BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
11 S
1

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
55
3 H h
1
ROMA

12.3 d 79

MICHAELIS ETTMÜLLERI OPERA OMNIA,

In tres Tomos diviſa.

MICHAELIS ETTMÜLLERI
PHILOS. ET MED. D.

Hujuſque in Illuſt. Lipſienſi Academia Profeſs. Publ. & Practici, dum viveret, longè feliciſſimi & celeberrimi,

OPERA OMNIA
MEDICO-PHYSICA, THEORETICA ET PRACTICA.

EDITIO POSTREMA,

Accuratiſſimè ad mentem Auctoris recognita, mendis omnibus caſtigata, ac prioribus Editionibus duplo auctior, utpotè quæ omnes Auctoris Tractatus, Exercitationes, ac Collegia, ab eodem tàm publicè, quàm privatim habita, congruis in locis harmonicè connexa complectitur, ut nihil ampliùs deſiderari queat.

Cum Indice locupletiſſimo ad calcem totius Operis.

TOMUS PRIMUS.

VENETIIS. M.DCC.

Apud Joannem Jacobum Hertz.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

SERIES MATERIARUM ET TRACTATUUM

In Primo hoc Tomo contentorum.

SYNOPSIS COLLEGII INSTITUTIONUM MEDICARUM IN THESES CONCINNATI

Ubi

1 Phyſiologia. Pag. 1
2 Pathologia. 13
3 Hygiene & Therapeuſis. 17

COLLEGII INSTITUTIONALIS DISCURSUS THEORETICO-THERAPEUTICUS, ET PROLEGOMENA.

CAP. I. De Medicinæ Ortu ſeu Natalitiis, Progreſſu, & Autoribus. Pag. 26.
II. De Medicinæ Natura & Definitione. 29
III. De Medicinæ Diviſione. 32.

INSTITUTIONUM MEDICARUM

PRIMA PARS.

PHYSIOLOGIA.

CAP. I. De Principiis Corporum Naturalium. Pag. 32.
II. De Corpore Humano, ejuſque Principio vitali. 49
III. De Nutritione & Auctione. 60
IV. De Appetitu Animali, ſive Fame & Siti. 64
V. De Alimentorum Maſticatione & Deglutitione. 66.
VI. De Chylificatione. 69
VII. De Chyli in Inteſtinis alteratione, & fæcum ex eo ſeparatione. 74
VIII. De Chyli ſecreti per inteſtina tranſcolatione, & ad alias partes diſtributione. 76.
IX. De Chyli in Sanguinem converſione, Sanguiniſque Fermentatione. 78.
X. De Sanguinis ex corde ad quaſvis partes corporis diſtributione, diſtributique uſu. 83
XI. De Pulmonum & Reſpirationis uſu. 86.
XII. De uſu Lienis. 89
XIII. De Hepatis officio, & Bilis generatione. 92
XIV. De Seri ſuperflui, Salibus abundantibus impraegnati, per Renes excluſione. 94.
XV. De motu Sanguinis ad Glandulas, earum uſu, Lymphæque ortu & natura. 97
XVI. De motu Sanguinis ad corporis circumferentiam, factaque ibidem inſenſibili Tranſpiratione. Pag. 100
CAP. XVII. De Sanguinis ad Cerebrum motu, Spirituumque Animalium generatione & officio. 102
XVIII. De Senſibus Externis in genere. 106
XIX. De Senſibus Externis in ſpecie. 108
Membr. I. De Viſu. 108
Membr. II. De Auditu. 111
Membr. III. De Odoratu. 113
Membr. IV. De Guſtu. 115
Membr. V. De Tactu. 117
CAP. XX. De Senſibus Internis. 118
XXI. De Motu Partium. 121
XXII. De Sanguinis motu ad Teſtes, Seminiſque generatione. 123
XXIII. De Conceptione, Fœtuſque formatione. 131
XXIV. De Vita Fœtus & Nutritione in Utero. 134
XXV. De Partu. 135

SECUNDA PARS.

PATHOLOGIA, CUM DIAGNOSI ET PROGNOSI.

CAP. I. De Sanitate & Morbo, hujuſque Subjecto. Pag. 137
II. De Differentiis Morborum. 139
III. De Cauſis Morborum & Symptomatum. 161
IV. De Signis Morborum. 175

TERTIA PARS.

HYGIENA.

CAP. unic. De ratione conſervandi Sanitatem. Pag. 193

QUARTA PARS.

THERAPEUTICA: CUI HARMONICE CONNEXUM COLLEGIUM THERAPEUTICUM.

CAP. I. De Methodo medendi in genere. Pag. 196
II. De Remediis & Auxiliis Pharmaceuticis. 202

HU-

HUMORUM CONTENTORUM VITIA.

SECT.I. DE HUMOROSARUM PARTIUM VITIIS CORRIGENDIS. Pag.219
CAP.I. *De quantitate Humorum imminuenda, & quidem de Plethoræ diminutione.* 219
Claſſ.I. *De Sanguinis Evacuatione ſenſibili.* 219
II. *De Evacuatione Maſſæ Sanguineæ paulatina.* 228
CAP.II. *De Qualitatibus Humorum peccantibus in Quali, ſeu de Cacochymia corrigenda.* 233
Membr.I. *De Alterantibus.* 233
Claſſ.I. *De Alterantibus reſpectu vel Acidi, vel Alcali ſeu urinoſi, vel Salſi.* 234
II. *De Alterantibus reſpectu effectus, Caloris ſcilicet, Frigoris, Humiditatis, & Siccitatis.* 237
III. *De Alterantibus reſpectu certarum Solidarum Partium læſarum.* 240
Membr.II. *De Evacuantibus in genere.* 255
Membr.III. *De Evacuantibus in ſpecie.*
Art.I. *De Vomitoriis.* 256
II. *De Catharticis ſeu Purgantibus propriè dictis per Alvum.* 262
III. *De Diureſi ſeu Urinæ provocatione.* 283
IV. *De Sudoris evacuatione.* 299
V. *De Salivatione Univerſali.* 309
VI. *De Evacuantibus Particularibus.* 313

SECT. II. DE SPIRITUUM VITIIS CORRIGENDIS. 317
Claſſ.I. *Confortantia ſeu Cordialia, item Analeptica.* 318
II. *De Corrigentibus Spiritus.* 320
III. *De Spiritibus motu vitiatis corrigendis.* 321
IV. *De Curationibus Sympatheticis, Magneticis, & Tranſplantatoriis.* 323

SECT. III. DE MORBIS PARTIUM SOLIDARUM CURANDIS. 329

SECT. IV DE CAUSARUM MORBIFICARUM CURATIONE GENERALI. 339

SECT. V. DE SYMPTOMATUM URGENTIUM REMOTIONE GENERALI. 340

COLLEGIUM CHYMICUM.

PROOEMIUM. Pag.341
SECT.I. DE REGNO MINERALI.
Lect.I. *De Principiis Salinis Veterum.* 341
II. *De Principiis Salinis Modernorum.* Ibid.
III. *De Salibus Acidis.* 342
IV. *De Salibus Urinoſis.* Ibid.
V. *De Sale Salſo.* 343
VI. *De Sale Ammoniaco.* Ibid.
VII. *De Tartaro Vitriolato.* 345
VIII. *De Coagulatione.* Ibid.
IX. *De Congelatione ſive Cryſtalliſatione.* Ibid.
X. *De Effervescentia.* Ibid.
XI. *De Fermentatione.* 346
XII. *De Simplicium quorundam Vegetabilium malignorum Præparatione ſeu Correctione Chymica.* 347
XIII. *De Salibus Mineralibus.* 348
XIV. *De Sale communi.* 349
XV. *De Sale Gemmæ.* 350
XVI. *De Nitro.* Ibid.
XVII. *De Solutionibus, Extractionibus, & ad has facientibus Menſtruis.* 352
XVIII. *De Præcipitatione.* 354
XIX. *De Calcinatione.* 356
XX. *De Vitriolo.* Ibid.
XXI. *De Acidulis naturalibus.* 357
XXII. *De Vitrioli præparatis.* Ibid.
XXIII. *De Alumine.* 360
XXIV. *De Sulphure.* 361
XXV. *De Sulphure communi Minerali.* 362
XXVI. *De Thermis.* Ibid.
Lect.XXVII. *De Sulphuris præparatis.* Pag.362
XXVIII. *De Antimonio.* 364
XXIX. *De Tincturis.* 372
XXX. *De Mercurio.* 373
XXXI. *De Mercurio vulgari ſeu Argento Vivo.* Ibid.
XXXII. *De Cinnabari.* 376
XXXIII. *De Metallis in genere.* 377
XXXIV. *De Marte.* 378
XXXV. *De Venere.* 390
XXXVI. *De Saturno ſeu Plumbo.* 391
XXXVII. *De Jove ſeu Stanno.* 393
XXXVIII. *De Sole ſeu Auro.* Ibid.
XXXIX. *De Luna ſeu Argento.* 396
XL. *De Gemmis.* 397

SECT. II. DE REGNO VEGETABILI.

Lect.I. *De Vino & Spiritu Vini.* Pag.398
II. *De Aceto Vini.* 399
III. *De Tartaro Vini.* 400
IV. *De Plantis earumque Virtutibus.* 402
V. *De Floribus.* Ibid.
VI. *De Lignis.* 403
VII. *De Seminibus.* Ibid.

SECT. III. DE REGNO ANIMALI. Pag.404

QUÆSTIONES *de legitima Medicamentorum quorundam Præparatione.* Pag.406
De Non-entibus Chymicis. Pag.407

EXERCITATIONES VARIÆ ACADEMICÆ.

I. *Collegium Privatum Pathologico-Diſputatorium.* Pag.409
II. *Diſputatio de Fermentatione.* 417
III. *Diſſertatio de Chirurgia Transfuſoria.* 420

IV. *Diſſertationes Academicæ, Diſputationis loco publicè propoſitæ.*

1 *De Conjunctionibus Magnis.* Pag.442
2 *Examen Coralliorum Tincturæ.* 447
3 *De Morſu Viperæ.* 455
4 *De Chirurgia Infuſoria.* 466
5 *De Medicina Hippocratis Chymica.* 486
6 *Valetudinarium Infantile.* 494
7 *De Virtute Opii Diaphoretica.* 513
8 *De Præcipitantium vero Uſu & fero Abuſu.* 525
9 *Idea præſcribendarum Formularum.* 552

V. *Diſſertationes Academicæ à Dnn. Reſpondentibus elaboratæ, ſub D. Ettmulleri præſidio publicæ Philiatrorum cenſuræ ſubmiſſæ.*

1 *De Singularibus.* Pag.584
2 *De Dolore Hypochondriaco.* 592
3 *De Spermate Ceti.* 600
4 *De Medicis Balneis Artificialibus.* 607
5 *Reſpirationis Humanæ Negotium.* 614
6 *De Malo Hypochondriaco.* 646
7 *De Epilepſia.* 650
8 *Parva Magnorum Morborum Initia.* 657
9 *De Temulentia.* 669
10 *De Corpulentia Nimia.* 679

VI. *Autoris Obſervationes binæ de Crinonibus & Sironibus.* Pag.687

VII. *Ejuſdem Programmata bina Academica.* Pag.688

COL-

COLLEGIUM CONSULTATORIUM PRACTICO-CASUALE.

PROLEGOMENA. Pag. 694

CASUS I. De Apepſia. 695

II. De Anorexia & Cibi Faſtidio. 697

III. De Pica à Scabie retropulſa. 699

IV. Chyloſis leſa ex Cruditate Nidoroſa cum Soda. 702

V. Inflatio Stomachi, cum levi Orthopnœa ſeu Aſthmate, & Cardialgia. 712

VI. De Cardialgia, ſeu Spaſmus Orificii ſuperioris Ventriculi à Fungis. 718

VII. De Alvi obſtructione & imminente Ileo cum Hæmorrhoidibus apertis. 720

VIII. De Diarrhœa Seroſa ab errore externo. 722

IX. De Diarrhœa Bilioſa & Seroſa. 728

X. De Choleræ ſpecie aliqua. 730

XI. De Dyſenteria benigna. 736

XII. De Dyſenteria maligna. 741

XIII. De Hæmorrhoidibus cæcis dolentibus ex Menſium naturali emanſione. 744

XIV. De Colica Hypochondriaca Humoroſa cum Dolore Iliaco. 750

XV. De Dolore Hypochondriaco, cum Hernia Umbilicali. 758

XVI. De Colica Convulſiva habituali, cum Epileſia conjuncta. 760

XVII. De Hernia Inguinali ſeu Bubonocele, cum Paſſione Hyſterica. 770

XVIII. De Catarrho Suffocativo. 778

XIX. De Aſthmate Humido Stomachali, cum Incubo. 782

XX. De Aſthmate Convulſivo. 784

XXI. De Tuſſi Stomachali ferina Humida. 789

XXII. De Febri Tertiana Intermittente Scorbutica. 794

XXIII. De Tertiana Maligna. 798

XXIV. De Quartana Duplicata Scorbutica. 800

XXV. De Quartana Splenetica. 804

XXVI. De Quartana Duplicata cum Colica Convulſiva. 805

CAS. XXVII. De Febri Continua Ardente Benigna, ex Iracundia. Pag. 805

XXVIII. De Febri Continua Periodica. 811

XXIX. De Febri Catarrhali. 813

XXX. De Febribus & Morbis Catarrhalibus Epidemicis. 816

XXXI. De Febribus Continuis Lentis. 825

XXXII. De Febri Continua Lenta. 830

XXXIII. De Febri Lenta Symptomatica, tandem Hectica. 831

XXXIV. De Febri Maligna. 838

XXXV. De Febri Maligna Petechiali. 839

XXXVI. De Variolis. 845

XXXVII. De Phthiſi Pulmonali. 852

XXXVIII. De Phthiſi cum Febre Hectica. 859

XXXIX. De Cachexia Scabioſa ad Hydropem inclinante. 861

XL. De Cachexia cum imminente Hydrope. 868

XLI. De Pleuritide vera. 870

XLII. De Hepatitide ſeu Inflammatione Hepatis, cum Febre Symptomatica. 875

XLIII. De Hæmoptyſi. 879

XLIV. De Nephritide. 885

XLV. De Stranguria, cum Podagra. 891

XLVI. De Epilepſia Habituali. 895

XLVII. De Epilepſia à contuſione Capitis. 901

XLVIII. De Apoplexiæ gradu leviſſimo, ſeu Inſultu Apoplectico habituali. 902

XLIX. De Arthritide vaga Scorbutica. 907

L. De Delirio Melancholico Hypochondriaco. 914

LI. De Gonorrhœa Virulenta cum Tumore Teſtis Oedematoſo. 918

LII. De Menſium Difficultate. 925

LIII. De Suffocatione Hypochondriaco-Splenetica, Hyſterica aliàs dicta. 925

LIV. De Hæmorrhagia Uteri. 927

LV. De Chloroſi incipiente, cum Vomitu inveterato matutino, & Tetano cervicis. 931

LVI. De Retentione Lochiorum, cum Urinæ ſuppreſſione, & Doloribus poſt partum. 935

LVII. De Febre Lactea. 940

LVIII. De Subluxatione Vertebrarum Dorſi. 943

NOI

NOI REFFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOVA.

HAvendo veduto per la fede di reviſione, & approbatione del P. F. Raimondo Aſperti Inquiſitore nel Libro intitolato: Opera omnia Medica Theoretico-Practica MICHAELIS ETTMULLERI, non eſſervi cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per atteſtato del Segretario noſtro niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo licenza, che poſſi eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librarie di Venetia, & di Padova.

Dat. 30. Luglio 1700.

Ferigo Marcello Procurator Refformator.

Girolamo Venier Kavalier Procurator Refformator.

Agoſtin Galdaldini Segretario.

MICHAE-

B. C. D.

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

PHILOSOPH. ET MEDICINÆ DOCTORIS,
Profeſſoris Publici & Facultatis Medicæ
Lipſienſis Adſeſſoris,

SYNOPSIS
COLLEGII INSTITUTIONUM MEDICARUM
IN THESES CONCINNATI.

PHYSIOLOGIA.

§. I.

MEdicina cum ſit *Ars*, quæ corpus humanum vivens, quatenus ſanabile eſt, ſeu quatenus ejus ſanitas præſens conſervanda, abſens verò reſtituenda, tractat, erit ratione objecti, & ratione Finis omnium nobiliſſima.

§. II. Cui nihil detrahit, quod dicatur *Ars conjecturalis*: quas enim adhibet conjecturas, non ſunt temerariæ ſeu ſine fundamento, nec de rebus purè contingentibus; tales enim nil aliud eſſent, quàm puræ ignorantiæ & vanæ perſuaſiones.

§. III. Sed conjecturæ, quibus nititur Medicus; ſunt circumſpectæ, & fundatæ experientiis, & hinc deductis concluſionibus rationalibus; ſiquidem & verſantur circa res apparenter quidem, ob promiſcuas intervenientes circumſtantias, contingentes, in ſe tamen neceſſariam cohærentiam cauſarum naturalium cum effectibus habentes, adeoque hæ ipſæ veræ ſc entiæ proximæ ſunt.

§. IV. Eſt ſcilicet unicuique homini ſua peculiaris *idiaſyncraſia*, ob quam univerſales non æquè in omnibus formari poſſunt concluſiones, quin eæ, quæ ut plurimum veræ ſunt, in individualibus locum neceſſariæ conſequentiæ obtineant. Accedit & ſcientia naturalis adhuc in pluribus defectuoſa, cui tamen reverà ſubalternata eſt medicina: *unde ratione fundamenti in naturalibus, & ratione objecti in ind viduis, hominis ſcilicet, conjecturis neceſſariò in medicina utendum eſt!*

§. V. Fundamentum conjecturarum debent eſſe non ſola experimenta; hæc enim ſunt temeraria, ſubinde etiam nociva, & *Empiricam ſectam* conſtituunt: non ſolæ rationes; hæ enim ſunt cæcæ, & admodum erroneæ, ac *ſectam dogmaticam Galenicam* conſtituunt: neque etiam Analogiſmus, ſeu in plurimis morbis eadem ratio aut eædem communitates; hic enim pariter *Empiricam ſectam* facit ſeu conſtituit

§. VI. *Experientia* & *ratio* ſimul *fundamentum* ſint conjecturarum Medicarum, dum memoriâ & judiciò inſtructus Medicus aliàs obſervata ſua ægrotanti individuo, tam quoad theoriam quàm praxin, judicioſè applicat: unde hæc duo, *experientia & ratio, fundamentum Medicinæ verò conſtituunt*, quæ etiam, pro experimentis obſervandis, binis acutis oculis, *ſiniſtro Pyrotechniæ, & dextro Anatomiæ*; inſtructa eſt: unde & ratione pyrotechniæ *ſpagyrica ſecta* præ cæteris nobiliſſima eſt.

§. VII. Sunt autem Medicinæ pro reliquarum omnium partium natura tres *partes principales*: Prima Finem propoſitum conſiderans, ut *Pathologia*, quæ ſanitatis & huic oppoſitorum morborum ſcrutatur naturam, ut in ſubjecto per *Phyſiologiam*, *Partem Medicinæ ſecundam*, probè cognito, eundem intentum obtineat, ita ut in *Parte tertia* doceat per legitima media eam vel integram conſervare in *Hygiene*, vel labefactatam reſtituere in *Therapevtica*.

§ VIII. Semiotica eſt bipartita. Nam diagnoſtica ad Pathologiam, prognoſtica ad Therapevticam pertinent; cùm Medicus Practicus perſpectâ morborum ratione imprimis per ſigna eoſdem, ſubinde abditos in ægro, cognoſcere & perſpicere debeat, & prætereà ſub curatione maturè præcognoſcere, an curabilis, an verò incurabilis, & quomodo, ſit.

§. IX. Miniſtræ partes Hygienæ ſunt Ars culinaria, & huic cognata piſtoria; Therapevticæ verò miniſtratur Pharmacevtica & Chirurgia: quarum illa omnium ſimplicium exactam cognitionem; hæc anatomes crebrius exercitium præſupponit.

§. X. Nondum autem perfecta eſt Medicina, quin potiùs à diebus Hippocratis ad noſtrum uſque ſeculum ſteterit, & parum profecerit: id quod factum fuit (1) ob variam literarum ac Medicinæ ſub Barbaris fortunam, cùm ſub regnorum mutationibus & hæc mutationem & detrimenta ſubinde paſſa ſit. Accedit (2) quod ſuperiorum ſeculorum Medici unicè in ſcriptorum Græcorum & Arabum verſione, & iterata dilucidatione ac commentatione, occupati fuerint, de ulteriori progreſſu ne ſomniantes quidem: unde ſucceſſivè ſuccrevit infauſta & quaſi jurata Veterum veneratio.

§. XI. Hinc (3) factum, ut, neglectâ Hippocraticâ methodo, per obſervationes ulteriùs progrediendi, præmaturè Medicina adhuc mutila in corpus ſyſtematicum,

inſtar cujuſdam perfectæ diſciplinæ, redacta fuerit; Et (x) ſimul ARISTOTELIS dogmata rationalia ceu fundamentalia ſine ulteriori examine in Medicinam introducta ſint, neglectò contrariò (y) primario Philoſophiæ & Medicinæ fundamento Pyrotechniâ.

§. XII. Objectum Medicinæ eſt corpus humanum vivens quatenus ſanabile. Illud Materiale, hoc activum ſeu Formale dicitur. *Hoc corpus ut rectè conſideretur, attendendum eſt tàm ad ipſam corporis ſtructuram materialem, quàm ad ejus actum vitalem formalem*: Illa, nempè ſtructura corporis humani in ſe conſiderata ſe habet inſtar machinæ artificioliſſimæ; hic ſe habet inſtar principii moventis ſpirituoſi, & dictam machinam dirigentis.

§. XIII. Machinam dicimus corpus noſtrum, non ſecus ac omnium brutorum, ſimilem machinis artis hydraulicis. Nam anima corporea in brutis eſt nulla, in homine verò rationalis, in ſe quidem certa, cum corporis tamen actionibus nullum habet commercium.

§. XIV. In ſtructura hujus machinæ materiali duplex partium differentia imprimis conſideranda eſt, nempe dum partes quædam ſunt nerveæ, ſeu, ut aliàs vocantur, ſpermaticæ, aliæ verò ſunt ſanguineæ. Illæ ſunt nihil aliud, niſi mirabilis fibrarum textura, quæ prima partium ſtamina conſtituit, & primitus in ovo ex ejus colliquamento delineatur & effingitur: his fibris poſtmodum per coaguli modum ſanguis hinc inde adhæreſcit, unde parenchymata ſanguinea naſcuntur; quæ duæ partes certò ſitu & nexu invicem cohærentes materialem corporis ſtructuram conſtituunt.

§. XV. Structura dicta corporis materialis non conſtat ex quatuor illis vulgaribus elementis, ex quibus omnia mixtorum concreta compoſita finguntur: nam hic quaternio à nemine adhuc, neque evidenti ulla ratione, neque ulla certa vel probabili ſaltem certa experientia, eſt comprobatus.

§. XVI. De aqua quidem non dubitandum, eam eſſe catholicum omnium materiale principium: nam omnia vegetabilia ex aqua fiunt, & omnia ex ea conſtare, reſolutio probat. Tacemus alia exempla hoc probantia. Sic enim ex aqua pluviali fit terra levis & candida, quæ, quò ſæpius deſtillatur, eò magis creſcere & augeri videtur, ita ut tres ejus partes in terram mutentur: vid. *BOYLE de Form. & Qualit.*, qui omnia corpora terrea, ut gemmas & lapides pretioſos ac perſpicuos, aquæ fructus pronunciat in *Tr. de gemmis*.

§. XVII. Quamplurima autem dantur corpora, in quibus nullum horum elementorum poteſt demonſtrari; v. gr. *Mercurius vivus, cryſtallus, & ſimilia*, nullum veſtigium elementorum horum quatuor habent.

§. XVIII. *Spagyrici* aliàs *quinque principia* aſſumunt, tria activa, *ſal* puta, *ſulphur*, *& Mercurium*, *& duo paſſiva*, *phlegma*, *& caput mortuum* ſeu *terram*: aſt & hæc principia non ritè explicari poſſunt. Nam omnes ſcriptores hujuſmodi ita videntur confuſi, ut res diverſas uno ſulphuris nomine explicent, cùm tamen illud non unum ſed multiplex ſit, aliud puta vegetabile, aliud minerale, aliud animale. Accedit huic, quod illi non attenderint, ex reſolutione per ignem nova ſubindè emergere concreta, pro ſimplicibus tamen ab iiſdem habita: ſic enim e. g. *olea deſtillata* ſunt *corpora mixta* ſeu *compoſita*, & tamen ab illis *pro principio ſulphureo aſſumpta*; deinde *compoſita* putàrunt *eſſe componentia*: vid. *BOYLE* in *Chym. ſcept.* delens hanc activorum triplicitatem, *it. GUISSON. in Epiſtola*.

§. XIX. Circa ea verò explicanda inter illos Autores non conſtat, ut confuſos potiùs opinionum nodos, quàm ſolidam ſententiam, ex hac doctrina percipere liceat. Cùm ergò nec hæc ſufficerent, alia iniri via, & natura explicari ſecundùm principia Mathematica, & rectè quidem, cœpit. Inter eos autem primus fuit CARTESIUS, qui in generalioribus laude ſua non fraudandus; aſt ubi ad ſpecialiora pervenit, ſuperficiarium eſſe atque jejunum, meritò ſuo pronunciamus, ejuſque tria elementa ſunt ſuavis ſpeculatio, ingeniique luſus, ab initio plauſibilis quidem, ſed qui in Medicina uſum habet nullum: vid. *TATTINGHOFF. Clav. Philoſ. Carteſianæ*, novus, rarus ac perſpicuus liber.

§. XX. Exiſtentiam quidem aëris, aquæ & terræ, nemo negabit, cùm hæc ſint maximæ portiones globum noſtrum componentes, ac quaſi receptacula ac quaſi diverſoria reliquorum variorum corporum. Sed an materialiter unà cum igne ſic dicto elementari omnia miſta componant, dubitatur meritò, utut de aqua ſeparatim conſiderata res certiſſima ſit, eam frequentiſſimè miſtorum reverà ingredi compoſitionem; ut taceam THALETIS ab HELMONTIO revocatam ab orco ſententiam; *Omnia ex ſola aqua materialiter conſtare* aſſerentium.

§. XXI. Ex aqua autem conſtare omnia, probant quidem ſingulari hoc experimento; dum levem pulveris igniti quantitatem projiciunt in aquam, & ſic eandem in perfectam, & quidem duriſſimam atque pellucidam, gemmam tranſmutant: vid. *MORHOFF. in Epiſt. ad D. D. Majorem de ſcypho vitreo, per certum vocis humanæ ſonitum diſrupto*.

§. XXII. *Ignis* ipſius natura ſemper obſcura & intricata fuit: modernorum tamen experimenta Vulcano Chymico adjuta perſuadent, *Ignem* noſtrum uſualem (nam de cœleſti in ſolari corpore concentrato, & inde in univerſam mundi machinam, & imprimis ipſos planetas, adeoque & tellurem, ſub nomine radiorum & luminis evibrato, non eſt hujus loci tractare; utut multa perſuadeant, eundem itidem ex ſulphure reſoluto conſtare) nil aliud eſſe, quàm *diſſolutionem corporum dictorum ſulphureorum*, i. e. in receſſu pinguium acidorum, in ſui particulas immediatè minimas *factam*, imprimis *mediante aëre*, cujus diſſolutionis effectus duo inſeparabiles ſunt: Calor, & Lumen.

§. XXIII. Viget ignis imprimis *in flamma*, quæ eſt rarefactio & diſſolutio fumi, *fumus* verò flamma inſpiſſata, conſtans particulis ulteriùs rareſactibilibus, elevatis tamen per aëris, à calore rareſacti, motum: unde quod non æquè poteſt reſolvi, ſub cinerum forma remanet: hinc flamma quæcunque extincta vel ſuffocata abit in fumum, fumus condenſatur in fuliginem, ſicut fumus, v. g. candelæ, facilè in flammam incenditur.

§. XXIV. Hinc unum idemq; corpus in flammã, fumum, fuliginẽ, fuliginis oleum, acidũ & pingue, & ſimilia corpora, prout diverſimodè tractatur & modificatur, eſt reſolubile. Nam petroleum, oleum commune olivarum, pix, ſpiritus vini, &c. faciliimè inflammantur, totaque tranſeunt in forma flammæ, ut parum vel nihil reſtitet, quæ flamma, excluſo aëre, ſuppreſſa abit in fumum, qui fumus eſt ipſum illud corpus, quod in vaſe ab aëre munito in forma olei deſtillati, cum majori licet fixioris ſubſtantiæ remanentia propter defectum aëris ſe manifeſtat; ita ut ipſum corpus pingue, oleum inde deſtillatum, fumus, flamma, &c. ſint una eademque ſubſtantia.

§. XXV. Adeoque ut lignum, quod in aëre libero ſeu aperto comburitur, & flamma; fumus, fuligo, fuliginisque ſpiritus & oleum & ſal, atque idem lignum, quod in vaſe clauſo, aëris ingreſſum omnem excludente, igni committitur, & ejus phlegma, oleum, ſpiritus, &c. per retortam prolicita, ſint omnia una eademque ſubſtantia materialis, pro varietate ſuæ texturæ mediante motu inductæ, repræſentans tot diverſa ſchemata.

§. XXVI. *Nitri ipſius* corpus ſalinum dum integrum eſt, cùm in crucibulo igni expoſito fluit, dum carbonis igniti tantillo, incenſi & adjecti maximam partem in flammam abit, dum eadem flamma in retorta coërcita in fumum rutilantem cogitur, dum hic in ſpiritum acidum condenſatur, dum hic ſpiritus in ſale tartari regeneratur in perfectum nitrum, eſt una eademque materialis ſubſtantia, nunc ignis & flammæ, nunc aliam induens larvam, pro varia ſubſtantiæ ejuſdem materialis, ſecundùm minima corpuſcula, per motum textura.

§. XXVII. Ignis igitur non eſt diſtinctum quid ab aliis corporibus, & deflagratio eſt actus diſſolutionis corporum plus minus ſulphureorum, quæ aëre reſoluta & rarefacta repræſentant nobis tale ens, quod nos Ignem vocamus: ita ut in igne conſiderandum ſit (1.) *ſubiectum ignitum*, quod ſunt corpora plus minus ſulphurea; & (2.) *medium ignitionis*, quod eſt aër. Cæterum quod ignis conſiſtat in ſolutione corporum mediante aëre, probatur exemplo Veneris, cui ſi affundatur ſpiritus nitri, ex mutua actione & reactione calor orietur intenſiſſimus, evolabit fumus rutilans, imò interdum ignem ac flammam concipiet.

§. XXVIII. Sic ſcintillulæ ex chalybe elicitæ nil aliud ſunt niſi particulæ ſulphureæ, per motum iſtum ſilicis violentum ab aëre nitroſo recluſæ & accenſæ, quod poteſt probari per microſcopium, ſi illæ particulæ in charta exceptæ inſpiciantur: vid. *HOCK. in Micrograph. Anglico idiomate conſcripta*.

§. XXIX. Adeo omnia corpora conſtant ex una ſimpliciſſima materia, per ſuperinductum motum in minutiſſimas particulas confracta, quæ cùm diverſiſſimarum figu-

rarum

rarum ſint, varientque etiam magnitudine, ſitu, ordine & motu; ſit hioc, ut pro varia harum textura & coalitu tam diverſa in univerſo mundo oriantur corpora.

§. XXX. Cùm verò videamus, omnia corpora fieri ſeu generari, nutriri, & augmentari, ac corrumpi ſucceſſivè & inſenſibiliter, adeoque per minimas materiæ conſtituentis particulas, ita ut ex minimarum harum particularum *ſyncriſi ſeu unione*, certâ *diacriſi* ſeu *ſeparatione*, & *metaſtaſi* ſeu *tranſpoſitione* variâ, fiant, intereant, & alterentur diverſimodè corpora; potiùs igitur multivarias tales particulas ſeu principia corporum materialia ac elementa aſſumamus: quæ texturæ particularum in corpore, & inde natæ variæ, reſpectu noſtri concipiendi modi, proprietates reverà ſunt id, quod vulgò *ſubſtantialis forma* dicitur.

§. XXXI. Particulas illas minutiſſimas Veteres vocarunt *Atomos*, quaſi non diſſecabiles; ubi tamen diſtinguendum eſt inter *diviſionem realem ſeu phyſicam*, & *mentalem ſeu mathematicam*: ſunt quidem indiviſibiles phyſicè & realiter, mathematicè verò minimè. Ex his ergo materialibus cùm reverà corpora conſtent, conſequenter veriſſimum eſt: *Omnia conſtare materiâ*; quia verò hæc materia iners eſt, & omnia, quæ fieri debent, fiant per motum, cujus vis conſiſtit in ſeminibus, ex his procedit *generatio*, & ſic ſubſtantia materiæ dividitur in minuta fruſtula, quæ habebunt ſuam certam figuram & magnitudinem, & propterea quoque reſpectivè ad ſe invicem certum ordinem & ſitum. Hæ particulę per unionem componunt omnia corpora, per reſolutionem & ſeparationem deſtruunt, per metaſtaſin ſeu tranſpoſitionem immutant eadem & alterant.

§. XXXII. Probant hoc ipſum exempla: Vitrum eſt productum artificiale multiplicis affectionis; fit ex particulis minutis cinerum & ſalis alcali fixi, quæ igne coëunt in vitrum, tanquam productum tertium. Vel ſumatur cinnabaris, & conſideretur ejus geneſis, ex ſulphure & Mercurio vivo commiſtis & ſublimatis dependens, quæ dant novum corpus, proprietates planè alias ab iſtis duobus habens. Sic minio, quod nihil aliud eſt, quàm plumbum calcinatum, ſi affundatur acetum deſtillatum, aut alius liquor acidus, emergit liquor dulcis, ſaccharo dulcior; quòd ſi porrò phlegma ſeu acetum deſtillatum evaporet, habentur in fundo & lateribus cryſtalli dulces, candidæ, ponderoſæ, perſpicuæ, planè differentes à minio & aceto deſtillato.

§. XXXIII. Inſuper, ne ſaltem in arte factis hæreamus, ſiſtam ex nativis vinum: ſcilicet illius liquor primogenius qui verè defluit ex palmitibus, ſi deſtillatur, tantillum acidus exiſtens nil dabit, niſi phlegma & pauxillum ſalis acidi. Interim ex hoc liquore fiunt folia, poſtea baccæ, in quibus ſuccus auſtero-acidus contentus eſt: porrò ſuccus iſte dat muſtum, muſtum dat vinum, vinum tartarum, fæces, & acetum, & hæc tandem phlegma & ſpiritum, quæ toto cœlo invicem differunt. Hæc mille producta ſecundùm ordinem fiunt ex aqua ſimplici, conſtante ex minutiſſimis particulis in motu conſtitutis, quæ diverſimodè intertextæ & tranſpoſitæ dant tam varia nova concreta.

§. XXXIV. Similiter vinum in phiola hermeticè clauſa, ita ut nequeat ſubſtantiæ ſeparatio contingere, blando calori expoſitum in acetum degenerat, per nudam particularum minutiſſimarum tranſpoſitionem. Porrò accipiatur ſal tartari fixum, affundatur illi liquor nitri acidus, ex ambobus effervеſcentibus novum nitrum regenerabitur, ac ita per ſyncriſin novum corpus prodibit. Quòd ſi ergò particulæ homogeneæ concurrant, conſtituunt corpus ſimplex; ſin heterogeneæ, compoſitum: ſic enim v. gr. aqua eſt corpus ſimplex, quod conſtat ex particulis minutis ejuſdem eſſentiæ, parvis, oblongis, rotundis, utraque ex parte nonnihil acutis, quæ invicem unitæ conſtituunt aquam. Ex hac aquæ ſtructura omnes illius proprietates demonſtrantur: ſi enim iſtæ particulæ in continuo ſunt motu, dant aquam limpidam; ſin verò mutuò ſibi intertextæ impediuntur in motu, conſtituunt corpus durum ſeu glaciem; ſicut, ſi ſine intermiſtione terræ tranſeat, vocatur ea inſipida: tandem ſi particulæ illæ celeriùs ac in ſublime moveantur, vocatur Vapor.

§. XXXV. Cùm verò omnes hæ particulæ ſint materiales, adeoque quantæ, neceſſariò proprietates ſuas quantitativas & mechanicas, h, e. determinatam figuram ac magnitudinem, certum ad ſe invicem ordinem & ſitum habebunt; unde pro varia particularum talium, mediante motu, unione, & textura, diverſa neceſſariò fient corpora, horumque multiplices affectiones.

§. XXXVI. Textura iſta particularum conſtituens corpora, prout diverſâ ratione afficere valet organa noſtra ſenſoria, erit fundamentum tot conceptuum diverſorum in noſtra mente, ratione quorum à nobis corporibus iſtis tot diverſa *Attributa* ſub *Qualitatum* nomine adſcribuntur, tanquam tot accidentium realium, cùm reverà nil aliud ſint, quàm materiæ modi ex particularum minimarum diverſa textura oriundi, non realiter ab ipſa materia ita contexta differentes, ſed noſtro ſaltem concipiendi modo. Qualitates ergò vulgò dictæ non-entia reapte ſunt. Res claret exemplo.

§. XXXVII. Quando nempe ſpiritus ſulphuris perſpicuus acidus, aqueus, rodit Venerem, ex utriuſque unione fit vitriolum Veneris, conſtans ſolùm ex particulis acidis, certo modo particulis Venereis intertextis, ex qua nova textura fit corpus cœruleum rhombiforme, opacum, adſtringens guſtu & nauſeoſum, frigidum, inodorum, purum, glabrum, &c. quæ omnia attributa ceu qualitates à corpore diſtinctæ æſtimantur, cùm nihil aliud ſint, quàm diverſi corporis concreti modi, ex particularum textura nova oriundi, ſolâ ratione in conceptu, non re ipſa à corpore, cui attribuuntur, diſtincti.

§. XXXVIII. Sed illæ ipſæ contextæ particulæ, prout per texturam novam novo motu linguam feriunt, ac œſophagum irritant, dicuntur *adſtringere & nauſeam movere*; prout lumen incidens certo modo ad oculum reflectunt, dicuntur efficere *corpus cœruleum*; prout certo ſitu ſe uniunt ſeu coëunt in corpus, repræſentant *rhombos*; prout digitis minus calidæ ſentiuntur, quàm ipſi (digiti) ſunt, *frigidæ* dicuntur; prout digitorum pulpæ non cedunt, *corpus durum* conſtituunt; propter æqualem tamen unionem quoad ſuperficiem corpus *glabrum* redditur, & ita conſequenter, noſtris ſenſoriis tot diverſas impreſſiones faciunt, quę ceu tot qualitates novæ vulgò æſtimantur.

§. XXXIX. Particulæ tales per mutuam texturam conſtituunt mediante motu corpora miſta, qui tamen motus non vagus, ſed determinatus eſt, tàm in materiæ compoſitione, quàm ejus varia conformatione: adeò, ut non niſi vi ſeminum determinatâ ex iſtis particulis, fermentativo motu per ſemina alteratis, varia efformentur corpora.

§. XL. Sic v. g. ferri fruſtum pro varia ſui configuratione dat modò clavum, modò clavem, modò ſerram, &c. quæ configurationes tamen non differunt realiter à ſuo ferro, ſed ſunt unum idemque ferrum: Si porrò conſideramus ferrum, quatenus illud eſt corpus frigidum, durum, ponderoſum, acutum, &c. varios inde nobis formamus conceptus, & diverſas in ipſo ſtatuimus qualitates, quæ tamen non ſunt, cùm illud ſit una ſubſtantia, & quatenus premit manum, dicitur ponderoſum, & hæc ponderoſitas dependet à particularum unione, & arcta compreſſione.

§. XLI. Ita calor non niſi à motu deſcendit. Accipiatur ergò ſpir. nitri, qui frigidæ naturæ putatur, infundatur ei limatura martis pariter frigida, miſceantorque hæc; ita enim concipient calorem, qui tam diu durat, quàm diu motus durat: aut ſumatur cera, quæ eſt corpus durum, & igni exponatur; ita enim particulæ ceræ incipient moveri, eaque fit mollis; ut adeò mollities in corporis ſolutione, durities in compactione conſiſtat: ſicut porrò frigus in particularum quiete, aſperitas in inæquali ſitu, glabrities contra in æquali pondere.

§. XLII. Particulæ tales, quæ immediatè corpora componunt, & in quæ etiam eadem immediatè reſolvuntur, *numero ternario* pro explicandis corporum phænomenis commodè comprehenduntur; nempè ſunt *ſalino-acidæ*, *aqueæ*, & *terreæ*: quæ quidem ſunt proxima corporum principia materialia, non tamen ultima principia, ſed hujus reſpectu potiùs principiata, ex aliis particulis ſimplicioribus, per varias texturæ viciſſitudines priùs conſtructa, unde & ſub reſolutione in alias ſucceſſivè faceſſunt particulas ſimpliciores, ut plurimum aqueas & terreas.

§. XLIII. Ita ut quamplurima, quæ maximè videntur compoſita, primò ex aqua, per multiplicem particularum aquearum mutationem mechanicam, in alias particulas modò dictas, vi ſeminali factam oriri, & tandem in has ipſas ſub reſolutionibus, deſtructâ ſeminum poteſtate, ultimò redire videantur.

§. XLIV. Ternarius autem hic numerus ob id aſſumitur, quod ſufficiat optimè pro explicandis phænomenis corporum, à materia ſeu concreto dependentibus, & earum aut omnium aut aliquarum præſentiâ, variatâ tantùm proportione, deprehenditur in iiſdem.

§. XLV. Particulas has inter primatum ducunt, & magis ferè præ cæteris activæ ſunt ſalinæ, acutæ, rigidæ, &c.& cum aqueis particulis facilè unibiles, generali differentiâ *acidæ & alcalinæ*, & mutuâ factâ unione ortæ exinde *ſalſæ ſeu enixæ*. Hæ ipſæ inſtrumentaliter præcipuarum in rerum natura operationum, nempe coagulationum & diſſolutionum, fermentationum & effervescentiarum, ſolutionum & præcipitationum, & quamplurimarum in corporibus inſignium mutationum, ſunt primarii Autores.

§. XLVI. Salia autem ſunt vel fixa vel volatilia: fixa in igne durant, volatilia verò avolant. Sic ſal ammoniacum eſt ſal compoſitum, urinoſum & acidum continens in ſe. Quòd ſi cum hiſce duobus ſalibus unitis aliæ partes terreæ ſunt extruſæ, vocatur illa actio Præcipitatio; e. gr. vitriolum commune nihil aliud eſt, quàm Venus, & minera Martis, à ſpiritu ſulphuris ſoluta.

§. XLVII. Sub generali autem acidi & alcali nomine innumerabilis ſalium, tanquam particularum magis activarum, diverſitas comprehenditur, cùm tàm urinoſa quàm acida mille modis pro varietate concretorum, in quibus exiſtunt, ſecundùm proprietates mechanicas inter ſe differant; unde & tam variis modis inter ſe & cum aliis mutuò uniri ac combinari diverſi ſapores, ac diverſiſſima ſalia ſalſa ſeu enixa exinde componi poſſunt: ex quorum omnium varietate ſpeciales quamplurimæ operationes naturales derivandæ ſunt in corporibus.

§. XLIIX. Imprimis *fermentationes & efferveſcentiæ* dependent à ſalium activitate, quæ ſunt media transmutationum & digeſtionum in corpore animali: eſt ſc. *fermentatio motus inteſtinus particularum minutarum, corpus miſtum conſtituentium, ortus à mutua ſalium, alcali & acidi, in unoquoque miſto exiſtentium, ſed reſolutorum, in ſe invicem actione*, qua omnes reliquæ miſtum componentes particulæ inter ſe variè commiſcentur & agitantur, donec ipſa ſequatur aut ultima miſti talis reſolutio, aut nova ejuſdem alteratio, à ſalium iſtorum nova unione, aut ſaltem contemperatione, dependens.

§. XLIX. Bina illa ſalia, acidum & alcali, reperiuntur in omnibus tribus regnis, maximè in minerali, & ſpeciatim in ſulphuribus mineralium: nam nunquam in tota natura reperitur ſulphureum, cui non ex parte adjunctum ſit *acidum ſuum*. Metalla etiam turgent talibus ſulphuribus, ſalibuſque ſulphureis acidis. In vegetabili regno imprimis ligna acidum eructant ſpiritum volatilem; unde quod in combuſtione oculos mordicat, eſt acidum in illis latens. In animali regno parciſſimè habentur acida manifeſta, quia ſemper ſub oleis ſolent latitare.

§. L. Sali acido oppoſitum eſt *Urinoſum*, aliàs *Alcali & Lixivioſum dictum*. Sunt urinoſa ſalia duplicia; vel *volatilia*, (*nativa dicta*) quia non in igne perſiſtunt, ut ſunt ſal cornu cervi, viperarum, &c. vel *fixa* (artificialia dicta.) Sic in ſpiritu urinæ humanæ & aliorum animalium luxuriat ac latitat tale ſal volatile. In regno vegetabili etiam habentur talia ſalia urinoſa, modò acriora, ut in plantis ſapore cauſtico conſtantibus, e. g. armoracia, ſinapi, cochlearia, &c. modò temperatiora, & blandiora, quali præditæ ſunt plantæ aromaticæ, mentha, abſinthium, aniſum &c. In quorum blando oleo ſubſiſtunt alcalia volatilia. Denique occultata etiam volatilia alcalia inveniuntur in plantis vulnerariis.

§. LI. Quod verò attinet *urinoſa artificialia* ſeu *fixa ſalia*, ea non præexiſtunt in ipſo concreto ante calcinationem, ſed potiùs fiunt per artificium ignis, nempe per colliquefactionem ſulphuris acidi & ſalis volatilis, quæ duo invicem ſe arripiunt, coëuntque in *ſal ſalſum*. Talia alcalia fixa ſeu artificialia reperiuntur in vegetabili & minerali regno, minus in animali. Ulterius quando acidum & urinoſum conjunguntur mediante ſubjecto liquido, coëunt in ſal miſtum, novum compoſitum, ex utriſque conſtans. Tale eſt, quando ſal tartari & ſpir. vitrioli conjunguntur; tunc enim ſal tertium ſeu enixum ferè emergit, inſipidum ferè vel ſalium, quod *tartarus vitriolatus eſt*. Sic etiam ſpiritus ſalis cum quocunque ſale volatili urinoſo junctus conſtituit ſal ammoniacum.

§. LII. Tandem obſervandum, quod præter urinoſa dentur etiam ſubjecta terrea, quaſi alcalia, &c. acidis etiam efferveſcentiam excitantia. Sic v.g. ſi affundatur ſpir. ſalis limaturæ Martis, fit efferveſcentia. Idem fit, ſi ſpir. ſalis cretæ aut terræ ſigillatæ, aut ſi acetum deſtillatum coralliis affundatur; ſunt enim hæc concreta partim corpora poroſa inſtar alcalium fixorum, partim in ſe habent alcalia volatilia occultata, ſub ſolutionis actu emergentia. Cæterùm, uti alcalia dixi eſſe duplicia, volatilia & fixa; ita ex his *ſalſa ſeu enixa* emergentia, etiam erunt duplicia, *volatilia ſcilicet*, quæ in igne avolant, *& fixa*, quæ permanent. Aliàs etiam Autores interdum ludunt in vocabulo ſalſi, & malè in communi ſalſum opponitur acido, quod obſervandum in lectione ZWELFFERI, qui ſalſa vocat ſalia volatilia, cùm tamen ſalſum propriè innuat ſal compoſitum ex alcali & acido.

§. LIII. Ratio, cur alcalia & acida coëant invicem, eſt, quia Alcalia ſunt corpora poroſa & quaſi majora; acida è contrà rigida, minora & ſcindentia, adeoque hæc promptiſſimè uniuntur per motum ſpatiis alcalinarum. Muſtum fermentando extrudit particulas heterogeneas & non unibiles, quæ fundum petentes dicuntur fæces. Sic vinum fermentans mutatur in acetum, hoc verò ulteriùs fermentando abit in ſitum, poſt ſitum, fatiſcit in aquam.

§. LIV. Proxima fermentationi eſt *efferveſcentia*; dum utrẹque à ſalium activitate mutua oriantur, ſaltem diverſus eſt eorundem ſtatus: ſi enim ſunt aliis permiſta particulis, impedita quaſi blandiùs agunt & ſaltem fermentationem cient; ſint verò puriora & minus permiſta ſint, adeoque acriora exiſtant, impetuoſiùs in ſe mutuo agunt, & fortiori invicem colliduntur motu, adeoque majorem efferveſcentiam cient, donec brevi factâ debitâ unione omnis pugna, adeoque & efferveſcentia ceſſet.

§. LV. Ex talibus particulis minutis, in ſpecie ſalinis & ſulphureis, etiam *ſanguis & lac* ſeu *chylus*, ſucci corporis noſtri primogenii mediatè (i. e. poſtquam in alia parva abierunt compoſita) conſtant, unde & conſequenter totum corpus materialiter ex iiſdem erit compoſitum: id quod confirmat reſolutio ejus mechanico-chymica.

§. LVI. Quod ſi plures tales particulæ coëant in unam maſſam, conſtituunt *partes ſimilares*, ex quarum coagmentatione *diſſimilares* exoriuntur: ſicut hæ ipſæ fibris & vaſis appenſæ & connexæ, ac inde debitam nactæ conformationem ſuper baſin fibrarum, *organicas partes*, certis functionibus mechanicè exequendis deſtinatas, efformant.

§. LVII. Textura iſta particularum minutarum componens partes ſimilares, conſtituit reverà earundem *Temperamentum elementale* dictum; ſicut eadem particularum textura liquida *ſanguinem* compingens, *craſin* hujus ſeminalem conſtituit, unde *Temperamentum vitale*, quod aliàs in calido & humido conſiſtere dicitur, pro varia ſanguinis materiali miſcela in totum corpus derivatum.

§. LVIII. Quod vulgò de *quatuor Temperamentis, elementis quatuor innixis*, dicitur, eſt falſum. Interim eatenus ea concedi poſſunt, quatenus ſtatuitur, quòd quorum ſanguis abundat ſale volatili acri oleoſo, ii putentur *Cholerici*; ſicut qui ſal fixius cum particulis occultè acidis imprægnatum habent, *Melancholici*; *Sanguinei*, quorum ſanguis ex debita particularum miſtura conſtat; *Phlegmatici*, quorum lympha obruit ſalia ſanguinis fermentativa.

§. LIX. Ita quidem ſe habet ſtructura machinæ corporis materialis. Quod attinet ejuſdem *actum vitalem*, notum eſt, quod machina hæc animalis, dum in motu eſt diverſimodè, dicatur *vivere*; ita ut vita hominis aliorumque animalium formaliter in hujus machinæ corporeæ motu ſeu actuatione conſiſtat: quòd ſi omnes iſti motus penitus ceſſent, ita ut irrevocabiles ſint, mortua ſit iſta: quòd ſi rectè & debitè omnes iſtos motus peragat, ad quos per ſe apta nata eſt, ſana eſt; nam *ſanitas* eſt *vitæ integritas*: ſin verò perversè & vitiosè, ac quidem erroneè moventur, dicitur ægrotare; nam *morbus eſt vitæ labefactatio*.

§. LX. Cùm autem machina noſtra corporea in motu conſiſtat, quæritur: quodnam ſit hoc, quod machinam primariò moveat, ſeu quod vitam impertiat? Reſp. Principium illud internum, quod principaliter actuat & movet machinam hanc animalem, *vitale* ab effectu appellatur, quod aliàs etiam ſpeciali nomine *anima* dicitur. Non autem eſt aliqua ſubſtantia immaterialis, quia (1) eſt in quibuſdam diviſibilis, (2) quia aliàs eſſet indeſtructibilis, (3) quia in non-rationalibus eſſet planè inconceptibilis ſeu etiam inintelligibilis.

§. LXI. Reverà ergò *principium* hoc *vitale* erit *materiale*, toti viventi coëxtenſum, & propter actionum varietatem omnibus partibus ac organis intimè præſens, ſimulque ob earundem celeritatem, vehementiam ac diuturnitatem ſummè activum ac mobile.

§. LXII. Hæc & ſimilia attributa non cõveniunt, præterquam ſubtiliſſimæ cuidam & volatiliſſimæ ac mobiliſſimæ

mate-

materiæ, ob id à Medicis, analogicè licet tantùm, ſpiritus appellatæ.

§. LXIII. Intelligitur nempe hoc ipſo nil aliud, quàm ſanguis, aut ſuccus huic analogus in aliis animalibus ſeu brutis, in ſubtiliſſimam ſubſtantiam reſolutus, & exactiſſimè volatiliſatus in præcordiis, tàm per continuam ſui fermentationem, quàm non intermiſſam aëris inſpirationem: unde pro actuatione totius machinæ corporeæ unà cum ſanguine ulterius ex corde quaquaverſum diſtribuitur.

§. LXIV *Spiritus* materialiter ex ſanguine, formaliter per ejus motum fermentativum & aëris inſpirationem, generantur.

§. LXV. Reſolutio talis ſanguinis & in ſubſtantiam ſpirituoſam volatiliſatio vix fieri poteſt, quin propter craſin ejus ſalinam volatilem oleoſam & quaſi nitro-ſulphuream cum inſigni ejus incaleſcentia & æſtuatione contingat, & fiat quaſi quædam ejus accenſio.

§. LXVI. Sanguinis ita attenuati ac reſoluti & quodammodo accenſi ſubtiliſſimæ portiones ac quaſi flammeæ ſunt illi *ſpiritus*, unde ob id non immeritò à quibuſdam *luminoſi* dicuntur ſeu *lucidi*, cùm in ſua natura omnes lucis proprietates reverà poſſideant: qui dum in M. S. micant & gliſcunt, *ſpiritus vitales* dicuntur; dum verò in cerebro & nervis liberiori lumine radiant, *animales* appellantur; ſicuti iidem, quatenus ova fœcundant, ſub fœcundo congreſſu à munere *genitales* dici ſolent: & hoc eſt, quod alii animæ vitalis ſeu brutalis ſubſtantiam bipartitam faciant, igneam nempè ſeu flammeam, & luminoſam.

§. LXVII. *Lux* non eſt qualitas, ſed ſubtilis materia in continuo motu conſtituta: vid. *DIGBY de Immortal. Animæ.* Spiritibus hiſce alii addunt *naturalem*, ſeu *facultatem naturalem*, ſed malè: nam hæc facultas malè fundata eſt in officio hepatis ſanguificatorio; quod cùm falſum ſit, etiam ſpiritus ſpontè cadit. Cæterùm ſpiritus genitalis nil aliud eſt, quàm ſpiritus animalis, qui ipſe in actu generationis genitalis nomine venit, cùm operationes genitales etiam ad animales pertineant.

§. LXVIII. Præterea cùm ſubtiliſſimæ ita ſint ſubſtantiæ ac ſummæ activitatis ſpiritus, rectè ob id à quibuſdam de natura Gas eſſe dicuntur; pro natura tamen ſanguinis, ceu materiæ ex qua, Gas hoc ſpirituoſum reverà naturæ volatilis, ſalino-oleoſæ ſeu ſalino-ſulphureæ eſſe dicitur, quod per fermentationem & aëris reſolutionem in ſanguine volatiliſatum, & celerrimâ agitatione velut accenſum, inſtar ſubtilis & occultæ flammæ corruſcet, totum corpus calefaciat, & à putredinis corruptione præſervet. Patet ergò, quod ſpiritus materialiter ex ſanguine, formaliter per motum ejus fermentativum, & aëris inſpirationem generentur.

§. LXIX. Spirituum horum ſubtiliſſima ac quaſi radioſa textura lucida neceſſariò mutuam adhæſionem requirit, quâ abruptâ, aut in quodam loco interceptâ, non ſine periculo omnes operationes ceſſant: hinc in ſuſpenſis diſcontinuatio lucis hujus ſpirituoſæ in cauſa eſt, ut in momento omnis facultas princeps cerebri pereat, non aliâ ratione ac ſyncopizantibus repente corpus pallidum & frigidum, & quaſi mortuum, jacet.

§. LXX Cùm verò vitæ ſint radices, etiam corpus, quamdiu vivit, ab omni putredine præſeruabunt virtute ſalino-ſulphureo-balſamicâ, non ſecus ac Gas ſulphuris vina aut alios liquores facilè corruptibiles à corruptione præſervat.

§. LXXI. Denique horum ſpirituum, accenſione quaſi quâdam genitorum, *calor* per totam machinam ſe diffundit, pro operationum quarumcunque facilitatione. Non ergò vita animalium præciſè conſiſtet in calido ſeu calore, cùm animalia quam plurima ſint frigida; imò ipſa animalia calida ſuas habeant viciſſitudines ſecundùm magis & minus, ut in ſenibus gelidis, cachecticis, leucophlegmaticis, & ſimilibus notiſſimum eſt: eſtque potiùs calor conſequens quoddam neceſſarium vitæ in animalibus calidis.

§ LXXII. Nam *animalium* duplex eſt obſervanda diſtinctio: alia ſunt *calida*, alia *frigida*. Fundamentum diverſitatis conſiſtit in ſanguine, aut huic analogo ſucco nutritivo. Hic ſuccus, *in quibus ſulphureus eſt ac pinguior, ſimulque ſalſior*, in his reſolutus & volatiliſatus, ac ab aëre excitatus, intenſam quaſi accenſionem patitur, unde caloris ſenſibilis per totam machinam diſtributio & perceptio.

§. LXXIII. In animalibus verò frigidis, ut in aquatilibus frigidis, inſectis, ranis, piſcibus ferè omnibus, ſerpentibus, &c. *minus ſulphureis, ſed potiùs ſalinis nitroſis temperatis, aut quaſi ſalinis Mercurialibus*, ſanguinis ac ſucci nutritii fit reſolutio, & volatiliſatio ac illuminatio, ſine ulla tali aut ſaltem non ſenſibili accenſione.

§. LXXIV. Unde etiam illorum *calidorum* vis vitalis longè *faciliùs deſtructibilis* ac diſſipabilis eſt, & promptè quaſi extinguibilis; ſecus ac *frigidorum*, quorum ſpiritus luminoſi minus ferventes ac ſubtiles exiſtunt, ſimulque ſubjecto ſeu materiâ nonnihil viſcidiori irretiti, *non adeò facilè diſſipabiles* exiſtunt, quin poſt corpora etiam diſciſſa portiones diviſæ motum & ſenſum, vitamque adhuc retinent.

§. LXXV. Hujuſmodi ergò *ſpiritus volatiles* reverà iſtud ſunt, quod alii per *animam*, alii per *ſpiritus inſitos & influos*, alii per *calidum innatum*, alii *ignem animalem*, alii *flammulam vitalem*, alii per aliud nomen, pro hypotheſium varietate explicare voluerunt.

§. LXXVI. Cæterùm hic obſervanda eſt iſta differentia inter *corpora violenter & conſtantibus viribus vitalibus interempta*, & inter *corpora naturaliter ultimo ſenio, vel diuturno morbo ſenſim emortua*. In his enim univerſum ſpirituum ſyſtema ſucceſſivè evaneſcit & extinguitur, deficiente ſenſim ſupplemento; unde & animales primò, tandem & vitales pereunt facultates: in illis verò, ſubitò ſuppreſſo ſpirituum impetu, & ſufflaminato eorundem motu ac radio luminoſo, aliquantæ ſubſtantiæ eorum portio, inſtar ſubtilis fumi aut halitus, à ſubjectis eorum craſſioribus ac viſcidioribus irretita, partibus adhuc naturaliter remanet, utut formali activitate vitali omninò deſtituta ſint; unde & operationes vel effectus diverſi à corporibus diverſimodè mortuis ſuam originem habent.

§. LXXVII. Hinc deducendæ ſunt *actiones magneticæ* omnes, qualis eſt, quando curaturi abundantiam lactis, jubemus illud emulgere ſupra carbones vivos. Sic notum eſt, quod uſnea, ex cranio hominis violenter occiſi procreſcens, ſtupendas habeat virtutes contra hæmorrhagias, quod alius muſcus, qui in cæmiteriis provenit, non præſtat. Similiter ſi admoveatur manus verrucis aut aliis excreſcentiis obſeſſa corpori ſucceſſivè mortuo, hoc putreſcente evaneſcent illæ.

§. LXXVIII. Quin & ſpirituum horum portiones quædam, quocunque medio, vel cum partibus ſolidis, vel per ſanguinem, lac & effluvia, vel alia excreta, à toto deciſæ, fundamentum exiſtere videntur omnium *actionum ſympatheticarum*, quatenus adhuc eſſentialem cum ſuo concreto habent convenientiam, adeoque ſeparatæ, ſed ante ſui diſſipationem plus minus alteratæ, ſimilem in toto vel parte, in diſtans licet, alterationem inducent.

§. LXXIX. *Fundamentum* ergò *vitæ conſiſtit in ſanguine* vel ſucco huic analogo (in aliis brutis non ſanguineis) utpote ex cujus penu continua ſpirituum & concatenata eſt reparatio vel regeneratio. Hujus ergò legitima craſis & inde oriunda debita fermentatio, ſpirituaſcentia & incandeſcentia, ac ſpirituum inde dependens hypoſtaſis plus vel minus diſſipabilis, radix eſt vitæ ſanæ vel ægræ, longæ vel brevis, &c.

§. LXXX. Quæritur: an vita poſſit prolongari? Reſp. naturalem terminum vitæ, quem omnia corpora ſecundum naturæ leges habent, fundatum eſſe in ſanguine & ſpiritibus; adeoque Adamum etiam ante lapſum naturaliter mortalem fuiſſe, utut immortalitatem per vitæ arborem ſibi procreare potuerit. Cæterùm diæta conſervat quidem vitam ſanam, non autem prolongat, adeoque ridendus eſt THEODATUS, conſervationem ſanitatis ad 120. annos à diæta ſibi ſomnians: quin potiùs prolongatio vitæ fit per ſublimiora remedia, qualia in regno vegetabili HELMONT. invenit in cedro, naturæ incorruptibilis exiſtente. Aſt cùm arbor hæc ſit rara, & ex in ejuſmodi medicamenti præparatio ob defectum alcaheſt ſit impoſſibilis, loco ejus TACKIUS *juniperum*, & STARCK. *in Pyrotechn. terebinthinam* ſumit.

§ LXXXI. Hæc ipſa omnia homo cum brutis habet communia, ipſi ſoli propria eſt *anima rationalis*, ſubſtantia reverà ſpirituoſa, immortalis, & inalterabilis, cum corpore hominis animali nihil habens commercii, & ab œconomia animali ejuſque functionibus planè excluſa, ſolas intellectu & voluntatis operationes immateriales ſeu inorganicas, ſibique proprias, peragens.

§. LXXXII. Ex unione tamen ejus cum corpore animali ſenſuum præſupponit miniſteria & exercitia in intelligendo, ut occaſione certarum ſpirituum animalium motionum ſub ſenſatione ſibi formet conceptus & phantaſmata, unde in intelligendo, per horum exorbitantias, ſubinde & ipſa aberrat: ſicut contrà pro voluntatis imperio certum ſpiritibus iſtis animalibus motum, pro voluntario motu, interim tribuere & imperare valet.

§. LXXXIII. In machina ergo noſtra corporea, quæ hydraulico-pnevmatica, *ſanguis & ſpiritus principii moventis* ſeu *activi* locum obtinent, *partes ſolidæ* verò ſunt ſubjectum *paſſivum*, quæ ab iſtis in motum concitantur: nam eæ ab illis in Eſſe, Fieri & Operari reverà dependent.

§. LXXXIV. Operationes omnes hujus machinæ reſpiciunt vel conſervationem ejus in *individuo*, vel *in ſpecie*: illæ aut reſpiciunt eſſe vitale ſimpliciter, aut eſſe animale; unde ad tria generalia capita omnes corporis operationes ſeu functiones rediguntur, nempe ad *vitales*, *animales*, & *genitales*.

§. LXXXV. *Vitales actiones* eò ſunt directæ, ut corpus & conſervetur & roboretur in ſuo vigore vitali, omnesque partes ſolidæ, pro obeundis melius & promptiùs actionibus organicis, debitam magnitudinem conſequantur.

§. LXXXVI. Cùm enim principia corporis activa ſint in perpetuo motu, adeoque continuam patiantur, partim alterationem, partim jacturam, neceſſe eſt, ut horum redintegratione etiam totius vitæ vigor vitalis & reſtauretur, & quantum poſſibile exaltetur.

§. LXXXVII. Nam ſpiritus continuò ſub actionum exercitio ſubtilitate ſuâ magnam partem evaneſcunt & diſſipantur, per poros aliave loca frequenter exhalantes, in quorum ſupplementum impenditur ſanguis, cujus maſſa præterea quoque in partibus ſolidis nunc in earum ſubſtantiam perfectè convertitur, nunc verò alterata nonnihil ſaltem in iis per earum poros tota ſucceſſivè inſenſibiliter tranſmittitur, tàm naturaliter poſt accretionis annos, quàm p. n. per exercitia, aut vehementiores corporis motus, aut alias ſimiles cauſas.

§. LXXXVIII. Ut taceam *partes* maſſæ hujus *effœtas*, per crebriores circulationes, & in præcordiis ſuſceptas fermentationes, reſolutas copioſè itidem per cutim exhalantes; & denique unà cum his ex partibus ſolidis, imprimis carnoſis, humorem roſcidum & mucilaginoſum, ceu proprium earum nutrimentum, ex maſſa ſanguinea elaboratum, ſenſim ſenſimque per poros diſſipabilem; ita ut maſſa ſanguinea ſit in continuo reſtaurationis & perditionis motu, & pluribus juxta SANCTORII *Staticam Medicinam* unicâ die naturali per inſenſibilem exſpirationem tantum evacuetur, quantum per alvum 15. dierum curſu.

§. LXXXIX. Perditio verò hæc nullo modo fit à ſolo calore, cùm hujus actio, præſertim ſi vivâ flammâ non fuerit accenſus, univerſim omnia humida miſta ſiccet in tophum ac carbonem, & copioſam remanentiam relinquant, ſecus atque in corpore noſtro evenire ſolet, cùm nullibi tale ſanguinis caput mortuum naturaliter obvium ſit.

§. XC. Quin potius fermentorum in corpore & aëris inſpirati adjumento in tantum reſolvitur & volatiliſatur maſſa ſanguinea, & exinde ſeparandus nutritius ſuccus, ut vel ſponte vel leni accedente calore totus à ſero abſorptus ſucceſſivè exhalet.

§. XCI. Ut ergò inſignes hi defectus reſarciantur, ſimul quoque corpus materiæ appoſitione ad legitimam perveniat magnitudinem, alimentorum aſſumendorum & hinc elaborandi nutrimenti imminet neceſſitas, quibus reſtaurentur partim partes abſumptæ, nutrimenti appoſitione & aſſimilatione, in quo conſiſtit *nutritio*, partim augeantur membra omnia perfectiore ejus agglutinatione pro aptitudine ad functiones faciliori, in quibus conſiſtit *augmentatio & accretio*.

§. XCII. Ita ut *nutritio & auctio* ſaltem majoris & minoris ratione differant, quòd nempe *nutritio ſit inchoata auctio*, & *auctio perfecta nutritio*: quarum illa, ſc. nutritio, per totum vitæ curſum, hæc ſeu *auctio* ſaltem ad certos annos, tam ob partium augendarum ad majorem extenſionem reſiſtentiam, quàm ob nutrimenti pro perfecta aſſimilatione & agglutinatione ineptitudinem, perdurare naturaliter ſolet.

§. XCIII. *Tribus ergò actionibus, appoſitione, aſſimilatione, & agglutinatione abſolvitur nutritio & accretio*. *Appoſitio* ſimplici mechanicâ per poros partium tranſcolatione & quaſi filtratione peragitur: *aſſimilatio* verò, & per coagulationis modum firmior *agglutinatio*, non ſine motu tranſmutationis fermentativo, ab occulto partium volatili acido fieri, hincque omnis muſculus ſuum habere ſtomachum, i. e. digeſtionem, videtur.

§. XCIV. Fiunt nempe *ſuccorum alterationes* iſtæ, quæ dicuntur concoctiones, in corpore noſtro omnes per *fermenta & fermentationes*; ſicut *ſeparationes* unius ab altero per tranſcolationes & filtrationes mechanicas, eorum verò *retentiones* & variæ motiones per ſolas *propulſiones*, beneficio partium fibroſarum ſtructuræ & texturæ, ſine ulla *attractione*.

§. XCV. Præter dictas neceſſitates aſſumendorum alimentorum externorum ad conſervandum eſſe vitale corporis noſtri, ulteriùs ſenſilem ſtimulum ventriculo pro iiſdem implantavit natura in *fame & ſiti*: quarum illa in moleſtiæ cujuſdam ſenſu circa orificium ventriculi ſuperius ſeu ſiniſtrum, ab acido fermentativo ſalſo volatili ſucco excitato, in fundo ventriculi & tunica ejus cruſtoſa hærente, oritur; unde ab iſta ſenſibili perceptione & vellicatione excitatur deſiderium ſolidorum alimentorum, quod *Fames* dicitur.

§. XCVI. Prout autem variat hic *ſuccus eſurinus*, tam in ſingulis ſpeciebus animalium, quàm in ſingulis individuis hominum, tam naturali à cauſa, quàm ex p. n. vitio alteratus, etiam *determinata fames* oritur, ſecundùm quam ſucco tali appropriata ſaltem appeti ſolent.

§. XCVII. Nec procedit *fames à venarum ſuctione*, quia ſequeretur, quòd in omni hæmorrhagia largiori neceſſariò excitaretur fames, cùm tamen contrarium præbeat experientia; neque à calore, quia in febribus ardentibus, fervente licet ſtomacho, minimè tamen appetimus. Fames potiùs radicaliter conſiſtit in orificio ventriculi ſiniſtro, formaliter in appetitu ſeu deſiderio alimentorum.

§. XCIIX. Sicut è contra *determinata* quorundam alimentorum *averſatio* oritur; vel à vi imaginationis, ut plurimum matris gravidæ, ſtomacho infantis certum quaſi characterem imprimentis; vel à quadam læſione, ab aſſumpto quodam ſtomacho inductâ, & hujus læſionis quaſi ibidem infixâ memoriâ.

§. XCIX. *Sitim* quod attinet, conſiſtit hæc in vellicatione, aut inſignioris moleſtiæ cujuſdam circa fauces, ſeu in expanſo pharynge, difficili ſenſu, oriundo ab acrioribus ſalibus ſalſis, aut acrioribus alcalinis, membranas faucium vellicantibus & pungentibus, concurrente ſubinde ſalivæ non ritè diluentis dicta ſalia acria, nec fauces ſufficienter abſtergentis, defectu, ſitim ita exaſperante.

§. C. Defectus hic ſalivæ eſt cauſa ſitis privativa; ſicut è contrà acrimonia ejus, ſalſa tanquam cauſa poſitiva eſt, à qua dependet ſitis hydropicorum.

§. CI. Hujus ſitis moleſtiâ ſtimulamur ad aſſumenda *liquida aquea*, quò ſimpliciora, eò meliora, cùm ſaltem, ut pro vehiculo ſolidorum alimentorum inſerviant, à natura poſtulentur.

§. CII. Solida ergò alimenta aſſumpta, antequam ſtomacho tranſmittuntur, prius per *maſticationem* in ore, ad meliorem ſui tranſmutationem, præparantur, beneficio comminutionis & contritionis à dentibus, imprimis maxillaribus, ut & beneficio eorum cum ſaliva permiſtionis & ſubactionis.

§. CIII. *Saliva* eſt lympha ſui generis in *glandulis conglomeratis* maxillaribus, (ubi & parotides ſubintelliguntur) & maticis copioſis, tam palatinis quàm ſublingualibus, (quibus etiam tonſillæ addi poſſunt) è ſanguine arterioſo inſtar ſpongiæ emulcta, & in os propriis ductibus effuſa; *conſtans primariò copioſâ parte aqueâ* ſeu ſeroſâ, *quæ ſubtili & occulto acido volatili oleoſo*, & *ſpiritu animali oleoſo per nervos advecto*, *eſt imprægnata*, unde cibis conjuncta facillimè attenuativam, inciſivam & fermentativam obtinet virtutem.

§. CIV. Glandulæ in & circa os ſitæ generali nomine *ſtomaticæ* vocantur, & habent hæ nervos ideò, ut beneficio fibrarum obſcurum motum habeant. Vim fermentativam ineſſe ſalivæ, patet ex eo, quia mediante illa morbi contagioſi ſolent propagari; ſicut etiam ſcorbutus, lues venerea, & alii morbi, poſſunt cum ea communicari.

§. CV. Propter quos fines etiam alimentis ſub maſticatione intimè permiſcetur, ut ejus medio ad meliorem & fermentationem in ſtomacho, & faciliorem fermenti ſtomachici ingreſſum, præparentur; cùm ſaliva hæc cum

ſermento dicto magnam analogiam & convenientiam; adeoque homogeneam quodammodo naturam, habere videatur.

§. CVI. Præter quem *uſum primarium ſalivæ*, dum nempe parte aquoſâ alimenta attenuando & reſolvendo, ſalina acidula eadem incidendo & penetrando, ſpiritu volatili ſubtiliſando, adeoque inſtar fermenti farinaceæ maſſæ additi, fermentationem in ſtomacho facilitat, ita ut ſaliva præſtet alimentis digeſtionis inchoamentum, ſuccus verò ventriculi tandem ejus complementum: *ſecundariò* etiam confert ſaliva (1.) fermentum ſtomachale ex parte reſtituendo promovere ſaporum perceptiones (2.) fauces & gulam pro faciliori deglutitione lubricando (3.) linguam & os pro faciliori illius motione & loquela humectando (4.) ſitim, aliàs perpetuò moleſtam, faucium abluitione reſtinguendo.

§. CVII. Tanta nempe hujus præparationis in ore eſt neceſſitas, ut comminutionem non ſufficientem quamplurima animalia, imprimis cornigera, quæ ut plurimum ſuperiore dentium ordine carent, & ob id maſticare convenienter non poſſunt, ruminando reſarciant; ſalivæ verò deficientis permiſtionem aves in ingluvie abſolvunt. Obſervantur etiam homines ruminantes, quorum ſc. ventriculus muſculoſus exiſtit.

§. CIIX. Promota ita maſticata alimenta ad ſtomachum tranſmutantur ibidem in *liquorem, pultaceum*, ſecundùm veteres cremori ptiſanæ ſimilem, Chylus appellatum, idque beneficio fermentationis planè ſingularis, quam calor ſtomachi & ambientium viſcerum non leviter promovet.

§. CIX. Fermentatio hæc qua tranſmutantur alimenta in chylum, dependet imprimis à ſucco ſubtili acido-ſalino ſtomachi, qui partim inſtar menſtrui diſſolvit cibos, partim volatili aciditate cum alimentorum particulis diſſolutis, in ſpecie ſalinis alcalibus, fermentationem efficit, & ita utrâque actione ſucceſſivè eadem in aliam ſubſtantiam transformat.

§. CX. Autores multi in ſtomacho voluerunt *facultatem quandam χυλοποιητικὴν*, quæ juxta calorem primarium eſſet digeſtionis organum. Sed poſito, quod ea detur, neſcimus tamen quid ſit, nec poteſt explicari, quomodo concurrat, & unde dependeat? Imprimis tamen hanc facultatem reſeliunt curioſiores operationes Chymicæ, artis beneficio chylum artificialem in vitro repræſentantes. Sic Tachenius in Hipp. Chym. ſuo aſſerit, ſe beneficio liquoris cujuſdam novi volatilis quæcunque alimenta, concurrente ſimul calore, in chylum mutare poſſe.

§. CXI. Hinc ea omnia, quæ vel ſunt *duriora*, adeoque difficulter ſolubilia, *vel quæ ſunt ſale volatili multum depauperata, ut alimenta vel exſiccata, vel ſale condita, vel fumo indurata, ſolent eſſe difficilis digeſtionis.*

§. CXII. Maximi momenti negotium eſt hæc alimentorum fermentativa digeſtio, cùm hac ipſâ eadem diſponantur, & ad heterogeneorum maturam in inteſtinis ſeparationem, & ad promptiorem in præcordiis ſpiritualeſcentiam & volatiliſationem: id quod ſine exacta fermentatione fieri nequit. Hinc in iis, in quibus aut imminuta, aut cruditate acidâ depravata eſt hæc fermentatio ſtomachi, ut in cachecticis; in his debita ſanguinis maturitas & ſpirituaſcentia, adeoq; debitus corpori deficit vigor.

§. CXIII. Præſentiam hujus fermenti acido-ſalini eſurini in ſtomacho teſtantur *ructus acidi* in ſanis, & quorum optimus eſt ſtomachus, naturaliter ſubinde præſentes, qui ipſi & in apepſiis, lienteriis & dyſenteriis ſupervenientes, ejuſdem reſtituti ſunt indices: hinc *illa acida volatilia*, ſpeciatim *panis*, tam grata & amica ſunt ſtomacho, quatenus ſuo modo ſunt homogenea, & à Martialium uſu frequentes nidoroſi ſulphurei ructus erumpere ſolent, ſimiles iis, qui odoratu ſenſibiliter percipiuntur, quando Martis limaturæ ſpiritus acidus, nempe ſalis, affunditur. Unde & pinguia, quæ acrimoniam fermenti hujus obtundunt, uti appetitum proſternunt, ita & digeſtionem in ſtomacho turbare & impedire ſolent.

§. CXIV. *Origo fermenti* hujus primariò ex *tunica ſtomachi glandulosa* interna, ex qua talis lympha fermentativa quaſi tranſudat, quæ in rugis ejus obvias habet reliquias quaſdam alimentorum prius digeſtorum, morâ diuturniori non leviter aceſcentes, & à ſaliva continuò deglutita inſigniter ſubactas, & ad fermenti aliqualis naturam exaltatas: quæ omnia mutua unione liquorem hunc fermentativum conſtituere, probabiliſſimè videntur.

§. CXV. Helmontius, Arabum inſiſtens veſtigiis, originem fermenti ſtomachici ex liene derivat, dum inter hunc & ſtomachum ſingularem intercedere duumviratum ſtatuit: ſed refutant hanc ſententiam ſufficienter canes, poſt exſectum lienem ſtrenuè vorantes, imò pingueſcentes.

§. CXVI. Et ita fermentantur alimenta, ut ea, quæ prius in ſtomacho aceſcerent, non leviter ſucceſſivâ fermentatione tranſmutentur ita, ut aut planè, aut maximam partem, depoſito acore iſto, abeant in maſſam nunc ſalſo-inſipidam, nunc nonnihil in ſalſo-acidam, ſemper tamen naturaliter volatilem, variâ licet ſub temporis morâ, dum in uno citiùs, tardiùs in altero, ob varias circumſtantias negotium hoc abſolvatur.

§. CXVII. Chylus hic digeſtus ita delabitur ſucceſſivè per pylorũ in inteſtina, apparenter quidem homogeneus, cui tamen non paucæ partes heterogeneæ, œconomiæ animali conſervandæ ineptæ, ſubſunt, quæ in inteſtinis, antequam aliorſum pergant, probè ſeparandæ.

§. CXVIII. Separatio hæc fit mediantibus duobus iſtis ſuccis, *bilioſo & pancreatico*, in fine duodeni & principio jejuni in inteſtina effuſis, ibidem chylum diluentibus, blandam in & cum eodem efferveſcentiam excitantibus, & ita craſſiores, viſcidiores, & quaſi caſeoſiores ejus partes præcipitando, ſeparantibus, uti in fluxu alvi ictericio, item cœliaco, ſufficienter patet.

§. CXIX. *Bilis* quidem excrementorum catalogo malè olim fuit adſcripta, cùm in ſe reverà utiliſſimus balſamicus ſit liquor, & condimentum quaſi balſamicum chylo, ipſius & totius maſſæ ſanguineę conſervatione ab omni corruptione putredinali, inſtar myrrhæ cujuſdam aloëſvè additum; unde & vermium facilem ex chylo generationem quantum poſſibile prohibet, rectè HELMONTIO dicente: Ubi deficit bilis fermentum, ibi lumbricorum patria.

§. CXX. Præterea quoque bilis volatili oleoſo ſuo ſale, ceu eſſentiali ejus conſtitutivo, ſi quid manifeſti & p. n. acoris toti corpori hoſtilis, adhuc in chylo ſupereſt vel ineſt, hoc deſtruit, & in ſalſum tertium volatile tranſmutat, ſimulque chylum totum optimè diluit, & fluxiliorem ac liquidiorem reddit, fæcumque excretionem ſic per accidens optimè promovet.

§. CXXI. Nec improbabile eſt aliiquod aſſerunt, bilem oleoſitate ſuâ ſulphureâ occultâ quaſi tingere chylum, adeoque primam pro faciliori in ſanguinem tranſmutatione diſpoſitionem addere, ut hujus tincturæ ſulphureæ medio exaltari faciliùs, ac in rubrum ſanguinem converti poſſit: cujus defectu cachexiæ & leucophlegmatiæ, anaſarcæ & quidam hydropes ex parte oriri videntur.

§. CXXII. Concurrit cum bile eodem in loco *ſuccus pancreaticus*, *ſubinde acidus*, plus minus tamen, in animalibus repertus, qui chyli, dicto modo à bile alterati, craſſiores & quaſi caſeoſas partes leniter coagulando præcipitat, & blanda quadam cum bile fermentatione, in ſtatu p. n. verò efferveſcentiâ, dictarum fœcum ſeparationem inſigniter adjuvat.

§. CXXIII. Chylus ita in inteſtinis tenuibus alteratus & perfectus, & à ſcybalis recrementoſis depuratus, per inteſtina leni preſſu ulteriùs diſtribuitur mediante motu illorum periſtaltico, ſub quo ſucceſſivè ſuccus ſubtilior & tenuior nutritivus oſcula vaſorum lacteorum meſeraicorum in inteſtina hiantium intrat.

§. CXXIV. Ex his continuato motu fertur in *commune* lumborum *receptaculum* ſeu cyſternam chyli in homine pariter ac brutis membranoſam, unde ulteriùs per ductum thoracicum in venam axillarem ſiniſtram inſertur, ubi cum ſanguine redeunte miſtus in dextrum influit cordis ventriculum.

§. CXXV. Nam repertis vaſis lymphaticis ductæ ſunt hepati, quoad ſanguificationis negotium, exequiæ, cùm nulla vaſa lactea ad ejus deriventur viſcus; & quod venæ ſanguiferæ meſeraicæ aliquam ejus portionem invehant cum ſanguine, adhuc experimentis Anatomicis probandum venit.

§. CXXVI. Nullæ quoque hactenus detectæ ſunt viæ, quibus immediatè chylus pro materia lactis, genituræ, nutrimenti fœtus in utero, &c. ad hæc loca diſtribuatur, quin potiùs mediatè chylum ex arteriis nondum ſanguini aſſimilatum in dictis & aliis locis emulgeri probabiliſſimum videtur.

§. CXXVII. Urinæ tamen materia, an omnis ex ſanguine in renibus tranſcoletur, & nulla ex primis viis à chylo im-

immediatè ſeparata ad loca urinaria, quæcunque etiam ſint, viis licet hactenus in locis abdominis adeò impeditis, nondumque detectis, deferatur, vix probabile videbitur conſideranti diabeticos eodem colore, ſapore & odore vinum rubellum v. g. loco urinæ excernentes, ſemina aniſi & coriandri integra excreta, citum acidularum tranſitum, violaceum brevi poſt aſſumptam terebinthinam odorem, &c. adeò ut ob id alii inter urinam potus & urinam ſanguinis diſtinguere moneant.

§. CXXVIII. Ubi ergo cum ſanguine chylus in vena axillari permiſtus ad dextrum cordis ventriculum pervenerit, ex eo ulterius derivatur per arteriam pulmonalem ſeu venam arterioſam in pulmones, ex his verò per venam pulmonalem ſeu arteriam venoſam infunditur in ſiniſtrum cordis ventriculum, ex quo impellitur in arteriam magnam ſeu aortam, per quam derivatur in univerſam corporis machinam, ubique tamen reſorbetur per venarum ſurculos, qui omnes tandem in venam cavam deſinunt, ex qua omnis liquor dextro cordis vētriculo denuò infunditur.

§. CXXIX. HARVÆUS & CONRINGIUS vulgò habentur primi inventores circulationis ſanguinis; ſed reverà non ſunt, & notitiam hujus demum acceperunt à PAULO SARPA, Veneto Monacho Ordinis Servitæ, qui revera primus & verus inventor eſt hujus circulationis.

§. CXXX. Confuſus ita cum ſanguine chylus in venis axillaribus ſenſim ſenſimque ſubigitur, & ſucceſſivè alteratur, ac in ſanguinem mutatur, quæ actio ſpeciatim in aut circa cor abſolvi videtur: in quo ſanguificationis negotio tamen cor, ipſique annexa vaſa, ſe habent ſaltem paſſivè, locum ſaltem, his liquoribus pro motu & tranſitu meliori concedentibus; ita ut ſaltem antliæ munere in machina hacce hydraulica cor fungatur.

§. CXXXI. Nam *Sanguificatio non eſt actio organica, ſed ſaltem purè ſimilaris*, adeoque propriè loquendo nullum corporis viſcus organorum ſanguificationis nomen mereretur, ſed cor ſaltem vas erit, per quod ſanguis, pro inſigniori hac mutatione in præcordiis, movetur.

§. CXXXII. Reverà enim nihil aliud eſt cor, quàm muſculus compoſitus, & muſculorum in modum movetur, ita quidem, ut ſiniſter ventriculus propriè cor appellandus ſit, cujus tantùm appendix eſt dexter ventriculus, propter pulmones ſolummodò fabricatus, ut ex hoc meliùs & commodiùs in pulmones fiat ſanguinis propulſio, pro ſubeunda maximè neceſſaria ad vitam alteratione ab aëre, & per hos ad ſiniſtrum ſinum ſeu cor primarium promotio.

§. CXXXIII. Chyli in ſanguinem tranſmutatio vix aliter, præterquam per fermentationis motum fieri videtur, quem ab aëre inſpirato, chylum ſanguini aſſimilante, & ſanguinem in ſpiritus volatiliſante, non pauci probabiliter deducunt.

§. CXXXIV. Probabilior tamen adhuc eorum videtur aſſertum, qui *ſanguinem ipſum*, prout in ſe principiis fermentativis, in ſpecie ſalinis & oleoſis volatilibus turgeſcit, *chylum* permiſtum *tranſmutare*, & ſucceſſivè ſibi aſſimilare mediante motu ſuo fermentativo, chylum ſubigente & alterante, & in ſimilem ſibi naturam pedetentim convertente, aſſerunt.

§. CXXXV. Promovetur inſigniter hæc ſanguinis fermentatio, & conſequenter chyli aſſimilatio ab aëre in pulmones inſpirato, cujus medio & attenuatur & volatiliſatur & ſpirituaſcit inſigniter, & propter ſalino-ſulphuream mixturam incaleſcit eadem, & vitali quaſi calore incenditur.

§. CXXXVI. His poſitis facilè patebit, ſucceſſivis & repetitis per cor & pulmones circuitibus perfici chyli ſanguificationem: ob id enim non rarò *ſemilacteus* adhuc etiam in ſaniſſimis ſanguis venâ ſectâ apparuit, aut ſaltem ſupernatans cruori coagulato ſerum levi igne inſpiſſatum *gelatinam lacteam* relinquet, quæ phænomena à chylo nondum ſanguini aſſimilato oriuntur.

§. CXXXVII. Undè & tot proſtant obſervationes *ſanguinis albi inſtar lactis* ex venâ ſectâ emiſſi, etiam in ſanis hominibus, ob chylum ſc. nondum ritè aſſimilatum: imò ipſæ ſanguinis fibræ rubicundæ apparentes reverà albicant, & chyli videntur proles.

§. CXXXVIII. Ita ut vitalis iſta maſſa, quæ per arterias & venas circulatur, *duplici conſtet ſubſtantia, chyloſa & ſanguinea, cum utriuſque communi vehiculo, ſero: non quatuor iſtis humoribus, quatuor elementis & temperamentis analogis.*

§. CXXXIX. Nam quæ in venæ ſectione emiſſo cruore poſt hujus congrumationem, & cadaveriſationem reperitur ſanguinis, in ſuperficie floridi & in fundo nigricantis differentia, partim ab aëre ſuperficiem refrigerante & attenuante, partim à cruoris in fundo tepore ipſum magis putrefaciente, dependet.

§. CXL. Propellitur ſanguis & chylus ex corde per arterias in univerſum corpus, & hinc per venas ad idem punctum, nempe cor, redit, unde in circulum recurrens *circularis motus* dicitur, qui à corde, ſui parenchymatis muſculoſi contractione, & ita cavitatum propriarum anguſtatione, & hinc contentorum impetuoſa expulſione, primariò dependet.

§. CXLI. *Proprius* itaque *cordis motus* eſt ejus *contractio* ſeu *ſyſtole*, *improprius* verò eſt *dilatatio* ſeu *diaſtole*: ibi enim agit & ſanguinem exprimit, ſicque à ſanguinis in arterias ejaculatione harum dilatationem & pulſum efficit; hic verò patitur, dum à ſanguine irruente ex venis ejus parietes diſtenduntur, & ita moleſtiâ quadam ſenſibili afficiuntur.

§. CXLII. Cor à ſanguine, ex auriculis in ejus ventriculos, imprimis dextrum, illapſo & turgeſcente, expanditur, quâ expanſione fibræ, cordis parenchyma conſtituentes, extenſæ irritantur, h. e. nimio diſtenſionis & læſionis ſenſu afficiuntur, inde conſertim per nervos ſpirituum animalium fit irruptio, adeoque fibrarum & conſequenter totius cordis contractio: Pro ratione enim aliorum muſculorum etiam cor à ſpiritibus animalibus per nervos influentibus in motum cietur.

§. CXLIII. Continuato tali ſanguinis impulſu per totum corpus mediantibus arteriis propellitur, eodemque mediante in venas & per has in cor denuò impellitur, ita ut toto hoc circulari motu ſola *propulſio*, nulla verò *contractio* contingat.

§. CXLIV. Redit autem toties per orbem ad cor ſanguis, ut ibidem imprimis in pulmonibus novo vitali vigore impregnetur, h. e. de novo volatiliſetur, ſpiritueſcat, fermentetur & incaleſcat.

§. CXLV. Exinde verò per omnes corporis partes in genere pro earum nutritione diſtribuitur, ita quidem, ut partes ſanguineæ rubicundæ *ſanguinis nomine propriè veniant*, partes verò ſpermaticæ ſeu nerveæ albicantes chylo cum maſſa ſanguinea diſtributo nutriantur & conſerventur.

§. CXLVI. Ex prima enim fœtus in ovo formatione innoteſcit, partes ex duplici materia, nempe partim ſeminali ceu chyloſo colliquamento, partim ſanguineâ formari & componi, unde & pro nutritione & augmentatione talium partium duplex nutrimenti genus, chyloſum ſeu lacteum & ſanguineum, requiritur.

§. CXLVII. Mediâ autem inter utrumque cordis ventriculum viâ intercedit pulmonum viſcus, per cujus ſpongioſum ſeu potiùs veſiculoſum, h. e. ex copioſiſſimis parvis veſiculis angularibus, ſimplici membranâ conſtantibus, invicem connexis compoſitum parenchyma tranſvaſatur ſanguis, dum chylus, huic permiſtus in vena axillari ſiniſtra, pergit in truncum venæ cavæ deſcendentis, & ita in dextrum cordis ſinum, ex quo per arteriam pulmonalem ſeu venam arterioſam in pulmones derivatur, ex pulmonibus verò per venam pulmonalem ſeu arteriam venoſam transfertur in ſiniſtrum cordis ſinum.

§. CXLVIII. Senſilis eſt pulmonis infantis vivi & in utero mortui differentia; ſiquidem fruſtulum pulmonis infantis nondum editi, aquæ immiſſum fundum petit, vivi verò ſupernatat eidem: & ex hac *διαγνώσει* collectio fit infantis occiſi. Cùm enim pulmo embryonis ſit craſſior, nec ſatis poroſus, hinc reſpiratione ſemel factâ ſpongioſus fit, & ſic ſupernatat.

§. CXLIX. Fieri hoc nequit, niſi pulmones dilatentur & expandantur, adeoque ſanguini tranſeunti patefiat aditus: id quod fit, quatenus diaphragmatis figura mutatur in planam, unde & cavitatem in ima thoracis parte, & viſcerum abdominis depreſſionem, & illorum majorem protuberantiam, efficit.

§. CL. Concurrit ſimul coſtarum deorſum verſus incurvatarum per muſculos ſerratos & ſubclavios ſublatio, & ita cavitatis thoracis major ampliatio, *unde ab abdomine foras protuberante, & thorace extrorſum dilatato, neceſſariò ſimul aëris ambientis ſequitur protruſio.*

§. CLI. Qui eodem momento partim ita protruſus, partim propriâ gravitate ac vi laterali facto impetu ruit in pulmones, eoſque per ſe immobiles inſtar utris inflat & diſtendit, quod *Inſpiratio* dicitur: ſicut diaphragmate

denuò

denuò relaxato, & coſtis deorſum demiſſis, pulmonum compreſſio & *aëris exſpiratio* accedit.

§. CLII *Neceſſaria* admodum aëris *eſt inſpiratio*, cùm hac deficiente omnia intereant animalia; non tamen refrigerium cordis & ſanguinis, aut hujus à nitroſo aëris ſale condenſatio, primarius ejus eſt finis; cùm talia in calore viventium naturaliter conſtituto, aut in ſenibus vel cachecticis teſcente, nullum locum obtineant.

§. CLIII. Sed potiùs uſum vitæ noſtræ ſimpliciter neceſſarium aër inſpiratus ſanguini præſtet, unde & hic omnis prius per pulmones, quàm per cor, circulatur, ita ut ad eam ſanguinis vitalem reſtaurationem, quam in præcordiis acquirit, imprimis faciat, ut *ſuprà* §. 144. dictum: idque beneficio ſalis ſui volatilis univerſalis, ratione cujus occultum vitæ cibum aëri ineſſe, Hermetici rectè aſſerunt.

§. CLIV. Ubi in arteriam magnam impulſus eſt ſanguis, ex parte deorſum per arteriæ aörtæ truncum fertur, & inter varios illius ramos arteriam ſplenicam, atque hoc mediante lienem ingreditur, exinde per venam ſplenicam ad truncum venæ portæ ac hepar diſtribuitur: ita ut hæc communicatio inſignium horum viſcerum, lienis & hepatis, *dum omnis ſanguis ex liene immediatè ad hepar defertur, ſingulare quid in receſſu habeat*, ulteriori ſcrutinio indagandum, utpote ſine quo officium eorum vix debitè explicari poterit.

§. CLV. *Lienis viſcus* conſtans membranarum congerie, in cellulas & multiplices concamerationes efformatarum, per quas glandularum minimarum copioſi *racemi uvæ botrum æmulantes diſperſi* ſunt.

§. CLVI. *Non autem eſt ſimpliciter ad Eſſe vitale* animalium neceſſarium, cùm canibus & ſuibus ſine ulla ſenſibili functionum læſione exſcindi queat.

§. CLVII. Sed tantum ad *bene Eſſe* confert, ita ut ad majorem ſaltem ſanguinis perfectionem, ſed accidentalem tantùm, facere videatur, quatenus in lienis glandulis, percurrentibus ſpiritibus animalibus, tale fortè fermentum elaboratur, quod ſanguini inſpiratum vel ad faciliorem chyli transmutationem faciat, vel potiùs partium ſanguinis heterogenearum nec ritè miſcibilium ſeparationem ita promoveat, ut commodè per convenientia loca, in ſpecie renes &c. evacuari poſſint.

§. CLIIX. *Hepar* ingreditur omnis iſte ſanguis, qui partim ex ſplene, partim ex inteſtinis per venam portæ, vehitur, *cujus parenchyma ex glandularum globulis, copioſo ſanguine ſuffuſis & irrigatis compoſitum*, hactenus ſoli bilis tranſcolationi, denegato omni ſanguificationis officio, fuit deſtinatum.

§. CLIX. Equidem bilem iſtam omnem, quæ per ductum hepaticum ad inteſtina amandatur, ex hepate derivari certum eſt: ſed bilis, quæ in felleo reperitur folliculo, in hoc ipſo potiùs generatur ex ſanguine, per arterias cyſticas eò allato; ita ut maxima etiam ejus pars per cyſticum ductum ad inteſtina demandatur: dum intereà etiam aliqualis ejus portio per exiles ductus, ex ejus fundo in hepar diſperſos, in hoc derivetur, probabiliter ad promovendam bilis ex ſanguine in hepate faciliorem ſeparationem.

§. CLX. Sanguis ulteriùs per arterias emulgentes diſtribuitur *ad renes*, ex quibus per venas emulgentes redit, ut ibidem ſerum ſalibus partim ſuperfluis, partim recrementoſis aliiſque ſanguinis impuritatibus impregnatum, tranſcoletur & ſeparetur.

§. CLXI. Eſt ſcil. *in ſanguine latex aquoſus, aliàs ſerum, commune, tàm ſuccorum nutritivorum quàm excrementorum, vehiculum*, cujus medio illi per univerſum diſtribuuntur corpus; hi verò in certis colatoriis ſeparantur & amandantur: quod ſi fiat per renes, *Vrina* appellatur; ſin verò per cutis poros, *Sudoris* nomine venit.

§. CLXII. *Renum corpus*, quoad extimas partes, conſtat *fibris quamplurimis ſubtilibus, perforatis tamen, in corpus papillare tortuoſum*, medium eorum corpus conſtituens, deſinentibus, de quibus vid. *LAVRENT. BELLINVS, Italus.* Illas ergò fibras ſerum ſanguinis ingreditur, indeque ad corpus papillare pergit, per cujus minutos & innumerabiles porulos tranſudat ad membranam interiùs expanſam, unde per ureteres ad veſicam deſcendit, ſanguine ipſo à venis emulgentibus intereà reſorpto.

§. CLXIII. *Vrina* hæc *ſanguinis eſt propriè loquendo lixivium quoddam volatile, ſeu aqua ſale ſalſo-ſulphureo*, ideoque primariò alcali, ſecundariò acido, ambobus volatilibus pinguedine ſufficienti temperatis, compoſito, ſed ſuperfluo, impregnata: quibus ſubinde, ſed præternaturaliter, & talia maſſæ ſanguineæ recrementa varia ſe ſociant, & unà eliminantur. *Potus* quod attinet *urinam*, de hac *ſuprà* §. 127. actum.

§. CLXIV. Poſt renes excurrit ſanguis ulteriùs per arterias ubique ad *glandulas* per univerſum corpus diſſeminatas, eaſque tam *conglomeratas*, quàm *conglobatas*: quarum *illæ* magis compoſitæ liquorem emulctum in certas cavitates pro peculiaribus uſibus effundunt; *hæ* magis ſimplices eum per lymphatica vaſa, quorum truncus communis eſt ductus thoracicus, in venam axillarem ſiniſtram ſanguini denuò infundunt.

§. CLXV. Conglomeratarum liquor, prout eædem ſunt vel laxioris vel firmioris texturæ, variat: Illæ ſerum lacteum emulgent, ut ſunt mammariæ, tonſillæ; hæ ſerum aquoſius ſubtilius, ſale volatili vel ſalſo vel acidulo impregnatum, ſeparant, ut pancreas, parotides, lachrymales glandulæ &c.

§. CLXVI. Conglobatæ verò glandulæ lympham efficiunt, eamque omnem ab inferioribus infra cor partibus per ductũ thoracicum ſanguini per venam axillarem ſiniſtram infundunt, ſicut eodem loco omnis in ſuperiori regione confecta lympha per ſimiles lymphæ ductus, vaſa lymphatica dicta, ibidem infunditur.

§. CLXVII. *Lymphæ hujus materia primaria probabiliter ſtatuitur nutrimentum partium roridum miniſterio glandularum collectũ, in quod condenſantur ſpiritus animales, in partes quaſcunque per nervos allati: dum enim non penitus diſſipantur exercitio aut laboribus, cum latice ſeroſo alimenti, omnium partium vehiculo, ſe jungunt, & ita ſubtilitatem ſpirituoſam amittunt, ac denuò in halituoſam, tenuem & aqueam condenſantur ſubſtantiam, adiuvante non parum artuum frigidiore præ aliis partibus conſtitutione.*

§. CLXIIX. Limpida talis ſpirituoſa aquea materia à glandulis conglobatis imbibita, impregnatur in his ex ſanguine arterioſo ſubtili acido-ſalſo ſale; quæ junctim ſumpta lymphæ liquorem aquoſum ſpirituoſum conſtituunt nonnihil acidulum, qui ſuprà dictis locis ſanguini permiſcetur.

§. CLXIX. Finis, propter quem ſanguini in vicinia cordis & pulmonum, ubi de novo magis animanda eſt, lympha hæc venæ axillari ſiniſtræ infunditur, eſt non tantùm ut diluat & fluidiorem reddat ſanguinem, ſed in ſpecie chylo impregnata, ut inſtar materiæ ſanguinis in præcordiis renovationem & reſtaurationem vitalem adjuvet, & inſigniter promoveat.

§. CLXX. Pertingit ſanguinea maſſa ulteriùs ad totam corporis peripheriam extimam, ejuſque integumentum cutis, quæ *eſt reticulare corpus ex fibris nerveis copioſis, & capillaribus arteriarum & venarum* vaſis ſeu *fibris ſanguineis contextum*, ob id naturæ mixtæ, ſanguineæ & ſpermaticæ ſeu nerveæ, imprimis tamen tendinoſæ, eſſe dicitur.

§. CLXXI. Interſtitia hujus texturæ occupant glandulæ copioſæ minutæ, ex conglomeratarum genere, *miliares* dictæ, *vaſe ſuo excretorio foras hiante*, & cutis *poros conſtituente*, inſtructæ, quæ veri fontes ſunt ſenſibilis Tranſudationis, & inſenſibilis Tranſpirationis.

§. CLXXII. Seroſus nempe ſanguinis latex, uti abſorbet ſuperflua & recrementoſa ſanguinis ſalia naturaliter, aliaſque ejus ſordes præternaturales; ita, ſalinâ hâc vi, inſtar ſaponis abſtergit & abluit ſuo tranſitu ſolidarum partium ſordes ex nutritione ſuperfluas, aut ipſum nutrimentum non perfectè agglutinatum, ſed diuturniore morâ effœtum redditum: quæ omnia jam antea ſufficienter attenuata & volatiliſata ex capillaribus vaſis per dictas glandulas emulgentur, & accedente blando calore plus minus copioſè ſine capitis mortui remanentia notabiliter emittuntur.

§. CLXXIII. Sanguineum vitale nectar ubertim etiam derivatur ad *cerebrum* & *cerebellum*, imprimis per arterias carotides & vertebrales, quarum exiles & capillares quaſi ſurculi ubique ſuperficiem ejus densè obducunt, & tandem in ſinus duræ matris ſanguinem infundunt, qui venis jugularibus continui in has proximè, & inde in venam cavam, ſe exonerant.

§. CLXXIV. Obſervabilis eſt in cerebro & cerebello duplex ſubſtantiæ diverſitas, *corticalis* nempe ſubcineritia, & *medullaris* eleganter candida. *Illa ex copioſiſſimis glandulis minutulis ovalis figuræ conſtat*, in quas ſe inſinuant dicta vaſa ſanguifera: *hæc ex filamentis & tubulis nerveis delicatiſſimis*, invicem certo ordine convolutis, & tandem in nervos abeuntibus, eſt conſtructa.

§. CLXXV. Subſtantiæ talis diverſitas diverſum itidem uſum innuit: *cortice enim* mediante ſpiritus volatiles ſanguinis, vitales dicti, ſeparantur à ſanguine, & per ſubtiliſſimæ filtrationis modum agiliter penetrando tranſeunt in cerebri medullam, ſanguine ipſo, ceu craſſiori corpore, ob pororum anguſtiam, vehiculo ejus aqueo ob

pinguio-

pinguiorem & oleoſam quaſi cerebri ſubſtantiam, excluſis.

§. CLXXVI. In ipſa verò *medullari ſubſtantia*, ceu regio palatio, ſpiritus dicti volatiles luminoſi, *animales* nunc appellandi, debitis motionibus & expanſionibus, & inde per nervos in omnes partes radioſis excurſionibus operationes animalibus proprias, *ſenſus* in ſpecie *internos & motus* perficiunt.

§. CLXXVII. Conſtituunt enim hi primariò *animam ſenſitivam*, tàm brutorum quàm hominum, eùm ſint primi Autores actionum animalibus propriarum, tàm in operationibus modò dictis, quàm in genitalibus etiam.

§. CLXXIIX. Quæ utut ſint variæ & diſtinctæ, determinatur tamen ſpiritus animalis ſpecie & eſſentiâ unus, adeoque ad varias actiones indifferens, pro varia partium organica diſpoſitione & proprietate. Nam is ipſe, qui movet pedem vel muſculum, conferret etiam ſuo modo ad viſum, ſi eſſet in oculo, & ſic conſequenter in aliis.

§. CLXXIX. Quod ſi dicti ſpiritus in debita quantitate & ſubtilitate blando & moderato, eoque ordinato motu agitentur, indeque cerebrum implendo proprio motu quodammodo expandant, & ita ex eodem ſecundùm filamentorum cerebri medullarem ſubſtantiam conſtituentium ductum continuato quaſi rivulo aut radio in corpus, omneſque ejus partes influant, actionum animalium omnium ſequitur exercitium, adeoque Vigiliæ.

§. CLXXX. Sin verò quacunque ex cauſa perturbati inordinato, vago, & ſubinde impetuoſo eiciantur motu, in cerebro exinde deliria varia, ſpeciatim phrenetica; in partibus verò reliquis ſpaſmi & motus convulſivi, interdum mirabiles, excitantur.

§. CLXXXI. *Officia*, quibus *præſunt animales ſpiritus*, ſunt *ſenſus & motus*, utrique *interni & externi*. *Externos* quod attinet *ſenſus*, cùm hi reverà conſiſtant in paſſione ſeu motione organi, inducta ab objecto externo ſenſili, per certam ab hoc factam impreſſionem ſeu motum, adeoque ſaltem in motione filamentorum nerveorum organi, in iis *ſpiritus animales hoc ſaltem præſtare videntur, ut ſuo influxu filamenta nervea* organa ſenſus proximè conſtituentia *in debito tono & tenſione conſervent, quo faciliùs ab objectis externis moveri, & ita ſenſatio externa fieri poſſit*.

§. CLXXXII. Expoſita ſcil. eſt corporea noſtra machina quorumcunque corporum *ambientium* activitati & inſultui. Hæc ergò ambientia, dum in partem quandam agunt, motionem certam inducunt in ejus nervis, quæ motio ſeu ab objecto externo facta impreſſio continuato nervi ductu, ad cerebrum uſque, ſeu ad nervi originem, continuatur.

§. CLXXXIII. Quem ibid. inſequitur determinatus ſpirituum animalium, in vicina cerebri medulla motus ab iſto excitatus, qui conſtituere videtur *ſenſum iternum*, occaſione cujus anima rationalis in nobis format conceptum ſeu ideam, repræſentantem exactè rationem externæ impreſſionis, fitque tunc formalis cognitio, ſeu ſenſuum externorum mediantibus internis perceptio: id quod *dolor imaginarius* eorum, quorum partes fuêre abſciſſæ, illuſtrare videtur.

§. CLXXXIV. *Vires* iſtæ objectorum, quæ vulgò *qualitates ſenſiles* dicuntur, quibus ambientia corpora agunt in certas corporis partes, *organa ſenſoria* dictas, conſiſtunt ſaltem in certa tallum corporum, quoad minimas ſui particulas, textura vel conformatione, quæ, prout diverſo modo nunc in hanc, nunc in aliam corporis partem agit, & certum motum inducit, vel mediatè vel immediatè, tàm varias qualitates ſenſiles, ſeu in organa ſenſus agendi facultates, habere dicitur.

§. CLXXXV. *Conſtant* autem *ſenſuum organa variis & diſtinctis partibus*, ita tamen ſubordinatis, ut una ſit *primaria*, & cujus per objectum externum motione fit ſenſatio externa, ſeu certa in parte paſſio, & hæc ſemper nervus eſſe ſolet, cujus filamenta nunc in membranam fortiter tenſam expanſa, v.g. in auditu & viſu; nunc in capitula papillaria ſunt conglobata, v.g. in guſtu & tactu, reliquis partibus ſaltem certum uſum, eumque varium, habentibus.

§. CLXXXVI. Quinariò numerò omnes ſenſus externi rectè dicitur comprehendi, quos inter eminet *viſus*, cujus *objectum* externum eſt *lux*, primariò Solis & ignis, & inde diffuſum in orbe *lumen*, quod eſt materia quædam ſubtiliſſima, nil aliud nempe, niſi ignis quidam maximè rarefactus. *Lumen* tale vel immediatè in recta linea, vel mediatè, mediante nempe, in corporis opaci ſuperficie, reflexione certâ tranſit per *tunicam* oculi *corneam* & *humorem cryſtallinum*, donec impingat in tunicam *retinam* ſeu *expanſionem filamentorum nervi optici*, & exinde undique ſpiritu animali perfuſam, ubi hæc quaſi percuſſa ſimiliter movens ſpiritus præſentes, talem facit motionem & impreſſionem, quæ ad cerebrum uſque continuata, eo modo, ut §. 181. & 182. explicatum, à nobis dicitur *viſio*.

§. CLXXXVII. Eſt ſc. *oculus* reverà *camera obſcura* opticorum, in qua humor cryſtallinus eſt vitrum lenticulare, in quo utplurimum fieri ſolet decuſſatio radiorum luminoſorum, donec impingant in tunicam retinam, ceu primarium *viſus organon*, ubi objectum externum exactiſſimè, inverſo licèt ſitu repræſentatur, ut ita revera per duplicem conum, unum rectum ab objecto ad punctum interſectionis in cryſtallino, & alterum inverſum ab hoc puncto uſque ad tunicam retinam, omnis fiat *viſio*.

§. CLXXXIIX. Et prout hi interſectionis anguli ſunt vel majores vel minores, etiam res viſa major vel minor in tunica retina depingitur, & conſequenter ita judicatur.

§. CLXXXIX. Quod ſi radii iſti luminoſi ſub ſua in orbem diffuſione impingant in corpora opaca, reſiliunt propter denegatum tranſitum plus minus exactè ad eos angulos, ad quos inciderant, ita ut incidentiæ & reflexionis anguli perpetuò ſint æquales: id quod in ſpeculis eſt manifeſtiſſimum.

§. CXC. Corpus opacum, à quo reflectuntur radii, eſt vel politum, vel ex particularum in ſuperficie inæquali ſitu aſperum. Illud radios, eodem ferè modo atque incidunt, ad viſum reflectit, unde tale corpus, quaſi ſecundariò luminoſum ſplendere dicitur: hoc verò radios intra iſtas inæqualitatis ſuperficiei, diverſos porulos, & varias eminentias & cavitates plus minus, partim abſcondit, & ita cum umbris miſcet, partim verò certâ ratione, plus minus tamen, à primitiva figura mutatos ad oculos reflectit, unde taliter modificatum lumen *color* dicitur.

§ CXCI. Nempe quorum ſuperficiales particulæ minutæ, ceu copioſa polita ſpecula, lumen incidens maximam partem reflectunt, & ita ſplendentibus proximæ ſunt, *albedinem* repræſentant; quorum verò particularum textura copioſis porulis & meatibus eſt interſtincta, ut in his lumen maximam partem abſcondatur, & quaſi umbris tenebricoſis obfuſcetur, *nigredinem* exhibet.

§. CXCII. Viſum excipit *Auditus*. Hujus *objectum movens* externum nil aliud eſt, quàm *æther* ſeu *aer ſubtiliſſimus* diverſimodè, impetuosè tamen & violenter nonnihil vel percuſſione vel flatu commotus, qui undique undulatorio motu in orbem diffuſus per anfractus auris externæ ad aurem internam, & in ſpecie ad nervum auditorum ſeu acuſticum in cochleæ extremitate in membranam expanſum impingit, eamque quaſi percutit, unde motus ibidem percuſſioni analogus, & ad cerebrum continuatus, à nobis *ſonus*, ejusdem verò dijudicatio ſeu perceptio *Auditus* dicitur.

§. CXCIII. Motiones ejuſmodi aëreæ ad aurim continuatæ, prout ſibi invicem certâ, ſecundùm Arithmeticæ leges, poſitione in majori vel minori gradu, & intenſione aut remiſſione, reſpondent, gratum vel ingratum ſeu harmonicum vel non harmonicum efficiunt ſonum; & prout iſtis motionibus reſpondentes in cerebro ſpirituum animalium ſe habent motus, in impetu majori vel minori, ordine vel confuſione, &c. varii effectus Muſicæ in nobis conſurgunt.

§. CXCIV. Motus talis aëris, prout vel vehementior vel debilior, fortiorem vel debiliorem ſeu remiſſiorem nobis repræſentat ſonum; prout fortior & celerior, acutiorem; prout remiſſior & tardior, graviorem: ſicut impingens aër in corpus denſum, repercutitur diverſimodè ad angulos incidentiæ æquales, indeque repetitum ſonum ſeu *Eccho* conſtituit, quod in cavitate inſtrumentorum Muſicorum *reſonantia* dici ſolet.

§. CXCV. Ad hujuſmodi aëris motiones flatu factas tanquam per inſtrumentum pneumaticum, pertinet motus ejus in animalibus per tracheam ſeu aſperam arteriam factus, *Vox* dictus; quæ vox ſimplici per laryngem, imprimis epiglottidis adiumento, eliſione *Vocales*: per linguam verò, dentes & labia, certâ modificatione *Conſonantes* efficit, quæ literæ in hominibus pro impoſitionis & conformationis ratione mille modis combinatæ, & certâ arte articulatæ, *ſermones* conſtituunt: unde ex ſola motus organorum ſermonis obſervatione, ſurdus & mutus ab ortu per oculos ſeu viſum exactè quaſi audiens, & ita perfectè loquens, reddi poteſt.

§. CXCVI. Mulieres habent vocem acutam, cùm aſpera earum arteria ſit minor: contrà, qui habent eam majorem,

illi

illi habent ſonum gravem, uti hoc obſervamus in urſis, quibus aſpera arteria adeò eſt ampla, ut integra complicata manus eidem intrudi queat.

§. CXCVII. Poſt Auditum tertio loco eſt *tactus*, ubique ferè in corpore reperibilis, ubicunque nempe filamenta reperiuntur nervea, quæ ab externis objectis mille modis horum approximatione affici, & imprimis variè moveri poſſunt. Filamenta talia, uti in contexenda cutanea maſſa locum primarium obtinent, ita ubique hinc inde in *capitula papillaria conglobata* ex cute nonnihil prominent, & ſub cuticula genuinum & naturale *organum tactus* externum conſtituunt.

§. CXCIIX. Corpora externa, quæ ſui approximatione dicta filamenta, & eorum extremitates papillares, afficiunt, hoc faciunt ſolâ particularum minutarum in ſuperficie, textura, earumque certa vel motione vel quiete; exinde enim fiunt *qualitates illæ*, quæ à nobis dicuntur *tactiles*. Si enim quoddam corpus, cui v. g. manus admovetur, cedat defectu firmæ minimorum unionis, dicitur exinde *molle*; ſi verò non cedat, ſed reſiſtat ex forti earum combinatione, dicitur *durum*. Si quædam particulæ mobiles invicem cohæreant, ſimulque organo adhæreant, dicitur *viſcidum*; ſi aliquæ particulæ à toto ſeparatæ mobiles organo tactus adhæreant, dicitur *humidum*; ſi non, vocatur *ſiccum* ſeu *aridum*. Si fiat celerrimus & repetitus in organo ab objecti externi minimis motis motus, dicitur *calor*; ſi nullus, dicitur *frigus*: & ſic de reliquis in infinitum.

§. CXCIX. *Guſtus* nil aliud eſt, quàm tactus linguæ ſpecialis & ſingularis, dum itidem fit per nervos, in delicata filamenta diviſos, quæ ad ſuperficiem linguæ, ſub membranam ejus delata, conglobantur in ſimiles papillas nerveas, tanquam in capitula fungorum ſeu cornua extrema limacum. Hæc ergò ratione ſuæ peculiaris texturæ ita ſunt conſtituta, ut præter communia tactus objecta, ut durum, molle, aſperum, &c. ſpecialem à particulis ſalinis ſimilibusve ciborum recipiant impreſſionem.

§. CC. Sunt nempe *ſalinæ particulæ* minutiſſimæ genuinum *Guſtus objectum*, quæ ratione texturæ rigidę acuminatæ, hiſpidæ, & diverſimodè figuratæ, vehiculo aqueo imprimis dilutæ, ſe inſinuant in linguam, ejuſque modò dicta filamenta, & ſpeciatim eorum papillas variè movendo, pungendo, lancinando, &c. talem in iis motum efficiunt, qui à nobis *Guſtus* dicitur.

§. CCI. Hinc prout dictæ particulæ plus minus mutantur, & alterantur vel obruuntur, variant ſapore: hinc enim acida & urinoſa mutuâ unione mutando texturam fiunt ſalſa; acidæ aceti particulæ, cum minio ſeu ſaturno calcinato junctæ, mutatâ texturâ dulcem ſaporem repræſentant.

§. CCII. Guſtui proximus eſt *odoratus*, cùm ut plurimum maximum inter ſe conſenſum habeant; ita quidem, ut intensè ſapida ſimul odoratum fortiter afficiant, & contrà, ut in oleis deſtillatis & ſalibus volatilibus apparet, adeò ut tactus, guſtus, & odoratus non niſi purâ graduatione majoris vel minoris materiæ immerſionis diſtinguantur, & ſaltem tactus diverſimodè modificatus ſint.

§. CCIII. *Organon* hujus *odoratus* minus probabile ſtatuuntur *proceſſus mammillares*, ſed potius hoc eſſe videtur *membrana iſta tenera ſummitati narium*, juxta confinia *oſſis cribriformis intus obtenſa*, uti eleganter hoc demonſtrat *Schneid. Tr. de oſſe Cribriformi*: quin & ex analogia cum tactus & guſtus organo de præſentia certarum papillarum, ex filamentis nerveis contextarum, vix dubitandum videtur. Quibus narium hæc membrana ſenſilior eſt, facilè ſternutant, & ii, quibus inſenſibilior, difficiliùs.

§. CCIV. Dum ergò cum aëre per inſpirationem attracto varia ſimul & innumerabilia ſubintrent nares effluvia & miaſmata, ex omnibus quibuſcunque corporibus, inſenſibiliter licet, emanantia, (adeò ut omnia corpora certam quaſi ſuam & determinatam atmoſphæram circa ſe habere videantur;) quædam eorum ratione ſuæ determinatæ texturę, & conformationis inſinuant ſe dictæ narium membranę, eamque vellicando, pungendo, titillando, &c. talem in filamentis ejus motionem efficiunt, quæ *odor* à nobis dicitur.

§. CCV. *Particulæ* talem quæ habent texturam & conformationem mechanicam, ut ſpeciatim hanc membranam ejuſque filamenta nervea movere poſſint, *ſunt eæ, quæ communi nomine ſulphureæ dicuntur, & ſulphureæ ſeu pinguis eſſe naturæ*: nam vix odorem habemus, qui non ex ſulphureo tali oriatur principio. Unde & prout particulæ tales pingues ſeu ſulphureæ ex coalitu cum aliis, ſpeciatim ſalinis particulis, mutant texturam, & vel volatiliſantur vel figuntur, aut aliâ ratione immutantur, *odorum eſt varietas*. Hinc v. g. moſchus, odoris expers, ſi in latrinam ſuſpenditur, ſulphureæ particulæ ſe iterum inſinuant in moſchum. Odor olei terebinthinæ ſua redolentis longè diverſus eſt ab odore balſami ſulphuris, cum hoc ipſo licet oleo parati.

§. CCVI. Ita quidem ſe habent ſenſus externi: ſed *internos* quod attinet, illi rectè dicuntur triplices: *ſenſus communis, phantaſia, & memoria*. Negotium eſt obſcurius, propter inſignem, quę hic obſervatur, confuſionem operationum animalium & rationalium.

§. CCVII. Cùm enim noſtra *cognitio intellectualis, & omnis ratiocinatio, præſupponat ſpirituum animalium exercitium, occaſione quorum diverſimodè motorum anima rationalis ſpiritualis diverſos ſibi formet conceptus ſeu phantaſmata (cùm nihil ſit in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu:)* adeoque ſenſus animales, interni, & intellectio, in nobis ſemper ſint conjuncti, evenit inde, ut neſciamus, quomodo ſenſus interni, ſeparatim conſiderati, ſe habeant.

§. CCIIX. Unde factum, ut ſimilitudo, quoad actiones externas, intercedat non levis inter homines & quaſdam beſtias, quibus cognitio ſenſualis quidem competit, non verò intellectualis; quorſum & *brutorum docilitas* pertinet, ut etiam brutis cognitio propriè ſic dicta tributa fuerit, & conſequenter ad minimum ſemirationalia reddita fuerint, h. e. nobis propria, ipſis ſimiliter tributa ſeu adjudicata ſint.

§. CCIX. Exactiùs ſi volumus ſcrutari negotium, neceſſe eſt, ut exactè abſtrahamus & ſeparemus res animæ rationali proprias, h. e. quas cognitione reflexâ in nobis ipſis percipimus, ab iis, quæ ſpiritibus & cerebro ſunt propriæ, & conſideremus, qua ratione hæ poſteriores fiant, cùm in his ſenſuum internorum ratio conſiſtat.

§. CCX. Quo facto manifeſtum evadet, *ſenſus internos in ſola ſpirituum animalium varia & multiplici in cerebro & cerebello motione & agitatione conſiſtere*: unde & brutis omnis perfecta & propriè ſic dicta deneganda eſt cognitio; & non alio modo ſe habebunt bruta, quàm teneri infantes, utpote inter quos & bruta nulla eſt, quoad quaſcunque actiones, differentia, dum rationalis anima nondum actu ſecundo operatur, unde & conformatio cerebri organica læſa impediendo ſpirituum motum, ſenſus internos lædit.

§. CCXI. Adeò ut *ſenſus interni* in genere conſiderati ita ſe habeant, quòd nempe nervorum filamenta, in organis ſenſuum externorum commota, ſuum motum continuent in cerebrum uſque ad radices dictorum nervorum, unde motus ſimiles in corporibus ſtriatis, & conſequenter in ſpiritibus animalibus excitati, ſint id, quod *ſenſus communis* dicitur; quæ motiones impreſſæ exinde repercutiuntur in corpus calloſum uſque, ubi ſpiritus animales ubertim ſcaturientes occaſione fibrarum motarum agitantur, in quo conſiſtit id, quod *vocatur Phantaſia*, & inde reflectuntur ſuo motu ad ſpinalem medullam uſque, *ibique impetu facto vario, nunc in cerebelli, nunc cerebri nervos motorios derivantur: Illic in cerebello pro motu partium internarum, nempe diaphragmatis, &c. & excitatione affectuum; hic pro motu membrorum externorum*, ita ut varii hi motus nunc *ſenſus communis*, nunc *phantaſiæ* nomine veniant: ſicut iidem ſæpiùs eodem modo e venientes, & in membris externis ſimiles actiones exercentes, *Memoria appellari ſolent*.

§. CCXII. Motum quod attinet partium animalem, nempe quarumcunque, ſive internarum ſive externarum, ejus organon proximum ſunt fibræ nerveæ; quæ nunc arctiùs ſunt conjunctæ in unum ſyſtema, quod vocatur *muſculus*, nunc à ſe invicem ſunt ſeparatæ, & circulari ut plurimum ductu partem ambiunt, quæ v. g. in ſtomacho, inteſtinis, &c. propriâ appellatione carent.

§. CCXIII. Fibræ hæ in motu dependent à ſpiritibus animalibus, per nervos in partes diſtributis, hinc denegato eorum influxu pars & ſenſu & motu privatur. *Fibræ* quidem *partium circulares*, non muſculoſæ, quæ motum partium internarum periſtalticum ſeu compreſſivum perficiunt, *obtinent nervos ex cerebello* diſtributos, & ſine ulla prægreſſa cognitione ſenſuali motum cient, adeoque nec talis motus prohiberi nec cohiberi poteſt, unde vulgò *motus naturalis* ſimpliciter dicitur.

§. CCXIV. Muſculoſum verò fibrarum ſyſtema nervos ex cerebro diſtributos obtinet, & eos gubernat motus, qui prægreſſam cognitionem ſenſualem vel intellectualem ſe-

quun-

quuntur, adeoque à nobis pro libitu vel impediri vel promoveri poſſunt: & hic motus per muſculos *in genere motus animalis*, in ſpecie verò in hominibus *voluntarius*, in brutis *ſpontaneus*, appellatur.

§. CCXV. *Muſculi ſtructura* ex copioſis conſtat fibris, in medio ſui coagulo ſanguineo ſeu carneo veſtitis, quarum plures ſibi invicem inæqualiter quidem, æquali tamen ordine, ſuperimpoſitæ ita ſituantur, ut utrinque, tàm in principio, quàm fine, fibræ circa intermediæ carnis ſubſtantiam incurvatæ, figuram & corpus rhomboideum eleganter conſtituant ſuper angulos obtuſos, donec in rectos mutentur, mobile.

§. CCXVI. Movetur muſculus & omnis fibra motrix, quando eadem abbreviatur, & quaſi in ſe contrahitur, ita ut *muſculi unica* ſit *actio* ſeu *contractio*, quam ſequitur partis annexæ motus, ejuſque mutata figura & ſituatio: quòd ſi ita contractus perſiſtat muſculus, dicitur *motus tonicus* ſeu *tenſivus*; ſi relaxatur denuò, ita ut nullo muſculorum agente membrum ſit in figura & ſitu naturalibus, in *figura media* poſitum eſſe dicitur.

§. CCXVII. Motus hic fibrarum ſeu *contractio* à tribus dependet cauſis. *Prima eſt ipſa fibrarum* extenſarum & partibus annnexarum *ſpontanea ad ſui contractionem inclinatio*, inſtar chordarum extenſarum ſponte ſe contrahentium.

§. CCXIIX. *Secundò* accedit *impetus radioſus ſpirituum animalium per nervos diffuſus*, qui in fibræ ſubſtantiam diſtributus, eam *replet*, *& quaſi inflat*, & ita breviorem reddit, quod imprimis in muſculorum ventre obſervabile eſt.

§ CCXIX. In quibus *tertiò copioſior ſanguinis arterioſi* in muſculum *influxus* ſupervenit, qui in ventre ejus dilatato, minorem inveniendo reſiſtentiam, uberiùs infunditur, unde & turgeſcentia muſculi & contractionis vigor maximè reſultat.

§. CCXX. Ita quidem ſe habet corpus humanum in individuo conſideratum: ut verò conſervetur in ſpecie, ordinatum eſt a Summo rerum ſeu naturæ Autore generationis negotium, in quo mas & fœmina, ceu cauſæ ſociæ, conferendo mutuò ſua ſymbola, ſe in ſpecie multiplicant, & novum individuum vitale producunt, quod *Generari* dicitur.

§. CCXXI. Mas quod confert, eſt ejus *genitura*, vulgò, ſed malè, *ſemen* appellata, quæ in teſtium glanduloſa ſubſtantia ex copioſiſſimis minutis ductibus & vaſculis conſtructa, elaboratur ex chylo puriore, unà cum ſanguine arterioſo per arterias ſpermaticas ſeu præparantes ad teſtes allato, tranſcolato, & vi ſpecifici fermenti teſtium elaboratur.

§. CCXXII. Genitura hæc chyloſa ſeu lactea, nonnihil mucilaginoſa, ſub coitus ardore ſpiritibus, in ſpecie animalibus, largiter imprægnatur, unde turgeſcens & veſiculas ſeminales diſtendens, harum & partium vicinarum muſculoſarum contractione, accedente proprio ſpumoſo impetu, validè è membro virili ejaculatur & evibratur.

§. CCXXIII. Conjungitur pro facilitando motu, inſtar vehiculi, lympha glandularum proſtatarum, ad collum veſicæ ſitarum, quę unà effuſa, facilitat ejectionem geniture inſigniter. Talis lympha etiam adhuc in eunuchis gignitur, & ab ipſis voluptuoſè, licet infructuoſè, coëundo effunditur.

§ CCXXIV. Fœminas quod attinet, omnium etiam animalium, pro generationis negotio conferunt *ova*, ita ut omnes etiam *mulieres* ſint *oviparæ*; hâc tamen differentiâ, quòd quædam ova à ſpiritu genitali marium, cum genitura excreto, fœcundata in utero tamdiu foveantur, donec vitalis & perfectus exinde fœtus formatus ſit, eumque demum excludant, *Viviparæ* dictæ; quædam verò ova fœcundata, ſed rudiora, & nondum in fœtum perfectè formata, prematurè excludunt & poſtmodum corporis incubatu, mediante blando calore fovendo, ad perfectionem omnimodam perducant, *Oviparæ* dictæ: vid. præter *Graeff Horn. in Prodr. de Gener. Mulier.*

§. CCXXV. Valet hoc ipſum etiam in mulieribus, quatum *teſtes ſunt ovaria*, in quibus ovula ad ſummum piſorum magnitudine producuntur, quæ per tubam uterinam (corpubus uteri in brutis analogam) ſub coitus ardore ad teſtem contortam, expanſo ejus orificio excepta, deferuntur ad uterum, ut ibidem à genitura maris fœcundata, in fœtum vivum ſucceſſivè formentur. Quòd ſi verò in tuba uterina fœcundatum tale ovulum perſiſtat, *Conceptio* fit *tubaria præternaturalis*, matrique lethalis.

§. CCXXVI. Conſiſtit ſc. conceptus mulierum in tali ovulo, à ſpiritu genitali maris fœcundato, ita ut ſpiritus genitales utriuſque parentis in dicto ovulo, ceu in receptaculo appropriato, ſociati, & tanquam debito fomite mutuò incenſi, ceu principia activa, agitationem & motionem determinatam in ſubjecta materia inchoent, eamque in fœtus ſucceſſivam formationem terminent.

§. CCXXVII. In ovulo itaque fœcundato mox inchoatur *fœtus formatio*, primitus in ſaliente punctulo ſe movente & magis ſubſiliente, cum filamentis circumcirca rubicundis; ita ut *cordis palpitantis* rudimentum inter partes ſolidas, & ſanguinis *vitalis liquor* inter partes liquidas, partes primogeneæ videantur.

§. CCXXIIX. Emergunt brevi poſt *bullulæ quatuor*, *cerebri*, *cerebelli*, *& binorum oculorum* manifeſta primordia, cum ſubſtantia ſimili inſtar carinæ, circa punctum ſaliens reflexa, primum medullę ſpinalis inchoamentum; unde conſequenter reliquæ partes nerveæ ex fibris deverſimodè coagmentatis contexuntur, ac naſcentibus ipſis ſucceſſivè ex ſanguinis coagulo partibus cæteris ſanguineis.

§. CCXXIX. Ita ut adhuc veriſſima ſit *diſtinctio* partium in *ſpermaticas* ſeu *nerveas*, & *ſanguineas* ſeu *carneas*: Illis ex materia chyloſa ſeu lactea ovi uterini pronatis; his ex ſanguine circum illas concreto pedetentim extructis.

§. CCXXX. Ut verò in viviparis ſub formatione nutriatur & augmentetur ſimul embryo, *nutrimento* opus, quod per uteri ſubſtantiam ad eum derivatur. Adhæret ob id utero fœtus membranis ſuis, eum ambientibus, nunc immediatè, nunc mediatè, intercedente certâ ſubſtantiâ; unde animalia vivipara ſunt vel *placentifera*, vel *glandifera*, vel *cotyledonifera*.

§. CCXXXI. Mulier etiam eſt inter placentiferas, ſeu fœtus humani membranis extrinſecus adnaſcitur moles carnea, hepatis æmula, in receſſu glanduloſa, quæ utero connectitur, & in quam fœtus vaſa umbilicalia divaricantur. Per hanc nutrimentum chyloſum ex matre allatum tranſcolatur in venam umbilicalem, unde ad venam cavam fœtus derivatur, tandemq; perfectum in ſanguinem mutatur.

§. CCXXXII. Quicquid nutrimenti non tranſit hanc placentam, tranſudat, tanquam per filtra, in cavitatem chorii & amnii, ut in eodem revera *natet embryo*, qui etiam paulò grandior factus, reverà *ſugendo per os* iſtud attrahit, & ita in ſtomacho conveniente chylificatione ſibi appropriat; ita ut partim per os, partim per umbilicum, nutriatur.

§. CCXXXIII. Membranæ tales, quæ fœtum cingunt, & quarum circumferentiæ adnaſcitur *placenta*, in homine ſunt tres: *Chorion*, *Amnion*, *& Allantoides*; quarum *illæ* nutrimenti chyloſi ſeu lactei fœtus ſunt & colatoria & receptacula; *hæc verò* urinam per urachum, ex veſica fœtus cum umbilicalibus vaſis ad eam protenſum, excretam recipit, & ad tempus partus uſque conſervat.

§. CCXXXIV. *Partus nil aliud eſt, quàm fœtus maturi & perfectè formati debito tempore legitima facta excluſio.* Contingit hæc conatu ſimultaneo fœtus & matris; hujusquidem uteri & partium vicinarum membranoſarum motibus convulſivis & contracturis ſpaſmodicis ſummè doloroſis vexatę, per halitus ſeu aëris retentionem, & diaphragmatis deorſum verſus detruſionem, & adeò abdominis totius, accedentibus muſculis ambientibus validè contractis, compreſſionem, & inferiora verſus protruſionem.

§. CCXXXV. Illius verò anxietate præcordiorum, ex reſpirationis jam magis neceſſariæ defectu, ſtimulati, valida motione, calcitratione, & hinc inde agitatione, adeoque totius corporis inferiora verſus depreſſione; unde, ruptis tali modo membranis, liquores contenti effluunt, partes, per quas tranſeunt, membranaceas laxant, ut patulo fœtui egreſſuro pateat via.

§ CCXXXVI. Fit hoc ordinariò circa menſis geſtationis *noni finem*, *aut decimi principium*. Patitur tamen hic terminus inſignem latitudinem, cùm & *ſeptimeſtres & octimeſtres*, *undecimeſtres & duodecimeſtres* obſervati ſint vitales, modò rectum gravidæ duxerint calculum. *Octimeſtres* quidem habentur communiter pro non-vitalibus, cùm ſint reverà abortus fœtuum nono menſe naſcendorum; unde minus maturi, minuſque vitales exiſtunt: cùm tamen & ſeptimeſtres vitales obſervati fuerint, nullum dubium eſt, interdum & octimeſtres reverà vitales eſſe.

PATHO-

PATHOLOGIA.

§. I.

MAchina noſtra corporea pro ratione partium, ad ſtructuram ejus requiſitarum, ſi omnes debitas operationes exercere valet integras, dicitur *ſana*; ſin verò vitio partium defectuoſa ſit plus minus quædam operatio, dicitur tunc *morboſa*.

§. II. Partes machinæ ſunt vel *activæ moventes, contentæ, & impetum facientes*; ſeu *humores & ſpiritus influi*: vel ſunt *inſtrumentariæ, motæ, partes* nempe *ſolidæ* ſeu *continentes*.

§. III. Omnes iſtæ cùm defectus ſuos patiantur morboſos, ob id *tres eſſentiales* erunt *morborum differentiæ*: (1) *ſanguinis & cæterorum humorum*, (2) ex his natorum *ſpirituum*, ac (3) per *has actuatarum partium ſolidarum*.

§. IV. Cum namque *ſanguis & ſpiritus primum* ſint *vivens* in puncto ſaliente, & *ultimum moriens*, quin & his affectis, reliquæ omnes partes licèt ſint ſalvæ, tota machina corporea morboſa jaceat, ac alterationes inſigniores, quas ſub annorum ſerie, ætatumque diſcrimine patitur homo, ab his variè alteratis oriantur, inſigneſque mutationes totius ſub pubertatis annis, mediantibus illis à fermento teſtium inſpirato immutatis, contingant, ſanè erunt primarium, quamvis partes ſolidæ ſecundarium ſaltem, morborum *ſubjectum*.

§. V. Sanguis per vaſa continuò circulatus omnes partes cæteras nutrit & alit, calore vitali fovet, & ſpiritu vitali ſalino balſamico à corruptione tuetur.

§. VI. Vim hanc obtinet ſanguis à ſua determinata craſi ſeminali, ſeu particularum materialium, ejus liquorem componentium, textura & unione, in ſemine primitus inchoata, & per particulas ſalinas acidas & alcalinas volatiles fermentativo motu cum aliis totam maſſam agitantes, continuata.

§. VII. Depravatâ ergò, & corruptâ ſanguinis craſi, ex alteratis primariò ſalibus morbi *ſanguinis* oriuntur *fermentativi, ſive ſanguis* in acutam effervescentiam ex dictorum ſalium acriorum concurſu *turgeſcat* ſub febribus, v. g. acutis; *ſive deficiat* nonnihil à vitali iſta fermentatione ob dictorum principiorum inertiam, dum cruditatibus recrementoſis obruta minus in ſe agere poſſunt, ut v. g. in *cachexiis, &c.*; *ſive fermentatio* hæc variis modis *alteretur* ac *depravetur*, ac inſignes anomalias, & varias ſub iſto motu inteſtino inæqualitates patiatur ex vitiata proportione dictorum ſalium ad ſe invicem, in ſpecie ex *depravatione acidi* inſtar Prothei variformis inquinantis ſanguinem, ut in *ſcorbuticis* confirmatis ac *hypochondriacis* eſt obvium.

§. IIX. *Impetum facientium ſpirituum influorum* morbos quod attinet, peccabunt hi vel (1) *in ſubſtantia*, *dum aut vitioſè* ex M. S. corrupta & alterata *generantur*, aut ab heterogeneis admiſtis, in ſpecie cauſis malignis, inficiuntur; vel (2) *in quantitate deficiente*; vel (3) *in motu*, quatenus cientur in motum, vel nimis rapidum aut inordinatum, ſub convulſionibus v. g. aut phrenitide, vel quatenus deficiunt à debitis expanſionibus, ut in affectibus ſoporoſis contingit.

§. IX. Quod ſi HELMONTII terere velimus veſtigia, in *ſpiritu partiū inſito ſeu Archæo, Archæales* conſiderandi eſſent *morbi*, ab ideis peregrinis, Archæum ad p. n. actionum exorbitationes determinantibus, oriundi: adeò ut ſicut à ſeminalibus in machinæ corporeæ ſtructura & gubernatione dirigatur naturaliter, ita a morboſis ad p. n. actionum læſiones diſponatur.

§. X. Sive ab *extra* harum idearum fiat impreſſio, v. g. ab aſſumptis vel admotis, ut in morſu viperæ, canis rabidi, punctura tarantulæ, in eſu cicutę vel eſu carnis felis rabidę; ſive *ab intra* occaſionali quacunq; cauſa materiali excitatus Archęus diverſas paſſionum exorbitationes, *indignationis, furoris, terroris, pavoris, &c.* concipiat, quarum paſſionum ideę morboſę, pari ratione poſtmodum & vitioſè, actiones ejus dirigant: vid. *KIRCHER. de Peſte* & *HELMONT*.

§. XI. Nam contumaciſſimorum *morborum, v. g. podagræ, paralyſeos, quartanarum diuturnarum*, & ſimilium affectuum, omnem conſuetæ medicinæ eludentium opem, citra materię peccantis ſuppoſitę excretionem quamcunque, aut per quendam animi affectum, ut podagrę per inopinatam aut violentam apprehenſionem pedis dolorifici, aut rei intenſiùs appetitę aſſumptionem, ſubitò evaneſcentium ſubſequens curatio hanc ejus hypotheſin illuſtrat: ut taceam imaginationis effectus, cujus ope ubertim *corpus purgabatur in hera, cujus ancilla ipſi præſcriptas devorabat pilulas*: vid. *SALMUTH Obſ. 8 & 14. C. 3.*

§. XII. In partibus ſolidis obſervanda eſt *materia*, ex qua earum corpus coaluerit, & *forma ſuperinducta organica*, materiam ad certum opus perficiendum determinans: illius læſionis morbi *intemperiei*; hujus morbi *conformationis* dicuntur.

§. XIII. *Tota* autem *morborum intemperiei ſeries* partim ruinoſo quatuor elementorum, horum qualitatum, & inde natorum temperamentorum, nititur fundamento, partim ſuper hypotheſin dubiam & obſcuriſſimam, de calido nativo & humido primogenio fundatam.

§. XIV. *Intemperiei* enim dicti morbi ſunt vel *ratione temperaturæ elementalis*, vel *ratione temperaturę vitalis*. Ratione *prioris intemperiei* morbi ſunt, quando materialis particularum minutiſſimarum, ex quibus coaluerunt, textura mutatur & plus minus alteratur, unde & novæ proprietates ſenſiles inde emergunt, v. g. mollities, durities, ſiccitas, humiditas, &c. *Origo* talis mutatę texturę eſt *vitioſa nutritio*, ſive nutrimenti tam chyloſi quàm ſanguinei culpâ eveniat, ſive ipſius partis nutriendę peregrino fermento inquinatę, aut quâcunque cauſâ ſubinde externâ læſę, vitio contingat.

§. XV. Ratione verò *poſterioris*, *intemperiei nempe vitalis* morbi dependent *à ſanguine*, cujus prout erit materialis textura, motuſvè fermentativus, & inde reſultantes proprietates varię, imprimis quoad caliditatem & frigiditatem, etiam erit temperatura totius corporis vitalis; & prout mutatur ſanguis naturaliter ſub ętatum viciſſitudine, etiam mutatur temperamentum totius corporis; & prout mutatur idem p. n. in morbis, etiam temperies totius variant: eodem ferveſcente in cauſo, corpus intenſiùs calet, eodem tepeſcente ſub cachexiis, corpus frigidum apparet, &c.

§. XVI. Cadit ergò omnis *inæqualis* viſcerum *intemperies*, ſeu *contrarietas*, ſeu *antipraxia* eorundem, in ſpecie *ſtomachi frigida & hepatis calida*: nam ſanguis debito circulo diſtributus proportionaliter calefaciet & ſtomachum & hepar, adeoque debitam obtinebunt temperaturam.

§. XVII. Ut taceam ipſum *calorem non eſſe principium* primarium effectivum actionum, ſed tantùm diſpoſitivè concurrere, *cùm fermenta digeſtionum ſint Autores*: unde in iſta *inæquali intemperie vitium erit omne ex cruditate ſtomachi acida*.

§. XIIX. In *conformationis morbis* attendendum (1) ad organorum partem ſeu ſubſtantiam fundamentalem, uti ſunt fibrę; (2) ad ipſas conformationes mechanicas ipſis ſuperinductas. *Fibrarum legitima tenſio, tonum partium conſtituens*, ſi lędatur, robur partis læditur ſive perit, & oritur exinde *atonia*, frequens ſatis vitium; ſive nimia fibrarum *extenſio*, ſive nimia per lymphę ſerique humectationem *relaxatio*, ſive denique *ſpirituum animalium deficiens influxus* & expanſio malum inferant.

§. XIX. *Conformationem mechanicam* ipſam quod attinet, optimè ſecundùm tres dimenſiones qualitatis dividuntur ſecundùm *longitudinem, latitudinem & profunditatem*, & hanc vel ſolidam vel poroſam: quibus communis eſt legitima partium unio in connexione & ſitu.

§. XX. *Obſtructiones morboſæ* vulgò incuſantur ceu fundamentum tantùm non omnium morborum chronicorum, v. g obſtructiones meſenterii, hepatis, lienis, pancreatis, &c. ceu Autores ſcorbuti, mali hypochondriaci, cachexię, febrium, &c.: *ſed reverà ſubinde ignorantiæ ſunt aſyla; cùm reverà vitio digeſtionis primæ omnes oriantur*.

§. XXI. Non poſſunt ſanè obſtructiones eſſe in vaſis vel *ſanguifluis* vel *lymphaticis*, vel *viſceribus*, per quę continuus humorum eſt trajectus citra *ſtagnationem ſequentemque tumorem* partium infallibilem, aut humoris impediti in motu naturali per *aliena loca extravaſationem & excretionem*.

§. XXII. Aut neceſſe erit, ut integer quidam ramus ex materia, in & circa eum in ſcirrhoſam duritiem ſenſim coagulata, totali tranſmiſſioni humoris fiat ineptus, ita ut per vicinos ejus defectus tandem compleatur.

§. XXIII. *Non univerſaliter* equidem *negandæ* ſunt *obſtructiones*, idque imprimis in meatibus quibusdam particularibus; v. g. in cœliaca paſſione nunc ductus pancreaticus & choledochus, nunc orificia vaſorum lacteorum, ſunt obſtructa; nunc quandoque ureteres à calculis obſidentur, &c. Sed illę obſtructiones, quas in abdomine morbo-

rum

rum chronicorum fingunt Autores, ſunt aut nugæ, aut ſi reperiuntur interim, v. g. in quartana diuturna, ſcirrhus & obſtructio lienis, erunt *productum morboſum*.

§. XXIV. Acidum eſt, idque vitioſo ſapore varium admodum, quod in talibus affectibus peccat, ac in materia viſcida radicatum, quod errore digeſtionis in ſtomacho depravatæ oritur.

§. XXV. Unde & martialibus, per ſe ſemper & ſolùm adſtringentibus, ſed optimè acida abſorbentibus, & ſalinis volatilibus aut fixis, nunc acrioribus, ut antiſcorbuticis, nunc temperatioribus, ut aromaticis & ſtomachicis remediis, viſcida incidentibus & bilem acuentibus, curantur.

§. XXVI. Ad *fermentativos* morbos *contagioſi* quoque & *epidemici* pertinent, cùm ſeminium morboſum ex ægro exhalans, vel miaſma in aëre volitans, vi fermentativâ patiens corpus immutet; adeoque ut miaſmata hæc non incommodè ex ſalina natura derivētur; ſive *volatilius & acrius* ſit dictum *fermentum*, ut in febribus malignis acutioribus & peſtilentialibus, ſive *ſalſo-acidum ſit*, ut in lue Venerea, ſcabie, &c.

§. XXVII. Per conſenſum *pars affecta* dicitur, dum unâ p. n. affectâ, & peregrini quid ſentiente, alia, ipſi quacunque ratione connexa, ſimile quid patitur & ſentit. Eſt igitur *conſenſus* propriè dictus ſaltem inter partes nerveas, quas inter, ut conſentire queant, certa connexio requiritur; *ſive connectantur ita, ut ſint omninò continuæ, ſive ut ſint contiguæ, ſive ut tandem mediantibus funiculis nerveis certâ ratione junctæ ſint*.

§. XXIIX. *Tempora*, aut rectiùs *morborum gradus*, prout iidem exaſperantur ſenſim, ſenſimque remittunt (in acutis imprimis obſervandi morbis,) *dependent à gradibus fermentationis in ſanguine*: nam & hanc ſequuntur ſymptomata, vel mediatè, vel immediatè, & imprimis *omnis coctionis ratio* pro legitimo remediorum uſu ſpecialiùs obſervanda, huic ipſi fundamento innititur.

§. XXIX. *Cauſarum* jam attingendum eſt *ſcrutinium*, quæ vel *externæ* ſunt vel *internæ*; & illæ nunc *fortuitæ*, nunc *neceſſariæ*. Inter cauſas *externas fortuitas* & non neceſſarias ſunt imprimis eæ, quæ *unitatem partium mutuamque cohæſionem tollunt*, adeoque *vel contundunt, vel vulnerant, vel erodunt, vel adurunt, &c.*

§. XXX. Omnia hæc, etiam ipſa vulnera, ſpontaneo naturæ motu reſtituuntur, modò *impedimenta* removeantur, quæ *ſunt alimenti partis roridi & ſanguinis effuſi* ex ſpiritus vitalis diſſipatione ſuperinductæ in parte læſa *alterationes* & ſucceſſivæ *corruptiones*, imprimis in vulneribus ab aëre ambiente obortæ, quas inſeparabiliter comitatur *acor vitioſus*, ex iſta putredine natus.

§. XXXI. Hic vitioſus acor, inſtar fermenti peregrini, partis affectæ alimentum proximum multivariè alterat, iſtudque in pus, ſaniem, & ichores transmutat; unde tandem vulnera & ulcera depaſcentia emergunt, fermento hoc acido in vulneris, vel inde nati ulceris, continuò ulteriùs ſe multiplicante & ſerpente.

§. XXXII. Modò igitur vel præcaveatur vel jam inducta ſubitò corrigatur vitioſa iſta aciditas, per media vel balſamica dicta ſeu vulneraria, alcali temperato & oleoſo conſtantia, vel metallica, omne vitioſum acidum ſucceſſivè delentia, quæcunque læſiones, quæcunque vulnera, &c. citra ſupputationem omnem, inflammationem & tumorem, facilè coëunt, & vulnera omnia ac abſceſſus iſtis optimè mundificata, novâ carne facilè implentur.

§. XXXIII. Hinc enim ſuccus nicotianæ aut plantaginis, vel terebinthina, vel balſamus Peruvianus, vel oleum momordicæ, vel, qui reliquis præfertur, balſamus de capaibe, vel opobalſamum, recentia vulnera omnia ſubitò ad conſolidationem perducit. Hinc colcothar vitrioli abſorbendo acidum omnem, vulnerum & ulcerum corruptionem tollit; hinc plumbum ulcera, eorumque dolores ac inflammationes curat, acidum omne ſuo attactu dulcificans, & aluminoſam adſtrictionem inde acquirens: hinc ceparum ſuccus, & cum eo dilutus ſapo Venetus, aut cancrorum fluviatilium ſuccus, item calx viva cum oleo lini ſubacta, ambuſtionibus reſiſtunt virtute alcalinâ, acidi, colliquefacientis partes ſolidas & nutritium ſuccum, deſtructivâ.

§. XXXIV. His ſuccedunt *ſex res n. n.* ita dictæ, ex eo, quòd nec principia, nec cauſæ corporis noſtri ejuſque partium, conſtitutiva ſint, ſed neutro modo, legitimo uſu, corpus ſanum conſervent, perverſo verò abuſu illud ægrum reddant; adeoque primariò quidem ad ſanam, non ad longam, vitam faciunt, nedum ut eam cum Deodato ad 120. annos propagare valeant.

§. XXXV. *Aëris ſumma* ſc. ad vitam *neceſſitas* pro volatiliſatione ac reſolutione ſanguinis, tam ad continuandam ſpirituum productionem, quàm ad promovendam excrementorum inſenſilem evacuationem; idque beneficio ſui ſalis volatilis quaſi nitroſi, inſtar veri ſalis hermetici, omnia coagulata diſſolventis, & omnia fixa volatiliſantis, mediante inſpiratione nobis communicatur.

§. XXXVI. Prout igitur ſal hoc plus minus aërem imprægnat, aut copioſiori effluviorum aqueorum miſcelâ plus minus hebetatur, variat ſubindè *aëris efficacia*: quibus & multivaria effluvia fermentativa, ex omnibus corporibus continuò exſpirantia, conjuncta, morborum epidemicorum & non-epidemicorum familiares Autores, vim aëris noſtri corporis alterativam inſigniter variant.

§. XXXVII. *Alimenta aſſumenda, ratione quantitatum & qualitatum*, ſolus præſcribit *appetitus*, ita ut ſanis ſint omnia ſana, modò ſobriè & probè maſticata aſſumantur; cùm ea, quæ dictante appetitu ingeruntur, fermentum digeſtivum promptè ſubigat & tranſmutet; nam ex re intenſiùs appetita ſubinde corpori remedium paratur à ſtomacho, & quæ inſolita & apparenter nociva ingerunt *picantes*, etiam venenoſa, ſunt innocua: ſicut optima, ſi abhorreantur, quia tunc non ritè digeruntur, morborum ſuggerunt occaſiones.

§. XXXIIX. Per fermentationem reſolvuntur alimenta in chylum, quâ mediante gummoſa & viſcida, temperata tamen, vegetabilium nutrientium, in ſpecie cerealium ſeminum fructuumque ſubſtantia, duo ſalia, acidum & alcali, in receſſu habens, reſolvitur in alimentitium ſuccum, & diſponitur ad promptiorem aſſimilationem.

§. XXXIX. Hæc ipſa ut promoveatur in ſtomacho fermentatio, antè priùs fermentantur in panificio, in cujus medio tamen curſu impediuntur per coctionem, unde non perfectè ſpiritus volatilis inflammabilis, ſed tantùm ſpiritus intermedius in iis generatur.

§. XL. Ratione hujus ſpiritus acidi volatilis homogenei quodammodo ac amici fermento ſtomachali, nunquam panis, licèt continuò comeſti, nos capit faſtidium: quin potiùs odor ejus debiliores recreat, ac nauſeam medicamentorum ingratorum cohibet; cùm & *liqueſcens panis in ſtomacho in cremorem cibos, quibuſcum maſticatus, & aſſumptus eſt, ſimul faciliùs colliqueſcere cogit*, ut ita panis ſit quaſi adjunctum quoddam alimentis fermentum, quorum & Theriaca quibusdam audit.

§. XLI. Idem uſu venit in *cerevisiarum coctura*, in quibus abſolutâ fermentatione poſt cocturam liquor, ſpiritu perfectè inflammabili præditus, remanet, reſolutâ nutritivâ ſeminum gummeâ ſubſtantiâ in liquorem, in quo, pro acidi exaltatione impedienda, aromatico lupuli condimento, ſale volatili oleoſo impregnato, præſervatio inſtituitur.

§. XLII. Præmittitur his inchoata germinatio, ut ea reſoluta & viſcidæ ſubſtantiæ compedibus extricata ſalia poſt cocturam promptiùs fermentare queant: quia, citra hanc germinaturam, per cocturam palla ſaltem tenax, facilè muceſcens ſeu ſitum contrahens (h. e. in plantulas & floſculos progerminans) non verò liquor dulcis fermenteſcibilis, eliceretur.

§. XLIII. Ut verò potus ex cerealibus ſeminibus ſunt *cereviſiæ*, ita ex ſuccis fructuum, ſi parentur, dicuntur *vina*: quo etiam ſaccharum & mel pertinent, quæ fermentationis medio itidem vina ſuppeditant. His in potibus vinoſis, per ſpirituum volatilium fermentationem producta aciditas, plus minus manifeſta, imprimis attendenda eſt: nam & vina dulcia acido ſuo non ſunt ſpoliata, utut propter copioſum ſociatum alcali volatile oleoſum aut pingue minus ſenſilis ſit iſte acor.

§. XLIV. Aciditas iſta vinoſa, niſi probè ſub digeſtione correcta & alterata, aut à bilis volatili ſale in duodeno in ſalſum volatile transmutata fuerit, id quod fit vitio nimis copioſæ & inordinatæ ingeſtionis, quod vinum ſubcrudum adhuc per inteſtina diſtribuitur, mille malis ex acore vitioſo pronatis, v. g. torminibus, lithiaſi, podagra, pareſi, catarrhis, apoplexia, ſubinde etiam epilepſia, ſui amatores mulctat.

§. XLV. Ut igitur alimenta maſſæ ſanguineæ reſtaurationi & corporis nutritioni conducunt, ita & motus moderatus ejus aſſimilationi & purificationi, circulationem ſc. ac vitalem ejuſdem ſanguinis fermentationem promovendo, inſervit: hoc ipſo etiam ſimul alimentorum aſſimilationem,

tionem, per univerſum corpus diſtributionem, & heterogeneorum per fermentationem, præcipitationis modo, ſeparationem adjuvat.

§. XLVI. Quaſia heterogenea à latice aquoſo ſanguinis abſorpta nunc mediante urina, ſub nubeculæ vel levis ſedimenti forma, nunc per inſenſibilem transpirationem, foras eliminantur; adeò ut legitimum *ſanitatis conſervativum & morborum præſervativum* ſit *motus*, vicarius nempe omnis venæ ſectionis, purgationis, alteriusque ſimilis ſanguinis correctionis; quod mechanicorum & ruſticorum turba palam teſtantur.

§. XLVII. *Quoad ſomnum*, quæritur, an meridianus ſalubris ſit, nec ne? Reſp. in aſſuetis, & iis, qui noctu parum dormiunt, ſenibus item & lucubrantibus ſtudioſis concedendus eſt; ſi nempe fiat ſedendo, non jacendo: non enim adeò conveniens fit digeſtio modo poſteriori.

§. XLIIX. Hæ ipſæ *occaſionales cauſæ*, & quaſi *remotæ*, alterando & immutando ſanguinem & chylum, & inde oriundos reliquos corporis machinam gubernantes ſuccos, *proximas* inferunt, & ita res p. n. dictas producunt; dum chylus, & inde ſucceſſivè genitus ſanguis hinc mutatus, peccat nunc, idque rariùs, in *quanto*, ſeu dum nimiâ copiâ abundant, unde *Plethora*; nunc, idque frequentiùs, in *quali*, dum deficiunt à debita ſeminali ſeu naturali craſi, unde *cacochymia*.

§. XLIX. *Plethora ad vires* eſt contradictoria & impoſſibilis; cùm ipſe corporis vitalis vigor in ſanguine & ſpiritibus fundatus ſit: unde, niſi ipſas vires viribus vitalibus graviores eſſe, dicere velimus, etiam plethoram quoad vires aſſerere non poterimus.

§. L. *Athleticus veterum luctatorum* habitus evſarcos & muſculoſus, adeoque robore artuum inſigni notabilis, ortum duxit ex uberiori ſpirituoſi ſanguinis copia in vaſis, indeque ab uberiori ſanguineo nutrimento; ſicut obeſorum ſuperabundans pinguedo nutrimenti chyloſi circa membranas uberiùs collecti, & blando acido coagulati, congeſtionem ſequitur: nam *athletici* ſanguine, *obeſi* chylo butyroſo, magis *abundant*: Malè hinc homines craſſiores pro plethoricis habentur; cùm reperiantur homines craſſiſſimi, carnoſi, exilia tamen ſanguinis vaſa habentes.

§. LI. Videretur equidem *plethora ad vaſa* abſurda, chyli diſtributi à copioſis alvi fæcibus ſeparati, paucitatem, cum neceſſaria continuataque uberrima inſenſibili tranſpiratione, conſideranti; qua ſc. ex ſtatica Sanctorii ſingulis diebus naturalibus, ſeu 24. horis tantum inſenſibiliter ferè difflamus, quantum 15. dierum curſu per alvum egerimus.

§. LII. Sed *intemperantia otioſa*, Medicorum nutrix, cum ſtomacho robuſto ex alimentis copioſis & εὐπέπτοις largiorem laudabilemque chylum, indeque oriundum ſanguinem ſuppeditans, cum vita deſidioſa minus inſenſibiliter difflante, neceſſariò ſanguinis abundantiæ, vaſis propriis circa ejus evacuationem vel ſtagnationem vix coërcibili, fomitem continuum ſubminiſtrat.

§. LIII. Cui accedit non rara ſanguinis *fermentativa* p. n. *turgeſcentia*, præter febrilem orgaſmum, imprimis in fœminarum menſtrua purgatione notabilis, qui ſanguis apparenter abundans non niſi factâ vel artificiali per venæ ſectionem, vel naturali per quæcunque vaſa epigaſtrica, evacuatione depletus, debito circulo per corpus diſtribui nequit.

§. LIV. Qualis *plethora ad vires apparens* in iis, qui ſolenni vel venæſectioni, vel ſcarificationi, ſimilivè ſanguinis ſubtractioni, adſueti ſunt, eo tempore, quo iſtæ ſolitæ depletiones aliàs inſtitutæ fuêre, etiam ſe manifeſtare ſolet, ut citra ſanitatis nocumentum eaſdem, nullâ licèt aliâ neceſſitate urgente, omittere nequeant.

§. LV. Diſtribuitur per univerſum microcoſmum ſanguis mediante *latice aquoſo*, vehiculo nempe tàm nutrimenti ſanguinei pariter ac chyloſi, in vaſis ſanguiferis & lymphaticis, quàm vehiculo excrementi ſub urinæ, ſudoris, aliavè forma eliminandi: unde ſive deficiat, ſive nimis abundet, morbi oriuntur. Imprimis autem læditur *corpus acrimoniâ ejus* vitioſâ, tàm *ſalſâ*, quàm, quod pejus ſimulque frequentius eſt, *acida*; exinde enim quamplurimi affectus urinarii, & ex inquinata nimiſque acida lympha quarumcunque glandularum, affectus catarrhales, febres lentæ, &c. originem ducunt: *nam omnes morbi, quos ex feroſa colluvie oriri voluerunt* vel PISO vel SCHNEIDERUS, *optimè ex vitiata lympha læſiſque glandulis deduci poſſunt*.

§. LVI. Cæterùm ex continuata ſecundùm res n. n. alteratione (1.) in maſſa ſanguinea, hujus varia exſurgit indoles, ac inſignis non rarò depravatio, fomes ac mater futurorum morborum; ſimulque vitio vel (2.) interno digeſtionis primæ in ſtomacho, vel ſeparationis *fæcum* ex chylo in inteſtinis mediante bile, vel aſſimilationis chyli cum ſanguine, vel depurationis per renes ac poros corporum; vel vitio (3.) alieno, aut ſub prima generationis origine, aut ex acceſſu fermenti cujusdam exotici & peregrini, ſanguis à debita & naturali craſi ſenſim deficit, adeoque cacochymus evadit.

§. LVII. Craſis hæc cùm conſiſtat in maſſæ ſanguineæ textura materiali, dependente imprimis à particulis ejus ſalinis, ob id hujus texturæ, imprimis particularum ſalinarum, multiplex mutatio & alteratio, plus minus cacochymicum & qualitatibus vitioſum reddit ſanguinem.

§. LIIX. Multiplicem hanc *cacochymiam* ejusque cauſas graphicè nobis delineat *Autor libri de priſca Medicina*, inter ſcripta Hippocratea, determinans eam per *acidum*, *amarum*, *dulce*, *ſalſum*, *inſipidum & ſexcenta vel infinita* alia, ſub ſaporum notione repræſentata.

§. LIX. Quæ ipſa infinita, ſub infinita ſpeciali cauſarum morboſarum differentia, ſe unicuique offerunt, dum in ſingulo morbo ac ſingula morbi cauſa ſpecialis peccat ſapor, nonniſi per remedium, huic vitioſo ſapori in ſpecie adverſum, eumque corrigens, ob id *ſpecificum* dictum, emendandum eſt.

§. LX. Hoc ipſum inſtanter urget HELMONTIUS, qui in ſimplicibus ſpecificum ſaporem æſtimandum ſuadet: ſic enim ſaturnina in ſpecie conveniunt ad delendum acidum vulnerum; myrrha ad affectus menſium ex acido ortos, & variolas; allium in calculo; cochlearia ad acidum ſcorbuticum.

§. LXI. Hæc ipſa autem *ſexcenta* non ad definiendum ſaltem cauſarum morboſarum rationem, ſed ad alimentorum pariter ac medicamentorum explicandas facultates applicat *dictus Autor*.

§. LXII. *Infinita* hæc cacochymiæ differentia ad tria capita generalia non incommodè reduci valet, ad *acidum*, *amarum*, *& dulce* ſeu *inſipidum*: *habito reſpectu ad duo quaſi catholica*, *inſtrumentalia tamen principia ſalina*, *acidum & urinoſum*, eademque temperantem & diluentem in corpore *chylum* vel dulcem, vel quodammodo inſipidum.

§. LXIII. *Acidum* peccabit vel in *quanto*, dum abundat aut *nimis acre* eſt; vel in *quali*, dum p. n. habet ſaporem *auſterum*, *ponticum*, *&c.*; exinde enim ſanguinis coagulationes, ut in pleuritide, fames canina, & quadam picæ, tormina colica, dolores arthritici fixi & vagi, concretiones calculoſæ, affectus nephritici & catarrhales, ſcorbutus, paſſiones hypochondriacæ: ad quas etiam pertinent ſuffocationes dictæ hyſtericæ, aliiſque in nerveis partibus convellentes ſpaſmi, item febres acutæ cum inflammationibus eryſipelaceis conjunctæ, originem ducunt.

§. LXIV. *Corrigunt hoc acidum in genere* (1.) omnia *ſalia urinoſa* ſeu alcalia, tam *fixa*, ut ſal abſinthii, centaurii minoris, cardui benedicti, &c. quàm *volatilia*, ut ſpiritus ſalis ammoniaci, ſpiritus & ſal cornu cervi, ſanguinis humani, naſturtii, menthæ, cochleariæ, &c. (2.) omnia *concreta quaſi terrea* & *metallica fixa*, iſtud abſorbentia, aut potiùs invertentia, v. g. Mars & omnia Martialia, ut Saturnina, ſaccharum Saturni, item antimonium diaphoreticum, C. C. uſtum & ſine igne præparatum, lapilli Cancrorum, corallia, & omnia dura marina, ac animalium oſſa: (3.) *oleoſa & pinguia*, quæ obtundunt & inviſcant quaſi aculeos acidi, ſive ſint expreſſa, ſive, quod melius, deſtillata, ut ſpir. vini, oleum deſtillatum caryophyllorum, macis, &c. quò & ſuccinata, camphorata, caſtorina, &c pertinent.

§. LXV. *Amarum*, ſeu *acidum volatile oleoſum*, alcali volatili plus minus ſaturatum (unde oritur bilis, corporis balſamum) peccabit vel in *quanto*, dum abundat, aut nimis acre volatile & oleoſum exiſtit; vel in quali, dum oleoſitate ejus vitiatâ, imprimis dum hæc eſt minùs volatilis, ſed potiùs aquea, adeoque iners reddit adjunctum ſibi ſal urinoſum: unde à priori effervescentiæ ſanguinis auctæ, indeque ardores totius corporis plus minus continui, oriuntur; vel ſi in inteſtinis fiant, phlogoſes vagæ; item diarrhææ colliquativæ, choleræ, &c. oriuntur; à poſteriori verò decolorationes variæ corporis, ſub cachexiæ

& icteri

& icteri generali nomine notæ, dependent; fomes itidem hac ratione exiſtit, ſuſtentans omnes morbos chronicos, minus ſc. corrigendo acidum viſcidum.

§. LXVI. *Corrigunt hoc amarum*, & quidem in ſpecie prius ejus peccatum (1.) omnia *acida*, alcali ejus præcipitantia, ut acetum, ſuccus citri & berberum, ſpir. minerales acidi, ſimplices & compoſiti; (2.) *ſulphurea* mineralia cum nitro fixata, figentia volatilem orgaſmum, & hebetantia pinguedine ſuâ, ſub qua occultatum eſt acidum, ejus acrimoniam, ut ſunt Sulphur commune, omnia antimonialia fixa, v.g. antimonium diaphoreticum, bezoardicum minerale, item ſulphura alia metallica dicta; & (3.) *nitrum*, & omnia cum & ex nitro parata remedia, ex acido ſulphurea. *Poſterius verò* ejus vitium corrigunt omnia *acria*, plus minus *oleoſa*, augendo acrimoniam ſalinam, & volatiliſando oleum, ut ſalia volatilia oleoſa, item omnia aromata & aromatica, febrifuga, & ſimilia, ut abſinthium, gentiana, mentha, &c. qua ratione abſinthium hydropes, chelidonium majus icterum, &c. curare ſolent.

§. LXVII. *Inſipidum* denique aut *dulce* ac *chyloſum peccat* vel *in quanto*, ſi copioſiùs, quàm par eſt, coacervetur; vel *in quali*, dum eſt *nimis viſcidum*, & quod *frequentiùs*, conjungitur ipſi *vitioſum acidum*: *hinc enim imprimis ex viſcido acido quamplurimi morbi chronici*, febriles, cachectici, viſcerum infarctus ac tumores, & ductuum obſtructiones, *originem ducunt*.

§. LXVIII. Corrigunt hoc ipſum præter evacuantia ſuperfluum vel per os vel per alvum (1.) *attenuantia & reſolventia ſalina temperata*, qualia ſunt remedia tartarea ex tartaro vini parata, ut tartarus vitriolatus, nitrum vitriolatũ, ſal ammoniacum, ſalia alcalia fixa, & volatilia ex animalibus ariora, ſal tartari, tinctura tartari, ſpiritus tartari, ſal volatile tartari, item ſpiritus carminativus, &c. (2.) *reſolventia gummoſa*, ut ſagapenum, maſtix, myrrha, primariò gummi ammoniacum; (3.) *aromatica ſeu ſalina volatilia plus minus oleoſa*, vulgò aperientia, item hepatica, &c. appellata, ut abſinthium, centaurium minus, fœniculum, roſmarinus, mentha, angelica, galanga, &c.

§. LXIX. *Hæc ipſa* mutatis mutandis *facilè applicari poſſunt tritæ in ſcholis Medicis doctrinæ* de *cacochymia pituitoſa*, *melancholica & bilioſa*; intelligendo per *pituitam inſipidum* ſeu *dulce chyloſum*, per *melancholiam acidum*: nam & ab *Hippocrate* ſub nomine acidi venit, & apud Galenicos & Hippocraticos ſubinde aceto comparatur, cujus acidi ſummus gradus maximè corroſivus volatilis *atra bilis* appellatur: per *bilem denique amarum* ſeu *ſal volatile oleoſum*, aut *acidum volatile oleoſum*.

§. LXX. Nam *vulgata doctrina de quaternione humorum* naturalium ſanguinis, & inde derivatis excrementis bilioſis, pituitoſis, & melancholicis, tàm naturalibus, ut vocant, quàm præternaturalibus, *falſis præconceptis nititur hypotheſibus*.

§. LXXI. Nempe quaternioni elementorum ſuperſtruitur: unde conſequenter & quadruplex partium diverſitas, indeque totiplex pro iis ſuſtentandis nutrimenti differentia, & exinde quatuor humorum in ſanguine diſtinctio, hinc & exinde naticæteri humores p. n., per multiplicem caloris nativi gradum continuatâ ſerie derivantur.

§. LXXII. *Sanguis ſimplex* ſaltem *& homogeneus eſt liquor* ſalinus volatilis oleoſus; *nutrimentum* verò partium ſaltem *duplex*: *chyloſum* pro ſpermaticis, *ſanguineum* pro ſanguineis. *Bilis* folliculi fellei tantum abeſt, ut excrementum ſit; ut potiùs ſaluberrimum corporis totius ſit *balſamum*. *Humor* verò *melancholicus naturaliter eſt nullus* (de hoc eleganter diſſerit CONRINGIUS,) ut nec p. n.: imò lienis officium circa eum ſaltem ex arbitrio aſſumptum.

§. LXXIII. *Quæ verò in ſanguine, venæ ſectione emiſſo, apparet humorum diſcrepantia*, nata eſt (1.) ex ſanguinis extravaſati neceſſaria corruptela & cadaveriſatione; (2.) ex ſuperficiei ejus ab aëre ambiente plus minus inducta alteratione; unde ſuperficies coccineo nitore ſplendet, fundus verò inferior coagulatus obſcurè nigricat.

§. LXXIV. *Excrementorum* per alvum & os quod attinet diverſitatem, ea ſub tali forma in corpore antea non extiterunt, ſed fiunt ſaltem per mutuam diverſorum ſuccorum in primis viis miſcelam, unde ſecundùm efferveſcentiæ & præcipitationis rationes, aliasvè ſimiles alterationes, tam diſcrepantes emergunt excrementorum differentiæ.

§. LXXV. Speciatim fiunt vel (1.) ex varia *chyli corruptione* in ſtomacho & inteſtinis, qua ratione infantes copioſiſſima flava ſubinde rejiciunt, quæ tamen non ſunt bilioſa, & ceu dulcia devorantur avidè à canibus, ſed ſunt lac ſub digeſtione, aut per inteſtina diſtributione, corruptum, in tale flaveſcens liquamen degenerans.

§. LXXVI. Vel fiunt (2.) ex *bilis & ſucci pancreatici*, nunc ſeorſim nunc ſimul *alteratorum*, miſcela, unde & ipſorum unitorum & chyli permiſti & fæcum alvinarum variæ larvæ præternaturales, v. gr. porracea & æruginoſa dicta bilis: Ex ſucco ſcilicet pancreatico nimis acido, cum bile vitioſè efferveſcente, unito, & ita bilis colorem per præcipitationem alterante, oritur; unde & manifeſtè acidum ſpirant talia rejecta, &, v. gr. in infantibus, excitantur ſemper tormina, ex acido corrupto oborta, & per acidum deſtruentia, corallia, cryſtallum, lapillos cancrorum, & ſimilia, curantur.

§. LXXVII. Vel originem ducunt (3.) ex ipſis medicamentis, ſuccos corporis variè alterantibus & immutantibus, in ſpecie *purgantibus*. Nam martialia ritè operantia ſemper excreta nigricantia reddunt: rhabarbarum & aloë tingunt eadem intensâ flavedine, unde ea bilem evacuare vulgò æſtimantur: colocynthis craſſa & viſcida emitti facit, qui non ſolùm ſunt pituita præternaturalis, ſed reverà ſuccus nutritius à malignitate laxantis ſimul corruptus: opuntiæ majoris ſuccus urinam rubram reddi facit, cui terebinthina, juniperus, nux moſchata, &c. odorem violaceum tribuit: fœtorem ècontra impertiunt allium, aſparagus, &c. Denique mercurialia ſub forma ſalivæ viſcidioris nutrimentum partium ſpermaticarum liquefactum evacuant.

§. LXXVIII. Morboſis his cauſis conjuncta eſt *quædam conditio*, ut nunc *benigna*, nunc ratione ſymptomatum extra ordinem periculoſorum *maligna* dicatur. *Natura malignitatis admodum intricata eſt*: ſive enim ſingularem *putredinem*, ſive ſanguinis *coagulationem*, ſive ſanguinis *nimiam diſſolutionem*, ſive *verminoſam putredinem & corruptionem*, aſſerere velimus, nunquam tamen univerſalem malignitatis rationem exhauriemus.

§. LXXIX. Reverà autem *malignitatis ratio generalis* in hoc conſiſtit, ut ſummum vitæ inferat periculum, qua ratione idem ferè erit cum venenoſo: ſive *ſanguinem ejusque ſpiritum vitalem ſolum*, ſive *ſpiritum animalem nervorumq; ſyſtema* ſolum, ſive *utrumque ſimul*, *afficiat*; *ſpecialis* verò *ratio* in *ſingulis* morborum *malignis cauſis* & ipſa diſtincta eſt.

§. LXXX. *Alia* enim *ratio* eſt *diſenteriæ malignæ*, alia *variolarum*, alia *peſtis*, alia *purpuræ puerperarum*, alia *in catarrhis epidemicis*, alia *morſus canis rabidi*, *&c.*: unde & ſymptomatum diverſitas ubique emergit, ex quibus diverſis malignitatis ratio diſtincta facilè poſtmodum conjecturari poteſt.

§. LXXXI. Productum morboſum variè affligens, multarum tamen moleſtiarum origo, in ſpecie in abdomine, ſunt *flatus*; merito ab HELMONTIO ad *gas ſylveſtria* ſeu *ſpiritus incoërcibiles* relati. Generantur neque à calore, neque à frigore per ſe, ſed tantùm ab acido præternaturali; mediante vitioſa fermentatione ex materia quacunque, ut plurimum tamen aliquid viſciditatis aut glutinoſitatis oleoſæ in receſſu habente; unde & hypochondriacis, ſimilibuſque, vitio fermenti ventriculi vel ſucci pancreatici vitioſè acidorum, ex quibuſcunque aſſumptis copioſiſſimus flatuum eſt proventus.

§. LXXXII. Ordinariò quidem *flatus cum exhalationibus & vaporibus confunduntur*, ſed falsò: nam *vapores* ſunt effluvia humida, beneficio caloris ſoluta, frigoreque condenſabilia, unde condenſati flores & fuligo vocantur; è contra cum his nullum habent commercium flatus: quippe qui non poſſunt coërceri ſeu reduci in corpus viſibile & palpabile; unde fruſtrà ſunt, qui ſpiritus ex muſto exhalantes, applicato alembico, volunt capere.

§. LXXXIII. Cæterùm *flatus ſunt vel naturales*, *vel præternaturales*. *Naturales* ſemper in omnibus ſubjectis reperiuntur, ideò, ut parietes inteſtinorum diſtentos ſervent, ne invicem collabi queant, ac gignuntur ex muco acido, naturaliter in inteſtinis contento, concurrente bile; ita enim enaſcuntur flatus ſulphurei, fœtidi, & inflammabiles.

§. LXXXIV. Hinc *aromatica flatuum ſunt medicamina*, corrigendo acidum, & reſolvendo viſcidum. Ipſe *ſpiritus nitri*, *acidus* licèt, reliquis tamen præfertur, imprimis *ſpiritu vini dulcificatus* & temperatus, nobiſque ſic magis appro-

appropriatus redditus, figendo ſpiritus erumpentes flatuoſos, & impediendo fermentationis impetum.

§. LXXXV. *Calculorum concrementum ſalinum* eſt, per coagulationis modum genitum, dum vitioſum acidum ex primis viis, in ſpecie ob ſtomachi errorem elapſum, ubicunque invenerit alcali purius, cum eodem ſe unit, & quicquid conveniens aptumque unioni ſimul invenerit, unà in firmam compaginem coagulat, & calculorum varietatem ſic conſtituit.

§. LXXXVI. Hinc vix, præterquam in *renibus & folliculo felleo frequentiores ſunt calculi*, propter alcali ibidem copioſiùs hærens, quod v. gr. ex urina ſalſa per aliqualem putredinem reſolutum purius emergens, cum acido facilè coit, nunc in arenulas minores, ex quarum coagmentatione majores reſultant calculi, nunc mox in majora concreſcit ſaxea monſtra.

§. LXXXVII. Hæ ipſæ autem cauſæ, cùm ſubinde non minus, quàm morbi partium afflictarum, in obſcuro lateant, & ſenſibus directè non pateant, ob id per *certa media*, *ſigna diagnoſtica dicta*, hæc tria à Medico perſcrutanda ſunt.

§. LXXXIIX. *Signa* hæcce *ex tribus* primariò univerſalibus emergunt *fontibus*: nempe (1.) ex *antecedentibus*, ſeu *cauſis* tam *internis* quàm *externis*, tam *communibus* quàm *propriis*: ad quod poſterius ſubjecti quoque conſtitutio pertinet, quatenus exinde inclinat ad hunc vel iſtum affectum, tàm nativa, ratione idioſyncraſiæ naturalis, proprietatum hæreditariarum, ſexus, &c. quàm adventitia, ratione ætatum, victus, & vitæ generis, (2.) *conſequentibus ſeu effectis*, quò, præter ſymptomata quæcunque, juvantia & nocentia referenda ſunt; & (3.) *eſſentialiter inhærentibus* ſeu *objecto cognoſcendo* propriè attributis; quò omnia, quæ quacunque ratione cognitionem Medici dirigunt, facilè referri poſſunt: quorum plurimorum concurrentium ſignorum *ſyndrome talis*, quæ omni, ſoli, & ſemper tali objecto convenit, *pathognomonicum ſignum appellari ſolet*.

§. LXXXIX. *Fundamentum ſignificandi ſeu ſignorum conſiſtit in ejus cohærentia certa, eaque vel neceſſaria, vel contingente cum ſignato*; ita ut tanquam cauſa & effectus cohæreant, vel per accidens ſubinde ſe mutuò conſequantur, vel quocunque alio modo mutuò inter ſe connexa ſint.

§. XC. Signa inter hæcce, tàm quæ in diagnoſi, quàm etiam prognoſi, locum habent, primatum obtinent ea, quæ *ex urina & pulſibus deſumuntur*, cùm hæc virtutis vitalis rationem in ſanguine fundatam immediatè deſignent.

§. XCI. Uti enim *urina potus* monſtrat alimenti in primis viis alterati, & digeſtionis ibidem peractæ, conditiones; ita urina ſanguinis monſtrat hujus conſtitutionem, ex particularum ejus liquorem componentium, imprimis ſalinarum, fermentatione oriundam, & pro ratione vel puritatis vel impuritatis cacochymicæ ſubinde variat.

§. XCII. *Pulſus* autem ipſius turgeſcentiæ in præcordiis vitalis inſinuat ſtatum, diſtributionisque ſanguinis ex corde in omnes partes rationem: ita tamen, ut diverſarum circumſtantiarum concurſus non rarò fallax, minusque certum reddat indicium.

§. CXIII. Neceſſe eſt, ut Medicus pulſum in utroque carpo ſimul exploret, quia deprehenditur inſignis inter illos differentia nonnunquam: ſic enim ob tumorem circa axillas contentum pulſus in uno carpo optimus, in altero deficiens, obſervatus eſt à SCHENCKIO & RHODIO. Porrò Medicus pulſum tangens non contentus ſit unà vice eum tetigiſſe, ſed laborem repetat bis vel ter, quia ratione affectuum omnes pulſus mutantur. Tandem fallit pulſus in morbis malignis, & dehinc in ſcorbuticis & hypochondriacis.

§. XCIV. In pulſu 4. requiſita ſunt obſervanda: (1.) *cor movens*; hinc pulſus eſt vel *vehemens*, vel *debilis*. (2.) *ſanguis* promotus *turgeſcens*; unde pulſus eſt vel *magnus*, vel *parvus*. (3.) *inſtrumentum*, per quod fit motus, nempe arteria; unde pulſus eſt vel *mollis*, vel *durus*. (4.) *tempus*, quod menſurat motus durationem, obſervabile vel ſaltem in *una pulſatione*; unde pulſus eſt vel *celer*, vel *tardus*: vel in *pluribus pulſationibus*; unde pulſus vel *frequens*, vel *rarus*: quæ ipſa temporis ratio utplurimum à N. diverſa ſanguinis ſub fermentatione conditione dependet.

§. XCV. Simplices hæ invicem collatæ compoſitas dant pulſuum differentias, quæ, habito mutuo inter eas reſpectu, vel æquales ſunt vel inæquales: ſicut diaſtole a teſtæ collata cum ejus ſyſtole pulſum dat vel ἄῤῥυθμον vel εὔρυθμον.

§. XCVI. Omnes hæ differentiæ, quò plus recedunt vel à ſtatu naturali, vel conditione ægri, vel ratione morbi & cauſæ morbificæ, eò ſunt pejores; quò minus, eò meliores: in ſpecie *debiles, frequentes, parvi, &c. ſimul ſunt omnium peſſimi*.

§. XCVII. Urinæ judicio utut vulgus multùm tribuat, tamen præterea, quæ ſuprà fuêre inſinuata, nil aliud, quàm partium urinæ ſecretioni & excluſioni dicatarum conditionem ſignificat.

§. XCIIX. Conſiderandum in ejus inſpectione (1.) ipſe *liquor lixivialis* continens: (2.) *contenta varia* in eo natantia. *Liquor exhibet conſiſtentiam* vel craſſam vel tenuem, imbibitorum ſalium oleoſorum cum liquore probè unitorum, majorem vel minorem copiam conſequens. Deinde etiam exhibet tincturam vel naturalem citrinam, vel præternaturalem, tàm deficientem albam & plus minus pallidam, quàm excedentem flammeam, croceam, rubram, viridem, nigram, &c. Deficientes fermè tincturæ utplurimum cruditates digeſtionis primæ conſequuntur; excedentes aut fortem admodum lixivii per copioſa ſalia ſaturationem, aut p. n. in ſanguine fermentationem, diſſolventem & ſubigentem exactiùs ſalia ſulphurea, eaque fortiùs quaſi liquori incoquentem, præſupponunt.

§. XCIX. Tincturæ in urina affectio eſt, quando urina interdum *pellucida* ſeu *clara*, interdum opaca ſeu turbida conſpicitur. Illud dependet ab exacta unione particularum ſalinarum cum poris liquoris aquei, unde radii luminoſi æquali ferè tractu maximâ ex parte permeant: Hoc verò (nempe *opacitas*) dependet ab earum ſeparatione & quaſi præcipitatione, vel ab aëre externo frigidiuſculo poros liquoris conſtringente, & ita particulas imbibitas extrudente, vel ab interna recrementorum cacochymicorum ex maſſa ſanguinea mediante fermentatione præcipitatione, & inſtar fæcum ſeparatione, unde radii luminoſi hinc inde impingentes in tranſitu prohibentur, & ita liquorem minus perſpicuum exhibent. *In genere omnis turbida urina latens acidum continere videtur*.

§. C. *Contenta* in liquore lixiviali ratione ſitus triplici modo diſtincta in ſanitatis latitudine cruditates chyloſas, vitio digeſtionis primæ coacervatas, ſanguinique non aſſimilabiles, latice urinario abſorptas, exhibent: in ſtatu verò præternaturali pro circumſtantiarum ratione mille modis variant.

§. CI. Quoad odorem, ſi exceſſivè ſit fœtidus, nec proveniat ab aſſumptis, innuit ſæpè malignum morbum, liqueſcentiam nempe maſſæ ſanguineæ, & putredinem peſtilentialem, quod Italorum eſt τεκμήριον.

§. CII. *Jam verò in morbis* acutis febrilibus, quò magis præcipitatis fæculentiis ex ſanguine repletur urina, unde diverſas recipit affectiones, adeoque coctionis, ut vocant, cauſæ morbificæ ſigna exhibet, eò melior eſt; *contrario ſi habeat modo, eò pejor*.

§. CIII. In chronicis ſimili ratione, quò magis heterogeneis ſanguinis particulis, ceu copioſis contentis, prius onerata, poſtmodù ſucceſſivè in naturalem ſtatum remeat, & ita digeſtionis primæ redintegrationem, & maſſæ ſanguineæ depurationem, & naturalis fermentationis reſtaurationem, oſtendit, eò melior eſſe ſolet: contrarium fit, ſi alio modo ſe habeat.

§. CIV. Nubecula in urina in morbis, tam chronicis quàm acutis, eſt ſignum redeuntis in ſtomachum fermenti, & recuperatæ plus minus digeſtionis.

HYGIENE ET THERAPEVSIS

§. I.

PRimaria artis Medicæ pars eſt ea, *quæ media tractat, quibus aut firma conſervari, aut labefactata tamen reſtitui valet ſanitas*: illud Hygiene, hoc Therapevſis dicitur.

§. II. *Hygiene* quidem reſpicit legitimum regimen rerum ſex non-naturalium pro ſtatu ſalubri conſervando, & infirmitate præſervanda, tam in genere pro quibuscun-

que hominibus, quàm in ſpecie pro unaquaque determinata ætate, ſexu, vitæ genere, &c. id quod vulgò *diætæ* nomine venire ſolet.

§. III. Fundamentum legitimæ diætæ pro ſanitate conſervanda, ſeu legitimum regimen rerum 6. non-naturalium, ſubminiſtrat *CELSVS l. 1. de re Med. cap. 1.* inquiens: „ *Sanus homo, qui & benè valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis ſe* „ *obligare legibus debet, ac neque Medico, neque Jatralipta* „ *egere*: Id eſt, *nullis ſtrictis diætæ legibus ſe alliget, ſed ſuâ* „ *libertate utatur: aliàs Medicè vivere, eſſet peſſimè vivere.*

§. IV. Sed cùm ex *HIPPOCRATE conſuetudinis* maxima ſit vis, & in aliam transmutandi naturam efficacia, ejus dictamen in rerum non-naturalium uſu imprimis eſt obſervandum.

§. V. Sanitatis verò conſervandæ medium docet *HIPPOCRATES l. 6. de morb. popular. S. 4.* dum inquit: *Sani-* „ *tatis ſtudium eſt, non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad la-* „ *bores*. Morbos verò præcavendi rationem idem ſubmi- „ niſtrat, dum inquit: *Quiete & abſtinentiâ multi magni morbi curantur*: Hinc enim rectè *ſobrietas* totius *diætæ cardo* ab HELMONTIO appellatur.

§. VI. In ſpecie pro ætatum diverſitate, & inde dependentibus aliis circumſtantiis ad conſervandam ſanitatem, diæta ita ordinanda, ut vigor vitalis per legitimum uſum rerum nonnaturalium conſervetur, morbi verò congrui, ſeu qui unicuique ætati magis familiares ſunt, maturè avertantur.

§. VII. *Infantes* quidem qui familiariter affligunt affectus, utplurimum non, *niſi ex vitiato lactis congulo*, indeque oriundo *muco* impensè *acido & pontico originem ducunt*: id quod excreta inde per alvum viridia, ſeu porracea & æruginoſa, ſufficienter declarant; hæc enim utplurimum acidum ſpirant, vel alio peregrino charactere inſignita.

§. IIX. Hinc præter remedia aniſata, lac corrigentia, & terrea alcalina acidum abſorbentia, ut lapilli cancrorum, corallia, cornu cervi, ſperma ceti, antimonium diaphoreticum, &c. *imprimis laudo ſalia volatilia, tenellis inſigniter conducentia, imprimis blandè aromatiſata ſeu oleoſa*. Hæc inter excellunt præ cæteris liquor C. C. ſuccinatus, it. ſpiritus ſalis ammoniaci aniſatus, &c

§. IX. *Ætas dividitur* in *creſcentem, conſiſtentem*, & *declinantem*: cujus *diviſionis fundamentum* conſiſtit in ſanguine, qui in infantibus eſt inſtar muſti, in juvenibus & viris inſtar vini generoſi, in ſenibus inſtar vini aceſcentis. Aliàs *circumſcribuntur ætates per ſeptenarios*, in quibus jam mutationes fiunt; ac originem hæc ſententia habet ab *Ægyptiis* atque PYTHAGORA, qui multum tribuerunt numero ſeptenario & quinario: hinc dependet etiam *ratio criſium*, quæ per 7. circumſcribuntur dies, ita ut ſeptimo, decimo quarto, & vigeſimo primo fiant eædem perfectæ. Similiter hinc nata eſt *ſupputatio annorum climactericorum*, per numerum ſeptenarium & quinarium, ita, ut illi ſint habendi primarii, hi ſecundarii.

§. X. In ætate cõſiſtente, dum maſſa ſãguinea in ſuo cõſtituta eſt vigore & ſpirituaſcẽtia inſtar vini generoſi, obſervãdum cautè, ne vel nimias concipiat efferveſcentias ebullitionesque, periculoſorum morborum acutorum Autores; vel citò nimis in ſuo vigore deficiat ad præmaturam ſenilem debilitatem, imprimis per intenſiores & crebriores circa ſtudia meditationes.

§. XI. Ibi ergò caveantur nimis generoſa alimenta, nimius motus, primario animi, ſecundariò corporis, & tandem nimia venus: ſed per conſuetum, ſimul tamen moderatum, illorum uſum æquabilis ſanguinis conſervetur motus & fermentatio; cujus ferocior impetus fixioribus, imprimis nitratis, refrænandus, ſpirituumque efferus motus opiatis ſiſtendus; hic verò ſpirituoſis volatilibus & aromaticis ſpirituum vigor conſervandus, & moderato cautòque ambratorum uſu ſuſtentandus.

§. XII. Seniles affectus ex remittente ſanguinis fervore, & ſtomachi deficiente digeſtione dependentes, per generoſius vinum & moderatum gaudium cum aromaticorum volatilium temperatorum uſu arceantur.

Synopſin diætæ benevalentium videbitis in *BONELTI Thar. Med pag. 46.*

§. XIII. Et ita quidem ſanitatem conſervandi, & morbos præcavendi, rationem docet Hygiene; legitimam verò curandi morbos rationem docet *Therapevſis*, quæ legitimâ agendorum notitiâ, pro *ſalubri ſuccurſu ægrorum*, inſtruit Medicum. Notitia hæc curandi vulgò *Medendi Methodus* vocari ſolet, & reverâ in *judicio Medici practico* conſiſtit, fundato in judicio ejus theoretico.

§. XIV. Quod judicium rationale, memoriæ contradiſtinctum, in œconomia particulari animali proximè, & in univerſæ naturæ notitia univerſali remotè, fundatum, eſt quod reverâ ſagacem & prudentem conſtituit Medicum, artemque ejus conjecturalem, non ſuperficialem aut temerariam, ſed fundamentalem & accuratam, conſtituit.

§. XV. Unde & propter caſuum in Praxi varietatem, & circumſtantiarum inexplicabiles nodos, morborumque novorum ſubinde, ex accreſcente hominum luxuria, & contagiorum vario connexu, proventum *judicioſus* magis, quàm *memoriâ præditus*, conſulendus eſt Medicus; quatenus *hic non niſi viſa aut audita, ille planè nova mentis acie, penetrare valet.*

§. XVI. Eſt equidem naturæ, morborum medicatricis, miniſter Medicus, h. e. non agere poteſt aut debet, niſi quatenus nexus & ordo cauſarum, corporis œconomiam conſtituentium & conſervantium, permittit, & fundatus eſt imprimis in vitali ſanguinis fermentatione, præſupponente debitam in ſtomacho & primis viis fermentativam digeſtionem, niſi *in quantum Adeptus majoribus medendi arcanis inſtructus, etiam jacentem naturam erigere, & tanquam Patronus & Rector gubernare valet.*

§. XVII. Quo ipſo in negotio & *citò* & *tutò* & *jucundè* naturæ ſuccurrere debet, i. e. citra moram, citra recidivæ aut majoris periculi metum, ac cum minima, quantum fieri poteſt, moleſtia; quod faciet imitando legitimam functionum omnium rationem naturalem, temperatis imprimis remediis inſiſtendo.

§. XIIX. Præcognoſcat ergò, quantum fieri poteſt, morbum ſenſuum beneficio, in ſpecie *viſu* obſervando ægrum, & *auditu* percipiendo ejus reſponſa ad quæſita, ſecundùm HIPPOCRATEM inſtituenda: *Quæ patiatur*, & *ex qua cauſa*, & *quot jam diebus*, & *an venter ſecedat*, & *quo victu utatur?*

§. XIX. Hinc præcognito morbo invenit & legitimè applicat remedia Medicus, h. e. non ſolùm, quid ipſi agendum ſit pro cura, ſed etiam legitimum adminiſtrandi modum, in circumſtantiis externis fundatum: hoc ſimul ſubindè obſervando: *interdum optimam eſſe medicinam, nullâ uti medicinâ.*

§. XX. *Media*, quibus *invenit remedia*, ſunt *tria*: nempè (1.) *ratio*, in *œconomia animali* & *hiſtoria naturali fundata*; (2.) *Experientia*, in pluribus æqualibus *exemplis obſervata*; (3.) *Analogiſmus*, *ex ſimilitudine affectus ignoti cum alio cognito hauriendus.*

§. XXI. Ex his *Experientia primatum obtinet*, illuſtrata imprimis per rationem: Nam omnis ratio in rebus naturalibus ſenſuum neceſſariò præſupponit obſervationem, adeoque experientiam. *Hinc omnis ſpecificorum remediorum efficacia*, quæ *HELMONTIO dicuntur appropriata, caſu utplurimum obſervata, per experientiam confirmata, & hinc per rationis ſcrutinium illuſtrata fuit.*

§. XXII. Equidem experimenta ſpecifica in omnibus ſubjectis eundem effectum ſemper habere nullo modo poſſunt; quin interdum & ipſa ſunt fruſtranea, idque propter idioſyncraſiam uniuscujusque individui ſpecialem, nunc ſeminalem, nunc adventitiam; propter quam neceſſariò habitudo ſeu reſpectus, quem habet remedium, tanquam agens, ad corpus ægrum tanquam patiens, variat. Hinc v. g. pulvis jalappæ ad ℈j. quamplurimos copioſè, hunc vel illum interdum planè non purgat; exinde tamen hujusmodi experimenta ſpecifica ſtatim tanquam nulla rejicere, planè inſulſum eſt. Nam *in rebus contingentibus talibus ea, quæ utplurimum ita ſunt, neceſſarii effectus locum obtinent.*

§. XXIII. Contraria contrariis curari vulgò aſſerunt, & rectè quidem; quicquid etiam contrà diſputet HELMONTIUS *Tr. Natura Contrar. Neſcia*; & in ſpecie §. 16. & *Tr. Ignota Act. regim.* ſaltem eſt logomachia. Nam non intelliguntur formaliter contraria, qualia ſaltem ſunt in animalium genere per affectuum exorbitantias ſibi invicem hoſtiliter repugnantia, ſed intelliguntur effectivè talia, h. e. quæ ſimul in uno ſubjecto conſiſtere nequeunt, ſed unum alterum tollit, aut ejus activitatem ſaltem impedit, quale contrarium eſt v. g. inter acidum & alcali, ſe mutuò deſtruentia & corrigentia.

§. XXIV. Dum ratione rectâ invenit remedium, *Indicatio*

dicatio dicitur, in qua ex *Indicante* colligit *Indicatum*, propter naturalem ad ſe invicem connexum *Indicans* eſt ipſa natura, morborum medicatrix. quæ & ſui conſervationem naturalem per ſimilia ſibi in *Indicatione vitali* ſeu *conſervatoria* innuit, & præternaturalium ablationem per horum deſtructiva ſeu contraria in *Indicatione ablatoria* poſtulat; ſive cauſam, ſive morbum, ſive ſymptoma ob vitæ periculum cupiat ablatum.

§. XXV. *Remedia* talia *triplici* ex *fonte* haurit Medicus: nempè *Pharmaceutico*, *Chirurgico*, & *Diætetico*. *Pharmaceuticus fons* tribus quaſi rivis in tria *regna*, *animale*, *vegetabile*, & *minerale*, diſtribuitur.

§. XXVI. Uſurpantur talia vel internè, ſive ſaltem in primis viis ſuas operationes exerant, v. g. vomitoria, martialia, fixa terrea, &c ſive ulteriùs diſſoluta ad vias urinarias, aut per integram maſſam ſanguineam diſtribuantur, v. g. terebinthinata, ſalia volatilia, &c.; vel externè horum particulæ poris proximè ſeſe inſinuando, tàm immediatè partem ſubjectam alterando, quàm mediatè ſanguinem etiam ſimul afficiendo, operationes ſuas peragunt, qualia ſunt illita olea deſtillata, inunctiones mercuriales, &c.

§. XXVII. *Contactu corporali* ad partes corporis, & *materiali ſui cum ſuccis* ejus *miſcela*, utplurimum operari videntur medicamenta, in ſpecie ea, quæ potentias morboſas Hippocraticas corrigere, & alterare debent; hæc enim per texturam ſuæ ſubſtantiæ materialem, in ſpecie ſalinam, hoc ipſum præſtant.

§. XXIIX. HELMONTIUS equidem *ab ideis peregrinis in Archæo pictis morbos* imprimis *oriri vult*, unde hiſce etiam *idealiter operantia opponit remedia*, aſſerendo, reverà medicamentorum efficaciam *operationem conſiſtere* in quadam *vi irradiativa archæi*, *citra ullum contactum vel miſcelam corporalem*, *ut exinde deletâ ideâ morboſâ archæus novam ideam rerum agendarum* ſibi *fingat*, pro ſanitate denuò conſequenda; pro quo ſcopo imprimis ſulphura metallorum fixa, in ſpecie ſulphur Veneris ſeu ſulphur cupri ex ejus vitriolo, commendari ſolent: vid. *Tract. in Herb. Verb. & Lapid.*

§. XXIX. Sed cùm jam dicta *remedia* partim immediatè, *ſpiritus animales afficiendo*, partim mediatè & per accidens, *ſuccos* in primis viis *alterando*, effectus ſuos edant, nec vitrum antimonii & mercurius vivus ab alteratione immunes ſint, quin acor vini vel aceti à vitro vel regulo antimonii ſubtiliſſima ramenta abradat, & horum poris ſe inſinuando horum defectum ſuppleat, omninò hæc pro materiali ſuo concurſu, corrigendo fixiores radices morborum chronicorum, operabuntur, *ut ideò ad vim radiativam, nondum ſatis cognitam, confugere non opus ſit.*

§. XXX. Certum enim eſt, pati omnia medicamenta aliquam, plus minus tamen, alterationem in ſtomacho, ratione fermenti digeſtivi; & in primis viis, ratione confluentis bilis & ſucci pancreatici: unde etiam plus minus infringuntur, adeò, ut exinde diverſa ſubinde ejusdem remedii in eodem etiam ſubjecto ſit operatio, tantò magis in diſtinctis, prout illorum ſuccorum in primis viis major minorvè eſt alterandi potentia. Hinc enim v. g. ſuprà dicta jalappa hunc fortiter purgat, illum ferè nihil; hunc colocynthis fortiter purgat & torquet, illum parum admodum afficit: unde & *venis canum infuſa purgantia*, *narcotica*, *&c. operantur promptè & efficaciter*, quæ iis *interiùs propinata*, *ob ſui alterationem, nullum edebant effectum*.

§. XXXI. Non tamen omnem Medicam virtutem ſemper exuunt, ſed de craſi concreti ſub digeſtione aliquid, plus minus tamen, retinentes adhuc operantur; unde non tantùm alimenta quædam ſunt medicamentoſa, ut armoracia, naſturtium, ſinapi, &c. ſed etiam lac nutricis ex aſſumpto purgante vim purgantem retinet, ac abſinthii uſus febribus intermittentibus conducit, & terebinthina, abſtergendo & confortando vias urinarias, violaceo odore urinam fragrantem reddit.

§ XXXII Ex eo tamen, quod miſceantur cum ſuccis in primis viis, & ſtomacho, & ita non leviter ſubinde alterentur, certum videtur, quædam medicamenta in dictis locis demum ex dicta miſcela & alteratione certam vim medicamentoſam novam acquirere, quam formaliter anteà non habebant.

§. XXXIII. Sicut enim in operibus chymicis ex combinatione quorundam corporum, nova ſubinde fiunt producta & concreta; v. gr. terra ſigillata, creta, &c. imbibitione ſpiritus nitri aut ſulphuris, texturam, indèque attributa omninò aluminoſa, potentiam adſtrictoria acquirunt; ita talia aſſumpta attactu ſuccorum fortiter acidorum in ſtomacho vel inteſtinis vim adſtrictoriam longè potentiorem, quàm in ſe anteà habebant, neceſſariò acquirunt. Sic ſalia alcalina, aut è contrà aſſumpta acida, ſubinde alterari, & alterata vim aliam acquirere, quam ex ſe non habebant, ex dictis evidentiſſimum eſt.

§. XXXIV. *Adhibentur autem rariùs nativa ſub forma medicamenta*, ſed utplurimum arte priùs præparata: (1.) Ut facilius vel aſſumi, vel aliàs corpori meliùs adaptari queant: (2.) Ut vis eorum ſpecifica & medicamentoſa, vel nimis occultata, vel aliorum nativâ concretione obruta, foras eliciatur meliùs: (3.) Ut ſi adſit aliquid virulentiæ, & heterogeneæ aut nocivæ potentiæ, hoc vel omninò caſtretur, vel corrigatur.

§. XXXV. Sed ſub his præparationibus, in ſpecie, quæ à Chymico fiunt, obſervandum, quòd ſubinde vires nativæ deſtruantur, aliæque novæ ipſis concilientur; idque vel per ſyncriſin, vel per diacriſin, vel per metaſtaſin particularum minutiſſimarum: ad quas & fixorum volatiliſatio, & volatilium fixatio referenda.

§. XXXVI. Notum enim eſt, quòd pro varia præparatione antimonium ſit vel *vomitorium*, vel *catharticum*, vel *ſudoriferum*, vel *ſanguinis depurativum*, vel *confortativum*; quòd arſenicum veneoſum per nitrum *cicuretur* pro deſperatis ulceribus, imprimis etiam cancroſis; quod *aſarum* ſolâ in aqua coctione *amittat vim vomitoriam*, evadatque *diureticum*, & *morborum chronicorum* tardarumque *febrium remedium*.

§. XXXVII. Et ſicut ex coalitu nitri, ſulphuris & carbonum, fit *fulminans pulvis pyrius*, non ſecus ac omnia metalla hac ratione fiunt fulminantia; quæ vis oritur ex ſola dictorum compoſitione, cùm neutrum ſimplicium ingredientium vim talem priùs poſſideat; ita etiam per plurium compoſitionem ſubinde vis nova Medica emergit, quæ anteà non erat: Sic enim *Mercurius vivus*, innocuus pro uſu interno, additione ſalis communis in Mercurio ſublimato, fit venenum acre & corroſivum; quod ſociatum novo Mercurio vivo, dat Mercurium dulcem, optimum purgans Venereorum, ſcabioſorum, epilepticorum, &c.

§. XXXIIX. *Hinc meliùs & tutiùs eſt uti ſimplicibus*, *quàm compoſitis*, in quibus facultates multiformes, tàm cognitæ quàm incognitæ, confuſæ citra aut mutuam deſtructionem, aut novæ virtutis productionem, aut ſtomachi primarumque viarum turbationem, ſimul conſiſtere nequeunt.

§. XXXIX. Quod ergò in ſpecie attinet remotionem cauſarum morboſarum, *Plethoram veram tollimus*, vel confertim, tàm per vaſorum, ſive ſint *venæ* ſive *arteriæ*, *apertionem* & ſanguinis emiſſionem, quàm per *cucurbitularum* cum ſcarificationibus applicationem, aut per hirudines applicatas, vel pedetentim per inediam, labores, exercitia, ſudores repetitos & fontanellas.

§. XL. *Fontanella* enim nil aliud eſt, quàm *ulcuſculum artificiale*, quod ſub forma tranſmutati puris vel ſaniei continuò plorat alimentum partis proximum, ex maſſa ſanguinea eò derivatum, adeoque ſimul & ſanguinem & quoscunque vitioſos ſuccos, eidem fortè permiſtos, unà evacuat, ne coacervati aliis in locis dent turbas; ita ut fonticulus *ſit ſaltem remedium palliativum*, *quod à poſteriori*, *evacuando productum morboſum*, ne nimis noceat, *non à priori removendo cauſam radicalem, opem fert*.

§. XLI. *Plethora apparens* non per effrenes cruoris vitalis depletiones in venæ ſectionibus, ſed potiùs per repetitum præcipitantium, ſimulque blandè diaphoreticorum, uſum eſt corrigenda, ut ita ceſſet ſanguinis ferociùs ebullientis impetus.

§. XLII. Per ſe ergò ſoli ſanguinis evacuationis ſcopo ſatisfacit venæſectio, *nullo modo refrigerans*, niſi ad veterum imitationem ad animi uſque deliquium evacuare velimus: per accidens tamen interdum etiam aliis ſubinde uſibus conducit, ver. gr. urinæ ſuppreſſioni, partui difficili, caſui ab alto, &c.; quatenus imminuto ſanguinis quanto liberior ejus per vaſa fit circuitus ſeu ventilatio, adeoque impedimenta, ex ejus aliquali ſtagnatione oriunda, removeantur.

§. XLIII. Et hac ſolâ etiam ratione, nempe quòd, *imminuto* ſanguinis *quanto promoveatur liberior ejus circulatio*,

& impediatur ejus in quadam parte ſtagnatio, juvant eæ *ſanguinis detractiones*, quæ vulgò pro ſcopo revulſionis averſionis & derivationis inſtituuntur: *nam veterum de hiſce hypotheſes, ſtante ſanguinis circulari motu, conſiſtere nequeunt.*

§. XLIV. *Interceptiones* denique & *repulſiones* ſanguinis aliorumque humorum planè ſunt impoſſibiles, ob inviolabilem circulationis legem, aut admodum nocivæ ob impeditum ſanguinis motum. Nam ſi per arterias intercipere velimus ſanguinis motum, pars gangrænata morietur; ſi per venas velimus repellere, & ut ſolent, adſtringentia aut refrigerantia aut acida uſurpemus, magis coagulabimus, & ita immobilius reddimus, quod in naturalem motum reſtituendum eſt.

§. XLV. Potiùs *reſolvendo ſanguinem ſtagnantem*, aliosque *humores impactos, per blanda ſudorifera ſanguinem diſſolventia, & motui aptiorem reddentia*, qualia ſunt v.g ſalia volatilia, ſpiritus ſalis ammoniaci, item antimonium diaphoreticum, corallia; lapilli cancrorum cum aceto aſſumpti, & removendo quæcunque impedimenta externa, *curabimus facilè per diaphoreſin, quod per interceptiones & repulſiones fruſtrà, ſæpè periculosè, tentamus.*

§. XLVI. Quod ſi non *tam quantitate peccet ſanguis, ſed potiùs ex vitiata craſi* ſeu qualitate vitioſus exiſtat, adeoque tam ipſe, quàm cæteri inde derivati, corporis œconomiam ſuſtentantes ſucci cacochymi fiant, corrigi debent vel *per alterantia*, vel *per evacuantia*.

§. XLVII. *Alterantia ſunt*; quæ partes ejus vitioſas corrigunt, & emendant & temperant, deficientes reſtituunt, abundantes aliarum additione ad debitam proportionem reducunt, & ita ſanguinis æquabilem fermentationem, & omnem ſuccorum debitam ad ſe invicem proportionem reſtituunt.

§. XLIX. Unde dum *vitioſum acidum aut ſalſ-acidum peccat* in *malo hypochondriaco* aut *ſcorbuto*, iſtud *alteratur* nunc per *Martialia*, *iſtud abſorbendo*; nunc per *cochleariam*, aut *naſturtium*, aut *armoraciam*, *alcali ſuo volatili iſtud corrigendo*, & *additione ſalis talis volatilis hujus defectum augmentando*; nunc per *lac* omnem *acrimoniam*, in ſpecie *ſalſam*, *temperando*.

§. XLIX. *Primatum* ergò inter alterantia obtinent *acida & alcalina* remedia, nunc *acriora*, nunc *oleoſis temperata*; ſed ſicut non acidum aut urinoſum peccat ſimpliciter in morbis, ſed ex principiorum minutorum coalitu ſpecificus cuique adjunctus eſt ſapor; etiam non ſolùm ad contraria ſimpliciter, ſed ſpecifica & appropriata, ſingulariter ſpeciali cauſæ peccantis vitio oppoſita, reſpiciendum.

§. L. *Abſorbentia*, *Præcipitantia* vulgò *dicta*, ſunt, quæ in genere fermentantes aut vitioſè effervescentes humores ſui miſcelâ compeſcunt, & utplurimum acidum deſtruendo, motum omnem fermentativum ſupprimunt.

§. LI. Sicque vitioſarum & heterogenearum partium excluſionem, & à reliquis ſeparationem, & quoque fæcum in fundum ſeceſſionem, promovent; ut hæ ſero involutæ vel per urinam, tunc coctam dictam, vel per ſudorem, &c. eliminari queant.

§. LII Sic namque *Febrifuga*, in ſpecie *fixa*, tàm *terrea*, quàm *ſalia lixivialia*, præcipitando *febriles paroxyſmos tollere* dicuntur.

§. LIII. *Evacuantia denique* ſunt, quę id, quod p. n. in ſanguine & reliquis corporis partibus reperibile & inalterabile, adeoque œconomię animali vel in quanto vel in quali inimicum, per convenientia loca & cribra evacuari faciunt.

§. LIV. Evacuationes hę ſeu purgationes, uti fiant per varia loca, aliàs à natura per motus ſuos criticos demonſtrata, ita nunc totius maſſæ ſanguineæ univerſalis, adeoque totius quoque corporis, nunc certæ cujuſdam partis particulariter purificationi proſpiciunt.

§. LV. Univerſaliter purgant vomitus, ſeceſſus, ſudor, urina & ſalivatio; particulariter clyſmata, apophlegmatiſmi & errhina.

§. LVI. *Vomitus* fit, docente hoc in cane vivo diſſecto RUDBECCIO *in Obſ. Anatom. Obſerv. 20. in Miſſe Ant. HEMSTERHUSII p. 332.* quando primò pylorus ſe contrahit, inde mox ſyſtole totius ab orificio inferiori ad ſuperius ſequitur, ac tandem œſophagi materiam effundentis.

§. LVII. Ita ut *omnis vomitus fiat per ſpaſmum ſeu motum convulſivum ſtomachi*, *oriundum ex læſione ſeu irritatione pylori, tanquam in ſtomacho Rectoris, factâ à medicamento aſſumpto.*

§. LVIII. Cum hoc ſtomachi convulſivo motu in vehementiori conatu ſimul convellitur pyloro continuum jejunum, adeoque ſuos contentos liquores ſurſum regurgitare facit: convelluntur ſimul thoracem ſtringentes muſculi, ex connexione nervorum ſtomachalium cum intercoſtalibus.

§. LIX. Unde omnia tàm ſtomacho, quàm inteſtino duodeno & jejuno, ac vicinis locis, ac pectori, pertinaciùs etiam inhærentia, per vehementem iſtam contractionem, quaſi per vim, expelluntur: unde *chronicis morbis, imprimis ex ſtomachi vitio ortis, hinc & pectoris affectibus, & tandem malignis ex contagio contractis, ſed tantùm in principio, ſuccurrit vomitus.*

§. LX. *Vomitoria omnium optima ac tutiſſimè ſubminiſtrat antimonium*, in forma tam liquida quàm ſicca præſcribenda. In liquida quidem vel ſub forma ſapæ, paratę ex infuſione vitri antimonii pulveriſati in ſ. q muſti recentis, vel ſucci cydoniorum; hinc filtratione & ad conſiſtentiam Rob liquidioris inſpiſſatæ, doſi gr. x, xv. &c. vel ſub forma ſyrupi & vini emetici, e. g.

℞. *Croci metall.* vel *Mercurij vitæ*, vel *vitri antimonij q.v.* (gr. jv. v. ad vj)
Infund. in Vino Rhenano, ſicut in loco tepido per noctem: manè probè filtretur.
doſis ℥j. ad ℥iſs. aut ℥ij. in robuſtiſſimis,
D. S.
Vinum Emeticum.

In forma ſicca:
℞. *Tartari emet. Mynſ. gr.* ℈j. iij. *ad jv.*
ſacch. albiſſ. q.pl.
M. D S.
Pulvis Emeticus.

§. LXI. Quod ſi per artem varia recrementoſa per alvum rejiciuntur, *Purgationis* nomine in ſpecie appellatur: nam & natura ſuâ ſponte diarrhæas, nunc in ſtatu ſano ex mutato victu vel aëre præſervatorias, nunc in ſtatu morboſo criticas aut ſymptomaticas inſtituere ſolet, non abſque felici eventu. Imitetur ergò eam Medicus.

§. LXII. Cæterum cùm purgationibus, in ſpecie vehementioribus, omnia ferè in corpore turbari ſoleant, adeoque periculoſa ſubinde ſequantur ſymptomata, ob id exactè conſideret Medicus legitimam purgandi rationem, tàm in acutis, quàm chronicis.

§. LXIII. In morbis acutis purgandi methodum optimam præſcribit HIPPOCR. *S. 1. Aph. 21. 22. 23. 24. & 25.* in quibus *coctu medicari docet, non cruda, niſi materia turgeat*:

§. LXIV. Quæ medicationis vox non præciſè ad purgationem reſtringenda eſt, ſed etiam in genere omnem notabilem per ſeceſſum, aut urinam, aut ſudores, evacuationem innuit, in quibus omnibus cùm ſalutari ægri ſucceſſu inſtituendis neceſſariò coctio prius expectanda eſt; aliàs enim aut nihil evacuatur, utut totum corpus perturbetur, aut citra euphoriam ægri, potiùs cum nocumento accidit.

§. LXV. Scilicet ſicut novella cereviſia aut muſtum turbidum, & heterogeneis fæculentis particulis reſpectu vini permiſtum, per quæcunque coletur inſtrumenta, eodem modo integrum tranſit abſque fæculentiarum remanentia aut ſequeſtratione; quod fermentando depuratum ex excrementitiarum aut heterogenearum fæcum ſeparatione & quaſi præcipitatione clarum tranſit per colatoria, & fæculentias omnes relinquit & ſeponit.

§. LXVI. Ita quamdiu fæces recrementoſæ maſſæ ſanguineæ per fermentationis motum ſeparatæ, aut alio modo præcipitatæ non fuerint, tamdiu nihil vitioſi ſeparatim excerni, aut per quæcunque cribra ſejungi poteſt; cùm invicem & homogenea & heterogenea permiſta ſint.

§. LVII. Non igitur in omni morbo purgandum eſſe, dicit HIPPOCRATES; ſed per rerum non-naturalium uſum reſpiciendum, ut in ſtatu iſto proportionata conſerventur. Dum verò ab iis ſecretis & per ſe exiſtentibus nos lædi affirmat, h. e. ab iis intemperatis, & unum alterum præponderantibus, quid aliud faciendum monſtrat, quàm ut potentiam iſtam excedentem corrigamus & imminuamus, vel quæ deficit, additione ſimilis, augeamus, eaſque denuò harmonicas & proportionatas

tionatas reddamus, h. e. morboſas eas naturas ac potentias non abuſivè phlebotomandas aut nocivè purgandas, ſed contemperandas & concoquendas; adeoque per ſapores vel potentias ſpecificè oppoſitas corrigendas eſſe: Conf. *Diſcurſus BECCHERI in Phyſ. Subterran. l. 1. S. 5. cap. 1. pag. 366.*

§. LXVIII. Eſt ſcilicet humorum evacuandorum *cruditas*, i. e. particularum heterogenearum ſanguinis, talis ſtatus, quo ſanguini intimè permiſtæ, imperfectè tamen unitæ, naturalem ejus fermentationem turbant, & in efferveſcentias febriles humores concitant; id quod imprimis fit ab acido vitioſo, intimè talia concentrante, & ſimul heterogenea invicem ſociante.

§. LXIX. *Coctio* è contra eſt acidi hujus per alcali ſaturatio, & particularum heterogenearum ſeparatio, atque à reliquis particulis per fermentativum motum præcipitatio, ut ita recrementa & heterogenea ſalia, ceu effæta, inſtar cujuſdam capitis mortui à ſero, tanquam alimenti pariter ac excrementi communi vehiculo, imbibita per certa viſcerum cribra & quaſi filtra ſecerni, & hinc per naturæ conſuetas vias evacuari poſſint.

§. LXX. Propterea etiam criticæ morborum judicationes, ſive per accriſin, ſive per metaſtaſin fiant, nonniſi in ſtatu morbi, concoctâ jam & ſeparatâ & præcipitatâ omni excrementorum turbâ, per certa loca, ceu appropriata cribra & filtra, accidunt; nunquam in principio: unde non niſi ſimili in ſtatu ad ejus prudentem imitationem, quaſcunque inſtituamus eradicativas, quas vocant, evacuationes.

§. LXXI. Exinde enim & *urinarum judicium* deſumendum, quæ *in acutorum principio*, non *ſecus ac frequenter in chronicis ſunt claræ & pellucidæ tenus*, plus minus tinctæ; quæ procedente morbo in *incremento fiunt turbidæ, craſſæ*, & *in ſtatu* omninò *copioſis ſedimentis*, ceu fæcibus, fundum matulæ petentibus, *ſaturatæ*; unde illæ *priores crudæ*, hæ *poſteriores coctæ dicuntur*.

§. LXXII. Hinc ſicut pulſus manifeſtat ſtatum ſanguinis fermentativum ejuſque motum; ita urina monſtrat ſtatum ſanguinis ex dicta fermentatione reſultantem, ſecundùm puritatem imprimis & impuritatem.

§. LXXIII. In *malignis* verò & *acutis affectibus* non æquè hoc obſervari poteſt, quin potentibus & appropriatis ſudoriferis mox in principio inſiſtendum, ut eliminetur in tempore fermentum malignum, ne unà cum ſpiritibus jam inquinatis totus ſanguis tandem ſimul corrumpatur; habitâ ſimul ratione majoris vel minoris efferveſcentiæ febrilis in ſanguine.

§. LXXIV. In *chronicis* verò *morbis*, ex ventriculi errato imprimis ſupervenientibus, *purgatio ſucceſſiva* imprimis & per *epicraſin* mitioribus remediis, blandis aloëticis, inſtituenda, ferè ſaltem locum habet, interpoſitis ſubinde alterantibus & ſpecificis, & præmiſſis debitis vomitoriis.

§. LXXV. Quod ſi verò aliquando fortiùs purgandum, aut ſi etiam ad præſervationem morborum certo tempore, verno vel autumnali, idem agẽdum ſit, ad præcavenda ſymptomata graviora, tormina imprimis & abdominis pathemata, *præmittenda prius* ſunt *digeſtiva*, ſeu excrementa præparantia; horum nempe acrimoniam, in ſpecie acidam, temperantia, & viſciditatem incidentia, ut ita facilior & minus moleſta fiat purgatio.

§. LXXVI. Hunc in finem conveniunt ſalia temperata, ut ſunt tartarus vitriolatus, ſal ammoniacum, ſal digeſtivum hypochondriacum, ſal abſinthii, &c. quibus ſubinde aut lapilli cancrorum, aut corallia præparata, aut ſimile quid, ad infringendum magis acidum ſubinde addendum eſt: ſicut ad hoc ipſum dulcificandum in hypocondriacis, Melancolicis & Quartanariis Martialia & Saturnina ſpecialiùs conducunt.

§. LXXVII. Locus expurgationis ſunt inteſtina, in quibus cum non præexiſtant ea, quæ excernuntur (vix enim capiendis ſufficerent eis, quæ interdum unâ purgatione validiore prodeunt) eò feruntur ex maſſa ſanguinea per ductum cholodochum & pancreaticum, quibus natura tunc temporis quaſi abutitur; unde & quæ excernuntur, frequentiſſimè flavedine tincta conſpiciuntur.

§. LXXVIII. Probabilis tamen admodum ſimul PECHLINI videtur ſententia *Tr. de Purg. cap. 36.* non his ſolùm viis eructari excernenda in inteſtina, ſed *ſimul etiam per parvos tubulos, intimæ inteſtinorum membranæ affixos, glandulaſque miliares*, poſt *intimam inteſtinorum membranam ſitas, in dictos tubulos ſe exonerantes*, recrementa varia ex ſanguine ſecreta in inteſtina deponi.

§. LXXIX. Non autem ſtrictè ad inteſtina determinata eſt purgantium operatio: nam dum ſanguinis circulo per corpus rapitur vis medicamentoſa purgantis, hoc ipſo pro adjuncta ſibi facultate ſimul vel nonnihil diaphoretica, vel diuretica, &c. ut & pro certa ſordium expurgandarum à medicamento facta colliquatione, & alteratione, ac ipſorum viſcerum conſtitutione varia, nunc per urinam, nunc per ſudores, nunc per ſalivationem, ſequitur cathartici operatio; unde & acriora purgantia in viris Venerem ſtimulant, in mulieribus menſes proritant.

§. LXXX. Equidem optandum eſſet, darentur vera purgantia, h. e. quæ ſordes ſaltem excrementitias, aut heterogenea quæcunque præternaturalia, ex corpore eliminarent, citra utilium nutritivorumque ſuccorum corruptionem ſimultaneam, & depravationem.

§. LXXXI. Verùm, quæ vulgò purgantiũ nomine veniunt, non ſunt talia, ſed ſub blandiente nomine virulentiam nocivam, plus minus validam, gerunt abſconditam; unde (1.) ſanos ac ægros utplurimum æqualiter vexant, & (2.) tot ſordes ſtercorum formâ ad 30, 40, imò 70. ſedes evacuant, quas, citra præſens vitæ periculum in corpore ſubſiſtere, impoſſibile eſſet.

§. LXXXII. Unde & (3.) ægri, qui ex legitima purgatione deberent ſecundùm Hippocratem levari, inſigniter ſæpiùs debilitantur; (4.) morbis nihilominus ſub antiqua contumacia perſiſtentibus, cùm nullis purgantibus ſimpliciter curari queant.

§. LXXXIII. Tetra quæ (5.) inferunt ſymptomata, tormina abdominis ſpaſmodica, ſubinde in manifeſtas convulſiones terminantia; ac (6.) pernicioſa hypercatharſis non obſcurè malignitatis nocivæ & virulentiæ ea arguunt; unde & (7.) additis correctivis tàm ſtudioſè corrigenda ſunt.

§. LXXXIV. Sanè promiſcuâ virulentiâ & fermentativâ colliquatione promiſcuè tam recrementoſos quàm alimentitios corporis ſuccos reſolvunt & colliquant, & quas non inveniebant ſordes, corrumpendo nempe ſuccos, efficiunt, niſi eorum virulentiam robuſtior paulò ſtomachus, ratione ſucci fermentativi acidi, plus minus correxerit.

§. LXXXV. Simili ſcilicet ratione atque *Mercurius*, vel inunctus vel aſſumptus, etiam ſaniſſimos, non ſecus ac lue Venereâ infectos, vexat, reſolvendo nutrimentum corporis chyloſum ſeu ſpermaticum, & colliquefaciendo hoc ipſum, in formam muci ſalivalis (cum quo tamen & ſordes quæcunque, v. g. in ſcabie, in ſpecie Venereo contagio alteratæ, unà evacuantur) copioſiſſimi tranſmutat; ita & *purgantia* ſimili ratione in ſordes tranſmutant ſtercoreas, quicquid ipſis obtigerit.

§. LXXXVI. Utut enim variis modis corpori applicari ſoleant *purgantia*, externè pariter & internè (nam odoretenus hauſta ſimili ratione ac venis infuſa purgant) tamen *duplici modo imprimis operantur*, *vel irritando*, *& acrimonia ſuâ pertinaciter vellicando inteſtina*.

§. LXXXVII. Unde non tantùm horum ſpaſmi & violentæ contractiones, tormina inteſtinorum, indeque propulſiones excrementorum ſequuntur, ſed ſimul etiam hiantia in ea orificia pororum, cholodochi, & pancreatici, item glandularum miliarium, ſimul vibrati, & irritati & vellicati, eructant uberiùs ſua contenta

§. LXXXVIII. Nam hac ratione *reſinas cautè propinandas ſuadent Practici, ne adhærendo viſciditate aliquali inteſtinis hypercatharſin inferant*, continuis acribus punctionibus.

§. LXXXIX. *Vel ſecunda ratione operantur*, *ſanguinem & ipſi inhærentes partes, aut inde derivatos ſuccos certo modo fundendo, & fermentando, ac ſimul colliquefactione in corruptelam reſolvendo*; unde ſordes tam variæ, etiam non præexiſtentes, poſt purgans aſſumptum in corpore generantur, & excernuntur.

§. XC. Sub hoc tamen motu quicquid heterogeneum eſt in ſanguine, & à vitalitate proſcriptum, faciliùs alteratur, & conſequenter ejicitur, quàm quod magis vitale ac utile erit.

§. XCI. Nam hac ratione ſub parva miaſmatis fermentativi mole, odoribus per nares hauſta purgantia æquè operantur, non ſecus ac quorum reſinoſæ eſſentiæ venis in-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

infusę, immediatè ſanguini permiſtæ fuerint.

§. XCII. Omnia ſc *purgantia acrimoniam habent volatilem* inſignem, utut faucibus non ſemper æquè perceptibilem, *quæ in vegetabilibus fundata videtur in ſale volatili oleoſo urinoſo acri*; unde ratione adjuncti olei ferè omnia exactè amaricant, indeque viſciditatem inſignem adjunctam habent, propriè dicta *laxativa*: *In mineralibus verò vis laxativa in textura ſulphurea vitriolica, aut ſulphure acri volatili quaſi arſenicali*, radicata eſt.

§. XCIII. Hinc enim omnia acida deſtruunt vegetabilia purgantia varia omninò, item ſalia fixa, v. g. ſal tartari corrigit purgantia, quatenus corrigit eorum oleum, & inde natam viſciditatem, colliquefaciendo texturam reſinoſam purgantis, tollit: ſicuti etiam fermentatio purgantium eadem mitigat, ferociamque nonnihil domat. In mineralibus verò *ea*, *quæ figunt ſulphur volatile*, quæ inter eminet nitrum, tollit eorum, v. gr. purgantem antimonii malignitatem, eamque ſaluberrimè diaphoreticam reddit.

§. XCIV. Confirmatur purgantium operandi ratio per ea, quæ *hypercatharſin ſiſtunt*, *qualia ſunt non præcisè adſtringentia*, ſed imprimis diaphoretica fixa & opiata: Iſta corrigendo fermentationem vitioſam inductam, & ſudorum formâ ejiciendo tàm fermentum purgans, quàm alteratas ab eo partes; quod faciunt v. gr. antimonium diaphoreticum, ſpiritus theriacalis camphoratus, C. C. ſine igne, terra ſigillata, &c. Hæc verò, opiata ſcilicet, ſenſum irritationis in inteſtinis aliisque locis tollunt, & ſpirituum animalium impetum, prætereaque quaſcunque humorum motiones ſiſtunt, unde pacata ſemper quies.

§. XCV. Promiſcuè ergò agunt purgantia in corporis noſtri partes liquidas, tam utiles quàm vitioſas; *Et exinde ruit ſponte ſuâ diviſio purgantium in Cholagoga, Phlegmagoga, Hydragoga, & Melanagoga*, cùm unum alterumve purgans loco omnium ſufficiat; utut pro circumſtantiarum variarum ratione nunc hoc nunc iſtud, nunc debilius nunc fortius, purgans eligendum ſit, experientiâ imprimis magiſtrâ.

§. XCVI. Pro morborum quoque varietate ſolet interdum aliqualis ſelectus purgantium inſtitui, quatenus ſub virulentia laxativa in quibusdam vis ſpecifica cauſæ morboſæ alterativa eſt recondita, qua ratione helleborus niger præter virulentiam laxativam etiam ſpecialem habet vim contra affectus Melancholicos, Rhabarbarum ad affectus renales, Mercurius dulcis contra virus Gallicum, &c.

§. XCVII. Prout autem plus vel minus erupit efficacia ſeu virulenta, etiam magis vel minus ſanguinem, & mediante eo forſan etiam corporis continentes ac ſolidas partes afficient: *unde triplex corporis regio*, à veteribus in purgationis negotio aſſerta, poſtquam cum ſanguinis circulo non benè conveniat, ſaltem quoad majorem vel minorem purgantium efficaciam intelligenda venit.

§. XCIIX. Scilicet res ita ſe habere videtur, *ſi variæ fæculentiæ in inteſtinis ſtabularent, aut uberior bilis vel ſucci pancreatici adſit proventus: hæc commodè lenioribus purgantibus citra corporis commotionem exturbari & quaſi abſtergi poſſunt.*

§. XCIX. Quod ſi craſeos ſanguinis læſio ex heterogenearum particularum miſcela, harum evacuationem poſtulet, modò aptæ redditæ ſint, ut eliminari queant, idque mediante coctione ſeu ſeparatione & præcipitatione, eò deductę ſint, quò natura vergit, i. e. ſanguis & ſpiritus, & corporis ratio & conſuetudo, & ſordium ipſarum conditio, poſtulant.

§. C. Quod ſi purgare velimus, turbanda quidem erit nonnihil maſſa ſanguinea per medicamentum, ſed non nimium perturbanda, ut ſaltem id, quod magis nocivum eſt, citra ſucci nutritivi inſigniorem corruptelam detrahatur; adeò, ut aliquot ſaltem ſedes, non verò quę per decades numerari queant, ſufficiant.

§. CI. *Aliàs proprias ſanguinis & totius corporei ſyſtematis purgamenta ſunt urina & ſudor.* Per ſeceſſum quæ fiunt evacuationes, ſaltem ſtomacho & inteſtinis evacuandis, & ex digeſtione prima neceſſariis fæcibus emittendis à natura propriè dicatę ſunt.

§. CII. *Sanè unicus ſudor moderatus plus purificat & totam maſſam ſanguineam*, ac *univerſum corporis habitum, quàm forſan 10 purgationes*; & in chronicorum curatione per urinã quę fit evacuatio, ut plurimum convenientiſſima eſſe ſolet.

§. CIII. Cui ergò moderatum, ſed ſufficiens purgans ſub pulveris forma placet præſcribere:

℞. *Crem. tartari* ℈j
pulv. jalapp. gr xij. *ad* xv.
olei deſtil. aniſi gut ij.
M. pro pulvere, D. S.
Pulvis purgans.

Quod ſi pilulæ præſcribendæ ſint.

℞. *Extr. panchym. Cr. gr.* xv.
gum. ammoniaci in aceto ſol. ℈ß.
ſcamm. ſulphurat.
extr. troch alband. ā *gr.* j. *ad* ij.
c. ſ. q. Elix. prop. vel tinct. tart. f. Pilulæ.
D. S.
Pilulæ catharticæ.

Quod ſi gratæ Potiunculæ aut Emulſionis forma placeat:

℞. *Reſ ſcamm.* ℈ß. *ad gr.* xv.
ſacch. alb. ʒ iij.
Miſc. exactè, affundendo ſenſim
ſucc. citri ℥j.
M. D. S.
Julapium purgans.
Vel
℞. *Reſ. jalapp gr* iix. x. *ad* xjv.
c. ſ. q. ſem. melon. & aquę appropr. f. Emulſio: edulcoretur
cum ſ. q. rot. manus Chriſti ſimpl. D. S.
Emulſio purgans.

NB. Reſinæ optimè cum vitelli ovi pauxillo ſolvi, ac, additâ dein aquâ appropriatâ, in Emulſionem redigi poſſunt.

§. CIV. Aſſumenda autem ſunt talia purgantia jejuno ſtomacho, ne cum cibo, aut pauló ante, vel poſt eum propinata, chylum corrumpant & inficiant, huncque ita ſcoriarum formâ eliminent: ſequatur lenis motus pro faciliori diſtributione & operatione, ſed non nimius ne ſudorem ciendo excluſa purgationum miaſmata citra effectum tranſeant.

§. CV. *Naturaliſſima* poſt eam, quæ per alvum fit *evacuatio*, *eſt per urinam*, qua latex totius corporis aquoſus ſuperfluus, qui anteà pro vehiculo alimenti inſerviebat, nunc ceu vehiculum excrementi rejicitur, & lixivii ſalſi volatilis formâ ſordes ſalinas præternaturales ex maſſa ſanguinea, aliaque huic permiſta recrementa, v. gr. pus pleuriticorum, vel ſuppuratorum pulmonum pus, evacuat; aut ex abſceſſibus aut ulceribus artuum puruléntam materiam, ſimulque ex primis viis ſalia vitioſa ſub urina potus excernit.

§. CVI. Utut autem variis ſuccurrat affectibus *diureſis*, *optimaque & blandiſſima ſit purificandi corporis conſueta ratio*, tamen ſpecialiùs chronicis, ſeu, ut aliàs vocantur, tartareis morbis, conducit, v. gr. in malo hypochondriaco, ſcorbuto, cognatisque affectibus, item ictero nigro aut flavo; arthritide, hydrope, aſcite & anaſarca.

§. CVII. Nam & *acidulæ*, *chronicorum & contumacium affectuum debellatores*, præter ſubſtantiam mineræ martis, qua acidos & vitioſos ſapores in primis viis deſtruunt, ſpecialiter *diureticâ virtute*, qua potenter pollent, ſunt ſalutares

§. CIIX. Exerunt autem virtutem ſuam *diuretica*, in ſpecie vi ſalinâ, eâque ſalſâ, quâ ad nitri naturam accedunt: *nam & bufones ac lumbrici ex regno animali potiſſima diuretica*, ex ſalſedine ad nitroſam naturam inclinant, & diuretica vegetabilia legitimè calcinata ſal diureticum ſalſum relinquunt, & mineralium aciditates diureticæ in primis viis in ſalſum ſaporem correctæ, vim diureticam exerunt.

§. CIX. Equidem non levis eſt *varietas inter diuretica*, quæ imprimis recenſet *HELMONT. Tr. de Lithiaſ. cap.* 5. §. 17. Primatum tamen obtinent *ex animali regno lumbrici per putrefactionem præparati; ex vegetabili verò terebinthinata & juniperina, in ſpecie Malvaticum juniperinum; ex minerali verò nitroſa: quò pertinet imprimis ſpiritus urinoſus, Clyſſus dictus, volatilis, ex tartaro & nitro per retortam tubulatam deſtillatus.*

§. CX. Cum verò continuò & copiosè tranſpiret corpus, & ex pectore exhalet inſenſibiliter, nil mirũ eſt, ſi tanta ejus ſit neceſſitas, ut ex impedita eadem oriantur morbi, & ex eadem aucta iidem curentur: id quod *ſudorem* vocant.

§. CXI. Fit *ſudor*, quando ſanguis ex quacunque cauſa,

v. g.

v. gr à calore ambientis intenſo reſolutus & quaſi liquefactus, crebriùs per cor tranſit, & rapidiori circulo per totum corpus pellitur; unde ſucceſſivè magis magisque in præcordiis rareſcit, & ab aëre attenuatus incaleſcit, magisque effervelcit; & ſic *pulſus magnus, celer & frequens*, aliàs *undoſus dictus*, ſupervenit.

§. CXII. *Attenuatur ſimul aquoſus ejus latex*, ſanguinem naturaliter diluens, & ita faciliùs & copioſiùs diſſolvit & imbibit ſalia, fermentativo motu ex ſanguine ſeparata, unà cum aliis præternaturalibus recrementoſis particulis.

§. CXIII. Dum itaque ſalinus magis cum ſanguine circulatur per partes ſolidas, ſalſo iſto lixiviali ſapore mundificat, eas abſtergendo ab omnibus ſordibus, ſub nutritione privata præternaturali interdum coacervatis.

§. CXIV. Intereà, quicquid ſub circulari ſanguinis, ejusque ſeroſi laticis, motu deſertur ſimul in vaſa capillaria, unà cum fibris nerveis & intertextis glandulis, miliaribus à modernis dictis, cutim conſtituentibus, penetrat in dictas glandulas, tunc propter fibrarum nervearum relaxationem ex calore ambientis patentiores & ſpongioſiores redditas, donec ita ſucceſſivè guttularum formâ, licèt minutiſſimarum, tandem planè extra corpus ejiciatur. *De glandul. miliaribus* STENO & MALPIGH. videantur.

§. CXV. Nam propter ambientis calorem, indeque reſolutas fibras nerveas, & ita patentiores redditos meatus & poros, tàm vaſorum capillarium, quàm glandularum iſtarum, ſuccedit imprimis ſudor, qui aliàs occluſis poris haud effflueret, ſed potiùs loco ejus per urinam fieret ſecretio & evacuatio.

§. CXVI. Adeò, ut ex dictis *univerſale ſanguinis purificativum & partium ſolidarum*, imprimis *mollium*, *abſterſivum*, *& cutis corporisque peripheriæ mundificativum ſit ſudor.*

§. CXVII. Prætereaque *omnes ſanguinis grumeſcentiæ aliæque coagulationes*, *omnes humorum ſtagnationes*, *tolluntur*, *& quicquid exotici fermenti ſanguini permiſtum fuerit*, hujus beneficio *evacuatur*.

§. CXIIX. Sed quoad *legitimam ſudores adminiſtrandi rationem*, imitanda provida natura, non niſi in fine v. gr. paroxyſmorum febrilium intermittentium, aut in fine ſtatus in continuis, ubi quodammodo jam deferbuerit maſſa ſanguinea, ſudores pellens, niſi malignitas aliud ſuadeat.

§. CXIX. Sudorifera ergo remedia interna erunt, quæ, præter ambientem calorem, ſanguinem reſolventem, aut præter validum motum, eundem in rapidiorem circulum cogentem, eum reſolvere, attenuare & liquefacere magis poterunt.

§. CXX. Cùm verò conſiſtentia ſanguinis effectivè ab acido ejus occulto dependeat, ob id *ſudorifera erunt* vel *alcalia*, *imprimis volatilia*, hinc & fixa, poſitivè ſudorem prolicientia; *vel terrea*, *acidum abſorbentia*, & ita privativè ad ſudorem diſponentia.

§. CXXI. Si ergò præſcribendum ſit ſudoriferum in forma liquida, ſufficienter ſudor movebitur ſequenti formulâ:

℞. *Aquæ card. bened.* ℥iſs.
ſpiritus ſal. ammoniaci ʒj.
vel loco hujus *ſalis ejus vol.* ℈j.
ol. deſtillat. caryophyll. gtt j. vel ij.
ſyr. fænic. vel *cortic. aurant.* ℥ß.
M. D. S.
Aqua diaphoretica.

Vel ſi pulveris forma magis placeat,

℞. *Antimonii diaph.*
C. C. ſ. igne,
ſalis card. ben. ā gr. xij.
M. f. pulvis.

Hauriatur jejuno ſtomacho in vehiculo calido.

§. CXXII. Præter dictas evacuandi rationes, etiam per *copioſi ſputi ſalivalis rejectionem*, evacuatur cauſa morbifica per variam Mercurii uſurpationem, qui vel apparenter mortificatus in Mercurio dulci, aut Mercurio præcipitato quocunque, intus repetitis vicibus aſſumpto, poſt aliquot vomitus aut ſeceſſus ſalivæ copioſæ viſcidæ & fœtidæ effluxum cauſatur.

§. CXXIII. Vel idem vivus adhuc extrinſecùs admovetur corpori, nunc in unguentis ex eodem cum duplo vel triplo pinguedinis porcinæ in mortario lapideo probè permiſto paratis, vel articulationibus majoribus manuum & pedum, vel ipſi ſpinæ dorſi illitis, nunc in ſuffitibus ex cinnabari vulgari cum benzoë, ſtyrace, & ſimilibus, in trochiſcorum forma carbonibus ignitis injiciendis paratis, præmiſſo ſemper aliquot dierum balneo aquæ dulcis tepido, pro meliori ſuccorum evacuandorum reſolutione & liquefactione.

§. CXXIV. Caſus, ut multa aliàs, ita & hic remedium ſubminiſtravit, dum ulceribus cacoëtheis & malignis, in ſpecie Venereis, applicatus cum emplaſtris & unguentis Mercurialibus, copioſam ſalivationem, & hac mediante affectus curationem procuravit.

§. CXXV. Unde primitus quidem ſoli lui Venereæ dicatus fuit hic ptyaliſmus. Cùm verò huic juncti & alii affectus ſimul levarentur, etiam ad plures chronicos & contumaciores morbos, quorum cauſa morbifica in acido vitioſo, imprimis in materia viſcidiore, videbatur abſcondita, idem fuit uſurpatus, ſpecialiter ad ſcabies ferinas, ad arthritides graviores, ad epilepſias adultorum confirmatas, &c.

§. CXXVI. Equidem promiſcuè ſub liquaminis ſalivalis forma evacuat Mercurius, ut *ſuprà* §. 85. monitum; ſimul tamen hoc ipſo vitium peccans corrigitur & tollitur: ſcilicet *amalgama hoc liquidum*, ut probabiliter eſſe aſſeritur à BECCHERO *in Phyſ. ſubterranea*, *habet ſecum ſulphur volatile & ſubtile*, *acerrimum tamen in ſuo receſſu*, ut ſufficienter demonſtrat *Tachenius in Hipp. Chymico*.

§. CXXVII. Ratione hujus partibus ſolidis, nerveis in ſpecie, infeſtus eſt mercurius, reſolvitque horum nutrimentum proximum chyloſum in liquamen aqueum ſubviſcidum, quod frequentiſſimè per cribra glandularum, imprimis maxillarium, tàm ſuperiorum quàm inferiorum, ac tonſillarum, ceu quarum meatus optimè valent tranſmittere talem ſuccum, tranſcolatur in os; rariùs verò per glandulas pancreaticas eructatur in inteſtina, quo caſu per diarrhæam torminoſam, interdum nonnihil cruentam, loco ſalivationis evacuat.

§. CXXIIX. *Cautus tamen meritò apud nos hujus Mercurialis ſalivationis eſt uſus*, non tantùm quòd ſpiſſiores ſint minusque fluxiles & tenues ſucci, œconomiam noſtri corporis gubernantes, quàm Gallorum aut Italorum.

§. CXXIX. Sed in ſpecie propter ſcorbutum in his oris ſeptentrionalibus nimis familiarem, qui per uſum Mercurii magis exaſperatur; & ſpeciatim ſymptomata linguæ & oris, exulcerationes, & vacillationes dentium, gingivarum putredines, &c. vel ex ſolo incauto Mercurii uſu ſupervenientia, ſunt longè crudeliora.

§. CXXX. Et hæ fuere univerſales corporis evacuationes. *Particulariter ſalivalem lympham evacuant* ex glandulis hujus excretioni deſtinatis, uti & ex tonſillis & membrana pituitaria poſteriore, ac conſequenter ex ipſis locis vicinis, ac tandem ſucceſſivè ex ipſo capite, à quo *Apophlegmatizantia* dicta ſeu *Maſticatoria*, ut & gargariſando eorum Decoctum feliciter uſurpari queat: horum tamen evacuata materia tandem non niſi ex ſanguine derivanda.

§. CXXXI. *Conveniuntq; imprimis in catarrhalibus capitis affectibus*, *ex lymphæ vitio oriundis*, dum *acrimoniâ ſuâ volatili* v. g. radix pyrethri aut zingiber, aut zedoaria, aut nicotiana, aut ſinapi ſemen, *vellicant & pungunt membranas oris*; *& orificia vaſculorum* excretoriorum, ſimulque ulteriùs per ea penetrando reſolvunt, quos ibidem inveniunt viſcidos ſuccos; unde ex iis uberrima deſtillat ſaliva in os.

§. CXXXII. Eadem omninò eſt ratio, quando eadem nicotiana, aut radix hellebori nigri, aut pulvis radicis & florum liliorum convallium, vel majoranæ folia, &c. vellicant membranam narium ſenſibiliſſimam, & membranam pituitariam anteriorem prope os vomeris vicinaque loca. Ex his enim etiam ſpiſſior paulo lympha quæcunque uberiùs ſic elicitur, ſive *ſine ſternutatione hoc faciant Errhina*, *ſive cum ſternutatione hoc faciant Ptarmica*.

§. CXXXIII. Equidem utraque naſo ſaltem, non verò oculo emungendo, & coryzæ ſuccurrendo, & lympham copioſam aut vitioſam eliminando primariò conducunt. Sed cùm *ſternutatio non niſi ex diaphragmatis* ac *reliquorum* thoracis *muſculorum convulſiva contractione exſpiratoria fiat*, ob irritationem ſenſibiliſſimæ na-

rium membranæ, ex connexione nervorum diaphragmatis & intercoſtalis cum dictæ membranæ nervo ſenſorio; ob id & ad excitandos apoplecticos, lethargicos, &c. non inutilis eſt ſternutatio.

§. CXXXIV. Quin & cùm impetuoſè admodum tunc elidatur ſpiritus, & ſimul abdominis muſculi violenter ſe ſtringant, ob id & ea, quæ firmiùs aut naribus, aut faucibus, ac aſperæ arteriæ impacta ſunt, ſimul ejici facit, & ad fœtus ac ſecundinarum excluſionem promptiorem non parum confert.

§. CXXXV. Quæ denique particulares corporis cavitates vel naturales, inteſtina, uterum, veſicam, &c. vel præternaturales, ſinus & fiſtulas, eluunt & expurgant arte prius Injecta Clyſmatum generali nomine veniunt, utut ad alvum eluendam frequentiſſimus illorum ſit uſus.

§. CXXXVI. *Inteſtinalium clyſmatum*, utut ſubſtantia eorum materialis ultra coli valvulam naturaliter adſcendere nequeat, latè tamen diffuſus eſt uſus, adeò ut non tantùm non omnibus abdominis & inteſtinorum pathematis, hinc & vicinis locis, renibus, utero, &c. tàm in adultis, quàm etiam frequenter in infantibus, conducat.

§. CXXXVII. Altiùs tamen in corpus penetrant ſubtiliora & volatiliora eorum miaſmata, *unde non tantum ex vino cum aromatibus pro clyſmate injecto ebrioſum delirium obſervat* RHOD. *Obſ.* 58. *C. I.*; ſed & à ℥j. *opii c. clyſmate injecti coma obortum*, notat SALMUTH *C.* 3. *Obſ.* 97 per clyſma aliud ex vino Malvatico curatum: Sic, quibus aquæ benedictæ pro fortiori ſtimulo adduntur, interdum vomitus movent: *Vis tamen nutritiva eorum planè eſt nulla.*

§. CXXXIIX. Evporiſton ergò clyſma foret:

℞. *flor. chamomill.*
ſamb. ā M.j.
bacc. junip. ℥ß.
ſem. ✝ *carmin ā* ℥j.
Coqu. in *ſ.q. aquæ ſimpl.* Colat. ℥ix. add.
el. ∂ bened. lax. ℥j.
vitelli ovi num. j.
M. pro Clyſmate.

Utut pro particularium affectuum ratione delectus ſubinde habendus ſit: qua ratione *in dolore inteſtinorum ſcorbutico ex lacte clyſmata, in dyſenteriis ex cancrorum jure parata, &c ſoleant commendari.*

§. CXXXIX. Quod ſi *ſymptomata graviora* peculiarem ſui urgeant medelam, quæ etiam per unicuique appropriata remedia optimè perficitur, tamen omnibus iis in genere commodè ſuccurrit opium; quod quatenus quoscunque ſpirituum motus, & humorum vitioſas effervescentias, & præternaturales excretiones ſiſtit, ita & inde ſubinde oriundis ſymptomatis periculoſioribus reſiſtit.

§. CXL. Mirandus hic opii & ſimilium, Narcotica dictorum, eſt effectus, qui tamen ex eo, quod ſpirituum motum impetumque ſufflaminet plus minus, eorum volatilitatem & ſubtilitatem, indeque facillimam expanſionem & mobilitatem figendo quaſi aut condenſando, explicari poteſt; unde conſequenter tàm continentium quàm contentorum reliquæ motiones omnes naturales & præternaturales ceſſant.

§. CXLI. Hæc figendi potentia opiatorum conſiſtere videtur in *principio eorum ſulphureo, ſali volatili aeri juncto*, adeoque ſecundùm communia aſſerta potiùs in calore, quam frigore; cùm & alia narcoticâ vi prædita, ut ſpir. vini, carbones incenſi, Gas liquorum effervescentium (quod eſt de natura quodammodo ſulphurea volatili) ex dicto principio ſulphureo efficaciam ſuam mutuentur.

§. CXLII. Unde & ſulphura mineralia fixa vi anodynâ archæi ſedativâ inſigniter excellere dicuntur.

§. CXLIII. Sed cum benedicta in opio ſit medicina, ut rectè adhibeatur, tria ſunt conſideranda: (1.) *ut ritè correctum, vel per digeſtionem cum alcalibus, vel per fermentationem*, (quæ præfertur à nobis, utpote minori tempore & feliciùs procedens,) *citra caſtrationem per acida uſurpetur.*

§. CXLIV. *Hinc (2.) ut conſtantibus adhuc nonnihil viribus legitimo tempore adhibeatur, in acutorum nempe ſaltem incremento*, ut ſymptomatum atrocitas mitigetur maturè; non in ſtatu, ne critici motus impediantur: *in chronicorum verò paroxyſmis, ſaltem nimis exacerbatis*, pro tollenda eorum ferocia.

§. CXLV. *Et denique (3.) nunquam ſolum, ſed debitis ſociatum ſpecificis, affectuique ſimul appropriatis remediis*, ne ſolo opio palliando ſaltem morbos, horum vel recidiva, vel contumacia nimia, inducatur.

§. CXLVI. Hactenus ea, quæ ex remediorum genere materiali ſui contactu & miſcela operari ſolent, adeoque magis cognita ſunt: ſed parvi hæc facit HELMONT, qui ſaltem idealiter, & per radii quaſi diffuſionem, citra materialem contactum ſpiritum inſitum illuminando, in ſpecie in ſtomacho operantia remedia, ceu inſigniora & magis potentia urget, eaque ex metallis ſub forma ſulphurum fixorum, in ſpecie ex vitriolo Veneris, præparanda jubet ac poſtulat.

§. CXLVII. Sed idealis hæcce ejus hypotheſis, ſolâ imaginatione conſtans humanâ, & in ſubjectis non rationalibus planè inconceptibilis, & ideis archæi ſeu ſpiritus inſiti ſuperſtructa, partim ſubtilitate ſuâ nimiâ, partim ex §. 29. adductis & probatis, planè evaneſcit.

§. CXLIIX. Huc tamen revocari poſſunt quodammodò *curæ* morborum *ſympatheticæ* ſeu *magneticæ* & *transplantatoriæ*: Illæ quidem, dum citra remedii cum parte laborante contactum, in diſtans fit cura, quaſi per certum conſenſum cum parte affecta; hæ verò quando ægritudines transferuntur vel in animale, vel in vegetabile ſubjectum, ut exinde ſanetur corpus humanum.

§. CXLIX. Sic ſympatheticè naſus corrumpitur Bruxellis in Nobili, ob mortem bajuli Bononienſis: pulvis vitrioli Veneris in Sole calcinati curat hæmorrhagias, vulnera & ulcera cruenta in diſtans, modò ſanguinem ex parte læſa oriundum contingat; vocatur ob id Pulvis ſympatheticus: & perſicaria per aquam frigidam tracta, vel contuſionibus gravioribus vel ulceribus impoſita, donec nonnihil intepuerit, & inde, ut putreſcat citiùs, in loco commodo ſepulta, dictos defectus curat: gladio, quo vulnus fuit inflictum, ſive cruento ſive non cruento, applicatum *unguentum*, quod vocant *Magneticum* ſeu *Armarium*, curatur vulnus: lac in prunas emulctum, ut vaccæ ubera inflammat, ita mulieris ubera ſterileſcere facit: vel dum contactu lardi aut pomi per medium diſſecti curantur verrucæ, mediante dictorum putrefactione. Eadem ratio eſt cum clavis pedum.

§. CL. Sic quando in phthiſi ſimilibusque affectibus recipitur raphanus recens, excavatur, inque illum urina immittitur, adaptato ei operculo ſuo, hinc ſub ſtillicidio in terram collocatur; pereunte urina, ceſſat affectus.

§. CLI. Transplantatoriè v. g. curatur panaritium intruſione digiti in felis aurem, RIVER. *C.* 4. *Obſ.* 19. & 63.: aut dum placentulæ, ex urina icterici cum farina factæ, à cane eſitatæ, icterum ſanant: vel dum podagra tollitur cum ſanguine & urina ægri in ſalices tenellos, vel arboris radicem, transplantatis: vid. TIM. *l.* 5. *Epiſt.* 8.

§. CLII. In omnibus his curis mediatè certa portio ſpiritus vitalis, ex corpore ægri deciſa, ſive cum igne, ſive cum urina, ſeu cum ſudore, ſeu cum inſenſibili tranſpiratione, ſeparatur à toto, & in aliud ſubjectum transfertur. Hæc enim omnia aliquid de ſpiritu vitali demunt, ineſtque iis participatio quædam totius extra concretum naturale, ut loquitur Helmontius.

§. CLIII. Unde prout hic alteratur diverſimodè, ſequitur ſimilis in corpore toto alteratio, plus minus tamen, prout vel citiùs, vel tardiùs ad omnimodam ſui diſſolutionem ac interitum ad evaneſcentiam diſponitur, ac ita vel breviùs vel diutiùs cum toto conſenſum ſuſtinet.

§. CLIV. *Mumiæ ſpiritualis nomine venire ſolet hic in caſibus dicta ſpiritus vitalis portio*, quæ *à toto ſeparata fundamentum dictarum curationum conſtituit*. Utut enim propriè ſpiritui inſito tribui ſoleant hac differentia, ratione cujus eſt etiam differentia inter corpora violentâ & naturali morte obeuntia; tamen hoc in caſu promiſcuè ſumi ſolent.

§. CLV. Mumia hæc, ſive ſub forma effluvii ſubtilioris ex habitu corporis extrahi debeat, id mediante corpore tertio, *Magnete dicto*, fieri ſolet; ſive ex ſtercore humano cum TENZELIO hunc magnetem parare, in *ejus Medicina diaſtatica*; ſive cum aliis ex ſtercore & ſanguine hominis ſani, aut ex carne hominis violenter interempti, deſumere velimus.

§. CLVI. Pertinent huc *Philtra vera ad certam perſonam*

deter-

determinata, quorum vis in tali mumiali confermentatione conſiſtit, ut ad certum objectum trahatur dilectio, ut rectè loquitur HELMONT. *Tr. Magnet Vuln. Cur.* §. 27. & 28. h. e. in unione certa & arcta ſpiritus vitalis mumialis unius ſubjecti cum altero, ut ita hujus ſpiritus tranſmutetur & omninò ſubigatur ab iſta mumia; unde ſequatur propenſio naturalis & quaſi raptus in illam perſonam. Sed hæc pro excitanda ſaltem curioſitate in his abſtruſioribus ſufficiant.

§. CLVII. In omnibus curis non rarò plus arte Medica valet gravius malum; unde ſubinde neceſſe eſt, ut maturè *artificiosâ conjecturâ cognoſcat Medicus: an & quomodo curabilis ſit affectus?* adeoque & *eventum morbi, & tempus eventus*, & *modum eventus*, artificiosâ prognoſi eruat.

§. CLVIII *Neminem autem Prognoſtico relinquat*, quia nunquam omnia adeò manifeſta eſſe poſſunt circa ægros, ob ſpecialem uniuſcujuſque individui idioſyncraſiam; quin interdum hujus ratione miracula in medicina fieri videantur, & ii, qui conclamati putantur, præter ſpem convaleſcant.

§. CLIX. Fundamentum legitimæ *prognoſeos cujuſcunque eſt circumſpecta conſideratio roboris naturæ & violentiæ morbi, & utriuſq; collatio mutua.* Horum quod prævaliturum judicatur, & quomodo? eò vergit omnis Prognoſis.

§. CLX. Fontes, ex quibus ſub utriuſque collatione prognoſtica oriuntur ſigna, ſunt tria; ſcil. *Antecedentia & propria*, tàm objecti ægri, quàm ipſius morbi; *Attributa*, ſeu, ut aliàs dicunt, *eſſentialiter Inhærentia*; & deinde *Conſequentia*, atque ipſa vel *Juvantia* vel *Nocentia*: quorſum & in morbis acutis coctionis & cruditatis ſigna pertinent.

§. CLXI. Nempe Proceſſus quaſi judicialis in Prognoſi inſtituitur; *Reus eſt æger, actor* eſt *morbus*, *Teſtes* ſunt *ſigna*, in ſpecie, quæ à conſequentibus deſumuntur; nempe ex parte ægri functiones, quæ adhuc ſunt ſalvæ, ex parte morbi ſymptomata: *Advocatus eſt natura*; *Judicis* vicem obtinet *Medicus*, vel condemnans alteram partem, vel judicium in re dubia & periculoſa ſuſpendendo ad ſupremum judicium, Divinum auxilium, interdum partes ablegans.

§. CLXII. Quod ipſum ſub criſi imprimis evidens eſt, ſub qua ſubitanea fit mutatio, eaque vel in manifeſto melius, vel in pejus; utut rariùs apud nos contingat, cùm corpora noſtra ſolidiora, victu craſſiori utentia, frequentiùs labe ſcorbuticâ infecta, ſanguine minus turgeſcente prædita, in climate minus fervido, ineptiora ſint, ut criticas ſubeant alterationes; unde ſæpiùs evenit, ut ſubinde negligatur criſis, partim quia bonus Medicus nititur prævenire, partim quia ipſi dies minus certi exiſtunt, cùm & *extra ſeptenarios criſes ſubinde laudabiles eveniant.*

FINIS SYNOPS. INSTITVT. MEDIC.

MICHAE-

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

PHILOSOPH. ET MEDICINÆ DOCTORIS,

Profeſſoris Publici & Facultatis Medicæ Lipſienſis Adſeſſoris,

COLLEGII INSTITUTIONALIS DISCURSUS THEORETICO-THERAPEUTICUS:

PROLEGOMENA.

CAPUT I.

De Medicinæ ortu ſeu Natalitiis, Progreſſu, & Autoribus.

CUm in quavis diſciplina tractanda plurimi *Prolegomena* quædam, naturam artis vel ſcientiæ determinantia, i. e. definitionem & diviſionem illius ſpectantia, præmittant, illud & mihi, qui jam Inſtitutiones Medicas vobis tradere, ipſamque Medicinam, omnium artium nobiliſſimam, delineare contendo, pariter obſervare convenit; adeoque prooemii loco hujus conſiderabimus Ortum, Progreſſum, Definitionem, atque Diviſionem.

Medicinæ autem *origo* eſt vel *univerſalis*, vel *particularis*. *Univerſalis* eſt ipſe *Deus* teſtante *SCRIPTURA SACRA*, in ſpecie *Geneſ.* 1. & *Syrac. cap* 38. *Particularis* ſunt *homines*; & quidem olim exculta fuit à regibus: vid: MOEBII *Fundam. Phyſiol. cap.* 1. Imprimis apud *Ægyptios* & *Græcos* Medicina coli cœpit, qui ſuas Obſervationes in aditis templorum repoſitas ægrotis communicabant.

Obſervationum harum primordia ſunt ab *Experientia*, quàm ipſam introduxit *Neceſſitas*, tàm in morbis internis, quàm externis: Vid. HEURN. *in Inſtit. p.* 2. Illa eſt cauſa proxima; hæc verò remota ſeu impulſiva.

Manifeſtavit ſe *neceſſitas* duobus in caſibus:

1. In *negotiis œconomicis*, dum homines notarunt, diverſis alimentis quoſdam lædi, quoſdam juvari, & à morbis reconvaluiſſe, neceſſitate coacti, invenerunt medicamenta diætetica.
2. In *ſtatu publico*, imprimis in bello, ubi hoſtili gladio aut à beſtiis multi cruentati, lethaliter vulnerati, &c. duro neceſſitatis telo coacti, ut læſi, & vulnerati curarentur, inventa ſunt remedia Chirurgica.

Unde ex *duobus* his *fontibus*, *Diætetico* & *Chirurgico*, ſurrexit Medicina; & quidem ab Experientia nata primitus fuerunt *Præcepta diætetica*, à neceſſitate verò *chirurgica*.

Medicina autem *olim*, ajente SENECA, *fuit notitia paucarum herbarum*, quæ tunc temporis fuit ſufficiens, ut *ſiſteretur dolor, & vulnus coiret*; induſtriâ verò humanâ factum fuit, quod creſcentibus morbis ad experimenta varia animum applicarint, atque ſic in collectione, experimentorum Medicorum tota tunc temporis conſiitit Medicina.

Modus experimentandi varius fuit. Ab *Ægyptiis*, referente STRABONE *Geograph. l.* 3. & 16. POLYDORO VIRGIL. *de Invent. Reipubl. l* 1. *cap.* 20. & HERODOTO *l.* 1. & 2. ægri primitus in compita ac vias publicas expoſiti fuerunt, ut à prætereuntibus, morbi ideâ exploratâ experimenta quædam pro morbo curando colligerentur, & ſic ſparsâ & confuſâ normâ ægrorum curandorum Medicina crevit. Poſtmodum etiam apud *Græcos* in adita templorum, Deorum Medicorumque, fuerunt ſepoſiti, ut vel per inſomnia, vel per ſacerdotum oracula, utplurimum ſimulata, nempe per experientias collectas remedia & ſanationes diſcerent; quæ poſtquam legitimè, ut *Græcorum ſacerdotes* veluti oraculo monuerant, applicata & ſalutifera experta ſunt, eadem collegerunt, magnumque cumularunt numerum.

Cùm igitur per inſomnia, vel per oracula, quibus ſacerdotes edocti, ægrotis pharmaca communicarunt, & ſanati fuiſſent, in tabulas conſcripta, & in templis *Deorum*, imprimis *Æſculapii in Pergamo*, itemque *Dianæ in Epheſo*, referente *Strabone de Situ Orbis*, curationes peractæ poſtmodum ſuſpenſæ, & diu aſſervatæ fuerunt.

Primum quod attinet *Inventorem Medicinæ*, magna ſcriptorum varietas, & adhuc ſub judice lis eſt: haud injuriâ forſan diceretur, ubivis terrarum illam aliqua ex parte fuiſſe, & incrementa cepiſſe, nuſquam verò integram. Nimis autem rudis fuit & inculta, ſolâ nitens experientiâ, oblitâ ratione: hinc factum, pro varietate gentium, ut variis Autoribus inventionem Medicinæ tribuerint. Et quamvis etiam inter multas adhucdum quæri ſoleat, quis primus Inventor Medicinæ fuerit? illie tamen non conſtat; & adhuc ſub judice lis eſt, an fuerit *Orpheus Thracius?* qui paucis Medicinam complectens præceptis ac annotationibus & obſervationibus ſtabilivit; an verò *Æſculapius?* de quo multa habentur, quæ videre licet in *Diſſ. Argentorati habita de Æſculapio*. Præ cæteris apud *Ægyptios* floruit, hinc ad *Græcos* tranſiit. *Prometheus* ab *Æſchilo* & aliis Antiquiſſimis primus inventor medicinæ habetur, cujus nomine Noachus ab aliis intelligitur. *Ægyptii Hermetem Triſmegiſtum*, (qui fuit natus ex *Chami filio Canaane*, *Noachique nepote*,) inventorem Medicinæ autumarunt. Verùm in controverſiam vocatur, quis propriè *Hermes Triſmegiſtus* fuerit? & quando vixerit? Vid. SENNERT. *l de Conſ. & Diſſ. Chymicorum cum Ariſtotel. & Galen. pag.* 21. Alii *Mizraim*, *ejuſque nepotibus*, *Græci Apollini*, *Medelarum Deo*, propter notitiam ſimulque experientiam, inventionem medicinæ tribuerunt, cujus notitia ſaltem herbaria & admodum rudis fuit; quæ tandem per *filium Æſculapium*, ex *Græcorum oppido Epidauro* ortum, crevit, qui imprimis celebris, & à poſteris pro Deo habitus & veneratus fuit: unde *Ars* medica dicta *fuit Æſculapidea*: idem ipſe quia vocatus fuit *Epidaurius*, *Ars* ejus dicta fuit *Epidaurica*. Hujus inventoris in honorem templa & ſtatuæ, multis ſtipata inſignibus, erecta fuerunt, quibus miras, eaſque debitas, Medicorum virtutes inſtaurare poſteris priſci voluerunt. Etenim pinxerunt eum ut ſenem *barbatum*, *pileatum*, *baculo nodoſo*, *ſerpente*, *noctua*, *cane* & *gallo ſtipatum*. Pictus fuit (1.) *ſenex barbatus*, quod medico conveniat ætas; unde experientia, quæ multorum annorum decurſu acquiritur: (2.) *pileo tectus*, quo gravis Autoritas medicorum indicaretur; *Græci* enim pileum magni

Græci enim pileum magni æſtimabant: (3) *Baculo nodoſo ſtipatus*, propter difficultatem medicinæ, & quod is, qui velit fieri medicus, duros habeat frangendi nodos, non tantùm ratione Praxeos, cujus nonnullas moleſtias HIPPOCRATES *de Flat. Text.* 1. recenſet, & alias quemvis docebit dies; ſed Theoriæ præprimis reſpectu, ita ut ipſe HIPPOCRATES, qui tamen parem ſibi nondum invenit, in *Epiſt. quadam ad Democr.* de ſe ipſo ſcribere non ſit veritus: *Ego ad finem medicinæ nondum perveni, licet jam ſenex ſim, neque ipſius inventor Æſculapius, qui & ipſe in multis à ſe ipſo diſſentit*; Et HELMONT. *in Promiſſ.* ait: *Eſt ergo medendi ſcientia omnium poſtrema, maximeque occulta, adeò nec mirum, hodiè etiamnum ex typis ejus deſiderari initia*; quibus TACHENII *Hippocrates Chymicus* adſtipulatur: Imò hujus difficultatis rationes HIPPOCR. *de loc. in Hom. Text.* 50. & BOYLE *Tentam. Phyſiol. pag.* 86. & 88. exhibent. Porrò (4.) *Æſculapius* pingebatur cum *cane*, quo ſagacitatem conjecturandi Medico maximè neceſſariam, & ſtochaſmum in ſcrutinio morborum, tàm in prognoſi quàm diagnoſi, indicarent. (5.) *Gallum* inſuper addiderunt, denotantes per eum, tanquam per animal vigilans, debitam medici vigilantiam; unde etiam *Græci* inter ſacrificia *Æſculapio* poſtmodum ſemper *Gallum immolarunt*. (6.) *Serpentem*, vel, ut alii volunt, *Draconem* addiderunt, quo prudentiam medico neceſſariam indigitarunt: in templo enim *Æſculapii* dæmon in forma ſerpentis ſe manifeſtavit, cujus ſub imagine *Æſculapium*, in numerum Deorum relatum, apparuiſſe crediderunt. Tandem (7.) noctua, tanquam diligentiæ medicum imprimis decentis ſymbolum, ſuit addita; noctua enim *Minervæ*, diligentiæ & ſtudiorum Deæ, ſacra erat.

Illi ÆSCULAPIO duo filii fuerunt, quorum alter *Machaon*, qui finito *bello Trojano* genuit *Nicomachum* Medicum, Proavum ſcilicet *Ariſtotelis*; alter *Podalirius*, qui celebrem habuit ſcholam medicam in *Cariæ* urbe, *Aſiæ Provincia*, *Scyron*, ubi exercere & docere medicinam ſolitus eſt. Ex hujus ſchola tres potiſſimum ſcholæ medicæ exortæ ſunt: *Rhodia*, *Cnidia*, & *Coa*; ex qua, tanquam omnium optima, egreſſus eſt HIPPOCRATES. Vixere hi fratres tempore belli *Trojani*, profectique ſunt cum *Agamemnone*, ut curarent ægros in acie faucia tos, nec mediocrem opem commilitonibus tulerunt: aſſerit enim HOMERUS *Iliad.* 2. & 4. OVID. *l.* 2. *de Arte Amandi*, & l. 5. *Triſt. Eleg.* 6. illos in nullo morborum genere aliquid auxilii tuliſſe, ſed vulneribus tantùm ferro & medicamentis mederi ſolitos fuiſſe: unde PLATO etiam teſtatur, veterem Medicinam totam Chirurgicam fuiſſe.

Ante *Hippocratem* floruit *Empedocles Agrigentinus*, cum quo fuit coætaneus *Acron Agrigentinus*, qui dicitur Autor ſectæ Empiricæ: hic etiam à plurimis habetur *Autor iſtius libri elegantis de Veteri Medicina*, qui extat inter libros *Hippocratis*, in quo medicina noſtra hodierna graphicè deſcripta habetur.

Poſt *Acronem* famoſus fuit *Melampus Archivus*, ſic vocatus, quod regis Archivorum quatuor filias maniacas beneficio hellebori nigri, in ſero lactis infuſi, reſtituerit: & laudabile eſt hoc medicamenti genus in hoc morbo, ut & in ſcorbuto, obſtructionibus, &c., quod etiam adhuc apud nos floret; hinc etiam *helleborus* dictus fuit *melampodium*.

Iactis ita per experimenta vagis fundamentis Medicinæ, rationes ſenſim inveſtigari cœperunt in tribus iſtis ſcholis, quarum tamen ſemper celeberrima fuit *Coa*, in qua etiam claruit medicus, *Hippocrates primus*. *Plures* enim *Hippocrates* fuerunt; unus *Hippocrates primus*, alter *Hippocrates Magnus* ſeu *Cous*, cujus *ſcripta* adhuc ſunt famoſa; quem ſequuntur adhuc quinque alii: Nimirum *Hippocrates primus*, *avus Hippocratis Magni*, genuit *Heraclidem*, Patrem *Hippocratis Magni*, nati anno mundi 3500., ante *Chriſtum* 450. Maximè inter hos, *Hippocrates Magnus* floruit, qui genuit duos filios, *Theſſalum*, & *Draconem*, è quibus reliqui prognati ſunt *Hippocrates*. Noſter *Hippocrates* continuatâ ſerie ab *Æſculapii* linea, à quo fuit decimus octavus, ortum habuit, cùm medicina jam mille ferè per annos penes gentem Æſculapideam ſtetiſſet; cujus univerſam Genealogiam habet JOHANN-ANTON. van der LINDEN in *Edit. Operum Hippocr. Græco-Latina*, *Tom.* 2. *p.* 956. *uſque ad* 960.

Suam autem ſcientiam Medicam habuit, partim à ſuis avis & abavis, partim ex tabulis ægrorum votivis, ex incendio templi *Æſculapii* ſurreptis, & in unum volumen digeſtis, quæ omnia propriis obſervationibus confirmavit. Cùm enim antiquitus mos vigeret, ut morbis liberati in templis Deorum votivas tabulas, morborum ideam & remedia, quibus alii convaluerant, continentes ſuſpenderent, quo impoſterum ſimilibus morbis correpti ad eaſdem tabulas, tanquam ad Hygeæ Delubra, confugerent, eorundemque medicamentorum ope ſimiliter reſtitui poſſent, referente STRABONE *de Situ Orbis*; Divinus hic vir, peregrinandò ſuperveniens, primus omnium hæc remedia in *Dianæ Epheſinæ*, itemque *Æſculapii* templo in *Pergamo*, *Inſula Coo* Patria ſua, ubi ejuſmodi tabularum copia erat maxima, collegiſſe, exque iiſdem, quamvis plebejis, artem medicam excerpſiſſe, tandemque cremato templo illo publicis typis in ordinem redactam conſignaſſe, traditur: Vid. *Epiſtolæ*, tum temporis ab *Artaxerxe* ad *Hippocratem ſcriptæ*, unàcum ſuperbis *ejus Reſponſis*. Claruit tempore *belli Peloponneſiaci*, ſub *Dario Longimanno*, *Eſtbræ filio*: propter deletam peſtem ſuo tempore præſertim celebris fuit. Exſtant adhuc literæ *Darii*, in quibus, ut exercitui ſuo peſte infecto medeatur, petit. *Morbos in ſubtili ſpirituoſo conſiſtere*, docuit, referente *Cornelio Celſo*. Hinc rectè HELMONT. *in Tum. Peſtis*, *Tit. Peſtis Infans*, aſſerit; poſt *Hippocratem* verum peſtem curandi modum interiiſſe; fuiſſe *Hippocratem* rariſſimi doni virum, *adeptorum participem*, qui ſua experimenta ſine fuco ediderit: vid. HELMONT. *Promiſſ. Aut.* §. 2. *pag.* 7. Mortuus eſt *Lariſſæ* in *Theſſalia*, cùm eſſet annorum 109. *Coætaneum* habuit *Democritum Abderitanum*, ſummum Philoſophum, qui fuit Præceptor *Hippocratis*, adeoque *Hippocratis* Medicina Democritea eſt, non Ariſtotelica, cùm *Ariſtoteles* 100. annis junior illo fuerit: Scripta reliquit multa; ſed quæ hodie nomine *Hippocratis*, cum *Galeni* aliorumque *Commentationibus*, circumferuntur, non ſunt omnia genuina, nec unius Autoris; ſicut & *Galeni* ætate jam tum de nonnullis multùm dubitatum fuit: imò pleraque eſſe quiſquiliis adulterata, HELMONT. *c. l.* §. 3. ſcribit. Ergò iis ſolis, tanquam Evangelio, fidendum non erit: nam & *Acronem* & *Polybium* nonnullorum Hippocraticorum ſcriptorum Autores ferunt. Quæ autem ſint genuina, quæ ſuppoſititia, videbitis in HIERON MERCURIALIS *Cenſ. & Diſpoſit. Operum* HIPPOCRATIS.

Poſt *Hippocratem* ejus gener, *Polybus*, ſcholam medicam inſtituit: hunc ſecutus eſt *Diocles Caryſtius*, & permanſit medicina apud poſteros *Hippocratis*, hæreditariâ quaſi poſſeſſione, ad annos penè 200 duravitque doctrina ejus uſque ad tempora *Pompeji Magni*, quo tempore floruit *Aſclepiades Bithynienſis*, qui ab *Hippocratis* doctrina deflectere cœpit ad ſectam methodicam; unde debitus Medicinæ ſplendor uſque ad *Galeni* tempora ferè viluit.

Interea *Alexandri Magni* tempore *Græcorum Monarchia* incepit, ubi floruit *Ariſtoteles*, cui σύγχρονος fuit *Theophraſtus Ereſius*, ex *Inſula Lesbo* oriundus, propter ſuavem ſermonem ab *Ariſtotele Theophraſtus* dictus: fuit optimus ſcriptor rei Botanicæ Medicæ; primus enim Botanicam excoluit, deque viribus ſimplicium vegetabilium ſcripſit. Cum eo vixit ſimul *Eraſiſtratus*, Medicus SELEUCI *Macedonum* Regis, notus ex cura *Antiochi*, filii *Seleuci*. Huic coætaneus, vel paulò inferior, fuit *Herophilus Chalcedonicus*, qui artem ſecandi, teſte ipſo GALENO *Commen.* 2. *in Hippocrat. de Nat. Humana*, plurimùm auxit: hinc *Veſalius* eum in hac ſcientia *Galeno* anteponere non dubitat; FALLOPIUS etiam dicere ſolitus: *Contradicere Herophilo in Anatomicis eſt contradicere Evangelio*. Hic tanto ſtudio Anatomiam proſecutus eſt, ut, Autore CELSO, homines à regibus à carcere acceptos vivos inciderit, & quamdiu ſpirarunt, viſcera examinaverit. Fertur, eum 700. humana ſubiecta, tam viva quàm mortua, ſecuiſſe, ut conſtitutionem naturalem membrorum in homine experiretur.

Poſt *Ariſtotelis* tempora multis in locis, imprimis in *Ægypto* & *Alexandria*, Philoſophia & Medicina magis cœpit effloreſcere; in ſpecie *Alexandriæ* ſtudio *Ptolomæi Philadelphi*, Regis *Ægyptiorum*, Academia fuit fundata uſque adeò celebris, ut etiam ſuffecerit illic ſtuduiſſe. Hinc tempore *Pompeji Magni Aſclepiades Pruſianus*, ex

Bithynia oriundus, inſolens & maximè ſuperbus homo, vixit, qui omnia *Hippocratis* dogmata rejecit, & Methodicam ſectam inſtituit, primuſque vini uſum in morborum cura introduxit: *Pompejo* fuit familiaris. Hujus diſcipulus primarius fuit *Themiſon Laodicæus*, in propaganda ſecta Methodica, quam in ulu *Pompeji Magni* introduxit, celebris ſub *Antonio Duumviro*, donec poſtmodum tempore *Neronis Imperatoris Theſſalus Trallianus* hujus *Methodicæ Sectæ ferè Princeps* exiſteret: vid. *Moeb. Fundam. Phyſiolog. pag.* 12. *Pedacius Dioſcorides* familiaris fuit *Cleopatræ*, & vixit ſub *Veſpaſiano*, fuit miles, qui conquiſivit ſparſim vires ſimplicium, in quem commentatus eſt *Matthiolus*, ex quo libro omnia *Galenus* verbotenus exſcripſit. Non ergò in omnia *Dioſcoridis* verba juremus, quia fuit Rapſodus: ideò ſimus cauti in lectione *Dioſcoridis*, & ejus Commentatoris *Matthioli*. Tempore *Auguſti* floruerunt *Antonius Muſa*, propter ſanatum *Auguſtum* maximè æſtimatus: ſcripſit *libellum de Betonica*, cujus libelli Compend. videbitis in SIMON. PAULI *Quadrip Botanic. Claſ.* 3 *pag.* 219 *& ſeqq.*

Hoc tempore, nempe circa annos Imperatoris *Auguſti*, vixit *Cornelius Celſus*, Jure-Conſultus, ſed ſimul Medicus, vir curioſus, ob elegantem ſtylum quibuſdam *Latinus Hippocrates* vel *Medicorum Cicero* dictus. Varia ex aliis corraſit, quæ ſcripſit, ſed ſine legitimo judicio: *Sectæ ferè Methodicæ* plus quàm alii adhæſit; unde & *Heurnius pluris ejus latinitatem, quàm Medicinam facit*. Cum illo vixit *Æmilius Macer*, Poëta & Medicus, qui ſcripſit poëticè de viribus ſimplicium, in cujus ſcriptum commentatus eſt *Paracelſus*.

Poſt hunc vixit *Andromachus ſenior*, *Cretenſis*, *Neronis* Archiater, cui primam Theriacæ compoſitionem debemus; *Andromachus* verò *Junior* vixit ſub *Cajo Veſpaſiano*. Eodem etiam tempore vixit *Theſſalus Trallianus*, primarium ſectæ Methodicæ caput, qui artem Medicam 6. menſium ſpatio addiſci poſſe, nugabatur: fuit inſuper etiam alius, qui vocatus fuit *Alexander Trallianus*. Sub *Veſpaſiano* etiam floruit *Cajus Plinius ſecundus*, *Novocomenſis*, *Autor Hiſtoriæ Mundi*, quem nonnulli Medici adorare ſolent. Hoc tempore propter ſectam Methodicam, & conflagrationem bibliothecarum, Alexandrinæ, & Pergamenæ, doctrina *Hippocratis* diu proſtrata jacuit.

Interea *libri Hippocratis* fortunam variam paſſi, imprimis propter incendia crebra bibliothecarum, unde ſub *Hadriano Imperatore ab Arthemidoro Capitone*, & ejus cognato *Dioſcoride*, *Alexandrinis*, collecti & digeſti ſunt: quibus ſupervenit *Galenus*, qui quantum potuit, ſub *Antoninis Imperatoribus* Hippocraticam Medicinam reſtaurare anniſus fuit. *Natus eſt Galenus anno Chriſti* 136. ultra 586. annos poſt *Hippocratem*. Patria fuit *Pergamum*, *Aſiæ oppidum*: Romæ ſtuduit: *Imperatori Antonino* admodum gratus; hinc valetudini filii ejus, *Aurelii Commodi*, præfectus fuit. Poſtmodum Imperator *Severus*, eum in aulam reductum in ſummo habuit honore: mortuus tandem anno ætatis 70. Multa ſcripſit & commentatus eſt in *Hippocratem*; ſed in quamplurimis Medicinam *Peripateticorum* deliderìis defœdavit: verboſus inſuper fuit. LINDANUS dixit: *ſe nullum tempus pejus conſumpſiſſe, quàm in lectione Galeni*. Poſt *Galenum* natus eſt *Aëtius Amydenus*: vixit ſub *Conſtantino Magno*, natione *Antiochenus*: primò pauper, 2. Aurifaber, 3. Philoſophus & Medicus factus. Sub *Juliano Apoſtata* vixit *Oribaſius Sarbianus*, multiplici fortunâ ſubjectus; pauld poſt *Paulus Ægineta*, qui omnia corraſit ex *ſcriptis Galeni*, & hinc *Galeni ſimia* vocatur.

Cæterum poſt devaſtatas *Athenas*, *Alexandriam* & *Tharſum*, poſt ſeculum VI. & tempora *Juſtiniani*, uti omnes bonæ literæ, ita in ſpecie omnis Medicina, in *Oriente* & *Occidente* concidit: quinimò poſt frequentes *Barbarorum* in iſta loca excurſiones, tandem ad *Saracenos* & *Arabes* ſtudium Literarum & Medicinæ pervenit: ſiquidem à ſeculo IX. uſque ad XIII. per 400. annos Medicina ſaltem apud *Saracenos* & *Arabes* in *Aſia*, *Africa*, *&* *Hiſpania* floruit. Nam cùm *Saraceni* occuparent *Orientem*, factum eſt ope *Calipharum* in *Ægypto*, ut *ſchola Alexandrina* inſtaurata fuerit: fractis enim bello *Græcis* hanc gloriam literariam *Arabes* abripere conati ſunt; & ex eo tempore ad *Arabes* Medicina rediit, qui in *Marocco*, *Tunetani regni oppido*, inſignem Academiam Philoſophico-Medicam inſtituebant. Et quoniam *Reges Arabum*, *Almanſor* & *Mahomet*, in *Marocco* bibliothecas egregias introduxerunt, & Gymnaſia exſtruere cœperunt, propoſitis præmiis ad bonas artes ſuos inflammarunt; felici etiam quodam multorum annorum ſucceſſu præclariſſimi Viri ibi effulſere: unde & *Mauri poſt*, poſt quam ex *Hiſpania Gothos* & *Vandalos* ejeciſſent, iſtud regnum occuparunt, & *Cordubæ* ac *Hiſpali* Academias extruxerunt.

Sed cum *Barbari Græcarum literarum* non æquè eſſent gnari, non mirum etiam, puros *Græcorum*, ver. gr. *Hippocratis*, fontes impuris *Arabum* & *Barbarorum* lacunis fuiſſe inquinatos. Hos inter ſeculo X. à *Chriſto* nato floruit *Rhaſes*, famoſus ille *Arabs*: ſcripſit opus ingens, quod *Continens* dicitur, in quo omnium ferè Anteceſſorum, *Græcorum* & *Arabum*, Commentaria invicem coëgit: in ZACUTO LUSITANO frequens illius mentio fit. Ad medium ſeculi XI. floruit *Johannes*, filius *Serapionis*, *Autor plurimorum librorum*, præprimis illius *de Simplicium Facultatibus*, in quem MESUE, AVERRHOES & AVICENNA commentati ſunt. *Serapion* hic fuit radix errorum in ſchola Medica tunc temporis ortorum. Coætaneus illi fuit *Haly Abbas*. Hoc ipſo ſeculo ferè, anno 1249. natus eſt *Avicenna*, patriâ *Corraſenus*, ex civitate *Corraſo*, adeoque *Perſa* fuit. Aulæ quidem fuit admotus: ſed ei non placuit, potiùs ſtudia amavit, & *Alexandriæ* ac *Cordubæ* iiſdem operam dedit, primuſque rem *Græcis* ipſis intentatam aggreſſus, & integram artem Medicam ſparſim traditam in unum ſyſtema redigere conatus eſt. Ejus volumina ſunt notiſſima; proponebantur etiam *Lipſiæ* antiquitus adhuc conſueto more *Licentiandis* in examine. Hujus pater fuit *Haly*, genuinum nomen *Avicenna al-Haſen*, etiam *Avenſina*, hinc corruptè dictus *Avicenna ab avo*. Coævus ipſi ferè fuit *Avenzoar*, *Arabs* Medicus, ſed *Hiſpanus*: item hoc ipſo ſeculo XII. floruit AVERRHOES, *Cordubenſis Mauritanus* patriâ, κατ' ἐξοχὴν *Commentator* dictus, quod in ARISTOTELEM commentatus ſit. Fuit Monachus, Medicus, & Philoſophus Theoreticus, non Practicus, totus Ariſtotelicus, ſuperbus, diſputax, ambitioſus, aliorum reprehenſor; ſpeculationibus enim indulgendo, & contra alios ſcribendo, gloriam quæſivit: magis Logicus fuit quàm Phyſicus: viguit tempore *Friderici Barbaroſſæ*. Declinante ſeculo XII. vixit inter *Arabes* etiam *Johannes Meſue*, *Damaſcenus*, qui *vulgò Evangeliſta Pharmacopœorum dicitur*; quia in componendis ſimplicibus maximè occupatus fuit: ſcripſit Pharmacopœiam. *Arabes* hi Medici Græcorum Medicinæ nihil addiderunt, præter ſimplicium evolutiones & compoſitiones medicamentorum; potiùs *ſuis explicationibus in Hippocratem* eum frequenter conſpurcarunt, unde tot lites inter *Arabes* & *Perſas* propter *literarum Græcarum* explicationem fuere.

Sub *Barbaris* ita & *Saracenis* abſcondita fuit Medicina, donec currente ſeculo XIII. *Itali* imprimis linguarum puritatem, & hinc ſtudia, denuò revocare cœperunt. Hoc ſeculo ſcilicet *Schola Salernitana*, potiùs Saalbaderiana, originem cœpit. Vixit etiam ferè ſub idem tempus *Albertus Magnus*, *Epiſcopus Ratisbonenſis*, cui propter ſublimiores literas & Chymiam lausquædam tribuitur. In eodem ſeculo etiam *Wilhelmus Durandus* floruit, *Speculator* dictus, item *Druſianus Italus*, plus quam *Commentator* dictus; quoniam in *Ariſtotelis Commentatorem*, *Averrhoëm*, ipſe commentatus eſt: ſicut in fine hujus & in tio ſequentis ſeculi viguit *Petrus de Apono*, *Patavinus*, *Conciliator* dictus, eò, quod *Hippocratis* & *Galeni* ſcripta conciliare voluerit: fuit acutus Philoſophus. Ab hiſce temporibus poſtmodum ad noſtra uſque tempora innumerabilis ferè Medicorum turba ſubſecuta fuit, in ſpecie ſeculo XIV dum ubique fundarentur Academiæ in *Germania*, in quibus omnibus Doctores Medicinæ præcipuè occupati fuerunt in explicatione *Scriptorum Græcorum* & *Latinorum*: unde floruerunt *Hieronymus Capivaccius*, *Mercatus*, *Mercurialis*, *Geſnerus*, *Fuchſius*, *Cordus*, *Langius*, *&c.* vid. MOEBII *Fundam. Phyſiol. pag.* 11. Hi omnes *Galeni* & *Hippocratis* ſcripta expoſuerunt: quidam, ut *Galli*, *Hippocratem* expoſuerunt, ſed ex *Galeno* & *Avicenna*, fundamentis rerum naturalium ex ARISTOTELE ſaltem; hauſtis. *Galli* quidem ex *Galeno*, *Hiſpani* ex *Avicenna* & *Arabibus*, *Itali* ex utriſque *Hippocratem* explicant, vel potiùs lacerant.

Plu-

Plura qui legere deſiderat, adeat JOHANNEM NEANDRUM, *Medicum Bremenſem*, qui *de Sectis, Ortu & Progreſſu Medicinæ* egregium ſcripſit librum: item CONRINGIUM *in Tr. Introduct. ad Medicinam*: quò etiam meritò referenda eſt Chronologia omnium Illuſtrium Medicorum WOLFFGANGI JUSTI compendioſâ methodo conſcripta, facilè ad noſtra uſque tempora continuanda.

Ex modò dictis, pariter & Experientiâ, clarum eſt, quod dicit HELMONT. *in Præfat. de Febribus: à temporibus Hippocratis Medicinam ſtetiſſe, non profeciſſe*, uſque ad præſens ſeculum XVII. in quo per Anatomen & Chymiam, ac in ſpecie per Philoſophiam experimentalem, denuò medicina incœpit.

Cur autem medicina à tempore *Hippocratis* uſque ad noſtra tempora ſteterit ſine incremento, rationes poſſunt dari quinque.

1. Crebrior literarum ſub *Barbarorum* incurſionibus & regnorum mutationibus, ac ita & medicinæ mutatio, fortuna &c. unde moras & detrimenta ſubinde paſſa eſt, & vix ad perfectionem majorem pervenire potuit. Accedit
2. quod ſuperiorum ſeculorum Medici potiſſimi unicè occupati fuerint in *Scriptorum Græcorum & Arabum* verſione, & iterata & inani dilucidatione ac commentatione; de ulteriori medicinæ progreſſu & augmento ne cogitando quidem: unde ſucceſſivè ſuccrevit infauſta iſta, & quaſi jurata & nociva veterum veneratio atque credulitas. Hinc
3. factum fuit, quod neglectâ Hippocraticâ methodo, nempe per obſervationes ulteriùs progrediendi, præmaturè medicina adhuc ſatis mutila & imperfecta in corpus ſyſtematicum, inſtar cujuſdam perfectæ diſciplinæ, redacta fuerit; in quo præcipuè peccarunt *Arabes*. Conſcripſit namque *Hippocrates* experimenta, & exempla & obſervationes proprias candidè, & ad has reflexiones ſuas habuit. Et
4. quod ſimul *Ariſtotelis* Phyſica, ceu fundamentum ſcientiæ naturalis, à *Galeno*, maximè ab *Averrhoë* & *Avicenna*, ſine ulteriori examine in ſcholas Medicorum peſſimo conſilio introducta fuerit, quæ tamen maximè nocet medicinæ.
5. Quod Pyrotechnia & Chymia, primarium ſcilicet Philoſophiæ & Medicinæ experimentalis medium, neglecta aut planè ignorata fuerint, quæ tamen veræ Philoſophiæ illuſtratio & claves medicinæ ſunt.

Revera ergò Philoſophiæ naturali & Medicinæ nihil acceſſit, niſi ſeculo demum ſuperiori creviſſet Chymia, & quidem priſca illa, quæ propter ſublimitatem ſuam diuturno neglectu ſepulta latuit. Majorum enim noſtrorum Chymia tantùm in ſcrutinio tranſmutandorum metallorum, & inquiſitione medicinæ univerſalis, adeoque in myſterio lapidis Philoſophorum unicè, pro ſanandis univerſis morborum generibus fuit occupata: ob id quàm maximè occultata fuit ſemper habita. Primi *Ægyptii*, hinc *Arabes*, eam coluerunt, ſed ſemper ſub ſilentii ſigillo fuit occultata: ſacerdotibus tantùm concedebatur, & jure hæreditario ad nepotes ferebatur.

Duplex adhuc hodiè Chymicorum eſt differentia, dum quidam ſublimiores in Medicina univerſali, tàm pro hominibus curandis, quàm metallis imperfectis tranſmutandis, invenienda & perficienda occupati ſunt; cujus poſſeſſores aliis *Adepti* dicuntur. Totum horum negotium in hoc conſiſtit, ut Sulphur fixum metallicum naturæ ſolaris obtineatur, cujus medio imperfectorum metallorum mercurius & ſulphur ita perficiatur & exaltetur, ut exinde aurum, verum emergat. Alii Chymici ad tantum arcanum non adſpirant, ſed ſufficit iis, ut mediante igne aliiſque mediis omnium trium regnorum individua examinent, & pro uſu Medico Practico accommodent.

Ex his tamen, qui ultimis his ſeculis Medicinam à ſordibus nonnihil repurgare, & graſſantes in re medica errores per Chymiam & Pyrotechniam eliminare, aggreſſi ſunt, primus ferè fuit *Baſilius Valentinus, Monachus Germanus Benedictinus*, currente ſeculo XV. ferè vivens. Poſt *Baſilium Valentinum* floruit *Rogerius Bacbon*, Chymicus & Medicus planè excellens, uti patet ex ejus *Epiſt. de ſecret. Operibus artis & naturæ, & de nullitate Magiæ*. *Baſilium* imprimis poſtero ſeculo ſecutus eſt *Theophraſtus Paracelſus*, egregius Chymicus, qui ſui temporis medicos acerrimè ſtrinxit, quique partim propter ſtupendas curationes, partim etiam propter inventionem egregiorum medicamentorum Chymicorum, ingentem nominis celebritatem conſecutus eſt. Vitam, ſcripta, & alia circa *Paracelſum* notabilia, videbitis in *Editione Operum Paracelſi in folio, à Bitiſkio facta, in Præfationibus cuivis Tomo præmiſſis*: ſicut hoc ipſo ſeculo ulteriùs veternum excutere ſtuduit *Johannes Baptiſta van Helmont, Nobilis Belga, Flandrus* ſcilicet, qui glaciem à *Paracelſo* fractam concuſſit, ſcholaſque *Galeni* evertere & acriter oppugnare coactus fuit.

De Ortu & Progreſſu Chymiæ videatur HERMANNUS CONRINGIUS *de Herm. Medicina*, & contra hunc OLAI BORRICHII *Diſſert. de Ortu & Progreſſu Chymiæ*, qui elegans Tractatus eſt: item ejuſdem *Hermetis Ægyptior. & Chymicor. Sapientia contra Apolog. Conringii vindicata*. Plura Medicorum Scripta videb. in JOHANNE ANTONIDE *van der* LINDEN *de Scriptis Medicis*, item LIPENII *Bibliotheca Medica Regali*. De Vitis Medicorum videatur ADAMUS ADANICUS: it. PETRI CASTELLI *Vita illuſtrium Medicorum*.

CAPUT II.

De Medicinæ Natura & Definitione.

DEfinitio Medicinæ cùm ſit aut nominalis, aut realis, prioris reſpectu Etymologia potiſſimum erit conſideranda; quoniam, quæ de homonymia & ſynonymia ejus communiter præferuntur, parvi aut nullius momenti ſunt.

Medicinæ ergò vox, ſicut & apud *Græcos* (quibus ἰατρικὴ & ἰατρικὴ τέχνη) ἀπὸ ἰάομαι, ita apud *Latinos* à Mederi ſeu Medendo, id eſt, ægris auxiliando, nomen accepit, quod LINDAN. *Med. Phyſiol. l. 1. cap. 21.* à Græcorum vocabulo μήδω, h. e. curam gero, depromit. Sunt, qui Medicinam à modo ſeu medio derivant, quos HOFFMANN. *Inſtit. Medic. l. 1.* non planè abſurdos eſſe putat, eò quod definitionem HIPPOCRATIS *l. 2. de Flat.* traditam reciperent: ſcilicet *Medicinam eſſe ablationem eorum, quæ excedunt, & appoſitionem illorum, quæ deficiunt*.

Realis definitio, cujus varias varii Inſtitutioniſtæ aſſerunt formulas, vix tamen re, ſed notionibus ſaltem diſtinctas, hæc eſſe poteſt: *Medicina eſt Ars, quæ corpus humanum vivens, quatenus ſanabile eſt, ſeu quatenus ejus ſanitas præſens certis remediis conſervanda, abſens verò reſtituenda, tractat.*

Generis locum in hac Definitione obtinet Ars, non obſtantibus argumentis illorum, qui medicinam pro ſcientia venditare ſatagunt; quorum farraginem, cum eorum explicationibus atque reſponſionibus SENNERT. *Inſtit. l. 1 cap. 1.* LAUREMBERG. *in Porticu Æſculap. c. 2. & 3.* MOEB. *Fundam Phyſiolog. c. 2.* HORST. *Inſtitut. Med. Diſp. 1. quæſt. 2. & 3.* ſuppeditant; qui tamen Autores omnes pro arte pugnant: ſicut præterea ARGENTER. quoque *in artem Medicam Galeni Comm. 1. cap. 2.* LINDANUS *l. 4. c. 3* & PLEMP. *Fund. Medic. l. 2* Cujus aſſerti ratio potiſſimùm in hoc conſiſtit, quod medicinæ objectum res quædam non neceſſaria, ſed contingens ſaltem ſit, cùm medicinæ finis non cognitio tantùm, quæ ſcientiæ propria, ſed ποίησις ſeu effectio, h. e. operatio, opus poſt ſe relinquens, exiſtat.

Altera definitionis pars per differentiam abſolvitur, quæ tria cujuslibet artis requiſita, ſubjectum nempe, Finem, & Media, complectitur; ratione quorum etiam ex omnibus artibus noſtra eſt nobiliſſima omnium, quia nobiliſſimum in mundo ens pro ſubjecto habet; non tamen reliquis artibus mechanicis comparanda, quia proxime ad Prudentiam accedit: unde prudens magis quàm artificioſus ſit medicus, neceſſe eſt.

Qui tamen Medicinam artem conjecturalem dicunt, illius dignitati nihil detrahunt; ſciendum enim prius, Conjecturas, quibus utitur medicus, eſſe medium inter perfectam ſcientiam & ignorantiam: unde plurimi homines ludibrio eam habuerunt, tanquam incertam, dubiam, lubricam & fallacem, ſolàque conjecturâ conſiſtentem, æſtimantes. Verumenimverò, neſciunt illi calumniatores, Conjecturam eſſe duplicem: & temerariam & circumſpectam.

Teme-

Temerariæ ſunt, quæ ſine juſto fundamento hoc vel illud hariolantur, & nihil aliud, quàm puræ ignorantiæ, & vanæ vetularum perſuaſiones forent: *circumſpectæ* autem ſunt, quæ habent certum fundamentum, ratione cujus conjecturans nititur aliquid concludere ex certis experimentis, hincque deductis ratiociniis. Fiunt verò conjecturæ vel circa res purè contingentes, ut ſunt Aſtrologorum prædictiones, vel circa res apparenter contingentes, quæ artis circumſtantias variant, utut neceſſariam cohærentiam cùm cauſis naturalibus & fundamentum habeant cum effectu; adeoque hæ ipſæ veræ ſcientiæ proximæ ſunt. Medicorum conjectura talis eſt, in receſſu habens neceſſitatem materialem cum cauſis & effectibus; adeoque ſcientificus ferè hic στοχαστικὸς Medicus eſt, & à quibuſdam ſignum demonſtrativum rectè appellatur, quaſi Politicus, Dux belli, &c. utuntur: vid. JOHANNES MATTH. *Cent. Diſſ. Med. Quæſt. 1.* PLEMP. *l.c. l.1.cap.2.* HOFFMANN. *Inſtit. l.1.cap.* 1. SANCTOR. *in Aphor. Hippoc. S.1. Quæſt.* 9. & MOEB. *Fundam. Phyſiol. cap. 2. pag. 25.*

Media, quibus conjecturas perficit medicus, ſunt Judicium & Memoria. Illud in inquirendis ſeu ſcrutandis certis hypotheſibus naturæque myſteriis conſiſtit; hæc, ſcilicet Memoria, in retentione atque obſervationibus rerum ſæpiùs occurrentium conſiſtit: magis tamen medicus ſit prudens indagator, quàm tenax memorator, judicioque excellentiori, quàm longiori polleat memoriâ. *Incerta ergò eſt in fundamento Medicina noſtra*, circa quod variè conjecturare ſolet judicium noſtrum, & quidem ob duplicem rationem:

1. Propter Phyſicam, nondum omnibus partibus in fundamento, abſolutam, cui tamen Medicina reverà ſubalternata eſt: nam ubi deſinit Phyſicus, ibi incipit Medicus.
2. Secunda ratio eſt in objecto ſeu corpore humano, quod variat in unoquoque homine, & à priori non cognoſcibile.

Eſt ſcilicet *unicuique homini ſua peculiaris idioſyncraſia*, ob quam univerſales non æquè omnibus ſubjectis adaptari poſſunt concluſiones, *quin eæ, quæ utplurimum ſeu in pleriſque veræ ſunt, non neceſſariò in omnibus individuis eodem modo ſe habeant*; quibus & externæ quædam accedunt circumſtantiæ, à MATTHÆO *l.c.* annotatæ. Unde ratione fundamenti in naturalibus, & ratione objecti in individuis humanis, conjecturis neceſſariò in medicina utendum eſt.

Idioſyncraſiæ ſunt cujuſque ſubjecti proprietates peculiares, & vel connatæ vel adſcititiæ. Connatæ ſunt, dum v.g. multi odorem roſæ, multi caſeum abhorrent, quo mater gravida valde appetito potiri nequiverit, & ſic fœtui impreſſerit in utero adhuc qualitatem illam. Adſcititiam in illis reperire licet, quæ virgines ambræ & moſchi odore delectabantur, fœminæ factæ ſummo faſtidio fragrantiam fugere, & non niſi ſummo cum ſanitatis & virium quandoque detrimento perferre ſolent. Inde conjectura non eſt temeraria, ſed certo fundamento ſubſtricta: quod fundamentum, quia variat, ideò & variæ hypotheſes, & exinde variæ ſectæ ortæ ſunt, quæ ſuo quoque fundamento nituntur. Alia ſecta pro fundamento habuit Experientiam, ut Empirica; alia Rationem, ut Dogmatica; alia Analogiſmum, i. e. convenientiam in morbis, ſuo quoque nitens fundamento: & hæ ſunt ſectæ celebriores.

Hinc fundamentum conjecturarum non debet eſſe *ſola Experientia*; ſola enim hæc ſubinde temeraria aut nociva eſt, & *Empiricorum ſectam* conſtituit. Hæc ſecta eſt omnium antiquiſſima, longè ante *Hippocratis* tempora jam clara, ita dicta ab uſu & experientia, in pluribus ſubjectis eodem modo ſe habentibus obſervata, qua unà cum ſignis, citra cauſas minus obvias & evidentes contenti erant. Huic ſectæ addicti à poſteriori ſeu ab eventu remedium nacti, quod, aliis ex uſu fuerat, aliis feliciter applicabãt. Potiſſimùm apud *Ægyptios* floruit, apud quos, teſtante HERODOTO, ſinguli morbi ſingulos ferè medicos habebant. Rationes autem non planè rejecit ſecta hæc; veruntamen in ſuſpenſo habuit cauſas, quas à priori perſcrutari non potuit: interim evidentes amplexa eſt, & per experimenta confirmavit, unum experimentum plus valere centum rationibus cenſens. Non enim Empirici tàm rudes erant, ut hodiè noſtri vulgò dicti Empirici, qui nullâ ſolidâ ſcientiâ imbuti, ſæpeque experimenta per mortes faciunt; ſed præcipuum in medicina poſuerunt fundamentum Experientiam, aliquali ratione ſtipatam. Fecerunt enim experimenta, attenderunt juvantia & nocentia: quibus cognitis facilè fuit aliqualem formam arti conciliare; v.gr. quando vomitus adfuit, concluſerunt, dandum eſſe medicamentum ſtomachicum; quando vertigo, cephalicum. Non autem ſufficit cognoſcere res facti, ſed etiam conſtet modus & ratio fiendi.

Hujus ſectæ primi Cultores fuere *Acron Agrigentinus* ſeu *Plinius primus*, aut *Cous* aliis dictus, & *Marcellus* ſub *Imperatore Gratiano & Theodoſio*: quibus acceſſere *Philinus*, *Philiſtion Locrenſis*, cujus GELL. *l.17. cap. 11.* meminit, *Crito*, *Theſſalus*, *Menodotus*, *Sextus*, *Serapion Alexandrinus*, *Appollonius Antiochenus*, *Glauceas*, qui bonus Anatomicus fuit, *Heraclides*, *Tarentinus*: vid. PLINIUS & COEL. *l. 16. cap.* 29. hique omnes *Græci*: *Latini* verò *Plinius ſecundus*, *Cornelius Celſus*; aliique *Græci* hanc ſectam τηρητικὴν, vel τηρητικὴν, item μνημονευτικὴν, vel μνημονικὴν, item μιμητικὴν τέχνην, obſervatricem vel memoratricem, aut imitatricem artem, dixerunt.

Dum autem experimentis rationes addiderunt, ſucceſſivè crevit alia ſecta, quæ pro fundamento habuit rationes, & dicta fuit *Dogmatica* ſeu *Rationalis*, quæ celebris fuit olim; ac in ſimul apud *Hippocratem & Galenum*, cujus aſſeclæ præſuppoſuerunt experimenta, quæ confirmarunt illuſtraruntque rationibus. Non ſolùm per experimenta hactenus facta, verùm & ulteriore indagatione, cadaverum ſectione, cauſarum ſcrutatione ſollicitâ, &c. omnia firmiùs ſtabiliebant, & in certas regulas artificiosè redigebant morbos, atque remediorum farraginem in certa genera & claſſes, additâ medendi methodo rationali, an & quare? ac quomodo agant? fiantque ſingula? ſolliciti, ut Medicina exerceri, & profitendo doceri poſſit: *Hippocrates* enim omnia remedia in *Æſculapii* templo, in *Inſula Coo*, ubi tabularum votivarum copia erat maxima, collegit, & ex iiſdem, quamvis plebeijs, artem Medicam excerpſit, & medicamentis rationem adjecit. Hac de cauſa corporis humani cognitionem exactiùs rimatus eſt, cadavera multa ſecuit, elementorumque, tum etiam morborum cauſarumque, quibus corpus mutari poſſet, neceſſariam indagationem exiſtimavit; imprimis in morborum cognitione, judicio ac prognoſi, fuit verſatiſſimus, nec non multa alia memoriæ reliquit digna. Hæc *Galenus* perficere adhuc magis ſtudebat: an autem in omnibus æquè benè vel malè, vobis facilè apparebit.

Cùm autem ſcientia Phyſica obſcura admodum ſatis & myſtica fuerit multis, nec uniuſcujuſque rei ratio dari licuerit, pro vitandis ambagibus ſucceſſit ſecta illa, *Analogiſmus*, i. e. in pluribus morbis eaſdem communitates loco fulcimenti tradens, quæ pariter empiricam ſectam facit.

Alia quoque exorta eſt ſecta, ſuccinctam habens methodum, paucis axiomatibus comprehenſam, & dicta fuit *Methodica*. Modus exercendi medicinam fuit comprehenſus in *ſtricto & laxo*, ſeu in *coagulato & reſoluto*, in quo omnem morbum conſiſtere dicebant; ſcilicet ſtrictum laxandum, & laxum ſtringendum eſſe, dixerunt: ver. gr. quando fluores naturales fuerunt ſuppreſſi, uti ſunt menſium emanſio, alvi adſtrictio, & obſtructiones aliæ, dixerunt, adeſſe adſtrictionem, ergò eſſe laxandum; vel quando adfuerunt diarrhææ, vomitus, hæmorrhagiæ, &c. dixerunt, ejuſmodi morbos conſiſtere in laxo, ergò eſſe adſtringendum; vel cùm inflammatus fuerit oculus cum effuſione ſeu effluxu lachrymarum, dixerunt, in mixto illi occurrendum, quod magis urgeret. De aliis non fuerunt ſolliciti; ſufficere enim putabant, adſtrictos morbos omnes laxantibus, fluidos cohibentibus, eſſe curandos. Prætereà diætam exactiſſimam in omnibus morbis obſervarunt, quam διάτριτον dicebant. Quæ illius dogmata fuerint, de his minimum habemus cognitum: habent inſuper dogmata in diæta aliàs probabilia.

Primus hujus ſectæ conditor fuit *Aſclepiades*, qui rejecit elementa, loco quorum atomos habuit, & ad partes corporis noſtri applicavit: vid. WEDEL. *Phyſiol. cap. 4. S. 1. pag. 9.* Poſt *Aſclepiadem* hanc ſectam excoluit ejus diſcipulus, *Themiſon Laodiceus*, *Syrus*, valdè illuſtris in hac ſecta, cujus placita multi excipiebant, *Soranus Epheſius*, *Muſæus*, *Antipater*, *&c.* Tandem ſucceſſit *Theſſalus*, & *Alexander Trallianus*, vivens *Neronis* tempore *Romæ*, Im-

pudens

pudens illud os, qui dixit: *Sex menſium ſpatio addiſci poſſe Medicinam*; contra illud HIPPOCRATIS: *Vita brevis, Ars longa, Occaſio præceps, Experientia fallax, Judicium verò difficile, &c.* Vid. HIPPOCR. *Aphor. 1. Sect. 1.* Horum affines fuere *Agatinus Magnus*, & *Archigenes*, *qui* ut refert DIO CASSIUS, *Imperatori Adriano* lethalem ſub ſiniſtra mamma locum indicans, in cauſa fuit, *ut ipſe ſe ſervo in extremo hydropis modo necandum dederit.* Verum eſt, intra 6. ſeptimanas comparari poſſe Medicinam, ſi conſideramus, quemadmodum apud plurimos tota ſcientia Medica in porrectione ſudoriferorum, & propinatione purgantium & diureticorum, conſiſtat. Hâc autem viâ qui procedunt, quid aliud faciunt, quàm quod inveteratam hanc ſectam methodicam renovent?

Cæterùm, cùm rationes à priori varient, bipartita nata eſt *ſecta, dogmatico-Galenica & Spagyrica*. Illa petit rationes ex fonte Phyſico *Ariſtotelis*, ſine dubio falſas, quas ſtringit HELMONTIUS. Hæc dogmata ſua à priori, i. e. per rationes, demonſtrat, quas ex analyſi corporum artificiali depromit, quod non, niſi per ignem, præſtari poteſt, & quod ex Chymia demonſtrari non poteſt, ceu falſum rejiciens.

Hujus aſſeclæ pro fundamento habent ſicdicta principia tria Chymica, Sal, Sulphur & Mercurium. Moderni Chymici ad duo illa inſtrumenta naturæ progrediuntur, acidum nempe & alcali; imprimis TACHENIUS & SWALBE integros Tractatus de his ſcripſerunt, quos *in Praxi* ſecutus SYLVIUS, de quibus infrà, ubi de Doctrina ſalium.

Ex his ambabus, nempe *ſecta dogmatico-Galenica* & *Spagyrica*, alii miſtam malunt conſtituere ſectam, *Galenico-ſpagyricam*. Verùm dari eam, planè impoſſibile eſt. Etenim nec Galenicorum nec Chymicorum effata poſſunt concordare cum Philoſophia *Ariſtotelis*; quia Chymia, quò magis illuſtratur, eò magis dogmata *Galeni* obſcurantur.

Miſta etiam adhuc hodiè datur ſecta, quæ ex omnibus quod veriſſimum eſt, colligit. Verùm non eſt eadem, de qua dictum in præcedentibus. Hanc ſectam GALENUS olim vocabat quartam, ab *Agatino Lacædemonio* inventam. Communiter à ſcriptoribus præteritur, nec inter reliquas numerari conſuevit: *attamen omninò optima reliquarum eſt, & hodie num neceſſarium hanc ſequi, & ab omnibus mutuari id ſolum, quod bonum, utile*, ſtabiliendæ & exercendæ arti accommodum.

Duo hodiè fundamenta ſunt, quibus Medicina innititur, Experientia & Ratio, quæ conjunctim fundamentum ſolidum ſunt conjecturarum medicarum; dum memoriâ & judicio inſtructus medicus, vel à ſe vel ab aliis obſervata ſuo ægrotanti individuo, tàm quoad Theoriam, quàm Praxin, prudenter & judicioſè applicat. Unde hæc duo, Experientia & Ratio, fundamentum medicinæ veræ conſtituunt, quæ etiam, pro experimentis obſervandis, binis acutis oculis, ſiniſtro *Pyrotechnia*, quæ pandit theſaurum totius naturæ, & dextro *Anatomia*, quæ ad interiores partes, & ſtructuram mirabilem totius corporis humani, ſpectantes nos deducit, inſtructa eſt: unde & ratione Pyrotechniæ *ſpagyrico-dogmatica hodierna ſecta præ cæteris nobiliſſima eſt*. Ratio enim ſola ſine experientia cæca & erronea admodum eſt, & pudore ſuffunditur medicus, qui aliquid citra experientiam facit: ſimiliter ſola Experientia ſine ratione eſt fallax, imò temeraria, quia rem docet, modum verò tacet. Ratio ergò fundetur ſuper Experientiam, & Rationes illuſtrent Experimenta.

Objiciat quis, quod ratio difficilis ſit propter Phyſicam nondum illuſtratam; Experientia fallax & lubrica, quia totam eam unica circumſtantia poteſt reddere vel falſam vel ambiguam. Reſpondeo: Ideo duæ hæ ſunt jungendæ, quæ, ſi ambæ conſpirent, indubium Medicum reddunt; ſi tamen *adversâ fronte pugnare videantur, ſemper Experientia præferenda eſt Rationi*. Illa ſuggerit rerum notitiam; hæc ſcrutatur earum fiendi modum: illa ſuggerit effectus; hæc ſcrutatur cauſas. Cùm igitur nihil ſit in intellectu ſeu ratione, quod non priùs fuerit in ſenſu, ſeu per experientiam cognitum, ſequitur: Experientiam in caſibus dubiis rationi præferendam eſſe; Experimentum enim unum præſtat centum rationibus.

De Sectis Medicorum videatur in ſpecie MOEB. *in Fundam. Phyſol. Medic.* Malè ſentiunt, qui dicunt cum MOEBIO, Aſtrologiam eſſe oculum alterum Medicinæ; ſive enim Aſtrologiam judiciariam ſpectemus, falſa eſt & incerta; ſive Calendariographiam conſideremus, ubique decipiemur ridiculis ineptiis: neutraque hìc locum & uſum obtinet.

Omne ergo in Medicina Theoriæ fundamentum deſumendum eſt ex Phyſica & Mechanica. Illa per Pyrotechniam illuſtratur, quæ etiam corpori humano applicanda, pro ratione ejuſdem elementorum ſeu principiorum partes conſtituentium; Mechanica verò per anatomen, corpori applicatur, ſiquidem per hanc ſtructura corporis mechanica, quæ quaſi automaton, repræſentatur, illuſtratur, & functionum & actionum ejus ratio ex mechanicis principiis optimè explicatur. Ex Phyſica & Pyrotechnia materialem partium corporis texturam, & inde dependentes proprietates & qualitates varias addiſcimus; ex Mechanica verò formalis partium ſtructura & conformatio, indeque obſervationum varietas, cognoſcitur.

Objectum ſeu *ſubjectum*, quæ hoc loco pari paſſu ambulant, Medicinæ eſt corpus humanum vivens, quatenus ſanabile eſt, i. e. quatenus in ſtatu ſanitatis conſervandum, vel à ſtatu ſanitatis recedens in integrum reſtituendum: & prout quælibet Ars non uno modo circa eandem rem verſatur, adeoque ſubjectum quodlibet duo, Materiale ſcilicet & Formale, involvit; ita Medicinæ Objectum eſt vel formale, vel materiale. Objectum materiale eſt corpus humanum vivens; formale verò eſt, quatenus ſanabile.

Nonnulli omne corpus ſanabile ſubjectum Medicinæ pronunciant, v. g. PLEMP. *Fundam. Medic. l. 1. cap. 3.*; quod tamen nimis univerſale videtur: non quòd à Medicina excludere velim reliqua præter hominem animalia, & vel nullam in ipſis, vel omninò formaliter diſtinctam ab humana ſanitatis & morbi receptionis aptitudinem agnoſcere, ſed quòd non minus turpe nobili Medico videatur, tàm ignobilis, v. g. canis, &c. curæ vacare, ac vile eſt Principi plebi & ſubditis familiarem ſe nimis præbere: cui accedunt diverſæ circumſtantiæ, propter quas in brutis, aliiſque viventibus, morborum curam non commodè aggredi ac perficere licet. Itaque rejicio *Medicinam Veterinariam*, quæ & canes & alia bruta pro objecto ſuo habet: rejicio & eos, qui non ſolùm corpora brutorum, ſed & alia viventia, vegetabilia, &c. pro objecto Medicinæ habuerunt.

Homini ergò ſoli Ars Medica miniſtratur, qui, cùm ex anima rationali, ſpiritu vitali, & corpore organico conſtet; anima verò illa morbis Phyſicis, ſive Medici opem expetentibus, non obnoxia, atque ſic immutabilis exiſtat, in corpore ejus organico, ſpiritibus animalibus inſtructo, tanquam ſubjecto ut acquieſcamus, ratio ſuadet.

Finis Medicinæ eſt ſanitas; ubi tamen rectè diſtinguendum inter Finem *externum* & *internum*, ſeu inter Finem *intentum* & *obtentum*: *Ille*, ſcilicet *externus* ſeu *intentus*, ſemper eſt Sanitas conſervanda aut reſtauranda: propter hanc enim ægri ſe Medicis ſubjiciunt; *Hic*, ſcilicet *internus* ſeu *obtentus*, quem alii munus ſeu officium Medici dicunt, eſt facere ea, quæ ad intenti Finis aſſecutionem apta & neceſſaria ſunt; hoc eſt *curatio*, quæ eſt effectus Medicinę, item morborum inſanabilium prævisio & prædictio. Quæ ſi Medicus egerit, officio ſuo ſatisfeciſſe dicendus eſt, utut non ſemper ſequatur Finis externus ſeu Sanitas, utpote quem ſimpliciter in arbitrio ſuo, inſtar eorum artificum, qui ſubjectum merè paſſivum agnoſcunt, poſitum non ſit. Sicut enim nec ex ovo excluditur pullus, niſi à ſpiritu genitali galli fœcundetur, viſque genitalis in ovo latens beneficio incubatus & blandi caloris exſuſcitetur; ita ſi natura non peragat partes ſuas, (ſicut natura morborum Medicatrix ab HIPPOCR. 6 *Epidem. Sect. 5. Text. 1.* dicitur,) ſi adſtantes officium ſuum negligant, ſi denique res non-naturales, vel quæcunque cauſæ externę, Medici intentionem turbent, uti idem HIPPOCRAT. *Sect. 1. Aphor. 1.* annotat, remedia fruſtrà adhibentur Medicus tamen ab omni ignorantiæ & imprudentiæ culpa liber erit. Præterea à Medicis illi quoque tractantur, & à Practicis deſcribuntur morbi, qui per ſe inſanabiles ſunt, non quòd contra hujus ambitum hi ſint, v. g. vulnera cordis ventriculos penetrantia, apoplexia vehementior, cancer exulceratus, ſphacelus, &c. ſed ut conſtet, eos inſanabiles eſſe, utpo-

utpote quod proſpicere, & ab illorum cura abſtinere, prudentiæ pariter opus eſt;

Media reſtant ad finem perducentia, i. e. cauſa efficiens, à cujus influxu Sanitas, ut effectus, oritur, quæ duplex: *principalis* & *inſtrumentalis*. Principalis, ſeu à qua, Medicus eſt; inſtrumentalis verò, ſeu per quam, ſunt ipſa auxilia & remedia, quę ex triplici fonte, diætetico nempe, pharmacevtico & chirurgico, petuntur, de quibus ſuis locis pluribus agetur.

Ex quibus omnibus ritè ponderatis conſtat, rectè Medicinam ab Hippocr. paſſim artium omnium præſtantiſſimam vocari: & id quidem (1.) ratione Subjecti, corporis nempe humani organici (2.) ratione Finis ſeu ſanitatis per ſe expetendæ, & bonis temporalibus quibuſvis anteponendæ, ita ut ab HELMONTIO *Medicus Mediator inter vitæ principium*, h. e. ſpiritum vitalem, & mortem, non ineptè dictus fuerit; imò, (3.) ratione Efficientis quoque, quippe non ſolùm viros divini ſæpè ingenii, ſed etiam magnates quoque plures, Medicinam coluiſſe, & exercuiſſe, hiſtoria Medica docet, de quo vid. GALEN. *l. 6. M. M. cap. ultimo*, WILHELM. PLANT. *in vita Fernelii*, JOHANN. BAPTISTA SYLVAT. *Obſ. 94. & 95.* HORAT. AUGEN. *Epiſt. & Conſultat. l. 8. pag. 594.* LAURENBERG. *Portic. Æſculap. cap. 9.* & MOEB. *Fundam. Phyſiol. cap. 1.* Quibus (4.) accedit, quod CELSUS animadvertit, *medendi artem nuſquam non eſſe*, h. e. ipſius uſum ubique terrarum exiſtere: ſiquidem etiam imperitiſſimæ gentium herbas aliaque in auxilium vulnerum morborumque norunt, quod præprimis BONTIUS *de Medic. Indorum*, & CAROL. PISO *de rebus Braſilienſibus* confirmant.

Ex his manuducimur ad diviſionem Medicinæ.

CAPUT III.

De Medicinæ Diviſione.

ABſolutis nunc illis, quæ eſſentiam Medicinæ concernebant, h. e. datâ & explicatâ ejus definitione, Partes hujus ſyſtematis ſequuntur, quas methodica diviſio non difficulter exhibebit, talis ſcilicet quæ ſingulas non tantùm ſuo loco ponit, ſed idoneis quoque tranſitionibus connectit.

Sunt nempe *Medicinæ* pro reliquarum omnium artium natura *tres partes principales*, ut φυσιολογική, παθολογική, & θεραπευτική cum ὑγιεινῇ.

Prima pars, *Anthropologia* ſeu *Phyſiologia* dicta, conſiderat materiale, h. e. ſubjectum ſeu objectum ſuum, nempe corpus humanum, ejuſque partium conſtitutionem, uſum, & actiones, & animæ ſic dictas Facultates. Huc pertinet tota Phyſica; ubi enim deſinit Phyſicus, ibi incipit Medicus: & tota Anatomia.

Secunda pars conſiderat Formale & Finem propoſitum, quem in objecto ſuo, vel ſubjecto per Phyſiologiam probè cognito, nititur obtinere, & hæc eſt *Pathologia*, quæ ſanitatis, & huic oppoſitorum morborum, ſcrutatur naturam, & facit, ut Medicus notitiam capiat ſanitatis conſervandæ, peritusque fiat morbis tollendis: & quidem verſatur vel circa horum quiditatem, cauſas & differentias & effectus, vel circa ſigna, quæ alterutrius in corpore præſentiam, ſimiliaque huc facientia indicat, & Semiotice vocatur.

Tertia pars tractat de mediis legitimis, quibus Medicus Finem poteſt obtinere; &, pro varietate horum mediorum, ſubdivitur in *Hygienem* & *Therapevticam*. Illa eſt, quæ contemplatur ſanitatem præſentem, ut conſervandam; Hæc contemplatur ſanitatem labefactatam vel amiſſam reſtaurandam.

Semiotica eſt *bifida* ſeu *bipartita*: nam *diagnoſtica* reverà ad *Pathologiam*, *Prognoſtica* ad *Therapevticam* pertinet; cùm Medicus Practicus perſpectâ morborum ratione ex Pathologia, imprimis per ſigna eoſdem, ſubinde etiam abditos, in ægro cognoſcere & perſpicere poſſit, & præterea ſub curatione therapevtica ſimul maturè præcognoſcere, an curabilis, an verò incurabilis, & quomodo? morbus ſit.

Miniſtræ partes Medicinæ, quæ ad Finē deſideratum commodiùs conſequendum nos ducunt, ſive, ut GALEN. *l. 1. Acut. Text.* 3. ait, propter curationem commodiùs exercendam adhibentur, aut Hygienæ inſerviunt, aut Therapevticæ. *Hygienæ* quidem *Diætetica*, quæ cum regimine rerum non-naturalium curat; cui ſubordinata eſt Ars culinaria, & huic cognata, Piſtoria, Cereviſiaria, &c. *Therapevticæ* verò miniſtratur Ars *Pharmacevtica* & *Chirurgica*; quarum illa omnium ſimplicium ex tribus regnis exactam compoſitionem, hæc Anatomiæ crebrius præſupponit exercitium; adeoque octonario partium numero tota Medicina generalis comprehenditur.

Non ſunt *diſtinctæ artes*, *ſed partes*, *Parmacia & Chirurgia*, *à Medicina*, *& non diſtincta entia*, *Pharmacopola & Chirurgus à Medico*. *Per neglectum vel malitiam horum factum eſt*, *quod à Medicis ad alios homines tranſierint nobiliſſimæ hæ partes Medicinæ*. Equidem primi *Græcorum Medici* propriis manibus parabant medicamenta, applicabantque malagmata: poſteà verò Medicorum famuli fugitivi facti ſucceſſivè emerſerunt Pharmacopœi, & ſic ſuâ ſpontæ cæperunt parare & diſpenſare Pharmaca, à quibus profecti Pharmacopœi, & facti poſtmodum Medicorum ſocii. Eadem fortuna fuit cum Chirurgia, ubi alii auſi ſunt applicare Chirurgica, & multa, quæ proficua eſſe uſu experti, alios docere inceperunt; & ſic diverſæ ortæ artes, & ſeparatim propagatæ ſunt. De Medicorum multitudine vid. STURM. *Tr. de Medicis non Medicis*; item BEGUIN. *in Præfat. Tyrocin. Chymici*.

Ridiculi autem ſunt quidam Medici, qui ſimul Medicinæ & Chirurgiæ Doctores vocari malunt, quaſi Chirurgia eſſet Ars diſtincta, neſcientes, utrumque competere Medico, ac debere, hunc eſſe ſimul peritiſſimum Chirurgum, (Chirurgia enim eſt nobiliſſima Therapevtices pars,) quia ſubordinatæ partes ſunt.

Quid ſint Archiatri, item de Officio Medici, item an Jure-Conſultus præferendus Medico, vid. *Commentar.* JOHANNIS FRIDERICI MEIBOMII *in Magni Aurelii Caſſiodori formulam Comitis Archiatrorum*.

INSTITUTIONUM MEDICARUM

PARS I.

PHYSIOLOGIA.

CAPUT I.

De Principiis Corporum naturalium.

PRincipia naturalia ſunt vel
1. Agens. *Motus*, qui conſideratur vel
 1. Formaliter
  (1) Impulſivus
  (2) Gravativus
  (3) Elaſticus.
 2. Materialiter, in ſuo ſubjecto, nempe materia, quæ vel
  (1) Simpliciter patiens, unde motus vel progreſſivus vel inteſtinus.
  (2.) Simul determinans per ſui
   (α) Impenetrabilitatem.
   (β) Figurationem ſeu conformationem.
 (3.) Efficienter. Movens eſt vel
  (1.) In genere Impellens, gravans, tendens.
  (2.) In ſpecie.
   (α) Primum.
   (β) Secundum { 1. Univerſale. 2. Particulare ſecundùm certas leges, quæ
1 vel

1. vel generales ſeu univerſales
2. vel ſpeciales ſeu particulares.

II. Patiens. *Materia*, quæ conſideranda vel
1. In genere quoad
(1.) Eſſentiam
(2) Attributa ſeu affectiones vel { 1. abſolutas & primarias. 2 Reſpectivas ac ſecũdarias.
2. In ſpecie quoad
(1.) Corpora Mundi ſyſtematica.
(2) Globum Terr-aqueo-aëreum vel
(α) ſimplex
(β) compoſita ſeu miſta { Imperfectè. Perfectè.
1. Homogeneè.
2. Heterogeneè.

Quoad *Materiam compoſitam* ſeu Miſtorum, conſiderantur.
1. Elementa Conſtitutionis, & Reſolutionis, ſeu Principia prima & ultima.
2. Elementa Conſtitutionis, ſeu principiata illorum, proxima tamen elementa miſti.
3. Elementorum iſtorum exiſtendi modus, vel
1. materialis in ſe conſideratus.
2. Formalis reſpectu alterationum quas ſubeunt; qui oritur quoad
(1.) Principium efficiens ab agente ſeu Principio ſeminali.
(2.) Fiendi modum per ſyncriſin, Metaſtaſin, & Diacriſin.

III. Ex Agente, *Motu* & patiente *Materia* oritur *Forma* ſeu determinans aut ſpecificans.

Duæ in univerſum *Corporum naturalium ſunt cauſæ* ſeu *Principia eſſendi:*
1. Efficiens ſeu Agens *Motus*.
2. Patiens, *Materia*.

Forma enim nihil differt à materia & Efficiente, ſed potiùs ex mutua horum relatione & reſpectu reſultat, ceu aliquod tertium: Aut enim eſt ipſum corporis efficiens internum, intimè illud conſtituens, indeque conſtitutum conſervans, adeoque proprietatum ac operationum radix exiſtit; aut ſaltem immediatè forma reſultat in materia, ex hujus per efficiens modificatione. Illo conceptu nil aliud eſt, quàm inter plures materiæ, idem concretum conſtituentes, partes mutuò ſibi ſubordinatas, primaria, & motu, cæteras dirigente inſtructa; Hoc verò conceptu nil aliud eſt, quàm multiplex materiæ concreti ex minimis, diverſimodè modificatis, textura, ſecundùm proprietates illarum Mathematico-Mechanicas ſeu quantitativas.

Circa *Materiam* conſideratur.
1. *Materiæ ipſius eſſentia* in genere, & generales ejus affectiones, tàm abſolutæ, quàm reſpectivæ.
2. *Materia in ſpecie*, prout corpora ſic dicta miſta in noſtro globo Terr-aqueo conſtituit.

Materiæ nomine nil aliud *intelligitur*, quam *ſubſtantia in longum, latum, & profundum extenſa, eaque ſolida & impenetrabilis*, & hæc eſt Eſſentia materiæ. Non ergò extenſio, quàm Mathematici conſiderant, & quæ non, niſi in ſubjecto extenſo, concipi poteſt, ſed ipſum ens per ſe ſubſiſtens, & extenſum & impenetrabile, licèt ſummè diviſibile, materiæ rationem formalem, unde cætera attributa derivantur, conſtituit. Differunt ergò in hoc corpus Mathematicum & Phyſicum, & non dantur in natura minima, ſeu ultra quorum diviſionem progredi neſcit natura.

Nempe in hoc *Gaſſendi* (ſeu renovata *Epicuri Philoſophia*,) ſententia differt à ſententia *Carteſii*, quod *Gaſſendus* materiam præter extenſionem, etiam impenetrabilem ſtatuat, adeoque non in infinitum diviſibilem, quin tandem ad particulas minutiſſimas ſeu atomos deveniatur; *Carteſius* verò materiæ naturam ſimpliciter in extenſione poſitam ſtatuit, adeoque in infinitum diviſibilem. Sed hoc ipſo corpus Phyſicum cum Mathematico confundit; imò ſpatii vacui à materia nulla differentiam reddere poteſt: vid. hic omnium optimè LAMI *Tr. de Princip. rerum*, qui omnium optimè hypotheſes Phyſicas Peripateticas & Carteſianas refutavit, *Gaſſendi* verò *Phyſicam Epicuream* reſtauravit.

Materia hæc ſub generali hoc conceptu, uti primò ſub creationis tempore producta, ita ex eadem omnia corpora, mundum hunc ſenſibilem & cognoſcibilem conſtituentia, enata fuerunt. Commune etiam adhuc ſubjectum exiſtit cujuſvis generationis, corruptionis & alterationis corporum: quo ſenſu non incommodè *Ariſtotelis materia prima*, vitando ſcholaſticorum inania delitia, *vocari poſſit*.

Materia hæc cùm ſit unica, ipſa ex ſe tam inſigni & multiplici corporum varietati non ſufficiet, quin potiùs per motum diſponatur ad corpora diſtincta conſtituenda. Prima enim, quam in materia à motu factam concipere poſſumus, affectio & mutatio, eſt ejus diviſio in multas diſtinctas particulas, quæ omnes ex materiæ natura magnitudinem, & hinc figuram propriam, obtinebunt; ſi autem certam figuram habent, neceſſariò habent magnitudinem: Unde hæc tria accidentia particularum, *motus* (prout ſubjectivè in mobili conſideratur,) *vel quies*, *magnitudo & figura*, *primarii modi aut affectiones materiæ, & hinc corporum, erunt*. Quod ſi particulæ hæ, nunc majores, nunc minores, ceu ad invicem collectæ, conſiderantur, ſequitur exinde, quod habeant omnes certum ſitum, reſpectu quaſi eorum horizontis, & ſimul certum ad ſe invicem ordinem, ſecundum quem ſunt locatæ. Quod ſi plures tales particulæ unitæ in certam naturam, corpus dictam, tunc ab illarum magnitudine, figura, ſitu, ordine, motu vel quiete, certa ac determinata corporis oritur plus minus poroſa vel ſolida textura; & ſunt affectiones, ſeu modi naturæ ejuſque particularum ſeu corpuſculorum abſolutæ.

Nam & cæteræ omnes reſpectivæ corporum ac materiæ affectiones ſeu modi, quas unum corpus in relatione ad aliud corpus obtinet, ab iſtis abſolutis primam originem ducunt. Omnes enim tam *primæ*, quàm *ſecundæ* aut *tertiæ*, vel *occultæ qualitates dictæ*, materialiter & fundamentaliter ab illis abſolutis affectionibus particularũ, & hinc nata ſpecifica concretorum textura, naſcuntur: v. g. quatenus organa corporis humani ita ſunt conſtructa, ut aliis corporibus certas impreſſiones à nobis, earumque perceptio variis nominibus appellatur, Calor, Odor, Glabrities, &c. & vulgò ex noſtro concipiendi modo tanquam realia entia & qualitates diſtinctæ in corporibus concipiuntur, cùm tamen ſint ſaltem effectus, & conſequentia texturæ, & primariarum iſtarum corpuſculorum affectionum. Unde & rectiùs hæ ſecundariæ ſeu reſpectivæ corporum affectiones ſeu modi vocantur.

Ex particulis talibus, quas quotidiana multiplex experientia oſtendit, eſſe minimas, adeòque ſuo modo veterum eſſe atomos, quælibet corpora coaleſcere ſolent, tàm ſimplicia ſic dicta, quàm compoſita, & hæc tàm homogenea, quàm heterogenea, adeò ut ex minimis ejuſdem materiæ particulis, totius hujus univerſi conſtent corpora.

Saltem dubium eſt, an probabilior in triplicem particularum differentiam, nempe *materiæ ſubtilis*, *globulorum*, & *craſſiorum ramentorum*, iſta diviſio facta fuerit ſecundùm *Carteſium*; an verò in particulas admodum multiformes in omnem, tam ordinatarum quàm inordinatarum figurarum, differentiam eadem diviſa fuerit, quæ veterum, *Democriti* & *Epicuri*, & ſuo modo modernorum Anglorum, eſt hypotheſis: vid BOYLE *de Orig. Formarum*, item *Introduct. ad Qualitat. Particularũ*, & *Gaſſend. in Philoſ. Epicurea*.

Mens *Carteſii* exemplo ſequente non incommodè explicatur: Corpus aliquod cujuſcunque formæ, vel cylindricæ, vel pyramidalis, vobis imaginate; huic per motum in minima diviſio contingit: Particulæ, dum ſolvuntur, conatu, quo poſſunt, maximo invicem ſeſe volunt; hinc quibus nonnulli apices ſubtiliſſimi fuerunt, eos amittunt, unde tanquam pulvis minutiſſimus detriti hi apices decidunt: (craſſiùs hæc propono, ut intellectui magis perſpicua fiant,) id, quod hac ratione decidit, *Carteſio materia ſubtilis* audit: Particulę, quibus hæc materia ſubtilis eſt abraſa, fiunt *globuli*: Tertium quod nec rotundum, nec tam minutum eſt, ut materiæ ſubtili aſſimilari poſſit, illud eſt, quod *Carteſio ramenta*.

Ex materia ita diviſa in multas, vel indefinitè vel definitè particulas, totus mundus hic, ſeu ordinatum iſtud ſyſtema majorum iſtorum globoſorum corporum cum expanſa ætherea mole, in qua natant quaſi, productus eſt; adeò ut ſtellæ in genere etiam à noſtro globo-terr-aqueo-aëreo materiam diſtinctam proximam non habere videantur, utut quædam plus de materia ignea, v. gr. Sol aut ſtellæ primæ magnitudinis, alia plus de materia, aquea, v. gr. Luna, idque diverſimodè, participare videantur: id quod ferè manifeſtum evadit, ſi analogiam Lunæ cum noſtro globo, Solis cum igneis corporibus, conferamus.

Jam ſpeciatim in globo noſtro Terr-aque-aëreo duplex materiæ ſe offert textura, ex qua corpora, quæ in hoc loco continentur, conſtant: *vel enim ſimplex & uniformis per totum in minimis*, & conſtituit corpora ſimplicia, indeque in ſe ingenerabilia, & incorruptibilia, adeoque non transmutabilia, ſed quæ ſaltem matrices ſunt maximam partem, magnaque receptacula cæterorum corporum compoſitorum, eſtque v.g *aër, ignis, aqua & terra*, abſtrahendo, an & aër & terra ex aqua primitus producta ſint.

Vel eadem materia eſt compoſita, ſeu quæ ex diverſis, ſecundùm quantitativas rationes in minimis particulis immediatè eſt contexta, unde & corpora emergunt compoſita; hinc ratione difformitatis minimorum mutabilia, indeque generabilia, corruptibilia, & alterabilia; alio nomine etiam *miſta, ſive perfectè ſive imperfectè* talia, fuerint appellata, abſtrahendo, an immediatè ex primis materiæ diviſæ particulis coata fuerint, adeoque primò miſta ſint, an verò mediatè ex particulis jam dudum miſtis, adeoque ſecundò miſta ſint. Et illa perfectè miſta vel in toto pariter, ac in omnibus ſuis, quoad ſenſum, partibus, eodem penitus modo ſecundùm omnia attributa ſe habent, vocanturque *homogenea*; vel difformiter ſe habent, dicunturque *heterogenea*. *De miſtis primò & ſecundò talibus conf.* MAGNEN. *Democrit. Reviviſc. p. 285. &c.*

Triplex corporum naturalium ſtatus reſpectu principiorum noſtrorum naturalium ſeu elementorum eſt conſiderandus:

1 Compoſitionis, ſeu dum fiunt.
2. Conſtitutionis, ſeu dum facta & infecta ſunt.
3. Reſolutionis, ſeu dum iterum intereunt ac corrumpuntur.

Tres hi ſtatus à variis mutationibus particularum elementarium miſti, & multiplici textura, quas ab afficiente motu recipiunt, oriuntur, ita ut, quæ naturaliter ſunt eadem, formaliter tamen diverſimodè differant: v. g. farina & fermentum & aqua idem ſunt materialiter cum pane inde confecto; formaliter & hic ab iſtis multum differt propter mutationes texturæ particularum, quas ſub fermentatione in panificio ſuſceperunt.

Materia autem illa compoſitorum omnium corporum ſub triplici regno comprehenſorum, cùm immediatè conſtet & componatur ex differentibus minimis particulis, aliàs materialia principia, item elementa dictis, quæritur:

1. Quænam ſint illa miſtorum principia minima, ſeu elementa compoſitionis prima, è quibus non dentur priora, & ex quibus quælibet corpora compoſita ſublunaria, nunc mediatè, idque crebriùs, nunc immediatè, idque rariùs, coaleſcunt; & quæ ſint iſta ultima, in quæ tandem reſolvuntur, cùm, quod primum in compoſitione, ultimum ſit in reſolutione; & quotnam ſint, an unum, ver. gr. aqua, an verò plura. Et ſi hoc, an numero definita, v. gr. quatuor elementa Peripateticorum, an verò numero indefinita, v. gr. atomi Epicureorum, aut particulæ tertii elementi *Carteſii*.

Quæritur 2. quot, & quænam ſint illa elementa conſtitutionis, ex quibus proximè conſtat & coaleſcit ipſum miſtum; ſiquidem raro ex particulis elementaribus corpus quoddam concreſcit, ſed mediantibus pluribus mutationibus plurimorum elementorum & molecularum, inde genitarum, miſta concreſcunt.

Quæritur 3. an, quæ ſub compoſitione & reſolutione concreti ſe offerunt principia materialia, ſemper præexiſtant ita formaliter? adeò ut ſint prima & ultima, h.e. ut ex iis vel mediatè componantur compoſita iſta, & in iſta ceu ultimum terminum denuò reſolvantur, qualiter v. gr. ſal alcali & arena præexiſtunt, ex quibus vitrum componit artifex; vel calx viva, aqua & lateres, ex quibus perficit murum: an verò non ita, ſed ſaltem materialiter præexiſtant? i.e. an ſub corporum conſtructione ab efficiente ex alia formaliter materia mutata elaborentur? qualiter v. g. ignis corporum materiam concremando immutat, dum ſalia fixa, item olea, ex iis format, aut qualiter caſeus, panis, cereviſia, caro, &c. ſunt materia corporis humani ex qua ſub nutritione partes conſtituuntur.

Quoad primum quæſitum, nempe *quoad principia compoſitionis prima, & reſolutionis ultima*, notum eſt aſſertum veterum Peripateticorum, Galenicorum & Ariſtotelicorum, 4. elementa vulgò nota, ut ignem, aërem, aquam & terram, pro principiis corporum materialibus ſupponentium, ita, ut ex illis ita præexiſtentibus concreſcant atq; componantur omnia corpora mixta, & hinc conditiones materiales obtineant, & etiam in illa tandem reſolvantur: cujus tamen hypotheſeos vanitatem ſufficienter & BOYLE *Chym. ſcept.* & BECK. *in Tr. Experim. & Meditat. circa Principia rerum naturalium*, & HELMONT. hinc inde in ſuis ſcriptis, ſpeciatim *in Tr. de Complex. & Miſt. Element. Figmento*, refutarunt. Nam

1. Nulla evidens adeſt ratio probationis, quin planè dubius eſt, ne dicam fallax, quaternio elementorum, quamvis doctus ſit à tot ſeculis.
2. Nullâ certâ probabili ſaltem experientiâ, nec ratione evidenti & firmâ, confirmatus vel probatus eſt, omneſque, quot proferuntur rationes, pro firmando quaternario hoc elementorum, petunt principium: unde neceſſariò quoque doctrina illa vulgaris de Temperamento, vel quatenus omnibus mixtis, vel quatenus homini tantùm applicatur, rejicienda erit.

Si quidem de *Peripateticorum* elementis illud adhuc quæritur:

1. An illa reverà adeò ſimplicia, ut elementi nomen jure ipſis competat, annon potiùs decompoſita & elementata ſint?
2. An hæc omnia à ſe invicem reverà diſtincta exiſtant corpora?

Intelligimus enim hîc per elementa ſubſtantias materiales, ex quibus conſtat, & in quas reſolvitur omne corpus: unde Peripatetici hypotheſin ſuam de 4. illis elementis probant, ſupponendo, in quod aliquod corpus reſolvitur, idem componi, h. e. nihil à concreto quodam ſeparari poſſe, quod in illo non extiterit; hinc lignum, dum deflagrat, protinus in partes elementares ſecedere, docent, ita, ut ignis per flammam & hujus lucem perſpicuus fiat; fumus in aërem, fluminis à mari abſorpti inſtar, evaneſcat; aqua adurentis ligni extremitates cum ſibilo egrediatur, remanentibus demum cineribus, pondere, fixitate, ariditate ſuâ, terram exhibentibus.

Sed fallax ſatis, minuſque Philoſophicum hoc experimentum eſſe, patet:

1. Quod non univerſalis regula ſit; ex his aliquid actu conſtare, in quod reſolvitur, quando v.g. ex mixtis putreſcentibus vermes prodeunt, quos nemo affirmabit eorum ſubingredi conſtitutionem.
2. Quamvis & axioma hoc concederetur, nondum tamen conſtat, qualisnam analyſeos ſpecies ſit, per quam corpora naturalia in partes ſimplices & reverà componentes diſſolvuntur; cùm præter ignem actualem hoc forſan præſtare poſſit putredo, aut menſtrua ſolventia diverſi generis, præprimis cùm igni in ſpecie ejuſmodi analyſiæ univerſalis munus & potentia concedi nequeat, ob rationes ſeqq.

Scilicet pro diverſo ignem applicandi modo, diverſa planè è compoſitis producuntur, ita quidem, v. g. ſulphur in vaſis ſublimatoriis igni ita commiſſum, ut in flammam non abripiatur, in minima ſaltem ſubdividitur, & in flores ſublimatur, neutiquam tamen in partes heterogeneas, ſi pauciſſimæ fæces excipiantur, reſolvitur; igni verò lucuientiori commiſſum ac accenſum, præter pauciſſimos flores, ſpiritum acidum tantùm edit: quale quid etiam de ligno obſervandum, quod pro vario hoc tractandi, & ignem ipſi applicandi modo, varia quoque ſiſtit producta. Unde incertum eſt, quiſnam illorum modorum concretis in elementa ſua ſolvendis aptior ſit?. Nec (2.) de gradu ignis huic neceſſariò proportionato, certi ſumus, qui, prout ipſe variat, ita & illa quæ exhibet phænomena, diſcrepant. Hinc vegetabilia certo, & ſatis intenſo ignis gradu calcinata, cineres & ſalia fixa exhibent, intenſiori verò magis in vitrum colliquantur; & mineralia plurima, v.g. vitriolum, antimonium, &c. pro diverſo ignis moderamine in colcothar (colcothar vitrioli, à quo partes aqueæ vel ſpirituoſæ ſeceſſerunt,) & calcem (omne minerale, quod igne tractatur, in pulverem abit,) rediguntur, exhalantibus ſcilicet nonnullis particulis, nunc in maſſam homogeneam liqueſcunt. (3.) Vis ignis in concretis etiam modificatur, ſi his aliud corpus addatur aut detrahatur; imò illa vis heterogenea interdum non tàm disjungit, quàm in unum cogit & componit; quod v. gr. ſal ammoniacum, ex urina & ſale communi, docet, quod ſolum igni commiſſum, totum ſublimatur in eandem, qualis antea fuit, maſſam; additis verò alcalibus, ſpiritum & ſal urinoſum prodit, alterâ ſcilicet ejus ſeu acida parte in

te in alcali concentrata: quale quid in Mercurio vivo pariter obſervamus, qui per ſe deſtillatus in corpus ſibi ſimile & idem coagulatur; cum ſalibus verò acidis in cryſtallinum & ſolidius corpus igne mediante coit: quod alcali commixtum, & igni denuò expoſitum, currentem de ſe iterum linquit Mercurium. (4.) Quamplurima etiam ſunt corpora, in quibus nullum horum elementum demonſtrari poteſt, v. gr. aurum, & reliqua metalla, item lapides, adamas, cryſtallus, Mercurius vivus, &c. nullum horum elementorum oſtendunt, quocunque ignis gradu urgeantur: ut taceam, quod ſalia, utut ſint omnium corporum particulæ, ad nullum iſtorum elementorum referri poſſint, tanquam primaria omnium corporum. Referunt quidem iſta corpora ad terram, ſed falſo; cum toto cœlo ab illis differant: ad aërem etiam non poſſunt referri; ſicut ſulphurea & oleoſa referunt ad aërem, quod ſint humida & calida: falſum tamen eſt. Quæ enim eſt ratio? Aër humidus & calidus eſt; oleum etiam humidum & calidum eſt; ergò ad aërem referendum: oleorum enim ſingularis materia eſt, & particulis merè ſulphureis, cum ſale volatili conjunctis, conſtant. Aut ergò plura ſunt elementa, quàm 4. ut phlegma, ſal urinoſum, ſpiritus acidus, & oleum, quia non in omnibus reperiuntur, aut pauciora: (5.) Tandem præcedens quoque concretorum, ignis examini ſubjiciendorum, præparatio, hujus activitatem diverſimodè dirigit, ut v.g. uvæ exſiccatæ phlegma, oleum, ſpiritum, à communi ſpiritu vini alienum, ſal deſt. & terram largiuntur; uvarum verò recentium ſuccus non fermentatus alia exhibeat, quàm fermentatus.

Præterea, ut hæc manifeſtiùs conſtent, notandum has, quæ per ignem ſeparantur, heterogeneitates, elementari aut priorum ſimplicitate non gaudere, ſed adhuc principiata, imò decompoſita exiſtere; v.g. fuligo & cineres ex ligno producti & vitrum ex cineribus per colliquationem paratum.

Falſum igitur eſt de combuſtione ligni, quod cineres ſint terra, quam poſt ſe relinquit; etenim & cineres beneficio reſolutionis Chymicæ in aquam mutari poſſunt: ut nihil dicam de vegetabilibus, quæ ex ſola aqua conſtant materialiter, quorum flores, radices, folia, cortices &c. nil niſi unica & pura aqua ſunt, cui principio conſtituenti principium fœcundans jungitur, quod eſt ſpiritus ſalis ex aëre, potens formare corpora vegetabilium. Vegetabilia aromatica etiam ſumantur, v.g. meliſſa, mentha, pulegium, ocymum, &c. ſi ſurculus viridis horum aquæ imponatur ſimplici, radices agit, creſcit, floret largiter, non ſecus ac in terra; ſive etiam ſumatur puriſſima deſtillata aqua: vid. BOYLE *Chym. ſcept. p.* 85. de Pepone Indico, ac *de Qual. & Form. pag.* 124. qui rationes ſufficientes & elegantiſſimas habet contra quaternionem elementorum, & experientia propria confirmat, ex ſola aqua conſtare vegetabilia; cum quo conf. HELM. *in Tr. Compl & Miſt. Elemental. Figm* §. 30. ubi habet exemplum ſalicis, ex unica puraq; aqua inſigniter luxuriantis per plures annos: (*Helmontius* primò legenti non placet, ſecundâ vice parum, tertiâ vice maximè placebit:) ſicut & piſces ex ſola aqua nutriuntur & fiunt, docente eodem *Helmontio*; ut taceam liquorem univerſalem ſeu Alcaheſt, cujus beneficio omnia concreta, v.g. ſalia, carbones, &c. in aquam ultimatò reſolvi poſſunt elementarem, æqui ponderantem ſuo concreto; & talem quidem, quæ in aliam ſimpliciorem aut puriorem ſubſtantiam ulteriùs redigi poteſt: vid. HELMONT. *l. a.* §. 12. Unde quaternio aut nullus, aut major erit elementorum numerus.

Alterum ſuper Peripateticorum elementa dubium hoc eſt: an illa à ſe invicem reverà diſtincta exiſtant corpora? Concedo quidem libenter, aërem, aquam & terram conſtituere portiones maximas, globum noſtrum terr-aqueo-aëreũ componentes, & ita quidem, ut in his generentur, vivant & intereant alia corpora miſta, ſintque horum quaſi receptacula ac diverſoria: ſed an ſint elementa, vel ſubſtantiæ à reliquis diſtinctæ? aut an concurrant materialiter, unà cum igne ſic dicto elementari ad conſtitutionem ſeu geneſin corporum? hoc eſt quod quæritur, & meritò dubitatur; utut de aqua ſeparatim conſiderata res certiſſima ſit, eam frequentiſſimè miſtorum reverà ingredi compoſitionem: Ut taceam *Thaletis* ab *Helmontio* revocatam ab orco ſententiam; *Omnia ex ſola aqua materialiter conſtare*, aſſerentis: vid. HELMONT. hinc inde *in ſuis ſcriptis*, ſpeciatim *Complex. & Miſt. Elemental. Figmentum*; qui hanc hypotheſin jam optimè confirmavit & illuſtravit, Quæ ipſa magis illuſtravit DAVID von der BECK *Tr. Meditat. & Experim. circa rerum natural. Principia*, aliique recentiores.

Sed illa ipſa Peripateticorum Elementa ex modò dictis materiæ particulis conſtant, ſed homogeneis, ſi nempe in ſua ſimplicitate conſiderentur, v.g. *Aqua eſt corpus ſimplex in ſua eſſentia, quia conſtat ex particulis ſimplicibus, oblongis, rotundis, cylindricis, plicabilibus, ſubtilibus, inſtar exilium anguillarum unitis*, quæ ſibi invicem unitæ conſtituunt aquam; & ſuperimpoſitæ & agitatæ poros parvos relinquunt, ut lumen poſſit tranſire, conſtituunt *aquam limpidam* tranſlucidam. Eædem particulæ *mutato ſitu quietim intertextæ, impeditoque motu, corpus durum ſeu glaciem* conſtituunt: eædem particulæ, ſi abſque inciſione & penetratione linguam tranſierint, inſipidæ vocantur: eædem particulæ variato motu recto in circularem ab igne, *Vapores*; ſi à frigore ſint unitæ, *guttas in pluvia* conſtituunt.

Nullum dubium eſt, *quin aqua ſit catholicum & unicum conſtitutivum omnium corporum principium*, ex qua materialiter omnia fiunt; de terra verò diſceptatur, an ingrediatur tanquam pars conſtituens corpora in Fieri materialiter? annon potiùs ſit productum ex ipſa aqua? Rationes pro firmanda aſſertione poſſunt dari, quia omnia vegetabilia conſtant ex ſola aqua, ſuſtentantur etiam per aquam; quæ combuſta dant etiam cineres, & terram copioſam. Ex quo autem omnia conſtant, ex illo conſervantur omnia. Omnia materialiter ſunt aqua poſt reſolutionem: taceo experimenta ſingularia, quibus hoc noſtrũ aſſertum poteſt probari; v.g. ex aqua pluviali fit terra levis, candida, &c.; quo enim ſæpiùs aqua deſtilletur, terra magis candida & ſpiſſa fit, ita ut tertiam partem in terram degeneret; conſulatur tamen laudatus BOYLE *de Orig. Formar. & Qualit.* & *de Gemmis*: Item corpora terrea, gemmæ, aliique lapides perſpicui & pretioſi, ſi non ſolius, certè maximam partem, aquæ ſunt fructus. Quidam ſingulare experimentum habent, lapidem levem projicientes in aquam, ex qua perfectam producunt gemmam: vid. *Epiſt.* MORHOFFII *ad Daniel. Major. de ſcypho vitreo*, certo vocis ſonu fracto Amſtelodami; & *Boyle de Gemmis*; & per conſequens arenulæ illæ minutiſſimæ, quas terram virginiam & ſimpliciſſimam dicunt, nihil aliud, quam lapilli minimi ex aqua producti, hinc elementati, videntur.

Aëris præſentiam nemo adhuc demonſtravit tanquam elementum componens, vel quod ſit corpus in miſto cohabitans elementaliter, etſi quidem in corporibus, tanquam replens quoddam poros & ſpatiola, inveniatur, & per poros ſe inſinuet. Corpus autem miſtum & ſatis compoſitum exiſtere, h. e. æthereum, cui particulæ aqueæ & terreſtres inſint, vix amplius dubitari poteſt: vid. CARTES. *Meteor. cap.* 1 §. 3., *Princip. Philoſoph. pag.* 4. §. 46. HOCK *Micrograph. pag.* 13. 96. & 97. DIGBY *de Pulv. ſympathet. pag.* 49. & 50. Quæ ergò heterogeneitates, ſi ab æthere ſeparentur, hic non tam componet atque conſtituet, quàm penetrabit & permeabit omnia corpora, adeoque eorum elementum dici non poterit.

Particulis videtur conſtare minutiſſimis, agilibus, maximè plicabilibus, adeò ut vel ſponte, vel motu caloris adjutæ, ſe explicent & dilatent proprio elatere, vel frigore ſe conſtringant, aut vi etiam externâ facilè cogantur in ſe & complicentur. Ex his emanat vis aëris elaſtica: vid BOYLE *de vi aëris elaſtica*. Concipi poteſt, tanquam acervus lanæ, quæ jam extenditur, & denuò coit.

Ignis nil minus eſt, quàm tale corpus, quale vulgò fingitur. Conſtat autem particulis minutiſſimis ex ſulphure conflatis, quæ ex corporibus reſolutis in aëre accenſæ agitatæq; dicuntur flamma. Moderni Angli excuſſerunt quid ſit? Nam quod ejus naturam attinet, ea ſemper valdè occulta & intricata fuit, & nemo eam rectè explicavit, præterquam ſcriptor quidam Anglus, adeò ut magnus ille per ignem Philoſophus, *Helmont*, in hujus quidditate deſcribenda ſe explicare non potuerit. Aliqui ignem faciunt ens medium inter ſubſtantiam & accidens, & formam materialem. Ut ergò cognoſcamus, quid ſit ignis? diſtinctione progrediamur, ſi conſideremus *flammam & fumum*, quæ *non differunt materialiter*, ſed ſunt una eademque ſubſtantia, ut mox probabitur. Modernorum enim experimenta Vulcano Chymico adornata perſuadent, quod *ignis noſter uſualis* (nam de cœleſti in ſolari corpore concentrato, & inde in univerſam mundi machinam, & imprimis ipſos planetas, adeoque tellurem, ſub nomine radiorum & luminis vibrato, non eſt hujus loci tractare; utut multa perſuadeant, eundem itidem ex ſulphure reſoluto conſtare:)

ſit tantùm actus diſſolutionis corporum diſſitorum ſulphureorum, id eſt in receſſu pinguium, *in ſui particulas immediatè minimas* factæ imprimis *ab aëre, tanquam per menſtruum diſſolutorum*, & velociſſimè agitatorum atque calefactorum, non ſecus ac aqua fortis aliaque menſtrua acria operantur ſuper corpora diſſolubilia, v. gr. ferrum, Venerem, Jovem &c. adeò ut ſulphurearum particularum ſubſtantia non niſi motu ab aëre videatur differre. In illo ergò diſſolutionis actu erumpentes & evolantes particulæ anteà concretæ ignis appellantur, cujus diſſolutionis effectus duo inſeparabiles Calor & Lumen ſunt: quibus poſitis ignis ponitur, remotis verò tollitur. Uno nomine *Ignis conſiſtit in motu concitatiſſimo particularum pinguium ſeu ſulphurearum*, ſicuti hoc ſufficienter explicavit B E C K. *Tractatu ſuprà citato*.

Quoad Calorem & Lucem, ille ab acido concitatiſſimo efferveſcentiæ motu cum terreo collidente oritur; Hæc verò quid ſit? & in quo conſiſtat? res adhuc intricata eſt. Sunt, qui ſubtiliſſimam ſui generis materiam Lucem eſſe, non ineptè judicant, quæ in ſuo coalitu ſub pinguis ſchemate ferè deliteſcat, quo verò reſoluto, illa ſui juris facta motum lucis undique diffundat; & hanc materiam quidem ignem puriſſimum, ſed impropriè appellant. Utraque ſubſtantia ſimul in motum concitata, dat ignem: nam lignum putridum lucet; quia tamen deficit calor, non poteſt dici ignitum. Oleum vitrioli; item calix viva, in aqua communi impensè æſtuant, quia tamen deficit lux, nullus ibidem adeſſe dici poteſt ignis; in carbone verò & flamma eſt utrumque, adeoque formalis ignis.

Viget ignis imprimis in flamma, ubi calor cum lumine ſe ſimul exſerit, quæ *flamma eſt fumus rarefactus, diſſolutus & incenſus; fumus* verò *eſt flamma condenſata ſeu extincta*, conſtans particulis anteà rarefactis, h. e. incenſis, ſed defectu aëris rarefacientis condenſatis: unde, quod non æquè poteſt reſolvi, ſub cinerum forma remanet; hinc fumus & flamma manifeſtè ſunt *res eædem*. Flamma enim quæcunque extincta vel ſuffocata abit in fumum, & fumus condenſatur in fuliginem, ſicut idem fumus facilè in flammam incenditur, adeo, ut flamma & fumus differant ſaltem in eadem materiæ modificatione; hinc unum idemque corpus in flammam & fumum eſt facilè mutabile. Hoc comprobari poteſt oculari experimento duarum candelarum, quarum altera ſi extinguatur, flamma abibit in merum fumum; ſi porrigatur candelæ ardenti, ut fumus ejuſdem obtingat flammam, fumus hic reſolutus denuò abit in flammam, accenderturque candela extincta fumans.

Aërem autem ordinarium particularum harum motorem, earumque quaſi modificatorem exiſtere, ut ignem conſtituant, inde præprimis concludi poteſt, quod una ſæpè eademque materia ab actuali igne commota, rarefacta, & in minima reſoluta, pro diverſo aëris acceſſu vel excluſione nunc in flammam, nunc, ſi minus reſoluta, & quaſi craſſiùs implicata, in fumum, nunc in neutrum horum, ſed tertium quoddam, fuliginem, ſpiritum acidum, oleum, phlegma, &c prout diverſimodè tractatur & modificatur, mutabilis ſit, quæ aliàs in aëre libero flammam repræſentarunt. Ita v. gr. candelæ accenſæ ſi ſuper imponatur vitrum, eâ ratione, ut nullus vel paucus aër hanc contingere poſſit, hujus flamma mox extinguetur & ſuffocabitur, abibitque in merum fumum: unde fumus hic, qui nihil aliud eſt, quàm particulæ illæ ſulphureo-ſalinæ ex candela aut aliis corporibus accenſis exhalantes, levique apparatu in ſubſtantiam ſolidiorem & ſpiſſiorem condenſabiles, ſunt homogeneæ naturæ cum igne ipſo. Sic quando dolia innovantur pice à vietore, pix dum accenditur, dolium integrum flammâ repletur; quòd ſi verò operculo quodam opertum fuerit dolium, evaneſcit flamma, & in fumum abibit, quæ flammæ cataſtrophe non niſi in condenſatione ignis conſiſtit: ſcilicet condenſatâ flammâ oritur fumus, & reſoluto per aërem fumo, naſcitur flamma. Lignum, ſi in aëre libero accenditur, trahit flammam ingentem, fumum & fuliginem, maximamque partem in cineres abibit; quod ſi verò in vas clauſum, v. gr. in retortam, immittatur, flammam minimè concipit, gliſcet ſaltem, ac loco flammæ apparet nebula, & non niſi carbonem relinquit. Interim tamen, quod ibi in flamma evanuit, hìc in vaſe clauſo ceſſat in aquam, ſpiritum acidum, & oleum craſſum: In flamma enim abſumuntur corpora, & in cineres abeunt; in vaſe verò clauſo non abeunt in cineres propter aëris abſentiam, ſed tantummodò candeſcunt: e. g. *carbones in aëre libero accenſi facilè abſumuntur*, & in cineres abeunt; ſi verò retortæ indantur, mille annos candeſcunt, & nunquam in cineres abeunt, propter abſentiam aëris. Quò magis itaque aër accedit carbones, eò magis etiam accenduntur. Similiter accipiatur ipſum nitrum, quod dum integrum, corpus ſalinum eſt: huic in crucibulo ſeu triquetro igni expoſito & fluenti, ſi ſucceſſivè injiciatur pulveris carbonum tantillum, incendetur, & flamma copioſa exin eructabit, treſque partes nitri ſub flamma deflagrabunt: quod ſi verò eadem mixtura retortæ tubulatæ, aut ſolum nitrum retortæ ſimplici immittatur, & igni exponatur, tunc eadem flamma propter inſufficientem aëris aditum coërcita, in fumum rutilantem abit, & in vaſe recipiente in liquorem acidum, ſpiritum nitri dictum, condenſatur ita, ut una eademque ſubſtantia, quæ anteà in aëre libero erat flamma, in vaſe clauſo ſit fumus & ſpiritus acidus.

Objiciat quis, quod hic ſpiritus non ſit inflãmabilis: *Reſp.* verũ eſt. Si verò addatur alcali fixum, e.g. ſal tartari, huic ſpiritui, & abſolutâ efferveſcentiâ, hincque ſaturatione, ac heterogenei præcipitatione, habebitur perfectum nitrum regeneratum, iterum inflammabile; eſtque una eademque materialis ſubſtantia, nunc ignis & flammæ, nunc aliam induens larvam, pro varia ſubſtantiæ ejuſdem materialis, ſecundùm minima corpuſcula per motum textura, quam ab aëris motu nunc tardiore, nunc rapidiore, nunc planè ceſſante, acquirit.

Ignis ergo non eſt diſtinctum quid ab aliis corporibus, ſed eſt nihil aliud, quàm actus diſſolutionis corporum plus minus ſulphureorum. Deſtillatio itaque per ignem eſt actus ſolutionis, qua corpora denſa rareſiunt, & quod flamma vocatur, abit in ſpiritum acidum. Combuſtio eſt etiam actus diſſolutionis corporum plus minus ſulphureorum, quæ aëre reſoluta & rarefacta repræſentant nobis tale ens, quod nos ignem vocamus. Unde in omni Igne duo ſunt conſideranda: nempe

1. Materia mota ſeu ſubjectum ignitum, quod ſunt particulæ pingues ſeu oleoſæ.
2. Efficiens movens ſeu medium Ignitionis, quod ſunt particulæ aëris nitroſæ: Quibus
3. accedit in flamma ipſa largior aëris miſcela; quia in aëre eſt hoc nitrum, diſſolvens ſulphura concretorum.

Quæ diſſoluta, volatiliſata, & erumpentia in flammam, ignem repræſentant; ita ut rectè dicere poſſimus: *Ignem eſſe ſulphur in minima reſolutum; ſulphur verò eſſe ignem quaſi condenſatum, aut concentratum.*

Quod autem ignis ordinariò conſiſtat in motu & reſolutione & quaſi modificatione corporum ſulphureorum per nitrum conſiſtens in aëre, poteſt probari exemplo Veneris, metalli ſulphurei, e. g. ſi recipiatur Venus, affundaturque ſpiritus nitri, ex mutua horum actione & reactione exiſtet fervor intenſiſſimus, evolabit fumus rutilans, & interdum ignis evomitur. Ita ſimili ratione ex actione ſalis aëris nitroſi in corpore ſulphureo, oritur talis rarefactio.

Non locum habet hocce, ſi objiciat aliquis; quando percuſſione chalybis cum ſilice, aut duorum ſilicum ſulphure maximè ſcatentium, ignis excutitur. Reſpondeo: imo hic locum habet. Probo: Chalybs eſt metallum ſulphureum, cujus particulæ ſulphureæ mutuo attritu violento atteruntur, tritæ ab aëre nitroſo reſolvuntur, reſolutæ & accenſæ ſunt id, quod vocamus ignem, & iſtæ, quæ dicuntur ſcintillæ, particulæ chalybis ſulphureæ liquefactæ, inſtar vitri, in charta per microſcopium examinatæ, apparent: vid. HOOCK *in Micrograph. Anglico idiomate conſcripta.*

Probatur porrò, quod ignis ſit ſolutio corporum ſulphureorum, facta beneficio aëris nitroſi: e g. oleum commune olivarum, aliavè quævis, pix, ſpiritus vini, &c. item terebinthina, faciliimè & levi ſcintillâ inflammantur, totaque ferè deflagrant in forma flammæ, ut parum vel nihil relinquat; quæ tamen omnia excluſo aëre, flamma ſuppreſſa in vaſe igni expoſito abeunt in fumũ, qui fumus eſt ipſum illud corpus, quod in vaſe ab aëre munito in forma olei deſtillari aut ſpiritus, cũ majore licèt fixioris ſubſtantię remanentia, propter defectum aëris ſe manifeſtat, ita ut ipsũ corpus pingue, oleum inde deſtillatum, flamma & fumus materialiter non differant, ſed ſint una eademq; ſubſtantia. Sic oleum petræ eſt calidiſſimum & ſulphur rapaciſſimum; admotâ unâ ſcintillâ accendetur oleum petræ, totumq; in aëre libero conſtitutum, ſub forma flammę in auras tranſibit; ſi verò deſtillatur in vaſe clauſo, dabit oleum,

quod

quod anteà erat, & remanebit caput mortuum inſtar terebinthinæ ſpiſſæ; & non accendetur in vaſe clauſo, ex defectu aëris: adeò & lignum durum, quod in aëre libero ſeu aperto comburitur, & flamma, ejus fumus, ſuligo, fuliginiſque ſpiritus, & oleum & ſal; atque idem lignum, quod in vaſe clauſo, aeris ingreſſum prohibente, igni committitur, ſub deſtillatione nempe, & ejus phlegma, oleum, ſpiritus oleoſo-acidus, &c. ita per retortam prolicita, ſunt una eademque ſubſtantia materialis, pro varietate ſuæ texturæ, mediante motu inductæ, tot diverſa ſchemata terepræſentans: ſcilicet prout unum corpus diverſimodè tractatur, & ignis diverſimodè ipſi applicatur, diverſas poteſt inducere formas. Ideoque nullus datur ignis ſpecialis elementaris, ſed eædem particulæ minutæ corporum ſulphureorum, beneficio aeris nitroſi reſoluræ, vocantur ignis; quæ prout habent vel plus vel minus, vel minimum aeris nitroſi, audiunt vel flamma, vel fumus, vel fuligo, &c. Plura de igne videbitis in BECKII *Tract. ſuprà citato:* item in MAYOW *de ſal-nitro, & ſpiritu nitri aëreo. Sed dum ignis in motu ſubſtantiæ pinguis conſiſtit, ſimul cæteræ corporis commoventur particulæ, & cum iſtis pinguibus evolant; unde per accidens Ignis & Flamma ſalſæ vel acidæ redduntur.* Labilis itaque eſt numerus elementorum quaternarius.

Calor verò non eſt qualitas, ſed qualiſcunque *conſiſtit ſolummodò in agili, vehementi ac celerrima particularum minutiſſimarum*, imprimis *pinguium ſeu ſulphurearum motione;* & quamdiu durat motus, tandiu & perſtat calor; ceſſante motu, tranſit calor: e. gr. ſumatur terebra, eàque terebrentur ligna: quò magis durum eſt lignum, quòque magis ab homine agente terebræ motus continuabitur, eò magis incaleſcit terebra & lignum. Calor hic utique non niſi à motu fit: ſcilicet ſulphureæ agitatæ particulæ in ferro terebræ nil aliud ſunt, quàm calor. Aliud ponam exemplum: recipiatur ſpiritus nitri, qui frigidæ naturæ eſt, affundaturque limaturæ Martis frigidæ, & intenſus calor æſtuans producetur propter celerrimum motum particularum; & quamdiu durabit motus, tamdiu durabit & calor, & quò vehementior motus, eò magis incaleſcunt. Pariter ſpiritus ſeu oleum vitrioli plurimas in ſe continens particulas ſulphureas, ſi hæ quieſcant, nullum calorem præ ſe ferre videtur; ſi verò oleum tartari per deliquium, vel ſimile ſal per incinerationem paratum, aut alcali quodvi, liquori huic adfundatur, in illo motus & efferveſcentia inſigniscum tanto æſtu excitatur, ut vas vix manibus teneri poſſit. Calor hic radicaliter in motu particularum, formaliter in ſubtili fricatione materiæ, conſiſtit. Quid aliàs de qualitatibus ſentiendum, infrà docebitur.

Notum ulterius eſt, Chymicorum quale fuerit effatum. Poſtquam enim Peripateticis oculatiores facti Medici, rem quidem multò altiùs indagare cogitarunt, eidem tamen innixi ſunt axiomati: *In quæ aliquod corpus reſolvitur, ex iis etiam componitur;* adeoque cùm viderent, per diverſas operationes Chymicas varia ex variis concretis produci, nata eſt ſecta ſpagyrica, quâ in *tria principia ſeu Elementa corporum activa*, ut *ſal*, *ſulphur*, & *Mercurium*, & 2. *paſſiva*, *Terram & Aquam*, ſeu phlegma & Caput mortuum corpora mixta quælibet reſolvi poſſe ſtatuerunt, ex quibus omnia corpora componi, horumque diverſitatem ex diverſa eorum mixtione promanare, docuerunt. Sed hæc principia pro omnium phænomenorum naturalium ætiologiis explicandis valdè imbecillia ſunt, nec ritè poſſunt explicari. Nam quædam ſunt corpora, quæ principia hæc tria non continent, multò minus 5., ſed uno vel duobus tantùm contenta exiſtunt, ita ut ab his, ver. gr. auro, Mercurio, talco, &c. nullo artificio vel ſal, vel ſulphur, vel aqua, &c. ſeparari poſſint; quædam etiam dantur concreta, quibus plures, quàm tres, imò 5. diſtinctiſſimæ ſubſtantiæ, ineſſe videntur. Accedit & hoc, quod inter ipſa hæc corpora, Principia Chymica credita, magna detur differentia, quæ numerum Principiorum horum valdè auget: dum e.g. ſpiritus cochleariæ odore & ſapore à ſpiritu roſarum; ſal fraxini ratione virtutis cauſticæ à ſale quercus, & oleum cinnamomi, caryophyllorum, ligni ſaſſafras, &c. ratione gravitatis ab oleo aniſi, citri, &c. differunt: imò ex quibuſdam concretis oleum duplex, quod in ſanguine humano & cervino BOYLE *Chym. Scept. pag.* 39. annotavit, ex aliis triplex, deſtillari poteſt: unde plures Mercurii, vel ſpiritus, plura ſulphura, & plura ſalia, emergerent: ut taceam, malè à modernis poſt *Paracelſi (in Theoria naturæ minus, quàm in Praxi Medica Empirica, & ad hanc requiſitis ſublimioribus arcanis, verſati:)* ætatem, ex illius inſtinctu illa tria quibuſvis corporibus naturalibus miſtis tribui, & confusè res diverſas uno nomine, Sulphur vel ſal, nominari, quæ prudentiores veteres Philoſophi Chymici ſaltem metallis adſcripſerunt, quorum nullitatem ſufficienter BOYLE in diverſis Tractatibus, in ſpecie *Chymiſt. Scept.*, item *de Qualit. & Formis, de Nitri Redintegr., & de Imperfect. Doctrinæ Chymicæ*, uti & HELMONT. *in Tractatu, Tria Chymica Principia non eſſe de Morbi Eſſentia;* item *Cauſæ & Init. Rerum Natural.* §. 13. & §. 22., *Imag. Ferm.* §. 7. & alibi, uti & PETR. GUISSON. *in Scripto contra 3. Princip. Chym*, oſtenderunt; cùm non unum, ſed multiplex ſulphur ſit, utpote aliud minerale, aliud vegetabile, aliud animale; ſicut etiam hæc, tria Principia Chymica ſub multiplici nomine Autoribus veniunt, Maris, Fæminæ, & Matricis, eademque BECCHER. *in Phyſ. ſubterran. S. 1. c. 1. ſeqq.* in regno minerali præſertim, ſub triplici terræ nomine, nempe *terræ ſeu lapidis fuſilis* loco ſalis; *terræ pinguis* loco ſulphuris; & *terræ volatilis ſeu alcalinæ* loco Mercurii, clariùs & diſtinctiùs docuit & demonſtravit.

Poſtmodum maximè Spagyrici errarunt, quod non attenderunt:

1. Fieri nova corporum miſta per reſolutionem.
2. Ab igne emergere nova concreta corporum, de quibus ſuprà: ſicut etiam ignis, dum partes concretorum in ipſo ſecretionis opere diverſimodè agitat, eas ſimul in minora diſcerpit, & per conſequens illarum figuram atque faciem immutat, ita ut illa corpuſcula ſub alia ſpecie ſecreta nobis appareant; id quod à poſteriori hoc confirmare videtur, quòd plurium corporum particulæ per Chymiam ſeparatæ, licèt denuò commiſceantur, & omni artificio combinentur, compoſitum tamen exinde emergens priori mixto ſimile non appareat: unde HELMONT. *Imag. Ferm.* § 7. non abſurdè concludit: *Principia Chymicorum tria nec actualiter corporibus ineſſe, nec ſeparari, niſi prius per ignem commutando, ſive per liquationis reductionem, fiant veluti natura.*
3. Quòd compoſita pro ſimplicibus acceperunt, e. gr. olea deſtillata ſunt corpora mixta ſeu compoſita, & ab aliis habita pro principio ſulphureo, ſicut ſpiritus ſulphurei per fermentationem parati, quos ex oleo, ſale & aqua, fermentando invicem combinatis, conſtare, Chymia docet. Tandem
4. etiam ex Chymicorum lectione ſatis ſuperque conſtat, in laxo valde, indefinito & arbitrario ferè ſenſu eos terminis his uti, nec unquam certam definitionem iis decreviſſe: imò ejuſmodi ſcriptores non ſolùm ab aliis, ſed à ſe ipſis quoque, ac non rarò in uno eodemque Tract. diſſentire, in diſpari ſæpe ſenſu illis uti conſtat: vid. BOYLE *loco allegato*, qui ſit inſtar omnium, unâ fideliâ delens hypotheſes Ariſtotelicorum & Spagyricorum, ſcil. *de Triplic. Activorum*, item GUISSON. *Epiſt. ad Amic. de Exiſtent. trium Principior. Chymicorum.* Natione eſt Gallus, quem reperietis in *Operib.* POTERII, in ultima *Editione Francofurtenſi.*

Quoad ſecundum Quæſitum equidem innumerabilis eſt minutarum particularum, ex quibus coaleſcunt corpora, differentia; unde & tam ſingularis ac multiplex in textura corporum, hinc proprietatibus & operationibus differentia emergit, ſive ex ipſarum minutiarum diſtinctis mechanicis proprietatibus illæ oriantur, ſive ex aliquot minutiarum firmiſſimo coalitu, & inde novis ex textura mutua acquiſitis modificationibus eædem dependeant, quæ denuò mutuâ aſſociatione aliam corporum varietatem conſtituere poſſunt; quam innumerabilem diverſitatem & olim *Democritus* ſub atomorum infinitate, & hodiè *Carteſius* in multiplicibus ſuis ramentis majoribus, ſufficienter inſinuarunt: ſcilicet Principia proxima materialia & conſtitutiva miſtorum ſunt variæ moleculæ minimæ, ſucceſſivis mutationibus ex aliis prioribus coaleſcentes, & vi Principii ſeminalis, ſub generatione corporum per motum varium coagmentatæ.

Hypoſtaticis enim Peripateticorum & Chymicorum elementis non ſufficientibus, mechanicam magis hypotheſin, nullâ habitâ elementorum ratione, ſibi formarunt, & naturam examinarunt beneficio Principiorum Mathematicorum, & rectè; ſed experimentis ipſis corruêre: imprimis *Carteſius* venit, & nunc *Boyle*, examinantes Phyſicam geometrizantem, eamque ad Principia Mathematica applicarunt.

Verùm utut hæc Mechanicis fundamentis ſuperinſtru-

cta Philoſophia laudes ſuas mereatur, & naturæ phænomena perſpicua ſatis reddat, adeoque hypotheſibus aliis facilè præferri poſſit; quia tamen itidem ſuas adhuc patitur difficultates, aut ad minimum obſcuritates, ſine ulteriori declaratione, quaſi omnibus numeris abſoluta & perfectiſſima eſſet, admitti nequit; præprimis cùm ipſe *Carteſius* ſuam doctrinam non ut certam & veram, ſed ut probabilem tantùm, expoſuerit. Theoriam generalem tantùm habet, in ſpecialioribus verò ſuperficialis fuit, quia ipſi defecerunt experimenta. Ejuſdem tria elementa ſunt ſuavis ſpeculatio, plauſibilia & applicabilia multis; ſed ſi exactiùs conſiderantur, non ſufficiunt: ſunt tantùm ingenii ejus luſus & fructus, nil facientia pro Medicinæ fundamentis: vid. *Carteſii ſcripta*. Compendium horum videbitis apud TATTINGHOFF *in ve Philoſ. Natural. ad Carteſianam Philoſophiam*. Fuit hic Belga, Wittebergæ ſtuduit: liber eſt accuratus & perſpicuus. Adhæſit primò Principiis Wittenbergicis, poſtmodum ad *Carteſium* ſe convertit. Paucis quoque abhinc annis Gallus quidam Pariſienſis, JACOBUS ROHAULT elegantiſſimam *Phyſicam Gallicè primitus ſcriptam*, & adductum Philoſophiæ Carteſianæ edidit, quæ nunc operâ BONETI Latinè proſtat. Hiſce ſocietur ANTON. le GRAND *Hiſtor. Naturæ*, ubi per ſpecialia experimenta Phyſicam ſecundùm mentem *Carteſii* explicat.

Ut ergò rem ex principiis his evolvamus, attendendum eſt imprimis, omnia corpora conſtare, fieri ſeu generari, nutriri & augmentari, ac interire ſucceſſivè & inſenſibiliter, & tranſmutari per particulas materiales minutiſſimas, ſemperque animadvertendum, omnium corporum animalium nutritionem, augmentationem & interitum inſenſibiliter fieri, interire & alterari diverſimodè per minutiſſimarum harum particularum ſyncriſin ſeu unionem certam, ſeu inſenſibilem appoſitionem, diacriſin ſeu ſeparationem, & metaſtaſin ſeu tranſpoſitionem variam, quod propter exilitatem ſenſibus percipi nequit, in majori autem congerie ſenſibile fit: e.g. nutritio fit per appoſitionem materiæ inſenſibilem; combuſtio fit per ſeparationem in particulas minutiſſimas. Potius ergò multivarias tales particulas ceu principia corporum materialia ac elementa aſſumamus: vid. BOYLE in omnibus ab eo editis Tractatibus, præprimis verò in *Chym Sceptico*, *de nitri Redintegrat.*, *de Orig Formar. & Qualitatum*, *de Excellent. & Fundam. hypotheſ. mechan.* in *Experim. & Not. Orig. Mechan. diverſ. partic. qualit.*, & VERULAM. *In Tr. Impet. Philoſoph. de Affect Corpor.*: quarum particularum in corpore coalitus, & inde natæ variæ texturæ reſpectu noſtri concipiendi modi reverà ſunt id, quod vulgò *ſubſtantialis Forma* dicitur.

Reverà enim conſtant omnia corpora naturalia ex una ſimpliciſſima materia, per ſuperinductum motum in particulas minutiſſimas, quas Veteres *Atomos* vocarunt, confracta, quæ cùm diverſiſſimarum figurarum ſint, varient etiam magnitudine, ſitu, ordine & motu, fit, ut pro varia harum textura & coalitu, tam diverſa in univerſo mundo oriantur corpora. Particulæ hæ minutiſſimæ *Atomi* vocatæ fuerunt, quia non ſunt diſſecabiles, vel propter ſui tenuitatem non poſſunt in minores partes divelli. Diſtinguatur tamen inter diviſionem Phyſicam & Mathematicam, ſeu inter realem & mentalem: hę enim particulæ minutæ ſunt indiviſibiles realiter & Phyſicè, utut diviſibiles Mathematicè ſeu conceptu; cùm nunquam in mente concipi poſſint tam exiguæ, quin habeant aliquam figuram quantitate ſuâ gaudentem, quæ iterum conceptu poteſt in minora dividi: ſed hæc eſt diviſio Mathematica. Ex his particulis conſtant omnia, reverà ſunt materiales, & conſequenter veriſſimum eſt: *Omnia corpora conſtare materiâ*. Verùm materia, qua talis, eſt iners, indeque ſi quid fieri debet, per motum fiat, neceſſe eſt. Hinc duo habemus univerſalia Principia: alterum ex quo, ut materia, alterum per quod, ut motus: ſcilicet omnia fiunt ex materia per motum; & hæc ſunt generaliſſima Principia totius naturæ conſtituentia.

Cùm verò omnes hæ particulæ ſint materiales, adeoque quantæ, neceſſariò proprietates ſuas quantitativas & mechanicas, h. e. determinatam figuram ac magnitudinem, certum ad ſe invicem ordinem & ſitum, habebunt, unde per variarum particularum talium mediante motu unionem & texturam diverſa neceſſariò fient corpora, multipliceſque horum affectiones. Particulæ tales per mutuam texturam & unionem conſtituunt mediante motu omnia corpora miſta, qui tamen motus non vagus, ſed determinatus eſt, tàm in materiæ compoſitione, quàm ejus varia conformatione, adeò, ut non niſi vi ſeminum determinata ex illis particulis, fermentativo motu per ſemina alteratis, varia generentur & efformentur corpora. & ſic ſubſtantia materiæ per motum dividitur in minuta fruſtula, quæ habebunt ſuam certam figuram & magnitudinem, & propterea quoque reſpectivè ad ſe invicem certum ordinem & ſitum.

Nihilominus tamen, ſi non inconcinnâ analogiâ per artificem, ignem, confirmati, rem hanc aliquo modo illuſtrare volumus, certè quaternario numero minutiarum iſtarum, ceu principiorum conſtitutionis materialium, corpora hujus globi compoſita ſeu miſta contexentium, & in quas etiam eadem immediatè reſolvuntur, tanquam hypotheſis probabiliſſima, generalis varietas, pro explicandis eorum phænomenis, à materia ſeu concreto dependentibus, in genere commodè circumſcribi poſſe, videtur. Nempe obſervamus, reperiri in compoſitis particulas 1. ſalinas, nempe acidas & alcalinas ſeu urinoſas, & ex his duobus enixas ſeu ſalſas; 2. pingues ſeu ſulphureas; 3. particulas aqueas ſeu phlegmaticas; 4. particulas craſſiores, ſpiſſiores ſeu terreas; utut propriè loquendo ferè ſaltem tres ſint: Aqua, Terra & Acidum: Et hoc acidum, ſeu particulæ dictæ ſalinæ, qua tales, non ſimplices ſeu principium, ſed potiùs principiatum, ex ſale naturæ univerſali natæ, ſub acido ferè aut alio ſalino ſapore, in concretis, ſub ſui cum aliis particulis coalitu, ſe exhibent. Harum ſanè varietas, ſecundùm proprietates mechanicas (utpote à quibus omnis earum vis & potentia dependet,) ac variatam ſæpiſſimè proportionem, quin & numerum, dum non in omni corpore omnia præciſè ineſſe neceſſarium videatur, mediante motu omnem illum corporum quocunque modo miſtorum ſecundùm tria regna exercitum inſignem materialiter conſtituit: quibus, certo tamen reſpectu, nec plures nec pauciores poſſunt inveniri.

Ex his diverſimodè intertextis, mediante motu per ſeminale principium determinato, oriuntur Generationes, Alterationes & Corruptiones omnium corporum, è quibus pro eorundem certa determinata magnitudine, figura, & ad ſe invicem ordine vel ſitu, hincque unione & mixtura aut tendentia, omnes affectiones & proprietates oriuntur. Hæc *Philoſophia corpuſcularis* originem traxit ex ſchola Democritea, ſummi Philoſophi, qui duo ſtatuit Principia, Atomos & Vacuum; ita ut per Atomorum concurſum fiant omnia corpora.

Ex hac ſchola Democritea venit *Epicurus*, incomparabilis ille Philoſophus, nulli æquiparandus, tam in Philoſophia morali, quã naturali. In Philoſophia morali, ſummum bonũ in mentis voluptate poſuit, quod tamẽ malè à noſtris Theologis interpretatur, quia non intelligunt ejus ſenſum: in Philoſophia naturali *Democriti* preſſit veſtigia. Vid. de his EPICURI Principiis, & ſuper hæc conſtructa *Philoſophia naturali, in Comment. ad ſcripta Epicuri*: quæ *Epicuri* doctrina non fuit levis momenti, prout à nonnullis imperitis habetur. Prioribus annis craſſo modo SPERLINGIUS eum reformavit: poſtmodum autem CARTESIUS, & jam Angli, corpuſcularem Philoſophiam receperunt. Conf. THOMAS CORNEL. CONSENTIN. in *Progymnaſm. Phyſ. de Initiis Naturalium*, *Progymn. 2.*, qui liber accuratus eſt, & qui tanquam in nucleo hoc negotium exponit, L'AMI *in Tr. ſuprà allegato*

Quoad *tertium quæſitum*, ſanè modernorum non pauci oſtendere nituntur (1.) nulla elementa pura & per ſe præexiſtere vel præexſtitiſſe nunquam, formaliter ante miſtorum conſtitutionem, niſi indigeſtum Chaos illud ita vocare placeat, ex quo, tanquam materia univerſali, omnia producta fuerunt; cum nuſpiam legamus, Deum primò corpora ſimpliciora, & ex his demum mixta vel compoſita feciſſe. (2.) Nulla elementa pura per quamcunque etiam concretorum reſolutionem expectari poſſe, quamdiu terminus certus ejuſmodi reſolutionum nos latet. Imò (3.) quamdiu Creatoris modus nos fugit (fugiet autem, quamdiu in hac mortalitate erimus;) tamdiu quoque in penitiorem principiorum naturalium cognitionem nos non perventuros; cùm qui hanc poſſideat, & modum eadem, pro diverſitate miſcendorum, combinandi noverit, ſine dubio ad producenda corpora naturalia aptus exiſtat, quod Omnipotentiæ Divinæ derogare videtur. Ergo nec prima nec ultima ſunt illa corporum Principia ſeu elementa, ſed ſunt ſaltem Principiata, ex aliis particulis ſimplicioribus, per varias texturæ viciſſitudines, prius con-

ſtructa, unde & ſub reſolutione in alias ſucceſſivè faceſſant particulas ſimpliciore, quæ nempe nunc immediatè, idque rariùs, nunc mediatè, idque frequentiùs, ex aqua oriuntur, & in hanc & terram ut plurimum ultimò reſolvuntur; dum quamplurima, quæ maximè videntur compoſita, v.g. Vegetabilia & Animaliaque immediatè ex aqua naſcuntur & nutriūtur, per multiplicē particularū aquearum in alias particulas modò dictas mutationem mechanicam vi ſeminali factam, oriri, & ita animalia quoque ex aqua mediatè, ſicut ipſa quoque vegetabilia, eorumque immediatè producta materialia, ſubreſolutionibus: deſtructâ ſeminum poteſtate, tandem in aquam ultimò redire videantur, hâc in aliud prius vel poſterius immutabili: quam antiquiſſimam *Thaletis* opinionem reſricavit, hoc ſeculo HELMONT. hinc inde *in ſuis ſcriptis* item David von der BECHE *Experim. & Meditat. circa naturalium rerum Principia*: ſuô modô lucem affundit BOYLE *in Chym. ſceptico*, item TACHEN. *in Hippocr. Chymico*, ex quo & *Helmontio* BECKIUS omnia ſua conſarcinavit.

Eo ipſo, quod nullibi præterquam in miſtis ſeu compoſitis deprehenduntur particulæ hæ ipſæ, manifeſtum eſt, eas non præexiſtere extra corporum compoſitionem, ſed fieri demum à vi ſeminali ſub corporum generatione, dum ſimplici actu aqua v. gr. & in particulas tales mutatur, & ſimul ex his compoſitum conſtituitur. Porrò eo ipſo, quod tales particulæ miſtorum, ex quibus immediatè conſtant, non ſunt Principia primogenea, ſed Principiata ſecundogenea, ſuſpicio oritur, annon etiam ſint transmutabilia invicem? Equidem mediata tranſmutatio extra dubium eſt, dum particulæ vi ſeminis deſtitutæ per corruptionem concreti in aquam redeunt, quæ in alio corpore in alias mutatur particulas. Sed de immediata etiam quæritur, annon immediatè v. gr. pingue in alcali, aut acidum in alcali, vel acidum in pingue, pingue in terram &c. mutari poſſit? quod ipſum non penitus impoſſibile eſſe, experimenta Chymicorum confirmare videntur: in ſpecie, an alcalia, tam fixa quàm volatilia, formaliter in miſto præexiſtant, prout poſtmodum per ignem eliciuntur, dubium eſt, dum potiùs ſubtile oleoſum in miſto alcali vices ſuſtinere videtur; ita ut alcalia reverà ex oleoſo principio vi artis oriri videantur. Nam, ubicunque fixa vel volatilia deprehenduntur aut præparantur alcalia, ibi ſemper oleoſi ſeu ſulphurei reſolutio & alteratio præceſſit, hinc non niſi vel igne, quo liqueſcit pingue, vel putredine, in quo alteratur pingue, alcalia tàm fixa quàm volatilia ſeparari ſolent.

Certè dum particulæ ſalinæ, forſan & terreæ, non reperiantur, præterquam in corporibus compoſitis, per ſua ſemina productis, non autem in ſimplicibus, niſi quantum de illis plus minus reſolutis participant, ſequi videtur non tam primigenias eſſe particulas illas, quàm ſecundogeneas, per ſemina ſub materiæ proximæ in corpus ſpeciale tranſmutatione productas, adeoque non tàm ſunt corporum principia materialia, quàm principiata, ex materia proximè, quæ ſeminis actioni ſubeſt, pronata; unde non tam materia componens, quàm conſtituens corporum, illæ particulæ dicendæ erunt, & non tam in corporibus conſtituendis, quàm conſtitutis, obſervabiles ſunt.

Ex banc ſubſiſtentiam corporum ex aqua per motum, confirmat preſertim analyſis, ſeu ultimata corporum in aquam, etiam quæ aquæ maximè reluctantur, reductio; ver. gr. pinguedo animalium, & olea vegetabilium: Attributa quidem habent toto genere aquæ contraria, & tamen maximam partem, ſi non tota, tandem per alcali crebriorem aëri expoſitionem, in aquam tranſeunt. Si ergò ſubſtantia aquæ ſummè contraria in aquam denuò abit, & ita ex aqua ultimatò conſtat, quidni de aliis facilior longè ſubſumptio erit?

Pertinet huc ſyncriſis, qua mediante ex aqua fit terra, ſecundùm experientiam BOYLE *Tr. de Orig. Formarum*; ſi adeoque ſubſtantia maximè aliena, ut terra ex aqua formata, quidni etiam aliæ minus ab illa abludentes? Adeò *ut ab Efficiente corporum compoſitorum, h. e. à principio ſeminali, vel immediatè ex aqua, vel mediatè ex illa, jam in aliam larvam cujuſdam concreti mutata ſub corporum compoſitorum generatione illa minima quatuor materialia oriantur*, quæ ipſa tamen materialiter per *ſyncriſin* ſeu ſui conjunctionem & mutuam texturam, per *διάκρισιν* ſeu ſui ſeparationem, & per *metacriſin ſeu metaſtaſin* aut tranſpoſitionem materialiter corpora ſub generatione componant, eadem ſub corruptione fatiſcere faciant, vel etiam ſub alteratione diverſimodè immutent: *Quin & ratione texturæ ſuæ ſub mutuo coalitu, & ſpecialis motus ac quietis in minimis, omnium qualitatum, tàm manifeſtarum, primarum, ſecundarum & tertiarum, quàm occultarum, origines & formales cauſæ exiſtant;* ac tandem ob mutui nexus & texturæ ſeminalis fatiſcentiam, poſt plures alterationes in aquam tandem redeant elementarem. Vel, ut breviùs dicam, per ſyncriſin fiunt, per diacriſin intereunt, per metaſtaſin immutantur & alterantur omnia corpora, idque mediante motu. Sumamus e. g. vitrum, quod eſt productum artificiale, & corpus multiplicis affectionis, fit ex particulis minutis terreis, arenæ, particulis cinerum aut ſalis alcalini fixi, quæ mediante motu liquefactæ abeunt facillimè beneficio ignis in vitrum, tanquam corpus tertium ſingulare. Hæ particulæ in igne coëunt in concretum unum novum exemplo maniſeſto, quod motu emergat tale corpus novū. Item ſumamus cinnabarin, cujus geneſin conſideremus, quæ eſt, ſi ſulphur & mercurius vivus miſcentur, factaque in igne ſublimatione ipſorum fit conjunctio, eritque cinnabaris planè corpus novum, differens à ſulphure & Mercurio, peculiares proprietates habens ab iſtis duobus ingredientibus. Sumamus minium, quod eſt plumbum calcinatum, cujus corpus eſt rubrum, inſipidum & ponderoſum: Huic infundatur acetum deſtillatum, hæc miſta dant liquorem dulcem, ſaccharo dulciorem: quod ſi evaporet phlegma ſeu acetum deſtillatum, habeotur in fundo nova corpora, cryſtalli ſcil. dulces, candidi, perſpicui, ponderoſi, planè differentes à minio & ab aceto deſtillato. Et ne hæreamus in artefactis, in naturalia inquirere lubet. Conſideremus vinum; aut liquorem aquoſum ex vitibus inciſis ineunte vere deſtillantem, *das VVeiremben VVaſſer*, qui habet ſalis minimum, & acidulus eſt tantillum; quacunque ratione tractetur, nil tamen habetur, quàm phlegma. Hic idem liquor ſimul eſt materia ſimplex & homogenea proxima radicis, foliorum, baccarum, corticis & pellicularum, in quibus eſt ſuccus auſtero-acidus: ſuccus iſte dat muſtum, muſtum dat vinum, vinum dat tartarum, fæces & acetum, acetum deſtillatū dat phlegma, ſpiritum & alcali, & plura alia. Hæc mille producta ſecundùm ordinem variantia ex una eademque ſimplici provenerunt aqua vitis, quæ conſtat ex particulis minimis in motu conſtitutis, per nudam tranſpoſitionem alteratis, diverſimodè intertextis, tranſpoſitis, & vario modo ordinatis, tàm varia corporum induit ſchemata, & nova dat concreta. Amplius contemplamini vinum & acetum: Illud ſi includatur phiolæ hermeticè ſigillatæ, ut nequeat ſubſtantiæ fieri ſeparatio, exponatur calori blando, & vinum degenerabit in acetum per nudam metaſtaſin particularum minutiſſimarum, & nudam in textura mutationem. Pergamus ad Diacriſin demonſtrandam. Recipiatur nitrum, deſtilletur lege artis, & acquiritur nubes ſeu vapor rutilans, qui condenſatus abit in liquorem ſeu ſpiritum acidiſſimum volatilem; ſic facta eſt per diacriſin nitri deſtructio per ſeparationem volatilis à fixo corpore. Syncriſeos exemplum ſit hoc: Recipiatur ſal tartari fixum; huic affundatur ſpiritus nitri acidus, & factâ effervescentiâ novum regenerabitur nitrum ſc. per inverſam texturam & unionem mutuam particularum minutiſſimarum alcali cum acido componitur novum corpus. Ergò omnia corpora conſtant ex particulis minutiſſimis, & pro varietate earum variat corporis textura.

Has verò inter particulas minutas primatum reverà obtinent, & magis ferè præ cæteris activæ ſunt, *ſalinæ*, aqueis particulis facilè unibiles, unde Doctrina ſalium probè conſideranda venit pro conſtitutione corporum & phænomenorum, eorumque ventilatione ritè cognoſcenda. Salia enim in tota natura tantùm non primarium ſunt inſtrumentale principium, ſed & in ſalibus eſt vis ſeminalis, fermentativa, præcipitativa, & coagulativa. Conſtant particulis rigidis, acutis, penetrantibus, indeque quaſi ſcindentibus & pungentibus, adeoque linguam, cujus reſpectu ſapidæ ſunt, notabiliter afficientibus, prompteque in aqua ſolubilibus, & ipſi ſatis facilè unibilibus. Sunt in generali differentia, vel *acidæ*, vel *urinoſæ* aut *alcalinæ*, quæ duo ſibi invicem, tanquam duo extrema oppoſita, mutuo concurſu ac permiſtione ſe uniunt, & in ſal, nempe ſal tertium *ſalſum ſeu enixum*, ex utriſque iſtis compoſitum, abeunt, ſub quibus prolixa ſatis ſalium diverſitas comprehenditur.

Hæ ipſæ particulæ cum pingui ſulphureo conſtituunt ſimul radicem virtutis & efficaciæ ſeminalis, ita quidem, *ut primariò hæc reſideat in pingui ſeu oleo, cui inſtrumentaliter inſerviunt acidū & alcali in generatione corporum:* ut taceam, eadem

præcipuarum in rerum natura operationum, coagulationum & diſſolutionum, fermentationum & efferveſcentiarum, putredinum, ſolutionum & præcipitationum; uno verbo; innumerarum ferè in corporibus inſignium mutationum, eſſe inſtrumenta.

Sub generali autem acidi & alcali nomine innumerabilis ſalium, tanquam particularum magis activarum, *diverſitas comprehenditur*, cùm tàm urinoſa quàm acida mille modis pro varietate concretorum, in quibus exiſtunt, ſecundùm proprietates mechanicas inter ſe differant; unde & tam variis modis inter ſe & cum alterius generis moleculis combinari, mutuò uniri, ac diverſi ſaporis diverſiſſima ſalſa ſalia exinde componi poſſunt; ex quorum omnium varietate ſpeciales quamplurimæ & ſuprà nominatæ operationes & mutationes naturales derivandæ ſunt. Plurimi quidem noſtri temporis Chymici ex malè forſan intellecto Helmontio Acidum & Alcali ad bina elementa corporum naturalium reſtringunt, quorum concurſus diverſi generationum, diſſolutionum, coagulationum, denique omnium naturalium phænomenorum immediatæ, veræ ac unicæ cauſæ exiſterent; de qua hypotheſi, qui cupit exactè legere, adeat TACHEN. *in Hippoc. Chymico, & Clav. Medic. Hippocraticæ*, qui primò glaciem fregit: item ZWELFFER. *in Append. ad Animadverſ. in Pharm. Auguſtanam p.* 67. Cum his confer. BERNHARDUS SWALBE, *Belga Friſus, de duobus Pugilibus*, acido nempe & alcali; utut pauca habeat de proprio, ſed ex aliis corraſerit; ſatis tamen concinnus eſt in deſcribendis ſalibus, & inſtar omnium, propterea meretur, ut legatur: ad illam tamen Autoritatem, ut omnem dubitandi occaſionem ſuſtulerit, nondum pertigiſſe videtur, cùm plures phænomenorum naturalium, & præternaturalium Theoriæ per hanc explicari non poſſint, ſed ſaltem potiùs detorqueantur. BECKIUS *in Barnero Caſtigato* laudem meretur, ſicut & JOHANNES BAPTISTA TRAVAGINI, qui ſcripſit *ſynopſin medicamentorum ſuorum;* in fine addidit *Append. Fundamentorum Philoſophiæ Experimentalis*: Omnia ſundata ſunt in acido & alcali, qui liber eſt accuratus, & in Chymia ſingularis. SYLVIUS quoque *Praxin* ſuam, & *Diſſert Phyſiologicas*, ſalibus ſuperſtruxit; cum quibus moderni alii conferantur.

Verùm, quæ de Elementis Peripateticorum & Principiis Chymicis ſupra dicta ſunt, & hic obſervanda veniunt: unde patebit, quod acidum & alcali non ſint principia concretorum materialia, ſed tantùm principiata. Quod enim non ſint ex elementis primis ſeu ultimis, adeoque ſimpliciſſimis, ex eo conſtat, quod non, niſi in concretis jam conſtitutis & genitis, reperiantur; extra eadem autem nuſquam acidi aut alcali veſtigium deprehendatur, adeoque ante corpora conſtituta & genita non exiſtant: unde patet, eadem vi ſeminali ex materia aliquali per tranſmutationem generari, & ita in concretum cum aliis coaleſcere. Imò dantur corpora, in quibus præter acidum & alcali non tantùm particulæ terreſtres & aquoſæ, ſed aliæ quoque, ver. gr. inflammabiles, inſunt, uti ex ſulphure & oleo communi, item ſpiritu vini, videre eſt: ſicut & plurima in corporibus naturalibus phænomena obſervantur, quæ ab his duobus principiis nullo modo deduci poſſunt, quando v.g. aqua fluidiſſima agitatione vehementiori in ſpumam firmiorem redigitur, & corallia rubra pellucida & rubicunda per ſolam contuſionem & cribrationem in pulverem album & opacum degenerant: vid. BOYLE *de Acido & Alcali*. Accedit & hoc, quod interdum acidum & alcali invicem tranſmutabilia ſint, quod patet ex tinctura Nephritica Ammelungii, & ſpiritu carminativo Michaëlis, ex tartaro & nitro, &c; in quorum deſtillatione prodit ſpiritus urinoſus, remanente capite mortuo purè alcaliſato; ab oleo autem tartari unà deflagrante nitrum in alcali figitur. Sic formicæ, quæ acidum intenſè ſpirant, per putrefactionem ſuggerunt ſpiritum urinoſum, cum pauco oleo; ſub qua ex mutata particularum reliquarum cum acido textura concretum novum urinoſum emergit; quod etiam de aliis rebus putreſcentibus obſervandum, quæ ſub putredine copioſum ſal volatile ſuggerunt: ut taceam, quod alcalia in concretis non formaliter, ſed materialiter, præexiſtant, de quo infrà.

Erunt ergò Principia ſalina, Acidum & Alcali, non Principia naturæ formalia, ſed hujus tantùm inſtrumenta. Nam utut in artis operibus, tàm Chymicis quàm etiam Mechanicis, utramque faciant paginam, prout nempe artifex illa aptè dirigere noverit, & hoc quidem in ſubjectis jam conſtitutis ſeu genitis, nec de naturalibus dubium ſit, quin etiam hic acidi activitas in alcali plurium motuum inteſtinorum & alterationum ſit Autor; de principio tamen movente quæritur; in ſe ipſis enim, ceu particulæ materiales, motus principio carent. *Materia ſubtilis Carteſiana, Movens univerſale*, equidem multum lucis contribuet; ſed de particulari movente eſt quæſtio, ſub cujus directione adeò determinatos motus in concretis, generationi & corruptioni obnoxiis, obeant. Equidem ignis cœleſtis ſcintilla in quovis ſemine latitans, ſeu ſpiritus inſitus, ex univerſali in ſemine concentratus, eſt operationum principium; ſed hanc eſſe præcisè acidam, adhuc clariùs deducendum: quin ex activitate hujus principii ſeminalis, quod occultum demum ſit manifeſtum, ab eodem augetur & propagatur; utut verum ſit, dum ſpiritus iſte ſeminalis ſub oleoſo tegmine reconditus lateat, proximè acido adhæret, ita, ut alterum abſque altero moveri nequeat, non ſecus ac in luce candelæ, lux acido juncta, alterum ſine altero vix operatur; eſt tamen in ſeminalibus lux iſta, ſeu ſpiritus ſeu ignis cœleſtis, principale; acidum junctum inſtrumentale eſt medium, quod concreti vi ſeminali fatiſcente, proprio nutu in varios impetus erumpere ſolet in fermentatione, putrefactione, &c.

Ipſa autem Principia ſalina, Acidum & Alcali, quod attinet, acidi conceptum lingua ſola ſuppeditat, hujuſque ampla ſatis familia in omnibus regnis reperitur, præſertim verò in regno minerali, juncti utplurimum cum pinguedine, unde larvam ſulphuris verè ludit; hinc eminet præſertim ſulphuris communis acidum, ex quo ſal commune, gemmæ, nitrum, vitriolum, alumen & ſimilia, ſuam aciditatem obtinent: quin etiam omnia metalla, eorumque ſulphura, ut & mineralia, e.g. antimonium, aliaque ſubjecta ſulphura, aciditatem plus minus intenſam junctam habent. In tota enim natura non reperitur ſulphur ſeu pinguedo, cui non pro parte adjunctum ſit ſal acidum manifeſtum, quod ſub forma quoque ſalis ab eodem per mechanicam ſeparare licet. Sic Mars copioſo turget acido, quod adveniente aqua ſolvitur, ut in corpus ſuum agere poſſit, hinc rubigio. Auri acidum facilè manifeſtatur: ſi enim colliquato auro immittatur Mars, ſtatim rubigine plenus extrahitur, id quod fit ab acido Martem rodente. In vegetabili regno rarius etiam reperitur acidum, aut certè temperatius; naturaliter in fructibus, eoſque conſtituentibus ſuccis, in quibus progreſſus, ut ſucco citri, berberum, limonum, &c., eſſe ſolet ab aciditate auſtera ad aciditatem blandam aut omnimodam dulcedinem, prout plus vel minus acidum temperatur ab occurrente alcali pingui, quæ dulcedo in ſuccis expreſſis per fermentationem denuò introverſa, manifeſtam aceti aceſcentiam prodit.

Quod pingue acidum temperet & occultet, videre eſt in tartaro; ille enim acidi ſaporis deſtillatus oleum dat copioſiſſimum, quo mediante aciditas ampliùs nulla apparet. Præter hæc acida vegetabilium ſapore ipſo promptè ſe manifeſtantia, etiam occulta acida lignorum compagem imprægnant, quæ in vaſis deſtillatoriis igni aperto concredita emittunt ſpiritum acidum volatilem; unde fumus, in combuſtione lignorum corrodens oculos noſtros, nihil eſt aliud, quàm ſal acidum, combuſtione avolans.

Sunt porrò acida utplurimum volatilia, plus minus tamen, nunquam tamen aut rarò ad alcalium volatilitatem accedunt, ſed ferè poſt phlegma ſeu aquam in igne elevantur. Pauciſſima obſervantur fixa, quale eſt acidum, quod in auro & argento deprehenditur, it. ſuo modo ſal vitrioli fixum emeticum.

Aſt in regno animali pauciſſima ſunt manifeſta acida ſecundùm naturam, & ſi quid acidi ineſt, ſemper ſub tegmine pinguedinis & corporis oleoſi ſeu ſulphurei latitat, ita quidem, ut *Helmont.* hoc extra ſtomachum omnibus partibus hoſtile pronunciet. De Acido ſtomachi non eſt ut multa dicam. De ulcerum acido corroſivo, oſſa quoque ſubinde corrodente, cùm ſit præternaturale, jam taceo: quò etiam pertinet acidum ſtomachi præternaturale per vomitum ejectum, ſæpè pelvium ænearum ſubſtantiam corrodens. Imò quædam animalia potens ſatis acidum fovere, formicæ teſtantur, utpote quarum (1.) cumulis immerſi flores borraginis, cichorii, &c. eorum color cœruleus in rubrum immutatur; (2.) eadem animalia liquorem fundunt, qui ſine dubio illius pruriginis dolorificæ, quam animalculorum horum contactus affricare ſolet, quemque acidum eſſe, Mechanica docet; quale quid de apibus HOOCK *in Micrographia* ſuſpicatur. Ad acidum animale tandem refero, quod BOYLE *in Chym. ſcept.* notavit

ex

ex urina, præter alcali, ſal quoddam ſali ammoniaco ſimile, adeoque de acido participans, prolici poſſe. Pariter ſunt, qui commuuem urinæ & ſanguinis ſpiritum ammoniacalis quoque naturæ eſſe docent: vid. TACHEN. *Hippocr. Chym. c. 12 p. 73. & 74.*

Huic ſali acido opponitur *ſal urinoſum*, ita vocatum à ſapore & odore, quos ſimiles habet cum urina humana. Aliàs termino uſitatiſſimo nominatur *alcali*, ab herba *Kali*, apud Ægyptios frequenter creſcente juxta ſalſum flumen Nilum, ſapore nitroſo, quæ à veteribus Ægyptiis concremata, & ex eadem copioſiſſimum elicitum fuit ſal urinoſum fixum, quod Ægyptii dixerunt Kali. & præpoſito Arabum articulo al, ortum eſt alcali, quaſi das Kali. Hæc herba hodienum reperitur apud Seeburgum, & eſt ſpecie ſedi. Hoc nomen latiùs fuit extenſum ad omnia ſalia vegetabilium; ſed cùm obſervatum eſſet, quod tam ſalia volatilia, quàm alcalia fixa, contraria eſſent acidis, factum eſt, ut adhuc latiori ſenſu omnia ſalia urinoſa, tàm volatilia quàm fixa, dicta ſint Alcalica: unde vocabulo *Alcali* impoſterum ſemper utemur pro *omni ſale urinoſo*. Notandum tamen, quod in lectione *Zvvelfferi* ſemper occurrat *ſal ſalſum*, quod ille, ſed falsò, pro ſale urinoſo uſurpat, unde cautè legenda ſunt ejus ſcripta. Illa enim ſalia vocantur ſalſa, in quibus acidum cum alcali ad punctum ſaturationis pervenit: id quod in alcalicis non factum eſt, etiamſi aliquid acidi in iis condatur. Vocatur etiam hoc Alcali ſeu Urinoſum Sal lixivioſum, propterea, quod maximè per aquam ſub forma lixivii è cineribus vegetabilium eliciatur; hinc vulgò pro Synonymis habetur ſal urinoſum, lixivioſum, & alcali, *utut propriè & accuratiùs loquendo ſal urinoſum atque lixivioſum uterum inter ſe, ratione volatilitatis & fixitatis, differant*, h. e. omne ſal urinoſum ſit volatile, omne verò lixivioſum ſit fixum; alcali autem forſan ſe indifferenter ad utrumque habeat, licet ZWELFFER. *in Apolog. contra Tachen. p. 27. 110. & 148.* hoc in dubium vocet.

In duplici etiam ſunt differentia alcalia.

1. *Volatilia* ſeu urinoſa, dicta nativa, quæ aut ſpontè exhalant, aut leni igne in auras elevata avolant & non perſiſtunt, ut ſpiritus C. C., ſalis ammoniaci, urinæ, ſanguinis, viperarum, &c.
2. *Fixa* ſeu lixivialia aut alcaliſata, Artificialia dicta, quia arte à ſalibus volatilibus producuntur & figuntur, v. gr. ſal tartari, cardui benedicti, &c. quæ in igne perſiſtunt, non avolant, & tandem cum arena miſta in vitra abeunt.

De animalibus nullum dubium eſt, quin turgeant copioſiſſimo ſale volatili urinoſo, quia ex iis horumque partibus, v. g. oſſibus, carnibus, ſanguine, urina, &c. ſalia volatilia & penetrantiſſima, acidum mortificantia, eliciuntur, quæ ſemper conjuncta ſunt cum blando oleo.

In vegetabilibus etiam triplicia reperiuntur ſalia volatilia:

Aut

1. *Acriora*, ſenſuique manifeſtiora, ut in plantis ſapore acri & ferè cauſtico conſtantibus, v. gr. armoracia, naſturtio, ſinapi, cochlearia, raphano, &c.

Deinde

2. Salia volatilia à ſulphure magis *temperatiora*, eaque in plantis aromaticis ſeu ſalino-oleoſis, v. g. ſalvia, majorana, fœniculo, aniſo, roremarino, mentha, abſinthio & ſimilibus; quia dicta ſalia volatilia ſemper cum blando oleo conjuncta ſunt. Imò hæc ſalia volatilia vegetabilium per artificialem putrefactionem manifeſtari, & ſub forma ſicca ex vegetabilibus omnibus elici poſſunt, contradicente quamvis ZUVELFFERO *Pharm. Reg. pag. 216* & MOEBIO *Fund. Med. c. 10. p. 190.*; cujus laboris modum D. KOCKS *in Transact. Philoſoph. Anglicanis*, & UVEDEL. *in Tr. de ſale volat. plantarum*, ſuggerunt: conf. etiam SCHROECK *in Animadverſ. contra Zvvelff. p. 525. & 526* & Dn. D. BOHN *Exerc. Phyſiol 7. de Sanguif. in Corollario*, qui affirmat, quod ex frumentis ſal volatile copioſiſſimum proliciatur, & ex pipere ipſo ſal volatile penetrantiſſimum acceperit, quod Febrifugum egregium non ſine cauſa conſtituere ſuſpicatur.

Denique

3. Salia volatilia *occultata*, minusque ſenſui manifeſta, in plantis vulnerariis reperiuntur, in quibus occultum urinoſum (cujus ratione & beneficio mira ſolent operari,) demonſtrat Helmont ex Mechanica, dum illorum ſuccus, v. g. plantaginis, cherefolii, hyperici, &c. promptè reſuſcitat Mercurium ſublimatum, acidum ejus imbibendo. Participant etiam nonnihil de ſubtili acido, hinc ſunt quaſi naturæ ſalſæ & quodammodo nitroſæ.

In mineralibus autem hujusmodi ſalia, tàm volatilia quàm fixa, vix obſervantur, multò minus hæc ex illis educi poſſunt, niſi ex nitro, ex quo ſingulari encheiriſi ſpiritus urinoſus elici poteſt: Quò etiam referatur argilla, item ſpiritus & ſal volatile terræ ſigillatæ Danicæ, cujus mentionem facit BARTHOLINUS *in Act. Haffnienſib. T. 1. c. 11.* & BOYLE *de Gemm. p. 181.* item ſal in lapide calcario latitans, & per calcinationem manifeſtius redditum.

Hæc fuerunt volatilia urinoſa ſalia, eaque nativa. Juxta hæc ſunt etiam ſalia vegetabilium urinoſa fixa, eaque tantummodo artificialia, ſeu per artis opem mediante ignis concrematione producta, qualia ſunt iſta, quæ in cineribus vegetabilium poſt combuſtionem horum remanent, & per elixiviationem eliciuntur, quamvis ex uno majorem, ex altero minorem, v. g. helleboro, ligno guajaco, &c. horum quantitatem acquiramus, de quo phænomeno vid. ZUVELFFERUS *Pharm. Auguſt. pag. 453. & Phar. Reg. pag. 34 & 231.*

Quæritur ergò à recentioribus non immeritò: utrum ſalia vegetabilium, antequam iisdem extrahuntur, inſint actu & formaliter? an verò ſaltem potentiâ & materialiter? Reſpondeo: ſciendum pro diverſo ſalium conceptu ſalia vegetabilibus etiamnum mixtis, tam actu & formaliter, quàm potentiâ materialiter, ineſſe & non ineſſe, rectè affirmari poſſe. Nimirum, ſi per ſalia intelligantur particulæ ſalinæ, plantis nondum elicitæ, ſed hinc inde adhuc diſperſæ, partibus tamen reliquis aëreis, ſulphureis ac terreſtribus contradiſtinctæ, nemo ſimplicis veritatis amans negaverit, ſalia vegetabilibus, etiamnum mixtis, hoc ſenſu quoque actu & formaliter ineſſe; ſi verò per ſalia intelligantur ſalia fixa per incinerationem parata, ante calcinationem non actu & formaliter, ſed potentiâ ac materialiter ſaltem vegetabilibus inſunt adhuc. Formaliter plantis ineſſe poſt *Paracelſum* TACK. *de Reſurrect. Rerum*, & VVILLIS. *de Ferment. c. 2.* affirmare videntur; dum ſal hoc in cineribus reperiri ſcribunt, non quia per ignem noviter erat genitus, ſed quia per illius mixtum adhuc integrum diſperſæ atomi, aliis ſibi interjectis particulis per incinerationem propulſis, magis coïerint, atque per concentrationem ſui in cineribus ſub ſalis corporalis ſpecie remanerent. Verùm quod ſalia hæc ſub tali fixitatis modo plantis non inexiſtant, ſed potius per ignem fiant, probatur inde:

1. Quod planta ante calcinationem prius decocta dimidiam poſtea partem ſalis ſaltem exhibeat.
2. Ex plantis putrefactis nullum ſal fixum elicitur, utut diu ſatis crementur; quia omne ſal ſub volatilitatis ſtatu propellitur.
3. Pro diverſa incinerationis ratione quantitas alcali fixi quoque variat; quod non fieret, ſi hoc ſub tali fixitate, & non potiùs volatilitate, in concreto præexiſteret.
4. Fuligo ipſa, quæ ratione volatilitatis ſuæ ſumma petit, aliquam, eamque ſatis notabilem, ſi quibusdam circumſtantiis adhibitis calcinatur, quantitatem ſalis alcaliſati largitur, quam citra calcinationem in eadem præexiſtiſſe, non probabile eſt.
5. Sicut ſalia volatilia & acida vegetabilibus inexiſtentia ſapore ſuo ſe mox produnt, ita, ſi alcalibus quoque fixis ante incinerationem in his concederetur locus, & quidem in tanta, quanta ſæpiùs educuntur, quantitate, neceſſariò per qualitates quasdam ſenſibiles ſe manifeſtarent.
6. Si ſalia alcaliſata vegetabilibus ineſſent, animalia quoque, quorum nutrimentum potiſſimum hæc ſunt, de iis participarent.
7. Vegetabilia multa, ſi ſucculenta adhuc & igne leniori comburuntur, ſal ſalſum ab alcali longè differens; exſiccata verò ſal magis alcaliſatum ſuggerunt: vid. HELMONT. *Blas Human. §. 29.* TACHEN. *Hippocr. Chym. c. 3. p. 13.* BECK *Experim. & Meditat. circa rer. natu. Princip. p. 91* & NEHEM. GREVV. *de Mixt. p. 48. & 49.*

Fiunt enim ſalia fixa tantummodò beneficio ignis, per colliquationem ſalis plantæ volatilis urinoſi, cum ſulphure concreti in receſſu acido: Hæc enim duo colliqueſcunt ſub ignis tortura mutuò, ſeque invicem arripiunt, ſed ſub concurſu ſuo terram quandam fixam ſecum uniunt, & ita in ſal urinoſum

noſum

noſum fixum abeunt, quod ſpeciatim lixiviale, item ſal alcaliſatum appellari ſolet, utut promiſcuè hæc nomina urinoſis ſeu alcalibus ſalibus ſoleant tribui; quando verò colliquantis ſulphuris amplexus aufugit, abit in auras, & conſtituit fuliginem; hinc fit, ut vegetabilia oleoſa dent ſalia fixa copioſa. Hinc talia ſalia fixa ex ſubjectis regni vegetabilis copioſiùs eliciuntur, qualia ſunt v. g. ſal abſinthii; ſal tartari, ſal ciner. clavellatorum, &c. *parciùs verò & non niſi ex partibus contentis in regno animali*, e. g. in capite mortuo ſanguinis humani remanet ſal fixum, non item ex carne, oſſibus, &c.

Dicta bina ſalia, Acidum & Urinoſum, etſi ſint contraria invicem, attamen, ubi mediante ſubjecto humido aut liquido conjunguntur, in quo nempe promptior & expeditior eſt motus, motu effervescentiæ & fermentationis ſe uniunt, invicem coëunt, & conſtituunt novum compoſitum, ſcilicet *ſal ſalſum tertium*, ex utriusque miſcela quidem conſtans, neutrum tamen eorum abſolutè, ſed potiùs tertium ſingulare immediatè ex eorum unitate reſultans, v. g ſal ſalſum, juxta *Zwelfferum* acido-ſalſum, & quidem nunc per naturam, v. g. nitrum, ſal commune, &c., nunc per artem, v. gr. ſal ammoniacum, tartarus vitriolatus, &c. Antequam verò coëunt in unum, invicem pugnant, unde dicuntur Pugilia Naturæ Inſtrumenta; quorum pugna, quando ceſſat, dicitur miſtura ſaturata: v. g. ſal tartari & ſpiritus vitrioli conjunguntur, unde ex evaporatione liquoris fit ſal ſalſum tertium & ferè inſipidum, tartarus ſcilicet vitriolatus, ubi acidiſſimus ſpiritus vitrioli coit in corpus ferè inſipidum; pari ratione, qui conficitur ex ſolutione vitrioli Martis, ac per affuſionem ol. tartari per deliquium præcipitatur, *Tachenii* tartarus vitriolatus dictus, ex inſpiſſatione liquoris paratus; Præcipitatum verò eſt reverà crocus Martis adſtringens, ex minera Martis anteà à ſpiritu acido corroſus, & jam per contrarium præcipitatus: Item ſalſum eſt, *quando ſpiritus ſalis* acidus *cum quocunq; ſale volatili urinoſo junctus, conſtituit ſal ammoniacum.*

Cæterum, ſicut alcalia ſunt duplicia, fixa & volatilia, ita etiam ſalia hæc ſalſa propriè enixa dantur triplicia, pro natura nempe ſalium ſimplicium, compoſita conſtituentium, v. g. ſunt vel fixa, vel volatilia, vel mediæ conſiſtentiæ. *Fixa* ſunt, quando utraque ſalia, præſertim alcalia, fixiora erunt, v. g. tartarus vitriolatus, ſal hypochondriacum, quod ex capite mortuo ſpiritus ſalis ammoniaci cum cineribus clavellatis parati producitur, ſalia enixa Glauberi, item ſal commune, quod eſt ſalium fixum ex alcali fixo, ab acido ſaturato; *Volatilia* verò, quando ex volatilibus: e. g. ſal quod emergit ex aceto deſtillato & ſpiritu urinæ. *Mediæ conſiſtentiæ* ſunt ea, quæ nec fixa ſunt, nec tamen adeò volatilia, v. g. ſal ammoniacum, quod in igne avolat; conſtat enim ex alcali volatili: item ſalia eſſentialia vegetabilium ex eorundem ſuccis parata, qualia ſunt v. g. tartarus, ſal eſſentiale meliſſæ, &c. Ne fiat confuſio ſalium cum vocabulo ſalſi, notetur, *Zwelfferum* cum alcali ſalſum confundere, & omnia ſalia volatilia ſalſa vocare, ut ex ejus ſcriptis patet, ſed minus rectè. Nam propriè loquendo ſalſum ordinariò innuit compoſitum quoddam novum, ex alcali & acido ritè combinatis: quare autem *Zwelfferus* ſalia volatilia dicat ſalſa, ratio hæc eſt, quod vix alcali, præſertim volatile, reperiatur purum in tota rerum natura, cui non adhæreat tantillum acidi, licet minimum illud ſit Audeo dicere, me nunquam vidiſſe alcali purum, niſi in ſpiritu ſalis ammoniaci cum calce viva parato, qui eſt purus ſpiritus alcalicus.

Quod autem ex miſcela horum duorum ſalium novum tertium fiat, ratio hæc eſt, quod alcalia ſint corpora magis poroſa ac quaſi majora, ſeu quaſi ſubtilibus cavernulis prædita ſeu vacua; Acida autem ſunt corpuſcula acuta & rigida, minora, ſcindentia, quæ in cavitates ſeu ſpatiola particularum alcalinarum ſe inſinuant, hinc ſe exactiſſimè uniunt, ſicut cuneus intruditur foramini; ratione cujus unionis fit nova textura, quæ accipit novas qualitates & novum ens, ſcil. ſal ſalſum conſtituitur. Dum autem ita ſe uniunt, fit pugna ſeu motus, ut ſe mutuò poſſint capere. Motus hic fit mediante liquido quodam, quo non ſolùm diluuntur & reſolvuntur ſalia, ſed & motor ſimul, de quo ſuprà, in actum ſecundum excitatur: ſalia enim, niſi reſoluta, non agunt.

Reſolutis ergò mediante liquido, acidum agit in alcali, & alcali viciſſim in acidum, donec mutuo & amicabili congreſſu ſe uniant.

Unio hæc ſalium in ſal tertium enixum non ſine concitato motu & agitatione contingit, propter diverſitatem figurarum & cõformationis iſtarum particularum, ſeu corpuſculorum ſalinorum in minimis, propter quam cauſam, dum in ſe invicem impingitur, ſeque mutuò feriunt, fit talis motio & agitatio, idque tamdiu, donec in ſitu proportionato concurrant, ut ſe mutuò unire queant. Motus hic, de quo dictum, dicitur vel *Effervescentia*, vel *Fermentatio*, qui celebres motus à ſalium activitate dependent.

Hæcce ſalſa, quoniam de utroque ſalſe participant, & ex iis compoſita fiunt, hinc miſceri poſſunt cum acido & alcali ſine ullo motu, ſtrepitu, & vehementia, activa & reactiva, quia ſponte ſe utrique ſociant & uniunt, fitque blanda ipſorum unio.

Obſervandum tamen porrò, quod præter urinoſa fixa & alia dentur ſubjecta terrea, quaſi alcalina, quæ juncta cum acidis effervescentiam inſignem excitant; v. g. ſpiritus nitri, ſi affundatur limaturæ Martis, fit effervescentia: idem facit ſpiritus ſalis, ſi cretæ affunditur vel terræ ſigillatæ: item acetum, vel ſimplex vel deſtillatum, ſi perlis, coralliis, lapillis cancrorum, vel aliis animalium partibus duris ſuperfunditur, fit inſignis effervescentia, partim quia ſubjecta hæc habent in ſe alcalia volatilia occulta, ut in animalibus, quæ ſub ſolutionis actu emergunt, coëunt & effervescunt cum acido; partim quia hæc ipſa ſubjecta terrea fixa ſunt corpora poroſa, inſtar alcalium fixorum, unde, antequam iis ſe inſinuet acidum, tanta fit actio & reactio, quæ dicitur *Effervescentia.*

Et hæc ſufficiant de differentiis ſalium, quibus tanquam fundamento tota noſtra hodierna Medicina & Theoretica & Practica, ſuperſtruitur: non dubito, ſi hæc ritè perceperitis, quod clavem non obſcuram habeatis, & viam ad Medicinam egregiè ſtratam. Feliciùs enim illi procedunt, qui in corpora mixtorumque natura ſcrutanda Chymiam cum Philoſophia Carteſiana conjungunt; hinc non tantùm in ultimis ſeu primis principiis, quàm principiis concretorum immediatis ſive ſecundis, & inde compoſitis, quorum ſuprà tria recenſui, acquieſco.

Pingues ſeu ſulphureas corporum particulas quod attinet, dicuntur hæ quibusdam ignis mixti concretus, item ſubſtantia inflammabilis, ratione cujus inflammabilitatis cum reliquis corporum elementis non tantùm differunt, ſed concreta, quibus inſunt, inflammabilia reddunt. Vocantur quoque olea propter unctuoſitatem, licèt olea non ſemper merè ſulphurea & inflammabilia exiſtant. Inflammabilem ejusmodi ſubſtantiam non minus mineralibus, v. gr. ſulphuri communi, nitro, antimonio, &c. quàm vegetabilibus, v. gr. horum reſinis & oleis expreſſis atque deſtillatis, ac animalibus, v. g. horum pinguedini, ineſſe, experientia teſtatur.

Per aqueas ſeu phlegmaticas partes Autores unanimiter intelligunt liquidiorem, inſipidam, & ad ſolvenda ſalia ſubſtantiam aptam, qualem mineralia vix exhibent; ſed hæc, quæ ſalium nomine communiter veniunt, aut de his participant, v. g. ſulphur; in vegetabilibus autem atque animalibus particularum harum proventus uberior deprehenditur, v. gr. in illorum ſuccis, horum ſanguine, urina, &c.

Qui inter activa & paſſiva magis Principia diſtinguunt, jam explicata duo pro activis, particulas aqueas & terreas pro paſſivis habentes, aqueam ſubſtantiam, ut elementum inutile, reliquorum quaſi excrementum vocant; ſed malè, cùm æquè concurrere videatur ad exiſtentiam & conſervationem corporum compoſitorum, horum mutationes, ac aliud ex jam dictis elementis, v. g ad fermentationem, cryſtalliſationem, diſſolutionem, &c.

Ultimum corporum principium particulas terreas dixi, quas aliàs caput mortuum vocant, h. e. particulas concretorum ſicciſſimas, non inflammabiles, & ignis, & aquæ potentiæ reſiſtentes, quæ in corporibus ſolidioribus idem præſtant, quod aqueæ in liquidis, h. e. ſpatiola inania cæteris principiis interjecta replent, hæcque diſcontinuant, & volatiliores particulas ſibi implicitas retinent, imò his & toti concreto firmitatem conciliant.

Porrò ipſa Corpora compoſita vel homogenea vel heterogenea ſunt. Si concurrunt particulæ *homogeneæ*, fit corpus ſimplex. *Heterogenea* ex pluribus corporibus diſtinctis, certo nexu & artificioſo coalitu, miro tamen ordine, invicem ſubordinatis, plus minus compoſita obſervantur, ita, ut machinæ cuiusdam polydædalæ faciem

perquàm

perquàm concinnè repræſentent, quæ etiam, prout ita conſtructa eſt, ſecundùm mechanicas conditiones & proprietates moveri ſolet, unde & tàm variæ illius operationes inde reſultant, quales vegetabilia, & ſpeciatim animalia, exhibere ſolent: v.g. *Corpora animalium ſunt machinæ hydraulico-pnevmaticæ, quæ per ſanguinis & ſpirituum contentorum motum varias actiones edunt*, & per corporum externorum in organa ſenſuum actiones, ratione horum determinatæ ſtructuræ certas paſſiones & motiones ſuſcipiunt, quas ſenſus vocamus.

In his ergò corporibus heterogeneis tria conſiderantur.

1. Materia, ex qua partes machinæ materialiter coaluerunt, tàm remota quàm propinqua, tàm ſimilaris quàm diſſimilaris.
2. Ipſæ partes, earundem ſtructura Mechanica, formalis compoſitio, nexus, uſus, & reſpectu totius machinæ diſtinctum officium.
3. Motus Machinæ & Principium movens illius machinæ, ratione cujus ſpeciatim Vivere dicitur.

MOTVS.

Præſuppoſitâ naturâ & Eſſentiâ Motus, tàm interni ſeu ſpontanei, aut naturalis, quàm extrinſecùs communicati ſeu nonnaturalis, in ejus applicatione ad materiam, ceu Agentis ad Patiens, tria ſunt conſideranda:

1. Qualis motus in natura locum obtineat?
2. Quodnam ſit mobile?
3. Principium movens, & unde motus tàm in genere quàm ſpecie dependeat?

Motus omnis in natura eſt duplex, vel localis, vel inteſtinus. Localis eſt, quando v. gr. huc vel illuc me confero: Inteſtinus, quando omnes particulæ minimæ, in mortuo etiam, moventur.

Motus localis iterum obſervatur duplex, *Gravitatis & Impulſus*: ſed his reverà addendus etiam tertius, nempe *Motus Reſtitutionis* ſeu *Elaſticus*, qua corpus in priſtinam figuram ſponte ſuâ ſe componit, aut reſtituere plus minus nititur. Fit equidem, ut ſub conatu iſto ſeu nixu elaſtico corpora vicina plus minus impellantur; tamen ipſe elater à ſupervenienti vicinorum impulſu probè diſtinguendus venit. Imò impulſus præ aliis omnibus & univerſalior & prior ferè eſſe videtur, cùm in materiæ contiguitate quemlibet partium ejus motum neceſſariò aliarum impulſus in ſpatio ſeu loco inſequi debeat. Levitas poſitiva ſeu propriè dicta eſt nulla, nec Attractio, niſi Mechanica ferè ab arte inducta, & tamen hæc vix ſine impulſu videtur fieri. Univerſalior autem longè eſt Motus Impulſus, quàm gravitatis: quia hic ſaltem unâ lineâ deorſum ad centrum fertur; ille verò ad quasvis poſitionum differentias ſeſe extendit: Quin etiam Impulſus ad totius mundi ſyſtema, gravitas verò ad globulorum illius ſyſtematis particularia corpora ſaltem ſe extendit.

Fiunt hæc tam in naturalibus quàm artificialibus, adeoque univerſaliter, tàm in ſimplicibus quàm miſtis, & his tam perfectè quàm imperfectè talibus: hinc quilibet Motus dilatationis & conſtrictionis, Motus quilibet elaſtici, item fermentationes, putrefactiones, &c. motu ſaltem locali, eoque utplurimum pulſu, peragi videntur.

Ipſa corporum per ſemina formatio per Motum localem fieri videtur; cùm enim formatio nil, niſi poſitionem partis extra partem, certamque materiæ ſecundùm tres dimenſiones ſituationem inſinuet, hoc ipſo *omnis corporum formatio non niſi motu locali fieri poteſt*, eoque impulſus beneficio.

Duplex Motus in ſyncriſi corporum eſt: vel determinatus, & dicitur ſeminalis, quæ vis determinandi conſiſtit in ſalibus; vel vagus, qui dat Alterationes ſeminales: vid. BOYLE *in Chym. ſceptico*, item *de Form. & Qualit. Origine*, ubi hæc omnia egregiè demonſtrat; BACO de VERULAM. *in Fr. Impetus Philoſ.* qui eſt egregius: item *du* HAMEL, omnes Affectiones Proprietatesque deſcribit.

Materiæ per ſemina in corpora alia transmutatio, aquæ in plantam, hujus in lac & carnem, etiam ſaltem motu locali fieri videtur, & ex eo probabile redditur, quòd corporis reſolutio ultima pariter & intermedia, qua transmutatio & nexus ſeu craſis ſeminalis tollitur, itidem per motum localem ſaltem accidat, ſicut hoc in putrefactionibus, combuſtionibus, ſolutionibus, &c. manifeſtum eſt: ut taceam motum in minimis alium haud conceptibilem eſſe.

Operationes vegetabiles in nutritione, accretione & ſeminificatione, non niſi pulſu materiæ certo, hincque dependente coalitu cum aliis, adeoque quiete, fieri videtur, cùm & geniti & nutriti concreti diſſolutio non niſi motu locali, eoque primario pulſionis, peragi videatur.

Operationes animalium, ſive ſenſum ſive motum reſpiciant, locali pulſionis impetu peraguntur. Externi ſenſus in motu ab objecto externo impreſſo, adeoque pulſu, conſiſtunt, ſeu, ut aliàs dicunt, Tactu; interni verò non niſi in ſpirituum animalium vario, utut determinato, motu conſiſtant, qui undecunque derivetur, vix niſi pulſionis aut elaſticitatis, aut ſimili modo peragi videtur. Localis animalium motus impetu ſpirituum, hinc fibrarum motu unico peragitur.

Mobile ſeu ſubjectum, quod movetur, eſt ſimpliciter materia, quæ purè paſſivè ſe habet ad motum, utut per accidens propriæ extenſionis ac impenetrabilitatis ratione, motum ipſum ſubinde plus minus determinet; unde & hujus in omni motu habenda eſt ratio, ſcil. conditiones hujus & proprietates, tàm generales quàm ſpeciales, ſimul ſubinde determinant Motum: unde non tantùm errores interdum in operationibus naturæ per accidens emergunt, ſed etiam aliis modis ſubinde diverſimodè effectus variant.

Fundamentum determinationis Motus à materia facta eſt ejus

1. Soliditas ſeu Impenetrabilitas.
2. Extenſio ſeu quantitas, & hinc nata figuræ in corpore ſpecialis ratio. Illud quidem primariò, hoc ſecundariò: ſcilicet, veriſſimum eſt illud: *Deus & Natura ſemper geometrizant*, & *Deus omnia menſurâ, numero & pondere fecit*; Leges ſcilicet quantitativas in materia fundavit, & fundatas conſervat, & hinc ſubinde Motus determinatur & modificatur.

Motus localis iſte, quo materia, & ex hac concreta feruntur corpora, *eſt vel generalis*, magnorum mundi corporum, *vel ſpecialis*, unius alteriusque ſaltem particularis corporis: ſeu motus localis, quo feruntur corpora, vel reſpectu totius mundi ſyſtematis ejusque globulorum conſideratur, vel reſpectu ſaltem corporum in noſtro globo terr-aque-aëreo.

Ille, Univerſi qui fit reſpectu, eſt circularis, & fundatur primariò in Sole ſaltem, & ſimpliciter circa centrum mobile; dependet inde reliquorum corporum globoſorum Univerſi motus in circulum, dum illius gyro cætera circumrapiuntur corpora, & hoc ſibi adjuncta alia in circulum unà movent.

Speciatim in noſtro globo terr-aque aëreo motus annuus, diurnus, & hujus motu Lunætam menſtruus, quàm trepidationis, ab illo Solis motu non inconcinnè derivantur, dum illius rapidiſſimus igneus motus circularis, ſive undique in orbem abiens fluidum cœlum, ſive expanſum æthereum in motum ſimul concitat, hoc in eo natantes globos agitat, qui ſimiliter circumrapiuntur, &c.

Reſpectu verò corporum noſtrorum particularium omnis *Motus eſt vel totius cujusdam corporeæ molis junctim, vel minutarum particularum ſeorſim*, cuiusdam corporis, ſive plures, ſive pauciores, ſive omnes particulæ corpus illud ingredientes, motu iſto moveantur. Ille externus ſeu progreſſivus, hic internus ſeu inteſtinus, dicitur: verb. gr. glacies omnes aquæ particulas habet in quiete; hæc, ſi moveatur ex uno loco in alterum, eſt motus totius molis, minimis immotis perſiſtentibus; ſin verò glacies vitro incluſa in loco tepido liqueſcat in aquam fluidam, fit iſtud ſaltem per motum minimorum, inteſtinum ob id dictum: & à tali minimorum inteſtino motu omnes operationes eorum potentiores & manifeſtiores, quales ſunt fluiditates, ebullitiones, liquefactiones, putrefactiones, fermentationes, &c., quibus ad mixtum conſtituendum, immutandum & diſſolvendum concurrunt, oriuntur; ſpeciatim, ſi corporibus heterogeneis, ſeu ex multiplici particularum coalitu natis, accidat talis motus, ſpeciali nomine Fermentatio, Putrefactio, Præcipitatio, Fluiditas, Liquefactio, &c. dicitur.

Inter motus inteſtinos primatum ducunt *Fermentationes* & *Putrefactiones*, quæ uti in genere fiunt à movente extrinſecùs impellente, nempe vel *materia ſubtili*, vel aëre, ita in ſpecie motum hunc inſtrumentaliter perficiunt particulæ *acidæ & urinoſæ*, quæ & naturæ mechanica ſunt inſtrumenta, mediantibus quibus omnes iſtæ mutationes, quæ ſub fermentatione & putrefactione contingunt, perficiuntur;

ciuntur; utut putrefactionem paulò aliter modificari atque determinari, ex quibuſdam circumſtantiis, præprimis effectibus, quibus à Fermentatione Putrefactio differt, colligi poteſt. Scilicet (1) Fermentatio plus humidi, quàm Putrefactio, poſtulat. (2) Utraque quidem horum corporum diſſolutionem molitur; Fermentatio tamen fit à mutua activitate ſalium, ſed ita, ut ferè dominetur acidum, quod in novam texturam cum *urinoſis* & *ſulphureis*, aliiſque particulis, ſpiritum nempe ſalinoſulphureum, coaleſcit. Unde (3.) in omni Fermentatione nova texturæ mutatio accidit; in Putrefactione verò parilis quidem eſt actio, ſaltem in ea enervatur acidum, fatiſcit pingue, & emergit *urinoſum* ſeu *alcalinum*: hoc enim ſub motu inteſtino diſſolvit pingue ſulphureum, unde fœtor; enervat acidum; hinc tandem ſponte evolans, ſoluta penitus miſtione particularum; textura concreti ſucceſſivè penitus abolетur. (4.) Per Fermentationem ſalia non totaliter à reliquis mixti particulis ſecernuntur; Putrefactio autem illa magis exagitat, & caput mortuum paucum, ſalſibus planè deſtitutum, relinquit. Hinc (5.) omnia fermentantia ad aciditatem plus minus ſenſilem inclinant, & tandem repetitis vicibus rectè aceſcunt: è contrà verò res putreſcentes copioſum *ſal volatile urinoſum* ſuggerunt, utut ante putrefactionem paucum vel nullum ejus fuerit veſtigium. Hinc (6.) ea, quæ acidi motum cohibent, fermentationes etiam ſiſtunt; è contrà ſalia alcalia, quæ illud enervant atque infringunt, ad rei putreſcentiam diſponunt.

Ad Fermentationes etiam pertinent *Efferveſcentiæ*, quæ à ſalium activitate inſtrumentaliter dependent. Differunt quoad magis vel minus: Scilicet Efferveſcentia, Fermentationi proxima, eſt motus inſtantaneus, longè vehementior, rigidior, rapidior & impetuoſior, ex concurſu atque actione & reactione ſalium, alcali lixivioſi & acidi, mutua, ſine aliarum particularum heterogenearum, mediantibus quibus eorum motus impediri poſſit, interpoſitione: hinc parum differt à Fermentatione, niſi quod in Efferveſcentia puriora, adeoque acriora, exiſtant ſalia, unde etiam fortiori invicem colliduntur motu. Fermentatio verò eſt motus magis blandus & moderatus, unde Efferveſcentia citiùs, Fermentatio tardiùs, perficitur. Ratio eſt ſtatus diverſus ſalium: Quando enim ſalia ſunt pura, & ſine miſcela aliarum particularum, adeoque acriora exiſtunt, & fortiori invicem colliduntur motu, adeoque mediante liquido efferveſcunt, impetuoſiùſque in ſe mutuò agunt, dicitur Efferveſcentia, donec brevi factâ debitâ unione in unum tertium, quod ſalſum, enixum, &c. vocant, omnis pugna, adeoque & efferveſcentia, ceſſet; in Fermentatione autem ſalia non poſſunt ſtatim coire, quia non ſunt pura, ſed per aliarum particularum interpoſitionem intermiſta, unde impeditis quaſi ſalibus, eorum obtunditur impetus, ut non jàm impetuoſè, ſed blandiùs & tardiùs agant, quæ actio proin dicitur Fermentatio.

Cùm autem Fermentatio & Fermenta ſint media tranſmutationum & digeſtionum in corpore animali, hoc loco, in quo conſiſtat Fermentatio, conſiderandum. Definitiones hujus, & Efferveſcentiæ, poſſunt dari ſequentes: Eſt ſcilicet *Efferveſcentia concurſus, ac mutua & inſtantanea* ſubitaneaque actio & reactio acidi & urinoſi in ſalſum tertium, ſine tamen interpoſitione tertii; *Fermentatio autem eſt motus inteſtinus particularum minutarum corpus miſtum conſtituentium, à mutua ſalium, Acidi & Urinoſi, in unoquoque miſto exiſtentium, excitatus, quæ duo* ab humiditate aquea *diſſoluta incipiunt in ſe invicem* ſucceſſivè *agere & reagere*, omneſque reliquas *particulas miſtum componentes*, materialiter præſentes ac conſtituentes, præprimis ſulphureas, *variè inter ſe permiſcent & agitant, ſimulque in motum ex & concitant, unde totius miſti fit confuſio* aut reſolutio, *uſque dum ipſa ſequatur, aut ultima hujus reſolutio, aut nova ejuſdem alteratio, à ſalium iſtorum nova unione, aut ſaltem contemperatione, dependens.*

Nempe quamdiu ſalia concretis inexiſtentia reliquis particulis ita obnubilata & involuta exiſtunt, ita ut ab humiditate, vel propria vel aliena, diſſolvi non poſſint, aut pura exiſtentia, humiditate diſſolvente deſtituantur, non ſaliunt, h.e. non moventur, ſed quieſcunt; ab aquea verò humiditate diſſoluta, dum in ſe invicem agunt, h.e. corpuſcula acidi acuta & rigidiora poris ſeu ſpatiolis alcalium ſe inſinuare conantur, nec non motu calorem rebus fermenteſcentibus inducunt. Qui ſalium congreſſus, an amicabilis, an hoſtilis ſit vocandus, Chymici plures rectè dubitant; amicabilis tamen unio eſt probabiliſſima, quam etiam defendit BERLICH. *Obſervat. & Paradox. Chymicis.*

Tam in Fermentatione, quàm Efferveſcentia, ſalia hæc duo, Acidum & Alcali, ſe mirè geſtiunt, & ſub iſta unione particulas quaſdam materiales alias, ex proportione figurarum, magnitudinis & texturæ, facilè ipſis unibiles, ſimul ſibi conjungunt, & ita novum ſubinde compoſitum contexunt; nunc verò alias non benè cum ipſis unibiles extrudunt & ſeparant, quæ ſi ſint leviores, ſupernatant ſub forma ſpumæ; ſin verò graviores, ad fundum ſecedunt, & fæcum nomine appellantur. Separatio hæc particularum non benè unibilium dicitur *Præcipitatio*, quæ ipſa interdum etiam citra manifeſtam efferveſcentiam aut fermentationem fieri ſolet; dum v.g. partes caſeoſæ inſperſione aceti præcipitantur ex lacte, aut eſſentia v.g. jalappæ præcipitatur per affuſionem aquæ, uti pluribus infrà ſuo loco docebo.

Sub alcali autem & ſub Acidi nomine innumerabilem ſalium diverſitatem comprehendi, ſuprà jam dictum eſt; indeque etiam ſalſum, ex Acidi & Alcali concurſu obortum, multis modis variat, de quibus vid. TACHEN. *in Hipp. Chymico*, ut & in hujus *Clave*.

Effectus Fermentationis eſt duplex; vel eſſentialis, vel accidentalis. Eſſentialis eſt vel frequentior & intermedius, vel rarior & ultimus. Intermedius eſt miſti, propter ſalium novam inter ſe & cum aliis particulis miſtionem & unionem, nova & inſignis *Alteratio*. Ultimus eſt, quando propter repetitas Fermentationes vis principiorum activorum fatiſcit, & tandem Miſtum in ſuas particulas componentes diſſolvitur, & ultimatè planè deſtruitur.

Alteratio Miſti, quæ verè Fermentationis eſt ordinarius effectus, contingit tùm ob novam ſalium, tàm inter ſe, quàm cum aliis particulis Miſtum componentibus, unionem ac contemperationem, tùm ob partium heterogenearum & non-unibilium ſeparationem & extruſionem, quod dicitur *Præcipitatio*. Diſſolutio & Deſtructio à ſalium per motum continuatum exhalatione, aut mobilium à fixis ſuppreſſione, dependet: Efferveſcentiæ verò effectus ſemper unicus eſt, ſcilicet ut ſalia pura coëant, heterogeneitates eidem confuſæ ſecedant vel præcipitentur.

In Putrefactione tandem Mixti deſtructio, hujuſque particularum elementalium diſcontinuatio obſervatur, ut jam annotavi; dum quæ vegetabilia fermenteſcentia ſal & oleum in ſpiritu ardente conjungunt, putredini ſubjecta, hæc ſeparatim, ſcilicet ſpiritum urinoſum & oleum craſſum, exhibeant.

Ad particularum ſalinarum in mixtis operationem pertinet etiam *Coagulatio*, qua mediante corpora fluida ſoliditatem vel ſpiſſitudinem ſaltem aliquam acquirunt. Cauſa hujus frequentior acidum eſt, v.g. acetum, lac coagulans: Quò etiam ſpectant, quæ particulas ſolventes & fluiditatis Autores ſubtrahunt; quippe ſi ſinceræ aqueæ hæ fuerint, earum exhalatio ſufficiens eſt, v. gr. in ſalium cryſtalliſatione, Extractorum inſpiſſatione, &c.; ſi ſalinæ & ſulphureæ ſimul, Evaporatio & Præcipitatio appropriatæ videntur, v. gr. dum ſolutio Mercurii per menſtrui abſtractionem in Præcipitatum cogitur, & camphora per aquam fortem, & reſina per ſpiritum vini ſoluta, aquæ ſimplicis affuſione ad priſtinam firmitatem reducitur.

Coagulationi *ſolutio* opponitur, qua corpora ſolidiora in ſubſtantiam fluidam rediguntur; quatenus harum particulæ minimæ menſtruis jam dictis combinantur. Hæ particulæ, quia variant, acidas æquè ac alcalicas aquea menſtrua ſolvunt, ita quidem, ut aqueas, metallicas aliaſque heterogeneitates, quas ſalia ſibi combinarunt, ſimul quoque imbibant; ſulphureas alcalia atque oleoſa ſolvunt, v gr. in tincturæ ſulphuris præparatione; utut & hæc ſulphurorum menſtrua non purum ſaltem ſulphur, ſed particulis ſalinis aliiſque heterogeneitatibus adulteratum imbibant, v. gr. dum tinctura ſulphuris cum oleo terebinthinæ & ſpiritu vini parata, & aliquantum evaporata, in cryſtallos ſalinas cogitur.

Reſtat *Præcipitatio*, qua particulæ cum menſtruo anteà ſolutæ, & cum eo quaſi unitæ, ſeparantur, ita ut particulæ ſolutæ à menſtruo, cujus amplexu detinebantur, fundum petunt. Eſt vel *ſpontanea*, vel *violenta*. *Præcipitatio violenta* eſt, quando additione cujuſdam tertii fit Præcipitatio. *Violenta* hæc *Præcipitatio* duplici modo contingit.

1. Quatenus corporis ſoluti particulis à præcipitante aliquid

quid accedit, ut pondere & molæ auctæ à menſtruo ampliùs ſuſtineri & agitari nequeant, e.g. in auri fulminantis & tartari vitriolati confectione; Vel

2. Quatenus menſtruum ſolvens afficitur à præcipitante, hujusque pori diverſimodè immutantur.

Et quidem nimis laxantur, vel præter modum arctantur. Arctantur ſolventis pori, vel quatenus à præcipitante replentur, vel quatenus ab eodem conſtringuntur. Replentur, dum ver. gr. ſolutio aluminis præcipitatur ab injecta urina, vel quando in ſolutione vitrioli ex additione alcali fit præcipitatio partis metallicæ: conſtringuntur v. gr. dum urina ab aere frigido præcipitatur. Laxant verò poros, quæcunque atomos principiorum activorum diſcontinuant, ut viribus illorum laxatis ſolutum diutiùs ferre aut ſuſtinere non poſſint, e. g. quando mercurius vitæ ex butyro antimonii, & reſinæ ex ſpiritu vini, per aquæ ſimplicis affuſionem præcipitantur: ſic ſpiritus ſalis & vitrioli ſolutionem Lunæ & Veneris in aqua forti præcipitant; item ſpiritus vitrioli & ſulphuris præcipitat ſolutionem coralliorum cum aceto; item ſpiritus nitri & aqua fortis præcipitant ſolutionem ſaturni cum aceto in offam; ſolutio coralliorum cum ſpiritu viridis æris per ſpiritum vini præcipitatur; ſolutio vitrioli in aqua ſimplici præcipitatur ex parte à ſpiritus vini; ſolutio Lunæ in aqua forti per ſaturnum, in aceto deſtillato ſolutum, præcipitatur; ſolutio aluminis in aqua communi, & ſolutio ſaturni in aceto, ſe mutuò præcipitant; ſolutiones cum ſpiritu vini factæ ſimplices præcipitantur ab aqua ſimplici; ſed diverſimode: ver. gr. ſolutio benzoës cum ſpiritu vini, item ſolutio olei cinnamomi vel citri cum ſpiritu vini tartariſato, infusâ aquâ frigidâ præcipitantur & lacteſcunt, ſed infusâ calidâ præcipitantur, & gummi vel oleum ſupernatat; luna, ſaturnus, mercurius, & marcaſita, in aqua forti vel ſpiritu nitri ſoluta, per alcali fixum præcipitata, in igne ſunt fixa ad reductionem in priſtinum metallum, cum ſale communi verò præcipitata in igne ſunt volatilia, & admixtarum rerum ſubſtantiam ſecum volatiliſant: vid. WILLIS. *de Fermentat. pag.* 85. item TACHEN. *Hippocr. Chym. cap.* 15. *&* 19 BECCHER. *Phyſ. Subterran l.* 1. *pag.* 154. HELVET. *in Microſcop. Phyſiognom. Med. pag.* 170. 171 *ſeqq.*

Hæc omnia prolixius diducta videbitis in *Diſſert.* mea *de Præcipitantium Uſu & Abuſu pag.* 16. 17. *ſeqq.*

Præcipitatio ſpontanea conſiſtit in particularum non miſcibilium & ſeparandarum pondere, aut, quod frequentiùs, figurâ, quatenus vel pori conſtringuntur, e. gr. quando urina ab aëre frigido turbatur & præcipitatur, vel quatenus ob ſalium anteà ſeparatorum ſucceſſivam unionem particulæ heterogeneæ, & cum miſto non unibiles, ſeparantur, unde leviores avolant, graviores verò ad fundum præcipitantur, & dicuntur fæces; atque hæc præcipitatio eſt accidens quoddam, fermentationem neceſſariò conſequens, non verò primarius ac eſſentialis ejus effectus. Efficiens hujus Præcipitationis ſunt ſalia, novum concretum componentia; Fundamentum unio acidi & alcali, particulas non unibiles ad fundum dimittentium.

Redeo ad Motum.

Movens omne eſt vel gravitationis, vel tendens ſeu elaſticâ vi reſtituens. Ab his duobus dependet tertium, nempe impellens viſibiliter: qui enim motori primo, vel ſimpliciter tali, vel reſpectivè ita dicto, tribuitur impulſus, ceu motuum primus, inſenſibilis à priori ac indiviſibilis exiſtit. De origine & natura gravitationis nulla jam conſideratio: nondum ſcilicet adeò planè conſtat, an principium ejus in corpore gravi, an verò in ambiente, an verò in centro, ad quod tendit, quærendum ſit? non ſecus ac vis elaſtica ſeu extenſio perquam obſcura, an impetui materiæ ſubtilis externo, an verò particularum conformationi ac texturæ internæ adſcribenda ſit?

Omne movens impellens eſt externum, cùm materia, qua talis, nullum tale internum motus habeat principium, i. e. omnis motus (*ſaltem originaliter & excitativè*) fit ab alio, gravitante & tendente, dubium eſt adhuc, an reverà originaliter ab externo ſaltem principio dependeat? Nempe omnium motuum prima origo ſeu excitatio videtur eſſe ſpecies à movente externo, ut moveatur principium movens internum, utut determinatio motus ſpecialis, ejusque variatio, & diverſi inde effectus, ſint à vi motiva interna. Sic v. g. balliſtarum & arcuum tenſarum motus inſignis excitativè eſt ab externo, quod vim elaſticam vel exercet, vel primitus movet, inſequens verò impetus & diſtincta motus ratio ab interna ſpeciali materiali arcus ſtructura & conformatione eſt: ſic in ſeminibus vis motus prima eſt à ſeminum excitatore externo, calore ambiente, &c., utut ſpecialis motus ab internis ſeminis principiis materialibus & legibus particularibus dependeat & dirigatur.

Materia ergò ex ſe, cùm ſit purè paſſiva, motum aliunde acquirat, neceſſe eſt. Motor ergò ſeu movens eſt vel *primum* vel *ſecundum*: Illud eſt ſimpliciter Movens & Agens, ſine ulla paſſione; Hoc movens & mobile ſimul. *Primus Motor materiæ eſt Deus T. O. M., qui & primitus omnipotenti Fiat materiam, ejusque particulas minutas movit, illi in univerſum certam motus menſuram conceſſit, ſed etiamnum motum ipſi ſemel impreſſum adbuc conſervat*, quæ conſervatio fit per certas motuum rationes, quaſi leges fixas, ultra aut citra quas natura agere neſcit.

Cæterùm uti materia omnis primitus à *Deo* creata eſt, quam augmentare ex nihilo, ſeu ex non-materia, aut imminuere ex materia in nihilum, ſit ultra naturæ & artis vires, ſoli Omnipotentiæ Divinæ conceſſum; ita quæſtio eſt, unde efficiens materiæ ſeu motus? an hic omnis à *Deo* primitus impreſſus? & omnis adhuc eodem vigore perduret? an verò motui ſemel materiæ introducto nunc addatur quippiam, nunc verò detrahatur. Sanè non inconcinna videtur Carteſii ſententia: *Omnem motum in principio & progreſſu creationis ſemel fuiſſe materiæ impreſſum, eumque adbuc durare, & eodem tenore, mutatis ſaltem ſubinde ſubjectis ad finem uſque duraturum*. Quod ſi non præciſè de gravitationis (quamvis & de hoc verum videatur aſſertum,) ſaltem de impulſus motu aſſerendum videtur, utut & de gravitatione non difficile ſit idem aſſerere, cùm abſolutè leve corpus non detur. Major vel minor autem corporum gravitas ex materiæ ſuo modo gravis majori vel minori compreſſione & condenſatione, adeoque gravis materiæ coacervatione oriri videtur, unde etiam augmentum gravitatis.

Certè par omninò materiæ ac motus eſt ratio, nec ulla diverſitatis apparentia, quare materiæ, non verò motui, ſui limites præſcripti ſunt. Dein univerſæ naturæ immutabilis ordo, indeque perennis ejus conſervatio, in hoc fundata videtur, quod nempe agens motus cum patiente materia, æquali ſemper & correſpondente proportione ſubſiſtant; nam ſic rerum circulus & orbis ipſius conſervatio peragitur.

Saltem dubium eſt, cùm motus per ſe nullam habeat extra materiale ſubjectum propriam ſubſiſtentiam, cui materiæ portioni, cùm motus & quies ſe mutuò excipiant, motum primariò indiderit? hoc eſt, *quiſnam ſecundum Movens exiſtat?* Hic res ferè coincidere videtur, an cum Carteſio materiæ ſubtili, ceu motori univerſali, motum primariò impreſſum dicamus? An verò cum Chymicis ſpiritui univerſi, ſive ſali hermetico mundi vim motivam univerſalem dicamus? niſi quod materiæ ſubtilis hypotheſis univerſalior, magiſque ad opera naturæ artiſque mechanicè explicanda, ſpiritus mundi verò ad rerum generabilium & corruptibilium viciſſitudines explicandas, accommodatior videatur.

De *Spiritu mundi* ex Chymicorum hypotheſi notandum, quod ab aſtris undique ſparſus, præſertim à Sole per univerſum mundi ſyſtema diffuſus, *Influus* hinc dictus, qui in corporibus quibusvis primi efficientis & formæ rationem obtinens, *Inſitus* dicatur; hic ab illo dependet in fieri, Ille ab hoc in determinari. Spiritus influus omnibus corporibus communis ſpecificatur in unoquoque corpore à ſpiritu inſito, in qua ſpecificatione vis rerum ſeminalis conſiſtit, & per *ideas Helmontii* perficitur; conf. CRAMER. *Diſſ. de Transmut. Metallor. cap.* 2., *&* KALKHOFF *Diſſert. de Font. Soteriis cap.* 4 BECKIUS *in Experim & Meditat. circa rerum natural. Principia, &* TACHENIUS *in Clave ſuper Hippocrat. Chymicum*, à quibus Acidum igneum appellatur; ROCHAS *de Aquis Mineral cap.* 1., *de Aquis ſulphureis, Langelott in Epiſt de Tritu*, TACK *in Chryſogon.*, & NUYSSEMENT *in Sale Philoſoph.*

Præ cæteris Sol, radix omnis motus, tàm in univerſo quàm particularibus corporibus, eſſe videtur: nam & hujus vi materiæ ſubtilis continuatus impetus, vel ſpiritus univerſi continuata ubivis diffuſio & regeneratio, & in antiquum Chaos retroceſſio, ex illo Solis motu perenni radicitus oriri videtur.

Adeoque Movens ſecundum ſunt certæ Materiæ portiones à DEO motæ primitus, & in quibus tam univerſales quàm particulares motuum leges ſeu rationes fundatæ ab ipſo ſunt, & à quibus etiam adbuc dum exercentur; eritque hoc Movens ſecundum

dum *vel univerſale*, reſpectu tàm univerſi mundi ſyſtematis, quàm reſpectu globi noſtri terr aquei ſpeciatim, aut Sol, aut ab eo mota materia ſubtilis, aut derivatus inde mundi ſpiritus; *vel particulare ſemen* ſpeciatim dictum, idque præſertim pro corporibus generationi ac corruptioni obnoxiis, in natura continuò conſervandis.

Nempe ſicut univerſum mundi ſyſtema per ordinatos globorum in ſpecie & genere motus, in principio univerſi creati à *DEO* ſtatuminatos, conſervatur adhuc, & ſpeciatim per Solis motum, ceu univerſalem Motorem, dirigitur, unde & cæterorum globorum particulares motus, vel mediante materiâ ſubtili, vel mediante ſpiritu univerſi perficiuntur, & ſpeciatim in noſtro telluris globo, præter diurnum & annuum motum, temporum, anni &c. viciſſitudines exſurgunt, unde certis legibus quaſi corporum in univerſo non generabilium nec corruptibilium perennitas conſervatur; ita ultra has univerſales motuum leges etiam particulares motuum leges *DEVS T. O. M.* ſancivit corporibus generalibus & corruptibilibus, quibus mediantibus ſub generatione fiunt generata, mediantibus illis ordinatis ac regulatis motibus ſubſiſtunt ſeu perdurant, quibuscunque deficientibus etiam denuò corrumpuntur; & hæ determinatæ motuum leges illis materiæ portiunculis infixæ ſunt, quæ ſemina vulgò appellari ſolent.

Leges hæ motuum particulares, in quibus vis rerum generabilium & corruptibilium ſeminalis conſiſtit, à priori ſunt inexplicabiles, utpote quæ immediatè à *DEO* ſub creatione emanarunt. Ideas has vocat *Helmont*, idque itidem à poſteriori, quatenus ſimili modo ſe habent, atque idea in gravida per imaginationem concepta, quæ in generatione fœtus tantum valet, atque idem præſtat, quod illa ſeminalis idea; & tamen hæc ipſa imaginativa gravidæ idea non niſi per certum motum localem, ſpirituum beneficio productum, operari, concipi aut ſtatui poteſt. A priori etiam leges illæ vocari poſſunt ideæ, quia ſunt characteres, & quaſi imagines idearum divinarum ſub rerum creatione, ad quarum normam, ut per motum prius creata ſunt corpora quælibet, etiam generabilia & corruptibilia, ita illorum motuum impreſſa certa veſtigia quibusdam materiæ particulis, ideas ſeminales, & hinc ſemina conſtituunt. *Seminum ergò, ceu particularium moventium, vis ſaltem in determinato ſub rerum creatione ſancito motu conſiſtit*, tàm quoad materiæ transmutationem, quàm ejus conformationem, & corporis geniti conſervationem.

Scilicet in ſemine ſeu Movente particulari duo actus ſingulariter attendendi ſunt:

1. Materiæ in tale corpus mutatio, v. g. aquæ in gramen, abſinthium, triticum, &c.
2. Materiæ transmutatæ mechanica conformatio, dum aliam figuram & ſtructuram ſeu formam externam habet abſinthium, &c. Huc etiam ſimilitudo fœtuum cum parentibus pertinet.

Prius illud à fermento; hoc poſterius ab idea perficitur: Utrumque à principio ſeminali, cui ceu ſubjecto primario inhærent, hoc eſt, à ſpiritu inſito, ſeu ſale naturæ univerſali aut ſpiritu univerſali influo, in particulari quodam corpore ſpecialiter determinato, quod vi fermentativâ transmutat & alterat materiam vi ideali, eandem figurat ſimili modo, atque v. g. artifex, qui campanas fabricat.

Leges hæ motuum particulares vel ſpeciales, nulli ſenſui a priori patent; ob id etiam penitus imperſcrutabiles ſunt. Cùm autem omnis motus hæreat in certa quadam materia, per quam illa ſeſe exſerat, cùm ex ſe nullam habeat ſubſiſtentiam, etiam in corporis illius, quod ſemen vulgò dicitur, nucleo intimo, ſenſibus ob exilitatem ferè imperſcrutabili, reſidet, adeoque in minima corporis ſeminalis particula, quam *Helmont.* fermentum vocare aſſolet, ob idque verum ſemen 2800. pars ſui corporis meritò dicitur. Verè tamen obſervatur in principio ſulphureo ſeu oleoſo, materialiter has leges primariò deliteſcere; ſic vis ſeminalis metallorum, à ſulphure plus minus excocto, perfectius vel imperfectius, nobiliorem vel ignobiliorem cogens Mercurium, latet abſcondita. In vegetabilibus ſulphuris tantillum eſt, ſeu ignis ſcintillula, ut vocant, in qua vis ſeminalis reſidet. In animalibus gas ſulphureum reſolutum, ſeu ſpiritus influus ex ſanguine oleoſo ſalino genitus, eſt nucleus ſeminum, in quo determinatæ illæ ſeminalium motuum leges ſunt fundatæ.

Sed quomodo ſpeciatim ſub rerum generatione vel materia transmutetur, v. g. aqua in vegetabilibus in plantam, florem, &c., vel transmutata conformetur, v. g. filius in ſimilitudinem patris, &c. determinari nullo modo poteſt.

Cæterùm, ut ſub corporum corruptione plures ſucceſſivè obſervantur motus ad plenariam uſque rei deſtructionem, ita etiam in corporum generatione plures ſucceſſivè motus fieri, planum eſt. Principales ergò motus primariique, ut inſtinctu & poteſtate ſeminali peraguntur, ita cæteri & quaſi ſecundarii, etiam per alia inſtrumenta naturæ magis generalia, v. g. per motus acidi & alcali, & inde natas coagulationes, præcipitationes, &c quin fiat, & ab his tàm in generatione, quàm conſtitutione aut corruptione, peragantur, nullum eſt dubium. Propterea & ipſa dicuntur inſtrumenta naturæ mechanica, quæ utut in fieri & operari à principio ſeminali primariò dependent, ita interdum his ipſis inſtrumentis pro explicandis naturæ phænomenis ſubinde utimur, quando principii ſeminalis operandi rationem non æquè penetrare poſſumus.

Nam ut nutritio eſt continuata generatio, & tamen in hac ipſa alia naturæ inſtrumenta ſimul multum præſtant, ita pariter in ipſa generatione omninò probabile eſt.

Et ut ad ſeminum fœcundorum productionem præfata, tàm generalia quàm ſpecialia, naturæ inſtrumenta multùm conferre ſolent, id eſt, tàm generales motus & materiæ leges, quàm ſpeciatim acidi & alcali effectus, uti etiam ad ſeminum productorum in ſtatu fœcundo conſervationem illa ipſa multum tribuunt, ſicut ad eorum deſtructionem etiam conferre poſſunt, & ipſam ex ſeminibus productionem ſeu generationem multùm promovent, tàm quoad fotum, quàm nutritum; ita illa ipſa per ſemina jam producta ſui ipſius & proprii motus ratione plures operationes multùm promovere, etiam eas plus minus impedire poſſe, nullum eſt dubium.

Præter tamen iſtas Motus, qua talis, leges, tàm univerſales quàm particulares, ulterius leges iſtæ motus determinatrices, *de quibus ſupra p. 43.* quæ ratione materiæ obſervandæ ſunt, & in omni motu, præſertim particulari, ſemper præſupponendæ, eæque etiam vel univerſales ſunt quibusvis corporibus, quatenus materialia ſunt, communes, vel particulares, miſtis corporibus ſecundùm certas particulas propriæ: v. g. univerſales ſimpliciter in materiæ impenetrabilitate & determinata figurâ fundantur, locumque habent in mechanicis pariter ac artificialibus: hæ verò particulares, ſpeciatim ratione hujus vel illius figuræ aut texturæ, harum & illarum particularum in hoc vel illo corpore conſiderantur, univerſali ex regula, v. g. pila, aut radius luminis, corpori ſolido aut opaco alliſa, reſiliunt ad determinatos angulos & determinatam diſtantiam; particulari verò ex regula acidum agit in alcali, utrumque obtundit, & quaſi inviſcat pingue, &c.; quæ ipſæ conditiones determinantes generales, ſemper in quibusvis ſpecialibus motibus probè attendendæ & præſupponendæ ſunt. Nam hæ illas non poſſunt mutare, benè autem has illæ.

Adeoque ſeminalia corpora, eorumque motus, hujusque directrices leges ſeu ideæ, particulares ſunt, ita minus particularibus & magis univerſalibus motus legibus, & ipſis univerſalibus motus per materiam determinationibus, nil derogant: ſed has potiùs præſupponunt, adeò ut ab his generalioribus ſpecialiores ſeminum motus ſimul promoveantur, interdum plus minus varientur: hinc enim non rarò iſtæ aberrationes ſub generationibus, item augmentationibus corporum.

FORMA ET QVALITAS.

Reſultare ſuprà dixi Formas ex Motu, & Materia, adeoq; Forma non eſt aliquid reale à Materia diſtinctum, ſed eſt ipſa Materiæ eſſentia quantitativa, prout concipitur, ut terminata certo modo, adeoque diverſimodè modificata. *Forma ergo ſaltem eſt materiæ à motu modificatio multiplex.*

Pro varietate autem Formarum melius dignoſcenda, diſtinguenda ſunt corpora ſecundùm ſuas differentias: nempe corpora ſunt vel ſimplicia, vel compoſita ſeu miſta, & hæc vel homogenea, vel heterogenea.

1. *In corporibus ſimplicibus Forma eſt* ſaltem *concurſus modorùm, ſeu affectionum abſolutarum* vel primariarum *materiæ*, ſpeciatim materiæ ſimplex figuratio, h. e. quantitatis materiæ certa ſpecificatio ſeu determina-

tio,

tio, à quibus junctim ſumptis tale corpus emergit, v.g. in aqua.

2. In *corporibus* compoſitis *homogeneis Forma eſt materiæ ſecundùm minima* mutuò coëuntia *textura ſpecialis*, *ex minimorum*, *ſecundùm abſolutas materiæ affectiones* variantium, *certa unione & ſociatione vel cohæſione*, *dependens*; unde nunc propria, nunc communia attributa emergunt. Cùm verò in his compoſitis plures particulæ invicem coëant, quæ inter, quoad determinatam figurationem & texturam, non levis eſt ſubordinatio, fit, ut illud, à quo textura reliquorum ferè dependet, quodque adeò primarii agentis, à quo corporis textura ſpecialis, adeoque Eſſe, Diſtingui & Operari ejus, dependet, vices obtinet, etiam ſpecialiter Formæ nomine ſubinde veniat, utut ſimul materialiter cum reliquis concretum conſtituat; v.g ſulphur figens in auro, acidum nitri vel ſalis communis, quod cum alcali fixo dat nitrum vel ſal, ratione cujus ſcil. acidum informat alcali.

In compoſitis heterogeneis, quia hæc ſunt ſaltem certæ machinæ, conſiſtit horum Forma in partium heterogenearum, tàm fluidarum quàm ſolidarum, mutua cohæſione, proportione & proportionata adaptatione, ac ad ſe invicem certo reſpectu, ratione cujus certis motibus obeundis, indeque diſtinctis attributis fundendis, apta ſunt nata; talia ſunt plantæ & animalia. Conſtituit ſanè hæc corpora ſimpliciter *unio & cohæſio*, indeque motus varii in circulo ad mutuam conſervationem conſpirantes. Sed quoniam in talibus machinis particulæ dantur liquidæ, à quibus integræ machinæ motus & integritas primariò dependet, utut ipſæ etiam viciſſim ex machinæ vigore conſerventur; item quoniam hæ ipſę certo modo concentratæ vim habent novam machinam componendi, & eam ſpecialiter movendi, adeoque toti & Eſſe, & Diſtingui, & Operari tribuant: ob id hæ particulæ ſpeciatim pro Forma regente habentur, qualis in vegetabilibus eſt pingue ſeminale, cum ſucco nutritio hinc inde diffuſum; in animalibus verò idem pingue ſeminale in ſpiritum reſolutum.

Materiæ itaque hæc modificatio ſpecialis dat Eſſe ſpeciale corpori, eâdemque ſpeciali illâ modificatione diſtinguitur ab aliis corporibus non ita modificatis. Illa ipſa materiæ modificatio & textura particularum conſtituens corpora, ſive ſit ſimplex in certa magnitudine figuratio, ſive ſit *compoſita textura*, ſive ſit partium plurium multiplex adaptatio, prout diverſâ ratione afficere valet organa noſtra ſenſoria, tamen eſt fundamentum actionum & operationum omnium, totque conceptuum diverſorum in noſtra mente, tam quas habet corpus, ſi materia modificata in ſe ipſa, quàm quas ipſa habet, in alia reſpectivè corpora.

Operationum iſtarum diverſarum, ratione quarum à nobis corporibus iſtis tot diverſa attributa adſcribuntur, fundamentum ſeu prima origo aut cauſa, vulgò dicuntur qualitates, ſeu per qualitates, tanquam tot accidentia realia, corpora operari dicuntur. Sunt autem hæ qualitates, quas Peripatetici referunt, non-entia, eo modo, ut calidum, frigidum, humidum, ſiccum, ſint revera nihil aliud, quàm modificatio eadem materiæ, prout illa reſpectu noſtri & organorum noſtrorum diverſimodè affectorum, vel reſpectu ad alia corpora, conſiderantur, adeoque natura eorum relativa ſaltem dicenda erit. Veterum quidem opinionibus perſuaſi, putavimus eſſe entia realia, quæ in corporibus ſeparatim exſtent, cùm tamen potiùs ipſum corpus ita ex diverſis particulis contextum noſtros ſenſus diverſimodè afficiat: unde quot ſic operationes diverſę obſervantur, tot diverſæ denominationes oriuntur, hinc in noſtro ſaltem conceptu vario diverſa entia mox finguntur, quæ tamen non realia, ſed modalia ſaltem exiſtunt, hoc eſt, reſpectivi ſunt unius materiæ ad aliam materiam collati modi, ſive non ſunt aliquid à corporum textura & modificatione diſtinctum, ſed illa ipſa, prout in reſpectu ad alia corpora tàm in hæc agere, quàm ab his pati poteſt: e. gr. ſpiritus ſulphuris aut vitrioli perſpicuus, acidus, aqueus, limpidus, &c. dum corrodit Venerem, aut Lunam à Venere non adeò accuratè depuratam, ex utriuſque hujus unione fit vitriolum Veneris aut Lunæ, conſtans ſolùm ex particulis acidis, certo modo particulis Cupreis vel Lunæ intertextis, ex qua nova textura fit corpus ſolidum, cœruleum, rhombiforme, ſubdiaphanum ſaltem & ferè opacum, adſtringens guſtu & nauſeoſum, frigidum, inodorum, durum, glabrum, purgans atque vomitorium: quæ omnia quidem attributa, ceu qualitates à corporis hujus materia hujusque modificatione diſtinctæ æſtimantur, cùm tamen nihil aliud ſint, quàm diverſi corporis concreti modi, ex particularum utriusque corporis textura nova oriundi, hinc ſolâ ratione & conceptu, non re ipſâ à corpore, cui attribuuntur, diſtincti.

Pariter quæ ſuperiùs de igne monita fuerunt, huc revocanda, nempe Calor, quem ab igne non ut accidens differre, ſed ejusdem cum illo naturæ eſſe ſuppono, non peculiarem & realiter à materia diſtinctam qualitatem eſſe, ex hac ipſa Lunæ aut Veneris & ſpiritus ſulphuris aut vitrioli aut nitri combinatione conſtabit. Scilicet utrumque horum ſeparatim exiſtens frigidum obſervatur, mixta tamen cum ebullitione & celerrima ac vehementiſſima partium ſuarum colliſione æſtum ſenſibilem ſatis creant, qui ex iisdem arctiùs ſibi intertextis, & per mutuos amplexus concretis ceſſat, & manifeſtum in hoc vitriolum frigus relinquit. Ergò ſola illarum particularum agitatio & motus qualitatem hanc producebat, quam ob organon tactus afficiendi rationem Calorem appellamus. Sic illæ ipſæ contextæ particulæ, prout per texturam novam novo motu linguam feriunt, ac œſophagum irritant, dicuntur adſtringere ſeu nauſeam ciere; prout lumen incidens certo modo ad oculum reflectunt, dicuntur efficere corpus cœruleum; prout certo ſitu ſe uniunt ſeu coëunt in corpus, repræſentant rhombos; prout digitis minus calidæ ſentiuntur, quàm ipſi digiti ſunt, frigidæ dicuntur; prout digitorum pulpæ non cedunt, corpus durum conſtituunt; propter æqualem tamen unionem, quoad ſuperficiem, corpus glabrum redditur, & ita conſequenter noſtris ſenſoriis tot diverſas impreſſiones faciunt, quæ ceu tot qualitates novæ vulgò æſtimantur.

Sic quoque unum idemque ferrum, pro configuratione alia dat clavem, alia clavum, alia ſerram, alia gladium, alia terebram, & pro conformatione hac diverſimoda diverſum quoque uſum habet, quæ configurationes tamen externæ, v. g. vis, ſeu facultas, ſeu qualitas ſeu activitas reſerandi ſerram in clave, non differunt realiter ab ejus materia ſeu corpore, vel à ſuo ferro, ſed ſunt unum ferrum & ferro variæ ſaltem diſpoſitiones & figurationes; quæ, prout in ſe conſideratæ, ſunt Forma, quâ ferrum eſt clavis: ita conſiderata eadem reſpectivè, nempe in relatione ad hanc vel iſtam ſerram, eſt qualitas activa aperiendi. Si conſideramus porrò phyſicè ferrum, illud eſt grave, acutum, durum, frigidum, &c. varios hic pro varietate attributorum in mente nos conceptus formamus, quia variè ſenſus noſtros afficit; atque exinde in uno eodemque ferro quaſi ſint diverſæ qualitates, primæ & ſecundæ, ſtatuimus, quod tamen non ineſt, ſed eſt una eademque ſubſtantia, ens unum ſimplex. Ferrum, quatenus impoſitum manum premit, dicitur ponderoſum ſeu grave, quæ gravitas à particularum unione dependet; quatenus particulæ in minori quantitate conjunctæ fuerint, ita ut cuſpides efficiant, dicitur ferrum acutum; idem ferrum, quatenus ipſius particulæ compactiores ſunt, non cedentes attactui digitorum, dicitur durum; idem ferrum, ſi à motu ceſſaverint ejus particulæ ſulphureæ, vocatur frigidum. Porrò color non eſt proprietas ſingularis, prout ineſt, ſed certa corporis affectio; ſiquidem ſulphur & mercurius variantem dant colorem à ſe, ſcilicet rubrum, item ex minio & aceto deſtillato oritur ſapor dulcis: quæ duæ affectiones non niſi ex motu, & mutua unione, complexu ſeu ſyncriſi minutiſſimarum particularum proveniunt. Similiter & Mollities & Durities demonſtrari poſſunt: Cera eſt corpus durum; cum verò igni exponitur, particulæ ceræ incipiunt moveri, & quò magis moventur, eò magis incaleſcunt, ſitque corpus, quod antea erat durum, nunc molle; & ſic videmus, quod mollities in corporum reſolutione motu factâ conſiſtat, & durities in compactione corporum, ortâ à quiete; & quò minus corpus movetur, eò minus incaleſcat: frigus enim conſiſtit in corporum quiete diuturna. Aſperitas eſt, quando particulæ minutiſſimę in ſuperficie ſunt in inequali ſitu: Glabrities eſt, quando in ęquali ſitu particulę minutiſſimę ſunt conſtitutę. *Qualitates itaque omnes nihil aliud ſunt*, quàm *modificationes diverſæ ſeu modi materiæ*, *oriundi ex diverſa particularum minimarum ſtructura & textura*: vid. DIGBY *Philoſoph. de Immortalit. animæ humanæ*, & videbitis nullitatem qualitatum realium, ubi demonſtrat, ea eſſe non-entia.

Objiciat quis, reverà qualitates eſſe diſtinctas à corporibus, v. g. albedinem in pariete! Reſpondeo: Diſtinguendum eſt inter accidens prædicabile & prædicamentale. Illud eſt ens diſtinctum, & poteſt abeſſe vel adeſſe ſine

ſubjecti

ſubjecti interitu: Hoc eſt nihil aliud, quàm conceptus, & res erit clara. Propterea ne multiplicentur conceptus & entia, *loco qualitatis* proprietates tales rerum *attributa* potiùs appellari ſolent.

Hinc materiæ modificatio cùm ſit fundamentum & Formarum & qualitatum, fit ut Forma ſubinde dicatur vel interna (ſubſtantialis,) & externa (accidentalis.) Forma *ſubſtantialis* eſt ipſa rei propria textura, unde omnia iſta attributa, quæ à nobis qualitates dicuntur, originem ducunt; *Accidentalis* verò forma eſt ſimpliciter attributorum complexus. Attributa illa ſunt vel magis eſſentialia concreto, ſeu propria in quarto modo, alia verò ſunt attributa magis accidentalia, concreto non propria, ſed cum aliis corporibus etiam communia. Illa immediatè ex textura rei ſpeciali fluunt: Hæc mediatè ex generali texturæ corporis cum aliis corporibus ſimiliter contextis convenientia; adeoque *materiæ textura ſpecialis dat formam* corporis, ex hac verò textura reſultantes affectiones & attributa, tàm abſoluta quàm reſpectiva, ſunt qualitates.

Unde ulteriùs attributa eſſentialia generationem & corruptionem, accidentalia verò alterationem ſaltem texturæ immediatè ſequuntur: v. g. fixitas, ponderoſitas ſumma cum ſumma ductilitate ſunt propria auri in quarto modo, adeoque ejus ſunt affectiones eſſentiales, quibus in corpore quodam poſitis, ponitur aurum, remotis verò ex corpore illis, removetur aurum. Aſt flavedo, liquefactilitas, ponderoſitas, metallica candeſcentia, fluor in igne, conſiſtentia in frigido, ſunt accidentalia ſaltem attributa: Illa ex textura auri ſpeciali ab illius igne, adeoque à forma ſubſtantiali immediatè fluunt; Hæc verò ex textura auri, quatenus in multis generaliter cum aliis metallis convenit; adeoque ex eſſentiali illa modificatione reſpectu aliorum corporum emergentes proprietates ſunt fundamentum attributorum & qualitatum in noſtro ſaltem conceptu, non in re ipſa à corpore diſtinctarum.

Nempe quoad originem qualitatum, ſciendum, quod materia & motus cùm ludant univerſam mundi ſcenam, & ex materia per motum omnia corpora oriantur, etiam ex his duobus omnes corporum affectiones explicandæ erunt, tàm generales pluribus corporibus communes, quàm ſpeciales quibusdam ſaltem propriæ. Nempe omnes globi noſtri conſtituentium corporum qualitates, ſunt nil aliud, quàm materiæ ejusque minimarum particularum modificationes per motum factæ, quatenus materiæ minimę particulę tàm ſimpliciter determinatam figuram, magnitudinem, ſitum, ordinem, motum vel quietem habent, quàm mutuò coalitu certam corporis texturam ſecundùm illas modificationes primitivas conſtituunt; hinc enim omnes tam abſolutę, quàm reſpectivę corporum qualitates, dependent, nempe formaliter in modificatione naturę, fundamentaliter & ſubjectivè in materia modificata, & efficienter in motu modificante. In quantum ergò modificatio & textura materię in pluribus corporibus communis, qualitates primę, ſecundę & tertię oriuntur; in quantum verò in ſpecialibus corporibus ſpecialis eorum à ſeminali principio variat textura, etiam ſpeciales ſeu proprię quorundam corporum, tam abſolutę quàm reſpectivę, oriuntur affectiones ſeu qualitates ſeu attributa.

Adeoque modificatio materię, prout in ſe abſolutè conſideratur, formam corporis certi conſtituit; prout verò conſideratur reſpectivè in ordine vel ad alia corpora, vel ſpecialim ad organa ſenſus noſtri, vel ad utrumque ſimul, varia attributa & conceptus, ac denominationes exinde emergunt, quę à nobis pro qualitatibus diſtinctis realibus variè habentur; v. gr. particularum minutiſſimarum ſpecifica textura conſtituit formaliter corpus auri ſpeciale. Textura hęc prout reſpectu ignis aurum fixum admodum fuſile; reſpectu duri corporis malleabile, ſummè ductile; reſpectu aquę regię ſolubile, reſpectu aquę fortis non ſolubile; reſpectu Mercurii amalgamabile, &c. reddit, eatenus auro fixitas, ductilitas, fluiditas, ſolubilitas, &c. tribuitur; cùm reverà aurum in ſe ſit ens ſeu corpus unum & ſaltem particulę varię minutim contextę, quę textura facit, ut aurum, reſpectu ad alia corpora habito, tot varios conceptus nobis ſiſtat, quę attributa ejus à nobis, ceu tot entitates diſtinctæ, ſumuntur, ac qualitates dicuntur, cùm tamen reverà idem ſint cum materię auri modificatione ſecundùm minima, ſeu horum in certa figura, ſitu, ordine, magnitudine, &c. per motum mirabilis coaleſcentia & textura, quę textura & corpus conſtituit ſpeciale, & tam multiplicium qualitatum origo eſt, quę non abſoluta, ſed reſpectiva ſunt entia, non re ipſa, ſed conceptu à corpore auri diſtincta; immediatè ex auri textura eſſentiali, mediatè ex minimorum figura, magnitudine, ſitu, ordine, quiete, &c. pro tali corpore determinatis ac ſpecificatis, originem ducunt.

Omnis tamen modificationis fundamentum eſt quantitas ſeu extenſio materialis, & ejusdem impenetrabilitas, ex quibus per motum omnis iſta tàm immediatè, quàm mediatè, modificatio reſultat.

Tandem pro dictorum meliori dilucidatione obſervetur, quod ſemina & ova ſint automata, quę ſine motu ſunt inſtar horologiorum non ſonantium. Externum movens, illud, quod horologia movet, eſt calor, elaterem, ſpiritum impetum facientem, excitans, & ad motum provocans. Hinc vita viventium conſiſtere dicitur in unione animę & corporis, hoc eſt, in adaptatione concinna & ordinata elateris ſeu ſpirę cum reliquis partibus automatis; ſequitur inde in automate motus, & in corpore vivente actio vitalis. Eſt adeoque corporum viventium, ceu heterogeneorum, forma nexus concinnus partium liquidarum cum ſolidis, agentium ſeu moventium cum organis; unde ſequuntur motus & operationes vitales & animales. Conſiſtit ergò vita formaliter in unione animę ſeu ſpiritus, ceu elateris, cum materia plus minus organica, unde immediatè ſequuntur operationes vitales & animales. Sed & res fluxa cùm ſit vita, fundamentaliter conſiſtet in ſanguine, unde quotidiè vis movens elateris reſtituitur & redintegratur, ſeu ſpiritus, hoc eſt anima vegetativa & integra conſervatur.

Ars nihil poteſt ſupra naturam; nam quicquid eſt in arte, eſt à natura. In arte ſaltem eſt motus & materia: utrumque habet à natura. Leges motus naturę immutabiles non mutare, vix niſi per alios naturę motus variare poteſt ars. Materiam, ejusque attributa quantitativa & ipſa immutabilia nullo modo alterare poteſt. Ubique habet corpora à natura conſtructa, quorum texturam accidentaliter ſecundùm proprietates materię per motum variare, vel eſſentialiter per certos naturę motus, materię texturę contrarios, deſtruere valet. Natura ſemina producit, & ſola ex iis corpora format: hos motus ars nonnihil adjuvare, per motus naturę accelerátos, vel variare, formaliter autem perficere nequit; adeoque nil niſi agentia naturę motum patienti materię applicat Ars. Unde omnes operationes artis fundamentaliter ſunt naturę, formaliter ſaltem, quatenus ab artifice externo applicatio multiplex contingit, vocatur operatio artificialis.

Ex hactenus dictis patet ſubordinatio ſcientiarum Phyſices & Matheſeos, cum eorum Practica artificiali & Mechanica; ſiquidem *DEUS* & Natura ubique geometrizant. Scilicet Phyſica materiam, corpus, &c., Matheſis formam illius, nempe determinationem & modificationem quantitativam ſuggerit; Mechanica verò Efficiens ſeu motum declarat, per quem in materia Forma eſt operativa; Hęc ad corpus humanum ſi applicemus, Anatome Mechanicam corporis, ejusque partium ſtructuram organicam, & inde motus determinationem; Chymia formalem moleculatum materię configurationem conſiderat; adeoque fluidas & ſimilares ſolidas, Anatome organicas nobis declarat.

COM-

COMPENDIOSA RECENSIO,

ET TANQVAM CLAVIS EORUM,

QUÆ HOC IN CAP. I. FUSIUS PROPOSITA FUERUNT,

LIPSIA

à

DN. D. MICHAELE ETTMULLERO,

P.P. ET FACULTATIS MEDICÆ LIPSIENSIS ADSESSORE,

ad

DN. D. JOHANNEM ACOLUTHUM,

PHYSICUM URATISLAVIENSEM ET PRACTICUM CELEBERRIMUM, TRANSMISSA.

Pauca & parca in naturalibus ſcientia apodictica, niſi quam ex Matheſi haurire licet: reliquum omne, quod ſcimus, Experimentis, Phænomenis & Obſervationibus effectuum naturalium innititur, quorum fiendi cauſarumque ratio cùm utplurimum delitescat, hypotheſes variæ oriuntur; ex quibus illæ ſunt optimæ, quæ plurium phænomenorum naturalium explicationem theoricam conceptibiliorem, & applicationem Practicam faciliorem, reddunt.

Omnia ex aqua (materialiter) & ſeminibus (formaliter) per motum (inſtrumentaliter,) fiunt; hujus enim medio, aut ſeminis vi fermentativâ, mutatur aqua in milleformes particulas minutas, ex quarum textura immediatè coaleſcunt concreta, quæ vi ſeminis idealis diverſimodè formantur.

Particulæ tales ſub generali conceptu ſalinarum, acidarum nempe & urinoſarum, oleoſarum, terrearum & aquearum comprehendi poſſe videntur, adeò ut motus iſtius inteſtini in corporibus, (mediante quo per ſyncriſin, diacriſin & metaſtaſin minimorum generantur, corrumpuntur & alterantur corpora,) inſtrumenta primaria magis mechanica (ſub ſeminis tamen directione,) ſint acidum, & hinc urinoſum, ex quibus coaleſcit ſalſum, quæ ipſa moderatur pingue, diluit aqua, figit terra. Acidum magis activum eſt (delitescit tamen ferè ſub pinguis ſeu ſulphurei tegmine) quod, ceu debitum compar, ubique informat alcali, & hoc ad ſui ductum dirigit. Fixius illud eſt & copioſius in metallis & mineralibus, *unde & concreti infirmior compages acido ſulphureo Mercuriale alcali cum terreo fixo plus minus parco, cogente:* volatile è contrà acidum & parcum & oleoſum, & inde à priori inſenſile (adeoque à priori non cognoſcibile,) in animalibus, ſufficiens tamen pro copioſo cogendo alcali volatili. Mediæ naturæ eſt illud vegetabilium, unde cùm fermentando volatile hoc fieri queat, animalium corporibus aſſimilabile exiſtit, mineralium acido nullo modo nobis applicabili, ita ùt conſtitutiva noſtra ingrediatur. Ab Acido hoc volatili (materialiter) per motum celerrimum, (formaliter) agente in compar alcali, ſub temperatura pinguis oritur calor, vitæ comes in animalibus calidis, tanquam (analogicè ad vegetabilia,) reſinoſioribus (reſina enim eſt ſal volatile oleoſum ſub acido concentratum,) cujus nulla ſenſibilia ſaltem veſtigia in frigidioribus, præſertim marinis, parciori acido ditatis, adeoque reſpectivè mucilaginoſioribus (mucilago enim vegetabilium tanquam gelatina quædam, alcali vol. temperato turget:) Ab acido tali volatili oleoſo, præſertim ſub ſubtiliori ſpirituoſa facie, temperaturâ ſpiritui vini quaſi analogo (à priori enim inexplicabile eſt,) omnes in nobis digeſtiones ſeu fermentationes, hinc aſſumptorum in partibus aſſimilationes, adeoque totius œconomiæ animalis conſervatio dependet, ac temperamentorum diverſitas ex illius cum ſocio alcali proportione oritur: æquali ſcilicet ac naturali ſub temperatura ubi contenta corporis impregnarint, ſanguineum; ab acido oleoſo volatiliori ac acriori, bilioſum ſeu cholericum; ab eodem fixiori, ac ferè macro, Melancholicum; ab eodem parciore, copioſiore alcali volatili ſociato, phlegmaticum: quin & in acidi hujus volatilis vitalis cum Alcali ſaturationis puncto ſanitaris & morborum limites ſunt conſtituti. Urinoſo autem ſive alcali paſſivè ferè ſe habente Acidum in cenſu cauſarum morboſarum primatum obtinebit, adeò, ut ex eodem in quanto vel in quali peccante, idque imprimis ex digeſtionis primæ errore, aut contagii extrinſecùs hauſti vitio, omnis quarumvis partium morbus derivandus veniat: Ab eodem enim volatili oleoſo acido abundante & vitioſo acuti ferè morbi, imprimis febres continuæ, oriuntur, & ſimiles, quas ex bile aliàs derivare voluerunt: ab eodem volatili macro ferè partium ſolidarum affectus varii, ſpeciatim doloroſi & arthritici: ab eodem fixiore, nec conſtitutivis partibus noſtris aſſimilabili, præſertim ſpecifico ſub ſapore, quamplurimi alii morbi, imprimis chronici, vel humori Melancholico, vel pituitæ acidæ vulgò adſcripti, naſcuntur, ut cachexia, malum hypochondriacum, lues Venerea, febres intermittentes, &c. Unde & in Praxi Acidum quæ corrigunt, tam in Pharmacia quàm Chirurgia, primatum ducunt; ſive illud in genere abſorbeant, ut terrea, mineralia & metallica, Bezoardicum minerale, antimonium diaphoreticum, Mercurius præcipitatus, &c.; ſive fixius volatiliſent, ut aromatica & ſimilia, ſale volatili oleoſo plus minus acri impregnata. Unde in affectus ratione, quæ ex copia aut motu acidi hujus intenſioris natum calorem curant, vel ſaturantia, volatilia urinoſa, vel abſorbentia fixa, ſunt; & è contrariò, quæ ex defectu acidi deficientem calorem acuunt, aromatica & reſinoſa plus minus acria eſſe ſolent, ſale volatili, ſed ab Acido oleoſo concentrato, impregnata: Illa refrigerantia; hæc calefacientia dicuntur: Illa nimiam acidi vim ac motum infringunt; hæc acidum volatile oleoſum acuunt & augent.

Appendicis loco notetur:

1. Alcali verum, prout ab arte ſuggeritur, cùm dubiæ ſit exiſtentiæ formalis in concretis, loco ejus terra volatilis ſive ſubtilis ſubſtituatur, ex cujus cum acido volatili coalitu plus minus firmo ſal urinoſum, vel volatile vel fixum, emergit.
2. Pingue & ipſum non niſi aqua certo modo ab acido, cum terra ſubtili juncto, concentrata eſſe videtur.
3. Terra ipſa an ſit primigenia ſaltem in iſtis, dubium eſt, & annon ipſa ex aqua fiat?
4. Adeoque non niſi aqua & acidum (loco cujus alii ſal naturæ univerſale aſſerere malunt,) rerum principia prima videntur.

CAPUT II.

DE

Corpore humano, ejusque principio vitali.

Suprà dixi, *Subjectum* ſeu *Objectum Medicinæ* eſſe vel materiale, ſeu *Corpus humanum vivens*, vel Formale ſeu *quatenus ſanabile*. Materiale autem tractatur in Phyſiologia, Formale in Pathologia. Hîc ergò conſiderandum nobis erit Materiale, i.e. corpus humanum vivens, cujus ſtructura in ſe conſiderata, non ſecus ac omnium reliquorum animalium, eſt machina quædam naturalis hydraulicopnevmatica, ex variis organis, pro multiplicibus actionibus artificioſiſſimè fabricata, in hoc differens à machi-

nis artificialibus, quod hæ externum habeant motorem, à quo partim exſtruantur, partim etiam moveantur; Illa autem à principio interno ſpirituoſo dependeat, à quo dicta machina non fabricatur tantùm, ſed etiam fabricata ad varias actiones, motus & operationes, pro organorum diverſitate, determinatur.

Duo hîc ſunt attendenda:

1. Eſt ipſa ſtructura corporis humani materialis.
2. Ejuſdem operationum principium, ſeu Corporis humani Vivacitas vel Activitas vitalis, ſecundùm quam Corpus Vivere dicitur.

Hæc duo ſunt fundamenta totius Phyſiologiæ, & Medicinæ primordia.

Quod ergò ſtructuram hominis attinet, tria conſideranda ſunt:

1. Materia, ex qua conſtat.
2. Materiæ hujus varia textura, ut emergat tale Corpus ſeu Partes; &
3. Materiæ contextæ diverſa modificatio, quæ aliàs etiam nomine Qualitatum venit, ac nihil aliud, quàm Proprietates vocari debent, de quibus Capite præcedenti actum.

Dum inquirimus in *Materiam*, ex qua conſtructum eſt Corpus humanum, docetur in ſcholis Galenicis, 4. illa vulgaria elementa, quæ 4. qualitates habeant, eſſe Materiam, ex qua omnia conſtent corpora naturalia; quæ etiam, cùm ſibi invicem miſcerentur in productione Corporis humani, ſimul quoque miſcerentur qualitates illæ, Temperamentum conſtituentes, unde qualitates, dictæ ſecundæ & tertiæ, oriantur.

Verùm qualitates has pura eſſe non entia, ſuprà demonſtratum eſt. *Materia* autem omnium corporis partium, ex qua eædem omnes conſtant, ſunt ſuprà dictæ minutiæ corpuſculorum, inter quæ eminent ſalinæ, quæ mutuâ ſuâ texturâ & partem ipſam, & Temperamentum etiam ejus elementale, conſtituunt. Ex his particulis diverſimodè contextis, etiam conſtant lac, ſanguis & chylus, humores corporis noſtri homogenei: & ſicut in vegetabilibus ſuccus, ex quo tota illorum ſtructura eſt compoſita, ex miſcelâ particularum minutiſſimarum conſtat; ita chylus ſeu lac & ſanguis ſucci ſunt, ex quibus tota noſtra ſtructura ſeu compages corporis eſt compoſita & conflata.

Ex particulis ſalinis & ſulphureis ſanguis & chylus, ſucci corporis noſtri primogenii, conſtant, unde & conſequenter totum corpus materialiter erit compoſitum: id quod confirmat reſolutio ejus mechanico-Chymica. Noſtrum corpus conflatum eſt ex particulis, ejusque primaria pars imprimis maſſa ſanguinea; cujus particulæ mediantibus corpuſculis ſalinis in continuo fermentationis ſuſtentatæ motu, & ab aëre inſpirato rarefactæ & reſolutæ, ſeu, ut vocant, volatiliſatæ, Calorem concipiunt per totum corpus ſenſibilem, vulgò vitalem dictum. Obſervandum jam erit, quòd tales particulæ minutæ, ubi denſiùs agglomeratæ & firmiùs contextæ ac unitæ ſunt, fiant partes ſolidæ & duræ, ut oſſa, viſcera, &c. ſicuti eædem particulæ mediante liquido diſſolutæ, & in continuo motu conſtitutæ & ſolutæ, partes conſtituunt fluidas ſeu humores; ex quibus particulis ſummè volatilibus Spiritus, machinæ noſtræ corporeæ Rectores, oriuntur.

Sunt autem *Partes omnes* machinæ in triplici differentia; nempe ſunt vel ſecundùm HIPPOCRATEM *l. 6. Epidem. S. 8 t. 19.* Continentes, ſeu partes ſolidæ & inſtrumentariæ motæ, vel Contentæ, & Impetum facientes aut activæ moventes, ut ſanguis & ſpiritus; vel ſecundùm alios ſolidæ, liquidæ, & ſpirituoſæ: quam diviſionem ad *διχοτομίαν* LINDANUS *Fundam. Medic. l. 2.* revocat, dum partes diviſit in has, quæ principium ſui motus in ſe, & in eas, quæ aliunde id habent, ita ut Continentes & Contentæ ab alia moveantur, impetum verò facientes ſe ipſas & reliquas partes moveant. Verùm ex hactenus ſuppoſitis nobis potiùs dicendum erit, fluidas & ſpirituoſas activè ſe habere & machinam agitare, ſolidas verò paſſivè, & ab illis informari atque moveri.

Inter *Contentas* eminet imprimis *Chylus* ſeu lac, & *ſanguis*, liquores corporis primarii & primogenei, ex quibus ceu animalium nutritivo ſucco, omnes partes ſolidæ ſeu continentes conflantur, quæ hujus materiæ proximæ ratione itidem in *ſanguineas* & *ſpermaticas* ſeu *nerveas*, *immediatè nempe ex chylo oriundas*, ſubdividuntur: ratione cujus ſpermaticæ dicuntur, quæ *ex ſemine originem ducunt*, *albæ*, *firmæ* ac *frigidæ* ſunt, *ac deperditæ non regenerantur*, v. g. membranæ, glandulæ, oſſa, &c. ſanguineæ verò, quæ ex ſanguine materno generantur, rubræ, molles, & calidæ exiſtunt, quæque deperditæ reſtituuntur, v. g. caro muſculoſa, &c.

Verùm diſtinctio hæc ſub tali partium ſuarum deſcriptione eſt falſa: Quia

1. *Omnis pars generatur ex materia ſeminali*, ex ovi uterini colliquamento, *nulla ex ſanguine*: Ergò omnes partes ſunt ſpermaticæ; & quidem nihil aliud, niſi mirabilis fibrarum textura, quæ prima partium ſtamina conſtituit, & primitus in ovo, ex ejus colliquamento, delineatur & effingitur: quibus poſtmodum per coaguli modum ſanguis hinc inde adhæreſcit, unde *parenchymata ſanguinea* naſcuntur; quæ duæ partes, certo ſitu & nexu invicem cohærentes, naturalem corporis ſtructuram conſtituunt.
2. Albedo non ſemper & neceſſariò materiam ſpermaticam indicat; pinguedo ſiquidem albicat, quæ tamen ex conſenſu omnium pars ſanguinea eſt.
3. Firmitas & mollities hanc partium diverſitatem non probant, cum cerebrum, utpote pars molliſſima, ſpermatica ſit, ſubſtantia verò cordis ſatis compacta & firma, ſanguinea.
4. Falſum eſt, nullam partem ſpermaticam regenerari: nam coaleſcit per primam intentionem, & regeneratur tunica oculorum adnata & cornea poſt ſuffuſionis depoſitionem.

Quoad Partes *humidas & ſpirituoſas*, hæ ſunt activè, ſeu habent ſe inſtar *principiorum activorum*; *partes ſolidæ* verò *fundamentum & firmamentum* noſtri corporis præſtant.

Textura iſta particularum minutiſſimarum, ratione triplicis aut quadruplicis materiæ abſolutarum ſeu primariarum, uti formaliter partes conſtituit quaslibet; ita eadem radix eſt, unde tàm multi modi reſpectivi & ſecundarii, ſeu qualitates, & proprietates iſtæ, tàm primæ quàm ſecundæ & tertiæ, emergunt; quarum qualitatum debita proportio, & participum conveniens ſymmetria, *Temperamentum* dicitur, idque *elementale*, ſeu forma partis ſubordinata, forma ſpecifica, &c. quatenus ſcilicet pro texturæ illius ratione partes humidæ vel ſiccæ, duræ vel molles, glabræ vel aſperæ, albæ vel nigræ, fluidæ vel ſolidæ, ſubtiles vel craſſæ, ſapidæ vel inſipidæ, &c. aliisque quamplurimis modis ſenſibus noſtris apparent. Sic caro ſuam eſſentiam habet à forma ſua ſic dicta carnifica, unde proprietates ejus, durities, &c.; hîc os coagmentatum eſt ex particulis minutiſſimis ſalinis copioſis oleaginoſis, quod pro textura particularum minutiſſimarum reſpectu oſſis dicitur Forma partialis, quæ poſt mortem etiam ſupermanet; econtrà eadem, ratione particularum unitarum, dicitur Temperamentum, quatenus eſt aliud novum tertium, ortum ex quamplurimis particulis certâ ratione cohærentibus. Ex *his particulis certâ ratione cohærentibus vocatur Temperamentum*; *ratione verò partis conſtitutæ dicitur Forma.*

Porrò *partes ipſæ ſolidæ* conſiderationem ulteriùs ſubeunt, vel ratione Materiæ proximæ, ex qua conſtant, vel ratione conformationis organicæ, qua mediante certis uſibus inſerviunt. *Ratione Materiæ* ex qua, omnes partes continentes ſue ſolidæ ſunt vel ſimilares, ſeu ejuſdem materiæ, ex qua conſtant, & ſunt ejuſdem naturæ & eſſentiæ, ut fibræ, &c.; vel diſſimilares, quarum partes integrales ſunt diſtinctæ naturæ & eſſentiæ, ita ut plures partes ſimilares concurrentes conſtituant partem diſſimilarem, ut caro, aut muſculus. Sic hepar conſtat ex membranis, venis & glandulis: vid. GLYSSONIUS *in Anatom. Hepatis Prolegomenis*.

Similarium plures communiter recenſentur, ac reverà ſunt, quippe rem accuratiùs penſitantibus, præter fibras & circa illas affuſam ſubſtantiam, nulla apparebit, adeoque reliquas omnes partes ſolidas ex fibris ſaltem eſſe contextas, conſtat: vid. BARTHOLINUS *de Structura Diaphragm. cap. 1.*, & diſſimilarium partium nomen merentur. Hoc tamen negari nequit, diſſimilarium alias magis, alias minus compoſitas eſſe, & ſimilarium conſtitutioni propinquiores ſunt, verb. gr. os, ligamentum, cartilago, membrana, &c. quam vaſa ſanguifera, muſculi, manus, oculi, &c.

Mem-

Membranæ ſunt partes fibroſæ, tenues, longæ & latæ, ex fibrarum plurium cruciatim contextarum in longum expanſione ortæ, alias partes inſtar linteaminum veſtientes, imò harum maximam partem conſtituentes, adeoque ad organorum plurium tunicas formandas, hæc vel ſibi invicem, vel cum partibus ambientibus connectenda, vaſaque fulcienda, comparatæ.

Ejusdem cum membrana ſubſtantiæ eſt *Ligamentum*, & nihil aliud, quàm fibrarum tendinearum plurium in arctum collectio, partes diſtinctas invicem colligans.

Cartilago Ruffo Epheſio rectè ſubſtantia inter ligamentoſam & oſſeam, vel ſecundùm alios inter membranaceam & oſſeam media, cenſetur; ita quidem, ut in oſteologia fœtus non tantùm, juxta LAUR. *Anatom. l. 2 de Oſſib Capitis*, ſyncipitis oſſa in principio membranoſa, hinc cartilaginoſa, tandemque oſſea, evadant, ſed tale etiam in toto corpore à *KerKringio*, aliisque Anatomicis, obſervatum fuerit, hujus nempe partes cartilagineas plurimas in generationis exordio membranoſas exiſtere, ac paulatim demum cartilaginis firmitatem induere, antequam ad duritiem oſſeam perveniant: id quod vel in toto cranio, quod tribus primis ſeptimanis nil niſi membrana vento vel liquore quodam diſtenta, deprehenditur, vel in fontanella, quæ aliquot menſes in nato etiam puero molliſſimæ & membranoſæ ſubſtantiæ prominet, vel in junctura maxillæ inferioris ad mentum, quæ primo membranea evidenter ſatis apparet. Exiſtunt nihilominus quædam cartilagines, quæ non tàm facilè aut nunquam in oſſa degenerant, v. gr. ciliorum naſi, auricularum, epiglottidis, aſperæ arteriæ, &c.; unde rarum eſt quod FONTANUS *in Notis ad Veſal. Epit. ex Cardano* refert, in fure quodam aſperæ arteriæ cartilagines adeò oſſeas factas eſſe, ut laqueo conſtringi non potuerint. Quædam interim cartilagines oſſium extremitatibus adhærent, ut in oſſe femoris, hujus acetabulo, naſi extremitate, &c. Quædam partes integras formant, verb. gr. aſperam arteriam, ita ut illarum aliæ ad motum faciliorem oſſium invicem faciant, vel ſui ipſius, & partis, cui fulcimentum præbent, vel ad oſſa convertenda.

Oſſa nihil aliud, quàm fibrarum arctior collectio, harumque intimior coaptatio ſunt, donec firmitatem atque duritiem adæquant; ita ut membrana, ligamentum, cartilago & os unam agnoſcant materiam, ratione diverſæ ſaltem texturæ nomen mutantes; adeoque malè ſtatuunt, fixiorem magis ſubſtantiam eſſe oſſibus propriam præprimis cùm ex Chymia notum, plurimum ſalis volatilis, æquè ac alias corporis partes, hæc per deſtillationem ſuppeditare. *Exſanguia* à *Ruffo*, dicuntur, quod rationi tamen atque experientiæ pariter repugnat; quia in fœtu & recens natis rubent, vaſaque in oſſibus cujuscunque ætatis, in adultis quoque, ſanguinem fundunt; ſicut & callus oſſibus fractis inducendus ſanguineum quaſi ſudorem ſtillat; quod à PARÆO *l. 14. c. 76.* primùm obſervatum fuit; & dum rubedine ſuâ faſcias tingit, de illius concretione teſtatur, quod etiam modernorum Chirurgorum experientia confirmat

Fundamentum autem partium ſimilarium & diſſimilarium ſunt iſtæ particulæ minutiſſimæ, in unam maſſam & ſubſtantiam concurrentes, quæ ſi copioſè agglomeratæ ſunt, componunt *partem ſolidam* ſeu continentem, ita ut plures particulæ, ſulphureæ & ſalinæ volatiles, coëant & concurrant pro una maſſa ſanguinea conſtituenda. Quando particulæ chyli pinguiores cum acido coagulantur, abeunt in pinguedinem; particulæ alcalinæ cùm condenſantur circa fibras, faciunt carnem; quando ipſe chylus condenſatur ac ſucceſſivè inſpiſſatur in conſiſtentiam corporis durioris, abit in oſſa. Ergo partes ſimilares & diſſimilares habent ſuum Eſſe ex confluxu particularum minutiſſimarum, quæ textura conficit id, quod aliàs Temperamentum vocatur.

Ratione Formæ accidentalis, ſeu ſuperinductæ *Conformationis mechanicæ*, ſecundùm triplicem quantitatis dimenſionem partes corporis ſunt vel *Organicæ* vel *Inorganicæ*.

Organicæ partes ſunt, quæ certam, ſecundùm longum, latum & profundum, habent figurationem & conformationem externam, mediante qua ceu inſtrumenta certis quibusdam uſibus inſerviunt, in quibus organis fibræ, harumque mechanica textura, fundamentum conſtituunt, de qua diſtinctione partium in Diſſimilares & Organicas vid. GLYSSONIUS *Anatom. Hepatis in Prolegomenis*. Nempe particulæ viſcidiores conſtituunt ſyſtema fibrarum, membranarum, &c. Iſtis vaſis & fibris ſecundùm longitudinem protenſis appenduntur ac connectuntur variæ particulæ, unde pro varia ſtructura fibrarum varia erit congeries & adhæſio iſtarum minutiſſimarum particularum, unde etiam varia figura & conformatio partis organicæ, quæ certis functionibus mechanicè exequendis deſtinatæ ſunt: e.g. Manus eſt pars organica ad apprehenſionem deſtinata; oculus ad viſionem, ſtomachus & inteſtina recipiendis, conſervandis & emittendis ingeſtis alimentis, & reſpectu horum uſuum partes quædam *principales*, quædam *miniſtræ* dici ſolent. Omnes partes organicæ ſunt activæ per motum, & in noſtro corpore quivis motus fit beneficio ſpirituum animalium, qui operantur mediantibus fibris; hinc *fibræ ſunt motus cauſa*, à quibus omnis ſtructura organica dependet.

Non-Organicæ partes dicuntur, quæ nullam certam habent conformationem certo uſui deſtinatam, ſeu non ſunt natæ ad effectus præſtandos. Tales verò partes in corpore noſtro non dantur, ſed omnes ſunt organicæ, nulla enim pars, etiam minutiſſima, determinatâ figurâ deſtituitur, licet hæc ſenſus noſtros non incurrat, aut ita multa eſt condita, ut non habeat certum uſum.

Diſtinguunt equidem inter actionem & uſum: hunc omnibus, actionem verò partibus organicis ſoltem concedentes. Sed ut alia, quæ diſtinctionis hujus infirmitatem declarare poſſent, nunc taceam, ipſa fibra, quæ pars ſimpliciſſima ſimilaris & minus organica ab omnibus habetur, actionem tamen præſtantiſſimam, nempe motum exercet, ita ut omnes reliquæ corporis partes ratione fibrarum, ex quibus contextæ ſunt, ad motum aptæ deprehendantur.

Partes hæ ergò omnes, imprimis ſolidæ, invicem unitæ & fundamentaliter organicatæ, conſtituunt ſuâ unione *machinam hydraulico pneumaticam* corporis humani, & ſic ſe habent omnium animalium corpora. Machinam dico corpus noſtrum, non ſecus ac omnium brutorum, ſimilem machinis hydraulicis. Jam verò machinæ omnes ſunt propter certum motum; ergò etiam machina noſtra in uſum certorum motuum erit conſtructa; & rectè; quæ machina animalis pro ratione partium machinæ hujus, organorum diverſimodè habentium, omnes operationes exercet, & exinde eſt vel *ſana* vel *defectuoſa* plus minus, aut certa quædam aberratio, unde tunc dicitur *morboſa*. Dum enim machina noſtra in motu eſt diverſimodè, & operationes ſuas perficit, *Vivere* dicitur; ita ut *vita* animalium & hominis *formaliter in machinæ corporeæ motu ſeu actuatione conſiſtat*: Quod ſi omnes motus iſti & actiones penitus ceſſent, ita quidem ut irrevocabiles ſint, adeoque functiones animales pereant, *Mortua* dicitur. Porrò, ſi rectè & debitè omnes iſtos motus peragit, ad quos per ſe apta nata eſt, *ſana* dicitur, nam *ſanitas eſt vitæ integritas*: ſin verò non ritè, ſed perversè aut vitioſè, ac quaſi erroneè, moveatur, ita ut quædam ejus actiones fiant erroneæ, ſive motoris interni ſive organorum vitio, dicitur *ægrotare*; nàm *morbus eſt vitæ labefactatio*.

Cùm ergò hæc Machina in motu conſiſtat, quæritur; quodnam hoc *Principium movens* ſit? quid machinam *primariò moveat*, ſeu quid primò vitam impertiat? Reſpondeo: Motus ſeu id, quod principaliter movet machinam, eſt principium vitale. Antequam autem decidatur, & ut, quid ſit Principium vitale, intelligere poſſimus, maximè obſervemus generales operationum & actionum differentias. Omnes autem hæ operationes, quæ reſpiciunt conſervationem individui vel ſpeciei, hanc conſervant vel in Eſſe vitali, vel in animali, unde operationes vitales & animales. Operatio ea, quæ conſervat individuum in Eſſe vitale, facit, ut ſimpliciter maneat corporis ſtructura, & conſiſtit in nutritione & augmentatione: Operatio verò ea, quæ conſervat individuum in Eſſe animali, conſiſtit in ſenſu & motu, ad quam etiam refertur actio genitalis, conſiſtens in genituræ elaboratione, & corporis novi productione. Hiſce addunt etiam quidam Facultatem naturalem, ſed malè; quia Facultas naturalis fundata eſt in officio hepatis ſanguificatorio, quod cùm falſum ſit, ipſa etiam Facultas naturalis ſponte cadit.

Duæ nempe imprimis Facultates totum corpus gubernant, nempè *vitalis* & *animalis*: quarum illa, *vitalis*, in ſanguine & ſpiritu vitali, & inde derivatis ſuccis, & viſceribus ſanguinis alterationi dicatis, conſiſtit; animalis verò in ſpiritu animali, cerebro & cerebello, & inde nato ſy-

ſtemate nervoſo, & partibus nerveis, radicata eſt.

Principium autem illud *internum*, quod principaliter actuat & movet univerſam hanc machinam animalem, & ipſi operationes vitales largitur, quid & quale ſit? difficillima eſt diſquiſitio, *Vitale ab iſſis appellatur*, quod vulgò etiam ſpeciali nomine *Anima* dicitur, eaque pro viventium triplici genere vel vegetativa in plantis, vel ſenſitiva in brutis, vel rationalis in homine, vocatur. Sed quando quæritur, quid & unde ſit anima? nemo hactenus Medicorum & Philoſophorum potuit definire, & ubique hæret aqua; modò definierunt per Formam, modò per ſubſtantiam immaterialem, modò per Facultatem, & ſic ſemper nomina pro rebus ſubminiſtrarit: Dicunt vulgò, quod omne corpus conſtet principio paſſivo, ſcilicet Materiâ, & activo, ſcilicet Formâ, quæ vocetur anima vivens, & Autor ſit omnium operationum, det Eſſe rei, det Diſtingui & Operari diverſimodè, talemque animam etiam homini tribuunt; unde juxta canonem vulgarem, licet falſiſſimum: *Nullam nempe ſubſtantiam eſſe immediatum ſuarum actionum principium*; fit, quod huic animæ, ceu ſubſtantiæ ſimplici, varias adjungant Facultates operatrices, dum ſcilicet dividunt animam in ſpiritum ſeu Facultatem Vitalem, Naturalem, & Animalem, ſeu Nutritivam, πλαστικὴν ſeu Formativam, & Locomotivam; hincque in Facultatem expultricem, concoctricem, retentricem, aſſimilatricem, chylificatricem, &c.; & dicunt, iſtas Facultates emanare ab anima, quarum ope operationes ſpiritibus mediantibus perficiat.

Sed Doctrina hæc hactenus in ſcholis Medicis & Phyſicis recepta, quamvis ſit notiſſima, nil in receſſu habet, nil fundamenti monſtrat, quomodo Facultates operentur? potiùs ingentes patitur difficultates, quoad eſſentiam, diviſibilitatem, habitudinem hujus animæ ad corpus, ut nemo adhuc iisdem ſe extricare potuerit; Imprimis cùm per Scholaſticorum inania Facultatum figmenta, ac nomina qualitatum nil ſignificantia, obſcuris & cæcis ratiociniis, non conſultis apertis naturæ experimentis, inſiſtentium, multò magis implicata, & quamplurimis non entibus repleta fuerit, ut occultæ qualitates Philoſophorum, & Facultates animæ Medicorum, pari paſſu in cauſarum naturalium diſquiſitione ambulent, & tutiſſima ignorantiæ aſyla exiſtant. Uno verbo: totum negotium de Formis nil valet, in receſſu eſt falſiſſimum.

Ob id acutus *Carteſius*, eumque ſequentes potiſſimum Mathematici, omnem omninò Formam ſubſtantialem, omnemque per conſequens animam, ſolâ animâ rationali exceptâ, rejecerunt, & per principia Mathematico-Mechanica in ſe ipſis infallibilia, materiæ applicata, id eſt, per particularum minutarum, omnia corpora componentium, diverſas figuras, magnitudines, compoſitiones, ſitus, texturas & motus, naturalium corporum, & ſic etiam animalium viventium, operationes & affectiones dilucidare, & à priori demonſtrare aggreſſi ſunt, quas antiqua *Peripatetico-Galenica ſchola* per nuda nomina Formarum ſubſtantialium, qualitatum primarum, & occultarum, ac Facultatum, obſcurè & minus ſcientificè explicavit; & hæc *Carteſianorum* Philoſophia Naturalis non eſt nova, ſed ex antiquiſſima *Democriti* & *Epicuri* ſchola, de atomis hauſta, ſed accuratiùs & perſpicuiùs explicata.

Arripiunt hæc fundamenta *Angli*, & ſtrenuè pergunt in tali ſcrutinio, experimentorum inſiſtentes certitudini; præcipuè *Dn. Boylo*, *Nobilis Anglus*, inſignes admodum facit progreſſus, uti ex ejus ſcriptis, in ſpecie in *Chymiſta Sceptico*, & *Tract. de Orig. Formarum & Qualitatum*, videre eſt; vocatque hunc explicandi naturæ phænomena modum Philoſophiam Corpuſcularem: cui ſanè in multis adjumento venit Chymia, quæ iſtas hypotheſes quotidiè oculari & manuali experientiâ confirmat. Huc accedunt Fermentationes, & fermentorum mirabiles effectus, qui tam in macrocoſmo quàm microcoſmo, ſunt conſpicui, qui omnes optimè per ejuſmodi philoſophandi modum explicantur, cùm fermentatio in talium particularum diverſo ac vario motu, à ſalium diverſitate dependente, conſiſtat, quæ ſalium varietates, & miranda in natura exinde producta phænomena, ſuprà explicavi, & apud TACHENIUM in *Hippocrat. Chymico*, ejuſque *Clavi*, videri poſſunt; non enim, niſi per ejuſmodi materialia principia commodè poſſunt dilucidari.

Hæ hypotheſes materiales tamen vix videntur univerſales, quoniam in formatione corporum organicorum qualia ſunt præcipuè animalia, & in operationibus animalium internis quoad ſenſum & motum, vix applicari poſſe videntur.

Nulla ergò datur Forma ſubſtantialis ſeu Anima, præter Animam humanam rationalem, in ſe quidem certam, quæ tamen ἀπαθής, & ad hominis vitam, & corpus gubernandum, nullum jus & commercium habet, ſed ſolùm præeſt intellectui & voluntati; utpote cujus actio immaterialis planè ab immateriali principio dependet: conf. *Scriptores* ſupra cit. *de Philoſoph. Corpuſculari*. Anima enim illa, quam homo cum brutis communem habet, ſeu Forma corporis humani, nihil aliud eſt, quàm textura corporum in Viventibus, & ſuccus quidam ſubtilis, vivificans totum corpus: in non-viventibus eſt nil aliud, quàm textura corporum.

Quæritur ergò, quid ſit Principium corporis humani vitale ſeu movens? ubi obſervandum, quod non ſit aliqua ſubſtantia immaterialis; Quia

1. In quamplurimis animalibus eſt in plures vitales alias partes diviſibile, & conſequenter materialis ſubſtantiæ, quæ nempe habet Materiam, ex qua conſtat.
2. Quia aliàs eſſet indeſtructibile.
3. Quia in non-rationalibus eſt planè inconceptibile, ſeu etiam inintelligibile.

Conf. in ſpecie WILLIS. *Tract. de Animâ Brutorum*, item VELTHUSIUS *de Generat. pag. 81. ſeqq.*

Quod autem ſit diviſibile, patet id in inſectis, ranis corde evulſo, capite abſciſſo, &c., imprimis in lumbrico per medium diſſecto, qui eſt ubique vivus & ubique ſentit, utut ſit diſſectus, & ſic anima ejus diviſa. Diſcindatur vipera vivens per medium, utraque tamen pars diu ſe movebit: vid. PEYERUS *in Parerg. ſuis num. 7.*, & BACO VERULAM. *Hiſtor. Vitæ & Mortis*, quod etiam de eorum capitibus à reliquo corpore abſciſſis teſtatur BORELLUS *Cent. 1. Hiſtor 43.*, & RHODIUS *Cent. 3. Obſervat. 89.* Accipiatur rana, & huic evellatur cor, & rana uſque ad horam ac ultra adhuc ſaltabit, & crocitabit, modò pulmones non lædantur: ſumatur cor canis, felis, &c. exſectum cum pulmonibus, imponatur carbonibus ardentibus, vel aëre inſuffletur folle, & dabit 50 aut plures pulſus: vid. *Act. Haffnienſ. Volu. 2. Obſervat. 46.* & WALÆUS *in Epiſt. de motu Chyli*. Cor etiam anguillæ, quorundam piſcium, aliorumque animalium exemptum, & in fruſtula diſſectum pulſare, vid. HARVÆUS *de motu cordis cap. 4.*; ſicut & caput ſcarabæi cornuti abſciſſum ſextiduo poſt vixiſſe, HELMONT. *Tract. Ignota Actio Regiminis* §. 35. refert. Neceſſariò ergò anima erit diviſa.

Reverà ergo Principium hoc vitale erit diviſibile, & per conſequens erit materiale, toti viventi coëxtenſum, & propter actionum varietatem omnibus partibus ac organis intimè præſens, ſimulque ob earundem celeritatem, vehementiam & diuturnitatem, ſummè activum ac mobile.

Quæritur autem, qualis ſit ejus materia? Certè actionum vigor, ſumma operationum in viventibus promptitudo, activitas, vehementia, celeritas, &c. indicant, materiam ejus non eſſe craſſam, fixam, aut difficulter mobilem, ſed eſſe potiùs ſubtiliſſimam, ſummè activam, mobiliſſimam & volatiliſſimam; verb. gr. quando in ſyncope omnes actiones deficiunt, materia hæc facilè deſtructibilis facilè eſt revocabilis, & mox denuò vim ſuam exerit.

Vita ergò non eſt in partibus ſolidis, quoniam hæ ſaltem ab alio vitales dicuntur, & quælibet earum operationes ab alio principio movente enaſcuntur, unde *in partibus fluidis ſeu contentis vitale principium inveſtigandum erit*.

Sicut itaque in vegetabilibus Principium vitale conſiſtit in ſucco eorum aqueo ſeu humoroſo plus minus reſinoſo, qui conſtituit eorum ſanguinem; ita in animalibus etiam in ſanguine Principium vitale eſſe ſolet. Quoniam verò ſanguis ipſe pro operationibus quibuslibet non ſufficit, ſed propter operationes ſenſus & motus volatilior ſubſtantia requiritur, *ob id ſanguis in ſpiritum reſolutus ſeu volatiliſatus vitæ Principium exiſtit*. Hinc fundamentum hujus vitalitatis conſtabit in volatilitate activa inſtar luminis, quod citò accenditur, & citò iterum deletur; quod, quamdiu radios ſuos, ſine interpoſita nebula aut alia ſubſtantia opaca projicit, è longinquo etiam illuminat; ita Principium hoc vitale, nullis impedimentis ſufflaminatum, totum corpus

æſtuat:

æſtuat: Quæ, & alia ſimilia attributa, no. conveniunt, præterquam ſubtiliſſimæ cuidam ac volatiliſſimæ ac mobiliſſimæ materiæ nulloque ſenſu perceptibili: *ob id à Medicis, analogicè licet, Spiritus appellatur*, quaſi immaterialis & corpori contradiſtincta ſubſtantia exiſteret, quod tamen non ita ſe habere, jam dictum: poterit tamen Spiritus vocabulum hoc etiam in loco retineri, ſi pro materia ſubtili & maximè activa, ſpiritui ſimili, ſumatur; hoc ipſo enim nihil aliud intelligitur, quàm ſubtiliſſima & volatiliſſima ſanguinis, & ſucci huic analogi in aliis brutis ſeu animalibus, pars impetum faciens, ſubſtantia corporis ſpirituoſa ac quaſi flammea, & principium, quo corporis machina actuatur. *Spiritus* hi *vitales* materialiter generantur ex ſanguine, formaliter verò & effectivè per motum ſanguinis fermentativum, mediante quo omnia miſta ſulphureo-ſalina ſpiritum urinoſum produnt, producta. Ex hac Analogia etiam ſubtiliſſima vini pars vocatur ſpiritus vini, quia, ſi eſt rectificatiſſimus, nulla hujus gutta terram contingit, etiamſi cochlear plenum in terram ab alto effundatur, ſed propter ſummam ſubtilitatem & volatilitatem avolat ac diſſipatur in aëre. Huic ſanguinis continuæ fermentationi accedit & *aër* continuò inſpiratus, qui ſanguinem in prȩcordiis, corde ſcilicet & pulmonibus, ſtagnantem rarefacit, attenuat, diſſolvit, perfectè volatiliſat, & tunc pro actuatione ſeu motu totius corporeæ machinæ ulteriùs cum ſanguine quaquaverſum transmittitur; aër enim quid poſſit facere pro ſanguificatione, patet ex eo, quod nullum animal poſſit eo carere, cùm per inſpirationem continuus ſpirituum proventus conſervetur; hinc denegato aërȩ, ſpiritus ſuffocantur, & animalia intereunt, propter privationem ſanguinis volatiliſationis, quam aër aliàs promovere debuiſſet. Conf. PLEMPIUS *Fundament. Medic. pag.* 77., SPIGELIUS *de Corporis humani Fabrica pag.* 283. & DIE EMERBROCK. *Anatom. p.*487.

In his autem Principiis moventibus, ſanguine & ſpiritibus, conſiderandus duplex motus:

1. Inteſtinus fluidorum, qua talium, proprius.
2. Radiativus ſeu localis, ad quem imprimis pertinet motus ſpirituum elaſticus, ſicuti huc etiam facit motus ſanguinis circularis.

Ex his patet, *vitam animalis fundamentaliter conſiſtere in ſanguine*, unde ſpiritus in Fieri, Eſſe & ſuo modo Operari, dependent: vid. SCHNEIDERUS *l.*3. *de Catarrhis cap.*1.; *formaliter* verò *in ſpiritu iſto volatili*, ejus intima corporeæ machinæ penetratione, hujuſque vario inde excitato motu; à quo poſteriori dependent præſertim gradus vitæ, dum hæc eſt vel perfecta vel imperfecta; item vel occulta vel manifeſta: vid. PECHLINUS *Tract. de Aëris & Alim. defectu*.

Vitæ radicem, & operationum vitalium principium, hunc ſpiritum eſſe, docent *ova animalium*, quȩ ſpiritu hoc ab utroque parente inſtructa, prolifica ſunt, & ſpiritu hoc à calore externo excitato, in corpora animata efformantur; è contrà, in quibus hic ſpiritus patris deficit, infœcunda ſunt, & ſubventanea aliàs dicuntur, nec ullo fotu in motus vitales animantur, ſed potiùs corrumpuntur. Dein vim vitalem in hoc ſpiritu conſiſtere, ex ejus quaſi ſubtiliſſima, radioſa ac lucida textura apparet, dum ejus *motu, aut in corpus influxu*, quocunque modo abrupto, aut in quodam loco intercepto, non ſine periculo quælibet actiones, vitales & animales, evaneſcunt: hinc in ſyncopizantibus in momento univerſum corpus pallidum & frigidum, mortuique inſtar, jacet & languet; unde & in ſuſpenſis, conſtrictis carotidibus, in momento omnis facultas princeps cerebri perit: vid. BACO de VERULAMIO *in Hiſtor. Vitæ & Mortis*.

Spiritus hi inter alias proprietates, præter vim elaſticam & ſummè expanſivam, etiam non incommodè hanc obtinent, quod *lucidi* ſeu *luminoſi* à quibuſdam dicantur, cum in ſua natura omnes lucis proprietates reverà poſſideant; *non autem inſtar lucis* cujuſdam *igneæ & ardentis*, ſed luci iſti, quæ in cicindelis obſervatur, ſimiles ſint. *Sunt eſſentia ſaltem unus, nomine tamen diſtincti in vitales & animales*; ſiquidem, dum in maſſa ſanguinea per fermentationem micant & gliſcunt, in totum corpus continuo arteriarum tractu diffunduntur, cumque ita ſingulas partes, quas in tranſitu alluunt, fovent, naturale eorum balſamum, i. e. ſpiritum inſitum, confortant, & ita vitalitate perfundunt, ab officio *ſpiritus vitales* dicuntur: dum verò ex præcordiis per carotides arterias trajiciuntur in cerebrum, & in eo ibique à maſſa ſanguinea ſeparantur, ubique & in nervis liberiori radio luminoſo ſe expandunt pro miniſterio principum operationum, ſenſuum nempè tàm externorum quàm internorum, ab illo munere *ſpiritus animales* appellantur; & proinde re ipſa non ſunt diverſi à vitalibus. Hi enim iſti ſunt omnium iſtarum proprietatum capaces, ſine nativæ ſuæ eſſentiæ permutatione, utrobique ſcilicet particularem organorum characterem ſuſcipientes, & proprietatem inducentes; ſicuti idem ſpiritus animalis, dum in generationis actu ſpumeſcentem reddit genituram, ovaque fœcundat, & miræ corporis ſtructuræ Autor eſt artificioſus, à munere *Genitalis* dici ſolet: Confer. MOEBIUS *in Fundament. Medic. cap.* 6. *pag.* 59., & ejus *Inſtitut. cap.*5. *l.*1. *pag.* 25.: quia operationes genitales ad actiones animales pertinent. Nam quod fœcundat ſemina, eſt nihil aliud, quam ſpiritus animalis, hinc à nimia Venere ſenſus, & motus hebeſcunt: & hoc eſt, quod alii animæ vitalis ſeu brutalis ſubſtantiam bipartitam faciant, *igneam* nempe ſeu flammeam (ſpiritus vitales,) & *luminoſam* (animales:) de hoc duplici animæ ſyſtemate, flammea & lucida, VVILLISIUS peculiarem ſcripſit *Tractatu de Anima Brutorum*: vid. etiam HELMONTIUS *in Tractatu*, quem vocat *Blas humanum, & Tract. Tabernaculum Solis*, item *Archæus vitæ*; ANTONIUS von der LINDEN *de Anima hominis vitali*, KOLHANS *de Spirit. Animali*, BARTHOLINUS *in eleganti Tractat. de Luce Animalium*, HOLSTIUS *de Flammula cordis*, & SCHUYL *in Præfat. ſuper Carteſ. de Homine*.

Spiritus naturalis Galenicorum in corpore humano non ampliùs reperitur, utpote qui nunquam in rerum natura fuit, de quo etiam jam *Sennertus*, *Plempius*, *Kyperus* & alii, imò ipſe GALENUS *l.*2. *M. M. cap.* 1. dubitant, ſicuti & *Sennertus* tandem concludit: *Facultatem naturalem inſito & vitali tantùm ſpiritu ad ſuas actiones uti*.

Spiritum *vitalem* veteres diſtinctam quandam à ſanguine ſubſtantiam ſtatuerunt; partim ex parte hujus ſubtiliore, partim ex aëre per inſpirationem attracto, intra cordis ventriculum ſiniſtrum genitum, & per arterias ad quasvis corporis partes diſtributum. Sed diverſam ab ipſo ſanguine ſpiritum hunc ſubſtantiam eſſe, præprimis juxta *Fernelii* ſimiliumque explicationem, ſatis refutavit HARVÆUS *de Circulat. Sanguinis pag.*225.; *& de Generat. Animal. Exercit.* 71. dum inquit: *Spiritum & ſanguinem idem ſignificare, nec diverſas ſubſtantias eſſe, &c.*; adeoque nihil aliud eſt, quàm ſubtiliſſima ſeu ſalino ſulphurea ſanguinis pars per fermentationem hujus continuatam ſeparata, eique denuò commixta, aut juxta *Helmontium* confermentata, qui cum eodem ſanguine per arterias in univerſum corpus perpetuò diſtributus, omnium partium, & ipſius ſanguinis, quaſi ſal & condimentum: unde HARVÆUS *l. c.* ſpiritum in ſanguine ſpiritui vini à reliquis vini partibus ſeparabili, comparat, adeoque *ſanguinem ſpiritu vitali deſtitutum vinum ſine ſpiritu*, vappam nempe, *eſſe*, rectè dicit.

Spiritum animalem omnes quidem in cerebro ex vitali elaborari, hinc per nervos motus & ſenſus gratiâ ad totum corpus deferri, ſtatuerunt; in hoc tamen diſſentiunt, dum quidam eorum ſtatuerunt, ſpiritus vitales in animales per immutationem quandam abire, adeoque hos à vitalibus formaliter differre; alii verò ſpiritus animales nihil aliud, quàm ſpiritus vitales aliter modificatos, adeoque magis volatiliſatos & depuratos eſſe, de quibus ſuo loco: ſicuti in hoc etiam errarunt, quod ſpiritus hos motus ſaltem & ſenſus gratiâ generari dixerunt, nutritionis autem officium planè excluſerunt.

Supereſt adhuc *genitalis*, cujus exiſtentia, & à ſpiritibus reliquis differentia à Phyſiologis probatur: quod nempe animalia caſtrata, in quibus nimirum non amplius producitur, longè vegetiora, & magis agilia ſint; non-caſtrata è contrà torpida fiant, horumque carnes graveolentes, & non rarò nauſeabundi ſaporis ſint:

cervis caſtratis cornua non amplius creſcant; non-caſtratis autem ſingulis annis creſcant: quod diverſæ mutationes puberibus, e. g. in barbæ eruptione, vocis mutatione, menſium eruptione &c. accidant: peculiares morbi, ſpiritibus genitalibus malè affectis attributi, oriantur; & tandem, quod ſpiritus hic genitalis in animalium teſticulis recenter diſſectis fracedine peculiari & penetranti ſe prodat, quod præprimis de teſticulis caſtoris & vervecinis patet.

Hæc & ſimilia plura ſpiritum genitalem à reliquis non parum diſtinguere videntur: quibus & hoc accedit, quod ſpiritus genitalis vis non à primo vitæ exordio ad ultimum ejuſdem terminum duret, ſed certorum annorum limitibus circumſcripta ſit. Verùm utut annis pubertatis magnæ mutationes in corporibus noſtris, & ſingularis fracedo in teſtibus obſervetur, hæcque omnia certis annorum periodis incluſa ſint, *idem tamen ſpiritus genitalis nihil aliud eſt*, quàm *ſpiritus vitalis teſticulis cum ſanguine, & animalis per nervos, adductus*, qui in coitu præſertim genituram copioſè imprægnat, ova fœcundat, & ita vim ſeminalem formalem perficiunt. Sicut enim anima vegetativa in plantis ab ipſorum vi ſeminali non differt, ſed illa ab hac inchoatur, & in eandem quoque terminatur; ita animalium ſpiritus animalis idem eſt cum ſpiritu genitali ſeu multiplicativo; cum *ab animali genitalis principium* ſuum habeat, & in eundem denuò abeat: & ſicuti eadem vegetabilia non omni tempore ad ſemen producendum ſimileque producendum apta ſunt; ita quoque ſpiritus animalis primis annis generationi inſervire non poteſt, ſed decurſu demum annorum vim genitalem acquirit & exercet.

Quibus ſuppoſitis clarum eſt, Principium noſtrum vitale, ſpiritum animalem dictum, à principio univerſali ſeu virtute plaſtica emanans, & ſucceſſivè in partibus diverſis alteratum atque depuratum, diverſarum operationum organon evadere; vel, uti WURDIG *in Medic. Spirit.* rem explicat, ſicut ex uno mari rivuli multi promanant, qui in idem denuò refluunt; ita ex ſpiritu ſeminali poſt conceptionem reliqui dicti ſpiritus emergentes continuatione ſuâ unum denuò ſpiritum formarent: de quo vid. CARTESIUS *de Homine pag.* 17. *& de Paſſion. Anim. P.* 1. *Artic.* 10., MOLINETTI. *Diſſertat. Anatomico Pathol. l.* 10. *cap.* 15. *&* 20., ENTIUS *pro Circulat. Sanguinis pagina* 110. *&* 111., BETTUS *de Ortu & Natura Sanguinis pag* 98., & BRUNO *Dogm. Medic. General. pag.* 68. aliique plures.

Suprà dictum, ſpiritus eſſe luminoſos, & ſubtiliſſimam ſanguinis portionem; Quæritur ergò quid ſit *Lux?* Non eſt qualitas, ſed ſubtiliſſima materia in continuo motu conſtituta; vid. DIGBY *de Immortal. Animæ*, FRANCISCUS MARIA GRIMALDI *de Lum. Animalium*, BARTHOLINUS *in Tractatu de Luce Animalium*. Quod autem Animalia lucem quandam poſſideant, probatur, quod noctu quædam poſſint meliùs videre, quam de die, quod fit ex lumine ab oculo per ſpiritus ad objectum allato. Sic quædam ſunt bruta, e. g. canes & feles, quæ in tenebricoſo loco emittunt ſcintillas flammeas ſulphureas, ſi ipſis pili retrahuntur, quæ nil aliud videntur, quàm portiones ſpirituum per inſenſibilem tranſpirationem tranſmiſſæ, i. e. exhalationes ſulphureæ: unde requiritur in noſtris ſpiritibus talis neceſſaria cohæſio luminis, niſi debeat fieri ſubitanea actionum ſuſpenſio, ad imitationem omnium ſubjectorum luminoſorum, quæ etiam requirunt continuum tractum. Reverà ergò Principium vitale conſiſtit in ſanguinis ſubtiliſſimis portionibus accenſis, & ita in ſubſtantiam volatiliſſimam exaltatis.

Cùm autem tam ſubtilis ſit materia ſpirituum, ut hi ſummè ſint activi, & luminis inſtar ſe ferè habeant, difficile erit præciſè determinare, cujus ſit naturæ, cùm ſpiritus ſint materiales; videntur tamen eſſe naturæ ſalino ſulphureæ, unde etiam ob ſuam ſpirituoſitatem & activitatem, de natura Gas eſſe dicuntur HELMONTIO *Tract. de Natura Gas, & Complex. elemental. Figment. §.* 42. *& ſeqq.*, per quod intellexit ſubſtantiam ſubtiliſſimam, nullâ ratione condenſabilem: vid. WILLISIUS. Pro natura enim ſanguinis, ceu materiæ ex qua, *Gas hoc ſpirituoſum reverà naturæ ſalino-voloſæ, ſeu ſalino ſulphureæ volatilis, eſſe videtur*, quod tam per inteſtinam fermentationem, quàm aëris per inſpirationem attracti reſolutionem, in ſanguine volatiliſatum, & celerrimâ particularum ſalino-ſulphurearum agitatione, velut accenſum, inſtar ſubtilis & occultæ flammæ coruſcat, totum corpus penetrat, ac illud ita animat, notabiliùs calefacit & exæſtuat. Uno nomine: habet ſe inſtar ſubtiliſſimi & rectificatiſſimi ſpiritus vini, fortis inſigniter & quodammodo accenſi.

Spiritus ergò materialiter fiunt ex ſanguine, formaliter per motum ſanguinis fermentativum, & per aëris inſpirationem. *Sanguis humanus conſtat tale copioſo volatili & pinguedine ſulphurea*: Quando autem ſanguis ita fermentatur, & hic liquor ſalino-ſulphureus tareſcit ab aëre, non poteſt non inſigniter incaleſcere, & quaſi accendi, propter ſuam naturam ſalino-ſulphuream, unde hæ particulæ incenſæ erunt illi ſpiritus, qui actuant totum corpus.

Audiviſtis hactenus, quid ſit fundamentum Medicinæ? quid ſit anima? an dentur animæ facultates? quid ſit principium vitale? & quid ſint ſpiritus corpus noſtrum actuantes? Jam quæritur; *an ſpiritus præſervent corpus à corruptione?* Reſpondeo: Omninò. Quamdiu enim vivimus, tunc omnia à corruptione vindicantur, & à principio vitali conſervantur. Si quæratur, qua ratione? Reſpondeo: Res eſt facilis, modò conſideremus principium vitale, ſeu naturam ſpirituum, quam ſalino-ſulphuream hactenus dixi. Notum autem eſt, quod Gas ſulphuris, ſeu fumus ſulphuris incenſi, præſervet vina ab alteratione; nec ſolum vinum, ſed & ſucci vegetabilium ab eo præſervantur, ne putredo eos corrumpat, ſicut & ſingulare quid in ſulphure contra peſtem latet; & in ſpecie fumus ſulphuris accenſi egregium curativum in ædificiis peſte inquinatis eſt. Jam igitur, quia ſpiritus noſtri vitæ ſunt radices, & naturæ ſalino ſulphureæ balſamicæ, habebunt etiam vim talem balſamicam corpus, quandiu vivit, præſervandi ab omni putredine, non ſecus ac Gas ſuphuris vina & alios liquores facilè corruptibiles à corruptione præſervat. Sanguis nempe circulatus continuò per vaſa omnes partes cæteras nutrit & alit, calore vitali fovet, & ſpiritu ſalino-balſamico à corruptione tuetur. Vim hanc obtinet à ſua determinata craſi ſeminali, particularum materialium ejus liquorem componentium textura & unione, & ſemine primitus inchoato, & per particulas ſalinas, acidas & alcalinas volatiles, fermentativo motu totam maſſam agitantes, continuatâ.

Spiritus hi corpus noſtrum vivificantes & conſervantes reverà ſunt idem cum eo, quod alii per animam, alii per ſpiritus inſitos & influos, alii per Calidum innatum, alii ignem animalem, alii flammulam vitalem, alii per aliam denominationem, pro hypotheſium varietate, explicare voluerunt. Ratione exiſtentiæ, ſeu modi in corporis partibus ſubſiſtendi, vulgò dividuntur *in ſpiritum inſitum & influum. Spiritum inſitum* vocant, qui mox cum ſemine incipit, & in principio generationis eſt præſens, & Autor ſtructuræ corporis, atque ſub nutritione ſolidis partibus unitur, iiſque intimè aſſociatur. Hunc multi cum Calido innato ſeu Igne animali, humidum depaſcente, confundunt. Qui verò ex ſanguine, & ſucco nutritivo elaboratur, & tam cùm ſanguinis vehiculo per arterias in totum corpus diſtribuitur, quàm ex crebro per nervos undique diſpergitur, ac in motu continuo conſiſtit, *ſpirituum influum* vocant.

Dari hunc ſpiritum inſitum, præter influum, tam ex generatione, quàm ex nutritione & conſervatione, Helmontius confirmat: nam dum ſpiritus ſub generationis negotio materiam in oſſa, in carnes, &c. coagulat, ſimul ex parte in coaguli conſortium rapitur, & ita inſitum dictum conſtituit.

Confirmat hoc nutritio, ſeu continuata generatio.
Nam in omni parte ſolida reſpiciatur

1. Ad ipſam conformationem Mechanicam, uſui organico inſervientem.
2. Ad ipſam materiam partis, ejuſque texturam in minimis materialem.

Sed præter hæc conſideranda venit in partibus quædam vis ſeu facultas, à qua nutrimentum, per impulſum

ſub.

ſub ſanguinis circulo appoſitum, aſſimilatur præcisè in talem ſubſtantiam, & agglutinatur; quæ vis nec ex conformatione, nec ex textura partis poteſt determinari; ſed potiùs, ſicut prima partium conſtitutio à motu & vi ſeminali ſpiritus perficitur, ita quoque ab eodem in parte præſente iſta nutritio adhùc peragitur. Nempe ſub nutritione, dum ſpiritus influus nutrimentum, tam chyloſum quàm ſanguineum, in partis ſubſtantiam coagulat, ſub hoc coagulationis actu non omnis, ſed ex parte, in concretum materialiter abit, ſeu in eo concentratur, adeoque ſpiritum inſitum, ſeu balſamum partium, ſeu Calidum innatum, ſeu mumiam partis, conſtituit.

Ex his patet, inſitum hunc ſpiritum, ſeu Archæum, in operari dependere à ſpiritu influo, qui eſt ſubtiliſſima & volatiliſſima ſanguinis pars, reſoluta in præcordis in auram ſalſam & illuminatam vitaliter: Eſt enim hic ſpiritus influus ſalinus volatilis, & ob id rectè dicitur balſamicus, ſuique ſubjecti conſervativus, & illuminatus lumine vitali, ut rectè ſtatuit hinc inde HELMONT. *in ſuis ſcriptis*, imprimis in ſuo *Tract. Spiritus Vitæ*, *&* *Blas Humanum*; quod confirmat etiam BARTHOLINUS *l.a.*, item BARTHOLUS *in Exam. Dogmatum in Medicina Receptorum*. Ita conſtitutus ſpiritus influus fovet, vegetat & ſuſtinet ſpiritum inſitum, continuato per totum corpus lumine: iſta continuitas enim iſtius luminis cauſa eſt, ut in momento ſuſpenſis pereat omnis facultas cerebri princeps, quod in momento ſyncopizantes pallidi & frigidi inſtar mortuorum jaceant, &c. luminis defectus eſt, ut in mortuis oculi appareant cornei & tenebricoſi, qui in viventibus aliàs exiſtunt fulgidi.

Eſt, ergò eſſentiâ unus idemquè ſpiritus inſitus & influus, nempe idem, qui in parentibus eſt influus, & in generatione ſemen fœcundat, eſt in filiis inſitus maximam partem, cùm non reperiatur ſpiritus alius, partibus à nativitate inſitus aut congenitus, niſi qui ſub nutritione ad omnes partes devehitur. Idem enim, qui nunc in ſanguine fluctuat, & per nervos undique radiat, fui, ſub nutritione partis, coagulatione illi inſeritur, & ſic ſub diverſa ratione nunc influus, nunc inſitus dicitur: hinc ceſſante influo, ceſſat vita: & inſito ſpiritu fatiſcente vel deficiente, textura partis vitalis ſolvitur, gangræna in viventibus, in mortuis putredo, ſupervenit. Unde, quia hic ſpiritus partis eſt conſervativus, rectè balſamum partium, ipſe verò naturæ balſamicæ, dicitur; cui negotio aptiſſima eſt conſtitutio ejus ſalina volatilis oleoſa. Suſtentatur hic Inſitus volatili cum ſua ſubſtantia, aliàs partim reſolubilis, partim alterabilis, partim à cauſis externis corruptibilis, à ſpiritu influo, mediante hujus materiali præſentia & continuo ſupplemento; unde etiam inſiti ratione influi vim & operationes vitales optimè recipiunt partes ſolidę ſeu continentes.

Præter primam partium *generationem*, & hinc ſubſequentem *nutritionem*, *&* *balſamicam* conſervationem, *ſpiritus inſiti* in partibus præſentiam ulteriùs comprobant non tantùm morbi quilibet *hæreditarii*, à parentibus certæ cuidam parti implantati, dum pater podagricus aut phthiſicus generat filium ad idem malum diſpoſitum; ſed etiam particulares quædam à parentibus communicatæ *idioſyncraſiæ*, dum v. gr. mulieris cruri ſiniſtro ex matris appetitu impreſſus fuit piſcis, hinc quoties edit piſces, acutiſſimos illo in loco dolores percepit; aut dum morus, parti cuidam adnatus, omnes mori viciſſitudines per anni periodum ſubit: vid. GAFFARELLI *in Curioſitat. inaudit. pag.* 101. Nempe ſpecialis talium determinatæ cuidam parti implantatio, eaque à principio vitali primitùs facta, & poſtmodum per integrum vitæ curſum adeò fixè impreſſa, omninò perſuadet, illud vitale principium quodammodo parti infixum eſſe.

Occaſione hujus, ſpiritus inſiti nempe, etiam ventilanda venit quæſtio: An in mortuis aliquid vitale remaneat? quæ quæſtio ex miraculis mortuorum nata eſt: vid. KIRCHMANNUS & GARMANNUS, HELMONTIUS, & MARCUS MARCI *in Philoſoph. Veterum reſtitut.* Obſervanda autem hic eſt iſta differentia corporum naturaliter, vel ultimo ſenio vel longo morbo, ſenſim extinctorum, ab iis corporibus, quæ violenter & conſtantibus viribus vitalibus interimuntur. In naturaliter mortuis omnis vita & univerſum ſpirituum ſyſtema ſucceſſivè abſumitur, hinc in talibus animalibus ſpiritus vitales & animales fatiſcunt, unde actiones animales primò, tandem & vitales ſucceſſivè ceſſant. Violenter dicuntur mortui, qui caſu quodam, vel cæſim, vel punctim, vel lapſu, vel alio modo, intereunt: in his ſubito ſpirituum vitalium accenſorum univerſum ſyſtema evaneſcit & extinguitur quidem, ita tamen, ut ſufflaminato eorundem motu ac radio luminoſo, aliquantæ ſubſtantiæ eorum portio inſtar ſubtilis fumi aut halitus cujuſdam vitalis, à ſubjecti eorum craſſioribus ac viſcidioribus partibus irretita, ceu iis optimè confermentata, ſed omni formali vitæ activitate deſtituta, materialiter adhuc remaneat; à quo tamen plura mortuorum mirabilia dependent. Ex hoc fundamento operationes vel effectus diverſi, à corporibus diverſimodè mortuis, oriuntur: quod v. g. manus longâ tabe interempti cadaveris tollat excreſcentias corporis, ſarcomata & maculas fœtus, ita ut frigus corporis ſucceſſivè mortui, non autem ejus, quod violenter interemptum, penetret verrucas aut excreſcentias; ſicuti hoc, præter *Helmontium*, confirmant *Acta Philoſoph. Angelica P.* 1. *pag.* 150. Unde, quando putreſcit corpus mortuum, putreſcit etiam verruca, aut excreſcentia ſucceſſivè: hæ enim cadaveri admotæ horrore percutiuntur, & quaſi ſimul aliquid ſpirituum corporis viventis cadaveri implantatur; hinc putreſcens, verrucæ etiam intereunt. Notum eſt, quod uſnea ex cranio hominis violenter occiſi, vel patibulo ſuſpenſi, vel rotâ fracti, creſcens tàm ſingulares habeat virtutes ſiſtendi ſanguinem, ac epilepſiam curandi; quia remanentia quædam materialis ſpirituum ſe inſinuat in eam, & ſimul pavor ille, quem moribundus concipit ob mortem præſentem, ſe inſinuat in ſpiritum, & mediantibus his etiam in plantam, unde quoque ſympathetica ejus vis ſiſtendi ſanguinem; propterea etiam baſin Unguenti armarii ſeu magnetici conſtituit: vid HELMONTIUS *Tr. Magnet. Vulnerum Cura* §. 51. Nullus autem muſcus communis, qui aliàs in cœmiterio calvariis accreſcit, id præſtare poteſt. Volunt etiam quidam uſneâ hominis violenter occiſi corpora ab armis impenetrabilia facere, ſed irrito penitus ſucceſſu. Quod corpus violenter interemptum ad præſentiam occiſoris (non tamen ſemper, ſed tantùm certis in caſibus) ſanguinem ſtillet, de hoc vid. MARCUS MARCI *Philoſoph. Veterum reſtit. p.* 401.

Hæc ipſa manu quaſi nos ducunt ad *actiones ſympatheticas & curationes Magneticas*, quarum omnium fundamentum eſt ſimpliciter ſpiritus hic vitalis, nunc inſitus, quacunque ratione cum ſolidis partibus earumvè effluviis à toto ſeparatus; nunc influus, per ſanguinem, lac & effluvia, vel alia excreta à toto ſejunctus, quatenus ſpiritus hic vitalis, ſeparatus quidem, ſed ante ſui diſſipationem plus minus alteratus, participationem totius, mutuumque cum toto conſenſum, extra concretum naturale, ſimilemque in toto vel in parte, in diſtans licèt, alterationem habet: conf MAXVELLUS *de Medic. Magnet. pag.* 1. *ſeqq. & pag.* 167. *ſeqq. Inſiti* quidem ratione, dum v. g. cutis corporis piloſa, vulnere cęſim facto ablata & ciſtæ incluſa, nunc pilos affert caneſcentes, nunc decidentes, eaſdemquè mutationes ſubit, quas reliqua cutis piloſa in capite relicta: vid. BARTHOLINUS *in Centur.* 1. *Hiſt. Anatom.* 41.: quod naſus inſititius ad mortem bajuli, ex cujus brachio deſumptus erat, necobſtante locorum intercapedine, ſubitò frigeat & putreſcat; de quo vid DIGBY *in Tractatu de Sympathia*, item HELMONTIUS *Tractatu de Magnet. Vulnerum Cura.* §. 23.; de cujus hiſtoriæ quidem fide oritur dubium GARMANNO *de Mirac. Mortuor. l.* 1 *Tit.* 2. §. 8.: quod lardum ſui affrictu curet verrucas, teſte BACONO *de* VERULAMIO *in Sylva Sylvarum Cent.* 10. *Exper.* 997. *p* 605. Ratione *influi* verò; quod ſanguis linteo exceptus; pulvere ſympathetico ex vitriolo Veneris adſperſus, ſanet abſens vulnus; quod lac à matre in prunas aut ferrum candens emulctum, lac in uberibus inſenſibiliter deficere faciat: quod linteum, ſanguine menſtruo nimis fluente irrigatũ, in ignem conjectum, ſanguinem ſiſtat, Autore PANAROLLO *in Faſcic. Arcanorum*: Semper enim aliquid ſpirituum vitalium exit, qui ſe eodem modo habent cum ſpiritibus vitalibus adhuc in concreto vigentibus: vid. MARCUS MARCI à CRONLAND *l. a. P.* 5., uti & TENZEL. in ſua *Medic. diaſtatica*. Ad hoc fundamentum pertinent omnes per tranſplantationem factæ morborum curationes, ſive beneficio urinæ aut ſanguinis aliovè modo contingant, ſive in aliud animal, ſive in plantam fiat

transplantatio. Pertinent etiam huc Philtra naturalia, quando v. g. per contactum manus, in qua planta certa priùs benè intepuerit, conciliatur alterius amor: de quibus actionibus ſympatheticis videatur, præter allegatos Autores, BORELLUS *in Append. ad Centur. 3. Obſervat.* De Transplantatione verò videatur BARTHOLINUS *in Centur 3. Hiſtor. Anatom 66., & in Centur. 6. Hiſtor. 53.*, item BURGGRAVIUS *in Tract. de Biolychnio.*

Suprà dixi, ſanguinem tàm per proprium fermentationis motum, quàm per continuatam aëris inſpirationem, attenuationem, ac hinc volatiliſationem in præcordiis, originem conſtituere ſpirituum noſtrorum vitalium. Jam verò propter craſin ejus ſalinam volatilem oleoſam & quaſi nitro-ſulphuream fieri vix poteſt, quin attenuatio ac reſolutio iſta ſanguinis ab aëre, & in ſubſtantiam ſpirituoſam volatiliſatio, cum inſigni ejus incaleſcentia & æſtuatione contingat, & quaſi quædam ejus accenſio fiat, unde poſtmodum neceſſariò *Calor* per totam corporis machinam ſe diffundat, pro operationum quarumcunque facilitatione: vid. WILLISIUS *in Reſponſ. Epiſt. ad Highmorum de Affect. hyſter. & hypochondriacis*: item HELMONTIUS *Tractatu, In Sole Tabernac.*, *Tractatu Blas Human.*, item *Tr. Spiritus Vitæ*. Præſupponendum autem hìc eſt, me per accenſionem intelligere congeriem ſubtiliſſimarum particularum nitro-ſulphurearum, unde hæ particulæ inſtar flammulæ accenſę erunt iſti ſpiritus, qui actuant & calefaciunt totum corpus.

Calor hic per totum corpus diffuſus, cum vita ut incipit, ita cum ejus interitu deſinit, qui non formaliter operando, ſed excitando motum ſpirituum, & quaſi vim elaſticam promovendo, quasvis operationes promptiores reddit: hinc calore deficiente, in ovo v. g. formatio, in ſemine vegetatio, &c. plus minus deficiunt; eodem ceſſante, torpent ſenſus motuſque organicus, ut in animalibus quibuſdam hyemali tempore patet, non ſecus ac in plantis.

Excitatur primitus in ſanguine Calor, de quo notetur illud HIPPOCRATIS *de Corde T. 10. ſanguinem nempe naturâ ſuâ calidum non eſſe, ſed caleſcere*; ejuſdem tamen in univerſum corpus diſtributio à ſpiritibus & ſanguine ſimul pendet. Excitatur hæc incaleſcentia in ſanguine ratione ejus texturę ſulphureo oleoſæ, mediante ejus motu & agitatione, præprimis tamen ab inteſtina ſeu fermentativa, hinc dependente attenuatione, & in volatiles ſpiritus reſolutione; unde HELMONTIUS ait: *Vitam ſanguini conſermentatam eſſe*: ſed excitati ex eo ſpiritus hoc ipſo non tantùm ipſi ſimul calent, ſed etiam motu ſuo ex parte ſanguinis motum, & incaleſcentiam conſervant, & ſubinde intendunt. Ad utrumque ergò, ſpiritum nempe & ſanguinem, in Calore animalium reſpiciendum: Ad ſanguinem quidem, ut ſubiectum primarium; ſpiritum autem, ut ſecundarium. Sed ut in pluribus naturæ operationibus eſt circulus, ita etiam hic talis obſervandus, adeoque mutuò ſpirituum impetus ſanguinis calorem, & ſanguinis calor ſpirituum calorem, conſervant & excitant; qui Calor mediantibus illis ſpiritibus & humoribus ad totius corporis partes ſolidas derivatur. Quantum ſpiritus valeant in promovendo corporis calore, oſtendunt hyſtericæ, ſyncopizantes, &c. mox toti frigidi, dum ſpirituum volatiliſatio ſufflaminatur; ſicuti reſuſcitato eorum lumine totum corpus iterum calet, ac ſanguinis fervorem ipſe contactus ejus, & febrilis non rarò exæſtuatio, commonſtrant? Adeò Calor vitalis, ceu vitæ neceſſarium in animalibus calidis conſequens, formaliter à motu celerrimo colliſivo & quaſi efferveſcente, acidi volatilis, cum urinoſo ſeu terreo volatili materialiter, à ſpiritu vitali verò motum iſtum continuò conſervante, & interdum plus minus, ut in febribus, augmentante, efficienter dependent. Hinc enim ſpirituum motu ceſſante, ut in ſyncope, corpus friget, quibus penitus deficientibus, ſanguinis motus inteſtinus ceſſat, grumeſcit ac friget; his ex objecto irritante intenſioribus factis, vel ipſos ſpiritus alterante, Calor intenditur, ut in iracundis, febricitantibus, &c.

Ineſt Calor inhæſivè in ſanguine ceu primo ſubjecto, participativè verò in aliis partibus. Dependere autem Calorem efficienter à ſpirituum impetu, probatur:

1. Quod opiata Calorem non tam naturalem, quàm febrilem, ſoleant infringere; quatenus figendo ſpirituum impetum reſiſtunt.
2. Patet ex ſyncope.
3. In pudore rubet & æſtuat facies; in terrore pallet, & frigent extrema; in ira incaleſcimus, &c. Omnia ex modificatione motus in ſpiritu, & hinc in ſanguine.
4. Genituræ exceſſiva præprimis profuſio Calorem naturalem multum infringit, ob ſpiritus copioſos ſimul excretos

Subjectum verò Caloris eſſe ſanguinem, cujus particulæ acidæ cum aliis *urinoſis ac terreis* vehementiùs colliſæ æſtus ſenſum fibrillis partium ſolidarum imprimant, probatur.

(α) Quia Caloris gradus eſt intenſior, quàm quod ſpiritibus ſolis ob raritatem ſubſtantiæ commodè attribui queat.

(β) Sub motu corporis intenſiùs incaleſcimus propter motum ſanguinis localem auctum, & conſequenter inteſtinum celeriorem, adeoque & acidi occulti vehementiorem motum.

(γ) Dum ad ſudorem ſpontaneum componimur, intenſior Calor in nobis percipitur, ob ſanguinis motum inteſtinum & progreſſivum auctum.

(δ) Sanguis ipſe eſt fons omnis Caloris in corpore, quia ſanguis ex aëre inſpirato in præcordiis intenſiori fermentativo motu agitatur, adeoque etiam intenſiùs incaleſcit.

(ε) Uti ſpiritus generantur vitales, ita ſanguis inſigniter attenuatus & calefactus cum ſpumoso impetu in arterias ruit, accenſumque calorem continuato fermentationis motu fomentat, per arterias in omnes partes diffundit, & ita corpus calefacit, eum in finem, ut excitativè & diſpoſitivè actiones corporis adjuvet & promoveat, impetum quendam tribuendo ſpiritibus, & calorem magis volatilem, unde actionum alacritas; tum etiam materiam nutritivam ad faciliorem impreſſionum à fermentis receptionem, indeque ortas digeſtiones ſubeundas, diſponendo.

De ſanguificatione, ſanguinis ſpiritualſcentia, & ſpirituum ac ſanguinis incaleſcentia, controverſiæ ſunt connexæ, ratione nempe cauſæ, & fiendi modi. Nam quoad cauſam efficientem in genere, Autores vel cordi vel ſanguini ipſi primatum tribuunt; quoad fiendi verò modum, vel per veram incenſionem, vel per intenſam exæſtuationem, caleſcere illum, ſtatuunt.

Qui *cordi*, vel *ſingulare fermentum*, iſtarum alterationum effectivum, in corde ſtatuunt, ut *Helmontius* & *Backius*; vel *ignem ſeu flammulam quandam vitalem* jugiter in ſiniſtro cordis ventriculo, tamquam in primario foco, gliſcentem & ardentem præſupponunt, quæ ſanguine, ceu pabulo, ſuſtentetur, à qua ſanguis continuò incaleſcat, hinc per arterias cum ſanguine undiquaque diffuſa omnes corporis partes foveat atque vivificet, ſimul tamen etiam oleoſas particulas maſſæ ſanguineæ abſumat, uti etiam fluidiores & diſſipabiliores reliquarum partium ſolidarum ſimul deprædetur, diſſipet & diſpergat. Quamdiu ergò vegeta maneat hæc flammula ſeu ignis animalis aut Calidum nativum, tamdiu in vita florente ſubſiſtant animalia; ſimul verò atque eadem extinguatur, moriantur. Contingere autem iſtam extinctionem, quando vel ſuo debito alimento deſtituatur, vel aëris commodâ inſpiratione privetur; de quibus vid. ea, quæ diſſerit CHARLETON *in Oeconom. Anim. Exercitat. 1. §. 3. 4. & 5.*: item HOLSTIUS *in ſuo Tractat. de Flammula Cordis*: item MOEBIUS *in Fundament. Medicinæ pag. 59*: item CONRINGIUS *de Igne Animalium*.

Ex hoc fundamento parare nonnulli volunt *Biolychnium ſeu lampadem vitæ artificialem*, analogon huic Biolychnio naturali, ex ſanguine hominis viventis, cujus flammula tamdiu ardeat, quamdiu vivit homo, ſubitò verò atque hic moritur, illa etiam extinguatur; quæque inſuper pro varietate caloris, ſplendoris, motus, &c. certiſſimus ſit ſanitatis vel morbi index. Quod, an verum ſit, penes experientiam fides eſto. Videatur intereà BURGGRAVIUS *de Lampade vitæ p. m. 84.*: item BEGUINUS *Tyrocinio Chym. cap 1. pag. 445.* Interim contra hoc Biolychnium pluribus diſputat NEEDHAM *de Format. fœtus cap. 6.*

Qui verò Cor ceu muſculum ſaltem conſiderant, ſanguini primas deferunt, & hi ipſi vel ſanguineum ſul-

phur

phur ab inſpirato aëre nitroſo incenſum incaleſcere & ſpirituaſcere aſſerunt, uti WILLISIUS *de An. Brutorum cap.* 2.; vel ipſum ſanguinem particulis fermenteſcibilibus turgidum, ab inſpirato aëre nitroſo attenuatum & reſolutum, ex particularum ſulphureo-ſalinarum ſanguinis, & nitroſarum aëris inſpirati, motu & fermentativâ turgeſcentiâ incaleſcentiam illam concipere, qualis eſt hypotheſis MAYOVV II. *de Nitro cap.* 8.

Sed qualiſcunque harum opinionum eligatur, ſive ab alio incendi, ſive efferveſcendo plus minus ſanguinem incaleſcere, velimus, ſemper *Calorem ipſum in Acido volatili celerrimè moto conſiſtere, manifeſtum evadit*:

1. Quod hic omnis Caloris ſpontanei origo in genere ſit per experientiam.
2. Quod omnis, qui in igne eſt calor, ab acido oriatur, uti hoc effectus, ut pondus, item fomenta ignis, quæ quò magis de acido participant, eò intenſiorem calorem inducant, confirmant.
3. Quod, quæ efferveſcendo aut fermentando ſponte incaleſcunt, habent ab acido. Calx viva æſtuat ab acido, cum alcali igneo congrediente: fœnum congeſtum incaleſcere ex acido fit manifeſtum ex eo, quod & flammam interdum concipiat, & quod ſuperveniente putrefactione, ſub qua fatiſcit acidum, omnis calor pereat.

Non ergò præcisè animalium vita conſiſtet in Calido ſeu Calore, cùm quamplurima ſint frigida, & ipſa animalia calida ſuas habeant viciſſitudines ſecundùm magis & minus, ut in ſenibus gelidis, cachecticis, leucophlegmaticis, & ſimilibus notiſſimum eſt. Calor enim gradibus in nobis diſtinctus eſt pro varietate ætatum, vitæ generis, diætæ, & pro ratione ſtatus ſani vel ægri: hinc pueri ſunt temperatiſſimi; juvenum corpora maximè calida; ſenes tepeſcunt, & quodammodò frigent; alimentis ſpirituoſis atque copioſis fruentes fervidiores; frugaliori & tenuiori victu utentes languidi, cachectici, ſubfrigidi, &c. ut plurimum obſervantur: in ſtatu cachectico corpus licet ſit vitale, in calore tamen admodum deficit, & ſubfrigidum eſt; quod etiam verum eſt in hyſtericis, quæ in paroxyſmo ſemper frigus percipiunt.

Eſt ergo Calor hic, cùm à fermentatione vitali dependeat, neutiquam amplius radix & principium, ſed *ſaltem conſequens quoddam neceſſarium & effectus vitæ in animalibus calidis*, greſſilibus & avibus, excitativè & diſpoſitivè actiones corporis adjuvans & promovens; nunc excitando torpentes & obliteratos à materiæ craſſioris tegmine ſpiritus; nunc diſponendo ad faciliorem impreſſionum receptionem; & ita extrinſecè tantùm ſe habet Calor ad operationes vitales, ipſo ſpiritu vitali eas intrinſecè perficiente.

Ex his præſuppoſitis ſponte patet, quid de *Flammula* illa *vitali* ſeu *Calido veterum innato*, & horum *Humido radicali primigenio* ſit habendum, ita, ut radix activa vitæ ſit Calidum innatum, & paſſiva radix vitæ Humidum primigenium, pingue & oleoſum; cùm illud hoc tamquam pabulo uteretur, & ab hujus jugi ſcaturigine inſtar flammæ ab oleo ſuſtentaretur? Scilicet ſupponunt Calidum innatum quid eſſe ex Humido primigenio, ſpiritu inſito, & calore, quod toti corpori hujusque partibus ſolidis connatum, proportionaliter coëxtenſum ac colligatum credunt; ſed minùs rectè. Qui enim ſubjectum vitæ Calidum innatum dicunt, ii hanc ſententiam derivant ex ſchola Ariſtotelica & Galenica, quæ autem falſa eſt: quippe calor nullus, hincque nec Calidum aliquod obſervatur, niſi à ſanguine & ſpiritibus, quia in ſpiritibus influis conſiſtit vita. (2) Humidum aliquod primigenium, præter ſanguinem, ens rationis eſt: nam in infantibus vocatur primigenium, quod in parentibus eſt nutritivum; iiſdem enim nutrimur, ex quibus conſtamus, & contrà. Ergò reverà eſt unum idemque Humidum, quo naſcimur, & adulti conſtamus: vid. CONRINGIUS, *Profeſſor Helmſtadienſis, de Igne animali*, HELMONTIUS in *Tract. Humidum Radicale*, & HARVÆUS *de Generat. Animal. Exercit.* 71. & 72., qui omnes opiniones veterum cum recentiorum opinionibus conferit, ubi hi ſanguinem cum ſpiritibus illud, quod veteres Calidum innatum, vocarunt.

Hinc *craſis ſeminalis ſanguinis & ſpirituum*, hincque oriunda *ſanguinis fermentatio vitalis*, eſt *Calidum illud innatum*, ſeu hujus potiùs cauſa efficiens, eò quod nullus in quacunque corporis parte calor deprehendatur, quàm qui cum ſpiritibus & ſanguine per arterias influit, atque horum fluxu impedito, prout de ſyncope dixi, extrema mox frigeant; imò & ipſum cor, quod ſedem regiam & primariam Calidi hujus innati volunt, quicquid caloris vitalis habet, id omne à ſpiritibus & ſanguine, partim in præcordiis turgente, partim per arterias coronarias ſubſtantiam illius ſubeunte, mutuatur, & per conſequens omne Calidum vitale partium ſolidarum mobile & evaneſcibile, ſeu minimè fixum, h. e. influens, nullum verò ipſis annexum & alligatum erit.

Negotium hoc ut pateat meliùs, diſtinguendum eſt inter animalia. Nam *animalium* magna admodum, & quidem *duplex, obſervanda* eſt *varietas*: Alia ſunt *calida*, ut homo, avis, & quadrupedum quam plurima, in quibus talis quidem deprehenditur Calor, qui vitalis vocari poteſt ex eo, quod mox in primordiis eorum in ovo, vel utero inchoet, per vitam duret, & in morte extinguatur; alia ſunt *frigida*, ut piſces ferè omnes, & omnia Aquatilia, ſerpentes quoque & inſecta, &c. in quibus vix locum invenire videtur hæc hypotheſis, nec ullus calor, neque per tactum neque per thermometra, ſeu inſtrumenta calorem & frigora dimetientia, niſi ex præconcepta opinione, inveniri poteſt. *Confer.* PECHLINUS *Tract. de Aëris & Alim. defectu pag.* 53. & VVILLISIUS *de Anima Brutor. pag.* 13. 22. & 26. Frigida quoque ſunt v. g. echinus: item Anguis: vid. *Acta Medica Haffnienſ. Volum.* 2. § 10. *pag.* 15.; teſtudo in *Actis Societ. Regiæ Volum.* 1. *pag.* 404. & 690.: adeò, ut etiam ſanguis eorum admodum frigidus ſit, non ſecus ac piſcium, ranarum, cancrorum, &c. qui tamen ſub frigore aquarum etiam borealium perdurare poſſunt, & tamen ſunt vivaciſſimi, fœcundiſſimi, & diviſibiles citra momentaneam vitæ jacturam; hinc ſtultum erit ſuppoſitum, Calorem quendam innatum cauſam & principium vitale exiſtere; vid. quæ contra Calorem nativum & Humidum Radicale diſputat HELMONTIUS *loco allegato*. Ergò non univerſalis doctrina eſt, omnia animalia eſſe calida; ſed potius pro diverſa ratione animalia quædam ſunt frigida, quædam calida.

Fundamentum diverſitatis conſiſtit in ſanguine, aut huic in aliis animalibus non ſanguineis analogo ſucco nutritio, qui eſt diſtinctæ craſeos; hinc animalia perfectiora terreſtriora, in quibus ſanguis ſeu ſuccus nutritius ſalino-ſulphureus ac pinguior eſt, in talibus ſulphur ejus attenuatum, ab aëre reſolutum & volatiliſatum, mediante motu fermentativo intenſiore, non poſſunt non intenſam quaſi accenſionem & calorem concipere, unde caloris ſenſibilis per totam corporis machinam diſtributio, & perceptio; in animalibus verò frigidis, ut in aquatilibus frigidis, inſectis, ranis, piſcibus, ferè omnibus ſerpentibus, &c. quorum ſanguis ſeu ſuccus nutritius minus ſulphureus & oleoſus, ſed potiùs merè ſalinus, nitroſus, urinoſus, aut temperatus, aut quaſi ſalinus Mercurialis eſt, in his ſanguinis vel ſucci nutritii ſit reſolutio & volatiliſatio, ac illuminatio, ſine ulla tali, aut ſaltem minimè ſenſibili, incaleſcentia, & talia corpora ſunt frigida.

Unde etiam illorum calidorum animalium vis vitalis longè facilius deſtructibilis ac diſſipabilis eſt, & promptè quaſi extinguibilis, quia ſpiritus eorum ipſi calidiores ac elaſtici, ſummè diſſipabiles exiſtunt; ſecus ac frigidorum, v. g. ranæ, viperæ, piſcium, &c. quorum ſpiritus luminoſi minus ferventes, volatiles, ac ſubtiles, ſimulque ſubjecto ſeu materiâ nonnihil viſcidiore & tenaciore irretiti, non adeò facilè diſſipabiles exiſtunt; hinc vita eorum tam citò non eſt deſtructibilis, quin poſt corpora etiam diſciſſa portiones diviſæ motum ac ſenſum vitamque ſubinde adhuc retineant; e. gr. in rana vitæ radix adeò eſt fixa, ut etiam illa poſt exemptum cor per horam integram ſaltitet & coaxet, modò pulmones non ſint læſi; quod etiam experientia comprobat in piſce lucio, carpione, & ſpeciatim vipera, cujus ſanguis & cor actu deprehenſa fuere frigida, quæ vipera poſt detractam pellem, omniaque exempta viſcera, ſuſpenſa per biduum vixit, cujus caput abſciſſum, interque quiſquilias per biduum abſconditum, morſum tamen adhuc intulit lethiferum: ut lumbricos & alia inſecta, etiam in aliquot fruſtula diviſa, omnique calore deſtituta, pertinaciter nihilominus viventia, taceam. Elegans exemplum etiam anguilla ſuppeditat, dum ejus cordi in fruſtula diſciſſo & mortuo candela admovetur,

vetur, cujus fotu ſe iterum motitare incipit. Hinc & calidorum animalium vis vitalis ſpirituoſa magis in ſanguine & firmiùs radicatur, cùm frigidorumè contra principium vitale maximam partem in cerebro ac nervoſo genere hæreat & ſubſiſtat; unde & operationibus ſic dictis vitalibus, licèt ſuppreſſis, vis animalis adhuc vegeta eſt, ſecus ac fit in calidis: hic rana exempto corde ac interaneis ad tempus adhuc vivit, ſaltat & natat; animal verò calidum, avis, &c. exempto corde mox moritur.

Atque nunc ex his patet, Principium illud vitale, & machinam corporis noſtri movens, materialiter in ſanguine, formaliter in ſpiritibus, conſiſtere; adeoque fundamentum vitæ, vel ſanæ vel ægræ, brevis vel longioris, in ſpirituum, & ſanguinis, ſeu ſucci in aliis animalibus exſanguibus ſanguini analogi (utpote ex cujus penu continua ſpirituum & concatenata eſt reparatio vel regeneratio,) diverſâ craſi & motu erit radicatum. Nam pro varietate ſpirituum vita variat: unde quorum ſanguis habet debitam craſin & probam texturam, maximè ſalinam oleoſam, indeque oriundam debitam fermentationem, ſpirituaſcentiam & incandeſcentiam, ac ſpirituum inde dependentem hypoſtaſin plus vel minus diſſipabilem, eorum vita vegeta vel ægra, longa vel brevis, &c. eſt.

Hæc ipſa, quæ de calidis & frigidis animalibus dicta ſunt, manu nos ducunt ad contemplationem *Temperamentorum*. Sicut enim illi, qui inter Calidum ἔμφυτον & σύμφυτον diſtinguunt, σύμφυτον *mixtis*, ἔμφυτον verò *viventibus* aſſignantes, non planè ineptè agere videntur; ita nec hi, qui duplicem in corpore humano ſeu animali temperiem præſupponunt, unam ut corporis mixti, alteram ut viventis, illam elementarem, hanc vitalem dicentes. Illa cùm non ſit hujus loci, de vitali ſaltem, quæ per ætatem, morbos aliaſque circumſtantias mutatur, & mortis interventu diſſolvitur, ſermo erit. Hanc neutiquam dependere à 4. illis humoribus, quos ad conſtituendam maſſam ſanguineam concurrere Galenici ſupponunt, utpote quorum exiſtentiam & in maſſa ſanguinea concurſum ſatis dubium eſſe, in Pathologia ſuo loco docebitur: ſed cùm ſit qualitas illa, ſecundùm quam moderatè & ſufficienter calemus, & ſumus humidiuſculi, illa, quæ hactenus de Anima & Calido vitali dixi, huc referenda erunt.

Nempe fundata eſt hæc vitalis Temperies (de qua vulgò dicitur, conſiſtere in Calido innato & Humido radicali,) fundamentaliter in maſſæ ſanguineæ motu inteſtino vario, & ſpiritibus influentibus, tanquam cauſâ immediata & proxima; unde non à realibus illis humorum aut partium ſolidarum ſic dictis qualitatibus, horumque contemperatura, ſed à particularum maſſam ſanguineam conſtituentium, ſalſarum, acidarum, oleoſarum, &c. diverſa proportione & textura dependet.

Nempe optimè hoc definire videtur MARCUS MARCI *in Philoſoph. Veterum Reſtit. P.* 2. *Sect.* 4. *p.* 133. dum inquit: *Per Temperamentum non primas qualitates, aut harum ſymmetriam intelligi; verùm conſtitutionem cujuſque radicalem, ex qua, veluti effectus, procedunt dictæ qualitates, cujus potiſſima vis in ſanguine, qui eſt proximum ſubjectum animæ, ac primum vivens, cujus gratiâ univerſum corpus videtur factum, vitamque ex eo participare: Humidum verò radicale aut ſanguis eſt, ut vult Harvæus, aut certè in eo radicatur, & corpus ſanguine deſtitutum confeſtim friget, nihilque in eo manet de Temperamento. Sed & ſanguis ex ſe calidus extra venas mox refrigeratur, undque cum vita, quam ex alio principio habet, ſuum Temperamentum exuit.* Prout enim maſſa ſanguinea incaleſcit, catenus calemus, prout frigeſcit, frigemus: Variatio namque hæc Temperamentorum fit ex variatione ſanguinis, prout plus minus eſt ſalinus; prout enim ſanguinis erit textura materialis, & inde reſultantes aliæ proprietates, imprimis quoad caliditatem & humiditatem, etiam erit Temperatura totius corporis vitalis: vid. MOEBIUS *in Fund. Phyſol. & Inſtit. Medicis*, qui ſatis accuratus eſt.

Temperamentum hoc *vitale*, prout elementali contradiſtinguitur, formaliter in certa calidi & frigidi, ceu vitæ conſequentium, temperatura, ſeu in acidi vitalis cum alcali nutriente certa proportione & harmonia; unde caliditatis ab illo, humiditatis ab hoc, ceu nutrimento, illiuſque debito ſubjecto, certa proportio ſeu temperatura per vitam durabilis. Formaliter ergò in calidi & humidi moderamine, fundamentaliter in humorum & ſpirituum conſtitutione ſeminali ſeu radicali, inſtrumentaliter in acidi volatilis & alcali volatilis mutua temperatura, *Temperamentum vitale conſiſtit*, quod Galenici vocant Calidum innatum & Humidum radicale.

Scilicet ſanguis, dum motu fermentativo in corpore agitatur, & adjumento aëris ſimul volatiliſatur & ſpiritnaſcit, varias ſub his alterationibus acquirit proprietates novas, ipſi non adeò genuinas, ratione nempe caloris plus minus intenſi, ratione item majoris vel minoris ſub nutritione humectationis, &c., à quibus proprietatibus ſeu qualitatibus Temperamentum totius corporis vitale dictum (*quia cum vita perfecta ſaltem præſens eſſe ſolet*,) dependet. Fundamentum hujus Temperamenti vitalis eſt conſtitutio ſanguinis radicalis ſeu primigenia, à ſemine orta, unde cæteræ ejus proprietates ſucceſſivè emergunt: hinc rectè TACHENIUS *in Clave Hippocratis Chymici*: *Calidum nativum in acidò, Humidum verò radicale in alcali conſiſtere*, dicit. Præſupponit autem hoc Temperamentum vitale ipſum elementale materialiter in ſanguine; prout enim elementalis craſis radicalis ex ſemine nata variat, etiam alterationes vitales & proprietates ſupervenientes variant; qualis enim ſanguis, talis ſpiritus, quales hi, talis conſtitutio vitalis & proprietates cæteræ totius corporis.

Innumerabilis equidem Temperamentorum eſt varietas, non tantùm ratione individuorum, ſed etiam climatum, vitæ generis, diætæ, ætatis, &c. variantium: prout enim ſanguis mutatur naturaliter ſub ætatum viciſſitudine, etiam mutatur totius corporis Temperamentum; & prout idem mutatur p. n. in morbis, etiam Temperies totius variat: eodem ferveſcente in cauſo, corpus intenſiùs calet; eodem tepeſcente ſub cachexiis, corpus etiam frigidius apparet; prout maſſa ſanguinea plus vel minus chyloſa temperata eſt, hoc ipſo corpus eſt vel humidius vel ſucculentius, & traducitur ex hoc puncto omnis diverſitas Temperamentorum; prout variat ſanguis in ſene, variat etiam Temperamentum: adeò ut falſiſſimus ſit quaternio Temperamentorum, ab antiquis fundamento 4 elementorum ſic dictorum, quorum numerus etiam falſus, & inanium qualitatum, ſuperſtructus. Interim tamen, cùm generalis hic conſiderandi modus non penitus omni uſu in Theoria & Praxi medica deſtitutus ſit, ob id quaternio iſte Temperamentorum ſano ſenſu ita quodammodo defendi poteſt, quatenus nempe Temperamenta eorumque differentiæ conſiderantur & ratione primorum duorum corporis contentorum, chili & ſanguinis, & ratione duorum principalium naturæ inſtrumentorum, acidi & alcali. Horum ratione Cholericum & Melancholicum; illorum verò ſanguineum & phlegmaticum Temperamentum, originem habet: ſed cùm alcali propriè paſſivum magis quàm activum ſit reſpectu acidi, potiùs acidum, vel volatile ſulphureum, vel fixum terreum, Temperamenti Cholerici & Melancholici fundamentum erit. Temperamenta enim particularum ſanguinis, non primarum qualitatum elementarium, admitti poſſunt.

Nempe quorum maſſa ſanguinea ex debita particularum ſalinarum & ſulphurearum miſtione magis temperata & dulcificata eſt, ita ut harum nulla pars excedat vel deficiat, mediocriter illa fermentat, in illis emergit textura bona ſanguinis, & *Temperamentum ſanguineum*, quod omnium optimum eſt: hi enim ſpeciatim ſanguinei, calidi, humidi, corpulenti ſeu carnoſi, & ratione ſpirituum jucundi, hilares, ingenioſi, &c. exiſtere ſolent; quia in his ſpiritus celeriùs & agiliùs paulò moventur.

Quorum autem ſanguis, & conſequenter reliqui ſucci, plus de ſalibus volatilibus acrioribus & oleoſis, potiùs acido volatili ſulphureo, participant, & ad uberius fellis incrementum magis diſpoſitus eſt, tales *Cholerici*, *Biloſi*, ab habitu corporis inde emergente Calidi, Sicci, Macri, &c.; ratione verò ſpirituum ex tali ſanguine genitorum Activi, Agiles, Inconſtantes, Iracundi, &c. dicuntur: quia ſpiritus ejuſmodi volatiliores facilè diſperguntur, unde ſuperficiaria ſaltem fit idearum impreſſio, & propter hanc actionum facilis Immutatio.

Quorum ſanguis, & conſequenter ſucci reliqui, minùs reſpectivè de hac ſubſtantia participant, ſed potiùs, in quibus aſper, denſior, ſpiſſior, minuſque reſolubilis exiſtit, qui effectus ſunt a particulis ſalino-acidis fixioribus, non pinguibus, acrioribus & rigidioribus,

bus, & quaſi terreis, utut occultis magis, unde & tam in ſuccis primarum viarum, quàm lympha aliiſque, majora acidi veſtigia deprehenduntur, hinc *Melancholici*, frigidi, ſicci, duri, & ratione ſpirituum ex tali ſanguine natorum tardi, meditabundi, graves, &c. eſſe ſolent: Spiritus enim ex ſanguine hoc generati paulò fixiores, impreſſiones tardiùs quidem, fortiùs tamen, recipiunt; unde conſtanter vel rident, vel triſtantur, &c.

Quorum verò ſanguis ab uberiore chylo dulci, & probè digeſto pinguiori, ſeu lacte, magis temperatus exiſtit, tales humidi, frigidi, obeſi, tardi, & ratione ſpirituum minus volatilium nonnihil ingenii obtuſi, tardioris, in actionibus torpidi, &c. deprehenduntur, & *Pituitoſi aut Phlegmatici dicuntur*, qui paucos gignunt ſpiritus: quod eò magis obtinet, ſi chylus aquoſior fuerit, unde uberior lymphæ emergit copia, indeque major phlegmatis abundantia, quo obruuntur ſanguinis ſalia fermentativa, undè citiſſimè ſuccumbentes ſomniantur.

Sicut autem horum Temperamentorum radicalis craſis & fundamentum in ſeminis parentum textura quærenda eſt, ita poſt ortum eadem à variis rebus, iiſque tam naturalibus quàm nonnaturalibus, item præternaturalibus, immutatur.

Quoad naturales, *Temperamentum vitale poteſt immutari* vel à *ſtomacho*, vel à *teſtibus*. A *ſtomacho*, ratione digeſtionis primæ, i.e. chylificationis, cujus diverſa conditio ſanguinis craſin variè immutat; nam qualis chylus, cæteris tamen paribus, talis ſanguis quoque expectandus venit, quia vitium digeſtionis primæ in ſecunda & tertia non corrigitur. A teſtibus, ratione motus fermentativi in ſanguine: nam quò major vel minor teſtium vigor eſt, etiam maſſa ſanguinea in motu fermentativo eſt magis vel minus activa, corpuſque calidius, agile, generoſum, languidum & torpidum magis reddit; unde *neceſſariò vim quandam fermentativam, & temperamenta totius moderantem, ſanguini à genitalibus inſpirari, præſupponendum eſt*: Quippe

1. Cùm facultas genitalis, & ad hanc aptitudo, certis annorum limitibus circumſcripta ſit, variæ eæque notabiles in corpore circa pubertatis annos mutationes annotantur, v.g. barbę proventus, menſium fluxus, &c., ut taceam, aliam quaſi naturam homines induere, ſubſidente & extincto per ſenectutem orgaſmo Venereo.
2. Corpora animalium caſtratorum, in quibus fermentum hoc non ampliùs producitur, longè aliam Temperiem arguunt, ac non caſtratorum, h. e. hæc vegetiora & agilia, illa verò torpidiora evadunt, horum carnes graveolentiâ quadam & nauſeabundo ſapore imbuuntur, quæ in caſtratorum carnibus non obſervantur: ſicut & cervus caſtratus nulla ampliùs cornua alit: imò eunuchi minus agiles, ſed ſecordes ſunt, minuſque generoſi; è contrà qui validis ſunt teſtibus, ii ſunt alacriores, agiliores & calidiores.
3. Fermentum hoc quacunque ratione præternaturaliter ſe habens, plurimos morbos comites habet, ſanguinis craſin evertentes, quales inter in fœminis v.g. eſt Chloroſis.

Sex res non naturales corporis totius craſin conſervare, immutare, imò evertere, vulgi quoque experientia comprobat, & in Pathologia uberiùs docebitur. Morbos autem, ſymptomata leviſſima quoque, interdum Temperiem naturalem alterare & corrumpere, vix dubitabit quiſpiam; ſive hoc præſtent maſſam ſanguineam immediatè, ſivè mediante viſcerum mala diſpoſitione, afficiendo: imò ideò fit, ut morbo invaleſcente Temperamentum, quod in principio morbus ſaltem alteraverat, tandem planè deſtruat, & mortem inducat.

Omnia hæc hactenus conſiderata homo cum brutis habet communia, *ipſi ſoli propria eſt Anima rationalis*, ſubſtantia reverà ſpirituoſa, immortalis, immaterialis & inalterabilis, cum corpore homioisanimali nihil habens commercii, & ab œconomia animali ejuſque functionibus planè excluſa, ſolas intellectus & voluntatis operationes immateriales ſeu inorganicas, ſibique proprias, peragens: adeoque anima in homine duplex eſt: rationalis ipſi propria; & ſenſitiva, ipſi cum brutis communis: vid. DAVID vander BECKE *de Princip. rerum natural. pag.* 233. & WILLISIUS *de Anima Brutorum pag.* 30 Unio tamen animæ rationalis cum corpore animali ſpirituum animalium & ſenſuum præſupponit miniſteria, & exercitia in ſentiendo & intelligendo; adeò ut occaſione certarum motionum in ſpiritibus animalibus ſibi formet conceptus & phantaſmata, unde in intelligendo pro horum exorbitantiis interdum & ipſa aberret; ſicut è contrà pro voluntatis imperio certum ſpiritibus illis animalibus motum interdum tribuere, & quaſi imperare valeat.

Hac animâ cum careant bruta, etiam nullam propriè dictam habebunt cognitionem, id eſt, non cognoſcunt bruta, quod & quid ſentiant? niſi & eadem ipſa rationalia reddere velimus: de quo ſpeciatim vid. SCHUYL *in Præfat. ſuper Carteſ. de Homine.*

Poſito jam Principio quodam vitali, ſive ſit *anima*, ſive *archæus*, ſive *aliud quid*, à quo componitur machina corporis organica, & quæ poſtmodum ab eo movetur, atque in hominibus actionibus dirigitur, quæſtio oritur ardua: *Quomodo & talis compoſitio, & per conſequens partium actuatio contingat?* & quæ regula ſit, quæ determinet agens, & dirigat, ut hoc vel illo modo tam ordinatè, tàm diſtinctè, & tàm artificioſè agat? Nemo hactenus ſatisfacere potuit huic quæſtio. Cognitionem naturalem, uti etiam Prudentiam naturalem in brutis, defendit ſufficienter SPERLINGIUS *in Inſtit. Phyſic. l.* 1. *cap.*6. *Quæſt.*2. & 3.; ſed modum non determinat. Modernorum ergò probabilior eſt opinio, quæ hæc omnia per *ideas* determinari aſſerit: quod ut pateat, ex eorum ſententia rem declarabo

Ideæ hæ dicuntur vel naturaliter ſpiritui *connatæ*, *ſeminales* ob id dictæ, vel poſtea ipſi adjunctæ à ſenſum impreſſionibus, vel affectuum perturbationibus, *Adventitiæ* ob id dictæ. Seminales v. g dicuntur eæ ſecundùm quas formatur corpus; item eæ, quæ dirigunt bruta in ſuis actionibus naturalibus, ut araneam, dum texit telam, ut & bombycem; item hirundinem, dum format nidum: Adventitiæ verò ſunt, dum v. g idea, per imaginationem à matre concepta, turbat formationem fętus; item dum Melancholicus alium generat Melancholicum; item ideæ transplantatæ in Rabie canina, in tarantiſmo per morſum; item ideæ buſonum antipeſtiferæ & anodynæ.

Hæ ideæ, à prima hominis origine ſpiritibus impreſſæ, ſucceſſivâ propagatione continuò in ſeros propagantur nepotes: latent autem obſcuratæ & obfuſcatæ in ſpiritibus, evolvuntur verò poſtmodum & clareſcunt, dum ſpirituum in phantaſia per evolutionem fit exſuſcitatio & illuminatio, ubi ſe explicant, ſpiritusque ad diſtinctos fines dirigunt. Adventitiæ his poſtmodum per ſenſuum organa ſuperveniunt, ſeque in iis depingunt, & ad operationes certas ſimiliter eoſdem determinant. De evolutione idearum in Corde vid. MARCUS MARCI *in Philoſ. Veterum Reſtituta P.*4. *Sect.* 1. *pag.* 388.

Gravida per imaginationem ſignat fętum, videns v. gr. caput ſuillum per medium fiſſum, paritquè fętum ex imaginatione capite ſimiliter per medium fiſſo, quia conceptus maternus, ſeu idea in mente matris, tanquam exemplar nudâ ſui repræſentatione direxit Architectum corporis, ut eo modo formet fętum: ſimiliter atque fit cum artifice, v. gr. figulo, qui fabricaturus ſtatuam ex argilla operatur ſecundùm conceptum ſuæ mentis, qui conceptus ſeu idea tanquam exemplar dirigit ejus potentias locomotivas, ut operentur ſecundùm illam ideam, conceptam in mente, ut ſtatua ipſi fiat ſimilis. Simili modo neceſſe eſt, ut Architecto noſtri corporis vitali inſit aliquid, à quo is ex ſe indifferens dirigatur, ut faciat hic cor, illic cerebrum, ut faciat naſum ſimilem patri, oculos verò & os matri. Tale directivum eſſe ideas, confirmat imaginatio materna, quæ eandem in vitioſè operando dirigit: quidni idea quædam ipſi connata eam dirigat in animali legitimè formando?

Archæus ergò, ſeu quodcunque aliud vitale principium cum ſemine fęcundo in uterum à parentibus derivatum, habet in ſe Chaos ideale, ex prædeceſſoris ideis defluens, in quo ideæ corporis fabricativæ latent involutæ & confuſę, ſed per incubatum ſenſim ſenſimquè evolvuntur, tum una alteram connexam trahit, evolutæque ſucceſſivè corporis Architectum dirigunt in operando. Cùm enim hæ *ideæ ſint exemplaria rerum producendarum*, habebunt ſe eodem modo ad agens naturale, quo ars ſeu conceptus

ceptus

ceptus mentis ad opus artificiatum, licèt non verè ſit, ſcientia naturalis tamen dicitur, in qua obiectum producibile repræſentatur. Cum verò per nativitatem à primo ortu Archæo ſeu ſpiritui vitali inſint, &c. cum ſeminibus communicatæ, ob id *ſeminales* dicuntur, ad differentiam idearum *imaginativarum*, per ſenſuum opera poſtmodum impreſſarum; habent tamen ſeminales cum imaginativis non levem analogiam & convenientiam ex eo, quod ſe mutuò transplantent. Sicut enim imaginatio materna per ſuam ideam ſignat fœtum, & ſicuti in memoria eſt tale Chaos ideale, cujus evolutione nobis repræſentantur res olim conceptæ in phantaſia, eo ordine, quo defixæ ſunt in memoria firma, dum ſpecies ſeu ideæ evolutæ alias ideas trahunt connexas, & evolutionem procurant propter cognationem, quam una habet ad alteram; ſimile Chaos ſeminale dum evolvitur, una idea alteram connexam ſucceſſivè protrahit, & corporis fabrum determinat in fabricandi modo, unde etiam ſucceſſivè una pars poſt aliam tantùm generatur.

Ut autem evolutio idearum, tàm ſeminalium, quàm memorativarum, ex ſuo chaos, rectiùs intelligatur, concipiendus eſt viſionis modus, qua ratione ſcilicet omnes ſpecies, ab objecto viſivo emanantes, in humore cryſtallino in uno interſectionis puncto confundantur, & nihilominus tamen ordinatè adeò in tunica retina denuò evolutæ repræſententur, ut objectum viſivum perfectè depictum appareat.

Jam verò his ideis ſeminalibus, ad membrorum fabricam determinantibus, aliæ ſimul connexæ ſunt, ad eorum uſum organicum dirigendum deſtinatæ: Quod ut pateat, pro exemplo inſerviat *bombyx* in ſua transmutatione, qui primò eſt *eruca*, hinc ſibi ſericeum ſepulchrum conſtruit, in quo ſe transformat in *papilionem*; hinc ut variè conformatum eſt corpus, etiam variæ hinc ſunt actiones, nec ante eruca volatum exercere conatur, quàm enatis pennis mutetur in papilionem. Sic fuit ante paucos annos Amſtelodami puella, reliquo corpore ſatis elegans, capite verò ſuillo & ſatis horrido, inceſſu & converſatione mulierem rationalem & benè moratam, in cibo verò ſumendo ſuem imitabatur, roſtrum fœdè immergendo: hæc quia capitis ſuilli exemplar fuit ejuſdem fabricæ determinativum, eadem quoque, ratione annexarum ſpecierum, pro uſu partis, ad actionem porcinam in capite inclinabat.

Ita quidem conſtitutum principium corporis vitale operatur naturali modo: Non verò à peregrinis ideis, ab extra advenientibus, ſequè ideis ſeminalibus permiſcentibus, hoc ſperandum; nam hic inſignis actionum diverſitas contingit. Sic v. g. qui à tarantulis morſi ſunt, omnes tarantularum actiones in ſaltu, telarum textura, &c. imitantur, uti etiam rabidi à morſu rabioſi canis in canes transmutatos ſe putant, omnes imitando eorum actiones, idque propter ideas cum morſu communicatas, quod, invitus licèt, fatetur KIRCHERUS *in Mundo ſubterran. Tom. 2. l. 9. ſect. 4. p. 133.*; quæ rabies tamen facilè curatur immerſione repentinâ ægrorum in aquam frigidam: nam per terrorem & pavorem mortis ſupervenientes novæ ideæ firmiter impreſſæ delent priores rabidas ideas, unde ſanitas: ſimili ratione etiam furoris & amentiæ ideę in Maniacis curantur immerſione in aquas, ob terrorem & pavorem mortis. Ex harum idearum transplantatione ſanguis animalium, v. g felinus, hauſtus hominē tranſſformat in mores felinos, ut in angulis latitet & mures inſectetur, teſte VVEINRICHIO *in Tract. de Monſtris.* Nec ab extra tantùm, ſed ab intra quoque in imaginatione fortiter ſigillatæ ideæ ſeu ſpecies non parvam in alterando corpore obtinent potentiam, ut quando v. gr. ex imaginatione rei horridæ ſequitur vomitus, aut ex viſione pilularum, ab altero deglutitarum, ſequitur purgatio; imò paſſionum ſeu animi affectuum ſpecies vel ideæ, v. g. iræ, furoris, metus, &c. præter hoc, quod in penu memoriæ ſignentur, etiam in parte corporis, quam ſpecies connexa ſignat, inſculpuntur; hinc propter talem furoris ideam morſus hominis valdè irati eſt venenatus; raſura cornu tauri in coitu abraſa inſigniter ſtimulat Venerem; felis verberibus in furorem redactæ comedentes reddit rabidos, ut felium inſtar unguibus & digitis in ſe involent, & ſe mutuò lacerent. Huc pertinent omnes morbi à veteribus *Occultarum qualitatū* dicti quos moderni ab ideis morboſis oriri volunt, unde nō rarò per contrarias his ideis curantur. Sed ex modernorum mente hæc innuiſſe ſufficiat. Plura de Evolutione Idearum qui cupit, videat MARCUM MARCI *in Tr. de Ideis Operatricibus*, item *in Philoſ. Veter. Reſtit. P. 4. Sect. 1. pag. 388.*; videatur etiam HELMONTIUS hinc inde, præſertim in *Tr. Poteſt. Medic. §. 29.*; item *Tract. Natura Contrarior. Neſcia §. 49.*

Hæc de vita dicta ſunto: quę, cùm à ſpirituum vigore horumquè poteſtate vitali dependeat, ſanè vi oppoſitorum patet, poteſtatum earum diminutionem ſenium, extinctionem verò mortis inteſtinas adferre calamitates: Quæ poteſtates in vigore & luminoſitate ſpirituum, horumq; ſubtiliſſima, radioſa ac lucida textura conſiſtentes, prout fortiores, eò longæviores, prout verò debiliores, eò ſunt vitæ brevioris homines; ita ut hac ratione omni viventi fatalis deſtinatus ſit terminus, contingatque mors naturalis.

Cæterùm poteſtates illæ vitales ſæpiſſimè non expectato iſto vitali termino extinguuntur, unde mors, violenta dicta, infertur. Modi hujus ſunt innumerabiles, ut plurimum tamen hoc contingit, vel quatenus ſanguinis vitalis aufertur fermentatio, dum ea aut imminuitur, aut efferveſcendo augetur, aut depravatur: hinc namque & ſpirituum ceſſat vigor, quando ii obliterantur aut obfuſcantur; vel quatenus peregrinis ideis nimis perturbantur, & in regimine œconomiæ animalis ſic omninò impediuntur.

Quæritur: *An vita prolongari poſſit naturaliter?* Præmoneo, naturalem vitæ terminum eſſe iſtum, quem omnia corpora habent ſecundùm leges naturæ, fundatum in ſanguine & ſpiritibus. Fundamentum imprimis conſiſtit in genitura. Præſupponitur, *Adamum* fuiſſe naturaliter mortalem etiā ante lapſum, & potuiſſe mori ex conſtitutione corporis naturali, facilè alterabili: Hoc ne factū fuiſſet, propter hunc ſcopum condita eſt arbor vitæ, ut mortalitas ejus ſit medicabilis, & fieret immortalis; poſt transgreſſum autem mandatum, à DEO datum, *Adamus* ex *Paradiſo* fuit ejectus, ne uſu dictę arboris viveret in perpetuum. Jam ut *Adamus* potuiſſet conſervari per pomum arboris vitæ, ita & vitam noſtram prolongare poſſumus. Non faciunt autem id præcepta diætetica, quæ vitam ſanam quidem conſervant uſque ad vitæ terminum, non tamen prolongant ultra eundem. Ridiculus eſt CLAUDIUS DEODATUS *in ſuo Panth. Hygiaſtico*, ubi promittit conſervationem ſanitatis uſque ad annum 120., obſervatâ ſcilicèt diætâ, quæ tamen vitam tantùm ſanam conſervant. Prolongatio autem vitę conſiſtit in ſublimioribus remediis, quæ ſcilicèt, quantum poſſibile, conſervant naturalem ſanguinis & ſpirituum craſin in eo vigore, quem acquiſivit in generatione. Inquiſiverunt diu Autores in iſta remedia: vid. HELMONTIUS *in Tr. de vita longa*, & *de Arb. vitæ*; qui, dum iſta quæſivit remedia, & pervenit ad regnum vegetabile, invenit *Cedrum*, cujus naturam cùm incorruptibilem invenerit judicaveritquè, ex eo tam ſublime medicamentum poſſe parari putavit; unde dixit: *Hoc lignum conferre pro prolonganda vita noſtra*. Quia autem hæc arbor eſt rara & pretioſa, & ex in ejuſmodi medicamenti præparatio inſimul curioſa & arcana, ſcilicèt cum liquore alcaheſt, loco hujus *Juniperum Tackius* ſubſtituit, & *Terebinthum* STARCKEY *in Pyrotechn. Anglicè edita*.

Plura ad hoc caput pertinentia peti poſſunt ex variis Autoribus: vid. HELMONTIUS, BOYLE *Chymiſt. ſcept.* TACHENIUS *Hippocrate Chymico*, *ejuſquè Clave*, BORELLI *Obſervation.* CHARLETONIS *Oeconomia animalis*, SYLVII *Diſſert. Medicæ*, DEUSINGIUS *de Nutrim. in corp. Elaboratione*, BLASIUS, HARVÆUS, RALLIUS *de Generat. Animalium*, VVALÆI *M. M.* & HORSTIUS *Manuductione ad Medicinam.*

CAPUT III.

De Nutritione & Auctione.

IN machina noſtra corporea quaſi hydraulico-pneumatica originaliter & efficienter *ſpiritus & ſanguis Principii moventis* ſeu activi locum obtinent; Partes ſolidæ & organicæ verò ſunt ſubjectum paſſivum, quæ ab iſtis in motum concitantur, ac ab illis in Eſſe, Fieri & Operari reverà dependent.

Operationes omnes hujus machinæ reſpiciunt vel conſervationem ejus in individuo, vel in ſpecie. Illę autem directę ſunt ad Eſſe vitale ſimpliciter, vel ad Eſſe animale: unde ad tria generalia capita omnes corporis operationes ſeu functiones rediguntur, nempe ad *Vitales*, *Animales* & *Genitales*.

Vitales actiones eò ſunt directę, ut corpus & conſervetur

vetur & roboretur in ſuo vigore vitali, & id, quod à corpore defluit, repareetur, omneſque partes ſolidæ, pro obeundis promptiùs vel meliùs operationibus organicis, debitam aſſequantur magnitudinem & extenſionem. Conſiderabimus ergò harum (1.) *Neceſſitatem*, (2.) *Finem*, (3.) *Materiam*, (4.) *Formam*, (5.) *Subjectum*, (6.) *Modum* ſeu actum, (7.) *Efficientem*, (8.) *Functiones miniſtras*, (9.) *Gradus*, & (10.) *Durationem*.

Neceſſitas Nutritionis duo involvit, nempe principii ipſius vitalis perpetuationem & partium ſolidarum conſervationem, atque augmentationem. Cùm enim principia corporis activa, nempe humores & ſpiritus, ſint in perpetuo motu, tàm inteſtino quàm locali, adeoque continuam patiantur partim alterationem, partim jacturam, neceſſe eſt, ut horum redintegratione, totius vitæ vigor vitalis & reſtauretur, & quantum poſſibile, exaltetur, in quo Nutritionis *Finis* conſiſtit; quæ Nutritio in ſenſu medico eſt *abſumptarum partium redintegratio*: quamdiu enim nutrimur, tamdiu vivimus.

Nam ſpiritus vitales continuo ſubjactionum, imprimis animalium, exercitio ſubtilitate ſuâ magnam partem evaneſcunt & diſſipantur, per poros aliavè loca frequenter exhalantes, in quorum ſupplementum ſanguis ex parte ingreditur; cujus maſſa præterea quoque in partibus ſolidis nunc in earum ſubſtantiam perfectè convertitur, nunc verò ros nutritivus, ex ejus maſſa in partes ſolidas diſperſus, poſtquam irrorationis & humectationis nutritivæ defunctus eſt officio, ſucceſſivè alteratus, nonnihil in iis, per poros corporis totius ſucceſſivè & copiosè inſenſibiliter transmittitur, tàm naturaliter poſt accretionis annos, quàm præternaturaliter per exercitia, aut vehementiores corporis motus, aut alias ſimiles cauſas: ut taceam ipſas partes maſſæ ſanguineæ effœtas per crebriores circulationes, & continuatam in præcordiis ſuſceptam fermentationem, attenuatas & reſolutas copiosè itidem, tàm ſub exſpiratione, quàm ſub tranſpiratione, per cutim exhalantes; & denique unà cum his ex partibus ſolidis, imprimis carnoſis, humorem roſcidum & mucilaginoſum, ſubdulcem & ſubpinguem, ceu proximum earum nutrimentum, ex maſſa ſanguinea elaboratum, ſenſim ſenſimque per poros diſſipabilem; tandemque ſanguinem omninò fatiſcentem, & fermentationem ejus vitalem deſinentem, hinc poſt longiorem abſtinentiam principium vitale ſenſim fatiſcit, & virium mox aliqualis obſervatur defectus, ac ad actiones quasvis ſegnities. Simul ac enim poſt peractam chylificationem chylus vaſa ſanguifera ſubintrat, vires deficientes inſigniter refocillantur, calor augetur, pulſus cordis intenditur, & robur manifeſtiſſimum toti corpori accreſcit; probabiliter ſatis ideò, quod maſſa ſanguinea per chyli recentis & turgeſcentis affuſionem reſtauretur; ſine qua aliàs facilè torpeſceret hæc, torpeſceret & totum corpus: adeoque, uti totum corpus in continuo eſt fluxu, idque quoad omnes partes ſui, ita etiam indies chylo totum corpus nutriendum erit.

Jacturæ hæ non leves ſunt: nam *perſpiratio* inſenſibilis ſola ſolet eſſe longè plenior, quàm omnes ſenſibiles ſimul unitæ; & ſola exſpiratio per os facta unicâ die ad ℔ß. circiter adſcendere ſolet. Si cibus & potus unius diei ſit ponderis ℔iix, tranſpiratio inſenſibilis adſcendere ſolet ad ℔v. circiter: imò pluribus unicâ die per inſenſibilem tranſpirationem tantum evacuatur, quantum per alvum 15. dierum ſpatio; ſicut hæc & alia curioſa in ſtatera dimenſus eſt SANCTORIUS SANCTORII, *Patavin. Italus*, *in Med. Statica* §. 1. *Aphoriſmo* 60.; quæ impenſæ omnes ex maſſa ſanguinea, ceu primo fonte, emanant. Prudenter autem ſubnectit, *illud pondus certâ ratione variari*. Probari hæc tranſpiratio poteſt in ſpeculo; ſi enim ſpeculum politum cum digito attingimus, tranſpiratio per digitum fit in forma nubeculæ conſpicua: Probatur quoque in enſe polito: ſi quis attingit politum vas argenteum, mox obfuſcatur nebulâ, præcipuè cum ſit frigidum; nam calidum vas diſſipat nebulam exeuntem. Maxima ergò eſt copia ejus, quod inſenſibiliter exhalat. Nil dicturus ſum de eo, quod per fauces exhalat quod maximè in hyeme frigida ſub forma nebulæ conſpicitur. Plura *de inſenſibili Tranſpiratione* tradam *infra cap.* 16.

Sanguinea ergò maſſa nutritionis reſpectu in continuo uti reſtaurationis, ſic perditionis eſt motu, adeò, ut ſi quilibet noſtrûm 6. vel octo uncias ſanguinis præter propter ſibi quotidiè fabricet, neceſſe ſit, ut ſaltem in ætate conſiſtente tantum ferè indies ſanguinis deperdat, quantum ſibi ex alimentis quotidiè conficiat, aliàs paulo tempore immenſum corpora tumerent. Fit autem hæc abſumptio & perſpiratio ita, ut nullæ fæces nullumvè caput mortuum reſiduum ſit: quoties enim aliquid cruoris, aut exinde derivati ſucci nutritii, in extremo corporis ineptum fit, aut non ſenſim diſponitur, ut totum fiat volatile & tranſpirabile, eo ipſo tumores, apoſtemata, ſcirrhi, affectus cutanei, ſcabies, &c. in promptu ſunt; ſicut in partibus internis ſi hoc eveniat, earum inflammationes, hinc febres, nervorum varia pathemata, &c. originem ducunt.

Communiter ſtatuitur quidam Calor, qui inſtar flammæ depaſcat oleum. Omnimoda autem talis, ſine capitis mortui remanentia, tranſpiratio & abſumptio non eſt ſolius caloris, tanquam cauſæ primariæ, opus: quoniam calor, præſertim ſi vivâ flammâ non fuerit accenſus, univerſim omnia humida miſta exſiccet in tophum & carbonem, adeoque nec abſque reſidui ſeu capitis mortui coploſi remanentia; unde etiam, ubi res liquidæ clauſo vaſe ab igne abſumuntur, ſemper copioſum caput mortuum relinquitur; præſertim ſanguis à vivo detractus, tàm leni calore quàm forti igne tractatus in vaſe, parte aquoſiore & volatiliore exhalatâ, craſſamentum vel etiam cineres relinquit ſatis copioſos, unde periculum eſſet, ne ſimiliter calor corporis abſumens relinquat copioſas reliquias, ſecus atque in corpore noſtro evenire ſolet, cùm nullibi tale ſanguinis caput mortuum ſeu materia fixa naturaliter obvia ſit: ut taceam, ſanguinem ipſum ex ſe ineptum eſſe, ut flammulam igneam nutriat. Accedit, quod calor corporis non oriatur ab igne ſeu flamma libera, ſed reverà clauſa. Jam verò hoc notum eſt, quod ignis nihil poſſit in totum conſumere, ſi res comburenda ſit in loco clauſo: ſic v. gr. carbones in vaſe clauſo etiam fortiſſimo igni expoſiti nec in cinerem abibunt, ſed igniti quidem candebunt, & poſt pluses etiam menſes integri & in forma antiqua, ab igne remoti, eximuntur. Præterea oleum commune, quod vaſe aperto à flammula ellychnii totũ abſumitur, ſi in vaſe clauſo vel retorta igni exponatur, craſſeſcit potiùs, & inſtar colophoniæ & terebinthinæ evadit. Videantur etiam hîc ea, quæ de generatione alcalium fixorum per concremationem ignis ex volatilibus cum ſulphure diſſerit HELMONTIUS in Tr. *Blas Humanum*.

Placet ergò præcipuè hypotheſis HELMONTII, quam propoſuit *Tract. Imago Fermenti impregnat Maſſam ſemine*: item *Tr. Blas Humanum*; quæ ita ſe habet: *Scilicet diſponitur ſanguinea maſſa ad omnimodam ſui diaphoreſin, tàm immediatam, dum ejus partes ſenſim effœtæ redditæ, neque ſpirituaſcentiæ, neque irrorationi nutritivæ amplius ſufficiunt, quàm mediatam, dum ex ipſa undique diſtributus ros nutritivus partium ſolidarum totius, poſtquam humectationis nutritivæ munere defunctus, tandem, partim per continuatum fermentationis motum, partim per aëris in pulmones continuò inſpirati adjumentum, ita diſflatur.*

Fermentationis enim medio cruor in vaſis, & ros ejus nutritivus in ſolidis partibus, à fermentis particularibus ſeu ſpiritu inſito, ita pedetentim attenuatur ac reſolvitur, ut tandem, fatiſcente ejus texturâ, à ſeto abſorptus, & facie tandem capitis mortui, totus exhalet; quod negotium per mechanicam cerevıſiæ illuſtrat HELMONTIUS *Tractatu citato*, §. 2.

Accedit ſimul aër, qui, uti corpora multa volatiliſat, quæ alias igne tractata fixa evaderẽt; ita cõtinuò inſpiratus, rurſus exſpiratus & tranſpiratus, univerſa animalia corpora permeat volatiliſationis illius ac reſolutionis totalis maſſę ſanguineę & ſucci cauſa inſtrumẽtalis exiſtit, ſimulque vi elaſticâ ipſum reſolutionis ac trãſpirationis motum admodum promovet. Aëris enim hujus ratione ſub maximis frigoribus aëreque puriſſimo ſumus edaciores, ſudamus tamen minus cum pauculo ac duriore ſeceſſu: vid. HELMONTIUS *Tract. Blas Humanum*; quod non immeritò pro confirmatione urget §. 36. *quod navigans in mari ſanus duplo plus edat, minuſquè excrementi laxet, ſe ipſo in terra degente. Itaque ſi fortiùs edimus, minuſque dejicimus, ſequitur neceſſariò plus difflari ſive evaneſcere ex corpore; quod eſt dicere, aërem puriorem boreæ & marinum facere ad diaphoreſin corporis, ſeu diſponere cruorem ad totalem ſui perſpirationem inſenſibilem*; quia fluctuatio aërem nobis continuò renovat, à quo fermentationi ſanguinis calcar additur: ſic ſalia fixa in aëre reſolvuntur in aquam elementalem, & candelæ materia ſub inflammatione ab aëre in aquam reſolvitur.

Hiſce ceu adjuvans quoddam neceſſarium, *Calor* æſtuſquè

què corporis internus, accedit, qui motu ſuo continuo uberiorem & promptiorem ſimul illam tranſpirationem nonnihil reddit.

Cæterum pro varietate ſexus, ætatis & vitæ generis, varia eſt quantitas iſtius abſumptionis nutrimenti: nam v.gr. viri plus mulieribus, adoleſcentes infantibus, laborioſi deſidioſis perſpirant de ſanguine & rore nutritio; unde non raro, qui ſub laboribus erant macilenti, dum ab his ceſſant, fiunt ſucculenti & pingues. Fundamentum hujus diverſitatis in craſi ſanguinis, ejuſque fermentatione aucta vel diminuta conſiſtit; in illa enim ſanguis eſt acrior vel aſperior, minus aptus pro nutritione, volatilior, hinc ſubtilior & calidior, & aptior inde tranſpirationi; cujus contrarium in hoc evenit. In quibus ergò ſanguinis motus fermentativus eſt vehementior & rapidior, continuâ aëris inſpiratione ſanguinis volatiliſatio eſt magis prompta & copioſior, & ex his ipſis ſanguinis accenſio intenſior, in talibus copioſior fit abſumptio. Unde in quibus major eſt abſumptio, requirunt majus alimentum & viceversâ: hinc urſi, hiſtrices, mures montani ſimiliaque animalia per totam hyemem in ſuis latibulis dormientia, ſuperſunt ſine ullo alimento, & tamen perſiſtunt in vita; imò quodammodo pingueſcunt; cujus ratio eſt, quoniam eorum ſanguis ex voracitate prægreſſæ æſtatis abundat alimento ſeu copioſo chylo paulum crudiore, nondum ipſi aſſimilato, unde dum ſomni tempore hic chylus ſemiſanguineus uberior ſenſimque mutatur in ſanguinem ſemichyloſum, parum de eo, ob defectum volatilitatis debitæ, expirat & abſumitur, ſed potiùs ceu roſcidus & ſpermaticus liquor, copioſiùs in partibus ſolidis congeritur, accedente imprimis quiete diuturnâ, qua parva fit ſpirituum abſumptio, & ſanguis tardiùs movetur, temperatiùs fermentatur, & minus volatiliſatur, hinc minus reſpirationem urget, indeque calor blandior exiſtit, quæ cauſæ iſtius phænomeni originem explicant. Cùm itaque tam parum fiat jacturæ, & adſit ubertas alimenti, poſſunt per longum tempus ſine nutrimento vivere. Hæc quoque eſt cauſa, quod homines quidam paſſi ſint tàm longam & ſtupendam inediam, qui ipſi, ferè ob ſimiles rationes parum tranſpirando, ad aliquot annos ſine ullo victu perſiſtere potuerunt: id quod patet imprimis in puella Confolentanea, per longum tempus ab omni alimento abſtinente, in qua nec veſicæ nec alvi excrementa prodierunt; quin nec aures nec nares ſuas ſordes excreverunt, ſed tota corporis ſuperficies tangentibus frigida, ſicca, & arida apparuit, de qua vid. HORSTIUS l. 11. Hiſtor. 1. ubi plura exempla, SCHOTTUS in Phyſ. Curioſ. pag. 463, SCHENCKIUS l. 3. Obſervationum pag. 321. & ſeqq., BORELLUS C. 2. Obſervat. 68 C. 3. Obſervatione 35. Cent. 4 Obſ. 11., PANAROLLUS Pentec. 5. Obſervat. 20., RHODIUS Cent. 2. Obſervat. 54., SALMUTH Cent. 2. Obſervat. 100., SMETIUS Miſc. pag. 531. & 395. Inter alios omnes MARCELLUS DONATUS in recenſendis hiſtoriis pluribus prolixus ſatis eſt l. 4 Hiſtor. Mirabil. Medicar. c. 12. pag. 130. & triplicem abſtinentiæ hujus inſolitæ tradit cauſam ex Aliorum mente; nempe

1. *Homines iſtos pitui.â inſipidâ plurimâ, i.e. chylo crudiore & viſcidiore, refertos eſſe, quæ ſenſim in alimentum corporis abeat*
2. *Corpora indiſſolubilia & parum exhalabilia eſſe, quæ humore nativo tenaci, neque caloris nativi digeſtioni facilè cedenti, conſtent, quæ materia tota ſenſim à calore debili conſumatur, & cum ſatis tenax & pura ſit, nullis penè excrementis conciliatis, tota in alimentum ſenſim abeat.*
3. *Aëre etiam ſpiritus nutriri poſſe*, prolixè ſatis defendit.

Quædam exempla quidem miraculoſa ſunt, quædam dubiæ fidei, cùm impoſtura malitioſorum hominum imperſcrutabilis ſit, ut vel ſimplici plebi imponatur, vel religio & devotio aliqua extraordinaria fingatur, vel lucrum quoddam exinde fiat. Dari tamen abſtinentiæ diuturnioris exempla aliquot, ex jam dictis patet: SENNERTUS quoque *in l. 3. Praxeos P. 1. Sect. 2. cap.* 2. multa rei hujus habet, ſimul & plurimorum quaſi in compendio opiniones refert.

Defectus ergò hi inſignes, quos patitur corpus, ut reſarciantur, indeque vigor viralis reſtauretur, ſimul quoque corpus materiæ appoſitione ad legitimam perveniat magnitudinem (in quorum priori *Finis Nutritionis*, in poſteriori verò *Finis Augmentationis* conſiſtit, alimentorum aſſumendorum, & hinc elaborandi nutrimenti, ſanguini, per ſucceſſivas alterationes aſſimilandi, imminet neceſſitas, ſtimulante ad hæc appetitu, Fames & Sitis dicto: quibus reſtaurentur partim partes abſumptæ, nutrimenti appoſitione & aſſimilatione, in quo conſiſtit *Nutritio*, partim augmententur partes ſolidæ omnes perfectiore ejus agglutinatione, pro aptitudine ad functiones promptiori, in quo conſiſtit *Augmentatio* ſeu *Accretio*, ac in in ſtatu naturali *Conſervatio*.

Subjectum, quod nutritur, eſt totum corpus animale ſecundùm triplicem ſuarum partium differentiam, cùm hæ omnes conſervandæ per nutrimentum veniant.

Materia ſeu *Objectum*, quod partes nutrit & augmentat, eſt vel proxima vel remota. *Remota* ſunt alimenta aſſumpta, quæ cibi potuſque nomine in genere veniunt. *Proxima* verò duplex: quoddam enim nutrimentum eſt *ſanguineum*, quoddam *lacteum* ſeu *chyloſum*, id eſt, *chylus* & *ſanguis*, in quæ, digeſtionum beneficiò, mutata fuerunt alimenta. Utrumque neceſſarium eſt, quia in nobis reperimus duplicem conſtitutionem partium; quædam enim ſunt *ſanguineæ*, quædam *nerveæ*. Nempe chylo nutritur ſanguis, & ſanguine reſtauratur & conſervatur ſpiritus vitalis, ſeu *ſanguine & chylo nutriuntur partes ſolidæ*: illo quidem ſanguineæ, hoc verò ſpermaticæ ſeu nerveæ dictæ. Ratio diverſitatis dependet ex prima formatione corporis; partes enim ſpermaticæ formantur ex colliquamento lacteo: Ergò nutrimur lacte: ſicuti partes ſanguineæ nutriuntur ſanguine.

Forma Nutritionis conſiſtit in unione, ſeu, ut aliàs vocant, perfecta aſſimilatione alimentorum cum partibus corporis alendis quibuſvis, ut harum reſtaurentur jacturæ.

Jam verò in ſpecie triplex unionis hujus cum partibus ſolidis, ratione Nutritionis, eſt differentia: *aut* enim plus aſſimilatur corpori, quam eidem decedit, adeoque corpus non ſaltem nutritur, ſed & augetur & creſcit ſimul; *aut* æquale nutrimentum cum eo, quod abſumitur, reſarcitur, ut in ætate conſiſtente, ſicque corpus in eodem ſtatu & vigore permanet; *vel* minus nutrimenti accedit, quàm abſumitur, ut in morbis acutis & in ſenio, ubi corpus emaciatur, & fit exſuccum. Ergò patet, *Nutritionem* & *Accretionem* ſeu *Augmentationem non differre eſſentiâ*, ſed *quoad magis & minus*. Nempe, ſi præciſè tantum, vel minus etiam, apponitur, quantum abſumitur, corpus nutritur; ſin plus alimenti in partium ſubſtantiam convertatur, quàm abſumptum fuit, ſimul augmentatur. Media illa ſpecies propriè dicta Nutritio eſt; prima verò iſti & juncta cum auctione, & tertia ſeu ultima impropriiſſimè dicitur Nutritio.

Diverſitas autem, quoad hanc Nutritionis formam ſeu modum intercedit, quatenus partes contentæ ſeu liquidæ, ſpirituoſæ & humoroſæ, perfectâ plus minus alimenti unione & aſſimilatione per totam vitam gaudent; partes verò continentes ſeu ſolidæ ſaltem per determinatos annos accretionis. Nempe ex partibus ſolidis, qua talibus, nihil abſumitur, ſed quoad ſolidam ſui ſubſtantiam eædem ſemper manent.

Alimenta ergò aſſumpta feruntur in ſanguinem pro reſarciendis ejuſdem damnis. cujus partim materia per fermentationem volatiliſatur in ſpiritus ſalino-volatiles, partim verò ex hac ſub forma humoris roridi & mucilaginoſi ſolidis partibus pro nutritione per vaſa undique diſtribuitur & apponitur, & pro augmento per coagulationis modum perfectè ipſis aſſimilatur & agglutinatur: non poteſt enim non agglutinatus & aſſimilatus humor per materiæ uberiorem appoſitionem augmentare partis molem ſecundùm omnes dimenſiones, ita ut Auctio & Nutritio ſaltem non niſi majoris & minoris ratione differant, quod nempe in ſolidis partibus Nutritio ſit inchoata Auctio, & Auctio tandem perfecta Nutritio, ut rectè defendit BARTHOLETUS *in Encyclop. Phyſic. de Facult. Augment.*, quarum illa per totum vitæ curſum naturaliter durat, hæc verò tantùm per ætatem creſcentem, tam ob partium augendarum ad majorem extenſionem reſiſtentiam, quàm ob nutrimenti pro perfecta aſſimilatione & agglutinatione ineptitudinem. Fit nempe aſſimilatio & fortis nutrimenti Agglutinatio tantùm ſub accretione adoleſcentiæ, non autem deinceps amplius; quorſum namque oſſi aſſimilaretur nutrimentum, in robore, duritie, ſiccitate perfectè conſtituto, cum tamen oſſa amplius incrementum non cupiant? Idem de cæteris partibus eſto judicium. Ceſſante verò accretione conſequenter etiam ceſſat perfecta aſſimilatio, aut ſaltem agglutinatio, quin potiùs ex maſſa ſanguinea ros mucilaginoſus ſeu alimentum in ſingula membra diſtribuitur.

tur, ut partium abſumptarum defectum reſarciat, membra ſimiliter obliniat & humectet, & ita motui aliiſque functionibus aptiora reddat, atque eatenus à ſiccitate ſenii, quantum poteſt, rueatur, & in hoc Nutritio ſolidarum partium conſiſtit. Tandem verò ros hic nutritius inſenſibiliter per poros cutis transvolat, niſi per accretionis coagulum ſiſtatur, nec per ſe quicquam ſolidi recrementi remittit; hinc non tantùm nutritivæ inſtaurationis continua oritur neceſſitas, ſed etiam defectu iſtius ſucci nutritivi tandem *rugæ ſeniles*, ex evacuatis ſubcutaneis ſpatiolis, indeque fibrarum cutanearum contractiones, dum non ſufficiens amplius nutritiva fit irroratio, ſed uberior fit abſumptio, ſuperveniunt.

Attenuatur quidem corpus, etiam craſſiſſimum, ſub febrium ardentium ardore, omniſque pinguedo ſeu ſuccus, à quo aliàs fit pinguedo, evaneſcere videtur, quæ pinguedo ab acrioribus ſuccis attenuatur, & adjuncto calore inteſiore liqueſcit; *Non verò inſtar ſevi à flammula ellychnii depaſcitur, ſed liquefacta à nimio calore, & in humorem reſoluta, à vaſis cum ſanguine reſorbetur, & per varia loca foras excernitur inſtar cujuſdam humoris; hinc in talibus febricitantibus iſta pinguedo liquefacta nunc ſub forma urinæ oleaginoſæ, cui olei aliquantulum ſubinde in ſummitate ſupernatat, aut diarrhææ colliquativæ, aut ſudoris copioſi, aut alio modo ſubtiliſata, eum ſanguine foras ſenſim amandatur*. Poſſet hîc dubitari, *qua ratione pinguedo abſumatur, cùm ſit è numero partium ſolidarum.* Sed reſpondeo: Pinguedo ſeu adeps neque eſt pars ſolida, neque fluida; quin potiùs mediæ naturæ, nata per accidens ex ſuperabundantia ſucci nutritii chyloſis nimis pinguis vel oleoſi: quippe ſi pinguedo butyroſæ lactis ſubſtantiæ reſpondet, pinguiora etiam animalia multum butyri in lacte ſuo fovent, lac verò nihil aliud quàm chylus, nec pinguedo aliud quid erit, quàm oleoſa pars chyli; præſertim cùm ſapor dulcis pinguedini, cum chylo & lacte communis ſit. Oleoſa hæc ſubſtantia in chylo abundans nec per ſanguinis fermentationem inteſtinam & circulationem diſcontinuata, ſed à ſucco nutritio ſeparata, condenſatur tandem in pinguedinem, quæ poſt augmentationis annos membranis adhærere, & ſenſim affixa coagulari, pro earum vel humectatione, vel partium ſubjacentium blanda fotu, videtur: unde nec propriam ſeu circumſcriptam continet figuram, nec certam conformationem organicam, & nunc augetur, nunc diminuitur, adeoque medium inter partes fluidas & ſolidas obtinet. De hoc vid. SEBIZIUS *in l. de Aliment. Facult. l. 5. quæſt. 13. pag. 1219.* CÆCIL. FOLIUS *Italus, de Pinguedine, & Boyle in Hiſtor. Firmitat. & Fluidit. pag. 117.*, item *in Tentamin. pag. 128.* Receptacula huic certa, & ſacculos ferè ovales, decernit MALPIGH. *in Tract. de Omento, Pinguedine & Adipoſ. ductibus*; quod maximè probant ſtriæ & ſacculi oleoſi à MALPIGHIO & OLIGIR. JACOBÆO *in Anatom. ranæ obſervati.*

Quoad hanc autem partium ſolidarum perfectam Nutritionem ſeu Augmentationem & Accretionem quæritur: *Quomodo humor nutritius ex ſanguine fiat, & partes nutriat?* Reſpondeo: Tres actus conſiderandi ſunt; nempe

1. Nutrimenti *appoſitio*.
2. Appoſiti in ſubſtantiam partis converſio, ſeu *aſſimilatio*, &
3. Nutrimenti ita aſſimilati firma cum parte unio ſeu *agglutinatio*.

Primus actus, *Appoſitio*, fit per pulſum, mediante ſanguinis circulo, qui ubique relinquit particulas nutrimenti, quæ ſimpliciter per ſecretionem mechanicam, juxta *Carteſium* in proportione porulorum & meatuum partis nutriendæ cum figuris particularum ſubſtantiæ nutrientis fundatam, ita quidem, ut maſſa ſanguinea, dum quaſvis partes permeat, certæ ejus particulæ inſinuent ſe in illas partes ſeu membra, quorum pori ac meatus, eorumque magnitudines, ita figuratæ ſunt, ut tranſcolatione & quaſi filtratione certas ſanguinis particulas in ſe recipiant, quæ infixæ manentes ſe uniant, & ita ſecundùm fibrarum, pororum ac meatuum ductum, partes nutriant, ſimulque augeant, reliquis particulis ejuſdem maſſæ præterfluentibus, *ita ut unaquæque pars non niſi ſuis ſimillimis & proportionatis alatur ac augeatur*, v. g. nerveæ chyloſis ſeu lacteis, ſanguineæ ſanguineis, &c.

Poſteriores actus, *Aſſimilatio* nempe & *Agglutinatio*, ſine quidem diſtincti, tempore verò ſimul ſunt & conſiſtunt in nutrimenti roridi ſalino-volatilis oleoſi à ſpiritu animali influo blanda coagulatione & condenſatione, qui ſub hac coagulatione fermenti inſtar ipſum nutrimentum imprægnat, alterat, aſſimilat & ſucceſſivè cæteræ partis nutriendæ ſubſtantiæ, ratione texturæ certo modo mutatæ, adhærere facit, ſub quo actu ipſemet nutrimento ſe inſinuat, cum hoc coagulatur, & ita inſitum ſpiritum conſtituit. Nempè, ſicut ſpiritus vini ſanguinem, ſerum ſanguinis, albumen & vitellum ovi coagulat, & in aliam conſiſtentiam craſſiorem & glutinoſiorem permutat, ita ſimili ratione animalis ſpiritus ſub Nutritione ſe habere videtur. Particulæ enim nutritivæ ita inſinuatæ & appoſitæ, ut partibus nutriendis fiant ſimiles, neceſſe eſt, ut aliquid ab his patiantur, v. g. quando inſeritur prunus malo, ibi prunus fert pruna, ſurculus pomi mala; hinc etiam ſuccus nutritius, antequam agglutinetur, neceſſe eſt, ut alteretur. An verò hoc fiat ratione occulti cujuſdam partium volatilis acidi, nutrimentum alcalino oleoſum coagulantis, quod probabile videtur; in medio tamen relinquo: determinatur potiùs ipſe ſpiritus influus, in ſe aliàs pro nutriendis quibusvis partibus indifferens, à ſpiritu inſito jam anteà inexiſtente, ad cujus normam hîc os, alibi membranam, alibi parenchyma carnoſum, efficit.

Efficiens hoc ſpiritum eſſe animalem influum, ex eo manifeſtum eſt, quod in paralyſi membrorum membrum affectum ex illorum denegato influxu marceſcat: quò facit & id, quod habet CHARLETON *in Exercit. 10. §. 3. pag. 201.* Conferatur etiam *Obſerv.* HILDANI *C. 1. Obſervat. 4* de Atrophia brachii ex globulo auri intruſo, propter conſenſum nervorum eveniente, adeò, ut omnia ea, quæ eruditè WILLISIUS *Tract. Anatom. Cerebri cap. 20.* de ſucco nervorum nutritio, *Efficientis rationem in Nutritione obtinente*, diſſerit, *meliori jure ſpiritui animali applicanda* ſint. Nempe ſpiritus animalis in Nutritione parili ſe ferè habet ratione, ac ſpiritus genitalis maris, fœcundantis & actuantis materiam ovi muliebris. Omnes enim partes uti format ſpiritus in principio, ita formatas poſtmodum eodem modo nutrit & auget ad debitam uſque magnitudinem, ſequens hoc in negotio poteſtatum ſeminalium ductum: hinc ita tandem diſponuntur pori partium, ut alimenti impediatur ſuperflua receptio & retentio, ceſſetque tandem Aſſimilatio & Auctio.

Renitentibus enim oſſium duritie, ligamentorum robore, fibrarum tenacitate, ſeu membranarum denſitate, & pororum anguſtia, extenſioni dilatationive ulterioi; & ita alimenti uberiori receptioni retentionique ineptis (quod eò citiùs contingit, quò minus ſucculentum eſt corpus,) ceſſat tandem augmentatio ordinario naturæ curſu; unde cum non poſſint admittere nutrimentum, pars ulterius non poteſt extendi, cartilaginibus non omninò in augmento deficientibus, unde & coſtæ thoracis ampliatione longiores fiunt, donec & quaſi tandem areſactæ, accretioni ulteriori fiant ineptæ. Hinc in hominibus temperamenti phlegmatici, i. e. chyloſi & ſucculenti, oſſa tardiùs dureſcunt, mebranæ & fibræ magis teneræ manent, pori magis patuli, unde hi magis excreſcunt: contrà Cholerici, ubi oſſa dureſcunt, &c. manent macri. Obſervatur autem, quod accretio non planè aboleatur, ſed ceſſet tantummodò: præternaturaliter verò contingit nonnunquam, ut vel diſtentis membranis, aut laceratis fibris, aut dilatatis poris, &c. copioſius recipiatur alimentum, retineatur, & tandem aſſimiletur in præternaturales excreſcentias, quales ſunt v. g. *calli oſſium ex fracturis, nodi tendinum, cicatrices vulnerum, ſarcomata, herniæ carnoſæ*, item lienes magni, quale exemplum habet HELMONTIUS *Tractatu, Ignotus Hydrops* § 48.; quæ augmenta præternaturalia, cùm ſint ſpecies accretionis, etiam ſub incerta & varia figura pro cauſarum antecedentium fortuito inſultu, & partium, in quibus naſcuntur, diverſa conditione & læſione, conſpiciuntur, & in adulta ætate ſuperveniunt. Cauſa occaſionalis eſt, quando à quacunque cauſa externa vel nimis extenduntur membranæ, vel relaxantur fibræ, vel diſtenduntur pori: Ex his fit, ut pars ſubinde fiat aptior uberiori nutrimento accipiendo, unde talis excreſcentia. Quod ergò alii dicunt de Facultate nutritiva, augmentativa, &c. nihil eſt, partim cùm nihil explicet, partim cùm non neceſſarium ſit.

Naturale hoc eſt Nutritionis ſchema, dum, maſsâ ſanguineâ exiſtente temperatâ & plenâ partibus mucilaginoſis & roſcidis, i. e. chyloſis, corpus turgidulum, craſſiuſculum, molle, & ſucci plenum, repræſentatur. Nutritio ergò præternaturalis, & augmenta lo deficiens, conſiſtit partim in apta materia, partim in ſubjecto, ſeu partibus corporis augmentandis.

Quo-

Quoad materiam, fit quando alimentum corporis nutriens vel deficit, aut ob ſui aſperitatem & ſalſedinem, tàm naturalem quàm præternaturalem, ubi deficiente ejuſdem materiâ roridâ & humectante diſtribui, ut v. gr. in ſcorbuto; vel ob partis debilitatem aut vitium, v. gr. in hecticis, aſſimilari & agglutinari non poteſt, quia tota abſumitur; unde atrophia in promptu eſt. Quando verò nutritiæ partes maſſæ ſanguineæ aut ſunt depravatæ, ut non poſſint partes legitimè nutrire, habitus exterioris univerſi mala, v. gr. cachexiæ, icteri, leucophlegmatiæ, &c. proveniunt; aut ex partis nutriendæ vitio, præternaturali fermento inquinato, eoque ſæpius per contagium extrinſecus hauſto, vitioſè alterato, ut, præter talia vitia etiam non perfectè poſſit exſpirare, tunc vitia cutanea, v. g. ſcabies, pruritus, variolæ, perechiæ, in facie gutta roſacea, vari, &c. originem ducunt, in quibus alimentum nutriendum à vitioſo acido ſubcutaneo depravatur, ut ex præternaturali ſua acredine, in ſpecie acido-ſalſa, in pruriginoſas puſtulas & varias maculas abeat; unde & medicamenta coſmetica, cutaneis morbis dicata, talia eſſe ſolent, quæ acidum iſtud abſorbendo & deſtruendo corrigere poſſunt, v. g. ſperma ranarum, aqua pomorum putridorum, ſal & oleum tartari per deliquium, ſulphur, benzoë, ceruſſa & ſaccharum ſaturni.

Nutritioni & Auctioni, ceu principibus (quas ſpirituum animalium beneficio peragi hactenus dixi,) multi 4. miniſtras Facultates adhuc adjungunt, *Attractricem*, *Retentricem*, *Concoctricem*, *& Expultricem*. Sed cùm ipſi Autores non poſſint explicare, quid per has facultates intelligant, aut quomodo operentur, non neceſſe puto, entia præter neceſſitatem multiplicare. Nam reverà Attractioni, Retentioni & Expulſioni optimè ſatisfacit ſtructura partium ſecundùm fibras mechanica: videmus nempe nullam eſſe in partibus attractionem, ſed ſuccorum retentiones, & varium motum fieri per ſolam pulſionem, & præcipuè in noſtro corpore. Omnes enim partes certam habent ſtructuram, ſecundùm quam in ſuis cavitatibus retinent ſufficienter res retinendas; cui ſufficiunt fibræ partium circulares, quæ à ſpiritu animali contractæ, anguſtando ſpatium continens, rem contentam ulteriùs protrudunt, quod ipſum etiam de quacunque expulſione certum eſt. De *Platonis Circumpulſione* videatur CORNELIUS CONSENTINUS.

Retentrici ſatisfacit *tonus partium*, h. e. legitima, ſecundùm fibras earum nerveas, cæteris particulis viſcus componentibus intertextas, ſtructura, harumque à ſpiritu animali facta tenſio, quæ eſt conſtitutio media inter nimiam ejus conſtrictionem & nimiam relaxationem, à qua legitima tenſione robur partis, & inde contentorum fluidorum varius motus ac diſtributio dependet. Fibræ enim nerveæ debitè extenſæ & efformatæ in membranas, cavitatem efformando ſufficienter res retinendas continent, contractæ verò cavitatem arctando expellunt, & laxatæ cavitatem nimis augendo plus, quàm par eſt, recipiunt, diutiuſque retinent: v. gr. ſtomachus ſecundùm texturam fibrarum, quatenus hæ in membranis efformant cavitatem, eſt aptus natus, ut retineat, quod ingeritur; è contrà hæ ipſæ fibræ, dum irritatæ ſpirituum animalium impetu ſe contrahunt, reddunt cavitatem anguſtam, unde iſtud in cavitate exiſtens extruditur, quod alias vocatur *Facultas expultrix*; ſi ulterius propelluntur contenta, & in partes diſtribuuntur, vocatur *Attractrix*. Concoctrici tandem ſufficiunt fermenta & fermentationes, in omni coctione, digeſtione & alteratione, imprimis chyli & ſanguinis obviæ, quæ alimenta aſſumpta & diſtributa alterant, & pro miranda ſui vi omninò immutant, pro varia ſui conſtitutione, nunc naturali modo alimenta perficiendo, nunc verò præternaturali eadem vitiando. Sed de his Facultatibus videatur *Charleton in* ſua *Oeconom. Anim. Exercit. 7. §. 7 & ſeqq.*

Sunt alii adhuc, qui pro certorum humorum è maſſa ſanguinea ſeparatione, v. gr. ſalivæ, urinæ, &c. adhuc aliam in partibus facultatem ſomniant, *ſecretionem* ſcilicet: ſed ſtructura partium ſecernentium mechanica ſecundùm poros huic negotio inſerviens, pulchrè ſatisfacit. Nam in renibus v. gr. non eſt facultas ſecretiva, ſed ſufficit ſtructura pororum, ſecundùm quam particulæ liquidæ poſſunt tranſmitti; quædam tranſcolantur, quædam non, ſed præterfluunt. Sunt namque ratione texturæ ſuorum pororum meatuumque in magnitudine, figura, &c. ita conformatæ, ut inſtar cribrorum, vel filtrorum, aut inſtar ſpongiarum, id, quod ex præterfluente liquore ipſis porulis congruum eſt, imbibant, & per certa vaſa aliò tranſmittant; id verò, quod non congruum eſt, præterlabi ſinant. Quod ſi præternaturaliter ex vitiatis digeſtionibus maſſa ſanguinea excrementis heterogeneis inficiatur, hæc ipſa beneficio fermentationis à reliquis particulis inſtar fæcum ſeparantur, & humiditati ſeroſæ involuta nunc per urinas, nunc per ſudores, excluduntur, uti in febribus v. gr. evenire ſolet. Hinc in deſperata etiam febre urina turbata optimum ſignum eſt.

Aliud namque eſt ſecretio in humoribus partium heterogenearum ſpontanea & immediata, aliud verò eſt earundem ſecretio mediatè per quoddam organon, ſeu cribrum & filtrum. Prior iſta fit per modum præcipitationis, qua ratione fæces ſeparantur ex vino, poſterior fit per modum tranſcolationis, qua ratione per filtrum ſeparantur particulæ heterogeneæ ex liquore.

CAPUT IV.

De Apppetitu Animali.

SEU

Fame & Siti.

PRæter dictas neceſſitates aſſumendorum alimentorum ut nutriamur & creſcamus, ulterius ſenſilem ſtimulum ad hoc ventriculo pro iiſdem implantavit natura per *appetitum animalem*, qui eſt *deſiderium alimentorum* ſeu *ciborum potuſque*, *animalibus proprium*: & appetitus quidem ſolidorum ſeu cibi *Fames*; appetitus verò liquidorum ſeu potus *Sitis*, communiter dicitur.

Quod attinet *Famem*, de ea omnes conveniunt, illius fundamentum in ſtomacho, executionem verò in nervis & ſpiritibus animalibus, eſſe. Non autem oritur ex ſuctione venarum inanitarum in ſtomacho, quæ ſugendo ulteriùs volunt impleri, ut dixerunt veteres, quia hoc aſſertum falſum eſt; partim quia hoc circulatio ſanguinis funditus delet, partim inconceptibile eſt, cùm non poſſimus percipere, quomodo fiat talis ſuctio in partibus phantaſiâ & appetitu deſtitutis, & ad ſuctionem ineptis? Si enim hoc aſſertum verum eſſet, ſequeretur, quod in omni hæmorrhagia largiori, veneſectione & evacuationibus aliis neceſſariò excitaretur Fames, propter inanita vaſa, & conſequenter ſuctionem. Sed contrarium potiùs teſtatur experientia, cùm partes ſolidæ, aut harum vaſa vix adeò vacua reddantur, niſi in illis, qui diutiùs & per aliquot dies & noctes ab alimentis abſtinuerunt, nec in famelicis vaſorum extremitates ſanguine diſtentæ reperiantur.

Hanc hypotheſin de ſuctione venarum diſcuſſit MOEBIUS *in Fundam. Medic. pag. 101.* ubi de appetitu. Cùm ergò Autores viderunt, venarum ſuctionem non ſuccedere, ad Calorem pervenerunt, & dixerunt: *Calorem eſſe cauſam Famis.* Probant hoc in ſenibus, quorum ſtomachus, quia frigidior eſt, parum appetit. Sed nec hoc aſſertum de Calore ventriculi veritate nititur, cùm v. gr. in febribus ardentiſſimis, ubi maximè fervet ſtomachus, appetitum extremè eſſe proſtratum, conſtet: ad hæc tempore æſtivo, quò magis calemus, minus appetimus. Tandem, dum calor in ſtomacho non ſufficeret pro excitanda Fame, ad aliam ſententiam pervenerunt, dum ſcilicet percipimus in ſtomacho, in ſpecie circa orificium ventriculi ſuperius ſeu ſiniſtrum, ſenſationem quandam ac moleſtiam, & talem quidem cum roſione vel morſione conjunctam; ſimulque notum eſt, quod ii, qui ſolent eructare acida, maximè voraces ſint, & appetitum maximum habeant, (quod etiam verum eſt de melancholicis, qui acido gaudent.) ulteriuſque obſervatum ſit, quod acida, in ſpecie acetum, Famem excitent; his manuductoriis experimentis pervenerunt ad hanc hypotheſin: Famem ſcilicet oriri radicaliter ex quodam ſenſu roſionis in orificio ventriculi ſuperiori, quæ roſio excitatur imprimis ab acrimonia acida, ita ut iſtud, quod cauſa proxima vellicationis in ſtomacho ſit, ſit humor quidam ſubtilis, acidulus vel ſalſo-acidus, qui in rugis ſtomachi hærens morſicet halituoſis particulis orificium ſuperius, ex qua ſenſibili perceptione & vellicatione oriatur ſenſus iſtius moleſtiæ in ſtomacho, qui ſenſus vocatur appetitus ſeu Fames, quæ radicaliter conſiſtat in orificio ventriculi ſiniſtro, formaliter autem in appetitu ſeu deſiderio alimentorum.

Ori-

Oritur ergò Fames *ab* humore quodam ſalino-acido ſeu *ſubtili ſpirituoſo acido volatili* fermentativo, excitato *in fundo ventriculi*, *præſertim tunica ejus cruſtoſa*: hinc omnia, quæ acidum hoc volatile deſtruunt, ſeu ejus vim obtundunt, v. gr. alcalia, martialia, conchylia, corpora fixa ſalina, pinguia & oleoſa, &c. Famem etiam imminuunt; aucto verò vel intenſiùs reddito illo acido, major ſubinde appetitus emergit, ſicuti aliquali analogiâ acida aſſumpta, ut ſuccus citri, berberum, acetum, ſpiritus volatiles acidi, ſpiritus omnes mineralium, &c. ſubinde appetitum ſtimulare aſſolent. Pluribus de appetitus natura vid. MOEBIUS. *l.* 2 *cap* 8. *p* 100.

Acidum hoc volatile in ventriculo vacuo contracto à calore magis volatiliſatum, halitu & odore ſuo acido blandè ſtyptico ſeu adſtringente latera ventriculi, ſpecialiter verò *orificium ejus ſiniſtrum*, *ceu proximum Famis ſubjectum*, rodit, pungit & vellicat, unde oritur quædam moleſtiæ ſeu læſionis ſenſatio, quâ ex innato inſtinctu concitatur appetitus animalis ad deſiderium alimentorum. Diſtinguitur communiter Fames in naturalem & animalem ſeu ſenſitivam: *naturalis* enim eſt punctio & roſio iſta orificii ventriculi ſiniſtri à ſpiritu acido-volatili facta; *Animalis* verò eſt perceptio ſeu ſenſatio iſtius moleſtiæ, & inde natus affectus deſiderii alimentorum, accedente ſimul ſenſuum internorum concurſu, qui per objectum hoc ſub ſpecie aut boni aut mali Appetitum ſtimulant, parteſque tandem aſſumptioni alimentorum dicatas in motus ſpontaneos trahunt: unde omnia narcotica & anodyna propter imminutionem ſenſus etiam imminuunt appetitum, v. g. opium, theriaca, nicotianæ fumus, &c. tollendo ſenſum orificii in ſtomacho.

Pro varietate autem hujus ſucci eſurini, Famem excitantis, ejuſque alia atque alia diſpoſitione, dum certam vellicationem & certum ſenſum ſtomacho infert, unde unus hunc appetit cibum, alius alium, v. gr. caſeum, lac, alter acida. Ex hujus ſucci diverſitate diverſus animalium fit Appetitus, dum quædã ſolùm vegetabilibus, quædam tantùm carnibus veſcuntur, dum felis eſitat mures, canis oſſa, ciconia ranas, homines carnes ſiccas vel alio modo præparatas. Ab hoc ſucco digeſtivo diverſimodè, tàm naturali à cauſa, quàm ex præternaturali vitio, alterato, v. gr. per imprægnationem, aut menſium ſuppreſſionem, &c., depravatus, & præternaturalis ſubinde mulieribus gravidis ſurgit appetitus, *Pica* dictus; Sic quidam aliquos cibos omninò abhorrent, iiſque per inſidias ingeſtis in lipothymias incidunt; alii verò e. gr. cretam, carbones, capillos, haleces, calcem vivam, &c. plus quàm naturaliter appetunt, ut mulierculæ. Sed quomodo fiat hujus fermenti digeſtivi alteratio, & quomodo propriè ſe habeat, à priori determinare arduũ eſt. *Sunt*, qui à certo ſtomachi tẽperamento; *ſunt*, qui à certo conſtitutionis ſeu miſtionis modo iſtius ſucci eſurini; *ſunt*, qui à certis ideis, ſpiritui ſtomachi impreſſis, deducunt: ſed tamen ubiq; rem difficultatis plenam relinquunt. Hoc certum eſt, reſpiciendum ſemper eſſe ad conſtitutionem iſtius acidi, quæ cùm ſit varia, tàm in ſingulis animalium ſpeciebus, quàm in ſingulis ſpecierum individuis, variè appetitum determinat, adeò, ut appetantur tantummodò ea, quæ ipſi ſunt appropriata & grata, i. e. in quæ, tanquam convenientia objecta ſuæ activitatis, promptiſſimè ſolvendo poteſt operari. Sic enim v. gr. cretæ, vel calcis, vel cinerum, appetitus & eſus aliàs per ſe non eſt naturalis, unde etiam aſſumpta talia ſolent nocere; in virginibus tamen vel gravidis picâ laborantibus, ex vitiato iſto ventriculi fermento, avidè appetuntur, & ſine incommodo digeruntur, niſi in maxima copia aſſumantur: & cùm fermenti hujus craſis ſeu conſtitutio ab aſſumptorum alimentorum in ſtomacho reliquiis ſubinde mutari ſoleat, exinde conſuetudo ejuſque inſignis potentia originem ducit, unde etiam conſueta, licet deteriora, crebriùs appetere faciliuſque digerere ſolemus, quàm alia inſueta, quæ abhorremus, licèt meliora.

Cæterum, quoad certorum ciborum vel appetentiæ vel averſationis ſingularis cauſam, tàm vi imaginationis, utplurimum maternę, ſtomacho infantis ejuſque ſpiritibus, in ſpecie ejus orificio ſiniſtro, à veteribus ob ſui dignitatem καρδία appellato, certum quaſi characterem, interdum hæreditarium, imprimentis, quàm cujuſdam læſionis ab aſſumpto quodam certo, vel alimento nimio, ſtomacho inductæ, & hujus læſionis in ſpiritibus certus character, ſeu quaſi infixa memoria, ob quam hoc vel illud non poteſt ferre, ſed evomit, vel deliquium animi patitur, magna quoque hìc imprimis conſideranda eſt ratio. Hæc partim hærent in ſpiritibus animalibus & ſyſtemate nervoſo in orificio ſtomachi. Vim Imaginationis quod attinet, eam confirmat natus puer, per totam vitam abhorrens à pane, ob matris tædium, ex denegato ipſi pane nimis deſiderato, obortum, teſte SCHOTTO *in Phyſ. Curioſ. l.* 3. *cap.* 27. *pag.* 533.; mater enim hujus pueri gravida, cùm aliquando in cujuſdam mulieris vicinæ domum veniſſet, & vidiſſet panem albicantem & bonum, placuit illi illicò, ut appetitu illo veſcendi teneretur, ſed ex pudore non voluit poſtulare: poſtulatione ergò hac panis neglectâ, & tædio, quod non poſſet accipere, peperit puerum, qui nullo pane veſci potuit. Iſta imaginatio mediantibus ſpiritibus animalibus propagata eſt in fœtu, ut nunquam, ſine tedio panem ferre potuerit: non minus quàm infans per totam vitam à fele abhorruit, ob terrorem, matri gravidæ ex ſubito felis in eam inſultu obortum; (poſtquam felis ex improviſo ipſam aggreſſa eſt) unde & hæreditario jure in integras familias talis antipathia non raro propagatur, cujus antipathiæ, hincque interdum obortæ ſyncopes, primus inſultus, ſcilicet dolores circa præcordia, circa orificium ſtomachi, percipitur: ut nihil de imaginatione beneficio idearum ſeu conceptuum appetitum determinante, dum v. gr. mulier exenterans lucium, inque ventriculo ejus ranam inveniens, ex tædio ranæ omnem poſt lucium nauſeat.

Quoad vim læſionis, caſeum imprimis non pauci averſantur ex eo, quod matres vel nutrices adhuc lactantes denuò gravidæ factæ mammas præbeant infanti, unde lactis à graviditate iterata inſignis alteratio, indeque ejus in ſtomacho infantis prompta coagulatio & quaſi caſeatio, hinc noxa ſtomacho, & ita ab hujus idea impreſſa per totam vitam huic averſatio caſei, Autoribus *SchooKio in peculiari Tract. de Averſat. Caſei*, & incomparabili DIGBY *de Immotal. Animæ humanæ Tract.* 1 *de Natura Corporum pag.* 38., GRAAF *de Organis Virorum Generat. inſervientibus*, item KERCKRINGIO *in ſpicileg. Anatom. p.* 50. Sic obſervavi virginem aſſumentem purgans, vehementiùs cinnamomi oleo larvatum, ad longum tempus poſtmodum à cinnamomo penitus abhorruiſſe.

Hæc de *Fame:* nunc ad alteram ſpeciem appetitus, *Sitim*. Hanc quod attinet, alia & diſtincta hujus omninò eſt ratio à Fame: utut enim in puncto ſenſationis conveniant, in cauſa tamen ſenſationis differunt. Alimenta ſolida aſſumpta in ſtomacho à dicto fermento ſpirituoſo avidè excipiuntur & comminuuntur, quæ ut eò meliùs ab eo ſubigantur, cùm ſalia haud meliùs agant quàm diſſoluta, humore aquoſo dilui neceſſum habent, quo fine natura ſitim excitat, quæ humidi aquei Appetitus eſt, quam cibi cum acido ſtomachali uniti, & in ſalſum paulatim degenerantes, inducunt: hinc nempe eſuriens ſtomachus nec ſitiet, nec ſitiens eſuriet, & homo à cibo ſumpto ſemper naturaliter bibere geſtit.

Finis ſitis primarius eſt, ut aſſumantur alimenta potulenta ab animalibus, ut ceu vehiculum inſerviant tam chylificationi commodiori, & chylo intra corpus diſtribuendo, quàm excrementis extra corpus eijciendis: quibus peractis, & ipſa per diverſa corporis emunctoria iterum excernuntur.

Oritur enim ſitis à vellicatione & morſicatione inſigniori & moleſta membranæ, fauces in ſummitate, ubi œſophagus dilatatur in pharyngem, ſuccingentis; qui vellicationis ſenſus in illa membrana ſuſceptus excitat deſiderium aquoſorum, quod dicitur Sitis. Iſtæ fauces ſunt *primarium ſitis ſubjectum:* hinc per multam loquelam ſitimus, & per gargariſmata tollere poſſumus ſitim. Cùm verò membrana fauces ſuccingens etiam gulam inveſtiat & aſperam arteriam, non improbabile eſt, etiam in ſiti nimis aucta has partes, gulam nempe & aſperam arteriam, vellicari, & ſitim ita multùm augeri: vid. SWALBE *in Tract. Querela & Opprobr. Ventric. pag.* 154.: eſt ſuccinctus Tractatus. Reverà ergò fauces expanſæ, membrana œſophagi & interna ſtomachi, quæ communis eſt cum aſpera arteria, & cum toto œſophago, hinc etiam in graviori ſiti etiam membranæ aſperæ arteriæ ſunt affectæ.

Cauſa hujus *Vellicationis* ſeu quæ infert faucibus ſitim, eſt *acrimonia irritans ſalſa*, tam propriè dicta talis, quàm ſalſa plus minus urinoſa ſeu biliosa, quę ſalia acria pungunt & vellicant peculiari impreſſione, & rodunt faucium membranam, unde pro eorum dilutione & abſterſione urgetur li-

quidum ſimplex aquarum, quâ factâ ceſſat etiam ſitis: unde prout acriora vel temperatiora, prout magis vel minus oleoſa, & quaſi bilioſa, adeoque plus minus viſcida fuerint iſta ſalia, etiam magis vel minus intenditur ſitis.

Habet ergò ſitis cauſam poſitivam, non minus quàm fames; nec enim ſolum defectus ſalivæ, aut faucium ariditas, vel gulæ aut aſperæ arteriæ ſiccitas, ſed & lymphæ cujuſcunque, præſertim ſalivalis, in dictis locis defectus, aut dictarum partium nimia exæſtuatio juncta, multùm ad ſitim intenſiorem reddendam concurrit, quatenùs propter abſentiam dictæ lymphæ nec debitè diluuntur ſalia acria continuatâ illius deglutitione, nec fauces debitè humectantur & abluuntur, quarum ſiccitas, ob membranæ illarum cum ſtomachi interiore tunica continuitatem, ſitis pathema ſenſilius omninò & gravius reddit. Interim deficiens ſaliva per ſe & ſola nunquam eandem infert: & ſicut acidum, vellicans ventriculum, urget illius moleſtia, tanquam medela, ſicca & ſolida, in quæ agere poſſit; ita acria hæc & ſalſa, vellicantia fauces, poſtulant humidum aquoſum, quò ſimplicius eò melius, ut non ſaltem eas abſtergere & diluere, ſed etiam pro vehiculo ſolidorum alimentorum inſervire poſſit.

Quod verò ſitis ſit affectus faucium, & oriatur ab acrimonia ſalſa, confirmant hæc omnia ea, quæ ſitim concitant, ut ſunt omnia ſalſa aſſumpta, item acria ſalina vel urinoſa, volatilia aromatica, ſalu volatili oleoſo plus minus acri imprægnata, ſal commune, hinc alimenta nimis ſalita, halleces, item piperata, zingiberata, ſinapi, omniaque fauces irritantia, ordinariè ſitim magis intenſam reddunt; non ſecus ac vegetabilia acriora ſale volatili acerrimo ſemicauſtico imprægnata, ut ſunt ſcammoniata, eſulina, &c. ordinariò ſitim inſignem ſucceſſivè ſolent inducere, irritando fauces. In affectibus catarrhalibus ægri propter ſalſedinem lymphæ & ſalivæ, fauces irritantis, ſitiunt: ſaliva item vitioſè vel nimis ſalſa, tàm fauces vellicando, quàm deglutita ſtomachum afficiendo, ſitim intenſam excitat, ut in hydropicis, cachecticis, diabeticis, quibuſdam ſcorbuticis, &c. obvium eſt: tum & defectus partium ſpirituoſarum vel aquoſarum vel acidularum in ſaliva, quæ acrimoniam ſalinam anteà attemperant, ſitim inferunt. Tandem halitus ex præcordiis per fermentationem excitantur, qui ſalibus volatilibus acribus inſigniter imprægnati ſunt, unde caliditate partem aquoſam & ſpirituoſam diſpergunt, ſalinâ verò ſua acrimonia fauces pungunt & vellicant, unde in paroxyſmis febrilibus, item poſt nimium motum ſitis adeò intenditur; non ſecus ac cruditas nidoroſa in ſtomacho defectu acidi nata, ſitim excitare ſolet: hinc in febribus, præſertim ardentibus, dum deficit fermentum digeſtivum, & quælibet aſſumpta in nidorem corrumpuntur, ſitis continua, ſubinde clamoſa, ſuboriri ſolet, ne aqueis quidem reſtinguibilis, quia talia cauſam proximam non ſufficienter corrigunt, cùm in tali ſtomacho alcaliſata quaſi materia febrilis, ut loquitur HELMONTIUS. Et ſanè, *quò magis activum eſt ſtomachi fermentum, eò minus urgere poteſt ſitis; quò minus verò potens hoc extiterit, eò intenſior torquere ſolet ſiticuloſitas.*

Ea, quæ ſitim ſedant, idem teſtantur; quod faciunt aquoſa & potulenta, ſalia hæc acria, fauces irritantia, imbibendo, diluendo, fauces abſtergendo & abluendo, ſitim levant: item abluitio oris & gargariſatio tantùm ſitim ſæpè tollit, poſt eſum acrium & ſalſorum impulſus ſi ſit concitata. Præ cæteris omnibus acida potentiſſima, aſſumpta cum potulentis, maxima ſitientium ſunt ſolamina; hinc *unicus vini hauſtus plus ſitim ſiſtere ſolet, quàm dimidia cerevisiæ menſura: præ cæteris in febribus hoc obtinet,* in quibus nil magis ſitim tollit, quàm acidum; hinc julapia acida uſurpantur, quatenus hæc ſalia acria lixivialia, & nidoroſa acria & quaſi alcaliſata, in ſtomacho corrigunt, præcipitant, & in aliud Eſſe tranſmutant. In febrium ſiti Practici feliciter utuntur mucilagine cydoniorum, ſucco citri & aliis acidis in ore contentis, ut ſcilicèt deſtruant alcalia acria: ſpiritus vini in ſiti poſt labores optimus, quia parte ſuâ volatili oleosâ temperat & tollit acrimoniam ſalium, ex defectu ſpirituum in laboribus diſperſorum ortam. Sic *ſcorbuticorum ſitim* acerrimam ab acrimonia ſalivæ ſalſa, aut ſero nimis ſalſo aut acri, *nil melius tollit quàm potus lactis,* ratione pinguedinis butyroſæ & oleoſæ, demulcentis & obtundentis acrioris ſalis impetum, *lactisque ſeri potus*, acrimoniam diluentis, & temperantis. Equidem in leviori malo oris abluitiones ac gargariſationes ejus, ſive cum aqua tepida, ſive cerevisia ſecundaria, ejus ſitim quidem ſubinde fallunt, non autem reverà tollunt. Hæc acrimonia ſalſa, præter externa aſſumpta, oritur ex præcordiis, ſive ſanguine efferveſcente in pulmonibus. In empyematicis ſitis oritur pulmonibus, ex ex ſanguine ibi efferveſcente, continuò exhalante halitus ſalſos, qui irritant fauces. Naturaliter appetimus liquida ſimpliciſſima: vid. SWALBE vid *l. a.* Potus ſaluberrimus eſt aqua: induſtria autem humana facit, ut aſſumamus potum hordeaceum ſeu medicatum, qui eſt ſecundarius potus nonnihil analepticus ſeu nutritivus.

CAPUT V.

DE

Alimentorum Maſticatione,

ET

Deglutitione.

COmpulſi famis ſtimulis aſſumimus Alimenta, quæ antequam ſtomacho tranſmittantur, in ore primam ſubeunt alterationem, &, ad meliorem ſui digeſtionem in ſtomacho, neceſſariam præparationem; idque maſticationis beneficio.

Quod attinet *os*, dividitur hoc rectè in externum, labiorum limbis circumſcriptum, & internum ſeu totam illam cavitatem ſub labiis ad fauces uſque pertingentem, palatum nempe cum ſuis contentis.

Exterius ergò os conſtituunt duo labia, quorum alterum ſuperius, alterum inferius, dicitur: horum ſubſtantia caro fungoſa & mollis eſt, quam cutis tenuiſſima, & interiori membranæ communi continua, tegit, ita tamen ut hujus fibræ ipſi carni fungoſæ copioſiùs immiſceantur. Pro labiorum autem mobilitate maximè neceſſaria, non tantùm pro Alimentis aſſumendis & retinendis, ſed imprimis etiam ad varias motuum, pro literarum atque ſyllabarum diverſitate exercendorum differentias, natura muſculos implantavit, non quidem adeò multos, quorum tamen fibræ, in labiorum extremitate rubicunda, ita invicem commiſcentur, ut à ſe diſcerni non poſſint.

Dividuntur Muſculi hi in *communes & proprios*, quorum prior, Galeno πλάτυσμα μυώδες dictus, quadratus eſt, & reverà pars quædam panniculi carnoſi eſt, adeoque à Veteribus cum cute mox ſeparatus fuit, ideò, quod ſine ullo pinguedinis interventu eidem adhæreat. Oritur à vertebra cervicis, nec non ſpinæ, claviculæ & pectoris oſſibus, unde per colli latera ad anteriora fibris obliquis faciem conſcendit, & totam maxillam inferiorem involvens, circa utrius labii confinium terminatur. Alter, Buccinator dictus, non quod in buccinatoribus buccas diſtendat, ſed quod in iiſdem potiùs diſtendatur, hinc in eorum buccis, quas conſtituit, maximè conſpicuus fit, cute immediatè ſuccingitur, & in homine orbicularem ferè, in brutis verò oblongam magis figuram habet: à gingivarum ſiquidem inferiorum radicibus emergens, ſuperiorum baſi inſeritur.

Muſculi labiorum proprii aut labio ſuperiori aut inferiori deſtinantur, aut utrique communes. Sic *par primum* ſuperius illud eſt, quod ex orbitarum oculi, & narium confinio perpendiculatim deſcendit, & in labium ſuperius terminatur: *alterum* gracile, teres, à cavitate illa genarum, quæ orbitæ oculi ſubjicitur, emergit, & hinc, multâ pinguedine involutum, pariter rectà deorſum protenſum labio ſuperiori immergitur. *Inferioris* autem labii *propriorum par* unicum latiori principio à menti medio exoritur, & fibris rectis ad inferioris labii medium deſcendit. Utriuſque labii communium primum par *zigomaticum* eſt, quia à maxillæ ſuperioris illa protuberantia, quæ ad proceſſum jugalem conſtituendum abit, principio latiore exoritur, & hinc per genas obliquè in labii utriuſque confinium deſinit. *Commune alterum* è lateribus menti lato principio emergit, quod mox & ſenſim decreſcit, & graciliori termino in labii utriuſque convenientiam implantatur. *Tertius* communium ſimplex & unicus muſculus eſt, ab uſu *Sphincter* ſeu *Conſtrictor* dictus, qui ex carne magis fungoſa conſtat, & limbum labiorum conſtituit, adeoquè totum os exterius in orbem cingit.

Quoad os interius, conſtat hoc partibus plurimis, tã continen-

tinentibus quàm contentis; & quidem inter partes continantes primò ſunt *buccæ*, quas, præter muſculum buccinatorem ſuprà dictum, conſtituit expanſio quædam glandulosa, quæ totam buccarum planitiem utrinque gingivis interjectam, ſuccingit, & inter jam dictum muſculum & oris interiorem ſeu communem membranam deliteſcit. *Glandulæ conglomeratæ*, ex quibus hæc expanſio coagmentatur, parte ſui inferiore craſſiores ſunt, hinc tenuiores redditæ vaſis ſanguiferis & nervis, per ſuperficiem ſui exteriorem & interiorem, aditum liberum concedunt; præter quæ vaſa etiam innumera ſalivalia conſpiciuntur, quæ ex pluſculis radicibus aſſurgunt, & oris membranam inæquali lineâ, ſecundùm totum maxillæ inferioris tractum depoſitis oſculis, protrudunt, ita tamen ut infra hæc minora & breviora adhuc copioſè ſatis formata obſerventur, quæ tamen vix magis, quàm per humoris ſalivalis expreſſionem, ſe manifeſtant; vid. STENO *de Gland. Oris p.* 17. & 18.

Deinde tanquam continentes partim, partim contentę, ad os conſtituendum concurrunt *maxillæ* cum ſuis dentibus. Illarum duæ ſunt, ſuperior & inferior: quarum illa totam compagem oſſeam, quæ ſedem oculorum inferiorem & latera ad medietatem uſque oſſis zygomatis, malas ac palatum, conſtituit, dentium ſuperiorum ſeriem includit; cranio verò per ſuturarum ſymphyſin & harmoniam conjungitur: inferior autem pars illa oſſea mobilis eſt; quæ oſſibus temporum per arthrodiam cohæret, & dentium inferiorum ſedem, pro *Alimentorum Maſticatione*, exhibet.

Maſticatio autem *eſt ciborum ſolidorum plus minus duriorum inter dentes*, imprimis maxillares, *beneficio motus maxillæ inferioris*, adjuvantibus tum linguâ propter motum, tùm labiis *agitatio*, quâ ſubtiliter cõminuuntur & conteruntur, ut & beneficio dentium cum ſaliva intimiùs permiſcentur & ſubiguntur, & ita ad digeſtionem ſubeundam præparantur: vid. MOEBIUS *in fundam. Phyſiologicis*.

Quod maſticat, eſt maxilla inferior, cujus motus dependet à 5. paribus muſculorum, primariò autem à *muſculo crotaphite*, ſeu *temporali*, qui principio ferè circulari ab oſſe frontis, ſyncipitis & temporum ſurſum carnoſior factus, collectis denuò fibris, ſub oſſe jugali obliquè deſcendit, ac tendine brevi & validiſſimo proceſſui maxillæ inferioris acuto implantatur, hancque ſurſum trahit, unde ſub Maſticatione tempora intumeſcunt. Secundum par, prioris Antagoniſta, *Biventer* vocatur, quod principio tendineo & pauló latiore à proceſſus mammiformis parte poſteriore emergit, mox carnoſius & teres factum in medio ſui ventrem carnoſum deponit, & in tendinem exilem ſatis gracileſcit, uſque dum, priſtinâ carnoſitate aſſumptâ, parti menti mediæ & interiori inſeratur, pro maxilla retrorſum movenda, ſimulque deprimenda. *Tertium Maſſeterium* ſeu manſorium eſt, quod duplici principio, altero nempe tendinoſo à commiſſura primi & quarti oſſis maxillæ ſuperioris, altero carnoſo ab oſſe jugali, emergit; ita quidem ut utriuſque fibræ, decuſſatim ſe interſecantes, partem maxillæ inferiorem, eamquè exteriorem, carnoſâ inſertione tegant; adeòque maxillam ſurſum, ſimul tamen etiam ad latera, trahunt. *Quartum par alare* ſeu *pterygoides* internum, carnoſum valdè, à proceſſibus cuneiformis externis prodit, cum poſteriori & interiori maxillæ dictæ planitie infigitur, quam etiam obliquè retrorſum ſimulque ad latera interiora movet. Quintum tandem *alare* eſt, ratione exortus externum dictum, quod aliàs ratione ſitus cum præcedenti ſubalternatur. Internum vocatur, quia præcedenti anguſtius, ſatis tamen carneum, ab externa proceſſuum ala emergit, & maxillæ inferiori prope confinium utriuſque illius proceſſus inſeritur, & cum priore pari ſimilem habet uſum.

Patet itaque, quod ſola maxilla inferior inferat motum, & per conſequens *Maſticationem*; nil enim hic facit maxilla ſuperior. Equidem commune effatum eſt, Crocodilum ſimul movere in Maſticatione Maxillam ſuperiorem: ſed negatur rectè; quoniam maxilla ſuperior, uti in vipera, pſittaco & omnibus animalibus, ita etiam in crocodilo, eſt immobilis, prout per αὐτοψίαν contra communem ſententiam VESLINGIUS *Obſervat.* 4. & 5., ac BARTHOLINUS *Centur.* 3. *Hiſtor.* 86. teſtantur: quia Crocodilus eſt animal pronum ventre incumbens, & dum maſticat, in maſticatione caput attollit, & cum eo maxillam ſuperiorem. Conteruntur ergò alimenta beneficio motus maxillæ inferioris, ſuorum dentium ſeriem cum ſuperiorum ſerie collidentis.

Maxilla ſuperior conſtat ex 11. oſſibus per harmoniã & ſuturas cohærentibus, quæ omnium optimè recenſet & deſcribit *van* HORNE *Microc.* § 11., utpote, quod ab aliis omiſſum, à Columbo verò additum, tanquam undecimum, reliquis adnectit.

Maxilla inferior adultis os unicum eſt, in pueris verò ex duobus, in medio menti per ſynchondroſin junctis, conſtat; quorum cartilago interjecta ante annum ſeptimum annihilatur, aut naturam oſſeam induit, ita ut in adultioribus interna facie lineæ ſaltem protuberantis veſtigium relinquat. Definit utrinque in duos proceſſus, ac foramina quoque utrinque bina habet, de quibus, præter HORNE *loco citato*, vid. BARTHOLINI *Anatom. Reformata*.

Utraque maxilla *loculis*, ſeu *alveolis* prædita eſt, pro excipiendis dentibus; qui dentes, *an inter oſſa numerandi?* à plurimis controvertitur. Probabile autem eſt, quod oſſa ſint ſui generis, eò quod ad nullum partium ſimilarium genus magis commodè ac ad oſſa referri poſſint; ita ut illi, qui dentes ab oſſibus diſtinguant, à *Fontano in Epiſt Veſalii* ſophiſtæ cum *Galeno* rectè dicantur, utut negari non poſſit, dentes nihilominus à reliquorum oſſium natura in multis differre; dum

1. Non ut oſſa reliqua intercedente cartilagine, ſed per converſionem immediatam mucoris, intra maxillarum alveolos latitantis, fiunt, & quidem ut mutatio hæc oriatur ab apicibus extremis ſeu ambitu, ita ut rudimentum dentium mucoſum ſubſtantiâ oſſeâ incruſtatum videatur.
2. Horum ſubſtantia per continuam maſticationem attrita toto vitæ curriculo reparatur, cùm tamen, quod ab oſſibus reliquis deperditum, non reſtituatur.
3. Dentes primo ſeptennio excidunt, aliiquè erumpunt, reliqua verò oſſa toto vitæ tempore individualiter perſiſtunt, & ſublata non reſtituuntur.
4. Oſſa perioſtio communiter involvuntur, quo dentes carent.
5. Dentes oſſibus reliquis longè ſolidiores & duriores exiſtunt, ut ex brutorum quorundam dentibus ignis, uti ex ſilice, excuti queat.

Dentes generantur intra uterum, tamen in alveolis ſuis imperfectiores latent uſque ad octavum aut nonum geſtationis menſem, quo tempore in maxillis tumores quidam aſſurgunt, qui pro alveolis dentium habendi. Prodeunt verò extra dictos alveolos ordinariè in infantibus demùm, & vix ante ſeptimum à nativitate menſem, utut interdum infantes dentati naſcantur, ſicut de *Marco Curio* & *Cneio Papyrio, Caubone*, &c. Hiſtoria *Romana* refert; ſicut & in hodierno *Gallorum Rege*, LUDOVICO XIV., idem obſervatum fuit, & KERCKRINGIUS *in Spicileg. Anatom. Obſervat* 24. aliis exemplis comprobat.

Sicut autem eruptio dentium ſine febre, diarrhæa, vomitu, ſimilibuſque, ab Hippocrate *Sect.* 3. *Aphor.* 25 recenſitis, rariùs contingit; ita hæc dentitionis quidam effectus creduntur, quos dolor exquiſitiſſimus, à dentibus gingivam perforantibus, moverit. Verùm, quamvis dolor & inflammatio gingivarum febrim excitare aut hanc intendere ſoleat; orgaſmum tamen ſpirituum & fermentationem humorum inde oriundam, quæ ratio formalis & fluxus alvi, vomitus & convulſionum cauſa exiſtit, eruptionis dentium gratiâ excitari, & per hæc, ut motum criticum terminari, non planè improbabile eſt; quia dentes ut partes ſolidæ & per ſe immobiles, ab alio moveri neceſſe habent; Omnis autem partium ſolidarum motus à ſanguine & ſpiritibus cum horum orgaſmo oritur. Septimo & decimo quarto circiter anno in utraque maxilla nonnulli dentes, potiſſimum inciſores, excidere, horumque loco alii ſuccreſcere ſolent, cujus phænomeni cauſam falsò alveolorum in creſcendo amplitudini, hincque vacillationi dentium, aut nutrimento duriori & inepto, adeoque tabi illorum deſcendenti adſcribunt, ſed potiùs latentes videntur conſpicuos protrudere & expellere: quod ſi enim non excidant, aut priores extrahantur, poſteriores novas vias ſibi parant, & obliquè (ſuperiores utplurimum ad exteriora, inferiores ad interiora) prodeunt; cùm non probabile ſit, poſteriores intra maxillas de novo formari, ſed illorum primordia in his jamdum latitare,

Origo ſalivæ, ceu ejuſdem generis lymphæ, eſt à glandulis ſalivalibus, iiſque admodum copioſis, in & circa os compoſitis, in genere ſtomaticis dictis, quæ tamen omnes ad tria genera, ad *maxillares* nempe, & ubi & *parotides* intelliguntur, ac *palatinas*, & *ſublinguales* utrinque ad latera linguæ ſitas, rediguntur: quibus etiam conſillæ ipſæ ſuo modo addi poſſunt.

Hæ glandulæ ex arteriis, per minutiſſimos ramulos in iis diſperſis, inſtar ſpongiolarum emulgent copioſum liquorem limpidum ſeroſum, ſalinum, &, ut quibusdam placet, occultè acidulum, & oleoſum: quibus ex nervis inſignibus accedere videtur ſpiritus animalis volatilis, qui liquor per ſingularia vaſa excretoria tandem in os derivatus, ſalivam conſtituit, ceu hoc facilè poſſumus videre in vitulis: vid. SYLVIUS & STENO *Obſervat. Anatom. de variis oris, oculor. & c. vaſis*, WARTHONUS *in Adenogr. pag.* 21. & DEUSINGIUS *in Exercit. de Nutrimenti Anim. Elaborat. pag.* 8. item *in Append. hujus Exercit. pag.* 803., TACKIUS *in Chryſogon. Animal. & Miner. pag.* 13.

Glandulæ hæ ſunt ex genere glandularum conglomeratarum ſui generis, quæ lympham transfundunt in locum certis uſibus deſtinatam: habent etiam nervos, ideò, ut beneficio fibrarum obſcurum motum tribuant glandulis pro faciliori excretione ſalivæ.

Præter has ſunt & *ductus aurium Fallopii*, *ductus cartilagineus*, *ductus lacbrymalis*, & glandulæ, atque alia vaſa naribus propria, quæ non immediatè, ſed aliis ductibus intervenientibus, partem ſalivæ ori adducunt. De *tonſillis* equidem hoc negat WARTHONUS *Adenogr. cap.* 22. eò quod in ſinubus harum liquor craſſior, viſcidior, albicans, & ſecundùm naturam dulcis, deprehendatur, & ab his reijciatur; ſaliva verò tenuis, aquoſa & limpida, imò planè inſipida ſit. Sed negatur, quod ille ſupponit, liquorem ex ductu illius maxillari promanantem ſalivæ tantum ratione dignum eſſe, cum in ore noſtro ſaliva collecta *non ſimplex, & ex fonte unico ſed per vaſa plura adductus liquor ſit*, ita ut neutiquam hoc, quod ex glandulis, v. gr. ſublingualibus, palatinis, &c. ſolùm, ſed quod ex omnibus confluit, ſaliva propriè dicenda ſit. Ex eodem enim fundamento, quo *Warthonus* tonſillarum mucum propter craſſitiem & viſciditatem excludit, eodem etiam lympha glandularum maxillarium rejici poſſet, cùm ſaliva tenuior & aquoſior ſit: Imò craſſus ille liquor, qui in cadaverum tonſillis reperitur, non naturalis eſt, & ſimilis etiam in *ductibus maxillaribus* vel *Stenonianibus* mortuorum reperitur. Sicut enim genitura maris non ille tantùm liquor eſt, qualis in teſtibus elaboratur, nec ille ſeroſior proſtatarum, ſed uterque ſimul conflat; ita & ſalivam ex diverſa glandularum lympha compoſitam eſſe, non improbabile eſt.

Uſus ſalivæ in genere eſt,

1. Ut continuò deglutita abſtergat ſtomachum, ejuſdem nimias eluat ſordes; quibus remotis potentior erit acidi fermentativi ſtimulus & effectus.
2. Cibis permiſta diſponit eos ad faciliorem fermentationem & digeſtionem.

Præter quem uſum primarium, ſecundarii etiam ſunt uſus, quorum

1. Eſt: fermentum ſtomachale ex parte reſtituere, dum deglutita reliquias ciborum in fermentum mutat.
2. Humectare continuò linguam & os pro celeriori illius motione & loquela.
3. Lubricare fauces & gulam pro faciliori deglutitione; hinc in febribus difficilis eſt deglutitio, quoniam deficit axungia, oblinens gulam.
4. Sitim aliàs perpetuò moleſtam removere & præcavere faucium abluitione.
5. Appetitum & ſaporum perceptiones atque dignotiones pr movere particularum ſalinarum diſſolutione: nam particulæ minutiſſimæ ſalioæ in ſaliva ab agitato vehi ulo facilè poſſunt in papillas nerveas linguæ tranſire.

Cibus in ore ita præparatus ulterius diſtribuitur ad ventriculum, quæ actio *deglutitio* dicitur, fitque, dum linguæ beneficio ad gulæ partem ſuperiorem, *Pharynx* dictam, cibus comminutus protruſus a 7. muſculis iſtius partis, imprimis à ſphinctere ſe anguſtante promovetur, & occluſa laryngis rimulâ deorſum in œſophagum pellitur, *quæ pulſio per fibras nerveas muſculoſas, œſophagi tunicas cruciatim inveſtientes, motuque periſtaltico ſe ſucceſſivè contrahentes, continuatur*, donec cibus in ventriculum ingeratur; ita ut actio hæc fibrarum muſculoſarum & ſpirituum animalium beneficio perfecta, in principio ſpontanea ſeu animalis, in progreſſu verò involuntaria ſeu naturalis, dicenda ſit; unde ſemideglutita facilè removere poſſumus. *Oeſophagus* enim membranaceis fibris tranſverſis conſtat, à quibus dependet motus periſtalticus ſeu lumbricalis: *Motus naturales* fiunt citra prægreſſum quendam ſenſationis modum, ita ut ab animali vel homine nec impediri vel promoveri poſſint: *Motus animalis* eſt, qui *ſequitur prægreſſam quandam ſenſationem*, & ita, in ſpecie in homine, poteſt vel promoveri vel impediri.

Quæritur autem, unde talis diverſitas? Reſp. Reverà eſt unus motus ratione cauſæ efficientis: uterque fit per fibras, mediantibus ſpiritibus animalibus, ita ut reverà omnis motus animalis ſit naturalis. Iſte motus, qui conjunctus eſt cum ſenſatione, fit per nervos ex cerebro natos in ſyſtemate fibrarum muſculoſarum, mediantibus ſpiritibus. Motus naturalis fit per ſpiritus animales, allatos ex cerebello, oriundos per fibras diſperſas ſeu circulares. *Deglutitio* ergò *eſt actio miſta*, animalis in principio, ubi fit cum ſenſu, & poteſt promoveri vel retardari; ubi autem in œſophago continuatur ſine ſenſu, tunc actio naturalis eſt. Fibrarum muſculoſarum, ipſiuſque œſophagi accuratam Anatomen videbitis in WILLISII *Pharmac. Ration. P.* 1. *cap.* 2. *Sect.* 1. *p* 7.

Fit ſæpiùs in morbis, *ut liquida optimè poſſint deglutiri, non autem ſolida*; id quod ob vitium gulæ, in ſpecie ob ejus anguſtiam, vel tumorem, per quem duriora in vaſe anguſtato non poſſunt ulteriùs meare, quale exemplum refert SCHENCKIUS *in Obſer. pag.* 365., & ſimilem caſum habet PLATERUS *in l.* 2 *Obſervationum pag* 277., aut qualecunque ſimile vitium. Contrarium accidit nonnunquam, ut ſolida deglutiri poſſint, non verò liquida, quæ hauſta ſubitò cum ſuffocationis metu per os & nares redeunt, quale exemplū idem SCHENCKIUS *habet pag.* 366., item LAURENTIUS *in Conſil.* 3. *Vitium* hic *in larynge*, ob epiglottidem vel operculum, non perfectè laryngis rimulam claudens, & convulſione ſeu paralyſi laborantem, quæ à ſolidis quidem deprimitur, liquida verò, dum in laryngem penetrare inchoant, ex ſuffocationis aut doloris ſenſu cum impetu regurgitant, & quâ datâ portâ per os & nares profluunt; qualem caſum etiam ex duritie oſſis epiglottidis non ritè claudentis laryngem accidere aſſerit BARBETTE *in Anatom. Practic. cap.* 4. *P.* 3. *pag.* 259. Conf. SENNERT. *l.* 3 *Praxeos P.* 1. *Sect.* 1. *cap.* 3. *quæſt.* In deglutitione enim ſimul attendendum eſt ad motum epiglottidis in larynge, quæ vi aëris inſpirati & exſpirati ſuperiùs movetur per muſculos ſuos, & in ſpecie continuò hiat. Inter deglutiendum verò dictum operculum clauditur, hinc eſt, ut, ſi ſub loquela deglutiamus, per operculum clauſum aliquid cibi aut potus tranſeat, hinc tuſſis & ſuffocatio immineat. Huc etiam facit Pharyngis paralyſis, unde deglutitio ſolidorum deficiens, liquidorum verò integra: vid. M. A. N. C *Ann.* 4. & 5. *p.* 206.

Interdum etiam non poſſunt deglutire propter paralyſin gulæ. Interdum obſervatur deglutitio læſa ex contractura gulæ ſpaſmodica, quod hypocondriacis & ſcorbuticis eſt familiare: vid. SENNERTUS *l.* 3. *Prax. pag.* 7., qui vapores ſtypticos & vitriolaceos accuſat.

Interdum res alienæ illapſæ efficiunt læſam deglutitionem: vid. de his SENNERTUS *loco citato pag.* 15., ubi cura inſtituitur per frumenti Saracenici pultem; ſed hujus loco convenit puls ex oryza, milio & avena (*habergrüſze*) craſſiuſculè cocta. Tale pulmentum comeſtum aciculas ſeu fruſtula vitri ita obvolvit, ut citrà læſionem ex ſtomacho exeant: ſed obſervetur, quod poſt eſum talis pulmenti nullus potus aſſumendus ſit.

CAPUT VI.

De Chylificatione.

Sequitur nunc ipſa *Chylificatio*, ſeu *alimentorum in chilum tranſmutatio*. Alimenta nempe aſſumpta, maſticata & deglutita, in ventriculum ingeruntur, ingeſta ibidem in liquorem pultaceum, priſanæ cremori ſimilem, (qui cremor Chylus appellatur) tranſmutantur; quæ actio ob id Chylificatio dicitur: ratione modi quidem à *Veteribus Coctio*, & *in ſpecie Elixatio*; à modernis verò *Fermentatio* nominatur.

Coctio aliàs in corpore noſtro eſt triplex: duæ publicæ, & uni-

& unica privata. Publicæ ſunt Chylificatio & Sanguificatio; privata conſiſtit in aſſimilatione nutrimenti proximi in ſubſtantiam partis nutriendæ.

Organon chylificans eſt ventriculus, cujus ſitum, magnitudinem & figuram, præter Anatomicos omnes, Autopſia docet. Communiter in fundum & orificia dividitur, ita, ut tota illa inter duo orificia cavitas Fundus dicatur; alterum verò orificiorum ſuperius, alterum inferius, vocetur, utut horum diſtinctio ratione ſitus concedi non poſſit; cùm utrumque in ventriculi parte ſuperiore diametraliter ferè ſibi ſit oppoſitum; uſus tamen reſpectu, cùm illud alimenta primò admittat & recipiat, hoc verò chylum elaboratum emittat: unde commodiùs à nonnullis ſiniſtrum & dextrum vocatur.

Orificium ſiniſtrum ſeu ſuperius in medio circiter ventriculi amplum ſatis eſt, nihilominus fibris carneis circularibus inſtructum, quarum ope ſe conſtringere poteſt. Notabiles ſunt circa hoc plexus nervorum vagi, ex hujus extremitatibus contexti, quorum nervorum per thoracem deſcenſum WILLISIUS *Anatom. Cerebri cap.* 23. deſcribit.

Dextrum verò, *Pylorus* dictum, à dextro ſtomachi latere, cum cavitate capaci & longa ſenſim anguſtata, in foramen parvum deſinit; prodit tamen æquè à parte ventriculi ſuperiore, imò ab hoc emanans ad ſuperiorem nonnihil adhuc reflectitur, ne pondere proprio alimenta ventriculum præterfugerent, ſed hujus contractione ad inteſtina potiùs urgerentur. Interim, quia tunica ventriculi nervoſa & rugoſa in ipſo foramine pylori anguſtiore in molem oblongam inſtar epiſtomii attollitur, hoc valvulam conſtituere videtur, quæ chyli egreſſum è duodeno impediret, hinc à RIOLANO *in Encheirid. Anatom.* coli valvulæ comparata fuit; unde rationi congruum videtur, quod *Platerus* de fœtore anhelitus dixit, illum ſcilicet non rarò à nimia pylori laxitate, hinc fœtidis vaporibus ex inteſtinis elevatis, contingere.

Subſtantia ventriculi ex tribus tunicis propriis contexta eſt, quibus *communis* ſupertenditur. Illarum prior ex fibris carneis, altera nerveis, & tertia interior glandulis, contexta eſt, ex quarum interiore tranſudat ſuccus ſeu lympha quædam certa, quæ *cum ſpiritibus animalibus imprægnata fermentum ventriculi conſtituit*; à quo in ventriculo fit *Chylificatio alimentorum*, *beneficio ſuſcitatæ fermentationis* planè ſingularis, quam calor ſtomachi & ambientium viſcerum non leviter promovet, quâ illa *in liquorem pultaceum*, *quoad ſenſum homogeneum*, *tranſmutantur*.

Chylum autem *comparant cremori ptiſanæ*, quia hic eſt ſpecies alimentorum apud Veteres. Quid ptiſanæ cremor ſit, declarat GORRÆUS *in Definit. Medicis*. A piſſere dicitur, & nihil aliud eſt, quàm hordeum pinſendo diminutum, ita ut ejuſdem cortex extimus fuerit ſeparatus: hordeum iſtud in aquam injecerunt & decoxerunt, quod Decoctum *quam ptiſanaceam* vocarunt; qualia ſimilia avenacea juſcula apud nos adhuc proſtant.

Modum Chylificationis quod attinet, hunc non expreſſerunt Veteres. Dixerunt Chyficationem eſſe Coctionem, in ſpecie Elixationem à calore in ſtomacho. Verùm primum efficiens hujus actionis non eſſe ſolum calorem, ex HIPPOCRATE patet, qui paſſim, expreſſis tamen verbis *libro de Veteri Medic. Text.* 27. dicit: *Non calidum eſt, quod magnam vim agendi habet, ſed ipſum acerbum & fluidum, & alia, quæ à me relata ſunt, tum in homine, tum extra hominem, &c.* In præcedentibus enim, ſcilicet *Textu* 24. locutus erat de *Amaro*, *dulci*, *ſalſo & acido*, *&c.*

Inſufficientiam autem caloris pro Chylificatione probant ſequentia: quòd

1. Piſces frigidi ſine calore ſenſili & activo ſatis voraces ſint, ſatisque feliciter digerant, quorum unus ſæpè alterum devorat, in chylum convertit, alimentaque aſſumpta in nutrimentum chyloſum ſibi appropriatum tranſmutare valeant.

2. Res quædam ab animalibus nonnullis digeruntur, quæ à calore nunquam poſſunt alterari, e. g. canes oſſa abſumunt, & gallinæ vitri fruſtula acuta, teſte HELMONTIO *Tract. Pylorus Rector*, §. 28. *pag.* 232.5., cujuſmodi fruſtula reperta fuerunt in figura anguli in obtuſum deſinentis, quod factum vel mutuâ contuſione, vel humore acri corrodente illa, quod calori impoſſibile eſt. Nullo enim igne oſſa tranſmutari poſſunt in iſtiuſmodi ſuccum lacteum; ut nihil dicam de avibus, qui ſubinde lapillos & arenulas devorant: vid. KERGERUS *de Fermentat. pag.* 187.

3. Caloris actio, qua talis, eſt univoca, & hinc ſequitur, digeſtionem in omnibus brutis eſſe unam eandemque, quod tamen contrariatur experientiæ; quia chylus & excrementa pro varietate animalium toto differunt genere, licèt uno eodemque alantur nutrimento: & quædam ab uno animali digeruntur, quod non fit ab altero, v. g. dum turtur helleborum optimè digerit, & canis vitrum antimonii ſine ullo vomitu: vid. MAJOR *in Chirug. Infuſor.*; dum interea alius eſt chylus in cane, alius in homine, eodem licèt pane nutriti ſint, hinc & alia excrementa, quod ſolius caloris opus non eſt.

4. Si Chylificatio à calore eſſet, quò hic intenſior, eò & hæc facilior foret; ejus tamen contrarium febres teſtantur, in quibus, uti calor multùm eſt auctus, & tamen appetitus proſtratus eſt, ita & coctio aut abolita omninò, aut multùm depravata.

5. Aſſumpta calefacientia potentiora, v. g. ſpiritus vini, &c Chylificationem non ſemper promovent, ſed ſæpiùs lædunt.

6. Qui appetentiâ caninâ laborant, inſigniter vorant & promptè digerunt, qui tamen tunc temporis deprehenduntur non calidi, ſed ſubfrigidi. Hypochondriaci & Melancholici, quorum ventriculus dicitur frigidus, ſtrenuè vorant, & citò digerunt, nec tamen ſunt calidiores reliquis; ſed in culpa eſt acidum abundans.

7. Omnia acida dicuntur frigida, appetitum tamen excitant, & digeſtionem promovent.

Calor ergò non eſt primus digeſtionis Autor. Interim non negandum, adjuvare calorem inſigniter in nobis Chylificationem, quod docet experientia, ſed ſaltem ut cauſa promovens meliorem digeſtionem, non verò ut primaria efficiens. In noſtro enim corpore calor eſt quaſi calcar additum omnibus operationibus; non ſecus ut calor ambiens quaſcunque digeſtiones & fermentationes promovet artificiales, ita & naturales excitat tam in plantis quàm animalibus: qui calor tàm eſt ipſius ventriculi ceu ollæ, quàm partium vicinarum, quàm ipſorum alimentorum etiam, plus minus calidè aſſumptorum; hinc alimenta frigida inſigniter impediunt digeſtionem: vid. MOEBIUS *in Fundament. Medic. pag.* 168., HELMONTIUS hinc inde in ſuis Scriptis, in ſpecie *Tract. Calor efficienter non digerit*. & in *Tractatu*: *Sextuplex digeſtio*: quod etiam aſſertum jam tum ante *Helmontianam Scholarum reformationem* impugnavit PETRUS CASTELLUS, *Scholæ Meſſanenſis Medicus*, *in Epiſt. ad Severinum ſcripta*, his verbis: *Non ſolius caloris opus cibi coctionem dicimus, alioquin & in olla talis fieri poteſt, ſed fermentatione opus eſt, qua cibi in ventriculo ſubleventur, bulleſcant & permeabiles, ſpongiæ inſtar, reddantur, ut ſic meliùs à calore vincantur, diſponantur, & permiſceantur.*

Nec hic dilabendum ad *Facultatem* quandam Chimæricam *Chylificam* ſeu χυλοποιητικὴν, cùm hujus nulla ſit neceſſitas, nullaque explicatio conveniens, quomodo ad hoc opus concurrat, cùm & in hoc, ſicut & in reliquis omnibus, fermentorum poteſtas ſit ſuprema. Adhæc eò jam proceſſit laborioſa Chomicorum induſtria, ut & ipſi per menſtrua ſubacida volatilia, moderati caloris beneficio, cholum quendam artificialem, naturali, quantum ſuſpicari licet, quodammodo analogum, in vitro produxerint, de quo vid. TACHENIUS *in Hippocr. Chymico c.* 13 *pag.* 88. Accedit huic BOYLE *in Utilit. Philoſoph. Experim. P.* 2. *p.* 20., qui dicit: *Beneficio menſtrui cujuſdam acidi, ex vitriolo artificioſè parati, carnes pullorum tranſmutari, accedente blando calore, in liquorem inſtar cujuſdam chyli, qui liquor affuſione menſtrui alius mediante digeſtione tranſmutatur in liquorem rubicundiſſimum inſtar ſanguinis.*

Remanet ergò, ut fermentationi inhæreamus, dicendo: *Alimenta in chylum tranſmutari per quandam fermentationem*. Quando enim fermentantur alimenta, omnia minutiſſimè confunduntur & permiſcentur, & quæ facilioris ſunt digeſtionis, prius, difficilioris verò ultimò digeruntur.

Fermentatio hæc non ſaltem eſt modernorum inventum, ſed jam HIPPOCRATI cognita fuit, ut patet ex *Sect.* 20. *l. de Veteri Medicina*, ubi ita differit: *Et ſanè puto his qui cibum ſumere conſueverunt, quod non expectaverunt tempus juſtum, donec ipſorum venter pridiè ingeſtos cibos perfectè conſumpſiſſet & exſuperaſſet*, evacuatuſq; eſſet, & quieviſſet, ſed in ferventem adhuc & fermentatum novos ingeſſerunt, &c.

Sta-

Statuo ergò, ineſſe ventriculo fermentum quoddam, quod inſtar fermenti piſtorii alimenta ingeſta excitat, eaque beneficio fermentationis tranſmutat. Hoc fermentum eſt acido-ſalinum, ſpirituoſum ſeu volatile, vel ſalino-ammoniacale, in ordine ſcilicet naturali conſtitutum, quod uti acore ſuo ſuo excitat famem, ita quoque cibum maſticatum, & ſalivali menſtruo probè ſubactum, potiuſque plus minus dilutum, promptè incidit, penetrat, & diſſolvit, diſſolutum attenuat & liquefacit, & in liquefacto virtutes ejus ſalinas excitat, & talem in aſſumptis alimentis motum inteſtinum, ſeu genuinam fermentionem excitat, mediante qua, & volatiliſantur eadem, & ſimul fermenti iſtius ſpecificâ & appropriata tali ſubjecto vitali texturâ & qualitate, ſeu, ut vocant ſpecificò vitali charactere, inſigniuntur, quo mediante huic, & non aliis ſubjectis, chylus conveniens emergit, & quo charactere deficiente nec aſſimilatio cum ſanguine, nec commoda nutritio, fieri poteſt, ſed morborum ubique ſparguntur ſemina. Fermento huic acido-ſalino volali occurrunt in alimentis ſimiliter ſalia, partim acidula, partim verò & quidem primariò copioſa ſalia volatilia de urinoſorum natura, quibus omnia edulia, tàm vegetabilia, quàm animalia, inſigniter ſunt impraegnata, quorum ope fermentationis opus eò melius & convenientiùs abſolvitur, donec exactè alimenta ſubacta in ſuccum, nunc ſubacidum, nunc verò ſalſum volatilem, talì ſubjecto appropriatum, tranſmutentur, inquè perfectum ſic abeunt chylum; de qua fermentatione in ſtomacho vid. SYLVIUS *in Diſſertat.* 1., DEUSINGIUS *in Exercit. de Nutrim. Animal. Elaboratione*, item CARLETON *in Oeconom. Anim. Exercit.* 2., item THOMAS CORNELIUS CONSENTINUS *in Progymnaſm. Medicis*, & quidem *Progymnaſm.* 6., MOEBIUS *in Fundament. Medicinae*, cujus dubia de motu fermentationis reſolvit KERGERUS *Sect.* 3. ubi de Fermentatione ventriculi, DIEMERBROECK *p.* 29. *& ſeqq. Anatomiae*, TACKIUS *l. a.*, & denique HELMONTIUS *Tractatu, Sextuplex digeſtio*.

Fermentum ergò illud acidum volatile ſeu acido-ſalſum *duplici munere* circa digeſtionis negotium *fungitur* in ſtomacho:

1. Inſtar menſtri cujuſdam penetrat, ac intimè pervadit & diſſolvit alimenta, quae exinde aceſcunt, ſicque particulas alimentorum à ſe invicem, & ſalia abſcondita in apertum producit.
2. Volatili aciditate cum particulis alimentorum diſſolutis, praeſertim ſalinis alcalibus, fermentationem inchoat, & feliciter abſolvit, eaque volatiliſat, & ita utrâque actione ſucceſſivè eadem in ſpecialem naturam tranſmutat, qua tranſeunt in liquorem inſtar pultis cujuſdam ſpiſſioris, prout plus minus liquida fuerunt aſſumpta, inſtar lactis ſalſioris & minus pinguis; hinc non incommodè ſuo modo menſtruum fermentativum appellari poteſt.

Duo ergò diſtincti actus concurrunt in Chyliſicatione. In diſſolutione nempe praeparantur alimenta ad Chyliſicationem; in fermentatione verò alterantur in chylum. Iſte enim ſuccus fermentativus, qui alimenta diſſolvit, eadem ſimul fermentat, & fermentando tranſmutat, qui motus fermentativus eſt apertus propter ſalia volatilia & acidum, quia noſtra alimenta turgent ſalibus volatilibus alcalinis, unde dum à menſtruo acido ſolvuntur, cum iis pro ſalium natura incipiunt & continuant motum iſtum fermentativum. Hinc ea omnia quae vel ſunt dura, adeoque difficulter ſolubilia, aut quae volatili ſale ſunt maximâ ex parte orbata, ut ſunt alimenta vel exſiccata, vel fumo indurata, vel ſale condita, difficulter concoquuntur; quia dura difficiliùs diſſolvuntur, caetera verò ob ſalis volatilis defectum, fermentationem promoventis, difficillimè fermentantur; unde in ſubſidium pro prioribus aſſumimus acida, ut acetum, ſpiritum ſalis dulcem, &c., pro poſterioribus verò volatilia, ut ſpiritum vini, item cinnamomum, &c.: cum ambobus optimè ſinapi aceto ſubactum, h. e. acidum volatile, fermento ventriculi quodammodo ſymbolizans.

Sed quaeritur hic: *annon eadem ſit ratio medicamentorum & alimentorum?* Reſpondeo: Revera ita ſe habet. Medicamenta enim vulgaria utplurimum alterantur in ſtomacho: nam in hoc fundamento reſidet diſtinctio iſta, quod medicamenta diverſimodè in uno plus, in altero minus operentur. Ratio eſt in vi ſtomachi digeſtiva, qui acore ſuo volatili plus minus potens alterat aſſumpta etiam medicamenta, & digerit, quantum valet; prout enim medicamenta magis vel minus alterantur, eò magis vel minus operantur.

Concurrere autem talem circa cibos fermentationem, praeter enumeratas circumſtantias, ulteriùs evincunt:

1. Inſignis alteratio & permutatio, quam cibi vel alimenta in ventriculo ſubeunt, ita ut planè novam induant naturam: vix verò alios tranſmutationum modos vel Autores habemus, in tota rerum natura, quàm fermentationes vel fermenta.
2. Spiritus ex alimentis ſunt elaborandi, quod ſine fermentatione, qua concreta attenuantur, & ad volatiliſationem plus minus diſponuntur, eſt impoſſibile: & licèt illi demum in praecordiis perficiantur, debitam tamen praeſupponunt fermentationem in ſtomacho, cùm chylus, dum non ritè fermentando ſpirituaſcit in ventriculo, nec debitè in ſpiritus abeat in praecordiis, ut in cachecticis, ſcorbuticis, hypochondriacis, aliiſve, ſtomacho cruditate acidâ depravato, aut alio modo malè habente, conſtat, in quibus etiam maſſa ſanguinea minus fermentat & ſpirituaſcit, adeoque debitus corpori deficit vigor; Unde canon Medicorum: *Fundamentum vitae in ſanguine, ſanitatis in ſtomacho conſiſtit.*
3. Alimenta aſſumpta non ſunt pura & nobis aſſimilabilia, i. e. inſunt iis partes nobis utiles & inutiles. Illae ergò, ceu homogeneae, conjungendae; hae verò ceu heterogeneae, ſeparandae; quod meliùs fieri nequit, niſi per fermentationem, in qua miſtum ita recludi ſolet, ut faeces per maturam in inteſtinis ſeparationem ſecedant, vel ſaltem facilè ſeparabiles fiant.
4. Ex praeſentia omnium ad fermentationem requiſitorum in Chyliſicatione, non ineptè pro hac ſententia concludunt SYLVIUS *in diſputat. Medica* 1., & KERGEUS *loco ſuprà citato Sect.* 3. *cap.* 2. *pag.* 190. *ſeqq.*
5. Alimenta fermenteſcibilia, quò magis talia, eò magis, dum Chyliſicationem ſubeunt, corpus inflant, ructus & flatus emittunt, quod omninò motum fermentativum oſtendit, unde etiam turgeſcentia quaedam plus minus intenſa à paſtu circa ſtomachi regionem ordinariò ſentitur.
6. Poſt aliquot horas à paſtu, diſſectis corporibus, maſſa reperta in ventriculis talem prae ſe fert ſpeciem, ut inſtar farinae ſubactae & jam in fermentatione conſtitutae appareat.

Ab his ergò & ſimilibus non poſſumus non concludere, eſſe ſimilem turgeſcentiae modum, qualis in muſto, qui modus fermentativus motus eſt.

Neceſſe autem eſt, ut ulteriùs hanc de acido-ſalino ſtomachi fermento eſurino, illius tranſmutationis Autore, quod ſcilicet ſit, ſtabiliamus ſententiam. Oſtendit

1. Hoc verè, quod lac à ſano & jejunè aſſumptum, intra horulae ſpatium praeter propter, aut etiam citiùs, vomitu rejectum, inſigniter acidulum, & in grumos caſeoſos alteratum, quaſi aceto eſſet inſperſum, deprehendatur; hinc dicit HELMONTIUS: *Quod omnia aſſumpta, etiam dulcia, ut ſaccharum & mel, mox in ſtomacho aceſcant.* Quae poſt paſtum non adeò copioſum poſt horam evomuntur, ut plurimum acida reperiuntur, quod probat, omnia alimenta in ſtomacho aceſcere. Ad haec
2. Martialia remedia, quae extra corpus acido quodam non ſunt ſaturata, aſſumpta, frequentes ructus nidoroſos ſulphureos inducunt, ſicuti ſimilem nidorem aut odorem nitro ſulphureum exhalat ferrum, cui extra corpus ſpiritus acidus, nempe ſalis vel nitri affunditur, quod ſignum manifeſtum eſt acidi, in nobis digerentis alimenta.
3. Acido volatili liquore artificiali producimus chylum, de quo TACHENIUS *loco ſuprà citato*.
4. Hinc pariter omnia ea, quae acidum hoc fermentativum aut ſalſum ſolutivum infringere valent, & appetitum dejiciunt, & coctionem aut impediunt, aut tollunt, aut etiam difficiliorem reddunt, uti ſunt omnia corpora terrea & alcalia, ut lapilli cancrorum, creta, cornu cervi, item omnia pinguia, oleoſa & ſimilia, ut oleum commune, olea deſtillata, ſpiritus vini, &c. quae acrimoniam fermenti

menti hujus obtundendo ſtomachum lædunt, & appetitum proſternunt, unde digeſtio in ſtomacho turbatur & impeditur, atque pituita viſcida colligitur..

5. In morbis, in ſpecie in febribus, ubi appetitus eſt proſtratus & jacet, aut imminuta eſt digeſtio, uſurpamus blanda acida pro revocando appetitu, v. gr. ſpiritum ſalis dulcem, acetum aromaticum, ſpiritum maſtiches, ſuccos vegetabilium acidos, citri, cydoniorum, omphacium, &c., qui ſimul diſponunt ad aliquam digeſtionem, eamque, quantum poſſibile, reſtaurant; eſurina hinc audiunt: nam ſimilia ſimilibus conſervantur; unde ſimilis eſt vel cauſa digeſtionis, vel digeſtio ipſa, quæ à ſimili reſtauratur. Hinc

6. In apepſiis, lienteriis & dyſenteriis, item diarrhœis, in quibus penitus & deficit appetitus, & planè ventriculi digeſtio ceſſat, ſi ſuperveniat *ructus acidus*, bonus judicatur ab HIPPOCRATE *l. 6. Aphor.* 1. Innuit enim fermenti ſtomachalis acidi reſtaurationem, contínerique iterum alimenta in ventriculo, ac debito modo fermentari, ſicque non deeſſe ſpem recuperandi vires, ſanitatemque priſtinam: Confer. HIPPOCRATES *l. 2. Epidem.* 49., RIVERIUS *Praxeos l. 9. cap. 5.*; ſicuti hi ructus in ſanis, & quorum optimus eſt ſtomachus, naturaliter ſubinde præſentes, præſentiam hujus fermenti acido ſalini in ſtomacho quoque teſtantur.

7. Panis cibus eſt, cujus nunquam nos capit faſtidium: hunc omnibus cibis permiſcemus; hujus appetitum quoque ægrotantes, & quidem ultimò, amittimus & primum denuò recuperamus: ineſt nempè pani ſpiritus acidus volatilis, fermento ſtomachali noſtro amicus.

8. In animalibus etiam illis, in quibus acidum exſuperat, aſſumpta quoque veluti ab acido corroſa deprehenduntur; hinc ſtruthio-camelum fruſta ferri nondum totaliter digeſta ano rejeciſſe, quę in vitriolū arroſa apparuêre, teſtis eſt *Kircherus*. Acidum hoc in avibus potens eſt adeò ſæpè, ut argillas, cretam, lapillos, &c. devorare pro illius ſaturatione cogantur; terras enim illas imbibere acidum, notum eſt.

9. Eo inſuper tempore, quo cibos conficiunt, ſi ſecentur ventriculi animantium illorum, ſummè acutos penetrantes acidulos eructare ſpiritus deprehendimus, qui oculos nareſque vehementer feriunt, uti hoc illuſtrat THOMAS CORNELIUS CONSENTINUS *in Progymnaſm. 6. pag. 227. de Nutritione*. Sæpiùs cruſta ventriculi mucoſa deprehenditur acida, nunc guſtu, nunc affuſione ſpiritus urinoſi volatilis, cum quo fit efferveſcentia.

Sed ad præternaturales cauſas confugiunt *acidi fermentativi oſores*, & acida in ſtomacho reperibilia, aut vomitu rejecta, alimenta corrupta fuiſſe ſtatuunt: ſed, ut prætercam ea, quæ in ſtomacho verè corrumpuntur, unde quæſo lac aſſumptum intra horam corrumperetur, & in nidorem? degeneraret hâc enim ratione cibi omnes non digererentur, ſed corrumperentur, cùm in ſtomacho ordinariò omnes aceſcant. Dein cùm volucres (quorum tam potens eſt acidum ſtomachi) Gas illud acre eructant, committi hîc fallaciam non cauſæ ut cauſæ, aſſerunt; dum verò ulteriùs urgent, non eſſe aperiendos ventriculos animalium, dum cibos conficiunt, quia acidus liquor tunc reperibilis ex aſſumptis ſit, ſciant, in vacuo ventriculo vix reperiri adeò ſenſilia acidi veſtigia, quia tunc inſpiratio fermenti ferè ceſſat, quod in ſpecie occaſione alimentorum ingeſtorum copioſiùs eò derivatur: adeòque eo tempore, quo cibaria conficiuntur, aperiendos eſſe ventriculos, ut acidi odores naribus percipiantur, ſuprà ex *Conſentino* monui.

Obſervandum autem hîc imprimis, maximam eſſe fermenti hujus digeſtivi in animalibus varietatem: quælibet ſcilicet animalium ſpecies ſpecifica ſua habet fermenta, in acido tamen plus minus ſymbolizantia; unde coquit una ſpecies hoc, quod alia abſquè læſione ferre nequit, e. gr. coturnix ſine læſione digerit cicutam, turtur helleborum, canis oſſa: imò in ſingulis animalium individuis pro circumſtantiarum varietate inſignis ejus eſt diverſitas: ſic v. gr. in homine ratione ætatis, ſexus, alimentorum, ſtatus ſani vel ægri, maxima in ſapore, acrimonia, volatilitate, aliiſque ejus proprietatibus eſt fermenti diverſitas, quod nulli videri poterit abſurdum, qui mirabilem ſalium varietatem ex alia atque alia, tàm inter ſe quàm cùm aliis particulis commiſtione oriundam, indèquè multiformes reſultantes proprietates, & agendi varietates, conſideraverit: unde fermentum hoc nunc erit magis acidum, nunc acido ſalſum, nunc acre, nunc inſipidum, nunc ſingulari acrimoniâ præditum, nunc alio quodam ſingulari ſapore inſignitum; de quo vid. KERGERUS, MOEBIUS & CONSENTINUS *locis ſuprà citatis*.

Fermentum hoc in copioſa fluidi corporis ſeu ſucci menſtrualis ſubſiſtentia in ſtomacho non exiſtit, ſed inſpirari ſaltem illud eidem, ſub alimentorum imprimis digeſtione, adeòque parva & à priori inſenſibili mole ibidem, præſertim circa parietes rugoſos, ineſſe, *rectè ſtatuitur ab Helmontio*. Nempe, ut ſimili aliquo negotium hoc intelligibilius reddatur, res parilis ferè atque in cado aceti evenit, aquam etiam ſimplicem aut pluvialem ſolo ſuo odore fermentativo imprægnante, & ita in acetum tranſmutante: in cado nimirum illo, ejuſque aſſeribus, non niſi fracedo quædam, vel acor, quomodocunque vocitetur, fuit imbibitus, qui ſimilem mutationem effectivè & realiter inducit, ſolâ ſaltem odoris quaſi ſui inſpiratione: atque hac de cauſa fermenta hæc vitalia *Helmontius* ſub nomine odoris, vel cujuſdam qualitatis, fracedinis, explicare ſolet. Nec proin etiam ſimilem efferveſcentiam, motumque fermentationis, fermentum hoc excitat, prout illa in panis vel vini confectione ordinariò ſolent; vis tamen illa ſeu odor aut fracedo, cùm ſeſe corporeorum ad inſtar fermentorum, imò multò magis adhuc in minima tranſmutari, qualitate ſuâ ſe explicet, fermenti nomen accepit ab *Helmontio*, retinetque: unde in vitulis non coagulum in ventriculo, ſed ipſe ventriculus exſiccatus & depuratus pro ſeparatione caſei à lacte ſumi ſolet: videantur. *Acta Hoffniens. loco ſuprà citato*.

Eſt autem hoc fermentum ſalinum in ſuo genere omninò ſingulare ſeu ſpecificum, ſtomacho appropriatum & vitale, quod certum vitalitatis characterem imprimere alimentis probabiliter ſtatuitur.

Quoad *originem fermenti* hujus digeſtivi, fert quorundam opinio, innatum hoc eſſe ſubſtantiæ ſtomachi, in eoque ſubinde reſtaurari & renovari; quod tamen minus placet, cum digeſtio & appetitus quandoque abeant & redeant, v. gr. in febribus; unde non ipſius ſtomachi fermentum illud proprium eſſe, patet. Primus Autor ſucci fermentativi *Helmontius* videtur: attamen apud HIPPOCRATEM *in libro* eleganti *de Veteri Medic.* hujus mentio fit. *Helmontius* autem recoxit ſententiam *Arabum*, qui ex ſplene derivant fermentum ventriculi, qui dicunt: lienem eſſe receptaculum ſucci Melancholici, quem per vaſa brevia eructaret in ſtomachum, ut ſit pro faciliori digeſtione; quos tamen autopſia anatomica refutat. Nihil enim per hæc vaſa brevia à liene, ſed per arteriam ex arteria ſplenica ad ventriculi ſubſtantiam & membranas (non cavitatem) & ex eodem ventriculo & hujus ſubſtantia per venam ad venæ portæ ramum ſplenicum aliquid ſanguinis fluit. *Helmontius* partem ventriculi fermenti maximam à liene pari ratione, ac inteſtino duodeno à folliculo fellis inſpirari aſſerit; ſed origo fermenti non eſt ex ſplene, ut autumat *Helmontius*. Aura ſiquidem hæc fermentalis inſpirata, ſi limitibus determinatis, canalibus & meatibus, non circumſcribitur, cur non tàm ad pancreas, ad hepar, per vias manifeſtiores, arteriam ſcilicèt ſplenicam, quàm ad ſtomachum, tenderet? quod inſuper in *Tractatu*, *Color Efficienter non digerit* §. 20. pro paradoxo hoc ſtabiliendo affert: Ideò nempe lienem ſtomacho accumbere, momenti eſt nullius; adjacet enim idem lien inteſtino colo & reni ſiniſtro, quibus tamen fermentum ejuſmodi chylificans non communicat. De cætero canes aliaque bruta hoc evertunt, quæ longiùs à ventriculo remoto, imò planè exſecto, ſplene adhuc ſunt egregiè voracia, & laudabiliter alimenta digerunt, imò interdum pingueſcunt. *Sed potiùs videtur fermentum illud* ventriculi *digeſtivum oriri* primariò *ex lympha certa* ſubtili acida, ſalivæ non abſimili, & ad fermentationem multùm faciente *per tunicam intimam glanduloſam ventriculi*, ex copioſiſſimis minutis glandulis contextam, *pedetentim tranſudante*; de qua *tunica ventriculi interna glanduloſa*, uti & carnoſa atque nervea, vid. WILLISIUS *in Pharmac. Ration. P. 1. cap. 2. pag. 12.*, & THOMAS CORNELIUS CONSENTINUS *in Progymnaſm. 6. pag. 232.*: quam in ſpecie confirmat ſtomachus porcinus, qui,

ſi iſtæ glandulæ comprimantur, profert iſtum ſuccum lymphaticum, quo alimenta macerantur: vid. *Obſervat. Anatom. Amſtelodam. pag.* 25. Huic, ceu vehiculo appropriato, ſe jungit ſpiritus animalis volatilis, ex nervis inſignioribus & copioſis, non pro ſolo motu acſenſu, ad ſtomachum derivatus, & per parvos meatus in ſtomachi cavum excluſus: quæ ſententia præſertim eſt JOHANNIS MAYOW *Tractatu de Motu Muſculor. cap.* 5. *pag* 55.; ita *ut primariò fermentum oriatur ex ſpiritibus animalibus, per nervorum ductus in membranas ventriculi depoſitis, & ibidem ſpeciali lymphæ membranæ glanduloſæ ſociatis*, à quibus utriſque per vaſa excretoria glandularum in ventriculi cavitatem ingeſtis inſpiratis, liquor ejus fermentativus componitur. Hinc acidum fermenti ex lympha iſta originem ducit, vis autem ſpecialis fermentativa, & vitalis iſta chyli alteratio à ſpiritu illo animali primariò dependent: hinc eſt, quod accepto triſti nuncio ſubitò omnis pereat appetitus, anteà ſalvus, & quod ab aſſumptis mox gravetur ſtomachus, ac à gravi terrore & iracundia mox comedere, ſanitati maximè averſetur; ex imaginatione cibus mox fit horridus & nauſeoſus, & hinc difficillimè digeſtio redditur: quibus conferuntur argumenta à *MayoW* adducta, nempe ſi quis poſt paſtum mox ſtudiis incumbat, ita ut ſpiritus animales in cerebro detineantur, digeſtionis munus, ob ſpirituum animalium defectum, non ritè perficitur. Sub ingeſtione ergò alimentorum irritato ſtomacho ſpirantur copioſiores ſpiritus animales, qui excipiuntur uberiori lympha per glandulas ſimul excreta, à quibus junctis penetrantur alimenta, & ita ad fermentationem chylificatoriam perducuntur.

Hæc duo primaria ingredientia ſe jungunt cum reliquiis alimentorum prius digeſtorum, in ventriculi rugis hærentibus; quæ à ſaliva continuò deglutita inſigniter ſubactæ, & non leviter aceſcentes, & ad fermenti aliqualis naturam exaltatæ, fermento ex maſſę chyloſæ portione relicto, & addito ſale parato, ſimiles ſunt; quę omnia mutuâ unione liquorem hunc fermentativum conſtituere, probabiliſſimè videntur. Unde ſaliva pro quarto componente fermenti, ejusque inſigni reſtaurativo, meritò habetur: vid. STENO *de Muſculis & glandulis pag.* 46. & SYLVIUS *Diſputat. Phyſiol.* 1. Ex his, lympha ſcilicet acido-ſalſa per arteriæ cœliacæ ramos, & ſpiritu volatili per nervos, in ventriculum depoſitis, alimentorum portionibus, & ſaliva, hæc omnia diluente & conjungente, fermentum jugiter renovatur, unde etiam pro horum varia conſtitutione, & varia invicem combinatione, adeò ingens fermentorum varietas reſultat.

Sunt non pauci, qui inias *reliquias alimentorum acidas, in rugis ſtomachi contracti reſtitantes, pro fermento agnoſcunt*, & hac ratione eas fermento in panificio comparare aſſolent; ſed minus concinna hæc ipſa videtur hypotheſis. Nam alimenta, eorumque reliquiæ, aut à ſeipſis, aut ab alio, acorem fermentativum contrahunt: *ſi ab alio*, de hoc redit quæſtio, quid & quale hoc ſit? & ſic ad peculiare acidum fermentum tandem abeundum; *ſi verò à ſe ipſis*, quæritur, unde & quomodo acor hic emergat? unde enim eſt, quod in febribus, appetitu deficiente & digeſtione ceſſante, alimenta ingeſta acorem non contrahant, quin in his nidorem acori contrarium concipiant: unde eſt, quod abſente acido in ſtomacho quælibet ingeſta corrumpantur, & putrilagine inquinentur, ceu in calido ac humido loco, & non aceſcunt; è contrà præſente fermento acido, cujus indicium vel ructus acidi ſpirituoſi, vel appetitus naturaliter ſtimulans, citra talis corruptelæ aut nidoris præſentiam, alimenta digerantur, à quo ita ingeſta alimenta eorumque reliquiæ, ſi ſponte ſuâ acorem contrahere debeant, ante illam ſui aceſcentiam à putredine præſervantur & defenduntur.

Præter has reliquias ſaliva etiam vel pro principio, vel pro componente ſaltem, fermenti digeſtivi habetur. Sed hæc parum ad fermenti conſtitutionem conferre videtur, cùm ſimplici huic liquori lymphatico vis talis alterativa ſingularis ſolùm minimè convenire queat; ſiquidem, dum mutantur cibi in chylum, non nuda ſaltem alteratio, aut permutatio eſt, ſed chylus novo ac vitali, & tali individuo ſpecifico, charactere inſignitur. Potiùs ergò menſtrui loco ſaliva alimentis ſub maſticatione permiſceri, & ſub digeſtione continuò deglutiri ſolet, ut macerata ita alimenta eò commodiùs digerantur.

Fermentatione ergo alimenta chylificantur; unum interim citiùs quàm alterum, ob varias circumſtantias, in chylum transmutatur; illo, quod jam in chylum abiit, ad inteſtina per pylorum deſcendente, parte crudâ in ventriculo remanente pro ulteriori digeſtione: ſimul enim ac deglutita ſunt alimenta, ſtomachi utrumque os exactiſſimè clauditur per fibras nerveas circulares, à quibus ſphincteris inſtar orificia arctantur; unde per orificium ſiniſtrum, ſuperiùs amplum, inferiùs arctum, facilè quidem aliquid deſuper admittatur, nihil verò, ne halitus quidem, niſi cum impetu, emittitur, ut in ructibus patet. *Tales enim halitus impetuoſi ructus conſtituunt*, quod fit propter exactam clauſuram orificii ſuperioris. *Vanum ergò eſt, quod ex ventriculo adſcendant vapores ad caput*. Pylorus, Rector ſtomachi, ita dictus, quia præeſt regimini retentionis & expulſionis, etiam exactè clauditur; hinc irritato pyloro eodemquè convulſo ſequitur vomitus; ſtringit enim ſe, quia ejus orificium eſt fibroſum & nerveum, ita ut ſine ejus voluntate nihil poſſit exſudare. *Ridendi igitur ſunt illi, qui ſtatuunt ſub digeſtione flatus ſurſum elevari ad caput*. Reliquæ corpus ventriculi conſtituentes fibræ & membranæ ſtomachum moderatè ita ſtringunt, ut cibus ubique comprehendatur, non autem nimis comprimatur, nec tamen proprio pondere in fundo fluctuet, ſed ſpatium conveniens habeat pro fermentationis & turgeſcentiæ motu, donec pars digeſta reliquis ſupernatans pylorum laxet, & ad ſui emiſſionem ſtimulet, è cujus apertura, reliquis ventriculi fibris ſe modicè ſtringentibus, chylus ad inteſtina dilabitur: vid. WALÆUS *Epiſt.* 1. quæ appenſa eſt *Anatomiæ Bartholinianæ*.

Omnia interim per fermentationem inter ſe agitantur & confunduntur: *non ergò* ſcrupuloſè adeò *certus ciborum aſſumendorum obſervandus eſt ordo*, juxta nonnullos, qui dicunt; quod difficilioris concoctionis alimenta, licèt ultimò digerantur, poſteriùs aſſumenda ſint; cùm non eo, quo ingeſta fuêre ordine, ſituentur, ſed à potu etiam invicem permiſceantur, niſi interdum in voracioribus, cibos ſolidos parum manducantibus, aut parvo nullove potu utentibus, ſitum illum ad tempus ſervent. Accedit & hoc, quod cibi poſteriùs ingeſti propiores ſint ad exitum, utpote cùm utrumque orificium ejusdem ſit altitudinis, fundo in medio deſidente. Saltem ergò ordo obſervetur, ne ex nimia voracitate grandiores boli deglutiantur ſine potu: id quod confirmant ſectiones canum vivorum in anatomia; in his enim poſt horas aliquot poſt paſtum omnia miſta ſunt, niſi grandiores bolos deglutiverint, vel non ſuperbiberint.

Dum verò fermentantur alimenta, ea, quæ priùs in ſtomacho aceſcunt, totâ ſubſtantiâ ſucceſſivâ fermentatione in chylum mutantur, & aliam naturam ac proprietates acquirunt, unde color, præter ſaporem, erit mutatus, ut ingeſta aut planè, aut maximam partem, depoſito illo acore abeant in maſſam nunc ſalſo inſipidam, nunc nonnihil in ſalſo-acidam, ſemper tamen naturaliter volatilem, & alba fiant. *Chylus* enim ita confectus *nihil aliud eſt, quàm particulæ alimentorum nutritivæ, à fermento ventriculi diſſolutæ, & huic combinatæ*: utplurimum eſt moderatè albicans & ferè lacteus, præſertim in genere humano, quem colorem ipſi ſubacida fermenti digeſtivi vis conciliavit, præcipitando quaſi pinguedinem alimentorum ſulphuream, unde talis calor emergit, nec ſecus ac acidum quodlibet, ſolutionibus pinguium vel ſulphureorum per alcalia factis, affuſum, lacteum liquorem emergere facit. Quod enim ſub digeſtione prima pingues & ſulphureæ particulæ exaltentur & emergant, videtur manifeſtum ex quadrupedibus, quæ etiam ex gramine, fœno, &c lac, butyrum, adeoquè pinguedine turgida, eliciunt, ratione cujus olei ſeu pinguedinis ſulphureæ ab acido alteratæ, nec perfectè cum vehiculo aqueo unitæ, color talis albidus lactis & chyli emergere ſolet. Dixi utplurimum, præſertim in homine; in brutis enim graminiferis chylus adhuc ſubviridis eſt; quando autem per inteſtina transcolatur, albeſcit.

Color quidem hic à PLEMPIO *Fundament. Medic.* in controverſiam vocatur, quaſi ſcilicèt ille pro aſſumptorum diverſitate variaret; ſed DE MERBROECK ad hæc reſpondet *Anat. pag.* 21. 56. & MOEBIUS *Fundament. Phyſiol. pag.* 193. Quod autem albedinem hanc chylus ſemper habeat, ejus rationem WILLISIUS *de Fermentat. cap.* 8. reddit. De ejusdem ſapore maximè etiam controvertitur: in ventriculo ſiquidem acidum eum eſſe, ac demum in inteſtinis à bilis alcali ſalſum fieri, *Helmontius* paſſim docet; cui tamen experientia repugnat, nullamquè aciditatem in chylo unquam deguſtavi, ſed aut ſubſalſum, aut ſubacidum, imò ſubdulcem: hinc MOE-

BIUS

BIUS *loco allegato* aciditatem hanc dubiam pariter reddidit.

Cùm denique dixerim, fermentum digeſtivum acido-ſalinum diſſolvere & fermentare varia, cùm varia in nobis ingerantur, & ſic reverà vis in ſolvendo ſit varia; Quæritur: *an non fermentum hoc in certis caſibus poſſit ſolvere duriora?* Reſpondeo: Non ſolùm ſolvuntur Martialia medicamenta, ita ut poſt fæces tingat colore nigro, ſed & antimonium aſſumptum in forma ramentorum vomitus cieat, & in ſtomacho vertatur in naturam vitriolaceam: ſaccharum ſaturni facilè in ſcorbuticis digeritur. De metallis nobilioribus, e.g auro & argento quæſtio difficilior eſt, an in ſtomacho fermententur? Verum eſt, eadem ſolvi in nobis. Obſervatum enim

1. Eſt, quod moneta argentea deglutita per inferius guttur excreta ità fuerit arroſa, ut externæ imagines non amplius fuerint cognoſcibiles. Obſervatum
2. Fuit in Melancholicis hypochondriacis, quod globulus ex auro propinatus per repetitas vices pondere ſemper fuerit minutus, donec plane abſumptus.

Interim habent ſuam latitudinem, dum vis digeſtiva, pro diverſa aſſumptorum conditione, diverſum requirit tempus.

Tempus, quo negotium hoc abſolvitur, eſt ob varias circumſtantias varium, quæ varietas dependet

1. A cibis, qui nunc ſunt vel facilioris vel difficilioris digeſtionis, nunc appetiti, nunc inappetiti, nunc conſveti, vel inſveti.

Facilioris digeſtionis ſunt ea, quæ ſunt molliora & alcalina: nam ea facilè fermentantur; indurata verò fumo & ſalita difficiliùs digeruntur: Sic alimenta, quò magis aſſueta, eò faciliùs digeruntur: Ratio eſt, quia aſſueta aſſumpta habent quaſi ſymbolum cum fermento ſtomachi, quorum adhuc reliquiæ in ſtomacho hærent; hinc alimenta appetita facilius, quàm horrida, digeruntur; appetitus enim fertur in ea, quæ ſunt ei grata. Sanis omnia ſunt ſana, modò cum appetitu aſſumpta fuerint, nec quantitate excedant; in ſtomacho autem cruditatibus repleto non facilè digeruntur.

2. A fermento; quod nunc fortius vel debilius, nunc fixius vel ſpirituoſius, nunc cibis magis appropriatum, vel minus tale; pro diverſitate enim fermenti diverſum eſt digeſtionis tempus. Huc & ætatis ratio pertinet.
3. A ventriculo, qui nunc ſtrictus vel laxus, & pituitâ vel alienis humoribus & cruditatibus vacuus vel plenus, ſenſilis vel inſenſilis, legitimo vel illegitimo ſitu, &c.
4. A vitæ genere: ſedentarii alimenta tardiùs & debiliùs digerunt, propter defectum motus; laborioſi autem citiùs: nam motus fermentationem adjuvat, & motus corporis humores reddit acriores.
5. A tempore, quod nunc diurnum vel nocturnum; hinc corpus vel movetur, vel quieſcit, vel ſedet vel jacet.
6. Ab animi affectibus, qui coctionem vel promovent, vel augent, vel imminuunt aut turbant.

In genere tamen probabile videtur, *Coctionem abſolvi in nobis intra 4 vel 5. usque ad 6. horas diurno tempore, & intra 7 vel 8. horas nocturno*; Ita ut interdiu citiùs, ſed noctu perfectiùs, contingat Chylificatio.

De uſu chyli adhuc in genere notandum, *illum omnium humorum laudabilium & minus laudabilium materiam primam exiſtere.*

CAPUT VII.

DE

Chyli in Inteſtinis Alteratione,

&

Fæcum ex eo ſeparatione.

CHylificationem excipit, quæ in inteſtinis celebratur, *Chyli Alteratio*, & à *fæcibus ſeparatio & depuratio*, quam dupliciratione, ſcilicet per *præcipitationem & transcolationem* contingere, cum *Helmontio*, *Sylvio*, &c. præſuppono.

Chylus nempè hic ex alimentis productus & digeſtus ita delabitur ſucceſſivè per pylorum in inteſtina: inteſtina enim à ventriculi orificio dextro progrediuntur longitudine notabili, quæ *ſexies vel ſepties* ſubjecti longitudinem ſuperant, ſatis tamen complicata & circumvoluta; ita quidem, ut tenuiora in medio collocata, craſſiora verò his circumjecta deprehendantur.

Diviſio hæc inteſtinorum in *tenuia & craſſa* non fit tàm ratione ſubſtantiæ ſeu membranarum craſſitiei, nec ratione capacitatis, quàm contentorum præprimis, quæ in tenuibus fluidiora, & in craſſis ſpiſſiora deprehenduntur. *Tenuium terminus valvula coli* eſt; craſſa vel in podice ſe finiunt, & ſic utraque nomen mutant, ita ut prioris generis *duodenum*, *iejunum* & *ileum*, poſterioris *cæcum*, *colon* & *rectum*, ſint.

Inteſtina tenuia chylus ſucceſſivè intrat, qui naturaliter obſervatur *ſubſalſus*, vel *ſubacidus*, aut etiam interdum ſubdulcis, & quaſi inſipidus, nonnihil viſcidus, utplurimùm albicantis, raro alterius coloris, pro aſſumptorum nempe varietate, fermentique conſtitutione; eſt, uno verbo, Chylus inſtar pultis dilutioris, vel inſtar lactis paulò craſſioris, in quo, licet quoad ſenſum, homogeneo, inſident tamen adhuc non paucæ partes heterogeneæ, excrementitiæ, & quaſi fæculentiæ caſeoſæ, œconomiæ animali conſervandæ ineptæ, in inteſtinis, antequam aliorſum pergant, ſeparandæ, quò à purioribus corporis œconomia conſervetur, nec ab impurioribus lædatur: quin etiam ipſe chylus, ut pro ulterioribus uſibus, tam in ſanguinis redintegratione, quàm corporis nutritione, eò melius ſufficiat, debitam ac ultimam ſui perfectionem in inteſtino duodeno acquirit.

Quod ergò ulteriorem chyli in inteſtinis perfectionem attinet, dependet hæc ipſa à balſamo bilis per modum conditurae, non tantum per modum transcolationis, ſed etiam præcipitationis.

In fine ergò inteſtini duodeni & principio jejuni, haud longè à pyloro, chylo obvia fit *bilis*, per vaſa cholodocha excreta, & *lympha pancreatica*, ipſique exactè permiſcentur. Quod attinet bilem, falſiſſimum de eo dogma eſt, eſſe excrementum, quorum catalogo malè olim fuit adſcripta; potiùs *eſt in ſe Balſamum vitale*, ſine quo *corpus ſalvum eſſe non poteſt*, ut dicit *Helmontius*, dum chylum & totam maſſam ſanguineam ab omni corruptione putredinali conſervat. Quod autem non ſit excrementum, ex eo patet, quia in locum adeò conſpicuum inſeritur. Illa verò, quoad ſui compoſitionem materialem in folliculo felleo, cùm conſtet *ſale volatili*, *temperato copioſo oleo*, cum aquæ ſufficienti quantitate, permiſtis & dilutis invicem, ratione naturæ ſuæ volatilis oleoſæ *Chylum hæc intimè penetrat, ejus craſſitiem inſigniter attenuat, eumque ſic levem, mobiliorem, & fluidiorem reddit*: ſin hic ſimul nonnihil ſit acidus; *acorem ejus ſui conjunctione* beneficio ſalis alcalini corrigit, & *in ſalſum tertium volatile ſimul transmutat*, & in his ſecunda Helmontii digeſtio conſiſtit. Cùm enim (juxta canonem univerſalem Helmontii,) quodcunque acidum manifeſtum (nam de occultis alia ratio) ſeu exceſſivum corpori extra ſtomachum ſit inimicum, ideò ut chylus interdum acidus temperetur, mox tali chylo occurrit bilis in duodeno, quæ *ſale ſuo oleoſo & ſalſo urinoſo acidum* hoc egregiè *temperat*, *eumque* Chylum *ſimul fluidiorem ac liquidiorem reddit*, & *fermentativo motu alterat*, *fæcumque excretionem ſic per accidens optimè promovet*: vid. HELMONTIUS *Tract. Sexcuplex digeſtio*, MAYOW *de motu muſculor. pag. 57.*, & SYLVIUS *Diſputat. Medica 7.* Hinc ſi talis aciditas vitioſa non correcta pervenit in aliam corporis regionem, varios dolores introducit: ut ergò omnis acor corrigatur, permiſcetur bilis cum chylo in inteſtinis.

Primus hic fuit uſus, ob quem chylo permiſcetur bilis. *Secundus*, isque admodum probabilis, eſt *communicare chylo pro faciliori ſanguificatione primam diſpoſitionem*, ratione ſalis volatilis & olei ſeu ſulphuris ſui occulti quaſi tingentis, quod in ſe rubini inſtar nitet, in bile autem flaveſcit inſtar rubicundæ ſolaris tincturæ, ſub corpore flaveſcente abſconditæ, ut hujus tincturæ ſulphureæ medio exaltari faciliùs, ac in rubrum ſanguinem converti poſſit. Quando enim bilis deſtillatur, prodit oleum inſtar ſanguinis rutilantis: & nil novi, quod ſubjecta ſulphurea attactu alcalium rubeſcere ſoleant, ſicut ſulphur commune attactu ſalis tartari colorem rubrum acquirit: Unde,

quando

quando pictores colores lucidiores volunt reddere, adjunt fel ſeu bilem, cùm omnis color ruber ex ſale volatili cum oleo volatili digeſtis, ſicut & ex ſale volatili cornu cervi & ſpiritu vini tinctura rubicunda, oriatur. In chylo inchoata hæc pro ſanguificatione tinctura eſt inviſibilis, cùm tam ab ipſo chylo acido ſalſove, quàm admiſto pancreatis ſucco, obtundatur; & non rarum ſit in Chymia, liquores ſanguine rubicundiores affuſione acidi albeſcere & lacteſcere, ut in lacte ſulphuris notiſſimum. Vitiato ergò bilis ſulphure morbi ex deficiente hæmatoſi orti, hepatis frigiditati olim adſcripti, verb. gr. icteri, hydropes, cachexiæ, leuco phlegmatiæ, anaſarcæ, & fœdi virginum colores, &c. in promptu ſunt: in his enim ſubeſſe ſolet vitium bilis inertioris, cujus ſalia volatilia per oleum non ſunt in ſufficienti copia digeſta, de quo vid. TACKIUS *in Chryſogon. Annu. & Miner. pag. 19. & 20.* Unde ex bilis defectu morbi conſequuntur tales, qui malam ſanguinis craſin, & deficientem hæmatoſin, arguunt: vid. MOEBIUS *in Fundament. Medic. Phyſiol. pag. 368 & 369*; ſicut in bile planè deficiente μαρασμὸς oriri ſolet.

Tertius, quem bilis Chylo præſtat, uſus eſt, *qui eum vi ſuâ balſamicâ*, ratione ſulphureæ ſeu oleoſæ cum ſalinis particulis concentratæ naturæ, *à corruptione, & putredinis quacunque labe, hinc & verminatione, præſervet*; quàm facile enim corpus, ejusque humores, in putredinem dilabantur, notiſſimum eſt, & in ſpecie Chylus ob varia aſſumpta, tàm animalia quàm vegetabilia, faciliè putreſcentia & verminantia, vermibus admodum eſt obnoxius. Neceſſe eſt ergò, ut ipſi, & eo mediantè, reliquo corpori ejusque partibus aliquod remedium præſervativum admiſceatur. Jam verò bilis, tàm interno quàm externo uſu, vermibus, ceu putredinis inſeparabilibus comitibus, eſt inimiciſſima; unde etiam, *quamdiu in inteſtina dilabitur naturaliter conſtituta, nulli unquam generabuntur lumbrici, cùm è contrà ex obſtructo ejus meatu ſubitò iidem propullulent*; quò acrior bilis, eò minus ſolent vermes generari; unde HELMONTIUS dicit: *Ubi deficit bilis, ibi lumbricorum patria*. Notum etiam eſt, quælibet pinguia ſulphurea, cum ſale volatili plus minus concentrata, indeque acria penetrantia plus minus amaricantia, Balſamica dici, ob vim putredinem corporum animalium arcendi, cujus naturæ & texturæ etiam bilis obſervatur; adeoque in viventibus bilis eſt id, quod in mortuis à putredine præſervandis eſt aloë, myrrhavè, quamlibet nempe, etiam ulcerum, arcens corruptelam, internè & externè: unde etiam hujusmodi ſimplicia amaricantia, abſinthium, centaurium minus, rhabarbarum, &c. vermes in quocunque loco enecant, & ſanguinis ex deficiente vel vitiata bile defectibus medentur, cum bile ſcilicet in ſua natura ſymbolizantia.

Particulæ quidem bilis ſalinæ cum oleoſis intimè non ſunt unitæ, firmiter tamen connexæ; intima enim hujusmodi unio prærequirit olei ſeu ſulphuris colliquationem ab igne perfectam; & dum hac ratione in minima eſt reſolutum, ſociant ſeſe particulæ conjunctione intima, reſultante exinde ſapore & odore empyreumaticis.

Præter dictam perfectionem, quam Chylus in inteſtinis à bile recipit, ulteriùs ſeparationem patitur fæculentiarum à nutritivo chymo, quæ fit mediante quadam præcipitatione, quaſi caſeoſæ partis, ceu inutilis, à nutritivo cremore. Jam verò nihil ſe ipſum ſeparare valet; unde aliquid adſit neceſſe eſt, quod ſeparationem inſtituat. Sicut ergò Chymici ex liquore, ſolutione ab aliis rebus imprægnato, ex infuſione liquoris cujusdam tertii facilè ſeparant præcipitando contenta; & ſicut, quando cerevisia aceſcit, creta immittitur, ut ſic ſalia acida abſorbeantur, aut quando lacti acetum vel alius liquor acidulus inſtillatur, & ſubſtantia caſeoſa ſeparatur; ita & natura ſolers per ſimilem præcipitationem in inteſtinis fæculentias craſſiores ſeparat à chylo nutritivo.

Præcipitatio hæc & *ſeparatio recrementorum* fæculentorum craſſorum in inteſtinis fit *beneficio* duorum iſtorum ſuccorum multùm diverſorum, *bilis* nempe & *ſucci pancreatici* ſimul, quæ ſub fine duodeni & principio jejuni confunduntur cum chylo: quibus ita diſponitur Chylus, ut & partes caſeoſæ ſeu recrementa fæculenta ex eo recedant, & tenuior & ſubtilior laudabiliorque ejus pars per inteſtina in vaſcula lactea commodiùs transcolari poſſit.

Fit autem non omnimoda ſecretio contenti à continente, ut in Chymicis fit ſeparationibus, ſed craſſiores tantùm, & viſcidiores ſeparantur fæces, reliquis chymi partibus cum liquoris præcipitantis maxima portione ſe jungentibus, & ità amicè coëuntibus, quæ per membranam inteſtinorum interiorem, vaſculorum lacteorum hiatibus inſtructam, transcolantur: ſiquidem dum oſcula hæc tenuior ſaltem chyli portio ſubit, remaneant neceſſe eſt ſcybala craſſiora intra inteſtinorum cavitatem; quoniam in Chymicis nudæ tantum & ſuperficiales ſunt ſolutiones, in quibus omne corpus diſſolutum ſecernitur, & ſolummodò coëunt menſtruum ſolvens & liquor præcipitans, aut idem præcipitans ſoli corpori præcipitando combinatur: in chymo verò eſt cum alimentorum ſolutione conjuncta fermentatio, & hujus medio ſimul firmior quædam cum menſtruo ſolvente, fermentali ſcilicet ventriculi humore, & ſuccis præcipitantibus unio, tertiique cujusdam productio; ſicut aliàs etiam de ſolutionibus Chymicis notum eſt, quæ pro radicalibus & veris tantùm habentur, quando à liquore heterogeneo affuſo non præcipitantur.

Modus ſeparationis ſic conſiſtit in eo, quod nempe cum bile, dum diluit, penetrat & temperat chylum, in homine ſimul, pauló inferiùs verò infrà inſertionem ductus choledóchi per ternos digitos transverſos in equo, ove, aliisquè quibuſdam animalibus, permiſceatur ſuccus pancreaticus, per ductum peculiarem, ab Inventore *Virſungianum* dictum, ad inteſtina delatus, qui ſæpius repertus eſt plus minus acidulus, interdum ſalſus, raró inſipidus alteriusvè ſaporis; *hinc acidum illum exiſtere SYLVIUS, GRAEFF, SWALBE & SCHUYL docent*; alii verò *dulcem & lacteum*, v. g. *BETTUS*; alii *inſipidum*, v. gr. *NEEDHAM* & *LOUVERUS*; alii *ſalſum*, verb. gr *PECHLINUS*, eum dixerunt: quam ultimam ſententiam experientia confirmat, quæ ſuccum pancreaticum leviter ſalſum, ſaporis tamen quodammodo ſtyptici vel auſteri, eſſe docet; ut plurimum enim aliquid acoris in ſe continet, qui tamen temperatus eſt parte quadam ſpiritus volatilis cum eo permiſti, de quo vid. *GRAEFF in Tract. de ſucco Pancreatico*, & in *BLASII Commentar. in Anatom. Veslingii*; qui Commentarius *BLASII* inſtar omnium Anatomicorum eſt; item *SYLVIUS diſputat. Phyſiol. 2.*

Pancreas quod attinet, viſcus glanduloſum eſt, quod lienem & hepar, ſeu potius duodenum, ſecundùm venæ ſplenicæ ductum interjacet, & ſub poſteriori ventriculi fundi parte collocatur; licèt in canibus ſimilibuſque brutis cum inteſtino duodeno obliquè deſcendat. Subſtantia ejus glanduloſa eſt ex genere glandularum conglomeratarum, quæ per canalem ut plurimum ſimplicem, rarius duplicem, ductum nempe pancreaticum aut Virſungianum, ad inteſtini duodeni terminum & cavitatem ſe exonerant.

Hujus ergò ſuccus dilutum & fluidiorem à bile factum, & in ſalſum volatile transmutatum chylum, etiam ſubintrat, & ſalſedine ſuâ quodammodò ſtypticâ, vel aliquali auſteritate, fermentationem quandam ſeu naturalem, in ſtatu præternaturali verò efferveſcentiam, cum ſale bilis urinoſo excitando, craſſiores & quaſi caſeoſas chyli partes ſeparat, easq; quaſi blandè ſimul coagulando, ſponte ſecedere facit, cum iisquè ex parte bilis ſalſiore ſeſe partim permiſcet, partim verò cum chymo laudabili, cui colorem album conciliavit, & bilis parte volatiliore, in unum corpus abit, ad maſſam ſanguineam ablegandam, de quo vid. *SYLVIUS in Diſſertat. Medica 2.*

Hanc ab his duobus ſuccis fæcum ſeparationem confirmant ii, qui cœliaco laborant affectu, item icteri quadam ſpecie, in quibus ex horum ductuum obſtructione, impedito liquorum tranſitu ad inteſtina, fæces chyloſæ excernuntur.

Duplici autem modo uſus bilis genuinus inhibetur:

1. Dum materia viſcida venarum lactearum orificia obducit, Chylus felle imprægnatus ab introitu excluditur, & conſequenter corpus commodis ex bile reſultantibus privatur.
2. Dum vel lapilli ductum cyſticum obſtruunt, vel ductus hepaticus occluditur, bilis ad inteſtinũ meare non poteſt: quodcunque horum fiat, fæces albicantes excernuntur.

Prout ergo naturaliter vel præternaturaliter conſtituti ſunt hi ipſi ſucci, ex ductu ſuo ad duodenum delati, nempe bilis in veſicula biliaria, & ſuccus pancreaticus, bona vel mala etiam fit chyli alteratio, & excrementorum ſeparatio: quibus ſubinde accedit etiam ſuo modo mucus iſte ſeu pituita viſcida, quæ parietes inteſtinorum naturaliter oblinit. Unde ex vitio horum ſuccorum quamplurima tantum non omnia in inteſtinis obvia ſymptomata, in ſpecie morbi Chronici, oriuntur; adeò ut ex ſtomacho, digeſtione

vitiata,

vitiata, & ex vitioſa conſtitutione horùm duorum ſuccorum, quamplurimorum morborum Chronicorum ordinariò primæ exſurgant origines.

In his tamen, & in ſpecie præcipitatione illa, quoad excrementorum alvinorum productionem, acquieſcere non vult *HELMONTIUS Tract. Sextuplex digeſtio*, item *de Flatib.* & alibi paſſim, ſed *fermentum* quoddam *ſtercoreum* ſeu corruptivum in inteſtino cæco ſtatuit; beneficio cujus omnium alimentorum reliquiæ in inteſtinis easdem qualitates, ſub ſpecifica animalium differentia, contrahant. Sed fictum eſt fermentum hoc in inteſtino cæco ſtercoreum, cum jam in ileo fœtor quidam appareat, utut propter admiſtas adhuc particulas chyloſas adeo cadaveroſus non ſit. Bili ergò potius & ſucco pancreatico officium hoc tribuo, præprimis cùm natura nunquam corruptionem aliquam intendat, ſed hæc per accidens, particularum nempe componentium alteratione & deſtructione fiat; adeoquè fermento quodam corruptivo opus non habeat.

Ex Chylo ergo, ſi ritè ſe habuerit, fæces caſeoſæ præcipitantur, quarum talis emergit conſiſtentia, ut ſub debita fluiditate in tenuibus, & ſub moderata liquida craſſitie in craſſis inteſtinis, in quibus debitam illam conſiſtentiam conſequuntur, ſucceſſivè ad rectum uſque perveniunt, & per ejusdem os excluduntur. Fit itaque hæc excretio fæcum non præcisè ob ſtimulum à bile inditum: nam quicquid hæc tribuit, ſaltem majorem fæcibus fluiditatem conciliando præſtat, quæ aliàs ab acido, tàm ſtomachi quàm pancreatis, ſub ſpiſſiori conſiſtentia quaſi condenſatæ, difficulter per inteſtina moverentur, ut in hypochondriacis v. g. & ſcorbuticis, patet, in quibus acidum acre auſterum dominatur, bilis autem vel vitioſa vel defectuoſa eſt; in quibus enim abundat acidum auſterum, in his excrementa alvi ſunt duriora.

Objiciunt quidam quod omnia amara ſtimulent alvum, ut in Rhabarbaro videre eſt: Verùm hoc cõceditur de amarore extraordinario inteſtinis non conſveto. Non autem ſtimulari inteſtina à bile, fæces aliquomodo inficiente, ex eo evadit maniſeſtum, quod fęces alvi non ſint acres ſtimulantes & amaræ juxta *HELMONTIUM in Tr. Sextupl. digeſtio*, ſed vel inſipidæ, vel ſubdulces, aquoſæ; quoniam bilis, ſi aliquis ſubſit amaror, partim ab acido chyli, partim ab acido pancreatico, plus minus manifeſtis, vel occultis, temperatur, ità, ut omnia iſta invicem miſta & temperata in ſalſum moderatum, vel ſubdulce inſipidum, abeant. Nempe & clyſteres emollientes ſine ulla acrimonia, ſolummodò ſuâ fluiditate, inteſtino recto incumbentes idem ſtimulant pro fæcum excluſione; ſicut etiam urina ſolummodò nimiâ copiâ veſicam diſtendendo ſine acrimonia excretionem urget, & per conſenſum vicinitatis alvum ſubinde ſtimulat; ſi enim acrimonia excretionem urgeret, ſæpè ſtranguriâ laboraremus. Aliàs etiam quælibet aſſumpta, quo magis fluidas reddunt fæces, eò magis ſtimulant, & alvum reſeratam ſervant ſine ulla acrimonia; unde & bilis naturaliter diluendo fæces, earum excretionem promovet; ſicut in nimia abundantia fluidas nimis eas excernere facit.

Hi duo liquores, bilis & ſuccus pancreaticus, præter dictos uſus etiam motu ſuo per inteſtina *pituitam ſeu mucum, internis inteſtinorum parietibus adhærentem*, ne in nimiam copiam exſurgat, ſenſumquè inteſtinorum hebetet, *colliquant, attenuant, & incidunt*, & ſic cum eo partim per ordinarios ductus ſanguini infunduntur, partim verò per alvum exonerantur. Eſt autem *mucus ille inteſtinorum nihil aliud, quàm craſſior paulò chyli* ſecreti pars, dum ejus tenuiores portiones per inteſtinorum foraminula transcolantur, relicta verò, oblinendo inteſtinà, ab illorum ſuccorum præterfluentium acrimonia eadem à læſione defendit, & lubricando eadem, chyli fæcumquè motum faciliorem reddit.

CAPUT IIX.

DE

Chyli Secreti per Inteſtina *Transcolatione*, & ad alias partes *Diſtributione*.

SEparatus ità in duas partes Chylus, ſubtilior ejus & tenuior ac fluidior pars per porulos inteſtinorum ità figuratos ac conformatos, ut cremorem hunc nutritivum lacteum ſolummodò admittant, craſſiores verò partes vel excrementa, iſtis poris non proportionata, imò etiam aërem excludant; chylus hicà fęcibus ſecretus in vaſa lactea influit, leniterquè ab iisdem abſorbetur, reſtitante ejus parte paulo viſcidiore ſub ſpecie muci; pars verò fæculenta & craſſa excrementitia ſenſim ſenſimquè ad inteſtina, craſſa dicta, motu inteſtinorum periſtaltico ablegatur, ubi ſub forma ſtercorum excluditur, dum in recto inteſtino conſtituta moleſtiâ aliquali & fluido pondere itidem ad ſui excretionem ſtimulat; quæ tantò eſt major, quò fæces ſunt fluidiores, aut magis flatulentæ; tantò minor, quò eædem craſſiores.

Motus hic *inteſtinorum periſtalticus*, *ſeu lumbricalis* ità dictus, quod in annulos ità moveatur, Latinè motus compreſſivus, fit à fibris ſpiralibus, mediam tunicam inteſtinorum velſicantibus, beneficio cujus motus fit Chyli ad vaſa lactea promotio, & excrementorum per alvum excretio: vid. *SYLVIUS Diſſertat.* 2. Motus periſtaltici ſeu lumbricalis viſibile exemplum videbitis in *HELMONTII Tract. de Flatib.* §. 48. Ridicula igitur eſt colicæ cura Veterum, qui pro curanda eadem, orta ex excrementis alvi induratis, applicarunt podici ſollem, quo mediante inteſtina inflata fuêre; cujus curæ admodum ridiculæ veſtigia exſtant in *Amato Luſitano*. Utut enim inteſtina maximè diſtenduntur, per porulos tamen inteſtinorum nil exit, quia inſertiones vaſorum lacteorum, per quas ſubtilior pars chyli eadem influit, non ſunt rectæ, ſed inter membranas inteſtinorum obliquæ, de quo vid. *LOWERUS Tr. de Corde p.* 212., ſicut etiam exacta Inteſtinorum Anatome in *WILLISII Pharmac. Ration. P.* 1. *Sect.* 1. *cap.* 2.

Chylus autem, ceu proxima ſanguinis materia, quomodo & per quæ vaſa ex inteſtinis ad reliquas partes deferatur, ſemper admodum controverſum fuit, unde etiam tanta dubia de organo ſanguificationis & nutrimento partium oborta fuerunt.

Harvæus & *Bilſius* vetereſque *Galeni* ſectatores ex inteſtinis attrahi à venis meſaraicis rubris chylum ſtatuerunt, & ad hepar transvehi, in cruorem & ſpiritum naturalem elaborandum, inde & facultatem naturalem in hepate collocarunt, & ſimul contrarium Chyli & ſanguinis motum in meſaraicis finxerunt.

Inventis ergò poſtmodum Anno 1626. *die* 23. *Julii à Caſparo Aſellio, Ticinenſi*, caſu magis quàm conſilio, ſicut ipſe in libello de his edito fatetur, *vaſis lacteis*, à colore & proprietatibus contenti liquoris ſic dictis, per has ad hepar motum Chyli omnis promoveri, ut ibi mutetur in ſanguinem, creditum fuit, de quo vid. *WALÆUS in Epiſt. de Chyli & Sangv. motu, Anatom. Bartholinianæ connexa*, & *Tract. ASELLII de venis lacteis*, qui peculiariter typis exſcriptus rarior eſt, quàm ut ſemper acquiri poſſit: addidit tamen eundem *BLASIUS Veslingii Anatomiæ*, cum illius Editorem ageret.

Eodem ferè tempore Johannes Pecquetus Diepæus caſu invenit receptaculùm commune, ſeu ciſternam chyli, in homine pariter ac brutis membranoſam, in regione ferè lumbari, unà cum ductu chylifero thoracico, ex eo ad venas axillares uſque protenſo. Scilicèt occaſio fuit hæc, ut ipſe mihi retulit: Ille aliquando fuit occupatus in ſcrutinio motus cordis, unde in cane cor ſubitò abſcidit ab omnibus vaſis ſuis, unde prodiit ex vena axillari ſiniſtra liquor inſtar lactis. Ille attonitus, ſedulus fuit in origine hujus lactis ſcrutanda, & cujus naturæ ille liquor ſit? venam hanc diligenti inquiſitione eſt proſecutus, & tandem invenit vas quoddam candidum, vehens liquorem lacteum, quod vas exſurgit à regione lumbari hepate ſurſum ſuper vertebram dorſi, & in regione ſiniſtra inſeritur venæ axillari ſiniſtræ, unde appellavit. *Dorſulum membranaceum, Ciſternam Chyliferam;* ductum verò vocavit *Ductum Chyliferum thoracicum*, uti in quampluriminis brutis, imprimis in canibus, reperiri poteſt. Scilicet hic veſicula notabilis & membranoſa eſt, ex tunica ſimplici & tenuiſſima conſtructa, ita ut ad leviſſimum digitorum aut inſtrumentorum contactum laceretur. Hæret ciſterna hæc ſub meſenterii centro circa lumborum vertebras, inter muſculi Pſoas ſiniſtri principium, & proceſſum diaphragmatis ejusdem lateris, ubi arteria magna emulgentem emittit; adeoque à prima lumborum vertebra ad tertiam communiter uſque deſcendere dicitur, utut ad oſſis ſacri principium, ſeu ad divaricationem uſque Aortæ & venæ cavæ illum prodiiſſe, in canibus mihi videre contigerit; ità quidem, ut arteriam magnam amplitudine æquaret, & cum hac in duos ramos Iliacis conformes abierit: vid. *HEMSTERHUS. Meſs. Aur. Anatom. HORNIUS*, & *PECQUETI Experim. nova Anatomica*, ubi figuram ejus, aut ovalem potius, equidem depingit, ſed ut plurimum interſectione aut coarctatione aliqua ad formam veſicæ natatoriæ in piſcibus: imò duplici interdum conſtat tunica, ita ut parte illa, quâ thoracem reſpicit, ſenſim magis magiſque anguſtetur, & in ductum thoracicum abeat.

Cùm ergò *Pecquetus* Anno 1651., trium annorum obſervatione confirmatus, hoc ſuum noviter, licèt caſu inventum

divul-

divulgaſſet, & Bartholinus loco illius brutorum receptaculi glandulas ſuas lumbrares in homine demonſtraſſet, (licet nonnulli de his, an verum ſint Chyli receptaculum, dubitent) creditum omninò fuit, duplicem eſſe Chyli motum; partem nempe Chyli craſſiorem, ad hepar per lacteas vehi, circa venam portæ ſurſum tendentes; partem verò tenuiorem ad Chyli receptaculum commune ſeu ciſternam per reliquas lacteas deferri, ex quo ulterius per ductum thoracicũ in ramum axillarem ſiniſtrum infundatur, ut cum ſanguine per venas redeunte miſtus, ad dextrum cordis ventriculum mittatur: *& ſic negotium ſanguificationis fuit bipartitum*; nempe pars una fuit aſſignata cordi, reliqua verò pars hepati, ut primum fundamentum ſanguificationis ita accipiat: vid. *BARTHOLINUS de Lact. thoracis*. Imò in mulieribus lacteas quaſdam meſenterii ad uterum deferri, Chyli partem pro nutrimento fœtus, & per ramulos quoſdam, licet nondum viſos, à lacteo thoracico ad mammas, lactis chyloſam materiam devehi, probabiliter ſtatutum fuit; & ex iis etiam ſeroſam materiam ad renes transferri: ſub urinæ forma poſt paſtum excernendam: Vid. *PECQUETUS in Tract. de Receptac. Communi*, item *Bartholinus Tractatu de Lacteis thoracicis*.

Sedulitas Anatomicorum tandem uſque eò proceſſit, ut à *BARTHOLINO, Dano, OLAO Rudbeccio, Sveco, & JOLIVIO, Anglo*, fere eodem tempore, licet diverſis in locis, circa annos 1651. & 1652. vaſa lymphatica inventa fuerint, quæ Bartholinus vocavit ductus ſeroſos; unde litigium iſtud ortum, quod citati Autores inter ſe propter inventionem agunt, utut de lana caprina. *Vaſa hæc* autem, ab aliis Autoribus poſtmodum confirmata, ſunt *ſubtiliter ductus perſpicui, vehentes aquam limpidiſſimam & puriſſimam*, ſed ita, ut reperiantur oriri ex glandulis, & habere commercium cum glandulis, ita ut *lymphæ motus omnis ſit à circumferentia ad centrum*, à partibus externis uſque ad cor; ita ut omnia viſcera, quæ infrà cor ſita ſunt, effundunt omnem ſuam lympham per vaſa lymphatica ex teſtibus, liene, pulmonibus, &c in receptaculum commune; viſcera verò ſuprà cor ſita infundunt eam juxtà venam axillarem ſiniſtram, ubi inſeritur ductus chyliferus. Mediantibus his ſimul obſervatum fuit, *vaſa ex meſenterio ad hepar protenſa non eſſe lactea, ſed eſſe lymphatica*, ſeroſam materiam ex hepate educentia (ſicut omnia reliqua lymphatica per viſcera ad artus diſperſa, ex circumferentia corporis ad truncum thoracicùm, & tandem ad cor, ceu commune ceoirum, liquorem contentum revehunt) unde nihil amplius chyli ad hepar & lienem convehi, ſed omnem receptaculo communi, & tandem cordi, infundi aſſertum; indeque cor ſanguificationis organum unicum proclamatum fuit, hepati exequiis in ſanguificationis negotio à *Bartholino* publicè celebratis: vid. *BARTHOLINUS de Lact. thoracic. pag. 253.*; quæ opinio communi Medicorum applauſu, pauciſſimis, imò ferè nullis apertè renuentibus, recepta fuit: An verò venæ ſanguiferæ meſeraicæ aliquam chyli portionem invehant cum ſanguine? adhuc experimentis Anatomicis probandum venit. Res erat ſatis clara in brutis; dubia autem erat, an etiam talia in homine dentur? Nihilominus in homine reperta fuerunt.

Quoad receptaculum commune, Bartholinus in homine loco ejus invenit binas glandulas, & ternas circa lumbos ſitas. Dixit ergò, *Receptaculum commune in homine ex talibus lumbaribus glandulis conſtare, ſed in hoc erravit*. Nam in in homine eſt receptaculum genuinum membranaceum, inſtar iſtius, quod in brutis reperitur, ſed minus amplum, & inſtar canalis dilatati magis ſe habet, ut hoc exhibet *RUDBECK in Tab. Anatom.* 10., ubi *de Vaſis* Glandular. ſeroſis non tantùm *Warthon. in Adenographia*, itemque *Bartholinum* refutat. Sed hæ *tabulæ Anat.* ſunt raræ, in *Hemſterhuſii Meſſe aurea Anatomica* reperiuntur: vid etiam *DIEMERBROEK in ſua nova Anatom. pag. 87. & WARTHONUS in Adenographia*. In brutis circa centrum menſenterii eſt glandula rotunda ingens, quæ vocatur *Pancreas Aſellii*, in quo omnia vaſa lactea meſenterii ſe exonerant; in corpore autem humano talis ingens glandula deficit, loco cujus ſunt tres vel quatuor glandulæ minores, lumbares dicendæ, quas inventor primus & deſcriptor *BARTHOLINUS de Lacteis Thoracicis* ſubſtituit in locum receptaculi; cùm tamen glandulis meſenterii majoribus tantùm, quibus corpora humana carent, ſubſtitui videantur: vid. *DEUSINGIUS*, qui acerrimi judicii vir, & *WARTHONUS Adenog. cap. 7. pag. 29. ſequ.*

Ad tendines autem diaphragmatis vel ſub his, & dum diaphragma perforat, attenuatur ſuccus hic chyloſus, ac in canalem, calamum ſcriptorium amplitudine æmulantem, in homine & brutis majoribus abit, qui à ſitu *Ductus Thoracicus*, ab uſu *Chyliferus*, item *Bilſio Roriferus*, appellatur. Hic in *canibus* ad *latus ſpinæ ſiniſtrum* propè arteriam magnam, *in homine in latere dextro* intra eandem aortam & venam ἀζυγὴς ſurſum repetit, donec ad tertiam thoracis vertebram ſiniſtrorſum deflectat, adeoque in homine æquè ac in brutis in venam ſubclaviam ſiniſtram ſimplici, duplici, & triplici interdum, ramo ſe exonerat.

Lugebat hepar ſuam cladem, dum novæ ex inſperato ipſi feruntur ſuppetiæ à *Ludovico Bilſio, Nobili Flandro*, qui à tenera adoleſcentiæ ætate, decimo tertio ſcilicèt anno, uſque ad ſenectutem ingruentem Anatomiæ operam dando, præter *artificioſam cadaverum condituram, & incruentam eorum ſectionem*, anno 1660. ſe inveniſſe divulgavit, quod alimenta in Chylũ transmutata, præter ſeparationem inutilii ab utili in inteſtinis, ratione vaſorum lacteorum & meſaraicorum, dividantur, ita, ut in communiter ſic dicta lactea pars ſubtilis tenuiorque inſtar roris per anguſtos meatus transſudet, & ad receptaculum commune transferatur, unde per vaſa (communiter ſic dicta lymphatica, ab ipſo verò ob liquorem contentum vaſa rorifera appellata) ſurſum partim in cor, & reliquas partes, in ſpecie ad glandulas, partim verò deorſum, uno verbo, in omnia membra deferatur; craſſior verò ejus ſucci in inteſtinis pars propriè Chylus dicta, in vaſa meſaraica ſanguiflua ex inteſtinis per mucum vitioſum (ſic vocavit eum mucum inteſtinis inhærentem) ad hepar amandanda, pro ſuſcipiendo ibidem ſanguinis rudimento, quod abſolvatur tandem in corde, ita ut *Bilſius* non tantùm hepar anteà ſepultum de novo reſuſcitaverit, & venarum meſaraicarum munus devehendo Chylo denuò reſtauraverit, ſed etiam rorem ſuum, ab aliis lympham appellatum, in vaſis roriferis ex centro, h. e. receptaculo lumbari, ad circumferentiam corporis quaquaverſus moveri aſſeruerit, quod omnibus, qui de lymphaticis mentionem fecerunt, omnino contrariatur. Commentarores ejus pro materia lactis, ſeminis, lachrymarum, ſalivæ, urinæ, ſinoviæ, & nutrimenti partium fœtus, rorem eundem ſic diſtributum venditant, & alii recentiores etiam pro nutrimento partium ſpermaticarum aſſumunt; uti videre in *DEUSINGII Epiſtola ad Bartholinum de hepatis reſurrectione*, item in *Append. Exercit. de Nutrim. Corporis Elaboratione*: *ZASIUS etiam, Medicus Amſtelodamenſis*, hæc *Bilſii aſſerta peculiari ſcripto Belgico de aqua animalium*, ſextuplici Helmontii digeſtioni accommodavit: Hujus *Tractatus Compendium* videbitis in *DUSINGIO in Tractat. de Nutrim. Partium Corporis*. Centrum autem hujus motus *Bilſio* inteſtina conſtituunt, & ab his derivata lactea, quæ aquatica ille vocat, mediantibus quibus partim ad hepar, partim ad receptaculum lumbare, hinc ad omnes corporis partes liquor dictus derivaretur. Optandum autem eſſet, ut vera eſſet *Bilſii* experientia: Arcana ſua tantùm 20000. Florenis *Hollandicis* vendere voluit; ſed quia nemo fuit, qui tantum pretium ſolvere voluiſſet, Arcana ſua, quibus ſuam Anatomiam ſuperſtruxit, moriente illo interierunt, & cum eo ſepulta ſunt; adeoquè hujus rei veritas ex ipſo hoc modo non potuit acquiri. Sed hæc *Bilſii* opinio ſufficienter fuit rejecta, partim per ligaturas, quæ vaſis lymphaticis injectæ liquoris conteſti ſtagnationem inter hanc & corporis extremitates, non inter ligaturas & dictum centrum, evincunt; partim per valvulas vaſorum lacteorum: refutatam quoque videbitis præter alios Anatomicos, ab incomparabili Anatomico *IACOBO HENRICO PAULI in Anatom. Anatomiæ Bilſianæ, & à Ruyſch in Tractatu de Valvulis vaſorum lymphaticorum*.

Ex his, quid magis verum ſit, hariolari potiùs quàm ſtatuere, res omninò difficilis videtur: probabilior tamen videtur ſententia, chylum omnem ex inteſtinis in vaſa lactea exprimi, id quod αὐτοψία evincit, qua notũ, quartâ vel quintâ poſt paſtum horâ a vaſis lacteis turgidis & albicantibus hunc per meſenterii glandulas ſucceſſivè ad receptaculum lumbare (quod in homine non conſtituunt glandulæ lumbares Bartholinianæ) devehi, ibiquè cum lympha, ex inferioribus ramis adſcendente, & in dictum receptaculum confluente, permiſceri, dilui, & ſic ulteriùs, continuato pulſionis motu, per ductum thoracicum in venam axillarem ſiniſtram infundi, ibiquè cum lympha ex ſuperioribus ramis deſcendente, denuò permiſceri, tandemquè in cordis dextrum ventriculum cum ſanguine unà influere.

Omnia hæc vaſa valvulis copioſiſſimis inſtructa ſunt, quæ concavitate ſuâ glandulas prædictas reſpiciunt, adeoque nihil ab his ad inteſtina refluere permittunt.

An verò prætereà Chyli aliqua portio ad hepar quoque perveniat?

veniat? nondum ſufficienter probatum eſt; & an hic per ramulos quosdam lacteos eò delatos, an verò per Veterum venas meſaraicas fiat? valde adhuc dubium eſt. Veritatem hujus *DEUSINGIUS*, *HORNIUS*, & *SCHWAMMERDAMMIUS*, perſuadere Auditoribus conati ſunt, defendere autem non potuerunt: Nam Chyli aliquid per venas meſaraicas moveri nullo modo nullaque arte probari poteſt. Rationes omnes, quibus Chyli per venas meſaraicas motum probare conantur, nullius ſunt ponderis; falſum enim eſt, quod pennata juxta *HARVÆUM* vaſis lacteis careant: nec *HARVÆI* rationes de motu humoris nutritii per venam umbilicalem in fœtu alicujus conſequentiæ ſunt; cùm aliud ſit, venas ex parte ſolida hujusque poris, e.g. ſecundinâ, aliquid chyli cum ſanguine excipere, aliud ex inteſtinorum cavo ſine ſanguine; reliquæ verò rationes ab aliis prolatæ ejusdem farinæ ſunt, cum hujus motus aliquam ſaltem poſſibilitatem, non autem motum ipſum, probent, nec experimenta hujus ulla allegari poſſint. *Liquor Bilſii griſeus*, vitro fuſo ſimilis, in venis meſaraicis, nemini, licèt experientia ſæpius facta fuerit, niſi ſibi ipſi ſolùm apparuit. Dicit namque *Bilſius*, quod debeat fieri meſaraicarum arteriarum inſignis ligatura in animali vivo, poſt animal debeat conſui, cibari & dimitti, ſic neceſſariò fieri, ut propter eam ligaturam impediatur ſanguinis motus, & ſic ipſum eſſe abſorptum in inteſtinis, unde poſt binas horas inveniri in venis meſaraicis loco ſanguinis liquorem griſeum dulcem, qui ſpiſſeſcat, & colorem inſtar vitri fuſi repræſentet. Vidi bis tentatum *PARISIIS* in hoſpitio meo, & hîc *LIPSIÆ*, ſed vano ſucceſſu. Hoc igitur eſt aut falſum, aut requiritur quædam encheiriſis peculiaris, nemini præter *Bilſium* nota.

Ipſum *meſenterium* quod attinet, hoc in medio inteſtinorum collocatum & abſconditum quaſi eſt, quo velut vinculo illa non ſolùm invicem colligantur, ſed à ſpina quoque lumborum ſuſpenduntur. Eſt autem *meſenterium expanſio membranea, vaſis notabilibus, & copioſioribus glandulis, & pinguedine, intertexta, anguſtiore ſuâ parte* aut *centro*, quo *vaſorum truncos majores admittit, & emittit, vertebris lumborum alligata, circumferentiâ autem latiore & ferè circulari inteſtinis omnibus continuâ atque affixâ*.

Maxima ejus ſubſtantiæ pars membranacea eſt, & ex duabus quaſi laminis combinata deprehenditur, quibus, præter pinguedinem & vaſa, glandulæ interjectæ ſunt, quæ ex conglobatarum genere in homine & nonnullis aliis animalibus exiles ſatis ſunt, & divaricationi vaſorum numero incerto appoſitæ; in canibus autem ſimilibusque brutis majores, præprimis circa meſenterii centrum, obſervantur, earumque maxima *Pancreas Aſelli* appellatur.

Sunt, qui colorem & odorem croci, à brutis copioſiùs aſſumpti, in liquore poſt paſtum hauſto in venis meſaraicis ſentiri aſſerunt. Dicunt quidem, ſed non ſufficienter probant per experimenta, quod ſcilicet crocus tingat fœtum colore croceo; ſicut & in *Amato Luſitano* eſt exemplum tale, quod cuidam cani gravidæ datus fuerit crocus cum lacte, unde in ſectione canis inventi fuerint fœtus canini crocei: ſed hoc nil probat; nam omnes fœtus habent colorem flavum inſtar butyri flavi. Sunt, qui ex purgantibus propinatis liquorem ex venis meſaraicis hauſtum brevi poſt paſtum purgare dicunt, ſed neutrum ſufficienter conſtat. Moderni verò nonnulli, reſuſcitationi hepatis faventes, experimenta quædam de motu chyli ad hepar promere promiſerunt, quæ ipſa & adhuc expectamus. Si ergò & quædam Chyli portio eò deferatur, probabile eſt, eandem cum ſanguine permiſtam alterari, & rudimentum quoddam pro ſanguine ſimul accipere, adjuvante non parum bilis ſubtiliore & volatiliore portione ex veſicula in hepar expreſſa, qua chylus, hoc ſulphure rubicundo impregnatus, faciliùs in ſanguinem abeat.

Cæterùm aquoſiores aſſumptorum partes in primis quoque viis ex chylo ſecerni, & antequam hic cum ſanguine permiſceatur, immediatè ſeparari, potulentorum in bibonibus, ferè ut aſſumpta ſunt, ſub urinæ ſpecie excretio perſuadet, ut & diabetes, quo eodem colore, ſapore & odore, vinum rubellum e.g. loco urinæ excernitur; citus acidularũ tranſitus; aſſumptorum v.g. ſeminum aniſi & coriandri integrorum cum urinis cita excretio; color croceus ex comeſto croco, ſanguineus ex ſucco opuntiæ, fico nempè Indica, color luteus ex aſſumpto rhabarbaro, &c.: ſed per quas vias cita hæc excretio pertingat, obſcurum eſt. Probabile videtur, chylum copioſum, per vaſa lactea in meſenterio ad glandulas delatũ, ibi pati ſecretionẽ quandam utilis ab inutili aquoſa materie, & quod hæc poſteà ceu ſerũ chyli per vaſa ſui generis ad partes urinarias amandetur; hinc rectè urget *HELMONTIUS* dicendo: *Diſcite urinam potus ab urina cruoris ſecernere*; quaſi nempe illa in meſenterio a chylo, hæc in renibus à ſanguine, ſeparetur: de qua urina potus & chyli vid. *DEUSINGIUS in Diſſertat. de Alim. Depurat. pag.* 149., & *in Append. harum diſſertat. p.* 331. & 334. Conferatur ſimul, quoad mirabilia urinæ excreta *BARTHOLINUS Cent.* 1. *Hiſtor. Anatom.* 68, item *M. A. N. C. Ann.* 2. *Obſervat.* 3. *pag* 4. de nova via ſeri ad renes *Obſ.* 157. *pag.* 248., *Obſervat.* 168. *pag.* 266. 392., & experim. ligaturæ ureter. *pag.* 401.

Lac non generari ex ſanguine, *ſed ex ſucco paulò viliori & mitiori*, ſcilicèt *chylo*, vel materia chyloſa, probatum videbitis in *DEUSINGIO Diſſertat. de lacte*, item in *CHARLETON in Oeconom. Anim. Exercit.* 3. *de Galax. p.* 25. item in *THOMA CORNELIO CONSENTINO Progymnaſm.* 6., item in *SHNEIDERO l.* 3. *de Catarrhis cap.* 3. &c; & fœtum per os, item per placentam uterinam nutriri ſucco hujusmodi chyloſo, ex quo primitus ſimiliter ovum uterinum, conceptus materia, concrevit, videbitis in *Exercit. HARVÆI de Generat. Animalium*; item in *DEUSINGIO de Geneſi Microcoſmi*, item in *CLAUDII de la Courvée Tractatu de Nutrit. Fœtus in utero*. An autem hæ chyli portiones pro hujuſmodi liquoribus per vaſa lactea, vel alia his ſimilia, nondum tamen cognita, ad has partes deferantur? an verò ex chylo cum ſanguine permiſto nondum ſubacto, ſed adhuc crudo, & copioſo ſero diluto, ad has partes delato, in iis ſeparentur à reliquâ maſſâ? quæ modernorum plurimorum eſt ſententia, adhuc diſputatur. Prior ſententia facilior quidem, ſed ob incognitas adhuc vias minus certa: Poſterior eſt difficilior, ſed tamen probabilior videtur; reverà enim chylus cum ſanguine, ut undique per univerſum corpus rapitur, ita ante ejus aſſimilationem, quæ tardiùs ſubindè evenit, & lactis, & nutrimenti fœtus, ac partium ſolidarum ſpermaticarum, & genituræ ſeu ſeminis maſculini materia exiſtit, & mediantibus partibus glanduloſis ex chylo ſeparatus, lac, genituram, &c. conſtituit. Lac ergò eſt chylus, ſed ſanguine permiſtus; hinc facile conceditur, chylum mediante ſanguine moveri.

CAPUT IX.

DE

Chyli in Sanguinem Converſione, Sanguiniſque Fermentatione.

SUprà inſinuavi, ductas fuiſſe exequias hepati in ſanguificatione, & quod planè ſit dejectum ab officio ſanguinis parandi. Nam chylus lymphæ permiſtus in axillarem venam ſiniſtram per ductum chyliferum thoracicum infunditur, ibique cum ſanguine permiſcetur, ab eo reſolvitur, & ſubigitur, ejusque motu in cordis auriculam dextram, dextrumque cordis ventriculum, illabitur, ex quo ulteriùs derivatur per arteriam pulmonalem ſeu venam arterioſam in pulmones, ex his verò per venam pulmonalem ſeu arteriam venoſam in cordis ventriculum ſiniſtrum infunditur, ex hoc per arteriam magnam ſeu aortam per totum corpus, tam ſurſum quàm deorſum, ulteriùs movetur, ubique tamen reſorbetur per venarum ſurculos, qui omnes tandem in venam cavam deſinunt, ex qua omnis liquor dextro cordis ventriculo denuò infunditur.

Dum ita movetur Chylus cum ſanguine confuſus, in venis axillaribus ſenſim ſenſimque ſubigitur, ſucceſſivè permiſcetur, notabiliter mutatur, quæ mutatio ſpeciatim in aut circà cor abſolvi videtur, & *ſanguificatio* dicitur. In hoc negotio ſanguificationis cor, ipſique annexa vaſa, ſe habent tantùm purè paſſivè, non activè, & nihil quàm locum aut ſpatium his liquoribus pro motu & tranſitu meliori concedunt: eſt enim cor officina, in qua peragitur iſta tranſmutatio; eſt olla vel vas, in quo fit coctio; eſt inſtrumentum quaſi chymicum certo modo fabricatum, in quo fit iſta digeſtio, & inſignior mutatio. Eſt nempe *ſanguificatio actio non organica*, ſed *tantùm purè ſimilaris, conſiſtens in aſſimilatione chyli cum ſanguine*, hoc eſt, *ſanguificatio fit motu inteſtino ſeu fermentativo particularum*, in quo conſiſtit actio ſimilaris; non verò fit motu locali ſenſili, ad quem organiſatio partium requiritur, in quo conſiſtit actio organica, qualis eſt colatio ſeri per renes. Actio autem ſi-

milaris fit ſine tali conformatione mechanica, & fit per ſimplicem rei alicujus actionem in genere, in ſpecie fit per motum fermentativum. *Cor enim, cùm ſit muſculus, non eſt radix vitæ*: nam ipſum cor ſuum eſſe habet a ſanguine cordiali, & remedia cordialia ſunt figmenta anicularum, cùm ea ſint ſimplicia volatilia aromatica, quæ ſpirituum vigorem poſſunt conſervare & confortare. Ergò nec cor nec hepar ſanguinem facit, quia ſunt organum primariò effectivum, adeoque propriè nullum viſcus organorum ſanguificationis nomen meretur: vid. *HARVÆUS de Generat Animal. Exercit. 50. & 53.*, *GLYSSONIUS Anatom. Hepatis pag. 375.*, *CHARLETON Oeconom. Animal. Exercit. 4*, *CORNELIUS CONSENTINUS Progymnaſm. Phyſic. pag. 273.*, & *WEPFFERUS de Apoplex. pag. 75.* Hinc & ipſum cor, non ſecus ac reliquæ partes ac muſculi, ſuam vitalitatem, calorem, motum & activitatem, debet tantùm ſpiritibus & ſanguini, per ejus ventriculos circulato, & per vaſa coronaria, & ſangviferis & nervis, in ejus ſubſtantiam diſtributis: quibus deficientibus, & ipſum languet, & deficit; *adeò, ut nec ſyncope ſit cordis affectus*, ſed tantùm ſpirituum & maſſæ ſanguineæ, de quo vid. *CHARLETON l. a. p. 51.*, item ſpeciatim *GLYSSONIUS l. a. p. 13.*

Cor ergò non eſt parenchyma ſingulare diſtinctum ab aliis mollioribus partibus, uti Veteres ſtatuerunt; ſed nil aliud eſt quàm muſculus compoſitus, & muſculorum in modum movetur, conſtans fibris cochleatim contextis, & tanquam motus ſanguinis localis inſtrumentum in corporis noſtri machina hydraulica antliæ vicem gerit, inque eum finem formatum eſt, ut ſanguinem venis exceptum in arterias & inde in totum corpus, vibrante motu, tranſmittat, ita ut ejus actio ſimpliciter ſit ſanguinis ex venis in arterias tranſitio, quod ſufficienter per evolutionem Anatomicam demonſtravit LOWERUS *Tract.* eleganti *de Corde c. 1. § 3.*, & quæ ibi demonſtravit, optimè poſſunt demonſtrari in corde ovillo, quod magnum eſt: item SCHNEIDERUS *de Catarrhis* & NICOLAUS STENO *in Obſervat. Anatom. de Muſculis & Glandulis p. 29. & 30*, item *Myolog. Specimin. pag. 751.*, qui glaciem fregit; quanquam hæc ſententia, cor eſſe muſculum, ſit antiquiſſima, & reperiatur in HIPPOCRATIS *Scripto de Carnibus T 4.*

Duplici gaudet involucro, latiore ſeu externo, & interno ſeu illo, qui cordis ſubſtantiam arctiùs connectit, & pinguedinem ſibi intertextam habet. Illud pericardium vocatur, atque in eo humiditas quædam ut plurimum deprehenditur, in cujus uſu determinando Autores admodum variant; vix tamen opus videtur hac controverſiâ, cùm aqua illa circulationis ſanguinis turbatæ ſaltem effectus ſit, vel à morbis antecedentibus, vel à mortis anxietatibus, dependens.

Ipſi cordi vaſa inſerviunt, *arteriæ*, *venæ*, *nervi*, & *vaſa lymphatica*; quorum hæc *poſteriora* tàm à cordis ſubſtantia carnea, quàm à glandula inter auriculas quoque ſita, prodeunt, & cum ductu thoracico, vel immediatè vel mediantibus ejuſdem generis vaſis aliis communicant. *Arteriarum* ab aortæ principio, & antequam hæc pericardio elabatur, *promanantes duæ* ſunt, & truncis ſuis cordis baſin cingentes, à quibus multi ramuli quaſi perpendiculariter deſcendunt, & ejus corpus ad mucronem uſque tranſeunt. His jungitur vena ut plurimum ſimplex, rariùs duplex, quæ radicibus capillaribus ex tota cordis compage emergens, in ramulos perpendiculares pariter abit, ac à cono baſin cordis conſcendens ibi truncum majorem facit, hanc quoque circulariter ambit, unde coronariæ cum arteriis nomen gerit, & termino venæ cavæ implantatur, valvulis, regreſſum ſanguinis, impedientibus, munita. *Nervos* tandem *accipit* cor à ſexto, vel potiùs octavo ſeu vago pare, ſimulque ramos ſubſidiarios ab intercoſtali: quorum alii membranas vaſorum cordis majorum obducunt & ſubligant, hinc ſanguinis motum per hæc diverſimodè moderantur; hi verò cordis ſubſtantiam circà baſin ſubeunt, ac huic vim tendendi & movendi largiuntur.

Fibræ cordis carneæ, ductu potiſſimùm ſpirali conglomeratæ, cavitates duas ſeu ventriculos relinquunt, mediante quorum ſiniſtro jam dicta ſanguinis tranſvaſatio contingit. Ille enim ſiniſter propriè cor appellandus eſt, cujus appendix ſaltem eſt dexter ventriculus, ut ſtructura eorum cordiſque fabrica demonſtrant, adeoque *dexter ventriculus propter pulmones ſaltem fabricatus eſt* (ut hoc patet ex ſectionibus, ſi abſcindatur ſcil. conus cordis ſeu infimus ejus apex tranſverſim, ut pateant cavitates externæ) quo eodem rectiùs & commodiùs ab hoc in pulmones (pro ſubeunda maximè neceſſaria ad vitam alteratione ab aëre, & ad ſanguificationem perfectam diſpoſitione) fiat ſanguinis propulſio, & per hos ad ſiniſtrum ventriculum, ſeu ut primarium, promotio: unde *piſces & reliqua animalia, quibus pulmones deſunt, aut quæ per hos non reſpirant, dextro cordis ſinu carent*, unamque tantùm cavitatem in corde habent; è contra quæ pulmones obtinent, duplici etiam cordis ventriculo ſeu ſinu gaudent; ut in teſtudine unicus tantùm ſit cordis ſinus, etiamſi pulmones habeat. vid. *Acta Societ. Regiæ Anglic. pag. 323. & 380.* hinc etiam dexter ventriculus carne flaccidiore & parietibus mollioribus conſtat, ſiniſter carne craſſiore & parietibus ſpiſſioribus; eò quod hic toti corpori, & per conſequens membris etiam remotioribus, proſpiciat; ab illo verò tantùm ad & per proximam & laxiorem pulmonum ſubſtantiam magis trajiciatur, hinc tali partium robore non opus habeat.

Intrà hos ventriculos *columnæ carneæ* obſervantur, quas *lacertulas* alii vocant, quæque teretes è lateribus illorum prognatæ, obliquè ſurſum porriguntur, ita ut ex earum apicibus ſummis fibræ quædam tendinoſæ, valvulis tricuſpidalibus continuæ, protendantur; In utroque ſiquidem ventriculo duplex pelliculatum, quas valvas vocant, genus conſpicitur, quarum aliud *triangulare venis* præfixum, alterum *ſemilunare*, *in arteriarum* gratiam factum videtur, uti inferiùs pluribus patebit. Valvularum ergò tricuſpidalium gratiâ columnas illas erigi, inde probari poteſt, quod in animalibus, quæ valvulis illis deſtituuntur, verb. gr. canibus, ſerpentibus, &c. hæ quoque deficiant, & pro numero illarum pellicularum diverſo, horum quoq; numerus variet, ita ut etiam earum in dextro ventriculo plures, ac in ſiniſtro, deprehendantur. Scilicèt, dum in cordis ſyſtole hujus mucro baſi adducitur, columnæ illæ ſimul elevatæ fibras ſuas tendinoſas, velut lora laxata, remittunt; unde valvulæ, quarum extremitatibus hæ colligantur, laxiùs pendentes à ſanguine commoto, quaſi vela vento impleta, ſimul ſurſum propelluntur, adeoque oſtia venoſa occluduntur; in diaſtole verò cordis, quia conus hic à baſi recedit, monticuli illi ſimul deprimuntur, unde fit, ut valvulis, mediantibus illarum fibris tendinoſis, retractis eadem orificia venoſa recludantur.

Tranſmutationem chyli in ſanguinem fieri per elixationem à calore cordis innato, *Veterum fuit hypotheſis*; cum qua modernorum quorundam congruit ſententia, ſanguinem repetito curſu ad cor delatum à flammula vitali, ſeu biolychnio, in ejus ſiniſtro ſinu flagrante, rarefieri, incaleſcere, & quaſi accendi, & ita chylum permiſtum ſimul attenuari, reſolvi, ſubigi & alterari, & ita in ſanguinem mutari. Sed cum actio univoca caloris inſufficiens ſit tantæ mutationi (movere enim, attenuare, &c. non ſunt univoca, quæ non quadrant actioni ſingulari in corpore) hæcque ſententia fundata ſit in doctrina calidi innati, & flammula cordis vitali, quod utrumque falſum, & ex ſuprà dictis de Principio vitali per ſe corruat; *illorum videtur probabilior ſententia, qui eandem per fermentationem fieri tradiderunt*, de qua etiam ferè non ampliùs dubitatur: vid. KERGERUS *Tract. de Fermentat. pag. 206. & ſeq.*, WILLISIUS *de Febribus cap. 1. & 2.*, item DEUSINGIUS *Diſquiſit. de Nutrim. Animal. Elabor. c. de Sanguificatione.* Alii vaſis, & in ſpecie venis, vim ſanguificandi ineſſe credunt, quibus pariter ſatisfacit GLYSSONIUS *Anatom. hepatis pag. 389.* & CHARLETON *Oeconom. Animal. p. 49.*

Cæterum dubium occurrit an ſanguis ſolus in ſe habeat vim fermentando aſſimilandi chylum, quatenùs ſpiritu vitali impregnatus eſt, & fermentativis particulis, in ſpecie ſalinis & oleoſis volatilibus, copioſè turget, cum quibus chylus, beneficio continui motus & agitationis maſſæ ſanguineæ per vaſa & viſcera delatus, per minima miſceatur, ſubigatur & uniatur, donec perfectè tranſmutetur & ſucceſſivè aſſimiletur, eâ ratione, atque muſtum fermentans aut vino confuſum fermentando in ſpiritum vini abit, aut ſpiritus vini in aceto aceſcit; cujus opinionis ſunt CHARLETON *in Oeconom. Anim. Exercit. 4. p. 53* item GLYSONIUS *in Anat. hepatis c. 15.*, NEEDHAM *de formato fœtu c. 13. de Bioychnio*, LOWERUS *de Corde*, & ENTIUS *de Circulat. ſanguinis*. An verò in ſiniſtro cordis ſinu aliquod ſit principium hujus tranſmutationis primariò effectivum, hoc eſt, *certum quoddam fermentum ſpirituoſum*, a quo ſanguis per venas effluens de novo quaſi vivificetur, & chylus ſimul alteretur, donec ſucceſſivè in ſanguinem abeat, & hic in ſpiritus volatiliſetur, alibi videbimus. Hujus ſententiæ Patroni ſunt BACKIUS *Tractatu de Corde*, HELMONTIUS *ſubinde in ſuis ſcriptis*, *ſpeciatim in Tractat. Spiritus vitalis*, *Blas Humanum*,

manum, *item Sextuplex Digeſtio*, & WILLISIVS *Tractatu de Fermentat. & Febribus*: quo etiam facit ſententia CHARLETONIS, item GLYSSONII *locis ſupra citatis*.

Cum priori opinione congruit ferè SYLVII ſententia In *Diſſertat. 3. de Sanguificatione*; ſuper quam totam ſuam Praxin ſuperſtruxit, qui ex lympha acidula, cum ſanguine per venas axillares deſcendente, & ex bile cum ſanguine ex hepate per truncum venæ cavæ adſcendente, talem, ob contrarietatem acidi ex lympha cum ſale urinoſo ex bile, in cordis ſinubus efferveſcentiam oriri vult, qua ſanguis non tantummodo incaleſcat, accendatur & ſpirituaſcat, ſed Chylus etiam ſimul in ſanguinem tranſmutetur. Hæc autem hypotheſis plurimis premitur difficultatibus: Nam

1. Iſte bilis motus per hepar cum ſanguine ſurſum omninò eſt incertus & dubius: taceo experimẽta MALPIGHII, quæ hanc ſententiam deſtruunt.
. Lympha non eſt adeo inſigniter acida, nec ſanguis adſcendens adeò bilioſus, ut exinde tam vehemens tamquè celeris fieri poſſit efferueſcentia; ſunt enim bilis & lympha, non ſecus ac reliqui naturales ſucci, in corpore noſtro naturaliter conſtituto temperatæ & blandæ: Ad talem autem efferveſcentiam inſignis acrimonia requiritur; imprimis ſi bilis & lympha
4. Cum copioſo ſanguine miſceantur, qui liquor omninò eſt mitis, & illorum ſuccorum ſuppoſitam acrimoniam non leviter mitigabit.

Potius igitur Recentiores quidam ſanguinis Fermentationem, & per eam Chyli Transmutationem, à principio quodam fermentativo, in ſiniſtro cordis ſinu ſtabulante, originaliter deducere malunt, quod probare conantur à prima ſanguinis in fœtu origine, quod ex puncto ſaliente, id eſt, ſiniſtri cordis ventriculi inchoamento, primitus productum, tanquam ex ſuo fonte ſcaturiens, & per orbem iſtunc repetens, ſuâ purpurâ demum conſpiciendum præbeat: quod fermentum, ſub generationis primordiis in puncto ſaliente enatum, poſtmodum in corde a ſanguine jugiter influente & ſpirituaſcente conſervetur & reſtauretur, donec effœtum & ſenſim deficiens ab opere deſiſtat, & ſanguificationis, ſimulque vitalitatis, circulum terminet; hocque eſſe naturæ ſalino-volatilis, à quo ſanguis fermentativo contactu exaltetur in ſpiritum vitalem volatilem HELMONTIVS ſtatuit.

Verùm fermentum peculiare non eſſe in corde, ex eo probabile fit; quia

1. Nudè & ſimpliciter tantùm aſſeritur, nullâ verò vel probabili ratione adſtruitur.
2. Alterationes iſtæ, quas ſanguis in præcordiis videtur pati ex aëris inſpirati activitate & permiſtione, perſpicuè magis explicari poterunt; id quod & experimento LOWERI pateſcit. Vid. LOWERVS *Tractatu de Corde in vindic. contra Mearam p. 174. &c.*; dum ſanguis in vena pulmonali idem cum ſanguine, ex ſiniſtro cordis ventriculo in arteriam magnam tranſeunte, obſervatur: Et ſanè iſta de peculiari ſanguinem alterante fermento, hypotheſis enata videtur primitus ex eo, quod non ſatis ad vim aëris inſpirati, & inde ſanguini inductam alterationem, reſpexerint.
3. Brevis iſta mora ſanguinis in corde non videtur congrua alterationi à fermento inducendæ.
4. Origo, natura, & operandi modus illius fermenti penitus incognita ſunt; unde perindè eſſe videtur, ſive neſcire nos ſanguificationis efficiens & modum dicamus, ſive à fermento peculiari eum fieri, diſſeramus.

Interim dum aſſeritur, fermentum hoc nihil aliud eſſe, quàm ſpiritum vitalem in prima ſeminali materia hoſpitantem, & incubationis calore excitatum, imò in puncto ſaliente ſe manifeſtantem; à quo, ut primitus ſanguis elaboratur pro ſucco totum corpus conſervaturo, ita ab eodem poſtmodum per totum vitæ curſum idem opus continuari, &c., hoc ſenſu CHARLETON & GLYSSONIUS *loc. ſupr. citat.* ſpiritum vitalem in ſanguine principium hujus effectivum conſtituentes, conciliari poſſunt.

Probabilius ergò videtur, ſanguinem ipſum, vitali ſpiritu impregnatum Chylum in ſanguinem mutare per motum fermentationis; in qua ſpiritus vitalis, ratione virtutis imprimis elaſticæ, ferè primarii *agentis obtinet vices*, qui & ipſe non ſolùm primitus in conceptione ſanguinem ex apta materia per ſimilem motum emergere facit, ſed etiam fluiditatem ſanguinis continuam conſervat. *Aër inſpiratus eſt quaſi fermentum*, aut ſaltem adjuvans neceſſarium externum, & dictum motum fermentativum, ſanguinem attenuando & imprimis pingues ejus particulas diſſolvendo, continuò reſtaurans & ita conſervans. *Luſtramenta*, mediantibus quibus fermentativus motus imprimis continuatur, ſunt *Acidum & Vrinoſum volatilia*, à pingui temperata: Nam

1. Dum in continuo motu fermentativo exiſtit, & præſertim ab aëre inſpirato, novo impetu ad fermentationem inſtruitur, materiam ſibi in radice ſimilem facillimè fermentativam ſub actione aſſimilabit, ſive in ſui materiam tranſmutabit, inſtar vini infuſum ſucceſſivè muſtum aſſimilantis.
2. Chylus ipſe fermentativus, & adhuc quaſi muſtaceus eſt, partim à fermentatione ex acido ſtomachi ſuſcepta, partim à bile permiſta, inde facilè fermentando alterabitur ulteriùs, & à bile prædiſpoſitus in rubedinem exaltabitur; adeò, ut quælibet ſuccorum in corpore fermentationes ſint ſaltem continuationes fermentationis ſtomacho inchoatæ.
3. Chylus pedetentim ſub crebrioribus circulationibus, & ita per continuatam cum ſanguine ſubactionem, tandem facillimè in ſanguinem abit; id quod perſvadet, ſucceſſivè eum à ſanguine ſubigi & alterari.

Pro meliori declaratione conſideranda *prima ſanguinis generatio in fœtu*, quæ abſolvitur ab aura ſeminali, ſeu ſpiritu genitalis maris cum ſpiritu genitali fœminæ in ovo juncto, qui uti primitus totum conceptum ſeu ovum fœcundat, & in eodem generationem & formationem partium quarumcunque abſolvit per motum, quem rudimento fœtus communicat, ita ab hoc ipſo ſpiritu, calore & fotu incubantis gallinæ excitato & adjuto, etiam hujus medio ſanguinem primò ſuo modo produci, poſſibile eſt: ita ut hic ſpiritus, dum in puncto ſaliente primò ſe manifeſtat, particulas minimas liquoris ſeminalis ſeu colliquamenti in & circà præfatum punctum ſaliens agitat & in circuium movet, eaſdem ſucceſſivo motu, accedente ambiente calore, attenuat, aliqualem fermentationem excitat, & ita alterat, ut repetitis circuitibus ex propriæ texturæ materialis ratione & aptitudine ſponte quaſi in talem liquorem rubicundum abeant, qui in tenui membranula, totum colliquamentum ambiente, primò apparens, qui ſanguinem primogeneum conſtituit, quique poſtmodum novæ materiæ prædiſpoſitæ appulſu, & repetito per cor aut ejus rudimentum tranſitu, & continuatâ agitatione minimorum fermentativa ab iſto ſpiritu vitali ex dicta materia continuò ſe multiplicante, ulteriùs augmentetur ad perfecti uſque fœtus excluſionem; quâ factâ ultimum ſui complementum & debitam perfectionem, accedente imprimis aëre in pulmones inſpirato, demum conſequitur, cujus medio & attenuatur & volatiliſatur, inſigniterque ſpirituaſcit Chylus, propter ſalino-ſulphuream mixturam maſſa ſanguinea incaleſcit, & vitali quaſi calore incenditur. Conferatur CHARLETON *in Oeconom. Animal. Diſſertat. 3. de ſanguific.*, & GLYSSONIUS *in Anat. Hepatis*; ſcilicèt à ſpiritu ſeminali galli albumen ovi, quod Chyli loco eſt, incipit fermentari: ob id namque toties per cor tranſit omnis ſanguis, ut

1. Languidus & effœtus, ſpiritibuſque depauperatus, denuò exſuſcitetur.
2. Ob id Chylus tàm longo tramite ex Inteſtinis per longitudinem dorſi per ductum thoracicum ad claviculas uſque aſcendit, ſanguini permiſcendus, ut eò propiori viâ per cordis dextrum ventriculum ad pulmones deferatur, ubi leviter anteà cum ſanguine ex vena ſubclavia ad dextrum cordis ventriculum fuerit permiſtus, ſubactus, & ita quodammodo præparatus.

Tranſmutatio ergò Chyli in ſanguinem, & ſanguinis renovata fermentatio, fiunt hoc modo: Chylus ſanguini permiſtus in vena ſubclavia ſeu axillari ſiniſtra, ibique cum copioſo ad cavæ truncũ properante ſanguine, blandè adhuc fermentante, confunditur, ab eo attenuatur, ſolvitur & ſubigitur, & cum eo copioſè ex utroque cavæ trunco ad cordis defertur ventriculum dextrum, in quo ex inferioribus & ſuperioribus vaſis concurrens, nil prætereà alteratus in pulmones expellitur: In his tota maſſa ſanguinea ex aëre inſpirato, hujus ſale ſeu ſpiritu nitro-aereo (de quo vid. MAIOW *de ſale nitri & ſpiritu nitro-aëreo*) penetralia ejus ſubeunte, & mixti texturam ſalino oleoſam ſeu ſulphuream diſſolvente, arcta compagem ſanguinis laxante, inſigniter ex illius vi elaſtica rareſcit, novoq; quaſi fermento inſpirato, tota ejus in pulmonibus præſens materia turgeſcit, inflatur, & inteſtiorem concipit fermentationẽ, quatenus par-

ticulæ ejus maſſam conſtituentes, imprimis aciuæ & urinoſæ, motu inteſtino inſigniter aucto, agitantur mutuò & commoventur: imprimis particulis ſulphureis ſeu oleoſis (ſub quorum tegmine non tantum occultæ latent acidæ, ſed etiam temperantur alcalinę particulæ) ab aëris ſale diſſolutis & rarefactis, acidæ & urinoſæ particulæ ſui juris factę in ſe invicem concitatiùs agere, mutuiſque concurſibus ſe ſubigere, & iſto concitatiori motu cum particulis oleoſis unà permiſtis, adjuvante ſpiritu nitri-aëreo, inſignem incaleſcentiam toti maſſæ conciliare ſolent, & propter ſalium volatilium cum ſulphureis particulis certam texturam rubeſcere incipiunt: Has tamen intermiſtæ partes aquoſæ temperāt & coërcent, ut ęquabili nec nimis impetuoſâ effervelcentiâ agitentur & incaleſcant. Sanguinem eſſe ſalſum, adeoque de acido & urinoſo volatilibus, ceu inſtrumentis naturæ fermentativis, inſtructum eſſe, vid. TACHENIUS *Hippocr. Chymico*. Hæ ipſæ ſanguinis in pulmonibus inchoatæ alterationes continuantur, dum ſanguis in ſiniſtrum cordis promovetur ventriculum, exque eo per arteriam magnam in univerſum corpus derivatur; quamdiu nempè ab aëre ſuſcepta alteratio perſiſtit in eodem, unde & ſanguinis perfectio & redintegratio, & conſequenter hominis vita dependet. Chyloſæ autem portiones unà cum ſanguine permixtę ſub iſto fermentationis motu ulteriùs attenuantur, ſubiguntur, intimè particulis ſanguineis homogeneis, pingues pinguibus, ſalinæ ſalinis, &c. permiſcentur, & ſimul in textura ſua ita alterantur, ut & ipſæ tandem, ſed ſucceſſivè, ſanguini perfectè aſſimilentur.

Hæc dum ita fiunt, ſanguinis venoſi color obſcurus & ferè nigricans exaltatur, & in Tincturam eleganter coccineam intenditur ab aere inſpirato, rarefaciente & attenuāte ſanguinem, ut *experimento Lowveriano* patet, præſertim ab ejus ſale nitri-aëreo: ſiquidem & aliàs conſtat, quod nitri ſolutio ſanguini recenter permiſta elegantiſſimam Tincturam coccineam ipſi conciliet. *Rubedo ſanguinis* ipſa materialiter *ex ſalium volatilium cum ſulphureis ſeu oleoſis particulis intima penetratione & exacta ſubactione originem trahit*: quâ ratione ſalia volatilia, & ſpiritus animalium urinoſi, etiam limpidiſſima, tractu temporis tamen rubicundum colorem acquirunt, idque eò magis, ſi cum ſpiritibus ſulphureis, v. g. ſpiritu vini, rectificata & digeſta fuerint, non ſecus ac alcalia tam fixa quam volatilia, dū in ſulphura mineralia agunt, rubedinem exhibēt: vid. DAVID von der BECHE *Exper. circa rer. natural. principia*. Nam ſalia volatilia cum oleis deſtillatis dant colorem rubrum: vid WEDELIUS *de ſale volat. plantarum p.* 1. *c.* 3. Ipſe autē Chylus jam de ſulphure ſeu oleo bilis participat, adeoq; prędiſpoſitus jam eſt, ut ſubactus cum ſanguine ex particularum ſalinarum cum his ſulphureis concurſu & nexu eò promptiùs ruborem induat; nam bilis ratione Chylus faciliùs ſanguini unitur, promptiusq; ab eodem ſubigitur: ſiquidem ejuſdem tranſmutatio in ſanguine multùm facilitatur: vid. MOEBIUS *in Inſtit. c.* 11. *p.* 53., item *in Fundam. c.* 12. *p.* 253., WILLISIUS *de Febribus c.* 1., HELMONTIUS *c.* 3. *de Lith.* § 5, SENNERTUS *de conſenſu & diſſenſu Chymicor. c. Ariſtot. p.* 166., BOYLE *in Tentamin. Phyſiol. p.* 80., GLYSSONIUS *in Anatom. Hepatis p.* 365., & CHARLETON *in Oeconom. anim. diſſert.* 3. *de ſanguine. p.* 62. Ex harum ergò partium certa, facilè tamen diſſolubili miſcela, exſurgit tandem hicce *liquor ſalinus volatilis oleoſus*, *quem ſanguinem appellamus*, qui ex corde, hujus contractione promotus, in arterias abit, ebullit, indeque per totum corpus diſtribuitur, tandem ad pulmones rediens, ſimili modo noviter impręgnandus & diſtribuendus.

Hoc modo continuatur quidem in ſanguine vitæ ſcena, ſemel in formatione corporis incepta; dum enim hæc fiunt cum ſanguine, partes ejus tenuiores & ſubtiliores ſalino-volatiles oleoſæ, ceu quinta quædam eſſentia, à craſſiorum liberatę compedibus ſe extricant, magiſque adjumento ſulphuris volatiliſantur & attenuantur, ac vitaliter illuminantur, & ita in veros abeunt *ſpiritus vitales*, cum ſanguine, ceu nobilior ejus pars, in univerſum corpus diſtribuendos. Eſt enim ſpiritus vitalis ſalinus, ideoque balſamicus, & cuſtos à corruptione, eſtque ſanguis à fermento cordis (rectiùs ab aëre inſpirato) reſolutus in auram ſalſam & illuminatam: vid. HELMONT. *Tr. Spiritus vitæ it. Aura vitalis*.

Cæterùm hæc tam ſanguinis fermentatio, quàm chyli tranſmutatio, ut ritè perficiatur, à *debita ipſius ſanguinis & chyli craſi* & conſtitutione plurimum dependet; hâc enim vitiatâ & vitiatur ſanguinis fermentatio, & Chyli legitima aſſimilatio. *Craſeos hujus nomine nil aliud, quàm textura mutua particularum*, imprimis *ſalinarum cum oleoſis*, *maſſam ſanguineam componentium*, *intelligitur*, quarum *naturalis unico & cohæſio* talem liquorem determinatum conſtituit, ita quidem ut ſulphur ſeu ſal, ceu vinculum miſtionis, ſalia verò ceu agentia primaria conſideranda veniant; ſicut particulæ variæ, quæ vini conſtituunt liquorem, tali texturâ ſunt unitæ, ut *exinde liquor pro craſeos conſtitutione oriatur*. Nam quod Veteres dixerunt *Temperamentum* ſeu *qualitatem*, quæ reſultet ex qualitatibus elementorum miſta componentium, hoc moderni *texturam particularum* in compoſitione corporum, indeque reſultantes diverſas proprietates, *craſeos ſeu conſtitutionis* nomine appellant.

Sanguinis quod attinet *craſin*, ex ſemine primitus natam, ſi ejus liquor ſi ritè coctus & volatiliſatus, & inſtar vini generoſi ad maturitatem evectus, tunc debito modo fermenteſcit, & ſpiritualcit in præcordiis, & æquabilem blandumque calorem per totum corpus diffundit; ſin verò ex vitiata ejus craſi vitioſè fermentet, varii morbi, ſpeciatim quodvis febrium genus mox corpus affligunt. *Dependet* hæc *ſanguinis craſis* & conſtitutio imprimis a duplici illo *ſale*, *urinoſo & acido*, volatilibus, quæ legitimè proportionata, & aliis particulis intermiſta, & oleoſis temperata, æquabilem & blandam conſervant fermentationem; ſin verò vel unum excedat activitatem alterius, vel unum aut ambo ſint vitioſè depravata, læditur periculoſè ſanguinis fermentatio, unde multi morbi: Vrinoſo enim ſale excedente maſſa ſanguinea diſſolvitur & fatiſcit, hinc defectu ſpiritualcentiæ vires reſolvuntur; Acido verò excedente, quod ſæpiùs fit, eadem coagulatur & grumeſcit, & non ritè ſpiritualcit, & tardè fermentatur & circulatur; Sin depraventur, quod innumeris poteſt fieri modis, ut peregrinos acquirant ſapores, depravatur etiam vitalis illa fermentatio, unde ſcorbutus, cachexię virginum & maſculorum, Anaſarcæ, lues Venerea, malum hypochondriacum, &c.

Præſentia autem ſalium horum in ſanguine confirmatur non ſaltem per ſanguinis excreta, v. g. urinam, ſudorem, inſenſibilem tranſpirationem, &c. quæ omnia ſalſo, adeoque ex acido & urinoſo compoſito ſapore, prædita ſunt, ſed etiam Chymia demonſtrabit, illi multum ineſſe ſalis volatilis, quantitatem notabilem ſulphuris ſeu olei, multum phlegmatis, & tantillum terræ. Salis volatilis præſentiam copioſiſſimā teſtatur ipſa ſanguinis, addito ſale fixo, inſtar ſalis ammoniaci, & alio modo inſtituta deſtillatio, in qua illud partim ſub forma ſalis vaſis recipientis parietibus adhæreſcit, partim ſub forma liquoris ſalini, quem ſpiritum vocant, in fundo illius colligitur: Conferatur TACHENIUS *in Hippocr. Chymico cap.* 12. Nec aliter fieri poteſt, quin ex acido ſtomachi maniſeſtiſſimo cum alimentis aſſumptis, multum alcali volatile poſſidentibus, emergat chylus plus minus ſalſus, & conſequenter ſanguis ipſe exinde ſalſus generetur, h. e. ex acido & urinoſo compoſitus, ſufficienti oleo temperatus. Quoad ſulphur, hoc ex eodem ſanguine poſt ſalis volatilis eductionem igne intenſiore propellitur, & ſub oleo nigricante latet; Terra verò in capite mortuo deliteſcit.

Craſis ſanguinis eſt vel *primogenea*, vel *adventitia*: *illa* à principiis ſeminalibus dependet, quę per adventitiam rationem uſus varii, tam rerum naturalium quàm nonnaturalium, diverſimodè ſubinde alteratur, utut de prima ſeminali craſi ſemper plus minus retineat: ſic v. g ſanguis, qui eſt juvenis & ſenis, in eodem ſubjecto multùm variant propter 6. res nonnaturales, &c. tamen mores juvenum ſuo modo adhuc obſervantur in iiſdem ſenibus, quod mores ſequantur ſanguinis craſin, & inde natam corporis temperiem. Illuſtrari poteſt per mutationes, quæ in vino Rhenano & Hiſpanico, item Gallico invicem collatis obſervabiles ſunt, in quibus de eſſentiali craſi ſeu ſeminali ſemper plus minus ſupereſt, utut per adventitias alterationes in craſi adventitia multùm variare ſoleant.

Hæc verò ſanguinis diſpoſitio, præter 6. res non-naturales, dependet imprimis à chylo, prout hic à primis viis ipſi tranſmittitur, qui naturaliter ſalinus volatilis debitâ bilis pro ſanguificatione Tincturâ impræg natus eſſe debet; ſanguinem enim alterat aut conſervat, partim ratione ſuæ texturę materialis, partim ratione impetus fermētativi in chylo plus minus adhuc ſuperſtitis. Quod ſi ſit nō ritè digeſtus, ſed vel crudus, acidus & viſcidus, non ritè fermentabitur cū ſanguine, ſed in liquamen crudū & viſcidum abit, indeque ſanguinis iſta corruptio, quæ acido abundante aut vitioſo oritur, unde morbi chronici ut plurimū emergunt: vel ſi crudus & nidoroſus ſit, dū corrūpitur à ventriculo, in quoddā liquamē flavū ex dulci amaricans & nauſeoſū abit, &c. ūde

corruptâ maſſâ ſanguineâ depravatæ iſtæ exſurgunt fermentationes, quæ vulgò à bile, propriè à ſale volatili oleoſo vitiato, originem ducunt; id quod tamen minus vero conſonum videtur: quò febres acutæ etiam ſpectant. Viſcera equidem reliqua, lien, hepar, teſtes, in utroque ſexu tribuunt ſuam quoque partem pro ſanguinis ſtatu, aut naturali aut præternaturali; ſed horum ſucci ut plurimum à ſanguine vel chylo corrupto primitus ſunt depravati, unde in praxi ad iſtos duos liquores in corporis regimine principaliores potiſſimum reſpiciendum eſt.

Cæterum chylus unicô per pulmones, cor & reliquum corpus circuitu, in ſanguinem abire nequit, propter brevem, quam ibi nectit, moram; cùm vix ſufficiens ſit ad tantam tranſmutationem, quæ non eſt momentanea & repentina; ſed neceſſe eſt, ut ſucceſſivis & repetitis per cor & pulmones circuitibus id fiat, donec chylus ſucceſſivè abeat in ſanguinem. Sanguis verò ſæpiſſimè deprehenditur chyloſus, & ex quamplurimis ſubjectis, etiam ſaniſſimis, venâ ſectâ extrahitur ſanguis albicans; hinc evenit, quod ſi cani ſaginato poſt tres, quatuor vel quinque horas à paſtu ſanguis detrahatur, hic refrigeratus chyli lacteſcentis ingentem copiam, coagulato cruori ſupernatantem, exhibeat: ſin verò jejunum animal, aut plures horas impaſtum, ſimili modo tractaretur, nihil chyli in cruore apparet, ſed ſerum nudum aquoſum ſupernatabit, quod tamē levi igne coagulatum dare ſolet gelatinā lacteam, nunc copioſiorē, nunc minus copioſam, prout plus vel minus chyli in partium nutritione & ſanguinis aſſimilatione fuerit abſumptum, de quo vid. BARBATUS *de Sero & Sanguine*, LOWERUS *in Tr. Vindic. Williſ. p.*44. item *in Tr. de Corde p.*227 & 229. Pertinet huc gelatina iſta albicans, quæ venæ ſectione emiſſo ſanguini humano non rarò ſupernatat, & vulgò pituita vocari ſolet, reverà tamen chylus eſt, nondum perfectè aſſimilatus, ut ſtatuit *Dn. van Horne, teſte* PLEMPIO *in Fundament. Medic. 2. Sect 5. cap.*1., videatur etiam HARVÆUS *de Gener. Animal Exercit.*52.; unde & tot proſtant obſervationes ſanguinis albi inſtar lactis ex vena ſecta emiſſi, etiam in ſanis hominibus, ob chylum ſcilicet nondum ritè tranſmutatum: Vid. RHODIUS *in Centur.* 1. *Obſerv.* 36., item *Cent.* 3. *Obſerv.* 32., SCHENCKIUS *in Obſerv. l.* 3. *p.*418., BARTHOLINUS *Cent.* 1. *Hiſtor. Anatom. & in Hiſtor. Lactear. Thoracic. cap.*3, BORELLUS *in Cent.* 1. *Obſerv.*25., GRAEFF. *de Organ. Virorum Generat. inſervient. p.*84., MAJOR *in Diſſert. de Lacte Argent. c.*10. *§.*12., SCHNEIDERUS *l.* 3. *de Catarrhis p.*101. in ſpecie hoc urget; MOLLENBROCK *de Arthrit. vaga c.*8. *p.*50., WILLISIUS *de Febrib. cap.*1., OLDENBURGIUS *in Act. Anglican. Tom.* 1. *num.* 6. *§.*4. & 10. *p.*110. & 117. & *num* 8. *§.*8 *p.*129., M.A.N.C. *Ann.* 1. *Obſerv.* 28. *p.*96. & *Obſ.*132 *p.* 294. & *Ann.* 2. *Obſ.*218. *An.* 3. *Obſerv.*123., ANDREAS LAURENT. *l.* 1. *Anat. Quæſt.* 10., *Ephemer. Gallic. Tom.* 3., PETRUS à CASTRO *in Obſ. Manuſcript. §.* 6. ſimilem caſum narrat. *Puerulo*, inquit, *cui ſanguis ex ſalvatella extractus, per duplicem tertianam continuam cum copia pituitæ & rudimento cachexiæ, exivit ita glutinoſum phlegma, ut aquam calidam in catino figulino cogeret, quæ nec ex inclinato effunderetur, nullo ſanguinis apparente, nec alterius, præter pituitoſi ſucci, coacti inſtar cerebri vervecum.* Lac pridie hauſtum per venæ ſectionē in cubito cum ſanguine effluxiſſe in puella notat BARTHOLINUS *in Cent.* 1. *Hiſtor. Anatomic.* 17.: id quod in viro plethorico obſervatum refert SCHENCKIUS *in Obſerv. citato loco.* Imò ipſæ ſanguinis fibræ, rubicundæ apparentes, reverà albicant, & chyli videntur proles: ſanguini enim fibras inexiſtere, à quibus conſiſtentia ejus & vis coagulationis dependeat, ita, ut iis deficientibus aut demptis, hic difficulter aut planè non coaguletur, præter Veteres, plurimi Neotericorum crediderunt; taleſque fibras ſe videre putarunt, dum à lanionibus à ſanguine porci aliorumque animalium mactatorum agitato vaſa quædam reticulata, inſtar lanæ carptæ, vaſis fundo & lateribus adhæreſcentia, ſeparantur. Sed *fictæ ſunt hæ ſanguini fibræ, utpote quæ in maſſa ſanguinea formaliter nunquam deprehenduntur*, & nihil aliud ſunt, quàm portiones ſanguini reliquo nondum aſſimilatæ, & beneficio caloris externi, v.g. ab agitatione, aut ab aqua calida ſeparatæ: Conf. CNOFFELIUS *in M. M. Febrium Epidem. pag.*55. Pro vario ergò uſu & habitudine 6. rerum non-naturalium, prout hæ ipſæ ſanguinis fermentationem vel intenſiorem vel remiſſiorem reddunt, ita etiam chyli ſanguini aſſimilatio nunc celerior, nunc tardior, erit.

Sicut ergo naturæ imitatrix Chymia ſæpiùs repetitis digeſtionibus & circulationibus ſuum opus tandem perficit; ita & natura per crebriores circulationes chylum tandem ſanguificat. Variatio tamen hìc obſervanda non minor, quam in chylificatione:

1. Ratione ætatis.
2. Ratione ipſius in ſanguine fermentationis; quæ nunc vehementior, ut in juvenibus & naturaliter conſtitutis; nunc debilior, ut in ſenibus, vel morbo diuturno laborantibus.
3. Ratione generis vitæ: qui laborant, citiùs; qui ſedent, tardiùs ſangvificant.
4. Ratione temporis anni: Vere & æſtate celerior; Autumno & hyeme tardior eſt ſangvificatio.
5. Ratione ipſius chyli; qui prout laudabiliùs vel minus erit conſtitutus, v.g. nunc magis ſalſus volatilis, nunc minus, & vel viſcidus vel acidus, vel non ritè volatiliſatus &c., etiam celeriùs vel tardiùs in ſanguinem abit.
6. Accedunt animi affectus ſeu pathemata, quæ variè ut agitant maſſam ſanguineam, ita & fermentationem ejus, hinc chyli tranſmutationem vel tardant, vel accelerant.

Maſſa ergo ſanguinea pro vegetatione corporis, & ſuſtentatione partium ſanguinearum, & ſpermaticarum, per vaſa rapta tam chylo conſtat, quam ſanguine propriè ſic dicto, qui ex illo, nempe chylo, reſtauratur & conſervatur pro continua ſpirituum generatione, &c. Quorum commune vehiculum eſt latex aquoſus, ita ut plus vel minus participet de chylo. Ex chylo ergò in ſe homogeneo & univoco, univocâ fermentationis actione, *quid aliud, quàm homogeneus* liquor, *ſanguis* dictus, *generabitur*? Falſum ergo eſt, ex 4 humoribus omninò inter ſe differentibus, ſanguine propriè ſic dicto, pituita, bile, & melancholia, quibus alii ſerum, tanquam commune vehiculum, addiderunt, 4 Elementis, & his ſuperſtructis 4. qualitatibus primis, & 4. temperamentis analogis, conſtare ſanguinem, ut *Galenici* dicunt; & horum exiſtentiam actualem in corpore ratione & experientiâ comprobare conantur, dum liquorem flaveſcentem pro bile, obſcurum verò & tenebricoſum in fundo, pro Melancholia habent: Vid. SPIGELIUS *Diſquiſ. Corporis Humani l.* 5. *c.*10., & MEARA *contra Williſ. cap.* 6. Nam & differentes iſtæ partes, in quas ſeparatur maſſa ſanguinea, venæ ſectione emiſſa, poſt ſui coagulationem & cadaveriſationem non actu inſunt ſanguini, ſed partim ab alteratione per aërem inductæ fiunt, unde ſanguinis floridus color in ſuperficie, quouſque ſcilicet aër penetrare valet, partim ex ſanguinis emiſſi oriuntur corruptione, unde reliqua maſſa nigricans & obſcura: quæ luculento experimento confirmantur à *nominato* SPIGELIO *l.c.*1., SENNERTO *Inſtit. l.* 1 *c.*9., LOWERO *contra Mearam*, & *Tr. de Corde p.*175. & 178., item *ab* HELMONTIO *in Tr. Latex Humor. Neglect. §.*4.5. & *Scholarum Humoriſt. Paſſiva Deceptio c.*1. *§* 46. & 47., item à FRACASSATO *in Epiſt. de Cerebro p.*377 & 378. aliiſque recentioribus: dum ſcilicet ſanguis emittitur, & excipitur in vaſculum planum & amplum, item alterum longum & anguſtum: in vaſculo plano poſt refrigerationem erit floridus; in longo in ſummitate tantùm: quouſque videlicet aër eum pertingit, rubicundus apparet, in medio autem ubi aër eum non tangit, nigricans conſpicitur. *Vanæ ergo ſunt omnes ſpeciales ex ſanguine emiſſo prædictiones*; vanaque in hunc finem inſtituta judicia: multum tamen utilitatis tonſoribus & Medicaſtris afferunt hæc talia: Vid. BRUNONIS *Notæ ſuper Ieſſenii Judicium de Sanguine venæ ſect. emiſſo.*

Sanguis autem, licèt in ſe homogeneus, & per totum ſimilis, in unoquoque tamen homine peculiarem & ſingularem ſuam habeat craſin, de qua vid. HELMONTIUS *Tr. c. p.*50., ex radicali ſeu ſeminali ejus conſtitutione, & ſub generationis primordiis facta miſtione oriundam, à qua omnis temperamentorum, ut vocant, diverſitas & idioſyncraſiæ quam plurimæ dependent; quæ ſanguinis conſtitutio, & inde nata attributa in colore & conſiſtentia, &c. unicuique propria, cùm à nemine à priori cognoſci poſſint, ita nec de ſanguine venæ ſectione emiſſo, an multum vel parum à ſtatu naturali declinet, judicari poteſt: imprimis cùm brevi poſt ob corruptionem & putredinis notam extravaſatus, ei, qui in vaſis adhuc fluctuat, omnino fiat diſſimilis. Imò cruor optimè coloratus & elegans, maligni & lethalis morbi ſignum non rarò exhibet; ſicuti peſſimus apparenter ſanguis ex ſano ſæpiſſimè elicitur, teſte *Simone Pauli in Digreſſ. de Febribus malignis p.*14. & 15.

Chy-

Chylus naturaliter & legitimè conſtitutus totus abire in ſanguinem aptus natus eſt in ſanis: Quod ſi verò hoc non contingat, ſed vel proprio, vel ſanguinis vitio depravetur, partes ejus excrementitiæ per fermentationem ſeparantur à partibus reliquis & quaſi præcipitantur; ſeroque imbibitæ, & ab eo abſorptæ, partim per poros cutis mediante ſudore, partim verò per urinarias vias excernuntur, quæ in ſanorum urinis claris, & optimè aliàs coloratis, circa fundum ſubſidere ſolent, quales urinæ in ſanis, præſertim mediæ ætatis, vel non, vel rarò (dum nempe crapulis indulgent) conſpiciuntur; In ſenibus verò & morboſis ſæpiùs tales obſervantur, unde etiam coctionis dicta ſigna, futurique morbi eventus prognoſticum ex iis petitur.

CAPUT X.

DE

Sanguinis ex Corde ad quaſvis *Partes Corporis Diſtributione*, *Diſtributique Vſu*.

SAnguis & Chylus in pulmonibus fermentatus & rarefactus, Cor in ſpecie ſic dictum, hoc eſt, ſiniſtrum ejus ventriculum, diſtendit, qui ſe contrahit, liquorem contentum impetuosè extra ſe propellit, qui ex corde in arteriam magnam irrumpit, & per hujus ramos adſcendentes & deſcendentes, tanquam canales, in totum corpus, vel nutriendum vel vivificandum, diſtribuitur uſque in minutas arteriolas, ſeu capillaria vaſa, per partium ſolidarum ſubſtantiam diſperſa, idque ſolâ quidem cordis vibratione; ita ut omnis, quem Medicus in carpo pulſum deprehendit, à ſanguine per cordis ſyſtolen huc derivato, ac arteriæ latera feriente & diſtendente, fiat: ex arteriolis iiſdem ſanguis, qui vel à nutritione vel ab aliorum humorum præparatione & depuratione reſtitat, intrat capillaria venarum, *partim immediatè per minutas anaſtomoſes* ſeu inoſculationes, partim *mediatè per ſubſtantiam ſeu porulos partium*, per quæ ad majores truncos, hincque per venam cavam, in cor refunditur; qui *motus*, cùm fiat in circulum, Autoribus *Harvæo Anglo* & *Conringio Germano* inventus, dicitur *Circularis*, cujus centrum eſt cor, peripheriam verò conſtituunt extimæ corporis partes, lineas ex centro ad peripheriam conſtituunt arteriæ & venę; arteriæ quidem ex corde exportant, & in membra devehunt, venæ verò ex membris exportant, & in cor revehunt; hinc etiam ubique arteriis reſpondent venæ; & contrà, cerebri cortice & hepate tantum exceptis: nam arteriolis copioſiſſimis cerebri reſpondent ſinus in dura matre exſculpti, & venis jugularibus continui; venis verò hepatis ex vena cava reſpondet vena portæ, arteriarum vicem in importando ſuſtinens. Confer de hoc circulari motu WALÆVS *in Epiſt. ad Barthol in. de Chyli & Sanguinis motu*, qui cum aliis *Ariſtoteli* & pluribus Antiquioribus cognitum fuiſſe, p. 773. ſcribit; item CHARLETON *in Oeconom. Animal. Exercit.6.*, item HARVÆVS, qui tanquam alter Columbus ſectionibus & experimentis microcoſmum pererrans, hujus circulationem noſtro ſeculo primitus propalavit, *Exercit. de Motu ſanguinis*, item *Conring de Generat & Motu Sanguinis*, qui etiam per exactum ſcrutinum invenit motum circularem. *Reverà tamen primus hujus inventi Autor fuit Paulus Servita*, Religioſus *Venetus.*; vid. BARTHOLINUS *in Epiſt. Cent.1. Epiſt.26.*, HIGHMOR. *Diſquiſit. Anatom. de Arteriis Cerebri:* quidam etiam attribuunt COLUMBO CÆSALPINO, utpote qui circulum ſanguinis ex dextro cordis ventriculo per pulmones in ſiniſtrum deſcribit *l.5. Quæſt. Peripat.5.p.*126. Alii, quos inter etiam WALÆUS *l. a.*, HIPPOCRATI ſanguinis circulationem jam dum notam voluerunt *l. de Venis t.* 17 *de Natura humana*, in verbis: *Craſſæ venæ ſibi mutuo alimentum ſubminiſtrant, internæ externis, viciſſimque externæ internis, & de Aliment t.*20. in verbis: *Omnium quæ nutriunt, unum eſt principium, unuſque omnium finis, idemque finis & principium, &c. Alimentum in pilos, in ungues, & in extimam ſuperficiem ab internis partibus pervenit; ab externis partibus alimentum, ab externa ſuperficie ad intima pervenit: confluxio una, conſpiratio una, conſentientia omnia:* Alii eam ex *Eccleſiaſt. cap.*12. probant. Mirandum præterea à tot retroſeculis *Sinenſibus* hanc circulationem fuiſſe notam: ſic enim ex *Cleyero* refert SIMON PAULI *l. a. p.*11. *Circulationem ſanguinis apud Sinenſes non nuperum, ſed pervetus eſſe inventum, imò ante Chriſtum natum* (quod addirandum) *quaſi incanuiſſe*; hinc *Cleyeri* verba ipſa ipſa allegat: *Unicam ſaltem rem magnæ molis, quam vix mente comprehendi poſſum, nedum facultate conſequi, mirariri licet, Medicis Sinenſibus tot retrò ſeculis (ultra* 4000. *annorum) uſum circulationis ſanguinis innotuiſſe præ Europæis, & quod caput rei eſt, ἐμπειρικῶς infallibilem ex pulſuum tactu, eorumque diverſis ictibus, exercere, morbi ſtatum ac declinationem, exinde diſcutientes, &c.*

Motus hic circularis omnes veri motus habet conditiones, abſolvitur Circulo magno, à corde per corpus ad cor, & Circulo minori à capite ad brachia, à brachiis ad cor.

1. Movens eſt cor.
2. Mobile eſt ſanguis.
3. Inſtrumentum ſunt arteriæ ac venæ.
4. Terminus à quo, in arteriis quidem eſt cor, in venis verò partes corporis ſolidæ.
5. Terminus ad quem, in arteriis ſunt partes corporis ſolidæ, in venis eſt cor.
6. Adeſt etiam certum tempus, in quo fit pulſus, dum ſanguis ex corde in arterias, & hic in venas impellitur.

Duplici conſtat *motu* hic *Pulſus* cordis & arteriarum.

1. *Primus* eſt *verus* & propriè dictus *motus*, qui *eſt contractio* ſeu *ſyſtole*, ubi ſanguis expellitur per contractionem.
2. *Secundus impropriè* ſic *dictus*, qui eſt cordis *Dilatatio* ſeu *Diaſtole*, ubi ſanguis intra ventriculos recipitur.

In illo agunt hæ partes & ſanguinem exprimunt, dum ſe contrahunt, ſicque à ſanguinis in arterias ejaculatione harum dilatatio & pulſus efficitur; in hoc verò patiuntur, dum dilatantur: Cor quidem à ſanguinis irruentis ex venis expanſione, parietumque diſtenſione, qua ita moleſtiâ quadam ſenſibili afficitur; arteriæ verò ex ſanguinis impetuoſa irruptione pulſant. Inter utrumque motum intereſt etiam quies neceſſaria, licèt non adeò ſenſilis, *Periſyſtole* dicta. Confer. PECHLINUS *de Corde* §.12., ubi eleganter demonſtrat, cor in diaſtole ſe non purè paſſivè habere, ſed ſimplici reſtitutione muſculi eam fieri, nec à ſanguine irruente ſolùm, ſed reverà in diaſtole etiam nixum quendam actuum cordis ſubeſſe, mediante quo dilatatio ſimul fiat.

Cor eſt primum mobile in noſtra & omnium animantium machina, quem motum non fruſtraneum, ſed magni uſus eſſe, inde conſtat, quod cum eo animal vivere incipiat, & eodem ceſſante moriatur.

Quæritur de hoc *motu*, *quomodo fiat*? *& unde hæc vis movendi oriatur?* Ratione prioris notum, quod cordi annexæ ſint duæ auriculæ, & quidem ventriculorum hujus gratiâ formatæ, ita ut in piſcibus, qui uno tantùm in corde ventriculo præditi ſunt, una ſaltem quaſi veſicula auriculæ loco obſervetur. Ab iiſdem auriculis cordis motus incipit, ita ut duo circa cor motus, tempore diſtinctos, fieri, animalium vivorum ſectiones teſtentur. Alterum, quod circa cordis motum inveſtigandum eſt, *unde hoc ipſius robur dependeat*, ut per totum vitæ tempus motu tam forti vibrante, & continuò, agitetur? Ubi multi, v. g. *Carteſius*, *Hogelandus*, &c. cor ſe ipſum non movere, ſed ei peculiarem vim pulſificam aut fermentum ineſſe ſcribunt, quatenus ſanguis à cordis fermento nitro-ſulphureo accenſus & turgeſcens ſuo potiùs impetu arterias proſiliret, inſimul tamen cordis ventriculos debilitaret; quod tamen fermentum in corde, aut vis ejus pulſificans, eſt commentum & ſubterfugium, ſicut nec talis in corde ſanguinis ebullitio & rarefactio concipi poteſt: vid. NEEDHAM *de Formato Fœtu p.*132. & 133., & LOWERUS *de Corde pag.*62.; imò ebullitio illa, ſi quæ in corde fieret, ad motum hujus nihil conferret, ſed illi potius noceret, uti ex LOWERO *l. a. p.*64. & CORNELIO CONSENTINO *Progym. p.*294. conſtat. *Cor* ergò, cùm ſit merus muſculus, neceſſariò *movetur à fibris*, *ſpiritibus animalibus repletis*, unde ſpirituum animalium influxu intercepto motus cordis illicò deficit, ſicuti *Piſo de Morb. ex Colluv. ſeroſa, Obſer.*47. & 48. ex ruptis & obſtructis nervis cardiacis tale quid contigiſſe refert: Quò pertinent experimenta LOWERI *pag.* 86., & WILLISII *Anatom. Cerebri c.*24. uti & ſequens; extractum nempe ex corpore animalis viventis cor tâdiu relinquatur, donec à motu planè ceſſet, & omnis vitæ expers appareat; hinc cuſpide cultri, aut ſimilis inſtrumenti illud

aliquoties tãgatur velliceturque, & contrahet ſe illud ad quemlibet ictum, manifeſto indicio, ſubeſſe adhuc reliquias quaſdam ſpirituum animalium, tanquam ſenſationis inſtrumenta, & moleſtiarum illius jam illatarum non tantùm judices, quam viodices quoque. Nervi quidem cordis exiles ſunt, ſed tamen copioſi: movetur igitur motu animali.

Cor ergo à ſanguine per auriculas in ejus ventriculum, imprimis dextrum, illapſo, & turgeſcente expanditur, quâ expanſione fibræ, ejus parenchyma conſtituentes, extenſæ irritantur, hoc eſt læſionis quodam ſeu nimiæ diſtenſionis ſenſu afficiuntur, quà occaſione fortior per nervos ſpirituum animalium fit impetus, quo ipſo iſtæ fibræ muſculoſæ inflantur, inflatæ contrahuntur, qua cõtractione conus ad baſin cordis motu aliquomodo quaſi turbinis contorto, unde parenchymate craſſeſcente anguſtantur vẽtriculi, & ita exinde ſanguis impetuosè in arterias evibratur, donec, expulſione iſtâ factâ ſpiritus ab iſto motu ceſſant, unde cor flaccidum redditum denuò ſubſidet, & illabentem ſanguinem ex auriculis recipit. Eſt enim cor reverà muſculus, & aliorum muſculorum in modum à ſpiritibus animalibus, per nervos influentibus, movetur, ut jam olim ſtatuit *Hippocrates*, & noviter id confirmant STENO *in Obſer. de Glandulis & Muſculis*, item LOWERUS *in Tr. de Corde*, & HIGMORUS *in Diſquiſit. Corporis Anatomica*.

Motus hujus in corde *centrum immobile eſt*, *ſeptum* ſcilicèt *intermedium*: Omne enim quod movetur, ſuper re quadam quieſcente ſeu firma moveatur, neceſſe eſt. Faciem cordis dilatati & conſtricti optimè videbitis in BARTHOLINI *Epit. Anat Reformat.*

Cor, dum ſeſe ſecundùm tractum fibrarum ſuarum inſtar muſculi contrahit, cum impetu ſanguis rarefactus exprimitur in arterias, quarum tunica craſſa & nervea impellente iſto ſanguine violenter & cum impetu dilatatur, ſimulque, qui in ea eſt, ſanguis ulteriùs pellitur, ex qua pulſione ſanguinis pulſus dilatationis omnium arteriarum in toto corpore contingit; quæ etiam iſto impulſu dilatatæ arteriæ fibris ſuis circularibus nerveis iterum ſe contrahunt, ſanguinem eas dilatantem in venas propellunt, donec novo ſanguinis impulſu denuò per univerſum corpus dilatentur.

Dependet ergò arteriarum motus dilatationis à ſolo cordis impulſu, & hinc factâ ſanguinis irruptione; dilatantur enim, quia implentur: id quod modernorum transfuſio ſanguinis ulteriùs confirmat; ita ut toto hoc circulari motu ſola propulſio, nulla verò contractio contingat: quippe vena ligata, infra ligaturam etiam & partis extremitatem, ſanguinem continet; quod non fieret, ſi cor hunc attraheret, ſed ille protruditur ad venas à ſanguinis arterioſi continuo impulſu, ita ut toties vena cava circa cordis confinia ſanguine repleatur, quoties arteria magna pulſat. Motus verò conſtrictorius *arteriarum dependet ab ipſis earum fibris nerveis*. Motus hic arteriarum & cordis ſibi invicem contrariantur: nam quando cor ſe contrahit, arteriæ dilatantur, & quando cor flacceſcit, arteriæ contrahuntur. Quoad arteriarum motum vid. HARVÆUS *de Motu Cordis & Sanguinis*, item PLEMPIUS *in Fundament. Med. p.*130. & 173. Anatome Arteriarum exacta, & inde dependentis motus ratio, vid. WILLISII *Pharmac. Ration. P.* 1. *Sect.* 6. *c.* 3. *p.* 280. & *ſeq.* item *p.* 265. & *ſeq.*

Non pulſant autem venæ, quia

1. Sanguis cum tanto impetu in eas non irruit: nam vaſa capillaria & pori partium anguſti ejus impetum refrænant.
2. Quia earum tunicæ ſunt flaccidiores millioreſque, & facilè cedunt impetui ſanguinis, ſecus ac in arteriis.
3. Quia movetur ſanguis in venis ex vaſis minoribus ad majora; unde cùm habeat ſemper amplius ſpatium, tam impetuoſa tunicarum diſtenſio ſenſim remittit, quod in arteriis contrarium eſt.
4. Quia ſanguis ipſe non eſt adeò ſpirituoſus, tenuius, ſubtilis, nec turgeſcens & æſtuans in venis, ut in arteriis, unde blandiùs movetur.

Vena cava tamen, *ultimum moriens ſecundùm nonnullos*, circa inſertionem propè cor *ut plurimum ſolet pulſare*, quod obſervavit WALÆUS *in Epiſt. de Motu ſanguinis*: idque ob fibras quaſdam, quas ſpecialiter obtinet, nerveas; & quidem eum in finem, ut non interruptus ſanguinis ad cor conſervetur motus.

Venæ aliàs tribus tunicis conſtant, arteriarum tamen tenuioribus, quarum extima flaccidior fibras nerveas longitudinales habet; cui vaſculo-glanduloſa, & tandem intima muſcularis, ex fibrarum annularium ſimpliciore ſerie contexta & ſubſtrata eſt, ratione cujus ſanguinis à partibus refluxum multum promovet.

Ex Requiſitis jam ad motum illum, nempe movente, mobili, tempore & luſtramento, emurgunt iſtæ 5. pulſuum differentiæ, ſimplices & generales; nempe dum

1. Dicitur magnus & parvus ratione mobilis ſeu ſanguinis, ejuſque turgeſcentiæ fermentativæ.
2. Obſervabilis eſt pulſus celer & tardus, ratione temporis in una ſaltem pulſatione.
3. Obſervabilis eſt pulſus frequens & rarus, & hi ratione temporis & ſpatii inter plures pulſationes.
4. Vehemens & debilis, ratione moventis.
5. Mollis & durus ratione inſtrumenti, nempe arteriarum; aliæ enim arteriæ ſunt magis flaccidæ, & manuum pulpæ cedunt; de quibus vid Sylvius in Diſſertar. Med. 3. pag. 17. ubi de Sanguinis generatione & motu.

His aliqui addunt differentiam ſextam, nempe pulſum plenum & vacuum, qui tamen ad magnum & parvum referendus videtur; & ex his ſimplicibus pulſuum differentiis omnes reliquæ quæcunquæ pulſuum differentiæ compoſitæ, æqualitates, & inæqualitates, dependent & cognoſcuntur; & prout cor à ſanguine, intenſiùs aut remiſſiùs turgeſcente, magis vel minus irritatur, etiam frequentiores aut rariores, celeriores aut tardiores, hujus fiunt contractiones, ac conſequenter pulſationes.

Unus idemque ſanguis eſt, qui per arterias & venas circulatur, accidentales tantummodò quaſdam differentias habens. Nam

1. Sanguis arterioſus eſt ſeroſior venoſo propter urinam, lympham, & inſenſibilem tranſpirationem, quæ ſeroſitatem ſanguinis arterioſi innuunt: Vid. BARTHOLINUS *Hiſtor. Anatom. Centur.* 3. *Hiſtor.* 29.
2. Ex hac ratione, ut & propter copioſos ſpiritus, arterioſus ſanguis eſt longè tenuior, ſubtilior & calidior, valdè mobilis, nitidus, &c.; venoſus verò eſt craſſior, tepidior, ſpiſſior, effœtus magis & minus mobilis; hinc & imprimis ob ſpiritum arterioſus propriè dictus eſt ſanguis, venoſus verò cruor, ab HELMONTIO.
3. Arterioſus eſt rubicũdior & floridior, venoſus eſt obſcurior & nigrior: ejus cauſa eſt in aere, cujus inſpiratu in pulmonibus attenuatus ſanguis arterioſus floridior apparet venoſo: vid. LOWERUS *in Vindicat. Pyrefol. Williſ. pag.* 50., & *Tr. de Corde p.* 174.; item WILLISIUS *contra Higmorum p.* 9.

Quod ſi verò emittatur ex utriſque vaſis, & aliquo modo aeri ſtet expoſitus, non apparet quædam differentia, ob corruptionem arterioſo pariter ac venoſo ſanguini æqualiter inductam.

Finis tandem Circulationis reſpectu ipſius ſanguinis, ſeu repetiti ejusdem per cor & pulmones tranſitus, eſt, ut ſanguis novo vitali vigore in pulmonibus impRægnetur, qui anteà longo ejuſdem per corpus motu ſenſim infractus erat. Conſiſtit autem hic ipſe novus vigor in renovata ſanguinis æquabili fermentatione & volatiliſatione, indeque nova caloris vitalis exſuſcitatione, & ſpirituum vitalium regeneratione.

Fuit hic finis ſanguinis circulationis per cor, ſeu repetiti ad cor reditus: conſiderandus jam eſt finis, propter quem ſanguis continuo adeò motu à corde in univerſas partes diſtribuatur, qui eſt:

1. Ut ab eodem omnes corporis partes in genere nutriantur & augeantur.
2. Ut ſit materia ſpirituum vitalium, quibus partes animentur.
3. Calore debito afficiantur.

Veteres unanimi conſenſu omnes partes ſanguine nutriri & augeri aſſeruerunt, & cùm ſanguis 4. diſtinctis conſtet humoribus, etiam univerſale eſſe corporis nutrimentum, unamquamque partem convenientem ſibi portionem ex ſanguine allicere crediderunt; non obſervantes interim, res varias uno liquido poſſe nutriri, ſicut v. gr. decem diverſi ſurculi uni arbori inſerti unico ſucco, à radice tranſmiſſo, diverſimodè nutriuntur & augentur.

Sed cùm accuratiori ſcrutinio obſervatum fuiſſet, ſanguinem

nem eſſe liquorem in ſe homogeneum, eumque ſolum, ob diverſitatem partium nutriendarum corpus noſtrum nutrire non poſſe; conf. HARVÆUS *de Generat. Animal. Exercit.* 50. 51. 52., ENTIUS *pro circulat. ſanguinis p.* 69. & 70., BARBATUS *de ſero & ſanguine pag.* 12. & 13., EVERHARDUS *de Hominis Brutique Exortu pag.* 7. & 8., CORNELIUS CONSENTINUS *Progymnaſm. Phyſicor. pag.* 670.; hinc Angli *ſuccum quendam albicantem, roridum ex nervis allatum*, pro nutriendis partibus ſpermaticis, commenti ſunt, de qua opinione vid. GLYSSONIUS *in Anatom. Hepatis c.* 45., CHARLETON *in Oeconom. Anim. Exercit. de ſanguinis uſu, & ſucco nervorum nutritio*, WILLISIUS *Anatom. Nervorum & Cerebri cap.* 20., item ENTIUS *in Apolog. pro Circulat. ſanguinis contra Pariſanum*; Sed hanc opinionem refutarunt & ſufficienter rejecerunt BARTHOLINUS *in Spicil. ad Vaſa lymphat.* 1. *cap.* 3., item STENO *de Gland. Oris* §. 32. *& ſeq.*, item DEUSINGIUS, *qui* mirè refutavit, *Exercit. de Sanguinis Uſu, & Commento ſucci nutrit. per nervos influentis*; BARBATUS verò *in Diſſertat. de ſanguine & ejus ſero*, CORNELIUS CONSENTINUS *Progymnaſm. Phyſ.* 6. & Recentiores plerique, uti ex Veteribus LUDOVICUS MERCATUS, præter ſanguinem, etiam ſero (quod HIPPOCRATES *de Glandulis ſanguinem album*, vulgo, *aquam ſanguinis*, vocat) partes nutriri, aſſerunt; BILSIUS verò Rorem ſuum ſubſtituit, eumquè nervoſas partes nutrire, vel ſaltem ad nutritionem partes has diſponere, ſtatuit.

Horum autem quod probabilius videtur, ut ediſſeramus, conſiderandus venit ſanguinis ſtatus: hunc ex chylo infuſo continuò reſarciri notum eſt; non autem chylum unico per cor tranſitu in ſanguinem abire, ſed ſenſim ſenſimque, idque pro ſubjectorum varietate, nunc citiùs nunc tardiùs, ſuprà oſtenſum fuit. Probabile ergò videtur, *Nutritionem fieri ſanguine & chylo*; nempe ſanguinem (dum conſideratur pro materia iſta, quæ per vaſa circulatur) ad omnes corporis partes diſtribui, ut eas per ſpiritum vitalem vitali vigore animet, ſimul tamen etiam eas naturaliter nutriat & augeat, ſed pro diverſitate partium diverſimodè; partes nempe ſpermaticas dictas, ſeu nerveas albicantes, parte ſui chyloſâ nondum in ſanguinem tranſmutatâ, parte verò ſanguinea perfectâ partes ſanguineas rubicundas: cui ſententiæ adſtipulantem videbitis *BARTHOLINUM Centur.* 2. *Epiſt.* 65. *p.* 612., item *Centur.* 3. *Epiſt.* 38. *p.* 141. *SCHNEIDERUM de Catarrhis l.* 2. *p.* 85. *& l.* 3. *p.* 95., *FRANCISC. BAYLE Diſſertat.* 3. *de Uſu lactis*. Conferatur etiam *Diſſert. noſtra de Corpulent. nimia c.* 1. *Artic.* 2. §. 5.; quo ſpectat etiam gelatina illa ſeri lactea *BARBATI, in ejuſdem Tr. de ſanguine & ſero, & BARTHOLINO Cent.* 2. *Epiſt.* 33. Faciet etiam huc coagulatio ſeri à ſpiritu nitri in craſſamentum quaſi caſeoſum, quod nihil aliud eſt, quàm chylus ſub ſeri tegmine occultatus, tam pro nutrimento partium nervearum & his conſignatarum, quàm pro aliis uſibus per univerſum corpus diſtributus. Imò quicquid contra ſanguinis aſperitatem pro ſucci nervei benignitate in puncto nutritionis Angli tantoperè urgent, quamdiu intra materiæ nutritivæ limites ſubſiſtunt, optimè chylo, ſanguini nondum aſſimilato, diuturno tamen cum eodem circulo certo modo alterato, applicari poteſt: quæ ipſa non parum illuſtrat experimentum, quo anſerum probè ſaginatorum mactatorum ſanguinem, ubi refrixit, albiſſimo lacte ſupernatante cooperiri conſtat; ſecus ac in iiſdem non æquè ſaginatis fieri obſervatur: vid. *BORRICHII Hermetis Ægypt. & Chemicor. Sapient. pag.* 262.

Rationes, quæ hoc *nutrimentum duplex perſuadere videntur*, præter experimenta, quæ chyli in ſero copioſam præſentiam innuunt, & ſuprà allegata fuerunt, ſunt:

1. Ab omnibus recepta eſt ſententia: quibus conſtamus, iis etiam nutrimur & augemur. Conſtamus autem ſucco chyloſo lacteo, & ſucco ſanguineo, ut ex prima fœtus in ovo formatione innoteſcit; hinc partes nutriendæ & augendæ ſunt duplices, ſpermaticæ & ſanguineæ. Illæ ex rorido, albumini ovorum ſimili liquore in ovo uterino immediatè generantur, quibus ceu ſtaminibus poſtmodum per ſanguinis adhæſionem ſanguinea parenchymata, hoc eſt, ſubſtantiæ viſcerum peculiares agglutinantur: vid. *HARVÆUS* hinc inde *in Exercit. de Generat. Animalium*, & in ſpecie *Claudius de la Courvee Tr. de Nutrit. fœtus in utero p.* 2. *cap.* 6. 7. & 8. Duplex ergò alimentum requiritur etiam illis aſſimilandum, chyloſum nempe pro ſpermaticis ſeu nerveis, & ſanguineum pro ſanguineis partibus.
2. Serum, dum à ſanguine ſeparatum eſt, ſi in vaſculo vel cochleari quodam leni calore exhalet, concreſcit in gelatinam albam, albumini ovorum & ſpermaticis partibus admodum ſimilem, quam fruſtraneam eſſe aut inutilem nemo dicet. Nutrimentum verò hoc eſſe ſpermaticarum partium, ex proprietatum convenientia veroſimile eſt; atque hac ratione facilis cum *Barbato* eſt conciliatio, quatenus nempe pars chyloſa à ſero imbibita, gelatinam illam conſtituens, ſpermaticas partes nutrit; ita ut *Barbatus* integrum ſerum continens pro contento, nos verò in ſero contentum ſaltem chylum, conſideremus; quia nempe ſerum commune chyli pariter ac ſanguinis vehiculum eſt. Hinc ſi unâ vel alterâ poſt paſtum horâ, ubi chylus elaboratus maſſæ ſanguineæ affuſus, venæ ſectio inſtituatur, lacteus magis ſeri color, ejuſque conſiſtentia craſſior, apparet, propter chyli ſcilicèt recentis & crudioris affuſionem; imò ſerum hoc plus gelatinæ continet, quàm ſi ex inediam paſſis extrahatur: unde quò copioſiora alimenta aſſumuntur, eò lacteum magis colore & conſiſtentiâ ſanguinis ſerum conſpicitur, & partes ſolidæ eò notabiliùs augentur; quo frugaliori verò genio animal aliquod fruitur & utitur, eò aquoſius ſerum cum totius contabeſcentia exhibet. Obſervatur etiam, ſanguinem animalium juniorum quantitatem majorem ſeri & gelatinæ hujus nutritiæ in ſe continere, quàm vetuſtorum, utpote quæ extravaſatorum ſanguini non ſolùm copioſiùs ſupernatat, ſed ex eorundem etiam carnibus per coctionem magis exſudat; ita ut pro corporis mole & vigore conſervando ſumma perpetuæ chyli generationis neceſſitas ſit, cùm ſanguis & ſerum mox à nutritione deſinant, licèt copioſius adhuc in vaſis reperiantur, ſi modò chylus ipſis deficiat, ut unius etiam vel alterius diei inedia faciem mox collapſam & minus floridam reddat. Hac ratione *facilis* etiam eſt cum *Anglis conciliatio*, dum illi nervorum ſuccum nutritium defendunt, cujus loco commodiùs chylus in ſanguine fluctuans & veriùs ſimul ſubſtituitur.
3. Quò craſſiores ſunt homines & pinguiores, & quò magis nutriuntur & augentur, eò videtur ſanguinis fermentatio remiſſior, eòque chyli in ſanguinem tranſmutatio tardior, indeque alimenti chyloſi major abundantia: Hinc phlegmatici & ſanguinei, h. e. quorum ſanguis magis temperatus & dulcis eſt, uti ſunt ut plurimum habitiores, ita etiam craſſiores & corpulentiores ferè exiſtunt, illi tamen magis quàm hi; Cholerici verò, hoc eſt, quorum ſanguis acrior & ſalſior exiſtit; Melancholici item, hoc eſt, quorum ſanguis macrior & reſpectivè acidior eſt, ſunt macri, & interdum parvi. Corpora etiam craſſa emaciantur exercitio, quæ pingueſcunt denuò quiete: nam ſub exercitio, item in Cholericis, citatior & intenſior eſt ſanguinis fermentatio; in vita verò ſedentaria, item ſanguineis & phlegmaticis, lenta & blanda eſt eadem: unde ibi nutrimenti chyloſi paucitas ob citam ejus in ſanguinem converſionem; hic verò uberior chyli abundantia propter tardam aſſimilationem, hinc etiam uberior nutritio. Ex eodem fundamento infantes etiam & juniores citiùs augentur, uberiùsque nutriuntur, quàm ſeniores; namque in illis recens natis & junioribus pluribus in locis lacteus reperitur liquor.
4. In vulneribus articulorum & partium nervoſarum deſtillat *aqua quædam tenuis limpida, ſinovia, (glied vuaſſer) dicta*, poſt cujus nimium fluxum membranæ exareſcunt, ex ſubtracto nutrimento. *Illa* ergò *aqua videtur eſſe nutrimentum proximum illarum partium*, licèt ob alterationem à vulnere corruptum: Sic in oſſium fracturis adnaſcitur callus, ſimilis oſſium ſubſtantiæ, qui oritur ex nutrimento oſſis in motu ſuo propter fracturam impedito, hinc coacervato, & tandem aſſimilato & agglutinato; qui callus tamen nullo modo ſanguini aut partibus ſanguineis, benè autem chyloſo liquori ſimilis videtur.
5. Impoſſibile eſt explicare, quomodo ſanguis iſte rubi-

cundus, tanquam liquor ſalſus, ex chylo candido genitus, poſſit denuò in liquorem lacteum ſeu albicantem pro nutriendis ſpermaticis partibus converti; præcipitant equidem acida, multa rubicundiſſima in albam ſubſtantiam, e. g. Sulphur cum alcali ſolutum intenſè rubeſcit, quod addito acido præcipitatur; ſed hoc fieri nequit in ſanguine, qui ab acidis magis magiſque nigreſcit & ſpiſſeſcit.

6. Per diuretica, hinc per ſudorifera, non ſecus atque per exercitia, craſſa corpora valdè emaciantur: nam qui ex vita ſedentaria laborioſam ſubitò ineunt, ſucceſſivè emaciantur. Præ cæteris per *diuretica quoſdam omnem ſuam corpulentiam exuiſſe*, crebra experientia confirmat: exempla videbitis in *HELMONTIO Tract. Latex Humor Neglectus §. 44.*, *Jus Duumvirat. §. 59.*; item *SCHENCKIUS l. 3. Obſervat. 12. p. 456.* ubi de Diabete, craſſos crebrâ urinæ emiſſione ſubitò extenuatos refert; Diabete enim correpti mirum quantum breviter emaciari ſolent; Item maſticatione foliorum tabaci per copioſam ſalivationem ingens corporis craſſities curata refertur à *BORELLO in Centur. 2. Obſervat. 11.*, quod vix aliâ ratione, quàm per crebriorem ptyaliſmum, contigiſſe videtur, quo & Borellus inclinat, cum foliis lauri, qui multas aquas educunt: item per terebinthinam inductam extenuationem, obſervatum à *FORESTO in l. 31. Obſervat. 10.* Tartari uſus crebrior corpora emaciat: nam urinam provocat; Ratio alia nulla ſubeſt, quàm quod ſeparatum copioſius ſerum per urinam ſimul partem nutrimenti chyloſam liquefactam & reſolutam per diuretica evacuet: Vid. *Diſſert. noſtra de Corpulent. nimia cap. 2. Artic. 2. §. 4.*

CAPUT XI.

DE *Pulmonum & Reſpirationis Uſu.*

MEdiâ autem inter utrumque cordis ventriculum viâ intercedit pulmonum viſcus, per cujus ſpongioſum, ſeu potiùs veſiculoſum, parenchyma, tranſvaſatur ſanguis, dum chylus huic permiſtus in vena axillari ſiniſtra pergit in truncum venæ cavæ deſcendentis, & ita in dextrum cordis ventriculum, ex quo magis ſubactus per arteriam pulmonalem, ſeu venam arterioſam Veteribus dictam, in pulmones expellitur, ibique ex hoc vaſe in venam pulmonalem ſeu arteriam venoſam tranſcolatus in ſiniſtrum cordis ventriculum, qui falsò fuit habitus origo omnium venarum, devehitur, quod primò obſervatum à *COLUMBO, Anatomico Romano*; vid. *ejus Hiſtor. Anatomicæ*.

Arteria pulmonalis Anatomicis modernis ita dicitur, quod texturâ & uſu arteriæ gaudeat, dum mediante pulſu ſanguinem è trunco & ramis majoribus, hinc ad pulmonum ſubſtantiam defert, cujus exortui valvulæ ſunt appoſitæ, ſemilunares & ſurſum ſpectantes, quæ ſanguini egredienti facilè quidem cedunt, regreſſum tamen hujus ad eundem ventriculum inhibent; truncus verò à corde egreſſus aörtæ ſuffulcitur, ac ſiniſtrorſum inclinans pulmones duplici ramo ſubit.

Vena pulmonalis, Anatomicis Neotericis dicta, ex duobus pariter ramis à pulmonibus deſcendentibus coaleſcit, & orificio rotundo atque amplo ſatis in ventriculum dictum terminatur. Præfixas ſibi itidem valvulas binas *tricuſpidales* gerit, quæ, quia juncturâ ſuâ mitram referunt, *mitrales* vocantur, quæ venæ pulmonalis hiatum ita claudunt, ne ſanguis per hanc impulſus à ſyſtole cordis ad illum repellatur.

Mediantibus itaque pulmonibus, & quidem per hos ſanguis trãſvertitur beneficio duorum vaſorum jam dictorum; quod ut fieri poſſit, dilatari & expandi debent pulmones, quo arteria pulmonalis ſanguine infarcta mediante illorum dilatatione poſſit trãſmittere ſanguinem in venam pulmonalem, quæ tranſmiſſio vel circulatio ſine tali pulmonum dilatatione impoſſibilis eſt, uti paſſim demonſtrat *SCHWAMMERDAMMIUS in Tract. de Reſpiratione*, in ſpecie *c. 3. pag. 81.*

Pulmo ſub dilatatione ſe purè habet paſſivè, ſub coarctatione verò aliquid activè confert. Pulmonum hæc dilatatio cùm non fiat in fœtu, utpotè qui nullatenus dictâ ratione reſpirat, *propterea tota ferè ſanguinis maſſa tranſit partim ex vena cava per foramen ovale in venam pulmonalem, & ita in ſiniſtrum cordis ventriculum, partim verò ex cordis dextro ventriculo & arteria pulmonali per canaliculum arterioſum in arteriam magnam*, ita, ut ſanguis non ambos cordis ventriculos permeet in fœtus circulatione, ſimul & ſemel, ſed alterutrum tantùm: Vid. *HIGHMORUS in Diſquiſit. Anatomica*. Nam in fœtu inoſculationes vaſorum, per quæ ſanguinis fit tranſitus ſine pulmonum actione, ſunt *foramen ovale* & canalis arterioſus, ideò, quod ſanguis in fœtu non edito non circuletur per pulmones, ut in adultis; unde fruſtulum pulmonis infantis, qui aërem nondum inſpiravit, ſi in aquam immittitur, fundum petit, editi autem in aquam injectum ſupernatat: Ex Hoc fit *δοκιμασία infantum occiſorum*: Ratio eſt, quod pulmo per quem ſemel reſpiratio facta, fit ſpongioſæ ſubſtantiæ, unde ſupernatat; infantum autem nondum editorum & qui aërem nondum inſpirarunt, fit craſſior, & non ſatis poroſus. De occluſione foraminis ovalis per valvulam pellucidam, vid. *CONRINGIUS in Spicileg. Anatom. Obſervat. 94.*

In omni Reſpiratione modus inſpirationis & exſpirationis obſervetur: *Inſpiratio* quando aër ingreditur pulmones; *Exſpiratio*, quando egreditur.

Quæritur: *Unde fiat pulmonum motus?* Reſpondeo: Dilatatio illa pulmonum non fit propriâ eorum vi, vel facultate ſingulari, neque per nervos ad eos diſtributos, ut Moderni quidam, imprimis *WILLISIUS in ſua Anat. Cerebri*, ſtatuunt: eſt enim pulmonum ſubſtantia tam ex ſe, quàm ob defectum fibrarum muſculoſarum ſui contractione dilatantium, omninò inepta pro tali motione; ſed ſequuntur potiſſimum motum thoracis, qui dilatatus per aſperam arteriam patulam recipit aerem; conſtrictus eundem denuo expellit: unde dilatato thorace, & pulmones dilatantur, conſtricto verò conſtringuntur. Patet hoc, ſi in vivo cane pertunditur una medietas thoracis ſcalpello, ut aër poſſit egredi, apparebit, quod in hac medietate pertuſa pulmonum motus ceſſet, altera verò pars moveatur. Facit huc experimentum *Anglorum* de abſciſſione coſtarum & revificatione per flatum follis, inventum à *BacKio*; ſi nempe cani vivo aperitur thorax, & auferatur ſternum, pulmonum & cordis motus ceſſat; ſi verò applicatur follis in aſperam arteriam, aere inſpirato vivus fit, ſanguis circulatur, & reſuſcitatur, quia apparenter mortuus erat. His patet, pulmones ex ſe eſſe immobiles: Vid. *NEUCRANZII Diſputatio de Reſpiratione* ſub meo præſidio habita, *MOEBIUS in Fundament. Phyſiol. cap. de Pulmonibus*, item *Bartholinus in Anatom. Reformata*, & denique *CHARLETON in Exercit. 8. §. 10.*

Motus autem pulmonum & thoracis iſte eſt quidem miſtus, propriè tamen animalis, dependens ſcilicèt à muſculis, primariò à diaphragmate, ſecundariò à reliquis muſculis thoracis, nempe triangulari, ſubclavio, & intercoſtalibus, per quos concurrit ſimul coſtarum deorſum verſus incurvatarum ſublatio, & ita cavitatis thoracis major ampliatio., unde ab abdomine foras protuberante & thorace extrorſum dilatato, neceſſariò ſimul aeris ambientis protruſio. *Dilatatio iſta pulmonum ſub inſpiratione fit à muſculis dorſi ſerratis* poſticis, ſuperioribus & inferioribus, levatoribus coſtarum Stenonis, & cervicalibus deſcendentibus Diemmerbroccii: quibus accedit diaphragma, partim à thorace ductum, partim propriâ contractione ex convexo planius factum, unde & cavitatem in ima thoracis parte, & viſcerum abdominis depreſſionem, & majorem protuberantiam efficit: Conferatur *Nova Diaphragm. Anatome*, quod ſit muſculus compoſitus, *in Actis Medicis Haffnienſ. Volum 4. p. 141.* de cujus motu vid. *HIGMORUS c. l.* item *BARTHOLINUS*. *Exſpiratio* autem evenit partim à partibus motis, ſpontaneo impetu gravitatis, deorſum nitentibus, & denuò ſubſidentibus, partim à muſculis intercoſtalibus, tàm externis quàm internis; quibus abdominis muſculi recti & obliqui, & uti & dorſi ſacrolumbus, maximum adjumentum afferunt, utpote à quibus coſtæ, partis abdominis contenta, ſurſum in diaphragmatis convexum pelluntur. *Adeoque diaphragma in dilatatione pectoris nil agit*, ſed purè paſſivè ſe habet; hoc tamen intelligendum de ejus ambitu, qui coſtis annectitur, à quibus reverà extrorſum ſub inſpiratione trahitur; nam reverà etiam movetur activè in inſpiratione, & quoad muſculum inferiorem, ſub inſpiratione à cruribus ejus motum incipere, quę in tumorem abdomen ſpectantem attolluntur, ſuperna

verò

verò planities expanditur, eaque tenſa redditur; in exſpiratione verò laxius reddi, obſervavit *Wepfferus de Cicuta pag.* 219. & 254.

Pulmones ergo poſt motum thoracis & ipſi moventur, atque ab aëre repelentur, cui repletioni, aëriſque introſuſceptioni, favet imprimis ſubſtantia eorum ſingularis, quæ ex veteribus & plurimis modernis parenchymatica ſeu carnoſa, levior tamen & ſpumoſa atque ſpongioſa, quæ ab aëre diſtendi & aquis innatare poſſet, *dicta*. *A MALPIGHIO in Pulmonum Scrutinio* veſiculoſa deprehenſa fuit, id eſt, quod ſcilicèt ea ſit contexta à copioſiſſimis parvis veſiculis angularibus diverſæ figuræ & capacitatis, favis apum ſimilibus, tenuiſſimâ & leviſſimâ membranâ conſtantibus, & ſibi invicem connexis, quas inter diſperguntur rami aſperæ arteriæ, ut ex hac in ipſas, mox ex una in alteram, patens ſit aditus, cum annexis copioſis lobulis, de quibus videatur *WILLISIUS Pharmac. Ration. p. 2. cap.* 1. Hinc inde etiam fibris motricibus pro earum contractione ſaltē dotatis, quæ veſiculæ & lobuli per ſe immobiles ab aëre, per arteriam aſperam allato, propriâ gravitate ac vi elaſticâ facto impetu, inſtar utris inflantur & dilatantur, quod Inſpiratio dicitur: à contracto verò thorace diaphragmate relaxato & coſtis deorſum demiſſis, denuò compreſſæ aërem conceptum iterum emittunt, & aëris Exſpiratio accidit: Vid. *MALPIGHIUS loco allegato*, & *BARTHOLINUS Tract. de Pulmonum Subſtant. & Motu.*

Ipſa pulmonum compages formatur à bronchiis pulmonum in extremitate ramificatis, quatenus horum ramuſculi infiniti & minores ſubſtantiam cartilagineam tandem planè deponunt, & in veſiculas ſeu alveolos merè membranaceos & latiores denuò explicantur, uſque dum in membranam pulmonis extimam terminentur, quæ ex duabus laminis contexta videtur; nempe ut exterior filamentorum nerveorum ſubtiliſſima ſaltem textura deprehendatur, altera verò interior atque craſſior fibris carneis gaudeat, & reticulum quaſi muſculoſum repræſentet, prout *MALPIGHIUS in Epiſt.* quadam *ad Oldenburgium* conſcripta *de Ranarum, Lacertarum & Ovium pulmonibus* perhibet.

Reverà ergò pulmo eſt membrana veſiculoſa: ſi enim pulmo canis calamo inflatur, in magnam latitudinem attollitur, & ita inflatus apparet, quod ſit cohors veſicularum multarum. Hujus verò aeris ita in pulmones introcepti portio quædam ipſum ſiniſtrum cordis ventriculum & vaſa unà ingredi in viventibus, & cum ſanguine miſceri, inter alios teſtatur *SCHWAMMERDAMMIUS Tr. de Reſpir.*, qui obſervat in cane vivo ſecto, cui per follem ſi inflatur in aſperam arteriam, quod non tantùm appareat ſenſibilis intumeſcentia vaſorum pulmonum, ſed & tumor cordis, qui non aliter oriatur, quàm ex aëre beneficio follis inflati: Vid. quoque *CHARLETON*, & *BARTHOLINUS Centur.* 4. *Epiſt.* 76. *p.* 448.: quod notandum contra *HIGHMORUM Tr. ſæp. cit.*, qui variis experimentis pro notus hoc negat; ſed in mortuorum canum pulmonibus hoc tantùm tentavit, in quibus ob porulorum & meatuum poſt mortem conſtrictionem, aër conſueto modo penetrare nequit, ſecus in pulmonibus adhuc viventium: quod enim aër inſpiratus ſanguinem materialiter ingrediatur, confirmatur ad oculum per notabilem ſanguinis alterationem, præſertim in colore & conſiſtentia.

Dicti pulmones anteriùs per mediaſtinum quoque ſterno adhæreſcunt, poſteriùs & mediante aſpera arteria cum ſpina & faucibus; imò non rarò per fibroſos nexus cum pleura & coſtis, quam connexionem ultimam, ſpirandi difficultatem parere, nonnulli aſſerunt; utut aſſertum hoc ſuſpectum reddat illud, quod in ejuſmodi quoq; ſubjectis, quæ viva nullam dyſpnœam patiebantur, hæc cohæſio ſæpiùs obſervata ſit, ut teſtatur *PLEMPIUS Fundam. Medic. p.* 133., *TULPIUS l.* 2. *Obſervat.* 17., *KERKRINGIUS Spicileg. Obſervat.* 72. & *BARTHOLINUS in Epiſt.*: adeoque diſtinguendum erit inter cohæſionem pulmonum cum pleura ſtrictiorem, & quæ illis ubique, aut maximam partem, contingit, quam *Riolanus* arctam, item amplam, vocat; & inter hanc, quæ huic ſaltem aut illi coſtæ & quidem laxè adhuc ſatis, agglutinantur pulmones; quarum illam etiam aliis corporibus moleſtam reſpirationem cauſari, cum *Riolano Tulpius* per experientiam confirmat; hanc autem nullam ſpiritus difficultatem afferre exemplo evidenti idem Tulpius demonſtrat.

Sicut autē pulmonem in partem dextram & ſiniſtram, & quaſi in duos pulmones ope *mediaſtini* dividi, quàm notiſſimum; ita horum uterque è regione quartæ thoracis vertebræ lineâ tranſverſâ, obliquâ tamen ſimul, in duas adhuc portiones ſubdividitur, ſuperiorem & inferiorem, quas lobos fibraſque ſeu apices pulmonum appellant: hæ membranis ita ſibi coaleſcunt, ut earum limites vix appareant, illis tamen remotis facilè in conſpectū veniant: Imò *MALPIGHIUS de Pulmonib. l. piſt.* 1. oſtendit, totam molem pulmonum ex lobulis penè infinitis, propriâ membranâ circumſcriptis, quique communibus vaſis donati propaginibus aſperæ arteriæ adnaſcuntur, conflari; quorum texturam, præter eundem *Malpighium*, *WILLISIUS Pharmac. p.* 2. delineat.

Cæterùm, an dilatato thorace dilatentur pulmones, & dilatatos ſubintret aer, quia *non datur vacuum*, hoc eſt, *an impleantur, quia dilatantur, an verò dilatationem thoracis ſequatur aëris ambientis propulſio, propulſi per nares in pulmones irruptio, & ſic horum dilatatio*, cùm non detur vacuum, ſed omnia plena, & fiat neceſſariò ubique motus circularis, hoc eſt, *an dilatentur, quia impleantur*; controvertitur à Philoſophis & Medicis. *Prius* cum *Peripateticis* defenſum videbitis à *SYLVIO Diſſert.* 7. & à *DEUSINGIO in Exercit. de Reſpiratione*; *poſteriùs* verò cum *Carteſianis* acriter defendit *SCHWAMMERDAMMIUS loco citato*, item *CHARLETON l. c. in Exercit.* 8. §. 5. & in ſpecie *LAMSWORDE contra Schwammerdam. Tract. Reſpirationis Schwammerdammianæ Exſpiratio. Neutra harum opinionum ſatisfacere videtur*, cùm fundentur in iſta Quæſtione, *An detur vacuum?* Peripateci dicunt, Naturam abhorrere vacuum, ideò aër per pulmones attrahatur: ſed iſta attractio eſt inconceptibilis, cùm in tota rerum natura non detur attractio, niſi in animalibus, motu arbitrario gaudentibus, omniſque naturę motus fiat per impulſionem; ſicut etiam Magnetis motus fit per quandam pulſionem, non attractionem. Res eſt clara: nam non poteſt concipi, quinam ſit naturæ vel pulmonum appetitus, quo abhorreat vacuum? cùm revera incomodum, quod à vacuo metuendum, non percipiant aut adjudicare poſſint; & ſi dicendum veniat, naturam à vacuo abhorrere, iſtud non agit primariò, ſed ſecundariò ſaltem, & ex accidente, ratione nempè confluxibilitatis particularum, ex quibus aer, aqua, ſimiliaque fluida, conſtant. Omnes enim hi motus, qui dicuntur fieri per motum vacui, fiunt potiùs per pulſionem; è contrà, quando nos thoracem comprimimus, aërem exprimimus, & fit motus circularis: comprimat quis os & nares, poſt exſpiret, percipiet, ſe non poſſe tranſpirare, quia aer non invenit locum, in quem poſſit ſecedere. *Potiùs aër in pulmones, per thoracis dilatationem explicabiles factos, partim pondere atmoſphæræ* impellitur, partim elaſticarum particularum turgeſcentiâ, ſeu proprio nixu elaſtico, ſemper in eos irruere nititur; ratione prioris, cùm atmoſphæra propter aëris ſuperincumbentis pondus non tantùm in quælibet ſpatia vacua irruit, ſed etiam res ſibi quaque proximas fortiter premit, quod *Experiment. Boyliana* plurima docent: Unde *thorace tantillum*, qui pulmonum dilatationi reſiſtebat, à muſculis pectus dilatantibus *dilatato*, *mox ab aëre, ex dictis cauſis per aſperam arteriam irruente, dilatantur pulmones, quouſque thoracis expanſio permittit, à quo ipſo etiam contracto comprimuntur, & in ſe complicantur denuò pulmones, adeoque aër receptus denuò expellitur*; de qua hypotheſi vid. *MAYOWIUS de Reſpirat. p* 271. & *NEUCRANZII Diſput. de Reſpirat.* ſub meo præſidio habita, *cap.* 7 §. 4.

Tria ergò in aere hic conſideranda:

1. *Motus circularis* ex thorace moto, qui fit propter contiguitatem corporum, quæ inter vacuum diſperſum intercipitur.
2. *Pondus aëris*, quod patet ex barometro.
3. *Vis elaſtica aeris*, quæ patet in thermometro, & à *Boyle* & *Mayowvio* defenditur.

Hæc tria junctim aeris irruptionem, & hinc pulmonum dilatationem efficiunt; ex quibus patet, omninò dari vacuum, ſed diſperſum, non continuum: Vid. *GUERICKE Tract. de Vacuo*; item *CONSENTINUS in Progymnaſ. de Circumpulſ. Platonica*. Non dari motum, niſi præſupponatur aliquod vacuum, vid. *NULAND in Experiment. contra Carteſium*. Accuratam aliàs de Vacuo doctrinam videbitis in *GASSENDI Philoſoph. Epicuræa*.

Hæc de modo Reſpirationis: Neceſſaria autem admodum eſt eadem, cùm hac deficiente omnia intereant animalia: meritò interim miratur *HARVÆUS Tract. de Generat. Animal. Exercit. de Partu p.* 501. cur homo, qui in utero per 9. menſes non reſpirat, dum in lucem editus eſt,

ſimulatque inchoaverit ſemel reſpirare, ſine reſpiratione poſtmodùm vivere non valeat, ita ut *vitam ſpirando inchoemus, exſpirando finiamus*? Quæritur igitur, quiſnam ſit uſus Reſpirationis primarius, id eſt, iterati hujus aeris in pulmones ingreſſus & egreſſus, propter quem ceſſantem vita ceſſat? Certè cùm conſideramus

1. Pulmonis viciniam circa cor, ſanguificationis aut ſanguinis renovationis quaſi officinam, hoc eſt, ubi chylus maximam pro transmutatione in ſanguinem ſubit alterationem.
2. *Sanguinem*, dum de novo quaſi vivificatur, & pro totius animatione per cordis ventriculos in totum corpus diſtribuitur, & medio tempore, antequam ex dextro ventriculo cordis ad ſiniſtrum perveniat, per intermedios pulmones circulatur, ut ab aëre inſpirato alteretur, & de novo quaſi vivificetur.
3. Ut *terreſtria animalia habent pulmones*, ita poſſident *Aquatilia branchias*, quæ pulmonum ſunt vicariæ.
4. *Singulare pulmonum parenchyma*, per quod ſanguinis fit trajectio, qualis aliàs trajectio à natura nunquam fit fruſtranea.
5. Quod *aëre denegato*, nec continuò reciprocato *nullum animal vivere poſſit*, ut experimenta *Boylei* & *Mayovv* teſtantur.

Omnia hæc, ſi probè conſiderentur, neceſſarium planè circa ſanguinem vitamque noſtram uſum Reſpirationis ſubeſſe, promittunt.

Inſpirationis gratiâ primariò inſtitutum eſt Reſpirationis negotium, pro pulmonum dilatatione, Exſpirationis verò tantùm per accidens; hujus tamen uſum eſſe, ut aër fuliginibus impletus ex ſanguine denuò excernatur, nemo facilè negabit; ſicut vix alius, præter *MOEBIUM in Fundament. Phyſiol. pag.* 311. hanc fuliginum expulſionem eſſe primarium totius reſpirationis uſum, affirmavit; quia totius corporis peripheria habet ſua ſpiracula, per quæ, ceu per inſenſibilem tranſpirationem fieri poteſt exhalatio, inſtar fuliginum, ut non opus ſit ſingularem, aut ſpecialiter fabricatam partem ob id efformare. Dein quod in montibus Peruvianis aër ob nimiam ſuam ſubtilitatem ſit Reſpirationi ineptus, vid *MOEBIUS cit. loc. p.* 310.: non minus quam is, qui in magno vitreo receptaculo per Antliam pneumaticam exhauſtus & nimis rarefactus eſt, animalia ſuffocat: Vid. *BOYLE in Tr. de Vi Aëris elaſtica*; qui tamen fuliginum receptioni aptiſſimus exiſteret. Conferantur etiam ea, quæ contra hunc, ceu primarium uſum, urget *MAUROCORDATUS in Tr. de Uſu Pulmonum c.* 1. *p.* 17., etiam *SCHOTTUS*, *DEUSINGIUS de Vacuo*: Multò minus propter vocem Reſpirationem omnē fieri, cum *LAMBSWERDE* ſtatuendum eſt, cum nullum inſectum Reſpiratione, vocis tamen ſuæ uſu, careat, non ſecus ac nos dormientes; licèt enim voce tunc temporis non utimur, Reſpirationem tamen intermittere non poſſumus.

Veterum unanimis ferè fuit ſententia, *inſervire Reſpirationem ad refrigerandum cor & ſanguinem in eo accenſum*, idque per aëris frigus, vel per effluvia frigida & aquea, quę in ſe contineat; in corde enim eſſe locum ignis nativi & flammam vitalem; hinc ne nimis caleat aut rareſiat ſanguis ab utroque, & vinculum ſui, nempe humidum radicale, nimis deprædetur, quo diſrupto ille avolaret, & frigidum corpus relinqueret, ideò medium eſſe aërem. Hanc ſententiam Moderni ſuæ hypotheſi applicando nonnihil renovatam proponunt, mutatis tantummodò terminis, & dicunt; Inſpirationis hunc eſſe uſum, ut *ſanguis in præcordiis rareſiat, nimia ejus efferveſcentia contemperetur*, ea blandè condenſetur per effluvia ſalina nitroſa, quæ aër in ſe contineat, & ita nimius æſtus aliquomodo reprimatur, ut accenſionem novam & rarefactionem ferre poſſit: Vid. *HELMONTIUS*, *MAUROCORDATUS Conſtantinopolitanus de Motu & Uſu Pulmonum c.* 1. item *p.* 26. & 43., *MARCUS AURELIUS SEVERINUS de Reſpira. Piſcium*, *MALPIGHIUS de Bombyce*, *SYLVIUS Diſſertat.* 7. & *SCHWAMMERDAM. l. c. pag.* 12 & 10. Quæ tamen utraque ſententia minus vera videtur. Nam

1. Cur fieret caloris refrigeratio, vel efferveſcentiarum contemperatio poſt ſanguinis ex dextro cordis ventriculo egreſſum? & quare non potiùs, dum è ſiniſtro egreditur, cùm in eo, omnibus fatentibus, calor ſit major, & efferveſcentia impetuoſior, quàm in dextro?
2. Ad hæc ſanguis ad cor & pulmones pervenit, ut de novo incaleſcat, vel de novo fermentetur, ſeu efferveſcat. Quid opus ergò eſſet, ut in medio iſto labore hoc intentum per Reſpirationem interturbetur? His enim ſcopis contrariatur ſanguinis refrigeratio, quia refrigerare ac condenſare, & ſpirituaſcere, ſibi contrariantur.
3. In ſenibus, ubi totum corpus friget, vel in cachexia, leucophlegmatia & chloroſi, ſanguinis calor tepeſcens & fermentatio, hujuſque incraſſatio præternaturalis, haud indiget tali refrigerio; cujus tamen contrarium pateſcit ex anguſtiis, quas homines ejuſmodi ex turbata aut difficili Reſpiratione patiuntur.
4. In ſanis, dum cordis & ſanguinis calor & motus fermentativus ſunt naturaliter conſtituti, non erunt præternaturales & exceſſivi; aliàs ſequeretur, quod in corde ſemper ſanguinem præternaturalem haberemus.
5. Viperæ, Piſces, &c. reſpirant, quorum tamen ſanguis eſt actu frigidus.

Verùm ergo eſt, quod aëris inſpiratio non refrigerationis cauſâ inſtituatur: Vid. *MOEBIUS in Fundam. Phyſiol. p.* 310., *CHARLETON in Exerc.* 8., & *WILLISIUS in Reſponſ. Apol. contra Highmorum*, ubi eleganter aliam ſententiam declarat, quæ ſententia, ſi non planè vera, tamen probabilis eſt: Hinc alii Moderni contrariam planè viam ingreſſi ſunt, & Inſpirationis uſum ſanguinis incaleſcentiam, & reſtauratam fermentationem eſſe, aſſeruerunt: Vid. *WILLISIUS de Accenſ. Sanguin. & de Anima Brutorum*, qui duo Tractatus ſe invicem explicant, *MAYOWIUS Tr. de Nitro p.* 147., item *GUILIELMUS CLARCK, Anglus, de Nitro p.* 37.

Nec primarius reſpirationis finis erit, ut *ſanguinis per pulmones promoveatur circulatio*; nam idem aër, niſi continuò reſtauretur, Reſpirationi non ſatisfacit. Dein, quia etiam ſine pulmonibus poteſt fieri ſanguinis circulatio, ut patet in fœtu, in quo eadem fit ſanguinis circulatio, ſine tamen Reſpirationis uſu; ſicque pulmo fruſtrà eſſet fabricatus, cùm tamen dexter cordis ventriculus ſaltem propter pulmones confectus ſit; quinimò ſequeretur pulmonem corpori potiùs inutilem exiſtere. Tandem etiam homo vel animalia ſub aquis reſpirare poſſent: nam etiam ſic ſub dilatatione thoracis aqua ab aëre preſſa irruere, & pulmones dilatare poſſet, ſtricturâ verò thoracis iterum exprimi.

Ad verum ergò Reſpirationis uſum ut propiùs accedamus, conſideremus, quantùm aer valeat in alterandis rebus & mox apparebit, eum multum conducere ad omnes motus inteſtinos, & reſolvendos & volatiliſandos, etiam quandoque fixa concreta (id quod primus innuit *HELMONTIUS in Tract. Blas Humanum*, in ſpecie §. 45.) & imprimis ad diſſolvenda & attenuanda ſalino-ſulpharea, quorum reſolutio non poteſt fieri ſine copioſa miſcela aeris; hinc enim nihil, niſi in aere libero penitus ab igne deflagrabile exiſtit. Certè adeſt in aere ſal aliquod univerſale, quod vicem gerit menſtrui univerſalis ad corpora ſulphurea comburenda, reſolvenda, &c.; quod Hermeticum ſal videtur Autor omnis reſolutionis naturalium corporum, etiam fixorum: Ita etiam quotidie experimur, quod cineres, ſeu potiùs eorum ſalia fixa campos reddant fertiliores, dum aeris beneficio volatiliſantur ſalia iſta fixa, & abeunt in nutrimentum plantarum volatile oleoſum optimum: quem proceſſum imitaturi Chymici, beneficio aeris, ſed perperam, & nitrum & ſal tartari fixum volatiliſare volunt: vid. *ZWELFFERUS in Pharmacop. Regia pag.* 244. & 247.; rectè enim judicat *Beckius*, quod hâc ratione ſalia fixa fatiſcant in aquam elementarem. Hinc & caput mortuum vitrioli & nitri, expoſita aeri, de novo imprægnantur, & volatilem poſtmodùm præbent ſpiritum; & antimonialia fixata ſudorifera non ritè edulcorata aeri commiſſa demum volatili aurâ impregnantur, unde denuò vomitus & ſeceſſus movent. Hoc ipſum in aere eſt, quod beneficio Reſpirationis vitam noſtram conſervat: Vid. *DREBBELII Experimenta Londini*, qui habuit C. C. Aeris, cujus beneficio multis hominibus anguſtiæ incluſis continuò novam reſpirationem concitabat, ita ut hoc mediante homines ſub aqua potuerint vivere: Vid. *BOYLE de Vi aeris elaſtica*, ubi eleganter facit digreſſionem de Uſu Reſpirationis, & *Drebbelii* experimentum explicat. Si jam conſideremus corpus noſtrum, apparebit facilè, aerem pro ſui ſtatus varietate, & præprimis pro ſua ſubti-

litate

litate ac craſſitie multum alterare corpus noſtrum ; hinc namque imprimis varietas nationum, temperamentorum, & ingeniorum , ex varietate climatum & hinc victuum , dependet. Aerem qui inhabitant ſubtilem tenuem & ſpirituoſiorem, ſunt ingenioſiores, prudentiores & alacriores, ac prompti, & expediti in omnibus actionibus; qui ſpirituum & ſanguinis innuit ſubtilitatem & volatilitatem : qui verò in aëre ſunt craſſo, humido & fæculento, in quo ſal univerſale eſt hebetatum, ſolent eſſe ſtupidiores & ſtolidiores, ob ſpirituum & ſanguinis fixitatem . Tempore verno, dum aer de novo quaſi animatur , ſubtilior ac tenuior evadit, ut & æſtivo, & nos ſumus alacriores & vegetiores, ob ſpiritus & maſſam ſanguineam volatiliores ; in autumno autem & hyeme torpeſcimus, aëre exiſtente craſſo & fixo. Aëris vitia nos quoque contaminant ; hinc enim in maritimis locis ſcorbutus eſt familiaris, ex aëre, ſalinis acrioribus marinis effluviis imprægnato : Qui aërem montanum inhabitant, ſani ſunt.

Has ipſas aëris facultates dum conſideramus , patebit facilè , undè tanta & utilitas & ad vitam neceſſitas ſit Reſpirationis? *Dicimus nempe, dependere à Reſpiratione ultimam ſanguinis* in pulmonibus *perfectionem vitalem , quatenus primarius Inſpirationis uſus ſit , ut aer inſpiratus ſanguinem* in pulmonibus *ad vitalem renovatam fermentationem & debitam volatiliſationem , tam pro ſpirituaſcentia debita , quàm pro inſenſibili tranſpiratione diſponat*, ſicut *ſuprà cap. 9. pag.* 80. 81. inſinuatum fuit, quo & aptior fiat pro omnimoda ſui , ſine ulla capitis mortui reſidentia , per poros cutis tandem difflatione: Vid. TacKius de Chryſogono. & in Tract. de Conſanguin. Auri , Sacchari , &c. ubi de concordantia aëris cum ſanguine , *KOCHIUS de Aquis Mineral cap.1. de Aquis ſulphureis*, *BOYLE de Vi aëris elaſtica*. Facit hoc aër, dum ratione ſalis ſui univerſalis, ratione cujus *occultum vitæ cibum aëri ineſſe*, *Hermetici* rectè aſſerunt , texturam ſanguinis ſalino-ſulphuream diſſolvit , eamque diſſolutam ita rarefacit, ut ſalium actione repetitus fermentativus Impetus emergat , mediante quo & ſanguis promptè in ſpiritus volatiles vitales ſulphureo-ſalinos abeat, & ſimul ratione diſſoluti & cum ſalibus volatilibus agitati ſulphuri ſinſignem iſtam in ſanguine incaleſcentiam excitet, adeoque, ut rectè aſſerit Williſius , aër inſpiratus ad ſanguinis incenſionem faciat, cum Reſpiratio & ignis æqualiter vim quandam aëris exhauriant, & par aëris tàm ad animalium vitam conſervandam , quàm ad ignem ſuſtinendum , eſſe ſoleat neceſſitas , uti *MAYOW Tract. de Nitro p.188* , *THOMAS CORNELIUS CONSENTINUS in Progym.Phyſ.p 313.*, *Helmontius loc. ſuprà cit.*, *Williſius in Reſponſ. ad Highmorum, in Diſſertat de Accenſ. Sanguinis*, & *NEEDHAM de Formato Fœtu in cap. de Biolych. contra Williſium*, item *HOCK in Micrographia ubi de Carbonibus*, pluribus deducunt ; & confirmatur non tantummodò ab iis quæ *ſuprà c.9. p.8*1. dicta ſunt , imprimis quod ſanguis omnis priùs per pulmones circuletur, antequam ad ſiniſtrum cordis ventriculum perveniat, ſed apertiſſimo etiam experimento *LOWERI de Corde* , dum ſanguis in pulmonibus ab occurrente aëre ſubitò in floridum elegantiſſimumque colorem mutatur. Quantum aër in ſolutione corporum ſulphureorum valet, patet ex præparatione liquoris Martis Solaris. Uti namque aër nimis tenuis, ut in montibus Peruvianis, eſt ineptus reſpirationi, id quod & in æſtate interdum contingit (hinc illi ſpongiam aquâ vel aceto deſtillato madidam naribus applicant; hi verò in loca ſubterranea vel cellas ſe abſcondunt , ubi aër craſſus & nitroſo ſale imprægnatus; hæc enim ſanguinem nimis volatiliſatum & diſſolutum denuò condenſant, ut ad debitam redeat conſiſtentiam) ita aër nimis craſſus, ut in cryptis ſub terraneis , ineptus eſt Reſpirationi . Ad hæc, ſi aer imprægnatus eſt Gas quodam ſylveſtri narcotico, e.gr. in cellulis, ubi potulenta fermentant, in mineris, in cryptis, puteo, vel in camino, &c., ibi ſuffocata intereunt animalia , ob fixitatem nempe nimiam à narcotico vapore ſpiritibus & ſanguini loco volatiliſationis debitæ , inductam. Sanguinis quod attinet difflationem, notum eſt, eum tranſpirare per poros, totumque abſumi, niſi propter accretionis coagulum ſiſtatur, ut *ſuprà c.3.* dictum. Hoc non poteſt facere calor ejus , vel ignis ipſi inhærens , quia hic craſſiores ejus partes potiùs in cinerem vel carbones verteret , ut meritò hoc urget Helmontius loco citato: unde huic ad difflationem præparationi occultæ aer ſubtilis inſpiratus, tanquam adjumentum & quaſi vehiculum adjungitur. Ex his facilè patet, quid ſentiendum de Veterum quorundam Medicorum ſententia , qui aerem pro alimento vel materia ſpirituum vitalium attrahi exiſtimarunt; item dum Chymici nonnulli dixerunt, in aere occultum eſſe vitæ cibum , &c. quæ ipſa efficacia *Medicatio Drebelliana* aeris abſumpti non inconcinnè illuſtrat : Vid. *BOYLE de Vi aeris elaſtica, Digreſſ. de Reſpirat. p.*140

Primario Reſpirationis fini *& alii ſecundarii , tàm Inſpirationis , quàm Exſpirationis* , accedunt; nempe

1. Promota ſanguinis circulatio per pulmones : *Vid. p.* 86. Hinc omnia ea, quæ efferveſcere & incaleſcere faciunt ſanguinem intenſiùs, & ita ejus motum rapidiorem reddunt , etiam crebriorem & altam Reſpirationem procurant.
2. Fuliginum ex præcordiis ſub Exſpiratione excluſio.
3. Fæcum alvinarum , urinæ , ut & fœtus ex utero excretio inſpirando; vel pituitæ & aliorum excrementorum ex pulmonibus per tuſſim excretio exſpirando adjuvatur.
4. Sternutatio.
5. Vocum prolatio beneficio laryngis, quæ inſtar fiſtulæ muſicæ ſeu pneumaticæ per exſpirationem vocem efformat.

Hæc opinio eſt nova, propinqua *HELMONTII in Blas Humano*, & *WILLISII*.

Fœtum non reſpirare, ſuperiùs aſſertum fuit: Dubium ergò eſt, quâ ratione fœtus vitam incolumem agere poſſit , deſtitutus tam neceſſariis pro ſuſtinenda vita aeris uſibus? Sed hunc omni penitus aere carere, minus probabile videtur; quin potiùs cum *MAYOWIO Tract de Reſpirat. Fœtus*, & *BOYLE de Vi aëris elaſt. p.*144. aſſeram , *in Viviparis recipere fœtum à matre nutritium ſuccum , particulis aeris copioſè refertum*, quas ſanguis ipſius , per arterias umbilicales ad placentam uterinam diſtributus , cum ſucco nutritio recepto ad fœtum per venam umbilicalem advehat, adeò, *ut placenta uterina non ampliùs Jecur , ſed Pulmo uterinus dicendus ſit*: *In Oviparis verò liquores ovi primogenii* ſubſtantiâ aereâ, à gallina v. gr. hauſtâ, plenos eſſe, quæ per vaſa umbilicalia pari ratione , ut modò dictum, ad pullum deferatur.

CAPUT XII.

De Uſu Lienis.

Suprà dixi, quod ſanguis in totum corpus diſtribuatur ex corde, ut illud nutriat , beneficio ſpiritus vitalis in Eſſe vitali conſervet. Verùm præter hunc uſum etiam in ſingulis partibus & viſceribus internis idem ſanguis aliquid patitur, non tantummodò, quatenus in quibuſdam determinatam patitur alterationem, ſed è contra quatenus fit ſeparatio quædam ſingularis cujuſdam liquoris ab eodem , utpotè cùm videamus , in hepate & folliculo fellis bilem ſeparari, in renibus urinam, in glandulis partem materiæ lymphæ, &c.

Speciatim pro varietate partium diſtinctim diſtribuitur, & quidem ubi ſanguis ex ſiniſtro cordis ventriculo in arteriam magnam impulſus eſt , ejus pars altera deorſum per arteriæ aortæ truncum defertur , quæ Aorta duplici ramo gaudet ; ſpargit enim ramum cœliacum, qui in varios ſurculos dividitur , quorum ſiniſter lieni inſeritur , qui per omenti alam poſteriorem protenſus , & in medio itinere ut plurimum bifurcatus ſuperiorem & inferiorem lienis partem ſubit , & in cellulas & glandulas ipſius terminatur. Inter varios autem aortæ ramos per ramum arterioſum ſplenicum , aliàs dictum cœliacum, ex arteria cœliaca oriundum , lieni ante omnia ſanguinis inſignis portio infertur , quæ omnis exinde per venam ſplenicam denuò abſorpta ad hepar , per truncum venæ portæ, dilabitur, ut teſtatur inſpectio Anatomica : quæ ſingularis conſpiratio inſignium horum viſcerum , lienis cum hepate, quâ omnis ſanguis ex liene immediatè in hepar abit, oſtendit peculiarem in officio conſenſum; ita ut probabile ſit , diſponi in liene ſanguinem, ut eò faciliùs in hepate alterari, & bilis ex eodem confici ac tranſcolari queat ; quod tamen ulteriori ſcrutinio indagandum, utpote ſine quo officium eorum vix debitè explicari poterit. Sunt etiam præter dicta vaſa, ingentes etiam & copioſi admodum nervi , ex pari nervorum vago , & quædam vaſa lymphatica , non tamen adeo copioſa , in liene repe-

reperibilia, quæ ex hoc ad receptaculum commune perguot; quæ utut ab aliis negata, ad oculum tamen demonſtrata ſunt à *RVYSCHIO de Valvulis Vaſorum lymphatic. cap.* 3., *BLASIO* & *RVDBECKIO de Ductibus Seroſis*. Jam quid in tranſitu iſto per lienem agat & patiatur ſanguis, Quæſtio eſt ardua, quia obſcurum lienis eſt officium. His tandem vaſis omnibus *MALPIGHIVS de Structura Lienis capſulam quandam communem* ſuperaddit, à nemine hactenus deſcriptam; quæ à tunica lienis interiore, ſub vaſorum ingreſſum reflexa, emanat & circumvolutione ſuâ vaſorum reliquorum ductus involvit.

Corpus ſeu ſtructura *Lienis*, utut inter parenchymata, ex ſanguine certo modo ſaltem concreto, & vaſis eorum circumfuſo conflata, à Veteribus olim relatum fuerit; reverà tamen tota ejus moles *eſt ſubſtantia* potiùs *nervea*, quàm propriè ſanguinea, nempe corpus *compoſitum membranaceum* ſeu *congeries membranoſarum veſicularum*, in parvas plicas pluresque cellulas, & multiplices concamerationes, apum alveorum inſtar, figuratum ſeu diſtinctum, quorum parietes membranoſi continuatione arctâ & intimâ, cum propria lienis membrana, fibris inde elongatis, cohærent; ipſæ verò hæ concamerationes fibroſæ ab extenſo & dilatato venoſo ductu, pari ferè ratione ac ab aſpera arteria graciliſcente pulmonum ſinus, efformari videntur, per quas caverulas glandularum minimarum racemi vel globuli copioſiſſimi, uvæ botrum æmulantes, ex fibris & extremitatibus arteriarum & nervorum ejuſdem corporis pendentes, diſperſi ſunt, qui in homine difficiliùs, in bove verò & ove ſolâ lienis laceratione ſe manifeſtant, uti & hæc ipſa per autopſiam in ſplene, flatu diducto, primùm obſervavit & eleganter demonſtravit *MALPIGHIVS*, *Meſſalenſis Profeſſor*, *Tract. Scrutin. Viſcerum, ubi de Liene*; Hic vir cordatiſſimus, inter varia experimenta confirmat, lienis corpus nil aliud eſſe, quàm congeriem veſicularum membranoſarum: cui tam en reverà copioſæ fibræ nerveæ ſunt intertextæ, quæ conſervant tonum & figuram ſplenis, uti poſt *Hippocratem Veſalius* & *Highmorus*, imò totum ferè ex fibris contextum, *Wepfferus* & *Malpighius* annotarunt. Splen canis vel ſuillum ſi inflatur, aër diſtendit lienem, & dictas cellulas viſui obfert.

Situm quod attinet, ſub hypochondrio ſiniſtro latet, connexus eſt gibbeâ ſui parte diaphragmati; ſimâ, interveniente arteriâ ac venâ ſplenicâ, omnibus membris, quibus vaſa hæc inſerviunt, ventriculo ſcilicet, hepati, pancreati, &c.; inferiore autem reni ſiniſtro, mediantibus membranulis gracilibus.

Figuram ejus qui per linguam bovinam exprimunt, non tam hominis, quàm brutorum viſcera inſpexiſſe videntur; cùm in homine longè aliter ſe habeat, pro ut αὐτοψία vos melius quàm quævis delineatio docebit.

Binis veſtitur membranis, ſicut poſt *Highmorum Malpighius* annotavit, in quarum interiore, utut tenuiſſima, mirum fibrarum contextum deprædicat *MALPIGHIVS de Structura Lienis c.*1. & cum fibris per tranſverſum lieni diſperſis continuum *c.*2. autumat; imò *in Epiſt. quadam* ſuperioribus annis *ad Oldenburgium*, *Societ. Angliæ Secretarium*, conſcripta, involucrum hoc carneum & muſculoſum pronunciat, quod cùm fibris ſplenis internis peculiare muſculi genus format, lienis cellulas comprimens, & ſanguinem per venam ſplenicam ad hepar, inſtar cordis auriculæ urgens.

Fibræ hæ lienis internæ, quæ tunicæ propriæ fibris continuæ, & per tranverſum hujus corporis tranſcurrunt, nec à vaſis ſanguiferis juxta Veteres prodeunt, quia nullâ arte cavitas quædam in iis monſtrari poteſt; nec ex mente *Gliſonii*, propter cavitatem jam denegatam, peculiare ſunt vaſis genus, ſed a tunica lienis interiore potiùs enaſci videntur, ac in oppoſitam huic partem, capſulam ſcilicet vaſorum communem, feruntur, ut veroſimile ſit, filamenta hæc (cum muſculoſa, pariter ac tunica, ex qua promanant, obſerventur) conſtrictioni præprimis cellularum & vaſorum ſplenicorum inſervire, quo ſanguis per laxas viſceris hujus cellulas diffuſus, ad venam portæ commodiùs urgeatur.

Quoad *lienis uſum*, nullum eſt viſcus, cujus magis obſcurus uſus, quàm lienis, de quo tot ferè ſunt ſententiæ, quàm Medicorum capita. Pro meliùs cognoſcendo ergo *lienis uſu*, obſerventur ſequentia Præſuppoſita:

1. Non omnia animalia lienem habent, præſertim plura avium genera eo carent; ſicut & canes, item porci ſine ſplene poſt exſciſſionem vivunt; & omnes, qua vitales, qua animales, qua genitales, actiones obire certum eſt, quia per experientiam confirmatum. Tentavi in canibus; & iſti canes modò facti ſunt graciles, modò pinguiores. *DEVSINGIVS in Diſſertat. de Aliment.* refert, ſe cani ſuo excidiſſe lienem, & egregiè fuiſſe pinguefactum, quod & ego expertus in cane quodam, qui per 6. annos poſt exciſionem vixit. Confer. *BARTHOLINVS Centur.*3.*Epiſt.*50. & 64., *Centur.*4.*Epiſt.* 14. & 92. *pag.*537. Homini deficere poſſe, hactenus fabuloſum habitum fuit: ipſi eundem exſcindere, ſi non impoſſibile, certè valdè eſt periculoſum, propter hæmorrhagiam & propter herniam; unde experimenta in homine non tentanda: Vid. *BARTHOLINVS Cent.* 3. *Epiſt.*73. *p.*307. Exempla tamen exſciſſi lienis in homine citra vitæ noxam, videbitis in *M. A. N. C. Ann.* 1. *Obſervat.* 29. *p.*101. & *Anno* 4. & 5. *Obſ.*165 *p.*209. & *BARTHOLIN. in Hiſtor. Anatom. Centur.*4. *Hiſtor.*51. qui ex *Fioravanta* notant exſciſſionem lienis humani. Vulgò etiam accuratiſſimi Medici, referunt lienem hunc pependiſſe ℔xxxij., veriùs autem ℥xxxij. fuerunt, quod *in hiſtoria* ipſe *Fioravanta* recenſet. Sed experientia una eſt nulla: Vid. *MAJOR in Chirurg. Infuſoria*; & nemo hactenus exemplum hoc temerè imitatus fuit. Traditio inſuper vulgi à *PLINII* uſque temporibus inolevit, cujus verba videbitis *l.*11.*cap.*37. Exemplum fide dignum extirpati lienis per uſtionem confirmat *MOEBIVS in Fundament. Medic.p.*405. De brutis verò res notiſſima eſt, exſectionem hanc factâ ligaturâ decenti, citra læſionem omenti, ventriculi & inteſtinorum, in canibus præſertim & felibus, inſtitutum fuiſſe citra ullum notabile ſanitatis diſpendium. *DECKERVS in Barbette* putat, vel auferri vel imminui vim genitalem, cùm canes, quibus exſciderit lienes, tantùm fœmellas pepererint: ſed contrarium obſervatum eſt in *Anglia*, teſtante *OLDENBORGIO*.

2. Iis, quibus eſt lien bene conſtitutus, eorum corpus floret; quorum lien verò vitioſè augetur, eorum corpus imminuitur: quibus verò lien exciſſus eſt, eorum hepar mole auctius obſervatur; adeò, ut certa quædam uſus utriuſque viſceris dependentia exinde ſuſpicienda ſit, cùm imprimis omnis ſanguis ad lienem delatus ex eo immediatè ad hepar tranſeat.

3. Lien, quoad aſpectum repertus fuit ſæpiſſimè ſalvus & ſanus, in mortuis ex melancholicis ſic dictis affectibus, v. gr. Quartana, ſcorbuto, ictero nigro, hypochondriacis affectibus, &c.; id quod Anatome patefecit; *SYLVIVS* enim dixit, *ſe ultra* 100. *affectu melancholico mortuos ſecaſſe*, *in quibus tamen lien ſalvus fuerit*. Interim tamen deliriis melancholicis, ſemper per conſenſum hypochondriorum evenientibus, ſplenis vitia ſubeſſe, utut non æquè per Anatomen ſenſibilia, omninò arbitror; hinc enim meritò urget Helmontius *Tr. Jus Duumvirat.* illud *HIPPOCRATIS*: *Quibus Vena fortiter in hypochondrio pulſat, iis mens ægrotat*; unde etiam ægri tales in imminente paroxyſmo præcedentes certos motus in iſto loco deprehenderunt.

4. Omnes Splenetici reverà tales, hoc eſt, in quibus lien tener, malè affectus & tumidus, ſcirrhoſus, infarctus, aliove modo vitiatus deprehenditur, hi omnes ſunt ſalivatores, teſte Hippocrate: Omnes enim copioſam ſalivam aqueam & tenuem ſolent expuere; *& hi ægri optimè per medicamenta ſalina, urinam provocantia*, v.g. ſal tartari, per tartarum vitriolatum, nitrum, arcanum duplicatum Mynſichti, ſal armoniacum, digeſtivum hypochondriacum, *&c. curantur, teſte LAVRENTIO in Controverſ. Anatomicis*: Id quod ſanè experientia confirmat, dum urinæ, quæ anteà ſub ipſo morbo profluxerunt claræ & albicantes ac crudæ, reſtituto ſic aliquantiſper per medicamenta ſalina liene, prodire ſolent turbidæ, cum copioſo ſedimento coctæ, interdum atræ & obſcuræ, tandem ſenſim clareſcunt, & ad naturalem ſtatum & colorem citrinum redeunt: In cachexia ſubinde reperitur tumor ſple-

nis:

nis: ſed cavete, ne putetis, quod ex ſplenis vitio oriatur cachexia vel quartana; quia ſuperveniunt, & ita ſunt effectus ex morbo oriundi, in quibus ſplen ſecundariò afficitur.

5. Lien omni cavo ſenſili deſtitutus nec recipiendo, nec digerendo cuidam humori ſingulari aut excremento erit deſtinatus; nullum enim habet vas excretorium, per quod excrementa poſſit excernere; quia non totus ſanguis lienem pertranſit, ſed tantummodò aliquantula ejus pars ad illum diſtribuitur, dum tota reliqua maſſa partim ad ſuperiora, partim ad inferiora renes, reliquaſque partes & viſcera abit, & conſequenter nulla fit ſecretio in ſplene: ergò non excrementi cujuſdam, vel recipiendi vel digerendi gratiâ, eſt fabricatus. Hoc obſervandum contra Veteres, aſſerentes: *Splenem eſſe receptaculum humoris Melancholici, quod reiiciatur per vas breve in ſtomachum.*

6. Omnis, qui per arteriam ſplenicam in lienem intrat ſanguis, à ſplene per venam ſplenicam refluit, ad venam portæ immediatè abit, & per hepar trajectum in venam cavam, & ſic ad cor, nil alıorſum, devehitur; ut adeò ſingularis quædam hæc duo inter viſcera conſpiratio, eaque non fruſtranea circa ſanguificationem, utut nondum ſufficienter cognita, intercedere videatur; hinc enim non ſolùm à *Malpighio*, ſed etiam ab aliis obſervatum fuit hepar mole grandius, poſt exſectum lienem.

7. Magnitudo & color, aliæque proprietates uti ſingulis animalibus in liene eſt proprius, ita & homini; in quo ſano magnitudo ejus multum variat. Color verò qui in fœtu eſt ruber, in adultis ſemper deprehenditur obſcurior, & plus minus nigricans: imò, proportione partium inſtitutâ, grandior in fœtu, quàm in adulto, lien obſervatur.

8. Lien animalium vel aſſatus, vel coctus, aliovè modo præparatus, guſtatus, deprehenſus fuit auſteri, pontici, plus minus acerbi & acidi ſaporis, reſte *WALÆO in Epiſt. de Motu Sanguinis*, item *HIGMORO in Diſquiſit. Anatomica*, ubi de Liene.

9. Hoc inſuper notabile eſt, quod ſplena animalium, v. g. cervi, bovis, &c. præparata, vel decocta, aut in eſſentias redacta, affectibus ſpleneticis mulierum chronicis, & imprimis cachexiæ virginum ex menſibus ſuppreſſis, ſpecificè conducunt, quod prodiit ex ſchola *Paracelſi*.

10. Denique & hoc attentâ obſervatione in praxi colligere licet, non adeò frequentes eſſe ſplenis propriè dictos affectus, quin potiùs plurima, quæ lieni imputantur mala, aut ſaltem ex eo oriri putantur, ferè ex nervis lienaribus, eorumque plexu affectis, dependent; unde per conſenſum & aliarum partium affectiones & hinc plura pathemata ſuperveniunt: de quibus nervis vid. *WILLISII Anatomia cerebri pag. 222. & 264. Tab. XI.*

Hæc omnia neceſſe eſt, probè perpendantur, antequam de Uſu Lienis certi quid pronuncietur.

Lien ergò quoad ſuum uſum, ad vitam animalium non eſt ſimpliciter neceſſarius, cùm ex canibus & ſuibus, aliiſque brutis, ſine ulla ſenſibili functionum læſione exſcindi queat, ſed tantùm ad benè eſſe confert, ita ut majorem ſaltem ſanguinis perfectionem, ſed accidentalem tantùm facere videatur.

Fruſtrà reverâ Lien juxta *Eraſiſtratum & Ruffum Epheſium* non erit conditus, cùm ad ſanguinis laudabilem & naturalem ſtatum, pro univerſi corporis œconomiæ ſalute, ut conſervandum, ita & reſtituendum, multùm conferre, & ſtructura ejus, & connexio potiùs demonſtrant. Sed quid hoc ſit, quod lien conferat? quæritur. Multi namque morbi tribuuntur ſpleni, in ſpecie malum hypochondriacum, ſcorbutus, quartana, delirium, &c. quaſi ſedes horum morborum eſſet in liene, ſed falsò; cùm in his lien ſit inſons: & ſi ſucceſſu temporis affligitur, non eſt affectus tanquam cauſa mali, ſed potius, quod ceu effectus ab altius radicato malo in ſanguine læſo dependet. *Veteres Practici*, quando non poſſunt pergere in ſcrutinio morborum, dicunt: *Lien eſt affectus, obſtructus*, &c., in ſpecie *Italorum & Gallorum Practica* hæc eſt; cum tamen morbi chronici partim in ſtomacho & læſa chylificatione, partim læſa ſeparatione fæcum à chylo, vitio duorum ſuccorum, bilioſi, & pancreatici, conſiſtant. Vulgò putant punctiones & roſiones, in hypochondrio ſiniſtro occurentes, eſſe ex ſplene; quod tamen falſum eſt, cùm ſplenis ſubſtantia ferè inſenſilis inepta ſit tali dolori inferendo, adeò ut nullus dolor, niſi tenſivus ex ejus inflatione, aut gravativus ex ejus pondere ab infarctu, ſplenem infeſtare poſſit; cui dolori tenſivo ſpiritus carminativus & ſimila carminantia, dolori verò gravativo ſpiritus ſalis ammoniaci penetrans & conſequenter aperiens, it. Aperitiva ita dicta Martialia, conducunt.

Acuti ergò iſti dolores, qui crebriùs hypochondriacos infeſtant, item Roſiones & morbus Hypochondrii ſiniſtri non ſunt in ſplene: ſed ſunt reverà in inteſtino colo, quod ſub hypochondrio ſiniſtro nonnihil anguſtatum, aut deorſum verius contortum, aut flatuum tranſitum impedit, aut ſtercora indurata ſiſtit, aut denique viſciditates acidas ibidem colligit: unde ibidem tàm pertinaces dolores reperiuntur: quos nunc clyſteres carminantes & emollientes, imprimis cum ſale gemmæ injecti, ſedant; aut ſacculi & fomenta, in aqua & vino cocta, calida compeſcunt; aut carminantia, ſpiritus anticolicus & carminativus, ſiſtunt; aut opiata nunc cum reſolventibus, nunc per inferiora laxantibus miſta, ſedant.

Ut tamen id, quod de uſu lienis probatiſſimum videtur, ediſſeram, arbitror: Præparari in liene, tanquam parenchymate membranoſo-nerveo, ratione lymphæ per copioſas glandulas ex ſanguine arterioſo allatæ, uti & ratione copioſorum ſpirituum animalium, per multiplices nervos ad lienem diſtributos, & ſenſui ac motui minimè inſervientes, eò allatorum, certum quoddam fermentum ſubacidum, inſigniter tamen volatile, quod ſanguinem muſteum ipſi infuſum, impræbnet, vi ſuâ fermentativâ alteret, & diſponat ad faciliorem partium ejus craſſarum à chylo nondum perfectè aſſimilato reſiduarum volatiliſationem, indeque promptiorem ab aëre in pulmonibus reſolutionem & uberiorem ſpirituum generationem; ſimulque hoc ipſo partes heterogeneas nec ritè miſcibiles ita à reliqua maſſa quaſi ſeparet, ut commodiùs per convenientia cribra, in ſpecie renes, commodè evacuari poſſint. Quibus poſitis & rectè ſe habentibus, corpus floret, & meritò ſaturnina dicuntur florere regna; iis verò læſis, ſanguis ſpiſſeſcit, torpeſcit, tardè fermentatur, ſpiritusque ſenſim deficere incipiunt, partim propter vitioſam aſſimilationem, partim verò propter excrementorum retentionem, ut in morbis, qui ſpleni vel competunt, vel eum ſimul afficiunt, patet: Vid. *WELTHUSIUS de Vſu Lienis c.3.* ubi ſimilis ferè reperitur ſententia; quæ tamen aſſertio non adeo adhuc eſt plana, quin etiam aut per Anatomen, aut ulteriorem experientiam, confirmationem deſideret.

HELMONTIUS quæ de uſu lienis ſtatuit, deque ejus cum ventriculo Duumviratu diſſerit, item de fermenti in ſtomachum inſpiratione à liene, de ſimo um conceptuum formatione, ſomni & vigiliarum ſede, virtute generativa ex ſplene, in *Tract. Sedes Animæ*, item in *Tract. Jus Duumviratus*, ea ſunt falſiſſima, & minus veritati congrua, ſingulaque canis & porcus ſine ſplene facillimè refellunt.

Veterum quod attinet ſententiam, Lienem accipere ſuccum Melancholicum, hoc eſt, partem ſanguinis craſſiorem, terreſtrem & fæculentam, eoque partim ali, partim eundem eructare per vas breve in ventriculum pro adjumento digeſtionis, Anatome & circulatio ſanguinis ſufficienter refellunt, cùm nulla conſpiratio, nullus conſenſus inter lienem & ſtomachum obſervabilis ſit; nullumque habeat lien vas excretorium, unde etiam nil colatur per eundem. Conf. *CONRINGIUS de Generat. & Vſu Sanguinis c.12.14.& 19.* Horum ſententiam & multi ſequuntur, & modernorum, quamplurimi nonnihil emendant & caſtigant, ad experimenta nova Anatomica eam applicando, dum nunc ſanguinem acidum craſſum ſeu melancholicum in eo coqui & magis fermentari, ut corpori fiat utilis, nunc chylum acidum vel crudum in eo alterari, ut abire queat in ſanguinem, nunc excrementa craſſa & tartarea in eo fermentari & diſponi, ut per convenientia loca, imprimis urinaria, poſſint excerni, afferunt. Omnes hæ opiniones profluxerunt ex prima iſta Veterum ſententia, quæ poſitæ tamen paulisper & aliter nonnihil explicaæ ſunt:

ſunt: nam quod Modernis eſt acidus ſuccus, Veteribus dicebatur Melancholia; id quod de morbis ab his cauſis oriundis ſimiliter verum eſt. Plures atque ferè admodum diſcrepantes ſententias, de Uſu lienis collectas videbitis à MOEBIO *in ſuis fundament. Phyſiol. p.*381. His addatur STRAUSSIUS & WELTHUSIUS *Belga*, *de Uſu Lienis*, item SYLVIUS *Diſſertat.* 5. *de Lienis Uſu.*

CAPUT XIII.

DE Hepatis Officio & Bilis Generatione.

ALterum Viſcus, cui occurrit ſanguis, eſt *Hepar* cum annexo folliculo felleo, quæ conſpirant circa bilis generationem. Arteria cœliaca, ultra ramum ingentem ſplenicum, adhuc in alios duos minores ſe findit, quorum unus ad pancreas abit, qui eò ſanguinem defert, ex quo lympha ejus ſpecialis elaboratur, quæ cum ſpiritibus animalibus nervorum juncta ſuccum pancreaticum conſtituit, & per proprium ductum in inteſtina excernitur, pro fæcum alvinarum à nutritio chymo ſeparatione, de quo ſuperiùs actum, & etiam videri poteſt GRAEFF *Tract. de Succo Pancreatico.*

Alter ramus, qui bipartitus ad hepar abit, ut partim in ejus capſula communi ramos portæ comitetur, & unà cum vaſis cholodochis, & nervis hepaticis paucis, ibidem coërceatur; partim vero ad veſicam felleam diſtribuatur, & vocatur arteria cyſtica.

Præter hunc ſanguinem, vena portæ omnem ab inteſtinis, liene & pancreate, reliquiſque infimi ventris viſceribus, præter renes, refluum ſanguinem in hepar exonerat, ac ita arteriæ ſuo modo officio fungitur; accedente præprimis, quod

1. Pulſet, utut pulſu non adeo exacto & vibrante:
2. Inſtar aliarum arteriarum ſanguinem ſuum à trunco majore ad ramos minores, ac tandem ad ſurculos capillares devehat; & ſic iſte ſanguis qui ex ſplene fuit, per venam ſplenicam beneficio trunci venæ portæ exterioris, hepar ingrediatur.

Hic poſtquam hepar ad pollicis longitudinem circiter penetravit, in ſinum amplum explicatur, qui in 5. iterum ramos faceſſit, quibus cum ſurculis inde emanantibus gibbeæ pariter & concavæ hepatis parti proſpicit, unde viſcus ejus dictum fuit parenchyma, quod ſit effuſio ſeu coagulatio ſanguinis, & congrumatio circa vaſis; qui ſanguis venæ cavæ tandem infertur, cujus ex trunco vaſcula capillaria infinita ab omnibus hepatis partibus oriuntur, hinc in ramos majores, ac tandem tres maximos coëuntia, mediantibus his extra hepatis ſubſtantiam delatis in venam cavam, ad latus & ſuper ſpinam dorſi aſcendentem, ſe exonerant.

Hepar parenchyma eſſe, experientiâ ſuâ firmare videtur *Harvæus*; docens in cervorum generationis primordiis hepar rude & propemodum informe exiſtere, viderique rubicundam & ſanguinolentam affuſionem, cui *Gliſſonius* aliquid bilis ex continua & actuali hujus tranſcolatione admixtum eſſe, ex colore ejus rubeo ſimul viridiuſculo ſuſpicatur.

Ordinariò in hypochondrio dextro collocatur, ita tamen ut in homine ſano & erecto ultra coſtas nothas moles ejus ſatis altè deſcendat, in fœtu ad hypochondrium uſque ſiniſtrum exporrigitur, non propter molem ejus in hoc majorem, ut communis fert ſententia, ſed quia in hujuſmodi corpuſculis ab alimentis ſolidioribus ventriculus nondum adeò diſtenditur, hinc non tam profundè & ad regionem lumbarem hepar deprimit, ſed naturalem magis hunc ſitum illi concedit; cùm in adultioribus ventriculus frequentiùs refertus & diſtentus, ſpatium idem ab hepate occupari, non patiatur.

Ligamentis hepaticis duobus vulgò notis *Gliſſonius* tertium addidit; ita ut primum ſit hoc, quo mediante diaphragmati hepar alligatur, quod ſuſpenſorium dicitur; alterum vena umbilicalis in ligamentum mutata; & tertium proceſſus quidam membranoſus, quo cartilagini enſiformi hepar adhæreſcit.

Jam Quæſtio eſt, quiſnam ſit hepatis uſus? & unde generetur bilis, quæ nuſpiam in toto corpore, quàm in vaſis cholodochis circa hepar reperitur? Antequam hanc decidamus Quæſtionem, hepatis *ſtructura & materialis compoſitio*, ut prius ſit cognita, neceſſe eſt, quam optimè explicatam dabit MALPIGHIUS *Tract. de Scrutin. Viſcerum*, ubi de hepate, præſertim *cap.* 23., dum rationibus diverſis oſtendit, hepar eſſe parenchyma ex glandularum conglomeratarum genere, ita ut compingatur ejus moles ex plurimis globulis glanduloſis, propriâ circumambiente membranâ veſtitis & continuatis, per tranſverſum membranoſis nexibus firmatis, ſexagonâ ferè figurâ in homine donatis, ita ut his glandulis ſuffuſus ſanguis eas irriget & rubicundas reddat.

Probatur hoc

1. Generatione fœtus in ovo, ubi hepar primò non rubet, ſed flaveſcit, donec tranſitione ſanguinis rubeum colorem acquirat.
2. Quod in homine, ſi ſanguis probè eluatur, albicet.
3. Maximè probatur per Anatomiam in damis, cervis, cochleis, lacertis, piſcium diverſorum generibus, mure, marte, ſciuro, &c. quorum hepar reperitur conſtare ex glandulis copioſis.
4. In piſcibus album deprehenditur.
5. Prẹter vaſa communia habet etiam excretoria, ſcilicet biliaria.
6. Quod à morbis, glandulis aliàs propriis, afficiatur.

Quæ ſanè argumenta hepar ſi verum corpus glanduloſum eſſe non probent; certè tamen concludere jubent, Analogum illud glandulis exiſtere.

Globuli hi ex glanduloſis acinis peculiari circumſcriptione ut plurimum hexagonâ donatis, componuntur, & ſingulis vaſorum propaginibus, licèt etiam exilibus, appenduntur, & ita communi, à peritonæo oriunda, membrana obducti, hepatis corpus componunt; adeoque non putandum, uti communiter dicunt, factum hoc eſſe viſcus propter vaſa fulcienda, ſed vaſa potiùs illius gratiâ fabrefacta exiſtunt, utpote quod primariam viſceris hujus partem eſſe, infrà, ubi de Uſu conſtabit, docebo.

Cùm ergò hepar ſit corpus glanduloſum, hoc ipſum innuit eſſe *Colatorium*, id quod etiam receptum eſt. Cùm enim hepati in ſanguificationis negotio ductæ eſſent exequiæ, omnes ſtatim, Hepar eſſe colatorium bilis, denegato ejus ſanguificationis officio, aſſeruerunt: cùm verò de bilis natura plures adhuc urgeant controverſiæ, pro illis meliùs intelligendis conſideranda ſunt

1. Bilis Phænomena.
2. Materia ejus, tàm conſtitutionis quàm generationis.
3. Efficiens ejus ac generandi Modus.
4. Ejuſdem Motus; &
5. Uſus.

Phænomena circa bilem naturaliter conſtitutam obſervabilia ſunt plura:

1. Primaria ſunt: notabilem eſſe differentiam inter bilem, quæ reperiatur & in circa hepar, nempe *cyſticam & hepaticam*: *Cyſtica* enim amarior, acrior & penetrantior eſt, magis tincta & craſſior, in folliculo felleo elaboratur, & per ductum cyſticum ad inteſtina derivatur; *Hepatica* verò diluti magis coloris, conſiſtentiæ fluidioris, & ſaporis minus amaricantis, obſervatur, & in hepate ſeparatur. Equidem cyſtica ſub primo guſtu etiam dulcedinem notabilem, ſed quæ mox in amarorem penetrantem vergit, repræſentat, cùm bilis hepatica feroſioris conſiſtentiæ ſubinde plus ferè dulcedinis, aut minus certè amaroris, prẹ ſe ferat.
2. Bilis deſtillata, v. g. bubula, per ſe blando igne non niſi phlegma ſuggerit, reſinâ tenaci ſed inflammabili, in fundo remanente. Illa ipſa tamen copiolior, & rigoroſiori igne examinata, præter phlegma, liquorem inſtar urinæ recentis deſtillatæ volatilem acriorem, & copioſum oleum, ſuggerit, ſale fixo non adeò copioſo, & magis ad acrimoniam ſalſam inſtar ſalis communis, quàm perfectam alcalinam naturam vergente, ex capite mortuo fortiùs calcinato, ſuperſtite. Eadem bilis recens cum additione alcali fixi deſtillata, liquorem volatilem ſeu ſpirituoſum urinoſum ſuggerit, qui pro volatilium natura ſyrupum violarum virideſcente colore tingit, ſolutionem verò Mercurii ſublimati lacteam reddit; non ſecus ac eadem bilis cum aqua ſimplici affuſa ad putreſcendum ſepoſita, deſtillando liquorem volatiliorem & urinoſiorem adhuc ſuggerit, modò dictos effectus maniſeſtiùs exercentem. Porrò bilis in vitro hermeticè ſigillato, in fimo equino

per

per aliquot ſeptimanas ad putreſcendum ſepoſita, ex flavo rubra & perſpicua, cum ſedimento quodam apparet. Bili huic admiſſa aqua, Spiritu ſulphuris imprægnata, lacteum præcipitando exhibuit colorem, præcipitato ſimul reſinoſo ſubamaro ſucco, qui in prunis abſque capite mortuo exhalavit.

3. Bilis permiſta cum liquoribus variis, varia exhibet phænomena, eaque multipliciter variantia, pro liquorum ex iiſdem, licet ſimplicibus, præparatorum quantitate, qualitate, tempore, aliarumque circumſtantiarum licet minutiſſimarum differentia, adeò ut leviſſimo ex accidente variet phænomenon, ut plurimum tamen ab acidis intenſioribus, qualia ſunt imprimis mineralium, ut Spiritus ſulphuris, vitrioli, ſalis, nitri, &c. turbari interdum, nonnihil efferveſcere, hinc plus minus intensè virideſcere, & ſedimentum ex albo nonnihil virideſcens, plus minus ſpiſſum ſeponere obſervatur, cum amaritiei plus minus remiſſione. Acetum deſtillatum vel ſimplex, item ſuccus citri, turbant pariter nonnihil bilem & aliquale, ſed parcius, ſedimentum ſubpallidum deponunt, & flavedo mediocris emergit, quæ aliàs naturaliter ex luteo fuſci eſt coloris. Alcalia verò volatilia, ut Spiritus Salis ammoniaci, ſal volatile fuliginis, ſpiritus Cornu Cervi eſſentificatus, &c. alterationem in bile facere obſervantur; hinc conſiſtentiam bilis tenuiorem & claram cum colore citrino plus minus, interdum verò audeo, acquirit cum aliquali ſedimento viſcido in fundo. Aqua communis denique, ſal commune, nitrum, urina, ſal armoniacum, &c. alterationem nullam, aut exiguam, faciunt, excepto aliquo ſedimento mucilaginoſo. Cum oleo tartari varia in diverſis tentaminibus exhibet phænomena, nunc in maſſam fœtidam coagulari ab eodem, nunc verò eadem clareſcere, & ſubcitrini coloris reddi, cum ſedimento, quale ab Acidis præcipitatur. Ab Amico relatum habeo, quod obſervarit ex oleo tartari per deliquium, bili ſuillæ inſtillato, quaſi efferveſcentiam fieri, id quod innoteſcat ex bullis, & particularum mutua agitatione

Adeò in hujuſmodi tentaminibus experimentalibus, quæ artem magis quàm naturam ſapiant, ad quaslibet circumſtantias probè attendendum, & idem experimentum ſæpius, diverſo licet tempore, reiterandum, antequam pro uſu Theoretico aut Practico certi quid exinde concludi queat.

Materiam bilis quod attinet, & quidem eam, quæ eſt *Conſtitutionis*, copioſum oleum eidem ineſſe, *ex inſpiſſatæ bilis* relicto corpore *reſiniformi*, ut & ex facili ejus incenſione & deflagratione manifeſtum eſt. Salinæ ejus particulæ ſub olei tegmine deliteſcentes patent ex phlegmatis ſeu aquæ in bile præſentia, ut & facillima ejus cum aqua communi miſcela; oleum enim aut oleoſum corpus ſine ſalinarum particularum interventu, conſortium aquæ haud patitur; atque adeò *ſaponarius liquor* ſuo jure vocari poteſt *bilis*, qui ex analogia cum aliis concretis ſimilibus, & præſertim cæteris animalium partibus, ex *copioſo oleo*, *occulto acido*, *debito tamen alcali volatili ſaturato*, *conſtet*: id quod imprimis iſta cum alcali fixo deſtillatio illuſtrat, cùm per ſe deſtillata ſpiritum & ſal volatile urinoſum non ſuggerat, quia hoc detinetur ab Acido oleoſo, quod ab Alcali fixo abſorptum, volatile alcali promptè dimittit, non ſecus ac in ſanguine, bilis matre, hoc ipſum accidere obſervamus. Nam cæteræ mechanicæ ſuperiùs allegatæ ad texturam bilis nimis alteratam, & intercedentes putrefactiones, & hinc cum fortiori igne deſtillationes, quibus mediantibus formæ non tàm educuntur, quàm novæ producuntur, minus huc quadrant; *Atque adeò ſaponarius ſeu oleoſus*, *ſalſus*, *vel ſecundùm alios non ineptè*, *nitroſus*, *ſapore dulcamarus*, *effectu calidus*, *uſu balſamicus liquor erit bilis*. *Materia Generationis* eſt Sanguis propriè dictus, chylo nempè & ſero contradiſtinctus, quem non ſaltem arteria hepatica confert, quæ BACKII *de Corde p.133. & Sylvii Diſp. Medic.6. §.52. & 53.* ſententia eſt, quamquè MALPIGHIUS quoque *de Struct. Lienis c.6.* probabilem ſuſpicatur, ſed illius maxima portio potiſſimum poro hepatico deſtinata per ramos venæ portæ advehitur, quod idem MALPIGHIUS *loco citato, & de Hepatis Struct. c.7.* comprobat, pinguiores ſcilicet, ſubtiliores particulæ ſanguinis cum ſalinis certo modo unitæ, quæ tanquam cremor ſeu flos ſanguinis per hepatis officium in bilem abeunt.

Modus quo ex ſanguine ſeparatur bilis in hepate, ut per ductus hepaticos ad inteſtina amandetur, fit per transcolationem mechanicam, mediantibus acinis iſtis glanduloſis hepari propriis, ex quibus parenchyma ejus coaluit; ſicuti v.g. olea deſtillata ab adjuncto phlegmate & ſpiritu per chartam emporeticam oleo imprægnatam ſeparari ſolent: vid. CHARLETON *in Oeconom. Anim. Exercit.11.§.14. & ſeq.*, item GLYSSONIUS *in Anat. Hepatis c.41. & 42. 43.*; ſiquidem & vaſorum choledochorum radices terminantur in acinis glanduloſis, quo etiam pertingunt venæ portæ ramificationes. Dubitare quis interim poſſet, an ita formaliter bilis in ſanguine exiſtat, ut nudâ tranſcolatione exinde ſeparabilis fiat? an verò ſaltem materialiter, ita ut per modum vel præcipitationis, vel fermentativæ cujuſdam alterationis, ſanguis ex parte talem immutationem, ſub ſui per hepatis glandulas tranſitu, ſuſcipiat, qua formaliter in bilem abeat, quæ texturæ ſuæ ſpecialis ratione non niſi orificiola pororum choledochorum ingredi valeat? idque ex eo

1. Quod bilis liquor videatur non leviter à ſanguine diſcrepans, & cujus nulla, ne minima quidem, in ſanguine veſtigia obſerventur.
2. Parenchyma hepatis ſingulare apparenter majori uſui, quàm ſimplici tranſcolationi, deſtinatum videtur.
3. Si urinæ in renibus ſecretio non abſque fermento alterante fieri poteſt, ut plures aſſerunt, idem potiori longè jure bilis tranſcolationi convenire videtur.

Motum bilis quod attinet, immediatè etiam intrat poros biliarios in hepate, utpote qui undique per ejus parenchyma, ſpeciatim in parte ſima ſeu cava, ſunt diſperſi; unde partim immediatè per ductus cholodochos in inteſtinum duodenum, partim verò mediatè, nempe in folliculum fellis prius collecta, exinde etiam ad inteſtina per ramum cyſticum abit. Ac ſanè negari nequit, eam bilem, quæ per porum biliarium hepaticum ad inteſtina excernitur, ex hepate oriri, in eoque elaborari ex ſanguine, per venam portæ advecto: id quod experimenta MALPIGHII & FRACASSATI confirmant, quatenus ligatis omnibus hepaticis arteriis, & abſciſsâ penitus veſiculâ felleâ, nihilominus tamen copioſum bilis per ductus cholodochos ex hepate proventum adhuc in cane vivo obſervarunt: vid. MALPIGHIUS *l. alleg.*. HELMONTIUS quidem dicit; *Vulnera folliculi eſſe lethalia*; ſed non tàm propter folliculum, quàm propter hepatis copioſa vaſa, unde ſanguinis effuſio maxima. Adhæc ductuum hepaticorum conformatio mechanica, & inſertio ductus cyſtici obliqua, ex mechanicis motum contenti in eis deorſum, non verò ſurſum verſus, demonſtrant, ut & intumeſcentia verſus hepar, ſi ſupra inſertionem ductus cyſtici ligentur, id quod contra SYLVII Hypotheſin obſervandum, qui *in Diſſert. de Hepatis uſu* vult bilē per hepar derivari partim ad inteſtina, partim miſceri cum ſanguine, & ad cor pervenire, quod falſum: videtur etiam *in Praxi* ſententiam ſuam mutaſſe.

Utut autem certum ſit, omnem bilem, quæ ex ductibus hepaticis oritur, reverà elici vel elaborari in hepate ex maſſa ſanguinea; dubium tamen ſupereſt de bile, quæ in folliculo felleo continetur. Hanc non elici ex hepate, ſed generari in folliculo ipſo ex ſanguine, per arteriam propriam cyſticam in eum tranſmiſſo, & ibidem tranſudante, cùm arteria dicta in folliculi cavum hiet, & ita ſuum ſanguinem eò affundat, ut vult SYLVIUS *in Diſſert. Medica 6.§. 53.* item SWAMMERDAMM *de Reſpir. Sect. 3.c.1.p.86.* & PECHLINUS *de Purgant. p.496.*, ita ut ſanguis in folliculo per fermentationem à bile jam præſente in ſimilem bilem mutetur, ubi liquor copioſus minorem in ſui ſimilem transformet, inſtar vini aceto infuſi, vel à glandulis tunicæ folliculi internæ & pori biliarii ita alteretur: vid. PECHLINUS *l. c.*, & SYLVIUS *l. c. §§. 36. & 37.*

Obſtat verò hic experimentum MALPIGHII *de Hepat. Struct. c.7.p.40.* qui ligatâ arteriâ hepaticâ & ſic pariter ſurculo ejus, cyſticâ, nihilominus continuum bilis proventum ex ſanguine venæ portæ obſervat. *Fracaſſatus* quidem obſervavit, quod veſiculæ felleæ injectum atramentum denigret hepatis parenchyma, unde potiùs ingreſſum bilis ex veſicula in hepar, quàm ex hepate in illam, concludit. Aſt ſciendum, quod ductui hepatico nullæ inexiſtant valvulæ, hinc atramentum vel alius liquor violenter injectus facilè hepatis parenchyma ingredi potuit: Accedit & hoc, quod ductus hepaticus ligatus non intra ligaturam & folliculum, ſed intra ligaturam & hepar, intumeſcat. Imò,

multa animalia folliculum felleum non habent, ut dama, cervus, capreola, delphinus, equus & glis; ſed latent in hepate eò majora vaſa cholodocha; & quare duplex officina bilis, alia in hepate, alia in folliculo, fingenda foret? quin potiùs concludendum videatur, hepatis officium verſari ſimpliciter circa bilis elaborationem; ſecretam nempe in hepatis glandulis materiam ex ſanguine, ibique certo modo alteratam & mutatam in bilem, partim immediatè per porum cholodochum hepaticum ad inteſtina derivari, partim mediatè in cyſtim priùs collectam, per ductum hujus cyſticum ad inteſtina pariter ablegari.

Collectio hæc ſingularis bilis in folliculo felleo fit mediantibus certis parvis ductibus biliariis ex hepate in folliculum felleum, tanquam alveum, derivatis, de quibus videatur HIGHMORUS *in Anatom. l. 1. c. 2. p. 3.*, item BARTHOLINUS *in Anatomia*, WEPFFERUS *de Cicuta p. 176*, SCHRADERUS *in Obſerv. p. 186.*; in quo eadem digeſtionis quaſi Chymicæ beneficio exactiùs elaborata, & acrior & ſpiſſior pedetentim evadit, & ceu œconomiæ animali neceſſarius theſaurus obſervatur ſucceſſivè, præſertim ſub chyli diſtributione uberiùs effundenda.

Quoad ipſam veſiculam felleam, hæc hepatis cavo immerſa, & fundo globoſo in cervicem oblongatur, ejuſque ſubſtantia partim membranoſa, partim glanduloſa, deprehenditur; præter communem enim tunicam, cui aliquid pinguedinis ſubjacet, altera craſſior & fibroſa magis conſpicitur, cui tandem adnaſcitur glanduloſa expanſio ſeu mēbrana glandulis miliaribus innumeris referta, ſicut in cruda æquè ac coctâ veſicula experiri licet. Cervix ejus fundo rigidior ad inſtar orificii ventriculi dextri ſurſum incurvatur, donec anguſtior reddita ductum cyſticum formet. Valvulas, quas nonnulli in eodem concipiunt cum *Spigelio*, *Glyſſonius* rectè negat; concedit tamen, annulum fibroſum in extremitate cervicis conſpicuum, ſphincteris munere fungi, qui eandem arctando omnem bilis ſpontaneum effluxum cohibeat, itaut hæc non niſi compreſſo aut conſtricto fundo promanare poſſit: Imò *Riolanus & Highmorus* ratione oleoſitatis, qua cervicis meatus exaſperatur, bilis effluxum valdè moderari & ſufflaminari ſuſpicatur. Præter arterias & venas cyſticas, item lymphatica vaſa, ex hepatis ſubſtantia folliculus fellis exiliſſimos adhuc meatus biliarios recipit, qui ut plurimum, in truncum ſimplicem coëunt, & veſiculæ prope cervicem implantantur, quem ductum non adeò abſurdè porum hepaticum minorem liceret appellare.

Uſus autem, quem bilis obtinet in inteſtinis, *ſupra c. 7.* fuit explicatus, qui tantus eſt, ut ſine bile ventris perturbationes, totius corporis languor & maraſmus, aut cachexia, ſuccedat; quorum exempla proſtant hinc inde, quæ videbiis apud HELMONTIUM *de Sextupl. Digeſt.* item *Scholarum Paſſiva Deceptione*, in MOEBIO *in Fundam. Phyſiol pag. 368*, item *in* DEUSINGIO *Exercit. de Alim. Depurat. §. 69*, item *in* GLYSSONIO *in Anat. Hepatis c. 39.* Exemplum Cachexiæ præprimis confirmat obſervatio FONTANI, *quam Commentar. ſuo in Veſal. Epitome*, *ubi de bile agit* addidit, quod veſiculam felleam ſine bile deprehenderit in corpore hydropico & ſummè cachectico: ſimile quid in quodam decollato ſuperioribus annis obſervavi, qui omninò cachecticus jam ad anaſarcam inclinabat, in quo tamen nihil reperiebatur præternaturale, niſi quod bilis veſicula felle eſſet vacua. Adeoque iſta vitia morboſa, quæ à Veteribus hepati frigido, & hepatis intemperiei frigidæ, & hinc deficienti ſanguificationi, adſcripta fuerunt, illa potiori jure bilis vel defectui vel inertiæ, vel præternaturali alterationi adſcribenda erunt; exinde enim evenit, quod talibus in affectibus amara, ut abſinthium, centaur. minus, Roſmarinus, Rhabarbarum, &c imprimis in uſu ſint; quæ omnia bilem vel deficientem augent, vel vitiatam ejus naturalem craſin reſtituunt. Adeoque non caloris defectus in ſanguine eſt cauſa defectus bilis, ſed potiùs abſentia bilis eſt Autor tepeſcentiæ ſanguinis; non enim ceu excrementum in hepate ſecernitur, quod Veteres plurimi ſtatuerunt, quia aliàs inconveniens eſſet, ut denuò cum chylo in inteſtinis permiſceretur, ſed ceu liquor balſamicus ad ſuos uſus deſtinatus pro totius incolumitate.

Ipſe HIPPOCRATES paſſim, & in ſpecie *de Natura Hominis*, ad Neotericorum Hypotheſin inclinare videtur, quando *T. 5.* ait: *Corpus hominis in ſe habet ſanguinem, ſerum, pituitam & bilem, atque hæc ſunt ipſius corporis natura, & per ea ægrotat homo, & ſanus eſt.* Præterea idem probat:

1. Hujuscum chylo in inteſtinis commiſtio, & cum hoc per intima unio, & ad maſſam ſanguineam tranſitio,
2. Neceſſitas ejus magna ad corporis conſervationem ita ut nullum bile careat.

CAPUT XIV.

DE

Seri Superflui, ſalibus abundantibus imprægnati, per Renes *Excluſione*.

TErtium Viſcus, cui occurrit maſſa ſanguinea, ſunt *Renes bini*, in quibus ſecernitur lixivium volatile, ſeu latex aquoſus, ſale volatili ſalſo oleoſo imprægnatus. Arteria enim magna à deſcendente trunco emittit in ſingulo latere ramum, arterias nempe emulgentes, quæ rectà tranſeuntes ad renes in plures ſurculos inſignes diſtributæ, cum pelvis tubulis, & inter horum tunicam cum venis Renum gibbum conſcendunt, ubi in arcum quaſi curvantur, hincque partim ad interiora reflectuntur, partim ad exteriora tēdunt, omnes tamen vel glandulis, vel canalibus urinariis implantantur. Neceſſe ergò erit, ut renes, eorumque uſum, conſideremus. Nempe omnis ſanguis, qui per arterias emulgentes tranſit in renes, ex iis revehitur per venas emulgentes mox ſub diaphragma in cavæ truncum adſcendentem, utpote quarum radices papillares ex omnibus renum tubulis emergentes pariter capſulam pelvis communem ſubeunt, ubi in caudices majores coaleſcentes quoque arcum formant, à quo ad cavum renum reflexæ ſimplici, interdum duplici trunco, ad venam cavam tendunt, qua ſanguis redit ad cor & arteriam magnam. Sanguinis pars tenuis & aquoſa, ſeu latex aquoſus, commune vehiculum tam nutrimenti quàm excrementi in corpore, ut fluidam reddit integram maſſam, ita etiam ejuſdem tam ſuperflua, ſed effœta & inertia, quàm, ſi forte digeſtionum errore genita ſint, excrementitia ſalia, aut etiam alias qualcunque ſanguinis impuritates ac ſordes, digeſtionis ſecundæ errore prognatas, imbibit, eaſque ex maſſa ſanguinea per renum colatorium expurgat, ſerumque ſanguinis, quando turget ſalibus ſuperfluis, communiter dicitur, HELMONTIO verò *Latex aquoſus*, cujus medio ſucci nutritivi per univerſum corpus diſtribuuntur; ſi verò mediante hoc excrementa in certis colatoriis ſeparantur & amandantur, & quidem in hiſce ſecretoriis locis, *Urinæ* nomen accipit; ſicut per poros cutis, ſi confertim excernatur, ſudoris. Eſt namque una eademque urinæ & ſudoris materia, locorum ſecretoriorum diverſitate diſtincta, licet renes ſint naturalia magis, pori verò cutis quodammodo præternaturalia excretoria vaſa; hinc multum ſudantes, parum mingunt; præſertim æſtatis tempore, per inſenſibilem tranſpirationem multa abeunt; è contra in hyeme multum mingimus, ſed parum ſudamus. Eſt ergò latex urinoſus excrementitius liquor, particulis ſalinis imprægnatus, & vehiculum, quo excernuntur excrementa. Aliàs de ſero ſanguinis, ejuſque uſu, videri poteſt PISO *de Colluv. ſeroſa*, BARBATUS, SCHENCKIUS *in ſingulari Diſſert. de Sero & Sanguine*, & HELMONTIUS *in Tr. Latex Humor Neglectus*.

Sanguis ergò ad Renes per arterias emulgentes delatus, patitur ibidem ſeri ſalibus turgidi ſeparationem, hujuſque ſimul certam alterationem. Medium & Organum ſecretionis urinæ mechanicum ſunt Renes, quorum ſubſtantia firma, parenchymatica ſatis, hactenus pariter dicta & credita fuit: ſtructuram autem horum mechanicam non inelegantem, tranſcolationi ſpeciali accōmodatiſſimam, LAURENTIUS BELLINUS, *Italus, in Tr. de Struct. & Uſu Renum*, ſuperioribus annis ad oculum demonſtravit; nempe Renum compagem fibroſam nihil aliud, quàm canaliculorum infinitorum & capillarium meatuum, per quos urina ad pelvim deponatur, congeriem eſſe; quam ſententiam *Highmorus* quoque indigitaſſe videtur, dum duplicem hanc Renum ſubſtantiam ſupponit, internamque ſaltem fibroſam & villoſam, externam verò parenchymaticam, & fibris deſtitutam, dicit. Sed accuratiorem ſtructuram ſuppeditat MALPIGHIUS *Tr. de Struct. Viſc. c. de Renibus*, ubi præter vaſa emulgentia, arterias & venas inſignes, præterque ureteris in pelvim expanſiones, & hinc pro papillis renalibus recipiendis, ulteriores in tubulis diſtributiones, obſervat, Renes præſertim circa gibbam ſui partem conſtare ex glandulis innumeris minutiſſimis, apparenter, ut piſcium ova, rotundis, & hinc ſimul fibris fiſtuloſis, ſeu potiùs canaliculis penè innumeris, non carneis, ſed membranaceis ſubtilibus, propriis ſcilicet Renum excretoriis

cretoriis

cretoriis vaſculis, extimam regionem fibroſam ſeu ſolidiorem ſubſtantiam ſuâ aggerie præcipuè componentibus Glandulæ iſtæ connectuntur arteriarum ramis, & in multiplices ſurculos propagatis, iisdem adnaſcuntur & appenduntur, ex quibus etiam ſerum, urinæ materiam, acquirunt, eandemque ex ſanguine eò delato emulgent & ſeparant. Si ren ſcinditur per medium & premitur, exſudat urina per innumeros poros, & apparet differentia inter fibras & corpus papillare. Si Ren ex cane vivo exemptus ebulliat in aqua fervida, medietas extima eſt fibroſa, intima carnoſa inſtar ſpongiæ: vid. BELLINUS *loco allegato*.

Modus autem, quo à ſanguine arterioſo in renibus urina ſeparetur, alii per certam porulorum in renalibus glandulis magnitudinem & configurationem ſtatuerunt, quæ ſerum ſaltem urinoſum, non verò laudabile, aut ſanguinem, admittant; alii præcipitationem quandam ſupponunt: quæ tamen hypotheſes plurimis difficultatibus involutæ ſunt. Ipſa Renum ſtructura monſtrat viam, qua urina poſſit colari per Renes: nempe arteriæ emulgentes per Renes diſperſæ feruntur cum ſuis ramuſculis uſque ad extimam Renum ſuperficiem, ubi fibræ occurrunt quamplurimæ tenues & perforatæ, & ibidem ſub membrana denſa fit ſanguinis arterioſi effuſio, & in ſurculos venarum emulgentium transvaſatio, dum ita liquidior ſanguinis pars ſeu ſerum, urina, tranſit in Renes, & perfluit ceu filtrum fibras dictas renales, unde ſubitò ſe inſinuat ſerum ſanguinis ſuperfluum, reliqua ſanguinis pars craſſior, & ad colandum inepta, præterfluit, & in venas remeat, denuòque cavæ infunditur. Subſtantia ergò ſalſa & aquea colatur, & tranſit per Renum filamenta illa tenuia vel fibras membranaceas excavatas copioſiſſimas, quæ à gibbo renis rectà verſus centrum ſeu cavitatem renum tendunt, & velut in faſciculum recollectæ in productos tubulos, ex pelvi protuberantes, deſinunt, per quarum minutos & innumerabiles porulos in expanſam interiùs ureteris membranam ſeu renis pelvim urina exoneratur; & quidem non per modum attractionis, quæ in natura non datur, ſed pulſus, quem Bellinus diaphragmati per inſpirationem depreſſo, & renes comprimenti, attribuit. Verùm expreſſionem hanc urinæ refellit ipſe renum ſitus & ſubſtantia, utpote quos diaphragma vix ſufficienter contingere, nec illos, tanquam corpora compactiora contactu ſuo leviore comprimere poteſt. Probabilius hinc videtur, quod ſicuti ſanguinis ex renibus per venas emulgentes refluxum ſanguinis arterioſi appulſus continuus præſtat, ita motum ſeri urinarii ad pelvim ab eodem maximè dependere, quatenus renum glandulæ & tubuli ab arteriis, pulſu cordis dilatatis reciprocè compreſſis, illud ad cavitatem revumant, aut ſerum recens appulſum hoc, quod jam illis inhæret, ulteriùs urget. Ergo ſecernendæ urinæ inſtrumentum ſunt glandulæ; ſecretæ ad pelvim diſtribuendæ inſtrumentum ſunt excavatæ fibræ

Siti ſunt Renes ſub hepate & liene, & muſculorum pſoas principio, ac diaphragmati proximùm annexi; membranâ conſtant duplici, externâ ſcil. & latiore, adipoſa, item Faſcia dicta, & interiore atque arctiore, cum vaſis ad interiora Renis reflexa. Nervos duplices recipiunt, alios à ſtomachico, alios ab abdominis nexu primo aut ſecundo. Verùm illi in membranam renum propriam abſumuntur; hi vaſa emulgentia variè ſtringunt & complectuntur, & cum iisdem interiora renis ſubeunt.

Urina ex renibus in pelvim exonerata ſucceſſivè per continuatum ureterum ductum in veſicam Vrinariam, in ſpatio hipogaſtrii inferiore, quod *pelvim vocant*, ſitam deſtillat, in qua, tanquam matula publica, coacervatur, & tandem juſto tempore per *urethram* excernitur.

Veſica hæc ratione figuræ pyriformis in fundum & cervicem dividitur; Ita quidem, ut per fundum peritonæo, præprimis tamen umbilico, ligamento interveniente, in quod *urethra* degenerat, connectatur; ratione colli autem in fœminis uteri collo, in viris inteſtino recto, in utroque ſimul ſexu oſſibus coxarum viciniis adhærescat. Conſtat tribus tunicis, quarum exterior membranacea eſt, & communis appellatur; media fibroſa; & intima muſculoſa, quæ naturaliter obducta eſt aliquo muco nonnihil viſcido. Hujus veſicæ continuatio eſt canalis, qui in muſculos uſque ad penem pergit. In veſicam implantati ſunt ureteres, qui extenduntur ad renes, in quibus dilatati pelvim conſtituunt, qui rotundis foraminibus præditus particulas corporis dictas admittit, imò interdum in tubulos quaſi abit. Pelvis hic anguſtior redditur, ex renis utriuſque ſima parte ſub forma canalis prodiens, qui ſuper muſculos pſoas obliquo & inflexo ductu deſcendit, uſque dum veſicæ urinariæ in poſteriori cervicis parte inſeratur.

Si ergò ureteres ita perveniunt ad veſicam, inſeruntur obliquè, & ubi perforatur veſica, ibi & ultimâ tunicâ veſicæ clauduntur & ureteres, quæ tunica eſt quaſi valvula. Tunicâ enim duplici ureteres, præter communem à peritonæo, inveſtiuntur, quarum exterior fibras carneas plurimas ſibi intertextas habet, interior nervea magis deprehenditur, ita ut, ratione tunicæ prioris carnoſæ & muſculoſæ, urina per hos canales, non tàm ratione ponderis proprii, quàm ureterum motu periſtaltico, devehatur. Nil dico de carunculis renalibus Veterum, quæ non-entia, ſed corpus papillare ſunt.

Urina colata per Renes in veſicam deſtillat, quæ moderatè plena nil ſentit incommodi; ſin verò urina ſit nimis copioſa, ita ut veſicæ nimia & dolorifica fiat diſtenſio, vel urina ſit nimis acris, ſalſa aut acida, ut fiat ejus arroſio aut vellicatio, v. g. in ſtranguria, tunc excretionem urget veſica: urina enim naturaliter acris, id eſt, conſtans ex ſale volatili ſalſo, ſeu compoſito ex acido & alcali volatilibus, nunquam veſicam irritat, quia ejus ſubſtantia eſt, defenſa muco viſcido. Quod ſi verò in ſtatu præternaturali fiat, ut acidum vitioſum & excrementitium, in ſpecie vitio digeſtionis primæ genitum, cum Urina potus deferatur ad loca urinaria, ibi urinam inquinat & ſuo acore inficit; v. g. in ſtranguria continuus urinæ ſtimulus eſt, quia in ea urina præternaturaliter eſt acida, & talis urina continuò veſicam ſtimulat, unde urinam non poſſumus copioſè cumulare ſine roſione: vid. HELMONTIUS *in Tr. Pleura Furens*. Aciditas hæc eſt manifeſta, hinc potus non ritè fermentati, ſed facilè adhuc fermentibiles, indeque aceſcentes, ut muſtum fermentans, & cereviſia recens, & ſimilia, ſubinde ſtranguriam inferunt; quæ ipſa ſtranguria curatur per talia, quæ Acidum præcipitare & abſorbere, ejuſque in primis viis vitium inhibere ſolent: qualia ſunt lapilli cancrorum, teſtæ ovorum, corallia, nux moſchata, cortices aurantiorum, horumque oleum deſtillatum, quia temperant acidum. Conducit itidem inunctio umbilici cum ſevo hircino, additis aliquot guttis olei macis: item internè etiam conducunt creta; ſal tartari, &c. Veſicam, ejus ſphincter, qui aliàs eſt conſtrictus, relaxat, non ſecus ac ſphincter ani ſeu pylori, & ita urina contenta per ſphincterem reſolutum, ceu liquidum, ſpontè effluit, adjuvantibus fibris circularibus muſculoſis membranæ veſicæ mediæ, quarum contractione anguſtatur veſica, atque urina expellitur. In ſubſidium veniunt huic membranæ veſicæ fibroſæ etiam interdum muſculi abdominis recti, vel horum appendices pyramidales, qui immediatè ſubjacent veſicę, unde ſe contrahendo ſubjacentem veſicam ita premunt, & ita urinam ſimul expellunt. Putant quidam, Veſicam urinam emittere, ſed falſò: nam ſi veſica nimis diſtenditur, ut fibræ quaſi lacerentur, tunc non poteſt urina emitti, quia veſica ſe non poteſt comprimere & conſtringere.

Patet ex dictis, ſerum à ſanguine *percolatione* quadam in renibus ſecerni, quę tamen ſola haud videtur omninò ſufficiens, quin probabilius eſt, certam in renibus ſanguinis *fuſionem* evenire, mediante qua attenuetur ſanguis, & diſponatur ita, ut ſeroſus latex faciliùs ab eo ſecedat: vid. DIEMMERBROCCIUS *Anatom. p. 171.* Imò ipſum ſerum etiam ſub iſta ſui ſeparatione, & per renes tranſitu, certam alterationem fermentativam ſubire, qua ipſa urinę materia peculiarem colorem, odorem, & quodammodo ſaporem, aliaque Attributa & proprietates, diſtinctas admodum à latice ſanguinis ſeroſo, ſudore, & in nullo alio corporis ſucco reperibiles, acquirat, ſimulque tamen conſiſtentiam recipiat, mediante qua & ipſum & ejus ſimul contenta promptiùs ac faciliùs per renes trâſcolari poſſint: ita ut materialiter quidem urina in ſanguine prę-exiſtat, formaliter verò in renibus demum fiat. Probabile eſt urinam in renibus alterari, & renes eſſe diſpoſitos ad hanc alterationē: medium verò alterationis, & à quo ſanguis ſui tranſitu per renes diſponitur, ut uberiùs dimittat ſerum, & à quo ſimul ſerum determinatam pro urina proprietatem acquirit, non incongruè fermento cuidam ſalino fracido, renibus proprio, in papillari eorum corpore contento, naturę ſalinæ volatilis lixivialis ſeu urinoſæ adſcribit WILLISIUS *Tr. Pharm. Rational. p. 1. Sect. 4. c. 1. p. 138. 129 & ſeqq. de Diureſi*; item HELMONTIUS *Tr. de Lith. aſi*, imprimis *c. 4. §. 30.*, & TACHENIUS *in Clave Hippoc. Chymici c. 9.*

qui

qui HELMONTIUS iſtud ab effectu & proprietatibus fermentum ſtercoreum, & lotii putrefactivum, appellitat, in quo contineatur diſpoſitio iſta ad calculos generandos; ſicuti etiam in renibus coctis odor fracidus urinoſus deprehenditur, à relicto fermento urinario, à quo & ſanguinis fuſio, & ita copioſior ſeri ſeparatio, promovetur. Quæ enim olim credita eſt urinæ per tranſcolationem in renibus facta ſecretio, jam inſufficiens, imò minus ſubtilis videtur, niſi lixiviale accedat fermentum.

Eſt autem urina duplex, ut rectè diſtinguitur ab HELMONTIO, *Urina potus & Urina ſanguinis. Urina ſanguinis eſt*, quantum ſenſuum fide conſtat, propriè loquendo nihil aliud, quàm lixivium quoddam, ſerum nempe, ſale ſalſo ſeu enixo, partim volatili partim fixo quaſi Ammoniacali, potiſſimùm imprægnatum. Sicut enim lixivium artificiale conſtat aquâ, quæ affuſa ſuper Cineres imbibit ſal fixum; ita urina eſt lixivium volatile, ſeu conſtat ſale volatili maſſæ ſanguineæ, ejuſque particulis ſuperfluis & excrementitiis, quæ cum ſale volatili junctæ eo ipſo urinam conſtituunt, & ſic emergit lixivium partim fixum.

Copioſum phlegma, ſeu aquoſus latex, quod paulò antè nutrimenti vehiculum exiiterat, mutatâ nunc ſcenâ recrementi evadit vehiculum: inutiles ac recrementoſas, perque continuatum inteſtinum motum quaſi attritas ac arctiùs invicem ſociatas, indeque effœtas factas, ſalinooleoſas maſſæ ſanguineæ particulas imbibit, easque unà cum intermiſtis plus minus copioſis particulis chyloſis, ſanguini minus commodè aſſimilabilibus, evehit.

Sal hoc volatile ſalſum, ex alcali nimirum primariò, & ſecundariò Acido, conſtat, quæ ipſa tamen, pro reliquorum in corpore humorum ratione, temperata ſunt intertextis partibus ſulphureis ſeu oleoſis non paucis: quod patet ex urinæ deſtillatione, ubi poſt ſal volatile ſimul prodit copioſum oleum empyreumaticum, ejuſdem naturæ cum oleo maſſæ ſanguineæ; unde ſpiritus urinæ ſe colorat, quia ſemper habet contagium ſulphureum; Spiritus ſalis armoniaci autem eſt purus: atque hiſce modo dictis ferè volatiles hujus miſti partes abſolvuntur. Nam quem vinoſum ſpiritum, utut paucum, quidam elicere ſatagunt, artis potiùs effectus eſſe videtur. Salia hæc diluta ab aqua conſtituunt urinam, uti hoc ipſum demôſtrat exactior Anatome urinæ ſpagyrica, de qua vid. HELMONTIUS *de Lith. cap.3.*, WILLISIUS *in Tract. de* Urinis, & MOEBIUS *in Inſtitutionibus*, qui ex WILLISIO aliiſque ſua fideliter exſcripſit. Miſcetur nempe urina cum omnibus ſalibus ſine efferveſcentia, quod ſignum eſt ſalis compoſiti quod de utroque participet, adeoque ſale quodam ammoniacali imprægnata eſt, ut loquitur Mayowius de ſpiritu nitri aër. pag. 160. Per ſe deſtillata, dat phlegma, & remanet magma flavum.

Compoſitio autem tam urinæ, quàm dicti magmatis, quoad ſalia, diviſibilis eſt mediante alcali fixo aut etiam calce vivâ additis, à quibus abſorbetur & ſeparatur acidum, & dimittitur ſolùm ſpiritus urinoſus volatilis, qui puriſſimus accipitur, ſi urina à calce viva abſtrahitur; Acidum verò concentratur in alcali vel calce viva: hinc MOEBIUS dicit Urinam conſtare ſale ſalſo, acido nempe & urinoſo.

Fixæ particulæ, præter terram mortuam, duplex ſal exhibent; eſculentum unum cum alimentis aſſumptum, & cum liquore urinæ ad vias urinarias raptum; alterum fixum ſui generis ſalſum quid eſt, ſed magis ad alcaliſatorum naturam accedens, quale & ex ſanguine, utut in pauca quantitate, parabile exiſtit.

Conſtituunt hæc Urinam ſanguinis; præterquam datur etiam *Urina potus*, ex primis viis mox ſub labore primę digeſtionis, de qua *ſuprà, ubi de Motu Chyli, cap. 8.* Hæc urina, utut pallida, ſimiliter eſt ſalſa, & ejuſdem cum illa ſanguinis urina conditionis, diluta ſaltem magis eſt, minuſque contentis ſalibus oleoſis ſaturata.

Paracelſus triplicem fecit urinam: Cibi & potus, ſanguinis, & miſtam. Urinam ſanguinis vocavit iſtud ſerum ſalſum, quod ex maſſa ſanguinea in renibus colando ſeparatur; Potus urinam, quæ ex primis viis fertur ad vias urinarias; Miſtam verò, quæ unà ex ſanguine & aliis miſtis conſtat.

Quod urina igitur potus detur, qui in primis viis, antequam chylus cum ſanguine miſcetur, ſeparatur, teſtantur potulenta, quæ uti aſſumpta fuerunt, per urinam reiiciuntur. In *Obſervationibus* BARTHOLINI eſt exemplum cujuſdam, bibentis vinum rubrum & idem etiam eodem colore, ſapore & odore per urinam reiicientis. In HORSTII *Obſervationibus* aliquis emulſionem amygdalarum excrevit, ut illam aſſumpſerat. Quamplurima ſunt exempla urinæ lacteæ, ſeu Urinæ, cum qua chylus permiſtus, qualia in *Timæo*, *Platero*, &c. inveniuntur: Vid. etiam *M.A.N.C.* ubi ſunt exempla bibentium Acidulas, quas eodem colore & ſapore cum Urina iterum excreverunt. Proſtant etiam exempla eorum, qui pro robore ſtomachi coriandri, aniſi &c. ſemina comeſta per urinam iterum tota excreverunt. HORSTIUS *in Obſervat.* habet, quod petroſelini radicum fruſtula anteà adſumpta per urinam excreta fuerint: grana ficuum etiam cum urina fuiſſe excreta, ipſe novi. Non ergò poteſt fieri, ut poſſint tranſire per renum vaſa anguſta, & emulgentia naturalia, quin propiori viâ ex primis viis excerni, neceſſe eſt. Rhabarbarum aſſumptum facit mingere urinam colore citrino; eſu croci ejus odor ſentitur in urina; Aſparagus fœtido odore reddit urinam; opùntiæ ſeu ficus Indicæ interior cortex ruber, ſi comeditur, aut ejus folii ſuccus, facit urinam rubicundam; acetum potantes claram reddunt urinam; nimius acidus potus facit ſtrangurias. Quæ exempla perſuadent ex primis viis partem magnam ſeparari urinam, & excerni. Mox poſt paſtum eſt pallida, hinc bibones ſæpiùs ſurgunt, & bibita emingunt; longiore enim tempore opus eſſet, quàm hoc, ut copioſior potus aſſumptus ad renes pervenire queat; hinc pro ebrietate devitanda aſſumitur oleum amygdalarum amararum, quod eſt diureticum: vid. DEUSINGIUS, & HORSTIUS *in Manuduct. ad Medicinam*.

Urina poſt paſtum eſt mediocriter ſalſa, quæ ſalſedo partim volatilis eſt, tùm ex aſſumptis in ſalſum mutatis, tum ex bile & ſucco pancreatico in ſalſum volatile abeuntibus, partim verò & quidem maxima ex parte hæc ſalſedo eſt fixa: duplex enim ſal fixum, ſed paucum, in capite mortuo poſt urinæ deſtillationem interdum deprehenditur: vid. HELMONTIUS *de Lith. §.21.* Unum quidem eſt ſal eſculentum ſeu marinum, non ita pridem cum alimentis aſſumptum, & per urinam potus immutatum ferè denuò excretum: non autem eſt ſal lixivioſum; poteſt enim deſtillari in ſpiritum acidum, qui ſimilis eſt ſpiritui ſalis communis. Sal eſculentum propter firmiorem texturam non alteratur in ſtomacho, ſed rejicitur totum cum excrementis alvi, & cum urina excernitur foras; hinc nitrum paratum in locis, ubi excrementa animalium dejiciuntur, participat de ſale communi, *der Schalch* dicto, qui in artificioſis officinis Salis nitri forſitan non invenitur: vid. *Schmucks Schatz-Käſtlein*. Alterum verò, ipſi lotio peculiare, ex alimentis non æquè in primis viis ſub digeſtione, ex ſui nempè ineptitudine non volatiliſatum, oritur, quale etiam in ipſo ſanguine interdum reperiri ſolet. Hæc ipſa ordinaria quaſi & naturalia urinæ ſunt ingredientia.

Quæritur, *quomodo & per quas vias potus ex primis viis ad vias urinarias derivetur?* Fatendum in obſcuro adhuc modum pariter ac vias latere: Monſtrare quidem volunt BILSIUS & BARTHOLINUS *in Obſerv.* canales ſeu vaſa lactea ex glandulis lumbaribus ad renes aut veſicam mandata; ſed hæc fuerunt lymphatica, & à renibus ſurſum tendunt. Probabilis magis eſt filtratio *Williſii* per tunicas ventriculi ſpongioſas, quod mediantibus iſtis coletur per vias incognitas, & mandetur ad vias urinarias; cùm enim urinandi deſiderium frequentiùs comeſſantes fatiget, quàm alvi exoneratio, idenque brevior quoque bibentibus erit ex ventriculo ad renes aut veſicam via, quàm ex inteſtinis. Adhuc probabilius videtur, glandulas meſenterii, quando chylus tranſcolatur, partes aquoſas ad vias urinarias, alteram verò chyli partem ad Receptaculum commune mittere.

In omni autem Urina, ſpeciatim in urina ſani hominis à Medico obſervanda, tres conditiones probè ſunt attendendæ; nempe

1. *Urinæ Color.*
2. *Eiuſdem Conſiſtentia.*
3. *Eiuſdem varia Contenta.*

Omnes has proprietates habet urina ratione particularum in ejuſdem latice aquoſo diſſolutarum, inſtar nempe lixivii communis, à ſalibus imbibitis diverſimodè affecti: nam ſalia ſemper de oleo adhuc aliquid habent.

Quod ſi contenta ſalia oleoſa porulis laticis continentis probè unita fuerint, ut radii luminoſi æqualiter maximâ ex par-

ex parte tranſeant, fit urina clara ſeu perſpicua: Sin verò particulæ contentæ liquoris porulis non ſint æquè unitæ, ut impediatur radiorum progreſſus, urina fit turbida. Quod ſi radii luminoſi tranſeuntes ex parte quadam ſui refringantur, & ita modificentur, urina fit colorata plus minus intenſè, prout magis minusvè a ſalibus copioſioribus vel parcioribus talis radiorum refractio contingit: Quod ſi contenta iſta in vehiculo aquoſo ſint pauca, urina quoad conſiſtentiã eſt tenuis: Quod ſi eadem ſint copioſa, eadem eſt craſſa.

Quoad contenta varia, hæc ſunt vel naturalia, vel præter naturalia. Naturalia contenta ſunt nulla: ſiquidem ubi ritè fiunt digeſtiones, in ſpecie prima, abſque contentis urina excerni ſolet: Quod ſi verò errore vel primæ digeſtionis, imprimis propter errorem externum læſæ, non ritè coquatur totus chylus, & ita conſequenter in ſecunda digeſtione non ritè aſſimiletur, pars hæc crudior à parte aquoſa imbibita, unà cum Urina excernitur, & ſedimentum iſtud in ſanorum urinis conſtituit. Præternaturalia verò contenta ſunt recrementa ſalino-ſulphurea, aliaque vitio chyloſeos & hæmatoſeos ſucceſſivè in maſſa ſanguinea congeſta, quæ ubi ad ſaturitatem ferè ſanguinem impleverint, per fermentativum motum ſeparata, & inſtar fæcum præcipitata, à latice aquoſò imbibita, cum urina unà excernuntur. Fit enim ſæpè, ut cum tali urina rejiciatur materia craſſior, viſcida, albicans, etiam ſæpè in ſanis, quæ ſeparata fundum petit; & hæc nihil aliud eſt, quàm chylus non ritè digeſtus, vel non ſanguificatus, vel rectè aſſimilatus: Unde, qui non rectè digerunt, ut ſenes, bulimi, &c. hi ſolent tale ſedimentum habere: Unde in ſcorbuto, ſplene affecto, &c diuretica ſunt optima.

Prout ergò ſe habent chyli & ſanguinis digeſtiones, ita etiam ſe habent in ſuis Attributis urinæ. Hinc ſi ſalia, reliquæque hos liquores conſtituentes partes per fermentationem benè ſubactæ, & à latice aquoſo ritè imbibitæ fuerint, urina eſt clara & perſpicua; ſin verò hæc ſub fermentatione non ritè ſint inter ſe unita, urina fit turbida. Simile evenit cum omnibus liquoribus fermentantibus; qui legitimè fermentati, vel fermentantes, ex unione partium, tàm continentium quam contentarum, reciproca ſunt clari; vitioſè verò fermentati, ſunt turbidi, propter particulas à ſe invicem ſecedentes, & alias non commiſcibiles ex porulis liquoris continentis excludentes. Hinc & urinæ in naturali ſtatu, dum nullis contentis ſunt ſaturatæ, ſunt claræ, ſed albicantes; vel dum contenta habent ritè fermentata, & probè inter ſe, ac cum liquore continente unita, ſunt claræ & perſpicuæ: ſi verò fermentatio ſanguinis vitiatur, & partes ejus ſalinæ depravatæ factæ, nec convenienter inter ſe nec cum reliquis ritè uniantur, nec ſubigantur, ac fermententur, ex quacunque etiam fiat cauſa, quæ tamen ordinariò eſt ſalium, tùm inter ſe, tùm cum aliis particulis intermiſtis, vitiata proportio & ἀμετρία, chyli & primæ digeſtionis vitio præcipuè orta, urinæ fiunt opacæ & turbidæ, donec fermentatione ſe mutuò ſubigant, ſanguinem conſtituentes partes ſalinas & heterogeneas, nec ritè miſcibiles portiones excludant, & quaſi præcipitent, quo facto, æquabilis redit ſanguinis fermentatio, & tales urinæ copioſum tandem ſedimentum, tanquam ſeparatas fæces deponendo, denuò clareſcunt, & naturali colore & conſiſtentiâ ſe conſpiciendas denuò offerunt.

Porrò pro *quantitate contentorum* urina fit nunc craſſa, nunc tenuis; & prout ipſæ contentæ particulæ ſalinæ, lixivium hoc conſtituentes, particulis pinguibus & oleoſis combinatæ, diverſo modo ſeſe habent, ex ratione ſcilicet fermentationis, & hinc mutuò inter ſe magis vel minus cohæſionis, & cum ſero legitimæ permiſtionis, unde diverſa lucis incidentis fit ad oculum refractio & reflexio, emergitque diverſitas colorum in urina: hinc quò minus radii luminoſi ad oculum reflectuntur, eatenus urina magis eſt obſcura.

Colores enim urinæ valdè variant, & vel naturali ſunt propiores colori, vel ab eo remotiores, idque nunc in exceſſu, nunc in defectu; illi rutilant, hi pallent: ſcilicet copioſiora vel acriora ſalia cum oleo plus minus copioſo arctius ſeu intimiùs juncta, intenſiorem colorem repræſentant; ſi verò non, urina fit turbida; lucem ut nobis ſubminiſtrant ſolutiones chymicæ, v. g. lapillorum cancrorum, vel Saturni cum aceto deſtillato: Hæ probè unitæ apparent claræ, & filtra omnia tranſeunt; ſin verò infuſione tertii fiat quædam præcipitatio, i. e. ut particulæ contentæ non firmiùs cohæreant in poris liquoris continentis, id quod fit, ſi aliquod alcali liquidum temperatum inſtilletur, fiunt turbidæ & opacæ.

Specialim in morbis, coctionis & cruditatis materiæ, ut vocant, morboſæ ſigna æſtimanda ſunt, indeque præjudicanda ſigna vel vitæ vel mortis. Nam urina quæ excernitur tenuis aut pallida aut intenſè tincta, ſed clara, cruda dicitur, in qua nempe nulla ſalium heterogeneorum jam facta eſt ſeparatio in ſanguine: è contra urinæ craſſæ, turbidæ, copioſum ſedimentum deponentes, aut multiplicibus contentis ſaturatæ, coctionis ſigna exhibent, ſeu recrementa vitioſa & ſalia heterogenea copioſè ex ſanguine extrudi, & inſtar fæcum præcipitari, oſtendunt. Confer. hîc SYLVIUS *l. 1. Praxeos cap. 55.* Nubecula in urina in morbis, tam chronicis quàm acutis, eſt ſignum redeuntis in ſtomacho fermenti, & recuperatæ plus minus digeſtionis; & omnis turbida urina latens plus minus Acidum continet, uti audietis in *Colleg. Practico, ubi de Febribus in genere.*

CAPUT XV.

DE

Motu Sanguinis ad *Glandulas*, earum *Uſu*, *Lymphæque Ortu & Natura.*

DE Glandulis reperitur in HIPPOCRATE *Tractatus de Glandulis*, quæ & vocantur Adenes. JOANNES ACONUS *Anglus*, ſcripſit *Adenographiam*, qui liber eſt elegans & curioſus. Utut quidem Veteres Glandulas norunt, uſum tamen earum neſciverunt, & eas ſubſtantiam parenchymaticam, circa vaſa ſanguifera coagulatam, & diverſa fulcimenta vaſorum eſſe dixerunt, dum ſcilicèt vaſa variè diſtribuuntur, ne tam facilè lædi poſſint, ipſis addiias eſſe glandulas. Alii dixerunt, Glandulas eſſe organa emunctoria, per quæ excrementa poſſint ſecerni variis in locis, præſertim in pube, ubi ſudor excernitur. Hæc ſententia à Modernis approbatur, & in ſpecie inclaruit poſt vaſa lymphatica inventa, quæ parem uſum cum his præſtare videntur.

Scilicèt poſt renes excurrit ſanguis ulteriùs per arterias ubique ad glandulas, quæ copioſè per univerſum corpus ſunt hinc inde diſſeminatæ, de quibus videatur concinnè agens, STENO *Tract. de Glandulis & Muſculis*, ſicuti eaſdem ſpecialiter quoad ſtructuram deſcribit WARTHONUS *in Adenographia*, ut in iiſdem peculiaris quidam humor ſeparetur, qui ad conſtituendam lympham requiritur. Sunt autem duplices, *conglomeratæ & conglobatæ. Illæ* habent variam figuram, & apparent quaſi ex pluribus minutis glandulis, ceu totidem lobulis, tanquam acinis exactè ſibi contiguis, cum aliquali ſuperficiei inæqualitate conglomeratis ſeu conglutinatis, compoſitæ, & in unum corpus ſint, adeòque communi earum membranâ ſolutâ, in hos facilè ſecedunt. *Hæ* verò ſimplicem & uniformem habent figuram, & ex una continua materia (niſi quod in medio ſui, annotante Stenone, & Graeff de ſucco pancreatico, cavitatem aliqualem habeant) planâque ſuperficie, nunc ſimpliciter tali, nunc oblongâ, conſtant, quæque, dilaceratâ licèt earum membranâ communi, non adeò facilè in lobos ſecedunt. Si conſideramus fructum mori, is quatenus videtur compoſitus ex pluribus baccis, ſimilis eſt glandulis conglomeratis; conglobatæ autem ſe habent inſtar unius baccæ.

Utræque hæ glandulæ verſantur in elaborando peculiari quodam humore, *Lympha* generali nomine à *Bartholino* appellato, qui etiam pro varietate glandularum diſtribuitur diverſimodè; & quidem omnis lympha infrà cor per ductum thoracicum infunditur in venam axillarem ſiniſtram. *Glandulæ conglomeratæ liquorem* intra ſe *emulctum* per peculiares ductus in *certas* quaſdam corporis *cavitates*, *prò peculiaribus uſibus* exequendis *effundunt*, qui demum ſanguini jungitur. Inter has glandulas eſt pancreas, quod ſuccum effundit in inteſtina; qualeſetiam ſunt glandulæ ſalivares, parotides &c. quæ ſuccum in oſtra tranſmittunt, & lachrymales, hepatis ſubſtantia, renum peripheria, cruſta ventriculi, inteſtinorum, veſiculæ felleæ, & vaſorum biliariorum interior facies, & forſan adhuc aliæ partes. Unde ſuccus è dictis glandulis effuſus peculiaria obtinet nomina & officia, ut ſunt ſaliva, ſuccus pancreaticus, lachrymæ, &c. Glandulæ verò *conglobatæ* tam regionis inferioris quàm ſuperioris, præparabunt ſuccum non adeò inter ſe differentem, uti faciunt conglomeratæ, ſed elaborabunt ſuccum ſimplicem & homogeneum, qui ſuccus elaboratus non infunditur in certam cavitatem, ſed *illum ipſum per peculiaria vaſa, lymphatica dicta*, Veteribus incognita, & ante 30. de-

mum,& quod excurrit annos inventa, vel ad aliam glandulam deponunt, vel in ductum thoracicum, vel *in venam axillarem ſiniſtram ſangvini denuò infundunt* & commiſcent, v. g. ingvinum, colli, maxillares, meſenterii, lumbares, & flexurarum cubiti atque genuum; ita quidem, ut omnis liquor, quem glandulæ conglobatæ conficiunt, & ſpeciatim lympha dicitur, ab inferioribus infra cor partibus, ut pedibus, per ductum chyliferum thoracicum, tanquam communem truncum, ſanguini in vena axillari ſiniſtra infundatur; ſicuti in eodem loco omnis in glandulis regionis ſupra cor ſuperioris, ut capitis & brachiorum, confecta lympha ibidem infundatur, cùm & hæc ante inſertionem dictam in alveum communem coire, HEINRICVS PAVLI *Anatom. Bilſ. c. 6.* demonſtravit.

Dicuntur hæc etiam aliàs ſeroſa, cryſtallina, & *Bilſio* roriſera, quorum ſubſtantia tenuiſſima & ſimpliciſſima eſt: quibus etſi ſitus ac numerùs certus & determinatus nondum aſſignari potuerit, certum tamen eſt, in partibus corporis pluribus eadem reperiri, ut probabiliter ſatis inferri liceat, nullam earum, quæ ſanguine arterioſo fruitur, iis deſtitui; Ubi enim ſunt glandulæ conglobatæ, neceſſariò oriuntur lymphatica vaſa. Maxima namque vaſorum lymphaticorum pars oritur à glandulis, omnique inſeritur nervus, pauca verò ab artubus & viſceribus internis, quæ glandulis non ſint connexa. S T E N O ſané affirmat *in Obſervat. de Glandulis & Muſculis pag.* 40 & 44. quod quælibet lymphatica vaſa cum glandulis ſuum habeant commercium, quódque omnis glandula ſuos habeat binos ductus lymphaticos, advehentes & devehentes, cui etiam M A L P I G H I V S *de Structura Hepatis* adſtipulatur, omnia quarumcunque partium lymphatica vaſa ex glandulis conglobatis oriri. Sed probabile ſaltem videtur, nondum autem evidenter compertum eſt; quia ex pulmonibus e. g. ubi tamen nulla adhuc ſubſtantia glanduloſa ab Anatomico ullo demonſtrata fuit, eorum copia maxima emergit.

Ductus thoracicus chyliferus, uti indifferenter chylum & lympham vehit, ita hic quaſi truncus communis eſt omnium vaſorum lymphaticorum infra cor ſitorum, in quem ſecedunt omnia vaſa lymphatica partium Inferiorum.

Vaſis his lymphaticis *Bilſius* duplicem tunicam tribuit, quas, poſtquam vaſorum horum valvulæ, motum lymphæ à centro ad peripheriam impedientes (contra quas hactenus acriter ſatis pugnârat) ipſi à *Ruyſchio* demonſtratæ fuerant, per ſchedulam in publicum emiſit; cum verò illæ nullâ encheiriſi Anatomicâ inveniri hactenus potuerint, in medio relinquo. Plura de vaſis lymphaticis videbitis in ſpecie in S Y L V I I *Diſſertat.* 5. & 8., item BARTHOLINO *de Vaſis lymphaticis*, & RVDBECCIO *Tract. de Vaſis Hepatis & Glandular. Seroſis.*

Pręterea ratione uſus ſpecialioris, cui inſerviunt glandulæ; à *Wartbonio* dividuntur in has, quæ individui conſervationi, & in illas, quæ ſpeciei propagationi, inſerviunt. *Illæ* reperiũtur in capite, ſcilicet glandule pinealis, coronaria, glandulæ choroides, pituitariæ, lachrymales, parotides, narium, buccarum ſublinguales & maxillares; aut circa collum, tonſillæ, jugulares aut thyroidæ; aut in thorace, thymus & œſophageæ; aut in abdomine, glandulæ meſenterii, omenti, lumbares, pancreas, renes ſuccenturiati, hepatis ſubſtantia, renum ſuperficies exterior, ventriculi, inteſtinorum, ac vaſorum biliarium interior facies, aut circa artus, ſub axillis, inguinibus, circa flexuram cubiti & genu. *Hæ* vel maribus propriæ obſervantur, ſcilicét teſtes & proſtatæ, vel fœminis competunt. ut uteri ſubſtantiæ ac placentæ uterinæ intertextæ glandulæ, harum corpora glanduloſa collo matricis appoſita, & mammæ.

Structuram quod attinet *glandularum*, hanc in omni glandularum genere nil præter vaſa (& horum contentos liquores) varié contexta conſtituunt, adeoque nil aliud, quàm vaſculorum nerveorum maximé exilium, canalibus ſuis excretoriis continuatorum, congeries ſunt, ita ut nihil ſingulari cuidam ſubſtantiæ, vel carni, vel parenchymati ſimile in illis occurrat, nec alia intermedia ſubſtantia in illis adſit, ſed vaſa circularibus plicis, inſtar parvorum inteſtinulorum exiſtentia, inveniantur, quæ ipſa aliis vaſis rubicundis, arteriolis nempe & venulis, ornata ſunt; prout talis ſtructura in teſtibus præcipué, omnium conſenſu pro glandulis conglomeratis habitis, item in renibus, quorum ſubſtantia parenchymatica dicta fuit, perquam manifeſtum eſt: vid. KING *in Actis Societ. Regiæ Anglican p. 869. ſeqq.*

Quæritur ergò *an inter glandulas Teſtes connumerandi?* Reſp. quod omnes Glandulæ ſimiles ſint teſtibus, eæ nempé, quæ conglomeratæ. Jam experimento Anatomico *Graeffii* ſufficienter monſtratur, teſtes nil aliud eſſe, quàm congeriem minutiſſimorum vaſorum, quæ certo modo convoluta conſtituunt corpus teſtium. Cùm igitur omnes glandulæ conglomeratæ habeant ſimilem figuram, & conveniant cum teſtibus, probabile eſt, omnes totius corporis glandulas eſſe congeriem minutiſſimorum vaſculorum ſanguifluorum, quæ certo modo invicem contexta conſtituunt corpus, ex quo provenit ſuccus ſemilacteus ſeu chyloſus.

Glandulæ autem omnes, cùm habeant cum vaſis lymphaticis commercium, ita ut nunquam reperiatur vas lymphaticum, quod non ex glandulis ducat originem, patet; *Glandularum hunc eſſe uſum*, ut pręparent lympham, eamq; præparatã per ductus certos aliorſum derivent, & quidem per ductus lymphaticos ex glandulis conglobatis in venam axillarem ſiniſtram; per ductus verò peculiares excretorios ex glandulis conglomeratis in certam quandam cavitatem.

Glandularum ſimilis ſtructura ſimilem in genere humorem ab iis emulgeri demonſtrat, ita quidem, ut *lympha* omnium glandularum in genere in hoc conveniat, quod *ſit liquor aquoſus ſpirituoſus*, ut plurimum *acidulus*; non tamen in omnibus idem emulgetur. Nempe glandulæ præparant liquorem aqueum ſubtilem plus minus chyloſum & ſpirituoſum, adeoque ſanguini, ut ſic, penitus contradiſtinctum; pro ſpeciali tamen glandularum, præſertim conglomeratarum, varietate etiam diverſum, non eſſentialem, ſed accidentalem, indeque diverſis uſibus deſtinatum; unde etiam in uno loco pro eodem communi uſu omnis infunditur. Sic eſſentialiter quidem convenit lympha quæcumque cum ſaliva v. g. & ſucco pancreatico: accidentaliter tamen pro diverſitate glandularum in textura, in quibus elaborantur, differunt; unde etiam diverſas functiones adminiſtrare apti nati ſunt: v. g. dum alius uſus eſt ſalivæ, alius lachrymarum, alius ſucci pancreatici, & ſic porrò, prout variant nonnihil dicti liquores ex diſtinctis glandulis oriundi. Conglobatarum verò lympha unica videtur & eadem, unde etiam in uno loco pro eodem communi uſu omnis infunditur.

Conglomeratarum ergò glandularum liquor, prout eædem ſunt vel laxioris & magis ſpongioſæ, vel firmioris & durioris texturæ, variat, utut omnis ex arterioſo ſanguine immediaté præparetur & ſecernatur. Illæ quidem, *quæ laxioris ſunt ſtructuræ*, maximam partem ex maſſa ſanguinea, per arterias allata, ſerum magis lacteum ſeu lympham aut aquam impræegnatam chylo copioſo ſpongiarum inſtar emulgent, quam ſuis canalibus evacuant in certam cavitatem, uti ſunt glandulæ mammariæ; quæ in ſexu ſequiori emulgent ex maſſa ſanguinea lac, quod per ſuos ductus excretorios in papillam emittunt, ut preſſu vel ſuctu infantis eliciatur; & teſtes viriles, quibus emulgetur liquor ſemilacteus ſpiritibus animalibus turgidius pro materia genituræ, qui ſub coitus fervore a ſpiritibus ejaculatur & animatur. Ad has quoque pertinet *Tonſillæ*, in ſummitate faucium conſitæ, *die Mädeln*: Nã hæc etiã emulgent & ſeparant ex maſſa ſanguinea lympham ſemilacteam, ſeu laticem aquoſum chylo impręgnatum, ut ab ipſo, concurrente ſalivâ, lubricetur œſophagus pro uſu deglutitionis, &c. Hæ verò, quæ *firmioris ſunt compagis*, & poros habent anguſtiores; ex ſanguine ſeroſum ſalrem & ſubtilem laticem, eumque ſimul ſubtili ſale volatili, vel ſalſo, vel acidulo, plus minùs manifeſto, impræegnatum, conſiglunt & ſeparant, qui effunditur per vas ſuum excretorium, quales ſunt parotides, glandulæ lachrymales, &c. quæ emulgent ex ſanguine lympham ſalſam pro continua oculorum humectatione, & vocantur *lacbrymæ*, uti oculi humectati promptiores ſint pro motu in omnes ſitus differentias, & à tali lympha purificatur tunica cornea, ut eò magis ſit perſpicua ad inſtar chartæ bibulæ, ſine aqua obſcuræ, quæ ſi humectatur oleo, pellucida eſt; cornea autem non humectata non eſt perſpicua. Ad has etiam pertinent *glandulæ ſalivales, pancreas, glandulæ copioſæ in & circa laryngem poſitæ*, quales inter cartilaginem aſperæ arteriæ annuli-formem conſitæ, & lympham eructant in ſummitatem aſperæ arteriæ, ut continuò aſpera arteria humectetur propter formandam vocem, & illæſionem ab aëre externo: *Hinc ſi talis lympha eſt copioſa nimia oritur raucedo*: contrarium ſit in febribus, ubi lympha pauca, vox nimis acuta & glauca. Hæc lympha, ſi eſt nimis ſalſa vel acida, aſperam arteriam pungit, tuſſiſque oritur ſicca, & vox ſonora. Pertinent huc etiam glandulæ extra binas membranas pituitarias,

rias, ſuperiorem ſcilicèt poſt narium ſummitatem, & inferiorem poſt fauces ſitas, de quibus membranis pituitariis videatur SCHNEIDERUS *in Tract. de Catarrhis l.* 1. & vocantur Catarrhi; catarrhi enim oriuntur a lympha vitioſa acri.

Hæ ſunt glandulæ conglomeratæ laxiores & firmiores, quarum lymphæ materia eſt ex ſanguine: quibus ita in dictis glandulis ſecretis & præparatis liquoribus, à ſpiritibus animalibus per copioſiores vel inſigniores nervos affluentibus, ad glandulas iſtas diſtributis, certa quædam alteratio, vel in operando efficacia ſimul accedere videtur; id quod lactis ex animi pathematis facta alteratio illuſtrare videtur.

Hic fuit *Uſus* glandularum, de quo ex Neotericorum ſcriptis adbuc notetur, horum nonnullos, præſertim Anglos, v. g. *Glyſſonium*, *Wartbonium*, & *Charletonem*, nervis glandulas inſervire, ſuſpicari, ita quidem, ut earum aliæ ſuccum nutritium nervis miniſtrent, ſcilicèt meſenterii, & lumborum; aliæ recrementa eorum excipiant, & ad venas reducant; v. g. renales, jugulares &c., aliæ excrementa illa è corpore planè proicribant, v. g. ſalivales, &c. circa quam tamen hypotheſin notetur:

1. Nervis glandulas non omnes, nec primariò, inſervire, cùm non omnes plexus nervorum adeò notabiles habean, aut cum his notabiliter valdè communicent, v. g. pancreas, glandulæ oculorum, &c.
2. A plurimis, imò ipſis Anglis, ſucci nervorum nutritii exiſtentia in dubium vocata fuit. Imò
3. Dubitandum, an aliquid à nervis, ſeu de horum ſucco in glandulis ſecernatur, ob rationes à COLE *de Secret. Animal p.* 41. allatas.
4. Multò difficiliùs eſt, tantam ſibi imaginari humiditatis excrementitiæ quantitatem per nervos advehi, *quantâ ſuccus pancreaticus, ſaliva*, &c. *rejicitur*.

Materia autem, *ex qua componitur lympha*, ſeu liquor glandularum, eſt idem latex aquoſus limpidiſſimus, ſed nutrimento rorido partium ſpermaticarum ſeu nervearum imprægnatus, miniſterio glandularum ex ſanguine collectus, & inde per vaſa lymphatica ulteriùs in ſanguinem derivatus. Huic ipſi liquori limpido ſpirituoſo in glandulis his conglobatis ſimul accedere videtur ex ſanguine arterioſo ad ilios derivato ſubtilis, volatilis, acido ſalſus ſuccus vel liquor. Aciditatem quidem lymphæ aſſerit SYLVIUS *Diſſertat.* 8. *de Lympha*, BARTHOLINUS *in Cent.* 2. *Epiſt.* 55. & 69., item *in Centur.* 3. *Epiſtol.* 87. 88. Sed contradicit HIPPOCRATES *de Veteri Medic. t.* 24. & *de Natura Humana t.* 6., qui quidem ejuſmodi potentias ſalinas, adeoque aciditatem pariter corpori noſtro, & præprimis hujus partibus fluidis ineſſe concedit; ita tamen eas in ſanis miſtas & temperatas eſſe aſſerit, ut ſecundùm naturam ſenſiles non ſint: imò ſi tales fiant, & à ſe invicem ſecedant, maximè lædant, quod de humore acido reliquos præcellente præprimis obſervatur, ut idem HIPPOCRATES *l. a. t.* 42. annotavit; ſicut etiam guſtus lymphæ acidus rarò obſervatus fuit, & potiùs pro præternaturali habendus. Cæterùm an hic latex ſolus conſtituat materiam lymphæ, non videtur probabile, ſed puto, in hac lympha, per vaſa lymphatica motâ, ſimul condenſari ſpiritus animales per nervos continuò allatos, quos omnes ſub laboribus & exercitationibus abſumi non convenit, licèt ſub vaporum forma multùm evaporent, tamen non planè diſſipantur, unde & excrementa de ſpiritibus his condenſatis participant, quod probant curationes magneticæ & ſympatheticæ, uti ſuprà indigitatum. Conf. SEGERUS *in Diſſertat. de Quiddit. & Materia lymphæ*, qui lymphæ maximam partem ſpiritus animales condenſatos, & in aqueam naturam quaſi redactos, conſtituit: in quã ſententiam etiam inclinat BARTHOLINUS *l. c.* Probabilius autem videtur, ſpiritus animales cum lympha, alimento partium aquoſiore, ſe jungi & quaſi condenſari, ſimili ferè modo ac ſpiritus Chymici, e. g. Clyſſi, ſpiritus nitri, &c. ſub vaporis & fumi forma impetuosè erumpentes, admoto phlegmate ſeu aqua condenſantur. Comprobat hoc ulteriùs analogia glandularum conglobatarum cum glandulis conglomeratis, quæ & per nervos copioſiores recipiunt ſpiritus animales, & ex arteriis emulgent laticem aquoſum, cumque eo ſimul aliquem ſuccum ſubacidum; quæ tria ſimul conglomeratarum glandularum liquorem, v. g. pancreatis, maxillarum, &c. conſtituunt.

Sanguinis enim circulo correſpondet circulus ſpirituum animalium, qui per nervos exportantur ex cerebro, & per lymphatica vaſa importantur ſanguini, & de novo volatiliſantur. Continuus ſanè ſpiritibus animalibus eſt influxus, etiam in dormientibus, uno tempore tamen copioſiùs, altero parciùs. Non autem providentiæ naturæ conveniret, ut omnes exhalent ſine neceſſitate: ergò reſtitabunt in parte, vel potiùs cum alimento roſcido tenuiore juncti & condenſati per vaſa lymphatica redibunt; unde diuturnior lymphæ quàm ſanguinis motus exiſtit, ita ut aliquot poſt mortem horis vaſa lymphatica filo conſtricto adhuc intumeſcant. Ex quo patet, quod lymphæ hujus ſcaturigo non ſolùm ab arteriis, ſed nervis quoque petenda ſit.

Quoad motum lymphæ, illa movetur vel cum ſanguine, & ſic per arterias à corde, tanquam centro, ad partes, ut peripheriam; vel a ſanguine ſeparata movetur vel à glandulis *conglomeratis* per ductus peculiares ad cavitates notabiles, v. g. ad os, ventriculum, &c, vel *conglobatis*, aliiſque forſan tertiæ regionis partibus per vaſa lymphatica ad cor tanquam centrum. Sicut ergò ſanguinis motu, ob vaſa obſtructa, &c. impedito ejus fit ſtagnatio, hinc extravaſatio, unde inflammatio; ita vaſis lymphaticis obſtructis lymphæ fiet ſtagnatio, hinc extravaſatio, & *ſeroſa partis intumeſcentia, ſeroſi tumores, hydropes particulares*, v. g. abdominis, pectoris, hydrocephalus, &c.

Quod ſi glandulis in ſpecie conglomeratis, p. n. affectis, lymphæ vitioſa fiat generatio, & nimia in partes effuſio, oriuntur imprimis *affectus catarrhales*, exiſtente tunc ut plurimum lymphâ nimis acidâ aut etiam nimis ſalsâ, aut alio peregrinô ſapore depravatâ. Non enim membranæ ſunt, per quas tranſudat ſerum pro materia Catarrhi, uti vult SCHNEIDERUS *in Volumin. de catarrhis*; ſed potiùs juxta membranas ſituatæ copioſæ glandulæ, quarum excretoria vaſa membranulas iſtas perforant, & per quæ lympha illa vitiata copiosè excreta catarrhum conſtituit, ſunt origo catarrhorum, uti demonſtrat STENO *in Obſervat. de Glandulis & Muſculis*. Neque etiam vapores ex ſtomacho exhalantes, & in capite, tanquam alembico, collecti, indeque depluentes cauſam catarrhorum conſtituunt: Sufficienter namque hanc opinionem SCHNEIDERUS *in loco ſuprà citato*, & HELMONTIUS, rejecerunt.

Hoc interim certum eſt, quod in affectibus catarrhalibus contumacioribus, aut ſæpiùs recurrentibus, fomes mali aut quaſi cauſa remota hæreat in ſtomacho, in ejuſdem ſcilicèt digeſtione vitiata; quando nempe alimenta in liquamen nimis aquoſum & vitiosè acidum, aut vitiosè ſalſum, tranſmutantur: Sic namque poſtmodum diſtributus talis chylus in corpus & copioſæ & vitioſæ nimis, nempe acidæ, lymphæ materiam ſubminiſtrat.

Catarrhi verò leniores, & ex tempeſtatis varietate ſubinde oriundi, ut plurimum externam agnoſcunt cauſam, vitium nempe glandularum quarundam particularum, ibique elaboratæ lymphæ, ab aëris externi inclementia inductum, qua ratione tempore autumnali & hyberno Catarrhi frequentiores eſſe ſolent. Prout ergò lympha variè vitiata varias infeſtat partes, variæ etiam Catarrhorum oriuntur differentiæ. Nam nares, ipſiſque vicinas partes infeſtans, dicitur *Gravedo*; infeſtans verò aſperam arteriam, eamque nimis humectans, *Raucedinem* infert; ſin verò acrimoniâ ſuâ nimiâ membranam ejus continuò irritat & pungit, quaſique titillat, *Tuſſis* exinde *catarrhalis* oritur, & ea ut plurimum tempore veſpertino; ſin artus infeſtat lympha vitiata communiter dicitur *ein Kalter Fluſ* Catarrhus externus, quo ipſo citra ſenſibilem partis mutationem dolor acerbus eandem excruciat, aut etiam ſenſus ac motus partis hebeſcit, aut omninò tollitur, aut etiam ſenſus quidam formicationis percipitur; quæ ſymptomata ex tali lympha acri nimis, ſæpiſſimè nimis acida, originem ducunt. Pertinent hûc etiam affectus arthritici, nempe podagra, chiragra, malum Iſchiadicum, &c. quorum tormentans acidum, primò quidem in ſtomacho genitum, vehiculo lymphæ vitiatæ imprimis has partes occupat, quoties ſcilicèt paroxyſmi recurrunt, contento ſimul in iſtis partibus charactere morboſo ſingulari non rarò per hæreditatem tranſplantato.

Uſus lymphæ in glandulis conglomeratis eſt, ut excreta per ductus excretorios in determinatas cavitates, vel loca, certis functionibus & alterationibus præſit. Sed quis ſit *uſus certus lymphæ*, in glandulis conglobatis elaboratæ, & ſanguini in vena ſubclavia & axillari ſiniſtra permiſtæ, adhuc controvertitur. Ex Veterum ſententia nullus aut exiguus eſt, cùm illis excrementitius creditus fuerit hicce humor: in genere tamen ejus propè cor cum ſanguine undique refluo commiſtio, & indè in & proximè cordi infuſio, & inde in pulmones atque ſiniſtrum cordis ventriculum diſtributio,

certum quendam pro ſanguificatione, ſanguiniſque revocatione & reſtauratione vitali in præcordiis uſum arguit; quod lymphæ aſcendentis ab inferioribus cum chylo in ductum thoracicum miſcela, ulteriùs confirmat. Accedit & hoc, quod chylus lymphâ, tanquam ejus vehiculo, dilutus in ductu thoracico, faciliùs cum ſanguine permiſceatur, & cum eodem ſubigatur, & aſſimiletur; & quare aliàs à tàm remotis locis tanto itinere omnis lympha, ex quibuſvis glandulis conglobatis eò adſcenderet, & ſanguini, ſpeciatim illo in loco, infunderetur? Unde dicit SYLVIUS *Exercit.* 8. lympham, quatenus eſt ſuccus ſubtilis ſpirituoſus volatilis, diſponere ſanguinem certo modo ad eam fermentationem & ſpirituaſcentiam, quam in ſuo tranſitu per cor & pulmones patitur; ſimulque ſtatuit, propter ſubtilem acorem efferveſcere cum bile; ſed falsò. Potius dicendum, lympham ſpirituoſam, acido-ſalſo impraegnatam, infundi cum chylo ſanguini, diluere illum & fluxiliorem reddere, & ſimul materiam novam pro ſanguificatione & ſanguinis renovatione vitali ſuppeditare, eumque reſtauratæ fermentationi in præcordiis mediante aere aptiorem reddere, adeoque ſimul facilem ejus coagulationem impedire, dum præfatum ſanguinem à capite deſcendentem, ſpiritibus orbatum, aſcendentem verò ſero aquoſo ſpoliatum, tenuiorem & liquidiorem reddit, ut non ineptè CHARLETON *Exercit. 9. de Lymphæ Ductibus* § 8. ſtatuit.

CAPUT XVI.

DE

Motu Sanguinis ad Corporis Circumferentiam, factaque ibidem inſenſibili Tranſpiratione.

PErtingit maſſa ſanguinea ulteriùs ad totam corporis peripheriam extimam, ejuſque integumentum cutim. Corpus autem noſtrum in continuo eſt fluxu & affluxu, amittit jugiter copioſiſſimas particulas inſenſibiliter per cutim, (ut nihil dicam de iis, quæ ſub exſpiratione pulmonali exhalant) id quod *inſenſibilis Tranſpiratio* appellatur, cujus incredibilem quantitatem, ſimulque pro varietate circumſtantiarum varietatem, & conſequenter inſignem neceſſitatem, videbitis in *Medic. Statica* SANCTORII, & *ſuprà c.* 3. Circa hanc ergò conſideranda venit:

1. Hujus *Tranſpirationis materia.*
2. *Vehiculum.*
3. *Organum*, &
4. *Modus*, quo fiat.

Vehiculum & materia inſenſibilis hujus Tranſpirationis à natura ordinatæ, *eſt latex aquoſus* ſanguinis, partibus ejus ſalinis volatilibus oleoſis inutilibus, id eſt, tàm ſuperfluis & recrementoſis aliiſque ſordibus præternaturalibus, quàm diuturniori cum ſanguine circuitu & fermentatione effœtis, & quaſi attritis, ſufficienter tamen pro omnimoda Tranſpiratione mediante & repetita iſta ſanguinis fermentatione, & aëris inſpirati reſolutione, attenuatis & volatiliſatis impraegnatus; ſicuti ſaporem ejus ſalſum pinguem, adeoque ex acido & alcali compoſitum, ex Induſiis lixivio maceratis, Mechanicâ Chymicâ demonſtrat TACHENIUS *in Hippocr. Chymico cap.* 12. Lixivium enim abſorbet acidum inſenſibiliter tranſpirans, & ſal volatile liberatur. Vid. *ſupr. cap.* 9.

Maxima ſcilicèt hujus pars craſſior, minuſque ſubtilis, uti cum urina ſanguinis ablegatur; ita reſidua portio in ſanguine, à ſero ejus diſſoluta, dum cum eo circulatur per partes continentes, i. e. ſolidas, ſapore ſuo ſalſo ſaponis inſtar abluit & abſtergit nutrimentum harum roridum, non perfectè poſt accretionem ceſſantem aſſimilatum & coagulatum: (Vid. *cap.* 3. *de Nutritione*,) quod irrorationis debitæ ubi defunctum eſt munere, ſucceſſivè attenuatum & in ſalſum converſum, à latice præterfluente ſimul abſterſum, & jam diuturniore morâ inutile, & quodammodo excrementitium redditum; hoc ipſum vel ſucceſſivè per tranſpirationem inſenſibilem, vel confertim ſudoris formâ per poros cutis emittitur; adeoque uti digeſtionis primæ emunctoria ſunt alvus & inteſtina, ſecundæ verò renes & veſica urinaria, ita digeſtioni tertię primariò dicata eſt inſenſibilis Tranſpiratio, ut, ne aliquid ſordium à nutritione remaneat, heterogeneum ſecundariò inſenſibiliter ſimul per peripheriam corporis exhalet.

Nonnulli *inſenſibili Tranſpiratione carent*, ut induſia per tres ſeptimanas pura permaneant. Vid. *Acta Angliæ pag.* 103., ubi talis modi deficiens Tranſpiratio inſenſibilis refertur, unde Anaſarca; & induſium per 5. & 6. ſeptimanas tritum puritate non ceſſerit induſio unum diem trito.

Organon inſenſibilis hujus Tranſpirationis eſt cutis, quam *Lindanus* & *Horne* duplicem ſtatuunt, exteriorem ſcilicèt nerveam atque poroſam, & interiorem carneam quaſi glandulis refertam; quam utramque etiam obſervaſſe videtur *Maſſa*, dum cutis laminam internam molliorem, externam duriorem, eſſe docet; ita ut ratione illius vulnus cutaneum celeriùs, hujus verò difficulter, & non niſi interveniente cicatrice, conſolidetur.

Conſiſtit autem cutis triplici laminâ, quarum prima juxtà *Malpighium* eſt *cuticula*, pellicula ſcilicèt exterior tenuis ac denſa, exſanguis tamen, utpote vaſis deſtituta, quę cutis ſubjacentis ſubſtantiæ adhæreſcit, & ubi perforata, per poros ſuos ſudoris vaſculorum orificia oſtendit. Hâc ſublatâ, apparet *Naſſa ſeu Rete quoddam* tendinoſum, ejuſdem ferè formæ & craſſitiei, ac juxta *Malpighium* media tunica linguæ, intra cujus foramina crebriora vaſcula ſudoris & papillulæ nerveæ, cum illis à ſubjecta cutis lamina aſſurgentes, continentur, quæ in cuticulam, tanquam ultimum terminum, abeunt, ac Tactus organum conſtituunt.

Sub hac demum expanſione *cutis ſubſtantia* propria ex triplici minutiſſimorum vaſculorum capillarium, ceu fibrarum genere, tanquam tot filamentis artificiosè conſtructa, ex capillaribus nempe vaſculis (quæ ob exilitatem fibræ vocari poſſunt) venarum, arteriarum, & primariò filamentis nervorum atque tendinum, utpote quorum fibræ præ cæteris copioſiores ſunt, quarum reſpectu etiam cutis naturæ mixtæ, ſanguineæ & ſpermaticæ ſeu nerveæ, imprimis tamen à quibuſdam inter corpora tendinoſa refertur, quæ inter ſe contexta rete quoddam, totum corpus inveſtiens, conſtituunt: e. g. ſicut lintea contexta ſunt ex duobus filis cruciatim contextis; ſic ex fibrarum genere tegumentum hoc reticulare cutis, in qua præparata fibræ tranſverſim apparent. Sub hac textura reticulari copioſæ conſtitutæ ſunt glandulæ parvę ex conglomeratarum genere, ob exilitatem *miliares* dictæ, ſuis excretoriis vaſis lymphaticis, exteriora verſus ad cuticulam ſpectantibus, conſtructis, quorum orificiola inſigniter cutis poros videntur conſtituere, per quos continuò emittitur ſecreta materia, ita ut poris ſingulis glandulas ſuas ſubjacere STENO *obſervaverit*, qui vid. *in Tract. Myolog. Specim. Geometr. ubi de Piſcis Anatome*, item *Obſervat. de Muſculis & Glandulis p.* 46., MALPIGHIUS *in Tr. de Externo Tactus organo p* 32. & 39., item BARTHOLINUS *Cent.* 3. *Epiſt.* 63. 67. & 68., PECHLINUS tandem *Tractat. eleganti & curioſo de Purgantibus*. Nam hæ ipſæ glandulæ excretoriæ ſeri copioſioris tranſpirationis ſaltem, ac potiùs Tranſudationis, videntur fontes; quibus aliàs binas pororum exiliſſimorum & copioſiſſimorum differentias meritò adnumerat PECHLINUS *de Habitu & Colore Æthiop. p.* 87., per quos Tranſpiratio inſenſibilis imprimis contingit: nempe præter iſtos tubulos cutaneos ex ſingulis glandulis enaſcentes ſunt aliæ *quædam viæ*, minus quidem conſpicuæ, ſed ad cutis preſſionem, cuticulæque reduvias, lympham copiosè ſtillantes, quæ ſunt oſcula arteriolarum capillarium, unde ad acris medicamenti, ſeu eroſionem ſeu laxationem, humor in veſica colligi ſolet. Aliæ viæ ſunt minima & indiviſibilia corporis perſpirabilis puncta, per quæ effluvia tantùm minutim diviſa nec ſolito coercenda, penetrant. Dictæ glandulæ miliares vix in ſanis obſervantur; ſub axillis tamen & inguinibus, præcipuè in iis, qui laborant anaſarcâ, hydrope &c. conſpicuæ ſunt.

Quoad *modum inſenſibilis* hujus *Tranſpirationis*, hæ ipſæ cutis glandulæ miliares ex ſanguine, per capillaria vaſcula ablato, emulgent & ſeparant copiosè partem ejus aquoſam, particulis ejus effœtis, & ſuperfluis ſalibus oleoſis acido-ſalſis, aliiſque inutilibus, tùm primariò maſſæ ſanguineæ, tùm etiam partium continentium, impraegnatam, quæ ſub halituum per ſe inviſibilium forma per vaſcula eorum excretoria excernuntur, dum ſimul ſimilis materiæ per alios exiliſſimos poros cutis ſimili ratione & inſenſibiliter tranſpirat, adjuvante non parum tam calore ipſius corporis exſpirantis, quàm etiam corporis ambientis. Quin etiam aër inſpiratus, & fluidis corporibus permiſſus, ut fermentativum motum inteſtinum, & hinc ſucceſſivam abſq; ſpiſſiori capite mortuo attenuationem eorum multum promovet; ita & Tranſpirationem inſigniter adjuvat; ſimili ſcilicèt modo, ac ex pulmonibus exſpi-

exſpiratus, idem ſub æſtivo tempore multum effluviorum inſenſibilium rapere ſolet; ita idem fluidis corporibus permiſtus in cutis peripheria, quâ datâ portâ, proruit, & ita tranſpirandæ materiæ motum ad extrà facilitat. Exinde Reſpirationem ac Tranſpirationem certam ad ſe invicem proportionem habere rectè annotat PECHLINUS *Tract. de Alim. & Aëris Defectu p.* 114. Nempe animalia calidiora ut reſpirationem habent vehementiorem, ſic & Tranſpirationem copioſiorem. *Efficiens* ergò *Tranſpirationis* eſt vel *principale*, idque vel *remotum*, motus ſcilicet maſſæ ſanguineæ circulatorius, mediante quo materia tranſpiranda tàm ad cutim, quàm per cutim, expellitur; *vel proximum*, fibræ *iſtæ* nerveæ cutis, rete unà contexentes; harum enim blanda conſtrictura, tàm ex glandulis quàm interceptis porulis & meatulis, materia ſucceſſivè expellitur: Vel eſt *inſtrumentale* Tranſpirationis efficiens, idque vel *primarium* aër inſpiratus, vel *ſecundarium*, calor; calor enim ſolus non ſufficit, ſed & aër, qui volatiliſat, & ad motum promovet. Sicut autem aer omnes humores reſolvit, ita calor reſolutos ad excretionem promovet; unde quò magis excrementa apta ſunt ad reſolutionem, eò magis reſolvuntur ab aëre, & quò magis corpus calet, eò magis tranſpiratur; è contrà in frigido minus ſolet exhalare inſenſibiliter: Contrarium videtur in cachecticis, ubi maſſa ſanguinea volatiliſationi apta non eſt. Tranſpiratio dicitur inſenſibilis, quia ſine ſenſibilitate & inſenſibiliter fit; ſenſibilis autem Tranſpiratio dicitur ſudor.

Quod ſi ergò maſſa ſanguinea à quacunque cauſa reſoluta velociùs per univerſum corpus promoveatur, ideoque inſigniùs quaſi turgeſcat, & intenſiùs incaleſcat, & ita ſimul attenuetur nimium, uti vel in exercitiis corporis, aut nimio ambientis calore, aut ſub ſtragulis, aut poſt aſſumpta volatilia ſalina aut ſulphurea contingit, *Sudor oboritur*, ſub quo motu ſimul attenuatur latex ejus aquoſus ſeu vehiculum ſanguinis, qui copioſiùs diſſolvit & imbibit ſalia heterogenea aliaſque particulas recrementoſas, per ſanguinis fermentativum motum ſeparatas, ſimulque dum per partes ſolidas circulatur, ſalsâ iſtâ acquiſitâ lixiviali virtute mundificat eas, ſordeſque ſub nutritione relictas abſtergit: quidquid intereà ſub iſta fuſione & circulari hoc ſanguinis, ejuſque ſeroſi laticis, motu defertur in vaſa capillaria peripheriæ corporis, penetrat in glandulas miliares intercutaneas, per quas latex hic imbibitus conſertim ſub guttularum minutiſſimarum forma tandem extra corpus erumpit, quæ unitæ rivulorum ſpecie demanant, quin etiam exterior cutis habitus ab imbibitione iſta uberiore humectatus quodammodo turgere & intumeſcere videatur.

Requiritur ergò pro ſudore fluidior & laxior maſſæ ſanguineæ compages, unde in ſtatu naturali, & ubi illa ſecundùm naturam & mediocriter ſe habet, diaphoreſis non guttatim fit, ſed ſub ſenſibilis Tranſpirationis titulo peragitur. Sudor hic ſi eſt nimius, nutrimentum roridum dum in ſanguine adhuc fluctuat, & non ritè appoſitum carni, ſed liquefactum, magis tranſpiratur: pituitoſi è contrà difficiliùs ſudant; ſicut & frigus externum ſudorem inhibet, non ſolùm quatenus poros cutis ſtringit, ſed & præprimis, quatenus ſeri conſiſtentiam immutat, & hoc coagulat. In febrium principio & incremento, ubi humores adhuc crudi & minus ſecernibiles ſunt, ejus planè nihil obſervatur; in declinatione verò morbi, tàm univerſali quàm particulari, ægri ſudore quaſi diffluunt, ob ſolutam nempe magis dictam maſſæ ſanguineæ compagem.

Cum hac ſanguinis diſpoſitione ſub Tranſudatione ſimul etiam habenda eſt ratio fibrarum nervearum ſeu tendinoſarum cutis; harum enim relaxatio aut contractio multùm, tàm in promovendo quàm impediendo tranſpiratu ac ſudore, præſtare ſolet. Quò magis enim hæ ipſæ tenſæ ac contractæ ſunt, indeque pori, tanquam meatus excretorii, conſtricti & anguſtati, eò parcior Tranſpiratio, paucus vel nullus ſudor, elici poteſt; quò verò reſolutæ nonnihil hæ ipſæ fuerint, & inde patentiores pori, contrarium expectandum.

Stringuntur autem frigore aut alia cauſa externa, ubi cutis irritatur, vel hujus pori ſordibus obſtruuntur; è contrà in moribundis relaxantur defectu ſpirituum, unde magis hiant pori & ſudor ſponte effluit.

Porrò in cute conſiderandus ortus fibrarum nervearum. Ortus harum eſt juxta ſpinam dorſi ex copioſis membranis & ſubſtantiis nerveis, & antrorſum verſus exporriguntur, à dorſo uſque ad partes anteriores. Linea reperitur in cute media quæ è media progreditur fronte uſque ad perinæum, quæ eſt quaſi junctura cutis; hinc apud quoſdam reperibile eſt veſtigium in medio naſi, in quibuſdam membrum bipartitum, ob commiſſuram maxillæ inferioris: patet hoc etiam in linea alba in abdomine. Cùm igitur fibræ ex regione dorſi antrorſum verſus porriguntur, ſequitur quod *pori corporis habeant figuram obliquam*, quaſi à dorſo antrorſum porrectam; unde pro ratione figurationis dictorum pororum fit, ut pili talem figuram imitentur: in equis, canibus, &c. pili obliquè pergunt ex ſpina dorſi antrorſum, & obliquo ductu feruntur.

Sicut autem modum ſudoris ſecretorium à ſola ſanguinis circulatione, ut à cauſa interna, depromere convenit, cùm pro celeritate & violentia hujus diverſa, ſudor modò copioſior, modò parcior, ſequatur; ita ejuſdem excretionem moles ſaltem propria intra glandulas coacervata præſtat, quæ ſero novo cedens per vaſa excretoria prorumpit, utut probabile ſit, eundem ſanguinis impetum arteriolas pororum lateribus adſiantes diſtendentem, ſudoris excretionem aliquomodo juvare.

Anxiè autem inter Autores controverſum fuit, an ſudor naturalis generis excrementum ſit? Quidam enim omnibus in corpore ritè diſpoſitis, probeque digeſto cibo, &, ſi nihil externi vel violenti, v. g. motus corporis, balnea, &c. accedat, nihil per cutem, quod ſenſu percipiatur, excerni volunt. SENNERTUS *in Inſtitut. pag.* 77. diſtinguit inter cauſam efficientem, ſeu expellentem virtutem, & ipſam materiam ſudoris; adeoque illius reſpectu multos ſudores præternaturales eſſe; hujus vero neutiquam, ſuſpicatur: cui opinioni quoque *SYLVIUS* inniti videtur *Prax. l.* 1. *cap.* 58. dum, ſicut vomitum, ita & ſudorem, tanquam excretionem naturalem negat, ſed aut nonnaturalem, aut præternaturalem, aut medicam, hancque vel artificialem vel criticam eſſe. Quæ omnia, utut experientiæ & rationi ſatis conformia ſint, illa tamen infringere videtur neotericorum obſervatio de glandulis cuti intertextis, de quibus ſuprà dictum, quæ tanquam organa naturalia ſerum ſuperfluum ſecernunt, illudque ſub forma ſudoris è corpore eliminant; & per conſequens excrementum naturale, tàm materiæ quàm organorum, ſecernentium & excernentium, reſpectu dici meretur, utut non ſemper ſub ſudoris, ſed vaporis forma, nobis appareat. Sudor artificialis ad naturalem referri poſſe non videtur, quia medicamentis peragitur, quæ ſunt res non-naturales; ſicut criticus ad præternaturalem, ſive laudabilis ſit, ſive minus.

Materia ſenſilis hujus *Tranſudationis* in ſtatu naturali ex parte eſt eadem, quæ inſenſibilis Tranſpirationis, nempe ſalina volatilis oleoſa; de qua vid. TACHENIUS *in Hippocr. Chymico cap.* 11. *pag.* 77. ſaltem quòd copiâ majori excedat. Sed prætereà, ſi ſæpiùs contingat ſudatio, tum ex maſſa ſanguinea, ſub ſudoris motu nimis attenuata & reſoluta, tum ex partibus ſolidis copioſæ partes utiles, uti etiam ipſum nutrimentum partium ſolidarum roſcidum à calore abſumptum, h. e. attenuatum & liquefactum ac diſperſum, ſimul à ſero ſalſo abſorbentur, & ſimul foràs educuntur. Ut nihil dicam de partibus ſpirituoſis animalibus & vitalibus in omni ſudore per poros corporis apertos ſpontaneo motu præſertim erumpentibus, contra tamen naturæ vel voluntatem vel providentiam; quorum defectu non tantùm vires tandem deficiunt, ſed etiam materiæ illius unà excretæ ratione crebrior ſudor, ut in laborioſis, debilitat, ſimulque corpus emaciat, & exſuccum reddit, pingueſque eò valdè attenuantur. Vid. *ſuprà cap.* 3. *de Nutritione.*

De naturali autem ſtatu tantummodò hæc intelligenda: Aſt in ſtatu præternaturali non tantùm excrementa iſta ſalina, aliaque ſanguinis, uti & partium continentium heterogeneitates, auſpicatiſſimè cum ſudore ita ſenſibiliter excernuntur; ſed omnes heterogeneitates, quæ ſanguinem obſident, ſic foras emittuntur, quando ſcilicèt eædem prius per fermentationem ex ſanguinis arctiori miſcela ſeparatæ, & quaſi præcipitatæ ſunt: tunc enim ab aquoſis partibus imbibitæ, vel ſpontaneo naturæ motu in declinatione morbi, aut criticè, aut non criticè, excernuntur, quod etiam in fine paroxyſmorum febrilium in intermittentibus ſpontè contingit, vel medicamento diaphoretico, attenuatâ & liquefactâ maſsâ ſanguineâ, eaſdem excludit. Sic in ſcabie provocatur ſudor, ut per hunc mundificetur maſſa ſanguinea, dum per volatilia ſudorifera rareſit ſanguis, ut legitimè provocetur ſudor. Hinc in principio morborum acutorum atque febrium intermittentium

dum nondum eſt facta excernendorum iſtorum ſeparatio, uti urinæ tunc apparent claræ & crudæ, ita tunc ſæpiùs fruſtrà, rarò ſine noxa, propinantur ſola ſudorifera, magnamque excitant maſſæ ſanguineæ fermentationem, eamque impetuoſiùs agitant. Quod ſi verò præmittantur præcipitantia, vel addantur ſudoriferis, ſæpiùs ſperatus evenit ſucceſſus.

Uti ergò *Inſenſibilis Tranſpirationis uſus primarius* eſt, ut purificetur maſſa ſanguinea, ſingulæque partes à particulis effœtis, & eatenus ab excrementitiis ſalinis oleoſis, aliiſque, ex neceſſitate materiæ in ſanguificatione & nutritione pronatis, (quibus aliàs retentis, ex turbata maſſa ſanguinea morbi univerſales, præſertim febres, immediatè oriuntur; ex vitiata verò partis cujusdam ſolidæ nutritione morbi particulares, præſertim abſceſſus vel apoſtemata oriuntur,) puræ ſerventur; ita etiam *Sudor primariò eſt evacuativus & purificativus totius maſſæ ſanguineæ*, & ſimul *abſterſivus partium ſolidarum & continentium*; *ſecundariò* verò eſt *accelerativus ſanguinis motus circularis*, ſanguiniſque attenuativus & ventilativus, quo maſſa ſanguinea prohibetur à coagulatione & ſtagnatione, & potiùs per tranſudationem valdoperè promovetur in ſuo motu per *vaſa capillaria*; ſicuti per accidens, ſi ſit *nimius*, eſt *colliquefactivus* nutrimenti, & ſicemaciativus, ob ſpirituum verò exhauſtionem debilitativus. Hinc Ii, qui crebriùs ſudant, non pingueſcunt, & pinguia ſudantes emaciantur, quia ſudor nutrimentum corporis roridum copioſè evacuat.

An autem præciſè *ex* ſanguine, an non quoque ex aſſumptis, *ex primis viis*, *præcordiis*, *vel interioribus viſceribus ſudor etiam immediatè prorumpat*, ut acutè hoc urget DEUSINGIUS *in Exercit. de Depurat. Alim. pag.* 187. & in *Append. ejus pag.* 343. item in *Diſſertat. de Lacte Sect.* 2. §. 63., id ſanè non improbabile eſt; & ex eo concludendum, quod quilibet probè calefactus, & hauſtum frigidum bibens valdè ſudet, licèt ob modi, quo id fiat, & viarum, per quas id contingat, ignorantiam res adhuc ſit obſcuriſſima. Fieri tamen poteſt aliqualis condenſatio ex hauſtu frigido: in calore enim ſanguis diſſolvitur; ſi frigus advenit, ſerum quaſi coagulatur & condenſatur, & eò magis ſerum etiam ſeparatur propter condenſationem. Obſervavit etiam *Salmuth* de quodam cereviſiam ingurgitante, quam propter ſaltandi exercitium præternaturale iterum tranſudavit: poſt juſcula calida ſudor eſt in tergo, poſt potum etiam frigidum ſudor in toto corpore. Confirmat etiam BARTHOLINUS *Centur.* 4. *Hiſtor. Anatom.* 66 de quodam vinum rubrum bibente, & poſt crapulam manè exſudante.

Pergimus ad Facultates Animales.

CAPUT XVII.

DE

Sanguinis ad Cerebrum Motu, Spirituumque Animalium Generatione & Officio.

SAnguinis ex ſiniſtro cordis ventriculo in arteriam propulſi altera pars per arteriæ ramum adſcendentem ſurſum fertur, & ex ramis axillaribus per duo inſignia arteriarum paria, carotidum nempe & vertebralium, ubertim cerebrum & cerebellum adſcendit, in cujus medullam hæ arteriæ ramos quoſdam hinc inde ſpargunt, maxima verò pars in minima capillaria diviſa vaſcula ubique ſuperficiem ejus densè irrorat, ita quidem ut extimam cerebri & cerebelli ſuperficiem cineream, *Cortex cerebri* appellatam, & medullæ oblongatæ faciem externam ſub tenui meninge, à qua omnes ejus anfractus arctè inveſtiuntur, ubique copioſiſſimæ arteriolæ ſubintrent, & per ipſam quoque cerebri concamerationem ſub plexus choroidei nomine ferantur; à quibus etiam motu ſuo pulſativo cerebri cortici certus motus tribuitur, ut ex inflatione carotidum, qua nunc attollitur, nunc deprimitur cerebrum, patet: Unde motus hic depreſſorius & ſubſultorius cerebro non eſt proprius, ſed ſaltem ab arteriarum motu communicatus: Vid. SPERLINGII *Anthropologia*: quæ omnes tamen ita ſibi invicem inoſculantur, ut ſanguis ex carotidibus ad cervicales, & vice verſâ, item ex carotide ad cervicalem unius lateris ad alterius lateris ramum facilè meare poſſit.

Arteriæ hæ paucis venulis, & per cerebri baſin diſperſis, implicantur, per quas ſanguis denuò reportatur, & in ſinus 4. duræ matris derivatur; qui, cùm continui ſint venis jugularibus (his enim inflatis inflantur) & ſinus tandem per has in venam cavam omnem ſanguinem refundunt: de quibus vaſis Vid. SYLVIUS *in Diſſertat.* 4. *Williſius in Anat. Cerebri cap.* 1. & 3. & HIGHMORUS.

Cerebrum cum cerebello generali vocabulo Cerebrum, ἐγκέφαλον, vocari ſolet, cujus figura primo intuitu globoſa videtur, ita ut quibuſdam caput medulla oblongata appelletur, eò quod cranii convexitati ſe accommodet, levi tamen encheiriſi ita evolvi poteſt, ut in planitiem variis tantum protuberantiis ornatam abeat. Deprehenditur enim hac ratione cerebrum, κατ' ἐξοχὴν ſic dictum, medullari ſuâ ſubſtantia à duabus medullæ dictæ radicibus utrinque exſurgere, moxque per *corpus calloſum* coaleſcere, à quo, ad verticem tendens, iterum in duo Hemiſphæria dirimitur, quibus *proceſſus duræ matris falciformis* ſepimenti loco eſt. Hæc quaquaverſum explicata, præprimis retrorſum, & ad occiput reflectuntur, ubi in limbos tenuiores deſinunt, qui contracti & coarctati denuò medullæ oblongatæ truncum amplectuntur, imò cerebellum aliquo modo contingunt, non tamen niſi piæ matris hujusque vaſorum beneficio illis connectuntur; ita quidem; ut ab anteriore corporis calloſi parte proceſſus quidam medullaris, *Fornix* ſeu *Teſtudo* dictus, emergat, qui ſub ſepto pellucido (quod nihil aliud quàm dicti proceſſus inferior & attenuata magis ſubſtãtia eſt inſtar cujuſdam ſubtenſæ) ad eoſdem cerebri limbos poſteriores pertingit, cui duobus veluti brachiis expanſis, quæ aliàs pedes *Hippocampi* vocantur, unitur, ſimulque medullæ oblongatæ truncum aliquomodo involvit.

Ex Veterum cerebri Anatomia, qua hujus globum tranſverſim & in taleolos ſaltem diſſecuerunt, ventriculi tres anteriores prodibant, quos pro veris cerebri cavitatibus, in ipſa medullari hujus ſubſtantia ex intentione primaria materiæ adornatis, habebant; cùm nihilominus Neotericorum ſecandi methodo adhibitâ, ventriculorum duorum ſuperiorum & lateralium conformatio, ex cerebri ſaltem limborum ad radices ſuas reflexione, & circa has convolutione, de qua jam dixi, dependeat; tertius verò fornici ſubtenſus nihil aliud, quàm priorum ſeu ſuperiorum portio ſeu concurſus ſit.

Superficies cerebri exterior anfractuoſa eſt, & convolutiones gyroſque varios habet, quò nimirum multum ſubſtantiæ medulloſæ, multumque corticalis recipere, hinc ſpiritus copioſiores excipere poſſet, pari ratione ac pro longioribus inteſtinis meſenterio anguſtiori annectendis, hujus periſtroma plicas plurimas ſortitur, itaut ſecundarius ſaltem gyrorum illorum uſus videatur, dum vaſorum ſanguiferorum diſtributioni tutiori inſervire dicuntur.

Obſervabilis autem eſt in ipſo cerebro ac cerebello duplex ſubſtantiæ diverſitas:

1. *Corticalis*, exterior nempe ſubcineritia & mollis; &
2. *Medullaris* interior ſeu fibroſa, eleganter candida & ſolidior.

Corticem iſtum, qui ex ſanguine, per copioſas arterias eò allato, loco coloris albicantis ſubcineritius eſt, ex copioſiſſimis glandulis minutulis, ovalis figuræ invicem contextis, conſtare, in quas inſinuent ſe iſta ſanguifera, & ex quibus ſingulares ductus nervei delicatiſſimi candicantes oriantur, qui certo ordine invicem convoluti univerſam cerebri medullarem molem albidam componant, tandemque in nervos innumeros abeant, per quos, tanquam canales, ſpiritus in corpus diſtribuuntur; quæ ipſa poſtmodum à ſe invicem ſeparata ac diviſa, duplici tamen adhuc meningum membranâ, quas *duram* & *piam matrem* ſeu *meningem* vocant, inveſtita, ſpinalem medullam & nervos hinc inde diſtributos conſtituant, primus MALPIGHIUS aſſerit & oſtendit in *Tr. de Structura Viſcerum, cap. de Cortice Cerebr.* 1. & 2. item in *Epiſt. ejus ad Fracaſſat. de Cerebro*, & WILLISIUS *de Anat. Cerebri cap.* 10. atque *de Anima Brutorum c.* 4.

Adeoque corticalis cerebri & cerebelli ſubſtantia eſt glanduloſa, imò ipſam glandulam vocavit HIPPOCRATES *de Glandulis*; medullaris verò fibroſa ſeu ſtriata eſt, quæ fibræ cum ſui protractione in filamenta quaſi tenuiora tandem in nervos abeant, continuata cerebri nervorumque, adeoque eadem erit ſubſtantia.

Nervi hi, mox poſt ſui à medulla oblongata emanationem, à piæ matris productione inveſtiuntur, ſimili verò ſecun-

ſecundùm *Williſium* ratione, ac à maſſa argentea inaurata omnia fila producta inaurataque prodeunt; adeoque quilibet nervus, præter ſubſtantiam medullarem, membranaceam quoque involvit, ex qua diverſa ſubſtantia cum dura matre diſtinctæ quoque oculorum tunicæ tres derivantur.

Dura mater, quæ craſſior & exterior, non ſolùm totam cerebri ac cerebelli molem involvit, ſed eandem quoque, ratione ſuorum proceſſuum, in partem ſuperiorem & inferiorem, item in laterales limbos, dirimit: quod dum facit, per unum latus ſeſe inſinuat, & ex altero denuò emergens, intra duplicaturam ſuam cavitates 4. notabiles relinquit, *ventriculos* cerebri ſeu duræ matris communiter dictas, quibus *Sylvius* tres minores, primo, ſecundo & tertio reſpondentes, addidit.

Hi ſinus, cum cerebri receptacula venoſa exiſtant, ita diſpoſiti ſunt, ut ſanguinem à qualibet illius regione refluentem excipiant; ideoque duos eorum illa duræ matris portio format, quæ cerebrum à cerebello juxta tractum ſuturæ lambdoideæ diſtinguit; quorum dexter primus, ſiniſter ſecundus audit: tertius inſculptus eſt proceſſui falciformi, cerebri partes laterales diſſepienti, qui, quoniam ſub ſagittali per proceſſum dictum ad os ethmoides pertingit, longitudinalis appellatur: quartus verò è ramis binis venoſis circa glandulam pinealem coaleſcit, unde ductu ſimplici & breviſſimo termino falcis latiori, ubi *torcular Hierophilianum* ſupponitur, implantatur. Atque hi ſinus 4. illos minores, ſi adſunt, excipientes invicem communicant, modò, ut juxta *Sylvium*, tertius in lateralem dextrum, & quartus ad ſiniſtrum hiet; intermedio tandem canali laterales ambo junguntur, in venas illas jugulares internas abeuntes: modò ut omnes 4. extremitatibus ſuis in puncto uno coëant, & concurſu ſuo *torcular Hierophilianum* forment, quod tamen per laterales ad venas jugulares pariter ſe exonerat, ita ut ſinguli nihil aliud, quàm venarum harum continuationes ſint.

Altera cerebri & cerebelli membrana, *pia mater*, hujus moli arctiùs adhæret, ita ut non ſine magno labore, & vix ſine laceratione, ab ejuſdem ſubſtantia avelli queat; imò in omnes anfractus ſe inſinuat, horum intima ſuccingit, & ſummitates colligat; intertextos ſibi gerit plures arteriarum plexus, eum in finem, quo vaſis his per anfractus cerebri dictos diſperſis, ad omnes corticales cerebri & cerebelli partes aditus liberior & ſufficiens concederetur.

Diductis leviter cerebri hemiſphæriis ſubſtantia albicans mox apparet, *corpus calloſum* dictum, in qua utraque illius medietas convenit & quaſi fundatur, quæque faciem cerebri totam internam obducens totius ſubſtantiæ medullaris hujuſque propaginum nervoſarum collectio, per quam cerebrum à binis medullæ radicibus utrinque aſſurgens coaleſcere ſuprà dictum, videtur; unde etiam fit, ut durior, quàm quævis alia cerebri portio exiſtat, ac nomen corporis calloſi receperit. Hoc parte ſui inferiore, qua ventriculo tertio opponitur, attenuatur, & *ſeptum pellucidum format*, quad parte ſui ſuperiore, ex prima *Sylvii* obſervatione, hiatu gaudet, hoc, licet tenuiſſimum, interdum in laminas duas dirimente.

A medullæ verò oblongatæ parte poſtica, & cerebello, ſeparatis & reclinatis cerebri limbis, corporis calloſi interior ſuperficies cum medullæ dictæ radicibus, hujus protuberantiis diverſis, conſpicitur, ventriculi verò cerebri tres ſuperiùs annotati in unum inane ſpatium degenerant. Radicibus medullæ oppoſitæ ſunt *prominentiæ lenticulares*, corpori calloſo immediatè affixæ, & *corpora ſtriata* dictę, eò quod ſi per longum ſecentur, ſubſtantia earum interior per totum ſtriata appareat, h. e. ſtriæ medullares & albicantes plurimæ à corpore calloſo ad medullam oblongatam deſcendere, & canales ſpirituum animalium exhibere, horumque ſurculi minores in ramos majores abire videntur, quamvis & reliquæ cerebri & medullæ oblongatæ partes, corpus ſcilicet calloſum, thalami nervorum opticorum, nates & teſtes, illis gaudeant, modò manu circumſpecta ſatis ſubſtantia earum exterior abradatur.

Ipſa autem medullæ oblongatæ crura ſpatio aliquantum diviſa ad poſteriora tendunt, uſquedum pone infundibulum in unum truncum conflentur; quod antequam fiat, in protuberantias inæquales aſſurgunt, ex quarum parte infima *Nervi optici* oriuntur, unde etiam thalami nervorum opticorum dicuntur, & ubi aliæ 4. eminentiæ, *nates & teſtes* dictæ, trunci inferioris ſuperficies medullaris, accreſcunt; quę parte quidem ſui ſuperiore ſibi contiguæ, imò forſan continuæ ſunt, reliquæ verò cavitatem quandam relinquunt, quam alii ventriculum quartum dixerunt, Sylvius accuratiùs tranſitum ad ventriculum quartum pronunciavit. Communiter protuberantiæ hæ pro cerebri & cerebelli binis, utrinque & ad ſe invicem reflexis, cruribus habentur, quæ medullam oblongatam conſtituunt; quia autem cerebrum longè ante hæc corpora medullæ oblongatæ affigitur, neque inter hæc & illud communicatio aliqua immediata intercedit, ſententia hæc admitti nequit, & partes hæ peculiarem quoque quandam regionem formare videntur.

Interim prominentiæ poſteriores anteriorum Epiphyſes ſunt, à quibus proceſſus quidem medullares cerebellum utrinque conſcendunt, ita hos interſecantes rectà à cerebello deſcendunt, trunco tamen medullari non implantantur, ſed hunc circulariter ambientes protuberantiam orbicularem dictam producunt, in homine majorem, quàm in nullo animali.

Super prominentias explicatas, quæ caſu quaſi formatur cavitas, duo foramina recipit, quorum unum anterior illa fiſſura eſt, quæ prope fornicis radicem exſculpta, deorſum ad infundibulum idem deducit; alterum poſterius membranâ veſtitur, quod ſub natibus & teſtibus ad idem infundibulum tendit; quibus tertium quoddam addi poteſt, quod à conſinibus cerebelli pariter ad infundibulum ſeroſitates admittit.

Super eminentias eaſdem, & ſuper rimam anteriorem, *Glandula pinealis* collocatur, quæ per fibras exiles, nunc per duas radices notabiles medullares, illis affigitur, capſulâ tenuiſſimâ, à pia matre oriundâ, veſtita, ſupra quam *plexus Choroides*, tanquam tabulam, ſuſpendi videtur. Eſt autem plexus hic nihil aliud, quàm vaſorum ſanguiferorum congeſtio quædam, glandulis interſerta, cujus arteriæ à coalitu carotidum & vertebralium ramorum propullulantes versùs glandulam pinealem evehuntur, ubi è ſinu quarto ſuper eandem glandulam demiſſo, propagines venoſæ iiſdem obviæ ſiunt, & intervenientibus pluribus anaſtomoſibus plexus admirandos formant; qui velut alis duabus expanſis utrinque ſuper medullæ oblongatæ crura uſque ad corpora ſtriata protenduntur, ita tamen, ut his non implantentur, ſed ſuperficietenus ſaltem inſternantur.

Denique in eadem cerebri baſi, prope nervorum opticorum coalitionem à tertio ventriculo inter medullæ oblongatæ crura dehiſcentia, receptaculum quoddam tubulatum, parte ſuperiore latius, inferiore anguſtius, ob id *Infundibilum* dictum, deſcendit, membranâ tenui, à pia matre exortâ, obductum, & intus ſubſtantiâ medullari ſuccinctum; hujus tubus anguſtior perpendiculariter demiſſus glandulæ pituitariæ implantatur, quippe tertio ad inferiorem canalis hujus terminum oſſis cuneiformis medio, quod *ſellam Turcicam* vocant, in homine *glandulæ* duæ (in brutis unica ſaltem) apparent, *pituitariæ* dictæ, quod à cerebri ventriculis ſerum defluens excipiant, & aliorſum, ſcilicèt ad maſſam ſanguineam, ducant. Tandem infundibulum & crura medullæ oblongatæ coaleſcunt, & parte trunci ſui poſteriori cerebellum adnatum excipiunt, quatenus proceſſus ab hoc dimiſſi aut illum circumdant, aut eidem inſeruntur.

Connectitur ſiquidem cerebellum medullæ oblongatæ, cui inſiſtit lateribus per duos quaſi pedunculos, inter quos, cerebellum, & truncum medullarem cavitas formatur, quã *ventriculum quartum* communiter vocant, à quo alveus quidam *Sylvio* dictus, ac membranâ tenui tectus, ad infundibulum tendit. In utroque autem pedunculo minuto, *Williſio* obſervante, tres diſtincti proceſſus medullares obſervantur, quorum duos priores ſuprà explicavi, tertius verò è poſteriore cerebelli regione deſcendens medullę oblongatæ oblique inſeritur & hujus chorda additionalis evadit.

Cerebelli verò ipſius ſtructuram quod attinet, hoc non nihil globoſum, aliquantulum tamen depreſſum eſt, ita quidem ut ejus anfractus non modo tortuoſo & incerto, prout in cerebro, ſe habeant, ſed ſerie quadam ordinatâ magis diſponantur, & ipſius compages exterior ex lamellis ſeu circellis complicatis & parallelis conſtare videatur, quibus vaſa ſanguifera & proceſſus piæ matris interjecti ſunt, qui horum ſummitates æquè ac anfractus cerebri tortuoſos colligant. Tota ejus moles in *proceſſum vermiformem* duplicem terminatur, pariter ex teſſulis ſeu orbiculis plurimis conflatum, & in cavitate cerebelli & medullarem truncum habet abſconditum: inſimul ut tamen circa poſteriorem medullæ oblongatæ partem, ex eodem cerebello protuberantiæ aliæ globoſæ, & quaſi tubera circellis minoribus prædita, in utroque latere binæ, rarò trinæ, aſſurgant, quas *pontem cerebelli Varolius* appellavit. Aliàs *cerebelli ſubſtantia duplex* pariter ac cerebri deprehen-

prehenditur, ſcilicet *Corticalis* ac *Medullaris*, quarum hæc interior ad exteriorem frondes quaſi ſpargit, ſeu per hanc inſtar arboris ramificatur. Tandem quemadmodum cerebrum intra anfractus ſuos miras ſanguiferorum vaſorum reticulationes admittit, ita cerebellum quoque iisdem, præprimis ab arteriis vertebralibus, & ſinubus lateralibus contextis, gaudet.

Subſtantiæ talis cerebri diverſitas diverſum etiam uſum innuit; qui tamen in hoc conſpirat, quod nempe earum uſus ſit, ſpiritum animalem ſuo modo conficere.

Dari autem quendam *ſpiritum*, ab officio *Animalem* dictum, hoc eſt, ſenſus & motus animalis primum Autorem, in cerebro primitus ſcaturientem, & hinc (mediantibus nervis, juxta filamentorum & pororum ſeriem undique diſtributum, hîc præſupponimus, cùm videamus v. g. nervo diſſecto ſufflamminari influxum ſeu irradiationem ſpirituum animalium, & perire membri infra ſectionem ſenſum pariter ac motum. Objectiones autem contra ſpiritum animalem diſcuſſas videbitis in *KOLFINCII Exercit. Anatomicis*, *quæ optimum ejus ſcriptum ſunt*. Conſtituunt hi ipſi primariò Animam animalium tâm brutorum quàm hominum ſenſitivam, (excipiendo tamen *Animam rationalem*, quæ in homine adhuc ſuperior eſt, cui tamen cum œconomia corporis vitali ac animali, quatenus tali, nullum eſt commercium) ſuntque primi Autores actionum animalibus propriarum, tàm in operationibus modò dictis, quàm in genitalibus etiam; quæ utut ſint variæ & diſtinctæ, determinatur tamen modò dictus ſpiritus animalis ſpecie & eſſentiâ unus, adeoque in ſe conſideratus ad varias adeo actiones obeundas indifferens, pro varia partium organicæ diſpoſitione & proprietate, ratione cujus nunc in hac parte hanc functionem, in alia aliam, perficit. Nam ipſe, qui v. g. movet muſculum, & pedem per muſculum, aut qui in lingua dicitur guſtare, is conferret ſuo modo ad viſum, ſi eſſet in oculo; aut deglutitionem promoveret, ſi eſſet in œſophagi muſculis, & ſic conſequenter in aliis: ſicuti unus aër diverſos ſonos pro varietate & formatione fiſtularum efficit, ac ab una aqua variæ machinæ moventur, ita & unus ſpiritus pro organi varietate diverſas edit functiones. In operationibus quidem externis, quas per motum exercet, nempe in inſtrumentis ſenſuum, magis paſſivè ſe habet, quatenus fibras in tenſione conſervat; in inſtrumentis enim ſenſuum, recipiendo objectorum ſenſilium per organa mota impreſſiones, ſenſus inſtrumentum eſt: ſed quoad operationes internas, & inde dependentem motum animalem, magis activè ſe exhibere ſolet.

Generari hunc ſpiritum in cerebro ex ſanguine, & cerebello, & quidem parte hujus corticali, indubium eſt, cùm nulla adſit materia alia pro conſtituendo eodem; & quidem ſanguinis partem ſubtiliſſimam volatilem, quæ ſpiritus vitalis dicitur aliàs, eſſe id, quod in cerebro tranſeat in animalem ſpiritum, aſſeritur, non per modum novæ cujusdam elaborationis, fermentationis, aut transmutationis in cerebro perficiendæ, ſed ex mente Carteſii per nudam ac ſimplicem ſeparationem, & ſubtiliſſimam quaſi filtrationem quandam, dum ſpiritus ſalino-ſulphureus volatilis, forſan & lucidus, ſanguinis fermentatione inteſtinâ à ſanguine in cerebri cortice ſeparatur, & ita ſolus ac purus, indeque vegetus exiſtens, & cerebri medullam undique replet & permeat, ſimul etiam membra cætera influxu ſuo actuat, eaque ad ſenſum & motum diſponit, hoſque varios, prout ubique particularem organorum characterem ſuſcipit, & proprietatem induit.

Speciatim verò cortice glanduloſo mediante ſpiritus volatiles ſanguinis, Vitales dicti, ſeparantur à ſanguine; per harum enim glandularum poros ſubtiles nil tranſit, quàm hæc ſubſtantia: Latex autem ſanguinis aquoſus à glandulis abſorptus aliorſum fertur, & ſic lucida ſanguinis ſubſtantia penetrat per corticalem in medullã. Iſtius ſeparationis modum optimè quidem expreſſiſſe videtur *SYLVIUS in Diſſertat. 4. de Cerebro* § 29., & *WILLISIUS* in elegantiſſima *Anat. Cerebri c. 9. p. 68.* & *Tractat. de Fermentat. c. 5. pag. 10. & 19.*, per modum nempe ſubtiliſſimæ agillimæque filtrationis, & quaſi accuratæ per ſerpentinos ductus deſtillationis, qua partes ſanguinis ſpirituoſæ activæ & mobiles ex carotidibus in cerebro, ex vertebralibus verò in cerebello, per eorum corticem glanduloſum agiliter penetrando, tranſeant in cerebri medullam, ſanguine ipſo, ceu craſſiore corpore, ob pororum anguſtiam, cum vehiculo ejusaqueo, ob pinguiorem & oleoſam quaſi cerebri ſubſtantiam, excluſis, quæ partim in venas, partim in glandulas abeunt: hinc quidam cum Williſio non inconcinnè comparant cum deſtillatione ſpiritus vini per ſpongiam oleo imprægnatam, qua tantùm ſubtiliſſima pars per olei poros tranſit, & ſic quoque ſola ſubſtantia ſulphurea lucida tranſeat in cerebrum. Unde neceſſe eſt, emergat ſubſtantia ſpirituoſa, ſubtilis, volatilis, facillime mobilis, &, ut *Williſius* aſſerit, lucida, in ſtatu naturali ſcilicèt ſi ſit conſtituta. Spontaneum tamen aſcenſum ſanguinis ſubtilioris ad ſuperiores partes atque caput refellit circulatio ſanguinis.

Separatur ita in cortice cerebri glanduloſo ſpiritus, & agillimè penetrans in ipſam ſubſtantiam medullarem, in hac ipſa, ceu regio palatio, ſpiritus dicti volatiles lumi noſi, *Animales ſunt appellandi*, debitis motionibus, expanſionibus & agitationibus, & inde per nervos in omnes partes radioſis, emanationibus, & operationes animalibus proprias, ſenſus nempe, in ſpecie internos, & motus, perficiunt.

Eſt adeoque hic *Spiritus animalis præſens omnium functionum animalium in ſenſu & motu conſtitutarum*; qui ſenſus, uti duplices ſunt, *externi* & *interni*, ita etiam *duplex motus* eos inſequitur: *Internus*, qui pathemata ſeu affectus conſtituit; & *Externus*, qui localem ſolidarum partium motum perficit. Præter quos uſus, quia etiam nutritioni, generationi, & variæ humorum corporis in craſi alterationi ſimul conferant, ex ſuprà dictis hinc inde notum erit. Quia verò omnes hæ functiones cum ſpirituum horum motu ita coincidunt, ut his quieſcentibus, vel quacunque de cauſa non motis, haud contingant, manifeſtum eſt, formalem eorum activitatem in motu continuo, &, ut vocant aliàs, non interrupto influxu, ſeu potiùs in continuo nixu ad motum, adeoq; inſigni vi elaſticâ cõſiſtere, qui qualis ſit nixus, & unde dependeat, meritò inquirendũ eſt.

Et quidem, cùm ſpirituum horum exercitus Animæ ſenſitivæ rationem proximè conſtituat, hujus verò hypoſtaſis per totum corpus æqualiter expanſa ſit, cùm omnes partes hâc ipsâ plus minus gaudeant, etiam ſpiritus animales, ceu illam conſtituentes partes, continuatâ quadam, non interruptâ ſerie undique diffuſi & ſibi invicem cohærentes erunt, ita ut non opus ſit ſpiritus numero eoſdem ab una nervi extremitate ad alteram demum proſilire: Unde accidit, ut ſpiritus animales eodem momento moveantur in nervis, organo cuilibet ſenſibili vel muſculo implantatis, quo moventur iidem in cerebro circa primum nervorum principium, pari ferè ratione atque Solis aliuſque luminis radii in inſtanti quaſi tranſvehuntur ad oculum, propter continuam materiæ luminoſæ ſeriem inter oculum videntis, & corpus luminoſum, per modum lineæ rectæ diſpoſitum, ut moto uno extremo moveatur & alterum; propter quam Analogiam Veteribus ſpirituum animalium motus *Irradiatio* quædam, aut ἀκτινοβολισμὸς appellatus fuit, quodque irradiando ex cerebro per nervos influant. Cùm enim nervus à ſuo principio ad finem uſque continuus ſit, & ſpiritus animales, ut ſuprà monitum, continuatâ ſerie in iisdem hoſpitentur, fieri aliter haud poteſt, quin moto ſpiritu, qui reſidet in nervo circa cerebrum, neceſſariò etiam ſpiritus in nervo circa ſenſorium quoddam, vel muſculum incola, ſimul moveatur; & contrà, moto ſpiritu in ſenſorio, ſimplici & rectilineâ percuſſione, ſpiritus in nervi illius principio itidem moveatur. Quod autem parva mutatio in ipſo principio facta multiplices & magnas in extremo faciat differentias, non eſt obſcurum, ut temone paulùm translato magna proræ fit tranſpoſitio: Vid. *CHARLETON in Oeconom. Anim. Exercit. 11.*, & *SANCTORIUS in Commentar. in Avicenn.* contra eos, qui nudâ quadam irradiatione à cerebro partes ita diſponi aſſerunt, ut aptæ fiant ad percipiendas ſenſilium objectorum impreſſiones, & ex ſequendos debitos motus. Uno nomine: lis eſt de lana caprina, oritur ex non rectè percepta natura ſpirituum animalium. Spiritus animales ſe habent inſtar ſubtilis luminis. Per lumen autem intelligo ſubſtantiam materialem ſubtilem, ubique diffuſam: ergò ſpiritus animales materialiter irradiant corpus, & materiali ſuo influxu vigorem huncce partibus tribuunt.

Primum radiativi hujus motus in cerebro & cerebello principium, præter vim ipſorum ſpirituum elaſticam, qua continuò ſe expandere & undiq; dilatare nituntur (qua ipsâ etiam fibras partium in debito tono ſeu cõtinua tenſione ad ſenſum & motum perquam neceſſaria conſervant) plus minus tamen pro ipſorum ſpirituum materiali conſtitutione varia, à calore corporis animalis ſimul aucta, quærendum eſt in arteriarum, omnes cerebri anfractus ſubeuntium, & ſpeciatim corticem copioſiſſimè inveſtientium, pulſu, & indice cerebri ipſius motu pulſatili, ejuſque reciproca dilatatio-

ne

ne aliquali & hinc ſpontanea ſubſidentia, ita quidem, ut ſanguis, ex quo ſecernuntur ſpiritus, impetu, & cerebri dicti motu, ſpirituum anteriores à ſubſequentibus continuatâ quadam ſerie, & ſucceſſione protrudantur, quibus mediis & ipſi ſpiritus volatiles in cerebro ſcatutientes non ſaltem in continuo ibidem perſiſtant motu, ſed etiam ſucceſſivè ad nervorum principium propelluntur, & inde in univerſam corporis machinam derivantur.

Ab hoc autem ſpiritu animali & ſentiendi habemus poteſtatem & movendi activitatem, cum ratiocinationis ſublimiore actione, in qua ut ſpiritus animalis verè & ſoli animæ, nempe rationali, tanquam principaliori agenti, inſtrumentaliter inſervit, ita pro ejus ſpiritus varia conſtitutione non tantùm in latitudine ſanitatis diverſitas operationum animaliū in ſingulis individuis obſervatur multiplex, ſed etiam in conſtitutione morboſa variæ in ſenſu & motu, quin & intellectus operationibus, læſiones oriuntur.

Sed quoad ſenſus internos, non ſine idearum compoſitione explicabiles, aut ruditer ſaltem cognoſcibiles, ipſiſque conſequentes affectus, quomodo hoc ſpiritu vel obeantur vel adjuventur, res adhuc intricatiſſima eſt.

Naturalis autem ſpirituum animalium diverſitas ex varia craſi & miſtura maſſæ ſanguineæ, & hinc diverſa conſtitutione cerebri dependet: prout enim diverſa eſt maſſa ſanguinea, diverſi etiam emergunt ſpiritus, tàm vitales quam animales. Quoad cerebrum, variat hujus conſtitutio, tàm ſecundùm compoſitionem ſeu texturam materialem, quàm conformationem mechanicam: Quoad compoſitionem materialem, præter conſtitutionem ſeminalem ſub generationis primordiis natam, multum varietas ejus dependet à ſanguine & ſpiritu influo; variatâ enim hîc ejus nutritione & naturali texturâ, plures aliæ proprietates, qualitates dictæ, & inde emergens temperatura in caliditate & humiditate, ſiccitate & mollitie, &c. variant; ſicuti in ipſa conformatione mechanica ratione pororum, meatuum & ductuum diverſitas deprehenditur, quæ omnia ſpiritum animalem, & ejuſdem conſtitutionem, generationem, diſtributionem & motum, variant: hinc iſta in actionibus animalibus inſignis differentia Cholericorum, Melancholicorum, &c. ex quibus ingeniorum diverſitas deducenda. Ergò ſpiritus inſiti animales plus minus vitiosè geniti, & præternaturaliter alterati, unà cum organorum coporeorum tàm cerebri, quàm aliorum varia conſtitutione, quaſvis læſiones in ſenſu & motu inducunt.

Affectio communis animalium, ratione ſpirituum animalium motus, ipſis conveniens eſt, *Vigilia & ſomnus*: nempe ſi dicti ſpiritus animales in debita quantitate & ſubtilitate, blando & moderato, eoque ordinato motu naturaliter agitentur, ſeu undique radient, indeque cerebrum implendo quodamodo expandant, & ita ex eodem ſecundùm filamentorum, cerebri medullarem ſubſtantiam conſtituentium, ductum, continuato quaſi rivulo aut radio in corpus & omnia membra ſcaturiant, ordinatum omnium actionum animalium, nempe ſenſus & motus, ſequitur exercitium, i. e. Vigiliæ; *Vigiliæ enim ſunt exercitium ſenſus & motus*. Occaſione hujuſmodi expanſionis in cerebro, in anima rationali formantur certæ ideæ, ratione quarum fit intelligentia. Sin verò ſpiritus ab aliis quibuſcunq; objectis, venenis narcoticis, &c. vel perturbati, aut irritati, vel à nimio calore agitati, ut in febribus, inordinato, vago, & ſubinde impetuoſo in cerebro motu feruntur, exinde *mentis perturbatio & deliria* varia, non tamen diuturna, oriuntur, ut in paraphrenitide, et in ebriis, apparet: in partibus verò cæteris & muſculis perverſo & præternaturali inordinato motu variæ geſticulationes, ſpaſmi, aut varii convulſivi motus, ſubinde mirabiles producuntur, ut in punctura nervi contingit: hinc in animali violenter necato ultimo impetu convulſiones, uti videre licèt in gallina. Dixi deliria fieri in hominibus ex perverſo ac inordinato ſpirituum animalium motu; nam functiones ratiocinationis dependent ſuo modo à ſpirituum animalium motu, quatenus nempe hujus occaſione Anima rationalis diverſos conceptus, & ideas, ſibi fingit. Prout ergo fit iſte ſpirituum motus vel ordinatus, vel inordinatus, etiam ipſæ mentis ideæ ſeu conceptus vel ordinati erunt, vel confuſi & vagi; unde ibi legitima ratiocinatio; hîc confuſa mentis perturbatio, h. e. delirium, ſupervenient: Unde bruta non delirant: *Delirium* eſt *læſio ratiocinationis*. Et quidem ex horum ſpirituum animalium, & hinc à cerebri conſtitutione varia, tum quoad conformationem, non tàm externam ſenſilem, tum quoad materialem texturam, aliàs Temperiem dictam, derivanda venit diverſitas ingeniorum: Hinc etiam his circumſtantiis, plus minus ætate vel morbo mutatis, plus minus etiam in eodem ſubjecto variat ingenii habitudo. Hinc quorum ſpiritus animales ſunt lucidi, clari, paulò ſubtiliores, volatiliores, celeriùs & agiliùs moventur, in his eſt *ſubtilitas* ſeu *acumen ingenii* (quatenus nempe hoc in corpore humano à ſpirituum animalium motu, & ſenſibus internis, dependet) & alacritas ſingularis in corporis actionibus & promptitudo; ſed tales ob nimiam ſpirituum volatilitatem & ſubtilitatem, indeque inſignem in varios non rarò inordinatos motus aptitudinem, ſimul tamen etiam facilem eorum abſumptionem, & diſſipationem, *Inconſtantes* partim, partim etiam *Impatientes*, ſunt, quia varia phantaſmata ſibi fingunt; horum enim ſpiritus ſunt ignei, ad actiones prompti, ſed inconſtantes & verſatiles, hinc *verſatilia* oriuntur *ingenia*. Quibus ſi conſtitutio cerebri mollior vel durior, indeque vel flexilior vel rigidior acceſſerit, ibi *inconſtantiam*, hîc verò majorem *pertinaciam* efficiet, uti v. g. in Gallorum, & ſic dictorum Cholericorum ingeniis patet. E contrà quorum ſpiritus ſunt puri quidem & lucidi, non tamen adeo ſubtiles ac agiles, indeque blandiùs & tardiùs, ordinatè tamen & legitimè, moventur, ſunt *ingenii acuti & accurati*, ſed *tardiuſculi*, cum quadam pertinacia, ſimulque in judicio & omnibus actionibus autoritas quædam & maturitas, conſtantia & patientia, nec non gravitas in moribus eſt conſpicua: tales ſunt Hiſpani & Itali, item ii, qui dicuntur eſſe naturæ aliqualiter malancholicæ naturalis. Quorum verò ſpiritus animales non ſunt lucidi, ſed nebuloſi & obfuſcati; hinc torpeſcunt nimis, minus ſunt agiles, &c. hi ſunt *tardi*, *ſomnolenti*, *lenti* in progreſſu, ordinarius *ſtupor & hebetudo* ingenii cum actionum reliquarum torpore obvia eſt, ut in phlegmaticis ſic dictis, item in ruſticorum gente, & nimis melancholicis manifeſtum eſt: In tali caſu ſpiritus excitandi ſunt; unde choreæ, facetæ converſationes, jucunda mulierum conſuetudo, &c. Melancholicos alacres reddit, agitando nempe & ſubtiliando ſpiritus. Et in hoc puncto conſiſtit fundamentum diverſitatis ingeniorum. Ingenium quaſi ingenitum, i. e. Ratio judicandi de rebus eſt: dependet primò à puritate ſpirituum, & deinde cerebri conformatione externa & interna. De ingenii humani varietate vid. BARCLAIUS, OTTO NEUHUSIUS, *Belga, in Theatro Ingeniorum*, JANUS HUARDUS, *Hiſpanus, in Tract. Scrutin. Ingenior.* & ÆSCHATIUS MAJOR, *Tranſalpinus*. Hi ſcripſerunt de hac materia: *Barclajus* tractat hiſtorica & experimenta ſtyli: *Neuhuſius* prolixè, præter hiſtorica, varietatem ingeniorum conſiderat ſecundùm varietatem climatum annorum, quas deſcribit in *Phyſ. Hiſtor.* 3. eſt *Tractatus Phyſico-Medicus* elegans & jucundus; in hoc autem labitur, quod ubique inſiſtat fundamentis Ariſtotelicis & Galenicis, ſecundùm cerebri temperamenta.

Quod ſi animalium ſpirituum vigor naturalis nonnihil torpeat vel ob deficientem quantitatem, vel ob deficientem ſubtilitatem & agilitatem, indeque remiſſiùs & quaſi tardiùs moveantur & influant, ſenſus quieſcunt, & alta quies occupat membra, h. e. ſomnus obrepit, ſupervenit ceſſatio ſenſibilis ſenſuum externorum & motionum, non deficiens in totum, ſed in tantum; *non* enim *planè deſtitutæ ſunt partes* corporis *ſpiritibus animalibus in ſomno, ſed hi remiſſiùs tantùm influunt*, & pro operationibus non ſufficiunt; ſi dormientes pungit culex, pedem movent, & ſic ſpiritus dormientibus ſunt præſentes, ſed non illi ipſi ſufficientes, & quia non adeò agiles & ſubtiles, non adeò facilè objectorum ſenſilium recipiunt impreſſiones.

Cauſa ergò ſomni eſt

1. Quando ſpiritus deficiunt, exhauſti nempe ob evacuationes nimias quaſvis, & animæ atque corporis labores, ſpiritus abſumentes, hinc eorum agilitatem turbantes; utut hæc in ſubjectis illis potius agant, quæ jam dum ex quacunque cauſa, v. v. gr. à ſenectute, ſcorbuto, &c. ſpirituum defectum aut torporem patiuntur.
2. Quando ſunt torpidi, & difficulter tardèque mobiles, quod fit ferè duplici ex ratione; *vel (a) ob cerebri aliqualem humectationem* ſub ejuſdem nutritione: dupliciter enim cerebrum humectatur, à ſucco nempe nutritio, & deinde à ſero, aut ex continua ſpirituum, ex ſanguine in cerebro, in vigiliis generatione, cum quibus ſenſim aliquid aquoſi ſimul deſtillat in cerebrum, unde ſpiritus ſimiliter non

tan-

tantùm humidi & aquoſi fiunt, indeque impuriores, ſed etiam ex infarctis poris iidem à ſolitis expanſionum tractibus & orbitis pro iſto tempore impediuntur: Vid. WILLISIUS *in Anat. Cerebri.p.84. vel* (β) *ob eorum* præternaturalem *fixationem ſeu condenſationem* ex aſſumptis, vel applicatis medicamentis narcoticis ſeu opiatis, aut ob attractionem exhalationum ſeu Gas narcoticorum, v. gr. in cellis vinariis, item in ædificiis recens dealbatis, quibus ſpirituum motus inſigniter impediri ſolet. Sic ſpiritus vini eſt narcoticus, à cujus ſulphure ſpiritus animales figuntur.

Quam diu ergò una vel altera aut plures cauſæ, ſpiritibus torpores inducentes adſunt, tamdiu ſomnus durat; ceſſat verò idem, & vigiliæ redeunt, quatenus mobilitatem priſtinam illi recuperant, à cauſis contrariis: nempe vel ſponte evigilamus, quando ſpiritus refecti & alacriores denuò editi fuerint; vel laceſſiti per ſenſibilia violentiora, ſive externa ſint, v.gr. lumen aut ſtrepitus ingens, ſive in corpore lateant, v. gr. calculi dolor: quò etiam ſpectant curæ nimiæ, ſpiritibus inducias nullas concedentes.

C A P U T XVIII.

D E

Senſibus Externis in Genere.

OFficia, quibus præſunt animales ſpiritus, ſunt Senſus & Motus, utrique interni & externi. Externos quod attinet ſenſus, cùm hi reverà conſiſtant in paſſione ſeu motione organi, inducta ab objecto externo ſenſili, per certum ab hoc factum motum ſeu impreſſionem, adeoque ſaltem in motione filamentorum nerveorum organi, ſpiritus animales in his hoc ſaltem præſtare videntur, ut ſuo influxu filamenta nervea, organum ſenſus proximè conſtituentia, in debito tono & tenſione conſervent, quo faciliùs ab externis objectis moveri, & ita ſenſatio externa fieri poſſit.

Quæcunque ſcilicet ambientia corpora externa continuò in nos agunt, (e.g. ferrum agit duritie in tactu) & externas partes ſpiritibus animalibus perfuſas afficiunt, i.e. motionem certam inducunt in earum nervis, quæ *Actio*, ſeu ab objectis externis in corporis membra facta *Impreſſio* vocatur *Senſus externus*, & illa corpora, à quibus iſta fit impreſſio, dicuntur *Objecta ſenſibilia*, ſicuti pars iſta, quæ ita diſpoſita & fabricata, ut talem & talem impreſſionem, ſeu externorum inſultum immediatè recipiat, *ſenſus organon* vocatur. Sic dum lingua percipit impreſſiones particularum ſalinarum, dicitur organon Guſtus: dum auris impreſſiones undulantis aëris recipit, dicitur eſſe organon Auditus.

Spiritus ergò in ſe uniformis diverſificatur pro ſtructuro in organis recipientibus ſeu ſentientibus, in quæ agunt objecta per motum, qui ex varietate agentium & recipientium variat. Varietas iſta motus, ex varietate figuræ particularum minutarum motarum, & pororum, iſtarum particularum figuris reſpondentium oritur: ſic v. gr. figura particularum ſalinarum, & huic reſpondentes poruli, in papillis linguæ has particulas motas recipientium, facit, ut lingua tantum guſtet; qui pori, cùm non ſint in organo odoratus, guſtabilia, ut talia, odoratum non afficiunt.

In omni ergò ſenſu in genere duo ſunt conſideranda:

1. Receptio impreſſionis ſeu actionis, factæ in organo ſenſus, ab objecto ſenſili externo.
2. Perceptio iſtius impreſſionis ſeu mutationis in organo factæ.

Iſta autem actio ſeu impreſſio, quando conſideratur, uti recipitur in organo, dicitur ſenſus externus, ſcilicet Viſus: *ſentire enim eſt quoddam pati*; quam paſſionem inducunt in organa noſtra objecta externa; quando verò hæc impreſſio in organo externo recepta percipitur à nobis, ita ut formaliter cognoſcamus, nos ſentire, dicitur internus: e. gr. *Albedo* afficit oculum, ſeu certam impreſſionem in oculum facit, qui ſenſus externus Viſus dicitur; perceptio verò hujus coloris vocatur ſenſus internus: aut quando cœcum pungit apis, vel cœco ſi in linguam, immittitur pulvis piperis, dicit: ſentio in lingua, vel piper rodit linguam; quæ roſio & paſſio per cœcum explicatur: ego ſentio. Si cuidam ad nares admoveo caſtoreum, ſentio aliquid in naribus, dicit, h. e. ſubſtantia caſtorei in naribus facit impreſſionem in organon tactus. Hic auris interna recipit vim irruentis ſoni, cujus inſultus perceptio in cerebro eſt formalis *Auditus*. Prout ergò externorum inſultus variat, hiſque reſpondens corporis partium ſtructura, quæ hujus, non illius objecti activam impreſſionem recipere apta nata eſt, etiam variant ſenſus externi, qui ad quinquenarium vulgò, ſatis aptè, revocantur numerum.

In omni autem ſenſu externo tria ſunt conſideranda:

1. *Agens*, *ſeu Objectum ſenſile*, quod in partes corporis certam impreſſionem ſeu actionem exercet, & à ſenſibus percipitur.
2. *Patiens*, ſeu Partes certæ corporis, quæ impreſſiones iſtas ſuſcipiunt, & quæ exinde organa ſenſoria dicuntur.
3. *Impreſſio* ſeu actio objecti in organa ipſa, ſeu modus quo objectum in organa operatur.

In Objecto movente, ſeu agente ſeu imprimente, duo ſunt obſervanda: Materiale unum ſeu ipſa corporis textura, prout ex particulis variis materialiter coaleſcit; alterum Formale, ſeu Ratio ipſa, ſub qua in organon ſenſus operatur. In organo verò obſervetur ejus multiplex compoſitio diſſimilaris, ratione cujus quædam pars in eòdem eſt primaria ſeu principalis, altera minus principalis. Illa eſt, quæ objecti impreſſionem immediatè recipit; hæc verò ſunt cæteræ partes, quæ ad meliorem illius actionis ſuſceptionem faciunt. In impreſſione denique ſeu Actione ipſa objecti in organon, conſideretur modus agendi, vel generalis, qui conſiſtit in motu, ratione cujus omnis ſenſus externus in tactu conſiſtere dicitur; vel ſpecialis, qui eſt determinatus quidam motus à ſpeciali objecti in organon determinatum actione reſultans.

Communis in ſcholis Philoſophorum & hinc Medicorum de ſentiendi modo recepta opinio in hoc conſiſtit, quod nempe objecta ſenſilia habeant in ſe qualitates reales, quæ ex ſe diffundant alias qualitates intentionales, ſpecies ſenſiles dictas, quæ ſpecies ita afficiant organon ſenſus, ut facultas ſenſitiva ibidem reſidens iſtas qualitates mediantibus ſpiritibus recipiat, eaſque ad facultatem, Senſum communem dictam, tranſmittat, à qua fiat iſtius qualitatis perceptio & dijudicatio, atque ita vera ſenſatio. Sic v. gr. color parietis albus ſit talis qualitas, quæ ex ſe dimittat ſpeciem ſuam in oculum, à qua ſpecie ita afficiatur facultas viſiva, ut exinde in ſenſu communi tandem eliciatur iſtius coloris albi perceptio, & ejus viſio. Sed quis non videt, hiſce nudis terminis nominalibus ſine nucleo rerum rem hanc aliàs obſcuram multò magis obſcurari? Explicandum ſiquidem reſtat, quid ſit iſta facultas ſentiens, in quo conſiſtant iſtæ qualitates ſenſiles, earumque ſpecies intentionales; item quomodo eædem afficiant organa, & quomodo ab his ad cerebrum fiat tranſitus pro formali ſenſatione.

Moderni ergò, relictis cœcis rationibus & terminis nil ſignificantibus, & experimenta naturæ conſulentes, aliter longè rem explicant: inveniunt ſcilicet omnes iſtas, quæ corporibus attribuuntur, qualitates non eſſe entia realia à corpore, ſed ſaltem modos entis, nempe materiæ, adeoque eas rebus in ſe unis affingi ex diverſo noſtro concipiendi modo, qui multiplices, eoſque diſtinctos de una re formans conceptus, prout diverſimodè res iſta afficit ſenſus, ſtatim tot entia quaſi reverà diſtincta in ipſis concipiat. Conferatur de hoc *Digbii Tract. de Natura Corporum l. 1. cap. 1. pag. 3.* cujus verba, ut aliquò mutata, mea faciam. Suppono, me corticis aurantiorum fruſtulum in manu tenere: fruſtulum hoc realiter in ſe tantùm eſt ens unicum, ex plurimis minutiſſimis materialibus particulis in unum corpus coalitum, & tamen diverſos in meis ſenſibus effectus producit: oculus in eo colorem aureum, naſus ſuavem odorem, lingua ſaporem amaricantem acutum, extrema denique cutis frigus, lævitatem cum aliqua ſcabritie, mollitiem, &c. obſervat. Senſus itaque diverſimodè affecti ſeu moti nuntios, ratione continuati ductus nervei, ad phantaſiam mittunt, tanquam certiores facturi, quid quiſque illo in fruſtulo deprehenderit, ita ut ratio noſtra poſtmodum flavedinem, ſua veolentiam, amaritiē, frigus, ſcabritiem, &c. ſeparatim conſideret, unde diverſæ notiones in mēte quaſi tot diverſorum entiū reperiuntur, quæ tamen reverà in illo fruſtulo nullatenus diſtinguūtur re ipsâ, nec aliud ſunt, quàm ipſa illius ſubſtantia materialis, pro varia ſēſuum & organorū diſpoſitione diverſimodè nos afficiens.

Sunt

Sunt ergò vires iſtæ objectorum externorum, organa ſenſoria afficientes, quas vulgò *Qualitates ſenſiles* vocant, v. gr. ſapor, odor, qualitates tactiles, &c. *non entitates quædam reales* & abſolutè ab alia entitate ipſoque corpore, cui inhærere dicuntur, diſtinctæ, ſed duntaxat corpus ipſum, prout ex certa particularum minutiſſimarum materialium, ex quibus conſtat compoſitum, coalitu, juxta harum figuram, magnitudinem, ſitum, ordinem, motum & quietem, & ex his reſultantem texturam, vel conformationem, &c. aptum natum eſt, variè ſenſuum organa diſtinctâ ſuâ compoſitione, ſecundùm modò dictam corporum texturam, ceu diverſa patientia diverſimodè agentibus reſpondentia, afficere, quod (corpus variè contextum) prout hoc modo nunc in hanc, nunc alio modo in aliam corporis partem agit & certum motum inducit, vel mediatè vel immediatè, tàm varias qualitates ſenſiles, ſeu in organa ſenſus agendi poteſtates habere dicitur, cujus affectionis ſeu impreſſionis in organo effectus, ſenſationes vocamus: Videatur *Digby l.a.* Sic v.g. eædem particulæ fruſtulum corticis aurantiorum contexentes, quatenus peculiari modo ſituatæ lucem reflectunt, coloratæ nobis apparent; quatenus certo modo figuratæ papillas linguæ vel membranam narium afficiunt, ſapidæ & odoratæ ſunt; quatenus denique inæqualiter contextæ multæ eminent, multæ depreſſæ ſunt, ſcabritiem quandam ſeu ſuperficiei inæqualitatem Tactui repræſentant. Fruſtulum glaciei ſumatur; hoc oculo repræſentat albedinem, tactui frigus, glabritiem, duritiem, &c Hic habemus diſtincta entia, albedinem, frigus, duritiem, &c. quæ ſunt juxta communem ſententiam Qualitates diſtinctæ in uno corpore, non tamen ſunt entia realia, ſed pro diverſo concipiendi modo tales apparent: Subſtantia enim glaciei nihil aliud eſt, quàm minutiſſimæ particulæ per motum intertextæ, in corpus ſolidum unitæ & compactæ: hæc ſic unitæ, ſi non cedunt tactui; dicuntur duræ; prout ſunt inæquali ſitu, glabræ, &c. Omnia hæc attributa non ſunt diſtinctæ qualitates, ſed nil aliud, quàm textura corporis, prout conſtitutum ex minutiſſimis particulis. Iſta ergò attributa in objectis ſenſuum non ſunt entia realia, ſed eſt nuda textura corporis ratione particularum minutiſſimarum: v. g. *ſi nullus daretur in mundo oculus, nullus color daretur*; nam *color eſt alteratio in oculo*: ſi non eſſet lingua, nullus ſapor daretur; non quod deeſſent corpora ſapida ex talibus particulis contexta, ſed quod non poſſent linguam afficere, & in mente concipi. Porrò ferrum dicitur eſſe corpus nigrum, acutum, durum inſipidum, inodorum, &c. quæ attributa non ſunt entia diſtincta ferri, ſed iſta minutiſſima corpora, quæ ferrum conſtituunt & componunt. Hæc prout in ſua conformatione lucem abſcondunt, corpus nigrum conſtituunt; prout eadem conformata, ut in una parte pauciora, in altera majora ſint, dicuntur acuta, firma, dura, &c; prout nullam faciunt alterationem in lingua, dicuntur inſipida; ſicut iſtæ particulæ incaleſcentes calidæ: atque ita, quoad materiale, ſe habent Qualitates ſic dictæ ſenſiles.

His poſitis, quod objecta ſenſuum ſeu entia ſenſilia non ſunt qualitates diſtinctæ à corporibus, ſed nudum corpus prout particulis intertextum, ratione quarum poſſunt efficere varia, quæritur: *Quot ſenſus externi?* Reſpondeo: Tot ſunt ſenſus externi, quot objecta externa noſtrum corpus afficiunt; nempe ſunt quinquè, vel afficiunt oculos, vel nares, vel aures, vel linguam, vel cutim, &c. Interim *non denegandum, dari plures ſenſus*. Dabo exemplum: In articulo vulneratus & ſanatus, quoties mutatur aëris tempeſtas, toties in loco vulnerato alteratur; ſi aër eſt frigidior, dolorem in capite percipit, hic in pede, quam læſionem alius non ſentit: hic ſenſus peculiaris eſt, diſtinctus ab aliis ſenſibus; ideò non percipietur ab omnibus, aut ſenſus erit peculiaris, aut ſenſus tactus certâ ratione modificatus. Bruta percipiunt mutationem aëris, ut galli, quorum prognoſis certa; ut & pavones, quando acutè vociferant, ſicut & urſi ſentiunt mutationem aëris, quam nos non ſentimus. Quinquenarius ergò numerus ſenſuum non ita eſt adſtrictus, ut non plures poſſent conſtitui.

Quoad *Formale* verò, & propriam afficiendi rationem *ſenſiles* hæ dictæ *Qualitates*, non niſi *effectus quidam ſunt*, in *ſenſoriis noſtris a materiæ textura introducti*, adeoque ab iſtis materiæ modis, & inde facta textura non differunt magis, quàm congruitas clavis ad ſerram, ſeu illius aptitudo hanc reſerandi ab illius magnitudine, figura & conformatione: adeoque rectè Qualitates ſenſiles in objecto eſſe, & non ineſſe, diverſo reſpectu dici poſſunt. De his & ſimilibus Philoſophantes vid. DIGBY *de Natura Corporum Tr. 1. cap. 27. & ſeqq.*, item CARTESIUS *in ſuis Script. imprimis de Homine*, GASSENDUS *in ſua Philoſoph. Epicurea*, REGIUS *in Phyſic.*, BOYLE *in Chymiſta Sceptico*; & imprimis in *Tract. de Orig. Formarum & Qualitatum*.

Modus ergo, quo Objectum ſenſile afficit organum ſenſationis proximum, ſeu in quo conſiſtit, ut e.g. in aceto ſit vis, quæ poſſit alterare linguam, non ſit per talem qualitatis ex objecto emanantis in organo receptionem, ut facultas ſentiens hujus qualitatis quaſi intuitu ſentiat, ſed ſit impreſſio, e. gr. particularum acetoſarum, & hujus impreſſionis continuatio ad cerebrum, per certum & continuatum motum, in quem inſtrumentum ſenſus proximum cietur, eunque varium pro diverſa objecti materiali textura, & hinc alia atque alia ad organon movendum habitudine, & in hac organi motione formaliter ſenſus externus ſeu impreſſio ab objecto in organo facta conſiſtit. Conſtant autem organa ſenſuum variis & diſtinctis partibus, inter quas tamen eſt ſubordinatio certa, ità ut una pars ſit primarium & immediatum *ſenſus inſtrumentum*, in quam objectum ſenſile immediatè irruit vel impellitur, ſeu impreſſionem & certam paſſionem facit, reliquæ ſecundariæ: e. g. in oculo, ſunt tunicæ & humores, &c. tunica retina eſt pars primaria, reliquæ verò ſecundariæ, quæ viſum per ſe non efficiunt, oculum tamen conſtituunt, & hæc pars in genere ſemper eſt *nervus*. Conſtat autem nervus ex pluribus teneribus filamentis, cujus filamenta in organo ſenſili ſunt primaria pars; & quidem nervus in duplici ratione conſtituit organon ſenſus, dum hujus filamenta vel in membranam tenacem fortiter tenſam expanduntur, v. gr. in Auditu & Viſu: nam ita filamenta nervea expanſa in tunicam retinam, ſunt organon primarium Viſus; filamenta nervi auditorii expanſa in cochleam, organum Auditus: vel filamenta nervea ſeparatim in capitulum papillare rotundum deſinunt & conglobantur, ver. gr. in Guſtu & Tactu: In hanc nervi extremitatem irruens objectum ſenſile illam vel percutit, vel in vibrationes movet, vel pungit, vel titillat, vel alio modo (vocetur ut lubet, modò intelligatur) in motum ciet, & in hac organi motione formaliter ſenſus externi, ſeu impreſſionis ab objectis receptio conſiſtit. Hic motus in organo factus ad cerebrum continuatur, ibique quaſi dijudicatur, & ita in ſenſu ſic dicto communi formaliter in homine ſentitur.

Formalis ergò *ſenſatio externa* in motu certo & ſingulari, ab objecto externo in fibris nerveis organi ſenſilis facto ſeu concitato, conſiſtit, unde rectè ſenſatio talis quædam Paſſio, & Sentire quoddam Pati dicitur. Ulteriùs verò jam conſiderandum venit, *quomodo ad cerebrum uſque motus talis ſenſorius, in quo ſenſus externus conſiſtit, continuetur* pro formali ſenſatione interna, ſeu ſenſus externi perceptione: id quod officium eſt ſenſus communis. Res eſt ardua: *Carteſius* exiſtimat, filamenta nervea in extremitate nervi ab objecto externo icta ſeu percuſſa, ſecundùm ſui continuitatem ad cerebrum uſque ſimili motu concuti, cui ſimilis ictus infligatur, quo ictu, peculiari motu afficiente cerebrum, Anima, rerum oſtia, ſenſuum pulſantium notitiam hoc pacto acquirat; ſicuti aliàs videmus, chordas muſicas tenſas, in una extremitate motas, quacunque ratione motum iſtum per totum inſtrumentum ad alterum uſque extremum ictu oculi citiùs continuare, ſic & comparatum eſſe cum ſenſationis modo.

Minus placet hæc opinio DYGBÆO, qui *Tract. de Immortal. Animæ Humanæ pag* 32. pluribus eam excuſſit. Potiùs ergò aſſerendum videtur, in ſpirituum animalium receſſione, ſeu ſimplici repercuſſione, externam ad cerebrum continuari & quaſi deferri ſenſationem: nempe dum nervorum ſpiritibus animalibus, præſertim circa eorum extremitates ſenſiles, ubertim quaſi ſcaturientibus, filamenta in debito tono conſtituta, ab externo objecto pulſu quodam moventur, non poſſunt non ſimul ſpiritus ibidem præſentes, & in univerſo nervi ductu elaſticâ vi turgentes, ſimul parili penitus ratione commoveri; unde fit, ut per nervi continuitatem iſte ſpirituum motus repercuſſione quadam in momento ad cerebrum uſque, ſeu ad nervi originem, continuetur; dum ſpiritus & nervus in organo ab externa cauſa motus ſibi vicinum ſeu cõnexum & continuatum pariter movet, & ſic ſucceſſivè ad principium uſque nervorum, ſeu circa eorum radicem, ubi alii intra cerebri medulloſam ſubſtantiam undulantes commoventur, & ſic quaſi per modum *undulationis* inſequitur determinatus ſpirituum.

tuum animalium in vicina cerebri medulla motus, ita, ut horum motu altera, & activa magis ſeu formalis ſenſationis pars ſuperveniat, externi nempe ſenſus perceptio:, *quàm ſenſum communem* appellamus, occaſione cujus talis determinati motus ſpirituum animalium in cerebro, Anima rationalis deinde in nobis format conceptum ſeu ideam, repræſentantem exactè rationem externæ impreſſionis, fitque tum formalis cognitio, ſeu ſenſuum externorum mediantibus internis perceptio: id quod dolor imaginarius eorum, quorum membra jam abſciſſa ſunt, illuſtrare videtur.

Fit enim ſæpè in gangræna, ut in manu, aut pede infra genu abſciſſo, ægri uno alterové die poſt abſciſſionem percipiant dolorem in pollice abſciſſę manus vel pedis, ſimulque ſenſum, ac ſi dolor eſſet in pollice manus ac pedis, cùm tamen jam tum tota manus aut pes abſciſſus ſit. Alii progreſſum hunc explicant per trabem longam continuam, cujus una extremitate prolata vox, vel impreſſus motus, percipitur in altera: vel per imaginem chartæ cuidam impreſſam, quæ ulteriùs ſubſtratis foliis continuetur: vel per lateres, ſecundùm lineas vel ſpirales vel alias, continuo ordine diſpoſitos, quorum primò impreſſus impetus ad ultimum uſque perveniat.

CAPUT XIX.

DE

Senſibus Externis in Genere.

MEMBRUM I.

DE

VISU.

OMnes ſenſus externi quinario numero vulgò comprehenduntur, quos inter eminet Viſus, qui nihil aliud eſt, quàm radiorum ab objecto viſibili emanantium intra oculum refractio & receptio, qua illius aliqua pictura intra hunc formatur; vi ſcilicet motuum, quibus tunicam retinam, hinc nervum opticum, afficiunt.

Objectum viſus eſt LUMEN; Organon verò oculi fabrica. In omni enim ſenſu externo tria ſunt conſideranda:

1. Organum, & quidem hujus pars primaria.
2. Objectum.
3. Modus, i. e. qua ratione Objectum & Organon viſu afficiantur.

Quoad *Organum*, notum eſt ex Anatomia oculi, quod hunc primariò conſtituant tres humores, & tres tunicæ. Inter humores *primus* eſt *Aqueus*, qui in parte anteriore inſtar aquæ fluxilis totum ſpatium oculi anterius, quod inter tunicam corneam & uveam ac humorem cryſtallinum eſt, replet: *Alter Vitreus*, humori aqueo minus fluidus, ſed mollior cryſtallino, & vitro fuſo ſimilis, qui in parte poſteriori inter humorem cryſtallinum & tunicam retinam latet, adeoque poſteriori ſui parte rotundus, anteriori magis planus, aliquomodo tamen pro cryſtallino excipiendo ſinuoſus & excavatus eſt: *Tertius* eſt *Cryſtallinus*, mole omnium minimus, qui figuram lenticularem habet, & à prioribus ſtipatur, imo propter hunc illi producti videntur.

Tres *tunicę* ſunt *Sclerotis*, quę à nervi optici membrana oriunda totum oculi globum involvit, ita tamen ut in anteriore & pupillæ oppoſita parte nomen mutet, & cornea propter diaphaneitatem dicatur. Huic ſubjicitur altera, ſcilicèt *Choroides*, à pia matre ortum ducens, quæ propter vaſa ſanguinea plurima ipſi intertexta opaca ſatis redditur, globum tamen oculi totum non, prout ſclerotis, involvit, ſed parte ſui anteriore foramen relinquit, quod *pupilla* vocatur, per quod radii objectorum externorum ſubintrant: atque hæc parte ſui anteriore, qua ſub cornea conſpicitur, *Uvea* à colore vocatur, ubi cum hac firmiter ſatis coaleſcit, ita tamen, ut ab hujus coalitus loco proceſſus quidam membranaceus & circularis ad humorem cryſtallinum reflectatur, quem *ligamentum* ſeu *interſtitium ciliare*, vel *nexum ſtramineum*, vocant; eò quod exiles inde ortæ fibræ ſeu ſtramina, lineolas nigras referentia, pilos palpebrarum æmulentur. Nigrum ſeu obſcurum colorem habet hæc tunica, ut radios ab oculi fundo reflexos obumbret, ac a viſione ſuperfluos vel ab objectis lateralibus emanantes abſorbeat; limbus verò ejus circularis itidem format è lamina membranacea triplici compoſitam, eamque nunc cæruleam, nunc cæſiam, nunc nigram, Tertia tunica eſt *Retina*, è fibris medullaribus contexta.

His præſuppoſitis, dico: *Partem* in oculo *primariam eſſe* tunicam *retinam*, in qua nempe fit *repræſentatio objectorum externorum*; pars *ſecundaria* eſt humor *cryſtallinus* formæ lenticularis. Tunica retina eſt nil aliud, quàm nervus opticus ad oculum derivatus, ita ut ab extremitate hujus nervi, tanquam flos è caulis apice, h. e. ex meditullio ipſius, derivetur, & ibidem in membranam fortiter extendatur, quæ tunica primarium eſt viſus organum, ſecundarium humor cryſtallinus convexus, in quo fit decuſſatio ſpecierum, ſimilis ac in camera obſcura opticorum, ubi per chartam omnia repræſentantur, quamvis inverſo ſitu, quia radii viſivi, dum ad foramen uveæ veniunt, decuſſantur.

Objectum Viſus, quod oculum afficit, *eſt Lux* primariò ſolis & ignis, & inde *Lumen*, ex luce corporis lucidi per radios undique in ambientem ſphæram diffuſum. *Lux in motu certo elaſtico vel efferveſcente particularum ſubtiliſſimarum, probabiliter pinguium, rapidiſſimo conſiſtit*, mediante quo aliæ congeneres ſubtiliſſimæ & mobiliſſimæ particulæ, in atmoſphæra copioſiſſimè exiſtentes, undique ſecundùm lineam rectam impelluntur, *quæ tali impulſu radios conſtituunt*, qui impulſus radioſus talis materiæ per corpora fluida & ſolida, ſed inæquabiliter poroſa, continuatur, donec in corpus, quod nullum tranſitum concedit, impingat, ibique & ſecundùm ejus ſuperficiem extendatur in lumen, & hinc valido motu repercutiatur, donec motus iſte, à corpore lucido ſemel impreſſus, tandem langueſcat, indeque lumen omne evaneſcat; adeò, ut ratione ſubjecti *lux* in corpore lucente, *radius* in atmoſphæra media, *lumen* in objecto, corpore opaco, hærere videantur; ipſum verò *lumen materialiter in corpore fluidiſſimo, formaliter in rectilineo concitatiſſimo motu conſiſtat*.

Pro talium illuſtratione exempli loco conſideretur lux ignis & ligni putridi: ex illo enim lumen calidum, ex hoc frigidum, ſpargitur. In igne viget actus diſſolutionis ſulphuris, ſeu ſubſtantiæ pinguis acidæ; ſub putredine verò ſal volatile materialiter latet reconditum. Ex harum particularum luctâ, & cum particulis nitro-aëreis ſub ſolutione incenſis colliſione, quaſi efferveſcente, emergunt primaria ignis phænomena; ex acido nempe concitatiùs agitato, calor, ex pingui verò velociùs cum illo concurrente, Lux: & dum pingue cum alcali vehementiùs quaſi exploditur ſeu eliditur ab acido, particulas ſibi contiguas in aëre undique in rectam lineam hoc ipſo impellit, & ita radios & lumen etiam in inſtanti ferè ſpargit. Ligna putrida verò ſunt lucida ex motu diſſolutionis concreti, in quo ex putredinis, fermentationi ſcilicet oppoſitæ, natura alcali emergens agit in acidum, & pingue huic ſociatum diſſolvendo, in motum ſuprà dicto ſimilem concitat, à cujus diſſoluti impetu ſimiliter in atmoſphæra ambiente commoventur particulæ aliæ minutæ, unde radiatio luminoſa.

Adeoque non eſt putandum, lucis ſubſtantiam ex ſubjecto lucido ſubtiliſſimè attenuatam, undique vibrari; hoc enim conceptu impoſſibile: Quomodo namque candelæ exilis flammula ad tantam diſtantiam ſubinde poſſit conſpici, idque in orbem, & quidem ferè in momento? Adhæc ſubſtantia luminoſa, à luce diffuſa, luce extinctâ vel ſupereſt, vel annihilatur: poſterius hoc aſſeri nequit, adeoque ſupererit adhuc materialiter, utut formali illuminandi ratione deſtituta; *Hoc ſcilicèt in motu concitatiſſimo rectilineo in orbem conſiſtit*, quo ceſſante, illuminatio etiam ceſſat, en verò reſtituto, etiam ab alia quacunque luce, à qua ſubſtantia iſta denuò in pariiem motum concitatur, lumen denuò ſe oculis ſiſtit. Accedit & *Experimentum Boylianum*, quo conſtat, aëre ex recipiente exſucto, ut ignis confeſtim & omne ejus lumen extinguitur, ita etiam lignorum putridorum lumen, exhauſto aëre ex recipiente, evaneſcere penitus; aëre verò denuo intromiſſo, illud iterum exſplendeſcere. Conferantur *Acta Philoſoph. Societ. Regiæ Volum. 1. pag* 474.

Eſſe autem lumen & radios luminoſos corpus materiale, vel ex hoc eſt manifeſtum, quod eas materiæ conditiones qualitativas, & inde reſultantes proprietates refractionis & reflexionis obtineat; quas ſine conceſſa ejus materialitate decla-

declarare, vel concipere impoſſibile eſt: ut taceam ſpeciem intentionalem ſeu immaterialem lucis eſſe rem penitus inconceptibilem. Sed inſtar omnium de hoc puncto vid. *Pater* FRANCISCUS MARIA GRIMALDI *in Tract. Phyſico-Mathemat. de Lumine, Colore, & Iride Tract. 1.* Eſt igitur Lumen materia quædam ſubtiliſſima. Qualis autem ſit materia, quæ motu iſto à luce impreſſo lumen conſtituit, an ſit ignis quidam maximè rarefactus? uti vult DIGBY *de Immortal. Animæ p. 1. cap. 6. & ſeq.*, an verò globuli materiæ cœleſtis? ut non inconcinnè ex ſua hypotheſi aſſerit *Carteſius*; an verò ſint particulæ nitro aereæ per aërem diſſeminatæ? ut vult MAYOWIUS *De Spiritu Nitro-aereo cap. 12. pag. 198.* an verò ipſa materia fluida, expanſi aëris corpus conſtituens? in medio relinquo, donec uberior experientia negotium hoc clarius reddat. Probabiliſſimum tamen videtur, eſſe nihil aliud, quàm ignem quendam maximè rarefactum. Quod radii ſolares ſint corpus igneum, probatur ex concentratione in ſpeculo concavo: Vid. DIGBY *de Natura Corporum cap. 7. § 8.*

Lumen iſtud undiq; radians à corpore lucido, afficit oculũ vel mediatè vel immediatè. Immediatè in recta linea ſub corpore lucido, v.g. dum ſolem vel ignem adſpicimus; mediatè vero, intercedente nempe corpore quodam opaco, lumen illud radians diverſimodè modificante; quæ modificationes ſunt duplices, nempe *Refractio* & *Reflexio*. *Refractio luminis* fit, dum per diverſa, hoc eſt, diverſæ conſiſtentiæ, tranſit media. *Reflexio* fit, dum lumen ab objecto opaco, plus minus ſolido, quod tranſitum ipſi denegat, & propiereà quaſi repercutit, inſtar muri pilam repercutientis, reflectitur ad eum angulum exactè, ad quem inciderat. Immediatè pervenit lumen ad oculum per corpus pellucidum, & repercutitur beneficio corporis opaci. Corpus pellucidum eſt, quod tranſmittit corpuſcula & radios luminoſos, e.g. aër, aqua, &c., quæ plus minus tranſmittunt radios lucidos, quia interſtitia particularum, quæ talia componunt, ſunt in æquali ſitu, & æquali tramite remeant. *Opacum corpus* ſunt particulæ materialiter ita contextæ, ut ob pororum raritatem radii luminis repercutiantur, quia non tranſeunt corpus opacum, impeditque hoc tranſmiſſionem radiorum luminoſorum. Si enim hi ſub ſua in orbem diffuſione impingunt in corpora opaca, reſiliunt propter denegatum tranſitum plus minus exactè ad eos angulos ad quos inciderant, ita ut incidentiæ & reflexionis anguli perpetuò ſint æquales: id quod in omnibus ſpeculis concavis manifeſtiſſimum eſt, quod ex radiorum reflexorum in uno puncto concurſu, vis cauſtica emergit.

Ratione texturæ ſuperficialis corpus opacum eſt vel æquale vel inæquale, vel politum vel ex particularum in ſuperficie inæquali ſitu aſperum. Quod ſi corpus, à quo reflectitur, ſit politum, plus minus tamen (nam perfectè politum nullum eſt corpus ſublunare, ſiquidem & ipſum aurum, licèt ſit politiſſimum, reſpectu ſubtilitatis materiæ luminoſæ ſuas habet inæqualitates, i. e. eminentias & poros, inſtar caſei à vermibus eroſi, ut patet per microſcopium,) lumen maximâ ex parte eodem ferè modo, prout incidit, ad viſum reflectitur, taleque corpus, ſecundariò quaſi luminoſum, dicitur *ſplendere*: *Splendor* enim, qui oritur in corpore polito, nihil aliud eſt, quàm *repercuſſio radiorum luminoſorum, eodem modo, quo incidebant*.

Sin verò corpus non ſit politum, ſed variformes habeat eminentias, diverſimodè figuratos porulos, & variè conformatos meatus, & quaſi receſſus, &c. lumen in iſtis diverſimodè modificatur, turbatur, partim intra iſtas inæqualitates ſuperficiei plus minus abſconditur, & ita cum membris miſcetur, & multipliciter tunc refringitur, & variè reflectitur, ita ut lumen ad oculum perveniens non nativo ſuo fulgore appareat, ſed alio planè modo; unde taliter modificatum tunc *Color* appellatur, & Objectum, à quo ita modificatum reflectitur, exinde *coloratum*.

Eſt namque Color non Qualitas, ſed nihil aliud, quàm lumen in corpore opaco, in quod incidit, diverſimodè modificatum, hoc eſt, mediante reflexione & refractione in motu ſuo mutatum, & hinc ad oculos directum; eatenus enim color mutatur, quatenus modificatur lumen, quæ modificationis varietas ex eminentiis, poris & meatibus, & particularum corporum ſuperficiem componentium diverſa magnitudine, figura, textura, &c. reſultans omnem colorum tàm apparentium quàm realium differentiam depromit; ſeu, aliàs non ineptè dicitur, *Omnis color oritur ex luce & umbra*, in porulis corporis opaci incidente, prout ſecundum umbras lumen plus reflectitur.

Color nigerrimus in tali particularum textura conſiſtit, ſecundùm quam lumen incidens ferè totum inter poros abſconditur, ut is tenebris ſit proximus; hinc corpora, quò magis ſint poroſa, eò magis lumen abſcondunt, è contrà quò magis reflectitur lumen, eò magis album videtur. Nempe eorum ſuperficiales particulæ minutæ, ceu copioſa polita ſpecula, lumen incidens maximam partem reflectunt, & ita ſplendentibus proximæ ſunt, albedinem repræſentant; quorum verò particularum textura copioſis porulis & meatibus eſt interſtincta, ut in his lumen maximam partem abſcondatur, & quaſi umbris tenebricoſis obfuſcetur, nigredinem exhibet, &c. E.g. Vitrum eſt corpus pellucidum; ſi à tergo ſteterit corpus opacum, fit ſpeculum. Accipiatur vitrum, pulveriſetur minutiſſimè, & habetur pulvis albus, & ſic, quod antea cryſtalli inſtar erat perſpicuum, jam fit imperſpicuum: particulæ enim hæ pulveriſatæ ſunt nil aliud, quàm particulæ vitri, quæ tranſpoſitæ ita ſunt aliæ; ſicut cryſtallus pulveriſata albeſcit magis, quia pori non tranſmittunt lumen, ſed reflectunt. Cereviſia eſt obſcura, hæc ſi effunditur, ut ſpumeſcat, ſpuma candida fit, & apparent tot ſpecula, quæ ſpecula ſpumoſa reflectunt lumen ad oculum. *Medius color eſt ruber*, per quem particulæ partim ſunt abſconditæ, partim reflexæ. Exinde ſcilicèt omnis colorum in extremos & intermedios differẽtia oritur tùm *Albedo* & *Nigredo*, *ceu extremi* ex radiorum luminoſorum ſimplici reflexione poſita vel negata; *intermedii* verò *flavedo* & *cæruleitas* ex radiorum illorum, reflexione & refractione ſimul, & inde modificato luminis motu oriuntur; à quibus quatuor coloribus omnis reliqua colorum differentia per miſcelam originem ducit: ex cœruleo & flavo enim viridis, ex flavo concentrato ruber, ex albo & nigro griſeus, ex rubro & albo flavus, ex flavo & nigro cœruleus, ex rubro & cœruleo purpureus, &c. Vid. BOYLE *Tract. de Coloribus*, TACHENIUS *in Hippocr. Chymico*.

Adeoque *in omni colore duo ſunt conſideranda*:

1. *Materiale*, quod eſt certa corporum opacorum textura, ſecundùm ſuperficiem plus minus æqualis vel inæqualis, quâ lumen plus minus refringitur, & diverſimodè modificatur.
2. *Formale*, quod eſt luminis incidentis ab iſtis particulis ſuperficialibus facta certa modificatio, quod modificatum lumen oculum, imprimis tunicam retinam, diverſimodè afficiens, diverſorum colorum apparentias nobis exhibet.

Hinc, ratione *Materialis* colorum, cæcus omnes corporum colores diſcernere valet, ſolo tactu exquiſito; Ratione verò *Formalis* vitrum triangulare pro vario ad lucem ſitu diverſos iſtos colores inſtar Iridis producit, pro luminis incidentis varia refractione. Hinc prout textura particularum concreti mutatur, imprimis per ſolutiones & precipitationes, immutantur etiam colores: dum v. gr. Vitrioli viridis in aqua ſolutio limpida & perſpicua, injectione de octi gallarum, etiam clari & perſpicui, & tantillum flaveſcentis, vel alius cujuſdam alcali, mox nigreſcit, & fit atramentum, quatenus facta acidi & alcali unione partes metallicæ vitrioli ab acido nonnihil dimittuntur, quæ porulos liquoris replendo lumini tranſitum liberum non permittunt, unde Opacitas: quia verò radii luminoſi variè refracti penitus in liquore quaſi abſconduntur, & aliorſum, non verò ad oculum, diverſimodè reflectantur, nigredo apparet. Hic C.C. in retorta clauſa factâ deſtillatione uſtum, nigerrimum eſt; & licèt hæc fruſta in retorta per integrum menſem exurantur, color tamen non alteratur; Verùm denovo in crucibulo vel vaſe aperto calcinatum, omnis nigredo diſparet, & intensè albeſcit; per repetitam enim in vaſe aperto calcinationem fit mutatio texturæ, quoad particulas minutiſſimas corporis contextas, quæ mutatio fit ab igne, qui particulas agitat, & aere, qui particulas rarefactas foras ducit. Sic auripigmentum & Indicum, quorũ prius eſt flaviſſimum, alterum cœruleum, per minimam pulveriſationem miſturam viridem exhibent, quod profectò fit per ſolam mutationem texturæ particularum. In hac miſtura viridi, per miſcelam auripigmenti & coloris Indici orta, ſi inſpiciatur per microſcopium, diſtinctæ particulæ, flavæ & virides apparebunt. Sic ſyrupus violarum ele-

eleganter purpureus inſtillato ſpiritu vitrioli intenſè rubeſcit, inſtillato verò oleo tartari per deliquium, vel calce vivâ, virideſcit. Flores cyani, calcatrippæ aut cichorii, ſi tingantur cum aceto, ſpiritu vitrioli vel ſulphuris, tunc color cæruleus mutatur in intenſiſſimam rubedinem. Sed hæc non tantùm Chymia quotidiè ad oculos ponit, ſed prætereà ſufficienter ſunt declarata à Domino BOYLE in eleganti *Tract. de coloribus*, item à DYGBY *loco citato*: Addatur his du HAMEL *de Affection. Corporum. pag.* 278., quibus annectatur FRANCISCUS MARIA GRIMALDI *loco citato*, cujus Excerpta habentur in *Ephemer. Erudit. Tract.* 2. *Ephem.* 35.

His ſuppoſitis ſponte ſuâ quaſi difficultas illa ſolvitur, an lumen, quo objectum illuminatur, ſit externum, an internum ſeu connatum? Nullum enim, præter Objectum externum, & oculos noſtros irradians, concipere poſſumus, cùm lumen proprium ſeu innatum viſionem aliàs magis turbaret, quàm juvaret, ut in Cameris obſcuris, ſi aliquid lucis, præter illud, quod per vitrum lenticulare has ſubintrat, in iis linquatur, obſervamus. Quibus ita ſe habentibus corruit etiam aſſertum Platonicorum de Emiſſione radiorum ad objectum viſibile.

Lumen ergò vel ſimplex vel reflexum & modificatum juxta Ariſtotelem illabitur in oculum per tunicam oculi corneam, per pupillam ſeu foramen tunicæ uveæ, ceu in Cameram obſcuram, & humorem cryſtallinum, donec impingat in tunicam retinam ſeu expanſionem filamentorum nervi optici, ubi talem facit motionem ſeu impreſſionem, quæ ad cerebrum uſque continuata, eo modo ut *cap.* 18. *pag.* 104. explicatum, à nobis dicitur Viſus. Nam reverà oculus noſter eſt talis *Camera obſcura*: totus oculus eſt cæcus ſeu obſcurus, præter pupillam, quæ perforata eſt tanquam foramen in camera obſcura, per quæ omnia objecta intrant: humor cryſtallinus lenticularis repræſentat vitrum lenticulare in camera obſcura, quo ut plurimum fit repercuſſio ſpecierũ, uti vocant, viſibilium, hoc eſt, ipſius luminis, à variis punctis objecti vel lucidi, vel colorati, oculum intrantis, donec hæ in tunicam retinam, ceu primarium viſus organum, impingant, & ſic objectum externum exactiſſimè, inverſo licèt ſitu, depingant. Si in oculo bovis omnes tunicæ cautè ſeparantur, & lucerna ante tunicam retinam ponitur, lucerna in ea apparet inverſa: Vid. Schotus in Magia Natur. P. 1. Retina tunica iſta eſt nihil aliud, quàm expanſio nervi optici, & exinde ubique perfuſa ſpiritu animali: ab illabente ergò lumine, vel ſimplici vel modificato ſeu colorato, objectum viſibile repræſentante, & impingente in tunicam iſtam, hæc quaſi percuſſa ſimiliter movebit ſpiritus præſentes, qui continuatâ ſerie per nervos cerebro & ibi ſcaturientibus ſpiritibus ſimilem motionem imprimentes, & ita viſionem, ſeu objecti in oculo repræſentati perceptionem, in ſenſu communi promovebunt. *Prout ergò variè modificatum lumen variè percutit tunicam retinam, ejuſque fibrillas, variè dicuntur Objecta colorata*: Qualitates enim ſenſiles non ſunt in objecto, ſed fiunt in ſentiente: Vid. Acta Societ. Anglic. pag. 469. Sic calor, ejuſque cauſa, non in igne, ſed in organo ſeu manu erit. Quod ſi ſimiles motus in oculo produci contingat ab ulla alia cauſa, etiam interna, in qua partes lucis nullæ ſunt, putabit quis eandem lucem vel colorem ſe videre: hinc enim eſt, quod *oculi percuſſi* in tenebris lucem videre putent: item quod ante paroxyſmum epilepticum aut vertiginis non rarò varii colores apparere ſoleant: Vid. BOYLE *cap.* 1. *de Coloribus p.* 10.

Fit ergò Viſio reverà per conum duplicem, rectum unum, ab objecto ad punctum interſectionis in cryſtallino, & inverſum alterum ab hoc puncto uſque ad tunicam retinam, & prout angulus iſte interſectionis eſt, vel major vel minor, etiam objectum majus vel minus in tunica retina apparebit, & ob id res propinquior major, remotior minor, videtur: unde etiam objecta quædam in æquali diſtantia, inæqualiter interdum diſtare videntur, & res inæquales magnitudinis tamen æquales cernuntur, pro vario nempe oculi poſitu; &, ſi medium, per quod radii luminoſi ad oculum tranſeunt, inter objectum & oculum eſt unum ratione craſſitiei, in loco eodem objectum apparebit, in quo eſt; ſin verò objectum ſit in medio craſſiore vel tenuiore, quàm eſt medium circa oculum, etiam in alio loco quàm reverà eſt, conſtitutum apparebit; idque ob refractionis varietatem pro medii diverſitate: nam radius luminoſus incidens ex medio rariori in craſſius, ex aëre in aquam, infringitur ad perpendicularem puncti incidentiam; incidens verò radius ex medio craſſiori in tenuius, ex aqua in aërem, refringitur à perpendiculari puncti incidentia: Vid. HORSTIUS *in Operib. Medicis Tom* 1. *in Diſſertat.* 3. *Coron.* 1. *Exercit.* 18: unde nummus in pelvi poſitus non apparens, infusâ aquâ in pelvim mox apparebit, & baculus rectus, cujus medietas aquæ ſit immerſa, fractus apparet. Oculi ergò fabrica ex tot humoribus diverſæ ſubſiſtentiæ eſt compoſita, ut per refractiones eò exactior fiat objecti repræſentatio; & ex fundamento hoc omnis microſcopiorum, perſpicillorum, ſpeculorum uſtoriorum, &c. varietas dependet. *Cæterum oculus licèt ſit duplex, non tamen una res viſa duplex apparet, quia axes pyramidum viſualium coincidunt in unum punctum*, unde viſio duplex in utroque oculo eſt ſimillima; ſin verò contortis oculis axis iſta variet, inde etiam una res duplex apparet. Recta quoque apparent omnia objecta, licèt inverſa depingantur in oculo, quia per viſionem res ibi apparet, quo linea viſualis ex oculo tendit: ſed hæc linea ex inferiori puncto retinæ ſurſum, ex ſuperiori verò deorſum tendit: ergò & hoc modo objectum nobis apparet. Objecta etiam in ſpeculis, quò propiora ſunt ſpeculo, eò propiora poſt ſpeculum eſſe videntur; & quò magis à ſpeculo remota ſunt, eò profundiùs poſt ſpeculum ſita videntur, quia nempe objectũ videtur tantùm ibi, ubi perpendicularis linea puncti radiantis concurrit cum linea reflexionis. Sed hæc perfectam pro exactiori cognitione Opticæ præſumunt notitiam. Plura quoad viſum curioſa qui vult, vid. SCHOTTHUM *loco ſuprà citato*, item COMÆUM *in Curſu Philoſ. cap. de Viſu*, CARTESIUM *Tract. de Homine*, & JOANNEM MARCUM MARCI *in Thaumantia ſeu Arca Cæleſti*.

Diverſo oculorum motui inſerviunt ſex muſculi, qui ablatâ tunicâ adnatâ, mox apparent: quibus *Molinettus ſeptimum* addit, ſcilicèt *Trochlearem*, qui cartilagini illi, quæ in angulo oculi interno deprehenditur, inſeritur, hancque, dum ipſe contrahitur, nonnihil ad orbitæ fundum ſuſpendit. *Primus* horum muſculorum *Attollens* eſt, qui per partem oculi ſuperiorem decurrit; *Alter Deprimens* ſitum & actionem illi oppoſitam habet; *Tertius* in angulo majori hærens *Adducens* vocatur, quod oculum ad nares convertat; *Quartus* in parvo ſeu exteriore angulo conſtitutus illum abducit, unde *Abducens* dicitur; *Quintus* per oculi ſuperiora ad canthum internum obliquè fertur, ubi trochleâ munitur, hinc per angulum rectum oculo inſeritur, quem obliquè ad interiora, h. e. ſimul ſurſum torquet. Sicut autem hi 5. muſculi idem principium habent, utpote quod acutum ſatis ab orbitæ foraminis (per quod nervus opticus oculum ingreditur) margine emanat; ita Sextus brevior eſt, ac à peculiari oſſis hujus foramine exoritur, hinc ſecundum muſculum ſuperans, per canthum; externum juxta abducentis terminum implantatur, oculumque ad angulum externum, deorſum tamen, ſimul volvit.

Partes, quæ oculum ſecundariò conſtituunt, ſunt

1. *Palpebræ* hunc anteriùs tegentes, ex cute, membrana carnoſa, muſculis, tarſis, & tunicæ adnatæ lamina altera conflatæ. Ratione muſculorum obſervetur, horum binos, *Elevatorem* ſcilicèt & *Clauſorem* reperiri; *Tarſi* ſunt limbi ſeu extremitates palpebrarum duræ & cartilagineæ, *Cilia* aliàs dictæ, licèt hoc nomine quoque veniant pili illis implantati: In utriuſque palpebræ limbi facie interiore *foramina* plura conſpiciuntur, quorum alia vaſorum abducentium initia, alia adducentium termini ſunt. Illa tamen tantùm prope canthum oculi internum exiſtunt, nomine *punctorum lachrymalium* notata, quæ licèt bina appareant, in unum tamen canalem, ubi os contingunt, coëunt, qui narium cavitatem ſubintrat; & portionem ſeroſæ oculorum humiditatis his communicat; hæc verò in utraque palpebra deprehenduntur, & meliori forſan jure lachrymalia vocari poſſent, quod lachrymarum humiditatem à duplici glandula conglomerata adducant.

Eſt enim

2. Glandularum harum altera in parte orbitæ ſuperiore ſita, ad angulum exteriorem magis inclinans; altera in medio anguli interni, nomine *Carunculæ lachrymalis* reconditur: Illa major & limbo exteriore ferè ſemicircularis, ſimul tamen in lobulos quaſi diviſa eſt, per quorum interſtitia vaſa lymphatica excretoria plurima prodeunt; quæ tunicam palpebrarum interiorem oſcu-

oſculis exiguis prope cilia perforant: Hęc minor, duo tantùm vaſa excretoria habet, quæ ad cartilaginis, in quam terminatur, latera adſcendentia, inter oculum & cartilaginis dictæ extremitatem oſculis manifeſtiſſimis ſe aperiunt.

3. Huc ſpectant *vaſa*, & quidem *ſanguifera*, tàm externa, quàm interna, ab arteriis carotidibus ac venis jugularibus externis & internis oriunda; quibus *nervi* jungendi, & quidem *motorii* à tertio, quarto, quinto & ſexto pari; ſenſorii verò opticorum κατ' ἐξοχὴν dictorum extremitates ſunt.

De *Affectibus oculorum* noto in genere, quod ex *duplici oriantur cauſa*; vel ex *lympha lachrymali nimis acida & acri*, unde oriuntur ferè omnes affectus oculorum externi: nam omnis lympha ſub ſe continet ſubtilem quendam acorem abſtergentem, & detergentem; hinc fit, ut in naturali ſtatu oculi à tali lympha lachrymali humectati, ſint facilè mobiles, & ab omnibus ſordibus purificati; ſimul verò atque hæc lympha lachrymalis fit nimis acida, tunc varia oriuntur oculorum mala, imprimis externa, v. gr. oculorum *rubedines*, *corroſiones*, *lippitudines*, *ulcera*, *fiſtulæ lachrymales*, *pruritus*, &c. quin & ſi lympha hæc nimis acris & corrodens lædat carnem in angulis oculorum ſitam, exinde emergunt *Excreſcentiæ* variæ, in ſpecie ungues ſeu panniculi, oculos tandem obtegentes.

Altera cauſa affectuum oculorum ſita eſt imprimis in *humoribus, oculi bulbum replentibus*, in ſpecie in *humore aqueo*: ſi enim humores dum nimis craſſeſcunt, & exinde minus perſpicui fiunt, tunc viſum impediunt, & ſpecialiter aqueus humor pro varietate craſſitiei varios acquirit colores, nunc glaucum, nunc alium; ita ut tales tanquam per nebulas omnia ſe videre exiſtiment: imò ſi aqueo humori permiſceantur nonnulla excrementa, hæc ipſa tandem arctiùs compacta concretionem membranaceam efficiunt, & ita *Suffuſionem* ſeu *Cataractam* inferunt.

MEMBRUM II.

DE AUDITU.

POſt Viſum ſequitur *Auditus*. *Alterum* nempe *Objectum* movens, quod maximè nos afficit, *Sonus* dicitur; qui propriè loquendo non eſt talis qualitas corpori inſita, nec tale accidens, à quo corpora ſonora dicuntur, ſed *nil aliud* eſt, *quàm motus aeris ſubtiliſſimi fortior, continuatus uſque ad aurem intimam, & vehemens*; nam lenis & blandus ſonus non afficit aurem, ſed conjunctus ſit cum impetu neceſſe eſt, ut ſic motus tranſire poſſit per aurem.

Motus hic eſt nunc tardior, nunc celerior, à quocunque corpore movente, vel percuſſione vel flatu, excitatus, ita ut quilibet aëris vehementior impulſus ſonum edat, cujus utut infiniti ferè ſint modi, ad binas tamen efficiendi rationes commodè deduci poſſunt; quod

1. Vel corpus ſolidum percuſſum, adeoque vibratione affectum, aërem compellat, ictuque celerrimo repetito concitatiſſimè undulare faciat: vel quod
2. Aër in ſpatium anguſtum compulſus, dum à compreſſione impetuoſiùs erumpit, vicinum undique aërem ſimili motu afficiat, & ita ſonitum fieri faciat.

Prioris exemplum ſunt quælibet organa Muſica fidibus inſtructa, etiam Aurigæ ſcutica; poſterioris verò ſunt quælibet fiſtulæ, quæ inflatione aëris moventur, ſicut tibiæ & organa; adeò, ut *materiale ſoni* ſit *aer* ſubtilis & tenuis; *formale* ſit certus, iſque vehemens, plus minus tamen, motus quocunque modo excitatus, ad aurem uſque undulatoriâ vibratione continuatus.

Obſervandi autem ſunt gradus hujus motus, & inde dependentis ſoni: nam, prout præfatus motus aëris eſt vehementior, vel debilior, ſonus eſt major ſeu intenſior, vel minor ſeu remiſſior; & prout iſte motus eſt fortior & ſimul concitatior, vel remiſſior & tardior, eò etiam ſonus nunc eſt acutus, nunc verò gravis, vel obtuſior ſeu debilior; quò eſt major, eò fortiùs afficitur auris; item ſi motus aëris ſit ſubtilior ſeu minor, ſi parvus & celerior, facit acutum ſonum. Totum negotium aptè declarant chordæ in inſtrumentis muſicis, quæ prout minores & magis tenſæ, eò acutiorem, ſi moveantur, efficient ſonum, ob ſubtilem vibrationem & celerrimam ac vehementiorem motionem aeris; quò verò grandiores, aut minus tenſæ, eò gravior eſt ſonus, ex ratione contraria; quod ſi quietæ perſiſtant, nullus eſt ſonus; quod ſi earum motus digiti appulſu inhibeatur, ſonus etiam omninò tollitur. Si quis movet ungue chordam expanſam, efficit motum vel percuſſum vel refractum. Sonus ergò hujuſmodi, ſeu motus aeris, promotus ad aliquod corpus ſolidum, repercutitur exactè ad angulos tales, ad quales inciderat, ita ut incidentiæ vel potiùs impulſionis angulus exactè ſit æqualis angulo repercuſſionis, & dicitur *Echo*, quale echo eſt omnis iſte ſonus, qui in organis Muſicis dicitur *Reſonantia*, quæ eſt ſonus in teſtudinis v. gr. cavitate pluries repercuſſus. Si projiciuntur in lacus ſtagnantes lapilli, fit circulorum talium ex centro percuſſorum continuatio, & aer ita repulſus continuo motu lapillorum impingit in corpus ſolidum opacum, tunc ob negationem motus repercutitur, & ſic vocatur *Echo*. Ex hoc fundamento oritur, quando interdum ſtruuntur ædificia concameratis aereis cameris, quod in his, quicquid cum alio loquitur, omne percipi poſſit: Vid. SCHOTTUS *in Magia Naturali*. Sonus factus ex ſclopeto oritur per echo per talem refractionem. Si in montibus celſis exploditur ſclopetum, vulgò piſtola, percipitur non major ſonus, quàm in baculo confracto, quod expertus ſum in montibus *Sabaudiæ*: ſi in convalli explodatur, horrendus ſequitur ſonus ob multos echones. Cavitas triangulosa, quò magis concava, eò magis eſt reſonora. Hæc reſonantia imprimis in inſtrumentis metallicis reperitur, quæ ob firmam ſuam, in ſignibus tamen minutis poris refertam compagem percuſſa, in libero aere uti acutum excitant ſonum, ita & ipſa eundem ſonum diu in ſe conſervant, ob aërem in eorum poris minutis & copioſis celerrimè tremeſcentem ſeu motum, & ambientem aërem, in ſimiles motus concitantem. Unde & v. gr. campanæ, tintinnabula, mortaria, &c. percuſſa maximè ſonant & reſonant: quod ſi ſub ſonitu digito tangantur (qui digitus tunc aliquam in iis percipit quaſi formicationem ſubtilem, celeremque titillationem) mox ab omni ſonitu ceſſant ob digitum, motum aëris in eorum poriculis non recipientem, ſed potiùs impedientem. Furcillæ chalybeatæ ſonant, quia anguſtiores habent poros, quàm ferreæ. Plura de ſono in genere videbitis apud SCHOTTUM *in Magia Natural. p. 2.*, & DIGBY *loco ſupra citato cap. 28.*, item KIRCHERO *Phonurg. Muſica*.

Organa Muſica pneumatica ſeu fiſtulæ, quæ ab aëre irrumpente moventur, ſimiliter ſonum undulatorium edunt, quatenus aërem copioſiùs & impetuoſiùs intruſum, hinc in eorum anguſtiis incluſum, impetuosè non nihil explodunt, qui cum impetu prorumpens talem concipit, & undique diffundit motum, qui ſonus dicitur; adeò, *ut omnis fiſtularum ſonus ſit aëris compreſſi, mox ſtatim dilatati reciprocus motus*. Quando in nobis elevatur ructus, qui cum impetu ex ſtomacho oritur, movet aërem, & talem ſonum facit: Pertinet huc aſpera arteria cum larynge, quæ ſi exactè attenditur, non aliter ſe habet, quàm fiſtula oblonga membrano-cartilaginea, à faucium imo incipiens, gulæque parti anticæ incumbens, hinc ad pulmones deſcendens, ac per totam horum compagem ramificatione multiplici diſperſa, cujus caput ſeu pars ſuperior, *Larynx* dicta, ſuperiùs anguſta eſt, ut pro ratione impoſitæ epiglottidis laxari, adſtringi vel aperiri poſſit, unde in fiſtula hac aer illius pro varia modulatione vel nimis firma eliſione, facit ſonum. Sonus hujuſmodi ſeu motus aëris flatu factus per fiſtulam tracheæ ſeu aſperæ arteriæ, tanquam inſtrumentum pneumaticum, in animalibus productus, dicitur *Vox*, *quæ fit ex motu certo, aeri in larynge beneficio epiglottidis impreſſo*, quæ aërem vel ſtringit exeuntem; unde ſubtilis & acuta vox, ut in infantibus & mulieribus, cum in his aſpera arteria ſit minor, & ab epiglottide exactè claudatur; vel eum liberè exire permittit, unde *Vox gravis & ſonora*; vel alio etiam modo eam ſonare facit: pro varietate enim motionis in aſpera arteria fit ſoni animalium varietas, adjuvante non parum ad hoc aſperæ arteriæ conditione, quæ, quò ſiccior, eò clariorem, quò humidior, eò magis raucam vocem efficit. Inſtrumentum muſicum, pro ratione fabricationis vel è ligno ſicco, vel humido, alia reparatum, variat ſonum; ſiquidem quò aridius eſt lignum, eò ſubtiliorem & clariorem efficit ſonum; quò humidius lignum, vel aeris conſtitutio, efficit graviorem & obtuſiorem ſonum. Hinc ubi aſpera arteria infarcta eſt copioſâ lympha,

pha, in his eſt vox rauca, gravis & obtuſa, in his vox eſt clangoſa acuta, ſonora, &c.: item quò eſt major ſeu amplior, eò graviorem efficit ſonum, inſtar magnarum fiſtularum in organis; hinc urſi ob magnitudinem & amplitudinem tracheæ, ut integra manus complicata in eam poſſit inferri, ut in Anatomia urſi Pariſiis vidi, adeò murmurantem edunt vocem. In Avibus eſt varietas ſonitus: luſciniæ vocem edunt tenuem & canoram propter tracheæ anguſtiam, cujus larynx cartilaginibus facile & diverſimodè mobilibus conſtructa, hinc cum epiglottide facilè & diverſimodè mobilis, ingentem iſtam in ſonitu variationem, & harmonias multiplices efficit: de quo vid KIRCHERUS *in Muſurg. magna, ubi habetur etiam Anatome luſciniæ*, cujus vocis modulatio varia ex Anatomia declaratur, *l. 1. cap.* 15. §. 3. *pag* 49. *ſeqq.*

Vox hæc per ſe *inarticulata articulatur* tamen in animalibus, ſpeciatim in homine, primariò per linguæ motum, ſecundariò dentes & labiorum conformationem, quibus *Vocales* epiglottidis motu prolatæ, h. e. ipſæ voces certo modo modificantur & figurantur, quæ ab his partibus facta modificatio *Conſonantes* conſtituit. Commune hoc eſt negotium brutis & hominibus, dum bruta, quæ diverſas voces edunt, vocales certis conſonantibus modificant, quæ in hominibus pro impoſitionis & conſuetudinis ratione mille modis combinatæ, & artificiosè articulatæ, *Sermones* conſtituunt. Aliud autem eſt *Vox articulata*, & aliud *modificata*; unde brutorum vox propriè loquendo non eſt articulata, ſed modificatur naturaliter ſolo ſpirituũ, per nervos certâ ratione diſtributos in laryngem impetu, unicuiq; ſpeciei ſingulariter formatũ, licet modò intenſior, modò remiſſior, vel aliâ ratione variata interdũ ſit, unde & affectus interiores vel paſſiones hoc modo produnt animalia bruta, ut patet in felibus, canibus, gallinis &c. pullos advocantibus. Homines ſoli præterea articulant artificialiter ſecundùm rationem, & ſic certo conſilio: ex quo conſilio humano ſecundũ variã intentionem, hoc eſt, ex impoſitione libera, formata ſunt verba; & ex hoc fundamento per ſolam linguæ, dentium & labiorum motus accuratiorem obſervationem ſurdus naturâ & mutus ſolo viſu & omnium voces intelligens, & artificiosè loquens effici poteſt; ut hoc in HISPANO per experientiam confirmat DIGBY *l. 1 c. 28. pag.* 324., & *liber Anglico idiomate de tali artificio per experimenta conſcriptus*, *Philocophus* appellatus, *iſt des tauben und ſtummen Mannes freud*, *id eſt*, *gaudium hominis ſurdi & muti*, qui tamen maximam partem in DIGBY invenitur. Conferatur ſimul WILLISII, OXONIENSIS PROFESSORIS, *Epiſtola* quoad hanc materiam, quæ habetur in M.A.N.C. *in Append ad Annum* , ubi Nobilem mutum ſemiloquentem fecit.

Pro laryngis cartilaginibus à ſe invicem nunc diducendis, nunc conſtringendis, muſculi 13., 4. ſcilicet communes, & 9. proprii, adaptantur; quorum communium primum par *ſterno-thyroideum*, alterum *hyothyroideum*; propriorum autem primum *crycothyroideum*, ſecundum *crycoarytheroideum poſticum*, tertium *crycoarytheroideum laterale*, & quartum *cry.oary.theroideum*, nonus item muſculus *arytheroideus* dicatur.

Inferior aſperæ arteriæ pars Bronchus dicitur, qui quamdiu ſimplex adhuc exiſtit, cartilaginibuſque gaudet ejuſdem prorſus figuræ atque conformationis; ſcilicèt ſingulæ circulũ, ut ut non abſolutum, referunt, & per membranas interjectas ſibi ſeriatim connectuntur, ita ut facie aſpera arteria poſteriore merè membranacea, & ab omni ſubſtantia cartilaginea libera, deprehendatur. Quando verò idem bronchus ſuper vertebram thoracis quartam in duos ramos, partibus pulmonis duabus reſpondentes, dividitur, illique intra has in ſurculos minores abeunt, diverſæ nonnihil conformationis, cartilaginibus ſcilicet annularibus, quadratis & triangularibus, inſtruuntur.

Aër ergo ab imo pectore emiſſus ad rimulam epiglottidis plus minus ſuberuptione compreſſus, vocem efficit, cujus modificatores ſunt lingua, dentes & labia; moderator verò vocis *Uvula* ſeu *gurgulio*, in tonſillarum medio velut è tholo ſuſpenſa, quæ ejuſdem cum illis ſubſtantiæ harumq; expanſionis proceſſus eſt, & quaſi *plectrum* certum ſonum formans: *hinc ii, in quibus uvula quacunque occaſione motu tremulo ferit aerem vocalem, iſto loquelæ vitio laborant, quod Germani* das ſchn arren, *id eſt*, canis iram imitari *appellant*.

Quod attinet *Auditus Organon*, notum eſt, eſſe cavitatem certam in capite, quæ *Auris* dicitur, in qua fit impreſſio per aërem, quæ vocatur Sonus. Auris dividitur in *externam* & *internam*. Externa eſt ſtructura auris extima, ſinuoſa & concamerata, quæ in capite prominet.

Habet hæc, præter partes cum toto communes, muſculos, glandulas, cartilaginem, & vaſa. Ejus *muſculorum primus* & communis *proceſſus* quidam *muſculi quadrati* eſt, qui auris radici ſub lobo inferiore implantatur: *alter* ex propriis anterior atque ſuperior, *à termino muſculi frontis ſuper temporalem deſcendit*, & paulatim anguſtior factus parti auris ſupremæ inſeritur: *tertius* paulo *ſupra oſſis temporum mammillarem proceſſum ab occipite ejuſque muſculis emergit*, & in tres quaſi tendines deſinens radicem cartilaginis ingreditur: *quartus* ab ipſo *proceſſu mammillari triplici* pariter *inſertione ad auris poſteriora* fertur.

Glandulæ aurium *Parotides* dictæ, diverſæ ſunt, non tantum prope aures, ſed etiam ſub iiſdem, & in anteriore parte ſitæ, quarum anticæ duæ notabiliores ſunt, quæ ſibi invicem ferè ſuperincumbunt, altera quædam conglobata, altera conglomerata; ita tamen ut hæc per vas ſalivare, quod per buccas ad os hiat, ſatis celebris ſit.

Cartilago ſuperiorem & ampliorem auris externæ partem conſtituens, hanc expanſam patulamque ſuſtinet, & oſſi petroſo per ligamentum validum adnaſcitur.

Vaſa quod attinet, *arterias* & *venas* habet à carotidum & jugularium ramo externo; *nervos* verò à ſecundo cervicali & nervi auditorii proceſſu duriore.

Interna auris conſiſtit in cavitate oſſis petroſi, & huic obtenſa membrana: principium ſuum habet, ubi oſſis excavatio incipit, & in 4. cavitates, *Antrum* ſeu *Meatum auditorium*, *Tympanum*, *Labyrinthum*, & *Cochleam*, diſtinguitur. Harum prior *antrum ſeu meatus auditorius* vocatur eo, quod ſonum irruentem primum excipiat; ipſique limites ponit *membrana tympani* pellucida & tenuiſſima, quæ *ſeptum* aliàs vocatur, & quam à nervi auditorii mollioris ſubſtantia prodire, probabile eſt.

Altera, quæ membranæ huic ſubeſt, cavitas ab aliis *Concha*, ab aliis *Tympanum* vocatur, & hoc quidem non tàm formâ, quàm uſus ratione; in qua conſideranda Nervulus, Oſſicula, Muſculi & Foramina. Nervulus à ſeptimæ conjugationis ramo duriore progreditur, quem Chordam plurimi vocant, vel propter formam, vel propter ſitum, quatenus membrana tympani eâdem fere ratione ſubtenditur, ac membranæ tympani militaris fundum claudendi chorda ſubtendi ſolet. Oſſicula tria obſervantur, quorũ nomina notiſſima: quibus SYLVIUS quartum addit, ſcilicet *orbiculare*, quod ſtapeti, quæ incudi committitur, per ligamentum tenue annectitur. Quoad muſculos, horum duo obſervantur, *externus* & *internus*; quorum ille in ſuperiore meatus auditorii regione conſtitutus non ex communi opinione ad malleum excurrit, cùm tympani membrana intercedat, ſed membranæ dictæ ſaltem centrũ, h. e. in illam ejus partem externam, cui malleus intus adhæreſcit, terminatur: internus inferiori oſſis petroſi parti, h. e. quæ os *ſphænoides* reſpicit, altiùs immergitur, unde per peculiarem canalem ad tympani centrum adſcendit, ac tendine ſuo tenuiſſimo mallei proceſſui minori inſeritur. *Foraminum tympani* primum eſt, quod *Feneſtram ovalem* vocant, & per quod ad primum labyrinthi annulum via patet: alterum *rotundum* magis, unde etiam nomen habet, prope cavum labyrinthi, quo in cochleam tendit, excavatur: tertium etiam dicitur foramen tympani κατ' ἐξοχήν, & ab inferiore illius parte per os ſphænoidis juxta latera proceſſuum pterygoideorum in palatum aperitur, ac cartilagine ſuccinctum *Fallopii aquæ-ductum* conſtituit, per quem ſeri aliqua portio ab auribus ad fauces defertur.

Labyrinthus ex annulis tribus oſſeis, quæ cavitatem communem habent, conſtat, in quos per foramen tympani primum ſonus exterior irruit. *Cochlea* quoque ex ſpiris tribus, ad modum teſtæ cochleæ, formatur, ubi ſono adaucto & concentrato aëris motus nervum auditorium mollem per foramen tympani ſecundum percellit.

Et hæc ſunt, quæ faciunt ad Auditum ſimpliciter.

Quæ faciũt ad faciliorẽ Auditũ, ſunt Auris externa & extima auris ſubſtantia cartilaginea, cujus cavitas externa, ejuſq; ambages excipiunt ſonum, ſeu motum aërem, qui ex hac derivatur ad Aurẽ intimam; Aure enim externa abſciſſa minus commodè auditur, ſed vox fluctuans percipitur; unde iſt admovent volam manus incurvatam, ut ita reſarciant defectum Auris externæ. Ut taceam illius inſtrumenti acuſtici conformationem, quam auris externæ vices gerere, aut ejus uſum juvare, notum eſt; ſicuti in conclavibus concameratis, aut fornicibus ellipticis, exa-

exactiùs longè quicunque ſoni percipiuntur, imò conclavia maxima concameratim & artificiosè ad hoc conſtrui poſſunt, ut in uno ſolo angulo omnia ea audiri poſſint, quæ omnes in toto conclavi, etiam alter alteri in aurem ſuſurrando loquitur, utut omnes alii in conclavi hinc inde ambulantes, nihil horum percipiant. Membrana tympani nimis impetuoſum aëris motum ex parte refrænat, & eum interno aëri imprimit, qui in cavitate conchæ eundem nempe motum recipit, & per labyrinthum ad cochleam, quæ cum expanſione nervi auditorii primarium Auditus organum eſt, deducit.

Conſideremus ergò modum, quò *fiat formalis ſenſatio Auditus externa: motus nempe aëris aliquantiſper impetuoſus vel violentus per motum continuum circularem & ſpiralem (inſtar aquæ, per varios circulos undulando, ſemel impreſſum motum longè producentis) quaquaverſum ſe diffundit, & ad aures noſtras pervenit*, ubi ab aure externa anfractuoſa receptus, ad internam pergit, per cujus meatum flexuoſum, in oſſe petroſo exſculptum, ad membranam uſque tympani pertingit, quam pulſando movet, & hujus medio ſuum motum aëri in tympano ſeu concha contento imprimit, à quo motus iſte promovetur uſque ad labyrinthum & cochleam, in cujus intimo gyro nervi auditorii major ramus expanſus in membranulam, ab aëre iſto moto verberatur, ſeu aër iſte motus, in eam illidit & impingit, eamquè percutit, & ita id, quod nos ſonum vocamus, conſtituit; cujus percuſſionis per ſpiritum animalem ſimili ratione motum, ad cerebrum uſque continuatio, ibique ejuſdem dijudicatio ſeu perceptio, dicitur *Auditus*.

Motus ergò nunc plures ſucceſſivi aëris, ad expanſionem iſtam allidentes, ſi ſpiritum præſentem ita movent, ut ſecundus ejus motus in quodam tertio reſpondeat primo, & tertius ſecundo, & quartus tertio, &c. oritur *ſonus harmonicus* admodum *gratus*, ex proportione aërearum motionum, ad ſe invicem certâ, ſecundùm Arithmeticæ leges reſultans; ſin verò nullo modo inter ſe reſpondeant, nullamvè habeant convenientiam inter motum primum ſecundum vel tertium, &c. oritur *ſonus non-harmonicus ſeu moleſtus, propter communitatem nervorum ſæpe linguam & dentes unà afficiens*; & prout, per motus iſtos aëreos in cerebro, ſpiritus animales variè moventur & agitantur in impetu majori vel minori, ordine vel confuſione, &c. omnes iſti affectus animi, quos Muſica producit, originem ducunt; tardior ſcilicet ſeu remiſſior ſonus tardiores in nobis motus excitat, quales ſunt triſtitia, languor, ſomnolentia, metus &c., intenſior verò ſonus celeriores motus, & hinc impetuoſiores affectus concitat, v. gr. lætitiam, animoſitatem, amorem, &c. vid. KIRCHERUS *in Muſurg. Magna l. 4. P. 1. Quæſt 6 pag. 135. ſeqq*, item *in Arte Magnet. l. 3. cap. 8*, & SCHOTTUS *loco ſupra citato*.

MEMBRUM III.

DE

ODORATU.

TErtium, quod valdoperè in nos agit, Objectum dicitur ODOR, qui cum aëre, quem reſpirationis gratiâ ducimus, vel invitis nobis ſubintrat: ut plurimum maximum cum guſtu conſenſum habet, ita quidem, ut intenſè ſapida ſimul Odoratum fortiter afficiant, & contrà, uti in oleis deſtillatis, ſalibus volatilibus, &c. apparet, *adeo ut Tactus, Guſtus & Odoratus non niſi purâ graduatione, & majoris vel minoris materiæ immerſionis diſtinguantur*, & ſaltem Tactus diverſimodè modificatus ſint, ſicut & Veteres Odoratum Tactum quendam dixerunt.

Ex omnibus nēpe corporibus miſtis inſenſibiliter exhalant copioſæ particulæ, ſeu varia & innumerabilia effluvia & miaſmata in aëre hinc inde agitata (ratione quorum canes agnoſcunt facillimè heros, & tenelli agni in tota grege ſuas matres, adeò ut omnia corpora certam ſuam & determinatam atmoſphæram ſeu nubeculam inviſibilem circa ſe habere videantur) *quæ, ſi talia ſint*, ut cum aëre inſpirato narium ſubeundo latibula in membranam admodum ſenſilem, earum cavitatem intimam & ſupremam ſuccingentem, certo modo impingant, ſimulque poris ejus quodammodo ſe inſinuent, ac ejus fibras quaſi pungant, & levi motu vellicent, filamenta nervea irritent, & titillent, tunc talis motus in filamentis membranæ narium excitatus, & per ſpiritus animales cerebro communicatus, ibique perceptus, dicitur ODORATUS; ſicut particulæ eum concitantes dicuntur *Odoriferæ*.

Omnia enim corpora atmoſphæram effluviorum habent, ut magnes habet effluvia, item ſuccinum, quod probat attractio palearum: Res ergò odoratæ etiam talem atmoſphæram habent. *In odore* igitur *Formale conſtituit motus* certus in membrana narium intima, protenſa & extenſa concitatus; *Materiale* verò conſtituunt particulæ volatiles peculiari ſuâ textura ita conformatæ, ut ſuo contactu ſpecialiter iſtam membranam movere queant. Volatiles ſunt particulæ, quæ odoris impreſſionem faciunt, eæque ſubtiliſſimæ; non enim integræ corporum partes, ſed harum ſaltem ſubtiliſſima effluvia, Odoratum excitare valent. Hinc *camphora* propter ſummam volatilitatem, quæ continuò evaporat, ſapida eſt & ſummè odorifera; *quæ in ſpiritu nitri aut vitrioli aut aqua forti ſoluta, omnem mox odorem exuit, quatenus figuntur ab iſtis acidis volatiles ejus particulæ*; quod ſi dictæ ſolutioni aqua ſimplex infundatur, mox camphora antea inviſibilis quaſi regeneratur, & cum conſiſtentia & colore antiquam vim odoriferam denuò exhibet. Subtiliſſima eſſe effluvia odorifera, patet ex tantillo *caſtorei*, vel *moſchi*, vel *zibethi*, quæ omnia, magnam veſtimentorum quantitatem, quibus adjacent, odore ſuo imprægnant, ſine notabili ſui imminutione. Notum eſt, quod ſatis fortiter feriat odoratum *ſpiritus urinæ*. Sic olea deſtillata, uti guſtum afficiunt fortiter, ita fortiùs adhuc afficiunt Odoratum; mirabiliter odorem enim diffundunt: ſicut guttæ duæ olei deſtillati aniſi cum vitello ovi diſſolutæ plures aquæ menſuras odore intenſè aniſato imprægnant.

Quæritur, *quales ſint iſtæ particulæ, quæ* talem *habeant conformationem mechanicam*, & *vim* ſpecialem *vellicandi* hanc *membranam*, *ejuſque filamenta nervea*? Reſpondeo: Dicunt Chymici, ſubſtantiam odoriferam eſſe ſulphuream ſeu pinguem: nam vix odor erit, qui non ex ſulphureo tali oriatur principio. Particulæ autem tales odoriferæ minus ſolent eſſe ſimplices ſulphureæ, ſed compoſitæ ex pluribus minutiis particularum; *præcipuè tamen conſtant ex particulis ſalino-ſulphureis*, ita tamen conformatis, & in textura materiali conſtitutis, ut certum motum in narium membranam inducere valeant. Has inter particulas hæc ferè habetur ſubordinatio, ut particulæ ſulphureæ per ſalia motæ, & certo modo alteratæ, odorem conſtituant, dum ratione particularum ſalinarum volatilium penetrantiam in narium membrana obtineant, ratione verò adjunctæ ſubſtantiæ ſulphureæ ſeu pinguis formalem odoris alterationem inducant. Unde & prout particulæ tales pingues ſulphureæ ex coalitu cum aliis, ſpeciatim ſalinis particulis, mutant texturam, & vel volatiliſantur vel figuntur, aliâvè ratione immutantur, *Odorum exſurgit varietas*; & certum eſt, ſulphura omnia, quò volatiliora, eò magis odorifera, ut in caſtoreo; quò ſulphur autem magis fixum aut terrâ temperatum, eò minus odorum quid eſſe.

Dixi ſulphureas ſeu oleoſas particulas, per ſalia quaſi excitatas, eſſe primum odorabile, ita quidem, ut nunc urinoſa, nunc acida ſalia, agendo in ſulphurea, odores latentes excitent, vel eos remiſſos intenſiores reddant: ut taceam ſalium variam combinationem multum conducere ad odores, ut in lixivio ſcoriarum antimonii poſt factum regulum apparet, ſi illi tantùm pauxillum acidi inſtilletur: hi duo liquores inodori ſubitò horrendum fœtorem ex ſola miſtura emittent, ob ſolam texturæ particularum ex liquorum iſtorum confuſione mutationem. Sic ſulphur commune languidum obtinet odorem, quod cum alcali quodam fixo liquefactum, dum per deliquium fluere incipit, intenſiſſimum fœtorem ſpirat. Sic antimonium & Mercurius ſublimatus inodora ſunt, quæ junctim deſtillata butyrum antimonii ſuggerunt, quod odorem ſulphureum penetrantiſſimum & vix tolerabilem ſpirat: huic ſi infundatur aqua ſimplex, ſtatim ceſſat odor; & hoc neque antimonium crudum, nec ex butyro præcipitatus Mercurius vitæ, nec reſiduus liquor acidus, ſolitarii, ſicut uniti, præſtant.

Imprimis in animali & vegetabili regno ſal *volatile agens in ſulphura*, & ratione latentis ſub hoc acidi, certum motum ipſi, & mutationem texturæ tribuens, *Odores conſtituit*; unde præ cæteris ſunt odorifera vegetabilia reſinoſa, quæ exinde deſtillando olea ſuggerunt: hæc olea blando igne ſunt ſuaveolentia, forti verò ſunt empyreumatica & graveolentia. Olea ſuaveolentia per

veſicam vel balneum Mariæ deſtillata, quatenus ſunt ſalia volatilia à pingui acido concentrata, maximè eſſe ſolent odorifera; magis adhuc empyreumatica, in quibus nempe arctior ſalis volatilis cum pingui, per intenſiorem ignis aperti torturam, eſt colliquatio, intenſiùs indè, & etiam graviùs, olere ſolent. Exemplum manifeſtum eſt in ligno *Saſſafras*, cujus raſura per veſicam deſtillata dat oleum admodum ſuaveolens, ſuum concretum repræſentans ob ſulphur volatile; per Retortâ verò igne aperto tractatum, oleum fœtidum fortiter empyreumaticum ſuggerit, cujus differentiæ ratio ſaltem in texturæ mutatione, & in plus minus arcta particularum concentratione, conſiſtit. Terebinthina dat oleum ſuavis odoris; ſi verò cum hoc ritè ſolvuntur flores ſulphuris, fit balſamum ſulphuris fœtidi odoris, propter mutationem texturæ. *Moſchi & Zibethi* ac *Caſtorei* fortiſſimus odor, à copioſo ſale volatili oleoſo originem habet, quod *Moſchus nempe & Zibethum*, ſi *odorem* omnem *ſuum amiſerint, ſuſpenſi in latrina de novo ſuavi odore impraegnantur ab iſtis excrementis*, quatenus *recuperant ex latrina ſalia volatilia ſulphurea acria* urinæ & ſtercoris, quibus per copioſam exhalationem fruſtrata fuerunt; nam hæc ſalia volatilia in radice congenera aliquali fermentatione agunt in eorum oleum, iſtudque ſolvendo coëunt cum eodem in particulas novas ſummè odoriferas, unde odoris anteà amiſſi reſtauratio: quod fit etiam, ſi per fermentationem priſtinam mutant figuram, ex varia ſeparatione à ſe invicem, & nova à particulis aliis facta combinatione: imò hæc ipſa excrementa per fermentationem & digeſtionem etiam in ſimilem ſuavem odorem tranſmutari poſſunt. Fundamentum eſt tantùm mutatio figurarum & texturarum in particulis ſtercora componentibus. *Fugaces odores* ſunt, quos Jaſminum, Lilia convallium, Roſæ, &c. exhalant, ſub tiliori magis ſale volatili explicato, quàm ſulphure illud concentrante, conſtantia. Spiritus ex partibus animalium & ſalia volatilia vix ullâ arte à fœtore liberari poſſunt, quia oleoſum contagium, intimè illis concentratum, pertinaciſſimè adhæret; cujus ratione halitus latrinarum interdum obſervatus fuit inflammabilis: ſed ſi per ſpiritum ſalis acidum redigantur in ſal ammoniacum, in qua præparatione oleum, quod ſupereſt, ſeparatur; & ex ſale ammoniaco denuò, ſi rectificetur, ſalia volotilia hæc ipſa, depoſito fœtore omni, ſaltem penetrantiam ſuam volatilem, qua non nares ſolùm, ſed oculos pariter ac linguam afficiunt, retinent. In regno minerali promiſcuè magis nunc acida, nunc alcalia, operando in ſubjecta ſulphurea, odores excitare ſolent: ſic enim ſulphur cum alcali fixo tractatum intenſè fœtet; butyrum antimonii verò ex acido conſtans penetrantiſſimum odorem ſulphureum ſpargit. Ferrum inodorum cum ſale ammoniaco, item cum ſpiritu ſalis ammoniaci urinoſi ſaporis & odoris tractatum, croci vel ſaltem florum calendulæ ſimillimum repræſentat odorem. *Fœtores ipſi rerum putreſcentium per duplicatum quaſi motum oriuntur*, dum ex acido agente in ſolutiones ſulphureas, per alcali factas, ferè produci ſolent. Sic lixivium ſcoriarum reguli antimonii ab infuſo acido, v. gr. ſpiritu vitrioli, ſubitò horrendum fœtorem emittere ſolet; par ratio eſt ſulphuris communis cum ſale tartari liquefacti maſſa per deliquium ſoluta fœtet, ſed ſi acidum inſtilletur, longè intenſior fœtor emergit. Hinc rerum putreſcentium fœtor à ſale volatili exaltato, agente penetrantiùs in ſulphur ſeu oleum, concurrente ſimul occultato hujus acido, & ſolutionem factam quaſi præcipitante, emergere ſolet.

Ex his dictis apparet, quod reverà *Odor nil aliud ſit, quàm effluvia cujuſdam corporis ſubtiliſſima & admodum volatilia exhalantia*, quæ *ſecundùm ſuam texturam ita ſunt figurata*, ut *membranam narium poſſint blandè & certâ ratione pungere & vellicare*; unde & bruta odorem habent, quo poſſunt percipere alimenta convenientia: quod ſi enim hujuſmodi vellicatio ſit nimia, talis impetuoſus ſpirituum exſuſcitatur motus per muſculos reſpirationi dicatos, qui *Sternutatio* dicitur; de qua vid. SCHNEIDERUS *Tract. de Oſſe Cribriformi*, item SCHOOCKIUS *de Sternutatione*; fortiores enim odores excitant ſternutationes. *Primarium membrum ſternutans eſt diaphragma* per conſenſum nervi intercoſtalis: hinc quibus hæc membrana ſenſilior, hi facilè ſternutant.

Quod attinet *Naſum*, hic, ſicut auris, eſt aut externus, aut internus. Naſum *interiorem* conſtituunt oſſis ſpongioſi tubuli, proceſſu duræ matris ſenſibili admodum veſtiti, ac fibris nerveis plurimis donati; præprimis tamen in eundem terminantur, aut hanc ſuccingunt, proceſſuum cerebri mamillarium fibræ medullares.

Naſum *externum* conſtituunt, præter integumenta communia, oſſa, cartilagines, muſculi, membrana & vaſa.

Oſſibus parte inferiori adhæreſcit ſubſtantia cartilaginea, *pinnas* & *columnam* narium formans. *Septum* hoc naſum in cavitates duas dividit, quas *nares* vocant. Quælibet autem harum circa naſi medium iterum in cavernas duas dividitur, quarum una ſurſum ad os ſpongioſum tendit, altera ſupra palatum ad fauces declinat: imò ex ſingularium narium parte anteriore *Steno* meatum ad palati anteriora monſtravit, qui propè dentes inciſorios ſuperiores tuberculo quodam ſe prodit; qui ſi comprimatur, ad ejus latera utrinque prodiens guttula viam hanc manifeſtabit.

Muſculorum 4. paria apparent, duo dilatantium, & totidem conſtringentium. *Dilatantium* cum labiis commune carnoſum ab oſſe malarum, juxta labiorum muſculum tertium oritur, ac labio ſuperiori partim, partim in pinnæ exteriori parti inſeritur. *Alterum* par triangulare ab oſſis frontis & narium concurſu ſuper naſi pinnam deſcendit, & hujus alis implantatur. *Tertium ſeu primum conſtrictorium* circa pinnarum exterius circulariter fertur. *Quartum* verò ab oſſium naſi extremitate oriundum in pinnas cartilagineas terminatur.

Membrana nares ſuccingens à dura matre emanat, & his cum faucibus, gula & larynge, communis exiſtit, per quam ejuſque *poros* notabiles pituitæ aliquam portionem tranſudare *Schneiderus* putat, hinc pituitariam anteriorem illam vocavit; ſed glandulas ipſi ſubjacentes ſerum hoc ſuppeditare, probabilius eſt.

Membrana iſta tenera ſeu delicata, ſuis nervis inſtructa, & ſummitatem narium juxta confinia oſſis cribriformis intimam ſuccingens, *primarium ſeu immediatum Odoratus eſt organum*, demonſtrante hoc ſufficienter SCHNEIDERO *cit. loco*; cujus aſſertum etiam *Coryza* confirmat, qua *qui laborant, ob nimiam membranæ dictæ à lympha copioſiore humectationem, odoratu ſpoliantur*, quia redditur mollis, immobilis & minus ſenſibilis. Contrarium equidem ſtatuit WILLISIUS *in ſua Anatom. Cerebri*, qui, cum Veteribus, proceſſibus mammillaribus in cerebri anteriore parte ſitis adhuc iſtum uſum tribuit, & mordicùs defendit; cui tamen obſtat, quod quilibet meatus cribriformis penitus, & membranâ durâ admodum pertinaciter occluſus ſit, ita, ut ne tantillum odoris per nares ad illos proceſſus penetrare valeat. Stetit hæc ſententia uſque ad tempora noſtra, donec SCHNEIDERUS eam funditus delere conatus eſt *in Tractatu allegato*, ubi accuratè docet, falſum eſſe, hos proceſſus mammillares eſſe organon Odoratus. Interim an hæc membrana, quà membrana, odorem percipiat, annon potiùs etiam extra hanc adſint papillæ nerveæ, ſimiles iſtis papillaribus organis, quæ annotamus circa Guſtum & Tactum, adhuc incertum eſt. *Fortè ſub hac membrana latent* & huic ipſi inſertæ ſunt quædam *papillæ nerveæ, ex nervorum extremis fibris in membranam narium deſinentibus obortæ*, non niſi per microſcopium inveniendæ; quæ papillæ in lingua Guſtus, in cute Tactus, organon conſtituunt; cùm Guſtus, Odoratus, Tactus, &c. non niſi purâ graduatione majoris vel minoris objecti immerſionis diſtinguantur, omneſque ſolo Tactu fiant: Vid. *Acta Haffnienſ. Volum.* 5. *pag.* 133. & 134. Unde & ex Analogia cum Tactus & Guſtus organo de præſentia certarum papillarum vix dubitandum videtur, de quibus tamen per Anatomen, ſimulque per armatos microſcopio oculos ulterior inſtituenda eſt inquiſitio.

Prout ergò particularum iſtarum variat conformatio in figura, textura, &c. indeque ad movendam membranam narium ſint proportionatæ, ejuſque porulis & fibris movendis reſpondeant, vel non reſpondeant, etiam variat Odor, qui nunc eſt gratus, nunc ingratus. Si enim blanda & moderata in membrana iſta fiat vellicatio aut titillatio, ut ſpiritus blando & jucundo cieantur in fibris motu, Odor erit gratus; ſin verò motus ſpirituum minus proportionatus in fibris iſtis excitetur, aut ipſum etiam organum propter objecti vehementiam lædatur, Odor ingratus emergit. Quot ergò modi ſunt in conformatione particularum odoriferarum, tot adæquatæ ab iis fiunt impreſſiones, & quanta varietas in membranæ narium ſtructura, tanta eſt varietas in impreſſionis illius receptione, & inde tot Odorum & Odoratus exſurgunt differentiæ, dum vario modo movetur iſta membrana; hinc enim eſt, quod v. g. bruta quædam, in ſpecie canes, adeò acutum habeant odoratum, vel quod quidam homines alios de longè venientes nondum viſos ſolo olfa-

olfactu agnoſcant, cujus exempla videbitis in DIGBY *loco ſæpiùs citato cap. 27*, item *in* BORELLO *C 3. Obſervat. 68.* Hæc motus in membrana varietas variè etiam afficit ſpiritus, unde odores tàm varias inducunt alterationes, dum unus odor hunc recreat, illum in ſyncopen dejicit, in mulieribus odor fortis paſſionem hyſtericam producit, à ſpiritu nempe animali variè affecto, & ad tales motus à tali vel tali preſſione diſpoſito; unde ſtercoris odor hominis nares lædit, qui oblectat porcum; moſchus contra, hominem recreat: unde videmus, quod aliæ abhorreant moſchum, ambram, aliæ ſulphure, & aliæ caſtoreo delectentur; particulis enim volatilibus halituoſis ſe ſociant ſpiritus animales ob volatilem homogeneam naturam, hinc motionem in præcordiis mulieres ſentiunt, & conqueruntur, Cor ipſis calefieri & angi.

Reſtant *Narium vaſa externa*, quæ, præter *arterias* à *carotidibus*, & *venas à jugularibus* externis, ſunt *nervi* à paris quinti, ad oculorum globum tendentis, propagine emergentes, & per foramen lachrymale ad nares abeuntes. His accedunt *canales peculiares* à *Stenone* obſervati duplices, nempe cum oculis communes, & naribus proprii de quorum ortu ſupra, ubi de palpebris, dixi: Terminantur autem propè narium extremitates foramine manifeſto. Qui naribus proprii ſunt, h. e. intra hos oriuntur, & terminos habent, itidem duorum generum ſunt, breviores ſcilicèt, & vix niſi per guttulas expreſſas conſpicui, qui illum humorem effundunt, quem in membrana pituitaria anteriore jam allegata obſervavit *Schneiderus*; cui quidem conſentire non poſſum, dum membranæ, ut tali, hunc uſum adſcribit, nullâ glandularum factâ mentione, cùm nihilominus ſub eadem vaſorum extremis adhæreſcant corpuſcula glanduloſa in parte narium poſteriori majora, anteriori minora. Alterius generis ſeu longiorum utrinque ductus unus in brutis deprehenditur, quem tamen in homine nondum obſervare licuit, qui ex glandulis narium ſuperioribus, ac ſuprà dentium molarium regionem ſitis, radicibus plurimis exſurgit, hinc cum canali ad oculos derivato dorſum naſi conſcendit, inter illum atque hoc progreditur, donec circa extrema ferè narium in ſinum conſpicuum ſe exoneret.

MEMBRUM IV.

DE

GUSTU.

NAſo proximum eſt os, in quod ingeſta quæcunque ſalivâ diluta, præter communem tactum, quem excitant, ſpecialem & ſingularem quandam linguæ alterationem inducunt, quam *Guſtum* appellamus, *qui eſt nihil aliud quàm Tactus linguæ, & ea, quæ eum excitant, ſapores vel Objecta ſapida dicuntur*. Aliàs Guſtus & Odoratus idem materiale Objectum habere videntur; quod percipitur ab Odoratu, quatenus particulæ illæ minutiſſimæ corporum effluunt, & in aëre volitant; à Guſtu verò, quatenus ſolæ, vel cum ſaliva ſub forma liquoris lentè moventur, & in papillas nerveas linguæ incidunt: unde in eundem etiam finem, alimentorum nempe ſelectum à natura inſtitutum, conſpirant. Sapor autem iſte reverà *non eſt quædam qualitas realis*, ſed tantùm particularum quarundam in aſſumptis talis conformatio & textura, ut eæ linguam pungant & vellicent, & ita ſingulariter moveant, quæ *motio linguæ impreſſa, percepta à nobis in cerebro, dicitur Guſtus*. Salinis particulis minutiſſimis hæc vis imprimis à Chymicis tribuitur, & ſunt fundamentum omnium ſaporum, *quia hæ habent conformationem rigidam, acuminatam & diverſimodè figuratam, ſecundùm quam ſe inſinuando* in dictas linguæ *papillas nerveas*, iſtam in iis *inducunt vellicationem & puncturam, quæ ſapor appellatur*; quæ punctura taliter movet ſpiritus animales in papillis nerveis linguæ reſidentes, ut exinde Guſtare, id eſt, ſaporem ſeu vellicationem iſtam percipere dicatur. Et ſicut innumerabilis ſalium eſt diverſitas, ex varia tum inter ſe, tum cum aliis, præſertim oleoſis & terreis particulis commixtione, qua ipſæ valdoperè in figura, textura, &c. alterantur, etiam ex varietate talis texturæ impreſſio certa in linguæ papillis, & hinc innumerabilis ſaporum emergit differentia, in omnibus ſubjectis diverſa, ſive ſint ex propria conformatione, ſive ex nova continuatione; prout enim dictæ particulæ plus vel minus ſunt ſeparatæ & dilutæ, eatenus fortiores & debiliores fiunt ſapores; prout plus vel minus e iam concentratæ, vel retuſæ, eatenus etiam plus minus corpus ſapidum eſt. Hinc *ſapor acidus videtur in eo conſiſtere, quod particulæ oblongæ, & utroque latere acutæ, penetrent, & utrinque quaſi inciſionem quandam ſubtilem faciant*. *Sapor dulcis conſiſtit in certa miſcela utriuſque ſalis, acidi & urinoſi, quæ temperata ſunt* mediante pinguedine, unde emergunt particulæ quaſi quadratæ aut cubicæ, quæ blandè & æqualiter in linguam impingunt ipſique inhærent, & papillas movent. Aqua inſipida, quia ejus particulę nimis delicatæ, molles, flexiles, rotundæ, &c. non ita aptè formatæ ſunt, ut penetrare queant, aut fortiorem motum exprimere, ſed deſuper ſerpant tantùm, & leniter membranam ſaltem linguæ ſenſilem tangant. Obſtant quidam, ſalia ſola non facere ſapores, cùm olea deſtillata eoſdem etiam excitent, quæ ſapidiſſima, & tamen non ſalina ſint; quod penitùs negandum, quia Olea deſtillata ſunt ſalia volatilia concentrata ſeu fortificata. Corpus, ſi particulis ſalinis eſt deſtitutum, eſt inſipidum: quò magis extraverſum eſt ſal, eò magis eſt ſapidum; è contrà quò magis immerſum aliis particulis, eò magis inſipidum.

Dixi, *Sapores conſiſtere in particularum quarundam, præprimis ſalinarum, ſpeciali ac ſingulari textura*; id quod ulterius varia ſaporum exempla illuſtrant. Hinc nempè evenit, quod propter ſolam figuræ & texturæ particularum ſapidarum mutationem duo liquores, fortem ſaporem obtinentes, ex eorum mutua miſcela tertium omninò inſipidum, aut ſaltem novi penitus ſaporis, producere poſſint, quatenus mutuâ conjunctione ſapidæ ſalinæ particulæ ita fiunt vel magnæ, vel obtuſæ, vel alio modo figuratæ, ut ſine impreſſione in linguam inſipidæ appareant. Notum eſt, quod tartarus ſit acidulus, qui examini ignis ſubjectus & deſtillatus nullum dat ſpiritum acidum, ſed phlegma urinoſum & oleum acre, remanet alcali fixum urinoſum, & terra inſipida. Hæc producta non oriuntur, niſi ex ſola mutata textura particularum beneficio motus ignis, hinc novus ſapor. Hinc enim ſpiritus vitrioli acidiſſimus, & lixivium ſeu oleum tartari per deliquium acre urinoſum, conjunctim ac mutuò, ob mutatam texturam, abeunt per evaporationem ſimplicem aquæ inſipidæ, diluentis ſalia, in ſal novum, nempe in tartarum vitriolatum genuinum, ſaporis vel leniter ſalſi, vel ferè inſipidi, acidum enim ab alcali urinoſo deſtruitur, & aſperitas urinoſa ab acido corrigitur, unde emergit corpus ſine acumine, & conſequenter ſine ſenſibili ſapore. Notum eſt, quod acetum in ſe habeat particulas rigidas, utrinque acutas, & ſuo modo papillas quaſi ſcindentes, quæ ſciſſio eſt talis alteratio, quæ ſapor dicitur: Idem acetum attactu minii vel plumbi calcinati in novam abit texturam ſaporis dulcis, ex qua ſaccharum ſaturni dictum emergit.

Quæritur hîc; Unde ex Inſipido & Acido oriatur ſapor dulcis? Nil intercedit, niſi nova textura particularum acidarum & ſaturninarum, unde novam in lingua facit impreſſionem, & ex mutata figura, ex acutis quaſi quadrata aut octoëdrica, & ita quodammodo aluminoſa fiunt, indeque dulcedo oritur.

Porrò, ſpiritus ſulphuris vel vitrioli cum terra ſigillata texturam & ſaporem inſtar aluminis acquirit. Spiritus acidus, in ſulphure inſipidus, in Marte ſub vitrioli Martis præparatione ſaporem vitriolaceum ſubdulcem contrahit: e.g. ſumatur ferrum inſipidum, huic affundatur ſpiritus ſulphuris acidus, emergit vitriolum Martis, quod partim eſt auſterum, partim in fine dulce: Nihil eſt hic factum, niſi quod ex mutata particularum textura factus ſit novus ſapor. Sumatur ſpiritus acidus ſalis communis, & affundatur conchyliis noſtratibus; ſpiritus ille attactu harum teſtarum mutabitur in ſaporem urinoſiſſimum. Hæc ſolutio plus habet in receſſu: ſapor acidus non eſt deſtructus, ſed adeſt; propter mutatam tamen texturam tantùm occultatus: ſcilicèt ſi inſtillatur novum ſal fixum, tartari vel cinerum clavellatorum, tunc præcipitabitur pulvis albus in fundum. Idem ſpiritus ſalis acidus attactu cujuſdam ſalis volatilis urinoſi, ex mutata utriuſque textura, conſtituit ſal ſaporis ſalſi. Vinum, item acetum, cui lapilli cancrorum infuſi ſunt, ſub horum ſolutione, & hinc texturæ mutatione, ſaporem lixivialem, aut intenſè

ſalſum, adſciſcit. Vino, ex quo ſpiritus blando igne ſeparatur, magna ſaporis mutatio accedit, etiam eodem ſpiritu reaffuſo, nullo modo in antiquam gratiam reſtaurabilis, propter ſemel mutatam texturam vini; in tantum nempe texturæ particularum mutatæ mutant ſapores. Reverà ergò ſapor conſiſtit in particularum ſalinarum conformatione certa, ſecundùm quam afficitur lingua.

Iſta ergò pars, quam particulæ iſtæ hoc modo figuratæ primariò afficiunt, & pungunt, eſt *primarium Guſtus organon*: & hoc *non ſunt membrana faucium & œſophagi*, ut *Wartbonus* vult, *nec ſpongioſa linguæ* caro, nec hujus *nervi*, nec *expanſio glanduloſa*, quam lingua cum tonſillis communem habet, & baſin præprimis linguæ involvit; quæ omnia BELLINUS *de Guſtus Organo*, & MALPIGHIUS *de Lingua*, refutarunt; ſed *parva potiùs corpuſcula nervea*, *rotunda*, ſub *membrana linguam inveſtiente proximè ſita*, à figura *Papillæ*, ab origine *Nerveæ*, dictæ, quas Autores nominati cum FRACASSATO *de Lingua* primi viderunt. Nervi enim ad linguam ablegati in quamplurimos dirimuntur ramos, qui in parvas abeunt fibras, quæ ad ſuperficiem linguæ ſub membrana ejus delatæ in ſubſtantias ejuſmodi terminantur rotundas, tanquam in capitula fungorum, vel parvula cornua extrema limacum, de quibus paulò poſt.

Hæ ergò *papillæ nervoſæ*, ratione ſuæ peculiaris texturæ, ita ſunt conſtitutæ, ut, præter communia Tactus Objecta, qualia ſunt durum, molle, aſperum, &c. à particulis minutiſſimis ſalinis, ſimilibusque ciborum, per ſalivam dilutis, & maſticando attritis, pungantur, ſcindantur & moveantur, vel ab iis in earum porulos & meatus ſeſe inſinuantibus, unde talis earum fibroſarum papillarum oritur vibratio & motus, qui per ſpiritus animales cerebro communicatus Guſtus, & ejus perceptio Guſtatio, à nobis dicitur. Salia autem indigent vehiculo, quod eſt aqua, & in homine ſaliva: v. gr. grana piperis groſſa vel groſsè contuſa deglutita, nullius ferè ſunt saporis; ſi verò pulveriſata per ſalivam papillis inſinuantur, fortiſſimum habent ſaporem. Hinc particulis ſapidis antè impregnatæ papillæ nerveæ alios ſapores non percipiunt. Unde lingua nimis humectata, ut fit in coryza graviori, papillæ dictæ catarrhali limoſoque liquore nimis imbutæ reſolvuntur, ut flacceſcant, & ſic non poſſunt facilè moveri, & ineptæ fiunt ad percipiendas ſapidas impreſſiones. Quod ſi verò in ſaliva hoſpitentur vitioſa excrementa ſalina, ut ſcorbuticis, quæ cum aſſumptis ſe inſinuent in linguam, omnia aſſumpta vitioſum & tamen eundem obtinebunt ſaporem, ut in ictero apparet, in quo omnia amaricant & ſalſa ſunt. Guſtus gratus eſt, qui fit a blando motu dictarum papillarum; ingratus è contrà eſt, qui fit cum violentia & quaſi vehementia, lædendo dicta, linguæ filamenta nervea. Reliqua *linguæ ſubſtantia non eſt parenchymatica*, *nec glanduloſa*, *ſed præter has papillas muſculoſa*: Vid. VESALIUS, MASSA, SPIGELIUS, WARTHONUS *in Adenographia*, STENO *de Muſculis & Glandulis*, BELLINUS *de Guſtus Organo*, MALPIGHIUS & FRACASSATUS *de lingua*; & quidem non ſine ratione; compoſita enim eſt ex variis fibris carnoſis, ad varios motus ita conformata pro vocum formatione ſeu loquela, ut muſculis ab extra implantatis ſolis vis hæc movendi attribui non poſſit.

Fibrarum harum ordinem triplicem ab apice ad baſin uſque ſupponit STENO *de Muſculis & Glandulis pag.* 24., nempè *exteriores* ſeu *ſuperiores*, & longitudinales: quibus ſubjacent *intermediæ* duplicis iterum generis, *deſcendentes* ſcilicèt, & à medio linguæ ad latera tendentes ſeu *tranſverſales*; quæ duo fibrarum genera ita diſpoſita cernuntur, ut ſeries deſcendentium, tranſverſalium ſeriem alternatim excipiat. Quibus tamen *Malpighius* addit, in anteriore quidem linguæ partæ hæc ita ſe habere, in poſteriori verò *duplex obliquarum* adhuc genus, præter rectas, à muſculis ab extra implantatis obſervari, imò has in tabulis æneis delineat & exhibet; quod idem autopſia quoque confirmat. Baſi ſuâ latiori oſſi hyoidis, laryngi & faucibus, partim membranarum, partim muſculorum interventu, cohæret; ſimul tamen parte ſui mediâ & inferiori ligamento valido membranoſo conſtat, ex concurſu tendinum muſculorum forſan oriundo, cujus extremitas anterior laxior *Frænulum* vocatur; quod ſi ſtrictius & laxius juſtò in infantibus exiſtat, iis lactis ſuctionem ac poſtmodum loquelam turbat.

Vaſa ſanguifera ſunt arteriæ à carotidum trunco & ramo Interno; venæ autem ad latera frænuli valdè conſpicuæ in jugulares externas ſe exonerant. Duplici veſtitur membranâ, quarum exteriorem cùm videret *Malpighius* per coctionem in duas laminas faceſſere, duplicem hanc pronunciavit, ideoque tria linguæ involucra attribuit; utut hoc impugnet BELLINUS *Tract. de Guſtus Organo cap.* 13. *Exterior tunica* valde poroſa, & in hominibus mediocriter lævis, in quadrupedibus verò plerique valdè aſpera eſt, habetque hanc cum reliquis oris partibus communem lingua, cui etiam membrana ſubſtrata firmiter ſatis connectitur, ita tamen ut poris ſimul infinitis gaudeat; quorum alii majores, conis illis, de quibus mox dicam, viam concedunt; alii minores, papillulis ex involucro inferiore aſſurgentibus deſtinantur, quorum intuitu involucrum hoc poroſum ſeu cribroſum rectè dicitur. Latet ſub hac *alterum linguæ involucrum*, à *Malpighio corpus nervoſum & papillare* dictum, quod muſculis linguæ immediatè & ratione nervoſarum propaginum per horum fibras erumpentium validè ſatis adhæreſcit. Superficies ejus exterior inæqualis & cruſtæ ventriculi interiori perquàm ſimilis eſt; figunt enim in illo radices, non ſaltem explicandæ papillulæ capitatæ, ſed idem involucrum eminentias quoque obtuſiores innumeras, ac totidem conis acuminatis reſpondentes ad horum radices emittit; ita ut his evulſis, illæ remaneant, & papillas quaſi infinitas forment.

In linguæ ſiquidem exteriore facie corpuſcula ſeu eminentiæ duplicis generis obſervantur, *acuminatæ*, & *obtuſæ ſeu capitatæ*; quarum illæ innumeræ, fibroſæ & tantùm non cartilagineæ, *inſtar cornuum ex baſi latiore in apicem ſatis acutum abeunt*, & extremitate ſuâ ad fauces inſtar uncorum inflectuntur, majores in anteriore linguę parte, minores in medio & lateribus, in baſi & ſuperficie inferiore planè nullæ, quamvis in baſi earum loco membranoſa quædam corpuſcula locentur, nunc conum, nunc papillam obtuſiorem æmulantia. Veſtit has exterior linguę membrana, ita quidem, ut cum hac exteriùs quaſi corporum horum involucrum tollatur; cohæreſcunt tamen inſimul cum jam explicato interiore ſeu nerveo integumento, ita quidem ut in eorum baſin perforatam hujus tot eminentiolæ ſe inſinuent, & illorum quaſi medulla evadant.

Alterum in ſuperficie linguæ conſpicuum eminentiarum genus *capitatum & fungis ſeu clavis clauſtrorum figurâ perquam ſimile eſt*, quarum copia tamen non tanta, ac præcedentium, earùmquè plures in apice linguæ hujus lateribus, per planitiem ipſius reliquam rariores, & in baſi planè nullæ, ſed harum loco inſignia quædam oſcula pituitâ viſcida repleta obſervantur. Tota eadem linguæ inferior ſuperficies, uti à cornubus præcedentibus, ita à capitatis quoque his eminentiis immunis cernitur. Hæ illis nihilominus profundiùs radicantur, & in ipſa linguæ cruſta nervea, ita & nervorum ad hanc derivatorum propaginibus extremis continuæ obſervantur, hinc ad ablationem membranæ exterioris avelluntur.

Cæterum de Linguæ ſtructura, ejuſquè papillis & organo Guſtus, vid. *Epiſt.* MALPIGHII & FRACASSATI *de lingua*, item LAURENTII BELLINI *Tractatus de Organo Guſtus*, ubi plurimis methodo analyticâ dictas papillas nerveas, tanquam Guſtus Organon, definit & defendit.

Linguæ ſubſternitur os quoddam, *baſilare* ab uſu, à figura, *Ypſiloides*, item *Hyoides* dictum, de quo vid. BARTHOLINUS, *aliique Autores Anatomici*.

Occaſione linguæ de hujus *Muſculis* aliquid adhuc addam, de quibus notandum, duplicis eſſe generis, quorum alii in dicto oſſe baſilari terminantur, & linguam mediatè ſatis movent, vocanturquè muſculi linguæ *communes*, alii in ipſum linguę corpus inſeruntur, & quia hanc immediatè magis agitant, proprii dicuntur; quorum utrumque genus denominationes ſuas à principio ſeu inſertione accipit.

Poſterioribus inſternuntur priorum 5 paria generum:

1. *Sternohyoides* à ſumma ſterni parte ad latera ſternothyroideorum laryngem conſcendit, donec in baſeos oſſis partem inferiorem implantetur, hoc deorſum & ſimul baſin linguæ ad fauces trahens.
2. A *proceſſu ſcapulæ coracoideo carnoſo principio prodiens* ſub muſculo cap tis maſtoideo carnoſitatem ſuam ad inſtar dygaſtrici exuit, hoc verò ſuracto,

pérato, eandem reaſſumit, atque oſſis hyoidei lateribus ſeu carnibus jungitur, hincque *Coracohyoideum* audit, utpote qui os hyoides deprimit, ad latera quidem, ſi alteruter tantùm hujus paris agat.

3. *Stilohyoideum* ſeu *Stiloceratohyoideum*, quod ab epiphyſi oſſis temporum, ſtiloide, gracillimo, & principio tendinoſo exortum, mox carnoſius redditum, & à dygaſtrico maxillæ nonnunquam perforatum, oſſi baſilari circa commiſſuram ejus baſeos cum cornubus inſeritur, ita ut hoc cum linguam ſuſpendere, & retrahere videatur.

4. *Geniohyoideum externum*; quia mox ſub dygaſtrico à genarum facie interna latiore & carnoſa, principio exoritur, & triangulari termino baſi oſſis hyoidis affigitur, hocque anteriùs movet.

5. *Geniohyoideum internum* eſt, quod à quibuſdam negligitur, & pro Genio-gloſſo communiter habetur: hoc præcedente minus & quadrangulare ſub illo anteriore & interna menti parte prodiens ſupra muſculos baſiogloſſos oſſis baſi implantatur, & cum externo ejuſdem uſus eſt.

His remotis, 5. paria linguæ muſculorum propriorum conſpiciuntur. Scilicèt

1. *Stilogloſſum*, quod gracile & oblongum ſatis à proceſſu ſtiloideo emanans cum ſequenti pari circa medium linguæ hujus lateribus infigitur, quam attollendo retrahit.

2. *Ceratogloſſum* ab hyoidis cornubus enatum, in radicis linguæ latera terminatur, ita tamen ut ejus quædam fibræ in apicem illius quoque progrediantur, hinc contractione alternatâ tremulam in oris latere linguæ converſionem præſtent.

3. *Mylogloſſon*, quod tamen frequentiùs deficit: hoc à maxilla inferiori & hujus dentium molarium radicibus exortum, in linguæ latera abſumitur, cujus baſin ad palatum elevat.

4. *Baſiogloſſon*, vel *Ypſilogloſſon*, quod muſculus ſimplex & unicus potius videtur; a baſi oſſis hyoidis emergit ac ſub lingua, ſecundùm tractum hujus maximum, productum, fibras undique in hujus latera ſpargit, adeoquè eam leviter deprimendo ad fauces trahit.

5. Tandem *Geniogloſſon* ſeu *Meſogloſſon*, quod à media & interna menti ſuperficie principio tendinoſo exoritur, hinc ſub linguæ corpore protenditur, uſquedum termino carnoſo ultra medietatem hujus inſeritur, hinc ſuâ actione eam extra dentes protrahit.

MEMBRUM V.

DE TACTU.

GUſtui ultimo loco proximus eſt *Tactus*, ubique ferè in corpore reperibilis, ubicunque nempe filamenta reperiuntur nervea, quæ ab objectis externis mille modis horum approximatione affici, & variè moveri poſſunt, cum & Guſtus certus quidam Tactus ſit; unde & ratione organi, in quo Autorum ſententiæ variant, haud adeò diſcrepabunt. *Organon ſcilicet Tactus* genuinum & *primarium non ſunt membranæ, ſed papillæ nerveæ pyramidales, ex cute erumpentes, & ſub cuticula ſitæ*, uti hoc pluribus defendit, & primum oſtendit MALPIGHIUS *Tract. de externo Tactus Organo*, quod microſcopio examinavit. Copioſæ nempe nervorum fibræ, quæ cum capillaribus vaſis arteriarum & venarum conſtituunt cutis integumentum hinc, inde erumpentes ex cute, deſinunt in parva ejuſmodi capitula ſeu papillas, & nervorum apices, ac inter ſudoris oſcula conſtitutæ per corpus reticulare in cuticulam deſinunt; quatenus ſingulæ in plures velut fibrillas dividi videntur; ac eò grandiores & frequentiores reperiuntur, quò exquiſitior eſt Tactus, ut in manibus; minores verò & rariores, ubi non adeò exquiſitus eſt Tactus, ut in pinguedine, & corporis peripheria.

Senſus enim communiſſimus eſt Tactus, per totum corpus diffuſus: nam omnes reliqui ſenſus externi fiunt ſimpliciter per Tactum, quæ ſenſationes externæ conſiſtunt in impreſſionibus, factis in organis ſenſuum, quæ impreſſiones conſiſtunt in motu. Requiritur ergò pro recta ſenſatione, ut fibræ nerveæ ſint in legitima tenſione, beneficio ſui toni, qui dependet ab influxu ſpirituum animalium, unde in hepate ipſo nullus eſt ſenſus, quia eſt corpus glanduloſum abſque nervis.

Objecta ergò externa cuticulæ admota pro varietate circumſtantiarum, quoad ſituationem nempe & conformationem particularum minutarum in ſuperficie, item quoad certum vel motum vel quietem earundem, diverſimode ſuo afflictu & attritione afficiunt per cuticulam dictas fibras, & earum extremitates, papillas nerveas, ſpiritibus animalibus turgentes, qua occaſione & ipſi ſpiritus plus vel minus moti, eorumque motio & agitatio in cerebro à mente perceptio, Tactus appellatur; Objectum verò movens Tangibile, & modus Objecti, quo papillæ afficiantur, Qualitas tactilis dicitur. Sed hæc qualitas tantùm in ſtructura filamentorum conſiſtit; v. gr. dum ſuperficies rei cujuſdam inæqualis, ex diverſo particularum in ſuperficie ſitu ita afficit papillas, ut in continua ſerie poſitarum, à particulis corporis quædam inæqualiter afficiantur, quædam verò non, exinde interruptus & inæqualis in dictis papillis & ſpiritibus fit motus, cujus occaſione nos dicimus ſentire *Aſperitatem*; ſin verò omnes papillæ ſimul afficiantur æqualiter à tali corpore duro, corpus dicitur *Leve* ſeu *Glabrum*: ſin prementibus papillis, v. gr. in digitis, Objectum externum cedat defectu firmæ minimorum cohæſionis, dicitur exinde *Molle*: ſin verò non cedat, ſed reſiſtat ex forti earum combinatione, dicitur *Durum*: ſin particulæ quædam mobiles objecti papillis admoti invicem cohæreant, ſimulque ipſis adhæreant, dicitur *Viſcidum*: ſi aliquæ particulæ à toto ſeparatæ mobiles dictis papillis adhæreant, dicitur *Humidum*: ſin verò nihil adhæreat, dicitur *Siccum* ſeu *Aridum*: ſin percipiatur celerrimus, vehemens & repetitus motus in papillis, ab Objecti externi minimis motis factus, hoc dicitur *Calidum*: quod ſi nullus talis fiat motus, objectum dicitur *Frigidum*: ſimili modo ac terebra ferrea agens in lignum, quando eſt in quiete, eſt frigida; ſi verò in motu, dicitur *Calida*. Aqua per ſe nec frigida nec calida eſt: membrum frigefactum in nive ſentitur Calidum nonnihil: aqua calida per ſe frigeſcit, quia remoto movente, externo igne, ceſſat calefacere. Fibræ nerveæ in celerrimo motu conſtitutæ, *dolorificæ* fiunt; quando verò deficit motus ſpirituum in fibris, ibi eſt *ſtupiditas*, v. gr. quando frigemus, ubi fibræ ſunt factæ rigidæ. Quod ſi una vel duo tantum afficiantur papillæ punctim, Objectum dicitur *Acutum*; ſin verò aliquod leniter moveatur Objectum, dicitur *Obtuſum*, ſicquè in cæteris objectis tangibilibus ferè in infinitum. Ut enim alio ſe modo habent Objecta ad iſtas papillas, ita etiam varius excitatur ſpiritus animalis motus, qui motus tunc dicitur ſenſus Tactus: vid. BOYLE *Tract. Origo Qualit. & Formarum*, & *Tract. de Fluiditate*.

Extremitates fibrarum nervearum per cutem erumpentes eſſe dictas papillas, ſuprà inſinuatum eſt, unde hæ papillæ ſunt quidem primarium & naturale Tactus organon, ſed non adæquatum; hoc enim ſunt illæ ipſæ *fibræ nerveæ*. Non igitur quemquam confundat, quod in vulneribus vel ulceribus, ubi vel nervi, vel nerveæ fibræ tanguntur, & ubi nullæ tales ſunt papillæ, ſenſus tamen percipiatur acutiſſimus, & inſigniter dolorificus: nam fibræ nervoſæ ſentiunt, i. e. promptè moventur; ſive ſint nudæ vel ſolitariæ, præſertim in partibus internis diſtributæ, *ſive in extremitate corporis in papillas* iſtiuſmodi *conglobatæ*, *ſive* etiam *in membraneam ſubſtantiam unitæ*. *Fibræ* enim dictæ *ubique ſuper corpus*, & *partes ejus forti tenſione expanſæ*, & *ſpiritu animali turgidæ*, *à quo in debito expanſionis tono conſervantur*, *verum Tactus ſunt Organon*, quatenus eædem ab objecto externo pulſæ, tremulâ quadam vibratione concutiuntur; & ita tali concuſſione vel motione Tactus ſenſus peragitur, uti in dolore vulnerum, item in dolore partium internarum manifeſtum evadit; quam opinionem eleganter explicatâ videbitis in GUILIELMI CROON *Tract. de Rat. Motus Muſculorum, annexo Anat. Cerebri Williſianæ*. Hæc tamen intercedit differentia, quòd in papillis nerveis naturalis & blandus fiat motus & ſenſus, Tactus ſcilicèt ſimpliciter ſic dictus; in fibris verò nerveis, ex violento & nimio earum motu, Tactus dolorificus & quaſi præternaturalis: quod item locum habet in membrana, ſive ſit puncta, ſive diſtenta, ſive rupta; eadem enim ratio hic militat, atque in fibris nerveis ſolitariis. Unde hæ præternaturales affectiones naturali & ordinario Tactus Organo nil derogare valent. Quæcunque

etiam membranæ totius corporis, continuatæ & connexæ ſunt membranis, cerebrum involventibus, unde facilè pars una alteram per conſenſum afficit.

Similis interim motus ſeu Tactus ab Objectis in extremitate fibrarum nervearum in fibris partis, ſanè poſt abſciſſionem membri ſphacelo correpti, ſæpius producitur, dum ignorantes ægri exiſtimant, ſe in digito manus, ante aliquot dies licet abſciſſo, dolorem percipere; qualia exempla habentur in CARTESIO *in Princip. Philoſoph. p4. §. 196.*, *Paræo l. 11. cap. 17.*, BINNINGERO *in Obſervat.*, HILDANO *Cent. 3. Obſervat. 14. & 15.*, item *in* SCULTETO *in ejus Armamentario pag. 67.*, & HELMONTIO; idquè ob continuatas tales nerveas fibras ex parte ſana ad partem uſque anteà abſciſſam, ob quam continuitatem naturalem, dùm ſimilis fit motus fibræ circa ejus medietatem poſt abſciſſionem, qualis antea fiebat in fibræ extremitate ante hujus cum parte ſeparationem; hinc fit, ut ex identitate motus etiam in ſenſu interno & imaginatione idem feratur judicium, & æſtimetur pars jam abſciſſa adhuc ſentire, quaſi toto adhuc cohæreat.

Ita quidem ſe habent *Senſus externi*, qui reverà nil aliud ſunt, quàm paſſiones ſeu impreſſiones organi ab Objecto; unde varius ſpirituum ſuccedit motus; qui motus dum in cerebro judicatur & percipitur, *Senſus* oboriuntur dicti *Interni*, qui activè ſe habent: unde & Veteres ſenſum in agentem & patientem diſtinxerunt, quorum hic eſt partium corporis, ille verò eſt cerebri.

Conſiderandi nunc ſunt hi ſenſus Interni, ſeu Senſuum externorum Perceptio; unde

CAPUT XX.

DE

Senſibus Internis.

SEnſus internos quod attinet, illi dicuntur triplices: *Senſus communis*, *Phantaſia*, & *Memoria*. Negotium eſt obſcurius, propter inſignem, quæ hic obſervatur, confuſionem operationum animalium & rationalium. Dum enim ab externis ſenſualibus ad internorum ſenſuum ſcrutinium accedimus, ex clara luce ſolis in cæcas tenebras incidere videmur, in tantùm iſta Interiora obſcura videntur, & ferè latent: cujus obſcuritatis ratio eſt hæc, quod homines rationali animâ præditi quamlibet ſenſationem rationis ſeu mentis beneficio percipiant, quo fit, ut ſuam ſenſualem & intellectualem cognitionem benè in ſe norint, ſeque actu reflexo cognoſcere ſciant; adeoque cum ſenſus animales interni & intellectio in nobis ſemper ſint conjuncti, evenit inde, ut, in quo ſenſus interni dicti, ſeparatim conſiderati, conſiſtant, & quid hi ipſi ad cognitionem genuinam tribuant, parum vel nihil cognoſcant; unde tanto minus de brutis certi quid determinare valent, quin potius propter aliqualem illarum actionum cum noſtris Analogiam, in iis nempe actionibus, quæ ſenſus externos inſequuntur, nos ipſis etiam cognitionem quandam tribuamus, & conſequenter quaſi ſemirationalia reddamus; quæ an verè competant, præſupponimus potiùs, quàm ſcimus.

Scilicèt *in omni noſtra cognitione intellectuali, & omni Ratiocinatione, ſemper ſpirituum animalium præſupponitur motus*, tàm pro ſenſuum externorum quàm internorum exercitio, occaſione quorum ſpirituum diverſimodè motorum Anima rationalis ſpiritualis diverſos ſibi format conceptus ſeu phantaſmata; nihil enim in intellectu eſt quod non prius fuerit in ſenſu.

Ex actiùs ſi volumus ſcrutari negotium, neceſſe eſt, ut accuratè abſtrahamus & ſeparemus res animæ rationali proprias, h. e. quas cognitione reflexa in nobis ipſis percipimus, ab iis, quæ ſpiritibus & cerebro ſunt propriæ, & conſideremus, qua ratione hæ poſteriores fiant, cum in his ſenſuum internorum ratio conſiſtat. Dum enim Objecta ſenſuum externorum, horum organa quocunque modo moverint, mox tali ſpeciali motu fit paſſio, & ſpirituũ animalium tractus, qui ſpiritus, per nervorum filamenta, in organis ſenſuum externorum commota, ad organum illud devehuntur, repercuſſionis modo commoventur, ita ut ſimilis exactè motus, atque in externo organo fuerat concitatus, & ſpiritibus impreſſus, ad cerebrum uſque, ejuſq; compagem fibroſam, eo in loco, ubi nervorum ad partes quaſvis alligatorum eſt principium ſeu origo, continuetur; ubi Anima rationalis ſpecialis talis motus occaſione, & quaſi intuitu, ſpecialem ſibi format ideam ſeu conceptum, repræſentantẽ exactè objecti externi factam impreſſionem: & talis ſpirituũ ex omnibus organis ſenſuum motus, & impetus repercuſſionis, ubi terminatur in cerebro tali motu, SENSUS COMMUNIS ſeu agens dicitur, in quo ab Anima externorum fit perceptio; *in Anima verò primam ejus operationem, ſeu ſimplicium Apprehenſionem, conſtituit.*

Quod ſi verò ſpirituum animalium iſte motus continuetur diverſimodè in cerebro, intra fibroſam ejus ſubſtantiam certos itus & reditus faciant, & mutuò coëant, vel ſecedant, talium motuum occaſione vel intuitu Anima conceptas ideas ſimplices multipliciter componit & dividit, unde ratione dictarum ſpirituum motionum, dum ad corpus calloſum uſque *repercutiuntur* & agitantur, PHANTASIA ſeu *Imaginatio*, in Anima verò ſecunda operatio, nempe *ſimplicium compoſitio & multiplex diviſio*, exſurgit.

Quibus judicium mentis tandem abſolutum ſupervenit, & intellectuali phantaſmatum ſeu prædictarum idearum conceptarum, conjunctarum vel ſeparatarum ſpeculatione, tertia mentis Operatio, *Ratiocinatio*.

Judicamus nempe objecta iſta ita cognita vel Theoreticè vera aut falſa, vel Practicè bona vel mala; cujus poſterioris ratione ab Anima concitantur certi affectus, hoc eſt, ſuperveniunt certæ animæ motiones, quæ ſunt id, quod dicitur *Appetitus*, quibus occaſione fibrarum motarum agitantur diverſimodè ſpiritus animales, & nunc plus, nunc minus, nunc ordinatè, nunc inordinatè, moventur & concitantur ad ſpinalem medullam uſque, quin cerebelli nervos motorios, ad partes extra cerebrum ſitas, magis tamen tali impetu tàm ad iſtas, ad quas continuato radio trajiciuntur, quales ſunt cor, partes reſpirationi inſervientes, ſtomachus & inteſtina, quàm ad alias; propterea, quod ex continuato & nunquam interrupto, propter vitæ neceſſitatem, ad dictas partes impetu, patentiores ſunt undiq; nervorum iſtorũ circa ſui principium pori, & facilior per iſta continuò trita veſtigia motus, quàm per alia, unde & circa cor & interna abdominis viſcera primaria ab omnibus affectibus percipitur alteratio. Sed præter hos ſpirituum ad dicta loca radios ſub primo affectuum impetu etiam per cerebri nervos motorios ſucceſſivè ad alias partes exteriores pro acquirẽdo bono, aut fugiendo malo, iidem concitatiùs radiati varias membrorum motiones, & hinc locales motus, excitant, qui varii motus nunc ſenſus communis, nunc Phantaſiæ nomine, veniunt: ſicut iidem ſæpius eodem modo recurrentes, & ſpecies antè productas ſeu ideas retentas denuo repræſentantes, atque in membris externis ſimiles actiones exercentes, *Recordatio ſeu Memoria* appellari ſolent. Videbitis hæc pluribus deducta in *Scriptis* WILLISII, ſpeciatim *Tract. Anima Brutorum*.

Quod attinet *Memoriam*, Animæ ſaltem immateriali cõpetit. Repræſentatio illa ſpecierum fit per ſpiritus, qui ideã iſtam denuò recipiunt; Aſſervatio verò ſive cuſtodia iſtarum ſpecierum, quomodo & ubi fiat, obſcurum eſt: nam rei hujusvè immaterialis in corticem cerebri materialem quomodo fiat impreſſio, uti vult WILLISIUS *in Anat. Cerebri*, & quomodo adeò incredibilis numerus ſine confuſione hæreat & repræſentetur? explicari nequit. *Habent hanc Memoriam bruta pariter ac homo*; hæc tamen intercedit differentia, quod homo ſemel obſcuratas ideas per diſcurſum denuo poſſit quodammodo exſuſcitare, producendo nempe ſimilem in ſpiritibus motum, atque erat, quando primò ideæ impreſſæ fiebat repræſentatio, tunc eodem motu faciliùs denuò ideæ olim receptæ fit repræſentatio (quæ actio vocatur Reminiſcentia;) quod ipſum tamen brutis videtur denegatum, cum ex ſpirituum animalium dictamine repræſentando hoc vel illud, modo de hoc, modo de illo objecto, meditari poſſit homo.

Hoc interim verum eſt, quod diſpoſitio cerebri, & inde orta ſpirituum vel ſubtilitas; & ad motũ promptitudo, vel facilis per poros ejus eorum meatus & remeatus, multum faciat ad memoriam. Nam ſubtiles ſpiritus in cerebro moderatè ſicco, & ubi ex pororũ apertura facilis eſt motus, felicẽ dant memoriã, ſpiritus verò craſſi vel in cerebro nimis humido & difficulter recipiunt ideas, & difficulter retinent.

Memoria in brutis eſt ſaltem quædam ſimilitudo moventium ſpirituum animalium; ita ut ſi in brutis fiant ſimiles operationes, tunc dicimus, *Bruta memorare*. Objectum per ſenſus cognitum ſi ſuaviter moveat ſpiritus, & cum aliis concurrendo ideis, ſeu aliquod conveniens

ab ani-

ab animali conſideretur & cognoſcatur per Phantaſiam, dicitur *bonum;* ſi contrarium contingat, eſt *malum*, ſive actu ipſo tali modo ſenſus ac ſpiritus afficiat, ſive per memoriam bonitas vel malitia objecti repræſentetur e g canis viſo baculo, quo aliquando fuit verberatus, auffugit. Hic concurrit primò viſio baculi, ſecundò ſenſus Tactus, quem excitat baculus, & tertiò fuga canis, viuentis baculum; modo enim duplicato per filamenta nervea ex oculo & cute in principio ſpinalis medullæ faciunt ſpirituũ motionem, quæ per corpus calloſum & artus derivatur, unde localis motio, dum baculum dolentem tanquam malum cognoſcit. Primariò ergo conſiſtit in eo, quod propter ſimilem motum per nervos viſorios & tactorios fiat ſimilis retorſio in nervos cerebri, unde ſimilis motus nervorum. Quouſque igitur ſe extendit vis ſpirituum animalium, eouſque ſe extendit operatio in brutis.

In genere Objectum ſi eſt bonum, ſpiritus exteriora verſus feruntur, moventurque membra ad idem aſſequendum; unde dicitur *Appetitus concupiſcibilis*, affectusquè ſeu motiones in ſanguine & ſpiritibus animalibus ſunt tales, ut ad nimios motus eos diſponant: contrarium fit in malo fugiendo, ubi in *Appetitu*, dicto *iraſcibili*, in ſpiritu & ſanguine tales affectus ſeu motiones contingunt, ut hi obruantur & reprimantur potius. *Ira* uti eſt affectus compoſitus ex fuga mali, & cupidine vindictæ, ceu boni ablati, malos etiam & varios ciet motus in ſanguine, unde etiam variæ ex ea læſiones ſuboriuntur. Prout autem Phantaſia ſeu Æſtimativa ſe in brutis habet vario modo, unde diverſimodè judicatur Objectum, ita etiam in homine, præter ſimplicem bonitatem vel malitiam, ab Anima rationali honeſti & turpis ſeu moralitatis normæ fit conſideratio, unde etiam ſecundùm hanc conſiderationem Appetitus ſeu voluntas boni & mali nunc promovetur, nunc impeditur.

Multa ſanè in receſſu habent iſta motionum ſpirituum veſtigia ad promptiorem, ad unum vel alterum nervum, vel partem eorundem, radioſum influxum: nam à ſimili cauſa *Memoria ſenſitiva* unicè dependere videtur, nempè à veſtigiis in cerebro poſt aliquam motionem ſenſualem manentibus: quæ *veſtigia* nihil aliud ſunt, quàm *tramites quidam, quos ſpirituum animalium curſus inter cerebri fibras reliquit*, per quos primâ & iteratâ vice trajecerunt, cujus repetiti & quidem cujuſdam motus intuitu eædem ideæ Objecti abſentis menti ſeu animæ, tanquam præſentes, occurrunt, quæ ſpontaneâ vi unam ex altera elicit, & ita *Rationalem Memoriam* conſtituit; quæ Idearum retentio ſi ſit firma & repręſentatio ſit prompta, *felix eſt Memoria;* contrarium ſi fiat, eſt *infelix*.

Rem ita ſe habere, nempe omnem noſtram cognitionem intellectualem à vario & multiplici ſpirituum animalium in certa ratione conformato cerebro & cerebello, motu & agitatione dependere, ex eo manifeſtum videtur, quia omnia ea, quæ organicam cerebri conformationem ſecundùm poros & meatus, adeoque ſpirituum animalium motiones, & filamentorum nerveorum varias applicationes lædunt, impediunt & tollunt etiam ſenſus internos: ſicut quæ ſpiritus animales turbant, & in varias motionum anomalias cogunt, pervertunt ſenſus internos; quando, e. gr. contuſio capitis gravior, aut concuſſio cerebri, à caſu ab alto, ſenſus omnes ac motus, & omnem Ratiocinationem, tollit, ut fiant quaſi Apoplectici, ubi ſaltem eſt pororrum compreſſio & depravatio, unde ſpirituum in motu impedimentum; quod etiam in deliriis manifeſtum evadit; Anima enim rationalis, ceu ens ſpirituale, ab objectis quibuſcunque materialibus eſt immutabilis. Hinc non tantùm per morbum, ſed & per ſenectutem, & judicium hebeſcit, & etiam memoria imminuitur; imò tàm morbi vi, quàm caſu externo, v. gr. tegulæ lapſu, Memoria & Judicium penitùs aboleri ſolet; quæ cauſæ in homine non Animam rationalem, quæ non poteſt alterari, ſed ſenſus, id e. Cerebrum ſaltem & ſpiritus animales afficere ſolent. Idem fit in brutis; cùm enim à ſola cerebri conformatione lædatur ſenſus & motus, in diſtinctis tamen animalium ſpeciebus diſtinctus ſit ſpiritus, & diſtincta cerebri fabrica, ſequitur etiam in brutis a ſpiritibus animalibus dependere ſenſum & motum, & quidem diſtinctum & peculiarem; unde etiam diſtincta in omnibus animalibus eſt phantaſia, quæ tunc *Æſtimativa* appellatur in brutis, in homine verò *Judicium*, quatenus ſcilicèt anima rationalis ſecundùm ſpecies iſtas vel ideas variè combinatas rem judicat & æſtimat.

Eadem ratione ſpiritus animales ſe habent in teneris infantibus, utpote inter quos & bruta nulla eſt, quoad quaſcunque actiones, differentia, Infantiumque operationes ſenſuum & motuum præ adultis variant, non propter animæ rationalis vitium, ſed organi, vel ob ejus defectum vel ineptitudinē. Quando infans recens naſcendus nititur exire ex utero, non facit ex cognitione rationali ſeu intellectu; eſt enim purum quaſi brutum, ineſt ei anima rationalis ſine actu ſecundo ab exercitio ſenſuum; ſed actio ea, quâ infans nititur exire, eſt animalis, quaſi brutum clauſtris exire geſtit. Senes, pueri & adulti, ideâ differunt in operationibus rationalibus. Hinc per experientiam ferè obſervatum eſt, cerebrum moderatè humidum memoriam firmam, ſed hebes Judicium; Cerebrum moderatè ſiccum Judicium acre, ſed debilem Memoriam; Cerebrum verò calidum activam imaginationem, conciliare. Pro ſpirituum ergò animalium varia diſpoſitione ingenia multùm variant. Alterationes corporis in affectibus, imprimis circa præcordia, unde? niſi à vario ſpirituum in muſculo cordis, aliiſque abdominis viſceribus, motu, & hinc ſanguinis in circulatione, fermentatione, &c. diverſa mutatione. Ebriorum varia, ut ſic dicam, ſymptomata in ſenſu & motu ad oculum quaſi confirmant, quod mores ſequantur Temperamentum corporis, dum unus ex eodem vino eſt hilaris, alius triſtis, alius rixoſus, alius amoroſus, &c. Unde? niſi à ſpirituum perverſa agitatione. Vinum enim nullam vim habet in Animam rationalem, ſed quicquid operatur, mediantibus humoribus & ſpiritibus animalibus agit; & videmus hìc, quod in ſenſibus externis fiant alterationes idque per vim materialem Vini: hæ Operationes in nobis non fiunt ab anima rationali, ſed à ſpiritibus, & communes ſunt cum brutis. Hinc, unde ex punctura nervi convulſio brachii, niſi ex momentaneo ſpirituum per nervum punctum impetu.

De *Habitu Animæ & Corporis* magnum eſt negotium. Habitus omnes, tâm animi ſic dicti, v. gr. ſcientia diſcurrendi, quàm corporis, v. gr. Ars ſaltandi in homine & cane, eatenus dependent à crebrioribus de eodem Objecto meditationibus ſeu judiciis, h. e. conſuetudine, quatenus iiſdem ſpirituum iſte motus multùm facilitatur & perficitur, dum promptior exinde & celerior fit, ideæque ſemel impreſſæ longè fixiùs illis inhærent; ſæpiùs enim eodem modo moti & agitati ſpiritus poros, meatus, & omnes interjectas ſemitas, adeò patulas & permeabiles reddunt, ut facillimè levi motu ſpiritus illi, tanquam per viam apertam, tranſire, & actionem eandem ita perficere valeant. Unde omnis *præconceptarum opinionum vis* dependet, dum ob faciliorem & promptum motum ſpirituum; & ſimilium ſemper idearum impreſſionem, iis tenaciter adhęremus; recentes verò opiniones, ob mutandum ſpirituum motum, novaſque ideas iis inſculpendas, difficiles quaſi & incredibiles apparent, ob iſta in ſpiritu obſtacula, quibus remotis per conſuetudinem ex crebra novæ opinionis conſideratione, & cum aliis ideis antiquis connexione, ſenſim ea nobis probabilior apparet: quę facilitas & difficultas judicandi: ex iſtis ſpirituum conditionibus dependens, *Habitus vulgò mentis* dicitur; *Habitus enim eſt promptior tantùm mentis operatio*. Jam verò magis & minus non differunt in ſpecie, nec dant novam entitatem, unde etiam Habitus non erunt tertium quid ſuperadditum ſpiritui vel menti. Ea ergo bruta, quorum cerebrum diſpoſitum eſt ita, ut celerem & promptum ordinatumque ſpiritibus debitè volatiliſatis concedat motum, cum idearum hinc ordinata & prompta repræſentatione, ea ſunt præ cæteris docilia, & conſuetudine, ſeu repetito ſpirituum motu, informari poſſunt. Homine verò ea videtur competere libertas, ut ſicut poteſt agere & non agere, agere hoc & agere illud; ita etiam imperium quoddam habeat in ſpiritu animali, ut ſcilicèt ex ejus dictamine repræſentando hoc vel illud, modò de hoc, modò de illo meditari poſſit Objecto, idque in ſtatu naturali; in præternaturali enim ex vitiato motu ſpirituum vel etiam peregrina idea nimis fortiter impreſſa, ſæpe inane eſt ejus imperium. Sed hæc & ſimilia, cùm ad Philoſophum potiùs naturalem, quàm Medicum pertineant, miſſa faciamus.

Et ex his fundamentis ingeniorum multiplex petenda eſt varietas. *Ingenium quodvis ferè hæc tria conſtituunt, Imaginatio, Iudicium, & Memoria;* quæ ſivè ſolitariè ſivè junctim conſiderentur, omnem iſtam in ingeniis innumerabilem diverſitatem formaliter conſtituunt. Fundamentum varietatis talis in dictis mentis operationibus eſt quærendum, & in ſpirituum animalium conſtitutione, & in fibrarum cerebri diſpoſitione; ut nihil hìc dicam de totius

cerebri ſecundùm cranii figurationem interna conformatione, quæ vel acuta vel rotunda, vel depreſſa, vel alio modo variata exiſtit: nam hæ differentiæ ad priorem illam nempe ſpirituum conſiderationem, facilè reducibiles ſunt, quatenus horum motus, ſecundùm cerebri conformationem ſuo modo determinatur.

Spiritus quidem *ad Ingeniorum varietatem diſponunt* ratione majoris vel minoris puritatis, & hinc ratione majoris vel minoris ſubtilitatis, ſeu volatilitatis, quæ proprietates illorum tàm à ſanguine, unde generantur, quàm ex cerebro, unde elaborantur, originem habent. *Fibræ* verò, quæ cerebri medullam, in qua motiones iſtæ ſpirituum intrinſecæ fiunt, componunt, *ad Ingeniorum varietatem faciunt*, quatenus vel ſubtiliores, vel craſſiores, vel quatenus flexibiliores vel rigidiores, vel quatenus ordinatè aut confusè ſunt invicem convolutæ; ad quas conditiones, præter primam ſub earum generatione ſtructuram, ſubſequens nutritio ex chyloſa maſſa ſanguinea multùm admodùm conferre ſolet. Hoc modo ſecundùm Theoriam corrigenda ſunt ea, quæ aliàs eruditè tractat ÆSCHATIUS MAJOR *Dolreboranus*, nec non JANUS HUARTUS, *in Scrutin. Ingenior.*: Nam non temperatura cerebri, ſed fibratum ejus habitudo, & ſecundùm hos ſpirituum diverſimodè conſtitutorum motus, ingenia diverſa admodum faciunt. Hinc ubi ſpirituum celer & concitatus eſt motus, *præceps* eſt *Judicium*; ubi verò tardè moventur, *lenti* quoque *ingenii* ſeu *tardi* erit homo; quod ſi ordinato & naturali motu cieantur, judicium *elegans & ſapiens*, unum ex altero per legitimam conſequentiam adducens, naſcitur; ſin verò impetuosè moveatur ſpiritus, *deliria oriuntur*, ob confuſam nempe & ridiculam ſpecierum non tàm unionem quàm confuſionem, & modò hujus, modò illius ſine ordine repræſentationem; unde Phreneticorum & Melancholicorum deliria, ut & inſomnia, dum inordinatè moti ſpiritus in ſomno varias & minus cohærentes repræſentant ideas.

Ex eo itaque, quod in nobis ſenſuum internorum dictorum operationes ab operationibus intellectualibus Animæ rationalis inſeparabiles ſint, fit, ut utraſque diſcernere exactè nequeamus, nec quomodo in brutis fiant, probè cognoſcere, quin ex utrarumq; confuſione tot opiniones de ſenſibus internis, & cognitione brutorum, ortæ ſint. In genere tamen tres palmariæ, quoad internarum in animalibus actionum principium & modum, ſunt ſententiæ.

Prima ex Ariſtotelica Schola profluxit, quæ uti omnibus rebus ſuas attribuit formas ſubſtantiales, materiæ contradiſtinctas; & hominibus animas immateriales; ita etiam brutis animam tribuit ſenſualem in genere, quam vocant materialem, & non ſpiritualem, quæ tamen pro varietate ſpecierum ſpecificas ſuas obtineat differentias & proprietates. Beneficio hujus Animæ, ejuſque facultatum, reverà dicunt cognoſcere bruta ſenſuum externorum impreſſiones, eaſque cognitas ſimpliciter & dijudicatas à ſenſu communi, per phantaſiam tantum componere & dividere, ſeu diverſimodè mutuò complicare, unde mirandæ brutorum actiones, eorum docilitas, proveniunt; cujus reſpectu alii vim æſtimativā his ipſis facultatibus in brutis ſuperaddunt, ſecundùm quam ſpecie diſtincta ſint, & dicunt: aliam eſſe in cane, aliam in fele, &c. quæ cognoſcunt Objecta ſibi utilia ac inutilia; cognitioneſque haſce aſſervari in memoria eorum, & ſubinde repetitas per phantaſiam denuò cognoſci, volunt. Quod ſi per ſenſus cognitum ſit Objectum conveniens ſeu utile, ut bonum, excitari in iis facultatem appetentem, & quidem partem ejus concupiſcibilem, quæ ſimul bruta excitet ad deſiderium illius Objecti; ſin verò Objectum inutile ſit cognitum ut malum, excitari partem appetitus iraſcibilis & averſivam, quæ ſtimulet ad fugam; & ab hac Appetitus diverſitate paſſiones ſeu affectus, nempe iram, gaudium, terrorem, &c. deducunt. Ab hoc appetitu ulterius excitetur Facultas loco-motiva, ad movendos artus deſtinata, quæ ex dictamine Appetitus variè & diverſimodè movet membra, vel ad proſequendum bonum, vel ad fugiendum malum. Omnibus hiſce Facultatibus operatricibus adjungunt ſpiritus animales, ceu inſtrumenta proxima, quibus peragantur iſtæ internæ operationes: in homine deſuper adſtruunt Animam rationalem, quæ tanquam ſuperior omnes iſtas ſimiliter obtineat facultates; præter eas tamen, ceu ſibi peculiaribus, Intellectu & Voluntate gaudeat, quibus, ceu ſuperioribus, illæ cæteræ inferiores obedire cogantur. Sed ſi ſcrutamur fundamentum hujus ſententiæ, reverà eſt erroneum:

1. In anima brutorum.
2. Quod finxerint ens medium inter corpus ſeu materiam, & formam ſeu ſpiritum; quod tamen non datur: hinc deſtructâ brutorum formâ Facultates cadunt.

Secunda Sententia, huic exactè oppoſita, *ex antiquiſſima Democritea & Epicurea derivata eſt Schola*, quam reverà non tantummodo excitavit *Gaſſendus*, ſed etiam *Carteſius*, certo tamen modo arripuit, & immutavit, & ex qua Anglorum corpuſcularis Philoſophia ſimiliter prodiit, & adhuc ab iiſdem politur. Hæc non novit alia entia, quàm materiam ſeu ſubſtantiam extenſam, & ſpiritus. His duobus totum negotium rerum naturalium & divinarum eſt ſuperſtructum, cùm ſolus Deus, Angeli, & Anima rationalis, ſint immortales. Nempe, uti in hac hypotheſi omnes ſubſtantiales formæ negantur, ita omnia naturæ phænomena ex materiæ variis quantitativis conditionibus per motum, ceu univerſalem artificem, explicantur; bruta etiam animata eſſe, eo ſenſu, quo Peripatetici volunt, negatur: ſed, ſi quæ in brutis habenda eſt ſubſtantia pro Anima, eam ex corpuſculis ſubtiliſſimis corpoream & diviſibilem, corpori animato coëxtenſam, quæ pro ratione motus feratur & operetur, ſtatuitur. Unde hæc hypotheſis ex conditionibus materialibus, per varios diverſoſq; ſpirituum motus, reliquas animalibus proprias operationes explicat, & iiſdem veram & propriè ſic dictam cognitionem, ſeu impreſſionum in organis ſenſuum perceptionem, omninò denegat: ſed quicquid Senſus communis, Phantaſia, Memoria, Appetitus, &c. vulgò appellatur, pro vario ſpirituum in cerebro & cerebello diverſimodè in diverſis brutis conformato motu, hinc inde impulſu, agitatione & gyratione, indeq; varia cordis & dilatatione, & conſtrictione, pro affectibus ſubtiliter explicat. In homine verò, omnia hæcce cum brutis communia habente, Animæ rationalis, ceu ſubſtantiæ ſpiritualis, præſentia, ſublimioris cùm ſit conditionis, rerum cognoſcendi & intelligendi modum obtineat, & propriâ libertate agendi & operandi, quid & quomodo ipſi placuerit, cum iſtis operationibus, cæteris brutis cõmunibus, nullo modo confundenda venit, quin continuò cogitãdo & diſcurrendo, & occaſione variorum ſpirituum motuum in cerebro, diverſos conceptus ſeu ideas in ſe ipſa formando, ſenſuum Objecta verè cognoſcit, ſimplici comprehenſione cognita combinat, & ex iis combinatis certas & determinatas concluſiones elicit, in quo vera ratiocinandi facultas conſiſtit: cujus cùm umbrulæ quaſi in brutis nobis appareant, factum eſt, ut nos falsò eadem verè, quoad cognitionem, ipſis attribuamus, quæ nobis tantùm propriè conveniunt: Vid. DIGBY *de Immortal. Animæ Humanæ cap.* 33. *Tract.* 1. *&* 2. & *de Natura Corporum*, in hoc tamen puncto paululum obſcurus; *Scripta* CARTESII, imprimis *Tractatu de Homine*, & FLORENTINUS SCHUYL *in ſua Præfat ſuper librum hunc:* in Carteſii Philoſophia mirè verſatus eſt, fuit *Profeſſor Lugdunenſis* nuper defunctus, & 8. Argumentis deſtruit rationalitatem brutorum. Cum hoc conf. ANTONIUS MOLINETTUS, egregius vir, *Italus*, in ſpecie ANTONIUS *le* GRAND. *de Carentia Senſus & Cognitionis in Brutis*, item WILLISIUS *in Anat. Cerebri cap.* 11. 16. *&* 19.

In bivio hîc hæremus difficillimo. Prima ſententia, utut vetus, parum tamen exculta fuit; poſterior recentior renovata, nondum ſufficienter exculta eſt: prior rem obſcuram per modum ſolâ imaginatione intelligibilem, & fide abſolutâ credibilem declarat; poſterior eandem nimis clarè & perſpicuè proponere ſatagit: prior negotium difficile verè difficilius reddit; poſterior illud nimis facile ſibi proponit: prior multa verba, paucum ſenſum, ſuggerit, & ita diſſertum Phyſiologum, non verò ſapientem efficit; poſterior modum rei ſcrutatur, & per exempla quotidiana & obvia perſpicuum & quaſi viſibilem eum reddere geſtit: prior corticem verborum ſeu appellationem ſectatur, & ſpeculationibus nudis nititur; poſterior rem aggreditur, & experientiã, quantum poſſibile, conſulit: prior entia ſine neceſſitate multiplicat; poſterior eadem arctè nimis contrahit: prior bruta nimis rationalia, id eſt, nobis propria ipſis ſimiliter tribuit ſeu adjudicat; poſterior eadem nimis ſtupida reddere videtur. Falſum eſt bruta cognoſcere, ſcilicet, tanquam bonum, tanquam malum; quia nulla datur cognitio, niſi reflexa, quæ homini propria eſt.

Priorem equidem ſententiam illuſtrare videntur non mediocriter Ideæ, ſeu Objectorum aut rerum extrinſecùs occurrentium ab Anima rationali factæ Imagines; de quibus im-

imprimis conſulenda venit MARCI MARCI *Philoſoph. Veterum Reſtituta*, item ejus *Tractatus de Imaginatione*, item *Tractatus de Ideis Operatricibus*; quæ enim HELMONTIUS *Tractatu de Ideis habet*, vel ſunt confuſa vel obſcura. Aſſerit ſcilicet MARCI, intrinſecùs ab anima produci ſpeciem ſeu ideam, repræſentantem exactè objectum ſenſibus oblatum, tanquam imago ſuum exemplar, à quibus ideis non ſolùm dependeat vera cognitio, ſed has ipſas etiam confuſas aſſervari in memoria involutas, tanquam in Chao quodam, quæ poſtmodum tamen evolutæ denuò eo modo & ordine, quo fuerunt convolutæ, una trahendo alteram ſibi vicinam ſeu connexam, de novo imaginationem, vel etiam intellectum determinent, ut ex iſta repræſentatione neceſſariò ſequatur actus imaginationis vel intellectus. Has imagines ſeu ideas imaginativas ſimiles ſeu analogas dicit ideis ſeminalibus, ſub generatione propagatis, ſeu iis, quæ in ſeminibus dirigant corporum formationes, & quarum evolutione Architectus corporis determinetur, ut certo modo & ordine corpus fabricet & formet.

Difficillimæ huic de ideis hypotheſi ſanè aliquid ſingulare ſubeſſe videtur. Produci namque in cerebro talem ideam, ſeu ſimulacrum, ſeu imaginem repræſentativam Objecti, quatenus talem vel talem organis induxit impreſſionem, patet exinde, quod vi talis ideæ etiam objecta abſentia, aliàs acutè percepta ſeu ſenſata, denuò in ſenſibus iſtis internis dijudicentur. Nempe unuſquiſque, quando per memoriam rem quandam, v. g. Ludo-ſcenicum anteà viſum, Muſicam ſuavem anteà auditam, ſaccharum anteà guſtatum, &c. repetit, eo ipſo totam rem quaſi præſentem habere videtur, cum omnibus connexis circumſtantiis; quod aliter fieri nequit, niſi per imaginis, vel ideæ rei antè cognitæ repræſentationem; cujus ideæ vel imaginis ductu in gravidis transformantur fœtus diverſimodè, prout Architectus corporis ab eadem variè determinatur. Delirantes varias res ſibi imaginantes obſtinatè ſolummodò talium idearum firmiter conceptarum ductu hoc facere videntur: & dum concipio vel Polyphemum monoculum, vel Argum centoculum, vel montem aureum, res nunquam per ſenſus hauſtas, quid aliud quàm aliarum rerum imagines ad aliarum his cognatarum imaginem, in mente expreſſas, concipio? Quid dicendum de morſu vel eſu animalium rabidorum, canis, felis, &c. quæ ita vulneratum, nihil tale cogitantem, etiam poſt longam annorum ſeriem afficiunt, ut ſe omninò in canem verb. gr. transmutatum æſtimet latrando, ringendo, mordendo, &c. A tarantula demorſus geſtus tarantularum, ſaltum ejus proprium, coloris determinati amorem, telæ texturam, &c. perfectè imitatur, idque per aliquot annos periodicè. Cicutam comedentes Monachi lacus ſtagna petunt, dum in anates vel anſeres ſe transformatos putant, teſte KIRCHERO *in Scrutin. Peſtis pag.* 203. Vix certè intelligibiliter declarari, & multa alia in ſtatu tàm naturali, quàm præternaturali obvia phænomena poſſunt, niſi tales ideæ imaginatione conceptæ conſiderentur.

Hæc in homine non tantam habere difficultatem videntur, atque in brutis, cùm illius anima ſpiritualis in ſe ipſa tales imagines, ductu tamen ſenſuum vel immediatè vel mediatè (nam nihil eſt in intellectu, quin prius quacunque ratione fuerit in ſenſu) concipere, & fideliter exprimere valeat: De brutis verò cum nullum horum dici poſſit, res hærere videtur. Non rarò tamen, præter has per ſenſuum opem acquiſitas ideas, etiam videmus tàm brutis quàm homini innatas quaſdam ideas cum ſemine, *Seminales* ob id dictas, quæ ea in operationibus dirigunt, animalibus quidem, ſine tamen ſenſuum miniſterio, edoctis: v. gr. aranea à nullo docta artificioſè fabricat telam; bombyx à nullo inſtructus pretioſum ſibi conſtruit ſepulchrum; hirundo abſque magiſtro mirabiliter ſibi conſtruit nidos: quo etiam pertinet limacum, oſtrearum, &c. architectura; naturale artificium felis in capiendis muribus; apis in extruendis favis, &c. Similes actiones in hominibus fieri ſecundùm ductum conceptæ anteà in intellectu ideæ, extra dubium eſt: qua ratione ergò fiant in brutis, & an non hîc ideæ tales operatrices, ideis ſeminalibus cōnexæ, agnoſcendæ ſunt? Nam quod ſeminales attinet, has mira animalium in ovo vel utero ſtructura confirmare videtur; item quod pavones verſicolores in conclavibus albis aſſervati eo tempore, quo coëundo luxuriant, pavones albos poſtmodum pariant; quod *oves Jacobi* intuitu baculorum ex parte deglubitorum, & ita varicolorum, *varicolores pepererint agnos*, annon & hîc ideale quid ineſſe videtur? Nihil dicam de docilitate brutorum, quæ quodammodo ſine ideis per motum varium ſpirituum animalium & memoriam explicari poſſunt, in quo ſe operoſum exhibet DIGBY *in locis ſupra citatis.*

Tertia igitur, *& media quaſi* has inter, aliorum *eſt ſententia*, GASSENDI, nempe & WILLISII *de Anim. Brutorum*, qui & ipſi quidem animam materialem eſſe defendunt, adeoque reverà corporis, quam informare dicitur, primariam partem; nihilominùs tamen brutis, præter externorum ſenſuum motum, veram etiam & genuinam ſenſationem, ſeu perceptionem ſenſuum externorum, concedunt, & quidem talem, quæ nec corpori, nec animæ materiali, ſolitariè competat, ſed quæ ex utriuſque certa & artificioſa, ſub talis machinæ ſtructura, unione reſultet, ita, ut ex anima & corpore ſimul commiſſis, talis facultatum ſeu operandi potentiarum concurſus reſultet, quibus unicuiq; animali in fines & uſus deſtinatos opus fuerit, adeò, ut ſicut in artificialibus ſubinde materiam ſuperet opus, ita & hoc in talium machinarum naturalium operationibus fieri perquam probabile ſit. Conf. WILLISIUS *de Anima Brutorum.* Inclino in hanc ſententiam, quæ quidem non ſatis excuſſa, & a poſteriori vix fieri poterit; interim tamen eſt probabiliſſima: ſpiritibus nempe animalibus à natura impreſſas & connatas eſſe ideas, ſeminales dictas, quæ bruta in operationibus dirigunt; in homine autem, præter cōnatas, occaſione ſpirituum animalium in cerebro Animam rationalem ſibi formare imagines rerum, per varium ſpirituum motum repræſentatas; hinc quando in Melancholicis perverſa fit motio ſpirituum animalium, fit diverſa intellectio.

Sequitur

CAPUT XXI.

DE

Motu Partium.

Hîc conſiderandum

1. *Organon.*
2. *Efficiens.*
3. *Ratio*, quomodo Efficiens moveat Organon.

ORganon quod attinet, nulla pars, ſive interna ſive externa, ſe ipſam aut aliam movere poteſt, ut *Fallopius* adeò frequenter & rectè inculcat: in quibus verò percipitur vel apparet aliquis motus, eæ inſtructæ ſunt fibris ſuis nerveis, quibus motis, i. e. contractis, ſequitur partium motus; iis verò relaxatis motus ceſſat, vel per tranſverſum diſſectis, omninò idem aboletur. Unde *fibra nervea erit genuinum omnis motus organum*, quæ ob id *Fibra Motrix dicitur*; primarium tamen muſculus exiſtit. Per fibras autem intelliguntur filamenta illa alba, teretia & tenacia in corpore obvia, ad partium ſolidarum firmitudinem & motum deſtinata, ita ut nervus, membrana, ligamentum, &c. ſint una ſubſtantia; plures ſiquidem fibræ coacervatæ conſtituunt nervum, per crucem contextæ membranas.

Fibræ autem iſtæ, quæ proximè motum exequuntur vel arctiùs ſunt conjunctæ, vel laxiùs ſunt ſeparatæ. Fibræ denſiùs conjunctæ illud fibrarum ſyſtema exhibent, quod vocatur *Muſculus*, in quem nervi à cerebro derivati eos gubernant motus, qui prægreſſam ſequuntur cognitionem ſenſualem, exque affectu quodam excitantur; cui in homine etiam adjungitur cognitio intellectualis, ita ut exinde pro noſtro nutu eundem vel perficere, vel omittere, accelerare vel diverſimodè modificare & variare queamus; & hic motus per muſculos factus in genere *Motus Animalis*, in ſpecie verò *in brutis ſpontaneus*, & interdum *in hominibus Voluntarius*, appellatur.

Fibræ laxiùs à ſe invicem ſeparatæ, & proprio nomine ita vocatæ, nunc ſunt diſperſæ, in circulum tamen utplurimum diſpoſitæ, quæ circulari ambitu imprimis partes movendas ambiunt, nunc, licèt rariùs, in muſculum unitæ, v. gr. in corde, diaphragmate &c., quos muſculos movent ſpiritus per nervos ex cerebro tantum aliati, ut videri poteſt in WILLISII *Anatom. Cerebri & Nervorum cap.* 16. *&* 17. *Motus*, qui excitatur per fibras diſperſas, dicitur *periſtalticus* ſeu *compreſſivus*, verb. gr. motus ſtomachi, aut motus inteſtinorum; de quibus vid. CHARLETON *Exercit.* 17. *de Depurat. Alim.* §. 21. *& ſeqq. ex Harvæo*: e. g. quando moveo digitum, motio fit per per muſculum, quo dirigitur per nervos ex cerebro,

cerebro, & eſt motus animalis; ſi verò ſtomachus contractus expellit chylum, fit iſte non per muſculos, ſed per fibras circulares diſperſas, quæ diriguntur à nervis ex cerebello derivatis, pari nempe nervorum quinto, ſexto, ſeptimo & octavo, ut hoc ſufficienter oſtendit WILLISIUS *loco allegato*; qualem motum per fibras circulares etiam arteriis tribuit *Sylvius*, quo poſt dilatationem ab impellente ſanguine denuò ſe contrahant: Conf. WILLISIUS *Pharmac. Ration. pag.* 260. *&* 280. Ab his motus contingit ſine ulla prægreſſa cognitione ſenſuali, adeoque nec à nobis vel impediri, vel promoveri poteſt, & ob id vulgò *naturalis motus ſimpliciter & involuntarius* dicitur: unde & cordis & diaphragmatis muſculi ſimilibus nervis, præter aliorum muſculorum rationem, moti ſine noſtro conſilio operantur; hinc & Reſpiratio, cùm per muſculos exerceatur, & tamen nobis non cogitantibus & etiam in ſomno fiat, interim tamen pro lubitu à nobis vel promoveri, vel impediri poſſit, indeque nervis partim ex cerebro, partim ex cerebello, natis perficiatur; ob id *motus miſtus*, *ex naturali* ſeu *involuntario* ratione diaphragmatis, & *animali* ſeu *ſpontaneo*, ratione muſculorum thoracis, appellatur.

Conveniunt ergò hi duo motus, jam allegati in genere, hoc modo:

1. Quatenus fiunt per fibras circulares.
2. Quatenus fibræ hæ diriguntur à ſpiritibus animalibus, per nervos in partes diſtributis.

Differunt verò *in ſpecie* ratione

1. *Organi*, quod eſt ſyſtema fibrarum denſius in muſculum unitarum, vel fibra circularis, in ſpecie motum animalem conſtituens.
2. *Nervi*. In motu enim animali muſculi per nervos à cerebro, in naturali cæteræ fibræ per nervos à cerebello natos, motum ſuſcipiunt.
3. *Cauſæ remotæ*. In motu enim muſculi, ſive ſpontaneo vel voluntario, i. e. animali, præceſſit cognitio vel ſenſualis vel intellectualis; in motu verò fibrarum periſtaltico naturali ſeu involuntario nulla præcedens cognitio locum habet, niſi in quantum per affectus, qui ſenſationem ſequuntur, modificatur. Hujus enim occaſionis antecedentis ratione prior motus, in ſpecie animalis, vel ſpontaneus, interdum Voluntarius, appellatur; poſterior verò Naturalis vel Involuntarius dicitur: utut in genere omnis hic motus animalis dici queat, quatenus per ſpiritum animalem mediante organo corporis animalis, nempè fibris, perficiuntur.

Notandum eſt, quamvis omnes nervi ex medulla ſpinali oriantur, firmiter tamen radicantur in cerebro & cerebello. Sed à motu animali excipitur cor, quod licèt ſit muſculus, movetur tamen per nervos ex cerebello oriundos motu naturali, quia non poteſt pro lubitu vel retardari vel promoveri: Interim, quatenus nervi ipſius ex cerebello habent originem, motu continuo peragitur. Anatomia prius cerebri & nervorum ſit perſpecta: vid. WILLISIUS, qui *in Anat. Cereb. & Nervor.* eſt accuratiſſimus.

Motum ergò quod attinet animalem in ſpecie ſic dictum ſeu ſpontaneum, ejus *primarium organum eſſe muſculum*, confirmat CHARLETON *in Exercit.* 11. Non dubitandum muſculos conſtare ex copioſis fibris. Duplex eorum eſt ſtructura, nunc denudata, nunc coagulo ſanguineo veſtita, & hoc vocatur *Caro*. Priori modo dicuntur *Tendines*, quos à fibris aut membranis ſubſtantiâ non differre, inde patet quod ſicut oſſa ex membranis fiunt, ita tendines oſſeam quoq; naturam, ut in avium pedibus, interdum induant: vid. STENO *de Muſculis & Glandulis pag.* 20. Omnis muſculus habet duos tendines, rarò tres, & unum parenchyma. Situs fibrarum eſt varius & curioſus: fibræ ſituatæ ſunt per modum rhombi. Aliud eſt rhombus, aliud figura rhomboidea. *Fabricam ſeu Structuram muſculi rhomboideam* eleganter explicatam videbitis in STENONE *Obſ. de Muſculis & Glandulis*, item *Tract. Myolog. Element. Specimen, ſeu Muſculi Deſcript. Geometrica*, ubi demonſtrat, fibram motricem in medio ſui coagulo ſanguineo ſeu carneo veſtitam, circa hujus carnis extremitates incurvari ad æquales angulos; & quod plures hujuſmodi fibræ juxta ſe invicem poſitæ, & ſibi invicem inæqualiter quidem, æquali tamen ordine, ſuper impoſitæ muſculum conſtituant, qui vulgò *caput & cauda* dicatur; intermediæ verò partes carne veſtitæ, & fibrillis ex membrana integente productis diſtinctæ, ipſum *muſculi corpus* repræſentent. Fibræ autem ita ſituantur, ut utrinque, tàm in principio quàm fine, hæc circa carnis intermediæ ſubſtantiam incurvatæ, figuram & corpus rhomboideum eleganter conſtituant ſuper angulos obtuſos, donec in rectos mutentur, mobile. Hoc modo fabricati muſculi nunc ſunt *ſimplices*, nunc verò ex pluribus paribus invicem unitis, *compoſiti* eſſe ſolent: vid. Schottus in Magia. Ab organo motus autem meritò excluduntur oſſa. Muſculos animalis motus organon eſſe, dubitat STETTERUS *in Tract. Cenſura Argument. Galeni*; ubi omni conatu vult defendere, oſſa eſſe motus organon, quod tamen falſum: Certum enim eſt, quod muſculi ſint primarium organon motus, oſſa verò fulcrum quaſi conſtituant.

Motus Muſculorum conſiſtit in fibrarum muſculoſarum contractione ſeu *abbreviatione*. Muſculus ergò, & omnis fibra motrix, dum abbreviatur, ſeu, ut aliàs vocatur, quaſi in ſe contrahitur, quoad partem ſui carnoſam, partem vel membrum, cui adhæret, ſimul trahit, ſicque & partes movet, variè ſituat. Malè dividitur muſculi actio in Contractionem, Extenſionem: & Motum tonicum; unica enim actio eſt muſculi, ut & omnium reliquarum fibrarum, nempe in ſe ipſa facta Abbreviatio, quam ſive contractionem ſive corrugationem vocare velimus, perinde erit; unde ſequitur membri motus & ſitus mutatus: quod ſi muſculi ita contracti, aut fibræ ejus rigidæ & contractæ maneant, membrum quieſcit, & in eadẽ figura, & ſitu reverà permanet, quod abuſivè dicitur motus, ſed cum adjectione, motus tonicus, ſeu tenſivus, quod pars mota in eo tono perſiſtat: dicitur Tonus à tonando; quæ actio tamen non eſt diſtinctus motus, ſed continuata contractio. Extenſio muſculi, quæ fit, quando contrarius ſeu oppoſitus operatur muſculus, qui Antagoniſta alterius dicitur, v. g. flexore cubiti agente, ceu Antagoniſta extenſoris, extenſor hic violenter expanditur, non eſt motus ſeu actio muſculi, ſed potiùs paſſio.

Dixi motum fibrarum conſiſtere in contractione. Si enim nullo muſculo agente omnes fibræ ſint laxæ, membrum in naturali quiete perſiſtit, & in *media figura* poſitum eſſe dicitur. Medium nempe aliquid eſt inter ejus extenſionem & contractionem; ut e. g. ſi extendo bracchium, & idem iterum flecto, inter hæc eſt ſituatio media, ubi nullus muſculus agit, nec Antagoniſta. Uſum habet in Chirurgia hæc media figura. Dicitur *Figura indolens*, quia omnes muſculi feriantur. Figura hæc media conſiſtit in angulo recto; in angulo autem recto nullus fit motus. Muſculi omnes ſunt in figura rhomboidea; quando autem perveniunt ad angulum rectum, non amplius poſſunt moveri. Motus progreſſionis fit per muſculos, in quo ratio habeatur centri gravitatis, quod eſt in medio baſeos; niſi enim hoc obſervetur, nec ſtare, nec procedere, nec erecti incedere poſſumus, niſi in aliud latus inclinare velimus. Huic Mechanicæ innituntur artes Gymnaſticæ.

Movent autem ſeu contrahunt fibræ partes, quatenus ab extenſione fiunt breviores, quò magis fibræ abbreviantur, eò magis condenſabitur corpus. Fibræ abbreviatæ & contractæ non poſſunt non ſimul ſecum trahere, aut alio modo movere partem, cui annexæ ſunt. *Cauſa hujus Abbreviationis ſeu Contractionis fibrarum*, quæ conjunctim motum efficiunt, *triplex eſſe poteſt*: vid. CROON, *annexus Williſii Anat. Cerebri*. *Prima* eſt *ipſa fibrarum* contextarum *ad ſe contrahendum*, à forti partium, quibus annexæ ſunt, tenſione *ſpontanea inclinatio*, quæ inſtar chordarum vel membranarum extenſarum quocunque modo laxatæ ſubitò ſe contrahunt. Sic v. gr. diſſectus muſculus per medium, verſus utramque extremitatem contrahitur, & quaſi conglobatur, magnamque in medio relinquit rimam, & ita in tono ſuo abbreviatur, quia fibræ ſponté ſui contractionem urgent: & inteſtina flatu aut liquore diſtenta, factâ per tranſverſum apertione, ſponte & ſubitò ſe contrahunt. Spontanea hæc ad ſui contractionem vel corrugationem fibrarum inclinatio videtur probabiliter dependere ab earum ſtructura Mechanica, quæ illæ chordarum inſtar contortæ & tenſæ in continuo ſe contrahendi aut corrugandi nixu ſunt poſitæ. Sed hæc ſpontanea fibrarum contractio non ſufficit ad motum, imprimis in muſculis, ob Antagoniſtas oppoſitos, quare æquale oppoſitum robur iſtam contractionem & hinc factum motum impedit, donec aliâ accedente cauſâ movente æqualitas iſta tollatur, & alter muſculorum, quaſi allatis ſupetiis, victo Antagoniſta ſe contrahat

Accedit ergò *ſecunda* cauſa motus fibrarum inchoativa, Antagoniſtarum robur præponderans, quæ eſt *acceſſio ſpirituum animalium*, qui per nervos, continuato) radio impetuoſo (propter velocitatem ſic nominato in unam vel alteram fibram majori copia, tàm in ſomno quàm vigiliis, illo

quidem

quidem tempore parciùs, hoc copioſiùs, irruunt, eam replent, ac quaſi inflant, maximè attollunt, & ita breviorem reddunt, (quod imprimis in muſculorum ventre obſervabile eſt, & ſic Antagoniſta vincitur. Fit tamen, ut copioſiùs interdum influant in unam partem, vel quoniam in quadam parte eſt aliqua fibrarum vel membranarum irritatio, (hoc eſt, moleſtiæ cujusdam perceptio, cujus moleſtiæ ratione ſpiritus fortiùs moti in illa parte, ſimilem motum cæteris ſpiritibus in cerebro imprimunt; & ſic copioſiùs ad partem eam alliciuntur, verb. gr. ubi in parte quadam eſt dolor, unde & in profundo ſomno ex aciculæ punctura evigilamus ob irritationem ſpiritus, vel quando antimonialia ſtomachum irritando vomitum excitant,) vel quando moveri debent ex proæreſi, unde copioſiùs influunt ſpiritus, & tranſmittuntur à cerebro ad exequendum motum animalem pro conſequendo bono aut fugiendo malo, anteà cognito aut appetito.

Spiritus tamen hi non ſufficiunt, unde *tertiò* Motum complet *Influxus ſanguinis ſpirituoſi* per arterias, qui unà irrumpens in vigore ultimum complementum addit, nec equus continuo die forti paſſu ambulat, ut ſolis ſpiritibus regatur. A nervis autem ut ſenſum, ſic & motum, ratione ſpirituum animalium dependere, & ex eo manifeſtum eſt, quod diſſecto nervo & ſenſus motus partis pereat, eò verò punctim læſo, aut alio modo irritato, pars violenter convellatur: de quibus videatur CHARLETON *in Exercit.* 11. Accedere præterea efficienter ad promovendum motum muſculorum ſanguinem arterioſum, præter ea, quæ diſſerit WILLISIUS *in ſua Anat. & Patholog. Cereb.*, probatur ex eo, ſi quando arteriæ aut anguſtentur aut comprimantur, & hinc ceſſet motus, & oriatur ſtupor momentaneus, qui affectus potiùs videtur ex vitio arteriarum, quàm nervorum oriri. Nam quando nimium comprimitur pars, etiam arteriæ comprimuntur, unde prohibetur influxio ſanguinis, & quando ſanguis anteà impeditus pleniori radio irruit, *formicatio* percipitur: quod etiam patet ex *experimento Stenoniano*, qui acu curvâ circa ſpinam dorſi per abdomen canis trajectâ, ejus arteriam magnam ſupra vertebras ſine corporis apertione filo annexo fortiter ligat, quâ ligatâ, canis inferioris corporis artus movere amplius nequit, propter impeditum per arterias ſanguinis motum; laxato autem vinculo non ampliùs claudus fuit. Solus enim ſpiritus animalis non ſufficit movendis muſculis, ſicut ſufficienter movet fibras in motibus naturalibus, v. gr. in inteſtinis; idq; ob muſculorum magnitudinem & actionis robur in movendis membris, & cum iisdem attollendis ſæpiùs magnis ponderibus, unde ex maſſa ſanguinea ipſi feruntur ſuppetiæ.

Hæ ipſæ autem ſuppetiæ, an, præter nudam ſanguinis, uberiori ſuo influxu muſculi ventrem replentis, præſentiam conſiſtant ulteriùs in *copula* quadam particularum ſulphurearum *elaſtica*, mediante qua cum ſpiritibus animalibus contingat ſingularis quædam efferveſcentia, & hinc impetus exploſivus, & ita inſignis dilatatio? ut ſtatuunt WILLISIUS *de Morb. Convulſ. c.* 19. *p.* 150., item MAYOWIUS *de Mot. Muſcul. de Nitro-aëreo*, ceu nondum ſufficienter probatum in medio relinquo.

Muſculi ergò copioſis nervis inſtructi iſtis ſpiritibus animalibus quaſi turgent, ita, ut hi inter ſingulas eorum fibras, & inter has ſingula relicta ſpatiola, in ſpecie circa medium ventrem carnoſum ordinatè diſpoſiti, ex levi accedente in nervo ad muſculum protenſo impulſu, & ex iſto impulſu, uberiori ſpirituum affluxu, per totum muſculum ferantur, & ibidem concluſi, dum ſecundùm longitudinem, ob occurrentem in fine tendinem anguſtiorem, tam repentè excurrere nequeant, in ſe ipſos reflectuntur, & imprimis in ventre ejus carnoſo, ubi pori ſunt ampliores & latiores, coacervati, agitati, & propriâ vi elaſticâ expanſi colliguntur, & inde muſculi incipit circa ventrem intumeſcentia; incipiente hac intumeſcentiâ, dum arteria in muſculum ſanguinem affundens, ex dilatato ventre minorem patitur reſiſtentiam, copioſiùs ſolito ſanguinem in ventrem muſculi carnoſum expanſum infundit, ut vena ſocialis evehendo ſanguini fiat impar, præſertim cùm funiculi nervei in muſculis variè cingere & implicare hinc inde vaſa ſanguifera, eaque ſic nunc ſtringere, nunc relaxare ſoleant, & hoc ipſo ſanguinis in muſculum, & ex eo motum diverſimodè determinare & modificare, qua ratione propter ſanguinem ſimul muſculi tumor non leviter augmĕtatur: vid. CROON *de Rat. Mot. Muſc. l. a. annexus.*

Ab his duobus ergò ſpiritibus impetum facientibus, & ſanguine irrumpente, in motu ſuo plus minus coercito, intumeſcentia & motus muſculi ita augentur, ut victâ reſiſtentiâ Antagoniſtæ muſculus promptè & potenter contrahatur, ac ita motus perficiatur, eâdemque ratione atque videmus ſubſequi ſpaſmum ſeu convulſionem alterius faciei partis cynicam, ex ſpontanea muſculorum partis faciei ſanæ contractione, ob deficiens robur Antagoniſtarum, paralyſi affectorum. Hæc quæ de muſculo, ceu fibris invicem unitis, dicta ſunt, facilè fibris diſſipatis applicari poſſunt, ad quarum tamen motum ſanguis parum vel nihil conferre videtur, cùm hæ ferè, ut nimis diſtinctæ, ſe contrahant ad naturalem tonum, vel ultra hunc arctiùs contrahantur, & quaſi criſpentur, ad quos actus ſpirituum animalium influxus ſufficiens videtur.

Supereſt adhuc, ut cõſideremus, unde *Muſculus ſpecialis moveatur, quieſcentibus reliquis*, imò *nobis non cogitantibus*, & *tandem determinatus in partibus fiat motus*, ut v. g. cùm extendatur manus, nunc elevetur brachium, vel flectatur genu, vel circumgyretur pes? Difficillima eſt Quæſtio. Animæ hoc opus vulgò tribuitur, cui inſit facultas loco-motiva ſeu poteſtas movendi ſanguinem & ſpiritus; ſed ſunt verba ſine ſenſu. Quomodo autem hoc fiat, & unde anima ſciat, hunc vel iſtum eſſe movendum muſculum, imperſcrutabile hactenus videtur, præſertim in brutis. Aptiùs ergò rem declarare nituntur, qui mechanico modo negotium hoc explicare tentant, imprimis cùm videamus, non rarò ex abrupto, nihil tale cogitantibus, v. g. ex imminente percuſſione capitis ſuſtolli brachium, citra ullam prægreſſam animæ cognitionem, & motus convulſivi invitis nobis nos torquentes ſine animæ nutu eveniant. Ex motu ergò vel impulſu fibrillarum iſtarum, præcisè ex quibus nervus conflatur, qui in talem muſculum derivatur, moventur ſpiritus in eum muſculum determinatè, & non in alium; qui fibrillarum motus ſi fiat in cerebro, moveantur funiculi nervei, ut per eos vibratos vel agitatos celeriter influentes ſpiritus muſculum iſtum determinatè ad motum diſponant.

Hoc interim evidens, quod ex quocunque ſenſuali in quadam parte motu, præſertim ſi intenſior pauló ſit talis impreſſio, illius partis fibrarum motricum ſequatur motus ſeu contractio, quatenus fortiùs motis illius loci funiculis nerveis, ab Objecto ſenſilitatis motus ad originem eorum in cerebro vel cerebello continuati occaſione, feratur verſus nervos motos, ſpecialiùs ſpirituum impetus, indeque fibrarum illius partis ſequatur motus: ſic enim ex puncto nervo brachii ſequitur partis contractio vel convulſio; item ex irritatione pylori ab emetico antimoniali fit contractio ſtomachi, unde vomitus; quia irritato pyloro nervei ejus commoti funiculi copioſiores ſpiritus eò radiare faciunt, unde motus; non ſecus ferè atque nervus punctus brachium movet. Sic quando in vulnerato cranio cerebri membrana ſimul pungitur, epilepſia in toto corpore, quia commercium habet cum membranis totius corporis: item ex quacunque doloroſa impreſſione in parte dolente ſpaſmus ſeu convulſiva quædam fibrarum contractura ſupervenit; hinc enim ex ſpina digito infixa mox ratione doloris pulſus durus cum tenſione fibrarum & muſculorum ſuperveniunt; & dolente dente mox totum illius lateris in capite hemiſphærium tendi & quaſi contrahi, h. eſt, ſpaſmo quodam fibrarum leviore affici ſolet. Si ergò à cauſa externa filamenta nervea moventur, ſequitur quod à cauſa interna ſequatur determinatus ſpirituum animalium influxus: ſic in ſinu cerebri per ſenſum cognitum prægreſſum moventur filamenta nervea, tranſeunt ſpiritus ad brachium, & brachium attollunt: vid. CARTESII *Scripta*, qui primus fuit in hoc puncto.

CAPUT XXII.

DE

Sanguinis Motu ad Teſtes, Seminisque Generatione.

ITa quidem ſe habet corpus humanum in Individuo conſideratum. Ut verò animal, quod in Individuo caducum eſt, perpetuetur in ſpecie, Generationis mirandum opus ordinavit divinus Architectus, in quo mas & fœmina, ceu cauſæ ſociæ, conferendo mutuò ſua ſymbola, ſe in ſpecie multiplicant, & novum Individuum vitale producunt, quod Generari dicitur, & mediante Geniturâ, communiter, ſed abuſivè Semen dictâ, de qua THOMAS CORNELIUS CONSENTINUS

N U S *in Progymnaſm. Phyſ. 5. pag.* 172., perficitur; ſive utriuſque ſexus certo modo circa uterum concurrant Genituræ, quarum coalitu fit verum ſemen ſeu ovum fœcundum, ut in viviparis; ſive maris genituâ tantùm irrigetur & ſic fœcundetur fœminæ jam factus conceptus, ut in Oviparis; ſive demum genitura ovi ſpecie etiam cum ſtercore (in multis inſectis) excretum calore perficiatur, aut fermentatione putredinali producatur in vitam etiam: Vid. KIRCHERUS *in Mundo Subterran. de Inſectorum* ſeu animantium vermiculorum ex putredine, papilionis, ranarum, &c. productione.

Geniturам hanc abuſivè ſemen dici, ſuprà dixi; & eſt iſtud, quod uterque ſexus confert; ſemen autem eſt utriuſque genituræ miſcela. Nempè primò obſervatum fuit in Vegetabilibus, quod certum materiale ſui ſimile generet, quæ materia Semen, ſed malè, vocatur: Cùm enim notum, quod nempe ſit proprium vegetabilibus & cauſa ſolitaria, ſecus ac in animalibus, pro quorum propagatione in actu generationis requiritur cauſa ſocia, nempe maris & fœminæ conjunctio; hinc etiam Veteres cautè evitarunt vocabulum Sèmen, & vocarunt Genituram maris & fœminæ, ex quibus conjunctis oritur ſemen prolificum. *Semen* enim animalium propriè dictum, ſtirpium ſemini analogum, & quod vim ſibi ſimile generandi poſſidet, *eſt, quod ex mari & fœmina miſtum conceptum fœcundum conſtituit.*

Generationem per ſe quod attinet, ejus

1. Conſiderandum *Organon*, in quo Genitura elaboratur.
2. *Genituræ Materiale*, &
3. *Formale* ſeu fœcundativa vis.

Quoad *Organon*, in quo elaboratur *Genitura maris*, notum eſt quod ſint *Teſtes*, unà cum vaſis præparantibus, deferentibus & aſſervantibus, quarum partium ſitus neceſſariò petendus ex Anatomia: vid. MOEBIUS *in Fundament. cap.* 19.

Vaſa quidem *præparantia* Genituræ præparationi non inſerviunt, uti cum *Galeno Spigelius, Bauhinus*, &c. præſupponunt; cùm repugnet Ratio & Experientia, unde etiam eo ſenſu talia dici non poſſunt; nec adeò commodè ab *Hornio* vaſa ſecernentia vocantur, cùm idem ſanguis in his, ac in aliis vaſis, obſervetur, imò ad peritonæum aliaſque partes vicinas vaſa hæc ramulos ſpargant, quas tamen ſanguine nobiliore nutriri opus eſt. Potiori ergò jure vocari poſſunt *Vaſa teſticulorum*, utpote quibus potiſſimum in ſexu virili miniſtrant.

Teſtes ordinariò bini ſunt: obſervantur tamen interdum quoque eorundem tres, interdum unus ſaltem. Integumenta, quibus muniuntur, vel utrumque teſticulum ſimul complectuntur, qualia ſunt ſcroti duæ membranæ, *cutis* ſcilicet & *panniculi carnoſi proceſſus*, Dartus dictus, vel ſingulum teſticulum involvunt, ut *elythroides* ſeu *vaginalis*, & *nervea* ſeu *albuginea*: quibus nonnulli *erythroidem* addunt; quæ tamen nihil aliud eſt, quàm muſculi cremaſteris fibrarum per membranam vaginalem explicatio. Contingit ſiquidem *Cremaſter* ſeu *Suſpenſorius* teſticulo ſingulo unus, ab oſſe pubis & muſculi abdominis tranſverſi termino deſcendens, & teſticulorum molem ſuſtinens.

Numerantur *Teſtes* inter *glandulas conglomeratas*; nec ineptè. Si enim conſideramus eorum ſuperficiem & ſtructuram, deprehenſum fuit, quod nihil aliud ſint, *quàm congeries & quæ conglomeratio minutiſſimorum funiculorum ſeu vaſculorum* arctè ſatis contextorum, *in quibus Materia Genituræ perficitur*; uti hoc experimentum FRACASSATUS *Bononiæ* primùm in teſtibus equinis & cervinis clarè demonſtravit, & poſtmodum etiam in *Belgio* GRAEFF invenit *Tract. de Organo Generat. inſerv. Virorum*: Vid etiam in *Philoſoph. Anglican. pag.* 708. & *p.* 564., ſicut etiam jam tum annotaſſe videntur RIOLANUS *Metrop. l.* 2. *cap.* 30., & PLATERUS *de Partibus Genital. l.* 1. *cap* 9 Quorum vaſculorum quædam ex teſte erumpentia variis ſuis flexibus corpus illud conſtituunt, quod teſtium dorſo incumbit, & *epididymis* appellatur, quod *ipſum hinc dilatatum conſtituit vas deferens*, tandem *in veſiculas ſeminales abit*: unde Genitura elaborata in teſtibus, perfecta in epididymidibus, per canalem deferentem in veſiculas ſeminales deponitur, ſuo tempore vel ſponte in pollutione nocturna, vel concurrente partium genitalium motu in coitu excernenda, aut potius ex affluente ſanguine calefacta, & ſpiritibus copioſis confertim influentibus turgida, cum impetu ſpumoſo ejaculanda.

Subſtantia harum *veſicularum ſeminalium membranacea eſt*, nullaſquè glandulas, ut WARTHONUS vult, intertextas habet. Figurâ externâ avium inteſtinula minora aliquomodo complicata exhibent, unde interior etiam illarum cavitas diverſimodè dilatata & coarctata, hinc ex plurimis quaſi veſiculis invicem communicantibus formata conſpicitur. WARTHONUS quidem putat Genituram in veſiculis his contentam *in iis generari*; ſed errat: quia ſubſtantia earum eſt merè membranacea Generationi huic inepta; & canes, qui iis deſtituuntur, perfectam nihilominus Genituram habent.

Huic Genituræ maris, dum ejicitur, ſimul accedit & admiſcetur adhuc alius liquor quidam ſeroſus & blandus, uno nomine, *lympha* ſuis generis in corpore *proſtatarum* glanduloſo & ſpongioſo elaboratus, qui per copioſos exiles ductus in urethram, cui annectitur corpus hoc glanduloſum, effuſus, Genituram maris obvolvit, ipſique pro vehiculo ſervit, ut eò meliùs & promptiùs per penem ejaculari queat. Præter glandulas enim cavernas ſeu ſpatiola & receptacula plurima, membranulis ſuccincta, complectitur, quæ humorem intra glandularum ſubſtantiam ſeparatum colligunt; adeoquè nihil aliud ſunt, quàm meatus illi, à quorum radicibus, per ſubſtantiam corporis hujus glanduloſi diſperſis, exceptus liquor per oſcula diſtinctiſſima, in homine ad nimium 10., ad urethram deponitur; qui liquor etiam in caſtratis generatur, unde & hi coire, & aliquam voluptatem, licet infructuosè, percipere poſſunt. *Proſtatæ* hæ in iis, qui ſæpius Venere utuntur, majores ſunt, ut in canibus; & ſitum circa radicem penis habent. Non ergo eſt triplex ſemen maſculinum, ut vult WARTHONUS *in Adenogr. c.* 30., ſed unicum tantum in teſtibus elaboratum, quod cum ſit craſſius & ſpumoſum, ſpiritibus animalibus impregnatum, tali vehiculo, nempè liquore ſeroſo ſeu lympha proſtatarum dilutum, in coitu facilè effunditur ex pene; lympha enim hæc eſt vehiculum totius maſſæ genitalis fœcundæ.

Penis conſtat duobus corporibus nervoſis, ſepto, glande, muſculis & vaſis.

Corpora nervoſa duæ capſulæ oblongæ ſunt, quæ craſſiore membranâ veſtitæ, ab inferiore oſſium pubis ſede oriuntur, & quidem principio duplici, & à ſe diſtincto, à quo ſecundum urethræ ductum ad glandem uſque elongantur. *Intrinſeca* horum *ſubſtantia* ex fibris innumeris mirabiliter ſibi intertextis conſtat, ad modum ferè eundem, quo MALPIGHIUS pulmonem deſcribit; quæ fibræ pro penis duritie formanda factæ videntur; cavernæ autem ex complicatione fibrarum illarum emergentes ſanguine ſemper refertæ ſunt: unde dum corporum horum ſubſtantia nigro-purpurea obſervatur, color ille ipſis non eſſentialis, ſed à ſanguine ſaltem affuſo & impacto erit.

Septum, ubi oſſa pubis corpora hæc nervoſa derelinquunt, interventu ſepti cujuſdam intermedii ſuperiùs connectuntur, quod quò glandi propiùs accedit, eò magis attenuatur, ut antequam ad penis medium perveniat, ab urethra ſubjacente inſtar pectinis deorſum verſus adſcendat. Dum verò ulteriùs excurrit, fibræ ejus ſenſim ita attenuantur, ut prope glandem ſeptum hoc penè evaneſcat.

Huic, & corporibus nervoſis, ſubjicitur *meatus urinarius*, cujus ſubſtantia membranacea partim, partim cavernoſa, obſervatur, ita ut ejuſdem naturæ ſubſtantia illius cum corporibus nervoſis videatur, hâc ſaltem differentiâ, ut propter fibras breviores & plures, pori illius minores ſint, atque in parte poſteriori ſubſtantia hæc ſatis craſſa deprehenditur, dum quò glandi propior, eò magis gracileſcit, & tandem obliteratur: imò communicat hæc manifeſtè cum corporum nervoſorum cavernis, ita ut flatu aut liquore his immiſſo illa pariter intumeſcat, & quidem pro promptiore & æquali penis erectione. *Internam ejus ſuperficiem* ſuccingit membrana tunicæ veſicæ urinariæ continua, quæ tandem in cuticulam degenerare, & glandem tegere videtur.

Eſt ſiquidem *glans penis caput* rubens, ſubrotundum & turbinatum, quod corporibus nervoſis & urethræ jam deſcriptis apponitur, ita quidem ut horum magnitudinem excedat, illa inſtar circuli & coronæ cingat. Subſtantiam habet molliorem & ſenſibiliorem, quàm reliqua penis compages cavernoſa; & extra Veneris æſtum involucro, ſi non totum, maximam tamen partem, tegitur, quod *præputium* appellant, ac nihil aliud eſt, quàm cutis duplicatura, quæ extremitate ſuâ corporum nervoſorum fini adhæret, ac glandis inferiori parti per vinculum tenuiſſimum, *Frænulum* dictum, annectitur.

Muſculorum penis duo paria hactenus fuerunt obſervata; quorum primum *Erigentes* conſtituunt, à SPIGELIO

ratione

ratione ſitus *laterales* dicti, *alterum dilatantes formant*. Illi ab Appendice oſſis coxendicis infra principium corporum nervoſorum enaſcuntur, in quorum etiam membrana craſſiſſima terminantur eorumque fibræ obliterantur & abſumuntur; hi verò RIOLANO *acceleratores*, LINDANO *proliferi* dicti, prodeunt à ſphinctere ani, ſecundùm penis longitudinem & ſubtus illum incedentes ad latera urethræ circa medium hujus inſeruntur. Veteres penis erectionem & dilatationem ipſis tribuerunt, utut actio talis ab eorum contractione immediatè provenire non poſſit, uti MOLINETTUS *Anatom. Patholog. l. 6. cap. 9.*, & GRAEFF *de Organis Virorum pag.* 144. annotarunt.

Vaſorum tandem ſupra dorſum *penis* ac corporum nervoſorum membranam craſſiorem decurrentium duo ſunt, arteria una, una vena, & duo nervi (forſan etiam vaſa lymphatica) ita ut vaſa ſanguifera cum hypogaſtricis communicent, nervi ab oſſe ſacro progrediantur. Simplex autem dicitur adeſſe vena, utpote, quæ unà à glande uſque ad radicem penis excurrit, ubi demum valvulis plurimis inſtructa bifurcatur; ratione ſanè peculiari ac in toto corpore obſervatur & deprehenditur, ubi extremitas minor venæ nunquam in truncum duplicem abit.

Uſum penis quod ſpectat, is primariò in Geniturae ejaculatione, ſecundariò ſaltem in urinæ excretione, conſiſtit. Genitura autem cum ſine erectione ejaculari non poſſit, hanc ipſi partim ſanguis præſtat, partim ſpiritus animales, utut non illo modo, quem GRAEFF ſuſpicatur: Muſculi ſiquidem penis, quibus ille ſanguinis è corporibus nervoſis refluxum impedire putat, venam non comprimunt; cum illi in parte penis inferiori conſtituti ſint; hæc verò per dorſum ejus excurrat; ſed penis ab ipſis corporibus nervoſis, horumque fibris cum ſpiritibus animalibus copioſiùs advectis tenſis, diſtendi & erigi videtur, hinc ratione cavernoſæ ſuæ conformationis refluxum ſanguinis per venas retardantibus.

Materia Geniturae virilis non eſt lympha vel ros, per duplicaturam vaſorum lymphaticorum ad teſtes delabens, ut vult BILSIUS, nec eſt ſuccus per renes advectus, ut volunt ANGLI, in ſpecie CHARLETON de ſucco nutritio, *nempe in Exercit.* 10., & WARTHONUS *in Adenogr. cap.* 27., quo etiam inclinat VELTHUSIUS *de Generat. cap.* 6.; multò minùs ſanguis, utut adferatur per arterias ſpermaticas; *ſed eſt pars ſanguinis pinguior ſeu chyloſa, nondum in perfectum ſanguinem transmutata*, quæ parte aquoſâ diluta cum ſanguine per arterias ſpermaticas, præparantes dictas, ad teſtes advehitur, ubi per arteriolas iſtas, quæ vaſcula ſeminalia amplexu ſuo firmiſſimè detinent, in cavitatem iſtorum vaſculorum deponitur, & quaſi tranſudat, craſſiore reliquo ſanguine per venas remeante, parte verò aquoſâ chyloſâ ſuperfluâ à vaſis lymphaticis abſorptâ, & ibidem formali alteratione in Genituram mutatur. Conf. GRAEFF *de Organis Virilib. pag.* 81. & 82.

Conſtare hanc Genituram ex chylo defæcatiore, clarè perſuadent proprium gluten & candor; hinc uberior extravaſata, ut in Gonorrhœa, corpus emaciatur, non propter particulas ſanguineas, ſed propter pinguedinem & quoad chylum, quo inclinat BARBATUS *Tractatu de ſero ſanguinis*, item CORNELIUS CONSENTINUS *in Progymnaſm.* 5. *p* 176. *ſeqq*, qui uti lactis, ita Geniturae materiam ſtatuunt chylum puriorem.

HIPPOCRATES quidem *l. de Genitura*, aliiſque locis, ſemen ab omnibus corporis totius partibus decidi ſtatuit, cui etiam multi Neotericorum adſtipulantur. Rationes eorum potiſſimæ ſunt, quod in coitu totum corpus amicâ quadam titillatione ac voluptate perfundatur, & parentes morboſi ſuos in liberos tranſplanent morbos, ita ut pater v.g phthiſicus, podagricus, nephriticus, &c. liberos iiſdem morbis obnoxios generet; unde BENEDICTUS *Theatro Tabidor.* dicit, quod ſemen ſit ſanguinis concentratio ſeu ſyſtema, in cujus ſubſtantia totum poteſtativum latitet; & BURRHUS *Epiſt. 2. de Cerebro* ait, ſemini impreſſa eſſe à virtute immortali diverſa & innumera membra, quorum differentiæ nihil aliud, quàm veræ eſſentiæ quintæ corporis animalis, quæ in fœtu augerentur, & conſervarunt ingenium vitale & motum viſcerum, è quibus deprompte, eodem ferè modo, quo genera diverſa ſalium aquâ communi reſoluta, ſigillatim ſolent redire ad priſtinum pondus & ens, poſt levem aqueæ humiditatis evaporationem. Sed hoc vix eo modo, quo vulgò explicari ſolet, ſe ita habere, Anatomia teſtatur, quæ nulla peculiaria vaſa ex ſingulis membris ad teſtes, mediantibus quibus deciduum illud his adducatur. Præterea, quoad prius, reſpondet LAURENTIUS *Anatom. l. 8. Quæſt.* 4.: cui & hoc accedit, quod & aliæ titillationes, e. gr. frictio extremorum blanda, ciborum delicatorum aſſumptio, corpus integrum afficiant, licèt aliæ partes pro harum ſenſatione nihil conferant. Poſterioris vero rationis conſequentia nulla eſt, cum generatio morborum hæreditariorum in certa ſpirituum animalium ideâ ſeminali ſignitorum, diſpoſitione conſiſtat, utpote qui non ſolùm ad Genituram, ſed etiam ad formationem proprii corporis, ejusdemque nutritionem & augmentationem, formaliter concurrant.

Cæterum, *quæritur de Formali*, ſeu quâ *ratione alteretur chylus in teſtibus, ut propriè dicta Genitura* ſeu *ſemen evadat*, an per *ſimplicem* in teſtibus *Tranſcolationem*, an *ſimul Alterationem*? Poſterius verius videtur. Quod enim peculiare in vaſculis iſtis ſeminariis teſtium lateat fermentum, hujus ſingularis tranſmutationis Autor, vix dubitare poteſt ille, qui mutationes illas inſignes à geniturae generatione in corpore obſervat; dum ab illis planè ſingularis & ingens vigor virilis inſpiratur; ſicuti etiam carnes brutorum non caſtratorum peculiarem odorem & ſaporem præ ſe ferunt; Eunuchi verò hujus fermenti defectu adeo effœminati maneant, nec iis unquam barba creſcit; dum barba erumpit; dum Venereus brutorum orgaſmus certo tempore evigilans exinde procedit, non ſecus ac ſingularis hircorum odor; hinc ſub eo tempore epilepſiæ, ſecundùm *Hippocratem*, cura; de quibus mutationibus videbitis GRAEFF *de Organis Virorum p.* 25., & MOEBIUM *in Inſtitut. pag.* 33. item *Fundament. Medicis pag* 461. Sic cervis junioribus cornua excreſcunt; ſi verò ante eorum excretionem caſtrantur, nunquam eadem germinabunt, quæ tamen vegetabile quid ſunt; ſicut ſi cornutis exſcindantur teſticuli, cornua retinebunt, non mutabunt. Notum eſt, ſi teſtibus epithemata alterantia applicentur, totũ ſubitò corpus alterari; v.g. inebrietate pellenda & hæmorrhagia nariũ experimentũ eſt, ſi teſtibus applicetur epithema ex ſucco ſempervivi majoris, aceto & nitro mixtis. Sic obſervatum eſt, quod Maniaci aliàs deſperati poſt caſtrationem mites redditi & curati fuerint; vid. RIVERIUS. Deteſtandum quidem, ſed verum eſt auxilium.

Quæ mutationes perſuadent, teſtes non ſolùm eſſe colatorium chyli pro geniturae materia, ſed ſubeſſe iis potiùs certum ſui generis fermentum, quod chylum tranſudando allatum certâ ratione alteret, & ſemini complementum addat, cujus fermenti contagium ſub pubertatis annis ſanguinem affluentem, tàm in hominibus quàm brutis, alterat & ſpirituoſiorem reddit, ſimilemque fermentativam vim tùm ipſi tùm lymphæ ex teſtibus refluẽti imprimit; unde tota alterata & fermentata ejus maſſa totius corporis habitum ſimiliter alterat, unde impetus vegetior eſt obvius: ſic certo tempore brutis tale fermentum exaltatur; hinc ad Venerem procliviores fiunt, amore ardent, & non rarò in furorem aguntur; quod, ut in mulieribus taceam, in cervis præprimis patet, qui ſtato tempore, poſtquàm diutiùs à coitu abſtinuerunt, furore quodam in Venerem ruunt, ut, qui anteà timidiſſimi fuerunt, nunc audaciores facti, canes, homines magno impetu adoriantur. *Furorem uterinum* ſi conſideremus, quantum non rarò mulieres quædam ex fœcundo congreſſu in toto alterentur corpore, non adeò abſona videbitur *Stenonis* ſententia, quam recenſet CASPAR BARTHOLINUS *in Exercit. Miſcell.* quod ſemen virile in uterum injectum (non aliter ac medicamenta aut alimenta aſſumpta vires ſubtiliores ſtatim ad ſanguinem & ſpiritus animales amandare videamus) ſanguini & nervoſo generi communicetur, & ita univerſum mulieris corpus ſuo modo alteret: hinc quædam mulieres mox à conceptu vomere omni mane & breviter picâ corripi ſolent, &c.; hinc etiam in nutricibus lac brevi a conceptione nova alterari, & infantibus hoſtile fieri incipit, antequam retentus ſanguis menſtruus iſtas alterationes inferre poteſt. Sic purgans quis aſſumpſit, poſtmodum ancillam comprimens, illam vehementer purgavit medicamentum illud: vid. MOEBIUS *loco allegato pag.* 401, JOHANNES DANIEL HORSTIUS ſimile exemplum habet *in Obſervat. Anatom.* 10. de nobiliſſimo amico, qui Aureliæ in Gallia ſcorto, poſt horam à purgante medicamento aſſumpto, juſculum ferenti, inter meretricios amplexus coitu purgantem efficaciam inſinuavit, ut [illegible] decies vehementer purgaretur:

Poſito,

Poſito, materiam genituræ virilis eſſe chylum puriorem, à fermento teſtium alteratum, quæritur: Unde dependeat ejus vis generativa? (Moveo ideo, quia notum eſt, omnem maris genituram effluere ex utero, & nil materialiter concurrere in formatione fœtus, ſed ſui contagium relinquere, à quo fœcundetur fœmina.) Reſpondeo: Materia hæc chyloſa ſeu lactea, nonnihil mucilaginoſa, quacunque ratione in teſtibus alterata, non eſt propriè genitura, ſed potiùs vehiculum ſpirituum animalium, ſeu virtutis genitalis maris, itaut vis iſta conſiſtat in ſpiritibus animalibus, qui geniture permiſcentur, & præſertim ſub coitus ardore copioſè eam imprægnant; unde ſpiritibus turgeſcens, & veſiculas ſeminales diſtendens, harum & partium vicinarum muſculoſarum contractione, accedente proprio ſpumoſo impetu, validè è membro virili ejaculatur & evibratur.

Spumeſcentia hæc oritur ab ubertim affluentibus ſpiritibus, genituram imprægnantibus. Genitura enim per ſe eſt inanis; ſi verò imprægnetur ſpiritibus animalibus, vim generativam efficit; hinc, quod in coitu fœcundat genituram, ſunt ſpiritus animales, qui huic ultimam perfectionem ſeu vim ſeminalem formalem addunt, à quibus Generationis opus primariò perficitur, & qui conſtituunt contagium illud ſpirituoſum, quod fęcundat ova muliebria. Hi ſunt quaſi nucleus, cui Genitura ſiliquæ inſtar inſervit. Clarum idem eſt in viviparis & oviparis, quia

1. Genitura galli non intrat uterum, & tamen unico galli coitu per exiguam admodum geniturę excretæ quantitatem omnia ova ſęcundantur, ut fiant apta ad generationem.
2. Omnia ova ovarii involucra ſua habent, quæ ſubſtantia genituræ gallinaceæ penetrare nequit: Ergò ſpiritus animales ſunt, qui imprægnant & fœcundant genituram maris, cujus ſubtilis ſpirituoſa materia exit in uterum; præprimis cùm
3. In iiſdem gallinis oviductus ſeu canalis, per quem ad ovarium genitura galli adſcendere debet, ſatis longus & tortuoſus, adeòque pauxillæ illi geniture tranſvehendæ minus proportionatus eſt; quod etiam
4. Non ingrediatur genitura, patet, cùm genitalia galli ſint breviſſima, ut ea non poſſit inſinuare, ſed tantùm poteſt affricare & quaſi tantùm oſculari.
5. Annotarunt FABRICIVS *ab.* AQUAPENDENTE *de Operat. Chirurgic.* & RIOLANVS *Anthropogr. l. cap.* 34. fœminas quaſdam concepiſſe, ſine penis virilis intra vaginam uteri immiſſione, qualia exempla etiam habet BORELLVS *Centur.* 4 *Obſervat.* 36. non tantummodò de puella, quæ citra perfectam penis immiſſionem fuit imprægnata, ſed in ſpecie de equa, cui fibulis & annulis ferreis vulva fuit occluſa, quæ nihilominus tamen concepit. Curioſa etiam eſt Obſervatio de puella imperforata, & cui tantummodò eſſet foramen exiguum magnitudinè piſi, quæ tamen ex ſola amaſii externa fricatione, & geniture facta excretione concepit, ita ut imminente partu membrana, foramen obvelans, reſcindenda & vulva aperienda fuerit, ne periculum in partu incurreret: vid. *Obſervat.* 13. *Bartholino Communic. à Mœnichen.* quæ annexa eſt *Cultro Anatom. Lyſeri.*
6. Trajectus vaginæ uteri in avibus tortuoſus & à rugis valdè conſtipatus, apparet, ut ſtylum aut flatum vix admittat; hinc
7. Ovo fœcundato nihil additum reperitur, quod ſubveni neo nondum inexiſtat, tandemque
8. *Graeff* talem cervicis uteri conformationem in quibusdam brutis deprehendit, quæ ad genituram virilem potiùs excludendam, quàm admittendam, apta videtur.

De hac Geniture formali ratione, ejuſque fœcunditate, vid. HARVÆVS *de Generat. Animalium*, RALLIUS *de Generat Animal. Sect.* 5., & EVERHARD. *de Generat. hominum*. Loquitur hoc etiam detrimentum Facultatis animalis, quod poſt nimiam Venerem ſolet evenire, quod fit cum ſenſus & motus imminutione, ubi tot ſpiritus deperduntur. Nimis ſæpè Genituram emittentes, cæci & amentes redduntur: in pollutionibus nocturnis non percipitur quidem, ſed quando ordinarius Generationis Actus committitur. Hæc eſt Genitura propriè dicta Maris: nunc ſequitur Genitura fœminæ.

Mulieres, an & eæ ſemen, ac mares, *generent neceſſarium ad Generationem, multi dubitant*, ſupponentes nimirum, præter receptaculum ſanguinemque menſtruum, fœminas planè nihil ad conceptum conferre, quorum rationes videbitis in HORSTII *Inſtitut. Diſputat.* 3. *Coron.* 1. *Quæſt.* 3., GRAEFF *de Organis Mulier. cap.* 13. Verùm mulieres quoque Genituram in ſe prolificam elaborare, & ad Generationem ſuppeditare, GRAEFF *l. c.*, WARTHONUS *Adenogr. cap.* 37 & HORSTIUS *pariter loc. cit.* LAURENTIUS *Anatom. l.* 8. *Quæſt.* 5., & EVERHARDUS *de hom. brut. exortu p.* 26. & 27. ita probant, ut nullum hac de re dubium remaneat, accedentibus præprimis illis, quæ ſuprà de Ovario ſeu Teſticulis fœmineis dicta fuerunt. Facienda enim eſt diſtinctio inter animalia vivipara & ovipara. Ovipara ova generant, è quibus blando incubatu pullos excludunt; Vivipara autem fœtum perfectum excludunt. De De Oviparis certum eſt, quod habeant Ovarium, quod patet in avibus & inſectis, ranis, crocodilo, &c. In his ova inveniuntur conſtare duplici, interdum unà ſubſtantia; per ſe autem omnia ſunt effœta, & infæcunda; afflatu tamen unico per ſpiritum maris fiunt fœcunda. Fœminas ergo omnium animalium quod attinet, pro generationis negotio conferunt ova, ita *ut omnes etiam mulieres ſint oviparæ.*

Hæc tamen eſt differentia, quod ovipara animalia in ovario vitellum generent, in utero ſucco lacteo ſub forma albuminis inveſtiendum, quod ovum tam in ſuo rudimento, quàm jam perfectum, nondum tamen in fœtum perfectè formatum, mas fœcundat ſuæ geniture, vel potiùs ſpiritus animalis cum genitura excreti, attactu vel conſperſione, ut exinde ovum fœcundum præmaturè emittatur, & poſtmodum corporis incubatu mediante blando calore fovendo, ad perfectionem omnimodam perducatur, reliquis ovis omnibus infœcundis, communiter *ſubventaneis* dictis; unde etiam unus galli coitus ad aliquot menſes ſęcundam reddit gallinam, ita ut omnia ova tunc excludat ſucceſſivè ſęcunda, quamdiu illa vis à gallo communicata perdurat: vid. HARVÆUS *Exercit.* 39. & 40. *de Generat. Animalium*. Idem fit in piſcibus oviparis, v.g. in carpione, ubi quod Germanis der Ragen, ſive Rogen dicitur, nihil aliud eſt, quàm ovulorum vel vitellorum congeries: hæc ergo in coitu illorum, qui fit tantùm per partium poſteriorum quendam affrictum, à fœmella excluduntur, & à lacte vel genitura maris tantum aſperguntur, aut quaſi irrorantur. Quotquot igitur contacta ſunt ova iſtâ maris geniturâ, ſunt ſęcunda, & ex iis fiunt piſciculi; quæ verò non irrorantur, ea fatiſcunt, & ceu infœcunda intereunt. Idem poteſt obſervari in papilionum genere, in ſpecie bombyce: hujus fœmella copioſiſſima generat ova, poſtmodum in coitu fœmella ova hæc excludit, quæ à tenui ſubrubicundo aut nonnihil flaveſcente liquore ſeu Genitura maris reſperguntur, & quæ ita reſperſa ſunt, ſunt ſęcunda, & dant novas erucas, hinc papiliones; quæ non adſperguntur, manent infęcunda. Differentia autem hæc Oviparorum & Viviparorum non eſt eſſentialis. Conf. *Obſervatio* 6., *communicata Bartholino à Lyſero, quas Cultro ejus Anatomico adjunxit*, ubi gallina loco ovorum vivos pullos num. 6. excluſit unâ vice, utut hoc ipſum cum morte gallinæ matris fuerit conjunctum. Dantur etiam piſces vivipari, ut balænæ, &c.

Viviparas verò quod attinet fęminas, & has inter ſpeciatim mulieres, modernorum circa illarum genitalia STENONIS, HORNII, & præprimis GRÆFFII & KERKRINGII Obſervationes teſtantur, & has reverà ova generare, quæ genituram earum conſtituant, ſeu ſemen earum ſint; ita quidem, ut Veterum teſtes muliebres, aliorumque Viviparorum, ſint reverà ovaria, in quibus generantur ovula, ita ut unumquodque in ſua capſula lateat reconditum, quorum ſingula ſingulis fœtibus producendis ſufficiunt. Putatum quidem hactenus fuit, fœminarum teſtes, vaſa præparantia, ſimilemque apparatum circa genitales partes, nulli alii uſui deſtinatum eſſe, quàm Generationi ſeminis ſui generis, quod in miſtione cum ſemine virili in utero ſemen fœcundum faceret (cadavera equidem teſtium teſtes muliebres vocat HOFFMANNUS *l.* 2. *Inſtitut. cap.* 44.; ſed hunc refutat WARTHONUS *in Adenographia*) quod quidem aquoſius ſit, quàm virorum, cum ex defectu epididymidum ultimam perfectionem non accipiat, eſſe tamen

men perfectum in ſuo genere. Verùm hæc falſiſſima ſunt, ſicut & de hujus ſeminis in uterum excretione, per quas vias id contingat, & an neceſſariò cum ſemine virili in coitu fœcundo ſit permiſcendum, ipſis Veteribus ſemper obſcura fuit controverſia. Certum eſt, quod Teſtes viviparorum ſint ovaria, quæ ova generant, fovent, & ad maturitatem juſtam promovent. Omnia ſiquidem ſunt ex ovo; etiam vegetabilium ſemina analogicè dicuntur Ova. Experimentum, quod Teſtes ſunt Ovaria, datâ occaſione ex Anatomia videbimus.

Perquam notum eſt, *Teſtium muliebrium ſubſtantiam*, tam in homine quam in brutis, eſſe craſſam ac firmam membranoſam & fibroſam, cum intercapedinibus ſeu alveolis quibusdam inde formatis, in quibus reperiantur quamplurimæ veſiculæ, quarum quælibet peculiarem ſuam habeat tunicam membranaceam admodum tenuem, neque cum alia cohæreat, repletaque ſit humore albicante lacteo, ita quidem, ut in talibus veſiculis, in aquam ferventem immerſis, dictus humor mox coaguletur in formam albuminis vel vitelli ovi indurati; ut ita dictæ veſiculæ ſint reverà tot ovula, generationi deſtinata, quæ ſui proventus & augmentationis ratione nunc minora & imperfecta, nunc majora & perfecta, in ſpecie humana, piſi quantitate, præſertim mediæ magnitudinis, nonnulla etiam inſtar granorum milii, inveniantur; utut & moles illa in genere quoque variet, vel ratione ætatis, vel ratione coitus mox præcedentis: de quibus vid. GRAEFF *de Organis Mulier. cap. 12.* *Veſiculas* has VESALIVS *de humani corporis Fabrica l. 5. c. 15.*, FALLOPIVS *Obſervat. Anatom. pag. 421.*, VOLTERVS COITER *in Tab. internar. humani corporis partium*, LAVRENTIVS *l. 7. cap. 10.* RIOLANVS *Anthropol. l. 2. cap. 34.* WARTHONVS *Adenogr. cap. 33.*, multique alii, jam dum olim obſervarunt; donec ex Recentioribus STENO, HORNE, GRAEFF & KERKRINGIVS Ovariorum ſeu teſticulorum muliebrium ſtructuram inveſtigantes, horum veſiculas clariùs explicantes, propter analogiam inſignem, quam cum ovis avium habent, Ovula vocarunt.

Numerus harum veſicularum ſpermaticarum incertus eſt, pro diverſitate tàm ſpecierum animalium, quàm individuorum, & in homine earum ultra 12, imò 20. & 30., in uno ſæpiùs teſticulo muliebri reperiuntur, quia etiam unus teſticulus earum plures quàm alter habet: vid. *Acta Haffnienſia Tom. 2. pag. 213.* Sunt aliquot ab hinc anni, ubi penitùs conſiderans muliebre ovarium, plus quam 30. ovula in iſto ovario reperi, quæ erant magnitudine piſi majoris.

Ova hæc generantur in Ovario, & ratione ſimili perficiuntur, ac vitella in avium ovariis ſolent, ſcilicèt materia eorum ab arteriis ſeminalibus ante coitum quoque præexiſtit, pari ratione ac in juvenum teſticulis Genitura generatur, & in horum veſiculis ſeminalibus aſſervatur; ſicut gallinæ, licèt gallum non admiſerint, Ovario præditæ ſunt. Solâ enim figurâ externâ hæc differre videntur, quæ in avium ovario ſimilis eſt botro, cùm teſticuli muliebres membranâ communi & continuâ botrum hunc occultent, utut in quibusdam etiam Viviparis, v. gr. lacerta, chamæleonte, &c. teſticuli figuram racemi quaſi referant: vid. SCHWAMMERDAMMIUS *Mirac. Mund. p. 19.*

Ovaria hæc ſeu Teſtes muliebres à maſculinis *ſitu differunt*; in abdominis enim cavo latent, ubi fundi uterini lateribus ligamento illo valido alligantur, quod pro vaſe deferente communiter habent; alterâ tamen ſui parte vaſis ſpermaticis intervenientibus cum peritonæo circa oſſium iliorum regionem quoque cohærent.

Vaſa, *ſpermatica* aliàs dicta, ſunt cum adducentibus arteriæ, quæ ab arteriæ magno trunco ut plurimum ſub emulgentibus propullulant; utut HARVÆUS *de Generat. Animal. cap. 66.* à ramo crurali ſeu hypogaſtrico eas derivet, quem tamen Anaſtomoſes feſelliſſe videntur, quæ arteriam hypogaſtricam & ſpermaticam intercedunt. *A Virilibus nihilominus differunt*:

1. Derivationis modo; utpote quæ ductu recto ad teſtes deſcendunt; in fœminis verò per circulos varios & ſerpentino ſatis ductu progrediuntur.
2. Longitudine; Ita quidem, ut fœminæ, valdè licèt contortæ, ſi explicentur nunquam tamen virorum arterias æquent.
3. Diſtributione & Inſertione; quippe in mulieribus tardiùs, imò nunquam, divaricantur, adeo ut arteriolæ ovariorum earum ſurculi potiùs, quam derivationes, videantur; in viris verò longè ſuprà teſticulos in ramos abeanr.

Pariter &

4. Major earum portio in viris teſti, minor epididymi, implantatur, cùm in mulieribus ramus non ad ovarium, ſed ad uterum potiùs, deferatur.

Circa *Venas ſpermaticas*, ut & de *Vaſis lymphaticis*, & *nervis* nihil peculiare monendum, præter illa, quæ de arterijs præparantibus ratione diſtributionis jam dixi.

Involucra etiam bina Teſtes muliebres habent, quorum aliud à peritonæo totum ovarium involvit, alterum ſingulis hujus cellulis proprium.

Quæritur autem, per quæ vaſa ova muliebria deferantur in uterum? & quomodo fœcundentur? Notum eſt bruta habere cornua, quorum extremitati adſunt Teſtes; in mulieribus deficiunt talia cornua, loco quorum habent ductus binos nerveos ſeu membranaceos rotundos, *Tuba uterina* vocatos, qui ex fundo uteri, hujusque parte ſuperiore & laterali oriuntur, & ultra medietatem ſuam aliquantum dilatati, & diverſimodè incurvati, in laceram ac valdè attritam extremitatem terminantur, quæ ad abdominis cavitatem liberè propendet, niſi quod ratione ligamentorum latorum cum teſtibus aliquomodo cohæreant. Extremitates enim latiores utut cavitatem ampliorem habeant, nihilominus in fine illicò coarctantur, neutiquam tamen planè occluduntur; id quod per flatus aut liquoris immiſſionem demonſtrari poteſt. Atque hæ quidem Tubæ ſpiritum genitalem viri ovario afferre, ab iiſdem verè ovulum muliebre ad uterum deferri probat:

1. Quod magna tubas & oviductum pennatorum, ratione conformationis, intercedat Analogia.
2. Earum extremitates poſt coitum fœcundum ovaria arctiſſimè amplecti obſerventur.
3. Quod in cuniculis, ſimiliumque brutorum tubis, tertio, quarto, &c. poſt coitum die ovula tubas has pertranſeant.
4. Fœtus quoque humanus intra easdem frequentiùs fuerit deprehenſus; ſicuti
5. RIOLANUS *Anthropogr. l. 2. cap. 35.* & VASSALIUS, *Chirurgus Pariſienſis*, de duplici utero, ſeu totius conceptu tubario annotarunt.

Bruta in cornubus habent fœtus, cùm in hæc ex teſtibus ſeu ovariis ova veniant.

Clarum hoc quidem eſt in brutis, in ſpecie in cuniculis. Dubium autem de homine, quomodo ova ad uterum perveniant, cum tuba longiùs abſit à teſtibus? Reſpondeo: Ovula hæc perfecta ſub coitus ardore à corpuſculo fibroſo (ovo ad exitum deſtinato, circa ambitum ac à poſtica parte accreſcente) expreſſa, ſuſcipiuntur à Tuba uterina, cornubus uteri in brutis analoga, *ad teſtem uſque ſub ipſo fervore criſpata & contorta*, & exactè reſpondente tubæ & foramini ovi, & hac mediante ad uterum deferuntur; id quod imprimis confirmat *Obſervatio* RUYSCHII *Anatomici Amſtelodamenſis*, qui obſervavit in muliere recens impraegnata, à militibus interfecta, quam ſecuit,

1. In utero ovulum minutiſſimum, embryonem paucorum dierum.
2. In teſte autem dextro foramen excavatum; &
3. Tubam illius lateris incurvatam, & proboſcidis inſtar reflexam ad teſtem.

Prout hæc publicè demonſtravit die 15 Aprilis Anno 1673. perque Tabulam ſpecialem explicat. Aliis equidem vaſa deferentia creduntur duo ductus exiles & breves, teſtes & uterum intercedentes, illoſque huic affigentes. Sed in conceptu nihil per hæc ad uteri fundum deponi poteſt, quia nullum habent meatum, nec ad uteri cavum pertingunt, ſed extremæ ſaltem hujus membranæ annectuntur; nec in omnibus brutis, e. g. vaccis, ovibus & cuniculis (quorum teſticuli intervenientibus ſaltem membranis utero adhæreſcunt) reperiuntur.

Ovulorum horum nunc unum, nunc duo, prout vel ſimplex vel multiplex generatur fœtus, à ſpiritu genitali maris, ſui attactu & quaſi afflatu, fœcundum redditur, inſtar ſpiritus genitalis galli fœcundantis ova gallinæ, ſive hoc ipſi in tuba adhuc exiſtenti eveniat, ſive jam in uterum excreto, ut in fœtum vivum ſucceſſivè formetur.

Quæritur ergò, qua ratione genitura maris & ovum fœminæ conſtituant *Semen perfectum*? Reſpondeo: In Viviparis ſub coitu fœcundo in ardore Venereo, uti genitura maris

cum

cum impetu irruens ſpiritibus animalibus turget, ita in mulieribus ſpiritus animales, affluendo ad teſtes, membranas eorum pungunt, & quoque liquori in iſtis contento ſe immiſcent, unde ſpumeſcunt, & cum magna voluptate foras prorumpunt; ſub qua actione ovulum geniturâ maris ſecundatur: Ovulum ergò, à ſpiritu genitali maris imprægnatum, verum dat conceptum. *Quod ſi fiat, ut ovum ita fœcundatum in tuba uterina perſiſtat, præter naturalis iſta hominis conceptio tubaria*, id eſt talis conceptus, quos in tubis feminæ habuerunt, qualis ante duos annos *Pariſiis* obſervatus fuit, accidit, matrique lethalis, *quæ* in brutis naturalis & ordinaria eſſe ſolet. Videatur STENO, GRAEFF *de Organis Mulierum Generat. inſervientibus*, HORNIVS *in Prodromo Obſervat. circa partes Genitales*, item *Tabula* RVYSCHII, ELSHOLZIVS *Tract. de Generat Hominis in Tuba uteri*.

Ex his Ovulis *ſuperfœtationis* obſcura aliàs doctrina *clara eſt*; ſi enim unum ovulum uno alterove coitu defertur in uterum, fit conceptio ſimplex; ſi verò poſt aliquot ſeptimanas vel menſes ex repetito denuò coitu contingat, ut unum ovulorum talium poſt alterum fœcundetur, *ſuperfœtatio* fieri ſolet; unde partum primum aliquot ſeptimanarum vel menſium ſpatio alius partus ſupervenit. Quod ſi duo ſimul fœcundentur talia ovula, fiunt *Gemelli*; quando tria fœcundantur ovula, fit trimelius; ſin plura, plures oriuntur fœtus, pro numero ſcilicèt ovulorum, in uno aut pluribus ſe invicem ſubſequentibus congreſſibus à ſpiritu maris genitali, tanquam à gallo, fœcundatorum, & in utero retentorum. Quod ſi verò bina talia ova arctiùs propriis tunicis ſibi fuerint connexa, ita ut integra & abſque laceratione ab invicem divelli nequeant, quin præter æqualem molem & æqualitatem, & imprimis talem conglutinationem, ovarii carceribus ſimul extruſa ſuſcipiantur, & hinc fœcundentur, Gemellorum etiam conceptionem fieri probabiliter aſſerit SCHRADERUS *in Præfat. ad Obſervat. Harvæanas de Generat. Animalium*, de muliere quæ menſe ſexto ex abortu gemellorum interiit, obſervatis veſtigiis ſeu foraminibus duorum ovorum juxta ſe invicem conditorum. Confer. KERKRINGIUS *de Geneanthrop. Harvæus* etiam obſervavit ova, quæ conſtant duplici aut triplici vitello. An ſit univerſale? nondum determinatum eſt. Quod tamen etiam ex uno ſimplici ovo gemelli naſci poſſint, probabiliter reddit monſtrum illud biceps, de quo BRUNNERUS *peculiari diſſertat.* agit, quod revera in ovo ſimplici genitum omninò videtur. Probabile ergò eſt, oriri gemellos partim ex ovis duplici vitello conſtantibus, partim binis inter ſe connexis; hinc & gemelli nunc ſimplici, nunc duplici, involvi ſecundina obſervantur: Vid. M. A. N. C. *Ann.* 1. *Obſ.* 39. *p.* 118. & *Ann.* 9. & 10 *Obſ.* 162.

Ita ut Ovipara & Vivipara animalia in hoc ſaltem differant, quod in *Oviparis* ovulo, in ovario ſub forma copioſi vitelli genito, in utero copioſum affundatur albumen, à quibus, vitello nempe & albumine, ſufficiens ſuccus pro nutritione & auctione pulli in ovo formandi ſuppeditetur, & qui ſufficiat ad perfecti illius excluſionem; in Viviparis verò, ſimplici ovulo in utero, vel ejus tubis, affundatur tranſudatione quaſi ſuccus nutritius, à quo ſuſtentetur fœtus ad ſui excluſionem uſque.

Sed præter hæc ovula, propriam nempe fœminæ Genituram, obſervatur ulteriùs etiam in iis *liquor*, ſeu *lympha quædam ſeminalis*, cujus excretionem non tantùm ipſæ mulieres percipiunt in coitu, utpote in qua primaria earum voluptas conſiſtit; ſed cujus præternaturali effuſione ipſæ etiam Gonorrhœæ obnexiæ ſunt; ut nihil dicam de furore uterino, nimiam lymphæ hujus ſeminalis retentionem inſequente, item de ſymptomatibus Gonorrhœam nimiam, Fluorem album dictam, inſequentibus, ſimilibuſq; mulierum affectibus. Analoga eſt hæc genitalis lympha iſti, quam mares in proſtatis conficiunt, cum & in fæminis in ſimilibus glanduloſis corporibus, collum veſicæ ambientibus, generetur & excernatur: Vid. GRAFF *de Organis Mulier. cap.* 6. Quinimò ipſius uteri, & vaginæ ejus membranoſa & nervea ſubſtantia, corporibus nervoſis penis admodum analoga, cujus texturæ ratione ad conſtrictionem & dilatationem quàm aptiſſima eſt, cùm ad naturam glandularum proximè accedere videatur, ut non ineptè Moderni aſſerunt, etiam ſui generis lympham non abſque voluptatis ſenſu effundere videtur, cùm non tantùm ipſa vagina perpetuo liquore moderatè madeat, ſed interdum adeo copioſè à quibuſdam in congreſſu ſoleat effundi, ut ex iſtis proſtatis circa veſicam minimè omnis derivari queat. Hæc materia non eſt genuina fœminarum genitura, deberet enim ſic intra uterum retineri; ſed earum genitura conſiſtit in ovo, quod in ovario ſuggerunt. Genitura autem hæc mulierum in ovulo non ſimpliciter paſſiva eſt; vis activa enim in generatione eſt bipartita, maris & fœminæ, quæ conjunctim conſtituunt generationem effectivè: ſicut & ſimilitudo cum matre ſæpè major quàm patre eſt; v. g. nullus ſic generaretur mulus, ſed vel equus vel aſinus, quia mulus ſæpè ſimilis eſt aſinæ, quam equo. Ovum eſt ſubjectum, quod ab utroq; fœcundatur.

Vteri ſitus in hypogaſtrio, & hujus illa parte eſt, quæ *Pelvis* vocatur: unde etiam in fœminis ilium oſſa magis reclinata, hinc pelvis amplior eſt; & quidem inter inteſtinum rectum & veſicam urinariam, adeoq; in medio, licèt in gravidis interdum in alterutrum latus inclinet, non ratione fœtus contenti & hujus diverſi ſexus, ſed potius per accidens ſaltem & propter viſcera adjacentia; quæ ſi non omnia æqualiter ad ſuperiora reponantur, uterum ad hanc vel illam partem cogunt.

Uterus ràtione vaginæ connectitur præprimis cum inteſtino recto & veſica; ratione fundi verò ab omni connexione liber eſt; nam quæ de ligamentis latis communiter dicuntur, quaſi cum oſſibus ileis cohæreant, falſum eſt, cùm expanſiones illæ membranaceæ, quibus vinculi officium decernitur, liberè ſuper ilium oſſa fluctuent. Sed alterum *ligamentorum par rotundum* ſeu *teres* dictum, à fundi uteri lateribus circa inſertionem tubarum Fallopianarum prodit, & per duplicaturam peritonæi ad inguina hinc extra abdomen derivatur, ubi ſuper oſſa pubis verſus pinguedinem illius loci excurrit, & ſub has in fibras plurimas evaneſcit. Subſtantia horum ligamentorum membranacea eſt, omnis generis vaſis intertexta, horumq; longitudo ſpithamæ circiter, hinc minimè ad genua, uti vulgus credit, deſcendunt, videnturq; uterum detinere, præprimis in gravidis.

Magnitudo uteri ordinaria notiſſima eſt, *in prægnantibus tamen variat*, ita quidem, ut paucis etiam à conceptione diebus duplo craſſiorem non imprægnato ſeu non gravido teſtatur RUYSCH *in Tab. circa Partium conform. & Vſum* delineata.

Vaſa uteri ſunt *arteriæ*, *venæ*, *nervi*, *vaſa lymphatica* & *tubæ*; quibus nonnulli addunt vaſa *lactea*, fœtui nutrimentum advehentia, v. g. *Deuſingius* & *Everhardus*: ſed de illis meritò dubitatur, quin potiùs pro lymphaticis habentur, cùm ea utero nihil adducere, ſed potiùs ab eodem aliquid revehere, eorum ligatura teſtetur.

Arteriæ & *Venæ* duplicis originis ſunt, nempè partim à ſpermaticis, partim ab hypogaſtricis; quarum illæ fundum uteri ſaltem ſubire communiter dicuntur, hæ vaginam ſimul intrare; cui tamen opinioni utriuſque generis vaſorum Anaſtomoſes ſeu inoſculationes obſtant, quatenus arteriæ & venæ à præparantibus emanantes, cum illis, quæ ab hypogaſtricis oriuntur, ita combinantur, ut utriuſque terminum determinare vix liceat, ſed unum idemq; vas videantur; imò vaſa hæc lateralia in anteriorem & poſteriorem uteri ſedem ductu tortuoſo & ſerpentino ramulos projiciunt, & lateralis oppoſiti vaſis pariter per anaſtomoſes junguntur, ita, ut uno vaſe inflato reliqua unius generis utriuſq; lateris ut plurimum ſimul intumeſcant. *Nervi* uteri partim à plexu abdominis inferiore, partim à ramis vertebralibus oſſis ſacri proficiſcuntur. *Vaſa* demum *lymphatica*, ex tota uteri compagine in ramos majores ſenſim coëuntia, in receptaculum lumbare ſe tandem exonerant.

Communiter, ſatis commode tamen, dividitur uterus in *Vaginam* & *Uterum* ipſum; ita ut *Vagina* dicatur totus hic *canalis*, qui à pudendo exteriori uſque ad orificium uteri internum protenditur, & penem virilem excipit; *Uterus* verò κατ᾽ ἐξοχὴν omne id dicatur, quod ab oſculo interno ad abdominis cavitatem prominet. Vagina ſita eſt in hypogaſtrio ſub oſſibus pubis; cujus extremitas inferior pudendum muliebre conſtituit: tota autem vagina inteſtino recto, & veſicæ urinariæ cervici, tam arctè connectitur, ut tunicam unam communem cum illis videatur habere.

In pudendis verò apparent intra labia *Clitoris*, *Nymphæ*, *Orificium* uteri exterius ſeu vaginæ, & *meatus urinarius*, de quibus Anatomia conſulenda. Ratione meatus urinarii ſaltem notetur, illũ digito tranſverſo mox ſupra vaginæ orificiũ inter nymphas hiare cũ aliquali prominentia, quam vulgò, utut malè, carunculam, orificiũ urethræ claudentem, dixerunt. Exteriorem meatus hujus ſuperficiẽ ambit ſphincter, qui fibras tranverſas habet; faciem autẽ interiorem ſuccingit membrana tunicæ veſicæ interiori communis, quæ circa orificium illius foramina duo lateralia exhibet, per

quæ

quæ humor ſeroſus interdum copioſè ſatis deponitur. Sphincter hic ex ſubſtantia glanduloſa prodit, quæ ſecundùm totum urethræ ductum infra hujus fibras carneas & membranam interiorem collocata, ac digiti tranſverſi craſſitie pollens reperitur, eumque mulierum *proſtatas* ſeu *corpus glanduloſum* appellare liceret. Suo nunc duo ductus notabiles ſeu lacunæ excurrunt, radices ſuas quaquaverſùm ad ſubſtantiam ſuam glanduloſam exporrigentes, & ad urethræ extremum per orificia modò dicta ſe exonerantes.

Vagina autem uterina *figuram oblongam habet*, ita tamen ut extra orgaſmum venereum & menſium fluxum parietes ejus laxiores concidant; imo ordinariò, niſi in illis, quæ ſæpiùs pepererunt, orificium ejus canali anguſtius ſit, ejuſque uteri terminus continuus pariter coarctatur, ut figuram quodammodo navicularem exhibeat. *Interna* ejus *ſuperficies rugoſa ſatis* eſt, eumque in finem, ut quia plicæ hæ membranæ interioris longiores quædam prominentiæ ſunt, hæc in coitu commodiùs diſtendi poſſit; unde in virginibus illæ evidentiores ſunt, in fœminis vero frequenter parturientibus ſenſim obliterantur, atque per hanc membranã ad totius vaginæ ductum plurimi reperiuntur poruli, & quidem copioſiores & majores in inferiore atque meatui urinario vicina parte, qui preſſi humorem pituitoſum evomunt, eundemque in coitu præprimis cum voluptate excernunt, ob quam rationem pro ſemine vero mulierum, utut malè habitus fuit olim; ex glandulis autem, partim tunicæ vaginæ nervoſæ intertextis, partim ex glanduloſæ urethræ corpore, ſcaturire videtur. Externæ autem ejuſdem vaginæ ſuperficiei inferiùs expanſio quædam muſculoſa, trium digitorum tranſverſorum latitudinem æquans, & ſphincteris munus ſecundùm *Graeff* gerens, incumbit: ſub hac in parte eadem vaginæ anteriori corpora duo reperiuntur, quæ idem *Graeff* Plexum retiformem vocat; non immeritò tamen penis corporibus nervoſis, ratione ſubſtantiæ & uſus aſſimilari poſſunt: ab interiori ſiquidem vaginæ extremitatis parte prope labia vulvæ utrinque ad ſubſtantiam membranoſam, qua Clitoris partibus vicinis connectitur, adſcendunt, in eaque terminantur; faciem horum exteriorem membrana tenuiſſima conſtituit; interior verò ſubſtantia cavernoſa eſt, adeoque deciſſa à ſanguinis extravaſati collectione nigricat, qui etiam à ſphincteris conſtitutione cohibitus, ita ut per venas adeò liberè refluere nequeat, aliquam in his corporibus intumeſcentiam excitare, hinc vulvæ conſtrictionem juvare videtur.

Vaſa ſanguinea recipit vagina uteri ab hypogaſtricis partim, partim hæmorrhoidalibus; de quibus notetur, ea parti vaginæ inferiori ſaltem implantari, illis per latera vaginæ adſcendentibus, & ſpermaticis obviam factis.

Uterum ipſum, & cujus gratiâ vagina facta eſt, quod attinet, hic denuò dividitur in *collum* ſeu *cervicem*, & *fundum*. *Cervix oblonga* & in extremitate magis quàm in medio, coarctata conſpicitur, ita ut orificium ejus exterius, Os uteri internum dictum, in virginibus ſtylum tenuiorem vix admittat, & ad vaginæ capacitatem ſub forma glandis virilis, ac tincæ piſcatoris, promineat. Ejus verò cavitas interior toto ſui tractu rugoſa, ac multis exiguis porulis perforata eſt, ex quibus compreſſis ſimilis ac per vaginæ tunicam materia pituitoſa excernitur.

Ipſa tandem fundi uteri moles globoſa ferè eſt, nec cornua habet; interior autem illius capacitas nec in cellulas, nec in partem dextram ac ſiniſtram, ſepto intermedio aut lineâ aliquâ, dividitur; ſed unica & ſimplex illa obſervatur, vix tamen in non gravidis tanta eſt, ut fabam majuſculam capiat, per quam hujus ſuperficiem interiorem poroſam pariter humor ſeroſus exſudare videtur.

Ut autem virilis ſexus, ſimul ac genituræ in eodem fit generatio, ſingulares ſuas patitur alterationes; ita & mulier ſimul atque genituram generare incipiat, & ad generationem apta fiat, circa annum circiter decimum quartum, inter cæteras mutationes corporis, quas cum viro habet communes, non minorem incurrit alterationem. Nam præterquam, quod puberes fiant mulieres, h. e. quod lanugo in monte Veneris efflorelcere incipiat, pollutiones patiantur, quæ quidem res non ſemper, nec in omnibus ſubjectis contingit; etiam mammæ turgeſcere incipiunt, vox gravior fit, & in ſpecie propriam habent unam, *menſtruam nempe purgationem*, quæ imprimis ſuam meretur conſiderationem, & à periodo, quâ ordinatè repetere ſolet, Fluxus menſtruus vel menſium nomine Latinis, Germanis *die Weibliche zeit* appellatur; licèt aliquot proſtent exempla, à ZACUTO LUSITANO *l. 2. Praxeos Admir. Obſerv. 102.*, BARTHOLINO *Centur. 5. Hiſtor. 2.*, FEHR. *Tractatu de Abſinth. pag.* 158., & D. MICHAELIS obſervata, *etiam viris quibusdam periodo menſtruali ſimilem ſanguinem per penem effluxiſſe*, non ſecus ac in quibusdam aliis hæmorrhoidum fluxus periodicus & menſtruus contingit, qui æmulatur quaſi menſtruationes mulierum, cùm & in ſucculentioribus & habitioribus mulieribus, deſinentibus menſibus poſt annum ætatis 49 ſuccedat interdum ordinarius menſtruus hæmorrhoidum fluxus, quin & interdum tam loco menſtruorum ſuppreſſorum, quàm menſibus fluentibus, intermedio temporis ſpatio, hæmorrhoidalis fluxus contingat. Prioris exemplum videri poteſt in HORSTII *Obſervat. & Problematis*, ſicut è contra SCHENCKIVS *in Obſervat.* aliique Autores exempla recenſent mulierum nunquam menſtruatarum, licèt fœcundarum, quæ Viragines, ſeu virilis habitus mulieres vocantur. Sic PANAROLLUS *Centur. 1. Obſervat. 15.* refert mulierem quintâ vice prægnantem, nunquam tamen menſtruatam.

Repetere dixi hunc fluxum ſingulis menſibus, utut in quibusdam anticipet unum vel duos dies, in quibusdam verò per tot dies etiam poſtponat; unde illæ priores 13., hæ tantummodo 11. vicibus, in anno purgantur. Rarum namque eſt exemplum, quod PANAROLLUS *Pentec. 2. Obſervat. 41.*, refert de muliere, ſingulis menſibus bis menſtruata, ſine ſanitatis noxa; & SENNERTUS *l. 3. Praxeos pag. 418.* in muliere cum menſtruo ſuum ordinario fluxu ſimilem ordinarium hæmorrhoidum fluxum decimo quarto die poſt menſes ſupervenientem, obſervavit: nonnullis tamen ſingulis tribus ſeptimanis, nonnullis tardiùs, menſes fluere Practicorum Obſervationes innumeræ teſtantur.

Incipit, ut dixi, hic fluxus menſtruus tempore pubertatis, dum habiles fiunt ad Generationem; id quod fit ordinariè circa decimum quartum ætatis annum. *Incipit nempe quaſi motu naturæ critico in ſecundo ſeptenario, & deſinit ſimiliter in ſeptimo ſeptenario*, nempe anno 49., quo tempore ſimul vis genitalis prolifica ceſſat; utut interdum circa duodecimum annum quædam mulieres & puberes & menſtruatæ fiant, & rarum ſit, quod citiùs inchoënt, & diutiùs fluant, quorum exempla proſtant. Propria hoc in paſſu idioſyncraſia ſubjecti probè conſideranda eſt; nunc enim juniores, alacriores, ſpirituoſæ, vegetiores, diætâ lautâ utentes & ſalaciores citiùs patiuntur hunc fluxum; quæ verò ſe habent contrario modo, iiſdem tardiùs erumpunt. Rara ergò ſunt, & quæ ibid ordinario naturæ curſui nil derogant, quando refert SCHENCKIUS *in Obſervat.* de puella novenni menſtruata; ſicuti è contra nil detogat, quando iiſdem menſes ulterius producuntur, qua ratione HILDANVS *in Centur. 4. Obſervat. 63.* refert, menſes cuidam fluxiſſe ultra 70. annos. Fluunt quidem continuò, niſi quod ordinariò ſoleant ſupprimi geſtationis tempore, in quibusdam etiam tempore lactationis. Rarum eſt, quando imprægnatis etiam primis geſtationis menſibus iidem adhuc fluant. Aliàs curioſum eſt, quod mulieri ante matrimonium legitimè menſes fluxerint, qui poſt matrimonium pariter ſuppreſſi fuerunt, citra ullum tamen ſanitatis commodum, ut refert PLATERUS *l. 1. Obſervat.* Non minus obſervatu dignum eſt, quod idem PLATERVS *in Obſervat.* refert, quod in alia muliere menſes ſuppreſſi fuerint, quoties pueros lactaret; ſin verò puellas, hi liberè & ordinariâ periodo fluxerint.

Circa hanc purgationem menſtrualem, præter materiam excretam, ſpeciatim cauſa formalis, efficiens, & finalis hujus per uterum excretionis conſideranda veniunt. *Formale* conſiſtit in excretione ſanguinis periodica. *Materia* excreta eſt ſanguis, iſque talis, qualis in vaſis ſuis promiſcuè fluctuat, & per arterias hypogaſtricas ad uterum, ejuſque præſertim vaginam, defertur, per venas verò hypogaſtricas refertur; nec eſt hic ſanguis excrementitius, aut diſtinctus, aut malignus ab alio ſanguine, uti Veteres ſtatuerunt, quorum rationes recenſet GRAEFF *de Organis Mulier. p. 134.* quibus HELMONTIUS alias ab experientia deſumptas adjungit. Verùm menſes ſanguinem laudabilem, & quantitate ſaltem peccantem eſſe, ex Veteribus SENNERTUS, & Neotericis *modò citatus* GRAEFF *p. 136.*, meritò defendunt; experimenta enim pro virulentia eorum allegata, partim falſa & ridicula, partim de menſibus per ſtagnationem corruptis, intelligenda tantùm ſunt.

Quod ſi impura ſit maſſa ſanguinea, ſimul excretione iſtâ excrementa ſubturgeſcentiæ ſanguinis motu nonnihil ſeparata & præcipitata cum illo ſanguine foras excluduntur: excluſus autem & *extra vaſa effuſus ſanguis*, ac circa uterum depoſitus, conſortio vitali ſpirituum privatus, ad

corruptionem ſui tendit, & ita demum cadaveris naturam aſſumit. (vid. HELMONTIUS *Tract. Lunare Tributum p. 732.*) & ſic non vitalis eſt cum reliquo ſanguine. Quæ præterea de menſium fluxu controverſiæ moventur, ex parte examinatæ vid. apud CHARLETON *Patholog. pag. 142.* & GRAEFF *l. c.*

Vulgo *Cauſam efficientem* menſtrui dicunt eſſe ſanguinem ſuâ copiâ peccantem: quod non eſt: ſi enim ſolâ quantitate efficiente proflueret, quotidie tantum derivandum eſſet, quantum excederet; vel ſi cumularetur toto menſis tempore, ultimis diebus prægravarentur ejuſmodi onere, & fluxus in principio eſſet maximus. *Potius obſervabilis eſt in ſanguine ſub quolibet menſtruo excretione ſingularis quædam fermentatio aucta, turgeſcentia & ebullitio extraordinaria* ſeu præternaturalis, qua rapidiùs concitatus in ſuis vaſis detineri non poteſt, ſed per vaſa hypogaſtrica circa uterum diſtendendo & dilatando eorum orificiola, ex vaſis vaginæ, non uteri ipſius, per Anaſtomoſin ſic effunditur. Confirmant hoc Adjuncta & Juvantia. Ineſſe autem *orgaſmum* quendam *ſingularem*, & fermentationem in maſſa ſanguinea, probatur ex *adjunctis* circa menſtruationem obviis. Hinc enim eſt, quod impeditâ iſtâ, quacunque ex cauſa, circa uterum excretione ſanguis turgeſcens per alia varia loca, per mammas, oculorum canthos, per nares, per pulmones, per aures, per vomitum, &c. exitum periodicè moliri ſoleat. Hinc ſubitulè laſſitudo artuum teoſiva & gravativa, præſertim dolor lancinans & diſtendens circa lumbos, item pulſationes arteriarum in lumbis & circa os ſacrum, uterum, arteriam aortam & venam cavam eo loci præcipuè, hypochondriorum durities, phlogoſes quædam, aliaque mala, excretionem præcedere ſolent; unde levi motu propter turgeſcentiam ſanguinis in pulmonibus, de gravi anhelitu conqueruntur. vid. KERGERUS *de Fermentat. ſect. 3. cap. 2. pag. 214.*; non ſecus ac in aliis fluxus alvi crebrior, in aliis febris menſtrua, per aliquot (2. vel 3.) dies durans, hoc eſt, quæ toties per aliquot dies affligit, quoties menſtruus inſtaret fluxus, quod obſervavit LINDANUS; in aliis alia ſymptomata, ex ſanguinis & reliquorum corporis contentorum commotione & turgeſcentiâ, tunc temporis auctâ, nata præcedere vel comitari ſoleant, donec iſta ſanguinis turgeſcentiâ, apertis tandem vaſis lymphaticis in vaginam uteri inſertis, ſanguis erumpat, quo denique ſufficienter evacuato, & ejus turgeſcentia ac fermentatio omninò ceſſat, & vaſa denuò ſubſident ac connivent, donec novo orgaſmo ſanguinis denuò aperiantur.

Juvantia ſeu menſes moventia hoc etiam confirmant, qualia ſunt omnia Acria & Salina volatilia, & utplurimum inſigniter amaricantia, ut cinnamomum, Zedoaria, caryophylli, caſtoreum, myrrha, matricaria, meliſſa, artemiſia, ſabina, aloëtica, hinc elixyr proprietatis, & omnia aromata, in ſpecie crocus, cuminum, &c. quæ fermentationem ſanguinis augere ſolent; unde & ſplen bovis ſeu cervi menſes ſtimulare dicitur, ratione virtutis fermentativæ ſanguinis in ſplene reſidentis: unde KERGERUS *loco allegato fermenti piſtorii urget frequentem odorem*, quod ſoleat augere menſium fluxum, quod uberiùs hoc facere dicitur, ſi ejus fruſtulum ad quantitatem caſtaneæ cum pulvere nucis moſchatæ intus ſumatur. Ratio eſt, quod hujus fermentum per aliqualem impetum fermentativum fluxum etiam moveat. Unde & notabile eſt, quod conſervæ, ſi recipiant halitum menſtruatæ, de ſubitò aceſcant: uti etiam halitus earum vinum & cereviſiam aceſcere facit, ob vim talem fermentativam, quæ earum halitui ineſt: hinc etiam eſt, quod Chirurgi in vulnerum cura & deligatione nullam admittant fœminam metu menſtruationis, quia earundem effluviis vulnera depravantur. Hinc quorum ſanguis ineptius eſt plus minus fermentationi, etiam menſium obſtructionibus ſunt obnoxiæ. Hinc habitus cachecticus aut melancholicus ad menſium defectum diſponunt, non ſecus ac omnia acida & viſcida etiam ſemoram huic evacuationi imponere ſolent; quæ hoc ipſum faciunt, quatenus imprimis illam ſanguinis turgeſcentiam fermentativâ ſupprimunt & impediunt, aut ſubitò iſſiſtunt, deſtruendo Salia volatilia, & coagulando blandè maſſam ſanguineam; ſicut & terror, triſtitia, mœror, metus, &c. fermentationem ſanguinis impediunt, & menſes imminuunt, cùm gaudium è contra, amor, iracundia, motus corporis intenſior, vini generoſi potus, &c. ad hanc excretionem diſponant.

Turgeſcens ita ſanguis, & rapidiùs per vaſa circulatus, etiamnum vaginæ vaſa, horumque oſcula, præcipuè aperit, & per hæc effunditur, quia ad hæc loca uberiùs & concitatiùs movetur; id quod fit, quia irritatio quædam certa & ſenſibilis, ſed voluptuoſa vellicatio, in dictis locis accidere ſolet, cujus occaſione & ſpiritus animales concitatiùs eò ferri, & his mediantibus ratione fibrarum aliqualis contracturæ, ſanguis copioſiùs ibidem colligi ſolet, donec apertis vaſorum oſculis pedetentim effundatur. Similis eſt hæc Turgeſcentia orgaſmo Venereo aliquatenus; nempe ratione hujus vellicationis tàm ante quam poſt menſtruationem præ aliis temporibus ſalaciores eſſe ſolent mulieres; unde ſicut reſinæ purgantes, vellicando hæmorrhoidalia vaſa, facilem cruoris per hæc in conſuetis effluxum concitant; vel ſicut acria purgantia, inteſtina fortiùs vellicantia, dejectiones ſubinde cruentas efficere ſolent; ita occaſione ſingularis circa genitalia acrioris vellicationis turgeſcens jam ſanguis ibidem effunditur: ſicut alias pro ſtimulandis menſibus, præter purgantia, imprimis ex colocynthide, vel hujus acrior ſuffitus, vel hellebori nigri peſſus, vel ſimilia acria, genitalibus extrinſecùs applicari ſolent à Practicis.

Turget autem ſanguis quâvis menſtruâ periodo intenſiùs, & ſimul vellicantur *& quaſi titillantur ſingulariter genitalia, propter vim peculiarem fermentativam, ab uteri glandulis, beneficio ſanguinis & lymphæ refluentem*, nec non ipſius lymphæ genitalis glandulaſorum corporum, collum veſicæ ambientium, *univerſæ maſſæ ſanguineæ communicatam, & etiam ipſi lymphæ ſeminali, uteri & proſtatarum, conceſſam*; à qua, uti acriores hæ factæ pruritum Venereum inſolitum ferè excitant, & iſtam fermentationem ſanguini inducunt, quæ ſingulis tamen menſibus redit, quia tanto temporis ſpatio ſanguis ad ſufficientem turgeſcentiam diſponitur & excitatur; ita ratione illius in ſanguine alterationis ſingulares iſtæ mulierum ſub pubertatis annis mutationes eveniunt. Patet hoc, quia mulieres nunquam ſunt ſalaciores, quàm inſtante menſium fluxu & ceſſante; unde & menſtruus fluxus non niſi evigilante vi generativâ in mulieribus inchoatur, & hâc ſopitâ ille etiam ceſſat; in quibuſdam tamen citiùs, in quibuſdam tardiùs emergit, prout vis genitalis uno vel alio tempore magis vel minus excitatur. Confer. WELTHUSIUS *de Generat. cap. 5. pag. 125.*, KERGERUS *de Fermentat. loco allegato*, SCHOOCKIUS *de Fermentat. cap. 17. p. 491.* Scilicet, uti ex parili ratione brutorum ſtato tempore Venereus appetitus concitatur, unde & ferè eorum Genitalia tunc acrius ſerum ſtillare ſolent; ita, ex parili fundamento, naturali in ſtatu excretio menſtrua accidere ſolet, præternaturali verò impetu Furor uterinus mulierum accidit. Hæc enim miraculoſa turgeſcentia menſtrui periodica habet cognationem cum partibus genitalibus, cùm impregnatis ceſſent menſes. Unde probabile eſt, prout in maribus ex teſtibus egregia a... totius corporis emanat, ita ex mulierum lympha genitali toti maſſæ ſanguineæ egregia fermentatio & turgeſcentia inducatur, adeò ut turpeſcens fermentando & ebulliendo egrediatur.

A Lunæ circumvolutionibus menſes moveri plurimi ſtatuerunt, quod tamen HELMONTIUS, præprimis in *Tract. Lunare Tributum*, refutat. Nempe ſi menſium fluxus à Luna dependeret, omnes mulieres ad minimum ſub eodem climate, eodem die, ſimul, vel ſaltem juvenculæ omnes cum novilunio, menſtruatæ eſſent; quod tamen falſum: ſiquidem citiùs aut tardiùs pro idioſyncraſiæ varietate hoc ipſis contingit.

Quoad *Cauſam finalem* menſtrui fluxus, vulgò dicunt, hoc fieri propter negotium Generationis & Nutritionis in utero, ideò neque ſanguinem in majori quantitate generari, ne fœtui in utero nutrimentum deficiat, è contrà in non gravidis ſanguinem abundantem egredi. Hoc autem negotium dubium redditur, quia bruta multipara non patiantur menſium fluxum, fœtus tamen eorum feliciter nutriantur. Quomodo ergò tot catulis ſufficiet? Objiciat quis, quod illi catuli ſint parvi: Nego. Obſervetur modò proportio inter catulos & inter infantes, erit par ratio in genere humano & brutino; adeoque hæc ratio non ſufficit; nec primo geſtationis tempore tantum decedit de maſſa ſanguinea, ut exinde ceſſare debeat omnis evacuatio. Vid. HELMONTIUS *Tract. Lunare Tributum*, item VELTHUSIUS *cit. loc.* Carere autem bruta tali fluxu, conſtat per experientiam, licèt eundem ſimiliter tribuere videtur illis VELTHUSIUS *citato loco pag. 125.*; ſed errat, confundendo menſes mulierum cum earum fluore albo. Materia enim illa ex brutis, Venereo orgaſmo turgere incipientibus, emanans eſt tantùm ſperma aquoſius efferveſcens, & deinde erumpens. Accedit & hoc, quod mulieres quædam ſcarificationibus aſſuetæ, ubi his imminuatur ſanguis, ordine-

dinarium tamen fluxum habeant. Sanguinis enim abundantia ſeu Plethora non eſt cauſa ſtimulans excretionem uterinam menſtruam: Nam laborioſæ, item graciles mulieres, præſertim ſcorbuticæ quæ ſanguinem acriorem habent, uberiorem fluxum ſubinde patiuntur. Quare ergò ex omnibus ferè animalibus ſola mulier, & fortè ſimia, menſtrua patiantur, cùm alia animalia ſine hoc fluxu fęcundiora ſint longè, & feliciùs educant fętus, res eſt obſcura.

CAPUT XXIII.

DE

Conceptione, Fœtuſque Formatione.

ALiàs per ſe nota eſt Veterum ab *Hippocratis* ætate ad nos derivata ſententia, per miſcelam nempe geniture utriuſque ſexus, quam vulgò Semen vocant, in utero retentam, fotam & exſuſcitatam, fieri naturalem conceptionem. Hanc opinionem in omnibus Autoribus Practicis & defenſam & ipſi ſuperſtructos Caſus Practicos, ubertim invenietis. Ex Modernorum autem Experimentis Anatomico-Phyſiologicis notum eſt, quod, dum legitimè copulantur mas & fęmina, iſte emittat ſuam genituram, ſub ſeminis nomine cognitam; hæc verò ex teſtibus excludat ova. Illius ergò genitalis ſpiritus amico afflatu in ovario ſe inſinuat ovulo muliebri, in eoque, ceu receptaculo appropriato, ſpiritui genitali concentrato fęminæ ſe ſociat, ita ut ex utriuſque copula & unione mutua fiat conceptio; hoc eſt, utriuſque ſexus ſeminalis virtutis, in ſpiritu genitali fundatæ, in ovulo facta aſſociatio, ad fœtificationem requiritur: vid VALTHUSIUS *de Generat. cap. 7. & 4.*, item RALLIUS *de Generat. Animalium pag. 168.*. Vel conceptio eſt ovuli uterini cujuſdam à ſpiritus genitalis maſculini in teſtibus afflatu facta fœcundatio, parili ratione atque in gallinis ſpiritus genitalis galli uno congreſſu omnia ova in ovario fœcundare ſolet; ſimili enim ratione mulierum teſtes, Ovaria ſuperiùs dicta ſunt, in quibus ovula piſorum magnitudine producuntur, quæ per tubam uterinam, cornubus uteri in brutis analogam, ſub coitus ardore ad teſtem contortam, expanſo hujus orificio excepta, deferuntur ad uterum, quatenus juxta GRÆFFIUM inter tunicas ovulorum communes & proprias, poſt biduum, triduum, &c. materia quædam glanduloſa excreſcens, totum ovulum involvens & undique comprimens, tunicam teſticuli communem rumpit, & per foramen factum illud expellit, uſque dum per tubam Fallopianam ad uterum hoc devolvatur. Id enim, quod eſt Ovarium in Oviparis, hoc ſunt Teſtes in Viviparis mulieribus, utpote quarū teſtes perfecta parva ovula in ſe continent, humore limpido ſcatentia & propriis pelliculis circumdata, quæ ovula aquæ ſerventi immiſſa coagulantur in formam albuminis ovi, in aqua fervente cocti: vid. STENO, HARUÆUS, HORNIVS, GRAEFF, MALPIGHIUS, &c. Si ovulum tale fœcundatum eſt in utero, naturalis eſt conceptus; ſin hæreat adhuc in Tuba uterina, fit conceptus tubarius præternaturalis, matrique lethalis; de quo vid. parvus, ſed non inelegans, *Tractatus* ELSHOLZII *de Conceptu Tubario*, obſervato PARISIIS, item RIOLANUS Extraordinariè quidem fit conceptio tubaria in genere humano, ordinariè tamen fit in brutis, nempe in eorum cornubus uterinis; tubę enim ſeu cornua in brutis ſunt verus locus generationis. Nihil dicam de eo, quod refert SALMUTH, in ſtomacho nempe mulieris ex neſando congreſſu factam conceptionem, fętuſquè digitalis poſtmodum per os excluſionem.

Dixi, quod ſpiritus genitalis maris fęcundet ova: Unde rejicio omnem Generationem æquivocam, impoſſibilem in natura (cochleæ omnes ſunt Hermaphroditæ.) Nam *tota Generationis ratio dependet à ſpiritu iſto genitali, à mare* quidem ſub craſſioris materiæ Involucro unà *excreto*, & fęminæ ova fœcundante, illâ materiâ geniture craſſâ nullo modo vel in utero ſubſiſtente, vel ceu materia fętum conſtituente, ut demonſtrat HARVÆUS *de Generat. Animal. Exercit. 6. 39. 49 67. 68* &c. item DEUSINGIVS *Exercit. de Geneſi Microcoſmi Section. 2. pag. 25.* & alii; ſed unà cum fęminæ liquore ſic dicto ſeminali denuò ex vagina effluente; *à fœmina verò in ovo ritè conſtituto*, & in quo ſpiritus talis concentratus deliteſcit, ſuppeditato: qui ipſi ſoli ſpiritus genitales in ovulo uniti conceptum perfectum, ſeu ſemen animale fœcundum conſtituunt, ita ut vis genitalis maris ſuâ geniturâ communicata, contagii inſtar ovum muliebre penetrans, fœcundum reddens, & in motum concitans, mulieremque ita imprægnans, *efficientis ſaltem, non verò materiæ, rationem habeat, mulieris ovulo utrumque exhibente*; unde omnia ex ovo eſſe ſeu generari, verè ab HARVÆO dicitur.

Conceptio ergò non in utero, ſed in teſticulo contingit, ita ut antequam ovulum ad uterum deſcendat, membranas fętum involventes, imo ipſa prima fętus ſtamina contineat, & ſecum afferat. Ratione ſiquidem membranarum αὐτοψία docet, ovuli medio aliud, & quaſi ovulum minus innatare, & materiam ſeminalem cortice duplici, in teſtibus jamdum producto, innatare; ſimili ratione ac ova pennatorum non utero, ſed ovario, ſui & pulli involucra debent: ſicut & vegetabilium ſemina non minus rectè *olim ab* EMPEDOCLE, *hodie à* MALPIGHIO *in Anat. Plantarum*, aliiſque, Ova rectè dicuntur, iſtis Oviparorum ovis ſimilia ferè, in quibus tota plantæ compages in compendio quaſi exiſtit, & quæ hujus grana plantam jamdum conformatam non obtinuerunt, infœcunda prorſus ſunt, de quo vid GRAEFF & MALPIGHIUS *loco allegato, &* JOSEPHUS *de* AROMATARIIS *in Epiſt de Gen. Plantarum ex ſemine*; hinc etiā MARCUS MARCI *in Tractatu de Ideis Operatr. inquit: ſubtilius rem penſitando, videbitur non minus plantarum quàm animalium genus ex ovo naſci, cum non minus in plantarum ſemine diſtinguere liceat partes albuminis & vitelli, aut etiam grandini analogas: ſiquidem neque in omnium animalium ovis ineſt differentia Albi & Lutei:* Unde rectè à RALLIO *Sect. 5 pag. 75.* ſemina plantarum ſui generis ova dicuntur, de quibus etiam videatur FABRICIUS *ab* AQUAPENDENTE, & GREW, *Anglus, de Vegetab. Generat. ſeu Anatome de* parte ad partem. Hinc patet, quomodo in animalium genere requirantur cauſæ ſociæ, licèt fœmina generet, ut gallinæ Ova ſubventanea.

Cum ergò aliàs Analogia magna Inter ſemina Viviparorum, Oviparorum & Vegetabilium obſervetur, concludere etiam probabiliter ſatis licebit, partes embryonis tenellas per ovuli muliebris colliquamen ante coitum diſperſas, à ſpiritus genitalis virilis contactu intra ovarium fœmineum evolvi, & in continuum & perfectum corpuſculum elaborari, ita ut fœtus in utero augmentum ſaltem & perfectionem ultimam acquirat.

Dubium verò illud, quod contra hanc hypotheſin à quibuſdam movetur, *Ovula nempe Viviparorum Oviparorum Ovulis longè minora eſſe*, & ab his in magnitudine multoties ſuperari, facilè decidi poteſt, conſiderando, quod Oviparorum ova, præter materiam pro primis pulli ſtaminibus ante incubationem conſtituendis, nutrimentum quoque hujus omne, non ſaltem ſub incubatione, ſed poſt excluſionem quoque huic applicandum contineant; Viviparorum autem ovis tantum duntaxat materiæ inexiſtat, quantum embryoni conſtituendo ſufficit: imò cicatricula, & ipſius pulli primum receptaculum, tantæ exilitatis eſt, ut forſan vix milleſimam quidem reliquorum ovi contentorum partem æquet.

Primus, qui Veterum opinionem concuſſit, & ejus fundamentum nempe ingreſſum & miſturam geniturę utriuſque ſexus, funditus diruit, fuit *jam allegatus* HARVÆUS, cujus *Obſervationes experimentales* meritò magni ſunt æſtimandæ, dum in Oviparis ova, ſive tota, ſive ſaltem eorundem vitella à ſpiritu genitali maris, galli ſeu cujuſcunque Ovipari, tanquam contagio quodam ſpirituoſo afflari & fœcundari aſſerit: in Viviparis verò uterum hoc ipſo, vel eodem contagio ſpirituoſo inſici, & ita fœminam à mare imprægnari ſeu concipere aſſerit, unde ſucceſſivè ex materia albuginea in uterum deſtillante, virtute iſtius contagii ſpirituoſi, generetur tandem fœtus perfectus.

Sed maximè hoc videtur obſcurum, qua ratione ſimplex talis ſpiritus, uterum ſaltem fœcundans, ſit cauſa conceptionis? Hiſce ergo dubiis occurrunt modernorum ſupra allegatorum inventa Anatomica de Ovulis Teſtium viviparorum. Sententiam hanc, omnem Genituram maris materialiter effluere, & ſolum contagium ſpirituoſum relinquere, contra HARVÆUM & DEUSINGIUM oppugnavit ANONYMUS quidam, JANUS ORCHAMUS, à RALLIO iterum refutatus, Satis probabile eſt cum genitura galli, à cujus unico coitu gallina per integrum annum fęcunda obſervatur

Res obſcura ſimili quodam declarari poteſt. In tali nempe generationis actu ſub conceptione ovum fœminæ ſe habet inſtar fomitis, *Wie Zünder*, qui in proxima potentia eſt, ut incendatur, modò tantilla ſcintillula ſpiritus

genitalis maſculini accedat. Sic ſimiliter ovum muliebre fœcundum eſt actu primo; ſed excitatur hæc ejus fœcunditas in motum & turgeſcentiam à ſcintillula activa & ſpirituoſa maris. Spiritus hic genitalis maris habet ſe inſtar fermenti addendi ovo, ceu maſſæ fermentandæ, quo ritè fermentetur & alteretur; craſſa materia pro vehiculo tantum & cuſtodia ſpiritus inſervit. Mas confert principium activum; fœmina verò principium paſſivum, quod Veteres dixerunt menſtruum. Unde patet, verum eſſe, quod etiam Virgo concipere poſſit, cui penis non adeò profundè introdatur, & cui clauſtra, quæ vocantur Virginalia, minus in tali caſu aperiuntur, modò tàm artificioſè ejaculetur genitura maris, ne ab aëris externi ingreſſu vitiari, aut ſpiritus genitalis diſſipari poſſit, quin potiùs hic ipſe promptè ſe in uterum inſinuet, & ita Virginem impregnet; ſicut exempla citra perfectam penis immiſſionem impregnatarum *cap. 22.* allegata hoc confirmant. Sufficit ergò ad conceptionem ſaltem ſpiritus genitalis maris, modò extra aërem externum poſſit venire in vaginam uteri,

Ex hac etiam declarari poſſunt *Rationes Sterilitatis*: Si enim fomes humidus aut pinguis, tunc facilè non inflammatur. Sic ova uterina, ſi nimis humida, nec ſpirituoſa ſunt, minus poſſunt concipere, nec incendi à ſpiritu genitali; ſicut ſcintillula quædam, quæ promptè nimis extinguitur, fomitem non accendit. Hinc ſi ſpiritus genitalis maris minus ſpirituoſus aut volatilis, diſſipatur, & ſic non ſufficit, ut poſſit ovum rectè excitare & fœcundare. Et exinde ſunt cæteræ differentiæ, quæ inter ovum fœcundum & ſubventaneum, intercedunt, dum in ovo fœcundo jam fœtus generandi primordia & prima ſtamina obſervanda ſunt, ita, ut non primum fœtus ortum, ſed ſaltem emergentem ſucceſſivè partium ejus manifeſtationem in ovo conſiderare queamus, ut primus obſervavit MALPIGHIUS *Tract. de Format. Pulli ex Ovo*, item *de Ovo incubato*; cùm econtra in ſubventaneo ovo nil tale obſervari poſſit; adeò ut in fœcundo ovo pulli ſtamina præexiſtant, haud diſpari ritu, ac in plantarum ovis ſeu ſeminibus plantulæ fœtus jam exiſtere ſolet. Ulteriùs ova fœcunda uſque ad decimum quartum diem ſuo incubatu non putreſcunt vel corrumpuntur, ſed cocta eundem ſaporem habent cum recentibus; ſterilia verò de facili putreſcunt, & hinc horridum fœtorem contrahunt.

Spiritus ille genitalis, ut ovulum in fœcundum ſemen ſeu conceptum alterat, ita quædam ejus ſubſtantia ſimul uterum muliebrem certo modo alterare, & ad conceptum retinendum, fovendum, & nutrimentum ipſi tranſmittendum, aptum reddere probabile ſit, non tantùm juxta ea, quæ hunc in finem diſſerit DEUSINGIUS *in Geneſ. Microc. p. 42. & ſeq.*, ſed etiam ex uteri illis poſt factam conceptionem alterationibus, quas obſervat HARVÆUS *Obſervat. 68.* Vid quoque, quæ de totius corporis poſt fœcundum congreſſum *ſuprà cap. 22. pag. 412.* & 413. allegavi. Unde *etiam vis generationis maris determinata, ſemel mulieri impreſſa, etiam ad plures ſucceſſivas generationes certo modo ſe extendens obſervatum fuit*: Vid. BECCHERUS *Phyſica Subterran. l. 1. Sect. 4. c. 4. p. 241.*

Poſt factam ita conceptionem, Ovum ſeu Conceptum fœcundum, ſi naturaliter procedat, negotium vel mox vel brevi poſt in utero apparere, omninò probabile eſt, & confirmant Obſervationes à KERKRINGIO *in ſua Anthropogenia* notatæ. Nec obſtat, quod contrarium aſſerat HARVÆUS *Exercit. 68.*, qui primo menſe in utero nihil ferè apparere aſſerit, in quantum ipſi ex ſectione brutorum viviparorum innotuit, ignarus nempe adhuc modernorum in ovis experimentorum; labente tamen primo menſe conceptum rejectum ſæpiùs vidit, ſimilem ei, quem ex tibicina excuſſum *Hippocrates* meminit, quique fuit inſtar ovi excorticati. Ex prima ergò ovi fœcundati origine per ſucceſſiva incrementa pedetentim profectus enaſcitur & increſcit fœtus: facto nempe congreſſu fœcundo carnoſior, craſſior & lævior evadit uterus, & ſucceſſivè liquor limpidus nonnihil lentus, & aliquomodo viſcidus (reverâ chyloſus, tranſcolatione illâ ita alteratus) in uterum deſtillat, à quo conceptus vitalis nutritio ac accretio ſucceſſiva materialiter dependet.

Jam, ut naturæ methodus in formando animali ex fœcundato, ſeu à ſpiritu genitali maris in motum concitato ovo manifeſta evadat, imprimis ovorum gallinaceorum ſub incubatu inſtituatur inſpectio. Fecit hoc, poſt *Hieronymum Fabricium ab Aquapendente*, imprimis HARVÆUS *in Exercit. de Generat. Animalium*, (quem poſteri correxerunt in multis, v. g. MALPIGHIUS, qui egregius eſt, item WELTHUSIUS *de Generatione*, DEUSINGIUS *Exercit. de Geneſi Microcoſmi*, CLAUDIUS *de la* COURVEE *Tract. de Nutrit. Fœtus in utero*, fuit Archiater *Reginæ Poloniæ*;) ex quibus conſtat, in ovulo incubato, in confinibus albuminis & vitelli tunica, maculam ſingularem albam, perexiguam, lenticulæ ferè magnitudine, reperiri, quam ob ſimilitudinem Cicatriculam appellitant, quæ nudo oculo rudis videtur, microſcopio autem inſpecta repræſentat pullum. Macula etiam hæc reperitur in ovis ſubventaneis, ſed non diſtincta; in incubato autem ovo rudimenta pulli conſpiciuntur, *Wie ein Wölckgen*. In hac cicatricula per incubatum primo die dilatatâ, & in circulos quoſdam expanſâ, mox primâ & ſecundâ die obſervatur liquor clariſſimè refulgens, quovis cryſtallino humore purior, *Colliquamentum* ob id appellatus ab HARVÆO *l. a. Exercit. 16. & 19.* item COURVEE *l. a. cap. 2. §. 3.* In hoc ipſo colliquamento tertiò & quartò die linea ſanguinea purpuraſcens circumcirca, inſtar fili ſerici, quod in gyrum ſe circumagit, & punctum minutum, ceu veſicula, in medio colliquamenti, à parvo motu ſaliens dicta, primum nempe ſanguinis cum corde ejuſque vaſis, præcipuè ventriculi ſiniſtri, rudimentum manifeſtatur. Hinc circa punctum ſaliens craſſius & albidius quid, inſtar nebulæ & globuli rotundi, apparet in duas partes diviſum; quarum major pars capitis rudimentum præbet, 4. veſiculis conſtans, quæ cerebrum, cerebellum, & oculos binos repræſentant, minor verò pars oblongata inferiùs inſtar carinę protenſa, *Wie ein Schiffboden*, ſpinæ rudimentum eſt, ex qua brachia & pedes ſenſim protuberant, donec ex fibris diverſimodè coagmentatis reliquæ partes nerveę contexantur, ac vaſis ſanguifluis viſcera ſucceſſivè quoquè adnata, fœtum perfectum conſtituant: cujus formationis exactam hiſtoriam videbitis in *Exerc.* HARVÆI & *hujus Epitomatore* SCHARDERO & DEUSINGIO *cit. loc.* & ex his in MOEBII *Fundament. pag. 559.*, item in VELTHUSIO *de Generat. cap. 9.*, item in NEEDHAM *Tract. de Formato Fœtu*, qui quam plurium animalium, in utero adhuc exiſtentium, varietatem explicant.

Ex quibus *Harvæi*, aliorumque nudo oculo factis ovorum inſpectionibus verè concluditur, *ſanguinem* inter partes liquidas, & *Cor* inter partes ſolidas, ſub forma puncti ſalientis eſſe *partes primogenias*. Sed obſtant hic accuratiores, & microſcopii acie inſtitutæ ovorum inſpectiones, MALPIGHII *Tract. de Forma. Pulli in Ovo*, item *Tract. de Formato Fœtu*, VELTHUSII *loco allegato*, DEUSINGII *de Geneſi Microc. p. 2. Sect. 2.*, & *de la* COURVEE *l. a. p. 2. cap. 4.*, quibus oſtendunt, *jam in cicatricula illa ante incubatum fœtum*, cum omnibus partibus ſimul delineatum, *incluſum eſſe, ita ut in ſacculo, in Cicatriculæ colliquamento, natantem velut in amnio fœtum, ejuſque caput cum appenſæ carinæ ſtaminibus*, manifeſtè conſpicuum ſit, altioremque originem habeant, ex qua ſucceſſivè aucta pedetentim quaſi evolvantur partes; ita ut ſuſpicari liceat, in *iſta cicatricula aut gemmula* jam ſtamina omnium partium figurata præexiſtere, quæ poſtmodum per extenſionem ſub nutritione & auctione pedetentim magis magiſque fiant conſpicuæ: quæ aſſertio non videtur incongrua, licèt iſta delineatio nudis oculis ſit inviſibilis. Par nempe ratio hic eſſe videtur, atque in plantarum ſeminibus, ſeu potiùs ovulis. Sicut enim in his tantum eſt *gemmula* quædam, ex qua planta naſcitur, & in qua tota planta jam delineata conſpicitur, quâ læsâ vel corruptâ perit omnis vis & ſpes generationis; eſtque nihil aliud, quàm delicatiſſima plantulæ delineatio, & inchoata conformatio, unde dicitur, quod formicæ arrodant ſemina in gemmulis; ita ſimiliter in ovo eſt macula ſeu cicatricula ſeu gemmula, in qua partes pulli omnes potentiâ inſunt, & ex qua ordine explicantur, & in qua ſecunda eſt ſpiritus utriuſque ſexus ſeminalis, cui CREATOR ALTISSIMUS poteſtatem conceſſit fœtum elaborandi. Unde cum *Malpighio* concludendum videtur, in ovo ante uberiorem colliquamenti collectionem, ejuſque motum, & in ſanguinem converſionem, carinam cum capitis, cerebri, ſpinalis medullę, & alarū inchoamentis evidenter patere, & in ovo ſubeſſe pullum, cum partium ferè omnium cōterminis ſacculis colliquamento innatantem, hujuſque naturam nutritivis & fermentativis ſuccis commixtis integrari, ex quorum ſuſcitata mutua actione ſanguis ſucceſſivè progignitur, parteſque olim delineatę erūpāt, & ſucceſſivè adoleſcāt.

Partes hæ videntur conſtare ex copioſiſſimis fibris, quæ ſecundùm longitudinem protenſę, mucilagineque ſpermaticâ conglutinatæ, cartilagines conſtituunt, quę tandem in oſſa indurantur, quorum capita ſeu extremitates rotundę ex

iſta-

iſtarum fibrarum in ſe ipſis convolutione oriri videntur. Harũ fibrarũ quædam ab aliis ſeparatæ, & extrorsũ in alias fibras protenſæ & implantatæ, partim ligamenta, partim tendines, conſtituunt. Fibrillæ ſimiles ſecundùm longitudinem & latitudinem ſibi intertextæ in *membranas* uniuntur. Hiſce nervoſis partibus per ſanguinis adglutinationem adnaſcuntur partes ſanguineæ, v. gr. fibrillarum interſtitiis ex oſſibus protenſarum ſanguis ſe inſinuat, iiſque adhæret, ſicque muſculorum corpora conſtituit; vaſorum verò ſurculis adnaſcuntur ſimiliter interiora viſcera, inſtar fungorum arboribus.

Quoad materiam, ex qua formatur fœtus & pullus, hic obſervanda eſt diſtinctio ovorũ in Oviparis & Viviparis. In Oviparorum propriè dictorum ovo albumen cum vitello ſimul inſunt pro nutrimento & argumento fœtus in cicatricula geniti, dum nempe vaſcula ſanguifera in cicatricula genita, & in funiculos umbilicales protenſa, tàm ad vitellum quàm albumen diſtribuuntur, exque illo materiam pro partibus ſanguineis, ex hoc pro partibus nutriendis abſorbent. In Viviparis verò, quæ ſaltem ovulum generant abſque nutritii ſucci conſortio, ſuccus lentus, limpidiſſimus, plus minus albidus, poſt factam conceptionem per uteri glanduloſam ſubſtantiam in ejus cavum deſtillat, ut *ſupra* monitum, qui per membranas fœtum ambientes, ſecundinas nempe & placentam, ad vaſa fœtus derivatur, & *nunc immediatè* pro partibus nerveis, Veteribus olim ob id ſpermaticis dictis, nutriendis, cum ſanguine diſtribuitur, *nunc mediatè* mediante ſui in ſanguinem converſione pro ſanguineis partibus & viſceribus augmentandis, hinc inde diffunditur; ita ut adhuc veriſſima ſit diſtinctio partium in ſpermaticas ſeu nerveas, & ſanguineas ſeu carneas, dum omnes partes nerveæ conſtant ex iſta materia limpida, in ſubtiliſſima filamenta ductâ, quibus filamentis poſtmodum agglutinatur quaſi ſanguis, qui interſtitia hinc inde replet, unde viſcera & partes ſanguineæ pedetentim exſtruuntur. Membranæ ovulorum ſunt illæ, quæ poſtmodum fiunt ſecundinæ: Vid. KERKRINGII *Anthropogenia*.

Liquor hic nutritius primis geſtationis menſibus ſpiritu nitri coagulatur in caſeoſam ſubſtantiam, ultimis verò diebus geſtationis non coagulatur, quia materia chyloſa jam aſſumpta eſt.

Hoc quoque obſervandum ulteriùs, quod tertio elapſo geſtationis menſe, circa quarti principium contingat fœtus palpitatio & motus ſatis ſenſibilis, ipsò jam, quoad principaliores partes, ferè abſolutò, reliquis viribus adhuc perficiendis: unde *tempus* Geſtationis *à concep u* uſque *ad motum fœtus*, *Tempus formationis*; *à motu uſque ad partum*, *Tempus exornationis*, *appellatur*. Pervulgata aliàs fert opinio, marium formationem perfectionemque citiùs, fœmellarum verò uno menſe tardiùs fieri; cui tamen non ſuffragatur experientia, cùm conſtet, imprimis in brutis, ſæpè plures in utero geſtari fœtus, qui licet ſexu diſtincti ſint, eodem tamen tempore & perficiantur & excludantur, ut fœtus ex ovis oriundos taceam, qui cujuſcunque etiam ſexus fuerint, nec ſeriùs nec tardiùs perfici, vel edi ſolent, niſi forſan alia cauſa obſtiterit; de quo confer. HARVÆUS *Exercit.* 10.

Efficiens mirandæ hujus fabricæ eſt Spiritus Genitalis utriuſque ſexus, matris quidem in ovulo concentratus, & patris mediante genitura in congreſſu ejaculata promanans, qui licet originaliter ſit duplex, in ovo tamen mutuâ coitione unitus, ex materia lenta & limpida, in ovo coërcita, machinam corporis format; quod quomodo fiat, res eſt obſcuriſſima & à priori indemonſtrabilis. *Carteſiani*, & hos ſequentes alii, ex ſolo motu particularum, per calorem excitato, fieri Formationem volunt, determinante hoc plus minus ſpiritu ipſo genitali, mediante quo ſeminis particulæ agitatæ ob ſuas figuras, magnitudines, diſtinctas texturas, aliaſque proprietates neceſſariò in germen animalis abeunt eo modo, quo ex oblongis ſalium particulis in aqua vi caloris agitatis & inter ſe conjunctis, variæ determinatæ ſalium ſpirituumque, eæquè diſtinctæ figuræ & corpora efformantur, ut commentatur REGIUS *in Fundam. Phyſic. cap.* 10. Confirmat hoc, quod ova fœcunda, ſi concutiantur vel nimis agitentur, pereant, ſicut à tonitru perduntur pulli in ovis, propter nimium motum. Ab *aliis* caſuale nimis, & quaſi fortuitum ſtupendum, formationis corporis negotium hoc modo explicatum videtur, quod mirabilis ſtructura in tot mille animalibus eodem modo eveniens, & ſpeciales parentum texturas ſimul exhibens, determinatum & ſpecialem formatorem exigat; unde tales per ideas ſeminales, indeque factæ conformationis ſimilitudinem, negotium hoc explicant, ut ideæ, quæ antea in ſpiritu confuſæ, ſed ſucceſſivè & ordinatâ ſerie evolutæ, formatorem corporis, ſpiritum, dirigant & determinent, ut tale vel tale corpus & fœtum parentibus ſimilem, formet; de quo vid. FERNELIUS *Medic. Phyſiol. l.* 7. *cap.* 12. GREGORIUS HORSTIUS *in Diſſertat. de Cauſ. Simil. & Diſſimil. fœtus reſpectu parentum*, *Operum Medicor. T.* 1. *Diſſertat.* 4 *in fine p.* 454. & ſpeciatim MARCUS MARCI *de Ideis Operatricibus*, & ex hoc BACKIUS *in ſuis Principiis*. Hoc confirmare videtur idea matris imaginando concepta, formationem corporis fœtus diverſimodè modificans. Si enim idea eſt extraordinaria, dat fœtum extraordinarium, ut caput ſuillum, fiſſum, &c. Probabile ergò eſt, ideam ordinariam ſeminalem, fœtum dare naturalem; omnes enim homines eſſentiâ ſunt ſimiles, ſed differunt accidentalibus lineamentis.

Sed re hac exactè conſideratâ, major videtur difficultas, *quomodo* ſcilicèt *generentur corpora?* cùm ex ſuperioribus conſtet, *in ovo ante incubationem jam inexiſtere fœtus rudimenta, ſicut in plantarum ovis ſeu ſeminibus integra plantula in gemmula jam conſpici ſolet*. Poſito enim, fieri per motum beneficio ſpiritus genitalis, quod verum eſt; poſito etiam, ſpiritum genitalem eſſe inſtructum ſuis ideis, inſtar ſigilli impreſſis, nec tamen poteſt demonſtrari à priori, quomodo ordinario formentur omnes partes?

Non tamen diffitendum, ex hac Modernorum doctrina ſpinoſas quampluri mas controverſias de conceptione & generatione prolium numeroſa, & ſuperfœtatione faciliùs poſſe expediri, dum nempè ſæpiùs gemelli, interdum trimelli, imò 4. etiam 8. fœtus ſani & vegeti unâ vice à muliere excluduntur, teſte BORELLO *Centur.* 2. *Obſervat.* 44. de quo jam *ſuprà cap.* 22. ſufficienter actum.

Cæterùm *triplex fœtus* formandi cum *parentibus* obſervanda *ſimilitudo*; ratione ſcilicet

1. *Speciei*, quod ſcilicèt, homo generet hominem, gallina gallinas, quod fit ex identitate cauſarum; unde duplex genitura, dupliceſque ſpiritus genitales duplici modo formatum dant fœtum, v. gr. in mulo, in ſatyro, &c.
2. Ratione ſexus; dum fœtus nunc eſt mas, nunc fœmina, nunc utrumque ſeu hermaphroditus.

(Quidam teſticulum dextrum maribus, ſiniſtrum fœmellis generandis inſervire putant, quod tamen refellit, ut rationes taceam, experientia; de qua vid. TIMÆUS, *l.* 3. *Caſu* 45. GRAEFF *de Organis Virorum pag.* 14. 15. & DIEMMERBROECK *Anatom. l.* 1. *cap.* 21.) Hoc fieri, ait VELTHUSIUS *p.* 65. *quatenus vis ſeminalis à mare aut fœmina prædominans alterius vim cogit in ſui obſequium*, ſecumque rapit, unde & ipſa augetur, *quæ major vis alterius* geniture, in majori vel minori activitate & prædominio ſpiritus genitalis maris vel fœminæ, alteri prævalentis, conſiſtere videtur. Ubi ergò in maribus ſpiritus genitalis præponderat, ibi mas generatur; è contra ſpiritu genitali maris exiſtente non ritè volatili nec ſubtili, facilè ejus vis formativa à ſpiritu genitali fœminino ſubtiliori & puriori obliterabitur.

3. Ratione individui; dum fœtus nunc patri, nunc matri, vel in toto, vel in parte, e. gr. naſo, ſimilis exiſtit: quod ex amplexu mutuo ſpirituum genitalium utriuſque parentis oritur; unde virtutes formativæ confuſæ, ſucceſſivè tamen denuò evolutæ, ita determinatè formationem dirigunt.

Quidam neceſſariò materialem geniture maris commiſtionem concurrere urgent: ſed falſa penitus ac erronea eſt opinio. Nam gallinæ non minus referunt patrem gallum, quàm alia animalia vivipara, & nihilominus tamen ex *Obſervationibus Harvæanis* certum eſt, quod de genitura galli nihil ingrediatur & ovum & ovarium gallinæ. (2.) Imaginatio materna, vel appetitus gravior in Viviparis ſub tempore toto geſtationis, ſignat fœtum, ut nunc fraga, nunc mora, nunc mures, in certis corporis locis depicta aut congenita reperiantur; dum v. gr. mater non ſine intentione adſpiciens caput ſuillum, per medium à lanione fiſſum, generat fœtum, cujus caput ſimiliter fiſſum eſt, ex impreſſione ſcilicèt ſeu idea ſubnata per iſtum aſpectum, quæ ſpiritum genitalem in ovulo ſeu concepto fœtu eò direxit, ut ſimili modo fœtum formaverit. Imaginatio hæc ſe habet dupliciter, partim in fœtu, dum partes in ovo delineatæ jam erumpunt & perficiuntur, partim in partium perfectarum compoſitione & reſolutione, quæ ultima vis altioris indaginis eſt. Hujus exempla refert

Helmontius, ubi fęmina videns militi manum abſcindi, domum redieus, peperit filium carentem manu, quæ adhuc ſanguinolenta fuit. Imaginatio hæc, quacunque ratione hoc faciat, citra commiſſionem materialem hic operatur, ita ut nihil materiæ pro talibus aberrationibus communicetur fętui. Omninò ſpiritus animales totum hoc negotium penetrant, qui ad uterum delati, alterant fętum; unde etiam fętus poteſt eſſe ſimilis patri, utut nihil de genitura ejuſdem ad conſtitutionem illius concurrat.

Sed de his ſimilitudinibus fętuū cū parentibus vid GREGORIVS HORSTIVS *Diſſertat. de Cauſis Similitud. Fœtus cum Parentib. in fine Tom. 1. Operum Diſſertat.* 4., item MARCUS MARCI *loco citato.*

CAPUT XXIV.

DE

Vita Fœtus & Nutritione in Utero.

VT verò in Viviparis ſub formatione nutriatur & augmentetur ſimul embryo, nutrimento opus eſt, quod per uteri ſubſtantiam ad eum derivatur. Differentia enim, quoad nutritionem fętus, eſt inter Vivipara & Ovipara; quod nempe Ovipara ſimul cum materia, ex qua formantur, habeant materiam pro nutritione, hinc in ovo eſt albumen & vitellum; in Viviparis verò in utero perficiendis ovum uterinum ſimplici humore conſtet, in quo primitus conſiſtunt formationis rudimenta. *Ovum* hoc *uterinum ſimplici conſtat tunicâ*, fętum cingente & ambiente, internâ tenuiore, *Amnion appellatâ*, in qua formatur fętus & reſidet; *externâ* validiore, quæ totum conceptum ambit, *Chorion* dictâ & *Allantoides*. In Chorio & Amnio, tanquam colatoriis & Receptaculis, liquores limpidi, plus minus albicantes ſeu lactei vel chyloſi continentur, qui nullo modo cum Veteribus pro urina vel ſudore habendi, ſed nutritius ſuccus ipſius fętus, dulcis & admodum ſuavis exiſtunt. Adhæc ſimilis humor reperitur in Embryonis diſſecti ore & ventriculo. Certum ergò eſt, quod non ſit humor excrementitius, ſed utilis, certis uſibus deſtinatus, id eſt nutrimentum fętus, quod per os haurit. Nam *urinæ continendæ inſervit* tertia membrana, *Allantoides* dicta, homini olim à HARVÆO aliiſque Autoribus denegata, nunc verò ab NEEDHAM *Tractatu de Formato Fœtu c.* 3., & THEODORO ALDES *in Epiſt. contrà Harvæum*, denuò detecta: inſtar cinguli inter Choriō & Amnion continetur, quæ ex veſica fętus per urachum, cum umbilicalibus vaſis ad eum protenſum, excretam urinam recipit, & ad tempus partus uſque conſervat. Dicitur etiam *Farciminalis*. Variat quoque hic membranarum numerus pro varietate brutorum: in ovo gallinæ ſunt ſex, in tuibus tres. Cæterùm quæ harum membranarum & Allantoidis ſtructuram ſpectant, ſatis explicat HIGHMORUS *Diſquiſit. Anato. P.* 3., NEEDHAM *l. c. p.* 54 58., & GRAEFF *de Organis Mulier. pag.* 264.

Chorio adnaſcitur in homine, poſtquam fętus jam ferè formatus eſt, carnea moles, hepatis æmula, ideò *Hepar* vel *Placenta uterina* dicta, mediante qua nutrimentum chyloſum derivatur ex matre in fętum. Oritur hæc uterina placenta ex ſanguine per vaſa fętus umbilicalia, uſque ad chorii extremitatem protenſa, effuſo & coagulato, in quam venæ & arteriæ umbilicales implantantur; ſicut etiam vena umbilicalis copioſos ramos per Chorion & Amnion ſpargit, in eorum cavitatem, humore limpido plenam, hiantes. Mediante hac mole carneâ fętus utero demum adhæret & annectitur, cujus naturam deſcriptam videbitis in WARTHONI *Adenogr cap.* 35., item HOBOCKEN *in Anatom. Secund. Humanæ.* Videtur quidem ſubſtantia ſanguineo-carnea; intima autem ejus ſtructura ex glandulis conſtat, & ubique ſanguine grumoſo circumfuſa eſt, mediante qua tranſit ſuccus nutritius per vaſa umbilicalia ad fętum. Variant verò, quoad hanc partem, inſigniter animalia, dum alia *Placentifera*, inter quæ eſt mulier, alia *glandulifera*, pauca *cotyledonifera*, de qua varietate, ut & quid propriè ſint cotyledones ſeu Acetabula Veterum, videbitis in NEEDHAM *c. l.* Placenta ergò hæc cum membranis poſt fętum excluſa, & quaſi ſecundo partu edita, *Secundina* appellatur; ſicut liquores iſti, dum in partu paulò ante fętum erumpunt, ex ruptione membranarum, ob conatum fętus, *Aquæ appellantur*, quæ humectando & laxando partes genitales Partum facilitare ſolent.

Quod ergò jam nutritionem fœtus formati attinet, partim per os nutriri fętum, partim per umbilicum, nunc conſtat. *Per os quidem nutritur*, deglutiendo humorem limpidum, & albugineum in Amnio contentum, ex utero per membranas, Chorion & Amnion, in hujus cavitatem tranſudantem, & ita percolatum, qui chylificatur in ventriculo, unde etiam excrementa iſta in inteſtinis, *Meconium* dicta, oriuntur, quia ſunt inſtar ſucci Meconii inſpiſſati, quæ nō niſi ex ſtomacho oriri poſſunt. Conſ. HARVÆVS *in Fundament. Phyſiol. pag.* 562., CLAUDIUS *de la* COURVEE *in toto Tract. de Nutrit. Fœtus in Utero*, imprimis *P.* 2. *cap.* 11. & 13., item NEEDHAM *l. c. pag.* 56. *cap.* 3. *pag.* 67. *Edit. Londinenſis*, qui tranſcolationem iſtam negat *contra Courveè & Everbardum*; item SEGERVS *in Diſſertat. de Hippocrat. Orthodoxia, & Democriti Heterodoxia*, quoad doctrinam de Nutrit. Fœtus in utero per os, c. 8. Præterea, cùm grandior ſit fœtus, per umbilicum ſimul advehitur nutrimentum, tantum ſcilicèt, quantum, præter ejus per os nutritionem, adhuc neceſſarium eſt. Multi ſunt, qui cum *Arabibus* ſanguinem eſſe menſtruum maternum, in placentam ex vaſis uteri delatum, cum ſanguine fœtus, per arterias umbilicales ad placentam tranſcolato, miſtum, & cum vena umbilicali per canalem venoſum & hepar ad venam cavam tranſmiſſum, aſſerunt, dum interim etiam humor quidam albicans ſimul ex placenta in chorium deponitur, qui per Amnium tranſcolatus fętus nutrimentum per os conſtituit, ſanguine materno per umbilicalem venam adducto, alteram nutrimenti partem præſentante; de qua antiqua *Hippocratea* ſententia vid. *Diſſertat. citata* SEGERI.

Cæterum elegantior & probabilior DEVSINGII eſt ſententia, qui *P.* 3. *Sect.* 1. *Geneſeos. Microcoſm. p.* 131. item in *Diſſertat. de lacte*, in eo eſt totus, ut monſtret, fętum tam in utero, quàm extra uterum, nutriri ſolo chylo vel lacte ad uterum delato, ſeu materia tali limpida & albuginea, qualis in Amnio continetur, & in qua fętus natare deprehenditur; utpote quæ non merè excrementitia eſt, ſed multum laudabilis & nutritiæ ſubſtantiæ continet. Hæc materia albuginea, uti in uterum deſtillat pro augendo ovo ſeu conceptu, in quo formatur primitus fœtus; ita etiam poſtmodum per Chorion & Amnion tranſcolata fętum per os nutrit, ſimulque partim defertur in placentam, ex qua in Chorion (forſan per ſingulares ductus, de quibus vid. SEGERI *Diſſertat. cap.* 7. *§.* 4. & 5.) abit, partim verò à vena umbilicali abſorpta, & miſta cum ſanguine, per arterias umbilicales fętus eò allato, inde in venam cavam fętus abit, tandemque perfectum in ſanguinem mutatur. *Sanguinem* ſiquidem *maternum nutrimentum fœtus non eſſe*, *inde conſtat*, quod nec primis à conceptione diebus, quibus fętus omnis in utero liber exiſtit, nec ultimis, ubi placenta in duas laminas diviſa, ne guttulam ſanguinis fundit, illum à matre recipere poſſit. Hinc lacti potiùs analogum eſſe illius nutrimentum cum HIPPOCRATE *de Carnibus Textu* 8. & *de Natura Pueri Textu* 31. concludo.

Materiæ hujus limpidæ & nutritivæ quod attinet *ortum*, eam ex abdomine, in ſpecie ex meſenterio, per ſingularia vaſa, forſan lactea, ad uterum deferri vult EVERHARDVS, DEUSINGIUS *loco citat.* & SEGERVS *loco citato.* WARTHONVS *in Adenogr. cap.* 35. ſuccum illum lacteum partim per nervos adferri, partim verò per arterias eò deduci aſſerit, ex quibus chylus nondum in ſanguinem perfectum elaboratus ſeparetur, eodem modo atque mammæ ſimilem chylum pro lacte ſeparant. Sed cùm vaſa iſta lactea, ad uterum tendentia, incognita ſint, meritò iis adſtipulor, qui arteriis cum ſanguine nutrimenti chyloſi vehendi officium tribuunt, ita ut *per arterias chylus limpidus ſanguini permiſtus, ad uterum delatus*, in eodem probabiliter, mediante textura glanduloſo-membranacea, tranſcoletur, tranſcolatus nunc penetrando in Amnion, per os immediatè fętum nutriat, nunc abeundo in placentam, per vaſa umbilicalia mediatè cum ſanguine fętum ſuſtentet: vid. NEEDHAM *de Formato Fœtu c.* 1.

Plura, quæ talem nutritionem confirmant, videri poſſunt in DEVSINGIO *loco citat.* & COVRVEO *in toto Tractatu de Nutrit. Fœtus in Utero*: Quibus addatur, quod nemo adhuc viderit veram connexionem placentæ, ejuſque vaſorum cum vaſis uteri ſanguifluis, ſed omnes ex præconcepta opinione hæc aſſerant. Placenta è contrà, & carunculæ in brutis, quibus connectuntur glandulæ, refertæ ſunt ſucco iſto albugineo & limpido, & compreſſæ dant ſuccum ovi albumini ſimilem, non verò ſanguineum; & Practicorum teſtantur Obſervationes, poſt partum puerperis materiam ejuſmodi lacteam ex utero effluere; ut taceam, pullum in ovo ſine tali materno ſanguine perfectè nutriri & augeri. Illuſtrant hæc non tantùm crocus tingens fętum in utero,

de

de quo vid. JOANNES FERDINANDUS *Heerodt in Crocolog. pag.* 278, aliaque à matre ovo longè aſſumpta, cum ſętu ſimul in partu edita; Videantur M. A. N. C. *Ann.* 3. *p.* 483. de muliere, magnâ delectatione excitatâ erga fraga, quibus potita, peperit infantem cum fragis, quæ habuit in dorſo & alibi. Hoc probatur, nutrimentum non tam ſanguinis, quam chyloſum, pro nutrimento ſufficiens eſſe.

Officium ergo placentæ uterinæ dicitur, ut iſtâ mediante ſuccus iſte nutritius cum ſanguine, per arterias fœtus umbilicales allato miſceatur, & ita quaſi ſubigatur, ut faciliùs poſtmodum cum ſanguine ſętus, per umbilicalem venam refluo, ipſi diſtributus conjungi & faciliùs in ſanguinem perfectum mutari poſſet, ſicut in adulto hepar chylum, per venas meſaraicas allatum, ſubigat: id quod iis imprimis placet, qui hepatis aliquali reſuſcitationi favent. Cùm enim in ſętu omnis liquor, per venam ubilicalem allatus, mediante canali venoſo ſtatim ex vena portæ citra hepatis contactum, in venam cavam abeat; ob id placentam iſtam hepar uterinum appellant, & ita hepatis vice in ſętu fungi volunt. Sed cùm hic non niſi ſecundarius placentæ uterinæ & vaſorum umbilicalium ſit uſus, nec hepar amplius ſanguificet, magis neceſſarius videtur iſte, quem non ineleganter explicat MAYOW *Tractatu de Reſpirat. Fœtus in Utero*: nempe *placentam uterinam non jecur, ſed reverà Pulmonem Uterinum, eſſe*, in quo ſanguis ſętus per arterias umbilicales eò delatus particulis nitro-aëreis, quibus ſuccus albugineus per uterum in placentam tranſudans probabiliter imprægnatus ſit, imbuatur, quarum medio Reſpirationis neceſſitas in ſętu ſuppleatur.

Fętum autem non ſolùm per venam umbilicalem, ſed ore quoque, ſimul ac organa chylificantia perfectè formata ſunt, nutriri, HIPPOCRATES *de Carnibus Textu* 8. argumentis variis comprobavit: quibus & hoc accedit, quod intra ventriculos pullorum gallinaceorum 15. 16. &c. die chylus, & in Viviparorum ventriculis amnii liquor odòre, ſapore, &c. ſimilis obſervetur.

Ex dictis facilè concludi poteſt, qualem vitam ſętus in utero agat, & *quod non vivat vitâ matris*, hauriendo ab eàdem ſpiritus vitales, ſanguinemque; ſed quod propriam degat vitam, elaborando ex ſolo humore albugineo, ſeu ſucco ſuo nutritio, intra conceptum concluſo, ſanguinem, & ſpiritus pro ſui ſuſtentatione; ſimili nempe ratione atque pullus in ovo propriam vitam eodem modo inſtituit, nec alio opus habet gallinæ adjumento, quàm blando ejuſdem fotu & incubatu, ut caloris beneficio exſuſcitetur vis genitalis in ovo latens: Idem præſtat mater ſętui, dum etiam uterum fovet ſinu ſuo, & ſętum hoc modo ſervat & tuetur. *Vitam autem plantæ vivere tantum dicitur ſętus primis menſibus, quatenus ſolummodo nutritur & augetur; ſequentibus verò etiam vitam animalis vivit, quatenus ſe movet*; qui motus non niſi perceptionem quandam ſenſualem ſequitur, utut dormiat potiùs ſętus in utero, quàm vigilet. Fętus tandem adſpirat ad auram, ut inſequatur *Partus*, qui *eſt nihil aliud, quàm maturi & perfecti ſętus debito tempore legitima facta excluſio.*

CAPUT XXV.

DE

Partu.

QUò grandior fit ſętus in utero, eò plus quoque uterus, ceu vas continens, in omnem dimenſionem extenditur, *ſub qua extenſione valdoperè craſſeſcit & ſpiſſeſcit uterus, ita ut ultimis menſibus duos digitos craſſa fiat ejus ſubſtantia*, teſtibus GRAEFF, BARTHOLINO *in Anat. Reform.* & *Tract. de inſolitis partus viis*, aliiſque: Id quod contingit ex imbibitione tùm ſucci lactei nutritii, tùm etiam ſanguinis in hiantibus & multùm diſtentis uteri poris, coacervati & lentè circulati, unde vaſa ſanguiflua ſenſim ſenſimque etiam majora & ampliora fiunt, ut hæc tandem circa partum, digiti minoris amplitudinem æquare dicantur.

Fętus ergò valdopere auctus & grandior factus, anguſtiis quibusdam propter defectum reſpirationis, jam magis neceſſariæ, agitatus, *proprio motu* vel conatu *exitum quærit*, convolvendo ſeſe & invertendo capite deorſum verſus, unde & capite primò egreditur, qui motus partui eſt naturalis. Hoc motu membranæ jam diuturniore morâ tenuiores factæ, facilè & tantùm non ſponte dehiſcunt, & rumpuntur; humorumque, qui in iis continebantur, fit effluxus, qui *effluxus aquarum duplex eſt*, propter duplicem ſcilicèt membranam. Quando nempe cum impetu aquæ in partu effluunt, eſt naturalis fluxus; ſi verò diu effluunt ante partum, talis fœtus moritur. Obſervatum tamen fuit, per aliquot ſeptimanas ante partum aquas effluxiſſe, ſed fuit ſaltem exterior aqua, non autem verus liquor intimus. *Huic ſętus conatui accedit ſimul matris labor*, & conatus voluntarius; qui conſiſtit in forti preſſione, & exſpirationis retentione, pro quo adjuvando ſæpè vomitoria & ſternutatoria uſurpantur: mater enim tam inſpirando, & diaphragma deorſum verſus movendo, quam muſculos abdominis validè contrahendo, uterum comprimit, qui ſimul quoque nimiâ diſtenſione irritatus, modico ſenſu & ſtimulo, contractis ſuis fibris, fœtum excludit. Unde dolores parturientium ſunt motus convulſivi & contracturæ ſpaſmodicæ partium membranoſarum uteri, quæ contractæ & criſpatæ ſe contrahunt, convellunt, & ita ſętum excludunt. Dolores hi, ſi quando ad pedes & brachia tendunt, mali ſunt.

Quæritur autem, dum per anguſta loca inſignis ſętus debeat progredi, an *oſſa pubis* vel *ilei divellantur*. Reſpondeo: Diſtinguendum inter partum naturalem & facilem, ac præternaturalem & difficilem. In partu naturali & facili non opus eſt, quia partes membranaceæ cedunt, & ſic fœtui via ſternitur & cōceditur; in difficili verò obſervatum fuit, quod oſſa poſt talem laxata fuerint, quæ ſibi invicem non coaluerint, materque impedita in progreſſione. Aliàs enim, ſi oſſa pubis ſemper divellerentur in partu, nulla mulier progredi poſſet poſt partum, quod tamen, præſertim in meretricibus, aliter ſe habet: & deinde poſt divulſionem neceſſariò iterum concreſcerent interveniente callo; adeoque impoſſibile eſſet, fœminam ultra quartam vicem parere poſſe, quod tamen non eſt. Plura quæ huc pertinent, & imprimis oſſium pubis ſeparationem, & ilei laxationem, videbitis in DEUSINGII *Geneſi Microcoſmi p.* 3. *Sect.* 2., item in HARVÆO *Diſſertat. de Partu*, item in COURVEE *p.* 3 *cap.* 12. *de Nutrit. Fœtus in Utero.*

De doloribus & difficultate pariendi notandum, quod in primiparis non rarò partus ſit difficilis; nec ibi etiam ſolùm talem eſſe ſperandum: Nam ex Obſervationibus conſtat, quod fęminæ, quæ partum primum facilè abſolvunt, de partu in partum difficiliùs habeant, & ſæpè vel in partu, vel in puerperio, moriantur. Quò verò laborioſiùs pariunt primiparæ, eò meliùs habent de partu in partum. Deinde difficillimus partus eſſe ſolet Virginibus adultioribus, quæ triceſimo vel quadrageſimo anno nubunt; & quantò propiores ſunt quadrageſimo, eò periculoſiores partus ſe habent: ſæpè & hæ ſolent mori in partu vel puerperio, Autore LINDÆNO *Colleg. privato ſupra Praxin. Chymiatr. Hartmann. cap.* 129.

Tempus partus contingit menſe poſt conceptionem ut plurimum *nono*, nempe circa hujus finem, vel *in principio decimi* circiter quadrageſimam ſeptimanam ordinariè, interdum, ſed rariùs menſe ſeptimo, idque ferè ſaltem in primo partu in tenerioribus aut juvenculis; qui ſeptimeſtris partus *ſæpè habet imperfectionis quasdam notas in naſo, auriculis, ore, pedibus aut digitis*, quia hæ partes ultimò omnium perficiuntur, de quo conf. M. A. N. C. *Ann.* 8. *Obſervat.* 69. *pag.* 117, BORELLUS *Cent.* 1 *Obſervat.* 71. Accedit tamen interdum, ut vel mater vetula, vel imbecillis, ultra decimum & undecimum menſem partum differant, ſicut interdum anticipant, & menſe octavo pariunt, quos non vitales eſſe ſętus, falſum eſt; cùm plurimi hoc menſe nati reverà vixerint, teſte SCHENCKIO *in Obſervat.* Ingentes turbas de Octimeſtri Partu fecit HIPPOCRATES, quod non ſit vitalis; ſed non eſt verum: Nam vitales non rarò ſunt ſętus, qui ſeptimo menſe excluduntur. Si ergo ſeptimeſtres ſunt vitales, quare non Partus Octimeſtris? Quod ſi verò moriantur Octimeſtres, fit hoc, quoniam ex irritatione uteri, vel ſętus, vel ex alia cauſa non-naturali, ſętus quaſi per abortum octavo menſe excludatur, qui nono menſe naſci debuiſſet; unde minus maturus, minusquè vitalis exiſtit. Abortum autem non eſſe vitalem, certum eſt; quod tamen non eſt Univerſale, cum & interdum, rariſſimè quidem, vitalis ſit, de quo vid. DRELINCURTIUS *Diſſertat. de Partu Octimeſtri*, item PAULUS ZACCHIAS *in Quæſtion. Medico-legalibus*. Raræ alias, eæquè non paucæ, proſtant Obſervationes ſętuum, quinto, ſexto, ſeptimo, decimo, item duodecimo & decimo quinto menſe natorum, quales videbitis in SCHENCKII *Obſervationibus*; utut fallacia conceptionis ſigna non rarò matres ipſas fallant, ut propterea erroneum ducant calculum, dum primum Conceptionis tempus non adeò exactè obſervare ſolent aut poſſunt. In iracundia maturè progreditur infans: quæ diæteticè vivunt, ordinarium tempus ſętus expectant. Interim modò *attentæ ſint mulieres,*

poſſunt certum terminum excluſionis fœtus habere, *ſi nimirum attendunt primam*, *poſt impregnationem*, *menſtruationem* (ſivè, quod interdum accidit, contingat eadem adhuc, ſive eam non amplius experiatur, ſufficit illius, quo ordinariè apparere debebat, annotaſſe tempus) uſque ad eum diem, cui per naturæ conſuetudinem decima menſtruatio imminet, & ſic *verum tempus Partus exinde habere poſſunt*; quia hoc, vel certè proximè ſequente menſe, parient, niſi forſan aut cauſæ externæ, aut morbifica matris vel fœtus conſtitutio, tempus partus conſuetum anticipent, adeoque fœtum immaturiorem excludant. Cæterum de legitimo partus tempore vid. SENNERTUS *Praxeos l.4. Sect 6. P. 2. cap. 1. pag. 386.*, item HEINRICVS ARNISÆVS *Diſquiſit. de Partu humano*, item SYLVATICUS *Centur. 4. Conſil. 64.*, ubi etiam quædam de Partu Quinquimeſtri.

Ridiculi ſunt, qui partum ſeptimeſtrem & octimeſtrem per oculatam inſpectionem à nonimeſtri diſtinguere volunt, cum non ſolùm nonimeſtris ſeptimeſtri macilentior, & ſeptimeſtris nonimeſtri carnoſior & pinguior eſſe poſſit, ſed & partes quædam fœtus ab adultorum partibus magnitudine, & quidem vel auctâ vel minutâ, differant, dum e. g. caput cæteris partibus longè majus eſt, cujus rei rationem HELMONTIUS, *Tract. Vita Brevis*, dat cui accedit, quod cranii oſſa à ſe invicem adhuc dehiſcant, quæ poſtmodum per ſuturarum contractiones conjungenda. Huc ſpectat inteſtinum cæcum, thymus, auriculæ cordis ac renes ſuccenturiati, quæ partes omnes propter uſum majorē in fœtu majores ſūt; minores verò apparēt reliquæ omnes, præprimis tamē omētum, ita ut à quibusdā Anatomicis hoc fœtui planè deeſſe dicatur, quod tamē experientiæ repugnat.

Cauſa impulſiva vel ſtimulus, qui fœtum impellit & irritat, ut moliatur ſui egreſſum, à variis profertur varius. *Optima videtur ſententia* HIPPOCRATIS, FABRICII *ab* AQUAPENDENTE, DEVSINGII *de Geneſi Microcoſmi*, & RALLII *de Generat. Animal. Sect. 7.*, fœtum conari egredi propter defectum Reſpirationis, cum in utero aquis immerſus reſpirare nequeat, ſanguis verò motu ſuo circulari ſenſim ſenſimque quodammodo circa præcordia hæreat, majorem volatilitatem & perfectionem urgendo, & ita anxietatem quandam circa præcordia fœtui inducat, unde etiam, quamprimum egreditur fœtus, reſpirat, de qua fœtus Reſpiratione videatur SCHWAMMERDAM *Tract. de Reſpiratione.* Hinc *proba poteſt inſtitui, an fœtus natus ſit vivus, an verò natus ſit mortuus? idque per pulmones*, qui per reſpirationem expanduntur, & ita leviores ac ſpongioſiores fiunt; pulmo verò ſpongioſus rarior aquis ſupernatat. Fœtum tamen aliquid aeris habere in utero, ut in ovo pulli, non nego, ita ut in ovo uterino ſit ſpatium ſeu vacuum pro aere; ſed hic aër non ſufficit reſpirationi, niſi continuetur. Quod verò de *fœtuum vagitu* circumfertur, & cujus non vulgaria proſtant exempla, ea, uti ſunt rara, ita utplurimum ſunt prodigioſa; cum non vagiſſe tantùm, ſed etiam articulatas voces emiſiſſe infantes adhuc in utero incluſos, teſtentur Obſervationes: vid. SCHENCKIUS *in Obſervationibus*, SPERLINGIUS *de Format. Fœtus c. 7. Quæſt. 2.*, & SENNERTUS *l.4. Prax. p. 2. Sect. 5. cap. 81. p. 374.*

Cum ergo non reſpiret fœtus, nec dilatentur pulmones, ſine horum verò dilatatione nulla ſanguinis ordinaria circulatio ex dextro cordis ventriculo fieri poſſit in ſiniſtrum, propterea ſanguis non ſimul per utroſque ventriculos tranſit, ſed per alterutrum etiam; & propterea factæ ſunt ſingulares *vaſorum Anaſtomoſes* circa cor in fœtu, quæ poſt partum non ſolùm obliterantur, ſed tandem planè evaneſcunt; dum una ſanguinis pars per venam cavam aſcendentem, tranſit per foramen ovale in venam pulmonalem, & exinde in ſiniſtrum cordis ventriculum, ex quo per Aortam in totum corpus; altera verò pars ingreditur cordis dextrum ventriculum, ex hoc ſubit arteriam pulmonalem, ex hac per canalem arteriolum in arteriam magnam, ita ut ſaltem ſanguis unum cordis ventriculum permeet ſimul & ſemel, ſed alterutrum tantum. Dum verò excluditur fœtus & reſpirat, ſubitò per pulmones rapitur ſanguis, & foramen ovale propriâ ſui ipſius valvula clauditur, & ita exactè obturatur, tandemque coaleſcit, obſervante hoc KERKRINGIO *in Spicileg. Obſervat. Anatom. Obſervat. 94. pag. 179.*: Videatur etiam *Anatom.* BARTHOLINI *cap. de Fœtu*, item COURVEE *P.3.c.4.* Et propterea contingit, quod pulmones in fœtu mortuo aquæ injecti fundum petant; in vivente verò & poſt excluſionem mortuo ſupernatent; quia nempe in hoc jam rarefacti fuerint ex aëre per reſpirationem attracto: & ex hoc fundamento proba deſumitur, an ſcilicèt fœtus mortuus, an vivus, natus ſit, ſed poſteà vi interfectus; vid. TRUSTON *de Reſpirat. p. 102. & ſeqq.*

Fœtu ergo egreſſo ſequuntur etiam membranæ cum placenta, cum hæ per funiculum umbilicalem adhæreant fœtui, & ſecundinæ propterea vocantur. Hæ ipſæ quantocyus poſt fœtum excluſum ſunt extrahendæ, niſi ſponte ſequantur, ne coarctato denuò uteri interno orificio, earum egreſſus omninò impediatur, & ipſæ poſtmodum relictæ putredinem matri lethalem concilient. Opera etiam danda, ut omnes ſive totæ ſequantur, ne aliquantula placentæ pars relicta irritando uterum, contumacem & interdum lethalem ejus hæmorrhagiam inducat.

Sed, dum enormiter extenſa uteri cucurbita denuò fibrarum ſuarum beneficio ſe contrahit, poros anguſtat, ſicque, ſpongiæ inſtar compreſſæ, liquores partim ingeſtos, & geſtationis tempore imbibitos, partim in & poſt partum uberiùs affluentes, hic exprimit, unde *purgamenta uteri* poſt partum, ſeu *lochiorum fluxus*, item *Puerperia*, ſuccedant mulieribus, non ſecus ac menſtruus fluxus proprius; ex quorum colore & conſiſtentia Hippocrates de mulierum conſtitutione naturali & præternaturali judicare contendit. *Effluit autem* poſt partum ſanguis duplex, *primò cruentus humor ſeu ſanguis purus*, quod patet ex conſiſtentia & colore vivido atq; rubicundo, quem primis ſtatim diebus exhibet; uti & lochiis ſuppreſſis per alia nonnunquam loca, v. gr. nares, mammas, &c. effluentibus: hinc prodit *ſanguis dilutus*, copioſo nempe aquoſo & lacteo ſero; *tandem materia alba mucoſa*, quam eſſe reliquias ſucci nutritii fœtus in utero, cum *Deuſingio* arbitror; hancque materiam ex utero ſolo effluere, certum eſt; unde in hujus retentione abdomen tumidum manet. Obſervavit *Laurentius*, quod aliquot poſt partum diebus genuinus chylus ex utero effluxerit. An verò ſanguis ex utero ſolo tunc effluat, & an non etiam ex vaſis hypogaſtricis, collo uteri inſertis, imprimis tunc elabatur, ut admodum probabiliter nonnulli ſtatuunt, nondum adeò explanatum. *Sanguinis hic fluxus contingit ex partus conatu, quo ſanguis ad iſtas partes propulſus per diſtenta apertaque vaſa effluit: forſan & ſub primo lochiorum fluxu fermentatio talis in ſanguine contingit, qualis in menſtruatione* ordinaria *evenit, ut multa tunc evenientia, & fluxum ſuppreſſum ſequentia*, perſuadent ſymptomata; vid. DEVSINGIVS *in Geneſi Microcoſmi pag. 219. Quantitas hujus purgationis & Tempus* quamdiu hic *fluxus* durat, varium eſt, pro varietate ſcilicèt conſtitutionis ipſius puerperæ. *Vt plurimum octo dierum ſpatio abſolvitur*, *nonnullæ ad quindecim dies purgantur*, aliæ citiùs aliæ tardiùs, *interdum poſt menſem demum purgatio hæc ceſſat*; unde etiam in aliis copioſiùs, in aliis parciùs & lentiùs, ſuccedit hæc purgatio: vid SENNERTVS *l.4. Praxeos Sect 7. p. 2. pag. 453.*, item DEVSINGIVS *c. l.*

Facta hâc purgatione uterus, in pyri formam contractus, exſiccatur, itaque ad novam imprægnationem denuò diſponitur; & ſic cum vitæ noſtræ primordio Oeconomiam animalem finio.

INSTITUTIONUM MEDICARUM PARS II.

PATHOLOGIA *cum* DIAGNOSI, & PROGNOSI.

CAPUT I.

DE

Sanitate & Morbo, hujuſque *Subjecto*.

PErgimus ad Partem Medicinæ primariam, *Pathologiam* ſcilicet, quæ abſolvitur 4 capitibus.

Primum de *Natura* & *Subjecto Sanitatis*, *Morborum* & *Symptomatum*, agit.

Secundum *differentias* dictorum Morborum conſiderat.

Tertium conſiderat *Morborum & ſymptomatum* corpori humano contingentium *Cauſas*.

Quartum evolvit *rationem cognoſcendi Affectus & Cauſas*, eorumque eventum, per *ſigna dicta diagnoſtica* & *prognoſtica*.

Affectus duplicem habet ſignificationem: Accipitur effective vel formaliter, quo ſenſu intelligitur Alteratio corporis, quæ eſt in Fieri; ſicut Πάθος accipitur, quando denotat Paſſionem introductam. In Pathologia uterque ſumitur ſenſu ſecundo. Hujuſmodi affectus ſunt vel ſecundùm vel præter naturam. Illi ſunt ſanitas, & conſequenter omnium partium Vigor: Hi ſunt Morbi, & concomitantia ſymptomata.

Corpus noſtrum, dum, ceu artificioſa Machina, à ſanguine & imprimis ſpiritu vitali, tam inſito quàm influo, ceu impetum illo faciente HIPPOCRATIS, actuatur, movetur, & in eſſe ſuo ſuſtentatur, *Vivere dicitur*. *Conſiſtit enim Vita formaliter* ſeu effectivè *in illa corporis actione*, *ſecundùm quam* omnes *operationes debitas vel exercet vel exercere poteſt*; *cujus privatio*, quando omnis ceſſat Operatio & Motus, MORS *dicitur*: vid. *ſuprà in Phyſiol. cap. 2. p. 51.* Unde, dum eſt in motu, vitę talis integritas eſt *ſanitas*, ſicuti ejus plus minus labefactatio vitio partium in motu vitali & actione, *Morbus* & Symptoma dici ſolet. Ut igitur Vita, ita & Integritas ejus iſta ſeu Sanitas, conſiſtit in legitima diſpoſitione ſeu naturali cõſtitutione partium quarumvis, machinam corporis componentium, per quam agere & operari ſecundùm leges à natura præſcriptas aptę natę ſunt; effectivè verò in omnium operationum, & inde dependentium vigore & perfectione. Contrarium fit in labefactatione ſeu Morbis; Morbus enim in hujus machinæ labefactatione ſeu præternaturali Alteratione, ubi vitiantur motus ejuſdem & & actiones, conſiſtit: Labefactatio autem conſiſtit formaliter in tali partium conſtitutione perverſa, & à naturali menſura degenerante, ut effectivè actionum ſequatur defectus, aut plus minus Alteratio.

Ridicula eſt Quæſtio, an morbus ſit ſubſtantia, an verò Qualitas prędicamentalis? Reſpondeo: Eſt privatio Sanitatis, non Qualitas. Tranſeat. Sanitas autem & morbus ſuam patiuntur latitudinem, cùm videamus à poſteriori eſſe differentiam ætatum, dum ſenes reſpectu juvenum videntur morboſi: hinc *ſtatus neuter*, medius inter ſanum & ægrum, introductus eſt; de quo *quæritur an detur*. Reſpondeo, diſtinguendo inter Theoriam & Praxin. In rigore Theoretico vix admittendus videtur, ſi ex amuſſi conſideramus machinam corpoream ſecundùm leges naturales; in latitudine autem Practica neceſſorio obvius eſt. Senes enim ſunt ſani, reſpectivè tantum & in ſuo genere, atque infantes, debitum autem vigorem ſanitatis non habent: unde diſtinguendum eſt inter ſtatum neutralitatis *decidentiæ* & *convaleſcentiæ*. Ille eſt, cùm homo ſanus percipit quoſdam defectus in operationibus, ob conſtitutionem læſam partis cujuſdam, utut tamen ſit apparenter ſanus, adeò ut ambigua ſanitas declinet in perfectum morbum: è contrà qui rectè convaleſcunt, & ex morbis jam reſtituti ſunt, ità tamen, ut adhuc ſit Imbecillitas ſeu Labefactatio quædam, dicuntur eſſe in ſtatu Neutralitatis Reconvaleſcentiæ.

Non ergò in ipſa vita morbi conſiſtunt, nec tamen corpori, niſi viventi, competunt; morbi enim nec ſani nec ægri dici poſſunt. Sunt media vel prodromi mortis, adeoquè vitam inſequuntur, & ex ejus radice ſuo modo ſuccreſcunt. Hinc illæ etiam læſiones, quæ corpori mortuo inſunt, v. g. vulnera, fracturæ, obſtructiones, &c. quatenus tales, propriè vix morbi videntur, niſi in quantum vitale principium corporis viventis ſuo modo afficiunt, in actionibus debitis impediunt, adeoque tandem corporis primum Movens labefactant.

Quoniam enim corporis ſaltem viventis affectio eſt Sanitas & Morbus, ſemper ad Principium vitale omninò reſpiciendum erit: ſiquidem ab eodem & omnes actiones, tàm naturales in ſanis, quàm præternaturales in morboſis, procedunt: hinc rectè dicitur, idem eſſe Principium, à quo fiant Actiones laudabiliter in ſanis, vitiosè in ęgris; v. gr. ab eodem principio, à quo præternaturaliter in febribus æſtuamus, naturaliter calemus: item idem Principium eſt, quod naturaliter movet manus, præternaturaliter verò in epilepſia eaſdem convellit.

Pertinet huc doctrina de Orthoſtaſi, quam dicunt eſſe; quamdiu homo adhuc verſatur, non tamen rectiſſimè valet. Verùm potius dicatur Orthoſtatica Rectitudo Valetudinis. Dixi, Affectus corporis eſſe ſecundùm naturam & præter naturam. Secundùm naturam gubernatur corpus præceptis diętecicis, Hygiene; prętcrnaturaliter gubernatur Therapiâ, per medicamenta. Utrumque conſiſtit in *judicio Medici*, quod *fundatur in cognitione ægri & univerſæ naturæ*, *quibus collatis*, *tanquam ſecundùm normam*, *ſtatum naturalem & præternaturalem novit & trutinat*.

Quoad *Subjectum Sanitatis* & *Morborum*, totum ſanè corpus, uti ſanum eſt, ita etiam idem ægrotare ſolet, adeoquè & ſingulæ ejus partes Sanitatis & Morborum ſubjecta erunt, utut pro partium varietate, diverſimodè. Hic ſeceſſum facimus à Veteribus, diſtinguentibus inter partes activas moventes, contentas nempe, & impetum facientes, ſeu humores & ſpiritus influos; & inſtrumentarias motas, partes nempe ſolidas ſeu continentes; ubi Veteres rectè quidem dixerunt, Partes liquidas eſſe cauſam morborum, ſubjectum verò eſſe partes ſolidas. Fundamentum hujus diſceſſus eſt hoc, quod Veteres tribuerint parum liquidis, multum verò ſolidis. Contraria autem ratio eſt apud nos, ubi ſecundùm Inventa Anatomica, minus ſolidis tribuitur, multum verò *fluidis*, *ita ut hæ habeantur partium primariarum principia activa*, *ſolida* verò quæ *moventur paſſiva*: unde dico, *ſubjectum primarium* eſſe *partes contentas* ſeu liquidas, ſpiritus & ſanguinem, quatenus hæc ipſa propius vitæ radicem attingunt; *ſecundarium* verò ſunt *partes ſolidæ* ſeu continentes. Ut enim vita & ſanitas in ſpiritu & ſanguine radicaliter & fundamentaliter

liter conſiſtunt & dependent, in partibus verò ſolidis ſeu continentibus non niſi relativè & per denominationem, quod ſcilicet ſint viventes, quatenus ſanguine & ſpiritu vitali irrorantur; ita etiam primarii morbi iſtis inhærebunt, & principale adeò morborum ſubjectum erunt, pro quorum ratione corpora nunc ſana ſunt, nunc ægrotant; in his non niſi ſecundarii, quæ ob id minus principale Subjectum conſtituunt. Nam ſpiritibus & ſanguine naturaliter ſe habentibus ſeu diſpoſitis, & partibus ſolidis, ceu inſtrumentis, legitimè eorum vim recipientibus, corpus eſt ſanum; præternaturaliter iis affectis, hoc eſt, morboſè, corpus eſt ægrum, ejusque vitiantur actiones; pars liquida verò alterata & vitiata, mortem infert. In genere omnes alterationes, imò febres omnes, in talibus alteratis & vitioſis conſiſtunt.

Cùm ergò ſpiritus & maſſa ſanguinea principales ſint actionum vitalium Autores, à quibus eæ effectivè dependent; partes verò ſolidæ ſint tantùm inſtrumenta, ſequè habeant (1) in actionibus purè paſſivè; (2) nec propriam ad actiones habeant activitatem; ſed (3) per ſuas organicas conformationes illis primariis agentibus inſerviant tantùm ad Actiones; unde & (4) in vivente & mortuo quævis organa, quatenus taliter conformata, eodem ſe habeant modo, non ſecus ſanè ac malleus ſe habet ad fabrum in fabricatione ferri; & (5) eorum læſiones, v. gr. oſſium fracturæ, vulnera & ulcera, non minus in cadavere, quàm vivente ſint ſubjecto; (6) iiſque licèt optimè ſe habentibus, Intemperie & Conformatione tamen Actiones lædantur; & ut (7) taceam varios luſus naturæ in harum partium formatione, ſine ſubſequente morboſo ſtatu: propterea *ſpiritus; & maſſa ſanguinea erunt primarium & proprium ſubjectum Morborum*, cùm his vitiatis, ceu primariò agentibus, neceſſariò lædantur actiones, h. e. corpus ægrotet; partes verò ſolidæ ſeu organicæ tantum ſecundarium & improprium, cum non tam lædant per ſe actiones, quàm quod vitio conformationis ſuę organicæ eas, ceu læſa inſtrumenta, tantum impediant, unde nec ægrotare propriè dici poſſunt.

Certè, ſicut omnibus patet, inſigniores & ſucceſſivas iſtas corporis mutationes, quæ per ætatum viciſſitudines contingunt, ita ut ultima ſenectus tandem ipſa morbus evadat, tantum ratione maſſæ ſanguineæ mutatæ, & ſpirituum, imprimis influentium, diverſimodè diſpoſitorum evenire, ſenſiles à teſtibus ſub pubertatis annis corpori inductas operationes ratione eadem corpus immutare, partibus ſolidis organicis ſub omnibus iſtis mutationibus in eodem ſtatu perſiſtentibus, niſi in quantum ex ſanguinis varia alteratione in nutritione forſan patiuntur; ita repentinæ corporis ſub morbis læſiones, & in ejus actionibus mutationes, nonniſi à diſpoſita diverſimodè & præternaturaliter alterata maſſa ſanguinea, à ſpiritibus vitiatis oboriuntur, adeò, ut iſtis morboſè affectis tota machina non ritè, nec ſecundùm conſtitutas naturæ leges, gubernata in præternaturales actionum & operationum læſiones exorbitet.

Omnes ergo in genere & ſpecie corporis partes, tàm ſpirituoſæ quàm ſolidæ, ſubjectum ſunt morborum, utut non rarò hic obſervabilis ſit circulus, ita ut unius partis vitium affricetur alteri, & hujus hinc nata læſio illud prius erratum deterius reddat. Obſervandum ulterius *in Morbis internis*, quaſi ſponte naturâ enatis, & in quibus cauſa materialis ſeu humoroſa peccat, *duplicem ſubjecti eſſe rationem*: nempe dum diſtinguendum eſt inter *ſubjectum Denominationis & Inhæſionis*. Illud eſt tota machina corporea, quæ, quocunque laboret affectu, ęgrota eſt; hoc eſt determinata quædam pars hominis, ratione cujus totum corpus ęgrotare dicitur. Sic cui crus fractum, dicitur ęgrotare pede, quatenus is eſt ſubjectum inhæſionis ſeu particulare. Subjectum hoc inhæſionis eſt vel *ſubjectum Radicationis*, vel *Affectionis* ſeu *Paſſionis*. Illud alio nomine vocatur *fomes* ſeu *focus morbi*, & hoc ſubjectum nil aliud eſt, quàm; *ſubjecti inhæſionis cauſa*, in quo latet cauſa morboſa; adeoque reſpectu vel cauſæ efficientis vel materialis. *Illius efficacia*, ubi ſpeciatim & particulariter ſe exerit motu & effectu præternaturali, ibi morbi ſubjectum dicitur; *Hujus verò ſedes*, ubi prima eſt, aut ratione originis aut ratione diſtributionis, eſt ſubjectum cauſæ ſeu fomitis morboſi. V. gr. conſideretur *epilepſia vitio ſplenis* enata: in hoc morbo cauſa efficiens proxima eſt ſpirituum impetus, ſpaſmorum epilepticorum primus Autor; hinc partes fibroſæ, motu iſto ſpirituum præternaturali affectæ, ſubjectum morbi ſunt inhæſionis; materiæ verò iſtius acidæ, in ſplene hærentis, ratione, quę materialem cauſam conſtituit, & hoſtili vellicatione ſpirituum impetum provocat, hic fomes ſeu ſubjectum fomitis ſeu radicationis exiſtit. Hinc ſtomacho à crapula malè affecto vertigine caput rotatur: ſtomachus hic ſubjectum radicationis ſeu fomitis; caput verò, & in eo contenti ſpiritus, ſubjectum inhæſionis exiſtunt. Quod ſi cauſa materialis eandem occupet partem, quæ morbo ſpeciatim affligitur, *Morbus per eſſentiam* appellatur; ſi verò in alio loco hæreat, *Morbus per conſenſum* enaſcitur.

Res omnes præternaturales in Morbum & Cauſam morbificam rectè dividuntur: Morbus verò in partis affectæ lęſam conſtitutionem, & exinde natam vitiatam actionem ſeu functionem ſubdividitur, quæ læſæ functiones primaria ſymptomata conſtituunt, à quibus cætera ſymptomata in excretis & qualitatibus mutatis dependent. Morbus nempe præſupponit cauſam, & poſt ſe trahit effectum ſeu ſymptomata; quæ ſunt vel primaria, & immediata, ut ſymptomata in actionibus læſis; vel ſecundaria & mediata, ut ſymptomata in Qualitatibus mutatis, & denique ſymptomata in excretis & retentis.

CAPUT

CAPUT II.

DE

DIFFERENTIIS MORBORUM.

D*ifferentiæ*, *eſſentiales* Morborum *deſumuntur à Subjectis eorum proximis*, quæ vel ſunt
I. *Spiritus*, tàm *inſitus* quam *influus*; quorum uterque morboſus vel in
1. *Quanto* ſeu defectu,
2. *Quali*, ſeu ſubſtantia,
3. *Motu*, aut exceſſivo, aut diminuto, aut depravato,
II. *Humores*, ſeu *Contenta Morboſa*, ſunt vel
1. *In Quanto*, dum
(1) deficiunt
(2) excedunt ſeu abundant: quod Vitium in ſanguine *Plethora* dicitur, quæ
vel ad (α) Vires / (β) Vaſa — Utraque vel (α) Vera / (β) Apparens
2. *In Quali*, ſeu Subſtantia
1. *Primariò* in vitiata craſi, ſeu Cacochymia. Hæc conſideratur vel ex ſenſu.
(α) *Hippocratico* ſecundùm ſapores, potentias, & facultates.
(β) *Galenico*, unde Cacochymia vel biliosa, vel pituitoſa, vel melancholica.
2. *Secundariò* in læſa Fermentatione, aut
(α) Excedente / (β) Deficiente / (γ) Depravata — ſive conſiderentur Abſolutè / Reſpectivè
II. *Partes continentes*, vel ratione
1. *Materiæ*: Morbi Intemperiei vel
(1) Secundariò elementaris.
(2) Primariò vitalis.
(α) Univerſalis.
(β) Particularis.
2. *Extenſionis* ſeu *Quantitatis*, *& hujus determinationis* ſecundùm
(α) Longum: Morbi Figuræ.
(β) Latum: Morbi Quantitatis.
(γ) Profundum: Obſtructionis morbi.
3. *Unionis mutatæ* ſeu *nexus partium continuatarum*.
(α) Morbi Compoſitionis.
(β) Solutæ Unitatis morbi.

A duplici fundamento morborum differentiæ deſumi ſolent.
1. *A Subjecti morboſi varietate.*
2. *A multiplici circumſtantiarum concurſu.*

Priores conſtituunt differentias *eſſentiales*, *poſteriores* verò *accidentales*. Cumque ſuperius totum corpus ægrotare, adeoquè morborum & ſanitatis ſubjectùm eſſe, dictum fuerit, hoc ipſum verò compoſitione ſui mechanicâ ex triplici partium differentia coaluerit, etiam *eſſentiales morborum differentiæ triplices* erunt:
1. *Morbi ſpirituum, ſeu impetum facientium:*
2. *Morbi ſanguinis & cæterorum contentorum humorum*, vel *partium liquidarum*; &
3. *Morbi partium continentium ſolidarum.*

Accidentales verò *Differentiæ* pro circumſtantiarum circa cauſas, ſubjectum, ſymptomata, Tempus, Motum, Quietem, &c. obſervabilium varietate, erunt tantum non *innumeræ*.

Cum namque ſanguis & ſpiritus primum ſint Vivens in puncto ſaliente & ultimum Moriens, quin & his affectis reliquæ omnes partes, licèt ſalvæ, afficiantur, totaq; machina corporea morboſa jaceat, ac alterationes inſigniores, quas ſub annorum ſerie ætatumquè nomine patititur homo, ab his variè alteratis oriantur, inſignesquè mutationes totius ſub pubertatis annis, mediantibus iſtis à fermento teſtium inſpirato immutatis, contingant, ſanè erunt primarium, quamvis ſolidæ ſecundarium ſaltem morborum ſubjectum.

Spiritus morboſi ſunt, quando deflectunt à naturali & requiſita conſtitutione, quæ ad corporis regimen in iis requiritur, ſive Inſitus fuerit ſive Influus. Eorum natura conſiſtit in eo, quod ſit volatilis ſubſtantia, ſeu Gas fermentando ex ſanguine volatiliſatum, per modum lucis radians.

Conſtituti autem ſunt morboſè & præternaturaliter Spiritus Influus & Inſitus:
1. *Ratione Quantitatis*, quando non gignuntur in debita Quantitate, vel nimis abſumuntur, vel cito diſſipantur.

Si non gignuntur in debita quantitate, aut deficiunt à debita copia, ad corporis ac ejus partium regimen requiſitâ, fit ex defectu ſpirituaſcentiæ, qua ratione ſpiritus influi deficiunt in inedia aut impuritatibus maſſæ ſanguineæ, aut diuturnos poſt labores: tunc ex defectu ſpirituum influorum oritur primæ digeſtionis vitium, & univerſum corpus languet. Nimis abſumuntur in quibuſcunq; exercitiis, ſpirituum diſpendio conjunctis, qualia nimius motus, ſtudia, Venus, &c. quæ ſpirituum diſpendium in ſe continent, & poſt hypercatharſes, aut nimias ſanguinis profuſiones ſumma virium, & quarum vis operationum vitalium deficientia, ſupervenit. Subitò diſſipantur in gravioribus animi affectibus, in gaudio, ira, mœrore, &c. in quibus radioſa ſpirituum textura avolat quaſi. In ſubitaneo mœrore obruuntur ſpiritus; eorum enim vehiculum, ſanguis, obrutum eos non poteſt explicare, hinc tanquam ſuffocati moriuntur ægri. His ſpirituum defectibus facilè occurrimus, attendendo ſanguinis motum fermentativum, & augendo ſpiritus per homogenea, qualia aromatica cum ſalibus volatilibus. *Spiritus Inſitus deficit*, dum vulnere, vel ulcere, vel frigore, vel paralyſi læſo membro, debilitatur, & ſucceſſivè imminuitur, & attenuatus abſumitur; hinc enim membrum unum alterumvè debilius poſtmodum obſervatur, quod vocatur ab HELMONTIO *Robur partis inæquale*; & quoniam pars ita debilitata præ alia robuſta magis ab alteratione aëris afficitur, membra talia *Ephemerides Ægrorum* dicuntur.
2. *Ratione Qualitatis* ſeu ſubſtantiæ ſpiritus Influus & Inſitus mutantur, dum vel vitioſè, & à naturali conſtitutione deflectentes, generantur, vel geniti aliunde, à re peregrina, in ſpecie cauſis malignis, commiſta vitiantur.

Maximè hoc fit in depravata hæmatoſi, & deficiente, legitima ſcilicèt, ſpirituaſcentia, ut fit in ſpecie in morbis Chronicis, in quibus ſanguis corruptus & alteratus non rectè fermentans in ſpiritum luminoſum non poteſt volatiliſari; v. g. Influi vitioſè generantur in Cachecticis, ſcorbuto vel malo hypochondriaco, Melancholia confirmatis, ut in Cachecticis minus volatiles ſint, in hypochondria-

driacis ſeu ſcorbuticis minus lucidi, ſed obſcuri. Hinc fit, ut ex peccante Qualitate ſeu ſubſtantia ſpirituum, Operationes animales pervertantur: id quod Cholericorum, Melancholicorum, Phlegmaticorum, &c. in actionibus differentia, vel naturali ſub ſtatu, ſufficienter confirmat. Coincidunt ſpirituum hæc ratione qualitatis ſeu ſubſtantiæ vitia morboſa, cum mutata Quantitate; habent ſe enim ut effectus & cauſa immediata: ſiquidem omnes quantitates ex ſubſtantiæ materialis textura formali oriuntur. Ergo vitia ſpirituum in ſubſtantia neceſſariò eorum mutatas quantitates poſt ſe trahunt, & vitia ſpirituum in qualitatibus mutatam eorum ſubſtantiam præſupponunt; adeoque ſive ſubſtantiam, ſive qualitatem, mutari dicamus, res eò recidit. Hæc vitia intrò occurrentia ſunt leviora: magis incumbit negotium, ſi ab extrinſeca materia, v. gr. in peſte à miaſmate maligno, item à narcoticis & opiatis aſſumptis, vitiantur ſeu alterantur. Pertinent huc ſubitaneæ mutationes & periculoſæ ſuffocationes, evenientes iis, qui verſantur in conclavibus: in quibus carbones incenſi, ac in cellis cereviſiariis. Pertinet huc affectus, qui occurrit iis, qui in metallifodinis occupati ſunt; hi enim inſenſibili aurâ afflati intereunt. Quoad *ſpirituum inſitum*, vitiatur hic in *quali*, v. g. in ulcere: ibi enim ex contracto vitio nutritionem pervertit, & nutrimentum loco aſſimilationis in pus vel ſaniem corrumpit, item alterationes vulneribus supervenientes ſimiles in qualitate mutatum inſinuant ſpiritum; hinc deficiente ſpiritu, v. g. in moribundis, vulnus ſine materia videtur, & obſervatur aridum; ſicut & in gangræna penitus ad deſtructionem ejus vitiatur Inſitus.

Quæritur, undenam ſpiritus Influi volatiles tunc afficiantur primariò, ut volatiles & luminoſi extinguantur?

Dico, ſpiritibus volatilibus nihil poſſe commiſceri ſeu hos inficere, niſi quod ſit homogeneæ naturæ cum iis, quæ non ſunt de Natura Gas ſpirituoſi. Talia autem ſunt dicti halitus ex liquoribus fermentantibus. Talia etiam ſunt halitus, qui exſpirant ex carbonibus incenſis, & in metalli-fodinis; cùm in dictis locis reperta ſylveſtria ſulphura, ſpiritibus ſe immiſceant, & eoſdem extinguant. In talibus locis nunquam candela perdurat. Nil dicam de antro canino Neapolitano in Italia, in quo non ſolùm candelæ extinguuntur ita, ut ne ſcintilla ſupermaneat, ſed & canes, ſimulac eò deveniunt, licèt in limine quaſi adhuc conſtituti hæreant, in momento ſuffocantur, utut hominibus nihil incommodi exinde adveniat. Et omnia hæc loca, quæ non ferunt candelas vel lumen, e. gr. cellæ vinariæ & cereviſiariæ, in momento ſuffocant homines, propter ſpiritus homogeneos exhalantes, quibus ſpiritus afficiunt noſtros, eoſque extinguunt, & ſic mortem inferunt; parili ratione atque dicti ſpirituoſi halitus ſulphurei extinguunt quamcunque accenſionem, ſic & ſpiritus obruti neceſſariò delentur. Similis ratio eſt in opiatis, quæ turgent ſimili halituoſo ſulphure, ſimili iſti, ubi in dictis locis liquores fermentantes incluſi exhalant: nempe ſimile ſulphur ex omnibus aſſumptis opiatis ſpiritus influentes vel figit vel opprimit. Hinc qui læſi ab halitu inſpirato, ſive per fermenteſcentis cereviſiæ, ſive Gas carbonum, optimè curantur aceto, infuſo naribus. In omnibus affectibus, quæ ſpiritus protinus afficiunt, adhibentur ingiter odorata, quæ maximum auxilium inferunt: meritò urget HELMONTIUS & taxat, quod odorifera neglecta ſint, cùm odoris maxima efficacia ſit in omnibus ſubitaneis affectibus, ubi odorifera ſalino-ſulphurea utramque faciunt paginam. Paſſionem hyſtericam ſiſtunt Odorifera fœtida.

3. *Ratione motus*, ſpiritui influo ſpeciatim convenientis, qui eſt vel elaſticus, vel irradiativus.

De ſpiritibus enim animalibus in ſpecie res clara eſt, quod per debitum influxum vel motum imprimis animales adminiſtrent functiones ſecundùm ideas in eorum lumine pictas; hinc contingit *nunc torpidos nimis eos eſſe, minuſque moveri*, quando ipſi minus ſubtiles, aut minus volatiles & mobiles exiſtunt, & à debitis excurſionibus ceſſant, ſive ab internis cauſis, v. g lethargo & catalepſi, tales fiant, & omnibus affectibus ſoporoſis, ubi ſpiritus tardiùs moventur ex cauſa cerebri, nimiâ lymphâ impleti, unde tanquam per nebulam nunc radio ſa ſpirituum textura trajicitur, & minus fortiter radiare poſſunt, unde depravatè moventur; ſive ab externis, Opiatis aut Narcoticis ſimilibus, vel aſſumptis vel applicatis tales fiant: *Nunc verò iidem nimis mobiles & nimis agiles exiſtunt*, adeò, ut à quacunque irritati & agitati cauſa, in impetuoſos & inordinatos aut exorbitantes erumpant motus, tàm in cerebro, qualis v. g. in deliriis Febricitantium, aut Phreneticis; tàm in membris, ut in convulſionibus epilepticis, aut ſimilibus convulſivis paroxyſmis, item Paraphreniticorum deliriis, evidens eſt. Poſterius hoc vitium non in ipſis ſpiritibus, ſed ſæpiùs aut in cerebro, artubus aut membris quærendum eſt: à cauſa occaſionali materiali, molè licet minimâ, fibras quaſdam ſenſiles vellicante, & intenſiorem impreſſionem faciente, adeoque, ut vocant, *irritante*, originem habere ſolet; v. gr. dum ſpicula Antimonii minima ſpirituum impetum ad vomitus violentiam in ſtomacho provocant; dum moleſta calculi in renibus præſentia, fibras nerveas vellicando, ſpirituum ſupernaturalem impetum ad colicam, alvi occluſionem, nauſeam, interdum etiam vomitus, provocat. Occurritur facilè. Lethargici enim affectus curantur per blanda ſudorifera, cum volatilibus ſpirituoſis urinoſis, ſic diſcuſsâ lymphâ, facilè ceſſat affectus. Perverſi eorum motus per cauſæ ſtimulantis in membris externis ablationem tolluntur. Immediatè occurrimus iis per Opiata & Narcotica dextrè parata, quæ ſulphure ſuo ſupprimunt ſpiritus exorbitantes. Spiritu hoc elaſtico imminuto, etiam radiativus ab illo ſuo modo procedens, imminuitur; hic verò radiativus vitiatur, v. gr. in contuſionibus. *Vitiatur* tamen etiam *in motu*, nempe elaſtico, & cum influo blandè colliſivo, *Spiritus inſitus*: *Nunc enim augetur*, quando ex irritatione ſenſilior & hinc potentiori influentis radio concitatior, utriuſque fermentativus & colliſivus fit motus, inde enim *Rubor*, *Calor*, *Tumor*, & ſimilia, & omnia ea pathemata, quæ ex Archæi furore & excandeſcentia derivat *Helmontius*: *nunc imminuitur*, v. gr. in torpore aut nimio frigore, in moribundis, ſenibus, &c item in terrore & pavore, dum ſpiritus influi ſufflaminato plus minus radio, & inſiti motus plus minus ceſſat, hinc Algor & Tremor, & tandem Stupor ex Tremore: *nunc depravatur* ſub nutritionis vitiis, læſionem ejus in craſi ſeri ſubſtantię præſupponentibus, *de quibus ſupra*.

Ad morbos hos ſpirituum etiam *Archæales morbi*, ab Ideis vitiatis *Helmontio & Marco Marci* dicti, pertinent: *Helmontius* enim ſtatuit ſpiritus duplices, Inſitos & Influos. De Influis cum nobis conſentit: *Spiritum Inſitum*, dicit, *eſſe fabricatorem primum corporis*, quem vocat *Archæum Fabrum*; & quidem hunc Archæum vim ſuam formativam obtinere dicit ab Ideis, ſeu imaginibus in eodem repræſentatis. Dum ergò, ſicuti per ideas ſeminales, tanquam tot imagines Archæo impreſſas, ſucceſſivè evolvendo diriguntur ſpiritus in machinæ corporeæ operationibus naturalibus, tàm in partium formatione, quàm formatarum uſu; ita parili modo ab Ideis peregrinis ſeu adventitiis, & eatenus morboſis, tàm quas aliunde ſuſcepit ſpiritus, quàm quas proprio motu, occaſione quacunque excitatus, ſibi formavit, perficiuntur actionum depravationes præternaturales: ita ut morbus conſiſtat materialiter in parte quadam ſpiritus vel Inſiti vel Influi, formaliter in Idea vitioſa, ſpiritum ad præternaturales Actiones determinante. Hoc ipſum fusè illuſtrat per Imaginationem maternam, dum e. gr. mater ſibi fortiter imaginans imaginem Elephantis, parit fœtum elephantinum. Nam ſicuti Idea matris per imaginationem concepta & anteà repræſentata determinat Archæum ſpiritum, ut alio modo formet partum, quàm ipſius ſeminalis Idea determinavit; ita etiam ſi poſtmodum formatis partibus, Archæo aliæ ſuperinducantur Ideæ peregrinæ morboſæ, potentiores Ideis ſeminalibus ad uſum partium deſtinatis, turbabitur ac perturbabitur ab iiſdem Archæus ſeu ſpiritus vitalis, & ad præternaturales actionum læſiones determinabitur, ſive tales Ideæ morboſæ *ab extra* adveniant & communicentur, vel per aſſumpta, v. gr. Venena, Narcotica, &c, vel per morſum animalium venenatorum, ut viperæ, canis rabidi, puncturam tarantulæ, eſum cicutæ; vel eſum carnis felis rabidæ; *ſive ab intra* occaſionali quacunque cauſa materiali irritatus Archæus diverſas paſſionum exorbitantias, indignationis, furoris, terroris, pavoris, &c. concipiat, quarum paſſionum Ideæ morboſæ, poſtmodum & vitioſè actiones ejus dirigant. Ex hoc puncto morbum nil aliud eſſe, dicit *Helmontius*, niſi partem Archæi inſiti, per Ideam peregrinam morboſam vitiati, à quo Archæus dirigatur morboſus, ita ut omnis morbus ſit ſubſtantia, conſtans materiâ & ſpiritibus inſitis, vitiatis ab Idea peregrina: Unde dicit, remedia efficacia conſi-

ſtere

ſtere in Idea tali, quæ expugnet morboſam Ideam, ut, hâc deletâ, pervertatur morbus. Ut per exempla res fiat clarior: *Canis rabidi morſus* vel ſaliva hominem ſimiliter reddit rabidū, ut non tantùm in canem ſe mutatum exiſtimet, unde omnes eorum actiones imitatur, ſed præterea in urina taliū ægrorum, catulorum ſimulacra appareant, propter Ideas ſcilicet canis rabidi ſeminales in ſaliva ejus ſigillatas, & per morſū in corpus humanum traductas, & Archæo communicatas, quæ Ideæ confuſæ in corpore, ſuo tempore evolutæ, Archæū ſeu ſpiritum inſitum adeò determinent, ut homines tantùm non in canes mutati videantur, prætereaque canum corpuſcula ſecundùm Ideas iſtas in lotio formentur. Has ergò peregrinas Ideas delere, & per conſequens morbum curandi modum, docuit Experientia, ſi ſcilicet tales Rabidi & Hydrophobi ex improviſo aliquoties ſubmergantur in aquis, ibique aliquam diu detineantur; ſic enim terrore, & pavore mortis, & inde cōcepta fortiori Idea, omnes iſtæ peregrinæ deleantur, & quaſi abſtergentur, ut impoſterum Archæū determinare nequeant. Pergit & illuſtrat *eryſipelate*: dicit hoc oriri, ſi Archæus in quadam parte in furorem excitatur, unde impetuosè ſanguinem effundit. Curatur inquit, per remedium contrarium, quod debet curare delendo furorem Archæi per contrarias Ideas, pavorem ſcilicet. In lepore autem reperitur hoc medicamen um. Pariter in dyſenteria inteſtina dolent, criſpantur, & proprium eorum nutrimentum ſub immani cruciatu profunditur, idque omne ex furore ſpiritus inſiti, concepto ab hoſtili acido dyſenterico. Curatur hic affectus per ſanguinem pavidi animalis, leporis ſcilicet, ſub pavore mortis à canibus perſecuti & interfecti: Idea nempe ingentis pavoris in lepore moribundo ſpiritum ſanguinis ejus ſignat, ut hujus pavidæ Ideæ intuitu Archæus inteſtinorum furens, omnem furorem ſubitò exuat, & quaſi perterritus ab omni impetu quieſcat, dyſenteriaque ita ceſſet. Sic non tantùm urget, quod *Quartana* ſubitaneo terrore interdum curetur, quod etiam valet in Hæmorrhagiis & menſium nimio fluxu; ſed etiam Maniaci & Furibundi, ſi ſubitò ſubmerguntur ſub aqua, quaſi eſſent ſuffocandi, extrahuntur ſanati; ſicut ſanguinis è naribus fluxus ſæpè inſperatâ aquæ adſperſione ſiſtitur. PANAROLLUS *in Obſervat.* habet exempla ejuſmodi multa, qui per terrorem, ſeu perturbationem animi curati ſunt. Confirmare hoc quoque videtur *Podagricorum* hiſtoria, quibus Acidum vitioſum ex ſtomacho effuſum, Archæum infeſtans, iſtum dolorem & tumorem efficit; hinc cura vulgaris eſt fruſtranea, quia non deletur ſimul Idea in podagra introducta. Sic notum eſt, quod refert HILDANUS *in Obſervat.* quoſdam Podagricos beneficio continuæ torturæ doloroſæ fuiſſe curatos. *Salmuth* applicavit pedi dolenti cataplaſma ex appropriatis, venit ſus, appropriata olfaciens, eum miſere vexavit, cataplaſma vi detrahendo & devorando, ita ut podagram perdiderit. Scio Cauponem, ad quem venit jocoſus, & pedem dolentem miſere pulſavit in ſcamno, dicendo: ô pes malitioſe! quàm male facis viro tam honorato; tunc paroxyſmus & podagra deſiit. Excreſcentiæ magnæ, ſcrophulæ & verrucæ, curantur, ſi manu cadaveris tabe vel alio diuturno morbo vexati & penitus extincti, tangantur, fit ut frigus cadaveris penetret eaſdem, hinc fit ut dictus Tumor deleatur. Factum hujus rei eſt experimentum in *Tranſact. Philoſoph. Anglicanis*, ubi BOYLE de ſervo refert, cujus manus verrucis undique obſita ex attactu domini mortui, præcipuè manus, ſanatus eſt; quod fit, quatenus Archæus vitalis in excreſcentia, dum ſentit corpus externū, diuturno morbo vexatum, horret. Sic maculæ maternæ ex puelli primogeniti denati attactu, & quidem ſæpiùs admiſſo, dicuntur perire & diſparere. Bufo etiam ad mortem flagellatus, & externè appenſus, contra ejuſmodi morbos ex furibunda Archæi turbatione, & præcipuè contra ſanguinis fluxum, conducit. Serpentes etiam ita extincti laudantur: de quibus, & ad quid proſint, videbitis in *Diſputat. mea de Morſu Viperarum*. Similiter dens dolet ex furore ſpiritus inſiti, concepto ob acidū vitioſum, dentis radicem vellicans: curatur hic admotione officuli bufonis ex humero, ab homine menſe Junio vel Julio violenter interfecti, de quo ita HELMONTIUS: *Fricantur eo gingivæ*: Idea namque ingentis pavoris in bufone moriente etiam oſſium Archæum ſignat, cujus pavido ideæ ceu contrariæ intuitu, Archæus furens dentis omnem ſubitò exuit furorem, & quaſi perterritus ab omni impetu quieſcit, & ita dolor ceſſat. *Marcus Marci* cum ſale marino & oleo compoſuit liquorem, cui immiſit bufones, & eō compeſcere voluit dolores quoſvis. In Epilepſia, ex ideâ ejuſmodi malè impreſſa, oſſiculum brachii bufonis appenſum, & pulſibus impoſitum conducere dicitur: internè & pulveriſatum, cum lacte propinatum, in *Sileſia* profuiſſe, mihi relatum fuit.

Sed de his Archæalibus morbis, ex Ideis morboſis, omnium maximè vid ndus HELMONTIUS *in ſuis Scriptis*, item MARCUS MARCI *in Philoſoph. Veterum Reſtituta*; qui omnia venena, item vulgò vocatos morbos Occultarum Qualitatum, item actiones Sympatheticas, & Curationes per Magnetiſmum & Tranſplantationem ex talibus Ideis derivant, quæ tamen eo fine adjecta volo, non quaſi ea vobis obtrudam, ſed ut occaſionem ſubminiſtrem, in ea ulteriùs inquirendi. Quidquid ſit de hac hypotheſi non parum plauſibili, ſanè Imaginationis matris effectus, morbi patris hæreditarii, item Imaginationis effectus in curandis morbis, & variis corporis alterationibus, & cujus ope uberrim corpus purgabatur in hera, cujus ancilla ipſi præſcriptas devorabat pilulas; item contumaciſſimorum morborum, v.g. podagræ, paralyſis, quartanæ diuturnæ, &c. omnem conſuetæ medicinæ eludentium opem, citra materiæ ſuppoſitæ peccantis quamcunque excretionem, ſubitò per quendam animi affectum, aut rei intenſiùs appetitæ aſſumptionem, evaneſcentium, hypotheſin hanc ejus vel maximè illuſtrare videntur.

Altera Claſſis eſt Morborum in humoribus contentis, primariò quidem *ſanguinis*, hinc & *chyli*, *lymphæ*, *bilis*, &c. *Morboſi hi ſunt*, & à conſtitutione naturali pro conſervatione corporis requiſita degenerant *primò* in *quanto*, dum deficiunt. Commune hoc eſt vitium quibuſvis in corpore humoribus, primariò tamen maſſæ ſanguineæ, ceu primario corporis contento, & cui radix vitæ inhæret. Hic enim, uti circulatione per vaſa partes nutrit & auget, eaſq; calore vitali fovet; ita & ſpiritu vitali ſalino balſamico turgidus ſpiritum inſitum conſervat, omneſque partes à corruptione & putredine tuetur, undè, denegato ejus influxu, partes gangrænatæ moriuntur. Conſiderari ſolet *ſecundò* in *Quali* ſeu ſubſtantia, dum deficiunt à κρᾶσει debita, unde & motus inteſtinus fermentativus illorum conſequenter vitiatur: à quibuſdam etiam humores *motu locali*, adeoq; & *loco peccare* dicuntur, dum nempe contenta iſta corporis fluida, tam naturaliter quàm præternaturaliter conſtituta, naturalis motus leges vel exceſſu vel defectu tranſgrediuntur, & inde aliena ad loca moventur, in quibus vel ſubſiſtunt, vel per quæ penitus extra corpus effunduntur. Sed, ſi rectè rem hanc conſideremus, *non tàm vitia* morboſa, *quàm producta* morboſa hæc contentorum in motu & loco errata erunt, cùm ſemper *vel ſpiritus moventis præternaturaliter excedentem aut deficientem impetum*, *vel viarum*, *per quas moveri debent*, *impedimenta & vitia*, *vel proprium ad motum ineptitudinem à vitiata κρᾶσει & textura materiali dependentem*, *& ita ſemper præcedentes defectus morboſos inſequi ſoleant*: v. g. *Odontalgiam inſequitur tumor maxillæ* ob ſtagnationem ſanguinis, aut lymphæ propter pororum anguſtiam, à fibrarum contractura, occaſione doloris factâ. Moventur vitioſè contenta in diarrhœis & dyſenteriis, ſed præcedente tàm ipſorum contentorum alteratione præternaturali, quàm inteſtinorum & ſpirituum vellicatione à cauſa morboſa. Hæmorrhagiæ fiunt nimiæ, vel ſpiritus nimis moventis, vel vaſorum nunc relaxatorum, nunc exulceratorum vitio; habent ſe enim humores quicunque in motu locali ſaltem paſſivè, aliena que vi agitantur, unde etiam non niſi alieno ex vitio, vel propriæ morboſæ conſtitutionis præviâ occaſione, motu aut loco peccare poſſunt.

In Quanto deficiunt ſeu peccant, quando qualiscunque corporis humor contentus, ſeu chylus, ſeu ſanguis, bilis, lympha, ſerum, &c. abundaverit vel defecerint. In ſpecie ſanguis ſpiritu vitali turgidus actuat & vivificat corpus, idq; æquali & perpetuâ ſui circulatione, quæ ſub debita ſanguinis quantitate debito peragitur modo: Quando verò, prout per vaſa rapitur, copioſior fuerit, *Plethora* dicitur, atque dividitur, quod ſit duplex, vel *ad vaſa*, vel *ad vires*. *Plethora ad vaſa* innuit ſanguinis laudabilis uberrimam copiam, quâ vaſi & receptaculis ejus nimis diſtentis, & repletis, remora & impedimentum injicitur ejus motui, dum in majoribus vaſis promotus ſanguis, in minoribus vaſculis & capillaribus poris ac meatibus, eorum anguſtiâ impeditus, difficiliùs tranſit, ſicque habitui corporis quandam turgeſcentiam infert, & futuræ cujuſdam ſanguinis, vel particularis vel etiam univerſalis ſtagnationis, aut inſignioris vaſorum ruptionis, periculum præmonſtrat.

Plethora ad Vires, ubi plus ſanguinis adeſt, quàm regimen

men totius corporis poteſt ferre, *eſt impoſſibilis*, cùm omnes vires corporis radicatæ ſint in ſpirituum & ſanguinis laudabili ſtatu; unde, niſi ipſas vires viribus vitalibus graviores eſſe dicere velimus, etiam Plethoram quoad vires aſſerere non poterimus: Nam quò copioſior eſt ſanguis laudabilis, eò copioſiores, & vegetiores etiam vires erunt. Probo exinde, quod nil poſſit ultra ſuam ſphæram agere. Sanguis enim conficitur à vitali virtute: Ergò virtus vitalis non plus faciet ſanguinis, quàm regere poteſt; eſt enim contradictio in adjecto. Nam alia longè ratio eſt *habitus Athletici* Veterum Luctatorum, qui ſaltem εὔσαρκος & muſculoſus, adeòque robore artuum inſigni notabilis fuit, non niſi uberiori ſanguinis ſpirituoſi copia in vaſis, indeque ab uberiori ſanguineo nutrimento ſuſtentatus; ſicut obeſorum abundans pinguedo nutrimenti chyloſi, circa membranas uberius congeſti, & blando acido coagulati, congeriem ſequitur. Nam ejuſmodi *Athletici* ſe olim cibo & potu onerarunt, & deinde corpus variis luctationibus exercuerunt, unde ſanguinis abundantia & ruptio non rarò vaſorum, ſecuta; *Obeſi* verò chylo-butyroſo magis abundant, qui copioſè coagulatur circa fibras, & abit in carnem. Non ergò quivis εὔσαρκος eſt Plethoricus, quod probè notandum: reperiuntur enim homines craſſi, carnoſi, corpora habentes craſſa, vaſa exilia ſanguinis, & non adeò copioſo ſanguine detenta: reperiuntur è contra homines graciles, ubi vaſa ſanguine intensè repleta ſunt.

Videtur equidem etiam Plethora ad vaſa, aut tanta ſanguinis copia, ut vix in vaſis coërceri poſſit, abſurda, ſi volimus conſiderare chyli diſtributi, reſpectu copioſarum alvi fœcum paucitatem, item copiam urinæ ex ſanguine extractam, cum neceſſaria continuataq; uberrima inſenſili tranſpiratione, quam SANCTORIUS *in Medic. Statica* adeò copioſam obſervavit, quod ſingulis diebus naturalibus, ſeu 24. horis tantum inſenſibiliter ferè diſſipamus, quantum 15 dierum curſu per alvum egerimus. Hanc ipſam ad vaſa Plethoram, injuſtè tamen, negat *Helmontius*: & verum eſt, quod poſitis his, vix probabilis videtur. Sed ſola intemperantia otioſa, cum ſtomacho robuſto & fermento acto ex alimentis copioſis & εὐχύμοις largiorem laudabilemque chylum, indeque oriundum ſanguinem ſuppeditans, pauco vel nullo accedente motu, cum vita delitioſa minus ſenſibiliter diſſlante, aut pauca ſanguinis per labores abſumptione vel diſſipatione, neceſſariò ſanguinis abundantiæ intra vaſa, citra ejus vel ſtagnationem vel evacuationem vix coërcibilis, fomitem continuum ſubminiſtrat. *In legitima autem diæta, ſobrietate, debito motu, &c. impoſſibilis eſt Plethora ad vaſa.*

Plethoram hanc comitatur

1. Inſignis artuum laſſitudo, Aſthma & corporis totius ad motum impotentia.
2. Impedita ſanguinis circulatio, quam innuit pulſus languidus ob vaſa turgida.
3. Periculum vel ſanguinis ſtagnationis; aut univerſalis, hinc ſuffocatio; aut particularis, hinc inflammatio: vel effuſionis, hinc metus eſt, ne vaſa turgida ac ſanguine diſtenta rumpantur, & hæmorrhagia oriatur.
4. Quod ſæpè gravidis immineat abortus, fœtu necato.
5. Excrementorū inſenſibiliter diſpergendorum retentio.

Unde & hæc Plethora, præter lenta inediæ, laboris, vel exercitii frequentioris aut fortioris auxilia, ſubitaneam venæ ſectionis opem innuit, quæ ſola huic ſoli ſcopo repentè & ſufficienter ſatisfacit. Sed ob id non adeò frequenter eſt repetenda, cùm rarò adſit talis plethora, quæ non commodè aliis mediis poſſit inhiberi cum minori vitæ viriumque diſpendio.

Hujuſmodi *ſanguinis Plethora ad vaſa eſt vel vera*, quando ſanguis copioſus eſt congeſtus in vaſis, *vel apparens* De illa jam dictum fuit: Hæc eſt, quando non rarò ſanguis præternaturali aut febrili efferveſcentia, vel alio ſimili modo turgeſcens, inſtar vini generoſi fortiter turgeſcentis, ebullit, ut vaſe vix contineri poſſit, vel idem, niſi detur porta, id in partes diſſilire faciat, arterias & venas diſtendit, & frequenti, celeri ac magno pulſu rapidè movetur, unde non rarò aut inflammationes ex ejus ſtagnatione, aut hæmorrhagiæ ex vaſorū ab ejus impetu apertione, cum εὐφορία ſuccedunt. Revocanda huc venit Plethora illa apparens in mulieribus, menſtrua nempe mulierum turgeſcentia & fermentatio ſanguinis, qua aliàs ſanæ mulieres partem iſtius, ceu Lunare quoddam tributum, ſolvendo, expurgantur per genitalia: quod ſi non contingat, debito circulo ſanguis per corpus diſtribui nequit, ſed ſæpè per alia loca, per nares, mammas, vomitum, oculorum canthos, hæmorrhoides, &c. ejus fit eruptio, niſi artificialiter per venæ ſectionem evacuetur: ſub hac enim turgeſcentia patiuntur laſſitudinem & dolorem artuum, dorſi, pulſum celeriorem, diſtenſionem in lumbis, &c. Huic reſpondet ſæpè in viris excretio hæmorroidum, quæ ſæpè periodica. In iſta ſanguinis turgeſcentia febrili, aliavè ſimili, non imitanda ſtatim illa effrænis Gallorum & Italorum licentia, copioſiſſimè & frequentiſſimè ſanguinem venæ ſectione detrahendo, ſed potiùs efferveſcentias compeſcentibus, fermenta vitioſa corrigentibus; nunc acidis moderatis, uti ſunt v. g. Julebi aciduli, Tinctura florum bellidis, cyani, calcatrippæ, roſarum, violarum; item ſucci vegetabiliū acidi, citri, rib.ū, &c. ſpiritus mineraliū, vitrioli, nitri, ſulphuris, ſalis, &c. nunc verò fixis volatilibus temperatis (pro cauſæ occaſionalis diverſitate) & debitis diaphoreticis maſſam ſanguineam ventilantibus, e. g. Antimonio diaphoretico, C. C ſine igne, lapillis cancrorum, dente hippopotami, nitro antimoniato, vel nitro probè depurato in potu ordinario diſſolvendo, in febribus inſiſtendum.

Plethora ad vires vera ſuprà fuit rejecta: interdum tamen etiam in Praxi Medica *Plethora ad vires apparens* adeſſe videtur; quando nempe venæ ſectionibus & cucurbitulis ſcarificatis, vel aliis ſanguinis detractionibus, adſueti ſunt, tempore eo, quo iſtæ ſolitæ celebrantur depletiones, tantam vaſorum diſtenſionem, laſſitudinem membrorum, pulſus mutationem, titillationes in loco ſcarificato, percipiunt, &c. cum ſuccedentibus interdum partium tumoribus, vel hæmorrhagiis, vel aliis diverſis ſymptomatis. BARTHOLINUS, refert exemplum viri talis in *Hiſtor. Anatomicis*. Novi virum ſcarificationi adſuetum, quas omni dimidio anno repetit; ſi obliviſcitur, ordinariò in dorſo dolorem pungentem percipit. In his certè per ſe non ſæpè adeſt Plethora, ſed conſuetudine externâ natura fuit immutata, & illa in hujus ſucceſſit locum: hinc videmus, quod mulieres quoque annuæ venæ ſectioni præter debitas menſtruationes adſuetæ, illis rectè licèt fluentibus, ſtatuto tamen tempore, nullâ aliâ neceſſitate urgente, venæ ſectionem admittere cogantur, ut præcaveant aliud malum ex ejus omiſſione futurum. Determinato namque ſanguinis quanto per repetitas venæ ſectiones, natura adſueta, aliàs per ſe indeterminata, ceu noxium omne, quod ſuperfluum eſt reſpuit. Novi mulieres, quæ conſuetæ ſunt ſcarificationibus, quas ſi omiſerint, patiuntur affectus catarrhales ſic dictos artuum; ſi autem repetunt, mala ceſſant. In his caſibus loco venæ ſectionum periodicarum aperiuntur interdum *Fonticuli*, lentim abſumentes ex ſanguine ſub ſpecie liquaminis ichoroſi ejus redundantem partem, aliàs confertim per venæſectionem exhauriendam: cui tamen uſui vel inedia aut parcior victus & ſobrietas, vel exercitium aut frequentius aut vehementius, vel ſudor largior arte provocatus, abunde ſatisfacere poteſt.

Per ſe enim totum cauterii, & exinde factæ *Fontanellæ*, auxilium tantum in cruoris minutula, ſed continua diminutione conſiſtit, adeòque propriè tantum Plethoræ convenit: Vid. HELMONTIUS *Tractat. Cauterium*. Per accidens verò & à poſteriori ac palliativè etiam confert iis affectibus, qui à ſordibus quibuſdam, vel vitio læſæ in ſanguine fermentationis, vel depravatæ cujuſdam partis functionis, enaſcuntur, ita ut labes illæ à priori ob ſubjecti ineptitudinem, v.g. vel ob ſenium, vel ob menſes deficientes, &c non ſint corrigibiles; ſic enim unà cum ſanguine laudabili evacuatur ſimul id, quod eſt nocivum: & quia excrementitium in ſanguine ſuâ naturâ, eſt proſcriptum ab œconomia vitali, ut facilè ſit alterabile & ſeparabile, eò faciliùs & promptiùs per fontanellam ſic evacuabitur. Simile fit interdum ab ipſa natura, dum hinc inde erumpunt ulcera, quæ ſanata per artem corpori non leves dant turbas; ſin verò denuò aperiantur, corpus eſt quietum: Vid SCULTETUS *Obſer.* 55. & 57. Id quod ſimiliter interdum in fonticulis obſervatum, unde aut vulnerati inſigniter, aut ulceribus laborantes, rarò menſibus vel hæmorrhoidibus evacuantur conſuetis, quia tanquam per fonticulum ſanguis per vulnus ſub puris vel ſaniei ſpecie erumpit, unde tempore conſuetæ illius excretionis vulnera & ulcera in deteriorem delabuntur ſtatum, qui poſteà vel ſponte melioratur.

In Quali peccant Contenta liquida, quando in genere qualiſcunq; humor corporis à debita craſi defecerit, indeq; proprietates acquiſiit functioni debitæ, ad corporis conſervationem requiſitæ, ineptas. Ex continuata enim, ſecundùm res nonnaturales, alteratione in maſſa ſanguinea, hujus varia

exſur-

exſurgit indoles, ac inſignis non rarò depravatio, fomes ac mater futurorum morborum. Conſideremus ergò alimenta vitioſè ſumpta *in Quanto* (2) Eadem licet optima, vitioſè tamen in ventriculo ab ejus depravato fermento digeſta: (3) optimè licèt digeſta, malè tamen in Inteſtinis, vitio vel bilis, vel ſucci pancreatici, vel utriuſque à fæcibus ſeparata, & inſigniter depravata: (4) Chylum etiam optimè ſegregatum, malè tamen ex causa, quacunque de cauſa, ſanguinis craſi ſanguini aſſimilatum: (5.) Sanguinem ipſum malè per renes ac poros cutis depuratum: (6.) Eundem ſanguinem per viſcera licèt circulatum, diversè tamen, aut ſub prima generationis origine, aut ex superventu fermenti cujuſdam exotici & peregrini, alteratum: & (7) eundem ſanguinem contagiis externis inquinatum. Omnes hæ cauſæ, quas vitare vix poſſumus, neceſſariò chylum ac ſanguinem, indeque cæteros corporis ſuccos malè alterant & mutant, unde alterati, & à debita & naturali ſeu ſeminali craſi deficiunt, adeoque *Cacochymici* plus minus evadunt, & talis corporis ſtatus vocatur *Cacochymia*, quaſi inquinatus eſſet pravis ſuccis: non quod ſanguis actu ex quaternione humorum ſit compoſitus, quorum degeneratione oriantur præternaturales & excrementitii iſti humores; hoc enim erroneum; ſed cùm talis craſis conſiſtat in maſſæ ſanguineæ textura materiali, dependente imprimis à particulis ſalinis, ob id hujus texturæ, imprimis particularum ſalinarum, ejus liquorem componentium, multiplex mutatio & alteratio; unde ex vitiata hac harmonia & proportione læsâ fermentatio ſanguinis vitalis exinde vitiatur & depravatur, ut v.g. loco vini ſpirituoſi degeneret vel in vappam vel in acetum, vel aliud quoddam vitium. Nam quales ſucci talis ſanguis, qualis ſanguis talis nutritio; qualis circulus datur in Oeconomia animali. Nec prius feliciter ceſſat hæc depravata fermentatio, niſi heterogeneis ſeu non unibilibus & vitioſis particulis ſeparatis & præcipitatis, æqualis & ordinata ſanguinis redeat fermentatio. Si ergò maſſa ſanguinea, bilis, ſerum vel lympha deficiunt à debita craſi & fiunt vitioſa, oritur hujuſmodi *Cacochylia*, quæ *eſt mater Cacochymiæ, cujus filia Cachexia*.

Ineſt ſanè cujvis homini peculiaris, tàm in ſanguine, quàm cæteris contentis, ſua determinata craſis, ſeu miſtionis particularum ejus liquorem componentium, imprimis ſalium, harmonia & proportio, ex generationis primordiis exſurgens, unde & conſiſtentia, color, cæteræq; ejus qualitates, tàm ſenſiles ſeu manifeſtæ, quàm non ſenſiles ſeu occultæ, in unoquoque individuo variant, omnibus licèt exiſtentibus ſanis. Quamdiu ergò talem harmoniam in ſuis principiis, ac debitam craſin retinent ſanguis aliaque corporis fluida, tamdiu viget valetque corpus totum; ſimulatque verò deficit & degenerat, adeoque vitiata fuerint, *Cacochymia*, exſurgit, ſeu contentorum fluidorum in ſubſtantia aut qualitatibus vitium, unde ſparguntur morborum ſemina, pernitioſos fructus tandem germinatura.

Hanc Cacochymiam contentorum ſequitur immediatè vitiatus motus inteſtinus ſeu fermentativus: adeoque productum morboſum, Cacochymiam inſequens, ſunt vitia læſarum fermentationum in humoribus; ſicq; *Morbi Contentorum in Quali peccantium erunt vel in vitiata craſi, vel in fermentatione vitiata*, ſive hæc fermentatio conſideretur abſolutè, prout in ipſo humore ſimpliciter conſideratur, vel reſpectivè, prout eadem ex quorundam commixtione exſurgit, ut fermentatio chyli à bile & ſucco pancreatico.

Craſis naturalis ſeu ſeminalis *formaliter* in debita uniuſcujuſque humoris temperatura, *materialiter* in minutiſſimarum particularum concinna mixtura & textura *conſiſtit*; cujus texturæ nucleum conſtituunt *Acidum & Alcali* cum intertexto pingui, à quibus dependet craſis ſalina volatilis oleoſa. Hæc conſtituunt craſin naturalem, à qua temperamentum corporis vitale dependet, ita ut in iis, in quibus hæc duo ſalia æquali ſymmetriâ coëunt, temperatum dent ſanguinem & ſunt ſanguinei. Ubi verò acidum prædominatur, vocatur Melancholia; Melancholici enim ſe habent inſtar vini aceſcentis.

Cacochymia quidem pro varietate hypotheſium *diverſimodè explicatur*: Aliter determinatur à Peripateticis & Galenicis, aliter à Paracelſiſtis, aliter à Modernis. Secundùm modernos *Cacochymia* in genere conſiſtit in vitioſa craſi ſeu textura ſeminali contentorum præternaturaliter vitiata, conſequenter reſpectivæ illæ proprietates, quæ Qualitates dicuntur. Sicut enim in genere ex minimorum *ſyncriſi*, *diacriſi*, & *metaſtaſi* omnes corporis noſtri partes materialiter immediatè coaleſcunt & etiam immutantur, vi effectivâ ſeminalis ſpiritus; ita etiam in ſpecie contenta corporis ſecundùm minimorum iſtam texturam, ratione ſyncriſeos, diacriſeos, ac metaſtaſeos, diverſas mutationes ſubeunt, quæ à rebus vel naturalibus, vel nonnaturalibus, vel præternaturalibus, in ſpecie digeſtionibus vitiatis, dependent. Jam verò, ut minima inter iſta ingredientia, *Acidum & Urinoſum* verè primatum ducunt; ita & eadem hic loci attendenda ſunt; uti verò ubiq; acidum informat alcali, illudq; agentis, hoc patientis, rationem obtinet; ita in quibuſvis ferè morbis, tàm generandis quàm corrigendis, ad acidum imprimis reſpiciendum venit. Naturaliter omnia in corpore ſunt temperata ſeu ſalia oleoſa ex concinna & proportionata minimorum miſcela, quâ læsâ intemperaturæ emergunt, indices vitiatæ craſeos ſeu cacochymiæ contentorum.

Obſervanda verò imprimis *Acidi* in corpore noſtro *plus minus morboſi differentia, dum eſt vel fixum* (ſimulq; ferè terreis particulis plus minus ſaturatum; adeoque *macrum*.) *vel volatile* (particulis alcali ſubtili turgidis plus minus ſaturatum, adeoque *oleoſum*:) v.g. acidum fixum peccat in malo hypochondriaco, volatile in Febre ardente acuta; in intermittente febre tertiana etiam peccat acidum fixum: nam in paroxyſmo hujus progreſſus eſt acidi à ſtatu fixitatis ad ſtatum volatilitatis: quod acidum è contra in febribus acutis ſimpliciter volatile eſt, unde febres intermittentes ac continuæ ſubinde permutabiles exiſtunt, ita ut continua degeneret in intermittentem, & tertiana intermittens è contrà in continuam. Differentiæ hujus ratio in Acidi ſtatu vel fixiori vel volatiliori conſiſtit. Pariter ac Triſtitia, Mœror, Curæ, &c. Acidum fixum in corpore noſtro intendunt & augent; ita è contra, Gaudium, Lætitia, &c. Acidum volatile intendunt & acuunt. Uno nomine, quæ vulgò de bile & bilioſis febribus hinc inde dicuntur, quod nempe alcali volatili oleoſo plus minus acri conſtent, hæc omnia exiſtimo, ſi ritè conſiderentur phænomena in Praxi occurrentia, pariter ac ſuo modo in Theoria accommodentur, intelligenda eſſe de Acido volatili, ſub olei tegmine ſale ſuo compari ſufficienter ſaturato: unde etiam, ſi Acidum iſtud volatile intendatur, bilis quoq; nimia exſurgit acrimonia, eademq; intenditur, & hinc morbi bilioſi fiunt, atque ex intemperatura bilis ratione excedentis Acidi volatilis omnia pathemata, tàm externa quàm interna, bili vulgò attributa, explicanda veniunt.

Craſis hæc vitiata porrò *conſiderari poteſt*, *vel abſolutè*, prout in ſe ipſa eſt (qua ratione hactenus eam conſideravimus,) *vel reſpectivè*, prout ad ſenſus noſtros ſe habet, per quos à poſteriori, ex effectibus ſcilicet, & inductis alterationibus, craſis vitiata ſeu Cacochymia humorum cognoſcenda venit: & ſub hoc reſpectu per ſapores, tanquam nobis notiores, multiplicem hanc Cacochymiam, ejuſque cauſas, graphicè nobis depingit Divinus ſenex HIPPOCRATES *l. de Natura Humana Textu* 31., item *in integro Scripto de Priſca ſeu Veteri* Medicina: vid. SENNERTUS *de Conſenſu & Diſſenſu Chymicor. cum Ariſtot. pag.* 139. (licèt ſint, qui dubitent de genuitate hujus libri, quia dicunt, ut *Conringius*, *Acronem Agrigentinum* vel alium hunc compoſuiſſe: veriſſimus tamen Autor eſt HIPPOCRATES) dum inquit: *Non Calidum, non Frigidum, Humidum aut Siccum eſt, quod magnam agendi vim habet: Verùm Amarum, & Salſum, & Dulce, & Acidum, & Inſipidum, & Acerbum, & ſexcenta ſunt infinita alia, quæ præ copia & viribus varias facultates ac potentias. Et hæc quidem mixtione & mutuâ inter ſe contemperatione neque cernuntur, neque moleſtiâ hominem afficiunt. At ubi quidpiam horum ſecretum fuerit, & per ſe exſtiterit, tunc & conſpicuum fit, & hominem moleſtiâ afficit.*

Quibus verbis HIPPOCRATES duo ſimul innuit, tàm *Cauſas morboſas*, earumque potentias, & agendi facultates, quàm inductas partibus corporis, præſertim fluidis, *Alterationes* cacochymicas. Nempe fermenta morboſa à priori imperſcrutabilia vix niſi ſaporum ſub notione cognoſci explicarique poſſunt: dein à fermentis morboſis inductæ humoribus alterationes cauſarum naturæ reſpondent, & commodè per ſapores & notiones explicantur. HIPPOCRATES ergò his verbis delineat *primariò* cauſarum morboſarum potentias, *ſecundariò* ab iiſdem inductas humoribus alterationes præternaturales cacochymicas: Nam hæc ipſa infinita, ſub infinita ſpeciali cauſarum

ſarum morboſarum differentia, ſe unicuique offerunt, dum in ſingulo morbo, morbique cauſa, ſpecialis peccat ſapor, qui non niſi per remedium, huic vitioſo ſapori in ſpecie adverſum, eumque corrigens, ob id *Specificum* dictum, emendandus eſt.

Non ergò ex Qualitatibus Veterum primis definienda ſunt Humorum vitia (Calidum enim & Frigidum effectus potiùs & producta ſymptomata, non Cauſæ, ſunt:) cùm non adeò magnam habeant agendi vim, nec adeò eminentes ſint, ut ſimpliciter corpus noſtrum ita alterare poſſint; unde & *Rerollea à Paracelſo & Helmontio* ficto vocabulo vocantur, ceu tales, quæ non procedant ex fermentis & ſeminibus rerum, indeque omni efficaci operandi virtute deſtitutæ ſint. Siquidem & fundamentum talis doctrinæ, nempe inane de 4. Elementis figmentum, & hinc ipſis ſuperſtructa Miſtionis, Temperamentorum, Qualitatum primarum, Morborum Intemperiei, & Humorum ex Qualitatibus primis deſcriptorum doctrina, ab HELMONTIO *Tract. Miſt. & Complex. Element. Figmentum*, ut & ab acutiſſimo BOYLE *in Chymiſta Sceptico*, jam diu ſufficienter deſtructa eſt.

Quæ HIPPOCRATIS elegans doctrina non de morboſis humorum vitiis ſolummodò intelligenda, ſed de alimentis & medicamentis pariter, dum *l. c.* ſcribit: *Non calidum eſt, quod vim magnam habet; verùm Acerbum & Inſipidum, cæteraque de quibus dixi, tùm in homine, tùm extra hominem; in iis, quæ eduntur aut bibuntur, vel foras illinuntur, vel quacunque formâ corpori admoventur.* Adeoque & Alimentorum & Medicamentorum vires ex iſtis dimetiendæ ſunt *Hippocraticis potentiis*, ut patet, ſalinis: non ſecus ac ipſa ſimul legitima Diætetices & Therapeutices Methodus ab HIPPOCRATE *in iſtis Textibus* inſinuatur, dum ab aliis potentiis temperatis, hoc eſt, debitâ proportione & *συμμετρίᾳ* inter ſe agentibus, nos neque lædi, neque moleſtiâ affici, aſſerit; adeoque per rerum nonnaturalium uſum eò reſpiciendum eſſe, ut in ſtatu iſto proportionato conſerventur. Dum verò ab iis ſegretis & per ſe exiſtentibus nos lædi affirmat, hoc eſt, ab iis intemperatis, & unum alterum præponderantibus, quid aliud faciendum monſtrat? quam ut potentiam iſtam, quæ excedit, corrigamus & imminuamus, vel quæ deficit, additione ſimilis augeamus, eaſque denuò conjungamus, & harmonicas ac proportionatas reddamus: hoc eſt, *morboſas has cauſas, & potentias non abuſivè phlebotomandas, aut nocivè purgandas; ſed contemperandas & concoquendas, adeoque per ſapores vel potentias ſpecificè oppoſitas eſſe corrigendas.* Conferatur Diſcurſus BECCHERI *in Phyſica Subterran. l. 1 § 5. cap. 1. p. 366*, & SENNERTUS *de Conſenſu & Diſſenſu Chymicor. cum Galenic. & Ariſto pag. 139.*

Hippocraticarum harum potentiarum, ſeu ſaporum horum vitioſorum ſeu fermentorum morboſorum varietas, Cacochymiam conſtituens, uti omninò eſt innumerabilis, oriunda ex particularum minutiſſimarum, præſertim ſalinarum, varia tùm inter ſe, tùm cum aliis concretis jam corpuſculis, combinatione, ſimili ratione ac unus idemque liquor nunc acetum, nunc aquam, nunc muſtum, &c. repræſentat per texturæ mutationem; ita etiam varietatem ingentem ſanguinis, chyli, lymphæ, aliorumque ſuccorum à ſtatu naturali degenerantium conſtituit, non tantùm ex multitudine individuorum multivariam, ſed eodem individuo pro diverſitate ſexus, ætatis, temporum, anni, vitæ generis, &c. admodum, & quaſi in horas mutabilem. *Quod namque aſſumptorum diverſi ſapores, tot diverſæ potentiæ ſeu ſalia, quæ ex varia cum ſuccis corporis noſtri in primis viis, cum ſanguine unione, non* vulgarem denuò inducunt diverſitatem, eò majorem, vel minorem, vel prout magis vel minus ſunt alimentoſa ſeu temperata, aut medicamentoſa, ſeu ſapore quodam excedentia, vel prout magis vel minus à fermento ſtomachi ſubiguntur & alterantur: In genere tamen ſub ſupremo Urinoſi & Acidi conceptu in Microcoſmo, ſicut in Macrocoſmo, conſiderantur.

Et ex hoc fonte, nempe ex corruptelis & miſcelis ſuccorum, de quibus *capite ſequenti de Morborum Cauſis* non tantùm quorundam Individuorum certæ *Idioſyncraſiæ* ex parte promanant, dum ab hoc vel illo Aſſumpto læduntur vel juvantur, vel plus minus alterantur; ſed etiam Cauſæ morborum ſpeciales, & ut HIPPOCRATES dicit, infinita ſeu ſexcenta, nec non ſpecificæ virtutes ſimplicium, morbo huic vel illi appropriatorum, ex hoc fonte derivandæ ſunt, dum in quovis morbo particulari ſpecialis ſapor, ſeu potentia Hippocratica, ſeu *ſpeciale* concretum ſalinum, ſeu ſingulare fermentum, vel alia peculiaris cauſa, peccet: hinc v. g. pro varietate cauſarum aliud eſt Acidum in colica, aliud in podagra, aliud Acidum auſterum in mulieribus hyſtericis, aliud Acidum rancidum in ſcorbuto, quod oſtendit WILLISIUS *in Pathologia Cerebri*; aliud viſcidum in hypochondriacis, aliud viſcidum pituitoſum in lue Venerea; aliud ſalſum in ſcabie, aliud ſal in affectibus catarrhalibus ſalſis, aliud in diarrhæa, aliud in febre ardente. Sexcentæ hæ ſpecialiſſimæ differentiæ inferunt etiam diſtinctos morbos; unde ſpeciales ejuſmodi ſapores poſtulant etiam ſpecialia medicamenta, & remedia ſpecifica appropriata & Euporiſta, ut vocantur, quæ per experientiam deprehenſa ſunt, quod præ aliis remediis huic vel iſti cauſæ morboſæ in ſpecie debellandæ proſint, qualem effectum alia apparenter ſimilia remedia æquè præſtare non poſſunt; quæ ſpecifica vis conſiſtit in eo, quod habeant vim talem cauſæ morboſæ ſaporem excedentem delendi, abſorbendi, vel mutandi, vel corrigendi: v. g. *Mars* ſpecificum eſt & aptus ad delendum morborum chronicorum & hypochondriacorum Acidum, ineptus pro delendo Acido nephritico & podagrico; *Saturnus* ſeu plumbum in ſpecie convenit ad delendum Acidum vulnerum ulcerumq., non autem ſtannum, minus è contra confert ad Acidum Venereum; ſic *Lapilli Cancrorum* Acido in vulneratis & contuſis ſpeciatim corrigendo apti ſunt; *Allium* in ſpecie confert deſtruendo cauſam calculi, non autem convenit ad deſtruendam cauſam ſcorbuti & podagræ; *Fumaria* convenit affectibus ſic dictis Melancholicis; *Acria Amaricantia*, ut Carduus benedictus, Centaurium minus, abſinthium, &c. ſpeciatim conveniunt in curanda cauſa febrium intermittentium, minus autem conveniunt in affectibus hypochondriacis fugandis; *Chelidonium majus Icterum flavum* ſpecificè curat; *China China, vel Gentiana Quartanas*; *Viſcum coryli epilepſiam*; *Mercurius luem Veneream ſpeciatim* curat, quatenus iſta ſimplicia ſaporem, vel fermentum morboſum in tali affectu delent. Sic *Salia volatilia acria* vegetabilium, ut Cochlearia, Naſturtium, &c. ſpecificè ſaporem ſcorbuticum tollunt, minus autem conveniunt in affectibus ulceroſis vel vulnerum; *Doronicum & ſtercus pavonis* præ aliis vertiginem delent; *Papaver rhœas, & Bellis minor ſaporem pleuriticum* tollunt; *priapus ceti & cervi* ad corrigendum Acidum vitioſum in pleuritide & dyſenteria conducunt, minus autem in Colica vel Cholera conveniunt; è contrà *Cryſtallus* montana in ſpecie convenit in cholericis morbis & bile porracea, in quibus ſilices præparati aut alia concreta lapidea minus conducunt; *Sambuci flores vel ſuccus eryſipelati*, cujus juli & cortex purgant, qui *cortex* etiam ad ambuſta ſpecificus eſt; ſicuti & *Cepa, ſcrophularia & chelidonium minus* ſpecificè in hæmorrhoidibus dolentibus Acidum corrigunt; *Myrrha* in ſpecie Acidum in menſibus retentis delet, & morbillorum ac variolarum cauſam, ac alia balſamica, temperat; item *Sclarea* confert ſpeciatim ad delendam cauſam paſſionis hyſtericæ, ad alios affectus minus uſurpabilis eſt. Et hoc eſt, quod urget *Helmontius*, *quod ſpecificus ſapor ſimplicium magni æſtimandus ſit, cujus beneficio determinati ſapores morboſi alterantur, corriguntur & præcipitantur, & ſic cauſæ morboſæ profundantur.* Obſervandi ergò ſunt ſpeciales ſapores cauſarum morboſarum pro applicandis ſpecificis remediis, qui tamen ſub generali conceptu *Dulcis, Amari, Acidi & Viſcidi* concipi poſſunt, ex quibus reliqui derivantur, qui in ſpecialibus affectibus variant. Omnia enim hæc operari videntur, quatenus certam & ſingularem proportionem obtinent ad hoc vel illud materiale, ſalium alterationem & conſtitutionem, morboſum ſaporem, fermentum, &c. alterandum, & in iſta textura ſpecifica corrigendum: quibus correctis, h. e. temperatis factis, non ampliùs nocere poſſunt. Hæc tamen non confundenda ſunt cum iis, quæ totâ ſubſtantiâ agere dicuntur, ſeu occultis Qualitatibus: Hæc enim ferè ſpiritum, Archæum vitalem, reſpiciunt, ejuſque ideis conceptis occurrunt, ut ſecundùm earum ductum actiones pervertere deſinat.

Hippocraticæ hæ potentiæ ſeu facultates (quarum in nobis quidem præſentiam omnia aſſumpta, pariter excreta, & omnes corporis componentes partes, ſi in tribunali Chymico per torturam Vulcani examinentur, manifeſtò teſtantur: imò & ſapor vel bilis, vel ſucci pancreatici, vel ſalivæ, vel lymphæ, valdoperè ex ſalium miſcela varia varians, eaſdem abundè teſtatur) pro aliarum qualita-

tum

tum ratione fundatæ ſunt ſaltem in materiæ peccantis, ſecundùm minima, materiali textura varia, in qua conſtituenda, ut aliis in concretis, ita & his particulæ, ſalinæ, ſeu, ut generali nomine vocantur, Acidum & Urinoſum, ceu maximè activæ primatum obtinent, ratione quarum non tantùm chyli & ſanguinis inteſtinus fermentativus motus plus minus à naturali motu deviat, ſed etiam quilibet corporis humores mutuâ ſui, determinatis in locis, miſcelâ in diverſas & ſubinde anomalas fermentationes & effervescentias erumpunt, dum nempe ſal alcali ſeu Urinoſum cum ſale acido, ambo volatilia, blando motu concurrunt, temperatâ pinguedine quadam ſulphureâ, laxè ea invicem unienre; unde à motu iſtorum ſalium reliquæ quoque in ſanguine exiſtentes particulæ unà cum ſucco pancreatico, vel chylo nutritio ex abdomine recenter advecto, ſimiliter agitantur, permiſcentur & fermentantur, pro cujus fermentationis varietate ex rerum non-naturalium diverſo inſultu, adeoque in debito vel naturali Acidi & Urinoſi volatilium ſaturationis, & à pingui temperationis puncto, *ſanitatis omne momentum* conſiſtere videatur, ſpiritibus ipſis diverſimodè exinde affectis, & in varios furores ac exorbitantes agitationes, ob irritationem attactis & commotis.

Infinita ergo hæc Cacochymiæ differentia ad tria capita generalia non commodè reduci valet, ad *Acidum*, *Amarum*, & *Dulce* ſeu Inſipidum, habito reſpectu ad duo quaſi *catholica principia* effectiva ſalina jam dicta, *Acidum & Urinoſum*, eademque temperantem & diluentem in corpore chylum, vel dulcem, vel quodammodo inſipidum. Atque ex his hactenus poſitis Fundamentis facilè emendanda venit, & accuratiùs paulò explicanda *Galenicorum de triplici Cacochymia, bilioſa, pituitoſa, & melancholica, ſententia:* quibus moderni rectè addunt ſeroſam. Fundamentum hypotheſeos Galenicæ fundatum eſt in Quaternione Elementorum: Uti enim ex 4. Elementis quadruplicem partium diverſitatem, indeque totuplicem pro iis ſuſtentandis nutrimenti differentiam, & exinde 4. humorum in maſſa ſanguinea diſtinctionem, derivant; ita etiam ex his natos inde cœteros humores præternaturales, per multiplicem Caloris nativi gradum continuatâ ſerie, deducere conabuntur. Quia autem fundamenta iſta bina, nempe Quaternio Elementorum, & humorum naturalium ſanguinis, ſunt ruinoſa, etiam hic Quaternarius Cacochymiæ cadit. *Sanguis ſimplex ſaltem & homogeneus* eſt *liquor ſalinus volatilis oleoſus; Nutrimentum verò partium ſaltem duplex: chyloſum pro ſpermaticis, ſanguineum pro ſanguineis.*

Obſervetur autem cujuſcunque hominis ſanguinem variari, & peculiarem craſin habere, originaliter ex vario ſemine, conſecutivè vario uſu 6 rerum non-naturalium, ratione cujus Quaternio humorum nullo modo poteſt concedi, quod poteſt etiam per *fibras* in ſanguine. *Illæ* enim in ſanguine reperibiles pro pituita habitæ, in ſanguine non ſunt primò, dum circulatur per vaſa, ſed fiunt in ſanguine extravaſato & cadaveriſato. *Bilis* ita dicta in ſanguine propriè non reperitur, potiùs *ſal volatile oleoſum*, analogon bilis, quod certo ſenſu vocatur Bilis. Bilis autem in folliculo felleo non eſt excrementum, ſed potiùs ſaluberrimus balſamus corporis totius humani. *Humor melancholicus* vulgari modo explicatus, ſeu naturalis, eſt non-Ens, uti nec præternaturalis, ac lienis officium circa eum ſaltem ex arbitrio aſſumptum, niſi in ſenſu *Hippocratico* explicetur, quo *per melancholiam, Acidum corroſivum, ponticum, &c. intelligitur.* Hoc ipſum, utut Peripateticus, eleganter agnovit CONRINGIUS *in eleganti ſcripto de generat. & motu ſanguinis*, ubi diruit humorem melancholicum, & & eum ceu nullum convincit. In *bilis atræ* deſcriptione variant autores: ſi dicerent, *corroſivum eſſe liquorem inſtar aquæ fortis*, concederem. Quæ verò in ſanguine venæ ſectione emiſſo apparet humorum diſcrepantia, nata eſt

1. Ex ſanguinis extravaſati neceſſaria corruptela & cadaveriſatione.
2. Ex ſuperficiei ejus ab aëre ambiente plus minus inducta alteratione, unde ſuperficies coccineo nitore ſplendet, fundus verò inferior coagulatus obſcurè nigricat.

Geneſis itaque horum ſuccorum eſt varia. *Coctiones Veteribus per calorem factæ ſunt nobis Fermentationes*; Calor enim nativus effectus vitalitatis eſt. Palmaria hujus hypotheſeos ratio ſunt varia excreta, quæ ex corpore excernuntur, ut viridia, nigra, rubra, &c.: ſed omnes hæ excretorum varietates non ſunt cauſæ morboſæ, ſed Alterationes ſuccorum, ortæ ex aliis cauſis. Quò pertinet, quando pro tutela 4 humorum Purgantia producunt, e gr. quod Rhabarbarum, quia cholagogum, producat excreta flava, carthamus excreta mucilaginoſa, martialia ritè operantia excreta nigerrima. Sed Reſpondeo, quod humores, quos Purgantia educunt, non habeant colorem nativum & proprium, ſed vel ex medicamentis ipſis tributum, vel ex colliquatione per medicamentum purgans in ipſis enatum, ut ſufficienter demonſtrat HELMONTIUS *l. de Febribus cap. 5. & Tract. Scabies & Ulcera Scholarum*, CNOEFFELIUS *de Febribus Epidem. pag. 66.*, WALÆUS *in Methodo Medendi pag. 25.* Purgantium enim malignitas ſuccos evacuandos alterat, & novos colores ipſis varios imprimit, ita ut iſti ſucci ante excretionem in corpore anteà non exſtiterint, ut ſub excretione apparent: hinc & fortiora purgantia in diverſæ licèt conſtitutionis hominibus eadem ſtercora ratione coloris, aliarumque proprietatum, educunt. Melanagogorum nigredo eſt à ferro, quod aſſumptum & in corpore ſolutum Atramentum conſtituit, & neceſſariò fæces tingit nigras. Nunquam in corpore ſuccus niger reperitur, qui ita per alvum excerni poteſt, ſed fit in inteſtinis ex miſcela Acidi exceſſivi cum bile: Nam Acidum bilem præcipitat in colorem nigrum: vid. GRAEFF *de ſucco Pancreatico*. *Cacochymiam bilioſam* ſubdividunt in *vitellinam*, *porraceam* & *viridem*, *æruginoſam*, *obſcurè viridem*, ex *viridi palleſcentem.* Pituitoſam etiam dividunt in 4. ſortes, in pituitam acidam, ſalſam, vitream ſeu viſcidam, & inſipidam. Melancholiam dividunt in ſimpliciter ſic dictam, & atrabilariam. Hæc videmus in omnibus Inſtitutionibus, & niſi aliâ ratione explicentur, quamdiu ſuperſtructa ſunt 4. Elementorum & humorum fundamento, & Calido innato, ſtare non poſſunt.

Conſideranda ergò veniunt in corpore duo Primaria contenta fluida, ſanguis & chylus, & in his particulæ iſtæ activæ, *Acidum & Alcali*, ceu duo inſtrumenta naturæ Mechanica, cum communi omnium vehiculo, ſero ſeu latice aquoſo, Inſipidi nomine ab HIPPOCRATE inſinuato, Sic enim, uti ex ſanguine *Plethora* derivatur, ita ex chylo *Pituita*, & ex chylo vitiato *Cacochymia pituitoſa*; Ex Acido volatili oleoſo, ſuo compari alcali volatili plus minus ſaturato, *Bilis*, ex hoc plus minus vitiato *Cacochymia bilioſa*; Ex Acido fixo, ſeu terreis particulis plus minus ſociato, *Melancholia*, & ex hoc vitiato *Cacochymia Melancholica*, explicanda venit. Sic enim Veterum experimentis, & quoad rem facti veris Aſſertis, utut in explicandi modo erroneis, ſua conſtabit veritas, & etiam Chymicorum, præſertim modernorum, cum Galenicis concinnior poterit inſtitui conciliatio, & Practicæ demum Obſervationes & Experimenta utriuſque ſectæ probabilibus Rationibus, & firmiori Theoria illuſtrari: Siquidem *Humores Galenicorum* quibuſdam non ineptè audiunt *Vehicula Chymicorum Principiorum.*

Lubens *veſtigiis* his *Hippocraticis* inſiſto, quia
1. Ex his ſpeciales Morborum Cauſæ poſſunt deduci:
2. Quia hæc ſententia facilè reliquis eſt conciliabilis.

Per Amarum enim, Galenicorum Bilem ſeu Acidum volatile oleoſum; per Acidum Cacochymiam Melancholicam; per Inſipidum ſeu dulce Pituitam chyloſam, intelligo. Cum *Helmontio* conſentio, qui Acidum inculcat: conſentio cum *ſchola Paracelſica*, quæ per tartarum intelligit Acidum vel Melancholiam, per ſulphur Amarum ſeu Alcali, per Mercurium Gas ſylveſtre: conſentio cum bile, ſucco pancreatico, & lympha.

His loco fundamenti præſuppoſitis, pergo ad ſpecies. Nempe *Cacochymia bilioſa Galenicorum*, ſeu *Amarum Hippocratis intemperatum*, ſeu Acidum volatile oleoſum Alcali volatili plus minus ſaturatum ſecundùm noſtram hypotheſin (nunquam enim Alcali ſine Acido in corpore reperitur) vitiat in maſſam ſanguineam, & reliquos ſuccos; reperitur copioſè in maſſa ſanguinea, ex qua uberrim elicitur; dein manifeſtè in bile naturali in folliculo felleo, quæ natales habet ex

maſſa ſanguinea: Nam nucleus ſeu craſis bilis, ceu corporis balſam.i, conſiſtit in ſale, volatili oleoſo inſigniter amaro. Item *Amarum peccabit vel in Quanto*, dum abundat & tuiget Acido & Alcali volatili oleoſo, aut deficit; *vel in Quali*, quando vitioſum ſaporem & præternaturalem Amarorem acquirit, dum aut nimis acre aut minus acre, vel nimis oleoſum exiſtit, vel aliam ſingularem ac anomalam & anonymam habet Qualitatem. *Nimis acre* redditur particulis ſalinis, præſertim Acidis volatilibus abundantibus, aut magis turgeſcentibus, oleoſis volatilioribus junctis; hinc enim ſubtilior, adeoque etiam mobilior, redditur bilis, ad inſtar nempe oleorum deſtillatorum aromaticorum ex Vegetabilibus. *Minus acre* redditur ex particularum ſalinarum volatilium defectu & oleoſitate minus volatili, ſed quaſi aquoſiore abundante; unde inertior etiam & minus activa bilis generabitur ad inſtar oleorum expreſſorum, aut infuſorum ex Vegetabilibus.

Cacochymia hæc amara ſeu Acidum volatile oleoſum, varia infert pathemata in maſſa ſanguinea, eandim nimis agitat, fluidiorem reddit, & debitam conſiſtentiam deperdet: unde propter læſam cum Acido proportionem, vel in Quanto vel in Quali, fermentatio in ſanguine nunc ceſſat, & ſumma virium proſtratio oritur. In ſpecie, quando maſſa ſanguinea corrupta eſt, quamplurimos fovet morbos chronicos: Nam in talibus ſuſtentantur vitioſa ſalia volatilia, præprimis ubi ſubeſt ſimul vitium hæmatoſeos; unde decolorationes varias corporis, ſub cachexiæ & icteri generali nomine notas, hydropem, leucophlegmatiam, icterum flavum & nigrum, lumbricos, &c. infert, ſicut HAUPTMANNUS *in Diſſertat. de Bile* egregium habet exemplum de Icterico, Colicâ laborante, ubi lumbrici ſimul in ſecto cadavere reperti fuerunt; in ictero enim peccat ſal volatile oleoſum, quatenus eſt corruptum. Rarò icterus oritur ab obſtructione folliculi fellei, potiùs à bile minus oleoſa ſeu inerte. Nunc bilis, aut Acidum ejus volatile, augetur cum ebullitione & vitioſa ſanguinis effervefcentia, indeque inſigni incaleſcentia, unde febres ardentes, acutæ & malignæ, plus minus continuæ, ſudores colliquativi, virium nimiæ proſtrationes, &c. Nunc vitiatur & depravatur, unde ſimul phlogoſes vagæ, diarrhœæ colliquativæ, choleræ, & ſubitanea ſymptomata oriuntur, ex quibus mille mala in ſcorbuticis & hypochondriacis obvia ſunt. Certum eſt, quod dogmaticorum Principia ſint Chymicorum vehiculum; quia, quod *Veteres de bile*, *Hippocrates per Amarum*, *& Nos per Acidum volatile*, *Alcali volatili ſaturatum*, *explicamus*. Sobrii tamen ſimus in hoc puncto, quia Veteres plurimos affectus primariò ex bile derivarunt, qui tamen ei ſecundariò tantùm competunt, quatenus Acidum potentius cum bile effervefcit, ver. gr. eryſipelas, inflammationes, excreta viridia, &c.

Genuina hujus ſalis proles eſt Bilis iſta, quæ, ut jam dixi, ceu ſingularis theſaurus ſeu corporis balſamum in hepate ſecernitur, & partim mediatè in folliculo fellis aſſervata, partim immediatè ad inteſtina amandatur, ut ſæparet fæces ab utili chymo, & tunc ſimul ſulphure quodam ſingulari tingat pro futura ſanguinis rubicunda tinctura; conſtat enim hæc ipſa imprimis copioſo ſale volatili acri, oleo (in ſe rubro inſtar ſanguinis) temperato, copioſâ aquâ diluto, quæ primaria liquoris hujus balſamici ſunt Conſtitutiva. His ergò principiis vitiatis, non leves, tùm in inteſtinis tùm in ſanguinea maſſa, accidunt mutationes.

Cauſæ Cacochymiæ amaræ, quæ vel augent, vel alterant hunc ſaporem, & inde productam bilem, ſunt imprimis Aër calidus, ſubtilis, tenuis, ſalibus volatilibus ſæpiùs imprægnatus, item alimenta acria, aromatica, amara, pinguia, animalium partes nutritivæ, potus vini generoſi, ſpirituoſa, corporis exercitium crebrius, ira, amor, vigiliæ, ætas juvenilis vel virilis, tempus æſtivum vel vernum, &c. Omnia enim hæc aut copioſiorem, aut acriorem, aut volatiliorem bilem amaram, & ſal volatile oleoſum, in corpore reddunt & movent, ſimulque in corpore Acidum imminuunt, plus minus deſtruunt; ſicuti, quæ contrario modo ſe habent, ſal urinoſum ſanguinis, & bilem corporis imminuere, hebetare, & plus minus inertem reddere ſolent. Hinc medicamenta, quæ corrigunt hoc Amarum, ſeu bilioſam Cacochymiam, & quidem primum ejus Vitium, Acidi nempe volatilis oleoſi exorbitantiam:

1. *Omnia* manifeſta *Acida*, nunc volatilia nunc fixa, ſalis bilioſi exceſſum, ſimul & acrimoniam volatilem, infringentia & præcipitantia; qualia manifeſtantur ex Regno vegetabili, ut ſunt acetum, ſuccus citri, berberum, cydoniorum, &c. ex Regno minerali ſpiritus mineralium acidi ſimplices & compoſiti, ſpiritus vitrioli, ſalis, nitri, cremor & cryſtalli tartari, Hepaticum rubeum, &c. Interdum & Volatilia uſurpanda, vel ſola, vel Acidis mixta, ut corrigant ejus depravationem, ſeu in ſtatum naturalem reducant, imprimis ſi vel nimis oleoſum vel alio modo vitiatum exiſtat.
2. Quæ *figunt & temperant* Acidum volatile oleoſum: e. gr. in febribus ardentibus malignis, reliquis omnibus præfero *nitrum* probè depuratum, & omnia cum & ex nitro parata remedia, in ſpecie *ſpiritum nitri per ſpiritum vini dulcificatum*, qui mirè convenit in Cacochymia bilioſa duplici ex cauſa; *partim quod deſtruat acrimoniam ſalinam; partim quod figat ejus mobilitatem volatilem*, quò minus in effervefcentias præternaturales erumpere poſſit.
3. *Sulphurea mineralia & metallica* cum nitro fixata, figentia volatilem orgaſmum, & hebetando cum pinguedine ſua, unà cum recondito occulto Acido, ejus acrimoniam volatilem, ut ſunt ſulphur commune, omnia remedia antimonialia fixa, ver. gr. Antimonium diaphoreticum, Bezoardicum minerale, item ſulphura alia mineralia fixiora.
4. Denique *Opiata* non ſunt negligenda, quæ obortas hinc nimias effervefcentias & phlogoſes, palliativè quidem, potenter domant & refrænant, ſimulque conjunctos ſæpiùs feroces ſpiritus, impetus facientes, compeſcunt.

Poſterius verò ejus Vitium, defectum nempe vel inertiam ſalis volatilis oleoſi corrigunt & reſtaurant omnia Acria plus minus oleoſa, augendo acrimoniam ſalinam, & volatiliſando oleum; ut ſalia volatilia oleoſa, item omnia Aromata & Aromatica acriora & amara, Febrifuga & ſimilia, ut Abſinthium, centaurium minus, chelidonium majus, mentha, gentiana, zingiber, piper, ſalia volatilia animalium, qualia in ictero & febribus intermittentibus uſitata, ut acrius reddant ſal volatile oleoſum; qua ratione Abſinthium hydropes, chelidonium majus icterum, &c. curare ſolent

Acidum Hippocraticum, *Cacochymia Melancholica* Veterum Galenicorum, ſeu, ex noſtra hypotheſi, *Acidum fixius* in ſanguine occultatum, in noſtris ſuccis ſatis manifeſtum eſt. Occultatur ſub tegmine olei ſeu ſulphuris; nunquam enim reperitur pinguedo in triplici Regno, quæ non habeat occultum Acidum. Hoc Acidum peccat interdum vel *in Quanto*, nimiâ copiâ, aut nimiâ Aciditate; vel in *Quali*, ſapore peregrino, vel acore quodam alieno, ver. gr. Vitriolico, vel aluminoſo auſtero, inſtar aquæ fortis corroſivo, pontico, rancido, vel alio quodam ſapore ſingulari, non ſemper à priori commodè explicabili; dum aliud Acidum peccat in ſcorbuto, quod non ineptè vino pendulo vel ranceſcenti comparat WILLISIUS *in Patholog. Cerebri*; aliud in lue Venerea, aliud in dyſenteria, &c. & à quo Acido plures morbi in nobis emergunt. Ab Acido enim in ſanguine peccante ſiunt coagulationes & congrumeſcentiæ, hinc eryſipelas, pleuritides, Anginæ, febres acutæ, inflammationes partium internarum & externarum. Hoc excedente plus minus, Syncope, & Lipothymia, Epilepſia, Apoplexia, & ſuffocatio ex ſanguinis ſtagnatione, oritur; fermentationes ſanguinis, nunc imminutæ nunc depravatæ, unde morbi Chronici. Ab eodem lympham, quæ ſubacida naturaliter eſſe à nonnullis putatur, inquinante, dolores partium modo fixi, modo vagi, ſcorbutus, affectus catarrhales, contracturæ, concretiones calculoſæ, affectus nephritici, aliiq; in nerveis partibus convellentes ſpaſmi, item exulcerationes partium, coagulationes ſuccorum in vaſis

ſis

ſis capillaribus in ſcirrhos, qui ex efferveſcentia facilè abeunt in cancros exulceratos, in glandulis ſcruphulæ. Ab hujuſmodi Acido & ſalivâ acor volatilis alimenta incidit, & initar fermenti eadem ad fermentationem futuram in ſtomacho diſponit; Acido tamen præternaturali inquinata, imprimis in ſcorbuto, erodit dentes, linguam, gingivas, &c. Ab eodem Acido corroduntur oſſa in cariem. Succi pancreatici naturalis acor præcipitationem efficit fæcum alvinarum, ex utili chymo, per blandam cum bile, chylum diluente, efferveſcentiam; qui ab Acido præternaturali in inteſtinis inquinatus tormina inteſtinorum varia, colicas paſſiones, pareſes, ſuffocationes hypochondriacas viris, & mulieribus paſſiones hyſtericas, item excoriationes, dyſenterias, teneſmos, obſtructiones alvi periculoſas coagulando fęces, excrementa nigricantia, &c. cauſatur. Ab eodem in ſtomacho fames canina, pica, aſitia, digeſtiones vitioſæ, in ſpecie cruditas acida, & morbi Chronici, quorum fomes eſt ex vitioſo ſtomachi Acido; hinc affectus hypochondriaci, &c. proficiſci ſolent. Prout ergò peccant hi ſucci, læduntur etiam eorum functiones, fiuntque contumaces morborum Autores, & in genere omnia ea, quæ de Melancholia naturali, & hujus ſummo gradu, Atra bile, afferuerunt Veteres, mutatis mutandis hîc optimè applicari poſſunt, cùm *ipſa Melancholia* à Veteribus, ſpeciatim ab *Hippocrate*, *Acidus ſuccus appellari ſoleat*, & Galenici ſubinde Melancholiam comparent cum aceto: in ſpecie cancer, ſcirrhi, Elephantiaſis, quos Galenici ex ſucco Melancholico derivarunt, oriuntur ab Acido; & quod Paracelſiſtæ ſub Tartari, ſive ſub forma fluida, ſive coagulatus ſit, nomine dicunt, hoc nobis ſub Acidi nomine venit. *Omnia mala*, quæ *aliàs oriri ex Intemperie frigida dicuntur*, *oriuntur ex Acido*, ſive Acidum excedat, ſive ſit nimis volatile. Ab Acido etiam Sinovia in acetabulo coagulatur, unde Malum Iſchiadicum; ſi nimium augetur, oritur luxatio oſſis coccygis, cujus repoſitio periculoſa.

Cauſæ, quæ augent vel excitant hoc Acidum in univerſo corpore, & ex glandulis productos ſuccos, ſunt aër frigidus & hybernus, quem acido ſale eſſe imprægnatum, in ſpecie nitroſo, fiſſuræ labiorum, faciei, manuum aliarumque partium, perſuadent; unde loca, quæ ſale nitroſo abundant, tempore æſtatis frigida ſunt. Ipſa glacies oritur ab ejuſmodi nitroſa materia, ut in æſtate apparet, quando nitrum conglaciat aquam; hinc in hyeme glacies in feneſtris ſtrias nitriformes æmulatur. Acidum quoque augent quæcunque aſſumpta copioſiora, vel manifeſtè vel etiam occultè acida, qualia *occultè Acida ſunt mel*, *ſaccharum*, *carnes fumo exſiccatæ & muriâ conditæ*, ut & omnia Aſſumpta in ſtomacho cruditate acidâ affecto, aut ante digeſtionem abſolutam è ſtomacho dilapſa, & ideò nimis adhuc aceſcentia, hinc acidus chylus in primis viis non temperatus à bile, nec ſeparatus, nec in ſalſum tertium mutatus: item exercitium, uti aliàs alkali volatile promovet, ita hoc deficiente Acidum prædominatur; quod etiam promovent pavor, mœror & curæ, ætas ingraveſcens, ſomnus, &c. *Adeoquè corrigunt in genere* Acidum hoc

1. *Omnia ſalia urinoſa* ſeu alcalia, quæ Acidi attactu efferveſcunt, Acidum abſorbent & invertunt, & in ſalſum tranſmutant; & ſic activitate ſuâ ſpoliant, tam fixa, ut ſal ſaviæ, cardui benedicti, abſinthii, centaurii mi oris, ſtipitum fabarum, Arcanum duplicatum ſeu panacea Holſatica, quàm volatilia, præſertim ex regno animali, ſpiritus & ſal volatile cornu cervi, cranii hominis, ſpiritus urinæ vel ſalis ammoniaci, ſanguinis humani, cervi, &c; & acria ſeu manifeſta in antiſcorbuticis, cochleariæ, naſturtii, item ſalia volatilia aromatica Vegetabilium, ut ſpiritus menthæ, &c. & temperata ſeu occulta in Vulnerariis, Acidum quoque abſorbentia, Sed cùm hæc non rarò dent nimias efferveſcentias, unde tormina, rugitus, cordis palpitationes, vertigines, perturbationes mentis &c. in ſcorbuticis & hypochondriacis interdum eveniunt poſt talia; Conveniunt loco horum,
2. *Omnia concreta* quaſi *terrea & metallica fixiora*, Acidum abſorbentia, aut potiùs invertentia, ut Mars, crocus & tinctura Martis, & omnia Martialia, hæmatites, terra ſigillata, item ſaturnina, ſaccharum ſaturni, antimonium diaphoreticum, &c. Saturnina Acidum temperant in Mania, affectibus uterinis, Melancholia hypochondriaca, & quidem magis quam medicamenta Jovialia: ſicut etiam partes animalium duræ, oſſeæ, item marina, Acidum peccans pariter corrigentia & concentrantia, ut Corallia, C. C. uſtum, lapilli Cancrorum, ebur, os ſepiæ, oſſa humana, margaritæ, conchæ, & omnia, quæ Acidum temperant in ſe & dulcificant, quod apparet in oleo ſulphuris additis lapillis cancrorum.
3. *Oleoſa & Pinguia*, quæ obtundunt & quaſi inviſcant aculeos Acidi, ſive ſint expreſſa, ſive quod eſt melius, deſtillata, ut omnes ſpiritus Vegetabilium inflammabiles, ſpiritus vini oleum deſtillatum caryophyllorum, Macis, &c.: quò & ſuccinata, caſtorina & camphorata pertinent; item vegetabilia oleoſa ſeu mucilaginoſa, quæ temperant & obtundunt Acidum, v. gr. Emulſiones ex amygdalis dulcibus, pineis, piſtaciis, ſeminibus cardui benedicti, 4 frigidorum majoribus, &c.

In hac Cacochymia ritè gubernanda etiam *vitetur uſus poſitivè dulcium*, ver. gr. ſaccharatorum, mellitorum, &c. Hæc omnia, utut primâ fronte dulcia & Acidis quaſi contraria videantur, in receſſu tamen habent Acidum egregium, ſpiritum nempe inſigniter acidum & corroſivum; quod per deſtillationem ex Retortâ vel per fermentationem facilè excitatur. Excipiuntur ab his Paſſulata.

Pituitoſa denique Cacochymia Galenicorum, ſeu immediata chyli errata, *Inſipidum vel Dulce Hippocraticorum*, eſt chylus nutritivus, pro ſanguineis & partium nutrimento continuò ſanguini infuſus; qui chylus, ſi vitiatur, mutat nomen, & tartarus mucilaginoſus & Pituita nominari ſolet. Nam alimentum in ventriculo digeſtum, inque ſalſum volatile mutatum, atque in inteſtinis à ſcoriis inutilibus ſeparatum, tranſcolatur & quaſi filtratur per inteſtinorum poros in vaſa meſenterii, adhæreſcente eorum parietibus craſſiore ejus parte, quæ *Mucus*, *vel Pituita naturalis inteſtinorum* appellatur; qua oblinuntur inteſtina & lubrica fiunt, & ut faciliùs contentorum ſit motus, & ſimul quoque defendantur ab acrimonia vel bilis vel ſucci pancreatici; qui humores, in ſpecie bilis, ne increſcat illius copia, eam quoque ſenſim ſolvunt, & quaſi abradunt, & vel cum fæcibus foras educunt, vel ſanguini quoque infundunt.

Cæterùm chylus ſanguini permiſtus non adeò celeriter ipſi aſſimilatur, quin potiùs poſt repetitos ſæpiùs ejus circultus in uno citiùs, in altero tardiùs, ſanguificetur. Hinc eſt, quod ſæpiùs per venæ ſectionem emiſſo ſanguini ſerum albicans vel lacteum ſupernatare obſervatum fuerit à RHODIO *Centur. I. Obſervat.* 36., BORELLO *Centur. I. Obſervat.* 25., & GRAEFF *in Tract. de Partibus Genital.*; & quod ferè ſemper ſecum limpidum licèt appareat, levi tamen igne in Gelatinam quandam lacteam coagulari, vel hæc etiam ex eo præcipitari queat, quam nutrimentum eſſe partium ſpermaticarum aſſerit BARBATUS *de ſero ſanguinis*: hinc etiam CNOEFFELIUS *de Febribus Malignis pag.* 55. tradit, quòd fibræ ſanguinis videantur eſſe partes imperfectæ chyli, quia, ſi in aqua calida aliquandiu agitentur, albicent. Hæc ipſa ergò chyli pars nondum aſſimilata temperat ſalium ſanguinis acrimoniam, & fermentationis æquabilitati conſervandæ multum conducit.

Chylus hic craſſus & indigeſtus, aut alio modo *vitiatus*, *facit Cacochymiam pituitoſam* aut chyloſam, vel *in Quanto*, vel *in Quali*. In Quanto, ſi copioſiùs quàm par eſt, coacervetur; aliàs rariùs peccat, modò naturaliter ſe habeat. In Quali peccat, vel nimiâ viſciditate, &, quod frequentiùs, nimiâ aciditate conjunctâ, rariùs nimiâ ſalſedine. Conſiſtit tam in maſſa ſanguinea, ubi eſt plerumque ſubjectum quamplurimorum morborum Chronicorum, febrilium, cachecticorum, viſceſcerum infarctuum ac tumorum, & ductuum obſtructionum; quàm in primis viis, in ſpecie in fermenti ſtomachalis vitio, vel debilitati, vel acidi nimis

mis fixi, non ritè alimenta digerentis, unde in liquamen vel paſtam plus minus viſcidam, craſſam ac tenacem, ſæpè ex debitæ volatiliſationis defectu acidam, abeunt; & ſic non tantummodò cumulatur exinde præternaturalis cruſta inteſtinorum & ſtomachi pituitoſa, ſed etiam id, quod ſanguini infunditur, ineptum eſt, ut fermentetur, & ipſi debitè aſſimiletur, aut partes ſolidas nutriat, unde obruuntur quaſi principia maſſæ ſanguineæ activa, hæcque craſſeſcit, ſpiſſeſcit, & diminutè fermentatur, tardeque circulatur, quin & viſcidior iſte chylus in inteſtinis figitur. Et dum in poris partium circa vaſa capillaria ſubſiſtit, partim horum motum inhibet, partim verò viſcera inſtar ſpongiarum impprægnat, & proprio Acido coagulatus in tumores, & conſequenter ſcirrhos abit: quæ mala eò ſunt pejora, quò acidior magis ſimul maſſa iſta chyloſa exiſtit; unde contumaces & chronici quamplurimi, in ſpecie Cachexiæ, Leucophlegmatia, & ſimiles oriuntur affectus. Idem chylus viſcidus in inteſtinis Tormina colica, Dolores hypochondriacos; & obſtruendo vaſa lactea, ac ductum cholodochum, vel pancreaticum, fluxus alvi cœliacos, ſi regurgitare cogitur bilis, infert; in meſenterii glandulis oriuntur ſcrophulæ, hinc Tabes Anglica, de quibus videatur Riolanus; ab Obſtructionibus renum & veſicæ Iſchuriæ. In genere, *Quicquid Veteres de Pituita* præternaturali *excrementitia*, & *inde derivata Cacochymia pituitoſa* dixerunt, *nos concinnè* per *hanc Cacochymiam dulcem derivare poſſumus.*

Cauſæ, quæ ad hanc labem diſponunt, ſunt

1. Stomachi fermentum debilitatum, vel nimis acidum fixum, non ritè incidens nec fermentans alimenta.
2. Cibi ſimiles, vel copioſiores ingeſti, imprimis craſſi, viſcidi, glutinoſi, duri, uti ſunt in ſpecie omnes piſces, exceptis fortè lucio, & fundulo, pedes & cerebrum animalium, carnes fumo induratæ, panis non rectè fermentatus, Germanis *ſchliffig Brodt* dictus, aliique cibi non facilè digeſtibiles, item copioſiùs & inordinatè ingeſti: quò pinguia faciunt, chylum nimis glutinoſum reddentia.
3. Deficiens bilis in folliculo felleo, aut hujus acrimonia debita, minus incidens, & minus ſegregans mucum in primis viis.
4. Quies, & ſomnus nimius, exercitii defectus, vitaque ſedentaria, cura, mœror, &c.

Corrigunt etiam facilè Pituitam hanc, præter Evacuantia, vel per os vel per alvum, omnia ea, quæ ſalia vitiata in naturalem ſtatum reducunt, & crudas & heterogeneas particulas ſeparare faciunt: ut

1. *Attenuantia*, *Incidentia*, *Reſolventia & Liquefacientia*, ſalina temperata, qualia ſunt remedia tartarea, ex tartaro vini parata, Tinctura Vitrioli Martis ZWelfferi cum terra foliata tartari, cremor tartari, tartarus vitriolatus, nitrum, & nitrum vitriolatum, ſal ammoniacum, ſalia alcalia fixa & volatilia ex animalibus acriora, ſal tartari, ſpiritus urinę, ſpiritus C.C, ſanguinis humani & cervi, tinctura tartari, ſpiritus tartari, ſal volatile tartari, ſuccini, itẽ ſpiritus carminativus de tribus, ſal ammoniaci, & ſimilia, quæ reſolvunt Obſtructiones à viſcido, unde conveniunt ad Chronicos morbos, tumores & ſcirrhos. Bartholetto ſpiritus nitri dulcis commendatur.
2. *Reſolventia gummoſa* inſigniter *Amaricantia*, aceto ſoluta, ut ſagapenum, maſtix, myrrha, aſa fœtida & dulcis, terebinthina, &c. in ſpecie gummi Ammoniacum, quod potenter reſolvit & attenuat humores pituitoſos viſcidos, & baſin pilularum anticachecticarum Riverii, Hartmanni, & Quercetani conſtruit; hinc Spir. Gummi Ammoniaci cum Viridi æris deſtillatus, ſeu ſpiritus aſthmaticus, optimè Viſcida & Mucilaginoſa reſolvit & liquefacit, in ſpecie ſi ſpiritu aniſi, vel aquâ aſthmaticâ, & ſimilibus temperetur: Doctor Michaëlis & Langelott addiderunt ſulphur: difficilis eſt præparatu; quia facilè rumpuntur vaſa in deſtillatione. Huc
3. Faciunt medicamenta *Aromatica*, ſeu *ſalina volatilia* plus minus *oleoſa*, vulgò Incidentia, Aperientia, Reſolventia, item Hepatica dicta, & quæ ut plurimum ſale volatili ſubtili & penetranti ſunt impprægnata; v. gr. fœniculum, Angelica, Abſinthium, centaurium minus, epithymus, carduus benedictus, mentha, ſalvia, Roſmarinus, & reliquæ nervinæ dictæ plantæ, cinnamomum, Zedoaria, galanga, piper, radix eryngii, petroſelini, polypodii, ruſci, leviſtici, gentianæ, graminis, quod Ruſtici obſervant, & bobus in ductu cholodocho obſtructo cum fructu porrigunt; Antiſcorbutica, ut radix raphani Vulcani, cochlearia, naſturtium, beccabunga, perſicaria, ſemen ſinapi & erucę, quæ contra Apoplexiam ſenum proſunt; balſamica, ut crocus, alöe, quæ ſtomachi Anima dicitur, pilulæ de Alöe cum gr. ij. vel iij. trochiſcorum alhandal, quia incidunt: unde *Helmontius* colocynthidem in lue Venerea, ubi Acidum viſcidum & craſſum, multis medicamentis præfert. Paſſulæ etiam minores & majores in morbis Chronicis conducunt, uti & vina paſſulata pro potu ordinario, quæ fiunt per fermentationem adjecta aqua. Cavendum ab Aſparago, quia fœtidam reddit urinam, & ob viſciditatem putreſcere facit: imò *Helmontio* teſtè calculum excitat.
4. Motus temperatus multum valet, & exercitium, uti & ira, gaudium &c.

Addunt his Modernorum quidam etiam *Cacochymiam ſeroſam*. Nempe commune excrementi & alimenti vehiculum eſt latex aquoſus, mediante quo omnia alimenta, ſanguis pariter ac chylus, in vaſis ſanguiferis diſtribuuntur, & mediante quo per urinam & ſudorem aliamvè formam excernuntur excrementa, & ſordes partium ſolidarum abſterguntur. Diluitur enim & fluxilis fit ſanguis ab ejus parte aquoſa ſeu latice ſeroſo, qui præter hoc officium, & ſanguinis ſuperflua Salia & heterogeneas partes imbibit, atque etiam ex omnibus partium culinis abluit & abſtergit ibidem enatas ſordes, adeoque urinæ ac ſudori materialiter ſubſtratus eſt, tumquè ſeri nomen vulgò recipit; ſicuti lympha appellatur, quando cum ſpiritibus animalibus per nervos influentibus junctus, à glandulis imbibitus, & ſucco acido volatili imprægnatus, ac denuò ſeparatur, & vel ex conglomeratis per peculiares ductus in ſingulares deponitur cavitates, ut in ſucco pancreatico, ſaliva, lachrymis, &c. apparet, vel ex conglobatis per vaſa lymphatica maſſæ ſanguineæ denuò circa venam axillarem ſiniſtram infunditur.

Serum hoc ſeu *Latex aquoſus peccat* vel *in Quanto*, ſive deficiat ſive nimis abundet, vel *in Quali*. Quando deficit, vitiatur cæterorum fluidorum conſiſtentia, unde maſſa ſanguinea nimis ſpiſſeſcit & craſſeſcit, adeoque Coagulationi apta, Circulationi verò & Fermentationi inepta, redditur: unde copioſi ſudores laticem exhaurientes non ſunt boni. Hic enim non ſatis diluit partes ejus roſcidas nutritivas, ratione quarum vocatur aliàs vehiculum nutrimenti; Illi è contra occaſionem ſubminiſtrant nutritioni læſæ, & Atrophiam procurant, uti in laborioſis ſudantibus. Deficit autem latex aquoſus vel propter defectum Aſſumptorum liquidorum, vel propter eorum nimiam excretionem, ſpecialiter per urinam & ſudores. Quando verò nimis abundat, quod fit vel propter potum crudiorem & aquoſiorem ingurgitatum, defectum urinæ & ſudoris, ut in vita ſedentaria, & fermentatione ſtomachi læſa, maſſæ ſanguineæ fermentatio impeditur, nimis tenuis & aquoſa redditur, & conſiſtentiam debitam perdit; hinc varii affectus inde oriuntur, imprimis autem pertinaces hæmorrhagiæ uteri & narium, quę à nimia ſeroſitate ſanguinis ſæpe oritur, & imperfecta fit Nutritio, quodammodo cachectica, & torpor in actionibus animalibus. *In Quali* latex peccat vitio vel ſanguinis, vel ipſarum glandularum conglomeratarum, imprimis Aëris vitio irritatarum vel læſarum, ceu cribrorum, quando vitioſo ſapore inquinatur, vel nimis viſcidus, vel glutinoſus aut inſipidus, vel aliis modis depravatus, exiſtit: Naturaliter enim dulcem, inſipidum, & moderatè ſalſum obtinet ſaporem, ſimulque limpidam & perſpicuam habet conſiſtentiam: Sin ergò nimis acidus, aut ſalſus, aut viſcidus eſt, fit morboſus. Fit autem nimis acidus & ſalſus ex perverſo uſu 6. rerum nonnaturalium: imprimis maximum negotium conſiſtit in digeſtione prima, quæ uti præſes eſt omnium digeſtionum, ita etiam confert ad

ſalſe-

ſalſedinem ſeri. Si ergò lympha acrimoniâ vel ſalsâ, vel, quod pejus ſimulquè frequentius eſt, acidâ impprægnetur, exinde quamplumi affectus urinarii, ut ſtranguria, dyſuria, &c. oriuntur, diſponit ad calculum; in ventriculo excitat nauſeam & Appetitum proſtratum; uno verbo; Veterum Intemperiem Ventriculi frigidam; in locis intercutaneis morbos intercutaneos, pruritum, ſcabiem, ulcera, puſtulas, &c. Si copioſiùs ex glandulis cephalicis effundatur, & ſimul præternaturalis ſalſa vel acida, & inquinata ſit lympha, quarumcumque glandularum, Affectus catarrhales, febres lentæ; in naribus Ozæna & Coryza; in oculis lippitudo, rubedo, & inflammationes; in larynge & pulmonibus Tuſſis; in capite cephalalgia; in muſculis horrores & rigores ſubitanei, unde ægri de ſubitaneis mutationibus conqueruntur, dicendo, modò calore, modò frigore corripi; in artubus dolores catarrhales, & horum juncturis laſſitudines, originem ducunt. Sæpiùs ſimul ex parte ſpiſſeſcit & coagulatur, variaſque muci larvas mentitur, unde Cacochymia pituitoſa oriri poteſt, de qua jam dixi. Nam omnes morbi, quos ex ſeroſa colluvie oriri voluerunt CAROLUS PISO, cujus liber eſt elegans, & SCHNEIDERUS, optimè ex læſis glandulis, ibique vitiata lympha, ſive acida ſive ſalſa, deduci poſſunt: Quod enim Veteres vocarunt ſerum, & inde ortos Morbos ſeroſos, ex Modernorum ſententia lymphæ, ejuſque vitiis, adſcribitur. Quoad *ſerum viſcidum*, ſit ex chylo viſcido, unde in ore & naribus oriuntur Catarrhi dicti craſſi, Guſtum & Olfactum impedientes, quatenus ſerum viſcidum impedit, ne ſenſuum horum Objecta fibrillas nerveas attingere poſſint; in ventriculo vitioſæ alimentorum digeſtiones, unde Anorexia, lienteria; & orificia vaſorum lacteorum obſtruendo, paſſio cœliaca; in pulmonibus Aſthmata humida & Catarrhos ſuffocativos; in viſceribus ſucceſſivè oriuntur Tumores: dum enim ſerum percolatur, relinquit mucum ſpiſſiorem, unde Tumores tales ſucceſſivè naſcuntur: in cerebro verò pro viſciditatis diverſitate Lethargus, Coma vigil & ſomnolentum, & tandem Apoplexia. *Serum in motu peccans*, ſive quod in motu per glandulas vel ſua vaſa impeditur, fit vel in partibus ſubcutaneis ſtagnatio, unde Cachexias, Leucophlegmatias & Anaſarcas, & in pedibus Tumores œdematoſos; vel ruptis vaſis, factâque ejus effuſione, Tumores aquoſos, nempe Hydropes, infert, quos Veteres hepati attribuerunt. SCHENCKIUS autem, RHODIUS, BARTHOLINUS, & TULPIUS *in Obſervat.* nullam labem in hepate, aut alia olim accuſata parte receperunt, ſed ſolis lymphaticis vaſis ruptis. Si lympha effuſa particulariter ſtagnat, oriuntur Hydropes particulares; ver. gr. in capite, pectore, ſcroto, abdomine, &c. fit Hydrocephalus, Hydrops pectoris, ſcroti, & Aſcites.

Hæc Cacochymia ſeroſa curatur, & quidem ubi eſt *defectus ſeri*, aſſumendo potulenta aquoſa. *Abundantia* autem per Diuretica, Sudorifera, & Hydragoga communiter dicta, ut Elaterium, & hujus Eſſentia ſecundùm Morellum de Formulis Remediorum; quam etiam D. MICHAELIS maximè utilem expertus eſt: Item jalapium, gummi guttæ, &c *Seri acrimonia ſalſa temperatur* Oleoſis ſulphureis, adjunctis, opiatis, exem. gr. laudano opiato, vel pilulis de cynogloſſa. *Acrimonia acida* in Catarrhis curatur per ſalia volatilia, lympham corrigentia, ſpecialiter per ſulphur, Benzoen, ſuccinata, ut ſal volatile ſuccini, liquorem cornu cervi ſuccinatum, oleum ſuccini deſtillatum, ſaſſafrata, juniperina; Item ſpiritum ſanguinis humani, cum eſſentia opii miſtum. Conducunt etiam in Catarrhis partim Diaphoretica, partim Durética. *Seri Viſciditas* curatur Attenuantibus & Incidentibus penetrantibus volatilibus: ſic etiam curantur Hydropes, ubi imprimis proſunt Diuretica.

Altera Claſſis Morborum ſecundaria quoad Contenta, ex Cacochymia iſta natorum, *ſunt vitia Fermentationis læſæ*, præſertim in maſſa ſanguinea, unde variæ Caloris, Frigoris, &c. viciſſitudines ferè dependent. Conſiderari autem poſſunt Fermentationes humorum vel *abſolutè*, quando v. g. ipſe chylus, aut ſanguis, &c. præternaturali motu inteſtino agitantur, *vel reſpectivè*, dum duo vel plures humores miſti præternaturalem impetum fermentativum concipiunt, ver. gr. quando in inteſtinis chylus, bilis, & ſuccus pancreaticus, vitiosè efferveſcunt, aut quando lympha ſanguini infuſa præternaturalem fermentationem ciet, & ſic porrò. Depravatâ autem ſanguinis Fermentatione, uti non ritè aſſimilatur Chylus, ita magis magiſque à naturali deficit craſi, & tandem omninò inepta fit pro ſuſtinenda ulteriùs Animalis Vita: Omnes enim Tranſmutationes à Fermentatione in corpore fiunt. Ergò morbi ſanguinis conſiſtunt in vitiata ejus Fermentatione, ob læſa duo ſalia, Acidum & Urinoſum ſeu Alcali, unde Febres, imprimis malignæ, Pleuritides, Cachexiæ, Icteri, Scorbutus, &c.

In ſpecie *maſſæ ſanguineæ variis modis læditur Craſis & Fermentatio*, *nunc cum quodam exceſſu*, & periculoſa quadam efferveſcentia, ob ſalium acriorum concurſum, cujus ſignum ſunt pulſus magnus, celer, frequens, &c. cum inſigni ut plurimum corporis incaleſcentia, unde quamplurimi & ferè acuti morbi oriuntur; *nunc cum quadam imminutione*, ob dictorum principiorum inertiam, dum cruditatibus recrementoſis obruta, minus in ſe agete poſſunt, unde pulſus parvus, tardus, rarus, & ut plurimum debitus corpori deficit Calor, omneſque actiones torpent, adeſtque reſpirandi difficultas, ut in Cachexiis, aliiſque Chronicis morbis præ cæteris apparet; *nunc aboletur* omninò, unde virium omnimodæ proſtrationes; *nunc aliis modis* eadem alteratur ac depravatur, quod diverſimodè fieri poteſt, unde pulſuum inſignes inæqualitates & multæ varietates dependent, ex vitiata proportione dictorum ſalium ad ſe invicem, in ſpecie ex depravatione Acidi, inſtar Prothei variformis inquinantis ſanguinem, corpuſque ipſum, quoad alia Accidentia diverſimodè afficientis, quod nunc calet, nunc friget, facies, nunc rubet, nunc pallet, &c. ut tam in Acutis, quàm in Chronicis morb*is*, ſcorbuticis confirmatis ac hypochondriacis, eſt obvium.

Omnes hæ Fermentationis læſiones materialiter, & hinc occaſionaliter ex vitiata craſi & proportione ac harmonia particularum minimarum dependent, imprimis ſalinarum, (efficienter enim & formaliter à ſpiritu vitali, motus iſtius inteſtini primario Autore,) ſive à rebus non naturalibus, imprimis Aſſumptis, ſive à vitio hæreditario ſit, (quâ ratione ſenes generant imbecilles & morboſos fœtus,) ſive ab extrinſecus inſpirato aliquo peregrino fermento, aut hauſto aliunde contagio fermentativo eadem oriatur. Si enim particulæ ſalinæ maſſæ ſanguineæ ab aliis non ritè contemperentur, exinde acriores redditæ violentiùs inter ſe concurrunt, & quaſi efferveſcunt, ut in febribus ardentibus benignis & malignis, catarrhalibus, pleuritide & ſimilibus; ſin verò minus eædem contemperentur, & quaſi obruantur, nec debitè exaltatæ ſunt, nec debitam acredinem obtinent, quod ver. gr. fit à chylo crudo, nec ritè volatiliſato ſalino, qui tunc ut plurimum ferè acidulus eſſe ſolet, tunc etiam imminuitur Fermentatio, ut in morbis Chronicis, Cachexiis tàm virorum quàm mulierum, febre alba, Hungarica, hectica, &c. obvium eſt. Si iſta ſalia à debita conſtitutione naturali declinent, ita ut alterum alteri nimis præponderet, Fermentatio ferè in totum aboletur: Nam ab Acido coagulatur maſſa ſanguinea, ab Urinoſo verò eadem diſſolvitur, ut Experimenta Infuſoria probant. Si autem aliis modis, tùm inter ſe, tùm cum aliis particulis ſe commiſcendo, depraventur, ut debitum ſaporem perdant, & quaſi peregrino ſapore infecta ſint, depravatur inde Fermentatio; & ſcorbutus, Malum hypochondriacum, dyſenteria, Lues Venerea, Icterus, &c., in promptu ſunt; item in febribus quibuſdam continuis, malignis & peſtilentialibus, ictero & ſimilibus, in quibus Urinoſum volatile depravatur, vel denique alterum alteri nimis præponderat, unde Fermentatio ferè in totum aboletur; ſive nunc Acidum præpolleat, unde ſanguis coagulatur, ſive Alcali volatile, unde idem planè diſſolvitur. Conſideranda hìc ſimul viſcerum, imprimis ventriculi, fermenta vitiata (quaſi alterata, quatenus ea vel ma-

materiam pro ſanguine præparant, vel ſanguinem diverſimodè alterant) eorumque producta fluida, ver. gr. bilis, aut lympha pancreatica, corrupta, quæ hujuſmodi diſpoſitiones in ſanguine aut inchoant, aut inchoatas fovent. De ſanguinis Fermentatione videat. WILLISIUS *de Febribus*, qui tamen aliquantiſper confuſus, item KERGERUS *de Fermentat. Sect. 3. cap. 3. pag. 238. & ſeq.*, SYLVIUS *& in Diſſertationibus*, & in ſpecie *in ſua praxi*; quàm ferè totam ſuper ſalium concurſum, & varias vitiatas efferveſcentias fundat.

Craſis & Fermentatio hæc ſanguinis, cùm dependeat primariò à ſalibus, ob id etiam morbi, ex horum læſione dependentes, per remedia virtute ſalinâ operantia curantur. Sic namque febres ardentes benignæ ex acriori nimis ſale volatili bilioſo per Julebos blandè acidos curantur, qui Acidum volatile figunt & corrigunt; item per interpoſita fixa Antimonialia, ut antimonium diaphoreticum, Antihecticum Poterii, C.C. ſine igne, Bezoarticum Saturninum, & ſimilia, quæ præcipitando nonnihil, & ad diaphoreſin corpus diſponendo, auctam efferveſcentiam corrigunt: Nitrum item præparatum, ſeu depuratum, & nitrum antimoniatum, quæ optima ſunt remedia in febribus continuis ardentibus, quatenus Acidum volatile bilis domant, coërcent ac figunt.

Febres continuæ lentæ catarrhales, ex lymphæ vitio oriundæ, ſi fuerit lympha acida, per ſuccinum, ejuſque ſal volatile, myrrham, Antihecticum Poterii & ſimilia curantur, promovendo ſudorem: ſi fuerit lympha nimis ſalſa, ea, quæ edulcorant, uſurpanda, v. gr. ex glycyrrhiza, ficubus, jujubis, hordeo, &c. item Emulſiones papaverinæ, ipſum etiam Opium, & cum eodem paratæ pilulæ de ſtyrace.

Febres intermittentes, in quibus primariò læditur ſanguinis craſis ab acido & viſcido, vel alio modo vitiato, errore digeſtionis ſtomachi pronato, curantur præmiſſis Vomitoriis, aut, ubi opus fuerit, purgantibus, imprimis per Salia tam fixa, ver. gr. abſinthii, centaurii minoris, cardui benedicti, &c. & his cognatas terreſtres concretiones, ut lapillos cancrorum, conchas margaritiferas, & ſimilia; quàm volatilia, ut ſpiritum ſalis ammoniaci, & alia.

Morbi Chronici, v. gr. ſcorbutus, Malum hypochondriacum, & ſimilia, corriguntur per Vegetabilia Amara, acida & ſimilia, quorum ſapor ſingularis, à ſale volatili oriundus, corrigit iſtam vitiatam ſanguinis craſin: item tolluntur tales affectus per temperata, v. gr. per uſum lactis, per paſſulas & ſimilia, quæ vitiatos ſapores obtundunt, & ita morbos corrigunt.

Tertia Claſſis complectitur Morbos partium ſolidarum. Has non eſſe proprium morborum ſubjectum, ſuprà monitum; ſed earum defectus eſſe impedimenta tantum actionum, non verò morboſas læſiones. In his, prout ab iiſdem læditur corporis conſtitutio ſana, duo ſunt conſideranda.

1. *Materia earum*, ex qua immediatè coaluerunt partes ſolidæ, ejuſque textura, mediante qua partes tales conſtituuntur, & hinc conſequenter proprietates plures reſpectivæ (ad noſtrorum nempe ſenſuum organa) quæ ex materiæ textura ortæ, à nobis aliàs Qualitates dicuntur, quarum complexio, ſed ſano ſenſu, Temperamentum vocatur.
2. Superinducta earundem certæ functioni aut uſui deſtinata *Conformatio*, quoad fundamentum Mechanica, quoad Uſum Organica, ratione cujus certum uſum inſtrumentorum in machina noſtra corporea obtinent, & præſtare valent.

Quoad 1. Materiam earum, ſeu quod attinet Morbos, qui partibus his ſolidis ratione Materiæ ex Qua, & inde natæ texturæ, conſideratis vulgò tribuuntur, dicuntur alias *Morbi Intemperiei elementalis*, & *Occultatarum Qualitatum*, de quibus videantur *Autorum Inſtitutiones*. *Intemperiei* quod *attinet Morbos*, à poſteriori ſeu effectu ſenſiliori ita denominantur. Nam, uti ſub partium prima generatione à ſpiritu inſito particulæ materiales ſecundùm minima ſpecifico modo contexuntur, ex qua diverſi ſenſiles modi in mollitie, duritie, tenacitate, colore, conſiſtentia, craſſitie, &c. oriuntur, in quibus Temperamentum Elementale conſiſtit; quibus à ſanguine & ſpiritu, tam influo quàm inſito, Temperamentum Vitale dictum, ſeu certus Caloris vitalis gradus, ſuperinducitur, quæ ipſæ per nutritionem, tanquam continuatum generationis Actum conſervantur jugiter: Ita quando per vitiatam poſtmodum nutritionem textura iſta materialis partis plus minus vitiatur, etiam Qualitates iſtas ſenſiles plus minus mutari neceſſe eſt, & ſic pars morboſa reddita cognoſcitur, atque à poſteriori Morbi Intemperiei dicuntur, qui potiùs *Morbi Materiæ partis, ex læſa ejus nutritione nati*, dicendi forent; & quidem primariò *Morbi Intemperiei Vitalis* attendendi ſunt, cùm hâc vitiatâ neceſſariò etiam *Morbi Intemperiei Elementalis* adſint.

In ſcholis, Intemperiei vulgò traditur, quod in Intemperie duplex ſit Qualitas: Manifeſta & Occulta. Manifeſtam ſubdividunt in Morbum ſimplicem, compoſitum, &c. Jactis autem fundamentis Phyſiologicis mihi incumbit explicare hos morbos, quos Intemperiei vocant. Quomodo vulgò explicantur, videbitis in SENNERTO, MOEBIO, &c. Præſupponunt Temperamentum partium dividi in Elementale & Vitale. Elementale ex 4. Elementorum in miſto concurſu, & ex horum Qualitatum quatuor primarum orta temperie omnium corporum & corporis partium, derivant, Vitale ex Calido innato & Humido primigenito: hinc ſi binæ Qualitates præponderent, Temperamentum compoſitum fieri. Jam hujuſmodi Intemperies foveatur vel à materia, vel ſine materia: e. gr. quando caput nimis incaleſcit à ſole, vocatur Intemperies ſine materia. Sed cùm horum natura à priori incognoſcibilis ſit, etiam Intemperies inde nata erit intricata. Notum enim eſt ex Phyſiologicis:

1. Dogma de 4. Elementis, ſi non penitus falſum, valdè tamen eſſe dubium, & à nemine adhuc probatum; unde omnia ſuperſtructa corruunt.
2. Qualitates horum non eſſe Entia abſoluta, ſed eſſe modificationes materiæ, oriundas ex particulis minutiſſimis motis, &c. unde ſic Temperamenta & morbi Intemperiei corruunt.

Fundamentum autem Vitalitatis ſunt ſanguis & ſpiritus: Ergò in his inveſtiganda etiam erit cauſa morborum Intemperiei vel occultarum qualitatum. Omnes partes ſolidæ conſtant ex particulis minutiſſimis mutuò contextis, inter quas principia ſalina prædominantur, & primariò conſtituunt partem, ſecundariò dictas Qualitates ſeu Temperamenta. Omnia autem, quæ Qualitatum nomine veniunt, immediatè adſcribuntur Temperamentis; unde, ſi quacunque ex cauſa mutatur partium continentium textura, conſequenter etiam mutantur proprietates in Calore & Frigore, & ſic oritur morbus vulgò dictus Intemperiei Elementalis: Ita ut morbi hi ſint nil aliud, quàm morbi ex mutata & plus minus alterata particularum, ex quibus coaluerunt, textura, unde & novæ proprietates ſenſiles, ver. gr. mollities, durities, ſiccitas, humiditas, &c. inde oriuntur. Ver. gr. reperta fuerunt oſſa mollificata, ut flecti potuerint, quod vitium conſiſtit in mutata textura oſſium, ubi particulæ duræ mutatæ. Refert FERNELIUS, quod in lue Gallica oſſa valida fiant frangibilia, ut levi ex cauſa confringantur inſtar ligni aridi: Ratio eſt mutatio texturæ particularum minutiſſimarum, ubi Acidum ita corrodit os, ut fiat friabile, & eſt ille morbus, qui vocatur Intemperiei frigidæ & ſiccæ. In iis, ubi reperti ſunt pulmones arefacti & corrugati in corporibus demortuorum, dicuntur laborare Intemperie calidâ & ſiccâ, ſed malè.

Quæritur autem, unde oriatur ejuſmodi mutata textura in partibus continentibus, ut oriantur tales morbi? Reſpondetur facilè, modò conſideremus partes ſolidas, prout generantur ex ſemine, & diu ſuſtentantur per nutrimentum; unde vitiata Nutritio erit origo talium morborum, qui dicuntur Morbi Intemperiei Elementalis. Vitium inveſtigandum eſt in nutrimento partis chyloſo ſeu ſpermatico; prout enim diverſè nutriuntur partes, diverſa erit ſtructura partis: Originaliter ſpiritus ſeminalis horum morborum fundamentum eſt, & vocatur morbus Intemperiei hæreditarius.

Dixi, iſtos morbos fieri ex vitiata nutritione: *Quæritur*,

ritur, *quomodo?* Reſpondeo: Nutritio dupliciter vitiatur, vel *vitio Objecti*, ſcilicet materiæ nutritivæ, tam chyloſæ ſeu ſpermaticæ, quam ſanguineæ, vel *vitio ſubjecti*, ſcilicet ipſius partis nutriendæ. Vitio Objecti, ſi hæc inepta eſt, ut poſſit commodè aſſimilari partibus nutriendis: ſic ver. gr. Scorbutici laborant Atrophiâ, & eorum partes ſolidæ dicuntur corruptæ vitio nutritionis; & fit, quando ex nutrimento deficiente partes areſcunt: ſic in Cachexia partium ſolidarum ſtructura eſt mollis, humida, frigida, &c. cujus fundamentum eſt in ſanguine crudo, qui perversè nutrit has partes. Nutritio vitiata ratione Subjecti ſeu partis nutriendæ fit, quando in ipſa parte nutrienda inhæret vitium, ſpiritum inſitum lædens, unde non æquè commodè aſſimilari poteſt ſuccus nutritivus. Talia ſunt ſæpè fermenta exotica, aut quæcunque cauſæ externæ; quale fermentum ſæpe eſt Acidum vitioſum, lædens aut debilitans ſpiritum inſitum, & diversè corrumpens nutrimentum ad partem influens: exem. gr. qui ſemel in crure laborant eryſipelate, ſemper ex levi cauſa iterum circa illum locum affectantur, & quò ſæpiùs recurrit, diſponitur ad Tumorem. Vulgò dicunt, eſſe Intemperiem habitualem vix corrigibilem.

Quæritur, qualis Morbus ſit Intemperies habitualis? Reſpondeo: In eryſipelate peccat Acidum peregrinum, unde corrumpens nutrimentum partis, pars talis humida impletur ſucco crudo ex mutata textura, & deficit nutritio. In Odontalgia ſæpè recurrit affectus in parte ſæpiùs affectâ, exin oritur diſpoſitio talis, ut recurrat Odontalgia; ubi etiam peccat Acidum, corrumpens nutrimentum, oritur Caries. Hinc omnes Morbi Intemperiei explicantur, quod ſint affectus, qui ſuperveniunt ex mutata textura partium ſolidarum, quæ uti conſtituit Temperamentum Elementale, ita textura mutata conſtituit Morbos Intemperiei.

Pro dictorum confirmatione præſupponendum ex Phyſiologicis:

1. Spiritum parentum genitalem in fœtu conſtituendo habere rationem Efficientis ad texturam partium ſolidarum, per debitam materiæ Alterationem.
2. Eundem ſpiritum non eſſe Agens aliquod externum, ſed internum, adeòque partibus à ſe conſtitutis intimè implantatum: id quod, præter affectus hæreditarios, in ſpecie partium ſolidarum continuata Nutritio, & balſamica à corruptione præſervatio, confirmant. Hæc enim duo, Nutritio ſcilicet, & tanquam continua generatio, & ſpirituum influxus, non à principio externo ſeu ſpiritu influo, ſed reverà à ſpiritu inſito, ſeu principio partis interno, dependent. Influens eſt per ſe indeterminatus ad os, cartilaginem, membranam, carnem, glandulam, &c. quæ omnia ſucceſſivo influxu nutrit & conſervat. Determinatur autem ab Inſito, ut hanc vel illam partem in ſpecie nutrire & conſervare ſufficiat, ita, ut ipſe ſpiritus influus ſub partium nutritione, quatenus cum parte confermentando ſociatur, in Inſitum abeat. Atque ſic ſpiritus *Inſitus & Influus non differunt eſſentialiter*, ſed *ſaltem accidentaliter*, reſpectu varii ſtatus; ut qui nunc vitalis vel animalis influit, mox ſub conformatione inſitus dicatur; ſicut etiam ſpiritus influus inſitum conſervat, & hic in operando ab influo dependeat.
3. Eo ipſo, quo à ſpiritu ſub generatione, & nutritione conſtituuntur partes materiales, is ipſe ſpiritus omnium proprietatum reſpectivarum vel qualitatum radix & fundamentum erit; cùm texturam earum afficiendo ſimul emanantium inde modificatarum proprietatum fundamentum & origo ut ſit, neceſſe eſt.

Unde etiam à ſpiritu inſito ſimiliter proximum Caloris, Frigoris, Humidi, Sicci &c. in parte, fundamentum erit deducendum.

Deinde conſiderandum eſt ulteriùs:

1. Quamdiu hic ſpiritus inſitus in debito vigore vitali per influxum conſervatur, etiam ipſa pars ſolida continuò vegetabitur, & debitas proprietates ſeu dictam temperationem obtinebit: ſicut, læſo hoc ipſo ſpiritu, ejus vegetationem, & nutritionem & conſtitutionem, tam eſſentialem quam accidentalem ſeu qualitativam, plus minus variari continget; ita ut a tali ſpiritu planè extincto Gangræna, ab eodem depravato nutritionis nocumenta oriantur; unde conſequenter dicti Morbi Intemperiei originem ducere videntur.
2. Intemperies partium ſolidarum vel eſt Univerſalis, vel Particularis. Illa dependet à ſpiritu & ſanguine influo, unde æqualiter omnes partes afficiuntur, uti patet ver. gr. in Intemperie univerſali, quam Febricitantes, Senes, Cachectici, Hectici, &c. patiuntur; cui contradiſtinguitur Particularis, quæ à ſpiritu inſito plus minùs vitiato dependet, unde nutritio, hinc Temperatura partis læſa, ver. gr. dum corpore reliquo ſano pars quædam eryſipelate corripitur, caput intenſiùs æſtuat, alia pars languidior & frigidior apparet, &c.

Cùm verò nulla materia ſit ſine extenſione ſeu quantitate, cujus varia ſecundùm triplicem dimenſionem modificatio neceſſariam partis conformationem & figuram conſtituit, quæ *Organica* dicitur, quatenus ab hac figura ſeu materiæ conformatione habet, ut inſtar inſtrumenti ſeu organi alteri uſui certo inſervire poſſit, ex læſione conformationis talis plus minus, ſecunda Claſſis Morborum partium ſolidarum, nempe *Morbi Organici ſeu Conformationis*, de quibus infra, oriuntur. Removeo vitia naturæ, non tamen effectus morboſos, ſed quæ ipſa natura promovet: e. gr. quando quis tres teſticulos habet, 6. digitos in manibus, &c. qui non ſunt effectus morboſi, ſed potiùs luxuria naturæ, quia actiones illas potiùs adjuvant, quàm deſtruunt.

In ſpecie quoad læſionem partium Organicam (cùm Conformatio nihil ſit aliud, quàm modificatio Quantatis certa in quadam parte) ex hac duo Morbi Conformationis oriuntur, vel *reſpectu* ipſarum *partium*, vel *reſpectu in relatione unius ad alterum*, & dicuntur *Morbi Compoſitionis*, ſeu, *potiùs Connexionis*, dicti. Hi ſunt duplices, vel in Connexione, dum partes non ritè connectuntur, vel in Situ, ſi pars non debitam habet ſituationem.

Quod attinet Morbos Compoſitionis, obſervandum, quod Conformatio conſiſtat in determinata Quantitate: Ratione Quantitatis in partibus ſimplicibus oriuntur Morbi Magnitudinis, vel exceſſivè vel defectivè. In Conformatione, ratione modificatæ quantitatis, *pars Organica* triplici modo morboſa redditur, ſecundùm tres nempe dimenſionum differentias: aut enim *vitiatur* partis conformatæ *longitudo* ſecundùm lineam aut rectam aut curvam; unde ratione lineæ rectæ pars vel longior, vel brevior; vel ratione lineæ curvæ pars vitioſè figurata, redtut: Aut *vitiatur latitudo*; unde pars vel craſſior, vel tenuior: Aut *vitiatur profunditas*, quæ vel ſolida, vel plus minus poroſa, vel profundè expleta; unde cavitatum & meatuum dicti morbi, ad quos imprimis Obſtructiones pertinent. Partes quocunque modo conformatæ neceſſarium ad ſe invicem nexum ſeu unionem & cohæſionem etiam requirunt, unde etiam debitum ad ſe invicem ſitum ex connexione iſta acquirunt. Quod ſi vitietur iſte nexus, oriuntur morbi vitiatæ Connexionis. Quando verò cohæſio mutua, & conſequenter debitus partium ad ſe invicem ſitus tollitur, dicuntur hi Morbi vel in vitiato ſitu, vel in vitiata unione, qui ipſi aliàs *Morbi ſolutæ Unitatis* audiunt, & operationes machinæ corporeæ non leviter lædunt, ſive ſint Vulnera, ſive Ulcera, ſive Luxationes, ſive Fracturæ, &c. ut *ita tres ſunt Morborum partium ſolidarum differentiæ; nempe Morbi Intemperiei*, *Morbi Conformationis*, & *Morbi Compoſitionis*. Sed de his videantur *Inſtitutiones Autorum*.

Intemperiei Vitalis Morbos quod attinet, Temperiem Vitalem primariò, elementalem ſecundariò, læſam conſideramus, cùm elementalis temperatura ſine vitali immutari aut vitiari nequeat, quia textura partium materialis, & inde nata Temperies Elementalis, à ſpiritu inſito ſub Generatione & Nutritione, illam conſtituente, & vi balſamicâ partem conſervante, dependet; unde nec lædi illa, niſi læſo prius plus minus ſpiritu influo, poterit, cujus læſi occaſione Nutritio vitiatur; unde variæ Qualitates mutatæ in temperatura

exſurgunt; ſicut extincto illo ſpiritu partis Gangræna, & per putredinem omnimoda diſſolutio præſto eſt. *Intemperiei ergo Vitalis* Morbi ſunt, vel *Univerſales*, vel *Particulares*. Illi à ſanguine & ſpiritu influo, in temperatura vitiatis, originem ducunt, & ad morbos humorum pertinent: Particulares verò à ſpiritus inſiti vitio, hinc & partis nutritione vitiata, originem ducunt. Illius exemplum ſuggerunt imprimis febres; hujus verò v. g. brachii debilitas, atrophia, frigus, & ad quaſvis aëris mutationes ſenſilis alteratio, à vulnere olim graviori accepto.

Nucleus hujus Temperiei aut Intemperiei partium corporis materialiter in varia atque diſtincta craſi maſſæ ſanguineæ ſeminali, ſalino-ſulphureâ & oleoſâ, formaliter in continuo motu ſanguinis fermentativo, & inde reſultantibus proprietatibus variis, imprimis, quoad caliditatem, frigiditatem, &c. conſiſtit: & quidem quod à ſanguine, & inde natis ſpiritibus dependeat Temperies vitalis, patet, præter HARVÆUM, MARCUM MARCI &c., manifeſtò ex mutationibus ætatum, infantis, viri, &c. Omnes enim hæ mutationes ſaltem contingunt ratione maſſæ ſanguineæ, ejuſque craſeos mutatæ: e. gr. ſanguis prout plus vel minus calet, eatenus etiam calor corporis vitalis eſt vel intenſior, vel remiſſior; denegato autem ſanguinis & ſpirituum vitalium influxu, ceſſat calor, & oritur ſphacelus, cui ſupervenit mors, ſeu omnimoda vitæ extinctio. Plura de Temperamento Vitali, quid per hoc reverà intelligendum ſit, *ſuprà P. 1. cap. 2. pag.* 58. ex MARCO MARCI ſufficienter explicavi.

Oſtendunt hæc, quid *de Inæquali Viſcerum Intemperie*, ſeu *Contrarietate* ſeu *Antipraxia* eorundem, habendum ſit, dum nempe *Intemperies ſtomachi frigida, & hepatis calida*, in ſcholis quamplurimorum morborum Chronicorum focus & origo habetur. In ſpecie Itali & Galli in ſuperiori ævo in morbis chronicis habent duplex fundamentum, ſed ruinoſum; vel enim incuſant Antipraxiam viſcerum, vel obſtructionem venarum meſaraicarum, lienis, hepatis, &c. Dicunt, Antipraxiam conſiſtere in viſcerum inæquali Intemperie, quod ſtomachus nimis frigidus, vel hepar nimis calidum ſit, ex qua contrarietate oriantur Morbi Chronici, diverſis ſymptomatis ſtipati; unde affectus podagricos derivant, Ructuum & flatuum generationes, & paſſionem hypochondriacam. Modum generationis quod attinet, dicunt, ſtomachum, propter intenſum frigus non digerere rectè, hinc chylum crudum hepati tranſmittere; hepar autem nimis fervens, dictum chylum ſanguini non rectè aſſimilare, unde ſanguis nimis coctus, & hinc iſti morbi chronici, evadant. Probant ex eo, quod talia ſubjecta conquerantur de ſtomacho frigido, & confirmant, quod poſt paſtum percipiant Ructus, dejectam Appetentiam, &c.: De hepate clarum eſſe, quod ejus fervor ſit igneus; quod ægri magna ſiti affligantur; quod ab aſſumptis alimentis calidis, ſpirituoſis, &c. læduntur. Verùm, ratione *Univerſalis Intemperiei, eſt talis inæqualis Intemperies*, ſeu *Antipraxia Viſcerum*, reverà *non-ens*, & aſylum ignorantiæ, quia calor ſtomachi chylificans hodiè non ampliùs admittitur, & hepatis ſanguificatio etiam jam dudum exploſa eſt. Si rectè examinamus iſtos affectus, qui dicuntur oriri ex tali Antipraxia viſcerum, hepar in iis eſt inſons, cùm viſcerum Temperies æqualis omninò dependeat à ſanguine, & ſpiritu vitali influo, qui æqualiter per ſua vaſa juſtitiâ diſtributivâ vel proportione Geometricâ in partes effuſus & debitè circulatus, proportionatè calefacit partes & ipſi debitam largitur temperiem, ac non minus hoc, quàm illud membrum calefacit. Unde prout mutatur idem præternaturaliter in morbis, etiam Temperies totius variat: eodem ex aucta effervescentia impenſiùs æſtuante in Cauſo, & totum corpus, omniaque viſcera ſimul, intenſiùs ardent; eodem verò tepeſcente in ſenibus & cachexiis, ex imminuta fermentatione, totum corpus ſimiliter tepet & frigidum apparet; unde & piſces ad tactum frigent, dum ſanguis eorum & cor actu in iis viventibus frigent, non minus quàm in ranis: Ut taceam ipſum etiam calorem non eſſe principium primarium effectivum actionum, ſed tantum diſpoſitivè concurrere, cùm fermenta & fermentationes digeſtionum & tranſmutationum ſint Autores.

Ratione verò *particularis Intemperiei* equidem pars quædam intenſiùs calet & æſtuat; è contrà alia magis tepet & debilior eſt alterâ, propter ſpiritum inſitum, quatenus calor in ſanguine & ſpiritu influo undique diſtributus, in parte illa haud æquè recipitur, cujus ratione conſequenter pars ſolida minus calida eſt; unde etiam functionum defectus, ſubinde etiam earundem aberrationes contingunt: vid. *Med. Hippocrat. Chymica cap. 1. §. 9. pag. 26. ſeq. Robur partium inæquale* vocat HELMONTIUS, quando v. gr. vel in partibus binariis, e. g. pedibus & manibus, ex ſpina digito infixa, eryſipelate mammæ, &c. pars una præ alia parte compari intenſiùs æſtuare obſervatur, ex citatiori ſpiritus inſiti & influi motu, ratione doloris & læſionis concitato; ex oppoſitò verò pars altera ſi deprehenditur debilis, fit, ut ex ſpiritus inſiti defectu fibræ ejus minus firmæ, ſed tenuiores & fractæ fiant, unde non ſaltem ab Objecto ſimplici externo facilè irritantur, ſed etiam minus injuriis externis reſiſtere poſſunt; unde conſequenter faciliimè tempeſtatum mutationes in iiſdem perſentiunt ægri, quæ hoc in caſu dicuntur Ephemerides ægrorum. Ponam e. g. manum in carpo graviùs ſauciatam & vulneratam, licèt hæc exactè conſolidata ſit, nihilominus tamen poſtmodum ad Atrophiam ferè deflectit, minus calida minusque firma & activa, ſed potiùs magis flaccida, & debilior in reſiſtendo injuriis externis, aut læſionibus internis, præ altera manu obſervatur: item ſenſibilis erit ad mutationes qualvis aëris, ob ſpiritus inſiti defectum aut contractam debilitatem. Adſunt hic inæquales ſimilium partium Intemperies, non tamen propriè dicta Contrarietas vel Atonia ſubeſt. In ſpecie, quando de Robore partium inæquali loquitur HELMONT. non intelligendum eſt Robur mechanicum & organicum, quod per Atoniam vitiatur, ſed Robur vitale ſeu vegetativum, dum ſpiritu partis inſito læſo Vegetatio ſeu Nutritio, & in ſtatu ſano conſervatio, partis plus minus imminuitur, unde reſpectu alterius partis nutrimentum minus promptè aſſimilatur, excrementa genita minus excluduntur, & pars etiam minus calere obſervatur, ſed faciliùs per tempeſtatum mutationes alterari aſſolet.

Non enim eſt in ſanguine, nec in ſpiritu influo, vitali ſeu animali, cum poſt vulnus ritè conſolidatum commeatus & remeatus ſpiritus & ſanguinis ſit illibatus: igitur in ipſa parte vitium erit. Nempe ſub conſolidationis tempore interceptum fuit ſpiritus influi cum inſito commercium, unde hic debilitatus minus poſtea reſtaurari poteſt; hinc enim ſymptomata illa, fibrarum mollities, Robur deficiens, facillima ab externis injuriis irritatio, &c. ſuperveniunt, quod itidem in Praxi frequenter obvenit, ut partes ita affectæ characteres recipiant totâ vitâ durabiles, & ſecundùm tempeſtatum ac Lunæ mutationes plus minus moleſtos. Similis Intemperies obſervatur in membris paralyticis, luxatis, &c. quibus, etſi reſtitutis, nihilominus, ſi graviores fuerint læſiones, diu poſt infirma & perquam irritabilia ea exiſtunt, propter ſpiritum influum plus minus interceptum, & ita nutrimento deſtitutum, ſucceſſivè cum alimento roſcido exhalantem, unde pars debilitata, & plus minus frigida exiſtit.

Inæqualis autem iſta putata Intemperies, ſtomachi nempè frigida, & hepatis calida, reverà nihil aliud eſt, quàm depravatio fermenti ſtomachici, quà illud nimis acidum, nec ſatis volatile exiſtit, ſæpiùs cum muco, vel copioſa *materia viſcida in ſtomacho & inteſtinis ſtabulante junctum*. Hinc alimenta non ritè digeruntur, & *omnia ſymptomata concomitantia ab Acido vitioſo* per motum fermentativum oriuntur. Chylus enim ex vitio diætæ & depravata digeſtione prima ſeu chyloſi, vitioſè acidus, ſanguini infuſus, ejuſdem craſin naturalem pervertit, fermentationem ejuſdem depravat, corporis nutritionem inquinat, & reliquos corporis ſuccos, tàm lympham, in ſpecie pancreaticam, quàm bilem, vitioſis qualitatibus & ſaporibus tingit, unde & conſequens vitioſa fæcum alvinarum à chylo ſeparatio, & chyli in primis viis ab iſtis ſuccis vitioſis inquinatio contingit, ut inde poſtmodum tot ac tanta ſymptomata oriantur; adeoque vitioſa iſta ſuccorum conſtitutio, per ſalia definienda, hincque dependentia vitia morboſa, quæ à veteribus Antipraxiæ ſeu Contrarietati Viſcerum nempe ſtomacho frigido, & hepatis Intemperiei calidæ, & hinc deficienti ſanguificationi, adſcripta fuerunt, illa Moderni potiùs per facultates ſalinas, à ſtatu

natu-

naturali degenerantes, indeque depravatas ſuccorum craſes explicant; & ſic *potiori jure ſtomachi Cruditati acidæ, & bilis vel defectui vel inertiæ, vel præternaturali Alterationi, adſcribenda* erunt. Tales namque ægri conqueruntur imprimis (1) de Ructibus acidis & flatibus, qui hypochondriacis frequentes ſunt ob cruditatem; habent enim ſtomachum debiliorem, faciem rubicundam, ubi laborat ſtomachus, hepar autem inſons eſt: Unde (2) laborant apepſiâ, ſeu digeſtionis defectu (3) Acida eos lædunt: (4) quæ evomunt cum levamine, vel per artem, vel per naturam, ſunt acida, aquoſa & viſcida: (5) tormina inteſtinorum à pituita acida, eorum parietibus agglutinata, cum flatibus conjuncta, his ſunt frequentia. (6) Medicamenta, quæ hæc mala curant, ſunt præter Vomitoria vel (α) quæ Acidum vitioſum primarum viarum, & alios ſapores vitioſos, abſorbent, ut Martialia, Saturnina, Terrea, & Animalium partes oſſeæ, e.g. Lapilli cancrorum, ebur &c., vel quæ idem corrigunt & immutant, ut Vegetabilia acria & amara, v.g. Abſinthium, cochlearia, centaurium minus, Rhabarbarum, & ſimilia, vulgò Febrifuga aut Aperientia appellata, nunc parando ex his nodulos Vino infundendos, nunc decocta, nunc Eſſentias, quæ omnia virtute ſalinâ, imprimis de Alcali volatili participante, bilem vel deficientem augent, vel vitiatam craſin maſſæ ſanguineæ, & hinc bilis & reliquorum ſuccorum, corrigunt, ut ſtomachi tonus, & fermentum emendetur, & ita æger reſtituatur: quibus non incommodè adjungenda ſalia, tam fixa quàm volatilia, ut ſal abſinthii, artemiſiæ, digeſtivum hypochondriacum, Arcanum duplicatum, ſpiritus ſalis ammoniaci, ſpiritus tartari volatilis, carminativus, &c.: (β) Quæ Viſcidum incidunt, ut gummata, Acida blanda, quæ mucum viſcidum ex cruditate acida relictum incidunt, attenuant & reſolvunt: (γ) conveniunt Aromatica Acidum ſtomachi volatiliſantia, qualia ſunt ſuavia odorata, guſtu amaricantia, cinnamomum, galanga, piperata, mentha, fœniculum, ſalvia, Roſmarinus, &c. quæ vi aromaticâ volatilitatem obtinent. Nam licèt dicantur, talia vim habere calefaciendi ſtomachum, hoc tamen falſum eſt: nam operantur tantùm per ſalſum volatile & acre, quod nec calidum nec frigidum eſt in ſe, ſed tantùm per appropriationem in noſtris partibus ab iis exſuſcitatur: propriè ergò loquendo vitioſorum humorum craſes corrigunt, & vitioſos eorundem ſapores ſalinos emendant. Nam ſanguis æqualiter circulatus per ſua vaſa & viſcera, omninò partibus debitam ſic dictam largitur Temperiem; diſtribuitur ergo tàm in ſtomachum, quàm hepar, & non impeditus eodem modo, proportionaliter tamen, calefaciet tàm ventriculum quàm hepar, unde viſcera hæc in proportionata conſiſtent Temperie. Stante enim ſanguinis circulo hæc Inæqualitas Viſcerum non poteſt conſiſtere.

Præter Intemperies dictas, membra interdum etiam ſub texturæ ſuæ materialis mutatione corripiuntur *Intemperie*, ut vocant, *humidâ*, cujus fundamentum eſt ſimpliciter ſpiritus inſitus: quatenus

1. Deficiens, nutrimentum partis diſpenſatum, ex vaſis ſanguineis, totum aſſimilare debitè nequit; unde pars infarcta potiùs & ſubtumida, quàm debitè nutrita, obſervatur. Si ſpiritus ſimul alteratur, & ſapore vitioſo fermentativo imprægnatur, v.g. in ulceribus, vulneribus, &c. tunc læſiones partium copioſiſſimum ichorem & ſaniem plorare ſolent, ſpiritu deficiente & alterato, nutrimentum non ritè aſſimilante, ſed potius quoque alterante & corrumpente.
2. Quando ſpiritus inſitus in ſuo vigore deficiens debitum fibrarum tonum debilem reddit, qui aliàs per continuam nutritionem conſervatur, ut partes enervatæ, nec debitè nutritæ, à ſpiritu animali influo ad debitam tenſionem ineptæ fiant; unde læſo earum tono facilè fluida corporis contenta in tali parte ſubſiſtere, & tumores nunc feroſos, nunc œdematoſos, ſed indolentes, inferre ſolent.

Dico, ex hac Atonia ſupervenire *Tumores indolentes*, qui non confundendi ſunt cum *ſimilibus* Tumoribus plus minus *dolentibus*, v.g. quando dentium aut articulorum doloribus Tumores feroſi aut œdematoſi dolentes ſuperveniunt. Indolentes enim non oriuntur ex ſtrictura fibrarum, & impedito influentis Fluidi refluxu, quod ſtagnans Tumorem facit; ſicut dolentes non ex relaxatione fibrarum, & facili Contentorum receptione, ſed difficili expulſione, oriuntur.

Spectat huc illud Vitium Chirurgis decantatum, quando dicunt: homo iſte cutem habet inſanabilem; quod nihil aliud eſt, quam juxta Veteres Intemperies humida. Nempe ſpiritus inſitus deficiens, aut plus minus alteratus, nutrimentum partis non aſſimilat, ſed plus minus corrumpendo pathemata illa inducit; ſive ſpiritus inſitus deficiat in munere vegetativo & nutritivo ex vitio proprio, ſive nutrimenti diſtributivi errore malè ſe habeat.

Supereſt *Intemperies* partium ſolidarum, *ſicca*, quæ immediatè nutritionem deficientem ſequitur, & ſpiritus inſiti vel defectum, vel acrimoniam, indicat. Deficit ille ob v.g. ætatem ſenilem, dum partes naturaliter exſuccæ & rugoſæ fiunt. Quod ſi in vegeta ætate pars quædam incipiat areſcere, oritur hæc ordinariò ex deficiente aut corrupto ſpiritu inſito, unde paralyſes, læſiones partium inſigniores, & diſponunt tandem ad Atrophiam, & Intemperiem ſiccam. In talibus caſibus, quia ſpiritus inſiti cum influo commercium intercipitur, & ille radio influi deſtituitur, fatiſcit, & ſimul cum nutrimento tranſpirat, atque abſumitur, unde Intemperies ſicca particularis, dum pars arida & exſucca redditur. Quoad Acrimoniam, ea ad Intemperiem ſiccam diſponit, quod apparet in bilioſis & cholericis dictis, in quibus propter ſpirituum acriorem conſtitutionem minor nutritio obſervari ſolet. Notandum tamen, quod hæc ipſa Intemperies rarò aut nunquam ſit particularis, ſed ferè ſemper Univerſalis; & quod ea non tàm ab inſiti, quàm ab influi ſpiritus defectu ac vitio dependeat, ſive vitium illud fuerit nativum, ſive adventitium, ut poſt febres diuturnas male curatas, poſt exulcerationes partium, ut in Hecticis, &c. Nam in talibus etiam ſpiritus influi, & nutrimenti diſtributi, Vitium occurrit.

His ſimiles ſunt aliæ Intemperies, ex texturæ materialis læſione natæ, propter ſpiritus inſiti vel defectum, vel acrimoniam, quando pars mollior fit durior, aſpera, glabra, &c. quæ ad unum omnes ad Morbos Intemperiei dictos pertinent.

II. *Altera Morborum* partium ſolidarum Claſſis in vitiata earum *Conformatione Mechanica* conſiſtere, ſuprà dixi, ratione cujus uſui corporis certo inſtrumentaliter inſerviunt. Ad hæc requiritur

1. Debita & naturalis Conformatio ſecundùm omnes tres dimenſiones, longitudinem, latitudinem & profunditatem.
2. Debitus partis cum parte nexus, quo partes invicem ſociantur.

Unde duplex naſcitur Morborum differentia, Conformationis ſcilicèt, & Compoſitionis ſeu Connexionis.

Quoad Conformationis Organicæ læſiones ſeu Morbos, attendendum eſt ad duo, quæ aliàs ſæpiùs confunduntur; nempe quoad defectus morboſos, diſtinguendum

1. Inter organi operativi partem, ſeu ſubſtantiam partium fundamentalem; &
2. Huic Conformationem certam mechanicam ſuperinductam.

Subſtantia partium fundamentalis ſunt fibræ, quibus tàm ſimplicibus, tàm certo modo formatis, fiunt partes continentes, quæ triplici modo læduntur ſecundùm trinam dimenſionem, in longitudine, latitudine, & profunditate. Inter harum autem partium affectus ratione ſubſtantiæ fundamentalis unus eſt maximè frequens, & non rarò periculoſus, nempe *Atonia*, h.e. deficiens fibrarum tenſio & robur, commune malum quibuſvis partibus Organicis; de quo tamen apud Autores altum eſt ſilentium. Cùm enim omnes ferè partes, in ſpecie nerveæ, conſtent fibrillis nerveis, earum ſubſtantiæ diverſimodè intertextis, quarum tenſione & Retentiones & Propulſiones humorum fiant, quas Galenici aliàs Facultatibus, Attractrici, Retentrici & Expultrici adſcribunt, & ipſæ partes certum robur & firmitudinem obtinent, quæ Tonus partium vulgò dicitur. *Tonus enim eſt Tenſio, in quo conſiſtit Robur partium Organicarum:* Ita ſi fibræ iſtæ à Tenſione remittant, pars Atoniâ laborat, ejuſque Robur perditum eſt, eaque pars flaccida & mollis, ad quamcunque motionem obeundam inepta exiſtit: ut v.g. tono ventriculi, h.e. fibrarum ejus, laxato ſeu læſo ingeſta cum ſonitu, tanquam in vacuam lagenam decidunt, eaque non rarò leviter aut nullo modo immutata non tantùm ex-

pellun-

pelluntur per inteſtina, ſi quàm ſponte in eadem dilabuntur, imprimis ſi liquida ſint, ut patet in Lienteria. Talis Atonia eſt partium urinariarum in Diabete, ubi Renes laborant, quando vinum eodem colore, quo fuit bibitum, mox cum Urina redditur. In partibus muſculoſis & tendinoſis ſpeciali nomine Paralyſis vocatur: Sic Tono muſculorum brachii, ſeu fibrarum eorum, laxato, aut læſo, molle, pendulum, aut ad motum ineptum obſervatur brachium.

Atonia hæc diverſas habere poteſt cauſas, præ cæteris etiam eſt triplex:

1. *Nimis violenta Partis* Organicæ *extenſio*, *quâ fibræ nimis extenſæ*, & quaſi nonnihil laceratæ, *in naturalem tonum redire nequeunt*, unde pars flaccida & *laxa remaneat*: qualis Atonia fit in veſica, ſi v. g. ex nimia coacervatione & diuturniore urinæ Retentione interdum læditur ejus excretio, quia fibræ veſicæ nimis extenſæ ſe contrahere nequeunt.
2. Dein *ſecunda Cauſa Atoniæ eſt ſpirituum Animalium deficiens influxus & expanſio*, à quorum copia & expanſione, ſeu vi elaſtica, ſpatiola fibrillis interjecta alias repleta & expanſa, in continua Tenſione fibras conſervant, eorum verò defectus facit, *ut fibræ nimis relaxentur*: Quando diſcinduntur per tranſverſum, pars eſt flaccida, mollis, pendula, &c. id quod fit in vulneribus tendinum, & fibrarum tranſverſis.
3. Vel tandem *tertia eſt nimia fibrillarum partium* organicarum à ſero ſanguinis ſeu ſuperflua lympha catarrhali, aliove tenui humore, *humectatio* ſeu *irroratio*, qua fibrillæ flaccidæ & laxæ fiunt, minuſque contrahibiles & tenſiles. Quod ſi talis lympha, quæ nimis humectando reſolvit, præternaturaliter ſit acida, motum aufert, & ſimul ſtuporem ſenſus & tactus infert frequentem in partibus muſculoſis.

Quoad *Morbos Conformationis Mechanicæ* ſecundùm trinam dimenſionem, Longitudo & Latitudo peccat vel in exceſſu vel defectu: Profunditas autem eſt plus minus cava vel poroſa. Hæc nunc anguſtatur, nunc præternaturaliter ampliatur. Anguſtatur, dum vel à contentis variis repletur, ut in Obſtructionibus, vel à continente conſtringitur, ut in affectibus ſpaſmodicis, de quibus ſuprà.

Inter Conformationis Organicæ læſiones præ cæteris frequentes admodum vulgò numerantur *Obſtructiones* & *Oppilationes* morboſæ, tàm in ſchola Galenica quàm Chymico-Paracelſica: Illâ accuſante pituitam craſſam aut humorem Melancholicum; Hâc verò Tartarum diverſimodè coagulatum: ex quo fundamento deducunt omnes Morbos Chronicos, quibus ipſis etiam poſtmodum per medicamenta Aperientia dicta mederi volunt. Sed ſi rectè rem penſitemus, tales fictitiæ Obſtructiones Viſcerum Abdominis, meſenterii, hepatis, lienis, pancreatis, &c. & inde ortæ humorum in vaſis ſtagnationes & putredines, non ſunt adeò frequentes, & ut plurimum reverà nugæ, imò ſæpiſſimè Ignorantiæ aſyla. Nunquam enim morbi hi oriuntur ab Obſtructionibus; ſed ſi reperiuntur, ſubinde non ſunt cauſæ talium morborum, ut vulgò æſtimari ſolent, ſed erant aut Productum morboſum aut Accidens, quod morbum quaſi aggravat, occaſionem tamen & fomitem morbo non ſuggerit. Nempe uſus communis Practicorum ferè obtinuit, ut quoſvis penè morbos Chronicos ex dictarum partium Obſtructionibus, & inde quaſvis febres, tàm continuas lentas, quàm intermittentes Chronicas, imò ſcorbutum, malum hypochondriacum, icterum & cachexias quaſvis, atque tantùm non omnium morborum chronicorum exercitum, derivent, cùm à nemine unquam demonſtratæ ſint tales Obſtructiones, nec explicatum, quomodo tales morbi exinde oriantur? Rationes verò Aſſertarum Obſtructionum ſunt.

1. Quod obſervati ſint Tumores Viſcerum in morbis chronicis, Quartana, &c. quibus Obſtructiones primam occaſionem dederint.
2. Secunda Occaſio fuit, quod in morbis Chronicis ordinariò graviſſima ſymptomata in abdomine adſint, ut dolores vagi, appetitus dejectus, affectus Cholerici, &c.
3. Tertia Occaſio fuit, quod Errores non potuerint detegi per Anatomiam; quoniam viſcerum obſtructiones nunquam fuerunt inquiſitæ, & licèt in corporibus mortuorum inventæ, facilè tamen excuſari potuerint.

Unde etiam non pauci Practici dubitant valdè, *an reverà dentur Viſcerum*, imprimis meſenterii, *Obſtructiones?* de quo vid. HOFFERUS in *Hercule Medico pag.* 139., item HORSTIUS *Parens*, *Obſervat. lib.* 4. *pag* 239. *&* 240. utut Galenici ſint; Aut ſi reperiantur nonnunquam, an eædem tamen adeò ſint frequentes? In iis certè vaſis & viſceribus, quæ continuus humorum tranſitus alluit, v. g. venis & arteriis, vaſis lymphaticis, item & lacteis, hepate, & liene, &c. obſtructio talis fieri nequit ſine liquoris contenti reſtagnatione & collectione, indeque partis tumore, vel laceratis vaſis liquoris contenti extravaſatione & excretione; quæ duo, *Tumor* & *Extravaſatio*, Obſtructiones veras neceſſariò inſequuntur. Obſtructis ſic ſanguifluis vaſis, indeque ſanguinis ad partes ſanguineas impedito motu ſtagnat, & ſtagnando plus minus Tumor & Inflammatio partis accidit; impedito autem à tali Obſtructione lymphæ motu, in partibus ſolidis, dicti Tumores ſeroſi ſeu aquoſi, v. g. Tumor pedum; in parte verò cava Hydrops particularis, Hydrocephalus, Hydrocele, &c. ſunt in promptu. Aut neceſſe erit, ut integer quidam Ramus ex materia, in & circa eum in ſcirrhoſam duritiem ſenſim coagulata, totali tranſmiſſioni humoris fiat ineptus, ita ut per vicinos ejus defectus tandem compleatur. Si adeſt obſtructio in vaſis excretoriis, neceſſariò patet per mutationē in excretis; ſi obſtructa eſt veſica, mox in urinæ excretione fit ſenſilis Alteratio. In Cachexia, Quartana, aliiſque febribus, ſcorbuto, hypochondriaco malo, &c. in principio morbi nullo modo tales Tumores adſunt, ſed ſuperveniunt, & erunt Affectus morboſi, aut potiùs producta morboſa.

Interim tamen non negandæ ſimpliciter ſeu univerſaliter Obſtructiones, & Intumeſcentiæ hepatis & lienis; ſiquidem non rarò etiam deprehenduntur ſcirrhi in his viſceribus; ſed abuſus tantùm rejiciendus; & iis falsò ſuperſtructis morbis, v. g. Quartanæ diuturnæ, &c. aliud in veſtigandum fundamentum, ratione cujus repertæ interdum Obſtructiones, & Tumores non tàm radix ſunt talis morbi, quàm potiùs ejuſdem Productum morboſum.

Si ergò Obſtructiones jam adſint, erunt vel à *contento viſcido glutinoſo*, vel *Contento duro*. *Viſcidum glutinoſum* ordinariò *Pituitæ* nomine venit, à qua plus minus condenſata Obſtructiones ſubinde oriri ſolent; v. gr. quando meatus quidam particulares, ut ductus cholodochus non minus quàm pancreaticus ex Viſcido glutinoſo ſæpiùs reperiuntur infarcti, æquè ac ureteres & tubuli renum itidem a ſimili muco ſubinde ſunt oppleti, & lacteorum oſcula, ubi hiant in inteſtina, obſtructa, atque cœliacum dant morbum: Quò pertinet etiam ſanguis grumoſus, canales venoſos aut arterioſos infarciens, & motum ſanguinis impediens. *Durum Contentum* ſunt calculi in cyſtide fellea, vel locis urinariis. Sic Meſenterii Obſtructionum exempla recenſet HORSTIUS *loco citato pag.* 240. & ſcirrhi per ſe enati, itidem ſcrophulæ, quæ eandem agnoſcunt originem, cum ſcilicet in porulis viſcerum aut partium circa capillaria vaſa humores quidam crudi, viſcidi, glutinoſi ſeu pituitoſi ſtagnant, hinc viſcera ſenſim intumeſcunt, & inſtar ſpongiarum inflantur, qui viſcidi humores ſucceſſivè indurari, in ſpecie ex accedente Acore vitioſo, eos ut plurimum imprægnante & coagulante, Tumores tales duros & tactui renitentes conſtituunt, qui in ſanguineis partibus *Scirrhi*, in ſpermaticis *Nodi* & *Tophi*, in glandulis verò peculiari nomine *Strumæ* ſeu *Scrophulæ* appellantur.

Quid igitur de Morbis ex Obſtructionibus vulgò derivatis habendum ſit, malo verbis LINDANI *in Colleg. Privatiſſ. Manuſcripto ſuper Hartmanni Praxin. p.* 166. *§.* 2. *&* 3. declarare, qui ita inquit: *Credite hoc mihi (faciet vos Praxis videre) illi morbi & vitia, quæ paſſim attribuuntur Obſtructionibus meſenterii, hepatis, lienis, &c. ſunt reverà effecta ventriculi imbecillis, & non benè habentis, laborantis cruditate vel corruptione, imprimis ſæpiùs in hoc caſu acidâ. Revocate hoc ad animum, qui Praxin aggredimini. Utinam hoc Medici diſcerent, ut, poſtquam tot Purgationibus nihil profecerunt, cogitarent, non eſſe Obſtructiones Meſenterii. Dein, poteſtne aliquid magis inſanum eſſe, quàm velle tollere Obſtructiones Purgantibus? quomodo enim intrare aut remeare poſſunt per vias obſtructas? Prætereà in cadaveribus nunquam reperietis meſenterii Obſtructiones, niſi ſimul ſcirrhum, & cor-*

pus

pus longitudine morbi emaciatum ; ubi totus ſanguis mirè corruptus ſcirrhum meſenterii & obſtructionem generat, quid igitur Purgantia poterunt? Corrigite, roborate ventriculum. & corrigetis omnem putatam Obſtructionem, tolletis omne malum. Natura cautè ſatis providet, ne vaſa meſaraica poſſint obſtrui: ſcilicèt accuratiſſimè filtrando chylum per fila bombycina, unde videmus chylum per venas lacteas inſtar limpidæ aqueæ & aereæ materiæ tranſire, adeò ut potiùs ſpiritus lacteus tranſeat, ſi ita loqui liceat, quàm aliquod corpus. At verò, quomodo ibi fieri poterit Obſtructio, præſertim cùm pateat, minores ramos deſinere in ampliores: Atqui Obſtructio metuenda, ubi ex majori in minus vas defertur: Ego tales Obſtructiones, Affectiones Melancholicas, hypochondriacas, &c. curo, curato ventriculo. Hactenus LINDANUS.

Rem ſanè ita ſe habere, quotidiana confirmat experientia: Reverà primarium vitium morborum Chronicorum, qui ab obſtructione meſenterii, lienis & hepatis derivantur, hæret in ſtomacho, & ejus læſione digeſtiva, quâ læsâ naſcitur vitium acidum, diverſi tamen ſaporis, (qui diſtinctus in quolibet morbo a priori nondum ſufficienter explicabilis eſt,) tandemque læditur maſſæ ſanguineæ fermentatio. Quod ſi verò propter diuturnitatem morbi ex circulo cauſarum ipſum fermentum digeſtivum plus minus vitiatum fuerit, eò morbus ſæpè pertinacior, & ſic vitium ferè incurabile fit: ut plurimum tamen ab Acido fixo dependens, fovetur aut vitio bilis, aut ſimpliciter deficientis, aut ſaltem inertis, nec debitâ texturâ oleoſâ præditæ, hoc eſt, in qua Acidum volatile parciùs cum ipſo etiam Urinoſo parciori ſaturatur quidem, ſed oleoſo copioſiori nimis obtunditur; Ab his enim bilis vitiis ferè ſemper ſuſtentantur quaſi & foventur Morbi Chronici. Omnia pathemata tunc obvia, quæ derivari poſſunt ex Acido plus vel minus viſcido, in ſcholis Galenicis derivantur ex Pituita viſcida, in ſcholis Paracelſi ex Tartaro reſoluto plus minus mucilaginoſo. Ex hoc Acido, eoque vitioſô ſapore admodum vario, in materia viſcida & glutinoſa radicato, oritur digeſtio in ſtomacho depravata, indequè cruditas acida, impeditur ſanguinis fermentatio, unde in Cachecticis Pulſus eſt tardus, depravatur & alteratur ſuccus pancreaticus in nimium acorem, ſæpeque præternaturalem auſteritatem. Hinc ex perverſa chyli aſſimilatione cum ſanguine, omnes iſti morbi oriuntur; hinc dum peccat talis mucus acidus, viſcidus, facilè in partibus ſtagnatio coacervatur, & in tumores duros ab Acido coagulante abire poteſt, cujus ratione ſuo modo difficiliùs curabiles dicti morbi exiſtunt, nimiſque pertinaces ſunt. Quando autem continui hi morbi ſunt, fermenti digeſtivi ſingulare adeſt vitium, à quo continuò fovetur morbus.

Probatur hoc ex Juvantibus & Nocentibus. Nocent (1) Acida, quæ poſſunt coacervare mucum vel viſciditatem: Juvant, præmiſſis Vomitoriis, imprimis Martialia & Saturnina. Per ſe quidem, ratione terreæ ſubſtantiæ, *Mars, debellator morborum Chronicorum*, ſemper & ſolùm adſtringit; in his morbis autem, humorem acidum abſorbendo, illum nunc dulcem nunc inſipidum reddit, & optimè curat. (2) Juvant in tali affectu medicamenta omnia Salina, alcalina & aromatica, tàm fixa quàm volatilia, Acido vitioſo tàm ſtomachi quam primarum viarum contraria; ut Spiritus Salis armoniaci, urinæ, viperarum, ſuccini, Sal cineritium abſinthii, cardui benedicti, centaurii minoris, roriſmarini, &c. quæ juvant, quatenus contrariantur Acido: Nam alcalia deſtruunt Acida, & mutant in Salſa diuretica. Spiritus *ſalis ammoniaci eſt verus domitor Quartanæ, & omnium febrium intermittentium:* ſalia volatilia oleoſa commendo in morbis Chronicis, quod deſtruant Acida: plantæ aperientes vulgò dictæ ſunt plus minus dotatæ Sale volatili oleoſo aromatico, quales ſunt Apium, petroſelinum, carduus benedictus, Roſmarinus, leviſticum, filix, ſcolopendrium, Rhabarbarum, polypodium, cortex fraxini, cochlearia, naſturtium, &c quæ in ſcholis Chymicis dicuntur conſtare Sale volatili de natura Alcalium. Conveniunt ergò duplici ratione, partim quod temperent Acidum, partim quatenus augent Sal volatile oleoſum maſſæ ſanguineæ & bilis. His poſſunt adnumerari ſtomachico-Aromatica, incidentia ratione Viſcidi, interna & externa.

Sequuntur *Morbi Compoſitionis* ſeu potiùs *Connexionis*, qui ſunt vel primarii, vel ſecundarii. *Primarii*, quando partium nexus & cohæſio mutua tollitur, quæ in parte organica ad conſtituendam machinam imprimis neceſſaria eſt: Pertinent igitur huc *Morbi ſolutæ Unitatis*. *Secundarii* ſunt, quando ex ſoluto nexu hæ ipſæ partes ſubinde ex uno loco in alium prolabuntur, & ſic notabiliter in ſitu mutantur, v. g. in luxationibus, prolapſu inteſtinorum, uteri, &c. de quibus in Praxi ſpeciali.

De Morbis autem Connexionis primariis, ſeu ſolutæ Unitatis, monendum, quod omnes hujuſmodi affectus, præſertim in partibus mollioribus, oriantur à particulis agentibus, rigidis, acutis, & ita conformatis, ut fibrillas tenuiſſimas diſcindere, intra particulas componentes penetrare, & ita eas ſeparare queant, ſive hoc faciant acutæ particulæ objectorum ignitorum, ſive liquorum corrodentium, ſive particulæ rigidæ gladiorum modo pungentium aut ſcindentium.

Poſt Morbos Intemperiei aliàs in ſcholis Galenicis tractantur *Morbi Occultarum Qualitatum*, utut ipſi eorum defenſores adhuc neſciant quid ſint Morbi Occultarum Qualitatum; unde ab occultis, id eſt incognitis, Cauſis deducuntur: qui tamen ab aliis per fermenta exotica & venena, quæ ſaltem turbant & afficiunt immediatè maſſam ſanguineam, & ſpirituum vitalium ſubſtantiam, hinc omnia contagia ſcorbutica, luis Venereæ, variolarum, &c. ſanguinem immediatè inquinantia, nunc ſpirituum craſin afficientia, ab occulta Qualitate deducuntur; ab aliis verò tanquam morbi Archeales per ideas peregrinas explicantur.

Fuerunt hæ Eſſentiales *Morborum differentiæ; conſiderandæ etiam Accidentales*, à circumſtantiis variis deſumptæ. Differentias has accidentales fusè *KYPERUS in Inſtitut. Medicis* tractavit ſuccinctè: noſtrum eſt, primarias differentias evolvere. Maximè autem ratione afficiendi modi dividuntur Morbi in *ſporadicos* & *communes*. *Sporadici ſunt, ſi varii & diſtincti morbi etiam diverſa ſubjecta afficiunt*, dum e. g. hunc pleuritis, alium catarrhus, affligit. *Communes* ſunt, quando unus idemque morbus ſimul plures homines invadit, quales etiam ſunt Peſtilentiæ. Morbi hi communes ratione cauſæ ſubdividuntur in *Endemios* & *Epidemios*. Morbi *Endemii ſunt* Morbi communes, quorum causa in loco, ubi incolæ affliguntur, eſt quaſi domeſtica; qualis morbus v. g. eſt ſcorbutus incolis maris Balthici & Anglis. In Anglia etiam Endemius Morbus eſt Contagium Anglicum, ortum ex continuo ſuffitu carborum ignitorum, quibus utuntur. Morbi *Epidemici* ſunt, qui communiter plures invadunt ſimul, ita ut cauſa eorum non ſit vernacula, ſed ex præternaturali ordine oriatur & ceſſet; qualis eſt, ſi in loco dyſenteria graſſatur, orta ex certa fructuum corruptione; quales etiam ſunt febres catarrhales epidemicæ, ortæ ex vitio tempeſtatis hybernæ humidæ. Sic interdum ſolet fieri, ut graſſentur variolæ, morbilli, &c. quæ demum ſuâ ſponte ceſſant.

Ad Morbos communes etiam referuntur *Morbi Contagioſi* dicti, & *Epidemici*, qui ſolent valdè graſſari, & ratione afficiendi modi dividuntur in *Contagioſos* & *Non-Contagioſos*. Morbi *Contagioſi ſunt*, qui effluviis certo quaſi ſeminio, miaſmate ſeu inquinamento ex ægro exhalante ſe multiplicant, & alia corpora ſana afficiunt. *Non Contagioſi* ſunt, qui ſine ſui multiplicatione ſaltem corpus ægrum afficiunt, ut Febris quartana, & ſimiles. Obſervatur autem inter hos Morbos Contagioſos & Communes non levis convenientia, ita ut interdum Morbi communes Epidemici ſint ſimul Contagioſi, *qui ab effluviis fermentativis cum maſſa ſanguinea, aliiſque contentis*, vel immediatè ſpiritibus, *permiſtis, ſuamque ibi tragœdiam ludentibus, proficiſcuntur*, v. g. dyſenteria epidemica, morbilli, febres petechiales, &c. Interdum ſunt disjuncti, i. e. dantur morbi contagioſi, qui nunquam graſſantur epidemicè, ſed per contactum, coitum, ſalivam ex potu abſorptam, vel per pus corpori illitum, contrahuntur & affligunt, quales ſunt Lues Venerea, ſcabies, &c. qui morbi pertinent ad motus maſſæ ſanguineæ fermentativos. *Contagioſi quidem* hi morbi ſunt, *ſi ab alio ægro procedat iſtud fermentum, ſimilem fermentando inducens ægritudinem: Epidemici verò* dicuntur, *ſi iſta effluvia* in aere ſparſa, *vel* cum hoc *inſpirata, vel cum alimentis ingeſta, fermentationes vitioſas inducant*. Conferatur SENNERTUS *l. 4. de Febribus c. 3.* ubi de Contagio, & *l. 6. Praxeos P. 3. c. 3. pag. 107. ſequ.*, item *in Inſtitut. l. 2. P. 2. cap. 12.* Et hi differunt certo modo à Contagioſis: qua ratione febris epidemica maligna eſt Peſtis, quæ non per contactum, ſed per aërem vel alimenta contrahitur. Sic ex epidemica Lue in Caſtris magna ſæpè ſtrages oritur, v. g. dyſenteria, quæ ex excrementis, eorumque exhalationibus, contrahitur. Similiter variolæ ſunt partim contagioſæ, partim epidemicæ.

De Contagio, & conſequenter in effluvio morboſo, tria ſunt conſideranda:

1. *Corpus ægrum.*

2. *Corpus ſanum.*

3. *Medium* cauſale, intercedens corpus ſanum & ęgrum.

Medium hoc, quo corpus ſanum inficitur, vocatur Contagium, unde conſequenter illi morbi ſunt contagioſi; e.g. ſcabies eſt affectus contagioſus, alios affectu iſto etiam afficiens: ſic lues Venerea eſt contagioſus morbus. *Contagium* hoc ex ægro exhalans *reverà nihil aliud eſſe videtur, quàm ſpiritus vitæ, vel inſitus vel influus, morboſè vitiatus* & alteratus, à quo in alio ſimili ſubjecto ſimiles etiam Alterationes inducuntur, unde pernitioſa deliria & convulſiones ſequuntur, quæ interdum in quibuſdam peſtis ſpeciebus ſunt nota, cùm tamen pulſus & urina naturales fuerint. *Contagium* hoc, inſenſibiliter ſpiritus & maſſam ſanguineam afficiens, habet ſe inſtar particulæ fermenti in panificio, quod à fermentante farinacea maſſa deſumptum, alteri farinaceæ maſſæ additum, eam pariter fermentat; ſicut pauculæ guttulæ ſalivæ humanæ admiſtæ cereviſiæ non fermentanti faciunt eam fermentare citiſſimè: quod etiam facit, ſi ſyrupo cuidam, vel Condito ceraſorum, ribium, aliorumvè, addatur. Et quò graviùs affligit Contagium, eò vehementior eſt febris. *Miaſma verò* Epidemicum in aëre volitans ſe habet inſtar effluviorum florentis vitis in agro, à quo vinum in cellis contentum turbatur & fermentatur. Sic quando hordeum floret, cereviſia tegenda, vel cavendum, ne aceſcat: quando ſecale floret, panis ſecalinus facilè muceſcit vel ſitum contrahit.

Eſt enim Contagium ſub minima mole ſummè activum, & tamen ſaltem ſimilis ſpeciei ſubjecta, eaque imprimis conſanguinitate conjuncta, afficit, omnium fugit ſenſus, & ex effectus atrocitate ſaltem ſe manifeſtat. Non ergò craſſiori materiæ moli, ſed ſubtiliſſimo ſubjecto, adeoque ſpirituoſæ materiæ, vis contagioſa adſcribenda; & cùm tàm inſigniter in ſimilis tantùm ſpeciei ſubjecta operetur, intimæ ſimul admiſſionis, & propter certam cognationem, facilimæ ſimul cum vitalibus, talium ſubjectorum unionis exiſtit, adeoque in radice cum iis conveniens. Rarum eſt, quod obſervatus fuerit *odor fracidus* ſeu *fracedo putrida*, ſeu contagio nares ſtimulans, quæ contagii vicem gerit. Ergò *in* omni *morbo contagioſo*, præter fermentum ſeu ſeminium morboſum, in ſpecie *ſpiritus vitalis*, vel influus vel inſitus, ceu illius ſubjectum proximum, *conſiderandus*. Nam ratione hujus ſaltem non ſolùm contagioſus eſt morbus, ſed etiam exinde eſt, quod tale contagium tantùm ejuſdem ſpeciei animalia afficiat, non autem alia; v.g. Peſtis inter homines graſſans, dyſenteria Caſtrenſis ſeu Militaris, homines ſaltem, non canes, non equos, nec alia animalia, affligit: in peſte belluina brutorum certa ſpecies perit, hominibus nihil tale ſentientibus; v.g. obſervantur peſtes ovium, vaccarum, &c. quæ innoxiæ hominibus; morbi epidemici felium &c. Peſtes hæ ſeu ſtrages animalium communiter oriuntur ab *ærugine plantarum*, quæ nihil aliud eſt, quàm quod Gangræna in hominibus: quando nempe ſalia ſylveſtria ex pruina aliiſve malignis halitibus affixa ejuſmodi æruginem, & ſpirituum vitalium deſtructionem, cauſantur. Quoſi ſi fermentum malignum ſpiritui vitali inſito inhæſerit, cujus effluvia (beneficio quorum in ſtatu naturali ex corpore heri exſpirantium canes inter mille homines herum ſuum agnoſcunt: Qui abhorrent cancris, licèt hi clam ponantur ſub orbes, anguntur tamen anguſtiis præcordiorum ex inſenſibili cancrorum effluvio) ex determinata parte, vel immediatè ſub inſenſibili tranſpiratione, vel mediatè cum excrementis quibuſdam emanant, adeoque ad hanc potiùs ratione ſpiritus inſiti affecti, quàm ad aliam partem, determinata ſunt, fit, ut etiam contagium tale non promiſcuè quaſvis, ſed ſaltem certam quandam partem ſpecialem, affligat. Sic v.g. Contagium ſaltem inteſtina in dyſenteria, fauces in Angina contagioſa, & cutem in ſcabie, non alias partes, afficit; ſecus, ſi ſpiritui influo ſocietur ſeminium morboſum, in genere etiam à contagio vel ſpiritus influus, vel maſſa ſanguinea inquinatur, & ſic non particularem, ſed univerſalem morbum, infert, ut in variolis, febribus petechialibus, atque ſimilibus magnis affectibus eſt evidens. Omnia corpora, in ſpecie animata, habent circa ſe certam quandam atmoſphæram, quæ ſunt illi circuitus aëris circa terram; quod patet in ratione contactus magnetis & ferri in diſtans. Ut fiat res clarior, in dyſenteria contagioſa contagium malignum in ſe Acidum volatile acerrimum, ſpiritui vitali inſito inteſtinorum, cujus portiones quædam cum excrementis excluduntur, ſociatum, in alio corpore humano ob ſymboliſmum eſſentialem facillimè ſibi ſimili inteſtinorum ſpiritui aſſociabit, & etiam dyſenteriam inferet, itaque morbum contagioſum particularem conſtituet. In Variolis verò à fermento contagioſo afficitur ſpiritus influus, hinc morbus totius corporis univerſalis exſurgit, & tàm internæ quàm externæ partes conſpurcari ſolent; cùm ex oppoſito in ſcabie, quia ſaltem ſpiritus inſitus cutis afficitur, morbus particularis enaſcitur, in quo tantùm cutis, & nullæ aliæ partes, afficiuntur.

Miaſmata hæc morboſa, ut varii ſunt generis, *de ſalium tamen natura multum participare*, eaque eſſe texturæ ſalinæ, multa perſuadent, adeò, ut ob id etiam ad ſalia volatilia eadem reducat SIMON PAULI *Digreſſ. de Febribus Malignis*. Non tamen omnia ejuſdem erunt naturæ, ſeu conditionis; quin potiùs quædam de Alcali volatili acriori, ut in peſte, febribus malignis acutis, petechialibus, & peſtilentialibus, poſt magnas clades ex cadaverum putredine exhalantia, unde Acida proſunt: vid. *Sylvius in Prælect. publicis de Peſte*, quædam de Sale volatili acido ſpecifico, v. g. in dyſenteria epidemica, quæ oritur ex eſu acidorum, fructuum horæorum, &c. in lue Venerea, ſcabie exulcerante, ſcorbuto, in quo Acidum ſpuere videntur, unde vacillationes & aliæ corruptiones dentium fiunt, participare videntur: vid. SYLVIUS *in Diſſertationibus*. Verum eſt, quod nulli morbi ſibi veroſimiliùs videantur, quàm lues Venerea & ſcorbutus. In phthiſi eſt Acidum volatile, quod exulcerat pulmones. In Variolis & Morbillis effluvia contagioſa eſſe naturæ ſalino-acidæ, credo: ambo poſſunt derivari à lacte nutricis, ita ut remanentiæ lactis corrupti, ex acore vitioſo inquinati, ſint eæ, quæ à contagio ſimili ex lacte, ſuo tempore efferveſcendo, inferant Variolas vel Morbillos. Achores & favi oriuntur ex vitio lactis nutricis, ex quo etiam oriuntur Contagia. Contagia hæc ſalina fermentativa non ſunt ejuſdem poteſtatis, quin unum citiùs & potentiùs, v. g. in affectibus acutis & malignis; alterum tardiùs & debiliùs, quando lentore viſcido plus minus obrutum eſt, v. g. in febribus, Lue Venereâ, ſcorbuto & ſcabie, ſe exſerit; unde diutiùs durant hi morbi, quàm malignæ & acutæ febres.

Hi lenti morbi ex acida cauſa viſcida lenta lentè quidem proſerpunt, ſed turpiter hominem deformant. Viſcida illa contagioſa ſunt, & facilè in veſtibus continentur, unde alteri communicari poſſunt; quin etiam æqualiter omnes afficiunt, ſed hunc magis, illum minus. Diverſitatis ratio inter alias, non eſt ultima, Convenientia Subjectorum, quoad craſin in maſſa ſanguinea, & ſymbolizatio mumiarum; hinc enim eſt, quod inter conſanguineos ſimilitudo craſeos ſeu conſtitutionis ſeminalis aptiores eos reddat, ut faciliùs unus eorum, quàm peregrinus, ſuſcipiat alterius effluvium. Singulare hic quid obtinet *Rabies Canina*, cujus contagium non ſolùm ad aliquot annos ſæpè in corpore, poſt morſum ſepultum latet, ſed etiam quod hoc ipſum adjunctâ quâdam ideâ contagioſâ Archeum in mores caninos transformare videatur. Pertinet huc etiam *Tarantiſmus*, cujus morboſa ſemina toto anni tempore latentia tantummodò eo tempore, quo æger à tarantula primò demorſus fuit, evigilant, & ſe exſerunt.

Modus afficiendi eſt duplex: nunc 1. per contactum corporalem ſeu realem, nunc 2. virtualem. Realis eſt, ſi corpus ſanum admovetur ægro, ut contactu ex corpore ægri ſuſcipiatur in corpus ſanum; virtualem, ſi ſine contactu remotum corpus ægri afficit corpus ſanum, quod fit mediante vehiculo aëreo per inſpirationem. Hinc pars affecta variat. Si enim fit per contactum virtualem, bina loca afficit, ſtomachum nempe, & ſanguinem per pulmones trajectum; Unde ſi aliquis afficitur à contagio in diſtans, ſemper immediatè Alterationem in præcordiis æger percipit, nempe in orificio ſiniſtro ſtomachi; hinc ſi in ſtatu peſtilentiali incipiunt ſani ſine manifeſta cauſa nauſeare, & vomere, certum eſt ſignum ſuſcepti contagii, utut citò vel tardè ſe explicet: in principio morbi ſunt anxietates, afficitur ſtomachus mediante ſalivâ; dum contagium in aëre

attrahitur, in ore inquinat ſalivam, & hæc deglutita ſanguinem.

Facilè hæc nos ducunt ad curam & præſervationem, ſcilicèt ut ſemina fermentativa morboſa ſub inſultu expellantur è ſtomacho, quod fit per Vomitoria. Hinc ubi jam maſſa ſanguinea infecta, ibi remedia ſudorifera & præcipitantia proſunt, quæ pro contagiorum varietate variant. *Ubi peccat ſal alcali volatile*, conveniunt remedia terrea fixiora, Mineralia, & omnia ex antimonio fixo, v.g. antimonium diaphoreticum, cinnabaris antimonii, &c. quæ figunt, concentrant & imbibunt iſtud ſal alcalinum, & concentratum per ſudorem evocant. Pertinet huc oleum camphoræ, quod admiſcetur omnibus ſudoriferis ob ſpecialem vim; Camphoram enim omnes Autores pro egregio præſervativo, uti & *ZIEGLERUS Tract. de Morbis Contag.* pro peſtis præſervatione commendat. *Si Contagia ſint de natura ſalina acida*, ut in ſcabie, ibi imprimis ſudorifera, contraria Acidis, proſunt, nempe de natura alcalina, nunc fixa, nunc volatilia, ut decocta lignorum, imprægnata fuligine ejuſque ſale. In ſcabie internè pro ſudore optimè proſunt ſalia urinoſa volatilia; externè verò pro unguentis lixivialia fixa ex calce viua & ſale tartari. In phthiſi & ſcorbuto terebinthina, mixta cum ſaccharo ſaturni, ſub forma boli, vel aliis modis magnam habet utilitatem. Altera enim Chirurgiæ columna dicuntur medicamenta ſaturnina; in terebinthina autem eſt balſamica vis ex oleo ſalino-volatili, qua purificat, & abſtergit, atque vi diureticâ per urinam expurgat: ſicut abies & pinus ſunt benedictiſſimæ arbores pro ſcorbuto, quibus arbor congener eſt larix, quo in Gallia multi in phthiſi, & contra miaſmata & contagioſos halitus phthiſicorum utuntur; unde etiam in ſcorbuto, lue Venerea & Gonorrhœa potus ex terebinthina factus egregium eſt præſervativum & curativum. Præſervationis punctum Morborum contagioſorum in eo conſiſtit, ut tollatur convenientia mumialis fermentativa, ut craſis ſeminalis maſſæ ſanguineæ certo balſamo condiatur, ratione cujus fit alius naturæ, qualia ſunt ſulphurea, ſuccinata, myrrhata, Acida blanda, ut Acido-ſulphurea, ſpiritus ſulphuris, &c. quæ in corpore ſano plus minus ejus craſin alterant & præſervant, in ſpecie ſulphurea mira faciunt, ut fumus ſulphuris, & potiſſimùm camphora, quæ in peſte, aliiſque morbis malignis & contagioſis non tantùm ut præſervativum, verùm etiam ut remedium reſtitutivum, adhibenda cenſetur. In morbis Epidemicis ſtudendum eſt purificationi aëris, pro quo ſcopo elegans medicamentum in ſulphure latet; fumus enim incenſi ſulphuris in ædibus epidemicis prodeſt maximè: de ſulphure vid. *HELMONTIUS in Tumulo Peſtis*, & *KIRCHERUS*. Commendatur etiam pro hoc ſcopo nitrum, quo in caſtris, quando peſtis vel alia contagia graſſantur, ſub forma pulveris pyrii utuntur.

Quod attinet ipſam Curationem Morborum contagioſorum & epidemicorum, conſiſtit imprimis in ablatione Contagii fermentativi, & ſedatione ortæ inde in ſanguine fermentationis. Faciunt hoc optimè (1) ſudorifera volatilia: (2) Acida. Scilicèt per ſudorifera ventilamus maſſam ſanguineam, impediendo vitioſam ſpirituum generationem. Sub initio autem, præprimis in peſte, ſub nauſea optimus eſt Vomitus ex Antimonialibus, croco metallorum, floribus antimonii, &c. ex quibus, vomitu excitato, ſi non liberati, tamen levati multùm exiliunt. Pro ſcopo ſudorifero conducunt in ſpecie ſulphurea ſeu ſalia volatilia oleoſa, quæ ſpirituum puritati conducunt: His tamen, quantum fieri poteſt, ſemper admiſcenda ſunt ſpecifica, fermento morboſo contraria; Sic enim in lue Venerea talia ſudorifera ſunt imprimis ex lignis: in peſte talia ſudorifera ſunt ex ſulphuribus mineralium, in ſpecie antimonii cum ſalibus volatilibus & camphora miſtis: in dyſenteria epidemica ſudorifera ſunt opiata cum cornu cervi, vel antimonio diaphoretico miſta, aut loco horum Theriaca cum pulvere oſſium humanorum & hepatis viperarum: in febre Hungarica camphora vel ſpiritus theriacalis camphoratus cum ſpiritu vitrioli vel alio acido pro quadam præcipitatione ſeu fixatione, conducit; unde loco Theriacæ, Fracaſtorii electuarium diaſcordii, propter Abſorbentia, potiùs eligunt. Quod ſi à fermento maligno jam inducta ſit Alteratio morboſa in maſſa ſanguinea, & huic appropriatis poſtmodum erit occurrendum. Poſteriori modo in dictis ſpirituum inquinamentis tollendis uſitatiſſima ſunt acetum deſtillatum, item rubi idæi, acetum ſambuci, & bezoardicum, factum ex citro, radice ſcorzoneræ, petaſitidis, ex floribus calendulæ, roſis, zedoaria, zingibere, radice biſtortæ, &c. cum camphora; ſpiritus nitri, interdum ſulphuris, vitrioli, ſuccus limonum, berberum, cydoniorum, & omnia Acida in Julebo quodam propinata, quæ peſti quoque reſiſtent egregiè. Rulandus in febre Ungarica Zedoariam, & acetum hujus contra luem Ungaricam commendat, uti & proſunt in peſte medicamenta ex hac. Contra fumos metallicos etiam Operariis Metallicis conducit: Ratio poteſt eſſe, quia metallica miaſmata ſunt acida, quæ debilitantur volatilitate Zedoariæ.

Ratione Partis affectæ vel *per Eſſentiam* vel per *Conſenſum* Morbi oriri & afficere dicuntur. Si pars eſt affecta, in quam immediatè agit Cauſa Morboſa, dicitur *Morbus per Eſſentiam. Per Conſenſum*, una pars ab altera affici, ſeu morboſa reddi, dicitur, quando unâ parte præternaturale & peregrinum quid ſentiente, alia ipſi quacunque ratione connexa etiam ſentit, atque idem aut diverſum quid patitur & ſentit; e.g. in vulneribus capitis ſupervenit Vomitus, quod per Conſenſum fit, unde Sympathia etiam dici conſuevit. *Fundamentum bujus Conſenſus conſiſtit* in ſtructura & connexione certa partium nervoſarum; & quidem *triplex eſt partium Conſenſus*:

1. *Quando partes ſunt omninò continuæ*, unde unâ affectâ etiam altera afficitur; quâ ratione in imminente Vomitu tremor labii inferioris contingit, quia intima membrana in ſtomacho, gulæ & oris cavo, ipſiſque labiis, continua eſt. Sic, qui laborant calculo, percipiunt dolorem gravem in extremitate penis, ob continuitatem intimæ membranæ veſicæ cum urethra: ſic Conſenſus eſt umbilici & veſicæ urinariæ in ſtranguria; ſi umbilico inungitur ſevum hircinum, levamen percipiunt.
2. *Quando partes ſunt contiguæ*; quâ ratione, qui ſtranguriâ laborant, ſæpiùs etiam ad teneſmum & continuò alvum exonerandum ſtimulantur, quia immediatè connectitur collum veſicæ cum inteſtino recto, unde irritato collo veſicæ etiam irritatur anus & vagina uterina. Sic per conſenſum afficitur, irritato ano per clyſma, ſubinde uterus, & diſponitur ad prematurum abortum: Sic in ſingultu, qui eſt affectus diaphragmatis, afficitur ſimul orificium ſtomachi ſuperius, ratione Contiguitatis: item hepatis inflammatio infert tuſſim inſtar pleuritidis ob Conſenſum hepatis cum diaphragmate, quia ſibi invicem incumbunt.
3. *Quando partes, licèt remotæ, per nervorum tamen intermedios funiculos certâ ratione conjunctæ ſunt*. Ita renes cum ſtomacho & inteſtinis conſentiunt; qua ratione in dolore renum & calculo comitantur tormina ventris, vomitus, dyſuriæ, &c. ob nervulos ex plexu nervorum meſenterii communi ad renes & omnes has partes derivatos: iſto ergò renali nervo, plexu viciniore ex dolore in convulſivas criſpationes irritato, reliqui ex eodem plexu ſimiles convulſiones patiuntur. *Sunt enim nervoſæ* & membranoſæ *partes, quæ propriè conſentire dicuntur*; quoniam earum ſtructura eſt talis, ut inſtar chordarum vel membranarum fortiter tenſarum, ſpiritibus animalibus imbutarum, hinc inde ſint contextæ aut connexæ: unde tali chordâ & membranâ, in altera extremitate fortiter compulſâ, vel illiſâ, tàm ex continuitate tenſionis & hinc vibrationis, quàm ex rapidiſſima ſpiritus animalis in parte impulſa agitatione & motione, ſecundùm partis talis nervoſæ continuitatem, aut contiguitatem omnis iſte connexus & contextus in altera parte ſimiliter moveatur: Vid. *WILLISIUS in Anat. & Patholog. Cerebri*, *SENNERTUS Paralipomenis*, SANCTORIUS *Tract. Method. Vitandi Errores in Medicina*. Hinc punctis cerebri membranis ſubinde totum corpus paroxyſmo epileptico convellitur, teſte SCHNEIDERO *de Catarrhis*; & irritatâ intimâ narium membranâ thorax, vel potiùs diaphragma, & muſculi thoracis, convelluntur, unde Sternutatio, ob nervorum ad membranam hanc tendentium cum nervis intercoſtalibus ortam connexionem, de qua videatur WILLISIUS. In ulceribus tibiæ dolorificis, ſi aſperiùs tractantur, tremor totius corporis ſupervenit, quia membranæ juxta tibias mutuò invicem ſunt cõnexæ, ut mutuam ſenſibilitatem ſibi communicent per nervos. In horrore febrili totum corpus riget; oleo autem caryophyllorum in regione ſtomachi inuncto ceſſat omnis horror, quia mem-

membranæ inter ſe invicem ſunt connexæ.

Sunt hi veri Partium Conſenſus. Quod ſi verò fiat, ut per ſanguinis circulationem excrementa vitioſa ex una parte in aliam transferantur, & ita poſterior afficiatur, non poteſt propriè Conſenſus appellari, ſed eſt tantùm *metaſtaſis materiæ morbificæ*, *& morbus per δευτεροπάθειαν*, non per συμπάθειαν. Sic Scorbutus quando in parte quadam inducit paralyſin, dicitur morbus per δευτεροπάθειαν, quia morbus per Conſenſum ita eſt confirmatus, ut poſſit per ſe ſubſiſtere.

Quædam aliæ Alterationes huc etiam pertinent in corpore obviæ, ac Conſenſus vulgò vocatæ, cùm vel ex alterata tota maſſa ſanguinea, vel ex imaginatione, indeque vario ſpirituum motu, vel aliâ ratione, dependeant. Pertinet huc v.g Conſenſus ſic vocatus teſtium cum pulmone & aſpera arteria: *nam & tuſſis pulmonum in tumorem teſtium non rarò mutatur*, & ex teſtium virilitate inſpirata ſub pubertatis annis alteratur arteria tracheæ, dum vocem graviorem & magis ſonoram reddit: vid. LAURENTIUS *in Controverſ. Anatom.* 1. qui prolixiùs de his agit. Si ceſſant penitus menſtrua, ſupervenit mammis cancer: teſtes immiſſi cum ſcroto in certum oleum, ex radicibus Juglandis parandum, capillos canos denigrare denuò refert SCHENCKIUS *lib.* 1. *Obſervat. pag.* 4. *Epithema ex ſucco ſempervivi majoris cum aceto & nitro teſtibus applicatum, fortiſſimam etiam ebrietatem citò diſſipat*: vid. HEINRICUS *ab* HEER *in Obſervat.* 1. RIVERIUS *in Obſervat. communic.* habet, quod alibi etiam ab Autoribus traditur, quod Phrenetici & Furibundi nimis, caſtrati ſi fuerint, notanter mitiores fuerint exinde. *Simile Epithema hepati admotum hæmorrhagiam narium ſiſtit*. Sic conſentiunt oculi cum teſtibus, quatenus nimio coitu hebetantur: Cauſa eſt depravatio humoris limpidi pro oculis, & ſpirituum animalium, qui ad oculos pro actu Viſionis deferri debent. Pedum plantæ refrigeratæ ambulando ſuper lapideum pavimentum, aut alvum laxant, aut ventris tormina inferunt: quibuſdam caput dolere faciunt. BRASAVOLA dicit, quod quis, alvi obſtructione diuturnâ laborans, ubi nudis pedibus in pavimento obambulaverit, ſedes in eodem promotæ ſint. Mammarum cum utero conſenſus in omnibus decantatus, cùm iſtis contrectatis puellarum uterus pruriat. Si mammæ gravidæ mulieris non creſcunt, ſignum eſt, non benè habere ſe fœtum. Mulieribus frequentes ſunt in occipite dolores frigidi, quaſi glacies ibidem jaceret, qui à Practicis utero malè habenti adſcribitur, & hôc curatô dolor evaneſcit.

Inter Accidentales Morbos ratione ſubjecti denominationis Morbus alius eſt *vel Congruus*, vel *Non-Congruus*. *Congruus eſt*, qui convenit nempe ætati, ſexui, vitæ generi, & ſimilibus. *Non-Congruus* eſt, qui non convenit ætati, vitæ generi, ſexui, &c. Sic Epilepſia eſt morbus Congruus infantibus: Paſſio hyſterica dicitur morbus Congruus Mulierum: Colica, Gonorrhœa, &c. dicitur Morbus congruus Viris: item Malum hypochondriacum eſt morbus congruus literatis: Febris intermittens eſt morbus congruus juvenibus & viris. Fundamentum hujus rei conſiſtit in maſſa ſanguinea, cujus craſis ſeminalis, prout annorum ſeries plus minus alteratur, infert ſenſiles alterationes in corpore. Alteratio iſta fit ſecundùm diverſum uſum rerum 6. non-naturalium, quibus homo per vitam expoſitus eſt.

Ætas, & certum vitæ noſtræ ſpatium, in quo corpus noſtrum ſingulari & peculiari movetur modo, dividitur in *Accreſcentem*, *Conſiſtentem*, & *Declinantem*. Fundamentum eſt in ſanguine, qui in infantibus eſt inſtar muſti, in Viris & juvenibus inſtar vini generoſi, in ſenibus inſtar Vini aceſcentis. Ætates hæ circumſcribuntur per numerum ſeptenarium. Origo, unde facta hæc mutatio annorum, ab Ægyptiis ex Pythagorica ſchola pervenit ad nos; illi enim multum numeris 7. & 9. attribuerunt. Imprimis confirmavit numerum ſeptenarium, quod corpus ut plurimum ſeptenario incipiat, & finiat ſeptimo ſeptenario. Deficit vis genitalis ſeptuagenariis in Viris, & octavo defloreſcit. Obſervatum eſt, quod criſes & mutationes morborum criticorum per ſeptem contigerint, ut die ſeptimo, decimo quarto, & vigeſimo primo, fiant Criſes perfectæ; hinc nata fuit ſupputatio annorum climactericorum, ut omnes 7. & 9. putati fuerint climacterici; 7. primarii, & 9. ſecundarii. Rarò ſenibus ſine inſigni mutatione corporis contingent annus ſeptimus & nonus. De his videatur *CLAUDIUS SALMASIUS Tractatu de Climactericis*: Scriptum eſt rarum & curioſum ubi eleganter ſcrutatur originem hujus ſententiæ, ubi determinat, variam eſſe hanc mutationem.

Ratione primæ originis morbi ſunt vel Connati, *vel Adventitii*. *Connati* mox ab Ortu nobis inſunt, vel radicaliter vel formaliter: *Adventitii* ſunt, qui poſt Generationem ſuperveniunt Subjecto. Connati ſunt iterum vel *Hæreditarii*, vel *non-hæreditarii*. Primatum obtinent *Hæreditarii* ſic dicti, ſive à parentibus morboſis in liberos tranſplantati morbi. Non autem omnes, ſed tantùm iſti hæreditarii ſunt, qui fixas habent in parentibus radices, Chronicique ſunt, & difficulter curabiles, v.g. Lithiaſis, arthritis, melancholia, mania, lues Venerea, &c non ita, qui à cauſa ſpirituoſa & volatili magis dependent, ut febres malignę, aut acuti morbi, qui unâ vel alterâ vice affecerunt parentes. *Non-hæreditarii* ſunt, qui mox fœtui accidunt poſt partum, parentibus nunquam vel rarò tali conflictatis morbo. Sic obſervati ſunt infantes nati icterici cum variolis, catarrhis in naribus, &c. licèt parentes fuerint ſani: ſicut SCHENCKIUS narrat de puerpera, quæ morbillis laborans peperit infantem iiſdem pariter affectum; quin pariter podagricus generat filium ſuo tempore eodem morbo correptum.

Quod horum cauſam attinet, ea non minus in obſcuro adhuc poſita eſt, quàm ipſa generationis ratio. Majores noſtri facilè ſe potuerunt explicare, quia ſtatuerunt miſcelam utriuſque ſeminis in generatione, ex qua miſcela cauſas morboſas ſtatuerunt. Sed cùm nos inſiſtamus Anatomicis Experimentis, in quibus ſtatuimus, Omnia fieri ex ovo fœcundato, difficilius eſt, ut explicemus Geneſin morborum hæreditariorum. Videndum itaque, an aliquid ſit materiale, quod tranſplantatur in infantem, vel inducit morbum hæreditarium? an verò ſine miſtione materiæ morboſæ fiat? Materiale quoddam fermentum, aut quidam, ſecundùm Paracelſiſtas, Morboſus Tartarus, ſal fixum acidum, aliudvè in ſemine ſanguineque reſidens materiale, horum morborum cauſa eſſe nequit, quòd nihil materiale poſt coitum in utero remanere ſoleat; aut ſi quid remaneat, directore tamen opus habebit, mediante quo ad adeò determinatam partem dirigatur, ut lithiaſeos ſeminarium renibus, podagræ articulis, infigatur. Alii dicunt, Fermentum quoddam inſtar contagii adhærere ſpiritui genitali, ratione cujus Tranſpoſitio fiat. Verùm ſi tale aliquod eſſet fermentum materiale, dubium tamen eſt, quomodo fiat determinata in partem ſpecialem implantatio, ut fermentum podagricum circa articulos propagetur, ita ut fermentum phthiſicum pulmones, non verò alias partes, afficiat? & cur non pater v.g. nodoſus ex podagra ſimiliter generat filium, in cujus articulis jam coagulati eſſent ſimiles nodi?

Hîc ergò HELMONTIUS, uti in aliis morbis, ad ideas ſuas dilabitur. Mens ejus hæc eſt: Cùm Morbi parentum chronici, v.g podagra, graviter afficiant eorum ſpiritus, hinc ex dolore, vel alia ratione in his producitur character idealis iſtius affectus, quæ morbi idea in ſpiritu characteriſata in generationis actu unà cum ideis naturalibus traducta, Cauſa ſit morbi, hinc tandem ſubnaſcentis hæreditarii. Statuit enim HELMONTIVS, latere morbum à parentibus traductum characteraliter in Archæo ſeminali, cujus ſigillum in ſemine parentum anteà depictum ſub ſua dierum maturitate erumpat: ſicut etiam nonnulli morbi liberis in tertio gradu ſæpè evigilant. Sigillatus hîc in ſpiritu ſeminali character tam diu dormit, & ſui maturitatem expectat, donec à cauſa occaſionali quadam expergefiat, ſuaſque jam olim conceptarum imaginum explicet ideas: vid. HELMONTIUS *Tractatu Invent. Tartari* §. 21. *p.* 242., *Morbi Archæal.* §. 15. *pag.* 531., & *Volupe Viuens.* §. 7. 8. &c. *pag.* 389.: qui characteres citiùs vel tardiùs evoluti, & clarè explicantes ſuas ideas, citiùs vel tardiùs, vehementiorem vel debiliorem inducunt morbum. Cùm per conceptam libidinis imaginationem natura ingenti fermentatione concitatur, fit, ut Anima deſiderio generandi veluti turgida Archæo, quaſi generationis exſecutori, demandet cum vitali radio totius homini imaginem; quæ ipſa dum quandam totius generationis omniumque ejus partium ideam, potentiali quadam ac chaotica confuſa veluti ſpiritualitate in ſe contineat, quendam etiam veluti characterem morborum in generantibus præſentium, ex præternaturali Generantis infirmitate conceptum, neceſſariò cum ſemine communicabit, per curſum formationis explicandum. Hoc igitur characteriſmo inſignitus Archæus ſeminalis, à quo utero contagii formâ attractus, quem aliàs vim plaſticam nominare conſueverunt, tamque Generationis ſeu formationis executor & Rector ſe ipſum tandem veſtit corporali materiæ in ovo uterino amictu, ſtatimque veluti perambulat ovi iſtius uterini latebras omnes,

nes, incipit materiam transformare juxta imaginis ſuæ potentiam: hic cor locat, ibi cerebrum deſignat, omniaque membra pro conceptæ ideæ ſcientia fingit ac depingit optimus domicilii ſui Architectus: quin & ipſe jam meticuloſas, nunc audaces, fœtui communicat impreſſiones. Quod ſi itaque phthiſicâ exulceratione debilitatus ſit pulmo, conceptam etiam hanc inſimul debilitatis ſimilitudinem in pulmonum fabrica molitur. Sic mutos, ſic ſurdos, &c. ob defectum quaſi & abolitum totaliter horum organorum robur fabricat: ſicut etiam Arthriticas ob debilitatem articulorum quaſi ſimul generantium introducit diſpoſitiones. Debilitate enim ſi infirmentur corporis humani partes, facillimè digeſtionum errorem concipiunt, & ipſa fabricantur cruditatum excrementa, jamque quaſi aſſuetæ hiſce ærumnis faciliùs longè in paroxyſmos morborum recipiendos prolabuntur. Translationis hujus morborum idealium modum clariùs explicat iiſdem ex hypotheſibus NETTELBACH *Diſſertat. de Epilepſ. c. 4. §. 4.*

Cui idealis hæc hypotheſis pauló obſcurior videtur, hoc modo hæreditarios explicet morbos, quod nempe morbi hæreditarii conſiſtant in ſpiritu influo patris, ab inſito cujuſdam partis diutiùs morboſæ alterato, & in craſi ſuâ facilè degenerabili facto, qui per generationem à parentibus communicatus, & ex parte ſub formatione fœtus partibus implantatus, tandem ſucceſſivè mutationibus in præternaturali iſtâ alteratione olim conceptâ, magis magisq; intenditur & exaltatur, donec ſimilem ac in parentibus morbum inducat. Conferatur HIGHMORUS, qui defendit, quod ſemen ratione ſpirituum ab omnibus partibus corporis dependeat, & LAURENTIUS *Hiſtor. Anatom. lib. 8. cap. 2. pag. 579.*

Revera ergò nihil materiale fermenti vel ſeminis morboſi tranſplantatur in fœtum, ſed Generatio morborum hæreditariorum conſiſtit in certa diſpoſitione præternaturali ſpirituum ad hunc vel illum morbum, quæ ſub formatione tribuitur partibus, ratione cujus ſucceſſivè generantur iſti morbi, quales fuerunt in parentibus.

Hoc negotium poteſt explicari per Morbos Conformationis, qui fiat; ut pater luſcus generet filium luſcum? Quæ vitia fiunt ſine materia; ſed ſimiliter ſpiritus genitalis à morboſis parentibus ratione texturæ partium materialium facit, quòd in partibus materialibus oriatur diſpoſitio vel ſalubris vel vitiata, unde ſucceſſivè effloreſcunt tales morbi. Nam ſicut pars quædam morbo aliquo læſa diſponitur exinde, ut facilè in ſimilem relabatur morbum, & uti imbecilles parentes, vel in toto ex ſenio, vel in aliqua determinata parte, generant fœtum, vel ex toto vel ex parte imbecillem; ita & ſimilis idea morbifica talem particularem in Conformatione ducit diſpoſitionem, ſeu ſe ipſam in parte cum ſpiritu imprimit, ut exinde illa diſponatur ad exortum talis affectus, qualis eſt iſte, qui parentem in iſta parte affligere ſolet; ſicuti imaginatio matris ſine acceſſu materiæ alicujus efficit, ut excreſcat tuberculum. Vitio etiam Nutritionis per lac nutricum facilè infunduntur hi morbi hæreditarii; quale exemplum de Lithiaſi, à nutrice in infantem tranſlata, videbitis in HELMONTIO *pag. 623. Tract. Infantis Nutrit. ad Vitam longam.* Per uſum autem ſex rerum non naturalium poſſumus impedire, ut morbus hæreditarius minus effloreſcat.

In genere in Morbis hæreditariis; e.g. Podagra hæreditaria, proſunt opiata, internè & externè adhibita, ſpiritus lumbricorum volatilis: externè aqua ſpermatis ranarum, ſpiritus vini camphoratus, oleum ſaponis Veneti, ſpiritus lumbricorum cum ſpiritu vini abſtractus, &c. In Arthritide hæreditaria lumbrici mundati in cucurbita munita in locum calidiorem mediocrem imponantur, qui fermentati & reſoluti in liquorem abeunt, qui in Arthritide vaga & vera internè & externè commendantur. In Epilepſia hæreditaria valet maximè ſpiritus ſecundinæ humanæ, de quo ſcribit CNOEFFELIUS, ſe *Poloniæ Regem* ab epilepſia inveterata curaſſe. *Præparatio* ejus fit per fermentationem: debet eſſe ſecundina imprimis filii & primiparæ. Valet etiam in hoc morbo hæreditario liquor cornu cervi ſuccinatus D. MICHAELIS; qui præſervat, & inſultus epilepticos minuit: in D. SCHERZERI filia laudabili cum ſucceſſu propinabatur. In Mania & Melancholia hæreditaria prodeſt etiam ſpiritus ſecundinæ humanæ; item ſanguis aſini poſt aures productus, qui etiam convenit in Philtro cum mania.

Ratione Conditionis certæ Cauſæ Morboſæ Morbus vel Malignus vel Benignus dicitur. Morbi *Benigni* ſunt, qui fiunt ſecundùm ordinem naturæ & habent ordinaria ſymptomata. *Malignum* in ſenſu Medico id dicitur, quod apparenter quidem, & quoad externa ſigna, aut externam formam, non adeò malum videtur, utut in ſe ſit peſſimum, & quod propter graviora & inſolentiora ſymptomata ſummum vitæ periculum minatur, quâ ratione idem ferè cum *Venenoſo* erit: e.g. Febris tertiana per ſe eſt benigna; ſi autem *lipothymia, convulſiones, deliria, &c. apparent, dicitur Tertiana maligna.* Maligni nomen ſortiuntur hi Morbi per metaphoram: nam apparenter ſunt morbi ordinarii, & tamen graviſſima ſymptomata inferunt. Vitæ periculum minatur malignum, vel repentinâ ſymptomatum truculentiâ, vel ſubitaneâ virium ſine cauſa manifeſta proſtratione; & quidem inter ſymptomata inſolentiora, quæ ordinariò in malignis reperiuntur, primarium eſt virium proſtratio ſine manifeſta cauſa. Certè in febribus malignis continuis, ubi patiens non videtur mutatus, ingruit malignitas cum ſubitanea virium proſtratione, cùm tamen urina & pulſus ſint boni. Hæ, quas proſternit, Vires ſunt vel animales, vel vitales, vel utræque ſimul; Adeoque cauſa maligna vel ſanguinem ejuſque ſpiritum vitalem ſimul, vel ſpiritum animalem nervorumque ſyſtema ſimul, vel utrumque afficit. Differentia hæc eſt Univerſalis, & tàm febribus, quàm ferè omnibus reliquis morbis, convenit: nam dantur etiam diarrhœæ, dyſenteriæ & choleræ benignæ vel malignæ. Non autem una *eademque malignitatis* in quibuſvis morbis aut febribus malignis vel venenoſis eſt univerſalis *Ratio* aut *conditio*, tàm ſubjecti patientis, quàm ſymptomatum hinc enatorum varietate, propter diverſos effectus & morbos, quos inferunt; ſed ſpecialis ratio in ſingulis morborum malignorum cauſis diſtincta eſt, quod in Praxi non minus locum habere ſuſpicor. Alia enim ratio eſt dyſenteriæ malignæ, alia variolarum, alia peſtis, alia purpuræ puerperarum, alia in catarrhis epidemicis, alia morſus canis rabidi, &c. Alii morbi maligni ſunt acuti, ut febres ardentes; alii chronici, ut lues Venerea: Unde pro affectuum varietate & ſymptomatum ubique diverſitas emergit, ex quibus diverſæ malignitatis ratio diſtincta facilè poſtmodum conjecturari poteſt.

Fundamentum autem Malignitatis conſiſtit in Cauſa morboſa, quæ, ſi præter ordinariam nocendi vim violentiùs agit, ut quaſi veneni naturam acquirat, tunc infert morbum malignum, gravioribus ſymptomatibus ſtipatum.

Speciatim *Febrium malignarum*, & quod ferè ſemper ipſis conjunctum eſt, *Contagioſarum*, cæteris morbis malignis & contagioſis *frequentiorum*, quod *attinet rationem*, earum *naturâ admodum adhuc eſt intricata*: ſive enim ſingularem humorum putredinem, quô ipſô tamen nihil explicant; ſive ſanguinis coagulationem præternaturalem, *ut WILLISIUS de Febribus*; ſive ejus nimiam diſſolutionem ab Alcali volatili acerrimo factam, ut vult SYLVIUS *in Praxi, ubi de Febribus malignis, item de Peſte*, & PAULI *in ſua Digreſſ. de Febribus Malignis*; ſive verminoſam putredinem & corruptionem, aut tale vitium humorum, ut progenies copioſiſſimorum minutiſſimorum vermiculorum progerminet, velimus aſſerere, ut KIRCHERUS *Scrutin. Peſtis*, HAUPTMANNUS *in ſpecie de Viva Mortis Imagine, & LANGIUS in ſuo Colleg. Patholog. in Fabrum*, item MARCUS MARCI *in Philoſoph. Veterum Reſtituta*, qui examinat hanc ſententiam, eamque rejicit; nunquam tamen univerſalem rationem exactè iſtarum explicare poterimus, *adeò abſtruſa adhuc earundem nocendi ratio eſt.*

Quæritur ergò, *in quo cauſa morboſa Malignitatis conſiſtat?* Reſpond. Præſuppono, omnia ſymptomata eſſe duplicia; quædam Facultatis Animalis, quædam Facultatis Vitalis. In genere *in febribus malignis maximè ferè laborare videntur ſpiritus;* nunc quidem magis *Vitales cum maſſa ſanguinea*, unde cum ſubitanea virium proſtratione pulſus frequens, celer, parvus, ut in febribus petechialibus, obſervari ſolet corpore adhuc ad ſudorem diſpoſito; nunc *verò ſpiritus animalis nervoſumque ſyſtema* à malignitate afficiuntur, unde Agrypniæ, deliria, convulſiones, &c. cum omnimodo ferè ſudoris defectu affligere ſolent; *ita ut Cauſa Febrium Malignarum in deſtructione ſpirituum influorum conſiſtere videatur.* Ut plurimum ſunt *Contagioſæ*; unde ea, quæ ſuperiùs dixi de contagio, huc commodè applicari poterunt: ſpargunt nempe de ſe miaſmata maligna, vel ab Acido vel ab Urinoſo participantia, quæ nullo modo ſunt unibilia cum corporis noſtri ſuccis & ſpiritibus, ſed inſtar fermenti piſtorii maſſam ſanguineam & ſpiritus inſigniter inquinant & tranſmutant, adeoque in alio ſubjecto ſuſcepta ſimilem priori ludunt tragœdiam.

Febres hæ Malignæ ſimileſque Morbi Maligni, ut morbilli,

billi, variolæ, in principio optimè curantur per ſudorifera appropriata, cum Abſorbentibus mixta; hæc ipſa enim optimè malignitatem expellunt, & maſſam ſanguineam purificant: in ſpecie conducunt Alexipharmaca volatilia ex Animalibus deſumpta, conjungenda cum Antimonialibus fixis: quibus ſemper camphorata & ſalia volatilia, ſal volatile C.C. & Viperarum addenda, tanquam optima Alexipharmaca. His, quando ægri ſunt inquieti, & *anxietates* habent nimias, laudani opiati granum unum alterumve addi poteſt; quod & HORSTIUS in incremento Morborum Malignorum ſuadet. Obſervandum tamen, ne hoc fiat in ſtatu tempore criſeos; nam opiata criticas motiones impediunt: vid. BALLONIUS *in Conſil.* & LINDANUS *in Scriptis Medicis*: Et quidem Sudorifera ſæpiùs repetenda ſunt, idque eò frequentiùs, quò magis maligna eſt Febris, ita ut 24. horarum ſpatio ter propinentur. *Spiritus nitri cum terra ſigillata in febribus malignis tanquam Aurum potabile* eſt.

Poſt ſudores provocatos, ne ægri nimis debilitentur, dandi ſunt Julebi & Potiones acidulæ, imprimis cum & ex citro paratæ, quæ maſſam ſanguineam ſub ſudatione nimis diſſolutam denuò ad conſiſtentiam debitam redigant. Plura habebitis in Collegio Practico.

Præſervationem in Febribus malignis & epidemicis optimè præſtant *Acida blanda*, ut acetum, in ſpecie acetum deſtillatum, Bezoardica & Alexipharmaca Infuſione ſimplicium parata: item citrus ejuſque ſuccus, cydonia & ſimilia: item hauſtus largior vini. De his quotidiè manè ante egreſſum è domo hauſtulus ſumptus egregiè præſervat, in ſpecie, ſi cum tantillo camphoræ fuerit junctus. Plura in Collegio Practico.

Ratione durationis ſeu Motus: Morbus dividitur in *brevem* vel *longum*. *Longus* ſeu *Chronicus* Morbus eſt, qui diu durat, tardèque movetur; *Brevis* eſt, qui citò ad finem & terminum pervenit. Hic ſi conjunctus eſt cum aliquali vehementia & ſymptomatibus gravioribus, dicitur *Morbus Acutus*, qui ſemper Febrem conjunctam habet. *Requiſita Morbi Acuti ſunt*, ut primò *celeriter*; ſecundò *periculosè*, & tertiò *cum febre conjunctus* ſit: hinc ſyncope, paſſio hyſterica, &c. ad Acutum Morbum non refertur. Diſtinguendum autem inter Morbum *ſubitaneum* & *paulatinum*. *Paulatini* ſunt, qui ſucceſſivè inchoant; v.g. Scorbutus; *Subitanei* ſunt, qui citò afficiunt, ut apoplexia, Paſſio hyſterica, &c. Subdividuntur Acuti Morbi ratione majoris vel brevioris Durationis, ut ſint *peracuti*, vel *Acuti ſimpliciter*, vel *Acuti ex μεταπτώσεως*. *Peracuti ſunt*, qui intra 7 dies noctesque finiuntur; & iterū *exactè Acuti* ſunt, qui quarto die finiūtur. *Simpliciter Acuti* ſunt, qui in 14. aut 21. diebus terminantur. Iſti ſunt, qui à triceſimo ad quadrageſimum diem terminā ur. *Propriiſſimè* tamen *iſti Morbi peracuti ſunt exactè peracuti*. *Fundamentum morborum acutorum conſiſtit in vi & efficacia cauſæ morboſæ*, quæ vel potentiùs in corpore operatur, vel tardiùs operationem inchoat.

Morbi porrò dividuntur in *Periodicos* & *Non-Periodicos*. *Periodici Morbi* plurimi dantur, & ſunt, qui per certa temporum intervalla redeunt, ut febres intermittentes, tertiana, & quartana, menſtruatio mulierum, quæ certum ſuum obſervat tempus; quod etiam interdum obſervatur in hæmorrhoidibus virorum periodicis.

ZACUTUS LUSITANUS & BENIVENIUS habent *Obſervationes*, quod peculiares Evacuationes periodicas, eaſque ſanguineas, per loca peculiaria paſſi fuerint homines. Cum ſcorbuto Arthritis vaga, dolor dentium ſcorbuticus, ſcorbutus ipſe, Aſthmatici & Catarrhales Affectus, ſolent ſecundùm certam periodum, præcipuè circa veſperam & noctem redire & exacerbari. Sic epilepſia, aliique capitis affectus, ſuos inſultus certo tempore, præprimis circa Lunæ mutationes, repetere ſolent. Cephalalgias periodicas videbitis in SCHENCKII *Obſervationibus*, ubi dolores Sole perſiſtente ſuper Horizontem ægrotos afflixêre; ſicut & criſium ſunt certæ periodi. In novilunio & plenilunio vulnera, præcipuè capitis, ſunt periculoſa.

Cauſæ quidem latent, ſed effectus ſatis patent.

Morbi Non-Periodici ſunt, qui incertò tempore affligunt, ut febres intermittentes erraticæ, &c. in quibus ſæpè occurrit ſcorbutus, cujus ratio in Cura habenda eſt, quia ſæpiùs redeunt, & recidivæ fiunt; ſepties obſervavit Recidivam febris ſcorbuticæ D. Michaëlis, ideoque Scorbuticis Martialia addenda. Aliàs convenit v.g. in febribus intermittentibus extractum gentianæ, ſpiritus ſalis armoniaci, aliaque remedia, diligenti cohobatione cum ſpiritu cochleariæ & cochleariatis miſcenda.

Generalis Morborum Affectio; nempe *Tempora*, ſeu potiùs *Gradus Morborum*, in febribus, & quidem præſertim acutis, ſpecialiùs obſervandi, prout nempe iidem exaſperantur ſenſim, ſenſimque remittunt: ſcilicèt apud omnes ferè Medicos uſitatum eſt, ut mutationes morboſæ, primariò in acutis, certis ſpatiis circumſcribantur, quæ numerantur 4; nempè

1. *Principium Morbi*,
2. *Incrementum*,
3. *Status*, &
4. *Declinatio* Morbi.

Gradus hi, ſed impropriè, Morbi Tempora vocantur, ob uſum, quod monſtrent occaſionem medendi debitam, & ſubdividuntur in Univerſalia & Particularia. *Univerſalia* ſunt, quibus totus morbus circumſcribitur: v.g. Febris. Tempus *Particulare* eſt ſaltem certa morbi exaſperatio, ſi e. g. febris paroxyſmo terminatur. Conſideremus Febrem continuam tertianam: hæc febris integra 4. habet Tempora, quia tertià die exacerbatur; Exacerbatio hæc habet Tempora particularia, ita ut in ſpeciali paroxyſmo 4. hæc Tempora attendenda ſint. Hæc Tempora Morborum dependent à gradibus fermentationis & efferveſcentiæ in ſanguine, quam & ſequuntur omnia urgentia ſymptomata, vel immediatè vel mediatè, & unde Coctionis ſigna materiæ morbificæ, ſeu præcipitatio fæcum morboſarum in morbis ſalutaribus, cruditatis verò in lethalibus, ſe manifeſtant. Conf. KERGERUS *de Fermentat. Sect. 2. cap. 5.* & *Sect. 3. cap. 3. Eſt enim Coctio excrementorum morbificorum per fermentationem in ſanguine facta ſeparatio*, vel *præcipitatio* inſtar fæcum vini, per fermentationem ex eo ſeparatarum & præcipitatarum: Quorum excrementorum ſeparatorum pars à latice aquoſo abſorpta, & per urinam excreta, in fundo matulæ ſedimentum exhibet, Coctionis factæ ſignum.

Jam *Principium Morbi dicitur iſtud*, ubi primò incipiunt affligere quædam ſymptomata, ita ut materia adhuc ſit cruda. *Incrementum Morbi* dicitur, ubi ſymptomata graviora fiunt ob acutam efferveſcentiam ſanguinis. *Status Morbi eſt*, ſi efferveſcentia ſanguinis morboſa eſt in ſummo gradu, adeoque tunc urgent graviſſima ſymptomata, ut morbi ſalubris perfecta ſigna Coctionis eveniant, non-ſalubris Cruditates naſcantur. Cautè obſervet Medicus, ut

1. In tempore obveniat urgentibus ſymptomatis, &
2. Ratione horum Temporum morboſorum agnoſcat occaſionem & methodum applicandi medicamenta, & adjuvet naturam, ſi materia cocta, ut per convenientes vias evacuetur. Quamdiu enim materia cruda eſt, morbus eſt in principio: (Conf. *Diſſertat. de Præcipit. Uſu & Abuſu cap. 1. §. 1*) & moveri non debet; Quia huic fundamento innititur criſis, quæ fit ſaltem in ſtatu morbi. Nunquam eam turbare, ſed potiùs adjuvare debet Medicus.

Res ſimiliter ſe habet in morbo acuto Criticè finiendo, atque in paroxyſmo febris intermittentis: Quamdiu in hoc Rigor, horror, livor & pallor in unguibus urget, eſt in Principio paroxyſmus; dum Calor graviùs urget, eſt Incrementum; ubi totum corpus ardet, caput acerbiùs dolet, ſomnus parcus eſt, vocatur ſtatus morbi; poſthæc quando remittit, ſupervenit ſudor, aliæque Evacuationes, quæ terminant paroxyſmum, ubi etiam ſedimentum urinæ copioſiùs apparet, niſi præceſſerint Evacuationes aliæ. Sic & in Acuto morbo comparatum eſt. In febribus autem intermittentibus nonnunquam poſt ſtatum nulla coctio apparet in urina: ratio, quia jam per ſudorem, qui fortè præceſſit, Evacuatio facta eſt.

Hæc *Morborum Tempora* Regulam & Occaſionem monſtrant legitimæ Praxeos, ne turbemus naturam: *Aphoriſmus enim 22. HIPPOCRATIS Sect. 1. Cocta medicari oportet, non cruda*, &c. non tantùm de purgantibus, ſed quacunque Evacuatione ſenſili, etiam per urinas aut ſudores, eſt intelligendus. Uti enim natura in ſtatu demum, per Coctionem & Præcipitationem materiæ morboſæ factam, Criticas ſuas Evacuationes inſtituit; ita & Medicus circa principium & incrementum præcipitantibus imprimis, circa ſtatum verò & finem ſudoriferis, aliiſvè Evacuantibus, inſiſtere, ſicque criſin negligere debet, aut potiùs prævenire. Hinc etiam fit, ut ſæpè in principio, incremento & ſtatu morbi, generoſiora remedia, vel ſudorifera vel purgantia, fruſtrà, interdum non ſine damno, adhibeantur, dum nondum ſeparata & præcipitata ſeu cocta, ſed omnia cruda ſunt excrementa; quinimò in *ipſis febribus malignis ſudorifera in principio ſola ſæpè ſunt nociva*, niſi præcipitantibus ſint temperata; v.g. Theriaca vel ſpiritus theriacalis camphoratus, eſt periculoſus; ſpiritu verò vitrioli & tartari temperatus, fit

egre-

egregium ſpecificum in Peracutis Paraceiſi, ſeu Miſtura ſimplex; hinc tinctura bezoardica. Sic ſi in ſtatu propinamus opiata, non fit ſine periculo ægri: Quod etiam in principio Morbi obſervandum.

Inter Res præternaturales ſuperſunt adhuc *Symptomata*, quo nomine nihil aliud intelligitur, niſi *Accidentia morboſa*, quæ juxta GALENUM læſam partium conſtitutionem ex morbo, tanquam umbra ſuum Corpus, inſequuntur: vel ſunt Mutationes in corpore, quæ in & ex morbis oriuntur, adeoque à morbis ſaltem vel immediatè, vel mediatè, dependent. In ſpecie autem *mutationes*, quæ ſub Morborum curſu ſequuntur, ſunt vel *primariæ* vel *ſecundariæ*; hinc & *ſymptomata ſunt* vel *primaria* vel *ſecundaria*. Sunt in triplici differentia, & quidem *primaria ſunt*:

1. *Symptomata actionum læſarum*.

Ad *ſecundaria* autem pertinet

2. Symptomatum Claſſis, nempè *ſymptomata* in *Excretis* & *Retentis*; ut &
3. Claſſis ſymptomatum in *Qualitatibus mutatis*.

Non enim niſi ex læſis Actionibus, ſpeciatim digeſtionibus, & hinc vitiatis diſtributionibus, vitia in excretis, aut mutatæ corporis Qualitates, oriri poſſunt. Exemplis illuſtrabo: Symptomata Actionis læſæ ſunt Fames Canina; item nimius alvi Fluxus. Quando ſudor prodit, item Hæmorrhagia narium, eſt ſymptoma in Excretis. Symptomata in Retentis ſunt ſuppreſſa menſtrua, &c. Symptomata Qualitatis mutatæ ſunt, quando rejiciuntur Viridia per alvum, flavus Ictericorum Color, fœtor alarum, &c. Symptomata Actionum læſarum, Ratione modorum, quibus lædi poſſunt, ſunt in quadruplici differentia:

1. In *Actionibus abolitis*.
2. In *Actionibus imminutis*.
3. In *Actionibus auctis*.
4. In *Actionibus depravatis*.

V. g. ut maneam in terminis, ſymptoma Actionis abolitæ eſt digeſtio ſtomachi planè deficiens; Actionis imminutæ eſt digeſtio ſtomachi læſa; Digeſtio nimis confeſtim & repentè facta eſt ſymptoma Actionis auctæ; Eadem digeſtio vitiata in cruditate acida & nidoroſa eſt ſymptoma Actionis depravatæ.

CAPUT III.

DE CAUSIS MORBORUM & SYMPTOMATUM.

Cauſa Morbi efficiens pag 161. eſt vel

I. *Formalis* pag. 161. *Spiritus Impetum faciens*, ſi non ſemper, certè ut plurimùm attendendus.

1. Inſitus in Morbo particulari.
2. Influus in Univerſali.
3. Uterque ratione mutui Conſenſus ſeu Conſpirationis.

II. *Materialis* ſeu Occaſionalis p. 161. quatenus ſunt Res Corpus afficientes.

1. Fortuita p. 162. Externa innuentia.
2. Neceſſaria p. 162. eaque res vel

(1) Naturales, ſpeciatim Naturalis ſeu Seminalis Contentorum Craſis, & partium ſolidarum varia Conſtitutio, hinc Temperatura, Ætas, Sexus, Vitæ Genus, & in ſpecie Idioſyncraſie. p. 162.

(2) Non-naturales 6. vulgò notæ: Aër, Cibus & Potus, Motus & Quies, Somnus & Vigiliæ, Excreta & Retenta, & Animi Pathemata. p. 163. 170.

(3) Præternaturales, ſpeciatim Humorum Vitia. p. 170.

Cauſæ naturales remotæ ſunt vel

1. *Retenta Helmontii*, ſeu Digeſtionum varia Errata, ſpeciatim primæ digeſtionis, & inde nata Morboſa p. 170. quæ digeſtionum Errata fiunt vitio vel

(1) Materiæ digerendæ plus minus vitioſæ p. 171.

(2) Fermenti digeſtivi in digeſtione p. 171. tàm

(α) publica, quàm

(β) privata.

(3) Excretionis, excrementivè

(α) relicti in Digeſtionis culina.

(β) transmutati

(γ) aliorſum tranſmiſſi.

2. *Recepta Helmontii*, inſpirata vitioſa, Contagia aſſumpta, Characteres hæreditarii.

Cauſarum Morboſarum, quæ morboſum reddunt corpus, ſivè internè, ſivè externè, jam attingendum eſt ſcrutinium. Circa *harum* conſiderationem *Differentiæ* earum probè *conſiderandæ* ſunt.

1. *Ratione Cohæſionis* cum effectu, *Cauſa Morbi* eſt vel *immediata* ſeu proxima, vel *mediata* ſeu remota.
2. *Ratione Coëxiſtentiæ* cum corpore patiente eſt vel *externa* vel *interna*; & utraque in ordine Cohæſionis Cauſarum cum effectu eſt
3. Vel *Fortuita* ſeu *Cauſalis*, vel *Neceſſaria* ſeu *Naturalis*.
4. *Neceſſariæ* hæ ſunt vel *Res Naturales*, vel *Non-Naturales*, vel *Præternaturales*. Res Naturales ſunt Sanitas, Sanitatis Cauſa, & Functiones ſeu Facultates Naturales. Res Non-Naturales ſunt notæ. Præternaturales ſunt Morbus, Cauſa Morbi, & Symptomata, quæ inter eminent præſertim Contentorum ſeu humorum vitia. *Proxima Cauſa* interna *dividitur* porrò
5. In *Efficientem formalem*, & *materialem*. *Efficiens formalis* eſt *Spiritus* impetum faciens, actionum ut ſanarum, ita & morboſarum Autor, adeoque Cauſa proxima; *Efficiens materialis* eſt materia quædam vitioſa quocunque modo peccans, ſpiritum Impetum facientem irritans, & ad morbos provocans: *Stylo Helmontiano* Cauſa Occaſionalis dicitur: V. gr. in dolore dentis Cauſa efficiens omnium ſymptomatum eſt ſpiritus Impetum faciens, & cujus ratione pars ſentit ac dolorem percipit; Materialis verò ſeu Occaſionalis eſt Acidum, in radice dentis hærens, cujus ſcilicet occaſione dolor excitatur.
6. *Materialis* hujus Cauſæ reſpectu eſt Cauſa porrò vel Remota vel Proxima, Poſitiva vel Privativa; quę dividuntur in *Continentem* ſeu *Conjunctam*, vel *Antecedentem*, vel *Procatarcticam*, prout nempe plures mutuâ conſecutione tandem unam Cauſam materialem conſtituunt: vid. *MOEBII Inſtit. pag* 90. & 91. *Continens* eſt, quæ immediatè infert morbum, & proximè Morbo cohæret. *Antecedens* eſt, quæ corpus plus minus diſponit ad hunc vel illum morbum: interdum primâ fronte latet. *Occaſionalis* eſt, quæ movet Cauſam antecedentem, ut exinde Cauſa Continens emergat. Pono e. g. juvenem vini bibacem, qui ratione crebri hauſtus poſt nimium motum incidit in pleuritidem: hîc in *pleuritide* Cauſa Continens eſt ſanguis coagulatus, in pulmonibus & circa pleuram hærens: Cauſa antecedens eſt Acidum vinoſum, ſucceſſivè ſanguinem diſponens ad facilem ſui coagulationem: Cauſa Occaſionalis eſt hauſtus frigidus poſt nimium motum vel æſtum, quæ movent Cauſam antecedentem, & infert pleuritidem. Conſideremus porrò paſſionem nephriticam: Cauſa antecedens eſt orta in Renibus diſpoſitio, ratione cujus renes diſpoſiti ſunt, ut faciliè urinam mutent: Occaſionalis eſt uſus Rerum nimis acidarum.

In ſpecie jam Rerum illarum, quæ ſub cenſum Cauſarum morboſarum veniunt, nocendi Rationes conſiderabimus. Has inter primò ſe offerunt, quæ vel ſecundùm immutabiles naturæ leges neceſſariò nobis obveniunt, ut eaſdē nequeamus effugere, quin ſemper tales cōcurrentes cauſæ ex

ſu ex naturalium corporum actione & paſſione corpus noſtrum ita afficiant & alterent; vel *fortuitæ* & non-neceſſariæ, eæque omnes externæ, fortuito caſu & per violentiam nobis occurrentes. Neceſſariò nobis obvenientes ſunt 6. Res Non-Naturales. Fortuitæ verò, & quæ non neceſſariò nobis occurrunt, ſunt varia, quæ inter imprimis ſunt ea, quæ unitatem partium mutuamq; cohæſionem tollunt, adeoq; vel contundunt, vel vulnerant, vel erodunt, vel adurunt, &c.

Res hæ fortuitò ingruentes, & cauſæ, quæ violenter corpus lædunt, vi ſaltem externâ poſſunt lædere partes corporis noſtri continentes & contentas. Jam hi Affectus ab his Cauſis fortuitis ſunt parvi ponderis in ſe, licèt occaſionem dent ſymptomatis gravioribus: Morbus autem per contuſionem ſubjicitur Chirurgiæ Manuali, quæ opponitur Chirurgiæ Medicæ. Ab his læſionibus infertur in genere talis morbus, ſcilicèt læſo ſanguine & nutrimento proximo ſequitur Acor præternaturalis, qui infert omnia ſymptomata his læſionibus ſupervenientia, unde tota Chirurgia Medica conſiſtit in deſtructione talis Acoris, in parte læſa nati. *Quæ contundunt*, eâ occaſione faciunt dislocationem pororum & meatuum in parte contuſa, & conterunt vaſa capillaria loci contuſi, hinc non poteſt non ob poros diſtortos impediri ſanguinis motus, & conſequitur ſuffuſio ſanguinis & ejus extravaſatio, unde livor; ſanguis extravaſatus ſubitò moritur ſeu vitâ privatur, hinc in cadaveriſato ſanguine mox emergit Acor peregrinus, qui ſanguinem in grumos coagulat.

Omnes Contuſiones & Vulnera ſpontaneo naturæ motu reſtituuntur & conſolidantur, modò impedimenta removeantur, *quæ ſunt Alimenti partis roridi & ſanguinis effuſi, ex ſpiritus vitalis diſſipatione ſuperinductæ in parte læſa alterationes*, & ſucceſſivæ corruptiones & putredines, præſertim ab aëre ambiente obortæ, quas inſeparabiliter comitatur Acor vitioſus, ex iſta corruptione natus.

Hic vitioſus *Acor* ſubitò omnem ludit Tragœdiam, infert nempe dolorem, rodendo partes fibroſas nerveas, tumorem eryſipelaceum, totuſque ſpiritui vitali balſamico partiſque conſervativo prorſus hoſtilis, inſtar fermenti peregrini partem affectam, ejuſque alimentum proximum, multifariè alterat, illudque in Pus ſalſum de natura alcalina, ſaniem & ichores, transmutat; Unde tandem, niſi Acor maturè temperetur, facilè *ulcera depaſcentia* emergunt, fermento hoc corruptivo acido in vulneris, & inde nati ulceris labiis alimentum proximum & ſanguinem inficiente, & in liquamen ſordidum ſeu ichores transmutante, continuò ulteriùs ſe multiplicante & ſerpente, cum copioſiſſimo vermiculorum proventu in omni pure obvio, & non niſi per microſcopium cognoſcendo. Quò magis fermentum hoc eſt exceſſivum, eò magis fit ulcus depaſcens. Sic puerpera hujus loci mammam ulcere affectam habuit, ubi admiſſo microſcopio Chirurgus vermes obſervavit, quo in caſu bufonum pulverem, & oleum arſenici, adhibuit, quod oleum fit per triplum nitri & liquationem in cella. In gangræna, ex lue Venerea proveniente, HARTMANNUS vermes (ut illi, qui in caſeis reperiuntur) innumeros obſervavit.

Modò ergò vel præcaveatur, vel jam inducta ſubitò corrigatur, vitioſa iſta aciditas per remedia, vel Balſamica dicta ſeu Vulneraria, Alcali temperato & oleoſo conſtantia, (quod ipſum confirmat HELMONTIUS, & poſt eum TACHENIUS *in Hippocr. Chymico*, quod horum ſuccus reviviſicet Mercurium) vel Metallica fixa, partim omne vitioſum Acidum ſucceſſivè delentia, & ſordes inde natas ſaponariâ virtute blandè abſtergentia, partim ſpiritus noſtros corroborantia; quaſcunque recentes læſiones ac vulnera, citra ſuppurationem omnem, inflammationem & tumorem, facilè & tutò coire faciunt: ſiquidem & vulnera & ulcera omnia ac abſceſſus iſtis optimè mundificata, novâ carne facilè replentur.

Inter Res fortuitas externas occurrit etiam *Ambuſtio*. In omni igne eſt Acidum, quod confirmat experientia: vid. TACHENIUS: nam ignis eſt actus diſſolutionis corporum ſulphureorum; omne autem corpus ſulphureum habet occultum Acidum. Hoc præſuppoſito, ab omni ſubjecto igneo, præter motum celerrimum, quem ignis infert, Acidum in igne ſe inſinuat in partem, & ſubitò liquefacit nutrimentum partium roridum, unde emergunt puſtulæ albæ, quæ nihil aliud ſunt, quàm nutrimentum partium roridum, ab Acido ignis ſubtili, mediante celerrimo motu, liquefactum: (ab Urinoſis enim colliquefactum nutrimentum exhibet puſtulas nigras:) hinc modò removeatur hoc Acidum, & Ambuſtio facilè curatur.

Huc quoque pertinent *Veneficia*, quæ à dæmone oriuntur per *incantationem*, quæ ſunt duplicia, vel realia, vel præſtigiatoria. V. g. *Incantatio realis* eſt ligatura maritorum ſub ſacerdotali copula; item ſi quibuſdam partibus introducuntur ulcera, contracturæ, atrophia, &c: Hæc ſunt realia. Effectus præſtigiatorii ſunt varii, qui putantur, ſed revera non ſunt; e. g. quando indurantur panes, ut nullâ re poſſint diſcindi: Quò etiam pertinet, *adverſarij arma faſcinare*. De Præſtigiis nihil dicam, ſed effectus reales evolvam. Dico autem, quod Satanas non poſſit præter naturam agere; ſoli enim Deo id competit: nec contrà naturam, aliàs hic deſtrueret ordinem à Deo inſtitutum; mutabilitatem enim rerum naturalium Deus ſibi reſervavit. Quidquid igitur Satanas agit in incantationibus, fit per media naturalia, ſecundùm naturam.

Quæritur (1) quomodo operetur ſecundùm naturam? & (2) an taliſmodi à Satana producta poſſint per media naturalia diſſolvi? Reſp. Satan ſatis perſpicax eſt in Operibus naturæ; imprimis utitur beneficio ſagarum vel talium, quæ decrepitæ, vel conſtitutionis Melancholicæ ſunt, adeoque maximam habeant imaginationem; hinc utitur Mediis naturalibus, ſed abutitur imaginatione talium ſagarum, mediante qua, tanquam directrice, Media naturalia dirigit ad ſubjectum lædendum: vid. HELMONTIUS *de Magnet. Curat. Vulnerum*, MARCUS MARCI *Philoſoph. Veterum Reſtit. Part. ultima*, *Scripta* PARACELSI *de Philoſoph. ſagaci*, &c. Phantaſia enim agit in diſtans, in mediis ſcilicèt naturalibus. Communiter quidem dicunt, Phantaſiam non agere in diſtans, quod tamen falſum eſt.

Sequuntur has res fortuitas Res magis neceſſariæ, & quidem primò *Res naturales dictæ*, quæ diſponunt corpora noſtra ad morbos; quales ſunt *Ætas*, ratione cujus v. g. juvenis magis diſpoſitus eſt ad morbos acutos, quàm ſenex decrepitus; infantia prona in epilepſiam, unde juxta HIPPOCRATEM *Sect. 2. Apho. 45. A comitiali morbo juvenes potiſſimum mutatione ætatis & regionum & victuum liberationem accipiunt*: *Sexus*, dum ſexus fœmineus ratione menſium deficientium proclivis eſt ad cachexias: *Temperamentum*, primariò idioſyncraſia uniuſcujuſque hominis, ſive hæc connata ſive adventitia fuerit. Ad illam pertinent iſta omnia, quæ ratione conſtitutionis ſeminalis parentum hæreditario jure quibuſdam eveniunt, quando e. g. varia abhorrent: Ad hanc verò pertinent, tam quæ ex conſuetudine diuturnâ, & hinc ſucceſſiva facta quarundam partium alteratione, eidem ſingularem diſpoſitionem inducunt. *Prioris ratione* ſunt aliqui, qui abhorrent varia. AMATUS LUSITANUS in Italia familiam dicit vivere, è qua nemo malum comedere potuerit; qualia exempla etiam SCHENCKIUS habet, ubi filii à caſeo abhorruerunt, uti pater; filiæ verò comederint, uti mater. Sic conſtat, Gravidas, ſi nimiùm aliquo cibo uſæ fuerint, dehinc quoque infantes natos ab ejuſmodi cibis abhorruiſſe. SCHOTTUS *in Phyſica Cur.* narrat de Gravida quadam, quæ genuit infantem, à pane abhorrentem, quia ex pudore non poſtulavit panem mater, quem in nuptiale convivium deportare viderat. *Poſterioris ratione*, ex ſucceſſiva ſpirituum & ſuccorum alteratione, uxoribus quibuſdam Ambræ & moſchi Odore hyſterica pathemata excitantur, quæ tamen Virgines optimè ferre poterant. Exemplum ridiculum refert SALMUTH de carnificis Wittenbergenſis ſervo, qui Pharmacopolium ingrediens, & fragrantiam ſimplicium diverſorum & compoſitorum naribus percipiens, lipothymiam incurrit: cùm autem miniſtri Pharmacopœi accurrentes Odoriferis ſuaviſſimis eum reficere volunt, horum applicatione lipothymiæ intenduntur, donec caſu accedens ipſe carnifex illum ad cloacam deducit, ſicque per odorem conſuetum reficit. Sic non pauci ex terrore ſubitaneo epileptici redduntur, ita ut levi accidente terroris occaſione paroxyſmi redeunt. Idioſyncraſiæ hæ ratione ſubjecti variant, & nunc in ſanguine, vel alio quodam contento naturali, nunc in ſolida quadam parte (id quod ferè ratione ſpiritus inſiti accidit) radicaliter hærent.

Succedunt his *ſex res non-Naturales*, quibus neceſſariò corpus noſtrum eſt expoſitum, ita dictæ, ex eo, quod nec principia, nec cauſæ corporis noſtri, ejuſquè partium, conſtitutivæ ſint, nec tamen ſint contra naturam, ſed mediæ inter id, quod eſt præter naturam & ſecundùm naturam, pro vario earum ſtatu & uſu, & neutro modo ſe habeant; legitimo ſcilicet uſu corpus noſtrum conſervent ſanum, perverſo verò abuſu illud ægrum reddant. Dicuntur autem potiùs *Res evidentes*, ſeu *Cauſæ primitivæ & externæ*. Regimen harum Rerum dicitur *diæta*, adeoquè primariò quidem ad ſanam vel ægram, non verò ad longam, vitam faciunt,

mini-

minimè omnium autem vitam ad Annos 120. prorogant, ſicuti *Claudio Theodato in Pantheo Hygiaſt.* hoc placuit.

Nempe non immediatè nos eæ lædunt, ſed mediantibus digeſtionibus corporis noſtri vitiatis: unde prout hæ plus minus vitiantur, etiam Res nonnaturales Cauſæ morborum plus minus fiunt, ſive à rebus non-naturalibus digeſtio publica, ſive nonnullarum partium digeſtio privata, lædatur. Hinc obſervant Chirurgi etiam, uno loco faciliùs longè curari Vulnera, quàm alio: Ratio eſt in Atmoſphæra, quatenus digeſtionem partis alicujus præ altera magis lædit, & ita conſolidationem faciliorem vel difficiliorem reddit: v. g. quando radii ſolares vel lunares vulneribus & ulceribus excepti, ea notabiliter in deterius alterant, vitiando ſcilicèt digeſtionem partis privatam.

Inter Res non-naturales eminet Aër, quem non tantùm continuo inſpiratu attrahimus, unde ſanguini in pulmonibus permiſtus neceſſariò ejus ſtatum inſigniter alterat, & ſimul ſalivæ aut alimentis permiſtum ventriculo ingerimus; ſed etiam, quia præter hancce ſubſtantiæ ſuæ nobiſcum communicationem, ulteriùs, quatenus nos ambit, variâ ſuâ temperie corpus noſtrum inſigniter afficit, dum aëre frigido irritantur fibræ cutaneæ nerveæ, & ſpaſmo quaſi conſtringuntur; quibus cõſtrictis pori firmiter conſtringuntur; & fiũt *Sicut cutis anſerina*, unde inſenſibilis Trãſpiratio impeditur. Aër quidem ex ſe eſt corpus ſubtile admodum ac rarum, receptaculum aliorum corporum; per poros tamen intra corpus penetrare non poteſt, quia obſtant intus in cute papillulæ. Summa autem hujus ad vitam eſt neceſſitas, ut in naturali ſtatu nec ad quadrantem horæ eo carere poſſimus; ab inſpiratione enim incipit Vita, & exſpirando fit Finis. Neceſſarius ſcilicèt eſt pro volatiliſatione ac reſolutione ſanguinis in pulmonibus, tàm ad continuandam ſpirituum productionem, quàm ad promovendam excrementorum inſenſibilem evacuationem, idquè beneficio ſui ſalis volatilis quaſi nitroſi, inſtar veri ſalis univerſalis Hermetici, omnia coagulata diſſolventis, & omnia fixa volatiliſantis, mediante inſpiratione nobis communicati. Sal enim hoc occultus vitę cibus eſt, imò unicus fęcundator ſeminum & plantarum, vocaturque ſpiritus *mundi*, *ſal Hermeticum*, *Avicula Hermetis*, *ſal Philoſophorum*, *Mercurius Philoſophorum*, qui ſulphuri metallico fixo combinatus dat myſterium Philoſophorum. De hoc intelligatur Tabula Hermetis. Præſentia hujus ſalis comprobata videatur à ROCHAS *Gallo in ſcrutin. Aquarum metallicarum in Theatro Chymico T. 6*, qui meretur legi; NOYSSEMENT *de Sale Philoſoph.* Dicitur ſal *univerſale*, quia in ſe eſt indeterminatum ratione matricum, cum omnibus corporibus aſſimilabile, & maximam cognationem habet cum Acido vitrioli & nitro, in quo eſt ſal univerſale concentratum, à feminio quodam nonnihil alteratum. Inquinatur ab effluviis ſulphureis, hinc laborioſi ſunt Chymici, ut ſal hoc poſſint capere, aut pro medicamento univerſali, aut huic proximo, variis nempe conſtituendis magnetibus pro concentratione magnetiſmi ſulphurei alcalini, *quia ſal iſtud accidulæ naturę videtur*. Vocatur & Principium ſalinum univerſale. Prout ergò ſal hoc plus minus aërem imprægnat, aut copioſiori effluviorum aqueorum miſcelâ hebetatur, ut tempore pluvioſo, hyberno, &c. variat ſubinde aëris efficacia, & ſanguinis perfectio, ac ſpirituum craſis.

Accedunt his multivarię exhalationes ſeu *effluvia plus minus fermentativa*, ex omnibus corporibus continuò exſpirantia, & aërem largiter impręgnantia: hæc ipſa enim & inde mutatus Aër, Morborum epidemicorum & non-epidemicorum familiares Autores exiſtunt; quamvis corpora noſtra ſæpè inſenſibiliter afficiant; uti ille, qui à præſentia felium abhorret, felis ſibi ignotæ effluvia perſentiſcit, à quibus natura alteratur, & lipothymiæ inde ſæpè oriuntur. De ejuſmodi miaſmatis ſeu effluviis noxiis, unde ſæpè peſtes aliique epidemici morbi oriuntur, vid. KIRCHERUS *in Tractatu de Peſte*, ubi 6. potiſſimùm ſpecies recenſet. Sic qui ſub juglandis fruticibus vel taxi umbra acquieſcunt, per ejuſmodi effluvia afficiuntur narcoſi ejuſmodi, & ſæpè lethalibus affectibus afficiuntur. Binis modis nos afficiunt; vel immediatè, quatenus inſpirata ſanguinem in fermentatione & craſi plus minus afficiunt; vel mediatè, quatenus prius alterant ſal univerſale aëris, quod ipſum plus minus alteratum hebetatumque alterat ſanguinis craſin. *Temporibus* præprimis *Cardinalibus*, Solſtitiis ac *Æquinoctiis*, *& imprimis Æquinoctio verno*, *hoc manifeſtum eſt*, *unde etiam hoc tempore* aër milleformibus *fermentantibus vegetabilium germinantium* & aſtrorum *effluviis infectus*, *maſſę ſanguineæ* fermentum quaſi novum indit, eandemque *turgeſcere*, *& vehementiùs fermentare facit*: *unde quicquid heterogenei & excrementitii in eadem reperitur*, *ſeparatum foras*, *qua data porta*, *amandatur*. Hinc etiam ſæpè febres intermittentes, morbique cutanei, & ſimiles affectus eo tempore frequentiores, & ſæpiùs loco Medicinæ ſunt: vid. SCHOCKIUS *Tractatu de Fermentatione*, ubi tradit; Fermentationem illam animalibus iñdere, ut coëant, &c. *Omnis enim varietas aëris* duplici ex fonte, tàm in ſubſtantia quàm temperatura, *aut ex corporibus inferioribus*, terreis, & ibi contentis, *aut ex ſuperioribus*, *aſtris* &c. *emanat*. *Aër matutinus Menſe Majo maximè eſt ſalubris*, ſi tempore matutino in loco aperto largiter inſpiretur; hoc ipſo enim vis ſingularis pro vita inſpiratur, ob ſal univerſale tunc efficaciſſimum: unde DIGBÆUS *de Vegetat. Plantarum*, in Rore Majali ſal nitroſum aſſerit, quod vires habeat fœcundandi omnia Vegetabilia. Ex hujus Roris Majalis ſedimento terreo varia animalcula, muſcę, papiliones, aliaquè, uti & plantę varię, ſuccreſcunt. Hyberno tempore poſſunt vegetari plantæ ex Martiali Rore & verna pluvia, ſi terra hoc Rore vel pluviâ imbibita fuerit: hinc phthiſicis ſuadent multi ejuſmodi deambulationes intra menſem Martium & Majum circa Æquinoctium, ut balſamicum illum ſpiritum in aëre exiſtentem attrahant, & ſic ſibi auxilium concilient. Tempore canicularium dierum facilè putreſcunt carnes, licet non adeò magnus æſtus ſolis ſit: hinc diſſuadentur purgationes altiores & fortiores. Autumnus dicitur Mortifer, ob varietatem nimiam aëris; hinc ſæpè morbi chronici, ſcorbutus, quartana, malum hypochondriacum, aliaquè mala, exaſperantur.

Quoad Aſtra, notum eſt, in quantum aërem alterare, & ſublunaria alia afficere ſoleant; hinc enim & Temporum ac Climatum & Regionum, & hinc Nationum, iſta diverſitas. Apparet hoc in Oſtreis, cancris, aliiſque, etiam radicibus, quæ pleniores ſunt plenilunio vel creſcente lunâ, quàm illâ decreſcente. Multum verò in maniis, epilepſiis & apoplexiis videmus ejuſmodi affectus alterari, & modò imminui, modò augeri. In eccliplibus modò deteriores, modò mitiores redduntur morbi. *An* Aſtra *ſaltem per motum*, *& hujus variam modificationem mediante lumine*; *an verò etiam per effluvia corporea*, quæ ex ſe diffundant, *Aërem*, *& alia corpora ſublunaria alterent? Res adhuc intricata eſt*. Poſterius nonnulli affirmant, cùm Radii Aſtrorum ſint materiales, & *ſolis radii nil aliud ſint*, quàm *ignis ſubtiliſſimus*; quod confirmari poteſt ab iis, qui *radios ſolares in pulverem ſubtiliſſimum* fuſcum vel *rubrum per* ſpeculum uſtorium, aut *certa inſtrumenta*, *concentrare* ſolent; de quo DIGBY videatur *Tr. de Immortal. Animæ*, ubi de Luce, *pag. 62.*, item MORHOFF *de Tranſmutat. Metallorum pag. 56.*, item MEYSONERIUS *de pulvere ſympathet. Theſi 3*; aut *radios lunæ plenæ per ſpeculum* quoddam *in materiam* maximè viſcidam *lacteſcentem*, *ſactu frigidam*, *in ſpongia unire volunt*, ut Gallus quidam, GUIDO *de la Bruſſe*, refert *Tractatu de Vegetat. Plantarum*.

De radiis lunaribus quæritur; *An ſint calidi*, *an frigidi?* Sunt qui aſſerunt, omnes eſſe frigidos: vid. WEPFERUS *de Apoplex. Subjecto p. 260*. *Ego autem puto, radios lunares eſſe calidos in infimo gradu.* Quis enim jure dubitet, quod aliud quid ſint, *quàm radii ſolis reflexi?* Per experientiam autem conſtat, radios ſolis eſſe calidos: ergò & lunares erunt calidi, ſed in minutiſſimo gradu, ut fervor eorum ſucceſſivè remiſerit. Confirmat hoc SANCTOR. SANCTORIUS *in Commentar. in librum 1. Fen. Avic. Quæſt. 11. pag. 108. & 486.*, quod per ſpeculum radios lunares concentratos direxerit in Thermometrum, *Germanicè*, *in ein Wetter-glas*, unde ſucceſſivè liquor in Thermometro contentus deorſum fuerit verſus, *quod germanicè redditur: da ſey der liquor des Wetter-glaſes* deorſum deſcenderet; quod experimentum eſt dilatati aëris per calorem.

Aliàs quæritur, *an ventres hyeme*, *an æſtate*, *calidiores ſint?* Lis eſt de lana caprina. Senſus enim teſtantur, quod æſtate calidiores ſimus extra; quod pulſus etiam magnus, frequens & celer, ex fermentatione magis aucta probat; hyeme verò intrà & extrà magis frigeamus; quod etiam ſitis approbat, quæ in æſtate major: vid. PLEMPIUS *Fundament. Medicinæ*, qui de hoc prolixiùs. Quod enim in hyeme magis edamus quàm æſtate, fit ab Acido, tàm corporis quàm ſtomachi, quod tempore hyberno acrius eſt: nam tempore æſtivo luxuriat magis ſal urinoſum in maſſa ſanguinea.

Quod attinet globum terraqueum, hic ſemper effluvia mittit in aërem; hinc diverſę ſunt plagę, dum effluvia hæc ratione regionis, vel marinæ vel mõtanę, inſigniter variant

aërem & hominum diſpoſitiones. Minus ingenioſiores ſunt homines, v.g. *Muſcovitæ*, ob lacuum effluvia, aeriſque craſſitiem: *Chinenſes, Japonenſes, Hiſpani*, &c. ingenioſiores ſunt & alacriores: Nos in Germania mediocri tenemur in ſtatu, ob aeris conſtitutionem temperatam. In ſpecie marina loca, uti *Dania*, &c. ubi aquæ, ſtagna, aliaque oriuntur effluvia, nutriunt morbos endemios, chronicos, ſcorbuticos, hypochondriacos, & ingenia eorum ſunt torpidiora. In Montanis, ubi copioſæ ſunt mineræ, ibi aeris maxima eſt varietas. Inſtar omnium ſit Aëris varietas poſt aquæ motus, poſt quos ſæpiſſimè peſtem graſſatam fuiſſe, obſervatum eſt. Ubi mineræ ſunt, non omnes homines durare poſſunt: ſulphurea effluvia noxia (ubi quoque ejuſmodi montium incendia reperiuntur) obvia ſunt. Loci enim comparatio multum facit ad conſtitutionem hominis, ſicut etiam OLEARIUS *in Itinerario Perſico* hominum exterorum morbos obſervavit pro variatione illorum locorum morbidorum. Videatur etiam MANDELSLOH *in Itinerario*. Optima loca ſunt nonnihil montana mediterranea, quæ Orientem ſpectant. Obiter notetur, quod iſtiuſmodi aer vitioſus corrigatur per ſulphur & nitrum, & pulverem pyrium, quæ ſufficiunt pro medicatione aëris peſtilentialis & epidemici. Aër ergò inſpiratus nos non alterare non poteſt. Conſuetudinis tamen ratio ſimul habenda: Aër enim turbidus, aut alio modo vitioſus, ſui incolas propter conſuetudinem minus lædit, peregrinos autem facilè afficit. Exemplum habet SOLENANDER de Stabulario febricitante, qui in conclave mundum & aëris purioris translatus pejus ſe habuit; in ſtabulum autem reportatus convaluit.

De Alimentis nunc agendum.

Quoad ſecundam Claſſem Rerum Non-Naturalium, *Cibum & Potum* ſeu *Alimenta*, de his verum eſt, quod hæc per abuſum plures jugulent, quàm enſis. *Sanis omnia ſunt ſana, modò* ſobriè & probè maſticata aſſumantur, *ſtomachus* famelicus ſimul *appetat, & non abhorreat, quia fermentum digeſtivum potenter quælibet*, quæ dictante appetitu ingeruntur, *in ſui ditionem trahit & coercet*. In ſpecie tria conſideranda veniunt circa victus rationem, & legitimum alimentorum aſſumendorum uſum.

1. *Debita ciborum quantitas*.
2. *Debita eorum qualitas*, &
3. *Legitima utendi ratio*.

Hic autem peccatur exceſſu & defectu, de quibus videatur MOEBIUS. Quantitatem & Qualitatem, ſicut & aſſumendi modum in alimentis, ſolus præſcribit appetitus, tàm in ſanis quàm in ægris, cùm appetita facilè poſtmodum perficiantur & digerantur à ſtomachi fermento, ſive appetantur adſueta ſive inſueta: Nam Appetitus eſt forma rerum aſſumendarum, quarum Qualitates determinat, nec fertur, niſi in ea, quæ ſtomacho ſunt convenientia & grata; hinc quod ſapit, nutrit: Quæ autem non appetit, illa etiam non facilè digerit, ſed indigeſta relinquit. Unde ægris non facilè eſt imprimendus cibus, quia, ubi appetitus abeſt, vel ex fermento vitiato, vel abſentia, tunc cibi potiùs cadaveriſantur & putreſcunt in ventriculo. Contingit quidem, ut interdum homines ſine appetitu accedentes menſam, denuò appetitum accipiant; ſed hujuſmodi homines plerumque laborant ſcorbuto vel malo hypochondriaco. Hinc ſicut *ab Aſſuetis, licèt deterioribus, non facilè recedendum*, dictitante *Hippocrate*, ita *inſueta, ſi appetantur intenſiùs, non facilè deneganda*, utpote cùm id dictitante naturâ contingat, ut ex alimento inſueto appetito ſæpiùs non ſolùm nullam noxam habeat, ſed exinde non rarò corpori remedium paret, cibiquè antea minus appetiti conſuetudine fieri nobis poſſunt amicabiliores.

Quantum in alimentis cujuſcunque loci & regionis conſuetudo valeat, notiſſimum eſt, ita ut, qui cibis ſolidioribus ordinariò fruuntur, delicatorum & molliorum uſum ferre non poſſint; Vino autem vel ſpiritui vini adſueti, ſi potulenta hæc eis tenaciter nimis denegentur, morbos facilè incurrunt. Quò etiam pertinet, quæ de immoderato, innoxio tamen, opii uſu VVIERUS *lib.* 3. *cap.* 18. & HOLLERIUS *de Morborum internor. Curat. lib.* 1. *cap.* 6. *in Scholio*, habent: Conſuetudo enim, ſæpè alteram naturam conſtituit, adeò ut medicamenta & venena ſæpè in nutrimentum convertat: Unde carbones & cineres, ac atramentum, aliaque apparenter nociva, etiam venenoſa, non affligunt mulieres picâ laborantes: & quanquam mulieres gravidæ carnes crudas & ſolidas appetant, non tamen læduntur; Ratio, quia appropriatæ ſunt fermento ventriculi, cujus acorem temperant; vid. HELMONTIUS *Tract. Victus Ratio*. Hunc brevibus his complectitur HORNIUS *in Arca Moſis pag.* 131. Diætam ſeu *Regimen legitimum alimentorum in duobus conſiſtere; Sobrietate & probâ Maſticatione. Quantitas non Qualitas, Ciborum nocet*, unde HIPPOCRATES inquit; *Sanitatis eſſe ſtudium, non ſatiari cibis*, id eſt, ſupereſſe debet famis aliqua portio; hinc Germani dicunt: *Wann es am beſten ſchmecket, ſolle man auffhören*: i. e. à nimio cibo, cùm maximè appetitum afficit, abſtinendum eſt. Et meliùs eſt, in ciborum defectu quàm exceſſu peccare, quia mala inde pejora. Alii tamen aliis ſunt ſalubriores, alterant nos ſaltem ratione digeſtionis primæ: adeò ut, quodcunque rectè digeritur, corpus ſanum conſervet, quod malè, corpus morboſum reddat.

Omnia ergò in cibo vel potu concedantur ſanis & ægris, quæcunque vehementer appetunt; nec potus in ſiti eſt prohibendus; ſubiguntur enim à fermentis, nec nocent. Unde quando nos urget fames & ſitis, edamus & bibamus, & quidem tantum, quantum ſuffecerit ferè appetitui: *hinc non adeò rigoroſi ſint Medici in diæta præſcribenda*. Sic in vulnere capitis, ſi appetunt ægri vinum, temperari poteſt lapillis cancrorum aliiſque; ſicuti è contrà vel caſeus vel butyrum in iis, qui hæc abhorrent, non ſine noxa ſunt, & non raras cardialgias vel lipothymias inducunt: & juſculum carnis optimum, aut delicatus cibus, in ſtomacho febricitantis, qui illud abhorret, cadaveriſatur & corrumpitur; halec verò aſſumptus, quia appetitus, non nocet, ſed interdum ex inſperato febrem contumacem & intermittentem, aut alium morbum, ſanat: ſic 1400. haleces mulier gravida comedit, qui non nocuerunt: vid. TULPIUS *in Obſervationibus*. Unde ſæpè connivere poteſt Medicus ad Appetitum mulierum gravidarum. Hinc eſt, quod Ruſticis conſueta, duriora alimenta ſine noxa ſint, quę delicatiores morboſos reddunt, & contrà: Ratio conſiſtit in fermento ventriculi, & inde oriundo Appetitu, & *ſic omne litigium de Qualitatibus Alimentorum eſt inane*. Subſalſum & ſubdulce eſt fermentum ſeu menſtruum illud ventriculi fermentativum: ſi nimius ingurgitatur potus, acor ille pro fermentatione debilitatur: hinc ſi fermentum illud ſale volatili non ſatis imprægnatum eſt, cibi etiam non ritè fermentantur, hinc crudus chylus ad ſanguinem devehitur, unde ſæpè coagulationes ſanguinis, cruda urina, ſtranguria, &c.

Pertinet etiam ad Qualitatem ciborum nimia Varietas. Circa hanc varietatem hoc obſervandum, quod nempe ſæpiùs in medicamentis & alimentis ſimplicibus major virtus reperiatur, quàm in compoſitis; quod etiam de cibis intelligendum; *Alimenta enim quò ſimpliciora, eò utiliora*: uti illi Medici optimi ſunt, qui ſimplicioribus medicamentis curare norunt morbos. Varietas autem ciborum ſimul ingeſtorum ingentes introducit noxas, depravationes fermentationis, alterationes, &c. Quò major copia varietatis, eò noxior exiſtit.

Ordo etiam Ciborum aſſumendorum nullus eſt, quia per fermentationem in ſtomacho omnia confunduntur, ut ima ſupremis & vice verſâ miſceantur; & quę prius digeruntur, priùs etiam elabuntur è ventriculo: vid. WALÆUS *de Motu Sanguinis*, & CHARLETON *Exercit.* 2. qui de Cibo in ventriculo agunt, an chylus, antequam omninò perfectus factus, ventriculo elabatur?

An potus prius, an ſolida ingerenda prius? quæritur. Multi potum, præcipuè in *Anglia* præmittunt, quod verò conſuetudini adſcribendum. Melius videtur, ſi ſolida præmittantur, ut magis diluantur; è contrà ſi liquida præmittantur, fermentum diluitur, quod in cibos deinde agere non poteſt. Si verò præſupponatur, mucum ex cibis oblinire fermentum, quod in malo hypochondriaco vel ſcorbuto ſæpè obſervatur, hoc in caſu ſatius eſt in his morbis pro ablutione præmittere liquida. Legitima Utendi ratio conſiſtit in Ciborum faciliori digeſtione, de quâ *ſuprà* P. 1. *c.* 5. ſufficienter egi.

Quoad *Corruptionem Alimentorum*, ea duplex eſt, vel *Rancor*, vel *Putredo*; quò etiam *Situs* pertinet. *Rancor* Vegetabilibus convenit, imprimis rebus ſulphureo-pinguibus oleoſis, quando occultatum eorum Acidum per diſſolutionem mixti ſub putredine fit manifeſtius, unde talia Acriora percipiuntur; ubi ſimul in his copioſiſſima Putredo animata, per Rancorem ſubnata, obſervatur, unde in corpore noſtro ſi oriuntur vermes, mirari non debemus. Sic in aceto ſæpè reperiuntur vermiculi, præcipuè ubi corrumpi incipit. *Situm* quod attinet, conſiſtit in aliqua Vegetatione, quia nihil aliud eſt, quàm herbula in re efflorèſcens & germinans, quod confirmat *HOCK in Micrographia*. Hæc in Genere.

In ſpecie quorundam Alimentorum natura evolvenda eſt. Alimenta autem, quæ aſſumimus, ſunt vel *ſolida*, vel *liquida* aut aquea. Liquida ſunt aqua, ſecundùm naturæ dictamen: aſſumitur tamen à nobis aqua medicata. Quod attinet *Alimenta ſolida*, deſumuntur ex Vegetabilibus & Animalibus Inter Vegetabilia eminent ſemina, Carealia dicta, ut ſecale, hordeum, Oryza, milium, &c. quæ maximè nutritiva ſunt, quia ſcatent pulpa lactea, & quaſi chyloſa, unde ob talem oleoſitatem adeò nutritiva alimenta ſunt, & omnia temperata. Medicamentoſa ſunt, quæ intemperata, & nos alterant: Hæc ſunt vel acria, vel amara, vel fixa, vel volatilia; e.g. Aromatica, Abſinthium, ruta, lavendula, majorana, origanum, ſerpillum, &c. Venena ſunt intemperatiſſima. Purgantia ſunt medium inter alimenta, & medicamenta.

Alimenta per fermentationem reſolvuntur in chylum, quâ mediante gummoſa & viſcida, temperata tamen, Vegetabilium nutrientium ſubſtantia, in ſpecie cerealium, duo ſalia, Acidum & Alcali, (ratione quorum obtinent vim germinativam, & certo modo tractata fermentativam) in receſſu habens, & cujus ſubſtantiæ gummoſæ ratione iſta nos nutriunt, in ſtomacho reſolvitur in alimentitium ſuccum, & per fermentationem diſponitur ad promptiorem in ſanguine volatiliſationem, & ei aſſimilationem ſubeundam. Nempe quamplurima, ſi non omnia, Vegetabilia, imprimis ſemina cerealia, in ſe habent gummoſam & viſcidam ſubſtantiam, quæ in Vegetabilibus eſt Objectum, in quod operatur ſtomachi fermentum, & ex quo parat chylum nutritivum, tanquam quoddam Extractum. Apparet in omnibus decoctis Extractisque ſeminum & herbarum, itidem in ſuccis fructuum, per humiditatis aquoſæ exhalationem inſpiſſatis; relinquunt enim maſſam craſſam, viſcidam & gummoſam, plus minus copioſam. Subſtantia hæc Vegetabilium gummoſa & mucilaginoſa nutritiva, ſi addito quodam fermento, aut alio modo fermentando volatiliſetur, mutatur in ſpiritum vinoſum, formaliter diſtinctum ab eo, quod erat antea, & ita non eſt ampliùs Objectum fermenti ſtomachalis, in quod operari debeat; & ob id non eſt amplius nutritiva ut alimentum, ſed eſt refocillativa ſpirituum, quatenus ſpirituoſa. Sic v.g. ſecale, triticum, pomum, &c. ſunt Vegetabilia nutritioni deſtinata; ſin verò per fermentationem legitimam volatiliſentur, ut fit in cereviſiis, item vinis ex Vegetabilium ſuccis paratis, potui inſerviunt, non adeò diu in ſtomacho eorum vis maturatur, quin ſpirituoſæ eorum partes raptæ in arterias in conſortium ſpirituum aſſumuntur, & ita *Potulenta citiùs nos recreant Eſculentis*. Sic ex ſucco uvarum per fermentationem obtinetur ſpiritus, inſigniter non reſtaurans, ſed parum nutrit; aſt uvæ paſſæ citra ſucci expreſſionem exſiccatæ, & comeſtæ, egregiè nos nutriunt

Subſtantiæ hujus nutritiæ fermentatio ut promoveatur in ſtomacho, arte prius extra corpus fermentantur, ut in panificio & cereviſiæ confectione. In Panificio quidem tota conſiſtit ars in eo, ut ſemina carealia excitentur in motum fermentativũ, ut in ſtomacho faciliùs digeri, & promptè in chylum mutari poſſint Farinæ additur fermentum & aqua ad promovendum ſtatum fermentativum, unde Acidum ſeminum occultatum diſſolutum emergit, fermentando reſolvi, & in ſpiritum volatilem volatiliſari incipit: ſed in ulteriori progreſſu fermentatio nondum planè abſoluta, exſiccatione & toſtione in clibano ſolet impediri, ita ut non perfectus ſpiritus vinoſus generetur, ſed tantùm ſpiritus acidus volatilis (in receſſu tamen duplicatur) in pane concentretur, facili igne per Retortam ex pane deſtillabilis: hinc omnis panis ſaporem plus minus acidulum habet, & ſpiritus acidus volatilis invenitur in eo, qui habet ſingularem vim diſſolvendi reliqua aſſumpta alimenta, & inſtar menſtrui alicujus Chymici corpora etiam fortia ſolvit. *Panis ergò* aſſumptus liqueſcens in cremorem propter fermentum ſuſceptum, herbas & cibos alios, quibus cum maſticatur, ſimul faciliùs colliqueſcere cogit, & ita quaſi quoddam fermentum eſt aliis cibis in adjumentum additum, ſalivæ beneficio in maſticationem exſuſcitandum: ob id *Panis rectè Theriaca Alimentorum* audit. Ratione etiam ſpiritus acidi volatilis, homogenei aliquomodo adeoque amici ſtomacho, ejuſque fermento, nunquam Panis, continuè licet comeſti, imprimis ſecalini, nos capit faſtidium, quin potiùs maſticatus, aut naribus applicatus, odor ejus ſuſceptus debiliores valdè recreat, ac quibuſdam vomitum imminentem, & nauſeam à medicamentis ingratis obortam, cohibet ob ſpiritum acidum, qui egregium etiam eſt ſtomachicum: & ſicut ægrotantes ejus ultimò nos tædet, ita reconvaleſcentes primò ejus recuperamus Appetitum. Reliqua ſubſtantia panis eſt pars temperata, reſoluta non nihil à nimia gummoſitate per fermentationem, quæ faciliùs in chylum abit. Vt ergò ex pane ritè fermentato tot habemus commoda, ita ex eodem vel planè, vel non ſufficienter fermentato mille imminent incommoda, quia inſtar paſtę tenaciſſimę maximum laborem facit fermento ſtomachi, tàm in diſſolutione, quam in fermentatione.

Denique ſubſtantia horum ſeminum cerealium pręparatur ad faciliorem chylificationem per fermentationem etiam in Liquidis, e.g. in Cereviſiarum Coctura. *Cereviſia* enim eſt *Potus ſatis nutritivus*, qui paratur ex hordeo & lupulo, ubi duo conſideranda:

1. Præparatio ſeminum.
2. Conditura per lupulum.

Præparatio conſiſtit in Germinatione, Coctione & Fermentatione. Semina ut germinent, rigantur aquâ, quibus aqua ſe inſinuat, gummoſam ſubſtantiam diſſolvit, hinc ſalia bina occultata in motum excitantur, unde Germinatio. Semina hæc germinantia, hoc eſt, occultè fermentantia, toſtione ab ulteriore progreſſu inhibentur, ne ſalia planè avolent, nec ſuam activitatem perdant. Propterea torrentur, & poſtmodũ aquâ coquuntur, ſub qua coctione eorũ intima ſubſtantia diſſolvitur, quo, poſt cocturam cereviſię peractã, principia fermentativa non penitus exhauſta novã fermentationem efficere queant, & ita in perfectã cereviſiam abeant: quâ factâ liquor, perfectè inflammabili ſpiritu prędítus remanet, unà cũ ſubſtantia gummoſa nutritiva faciliimè reſolubili & fermenteſcibili, in qua ipſa, pro Acidi præmatura exaltatione impedienda, aromatico quaſi Cõdimento, lupulo v.g. ſale volatili oleoſo impprægnato, à corruptione præſervatur: ſi enim cereviſia ſine lupulo eſſet, per fermentationẽ promptè aceſceret. Id autem ne fiat, impeditur per lupulum, qui beneficio ſalis aromatici volatilis activitatem Acidi nonnihil refrænat & temperat: unde quò magis pinguis eſt lupulus & amaricat, eò longiùs cereviſia conſervatur.

Præmittitur autem his inchoata germinatio, ut eâ reſolvantur viſcidæ ſubſtantiæ compedes, & ita extricata ſalia poſt cocturam meliùs fermentare queant, quia citra hanc germinaturam per cocturam paſta ſaltem tenax, facilè muceſcens (hoc eſt *in plantulas* & flocculos *progerminans*: vid. *HOCK Micrographia*) non verò liquor dulcis fermenteſcens, eliceretur. Cereviſia enim non ritè fermentata adeò eſt nociva, partim quia non ritè eſt defæcata, vel quia fermentatio iſta demũ abſolvenda in ſtomacho, quæ quia fit cum eructatione Gas, maximæ turbulentiæ fiunt, & Potus tales in ſtomacho aceſcunt, mediante quo vitioſo acore multa ſymptomata in ſtomacho excitantur.

Nunc conſiderandi veniunt *Fructus ſucculenti*, ut poma, pyra, ceraſa, &c. quæ turgent ſucco maturo quidem, ſed facilè fermenteſcibili, unde quidem ſuggerunt alimenta, ſed minus copioſa; & propter impetum fermentativum in ſtomacho debili facilè poſſunt reluctari naturali digeſtioni, unde diarrhϾ, cholera, febres intermittentes, &c. cauſantur; hinc non recentes, ſed potiùs arefacti, uſurpantur Quia autem ſunt ſucculenti, exinde fiunt Potulenta liquida, ſub nomine Vinorum: quando e.g. ſuccus uvarum, pomorum, pyrorum, ceraſorum, rubi idæi, &c. fermentando rediguntur in *Potum vinoſum*. Vt enim Potus ex cerealibus ſeminibus ſunt Cereviſiæ, ita iidem ex ſuccis fructuum per ſimplicem fermentationem parati ſunt Vina: quò etiam ſaccharum cum paſſulis, & mel adjecto Zingibere, vel caryophyllis pertinent, fermentationis medio, ab affuſa aqua, Vina ſuppeditantia, ita ut per ſimplicem fermentationem ex fructibus ſucculentis fiant Potus vinoſi.

His in Potibus vinoſis duo ſunt conſideranda:

1. Subſtantia alcalica ſulphurea, ſeu ſpiritus ſulphureus volatilis inflammabilis.
2. Subſtantia acida.

Spiritus ſulphureus eſt oleum ſucci uvarum fermentando volatiliſatum: conſtat enim ſpiritus vini ex occulto acido, ſubpingui tamen & ſulphureo, quibus adhæret tantillum alcali; quæ omnia copioſâ aquâ ſunt ſoluta. Hoc occultum Acidũ in ſpiritu vini quidam probare conantur, quod cum ſale volatili urinæ, ritè per fermentationem parato, coaguletur in conſiſtentiam craſſam; putant enim, bina ſalia cum occulto Acido ſpiritus vini ſe mutuò amplecti & coagulari, & inde corpus quaſi liquidum opacum conſtitui: Verùm errant; quia nulla hic fit coagulatio propriè dicta ſed ſaltem

pinguedo ex ſpiritu vini præcipitatur, & phlegma ſpiritûs vini cum ſpiritu urinæ ſe ſtatim conjungit. Spiritus vini hic ratione ſubſtantiæ ſalino-ſulphureæ, ſeu ſalis volatilis oleoſi, vim narcoticam & nonnihil ſtupefactivam, acquirit, quia illi, uti & floribus multis, ineſt ſulphur narcoticum, ratione cujus ex Vini fermentatione homines narcoti in cellis obruuntur, ut temulenti concidant: Vnde opium ſolutum in ſpiritu vini nobiliorem vim habet narcoticam, quàm ſimpliciter adhibitum. Moderato autem uſu ſpiritus vini confortat, quia præcedente facili alteratione ſpiritibus noſtris vitalibus eſt aſſimilabilis; illegitimo verò & nimio uſu lethiferum evadit venenum, ſpiritus animales turbat, & ſulphur non aſſimilabili eoſdem varios in motus confuſos & inordinatos excitat, & inſtar opii aliorumque narcoticorum figit, unde ſtupor mentis oritur; cùm ſeducat ad lethargos lethales, apoplexias, & epilepſias; partibus quoque nervoſis immoderato uſu maximè noxius eſt, cùm reddat ſpiritus torpidos, & ad actiones debitas imbecilles & inertes.

Præter hunc ſpiritum in vino volatilem, ope fermentationis productum, ſpiritus animales ipſi quaſi ſymbolizantes pro vario uſu diverſimodè afficientem, Aciditas vini plus minus manifeſta eſt attendenda: nam & Vina dulcia Acido ſuo non ſunt ſpoliata, utut propter ſociatum copioſum alcali pingue minus ſenſilis iſte ſit Acor. Quod ergò attinet *ſubſtantiam vini acidulam*, eſt illa quaſi nucleus vini, quæ mox in lachryma vitis ſub occulto Acido ſe manifeſtat, & per totum ejus curſum per acetum, tartarum, &c. ſemper ubique ſe manifeſtat, conſtituit Animam vitis & vini. Hoc acidum variæ eſt naturæ pro vinorum varietate, nunc volatilius in Vinis generoſis, nunc fixius tartareum in vinis minus generoſis, ut vina noſtratia ſunt: in Vino Rhenano eſt volatilius, volatiliſſimum in Vino Hiſpanico, cujus Acidi ratione oritur ejus uſus pro vita ſalubri & non-ſalubri. Scilicet Vinum reverà eſt humanum nectar, & lac ſenum, in legitimo uſu, dum ſpiritus ejus volatiles cum ſpiritibus noſtris vitalibus ſymbolizantes, in eorum conſortium recipiuntur, & Aciditas ejus volatilis ſtomacho eſt grata, ut poſt Acidum ſpirituoſum panis ſimile non detur, unde vim ſtomachicam habet. *Acidum iſtud vinoſum*, niſi probè ſub digeſtione in primis viis corrigatur & alteretur, aut à bile in duodeno in ſalſum volatile transmutetur (id quod fit in nimis copioſa & inordinata ingeſtione, qua ſub crudum adhuc per inteſtina ad reliquas partes diſtribuitur) mille malis ſui Amatores mulctat. Aciditate enim volatili, extra ſtomachum toti corpori hoſtili, in inteſtinis Tormina colica, & exinde, ſi eſt volatilior, in Artubus Pareſes, producit; in veſica Strangurias, quod apparet, ſi vinum in veſicam immittatur, unde punctiones illæ oriuntur, quæ in Stranguria, &c; in renibus ſal urinæ volatile aliquali putredine reſolutum in Calculum coagulat; in artubus ſynoviam in Tophos cogit, & partibus nervoſis & membranoſis Torturas Arthriticas; aliis in locis muſculoſis & fibroſis, corrugando fibras, partium contracturas & Paralyſes contumaces, item Catarrhos, Apoplexiam, ſubinde etiam Epilepſiam, inducit; cùm nihil æquè hoſtile ſit nervis ac frigus, & manifeſtum Acidum. Illud autem Acidum corrigere ac deſtruere poſſunt contraria marina, cancrina, coralliata, C.C. uſtum, os ſepiæ, &c. quæ attactu vini & aceti ſaporem alcalinum diureticum acquirunt, & per urinam educunt. Specialiter ad vini noxas abigendas conveniunt ſpiritus volatiles urinoſi, ſal tartari alcaliſatum, ſpiritus tartari, & ſal tartari volatile, quatenus Acidum vini nimium corrigunt, in ſalſum transmutant, & ſub forma copioſæ urinæ aut ſudoris blandi evacuant: Tartarus enim & vinum ex uno loco originē ducunt, unde habebunt quaſi ſymboliſationem radicalem, ut amiciſſimè ſe uniant, ob quam unionem fit, ut mala inducta corrigantur. Quæ dixi de Vino, etiam de cereviſiis, & reliquis Potulentis vinoſis, quæ aceſcere poſſunt, intelligendum & applicandū: vid. *BECCHERI Phyſica Subterran. cap. de Fermentatione.*

Sicut in Vegetabilibus gummoſa eſt ſubſtantia, quæ nutritionis noſtræ ſubjectum ſeu materia eſt; ita in Animalibus eſculentis eorum gelatina eſt, quæ nos nutrit & ſuſtentat. In ſpecie quod attinet *carnes*, aliaſque ex animalibus deſumptas partes, quò juniora & ſaniora ſunt animalia, eò & earum uſus ſalubrior: id quod & *in lacte* imprimis obſervandum, cujus bonitas ex beſtiæ ſanitate & paſtura, quæ ſalubribus herbis nutritur, judicanda. Animalia enim, quæ paſcuntur herbis ſalubribus, ſalubriorem habēt carnem reliquis. *Lac* eſt depuratus quidam chylus, cujus alimonia non in ſapore & odore conſiſtit, ſed in ſalubritate & vita longa; hæc enim lacti characterem imprimunt: unde lac aſininum ob tempus longævum inter quadrupedantia ſolet commendari Phthiſicis emaciatis. In genere vim habet nutriendi, & ratione partis butyroſæ, quæ *HELMONTIO* plantarum Magiſterium dicitur, quamcunque corporis noſtri acrimoniam, temperandi; unde contra ſcorbutum Succorum eſt quaſi panacea: contra ſpiritus vini nimium uſum in Moſcovia lactis hauſtus adhibetur. In ſero lactis eſt egregium nitrum volatile, & refrigerium in febribus malignis, efferveſcentiam ſanguinis compeſcit, & in ſcorbuto, atque ab hoc oriunda Cephalalgia, decantatiſſimum eſt. Aliàs lac facilè fermentat, faciliſſimè aceſcit & corrumpitur, vermiculos generat, & iiſdem ſcatet; miaſmata etiam varia facilè recipit tempore peſtis: quando in ventriculo coagulatur, ſummè noxium eſt; cephalalgias enim, choleras, anxietatem, & alia mala inducit: vid. *HEINRICUS ab HEER*, & *AMATUS LUSITANUS*.

Mediæ ætatis animalia, ſucco nutritio adhuc abundantia, & quò hic uberior, eò magis nutriunt: Variat enim hic ſuccus pro varietate animalium, *cùm alia ratio ſit animalium domeſticorum*, alia *ſylveſtrium*. *Domeſtica* ſucco gaudent magis temperato, magis pingui & chyloſo; ergò hæc plus nutriunt: *ſylveſtria* verò magis ſalino gaudent ſucco, & non adeò facilè ſunt concoctibilia; domeſticorum enim caro melior & delicatior eſt ſylveſtrium carne. *Inter ipſa animalia domeſtica eſt differentia*, & variant vel *ratione ætatis*; dum juniorum animalium, e.g. caro vitulina, eſt temperatior reſpectu bovinæ & adultorum; vel *ratione ſexus*: caſtrata præ cæteris conveniunt, quia fermentum teſtium inſpiratum vehementiorem ſanguinis fermentationem reddit, ita ut nutrimentum ſalſum & minus temperatum reddat, ſecus ac in caſtratis fit. Volatili copioſo urinoſo ſale omnes animalium partes largiter abundant, temperato tamen eodem aliis particulis ſubacidis oleoſis ſeu pinguibus, unde copioſum nutritivum ſuccum largiuntur: *Indurata verò fumo*, aut *condita copioſo ſale*, & difficilis digeſtionis, & pauci nutrimenti & intemperati, copioſique excrementi, eſſe ſolent. Nam ratione macerationis cum muria ſal volatile carnium ab Acido ſalis communis imbibitur, & primariâ ſuâ ſubſtantiâ privatur, hinc duriora ſunt & difficilioris digeſtionis; illæ verò jacturam patiuntur partium alcalium ſalinarum ac ſulphurearum, magis ſalubres ſunt, & certam vim medicamentoſam à fumo obtinent, cujus ſal volatile acido-ſalſum imbibunt, quod ex parte reſarcit jacturam ſalis volatilis proprii. Crebrior uſus carnium ſalitarum & fumoſarum ad affectus chronicos diſponit, unde ſi his velimus uti, neceſſe eſt, addamus Acidum temperantia juſcula, vel embammata, ſcilicèt ex naſturtio, ex cochlearia, raphano, ſinapi, &c. cum aceto vel vino, & ſaccharo; hinc meliùs fermentantur. Caro venatica non eſt facilis digeſtionis, adeoque ad putreſcendum aëri exponitur, ut eò faciliùs poſſit digeri, aliàs crebrior uſus plerumque diſponit ad Affectus Melancholicos: Inter omnes optima eſt *caro cervina*; tùm quia totus cervus eſt alexipharmacos, tùm propter faciliorem digeſtionis qualitatem in ea deliteſcentem, ſanitatemque optimè conſervantem: ſiquidem cervus ſale volatili copioſo abundat, & eſt longævus ob optimum temperamentum.

Quod attinet *Motum*, hic eſt ſummum Vigiliarum exercitium, & reverà, tanquam res Medica multùm valet. Et quidem Motus Naturalis debitus promovet

1. Motum omnium corporis contentorum, tàm Inteſtinum, quàm fermentativum, & ſanguinem tenuiorem ac fluidiorem reddit.
2. Promovet robur partium continentium; unde cùm corpus noſtrum ſit machina hydraulico-pnevmatica, multum valet.

Nam moderato motu artuum muſculi fiunt firmiores, dū crebrior ſpirituum & humorum fit diſtributio, & magis nutriuntur; hinc quoque ad fibrarum tenacitatem moderatus Motus facit. Prætereà, ut Alimentū maſſæ ſanguineæ reſtaurationi & corporis nutritioni, ita moderatus motus inteſtinus ejuſdē Aſſimilationi & Purificationi inſerviunt; adeoquè dum circulationē, & inde vitalem ejus fermentionē, adjuvat & auget, etiam ſimul alimentorū ipſi aſſimilationē, per universū corpus diſtributionem, & partium heterogenearū per fermētationē ſeparationem ac præcipitationē promovet, & per conſequens ſuccorū alterationem; quæ à ſeroſo latice abſorptæ, nunc per urinam ſub nubeculæ ſeu levis ſedimenti forma, nūc per poros cutis inſenſibiliter tranſpirādo, excernuntur: unde ſequitur, quod Motus corporis quaſcunq; fermētationes mirè promoveat; *chylificatio enim, ſanguificatio, &*

depu-

depuratio ſanguinis, ut & aſſimilatio, per motum fiunt. Notum enim eſt, quod motu corporis ſemper fiat rapidior ſanguinis motus, hic autem promoveat omnes excernendorum, fæcum, &c. excretiones, & id fieri aliter non poteſt. Deinde promovet motum ſanguinis localem in loci diſtributione: motu enim corporis muſculi nunc laxantur, nunc ſtringuntur, nunc deprimuntur, nunc attolluntur, hinc excretio fæcum fit. Ex his infero, *Motum corporis eſſe ſuccedaneum omnis Medicinæ*, ita ut, qui debito gaudeant motu, cæteris paribus ſint ſani, & *in ſpecie ſit Medicus omnium morborum chronicorum præſervando curandoque, vicarius nempe omnis venæſectionis, purgationis, alteriusque ſanguinis correctionis;* quod ruſticorum & mechanicorum gens palam teſtatur, & mulier iſta cachectica, cujus PANAROLLUS mentionem facit *in Obſerv. Pentec.* 1 *Obſervat* 30 confirmat. Cùm enim fundamentum omnium morborum conſiſtat in digeſtione prima plus minus læſa, his motu poſſumus ſuccurrere: nam cùm ex mala digeſtione & excernendis p.n. retentis Chronici morbi fiant, ſequitur per impeditum Motum hos impediri etiam. Multum etiam Veteres tribuerunt Motui, hinc artes gymnaſticas inſtituerunt, de quibus ſcripſit MERCURIALIS elegantem *Tractatum*. Hæc tamen de motu moderato intelligenda veniunt, cujus moderamen conſiſtit in eo, ut tunc ſufficiat motus quàdo membra æqualiter calent, & aliqualiter madent, turgere, & aliquo modo rubeſcere incipiunt. Diſtinguendum autem inter vitæ genus plus minus laborioſum, & habebimus conſuetudinis rationem, ex qua diverſi effectus deprehenduntur; ita quidem, ut ruſtici & durioribus laboribus aliàs dediti, à vita ſedentaria paucorum etiam dierum mox quaſdam moleſtias & morbos incurrant, Herculeos autem labores optimè ferant: otioſi è contrà ex leviſſima corporis agitatione, & laſſitudine ſumma, mox graventur, & de dolore ferè oſteocopo conquerantur. Motus hic convenit dimidiâ horâ ante paſtum, ſeu poſt peractam digeſtionem, ut diſtributio chyli facilitetur & adjuvetur, & maſſa ſanguinea purificetur per inſenſibilem tranſpirationem: *à paſtis ſtatim non conducit*; quia impeditur digeſtio prima, & cruditates cauſantur: ſimul quoque ad tempus anni attendendum, an hyems adſit? ubi ſudor difficiliùs erumpit. Motus verò non ſit nimius, quia hac ratione aliàs etiam ſanguis nimis agitatur, ſpiritus diſſipantur & excernuntur unà cum ſudore & excrementis; hinc poſt nimium motum ſenſuum debilitas, artuum languor, & virium defectus, oriuntur. In æſtate igitur pro condenſatione aliqua ſanguinis conveniunt Acida moderata, pulvis hepaticus ruber ex ſpiritu vitrioli vel nitri, aliiſque Acidis, unde ſpiritus non diſſipentur.

Quod attinet Quietem, moderata illa confert ad punctum nutritionis & aſſimilationis, refocillat corpus, rore nutritivo illud perfundendo; hinc ex quiete & ſedentaria vita oritur corpulentia & pinguedo inſolita. Videre licet hoc in Ruſticis & Mechanicis, qui laboribus defatigati ſomno recreantur. *Summus enim Quietis gradus eſt ſomnus*, in quo conſuetudo multum valet: nam qui certis quibuſdam horis dormire adſueſcunt, circa idem tempus ſpiritus animales quieti mox indulgent, quo elapſo, dormire non poſſunt; ſicut è contrà certis quoque horis expergiſcimur. Somnus aliàs & Vigiliæ, ſi modum exceſſerint, mala ſunt.

Quæritur de *Somno Meridiano, an ſalubris ſit, nec ne?* Lis eſt de lana caprina: conſuetudo potiùs quàm rigoroſæ Medicorum leges, in conſilium vocanda. In adſuetis enim, vel iis, qui parum noctu dormiunt, vel in ſenibus, vel corpus ſtudiis macerantibus, ſaluberrimus eſt, modò fiat ſedendo, non jacendo, ut eò melior fiat digeſtio: ſi enim jacent, nõ adeò convenienter fit digeſtio. In locis calidioribus etiam ſomnus ille Meridianus abſque noxa peragitur, v.g. in Perſia, Romæ, &c. *Cubitum abeuntes potiùs & meliùs* in *latus ſiniſtrum inclinare poſſunt*, quia chylus crudus non ita facilè elabi poteſt ex ventriculo, præcipuè ubi potus nimius ingurgitatus: vid. SCHENCKIUS *in Exercit. Anatomicis*. *Nimius tamen ſomnus fugiendus eſt*, quia nimio ſomno impeditur legitima alimentorum fermentatio, unde chylus non ritè elaboratur, corpus minus purificatur, & cruditates coacervantur, actionumque corporis laſſitudo ſequitur, & ſic quiete nimiâ morbi chronici oriuntur. *Longiori ſomno poſſunt indulgere Cholerici & Sanguinei* dicti, ut ſpiritus eò meliùs recolligi poſſint, qui nimirum illis vigilantibus diſſipantur; Phlegmatici è contrà parciùs ſomnum celebrent.

Vigiliæ ſunt omnium ſenſuum exercitium: nimiæ ſequuntur immoderatos ſpirituum motus & agitationes, v.g. à vulnere, ubi ſpiritus afficiuntur, quos ſomnifera ſeu opiata figunt & ipſorum motum cohibent: Unde teſtudo & Muſica ſomnum inducunt, quatenus ſpiritus & ſenſus avocantur à motu inordinato ſeu intentiori; & ſic ſomnum inducunt. Vigilias nimias ſequitur corporis debilitas & labefactatio virium, ubi plantis pedum applicantur folia rutæ cum ſale, raphano, fermento & aceto acerrimo in Cataplaſma redacta. Ex nimia autem narcoſi ſpirituum, oritur *ſomnus nimius*, præſertim ex nimio opii uſu. In diarrhœa, cholera, dyſenteria, aliiſque morbis acutis, præprimis malignis, hæmorrhagiis, hypercatharſibus, &c. ſi inducatur ſomnus, magnum eſt commodum; hoc enim illæ excretiones ſedantur. In ſingulis igitur opiata bona ſunt, ſi modò recto tempore adhibeantur: in morbis acutis & malignis valdè proſunt, modò vires adhuc conſtent. Opportunè itaque ſuadet BALLONIUS *in Conſiliis*, & dicit; *nec in principio nec in ſtatu conducere, ſed in incremento*. Nam ubi inſtante criſi opiata applicare aliquis conatur, naturæ negotium impediet, unde morbi ſæpè chronici, pedum gravamina aliaque mala: ſicut & in deliriis, melancholiis, phrenitide & maniis, ſomni ſpontanei conducunt; per opiata autem inducti magis nocent quàm proſunt, & ſæpè in lethargos noxios abeunt. In *diarrhœis cum Theriaca laudanum opiatum* eſt *miſcendum*; in *cholera datur laudanum opiatum cum Bezoardico Joviali & Antimonio diaphoretico*. Obſervandum tamen, ne ſomnus nimius iis, qui cerebrum habent frigidum, inducatur.

Quoad *Excreta & Retenta*, talia excernenda ſunt quadruplicia: nempè

1. *Excrementa*, quæ rejiciuntur per alvum, remanentia ex digeſtione prima.
2. Quæ rejiciuntur per *veſicam*.
3. Quæ *tranſpirant* per corpus ſenſibiliter & inſenſibiliter.
4. Quæ foras rejiciuntur per *Genitalia*: Quò etiam pertinent *Menſes*.

Hæc inter primũ locum tenent excrementa alvi, ubi ex chylo, poſt fermentationem blandam in duodeno, à bile & ſucco pancreatico ſequitur ſeparatio & præcipitatio partium craſſiorum ſeu excrementorum. Sicut ergò inutilium rejectione corpus ſalubre redditur, utilium verò rejectione ſemper debilitatur; ita quando excrementa retinentur, corpus impurum reddunt, cephalalgias, aliaque vertiginoſa mala & incommoditates pariunt, ſimulque functiones animales turbant: hinc alvus neceſſariò quotidiè aperta ſit, ut ſcoriæ digeſtionis primæ legitimè excernantur. Hæc excrementa ſi diutius perſiſtant circa colon, indurantur & atra redduntur, hinc oritur paſſio iliaca, ſeu Miſerere Mei, & tandem excrementorum vomitiones, quo in malo Mercurius crudus ad ℔ ß vel ℔ j propinatur. Aliàs indurata excrementa per clyſteres ex oleo rutæ cum tantillo nitri, vel ex oleo lini, interdum oleo amygdalarum dulcium, cum ſale gemmæ educuntur. Conſuetudo tamen, uti in omnibus rebus nonnaturalibus, ita & hic, obſervanda: qui enim horis matutinis, poſtquam è lecto exſurrexerunt, per aliquot ſaltem dies alvum ſucceſſivè deponere ſolent, eodem ferè poſtmodum momento ſtimulum fæcum perſentiſcunt; quo verò neglecto, per totum diem excrementa retinent: ſicut quoque quidam per conſuetudinem alvi obſtructioni diuturnæ & innoxiæ obnoxii ſunt, quorum exempla videbitis apud AGRICOLAM *in Chirurg. parva pag.* 21. & SALMUTH. *C.6 Obſervat.* 65.

Hæ res ſordidæ ſulphureo ſalinæ multum in receſſu habent; ob *luxurians enim ſulphur cum alcali volatili fœtor talis exoritur*, unde pro uſu Medico multũ valent. PARACELSUS vocat Zibetum Occidentale, quo nomine alii circa teſtes hærentem pinguedinem inſigniunt; item ſulphur Occidentale, quia corpus ſulphuri maximè ſimile per ſpagyriam inde elicitur. Imprimis *recrementa humana quibuſcunque inflammationibus applicata* proſunt, vim anodynam & maturativam ad apoſtemata, abſceſſus, bubones peſtilentiales, carbunculos, &c. obtinent. Habent etiam vim alexipharmacam: vid. ZACUTUS LUSITANUS *l. 3. Obſervat* 89. POPPIUS *Tractatu de Peſte*, & RIVERIUS *Obſervat.* 38. *à Fomio communic.* commendant ſtercus humanum cum urina propria dilutum & hauſtum, unde vomitus, hinc ſalus, ſecuta. In India Occidentali ſerpentum eſt genus, *Garir* nominatum, quorum morſus neceſſariò lethalis ſolo ſtercore ægri impoſito curatur: vid. SAAR in *Oſt-indiſchen Kriegs Dienſten*. In angina pulvis ſtercoris proprii laudatur. PETRÆUS laudat in angina & pleuritide propter nitrum, quod illi ineſt, qui videri poteſt; plura enim de ejuſmodi ſtercoribus habet. Contra Incantationes ſingulare eſt; ſubinde enim vi incantatrice dolores maximi excitantur, ut ex tumorum apertione vitra &c. exeant: contra has ſtercus humanum calidè impo-

impoſitum eſt mirabile in cura: vid. *RULANDUS in Pharmac. Stercoraria*. Primum infantis excrementum ſumptum & pulveriſatum, & pueris ſucceſſivè exhibitum, præſervat ab epilepſia. Fæces hæ deſtillatæ dant aquam ſubtilem contra albugines & ungues oculorum. Valdè aliàs commendantur ſtercora reliquorum animalium ob ſal ſuum volatile & nitroſum; hinc in Colica, uti & pleuritide maligna ſuccus ſeu pulvis ſtercoris equini cum ſucco aut aqua papaveris erratici, & à IOELE in paſſione hyſterica, valdè commendatur; item ſtercus gallinarum, cum oleo chamomillæ externè impoſitum, eſt admirabile: In Variolis puerorum, præcipuè ubi internæ exulcerationes oriantur, *ſtercoris equini ſuccus* in potu aliquo propinatur: vid. HARTMANNUS, RIUERIUS, & PANAROLLUS *Centur. 3. Obſervat. 37.* In Colica ſtercus *lupinum* in Clyſteribus commendant, quod internè ad ʒj ſumitur; uti & cattorum ſtercus conducere dicunt: Epilepſiâ laborantibus mirificè opitulatur: vid. BORELLUS *Centur. 3. Obſervat. 15.*: contra vertiginem infunditur in vino albo, digeritur & exprimitur. *Album Græcum* in Angina, Colica & Dyſenteria valet, quod SENNERTUS & MICHAELIS tanquam ſummum vulnerarium in vulneribus inteſtinorum, & exulcerationibus eorundem, commendant. *Ex ſtercore anſerum* juniorum Maximilianus Imperator deſtillavit aquam egregiam ophthalmicam: prodeſt quoque ſtercus hoc in ictero flavo, & nigro.

Quod attinent *Excreta per veſicam*, ex hac urina provenit, quæ ritè excreta ad ſanitatem multùm confert: eſt enim inſtar lixivii, purificantis maſſam ſanguineam inprimis viis à ſordibus. Ex ejus retentione, vel obſtructione à calculo, aliaque cauſa, oriuntur lethargi, aliaque mala: retenta ultra 11. dies lethale ferè eſt, quod etiam teſtantur Obſervationes; ultra 15. dies noctesq; ſine periculo mortis, non poteſt retineri, rarò ultra 17. vel 18., quia turbatur motus ſanguinis fermentativus; Urina enim retenta reliquos ſuccos turbat, & ſaporem lixivialem iis infert. Obſervavi tamen urinam 17. dies noctesq; ſuppreſſam, quæ die decima octava venit cum epilepſia levi. Plura quoque exempla Iſchuriarum ultra 17. & plures dies noctesque non lethalium videbitis in M. A. N. C. *Ann. 2. Obſer. 30. & 176; Ann. 3. Obſer. 39. ex Schenckio, Ann. 6. & 7. Obſ. 112, Ann. 9. & 10. Obſ. 78. p. 209.* Ipſa etiam urina pro uſu Medico multum valet. In Peſte urina propria pota conducit: in morſu viperæ hauſtum urinæ ZACUTUS LUSITANUS commendat: in partu difficili urina patris hauſta, & bis continuata conducere dicitur, uti etiam HARTMANNUS id annotavit.

Inſenſibilis *Tranſpiratio* & *ſenſibilis Tranſudatio* multum etiam valet; differunt ut majus & minus. Nunquam ſponte profluit ſudor, ſi corpus rectè ſe habet. Eſt verò pars ſanguinis ſeroſa, quæ imbibit ſalia volatilia, totam maſſam ſanguineam purificat, & partes ſolidas, omnesque cutis ſordes vi ſuâ abſterſivâ inſtar ſaponis abluit & abſtergit, hinc præſervat ab affectibus cutaneis: ſuppreſſa infert cephalalgias & febres: notum enim eſt, quod in genere inter cauſas univerſas febrium referatur pororum cutis conſtipatio, unde effluvia retenta turbant ſanguinem: hinc ad febrim artificialem faciendam, commendatur litus ex pinguedinibus poros occludens; & nulla febris perfectè curari poteſt, niſi ſubſequatur ſudor. Nil uſitatius eſt, quàm quod, ſi homo ex loco calido frigidum accedat, & ſic ſudor retineatur, ut ſequantur pleuritides, peripneumoniæ & febres intermittentes, ſanguinem coagulando; ad cujus ſolutionem faciunt bellis, ſanguis hirci, dens apri, equi marini, vel lucii. Sub cute verò retentus, ſi putreſcit, in tumores aut puſtulas elevatur; ſicut etiam per induſia ſudore maculata, ac putrefactioni expoſita, producere poſſumus pediculos copioſiſſimos. Nimis autem aucta Tranſpiratio & Tranſudatio, cum ſpirituum animalium & vitalium diſpendio conjuncta eſt, & emaciat. Aliàs materia ſudoris & urinæ eſt una eademque; unde quò apertiores pori, eò minus mingimus, quod in æſtate imprimis apparet, & contrà; & iſti Affectus, qui curantur per ſudores, omnes ferè curari poſſunt per urinam & contrà: quando bibimus potum frigidum, eò copioſiores ſudores habemus. Ejuſdem naturæ eſt halitus oris, qui ex fermentatione ſanguinis in præcordiis oritur: Hic retentus, Anxietates Melancholicas circa præcordia parit. Eſt duplex; vel halitus per ſe, vel vapor. Halitus oculis proſunt pro deterſione, quia ſunt ſalſi aliquomodo; unde mulieres ſemen fœniculi manducant pro depuratione oculorum infantium, & ſic adſpirant leniter infantum oculis, morboſè affectis. Propter halitum, interdum nimis acidum, Chirurgi in vulnerum medela non admittunt mulieres menſtruatas: nam inde deteriora fiunt. Scorbutici etiam, ubi communis, ut in Anglia & Suecia, per halitum & oſcula transferri ſolet. Huc refero *excrementa narium*, quæ etiam, cùm ſint lympha ſpiſſior & craſſior, legitimè debent excerni; Unde ſymptomata ab ejus obſtructione, his excretis brevi tempore levantur, & odor meliùs percipitur: è contrà retenta aggravant, ulcera interdum inducunt narium, in catarrhis præſertim, & lue Venerea propter nimiã aciditatẽ in lympha latitãtem.

Sequitur *Veneris Uſus*, qui immoderatus mirè debilitat, functiones animales valdè lædit ob ſpirituum animalium excretionem, & corpus emaciat ob abſumptum rorem nutritivum. Retenta autem nimis turbat corpus, mulieres ad furorem uterinum & picam diſponit, viros reddit ſegnes, minus promptos. Moderata meritò commendatur Melancholicis, ut ſpirituum vigor excitetur: unde Poëtæ, quia ſunt profundioris ingenii, ac propterea Melancholici, Veneris uſu modico magis excitantur, & meliora carmina fingunt. Huc & mulierum *Menſtrua* pertinent, quæ ſunt flos virginum, & legitimâ excretione corpus ſanum conſervant, retenta verò contrà: ſicuti etiam mulieres ex eorum retentione dolores gravativos circa lumbos & femora, aliaque hinc emergentia mala, ſentiunt.

Ut ergò excrementorum excretio aut retentio varia non infimum locum, inter morborum cauſas retinet; ita & locus in ſpecie, ubi fit excernendorum ejectio, non ſemper negligendus eſt, quin aliàs corpus valdè læditur, in quo demonſtrando operoſus fuit BOULTON, D. *Anglus, in ſua Medicina Magico-Phyſica*, dum aſſerit; Omnia noſtri corporis excrementa participare nonnihil de ſpiritu ejus vitali, & hoc mediante mutuam inter ſe retinere ſympathiam, adeò ut per foricas publicas ſuper terram, & matulas communes, morbi contagioſi communicẽtur, propter putridam, & contagioſam fermentationẽ. Contrà, ſi in campis ſupra herbas fortè ſalubres, vulnerarias, &c. urina aliaque excrementa excernantur, ſanitatem per occultam ſympathiam firmari; in ſpecie, ſi urina excernatur ſuper cineres fraxini, ſtranguriam tolli: ſi verò noxias in herbas, & venenoſas, purgantes, aut exulcerandi vi præditas, &c. emittatur, pariter corporis noxam & veſicæ exulcerationem præſtò eſſe, & vix curabilem, priùs quam herbæ prorſus putredine fuerint conſumptæ. Notum magis eſt, quod, ſi quis in latrinas dyſentericorum, aliove morbo correptorum, ſua, dum iſta adhuc calent, exoneraverit excrementa, ab effluviis adhuc calentibus ſimili paulò poſt morbo inficiatur. Eodem quoque modo comparatum eſſe cum urinæ effuſione in matulas eorum, qui latentem fovent morbum, ſeu nephriticum ſive alium, quem pariter contrahi inde poſſe, metuendum eſſe. Addit & hoc, quod pueri in prunas ſæpiùs mingentes Nephritici evaſerint; alii verò exulcerationibus moleſtari cœperint, lotio in venenoſas herbas excreto; ſicuti dolor & ardor ani inducitur, ſi cineres calidi, aliævè res acres exulcerantes, in ejus excrementa calida injiciantur. Vid. DIGBY *in Tractatu de Pulvere ſympathetico*, qui ejuſmodi plura habet, quæ circa excrementa notari poſſunt, ubi ſcilicet ex combuſtione excrementorum exulcerationes ani, aliæque ex aliis cum ſtercore operationes ſecutæ ſunt. Qui ſudant in lecto immundo, vel jacent in eo, facilè affectibus cutaneis, ulceribus, lue Venerea, &c. afficiuntur: etiam interdum ii, qui modò in tali lectulo jacent, quamvis non ſudent, faciliùs tamen iis corripiuntur, qui ſudant. Quæ ipſa autem non eſſe penitus abſona, alia in natura obvia confirmant exempla: ut nihil jam dicam de pulvere ſympathetico ſanguinem, cujus guttas excepit, ſiſtente. Notum tamen eſt, quod mammæ mulierum, ex quibus in prunas candentes lac excretum, ſteriliſcant; quòd linteum, ſanguine ex utero, effluente tinctum, ſub cineribus calidis ſepultum, ſanguinem ſiſtat. Porrò ſi emittatur ſtercus ſuper caput mortuum vitrioli, contumax inteſtinorum fit contractio; dyſentericorum verò, & omnia ſanguinolenta & purulenta corporis excreta, ſuper vitrioli caput mortuum rejecta, hinc curantur: quod etiam de Mictu cruento valet; item in ulcere veſicæ, ſi urina excernatur ſupra hunc pulverem. Alii coquunt urinam ægri cum carne ſuilla, vel alia, aliquoties, & tradunt cani ad devorandum, ſic convaleſcit citò æger, cane ut plurimum moriente. De Tranſplantatione morborum per excreta infrà plura dicam.

Animi denique motus ſeu *Affectus conſiderentur*, qui nobis communes ſunt cum brutis, valdopere nos alterant, morborumque ſæpè atrocium fiunt Autores, quatenus diverſimodè ſub iiſdẽ ſpiritus & humores agitantur & cõmoventur.

For-

Formaliter autem *conſiſtunt in ſubitaneo & inordinato ſpirituum animalium impetu & influxu in cerebro & cerebello, & exin ad partes corporis intimas*, ad hepar, inteſtina, &c. unde in talibus animi affectibus ſemper pulſus variat, quatenus motus cordis à ſpiritibus irruentibus variat & mutatur. Ab hoc ſpirituum impetu & partium internarum motione omnes illi affectus oriuntur. Hinc eſt, quod affectus graviores repentini, Ira nempe & Gaudium, &c. quoicunque motus ſpirituum & humorum inſigniter exaſperent, eorumque excretiones promoveant, hinc ſæpiſſimè ſequi ſolent febres periculoſæ, (vid. ZACUTUS LUSITANUS *l. 4. Hiſtor. 5.*) balbuties linguæ, graves & noxiæ hæmorrhagiæ, diarrhœæ & dyſenteriæ, dolor Colicus, Morbus Iliacus, convulſiones & mors: vid. PLATER. *in Obſervat. 35.*, TULPIUS, & LINDANUS *Centur. 1. Epiſt. 1.* Oriuntur quoque extra affectus podagrici, hinc dicitur; quod pater ſit Bacchus, Venus mater, Ira obſtetrix podagræ: Epilepſiæ etiam obnoxios reddit homines: vid. GABELCHOVERUS *Centur. 4. Curat. 59.* Et notum eſt, quàm facilè graviores animi paſſiones gravidarum abortum inducant: vid. TULPIUS *l. 2. Obſervationum*; vel vitioſo charactere infantes notent; non ſecus ac ex ira vel terrore nutricum infantes epil. pſiâ facilè afficiuntur: Nutriens ſi terretur, & mammam catello præbet, catellus brevi poſt epilepſiâ graviſſimâ corripitur, quæ curatur per Theriacam. Nil magis in pueris Epilepſiam excitat, quàm *Terror*. Mortem ex animi commotione obſervavit BARTHOLINUS *Hiſtor. Anatom. Centur. 3. Obſervat. 79.* Venena animalium ex perturbationibus ſpirituum oriri, Ira nempe, Terror, Furore, &c. paſſim inculcant moderni, ſpeciatim HELMONTIUS *in ſuis ſcriptis*, in ſpecie *Tractatu Poteſtas Medicam. §. 29. pag. 382.*, MARCUS MARCI, ZWELFFERUS *in Animadverſionibus*; adeò ut etiam hominis irati morſus non minus malignus & ſubinde lethalis ſit, quàm viperæ, teſte ZACUTO LUSITANO *l. 3. Praxeos Admir. Obſervat. 84.* & PANAROLLO *Pentec. 2. Obſervat. 42.*: id quod de aliis animalibus verum eſt, cùm Autore CELSO *omnis Feræ morſus habeat quoddam virus*: idque ex affectu vehementiore, quo tunc percita eſt beſtia, Rapidiores enim affectus ſal volatile oleoſum bilis excitat; tardiores autem, v. g. Terror, Tremor & Pavor, ſpirituum & humorum motus ſupprimunt, excretionesque qualvis ſiſtunt, & ſic per diuturnos hos affectus Acidum augetur. Ex *nimio gaudio* quoſdam mortuos eſſe, vulgarum eſt: vid. HORSTIUS *de tuenda Sanitate*; & LOTICHIUS *pag. 244.* ex nimia lætitia deliria annotat. *Triſtitia* nimia abbreviat vitam, mortemque accelerat, aut ſopitos Melancholiæ deliriorumque paroxyſmos denuò excuſcitat; nimius autem *metus* de ſubito quoſdā canos reddit; nimius verò *Terror ſubitò calvos*, teſte SCHENCKIO *Obſervat. 1.* Ex Terrore canitiem ſecutam ipſe in Anglia obſervavi: Podagram ex Terrore in quodam, qui aliàs parum affectus hâc fuit, obſervavit LOTICHIUS *p. 489.* ex inducto Terrore mulieribus menſes ſupprimuntur, ſicuti hæmorrhagiæ narium ſæpè ceſſare ſolent, quæ deinde ſæpè exaſperari ſolent: GABELCHOVERUS habet exemplum prolapſi in aquam frigidam, indeque febre correpti: memoriæ læſio a Terrore habetur in SCHENCKIO *l. 1. Obſervationum*, alioſque morbos recenſet BARTHOLINUS *in Hiſtor. Anatom. Centur. 3. Obſervat 41.* Menſium fluxum ex Terrore exaſperatum, unde mors ſecuta, obſervavit SALMUTH *Centur. 3. Hiſtor 49.* Ex Mœrore paralyſin obſervavit SCHENCKIUS *l. a. l. 19 & l. 2.* ſputum ſanguinis; Animi deliquium AMATUS LUSITANUS; tal'm ZACUTUS LUSITANUS in *Mæſtitia enim & Timore* maſſa ſanguinea tardè admodum circulatur, pulſus fit tardus, & ſpiritus non in debita quantitate ac qualitate generantur. S d de his mirandis Animi affectuum effectibus vid. MARCELLUS DONATUS: *in Hiſtor. Medic. Mirabil. l. 3. cap. 13 p. 289.* Unde contra *Alterationem ab Ira adhibenda* ſunt ea, quæ nimium ſpirituum motum & ſanguinis orgaſmum compeſcunt, adeoque conveniunt *acida volatilia*, pro condenſandis quidem ſpiritibus opiata cùm abſorbentibus, ut cornu cervi, ebore ſine igne, antimonio diaphoretico, &c. In gaudiis opiata non proſunt. In *Terrore ſalia volatilia ſubtilia* commendantur; item aquæ contra Terrorem, *die SchrecKWaſſer* in Officinis Pharmaceuticis, ex volatilibus, & quidem aromaticis, conſtantes, ſpiritu liliorum convallium, &c. unde coagulatio diſſipari poteſt. Opiata etiam admiſceri poſſunt.

Sed *hi ipſi affectus non minoris* quoque *ad ſanitatem ſunt efficaciæ, gaudium* ſiquidem ſolum ex uſu eſſe ſalubri, refert FERNELIUS: id quod veriſſimum, præcipuè autem ſenibus, ſtudioſis, & iis, qui vitam ſedentariam agunt, propter exaltationem ſpirituum imprimis convenit, modò ſit moderatum: commendatur mulieribus in defectu menſium, ut & Cachecticis & Melancholicis. Nihilominus tamen nec aliorum negligenda eſt ratio: *Ira aliquot vicibus repetita*, ſed moderata, convenit iis, qui cachecticis & chronicis obnoxii ſunt affectibus, item mulieribus, quibus non adeò commodè fluunt menſes; promovet enim ſanguinis motum fermentativum, & diſponit ad ſpirituaſcentiam ſanguinis. Ex gaudio item vehementi & ſubitanea excandeſcentia curatam podagram, paralyſin & ſimilia, videbitis in VALERIOLA *l. 2. Obſervat 4*, item in HORSTIO *T. 2. l. 3. Obſerv. 15.* Cùm enim paralyſin ſolvat ſuperveniens febris, teſte HIPPOCRATE, ſanè, *ira ceu febris quædam artificialis* & ſubitanea, non erit adeò incongrua: nunquam aliàs eſt proficua ira. Terrore inducto ſæpè hæmorrhagias periculoſas & menſes mulierum ſiſti, notum eſt; ſicut & quartanas contumaces, aliaſque febres, interdum tollit; & ſimilis terror ex projectione in aquam rabidos & maniacos reſtituit, teſte HELMONTIO. Conſuetudo tamen in affectibus animi, horumque vi in corpora multum quoque facere ſolet; dum v. g. ira hominem aliàs placidum commovens huic maligna ſit, quam Xantippe rixoſa pro deliciis habet.

Sequuntur in ordine cauſarum *res præternaturales*, circa quas (ut taceam inſpirata vitioſa, tàm endemica, quàm epidemica, ut & aſſumpta plus minus medicamentoſa aut venenoſa, quin etiam contagia aliunde hauſta, præter hæreditaria morborum ſemina; quæ omnia generalis *Receptorum* nomine complectitur HELMONTIUS *Tract. Morborum Phalanx & Diviſio*) notandum, in hac claſſe primariò eminere digeſtionum quarumvis, tàm publicarum quàm privatarum, errores, & inde multiplicia enata reliqua fermenta vitioſa, hincque productas ſordes recrementoſas, eaſque nunc relictas, nec ritè excretas, nunc ſucceſſivè diverſimodè tranſmutatas, & vel per ſe, vel aliorum fluidorum aſſociatione variè alteratas, nunc ad alias partes & digeſtionum officinas tranſmiſſas, ubique naturalem corporis œconomiam hoſtili ſua præſentia & moleſta impreſſione turbantes, quæ omnia generali, pariter *Retentorum* titulo comprehendit HELMONTIUS *loco citato* His enim ex occaſionibus, & frequentiores & graviores omninò morbos continuò ſuccreſcere, quotidiana loquitur experientia. Siquidem uti his ritè ſe habentibus per nutritionem ſupplentur continui naturales defectus Corporis, tàm ſpirituum & humorum, quàm partium ſolidarum, ita his vitiatis & vitiari illa omninò neceſſe eſt.

Pertinet huc PARACELSI *Tartarus*, qui ſub commoda explicatione (nam quæ PARACELSUS de Tartaro aſſerit, funditus diruit HELMONTIUS *Tract. Alimenta Tartari Inſontia, item tartarus non in Potu) nihil aliud eſt, quàm Acidum vinoſum* vel *facilè coagulabile*, vel *coagulatum* vitioque digeſtionis primæ, h. e. ventriculi fermentationis, & fæcum vitioſæ ſeparationis, genitum, à quo omnia coagula, Venereorum tophos ac gummata, ſcirrhos, calculos, podagricorum nodos, à tartaro ſeu ſucco acido vel coagulabili, vel coagulato, eſſe dicere poſſumus; Qui, ſi minora & anguſtiora obſideat vaſa, eaque oppilet, Obſtructionum Autor erit. Appellationis ratio Metaphorica eſt, deſumpta à coagulo iſto in vino, & in ambitu circa dolium concreſcente, Tartarus communiter appellato. In ſpecie ad reſolvendum & curandum Tartarum morboſum conducunt remedia tartarea ex tartaro vini parata, ver. gr. ſal tartari, tinctura tartari, &c. Sal volatile, item ſpiritus carminativus, & ſequ. Qui plura deſiderat de Tartaro, POTERIUM adeat *de Febribus c. 33. de Generat. & Operat. Tartari*, PARACELSUM *prolixiori Tractatu de Morbis Tartareis*, item JOANNEM HAYNE *de morbis aſtralibus & tartareis*.

Imprimis tamen hoc in negotio ratio vel maximè habenda eſt digeſtionis primæ in ſtomacho, & hinc ejuſdem in inteſtino tenui perfectionis, quarum ratione ventriculus rectè ſanitatis morborumque author dicitur; ſiquidem quævis ſuccorum in corpore fermentationes, ſunt ſaltem continuationes fermentationis in ventriculo inchoatæ. Eſt *ſcilicet Cacochylia fœcundiſſima mater Cacochymiæ*, & hæc cujuſvis *Cachexiæ*. Ponuntur nempè prima fundamenta ſani & ægri corporis in ventriculi digeſtione, & ex hujus errore tam chronicorum quàm acutorum morborum ſparguntur ſemina. Cruditas ejus ſeu alimentorum chylificandorum cor-

corruptio & depravatio innumerabilis eſt acidæ & nidoroſæ cruditatis nomine generaliter comprehenſa, ibi ſcilicet in acidum degenerari, hîc in idem deficiens, & hinc ex ſubnaſcente inchoata putredine ad emergens urinoſum, utrinque vitioſè ſe habentia, reſpectu habito; *adeò ut vix occurrat morbus, etiam in remotiſſimo loco, in cujus cura ſtomachi non ſimul tàm præſervativè habenda ſit ratio*: Unde in Cacochymia conſtituenda primatum ducunt ſub chyloſi commiſſa errata. Conferatur hîc de acido ſtomachi exorbitante, multorum morborum cauſa, HELMONTIUS *Tractatu à ſede animæ ad morbos*, item TACHENIUS *in Clave cap.* 9.

Errores verò ſub digeſtionibus committuntur, vel *materiæ ex qua*, vel *efficientis fermenti*, vel *excretionis vitio*. *Materiæ quidem* ratione, quando hæc vel copioſior, vel vitiata fuit, adeoque fermenti digeſtivi vim alterutro, vel utroque modo ſuperavit, ut ab eodem minus alterabilis exiſtat. Fermenta digeſtiva tàm digeſtionis publicæ in ventriculo & hinc vaſis ſanguiferis, quàm privatæ in ſingulis partibus, vel naturaliter deficiunt, unde ſenectus tandem ingruit, vel præternaturaliter variis occaſionibus vitiantur, aut in operando impediuntur. Equidem vitia fermentorum à priori ſunt inexplicabilia, adeoque tantùm à poſteriori ex effectibus ſenſui notioribus, & ſecundùm HIPPOCRATIS ductum ex ſaporibus, horumque mille potentiis explicanda & determinanda veniunt; quatenus fermenta vitiata vitiatis ſuis ſaporibus vel potentiis Hippocraticis nos alterant, & ſimul contenta corporis, vitiatis talibus ſaporibus, inquinant, unde horum cacochymia ſupervenit. HIPPOCRATES ſcilicet ſaporibus iſtis, & potentiis primariò fermenta morboſa humorum corruptiva circumſcribit, ſecundariò verò & ipſorum contentorum vitiatam craſin ſeu cacochymiam, per alterationem, ab iſtis fermentis inductam, delineat. *Excretionis* denique vitia jam ſuprà ſub Recentis HELMONTII fuerunt expoſita.

Dixi, fermentorum vitia præternaturalia à priori eſſe inexplicabilia; nam & eorum conſtitutio naturalis ſimili modo eſt imperſcrutabilis, adeoque non niſi ab effectu patent, quem exſerunt mediante certo motu inteſtino, in materia conveniente concitato, cujus communia inſtrumenta ſunt *acidum & alcali*. *Spiritus inſitus* ſcilicet, quatenus nutrimenti aſſimilatione & agglutinatione nutritionem partium privatam perficit, fermentum digeſtionis tertiæ dicitur, ſicut *influus* in ventriculo digeſtionis primæ, & in venoſo genere eſt fermentum digeſtionis ſecundæ. Seminalis eſt hæc potentia, quæ ut primitus ſanguinem & partes ex materia aliena fabricant & conſtituunt, ita eâdem vi eaſdem conſtitutas per nutritionem & huic inſervientes digeſtiones conſervant. Vis verò iſta (ut & omnium aliarum rerum) ſeminalis, ſub creatione primitus nata, immediatè ex mente Divina fluxit, adeoque penetrari à nobis, & formalitas ejus explicari nequit. Sin itaque fermentum tale digeſtivum quodcunque aliquâ ſui parte quacunque ex occaſione vitiatur, ita ut aberret in digerendo, in præternaturale degenerat fermentum, unde præternaturales digeſtiones, vitioſæ aſſimilationes, præternaturales humorum fermentationes, partium ſolidarum irritationes, &c. ſequuntur, non priùs ceſſantes, quàm ipſum vitiatum fermentum, ejusque vitiatus ſapor alteratus & correctus, & hinc nata producta pariter emendata & excreta fuerint.

Sic enim ab externo contagio Chirothecæ ſcabioſæ, vel nutrimenti vitio interno ſpiritus inſitus cutis alteratur, ut nutrimentum in ſaniem ſeu ichorem acido-ſalſum convertat, unde ſcabies. Sic vitiatur ver. gr. per iracundiam in paſtu digeſtio prima, ut ſpiritus fermentativus alteratus, & præternaturalem ſaporem acidum volatilem contrahens, in maſſam ſanguineam cum chylo delatus, præternaturalem fermentationem acutam febrilem inducat, adeoque fermentum febrile formaliter conſtituat. Dum itaque fermenta vel naturalia vel præternaturalia in Pathologia ſub cauſarum morboſarum cenſum referuntur, *intelligendum venit Fermenti nomine in genere agens mole minimum, adeoque ſubtile & penetrativum*, hinc *ſummè mobile*, *adeoque volatile & ſpirituoſum*, & *potenter activum*, ſeu mediante determinati motus impreſſione ſpirituum & hinc humorum alterativum, ſicque ſimul ſui multiplicativum; unde odorum ſubtiliſſimorum inſtar, ſummè tamen penetrativum, ferè ſe habere videtur; hinc & HELMONTIUS Odorem ſeu qualitatem alicujus fracedinis, TACHENIUS Auram vocat: vid. HELMONTIUS paſſim, præprimis *de Caſ. & Init. Immaterial.* §. 24. 25. item *Imago Ferm.*: totque etiam ab HELMONTIO in corpore humano concipiuntur fermenta, quot ſunt in eadem digeſtiones. Uno verbo, id quod naturali in ſtatu fermentum naturale conſtituit, hoc degenerans ex parte, fermentum præternaturale exiſtit; ab hoc enim aſſociatione ſui cum fermentis naturalibus facili, propter radicalem convenientiam, dum turbatur in opere ſuo, & impeditur plus minus ſpiritus fermentativus naturalis, actionum læſio, & hinc plurium morborum ortio ſubnaſcitur, donec, correcto præternaturali & ſecretò, naturalis actionum ordo, & cauſarum ſecundùm leges ſeminum debito modo agentium ſerie, ſeu naturæ ſuper morbum victoriâ, ſuperveniat.

Ex quibus ſponte ſequitur, non in magna materiæ mole cauſam morboſam proximam eſſe quærendam, nec in humorum varia colluvie eandem inquirendam, ſed minima ut plurimum maximorum morborum eſſe initia, & cauſas materiales ſeu occaſionales non ex mole corporis, ſed poteſtate operationis, eſſe æſtimandas, ſive humores contentos fermentando, ſive partes ſolidas nerveas ſenſiliùs vellicando, operentur. Sicut enim tantillum eſt materiale, quod vel apis ſpiculo, vel ſcorpius caudæ adunco extremo, vel vipera dentis foramine infundit in partem læſam, inde tamen atrocia nihilominus adeò nocumenta: ſicut tantillus ſaltem eſt odor ex moſcho, qui fœminam hyſtericam tantùm non exanimat: ſicut tantillus eſt halitus quem ſcabioſæ manus chirotheca ſuo contactu communicat, aut quem ſcortum Lue Venereâ inquinatum, ſui congreſſu alteri inſinuat: ſicut tantillum eſt, quod felis exſpirat, & tamen ob idioſyncraſiam quoſdam in periculoſiſſima ſymptomata conjicit: ſicut tantillum eſt de antimonio, quod ſui in Vino infuſione totum abdomen, & tantùm non univerſum conturbat corpus: ſicut tantillum eſt acidi, quod odontalgiam intolerabilem cum inſigni hemicrania, & febrilibus non rarò ſymptomatibus excitat; Ita ſimili ratione tantillum eſt, quod frequentiſſimus atrociſſimorum etiam affectuum Autor exiſtit, adeoque ob ſui potentiam in tantillo corpore meritò fermentum appellandum. Hinc rectè & notanter TACHENIUS *in Clave pag.* 237. & 242. Acidum ſtomachale in corpore peccans non inſtar torrentis, ſed inſtar auræ ſeu odoris operari aſſerit: vid. *Diſſertat. de Uſu & Abuſu Præcipit. cap.* 2. §. 12.

Negotium hoc clariùs pateſcit, ſi conſideremus ſpinam etiam tantillam digito infixam, adeò ab Helmontio hinc inde inculcatam; hanc mox dolor, ardor, tumor inſignis, ſuppuratio, & ſubinde gangrænæ periculum ſupervenit, &c.; non ſanguis hîc eſt in inflammatione gangrenata, aut pars ſolida, quæ peccant, ſed ſpina, cujus hoſtili præſentiâ omnia iſta gravia occaſionaliter concitantur pathemata. Hinc frequentiſſimè tantillula eſt ſpina, cujus tamen doloroſâ aliâve inimicâ impreſſione mille mala concitantur, & in cujus ſpinæ perſpectione & genuina evulſione, h. e. fermenti morboſi aut ſaporis peccantis ſpecialis cognitione ac debita correctione totius praxeos negotium unicè occupatum eſſe debet: ver. gr. in odontalgia vel arthritide dolor, tumor, ardor, contractura, impetus febrilis ſocius, &c. plura iſta mala producta ſaltem ſunt morboſa, ab acido ceu ſpina circa articulos, quâ evulſâ ſeu correctâ omnia iſta ſponte evaneſcent ſymptomata.

Unde ulteriùs probè *obſervanda* eſt *Diſtinctio inter morbum ipſum*, *Cauſam Morbificam*, & *inter Productum morboſum*, in corpore vel vi morbi per degenerationem materiæ, vel occaſione cauſæ materialis, vel ſpiritus impetum facientis, prognatum; exem. gr. Calculus ipſe in ſe non eſt morbus; ſed certa iſta Ametria ſalium, quâ eadem facile ſe mutuò coagulant, eſt *morbus*, qui *Lithiaſis* dicitur, *cujus Productum eſt Calculus*. *In Catharro*, ubi ſubinde effluit copioſa lympha acris è naribus, hæc non eſt morbus, nec cauſa, ſed eſt productum morboſum: *Pars affecta ſeu læſa eſt membrana pituitaria ſuperior*, ab inclementia aëris hyberni; ſimili modo ac ſolutum Vitrioli naribus attractum ingentem Coryzam excitat, propter acrimoniam. Sic Cachecticorum *tumidi pedes* & *leucophlegmatia* non ſunt morbi Intemperiei humidæ, ſed ſunt *ſaltem producta morboſa cachexiæ*, vitio ſanguificationis enata. Sæpiùs tàm in quartana, aliiſque febribus chronicis, quàm ſcorbuto aut malo hypochondriaco, hepar & lien tumidi, imò non rarò ſcirrhoſi, &c. deprehenduntur, unde vulgò ejuſmodi

mala

mala ex iſto Tumore derivantur, quod falſum, cùm potiùs talis ſplenis vel hepatis affectus ſit Productum morboſum, talibus affectibus inveteratis digeſtionum vitio ſuperveniens, quàm radicales eorum cauſæ. Sic quando *larynx læditur ab aere aſpero hyemali*, oritur *Tuſſis*: *hic putatur*, *mucum iſtum* eſſe *cauſam morbificam*, *tamen non eſt*, *potiùs eſt productus* effectus, *qui ſupervenit* ex *larynge læſa*, propter quam læſam fit nutritio læſa laryngis. Talia producta morboſa meritò etiam cenſentur *Incaleſcentia*, & *Refrigeratio*, tàm univerſi corporis in febribus, quàm particulares cujuſdam loci incaleſcentiæ & *phlogoſes* in eryſipelate, &c. Sic Tumor, Ardor, Inflammatio, lachrymarum fluxus, &c. non ſunt morbus ophthalmiæ, ſed verè morboſa producta, occaſione illapſi pulviſculi acrioris illata.

Ad talia Producta morboſa pertinet etiam Theoria *Calculorum* & *Flatuum*. Generatur Calculus in omnibus partibus corporis, tàm in ſolidis, ut renibus, lingua & cerebro, quàm liquidis, ut in folliculi fellis liquore, & in maſſa ſanguinea, ubi obſervatum, quod in venæ ſectione calculus cum ſanguine proſilierit: vid. SENNERTUS *in Inſtit.* & SCHENCKIUS *in Obſervationibus*. Frequenter & ordinariò generantur in renibus, veſica urinaria, ultimò in folliculo fellis, propter alcali ibidem copioſiùs hærens: ſi enim pauxillum Acidi inſtillatur in veſiculam fellis, fit Coagulatio.

Quæritur, qua ratione generentur? Veteres à frigiditate, uti glacies, aut à calore, uti lapides coctiles, fieri dicunt: ſed unde illi Gradus eminentiores? Moderni calculorum ortum probabili magis modo à ſalibus oſtendunt. Ut autem hoc meliùs intelligamus, conſideremus calculum genitum, ex quibus conſtet, quod facilè docebit ejus reſolutio ſpagyrica. *Quando enim deſtillatur* (quod fecit TACHENIUS *in Hippocr. Chymico p. 92. & 93.* ubi habet encheiriſes huic operationi debitas) prodit ſpiritus urinoſus inſtar ſpiritus urinæ, cum ſale volatili acri, oleo fœtido & empyreumatico, remanet caput mortuum, corpus inſtar calcis vivæ; cui ſi affundatur dictus ſpiritus proprius deſtillatus urinoſus, oritur efferveſcentia, & caput mortuum molle friabile iterum abire in Calculum durum idem TACHENIUS perhibet, cujus tamen Aſſerti fides ſit penes Autorem.

Ex hoc ergò patet, adeſſe

1. Sal volatile oleoſum urinoſum,
2. Simul ſubeſſe Acidum propter efferveſcentiam infuſione ſalis alcali.

Ex hoc habemus binos coagulatores, duo ſcilicet ſalia, Acidum & Alcali, quæ duo invicem coëundo ſe uniunt, & quicquid ſimultaneæ coagulationi aptum, arripiunt, coagulant in conſortium lapidis. Experimentum etiam habemus elegans, vinum in tophos & calculum coagulari; Recipiatur nempe nitrum per carbones probè fixatum, miſceatur cum parte ſilicum, fundantur igne forti, coëunt in vitrum: hoc effuſum in laminam aurichalceam, citò pulveriſetur, cui affundatur ſpiritus vini, & brevi poſt tingetur colore rubro hyacinthino, defundatur & ſpiritus novus affundatur: tandem menſtruo abſtracto fit oleum rubicundiſſimum, cujus olei rubri ſi aliquot guttulæ inſtillentur in vitrum vini, mox emergit coagulum gypſeum, ſimile calculo ſeu topho in articulis podagricorum. Ratio eſt, quia Alcali nitri urinoſum cum ſpiritu vini exaltatum arripit Acidum vini, quod coagulat in calculum ſeu ſubſtantiam tophaceam, unde *Vini ſulphurei potatores nephritide* ſeu *calculo laborare* ſolent.

His præmiſſis dico, Calculorum concrementum eſſe ſalinum, & generari per modum coagulationis duorum ſalium præternaturalium, Acidi præternaturalis, & Alcali volatilis urinoſi, dum Acidum vitioſum in primis viis, imprimis ob ſtomachi errorem, dilapſum, reliquis partibus communicatur, in quibus inveniens ſal urinoſum purius, cum eodem ſe conjungit, unde neceſſariò in unam maſſam ita coëunt, & ſe invicem firmiter coagulant, & quicquid conveniens ac aptum unioni ſimul apprehendunt; idem cum urina potus ad vias urinarias delatum, uti innumerabilium aliàs morborum cauſam, ita cum his duobus ſalibus unà coagulum ſuſcipit, & calculorum varietatem conſtituit: Si enim mucus quidam adeſt, fiunt Calculi albi; ſi guttulæ aliquot ſanguinis ex vena eroſa decidentes ſimul coagulantur, oriuntur rubri aut flaveſcentes: hinc Podagrici ſimul ut plurimum Nephritici ſunt.

Dixi, transferri Acidum ad vias urinarias; quia verò Acidum pro ſe ſolum non ſufficit (aliàs in omni ſtranguria ex Acido præternaturali ex urina calculus generaretur) concurrat alcali volatile urinoſum; cumque in renibus imprimis, hinc in veſicula fellea, abundantia reperiatur ſalis iſtiuſmodi urinoſi, propterea nullæ partes magis renibus, & inde fellea veſicula, obnoxiæ ſint Calculis. Et quidem, quia urina naturaliter eſt ſalſa, ſine ingenti alteratione cum Acidis commiſcibilis, ideò, ut ex Alcali urinæ, ab Acido ſaturato, Calculus generetur ab Acido præternaturali ex primis viis delapſo, neceſſe eſt, ut urina ſalſa prius per aliqualem putredinis notam reſolvatur, & ita ſalius urinæ ſapor dividatur, ut ſal ejus urinoſum volatile ſic purius & manifeſtius fiat, quo cum acido congredi & coagulari poſſit, nunc in granula ſeu arenulas minutiſſimas, ex quarum coagmentatione majores reſultant Calculi, nunc verò mox in majora & duriſſima concreſcit ſaxea monſtra & tophos: ſicuti enim urina extra corpus paulò diutiùs in matula ſervata per putredinem copioſa colligit excrementa; ita etiam in corpore noſtro aliquali putredine diſſoluta urina dividit propria hæc duo ſalia, & ſic mutuo iterum congreſſu materiam illam terreſtrem combinat: unde patet, quod à præternaturali acido coaguletur calculus. Confirmat hoc hiſtoria *HELMONTII Tractat. de Lithiaſi*, quando refert, Jure Conſultum ex eſu nimii Aſparagi redditum fuiſſe calculoſum: & notum eſt, Aſparagum reddere urinam fœtidam & putridam, unde ex putredine urinæ, vitiato ſale alcali oleoſo ſeparatoque, cum Acido præternaturali coire poſſe in unum concretum, calculum. Diſtinguitur tamen inter ſabulum vel arenam, quæ generatur in matulis Nephriticorum, minimè friabilem; & inter eam arenam, quæ generatur in urinis ſcorbuticorum friabilem, & in pulverem reducibilem.

Quæritur autem, quomodo urina in renibus poſſit putreſieri? Reſpondeo: Eſt fermentum ſingulare urinarium in renibus, quod alteratur plus minus, & vitioſum redditur, ita ut beneficio hujus urina alterata incipiat corrumpi, & corruptione ejus ſal volatile oleoſum ſeparari, quod cum Acido præternaturali concurrendo ad generationem calculi confert. Fiunt hæc eò faciliùs in renibus, quod faciliùs ſtomachi errores iis communicari poſſunt per urinam potus, ibique hanc peregrinorum coagulorum producere ſobolem: vid. *TACHENIUS loco allegato*: id quod ſimiliter de Podagricorum nodis ſeu tophis intelligendum eſt, quatenus Acidum podagricum traducitur in artuum juncturas atque inibi manifeſtum ita coagulat ſynoviam artuum; tophi enim hi ſunt quaſi Calculi in articulis.

Certum autem eſt, diſpoſitionem quandam certam ineſſe renibus ad generandum caculum; v. g. centum homines uno alimento & potu utentes calculum non generabunt, niſi diſpoſiti ſint ad illum: ex his ſoli bini calculoſi omnia in calculum vertent. Conſiſtit autem diſpoſitio hæc in nulla alia re, niſi fermento dicto ſingulari renum præternaturali alterato & vitiato. Confirmant hoc ea, quæ à calculo præſervant, in ſpecie balſamica terebinthinata, renibus amiciſſima, quæ nempe impediunt fermenti renalis corruptionem, & ſic in ſpecie in aliis partibus. Frequentiſſimi ſunt calculi renales, quia non tàm citò credendum, in veſica generari. Vix continetur calculus primariò in veſica, potiùs è renibus dilabuntur per ureteres ad veſicam urinariam. *Generantur primò ſub forma minutiſſimorum granulorum, quæ per ureteres ad veſicam deſcendunt, parietes veſicæ continuò affrictu atterunt & lædunt, ex qua læſione tranſudat humor ſpermaticus* ſeu *nutrimentum veſicæ*, quod viſciditate aliquali gaudens *ſucceſſivè adhæret dictis granulis* calculoſis, & ſimul *cum iis in veſicæ calculum coagulatur*. Hinc ſi diffringuntur Calculi veſicæ, apparet ex *pelliculis* pluribus ſuperimpoſitis, *inſtar ceparum vel lapidis Bezoar (una cutis ſuperjacet alteri)* in medio reperitur nucleus ex renibus per ureteres eò delapſus, per ſuccum nutritium & alia ad calculi ſeu tophi apta accidentia ſucceſſivè auctus & coagulatus. Salia enim dum coëunt, minutiſſima granula conſtituunt, quæ facilè ſunt ſolubila; quando verò læduntur membranæ pelvis, & superveniat tranſudatio ſucci nutritii aut ſanguinis, cum ſalibus coagulantur, oriunturque Calculi planè duri & ſilicei.

Ipſe Calculus, uti toto genere præternaturalis & nobis maximè nocumento eſt; ita è contrario virium quoque ratione, ſudorem promovendo & vi alexipharmacâ egregium eſt nobis medicamentum. Talem vim ad ℈j in aqua appropriata experti ſunt plurimi Medici. In peſte conducit, *BONTIO teſtante in Medicina Indorum*, quod Angli

etiam

etiam experti ſunt; qualem vim non habebit Bezoar. Contra philtra poſt præmiſſum vomitum tanquam egregium ſpecificum à ℈j ad ʒj commendatur ab *HENRICO ab HEER in Obſervationibus*.

Aliud Productum morboſum, multarum tamen moleſtiarum Autor, variè affligens, in ſpecie in abdomine & inteſtinis, ſunt *Flatus*, qui cùm neque ad Vapores, neque ad Exhalationes, referri poſſint, ad tertiam quandam Claſſem hujuſmodi Entium, nempe ad *Gas ſylveſtria*, ſeu ſpiritus incoërcibiles meritò revocantur ab *HELMONTIO*. Reperiuntur etiam Flatus in aliis locis, non tantùm in tympanitide & tumoribus flatulentis, ſed & obſervatum eſt, quod in venæſectione non levis Flatus proruperit. *Natura eorum obſcuriſſima eſt*, & ordinariò ſolent confundi cum Exhalationibus & Vaporibus, qui tamen toto cœlo differunt.

Quod attinet Vapores, ii ſunt Effluvia humida, beneficio Caloris reſoluta, & frigore tenui in guttas condenſabilia, quod demonſtrat Deſtillationis negotium. Quod attinet *halitus* ſeu *Exhalationes*, ſunt ea *Effluvia* ſicca, calore elevata, & frigore denuò condenſabilia; unde *Halitus condenſati Flores*, *Fuligo*, &c. dicuntur; cum quibus nullum commercium habent Flatus; ſiquidem Vapores & Halitus calore ſolvuntur & frigore conſtringuntur, neutrum autem horum Flatus patiuntur.

Generatio ergò eorum *Flatuum* neque eſt à Calore, neque à Frigore per ſe, ſed *tantùm ab Acido præternaturali*, per vitioſam fermentationem ex materia quacumque, ut plurimum tamen aliquid viſciditatis aut glutinoſitatis oleoſæ in receſſu habente: Hinc in mulieribus hyſtericis, hypochondriacis, cachecticis, ſimilibuſque vitio fermenti ventriculi aut ſucci pancreatici, vitioſè acidorum, ordinariò copioſiſſimi generantur Flatus, etiam quibuſcunque ex cibis; ita ut non ructus ſolùm, ſed & crepitus ventris edant creberrimos.

De natura eorum videatur *KERGERUS Tract. de Fermentat. Sect. 3. capit. 3. pag.* 223. Remotis his, preſſiùs examinabimus Flatuum horum naturam, & conſideremus Flatus artificiales, qui in notitiam eorum nos ducunt. Equidem, quod obiter inſinuo, nonnulli dicunt; Quod eſt ventus in Macrocoſmo, Flatus eſt in Microcoſmo, ſicuti *PARACELSUS P.* 4. Cardines mundi diſtinxit per Flatus. Sed nihil hoc refert: *Ventus enim eſt motus aëris, vi elaſticâ elatus*. Formaliter autem rebus aſſumptis non inſunt flatus, ſed fiunt tantùm de novo, nunc per vitioſam fermentationem in ſtomacho & inteſtinis, nunc per efferveſcentiam; i. e. materialiter exiſtunt, non formaliter; ſcilicet materia Flatuum adeſt: e. g. ſpiritus nitri metallico corpori diſſolubili, imprimis Marti vel Veneri affuſus excitat ſtrepitum, efferveſcentiā, copioſas bullas, & flatus emergunt copioſiſſimi, & quidē adeò fortes, ut poſſint etiam fortiora vaſa diffringere: vid. *BECCHERUS in Phyſica ſubterran. cap. de Liquefactione*. Si deſtillatur tartarus, formalem efferveſcentiam ſub deſtillatione concipiet, ita ut niſi patulæ ſint quædam rimulæ, Flatus ſub efferveſcentia tam violenti ſurgant, qui minimè coërceri valent, ſed omnia, propter Flatus copioſiſſimos, diffringuntur. Item ſi acetum deſtillatum aut ſuccus citri ſuperfundatur, corallis, oſtrearū teſtis, lapillis cancrorū, &c. Flatuum tantus ſtrepitus & bullarū proventus oritur, ut, niſi detur porta, vitrū diffringat. Sic etiam farina omnis quocunq; modo tractata, ſive cocta ſive macerata, non parit Flatus; ſi verò fermētetur, ſponte Flatus inſignes eructat. Similiter ac fructus horæi, eorumq; ſucci, in ſpecie Muſtum, quacumq; ratione vexatum, deſtillando, evaporando, &c. ſine Flatuum erit proventu; quod, ubi fermentationem conceperit, non ſine impetu eoſdem copioſos exhalat, & niſi detur ſpatium, fortiſſima dolia diffringit: vid. *HELMONTIUS de Flatibus* & *KERGERUS loco allegato*. Sic ſi accipiatur butyrum antimonii, & affundatur ſpiritus nitri, intenſa fit efferveſcentia, & tantus Flatuum impetus, ut niſi vas ſit apertum, coërceri nequeant.

Ex his ergo patet, Flatus, qui ex ſtomacho ſub ructuum nomine erumpunt, non exiſtere in rebus formaliter, ſed materialiter fieri ex Miſtis, nunc per motum efferveſcentiæ, nunc per motum fermentationis, ut patet in panificio, cereviſia & muſto. Unum adhuc urgebo: Poma matura quacunque ratione tractentur, nil flatuum emittunt; quando autem calore fermentationem concipiunt, & fortiter agitantur, diſrumpitur cortex propter flatum proventū qui pomis anteà non inexiſtebant; ſed de novo per fermentationem generati ſunt. Porrò una adhuc obſervanda eſt proprietas Flatuum, quod ſcilicet nullo modo poſſint in corpus aut viſibile aut palpabile reduci aut coërceri, ſecus ac in Vaporibus; indè fruſtrà & in caſſum laborant, qui magno alembico volunt capere Flatus, ſeu ſpiritum fermentantis vini, quia impoſſibile eſt, ut coërceantur in aliquod corpus. Jam verò ſi quæratur, qualia entia ſint Flatus? ex dictis patet, eſſe producta corporum nova, cum aliis nullo modo conferenda; unde ab *HELMONTIO* tanquam nova entia novo nomine appellantur *Gas*, quod *Gas ipſi eſt ſubſtantia ſubtilis, ac ſpirituoſa*, in corpus viſibile incoërcibilis, nec immediatè reducibilis, genita ex miſtis corporibus per motum fermentationis aut efferveſcentiæ. Sunt autem varia Gas, ſylveſtria, pinguia, & aërea ſicca. Sylveſtria ſunt, quos vocant communi nomine Flatus. Hæc ſi applicare volumus ad corpus noſtrum, deprehendimus, in nobis *fieri Flatus per vitioſam fermentationem, ita ut acidum ſit cauſa efficiens*, Materia verò Viſcidum pingue.

Et licet quidam obiiciant, differentiam eſſe faciendam inter alimenta quædam, aptiora præ aliis producendis Flatibus, Flatulenta ob id appellata, qualia ſunt cepæ, raphanus, armoracia, uvæ recentes, poma cruda, caſtaneæ, aliique fructus horæi, cerviſia novella & infæcata, muſtum, caſeus & ſimilia; & inter alimenta non flatulenta: non inſunt tamen his Flatus, ſed hi gignuntur tantùm ex illis, non quidem in omni ſtomacho (nam robuſtus hæc, ut & maximè flatulenta, ſine flatulentia, digerit) ſed tantum in defectuoſo, aut qui aliis ſimul cibis copioſiùs ſe nimis ingurgitavit; in hoc ex alimentis etiam optimis & non flatulentis per vitioſam fermentationem pariter copioſiſſimi excuſcitantur flatus.

Certum interim eſt, alimenta quibuſdam magis eſſe apta, ut exindè facillimè elaborentur flatus; quàm in aliis, e. g. præter jam dicta, eadem alimenta, quæ conſtant ſale volatili acri, interim in ſtomacho ſano nihil obeſſe poſſunt. Modus eſt; dum Alcali volatile acre in flatulentis diſſolvit Viſcidum pingue ſtomachi, & poſtmodum cum Acido ſtomachi concurrit, generantur copioſiſſimæ bullæ, in quibus bullis ſalia tandem coëunt, & pedetentim reſolvuntur, & tandem in ejuſmodi ſpiritus flatulentos & incoërcibiles abeunt; ſimili ratione ſpiritus nitri progenerat flatus, affuſus Marti vel Veneri, ubi corrodendo & diſſolvendo ſimul attenuatur in ſubſtantiam ſpirituoſam, nullò modò coagulabilem.

Diſtincti tamen ſunt flatus in nobis, *Naturales* & *Præternaturales*. *Naturales* ſunt, qui ſemper & in omnibus ſubjectis reperiuntur, imprimis in inteſtino jejuno (quod patet in diſſectis animalibus, ubi Jejunum reperitur totum flatibus repletum) hunc in finem ordinati, ut conſervent parietes inteſtinorum diſtentos, ne invicem adlabantur, & conſequenter pori continuò in inteſtinis maneant patuli. Hi gignuntur in nobis ex muco naturali inteſtinorū acido, concurrente ſimul ſale volatili oleoſo ſeu bile pingui, & ſiunt flatus inde ſulphurei fœtidi; quod exinde patet, quia, ſi admovetur flamma vel candela accenſa, ſunt inflammabiles. Quare autem fœteant flatus, ratio petenda ex artificiis Chymicis, ubi deprehendimus, ſubjecta ſulphurea & pinguia, ſi ſolvantur ab Alcalibus, & præcipitentur ab Acidis, fœtorem dare inſigniter nares ferientem. Sic ſi cum Antimonio, tartaro & nitro, crocus metallorum vel regulus antimonii paratur, ſcoriæ illæ antimonii nil aliud ſunt, quàm ſulphur antimonii diſſolutum ab Alcali: quæ ſi ſolvuntur ſimplici aquâ, nullum ſpargunt odorem; ſi verò hæc ſolutio præcipitatur ab Acidis, inſtillando acetum deſtillatum, ſpiritum vitrioli, nitri, &c. immenſus emergit fœtor. Simili etiam modo Flatus in nobis fœtent, quatenus oriuntur unà cum concurrente bile, cujus ſal volatile & proprium oleum reſolutum præcipitatur ab Acido, & dat flatus fœtidos; & notiſſimum eſt, quò magis pinguia ſunt ſalia, eò magis fœtent flatus; quò minus pinguia ſalia, eò minus fœtent. *Præternaturales* Flatus ſunt, qui ſub digeſtione prima, ſecunda & tertia, per materiam viſcidam pinguem, ab effectore Acido generantur.

Ex ſuprà jam jactis fundamentis facilè erit cauſas morborum ſpeciales, & multiplicē excrementorum per os, alvum, ſudorem, aliavè loca, varietatem exactiùs indagare, eorumque fiendi ac nocendi modum explicare, ut habeamus occaſionem meditandi de proficuis remediis; cùm non formaliter ſub tali textura in corpore præextiterint, ſed materialiter tantùm oriri eadem, adeoque ut plurimum producta morboſa ſint.

Cùm enim non tantùm variæ alimentorum in primis viis ſint corruptiones, ſed etiam ſuccorum, tàm bilis quàm

pan-

pancreatici, non tantùm in Quanto, ſed etiam in quali, variationes & alterationes, ſæpèque depravationes, & à naturali ſtatu degenerationes, à varia horum combinatione, imprimis ſecundùm principia ſalina, varietas excretorum dependet. Non ergò variæ pituitæ ſpecies ſtatuendæ, ex alio atque alio caloris ſecundùm gradus defectu, nec varia bilis aut melãcholiæ determinatæ ſordes ex alio atque alio Caloris augmento; nec ſolo colore excreta æſtimanda, ut omnia flava ſint bilis, omnia alba ſint ſerum, & omnia nigra melancholia; ſed variorum ſuccorum concurſus dat varia iſta excreta, & quoad colorem, & ſaporem, & conſiſtentiam aliasque proprietates innumerabiliter diſcrepantia, ut expertæ Chymicorum manus, ſuccos ob varietatem ſalium aliarũq; particularum diverſos miſcentes ad oculum demonſtrant, pro varietate ſecretionis, reſolutionis, præcipitationis, &c. qualitates ejuſdem liquoris innumerabiliter variando.

Cacochymia ergò univerſalis ſpeciales habet differentias, modò conſideremus oriri humorum vitia in Excretis 4. ex cauſis, in quarum cognitionem ſapore, odore & colore deducimur.

1. *Ex* multiplici *contentorum*, etiam naturaliter ſe habentium, undecunque facta *alteratione* vel *corruptione* multiplici; ſic enim ſanguis in pus, lac mammæ in grummum caſeoſum, ſynovia articulorum in calcem vel cretam podagricam, nutrimentum chyloſum inteſtinorum in variformem mucum ſub dyſenteria, urina in calculum, lachrymalis lympha in ſordes varias, &c. abeunt; quæ omnes mutationes contentorum naturaliter ſe habentium ex aliunde undecunque etiam facta immutatione oriuntur.
2. *Ex multiplici Aſſumptorum* in ſtomacho & primis viis *alteratione* & *degeneratione*; quâ ratione ſæpè rejiciuntur flaviſſima, quæ tamen habent ſaporem inſipidum, fœdum & nauſeoſum, qualia excreta fiunt poſt ova frixa aliaque aſſumpta pinguia, quę in ventriculo facilè in cruditatem nidoroſam abeunt. Dicunt quidem Veteres, omnia flava eſſe à bile; ſi ejiciuntur alba viſcida, eſſe à pituita: Unde Calorem debilem tribuunt pituitæ, intenſiorem bili, &c. quæ tamen non quadrant ad noſtram Medicinam. Fæces enim alvi, licet flavæ, non tamen habent colorem à bile, nec ſunt ſaporis bilioſi; è contra verò albicantia vel limpida rejecta inſigniter amareſcunt, teſte FRANCISCO *de le Boe* SYLVIO. Sic lac aſſumptum in caſeum abit. Infantes copioſiſſima flava ſubinde rejiciunt, quæ tamen non ſunt bilioſa, & amara, cùm ceu dulcia devorentur à canibus, qui aliàs Amara abhorrent: Et unde in illis tantus bilis proventus? Interdum infantes rejiciunt *porracea* & *æruginoſa*, quæ tamen non ſunt ex bile; nam manifeſtè Acidum ſpirant: potiùs ſunt lac, ſub digeſtione in ventriculo, aut diſtributione per inteſtina corruptum, & ſucceſſivè aut in flaveſcens, aut in porraceum & æruginoſum liquamen mutatum, unde & tormina inferunt, quæ ab acidum abſorbentibus, ver. gr. lapillis cancrorum, curantur. Fructus horæi fermentando in primis viis, quàm varia recrementa ſuggerunt? In diarrhœis ex fructibus horæis, vel mutatione aëris & victus, quæ rejiciuntur licet flava, non tamen ex bile ſunt, ſed partes ſanguinis heterogeneæ, fermentatione ſeparatæ. *Pituita vitrea dicta ex acido & pingui ferè originem ducit.*
3. *Ex multiplici liquorum* corporis diverſorum, quorum vel alteruter vel uterque corruptus eſt, *miſcela & confuſione*, nunc in Quanto, nunc in Quali, unde ſecundùm efferveſcentiæ & præcipitationis rationes diſcrepantes novi emergunt liquores, nempe bilis & ſuccus pancreaticus variè alterati, nunc ſeorſim, nunc cum bile permiſti, nova textura & novæ affectiones oriuntur, unde excreti per os & alvum varias larvas conſtituunt. Sic ver. gr. rejecta alvi exerementa flavent, non quod colorem habeant à bile, aut ſolâ bile conſtent, quia non ſunt amara, ſed admiſtio ſucci pancreatici ſaporem ferè inſipidum & aquoſum ſubdulcem ipſis conciliat, unde & ſale ſalſo & ammoniacali volatili ſcatent. *Porracea & æruginoſa dicta bilis*, horridi & nauſeoſi ſaporis acidi, *ex Acido nimio ſtomachi vel pancreatis cum bile* naturali *vitioſâ efferveſcentiâ unito, & ita bilis colorem per præcipitationem alterante, oritur*; quod manifeſtum eſt, ſi, juxta experimentum GRAFFII *de ſucco Pancreat. pag. 65. §. 147.* ſpiritus quidam pellucidus acidus, e. gr. vitrioli, bili flavæ ex folliculo felleo extractæ commiſceatur, exinde ſtatim viridis talis liquor, aut ex atro vireſcens, emergit; unde & manifeſtè acidum ſpirant talia rejecta, & pelvi æneæ aliiſque vaſis metallicis infuſa, iſta quaſi in æruginem erodunt, quod faciunt etiam albicantia ſeroſa rejecta, uti imprimis vel poſt potum vel ſæpè etiam in ſcorbuticis fit. In iis acidum præponderat, quia odore & ſapore aciditatem manifeſtam in lingua produnt: imò & dentibus ſtuporem inſtar fructuum immaturorum auſterorum inducunt, & infantes ſæpè viridia rejicientes ſemper tormina ex Acido juncto habent; hinc etiam Acidum corrigentibus, cryſtallo, coralliis, lapillis cancrorum & ſimilibus, temperantur: Unde & fructus horæi recentes, omnibus conſentientibus, maximè diſponunt ad bilem porraceam & æruginoſam, quia iſta ob facilem fermentationem facilè corrumpuntur & aceſcunt, cujus acoris ratione bilem præcipitantis talis error emergit, adeoque ratione hujus acoris *cryſtallus bilis porraceæ, ſicut & dyſenteriæ Antidotus* prædicatur à LANGIO *in Epiſtolis*, & experimento comprobatur ab HEER *in ejuſdem Obſervationibus de Cholera*. Sub Bilis atræ, ut vulgò dicunt, adeò horridæ, vel Melancholiæ, nomine *nihil aliud intelligendum venit, quàm Acidum exceſſivum*, in ſpecie ſuccus pancreaticus nimis acidus volatilis corroſivus, vel interdum lympha nimis acida volatilis, ſubtilis & penetrans, adeoque potenter corrodens, quæ levi de cauſa cum quodam ſubjecto alcaliſato, aut cum bile, aut ejus ſale volatili oleoſo, poteſt excitare efferveſcentiam maximam & periculoſam, unde Cancer; hinc *dyſenteria à bile atra dicitur lethalis propter Corroſivum acidiſſimum*, valde erodens inteſtina. In malo hypochondriaco & ſcorbuto ſaliva, utut limpida, acida tamen eſt, quâ lintea & ſtragula, & gingivæ, uti etiam dentes, corrumpuntur. *Pituita acida inteſtinorum nil aliud eſt, quàm viſcidior chylus & mucus inteſtinorum, cum ſucco pancreatico acidiore impregnatus*. Quod attinet *Pituitam inſipidam*, hæc nil aliud eſt, quàm *chylus viſcidior ſalſus, ex miſcela ſalſi & urinoſi vitioſi* ortus. *Pituita vitrea dicta nil aliud eſt, quàm chylus viſcidus tenacior* acido-pinguis ferè, vitio imprimis Aſſumptorum, vel ſtomachi vel digeſtionis genitus. Sic varii *Colores urinæ oriuntur ex variis contentis. ſalino-ſulphureis*, ex diverſâ præcipitatione ſalium, ut in artificialibus quotidiè videmus; dum ex. gr. ſolutio vitrioli limpida, ceu acidum pancreatis, infuſione aut decocto gallarum ſ, inſtar bilis, nigreſcit per præcipitationem, & Atramentum dat. Hoc infuſione ſalis tartari per deliquium albeſcit, & dein virideſcit: ſicut & ſpiritus ſanguinis humani rubicundiſſimus cum vitrioli ſpiritu cephalico, ſeu ex capite mortuo vitrioli in aere denuò impregnato, cum affuſione ſpiritus cephalici vegetabilis parato, dat liquorem viridem; Oleum tartari per deliquium cum conſervis violarum vel roſarum miſtum colorem earum mutat in viridem; & ſpiritus vitrioli rubicundam tincturam ex violis, & cyani vel calcatrippæ cæruleis floribus elicit. Hinc in urina, prout ſalia vitioſa vel non, & quatenus variæ ſordes præcipitantur ex ſanguine, eatenus varii colores plus minus variati emergunt: nam propter contenta varia variè miſta fit varietas urinarum. Ictericorum multiplices colores ex ſuccorum in primis viis corruptorum miſcela, & hinc facta præcipitatione multiplici, producuntur, &c.
4. Ex multiplici ab ipſis medicamentis, contentis corporis inducta alteratione & immutatione, in ſpecie purgantibus; hinc enim metallica, ut martialia, ſolaria, &c. ritè operantia ſemper excreta reddunt nigra: ſic aurum fulminans reddit fæces nigras, quod fit per præcipitationem auri: Mars ſolutus in ſtomacho, & in inteſtinis præcipitatus, nigredinem infert: Rhabarbarum & Aloe tingit excrementa intensâ flavedine, unde bilem ab illis

eva-

evacuari vulgò æſtimant, quæ tamen excrementa anteà in corpore flava non fuerunt: Colocynthis albicantia, craſſa & viſcida emitti facit, quæ non ſolùm ſunt pituita præternaturlis, ſed reverà ſuccus nutritius, à malignitate laxantis ſimul corruptus; in ſanis enim & ægris poſt aſſumpta talia medicamenta, ſimilia excernuntur excrementa: ab aſſumpto ſcammonio excreta non à bile veniunt, ſed ſucci corporis à ſcammonio corrumpuntur. Notum eſt inſuper, quod aſparagus urinam fœtidam reddat; crocus urinam flavo colore; opuntiæ majoris ſeu ficus Indicæ ſuccus eam rubram reddit, quam violaceo odore imprægnat terebinthina: ſudor luteus à Rhabarbari uſu obſervatus fuit: denique Mercurialia ſub forma ſalivæ viſcidioris nutrimentum partium ſpermaticarũ evacuant.

Ex his & ſimilibus circumſtantiis patet, ex colore, ſapore & odore conjunctim deſumẽdum eſſe judicium de Excretis præternaturalibus, & derivandum ex miſcela ſalium.

Cæterùm, quævis hactenus enarratæ cauſæ efficientes materiales, quocunque ex rerum genere deſumptæ, ferè nonniſi occaſionales erant, proximum efficientem formalem, ſpiritum influum, & hinc ſubinde inſitum, præſupponentes. Hoc nempe impetum faciens *HIPPOCRATIS*, ut primò fœcundat ovum, & in corporis ſtructura maximè activum eſt, ita & poſtmodum in corpore vivente actionum tàm naturalium quàm præternaturalium unicus & primarius Autor eſt. Neque enim in cadavere morbus eſt, utut cauſa ejus occaſionalis ſuperſit, adeoque ab hoc principio, prout omnis motus, vita ac ſanitas, ita morbus quoque ac mors ipſa dependet: & ſicut omnis morbus de vita plus minus deprædatur, ita in iis vel ſubjectum vel efficiens erit hìc ſpiritus. Idem nempe efficiens eſt actionum tàm naturalium quàm præternaturalium, *unde & omnia ſympotoma actionum læſarum* & ab his dependentia reliqua *in excretis & qualitatibus mutatis*, non niſi ab hoc ſpiritu, ceu primario agente, originem ſuam nanciſcuntur. Conferatur *HELMONTIUS* hinc inde *in ſuis ſcriptis*.

Hoc, uti quoad morbos ab internis cauſis enatos, ſatis manifeſtum eſt, ita etiam de iſtis, quæ ab externis fiunt, non minus evidens. Siquidem vulnus & fractura, quæ in cadavere æquè ac vivente corpore obſervari ſolent, non in illo, ſed in hoc ſaltem morbus dici ſolet, non niſi ſpiritus hujus ratione, qui ſivè inſitus læſus, ſive influus præternaturalis irritatus, ſymptomatum quorumvis, vulneri vel fracturæ ſupervenientium Autor exiſtit, & hujus ratione corpus formaliter ægrotans, læſionis verò externæ reſpectu, non niſi occaſionaliter tale dici poteſt. *Adeò, ut univerſalis & formalis morborum efficiens cauſa rectè ab HELMONTIO, ſecundùm HIPPOCRATEM τὸ impetum faciens, ſeu ſpiritus vitalis, tam influus, quàm ſubinde inſitus, hinc inde aſſeratur, cujus ob id tàm prægcognitione, quàm curatione morborum, ratio exacta ſemper & omninò habenda eſt.*

Confirmant univerſale hoc morborum efficiens ulteriùs morbi hæreditarii à patre, v.g. phthiſico, podagrico, nephritico, malancholico, &c. communicati qui non niſi ſpiritus genitalis ratione à patre in filium tranſvehuntur, qui ſuo tempore à patre conceptam alterationem, ſive materialis ſive idealis fuerit, explicans, ſimilem morbum in filio producit. Par ratio eſt in Imaginationis Operationibus, non tantùm in prima corporis efformatione, ſed etiam morboſa ejus alteratione, hujuſque curatione: nempe imaginationis vi tam ſupra quàm infra potenter purgantur: Vid. *BARTHOLINUS Centur. 5. Hiſtor.* 64. M.A.N.C. *Ann. 3. Obſerv.* 152. *Ann. 6. Obſervat.* 238. & *Ann. 9. Obſervat.* 194. Hujus vi ſubinde morimur, teſte *HENRICO ab HEER Obſervat.* 71. item *KERKRINGIO Spicileg. pag.* 92. Hujus vi orta fiducia in Medicum, vel remedium, ut graviores etiam affectus curentur: Vid. *SALMUTH C. 3. Obſerv.* 81. Multos abſque odore ullo percepto, viſo tantùm Pharmaco, aut mentione ſaltem ejuſdem factâ, ſufficienter evacuatos fuiſſe, *HOFFMANNUS in Methodo Medendi l. 1. cap. 8. teſtatur*; atque id, qua ratione fieri queat, omnium optimè edocuit *PEIERUS Diſſertat. 1. de Glandulis Inteſtin. P. 2. cap. 7.* Plures hiſtorias quorundam, quibus ſolo odore Purgantium alvus fuerit mota, videbitis in *BOYLE de Naturæ determ. effluv. capit. 5. & cap. 6. de Inſigni Efficac. eorundem, SCHNEIDERO de Oſſe Cribriformi, BINNINGERO Centur. 2. Obſervat. 86. HOCHSTETTERO Decur. 4. Obſervat. Caſu 8. in ſcholio, SALMUTH Centur. 3. Obſerv. 8.* Quicquid autem hæc præſtat, ſpiritus impetum facientis vi & potentiâ ſaltem & immediatè efficere valet: ut taceam opiuni, maximè ad catholicas panaceas accedens auxilium, ſaltem omnium ferè ſymptomatum remedium, quod non niſi ſpiritus impetum in morbis & ſymptomatis cohibendo, operatur. Nec alia ratione vel tranſpiantatione inducti, aut ſympatheticè levati, aut ſimili ratione curati morbi, quàm ſpiritus hujus, morbi & ſanitatis primi Autoris, virtute, orti & curati fuerunt.

Meritò igitur & rectè Helmontius Principium hoc vitale in omni urget morbo, illud, ceu primum ſanitatis & morborum Autorem, conſiderans, à quo etiam omnia ſymptomata, tam immediatè, uti ſunt ſymptomata actionum læſarum, quàm mediatè, uti ſymptomata in excretis & qualitatibus mutatis, originem ducunt. Sed hæc ipſa non intelligenda ſunt excluſivè, quaſi contenti ſucci & partes corporis continentes organicæ ſimpliciter ſe paſſivè habeant, ſed potiùs incluſivè, ita, ut dictus ſpiritus, ceu elater in automato noſtri corporis unà cum reliquis rotulis, & partibus organicis ſeu inſtrumentis, & partibus liquidis, ceu ſuccis fundamentalibus, operationes ſuas exerat. Hinc dictus ſpiritus ſanguinem circulariter moveri cogit, ſed mediante organica cordis & vaſorum ſtructura. Idem ſpiritus ſpaſmos varios excitat, ſed mediante fibrarum certa mechanica textura, & mediante irritatione partis cujuſdam ſenſibilis. Idem ſpiritus hæmorrhagias excitat, ſed mediante vel anaſtomoſi, vel diæreſi vaſorum: hinc ſcorbutici, hæmorrhagiis admodum obnoxii, non tam ſpiritus moventis vitio, quàm ſanguinis ſeroſi acrioris culpâ.

Supereſt adhuc, ut methodo ab Autoribus in Fundamentis mediis receptâ pergamus ad *Symptomatum Cauſas*. Quod attinet Cauſas ſymptomatum, dixi, quod ſymptomata ſequantur morbos, tanquam umbra ſuum corpus: Dixi etiam, quod ſint mutationes in & extra corpus: Ergò *omnia ſymptomata oriuntur à Morbis, & Cauſa eorum erunt ipſi Morbi*. Ratione verò Cauſæ ſymptomata in genere dividuntur in ſymptomata Morbi, ſymptomata Cauſæ Morbificæ, & ſymptomata ſymptomatis. Sed diviſio hæc minùs adæquata eſt. Preſſiùs jam oſtendenda eſt Cauſa ſymptomatum ex Morbis, nempe primarium in Actionibus læſis, quod immediatè ſequitur morbos, nil aliud eſt, quàm Actionum læſiones, ſicut actiones ſanæ, ſanitatis ſigna; ita ut partium conſtitutione læſâ, earum functiones neceſſariò lædantur. Jam verò omnes Actiones in corpore fiunt per motum; motus verò omnis, qui huc facit, eſt vel Partium liquidarum vel ſolidarum. Liquidarum partium Motus eſt inteſtinus, fermentativus dictus; Partium ſolidarum Motus eſt inſtrumentalis externus ſeu mechanicus, per organa certa peractus. Si ergò læduntur Actiones, quæ fiunt per motum fermentativum, ſuccorum fit depravatio & alteratio, hinc ſuperveniunt excretionum alterationes, & inde varia in Excretis & Retentis ſymptomata: ſi propter fermentationem ſuccorum læſam læditur Nutritionis negotium, oriuntur Qualitates in corpore mutatæ, & conſequenter motus organici vitiantur. Patet ex his, quod ſyptomata primaria ſint in Actionibus læſis, ſecundaria in Qualitatibus mutatis, & in Excretis & Retentis. Diſtinctio hìc facienda eſt: Aliud enim eſt vitium Excretionis & Retentionis, & aliud in Excretis & Retentis. Illud v.g. eſt mucus, alvi fluxus, nimius, vomitus, &c. quæ ſunt ſymptomata Actionis læſæ in Excretione & Retentione; è contrà ſi flava, virida, &c. peralvum excernantur, ſunt ſymptomata in Excretis, & ſic in reliquis. Hęc eſt generalis ſciagraphia ſymptomatum.

Ulteriùs monendum, ne confundantur ſymptomata Actionis læſæ cum operibus naturæ & erroribus externis; v.g. ſiquis nimium edit, quàm ſtomachus ferre poteſt, & ſic vitiatur digeſtio, tunc non eſt ſymptoma morboſum, ſed læſio ab errore externo. Dicitur enim Actio læſa, quando poſitis omnibus ad agendum requiſitis, Appropriatis præſentibus, & ſic objecto ritè ſe habente, tamen non ritè fit Actio; cùm verò Objectum peccat in Quanto, non eſt vitium in Actione, ſed eſt quaſi neutrum inter naturale & præternaturale. De operibus naturæ major difficultas eſt. Ut tamen dilucidem, obſervandum, omnes actiones auctas & depravatas fieri naturę vi & impetu; v.g. vomitus, cordis palpitatio, ſingultus, convulſiones & ſimilia, fiunt & vi & impetu naturæ. Aucta enim & depravata

va a Actio eſt ſaltem modificatio Actionis prꝫternaturalis, & omnia hæc ſymptomata ſunt Opera naturæ, fiuntque vi & impetu naturæ.

Quæritur, quare referantur ad ſymptomata & præternaturales Actiones? Reſpondeo diſtinguendo. Hujuſmodi Actiones fiunt vel vi morbi vel cauſæ morbificæ, ita lædentis partes, ut conſequenter tandem uſus & actiones partium ceſſent; ſcilicet talis præternaturalis & impetuoſa actio eſt, ut quaſi natura coacta vi morbi inſtituat tales depravationes, & ſic dicitur ſymptoma: Quando autem blanda fit irritatio, ſecundùm quam natura ſponte ſuâ inſurgit, ut removeat rem præternaturalem cum euphoria ægri, Actio eſt naturalis: V.g. ſi *vomitus*, qui eſt connatus naturæ per ſtomachum, *vi & malignitate cauſæ morboſæ*, quæ *cogit* & impetu ſtomachi incitat naturam, ut tandem planè *fatiſcat robur ſtomachi*, & natura proſternatur, *Vomitus eſt ſymptomaticus;* ſin verò tales ſuperveniant vomitus in morbis, ubi à natura ſpontè inſurgente excernitur cauſa morboſa, idque cum euphoria ægri, tunc opus eſt naturæ ritè removentis. Hinc diſtinguendum eſt inter *mutationes ſymptomaticas & criticas, quæ*, quoad circumſtantias proximas, ſunt unum & idem, differunt tamen aliquo modo, ratione fundamenti: v. gr. ſi *quis ſudat* die *ſeptimo in acutis*, & *alius die primo, ſecundo & tertio*, eſt *una eademque actio*, & ubique ſudor copioſus; *differt tamen toto cœlo*: Ille *fit cum levamine morbi & ægri valetudine*; hic *fit vi morbi, tenditque in perniciem* ægri: Ille *eſt criticus & ſalutaris*; hic eſt *ſymptoma periculoſum*. Differunt in eo, quod *ille* ſit *opus naturæ à ſpontaneo ejus conatu expellentis cauſam morboſam*, hic ſymptoma ſit naturæ coactæ, à vi & malitia cauſæ morboſæ proveniens, indeque præternaturalis & ſymptomatica, & rectè dicitur mutatio. Sic ver.gr. ponam mulierem, cui mictus cruentus ſupervenit ex ſuppreſſione menſium; item ponam aliam mulierem, cui *variolis laboranti etiam ſupervenit mictus cruentus*: hic *in variolis ſignum eſt peſſimum*, *ille ex menſium ſuppreſſione optimum*: hic enim eſt opus naturæ nonnihil aberrantis in naturali curſu; hic fit ex malitia morbi & malignitate cauſæ, vaſa erodentis, unde gangræna, & conſequenter mors. Hæc in genere.

In ſpecie quod attinet ſymptomata, dividuntur in ſymptomata actionum læſarum ſecundùm actiones animales, quæ reſpiciunt vel individuum vel ſpeciem. In excretis & retentis dividuntur ſecundùm digeſtiones, ita ut ſint proximæ, ſecundæ & tertiæ. In mutatis qualitatibus ſecundùm 5. ſenſus externos dividuntur. Res eſt facilis, nullius ponderis. Jam à quibuſdam tractari ſolent ea in ſpecie in Inſtitutionibus, ſed malè; horum enim ſpecialis Tractatio pertinet ad praxin ſpecialem. Et ſanè, ſi Inſtitutioniſtæ ſymptomata tractant, fit vel accuratè, quod tamen fieri nequit, quia cura & praxis ſubnectenda eſſet, vel ſuperficialiter, & tunc fit cum diſpendio temporis, & ſine perfectione Lectoris. Ergò ſuperſedeo hîc, & forſan alio tempore dabitur occaſio, ſpecialiùs ea explicandi.

CAPUT IV.

DE

SIGNIS MORBORUM.

Signum eſt aliquod *Notum*, aliud *Ignotum manifeſtans*. Hoc autem *Ignotum* conſideratur vel ratione

I. *Objecti*, quod vel ſanum, vel ægrum, vel neutrum; unde Signa vel

1. Salubria. } quæ indicant vel { 1. Sanitatem, vel Cauſam vel effectum }
2. Inſalubria. } quæ indicant vel { 2. Morbum, vel Cauſam vel effectum } eſt omnibus hiſce commune ſubjectum.
3. Neutra. } quæ indicant vel { 3. Statum in omnibus neutrum. }

II. *Temporis*, quod vel præſens, vel prꝫteritum, vel futurum; unde Signum ratione

1. Præteritorum *anamneſticum*.
2. Præſentium *diagnoſticum*, quod conſideratur vel ratione
   (α) Objecti manifeſtandi, ratione morborum: ſunt vel
      a. Eſſentialiter Inhærentia, & ſigna ſunt manifeſtantia ſeu δηλωτικά
      b. Adjuncta, & conditionem oſtendunt, ſuntque Concurrentia, συνεδρεύοντα.
      c. Mutationem, & ſunt ἐπιγινόμενα.
   (β) Modi Manifeſtationis, ſunt vel
      a. Communia
      b. Propria, & hæc vel {
         1. Inſeparabilia tantùm, quæ ſemper huic vel illi morbo competunt.
         2. Propria tantùm, quæ ſoli, ſed non ſemper.
         3. Propria & Inſeparabilia ſimul, παθογνωμονικά, quæ ſoli & ſemper.
3. Futurorum *Prognoſticum*, quod prædicit vel
   (α) Eventum, unde vel { 1. lethale. 2. non lethale.
   (β) Tempus Eventus, Coctionis & Cruditatis.
   (γ) Modum Eventus, unde ſunt ſigna { Critica. Non-Critica.

vid. KYPERUS *l. 3. cap. 2. & 3.*

Dixi ſuperiùs, conſiderandas eſſe tres Partes Pathologiæ, Morbum, Cauſas & Symptomata. Reſtant *Signa diagnoſtica* & prognoſtica. Quod diagnoſtica, oſtendunt hæc morborum cauſas, quibus cognitis facilè pervenire licet in cognitionem morborum, & eorum Cauſas. Præmonenda autem quædam hic ſunt de Signis in genere. Cùm non ſufficiat *Medico* morborum naturam, & eorum fiendi modum perſpectum habere, niſi etiam eaſdem ritè cognoſcere queat, propterea neceſſariò eorum *Diagnoſis* ſubjungenda erit. Nam cùm ipſæ Cauſæ morborum ſubinde non minus quàm morbi, parteſque affectæ, in obſcura lateant, ob id per media certa, ſigna diagnoſtica dicta, hæc ipſa perſcrutanda ſunt à Medico.

Signum eſt aliquid notum ſenſibus, alterum quod occultum ſeu Ignotum, ſcitu tamen ad curationem neceſſarium, patefaciens. Notum hoc eſt aliquid in ſenſus incurrens, vim obtinens rationi ſex intellectui per rationes aliquid ſiſtendi, quod ſenſus effugit, quatenus eundem determinat, ut per ratiocinationem ex noto ſibi ignotum patefaciat: e. gr. quando conſpicimus fumum, concludimus ſubeſſe ignem, qui fumus ſenſibus aliquid notum eſt, ignis verò ignotum; ex fumo tamen intelligimus & concludimus ſubeſſe ignem. Vis autem hæc & fundamentum, quo intellectui ex ſignis noto aliud ignotum patefit, fundatur in noti cum ignoto, vel ſigni cum ſignato, cohærentia certa; quæ ſi neceſſaria, ſigna exinde emergunt neceſſaria, qualia ſunt pauciſſima, & aliàs etiam *Pathognomonica* vocantur; ſin verò iſta cohærentia eſt tantùm probabilis & contingens, ſigna exinde

inde ſunt probabilia ſeu non-neceſſaria. Vid. GORRÆUS *pag.* 326. , SEIDELIUS *de Urinis pag.* 7., KYPERUS *in Inſtitut. p.* 3. *cap.* 2. §. 6.

Ea quæ hoc modo cohærent, ſunt tanquam Cauſa & Effectus, & contra: item talia, quæ ſe invicem, ſivè neceſſariò per ſe, ut nempe unum ſuccedat altero, ſive ſit naturale, ſive præternaturale, aut per accidens ſubinde ſe invicem conſequuntur; item, quæcunque alio modo inter ſe connexa ſunt.

Signa dividuntur vel *ratione Objecti manifeſtantis*, vel *ratione temporis, cujus Objectum eſt manifeſtatum*. Ratione Objecti manifeſtantis, quod eſt vel ſanum, vel ægrum, vel neutrum, ſigna porrò diſtinguuntur vel in ſalubria, quæ ſanitatem oſtendunt; vel non-ſalubria, quæ ſtatum ægri oſtendunt, ut ſunt appendix ad Partem Pathologicam; vel neutra, quæ oſtendunt ſtatum neutrum, pertinentque ad Theoriam de rebus non-naturalibus. Hæc autem diviſio nullius eſt ponderis.

Potius dividuntur in ea, quæ ratione temporis manifeſtant vel rem præteritam, & dicuntur *Anamneſtica*, quæ tamen nullius ſunt ponderis; vel præſentem, ùt *Diagnoſtica*; vel futuram, quæ dicuntur *Prognoſtica*. Signa præſentia, diagnoſtica, ſubdividuntur vel ratione Objecti manifeſtantis, ſcilicet morbi, vel ratione modi manifeſtandi. *Signa diagnoſtica, ratione Objecti, ſunt triplicia*: Nempe vel

1. Monſtrant *naturam morbi*, ejus *eſſentialiter Inhærentia*, & vocantur ſigna dilotica; vel
2. Monſtrant *conditionem* & *Adjuncta morbi*, & quidem vel malignum vel benignum, & dicuntur Synedrevonta; vel
3. Mutationem morbi in pejus vel melius, & dicuntur Epigenomena.

Signa diagnoſtica ratione modi manifeſtandi, ſunt *vel Communia* pluribus morbis, vel *Propria* certis quibuſdam Affectibus. Communia ſunt, quæ pluribus adſunt morbis: e. gr. Imbecillitas virium, Tuſſis, vertigo oculorum, alvus adſtricta, &c. quæ parum certi demonſtrant. Propria ſunt triplicia: vel

(1) Inſeparabilia tantùm; vel
(2) Propria tantùm; vel
(3) Inſeparabilia & Propria ſimul, & dicuntur *Pathognomonica*.

Inſeparabilia ſunt, quæ omni tali affectui, ſed non ſoli competunt; e. gr. ſputum cruentum propriè in omni pleuritide, ſed non ſoli, convenit; ſiquidem & in aliis affectibus obſervatur. *Propria* ſunt, quæ ſoli alicui affectui, ſed non omni, competunt, ut e. gr. Carbunculi & Bubones maligni ſunt ſigna, quæ conveniunt febri peſtilentiali ſoli, ſed non in omnibus adſunt: nam dantur febres peſtilentiales cum petechiis atque carbunculis. *Inſeparabilia & propria ſimul*, ſunt quamplurimorum concurrentium ſignorum ſyndrome talis, quæ omni, ſoli & ſemper competit alicui affectui, eumque in ſpecie manifeſtat, unde ſigna hæc dicuntur Pathognomonica, ita ut poſito affectu ponatur ſignum, & poſito ſigno, neceſſariò adſit vel ſequatur affectus. Signum tale in febribus eſt pulſus frequens à cauſa interna præternaturali: ſic calor aliquot horis à paſtu exaſperatus verum & pathognomonicum febris hecticæ ſignum eſt. *Pauca dantur talia ſigna pathognomonica*, unum alterumvè vix habetur ſolum, ſed plura ſigna ſimul obſervata & invicem collata, naturam pathognomonicorum inducunt. Sic v. gr. Tuſſis cruenta, Febris, acutus dolor lateris, & Reſpiratio difficilis, ſeorſim nil ſignificant; conjunctim verò conſtituunt ſignum pathognomonicum pleuritidis; his 4. poſitis, ponitur Pleuritis, ſejunctis verò tollitur. Sic porrò gravia Tormina abdominis cum copioſis excretis, vel ſanioſis vel ſanguinolentis, ſeorſim conſiderata nihil innuunt; conjunctim verò omni & ſoli dyſenteriæ competunt, hujus ſignum pathognomonicum conſtituunt. Et hæc de Signis diagnoſticis.

Quod attinet ſigna *prognoſtica*, quæ futura monſtrant, ſunt triplicia:

1. *Eventus*.
2. *Tempus Eventus*.
3. *Modus Eventus*.

Ratione Eventus ſunt vel lethalia, vel non-lethalia ſeu ſana, quæ prænunciant aut ægrum moriturum aut convaliturum. Ratione Temporis Eventus ſunt ſigna Coctionis & Cruditatis, monſtrantia longitudinem vel brevitatem morbi, an longus vel brevis exiſtat, ſeu an patiens brevi aut tardè reconvaleſcat. Ratione modi Eventus ſigna ſunt vel critica vel non critica. Critica ſunt, quæ præmonſtrant ægrum per ſubitaneam mutationem ſolutum iri: Non-Critica ſunt, quæ ſine ſubitanea mutatione ægrum reconvaliturum monſtrant. Miſſis his, per ſigna diagnoſtica præſentia cognoſcenda neceſſaria Medico, quando Pathologum agit; cognoſcat nempe

1. Morbum.
2. Partem affectam.
3. Cauſas.

Fontes Univerſales, unde ſigna pro his tribus cognoſcendis Medicus hauriat, etiam ſunt tres: Nempe deſumuntur,

1. Ab *Antecedentibus*, *ſeu Cauſis*, tàm internis quàm externis, tàm communibus quàm propriis. Ad hunc fontem pertinet etiam ſubjecti patientis conſtitutio, quatenus exinde diſponitur ad hunc vel iſtum affectum, tàm nativa ratione Idioſyncraſiæ naturalis, Proprietatum hæreditariarum, Sexus, &c. quàm adventitia ratione Ætatis, Victus, Vitæ Generis, &c.
2. Ex *Conſequentibus ſeu Effectis*: quò omnia tria ſymptomatum genera pertinent; uti etiam Pulſus & Urina, nec non Juvantia & Nocentia. Et
3. Ab *Eſſentialiter Inhærentibus*, ſeu Objecto cognoſcendo propriè attributis, quæ morbo vel cauſæ neceſſariò inſunt, & locum affectum neceſſariò comitantur, i. e. ab ipſo affectu præternaturali ſenſibus ipſis interdum ſatis manifeſto. Quò omnia, quæ quacunque ratione cognitionem Medici dirigunt, facilè referri poſſunt.

Primaria ſunt hæc Signa.

In genere, *quæ à Medico ſub primo ad ægrum ingreſſu perноſcenda* ſunt, aptè explicat HIPPOCRATES *lib. de Affectibus Textu* 36. ubi terminos Quæſtionum præſcribendo ſequentia Medico agenda monet, inquiens: *Cùm ad ægrum deveneris, interrogare oportet, quæ patiatur, & ex qua cauſa, & quot jam diebus, & an venter ſecedat, & quo victu utatur*: Medicus nempe interroget:

1. Quæ patiatur? Ut morbum rectè indagare poſſit.
2. Ex qua cauſa? Unde derivetur? quod fundatur in ſcrutinio 6. rerum non-naturalium.
3. Quot jam diebus? ut cognoſcat Tempus morbi, an in principio ſit, in incremento, in ſtatu? ut inſtituatur Critica ſupputatio.
4. An venter ſecedat? clauſâ enim alvo totum corpus debilitatur.
5. Quo Victu utatur? hunc in finem, ut cognoſcat digeſtionis & ſtomachi ſtatum: item, quâ ratione ſe habeat in Appetitu ad ea, quæ offeruntur?

Hæc in genere monet HIPPOCRATES pro Inſtitutioniſtis: quorum uberiorem explicationem videbitis in *Inſtit.* KYPERI *l.* 3. *cap.* 4.

In ſpecie tria obſervanda Generalia dixi; Morbum, Partem, & Cauſam morbi. Variant hæc ſpeciatim ſecundùm dictos tres univerſales ſignorum Fontes. Et ne vos hâc in parte, cùm aliâs res ſit facilis, detineam, paucis me abſolvam.

1. *Locus affectus cognoſcitur ex Antecedentibus* ſeu *Cauſis* prægreſſis, quæ hanc vel illam partem potuerunt lædere: v. gr. ſi Aurifaber conqueratur de difficili Reſpiratione, mox à cauſa antecedente prægreſſa, nempe à fumo venenoſo metallico, pulmones eſſe læſos, concluditur: ſi ſanguinis ejectio cum tuſſi adfuerit, læſio in vaſis pulmonum colligitur: ſi ſine tuſſi effluat ſanguis, cognoſcimus læſionem eſſe ſolùm in faucibus.
2. *Ab eſſentialiter Inhærentibus*, à proprio partis ſitu petendis: e. gr. quando quis conqueritur de dolore hypochondrii ſiniſtri, colligitur affectum eſſe Colon, & morbum eſſe *Colicum*: ſi dolor infra umbilicum, vel in dextro hypochondrio, colligitur affecta eſſe inteſtina tenuia: ſi de paralyſi pedum conqueratur patiens, ſine manifeſta cauſa, nervos eſſe affectos, ſignum eſt.

An verò *pars per conſenſum*, an verò *per eſſentiam affecta ſit*, *monſtrant*.

1. Jam dicta Antecedentia, ſi quacunque læſione pars eſt affecta ex læſione partis alterius, cujus læſio præceſſit, affectus ſit per conſenſum.
2. Cognoſcitur per effectus & conſequentia, quando

læſa

læſa actio unius partis ſequitur actionem læſam alterius partis.

3. Per eſſentialiter Inhærentia, ſi nempe propter ſitum, & connexionem afficiuntur partes; e.gr. quando quis percutitur in os ſacrum, & pes ſtupeſcit.

Morbus & conditio ejus cognoſcuntur:

(1) Ex Cauſis antecedentibus, in ſpecie in rebus non-naturalibus antè prægreſſis: ex gr. ſi graſſantur morbi epidemici, vel æger fuerit verſatus in loco contagioſo ſuſpecto, conjicere poſſumus, quod talem lethalem contraxerit morbum.

(2) Ex conſequentibus actionibus læſis, nempe per ſymptomatum ſyndromen cognoſcitur ipſe morbus.

(3) Per eſſentialiter Inhærentia, aut Proprietates ipſis morbis proprias: v.gr. quando mulieres ſyncopticæ conqueruntur de ſtrangulatione faucium, conjicimus eas eſſe affectas paſſione hyſtericâ.

In ſpecie morbi, an ſint benigni, an maligni? ex iiſdem tribus fontibus cognoſcitur: v gr. Antecedentia ſunt Morbi Communes: Conſequentia ſunt ſymptomata graviora, inſolentiora, periculoſiora &c. quæ inſinuant malignitatem. Inter talia periculoſiora primatum obtinet virium proſtratio gravis ſine Cauſa externa. Eſſentialiter autem Inhærentia innuunt Morbum eſſe vel malignum vel benignum. Sic Lues Venerea, febris petechialis, dyſenteria epidemica &c. ex ſui natura innuunt mali eſſe moris, & malignas.

Actum hactenus eſt de loco affecto & morbo cognoſcendo: Pergimus *conſideraturi nunc, qua ratione Cauſæ morboſæ cognoſcendæ?* ubi tres fontes ſuprà recenſiti obſervandi, nempe Antecedentia, Conſequentia, & eſſentialiter Inhærentia. Ad Antecedentia ſpectat conſiderandus uſus rerum non-naturalium, è quibus una & altera cauſa Morborum generatur; hinc eſt, quod tempore æſtivo magis inclinent homines in morbos acutos, propter ſal volatile oleoſum maſſæ ſanguineæ, tunc nimis exaltatum; tempore hyberno facilis conjectura eſt morborum chronicorum, faciléque patet Cauſa oriunda ex præternaturali Acido vel Viſcido. Quò pertinet converſatio cum ægris in locis ſuſpectis & contagioſis, ejuſque diſpoſitio. Quod concernit Conſequentia, ea oſtendunt ſymptomata. Hic Cauſa primariò peccans, in ſpecie in excretis, eſt obſervabilis, examinando ſaporem, colorem & odorem ſimul, ut his collatis perveniamus ad perfectam cauſæ & morbi cognitionem. Item ad hæc pertinent Iuvantia & Nocentia dicta, h. e. remedia, quæ juvant reſtaurando Vires ægri, & nocent intendendo Morbum, & conſequenter vel Cauſæ morbificæ reſiſtunt, vel eandem promovent. Helmontius à Iuvantibus & Nocentibus hîc deſumptā cognitionem pudibundum ſignum vocat, & non expectandum à Medico effectum medicamentorum eſſe, urget: ſi enim certus in arte ſua eſt Medicus, non opus habet expectare ſucceſſus medicamentorum, quæ expectatio interdum cum proſtratione virium, ipſiuſque ægri interitu, fieri ſolet. In caſibus autem intricatis, in ſpecie in rebus, ubi per Analogiſmum agere neceſſe eſt, in Iuvantibus & Nocentibus non ultima cognitio cauſæ morboſæ latet. Denique dixi, deſumi cognitionem Cauſæ morboſæ à ſubjecto eſſentialiter inhærentibus. Deſumuntur autem hæc à conſtitutione ægri: quò pertinent ſigna, quæ habentur pro ſignis Temperamentorum, ſi, quæ partium Temperiē inſinuare perhibentur: Ita multi de Intemperie cordis, cerebri, pulmonum, &c. multa referunt. Res eſt nota & inanis. Nam Temperamentum partium vitale ratione caloris eſt in ſanguine; prout variat textura ſanguinis, omnes reliquæ partes ſanguineæ variabunt. Conſtitutio ægri monſtrat ſtatum ſanguinis, prout ſcilicet ſanguis vel acidior vel alcalinus.

Sed an abſentis, & per longa locorum intervalla diſſiti, ſtatus ſanitatis cognoſci poſſit per media Magica naturalia, ab aliis dicta Sympathetica vel Magnetica? negotium eſt altioris indaginis, & uti non omninò rejiciendum, ita nil temerè aſſerendum, aut blaſphemè effectus naturales diabolo tribuendi. Notum, ſiquidem eſt, Nobili Bruxellenſi in patria, friguiſſe & putruiſſe ſubitò naſum eô tempore, quo bajulus, ex cujus brachio exſciſſus fuerat, Bononiæ mortuus eſt: Vid. HELMONTIUS *de Magnet. Vulnerum Curat.* §. 27. Et Mater lactans, abſentis infantis novit ejulatum lac poſcentis, ex compreſſione & quaſi vellicatione mammarum; Dum urſus hyeme pingueſcit in ſpecu ſomno ſepultus; adeps vel pinguedo urſina in pyxide aſſervata, intumeſcit & quaſi augetur; Gallina ovis incubans, ſi in iiſdem ædibus ovum aſſetur ex iis, intereunt pulli excluſioni vicini, &c. De canibus cōnſtat, quod ſi quis fruſtum panis recipiat, & ſub axillis applicet, ut inſenſibili tranſpiratione & ſudore benè imprægnetur, & ei poſtmodum propinetur, tunc canis talem hominem vix unquam deſerat. Hic nota eſt ſympathia inter Conſanguineos, dum e. gr. fratres Germani vel gemelli, multis milliaribus ſæpè diſſiti, iiſdem tamen conflictantur morbis, in ſpecie variolis, licèt hæ in altero loco omninò ſint tunc temporis inuſitatæ. Referenda hùc ſunt ſingularia exempla ſimilis ſympathiæ à BORELLO *Centur. 2. Obſervat. 47.*, & BARTHOLINO *Centur. 5. Hiſtor. 79.* memorata. Propter hæc & ſimilia experimenta nil inconſideratè judicandum; dum refertur, quod ſpiritus ſanguinis alicujus viventis, vitro Hemeticè clauſo impoſitus, monſtret ſanitatem & morbos ejus, cujus eſt ſanguis, licèt longè abſentis, mutatione coloris & conſiſtentiæ in clarum, rubrum, turbidum, lividum &c. in febribus, ictero, melancholia, &c.: vel dum IOHANNES ERNESTUS BURGGRAVIUS incendit vel præparat biolychnium ſeu lampadem vitæ ex ſanguine viventis, cujus flammula pro varietate coloris, ſplendoris, motus, &c. certiſſimus ſit ſanitatis vel morbi index; ſicut ſui extinctione mortem inſinuet ejus, ex cujus paratum ſit ſanguine: vid. *Autor in pecul. Tractatu*, & BEGUINUS *in Tyrocin, Chymico l. 3. cap. 1. pag.* 445. Id quod etiam SCHMUCK *The auro Medico, Secreto Phyſico* 18., per herbam Telephium dictam inverſo modo ſuſpenſam perficere tentat, quæ ſuo virore, flacciditate vel ariditate ſanitatem, & morbum vel mortem peregrè profecti hæredibus domicilii monſtrare debet. Alii eundem effectum expectant per imaginem pictam cujuſdam abſentis: quod tamen valdo perè Magiam nonnaturalem ſapit.

Signa inter hæcce, tàm quę in *diagnoſi*, quàm etiam *Prognoſi*, locum habent, primatum obtinent ea, quæ virtutis vitalis rationem in ſanguine fundatam immediatè deſignant, & *ex urina & pulſibus deſumuntur*. Sunt quidem deceptorium vulgi; veris autem Medicis inſerviunt pro exacto ſcrutinio Cauſæ Morbificæ. Duplex autem eſt urina, alia *Potus*, qui ex primis viis ad vias urinarias ſeu ad veſicam defertur, alia *Urina ſanguinis*, quæ tranſcolatur per renes, & colando beneficio fermenti urinarii ſeparatur & defertur per ureteres ad veſicam.

Nam uti *Urina potus* monſtrat alimenti in primis viis alterati, & digeſtionis primę & ſecundæ, mediante fermentativo motu ibidem peractæ, conditiones; ita urina *ſanguinis* monſtrat hujus conſtitutionem, ex particularum ejus liquorem componentium, imprimis ſalinarum, fermentatione oriundam, & prout ratione vel puritatis vel impuritatis cacochymicæ, coctionis & cruditatis ſubindè variat. *Pulſus* autem ipſius turgeſcentiæ & fermentationis vitalis in præcordiis inſinuat ſtatum, diſtributioniſque ſanguinis ex eo in omnes corporis partes rationem. Iam cùm à dicta turgeſcentia in pulmonibus, adeoque ſpirituaſcentia, dependeat vis vitalis totius corporis, conſequenter rationes virium vitalium per *pulſum cognoſcimus*, & *capimus Prognoſin morbi & ægri*, ita tamen, ut diverſarum circumſtantiarum concurſus *non rarò fallax*, *minuſque certum reddat judicium*.

Urinæ judicio utut vulgus multùm tribuat, tamen ex earum inſpectione nihil aliud poteſt colligi, quàm

1. Ratio *Chylificationis*, ſeu quomodo fiat *digeſtio prima* in ſtomacho, ejuſque inde perfectio in inteſtinis.
2. *Status ſanguinis*, prout ex ejus fermentatione reſultat ſecundùm puritatem & impuritatem, indeque recrementa vel naturalia ſalina, vel præternaturalia multivaria ſeparat & præcipitat.
3. *Status viarum urinariarum* per quas tranſit urina, cognoſci poteſt, utpote veſicæ urinariæ, renum, & ureterum.

Aliàs ex urina nil poteſt cognoſci. Vana, ſunt quando multi aſſerunt, *poſſe ex urina dijudicari, an mulier ſit gravida? An patiens ſit mas vel fœmina? An laboret catarrhis, phthiſi, cephalalgia, obſtructione lienis, &c. quæ ſunt nugæ, & ſimplicis plebis deceptiones*. Nil, quàm recenſitæ partes, uti dixi, cognoſci poſſunt; ſcilicet Digeſtio & Affectus ſtomachi, morbi maſſæ ſanguineæ & viarum urinariarum, morbi chronici, & febres.

In urinæ inſpectione ſunt conſiderandæ ſequentes cautelæ.

1. Urina inſpicienda colligatur peractâ jam digeſtione primis horis matutinis & excretâ urinâ potus, ut habeatur urina ſanguinis.
2. Urina inſpicienda unâ vice colligatur; ne urinæ confuſæ ſe invicem, & judicium Medici, turbent.
3. Urina unâ alterâve hora poſt excretionem inſpiciatur, ne diuturnâ morâ mutetur, exindeque turbetur, & putreſcenda corrumpatur & diſſolvatur, quod imprimis tempore æſtivo obſervandum eſt.
4. Inſpiciens urinam nunc luci nunc umbræ obvertat: ſi luci, meliùs color; ſi umbræ, meliùs contenta perſpiciuntur.
5. Inſpiciatur urina eminus *(ab alto intus)* circumpoſito urinario vaſi nigro veſtimento, ut minutiſſima deprehendatur nubecula, quæ aliàs rarò conſpicitur.

Alias cautelas in examine urinæ ab aliis notatas, Deſtillationes, Guſtus, Inſpiſſationes, cum alumine Præcipitationes, &c. negligimus, quia nihil cognoſcitur, præter quantitatem contentorū ſaliū. Ad hæc ejuſmodi urinæ examina ſuſpecta ſunt, eò quod his mutationibus urina in textura ſua inſigniter mutetur, dum aliam conſiſtentiam, colores alios, & alias qualitates accipit, quæ magis fallere, quàm judicium Medici promovere poſſunt.

De dicendis circa urinæ conſiderationem, obſervandum eſt, ſigna ejus certis in caſibus ſæpè fallacia eſſe:

1. In febribus & morbis malignis. Nam hi, quò magis tales, eò minus alterant & afficiunt urinam, ita ut febribus malignis ægrotantium urinæ ſanorum urinis ſimillimæ deprehendantur.
2. Urina inſigniter variat pro ratione aſſumptorum alimentorum vel medicamentorum. Indaget ergò Medicus aſſumpta, ne in judicio fallatur: quædam enim urinam tingunt colore rubicundo, quædam reddunt ſua veolentem.
3. Imprimis fallit judicium Medici, quando non rite attendit cauſas variationis urinę naturales. Nam in latitudine ſanitatis, vitæ generis, ętatis, diætæ, &c. naturaliter variat: e. g. *Urina adultorum* ſanorum eſt *citrina, ſenum pallida, puerorum pallida & craſſa*: qui vitam *ſedentariam* agunt, *urinam copioſo ſedimento* ſaturatam: *aſtuoſam qui vitam* agunt, *tenuem* cum paucis vel nullis contentis repletam emittunt.
4. Qui *delicato & generoſiori victu utuntur, magis tinctas emingunt* urinas; contrà, qui vulgaribus veſcuntur, minus tinctas.

In ſpecie in urina conſideretur:

1. Ipſe *liquor lixivialis* ſeu ſubſtantia continens.
2. *Ejuſdem contenta* varia ipſi innatantia.

Liquor lixivialis exhibet:

1. *Conſiſtentiam*.
2. Tincturam ſeu *Colorem*, ad quem refertur etiam ejus perſpicuitas & opacitas.
3. *Odorem*.

Quoad *Conſiſtentiam*, urina dicitur vel *craſſa* vel *tenuis*. *Tenuis* eſt, quę tenuiorem habet conſiſtentiam: *Craſſa* oritur à copioſis ſalibus oleoſis, quibus liquor urinæ probè imprægnatus eſt. *Tenuis autem* paucitatem particularum ſalinarum manifeſtat; eaque ut plurimum cruditatem tàm digeſtionis primæ quàm ſecundæ innuit; minus enim diſſolvi & ſubigi ſalia ſulphurea, & minus uniri cum liquore ſeroſo, indicat. *Conſiſtentia* hæc urinæ naturalis media eſſe debet inter oleum & aquam, de cujus natura & origine ſint ſequentia *Experimenta*:

1. *Aliquando æſtuoſiſſimo tempore accepi urinæ craſſæ* ℥ij ʒv.: *bis inſtillavi lixivii acris tartari & nitri invicem detonatorum* ʒiij, *& mox ſub inſtillatione ſedimentum candidum copioſum ſe præcipitabat, urina clara ſupernatante. Poſt trium horarum moram inſtillavi ſpiritus vitrioli* Philoſophici ʒiij ad ℥ß. *circiter ad perfectam ſaturationem uſque, & hinc ſucceſſivè non ſolùm intendebatur urinæ color, ſed altero mane inſpecta urina nihil ſedimenti exhibebat; nam omne reſorptum erat, ſaltem nubecula levis apparebat, & arenulæ ruſſæ plures fundum occupabant. Inſtillavi denuò lixivium præfatum ultra ſaturationem, & denuò copioſum ſedimentum grumpſum præcipitabatur.*
2. *Accepi urinam naturaliter conſtitutam cum copioſo ſedimento albo, claro, levi, pyramidali, laudabili, &c. Parti primæ turbidæ inſtillavi lixivium præfatum, & ſubitò ſedimentum candidum ſe præcipitavit, ſimile illi, quod ſponte ſe præcipitaverat: ſecundæ parti claræ inſtillavi ſpiritum vitrioli Philoſophicum, nulla turbatio, aut ſedimenti extruſio, ſaltem coloris intenſio ſequebatur illius. Viceverſà urinæ ab alcali turbatæ inſtillavi ſpiritum vitrioli Philoſophicum, & omnia evanuerunt, ac urina denuò clareſcere cœpit: Ex oppoſito urinæ, per ſpiritum vitrioli Philoſophicum medicatæ, parti ſecundæ inſtillavi lixivium iſtud, & ſubitò turbavi urinam, ac ſedimentum candidum ſeponere incepit. Urinæ verò illi, in qua poſt turbationem parti primæ inſtillavi lixivium præfatum, ſedimentum permanebat, imò augeri videbatur; ſed ex oppoſito ſpiritus vitrioli Philoſophicus omne ſedimentum abſorbebat, & urina in naturalem faciem clareſcere incepit.*
3. *Urinæ ſanæ* ℥iiß *inſtillavi lixivii cinerum clevellatorum* ʒij, *unde mox ſeponebatur ſedimentum, hinc inſtillavi* ʒß. *ſpiritus nitri, unde levi prævià efferveſcentià reſorbebatur denuò omne ſedimentum. Ejuſdem urinæ* ℥iiß *inſtillavi ſpiritum ſalis ammoniaci, hinc eadem Præcipitatio. Inſtillavi poſt* 8. *horas ſpiritus vitrioli* ʒß, *reſorbebatur ſedimentum maximam partem, ſed non omne, unde adhuc binà vice* ʒß. *ſpiritus ejuſdem inſtillare cogebar.*

Ex hiſce Experimentis tales elici poſſunt concluſiones:

(1) In omni urina, præter liquorem lixivialem, naturaliter etiam alia contenta quaſi chyloſa obſervantur, eaque, vel ipſi unita, vel ab ipſa ſponte ſeparata.

(2) Alcalia, Contenta iſta naturalia ſeparant & præcipitant, ſive fixa ſive volatilia fuerint.

(3) Acida, Contenta urinarum naturalia retinent, nunquam eadem præcipitant, nec urinam turbant, quin potiùs ab alcalibus præcipitata ſedimenta denuò ſolvunt, & quaſi reſorbent.

(4) Acida, quò magis retinent urinæ contenta naturalia, eò claram & perſpicuam magis eam reddunt; Alcalia verò, quò magis eandem ſeparant & præcipitant, eò turbidam & opacam magis urinam reddunt.

(5) Alcalia dum præcipitant urinæ Contenta naturalia, tenuiorem eam ſimul reddunt; quæ dum reſorbent, & liquori reddunt acida, craſſiorem urinam conſtituunt.

Patet ex his, Acidum urinæ ſalſum occultum eſſe, quod illius contenta cum menſtruo detinet, unde craſſities & perſpicuitas dependent. Sanè eò ipsò, quo cæteras concretum urinæ conſtituentes particulas invicem concentrando tincturæ varietatem efficienter efformat, etiam ſimili ex ratione plura contenta, intimiùs cum liquore aquoſo ceu menſtruo uniendo, *craſſam & ſuo modo ſpiſſiorem urinam* facit, Quin & ex unione iſta intimiore particularum menſtrui ſalſi ſolventis ſeu continentis, & corporis ſoluti ſeu contenti, talis illarum continuatus ordo ac ſeries, interceptorum verò porulorum æqualis adeò ſitus emergit, ut hinc ex modificato lumine perſpicuum & coloratum fluidum exinde oriatur.

Tinctura verò *ſeu color urinæ eſt ab oleo ſeu ſulphure*, cum *ſale volatili probè ſubacto & unito*, mediante Acido olei occulto: hinc eſt, quod Acida urinæ permiſta colorem intenſiorem, alcalia verò remiſſiorem, concilient. Naturalis urinæ tinctura in homine ſano citrina eſt, ſeu aurea, habità tamen ratione ætatis; in juvenibus minùs eſt tincta, in viris magis, quàm in fœminis; quæ præternaturalem colorem, tàm deficientem, album, & plus minus pallidum ſeu ſpiceum, *bleichfarb*, quàm excedentem, fulvum, flammeum, croceum, viridem, rubrum, lividum, nigrum &c. tanquam norma determinat: Nam quicquid in defectu vel exceſſu peccaverit, præternaturale eſt. In genere color naturalis uti innuit digeſtionem naturalem, & debitam fermentationem chyli & maſſæ ſanguineæ, & omnia ſalia ritè defæcata & à liquore ſeparata; ita urinæ deficientes tincturę ut plurimum cruditatem digeſtionis primæ, ejuſque deficientem à bile perfectionem, conſequuntur; excedentes verò tincturæ aut fortem admodum lixivii per copioſa ſalia oleoſa ſaturationem, aut præternaturalem in ſanguine fermentationem, quà diſſolvuntur & ſubiguntur exactiùs ſalia cum ſulphure, & intimiùs liquori continenti quaſi incoquuntur ſeu uniuntur.

Unde oriantur varietates colorum, docebunt Experimenta ſequentia:

1. *Urina naturaliter conſtituta in tres partes dividebatur:*

Pars

Pars prima ſibi relinquebatur: Parti ſecundæ inſtillavi ſpiritum nitri, unde color ſangineus intenſè rutilans ſucceſſivè emerſit, urinâ clarâ & abſque ſedimenti veſtigio permanente: Parti tertiæ inſtillavi ſolutionem ſalis tartari acrem, & breviter urina turbida evadebat, colore multum remiſſiore.

2. *Tempore Junii æſtuoſiſſimo accepi urinam naturaliter conſtitutam, ſed paulò intenſiùs tinctam ab ægro tranſmiſſam, cujus etiam una pars per ſe aſſervata 24. horas citra alterationem perſiſtebat. Secunda pars cum ſpiritu nitri fuit impregnata, & hæc ſucceſſivè intenſiorem colorem, ad ſanguineum accedentem, ſibi acquiſivit, ſed ſine ſedimenti veſtigio. Tertiæ & quartæ parti, alteri lixivium cinerum clavellatorum forte, alteri ſpiritum ſalis ammoniaci fortem inſtillavi, effectus utrobique fuit idem: nam ſub ipſa liberaliori inſtillatione turbabantur, & candidum ac leve contentum extrudere cœperunt, quod in ſedimentum abibat; adeò utrobique ſimilis erat alteratio.*

3. *Accepi urinam pueri 6. annorum ſanam & laudabiliter conſtitutam. Parti primæ inſtillavi phlegma vitrioli acidum, undè ſucceſſivè intenſè color ad ſanguineum gradum rubeſcere cœpit, & ita permanſit. Parti ſecundæ inſtillavi partim ſpiritum vitrioli, alii nempe parti oleum vitrioli, unde pedetentim color intendi ad inſignem rubedinem, non tamen tantam, quantam phlegma vitrioli induxerat. Tertiæ parti inſtillavi lixivium tartari & nitri invicem detonatorum, unde liquor turbabatur, & hinc ſucceſſivè ſedimentum candidum ſatis copioſum præcipitabatur. Liquor ſupernatans aureo colore erat conſpicuus, æqualis ad minimum priſtino liquori.*

4. *Urinam febre tertianâ laborantis crudam, ſanguineo colore tinctam, claram, & quæ diu ita permanebat, accepi. Parti primæ inſtillavi prædicti lixivii partem, & per plures horas abſque alteratione ſtetit, tandem poſt 8. vel 10. horas ſedimentum candidum, craſſum, inæquale, &c. ſepoſuerat, urinâ aurei coloris ſupernatante, adeoque tincturâ erat notabiliter remiſſiori, utut ſedimentum non adeò copioſum eſſet; tamen inſignis cruſta alba quaſi glacialis vitro undique, quouſque pertingebat urina, affixa erat. Parti ſecundæ inſtillavi ſpiritum vitrioli Philoſophicum, hinc tincturæ ſeu coloris inſignis intenſio, & ad ſummam rubedinem exaltatio. Hinc accepi urinam illam cum ſpiritu vitrioli Philoſophico alteratam, & inſtillavi præfatum lixivium ad effervescentiæ uſque ſaturationem, hinc altero die conſiderata miſtura copioſum ſedimentum candidum ſepoſuerat, & urinæ color in aureum mutatus fuit.*

Ex quibus ferè ſequentes Concluſiones elici poſſunt:

(1) *Acida colorem urinæ ſemper intendunt.*

(2) *Alcalia tincturam urinæ nunc remiſſiorem reddunt, nunc eandem minus ſenſibiliter immutant.*

(3) *Alcalibus Acida ſuperaddita tincturam urinæ intendunt, ſed rarò ad eum gradum adſcendunt, quem Acida ſola attingunt: Alcalia verò Acidis ſuperaddita interdum, ſed ferè rariùs, colorem imminuere ſolent.*

Color urinæ conſideratur vel *materialiter* vel *formaliter*. *Materialiter oritur urinæ color à ſalibus ſalſis oleoſis ſuperfluis & effœtis*, primariò quidem volatilibus, ſecundariò etiam nonnihil fixis; quibus per accidens ſal eſculentum ſe aſſociat, de quo nulla urinæ notabilis mutatio infertur. Salia iſta ſoluta latice aquoſo, chyli certam portionem ſecum vehunt, quam nunc retinent, nunc ex parte remittunt, undè contenta urinarum in ſanis dependent. *Formaliter Color urinæ dependet ex ſpeciali iſta particularum ſalino-oleoſarum liquorem urinæ impregnantium cum aliis textura*; unde per refractionem radiorum lucidorum & lucis modificationem color, quæ ſpecialis textura à nobis inexplicabilis, quia adhuc imperſcrutabilis. Textura tamen hæc ſpecialis materiæ illius in urina tingentis, ſeu Coloris urinæ fundamentum, videtur dependere efficienter & proximè ab Acido, quoad ſenſuum quidem immediatum judicium, occulto, utpote ab aſſociato oleoſo & urinoſo temperato, effectu tamen ſatis potente, utpote præcipuorum urinę phænomenorum primario Autore. Neminem terreat Acidum occultum in urina, adeò ſalſo-urinoſa; nam ſæpiùs Acidum quoddam aliudve acre ineſt rebus acerrimum, guſtui licèt incognitum. Cryſtalli Lunares amariſſimæ ſunt, concentrato tamen intenſiſſimo nitri Acido turgent, cujus ratione ἐσχαρωτικὸν ſunt: Cryſtalli ſaturni dulces, ſive ſpiritu nitri ſive aceto parati, ſub dulcedine iſta Acidum concentratum habent, unde etiam per alcalia præcipitabile eſt. Sub ſalſo ſalis ammoniaci ſapore acidiſſimus ſalis communis ſpiritus latet reconditus. Modus ergò, quo Acida, tam Acidum urinę inſitum, quàm ſuperadditum colorem, intendere queant, videtur mihi conſiſtere in texturæ particularum a ſeroſo urinæ latice diſſolutarum arctiore unione, adeoque texturæ illius quaſi concentratione, aut condenſatione, ratione cujus copioſiores partim refringuntur, partim reflectuntur, radii luminoſi; pauciores verò tramite recto reijciunt; unde quò longiùs à perſpicuo abeſt, eò propius ad opacum accedit, & quò plus nigredinis aut ſaltem tenebrarum tali texturæ ineſt, eò in ſuo genere intendere colorem ſolet. Certè pro rarefactionis & condenſationis, ſolutionis item, & præcipitationis legibus, ſine materiæ materialiter tingentis additione, urina diverſimodè in tinctura mutari poterit. Hinc citrinus ſeu flavus color quilibet facilè concentratione texturæ ad rubedinem plus minus intenſam aſſurgit: e. g. Aqua communis ſine colore eſt; ſi verò in ea diſſolvantur ſalia fixa, aureũ vel citreum acquirit colorem, prout plus vel minus impregnata, eſt à ſalibus. Confirmat hæc Mechanica, ſi deſtilletur urina ad conſiſtentiam mellis; mel hoc relictum aquæ communis molem, aliquoties urinæ quantitatem ſuperantem, tincturâ iſtâ, urinæ tincturâ longè intenſiore, impregnabit.

Acidum hoc urinæ inſitum originaliter, & quoad primam ſui ſcaturiginem, eſt ex primis viis, ſpeciatim ventriculo: in hoc enim aſſumpta alimenta ſolent plus minus ſenſibiliter aceſcere, ſiquidem & ipſa Acido ſimili, vel manifeſtiore vel occultiore, copioſiore vel parciore, diverſimodè impregnata ſunt; ſub chylificantis verò fermentationis motu aciditas iſta undecunque nata, à vitali agente, mediante certo motu, ita modificatur & alteratur, ut noſtris Conſtitutivis exactè aſſimilabilis reddatur.

Quoad Colores in ſpecie, & quidem *in defectu*, oritur *Urina alba*, quæ eſt vel tenuis vel craſſa. *Tenuis* fit ex ſumma Cruditate ſtomachi, & Fermentatione ſanguinis non ritè defæcata. *Alba craſſa* innuit eandem Cruditatem unà cum copioſis recrementis chyloſis, cum urina ejectis, unde chyloſa & lactea vocatur, quæ ſemper præſupponit digeſtionem primam læſam. Confirmat hoc *Obſervatio* HORSTII, qui obſervavit urinam emulſioni amygdalarum ſimilem, quam ante aliquot horas ſumpſerat æger. Talia mixtio lactea ſine incommodo diu durans obſervata fuit à PLATERO *l. 3. Obſervationum p. 836.* Frequens eſt infantibus propter voracitatem Urinam lacteam in Cachexia obſervavit SYLVATICUS *Centur. 3. Conſil. 29.*

Quod attinet *Colores in exceſſu*, datur

1. *Urina flammea ſeu rutilans*, *hoch-roth*, ad inſtar ſpiritus nitri ſub deſtillatione.

Urina hæc obſervatur (α) *in febribus ardentibus*, & innuit inſigniter auctum motum fermentativum ſanguinis, & inſignem ſalium cum particulis oleoſis diſſolutionem & ſubactionem, & fortem cum ſero unionem. (β) Extra febres urina flammea obſervatur *in Scorbuticis & Hypochondriacis*, propter copioſa ſalia urinam uberiùs impregnantia, ita ut tales urinæ igneæ ſine effervescentia febrili ſint. (γ) Urina adeò intenſè tincta obſervatur quoque *in Hydropicis*, quia uberrimè ſalibus ſunt impregnatæ, quales etiam ſimul non nihil turbidæ excernuntur. (δ) *In phthiſi* aliquoties obſervavi urinã admodum intẽ è tinctam & tenuem, *hoch-roth, aber dunn, altè rutilantẽ, ſed tenuem*, quo ſigno cũ tuſſi chronica de phthiſi aliquis certus eſſe poterit.

2. Occurrit urina intenſè crocea, obſcurè rubicunda, quæ ſemper innuit *Icterum*. Facilè hoc patet, quando immittitur linteum, quod colore croceo obſcurè rubicundo tingitur, quod nulla alia facit urina. Non autem hoc fit propter bilem in ſanguini admiſtam, ſed propter corruptam maſſam ſanguineam.

3. Ulterius obſervatur interdum Urina rubicunda inſtar ſanguinis, qui color interdum oritur à ſanguine, interdum verò non: in caſu ab alio interdum ſine ſanguinis miſcela tinctura ſanguinea apparet, partim ob intenſiſſimam fermentationem, partim ob uberrimam impregnationem & diſſolutionem ſalis & ſulphuris. Urina flammea excernitur interdum opaca & rubicunda ſub curſu febrium, & innuit præcipitationem ſalium vitio-

vitioſorum copioſiorum ex maſſa ſanguinea, quæ tantoperè tingunt Urinam.

4. *Vrina nigra*, *livida*, *viridis*, &c. *obſervatur* vel in morbis acutis, vel in chronicis. In acutis ſemper malum ſignum eſt. Si tenuis, ferè lethale eſt omen, & ſignum mortificati ſanguinis: ſi autem craſſa, minus eſt mala, propter præcipitationem. Urina viridis in pueris ſpaſmum, aut venenum potum innuit, cujus exemplum videbitis in FORESTO *l.* 18. *Obſervat.* 28. *Vrina nigra in malignis ſignum lethale eſt*; innuit enim certam putrefactionem maſſæ ſanguineæ. In morbis chronicis incipientibus ſignum eſt, naturam degenerare in hydropem. Non autem ſemper malum ſignum eſt, quia ſub progreſſu. Curæ in morbis Chronicis & ſcorbuticis, imprimis ex Acido oriundis, poſt uſum remediorum antiſcorbuticorum ſuperveniens, urina nigra & craſſa bonum ſignum eſt; judicationem optimam & excrementorum præcipitationem ex maſſa ſanguinea denotat. Obſervatum etiam fuit in *ictero nigro* ex uſu *lapidis Bezoar Vrinas redditas fuiſſe nigras* inſtar atramenti, quod habet HOEFERUS *in Hercule Medico p.* 140.: & hoc imprimis uſu venire ſolet in morbis ex ſplene ortis, vel cum ejus affecta conjunctis. Sic SCHENCKIUS *l.* 3. *Obſerv. de Liene* refert, quendam lienis tumore laborantem per 15. annos, annuatim bis vel ter per urinæ profluvium inſtar atramenti, convaluiſſe. Rarum interim eſt, quod habet BARTHOLINUS *Centur.* 5. *Hiſtor.* 90., urinam nigram ex uſu nimio uvarum obortam fuiſſe.

Ad urinæ Colores pertinet etiam Corona, de qua multa dicunt; imprimis BARTHOLINUS *Centur.* 4. *Hiſtor.* 26. eam inter capitis affecti ſigna refert, unde & ea urina ſpumoſa in circulum abiens, ſignum catarrhi perhibetur ab HOEFERO *in Hercule Medico pag.* 30.: Sed eſt nullius momenti. Intelligunt per Coronam illud, quod margini urinalis, ſeu lateribus matulæ madefactæ, adhæret, quod tamen omnia humida faciunt: ſi enim matula eſt ſicca, nil apparet. Plura de Coloribus Urinæ videbitis in WILLISIO *de urinis*.

Pertinet quoque ad Conſiſtentiam urinæ *urina oleaginoſa*, quæ dicitur ſic vel ratione Conſiſtentię, vel ratione innatantis Subſtantiæ. *Vrina Oleaginoſa ratione Conſiſtentiæ eſt craſſa & pinguis* inſtar Olei. Plerique dubitant, an detur? Affirmo, & confirmo artificio saponario. Simili enim modo, atque ſal alcali fixum, imbibens pinguedinem animalium in muria, abit in ſaponem; ita ſal urinæ urinoſum nimis acre, colliquefaciens corporis pinguedinem, imbibit illam inſtar lixivii ſaponarii. Rarò tamen obſervatur, niſi in morbis, & in ſpecie in febribus colliquefactivis, & fit propter diſſolutionem pinguedinis.

Quod attinet *Vrinam oleaginoſam ratione ſubſtantiæ ſupernatantis*, eſt hæc, quando in urinæ ſuperficie videtur quaſi pinguedo, interdum vera, interdum apparens ſeu cruſta ſalina, quæ facilè dignoſcuntur. Quando enim ad latus adſpicitur, ſi vera pinguedo, nullos habes colores; ſi verò ad lucem adſpecta, *gegen dem licht*, varios repræſentat colores inſtar iridis aut caudæ pavonis, talis cruſta non eſt pinguedo, ſed copia ſalium inſpiſſatorum & concretorum. Quando enim vera pinguedo adeſt, oritur plerumque ex renibus, & ſignum eſt febris chronicæ, ad Hecticam inclinantis, à quibus à calore lento ſucceſſivè liqueſcit pinguedo renum; colorata verò non eſt. Quando autem ſunt ſalia concreta, colorem repræſentant, & ſæpiùs eveniunt in ſcorbuto & malo hypochondriaco, & eſt infallibile horum morborum ſignum.

Quoad *Contenta*, ea ſunt nihil aliud, quàm partes chyli ſanguini non aſſimilabiles, ex neceſſitate materiæ genitę, ab urina imbibitæ, quæ vel ſunt ſolutæ, & tunc nulla ſibilia Contenta in urina, vel ſunt ſeparatæ, & tunc triplicia *urinæ* contenta emergunt. Ex reſpectiva liquoris cum contentis textura oriuntur tot *urinarum* qualitates ſeu proprietates, ut in colore, opacitate vel pelluciditate.

Contentorum enim *ratione turbida* ſeu *opaca* interdum, interdum *pellucida* ſeu clara, conſpicitur urina. *Hoc* dependet ab exacta unione & ſolutione particularum ſalinooleoſarum cum poris liquoris aquei, unde radii luminoſi æquali tractu ferè maxima ex parte permeant ſine inſigniori ejus turbatione. *Illud* verò (nempe Opacitas) dependet ab earum vitioſarum ex maſſa ſanguinea ſeparatione, & quaſi præcipitatione: quæ duabus de cauſis, vel ab aëre externo frigidiuſculo, poros liquoris conſtringente, & ita particulas imbibitas extrudente; vel ab interna cauſa, recrementorum nempe cacochymicorum ex maſſa ſanguinea, mediante fermentatione, præcipitatione, & inſtar fæcum ſeparatione, ut iis continendis & imbibendis non ſufficiat latex aquoſus, unde radii luminoſi hinc inde impingentes in tranſitu prohibentur & obſcurantur in humido corpore, liquorque fit minus perſpicuus.

Vrina clara innuit laudabilem digeſtionem primam & ſecundam, cæteris paribus; hinc tales urinæ, quæ ſucceſſivis excretionibus perturbantur, per ſe ſunt ſemper in morbis optimum ſignum, quia in acutis febribus, quò magis pręcipitatis fęculentiis ex ſanguine replentur urinæ, diverſas recipiunt affectiones, adeoq; ſignum inchoatæ & continuatæ coctionis, ut vocant, materiæ morbificæ exhibent, eò melior eſt; contrario ſi ſe habeat modo, eò pejor: Nam ſi *clareſcunt*, & *materia copioſa ſecedit*, *ſignum eſt perfectæ præcipitationis particularum ex maſſa ſanguinea*. Id quod in morbis Chronicis ſimiliter obtinet, in quibus urinæ claræ & ſplendentes quando turbidæ fiunt, in ictero nigro, hydrope Aſcite ſeu abdominis, malo hypochondriaco, &c. ſignum bonum ſunt futuræ morbi ſolutionis, ob renovatam naturalem in ſanguine fermentationem, indeque heterogenearum & non-unibilium particularum extruſionem; & hoc ſignum in ſcorbuto indicat, quod medicamenta antiſcobutica probè ſuo fungātur munere, ſi urina anteà clara, turbida craſſa ab eorum uſu reddatur. In genere obſervandum, quod *in omni Vrina turbida lateat abſconditum Acidum plus minus excedens*; unde tales urinæ in morbis acutis interdum fermenti ſtomachalis & digeſtionis primæ redintegrationem, maſſæ ſanguineæ depurationem, & naturalis fermentationis reſtaurationem innuunt: Contrarium fit, ſi alio modo ſe habeant. In morbis acutis rarò deprehenduntur turbidæ, cùm Acidum occultum vitioſum partes ſalinas non præcipitet, ex qua præcipitatione aliàs turbatio urinæ accidit.

Quoad *Odorem Vrinæ*, hic naturalis omnibus eſt notus: Notetur Odor urinæ præternaturalis. Hujus varietatem ex aſſumptis ſæpiùs eſſe, videbitis in HORSTII *Manuduct. ad Medicin. pag.* 187. *Vrina fœtida*, ſi non eſt ex Aſſumptis, innuit ſæpè morbum malignum, colliqueſcentiam maſſæ ſanguineæ, & putredinem peſtilentialem, quod *πνιγμόν*, eſt Italorum. Curioſum eſt, quod refert HORSTIUS *loco allegato de Medico cœco*, *qui ſolo odore urinas dijudicavit*. Urinæ violacei odoris, ex terebinthina adſumpta, cauſam in ſale volatile urinæ, à terebinthinæ ſale volat. oleoſo balſamico impregnatum, rectè refert BORELLUS *Cent.* 2. *Obſervat.* 33. *Sine manifeſta autem cauſa Vrina ſuaveolens in moribundo à* BARTHOLINO obſervata *Centur.* 4. *Hiſt.* 78. Inter ea, quæ rarò contingunt, referenda.

Contenta in liquore lixiviali, ratione ſitus triplici modo diſtincta, in *Nubeculam*, quę locum ſummum occupat, *in Enæorema ſeu ſublimamentum*, quod locum medium, & *in Hypoſtaſin* ſeù *Sedimentum*, quod locum infimum occupat, in ſanorum Urinis rarò occurrunt. Differunt ratione majoris ac minoris levitatis & tenuitatis: nam levia ſupernatant, & in ſanis cruditatis chyloſæ, vitio digeſtionis primæ coacervatæ, & conſequenter ſanguini non aſſimilabilis, ſed à latice urinario abſorptæ, indicium exhibent: Hinc juvenes & laborioſi tales urinas non habent, ſed eorum urinæ ſunt ſine Contentis; è contrà infantes voraces, ſenes, Cachectici, &c. tales excernunt urinas, propter defectum debitæ fermentationis. Si ſæpè largiùs edimus, manè ordinariò excernitur urina crudior ſuis contentis turgida, quæ ſunt nihil aliud, quàm remanentiæ chyli vitioſi. Suſpenſum ſeu *ἐναιώρημα* annulare, & in medio perforatum, obſervavit BARTHOLINUS *in Centur.* 3. *Hiſt.* 74.

Materia Contenti hujus naturalis eſt portio chyli, ſub digeſtione ſecunda ſeu hæmatoſi tanquam ejus excrementum ſeparata, & fermentativo motu pręcipitata, hinc cum urina excreta. Non eſt autem chylus nutritivus ſeu laudabiliter conſtitutus: nam nunquam in exactè ſanis ſponte ſuâ tale contentum ſubſidere obſervatur, ſed ſaltem in defectuoſis; ſive ex præternaturali ſubjecti vitio, ſive nonnaturali objecti errato defectus talis oriatur. Præterea lac ceu chylus genuinus ab Acido, in ſpecie ſpiritu nitri, promptè coagulatur, quod ab Alcalibus diſſolvitur;

& ſerum , ſanguini grumoſo ſupernatans , à ſpiritu nitri coagulatur in ſubſtantiam caſeo-grumoſam ; eſt enim chylus ſero dilutus nondum ſanguini aſſimilatus : ab alcalibus è contrà diſſoluitur : Contraria verò obſeruantur in Contentis urinæ . Vitioſa ergò chyli portio , quæ nempe inepta eſt nutritioni ſeu aſſimilationi cum ſanguine ac partibus ſolidis, materiam Contenti huius naturalem conſtituit. Iam verò ſi proprietates eius conſideremus, manifeſtum erit , cùm pinguia coagulentur ab Acidis, terrea verò ac urinoſa ab iiſdem diſſoluantur , ferè ſequi videtur , quod chyli , ceu Concreti ſalſi oleoſi volatilis, partes minus mites, minuſquè oleoſis temperatæ, minuſque ſubtiles ac volatiles, adeoquè quaſi aſperiores ac rigidiores , uno nomine crudiores , ſint iſtæ , quæ ſanguini , utpote ſalino oleoſo volatili liquori, minus uniri poterunt , adeoquè ſecedunt, & tale in urina contentum conſtituunt. Vno nomine, chyli, qui cœpit ſanguificari , pars crudior quaſi caſeoſa eſt ſanguificationi aliiſquè uſibus inepta , quæ ceu excrementum neceſſarium digeſtionis ſecundæ contenta hæc naturalia in urina conſtituit. Cruditas hæc naturaliter ſolùm eſt ex materiæ vitio , minus aptæ ad perfectam reſolutionem & volatiliſationem.

Quantum ſenſuum fide hactenus conſtat , Urina eſt nil aliud, quàm immediatum excrementum lixiuiale digeſtionis ſecundæ , conſtans latice aquoſo ſuperfluo , ſale *ſalſo* , nunc, & quidem maximam partem , volatili, nunc fixo , & quaſi ammoniacali , particuliſquè oleoſis ſeu ſulphureis uberrimè tincta , quæ omnia ex maſſa ſanguinea ſecedunt. Copioſum phlegma ſeu aquoſus latex , qui paulò antè nutrimenti vehiculum euadit , inutiles , adeoquè recrementoſas , perque continuatum inteſtinum motum quaſi attritas , ac arctiùs inuicem ſociatas ſalino-oleoſas maſſæ ſanguineæ particulas imbibit , eaſque unà cum intermixtis plus minus copioſis particulis chyloſis , ſanguini minus commodè aſſimilabilibus , euehit . Quod ſi per ignem eius inſtituamus Anatomen , ſaturatus deprehenditur copioſo ſale volatili urinoſo , adeoquè compoſito ex Acido volatili , effectu in urinæ concreto potentiori , & Vrinoſo volatili copiâ uberiori ; adeoque ſale quodam ammoniacali imprægnatus eſt , ut loquitur MAYOW *de ſpiritu nitri Aer. p.* 160. Quæ ipſa omnium reliquorum in corpore fluidorum ratione temperata ſunt , intertextis pinguibus ſeu oleoſis particulis : atque hiſce modò dictis volatiles huius concreti partes variè abſolvuntur : Nam quem vinoſum ſpiritum , vtut paucum , quidam ex eodem elicere ſatagunt , artis potiùs , aut naturæ quandoque aberrantis , effectus eſſe videtur . Fixæ partes, præter terram mortuam , duplex ſal exhibent ; eſculentum unum cum alimentis aſſumptum , & cum urinæ liquore ad vias urinarias raptum ; alterum fixum ſui generis , ſalſum quidem etiam , ſed magis ad alcaliſatorum naturam accedens , quale ut ex ſanguine animalium , ipſius quoque hominis, utut in pauca quantitate, parabile exiſtit.

Eſſe in Vrina Acidum occultum, probat

1. Salſus ejus ſapor , quem ex conjugio Acidi & Urinoſi genitum eſſe , comprobat Chymia.
2. Spiritus urinæ præparatio cum Alcaliſati ſubjecti , ſi non ſimpliciter , ſaltem ad maiorem eius copiam acquirendam , & celeriorem deſtillationem , neceſſaria additione , ut liberentur ab Acidi ligantis particulis ſpirituoſæ urinoſæ , ut loquitur WEDELIUS *in Pharmac. p.* 23. dum alcaliſatum ſcil. imbibit Acidum ; ob quam rationem cum calce vivâ deſtillata urina mox ſpiritum volatilem reddit.
3. Quod per putrefactionem ſpiritus urinæ adeò volatilis acquiratur , vt mox primo loco ante phlegma aſſurgere incipiat, quatenus in quavis putrefactione plus minus perfecta Acidi fit inverſio & enervatio , cujus loco Alcali volatilis emerſio & exaltatio ; quod quotidiana rerum putreſcentium confirmat Obſervatio.
4. Docet idem MAYOW *de ſpiritu nitri aereo p.*160. quod ſolutio ſulphuris in lixivio facta ab urinæ affuſione , non ſecus ac à quovis liquore acido, præcipitetur.

Cùm itaque ſalſus ſit liquor urinæ , & naturæ inſtrumenta mechanica ſoleant eſſe ſalia , Acidum & Urinoſum , commodiſſimum videtur etiam ſalium beneficio Uroſcopiam medicam inſtituere , pro ſignis tàm diagnoſticis quàm prognoſticis in Praxi Medica firmioribus : Id quod per Experimenta omnium optimè innoteſcit. Sit ergò

Experimentum 1. *Vrinæ ſanæ, etiam laudabiliter conſtitutæ , in duas partes diviſæ , infudi parti primæ ſolutionem ſalis armoniaci filtratam limpidam, hinc cum per aliquot dies nocteſq; ſletiſſet, nulla alteratio aut immutatio obſervari potuit : Parti ſecundæ inſtillavi ſolutionem ſalis communis filtratam, & cùm hæc etiam per aliquot dies nocteſq; ſtetiſſet, etiam nec minima Alteratio obſervari potuit.*

2. *Vrinæ Febricitantis, copioſo ſedimento cocto refertæ , inſtillavi parti ejus ſolutionem ſalis communis in aqua , & nulla mutatio in urina obſervare licuit, etiamſi ultra* 18. *horas ſtetiſſet, cùm aliæ ejus urinæ partes, Acido & urinoſo tractatæ, turbarentur.*

3. *Vrinæ craſſæ intensè tinctæ , in duas partes diviſæ , priori nitri quantum ſufficit , poſteriori ſalis communis quantitatem ſufficientem addidi : ſteterunt ita utraque per triduum citra ullam alterationem eadem facie, nec ab urina ſibi relicta , nec à ſe minimum invicem differentes . Die quinta verò urina cum ſale turbari , ſitum contrahere in ſuperficie , & fœtere nonnihil incepit, illâ cum nitro adhuc clarâ, & citra alterationem apparente, ſaltem quod in ſuperficie quodam loco ſitum contrahere inciperet ; adeoque nitrum magis urinam condit, & diutiùs conſervat , quàm ſal commune.*

Ex his talem elicere Concluſionem licet: *Salſa Vrinas non mutant , nec quoad Colorem, nec quoad Contenta*. Ipſa nempe urina ſalſum eſt concretum , & ſi naturaliter conſtituta , utroque , Acido & Urinoſo , ſaturatum , adeoque ex univerſali Oeconomiæ animalis lege temperatum , unde & ſine præcipitationis metu ſalſis miſcibile exiſtit.

Contenta hæc fuerunt urinæ naturalia : Ad præternaturalia nobis pergendum , quæ 1000. modis variant. In genere tamen in ſtatu ægritudinis ſeu præternaturali ſunt *vel Vniuerſalia*, ex maſſa ſanguinea immediatè decidua, adeoquè totius corporis ſtatum magis reſpiciunt ; *vel Particularia* , quæ certæ cujuſdam partis ex vitio communicantur , ut pus ſub empyemate pulmonum , ex vitio renum ., &c. Ex triplici fonte ferè originem habent : nempe *vel ex primis viis , vel ex maſſa ſanguinea, vel ex viis Vrinariis. Ex primis viis ſunt* urinæ contenta v. gr. in diabeticis , quando aſſumpta cum urina inalterata exeunt , vel quando primarum viarum cruditates chyloſæ cum urina excernuntur. *Ex ſanguine verò* v. g. in ſcorbuticis , ictericis , febrientibus , &c. *Ex viis urinariis* v. g. mictus cruentus vitio renum , urina purulenta vitio veſicæ , &c. Contenta *Vniuerſalia* diuidere placet in duas Claſſes , *Præcipitata & Coagulata* . *Præcipitata* ſunt illa, quæ urinas turbidas reddunt , & in iis plus minus ſecedendo pariter Nubeculæ , Sublimamenti & Sedimenti nomine venire ſolent : *ſunt nil aliud* , quàm *excrementa heterogenea* , maſſam ſanguineam cacochymicam & cachecticam conſtituentia , quæ in morbis per fermentationem præcipitantur , & talia contenta in urina conſtituunt . Talia contenta exhibent ſigna Coctionis , i.e. ſubactionis materiæ morbificæ , quando natura ſegregat materiam morboſam ex ſanguine , & præcipitationem recrementorum præternaturalium ex ſanguine , à latice aquoſo abſorptorum : ſicut v.g. Vinum fermentando deponit ſuas fæces ; ſic maſſa ſanguinea in morbis . In principio urina eſt tenuis ſine ſedimento , in incremento craſſior & turbida , in ſtatu copioſa deponit ſedimenta , quod eſt ſignum perfectæ præcipitationis fæcum ex maſſa ſanguinea. De *hoc ſedimento notetur* in genere , quod , ſi *habeat bonitatis notas* , quod *album & moderatè craſſum in fundo hæreat* , & *in pyramidalem formam adſcendat* , *ſit optimum* ; ab his autem degenerans , minus bonum . *Coagulata ſunt* , quæ Arenularum , pelliculæ ac cruſtæ facie in ambitu urinæ ſe exhibere ſolent. *Præcipitata in febribus* , ſimilibuſque morbis acutis, vel imminentibus vel præſentibus vel declinantibus , Coctionis & Cruditatis pathologicæ ſigna , indequè vel morbi victoriam , adeoquè prognoſeos palmaria fundamenta , ſuppeditare ; *Coagulata* verò *in chronicis* morbis , ut plurimum diatheſi hypochondriacâ plus minus ſcorbuticâ complicatis , cauſæ materialis peccantis , & inde natæ fluidorum corporum alterationis præternaturalis , non levia indicia reddere ſolent. Sit itaque

Experimentum 1. *Offerebatur Vrina ruſtici intensè tincta, obſcura, rubra flavedine craſſa : alteri parti inſtillavi lixivium cinerum clavellatorum , unde tenuior , clara*

& perſpicua reddita fuit urina, obſcuro colore in intenſam rutilantem tincturam abeunte, quæ tamen in inferiori gradu videbatur, reſpectu prioris intenſioris Tincturæ: Alteri parti ſpiritum ſalis inſtillavi, unde prior obſcurus color idem permanſit, ſi non obſcurior redditus fuerit, conſiſtentia craſſa & turbida eadem fuit.

2. *Vrinæ mulieris gravidæ, febre continuâ non adeò acutâ laborantis, cum copioſo ſedimento lateritio, inſtillavi lixivium cinerum clavellatorum, & copioſius ſedimentum album ſeu candidum reddebatur, ita ut copiam mirarer; obid alteram medietatem recepi, & urinam claram cautè & exactè decantavi, relicto omni ſedimento in fundo, & cùm urinæ hujus claræ parti ſimiliter lixivii illius ſufficientem quantitatem inſtillaſſem, ſubitò quoque copioſum ſedimentum candidum craſſum præcipitabatur; ita ut alcaliſata, præter Contentum præternaturale jam ſponte ſuâ præcipitatum, ulterius Contentum naturale etiam præcipitet. Id quod patet ex ſimili Experimento, dum urinam poſt febrim tertianam excretam, cum ſedimento perfectè cocto, liquore claro ſupernatante, filtratam, adeoque claram, recepi, & ſolutionem cinerum clavellatorum inſtillavi, unde nihilominus urina turbari, & hinc ſedimentum candidum naturale, præter illud relictum præternaturale, ſepoſuit.*

3. *Offerebatur Vrina Ruſticæ craſſa, turbida, &c. hæc per aliquot horas aſſervata leniè ſedimentum deponere incipiebat, unde agitatam probè urinam in duas partes diviſi. Parti primæ lixivium cinerum clavellatorum inſtillavi, unde urina turbida ſubitò clareſcere, & craſſa attenuari incipiebat; & color aureus moderatè rutilans emergere: ſedimentum ſe poſuerat nullum aliud, quàm quale urinæ naturales ex alcalibus additis ſolent ſeponere, nempè paucum, leve, candidum. Secundæ medietati inſtillavi phlegma vitrioli acidum, unde urina in antiquo craſſo & turbido ſtatu permanebat, & ſucceſſivè ſedimentum ſeponebat: tertiâ abhinc die conſiderata, turbida, obſcurè tincta, cum ſedimento arctè in fundo in grumulos molles coagulato, apparebat. Adeò ſubindè in ſtatu præternaturali alcalia clarificant & conſtituunt urinas; Acida verò potiùs turbidas conſervant, contrà atque in ſtatu naturali fieri ſolet.*

4. *Vrina Nobilis nonnihil hypochondriaci, pleuritide nothâ correpti, erat craſſa, turbida, copioſiſſimis contentis præternaturalibus impregnata, cujus pars prima ſibi relicta ſucceſſivè clareſcebat, & urinam naturaliter ferè conſtitutam, ſed nonnihil intenſiùs tinctam, exhibebat cum ſedimento copioſo, molli, levi, quaſi lateritio. Parti ſecundæ inſtillavi ſolutionem cinerum clavellatorum & ſal tartari: hæc brevi poſt clareſcebat, & urinam optimè conſtitutam, ſed intenſiùs, aurantio ſcilicet colore, tinctam exhibebat. Sanè in hac urina alcaliſata ne veſtigium quidem opacitatis aut contentorum præcipitatorũ apparebat. De cætero tota urinalis circumferentia ſalibus cryſtalliſatis quaſi conglaciatis erat obducta, & quidem candidis, glaciei inſtar. Parti tertiæ inſtillavi ſpiritum nitri probè rectificatum, hinc urina, ſeponendo copioſum ſedimentum, clareſcere incipiebat, & ſanguineo colore tingi: ipſum ſedimentum viſcidius, tenacius & magis invicem concentratum, obſcurioris etiam coloris erat, quàm illud in urina ſibi relicta: undique etiam Vrinalis parietibus copioſa ſalia cryſtalliſata, ruffa, iſtis ſcorbuticorum ſimilia, ſe affixerant, quorum plura in fundo ſeceſſerant. Loco horum ſalium, in urina ſibi relicta, alba ſubſtantia, quaſi tenuis viſcida cruſta, Vrinale obduxerat. Accepi porrò urinam hanc per Alcali reſtitutam & clarificatam, & inſtillavi ſpiritum nitri, & ſine ulla efferveſcentia nota, mox turbabatur urina, & exactiſſimè eandem repræſentabat faciem, quam habebat urina primitus allata.*

5. *Accepi urinam Juvenis, qui conflictabatur febriculâ continuâ lentâ lymphaticâ, cum virium proſtratione, faucium inflammatoria excretione, alvi fluxu, &c. hæc manè collecta, intensè ſanguineo colore tincta, perſpicua, craſſa, cum nubecula per totam urinam diſperſa, à meridie reddita fuerat turbida, cum copioſo divulſo ſedimento, coloris flavi, &c. Huic veſperi horâ quintâ in duas partes diviſæ, primæ inſtillavi lixivium ex detonato tartaro & nitro paratum, & ſubitò ſub ipſa inſtillatione urina turbida, craſſa, reddita clara, & in priſtinam conſiſtentiam, perſpicuitatem & colorem rutilantem, fuit reſtituta: ſed poſt cœnam conſiderata ſedimentum candidum grumoſum ſepoſuit, urinâ clarâ ſupernatante. Addidi ſecundæ medietati ſpiritum vitrioli Philoſophicum, & urina eadem manſit craſſa, turbida, cum deterrimo ſedimento, etiam poſt cœnam denuò conſiderata.*

6. *Vir quidam tertianâ intermittente graviter afficiebatur, cujus urina emiſſa mox copioſum dimittebat ſedimentum. Hujus parti primæ inſtillavi ſpiritum nitri, unde concentrabatur, & magis circa fundum uniebatur ſedimentum; Parti ſecundæ lixivium cinerum clavellatorum, unde mox evaneſcebat ſedimentum, clareſcebat urina eleganter, & aurei intenſè coloris erat. Sed brevi poſt, non ſecus ac antea ſedimenta, idem (copioſius tantum forſan) ſedimentum, candidum ac leve fundum occupabat.*

7. *Mulier, quartanâ diuturnâ laborans, emittebat urinam, quæ brevi reddebatur turbida & opaca, cum colore ad rubedinem vergente, cum ſedimento tardè ſecedente. Parti primæ inſtillavi ſpiritum nitri, contentum hinc denſiùs mox coagmentari, ſenſibiliùs reddi, & brevi poſt denſum ac rubicundum, fundum petere cœpit, urinâ intensè tinctâ ſupernatante. Pars ſecunda in fornace à colore mox clarificabatur, & ſedimento lateritio præternaturali impregnata apparebat: filtro clarum ſeparavi liquorem, ſed nihilominus ab aliquot horis turbari denuò cœpit, & ſedimentum illi priori ſimile extrudere. Vtramque ergò hanc urinam exactè filtro à ſedimento ſeparavi, & urinæ aurantiæ claræ lixivium cinerum clavellatorum inſtillavi, & adhuc copioſum ſedimentum candidum præternaturale præcipitabatur: die ſequenti huic urinæ cum ſedimento naturali inſtillavi ſpiritum nitri eundem, quem ſuprà in parte hujus urinæ prima adhibueram, & hic ſub inſtillatione ſedimentum omne abſorbebat. Adeò Acidum hîc ſedimentum naturale abſorbet, præternaturale verò non attingit.*

8. *Vrina mulieris, diuturnâ tertianâ afflictatæ, afferebatur, quæ copioſum ſedimentum ſepoſuerat rubeſcens, cum pulvere boli rubri admixtum quaſi videbatur, liquore ſupernatante tenui, incerti coloris. Hujus parti primæ inſtillavi lixivium ſpiritus carminativi, ſecundæ ſpiritum vitrioli Philoſophicum; hinc altero manè iſta cum Alcali ſedimentum copioſum ex albo nonnihil ad flavedinem declinans, craſſum, ponderoſum ſepoſuerat, ſupernatante liquore urinario, aurantio colore tincto: Illa cum Acido ſedimentum concretum ruffi, aut ſanguinei potiùs coloris in fundo ſepoſuerat, urinâ non adeò exactè clarâ, intenſiſſimè tamen tinctâ, ſupernatante. Intendunt ergò colorem ſedimentorum acida, quem infringunt Alcalia.*

9. *Vrina Juvenis, tertianâ duplicatâ per aliquot ſeptimanas jam laborantis, & nunc in declinatione morbi conſtituti, erat craſſa, turbida, cum copioſo ſedimento ad rubedinem aliqualem accedente. Parti primæ inſtillavi lixivium detonati tartari & nitri, unde poſt agitationem copioſum ſedimentum candidum, ejuſdem ac antè quantitatis, fundum petebat, Vrinâ clarâ, aurantii coloris, ſupernatante. Parti ſecundæ inſtillavi ſpiritum nitri, & ſub ipſa agitatione intendi tinctura, tàm urinæ quàm ſedimenti, videbatur: poſt quietem idem ſedimentum, quod antè, fundum petierat, ſed intenſiſſimè ruffeſcens, urinâ clarâ ex rubro ſanguinei coloris ſupernatante, poſtmodum ab aliquot horis huic medietati cum ſpiritu nitri tractatæ, lixivii præfati aliquantulum inſtillavi, unde liquor in tinctura nonnihil remiſit, ſedimentum verò ex rubro colore multò candidius factum fuit.*

10 *Vrina afferebatur cujuſdam craſſa, intensè tincta, quæ brevi poſt turbabatur, & ſedimentum copioſum candido-lateritium ſeponebat, cum cruſta denſa, glauca &c. vitrum obducente. Huic inſtillo ſpiritum nitri, & ſucceſſivè contentum præternaturale omne abſorberi cœpit, & cruſta evanuit; hujus verò loco copioſæ arenæ ruffæ undique vitro agglutinatæ erant, urinâ clara, intensè ſanguineo colore tinctâ, ſupernatante. Abſorpſit hîc contentum præternaturale inſtillatum Acidum contra Experimenta hactenus recenſita, forſan quod hoc proximè ad naturam contenti naturalis accederet.*

11. Stu-

11. *Studioſus febre petechiali maligna laborans in ſtatu morbi periculoſiſſimè decumbebat, urina collecta erat craſſa, clara, ex aureo colore intenſè ruffeſcens, & quaſi rubeſcens, ſine contentis, ſaltem levioribus eneorematibus. Inſtillavi ſpiritum nitri & intenſiùs in tinctura exaltabatur, & ad ſanguineum colorem adſcendebat ſucceſſivè & veſtigia enorematis delebantur. Parti alteri inſtillavi lixivium tartari & nitri detonatorum, & ſucceſſivè, ſed lentè admodum, ſeponebat aliquod ſedimentum album quantitatis mediocris: ipſa urina, quæ ſupernatabat, clara & tenuior, & intenſiùs ad rubedinem tincta obſervabatur; paucos intra dies mors. Quod hîc præcipitabatur ab Alcali, erat ſaltem ſedimentum naturale: de cætero ita textura urinæ & ſanguinis mutata & concentrata fuerat, ut nec ab Acido nec Alcali alterationem paterentur.*

12. *Studioſus juvenis laborabat febre lenta, Hecticæ ſimillima, cum ſeceſſibus crebrioribus, appetitu poſtrato, exbibebat urinam craſſam, turbidam, cum ſedimento copioſo, quæ recens emiſſa colore intenſiſſimè flammeo rutilabat. Parti primæ ſpiritum nitri, parti ſecundæ ſpiritum vitrioli rectificatum inſtillavi, ſed urina turbida manebat talis, & ſedimentum ſuum ſeponebat: Vrina ſupernatans intenſè ſanguineo colore tincta erat, ſed illa cum ſpiritu nitri pauld intenſior videbatur. Parti tertiæ lixivium cinerum clavellatorum non adeò acre: Parti quartæ lixivium ex tartaro & nitro detonatis acre, inſtillavi: effectus utrinque idem, reſtituebatur iterum mox urina, ſed ut ſolet, non adeò exactè perſpicua evadebat: ab aliquot horis ſeponebat ſedimentum ad croceum colorem vergens. Nempe hîc contentum ex colliquatione erat natum, indeque copioſum, & ſic ferè minus apparibile tàm ab Acido quàm urinoſo.*

13. *Accepi Vrinam Viri Cachectici, qui in pueritia aliquando hydrope aſcite affectus fuit, jam ad anaſarcam inclinabat, pedes intumeſcebant, reſpiratio pauld difficilis, mictum cruentum ſubinde patiebatur, facies pallidè intumeſcebat urina erat tenuis pallida, ex levi citrino albida glauca, h. e. clara quidem, ſed inſtar vitri minus perſpicui, quaſi lacteo-turbida, abſque contentorum veſtigio. Hujus parti primæ inſtillavi lixivium cinerum clavellatorum, nulla hinc mutatio ſenſilis, ſaltem alterâ die ſedimentum quoddam paucum, candidum, diſperſum, &c. in fundum matulæ ſepoſuerat. Secundæ parti inſtillavi ſpiritum nitri, & ecce! ſub ipſa inſtillatione ſedimentum candidum copioſum, fundum occupavit: continuavi inſtillationem, & ſequente mane copioſum admodum ſedimentum candidum, viſcidum, tenax, &c. ſepoſuerat, triplo ad minimum ſuperans illud cum alcali; urina ipſa clara ſupernatans intenſiùs tincta ad aureum colorem notabiliter accedebat. Eandem urinam poſt 14. dies itidem examinavi, & eadem apparuerunt phænomena: aliquot menſibus interiectis æger aſthmate correptus interiit. Similem urinam adhuc ſemel videre contigit cum iiſdem phænomenis in viro, Cachexiâ ſcorbuticâ afflicto, cum affectibus podagricis, tumoribus pedum œdematoſis ac levioribus paralyticis: hic poſt aliquot menſes apoplecticus interiit.*

14. *Accepi urinam Studioſi, gravi ictero flavo periculoſè decumbentis, eamque, ut ſolet, turbidam obſcuram, intenſiſſimè tinctam, immerſa lintea admodum tingentem. Parti primæ inſtillavi phlegma nitri acidum, unde aliqualis ſedimenti præcipitatio, liquore ſupernatante obſcuro, apparente ex viridi nigricante, ad ſolis verò lumen ritè conſiderata mixtura ſedimentum viride ſeponebat, liquore ſupernatante ex flavo ad aliqualem viriditatem declinante. Parti ſecundæ inſtillavi ſpiritum nitri, & eadem phænomena, ſed magis manifeſta & ſenſibilia, apparebant. Parti tertiæ inſtillavi ſpiritum ſalis, turbabatur nonnihil liquor, & reddebat Præcipitatum elegans viride, cum liquore perſpicuo aurei coloris ſupernatante. Parti quartæ inſtillavi ſpiritum ſalis ammoniaci, præcipitabatur ſubſtantia flava inſtar cujuſdam ochræ, ſupernatante liquore citrino, non adeò intenſè tincto, claro, craſſo. Parti quintæ inſtillavi lixivium tartari & nitri detonatorum, præcipitatum ſedimentum fuit intenſè luteum, liquore ſupernatante perſpicuo, claro, aurei coloris.*

15. *Poſt jejunium ferè 24. horarum in homine non adeò ſano, ſed febriculâ lentâ correpto, collecta urina apparenter erat ſana, ſed brevi poſt turbabatur, & vix per noctem integram ſedimentum perfectum depoſuit. Ego agitatæ urinæ parti primæ ſpiritum nitri inſtillavi, & ſucceſſivè ac pedetentim clareſcebat urinæ liquor, & perfectè ſibi reſtituebatur, citra aliam alterationem. Parti ſecundæ lixivium tartari & nitri detonatorum inſtillavi, & in momento ſub ipſa inſtillatione perfectiſſimè ſibi reſtituebatur, ita ut poſt aliquot horas utraque urina, tam acido quàm urinoſo impregnata, ſibi ſimillimæ eſſent. Sedimentum hoc ex naturali & præternaturali contento videtur fuiſſe compoſitum, unde etiam phænomena iſta exhibuit.*

Ex his apparet, quanta ſit varietas in urinis præternaturalibus, & quàm diverſa exhibeat phænomena pro conſtitutionis præternaturalis varietate, adeò ut vix in regulas aut concluſiones coërceri queat.

Sit nihilominus, quantum quidem exinde colligere licet vel poteſt,

Concluſio 1. *Acida urinam nullam turbant, aut Contenta earum præcipitant; quæ verò claræ, ſuâ ſponte poſtmodum turbantur, earum turbationem ac Contenti præcipitationem ut plurimum adjuvant, ſæpiùs accelerant, rariſſimè impediunt.*

2. *Acida, ſedimenta præternaturalia vel ſponte ſuâ vel illorum ope præcipitata, condenſant & intenſiùs tingunt, h. e. ſpiſſiora magis & ſubinde grumoſa reddunt, ac proprium eorum cruorem magis ad rubedinem accedere faciunt.*

3. *Acida interdum, ſed rarò, ſedimentum præternaturale, vel ſponte ſuâ, vel eorum adjumento præcipitatum, reſorbent, & tunc ferè copioſa, ruffa, quaſi ſabuloſa aut arenoſa concrementa, in fundo ſubſidentia, ſuppeditant.*

4. *Alcalia, præter contenta præternaturalia, ſponte ſuâ ex urina ſeparata, ulteriùs alia contenta naturalia ex eadem præcipitare ſolent.*

5. *Alcalia ut plurimum urinas præternaturaliter turbidas reſtituunt priſtinæ perſpicuitati, & ſponte præcipitatum ſedimentum præternaturale quaſi reſorbent, ſubindè perfectè, ſed hoc rariùs (id eſt, ut contentum abſorptum perfectè diſpareat & urina exactè perſpicua fiat) ſubinde imperfectè, & hoc frequentiùs (h. e. reſorbeatur licet contentum, urina non fit perfectè clara, ſed idem contentum, quod antea denuò præcipitatur, utut in colore mutatum.)* Nam

6. *Alcalia ſedimenta urinæ præternaturalia ſui miſcela, conſiſtentiâ magis rara, motu leviora, colore magis candida, reddunt; ſed hæc omnia magis à volatilibus, quàm à fixis.*

Ex hactenus inſtitutis tentaminibus circa urinas, in ſtatu morboſo collectas, collatis, cum iis in ſtatu naturali obviis, mox inſignem contentorum præternaturalium, à naturalibus differentium, deprehendere licebit varietatem. Sanè ſi proprietates & affectiones contenti utriuſque rectè conſideremus, tantum non toto cœlo differre videbuntur. Aſt dubium eſt, *qualis differentia inter contenta naturalia & præternaturalia locum* ſpecialiter *obtineat? an ſaltem formalis*, an *præterea quoque materialis?* Equidem *quoad formalem differentiam*, quoad texturæ nempe modum, nulla lis eſt, quin talis intercedat; ſaltem de materiali dubitatur primariò, circa quam ſunt tres hypotheſes:

1. *Eandem eſſe materiam* Contentorum naturalium & preternaturalium.
2. *Eſſe diverſam.*
3. *Eſſe partim eandem*, partim diverſam.

Conf. hîc PLEMPIUS *in fundam. Medic.* l. 5. §. 3. *cap.* 6. § 320. Verùm ſi præter notabilem phænomenorum diverſitatem, ex ſola formali texturæ diverſitate, citra materię ſubjectę differentiam vix explicabilem, ulteriùs conſideremus, in quantum morboſo ſub ſtatu & hujus varietate, ac præternaturalibus functionum læſionibus, humores corporis quivis neceſſariò alterentur & vitientur, *concludendum omninò Contenta iſta urinarum præternaturalia materialiter & formaliter eſſe diſtincta* à naturalibus.

Unde triplex Contentorum præternaturalium materia, omninò ſtatuenda venit. *Primò ipſa Contenta naturalia ſub ſtatu morboſo* plus minus alterata in præternaturalia abibunt. Notum enim eſt, quod urina cruda in ſanis excreta, h. e. quæ tenuis & minus contentorum ſecum vehit ſub diæta ſaltem liberaliore, morbos pronunciet, in quibus poſtmodum copioſa contenta in urina præcipitantur: hinc ſecundùm effatum GALENI, *qui ex otio & repletione febricitant, ſi ſanitati reſtitui debent, in eorum urina neceſſariò plurimum ſubſidet*; Illa nempe, quæ ſano in ſtatu ob excretionis errorem retinentur, per ebullitionem febrilem præcipitantur & ſeparantur.

Deinde, eaque primaria & frequentiſſima contentorum præternaturalium materia eſt chylus vitioſus, ac uſibus, quibus naturaliter deſtinatus, ineptus, h. e. nec ſanguini nec partibus ſolidis debitè aſſimilabilis. Nam ſicut ſub ſanitatis latitudine chylus undicunque vitiatus cum urina excretus ſedimenti partem ſubinde conſtituit; ita multò magis præternaturaliter degenerans idem ſub urinæ vehiculo eliminabitur. Quæ vitia chyli, uti ſolent eſſe tantùm non innumerabilia, ita etiam in contentis urinæ tam inſigniter variantia phænomena exhibent.

Tertiò, quin etiam contentorum præternaturalium in urina materiam ſuppeditant cæteri quivis, etiam laudabiles, corporis humores, tam primariò chylus, ac inde genitus ſanguis, quàm bilis & lympha, ſub morbi curſu plus minus alterati & à ſtatu naturali dejecti, genitæ hinc ex mutata textura portiones motu inteſtino in ſanguine ſecernuntur, & per urinam abſorptæ abſumuntur, & ita contenti præternaturalis partem pariter conſtituunt. Locum obtinet primariò in febribus, in quibus minus probabile eſt, tantum partium heterogenearum præextitiſſe in humoribus, & ſpeciatim in ſanguine, quantum poſtmodum ſub febrium motu cum urina emittitur; nam minimum ſubinde eſt, quod talium morborum cauſa materialis exiſtit; non ſecus ac quando ſub purgatione vehementiore purgantia acriora, alterando humores corporis, excrementa fabricant, ita ſub febrili ſanguinis commotione ſimilia talia plura, ceu producta morboſa, de novo fiunt, quæ cum urina excernuntur.

Quinimò, ſi altiùs negotium hoc examinare velimus, etiam ſub morboſo hoc ſtatu in ipſis partibus ſolidis nutrimentum earum præternaturaliter alteratum & colliquatum contentis in urina materiam ſuppeditabit. In febribus colliquativis, ſub contabeſcentia item corporis, hoc evidens videtur, in quibus non tàm alimenta agglutinãdi defectu, quàm agglutinati retrogradâ reſolutione, & hinc per loca varia ſenſili excretione, partes iſtæ ſolidæ emarceſcunt, ita ut in plurimis morbis ipſis ſolidis partibus decedere, & vehiculo ſeri per urinam quoque nutrimentum excerni videatur. Notatu digna ſunt verba FERNELII *de Urinis l. 3. c. 11. p. 227. Quin etiam corporis humorumque moles nonnunquam liqueſcit, dilapſaque diffunditur per urinas: quomodo obſervavimus bibulum quendam, optimo corporis habitu diebus circiter 8. ex ingenti corporis mole in magnam gracilitatem citra ullam vim morbi collapſum, id etiam caloris aut colliquantis vi febris fieri proditum eſt, tumque urina multa, non tamen tenuis & alba cernitur, ſed flammea, vinea aut paſſea, cui etiam pingue & oleoſum quoddam innatat.*

Quò magis ergo contenta præternaturalia ad naturam ſeu texturam naturalium acceſſerint, eò magis etiam ſub ſalium mechanico examine phænomena, Contentis naturalibus ſimillima, exſurgunt. Quod verò inſignem iſtam à naturalibus Contentis diverſitatem ſub iſto ſalium examine in Contentis præternaturalibus attinet, ante omnia præſupponenda ſunt plura chyli vitia & corruptelæ, quas ſub digeſtione prima contrahit. Quod ſi ergò contingat, chylum nec pinguem quidem, ſed ſimul plus minus viſcidum eſſe, ac ſimul vitioſè acidum; ita tunc, dum Contenta ex tali chylo pinguia plus minus glutinoſa, & occultè vitioſè Acida, quæ urinam imprægnant, ex texturæ vitiata conſtitutione ſponte hinc præcipitantur, urinæ tales ab alcali promptè reſtituentur perfectè vel imperfectè, quatenus contentum præcipitatum ob Acidum occultum facillimè cum alcali coit, quod ſe unit Acido, ſolvit pingue, unde concretum ſaponis inſtar in aqua ſolubilis apparet: ſicuti è contrà Acidum, Contentum tale ex texturæ ratione magis condenſans, ejus præcipitationem promovebit. Quod ſi Contentum ſit perfectè ſalſum oleoſum, adeoque ſaturatum, quale in urinis febrientium perfectè coctis, in urinis Hecticorum etiam obſervatur, tale nec ab Acido, nec ab Alcali, quoad ſolutionem aut alterationem alterabitur, ſed idem ſemper manebit. Et ſic ex tali ac ſimili alia analogia ac proportione Contentorum, reſpectu additorum ſalium, phænomena Contentorum urinæ præternaturalium explicari, & uſui Practico accommodari debent.

Ex his etiam *natura Coctionis & Cruditatis* Pathologicæ explicanda venit; diſtinguunt enim nonnulli Coctionem & Cruditatẽ, eorumq; ſigna, in Phyſiologica & Pathologica. *Coctio Phyſiologica* eſt Adaptatio materiæ ad nutriendum. *Pathologica Coctio* eſt Adaptatio materiæ excrementitiæ ad excernendum, ubi præcipitantur quaſi morboſa Contenta ex maſſa ſanguinea per motum fermentativum. *Pathologicæ ſigna* ſunt *ſigna Coctionis & Cruditatis morbificæ*; *Phyſiologicæ ſigna* ſunt *ſigna chyloſeos* & *hæmatoſeos*. *Pathologica* Coctio locum habet ſaltem in morbis, primariò acutis ac febribus, ſecundariò etiam chronicis; *Phyſiologica* ſaltem in ſtatu ſano attenditur. *Pathologica* fit per motum inteſtinum in maſſa ſanguinea præternaturalem, & tendit ad heterogenei ſeu excrementitij ab homogeneo ſeu nutritio ſeparationem; *Phyſiologica* verò fit in ventriculo & vaſis, & tendit ad chyli cum ſanguine aſſimilationem.

Dum igitur ex urina cognoſcitur ſtatus Coctionis primæ, & hinc ſanguinis, prout hic ex fermentatione ejus reſultat, hoc ipſo ſigna Coctionis & Cruditatis ſuggerere dicitur. Quo in negotio probè diſtinguenda eſt urina cruda in ſtatu neutro, vel quæ in morbis chronicis, ut in Cachecticis mulieribus non menſtruatis obſervatur, ab illa urina cruda, quę in morbis acutis & febribus conſiderari ſolet. Illa ratione chyloſeos; hæc ratione hæmatoſeos, ita dicitur; adeoque *Cruditas & Coctio*, quarum urina ſignum exhibet, eſt *vel reſpectu alimentorum*, vel *reſpectu materiæ morbificæ*. *Urina cruda*, *quæ* vel *Cruditatis ſigna exhibet*, iſta dicitur, *quæ* extra morbos acutos aut febres obſervatur, & *inſequitur deficientem digeſtionem alimentorum in ventriculo* & primis viis, & talis eſt omnis urina, quæ à ſtatu naturali deficit: v. gr. quæ tenuis, non ſufficienter tincta, emittitur, ut plurimum etiam clara eſſe ſolet, rarò turbatur, & tales urinæ ſimul deficientem digeſtionem primam, ſeu Cruditatem alimentorum digeſtorum, & ſimul Cruditatem Cauſæ morboſæ, innuunt; hinc in cachexia & hydrope propter defectum digeſtionis primæ & ſecundæ urina eſt admodum tenuis. *In febribus urina tenuis innuit defectum ſeparationis materiæ morbificæ*, & conſequenter febrem longam: *Si febris fuerit acuta, eam periculoſam & forſan lethalem pronunciat*: item in iis, qui *laborant nephritide & podagrâ*, *urina tenuis indicat paroxyſmum*. Quod ſi verò urina emittatur in debita conſiſtentia coloris citrini, aut nonnihil intenſioris, clara, aut propter copioſa contenta ſalia ſulphurea nonnihil obſcura, talis urina cocta ceu Coctionis alimentorum in primis viis ritè peractæ, & ſegregationis ſalium, ſignum aſſeritur; in morbis innuit laudabilem ſtatum fermentativum ſanguinis, quo copioſa recrementa ſalina ſegregantur.

Non ergò confundenda eſt cum modò dictis Cruditas & Coctio materiæ morbificæ, ejuſque ſigna in febribus morbiſque acutis in ſpecie notanda. *Cruditas enim materiæ morbificæ* conſiſtit in intimiori particularum, etiam præternaturalium, craſinque ejus vitiantium commixtione, & impedita hinc earumdem cum lotio ſecretione. *Coctio* è contrà *materiæ morbificæ* eſt, quoties particulæ heterogeneæ ſanguini arctiùs unitæ ab eodem iterum ſenſim ſeparantur, atque cum urina ex parte excernuntur.

Nempe Acidum prętenaturale *concentrando urinam ejuſque contenta*, hanc *intensè tinctam craſſam, perſpicuam*, h. e. *crudam reddit*; Quod ſi infringatur ſucceſſivè Acidum, & plus minus ſaturetur, latiſcere citiùs textura urinæ, & contenta præternaturalia ex eadem ſecedere incipient, eritque *Coctionis inchoatæ* in urina craſſa & turbida indicium. Quod ſi denique perfectè ſit ſaturatum urinæ Acidum, ita ut omnia denuò in corporis humoribus ſub temperatura ſalſo-oleoſa æqualiter moveantur, Contenta copioſa mox ſecedentia urinam claram eleganter tinctam ſupernatantem habebunt, & *ſic perfecta erit Coctio*. *Medium hujus Coctionis*, quo cruda fiunt cocta, id eſt, quo fit iſta ſeparatio & præcipitatio ex ſanguine, *eſt fermentatio quædam extraordinaria*, indeque præternaturaliter, ſanguini inducta, mediante

quà

quâ præcipitantur particulæ heterogeneæ, & ſanguis novam texturam acquirit, dum Acidum præternaturale ſaturatur, & ita cum ſalſo ſapore ab aliis particulis præternaturalibus involutum, unà excernitur. Illuſtrat negotium hoc Vinum, dum adhuc muſteum exiſtit: crudum eſt ex arcta partium unione, ſed fermentatione factâ, dum muſtum in vinum tranſit, hoc coctum eſt, factâ copioſâ fæculentiarum ſeparatione, & ad fundum præcipitatione. Medium, quo ſeparantur fæculentiæ ex muſto, ut ex eo fiat vinum, eſt Fermentatio.

Modus Coctionis bujus conſiſtit in *præcipitatione*, dum Acidum ſaturatum cum aliis particulis heterogeneis cæteris in ſanguine non benè miſcibilibus, ex legibus mechanicis, propter figuræ, magnitudinis, texturæ, &c. diſproportionem, ex aliorum conſortio extruduntur, & ita præcipitantur. Heterogeneæ hæ partes præcipitando ſeparatæ, à ſeroſo latice imbibitæ, cum urina foras excluduntur. Uno nomine, *Cruditas Pathologica conſiſtit in præternaturali unione utilium cum inutilibus, facta ab Acido. Coctio conſiſtit in inutilium ab utilibus ſeparatione, facta per ſeparationem* Acidi. *Medium eſt Motus fermentativus*, ſub quo in novam texturam abeunt particulæ unibiles, & ſucceſſivè ſaturatur Acidum, hinc cæterorum conſortio extruduntur. *Modus ſeparationis eſt Præcipitatio ſpontanea*, inſtar fæcum in cereviſia fermentante. *Effectus eſt excretio ſeparati cum urina*, & *hinc Coctionis ſigna*.

Ex quibus patet, quæ Urinæ Cruditatis aut Coctionis ſigna exhibeant: nempe *Cruda eſt Urina*, quæ *tenuis, intensè colorata, clara* vel *turbida*, ſed *quæ talis permanet*, &c. *Coctionis contrà materiæ morbificæ ſigna ſunt, ſi evadat craſſior, intenſiùs colorata, ſed quæ nubeculam aut eneorema exhibeat*: item, *quæ hinc ſucceſſivè fit turbida*, ſed *tandem materiam copioſam in fundum ſeponit*, liquore claro ſupernatante. *Cruditas iſta materiæ morbificæ eſt ab Acido vitioſo præternaturali; Coctio verò ab Acido ſtomachi fermentali*. Sunt enim omnes ſuccorum in corpore fermentationes ſaltem continuationes fermentationis in ſtomacho inchoatæ, adeoque ſtomachi digeſtio præeſt quibuſvis aliis; & *nubecula in urina in morbis, tàm chronicis quàm acutis, ſignum eſt redeuntis in ſtomacho fermenti, & redintegratæ plus minus digeſtionis*, ut rectè aſſerit *HELMONTIUS*. Unde modò ægri ad ea, quæ offeruntur, ritè ſe habeant, & aliquantulum alimenti abſque renitentia, vel nauſea aſſumant, etiam in periculoſiſſimis & acutiſſimis febribus, bonum ſignum activitatis fermenti ſtomachalis, & hinc ſperandæ Coctionis materiæ morbificæ. *Sunt autem hæc ipſa intelligenda magis de febribus benignis, quam malignis: item de iis ſaltem, in quibus contenta corporis magis affecta ſunt*. Nam *in quibus ſpiritus primariò laborant, minus hæc applicari poſſunt*, utpote, cùm in talibus ſub periculoſiſſimo ægrorum ſtatu urinæ ſanorum ſimillimæ apparere ſoleant.

Pituita, Pus, & Genitura, ſæpiùs in Urinis confunduntur. *Pituita* quidem per urinam rejicitur vitio digeſtionis primæ. *Pus* in urina obſervatur, quando pars aliqua laborat abſceſſu, ut in Pleuritide ſuppurata, exulceratione renum. *Genitura* conſpicitur, quando Gonorrhæâ laborant. Ut ergò ritè diſtinguantur, obſervetur: Genitura, tanquam corpus ſpumoſum & leve, in ſuperficie urinæ ſemper hæret; Pus autem & Pituita petunt fundum, ita tamen, ut, ſi urina agitetur, pus mox diſſilat & urinam turbidam faciat; pituita verò fundo inhærens moveatur circulari motu, tardiùs urinam replet, & ſubitò fundum petit: *HEER in Obſervat. Oppidò rara 19.* Denique *ſedimenta farinacea, ſquamoſa* & ſimilia in urina reperiuntur, quæ ſunt ramenta membranarum, aut pelvis renum aut ureterum, aut membranarum in ipſa veſica, & indicant excoriationes & incipientes exulcerationes partium membranoſarum urinariarum.

Pergo ad ſecundam Claſſem Contentorum præternaturalium, nempe *Coagulata*, quæ *arenarum, ſabuli, cryſtallorum*, &c. *formâ* nunc in urina *ſubſident*, nunc *vitri parietibus affiguntur*, ut & pelliculæ, multiplici colorum varietate tinctæ, faciei urinæ innatant, aut quæ cruſtæ plus minus glaucæ formâ vitrum incruſtant, qualia morborum chronicorum, aut ſaltem affectuum hypochondriacorum, aut ſpleneticorum, comites aut indices exinde exiſtunt. Salina coagula aut tartarea concreta uno nomine vocari poſſunt. Arenulas ſæpè cum urina excerni notum eſt: ſed bene obſervanda earum varietas, qua diſtinguuntur *in veras & nothas. Veræ enim arenæ ſunt duræ, & tactui reſiſtentes, nec* digitis *friabiles* fundo matulæ inhærent. *Nothæ* ſunt, quæ imprimis rufæ, digitis friabiles, & omnibus lateribus vaſis adhærent: Nullæ ſunt arenulæ, ſed ſalia vitioſa in urina poſt excretionem coagulata, & calculi renalis ſunt prodromi. Nam quando urina paulatim ſteterit, lateribus vaſis ſe affigunt quaſi arenulæ, vel ſabulum rubrum & copioſum, idque facilè friabile, & hoc *Scorbuticis & Hypochondriacis ferè proprium videtur*, & quaſi ejus infallibile quoddam ſignum ſolet eſſe. Confer. *HOEFERUS in Hercule Medico p. 180.*, item *HORSTIUS in Manuduct. de Urinar. Iudic ad Medicin. p. 191. Oriuntur ex dyſcraſia maſſæ ſanguineæ* ſcorbutica. Quæ ſcorbuti ſubſumptio eò magis confirmatur, ſi ſupernatet urinæ *cruſta quædam*, quaſi pinguis vel oleoſa, ſed ad latus adſpecta *inſtar caudæ pavonis* vel *iridis*, eleganti colorum varietate diſtincta, quam rectè *MOEBIUS Inſtitut. p. 358.* ex ſale acido cum Alcali miſto & volatiliſato, & in ſuperficie quaſi cryſtalliſato, oriri ſtatuit.

Circa hæc ſit

Experimentum 1. Urina Juvenis, ex febre intermittente malè curata adhuc languidi, naturaliter conſtituta ad ℥iij permiſta fuit cū lixivii cinerū clavellatorum non adeò acris ℥iij, & mox copioſum ſedimentum præcipitavit, color idem permanſit. Ejuſdem ℥ijß inſtillavi ſpiritus nitri rectificati ʒj, nulla hic præcipitatio, ſed inſignis in colore intenſio cum copioſis arenis ruffis, ſeu potiùs cryſtalliſatis ſalibus, undique vitro adhærentibus, ſicuti plures tales arenulæ candidæ ſeu ſalia, quaſi cruſta glacialis, illi cum alcali adhærebat.

2. *Urina quædam manè collecta, clara, ferè naturaliter tincta cum copioſo ſedimento naturali in fundo apparebat: ab inſtillato ſpiritu ſalis marini in continenti urina penitus abſque ſedimento erat, & urinæ naturaliſſimæ inſtar conſtituta ac tincta: ſequenti die urina clara ſine contentis intenſo ſanguineo colore erat tincta, & copioſa ſalia inſtar arenarum ruffarum vitrum incruſtabant, copioſè etiam in fundo fluctuabant. Inſtillabam lixivium cinerum clavellatorum ultra ſaturationis punctum, & copioſum contentum chyloſum mox extrudi cœpit: ſequenti manè præter hoc ſedimentum copioſiſſimæ cryſtalli candidæ arenuliformes undique vitrum obduxerant cum leviſſimo nebulæ albicantis veſtigio.*

3. *Urina quædam veſperi ante cœnam collecta ex mediocriter convaleſcente, turbabatur, & cruſtam denſam vitro affigebat: ſequenti mane omnem urinam cum contentis effundebam, vitro verò cum reſtitante cruſta, dimidiam aquæ, reſpectu effuſæ urinæ, partem infundebam, inſtillans deſuper ſpiritus nitri ſufficientem quantitatem agitando vitrum, hinc omnis cruſta ſucceſſivè evanuit, & altero die illius loco arenulæ ſeu tartarus cryſtalliſatus moderatè ruffeſcens, partim in fundo fluctuare, partim hinc inde vitro affigi, videbatur.*

4. *Hominis ſani urinæ, jam ad putredinem ruenti, & quæ præter cruſtam glaucam denſam ſimul ſalia parva, candida, cryſtalliſata continebat, inſtillavi ſpiritum nitri, & ita per biduum relinquebam: ceſſabat hinc fætor, & cruſta ferè tota evanuit, & tantillum ejus veſtigium reſtitit, ſalia candida cryſtalliſata etiam evanuerant, loco quorum ſalia talia arenoſa ruffa hinc inde vitro ſe affixerant, & magna eorū pars in fundo vitri mobilis fluctuabat. Eadem phænomena apparent, ſi ſimili urinæ ſanæ ad putredinem ruenti, cum cruſta denſa, ſpiritus ſalis communis inſtilletur.*

5. *Urina manè emiſſa benè conſtituta copioſam denſam glaucam cruſtam à meridie vitro affigebat, ipsâ urinâ clarâ permanente: relictâ denuò urinâ ad ſequentem diem, urina in vitro naturaliter conſtituta erat, cruſta penitus evanuerat, cujus loco copioſæ cryſtalli ruffæ vitro ſe affixerunt, & copioſiores circum fundum mobiles ſe coacervarant, adeoque eadem eſt cruſtæ glaucæ & cryſtallorum ſabuliformium materia.*

6. *Urinæ laudabiliter conſtitutæ inſtillavi ſpiritum vitrioli rectificatum, unde Tinctura exaltabatur ad ſanguineum ruborem & copioſa ſalia ruffa fundum occupabant: Urinam hanc filtrando ab his ſalibus ſabuliformibus ſeparavi, inſtillavi lixivium cinerum clavellatorum ad ſaturationem uſque, & ſequenti die ſucceſſivè remitti Tinctura cœpit, in ſpecie pellicula denſa & firma ſupernatabat urinæ, quaſi ex ſtellulis hexagonis intertexta conſtaret.*

Ex his Experimentis ferè ſequentes elici poſſunt Concluſiones.

(1) *Ab Acido intenſiori*, urinoſas terras quaſdam particulas coagulante, *generantur Concreta ſabuliformia ruffa in urinis*.

(2) Ex

(2) *Ex particulis urinoſis magis* terreis, adeoque *fixioribus* in urina *abundantibus*, *generantur concreta ſalina, candida, ab Acido coagulante non adeò acri.*

(3) *Ex particulis iiſdem urinoſis fixioribus, ſed ſubſtantiâ pingui inviſcatis, gignitur cruſta glauca*, unde & à *ſuperveniente Acido facilè in tartarum ruffum coagulatur.*

(4) *Salium, Acidi & Urinoſi, copioſorum aut acrium in vehiculo aquoſo exactè ſolutorum, ſaturationem & hinc concretionem, ſequitur pellicula & cremor, pinguedinis inſtar urinæ ſupernatans diverſimodè tincta.*

Origo ergò horum *concrementorum* coagulatorum *videtur eſſe efficienter ab Acido, materialiter ex terreo urinoſo fixiori*, invicem coagulatis & coagmentatis. Quod ut pateat, obſervandum eſt, quod hæc Concreta tartarea omnia ſint productum præternaturale: nam ſi ſubjecta conſiderentur, in quorum urinis concreta talia obſervantur, ut hypochondriaci, ſcorbutici, item à febribus, aut diuturnis, aut malè curatis denuò convaleſcentes, illa ſunt talia, in quibus alimentorum aſſumptorum debita attenuatio & volatiliſatio in primis viis minus perfecta eſſe ſolet, unde particulæ ſalinæ urinoſæ minus volatiles, ſed ſuo modo fixiores, magis terreæ exiſtunt, quæ cum Urina maturè excernuntur: quę eò manifeſtiora ſunt, quod *BORRICHIUS in Actis Haffnienſ. Volum. 2. p. 171. & 182. minus ſalis volatilis, plus fæcum terrearum in febrientium ſanguine deprehenderit*. De Hypochondriacis & ſcorbuticis pariter conſtat, horum urinas acriores & ſalſiores exiſtere; & præter hoc, quod debitæ volatiliſationis aſſumptorum in primis viis defectu, particulis urinoſis minus volatilibus, ſed ferè fixioribus, imprægnatæ ſint; imprimis Acidum eſt, quod in eorum urinis luxuriat, unde etiam tartarus ruffus variegatâ pelliculâ tàm crebrò in eorum urinis concreſcit. Nempe in his concretionibus tartareis & ipſum coagulans Acidum haud adeò naturale exiſtit, uti ex ſubjectorum, à quibus urinæ emittuntur, conditionibus ſponte patet, quin à ſpirituoſa aut volatili natura plus minus deflectens, & ſuo modo acrius exiſtens, præter Tincturę intenſionem, etiam peregrina talia coagula in urina generat. Hinc etiam à Practicis annotatum fuit, copioſiùs generari hujuſmodi tartarum in ſtanneis aut plumbeis, aut terreis vitreatis vaſis, quàm vitreis, Acido iſto rodente particulas metallicas, & in iis ceu fixioribus, ſe concentrante. Plus Acidum hoc, tartari ruffi coagulatorem, in receſſu habere inſinuat *MOEBIUS Inſtitut. p.* 153: quinimò ipſo in ſanguine, aut cæteris corporis fluidis, actu coagulationis negotium interdum perficit, adeò ut præter hoc copioſè cum urina prodeant, ac per ſudores copioſè excernantur arenulæ. *Confer. HORSTIUS loco allegato, item TACKIUS in Phaſi 2. p.* 82.

Quod ſi ſub iſta particularum in tartarea concrementa concretione contingat, vel ſponte ſeparari, vel potiùs vi quadam extrudi pingues ſeu oleoſas particulas ex eorum conſortio, & ſubindè unà cũ particulis urinoſo-terreis copioſioribus pręcipitari, oritur *nebuloſa* ſatis *glauca*. Idem phænomenon in pręcipitatione lactis ſulphuris obtinetur. Par verò ratio eſt, dum phęnomenon ſub incipiente urinæ putredine obſervatur. Quod verò ſaltẽ copioſius ſulphur, ſeu pingues iſtæ particulæ ſolæ, cruſtã iſtã conſtituant, ut vult *WILLISIUS des. Urini*, citra terrearũ plus minus urinoſarum conſortiũ, minus probabile videtur, quia Acida inſtillata cruſtam hujuſmodi glaucam abſorbent, interdũ cum eadem in tartarum ruffum concreſcunt: Jam verò in ſolas pingues particulas ita non agunt acida.

Porrò *ſedimentum* conſpicitur nunc *rubrum carneum, fleiſch-farbig*, nunc *rubrum lateritium*. *Illud* reperitur in morbis & febribus chronicis, & in talibus ſæpè latet ſcorbutus, quod ſæpiùs obſervavi. Lateritium ejuſdem naturæ eſt cum arenulis ſcorbuticis, & ſolet eſſe ordinarius comes morborum chronicorum confirmatorum. Interim reperitur etiam *ſedimentum craſſum, album, viſcidum* &c. quod oſtendit vitium veſicæ, muco aut arenulis refertæ, & ſæpiùs veſicæ quàm renum calculum indicat. Nam veſica calculo læſa plorat nutrimentum proprium chyloſum ſpermaticũ.

Ut tandem hæc concludamus, Acidum & Alcali, ceu duo naturę inſtrumenta mechanica, & ipſa in ſalſo urinæ concreto utramque faciunt paginam, & cujuſvis in urina mutationis fundamentum exiſtunt, experientiâ mechanicâ id teſtante. *Ab Acido enim plus minus eminente Tincturæ intenſio*, ab *eodem deficiente Tincturæ remiſſio; ab eodem contentum naturale concentrante*, ab *Alcali verò præcipitantę*, & conſiſtentiæ & perſpicuitatis in urina ratio: Quò magis ſub ſalſo urinæ ſapore pręvalet Acidum, eò diutiùs citra putredinem ſubſiſtit eadem, quod, uti in ſtatu naturali ſimpliciter obtinet, ita præternaturali ſtatui pariter, ſed mutatis ſubinde mutandis, ſub enormi ſcilicet ejus latitudine, applicari debet. Quævis in ſtatu præternaturali urinæ tinctæ gradualis ab Acido in morbis acutis cruditas, ſeu contentorum firma concentratio à prævalente Acido; Coctio, ſeu eorundem ſeparatio, ab infracto eodem, dependent. *Concreta ſalina tartarea* in chronicis, & ſpeciatim hypochondriacis, ab Acido præternaturali urinoſo, terreas ferè fixiores particulas coagulante, naſcuntur: *ruffa* quidem potentiori exiſtente efficienter Acido; *candida* verò copioſiori exiſtente materia terreo-urinoſa. *Cruſta glauca* parietibus matulæ affixa, ex urinoſis fixioribus pinguibus particulis inviſcatis conſtat, unde & Acido ſuperveniente facilè in tartarum ruffum coagulantur. Plura in hunc locum qui vult, legat *WILLISIUM de Febribus*, ubi adjuncta *Diſſertatio de Urinis*; item *MOEBIUM de Fundament. & Inſtitutionibus*, & *RIEMSCHNEIDERUM*, qui *eleganter de urina & judiciis hinc* ferendis ſcripſit.

Varia autem ſimul cum urina reddita videbitis in *BARTHOLINO de Lacteis Thoracic. cap. 9., DEUSINGIO de Aliment. Depurat. §. 10., HORSTII Manuduct. ad Medicin p. 189., CLAUDIO Conſil. 40., Colle in Coſmetor. Medic. pag.* 518. Inſecta etiam in urina notat *BARTHOLINUS Cent. 4. p.* 378.

Cœterum, uti non rarò, imò ſæpiſſimè, fallax & incertũ eſt urinę judicium, de quo vid. *HILDANUS C. 3. Obſerv. 73.*, in ſpecie in febribus malignis, quod expertum vid *SCHENCK. l. 2. Obſerv. p. 278.*: ita & *Pulſus* non rarò valdoperè fallit: vid. *SCHENCK. l. a. p. 287.*: non tantùm pro varietate affectuum, ex variis circumſtantiis ortorum, ſed varię etiam pulſuum Anomaliæ & inordinationes naturaliter quibuſdam contingunt, obſervante hoc *DEODATO in Valetud. p. 67. & SCHENCKIO l. a.*: adeò ut quaſi unuſquiſque naturalis pulſus anteà præcognitus eſſe debeat, priuſquam judicium certum de eo in morbis immutato ferri poſſit.

Cauſæ fallentes ad 4 capita reduci poſſunt:

1. *In malignis affectibus* vel maximè fallunt ſubindè, quãdo optimo & ſaluberrimo Pulſu moriuntur ęgri: vid. *HILDANUS*. Fit autem in talibus morbis, ubi miaſma malignum immediatè ſpiritus animales adoritur, minus verò maſsã ſanguineã afficit; hinc Pulſu optimo & optima urina moriuntur Patiẽtes; & *Pulſus peſſimi* in febricitantibus mulieribus non rarò Medicos fallunt, teſte *PANAROLLO Pentecoſt. 4. Obſerv.* 48. proindè in morbis malignis debemus eſſe cauti.
2. *Fallunt* etiàm *ſubindè in Scorbuticis & Hypochondriacis* confirmatis, in quibus propter depravatam maſſę ſanguineæ craſin, & fermentationem inæqualem, tot ſæpè miræ anomaliæ diverſæ pulſuum tantùm non in horas mutabilium, imò Pulſus interdùm adeò mali deprehenduntur, ut in aliis morbis mortem prędiceremus, ubi tamen iterum in hora boni fiunt, & ægri convaleſcunt.
3. *Fallunt nos Pulſus ex vario ſanguinis fermentativo motu.*
4. Fallunt nos *ratione affectuum ægrotantium*, qui prout ſunt nunc triſtes, nunc læti, nunc curis obſeſſi, nunc ſacra meditantur, nunc prophana, &c. toties Pulſus variat.

Item *varii Pulſus & diſtincti* in eodem ſubjecto obſervantur, dum Pulſus in dextro carpo optimus, in ſiniſtro peſſimus obſervatus fuerit, idq; ob ulcus & abſceſſum in pulmonibus illſus lateris, teſte *BARTHOLINO Volum. 1. Actorum Haffnienſ. p.* 18.; adeò, ut in Pulſuum cognitione & judicio omnia à Medico ſint conſideranda, & ægri ſtatus & variæ circumſtantiæ perſcrutandæ, utut raræ quædam mirandarum ex Pulſu prædictionum hiſtoriæ hinc inde etiam proſtent, quas videbitis in *SCHENCKIO loco allegato pag. 268, & BARTHOLINO Centur. 5. Hiſtor.* 37.: in quo ipſo, mirum quantum excellunt Medici Sinenſes & Iaponenſes, ita ut mirificè excellant in diagnoſi & Prognoſi Morborum ex Pulſu.

Pertinet huc *Pulſus Amatorius*, de *quo quæritur, an detur? & an diſtinctus ſit à reliquis Pulſibus*, propriuſque ſit ſolis Amatoribus? Occaſionem dedit Eraſiſtratus, qui ex Pulſu cognovit, *Seleuci* filium *Antiochum* erga novercam *Stratonicam* amore fuiſſe inflammatum. Reſpondeo: Pulſus

Ama-

Amatorius quibuſdam diſtinctus eſt à reliquis Pulſibus, ſicut de hoc *HORSTIUS pater* eleganter *Tom. 1. Operum, Diſſert. de Natura Amoris p. 435.* judicavit. Verùm determinatus Pulſus Amatorius non eſt, ſed ſi reliqua rectè ſe habeant, admodum variat; in ſpecie prout in Amore multiplicati ſunt Affectus, Pulſus ſpecialiſſimus erit frequentiſſimus & celerrimus.

Ex Pulſu ipſo *duo ſaltem cognoſci*, & exinde *Prognoſis* inſtitui poteſt. Nempe

1. *Status Fermentationis Vitalis ſanguinis in præcordiis.*
2. Ex *fermentante*, & conſequenter pius minus *ſpirituaſcente ſanguine*, *virium* vel robuſtiorum vel infirmiorum *conditio*.

Intelligitur per *Pulſum palpitatio arteriarum*. Modus, quo cognoſcitur, limitatur ſub his circumſtantiis: Nempe Pulſum pertentet Medicus *pulpâ trium digitorum* priorum, nempe indicis, medii, & annularis. Et quidem digitis tribus tangenda (1) Pulſus arteria eſt, ut faciliùs cognoſci queat ejus inæqualitas, quæ unicô digitô non cognoſcitur. Deinde (2) pertentet etiam Medicus Pulſum, *digitos nunc fortiùs imprimendo, nunc ſuſpendendo*, ut varietates Pulſus cognoſcere poſſit: Meliùs enim percipit Medicus Pulſus vehementiam & magnitudinem impreſſis digitis; ſuſpenſis verò digitis mollities & Parvitas ejus faciliùs deprehenditur. (3) Ratione loci uſitatum eſt, ut tangatur in *carpo manus*, interdum tamen (α) non deprehenditur in ſumma debilitate ægri (β) in carnoſioribus ſubjectis, ubi profundiùs arteriæ ſitę, tunc naturalis Pulſus vix deprehenditur. (γ) Si ſudant ægri in febribus, non conſultum eſt, denudare ipſius brachia; Ideoque etiam præter carpos in aliis locis Pulſum pertentet Medicus. Locus talis eſt in ſummitate temporum, ubi ramulus arteriæ carotidis ſtatim ſub cute latet, qui facilè deprehendi poteſt; vel etiam tangitur pulſus in interſtitiis pollicis & indicis; de quo vid. *RHODIUS Centur. 2. Hiſt. 44. TULPIUS l. 3. Obſerv. c. 45*: vel loco carpi alius locus quærendus, ubi arteria minus eſt profunda & viſu cognoſcibilis, & ibi in tali caſu facillimè inveſtigatur. Si in his non procedit, circa poplitem tangendum, quod ipſum *AMATUS LUSITANUS C. 1. Curat. 96.* jubet, & faciliùs deprehenditur Pulſus: Interdum vel arteria tarſi tangenda in pede prope ſecundum digitum. Verum relicto ultimo, priora tria loca ſufficiunt, ſc. Carpus, interſtitium pollicis & indicis, & Tempora. (4) Neceſſe eſt, ut Medicus *Pulſum in duobus carpis pertingat ſimul*, quia ſæpiſſimè inſignis differentia in utroque carpo deprehenditur, quando Pulſus unius carpi non reſpondet Pulſui alterius, uti ſubinde occurrit in Praxi, mihique ſæpiùs evenit, & niſi attentè & cautè agamus, facilè decipimur: vid. *HOEFERUS in Hercule Medico p. 89*, M. A. N. C. *Ann. 9. & 10. Obſerv. 61. p. 153. ſequ.* Ratio Variationis latet in inſtrumento, nempe Arteria: obſervatum enim eſt, quod propter tumorem occultum vel latentem ſub alis arteria compreſſa & hinc, Pulſus immutatus, atque in hoc carpo vix deprehenſus, in altero benè obſervatus fuerit. Sic *BARTHOLINUS* quoque obſervavit in dextro carpo Pulſum optimum: vid. *SCHENCKIUS & RHODIUS in Obſervationibus.* (5) Medicus non contentus ſit unâ vice tangendo Pulſum, ſed ſubindè repetat ſæpiùs, quia ægri ratione variorum affectuum ſubindè mutant Pulſum: e. g. quando lætantur in acceſſu Medici, aut contriſtantur; idemque bis vel ter in una Viſitatione tangat Pulſum, ne aliàs decipiatur in ſignis inde petendis.

Cauſas quod attinet *Pulſus*, earum tres in genere differentes, & variè mutantes ſunt:

1. *Cauſa eſt ſanguis turgeſcens & fermentando rareſcens in præcordiis.*
2. *Eſt Cor, quod ſuâ contractione, beneficio ſpirituum animalium irruentium, ſanguinem rarefactum evibrat.*
3. *Arteriæ recipientes, & ulteriùs ſanguinem evibratum per totum corpus diffundentes.*

Immutantes Cauſæ variæ ſunt, diſtinguuntur ſecundùm res naturales, nonnaturales, & præternaturales. V. g. *ex rebus naturalibus* alius eſt Pulſus pueri, alius juvenis, alius viri, alius ſenis, alius dum ſumus jejuni, alius eſt poſt paſtum. Ex *rebus Non-Naturalibus* variat ratione Affectuū, ratione Aſſumptorum, ratione Excretorum & Retentorum. Quoad *res præternaturales*, ratione morborum afficientium maſſam ſanguineam: quales cauſæ variantes ſunt tantum non innumerabiles. *Hinc eſt, quod ex Pulſu non ſemper ſigna apodictica fluant, ſed ſubinde dubia & fallacia.*

In Pulſu ergò pertentando 4. Requiſita attendenda ſunt:

1. *Cor movens*, ratione cujus in motu vigoris Pulſus evadit vel *fortis* ſeu *vehemens*, vel *debilis*, indeque virium vel conſtantium vel deficientium ſignum exhibet.

Pulſus vehemens eſt, quando cum impetu & validè diſtenditur arteria, ut quaſi feriat pulpam digiti. Cauſa eſt Impetus & Vehementia ſpirituum animalium, cor vehementiùs contrahentium. Indicat fortem cordis contractionem, hinc vires validas & robuſtas, & præſagiū exinde fauſtū eſt; è contrà *Pulſus parvus & debilis* innuit imminutas & proſtratas vires; funeſtum ſignum eſt, funeſtum exitum præſagiens.

2. *Sanguis mobilis ratione ſuæ turgeſcentiæ fermentativæ*; unde Pulſus eſt vel *magnus* vel *parvus*, adeoquè vel laudabilioris vel defectuoſæ fermentationis in ſanguine index.

Magnus eſt, quando ſanguis inſigniter turgeſcens & fermentans arteriam valdè diſtendit, ſecundùm omnes Quantitatis dimenſiones. *Parvus eſt*, quando ſanguis ita non turgeſcit, & arterias minus diſtendit. Modus cognoſcendi eſt facilis: quando enim arteria plena & turgida eſt, dicitur magnus; quando vacua & flexuoſa, Pulſus oritur parvus. Additur ab aliis hæc differentia: Pulſum eſſe vel plenum vel vacuum. Verùm rectè rem ponderantibus, eſt unus idemque Pulſus cum magno & parvo. *Pulſus magnus in ſtatu ægro & ſano*, ſemper *indicat virium robur, propter inſignem & optimam ſanguinis turgeſcentiam*: hinc *Pulſus magnus* ſemper *eſt bonum ſignum*, in ſpecie in febribus, ſpecialiſſimè in benignis; innuit enim æqualem concurſum ſalium in corpore, & conſequenter laudabilem ſanguinis ſtatum. *Pulſus parvus rarò bonum ſignum eſt in febribus, in ſpecie malignis, ubi eſt peſſimus*: ſi *celer & parvus* ſimul, ſeu *formicans, contigerit, admodum pravum omen eſt, ex quo vix emergunt ægri.*

3. *Inſtrumentum ſeu Organon*, per quod fit ſanguinis turgeſcentis motus, nempe *Arteria* mota & dilatata, pro cujus conditione Pulſus vel mollis vel durus exiſtit.

Pulſus mollis eſt, quando ad tactum arteria facilè cedit; *Durus eſt*, quando renititur, & quaſi indurata eſt. Cauſa eſt Arteriæ major vel minor tenſio & flacciditas. Interim *mollior Pulſus melior eſt duro: quæ arteriæ durities nil aliud eſt, quàm ſpaſmus quidam, aut convulſiva fibrarum membranæ arteriæ contractio*, indeque in diſtenſione renitentia exiſtit, & membranam in quodam loco affectam, dolentem aut ſpaſmo correptam innuit, uti in inflammationibus partium internarum, pleuriticis, nephriticis, &c. obvium eſt: aliàs rarò obſervatur.

4. *Tempus*, quod monſtrat motus durationem in pulſu, obſervabile, & cujus ratione binæ differentiæ emergunt, vel in una ſaltem pulſatione, unde Pulſus vel celer, vel tardus; aut in pluribus ictibus, unde Pulſus vel frequens vel rarus. Quæ ipſa temporis ratio utplurimum à diverſa ſanguinis fermentantis conditione dependet; prout enim cor à ſanguine, intenſiùs aut remiſſiùs fermentante, magis vel minus irritatur, etiam frequentiores aut rariores, celeriores aut tardiores, hujus fiunt contractiones, & conſequenter pulſationes. Vid. hìc, quia perſpicuus, omniumque optimus, *SYLVIUS in Diſſertat. Medicis, Diſſertat. 3. §. 57. & ſequ.*

Pulſus *celer* eſt, quando ſubitò attollitur ſeu dilatatur Arteria; *tardus* eſt, quando pedetentim attollitur. Celer oritur à valida & ſubitanea cordis contractione, imprimis propter irritationem cordis à ſpirituum impetu celeriter factam, hinc ſubitò & cum impetu evibratur ſanguis, & dilatatur arteria. Tardus oritur, quando cor movetur tardiùs, & ſanguis lentiùs promovetur, arteriaque diſtenditur. *Pulſus celer, cæteris paribus, bonum ſignum eſt*; innuit enim motum ſpirituum validum, utut irritatum, & obſervatur imprimis in morbis acutis & gravioribus animi affectibus. *Pulſus tardus innuit* vel vires ſpirituum animalium proſtratas, vel lentam & imminutam ſanguinis in corde turgeſcentiam. *Pulſus frequens* eſt, quando crebrò movetur Pulſus unus poſt alterum, & ſæpiùs ferit digitum (picK picK:) Rarus eſt, quando rarò & intercedente temporis ſpatio Pulſus fit. Frequens fit vel propter auctam maſſæ ſanguineæ turgeſcentiam in corde, vel propter depravatam ipſius fermentationem, unde crebriùs contrahitur cor, arteriaque diſtenditur. *Cauſa proxima ergò eſt cordis vehementior irritatio*, propter *ſanguinem* nimis vitioſèque *turgeſcentem*: hinc eſt, quod *Pulſus frequens ſignum pathognomonicum febrium, à cauſa externa provenientium, habeatur*, ita ut etiam in malignis non deficiat hic Pulſus.

ſus. Frequens hic Pulſus, cæteris paribus, innuit vires adhuc validas, & cor inſigniter irritatum, monſtratque febrem præſentem: ſi ſimul eſt magnus, bonum ſignum eſt; ſin ſimul parvus & celer, peſſimum ſignum eſt, & formicans dicitur.

Nunc quoque, ut Pulſuum differentias conſideremus, ordinis ratio poſtulat; quæ vel dicuntur *abſolutæ*, vel *reſpectivæ*: quæ vel conſiderantur in ſe, vel habitâ collatione plurium Pulſuum inter ſe. Ratione prioris emergunt abſolutæ; ratione poſterioris reſpectivæ differentiæ.

Differentiæ Pulſus abſolutæ in genere *ſunt vel ſimplices*, vel *compoſitæ*. *Simplices* ſunt jam explicatæ. Hæ differentiæ Pulſuum ſimplices invicem collatæ Compoſitas dant differentias; quando v. gr. quis citò currit, Pulſus evadet celer & parvus; ſicut in ſomnolento quodam deprehenditur Pulſus in vehementia, magnitudine & celeritate moderatus, qui eſt Pulſus compoſitus: item pulſus parvus, frequens & debilis ſimul, eſt pulſus compoſitus; in pleuritide magnus frequens, & cum celeritate moderatus. Et hæc ſufficiunt pro Medico. Poſſunt enim facilè cognoſci pulſus compoſiti, modò habeatur ſimplicium differentia. Quod attinet reſpectivas pulſuum differentias, multæ hîc recenſentur à Galeniſtis; ſed rectè Montanus & Plempius dixerunt, *Galenum, plures Pulſuum differentias finxiſſe, quàm in ægris deprehenderit*. *Reſpectivæ ergò Pulſus differentiæ*, quando plures conferuntur, mutuò nempe inter compoſitas habitò reſpectu, vel *æquales* ſunt, vel *inæquales*; ſicut diaſtole arteriæ collata cum ejus ſyſtole, pulſum dat vel εὔρυθμον, vel ἄρρυθμον. *Pulſus æqualis* dicitur, quando plures pulſationes inter ſe collatæ ſe habent eodem modo, in eadem nempe magnitudine & celeritate. *Inæqualis* dicitur, quando differentia aliqua percipitur. Pulſus hic æqualis eſt vel ſimpliciter talis, vel ſecundùm quid. *Inæqualis ſimpliciter* eſt, quando in nulla conveniunt pulſatione, ſed omnes differunt, ita ut ſecundus non ſit idem cum primo pulſu, tertius cum ſecundo, &c. *Inæqualis ſecundum quid* eſt, quando tempus in quibuſdam pulſationibus differt in quibuſdā convenit: v. g. quando primus, ſecundus & tertius ſimiles ſunt, & pulſus quartus differt.

Omnes hæ differentiæ, quò plus recedunt vel à ſtatu naturales, à conditione ægri, à ratione morbi & cauſa morboſa varia, eò ſunt pejores; quò minus, eò meliores. In ſpecie debiles, parvi, & frequentes juncti, &c. *ſunt* omnium *peſſimi*. *In magnis tamen doloribus*, v. g. *pleuritide cum febre ardente juncta*, *ſi pulſus fuerit parvus, neminem terreat*. Confert. BARTHOLINUS *Centur 5. Hiſtor.* 37.

Inter inæquales pulſus, *intermittens & deficiens* ſeu *aliquantulum ceſſans*, nunc inter plures, nunc inter pauciores pulſationes: e. g. quando prima, ſecunda, tertia & quarta pulſatio adeſt, nona iterum non, *ſolet non ſine cauſa eſſe terribilis Medico*, quia ſæpè *eſt lethalis ægroto*. Defectus hic contingit

1. Ratione Virtutis moventis: quando enim vis movens ſeu vis pulſifica cordis non eſt ſufficiens, neceſſariò una vel altera intermittitur pulſatio.
2. Quando ſanguis malè ſe habet, ut ejus turgeſcentia vel fermentatio vel ceſſare.

Nihilominus quælibet ante omnia circumſtantiæ benè perpendendæ ſunt, antequam feratur judicium. Non ſemper enim ſunt lethales, teſte WIERO *in Obſerv. de Febribus malignis*, ZACUTO LUSIT *l. 2. Medicor. Principum Hiſt.* 4., MARC. DONATO *Hiſt. Medic. Mirabil. l. 7. c.* 8, BARTHOLINO *l. a.* Nam, ut taceam abolitum arteriarum Pulſum ad plures annos obſervatum fuiſſe à RONSEO *Epiſt.* 11, *p.* 41. & RHODIO *Cent. 2. Obſervat.* 42. & 43.; vel ſaltem eundem in quibuſdam ſubjectis digito applicato non ſentiri, quale exemplum videbitis in BARTHOL. *Cent. 4. Hiſt.* 42.; ſicut *totalis Pulſus ad ſenſum ceſſatio & Aſphixia* obſervata eſt in M.A.N.C. *Ann. 3. Obſerv.* 221. & *Obſerv.* 334. *in ſcholis*, & à SIMONE PAULI *in Parecbaſi de Febribus Malignis* §. 58, BALLONIO *l. 2. Epidem. & Ephemer p.* 195., RIOLANO *Encheirid. Anat. l. 5. c.* 46. HEINRICO *ab* HEER *Obſ.* 26. RONSEO *loco allegato p. 34. certè interdū ex variis cauſis impedimentum occurrit*, quo *minus arteriæ pulſare queant*, *utut res careat periculo*, modò benè cognoſcatur origo. Sic ob præſentem *plethoram*, indeque impeditum ſanguinis motum, pulsū interceptum videbitis in SCHENCKIO *l. 2. Obſer ubi de Pulſu*; & in hypochondriaco malo confirmato, ac ſcorbuto expertis, eſt nota ingens in pulſu variatio, cum non rara ejus intermiſſione: vid. SALMUTH *Cent. 1. Hiſt.* 94., quæ tamen periculo ſæpè carens, ſubinde fortiter cum palpitatione cordis recurrente eodem: Conf. M. A. N. C. *Ann. 2. Obſ.* 237. *pag.* 339. & *Ann.* 9. & 10. *Obſ.* 91. Sic ob *tumorem occultum*, comprimentem in aliqua parte arteriam, impeditur ejus debita dilatatio, unde obſervatur & deficit pulſus in una manu, qui eò erit manifeſtior in altera: de quo vid. PANAROLLUS *in Pentecoſt. 1. Obſer.* 32. *Cordis* item *auricula à materia craſſa & pituitoſa referta*, dat pulſus inæquales & intermittentes, teſte RIVERIO *Obſervat. 77. Centur* 2.

Imprimis tamen *ſolet ſubinde intermittere pulſus minori cum periculo* in tribus caſibus: nempe

1. In *febribus malignis*.
2. In *pleuritide*.
3. In *malo hypochondriaco* confirmato, aut ſcorbuto.

Quadruplex autē pulſus deficientis differētia obſervanda eſt, dum quædam eſt *apparens*, quædam *naturalis*, quædā præternaturalis quædā *artificialis*. I. *Pulſus apparens* eſt, quando arteria vel propter inconvenientem ſitum, vel propter tumorē, minus commodè percipi poteſt, ut planè videatur deficere, quod tamen nihil in receſſu habet. II. *Pulſus* quidem *deficiens naturalis* fit propter certam quandam idioſyncraſiam. Sic obſervati ſunt certi homines, in quibus pulſus naturaliter per aliquot pulſationes intermiſerit & defecerit. III. *Pulſus præternaturalis intermittens* interdum obſervatur in Pleuriticis, ubi interdum, ut ſæpiùs obſervav, nunc quarta, nunc ſeptima pulſatio deficit. Item in Scorbuticis deficiens binde deprehenditur pulſus, quando propter Acidum ſanguis ad grumeſcentiam plus minus diſponitur, ut hinc inde grumi ſanguinis colligantur, qui motum arteriarum impediunt. Ex quibus patet, pulſum deficientem p. n. malum ſignum eſſe. IV. *Pulſus deficiens artificialis* fit ex ligatura arterioſarum partium in venæ ſectione, quo minus poſſunt pulſare: inde ſimus cauti, ne, quando poſt venæſectionem, arteriâ ligatâ, deficit arteriæ interceptæ pulſatio, vi morbi eundem deficere putemus. *Exinde liquet, Pulſum Deficientem nunquam eſſe fauſtum ſignum; innuit enim vim animalem proſtratam, vel ſanguinem turgeſcentiæ & fermentationi ineptum*.

Inter Pulſus inæquales eſt etiam *Pulſus myurus*, ſeu Cauda muris dictus, propter ſimilitudinem, quem habet cum cauda muris, quod ſemper *ſucceſſivè ſit minor*, ita ut ſecundus pulſus ſit minor primo, tertius ſecundo, & quartus tertio. Myurus hic duplex eſt, vel deficiens, vel reciprocus aut recurrens. Myurus *deficiens* eſt, quando ſucceſſivè in tantum deficit arteriæ motus, ut tandem planè ceſſet in magnitudine & vehementia. *Reciprocus* Myurus eſt, quando ad antiquum vigorem redit, antequam planè deficiat. Cauſa latet nunc in ſanguine, nunc in corde. Si ſucceſſivè deficit in motu arteria, innuit vim cordis motricē vitalē non eſſe adeò validā. Myurus *hic* pulſus *deficiens eſt inter ſigna peſſima*.

Inter hos Pulſus intermittentes numeratur & *Caprizans*, dictus à ſimilitudine capræ, qui reverà idem eſt cum *Pulſu dycroto* ſeu *bis feriente* in una pulſatione, quando arteria ita dilatatur, &, antequam contrahitur, de novo dilatatur, ita ut duplicem quaſi ictum edat. Cauſa eſt reiterata cordis contractio, propter vehementem ejus irritationem, quando ſanguis vitiosè efferveſcens parenchyma cordis denuò irritat, & ita cor duplicatâ contracturâ removere nititur ſanguinem, niſi aliud malum adſit in auriculis cordis. Innuit quidem vires validas, ſed ſanguinis vitiatam fermentationem ſeu inſignem ametriam ſanguinis.

Denique differentia inſignis eſt, quando Pulſus dicitur Undoſus, ubi ſanguis ſucceſſivè moveri, & fluctuum undarum inſtar pelli, percipitur, ita ut nunc ſub primo, nunc ſub ſecundo, nunc ſub tertio digito motus arteriæ deprehendatur. Pulſus hic in his, qui ſub lecto ſudant, ſemper eſt obſervabilis. Oritur & compoſitus eſt hic Pulſus ex magno, in vehementia & frequentia moderato, & cum aliquali celeritate conjuncto, innuitque ſudorem imminentem, ſive jam adſit, ſive futurus ſit in morbis acutis per criſin. Oritur ex fermentatione blanda & moderata ſanguinis, cum blanda cordis irritatione.

Pulſum hunc ſequitur Formicans ſeu Vermicularis, quaſi formica repens, (*cum repit ſub digitis.*) Compoſitus eſt ex Pulſu minimo, celerrimo, & frequentiſſimo. Indicat vires proſtratas, & ſanguinis fermentationem & turgeſcentiam planè deficientem. *Omnium peſſimus eſt*, & *Agonizantibus ſubinde* ſolet *eſſe frequens*: fluctuat enim magis ſanguis in ventriculo cordis, & propter parvam turgeſcentiam cor ſe non poteſt contrahere.

Ultimo loco eſt Pulſus *Convulſivus*, quando arteria ſub tactu convelli & quaſi retrahi percipitur. *Innuit imminentes convulſiones & epilepſiam* cum aliquali contractura. Oritur

ex

ex vitio arteriæ, & ejus fibris magnitudine irritationis convulſis. *Peſſimum ſignum eſt.*

In Pulſu obſervandus etiam ordo & rhytmus, unde dependet Pulſus *æqualis & inæqualis*, *ordinatus & inordinatus*. *Pulſus ordinatus* eſt, quando plures pulſationes invicem collatæ eandem habent conſtitutionem. *Inordinatus* eſt, quando plures pulſationes inter ſe collatæ inæquales ſunt, ut alius ab alio differat. Fundamentum omnis inordinationis conſiſtit vel in corde movente, vel in ſanguine. *Ordinatus Pulſus eſt bonum ſignum; omnis autem inordinatus peſſimum: indicat enim labefactatã ſanguinis turgeſcentiam & fermentationem, indeque vires proſtratas, tam vitales quàm animales.*

Per *Rhytmum* intelligitur concentus tonorum ſeu Concentus Muſicus, & eſt nihil aliud, quàm proportio certa Syſtoles & Diaſtoles, ſeu Conſtrictionis & Dilatationis arteriæ pulſantis; eſtque vel

1. Εὔρυθμος, quando Syſtole & Diaſtole ſe habent eodem modo & tempore; Vel
2. Ἄρυθμος, quando non eodem modo ſe habent cordis ſyſtole & diaſtole.

Et quidem, ut meliùs pateant, adhibent plerumque notas Muſicas, ratione quarum metiuntur: Nam *ſi Syſtole & Diaſtole eſt inſtar Notæ Brevis, Pulſus eſt* εὔρυθμος; *ſi verò inſtar Brevis & Semibrevis Syſtole & Diaſtole differunt, Pulſus eſt* ἄρυθμος. Fundamentum hujus diverſitatis conſiſtit in motu cordis ſanguinem promoventis & diſtribuentis in arterias, & ex his in venas. Si enim eodem modo ſanguis ex corde ejaculatus fuerit in arterias, & ſimili modo ex arteriis in venas, Syſtole & Diaſtole conveniunt, Pulſuſque oritur εὔρυθμος. Quando autem ſanguis celeriùs movetur, & citiùs ex corde in arterias, quàm ex arteriis in venas ejaculatur, fit Syſtole longa & Diaſtole brevis; & contra, ſi movetur ſanguis citiùs ex arteriis in venas, quàm ex corde in arterias, fit Syſtole brevis, & Diaſtole longa vel tarda. *Pulſus εὔρυθμος bonum ſignum eſt*; indicat enim æqualem diſtributionem ſanguinis: *Pulſus ἄρυθμος malum ſignum eſt*; innuit enim defectum motus cordis & virium. Nam quando Diaſtole brevior eſt, quàm Syſtole, innuit ſtagnationem ſanguinis in loco quodam; ſi autem Diaſtole eſt longior vel tardior, quàm ſyſtole, innuit motum ſanguinis per cor impeditum, aut cordis affectum. Hæc pauca de Rhytmo Pulſuum.

De Inſtrumentis ſeu libris ſphygmicis, à quibuſdam ſagacibus Pulſus ſcrutatoribus inventis, quarum applicationis beneficio Qualitates Pulſuum dimetiri & applicari ſolent, aliquid dicendum eſſet: quia autem magis ſubtile, curioſum, & magis ſpeculativum inventum ſit, quàm expertum Practicum, meritò hîc omitto. Plura tamen qui cupit de iis legere, videat *SANCTORIUM in Commentar. in Fen. 1. Avicennæ Proœm. Quæſt. 6., SCHOTTUM in Magia Natur. P. 3 l. 4. Syntagm. 3. Pragmatol. 9., MARCUM MARCI de Proport. Motus, Proport. 41.*

Sicuti *Diagnoſis* rerum præternaturalium *ad Pathologiam* pertinet, ita *Prognoſis ad Therapevticam*. Cùm enim in omnibus Curis non rarò plus arte Medicâ valeat gravius Malum, ſubinde neceſſe eſt, ut maturè artificioſâ conjecturâ præcognoſcat Medicus, an & quomodo curabilis ſit affectus, adeoque & eventum morbi, & tempus eventus, & modum eventus artificioſo prognoſtico eruat.

Neminem autem Prognoſtico relinquat, quia nunqam omnia adeò manifeſta eſſe poſſunt circa ægros, ob ſpecialem uniuſcujuſque individui idioſyncraſiam, quin interdũ hujus ratione miracula in Medicina fieri videantur, & ii, qui conclamati putantur, præter ſpem ſubinde cõvaleſcant.

In Prognoſi autẽ tria accuratè attendẽda ſunt à Medico:

1. *Ut prægnoſcat, qualis eventus ſit futurus? item, an poſſit ægrum curare? an non? an verè? an verò palliativè?*
2. Ut præcognoſcat *tempus eventus, an morbus futurus ſit longus? an verò brevis?*
3. *Ut ſimul cognoſcat, quomodo morbus finiturus ſit? an finis morbi ſubitaneus ſit expectandus? an verò paulatinus? ſcilicet per lentam morbi ſolutionem.*

Fundamentum legitimæ Prognoſeos cujuſcunque eſt circumſpecta conſideratio. *Roboris naturæ Patientis*, & *Violentiæ morbi*, & horum collatio mutua: quorum quod prævaliturum judicatur, & quomodo? eò vergit omnis Prognoſis. Neceſſe ergò eſt, ut hæc duo perpendat Medicus; ſic tandem firmam conjecturam concipit, an natura morbum, an verò morbus naturam ſuperet?

Ex his Generalibus & *Eventum*, & *Tempus*, & *Modum* Eventus cognoſcat, quid prævaliturum ſit? Iam autem, ut hæc duo, nempe natura morbi, & Vires ægri rectè conſiderentur, tres fontes Prognoſeos inſignes hîc ſe offerunt, ſcilicet ii, qui in diagnoſi fuerunt. Sed fit hoc interdum ineptè & indirectè. Deſumuntur vel

1. Ab antecedentibus cauſis.
2. Ab eſſentialiter Inhærentibus & Attributis, vel naturę, tam ægri quàm ipſius morbi, propriis.
3. Denique ex conſequentibus ipſis ſymptomatis, nec non Iuvantibus & Nocentibus.

Quoad Fontem primum, nempe Antecedentia, prout cauſæ plus vel minus ſunt validæ, prout benignæ vel malignæ, quatenus plus vel minus affligunt corpus, quatenus concordat tempus anni, quatenus cauſæ morborum vel epidemicæ, vel endemiæ, vel propriæ, &c. Ratione harum cauſarum Medicus vel vim morbi illati, & robur naturæ proſtratæ colligere poteſt.

Quod attinet ſecundum Fontem, prout plus vel minus ægri conſtitutio inclinat in hunc vel iſtum morbum, eò plus etiam morbi validiores & magis periculoſiores ſunt. Hinc attendatur conſtitutio ſubjecti ratione ætatis, ſexus, vitæ generis, diætæ, &c.; ſic multum lucis affluit legitimæ prognoſi: e. g. epilepſia affligens Adultos, non adeò periculoſa eſt, quàm quæ affligit infantes; nam infantum conſtitutio magis proclivis eſt ad epilepſiam, & conſequenter magis periculoſa, Adultorum minus. Sic ſi corripitur juvenis aut mulier gravida febre quadam malignâ, diverſa eſt ratio; in gravida enim eſt longè periculoſior, cùm & debilitas naturæ, & metus abortus, talem morbum exaggerare queant. Sic quando delirium corripit juvenem & ſenem, diverſa eſt ratio; juvenis enim evadit facilè, ſenex rarò. *Eſſentialiter Inhærentia morbo innuunt* ejus *naturam, an benigna an maligna? an* plures vel pauciores *lædantur functiones? an* eæ ſint tales, & *vitam concernant? an morbus* ſit *acutus*, an verò *Chronicus? an* affligantur *partes nobiles*, an verò *ignobiles?*

Primariò Prognoſis cognoſcitur ex Fonte tertio, *ex ſymptomatis* nempe *conſequentibus:* Quæ quò ſunt graviora, & magis lædunt functiones, eò periculoſiorem morbum innuunt. Pertinent hûc in morbis acutis ſigna Cruditatis & Coctionis, & excretorum urinariorum: nam quò citiùs ſigna Coctionis apparent, eò levior futurus eſt morbus. Huc pertinent quoque *Iuvantia & Nocentia:* nam ſi remediis vis morbi infringitur, fauſtum ſignum eſt; ſi verò juvantia minus juvant, ſed potiùs nocent, majus periculum adeſt.

Primarius autem Fons ex his tribus eſt ſymptomaticus, ex quo optimam conjecturam poteſt colligere Medicus. Obſervetur autem:

1. Quod ſymptomatum alia vis ſignificandi in morbis Acutis, alia in morbis Chronicis.
2. Quod inſignis ſit differentia ratione morbi vel maligni vel benigni, & inde natorum ſymptomatum, ac evacuationum. Veriſſimum enim eſt effatum *HIPPOCRATIS; Acutorum morborum incertas eſſe Prædictiones*: multò magis hoc valet, quando febribus his malignitas fuerit juncta, potiſſimum, cùm & *GALENUS, malignas febres non habere ſtatuta ad judicandum tempora*, aſſerat: *fallunt enim Pulſus, fallit Urina*, &c.
3. In morbis acutis conſiderandus imprimis eſt motus naturæ, an ſigna prognoſtica ſint criſeos, an non?

Hic in Prognoſi laudandus eſt *MOEBIUS*, qui eleganter & fusè hæc ſigna pertractavit: Quæ autem ille non habet, vel majorem illuſtrationem merentur, proponam.

Hiſce præmiſſis, in ſpecie ſymptomata ſunt evolvenda. Quoad *ſymptomata Appetitus*, ſunt ea, ſi Fames & Sitis ſunt proſtratæ. De iis verus eſt Aphoriſmus *HIPPOCRATIS*: *Si quis rectè ſe habet ad ea, quæ offeruntur, bonum eſt*: ſi ſcilicet æger ſine nauſea, & ſine gravamine ſtomachi aſſumit, quæ offeruntur, bonum ſignum eſt; & contrà, *ſi in morbis etiam apparenter levibus Appetitus mox proſternitur, rarò bonum ſignum eſt*, & *eſt unum ex primariis ſignis morborum malignorum*. Diſtinguendum autem hîc eſt inter Appetitum verum & falſum. *Falſus* enim eſt, quod etiam interdum ęgris ferè in ultimo mortis agone evenit, & eſt quaſi imaginarius, & *venit ex aliquali impetu delirioſo*, quia ægri neſciunt, quid agunt, & *malum ſignum eſt*, *præprimis* ſi *per totum morbi curſum ſine Appetitu fuerint*.

Si-

Sitim quod attinet, ſæpè fit, ut ægri maximè ſqualidâ ſint linguâ & aridiſſimis faucibus, & tamen non ſitiunt; quod ipſum peſſimum ſignum eſt, ſi revera ſitientes non ſitiunt. Fit plerumque in morbis acutis dupliciter, vel partim quod ſenſus in faucibus penitus abolitus ſit; partim ſi ægri delirant, & ſub delirio non percipiunt ſitim, malum ſignum eſt, & tunc iis vel *etiam nolentibus potus propinandus* eſt. Huc pertinet hoc ſymptomata, *quando ægris, dum bibunt, liquor deglutitus cum ſonitu delabitur, es Klinget KlucK, KlucK* &c. *peſſimum hoc ſignum eſt*, ex *quo rarò evadunt ægri; innuit enim ſtomachi tonum planè reſolutum, & naturam vappeſcentem.*

Pertinet huc, *quando ægri difficulter deglutiunt*, licet non adſit tumor, nec ulla ſenſibilis læſio in faucibus: In morbis acutis innuit ſummam ſiccitatem fibrarum muſculoſarum laryngis & œſophagi, quibus exſiccatis & quaſi convulſis, non poſſunt deglutire. Malum ſignum eſt, præprimis in morbis acutis.

Vomitus etiam huc ſpectat, qui prout eſt varius, varia etiã Prognoſtica poſſunt inſtitui. In *morbis malignis Vomitus continuus peſſimus eſt.* Hoc ordinarium quidem eſt, ut in morbis malignis ex contagio hauſtis in principio morbi adſit nauſea & vomendi conatus: ſed *ſi in progreſſu morbi ſuperveniat Vomitus*, iſque *pertinaciter perduret, peſſimum eſt ſignum*, & *plerumque mors ſequitur*: & in talibus obſervatum fuit poſt mortem, quod *eſchara quaſi & incipiens gangræna* in eorum ſtomacho reperta fuerit. *In benignis morbis optimum ſignum eſt Vomitus*, ſive in principio ſit, ſive in ſtatu, ut fit in febribus intermittentibus, ardentibus benignis; innuit enim valorem naturæ. *Vomitus*, qui *ſuperveniunt caſui ab alto*, *percuſſioni* & aliis læſionibus *capitis*, *funeſtum ſunt* ſignum; innuunt enim gravem læſionem cerebri, cranii & meningum; & niſi tempeſtivè inſtituatur *trepanatio*, mors ſequitur.

Alvi dejectiones naturaliter fœtent: *ſi autem extraordinariè putredinoſum fœtorem exhalant*, peſſimum *ſignum eſt*, præſertim in morbis acutis. Dejectiones autem fœtentes *in Abſceſſibus*, ut in pleuritide, ulceribus renum, &c. *ſunt bonæ*; innuunt enim ruptum abſceſſum & evacuationem puris per inferiora. Alvi *albæ dejectiones minus tinctæ*, tenues & fluidæ, in morbis *acutis admodum malæ*; tinctæ verò, & ſi aliqualem habent conſiſtentiam in Acutis, bonæ ſunt. *Omnes DiarrhϾ colliquefactivæ ſunt funeſtæ*, *& quidem ſemper in morbis acutis*: item *in phthiſicis*, ſi in malo confirmato ſponte *diarrhœa & tumor pedum* ſupervenit, mors in propinquo eſt. *Dejectiones nigræ* in morbis *acutis* ſunt malæ; innuunt enim necroſin & mortificationem ſuccorum: *Dejectiones verò nigræ* in morbis *Chronicis*, & indolentes, ſunt ſæpè fauſtę, & fiunt cum levamine ægri: excipiantur etiam martialia medicamenta, per quæ aſſumpta dejectiones alvi colorem nigrum acquirunt. *Alvi Dejectiones ſine ſenſu ægri* in morbis acutis peſſimum ſignum ſunt; innuunt facultatem animalem proſtratam, & graviſſima deliria imminentia. Intelligendum hoc etiam de urinis.

Lumbrici ſponte prodeuntes vel *per alvum vel per os*, *rarò ſunt ſine periculo*: nam vim mortis imminentem ac ſummam malignitatem in morbis notant; unde fugâ ſibi volunt conſulere. Hoc verum etiam *eſt de pediculis* in capite, ſi fugiunt, vel ſi *colliguntur circa regionem laryngis vel præcordiorum*, malum ſignum eſt, quod obſervavi aliquoties: quandoque tamen etiam tales ægri, ubi pediculi, aufugerunt, ſalvati ſunt.

Quoad *Reſpirationem*, etiam multum in Prognoſi valet, ſicuti etiam una eademque ratio eſt Pulſus. In ea autem differentiæ 7. attendendæ ſunt:

1. An ſit magna vel debilis? id eſt, an thorax valdè diſtendatur, an non?
2. An ſit vehemens, vel debilis?
3. An ſit celer ſeu velox vel tarda? id eſt, an ſubitò thorax amplietur, vel ſenſim?
4. An ſit frequens vel rara?
5. An ſit libera? an impedita? id eſt, an fiat cum, an ſine difficultate?
6. An reſpiratio ſit æqualis, vel inæqualis? Nam in Reſpiratione attendenda eſt Syſtole, quando thorax conſtringitur, & Diaſtole, quando thorax dilatatur.
7. An halitus exſpirans ſit vel frigidus vel calidus?

Omnes hæ differentiæ dependent à tribus cauſis:

(1) A virtute animali movente.
(2) Ab ipſo thorace, ejuſque partibus reliquis ad reſpirationem facientibus.
(3) A ſanguine impellente. Reſpiratio nempe variat pro ſanguinis turgeſcentia in pulmonibus.

Quod attinet itaque Prognoſin de Reſpiratione; *impedita & difficilis Reſpiratio* in progreſſu morbi ſuperveniens ſemper mala eſt in morbis acutis, in ſpecie in malignis, in quibus unum ex funeſtiſſimis ſignis eſt. *Reſpiratio magna & velox*, qualis curſu fatigatorum, ſimulque frequens, innuit rapidiſſimum ſanguinis circulum & turgeſcentiam febris acutæ, una cum robore Facultatis animalis, moventis. Reſpiratio *magna*, *ſed tarda*, innuit adeſſe delirium, quia non percipiunt ęgri, ſed urgentiâ reſpirant. Reſpiratio *frequens, parva, ſimulque velox*, peſſimum ſignum eſt, præſertim in morbis acutis: in talibus enim innuit deficientem ſanguinis fermentationem ſeu turgeſcentiam, & incipientem ſtagnationem circa præcordia, cum facultate animali planè proſtrata, quia impeditur reſpiratio utplurimum vitio thoracis. Reſpiratio *frigida* ſemper peſſimum ſignum eſt; utplurimum enim jam Agonizantibus adeſſe ſolet: *quò magis calida* eſt, eò magis bonum ſignum eſt. Fervidiſſima ex ſummo ſanguinis oritur æſtu.

De *Pulſu* & *Urina* ſuperiùs dixi. Hæ autem conſiderationes in morbis malignis interdum fallunt. *Magnus Pulſus* in omni morbo ſemper fauſtus eſt: *parvus* in omni ſtatu ſemper eſt malus: *celer, frequens, parvus*, &c ſemper peſſimus eſt. *Urina coctionis* ſigna non exhibens, dicitur tenuis; quæ verò eſt *turbida, craſſa*, ſedimentis copioſis referta, talis eſt bona: *quo citiùs ſit*, eò melius eſt.

Pertinet huc ſyncope ex variis cauſis orta. Obſervavi frequenter, eam eſſe ex affectu ſtomachi orificio ſiniſtro; tales autem minus funeſtæ ſunt; optimè præcaventur per Vomitoria maturè adhibita: è contra *ex ſpirituum vitalium & animalium defectu*, ex ſanguinis *impedito curſu*, *ſunt funeſtæ & periculoſæ*. In omni ſyncope adſunt *Anxietates præcordiorum*: *quas ſi inquietudines corporis neceſſariò inſequuntur, omnes ſunt funeſtæ*: Obſervetur tamen, quod hæ frequentiſſimæ ſint ex ſtomacho, in ſpecie in morbis malignis. Obſervatæ etiam interdum fuerunt ſyncopes in morbis malignis, quæ tamen ſine anxietate fuerunt, quando ſcilicet neglexerunt Vomitoria, imprimis qui vomendi conatibus obnoxii fuerunt.

Lumborum dolor ſine manifeſta cauſa ex febre, hæmorrhoidum vel menſium inſtantium eſt ſignum: vid. GABELCHOVERUS *Certur. 2. Curat. 65. Annotat. p. 98.*

Quod attinet *Hæmorrhagiam narium*, ea ancipitem indicat eventum, eſtque vel Critica, vel Symptomatica. Critica ſalutaris eſt, ſi in ſufficienti, non tamen nimiâ, quantitate contigerit. Nec Hæmorrhagię ſymptomaticę, ſi ſunt in principio, adeò contemnendæ ſunt, niſi ſint nimis copioſæ, vel nimis recurrentes: In morbis autem acutis, & quidē præprimis in ſtatu, funeſtæ ſunt. Si ſanguis paucus ſaltè per nares ſtillat, & quidem guttatim, malum ſignum eſt, prę primis ſi cum agrypnia ac ardore capitis combinetur; innuit enim naturam moliri aliquã hæmorrhagiã, quæ tamen propter imbecillitatem, & imminutum ſanguinis circulum non procedit.

Sanguis ex *ſecta vena*, ſi non egreditur fontis modo, ſed tãquam ferè ex dolio, lethale ſignum eſt: vid. PANAROLLUS *Pentec. 4. Obſervat. 7. Hirudines* ano applicatæ, cùm hauriunt ſanguinem, bonum ſignum eſt; ſi illum verò attrahere relinquunt, aut attractum ſanguinem citò pe[illegible]unt, lethale ſignum eſt: vid. PANAROLLUS *l. a.* Inter lethalia ſigna: quæ certò mortem prænunciant, nullum obſervavit IOHANNES STEPHANUS *in Operib. Medicis Miſcellan. pag. 449.*, quod majoris ſit momenti & veritatis, quàm *frequens & inſolens manuum ad nares admotio, ſine ulla materiæ effluxione*; ubi enim ægri febricitantes identidem manus admotitant ad nares, quaſi ſordes exempturi aut nares emuncturi, ſi nihil talium fiat, perniicioſiſſimum eſt ſignum.

Vigiliæ frequentes ſunt ſymptomata Morborum Acutorum: minus periculoſæ ſunt, niſi in longum protrahantur; ſic enim deliria inferunt.

Somnus etiam huc pertinet. Diſtinctio tamen facienda eſt inter ſomnum nimium & impotentiam vigilandi. Hæc impotentia & ſomnus nimius, qui ſuperveniens Vigiliis in delirantibus, peſſimum ſignum eſt.

Delirium ſuperveniens Vigiliis, eſt vel ſerium vel ridiculum. *Serium* eſt, quando cum quodam impetu, furore, &c. delirant: ſi verò rideant, cantent, jocoſa narrent, &c. melius eſt. Illa rarò ſunt commoda: Hęc minus funeſta, è quibus ęgri facilè evadunt. *Muſcarum venatio & floccorum collectio*, *vellicare lectum*, mala ſunt ſigna. Nam delirium, & ſimul motum in oculis convulſivum, & convulſiones ſupervenientes innuit: Hæc jam inſtantem

con-

convulſionem denunciat. Confirmatur hoc, ſi Medicus tangens Pulſum in regione carpi, tendinum percipit motum ſeu agitationem, *vellicationē*, ſi percipit variè movere digitos. Hæ autem Convulſiones omnes ferè ſunt funeſtæ, obſervantur in morbis acutis malignis, & ægri rarò evadunt: Non tamen ſemper lethale ſignum eſſe, teſtantur M. A. N. C. *Ann. 3. Obſervat. 269.* & BARTHOLINUS *Actor. Medicor. Haffnienſ. Volum. 4 Obſ. 16. p. 50.*

Sudor frigidus, in omnibus morbis funeſtus eſt. In acutis quando ægri non poſſunt ſudare, & tandem ſudor ſpontaneus, viribus proſtratis ſupervenit, malum ſignum eſt; fit enim ob defectum virium: *ſudorque hic nil aliud eſt*, quàm *ros nutritivus partium ſolidarum* per poros cutis *ſub forma ſudoris emanans*; hinc *etiam talis ſudor glutinoſus*, & nonnihil viſcidus percipitur, & eſt *ſignum lethale*. *Sudor particularis* circa caput rectè ab HIPPOCRATE malus dicitur: hinc rariſſimum eſt, quod obſervavit SCHNEIDERUS, quod ſudor capitis aliquando fuerit criticus, & morbum ſolvens.

Pertinet huc etiam *ingens corporis mutatio* citra manifeſtam aliqualem cauſam, quâ Germani dicunt: *er iſt ſo heſſtig verfallen, id eſt, valde mutatus eſt*: non bonum, ſed ominoſum ſemper ſignum eſt; præſertim, ſi quando in principio morborum in facie accidit, rarò evadunt ægri. Specialiter habitus hic vocatur *Facies Hippocratica*, quæ eſt, ſi oculi ſunt concavi, naſus acutus, tempora collapſa, auriculæ retractæ, frons dura, &c: in morbis chronicis mortem lentam, in acutis citam & infallibilem, demonſtrat. Facit huc *inſignis mutatio faciei in aliam formam*: quò magis à naturali ſtatu recedit, eò res periculoſior: imprimis ſi æger, in ſpecie junior, & qui aliàs in ſtatu ſano nec *parentibus*, *avis, nec atavis fuit ſimilis*, at ſub curſu morbi ita mutatur facie, ut ante obitum *parentibus* vel *cognato cuidam ſimilis* ſit, eſt ſignum lethale. Obſervavit hoc PACHEQVUS *in Obſerv. Riverio Communic. 26. p. 659.*; BARTHOLINUS *in Hiſtor. Anatom. Centur. 4 Hiſtor. 31.*, BORELLUS *Centur. 2. Obſerv. 89. p. 181.*, GARMANNUS *de Miracul. Mortuor. p 143.*, FASHIUS *in Ord. & Methodo Cognoſc. Cauſam c. 28. p. 57.*, & PETRUS à CASTRO *Tractatu de. Febribus Malignis Petechial. cap. 4. §. 34.* Denique *facies coloratior non* ſemper *eſt bona*; *rubicunda enim*, *turgida & florida*, niſi hæmorrhagia narium ſequatur Critica, *innuit Delirium certum*. *Lividus Color corporis* ſæpiùs quidem mortem denunciat, ſed non ſemper, obſervante hoc ZACUTO LUSITANO *l. 3. Praxeos Admir. Obſerv. 10.* Qui colore ſunt pallido, & *virentibus herbis* per quàm ſimili; *ſunt lecinoroſi*; ſed ſplenetici ſunt nigri & ſubcineritii, teſte FONTANO *in Reſponſis & Curat. Medicis l. 1. p. 95.* *Aporiſmus* HIPPOCRATIS *62. Sect. 4. & Coac. Sect. 1 Prænot. 172.* non ſemper eſt verus: vid. SENNERTUS *Inſtit. l. 3. P. 3. c. 7.* & *Praxeos l 3. P. 2. Sect. 2. c. 7.* ut & HORSTIUS *l. 1. Obſ. 23.* ubi Icterus ſalutaris quarta die in continua febre obvenit; & BARTHOLINUS *Centur. 3. Hiſt. 4.* Obſervat Icterum in Quartana ſalutarem, ante ſeptimum diem ſupervenientem.

Habitus & extrema, ſi modò frigeant, modò incendio urantur, ſi habitu mediocriter ſaltem calido, de ardore nihilominus interno ingemiſcant ægri, malum eſt. Tremor artuum, ſi mox à principio febris malignæ corripiat ægrum aut ſymptomatum ſoporoſorum, aut convulſivorum indicium eſt.

Circa oculos etiam quædam obſervantur, quod rectè PAULI *in Parecbaſi de Febribus malignis p. 19.* *Dolor* ſcilicet *in bulbis oculorum ſine ophthalmia*, nec ullis aliis oculorum affectibus præſentibus, *funeſtiſſimum ſignum eſt*, ſi in principio morbi acuti de tali conqueruntur; mox enim *delirium & convulſiones adſunt*, quod ſæpiùs obſervavi. *Oculi fulgidi* & quaſi *ignei delirium furioſum* ſeu inſaniam infallibilem portendunt: vid. LINDANUS *in Colleg. Practico ſuper Hartmannū c. 18.* *Varii Colores* ante oculos apparentes, ac *Objecta peregrino colore veſtita*, *convulſiones*, *deliria*, &c. innuunt. Viſitavi ægrum maligna febre correptum, licet aliàs benè ſe haberet, dicebat; *me indutum eſſe pallio & veſte cærulea*; imò omnis *niger color*, *cœruleus illi videbatur*: referebat patiens hæc talia mane, à meridie ſubſequebantur delirium & convulſiones, & tandem interibat. Oculi unius *minoritas* præ altero eſt *peſſimum ſignum*: vid. EPIPHANIUS *Ferdinandus in Hiſt. Medica 27. pag. 85.*, HOEFERUS *in Hercule Medico p. 73.*, D. LANGIUS *Diſſert. de Morbillis*.

Quod *Auditus læſio* non ſemper ſit malum ſignum, vid. ZACUT. LUSITANUS *in l. 1. Medic. Princip. Hiſt. Dubio 40.* & PAULI *l. a. p. 18. & 19.*

Quoad Linguam, *lingua tremula* malum eſt ſignum. Si accedit *difficilis deglutitio* ſine manifeſta cauſa, ægri rarò evadunt, *Fauces* & *lingua arida*, *ſcabra*, *nigra* &c. ſine ardore corporis ac æſtu inſigni, ſiti concurrente, &c. in morbis malignis periculoſum & imminentis delirii ſignum eſt. *Lingua actualis frigiditas* eſt ſignum lethale: vid. RIVERIUS *Obſerv. 1. communic. à Iacotio*. Lingua in ſtatu mollis, & humidiuſcula cæteris paribus bonum ſignum eſt

Quoad *Genitalia*, hæc ſua ſigna etiam in maribus exhibent. *Retracta* malum ſignum eſſe ſolent; interdum enim convulſio partium internarum, epilepſia in corpore, ſupervenit. *Flaccida* autem, *mollia* & pendula, vires proſtratas innuunt. Sub morbi curſu ſe interdum *erigentia*, ſemper fauſtum ſignum ſunt, & ſufficit quibuſdam Medicis hoc ſignum pro Prognoſtico bono; faciendo. Obſtetrices ex conſtitutione Genitalium judicium ferunt de ſanitate puerorum recens natorum:

Punctum Prognoſeos eſt Tempus eventus. Prognoſis hæc formatur:

1. Ex natura morbi; Quidam enim morbi naturâ ſuâ ſunt acuti, quidam chronici: Primariò natura morbum monſtrat, an ſit brevis vel non? In ſpecie in morbis acutis, an brevior vel diuturnior morbus futurus ſit, cognoſcendum eſt primariò in urina ex ſignis Coctionis, prout citiùs vel tardiùs, meliora vel pejora ſe exhibent, & ſic morbum brevem vel longum prædicunt; ſecundariò in aliis excretis.
2. A Conſtitutione Ægri.
3. Eſt modus Eventus, ut cognoſcatur, quomodo finem morbus faciet.

Sex autem in genere modis mutationum eximiarum id fit: Nempe

1. Vel ſubitò mutatur in melius, & convaleſcunt, ægri; vel
2. In pejus, & intereunt.
3. Quando ſubitò morbus mutatur in melius, ut ſucceſſivè æger convaleſcat; vel
4. Mutatur in pejus ſubitò, ut ſucceſſivè moriatur; vel
5. Succeſſivè jugulatur æger; &
6. Quando ſucceſſivè recedunt morbi, qui modus λύσις vocatur.

Primus Modus vocatur *Criſis*: Nempe *Criſeos nomine* nil aliud intelligitur, *quàm ſubitanea mutatio ægri in melius*, vel ſanitatem perfectam; *Criſis enim eſt Judicatio*, Nempe *Proceſſus quaſi judicialis* circa ægrum *in Prognoſi* inſtituitur: *Reus* eſt *Æger*, *Actor* eſt *Morbus*, *Teſtes* ſunt *Signa* utriuſque partis, in ſpecie quæ à conſequentibus deſumuntur; nempe ex parte ægri functiones, quæ adhuc ſunt naturales, ex parte morbi ſymptomata: Patronus cauſæ ſeu *Advocatus* eſt *Natura*. quæ defendit Reum, & depellit injurias ab Actore injectas: *Iudicis* vicem obtinet *Medicus*, qui judicium fert de convalituro vel morituro, vel condemnans alteram partem, vel judicium in re dubia & periculoſa ſuſpendendo, partes interdum ad *ſupremum judicium*, *Numen Divinum*, *ablegans*.

Proceſſus hic imprimis ſub Criſi evidens eſt, ſub qua ſubitanea fit mutatio, eaque in manifeſto vel in melius vel in pejus: Ob talem enim parabolam mutatio ſubitanea, Criſis, quaſi ſententia judicis definitiva vocatur. Non autem promiſcuè in omnibus morbis ſubitaneis tales ſiunt, ſed ſolùm in morbis acutis, nempe in peracutis, & acutis ſimpliciter, adeoque ſaltem in iis cum turgeſcentia febrili inſigni conjunctis. Morbi chronici & minus acuti propriè non patiuntur Criſin; ſiunt tamen quaſi Criſes à quadrageſimo die ad quadrageſimum, teſte EPIPHANIO FERDINANDO *Inſtit. p. 32.* Morbi maligni imprimis diverſas Criſes ſubeunt, duobus nempe modis, vel per *Excretionem*, vel per *Metaſtaſin* ſeu Translationem. Per *Excretionem* fit, ſi ſubitò, ſub ſummo licet ſymptomatum inſultu, mediante Excretione ſenſibili mirè levatur morbus & convaleſcit æger: per *Translationem* fit Criſis, ſi, erumpente tumore in loco, mediante hoc & ejus eruptione, ſubitò ſymptomata levantur. Ponam e. gr. Patientem febre ardente correptum, ubi inſignia ſunt ſymptomata, Inquietudo, Vigiliæ, deliria, muſcas capiunt, genæ rubent, tempora pulſant, &c. cum his ſymptomatibus ſeptimo die accidit hæmorrhagia narium larga, unde omnia remittunt accidentia, æger exactè levatur, nihil reſtat, præterquam ali-

aliqua virium debilitas, & hæc Hæmorrhagia dicitur critica, & quidem Criſis perfecta, ubi etiam nequicquam materiæ morbificæ remanet. Ponam aliud exemplum: Æger correptus ſebre malignâ tempore æſtivo, patitur delirium, jectigationes in lecto, &c. huic undecimo die circa genitalia inſignes apparent Tumores, Bubones, qui vocantur Critici: Omnia enim ſymptomata per iſtam proruptionem Tumoris levantur, omnis febris evaneſcit &c. & hæc Tumoris eruptio fit per metaſtaſin ſeu translationem.

Criſis hæc non eſt ſemper una, ſed variat ratione circumſtantiarum; unde 1. eſt vel *perfecta* vel *imperfecta*: *Perfecta* eſt in qua plenariò levatur æger, & totaliter cauſa morbifica eliminatur; *Imperfecta* eſt, quæ quidem fit cum levamine ægri, ſed cauſa morbifica non penitus auſertur. 2. Criſis eſt vel *fida* vel *infida*: *Fida* eſt, cui & Medicus & Æger fidere poſſunt, quæ perfectè cauſam morbificam tollit ſine recidiva; *Infida*, cui recidivæ ſubeſt metus. 3. Criſis eſt vel *tuta* vel *periculoſa*: *Tuta* eſt, ubi minus gravia adſunt ſymptomata; *Periculoſa* eſt, quæ cum gravioribus cincta eſt ſymptomatibus. Verùm nox, quæ Criſin antecedit, moleſta eſt. Pro ratione loci variat Criſis: fit enim vel per nares, vel per menſes, vel per ſudores, vel per diarrhœam, vel per vomitum.

Hę ſubitaneæ Mutationes non fiunt omni tempore promiſcuè, ſed legitimæ Criſes fiunt in ſtatu, quando ſcilicet concocta, ſubacta & præcipitata eſt cauſa morboſa ſanguinis, ut inde plenariè ſedetur morbus, & cauſa foràs eiiciatur. Neceſſe ergò eſt, ut coctio ſeu ſeparatio cauſæ morbificæ præcedat. In ſpecie obſervantur frequentes Criſes, certis diebus incipiendo ſupputationem à principio morbi acuti, & propterea dies Critici ſunt in triplici differentia: Nempe

1. Dies Critici ſimpliciter dicti, qui ſunt ii, quibus ordinariò Criſes cōtingunt, ſuntq; primarii 7. 14. 20, rarò ad 28 & ulteriùs extenduntur: in morbis peracutis etiam quartus dies dicitur & fit interdum Criticus.
2. Indicatori ſeu Contemplabiles ſunt iſti, qui certis ſignis Coctionis præmonſtrant, quando futura ſit mutatio Critica. Tales ſunt dies intermedii inter Criticos, e. g. dies quartus eſt index ſeptimi, undecimus eſt index decimi quarti, decimus ſeptimus eſt index vigeſimi: ſi enim quarto die incipiunt apparere perfecta Coctionis ſigna, Criſis incidit ſeptimo die.
3. Sunt dies provocatorii, ii nempè, in quibus irritata natura ſæpè aliquem motum Criticum inſtituit, & dein plenariè abſolvit. Tales ſunt tertius, & quintus, nonus, decimus tertius, ſæpè decimus nonus, & ſic porrò, & ſæpè ſunt quaſi prodromi Criſeos; Reliqui dies ſunt dies vacui, aliàs medicinales dicti: Vigeſimus dies eſt Criticus perfectus, non vigeſimus primus.

Cauſæ Criſium ſeu mutationum Criticarum ſunt vel proximæ vel remotæ: *Proxima* eſt ipſe motus maſſæ ſanguineæ fermentativus, ſeu natura fermentativo motu depurans ſanguinem, qui ſanguis depuratus & probè defæcatus, tandem per certum locum iſtas fæces deponit: Cauſa *Remota*, & quare præcisè die ſeptimo accidat, & quarto indicetur, hoc turbat Autores. Omnes ad ſidera confugiunt, cum inſignis ſit harmonia Microcoſmo cum Macrocoſmo: vid. *EUSTAD. Ephem. Tom. 2, IOEL in Operib. Medicis Tom. 1 ubi de Criſibus*, & *ARCHELUS, ITALUS, in Ephemeridibus*. In ſpecie *HIPPOCRATES* & *GALENUS* Cauſam, quod Criſes dictis diebus determinatis fiant, ex motu Lunæ periodico petendam eſſe dicunt. Intelligitur autem motus lunæ periodicus, ſi luna peracto circuitu, præcisè ad idem Zodiaci punctum recurrit: v. g. ſi luna eſſet in decimo quarto gradu Zodiaci, quamdiu totum circulum Zodiaci abſolvit, donec ad hunc gradum pervenit, vocatur motus lunæ periodicus; & quia luna 4. inſignes habet phaſes ſeu quadraturas, ſic & ratione harum 4. ſunt dies Critici! Totus Circulus abſolvitur 27. diebus & horis, & ſic non abſolvit omni ſeptimo die quartam Circuli partem: ſed in prima quadratura abſolvit 7. dies, exceptis 4. horis; in ſecunda abſolvit 7. dies, ſed exceptis 8. horis; in tertia abſolvit 7. dies, ſed exceptis 12. horis, & ita in vigeſimum primum diem pervenit terminus Criticus; quarta quadratura abſolvitur die vigeſimo ſeptimo, & octavâ horâ. Verùm poſito, naturam inſtituere Criſin, & Lunam, facere tempora; tamen cum pro circumſtantiarum varietate & motus naturæ variet, variique Adſpectus & varia ſubjecta ſint, ideò fit, ut non neceſſariò, nec ſemper præcisè dictis diebus, ſed modò citiùs, modò tardiùs contingant. Videatur de his *PLEMPIUS*, & *SANCTORIUS SANCTORII* (qui unus ex Italis Veteribus, & laudem meretur) *in Commentar. in Aphoriſm. Hippocratis* 20. item *Methodo Vitandor. Errorum in Medic. p.* 833. *PANAROLLUS Pent* 3. *Obſervat.* 39. obſervat Criſes factas ſalutares ſexto & octavo die, qui tamen dies apud Veteres ſemper peſſimi in Criſi audiuntur; ſextus enim & octavus dies Interfectorum dicitur.

Noſtrum quod attinet Clima, rariùs apud nos, & in Climatibus frigidis, contingunt Criſes, ſecus ac in China, aliiſquè calidioribus regionibus, ubi aër tenuis, Victus ſalubrior, Temperatura calidior, Corpora magis perſpirabilia, & non rarò Febres peracutæ graſſantur, quæ circumſtantiæ apud nos deficiunt. Aer enim noſter eſt craſſior, frigidior; corpora noſtra ſolidiora victu craſſiori utentia, frequentiùs labe ſcorbuticâ & Acido hypochondriaco infecta, ſanguine minus turgeſcente prædita, in Climate minus fervido ineptiora ſunt, ut Criticas ſubeant Alterationes: quod etiam oſtendit *LOWERUS in Diſſert. contra Mearam*, & *VELSCHIUS Obſerv. & Curat. dec.* 10., ubi & ratione & pluribus exemplis, edocet, Criſes non ſemper adeò ſtatos obſervare dies, quin propter motum Lunæ, variantem ſæpiùs octavus fiat Criticus. Unde ſæpiùs evenit, ut ſubinde negligatur Criſis, partim quia juxta *HELMONTIUM* bonus Medicus eam nititur prævenire, eamque medicamentis laudabilibus præcavere, quod verum eſt; partim quia ipſi dies minus certi exiſtunt, cùm & extrà ſeptenarios, ut jam dixi, ſubinde Criſes laudabiles eveniant Si enim Criſin Medicus expectat, naturæ ægro totum onus bajulandum incumbit, Medico tantùm ſpectatorem agente, qui tamen naturæ ſit potius miniſter, eamquè adjuvet: quod facit, dum Abſorbentibus ſeu Præcipitantibus opus Coctionis promovet, & blandis diaphoreticis & aliis modis cocta ſenſim foras eliminat; ſic enim vix expectato Criſeos termino actum erit de Morbo: imò tam neceſſariæ non ſunt, ut adeò ſtrictè illis ſit inhærendum, aut nimis anxiè illæ ſint expectandæ. Signa Criſium imminentium ſufficienter & accuratè ſatis deſcripſit *MOEBIUS in Inſtitutionibus*. Habet aliàs Annus Climactericus quaſi aliquid Criticum, per ſeptenarios recurrens, ut Criſis magna ob id aliquo modo vocari poſſit, de quibus ex profeſſo ſcripſit *Tractatum Clariſſimus SALMASIUS*.

Tantum de PATHOLOGIA. *Sequitur*

INSTI-

INSTITUTIONUM MEDICARUM
PARS TERTIA:
HYGIENA, ET THERAPEVTICA.

PRÆCEPTORUM HYGIENES
CAPUT UNICUM
DE
RATIONE CONSERVANDI SANITATEM.

PRImaria Artis Medicæ Pars eſt ea, quæ media tractat, quibus aut firma conſervari, aut labefactata tamen reſtitui valet Sanitas: Illud *Hygiena*, hæc *Therapevſis* dicitur. Res enim ſuprà dictæ non-naturales, cùm ex ſe indifferentes ſint ad ſanitatem & morbum, earum legitimum uſum ad ſanitatem conſervandam & infirmitatem præſervandam, *Diæta* appellatum, tàm in genere pro quibuſcunque hominibus, quàm in ſpecie pro unaquaque determinata ætate, ſexu, vitæ genere, &c. docet Hygiene, cujus generaliores regulas cum reſpectu ad differentes ætates hîc adnectere, & quomodo diæta ſanis ordinanda? monſtrare jam placet.

Fundamentum Generale legitimæ Diætę pro Sanitate conſervanda, ſeu legitimum regimen rerum 6. non-naturalium, ſubminiſtrat *Celſus, J.C. Romanus, de Re Medica l. 1. c. 1.* dicens: *Sanus homo, qui & benè valet, & ſimul ſuę ſpontis eſt, nullis ſe obligare legibus debet, ac neq; Medico, neq; Jatraleptâ egere*; hoc eſt, nullis ſtrictis diętes regulis ſe alliget, ſed libertate ſuâ utatur; *aliàs Medicè Vivere, eſſet peſſimè vivere*. Cùm verò juxta HIPPOCRATEM *in Aphor. Sect. 2. Aphor. 4. & 50. Epid. 6. Sect. 2. F. 26.* item *l. de Natura hum. Sect. 26. §. 2*, GALENUM *l. pecul. de Conſuet.*, PROSPERUM MARTIANUM *in Hippoc. de Aph. t. 38.* VALERIOLAM *Loc. Comm. l. 1. cap. 6*, & HOFFMANNUM *Inſtitut. l. 5. c. 50.*, Conſuetudinis ſit maxima vis in Valetudine conſervanda, morbiſque curandis, ut & in aliam naturam tranſmutandi efficacia, hujus dictamen in 6. rerum non-naturalium uſu ſeu Diæta imprimis eſt audiendum, ita ut ſi quis velit conſuetudinem mutare, non ſine corporis læſione fiat. Eſt enim *Conſuetudo* juxta HEURNIUM *Vis quædam adſcititia*, qua *aliquid agere aut pati inoffenſa natura licet*, ita *quidem, ut ad eam inducendam crebra & frequens requiratur unius paſſio & actio*, donec hęc in conſuetudinem, & hinc ex conſuetudine velut in naturam abeat: unde conſuetudo eſt altera natura; & *Conſueta, licet deteriora, Inſuetis ſunt ſalubriora.*

Obviæ ſunt conſuetudinis potentiæ præprimis in 6. rerum non-naturalium uſu, de quibus ſuprà in *Pathol. cap. 35.* ſufficienter dixi: inſimul tamen & aliæ plures circumſtantiæ ſunt, corpori quidem noſtro Indifferentes, niſi per conſuetudinem magis magiſque determinarentur. Sic ſuperioris noſtræ Germaniæ incolæ culcitris mollioribus indormientes, Italiæ, Galliæ, & Bataviæ lectos duriores ægrè ferunt; contrà Galli, Batavi, &c. his aſſueti, plumeas noſtras reſpuunt culcitras. Quò pertinet etiam, quod SALMUTH de tritore quodam refert, quem febre correptum herus ipſius miſertus in lectum reponi curaverat, ille verò in hoc noctes inſomnes agens, & in dies pejus habens, ab Adſtantibus petiit, ut in terram ſuper ſtramen collocaretur: quo factô ſua viſſimè dormivit, & aliis adhibitis brevi convaluit. Pariter ipſa decubitus ratio conſuetudini multum debet, per quam nonnulli, niſi ſupini, alii non, niſi proni, alii in latus dextrum, alii capito magis erecto, alii declivori, dormiunt. Ejuſdem conditionis eſt ille corporis ejuſque partium ſitus, quem nonnulli Vigilantes per conſuetudinem, interdum ſatis malum aſſervant, incedentes ore aperto, pedibus intortis, cervice ad latus alterutrum inclinant, &c. imò dari poſſent infinita exempla Actionum naturalium, quas ſola conſuetudo immutaſſe aut determinaſſe videtur.

Sed peculiaris generis ſunt Evacuationes Medicæ, *v. g.* Purgatio, Venæ ſectio, ſcarificatio, &c. quas itidem, qui temporibus certis aliquoties admiſerunt, denuò repetere nonnulli coguntur, ita ut ſi illa negligant aut pauló ſaltem differant, non ſolùm pejùs ſe habeant, ſed circa venæ ſectæ & ſcarificationis v. g. locum, pruritum ſeu ſtimulum quendam ſentiant; è contrà ex adhibita penitus inſueta venæ ſectione periculum vitæ præſentiſſimum Virgini nobili ſuperveniſſe, HIPPOLYTUS GUARINONIUS notavit. *lib. 5. cap. 36.* Ita ut eorum reſpectu non facilè ad ejuſmodi Evacuationes inſolitas aliquis incitandus ſit.

Sicuti autem omnia hæc Conſuetudo non ut cauſa aliqua proxima, ſed ut remota, tantùm præſtat, ita nunc inquirendum erit, qua ratione conſuetudo corpus noſtrum immediatè magis afficiat? Reſpondeo cum WILLISIO, ſpiritus animales ſcientiæ omnis & directionis propriæ expertes, ab Objectis externis & circumſtantiis, item ab arbitrio ſeu voluntate, ad hoc aut illud agendum determinari; unde ſpiritus animales, quâ viâ ſemel ducuntur, magis impediti veſtigia anteà tracta ad amuſſim repetere, & naturam idem agere, quod prius egit, donec novum edocta ſit œconomiæ modum.

Specialius verò conſervandæ Sanitatis Medium docet HIPPOCRATES *aureo Aphoriſmo*, inquiens: *Sanitatis ſtudium eſt, non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores*: nam quamplurimæ turbæ oriuntur ex vitiata digeſtione, & vitiatis retentis ſeu excrementis. Confirmant hoc Mechanici, qui ſub laboribus & motu vegeti & ſani exiſtunt. Morbos verò præcavendi rationem idem ſubminiſtrat, dum docet: *Quiete & Abſtinentia multos magnos morbos curari*. His duobus enim omnes morborum cauſæ ſponte removentur; hinc rectè *ſobrietas ab* HELMONTIO *totius diætæ cardo* vocatur.

Ætatibus quò magis minuſque congrui ſunt quidam morbi, etiam horum exactam rationem habendam ſuadet HIPPOCRATES. *Ætas* autem hoc loco non ſumitur pro menſura temporis integri vitæ, nec pro ſpatio ſeu parte vitæ humanæ quacunque, ſed pro illo vitæ ſpatio, quo in partibus & functionibus corporis immutatio manifeſta contingit, & quidem à cauſis intrinſecis & naturalibus.

Immutantur autem per ſucceſſivam ætatum continuationem nunc partes omnes corporis, nunc genitales ſaltem: Illarum reſpectu corpus totum creſcit, & ſolidius atque robuſtius evadit; Harum verò ratione Genitura elaboratur, menſes fluunt, fœtus concipitur, &c.

Ætatum humanarum ab aliis plures, ab aliis pauciores enumerantur, v. g. ab ARISTOTELE tres, *Creſcens, Conſiſtens, & Decreſcens*; FERNELIO 5, *Adoleſcentia, Juventus, Virilitas, Senectus, & Ætas decrepita*; ab aliis, qui Adoleſcentiam in Infantiam, Pueritiam, Pubertatem, & Adoleſcentiam ſtrictè ſubdividunt, 8. numeratur: quæ tamen vitæ tempora non adeò generaliter per annorum terminos circumſcribi poſſunt, ſed in aliis anticipant, in aliis poſtponunt, tàm propter cauſas quaſdam externas, quàm internas; quarum hæ tamen ſi naturales fuerint, hoc loco magis attendendæ, uti ſuprà dictum. Ita v. g. oſſium & ligamentorum firmitas in nonnullis mox poſt primum annum major obſervatur, quàm in aliis infantibus, trium v. g. annorum; ſicuti menſes non raró prorumpunt in puella 12. annorum, quæ aliàs in virgine intra decimum quintum aut decimum ſextum annum vix fluunt.

Sicut autem vita noſtra nihil aliud, quàm via ad mortem eſt; ille nempe motus ſanguinis inteſtinus, qui corpus conſervat, & in quo vitæ formalitatem conſiſtere, in *Phyſiologia ſuprà dixi*, corpus noſtrum continuò atterit, adeò ut non abſurdè à quibuſdam vita corporis diſpendium, & ſucceſſiva quaſi mors proclamata fuerit; ita cum HIPPOCRATE & ARISTOTELE & HOFFMANNO trinarium potiùs ętatum numerum comprehẽdam, Infantiam nempe, quæ uſque ad tempus illud extendi poteſt, quo dentes primi denuo excidunt; ubi pueritia incipit, prolonganda uſque ad pubis & lanuginis eruptionem, quæ decimo quarto vel decimo quinto anno contingit: excipit hanc Ætas conſi-

ſtens, quæ Adoleſcentiam comprehendit, uſque ad tertium præter propter ſeptennium, & Virilitatem, ſi nempe reliquum tempus per 2. ſeptennia durat: ſequitur hanc Ætas decreſcens in ſenectute.

Quæritur aliàs ab Inſtitutioniſtis, an Infantes ſeu pueri, an juvenes, aut viri conſiſtentis ætatis, calidiores ſint? Quod quidem à SENNERTO *Inſtit. pag* 31, & PLEMPIO *Fundament. Medic lib.2. Sect.2. cap.*8. deciſum videbitis. Verùm, quia præter ſanguinem hujuſque motum, Calidum quoddam ſubſtantificum præſupponunt, hincque pueros calidiores dicunt, explicatio hæc modernorum hypotheſibus minus congrua eſt. Rectiùs ergò dicunt, quod propter motum illum ſanguinis in pueris admodum exiguum, qui pro annorum decurſu uſque ad ἀκμὴν intenditur, ejus effectus ſeu individuus comes, calor nempe vitalis, robuſtior ſit in Adoleſcentibus & viris, quàm pueris & infantibus. Nec obſtat *Aphoriſmus* HIPPOCRATIS 13. *&* 14. *Sect.* 1., quod pueri, & qui augentur, plurimum calidi innati habeant, unde copioſiori alimento opus habeant, quàm provectioris ætatis homines; Copioſioris enim in pueris nutritionis neceſſitas & ratio non in ficto illo veterum Calido innato, ſed partium ſolidarum ſubſtantia fibroſa conſiſtit, quæ mollior adhuc & valde extenſilis plus nutrimenti requirit & recipit, antequam corpus ad debitam molem perveniat, & omnes actiones perfectè edat. Nutrimentum enim poris illorum jamdum impactum & agglutinatum, cum minus ſpiſſum ſit, propter motum ſanguinis lentum & blandiorem, faciliùs deraditur, unde corpus, niſi continua quaſi illius ſubſtantiæ Appoſitio fiat, fit mox flaccidum, quod patet in Anorexia, aut leviſſima ſaltem eorum Evacuatione, qua corpora eorum tenella notabiliter marceſcunt, citiùs tamen ad priſtinam carnoſitatem redeunt, quàm ii, quorum membra jam ſunt ſolidiora aut duriora. Niſi enim ſtamina partium ſolidarum in pueris chylo recenti ſemper irrorentur, ſed ſanguis eo deſtitutus illa alluat, hinc nutrimentum eorum adhuc roridum, & conſiſtentiâ debitâ carens, mox abſtergit & reſorbet, hocque reſolvit, & vel per inſenſibilem tranſpirationem, vel per alia loca ſenſibiliter, evacuat; præprimis ſi fermentatio illius per febriculam aliquam intenſior reddatur: è contrà ſimul ac ferè alimenta denuò appetunt & digerunt, in uberius mox nutrimentum fibris illis cedunt, adeoque motu ſanguinis blandiore jam exiſtente, aut poſt morbum reddito, ſucculentiam perditam magis reparant, & facilè reſtituunt.

In ſpecie igitur pro Ætatum diverſitate, & inde dependentibus aliis circumſtantiis, ad conſervandam ſanitatem diæta ita ordinanda, ut vigor vitalis per legitimum uſum rerum non-naturalium conſervetur, morbi verò congrui, ſeu qui unicuique ætati magis familiares ſunt, ejuſque cauſæ, maturè avertantur; & hinc remedia diætetica vel permittentia vel prohibentia ſunt. Verum enim eſt illud HIPPOCRATIS *Sect.2. Aph.* 10. *Corpora impura quò magis nutriveris, eò magis læſeris.* Vires ſiquidem uti aſſumptis conſervandæ, ita hiſce nec morbus, nec cauſa ejus augmentanda ſunt. Impura autem dicuntur corpora vel *cauſaliter*, vel *effectivè*: Priori modo dicitur corpus impurum, quod vitio fermenti digeſtivi alimenta in primis viis pervertit, ut contenta dein in craſin præternaturalem degenerent: poſteriori, cujus contenta jam corrupta ſunt ita, ut optimus etiam chylus plus minus corrumpatur & inquinetur, fermentatio perturbetur, ſicque dyſcraſiæ contentorum augmententur. Utroque ſenſu verus eſt Aphoriſmus.

Ut itaq; ritè adminiſtrentur remedia diætetica, conſiderandum, utrum morbus acutus, an chronicus ſit? Iſte, quoniã brevior, & gravioribus ſymptomatibus ſtipatus, in quo inde major naturæ lucta pauciorem diætam requirit, ne planè lapſus virium propter brevitatem morbi ſit metuendus; in Chronicis autem reſpectivè liberalior poteſt eſſe diæta, ut ad diuturnitatem morbi ferendam vires ſufficiant. Nihil autem poterit nutriendo conſervare vires, quàm quod in ventriculo & primis viis alteratum, ac individui proprio ſpecifico charactere inſignitum eſt: Quò enim in quibuſvis morbis vis digeſtiva vegetior eſt, & Appetitus conſtat, eò liberalior concedenda diæta; quò minor, eò parcior.

Dividitur autem omnis diæta in *tenuem*, *craſſam*, & *mediocrem*. *Tenuis* eſt, quæ viribus ſimpliciter conſervandis non ſufficit, ſed nonnihil viribus tantùm ſuccurrit, utut eædem non ſufficienter in eadem menſura permaneant: *Craſſa*, quæ vires conſervat & auget: *Mediocris*, quando conſervantur in eo ſtatu, in quo ſunt. Tenuis locum habet in Acutis, & inſtituitur juſculis reficientibus; Craſſa in Chronicis, quæ juſculis ova ſorbilia, aliaque inſuper ſolida jungit; Mediocris medio ſe habet modo.

Circumſtantiæ autem determinant ægri vires, & in ſpecie virtutem ſtomachi digeſtivam, ut & ea, quæ optimè conveniunt; ſaltem quoad cibandi tempus, notandum, tempus paroxyſmorum vitandum eſſe: vid. HIPPOCRATES *Sect. I. Aphor.* 8. 11. *&* 19., LIDDELIUS *de Febribus pag.* 104. Conducit enim, uti in iis morbis, qui per paroxyſmos ſuas exacerbationes habent, ut in & ante paroxyſmum ventriculus, & primæ viæ ſint liberæ, quia natura in opere ſecretorio hoc modo turbatur; niſi virium lapſus urgeat, quo in caſu vires potu Analeptico ſunt fulciendæ & reficiendæ. Confer. VALLESIUS *Methodo Medendi l.* 1. *cap.* 9, & ZACUTUS LUSITANUS *l.* 4. *Prax. Hiſtor. cap.* 8. Primò enim in paroxyſmo urget lucta naturæ cum cauſa morbifica, quæ, ne avertatur vel impediatur, libera ſit. Secundò, quoniam ordinariè digeſtio prima procedit ſufficienter, ſed aſſumpta potius tunc degenerant. Si tamen vires hoc urgeant, eæ potu generoſiori, vel juſculo blando temperante reficiendæ, ne alimentis gravetur ventriculus, aut irritetur natura. Poſt paroxyſmum autem aliquot horis remedia diætetica ſunt adminiſtranda. Nunquam verò, ut à mulierculis imprudentioribus fieri ſolet, ad alimenta aſſumenda ægri cogantur, utpote quibus Appetitus loco regulæ eſt: ita quidem, ut ab aſſumptis plus lædantur, & minus refocillentur, ac ii, qui aliàs Appetitui intempeſtivè indulgentes plus ciborum aſſumpſerant.

Dein præſtat, ut quoque vigilet æger ſub paroxyſmo, quia tunc ſpiritus ſunt vegetiores & impetuoſiores, quorum motus in ſomno eſt imbecillior: ut taceam, in quibuſdam caſibus, v. g. hypochondriacis & hyſtericis paſſionibus, ſomnolentiam non eſſe veram, ſed modò imaginariam, ut ea ſæpe lypothymiæ imminentis ſignum eſſe ſoleat.

Quoad ſelectum alimentorum, reſpiciendum, quantum poſſibile, ut alimenta ſimul ſint alterantia, & ventriculo amica. Quoad prius, ſic & conſervare vires, & cauſam morbificam unâ operâ corrigere poſſumus. Et hoc ipſo rejicio multiplicitatem alimentorum, quo nihil nocentius, ſi modò hoc, modò illud guſtandum ingeratur, in quo caſu mulierculæ, ſed peſſimo conſilio, adeò curioſæ ſunt: Quò enim ſimplicior Victus, eò faciliùs digeritur, minori ventriculi moleſtiâ, & nullo ſymptomatum ſupervenientium metu; ſicut è contrà multiplicia alimenta digeſtionem & craſin alimentorum perturbant. Quæ amica ventriculo ſunt, Appetitus, ejus internuncius, indicat. Equidem interdum etiam idem hoſtilia & nociva appetit; quare diſtinguendum inter id, quod intenſiùs urget, ac inter id, ad quod Phantaſia qualicumque modo indicat. Appetitus verus & intenſior non debet rejici; natura enim ſubinde de remedio ſibi ipſi proſpicit, quod exhibitum optimè ſæpè digeritur; imaginarius verò, qui ex phantaſiæ dictamine & ludibrio oritur, meritò rejicitur. Prioris ratio in intermittentibus febribus ſæpè eſt obvia; hinc quidam braſſicâ fermentatâ, alius ſe halecibus, curavit.

His in genere præmiſſis, paucis adhuc conſiderandum reſtat, quomodo Sanitas ſecundùm ætatum diverſitatem conſervetur, & morbi præcaveantur. Et quidem primò *Infantes* quod attinet, quorum ſanguis ſemilacteus inſtar recentis muſti moderatè fermentat, & hinc facilè alterari & vitiari poteſt, *Sanitas* eorum *optimè conſervari* poteſt, modò impediatur lactis coagulum, vel ejus ſub digeſtione depravatio; Inſignis enim infantilium affectuum diverſitas utplurimum non niſi ex vitiato lactis coagulo, indeque oriundo muco impenſè acido & pontico, originem ducunt: Id quod Excreta inde per alvum viridia ſeu porracea & æruginoſa, quaſi grumoſa, *ſicut ova minutim conciſa*, & quam plurimi morbi alii, ſufficienter declarant. Hæc enim ut plurimum Acidum ſpirant, vel alio peregrino charactere inſignita ſunt; ſicut etiam infantes præter tormina ſæpè corripiuntur epilepſiâ, flatibus, inflatione præcordiorum. convulſionibus, puſtulis, achoribus, favis, morbillis, variolis, atrophia, &c.

Omnium horum origo ex triplici fonte derivanda eſt:

1. Fons eſt *retentio Meconii*.
2. *Corruptio lactis*.
3. *Vitia Pultis*.

Hæc facilè inferunt Cruditatem acidam & viſcidam, ex qua, tanquam cauſa, omnes eorum morbi oriuntur

Quoad I *Retentio Meconii* vel excrementa nigro vireſcentia retenta, ordinariò infantes diſponunt ad epilepſiam: ergo eliminetur.

Quoad

Quoad II. *Lac corrumpitur* facilè coagulando, grumeſcit ſic in caſeum, & acorem vitioſum intenſum, vel alium peregrinum characterem, acquirit. Nutricis autem lac naturâ vel ſponte vitioſum eſt, vel vitioſum redditur, quando vel matres aut nutrices veſcuntur Acidis vel Veneri indulgent, vel gravioribus animi affectibus percutiuntur, quę multum nocent; ſic enim alteratum lac diſponitur ad grumeſcentiam, & tales infantes utplurimum abhorrent caſeum: Vel ingens committitur error, quando infanti inordinatè præbetur mamma, ut ad omnem ejulatum lac præbeant, dum prius non ritè digeſtum eſt; ſic unum corrumpit alterum, & in acorem & mucum viſcidum degenerat, à quo frequentiores eorum morbi ſunt.

Quoad III. *Vitio pultis* labuntur in morbos, dum ordinariò parant eas ex farina cum lacte: ex his oritur puls glutinoſa, *gluten bibliopegorum*; unde, accedente lacte acido, non poſſunt non cruditates viſcidæ coacervari in infantibus. Acidum ſub cute dat Achores, variolas, &c.; idem acidum ſolet inferre tormina ventris, epilepſiam, & motus convulſivos, vigilias, inſomnia moleſta, aliaque mala: ad maſſam ſanguineam ſi deferatur Acidum hoc, oriuntur febres ardentes. Viſciditas infert atrophiam, obſtructionem alvi, &c., hinc clyſteres infantibus prodeſſe, experientia docet.

Nunc igitur quæritur, quomodo eorum diæta ordinanda? Reſpondeo: Excrementa ſunt excernenda, unde Meconium, quantum poſſibile eſt, removendum: cui fini natura ante lac propinat Coloſtrum, quod eſt aquoſius, ſalſius, & vi abſterſivâ ſaponariâ præditum. Si dant Coloſtrum, propinetur ſimul pulpa paſſularum, ac, quod melius eſt, ſyrupus de cichorio cum Rhabarbaro; optimè ſyrupus de ſpina cervina miſcetur cum lapillis cancrorum, coralliis, &c. quæ abſorbent Acidum, & ſic artificialiter purgatur Meconium. Quod attinet lac, eſt hoc naturaliſſimus cibus & ſuccus nutritivus infantum, quod neceſſariò infantibus lactantibus propinandum, certo tamen ordine. In ſpecie pro medela lactis uſurpent mulieres vel nutrices fœniculum & Aniſum, & ex his parata medicamenta, vel ſalia alcalia, quæ lac ſalubre reddunt, & à corruptione præſervant. Imprimis lac proprium matris infanti eſt propinandum, quod eſt omnium optimum, quia ex hoc primo concrevit infans, nec ſine inſigni alteratione alterius lacti adſueſcunt: omnis enim mulier habet ſuum lac, quod infantibus ſaluberrimum; ſi verò aliamamma ipſis præbetur, non fit ſine inſigni corporis alteratione.

Quoad pultem, ejus errata corriguntur, quando loco farinæ ſumitur ſimilago, *Semmel*, exſiccatur, minutim teritur, ex quibus cum lacte fiat puls: nam ex ſimilagine cùm ſit panis fermentatus, & facilè digeſtibilis, ſalubriores fiunt pultes, quæ faciliùs digeruntur.

Quod ſi ſuperveniant morbi ex Acido viſcoſo, præter remedia aniſata, lac corrigentia, uſurpentur infantibus etiam terrea alcalina, Acidum abſorbentia, & lactis coagulum impedientia, ut lapilli cancrorum, corallia, lac Lunæ, cornu cervi, antimonium diaphoreticum, &c. quæ à morbis præſervant; & prę cæteris ſemen aniſi contuſum, quod HEURNIUS commendat contra coagulationem lactis: ſperma quoque ceti à RANCHINO ad gr. ix. x. & xii. in aqua menthæ, hyſſopi, &c. contra Acidum in infantibus mirè commendatur; quia, ſicut in caſu ab Alto diſſolvit & attenuat grumos ſanguinis, ita & lac grumoſum in primis viis, & mammis nutricum: in graviori Acidi acrimonia cryſtallius præparata, quæ in horridis torminibus ventris à bile æruginoſa optimum remedium eſt, & in Acido deſtruendo mira facit. Imprimis in torminibus infantum omnibus præferuntur ſalia volatilia (non obſtante, quod alii periculum metuant) præprimis blandè aromatiſata ſeu oleoſa, e. gr. ſal volatile cornu cervi, urinæ, &c. Hæc inter præ cæteris liquor cornu cervi ſuccinatus, item ſpiritus ſalis ammoniaci aniſatus tenellis ad duas vel tres guttulas in lacte impensè conducunt, eorumque declinantem ſanitatem firmant, à morbis præſervant, dum Acidum abſorbent, & lactis coagulum impediunt; ſpiritus enim ſalis ammoniaci mirè conducit infantibus, penetrat quippe per corpus, & abſtergit ſordes in corpore, imò in petechialibus morbis, variolis, morbillis, &c. præſervationis gratiâ cum ſpiritibus volatilibus cornu cervi vel ſanguinis humani miſcetur. Volatilia ejuſmodi in lacte propinari poſſunt, quod acrimoniam & fœtorem obtundit. Hæc etiam intelligenda ſunt de infantibus grandioribus, qui uſque ad 12. annum pervenerunt. Poſt ablactationem verò habenda imprimis eſt ratio Addiphagię ſeu nimiæ Voracitatis, cujus occaſione ob cruditatem acidam generatur pituita acida viſcida, unde plures puerorum morbi dependent, & ad quam ferè ſemper in iiſdem reſpectus habendus venit.

In Dentitione laxandæ ſunt gingivæ. Si etiam adeſt inflammatio gingivarum, applicentur mucilagines cum aqua ſempervivi & ſpermate ranarum, & ſemine pſyllii, cydoniorum, &c. Criſtæ galli ſanguis pro fortiori extractione prodeſt: ultimo cerebrum leporis, ſi illa fruſtra ſint adhibita.

Calor, activum vitæ inſtrumentum & conſequens, conſiſtens in motu celerrimo Acidi volatilis oleoſi, gliſcit in infantibus; concitatiſſimè agitatur, & quaſi deflagrat, ut in juvenibus; remittit motu, qui partim deficit, partim minus volatilis eſt, ut in ſenibus ordinariò tepeſcentibus. Fundamentum ſpiritus influus & inſitus exiſtunt, qui ſunt iſtud naturale Acidum volatile oleoſum, cujus motu calor iſte, tanquam ſignum eorum impetus, ſequitur: & in hujus naturali conſervatione & temperatione, adeoque debita ad corpus habitudine conſervanda, occupata eſt HYGIENE. Ergo in ætate accreſcente gliſcens obruendo alimentis non extinguatur, in ætate conſiſtente in æquabili temperatura conſervetur, in decreſcente Analogis excitetur.

In Ætate conſiſtente Juvenum & Virorum, dum maſſa ſanguinea inſtar vini generoſi in ſuo eſt vigore ſummaque ſpirituaſcentia, blandè, paulò vehementiùs tamen, efferveſcit & ebullit, adeoque tunc corpus eſt in optimo ſtatu, obſervandum eſt cautè pro conſervanda horum ſanitate, ne vel nimias concipiat efferveſcentias propter ſal volatile ebullitioneſque, adeoque in periculoſos acutos morbos, & febres ardentes malignas, erumpentes, in ſpecie qui vitam agunt actuariam; vel ne citò nimis in ſuo vigore deficiat ad præmaturam ſenilem debilitatem, idque aut per deficientes corporis motus, aut imprimis per intenſiones & crebriores circa ſtudia meditationes: In ſpecie ii, qui vitam agunt ſedentariam, inclinant in morbos Chronicos, novercam doctorum virorum, malum hypochondriacum: adeoque per conſuetum, ſimul tamen moderatum, rerum nonnaturalium uſum æquabilis ſanguinis motus & fermentatio conſervetur. Unde actuoſi vitent

1. Potus nimis generoſos, alimenta nimis generoſa, pinguia, ſpirituoſa, ſulphurea, &c. quæ augent bilem, & maſſam ſanguineam nimis volatilem reddunt.
2. Vitent nimium, primariò animi, ſecundariò corporis, motum; &
3. Nimiam Venerem, quæ tales admodum peſſundat.

Hinc facilè patet, qualis diæta conveniat. Quod ſi autem fiat exceſſus, poteſt emendari: in ſpecie *in priori* exceſſu ferocior ejus impetus, fixioribus ſulphureis mineralibus, imprimis nitratis & acidis blandis, refrænandus, ſpirituumque nimius motus opiatis ſiſtendus, item quies, & ſomnus interponendus, quæ multa faciunt; *in poſteriori* verò defectu ſpirituoſis volatilibus & aromaticis conſervandus ſpirituum vigor, & moderato cautoque Ambratorum uſu confortandus eſt; motum commendatum habeant; quies & ſomnolentia nimia vitanda: interim etiam volatiliora & acriora alimenta ſcorbutica, plus minus alimentoſa, ſunt aſſumenda, aut etiam alia ſalia volatilia artificialia; ſic enim corriguntur vitia, & fermentatio reſtituitur.

Quoad tandem ætatem decreſcentem, *Senes langueſcentes*, cum eorum ſanguis inſtar vini aceſcentis, vel ex rancore vappeſcentis, ſe habeat, fit effœtus & ſpiritibus depauperatus, indeque ex acidi abundantia crudiſque ſuccis fit craſſus, viſcidus, aquoſus, tardeque mobilis; quæ omnia ex cruditate acida & deficiente ſtomachi digeſtione dependent; hinc oriuntur febres lentæ ex lympha acida, affectus ſyſtematis nervoſi, paralytici, apoplectici, tremor, catarrhorum continuus inſultus & inevitabiles læſiones accedunt. In his, pro conſervanda vita, (1.) fermentativus ſanguinis motus, & hinc ſpiritus ſenſim deficientes, per generoſi ſpirituoſique potus & ciborum, vel Condimentorum aromaticorum, moderatum uſum ſunt reſtaurandi & excitandi, & aciditas aquea extirpanda; Sic vinum generoſius mirè convenit, quod rectè à quibuſdam lac ſenum dicitur. Quibus & (2) moderatum gaudium lætitiaque, & vita curis vacua, mandanda; His enim blandiſſimè conſervatur blandus ſanguinis motus. (3) Motus mediocris, æqualis & blandus ipſis convenit; loco ejus blanda & lenis

corporis diaphoreſis ad madorem uſque per blanda diaphoretica, non fortiora, ne aliàs pauci ſpiritus diſſipentur. Conveniunt igitur pro hoc ſcopo, v. g. Rob ſambuci, vel juniperi, cum tantillo ſpiritus juniperi, vini, ac aquæ cujuſdam analepticæ, apoplecticæ, aut alia aromatica volatilia ſulphurea, blandis alcalibus ditata, imprimis conveniunt: Hæc enim ſanguinem tenuem fluidumque reddunt, adeoque promovent motum circulatorium & fermentationem ſanguinis, madorem excitant, & cruditates corrigunt; unde & ſinapi vel eruca ſenibus ad præſervationem apoplexiæ ſunt utiliſſima. Ubi adeſt defectus ſpirituum, præter alimenta accedat ſimul hic moderatus atque cautus ambratorum, aliorumque generoſorum & ſpirituoſorum uſus, quorum virtute fulciantur; non verò ex nimia fuſione ſanguinis & ſpirituum repentina diſſipatione hi proſternantur, vel ex nimia ſpirituum agitatione per generoſa, & ſubſequente fixatione narcoticâ, functiones omninò aboleantur: in ſpecie ſimplex ambræ eſſentia optimè convenit: aliæ ætati non convenit, quia habet vim inebriativam, unde primâ fronte ſpirituum vigorem intendit, ſed crebriori abuſu ſtupidos reddit: Teſtantur hoc ii, qui ſæpè eâ pro memoria confortanda uſi, & ſtupidi facti ſunt; potius ad ſpiritus torpidos immobiles ſpiritus ceraſorum, liliorum convallium, &c. cum eſſentia ſalviæ, liliorum convallium, chercfolii, &c. ſpiritus roſarum ambratus, aliaque, ſed modicè, adhibenda ſunt. Contra ſenum appetitum proſtratum ſpiritus intendendo, contra ructus & flatus, tormina, &c. Ambra ſingulare ſtomachicum eſt, ſenibus decrepitis convenientiſſimum. Somnus etiam proficuus eſt. Quando autem non benè poſſunt dormire, caveant ſibi ab opiatis, quia non ferre poſſunt ſine inſigni virium proſtratione: potiùs poſt paſtum ſpirituoſa volatilia in hoc caſu conveniunt, ut Vinum generoſum, aqua apoplectica, ſpiritus vini, elixyr vitæ, &c. quæ promovent digeſtionem, & ad ſomnum blandum diſponunt.

PARS THERAPEVTICA.

CVI

Propter Materiæ ſimilitudinem & evitandas repetitiones, harmonicè connexum eſt

COLLEGIUM THERAPEVTICUM, brevi ante obitum B. Autoris habitum.

CAPUT I.

D. E.

METHODO MEDENDI IN GENERE.

ET ita quidem Sanitatem conſervandi, & morbos præcavendi, rationem docet Hygiene; legitimam verò curandi morbos rationem, cum inventione ſelectæ materiæ Medicæ, & hujus præſcribendis optimis Formulis, docet Pars *Therapevtica*, Latinè Curatrix, quæ primaria Medicinæ pars eſt, tractat ſcilicet de Mediis, mediantibus quibus Medicus finem ſuum in ſubjecto aſſequitur, dum legitimâ agendorum notitiâ ſeu Methodo Medendi inſtructus, ſalubriter ægris proſpicit. Tribus Capitibus abſolvitur:

1. Generali Methodo Medendi.
2. Speciali cauſarum & ſymptomatum Curatione; &
3. Debitâ Prognoſi, qua cognoſcat Medicus, an poſſit ſanitatem reſtituere, nec ne?

Curat autem Medicus, dum ritè novit medicamenta & eorum applicationem pro curandis morbis. *Notitia hæc curandi* per medicamenta & eorum applicationem vulgo *Medendi Methodus vocari ſolet*, & innuit artem, cujus ope Medicus auxilia invenit, eaque legitimè applicat pro ſanandis morbis. Revera autem *Methodus* hæc *Medendi conſiſtit in judicio Medici Practica, fundato ſuper judicium ejus Theoreticum*, i. e. in accurata evolutione Cauſarum morbificarum, & inventione cauſatorum ſeu effectuum morboſorum, ac deinde quoque artificioſâ applicatione mediorum ad cauſas evolutas, pro tollendis morbis & obtinendo fine, nempe Sanitate. Theoreticum in Pathologo viget, Practicum verò in Therapevta. Iudicium verò hoc rationale, memoriæ contradiſtinctum, proximè in notitia œconomiæ animalis ſeu microcoſmi particularis, quam ſuppeditat Anatomiæ ſtudium, remotè verò in hiſtoriæ univerſæ naturæ ſeu Macrocoſmi cognitione fundatum eſt: unde ſicut ratione hujus naturæ Analyſta Chymia ſeu Pyrotechnia, quæ clavis eſt, totam naturam reſerare valens, dum ad adyta ejus abditiſſimaſquè cauſas viam ſternit; ita ratione illius, uti dictum, exacta notitia Anatomes, Medico neceſſaria ſunt: niſi enim omnia tria regna exactè cognoverit, nunquam cognoſcet remediorum vim & applicationem legitimare; & niſi ſciat functiones partium naturales, quî fiant & lædantur, neſcit etiam, quomodo corrigendæ ſunt; quæ notitia revera ſagacem & prudentem Medicum requirit, artem verò ejus conjecturalem quidem, non tamen ſuperficialem aut temerariam, ſed fundamentalem & accuratam conſtituit. Hinc ex horum, nempe judicii Theoretici & Practici, diverſimodè ſuper cognitionē Oeconomiæ animalis & naturæ univerſę fundatorum, diverſitate diverſę & varię Medicorū oriuntur hypotheſes, tam in Theoria quàm Praxi.

Nam prout Medicus ex aliis fundamentis in Theoria ſuam dirigit Praxin Medicam, etiam variæ hypotheſes oriuntur, remotè ex diverſitate judicii Theoretici, proximè ex Practici; unde, prout hypotheſes Medicorum & judicia variant, etiam variat Methodus medendi & judicium Medici Practicum: Hinc alia eſt *Galenica*, ejuſquè aſſeclarum, alia *Paracelſica*, alia *Poteriana*, alia *Helmontiana*, &c. Nulla tamen hypotheſis Practica facilè, multò minùs penitus, rejicienda eſt in praxi, cùm quælibet allegat rem facti, & certa quædam habeat experimenta, circa univerſam naturam & œconomiam animalem petita; ratione ſaltem modi applicandi differunt.

Hiſtoriis ergò his non omnis fides eſt abneganda, cauſæ ſaltem & modi, quibus phænomena talia applicantur, non niſi limitatè admittenda ſunt, circa quæ omnis occupatur difficultas.

Conſiſtit autem hæc diſcrepantia in diverſa applicandi ratione & cauſarum diverſitate, quæ, ut dictum, rem facti ſapiunt, i. e. experientiam hiſtoriis & obſervationibus naturæ innixam: propterea etiam ea, quæ ſunt deſumpta ab experientia, amplectenda veniunt; applicatio ſaltem horum omnium ad cauſas cum limitatione varianda eſt. Atque ex hoc fundamento eſt, quod non ſemper remedium idem, licet optimum, eundem habeat effectum, ſed diverſos ſortiatur; non enim eâdem methodo ſeu judicio applicatur. Accidit itaque hoc aut ob judicii aut methodi medendi errorem, & neglectum, præmittendis non ritè præmiſſis. Prout ergò fundamentum variat in hiſtoria naturali & œconomia animali Theoreticum, ita variat etiam fundamentum judicii Practicum.

Dum verò ſuperiùs methodum hanc in judicio Medici Practico, ſuper judicium ejus Theoreticum fundato, conſiſtere dixi, en ipſo non excluſam volo imaginationem, quæ ejus anima eſt, & cum judicio practico neceſſariò jungi debet, ob diverſitatem nempe caſuum in Praxi occurrentium, cùm imaginatio in his enucleandis non parum cum judicio Practico neceſſariò conſpirare debeat. Hinc eſt, quod rectè JANUS HUARTUS *in Scrutin. Ingen. cap.* 15. *p.* 408. eruditè docet, potiſſimum requiri in Medico Theoretico cum Judicio Memoriam, in Practico verò Imaginationem,

atque

atque ſimul cauſam *p.* 417. adfert, cur ſæpe optimi Theoretici mali tamen ſint Practici, & contra optimi Practici ſint mali Theoretici.

Ex quibus dictis ſponte patet deciſio controuerſiæ; an magis Judicium, an Memoria, in Medico practico requiratur, quia Experientia eſt res memoriæ? Reſpondeo: Memoria non eſt infinita, Caſus verò morboſi ob cuiuſlibet ſubjecti humani idioſyncraſiam ſimpliciter infiniti ſunt: cum ergò infinitæ circumſtantiæ obſeruabiles ſint, Memoria Medico non ſatisfacit. Vnde & propter caſuum in Praxi varietatem, & circumſtantiarum inextricabiles nodos, morborumque nouorum ſubinde, ex accreſcente hominum luxuria, & contagiorum connexu vario, proventum, judicioſus magis quàm memoriâ præditus, conſulendus Medicus, quatenus hic non niſi viſa ac audita, ille planè noua, mentis acie, penetrare valet. Judicium enim nobilitat, Memoria verò perficit Medicum.

Quæritur, an Medicus veteranus expertus, ſit præferendus Juveni erudito? Reſpondeo, diſtinguendo affectus practicos occurrentes, in quibus Medici cujuſdam neceſſitas requiritur: Si morbi enim ſunt ordinarii ſeu familiares, epidemici, endemii, & nobis aliàs obuii, reuerà Memoria excellit in Medico, quæ quotidiè ferè his occupata, hinc horum facilitat curam; In his ergò veteranus ob experientiam reuera juniori præferendus eſt. Verùm in caſibus dubiis, intricatis, & non adeò obviis affectibus, ubi judicio opus, ibi Medicus junior longè præferendus inveterato Practico, quia cum judicio curat, quod plus præſtat, quàm Memoria. In Medico juvene enim præſupponitur acumen judicii, & quod in omnibus affectuum cauſis & circumſtantiis exactè ſe gerat; in Veterano autem experientia, quæ nempè eſt multarum rerum ſeu caſuum & circumſtantiarum à ſe obſervatarum memoria: Hinc quoque magis ope memoriæ, quàm judicii curat, & ſimpliciter ex Analogiſmo procedet, & novos affectus ad hunc ignotũ reducet, quamvis interdum ſatis empiricè; Medicus verò junior judicio omnia præponderans, rationem morborũ, cauſas & curã magis circumſpectè aggreditur; unde in his omnino & rectè ſeniori junior præferendus.

Eſt equidem *Natura* morbum medicatrix, *Miniſter* etiam ejuſdem *Medicus*, teſte HIPPOCRATE *in Epidem. l. 6. Sect. 5*, contra quam alias conſervandam, & non deſtruendam, non agere debet aut poteſt.

Sed quid natura Medicatrix ſit? inveſtigandum eſt: Nempe optimè reſpondent, qui in genere & non inepte eam definiunt, & dicunt; eam eſſe cauſarum complexionem naturaliter ad conſervationem œconomiæ animalis conſpirantium; vel quod natura ſit nexus & ordo cauſarum, corporis noſtri œconomiam conſtituentium & conſervantium, ſub prima efformatione ita ſtatutarum, ut ejus connexiones neceſſariæ, & inde effectus ad corporis conſervationem neceſſarii, continuò ſe invicem ſubſequantur. Dum itaque dico, eſſe eam ordinem & nexum quendam, præſuppono ſubordinationem quandam cauſarum, quarum aliæ principales ſeu primariæ, aliæ ſecundariæ ſeu minus principales ſunt.

Juxta hanc, tanquam normam, Medicus dirigit legitimam curationem, reſpiciendo in ordine ad cauſam primariam, in qua eminent ſpiritus, ſicut fundamentum hujus naturæ medicatricis conſiſtit primariò in fermentatione ſanguinis naturali & vitali: adeòque, concedentibus omnibus, non conſiſtit natura morborum medicatrix in partibus ſolidis externis, nec in viſceribus ſeu partibus ſolidis; quippe quarum uſus non communis, ſed quæ tanquam inſtrumenta particularibus ſaltem functionibus, in œconomia animali obeundis, inſerviunt; potiùs in contentis ſeu fluidis corporis inquirendum eſt, quorum uſus & functio ad conſervationem totius ſeu ad univerſum corpus ſe extendit. Inter contenta autem ſunt quædam humoroſa, quædam ſpirituoſa, ſeu quædam humores, quædam ſpiritus. Cauſam igitur primam formalem ſub nomine naturæ concipio ſpirituum, Impetum illud faciens HIPPOCRATIS, tam influum quàm inſitum; ita tamen ut influus primitus ſit conſiderandus; adeoque *formaliter* & proximè in ſpiritibus, *fundamentaliter* verò in ſanguine eiuſque motu fermentativo & inteſtino (per motum enim agunt) cujus inſtrumenta ſunt Acidum & Alcali, volatilia tamen; quod itaque inquirendum ulterius eſt: vid. HARVÆUS *Exercit. de Generat. Animalium*.

Hæc fermentatio nempe præſupponit digeſtionem præviam fermentativam, ſeu primam in ſtomacho & inteſtinis, hinc alteram in chyloſi, alteram in hæmatoſi, in quibus rectè ſe habentibus conſiſtit generatio ſpirituum: hinc prout ſe habet ſanguis, ejuſque craſis, & inde dependens ſalina fermentatio, corpus eſt firmum, vel imbecille, vel longævum vel brevis vitæ.

Natura ergo, dum corpus noſtrum per alimenta nutrit & conſervat, horum abuſu dum quoque morbos excitat, pro horum ablatione iterum, dum medicamenta invenit, applicat, & actuat, ſicque per hæc priſtinam ſanitatem corpori reſtituit; hæc nihil aliud ſunt, quàm mutationes corporis noſtri, primariò à ſpiritibus procedentes, nunc quidem immediatè, nunc verò mediatè, mediantibus ſcilicet humoribus, in quibus duo naturæ æquè & artis Inſtrumenta, Alcali & Acidum volatilia, primatum obtinent, & quidem reſpectu humorum horum motus, tàm progreſſivi quàm fermentativi, quam vis Alcali purè paſſivè ſaltem ſe habeat, acidum verò activè. In horum ergo proportione & ſymmetria debita omnis ſanitatis & euphoriæ punctum conſiſtit naturalis; ſicut è contrà in eorundem ametria & læſa proportione, in ſpecie Acidi, omnis disphoriæ & morborum origo conſiſtit. Adeoque Medicus, dum naturæ miniſterium agit, intentus ſaltem ſit, quo ſpirituum integritatem ſartam tectamque conſervet, hincque Acidum & Alcali in debita quoque ſymmetria retineat: quibus ritè obſervatis, naturæ debito modo & rectè ſuccurrit. De cautionibus & animadverſionibus continentibus, quæ Medici, quà Medici, officij ſunt, vid. BONETI *Pharos Med. pag.* 1.

Sed obſervetur hìc in puncto medicationis morborum triplex naturæ ſtatus ab HELMONTIO *Tractatu Ignotus Hoſpes Morbus* §. 89. *item Tract. Catarrhi Deliram.* §. 1. inculcatus, *naturæ* ſcilicet *ſtantis, ſedentis* ſeu morboſæ, & *jacentis*. Natura *ſtans* adhuc quidem eſt valida, ad morbos tamen jam proximè inclinat: *Natura ſedens* eſt, quando vi morbi labefactata, non tamen ſuccumbens, collecto ſuo robore, denuò poſſit ſurgere: *Jacens* eſt, quæ vi morbi ita eſt proſtrata, ut de ſe ipſa ſurgere nequeat. In caſibus igitur, in quibus natura ſponte reſurgere valet, HIPPOCRATIS hoc effatum conſiſtere dicit. Natura enim ſtans non opus habet Medico; in ſedente ſolus eſt Miniſter, Naturam adjuvans & imitans; ſed in tertio proſtratæ Naturæ ſtatu Medicus non amplius Miniſter, ſed potiùs ejus eſt Patronus & Rector, eam denuò erigens, & in libertatem vindicans: quod ipſum non niſi adeptis, majoribus medendi arcanis & nobilioribus medicamentis inſtructis, conceſſum eſt.

Nobis autem in defectu horum ſufficiat, ſtanti & ſedenti per nota medicamenta ſuccurrere. Munere hoc fungitur Medicus, dum legitimâ Agendorum notitiâ ſeu methodo medendi inſtructus auxilia ſeu media invenit, eaque legitimè applicat pro ſanandis morbis. In omni namque auxilio duo conſideranda:

1. Materia ſeu ipſius medium in ſe; &
2. Formale ſeu legitima vſurpandi ratio, quæ pro varietate circumſtantiarum multis admodũ modis variat.

Legitimè autem ſanat morbum Medicus, qui tres haſce conditiones ſeu legitimas curationis normas obſervat; nempe ut *citò, tutò, & jucundè* curet. *Citò* ſcilicet ratione temporis & citra moram, ut, quantum poſſibile eſt, ægrum relevet, avaritiam deponat, ne ſpe lucri protrahat, ſed in tempore præſcindat morbum, timiditatem deponat, ne negligat nobiliora medicamenta, nec tumidus ſit in propria jactantia, aut etiam morbi contemptu, cùm apparenter levis plus in receſſu habeat. *Secundò* curet *tutò* ratione eventus, citra recidivæ aut alius cujuſdam majoris periculi metum, vel ratione morbi præſentis, vel futuri: Ratione præſentis, ut eum ſine recidiva profliget; ratione futuri, ne curando leviorem, inducat graviorem; e. g. quando quidam curant febres intermittentes, & excitant hecticam. *Tertiò jucundè* curet ratione modi, & ſine medicamentis ingratis, ut cum nulla, quantum fieri poteſt, ægri eveniat moleſtia enim; moleſtia eſt affectus ſenſuum: vid. WALÆUS *Meth. Medendi pag.* 7. Faciet hæc Medicus imitando legitimam functionum quarumvis naturalem rationem, temperatis imprimis inſiſtendo remediis.

Pro *primo* ſcopo curare, non ſupprimere, debet morbos, nec naturæ motum hôc ipſo ſufflaminet. In hoc imprimis errare poteſt per uſum nimium aut ſæpius repetitum opiatorum. Igitur hiſce non niſi circumſpectè utatur, quoniam hæc medicamina morbos quidem ſupprimunt, rarò curant. *Secundò* tutò curat, ſi morbum penitus eradicet, ſeu radicaliter evellat, ne recidiva gravior ſuccreſcat, aut urgeat aliquando, de quibus videatur HIPPOCRATES *Sect.* 2. *aphor.* 12. Aliàs enim palliare morbos, & ſymptomata tan-

tùm mitigare, eſt non curare, ſed ægrum decipere. *Tertiò* jucundè curat, quando remedia ſenſibus grata, quantum quoque poſſibile eſt, exhibet; ſapori ſcilicet ſeu guſtui & odoratui Pharmacevtica, quæ ſine nauſea æger aſſumere poſſit, tactui verò chirurgica applicat.

In hiſce ergò, ut rectè ſe gerat Medicus, præcognoſcat, quantum fieri poteſt, morbum ſui ægri, ſenſuum beneficio, per viſum nempe, auditum, & tactum; reliqui ſenſus exulant, mediante triplici ſymptomatum genere.

I. Viſum quod attinet, ille attendit ad *habitum* & *poſitum* corporis integri rectum, vel partes, an ſit in ſtatu adhuc erecto? an verò parùm decumbat? dein, an decubitus ſit quietus vel inquietus? ſi poſterius, an plus minus ſe jectiget? *Jectigatio enim corporis nunquam bonum ſignum eſt; anxietatem* nempe ventriculi ſeu præcordiorũ, item hypochondriorũ, plus minus gravẽ portẽdit, quæ anxietates pediſſequã ſæpè conjunctam habent malignitatem. Ulterius attendat, ſi *quietus*, an nonnihil extenſus corpore jaceat? an verò crebrò lacertis convolutis ad pedes devolvatur? quod poſterius ſignum eſt facultatis animalis affectæ, & deficientium ſpirituum animalium, qui corpus ſufficienter ſuſtinere nequeunt: quò autem magis extenſus eſt æger, eò melior eſt ſtatus morbi. Dein viſu quoque, Medicus habitum faciei cognoſcat, an vegeta adhuc vel collapſa ſit, nec ne? *Collabeſcentia* enim, & quidem ſubitanea, non ſemper colliquationem humorum contentorum, ſed elaſticæ virtutis defectum ſeu inſufficientiam influentium ſpirituum, muſculos in tono naturali non ſervantium, eorumque fibras ſufficienter inflantium & contrahentium, indigitat; hinc indicium deficientis quoq; virtutis elaſticæ ſpirituum. Occurrunt præterea ſæpius *tempora excavata, naſus acutus, genę exeſę*, &c. ex quibus omnibus ſimul apparentibus *facies Hippocratica* dicta demum colligitur & emergit. Denique viſus indicat rationem urinæ; inſervit enim ejus notitia, ut per hanc in morbis acutis cognoſcat coctionis conditionem, aut cruditatis humorum in maſſa ſanguinea; in chronicis verò affectibus conditiones digeſtionis primæ in ventriculo & inteſtinis, ac ſanguificationis plus minus vitiatæ, rationes eruere valeat.

II. *Auditu* percipiat *ægri* vel *adſtantium*, de ſtatu morbi interrogatorum, *Reſponſa* ad Quæſita, ſecundùm HIPPOCRATEM *l. de Affect. Theſi* 36. inſtituenda: *Cum ad ægrum deveneris, interrogare oportet, quæ patiatur? & ex qua cauſa? & quot jam diebus? & an venter ſecedat? & quo victu utatur?* Ad quinarii hujus primum punctum, ſeu *quæ patiatur*, notetur, ordinariè urgentia magis ſymptomata ſæpiſſimè indigitari ab ægris, à quibus tanquam notis, ad morbum tanquam ignotum, Medicus debet per rationem concludere, ſicque facilè ex urgentibus de morbi natura judicare poteſt. Ad ſecundum, ſeu *ex qua cauſa?* Medicus intelligere & inveſtigare debet, cauſas non-naturales externas, remotas dictas, ut & Temperamentum, ſexum, ætatem, victum, tempus anni, &c. eaſque conſiderare debet. Ad tertium, *quot jam diebus?* hunc in finem, ut maximè in morbis acutis tempora morborum generalia, & in ſpecie ſtatum morbi poſſit inveſtigare, an ſit remotus, vel propinquus? an etiam criſis citiùs vel tardiùs ſit expectanda? ſicque univerſalibus præmiſſis præcaveri queat. Ad quartum, *an venter ſecedat?* Notum, enim eſt, maximum ſanitatis punctum conſiſtere in digeſtione prima, cùm ex hac vitiata omnes ferè morbi certo reſpecto ſuam habeant originem, imprimis vitioſo hujus Acido; quibus omnibus excreta per alvum reſpondent, an digeſta vel non ſint? hincq; judicium de vitiatis humoribus, vel bilioſis vel aliis, in qualitate, quantitate & motu peccantibus, ſuggerunt. Quod ſi autem excreta laudabilia ſint, docet hoc, digeſtionem in ventriculo, chylique in inteſtinis rejectis fęcibus perfectionem, legitimè adhuc procedere, functionesque adeò principes ſibi adhuc conſtare. Ad quintum denique, ſeu *quo victu utatur?* an Appetitus ſit proſtratus vel plus minus adhuc conſtet & ſuperſit, & ad quæ feratur? Quouſque enim adhuc comedere & bibere, hinc etiam adhuc digerere aliquo modo valet æger, cæteris tamen paribus, bonum ſignum eſt. Judicium enim ſic fieri poteſt de ſtatu fermẽti digeſtivi incolumi, hincque nutritionis bonæ; ex quibus facilè fieri poteſt augurium, vires ex aſſumptis adhuc reparaturum iri, & unde materia ſit derivanda?

III. *Tactu* demum debet inveſtigare Medicus conditiones corporis ægri, ſecundùm qualitates primas vulgò dictas & ſecundas, an nempe plus minuſve æger caleat vel frigeat? Dein habitum corporis externum, an plus vel minus mollis, humida, & ob pororum raritatem perſpirabilis cutis ſit? hæc enim ſi arida, malum ſignum eſt; mollis, tenera, rara, humida, &c. è contrà bonum eſt: arida enim, ſqualida, rugoſa, & fibris ſtrictis hiſpida cutis, fibrarum ſpaſmodicum affectum, ſeu poros clauſos & adſtrictionem fibrarum, vel defectum roris nutritii vi exhauſti, ſicque viam excernendi morbum vel per diureſin, vel diaphoreſin, intercluſam indigitat; uti è contrà indicium perſpirabilitatis perſtantis, tonum fibrarum & nervoſi generis, hinc ſtantem adhuc naturam, & ſalutem denique futuram, certò promittit. Porrò Tactu inquirit & explorat pulſum, intenſum vel languidum, & ex hoc cognoſcit ſtatum ſanguinis fermentantis, & dein ſpirituum moventium cordis muſculum quantitatem majorem minoremve; ex hujus enim pulſus robore ſpirituum animalium robur quoque cognoſcendum eſt. Denique *hypochondria* manibus tangat Medicus, an tenſa? an ſuſpenſa? an dura? an verò mollia? an tenera & tractabilia, & facilè Tactui cedentia ſint? an contrà? Si enim mollia, &c. ſint, bonæ conſtitutionis viſcerum abdominis ſignum eſt; ſi verò dura, &c. innuit cauſam morbificam affligere hypochondria horumque viſcera contenta, & ſæpè ventriculi dolorem, difficilem reſpirationem, & ſpaſmorum omen conjunctum habet, hinc frigus vel ſpaſmus & anxietas præcordiorum ſubeſt; viſcerum quoque tumorem, vel vitiatam in ventriculo digeſtionem ciborum indicat, vel etiam flatus: Quæ omnia membranas inteſtinorum & abdominis ſapore peregrino affici & irritari ſupponunt, quæ ſeſe contrahendo dolorem & tumorem excitent: quò magis verò mollia ſunt, & tactui cedunt, eò meliorem horum ſtatum indicant, melioremque ſpem promittunt.

His igitur præcognitis, nunc ad opus ſe accingit, dextrè invenit & legitimè applicat remedia Medicus, hoc eſt, non ſolùm, quid ipſi agendum ſit pro cura, ſed etiam legitimum adminiſtrandi modum, in circumſtantiis externis fundatum, ſubinde obſervando EPIPHANII FERDINANDI effatum; inviolabili lege obſervandum eſſe, ut quandoque à remediis abſtineamus: *nam interdum optimam eſſe Medicinam, nullâ uti Medicinâ*. Interdum enim fit præprimis in chronicis affectibus, ut natura medicamentorum farragine magis obruatur, hæcque nullum vel contrarium ſortiantur effectum. In hiſce igitur caſibus nullo potius utendum eſt remedio; ſicque interdum Medici munus non minus eſt amovere, quàm admovere aut promovere medicamenta: quod EPIPHANIVS FERDINANDUS *in Hiſtor. Medica* 54. *pag.* 168. illuſtrat exemplo quodam per ægrum nephriticum, qui per 10. dies variis vexatus remediis, externè & internè hæc omnia, naturâ reluctante, eluſit; his autem nihil proficientibus, & induciis naturæ à Medico per octiduum datis, intermiſſiſque medicamentis, in ſequenti die plures calculos natura ſuâ ſponte exturbavit, quod medicamenta anteà non potuerunt præſtare, ſed irritando continuò fibras motrices corrugarunt, hinc ſpaſmos excitarunt, quibus remiſſis, natura ſenſim ad ſe rediens morbum aut materiam contentam excrevit & exturbavit. Probatur id ulteriùs exemplo febrium intermittentium, in quibus ante paroxyſmum exhibita ſpecifica hanc exaſperant, quatenus materiam peccantem, inque primis viis ſtabulantem, irritant, ſed inſequentes abſque ullo adhibito remedio antipyretico remittere faciunt: vid. ZACUTUS LUSITANUS *lib. 2. Praxeos Admir. Obſervat.* 81. Unde rectè BORELLUS inquit *Centur.* 3. *Obſervat.* 55. *Medicus non minus eſt, qui remedia ægris admovere, quàm qui utiliter amovere ſcit.*

Media curandi inveniuntur tribus modis; *Ratione*, *Experientià*, & *Analogiſmo*: vid. WALÆUS *Methodo Medendi pag.* 28. *ſequ.* Hiſce enim materiam auxiliorum, per indicationem indigitatorum, invenit Medicus. Nempe

1. *Per Rationem*, in Philoſophia naturali & Oeconomia animali fundatam, quando nempe Medicus ex cognitione morbi, ejuſque cauſæ, rationem à priori poteſt demonſtrare; & hoc vocatur aliàs Indicatio.
2. *Per Experientiam*, In aliquot æqualibus exemplis jam olim obſervatis fundatam, quâ ratione medicamenta, ſpecifica dicta, quorum agendi ratio à priori non poteſt adeò exactè demonſtrari, in uſum vocantur.
3. *Per Analogiſmum*, in ſimilitudine affectus unius cum altero cognito fundatum, unde medicamenta affectui cognito appropriata applicantur etiam in affe-

ctu

ctu altero incognito, priori tamen ſimili: id quod imprimis in novis aliiſque incognitis affectibus uſu venit

In his tribus inveniendi auxilia mediis, per Indicationem indigitatis, quaſi modus argumentationis ſyllogiſticæ, nunc perfectę nunc imperfectæ, occurrit. Medium Argumentationis deſumptum à ratione eſt Indicatio, & dat ſyllogiſmum perfectum: e. g. Pono quendam laborare Pleuritide, ubi aliquis Medicus cognoſcit, cauſam eſſe Coagulationem ſanguinis; hinc invenit ſalia volatilia, congrumatum ſanguinem reſolventia, & per ſudorem expellentia, per ſequentem ſyllogiſmum:

Quicquid poteſt deſtruere Acidum, ſanguinem grumoſum reddens, curat Pleuritidem:
Talia ſunt ſalia volatilia:
Ergo ſalia volatilia curant Pleuritidem.

Medium ab exemplis pluribus æqualibus eſt Experientia ſeu Empiria, & dat inductionem: e. g. Ponam Quartanarium curaturum, ubi ita argumentor:

Quia Petrus, Paulus, &c. laborans Quartanâ, China-Chinæ curatus fuit:
Ergo & hic per eam curabitur.

Quod ſi Medium ſumatur ab alio affectu ſimili, fit Analogismus, & eſt argumentandi forma, quæ vocatur Exemplum: v. g. Si quis laborat ſcabie ferinâ cum ulceribus variis, doloribus nocturnis, aliquo modo convenit cum Lue Venerea, & ita argumentor:

Mercurius in Lue Venerea mira facit per ſallvationē:
Ergò & in ſcabie.

Ex his *Experientia*, cujus reſpectu Medicus denominatur Experientiſſimus, primatum obtinet, *dilucidata* imprimis *per rationem*. Communiter quidem ſoli rationi indicationis fundamentum tribuitur, ſed perperam: Nam à Juvantibus & Nocentibus indicatum Rationis per Experientiam procedit. Verùm ratio ſola ſine Experientia, hoc eſt, cognitione per ſenſus, eſt nulla vel cœca, & in plurimis rebus naturalibus obſcuriſſima ac intricatiſſima, & impoſſibilis, ut omnium remediorum in Praxi rationem à priori ſemper demonſtret Medicus. Nil quippe eſt Intellectu, quod non priùs fuerit in ſenſibus: nam omnis ratio in rebus naturalibus ſenſuum neceſſariò præſupponit obſervationem; ſenſus autem obſervati ſuggerunt memoriam, plurium nempe effectuum obſervatorum, ex eadem cauſa productorum, quæ tandem inducit Experimentum; adeoque Experientia primarium medium eſt inveniendi auxilium, unumque experimentum circumſpectum præſtat 100. rationibus, ſæpè falſis hypotheſibus ſuperſtructis. Rationis enim fundamentum eſt indagatio morborum, cauſarum evolutio, & effectuum mutua conſecutio, tam in natura univerſali in genere, quàm in œconomia animali in ſpecie, quæ omnia cum fiendi modo perſpecta habere debet Medicus. E. g. æger quidam brachii inflammatione cum inſigni dolore laborat; Medicus ex ratione cauſarum naturalium invenit remedia, dum novit & cognoſcit ex ratione æſtum & ruborem ab Acido volatili procedere; ex hoc concludit, & ſic invenit facilè aliquod remedium, Alcali nempe fixum, quod talem affectum poſſit curare, e. g. aqua calcis vivæ ſeu benedicta Chirurgorum, à cujus Alcali Acidum deſtruitur, quod hîc peccat; cùm hæc egregiè refrigerare, æſtum & ruborem compeſcere, & ſic inflammationem ſiſtere Medico videatur: Item Unguenta ſaturnina quælibet ratione texturæ ſuæ abſorbere Acida acuta & pungentia, Medicus novit per rationem; ergo hæc inventa applicat, tam in forma ſicca, quàm humida, pro ardoris iſtius extinctione. Sicut igitur experientia fundamentum eſt rationis, ita omnis experientia per Rationem eſt illuſtranda, quæ hujus medio ad uſum transferenda: Experientia quippe aliàs nuda ſine manuductore ratione eſſet temeraria, imò periculoſa, egetque, ut Ratiociniis cauſæ ejus dilucidentur. Hinc omnis ſpecificorum remediorum, quæ HELMONTIO *Appropriata* dicuntur, efficacia, caſu utplurimum inventa, per experientiam confirmata & hinc per rationis ſcrutinium, quantum fieri poteſt, illuſtrata fuit. In praxi ſæpius experimur, quod vetulæ in Pharmaciâ & Chirurgia euporiſtis curent aliàs incurabilia, quæ appropriatorum ratio eſt: v. g. Icterus eſt morbus, ſi quis alius, contumax, ſi illegitimè tractetur; Interim tamen Chelidonium majus mira facit, quanquam ratio à priori dari non poſſit; Amara quidem eſt planta, attamen cætera & huic ſimilia Amara, ut Abſinthium, &c. idem non faciunt, ut ut ſimiliter ſint Amara, ac Chelidonium. Sic in fractura oſſis cujuſdam Medicus per experientiam diuturnam edoctus novit lapidem oſteocollæ conducere, & eſſe ideò propinandum ad calli materię generationem: vid. SCHROEDERUS *Pharmac. lib. 3. pag. 347.* Sic in hæmorrhoidibus dolentibus per experientiam notam, ſcrophulariam internè præſcribit, externè autem radicem fabariæ de collo ſuſpendendam: vel ſi laborat mulier epilepſiâ Chronicâ & habituali, viſcum propinat Medicus corylinum; novit enim per experientiam hoc remedium ſæpiùs conduxiſſe in hiſce caſibus: & ſic in aliis morbis alia quoque auxilia eſſe & convenire concludit.

Equidem Experimenta & ipſa Specifica, in omnibus ſubjectis eandem vim nullo modo ſemper habere poſſunt, quin interdum & ipſa ſint fruſtranea, idque propter idioſyncraſiam uniuſcujuſque individui ſpecialem, nunc ſeminalem, nunc adventitiam, propter quam neceſſariò habitudo ſeu reſpectus, quem habet remedium tanquam agens ad corpus ægrum tanquam patiens, variat. Simili negotium illuſtro: Pulvis jalappæ ad ℈j hunc copioſè, illum interdum planè non purgat, utut 100. alios purgaverit. Exinde tamen hujuſmodi experimenta ſpecifica ſtatim tanquam nulla planè rejicere, inſulſum eſt: nam in rebus talibus contingentibus ea, quæ ut plurimum ita fiunt, neceſſarii effectus locum obtinent.

Exinde exſurgit *Methodus Dogmatica*, & *Empirica*: *Hæc* Experientiis nititur, & *eſt duplex*, vel *Rationalis* ſeu circumſpecta, vel *audax* ſeu temeraria, fortuita, caſualis, &c. Empiria rationalis ſeu circumſpecta eſt, quæ experimenta quæcunque trutinat, conſiderat nocentia, & juvantia, & quatenus poſſibile, ad œconomiam naturalem trahit: & hęc Empiria laudatur; ſemper nempe neceſſe eſt, ut omnis Medicus propter primatum experientiæ nonnihil ſit Empiricus in Praxi. Empiria ſtrictè ſic dicta temeraria, vel audax eſt, quæ fit inconſultò ſine circumſpectione circumſtantiarum, quæ nullatenus concedenda. Prior ſeu Rationalis has tres conditiones habet:

1. Ut fūdata ſit ſuper plures obſervationes; & quidē quæ
2. Sint ejuſdem rei; &
3. Eodem modo ſæpiùs factæ.

Sic namque ex ſenſu fit ac oritur memoria, & ex multis memoriis pluries obſervatis experimentum, cujus cauſas poſt repetitas continuò applicationes indagat Ratio.

Experientiæ ergò inſiſtere debet Medicus, cui ſupervenit ratio, quæ ex antecedentibus & conſequentibus cauſas ſcrutari nititur, aut ſi nequit, ex obſervationibus crebriùs eodem modo factis limitat experimenti uſum, ſicque diſcit legitimam in ægro applicationem. Conf. ARISTOTELES *l. 2 poſt Analytica*, & GALENUS *de ſubfigur Empiricorum*. Medicum ſuperiùs dixi aliquando, imò ſæpiùs agere Empiricum in Praxi neceſſe eſt:

1. Quia non eſt abſolutè neceſſarium, ut ſuarum rerum ſemper reddat rationem.
2. Neque ſemper hoc eſt poſſibile: vid. BOYLE *Tentam. Phyſiol. Proœm. pag. 14. & 15.*

Sic enim nauta mediante ſæpe acu magneticâ debitè dirigit navem ad portum, licet neſciat præparationem acus, & rationem motus, ac cur ſeptentrionem petat? ſeu quomodò ea verſus polum vergat? Pari ratione, ſicut aurifaber purgat optimè aurum fuſione cum & per antimonium, amalgamat cum Mercurio, ſolvit per aquam regiā; quorum omnem tamen rationem ſeu cauſam Phyſicam reddere non ſemper valet, aut neſcit: ſic Medicus per experientiam ſæpius obſervatam propinat feliciter ſic dicta ſpecifica, quæ per experimenta rationabilia quidem cognovit, horum tamen evidentem rationem à priori reddere nequit, aut dare neſcit, quod multis aliis quoque non ſemper eſt poſſibile, imò ſæpiùs planè impoſſibile, modò conducant & conveniant ſeu proſint ægris; multa enim in rerum natura à poſteriori tantùm adeoque notitiâ imperfectâ cognoſcimus. Sed experientia hæc & Empiria debet eſſe ſana. Interim tamen Medicus in Praxi nec ſit tumidus in caſibus manifeſtis, nec tamen etiam ſit nimis timidus in caſibus dubiis, nec unquam quoque ægrum Prognoſticis relinquat, pręſertim in acutis morbis; variant enim ſæpiùs circumſtantiæ, caſus; multaque alia, quæ Indicationem ſimul limitant.

De Chronicis ergo equidem liberiùs, de acutis autem morbis non, niſi cautè, debent fieri Prognoſes: hinc HIPPOCRATIS *Aphor. 19. Sect. 2.* obſervandus: *Morborum acutorum non omninò certæ ſunt prædictiones neque mortis, neque ſalutis.* Interdum hinc accidit, ut remedio quodam vulgari curetur æger, quē effectum ipſi non tribuiſſet Medicus; aut à ſe derelicto naturæ virtus & robur ex inſperato ſæpè redit, morbumq; repellit, quod pro impoſſibili per plura vi-

debatur Medico. Ergò non ſtatim deſpondeat animum, ſi effectus non ſemper reſpondeat votis.

Quæritur, quid in Praxi de *Fortuna Medici* ſit habendum? Reſpondeo, diſtinguendo inter Conſilium, Fortunam, & Caſum. Conſilium in Medico ſemper ſit pretiò, tam Theoreticum quàm Practicum. Fortuna exulet à Medico, aliàs ſimilis erit circumforaneo, cui ex improviſo effectus ſupervenit: Fortuna enim eſt eventus accidentarius. Diſtinguatur tamen inter Medicum Fortunatum & Felicem: Felix eſt, qui habet fauſtos eventus, à Medico quaſi præviſos per legitimum rationis ductum: Fortunatus eſt, qui curat ægrum, ſed ſine ulla ratione, dum, quomodo medicamenta ita operata ſint, neſcit. *Felix* ergò *ſit Medicus quoad eventum, non fortunatus*, cùm ratio à Fortuna & caſibus fortuitis longiùs abſit. Interim & Caſus non planè rejiciantur, cùm & caſu quidam interdum curentur, & imprimis multi inſperati eventus eveniant, tàm in mutationibus ſpontaneis morborum, quàm per remedia; & etiam ſecundùm CELSUM, ſæpiùs miracula in Medicina fiant, in ſpecie in acutis, ubi ægri quaſi caſu denuò convaleſcunt.

Caſibus tamen, tanquam fundamento inniti nefas eſt, licet habeant ſuas etiam in natura cauſas, quas ſcrutari demum etiam debet Medicus. Sic Quartanâ laborans per aliquot menſes, aliis multiſque medicamentis irritis, muſto recenti tempore autumnali lautiùs indulgens, diarrhœâ hinc excitatâ, curatur, & affectum moleſtum averruncat; quem caſum imitari velle, temerarium eſſet, propter metum duplicaturæ. Sic mulier quædam diu malo iſchiadico vexata, ac ægrè laborans, contraxit eo in loco bubonem, occaſione luis Venereæ; factâ autem bubonis apertione, à morbo etiam altero illa curata fuit: poteſt hinc Medicus quidem conjicere, fonticulos eo in caſu fore proficuos; illius autem ratione temerarium eſſet, ſuadere Iſchiadico luem Veneream. Caſus tamen hinc non ſemper negligendi ſunt; habent enim ſuas cauſas in natura per indagationem ulteriorem illuſtrandas, quas tamen ſcrutari non ſemper eſt licitum; ex hoc enim caſu concludi poteſt, Veſicatoria & Fonticulos in morbo Iſchiadico non eſſe de nihilo, cùm proficua ab aliis fuêre obſervata. Omnium remediorum inventio fuit caſualis; v.g in hydrophobia, quæ curatur per immerſionem in aquam frigidam, quod remedium caſu fuit inventum, quando nempe ex caſu aliquis incidit in aquas; dein ſæpiùs uſurparunt. Sic v g. in hydrope, quando umbilicus tumet & ſponte rumpitur, aqua cum euphoria ægri evacuatur, quod ipſum ars eſt imitata. De Fortuna Medicorum videatur elegantiſſima *Oratio* DANIELIS MAJORIS *in Academia Kilonienſi*.

Analogiſmus valet in tribus punctis, vel in Affectibus, vel in Parte affecta, vel in Remediis. (1.) *In Affectibus*, quando unus affectus eſt alteri ſimilis ratione ſymptomatum, habitus morboſi, & ſimilium circumſtantiarum, quas habent inter ſe, ubi incognitus affectus curatur iiſdem remediis, atque notus affectus. Sic ſcabies ferina olim curata fuit per inunctionem Mercurialem, & huic ſupervenientem ſalivationem. Jam verò cùm nova lues, & ſuperiorum memoriâ incognita, ſuccreſceret, Venerea ſeu Gallica dicta, ſuſpicati ſunt Medici ex Analogia, quæ ipſi cum ſcabie ferina intercedit, ſimilium, h.e. Mercurialium applicationem fortè irritam haud fore. In morbo ergò Gallico ex Analogiſmo Medicus concludit, propter convenientiam, reſpectu puſtularum, &c. ægro Mercurialia conducere, quod quoque factum. Sic æger torquetur & conqueritur de inſigni æſtuationis ſenſu circa præcordia, fluctuatione ventriculi ſeu motu, concurrentibus ſimul ructibus fervidis & fœdis: Medicus hinc ſuſpicatur & concludit ex Analogiſmo, adeſſe motum efferveſcentiæ præternaturalem, ſimilem illi, qui fit aliàs ex aqua forti cum oleo terebinthinæ ſeu ſpiritu vini & ſpiritu nitri rectificatis & invicem mixtis; Adeòque ſimili ratione ex Acido volatili acri, & concurrente oleoſo viſcido nidoroſo, fieri talia concludit; compeſci autem hæc optimè per Acidum abſorbentia & infringentia, ſeu præcipitantia dicta, etiam novit. Propinat ergò cornu cervi uſtum, lapillos cancrorum, corallia, cretam, ſaturnina. Quoniam verò imprimis obſervavit cretam omnium optimè hoc facere, cretam invenit per experientiam; hinc ſi eveniat, ut æger occurrat non diſpari affectu laborans, & de ſenſu ardoris in orificio ſtomachi pari ratione conquerens, ſine reliquis licet ſymptomatis, huic compeſcendo repetit idem auxilium, ipſique cretam propinat; per Analogiſmum enim concludit, eſſe etiam hîc tale vel ſimile acre Acidum, ac in fœda aliàs reperibile eſt. (2) *In Parte Affecta*, ſi e. gr. quis læditur vel vulneratur in flexura cubiti, alius in flexura genu, tunc Medicus ob Analogiam applicat ea remedia, quæ in cubito. (3) *In Remediis*, ſi v.g quis pro curanda diarrhœa vel dyſenteria in defectu ſorbi torminalis uſurpat ſuccum meſpilorum, quia hi duo in pluribus valdè conveniunt.

De cætero triplex quoad Remedia, quibus Curationes fiunt, eſt differentia: nam *Curatio fit* vel

1. *Per Generalia* ſaltem & Univerſalia, Evacuantia & Alterantia, quæ Methodus eſt communiſſima, & quò etiam *Sylvii Praxis* pertinet; vel
2. *Per Particularia* ſeu ſpecifica cauſæ aut affectui ſingulariter appropriata ac oppoſita, v.g. priapus cervi in dyſenteria, chelidonium majus in ictero, viſcus corylinus in Epilepſia; vel
3. *Per Arcana* ſeu ſublimiora remedia, & quæ ad Panacææ faſtigium plus minus aſſurgunt, quorum uno alterove pluribus & tantùm non omnibus affectibus ſuccurrere ſatagunt, dum ſimpliciter vires naturæ roborando, & ejus inordinationes ſiſtendo, operari videntur.

Sed cùm paucis hîc liceat adire Corinthum, optima videtur medendi ratio, quæ poſt Generalia ſpecificis ſeu appropriatis imprimis utitur.

De *Indicationibus* prolixi ſunt Autores, quæ tamen inanes ſunt nugæ, harumque primus pater fuit CAPIVACCIUS, qui de Indicationibus integrum Volumen conſcripſit. Cùm itaque ordinariè remediorum Inventio conſiſtat in Indicationibus, *Indicatio* hinc optimè definitur, quod *ſit Oſtenſio Auxiliorum*, ſeu demonſtratio Agendorum, in ſe nempe & abſolutè conſiderata; unde hoc explicari poteſt tàm reſpectu ægri, quàm reſpectu Medici. Reſpectu Medici Indicatio eſt nihil aliud, quàm Inventio Remedii in Medico, quo ſuccurit naturæ in curando affectu, ex eo quod cognoſcit per rectam rationem à priori, tale remedium hanc habere potentiam, ut tollat talem affectum: Reſpectu verò ægri, remediorum perceptio dicitur. Sed res eodem recidit; uterque enim confert ad Agendorum rationem ſeu inſinuationem, adeoque in omni Indicatione conſideranda ſunt tria:

1. *Indicans*.
2. *Indicatum*, &
3. *Reſpectus* inter hæc duo *mutuus*.

Scilicet id, quod Medicum, ceu Artificem, dirigit ut inveniat Remedium, dicitur *Indicans*. Id verò quod Medico agendum ſeu dirigendum indicatur per tale Remedium, dicitur *Indicatum*. Reſpectus inter hæc mutuus ſeu nexus cauſalis inter Indicans & Indicatum dicitur *Indicatio*. Medicus ergò, naturali nixus ratione, perſpicit hoc vel illud remedium hanc habere potentiam, ut ſatisfaciat tali ſcopo, pro reſtituenda ſanitate indicato. Indicatio hæc, ratione Oſtenſionis ab Indicante factæ, eſt duplex; vel *conſervatoria* naturalis & ſtatus ſani, & dicitur aliàs Indicatio vitalis, quæ facultates & vires integras reſpicit; vel eſt *Ablatoria* rei præternaturalis, nempe Morbi, naturam affligentis, ejuſque œconomiam turbantis. Hæc, ratione trium rerum præternaturalium auferendarum, rurſus eſt triplex, vel ratione morbi, & dicitur Indicatio *curatoria*; vel cauſæ antecedentis morboſæ, & eſt Indicatio *præſervatoria*; vel ratione ſymptomatum urgentium, & dicitur ſimpliciter Indicatio *ſymptomatica*: & totuplex etiam, Indicans & Indicatum, eſſe ſolet. Indicat autem Medico indicatio præſervatoria, ut auferat morbi cauſam; Curatoria, qua ratione curetur morbus; ſymptomatica, ut mitigentur & curentur ſymptomata. *Indicatum* porrò dividitur in Quid agendum? & uſum, ſeu in auxilii materiale & formale. *Quid* Medico *agendum?* ſeu auxilii materiale, eſt ipſum medium ſeu auxilium indicatum: e. g. Si quis laborat efflorescentiâ cutaneâ in variolis, ibi Medicus applicat Sudorifera, & obſervat motum naturæ, qui fertur ad cutim, & excernit copioſa anteà ſanguini miſta. Jam Medicus invenit Sudoriferum, ut promoveat excretionem à natura factam, quia per ſudorem optimè purgatur maſſa ſanguinea. *Uſus* verò ſeu Auxilii Formale eſt legitima ejus uſurpandi ratio, quæ pro circumſtantiarum varietate multis admodum modis variat.

Fundamentum proximum, ex quo natura aut Medicus ex Indicante cognoſcit Indicatum, *eſt Ratio fundata* tam in hiſtoria naturali, quàm œconomia animali in genere, nunc in ſtatu ſano conſiderata, nunc quatenus reflectit à ſtatu ſano, & vocatur aliàs Vitalis; in ſpecie tamen eſt fundamentum nexus iſtius formalis, vel reſpectus hujus inter Indicans & Indicatum, quod remoto uno ponatur alterum, & poſito uno removeatur alterum. Medicus ergò per medium rationis

nis, ex curſu cauſarum naturalium elicitæ, invenit id, quod valet removere illud præternaturale, ut permaneat, vel reſtituatur in legitimum ſtatum id, quod eſt naturale. Hoc alii explicant per uſitatum illum canonem, quod *Contraria Contrariis curentur, & ſimilia ſimilibus conſerventur*: vid. HIPPOCRATES *Sect. 2. Aphor. 22.* & rectè quidem. De hoc autem canone ſunt mille lites, quæ tamen ſunt verbales, non reales, & in logomachiam terminantur, uti res ex ſequentibus patebit. Vid. CÆSAR MAGATUS, qui de hoc *conſiderationes medicas* elegantiſſimas ſcripſit, *T. 1. P. 1. Quæſt. 2. 3. & 4.* eſt Italus, HARTMANNUS *Diſſ. Chym. 8.*, POTERIUS *de Febribus in genere*, & HELMONTIUS *in Tractatu, Natura Contrar. Neſcia*, in ſpecie §. 15. & *Tractatu, Ignota Actio Regiminis*, ubi nervosè hunc canonem rejicit. In eo quidem rectus HELMONTIUS eſt, quod neget Contraria dari per ſe, vel in natura eſſe, ſed tantùm per Accidens. Non enim ſtrictè & formaliter Contraria, neque tantùm oppoſita intelligenda, ſed omnia ea, quæ tali ſe habent modo ad ſe invicem, ut in corporis noſtri œconomia ſimul eſſe nequeant, & poſito uno, alterum quacunque ex cauſa removeatur: quâ ratione facilè hæc trita ſententia conciliari poteſt cum iis, quæ habet HELMONTIUS *loco allegato*: omnis enim contrarietas eſt tantùm reſpectu ſenſuum, & conceptus noſtri. Verum eſt, in natura non dari propriè contrarietatem, niſi in regno animali propter affectus, in quo omnia ſubjecta habent ſibi determinatas dotes, & affectus ſibi invicem hoſtiliter repugnantes, v. g. invidiam, furorem, iram, &c. qui fiunt ex neceſſitate cauſarum neceſſaria, ſine formali, ſed effectuali contrarietate.

Videmus equidem effectus, qui ex eſſentia rerum & debito cauſarum fluxu proveniunt, ut primitus res creatæ ſunt, quæ contraria nobis videntur ſed propriè non ſunt; ſiquidem tales ſaltem ſunt reſpectu ſenſuum & intellectus noſtri, cum profluant ex debitis ſuis cauſis naturalibus & principiis ſeminalibus. Sic v. g. aqua & ignis ſibi invicem contraria eſſe dicuntur, quod mutuam, ubi concurrunt, tentent deſtructionem, quia aquæ major quantitas extinguit ignem; formalis tamen hic contrarietas eſt nulla, ſed accidentalis & effectiva, quatenus textura particularum aquæ ita primitus à Creatore formata eſt, ut ignearum motum intercipere apta ſit; nam aqua habet ſua Attributa, ex quibus fluit effectus, qui tollit motum particularum in igne. Sic frigus dicitur contrarium calori, non ex natura ſua & mutuo odio invicem, ſed quod ſaltem Attributum hoc ipſi competat reſpectu ſenſuum noſtrorum, quatenus in his, ob particularum diverſitatem, diverſas quoque faciunt impreſſiones. Sic glacies & Mars candens ſibi invicem videntur contraria, cùm tamen utrumque Attributum ipſi accidentale ſit, nempe Aquæ congelaſcentia, & ferro ignitio, quæ ſibi invicem applicata in naturalem ſtatum ambo redeunt; glacies liqueſcit in aquam, & mars frigeſcit ſeu extinguitur, & non amplius urit. Sed nullam in rebus naturalibus eſſe contrarietatem, ex illo HELMONTII rectè concludi poteſt; *Quicquid agunt corpora, ex ſeminalibus ſuis potentiis operantur.* Et in hoc ſenſu verus eſt HELMONTIUS, dum omnia ſine diſſidio ad ſe invicem corpora in natura conſpirant ad conſervationem hujus univerſi; agunt enim, quæ agere juſſa ſunt à Creatore in primæva ſui creatione, & ſucceſſiva nunc generatione, quicquid etiam ſit, vel ſenſibus noſtris, obque motus eorum varios, vel ſimile vel diſſimile videatur: atque in hoc ſenſu illud Axioma: *Contraria Contrariis curantur*, ruit, quod tamen aliter intelligimus; nullæ enim ſunt lites in naturalibus. Interim tamen hi effectus non contrarii ita ſe poſſunt habere, ut poſito uno, ponatur alterum, & contra; v. g. poſito frigore, ponatur glacies: quæ contrarietas intelligatur non de formaliter, ſed latè de effectivè Contrariis, quæ nempe actiones & effectus reſpectu noſtræ cognitionis ad ſenſus noſtros habere videntur, aut ſibi contrarias habent, ita quidem ut poſito unò, removeatur alterum, & remotò unò ponatur alterum, neceſſe eſt. Non ergò eſt Oppoſitio realis, ſed conſecutoria: ſic ſpiritus ſalis armoniaci dicitur contrarius calculo, non quia eum pellit, ſi in paroxyſmo uſurpatur, ſed quia relinquit contrarios effectus.

Et de talibus Contrariis, quæ ex neceſſitate naturali effectus neceſſarios relinquunt, Axiomata illa intelligenda ſunt; nempe tantùm effectivè. Rectè igitur dicit HELMONTIUS, Curationes Morborum non fieri per Contraria, ſed per Appropriata ſeu ſpecifica, quæ conducunt, quatenus removent cauſas, quibus ſublatis tollitur effectus, ſeu morbus. Ergò, dum propinantur remedia, quibus morbi removentur, & quæ tollunt cauſas remotas, patet, hæc illis eſſe Contraria effectivè, & vice versâ, effectum nempe contrarium & oppoſitum in nobis habent. Sic inter arſenicum (quod contrarium noxiumque obſervatur unicuique viventi corpori animali) & animal nulla eſt propriè dicta inimicitia, velut inter ſubſtantiam & ſubſtantiam, ſed effectivè ſibi tantùm contrariantur, ut arſenicum bruti vel hominis deſtruat valetudinem, quibus tamen non minus eſt contrarium, quàm auro; pro textura enim ſua operatur in utriſque: hinc accidentalis eſt iſta hoſtilitas reſpectu corporis noſtri, & in hoc ſenſu effectivo poteſt dici contrarium, non in ſenſu formali, quod nempe ita conſtitutum ſit in ſua eſſentia. Sic par ratio eſt remediorum, quæ contraria videntur & dicuntur cauſis morbificis, & quidem hoc etiam effectivè, non verò formaliter.

Indicans eſt in genere illud, quod Medico oſtendit Agenda, ut homini reſtituatur ſanitas, quę Agenda tam vitanda ſeu omittenda, quàm uſurpanda ſeu applicanda. Hoc autem facilè & omnium optimè eſt & præſtat ipſa natura, verè morborum medicatrix, quæ *propriè* & *primariò* ſic dictum Indicans eſt, cujus miniſter tantùm eſt Medicus, præſervando & curando eam. Hæc enim fundata in ſpiritibus, & maſſa ſanguinea ejuſque craſi, totam ad ſe convertit medendi rationem. Hæc eſt Internum principium, gubernans corporis œconomiam, inducens & ſanans morbos: vid. *Diſſertat. Medico-Chymica* HARTMANNI §. 75., *Poterius de Febribus lib. 2. cap. 4., Jonſton. Ideæ Medic. Practicæ lib. 4. Tit. 1. pag. 187.* Natura ergo, quæ utitur mediis primariò indicabit, quid agendum ſit Medico, tanquam Miniſtro ceu Gubernatore, ut conſerventur vires naturales per ſibi ſimilia in Indicatione Vitali ſeu Conſervatoria, & curentur morbi, auferantur cauſæ, & placentur ſymptomata, per moleſtorum ſeu præternaturalium deſtructiva, aut Contraria, in Indicatione curatoria & ablatoria; hincque univerſam Medici curam ad ſe unicè dirigit: ſicut enim rectum eſt norma curvi, ſic rectæ ſeu naturalis œconomiæ animalis notitia ſeu ſtatus monſtrat Medico turbatum ſeu præternaturale reducere, & reductum conſervare, cùm ſemper unius conſtitutio alterius index ſit. Omnia Attributa, quæ Indicantibus tribuuntur, ſoli & uni naturæ ægri conveniunt.

Circumſtantiæ verò ipſæ naturales, quæ ipſam Indicationem determinant, & nunc ad conſervationem, nunc ad deſtructionem naturę faciunt, ſecundaria dicuntur Indicantia, quæ à circumſtantiis, in omnibus ægris obſervabilibus, Indicationem principalem à natura factam determinant & modificant; ſuntque

1. Sexus.
2. Ætas.
3. Vitæ genus.
4. Idioſyncraſia, ſive nativa ſive adventitia ſit.
5. Juvantia & Nocentia ab ægro jam obſervata.
6. Morbi alii, vel præſentes vel imminentes.
7. Climatis vel regionis ratio.
8. Aſtrorum, & præſertim Lunæ poſitus & influxus, & reſpiciunt Indicatorum varietatem diverſimodè.

Hæc omnia, quatenus naturæ vires limitant, & etiam Indicationem ejus primariam certâ ratione modificant, *ſecundaria* ſunt *Indicantia*; eaque nunc *permittentia*, nunc *prohibentia*, nunc *conſentientia*, &c. dicuntur.

Idioſyncraſia valdè modificat Praxin: nam quædam mulieres abhorrent caſtoreum, aliis tamen eſt medicamentum optimum. Aſtrorum influxus multum facit in hoc puncto, & in morbis acutis & Chronicis multum in receſſu habet. Conſuetudo, quæ eſt altera natura, multum etiam valet; magis tamen in rebus naturalibus quàm præternaturalibus variat. Variant etiam climata terræ.

Hæc nunc conſpirant cum Indicante primario, vel ab eo dependent, vel repugnant & recedunt, vel medio modo ſe habent; hinc illa Coindicantia, iſta Contraindicantia, hęc Permittentia, dicuntur. In Medici ergò judicio conſiſtit hęc ritè ordinare, ut intelligat, cui & utri imprimis per Indicatum ſit ſatisfaciendum ex Repugnantibus? e. g. Pono gravidam laborantem pleuritide, in illa ratione morbi indicatur venæſectio: Verùm ſi conſideremus ægram, tanquam gravidam in ultimis menſibus, eſt vel robuſta vel debilis, venæſectioni adſueta vel inſueta, &c. Quæ circumſtantiæ primarium Indicatum vel promovent vel inhibent; ſi promovent, dicuntur Coindicantia: ſi ægra eſt robuſta, venæſectioni adſueta, & tempore geſtationis medio, utique conceditur; ſi verò ultimis menſibus, & venæſectionis inconſueta, prohibent venæſectionem, & dicuntur Contraindicantia. Pono aliud exemplum: Literatus quidam correptus

ptus eſt febre quartanâ intermittente: huic Medicus ante paroxyſmum propinare vult Vomitorium aliàs ſaluberrimum; æger autem hic eſt hernioſus, propterea contraindicatur, quia metus eſſet, ne rumpatur peritonæum, aut fiat cum periculo gravioris herniæ, ab irritato & concuſſo corpore, aut ne ileos obveniat, vel proſtratis hoc modo viribus ipſa mors, tanquam periculum majus, ſuperveniat. Ob metum ergò virium proſternendarum, aliorùmque periculorum, alia curæ via, quàm per vomitum, tentanda erit. Hæc Indicantia ſunt Repugnantia, & à Medico judicandum, quid agendum ſit? Vomitus nempe hic intermittendus. Sin autem æger non eſſet hernioſus, ſed hypochondriacus, malum hypochondriacum coindicat, quia vomitus hypochondriacis valdè ſalutares ſunt: ſi obſtructio alvi accedit, Vomitus non conveniet; quia autem febris urget, obſtructio alvi eſt Permittens, quia medio modo ſe habet. Sic in gravida ſeu ſub menſium tempore etiam, lue Venereâ correpta, quæ ſalivationem per Mercurialia concitandam innuit, cùm tamen curam hanc impedire & diſſuadere videatur graviditas vel menſes inſtantes; periculum enim eſt, ne abortus fiat, vel propter retenta menſtrua alius & major morbus oriatur ac concitetur: hæc itaque iſti repugnant. Fundamentum ergò, cui judicium Medici talibus in caſibus innititur, ſunt ægri vires, ſumptô ſimul in conſilium eô, quod vel ſalutare, vel nocivum magis eſt. Hinc in propoſitis exemplis, ubi conſtiterit primariò de viribus matris, poſſunt quidem, ſed cautè, adhiberi Mercurialia; magis enim urgens judicio ſuo eligat Medicus. Fœtus ergò reſpectu cura aggredienda, ne hâc omiſsâ fœtus eodem morbo infectus naſcatur, & mater poſteà difficiliùs curetur.

Quod attinet Indicatum in ſpecie, eſt quod, ceu auxilium, Medico inſinuat, quid agendum ſit? Ab indicante natura indigitatur: ſi quis e. g laborat torminibus, Medicus cognoſcit Anodyna, quæ ſunt Indicatum. Inſuper in Indicato duo conſideranda ſunt, Materiale & Formale. Materiale eſt ipſum remedium indicatum; Formale eſt legitima applicandi ratio, & conſiſtit in legitimo utendi modo, vel

1. In legitimo Quanto, ne excedat in doſi.
2. Ut in debito loco applicetur, quod in Topicis valet.
3. Obſervetur certum tempus, ubi probè attendendum eſt, quomodo in legitimo ordine medicamenta legitimè adminiſtranda ſint?

CAPUT II.

DE

Remedijs & Auxilijs Pharmacevticis.

PRæſidia talia quod attinet, ſeu auxiliorum materiam, tam conſervandi præſentem (in *Hygiene*) quàm recuperandi abſentem, hoc eſt, amiſſam ſanitatem (in *Therapevſi*) ex triplici fonte deſumuntur. Nempe:

1. Ex fonte Chirurgico, qui monſtrat remedia potentiſſima per ignem & ferrum operantia; conſiſtit in manuum armatarum artificioſa applicatione, de quo infra in ſpecie de curandis morbis partium ſolidarum commodiùs tractabitur.
2. Ex Pharmaceutico fonte, qui præbet remedia ex tribus regnis, minerali, animali, & vegetabili deſumpta, & concinnè compoſita, tam intus propinanda, quàm foras admovenda; &
3. Ex fonte diætetico, qui ſubminiſtrat blandiſſima remedia per ſex rerum non-naturalium varium, pro circumſtantiarum diverſitate, uſum pro conſervanda ſanitate & præſervandis morbis.

Diſtinctio autem horum dependere videtur ab operationum gradibus, ita ut Diæta mitiſſimum, Chirurgia verò generoſiſſimum ſuppeditet remedium, Pharmacià demum medio modo ſe gerente.

Præ cæteris auxiliis ſui conſiderationem merentur *ex fonte Pharmacevtico* remedia, ceu maximè variantia, & præ cæteris copioſiora & quibuſvis familiaria. Circa hæc obſervandum, quod illa pro textura ſua particularum in quaſvis corporis partes agant, & operationem ſuam undique exſerant, adeoque in ſpirituoſas, fluidas & ſolidas partes agant, idquè diſtinctis modis, dum quædam in alterutram ſaltem illarum partium agunt, alterâ intactâ.

Primaria autem *Objecta*, in quæ remedia agere aſſolent, ſunt ſpiritus & humores, quibus mediantibus & univerſum corpus remedii activitatem plus minus percipit; *ſecundaria* verò ſunt ſaltem partes ſolidæ. Sic enim opiata, aliaque ſimilia narcotica, imprimis in ſpiritus agunt, præſertim animales influos, quorum motum certâ ratione modificantur, ſive naturalis & ordinarius is ſit, ſive præternaturalis & inordinatus. Sic ſalia volatilia ſpeciatim in fluidas corporis partes ſeu humores operantur, eorumque craſin diſſolvunt & diverſimodè alterant. Corroſiva denique, item Purgantia antimonialia & vegetabilia reſinoſa, adſtringentia, ſternutatoria, &c. in ſolidas corporis partes agunt, earum ſubſtantiam vel irritando, vel quatenus ſenſiles membranas diverſimodè afficiendo, ad motum excretorium eas ſtimulant. Quatenus tamen in machina noſtra corporea quarumvis partium mutuus nexus, & certa inter ſe conſpiratio eſt, evenit, ut rarò medicamentum unam partem ſolùm afficiat, quin nunc in partem ſaltem unam ſeorſim, nunc in plures junctim, agat: v g. Purgantia vegetabilia reſinoſa agunt non tantum in partes fluidas, ſeu humores incidunt & attenuant, ſed & in ſolidas, & latera ventriculi ac inteſtinorum membranacea ſtimulant, licet diverſimodè. Hinc propter partium nexum & conſpirationem, effectus remediorum eſt nunc immediatus & per ſe talis, qui ejus activitatem immediatè ſequitur; nunc mediatus, & qui per Accidens tantum contingit: V g. pulvis nicotianæ, vel liliorum convallium, vel ſternutatorium naribus inſperſum, per ſe irritat membranas narium glanduloſas, tanquam effectus immediatus, quam irritationem inſequitur ſpaſmus thoracis ſternutatorius; Mediatus autem effectus eſt, ſi excretio humoris ſeu muci & lymphæ inibi ſtabulantis fiat, & ſimul expellatur; quod accidentarium. Irritatio ergo effectus immediatus eſt; ſpaſmus verò thoracis ſuperveniens eſt effectus ſternutatorii, mediatus, & qui per Accidens ſupervenit. Sicè contrariò ſpiritus ſalis armoniaci aut C. C., aut ſalia volatilia cuncta, immediatè operantur & agunt in partes ſanguinis fluidas, quatenus immutant Acidum volatile ſanguinis, & partium fluidarum particulas, qui eſt effectus immediatus & per ſe eorum activitatem inſequens; poſtmodum verò, quando per hæc diſſolvitur maſſa ſanguinea, grumoſus & coagulatus in parte quadam ſanguis ſimul reſolvitur, pleuriticum pus inciditur, & ſudor concitatur, hi mediati & accidentarii ſunt effectus.

Remedii in genere quod attinet *naturam*, Medium hoc inter Alimenta & Venena rectè dicitur *SYLVIO in Diſſer. 2. Corollar. 3. & Prax. Append. Tract. 5. §. 10. ſeq.* Eſt quidem nonunquam differentia inter Alimenta, Medicamenta, & Venena, non tamen videtur differentia eſſentialis. Nam omnia ea, quæ aſſumuntur à nobis, vel temperata, & ita apta ſunt exactè mutari in corpore noſtro, ut pro hujus conſervatione aut reparatione in ejuſdem ſubſtantiam aſſimilari poſſint, & Alimenta dicuntur; Vel non adeò temperata, nec corpori exactè aſſimilabilia, ſed inepta ſunt tali mutationi ſubeundæ, & contra apta potiùs, quæ corpus immutent, & quidem aut in melius ſuo modo alterando, aut in pejus deſtruendo: Prius fit per medicamenta: poſterius per Venena. Venenum autem ſumitur vel *ſtrictè* & propriè pro tali, quod ſummam vim alterativam ſeu immutativam, adeoque corporis noſtri deſtructivam, ſub mole etiam minima, idque non per ſe & ſuâ naturâ, ſed per accidens obtinet; vel *latè* ſeu impropriè pro omni, quod in pejus immutat corpus, & ſic opponitur alimentis, quæ conſervant, & medicamentis, quæ reparant & reſtaurant corpus: e.g. Venenum propriè dictum ſit tantillum illud, quod per morſum à vipera cuti infligitur; latè verò v.g. coagulatio lactis in ſtomacho, repletio panis, qua nihil deterius, & quæ periculoſiſſima parit ſymptomata, quæ tamen in ſe & propriè non ſunt venena. Hinc medicamentum, alimentum & venenum ſunt unum idemque, nec differunt, niſi ſecundùm majus & minus; in ſe enim nullum datur venenum; eſt vox reſpectiva, & ſaltem reſpectu alterius ita dicitur. Operæ tamen pretium eſt, ut hanc materiam de operationibus ſeu facultatibus medicamentorum ulteriùs perpendamus.

Conſiderandum ergò jam venit *quânam ratione agant & operentur medicamenta* vulgari modo applicata? quod unum eſt ex difficillimis Theoriæ Medicæ doctrinis: Nam eorum vires non abſolutè & in ſe, ſed reſpectivè tantum conſiderandæ ſunt ex effectu, quem ſcilicet applicata corpori noſtro, exſerunt. Cum enim totius corporis œconomia, tam naturalis ſana, quàm præternaturalis morboſa, à modernis per principia Mechanica, ſecundùm particularum minutiſſimarum, ex quibus omnes ejus partes, tam continentes quàm contentæ, conſtant, figuram, magnitudinem, ſitum, & inde natam texturam, eorumque motum & quietem expli-

can-

cantur, hæcque hypotheſis per experimenta Chymica optimè illuſtretur; ob id etiam medicamentorum facultates, ſecundùm quas certam vim habent alterandi corpus, & inde nati eorundem effectus, optimè ex iiſdem principiis materialibus deducuntur.

Quæſtio ergo eſt, quonam modo talis effectus ab iis promanet? In genere tamen, cùm varius eorum ſit agendi modus, ſanè, quantum hactenus ſenſuum fide & intelligibili ratiocinio penetrari potuit, omnia remedia duplici imprimis operantur ratione. *Primò* materiali ſuo contactu ad partes corporis & miſcela cum ſuccis ejus ſeu contentis, id eſt, quod ipſæ particulæ medicamentoſæ remediorum, licet minimæ, tamen ſe inſinuent in corpus & maſſam ſanguineam, & ſui miſcelâ immutent, & ita operentur; quod ipſum per ſingularem texturam ſuæ ſubſtantiæ materialem, in ſpecie ſalinam, præſtant. Sic omnia Purgantia, ſalia volatilia, Martialia, &c. neceſſariò operantur per miſcelam ſui, quam inſequuntur certæ corporis tam ſenſibiles, quoad primas ſic dictas qualitates, quàm inſenſibiles alterationes: qualia ſunt v. g. quæ fermentant, præcipitant, Acidum abſorbent, vel concentrant, Acre temperant, amarum corrigunt, vel purgant, ſudores movent, urinam cient, menſes evacuant, reſolvunt, incidunt, coagulant, item quæ partes ſolidas, quà tales, afficiunt, h. e. adſtringunt, vellicant ſeu irritant, dolorem excitant, ſomnum inducunt, ſpiritus alterant, & alias vires exerunt, & agendi potentias cauſarum morboſarum Hippocraticas edomant, ſive internè aſſumantur, ſive externè applicentur. Hæc omnia hactenus non niſi corporali ſuo contactu, & materialis ſuæ texturæ ratione, & hujus medio factâ partium corporis, ſanguineæ nempe maſſæ, & ab ea derivatorum humorum, lymphæ tam conglomeratarum quàm conglobatarum glandularum, item bilis, ipſorumque viſcerum fermentorum à multiplici præternaturali labe, correctione & alteratione, operari obſervata aſſertaque fuerunt. Id quod vel iſtud confirmat ſufficienter, quod prout materialis iſta textura, & craſis ſeminalis ſub illa recondita, plus minus immutatur, vel per præparationes vel per compoſitiones, etiam plus minus immutentur ipſæ remediorum, etiam potentiſſimorum, vires, ut in opiatis & purgantibus manifeſtum eſt; ut taceam & venena, arſenicum, Mercurium, &c. in ſalubria ex mutata textura converti remedia.

Secundo alio modo operari dicuntur medicamenta, quæ ſine materiali ſua miſcela *per radium virtualem*, qui ideas morboſas Archei tollat, vel cujus intuitu ille novas cudat, medeantur morbis, prout HELMONTIUS *Tractatu* curioſiſſimo, *In Herbis Verbis & Lapidib. magna Virtus*, diſſerit. Hanc autem doctrinam ulteriori adhuc conſiderationi in *fine hujus Capitis* relinquo.

Materialem dum inſinuo texturam remediorum quorumcunque in tribus regnis, & craſin ſeminalem ſub illa, ceu intimum quaſi nucleum medicamentoſum ſub cortice ſepultum, penitus removeo peſſimam iſtam doctrinam, quæ ex ſchola Peripateticorum in Medicinam translata, qualitates nempe 4. iſtas elementorum manifeſtas, ſuppoſitas potius, quàm ſufficienter demonſtratas, tam primas quàm ſecundas ac tertias, Caliditatem, Frigiditatem, & occultas proprietates, ratione quarum medicamenta operari Veteribus videbantur. Nihil enim valent hæ qualitates, cùm harum fundamentum ſit falſiſſimum. Origo horum omnium eſt ex Quaternione elementorum vulgò 4. ſic dictorum, ex quibus Veteres conſtare omnia crediderunt. Ergo iſtæ qualitates quoque elementis attributæ, etiam medicamentis ab ipſis fuêre applicatæ, cùm hæc, tanquam corpora naturalia, quoque ex illis conſtare putarent, quod tamen eſt falſiſſimum. 2. Ruinoſum eſt, ab iis omnes derivare morbos; horum enim intuitu etiam omnes cauſas morborum, ſecundùm facultates vulgò dictas diſtinxêre, iiſdemque remedia certa ex contrariis qualitatibus conſtantia opponenda dixerunt; cùm tamen ſecundùm HIPPOCRATEM plura exſtent morborum genera, horumque cauſæ in corpore noſtro ſeu natura, nec ulla qualitatum mentio in HIPPOCRATE fiat, utpote qui ſimpliciter vires medicamentorum deſcribit, parum vel nihil tribuendo his qualitatibus, quando dicit: *Non calidum, frigidum, ſiccum vel humidum; ſed amarum, auſterum, acerbum, dulce, & ſexcenta alia ſunt, quæ nos afficiunt*, &c. Propterea quoque tales Qualitates aut nullæ erunt, aut ad explicandas has cauſas minus ſufficientes: ergo etiam ſecundùm has non diſtribuenda ſunt remedia: Hinc qualitates occultæ medicamentis attribuuntur vel abſolutè, & in ſe conſideratæ, vel reſpectu ſenſuum noſtrorum, indeque alias pronunciant occultas, alias manifeſtas. Sed vis manifeſta, quâ e. g. ignis urit, æquè ipſis explicabilis eſt, quàm ſcammonii occulta, ratione cujus purgat ac alvum laxat; cum tamen hac ratione reliquæ facultates in remediis aliis æquè dicendæ ſint obſcuræ vel occultæ, juxta illorum hypotheſin. Hæc autem omnia reſpectu ſenſuum noſtrorum planè accidentaria ſunt, indeque nullam facultatem accipit remedium.

Erratum ergo in hoc fuit inſigniter, quod ----------
„ (1) illæ qualitates, quæ medicamentorum operationes
„ inſecutæ fuerunt, ipſis medicamentis attributæ ſint
„ formaliter & abſolutè, cum tamen non niſi effectivè in-
„ de procedant, & reſpectivè ſaltem ipſis conveniant, qua-
„ tenus nempe vires ſuas reſpectu corporis noſtri exſerunt:
„ v. g. ſicut in magnete eſt vis tractoria inſignis non abſo-
„ lutè, ſed reſpectivè reſpectu ferri ſaltem; ita in reme-
„ dio eſt vis calefactoria, laxativa, reſolutiva, vel confor-
„ tativa, non abſoluta, ſed reſpectiva, nempe partium
„ corporis animalis, in ſpecie humani reſpectu, cujus ra-
„ tione his vel illis virtutibus pollent. Sic Mercurius vi-
„ vus determinatam & medicamentoſam vim, quam ex-
„ ſerit in corpore noſtro, reſpectu hujus habet aliam, quam
„ in auro exſerit: ſic amygdalæ amaræ, quæ homini me-
„ dicamenta ſunt, gallinis venenum eſſe dicuntur; quod ſi
„ verum, mirum unde hoc fit.
„ 2. Quod facultates operatrices medicamentorum con-
„ ſiderentur, non quidem reſpectu corporis humani, quà
„ talis, ſed quatenus viventis; nec enim eædem in
„ utrumque operationes ſunt. Hinc diſtincta eſt operatio
„ medicamentorum in corpore vivo, ab illa, quæ fit in
„ mortuo; nam ubique variat operatio; dum v. g. piper, ſi-
„ napi &c. in corpore mortuo nullum ruborem, nec ardo-
„ rem, nec minimam veſicam, excitant, ſecus ac in cor-
„ pore vivente. Sic in butyrum antimonii extrinſecùs ad-
„ motum (& pro fontanellis excitandis adhibitum à non-
„ nullis) corpori viventi, hoc corrodit, exedit ejus cutem,
„ atque dolorem & inflammationem excitat; in mortuo
„ autem corrugat ſaltem leniter cutim, non verò corrodit.
„ Cantharides pro veſicatorio adhibitæ in corpore viven-
„ te, primò punctionibus ruborem, poſt veſicas, & eſcha-
„ ram etiam excitant; in mortuo autem nihil operantur,
„ & ſine effectu ſenſibili adhibentur eædem.
„ 3. De Externis obſervandum, dum certæ facultates
„ operatrices tribuuntur remediis, venenis, &c. quod in-
„ telligendum hoc ſit non formaliter, ſed virtualiter ſeu ef-
„ fectivè, hoc eſt, conveniunt facultates remediis, non
„ quod ipſa remedia in ſe ſint talia, ſed prout ex applica-
„ tione talium ſubjectorum ad corporis noſtri partes quaſ-
„ cumque, & inde mutua actione & paſſione tales qualita-
„ tes, tanquam certi effectus, procedant: v. g. piper non
„ eſt in ſe calidum, ſeu formaliter in ſe habet calorem, ſed
„ exſerit vim in corpore noſtro ob ſeminalem minimorum
„ texturam, ex qua mediante motu ſimilis fit motus ac
„ impreſſio in lingua, quam excitatam & ſenſatam voca-
„ mus Calorem; id eſt, corpori calorem tantum infert per
„ virtutem eam, qua dum corpori applicatur, in illud agit,
„ ſimili modo ac ex aëreis particulis. Nam nec ignis pro-
„ priè & per ſe eſt calidus, ſed ſaltem manui admotæ ex
„ particularum ſuarum motu talem motum & impreſſio-
„ nem facit, quæ calor à nobis dicitur; unde ſimili ex effe-
„ ctu malè de ſimili cauſa mox argumentatur. Par ratio
„ eſt in omnibus remediis; habent enim ſuas potentias, ut
„ corporis noſtri partibus admota, harum reſpectu certos
„ effectus, diverſos etiam inter ſe, exſerant. Dependet er-
„ go facultas remediorum certos producendi effectus ab
„ applicatione objecto alicui determinato; tantum enim
„ abeſt, remedia per ſe calida, frigida, purgativa, ſopori-
„ fera, &c. eſſe, quantum de Sole dicere non poſſum, il-
„ lum in & per ſe formaliter habere vim duritiem infe-
„ rendi, quâ indurat lutum, ſeu mollitiem aut ſingularem
„ facultatem liquefactivam, quâ ceram liquefacit: quia
„ hæc virtus & inde orta operatio non à virtute efficientis,
„ ſed ſubſtratæ materiæ conditione in objectorum varie-
„ tate, in qua ejus vis generaliter, ſed eodem modo, unicè
„ dependet. Sic quoque medicamenta abſolutè tales vires
„ non habent, ſed ſaltem quatenus vires exerunt pro diver-
„ ſitate ſaltem partium corporis noſtri, & pro varia ſui ap-
„ plicatione ad determinata ſubjecta diverſas quoque exe-
„ runt vires ac virtutes, & pro objectorum ſaltem varietate
„ varios, modò caliditatis, modò frigiditatis, modò pur-
„ gationis, modò ſudoris, edunt effectus. Igitur ſpiritus
„ nitri, cujus acidæ, rigidæ & acuminatæ particulæ aliam
„ operationem in lingua, acidum nempe ſaporem, aliam

in

„ in oculo, ut dolorem, aliam in cute, ardorem nempe
„ cum corroſione, aliam in ſanguine, aliam cum ſpiritu
„ vini, aliam cum Marte, ſaporem ſummè ſtypticum,
„ aliam cum ſale tartari, cum quo effervefcens mixtione in
„ perfectum demum abit nitrum regeneratum, ſub eadem
„ licet materiali textura, unde plures qualitates, ceu tot
„ operativæ potentiæ, ipſi tribui poſſunt: qui tamen ſi-
„ cuti ſimplex uniformis, in ſe nec acidus, nec doloroſus,
„ nec corroſivus, nec ſtypticus, nec dulcis eſt, ſed pro tex-
„ tura ſua materiali, & ſimplici ejus in plura & diverſa
„ objecta actione, ſenſiles effectus diverſos, & multiplices
„ facultates, diverſimodè denominandas, ſortitur & exſe-
„ rit; ita & remedia non habent in ſe iſtas qualitates & fa-
„ cultates, quas ſui uſu in corpus noſtrum exerunt, ſed iſta
„ ex ſola illarum textura materiali, ejuſquè diverſis parti-
„ bus corporis noſtri viventis applicatione, oriuntur: unde
„ idem remedium, in diſtinctas ſaltem partes agens, nunc
„ dici poteſt, & eſt etiam, Sudoriferum, modò calefaciens,
„ diureticum, quia in diſtinctis ſaltem partibus diſtinctas
„ exerit virtutes, & in has diverſimodè agit; cum tamen
„ nec calefacientem, nec frigefacientem, nec purgantem,
„ nec ſudoriferam efficiendi virtutem in ſe habeat; ſed ap-
„ plicatum corpori effectivè hoc præſtet, habitâ nempe ra-
„ tione agentis ad patiens applicati, &c. Sic Saturnus refri-
„ gerat inflammationes, non frigoris efficaciâ, ſed ratione
„ texturæ ſuæ materialis, qua Acida abſorbet, à quibus in-
„ flammationes & rubores; ſicuti etiam creta ſodæ ſeu ar-
„ dori ventriculi ſuccurrit, non quatenus frigida, ſed qua-
„ tenus ejus minutæ particulæ ita ſunt conformatæ &
„ contextæ, ut quæcunque Acida, quæ attingunt, mox
„ imbibant, & ita cum Acido in ſtomacho novum concre-
„ tum invicem efficiant, quo fit ut vitioſa iſta efferveſcen-
„ tia, quæ ab Acido anteà fiebat, remittat, & conſequen-
„ ter ſoda ceſſet. Habent enim remedia potentiam, ut
„ corporis noſtri partibus admota, harum reſpectu certos
„ effectus, diverſos etiam, exſerant; ſicut cochlearia ſcor-
„ butum curat, non quatenus ſupponitur calida, ſed ex ſpe-
„ cifica textura particularum ejus minutiſſimarum, dum
„ nempe hæ conſtituunt concretum adeò acre, ſubtile, pe-
„ netrans, quod Acidum vitioſum in ſcorbuto peccans ſui
„ miſcela corrigit, deſtruit, & in aliam quaſi naturam trãſ-
„ mutat, cujus texturæ nucleus ſeu ſpecifica craſis in iſtis
„ volatilibus & acribus particulis, ſeu, ut aliàs vocatur,
„ ſale volatili acri, præciſè conſiſtit, reliquo corpore ceu
„ effœto nihil virtutis medicamentoſæ antiſcorbuticæ ob-
„ tinente.

„ Adeoque impropriiſſimè remediis attribuuntur certæ
„ qualitates caloris, frigoris, purgationis, &c. à quibus
„ fiant ejus operationes, ſicque actiones in corpus noſtrum
„ fluant; nempe quod tot ſint entia diſtincta, quot ſunt
„ qualitates medicamentoſæ vulgò dictæ, quarum ratione
„ in corporis noſtri partibus eæ ſint operativæ; quod ta-
„ men falſiſſimum eſt, cum non ſint illis formaliter, tan-
„ quam tot entia realia diſtincta.

Fruſtra ergo huic qualitatem manifeſtam, illi occultam, iſti calefacientem, alii demum adſtrictoriam, &c. tribuimus, tanquam conceptus meros; quæ enim hæc omnia operantur, ita operantur ratione minutiſſimarum partium, quarum textura ita affecta & conſtituta eſt, ut in corpus aliud ſe inſinuare, idque variè afficere queant: niſi alterationes, quæ in ſenſus incurrunt, ex qualitatibus manifeſtis eſſe dicamus; quæ verò ſine ſenſili operatione fiunt, ex occultis eſſe. Quomodo ergò determinatam qualitatem uni certo ſubjecto affingere poſſumus, cùm effectus omnes remediorum varii à ſubjectorum varietate dependeant?

Malè itaque imponuntur remediis omnes hæ qualitates, quæ tamen ſunt non-entia, cum remediorum particulæ ratione texturæ ſuæ & modi applicationis ad corpus noſtrum, vel ejus partes, vires ſuas tantum exſerant, effectus ſcilicet certos excitando, qui illis dein imponuntur quidem, in ſe tamen non habent. Unde ſequitur, hoc non tantum ſecùndùm qualitates manifeſtas, primas & ſecundas ſic dictas, ſed occultas etiam, eſſe falſum; ſive dicere velimus, talem alterationem manifeſtè afficere ſenſus, Tactum, &c. quam poſtea vocamus qualitatem manifeſtam; ſive occultè, hinc occultam dicendam eſſe: Quæ omnia tamen nondum ſatis explicata aut probata ſunt, nec unquam probari poſſunt. V.g. clavis ſeram aperit, non propter vim reſerativam formaliter talem, ſed ſaltem ex ſpecifica textura & ſuperinducta conformatione, qua non niſi huic ſeræ reſerandę apta eſt, non alii. Sic non poſſum dicere, ſpiritum vitrioli eſſe calidum, ſeu qualitatem caloris in ſe habere, quoniam cum ſpiritu vel oleo terebinthinæ efferveſcit, & intenſiſſimum ardorem efficit; [q]uam talis ſpiritus vitrioli in corpore noſtro vires contrarias exſerit, & hoc frigefacere videtur; hinc frigidus quoque vocandus eſſet, cùm hac ratione diverſos effectus exerat. Pariter piper in ſe non magis calidum eſt, quàm glacies, ob rationes ſupra dictas; nec minus frigidum eſt, quàm abſinthium propriiſſimè. Quod autem ab opio oriatur Alteratio frigida, non pertinet ad eſſentiam ejus. Maximè ergò ſuperficiaria eſt hæc qualitatum doctrina, qua ſpecificæ ſimplicium dotes fuerunt neglectæ & confuſæ.

Unde & diſtinctio qualitatum in manifeſtas & occultas, & iſtarum in certas manſiones ſeu gradus, eſt penitus futilis & nulla; unde deſcriptiones virtutum remediorum, quatenus ita juxta qualitates deſcribuntur vulgò aut diſtinguuntur, pariter nullius pretii ſunt, ex eo, quod corticem ſaltem medicamentoſum, nucleum verò craſeos ſeminalis, & emergentem hinc ſaporem ſpecificum ſeu proprietatem ſingularem, non attingant.

Communiter quidem inſuper ex ſapore, odore, inflammabilitate, ſignatura, experientia, aliiſque proprietatibus externis, in veſtigandos modos facultatum medicamentorum eſſe dicunt, hincque vires eorum derivant; ſed inanis quoque eſt hæc ſententia. Sola ſiquidem experientia eſt, quæ operationem in corpore humano obſervat, ſicque remediorum naturam per effectum inveſtigat. Sapor enim extrinſecum ſaltem eſt Accidens, quod nullum habet reſpectum ad operationem in corpore noſtro internam: Sic v.g. amariſſima ſunt opium, colocynthis, abſinthium; fella animalium, aloë, &c, & tamen hæc amaricantia in operationum, reſpectu corporis noſtri, varietate toto cœlo differunt: *conf.* HOFFMANNUS *in clave Schrœder. pag.* 41. Guſtus judicio ſpiritus nitri eſt acidus, qui variis corporis partibus admotus, multiplices operationes exerit, quarum nullum planè augurium ex guſtu haberi poteſt. Par ratio eſt de odore. Quoad inflammabilitatem ſeu ſulphuris præſentiam, hinc ſubſequentem intenſiorem caloris gradum, concludendum, nil præter ſulphureum quid, erit, reſpectu cujus calefacere poteſt. Quid enim odor moſchi in quibuſdam mulieribus ad excitandum paſſionem hyſtericam? aut quid caſtoreum ad eandem reprimendam conferi? quod in aliis contrà etiam ſuccedit. Signatura eſt fruſtranea; à ſimilitudine enim medicamenti cum parte quadam corporis convenientia, ſeu quod huic conducat ideò, concludere, abſurda eſſet conſequentia. Quid enim conferunt ſignaturæ? quod, ſicut hypericon habeat ſolia perforata, ergo ad curationem vulnerum ſit aptum? Par quoque ratio de reliquis eſt habenda. *Sola ergò* ſaltem, quæ reſtat, *Experientia in medicamentorum facultatum inveſtigatione palmam obtinet*, per quam vis ſpecifica primariò innoteſcit.

5. Omnia medicamenta ſaltem per contactum ſuum corporalem ſeu materialem, quem habent cum iſtis partibus, in quas immediatè operantur, ſeu agere debent, agunt, ratione texturæ ſuæ materialis ſecundùm minima, qua in partibus noſtri corporis, mediante certo motu vel quiete, certas mutationes faciunt, quas inſequuntur immediatè alterationes illæ plus minus ſenſiles in corpore, quæ à nobis deinde per ſenſuum organa, tanquam qualitates remedii conſequenter ſeu qualitatum nomine, concipiuntur, ſive præciſè agendo, ſive patiendo hoc præſtent: Agendo v.g. Mercurius vitæ ſpiculis ſuis ventriculum vellicat, hinc ſequitur vomitus: patiendo v.g. Martialia, hæc dum recipiunt in ſe acidum vitioſum corporis, quæ in eo irruunt, & ſecum cum fęcibus eliminant, medicamentoſa exiſtunt; Hinc enim pro texturæ mutatione, etiam virium, vel præparando vel componendo, fit ſubinde mutatio, & interdum novarum introductio. Nihil enim niſi materiale corpus remedii ex variis particulis minutiſſimis, nempe aqueis, terreis, acidis, pinguibus ſeu ſulphureis, & urinoſis ac ſpirituoſis conſtans, formaliter ex minimis variè contextis, certæ figuræ, magnitudinis, ſitus, quietis & motus, concipi poteſt. Ex his medicamenti textura, ex hac impreſſio reſultat in corpore noſtro, quatenus partes eæ, ſui contactu in partibus noſtri corporis impreſſionem facientes, certum effectum, variaſque adeò virtutes & mutationes, ob partium contextarum varietatem, producunt & præſtant. Hæ ergo mutationes omnes factæ, ſunt remedii effectus, & malè à nobis tanquam diſtinctæ qualitates à corpore remediorum concipiuntur.

Quatenus ergo remedia diverſas habent vires ratione ſuæ texturæ diverſimodę, hoc eſt, ob unionem minutiſſi-

ma-

:narum particularum tale corpus conſtituentium, & diverſa objecta, quorum poros ſubeunt; eatenus etiam habent diſtinctas operationes & immutationes in corpus noſtrum. Hinc e. g. prout particulæ ſalium volatilium ratione ſuæ figuræ & texturæ, alio modo afficiunt linguam, alio nares, oculos, alio maſſam ſanguineam, alio renes, &c. quatenus nempe urinoſæ eorum particulæ pro partium varietate varias exſerunt alterationes; eatenus in his dictis ſequuntur diverſæ alterationes in partibus corporis noſtri, quæ ſunt effectus medicamenti, ex iiſdem particulis oriundi, prout diverſum ſaltem motum & alterationem in iis efficiunt. Sic particulæ *reſinoſæ jalappæ*, prout ita ſunt contextæ, ut in inteſtinis tormina cieant & purgent, in maſſa ſanguinea *liquabiles fiant*, ita, ut hanc fundendo & colliquando eam alterent, ſicque texturam ejus immutent; prout autem ſimul acuiearæ illæ particulæ ſunt, reſpectu particularum acutarum, quas infigunt in ventriculi & inteſtinorum tenuium membranam, hanc vellicando compungunt, & ad motum contractorium ſ. u ſpaſticum concitant fibras excretorias, pro contentis quibuſcunque quocunque modo expellendis & excludendis; ſicque hujus ratione purgare, liquefacere, tormina ciere dicuntur, adeoque ipſis Attributa vulgò Facultas purgatrix ineſſe dicitur. Sic pulvis cretæ aſſumptus acidum ſodæ effervefcens corrigit, ſtypticum ſaporem acquirendo, ſi cum Acido ſeu ſpiritu nitri miſcetur; eadem ratione ulceribus manantibus inſperſa acidum ichoroſum ſeu uliginem ſordium abſorbere, ſicquè exſiccare dicitur: Quæ omnia agit ob texturam ſuam particularum terreſtrium, nonnihil metallicarum, quæ infixas ſibi acidas abſorbent, inque poroſam ſuam ſubſtantiam recipiunt, quarum reſpectu vim hanc extra & intra corpus efficit, quæ ipſi tribuitur, diciturque abſorbens; Hæc enim cuncta agit ex diverſa ratione applicationis & texturæ mutationis. Quod autem ex textura minimorum ſeu particularum minutarum immutata omnis vis medicamentoſa mediante contactu corporali reſultet, probatur, eo quod, prout mutatur textura particularum, & particulæ in alium ſitum tranſponuntur, etiam in agendo virtutes immutentur, aliterque operentur, & nos afficiant Sic igitur v. g. *colocynthis* per ſe propinata reſpectu particularum ſuarum minimarum ſeu acrium, & ob texturam ſpecialem ſtomachum & inteſtina rodentium, demumque maſſam ſanguineam afficientium, irritando, ſtimulando, humores fundendo, &c. ſicque purgare dicitur; ſed addito ſale tartari aliam texturam cum novæ concretione acquirens, hæc virtus ceſſat, & ex valido & potenti purgante ècontra emergit ſimplex reſolutivum, ſordium viſcidarum incifivum, ac potens abſterſivum; immutata enim eſt per ſal tartari additum textura, quod particulas ejus in ſitu invertit, aliter in actione dirigit, & alium effectum præſtat, quia in verſo partium ordine combinata eſt cum ſale addito. Sic Mercurius vitæ vel magiſterium ex regulo antimonii cum particulis quibuſdam acidis per ſpiritum ſalis ex Mercurio ſublimato conſtans, & concretum quaſi vitriolicum factum, habet hanc texturam partium acutarum, ut ſtimulet, rodat & vellicet membranam ventriculi interiorem, pylori contracturam, vomitumquè excitet; hâc autem texturâ ejus per ſal tartari additum inverſâ, Acidum ejus adhærens infringitur ab alcali & abſorbetur, ſicquè textura ejus mutatur, & evadit vel planè non, vel leviter & blandum, per Inferiora ſaltem laxans, ſublatâ virtute virulentâ purgatrice: qui Mercurius vitæ, ſi porro per Acidum ſpiritum nitri, ſeu Acida alia addita, prorſus invertitur, loco Vomitorii purgantiſvè evadit medicamentum diaphoreticum, Bezoardicum minerale dictum, fit alcalinum, abſorbens Acidum, impediens aliàs ſu lores; vis enim in hoc medicamento cathartica & diaphoretica mutatur ſolùm pro texturæ mutatione. Pari ratione Mercurius vivus remedium inſons eâ prodit formâ, quâ aſſumitur, ſed mutatâ ſui texturâ, additione acidi ſpiritus ſalis communis, vel aliorum, per ſublimationem fit ſummè venenoſum, coroſivum, & acerrimum; cui demum additus Mercurius vivus de novo, ex adhæſione & combinatione utrarumque particularum fit nova textura, novumque concretum, Mercurius *dulcis* dictum, remedium potenter abſterſivum & laxativum, viſcidorumque inciſivum; ex quo tamen ſpiritu atque cum ſale tartari mixtione & præcipitatione, per novam mutationem texturæ fit *Turbith Minerale*, purgans, & continuato uſu demum ſalivatorium. Sic *Piper & Arum* dicitur calidum inſigniter, & potenter ſtomachum corrigere & calefacere; in quibus ſcilicet particulæ inſigniter ſunt aculeatæ & acerrimæ, quæ eadem ratione, qua pungunt linguam, & phlogoſin quaſi faciunt, etiam afficiunt ventriculum, & mucum in eo hoſpitantem incidunt, & potenter reſolvunt: Percepta ſic virtus, ubi ad ſubſtantiam ventriculi membranaceam penetrant, ac aculeis ſuis pungunt & irritant eam, dicitur ſentire calorem, & ambo hinc ſtomachica prædicantur, cum habeant vim attenuandi, incidendi & conſumendi mucum ventriculi. Sic in *Spiritu nitri dulci* eſt vis carminativa ſeu flatuum diſcuſſiva, ratione particularum acidarum ſeu nitroſarum, mucum diſſluere facientium, junctarum cum ſulphureis ſpiritus vini, quæ ſolvunt pituitam viſcidam Inteſtinorum, ut in corpus fluidum abeant, nec ampliùs vi elaſticâ motum flatuoſum excitare valeant, illamque uberiùs ad exitum propellant. *Spiritus vitrioli* in ſe eſt acidus; ex hoc autem cum creta fit concretum inſtar aluminis, fibras ſtomachi & Inteſtinorum ſummè adſtringens; hujus textura conſiſtit in particulis ſpiritus vitrioli, acidis dictis, junctis & abſorptis ab alcalinis in creta. Hoc autem ſoluto in aqua ſimplici, & præcipitato cum ſale tartari, per evaporationem ſeparati humoris ſupernatantis terræ præcipitatæ, emergit novum concretum, à priori nimium quantum diſcrepans, *Tartarus Vitriolatus* nempe communis, viſcidorum inciſivus, attenuans, diureticus, &c. Hic conſideremus ulteriùs *ſpiritum nitri* (proſequendo nobilem de Facultate operandi modo naturam:) hic in ſe conſideratus nec calidus nec frigidus dici poteſt; ſi verò miſceatur cum ſpiritu vini rectificato, vel cum oleo terebinthinæ, effervefcendo cum his, intenſiſſimum Calorem excitat; cum ſpiritu verò ſalis ammoniaci urinoſi, aut ſimili volatili alio mixtus idem ſpiritus nitri, frigus notabile & intenſum loco caloris producit. Solvit idem ſpiritus Lunam, compactum metallum, ſed picem, ceram, lignum, vel ſimile corpus mollius & tenerum ne attingit quidem. Sicut ergò ſpiritus hic non poteſt dici calidus, nec frigidus, nec ſolvens, niſi reſpectu miſcelæ cum corporibus dictis, quibus applicatur; ſic quoque remedia non poſſunt dici abſolutè tali vel tali facultate aut potentiis prædita, niſi reſpectu partium variarum corporis humani, dum ex applicatione eorum tale quid in hiſce evenit, effectivè verò eas ſortiuntur vires, quæ malè ſimpliciter iis ineſſe prædicantur.

Vires ergò tribuendæ remediis habent eas non abſolutè & formaliter, ſed reſpectivè. Jam verò ſicut non dici poteſt, quod in ſpiritu nitri ſit certa qualitas, quæ reſpectu ſpiritus vini vel olei terebinthinæ, item ſalium volatilium, ſit calefaciens, refrigerans, &c. cùm omnia hæc agat & operetur in dicta, reſpectu texturæ ſuæ particularum minutarum ſecundùm magnitudinem, figuram, motum, quietem & alias proprietates, quatenus immediatè particularum ſuarum contactu ſeſe aſſociat minimis texturæ alterius, eamque aptus eſt hic ſpiritus ratione configurationis ſuæ ita immutare, ut diverſam concretionem diverſoſque modos acquirant invicem, ob particulas ita figuratas, ut cum luna coëant, illamque ſolvant, cum aliis verò non; ita pari ratione remedia non per qualitates, ſed ſaltem ſimpliciter ſecundùm texturam particularum ingredientium, ſecundùm minima corpus noſtrum afficientium, ſicque partibus ejus applicatarum, tales effectus producunt, ipſis ſub nomine Qualitatum vulgò qui attribuuntur.

Textura autem illa ſpecialis (quæ aliàs dicitur forma, & à qua Qualitates variæ derivantur) oritur ex principio corporum ſeminali; quippe quod, uti dat corpori primum eſſe, ſeu corpus aliquod primum, quod ex principiis naturalibus contexuit, ita etiam eſt immediata origo texturæ ſeu craſeos concretorum & omnium iſtarum virium exinde reſultantium, quas reſpectu aliorum poteſt exſerere. Sicut enim principium ſeminale eſt, quod conſtituit materialiter & formaliter medicamenta, ſeu quod materiam, & ex ejus determinata figura & partium textura, formam cujuſcunque rei conſtituit; ſic in *Abſinthio* v. g. à principio hoc ſeminali, quod reſpectu texturæ & applicationis variæ qualitates deprehendantur, ſcilicet reſpectu linguæ Amarities, ventriculi virtus ſtomachica, febrium intermittentium virtus febrifuga, inteſtinorum vis adſtrictoria, &c. oriatur; & ſic conſequenter operationum in aliis corporibus ortarum par habenda eſt ratio medicamentorum.

Porrò dum, dico, eſſe illud principium cauſam hujus texturæ, & operationum ex hac emanantium, dico ſimul, illud eſſe principium hujus texturæ corporis, ejuſque potentiarum reſpectivarum, nunc immediatum, nunc mediatum. Prius eſt, quando ipſæ res, prout à natura ſe nobis ſiſtunt, ſeu ſub ſchemate eo, quo concretum aliquod ipſa natura

natura produxit, applicatur; Poſterius verò eſt, quando per artem textura concreti vel ſub præparatione, vel ſub cōpoſitione diverſimodè immutatur: e.g. Sulphur abſtractivè ſumptū ratione texturæ ſuę materialis habet certas potentias & alias, quàm habet Mercurius vivus, & quicquid ambo habent, poſſident immediatè à principio ſui ſeminali; ambo verò hæc per compoſitionem ſociata, dant novum concretum, nempe Mercurium cum ſulphure antimonii, i.e. cinnabarin antimonii, quæ longè alias virtutes, externas reſpectu coloris, & internas reſpectu effectus, nempe diaphoreticas, antepilepticas, anodynas, &c. diverſas ab iis, quas per ſe ſingula habent, ſortitur. Niſi enim jam à principio ſeminali ſingularem texturam haberent, non poſſent in cinnabarin combinari; quia textura hæc ejus oritur immediatè ex textura particularum alia, mediatè autem ex miſtione & immutatione texturæ & particularum invicem.

In textura autem iſta medicamentorum ſecundùm minima materiali, in qua eorum vis medicamentoſa fundata eſt, conſiderandus eſt texturæ nucleus, ſeu craſis ſeminalis HELMONTIO dicta, vulgò Chymicis *Quinta Rerum Eſſentia*, PARACELSO *Eſſentiatum*; quæ eſt ſubſtantia in concreto maximè medicamentoſa, reſpectu cujus aliæ concreti particulæ ejus ſimilem operationem exerere nequeunt; hoc eſt, purum concreti ab impuro debet ſeparari: v.g. in cinnamomo vis tota analeptica medicamenti hujus conſiſtit in oleo ejus volatili, quod totam craſin ejus ſeminalem in ſe continet; cortex remanens eſt cadaver ſpoliatum omni virtute medicamentoſa, hocque oleum quinta cinnamomi eſſentia, ſeu craſis ejus ſeminalis, meritò vocari poteſt. Sic jalappæ vis purgans diffuſa quidem eſt per totum ejus corpus, craſis tamen laxativa velut in nucleo concluditur in reſinoſa ſubſtantia, quæ ritè extracta eſt reſina ejus, ſeu quinta eſſentia, reliquum inerme eſt cadaver. In hiſce ergò operoſa eſt Chymia, purum ab impuro ſeparans, recondito nucleo, corticibus verò ceu inanibus rejectis.

Textura dicta minutiſſimarum particularum in concretis, eamque ſeminalis craſis, cùm certò à priori definiri adhuc nequeat; ob id ſecundùm particularum quarundam in concreto magis prædominantium, in ſpecie per particularum ſalinarum, Acidi nempe & Alcali ſeu Urinoſi, proprietates circumſcribi ſolet; quia

(1.) Dictæ ſalinæ particulæ pro materialium textura primatum obtinent inter alias, nempe pingues ſeu ſulphureas, aqueas, & terreas particulas, utut hæ ipſæ omnes probabiliſſimè ex ſola aqua primam naneiſcantur originem.

(2.) Quia ex iis effectus quam plurimi naturales deduci poſſunt.

(3.) Quia aliàs in omnibus, tàm naturæ quàm artis, operibus, mirabiles planè ac ſimul potentes ſe exhibent; &

(4.) Ipſa ſimplicia & particularia remedia ſaporum variorum ſenſu, proximè ex ſalinis principiis derivandorum, ceu tot differentibus medicamentorum craſeos indicibus, ſe nobis ſubinde exhibent.

Habemus enim acida & alcalina in vegetabilibus ſalina principia: Illa in acetoſis fructibus, ſuccis, lignis, &c.; hæc in antiſcorbuticis, vulnerariis &c. In animali regno præ cœteris ſal alcali volatile, copioſo oleò temperatum, (ſub quo occultatum eſt Acidum) luxuriat; in mineralibus verò imprimis Acidum dominatur, nunc crudum, nunc pinguedinis tegmine ſulphureum; quod vel fixius, adeoque temperatius & nobilius, ut in metallicis, vel volatilius & acrius, ut in reliquis.

Cœterùm ſub generali iſto Acidi & Alcali conceptu ſpecialis horum in unaquaque ſpecie, & ut dixi, ſeminalis differentia, attendenda eſt, ſecundùm quam ſpecificas & ſibi proprias qualitates ſeu dotes obtinent: hinc v.g. ſal alcali in armoracia ſpecificum eſt antihypochondriacum; ſal volatile oleoſum in chelidonio majori ſpecificum antiictericum; Acidum ſpiritus ſalis eſt ſpeciale diureticum; Acidum ſpiritus nitri eſt ſpecificum carminativum, &c.

Contra hanc tamen doctrinam, quod medicamenta per contactum corporalem, & qualemcunque texturæ ſuæ materialis miſcelam, aut applicationem ad corporis partes operentur, tria potiſſimùm ſolent objici, & videntur obſtare. Prima ratio eſt *Vis medicamentorum*, præſertim ſublimiorum, *irradiativa*, in diſtans operatrix, ab HELMONTIO tantopere decantata, quâ remedia ſine ullo contactu vel materiali ſuâ miſcelâ, ſaltem per influxum quendam idealem, adeoque virtualiter medeantur morbis. Statuit enim hic, ſuperiores & ſublimiores medicamentorum agendi potentias ſeu particulas in ſtomacho ſe explicare, atque exſerere & afficere ſaltem irradiativâ virtute inſtar radii luminoſi Archæum, qui occaſione remedii varias ideas cudet, pro quarum ductu dirigatur in Cura morborum, ut idem medicamentum diverſas operationes exſerat: item cùm ipſi HELMONTIO oriantur morbi tantùm non omnes, proximè ab ideis vitioſis aut peregrinis in Archæo pictis, operari remedia ſaltem vel iſtas ideas peregrinas Archæi extinguendo, vel alias novas, iſtis in Archæo præexiſtentibus contrarias, tanquam in ſpeculo repræſentando, quarum intuitu Archæus novam ideam rerum agendarum ſibi fingat, & reducatur in debitum operandi modum, ipſeque certo modo dirigatur in morborum medela. Hæc doctrina HELMONTII videtur comprobari, quod quædam ſine imminutione ponderis excernantur ex corpore, & tamen potenter operentur; v.g. globulus ex regulo antimonii rejiciatur integer ſine tantilla mutatione, vel in forma vel in pondere, licet mille vicibus propinetur. HELMONTIUS probat per Infuſa antimonialia, quæ citra materiæ communicationem irradiando ſaltem vim ſingularem medicamentoſam Infuſo tribuunt, ut idem vitrum millies poſt hæc infundi queat, eodem pondere, iiſdem viribus & vi inexhauſta, non amiſſa, rejectum; ſicque citra materialem ſui communicationem, odorem quaſi tantùm Infuſo largiendo, operationem & effectum emeticum edat. Hoc etiam ulterius probare vult per Mercurium vivum, in præparatione aquæ Hermeticæ, vel cum aqua communi ſeu appropriata quadam, ut hyperici, graminis, florum ſambuci, & in quibus Mercurius infunditur probè depuratus, in loco calido per diem & noctem relinquitur; vel probè invicem tantùm agitantur, ac decantatus denique liquor egregii uſus deprædicatur in vermibus necandis & expellendis internè, & evporiſton optimum ſcabiei externè: Mercurium ergò nihil communicare aquæ dicit, cùm ſubſideat eodem pondere, ut pro eodem uſu creberrimè ſic infundi iterum poſſit; cùm, quia nihil decedat, nequeat dici, eum per materiæ ſeu minima communicata operari; ceu prolixiùs hoc urget HELMONTIUS *in Tractat. In herbis, verbis & lapidibus magna virtus*.

Sed non opus eſt, ut ad hanc irradiationem, quia non eſt perceptibilis, refugiamus; exempla enim hæc id, quod debent, minimè probant: Falſum enim eſt, vitro antimonii nihil penitus decedere in Infuſione cum vino vel aqua appropriata; alterationem enim utique patitur per Infuſionem ſive vini ſive aceti. Acor quippe horum ſubtiliſſima quædam, licet pauca & mole minima, adeoque non ſenſibilia, ex vitro ſeu croco ramenta abradit, ſecumque aufert, quæ propter ſui exiguitatem & paucitatem oculos fugiunt: rurſuſque acidæ & tenuiſſimæ vini aut aceti particulæ intra poros vitri antimonii vel croci ejuſdem ſe abſcondunt, & his ſe inſinuant, ac ingreſſu ſuo, eas, quæ ablatæ ſunt partes, complent, ſine notabili aut nulla ferè ponderis deceſſione, quod ex hoc non variare obſervatur, quia acidum liquorum horum poris vitri ſe inſinuat, & licet præcipitentur ſeu ſubſideant, defectum ſic ſuppleat abraſarum vel abreptarum paucarum particularum: vid. PECHLINUS *de Medicam. Purgant. Facultat. cap 6. pag. 77. 78. & 79.* Quod verò ramenta quædam ſint abraſa, patet ex eo: ſi infuſio in copia facta ſit, obſervatur ſemper aliquid in fundum ſecedere, ſi immota hæc aliquandiu perſiſtat; hinc etiam eſt, quod in ſuperficie liquor infuſus minus ſeu non validè, inferiùs verò ſeu in fundo validiſſimè purget, & potentioris ſit effectus, quàm ſuperior pars, propter ramenta ibi congregata per ſubſidentiam. Quod autem acidæ particulæ poris vitri ſe inſinuent, & ponderis ſupplementum præſtent, ex hoc probatur; quod vitrum ſæpiſſimè infuſum, nihil vel parum virium demum retineat vel ſuppeditet, aut pauxillum tantùm in vinum vel liquorem emittat, niſi de novo factâ calcinatione & fuſione per ignem, particulæ acidæ liquorum extraneæ hoſpitio ſuo pellantur & rurſus ſeparentur, dum demum, cruſtâ quâdam ſeparatâ, & libertatem nacta vis purgans de novo ſe explicandi & infuſo conjugandi, ita excitatur. Neque alterum exemplum probat vim irradiativam remediorum. Quoad Mercurium enim, notandum, quod etiam optimè depuratus ſuperficiem tamen habeat nigricantem, idque ex particulis à terrea ſubſtantia arreptis. Deinde aqua iſta Mercurialis, vel per decoctionem vel per infuſionem tantùm facta, ritè conſideretur, aliquid tamen ex Mercurio

ſuffu-

ſuffurari per illam deprehenditur. Quamvis enim Mercurius puriſſimus videatur, ſemper tamen nigricantem ſubſtantiam ſaturninam metallicam admixtam habet; hæc ex parte ſecedit in aquam, minutiſſimas tamen Mercurii particulas ſecum habet junctas in aqua hinc inde fluctuantes, reſpectu quarum vim ſuam hæc aqua exerit; diffuſus quippe ſic per totam aquam eſt. Si autem in copia hæc aqua præparetur, & aliquandiu ſeponatur, ſubſidere tandem guttulas minimas Mercurii vivi, in fundo collectas ſucceſſivè & junctas, viſu quoque deprehendere eſt. Operantur ergò hæc utraque pro materiali ſua admiſſione, non verò radiativâ vi. Cur autem detrimentum adeò exile in illis hactenus non obſervatum fuerit, aut vix obſervari queat, rationes ſuggerit BOYLE, qui videatur *Tractatu de ſumma ſubtilit. efflav. cap. 5.*

Secunda ratio, quæ obſtare videtur, eſt, quod nempe remedia quædam naturæ & texturæ firmioris ſint, quæ ultra primas vias, præſertim ſtomachum & inteſtina, viaſque urinarias, notabiles operationes edere nequeant, in longè tamen diſſitis locis & partibus corporis remotioribus ſeu extremis operationes inſign ſedant, ac ibi vim ſuam exſerant: v g. Cinnabaris antimonii, quæ excernatur licet rurſus per alvum in infantibus & aliis, & ſic ultra primas vias corporali ſuo contactu non pergat, adeòque virtutem ſuam, quam per ſe exſerit, haud longiùs extendat, ſuas tamen operationes in febribus malignis egregiè peragit diaphoreticas, anodynas & antiepilepticas. Par ratio eſt fixiorum plus minus terreorum & metallicorum, v. gr. Martialium, antimonii diaphoretici, Bezoardici mineralis, & aliorum fixorum antimonialium, ultra primas vias non pervenientium, & tamen ſudorem in totius corporis ſuperficie optimè brevi moventium. Refert hoc HELMONTIUS ſulphura fixa metallica, in ſpecie ſulphura vitrioli anodyna, quæ admodum jactitat hinc inde, quæque in ventriculo ſaltem per radii ſui diffuſionem, Archæum afficiendo, operentur: vid. *Tractatus à Sede Animæ ad morbos* §. 21. *p.* 299, *&* *Tractatus*, *Confirmat. Morborum Sedes in Anima* §. 14. *&* 17. *pag.* 565., & TACHENIUS *in clave cap.* 8. *p.* 194. item *cap.* 9. *pag.* 287. *&* *ſequent.* Sed de his dabitur occaſio reſpondendi in ſequentibus. Diſtinguendum ergò hìc inter effectus remediorum immediatos & mediatos, ſeu per ſe & per Accidens factos: Tales enim tantùm ſunt mediati, mediante nempe Alteratione humorum & ſuccorum in primis viis factâ, quatenus vitioſos ſapores Hippocraticos, errore digeſtionis primæ enatos, ibique nidulantes, corrigunt, abſorbent ac invertunt, à quibus ut longè diſſiti ſubinde generantur affectus, ita & iſtis remotis iidem curabuntur. Sic concreta fixa & præcipitantia vulgò dicta, v. g. Antihecticum Poterii, antimonium diaphoreticum Martiale, ex Mercurio vitæ paratum, non penetrant ad maſſam ſanguineam, ſed in primis viis operantur, non ſecus ac oſteocolla in fracturis oſſium, & cryſtallus pro ſcaturigine lactis; vid. *Differt. mea de Præcipit. pag.* 25. Et poſito ea ad maſſam ſanguineam penetrare, alterabuntur tamen in ventriculo à ſapore fermenti plus minus acido, & ſic ſaturata & enervata, plus minuſvè activa, pauca efficient ibidem.

Tertia ratio quæ obſtat, *Curationes infert ſympatheticas*, *magneticas*, & per *tranſplantationem morborum*, de quibus quædam *inferiùs*, *ubi de morbis ſpirituum* agendum. Hoc ſaltem monendum, virtutem illorum remediorum non virtute remediorum irradiatâ, ſed texturâ materiali, & per contactum corporalem fieri: v. g. in pulvere ſympathetico eſt contactus corporalis vitrioli Veneris ritè calcinati cum ſanguine vulneris vel narium ex hæmorrhagia. Virtus ergo hujus ſeſe exſerit in ſanguinem, qui hanc longiùs per ſpiritus diſtribuit, & ſic operatur.

Sit ergò firmum, operari remedia in corpore humano per Contactum materialem. Res enim patet ulteriùs, ſi conſideremus, remedia operari eodem modo, quo applicantur. Fit hoc autem vel externè vel internè.

Externè ſub forma lituum, emplaſtrorum, fotuum, &c. vel profundiùs interiora penetrant, vel in ſuperficie cutis ſaltem vim ſuam & operationem exſerunt. Quæ potentiùs penetrant, operantur ſimpliciter odorum inſtar, ſeu quatenus particulæ minutiſſimæ ſeu moleculæ certo modo contentæ, effluviorum ſubtiliſſimorum ſaltem formâ ſeu odorum inſtar, ſucceſſivè in corporis poros, & ita tranſeundo per illos ſe inſinuant ſatis profundè intra corpus; adeòque vel per patulas eorum vias inſinuatæ, vel immediatè alterant partem ſubjectam, ſive ſolida ſive fluida ſit, ejuſque ſpiritum inſitum ſimul afficiendo; vel mediatè & ulteriùs progreſſæ in ſanguinem, in hujus ſpiritus influos ulteriùs ſe inſinuant, eoſdem penetrant ac alterant, ſicque in corpore noſtro multiplices operationes exerunt: unde in genere Externa, quò magis ſubtilia, ſpirituoſa & volatilia, eò efficaciùs & promptiùs operari ſolent. V. g. quibuſdam in uſu ſunt emplaſtra ſeu unguenta purgantia, Omphalica ſeu Umbilicalia dicta, ex ſcammonio, colocynthide, felle tauri, aloe pulveriſatâ, &c. præparata, item de Arthanita dictum; quæ umbilico ac plantis pedum applicata vel iouncta laxant, imò largiter interdum purgant, teneriores ſurſum, robuſtiores & duriores deorſum. Hæc operantur, dum particulæ eorum minimæ ſe inſinuantes, partim ventriculum & ſubjecta inteſtina vellicant, pungunt, horumque humores ſeu contenta ad excretionem ſtimulant, partim in maſſa ſanguinea aliaque corporis contenta ſe inſinuant, ejuſdemque texturam ſolvunt, fundunt, colliquant, & ad inteſtina præcipitant & eliminant. Sic cantharides nuchæ aut aliæ parti veſicandi gratiâ applicatæ, & cutim ſubjectam erodendo, ruborem, inflammationem, & hujus ſuccum roridum in liquamen ſolvendo, hincque veſicam excitant; ſimul tamen ſanguini particulæ quædam ſeſe inſinuantes ſuccos partium roridos ſeu ſerum laudabile pariter in liquamen ſolvunt & convertunt, nuncque ad copioſam urinæ in renibus ſecretionem adigunt, quæ ad veſicam depoſita in inſigniori quantitate excernuntur; imò dyſuriam & mictum cruentum aliquibus, & interdum veſicæ exulcerationem, inducunt; quod aliàs quoque fit, ſi internè non ritè aſſumantur. Sic Mercurius vivus plantis pedum licet illitus cum axungia porcina, laſſitudinem totius infert, os, gingivas & collum inſigniter tumefacere facit, imò ſalivationem inſignem & horrendam, interdum & diarrhœam, totum corpus cum atomis penetrando, excitat, ita ut Ducatus in ore retentus obducatur albedine. Sic notum eſt, quod in rigore febrium intermittentium olea deſtillata acriora, caryophyllorum, macis, cinnamomi, menthæ, abſinthii, &c, ſcrobiculo cordis illita eundem notabiliter imminuant; ſicuti recordor Balſamum ſtomachale, ex oleo macis, caryophyllorum, cinnamomi, menthæ, &c. paratum, ventriculo propter vomitum illitum, ægrum ſub excretione ſaporem hunc percepiſſe. Hæc remedia igitur talia ſunt, quæ volatilitate & ſubtilitate particularum ſe odorum inſtar profundiùs inſinuant, & poros corporis uſque ad ventriculum penetrant, hinc ſale ſuo volatili acri oleoſo Acidum, partes membranoſas ventriculi & inteſtinorum vellicans, deſtruunt; quorum virtutem indere & promovere later calefactus deſuper impoſitus inſigniter poteſt; ſic enim apertis poris per calorem, & celeriùs & profundiùs fit ejuſdem penetratio & operatio. Sic epithemata ex ſucco ſempervivi majoris, nitro & aceto, teſtibus applicata, ardorem totius corporis, hincque ſubſequentem cephalalgiam, nec non ebrietatem, à largiori vini hauſtu illatam compeſcunt, non ſecus ac narium hæmorrhagiam à ſanguinis ebullitione, refrænant: item in menſium nimio fluxu applicant etiam hæc epithemata mammis. Sic ſpiritus vini camphoratus, crocatus, lateri pleuritico illitus vel applicatus levamen præſtat mirabile, ſanguinis grumos ſub cute diſſolvendo & diſcutiendo, pus reſolvendo, dolorem & inflammationem ſiſtendo. De his externis legatur D. MAJOR *Diſſertat. de Inunct. Verticis*; quæ elegans eſt. Quæ autem in ſuperficie ſaltem applicata vim ſuam exſerunt, ſunt Concreta fixiora, & quæ immediatè alterando partem ſubjectam ſolidam, cauſas morboſas intercutaneas ſaltem impediunt & removent, & hujus fibras & ſpiritum inſitum ſaltem alterant, ut Saturnina, ſive in pulveris forma, ſive litus, ſive lactis virginis forma, pro inflammatione, æſtu & ardore partium ſiſtendis, quæ operantur emolliendo, imbibendo, ſicque figendo particulas acidas volatiles, fibras cutaneas afficientes. Sic quoque lac anodynum dicitur, non cutim penetrando, ſed ſaltem ejus fibras blandè afficiendo & demulcendo, acre mitigando, ſicque emolliendo indurata, &c. quod itidem de reliquis cataplaſmatibus emollientibus notandum.

Ex his ſequitur, qualis ſelectus in his remediis externis ſit habendus pro ratione & varietate uſus; ſi enim debent profundiùs penetrare, non adhibeantur fixiora, cùm volatiliora hoc ſolùm agant. Laudatur hinc BURRHI experimentum ex BARTHOLINI *Centuria* 3. *Epiſtolarum*, quod emplaſtrum heri admotum altero die removerit, quod totum conſumptum deprehenſum fuerit, & omne volatile ſe corpori inſinuaverit, ac tantùm materia aliqua viſcida remanſerit. Ad hujus ergò ſimilitudinem litus emplaſtri-

plaſtriformis parari poteſt ex ſpiritu ſalis ammoniaci, ſubacto cum terebinthina, leviter calefactis, qui fit ſaponiformis agitatione facta in mortario lapideo. Hic applicatus extrinſecùs, anodynus eſt in affectibus doloroſis, ab Acido oriundis, planè mirabilis, cumque adeò penetrans ſit, de eo parum altero die reſtitat reſinæ viſcidæ, reliquis particulis volatilioribus intra corpus ſe inſinuantibus & ingredientibus; vel ad imitationem DECKERI *in Notis ad Praxin Barbette cap. de ſcrophulis*, ex ſale volatili oleoſo, ſubacto cum butyro recenti non-ſalito, Linimentum evadit anodynum emolliens & egregiè reſolutivum.

Ex his patet, malè remedia applicari externè Adſtringentia in iis hæmorrhagiis ex locis profundioribus & vaſis internis provenientibus. Sic mulierculæ quoque lumbis applicant emplaſtrum Comitiſſæ pro abortu præcavendo, cùm tamen hæc externa interdum cum nocumento in morbis internis & profundioribus applicentur; poros enim ſuperficiei claudunt. Non ergò niſi in vitiis fibrarum, & cutis externis applicanda ſunt talia.

Interna medicamenta aſſumuntur intra corpus, & alimentorum viâ ordinariâ deſcendunt. Hæc autem nunc propiùs operationem ſuam exſerunt, nunc ulteriùs ad loca remotiora ſe diffundunt & penetrant; idque pro texturæ materialis, vel volatilioris vel fixioris, vel ſolubilioris ac minus ſolubilis ratione, ac prout difficiliùs vel faciliùs ſunt alterabilia, & hinc pro circumſtantiarum ratione nunc in primis viis operationem exſerunt, nunc ulteriùs progrediuntur. Hinc corpus commodè in tres regiones dividitur, ad quas materialiter ſe extendunt operationes medicamentorum:

Prima Regio primas vias, hoc eſt, œſophagum, ventriculum & inteſtina, ductus felleum & pancreaticum, ut & vaſorum meſaraicorum quorumcunque oſcula, & ratione urinæ potus vias urinarias ſuo modo complectitur, ultra quam viam immediatè & propriè dicta remedia fixiora non adſcendunt, ut C. C. uſtum, Martialia, Antimonialia fixa.

Secunda Regio ipſa vaſa lactea, ductum thoracicum, vaſa ſanguifera, & his appenſa viſcera, quæ maſſa ſanguinea immediatè alluit, pulmonem, cor, hepar, lienem & renes comprehendit, & etiam ipſam lympham ſuo modo complectitur. Talia remedia ad has vias immediatè ſe exſerentia ſunt volatilia & generoſiora ſpirituoſa, ſpiritus inflammabiles, ſalia volatilia, eſſentiæ, reſinæ, extracta, &c.

Tertia demum *Regio* cerebrum & connexum ſyſtema nervoſum cum membris remotioribus, & externam denique peripheriam corporis continet, ad quam *dicto modo* medicamenta volatiliora quoque penetrant, in ſpecie mediante ſudore, cujus beneficio longè lateque diffunduntur, quæ aliàs vix eo uſque pertingere valerent. Nempe prout potentius vel debilius, volatilius vel fixius, magis vel minus alterabile fuerit remedium, etiam per ſe longiùs vel propiùs operationem ſuam extendit.

Res clara fit, ſi poſt aſſumptum purgans, quod materialiter ſe extendit ad ſanguinem uſque, & in habitu extremo faciens ſudorem, non per purgationem operatur; quò enim magis medicamentum quoddam ſudorem prolicit, eò longiùs vires ejus diffunduntur, hinc extendit ſe Purgans quoque uſque ad cutem. Hæc autem omnia de trium harum regionum, ad quas materialiter ſphæra activitatis remediorum ſe extendit, ambitu intelligenda ſunt, quæ ſaltem operationem & effectum immediatum quemcunque per ſe exſerunt, cùm & mediatè quidem & *per Accidens*, & prout reſpectu corporis conſiderantur, in longè diſſitis etiam locis ſuas operationes exerere, & effectum poſt ſe relinquere queant: quod uti, ſecundùm quoſdam, virtutem irradiativam poterat inferre, dubium tamen manet, quomodo hanc virtutem exſerant. Quò ergò volumus ut ſe longiùs exſerat virtus illa, eò magis imperentur ſudores, quibus eò deferri commodè poſſunt.

Obſervandum autem, quod medicamenta, utut immediato ſuo contactu ultra primas vias non pertingant, ſeu tranſcendant mediatè, tamen in diſſitis locis exſerere virtutes ſuas & effectus dicuntur dupliciter.

Primò, quod nempe radix & fundamentum quam plurimorum morborum, tam univerſalium quàm particularium, hæreant in primis viis & ventriculo, ut in hocce rectè limen ſanitatis & morborum à multis poſitum dicatur, quatenus nempe fermentum ventriculi digeſtivum ſanum, ſuccus pancreaticus & biliarius, à craſi naturali plus minus ſecedunt, & degenerant, hincque fundamentum etiam plurium morborum fiunt: id quod in affectibus ventriculi & duodeni, per conſenſum totum corpus afficientibus, videre eſt. Unde ſi illorum ſuccorum Qualitates præternaturales & ſaporum vitia deleantur, vel ſapores vitioſi peccantes corrigantur, contingit ſimul, ut effectus ſeu producta morboſa in diſtinctis locis ſucceſſivè deleantur, & ceſſent. Sic in ſexu ſequiori non rarum eſt, quod ex ventriculi vitio, hujuſque craſi materiali quadam, cardialgia, hinc lipothymia, ſyncope, frigus extremorum, ſudores frigidi & colliquativi, imò paſſio hyſterica, per conſenſum fiant; è contrà hæc, cùm ex ſtomacho oriantur, ſi materia peccans in hocce corrigatur, ſtatim evaneſcunt, & ſic per remedium, in ventriculi contenta operationem exſerens, corriguntur & curantur. Radicem febrium intermittentium in ventriculo hærere, huicque prima fundamenta debere, nullum dubium eſt; quarum cauſa & materia peccans ubi fuerit ſublata, omnia ſymptomata in abditis corporis locis, v. g. totius corporis frigus ſeu algor, æſtus inſignis, ſitis clamoſa, cephalalgiæ, anxietates præcordiorum, &c. ſopiuntur, & unâ veluti ſalce demetiuntur: hinc enim eſt, quod quædam medicamenta virtutem ſuam etiam in locis remotis exſerant, nempe mediatè, & quia effectus eorum per Accidens ſequuntur. Sic C. C. uſtum non inconcinnè pro ſcopo ſudorifero propinatur, quam calcem tamen demortuam, eodem modo ac ſal C. C. volatile, ultra ventriculum & primas vias per vaſa pergere, & liquefaciendo maſſam ſanguineam ſudorem ciere, nemo facilè aſſeret; cùm tamen ſaltem alteret Acidum in primis viis hærens, cujus ratione & occaſione ſudor impediebatur; quo Acido correcto ſudor ſequitur. Sic fixa iſta concreta, corallia præparata, calces conchyliorum, ſpecificum febrile STROBELBERGERI & CROLLII, calx buſonum, ſimiliaque alia calcinata febres intermittentes, & ſpeciatim rigorem, optimè curant; utut non ſemper æquè tutò hæc operentur, quatenus ſaltem fermentum peregrinum in ventriculo figunt & concentrant, hincque febrem ſedant, indeque reliquam in corpore maſſam ſanguineam alterant; ſunt enim alcali fixum, ſive calx matris perlarum, ſive concharum calcinatarum. Sic cancrorum lapilli in vulneratis, e. g. in pede ardorem, ruborem, inflammationem hujuſque dolores, ſedant, non aliter ac ſi materialis eorum contactus ultra ventriculum ſe extenderet; ſed quatenus Acidum vitioſum in primis viis corrigunt, & ſic ſimul & conſequenter Acidum vulneris ex hoc ortum cum pathematibus omnibus mediatè compeſcunt & abſorbent, quod omnia hæc pathemata cauſabatur; cùm è contrà ſumpti vini vel aceti pauxillum in vulnere pathemata hæc admodum exaſperet. Sic lapis oſteocollæ, parvâ doſi oretenus aſſumptus, calli generationem in oſſium fracturis, à ſtomacho licet remotiſſimis, mirè promovet: quis autem putabit, fixiſſimum hoc corpus, nec ullo menſtruo aliàs facilè reſolubile, eouſque pertingere immediatè & ad partem affectam? Operatur igitur removendo & præcavendo Acidum, quod calli generationem aliàs impedit, ſicque eam promovet. Podagræ ſanè & nephritidis radix ſæpè hæret in ventriculo, unde tantillum vitioſi & ſpirituoſi Acidi elapſi articulos torquet, & calculos in renibus coagulat.

Quid igitur mirum, ſi fixa, v. g. aurum diaphoreticum fixum Poterii, vel Mercurius plus minus fixatus, Acidum primarum viarum abſorbendo, in paroxyſmo exhibita lithiaſin, iſchiadem & podagram curent, ac eorum affectuum cauſam removeant; extra paroxyſmum verò aſſumpta præcaveant? Antimonium, Acidulæ, potus medicati naturales, & Martialia quælibet, ultra ventriculum & primas vias materialiter non penetrant, hinc etiam alvi excrementa nigrore ex ſui præſentia inficiunt; nihilominus in menſtruis provocandis, & aperiendis vaſis uterinis, felici cum ſucceſſu commodè adhibentur: & hoc etiam optimè præſtant: non ſecus ac corallia, ac dens hippopotami, & hæmatites lapis cum terra ſigillata hæmorrhagias narium confirmatas & habituales ſcorbuticorum, aliorumque, item profuſiorem menſtruorum ſcaturiginem compeſcunt, quæ tamen non ultra ventriculum operantur, multò minùs ad loca, unde ſanguis emanat, pertingunt. Martialia quoque hoc præſtant, quatenus vitioſos ſapores maturè abſorbent & corrigunt, ſicque turgeſcentiam maſſæ ſanguineæ impediunt; lapis verò hæmatites, dens hippopotami & corallia, acria illa ſalia & ſcorbutica fermenta, quæ erodunt vaſa & membranas narium, vel orgaſmi ſpeciem ſeu turgeſcentiam in ſanguine, & hinc conſequenter vaſorum aperturam, cauſantur, in primis viis corrigunt & emendant, atque illo-

illorum texturam invertunt, adeoque dictis malis, etiam longè à ſtomacho diſſitis ſuccurrunt.

Multi hujuſmodi affectus obvii ſunt in Praxi quotidiana, in quibus remedia, quæ, quamvis ventriculum tantùm contingant, ſphæram activitatis tamen extra & ultra inteſtina exerunt, & extendunt in longè remotis locis, licet medicamentum eò non pertingat. Si enim ventriculus ſanitatis & morborum limes eſt, & ex ejus errato, & inde nato peregrino Acido, etiam longè remotæ partes plectuntur, etiam ex illo Acido primarum viarum correcto, vel alio vitioſo ſapore, ex illius loci cruditatibus genito, vel eò tranſmiſſo, immutato, evulsâ quaſi radice fructus morboſi ſponte evaneſcent. Forſan huc pertinent omnia metallica remedia fixa, eaque ſulphurea, quæ HELMONTIUS *paſſim*, & POLEMANNUS *in Scripto ſuo de ſulphure Philoſophorum*, jactitant: Hæc ſimiliter etiam ſaltem in ſtomachi contenta operantur, aut corrigendo fixiores radices morborum Chronicorum in primis viis, ſicque effectus ſuos exſerunt, ut adeò non opus ſit, ad virtutem quandam irradiativam confugere, à nemine adhuc probatam.

Remedia autem, quæ oleo & ſale volatili conſtant, materialiter ad vias urinarias & maſſam ſanguineam penetrant, qualia ſunt *v. g.* terebinthinata, ſalia volatilia, ſpiritus inflammabiles, & remedia ſalina vehiculis aqueis promptè ſolubilia, & univerſum corpus alterantia. Hinc eſt, quod talia tam potentia ſint ſudorifera, analeptica, efficaciora omnibus fixis: Hinc dolores artuum vagi & fixi ab Acido orti per volatilia talia, acidum deſtruentia, præmiſſis præmittendis facilè curantur. Huc faciunt volatilia in pleuritide, & inflammationibus eryſipelaceis.

Secunda ratio, ob quam remedia, quæ ſaltem in primis viis operantur, effectum tamen inſignem ac operationes mediatè in diſſitis partibus per accidens quaſi præſtant, eſt ſtructura corporis mechanica, ſeu mirabilis nexus partium invicem, aut partis cum parte, & mutua inter ſe inde nata conſpiratio & conſenſus ſingularis, qui fundatur in ſpecie in ſtructuræ compage, & partium nervoſarum nexu, mediantibus nervis ſeu ſyſtemate nervoſo in noſtro corpore. Hujus enim ratione fit, ut per conſenſum medicamenta hujus partis in locis longè remotis effectus etiam ſuos notabiles exhibeant, ut pluribus & eleganter hoc illuſtrat bombardæ ſimili *du* HAMEL *in Affect. Corporum pag* 383. Hujus enim ratione fit, ut per conſenſum medicamenta hujus partis in locis remotis effectus ſuos etiam exhibeant notabiles. Sic *v. g.* ſi conſideremus in mechanico corpore avtomatis ſtructuram rotarum, quarum minimæ motus ſi inhibeatur, aut tantillum impediatur, oppidò motum & curriculum totius turbatum obſervamus, & avtoma quaſi morboſum evadere. Sic ſimili ratione, ſi in corporis quadam parte aliquid præternat*ur*ale ſentiatur vel illam afficiat, ſimiliter aliæ per conſenſum & connexionem, quam cum illa qualicunque modo habent, etiam plus minus afficiuntur, & malè ſe habebunt, ſeu pars, parti compatitur. Hinc eſt, quod plura capitis pathemata, *v. g.* cephalalgia in temulentis à crapula, vertigo ſcorbuticorum & hypochondriacorum, epilepſia infantum, &c. omnia radices in primis viis habeant, & ventriculo, ex quo tamen totum corpus plus minusve afficitur; & non niſi, per remedia ſtomachica, acidum ejus præternaturale abſorbentia, curentur. Sic aurum fulminans, etſi operationem ac facultatem ſuam in ventriculo tantùm exſerat, epilepſiam tamen & pavores nocturnos puerorum, quæ totum eorum corpus concutiunt, optimè & inſigniter curat corrigendo Acidum digeſtionis primæ vitiatæ.

Oriuntur autem hi effectus, quatenus conſenſus ventriculi cum aliis partibus eſt per nervos: Hinc quoque illæ afficiantur neceſſe eſt; remotâ verò ſic hâc causâ morboſâ, removentur quoque demum omnes effectus morboſi: Sic WILLISIUS *in Pharmac. Ration. P.* 1. *pag.* 289. opium, etiam adhuc in ventriculo exiſtens, caput tamen plus minus ſomnolentum & turbulentum reddere, & dolorem etiam in pedibus ſedare, obſervavit: HELMONTIUS *in Tract. Jus Duumvir.* §. 22. *p.* 306. Cauſidici cujusdam meminit, hyoſcyami ſeminis incauto uſu delirantis, ſemine adhuc in ventriculo exiſtente, unde excreto hoc mucilagine quadam obducto, integro tamen, per Vomitorium exhibitum fuit curatus cum remiſſione & ceſſatione delirii ex momento ferè: Sic WEPFFERUS *in Tractatu de Cicuta Aquat.* puellæ meminit 12 propè annorum, quæ ex eſu radicis cicutæ Cardialgiam, delirium, & convulſiones epilepticas ſeu horrendas convulſiones paſſa fuit, nicotianâ autem pulveriſatâ à patre propinatâ, mediante vomitu & excretâ radice, integrâ adhuc repertâ, benè ſe habuit, & cum remiſſione ſymptomatum in continenti curata fuit, ſtatimque cibum appetiit. Hinc non eſt, quod dicas, hujus radicis eſſentiam in ventriculo eſſe emulctam aut extractam, & corporis reliquis partibus ſeu maſſæ ſanguineæ communicatam; aliàs enim poſt excretam radicem adhuc dicta ſymptomata remanſiſſent. Uti enim plura remedia in ventriculo operantur irritando vel alio modo afficiendo hoc mediante genus nervoſum; ita etiam diſſitis in partibus, ratione Conſenſus inter ſe, remediorum effectus obſervantur.

Notum ſiquidem eſt, quod iis, qui in pavimento lapideo frigido nudis pedibus ambulant, aut colica, aut tormina inteſtinorum, aut alvi fluxus, aut capitis dolor ſuperveniant; non aliter, quàm per conſenſum ratione ſui ſyſtematis nervoſi, has partes omnes ſic invicem afficientis: Hinc hypochondriaci jejunantes vertigine corripiuntur, quam panis bucella ſiſtit: Hinc parum pulveris ſternutatorii, vel nicotianæ, vel liliorum convallium floris, membranam narium intimam vellicando, ratione conſpirationis mutuæ ſeu conſenſus nervorum hujus membranæ cum pectoris muſculis, univerſum thoracis ſyſtema in convulſivas concuſſiones ſtimulant: Hinc veſicatoria pedibus applicata epilepſias & deliria ex variolis retrocedentibus præcavent, interdum & curant. Simili quidem ratione remedia interna, dum adhuc in ſtomacho operantur, etiam in locis remotis effectum edunt: unde in medicamentorum in corpore operationibus ſubinde etiam ad ſtructuram machinæ corporeæ mechanicam reſpiciendum, & hujus ratione medicamentorum vires per machinam agendi, & hinc in diſtans ſubinde operari, explicandæ.

His ita dilucidatis ſupereſt ſcrupulus hic: An non remedia analeptica ſeu confortantia, quæ ſubinde mox ac aſſumpta ſunt, ægrum mirè reſocillant, in ventriculo operentur? Vel an non ſimul immediatè ex ventriculo in partium poros & ad vaſa interiora alia penetrent, & vim ſuam exſerant extra vias primas in corporis partibus reliquis? Sic ſanè notum eſt, quod, qui ſummè debilitati, ex hauſtu vini generoſi mox robuſtiores fiant ægri, & novum robur virium ſentiant ſenſibiliter. Robur autem hoc immediatè fundatur in ſpiritibus influis, mediatè in maſſa ſanguinea. Dubium ergò eſt, an ſpiritus alterati & vegetiores redditi ſint? an verò immediatè penetrent iſtius remedii particulæ ſpirituoſiores in corpus reliquum.

Pro deciſione autem obſervanda probè ſunt, quæ ſubinde ægris contingunt: Nempe aliud eſt roboratio virium vera, aliud eſt virium confortatio ſaltem apparens, quę nullius eſt valoris: *v. g.* videmus ægrum ex hauſtu vini generoſioris vegetiorem fieri; in hoc fit vera analepſis & confortatio: alium è contrà animadvertimus ægrum, qui ab intensè deſiderato hauſtu aquæ frigidæ vel cereviſiæ ſubitò quaſi confortatur ac reſocillatur, ſed apparenter ſaltem; quæ enim aquæ aut cereviſiæ vis inerit, quâ tàm ſubitò conſortentur? Dicemus igitur de Confortatione verâ, quæ fit per ſpirituoſa & penetrantia; in his vim remedii mox ex ventriculo per poros in vaſa ſe inſinuare ac pergere, hinc ſe ſociare ſpiritibus, horum conſtitutionem, motum & vim ſeu impetum elaſticum ſuo modo intendere, ſicque verè roborare; quemadmodum odor ſaltem vini generoſi vel ſpirituoſorum debiles ſummopere ac mirabiliter reficit & totam maſſam ſpirituoſam corporis ægri perſpirat. Si igitur externa remedia, per poros cutis penetrando in corpus, in hoc ſingulares effectus exhibent; quis dubitabit de vi penetrandi ſpirituoſorum, ac de immediata ſpirituum, per horum ſubtiliſſimas & volatiliores particulas, ventriculi & vaſorum poros intrantes ac tranſeuntes, affectione ſpiritus immediatè afficere? ſi enim corporis partes externè ſeu extra penetrantia admittant, cur non etiam internè ſeu intra corpus aſſumpta? Ergo par ratio in ventriculo quoque erit.

Objiciat quis, hiantes magis in extremitatibus, ſeu cute corporis, undique eſſe tam poros, quàm orificia vaſorum, hincque partes ſubtiles admittere; ſed hoc non obſtare videtur: Sic enim aqua cinnamomi, ſpiritus, & analeptica generoſiora, in roborandis & reſocillandis ſyncopticis, horumque viribus reficiendis, multum valent, & mox atque aſſumpta ſunt, penetrando afficiunt ſpiritus influos immediatè, motum eorum tam localem quàm elaſticum intendunt, & ita confortant.

Verùm, quoad apparentem confortationem, monendum; ſubinde vexari ægros ſymptomatibus in ventriculo perquam moleſtis, aut etiam materiâ quadam morboſâ, quæ plus minus vires exhauriunt, quibus remotis, & epoto liquido quodam, materiam peccantemq; diſſolvente aut tantum infringente, ægri mox ſibi videntur meliùs habere, utut propriè non ſit vera euphoria. Sic ex contentis æruginoſis in ventriculo peſſimè ſæpè ſe habent ægri, nauſea, cardialgia, aliaque ſymptomata ſuperveniunt magna, quæ poſtmodum vomitu interveniente rejecta, conſequenter ceſſationem ſymptomatum inferunt; hinc ægri de levamine, & meliùs ſe habere, dicunt, quod hoc modo ſymptomata mitigata ſint: ſic quando inſigniter in febribus malignis æſtuant, moleſtia circa præcordia excitatur ineffabilis, hinc ſitis intenſa, clamoſa ſæpè, quæ ſi ſufflaminetur potu frigido, meliùs ſe habere ægri, & robuſtiores facti ſeu ſublevati videntur propter ſymptoma ex parte ſedatum per corroborationem ex potu. Hæc autem euphoria ſaltem apparens eſt, & non propria ſeu genuina.

Dixi hactenus, quomodo remedia operentur, in quibus craſis ſeminalis eſt nucleus medicamentoſus, ſeu nobilior remedii pars, quæ tanquam purum ſeparatum primariò vires medicamentoſas exſerat. Ex his infero, ulteriùs probè notandum venire, ſubinde minimum in medicamentis eſſe, quod maximam & principalem vim operandi exſerat & excitet, ſicuti aliàs notum eſt ex Pathologicis, minimum in morbis ſæpè maximas & funeſtas habere vires; & ſic par quoque ratio in medicamentis erit: V. gr. ſicuti in morbis contagioſis per contactum cutis, ut in petechialibus febribus, vel ſcabie ex contactu, item peſte ex contactu aliquo, vel ex genitalibus contrectatis in lue Venerea, &c. minimum eſt, quod odorum inſtar, vel ſub forma halitus, aut fumi, totum corpus afficit; quam tantillum item eſt, quod viperæ morſu ſeu puncturâ infligitur; & quam tantillus eſt felis halitus, quem ex idioſyncraſia quidam ob felis præſentiam ferre non poſſunt, inſcii etiam hanc perſentiant, & miris modis inde afficiantur aut torqueantur, uſque dum auferatur catus vel felis: ita quoque in medicamentis pari ratione minimum eſt, à quo omnis operatio & effectus, notabilis ſæpè, eorum dependet, quodque ſe tanquam nucleum habet medicinalem, immediatè à craſi ſimplicis ſeminali profectum, cui altera corporea moles ſaltem pro cortice vel integumento inſervit, maximis viribus vel per totum corpus, ſenſibiliter affectum, vel etiam unam aut alteram ejus partem, ratione cujus cerebrum & totum etiam corpus per conſenſum mutuum poſtea afficitur & commovetur, ſe diffundendo, & quidem triplici modo:

1. Spiritus torpore aliâvè ſimili ratione afficiendo, ut opiata & narcotica.
2. Partes fluidas fermentando, aut aliàs in textura notabiliter immutando, ut purgantia fortiora, quæ liqueſcere cogunt humores.
3. Partes ſolidas ſenſiliùs irritãdo, ut vinũ emeticũ, &c.

In prioribus duobus modis vis ſubſtantiæ medicamentoſæ diffuſiva imprimìs attendenda, qualis v. g. in odoribus, thure, pulvere pyrio, oleis deſtillatis, caſtoreo, &c. obvia eſt, una cum ejuſdem ſolubilitate permiſcibilitate cum fluidis corporis. Quantillum enim eſt, quod in vino emetico antimoniali abraditur, & tamen totum corpus perturbat, & truculentâ ac violentâ hypercatharſi maximè operatur ac ſæpius torquet? Quantillum quoque eſt, quod in duobus vel tribus opii granis virtutem ſoporiferam & anodynam exſerit? non trigeſimam ejus partem exiſtimo, à qua vis ejus adeò narcotica dependet. Quantillum eſt illius Amari in integro pomo colocynthidis, quod tam potenter purgat? Amaritie enim ex toto extractâ, pomo integro reſtitanti de pondere parum decedit, in qua tamen tota ejus vis conſiſtit, quæ granorum doſi miſerè ac potentiſſimè corpus afficit, & tormina truculenta excitat cum catharſi; ſicut pauxilla eſt ſennæ mucilago, quæ parilem effectum exerit: Sic reſina ſaltem eſt in corpore jalappæ, quæ purgat, quæ in ipſo pulvere ad ʒß, in eſſentia cum ſpiritu vini ad ʒj dilatata exiſtit; ipsâ reſinâ ad v. vel vi. grana tantum æquè validè, ſi non potentiùs, operante. Quantum olei deſtillatur ex ſalvia vel mentha? in quo tamen medicinalis nucleus & craſis integra eſt radicata, cuius ij vel iij tantum guttæ plus præſtant quàm ℥j eſſentiæ, & ℥ij vel ℥iij decocti: Oleum deſtillatum fœtidum ligni gvajaci vel tartari ad guttas paucas, 5. 6. octo vel 10. totidem Unciarum decocto non cedunt efficaciâ: volatilis iſta ſubſtantia cochleariæ, raphani ruſticani vel naſturtii, quæ ſcorbuti eſt medela, quantâ corporis mole jacet obruta? quæ ipſa tota ex cenſu medicamentoſo proſcribitur, illis volatilibus partibus, faciliimè exhalantibus, ſaltem in remedium adſcitis, in quibus egregia vis antiſcorbutica, & in raphano diuretica, ſatis potens ac inſignis exiſtit. Conſideremus porrò oleum quoddam deſtillatum, e.g. cinnamomi, aniſi, &c. diſſolvatur cum vitello ovi, & benè ac probè agitetur: ſic unica horum gutta ritè ſoluta integram menſuram aquæ ſimplicis odore & ſapore ſui ſenſibiliter ſatis inficiet, proportione ſanè utriuſque multum ac valdè inæquali: ſic Mercurii ſublimati grana tria vel quatuor integrã libram aquæ ſimplicis ſapore ſuo auſteriuſculo notabiliter imbuent ac inficient, in tantum nempe, ac tam latè hocce ſe poteſt diffundere. Sic in Mechanicis ſicuti granum unum pulveris pyrii incenſi, ſecundùm Autorum computum, 12000. ſpatium majus occupat, quàm ante incenſionem habebat; ita ſimiliter vi diffuſivâ minimum remedii poteſt, quod totum corpus partim, partim aliquam tantum partem, ſenſibiliter afficit aut alterat; uti e.g. minima antimonii vel olei lignorum pars per totum corpus diffuſa, item reſinæ cujuſdam, ſi ritè hæc diſſolvantur & diſtribuantur, potenter ſatis operantur.

Conſiderandum adhuc *ultimum monitum* eſt; nempe quod quælibet interna remedia, cùm ordinariè per os ingerantur, neceſſariò priùs pertingant ad ſtomachum & inteſtinum duodenum, antequam ulterius perveniant ad reliquas corporis partes. Suſpicari ergò quis poſſet, An non quælibet remedia hoc modo certam quandam alterationem & immutationem ſubeant, ita, ut exinde minus medicamentoſa evadant? Ac quidem veriſſimum hoc eſt: nempe in ventriculo tam ratione fermenti digeſtivi, quàm ratione confluentis bilis & ſucci pancreatici in inteſtino duodeno, medicamenta interna plus minus alterari; vel vim eorum operativam imminui, vel aliam novam medicamentoſam ex miſcela ejus cum illis liquidis, & inde nova exſurgente textura, acquirere.

Quando enim v. g. aſſumuntur, in ventriculo ſanè fermentum digeſtivum, plus minus activum, plus minus acidum, pro more quælibet ingeſta aggreditur, eaque reſolvendo in alimenti naturam tranſmutare ſatagit; adeò ut propterea HELMONTIUS aſſerat, medicamenta non pergere extra ſtomachum, quin priùs deponant omne fermè remedii robur: vid. *ejus Tract. In Verbis, Herbis & Lapidibus magna Virtus*, ubi hoc argumentum ex profeſſo tractat. Quò magis ergò ſubiguntur medicamenta, eò magis alimentoſam naturam induunt; quò minus verò, eò magis medicamentoſa eſſe ſolent. Ex hoc, dum ventriculus omnia remedia quoque pariter aggreditur, ſequitur neceſſario, vim medicamenti plus minus infringi, quatenus (1) patiuntur ab eo quid, (2) dum ſe ſociat his fermentum digeſtivum, de acore volatili participans formaliter in ventriculo, in inteſtino verò deinde duodeno bilis & ſuccus pancreaticus, neceſſariò medicamentum non leviter in textura mutatur, & conſequenter alias vires novas plus minus recipit: hinc enim, quod quælibet plus minus patiantur, eſt, ut ejuſdem remedii uſum ſæpè non tantum in diverſis, ſed quandoque etiam in eodem ſubjecto, & in eodem affectu, diverſa ſubinde ſequatur operatio; dum idem purgans ſæpius jam aſſumptum hunc modò ſexies purgavit, & tamen deinde alio tempore eadem doſi propinatum, non habeat eundem effectum, ſed nunc vehementiùs nunc remiſſiùs operetur, prout aut ab Acido ſtomachi, aut à ſuccorum in primis viis majore minorevè alterandi potentia, plus minus infringitur; hinc enim Melancholici adeò difficulter auſcultant purgantibus, ob prævalens in horum ſtomacho Acidum: Unde ſi v.g. propinetur ſano ℈j. jalappæ, purgabitur 6. vicibus, alii ſubjecto nihil facit, quia plus vel minus medicamenta alterantur in ſtomacho & primis viis: hunc colocynthis fortiter purgat & torquet, illum parum admodum afficit: ſic omnia ea ſubjecta, quæ ſunt ſtomacho robuſto, etiam fortiora requirunt remedia, aliàs vis eorum medicamentoſa non penetrat. Et ſanè quò debilior eſt vis ſtomachi digeſtiva (*qui debilem ſtomachum habent*:) eò ſenſilior quorumvis medicamentorum erit operatio; unde etiam remedia, quæ in ægris, & ſub defectuoſo ſtomacho, perquam efficacia exiſtunt, in ſano tali parum vel nihil operantur: unde & venis canum infuſæ purgantium & narcoticorum eſſentiæ, operantur promptè & efficaciter, ob virtutem remediorum haud alteratam in ventriculo, aut infractam, quam tunc liberiùs exſerere poſſunt; quæ cruda tamen iis interiùs propinata, à fermento eorum acido plus minus alte-

alterantur ac ſubiguntur, hinc parvum vel nullum edent effectum: hinc pariter eſt, quod ſpecifica non ſemper eundem ſortiantur effectum, prout nempe plus vel minus in ventriculo alterata ſunt; adeoque etiam idem remedium ægrum multùm, ſanum verò parum vel nihil alterat. Nuperrimè elixyr proprietatis ad guttulas ſeptendecim propinatum mulieri ægrotanti notabiliùs hanc afficiebat, cujus, ſana brevi poſt facta, guttulas triginta ſine notabili aliquo ſenſu perferebat ac ſuſtinebat; quatenus nempe plus minus alterabatur hoc in ventriculo, hinc diſtincti ejus effectus oriebantur. Caro intrinſecùs aſſumpta & digeſta nos nutrit; ſed eadem extrinſecùs applicata brevi putreſcit & horridè fœtet. Farina ſecalina, imprimis triticea, item medulla panis cum lacte ſubacta extrinſecùs emollit, temperat, ſuppurat, dolores lenit, ſicque cataplaſma anodynum conſtituit; quæ tamen internè nos nutriunt, alvum ſiſtunt, ac humores acidos temperant: Sic Luna pura in aqua forti ſoluta amaricantes pilulas pro hydropicis vehementer purgandis præbet internè, quæ externè tamen lapidem infernalem, ſeu cauterium chirurgorum, pro fonticulis excitandis ac inurendis conſtituit.

Nihilominus, dum in primis viis medicamenta plus minus alterantur, ex eo ſequitur, quod in uno ſubjecto plus, in altero minus, retineant de vi medicamentoſa: Alterantur quidem, non omnem tamen vim medicamentoſam penitus exuunt remedia, ſed de craſi concreti, & textura ſua materiali, ſub digeſtione aliquid, plus minus tamen, retinentia adhuc operari aſſolent; quod patet ex eo, quod percipiantur effectus medicamentoſi ſatis clari: unde non tantùm alimenta quædam ſunt medicamentoſa, ut Armoracia, naſturtium, &c. ſic ſinapi ſemen egregium eſt in vertigine ſenum ex ventriculo & primis viis orta; ſic purgantia, utut infringantur, penetrant tamen per corpus, ipſum lac nutricis imprægnant, ut infans hoc hauſto inde ſimul laxetur; ſicut abſinthii uſus febribus intermittentibus ac hydropi optimè medetur; non ſecus ac chelidonium majus in ictero flavo eſt ſpecificum, eundem curans; & macis ac terebinthina abſtergendo & confortando vias urinarias, violaceo odore urinam impręgnat; elaterium ac ſcammonium potenter purgant; hedera terreſtris hæmoptoicos vel ſuppuratos juvat; quæ tamen non ſecus ac ſal volatile C. C. vel viperarum potentiſſimè ſudores movent: ſic ſalia volatilia, utut alterentur in primis viis, non ceſſant tamen vires ſuas diaphoreticas & diureticas ulterius exſerere; ſicut raphanacea vim ſuam diureticam notabiliter ſervant, excrementis etiam odorem ſuum imprimunt: lac capræ reliquorumque animalium, utut alimentum ſit, ſcorbuticis tamen, phthiſicis, & podagricis vi alterativâ confert egregiè, ex eo, ſi ea animalia paſcantur herbis antiſcorbuticis, antiphthiſicis, & ſimilibus appropriatis; & hoc eſt *Magnum* illud *Oportet Helmontii*: Sic notabilis obſervatio refertur in M. A. N. C. *Ann. 6. Obſervat.* 215. *p.* 332. de Marchione Brandenburgico, cujus cor poſt mortem, diſſecto cadavere, fragantiam ſuaviſſimam Analepticorum (ſimilem confectioni al-Chermes, aquæ cinnamomi, ſimilibuſque Analepticis, quibus ultimis diebus ante mortem in copia confortabatur) odore referebat, ac ab Adſtantibus percipiebatur; ubi medicamenta odores ſuos per totum corpus ad cor uſque mediante maſſâ ſanguineâ explicarunt.

Ex eo tamen, quod aſſumpta remedia partim in ſtomacho non leviter ſubinde alterentur, & hinc eorum vis imminuatur, partim verò cum ſuccis in inteſtinis & primis viis profluentibus miſceantur, & ita inſignem ac neceſſariò notabilem in textura ſua mutationem patiantur, certum videtur, quædam medicamenta in dictis locis demum certam vim medicamentoſam novam acquirere, quam formaliter antea non habebant: non ſecus ac in operationibus Chymicis, naturæ imitatricibus, ex varia combinatione quorundam concretorum ſimpliciorum cum menſtruis, & hinc mutata ſimplicium textura, nova ſubinde fiant producta & concreta, novis virtutibus prædita. Sicut enim v.g. ex ſpiritu vitrioli & Marte fit vitriolum Martis ſubdulce, aperitivum primarum viarum & abſterſivum, quæ vis non eſt in ſpiritu vitrioli ſimplici: lapides cancrorum, omnia conchylia & teſtacea, ſi vino vel aceto infundantur, tantopere immutantur, ut ex ſolvente & ſoluto emergat tertium quoddam diureticum: ſic terra ſigillata, item creta, imbibitione ſpiritus nitri, aut ſulphuris, aut vitrioli, ſaporem & vim potenter adſtrictoriam aluminoſam acquirunt, quam formaliter antea non habebant: cum minio ſpiritus vitrioli in ſaccharum abit ſaturni, hypochondriacorum ſolamen: Quæ omnia tamen ex mutata & varia ſpirituum textura, & cum aliis corporibus combinatione, exſurgunt. Ita talia aſſumpta attactu ſuccorum fortiter acidorum in ſtomacho vel inteſtinis, plus minus præternaturalium, novam alterationem, aut vim inſigniter diureticam, aut vim potentiùs longè adſtrictoriam neceſſariò acquirunt, quàm ex ſe habere aſſolent: ſic lapilli cancrorum ab Acido primarum viarum præternaturali exiſtente arroſi, ſaporem ſalinum & egregiè diureticum acquirunt: ſic terra ſigillata in dyſenteria, & corallia, ſi inveniunt ſuccos acidos, ex imbibitione fit nova textura aluminoſa, & adſtringit dein mirè: ſic ſalia acida, aut aſſumpta acida neceſſariò inverti & immutari in primis viis in ſuo ſapore; quæ ſi ulterius pergerent, ſtranguriam & tormina ventris colica excitarent; hinc conſequenter ex mutata textura novas ac mutatas vires acquirere in ſalſum immutata, quas ex ſe non habebant, ex dictis omninò evidens videtur; & Alcalia fixa, ut ſal abſinthii, tartari, & reliqua calcinata, ut ebur uſtum, corallia, &c. Acidorum appetitiva, quâ talia, ſunt ſudorifera, in primis viis autem Acidi præternaturalis abſorptione non ſub forma nativa manent, ſed novum concretum conſtituunt, hinc in naturam ſalſo-nitroſam abire, & ſic alias vires, quàm nativas, obtinere, extra dubium eſt. Patet ergò, quod peculiaris effectus, quem obſervamus ex remedii aſſumptione, non præciſè oriatur ex remedio, quâ tali, ſed remedium in corpore alteratum novam craſin & virtutem accepit; vix enim alio modo Hippocraticæ cauſarum morbificarum ἐνεργίαι edomari poterunt, ac per ea, quæ ſimilibus potentiis agendi ſunt inſtructa, ad quæ ſanè corporalis requiritur contactus ac miſcela.

Triplici ex Regno partim ex minerali, partim ex animali, partim ex vegetabili, *Pharmaceutica iſta hauriuntur auxilia* ſeu remedia, ut ſupra monitum fuit; ſed rarò nativa ſub forma, ſeu, ut alias vocant, cruda adhibentur, ſed utplurimum ferè præparata, hoc eſt, arte priùs ad uſum Medicum meliùs accommodata. Huic miniſterio, medicamentorum ſcilicet præparationi, inſervit Ars Pharmaceutica, quæ revera ſubordinata Chymiæ, hujuſq; pars eſt; nempe, quando hæc accommodatur ad uſum hominum, dicitur Pharmaceutica, mutato nomine. Eſtq; hæc pars ſummè neceſsaria & ſubordinata Medicinę, etſi hodie Medicorum ignaviâ, vel ad minimum ſocordiâ, ad Pharmacopœos devoluta, qui malè artem ſpecialem & ſingularem eam faciunt; ſicuti ex intermiſsa manuum armatarum applicatione in caſibus Chirurgicis, hæc etiam à Chirurgis, qui utrique Medicorum miniſtri erant, ſingularem in artem contracta.

Finis verò ſeu ratio præparationis triplex eſt:

(1) Ut faciliùs vel aſsumi, vel aliàs corpori commodiùs adaptari queant; ſic enim v.g. ſuccus radicis ireos purgans, palliativum hydropicorum ſolatium, longè faciliùs uſurpatur, quàm ipſa remedia cruda: ſic gelatina cornu cervi, ſpiritus aut ſal ejus volatile ad grana aliquot pro diaphoreſi pluribus in caſibus longè commodiùs & feliciùs adhiberi poteſt, quàm C.C. crudum, & quæcunque ejus Præparata: ſic loco urinæ humanæ ut plurimum ad Uncias aliquot nauſeoſæ, meliùs ſpiritus ſalis ammoniaci uſurpatur: ſic pulverē jalappæ plures, qui nauſeant, ſunt, cujus tamen eſsentiam citratam vel aurantiatam beneficio ſpiritus vini extractam, jucundiorem longè & gratiorem, facilè recipiunt & aſſumunt, quæ eſt deſcripta à Bartholino in Epiſtolis: vitrum antimonii aut crocum metallorum internè pręſcribere meritò religioni ſibi facit Medicus in ſubſtantia, ob vehementiam ſummam & periculoſam, quam excitant, ſi in ſubſtantia ſumantur, cum truculentis ſymptomatibus; longè igitur commodiùs Inſuſa horum vel cum vino pręparata, vel ſapa vomitoria per ſuccum vegetabilem recentem parata, ab ægris aſſumi poſsūt. Obſervandum autē imprimis ſub præparatione remediorū quantū poſſibile, ut parva doſi, ſub grato ſapore, & minus nauſeoſo odore propinentur ac diſpenſentur.

(2) Ut vis concreti ſeu medicamenti ſpecifica & medicamentoſa, vel craſis ſeminalis, vel quinta eſſentia, nimis occultata, vel aliorum nativâ concretione, & adhæreſcentibus craſſioribus particulis obruta aut concentrata, foràs eliciatur meliùs, & purum ab impuro ſeparatum ſeorſim exhibeatur, ut liberiùs adeoque potentiùs operetur: ſic enim reſina vel eſſentia jalappæ eſt ſola ſubſtantia ejus laxativa, cœtero corpore inerti exiſtente: ſic ſubjectorum aromaticorum energia conſiſtit

in ſale volatili oleoſo ſub forma olei deſtillati; unde ex aromatibus, mace, caryophyllis, aniſo, deſtillantur olea in forma liquida, vel extrahuntur reſinæ in forma ſicca, cùm ſola hæc craſin medicamentoſam ſeu nucleum vegetabilem concentratum contineant, relicto corpore inerti; conſideremus cinnamomum, caryophyllos, galangam, & noſtratia aromata, mentham, fœniculum, &c. quorum omnium craſis concentrata eſt in eorum oleo, & reliquum corpus inſtar cadaveris mortui ſe habet; hinc nempe tot ſpiritus, eſſentiæ, ſolutiones, extracta, infuſiones, decocta & ſimilia è vegetabilibus inventa ſunt, ut ex his nucleus & vis medicamentoſa, ſubinde ſub minimo recondita, eliciatur, ſeparatus à quiſquiliis & cætero cortice non medicamentoſo, & faciliùs operetur. Vis enim medicamentoſa ſe habet inſtar nuclei intra cortices anguſtati, qui ab inutili corpore eliciendus & ſeparandus eſt, ne ſtomacho negotium faceſſat: ſic v. g. aloë cum aqua fontana aut quacunque deſtillata extrahitur, ut hujus mucilago laxativa ſeorſim habeatur, cùm reſina balſamica ejus pro ſcopo laxativo non inſerviat, ac nihil hic valeat: Rob juniperi exhibet craſin concentratam, quæ in pluribus baccis diſperſa deliteſcit: ſuccus abſinthii, eſſentia ſeu extractum ejus exhibet virtutem ſeu craſin ejus radicalem, diſperſam per totam plantam, & rudioribus concreti particulis involutam. Hinc ſolliciti ſunt Medici Chymici de tinctura antimonii, ex ſulphure ejus fixiori paranda; in quem finem vitrum ejus rubicundum eligunt, in quo ſulphur volatile per combuſtionem in auras abiit, fixius verò concentratum ſit cum regulo, participans de auro, & tanquam optimum commendant: vid. KERKRINGIUS *in Notis ad Baſil. Valent. Currum Triumphal. Antimonii.* Huc faciunt Quintæ Eſſentiæ, quando integra craſis vegetabilium concentratur in Eſſentiam liquidam: conſtant ex oleo deſtillato, ſale volatili & ſpiritu volatili, quorum aliquot guttæ plus præſtant, quàm aliquot unciæ vegetabilium ſimplicium. Modus parandi in tribus conſiſtit: in Deſtillatione, ubi elicitur oleum; in Fermentatione, ubi acquiritur ſpiritus; in concinna Putrefactione, ubi ſal volatile acquiritur. Hæc tria concentrata conſtituunt Quintas Eſſentias.

(3.) Ut, ſi quid adſit virulentiæ & heterogeneæ aut nocivæ potentiæ in ſimplicibus, plus minus venenoſæ, vel omninò caſtretur, vel aboleatur, aut verè corrigatur, ut fiat minus inimicum: hunc nempe in finem Mercurius vitæ per nitri triplum corrigitur, ut fiat nobis amicus & diaphoreticus: ſic virulentia narcotica, e. g. opii, à quibuſdam fermentatione cum ſucco cydoniorum, ab aliis toſtione, ab aliis imbibitione vel ſolutione in Acidis, e. g aceto, &c. ab aliis per urinoſa, ſal tartari, &c. digeritur & corrigitur, ut reſtitet ſolummodò vis anodyna blandè exaltata; non ſecus ac ſcammonium cum ſui correctione per fumum ſulphuris accenſi acidum corrigitur, ut depoſitâ virulentiâ nimiâ fiat blandum laxans; item elleborus niger per phlegma vitrioli, & cauſticus eſulæ cortex per acetum deſtillatum, Mercurius ſublimatus corroſivus per additionem Mercurii vivi recentis, miteſcunt.

Lubet hìc, dum corrigi debere venenoſitatem jam dictum fuerit, pauliſper digredi, ac venenorum naturam à paucis Medicis explicatam, tribus, ut dicitur, verbis explicare, per tria regna hæc evolvendo.

Quid ergò venenum latè ſit, ſupra dictum eſt; in quo verò ſpeciatim virulentia ſeu venenoſitas ſimplicium conſiſtat? intricatum eſt negotium. Strictè & propriiſſimè loquendo id venenum appellari meretur, quod ſub minima mole nobis maximam infert alterationem, ſummè hoſtile eſt, & per ſe, non per Accidens, plus minus lethiferum.

Eſt autem Venenum vox reſpectiva, cùm nihil in ſe ipſo venenum ſit, ſed reſpectu ſaltem alterius tale exiſtat; pariter ac medicamenta alterantia non, niſi reſpectu corporis humani, Alterativa dicuntur. Deus enim Altiſſimus medicinam de terra creavit, non venena, hoc eſt omnibus ſimplicibus ſpecialis ſua ſeu ſpecifica ineſt ſeminalis poteſtas & proprietas ipſis conveniens, unde harum proprietatum in concretis magna varietas, omnis ad ſuos fines à Sapientiſſimo Creatore ordinata, quæ, quod uni alterive corpori ſint amica, alteri verò hoſtilla, ipſis per Accidens evenit. Nihilominus, dum quælibet nobis ſic ſunt venenoſa, ſemper tamen ſub cortice ſimul ſingulares virtutes & potentias medicamentoſas geſtant, ſub veneni tegmine abſconditas, ut in Mercurio & Antimonio patet: e. g. opium & helleborus ſunt medicamenta venenoſa, non tamen ſimpliciter, ſed ſub horum malignitate laxativa-ſpecifica vis ad maniam & melancholiam eſt recondita. Vnum idemque Objectum nunc alimentum, nunc venenum eſt, pro ratione doſeos, ſecundùm quam plus vel minus corpus alterat. Purgantia omnia in doſi moderata alterant, in exceſſiva deſtruunt. Noſtrum ergò eſt, margaritas è ſterquilinio ſeparare, & ex veneno per correctionem & extractionem medicamentum utile elicere; pro quo ſcopo inſtituuntur Fermentationes, cum ſale tartari digeſtiones, per Acida imbibitiones, ut malignitas corrigatur. Sic quælibet animalia, quamdiu venenoſa, & Autores hypercatharſeos ſunt, operantur ratione acidæ volatilis acrimoniæ, quâ abundant. Vis Mercurii colliquativa conſiſtit in, Acido volatili intenſiſſimo occultata; item arſenicum utut dulce videatur, & ob id à pueris pro ſaccharo aliquando comeſtum ſit, horrenda tamen ſymptomata excitat, ob latentem acidam acrimoniam cauſticam, irritando primas vias nauſeam, vomitus, tormina colica gravia cum convulſionibus lethalibus gignit.

Hæc ipſa ſubtiliſſima Acida ſimul contenta corporis colliquare, eorum texturam mutare ſeu alterare, & in liquamen ſeroſum fatiſcere cogunt; ſicut Acidia ſenſibilia mineralium, animalium venis infuſa, ſanguinem coagulant, quod Experimenta Chirurgiæ Infuſoriæ probant. Ut autem acida hæc volatilia partes fluidas colliquant, ita ſolidas corrodunt, ac deſtruunt pariter.

In vegetabili regno triplicia ſunt Venena, quatenus vim ſuam vel in ſpiritus, vel humores, vel ſolidas partes, & quidem vel ſeorſim vel conjunctim, plus minus exſerunt.

Reſpectu *primò* ſpirituum talia quælibet Narcotica plus minus dementativa, ut opium, nicotiana, ſolanum furioſum & maniacum, ſimiliaque, reſpectu virtutis narcoticæ, quam in ſpiritus exſerunt. *Secunda claſſis* eſt eorum, quæ reſpectu humorum, quos afficiunt, hos colliqueſacere & putrefacere cogunt: Talia ſunt vehementiora purgantia, ut eſula, colocynthis, ſcammonium, helleborus albus, &c. *Tertia* verò, reſpectu partium ſolidarum, complectitur ea, quæ vehementiùs irritant, has pungunt, & unà plus minus corrodunt; aut quocunque modo graviter afficiunt; ut nicotiana, cicuta, ſinapi, ranunculus, piper, helleborus, ſcammoniata, & quævis purgantia acriora, partium ſolidarum reſpectu, convulſiones excitantia.

Horum Venenorum, tam partes ſolidas irritantium, quàm humores colliquantium, Virulentia conſiſtit formaliter in eorum textura materiali, & quidem in acrimonia volatili acida, nimis alterante humores, vel nimium irritante ſyſtema nervoſum, quæ, quia igni quodammodo ſimilis eſt quoad effectum, cauſtica quibuſdam non ineptè dicitur. Sicut enim ab igneis particulis rubor, ardor, dolor, &c. in parte ſolida, hincque contentorum humorum colliquatio in liquamen ſeroſum fit; ita & ab illis venenis, tàm internè quàm externè applicatis, ſimilia ſolent excitari ſymptomata: hinc omnia illa ſenſuum judicio ſunt plus minus acria; unde cùm acrimonia hæc eoſdem cum igne effectus poſt ſe relinquat, meritò in ea acrimonia acida, nempe ſummè penetrativa, Venenorum natura conſiſtere videtur. Et licet venena talia interdum linguæ apparente dulcedine videantur blandiri, ver. gr. ſcammonium, item lac eſulæ, utut dulcedo in ſuperficie eorum lateat, hincque primo intuitu grata appareat; acerrimum tamen ſubtile eſt reconditum, quod mox inflammationem & exulcerationem faucium excitare, nunc ventriculum & primas vias potentiſſimè irritare, fluidis verò commiſtum horum texturam diſſolvere, & in aliam conſiſtentiam attenuandam mutare, h. e. colliqueſacere valet; ſiquidem ſuperficialis horum dulcedo latentem illam ſummam acrimoniam reconditam adhuc habet, quæ dein in faucibus & partibus ſolidis ſe exſerit: Ita pari ratione arſenicum dulce apparet guſtu, in ventriculo tamen & primis viis truculentiſſima venenoſitatis ſuæ edit ſymptomata; hinc quò magis Vegetabilia acria ſunt, eò magis purgativa ſunt. Hæc formaliter huc uſque.

Materialiter verò cauſticæ hæ particulæ ſub forma reſinæ ſe ſiſtunt. Narcotica autem venenoſitas, quæ ſpiritus

im-

imprimis affligit, quantum ad præſens negotium pertinet, videtur in particulis oleoſis ſummè diffuſibilibus, ſpirituum motum & vim elaſticam inhibentibus, eoſque quaſi condenſantibus, conſiſtere; quibus cohibitis, & turbato ſic motu naturali ſeu confuſo plus minus, varia phantaſmata ab anima rationali conducuntur & finguntur, unde narcoſis, ſtupor totius corporis, & delirium, ſæpè Mania, ſuperveniunt. Materialiter ergò eorum vis in ſubjecto reſinoſo inſigniter oleoſo, diffuſo tamen & inſigniter amaro, radicatur, pro cujus varietate ſuique hinc immutatione etiam ipſa narcoſis plus minus infringi vel mutari poteſt: vid. imprimis BORRICHIUS *Tractatu de Somniferis*, item *Act. Medic. Haffnienſ. Volum. 5. pag. 335.*

Neminem hoc terreat, quod dixi, in reſina oleoſa narcoſin conſiſtere; hæc enim vis narcotica eſt naturalis: Naturalia autem non confundenda cum artificialibus, nempe ſpiritibus inflammabilibus; quorum narcoſis in oleoſa ſubſtantia diffuſa, in illis autem ſummè concentrata à natura deprehenditur.

In genere ergò mineralium & vegetabilium venenoſitas in certa quadam intemperie conſiſtit, adeoque alexipharmaca venena, non niſi temperando, pellere aut corrigere aſſerit BECCHERIUS *Phyſic. Subterr. lib. 1. Sect. 5. cap. 1. pag. 305.*, hoc eſt, ut interpretor, venena talia in certa acrimonia acida ſubtiliſſima, & continentibus partibus & contentis liquidis hoſtili (illas quidem continuò & moleſtiſſimè vellicante, adeoque ad ſpaſmos irritante; has verò periculoſè alterante) conſiſtere; hinc fumi volatiles mineralium, e. g. arſenici, antimonii, &c. ob acrimoniam acidam volatilem, imprimis ſulphuream, noxii ſunt. Intelligit enim BECCHERUS intemperiem non formalem ſeu qualitativam, ſed materialem ſeu quantitativam, hoc eſt, quod conſiſtat in tali textura materiali, in qua particulæ ita conformatæ emineant, ut infixæ partibus ſenſibilibus & fibroſis has merè rodere, humorum verò texturam ſolvere, diſcerpere, liquefacere, & in putredinem reſolvere poſſint.

Hanc operationem vi alexipharmacâ deſtruunt & corrigunt omnia, quæ eam temperare & mitigare valent intemperiem: Nam omnium vegetabilium & mineralium correctio in temperatura, ſeu texturæ illius immutatione ſita eſt. Hac enim ratione & peſſima venena fiunt innocua remedia, interdum optima alexipharmaca; unde etiam experientia docet, corrigi omnia venena hæc mineralium & vegetabilium, vel

(1.) Pinguibus, ſpicula acida quaſi oblinentibus, & obtundentibus, qualia ſunt lacticinia, ſemina oleoſa, omnes terræ minerales plus minus pingues: vel

(2.) Contrariis ſalinis, tàm alcalinis fixis quàm acidis, texturam ſimplicium invertendo, & eorum activitatem hebetando.

Sic enim per nitrum, arſenicum corrigitur & figitur, & fit remedium in cancroſis affectibus elegantiſſimum: Mercurius vitæ, aut flores antimonii, peſſimè cathartici, per nitrum fiunt alexipharmaci: ſic Mercurius ſublimatus eſt peſſimum venenum, cujus acrimonia corroſiva corrigitur adjecto Mercurio crudo & vivo, quæ denuò, ſcil. ſublimata, invicem in Mercurium dulcem abeunt, quatenus hic dilatando iſtius acrimoniam mitigare, & ſuo modo temperare valet: ob id Mercurii ſublimati aſſumpti alexipharmacum eſt lac copioſiùs hauſtum, oleum amygdalarum dulcium, butyrum, &c. acrimoniam illam malignam & viruientam obtundens & demulcens; vel alcalia, ut ſal tartari, oleum tartari per deliquium, nitrum fixum, &c. Acidum corroſivum deſtruens; vel cryſtallus montana ſubſtantiâ ſuâ terreâ iſtud abſorbens. Sic vis arſenici conſiſtit in acri Acido ſulphureo Mercuriali, quod præter phænomena, quæ in nobis excitat, ex ejus in corpus metallicum, h. e. regulum, reductione patet: ejus intra corpus aſſumpti correctio & medela in lacte copioſiore vel butyro largiùs ſuperingeſto conſiſtit, quatenus pinguia acre corroſivum obtundunt. Hinc etiam in ſchola GALENI uſus obtinuit, ut acriora purgantia, colocynthis, &c. ſubigantur cum oleo amygdalarum dulcium, ut eorum acrimonia corrigatur: ſicuti etiam Arſenici correctio obtinetur extra corpus mediante nitri triplo vel quadruplo detonatione, quatenus ejus Acidum corroſivum partim cum fumo abit in auras, partim quatenus in ſalſum tertium alexipharmacum, & in ulceribus cacoëtheis admodum conducibile, redigitur. Corriguntur ergò mineralium venena, vel pinguibus, vel obtundentibus, vel ſalibus contrariis alcalinis, texturam illorum in aliud concretum novum invertendo: ſic nitrum volatilia ſubjecta mineralia ſulphurea, & Mercurialia venenata corrigit, nunc ſub forma alcalina ſulphurea concreta immutando, nunc ſub ſpiritus acidi ratione Mercurialia figendo; uti hæc ipſa in Antimonialibus imprimis obvia ſunt, quatenus acrimonia vitriolico-ſalſa in terreum ſubdulce convertitur, hujuſq; ſulphur volatile acre figitur per nitrum, & vi Acidum irritativâ depoſitâ evadit diaphoreticum optimum.

Quoad Correctionem medicamentoſam venenorum vegetabilium, quæ formaliter in acrimonia cauſtica, materialiter in oleoſis concretis, conſiſtere dixi, fit

(1.) Mediantibus ſalibus acidis, vel urinoſis fixis & volatilibus;

(2.) Pinguibus obtundentibus.

Cauſtica vis reſpectu partium ſolidarum lacte miteſcit, additiſque Alcalinis exteriùs applicatis acida iſta acrimonia plus minus corrigitur. Speciatim Virulentia nociva purgantium vegetabilium in acrimonia quaſi cauſtica, contenta liquefaciente, conſiſtens, & in ſubjecto viſcido reſinoſo hærens, tàm per Acida contraria, texturam reſinoſam invertendo, quàm per alcalia, eandem diſſolvendo & enervando, cicuratur. Prius præſtant acetum, phlegma vitrioli, & quilibet mineralium ſpiritus acidus: v. g. eſula per ſpiritum vitrioli acidum ita enervatur, ut ferè nihil operetur; quatenus ſubſtantia reſinoſa, in quam omnis vis cauſtica concentratur, ab Acidis cicuratur & ſic invertitur, ut minus explicare, & commiſcere ſe poſſit. Poſterioris ratione ſal tartari, aut ſimplex, aut cum oleo terebinthinæ in ſaponem redactum, rectè generalis Corrector omnium Vegetabilium venenoſorum dicitur: vid. DIGBY *Experim. Med pag. 2.*: quatenus texturam illorum reſinoſam diſſolvit, & acrimoniam cauſticam multum enervat & mitigat; unde purgantia omnia, colocynthis, ſcammonium, &c. tractata cum oleo ſeu lixivio vel tinctura tartari cicurantur, ut attenuativa inciſiva egregia evadant: colocynthis pulveriſata, & cum ſaccharo aſſumpta, mirè vexat; ſi tamen parum ſalis tartari addatur, ſine ullo ferè ſenſu operabitur. Narcoticorum virus ſimiliter in amaritie ſingulari, in ſimili ſubjecto conſiſtens, iiſdem ex eadem ratione etiam mitigatur; per Acida caſtrantur, per alcalina verò reſinâ diſſolutâ & acrimoniâ temperatâ corriguntur, & tutiora nobis redduntur, ut depoſitâ vi ſtupefactivâ, anodynam induant; unde opiata cum ſale tartari correcta, ſunt medicamenta tutiſſima. Si autem omnes has correctiones conſideremus, patet, eas conſiſtere in texturæ venenorum immutatione, h. e. particularum acrium volatilium inverſione & temperatione.

Animalia quod attinet venenata, ſecundùm diverſum infligendi modum triplici ſunt in differentia.

(1.) Quædam enim internè aſſumpta ſaltem perimunt, foris admota non nocent, quando vel tota animalia, vel partes eorum plus minus venenoſæ aſſumuntur; qualis obſervatio eſt TIMEI *à Gulden. Klee l. 7. pag. 323. Caſu Medicin de Rubeta.*

(2.) Quædam contactu in nos agunt vulnere, puncturâ, &c. internè verò ſubinde innoxia ſunt, v. g. apis, vipera, canis rabidus, tarantula, &c.

(3.) Quædam in certa ſui corporis parte effluvia emittunt, quæ partes propiores afficiunt, uti eſt venenum torpedinis piſcis, ſtupore afficientis partem per contactum.

Dubium, quoad horum Venena, quæ morſu & vulnere infliguntur, omnium eſt, an in materiali, an in ideali, conſiſtant? Materiale fluidum quoddam nobis communicatum Veteres, & cum iiſdem hodiè REDI *in ſuis Scriptis de Vipera*, aliique aſſeruerunt; pro ideali verò, ut ex animi perturbationibus, ira, furore, &c. plurimi, præſertim HELMONTIUS, hinc ZWELFFERUS *in Append. Animadv. ad Pharmacop. Auguſtan.* 212., & deniq; omnium maximè MOSES CHARAS, *Pharmacopœus Pariſienſis, in ſuis ſcriptis de Viperis*, plauſabiliter pugnarunt. Hi experimentis ac phænomenis hypotheſin ſuam, quod venena animalium in paſſionibus & affectibus animi, ira, furore, excandeſcentia, &c. conſiſtant, quarum ideæ imagines eſſent, quæ nobis communicarentur, ac Archæum ita afficiant, ut varia, quæ venenis tribuuntur, ſymptomata excitet, tueri ſatagunt, prout *ex literis*, mutuas eorum & *Oppoſitiones & Reſponſiones* continentibus, pateſcit, quarum *Epitomen* videre licet in *Tranſact. Philoſoph. Anglican. Numero 66. 83. & 87.* Componere equidem litem hanc annisus fuit famoſus BOURDELOTIUS *Tract. Recherdes & Obſervationes ſur les Viperes*, differentias animalium venenoſorum, & ſpeciatim viperarum vene-

venenorumque earundem, pro regionum varietate urgendo, & quod liquor iſte flaveſcens in regionibus calidioribus poſſit eſſe venenoſus, qui in temperatis magis aut frigidioribus haud citra bilioſos halitus efferatæ per iram viperæ nocivus eſſe ſoleat: vid. *ejus Epit. in Tranſact. Anglican An.* 1677. Neutra tamen diſſentientium pars hâc ipsâ conciliatione contenta eſſe videtur. Ut, quod probabilius eſt, explicem, obſervandum, concedere me perturbationes illas exaſperare, exacerbare ac excitare notabiliter animalium venena; ſed quod ex iis ſolis ſimpliciter oriantur, id falſum eſt, utut hæ venena notabiliter acuant. Glaciem in hac materia fregit FRANCISCUS REDI *in Obſervat. ſuis de Viperis*, quæ etiam *An.* 1. M. A. N. C. annexæ ſunt, cujus *Experimenta de Vipera*, quicquid etiam in contrarium nitatur CHARAS, ferè jam convincunt, etiam non abſq; corporali contactu, & certa texturæ materialis ratione, ſubtilem quandam per viperarum, per affectus animales, imprimis per furorem, irritatarum morſus læſionis loco inſtillatam & exaſperatam materiam, è veſiculis gingivarum per dentes cavos immiſſam, venenoſitatem ſuam reverà exerere; unde talis ſubtiliſſima ſubſtantia ſummè eſt penetrativa. Scripſit contra hunc CHARAS, *Pharmacopœus Pariſienſis Tractatu Gallico*, quo ſententiam HELMONTII defendere conatur; cui tamen ſatisfecit REDI, *in Reſponſionibus*. quæ *ſcripto ſuo* annexæ, item *An.* 2. M.A. N. C. legi poſſunt. Præter REDI curioſum eſt, quod de apum ictu & ſubtiliſſimo ejus veneno habet *Dn. Ludovici in* M.A.N.C. *An.* 8. *Obſ.* 67 *p.* 112., apim aliis arreptam & irritatam ungui pollicis applicaſſe, ut ferire eundem aculeo potuerit; quo facto, ictu liquoris guttulam flavi coloris, veſiculæ inſtar ſubſidentis, ſaporis mordaciſſimi & penetrantis, inſtar aquæ regiæ & ſolutionis Mercurii ſublimati depoſuiſſe, plus quàm ultra horam linguam afficientis; quod pariter in ſcorpionibus oleo olivarum injectis obſervavit, qui ex ſuis caudulis quovis ictu tantillum fluidi flavi emittant, in quo venenum eorum reſidere ſuſpicatur. Quod circa apes dixi, illuſtrat HOCK *in Micrograph. ſua*. Sequitur hinc, ipſum animalium venenum, morſu vel ictu inſtillatum, eſſe ſubtilem quandam, acrem & quaſi cauſticam materiam; unde in felle vis venenoſa animalium antiquitus putata fuit. Ab hac igitur materia ſunt omnes effectus venenis adſcripti. Explicat & confirmat hæc Cura, quæ fit in ejuſmodi plagis, & in acris Acidi correctione conſiſtit: hinc enim cancer contuſus & applicatus in omnibus læſionibus, à venenatis inſectis ortis, confert; bufo & ſperma ranarum morſui viperæ medetur, quatenus earum alcali temperatum corrigit illud Acidum acre; lapis ſerpentis pileati ſecundùm Obſervationes Modernorum, KIRCHERI, &c. univerſale eſt alexipharmacum morſuum, & ictuum canis rabidi & animalium aliorum venenoſorum, nec abſcedit, niſi omni abſorpto veneno. Hâc peſte *Viennæ* lapis hic applicatus eſt buboni, eique tàm pertinaciter adhæſit, ut non niſi cum dolore, ſecuto tamen ægri levamine & ſalute, amoveri potuerit: nempe terrea hæc promptiſſimè abſorbent ſubtiliſſimum eorum Acidum. Par ratio illius Obſervationis, quam habet BOYLE *in Philoſoph. Experimentali*; ſi viperæ morſui ferrum candens admoveatur, quàm prope fieri poteſt, particulæ ignis, quæ emittuntur acidæ, potentiores ſubigunt alterum illud in receſſu imbecillius acidum, quod ex veneno in cute remanſit: ſimilis ratio, quando veneno infectæ partes cauterio actuali aduruntur. Dictum autem dum anteà fuit, acui & exacerbari venena ab affectibus animalium iratorum, veritas ejus patet, quod CELSUS dicit; Omnis animalis non cicurati morſum eſſe venenatum, quoties atrociùs excandeſcit; perinde ut nos ipſi in ira ab Acido volatili commovemur, & incaleſcimus quaſi, hincque morſus hominis irati æquè malignus eſt deprehenſus. De canis rabidi veneno, item tarantularum, quædam hic monenda forent; ſed utut hæc primariò ſpiritus animales videantur afficere, & ità maximam partem idealia eſſe, tamen & venenum in ſubjecto materiali perquam acri ſubeſſe, præter convulſiva ita affectorum pathemata, imprimis cura, quæ in Rabie per adhibita abſorbentia cancrina, terram ſigillatam, radicem gentianæ, in Tarantiſmo verò per lac copioſius in Perſia communiter perficitur, quod acre illud temperat & abſorbet, confirmare videtur. De Torpedine vid. LORENZINI *in Diſſertat. de Anatom. & Veneno Torpedinis*, quarum excerpta videbitis in M.A.N. C. *Ann.* 9. & 10.

Sed revertamur iterum ad viam, à qua digreſſi ſumus. Dictum præterea ſuperiùs, Præparationes medicamentorum non debere eſſe Caſtrationes: addo jam, nec Virium nativarum deſtructiones. Hinc ſub his præparationibus, præſertim quæ Chymico fiunt artificio, attendendum, quod ſubinde vires ſeu proprietates nativæ plus minus immutentur, aut omnino invertantur, cùm Vulcanus Chymicus non paucas vires deſtruat, aliaſque novas ipſis conciliet, idque per texturæ imminutionem, vel per ſyncriſin ſeu conjunctionem, vel per diacryſin ſeu ſejunctionem, vel per metaſtaſin ſeu particularum minutiſſimarum concreti tranſpoſitionem: ad quas & fixorum volatiliſatio, & volatilium fixatio referenda. Cùm igitur mutatur textura, ſequitur proprietates nativas plus minus infringi, vel novas induci. In genere mutatio hæc virium nativarum tribus ferè evenit in caſibus:

1. Sub alteratione iſta, quam concreta aſſumpta in primis viis patiuntur, de qua jam ſupra actum fuit.
2. Præparatione imprimis Chymicâ.
3. Mediante compoſitione variâ, cùm plura ſimplicia ſæpè conjungantur.

Præparationem ergò medicamentorum quod attinet, notum eſt, quod pro varia præparationis ratione quædam caſtrentur, quædam novas vires acquirant.

Caſtratio fit in plurimis præparationibus: v.g. Aloës lotio eſt ejus caſtratio; lotione mucilago laxativa aufertur, remanente reſinâ adſtringente & hæmorrhoides excitante; Unicornu, lapilli cancrorum, vel ſpinæ viperarum, aliæque partes animalium duriores, quando ex iiſdem magiſteria præparantur, etiam caſtrantur. Nam quâcunque ratione fiant, ſive ſolubilia ſint ſecundùm ZWELFFERUM, ſive non ſolubilia, ut magiſterium cranii humani, C. C. &c. omnia tamen hæc magiſteria ſunt illegitimè præparata, & in aliam naturam penitus mutata, ob menſtruum affuſum acidum, quod ſaturat Alcali volatile, unde partim in corpore nullam, partim parvam habent efficaciam: v. g. quando ebur, unicornu, &c. per menſtrua acida ſolvuntur & corroduntur, & alcalibus fixis præcipitantur, fundum ſic petit calx iners, pro dealbandis ventriculi parietibus ſaltem conferens; nullum verò uſum exerens, ſed calcis modo itidem ſubſidens. Dum enim per Acida ſolvuntur, præcipitantur per alcalia, tam fixa quàm volatilia, & ſunt calces terreæ penitus irreſolubiles occultè ſalſæ, Acido ſolventis & Alcali præcipitantis cum arcto connubio particulis terreis adhærentibus, ut nullo edulcorationis artificio liberari poſſint; hinc enim ponderis augmentum: vide *Diſſ. de Præcipit. Uſu & Abuſu*. Sunt igitur Magiſteria inertia: quibus ſi affundatur ſpiritus acidus, non efferveſcunt, quoniam ſunt ſaturata, quod in Magiſteriis perlarum, coralliorum &c. contingit.

Præparationes ergo horum ſimplicium, Magiſteriis præferendæ ſunt; quæ vel pulveriſatione aut lævigatione, vel aquæ aut ignis adjumento, nec non aëris beneficio fiunt. Calcinatio Philoſophica huc facit per aquam, ſitque beneficio vaporis aquæ ſimplicis, per lixivium, &c. Plura videbitis in *Colleg. Formularum*, & ZWELFFERO *in Append. ad Pharmacop Auguſtanam*.

Huc pertinent etiam Fæculæ, ut fæcula ari, ireos, bryoniæ, pœoniæ, &c. reverà à fæcibus ita vocatæ: fiunt ex ſuccis evaporatis, & ſic ſpecifica craſis penitus evaneſcit, unde ſunt nil aliud, quàm recrementa virtute activâ ſpoliata, utut communis abuſus utcunque has adhuc toleret. Sic etiam ſalia volatilia, quando figuntur per Acida, caſtrantur, & quæ anteà urinoſo ſapore erant efficacia, fixando immutantur, aliam texturam, craſin, & vim medicamentoſam acquirunt, nativâ immutatâ. Enervantur nempe per Acida hæc, vel manifeſta, vel occulta, & à craſi priori medicamentoſa degenerant: ſic enim per ſpiritum ſalis fixata abeunt in ſal ammoniacum; per calcem vivam in terram aut calcem nullius uſus. Similiter quando acida cum alcalibus fixis ſaturantur & coagulantur, e. g. Spiritus vitrioli, nitri, ſalis, &c. regeneratur ſal tertium novum; ex. gr. ex ſpiritu nitri cum ſale tartari perfectum nitrum; ex ſpiritu ſalis ſal commune; ex ſpiritu vitrioli tartarus vitriolatus, ſicque laudabilis ſpirituum horum vis enervatur.

Dum autem Præparationes hæ variis modis & adminiculis fiunt, non rejiciendæ ſunt, quæ fiunt per Acida corroſiva, aut ſimilia, in quibus ſimplicis textura invertitur; illæ autem rejiciendæ, ex quibus ex parte iſta acida menſtrua detinentur ac remanent, arctiùs adhærendo ſoluto,

aut menſtrua ſolventia concentrantur, & medicamentum perquam corroſivum evadit. Sæpe priori in caſu fit, ut per menſtrua hæc corroſiva & hoſtilia nobis corpus medicamenti ita potiùs immutetur, ut vim corroſivam hoc planè amittant, i. e. cum ſoluto corpore ita coëunt, ut concretum novæ texturæ, novarumque virium, emergat: ſic ſpiritus ſalis in ſe ſatis corroſivus lapillis cancrorum vel teſtis oſtraceorum ſeu ovorum ſtruthionis affuſus, ita immutatur, ut, acore depoſitô, ſaporem ſalſum ſummè diureticum acquirat: Spiritus vitrioli vel aqua fortis per ſe corroſiva rarò cruda uſurpantur, niſi ſuccinctiſſimâ doſi,(quamvis auri faber quidam mihi retulerit, ſe ſibi aquâ forti mederi ſolere,) non ſecus ac alcalia fixa in ſe naturæ cauſticæ; ſi ſocientur tamen, & miſceantur hæc invicem, novum emergit concretum, inſons, temperatum, &c. uno verbo, perfectum nitrum. Sic nullum dubium eſt, aſſumpta Acida miteſcere in nobis, & cum occurrente ubique ſale volatili urinoſo, ubique in ſalſum volatile temperatum abire, non ſecus ac in Mechanicis fieri ſolet.

II. Medicamenta deponunt ſæpè vires nativas & acquirunt novas, quando venenoſa fiunt optima alexipharmaca, & alexipharmaca redduntur venenoſa: ſic v. g. Arſenicum eſt venenoſum; quod ſi præparetur cum nitro, evadit inſons ſudoriferum, & remedium pro deſperatis ulceribus, imprimis cancroſis; ſic luna ſimpliciter aſſumpta nauſeas & vomitus excitat: ſi verò cum ſpiritu nitri redigitur in cryſtallos amariſſimas, evacuant ad miraculum aquas hydropicorum: ita colocynthis cruda eſt purgans acre torminoſum; ſi verò corrigitur per alcalia, deponit vires purgantes, & fit egregia medicina in morbis mulierum ex menſibus obſtructis: ſic antimonium, prout diverſimodè transmutatur, ſemper aliam virtutem remedio ſuggerit; hinc eſt vel vomitorium, vel catharcticum, vel ſudoriferum, vel alterans, vel epilepticum, vel ſanguinis depurativum, vel conforrativum; imò integram ferè officinam pharmacevticam ſuggerit: ſic HELMONTIUS *Tract. Diſpenſat. Modernor.*, allegat aſarum viride, quod per ſe vomitorium, ſolâ in aqua coctione amittat hanc vim, & evadat ſaltem diureticum, proficuum in febribus & morbis chronicis, ſecus ac ſi in vino coquatur: in ſubſtantia aſſumptum pulvere groſſo per inferiora; ſubtiliori, vomitu per ſuperiora: Sic Mercurius vivus eadem facie ferè redditur, qua aſſumitur, in affectibus inteſtinorum, ubi metus ilei, innoxius; idem autem ſimplex igne, mediante diuturniore digeſtione, abit in Præcipitatum rubicundum ferè diaphoreticum, & continuato uſu ſalivatorium, & febrium chronicarum non immeritò quibusdam vocatur optimus Averruncus: Salia fixa quælibet ſunt artis opus, & ſimpliciter ab operatione ignis dependent, hinc aut penitus aut maximam partem de virtute ſimplicis ſui deflectunt, non ſecus ac ſalia volatilia; & quò plus vel minus ſalia fixa calcinata, plus vel minus de concreto ſuo retinent aut perdunt; ſal autem abſinthii perfectè alcaliſatum nullas ſpeciales vires febrifugas exſerit: nitrum crudum, ejus ſpiritus acidus, & alcali fixum ſunt diſtinctiſſima, & quodvis longè diverſæ ſeorſim operationis eſt: quilibet ſpiritus inflammabilis, ſpiritus vini, ſalviæ, menthæ, &c. per fermentationem parati, ſunt nova ſimplicia & artificialia producta, quæ concreto non inerant formaliter; ſicut reſina horum ab igne demum in oleum aut ſpiritum redigitur: aliæ ſic ſunt vires aluminis crudi, aliæ uſti, per ſimplicem phlegmatis & aceti ſeparationem; illud adſtringens, hoc cauſticum, & excreſcentiarum præternaturalium egregium erodens & abſumens eſt. Vulcanus nempe Chymicus, ignis, per inſignes illas in textura concretorum alterationes & immutationes, quas experiuntur omnia illa, quæ ejus examini ſiſtuntur, in non paucis proprias vires deſtruit, in aliis verò novas per accidens inducit: hinc rectè HELMONTIUS *Tractat. Poteſtas Medicaminum*, Chymicâ potius artis, quàm naturæ vi naturam agere aſſerit. Ignis alterat partim motu, partim acido, particularum ſuarum in omni igne notabili, partim ſulphure, vel carbonario vel ſimili, ſub ignitione effumante.

Quoad *Motum*, patet, quod mediante igne ſolida fiant fluida, v. g. metalla fuſa; Ignis dein ſolus eſt, qui ex immutatione particularum reſinas in olea liqueſcit deſtillata; nam quod alias in concreto eſt reſina, nunc fit oleum deſtillatum, cujus ultima pars nimis colliquata in ſal fixum abit. Quoad *Acidum* ignis patet in croco Martis adſtringente, per diuturnam reverberationem parato, qui in bacillis ferreis furnorum colligitur pro ſcopo adſtringendi, qui non poteſt ſolvi in aceto deſtillato, ſicut limatura Martis communis; eo, quod croci hi Martis acido ignis ſaturati, non poſſunt ampliùs ab Acido corrodi. Saturnus, minium, &c. ex igne ponderoſiora ex rahuntur, Acido ignis iiſdem ſe inſinuante. Quoad denique ſulphur, mutantur ſubinde concreta, quod patet ex calcinatione ſalis tartari & fixorum reliquorum, quæ diuturnâ calcinatione cæruleſcunt. Cœruleus iſte color ipſis non eſt proprius, ſed quatenus ab igne carbonum acidum pingue ſeu ſulphur cum alcali ſe jungit, & ex ſua conjunctione hunc imprimit colorem.

Hac occaſione, dum dicimus, medicamentorum vires immutari, monendum, quædam ſimplicia certas quasdam operationes non niſi in concreto ſuo edere, quas non efficiunt per partes ſeu comminuta: v. g. ſuccinum nativum & integrum attrahit paleas, quod tamen nec oleum, nec ſpiritus, nec ſal volatile, nec phlegma acidiuſculum, facit: ſic obſervatum in *Actis Medicis Haffnienſ. Volum.* 4. *Obſervat.* 80. *pag.* 186., quod cantharides non, niſi in ſubſtantia ſua pulveriſatæ, excitent veſicas, & nec ſpiritus, nec oleum, nec phlegma eorum, vim illam cauſticam habeant: ex Mercurii candidi & ſulphuris flavi coalitu emergit concretum rubicundum intensè, earumque virium, quæ nec in ſulphure nec Mercurio ſeorſim reperiuntur; vi nempe in febribus malignis alexipharmacâ, antepilepticâ, ſudoriferâ, anodynâ, &c. præpollent.

Compoſitione denique Simplicia plus minus immutari dixi, quando plura ſimplicia miſcentur invicem, hinc jam cum mutata textura novas induci vires, quæ antea non aderant, prout tamen vel confuſè vel arctiùs invicem uniuntur. Notandum igitur, quod non ex ingredientibus, ſed partis ex eadem texturæ dictis iſtis modis per plurium arctum coalitum alteratione, partim ex ſola quorundam aſſociatione, ſeu nuda compoſitione, proprietates novæ ſint deducendæ. Utrumque artificium ſclopetandi mechanicum illuſtrat: ut enim ex ſalium cum auri corpore arcto & haud diſſolubili coalitu emergit aurũ fulminans, cujus vim tanquam novam proprietatem neque habet aqua regia nec Alcali præcipitans; hoc abſorbet Acida corroſiviſſima, & epilepſias infantum ſedat; idem autem attactu & adhæſione Acidi ſulphuris ex texturæ mutatione obmuteſcit, & fit aurum diaphoreticum: ita ex ſulphure, nitro, & carbonibus tiliaceis per ſimplicem compoſitionem & ſuperficialem miſtionem emergit pulvis pyrius, effectus adeo ſingularis, non ſecus ac omnia metalla hac ratione fiunt fulminantia, quam vim in nullo ingredientium ſimplicium vel minimâ conjecturâ, ſed ex miſcela demum deprehendere poſſumus: ſic ex ſale tartari, nitro, & ſulphure fit pari modo pulvis ſclopetans, cujus virtus non eſt in ingredientibus ſeorſim, ſed ex horum miſcela, & hinc emergente textura nova, provenit: Reſinæ purgantium evacuant ſubinde ſufficienter, ſed ferè cum torminibus; ſi tamen cum vitello ovi ſolvantur, probeque miſceantur, tantum & plus in dimidia doſi præſtant, & ſine torminibus. Paria & in remediorum compoſitione ſæpius evenire, extra dubium eſt, ut adeò horum efficacia non ſimpliciter ab ingredientibus, ſed concreti textura, ut plurimum derivanda. Mercurius nempe vivus per ſe inocuus, etiam ad ℔ j. aſſumptus, iterum eodem pondere rejicitur; ex ſpiritus acidi, vel ſalis communis, aſſociatione evadit mercurius ſublimatus acris & corroſivus, qui peſſimum eſt venenum; huic ſi iterum addatur ana novi Mercurii vivi, ſublimatione fit mercurius dulcis, & optimum graviſſimis in caſibus purgans, præprimis in gonorrhœa, lue Venereâ, ſcabie, epilepſia, &c. Ex urinę & ſalis communis combinatione fit ſal ammoniacum, novum concretum & diſtinctum medicamentum ab utroque ſimplicium, longè aliam craſin aliaſq; virtutes habens; quod itidem cum ſale volatili viperarum, cranii humani, &c. & ſpiritu ſalis accidit: plumbum cum aceto concretum dulce, quaſi aluminoſum, ſingularis effectus ſuggerit: & plurium ſimplicium, nunc benignorum, nunc malignorum, in Theriaca farrago non ſine ratione per decennium in fermentatione eſſe jubetur ab Arabibus, ut nempe tali per fermentationem novâ miſcelâ quædam recludantur, aliæ invertantur, uniantur, & hinc novum concretum, & remedium non contemnendũ, variarũ novarũ itidem facultatum, exſurgat, quibus tamen nullũ ingrediẽs ſimplex eſt æquale, licet cõpoſitio ſit rudis, & ingredientia habeat cõtraria: in remediis externis baſis ẽplaſtrorũ & ũguẽtorũ eſt ſaturnus ſeu lithargyriũ, ceruſſa, miniũ &c. cũ oleo, pro vulneribus cõglutinãdis,

doloribus ſopiendis; novum nempe compoſitum emergit dum Saturno oleum temperatum, Acidum, hocque occultum, vulneris abſorbet. Non tamen ex dictis ſequitur, Compoſita ſimplicibus ſemper eſſe præferenda; nam quousque ſufficiunt, iis utendum, quorum uſus in cura ut tutiſſimus, ita etiam optimus.

Felicem ergo illum deprædicat Medicum HELMONTIUS *Tract. Poteſtas Medicaminum*, & *Natura Contrar. neſcia* §. 45., *qui crudis ſimplicibus morbos tutò & promptè tollere novit*. Melius itaque & tutius eſt in Praxi, uti ſimplicibus, quoties ſcopo intento ſatisfaciunt, quàm compoſitis; in quibus variæ dotes ſimplicium, tam cognitæ quàm incognitæ, confuſæ, citra aut mutuam deſtructionem, aut novæ virtutis productionem, aut ſtomachi primarumque viarum turbationem, ſimul conſiſtere nequeunt; & rectè dicit ARNOLDUS VILLANOVANUS, dolum eſſe uti compoſitis, ubi in promptu ſimplicia adſunt; quorum uſus qualiſcunque longè præferendus eſt compoſitis, cum in his, ut rectè monſtrat HELMONTIUS *Tract. Diſpenſat. Modernor.* §. 5, ſit perfecta cura & ſanatio omnium morborum, modò virtutes eorum melius indagentur, & per lucem experientiæ in apertum protrahantur: Natura namque ſimplex & ipſa ac uniformis, ſimplicitate gaudet. Non igitur facilè Compoſita adhibenda, niſi vel artificioſà miſcelà & præparatione in unum quaſi tertium coaluerint, ut Veteres per Theriacæ fermentationem intenderunt, vel affectum aut ſymptomatum complicatio pluralitatem quoque remediorum ſubinde efflagitet; in quo caſu tamen etiam ſedulò obſervandum, ne plurium talium concurſu, unum alterius craſin immutando, intentio Medici & expectatio ægri fallatur, quin potiùs, quantum poſſibile, ſe mutuò alterent. Sic v. g. malè Acida, ſi qua talia expetantur, cum terreis abſorbentibus junguntur; benè autem terra ſigillata pro ſcopo adſtringendi ordinata, moderatè Acidis miſcetur, cum ex utrorumque concretione aluminoſum quaſi quoddam emergat, adſtrictoriam vim optimè complens.

Poſt ſimplicia locum habent Compoſita iſta, quæ ob homogeneam ſuam texturam ad ſimplicium ferè naturam accedunt; aliàs ſi plura promiſcuè miſcere, & inordinatè componere ſit animus, periculum eſt, ne

1. Vires ſimplicium ſub eorum compoſitione nunc pervertantur, nunc alterentur, & novæ emergant.
2. Naturæ ex talium ingurgitatione moleſtia, ex varietate multiplici, præſertim circa primas vias, creetur. Sicut enim copioſa alimenta aſſumpta in ſtomacho laborioſioris ſunt digeſtionis, ejuſque œconomiam & ſanguinem perturbant, quàm ſimplex victus; ita multò magis plurima ſimplicia alterantia in compoſitionem redacta, qualis horrida farrago in theriacalibus compoſitionibus ac ſimilibus eſt conſpicua, etiam ſtomachum onerant, & ſuccos corporis, vitioſè alterando turbant, ubi fixa volatilibus, acida dulcibus vel amaris, terrea oleoſis, &c. invicem ſunt permiſta; unde non niſi talis emergit miſcela, quæ difficulter ſubigi & alterari poteſt, quorum impetum fermentativum & diverſos motus vix poſſibile erit, ut natura in morbis defatigata gubernare queat. Remedia ſaccharo & melle incruſtata, quamvis cum ab his optimè ſocientur, in viris tamen malo hypochondriaco, in fœminis verò paſſionibus hyſtericis obnoxiis, anſam præbent. Quod ſi ſaccharum & mel, tanquam fermenteſcibilia hoc agunt, quid de tanta compoſitorum farragine cenſendum erit? Quò ſimpliciora ergo medicamenta, eò minorem ventriculo moleſtiam creant.
3. Vires plurium ſimplicium adhuc minus aut ſaltem nondum ſatis perſpectè aut ſufficienter experimentatæ ſunt, id eſt, eorum mutua ad ſe invicem, quoad actionem & paſſionem, habitudo ſeu reſpectus mutuus, nondum undiquè cognitus, adeoque metuendum, ne talium quorundam miſcelà novæ & ſimpliciter incognitæ, plus minus ægro hoſtiles vires emergant, variarum mutationum cauſæ, unde loco ſperatæ ſalutis majus potiùs morbi incrementum, nec leve ægro detrimentum, ſuperveniat: vid. ZWELFFERUS *Pharmacop. Auguſt. Animadv. Claſſ.* 14. *p.* 245., & HELMONTIUS *loco allegato* §. 320.

Compoſita verò uſurpari poſſunt tribus in caſibus.

1. Quando ſub compoſitione in novum quoddam tertium coivere, quod tutiùs uſurpari poteſt; v. gr. tartarus vitriolatus Tachenii, cinnabaris antimonii, arcanum duplicatum, &c. utpote quæ ſimplicis ſunt naturæ, & ob correctionem ſecurè uſurpantur.
2. Si quæ talia ad unum ſcopum colliment; ver. gr. corallia, lapilli cancrorum, os ſepiæ præparatum, Martialia, &c. ejuſdem ſunt naturæ & effectuum: ſic ſpecies officinales aromaticæ, roſatæ, diacinnamomi, &c. nihil ſunt aliud, quàm miſcela aromatica, quæ ſaltem in eſſentialibus conſpirant, & ingredientibus homogeneis conſtant.
3. Quando affectus complicatus & plura ſunt ſymptomata, quibus ſimul occurrendum, & in cura ſatisfaciendum; v. gr. ſit hypercatharſis cum inteſtinorum doloribus, ubi, commodè utimur terrà ſigillatà cum aceto deſtillato, addito parum opii, quæ miſtura tam fluxui quàm dolori ſuccurrit. Sedulò tamen obſervandum, ne ingredientia iſta ſibi contrarientur, & contrariis effectibus ſe invicem deſtruant; v. gr. terra ſigillata pro ſcopo adſtringendi, ſi extra corpus cum aceto vel cum ſpiritu nitri miſceatur, textura hæc aluminoſa nihil abſorbet, quia Acido jam eſt ſaturata, quæ tamen internè in corpore blandè adhuc adſtringit; ſic crudis lapillis cancrorum utimur in temperando Acido primarum viarum, qui pro diureſi promovenda optimè in ſalſum cum acidorum additione mutantur.

Conſideravimus hactenus *remedia ratione* texturæ *activitatis* ſuæ & extenſionis materialis, quæ ulteriùs ratione effectus ſui formalis nunc *in Univerſalia*, nunc in *Particularia*, dividuntur: & hæc ſunt talia vel ratione cauſæ morbificæ materialis, vel ratione partis affectæ. *Ratione Cauſæ materialis* particularia ſunt remedia, quorum facultates ſunt vel communes pluribus, vel propriæ cuilibet. Cōmunes oriuntur ex materiali corporis textura, ſecundùm quam etiam dicuntur nunc de natura alcalium, nunc acidorum, & operantur ſaltem in ſaporem morboſum, illorum naturæ proprium, ut applicat TACHENIUS *in Clave Medic. Hipp. p.* 263., hoc eſt, quæ potentias iſtas Hippocraticas, morborum proximas cauſas materiales, ſcilicet Amarum, Dulce, Inſipidum & ſexcenta alia, immediatè corrigunt, temperant, enervant, aliovè modo mitigant, & ratione ſuæ texturæ poſſunt penetrare, incidere, diſſolvere, adſtringere, de quibus *infrà cap.* 5. Propriæ autem & ſpecificæ medicamentorum qualitates ſeu dotes, quæ ſpecialem cauſæ morboſæ peccantis nocendi rationem particulariter corrigunt vel alterant & enervant, quarum ratione aliàs communiter dicuntur Specifica, HELMONTIO Appropriata, dependent à craſi ſeminali, à priori inexplicabili: v. g. lapilli cancrorum, præter vim generalem Acidum deſtruendi, in ſpecie vulnerum & ulcerum putrefactivum & corroſivum abſorbent; ſicut lapis ſpongiæ Acidum ſtrumarum coagulativum corrigit; myrrha in genere habet vim corrigendi Acidū præternaturale; habet hoc cōmune cum aliis Amaris, ſale volatili oleoſo pollentibus; quod autem morbillis & fluxui menſium ſpecificè proſit, dependet ex ejus vi ſeminali, quæ à priori explicari non poteſt: ſic ſemen aquilegiæ urere, ſcrophularia hæmorrhoidum doloroſis pathematis, viſcum corylinum & quercinum epilepſiæ ſpecificè medetur: vid. *Diſſertat. de Præcipit. pag.* 29.: ſic cortex fraxini vim diureticam, Winteranus antiſcorbuticam ſpecificè exerunt, caput mortuum cinnamomi poſt deſtillatum oleum, & cortices avellanarum contra fluorem album, os ſepiæ contra gonorrhœam, medulla ſaxorum contra ſtranguriam ſpecificè proſunt: oſteocolla oſſium conglutinativam, dens apri antipleuriticam, & contra quaſvis inflammationes partium internarum, cranium hominis violenter interempti antiepilepticam virtutem ſuam ſpeciatim exſerunt: ſic variolis cum diarrhœa ſymptomatica complicans terræ minerales, cum epilepſia affligentibus ſalia volatilia appropriata magis exiſtunt: vid. *ibidem p.* 68.: lapilli percarum ſtranguriam curant, quatenus Acidum ejus his peccans emendant; Martialia autem hypochondriaca ſunt, quatenus Acidum iſtud, vitiatæ digeſtionis primæ Autorem, temperant: ſalia acria volatilia in cochlearia, naſturtio, trifolio

folio fibrino, raphano ruſticano, &c. ſunt ſpecifica antiſcorbutica, cujus ſaporem vitioſum proximè corrigunt: hac ratione chelidonium majus præter vim vulgarem, icteri flavi eſt ſpecificum, fermenti hujus cauſam originalē optimè corrigens & alterans: hac ratione mater perlarum calcinata, abſinthium, &c. eſt ſpecificum febrile antitertianarium Strobelbergeri, ſaporem ſeu potentiam febrilem corrigens: China Chinæ quartanis: Hâc ratione cruor hirci, præter vim vulgarem, pleuritidi, priapus cervi vel ceti pluritidi, & imprimis dyſenteriç, eſt appropriatum, Acidum pleuriticum & dyſentericum, quod inteſtina lancinat, in ſpecie emendat, ob craſin formalem, in prima formatione communicatam: item ſal bufonum ratione craſeos materialis habet communem efficaciam ſudoriferam imbibendi Acidum; ratione autem virtutis ſpecificę, dependentis à craſi ſeminali, dicitur appropriatum Hydropicum, quem per diureſin curat: Mercurius eſt genuinum ſeu ſpecificum luis Venereę alexipharmacum, ſpecialem luis Venereæ ſaporem fermentativum acidę proſapiæ enervans, de quibus *ſuprà in Pathologicis*. Specifica hæc in uſu Medico ſunt præſtantiſſima, ut Medicus optimis ſpecificis inſtructus, præmiſſis præmittendis, optimè, & feliciſſimè curet: hinc nec veterum; mulierum, nec agyrtarum, nec vetularum, ſpecifica in totum omnino reijcere licet.

Prout autem ſummè proficua, & ob id prę cæteris æſtimata ſunt in Praxi Prarticularia hæc ſeu Specifica; ita è contrà minus æſtimantur Particularia ratione partis affectæ, dum alia vulgò dicuntur Cephalica, Stomachica, Hepatica, Vterina, Nervina, Cordialia, Nephritica, &c. hoc eſt, peculiari vi in has partes potiùs quàm illas agendi prædita. Sed uti priora ſunt optima, ita hæc particularia nulla, & nullius momenti ſunt; dubium enim eſt, an quibuſdam ſimplicibus inſint vires ſpecificæ, immediatè ideis eorum ſeminalibus annexæ, & quæ cum ideis ſpiritus inſiti hujus vel illius partis certam conſpirationem, analogiam, & convenientiam habeant, quarum intuitu ſpiritus inſitus recreetur & roboretur; & ita remedium parti affectæ appropriatum exſurgat. Nam omne medicamentum aſſumptum, quodcumque iſtud ſit, quod ultra primas vias pergit, fertur indeterminatè, nec ſpontaneo impetu in hanc vel illam partem ablegatur aut ruit; ſed raptu communis ſanguinis & lymphæ æqualiter in omnes partes ſecundùm circulationis leges pererrat, neque partem ullam præ ulla magis vel minus afficit: dumque hoc modo fertur, ubicunque materiam, quam immutare; ſaporem, quem corrigere; ſubſtantiam partis, quam in textura alterare aptum natum eſt, omneque objectum, activitati ſuæ accommodatum invenerit, in id operatur. Hinc obſervare datur, hæmatiten non minus uteri, quàm narium habitualem hæmorrhagiam, quàm etiam hæmoptyſin, uno eodemque modo compeſcere; myrrham mulieribus non modò menſes, ſed & in diſpoſitis ſputum cruentum & narium fluxum proritare. Quin & cephalica appropriata, v. g. calamum aromaticum, macem, nucem moſchatam, juniperi baccas, &c. æqualiter & capiti & utero conferre, utut hæ duæ partes longè à ſe invicem diſtent imò; etiam ſtomacho dicata eſſe: Ros marinus egregium eſt uterinum, & non inaniter in certis caſibus à PANAROLLO ad ſterilitatem laudatur, quamvis pro Cephalico vulgò habeatur; non ſecus ac balſamus ſulphuris terebinthinatus & pectoris empyema ac vomicam pulmonum & hepatis abſceſſum, & renum vel veſicæ ulcerationes, curat. Cordialia, muliercularum deſiderium unicum, ex mulierum Medicina oriuntur; Cor enim eſt muſculus, & qua talis, nullam penitus præ aliis muſculis habet prærogativam. Virium ſiquidem firmandarum robur formaliter in ſpiritibus, fundamentaliter in ſanguine, conſiſtit; hinc omnia cordialia vim ſuam corroborativam vel immediatè in ſpiritibus, vel mediatè in ſanguinem exſerunt: vid. WILLISIUS *Pharmac. Ration. P. 2. de Cordialibus*. Adeoque quando parti huic vel illi appropriatum magis præ alio videtur remedium quoddam, hoc non tam partis ſolidæ, quod in eam præciſè agat, quàm ſubſtantiæ peccantis fluidæ, potentiâ Hippocraticâ morboſè infeſtæ, in hac vel iſta parte, pęſertim, reſidentis, ratione, operationem ſuam exerere videtur, ſive ſit in capite, ſive ſit in utero.

Experientiâ equidem compertum eſt, pręter ſpecificam vim craſin, qua mediante certis humorum & cauſarum morboſarum vitiis medentur remedia, eorundem quædam certis quibuſdam viſceribus aut partibus magis amica aut inimica exiſtere; quâ ratione aromatica omnia cerebro & nervis, amara hepati, acida ſtomacho, terebinthinata renibus amica; è contra cantharides veſicæ, cepacea oculis, Vitriolacea pulmonibus, Mercurialia nervis, &c. inimiciſſima eſſe ſolent. Verùm talia proprio impetu eò non feruntur, ſed per corpus communi circulo cum ſanguine aut ſero & lympha percepta, vel certis in partibus & locis ratione determinatæ figurationis minimorum promptiùs ſe inſinuant, & ita certas alterationes alibi inſenſiles dictis in locis inducunt, vel certas morboſas, quibuſdam partibus in ſpecie hoſtiles, ſingulariter corrigunt: qua ratione cinnabaris antimonii ſpecificum cephalicum, item antiepilepticum, dicitur, quatenus ſpeciale iſtud Acidum, quod cerebrum afficit, & in nervis cōvulſiones infert, præ aliis remediis optimè tollit: fœniculum appropriatum ophthalmicum dicitur, quatenus vel cauſas morboſas oculis præſertim inſenſas tollit, & mitigat, vel humores oculorum claros & perſpicuos conſervat, ſale ſuo volatili biando.

Quoad *Univerſalia remedia* quorumvis morborum, ſeu *Panaceas*, & quæ pluribus indicat onibus ſimul ſatisfaciunt, adeoque pluribus in caſibus applicari poſſunt, qualia non impoſſibilia eſſe, per experientiam PARACELSI, HELMONTII, BUTTLERI, &c. patet; ſunt ea talia vel ſecundùm quid, vel ſimpliciter. Secundùm quid ſunt, quæ in pluribus affectibus locum inveniunt, & quorum frequentiſſimus eſt uſus; quale meritò dici poteſt opium, cujus uſus in pluribus morbis non modò eſt familiaris, ſed & ritè adhibitum in multis caſibus optimum. Hac ratione, dum in primis viis Abſtergentia præmittimus, quatenus in iis fomes & cauſa mali ut plurimum latet, antequam ulterius ſerpat malū Venę Sectio & Purgantia ferè Univerſalia poſſunt, & ab omnibus Practicis in frontiſpicio morborum adeò ſollicitè præmittenda jubentur ſolenni formulâ: præmiſſis præmittendis, ſeu Univerſalibus præmiſſis; utut hæc malè in quibuſdam caſibus adhibeantur; propter frequentiorem tamen uſum hæc ipſa & ſimilia, ſecundùm quid Univerſalia appellari poſſunt. Simpliciter enim talium, ſeu Panacearum ſpecioſum nomen plus habet in receſſu, utut propter vulgi ignorantiam, ineptam applicationem & inſulſum uſum, paſſim malè audire ſoleat. Occaſio hujus eſt, quod plures remedii vires non ſatis æſtimando, nec ejuſdem naturam à priori perſcrutando, effectibus ſingularibus quibuſdam in admirationem rapti, illud nimis extollendo, mox imprudenter ad univerſalitatis apicem elevarunt. Ut res pateat, ſobriè & reſtrictè Panaceæ vox eſt interpretanda, & verè applicanda, non quaſi omnes in univerſum morbos corporisque noſtri defectus curare valeat.

Ejus Poſſeſſorem genuinum, quanquam hactenus aut mihi ſaltem videre non contigit, poſſibilitatem tamen ejus non nego; peccatur enim hoc in caſu tàm in exceſſu, quàm in defectu. Excedunt, qui ex ineptitudine omnis generis morbis mox Panaceam applicare conantur. Non enim extendenda vox ejus aut uſus ad iſta vitioſa, quæ Chirurgiæ manuali indigent operatione, v. gr. luxata, vulnerata, fracta, &c. quæ malè per Panaceas curare fatagit Medicus, utut externis remediis ritè ſimul conjunctis ſuo modo conferre queant eædem. Nec extendendus eſt uſus earum extra morbos internos, aut eos, qui ab internis oriuntur Cauſis. Verbo; Medicamentum tale Univerſalibus, ſeu pluribus in univerſum, hoc eſt maximæ parti morborum ſatisfaciens, iſtis affectibus non competit, de quibus HIPPOCRATIS *Aphoriſmus* intelligendus venit: *Natura Morborum Medicatrix* &c. cum vel naturæ vires roborando, vel cauſas occaſionales, naturæ vires & ordines turbantes, corrigendo & removendo, operari ſoleant Panaceæ; unde internis morbis vel ab internis cauſis ſaltem enatis ſuccurrere ſolent univerſalia talia remedia, quatenus potentias illas Hippocraticas (quæ ſi benè temperatæ, omnia quoque bene habebunt; ſi minus temperatæ, mox morborum procella irruit) in rectam ſymmetriam redigunt.

Uſus univerſalium remediorum, dum eorum in curatione morborum fit mentio, non intelligendus eſt excluſivè, quaſi quodvis remedium particulare penitus hîc excludatur, ſed ſaltem incluſivè, ita ut vel alia præmittenda generalia etiam præmittenda ſint, adeoque Panacea in ſuo uſu determinanda, limitanda, nec non diætæ re-

tæ regulæ ritè obſervandæ, & incluſivè adminiſtrandę ſunt, ut ipſa Univerſalia pro individui, ſexus, ætatis, virium &c. ratione, additis plus minus aliis convenientibus ſubinde quaſi ſpecificentur. Ulterius etiam de remedio univerſali dum movetur quæſtio, hoc non ita intelligendum eſt, quaſi de neceſſitate & ſemper morbos curet; hoc enim nemo ſanus poſtulabit, aliàs ſimpliciter omnes morbi eſſent curabiles; quin, quod poſitis requiſitis & circumſtantiis debitis, nec naturæ vires invertentibus, nec remedii vim penitus enervantibus, curare ſolet quosvis ferè morbos, hoc ſaltem intelligendum: non enim ultra proprium poſſe vis ejus extendenda eſt. Confirmant hoc expertiſſima Specifica particularia, ob dictas rationes ſubinde fallentia.

Præmiſſis his ad ſpecialem remedii univerſalis vim & operandi rationem in morbis, ſive chronicis ſive acutis, quorum omnium natura eſt medicatrix, reſpiciendum eſt: nempe morbus omnis duplici gaudet cauſâ efficiente, formali alterâ, & alterâ materiali ſeu occaſionali, quarum alterutrâ ſublatâ, & effectus ſeu morbus ceſſat. Efficiens proximum formale quorumvis morborum eſt ipſe ſpiritus impetum faciens, principium iſtud vitale, & morborum proxima primaque origo; è contrà impetu languente, ſanitatis ſpes evaneſcit, cum operatione remedii applicati fruſtranea: nam ejuſdem facultatis eſt, quod in ſtatu ſano actiones ſanas, & in morboſo morboſas & præternaturales perficere ſolet; unde deſtructo hinc per mortem principio vitali, & ſanitas & morbus ceſſant, neutriusque particeps cadaver dici poteſt. Illud ergò principium vitale ritè conſtitutum, benè & naturæ legibus convenienter omnia perficit; aſt laceſſitum idem, aut ex turbis œconomiæ animalis ad præternaturales impetus ſtimulatum, morboſos inſultus infert: & ſicut digerendo & aſſimilando utilia, excernendo inutilia, corpus conſervat; ita adjutum medicamentis, producta morboſa excernit vel corrigit. Materiales verò & occaſionales morborum cauſæ ut plurimum ſunt contentorum vitia, nempe ſapores iſti & potentiæ ſalinæ Hippocraticæ, Acidum, Amarum, Acre, Dulce, Acerbum, &c. quæ temperata ſi extiterint, omnia benè habent; ſed intemperata ſi fuerint, aut ſeorſim extiterint, variis turbis totam œconomiam corporis irritant, & craſes contentorum vitiant.

Adeoque remedia univerſalia, habito reſpectu ad duplex hoc cauſarum genus, duplici ferè modo operari obſervantur: vel ſedando morboſos impetus ſpirituum, tanquam cauſas efficientes formales, & eos roborando, ut ſine tumultu præternaturali in ordinem redeant turbatæ functiones; vel corrigendo & temperando cauſas humorum materiales occaſionales. Patet hinc poſſibilitas Panacearum, quæ in utroſque, ſpiritus & humores peccantes, operantur; ſic enim ſpirituum irritatorum impetu nonnihil ſedato, eorumque vigore reſtaurato, præternaturalium functionum vitia non ſolùm ceſſant, ſed & ſimul corriguntur & eliminantur ſponte naturâ occaſionales cauſæ, & redit pacatus ſtatus univerſo corpori. Simile huic deſtinationi apparet ferè in opio, quibuſvis ferè in morbis ſalutari, & plurium, imò omnium ſymptomatum ſedativo, cujus polychreſtus uſus ſimpliciter conſiſtit in vi, qua afficit ſpiritus influos, nimium eorum impetum ſiſtendo; quo refrænato nonnihil, robuſtiores fiunt, & ſub halcyoniis, utut breviter durantibus, reverà recreatæ vires felicem effectum, ſecutâ brevi quiete, ſortiuntur; & hinc ſponte ſuâ ſpirituum vigore, aut per ſudorem, aut per urinam, aut per alium modum, eliminato nocivo, tolluntur morbi; licet non ſine noxa quadam ſtupefactivâ, ſpiritibus ſuô modô inimicâ, operetur, unde etiam minus radicaliter eo ipſo ſolitariè adhibito, ſed palliativè potiùs, adhuc in ventriculo hærens, ſpirituum & humorum effrænes motus ſopiendo, levari ſolent morbi; cujus rei exemplum, ubi ex ſemine hyoſcyami aſſumpto quidam deliravit, aſſumpto autem vomkoriô integrum ſemen in forma mucilaginis rejecit, ex HELMONTIO ſupra allegavi.

Videntur ad hoc Panacearum genus pertinere, quæ ſpiritus ſiſtunt, decantata ab HELMONTIO *ſulphura metallica*, nempe ſulphur *vitrioli fixum anodynum dulce*, ſeu *oleum ignis Veneris Helmontii*, & cum eo paratus *Mercurius* ejus *diaphoreticus* ſingularis, ſeu Aurum Horizontale, ſi vera ſunt, quę aſſerit, hincque reverà ad univerſalia remedia pertinere, aut ad horum naturam proximè accedere. Spectant huc tincturæ ſolares legitimæ, & Panaceæ, quæ ex baſi cinnabaris antimonii confici ſolent, cujus vis anodyna ſatis eſt cognita, ut Panacea ANWALDINA poſterior, & notæ pilulæ Uratislavienſes ſeu WILDEGANSII, ex cinnabari antimonii & laudano opiato ritè correcto præparatæ. Dedi aliquando ægræ ʒj. ſpiritus ſalis ammoniaci rectificatiſſimi, nec tamen ſudorem potui prolicere; propinato autem deinde ℈ß Auri diaphoretici Poterii, poſt quadrantem horæ copioſiſſimus ſudor ſequebatur, quanquā aurū adfuerit corporaliter, quod in primis viis radicem infringere ſolet, nec ſulphur ejus extraverſum, tamen vi ſuâ anodynâ, ſpirituum impetum morboſum ſedativâ, operationem maximam perfecit. Ergò videmus, quod ſulphura metallica fixa, ſimiliaque ſublimiora medicamenta, ac quæ ad univerſalitatis gradum magis accedunt, plus in receſſu habeant, & longè aliâ ratione operentur. Sanè hæc omnia optimè explicari poſſunt & dilucidari per hujuſmodi morboſos impetus in ſpiritu influo excitatos, quū operandi rationem aliàs ad occultas qualitates referri neceſſe eſſet, id eſt, ejus ignorantiam apertè fateri.

Quod attinet ſecundum genus remediorum univerſalium, quod cauſas iſtas morborum occaſionales, Hippocraticas iſtas exorbitantes potentias, hinc omnem acrimoniam humorum peccantem temperat & corrigit, & ita præternaturales eorum inteſtinos motus, efferveſcentias, præcipitationes, coagulationes, &c. ſiſtit, ejus exiſtentia plauſibilior & magis conſpicua eſt. Si enim corpus humanum conſideremus, deprehendemus ferè ſemper, Acidum quoddam in primis viis peccare, ut id in genere occaſionalem aſſerere cauſam vix dubitem, utut pro ſpecifica ſui determinatione varios inde effectus edere ſoleat.

Quod igitur acria talia corrigit, revera erit Panacea, tantùm non omnium morborum inde ortorum ſolamen, præſertim, ſi, quod fieri ſolet, diaphoretica vi, ceu naturaliſſimo correctorum ſuccorum evacuationis genere, ſimul inſtructa fuerit. Hujuſmodi Panaceas ſuggerit Regnum vegetabile & animale, quales inter in ſpecie eſt SYLVII *ſal volatile oleoſum*, ab eodem tantùm non omnibus morbis adaptatum, temperans quodcunque acre cauſæ peccantis in moi bis, & ita noxas inde inductas corrigens, & hinc ſiſtens quosvis præternaturales humorum motus potius, vi diaphoreticâ blandâ ſublevans univerſum corpus. Talia quoque videntur quævis Solaria & Mercurialia Catholica, temperativa, ratione ſulphuris ſui extraverſi, omne acre, & hinc diaphoreſi ejicientia, non ſecus ac alia ſulphura metallica; unde & idem SYLVIUS ſulphur antimonii fixum, ceu univerſale temperans, & tantùm non Catholicum, laudare ſolet: Unde ſulphura talia metallica fixa, partim quatenus temperant univerſaliter quodvis Acidum, partim quatenus vi anodynâ ſimul plus minus inſtructa ſ[?]nt, tam ſicca, quàm ex his paratæ *Tincturæ antimonii Valentini*, & ſimilia alia plus minus univerſalia, Panacearum apicem proximè attingunt. *Forſan* huc etiam *lapis ignis Baſilii* ex antimonio pertinet. Si porrò & univerſalia iſta ſalia, ex aëre, rore majali, aqua pluviali, &c. parabilia, etiam à quibuſdam Panacearum cenſui annumerantur, quatenus putantur partim ſpirituum ſummè confortativa, partim etiam humorum quorumvis temperativa & reſolutiva: ſic *Dienbeimii Panacea*, qua feliciſſimè in Praxi uſus eſt ex rore majali conſtabat.

Hæc de Auxiliis Pharmaceviicis dicta ſufficiant.

Conſideravimus jam hactenus Methodum medendi in genere cum Remediis & Auxiliis: progredimur nunc ulteriùs ad ſpecialiorem Tractationem. Cauſæ autem morborum ſecundùm triplicem eorum claſſem, pro diverſitate partium quas affligunt, ſunt

(1.) Humorum contentorum; vel

(2.) Spiritum ſeu impetum facientium; ac

(3.) Continentium ſeu ſolidarum partium.

Pro triplici hac differentia Ratio triplex inſtituatur medendi.

CONTENTORUM VITIA.

SECTIO I.

DE

Humoroſarum Partium vitiis corrigendis.

HUmores fiunt morboſi, vel in quanto, vel in quali; hoc eſt, quando Contenta fluida, in quibus fundamentum vitæ conſiſtit, vel deficiunt, vel excedunt, dicuntur morboſa in quanto; quando verò in textura ſua ſeu craſi materiali, & inde natis Attributis variis, peccant, vitium eſt in quali. Addunt alii vitium humorum in loco & motu; ſed male: habent namque ſe ii reverà in his ſimpliciter paſſivè ad alterius impetum, ſecundùm organorum ſtructuram, per quæ moventur; & ſic non à ſeipſis, ſed ab impellente, & inſtrumento, per quod fit motus & pulſus, humores motu peccare dicuntur: v. gr. in inflammationibus, ubi vitium non eſt in ſanguine, ſed in parte, in qua ſanguinis fluxus impeditur; ſicut & in hæmorrhagia narium vitium eſt vel in movente ſpiritu, vel in inſtrumento, per quod fit motus & extravaſatio.

CAPUT I.

DE

Quantitate Humorum imminuenda, & quidem de *Plethoræ diminutione.*

IN Quanto igitur peccare dicuntur Contenta naturalia, tam quando deficiunt, quàm quando abundant. Si deficiunt, Reſtitutio eorum per remedia diætetica facilis & nota eſt; ſi verò abundant, remediis Pharmaceuticis & Chirurgicis corrigenda ſunt. Sunt autem contenta naturalia chylus, ſanguis, & commune utriuſque vehiculum, ſerum, lympha, bilis, &c. quorum omnium exceſſus, & inde nata vitia, emendanda ſunt.

Bilis abundantia quomodo imminuenda, vel vomitu, vel ſeceſſu, *infra de Purgantibus* dicam. Serum copioſius quomodo per urinas imminuendum, ubi *de Diureticis ſermo* erit, videbimus. Quomodo lympha per ſudores, ubi *de Sudoriferis ſermo* faciendus. Hàc vice in ſpecie dicam de maſſa ſanguinea, prout chylo & ſanguine conſtat, ac ſero, communi horum aquoſo vehiculo, diluitur.

CLASSIS I.

DE

Sanguinis Evacuatione ſenſibili.

SAnguis aut ejus ſerum, ſi copioſiora, quàm decet, exiſtant, per extravaſationem ſeu evacuationem, imminuenda veniunt. Dubitari autem poſſet, an ſanguis, vitæ ſcilicet theſaurus & fundamentum, minui & removeri debeat, niſi ipſa natura Ductor & Doctor id dubium removiſſet. Frequentes enim Obſervationes loquuntur, quàm inſolitas natura ſanguinis evacuationes ſpontaneo motu interdum inſtituat, ut ſarcinâ eâ molis tantæ ſe liberet. Notæ ſunt criſes, quas interdum natura per hæmorrhagias in ſalutem ægri inſtituit, imò per vias incognitas ſæpè, ſibique inſuetas, molitur; exemplum videbitis in ZACUTO LUSITANO *lib. 2. Medic. Princip. Hiſt* 10: Aut quando per inſenſilem porum in cute, circa hepatis regionem, quotannis cum patientis ſalute apertum, ſe exonerare ſatagit, cujus illuſtre exemplum SCHENCKIUS *Obſervat. pag.* 413. *&* 426. ex BENIVENIO obſervavit; vel per porum inſenſibilem, in dextræ manus ſalvatella ſponte apertum, ſanguinem ſalutariter evacuat, teſte BARTHOLINO *Centur.* 5. *Hiſtor.* 19. Taceo nunc menſtruorum excretiones, quę non tantùm mulieribus, ſed etiam viris interdum contingunt, de quo ZACUTUS LUSITANUS *lib* 2. *Praxeos Admir. Obſervat.* 102. *item*, BARTHOLINUS *loco allegato Hiſtor.* 32, vel hæmorrhoidum fluxus, quia non viris tantum ſunt proprii, ſed etiam mulieribus non rarò vicarii ſunt menſtruorum deficientium. Quibus ordinariis fluxibus ſuppreſſis quàm variæ ſuccedant evacuationes, vel per vomitum, vel per nares, vel per mammas, vel per oculorum canthos, ut ſitis ſuperque notum eſt, ita ex mpla videri poſſunt *in* SCHENCKIO *l. à. p.* 511., PANAROLLO *Pentec.* 1. *Obſerv.* 9., HOCHSTETTERO *Dec.* 2. *Conſil.* 6., & TIMÆO *l.* 4. *Conſil.* 12.

Tractandum hic foret de Cura Morborum in ſpecie; ſed quoniam, quæ hîc moneri poſſunt generalia, partim ſunt ſuperficialia, partim confuſa, ac Praxi ſpeciali reſervantur, propereà non niſi, quæ de morbis humorum in genere ſcitu neceſſaria ſunt, tractabimus.

Cùm ergò ſubinde ipſa natura id nos doceat, quidni imitetur Medicus ejuſdem conatum, & ubi cognoſcit, eam aggravatam eſſe à ſanguine, hunc imminuat, ſive ſenſim abſumendo tam per labores, exercitia & inediam, quibus plures morbi curari poſſunt, quàm medicinam, aut fonticulos & cauteria; ſive confertim evacuando aut per hirudines & curabitulas ſcarificatas, aut per ſenſibilem evacuationem, ubi vaſa ſanguiflua aperiuntur, venæ ſcilicet & arteriæ, mediante phlebotomo: vid NICOLAUS FONTANUS *Reſponſor. & Curat. pag.* 110. & 111. Hęc enim per ſe nil aliud præſtant, quàm quod ſanguinem evacuent, cujus abundantia ſola ſui imminutionem, per partialem ſui detractionem, venæſectionem, indicat: vid. *ſupra, ubi de Plethora*; cùm periculum ſit, ne ex intermiſſa ſanguinis miſſione, præprimis conſueta & urgente, alia mala inſignia oriantur: & hoc eſt Indicans primarium. Abundat autem *vel ſimpliciter* in ui copia ex intemperantia otioſa, aut ſuppreſſione conſuetæ evacuationis, *vel ſecundum quid* in Adſuetis, item in orgaſmo ſeu turgeſcentia nimia febrili, dum nimium ebulliens vaſa diſtendendo pparenter abundare videtur, & ſic ſolùm in his Caſibus ſanguinis detractio neceſſaria eſt. Indicatio ſecundaria ſit victus, climatis, ætatis, virium ratio, aliæque circunſtantiæ in ægris obſervabiles.

Quæritur, an bonum ſit, evacuare ſanguinem? Ratio dubitandi hæc eſt, quia in ſanguine conſiſtit radix vitæ; quò plus enim de ſanguine imminuitur, eò magis debilitatur corpus, & de vita detrahitur. Concluſio hæc eſt veriſſima. Interim tamen ex duobus malis minus eſt eligendum, præſertim cùm videamus, naturam gravatam ſanguine ejus evacuationem inſtituere, & quidem in ſtatu naturali per menſium vel hæmorrhoidum fluxum ſalubrem; in ſtatu præternaturali notum eſt, quod non rarò affligat ſpontanea hæmorrhagia in principio & ſtatu morbi, quæ in ſtatu morbi critica & ſaluberrima eſt. Cùm ergo natura monſtret viam, imitemur eam; ſed non niſi ob ſanguinis nimiam abundantiam, eam, ſcilicet venæſectionem, inſtituere debemus.

Tanta certè interdum venæſectionis eſt utilitas, ut ii, qui ex nimia plenitudine ſuffocari videbantur, ſolâ ſanguinis miſſione ſanati fuerint: vid. SCHENCKIUS *l. a. pag.* 417.; ſicut & ex omiſſa venæſectione in corpore ſanguine turgido ſtagnationem ejus, & inde ſuffocationem lethalem obſervavit PANAROLLUS *Pentec.* 1. *Obſerv.* 13. Quoad victum, ſanguinis evacuationem imperat, prout talis eſt, qui copioſum ſuggerit ſanguinem: Climatis ratio, quatenus diſponit ad Plethoram apparentem, nimiam nempe ſanguinis turgeſcentiam & ebullitionem. Hinc nobis Germanis & Septentrionalibus minus convenire videtur venæſectio, quàm Italis & Gallis, quia Germanorum victus non eſt tam generoſus, hinc ſanguis non tam ſpirituoſus, nec ejus nimia turgeſcentia, illiuſque ad minorem tranſpirationem diſpoſitio, adeſt: meliùs autem convenit Italis & Galiis, propter vini uſum & climatis rationem, quia ratione aëris turgeſcibilis etiam ſanguis eorum turgeſcit. Ætati conſiſtenti magis convenit venæſectio, creſcenti minus, decreſcenti omnium minimè. Quoad vitæ genus, huc pertinent ſedentarii, intemperantes, ſtudioſi, & qui ſedentariâ vitâ gaudent, hi interdum opus habent venæſectione; qui autem vitam actuoſam agunt, & multum tranſpirant, iis non eſt neceſſaria. Pertinet huc etiam ſexus: cæteris paribus magis ſexui maſculino quàm fœminino convenit, quippe quibus menſium fluxus loco venæſectionis eſt, niſi interdum in gravidis, habitioribus, lautâ diæta, præſertim vinoſâ, & vitâ ſedentariâ utentibus concedenda; ubi ſanguis præternaturaliter coacervatur, unde dicuntur Plethoricæ, ibique interdum eſt ſalutaris. *Sanguinis coacervati ſigna* ſunt laſſitudo, difficilis reſpiratio &c. In talibus prodeſt ſan-

ſanguinem ventilare; adeòque omnis venæſectio inſtituitur, ut ſanguinis excedens quantitas ſaltem imminuatur, in quo uſus ejus primarius conſiſtit: uti & iiſdem, quæ copioſo menſium fluxu ſolent laborare, interdum convenit aliqualis venæſectio in brachio, pro ventilatione ſanguinis circa medium geſtationis tempus, quod tunc ſæpè natura excitet hæmorrhoidum fluxum loco menſium. In junioribus, nimis laborioſis, ac minus ſanis gravidis minus convenit venæſectio. Dicunt aliàs, venæſectionem, medio geſtationis tempore inſtitutam, præſervare gravidas, ut in partu non corripiantur purpurâ (*ſie ſollen den Frieſel nicht beKommen*); vel febribus malignis; ſed falſum & peſſimus abuſus eſt; Quid enim ad depurationem turgeſcentiæ futuræ ſanguinis hæc hocce tempore inſtituta faciet aut conferet? Ut plurimùm autem primo geſtationis tempore vomentes, picantes, &c. præſervantur ab affectibus gravioribus in puerperio. Pertinet huc conſuetudo quæ eſt quaſi altera natura, & multum in receſſu habet: unde, qui conſueti ſunt ſemel venæſectioni, illam neceſſe habent quotannis verno tempore repetere, quo germinare incipit ſanguis, niſi clinicam agere vitam velint: id quod continuare coacta fuit nobilis quædam mulier laudabilis conſtitutionis, uſque ad octuageſi mum annum ætatis, *teſte* TRINCAVELLO in SCHENCKIO *l.a.*; qua conſuetudine omiſsâ oborram febrem ardentem cum eryſipelate in ſene 63. annorum, *videb. in* GABELCHOVERO *Cent.6.Curat.6.*; quâ obſervatâ alius à febribus acutis ſe præſervavit. Sæpè enim mala multa poſt venæſectionem interruptam, aut diu poſthabitam, ſequuntur, ut tonſillarum inflammatio, tubercula cutis, aliaque: quare etiam venæſectioni adſueti ſtatis vicibus in vena punctiunculam, ſenſum cujuſdam motus in brachio vel loco ſecari ſolito, & titillationem, percipiunt, naturâ quaſi ad ſolitas evacuationes monente, ut eleganter loquitur BARTHOLINUS *Centur. 5. Hiſtor. 19.* Ergò moderata & circumſpecta ſanguinis evacuatio omninò ſubinde neceſſaria eſt, ut inſtituatur à Medico, & utilis eſt ægro. Plura de venæſectionis neceſſitate *videbitis in Methodo Medendi* HOFMANNI *lib. 1. cap. 13. & Diſſertat.* MAURITII HOFMANNI *de Venæſection. Neceſſitate*.

Porrò maſſa ſanguinea in genere, præter abundantiam vel veram vel apparentem, motum etiam ſuum circulatorium conſiderandum ſuggerit, partim quatenus ipſe neceſſariò pro conſervanda vita requiritur, & quatenus à motu ejus & aliorum quorumvis contentorum naturalis motus dependet; ita ut ſanguinis circulus continuus ſit neceſſarius, partim propter ſanguinis ipſius integritatem ad vitam neceſſariam, & ut alia fluida in ſuo motu conſervetur: v.g. à ſanguinis motu quivis ſeri & lymphæ motus dependet; ſicut & ab hoc motus bilis per hepar meatus continuatur, urinæ fluxus & ſudoris motus & excluſio, ſanguinis verſus cerebrum, & ipſorum ſpirituum animalium quoque ſuo modo motus, dependet. Moderatur hunc motum ſimpliciter cor, cujus reſpectu corpus univerſum in duas regiones diſpeſcitur, in inferiorem nempe, quæ venam cavam adſcendentem, & arteriam magnam deſcendentem; & ſuperiorem, quæ arteriam magnam adſcendentem, & venam cavam deſcendentem, complectitur. Dum ita cor ſanguinis motum modificat & moderatur, inde aliorum contentorum naturalium motum adjuvando & promovendo, per accidens ſanguinis miſſio ſolet conferre quoque ipſi motui ſanguinis, quatenus imminuto nonnihil ejus quanto liberior & facilior fit ejus per vaſa circulatio, & ſimul circa locum vel evacuationis vel ſtagnationis, ob meatus & poros magis apertos, ex vacuo concitatior ſanguinis ipſius & quorumvis aliorum contentorum plus minus ſtagnantium impetus ac progreſſus, ſimul promovetur; & hic eſt uſus primarius miſſionis ſanguinis, modificare nempe & promovere ſuo modo ſanguinis motum circularem, & hinc dependentem aliorum humorum plus minus ſtagnantium, vel in ſuo motu impeditorum, motum, quod vulgò vocant *Ventilare*, quatenus hoc ipſo ſanguis & aliorum inde dependentium humorum plus minus vitioſorum motus promovetur. Per ſe ergo, utut ſolummodò ſanguinis evacuationis ſcopo ſatisfaciat venæſectio, per Accidens tamen interdum etiam aliis ſubinde ſubvenit affectibus, quos per ſanguinis detractionem, experimur nunc mediatè inde dependentes, quatenus vel hi à ſanguinis abundantia, vel exinde impedito ejus aut naturæ motu, aut fermentatione imminuta, vel alia circumſtantia adjuncta, dependent. Hinc venæſectio in pedibus inſtituta, inſtantes menſes proritat, lochia ſuppreſſa promovet, urinam remorantem pellit; obſervatum enim fuit à RIVERIO *lib. 1. Obſervat. 1. & 89.* quod urinæ ſuppreſſio mediante ſanguinis miſſione in brachio ſiniſtro fuerit curata, quia ſanguis abundans inceperit ſtagnare in vaſis emulgentibus, & in renibus tranſcolationem & ſecretionem urinæ impedierit, & ſic per accidens urinæ ſuppreſſio curata eſt. WILLISIUS quidem *in Parmac. Ration. P. 1. Sect. 4. c. 3.* tàm per propriam, quàm LOWERI experientiam, ab humorum ſtrictiore combinatione deducit; cujus etiam generis Iſchuria illa videtur, quam TULPIUS *lib. 2. Obſervat.* 43. ſingulis pleniluniis affligentem, & per venæſectionem ſolutam refert: Verùm VILLISII hæc opinio aſſenſum non meretur. Nam ſi quis RIVERII *Obſervationes allegatas* attentiùs conſiderat, ſanguinis vitium vix excuſare poterit, præſertim cùm poſt ſolutam Iſchuriam urina ſubnigra reddita fuerit: nec ſeri defectus accuſari poterit, aut ſanguinis compages nimis ſtricta; ſiquidem uterque ægrorum ante ſuppreſſionem multum potarit, ac plures urinæ ℔ excreverit. Abortum interdum præcavet, quando mulieribus gravidis medio geſtationis tempore ſecatur vena, ut ſanguinis quantitas imminuatur, ne fœtus ſanguine ſuffocetur: ſimili ex ratione in habitioribus partum difficilem promovet venæſectio in brachio, teſte BORELLO *Obſervat. 24. Centur. 4*: Aliquoties venæſectione parturientes liberatæ ſunt; ipſe novi exempla bina, quod PATINUS *Medicus Pariſienſis*, & ſanguinis humani admodum ſitiens, binos partus eo modo feliciter promoverit, quod etiam BAUHINUS *Baſileæ* feliciter expertus eſt. Lochia ſuppreſſa denuò ſolent per venæſectionem in pede provocari, ſanguinis impetu ad inferiora concitato; non ſecus ac menſibus jam imminentibus vel fluentibus, hi per brachii venæſectionem ſupprimuntur: ſic mulierem ex defectu menſium tabefactam per venæſectionem repetitam curavit BENIVENIUS, *teſte* SCHENCKIO *lib. 2. Obſervat. pag.* 261.; & extenuatam per venæſectionem curavit ZACUTUS LUSITANUS *lib. 3. Praxeos Admir. Obſervat. 4.* Convenit etiam per accidens in nephritide, quæ cucurbitulæ lumbis applicatæ fuerunt: item in doloribus iſchiadicis, imprimis in principio, & partium doloribus fixis; qui ſanguinis miſſione, & hinc in pede ſectione, ſiſtuntur; ipſe obſervavi, quod mulier, dolores exquiſitiſſimos in pede paſſa, venæſectione liberata fuerit. In convulſionibus, caſu & lapſu ab alto, contuſionibus cranii, &c. per accidens ſanguinis imminutio ſolet eſſe proficua, quatenus ſanguinis quantitas ex parte detrahitur, & ſimul modificatur contentorum motus.

In Plethora ergo vera nullum dubium eſt de venæſectione; in notha autem ſeu apparente non eſt neceſſaria, modo Medicus ſciat ſufficienter ſiſtere ſanguinis orgaſmum Abſorbentibus, ſimulque blandè diaphoreticis, v. gr. lapillis cancrorum, teſtis ovorum calcinatis, ebore ſine igne, dentibus apri, hippopotami, &c. lenioribusque acidis, ſuccis & ſyrupis berberum, citri, ribium, tincturâ florum bellidis, roſarum, ſpiritu nitri, ſulphuris, ſalis, vitrioli, vel pulvere hepatico rubro Dreſdenſi, ſpiritu vitrioli coagulato, &c. utpote quæ Plethoram notham ſine venæſectione curant: quod ſi Medicus hoc nequeat, neceſſariò ſecetur vena. Quod verò quidam in febribus ob id ſecent venam, ut refrigerent, abſonum eſt, cùm interdùm excedens ex efferveſcentia ſanguinis ſit æſtus, quam ſanguinis tantilla detractio non temperabit; in intermittentibus febribus ſemper eſt inutilis, & ſimpliciter nullius ſanguinis evacuatio uſus: Neſcio verè in quam cauſam ibi inſtituatur? quotieſcunque enim in iis evacuatur ſanguis, fiunt magis chronicæ & contumaces. Febres continuæ ſunt vel benignæ vel malignæ: in malignis periculoſiſſima eſt venæſectio, quæ multos jugulat, niſi forſan in juvenibus ſummè plethoricis, ubi in principio maxima ſanguinis turgeſcentia conjuncta, qualis interdum in variolis & morbillis eſt: febres continuæ ardentes benignæ, quæ imprimis refrigerio egere videntur, ſi debitis ſigentibus, abſorbentibus & diaphoreticis tractantur, venæſectione opus non habent; ſi verò hoc non poteſt fieri, tunc in principio, non in progreſſu, aliquantum etiam ſanguinis profuſi mittatur, ne adeò acutus morbus perſiſtat, & melior occaſio aliis utendi eſfloreſcat. Refrigeratio autem fit nulla, cùm tantillum ſanguinis detractum nihil juvet pro conſiſtendo æſtu maſſæ ſanguineæ impenſiùs efferveſcentis, niſi more veterum ad animi uſque imminens deliquium vena ſecetur, qui illi terminum ſufficientis

cientis evacuationis tunc ſtatuebant, cujus exemplum videbitis in AMATO LUSITANO *Centur. 3. Curat. 31.* ſicque ægri facillimè curarentur, quia occiderentur, de qua controverſia vid. MAJATUS *in Conſult. Medicis T. 1.; T. 1. Quæſt 7.* Gallis & Italis Cachexia, pallor & tumor pedum frequens eſt, quæ oriuntur ex crebra venæſectione, quæ ipſis in febribus ad animi uſque deliquium ferè familiaris, unde etiam nullus ferè à febribus curatur, quin non dicti morbi ſequantur: Ad uncias aliquot autem ſi mittatur, parum ſalutis æger habebit; ſi tamen neceſſaria, fiat in caſu, quando metuimus in progreſſu morbi gravia ſymptomata capitis, cephalalgiam, deliria, agrypniam, &c. In morbis chronicis venæſectio raró aut nunquam inſtituatur, niſi forſan occaſio ſanguinis conſuetæ evacuationis ſuppreſſæ in ægro, hoc ſuadeat. Ex his patet ſimul, quod Cacochymia non indicet venæſectionem; nam ſanguis cacochymicus ſui correctionem, non imminutionem, indicat, quia miſtim effluit ſanguis, bonus & malus, ſimili qualitate ut circulatur per vaſa; imò planè hic exulet venæſectio. Poſito, aliquam partem cacochymiæ imminui; tantum tamen nocumenti, quantum commodi, exinde ſperandum: ergò nullius ejus uſus. Objiciat quis: *nonne primùm niger ſanguis, tum rubeus exit*; ergò malus præcedit, bonus ſequitur Vana hæc eſt conſequentia & ludicra. Notum eſt, quod omnis ſanguis arterioſus ſit floridior venoſo, ab aëre nempe hunc acquirens colorem, dum per pulmones circulatur, quod experimentis LOVVERI *de corde* probari poteſt; è contrà, qui ex arteriis in venas tranſmiſſus, evadit tractu temporis obſcurior, hocque eò magis, quò magis per truncum, ramos & venas, fuerit tranſmiſſus & circulatus; hinc ex venis affluit nigrior & obſcurior, floridior autem hunc inſequitur propter rapidiorem circulationem ex arteriis ad vaſa inanita: ſed ſub celeri hoc motu interdum floridum colorem exuit, hinc ſequitur per accidens floridior nigriorem & obſcurum in emiſſione. Unde ridiculum eſt quoque, dum interdum curioſi ſunt Chirurgi vel Adſtantes ægrorum, in tres diſtinctas patellas ſanguinem ſucceſſivè colligentes.

Quoad legitimum venæ ſectionis regimen, potiſſimùm controvertitur de loco, ubi pro ſanguine imminuendo unum idemque, & perinde eſt, quo loco evacuetur; pro ventilatione tamen aliquis delectus inſtituendus eſt, idque ſecundùm notiſſimas Revulſionis, Averſionis & Derivationis regulas. Veteres de hoc ſolliciti adeò fuerunt, ut hinc mille controverſiæ fuerint excitatæ: v. g. ubi in pleuritide venæſectio inſtituenda, integra volumina proſtant; moderni è contrà minus his tribuunt, ob inventam hodiè circulationem ſanguinis; medio tamen tutiſſimus ibis; tantum uſum cum Veteribus iis non tribuimus; ſaltem per legitimam circulationis applicationem corrigenda cenſeo.

Veteres ſanguinem irruere in partes dixerunt, unde in loco oppoſito evacuarunt eundem. Stante autem ſanguinis circulo, impoſſibile eſt hoc, eò quod ſanguis æquali modo in univerſum corpus, magis in hanc quàm in aliam partem influat, & æquali circulo à quibuſvis partibus refluat, in quas influxit, non verò determinatè plus minus ad hunc vel illum locum. *Cor* eſt fons, ex quo ſcaturit ſanguis, & univerſum poſtmodum corpus ab eo pervagatur: Movetur indeterminatè per arterias ad partes, per venas verò ad cor; unde nunquam movebitur copioſiùs aut impetuoſiùs ad partem unam, quàm ad alteram, neque pro correctione talis motus venæ ſectio ulla ſub nomine Revulſionis vel Derivationis inſtitui poteſt: hinc etiam quivis facti tumores non ab effluente humore ſeu ſanguine, ſed reſtagnante, hoc eſt, non ab irruente ſanguine, ſed in ſuo motu naturali per porulos vel partium vel vaſorum capillarium impedito, ſanguis neceſſariò coacervatur & ſtagnat in parte, putreſcit & inflammatur, indeque pars tumet. Quocunque ergo in loco evacuetur ſanguis, nunquam corrigetur iſte tumor, niſi impedimentum illud quod ſanguini tanquam materiæ liquidæ fluenti oppoſitum eſt, removeatur. Unde ſi pro ſcopo Revulſionis aut Averſionis mittatur ſanguis, falſum eſt, quod per emiſſionem in oppoſito loco, velut impetu, ſanguis eò trahatur: non enim juvat hoc diutiùs, quàm quamdiu ſanguis effluit; ſimulac autem inhibetur, denuò ſimul æqualiter per ſua vaſa fertur, & nullus major impetus ad oppoſitum locum obſervatur. Et poſito, irruere ſanguinem in partem ex quacunque cauſa removeatur, non corrigetur is motus, licet vel centum venæ in alio loco pertundantur: & ſi vel maximè irruat, non poteſt copioſiùs irruere, quàm vaſa permittunt, quorum alveis coërcetur: ſin ergò aperta ſint omnia vaſa, viæque patulæ, ſanè eo motu, quo irruet in partem, eo etiam ex eâ effluet, ob immutabilem naturalis circulationis legem. Quid ergò tum proderunt revulſoriæ & derivatoriæ venæſectiones?

Veteres enim in tumoribus quibuſvis, in ſpecie inflammationibus, duas partes apprimè conſiderarunt; Mandantem, & Recipientem. Mandantis partem, reſpectu ſanguinis venoſi Hepar, reſpectu arterioſi Cor; Hanc verò ſeu recipientem quò tumor & inflammatio erat, dixerunt v. gr. pleuram in pleuritide, collum in angina, &c. Putarunt verò à parte mandante ſanguinem mitti recipiendum; unde pro corrigendis hinc inde malis, Mandantis ratione Revulſiones & Derivationes, ratione verò partis recipientis Interceptiones & Revulſiones inſtituerunt: v. g. in angina partem mandantem dixerunt hepar, hinc pro Revulſione & Retractione venæſectionem in pede juſſerunt, pro aliis verò retrahendis in brachio; reſpectu recipientis, vel laryngis & partium vicinarum, pro derivatione ſub lingua venæſectio, & in principio externè Repellentia ut repellatur ſanguis in vaſa, collo verò Intercipientia applicarunt. Hæc tamen nullo modo potuerunt concedi, quia ſanguis æqualiter fertur in univerſum corpus, & æquali circulo à quibusvis refluit, in quas influxit, non verò determinatè plus minus ad hunc vel illum locum; unde etiam quivis facti tumores non ab affluente humore cum ſanguine, ſed ſtagnante, hoc eſt, non ab irruente ſanguine, ſed in ſuo motu naturali impedito, unde coacervatus ſtagnat, & ſic tumorem, &c. infert. Ideò, quando humor aut ſanguis æqualiter fluit & refluit, nullus fit tumor, nec impedimentum quoddam eſt, ſed ſimpliciter reſpectu partis recipientis eſt vitium; non reſpectu mandantium; v. gr. in pleura non eſt vitium cordis mittentis & ſanguinis affluentis, ſed viarum, per quas ſanguis fluit; dum fibræ ab acido irritatæ ſtringuntur, hinc ſubſiſtens & ſtagnans ſanguis inflammationem pleuræ infert. Vitium igitur eſt in parte recipiente, dum fibræ ex contractione pororum ſanguinem in ſua circulatione turbant & impediunt; ſicuti ſpinam digito infixam ſequitur dolor, tumor & totius manus inflammatio, cujus fibræ conſtrictæ & anguſtatæ ex conſtrictione pororum ſanguinis congeſtionem, tumorem ex ſtagnatione, & tandem inflammationem inferunt. Tanta igitur non eſt harum revulſionum & derivationum amplius utilitas; non tamen eſt de nihilo, quoad experientiam Practicam, earum obſervatio, adeoque corrigenda, non ſimpliciter rejicienda eſt; ſic enim revulſione ſanguis in quadam regione ſtagnans in contraria vel oppoſita evacuatur, ut aliquando promptiùs ad hanc fluat, & imminutâ ejus quantitate imminuatur nimium ſtagnationis incrementum. Sic exemplum notabile refert LINDANUS *in Colleg. Manuſcr. ſuo ſuper Hartmannum*, de Mercatore quodam *Amſtelodamenſi*, cui dexter oculus erat inflammatus; Medicus ſenex venam ſecat in brachio ejuſdem lateris, unde magis inflammabatur oculus, quia ſic ſanguis majori impetu ad partem movebatur; Chirurgus aperit venam in ſiniſtro brachio, qua oculus anteà illæſus altero die etiam inflammatur; hoc videns Medicus, ſecat iterum venam in dextro brachio, & ibi quoque augetur inflammatio, & miſer æger ferè excæcatur: in conſilium vocatus D. LINDANUS, errorem amborum videns, ſtatim venæſectionem in pede dextro inſtituit, tunc notabiliter imminuitur inflammatio dextri oculi; altero die venæſectionem repetierunt in ſiniſtro pede cum eodem ſucceſſu oculi ſiniſtri, adeò ut ſublatâ omni inflammatione, ita curatus fuerit. Et hæc fuit venæſectio Revulſoria, ubi quidem non laudanda copia venæ ſectionis, ſed videndum ſaltem, quantum in oppoſita parte venæ ſectio in receſſu habeat. Idem *in Actis Medicis Haffnienſ. Volum. 2. pag. 194.* extat de muliere, quæ ſub menſium fluxu x venæ ſectione inſtituta in brachio ſiniſtro, hujus inflammationem, & in mammis tumorem ac inflammationem, cancrum minitantem, ſenſit: ſicut Ancilla alia actu fluentibus menſibus, ex venæ ſectione in brachio, his ſuppreſſis, conſtrictionem thoracis, anhelitum difficilem, ſuffocationem demum cum delirio, experta eſt: Sic alia mulier eodem modo planè Melancholica facta, refertur: RIVERII item citata exempla, ſuppreſſæ urinæ reſtitutionem concernentia, probant & oſtendunt, quantum in parte oppoſita valeat venæ ſectio: AMATUS LUSITANUS *cap. 6. Obſervat. 28.* narrat de muliere, uteri fluxu laborante, ut quoties hæc venæſectionem inſti-

tue-

tuerit in brachio, toties fluxus auctus fuerit inſecutus; quoties autem in pede, toties fuerit ſuppreſſus; ſanguine nempe abundante & turgeſcente per venæſectionem in motum liberiorem in regione ſuperiore concitato, copioſiùs inde fluxiſſe ad inferiora, & per uterum excreviſſe hunc; in pedum verò regione ad inferiora provocatus, replevit vaſa arterioſa uteri, & fluxum ejus ſtagnatione ſuâ plus minus impedivit: Refert ſic GABELCHOVERUS *in Curat. ſuis* de muliere, quæ ſub menſtruatione, cucurbitulis in dorſo & brachiis utens, doloroſâ hinc factâ, & quoties inſiſterent menſes, toties millia malorum doloroſorum & ſymptomatum circa loca ſcarificata perpeſſa ſit. Confer. RIVERIUS *Cent.* 1. *Obſervat.* 2, WALÆUS *in Methodo Medendi pag.* 98., & FEHR *de Abſinth. p.* 138. Natæ ergò Veterum fuerunt hypotheſes ſub tenebris ignoratæ circulationis ſanguinis, quibus diſcuſſis & iſtæ falſitatum nebulæ diſparuerunt. Ut ergò res meliùs pateat, quomodo ſub certo ſenſu ſtare queant iſta Veterum Aſſerta, propono, reſpectu cordis duplices eſſe regiones corporis oppoſitas, in quas emanat ſanguis, ſuperior ſcilicet ratione arteriæ adſcendentis, & inferior ratione arteriæ deſcendentis. Inferior complectitur abdomen & pedes, quouſque nempe à corde arteria magna deſcendit; ſuperior collum, brachia & caput, quoſque arteria magna à corde aſcendit. Quando ergò pars affecta eſt in una regione, & mittitur ſanguis in regione altera, dicitur Revulſio; dum enim ſectâ venâ evacuatur ſanguis in quadam parte, hoc ipſo, ob majus & liberius ſpatium, promptiùs in venulas ex arteriis capillaribus influit ſanguis, quibus igitur depletis promptiùs influit ſanguis ex ramis, hinc ſucceſſivè ex truncis, dumque vaſa non adeò turgent, quàm in oppoſita parte, ſanguis ob minora obſtacula aliquomodo celeriùs influet in iſtam regionem corporis, ex qua fit talis evacuatio magis, quàm in alteram, ubi non fit. Si ergò ſtagnat ſanguis in quadam parte ex impedito ejus motu, v. gr. in capite vel oculis, datque inflammationem, quò major & pertinacior eſt talis ſtagnatio, eò major & periculoſior ſucceſſivè fiet inflammatio, ob ſuccedentem & influentem continuo non interrupto motu ſanguinem. Si ergò aperitur vena in parte inferiori, v. gr. poplitea aut ſaphæna, & ſanguis evacuatur, dicitur Revulſio: Sanguis enim evacuando

1. Imminuitur:
2. Ob liberius ſpatium in inferiori regione & ob impedimentum ſtagnationis in ſuperiori, promptiùs movebitur ſanguis ad inferiora; ſicque duplex habet commodum:
   (α) Ut ſanguis non adeò copioſus ſuperiora verſus feratur. Sed hoc non durat diutiùs, quàm venâ apertâ ſanguis fluit; hâc enim denuò occluſâ, ſanguis brevi poſt denuò in omnibus vaſis æquali tenore & quantitate circulatur.
   (β) *Ut ſanguis, dum quantitas* ejus imminuitur, ubi ejus motui injicitur impedimentum, non adeò copioſè ſtagnet, vel colligatur in loco, ubi fit ſtagnatio ejus; ſed depletis nonnihil vaſis, à vicinis promptiùs abſorbeatur, & ita per ea ad cor revehatur; quod fit eò feliciùs, quò copioſiùs ſanguis detrahitur; qui aliàs copioſior propter motum impeditum reſtagnare facit in loco, & ſic inflammationem intendit: vel dum effluit actu ſanguis, & in illam oppoſitam partem faciliùs & copioſiùs fluit, iſto tempore minus ſtagnat circa loca inflammationis, & refluit hîc faciliùs.

Hoc modo explicata Revulſio nil aliud erit, quàm ſanguinis in quadam regione ſtagnantis, in regione contraria vel oppoſita evacuatio, eum in finem, ut aliquo modo promptiùs ad hanc fluat, & imminutâ ejus quantitate ſanguis promptiùs circuletur per vaſa aliàs impeditus, & ita impediatur minimùm ſtagnationis incrementum in parte affecta; & hoc vocatur Revulſio Univerſalis. Patet ex his, per venæſectionem in loco alterutro, reſpectu binarum corporis regionum, ſanguinis & aliorum contentorum motum modificari poſſe diverſimodè, & hinc morbum nonnihil mitigari.

Quod ſi vel facta ſit talis *Revulſio*, vel eâ non opus ſit, & ſtagnationis ſanguinis in parte incrementum non ſit adeò ingens, vel jam aliquo modo diminutum; ut hoc ulterius præcaveatur, aperitur vena in eadem, quò ſic non ad locum ſtagnationis, ſed ad vicinum promptiùs ſanguis fluat, & magis adhuc imminuto ejus quanto faciliùs per alia vaſa remeare queat, ne augeatur ſtagnatio; & hoc vocant *Revulſionem* particularem, alii Averſionem, evacuationem nempe ſanguinis ex loco ejus ſtagnationi vicino: v. gr. Anginoſus, cui inflammatio fit non propter ſanguinem irruentem in iſtas partes ſed propter ſanguinem, ſtagnantem ex impedito circuitu, evacuat in tali caſu ſanguinem nunc ex pede pro Revulſione univerſali, è brachio pro Revulſione particulari ſeu Averſione, è venis raninis ſub linguâ pro derivatione; ſi enim incidantur venæ iſtæ, per quas ſanguis in loco ſtagnans naturaliter aliàs refluere deberet, ut ſic adjuvetur, quantum fieri poteſt, ejus Recurſus, quo reſtituatur in naturalem circulum, vocatur *Derivatio*, ſanguinis ſcilicet per locum ſtagnationi proximum, & vaſa, per quæ ſanguis deberet refluere, eductio, ut minor fiat ſtagnatio, & propter depleta vaſa facilitetur ejus refluxus ſeu circulatio; ſicut, ſi in vaſis per quæ ſanguis refluere debet, venæſectio inſtituitur, Interceptio vocatur. Hæc diſtincta loca multum in receſſu habent.

Quæritur nunc in ſpecie, in quibus caſibus Revulſio & Averſio imprimis conveniant, non excluſis aliis caſibus. Reſpondeo:

(1) Imprimis in inſignioribus inflammationibus.
(2) Gravioribus partium doloribus, præſertim imminentibus.
(3) In raptu ſeu tranſcolatione humorum vitioſorum ad partem nobiliorem.

Quoad inflammationem, notum eſt, in pleuritide curanda, peripnevmonia, angina, cephalalgia, ophthalmia, &c. ſanguinis evacuatio neceſſaria judicatur, quod hæc ſemper ſecundùm Revulſionis & Averſionis regulas ſit inſtituenda, utut utraque hæc in ſubjecto plethorico, vel ſimpliciter vel apparenter tali, locum habeat.

Quoad dolores, v. gr. eſt mulier, quæ crebriùs obnoxia eſt doloribus totius cruris dextri lancinantibus inſigniter; hæc per conſuetudinem didicit, quod per venæ ſectionem in crure oppoſito inſtitutam levamen ſentiat, hocque crebriùs facit, utut dolor non præcisè à ſanguine, nec motu ejus impedito, oriatur; ſed potius cùm lympha vel ſerum acido ſapore vitiato imprægnata & inquinata, ſimul cum ſanguine circa locum cruris affectum nimis evacuetur. Horum humorum motus ſufflaminandi, ergò in oppoſito crure venæſectio inſtituitur, ut ſic liberiùs ſanguinis circulo promoveatur refluxus & dolores corrigantur.

Quoad *raptum* tandem *humorum*, vel excernendorum vel ſub excretione ſuppreſſorum, in alium locum, unde dolores, tumores, inflammationes & ſimilia mala; hic apud Practicos ſæpè occurrit, & in Praxi probè obſervandus eſt. Res ut pateat, caſum formabo: Parum abeſt à biennio, quod juvencula delicata, puerpera, febre malignâ cum purpura corriperetur, quæ in pectore & dorſo quoque erumpebat, minus tamen in brachiis & cruribus, hincque imperfectè; poſt lochiorum fluxum ſuppreſſum urina excernebatur craſſa cum ſedimento ſupernatante, turbida, & ſignum præbebat coctionis inchoatæ, ſed non perfectæ, ægra debilis erat, utcunque tamen aliàs benè ſe habens: poſt diem duodecimum, nocte ante tredecimum, anxia præter morem jectitabatur, inſigni præterea debilitate correpta: manè vocatus, invenio urinam naturaliter conſtitutam, poſt bihorium delirabat, ſuperveniebant convulſiones, circa meridiem moriebatur. Vocant hoc Practici *Motum humorum ad caput*, quaſi excreta antea per urinam caput occuparent, mutato motu urinam relinquentia, & tragica iſta ſymptomata excitarent. Formabo faciliorem & breviorem caſum: v. gr. ſit mulier mox à partu lochiis ſuppreſſis, cui ſupervenit pleuritis cum febre acuta, cephalalgia & delirio; Practici hoc dicunt raptum humorum ex ſuppreſſione lochiorum factum ad caput, item ad pleuram vel pectus. Aut ſi in variolis erumpentibus hæ ſubito diſpareant, & hinc deliria ac convulſiones ſuperveniant, diceretur raptus materiæ variolarum ad principium nervorum. *Quid autem talis eſt raptus?* Notum imprimis eſt, quod non proprio impetu moveantur humores, ſed communi pulſu circulatorio æquali deferantur ad quaſvis totius corporis partes. Quod verò in ſpecie unam partem præ alia affligant graviùs & occupent, hoc imprimis partis eſt vitium aut culpa, non verò ſanguinis aut aliorum humorum inæqualiter & indeterminatè per partes circulantium & tranſcolatorum, adeoque vitium non eſt ſanguinis circuiantis, ſed partis vitioſè retinentis; atque ſic malum hoc, *potius detentio humorum in quodam loco dici* debet, utut propter impetû aut ſubitaneum affligendi modum ſubinde communiter Raptus nomine veniat. Res ut pateat

teat, in caſu dicto lochiorum ſuppreſſorum, dum purgamenta illa uterina, ſanguine ſuppreſſo, æqualiter per univerſum corpus diſtribuuntur, cum ſanguine ad omnes partes tranſeunt; ſi verò impedimentum quoddam in quodam loco ſe offerat, quod æquabilem motum ſanguinis tunc turgentis, & particulis heterogeneis, nec æquabiliter commiſcibilibus inquinati, nonnihil ſufflaminet & turbet, ipſe quidem ſanguis ex impetu pulſus per vaſa conſueta utcunque circulatur, particulæ iſtæ heterogeneæ haud benè nec intimè ipſi unitę, ob texturæ & conformationis vitium ſucceſſivè in parte detinentur, & pro earum quantitate & continuato ſanguinis circulo magis magisque coacervantur, &, ut aliàs vocant, in partem decumbunt, quod cùm brevi ſubinde fiat tempore, quaſi cum impetu quodam in partem illam rapi contenta talia videntur.

Impedimentum autem hoc in parte, cujus occaſione talis detentio contingit, duplex obſervatur; vel enim ſubeſt vitium quoddam, utut leve, in conformatione vaſorum capillarium, pororum aut meatuum, propter quod difficiliùs ſanguis tranſit, & utut adhuc ille tranſeat, interim aliæ contentæ heterogeneæ particulæ non exactè huic miſtæ retinentur, cum non æquè conformatæ ſint, ut penetrare poſſint, atque ſic coacervantur; vel ſi hoc non fit, irritatio partis videtur ſubeſſe, ab ipſo ſanguine ita malè affecto facta, qua occaſione ſtringuntur fibræ, arctantur pori & clauduntur meatus, hinc ſanguis quoque pulſu impetuoſiore quidem trajicitur, ſed peregrina ejus contenta, alias ipſi non adeò benè unita, in parte reſtitant, & ſic eò rapi quaſi videntur. His in caſibus ſanguis ſtagnate plus minus obſervatur, unde nunc cum, nunc ſine inflammatione talis humorum dictus raptus ad partem nobiliorem fieri aſſolet. In hujuſmodi igitur caſu pro raptu aliquomodo corrigendo, & nimio incremento per Accidens impediendo & præcavendo, venæſectio inſtituitur revulſoria & averſoria; & ſi locus conceditur, derivatoria quoque inſtitui poteſt: v. gr. in lochiis promovendis Revulſoria primò in cruribus, ſecundò Averſio in brachio; ad caput verò raptu facto pro Derivatione frontis vena incidi poterit.

Ex his ſponte patet, qualis ſelectus vaſorum ſit inſtituendus: nempe pro ſcopo revulſorio attendenda regio oppoſita, pro averſorio regio eadem, ſed remotior ejus pars, pro derivatione eadem regio partis affectæ, ut aperiantur vaſa, per quæ refluere debet ſanguis vel humores plus minus ſtagnantes. Hiſce modis & legibus obſervatis ſubinde locum habet evacuatio ſanguinis, pro motu ejus modificando.

Pro meliori autem vaſorum ſelectu in Revulſione, Averſione & Derivatione inſtituendis, eorum diſtributionem brevibus adjungere placet, ut pateat, quomodo maſſa ſanguinea ad totum corpus per arterias devehatur, & ab ejuſdem partibus per venas revehatur.

Arteriarum tres in corpore reperiri, ex Phyſiologicis ſuppono, Arteriam nempe magnam, pulmonalem, & venæ portæ partem inferiorem & ſuperiorem, à quibus rami reliqui omnes totius, tanquam è truncis majoribus emanant, ſuntque eorum potiſſimæ ſequentes. Nempe Arteria magna, poſtquam pericardium elapſa incurvatur, ſimul ac ac ultra curvaturæ ſuæ angulum ſubclavias & carotides emittit, ita ut ſubclaviarum ſiniſtra ſine alterius rami notabilioris productione ad claviculam lateris ſui excurrat: dextra autem poſtquam à trunco aliquantum adſcendit, carotidem exhibet, non juxta HIGHMORUM utranque, ſed dextram tantum, ita ut ſiniſtra media ex ipſo trunco arteriæ magnæ propullulet.

Subclaviæ, poſtquam intra thoracem adhuc latentes, intercoſtales ſuperiores, cervicales, mammarias & muſculas emiſerunt, nomen mutant, & axillares vocantur, progrediunturque ex ra thoracem; ubi, poſtquam ſcapulares internas thoracicas ſuperiores, inferiores & humerarias, produxerunt, brachium ſubintrant, hinc circa cubiti flexuram in ramos duos inſignes dividuntur, per carpum ad manum extimam deſcendentes, & in ſurculos plurimos abeuntes.

Carotides ſecundùm aſperæ arteriæ latera perpendiculariter ferè adſcendunt, & collum perreptant; circa fauces tamen in ramum exteriorem & interiorem dirimuntur, quorum interior cum cervicalibus cerebro ſanguinem pro ſpirituum animalium ſeparatione adducit.

Deſcendens autem arteriæ magnæ portio, partibus infra cor conſtitutis, ſi arteria bronchialis excipiatur, proſpicit; poſtquam autem hanc intercoſtales inferiores & phrenicam emiſit, inter diaphragmatis proceſſus ad abdomen defertur, ubi ex ejuſdem trunco cœliaca mox prodit, hinc meſenterica ſuperior, emulgentes, ſpermaticæ, lumbares 4., meſenterica inferior, muſcula ſuperior & ſacra: poſtmodum ſuper vertebram lumborum quintam in ramos iliacos diſpeſcitur, quorum tamen uterque in internum & externum denuò ſubdividitur, ita quidem, ut ab interno emanet muſcula inferior hypogaſtrica, & in fœtu umbilicales; exterior verò poſtquam epigaſtricam & pudendam emiſit, abdomen elabatur, ac cruralis nomen accipiat, in ramos diverſos degenerantis.

Altera arteriarum maximè notabilium eſt pulmonalis, ex dextro cordis ventriculo emanans, & per pulmones diſperſa; ſicut pariter portæ venæ illa pars, quæ per parenchyma hepatis explicatur, arteriæ nomen meretur, unde etiam e juſmodi conformatio peti poterit.

In tota corporis regione tertia Venæ radicantur, quarum ſurculi minores & capillares ſenſim in majores ramos, & tandem in truncos craſſiores coëunt, qui in ampliſſimos ſinus ſe exonerant; quorum in corpore obſervantur tres, nempe vena cava, portæ & pulmonalis, quæ venæ cavę litant. Venoſi canales ſunt vel deſcendentes vel adſcendentes: & quidem deſcendentes aut à capite, aut à brachiis, & thoracis partibus externis, aut ab hujus interioribus emergunt; ex capite quidem vertebrales, jugulares internæ (externis in homine majores) ſinus cerebri famoſos excipientes jugulares externæ, & tandem muſculæ ſuperiores, omnes in ſubclavias ſe exonerantes. E brachiis autem, & thoracis partibus externis, egrediuntur, & ramum axillarem cum ſubclavia continuum faciunt

1. Cephalica ſeu cubiti exterior, quæ circa cubitum ex radicibus duabus, quarum altera Funis brachii, altera vulgò mediana ſeu communis dicitur, coit.
2. Baſilica.
3. Ipſa Mediana κατ' ἐξοχὴν ſic dicta.
4. Scapularis interna, &
5. Externa.

Tandem à thoracis facie interna prodeunt Mammariæ & Intercoſtales, ſubclaviis implantatæ; item Mediaſtina, azygos, coronaria, & phrenicæ in truncum adſcendentem ſe exonerantes.

Ita enim vocatur venæ truncus, qui per abdomen & thoracem adſcendens, cum trunco deſcendente hactenus explicato, circa auriculam cordis dextram coit, quique à venis omnibus infra cor diſperſis ſanguinem haurit; quæ in illas commodè dividi poſſunt, quæ illius ramis conſpicuis extra abdomen decurrentibus implantantur, & in illas, quæ intra abdomen demum in ejus ramos & truncum ſe exonerant.

Truncus extra abdomen apparens Cruralis dicitur, cui implantatur

1. Ischias Major, à digitis pedis & tibiæ atque ſuræ muſculis emanans.
2. Suralis, quæ duplicem radicem, unam à dorſo & digitis pedis, item malleolo interno, alteram à pollice, calce, tibiæ externa facie, item ſuræ muſculis, recipit.
3. Poplitea, quæ in calce, interdum in malleolo externo, radices figit.
4. Muſcula gemina, exterior nempe à tibiam extendentibus, interior à genu & femoris muſculis.
5. Iſchias minor ex coxendicis parte exteriore & antica.
6. Saphæna omnium maxima, & pedem totum ab hujus parte inferiore ad inguina ferè adſcendens.
7. Muſcula abdominis inferior, quæ à coxendicis cute & muſculis derivatur.

Sic idem truncus cruralis peritonęum ſubintrans iliacus externus appellatur, eique ſanguinem adducunt pudenda & epigaſtrica; quo facto iliaca interna ipſi appenditur, externa longè minor, cum qua communicant muſcula media & hypogaſtrica. Ipſi autem trunco iliaco ex ramis duobus coaleſcenti ſacra implantatur, interdum gemina, & muſcula abdominis ſuperior. Hinc in truncum ſimplicem venæ iliacę coëunt, qui mox recipit lumbares

bares tres, ſpermaticas (quarum tamen ſiniſtra frequentiùs emulgentem ingreditur) emulgentes, adipoſas, & radices ex hepate prodeuntes.

Truncus alter venarum notabilium in corpore eſt Pulmonalis, quam Veteres Arteriam Venoſam dicebant, cujus radices, per pulmonum ſubſtantiam diſſeminatæ, trunco communi in ventriculum cordis ſiniſtrum terminantur. Tertius & ultimus eſt vena portæ, quæ in partibus abdominis diverſis radices figit, ac trunco pariter ſimplici hepar ſubit, prout ſuperiùs annotavi.

Verùm ſi rem ipſam attentè conſideremus, plures occurrunt Caſus, in quibus ejuſmodi Revulſione, Averſione & Derivatione nullo modo indigemus: Nam modò conſervetur ſanguinis motus æquabilis, & ejus medio continuatus aliorum humorum motus per partes, nullâ Averſione aut Derivatione opus habebimus. Et poſito, ſtagnare ſubinde & ſubſiſtere plus minus ſanguinem, aut alio modo turbari naturalem ejus motum, alio modo eadem humorum vitia corrigere tutè valemus.

Quicquid enim adjumenti afferunt Revulſiones omnes & Derivationes, eſt tantum Accidentarium, & cum ſanguinis & ſpirituum evacuatione, id eſt, virium diminutione, conjunctum. Qui ergò partim blando & conveniente Sudorifero abſorbente, hunc ſanguinem ſtagnantem alioſque humores impactos attenuare, reſolvere (nam ſtagnationes tales utplurimum ab Acido ſanguinem coagulante, & ejus motum impediente, oriuntur) fluxilem & motui aptiorem reddere novit, partim appropriato Topico irritationem partis, & hinc fibrarum criſpaturam, ſedare, atque corporis poros apertos ſervare novit, is naturalem ſanguinis reſtituit circulum, omnem ſtagnationem tollit, omnibuſque iſtis venæſectionibus ſuperſedere, ac tales affectus citò, tutò & jucundè, curare poteſt. Ex. gr. in pleuritide ſanguis ita diſponatur, ut fluidior factus undique penetrare queat, & hinc pori ſeu meatus laxi ſerventur; ſic ſine ſanguinis evacuatione optimè curabitur malum. Faciunt hoc v.g. ſalia volatilia, aut his plus minus cognata, ſpiritus ſalis ammoniaci, acetum deſtillatum obſervato ſimul Diaphoreticorum uſu, quæ abſorbent Acidum, quatenus ſanguinem attenuare, & humores quoſvis diſſolvere valent; qualia ſunt antimonium diaphoreticum, corallia, lapilli cancrorum cum aceto aſſumpti, &c. & ſic ſimul in diaphoreſi univerſum corpus conſervabimus, præſertim ſi his diaphoreticis ſocientur opiata, dolores ſiſtentia. Obſervandum hoc ſæpiùs in pleuritide, angigina, caſu ab alto, &c. ubi ſemper, ſi quid aliud, à Practicis ob ſcopum Revulſionis aliàs venæſectio urgetur: ſine hac autem longè citiùs & tutiùs per Diaphoretica curabimus, ut revulſoriâ & averſoriâ ſanguinis evacuatione, his ritè obſervatis, rarò aut nunquam opus habeamus.

Supra dicta *pag.*-- qui perpendit, facilè perſpicere poterit, quod aut Interceptionis aut Repulſionis humorum causâ, in parte quandam applicata remedia ſint fruſtranea, quia ab iis ſperata adjumenta aut ſunt *impoſſibilia*, ob inviolabilem circulationis neceſſitatem, aut admodum *nocentiſſima* ægro, ob impeditum ſanguinis motum. Ponatur e. gr. caſus: Quidam ex contuſione pedis circa genu contrahit tumorem ſanguineum, ubi Chirurgi mox Repellentia applicant, quæ ſanguinem retrò cogant, qualia ſunt Acida ac Adſtringentia, quæ poros partium anguſtare, & tumorem impedire poſſunt. Intercipientia ſunt, quæ in loco intermedio, ubi fit tumor, ſupra tumorem applicantur. Hæc doctrina directè repugnat circulationi ſanguinis: ſi enim collecti ſucci excrementitii per degenerationem alimenti proximi partis ſenſim ſenſimque coacervati ſunt, fruſtrà intercipere aut repellere tentant, quod quotidiè ſubnaſcitur, ſed radicem potiùs priùs, depravationem ſcilicet fermenti proximi, corrigant, & rectè agunt. Sin verò lymphæ motum aut intercipere aut repellere velimus, ex lymphæ impedito motu quid niſi tumores ſeroſos ſeu hydropes particulares inducemus? aut ſi ſanguinis influxum impedire velimus intercipiendo, neceſſe eſt, ut arterias adſtringamus & anguſtemus, & ſanguinem arterioſum inhibeamus; aliàs enim fruſtrà laboramus; ſed hoc propter tunicarum craſſitiem & propulſionem continuam ſanguinis ferè impoſſibile eſt: quod ſi poſſibile eſſet, pars, ita, denegato ſanguinis influxu, debilitabitur, tandem vitâ privabitur, ac mortificatio ſeu gangræna inducetur, imo talis motus rapidus non poteſt cogi. Sin verò venæ hoc modo anguſtentur, ſanguinis refluxus tolletur, augebitur magis tumor, & ita ob interceptum ſanguinem inflammatio inducetur, quæ præcaveri debuiſſet. Quod ſi ſanguinem jam in partem effuſum & ſtagnantem repellere tentemus, ea omnia, quæ hoc præſtare dicuntur, ſunt auſtera, & virtutes habent adſtringendi poros ac meatus, vel coagulandi ſanguinem effuſum, unde his applicatis potius impediemus ſanguinis motum, quàm ut eundem promoveamus, & ſanguinem refluentem ſiſtemus, quem ſurſum pellere debebamus. Unde etiam Repellentia & Intercipientia Chirurgorum in inflammationibus, fracturis cranii aut brachii, vulneribus, &c. applicata, in ſpecie acida, nil valent, plerumque tumores reddunt pejores, & inferunt periculoſa ulcera, aut lethales gangrænas: id quod in eryſipelate vel aniculis eſt cognitum, hæ indoctæ licet, ignorantes tamen inſtruunt Chirurgos, omnem humidorum prohibentes applicationem, quia talia Chirurgorum ſunt Repellentia, h. e. Adſtringentia & Coagulantia. Hoc ergò in caſu loco Repellentium vel Intercipientium vulgarium applicentur vel *Refrigerantia* dicta, ſeu Alcali volatili temperato prædita, ut ſperma ranarum, &c. vel *Diſcutientia* aromatica, quæ penetrant, attenuant, reſolvunt, & fluxilem reddunt humorem impactum, qualia imprimis vim habent omne Acidum abſumendi & corrigendi, à quo ſæpè tales per coagulationem inducuntur ſtagnationes, ſive dicantur calida, ut ſpiritus vini, vel frigida, ut ſperma ranarum ejuſque aqua; ſic enim facilè in naturalem motum impediti reſtituentur humores, unde vel ſolus ſpiritus vini externè applicatus tàm inſignes poſſidet dotes, ut etiam eryſipelata feliciter curet: Quibus ſi addatur internum quoddam diaphoreticum, ſanguinis circulum promovens, rectè curabitur æger, atque felicem ſe exhibebit Medicus.

Quoties verò jam ſanguis, aut arteriotomiâ aut venæſectione, eſt emiſſus, curioſi ſunt Patientes, & à Medico efflagitant, ut hunc inſpiciat, & judicium ferat: ſed coacti ſic, neceſſe eſt decipiant Medici ægros circa judicium ejus, quia non volunt aliter habere, & quia hodiè mundus ſtudiò vult decipi. Aliàs enim *Iudicium de ſanguine venâ ſectâ emiſſo* nullum eſt, & non immeritò rejicit HELMONTIUS *Tractat. Paſſiva Humorum Decept. c.* 1. ut & CNOEFFELIUS *in Methodo Curandi Febres Epidem. Malignas pag.* 54. *ſeqq.* Cùm

(1.) Unuſquiſque homo ſpecialem ſeu peculiarem ſuam habeat ſanguinis craſin, ratione cujus texturæ in modo grumefactionis, conſiſtentia, colore, calore, &c. multis variat modis, hinc in ſanitatis latitudine maxima ſanguinis fit varietas, cùm pro ratione quoque animi pathematum, terroris, pavoris, iracundiæ, &c. ut & aſſumptorum, potus, crapulæ, jejunii, &c. quotidiè alteretur, unde Medicus non ſcit, an ſit revera naturalis? an verò non? Et dum ita à priori non conſtat conſtitutio ſanguinis intra vaſa, quomodo de emiſſo poteſt ferri judicium, an ſit naturaliter conſtitutus? Ut

(2.) Taceam, vix priùs judicium requiri de ſanguine, quàm quando hic per 4. aut 5. horas ſteterit, dum jam coagulatus eſt, & ab ambiente aëre, propriâque corruptelâ corrumpi & putreſcere incipit, qui tamen naturam ſanguinis planè exuit: ex hoc Medicus judicium ferre debet de ſanguine vivente!

(3.) Alterationes iſtæ, in evacuato ſanguine obſervabiles, non ſimpliciter, aut non ſemper, à conſtitutione naturali dependent, ſed corruptione & alteratione, ab aëre facta, prout plus vel minus incipit putreſcere vel alterari ab aëre, & ita conſequenter judicium ejus nullum: Nam prout plus minus aër penetrat, ruber & niger eſt. Secetur 1000. hominibus vena, ſanguis ſemper aliter ſe habebit. In ſpecie autem ſanguis emiſſus in ſuperficie eſt floridus, in fundo nigricans; ſed tota hæc facies eſt alteratio quædam ab aere. Fiat enim experimentum: ſcilicet effluat ſanguis ex eadem vena in patellam planam, & alius in vitrum oblongum (*Flores Glaſſ*) in patella ſuperficies erit floridi coloris poſt congrumeſcentiam, & parum nigricantis; alter verò in vitro, in ſuperficie ſeu ſuperiori ſaltem parte tantùm floridus, omni reliquo autem nigro & obſcuro apparente. Quæ differentia oritur, quouſque aër ambiens penetrat ſuperficiem ſanguinis, eumque alterat, hinc eouſque erit floridus, reliquum verò ejus eſt nigricans;

unde in patella multum floridi videre eſt, in vitro verò parum, &c.

Ex corruptione igitur quale judicium ferendum, Medicus quilibet cogitet! Si quid autem poteſt judicari, contingit hoc:

(α) Ex cruſta, craſſa, viſcida, glutinoſa, plus minus albicante aut livida, quæ ſanguini emiſſo interdum ſupernatat, & eſt nil aliud, quàm chylus crudus, plus minus p. n. conſtitutus, & vitio digeſtionis coacervatus, nondum ſanguini aſſimilatus, qui ejus ſuperficiem tegit & incruſtat. Ex hoc judicatur utplurimum de cruditate ſanguinis, plus minus cachectica, an chylus acido quodam præternaturali peccet, & hinc plus minus aſſimilabilis ſit? Dein

(β) Sanguinis conſiſtentia attendenda, quæ naturaliter eſt ſpiſſior & tenacior. Hinc ſi non grumeſcit ſanguis, ſignum perniciosum & ferè lethale eſt: hoc etiam jam Veterum tempore obſervatum fuit, quod ſanguis emiſſus tardiùs aut nunquam concreſcens, ejus malignitatem denotet, extinctionem nempe caloris, ut vocant, vitalis: vid. SPIGELIUS *in Humani corporis Fabrica lib. 5. cap.* 13. Cujus rationem illi putarunt eſſe fibrarum defectum & corruptionem, quæ nullæ & imaginariæ ſunt, cùm chylus id ſit, qui concreſcit agitatione; Moderni verò cauſam in abundantiam ſalis volatili acris, ſanguinem, nimiùm diſſolventis, & in defectum Acidi debiti ejuſque ſeminalis, ſanguinis miſcelam & texturam minus cogentis, rejiciunt, unde penitus fatiſcit, quo ipſo nec fermentationi nec ſpirituaſcentiæ debitæ inſervire poteſt. *Confer.* PAULI *in Digreſſ. de Febribus malignis*, libro elegantiſſimo, *pag.* 14. *ad* 21., qui ſanguinem impensè coloratum, venâ ſectâ emiſſum, morbi maligni ſignum eſſe, aſſerit: ſimile fatetur BRUNO *Commentar. in Jeſſenium pag.* 89.

(γ) Graveolentiam ſeri & cruoris, licet ſit rara, certam mortem denotare, non ſine contagii ſuſpicione expertum eſt, & confirmatur à SCHENCKIO *in Obſervat. pag.* 418. *ex* FORESTO; utut aliquo modo contrarium ſignum videatur exemplum, à PAULI *c. l. in c.* 1. *pag.* 13. deſcriptum.

(δ) Fit interdum, ut ſuperficies ſanguinis poſt ſubſidentiam marmoris inſtar ſit variegata, livida, puſtulis quaſi hinc inde conſperſa, quæ inſignem humorum in maſſa ſanguinea confuſionem putredini obnoxiam, diaphoreticis cohibendam teſtatur; ſanioſa verò, aut cinerea liveſcens, cruditatem cachecticam, ad ſcorbuti naturam accedentem & ex impedita fermentatione & ſpirituaſcentia ſanguinis natam, antiſcorbuticis ſale volatili abundantibus tollendam, arguit.

( ) Viridem veneni occulti indicium eſſe, vult CARDANUS *lib.* 1. *de Venenis cap.* 26. Et in lue Venerea ſanguinem cæruleum vel ſubviridem apparere, loquuntur Practici; id quod & in ſcorbuto confirmato interdum contingit, urinis ſupernatat cruſta livida plus minus cærulea.

De cœtero non ſaltem ſanguis, qui primus poſt apertam venam nigricans emanat, ſub ſuo continuato effluxu floridus effluit, ſed & non rarò ſanguis emanans diverſæ naturæ & conſiſtentiæ ſubinde obſervatur, præſertim in Plevriticis & Peripnevmonicis affectibus, pro inæquali nempe ipſius ſanguinis corruptione, de quo vid. WILLISIUS *in Pharmac. Ration. Volum.* 2. *pag.* 185., ſed plura de hujuſmodi Judiciis vid. in JESSENII *Judicio de ſanguine vena ſecta emiſſo*, *à* BRUNONE *auctiùs edito*, ubi hæc ex profeſſo tractantur.

Ex dictis hactenus manifeſtum eſt, quinam *ſint uſus ſanguinis emiſſionis primarii?* vel ut ſanguinis copia imminuatur, vel ut ejuſdem motus circulatorius nonnihil determinetur, aperiendo venam inſigniorem. Jam quoad modum, quo ſanguis, ſive pro ſcopo evacuatorio ſive ventilatorio, evacuandus venit univerſaliter, fieri nunc hoc confertim, nunc pedetentim, ſupra dictum. Confertim per immediatam vaſorum ſanguiferorum apertionem; & quidem hæc fit per Phlebotomiam, vel Arteriotomiam, vel Cucurbitulas ſcarificatas, vel Hirudines. His 4 modis ſanguis confertim evacuari ſolet, quando neceſſarium eſt.

Quoad Phlebotomiam, *vitetur*, quantum poſſibile, *licentioſa venarum illa apertio*, & non niſi urgente admodum Indicatione, aut evacuatoriâ aut revulſoriâ vel derivatoriâ, inſtituatur, idque ſaltem permittentibus nec contrà-indicantibus viribus, cœteriſve circumſtantiis, vires determinantibus. *Semper theſaurus vitæ in ſanguine reconditus conſideretur:* unde, ſi aliis modis ægro, vel ſine periculo, vel æquè commodè ſuccurrere poterimus, ſanguini parcatur. Quibus ritè conſideratis apparebit, rariores eſſe ſanguinis emittendi occaſiones.

Tempus ſanguinis emiſſionis quod attinet, eſt hoc vel *Neceſſitatis* vel *Commoditatis*. Hoc in ſanis præſervativè ob liberum conſilium & pro lubitu inſtitui poteſt; ver. gr. tempore *verno* ante vel poſt æquinoctium, Autore HIPPOCR. *Sect.* 7. *Aphor.* 53., & hinc in *Autumno*, eodem ſub cardine, idque Lunâ *creſcente potiùs*, quàm decreſcente, contra vulgarem opinionem, ut hoc optimè oſtendit ABDIAS TREW *in Practica Univerſali*, ſeu *Aſtrologiſchen BedencKen vom Aderlaſſen*, in quo quaſvis purgatorias evacuationes Lunâ deſcreſcente, ſanguinis verò lunâ creſcente, eſſe inſtituendas deducit, hanc rationem ſuggerens: Experientiam teſtari in Vegetabilibus, item capillis abſciſſis, quod hæc omnia Lunâ creſcente incipiant vel auctiora progerminare, vel ſucculentiora evadere; inde pro ſanguine habitiori ſeu ſpirituoſiori aut laudabiliori regenerando, meliùs hunc detrahendum eſſe Lunâ creſcente, quàm deſcreſcente: quod & ego ſemper obſervavi, meiſque ægris ſuaſi. Prophylactica tamen hæc venæſectio, tempore inſtantis autumni aut veris inſtituta, nullius eſt uſus, niſi conſuetudo eam ſuadeat; potiùs moderatus motus ad ſudorem, vel Abſorbentia ſeu Præcipitantia cum ſudore loco venæſectionis optimè conducunt. Quoad diei tempus, melius eſt matutinum, & jejuno ventriculo, vel etiam poſt aſſumptum juſculum & ovum ſorbile, præcedente blando motu, quo ſanguis blandè commotus, eò meliùs dilutus ſic meliùs quoque fluat.

Quoad *Neceſſitatis* verò *tempus*, omni *lege* hoc ipſum *caret*, adeoque tunc venit ſanguis detrahendus, quando neceſſitas & ſymptomata urgentia poſtulant. In Chronicis equidem morbis per ſe minimè neceſſaria eſt venæſectio; in acutis verò febribus in principio morbi, præmiſſis primas vias evacuantibus, convenientiſſimum eſt, idque quo citiùs, eò meliùs; adeò, ut in urgentibus anginis peracutis, vel pleuritide, etiam veſpertinum vel nocturnum tempus non obſtare queat; quod etiam in aliis acutis morbis abſque febribus, apoplexiâ, catarrho ſuffocativo, &c locum habet, in quibus urgente affectu pro ſanguinis circulo conſervando. & aliis imminentibus malis ſuccurrendis, venæſectio per accidens ſubinde urgetur, adeoque prima occaſio, quantocyus illa commodè adminiſtrari poteſt, optima cenſetur, ſive manè ſive veſperi fiat, & ſic conſequenter in aliis caſibus.

Partes, ubi venæ immediatè incidi ſolent, quatuor imprimis ſunt: brachia, hinc pedes, tandem frons, denique lingua: quatuor his locis frequentiùs immediatè venæ incidi ſolent. Quoad brachia quidem, promiſcuè incidatur qualiſcunque vena patentior fuerit; ſelectus enim vaſorum in uno eodemque membro fruſtraneus eſt; ſive mediana, ſive ſalvatella, ſive cephalica, ſive baſilica fuerit; quia omnes oriuntur ex uno trunco, modò quantitatis ſanguinis evacuandi, hinc partis affectæ, ſecundùm Averſionis, Derivationis & Revulſionis regulas, habeatur Ratio. Mediana plerumque ſecatur, quia magis eſt conſpicua. Vanum eſt, quando dicunt: cephalicam conferre capitis affectibus, ſalvatellæ ſectionem lienoſis, &c. Par ratio eſt in pedibus: pro malo enim iſchiadico, menſibus vel lochiis promovendis &c. perinde eſt, quæ incidatur, modò patentior vena ſit, ſive iſchiadica, ſive poplitea, ſive ſaphæna, &c. nec in morbis mulierum interna pedis vena, meliorem effectum præſtat, quàm externa; Res, quoad cœteras circumſtantias, eodem recidit.

Ratione autem ſcopi revulſorii vel averſorii, vel derivatorii, omninò ſelectus inſtituendus, què doctrina juxta leges circulationis eſt explicanda; nempe pro ſcopo revulſorio univerſali ſecatur vena in regione oppoſita, ver. gr brachio; pro ſcopo averſorio vel revulſorio particulari in loco vicino ejuſdem regionis, ver. gr. pede in affectibus uteri, ſi ejus excretio conſueta deficit, ſeu dolore iſchiadico; pro ſcopo autem derivatorio ſecatur vena, per quam naturaliter fertur ſanguis; exem. gr. in angina, inflamma-

matione cerebri meningum, &c. vena ranina; in fronte derivationis gratiâ, ſcilicet in gravioribus capitis affectibus, deliriis gravioribus febrium benignarum, in cephalalgiis gravioribus & contumacioribus, ubi ſuſpicio ſanguinis motus plus minus impediti eſt. Modus incidendi hanc venam frontis eſt hic: Inijciatur collo ligatura, ut impediatur ſanguinis refluxus per venas jugulares, hinc patentior fit vena, & manifeſtior facta, ſimpliciter cum lancetta inciſa fit apertura. Naribus in hæmorrhagia narium pro ſcopo derivationis adhibentur ſanguiſugæ, podici pro hæmorrhoidibus aperiendis: in lingua autem inciduntur ſublinguales utræque, raninæ dictæ, utpote pro derivationis ſcopo in affectibus faucium, aut linguæ & laryngis vel pharyngis, & ſanguinis ſtagnatione præſertim conjunctis; hinc quoque in angina, præmiſſis aliis, in ſtatu morbi frequens ſolet eſſe earum apertio; item in obmuteſcentia ſubitanea; ſicut & aphonia cum ſtupore univerſali corporis venarum raninarum ſectione curata à LUDOVICI exſtat in M. A. N. C. *Ann.* 3. His enim in affectibus venam incidere hanc, ferè convenit: Res autem omni caret periculo. Denique in menſium vitiis vena in pedibus non ſemper eſt ſecanda: diſtinguatur potius. Confer. *Obſervatio* AMATI LUSITANI *ſuperiùs allegata* de muliere, cujus menſes ſteterunt ſectâ pedis venâ, ſectâ autem brachii venâ optimè fluxerunt. Sanguis menſtruus vel actu fluit, vel inſtat: ſi inſtat fluxus, optimè ſecatur vena in branam in pede ſecta vena videtur facere ſtagnationem circa uterum: ſi verò actu fluunt & ſupprimuntur, tunc commodè ſaphæna in pede ſecatur.

Quæritur, an poſt venæſectionem liceat dormire? Reſp. Mox poſt venæſectionem non ſemper eſt concedendum, ob metum lipothymiæ, ſæpiùs delitеſcentis ſub ſpecie ſomni, quæ ſæpiùs poſt venæſectionem demum accidere ſolet; poſt unam autem atque alteram horam periculum ampliùs nullum imminet, ita ut tunc in utramque aurem ſecurè æger poſſit dormire, præterquam, quod æger ſe nimium in ſomno movens, jectigatione forsan nimiâ venam iterum aperiat, hincque hæmorrhagiam nimiam de novo concitet; quod tamen præcavetur Adſtante quodam.

Unicum adhuc in venarum brachii & cruris ſectione monendum reſtat; nempe ut habeatur ratio nervorum aut tendinum, prope incidendam venam plus minus ſitorum: his enim punctis loco venæ, commoventur ſymptomata doloroſa, tumores, &c. quibus ecchymomata partium gravia ſuperveniunt.

Quoad *Quantitatem* ſanguinis mittendi, hanc vires ægri, conditio ſanguinis, plus minus abundantis vel turgeſcentis, & denique ſymptomata urgentia, venæſectionem indicantia, oſtendunt; quę, quouſque conſentiunt, plus minus etiam detrahendum concedunt. Cavendum tamen ab omni nimia ſanguinis evacuatione: peſſimum enim eſt conſilium, imminuere conſultò vires ægri, quod ſemper fit in venęſectione: tres vel quatuor ad ſex uſq; unciæ ſufficiunt; & illæ ipſæ etiam, an ſolitaria, an repetitis vicibus inſtituta venæſectio conveniat? monſtrabunt. Veteres, qui habitarunt in climatibus calidioribus, & diętâ ſubtiliori utebantur, miſerunt ſanguinem uſque ad animi deliquium; qui etiam adhuc eſt nefandus Italorum, Gallorum & Hiſpanorum mos, qui non unciatim, ſed libratim, ſanguinem eliciunt, & quoties bis vel ter, atque hoc modo plurimos Germanos necant. Sed in noſtro climate religio ſit, ſanguinem ultra 4. 5. vel 6. uncias emittere, dum copioſiores evacuationes non ferant corpora noſtra: nunquam ego ultra ℥iij. emiſi, quocunque in ſtatu æger fuerit. Chirurgus quidam Pariſienſis, Hoſpes quondam meus, teſtabatur, ſe Pleuritico 32. vicibus ſanguinem in brachio detraxiſſe, quod horrendum. Ipſe Liberum Baronem Suecicum Pariſiis mortuum vidi, cujus brachia nil niſi cicatrices à venæſectione erant; apertus poſtea mortuus, parum ſanguinis repertum in cadavere, omni ferè exhauſto per tempus morbi à venęſectionibus creberrimis. Obſervatum eſt, quod homines ex nimia venæſectione Cachectici vel Hydropici evaſerint. Quantum poſſibile, ſimus parci in ſanguinis miſſione; quò parcior hæc eſt, eò meliùs in Praxi ſubſiſtere poterimus: cum enim in ſanguine ſit vitæ radix, hanc ſartam tectam conſervare decet: vid. HELMONTIUS *de Febribus*, CNOEFFELIUS *in Methodo Medendi Febres*, & POTERIUS, qui contra venęſectionem eleganter diſputat.

Quod ſi caſu factum, ut venâ pertuſâ tendo vel nervus ſubjacens læſus, & convulſio orta fuerit, mox vulnuſculo iniiciatur, & oleum deſtillatum terebinthinæ calidum, vel oleum deſtillatum ceræ calidum, vulnuſculo inſtillandum, vel oleum laterinum hoc modo applicetur; vel

℞. *Ole deſtillat. terebinth.* ℥j.
Spiritus vini ʒj.
Euphorb. ʒß.

Exactè miſta, inſtillentur vulnuſculo; quod experimentum PARÆI, & SCULTETO uſitatum ac notum eſt.

Euphorbium ſingulare in his puncturis nervorum in ſchola quoque Galeniſtarum eſt: Veteres ſimpliciter

℞. *Euphorb.* ℈j.
Terebinth. ℥ß.
Ceræ parum;

Miſta ſubegerunt in conſiſtentiam Emplaſtri, quod extendatur ſuper linteum, loco læſo latè inducendum, & nobile eſt. Videatur SYLVIUS *in lib.* 1. *Praxeos cap.* 42. §. 38. *item lib.* 2. *Praxeos cap.* 23. §. 80. *ſeqq.* Confer. SCULTETUS *in Obſervat. Chirurgic. Obſervat.* 64.

Horum loco in promptu ſunt cerumina aurium, quæ egregium & ſingulare remedium harum puncturarum ſunt, ſicut aliàs Balſamis Vulnerariis pluribus & nobilibus anteferenda.

Quod ſi tamen quacunque ex cauſa, aut cum aut ſine tendinis læſione, poſt venæſectionem factam pars incipiat tumere, & ſanguine perfundi, in tali caſu, præſertim in quo gangrænę metus ſupervenit, egregius eſt Fotus & Cataplaſma ſequens:

℞. *Herb. Agrimon.*
Cherefol.
Flor. chamom. vulg an. M. j.
Rad. ſymph. major. ℥iij.
Sigil. Salomon. ℥j ad ℥jß.
Sem. Cumin.
Fœnugr. an. ℥ß.
Inciſa & Contuſa coque in ſ. q. aquæ.

Cum decocto foveatur pars affecta, & poſt fotum in forma Cataplaſmatis imponatur; & calefacta ſæpiùs repetantur; Sic brevi diſcutitur & reſolvitur omnis Tumor.

Quod ſi venęſectione in hęmophobis ſuperveniat lipothymia, optimum eſt, ût reſupinatus mox ponatur in pavimentum, & pauco ſale fricentur labia, & lingua, vel aceti ſimplicis vel aromatici tantillo lingua & nares fricentur; brevi poſt ſic ad ſe redibit Patiens.

Venas tantùm aperire conſuetum eſſe, ex communi Practicorum experientia notum eſt: fit tamen, ut etiam *arteriæ minores* (nam in majoribus ob nimiam hæmorrhagiam, difficilioremque, ratione pulſus, conſolidationem, & Anevriſmatis ſuperventum, res non caret periculo) interdum *aperiantur*, pro ſanguinis miſſione, eęque rarò pro ſcopo avocatorio, abundantis nempe ſanguinis, ubi venæſectio ſufficit; ſed ferè pro ſcopo Averſorio, & utplurimum derivatorio, imprimis in affectibus capitis, Arteriæ propè aures vel in temporibus non rarò felici cum ſucceſſu aperiuntur: in fortiori Hemicrania certè valdoperè eam ſuadet LINDANUS *in Colleg. Practico ſuper Hartmannum l.* 2. *cap.* 1. §. 17., quod aliis irritis aliquoties eſt expertus PARÆUS *l.* 6. *cap.* 4. Modus eſt hic: Ligatur collum, ut reſiſtet venoſus ſanguis, arteriæ ſic turgeſcunt magis, hinc locus pulſantis arterię notetur cum atramento, ſicque notatus cum lancetta profundiùs incidatur, vel planè etiam diſcindatur, ſanguine ſic cum ſaltu proſiliente. Facta hęc apertura intra biduum facillimè conſolidari poteſt, ut ait LINDANUS, in ſpecie per terram Vitrioli dulcem, cum ana terræ ſigillatę miſtam, vel ſolitariè vel cum albumine ovi, & linteis multiplicatis loco arteriæ inciſæ firmiter applicatam. Ut autem meliùs ac firmiùs inhæreat, imponatur lamina plumbea, & cum faſciatione ſeu ligatura debitè inſtituta, firmetur; ſic coaleſcit arteria promptè, & Anevriſma præcavebitur; quemadmodum hanc Arteriotomiam optimè deſcribit JOB *van* MECKERN *in obſervationibus Chirurgicis P.* 1. *capit.* 35. *pag.* 227. Hujuſmodi Arteriotomia in temporibus inſtituitur in gravioribus, & contumacioribus capitis affectibus, ver. gr. cephalalgia

lalgia contumaciori, præſertim in hemicrania; in quibus malis, præſertim pertinacibus, & uſitatior & efficacior eſt, *teſte* TULPIO *l. c. cap.* 48. & SCHENCKIO *l.* 1. *Obſervat. p.* 51., uti & in ophthalmia contumaciſſima, aut ſæpè repetita, autore FONTANO *Reſponſor. & Curat. Medicar. l.* 1. *pag.* 50., item vertigine per eſſentiam capitis diuturna aut contumaci; ſicut & in phrenitide & mania, aliiſque deliriis gravioribus, Arteriotomia temporum eſt optima: vid. PANAROLLUS *Pentec* 1. *Obſervat.* 29., & quam plurimis morbis quam egregiè conducat hæc, videbitis in M. A. N. C. *Ann.* 6. *Obſervat.* 60. *pag.* 90. Plura quæ huc pertinent, *videbitis in* M. M. WALÆI *p.* 79., & HOFFMANN M. M. *l.* 1. *cap.* 14. *pag.* 237. *ſeq.*

Ratio, quomodo Arteriotomia juvet, deſumenda eſt ex ſanguinis per arterias circulatione. Non enim videtur conferre, niſi in caſibus, ubi vitium eſt in ipſis arteriis, à quibus mala iſta diuturniora aut graviora redduntur, præſertim quando ſuſpicio eſt impediti ſanguinis motus per ramulos arterioſos carotidum externarum, obſtante compreſſione; ſi ex tali caſu ſuſpicio ſit, optimo cum conſilio inciduntur. Nam poſt factam inciſionem raro coaleſcunt, quia in interſtitiis ſubſtantia carnoſa creſcit, quæ foramen obturat, & ramuli ſupra inciſuram nullius amplius ſunt uſus, ſanguine infra inciſuram uberiùs profluente in ramulos inferiores, & per poros partis penetrante. Dum igitur in aliquo ramo ceſſat circulatio, ceſſat quoque & ſufflaminatur ſanguinis circulus ex parte, hinc non modo ſolito amplius influit, quo ipſo reſiduum per venas revehitur, moleſtum aliàs; hinc affectus remittit, & ſic conferre videtur Arteriarum Apertio.

Quod ſi autem fiat, ut major quædam incidatur arteria, ver. gr. ſi per infortunium loco venæ ſecetur arteria in brachio, quod majori ex ſaltu & impetu in florido ſanguine conſpicuum fit, & Anevriſmatis metus oriatur, in brachio oppoſito vena aperienda eſt; deinde loco arteriæ inciſæ terra vitrioli dulcis, cum albumine ovi vel ſucco limonum in formam pultis ſpiſſioris reducta, imponatur, & lamina plumbea, forti ligaturâ factâ, applicetur, & probe coërceatur, ita ut demum coaleſcat, & præcaveatur Anevriſma, & intra biduum & triduum ligatura non removeatur; vel liquor ſtypticus Gallorum, ex vitriolo & alumine in phlegmate vitrioli inſipido ſolutis & filtratis conſtans, huic cum multiplicatis linteis applicetur. Quod ſi nihilominus his peractis ſuperveniat *Anevriſma*, cura ejus quoque in vitriolo conſiſtit: Aperiatur nempe Anevriſma, ſanguis grumoſus evacuetur, & globus vitrioli albi, ciceris vel piſi magnitudine, bombace involvatur, & vulneri applicetur aut intrudatur commodè, ut ſic ſucceſſivè reſolutum vitriolatum rodat limbum arteriæ læſæ; inde ſupernaſcitur caro, mediante qua coaleſcit quoque Arteria. Hicce mos à Gallis etiam eſt inventus.

Venæſectionis Vicariæ ſolent ſubinde eſſe *Cucurbitulæ ſcarificatæ*, & *Hirudines*. Cucurbitulæ tamen ſcarificatæ ſ nam & abſque ſcarificatione interdum applicari ſolent, ubi Averſorius vel Derivatorius ſanguinis intenditur ſcopus) hoc peculiare habent, quod ſanguinem immediatè ex vaſis capillaribus, tam arterioſum quàm venoſum, promiſcuè evacuent.

Diſtinguendum autem, aliud eſſe ſcarificationem, aliud Cucurbitulas ſcarificatas. Quoad Cucurbitulas Veterum, aliæ fuerunt; corneæ nempe, & baſi lata, & in forma coni ad faſtigium adſcendentes, ſicut digitalia, in ſummitate eorum fuit foramen, ut cuti appoſitæ uſus tempore mediante oris ſuctu aër contentus extrahatur, & poſt præviam cutis puncturam ſanguis extrahatur; Quod ſi non puncta ſit cutis, aliquid tamen inſenſibiliter exhalans per cutem ſic accumuletur. Scarificationes Veterum etiam aliæ fuerunt; nempe longæ inciſiones per cutim in muſculoſis partibus, plus minus profundæ, ſurarum, ſcapularum, humeri, natium, &c. nunc continuæ, nunc interruptæ. Hic mos fuit in uſu apud Ægyptios & etiā nunc apud Turcas locum obtinet, præſertim in ſuris, annotante hoc PROSPERO ALPINO *in Medic. Ægyptiorum*, qui figuris inſuper idem illuſtravit. Nos hodie cucurbitulas vitreas & orichalceas, nunc cum nunc ſine ſcarificatione, uſurpamus: Si illud, per parvas inciſiones cutaneas factas, & mediante flamma, ut aër incluſus in elatere ſuo admodum dilatatus nequeat reſiſtere externo, ſicque impoſitæ cuti tranſudantem ſanguinem per poros quaſi exſugunt & recipiunt ſimul. Harum autem, præſertim ſcarificatarum, uſus partim evacuatorius eſt, partim averſorius & derivatorius: Pro ſcopo evacuatorio applicantur, ut ſanguinis & aliorum contentorum humorum motus nonnihil modificetur, & univerſalis evacuationis ſanguinis locum ſuppleat; quin & pro averſorio & derivatorio ſcopo perquam convenienter inſerviunt: Si autem ſine ſcarificatione applicentur, fit hoc ſimpliciter nunc, pro ſcopo averſorio, nunc derivatorio: nam & cruribus cum & ſine ſcarificatione in menſium vel lochiorum ſuppreſſione applicantur, & dorſo intra ſcapulas in capitis affectibus, & mammis in nimio menſium fluxu.

Utimur autem cucurbitulis ſcarificatis pro evacuatione in iſtis caſibus, ubi circumſtantiæ quædam, *vel* ratione virium ægri, *vel* ratione lipothymiæ forſan imminentis, *vel* ratione difficultatis ſecandi venas, venæſectio non ſemper habet locum, ſeu venæ non ſufficienter patent, ſeu æger ad venæſectionem eſt timidus & hæmophobus, ſeu ubi non ſemel & uno tanto impetu ex uno loco, ſed ſucceſſivè pluribus in locis detrahere ſanguinem volumus; hinc minus corpora debilitantur. Ex vena ſecta quidem raro ultra ℥v. emittitur; ſcarificatione autem interim ℔j emittitur, ſed non confertim.

Pro ſcopis autem averſoriis & derivatoriis, variis in locis ſolent applicari, imprimis tamen loca frequentiora ſunt hæc tria: in dorſo nempe regio inter ſcapularis, in brachio humerus, in cruribus femora, nunc ſimul pro evacuatione ſimplici, nunc ſeorſim pro averſione ſeu derivatione. Inciſiones fiunt vel ſimplices, vel partitis vicibus, prout plus vel minus placet evacuare. Sunt quidam, quibus ſanguis difficulter vel planè non hiſce cucurbitulis ſcarificatis poteſt extrahi, partim propter cutis denſitatem, partim ob ſanguinis conſiſtentiam ſpiſſiorem. In hiſce igitur caſibus convenit, ut ſcarificandus priùs horis aliquot anteà capiat ſudoriferum aut diaphoreticum remedium, ut ſic ſanguis attenuetur, & rapidiùs moveatur, ac per vaſa capillaria quoque ejus motus vel fluxus facilior contingat; aut loco hujus probè corpus exerceatur, ut ita æqualiter incaleſcat, & incipiat madefieri. Applicantur igitur in dorſo ſcarificatæ & non ſcarificatæ pro ſcopo averſorio reſpectu capitis, in affectibus ejus ex colluvie retenta vel tranſmiſſa natis, prope ſcapulas hinc ſunt ſatis uſitatæ; brachiis verò applicatæ ferè pro eodem ſcopo, capitis nempe & regionis ſuperioris affectibus; cruribus tandem præter ſimplicem evacuationem, in ſpecie in affectibus uterinis, vel hæmorrhodalibus, ob hæc ſuppreſſa; tunc enim vicariæ lochiorum, menſium, hæmorrhoidum, &c. ſolent eſſe, applicatæ ſcilicet femoribus ſupra genua, in parte interna. Porrò lumbis etiam interdum applicantur, idque præſertim in affectibus renum, veſicæ, in pathematis nephriticis, quæ in ſubjectis habitioribus aut magis ſucculentis ordinariò ſolent aggravari à ſanguine, in quo caſu propter motum impeditum ſanguinis, tardiùs circa lumbos circulati, affliguntur partes vicinæ propter conſenſum, hinc exaſperatur dolor, unde in tali caſu doloris levamen ſolent afferre, quod aliquoties obſervare contigit; ſicuti in mali iſchiadici principio, quando venæſectionem non inſtituere volumus, commodè ejus loco in lumbis poteſt ſcarificatio inſtitui. Mammis etiam, ſed raro, applicatæ, & inſigniores quidem ſine ſcarificatione ad reſtringendum nimium uteri fluxum, quibuſdam laudantur: Sufflaminaſſe enim hunc obſervatum eſt; non ex fundamento anaſtomoſeos illius vaſorum hypogaſtricorum cum mammariis, ſed ſaltem ratione doloris & motus averſorii; raro tamen hoc licitum eſt. Promiſcuè igitur Cucurbitulæ ſcarificatæ ſanguinem evacuant immediatè ex venis & arteriis capillaribus, non ſolùm ſanguinem intercutaneum, ſed etiam, qui eſt in vaſis majoribus, ob ſucceſſionem continuò novi per circulationem.

Abſurda ergò eſt vulgaris iſta ſententia, quando dicunt; ideò inſtitui ſcarificationes, ut ſanguis cacochymicus ſub cute evacuetur ſacrificando, *damit das böſe Geblüt, das zwiſchen der Haut ſtecket, möge evacuirt werden*; Unde ridiculus earum eſt uſus in ſcabie, purpura ſcorbutica benigna, *Frieſel*, &c. potius nocent, quia nihil evacuant vitioſi, quàm promiſcuè ſanguinem: ut taceam dein, quod repugnet hæc ſententia legibus circulationis ſanguinis; ſub cute enim non magis cacochymia, quàm ſub vaſis majoribus eſt.

Par ratio eſt *Hirudinum*, rariùs tamen evacuationis, præterquam derivationis, & interdum averſionis gratiâ uſitatarum, quæ ipſæ non ſecus ac ſcarificationes loco Arteriotomiæ & venæſectionis ſunt, & hoc habent commodi, quod immediatè capillaria venarum, pariter & arteriarum, aperiant vaſa; unde & deliberato conſilio interdum circa arterioſa aliaque loca particularia, ubi aliàs nec venæſectiones nec ſcarificationes tutæ ſunt, qualis locus ſunt vulva & tempora, hirudines applicantur, quæ per poros, aut etiam vaſa, oris ſuctu ſanguinem largiter evacuant: Hinc imprimis temporibus, ubi pulſus ſentitur arteriarum, & ſic ſuccedaneum ſunt Arteriotomiæ, imprimis in cephalalgiis diuturnis, cephalæa & hemicrania continua, ſpeciatim ſi oriatur malum ex ſuppreſſa hæmorrhagia narium: Ver. gr. eſt mulier, quæ crebriùs in juventute obnoxia fuit hæmorrhagiæ narium, ſuppreſsâ hâc aliquandiu, in cephalalgiam incurrit gravem, contumacem, ſæpiùs repetentem; ſuaſum eſt huic, ut hirudines ipſi applicarentur pone aures, quo facto, evanuit dolor ad dimidium annum: interim gravida facta malum rediit more conſueto; poſt partum Medico inſcio denuò hirudines applicabat, ſeque hoc ipſo curabat. Sic etiam loco venæſectionis in fronte adhibentur, & venæ frontis applicatæ ſanguinem exhauriunt, quod conducit in pluribus capitis affectibus: item nuchæ ab Italis, aut pone aures ad paria ferè capitis mala adhibentur. Curavi aliquando juvenem, ut videbatur, ingenuum, laborantem noctu gravi cephalalgiâ cum laſſitudine artuum, interdiu imprimis: Huic inter alia remediorum genera 4. hirudines, binas temporibus, binas nuchæ, applicandas juſſi, & poſt largam ſic factam ſanguinis evacuationem, ceſſabant dolores capitis, nec rediêre. Obſervabatur autem poſt, hunc laborare lue Venereâ, cum propter laſſitudinem artuum adhuc durantem impoſitus balneo ex formicis, in dorſo, poſthæc fronte & pectore, puſtulæ erumpentes hoc proderent. Inſtitueram Curationem hanc ad imitationem LANGELOTTI *in Ann. 6. & 7. M. A. N. C. Obſervat. 9. p. 19.*, ubi bina exempla à doloribus hiſce ſic curatorum proſtant. Applicantur etiam frequentiſſimè hæmorrhoidibus cæcis conniventibus & dolentibus à noſtratibus pro morbis Chronicis vel hæmorrhoidibus aliàs fluere conſuetis ſuppreſſis. Curantur verò hæc vel directè per Martialia; ex eo ſiquidem Acido accidunt, à quo ſuffocatio hypochondriaca oritur; vel indirectè, etiam ex evacuatione & detractione ſanguinis per vaſorum hæmorrhoidalium aperturas, mediante cum foliis ficus frictione, uſu itidem aloëticorum remediorum. Sed non ſemper tutum eſt aperire hæmorrhoides; inflammantur enim, & peſſimæ notæ ulcera relinquunt: tutiſſimè aliàs applicantur hirudines, quæ ſic mala plura præcavent, dolores leniunt, & actu ſæpiùs curant. Labiis vulvæ etiam pro menſibus & lochiis non ritè fluentibus provocandis, vel actu fluentibus ſuppreſſis, monſtrante locum optimè pro vaſorum ſitu; quod apud nos quidem inſolitum, utut eorum uſus probè ſit proficuus: vid. AMATUS LUSITANUS *in Praxi Medica Admiranda*, ubi habet exemplum mulieris, cui ex lochiorum ſuppreſſione gravia ſymptomata ſuper venerint, quæ ſic curata fuit tanquam vicario fluxu lochiorum. Itali & Galli frequentiùs utuntur, ut etiam naribus appendant pro vicario hæmorrhagiæ, quando hanc exoptant. Hiſce igitur modis utplurimum pro ſcopo derivatorio & averſorio applicantur.

Modus verò eaſdem applicandi eſt, ut locus blandè illinatur lacte, in quo ſaccharum ſolutum & liquefactum ſit; ſic dulcedine allectæ promptiùs aggrediuntur cutim & morſu perforant: Vel recipiunt quidam ex gallina pennas curtas & breviores prope poſteriora ejus, quæ in radicibus ſunt ſucculentæ & ſanguineæ: hiſce pennis infligunt punctum cruentum cuti, quo facto applicatæ hirudines etiam incipiunt ſugere fortiter. Dum autem ſugunt, relinquantur ita, & ubi ſcopus plus ſanguinis evacuare, amputantur earum caudæ; pertinaciter enim adhærent, & ſanguinem ſuctum per extremitatem amputatæ caudæ emittunt; tutius tamen eſt, ut relinquantur & ſugant, quantum velint. Ubi intumerint inſigniter, & tenaciùs adhæreant, poſteriora eorum cum ſale communi aſpergantur. Quod ſi fiat, ut caſu profundiùs irrepſerint in cavitatem quandam, v. gr. intra uterum aut podicem, vel in inteſtinum rectum; ut eliciantur exinde, fiat injectio cum *aqua ſalſa* calida, id que crebriùs repetatur, donec cum eadem denuò eijciantur; à ſale enim irritatæ ſe contrahunt, & ſic foras excernuntur. Quod ſi poſt factam ſuctionem, & ſedatum ſanguinis profluvium, locus ab ipſis vulneratus non benè conſolidetur, ſed in ulcuſcula abeat, quod fit, ſi hirudines fuerint malignæ vel impuræ, vino locus lavetur, in quo Theriaca ſoluta ſit, & emplaſtro pro ulceribus ex tutia applicato, tractentur, donec conſolidentur. Hiſce modis confertim evacuatur ſanguis, tam pro ſcopo evacuatorio, quàm derivatorio.

CLASSIS II.

DE

Evacuatione Maſſæ Sanguineæ Paulatina.

PErgo ulteriùs, & explico, quomodo maſſa ſanguinea abundans ſenſim plus minus imminuatur. Fit hoc variè, vel per remedia, vel per inediam aut victum parciorem: Quò pertinent nimii labores, motus crebriores, & nimia Tranſpiratio. His ipſis ſanguinis detractionibus etiam *Veſicatorium*, & *Cauterium*, atque hujus medio paratus *Fonticulus*, accenſetur ab HELMONTIO, utut non abſque limitatione intelligenda veniant effata ejus. De illis res nota eſt; de his verò, *Fonticulis* ſcilicet ac *Veſicatoriis*, res jam ulterius explicanda eſt.

In ſpecie *Fonticulos* quod attinet, nil aliud hi ſunt, quàm ulcera artificialia, per quæ continuò maſſa ſanguinea ſub forma tranſmutati puris, plus minus laudabilis, vel ſaniei, depletur & exhauritur. Verum eſt, quod in ſanis æquè ac ægris excitati fonticuli ſimul alimentum partis proximum plorent; idque imprimis ex ſanguine ad partem ulceroſam diſtributo pro hujus nutritione, in pus & ſimiles ſordes mutato; interim tamen, quia cum hoc ipſo ſanguine pro nutritione affluente, præter pus & ſalia varia, ſanies & ſimiles ſordes, vitia cacochymica aut ſimilia recrementa, in ſpecie ſeroſitates ſalſæ, maſſæ ſanguineæ fortè permiſta, ſubindè unà evacuari ſoleant, idque non raró in morbis chronicis, præſertim qui ex colluvie ſeroſa ac lymphæ vitiis oriri dicuntur, cum ſenſibili ægrorum levamine, altius quid ſubeſſe omninò eſt veroſimile; per ſe nempe & primariò laudabile nutrimentum, ſecundariò & per accidens verò ſimiliter vitioſa recrementa, per hos evacuantur.

Doctor & ductor primus Fonticulorum ipſa fuit natura, quæ interdum ſpontanea hinc inde excitavit ulcuſcula, tanquam Fonticulos naturales, quibus bene fluentibus benè ſe habent, qui his affecti ſunt; & contra his occluſis, præſens vitæ periculum incurrunt. Exempla horum proſtant in M. A. N. C. *Ann. 2. Obſervat. 257. pag. 383.* in abdomine & pectore talium ulcerum, quorum hoc curatum dyſpnœiam & gravia ſymptomata excitavit in pectore. Sic SCULTETUS *in Armament. Chirurg. Obſer. 55.* mulieris meminit, quæ ex menſium defectu Cancrum mammæ imminentem contraxit; quæ autem ab hoc per duos fonticulos in crure curata eſt; ſed his obturatis & occluſis Cancer rediit, & ſectione mammæ curatus, ac denuò fluentibus fonticulis, optimè hæc mulier ſe habuit. Dyſpnœæ exemplum proſtat *ibidem Obſervat. 57.* Viri cujuſdam in Aſthmate, cui ulcuſculum ſponte excitatum in pectore fuit, poſt clauſum fonticulum. Ante aliquot annos hîc fuit Typographus conſtitutionis de cætero ſanæ, qui circa malleolos parva ulcera manantia habebat; his tandem per artem conſolidatis, incurrit in phthiſin, quâ brevi poſt aliquot menſes interibat. Si hic fonticulos cruri inurendos ſuaſu Medici curaſſet, ſi non hiſce planè curatus, ſaltem à morte præmatura præſervatus aliquandiu fuiſſet. Ad imitationem igitur naturæ paria facere, & periclitari in Medicina, & caſibus talibus, licitum eſt. Hinc etiam vulnerati inſigniter, raró menſibus vel hæmorrhoidibus evacuantur conſuetis, quia quaſi per fonticulum ſanguis per vulnus ſub puris vel ſaniei ſpecie erumpit. Plura de his qui cupit, legat HELMONTIUM *Tractatu de Cauteriis*; cautè tamen legendus eſt: nam juratus Fonticulorum hoſtis eſt, eorumque uſum penitus reijcit, unde in omnibus aſſenſum non meretur. Quicquid ab iis commodi expectari poſſit, id omne per victum parciorem, & crebriores labores, obtineri

fieri poſſe, dicit; quod equidem verum eſt: ſed conſiderandum, quod effectus, qui fonticulos inſequitur, alius ſit per ſe, alius per accidens.

Per ſe qui ſunt, conſiſtunt ſimpliciter in ſucceſſiva nutrimenti partis roridi, & hinc conſequenter cruoris, minutula, ſed continua diminutione, adeoque propriè Plethoræ tantum convenit, dum nutrimentum partium proximum in pus tranſmutatum, & cum eo heterogeneitates ex maſſa ſanguinea ſimul evacuantur; atque hunc effectum meritò rejicit HELMONTIUS, cum evacuatio ejus aliis modis poſſit inſtitui. Quicquid enim exhauriunt ſeu evacuant, omne illud, utut non immediatè, tamen mediatè ex maſſa ſanguinea eliciunt, adeoque etiam ſecundariò & ſucceſſivè ejus quantum imminuunt, atque primariâ Medici intentione pro ſcopo nunc *revulſorio*, nunc *averſorio*, nunc *derivatorio*, adhibentur; quia revellunt, aut derivant interdum ſanguinem, quo minùs poſſit ſtagnare.

Quod autem effectum per accidens & à poſteriori attinet, obſervandum:

„ 1. Quod conveniant Fonticuli etiam in affectibus
„ quibuſdam morboſis, iis in ſpecie, qui à ſordibus qui-
„ buſdam excrementitiis læſæ in ſanguine fermentationis
„ ſeu digeſtionis ſecundæ, vel tertiæ ſeu privatæ nu-
„ tritionis, enaſcuntur, quæ in parte quadam ſubnatæ
„ ſucceſſivè unà evacuandæ; quâ ratione & natis inde
„ malis per accidens ſuccurritur, & ſic optimus eſt Fon-
„ ticulorum uſus. Nempe non rarum eſt, vitia quæ-
„ dam in corpore ſubnaſci, *à priori* ob ſubjecti ineptitudi-
„ nem, ver. gr. vel ob ſenium, vel ob menſes deficien-
„ tes, &c. incorrigibilia, quorum fomes & radix ſeu
„ cauſa morboſa eſt vel in defectuoſa hæmatoſi & cra-
„ ſi ſanguinis vitiata, vel in defectuoſa nutritione par-
„ tis cujuſdam, quam læſam ſequitur excrementorum
copia. Quod ſi enim non *à priori*, *à poſteriori* tamen natis hinc malis Chronicis, fonticulorum uſu mederi conamur, & dum cauſam efficientem à priori corrigere haud poſſumus, à poſteriori producto morboſo ſaltem evacuando ſtudemus, & ſymptomata inde enata plus minus urgentia, ſi non extirpare, mitigare tamen laboramus; idque mediantibus fonticulis per ſuccedentem ſordium purulentarum, cum ſucco nutrimenti laudabilis, evacuationem: ſic quando non valemus ægro ſuccurrere à priori per cauſæ remotionem, à poſteriori levamus & palliamus, & unà cum ſanguine & nutrimento laudabili ſub puris ſanioſi forma evacuamus ſimul id, quod eſt nocivum. Cum itaque hæ ſordes in ſanguine ſuâ naturâ jam ſint proſcriptæ ab œconomia vitali, ſequitur, per fonticulos plus noxii, quàm utilis ſucci, in ſpecie eliminari. Res per exempla magis patebit: Pono mulierem, cui quacunque ex cauſa demum menſes deficiunt, ut nullâ arte revocari queant; vel pono virum adeò ſcorbuto affectum, ut nullis remediis penitus curari queat: His ſupervenire ſimul concipitur ophthalmia, quæ equidem curatur, ſæpiùs tamen & quotannis bis vel ter recidivat. Hîc igitur ad duo reſpiciendum: (1) ad dyſcraſiam ſanguinis plus minus corrigendam; (2) ad oculum, inſigni atonia & crebrioribus inflammationibus ita obnoxium, ut tandem laxentur fibræ, dilatentur pori, & ſic facilè ex dyſcraſia hac ſanguinis oculi denuò ſemper incipiant inflammari. Tunc igitur à poſteriori ſtudemus, modò ophthalmiæ & cæcitati imminenti conſulere per fonticulum, vel in brachio lateris affecti, vel in nucha inurendum, ut ſordes excrementitiæ, unà cum nutrimento laudabili, ex maſſa ſanguinea pedetentim educantur, & ipſe oculus, in quo propter atoniam aliàs facilè retinebuntur ſordes, præſervetur, & Recidiva ſeu cæcitas præcaveatur.

Quoad II. quando privatæ digeſtionis vitiatæ gratiâ Fonticuli ſunt inurendi, ſit exemplum: ver. gr. læditur aliquis gravi frigore in crure, ut ulcus inde contrahat; conſolidatur etiam: ſed quia ſpiritus inſitus partis illius ita læſus fuit, ut ſæpiùs nunc œdemate, nunc ulcere corripiatur, hoc fit propter vitium partis vitiatæ; quod, ſivè quando ob inæquale robur conſolidari nequit, aut aliàs non corrigi poteſt, inuri ſolet fonticulus, ut excrementa, quæ ex vitio privatæ digeſtionis orta ita coacervantur, & cauſa iſtius mali exiſtunt, cum parte laudabilis nutrimenti ſenſim evacuentur, & ſymptomata cum crebriori recidiva præcaveantur. Hoc ſenſu à poſteriori nunc palliare, nunc mitigare, nunc plus minus levare mala ſolemus; radicalis enim per fonticulos cura nunquam reverà inſtitui poteſt. Hinc uſus eorum rarò ſimpliciter eſt evacuatorius, ſed præter ſcopum nocivi, ſub forma puris evacuandi, utplurimum etiam ſimul averſorius vel derivatorius attenditur, quod ex exemplis patet.

Loca Fonticulorum oſtendunt ſcopi, vel evacuatorius, vel averſorius, vel derivatorius: Ubique rectitudo valorum partis affectæ cum loco fonticuli attendenda. Pro Averſione aut Derivatione imprimis in *nucha* hodiè magis excitantur, intra ſecundam & tertiam colli vertebram, loco moleſtiſſimi ſetacei, imprimis in gravioribus oculorum malis: v. gr. ſi in variolis oculi ſint læſi, ut crebrò lippiant, rubeſcant, viſque eorum videndi cum tunc ſubinde hebetetur, vel pannus, vel cæcitas, vel cataracta oriatur, optimo uſu Fonticulus in nucha inuritur. Schlegelius, Riverius Centur. 4. Obſervat. 110., & Bartholinus in Hiſtor. Anatom. Centur. 4. in affectibus oculorum, apoplexia, & vertigine, apoplexiæ præcone, fonticulum auricularem ex radice Daphnoides ſeu coccognidii commendat. Proſunt etiam fonticuli in affectibus catarrhalibus & gravioribus capitis per eſſentiam, à priori incorrigibilibus; in epilepſia item & vertigine graviore per accidens. Apud veteres, & hodie adhuc apud Gallos, mos obtinet, ut ſupra os bregmatis inurant in ſuturæ coronalis & ſagittalis concurſu ferro candente, idque imprimis in epilepſia juniorum; laudant equidem uſum, quem tamen non credo; imò periculoſum potiùs exiſtimo, quia ibidem perioſtium exactè junctum ſit per ſuturam cum meningibus; unde niſi cautè tractetur, facilè inde graviora mala poſſunt oriri. Frequentiſſimus locus eſt & brachium inter muſculum bicipitem & deltoidem ſupra os humeri, qui admotione digiti, & crebriori motione brachii verſus pectus, inveſtigari poteſt, & quidem nunc pro oculis affectis, præſertim inflammatis, lippientibus &c., nunc pro aurium & catarrhalibus affectibus. Certè enim, (quod obiter) ſi quod malum vel non vel difficulter curatu eſt, ſurditas & tinnitus aurium eſt, præſertim apud nos, & in iis, qui ſcorbuticæ dyſcraſiæ obnoxii ſunt. Novi ſiquidem multa exempla eorum, quibus in ſurditate & tinnitu aurium per fonticulos inſigne levamen allatum, utut rarò non tantum penitus mala hæc extirparent: ver. gr. laborat aliquis cephalalgiâ pertinaci vitio ſcorbuti, & quidem ita confirmati, ut eradicari non poſſit; ut ita ſymptomati iſti aliquo modo occurratur, fonticulus in brachio vel nucha aperiendus, ut evacuatâ utcunque unà acriori lymphâ, tandem capiti levamen afferatur. Pro faucium inſuper malis in iis, qui ſuppuratâ tonſillarum inflammatione crebriùs laborant, præſervativi loco convenit fonticulus; item pro malis capitis & vertigine ſenum, quæ apoplexiam comitem ſæpiùs poſt ſe trahit; in qua mitiganda partim, partim ad apoplecticos inſultus aliquantum præcavendos & palliandos, in brachio felici cum ſucceſſu inuritur. Mulieribus item in mammarum malis pro ſcopo averſorio in brachio; pro revulſorio, ſi præſertim à menſium vitiis ſuperveniant, in cruribus adhibentur Fonticuli: in iis autem mammarum affectibus, in quibus ſemper de cancro ſolliciti eſſe debemus, & quorũ cauſa ſubinde externa eſt, pro præſervatione ſufficit fonticulus in brachio; ſi verò è menſium ſuppreſſione & lochiorum emanſione, ſicque à cauſa interna, pro iis maturè, nè exaſperentur, præcavendis, inurendi ſunt in cruribus.

Præter hunc uſum revulſorium etiam Fonticuli excitantur, quando quacumque ex cauſa menſium fluxus vel nullus, vel indebitus eſt, vel planè ceſſat, variaque hinc inde emergunt ſymptomata; aut quando in maribus hęmorrhoides, fluxu vel deficientes, vel ab ordinaria periodo ceſſantes, in abſceſſum abeunt, & inflammantur, ſupra genua ſolent excitari: pro malo iſchiadico vel podagra præcavenda optimè cruribus inuruntur, nunc mox ſupra ſuras, nunc etiam ſub genubus; quidam etiam ſuper poplitem internum in crure faciunt hoc, qui graviùs dolore torquentur. Pono caſum, graviter quendam labi ab alto in ſiniſtri femoris partem extimam; poſt aliquot menſium moram verò ſucceſſivè incurrere graviſſimos dolores lancinantes, idque ex contuſione tendinum & nervorum, & hinc læſâ utcunque nutritione eorum privatâ: aliis irritis pro levando malo, infra genu

ſiniſtrum in parte externa inuratur Fonticulus; ſic enim ſucceſſivè ſpes eſt, dolorem remiſſum iri. Moderni, & inter eos Angli, pro capitis malis medicandis etiam circa ſemora, & imprimis intra ſpinam dorſi, ſeptimam nempe thoracis vertebram & ſcapulas, hos quoque inurunt: modus exſtat apud WILLISIUM *Pharmac. Ration. P. 2. Sect. 3. c. 4. pag. 222. & 233*; ubi etiam in vomica fonticulus inter coſtas inciſus fuit, pro pure pulmonum excernendo: ſucceſſum quidem relinquo in medio; judicare tamen liceat, quod nihil eo in loco conferre queat.

Excitati nunc Fonticuli vel continuò per totam vitam, vel ad tempus ſaltem, geſtantur: in adultioribus ferè neceſſe eſt, ut ſemper geſtentur; junioribus tamen, & ante pubertatis annos, propter epilepſiam imprimis inuſti, poſt pubertatem denuò poſſunt occludi, quod partim per alterationem ſanguinis in pubertate fieri conſuetam, partim per evacuationem menſtruam primum fermentum ejus exaltetur & corrigatur.

Inſtrumentum ſeu Materia, quibus excitantur *Fonticuli*, eſt vel ferrum, aut ignis. Optimus modus eſt per ferrum, dum ſimpliciter cuti intra trinos digitos elevatæ lancettâ vel ſcalpello inciditur per crucem foramen debitæ magnitudinis, cui imponitur piſum, & ad ſuppurationem perductum, Fonticulum ſuggerit. *Ignis* eſt vel actualis, vel potentialis, in corroſivis ſcilicet. *Actualis* ſunt ferramenta ignita, in ſpecie *Cauteria* dicta, quibus ſtatim locus inuritur; quia enim plures ferrum ad ſunt timidi, igitur igne ſunt tractandi. Recipitur ferrum oblongum, cujus extremitas ignita in pyxide occultata (per preſſionem prominere facere digitus poteſt) imponitur, & ad debitam profunditatem cuti intruditur, eſcharâ dein ablatâ ulcuſculum in promptu eſt; qui modus apud Italos eſt uſitatiſſimus; præter cutim enim nil læditur. Inſtrumenta videbitis in Sculteti Armamentario. Poſt actualem ignem *Potentialis* ſequitur, qui conſtat ex corroſivis, quæ vel acida ſunt, vel alcalia fixa, è lixivio ſaponariorum, cineribus fagi & ſimilibus elicita, & invicem colliquata. Sed hæc *Alcalia* pro fonticulis excitandis non amplius in uſu ſunt, quia facilè liqueſcendo locum exulcerationis mutant, & putrefaciendo operari videntur. Acida in erodendo magis præſtant alcaliſatis, quamvis & hæc, præſertim acerrima, qualia hic requiruntur, non niſi ratione Acidi in ſe concentrati exulcerationem excitare videantur. Præferuntur ergò *Acida*:

(1) Quia non adeò vehementer erodunt, neque adeò partem mortificant, ſed ruborem ſaltem inferunt; cùm alcaliſata è contra nigredinem, perfectæ mortificationis indicem, poſt ſe relinquant.

(2) Acida commodiùs poſſunt coërceri, cùm alcaliſata, per humorem tranſudantem roridum liquefacta, diffluant, & loco foraminis ſæpè inſignem ſinum inurant.

Uſitata Acida ex omnibus ſunt 4. præſtantiora; vel *Cryſtalli Lunares* ſeu Lapis Infernalis dictus, vel *Butyrum Antimonii*, vel *Spiritus nitri*, *aqua fortis cum opio*.

1. *Cryſtalli Lunares, ſeu Lapis Infernalis* Gallis dictus, paratur ita:

℞. Lunæ limatæ, aut loco hujus Veneris, quanquam ſic ea non adeò concentretur Acidum, ℥ij.
Aquæ fortis duplum vel triplum.

Solve: Solutio ad dimidium evaporet ſucceſſivè, & cryſtalliſetur; ſic acquiruntur Cryſtalli albicantes, quæ nihil aliud ſunt, quàm particulæ ſpiritus nitri vel aquę fortis acidæ in Luna concentratæ. Vel abſtrahatur in cucurbita per alembicum: Caput mortuum, quod formam ſalis repræſentat, in crucibulo amplo, blando igne calcinetur, donec materia non amplius ebulliat; augmentetur parum ignis, materia effundatur in vas calidum: refrigerata quaſi lapidem, ſed friabilem repræſentat, qui aſſervandus in loco calido & ſicco.

Optimum eſt Cauterium, carnem excreſcentem ulcerum abſumit, tangendo ſaltem. Hujus q. ſ. pro craſſitie cutis, præter propter quantitate piſi majoris, pro parando Fonticulo imponatur loco, cui implicatum ſit emplaſtrum probè adhærens cum foramine in ejus medio, ejuſmodi magnitudinis, quantus debet eſſe Fonticulus; ſic citò & tutò inſtar pulicis morſionis inurit. Imponitur dein emplaſtrum quoddam alterativum de ſpermate ranarum, per duas, 4. ad 6 horas relinquitur, & his ablatis, mox eſchara nigricans apparebit.

II. Hujus loco recipi poteſt *Butyrum Antimonii*: Nempe foramini emplaſtri, fruſtulum pennæ anſerinæ piſi magnitudine, loco, ubi excitandus eſt fonticulus, imponitur, & gutt. 5 vel 6. butyri antimonii inſtillatur: firmantur emplaſtro omnia probè; ſic erodetur locus brevi, cum inſigni ſenſu corroſionis: ablatis emplaſtris eſchara apparet.

III. & IV. Cum *ſpiritu nitri* vel *Aqua forti* ita proceditur:

℞. Spiritus nitri vel aquæ fortis ʒj.
in qua diſſolvuntur
Opii gr. iij vel v.

Huic horâ unâ ante fonticuli inuſtionem immittatur globulus ex ligno poroſo, ut probè imprægnetur liquore: Globulus hic immittitur dein loco, ubi fonticulus excitandus, procedendo uti moris eſt; altero manè ſine omni dolore caro mortificata & eſchara apparebit.

Eſchara & ſubſtantia cutanea mortificata ſeparatur à ſana parte mediante ſuppuratione, pro qua promovenda vel butyrum recens non ſalitum, vel unguentum digeſtivum, vel maturativum ordinarium, conſtans ex vitello ovi & terebinthina probè ſubactis, apponatur; ſic eſchara ſucceſſivè decidit. Ubi pars mortua ſeparata fuit, ſupereſt ulcus, cui inſeritur globulus ex ligno hederaceo confectus, qui fonticulos apertos & mundos ſervat; vel piſum majus, &c. prout ſubjecta hoc vel iſtud ferre poſſunt, ut meliùs fluat & dilatetur; aliàs enim conſolidatur: imponitur poſtmodum emplaſtrum appropriatum, pro ægrorum pariter ratione variandum: v. gr. uſitatiſſimum eſt Emplaſtrum diapalmæ; vel ſaltem papyrus per ſolam ceram, vel albam vel flavam, liquefactam traducta & utrinque obducta, ut fiat ſparadrapus, in fruſtula quadrata diſcindendus, ut binâ vice poſſit uſurpari; vel fiat emplaſtrum magiſtrale:

℞ *Ceræ flavæ* ℥ij.
Olei Olivar. ℥iß.
Terebinth. ℥j.

Fluant in tigillo, diu removeatur ab igne, inſpergendo
Ceruſſ. exactiſſimè pulveriſ. ℥ß.
obſervando ne materia nimis ferveat; continuò agitentur, igoique lento imponantur, donec leviter ebullire incipiant: hinc ſub continua agitatione refrigerari permittantur, & linteis inducantur, ſicque pro uſu adhibeantur.

Aut quorum Fonticuli ſordes & putredinem contrahunt & fœtent, vel carni ſupercreſcenti ſubinde ſunt obnoxii, addita cera viridis ſufficit, qua ſolâ etiam obducatur papyrus, ratione vi iſtius æris fœtorem, putredinem, & excreſcentiam præcavens. Vid. etiam emplaſtrum pro fonticulis *in* SCHROEDERI *Pharmacop. lib. 2. p. 193.* Nil melius mundificat fonticulos ſordidos & putridos, quàm Mercurius præcipitatus ritè paratus, ſi tantillum ejus fonticulo immittatur, & ſic omnia ſymptomata præcaventur.

Quod ſi *fonticuli non ſufficienter plorent*, globulus ex radice gentianæ vel iridis Florentinæ indatur, à quarum acrimonia blanda eroduntur parietes ſeu labia ulceris, & ejus purulenta excretio augetur; vel, qui fortior, ex radice hellebori nigri. Alii recipiunt *hellebori nigri radicem*, & ſubigunt *pulveriſatam* cum *melle*, & imponunt fonticulis: quod negotium benè equidem ſucceſſit, niſi quod vis ejus laxativa in delicatioribus, ſanguini ſeſe inſinuando, tormina abdominis excitarit. Vel globulus ex hedera illinatur balſamo ſulphuris, qui continuum ejus fluxum conſervat. Vel ex cera, & pauco Mercurio præcipitato fiant pilulæ, quæ globulorum loco impoſitæ idem præſtant. Quidam

℞. *Turbith. vegetab.*
Hermodact.
Ivæ arthet.
Agar. an. ʒij.

Formant pilulas inde cum pauca cera igni commiſſa, quibus intruſis fonticuli benè aperti ſervantur, purgantium acrimoniâ ſubtili continuò rodente.

Aut etiam ex pulveriſatis exactiſſimè cantharidibus & cera flava formati globuli fonticulo immittuntur, à quibus mirè & ſine inſigni moleſtia fluere ſolent.

Caro luxurians fonticuli inſperſo pulvere aluminis uſti facilè abſumitur; vel cryſtallis Lunaribus ſimplici contactu applicatis.

Pedetentim quod faciunt fonticuli, id confertim præſtare ſolent *Veſicatoria*, adeoque ferè urgentiori in malo, & ubi præſentaneum magis indicatur auxiliũ, hæc ipſa in uſũ vocantur, tàm *in oculorum affectibus*, per cacochymicos ſuccos corporis ſubinde exaſperatis, quàm pro *cephalalgia* ſopien-

ſopienda, & ſero acriore membranas cerebri feriente, prope nucham vel aures avertendo.

Quoad effectum & operationem veſicatoriorum, duo conſideranda veniunt:

(1.) Dolor excitatus; &

(2.) Facta hinc Evacuatio.

Quoad *dolorem*, notum, cùm is excitetur ab externo Objecto, tunc ex fibrarum nervearum concitatiore tremulatione & vibratione ad locum affectum provocatur ac citiùs fertur ſpirituum influentium impetus, quem immediatè ſequitur fibrarum contractura ſpaſmodica & quaſi major rigiditas, unde mox ſenſibilis eſt dolor pulſatorius, hinc arctantur pori, ſtringuntur meatus, ſanguis licet non, non niſi majori conatu, ex iſtis anguſtiis eluctetur; pars tamen ejus vel intra poros anguſtatur, vel ſi adſint partes unà heterogeneæ vel excrementitiæ, nec ipſi ritè permiſcibiles, hæ facilè tanquam in filtri anguſtiis hærent, coacervantur, & ita in ipſa parte detinentur, quæ materialiter conſtituunt id, quod per veſicatoria evacuatur: & hoc eſt, quod Veteres dixerunt; *Dolorem attrahere ad partem*; ſed potius eſt retentio ob pororum anguſtiam. Unde dicunt vulgò, veſicatoria vi attractivâ pollere; ſed id falſum eſt, cùm nulla in tota rerum natura detur attractio, niſi in Mechanicis, quanquam & hæc quoque tantùm ſit modificatio pulſus, nulla verò propriè attractio. Sicut enim ſpina digito infixa tumorem & ardorem infert, non attrahendo, ſed ardorem ſimpliciter excitando; ſic etiam tot ſpinulæ veſicatorii evacuatione humoris dolorem, ſed non attractionis ratione, excitant. Ratione igitur doloris notandum, quod ordinariò objectum ſenſile fortius, ſive quod majorem dolorem infert, ſoleat obtundere ſeu infringere perceptionem Objecti debilioris, unde ſi quodam in loco ex partis cujuſdam, præſertim nerveæ, irritatione & doloribus ſequuntur gravia plus minus ſymptomata, tunc ex dolore majori, per veſicatorium excitato, non advertitur dolor & irritatio minor; hinc in loco priùs malè habente, per ſpirituum à dolore veſicante aliò avocatum motum, fit alteratio & ſucceſſiva correctio cauſæ morboſæ, partimque ejus averſio, partim in aliam partem translatio, & ita per accidens prioris ſymptomatis curatio: v.gr. in epilepſia per veſicatoria præcavetur malum, quatenus ſpirituum impetus, qui extrorſum magis fertur, aliò avocatur, & hinc ipſam epilepſiam plus minus præcavet.

Quoad *Evacuationem*, par rei eſt ratio ac fonticulorum; acres enim particulæ minutæ veſicatorii applicati hinc inde pungunt, vellicant, & immediatè rorem partis nutritivum ſubcutaneum, mediatè & maſſæ ſanguineæ ſordes per accidens eam imprægnantes, propter motum impeditum eliminare, dum quælibet coacervata contenta penetrant, reſolvunt, inſtar ignis in liquamen ſeroſum colliquefaciunt; nunc citiùs, prout fuerit veſicatorium acrius, aut prout humores fuerint difficiliùs aut faciliùs ſolubiles, nunc tardiùs, prout cutis fuerit craſſior, aut contenta plus minus texturæ compactioris. Et quod cauterium actuale ſeu concentratum, agens ſubitò & parvo loco, præſtat, hoc veſicatorium, tanquam agens quodammodo diſperſum, majori & diffuſiori in ſpatio præſtat, idque tardiùs; nam liquamen eſt, quod evacuat: quod ſi diutiùs relinquitur, in pus abit.

Ex his duobus, dolore ſcilicet & evacuatione emergunt quælibet auxilia & emolumenta veſicatoriorum, ſicut Fonticulorum, nunc, utut raró, pro ſanguinis aliquali ſcopo evacuatorio, nunc pro ſcopo revulſorio, averſorio ac derivatorio ſimul, ratione doloris.

Uſus Veſicatoriorum, & quidem pro ſcopo revulſorio & derivatorio, eſt in capitis morbis, præſertim in morbis malignis, ubi deliria vel convulſiones imminentes his ipſis interdum antevertuntur; hinc in cephalalgia, in affectibus ſoporoſis, in morbis convulſivis, in quamplurimis nervoſi generis malis, in oculorum pathematis, in febribus intermittentibus chronicis pro rigore imminuendo, in febribus continuis malignis, in quibus graviora capitis imminent mala: pro ſcopo verò evacuatorio ubi acrior lympha, aut vitioſo ſapore inquinatum ſerum evacuandum, & ex intimiore ſede evocandum eſt; qua ratione in petechiis ex aura frigidiore retropulſis, aut variolis quacunque ex cauſa retrocedentibus, aut in febre acuta, à ſcabie malè aut non rectè curata, aut ſimilibus caſibus, magnam opem ferunt veſicatoria applicata, partim præcavendo majora ſymptomata, partim educendo humores acres irritantes, præſertim genus nervoſum, qui maſſam ſanguineam inquinant: & licet hæc non continuò effloruerint, modò genus nervoſum præſervetur, & ſenſim ſordes illæ, maſſam ſanguineam inquinantes, evacuentur, ſufficit, ſi ex dolore aliquo vel tantillum levaminis habeat æger; quin etiam iſchiadico dolore urgente, vel articulari dolore torquente, aut aliis doloribus partium chronicis, ex acriori ſero aut retento noxio, per Veſicatoria ægris ſuccurrere ſtudemus.

Locus ubi frequenter applicantur Veſicatoria, ſunt interdum univerſum caput, v.g in Apoplecticis juxta WILLISIUM, aut pone aurem, aut hinc prope nucham, brachium, præſertim in carpi parte interna; prope crura, prope inguina, prope ſuras, &c. Et quidem prope aures applicantur Veſicatoria, aut in cephalalgiis, aut affectibus oculorum periculoſioribus; in quibus mitigandis aut ſufflaminandis optimè conducunt: In cephalalgiis quoque particularibus & per eſſentiam multum auxilii habent: Sic mulier quædam erat, quæ copioſa per nares emittebat purulenta excrementa; horum fluxus caſu ſuppreſſus graviſſimam inferebat cephalalgiam: equidem revocare ſtudebam fluxum hunc, ſed nullà arte hoc erat poſſibile, pituitam naturalem tantùm & aliàs ſolitam excernente hac muliere: ſuaſu igitur meo excitabantur Veſicatoria pone aures, quibus benè fluentibus & dolores evanuerunt tanto cum ſucceſſu, ut ab eo tempore ſana adhuc vivat & incolumis. In morbis igitur malignis, in quibus optimo cum conſilio tàm in brachiis, quàm crure, bina vel quatuor pro circumſtantiarum ratione applicantur, pro ſymptomatis gravioribus generis nervoſi optimè ſuccedunt Veſicatoria, nuchæ impoſita; item in affectibus, natis ex vitio ſeri abundantis, partem aliquam lædentis, proficuus eorum obſervatur uſus: e.gr. in doloribus partium ex acriori ſero vel lympha, etiam tantillum affligente, ſi fiat citra ſenſibilem partis læſionem, pro derivatorio ſcopo Veſicatoria applicari poſſunt. In affectibus capitis chronicis, qui ex catarrhalibus affectibus derivari ſolent, pro ſcopo derivatorio & averſorio in nucha conveniunt: v. gr. in cephalalgia diuturna, præſertim ſcorbutica, item affectibus ſoporoſis, lethargo, comate, ipſa demum apoplexia, &c. nuchæ præmiſſis præmittendis applicata, & capiti raſo denuò impoſita: in gravioribus quibuſvis malis conducunt, ut in oculorũ malis ſubitaneis, aut ubi eorum ſubitaneum incrementum metuitur, nuchæ vel pone aures applicantur: his ipſis aut inflammationibus, aut lippitudinibus, præſertim infantum aut ſomnolentorum, multum levaminis præſtare ſolent. Denique carpis Veſicatoria blanda in febribus intermittentibus chronicis applicantur, aut horum loco *Rubificantia* tantùm, quorum uſu obſervatum, quod febris ipſa ſi non remittat, rigorem tamen ſenſibiliter imminui. Curabatur ante aliquot annos vir litteratus, Tertianâ laborans graviori, ſuperveniente ophthalmiâ tantâ utriuſque oculi, ut viſus penè periret, hinc coactus veſicatoria ampla ejuſdem nuchæ applicanda juſſi, quorum bonus effectus erat; ophthalmiâ enim hinc ſenſim ſedatâ, febris rigor etiam penè ceſſavit ſine horroris veſtigio, æſtu ſaltem tolerabili ſuperſtite: id quod ex conſilio aliàs carpis applicatis veſicatoriis etiam obſervare contigit.

Tempus, quando uſurpanda ſunt veſicatoria, magis in morbis acutis quàm chronicis locum habent; nam in his potiùs Fonticuli uſurpantur, utut in iiſdem nervoſum ſyſtema ſenſibiliùs afficientibus, v.gr. epilepſia habituali, adhibenda ſint: In acutis febribus præſtat quidem aliqualia ſigna coctionis expectare, antequam veſicatoria admoveantur, præſertim in ſcopo evacuationis; ſed urgente neceſſitate, v. gr. in convulſionibus, ſoporibus, excretione cutanea ſuppreſſa, etiam ſine coctionis ſignis adhiberi poſſunt: In chronicis morbis, in affectibus nervoſi generis, &c. obſervandæ ſunt ſub veſicatoriorum uſu Lunæ phaſes, ut die uno vel altero ante novi-vel plenilunium applicentur.

Materia, ex qua conſtant Veſicatoria, ſunt ex regno vegetabili ranunculus ſylveſtris ſeu hortenſis, cujus folia tenuiora contuſa ſeu leviter conquaſſata vel inciſa & applicata profundiſſimas & doloroſas veſicas excitant; in parva tamen doſi adeo potens eſt, ut poſt veſicas excitatas etiam ulcera ſæpiùs inferat, pus diu ſubinde fundentia, præprimis in cute teneriore: Igitur cautus & rarus eorum ſit uſus, propter ſenſibilem præſertim cutim. Hinc poſt hunc eſt ſinapi ſemen, rubificans ſaltem in ſe, gradu tamen differens à genuino veſicante, utut in tenerio-

re ſubjecto, vel rara cute, etiam veſicas exciter. Horum ſimplicium acrimonia, pungens & vellicans fibras cutis attenuat partium nutritium ſuccum, illumque reſolvit in ſeroſum liquamen flaveſcens. Pro ſcopo igitur veſicatorio fortiori acriora ſupra dicta; pro ſcopo vero mitiori Rubificantia tantùm, & in ſpecie Sinapiſmi, ſufficiunt: ordinariè tamen aliis additur etiam ſinapi pro ſcopo veſicatorio. Uſitatiſſimum autem ſimplex eſt, quod regnum animale ſuggerit, nempe carharides, & cum his totum ſcarabæorum genus, quæ omnia vim cauſticam & veſicātem plus minus obtinent. Hæ autē in ſpecie ſucceſſivè hoc obtinent, quod ſingularē in ſe habeant acrimoniam, ratione cujus urinam adeo acrem reddunt, ut exulcerationem veſicæ, dyſuriam, &c. excitare valeant. Uſurpantur in ſubſtātia ſub forma pulveris, vel in forma cataplaſmatis vel emplaſtri applicantur. Relatum ab amico, eſſentiā eorum per ſimplicem in ſpiritu vini infuſionem, applicatam pariter veſicatoriam virtutem exerere, de quo per experientiam mihi nondum certò conſtat. Ordinariò pulveriſatæ ablatis alis & capitibus recipiuntur, ut ſaltem abdomen & thorax, quaſi partes iſtæ, in quibus vis cauſtica reſideret, ſolitariè habeantur: nam falſum eſt, majorem in ablatis ſeu rejectis illis partibus reſidere cauſticam, & quaſi venenoſam vim. Recipiuntur pulveriſatæ, & ſi ſub forma Cataplaſmatis deſiderentur, miſcentur cum fermento, vel alio apto vehiculo excipiuntur, & imponuntur, doſi in ſubjectis robuſtioribus à ʒiß. ad ʒij. plus minus, prout vel amplius imponendum venit veſicatorium emplaſtrum, vel prout denſior & durior eſt cutis, vel prout affectus plus minus eſt contumax, i. e. dolorem majorem inferre volumus, ut in ſoporoſis affectibus.

℞. *Fermenti* ℥ß.
Pulv. Cantharid. ʒß.

(præſcribendæ enim potiùs ſunt in pondere, quàm numero, quoniam magnitudine variant)

Caricæ pinguis no. j.

Incorporentur exactè cum vel ſine aceto

Magma hoc ſeu Cataplaſma imponitur loco, ubi volumus excitare veſicas. Vel cantharides excipiantur cum mica panis, & cum aceto ſquillitico fiat Paſta, malaxanda cum oleo irino: Item

℞. *Pulpæ ſic.* ℥ß.
cantharid. pulver. ʒß.
mell. anacard. ʒij. M.

Ubi acrius deſideratur veſicatoriū, ut in lethargo pro nucha:

℞. *ferm. acerr.* ℥ß.
pulv. canthar.
caſtor. an. ℈j.
euphorb.

(quod etiam non ultimum inter veſicatoria) gr. xij. M. in conſiſtentiam Cataplaſmatis.

Applicetur nuchæ in affectibus comatoſis, præmiſſis præmittendis. Aut ſi, quod magis approbatur, in forma emplaſtri deſideretur, cùm meliùs adhæreat, & meliùs operetur, recipiatur elegans illud *emplaſtrum veſicatorium*, quod habet SCHROEDERUS *Pharmacop. lib. 2. cap. 53. ad finem annexum*; vel quod proſtat *in diſpenſ. Auguſt.* ZWELFERI; vel ſi ſimplex & extemporaneum deſideretur:

℞. *Canthar. pulver.* ʒij.

Cum ana *ceræ & olei liquefactorum*, & cum pauxillo *terebinthinæ* permixtorum, cantharidum pulvis inſpergitur & ſubigitur, f. emplaſtrum veſicatorium extemporaneum pro ſcopo debito & in forma debita applicandum: cui, ſi placet, parum *pinguedinis leporinæ* addi poteſt: Vel

℞. *Canthar.*
ceræ an. ℥iß.
maſtich.
olibani,
myrrh. an. ʒiij.
pingued. leporin.
terebinth. an. ʒij.
ol. deſtillat. ſuccini ʒiß.
M. pro emplaſtro.
Vel
℞. *Empl. de Melil.*
mucilag. à ʒij. ad ℥ß.
Canthar. pulver. ʒj. ad ʒij.

Exactè miſta applicentur plus minus, pro ſubjecti, cui applicatur, ratione.

Quoad Sinapiſmum, hic paratur:

℞. *Pulp. caric. pingu.* ℥ij.
Sem. ſinapi contuſ. ℥j.

Miſta, irrorētur cum ſpiritu vini & tanquam Rubificans vel Sinapiſmus applicatur nuchæ in oculorum malis incipientibus.

Aut ſi acrius eſſe debet:

℞. *Fermenti* ℥j.
Sem. ſinapi cont. ʒvj.
erucæ ʒij.

Irrorentur miſta cum ſpiritu vini pro Cataplaſmate, quod ſic applicatur loco debito.

Ad hoc pertinet Modernorum *Moxa*; quicquid enim hæc præſtat, eſt ab eſchara, combuſtione ſuâ relicta, & excitata veſica. Decantatiſſimæ ejus laudes antipodagricæ ſunt, ſi bacillis accenſis hæc incendatur; ſic ex combuſta Moxa afficitur & comburitur ſenſim cutis, excitantur eſcharæ & veſicæ, quæ diu acre ſerum plorant, mediante qua plus minus levantur ægri. Præparari hæc dicitur de ſpecie Artemiſiæ Indicæ, unde dubium nullum ferè, an apud nos ex plantis lanuginoſis non æquè pari ratione præparari poſſit: fuit enim hoc tentatum in marrubio, lanugine ejus in paſtillos redactâ impoſitâ & accenſâ, eoſdem ferè effectus, quoad eſcharam, veſicas & fluxum, liquamen ſeroſum fundens, præſtitit, ut hæc cum verbaſci lanugine poſſit ſubſtitui in locum illius Indicæ, ſimilibus in affectibus.

Applicatis ergò veſicatoriis, poſt 6. vel 12. horas removeantur, & veſicæ forfice aperiantur, ut ita liquamen attenuatum fluat, & vel braſſicæ rubræ aut albæ folium tenerum, ſi citiùs conſolidandæ veniant, quàm calidiſſimè imponatur; idque quotidiè, mane & veſperi repetatur; ſic enim copioſiùs fluunt veſicæ, & propter alcali occultum ardorem & calorem veſicularum ſolent blandè mitigare, quæ tamen vix ultra quartam vel ſextam diem ita humidæ conſervantur, quin exſiccari & ſanari incipiant. Conſiderandum ergò tunc venit, an diu conſervandus effluxus materiæ colliquatæ ſeu in liquamen reſolutæ; & an partis exulceratio aperta ſervanda? an verò citiùs conſolidanda & claudenda relicta exulceratio? Si animus eſt *diutiùs veſicas in fluore conſervandi*, optimum eſt, ut continuetur cantharidum uſus, ſed parvâ doſi: e. gr.

℞. *Empl. de ſperm. ran.* vel *empl. albi cocti*, vel *de Melil.* vel *ſimil.* part. iij.
Veſicator. part. j.

M. exactè pro emplaſtro, quod imponatur loco exulcerato, linteo exceptum aut inductum.

Vel illis emplaſtris addatur parum pulveris cantharidū, & ita admoveantur; ſic continuò apertæ manent: quamdiu enim rodere & pungere continuant, ut ſolent, tandiu veſicæ plorant ſerum, & exulceratio manet: ſic per integrum quadrantem anni infantis cujuſdam certo in caſu apertas ſervavi. Non tamen nimis diu veſicæ apertæ ſervandæ, aut in majori doſi ſunt continuandæ, aliàs profundiùs exulcerant, & diutiùs continuatæ perfectum pus loco liquaminis ſeroſi plorant.

Quod ſi nimis doleat locus exulceratus, aut ſi inflammationis metus adſit, aut ubi conſolidandi veſicam eſt animus, optimum eſt applicare emplaſtrum quoddam ſaturninum, de lithargyrio, minio, de ſpermate ranarum, aut tetrapharmacum, & brevi poſt conſolidabitur locus exulceratus.

Interim tamen *non indiſcriminatim quibuſvis admovenda ſunt ægris* veſicatoria; nam ubi urget urinæ ardor, aut ejus incontinentia, ubi adeſt ſphincteris inflammatio vel exulceratio, ubi hæmorrhagia, ſi mulier ſit gravida, vel ſi inſtet fluxus menſtrualis, item in ſumma virium exſolutione, veſicatoria minus convenire ſolent. In cadavere nil operantur: ſi ergò in gravioribus morbis tardè vel planè non excitent veſicam vel eſcharam, ferè ſignum lethale: ſic in febribus malignis peſtilentialibus, ſi parum operentur, ſemper lethale exiſtimandum eſt; niſi interdum v. gr. in doloribus ſcorbuticis gravioribus pars ſemiſtupida reddita cantharidum effectum ex doloris defectu eludat: vid. M. A. N. C. *Ann. 9. & 10. Obſervat. 34. pag. 92.*

CAPUT II.

DE

Qualitatibus Humorum Peccantibus in Quali.
ſeu de
Cacochymia corrigenda.

HÆc de morbis, qui ſuperveniunt nobis occaſione humorum, in ſpecie ſanguinis hujusque ſeri, in quanto peccantium: Nunc de iis humorum morbis, qui qualitatis vitioſæ ratione afficiunt.

Quando ergò ſanguis & reliqua contenta corporis noſtri non tàm quantitate peccant, ſed potiùs qualitate vitioſa exiſtant, tam ſanguis quàm cœteri inde derivati corporis œconomiam ſuſtentantes ſucci cacochymi fiunt.

Fundamentum horum conſiſtit in vitioſa craſi humorum corporis, nunc unius, nunc plurium, utut frequenter in his obſervetur circulus; ſeu conſiſtit in vitioſa etiam textura contentorum corporis noſtri ſeminali, quando ab hac deficiunt, & qualitates, corpori noſtro hoſtiles, acquirunt. Nunc verò, ſicut ex minimorum ſyncriſi, diacriſi & metaſtaſi, omnes corporis noſtri partes materialiter & immediatè componuntur, quod procedit ex ſeminali principio; ita in ſpecie ſecundùm particularum dictis modis mutatarum texturam, fit, ut contenta quælibet vitientur in craſi ſua, ac fiant cacochymica ratione minimorum ſui ingredientium, hincque ſint præternaturales alterationes, quæ fiunt à rebus nunc naturalibus, nunc non-naturalibus, nunc præternaturalibus, in ſpecie fermentorum vitiis. Jam verò mutationes iſtiusmodi in craſi & textura ſui minima, ſunt plures, quas ipſas etiam ex concretorum corporis in textura, & hinc natis mutationibus, ſeu qualitatibus, à poſteriori per ſapores deſcribere ſatagit aut HIPPOCRATES, aut quisquis ſit Autor libri de Veteri Medicina; e.g. Auſterum, Amarum, Acerbum, Dulce, Inſipidum, & ceo. reliqua; qui Sapores & Facultates Hippocraticæ ſeu potentiæ ſalinæ, tanquam à nobis cognoſcibiliores, à poſteriori definiuntur & deſcribuntur per craſes contentorum iſtorum vitiatorum, ſeu in quali. Hi verò ſapores accommodari poſſunt tàm ipſis cauſis, præſertim fermentis vitiatis, quàm ipſis vitioſis inde natis humoribus in corpore: ſic e. g. Cacochymia Venerea, in fermento acido conſiſtens, & tanquam à fermento ſimili acido ſpecifici ſaporis oritur: ſic vitioſi humores in ſcabie in acido-ſalſo conſiſtunt ſapore, à fermento ſeu contagio aliunde contracto, ſimilis ſaporis, ita ut hæc tàm humorum vitiis, quàm cauſis eorum, præſertim fermentis vitioſis, poſſint accommodari. Pro Therapevſi ergò cacochymia, ſeu vitium humorum ejusmodi qualitate peccantium, ex vitioſis fermentis frequentiùs enata, per varias fermentationum & efferveſcentiarum inordinationes ſe manifeſtans, corrigitur, & ex præternaturali Ametria in naturalem Symmetriam & proportionem redigitur dupliciter; vel per *Alterantia*, vel per *Evacuantia*: Alterantia ſanguinem & vitioſos ſuccos corrigunt & ſeparant; Evacuantia verò, quod corrigi nequit penitus, plus minus temperatum, eliminant.

MEMBRUM I.

DE

Alterantibus.

ALterationem quod attinet, nil aliud eſt, quàm correctio craſeos præternaturalis maſſæ ſanguineæ & cœterorum ſuccorum, ut iſtud, quod vitioſum extiterit, adeòque heterogeneum & intemperatum fuerit, ut loquitur HIPPOCRATES, temperetur & corrigatur, deficientes particulas reſtituendo, auctas, adeoque acriores factas, contrariorum appoſitione mitigando aut obtundendo, aliisque ſimilibus modis in naturalem, ac corpori noſtro amicam temperaturam, aut huic, quantum poſſibile, proximam redigendo, & inde præternaturales orgaſmos in æquabilem naturalem fermentativum motum, & debitam ad ſe invicem proportionem reſtituendo (ſi quid ſupereſt, ipſa natura medicatrix ſibi ſufficit.) V. gr. in malo hypochondriaco aut ſcorbuto peccat cacochymia acida aut ſalſo acida ſeu melancholica, tàm in primis viis, quàm in ſanguine, lympha, ſucco pancreatico, ſaliva, &c., quæ enervant bilem & depravant digeſtionem primam, &c. Corrigitur hæc à *priori* quidem, fermentum digeſtionis primæ ad ſtatum naturalem revocando; quod cùm haud facilè præſtari queat, à *poſteriori* productus ſapor acidus vitioſus corrigitur, & alteratur; nunc per Martialia, quæ illud imbibunt; nunc per ſalia volatilia plus minus acria, quæ acidum illud temperant, ſal volatile urinoſum in concretis corporis augent, bilem acuunt, & ita acidum cum alcali in debitam proportionem redigunt, & ita p. n. contentorum dyſcraſiam emendant, qualia ſunt cochlearia, aut armoracia, aut naſturtium, &c.; nunc per lac, omnem acrimoniam, in ſpecie ſalſam, temperando. Per *Evacuantia* emendatur cacochymia, quando id, quod heterogeneum, adeoque vitioſum, nec maſſæ ſanguineæ reliquisque corporis partibus miſcibile, nec ritè corrigibile extiterit, adeoque vel in quanto vel in quali corpori inimicum fuerit, per convenientia loca & cribra tranſcolari & evacuari faciunt; ad imitationem naturæ, quæ & chyli continuo ſupplemento temperata conſervat quælibet corporis contenta, eorumque æquabilis fermentationis motum, & intemperamentum, ſi quoddam fuerit, illius medio ad temperaturam mediam redigit, & præternaturalem turgeſcentiam mitigat; vel quicquid incorrigibile, cœterisve impermiſcibile fuerit, per anum, vel per veſicam, vel per totius corporis perforatam pellem eliminat: ſimili namque modo natura materiam peccantem, v. g. in febre, ſenſim per media diætetica corrigit, incorrigibilem verò per efferveſcentiam febrilem præcipitat ſeu coquit, coctam & ſeparatam denique foras per urinam, vel alvum, ſudores, dyſpnœam, &c. expellit. Inter hæc talis eſt nexus, ut alterantia corrigant vitioſum, præcipitantia ſeu abſorbentia ſeparent, & evacuantia omninò elimineot. Sicut enim Natura in morbis acutis inſtituit criſes, ut per coctionis tempus alterata aliquomodo eliminet & evacuet; ita & Medicus per Evacuantia eliminare ſatagit hæc, ubi alterantia non ſufficiunt, imprimis ſub vehiculo ſeri, tam excrementitii, quàm nutritii ſucci.

Ne autem fiat confuſio, notetur quod *Alterantia* hæc, quæ peccantes humores in quali, ſeu vitiatam eorum texturam, corrigunt, ſint vel generalia vel ſpecialia. Illa in hoc conſiſtunt, ut ſaporem vel fermentum vitioſum & morboſum, prout vel acidæ vel urinoſæ eſt proſapiæ, corrigant, & prout in ſubjecta materia, vel vi cida ſeu pituitoſa, vel ſeroſa exiſtit, emendant, adeoque quadruplici illi *Cacochymiæ* generali, *bilioſæ* ſeu urinoſæ oleoſæ, *Melancholicæ* ſeu acidæ, *pituitoſæ*, & denique *ſeroſæ*, occurrunt; de quibus jam *ſuprà in Pathologia* ſufficienter, & quantum generalis requiſivit ſcopus, actum. Specialia verò ſeu Specifica dicta, ut Appropriata, ſunt iſta, quæ ſpeciatim morboſæ cauſæ vim, ſeu inde productam vitioſam texturam in humoribus ſuâ contrariâ ſimpliciter, ſed ſpecificâ & ſingulari texturâ deſtruunt & emendant, & peccantem in ſpecie ſaporem enervant, ratione à priori hactenus inexplicabili: quatenus nempe in particularibus morbis non Acidum aut Urinoſum in genere, ſed ex principiorum minutorum coalitu hoc vel iſtud ſpecialis ſaporis Acidum peccat: V. g. ſicut non Acidum ſimplex peccans eſt in febre tertiana, ſtranguria, pleuritide, podagra, & calculo, ſed determinatus acidus ſapor, tam in ventriculo, quàm in producto morboſo, vitioſo ſcilicet humore, ſpecialis ſaporis; hinc Acidum in morbis ſpeciale per acidum enervantia generalia nunquam, aut rarò corrigi poteſt, ſed in ſpecie per ea, quæ per experientiam cognita ſunt, adeoque non niſi à poſteriori. Sic Acida appropriata ſunt ſtomacho, amara hepati, &c. de quibus *in Pathologia*, & ſpeciatim nuper *in cap. 2. de Auxiliis*, pluribus actum fuit. Hæc Alterantia poſteriora ita ſe habent, quatenus beneficio talium medicamentorum ſanguis ita alteratur, ut ſub tranſitu per viſcera beneficio medicamentorum alteratus, viſcerum tonum ſecundùm poros & meatus conſervet, ut debitis profint functionibus. Invalvit enim hactenus falſa perſuaſio, quod quàm plurima ſimplicia, ceu aperitiva, ad viſcerum, hepatis, lienis, meſenterii, &c. ob ſtructiones, utut ferè ſemper imaginarias, commendentur, cum tamen talia, v. g absinthium, centaurium minus, filix, ſalia fixa & volatilia, ſpiritus ſalis ammoniaci, Martialia, Acidulæ, &c. proſint ſaltem, quatenus vitioſos & præternaturales in corpore ſuccos acres, ſalſos, acriores, in ſpecie acidos, & inde vitiatam ſanguinis craſin, indeque derivata præternaturalia vitiabilis lymphæ, ſucci pancreatici, &c. digeſtionum errore ſubnata corrigunt, emendant, & in ſtatum naturalem reducunt; nunc Acidum nimium deſtruendo, nunc idem auſterum corrigendo, nunc bilem

lem inertem ſale volatili acuendo, nunc acriorem oleoſo temperando, &c: ſiquidem ab horum ſuccorum ametria, indeque natis vitioſis effervescentiis in primis viis, & inde læſa ſanguinis fermentatione naturali, non autem à fictis obſtructionibus, morbi, in ſpecie Chronici, oriuntur; unde talia aperientia putata propriè alterantia appellanda erunt.

Sed miſſis his ſpecialibus, ad praxin ſpecialem pertinentibus, conſideranda veniunt pro ſcopo noſtro *generalia*, quatenus in generali Therapevtica conſideranda, & 600. illis vitioſis Hippocraticis potentiis applicanda veniunt. Iſta autem hypotheſis in ſpecie optima eſt, quæ in genere humorum vitia & errata ex univerſis iſtis naturæ & artis inſtrumentis mechanicis, Acido nempe & Alcali, derivat, & ad Praxin accommodat; cùm in Theoria & Praxi paucas apodicticas demonſtrationes habeamus, propter experientiæ in naturalibus defectum: propterea hactenus hypotheſes probabiles nobis ſufficiunt, modò tales ſint, ex quibus phænomena in Theoria commodè explicari, & ad Praxin dein facilè accommodari & applicari poſſint. Naturali autem in ſtatu quælibet contenta ſunt temperata, & conſpirant, ut conſiſtant in ſale temperato oleoſo; ſalſus enim ſapor omnis ex Urinoſo & Acido conſtat.

Quando igitur à textura naturali deficiunt, alterutro neceſſariò errante, idque vel acido vel urinoſo peccante, contingit. Sicut enim in univerſa natura Acidum informat & agit in Alcali, adeoque Acidum agentis, & Alcali patientis, rationem obtinet; ita Alterantia primariò vitia Acidi, ſecundariò vitia urinoſi corrigunt, cum hoc, Alcali ſeu Urinoſum, vix ſine illo, Acido nempe peccante ſeu errante, vitioſum reddi liceat, ita ut in quibusvis morbis in genere primariò ratione vitiorum in quali ad Acidum peccans ſit reſpiciendum, & hinc ad Urinoſum, & reliquas circumſtantias, idque in ſubjecto materiali vel viſcido, vel tenui ſeu fluido. Jam verò, ſicuti in naturali temperato ſtatu obſervandum, tanquam materiale concomitans, quod corpus noſtrum nunc calidis nunc frigidis plus minus nutriatur, adeoque vel calidum vel frigidum, vel ſiccum vel humidum, dicatur; ſic in ſtatu præternaturali immediatus comes erit mutatio ſimilis in corpore, vel quatenus exinde hoc ſub mutationis ſtatu magis vel minus humidum exiſtit, calor vel remiſſior vel intenſior reddatur; adeoque hæc temperamenta inſequuntur Alterantium virtutes, effecta ſcilicet in contenta corporis.

Denique, uti nunc conſiderandi humores in ipſis contentis peccantes, in ventriculo, ſeu prout partes ſolidas afficiunt plus minus; ita etiam in remediis alterantibus idem reſpectus habendus, quatenus hæc humores vitiatos ſaltem alterare debent, vel quatenus etiam ſimul, dum hanc, non illam partem ſenſim corrigunt & emendant: dum nempe aliud Alterans requiratur, v. gr. dum Acidum ventriculi affligit, aliud verò dum hepar & bilem, aliud iterum, dum lymphæ formâ glanduloſa loca afficit: ſic ſimul ad vitia & modum læſionis reſpectus habendus eſt in Alterantibus.

His præmiſſis, Alterantium conſiderationem tribus imprimis includamus Claſſibus: Prima conſiderabit generalia Alterantia, prout nempe vitia morboſarum cauſarum Hippocraticarum, aut Acidum, aut Urinoſum, aut Salſum, à ſtatu naturali deficientia, temperant & mitigant: Secunda, prout tanquam effectus relinquunt mutationes, modò in caliditate & frigiditate, modò humiditate & ſiccitate; ac Tertia denique conſiderabit, prout in ſpecie ſaporem morboſum contenti fluidi corrigunt, quatenus nunc hanc, nunc iſtam partem diverſimodè affligit, adeoque prout nunc ſpecifica dicuntur, v. g. ſtomachi, uteri, &c. quatenus nempe vitium contenti Acidi, iſtas partes præcipuè affligentis, corrigunt.

CLASSIS I.

DE

Alterantibus reſpectu vel *Acidi*, vel *Alcali* ſeu *Urinoſi*, vel *Salſi*.

Sicut igitur dictum, Cacochymiæ fundamentum conſiſtere in mutata materiali contentorum corporis noſtri textura; ita nunc in hujus texturæ mutatione, nucleus, *Acidum* & *Urinoſum* nempe, ſpecialiter conſiderandus.

Acidum igitur præternaturale auctum, aut præternaturaliter fixum, (id eſt, Melancholicum Humorem veterum, vel Tartarum Paracelſi in corpore, in ſpecie circa primas vias) *alterant & corrigunt:*

1. *Abſorbentia* quælibet, eaque aliàs reſpectu effervescentiæ, ab Acido inductæ, Præcipitantia vulgò, ſed malè dicta, de quibus in ſeqq.; rectiùs à modo operandi Abſorbentia, ab effectu Invertentia, item Figentia, ſunt dicta. Tales ſunt imprimis *partes animalium quævis duræ*, cornua, dentes & oſſa, minus cruda, maximè cum igne præparata ſeu *uſta*, aut ad minimum ſine igne cruda & Philoſophicè calcinata; *item concreta animalium* quaſi *lapidea*. Hæc omnia corrigunt Acidum vitioſum; v. g. cranium humanum, dens elephantis ſeu ebur, cornu cervi, dens hippopotami, Unicornu verum dictum, lapilli cancrorum, percarum, carpionum, maxillæ lucii piſcis, dens apri, os ſepiæ, teſtæ concharum, oſtrearum in ſpecie, & oſtracoderma quælibet, tam cruda quàm calcinata, in ſpecie hujuſmodi *Marina* reliqua, ut mater perlarum, ſpecifica febrilia, &c. Obſervatur in his talis ferè ſubordinatio, ut minùs Acidum abſorbeant cornua; longè verò potentiùs illud infringant dentes; omnium autem optimè tam Marina, quàm Terrea. Faciunt huc lapides Bezoardici, quorum ingens caterva in ventriculis boum, equorum, &c. item in hominum veſicis & renibus reperti calculi, non ſecus ac teſtæ ovorum, tàm gallinarum domeſticarum, quàm in ſpecie ſtruthiocameli. Inter *Vegetabilia* Acidum abſorbentia alterant plus minus *auſtera*, vel Adſtringentia dicta; ut gallæ, roſæ rubræ radix, tormentillæ, biſtortæ, malicorium, chinachinæ, item cortex quercinus, & ſimilia. Sicut denique ex regno minerali *Metalla & Mineralia* quælibet, in quæ Acidum effuſum potenter agere ſolet; v. g. terræ minerales quævis, tàm ſigillatæ, quàm non ſigillatæ, etiam creta, pulvis laterum coctorum, &c. Metalla in ſpecie quævis, primariò potentiſſima Alterativa ſunt ferrum & ſaturnus, Mercurii liquor alcalinus metallicus, & ejus quædam præparata, Antimonialia fixa, uti & aurum, & quælibet ſolaria concreta, Acidum in aliam prorſus texturam mutantia, hæmatites, rubrica fabrilis & lapides plures, cryſtallus, oſteocolla, lapis Judaicus, lyncis & ſimiles, præſertim lapides ignobiliores: nobiliorum enim in hoc puncto nulla eſt efficacia & operatio; nam tantum ſe habent inſtar vitri. His addenda corallia, unicornu foſſile, ſimiliaque terrea ſicca.
2. Acidum alterant illud *exactè ſaturantia*, & cum iſto ſub ſul miſcela in ſalſum tertium coëuntia, v. gr. quælibet ſalia alcalia, tam volatilia, quàm fixa alcaliſata, tàm etiam acria, quàm temperata ſeu oleoſa. Pertinent igitur hic omnia ſalia volatilia, tam in forma ſicca ex partibus animalium, quàm in forma humida, ſpiritus urinoſi ex vegetabilibus per putrefactionem & alio modo præparatâ, inter quæ nulla penitus eſt differentia virtutis acidum correctivæ. Par ratio eſt quoad alcalia fixa, quæ ipſa etiam quovis modo ex vegetabilibus calcinando parata: quò magis ſunt talia, eò meliùs abſorbent Acidum & alterant, ac promiſcuè proin in uſum Medicum vocanda veniunt. Hæc ipſa, tàm acria, quàm temperata, e g. ſalia volatilia oleoſa, aut fixa oleo quodam deſtillato ſaturata, conducunt, acidum peccans alterando
3. Alterant acidum quælibet *Temperantia* & *Obtundentia*, ſeu aculeos ejus quaſi inviſcantia, ut oleoſa ſeu pinguia; tàm volatilia, ut ſpiritus inflammabiles, e g. ſpiritus vini, qui temperat ſpiritus mineralium acidos, & olea deſtillata, quæ conſiſtentiæ ſaltem ratione differunt, uti & olea quædam nativa, v. g. oleum terræ, petræ, & huic cognata; quàm minus volatilia, ut olea expreſſa, mitiora præſertim. Hæc ſaltem obſervanda differentia in uſu eorum, quod oleoſa volatilia obtundant quidem Acidum plus minus fixum, è contrà intendant acidum volatile: Reliqua oleoſa, tam ſpirituoſa, quàm olea deſtillata, quæ quò magis acriora ſunt, eò minus conveniunt, ne acidum ex volatili & acido compoſitum, quod *atram bilem* vocarunt Veteres inde

de generetur ; quò magis temperata, eò meliùs conducunt hoc in puncto.

4. Alterant Acidum, quæ hoc diluunt, ut omnia *Aquoſa* & phlegmatica, quæ diluunt, & ſeparant ejus concentratas particulas minus fluidas.

5. Etiam *Opiata* huc pertinent, quæ eatenus locum habent, quatenus ſenſum irritationis, ab Acido excitatum, nonnihil ſiſtunt, & ſymptomata inde nata plus minus corrigunt, ut natura vitioſi Coctioni ſeu Alterationi eò meliùs interdum incumbere poſſit.

Optimum eſt, ſaporem acidum per diuretica abſorbentia è corpore eliminare.

De Abſorbentibus adhuc monendum, quod vulgò hinc Præcipitantia dicantur, & per modum præcipitationis operari vulgò videantur; quod tamen propriè loquendo minus commodè dictum, ac verum eſt. Præcipitatio enim propriè dicta, quocunque modo explicetur, & qualis frequentiſſimè in Artificialibus obſervabilis eſt, locum in talium operandi modo non obtinet; ſed ſaltem abſorbendo in primis viis acida, quæ ſub illa actione ſolutivâ arctè illis uniuntur, & ita cum illis concretum tertium conſtituunt, adeoque vel impetum ſuum activum, vel corrodentem, vel efferveſcentem penitus amittunt, & ita fixa quaſi & inermia redduntur, operari aſſolent. Nam quia in talibus caſibus, ubi terreis abſorbentibus agitur, plerumque peccat Acidum, pravas efferveſcentias faciens, talia uſurpentur, quæ tales effectus tollunt, nempe fermentantes aut vitioſè efferveſcentes humores ſui miſcelâ compeſcunt, & acidum deſtruendo, figendo, &c. motum omnem fermentativum ſupprimunt, & talia Præcipitantia rectiùs Abſorbentia dicuntur: Hac nempe ratione Mars morbis Chronicis, ab Acido natis; lapilli cancrorum, creta, aut alia terrea ardori ſtomachi; terrea calcinata, ut ſpecifica febrilia, corallia, vel ſalia fixa febribus intermittentibus ex dyſcraſia ſanguinis & ſuccorum, ubi notoriè peccat acidum; corallia vel ebur efferveſcentiis in primis viis, & inde natis phlogoſibus vagis; lapilli cancrorum infantum torminibus; chelidonium ictero; myrrha morbillis, menſibus ſuppreſſis; dens apri vel maxilla lucii piſcis pleuritidi medentur, non præcipitando, ſed acidum peccans imbibendo, & ita ex mutata textura mutua illud invertendo & figendo. Præcipitationis enim terminus ex Chymia deſumptus eſt, quæ per diacriſin operatur; & hâc ipsâ voce innuitur ſeparatio contenti ex liquore continente, ita ut id, quod ſeparatum eſt, vel fundum petat, vel in liquore fluctuet: e. g. ſi ſolvuntur lapilli cancrorum in aceto deſtillato, eſt ſolutio limpida, & miſtio firma; quod ſi verò huic ſolutioni inſtilletur lixivium aliquod, vel ſpiritus urinæ, vel ſal tartari ſolutum in aqua, tunc fit præcipitatio, id eſt, lapilli cancrorum, anteà in aceto deſtillato ſoluti, ſeparantur à liquore, & coguntur in fundum ſecedere: Si habemus cereviſiam, aut vinum, quæ volunt ex vitioſa fermentatione aceſcere, injiciunt cretam, ſic ſeparatur omne Acidum, & ſimul cum creta ad fundum ſecedit, ut in debito ſapore, colore, &c. potus perſiſtat.

Jam omnis *Præcipitatio* in genere duplex eſt; vel ſpontanea, per ſeparationem ſpontanei fermentativi motus; vel non ſpontanea, per additionem rei cujuſdam tertiæ præcipitantis. Primus modus eſt quaſi naturalis & artificialis, & obſervatur vel in liquoribus fermentantibus, v. g. in muſto, vino, cereviſia, &c. nam in his ex particularum ſalinarum motu proprio in novam texturam ſe ſociantium, ſeparantur partes heterogeneæ, quæ ita ſub forma fęcum excluſæ ad fundum ſecedunt, qualis ſeparatio fęcum conſiſtit in præcipitatione beneficio fermentationis; vel ſub cura acutorum morborum, in quibus ſedimentum urinę eſt fęx talis, ſpontaneo naturæ motu ex maſſa ſanguinea præcipitata. Secundus modus fit per additionem rei cujuſdam tertiæ, quatenus alterat continens, vel præcipitat contentum; e. g. quando ex lacte, inſperſione aceti, vel additione aluminis, præcipitatur caſeus; vel quando ex cereviſia præcipitatur Acidum additione cretæ aut calcis vivæ; vel quando ex ſolutione ſulphuris per lixivium inſperſione aceti præcipitatur lac ſulphuris, vel ex ſolutione Coralliorum ab Alcali quodam, minus cognato Acido, præcipitatur Magiſterium: Quæcunque enim ſolutiones acidæ per contraria præcipitantur, & talis præcipitatio minus ſpontanea reſpectu prioris & minus naturalis eſt.

Fundamentum hujus præcipitationis in eo conſiſtit, quod ſalia addita Præcipitantia operentur, quatenus vel poros liquoris continentis replent, ac ita anguſtant, ut ſubſtantiam contentam amplius retinere nequeant, vel quatenus ipſas particulas ineptas reddunt, ut nequeant in liquore contineri, ſive hoc fiat ratione figuræ, ſive ponderis. E. g. ſi habeo eſſentiam jalappæ cum ſpiritu vini paratam, & huic infundo aquam ſimplicem, fit Præcipitatio; Ratio, quia ab aqua injecta pori ſpiritus vini replentur, & ſic partes reſinoſæ excluſæ ad fundum ſecedunt. Quando aurũ ſolvitur in aqua forti, poſt inſtillatur ſal tartari, aurum præcipitatur in fundum; quia ſal tartari adhæret particulis acidis cum Auro, quod cum particulis acidis ſaturatum tantum pondus acquirit, ut non amplius poſſit contineri. Neutra autem harum Præcipitationum in corpore noſtro locum habet, cùm nonniſi abſorbendo & alterando Cacochymia corrigatur: Non-ſpontanea ſeu prior, quoniam nulla ſociatio particularum inteſtinarum adeſt, uti clarè patet; nec poſterior ſeu non ſpontanea, quoniam iſta omnia remedia nil ſeparant in corpore, ſed Acidum peccans hæc potiùs aggreditur, & cum iiſdem ſe unit: Namque Abſorbentia acrimoniam humorum absq; formali præcipitatione demulcent & temperant, absque diacriſi, ſolâ ſyncriſi particularum. Perinde autem eſt, ſive Acidum corrigendum firmo nexu retineat medium præcipitans, ut in creta & minio aceto injectis, ſive hoc tandem ima petat, illo debiliori & minus proportionato exiſtente, uti corallia in ſucco citri ſoluta deſcendunt: vid. *Diſſertat. de Præcipit. Uſu & Abuſu*; ut & alia plura; & hoc ipſo activitatem ſuam in corporis partibus perdit: Sicut creta cereviſiæ aceſcenti injecta abſorbere dicitur particulas acidas, non per præcipirationem, cum ſponte fundum petat ratione ponderis; ſic per remedia præcipitantia non contenti in continente fit ſeparatio, ſed ſimpliciter operantur, quatenus Acidum exorbitans eorum attactu hæc promptè aggreditur, inſinuat ſe iiſdem, concentratur ſic, & quaſi abſorbetur. Abſorbentia igitur convenientiùs ab aliis Invertentia, quatenus texturam invertunt, & Figentia, quatenus motum eorum cohibent, dicuntur.

Spontanea quidem Præcipitatio fit in febribus acutis benignis, ſalubribus, non lethalibus: in his enim ſanguis ſpontè fermentativo motu ſeparat particulas heterogeneas & recrementoſas, naturalemque fermentationem turbantes & vitiantes, quas inſtar fęcum ſucceſſivè è corpore eliminat, ut quaſi (dico quaſi: nam aliàs circulationis legibus eſſet contrarium) ad fundum ſecedant, vel inſtar calcis aut capitis mortui omni activitate deſtitutæ, in ea tantum fluctuent, ut cum antea ipſi fuerint unitæ & permiſtæ, ac ob id difficulter ſeparabiles, nunc ſint tantùm confuſæ, & facilè per certa loca ſeparabiles: vid. TACHENIUS *in Hippocr. Chymico circa finem de Præcipitationibus*, quas Martialia in morbis Chronicis faciunt: hinc eſt, quod procedente tempore urinæ horum, priùs claræ & tenues, evadant poſtea craſſæ & turbidæ cum ſedimento copioſo, ob fæcum præcipitationem; quæ recrementa ſeparata cum latice aquoſo eliminantur. Talis præcipitatio ſanguinis ſpontanea vocatur aliàs in ſcholis Medicis trito vocabulo Coctio materiæ morbificæ: Cruditas enim in eo conſiſtit, quando recrementoſa ſanguini adhuc firmiter miſta ſunt; Coctio autem dicitur, quando præcipitatæ ſunt particulæ recrementoſæ. Fit per motum ſanguinis fermentativum, mediante quo præcipirantur vitioſa & heterogenea, quæ ſero involuta eliminantur, vel motu critico in ſtatu morborum acutorum, vel arte per ſudorifera & diuretica, ubi Medicus nihil agit, quàm quod ſaltem promoveat dictam ſpontaneam fermentationem, ſubminiſtrando Alterantia, v. g. in febribus климиoſis acida; aut in febre intermittente præcipitantia, v. g. ſalia fixa, vel lapillos cancrorum, chinam chinæ; vel ſalia ſalſa, v. g. tartarum vitriolatum, ſal digeſtivum hypochondriacum, &c. Plura de Præcipitantibus aut abſorbentibus qui cupit, adeat KERGERUM *de Fermentat. P. 3. ubi de Febribus*: ejus præcipitans febrile, quod jactat, conſtat ex corallis rubris & cremore tartari. Vid. quoque SENNERTUS *de Febribus, ubi de Coct. & Crudit.* qui ſatis elegans, & WILLISIUS *de Febribus & Fermentatione*. Frequentiùs itaque horum Præcipitantium eſt uſus in corrigendo Acido, præſertim fixo.

Sicut autem circa Alterantia in genere obſervandum, ne nimio eorum abuſu ab uno extremo ad alterum fiat prolapſus, & ita unius affectus curatione alium oppoſitum inducamus, ob id imprimis pedetentim potiùs & ſucceſſivè quàm confertim aut unâ vice nimis alterando, eadem in

uſum

uſum vocentur, & ſpeciatim, quantum poſſibile, Temperatis inſiſtatur; ita in ſpecie circa talia Abſorbentia & Figentia non levis abuſus intercedit: propterea debita cum cautela verſetur Medicus, ne nimio eorum uſu plus obſit, quàm proſit; quod fieri poteſt propter tria præprimis incommoda ordinariò aliàs inſequentia.

(1) Enim palliatur ſaltem morbus. Nam Acidum peccans non penitus deſtruitur, ſed abſorbetur & concentratur ſaltem, unde facilè fit, ut de novo excitatum & reſolutum Acidum, atque ex primo nido ad alia loca ita transmiſſum novas det turbas, & pertinaces alios affectus, aut recidivam priori modo longè graviorem inferat: v. g. non rarò accidit poſt non decentem uſum ſpecifici febrilis Strobelbergeri, vel hodiernorum chinæ-chinæ, ut febris intermittens, quæ videtur curata, de novo exſurgat.

(2) Fomite morboſo non ſufficienter correcto, ſed ita fixato, in nido ſuo reſidente & hinc denuò reſoluto, in alium, ſi non crudeliorem aut graviorem morbum præſertim Chronicum, interdum, ſed rariùs, ſub robore naturæ in quendam acutum benignum. Quid enim frequentius, quàm ex intermittentibus febribus, ſubitò talibus auxiliis ſuppreſſis, atrociores recidivas inductas? vel ſimplices in duplicatas aut triplicatas mutatas, aut tertianam in quartanam converſam fuiſſe? continuam ardentem in Hecticam? Sic novi epilepſiam, quæ erat per conſenſum primarum viarum, per viſcum corylinum curatam; quo ipſo quidem figebatur cauſa materialis Acidi; at poſtmodum huic epilepſiæ ſic ſepultæ poſt aliquot dies, febris acuta ſupervenerit per 14. dies Acido reſuſcitato demum, & hoc morbi genus excitante. Sic ſi fiat, ut Acidum quodvis peccans ita apparcat cicuratum ab acidum abſorbentibus, & in quodam loco colligatur ſucceſſivè, fit inde, ut tumores contumaces & ſcirrhi, & ſimilia ſuperveniant producta morboſa. Aliquando curabatur Quartanarius, per copioſum pulverem ex lapillis cancrorum & ſaccharo ſaturni; febris quidem evaneſcebat ſucceſſivè, ſuperveniebat colica adeò atrox, ex Acido circa primas vias concentrato, cum pertinaci alvi obſtructione, ut per plures dies miſerè torqueretur æger; curatâ verò colicâ, quartana rediit febris. Sic experimentandi gratiâ mulierculam febre tertianâ laborantem aliquando per oleum deſtillatum baccarum juniperi curare tentabam; febris equidem poſt continuatum hujus uſum remittebat ſenſim, & evaneſcebat; ſed Acidum hoc ab oleo inviſcabatur, & in reſinoſam glutinoſam ſubſtantiam abibat, quod colligi potuit ex ſuperveniente Colica, excitante ſimul paſſiones hyſtericas, quibus ſedandis multum poſteà operæ impendendum habui: Ergò ſimus cauti. Sic frequentiùs obſervatur, ex febribus intermittentibus, per hujusmodi Abſorbentia frequentiora curatis, ita immutatam eſſe contentorum corporis texturam, & in glutinoſum viſcidum lentorem degeneraſſe, ut ſupervenerint febres lentæ, hecticis ferè ſimiles, quæ per vomitoria poſtmodum denuò eliminanda erant.

(3) Ordinariò his ipſis negotium digeſtionis primæ impeditur; atq; ita appetitus & digeſtio conſequenter labefactatur.

Hæc mala ut præcaveamus, *pro talium uſu legitimo obſervandum:*

(1) Quod uti dyſcraſia ſanguinis eſt varia, & fermentationis diverſæ ſæpèque ſingulares læſiones; ita etiam Præcipitantium & Alterantium inſignis & ſpecialis ſit varietas, nobisque non rarò diverſitas incognita.

(2) Ne diutiùs, quàm neceſſitas reverà efflagitat, nec majori doſi pro una vice, quàm conveniat, eadem adhibeamus, ſed interpoſitis vicibus, moderatè & ſucceſſivè; ſic enim Acidum abſorptum ſponte naturæ eliminatur è corpore cum aliis excrementis ordinariis: Acidum ſtomachi talium abuſu perfunditur vel enervatur, cum inſigni detrimento ægri.

Si autem

(3) Neceſſum ſit, crebriùs iisdem uti, notandum, ut talium poſt uſum & debitum effectum tempeſtivè interponantur blanda laxantia, ſeu primas vias abſtergentia & ſtimulantia, ut relictum quaſi caput mortuum ex genere venoſo removeatur; ſic recidiva præcavetur, aut ne in alium morbum poſſit degenerare, impeditur.

(4) Ad volatilia plus minus aromatica poſt hujusmodi uſum crebriorem, juxta cum laxativis interponendis, fiat acceſſus, quorum medio partim glutinoſitas contentorum (quæ ordinariò ſupervenit) inciditur & attenuatur, ſicque alteratur, partim ipſa contenta Acido volatili ſpirituoſo denuò imprægnantur, & ſic recidiva quoque maturè præcavetur: in ſpecie hiſce Aromaticis acrioribus quælibet noxa, præmiſſo laxativo, optimè corrigitur, vires morbo anteà exantlatæ reparantur, & in æqualem ſymmetriam corporis contenta reſtituuntur.

Antequam autem hinc abeamus, monendum ante omnia unum eſt; nempe in alterando Acido habendam eſſe rationem Acidi, vel fixi vel volatilis, quæ non benè conſiderata maximam confuſionem, tam in Chymia, quàm in œconomia animali, ſolent parere: hinc duplex Acidi in noſtro corpore eſt ſtatus; aliud magis naturale, dum eſt volatile; aliud præternaturale, dum eſt fixum. Pro his non levis quoq; ſelectus inſtituendus in Alterantibus: de quo duplici ſtatu Acidi jam *ſuprà in Patholog. cap. 2* actum fuit, atque oſtenſum; *Acidum volatile* ſub olei tegmine *Alcali* ſuo compari ſufficienter *ſaturatum* in ſtatu naturali in bile eſſe, & hinc Temperamentum maſſæ ſanguineæ barioſum Galenicorum dependere, atque Acidum agentis, Alcali verò patientis ubique partes agere; adeoque ſub tali ſale bilioſo potiùs Acido-ſalſum oleoſum plus minus copioſum, acre, iners, motui inteſtino aptum, potiùs intelligendum eſſe; inde etiam, ſi Acidum illud intendatur, acrimoniam quoque bilis nimis exſurgere, eandemque intendi, Praxis confirmabit.

Ex hac itaque bilis intemperatura ratione ſalis excedentis acidi volatilis omnia pathemata, tàm externa quàm interna, bili vulgò attributa, explicanda veniunt; Unde porrò hujusmodi Acidum volatile in corpore noſtro enorme aut peccans, ſubinde corrigendum venit per Acida ſimilia, ſed fixa; qua ratione ſpiritus nitri aut vitrioli, figendo, vitia ejus plus minus emendant: ſicut è contrà Acidum fixum peccans per Acida volatilia in aromaticis & ſimilibus oleoſis deliteſcentia, corrigendum, & in naturalem ſtatum plus minus redigendum eſt; hæc enim corrigunt exceſſivum Acidum fixum; ſicut *Acidum* volatile *deficiens* in genere, *reſtituunt* cuncta aromata, & aromatica omnia, ac vulgò calida ſic dicta ſimplicia, vinum, acetum, ſucci vegetabilium acidi, aſſumpta acida, aër frigidus, triſtitia, mœror, &c.

Quoad alterum extremum, urinoſum in corpore peccat plus minus, utut rariùs hoc fiat; ſecundariò tamen, primariò agente acido, obſervabile hoc eſt.

Hoc itaq; vitioſum corrigunt & emendant.

(1) Quælibet iſtud *Temperantia* ſeu deſtruentia aut ſaturantia, nempe dicta acida, eòq; potentiora, quò magis talia, ac fixa. Ergò omnia acida, tam naturalia quàm artificialia, mineralium imprimis, huc pertinent; v. g. ſpiritus vitrioli, ſpiritus nitri, ſpiritus minerales cæteri, aut ſimplices, aut per ſpiritum vini dulcificati & temperati, ut ſpiritus nitri vel ſalis aut vitrioli dulcis, ſuccus cydoniorum, citri, &c quæ figendo potiùs, & impetum volatilem coërcendo, quod ſuum eſt, agunt.

(2) Quæ iſtud Urinoſum *obtundunt* & mitigant, ut oleoſa ſeu pinguia, tam volatilia, quàm minus talia, ut ſalia volatilia, vel macra, ubi ſal volatile & bilis oleoſa magis fuerit; aut oleoſa, ubi minus: nam ſicut arte per olea deſtillata mitigatur ſalium urinoſorum volatilium acrimonia plus minus; ſic in ſpecie olea temperata ac oleoſa, obtundendo urinoſum volatile peccans in corpore noſtro corrigunt; qualia ſunt v. g. in emulſionibus. Pertinent huc ſulphur minerale, & quælibet ſulphura mineralium, & Antimonialia fixa, terræ medicatæ pinguiores, quatenus mitigando & concentrando hoc urinoſum operantur, ut quaſi ab hoc abſorbeantur.

(3) Urinoſum hoc alterant omnia *Aquea*, quæ iſtud diluunt pariter, ac in acidis ſupra monitum fuit; & excretioni quaſi meliùs præparant.

(4) *Opiata*, quæ, ſi quam habent poſitivam activitatem, ſenſum partium ſopiẽdo plus minus palliant, & quò minus ſuperveniant ſymptomata alia, præcavent.

E con-

E contra *deficiens* urinoſum ſeu dictum bilioſum *reſtaurant* & augent quælibet Præparata ſimilia, ſalia volatilia, & ſpiritus urinoſi volatiles: item omnia alimenta probè nutrientia benè temperata ex regno vegetabili, cum vis eorum nutritiva conſiſtat ſimpliciter in ſale volatili oleoſo, aut blandè oleo temperato: unde ex vegetabilibus oleracea; ex animalibus juſcula & gelatinæ, copiam ſalis volatilis ſuo ſale ſimili augent; ut & vegetabilia amara alcalia oleoſa, ubi acuendum per talia; item antiſcorbutica & aromatica.

Ex his autem duobus, Acido & Alcali copioſioribus, & invicem concentratis, *tertium concretum ſalſum acrius* coäleſcit; quod uti in macrocoſmo, ita & in microcoſmo primariam meretur conſiderationem: & pro hujus peccantis in genere temperatura, conveniunt

(1) Omnia *oleoſa* minus volatilia minusque acria, ſed temperata aquoſa, ut ſunt ſemina 4. frigida majora, amygdalæ dulces, & ex his emulſiones ac olea expreſſa, lac & lacticinia, ſulphura mineralia, & quæ ſub claſſe oleorum mitigantium veniunt narranda.

(2) *Mucilaginoſa* quævis, ut mucilagines, & Gummi Arabicum, tragacantha, herbæ itidem hoc ſucco mucilaginoſo turgidæ, ut herba & radix althææ, malvæ, & omnes ejusmodi plantæ emollientes dictæ; & ex his præparatæ mucilagines, ut radicis althææ, ſeminis fœnugræci, pſylli; item Gelatinæ animalium, quæ temperant ſal acre peccans, & ſubſtantiâ ſuâ urinoſâ oleoſâ, qua imprimis turgent, hoc in caſu quoque conferunt.

(3) Quælibet *dulcia* temperata, ut lac, ſaccharum, glycyrrhiza, paſſulæ, jujubæ, rapæ, paſtinacæ ſpecies, plura olera eſculenta, & in ſpecie aqua calcis vivæ, concretum dulce.

(4) Denique & *opiata*, ſenſum irritationis ab acri ſalſo factum mitigando ſeu potiùs palliando, & ipſum acre ſalſum temperando, ſimulque alterando; hinc papaveracea quælibet, in ſubigenda ejus activitate perquam efficacia ſunt. Præter hoc optimum conſilium eſt, ut loco alterationis, quod acre ſalſum eſt, per urinarias vias maturè evacuetur.

Dictum autem ſupra, *ſubjectum horum vitiorum* in alterationibus obſervabilium eſſe nunc *viſcidum*, nunc *feroſum* ſeu *fluidum*, utrumque præternaturale: illud pituitoſum, quod nihil aliud eſt, quàm crudior chylus; hoc ſeroſum ſeu lymphaticum vulgò dicitur.

I. Itaque *Viſcidum* corrigunt:

(1) *Attenuantia*, qualia imprimis ſunt Gummata acria quælibet, ut Gummi ammoniacum, galbanum, ſagapenum; uti & bdellium, myrrha, & his cognata, eorumque tincturæ cum ſpiritu vini extractæ.

(2) Quælibet *Incidentia* dicta, ſeu quælibet acria, tam ſimplicia, acida & urinoſa, quàm compoſita ſalſa: ſic omnia acida, præſertim volatilia, ut acetum deſtillatum, ſpiritus ſalis dulcis, ſpiritus vitrioli, ſpiritus ſulphuris, &c. oxymelque; vel alcalia, ut ſpiritus ſalis ammoniaci, C.C. & alii urinoſi: Quæ omnia viſcida incidunt & diſſolvunt, aculeis ſuis penetrant, & ita coagulata plus minus aut indurata, mollia & fluxilia faciunt: pariterque ex his parata ſalina, vel ſalſa, ut cremor tartari & ſal ammoniacum, quod penetrantiſſimum ſolvens eſt viſcidorum; item ſalſa fixa, ut tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, &c. quæ viſcida quælibet quoque potenter incidunt. Pertinent huc Aromatica acriora, inſigniter inciſiva, ut Armoracia, Abſinthium, &c. tam in forma nativa quàm oleorum deſtillatorum, quæ viſcidum quodvis attenuant inſigniter, & hoc diſſolvere & corrigere ſolent.

Quò tandem etiam

(3) Pertinet motus corporis, calor ſeu æſtus intenſior, alimenta partium ſubtiliorum plus minus medicamentoſa; in ſpecie condimenta acria aut aromatica, ſive urinoſa ſive acida, præſertim ex ſinapi parata; lætitia, ira, &c.

II. *Seroſum* denique vehiculum ſeu nimiam contentorum fluiditatem corrigunt & alterant ferè cum ſalinis coincidentia, ut ſunt:

(1) *Incraſſantia* dicta, omnia Temperantia acglutinoſa oleoſa & mucilaginoſa, v. g. ichthiocolla, tragacantha, in genere omnia ſalſum temperantia modò allegata: quò etiam pertinent imprimis gelatinæ animalium, lac, cochleæ, ſymphytum, majus, &c.

(2) *Terrea* pinguia ſeu ſubpinguia quaſi auſteriuſcula, ut bolus Armena, terra ſigillata, & quælibet terræ ſubpingues minerales; item corallia cum aceto imprægnata.

(3) Quælibet teſtæ vel *animalium partes* duræ *uſtæ*, poſt rigoroſiorem ignis examen relictæ; ut C.C. uſtum, & ebur uſtum, &c.

(4) *Papaverina* quælibet & opiata, & his cognata, tam ſativorum quàm ſylveſtrium papaverum præparata, quæ incraſſando, & hinc dependentes excretiones promovendo, conducunt optimè.

Hæc ſunt generalia, quæ corrigunt vitia contentorum ex quibus textura eorum mutatur.

CLASSIS II.

DE

Alterantibus reſpectu *Effectus*, *Caloris* ſcilicet ac *Frigoris*, *Humiditatis* & *Siccitatis*.

Alterantia ratione effectus mediati, qui eorundem immediatam operationem & activitatem ſequitur, ſunt Calor & Frigus, Humiditas & Siccitas: hinc Alterantia ſuo modo vel *Calefacientia*, vel *Frigefacientia*, vel *Humectantia* ſeu Nutrientia, vel *Siccantia* ſeu Abſumentia ſunt.

Hæc doctrina cùm nullibi ſufficienter adhuc explicata ſit, quæ tamen ſui explicationem & expoſitionem neceſſariò ulteriorem meretur, præſupponenda quædam ſunt; &

(1) Calorem in ſpecie ſic dictum ex contactu propiori, & gradu intenſiori ignis in uſtione, oriri ex Acido ejus celerrimè commoto, ita ut materialiter fiat ab Acido, formaliter ab ejusdem motu celerrimo, & quidem, ut non ineptè quidam ſuſpicantur, circa proprium centrum vel axin. Hinc ea, quæ noxam ab ignis calore inductam ſiſtunt & leniunt, ſunt imprimis talia, quæ Acidum corrigere valent, verb. gr. Saturnus, calx viva lota, oleum olivarum cum calce viva agitando in maſſam butyriformem redactum.

(2) Calorem rerum, præſertim fluidarum, ſpontaneum (nam de ſolidis alia ratio eſt) ubique fieri à motu particularum minimarum inteſtino formaliter, ita tamen, ut in ſpecie Caloris impreſſio fiat ex motu acidi in objectum terreum aut oppoſitum urinoſum materialiter agentis; hoc enim modo fit Calor: v. g. calx viva, quæ aquæ affuſione incaleſcit, & cum aqua effervеſcit, hoc fit ſimpliciter ab actione Acidi, ab aqua ſoluti, in terram: ſi recipitur corpus aliquod terreum, calx viva lota, teſtæ ovorum, crudæ vel calcinatæ, item oſtrearum, creta & ſimilia, ſolvuntur in ſpiritu ſalis acido, abſtrahatur ſpiritus, & caput mortuum candidum evadet ex acido in terra corroſa concentrato, quod aquâ affuſâ, ſimili modo ac calx viva, intenſiſſimè ebullit: par ratio eſt cum ſpiritu ac oleo vitrioli, quæ affuſione aquæ incaleſcunt ab Acido illorum diluto, ac ſi in terram ſulphuream adjunctam intimè agente: ſic ſalia fixa alcaliſata recentia, item caput mortuum ſpiritus tartari, aquæ affuſa vel in eadem ſoluta, Calorem producunt, dum nempe acidum concentratum in ſubjectum terreum agit: ſic Vegetabilia pro ſalium volatilium confectione putrefacta, in principio incaleſcunt; quamdiu ſcilicet Acidi actio viget, quo extincto aut plus minus ſubacto, emergente alcali volatili, ferè poſitivum frigus percipitur.

Ex his

(3) Tanquam paradoxon ulteriori conſideratione dignum elicio; annon etiam calor iſte in nobis perceptibilis, qui vitalis dicitur, tanquam vitæ conſequens, ab acido volatili commoto, hinc ſenſuum organa afficiente, reverà oriatur? Sanè, qualiscunque de calore hominis vitali arripiatur hypotheſis, isque dicatur vel ex incenſione, vel fermentatione, vel flammula vitali eſſe; ſemper tamen, ſi ad primam originem & fiendi modum inquiramus, ex motu parti-

particularum minimarum, & primariò acido-volatilium dominio, eum dependere, manifeſtum erit. Monſtrari id poteſt à poſteriori; v. g calor & rubor in loco inflammato ex ſpina infixa, vel ex detento noxio, per ſuppurationem à natura rejiciendo, gradus intenſione tantùm differt à naturali calore, & idem cum illo eſt. Hæc ſymptomata curantur per ſperma ranarum, aquam calcis vivæ, nunc ſimplicem, nunc cum ſpiritu vini imprægnatam; per Saturnina, tam in forma ſicca quàm in forma emplaſtrorum, quibus temperamus, vel penitus ſiſtimus ardores illos: Omnia autem hæc ſimpliciter operantur abſorbendo acidum, ſaturandoque & corrigendo. Quod ſi igitur calor intenſior per abſorbentia infringitur, conſequenter calor ille erit ab acido; quapropter ex acido volatili materialiter, & ex ipſius motu formaliter, conſtabit vitalis calor.

His ita præſuppoſitis, ad ipſa remedia alterantia, quæ ratione effectus Calida dicuntur, pergamus. Diſtinguenda verò (1.) hæc ſunt in ea, quæ *Calefacientia* ſunt externè, ſeu reſpectu partium corporis ſolidarum, vel *internè* ſeu reſpectu contentorum fluidorum; quæ quidem remedia interdum in pluribus coinciduut, ſed iterum quoque in pluribus differunt: v.g piper eſt calidum tàm in partibus ſolidis, quàm ſi reſolutũ ſit, in partibus fluidis, in quibus ſimul calorẽ intẽſiorẽ excitat: ſic ſpiritus nitri aut vitrioli rectificati guttula, quaſi ſcintilla ignis eſſet illapſa, externo cõtactu intensũ dolorẽ & ardorem inducit; qui tamẽ reſpectu partiũ internarũ internè aſſumpti, hoc non faciunt, ſed frigus, aut caloris intenſioris moderationem, ſolent inferre: ſpiritus ſalis ammoniaci reſpectu partium ſolidarum vim habet frigefaciendi; in faucibus autem deglutitus ardet; imò idem hoc ſimplex, reſpectu partium fluidarum, nunc aliquem, nunc nullum excitat ardorem aut calorem: ſpiritus vini externè admotus nihil calefacit, qui internè hauſtus linguã inſigniter exæſtuat. Ergò, quæ partiũ ſolidarũ reſpectu ſunt calida, ut piper, ſinapi, aliaq; operãtur ſaltẽ, quatenus immediatè ſuâ particularũ ſubtilitate ſenſum tactus, nẽpe linguã, afficiunt, ac ſi ignis eſſent corpuſcula, uti hoc per ſpirit. nitri illuſtrari poteſt; aut fibrillas nerveas potenter rodere, vellicare, aut ſimili modo irritare valent, eo ferè modo, uti quando acidæ ignis particulæ faciunt irritationis ſenſum, ſequitur ex ſpirituum & ſanguinis motu caloris ſaltem notabilis intenſio, tanquam ſpinulam infixam: ſic v. g. arſenicum ratione ventriculi & vicinarum partium eſt igneum & venenoſum remedium propter acrimoniam ſummam, quæ in ægris, qui hoc aſſumpſerunt, ſitim intenſam, æſtum, & in præcordiis inflammatorium ardorem excitat; quod tamen in ſe, reſpectu partium fluidarum, neque calidum neque frigidum eſt: item Mercurius ſublimatus ſummè corroſivus eſt, hinc propter irritationem & corroſivitatem notabilem in partibus ſolidis talia ſymptomata truculenta infert, quæ aliàs inſequuntur caloris intenſionem.

Quod igitur (2.) Alterantia, quoad partes fluidas calida ſpectat, ea propriè calida dicenda, *quæ internè*, & mediante alteratione notabili, contentis corporis inductâ, *Calorem inducunt* & augmentant, unde etiam caloris per univerſum corpus diffuſio. Obſervantur enim omnia hæc habere ſingularem plus minus penetrantem acrimoniam, ut quò magis acria, eò etiam magis eſſe calida. Deinde obſervandum etiam, omnia propriè talia (ſcorbuticis exceptis) habere in ſe ſubſtantiam reſinoſam, in qua, tanquam centro, potentia iſta primariò reſidet, qua ſeparatâ aut extractâ omnis vis calefactoria perit. Talia ſunt v. gr. *aromata quælibet*, cinnamomum, nux moſchata, piper, zinziber, zedoaria, caryophylli, cardamomum, & omnia aromatica dicta ſimplicia, illis odore plus minus acri, & ſapore penetrante cognata, ut aniſum, fœniculum, mentha, roſmarinus, ſalvia, ſemina 4. calida majora & minora. Obſervatur etiam calor in omnibus amaricantibus, v g. abſinthio, centaurio minore, rhabarbaro, &c. Omnia prætereà propriè dicta *Purgantia* acria ſeu calida; & quò magis reſinoſa, eò magis ſunt talia, v. g. eſula, ſcammonium, &c. hæc acriora ſunt, quàm mechoacanna, manna, ſenna. Item omnia gummata acria ſunt calida, ut gummi ammoniacum, ſagapenum, myrrha, opium, &c; ſicut & quælibet antiſcorbutica, acrimoniâ volatili prædita, ad calida referenda ſunt, v. g. cochlearia, naſturtium, trifolium fibrinum, piperitis, ſinapi, ſedum muraceum, &c. Eo ipſo enim, quo omnia acria ſunt calida, hôc ipſô ſunt ſalinæ texturæ; & eò ipſô, quo ſunt magis reſinoſa, & hinc ſunt naturæ pinguis ſeu oleoſæ: hinc reſina eorum per ſpiritum vini, tanquam menſtruum homogeneum eſt extrahibilis, & extracta inflammabilis, quod ſignum eſt pinguedinis in concreto; *adeoque in particulis ſalinis oleoſis volatilibus vis remediorum calefactoria omnis conſiſtet*. Notum enim eſt ex mechanica chymica, illud, quod in forma ſicca reſina eſt, igne blando liquata dici oleum deſtillatum, perquàm calidum, quia concentratum; quod præcipitatum per debitum ſuum acidum concentratum redit in reſinam adhuc calidiorem: oleum hoc per fermentationem ex parte volatiliſatum, conſtituit ſpiritum volatilem omnium temperatiſſimum, ob acidum dilutum, attenuatum & temperatum; quæ utraque tamen calida ſunt: clarum hoc eſt imprimis in aromatibus ſeu odoriferis. Cœtera minus aromatica, tamen amara, quia minus pinguia, non niſi Extracta reſinoſa, & fermentando ſpiritum inflammabilem ſuggerunt. Antiſcorbutica, quia minimum olei obtinent, nec Extractum ſuppeditant, niſi ſuccoſam aut levem eſſentiam; fermentando tamen ſpiritus inflammabilis, utut paucus, ex iis elici poteſt. Ineſt iisdem acidum volatile macrius, in aromaticis verò ſalſum oleoſum concentratum, in cœteris acidum minus oleoſum, medio modo ſe habet reſina.

Ergò quid eſt iſtud, quod igne liquatum, ſæpiùs deſtillatũ, dat oleũ? *Oleum deſtillatum omnium conſenſu* nil aliud, quàm ſal *volatile, ab oleoſa pinguedine*, ſub *qua acre reconditum latet acidum, concentratum*, & rectè, dicitur. Jam inveſtigandum; utrum ex his ingredientibus, acido volatili & pingui volatili per motum inteſtinum caloris effectus producatur? ſic ſi per alcali fixi additionem, mediante digeſtione tædioſa, ſal volatile ex quibusdam oleis deſtillatis eliciatur, hoc caret omni vi calefactivâ, præſertim, ſi ab oleo probè depuratum fuerit, & reverâ frigefacit, aut ſaltem non calefacit: adeoque vis calefaciendi olei in acido occulto, ſal volatile concentrante, primariò conſiſtet. Reſtat hinc pingue, quod in ſe eſt indifferens, cùm ab eo, qua tali, nec calor nec frigus obſervetur; adeoque in acido volatili concretorum reſinoſorum, & inde productorum oleorũ vis calefaciendi imprimis reſidet materialiter, formaliter verò in ejus motu, quoniã per hunc maſſa ſanguinea motu ſuo fermentativo ita alteratur, ut ratione particularum acidarum volatilium cum remedio concurrentium intenſior fiat eorum motus, & hinc intenſior motus ſpirituum, & conſequenter in partibus ſuperveniat effectus iſte, qui calor vocatur; ut itaque calefacientia operentur in partes liquidas, ratione acidi volatilis exiſtentis in concreto ſalium oleoſo, quia ſalia volatilia oleoſa, imprimis olea deſtillata, aut ſpiritus inflammabiles, ſulphur ſanguinis inſigniter diſſolvunt, ejus reſolutionem & ſpirituaſcentiam promovent, ſpirituum motum, & ita ſanguinis incaleſcentiam augent.

Obſervandum enim pro aſſerti hujus ratione *circa Calefacientia*:

(1.) Quod omnia vegetabilia, calida dicta, ſint fermenteſcibilia (excipio tamen aromata ſicca) & ſuggerant, præter ſpiritum inflammabilem, etiam acetum: Quicquid autem fermentabile eſt, id propter acidum, quod obtinet, tale eſt. Dein calida omnia calcinando, alcalia fixa ſuggerunt, quorum origo ſine acido eſt nulla.

Præterea

(2.) Remedia calefacientia in vegetabili regno ferè inveniuntur & occurrunt, ob acidum volatile copioſiùs nobis per digeſtionem aſſimilabile, adeoque poſtmodum caloris intenſionem excitat.

(3) Ex animali autem regno, pauciſſimo acido inſtructo, refrigerantia aut temperantia, gelatinoſa, alcali temperato volatili imprægnata, acidi correctiva reperiuntur, ut calida propriè ſic dicta nulla ſuggerat, quàm olea deſtillata, quorum tamen par cum vegetabilium oleis eſt ratio.

(4.) Bilis calefactoria vis, tanquam ſaponarius volatilis liquor, ut ſupradictum, in acido volatili, ſub pinguedinis tegmine occultato, conſiſtere videtur.

(5.) In regno demum minerali calefacientia interna nulla, quin refrigerantia potiùs ſunt, acido eorum fixiori exiſtente, fluidis noſtris partibus non aſſimilabili, potiùs acidum noſtrum volatile figente & concentrante, ſicque ſenſum frigoris poſt ſe relinquente, dum ceu magis graduata acidum volatile calorificum infringunt, motum ſufflaminant, & ita caloris excitationem ceſſare faciunt: verb. gr. vis ſcammonii purgativa infringitur ſpiritu ſulphuris aut vitrioli, ſic acrimonia ejus hebeſcit, infringi-

fringitur calor, & ab acido figente acidum volatile concentratur in reſina.

(6.) Quævis reſinæ calidæ, acres, ſummè calidæ, à ſale tartari redduntur temperatæ, ut ferè medium effectus calorifici efficiant; diſſolvit oempe ſal tartari texturam reſioosam, agendo in ejus acidum, unde ejus ſapore partim correcto, partim motu per fixationem ſufflaminato, multum de calore ceſſat.

Ex his facilè judicare licet de compoſitis: oempe omnes aquæ deſtillatæ, plus miuus de oleo participantes, ſunt calidæ; item omnes horum ſimplicium pulveres, v.g cardui benedicti, diatrion piperew n, ſunt calidi: ſucci quoque eorum, v.g centaurii minoris, ut & olea deſtillata, ut caryophyllorum, menthæ, cinnamomi, &c. item eſſentiæ, & elixyria, tàm ſimplicia, v.g. menthæ, &c. quàm compoſita, præparata, v.g. cum ſpiritu vini ſolo, febrile Mynſichtii vel Michaëlis; Rob eorum, ver. g. juoiperi, ſambuci; Extracta, v.g. centaurii minoris, abſinthii, &c; magis denique compoſita ex his medicamenta, ut Theriaca, Mithridatium, &c: quæ omnia ratione ingredientium horum ſunt calidiſſima.

Quoad *Refrigerantia* ex alterantibus, hæc etiam duplicis ſunt generis, vel *externa* vel *interna*: Vel enim reſpiciunt partes ſolidas, ut Topica dicta, quæ modò partem aliquam corporis alterant; vel fluidas, quæ corpus univerſum refrigerant, & communiter propriè Refrigerantia ſeu Frigefacieotia dici ſolent. Talia reſpectu partium ſolidarum ſunt ea omnia, quæ vel nullam talem impreſſionem motivam in partes ſenſiles faciuot, ſed eam inſigniorem ab aliis particulis commotis factam ſufflaminant, aut acidum calefaciens abſorbendo, aut excitatum ab acidi inteoſione calorem cohibendo, qua ratione Saturnus dicitur frigidum ardoris & ruboris remedium, ſaltem acidum inhibendo & abſorbendo: ſic aqua calcis vive ſeu benedicta Chirurgorum refrigerat, abſorbendo acidum, inflammationem, hinc & ſimilia ſymptomata ſiſtendo: ſpiritus vini externè adhibitus in eryſipelate frigidus eſt, phlegmate ſuo oleoſo acidum intenſum peccans temperando: ſperma ranarum, ſuccus cancrorum fluviatilium, eorumque aqua per putrefactionem parata, ſunt optima Frigida externa; quorum vis operandi conſiſtit in alcali eorum volatili macro, quo acidum temperant, refrigerant, & inflammationes arcere dicuntur: ſuccus hyoſcyami, quod ſanè curioſum eſt, aut unguentum ex eo cum butyro non ſalito paratum, parti cuidam ſolidæ illitum, eidem notabile frigus imprimit, partemque debilem reddit; alterando ſcilicet vi ſuâ narcoticâ ſpiritum inſitum, à quo calor partis naturalis dependebat.

Hæc de Externis: Sequuntur *Refrigerantia interna*, quæ iterum ſunt duplicia:

(1.) Acida intensè figentia, & motum inteſtinum contentorum plus minus ſedantia, v. gr. mineralia, eorumque ſpiritus acidi, ſulphuris, vitrioli, ſalis, &c. de quibus ſupra; item ſulphura fixa, vi acidum volatile figendi concentrativâ inſtructa; in ſpecie nitrum crudum nobis præ aliis ſubjectis accommodabile, ejusque ſpiritus; illud enim, utut ſalſum, acidum tamen volatile figendo, & ejus motum inſigniter ſufflaminando, refrigerat; dum ex parte ex animalium recrementis (in quorum locis ub-riùs colligitur) natum, ſulphura fixa mineralium, ut antimonium diaphoreticum, Bezoardicum minerale, imò ſulphur commune cum ſpiritu nitri poteſt figi in ſimile Bezoarticum minerale, quod acidum volatile in morbis acutis figit, autorem æſtuationis abſorbendo.

(2.) Si quæ reſpectu contentorum Refrigerantia dicuntur, ſunt omnia, quæ ſimul ex alcali conſtant, & operantur ratione ſalium volatilium macrorum, Naturalia & Artificialia; nam quæ pinguia ſunt, & acidulum oleum adjunctum habeot, minus ſunt frigida: ut endivia, cichorium, intybacea omnia, ſonchi omnes, olera eſculenta, portulaca, plantago, mucilago; item vulneraria quælibet, adſtringentia dicta, acidorum abſorptiva ferè omnia; ſemina 4. frigida majora, gelatinæ animalium, quæ ſale volatili temperato imprægnatæ. Omnia hæc vi refrigerandi prædita ſunt; item partes animalium, præſertim marinorum, duræ, præcipitantia dicta, huc referri debeot; imprimis ſpiritus & ſalia volatilia urinoſa ex regno animali & vegetabili macra, reverà poſitivè frigoris ſenſum in corpore noſtro relinquunt, partim acidum volatile calorificans temperando, partim maſſam ſanguineam plus minus inſpiſſando, aut fermentationem ejus intenſiorem coërcendo, & ſpirituum motum compeſceodo, & ſic conceptum eorum calorem multùm imminuunt: e. gr. in febribus intermittentibus, quando frigus urget, extractum abſinthii reſinoſum & aromatica alia frigus iominuuot, & calorem multum intendunt: ſic in febribus ardentibus intermittentibus, SYLVIO teſte, ſalia volatilia vel ſpiritus ſalis ammoniaci ſimplex, item, quod certum, & mihi per experientiam conſtat, aſſumentibus ſemper frigus auget, & calorem multùm immiouit; ſicque facilè calorem per aromatica, frigus è contra per ſalia volatilia macra, intendere vel modificare licet; quia verò frigus per hæc ferè intenditur, febresque inde emergunt diuturnæ, tutius eſt, uti aromaticis. Pertinent huc ſucci expreſſi ſubacidi, ut berberum, ribium, &c. quæ quoque ad refrigerantia referenda; hi enim, utut quoad ſenſum acidi, in ſe tamen habent contenta copioſa, quæ conſtant particulis terreis & urinoſis, in fæcum forma ſub fermentatione præcipitatis, quæ terreis & urinoſis turgent, ſimulque abſorbentibus & volatilibus particulis; hinc ex ratione acidi pauci figunt acidum volatilius, maximâ tamen parte per urinoſas particulas operantur; excipiendus autem venit ſuccus citri, qui purè acidus eſt, & figendo potiùs frigus infert. Huc pertinent etiam flores bugloſſæ, tunicæ & roſarum, qui ratione alcali ſui plus minus temperati, quo turgent, operantur; in roſis tamen acidum volatile latitat, cujus ratione calefacere dicuntur, unde & ſpiritus earum inflammabilis eſt, ſed ſuperficiale hoc eſt: ipſum autem concretum refrigerat propter moderatum alcali, quod patet, quia ex iisdem, perinde ac ex gallis, confici poteſt atramentum, quod non accideret, niſi occultum alcali contineret.

Duo hæc inter, calida & frigida, acria, acidum & urinoſum corrigentia & corrigenda, medium quaſi tenent locum ea, quæ *Alterantia Temperata* dicuntur, nullâ potentiâ ſalinâ in iis excedente, indeque ſapore dulci aut inſipido vel aqueo, aut blandâ oleoſitate aut mucilaginoſitate ſe nobis ſiſtentia, & potiſſimùm temperando præparantia, ut amygdalæ dulces, ſemina 4. frigida majora & minora, lac, paſſulæ, glycyrrhiza, ſaccharum, mucilago ſeminis cydoniorum, ſulphur commune, tragacanthum, gummi Arabicum, pinguedines animalium temperatæ, &c. in quibus neutræ particularum frigefacientium vel calefacientium excedunt, quin temperando exceſſus iſtos in corpore mitigant. In genere omnia Temperata, ſimulque Nutrientia, quæ interoè acre quodcunque io ſpecie ſalſa, dum obtundunt, ab effectu *Temperantia*; hæc ipſa, quatenus utrumque extremorum temperant, & quatenus particulas intemperatas & acriores quaſi inviſcant, *Inviſcantia* & *Incraſſantia* dicuntur: dum fauces & alios meatus plus minus excoriatos blandè leniunt, & recrementis tuſſi ejiciendis quaſi vias lubricant, *Lenientia* & *Expectorantia*; dum extra impoſita moderatè ab acido coagulatos ſuccos blandè fundunt, *Emollientia*; dum acrimoniam temperant, & temperando utrumque acre, horum amicam unionem in ſalſum tertium, adeoque pus promovent, *Maturantia* ſeu *Suppurantia*; & denique dum eodem modo impoſita acre doloroſum mitigant, & ita fibrarum ex dolore ſpaſmum ſeu criſpaturam remittere faciunt, *Anodyna*, pro vario uſu vocari ſolent. Vis eorum conſiſtit in ſalſo aqueo-pingui, aut terreo-mucilaginoſo, ubi nimium Acidi, plus multo Alcali, deprehenditur.

Emollientibus cootrariari videntur *Adſtringentia* dicta, quæ ratione texturæ ſtypticæ quodammodo auſteræ, in ſpecie ex Terreo cum Acido plus minus compoſitæ, operantur, & vel fluida quodammodo incraſſando, aut coagulando ſiſtunt, vel fibras partium ſui additione ſtriogunt & ita anguſtant, ut alumen, terræ metallicæ cum Acidis, animalium partes calcinatæ, plantago, gallæ, Acaica noſtras, &c.

Humectantia cognata admodum ſunt Temperatis; & omnia ea, quæ vel ſubſtantiam talem ſuggerunt, & benè nutriunt, modò aſſimilentur, talia ſimul ſunt Temperata, & quæ copioſum rorem gelatinoſum, aut mucilagi-

laginoſum, h. e. chylum, ſuggerunt, adeoque partim nutriendo rorem partium corporis nutritivum conſervant, partim temperando acre, à quo fit roridi nutritivi diſſolutio, abſumptionem ejus præcavendo. Pertinent huc omnia nutrimenta, tam ex regno animali quàm vegetabili, temperata omnia, ut paſſulæ, oryza, amygdalæ dulces, gelatinæ & mucilagines, &c. quæ alcali nutritivo oleoſo abundant; item potulenta, cereviſia, &c. lac præ omnibus excellit; vel quæ roris nutritivi abſumptionem ſiſtunt, ut blanda Anodyna, & quascunque evacuationes inhibentia.

Siccantia ſunt iterum vel reſpectu partium fluidarum vel ſolidarum. Operantur externè, quatenus ſubſtantiam humidam vel roridam corporis nutritivam, vel ſeroſam diſtributivam in quadam parte velut imbibunt & abſorbent, atque Acidum colliquefactivum, v. g. in ulceribus manantibus, corrigunt & deſtruunt, ut Calcinata omnia, v. g. cornu cervi uſtum, æs uſtum, tutia, pompholyx, lapis calaminaris, &c. quæ partim humidum imbibunt, partim præcavent roris nutritii colliquationem. Quæ enim internè humorem roridum dicuntur exſiccare, ſunt quæ acrimoniâ ſuâ iſtam ſubſtantiam nutritivam attenuant & colliquefaciunt, ut in ſeroſi liquaminis formam abeant, & hinc, quâ datâ portâ excernantur. Talia ſunt omnia acria, adeoque calida, item omnia amara; idque eò magis, quò ſubſtantiæ roridæ colliquatæ excretionem extra corpus magis ſtimulant, & quâ datâ viâ ſenſibiliùs evacuant: Purgantia fortiora ſimul exſiccantia ſunt; nec non ſudorifera diutiùs continuata, v. g. lapilli cancrorum, quæ ſub vehiculo ſeroſo ſuccum nutritium evacuant; item medicamenta lignorum: Diuretica denique, quæ eundem ſuccum per vias urinarias eliminant è corpore. Conferatur, quoad hanc doctrinam *Hippocrates Chymicus* TACHENII hinc inde, conſiderando ſimul Acidum & Alcali, tanquam inſtrumenta naturæ catholica mechanica, quibus tamen ſpiritus ſeminalis, inſitus & influus, utatur.

Ad iſta alterantia pertinent etiam *Febrifuga* dicta, quæ febribus intermittentibus in ſpecie medentur, & operari videntur, quatenus fermentum acidum febrile obtundunt, figunt, alterant & deſtruunt, & ita paroxyſmos tollunt; qualia ſunt Alcalia, & his cognata tam volatilia, ut ſpiritus ſalis ammoniaci, abſinthium, centaurium minus, carduus benedictus; quàm fixa, partim terrea, ut antimonium diaphoreticum, mater perlarum calcinata, partim ſalia lixivialia, ut ſal abſinthii, &c.

Quinimò pertinent etiam ad iſta ea, quæ *Menſes pellere* dicuntur, & vel Acidum ſimpliciter abſorbendo, ut Martialia, vel ſubſtantiâ ſuâ volatili ſanguini certam fermentativam turgeſcentiam conciliando, ut volatilia, myrrha, crocus, ros marinus, ſpiritus & ſalia volatilia, &c. operationes ſuas exercent.

Ad alterantia iſta etiam *Vulneraria* pertinent, quæ Acidum præternaturale & vitioſum, mitius quidem in vulneribus, acrius in ulceribus, blando ſuo & temperato alcali delent, & ita conſolidationem, remoto acido corruptivo fermento, promovent, ſive externè applicentur locis affectis, ſive internè propinentur, ut in ſtomacho, nimio deleto Acido, & chylo certo modo alterato, facilior fiat ſanatio, ut cancri fluviatiles, eorumque lapilli, ſaturnus, plantago, &c.

Porrò ad alterantia modò dicta vel maximè etiam pertinent *Aromatica*, quæ odore plus minus forti aut penetrante, & ſapore acri plus minus amaricante, craſin ſuam in ſale volatili oleoſo conſtitutam habent, id quod in eorum oleo deſtillato, totius craſin integram poſſidente, patet, ratione cujus cùm activa ſint, penetrantia, adeoque ſanguinis fermentativum motum ſtimulent, ſal volatile oleoſum ſanguinis, & conſequenter bilis, augent, Calida vulgò & ſicca conſtituuntur, ut Galanga, caryophylli, mentha, roſmarinus, caſtoreum, terebinthina, &c. Ratione hujus ſalis volatilis oleoſi temperant hæc ipſa Aromatica omnem acrimoniam, cruditates viſcidas reſolvunt, adeoque cruditati acidæ, & inde congeſtis ſordibus in inteſtinis & ſtomacho, indeque enatis flatibus, ex Acido in materia viſcida oriundis, optimè conducunt, ob id etiam Aromatica omnia ſtomachica, item Carminantia ſeu Flatuum diſcuſſiva, eſſe ſolent.

Nervis porrò & cerebro, & inde compoſitis membraneis partibus, quibus Acidum quodcumque inimiciſſimum eſſe ſolet, optimè proſunt, quas fovent & recreant adeoque earum affectionibus ſpecifice ſuccurrunt, ob id *Nervina*, *Cephalica*, ac *Uterina* eſſe ſolent Aromatica menſibusque ſimul movendis dicata.

Quin & cum ipſum ſal volatile oleoſum aptiſſimum ſit, quod volatiliſando & fermentando abeat in ſpiritus volatiles, ſuo modo analogos ſpiritibus noſtris vitalibus & animalibus, exinde vis eorum confortativa, ac, ut vulgò vocant, *Cordialis*, proximè emanat; hinc ſpiritus & aquæ confortantes, aquæ vitæ, aquæ apoplecticæ, &c. ex talibus ordinariò componuntur.

CLASSIS III.

DE

Alterantibus reſpectu *Certarum Solidarum Partium Læſarum.*

Agendum nunc de *Alterantibus*, non prout in genere contenta corporis morboſa facta in quali reſpiciunt, nec prout in iisdem effectivè Calorem aut Frigus producunt, quæ ſuprà jam ſunt explicata; ſed morboſa conſiderabimus in quali, prout in ſpecie nunc hanc, nunc illam partem affligunt, adeoque ratione læſionis aut nocumenti, ſolidæ cuidam parti inducti, ubi ſpecialiora quædam corrigentia ſeligenda veniunt; ratione cujus ejusmodi Alterantia, quæ moleſta contenta emendant, ſuo modo Stomachica, Hepatica, Nervina, &c. vocari poſſunt; nempe non partis læſæ, ſed cauſæ lædentis, hanc vel illam partem imprimis affligentis reſpectu, pro cujus medela remediorum ſelectus quidam inſtituendus eſt.

Sunt verò ea tam cruda ſimplicia, quàm præparata imprimis

STOMACHICA:

Quæ etiam ſuo modo *Inteſtinalia* dici poſſunt: atque hæc duplicis differentiæ, quæ ratione contentorum peccantium ventriculi digeſtionem læſam, & inde ortas *cruditates*, **vel** *acidam* vel *nidoroſam*, alterant & corrigunt.

Digeſtio læſa, aut abolita aut imminuta, ut plurimum procedit ex fermento digeſtivo obruto & mutato à muco craſſo ſeu pituita viſcida, in ſtomacho ſtabulante; cujus ſigna, præter ea, quæ habet SENNERTUS *lib. 3. Praxeos pag.* 128., ſunt imprimis ructus acidi, phlogoſes faciei, poſt paſtum difficilis reſpiratio, ita quidem, ut reſpirationis impedimentum percipiant in præcordiis; tempore matutino copioſum mucum excernunt; poſt ingeſtum paſtum autem duabus horis percipiunt dolorem gravativum in ſtomacho. Omnia hæc ſymptomata fiunt, quia ſuccus fermentativus craſſus & obrutus minùs poteſt fermentare; quin potiùs alimenta ſub forma liquaminis aut paſtæ viſcidæ acidæ & flatulentæ in ſtomacho ſubſiſtunt.

Præter *digeſtionem* imminutam, etiam eſt *depravata*, quæ nunc *nidoroſa*, nunc *acida*: In *cruditate acida* ructus ſunt acidi, flatulentiæ, &c. In *cruditate nidoroſa* ructus inſtar ovorum frixorum adſunt. In talibus caſibus pro cura, & quidem cruditate acida, præter vomitoria & purgantia, conveniunt remedia ſtomachica & inteſtinalia, acidum corrigentia, quæ aliàs Stomachica calida dicuntur, cùm ferè ſint aromata & aromatica; ſicut quæ cruditati nidoroſæ oppoſita ſunt, refrigerantia, ſeu corroborantia frigida dicuntur: hincque locum ferè habent in acutis febribus, cùm illa in morbis chronicis imprimis conveniant.

STOMACHICA CALIDA.

In priori igitur claſſe imprimis conveniunt aromata & aromatica volatilia, quæ ſuavi odore & grato ſapore, plus minus acri vel amaricante prædita ſunt; ut ſic craſin ſuam obtineant in ſale volatili oleoſo, id eſt, acido volatili, compari alcali volatili ſaturato, & pinguedini temperatæ ſociato, quod patet ex eorum oleis deſtillatis, in quibus craſis omnis concentrata reſidet. Stomachica hæc plura ſunt (pertinent enim huc & alia cephalica & nervina) ſelectiora tamen hæ radices, ari, acori veri, gentianæ, tormentillæ, herbæ abſinthii, menthæ, baccæ juniperi, lignum

lignum ſaſſafras, aromatica quælibet propriè dicta, in ſpecie caryophylli, nux moſchata, macis, piper, zingiber, galanga, zedoaria, &c. Omnia hæc ab acida cruditate ventriculo refrigerato oppoſita ſunt: operantur autem ratione ſalis volatilis oleoſi ſalſi in ſuo concreto, temperant & corrigunt acidum fixum ex errore digeſtionis primæ enatum, producuntque hoc ad ſtatum volatilitatis; viſcidas & glutinoſas cruditates attenuant, incidunt & reſolvunt; in congeſtis & ingeſtis acidis, tam in ventriculo, quàm inteſtinis (pituita vitrea dicta) corrigendis, optimè conducunt: dum enim ex hoc acido in ſubjecto viſcido, ordinariæ fermentationis vitio, generantur flatus in primis viis, his & ventriculo, & præſertim inteſtinis, hoſtiiibus, corrigendis ac præcavendis perquam apta ſunt. Hinc reſpectu Flatuum alia, *Carminativa* dicta, addenda ſunt, inteſtinis imprimis grata, quæ fermentationem vitioſam corrigere, Acidum temperare, & natos jam Flatus diſcutere ac reſolvere poſſunt; ſuntque nominatim Angelica, Imperatoria, ſemina 4. calida majora, cortices citri & aurantiorum, Chamomilla Romana & vulgaris, baccæ lauri, cinnamomum, caſtoreum, myrrha, &c. Hæc dum flatibus reſiſtere obſervantur, inteſtinorum malis, & inde natis ex Acido viſcido flatibus, in ſpecie conferre ſolent. His ſtomachicis jungenda ſal ammoniacum, Arcanum duplicatum Mynſichtii, quod eſt egregium; cremor tartari cum ſale tartari commiſtus, tartarus vitriolatus, & omnia ſalina, propter vim inciſivam, attenuativam, & cruditatum viſcidarum reſolutivam: quibus denique in Hypochondriacis & Cachecticis Mars & Martialia quælibet ſocianda. De ſingulis igitur, & quidem præcipuis, in ſpecie paucis, agendum eſt,

Ari imprimis Radix

In uſu eſt, tam recens, quàm in umbra exſiccata. Recens turget particulis volatilibus acerrimis, adeoque pungentibus, & quaſi piperinis, à quibus in partibus ſolidis, propter irritationem moleſtam, phlogoſis & rubedo occaſionaliter excitatur: ratione ſalinarum harum virtutum incidit noxium viſcidum, & acidum, tam ſtomachi quàm inteſtinorum, ut & pulmonum, corrigit: mucum ſalia hæc detergunt, reſolvunt, hinc Appetitum proſtratum inſigniter excitant, fodicando & irritando ventriculi parietes, quâ vellicatione fit, ut fermentum aut ſpiritus fermentativi (voca ut lubet) eò concitatiùs commoveantur: unde etiam propter hunc appetitum excitandi uſum, dicitur vulgariter *die Zehr-Wurtzel: radix digeſtiva*: in morbis chronicis, & in cruditate acida primarum viarum, eſt multi uſus. Mitior tamen recenti eſt exſiccata in umbra, quoad extimam quoque ſuperficiem inſipida, ſale volatili nempe in auras evaporante, in medio tamen ſatis acris deprehenditur, unde meditullium ejus, pro uſu medico ſatis potens, uſurpari ſolet. Recens propter ſuam acrimoniam in minutas particulas inciſa, hauriatur in cochleari cum ſpiritu vini, mirum quantum appetitum excitat: plebejum quidem hoc, ſed optimum ſanè eſt remedium. Planta ſeu herba ejus recens conciſa, & cum aceto ſubacta, acetarii loco uſurpari poteſt; haud leviter enim ejus acrimonia acido figitur & miteſcit: HELMONTIUS *Tractat. Diſpenſat. Modernor.* dicit; arum mitigari aceto, & celebre eſſe remedium in caſu ab alto. Radicis ergò, ut dictum, exſiccatæ meditullium aperiatur; in acri enim ſale volatili omnis ejus vis conſiſtit. Hinc malè proſtat in officinis radix ejus præparata; vis enim ejus caſtrata eſt ab aceto. Par ratio ejuſdem fæculæ, remedii elumbis, & nullius virtutis ſpecificæ.

Acorus verus ſeu *calamus aromaticus* officinarum nunc ſequitur. Ferè nobis incognitus eſt verus, aut ſaltem rarior, ita, ut rectè de hoc dicat MANARDUS *in Epiſtola*, verum nobis hodiè eſſe incognitum, cùm, qui vulgò nobis affertur, radix ſit, non calamus, & ad genus arundinaceum pertinuerit. Loco autem hujus ſubſtituere poſſumus acorum verum, arundinaceam quoque plantam, cujus radix ſale volatili oleoſo aromatico non leviter imprægnata eſt, ratione cujus corrigendi Cruditati acidæ, & diſcutiendis hinc natis flatibus, aut iis præcavendis, hoc ipſo inteſtinis egregiè confert. De cœtero cum aliis Aromaticis ferè conſpirat.

Mentha, præprimis *Criſpa*,

Acrior, & particulis aromaticis præ aliis ſpeciebus turgentior eſt; ſingulariter dicatur malis, ex cauſa frigida ſeu cruditatibus acidis ortis; imprimis confert, removendo & alterando contentas ſordes, in appetitu promovendo, in digeſtione adjuvanda, item in flatibus diſcutiendis, imò etiam ructibus, nec non Cholera, vomitu nimio; ſicut etiam in quibuſvis alvi fluxibus, in quibus ventriculus vel primariò peccat, vel ſimul afficitur & per conſenſum patitur, peculiaris uſus eſt. Radix quoque lactis proventum nimium nonnihil, & coagulationem ejus, in decocto cum aceto internè & externè nunc præcavet, nunc reſolvit; ſicuti etiam Fotus ex ejus decocto, aut aqua ſpirituoſa, herniis applicata, inteſtinis flatu tumentibus conducere ſolet.

Nux Moſchata.

Eſt nucleus, in fructu bulboſo ſui generis contentus, quem ambit cortex laminoſus tenuis, lapidoſus, & cingit foliorum inſtar, id quod *Macem* vocamus: Conveniunt igitur macis & nux moſchata in eſſentialibus: Nux Moſchata tamen tota quanta, oleo temperato & quaſi coagulato turget; Macis verò acrior eſt, & plus ſalis volatilis ſalſo-oleoſi continet: Unde Nux Moſchata, utut in morbis ſtomachicis ex contentis vitioſis egregia ſit, propter nimiam tamen oleoſitatem ſuam ſæpius ventriculum gravat, ſicque Maces meliùs conveniunt. Sapori iſti vitioſo temperando, à quo diarrhœa excitari ſolet, communia remedia ſunt nux moſchata & macis, hinc ſemper cum aliis remediis in forma cruda, aut olea eorum deſtillata, adſumuntur. Macis exiſtit carminativa egregia, & Acidum imprimis viſcidum attenuat, flatusque præcavet. Uſurpantur tam in forma pulveris, quàm oleorum deſtillatorum internè guttatim; externè etiam nunc ventriculo illita, nunc umbilico contra tormina & ſtranguriam, quæ, ſi ex acido novellæ cereviſiæ, vel inſuetæ oriatur, pulvis nucis moſchatæ interno uſu optimus eſt: præterea maces humorum vitia, renes & urinarias vias affligentia, corrigit; quod manifeſtum, quia odore ſuo imprægnat ipſam urinam, adeoque renes & veſicam à cauſis occaſionalibus læſas, ſuo modo afficit.

Piper.

Duplicis differentiæ eſt: longum & rotundum; hocque vel album vel nigrum. Longum potentius eſt; & inter rotundum præfertur album nigro. Quando hæc ſucculenta adhuc ſunt, deprehenduntur viridia; Quando matureſcunt, rubra fiunt, & exſiccata denuò nigreſcunt: Si cortex maturè detrahitur, reſtat album; qui cortex vel ſponte diſcedit, vel aquâ ſalsâ ante exſiccationem maceratus ſeparatur. Album uſui Medico commendatur, pollet ſale acri moderatè oleoſo, ſed verè concentrato; hinc propter olei abſentiam velut ſemicauſticum evadit; ratione cujus acrioris & volatilis ſalis obſervetur, ut pro uſu non adeò exactè teratur: quò magis enim pulveriſando teritur, eò majorem facit jacturam particularum ſuarum activarum. Corrigit hinc acidum fixius & potentius primarum viarum; hinc crudum pulveriſatum egregium eſt in Appetitu provocando eorum, qui ructibus acidis vexantur, & ad pathemata hypochondriaca inclinant. Piperis grana cruda vel contuſa cum aqua, vel in ſpiritu inflammabili appropriato, manè aſſumuntur, quod in febribus intermittentibus eſt evporiſton plebejorum, præmiſſis præmittendis non contemnendum: grana enim quindecim ad 20. pulveriſata, in vehiculo ſpiritus vini ſimplicis vel aniſati aliquot horis ante paroxyſmum aſſumpta; imò continuato uſu Quartanam quoque curat: ſi autem tardiùs, aut inſtante jam paroxyſmo aſſumantur, & ubi æſtus ventriculi cum acrimonia ejus concurrit, graviſſimè intenditur ardor: minus item eſt adhibendum, ubi ſolus vel major æſtus urget, potius verò ſi algor adeſt, præſertim ſi aliquis ſudor exſpectatur. Novi juvenem 17. annorum, qui 70. grana piperis leviter contuſa pro una doſi ante paroxyſmum aſſumpſit, retinuit, & febris emanſit, utut poſt aliquot dies ex hauſtu cereviſiæ ſecundariæ frigidæ redierit; continuato tamen piperis uſu iterum ſe curavit. Convenit etiam in viſcido & Acido primarum viarum corrigendo.

Zingiber.

In apepſiis ſcilicet, quæ poſt morbos Chronicos plerumque ſuperſunt, convenit, cùm ægri plerumque congerant cruditates acidas viſcidas. Obſervat Platerus, quendam poſt quartanam diuturniorem, ex cruditate ortam, apepſiâ gravatum hoc ipſo pulvere zinziberis uſu diuturniori ſe merè reſtituiſſe: Refert idem, Catholicos poſt jejunii quadrageſimalis tempus cruditates, ex piſcium eſu collectas, optimè hujus pulveris uſu corrigere, & nata inde mala avertere.

De *Gentiana* & *Tormentilla infrà*, ubi *de Diaphoreticis*: de *baccis juniperi* (quorum Rob egregium ſtomachicum eſt) *infrà*, ubi *de Diureticis*: de *ligno ſaſſafras* itidem, ubi *de Sudoriferis*.

CARMINATIVA.

Flatuum remedia, erant ſuperiùs enarrata Imperatoria, Angelica & Leviſticum, quæ cognata ſunt; Acrior verò eſt Imperatoria; Temperatiores ſunt Angelica & Leviſticum, oleo temperato imprægnata; De his igitur, ubi de Diaphoreticis.

Radix Imperatoriæ.

Egregiè aromatica, oleum acre ſpirat; imprimis inteſtinorum torminibus humoroſis, ab acido viſcido natis, & hujus turgeſcentia genitis flatibus corrigendis, eſt egregia: cum non ubique reperiatur, loco ejus recipi poteſt radix *olsnicii*, *Delsnuſz-Wurtzel*, quæ pulveris forma largiori doſi exhibeatur; propter texturam acrem minus oleoſam ſanè eſt egregia. Omnia hæc Aromatica meliùs conducunt, ſi in vehiculo ſpiritus proprii ſeu ſpiritus vini aſſumantur, quia vis particularum earundem activarum velut nativo hoc menſtruo optimè quaſi elicitur, ut commodiùs operari poſſint.

Semina quatuor calida majora.

Sunt ſemen *fœniculi*, *aniſi*, *cumini*, & *carvi*, quorumvis in ſale volatili oleoſo quodam blandè temperato conſiſtit: HELMONTIO inteſtinorum ſolamina dicuntur, quòd quaſi ſpaſmos & mala doloroſa eorum ſpecificè demulceant, & ſic certum eſt, quod inteſtinorum malis, ab acido nunc lymphatico nunc viſcido enatis, egregiè conducant; hinc etiam contracturas ſpaſmorum blando ſenſu demulceant, & ſic quodvis acidum inteſtinorum irritans, temperent & corrigant; unde vel ſimplex Decoctum in vino generoſo, vel eorum olea deſtillata, ſunt communia remedia in flatibus & torminibus, herniis, & doloribus inteſtinorum. Semen cumini in ſpecie convenit doloribus inteſtinorum; ſicut Aniſum flatibus; ſemen carvi præter dictos uſus ad lac etiam augmentandum commune, ſed non contemnendum, evporiſton eſt.

Citri & Aurantiorum

Subſtantia cum duplex ſit, cortex probè diſtinguendus eſt à pulpa acida ſucculenta. *Cortex* ad ſtomachica calida ſeu à cauſa frigida, pulpa ad refrigerantia, pertinet, & nidoroſæ cruditati conducit: Cortex eſt ſale volatili oleoſo inſigniter imprægnatus, poteſtque vel ſolâ expreſſione elici, & cum ſaccharo imprægnari: ſunt igitur carminativi, hincque ventriculi, cruditate acidâ laborantis, correctivi. Craſis eorum conſiſtit in oleo aromatico, quod nunc ſimplici expreſſione, nunc deſtillatione, acquiritur: ibi concidantur minutim, facta per linteum expreſſione ſuccus totus oleoſus prolicitus, immediatè ſaccharo excipiendus eſt, quo evadat oleum ſeu Eleoſaccharum gratiſſimum: Huic ſi affundatur ſpiritus vini, *eſſentia* citri gratiſſima itidem habetur: Vino generoſo permixtum, vinum Hippocraticum ex tempore ſuggerit; Vel juxta alios affundatur corticibus minutim inciſis ſpiritus vini, abſtrahatur ſæpius, digerendo deinde cum recentibus aliis, extrahatur eſſentia, quæ filtrata, & Eleoſaccharo citri antedicto imprægnata erit *Elixyr citri* perquam gratum & potens pro ſtomacho & inteſtinis. Oleum deſtillatum acrius eſt, & magis in morbis malignis, quàm in affectibus ventriculi adhibetur: eliciunt alii hoc è corticibus recentibus (ut rectè habet ZWELFFERUS) è quibus poſt deſtillationem olei, affusâ aquâ putrefactis, ſal volatile & ſpiritus urinoſus cum oleo denuò elici poſſunt.

Quod *Cortices aurantiorum* attinet, eorum oleũ acrius eſt, & ſalinis particulis magis imprægnatum præ corticibus citri; hinc magis carminativi uſus, & Acidi plus minus auſteri & viſcidi, Flatuum parentis, correctivi; Quare in Colica ex Acido auſtero, in ſtranguria ex acido primarum viarum ad vias urinarias delato, deſtillata olea corticum Aurantiorum & citri ſunt elegantiſſima & egregia remedia. Externè idem oleum cum oleo deſtillato angelicæ vel aniſi ſociatum, & umbilico illitum, Colicæ quoque & ſtranguriæ ſic convenit.

Præ cœteris huc facit hoc commune ſimplex, reverà tamen nobile

Chamomilla

Vulgaris, & præſtantior, ſed rarior, Chamomilla Romana. Hujus flores & folia egregiè conducunt, corrigendo Acidum auſterum ventriculi & inteſtinorum, & hinc natis malis, præſertim doloroſis, tam Cardialgiæ, quàm Colicis convulſivis: vim anodynam ſimul ſingularem obtinent; unde fibrarum contracturis blando ſuo attactu medetur. Certè in quibusvis ventriculi & inteſtinorum malis ſine pari eſt, modò Decoctum ejus cum aqua communi ſolitariè, vel additis corticibus citri & aurantiorum, propinetur. In muliere, Colicâ cvulſivâ ſ per mẽſẽ dies noctelq; pertinaciſſimè laborante, fruſtratis opiatis & appropriatis, ſolo hujus in cerevisia decocti repetito uſu curatam eandem obſervavi. Ideò remedium tam externè forma fotus, quàm internè in doloribus poſt partum, magni ſemper æſtimandum eſt; quicquid etiam alii de Leviſtico & Matricaria dicant. Fundit Chamomilla *oleum ſapphyrinum* cœruleum, idque per ſe, ut color neque vaſis æneis, neque Veneteis, poſſit adſcribi, cùm in vitreis æque benè ſuccedat; ejusdem eſt cum herba cruda uſus.

Laurus.

Ejus baccæ & folia coincidunt ferè in vi aromatica cum aliis congeneribus; hinc pariter inter Carminantia numerantur.

Caſtoreum.

Unicum eſt in regno animali, quod Acidum auſterum, primas vias ſubinde miſerè torquens, & flatulentias inde natas, optimè corrigit. Eſt concretum oleoſum aromaticum ſui generis, quod in veſiculis caſtoris membranaceis intra genitalia & anum colligitur; non enim eſt in hujus teſticulis, quia in fœmellis etiam reperitur, & Anatomia Modernorum detexit, quod penitus ſint diſtincti hi folliculi à teſticulis. Prodeſt in Acido, auſtero imprimis, quod nervis & partibus nervoſis eſt inimicum; cujus texturæ cum ſint ventriculus & inteſtina, hinc in affectibus doloroſis partium harum, item flatuoſis, egregiè confert; pariter ac in paſſione hyſterica, ſuffocatione hypochondriaca, quæ affectus ſunt ſpaſmodici, ratione Acidi auſteri excitati. Præparatur eſſentia ejus cum ſpiritu vini probè tartariſato, aut cum Tinctura tartari, ipſa, quæ fluidis omnibus ſine præcipitatione commiſcibilis eſt: hinc quando in morbis malignis Acidum nervos irritat, ut in varioliſ cum epilepſia obſervatur, unà cum aliis pro dictis nervorum malis eſt optima. Pro Cardialgia, Colica convulſiva, ſuffocatione hyſterica, &c. ſpecificum eſt; imprimis eadem Tinctura cum ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſo extrahi poteſt in uſus eoſdem, internè & externè.

Pertinet etiam ad hanc Claſſem

Sal Ammoniacum.

Noſtrum uſitatum eſt artificiale; Veterum nativum fuit. Convenit vi incisivâ, quâ potenter pollet, & ſimul abſterſivâ primarum viarum, propinatum à ℈ß. ad gr. xv. vel xx. Acido ſalis marini vel communis, & Urino volatili urinæ & fuliginis, conſtat ſalſum hoc; unde egregiè incidit, attenuat, & reſolvit; & ſic in apepſia aliisque malis, ex fonte primarum viarum natis, poteſt ſociari cum pulveribus aromaticis, e. gr. cum oleis eorum deſtillatis, vel cum pipere, e. g.

℞. *Salis ammoniaci* gr. xv. vel ℈j.
Spec. diatrion. piper. vel *Cubebar.* ℈ß.
M. f. pulvis.
Vel cum *Conſ. roſar. Vi. violata* f. Bolus.

Pro uſu antifebrili, præmiſſo vomitu, in febribus intermittentibus ante paroxyſmum cum *dimidio lapillorum cancrorum* exhibetur: imò ubi fortiori abſterſione opus eſt, cum *pulvere jalapæ*; ſic ſuaviter ſimul & ſine torminibus purgat: Potens quoque eſt diureticum, ac calculi proventum præcavet; in iſchuria item à cauſa quacumque optimum.

Producta ejus ſunt Flores crocei, qui cum limatura Martis vel hæmatite præcipitantur, in febribus intermittentibus optimi. Cum alcali quodam fixo ſapido, ut ſalibus fixis, vel calce viva; aut inſipido, ut minio, limatura Martis, &c. imbibito ſalis marini acido, ſui juris fit ſal urinoſum volatile, ac vel ſub forma florum, vel ſpiritus urinoſi, qui alius naturæ eſt à ſale armoniaco: ſic cum ſulphuris anatica proportione mixtum, ſal armoniacum, hinc additâ calce vivâ, acquiritur ſpiritus urinoſus flavus; ſulphur tamen mox in aqua præcipitatur. Spiritus autem hi omnes, vel ſalino-volatiles flores, ad Diaphoretica pertinent, fortiter penetrant corporis intima quævis, deſtruunt & corrigunt omne acidum peregrinum abundans, tranſmutant hoc in ſalſum, & vel per urinam, vel ſudorem, alteratum eliminant. Hinc optimum etiam Nephriticum in calculo præſervando audit: reſolvit potenter maſſam ſanguineam, eam reddit floridam & tenuem, hinc in inflammationibus partium internarum, à congrumato ſanguine ortis, egregium eſt remedium: febrifugum inſuper eſt, hinc D. MICHAELIS ſpiritum ejus vocavit antiquartium; ubique enim per ſudorem operatur: in ſuffocatione hyſterica, colica, &c. internè cum eſſentia caſtorei mixtus, aut in menſium defectu cum eſſentia myrrhæ, optimus eſt. Externè verò naribus obſtructis admotus optimum reſolvens eſt. GLAUBERUS hinc inſtrumento ſingulari languentes vel deficientes menſes excitavit, pudendis hunc applicando. In ſcorbuticis affectibus cum ſpiritibus appropriatis miſtus, in ſpecie Tinctura tartari acri; aut in malo hypochondriaco Elixyr proprietatis cum hoc paratum, proficua ſunt: externè item ſpiritus hic antipodagricum eſt inſigne, cum ſpiritu vini camphorato miſtus: cum terra foliata tartari miſtus, ac limaturæ Martis affuſus, ſi eſſentia extrahatur, optimus eſt in morbis chronicis quibusvis. Spiritus quoque ſalis ammoniaci acidus, & quidem non, niſi magno labore, præparatur ex capite mortuo ejus, eſtque concentratior, quàm ſpiritus ſalis communis, præ quo tamen ferè nullam habet prærogativam, niſi quod in auro ſolvendo præferatur.

Tartarus Vitriolatus.

Conſtat ex alcali fixo, cum acido Vitrioli ſaturato. Optimum præparandi modum habet TACHENIUS *in Clavi Medic. Hippocraticæ*; abit ſic in ſal ſalſum amaricans, egregium pro affectibus ventriculi & inteſtinorum, inſigniter abſtergit & temperat ſalſo ſapore, & vi nonnihil laxativâ & diureticâ; hinc in morbis chronicis remedium meritò eſt laudandum.

Ex hactenus dictis & ſimilibus facilè compoſita ſelecta fieri poſſunt. Pro vehiculo autem horum ſufficiat aqua menthæ; hinc in *digeſtione læſa* ſpiritus maſtichis benè rectificatus eſt egregius, miſtus cum ſpiritu menthæ: Elixyr etiam proprietatis maximè conducit, miſtum cum ſpiritu cochleariæ, uti & ſpiritus carminativus de tribus, Chocolata Inda: pulchrè etiam hic conveniunt ſpecies dia-galangæ, ſtomachicæ *Mynſicht*, &c. quæ ſi miſceantur cum ſalinis, non ſunt inelegantes. Loco pulverum aromaticorum, & aliorum mille ſtomachicorum, ſufficit verb. gr. ſal ammoniacum cum pulvere piperis; vel fiat alius in pluribus caſibus egregius, ex *piperis, radicis ari* an. p. iij. & *Extr. torment.* p. j; æqualis compoſitionibus aliorum multiformibus. Huc pertinet Elixyr ſtomachale D. MICHAELIS; vel aliud egregium ex herba menthæ, & 4. ſeminibus calidis majoribus, cum ſpiritu menthæ extractis, paretur, cui addi poteſt eleoſaccharum citri. Vel

℞. *Elix. menthæ* ℥j.
Spiritus Vitrioli Philoſoph, ʒij. *M.*
Doſis gutt 40. vel 50.

Item præſcribatur talis formula:

℞ *Elix ſtomachal D. Mich.* ʒij.
Spiritus maſtich.
cochlear. an. ʒj.
M. D. S.
Elixyr ſtomachale à 30. *uſque ad* 40. *guttas* bis in die.

Vel

℞. *Spiritus carminat.* ʒij.
Eſs. abſinth.
Menth. an. ʒj.
M. D. S.
Eſſentia pro ſtomacho.

Interdum etiam fiunt vina medicata ex aromaticis, verb. gr. abſinthio, mentha, radice gentianæ & acori veri; quibus de mace, vel zinzibere aliquid poteſt addi.

In *apepſia ſenum* medicamenta ambrata ſunt optima, vel in forma ſicca aut liquida uſurpata.

Quoad *cruditatem acidam* in ſpecie, conveniunt in hac, præter aromatica volatilia, ſtomachica calida dicta, hactenus recenſita, abſinthium, & omnia ex ipſo parata, ut vinum abſinthites, eſſentia, &c. ſpiritus & eſſentia menthæ; aut cochleatim, quando hæ eſſentiæ ſunt debiles, dando cochlear parvum pro una vice; aut guttatim, quando ſunt ſpirituoſæ: Item aqua vitæ Matthioli, ſpiritus antiſcorbuticus, eſſentia ligni ſaſſafras cinnamomiſata, & ſimilia, quæ acorem temperant; item ſpiritus carminativus. Electuarii loco ſufficiat radix zingiberis in India condita:

Vel

℞. *Rob baccarum juniperi*: imprægnetur *pulvere zinziberis* aut *macis*, addito pauco *ſaccharo*, ad imitationem Paracelſi in ſtomachi malis perquam conveniens.

Sin acidum nimium, conveniunt ſalia alcalia, quæ acidum abſorbent, ut ſal abſinthii, cardui benedicti, tartari, lapilli cancrorum, cretæ, corallia, C. C. uſtum, ſpiritus cornu cervi, ſpiritus ſalis ammoniaci, & ſimilia alcalia volatilia.

Pro uſu externo Emplaſtrum ex *tacamah.* p iij. cum *balſami Peruv.* p. j., malaxat. cum *oleo* quodam deſtillato, v. g. *baccarum juniperi*, *macis*, *caryophyllorum*, &c. pro ventriculi aut umbilici regionibus, in malis doloroſis & frigidis efficax eſt; ſicut *Balſamus ſtomachalis* TIMÆI *Von Gulden Klee*, cujus deſcriptio hæc:

℞. *Balſ. Peruv.* ℥ß.
Olei expr. nuc. moſch. ʒiij.
deſtillat. ligni rhod. gutt. ix.
caryoph. gutt. v.
cinnam. gutt. iij.
Miſc. pro Balſamo, D. S.
Externus Balſamus pro ſtomacho.

Qui competit, quando ægri ſentiunt frigus in ſtomacho. Loco hujus Balſami oleū nucis moſchatæ expreſſum cum oleo deſtillato corticum aurantiorum, & macis miſtum, conſtituit Balſamum æquè præſtans, ac aliorum compoſitiones: Vel

℞. *Theriac.*
Balſ. Peruv. an. p. æqu.
Miſc. cum oleo aliquo deſtillato.

NB: Quando hujusmodi Balſamis inungitur ventriculus, tunc poſt inunctionem tegatur ventriculus linteaminibus, aut lapide calido, calefactis; & hoc obſervetur in omnibus externis applicandis, & eſt HELMONTII modus.

Flatus per ſimilia ſtomachica calida, quæ fermentationem vitioſam corrigere, acidum temperare, & natos jam Flatus diſcutere ac reſolvere poſſunt, curari, ſuprà dictum: unde eminent ſemina 4. calida majora, quæ infuſa in vinum leniter ebulliant, & ita vinum colatum aſſumptum contra flatus optimè prodeſt: radix helenii egregium eſt, decocta cum abſinthio & cortic. aurantiorum in vino vel aqua quadam appropriata; vel ex his parata Eſſentia cum ſpiritu menthæ. FORESTUS in ſtomachi inflatione, & dolore ejus intolerabili ex eſu ciborum flatulentorum & potu muſti tale habet experimentum: decoxit chamomillam Romanam & vulgarem minutim conciſam, adjecto pauco ſemine aniſi & carvi, in cereviſia; hoc decoctum cùm bibiſſet, copioſos flatus per ſuperiora & inferiora æger emiſit, & ita integrè curatus fuit. Huc etiam angelica & zedoaria pertinent. Conveniunt aliàs optimè ex carminantibus ſuprà dictis deſtillata olea, item ſpiritus aniſi, & ex ſalinis volatilibus oleoſis ſimplicibus carminantibus paratæ miſturæ: v. g.

℞. *Aquę menthæ,*
fœnic. an. ℥jß.
carminat. uſit ℥j.
Spiritus aniſi,
Eſs cort. aurant. an. ʒiij.
Olei deſtillat. macis gutt. v.
Syr. cort. aurant. ʒvj.
M. f. Potio cochleatim haurienda.

Porrò ex caſtoreo & aſa fętida parata remedia, itē ex mirrha atq; ex Theriaca cōtra flatus ſunt egregia: reliquis tamē pręferuntur ſpirit. nitri, acidus licet, & nitrata, figendo erūpentes ſpiritus flatuoſos, & impediēdo fermentationis & effervescētię motū, imprimis ſpir. nitri per ſpiritū vini, aut loco ejus cū ſpir. aniſi vel chamomillæ per fermētationē dulci-

ficatus & temperatus, nobiſque ſic magis appropriatus redditus; ſpiritus quoque carminativus ex nitro & tartaro per retortam tubulatam in receptaculum, cui debita quantitas ſpiritus vini infuſa, deſtillatus, & omnis ſpiritus tartari volatilis, egregii ſunt contra flatus. Sit adhuc alia formula:

℞. *Aquæ flor. chamomill.*
Aniſi an ℥j.
Cinnam ℥j.
Spiritus zedoar. ʒß.
Nitrum dulc. ʒij.
Oleo deſtillat. aniſi gutt. vj.
Laud. opiat gr. ij.
Syr. rad. enuclæ ℥j.
M. f. Potio,

Haurienda cochleatim in colica flatulenta.

In nimia & contumaciſſima mucilagine optimus eſt ſpiritus aſthmaticus, vel ſolus vel miſtus, ut

℞. *Elix. ſtomachal D. Michaël.* ℥j.
Spiritus aſthmat. ʒß. vel ℈ij. M.

Doſis guttæ xx. vel xxx. eſt egregium optimumque remedium

Externè conducit oleum ſuccini, tanquam efficaciſſimum ſedans flatus.

STOMACHICA FRIGIDA.

Stomachica Frigida, & *Cruditati nidoroſæ* cum ſymptomatibus inde natis *oppoſita*, ferè in morbis acutis, cum febribus, conjunctis, contra æſtum eorum & ſitim inſuper, plus minus locum habent. Sunt verò hæc acida blanda plus minus, ex regno tàm vegetabili quàm minerali. *Cruditas ergò nidoroſa*, quæ acidæ opponitur, eſt ingeſtorum alimentorum in ventriculo ex defectu fermenti digeſtivi corruptela putredinoſa, plus minus inchoata, plus minus perfecta. Nam ſicut ingeſta alterantur à fermento, & ab omni putrefactione præſervantur; ſic ſi in ventriculo, tanquam in ſubjecto calido & humido, ſponte ad putredinem tendant, fatiſcente concreto acido nunc in inſipidum, dulce, nunc ex dulci amareſcens, pro corruptarum rerum varietate, degenerant; in ſpecie & præſertim in febribus continuis, in quibus ingeſta pleraque, præſertim carnoſa, defectu fermenti digeſtivi, cruditatem nidoroſam incurrunt; unde ſitis & æſtus, ſi non intenditur, ſaltem ſtomachi ſymptomata multum aggravantur: utut enim totum corpus incaleſcat, circa tamen præcordia ægri de æſtu interno, imprimis moleſto, conqueruntur, qui ratione ſpirituum & ſanguinis ſtomacho præternaturalis. Hæ moleſtiæ in cruditate nidoroſa intenduntur, ut inde ægri ſe peſſimè habeant. Quibus malis igitur ut medeamur, occurrunt ſtomachica, in quibus, premiſſis univerſalibus, acida, ſtomachum Refrigerantia dicta, excellunt, imprimis vegetabilium, ut ſuccus cydoniorum, eorumq; ſyrupus, ſuccus berberum, ribium, citri, rubi idæi, granatorum acidorum, &c. & his alii compares; item ſpiritus maſtichis acidus; ex mineralibus verò nitrum, & quælibet nitrata, hinc ſpiritus ſalis, vitrioli, ſulphuris, &c. & cum his præparatum Elixyr proprietatis, arcanum duplicatum, & ſimilia.

Quoad acida vegetabilium, in horum ſuccis diſtinguendæ ſunt binæ ſubſtantiæ:

1. Liquor continens, inſigniter acidus.
2. Contentum, terreum, inſigniter urinoſum.

Quæ duo ſibi relicta, fermentando tàm in potus vinoſos, quàm ritè parata ſuccum nobis ſuppetunt purè acidum, contra cruditates nidoroſas ejusq; ſymptomata egregium, qui cùm ſit adeò acidus & veluti concentratus, ut nequeat contentis corporis noſtri ſine horum vel coagulatione, vel acidi volatilis fixatione, aſſimilari, effectum refrigerantem poſt ſe relinquit. Condiuntur hi ſucci cum ſulphure, ut dicit HELMONTIUS: modum tamen reticuit. Sincerior fuit in hocce CNOFFELIUS *Tract. eleganti de methodo medendi Febres Epidemicas*, qui eum ita propoſuit: *Capiatur lagena ſeu vas, cui ſuccus infundi debet, & fumo ſulphuris incenſi probè impregnetur, hinc confertim ſuccus acidus infundatur, relicto aliquo ſpatio vacuo, agitentur probè, ut ſe invicem penetrent: hinc vacuum ſpatium denuò fumo tedæ ſulphuris accenſæ impleatur, & veſica duplicata vel triplicata optimè firmetur; hic poſt tempus aliquod contentum ſeculentum obſervatur, ſuccus puriſſimus acidus in ſuperficie innatans ſeparandus filtro, & pro aſſervatione ulteriori ſulphuris fumo de novo condiendus eſt, & impregnandus.* Succi hi egregii ſunt in dictis ventriculi morbis, & optima conſtituunt Juleporum ingredientia;

℞. igitur *aquæ ſimpl.* ℔ß. ad ℔j.
miſceatur cum
ſucc. ceraſor. vel *cydonior.* ℥ij. ad iij.
addendo
Syrup. flor. papav. errat. parum.
f. Julepus gratiſſimi ſaporis.

Conveniunt quoq; acida hæc in genere in morbis dictis, ſubinde tamen eorum ſelectus aliquis habendus quoq; eſt; ſi enim in cruditate nidoroſa, vel cum febre acuta conjuncta, adſit fluor alvi, convenit ſuccus cydoniorum, qui tonum ventriculi & inteſtinorum egregiè firmat & roborat; ubi autem vis corroborativa intenditur, ſumatur ſuccus rubi idæi, qui, neſcio quale, aroma ſpirat, & reverà analepticus eſt; ſi malignitatis ſuſpicio adeſt, ſuccus citri uſurpabitur; ubi autem ſimplex tantummodò operatio requiritur, ſucci ceraſorum nigrorum vel ribium aſſumantur.

Dictum autem non ſine cauſa, ſeparationem contenti à continente inſtituendam eſſe; ſi enim duo hæc promiſcuè ingerantur, ut in ſuccis ſaccharo conditis, vel oleo communi olivarum, &c. ſuperfuſis, & ſic aſſervatis, ea ſui fermentatione non leves ſæpè turbas circa primas vias excitant; id quod etiam de ſyrupis paratis ex his ſuccis recentibus cum ſaccharo intelligendum, quorum doſis major nocentiſſima ſubinde eſt; propter fermentationem & alterationem, quam vel ipſi ſubeunt, vel propter noxam, quam inde corporis contentis affricant; quæ omnia ruptio vaſorum inde orta confirmat.

His potentiora ſunt acida mineralia, inſigniter figentia, & contenta corporis non parum coagulantia. Plura equidem ſunt; certus tamen quoque horum ſelectus eſt inſtituendus. Præ cæteris ventriculo gratiſſimus eſt ſpiritus ſalis; unde ubi magis ventriculo ſuccurrere, aut uſum diureticum intendere volumus, ſalis ſpiritus aut ſimplex, aut concentratus magis, ſpiritus vitrioli Philoſophicus aliàs dictus, convenit; ſi effervescentiam febrilem compeſcere velimus, ſpiritus vitrioli ſeligatur; ſi notabili ſimul diaproreſeos effectu opus ſit, ſpiritus tartari ſumatur, cujus mira vis in acutis diaphoretica, & quoad uſum Practicum non leviter differt à ſpiritu vitrioli; quod ſi æſtus intendatur, ſeu uſus figendi acidum volatile oleoſum, ſpiritus nitri, & quælibet nitrata, imprimis nitrum antimoniatum, conveniunt. Monendum autem, raro his ipſis mineralium acidis puris utendum eſſe, quia nimis ſunt graduata ſeu alterativa; melius igitur eſt, ſi dulcificentur, & ſic ſuo modo temperentur per ſpiritum vini. Nempe univerſalis eſt cautela in Praxi, ut temperatis, quantum poſſibile, utamur, cùm omnia in corpore noſtro ſint temperata; his enim intemperatè uſurpatis mutatio oritur inſignis, ut facilè ab uno extremo ad alterum exceſſus fieri poſſit: utendum igitur iisdem probè cum aqueo vehiculo dilutis, aut cum ſpiritu vini dulcificatis: quibus etiam certo modo annumerandum Elixyr proprietatis. Pertinent ad hæc, præter nitrum antimoniatū, etiam arcanum duplicatum, egregiè ſalſum remedium, ex acido vitrioli & alcaliſato nitro, quæ invicem coëunt ſub deſtillatione ſpiritus nitri in ſalſum tertium, proſapiæ nec expreſſè vitriolicæ, nec nitroſæ, ſed concretum ſui generis ſalſum eſt, quod in acutis morbis, vel cruditatibus nidoroſis corrigendis, hincq; dependentibus ſymptomatibus mitigandis, eſt egregium. Obſervatur aliàs, quod etiam verum eſt, idem etiam ægros agrypnos ad ſomnum diſponere; ſuſpicio hinc oritur, annon nitrum alcoliſatum ſub ignis tortura egerit in ſulphur vitrioli, & ejus aliquantulum ſibi aſſociaverit, indeque vis anodyna & ſudorifera emanſerit? quod pro ulteriori ſcrutinio relinquendum.

Stomachica hactenus dicta, tàm calida quàm frigida, ſuccis etiam, bilioſo & pancreatico, vitioſè conſtitutis corrigendis inſerviunt. Nam ab his ſuccis viciatis vitioſè ſeparatur à ſecibus alvinis chylus, qui ab eorum vitio, imprimis à bile, inquinatus & depravatus, ſimiliter maſſam ſanguineam, & tandem totum corpus, inficiet & inquinabit. Jam verò, dum vitiati hi ſucci vitioſè concurrunt, ac vitioſas efferveſcentias, aut inter ſe mutuò, aut etiam cum chylo, imprimis ſi hic nimis acidus, nec ritè volatiliſatus fuerit, ut in hypochondriacis contingit, inducunt, varia ſymptomata abdominis, v. g. phlegoſes & excandeſcentiæ, oriuntur, ubi bilis nimis vitioſa & vitiata fuerit; dolores, algores ſeu frigus in lumbis, lancinationes & roſiones abdominis, dolores propè ſpinam dorſi, ubi ſuccus pancreaticus aut nimis acidus, aut nimis auſterus, aut nimis aquoſus, aut alio modo vitiatus fuerit;

rit: imò ex vitioſa illa efferveſcentia orti flatus, rugitus, murmura, ructus, borborygmos, & ſimilia quamplurima abdominis ſymptomata inducunt; qualia v. g. in hypochondriacis, item in diarrhœis, &c. ſunt obvia: ſimiliter cachexiæ, icteri cujuscunq; ſpecies, ſi non ex ſtomacho, quod rariùs fit, ut plurimum ex vitiatis his duobus ſuccis, vitioſam cum chylo efferveſcentiam, & præternaturalem fęcum ſeparationem conſtituentibus, radicaliter oriuntur. Dum enim in iracundis, in territis, &c. varia abdominis ſymptomata, dolores, æſtuationes, diarrhœæ & ſimilia ſymptomata contingere ſolent, oriri hæc ipſa videntur ex vitioſa efferveſcentia horum duorum ſuccorum, per animi motus, indeque ſanguinis vitiata fermentatione, præternaturaliter conſtitutorum, & vitiosè ex ſuis ductibus dejectorum.

Ut ergò coërceantur hæc ſymptomata, & rectificentur vitioſæ hæ efferveſcentiæ, imprimis attendendum eſt, quinam horum ſuccorum primariò peccet? Ubi enim vitium eſt in bile, vel deficiente, ibi propinanda ſalia volatilia, v. gr. ſpiritus ſalis ammoniaci, C. C., ſalia volatilia, item aromatica, eſſentia abſinthii, centaurii minoris, & ſimilia: ubi verò vitium eſt in bile nimis acri & ſalina, aut nimis oleoſa, aut nimis copioſa, tunc conveniunt acida blanda, verb. gr. ſpiritus vitrioli, ſalis, nitri dulces, &c; hi ipſi enim bilem præcipitant aut corrigunt; aut ſucci vegetabilium, citri, ribium, &c.

Ubi vitium eſt in ſucco pancreatico, vel minus ſapido, aut non acido, vel debili aut pauco, tunc ſubtilia acida, ut ſpiritus nitri dulcis, ſuccus cydoniorum & ſimilia conducunt: ubi verò, quod frequentiùs accidit, vitium eſt in eodem ſucco, aut nimis acido, aut nimis copioſo, aut nimis auſtero, tunc conveniunt vel aromatica ſeu volatilia oleoſa, vel conveniunt alcalia & terrea, quæ acidum iſtud abſorbent & præcipitant, verb. gr. caſtoreum, galanga, zedoaria, ſpiritus ſalis ammoniaci, olea aromatum deſtillata, macis, caryophyllorum, ſpiritus vini & ſimilia; item ſalia fixa, centaurii minoris, abſinthii, tartari; ſalia volatilia urinæ, C. C.; item creta, corallia, lapilli cancrorum, antimonium diaphoreticum, &c.

Verùm cùm ſæpius tam complicata ſymptomatum ſit ſyndrome, & etiam tàm ſingularia horum ſuccorum vitia & corruptiones, ut vix artificioſâ conjecturâ Medicus cognoſcere poſſit, quodnam primarium vitium? ob id talia, quæ in genere hos ſuccos vitiatos, eorumque vitioſas fermentationes corrigere valent, & quæ univerſaliter ferè horum vitia corrigunt, in promptu eſſe debent, qualia ſunt ſalſa temperata, arcanum duplicatum *Mynſicht*, ſpiritus carminativus; item ſpiritus anticolicus, ſeu ſpiritus nitri dulcis cum duplo aut triplo ſpiritus aniſi junctus, & in ſpecie opiata: nam hæc opiata quaſcunque vitioſas efferveſcentias, ac præternaturalem eorum ſtatum, feliciter ſiſtunt & tollunt, imprimis ſi appropriatis permiſta fuerint. Imprimis conducunt hîc miſturæ ad imitationem SYLVII conſcriptæ, v. g.

℞. *Aquę menthæ,*
cherefol.
carminat. an. ℥j.
cinnam. ʒvj.
Aceti rutac. vel *deſtillati* ℥j.
Lapill. cancr. præp. ʒj.
Antimonij diaphor ℈j.
Laud. op. gr. iij.
Syr. ſcelotyrb. Fer. ʒvj.
M. D. S.
Mixtura bene circumagitanda.

Doſis cochlear. aliquot ſubinde hauſta. Vel

℞. *Aquę Endiv.*
menthæ
card. bened an. ℥j.
Aceti deſtillati ʒvj.
Lapill. cancr. præp. ʒß.
Antimonij diaphor. gr. xv.
Spiritus nitri dulc. ℈j.
Syr. cort. aurant. ℥ß. vel ʒvj. M.

Uſurpetur cochleatim.

Convenit etiam in talibus caſibus mixtura ſimplex, v. v.

℞. *Aquę menthæ,*
fumar.
hyſſopi an. ℥j.
Mixt. ſimpl. ʒj.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. ſcelotyrb. Fer. ℥j.

Miſc. pro aliquot doſibus, S.
Mixtura bene circumagitanda.
Item:

℞. *Aquę menthæ,*
Antiſcorb. compoſ. Dorner. an. ℥iß.
Tincturę Bezoard. ʒj.
Lapill. cancr. præp. ʒiß.
Antimonij diaphor. gr. xv.
Laud. opiat. gr. jv.
Succi cydonior.
Syr. acetoſ. citri an. ʒß. M.

Hæ miſturæ conveniunt in dubio ſtatu, quando neſcimus, quinam ſuccorum peccet.

APERIENTIA.

Offerunt ſe jam alterantia, quæ aliàs meſenterio, hepati, lienique dicata ſunt, & imprimis horum viſcerum obſtructiones aperire, & inde natos chronicos morbos curare dicuntur. Latiſſimus hîc campus aperientium, abſtergentium, & viſcera reſerantium remediorum ſe offert, qui ſuccrevit ex falſa hypotheſi, quod morbi chronici, febres intermittentes, hydropes, cachexiæ, icteri, hypochondriaci affectus, ſcorbutus, &c. oriantur ſimpliciter ex obſtructione meſenterii vaſorum, vel ſi gravius ſit malum, ex obſtructionibus hepatis aut lienis prorſus fiant. Hinc apud multos antiquiores, imò modernos etiam Practicos, magna obſervantur tentamina; falſum tamen id eſt, de quibus *in Pathologicis c. 2.*, ubi de morbis conformationis, monui, eos non oriri ab obſtructionibus, aut ſi hæ adſint, ſubinde eas non eſſe cauſam, ſed aut productum morboſum ſuperveniens, aut accidens, quod morbum quaſi aggravat, occaſionem tamen & fomitem morbo non ſuggerere. Oriuntur enim ſimpliciter à viſcido, glutinoſo ſeu pituitoſo tartareo; (vocet quis ut lubet) ſic enim vel canales obturans, vel orificiola oblinens & infarciens, obſtructiones rariores, easque nec adeò frequentes, excitat. Hinc aperientia vulgò dicta ſimpliciter erunt Attenuantia, Reſolventia, & omnia jam ſuprà enarrata; verbo: remedia illa ratione particularum ſalinarum operativa, quæ particulis rigidis, penetrantibus, parvorum gladiolorum aut cuneorum inſtar fodicantibus, & viſcida firmiter cohærentia diſcerpentibus, conſtant; adeoque interdum obſtructionum aperitiva præſentanea ſunt. Salia & ſalina hæc nunc ſunt *macra* ſeu *acria*, nunc *oleoſa* ſeu plus minus temperata: Illa ſunt vel ſalſa, ut tartarus vitriolatus, ſal ammoniacum; vel acida, ut ſpiritus ſalis; vel urinoſa, ut ſal volatile C. C.: Temperata, ſeu plus minus oleoſa, ſunt omnia aromatica, & quò magis ſunt vel macra vel acria (adeoque vulgò dicta calida,) eò magis aperitiva, & glutinoſi inciſiva. Hinc gummata, & piper, ſinapi, arum, centaurium minus, nec non purgantia quævis, præſertim acriora, ſimul ſunt attenuantia & aperitiva, de quibus partim *dictum*, partim *infrà* pluribus *de morbis conformationis* dicetur. Hoc loco quædam adhuc de *gummatibus* dicenda.

Hæc autem ſunt vel reſinoſa, vel mucilaginoſa: Illa ſunt ferulacea imprimis, ut gummi ammoniacum, galbanum, ſagapenum, opopanax; Hæc verò gummi Arabicum, ceraſorum, vel quæ ex arboribus noſtris deſtillant. Reſinoſa imprimis ſunt aperitiva, & conſtant duplici ſubſtantiâ; corticali quaſi & medullari: Illa eſt ſimplex mucilago; hæc reſina acris, plus minus amara & penetrativa. Separantur facilè ſimplici, poſt ſolutionem in aqua communi, mediante blando igne digeſtione: vid. ANGELUS SALA *in Præparat. Eſſentiar. vegetabilium*. Gummatum mucilaginoſorum ſubſtantia eſt temperata, lenit aſpera, temperat acria, & eſt pro ſcopo aperitivo & inciſivo penitus inefficax; quin eodem modo ac gummi Arabicum pro temperando acido, pro oblinendis faucibus, & promovenda expectoratione, uſurpari poteſt: contrà reſinoſa acria potenter ſunt inciſiva, attenuantia, & glutinoſi muci diſſolutiva, cujus ratione præſertim gummi ammoniacum, galbanum, &c. interno uſu in morbis chronicis egregia ſunt, pro viſcido corrigendo & diſſolvendo. Poteſt hæc gummi ammoniaci & aliorum ſubſtantia ſeorſim haberi & extrahi mediante ſpiritu vini tartariſato, ſeu Tinctura tartari acri, pro Tinctura inſigniter aperitiva: unde quidam *Elixyr cachecticum* parant ex gummi ammoniaco, aloë, myrrha, croco, colocynthide, &c. quod ritè paratum egregium eſt in cachexiis. Poteſt enim

gummi ammoniacum ſimpliciter uſurpari in ſubſtantia, diſſolutum in menſtruo aqueo acidulo cum vino vel aceto. In uſum internum vocare ſoleo potionem, cujus baſis eſt gummi ammoniacum, laxat ſic quippe, & viſcida in primis viis hærentia educit; ſed nauſeoſi ſaporis eſt: ſcilicet

℞. *Aquæ menthæ* ℥j.
Gum. ammoniaci in aceto ſol, ℈j. ad ʒj.
Tartari vitriolat. vel ſal. ammoniac. gr. viij, ad ℈ß
Scamm. præpar. gr. iij.
Extr. troch. alband. gr. j.
Syr. qualemcunque pro lubitu, M.

Miſtura eſt egregia & ſatis efficax pro viſcidis, acidis & glutinoſis, præſertim pertinacibus, ex cruditate primarum viarum, inde ortis flatibus incarceratis; ſicut pro eodem ſcopo gum. ammoniacum in pectoris affectibus egregium eſt, ubi opus eſt eliminare è pulmonibus cruditates viſcidas, ac difficultatem reſpirandi ſublevare à ʒß. ad ʒj; laxat ſimul, & viſcidum ſenſibiliter evacuat.

Dum autem ſuprà in Pathologicis l. a. hypotheſis illa, quæ ab obſtructionibus meſenterii, lienis & hepatis, morbos chronicos derivat, à me rejecta, eorumque origo ex triplici vitio, digeſtionis primæ, vitio bilis, & acido viſcido, derivata fuerit, horum cura jam brevibus ſubjungenda. Ratione prioris ad corrigendum acidum, in uſu ſunt acidum abſorbentia, inter quæ eminet Mars, morborum chronicorum potentiſſimus debellator, malè aperitivus dictus, quia ſemper operatur abſorbendo acidum; poſt hunc ſaturnina; hinc alia abſorbentia, nunc terrea, nunc alcalina, quæ acidum quodvis primarum viarum abſorbent. Præter hæc autem ſemper unà obſervanda eveniunt, quæ acidum ſpecifici ſaporis corrigunt; verb. gr. dum abſinthium, carduus benedictus, centaurium minus, &c. corrigunt acidum tertianæ febris ſpecificum; folia & radix aſari, radix gentianæ, cortex Peruvianus, China Chinæ dictus, quartanæ acidum ſpecificum; chelidonium majus, taraxacon, lapides ex cyſtide fellea vel ventriculis animalium deſumpti, in ictero acidum bilis ſpecificum; vel ſalia volatilia acria in cochlearia, raphano ruſticano, naſturtio, &c. ſpecificum acidum ſcorbuti ſapore emendant. Hæc, ultra iſta generalia, in ſpecie obſervanda ſunt, non ut aperientia, ſed acidi peccantis ſpecifici correctiva. Ratione poſterioris, quæ vitia bilis emendant, aperientia, ſunt omnia Hepatica dicta & amara, plus minus aromatica, amaricantia plus minus acria, ad vitia bilis vim ſuam extendentia. Ratione tertii, viſcidi, omnia gummata, aliàs aperientia ſeu incidentia dicta, conducunt, de quibus jam jam *ſuprà dictum*.

Ex his autem pro ſcopo noſtro in Therapevtica generali conſiderabimus ſaltem in genere aperientia dicta, acidum primarum viarum abſorbentia.

(1) Hypochondriaca.
(2) Hepatica,
& tandem
(3) Scorbutica.

HYPOCHONDRIACA.

Hypochondriaca igitur, ſeu quæ in hypochondriis vaſa meſaraica reſerare, aut tartarum diſſolvere dicuntur, ſunt mars, ſaturnus, corallia, tandem cancrina in forma ſicca, & his cognata marina, & alia alcalia, acidorum in genere abſorbentia; & præter eorum uſum, volatilia, imprimis tartarea, tàm ſpiritus tartari ſimplex, quàm compoſitus clyſſiformis, carminativus, ſunt egregia.

Mars.

Horum anteſignanus eſt, & tàm aperiendo, quàm abſorbendo operatur, eſtque concretum terreum, utut de ſulphure acido & Mercurio urinoſo primariò participet. Dominatur tamen in eo ſubſtantia terrea, quorumcunque acidorum abſorptiva, cujus ratione mars in ſuo concreto ſimpliciter adſtringit & ſtypticus eſt; per ſe enim ſemper adſtringit, per accidens autem abſorbendo acidum primarum viarum, aperire dicitur. Nempe quando obſervatur acidum peccans circa primas vias, occaſione hujus fibræ membranarum irritatæ ſtringunt ſe, indeque ægri, quaſi cincta eſſent hypochondria, ſenſum talis anguſtiæ percipiunt; dum acidum hoc abſorbet mars, laxantur fibræ, tonus partium debitus redit, & quaſi apertio facta eſſe videtur ægris: unde cùm plerumque tales ægri ſint adſtrictioris alvi, uſu horum laxantur, & excrementa fluidiora atque facilioris excretionis obſervantur;

item cùm ſexus ſequior hiſce malis affectus ſæpius menſium defectum patitur, Mars acidum coagulans abſorbens, fermentationem debitam reſtituit ſanguini, & ſic venæ uteri ac menſtrua vaſa denuò reſerantur & fluunt debito modo, hinc ex phænomenis iſtis Mars aperire dicitur. Pro acidi igitur, quod abſorbet, varietate, ejusdemque pro partium vel ſolidarum vel fluidarum contentarum diverſitate, varii ſunt Martis effectus, ut nunc aperire, nunc obſtruere, dicatur; verb. gr. tinctura vitrioli Martis ZWelfferi in tenerioribus menſes reſerat; quâ tamen in nimio quoque menſium fluxu feliciter uſus fui: In robuſtioribus item liquor terræ Martis ſolaris potenter movet menſes; quo tamen etiam iridem uſus ſui pro iisdem ſiſtendis in aliis ſubjectis. Nempe prout acidum variat, & maſſam ſanguineam magis minusque affligit, ejusque craſin vitiando, & ad ſpiſſitudinem diſponendo, vel prout venas uterinas plus minus rodendo afficit, inde diverſi effectus ſupervenire vocantur.

Ex hoc ſolo puncto, quod Mars (1) per ſe adſtringat, & (2) acidum primarum viarum, fibras ſtringens, abſorbeat, omne id, quod in morbis chronicis exſerit, ſimpliciter ei adſcribendum & à modo abſorbendi derivandum venit. Oſtendunt hoc aciduiæ ex Martialibus paratæ, quæ ratione acidi, reverà nonnihil volatilis ſpirituoſi, incidunt & aperiunt, ratione Martis verò fixioris acidum primarum viarum abſorbent & corrigunt.

Quoad Martialium uſum, & Præparata ejus pro malis chronicis ritè adhibenda, ad hæc attendendum:

(1) Ne nimis ſaturentur ab acidis extra corpus; iſto enim fit, ut eadem minus intra corpus abſorbere valeant, & hinc inde in ventriculo & inteſtinis hærendo, inſtar calcis mortuæ jaceant.
(2) Habeatur ratio texturæ ventriculi in ægro, quæ nunc ſenſibilior & magis delicata, nunc firmior, robuſtior, & minus ſenſibilis eſt.

In illis ex ſubtili fibrarum textura minus in ſubſtantia, ſed potiùs, quantum poſſibile, in minima ſui redacta propinentur; In his verò, ubi fibræ denſiores, robuſtiores aut duriores quaſi ſunt, etiam in conſiſtentia paulò craſſiori propinari poſſunt. In prioribus enim ſubtilibus, non rarò à Martialibus vitriolicis durioribus, dolores, tumores ventriculi gravativi, apepſiæ, cardialgiæ, &c. ſupervenire ſolent; in poſterioribus verò poſt eorum uſum nullum tale eſt periculum.

Quoad Præparata, pro aperiendi ſcopo, h. e. abſorbendis acidis, ſi forma liquida (quam ſemper præfero) placeat, ex pluribus Eſſentiis, Tincturis, Solutionibus, &c. ſufficiat liquor Martis ſolaris, tanquam vitriolum Martis purius, cum aliquali motu corporis, debitâ doſi ſumendus; aut tinctura ſeu Eſſentia Martis, cum ſucco pomorum Borsdorffianorum præparata, exhalante phlegmate ex parte, ne ſitum contrahat, aut facilè corrumpi poſſit; aut in tenerioribus tinctura vitrioli Martis ZWelfferi, cùm magis tartarea, quàm Martialis ſit; vel fiat *ſyrupus Martialis tartariſatus:*

℞. *Limatur Martis* ℔j.
Tartari ℔iiß ad ℔iij.

Affundatur aqua copioſa, coquantur invicem continuò per 12 vel ultra horas, & acquiritur ſic ſolutio nigricans ſpiſſa, inſtar ſyrupi, pro uſu dicto aſſervanda.

Aut fiat *Tinctura Martis tartariſata*, ex vitriolo Martis & cremore tartari, ad modum LUDOVICI *in M. A. N. C. Ann. 3. Obſervat. 230. pag. 454. & Pharmac. pag. 528. Vitriolum Martis & cremor tartari* trita, affuſione *aquæ ſimplicis* coquuntur ad mellis conſiſtentiam, quæ ſi refrigeſcant, in lapideam quaſi conſiſtentiam facilè pulveriſabilem abeunt: antequam verò refrigeſcendo abeant in conſiſtentiam duram, ſpiritus vini affundatur, & calore blando eliciatur & ſolvatur iſtud concretum in conſiſtentiam Eſſentiæ Martialis, quam præfert LUDOVICI ZWelfferi Tincturæ Vitrioli Martis, quæ Tinctura Martis tartarea à ʒß. ad ʒj. poteſt adhiberi in quibusvis morbis chronicis, tartareis remediis opus habentibus.

In ſolida autem forma pro robuſtioribus limatura exactè pulveriſata, & trita in porphyride, irrorata cum oleo deſtillato appropriato, ne facilè alterari, & ab humiditate aëris poſſit tàm citò in rubiginem converti. Aut fiat *ſal Martis compoſitum:*

℞. *Terræ fol. tartari* p. ij.
Vitrioli Martis p. j.

Probè

Probè invicem terantur: ſub tritura rubeſcunt, & ſimul liqueſcunt, exſiccentur inde in loco calido, & denuò pulveriſentur, habetur pulvis rubicundus egregii uſus.

Loco ejus etiam poteſt recipi ſal tartari *in aceto deſtillato reſolutum*, vel *acetum deſtillatum ſale tartari impregnatum* & ſaturatum, quo *limatura Martis* irrorata, ſubinde agitetur, donec in pulverem croceum redacta fuerint, & habebitur pro morbis chronicis remedium egregium, quod ipſum *Cnoffelii* eſt *Pulvis cachecticus*. Ex tempore fit alius ex *vitriolo Martis* probè depurato, blandâ calcinatione ad rubedinem redacto, qui pulvis *aperitivus* & adſtrictivus eſt, pro varietate morborum, in quibus adhibetur.

Sequitur

Saturnus,

Aliàs communiter ſpleni dicatus; quo fundamento verò, hariolari non licet: qui quælibet acida, præſertim fixa, plus minus manifeſta, abſorbet, iisdem ſe aſſociat, unde concretum dulce, & quaſi urinoſum, emergit. Vis ergò ejus tota eſt quorundam acidorum abſorptiva; quo ipſo præfertur adhuc Marti, cùm Martialia acida tantùm fixa, Saturnina verò acida quælibet etiam ſubtiliſſima, ſibi affigant. In uſu Medico potiſſimùm eſt ipſius ſaccharum ſeu ſal vitriolicum, ex combinatione particularũ acidarum aceti deſtillati cum Saturninis enatum; ſed hoc, tanquam urinoſum concretum ſubinde nimis figit acida corporis, & ſic vel palliatur tantùm morbus, vel in recidivam ejusdem, ſi non atrociorem, degenerat. Tutius & magis efficax eſt *magiſterium*, ex eodem Saturno, in aceto deſtillato ſoluto, ſed cum ſpiritu urinoſo præcipitato; & *emergit pulvis candidus elegans*, & *præ aliis remediis* Saturninis in *forma ſicca ſatis conveniens*. In liquida forma paratur Tinctura *antiphthiſica* ex *ſaccharo* Saturni & *vitriolo Martis*, quæ ipſa maximam partem Saturnina eſt, dulcis, & nonnihil adſtringens, cùm invertatur ſapor plus minus auſterus, & poſt præcipitationem in primis viis factam, acidum plus minus corrigat & abſorbeat.

Corallia.

Vi præcipitatoriâ, ut dicunt, vel acidorum abſorptivâ; & egregiè inverſoriâ conſtant, Hypochondriacis & ſimilibus, in quibus acida manifeſtiora peccant, imprimis convenientia. In hoc concreto ad duo reſpiciendum eſt:

(1) Ad texturam terream quaſi alcalinam, &

(2) Ad ſociatam ſeu junctam Tincturam rubicundam.

Quoad concretum terreum, hoc ipſum inſigniter ſolet imbibere quælibet acida, plus minus manifeſta, & hoc ipſo convenit frequenti uſu in malo hypochondriaco, febribus intermittentibus, dyſenteria, nimio menſium fluxu, gonorrhœa, exæſtuationibus corporis, phlogoſi, ſcorbuticis per quam familiaribus, palpitatione cordis, in epilepſia infantum, quæ oritur à retento meconio, aut ſimilibus, ab acido plus minus differenti natis, cujus abſorptivum remedium corallia exiſtunt.

Quoad ſubſtantiam rubicundam, tingentem, ei ſingulares tribuuntur effectus, & celebris eſt in purificando ſanguine. Sanguis in ſe quidem puriſſimus eſt, cui nihil heterogenei poteſt commiſceri, aut ſi quid vitioſi intertexitur, vel eſt ab inſpiratis vitioſis, ut in contagiis, vel ab aſſumptis vitioſis, vel etiam in primis viis degenerantibus. Corrigit igitur vitioſa fermenta, ſapores & alterationes præternaturales contentorum in primis viis, à quibus ſanguinis textura plus minus vitiatur, ejusque craſis & fermentatio pervertitur: dicunt item vi diaphoreticâ eundem ventilare, contra hæmorrhoides, morbos malignos, ſyncopen, &c. mirè convenire, item contra ſcorbutum & icterum valere.

Quæſtio hinc oritur, cujus naturæ ſit Tinctura coralliorum hæc rubicunda? Ordinariè dicunt eſſe naturæ ſolaris, ſeu de ſolis ſulphure immaturo & embryonato participare. Verùm aſſertum hoc nec à priori, nec ab experientia aut poſteriori confirmari poteſt: unde arbitror, potiùs eſſe naturæ Martialis, & ſuo modo de natura, ſubſtantia, & particulis Martialibus ſulphureis participare, cùm ipſum concretum & Tincturæ inde paratæ effectus, cum Marte conſpirent manifeſtiùs, quam præciſè cum ſole, & ſolaribus remediis. *Qua arte ex coralliis paranda veniat Tinctura*, cùm multi de hac ſoleant gloriari, dubia quædam proponuntur; ne iisdem tàm facilè decipiamur, quæ hinc inde exſtant, Tincturis.

(1) Reverà concretum duriſſimum eſt, & firmioris texturæ, unde arduum & difficile eſt ſeparare ſubſtantiam aut particulas tingentes à ſuo concreto; nam utut ſolvatur in particulas minutas, hæc ſunt integrales totius, nec pertinent ad eſſentialem ejus naturam.

(2) Tinctura eſt pauciſſima, adeoque in ℔j. coralliorum vix Tincturæ ʒß. eſt; unde pulvis coralliorum minus rubet, ſed magis ad albedinem inclinat.

(3) Tincturæ, quæ ordinariæ proſtant, ut plurimum ſunt ſaltem ſolutiones concreti, nec adeò craſſæ, quoniam per menſtrua fiunt minus corroſiva, adeoque ſubtiliores potiùs ſolutiones, quàm ſeparatæ propriè dictæ ſunt Tincturæ; ut patet per inductionem plurimorum, qui hinc inde proſtant, proceſſuum.

(4) In Tinctura rubedo tingens non tàm eſt à coralliis, quàm ipſis menſtruis, quæ attactu coralliorum, & abſorptione particularum, talem texturam acquirunt, præſertim ſi cum aliis menſtruis tractentur, ut ita rubeſcant. Spiritus panis acidus volatilis ex coralliis Tincturam rubicundiſſimam extrahit, coralliorum corpore ferè integro manente: ſed Tinctura hæc eſt fucus, & ſpiritus idem facit cum coralliis albis, ac tantùm ab oleo ſpiritus eſt, quod dum ſub ſolutione coralliorum acidum ſpiritus abſorbetur, illi concreto Tincturam rubicundam tribuit.

(5) Quoad effectus, (quos dubios eſſe moneo) qui Tincturam ſequuntur, an præciſè ab iis coralliis, vel annon ex nova textura, quam cum menſtruo ſolvente faciunt, & novo ſic emergente concreto, effectus quidam medicamentoſi dicantur, qui non præciſè coralliis tribuendi ſunt; id quod in ſolutionibus & compoſitionibus corporum non rarum eſt.

Hæ circumſtantiæ probè ſunt conſiderandæ, quarum tamen minus genuinarum intuitu non ſemper uſus & effectus Tincturarum rejiciendus eſt, etſi pro Tincturis genuinis & propriè dictis non ſint habendæ.

Sequuntur jam

HEPATICA.

Hoc eſt, hepati imprimis dicata, ſuntq; quælibet amara, v. g. abſinthium, chelidonium minus, centaurium majus & minus, rhabarbarum verum & ſuppoſititium monachorum, taraxacum, intybacea quælibet, hieracia quævis, crocus, agrimonia, eupatorium corymbiferum, curcuma, gentiana, & ſimilia: quæ quò acriora & amariora, eò magis dicuntur Hepatica calida; ſuntq; reverà hæc, quæ bilis vitia corrigunt, eamque vel deficientem, vel inertem, acuunt & roborant, vel acriorem & copioſiorem temperant: quò minus amara, ſed ſaporem blandè amaricantem herbaceum quaſi repræſentant, Frigida dicuntur.

Quoad priora, calida dicta, & quæ inertem bilem acuere, aut deficientem augere dicuntur; ſunt omnia amara inſigniora & acriora, in ſpecie abſinthium, chelidonium minus, centaurium majus, rhabarbarum, crocus, curcuma & gentiana. Operantur hæc immediatè in ſanguinem, mediatè in bilem; forſan agunt ſimul ſuo modo in ſubſtantiam ſeu texturam hepatis, cùm ea ſit glanduloſa, & dicta amara aliqualem vim adſtringendi obtinere ſoleant, ſi ſub ſanguinis circulo ad hepar delata; in ſpecie glandulas ejus laxiores plus minus firmare, & tonum earundem roborare valent. Immediatè agunt in ſanguinem, particulis ſuis reſinoſis oleoſis amaricantibus texturam ita immutando, ut concretum hujus magis diſſolvatur, & oleoſæ particulæ ſubacidæ intendantur & exaltentur; quo facto, ex materiæ neceſſitate & copioſior & acrior in hepate bilis ſecernitur. Imprimis hoc notum de rhabarbaro, quod Animam Hepatis dicunt, & bilis non tàm evacuationem, quàm in ſpecie alterationem efficit. Sic *Abſinthium* nobile eſt Hepaticum, quod penetranti ſuâ amaritie, in concreto reſinoſo oleoſo fundata, egregiè confert in omnibus malis, quæ aliàs hepati attribuunt, propriè verò ex vitio primarum viarum, in quibus bilis aut inertior aut parcior, malum fovere ſolet. Præter vim, quod acidum viſcidum primarum viarum & ſymptomata hinc nata corrigit, etiam nobile tertianarum & quotidianarũ eſt Febrifugũ, in quibus vel ſolum ſufficit, quatenus reſinâ ſuâ amarâ fermentum ſanguinis alterat, particulas ejus oleoſas auget, & bilem inde natam inſigniter acuit: unde præter intermittentes febres, præſertim his diuturnioribus, aut poſt eas malè curatas, colicæ ſupervenienti ſubinde ſuccurrit: hinc imprimis cachexiis quibusvis, tàm ſimpliciter ita dictæ κατ᾽ ἐξοχὴν, quàm ictericæ, item hydropi, tàm anaſarcæ,

quàm aſciti univerſali convenit, & conducit adeò, ut proſtent obſervationes aſciticorum, qui ſolo abſinthii uſu diuturniori reſtituti ſunt: hyſtericis item paſſionibus, præſertim quando à dulcibus paroxyſmus commotus eſt, egregiè ſubvenire ſolet. Unde tàm ejus ſuccus, quàm eſſentia cum ſpiritu vini ſimplici aut tartariſato extracta, in morbis chronici, obſtructionibus hepatis, ubi nempe bilis vitium ſubeſt, egregiè confert.

Altera claſſis eorum, quæ bilem copioſiorem alterant & mitigant, in qua præter ea, quæ blandè ſtimulando orificium ductus communis, in inteſtinis acriorem bilem per ſecretionem urgent, & ſic nimiam ejus copiam educunt, imprimis ea deprehenduntur, quæ vi ejus acrimoniam alterandi ſunt prædita, præſertim dulcia ſubacida, ut paſſulæ, granata dulcia, aurantia dulcia, &c.: propriè autem dicta dulcia, ut mel & ſaccharum, turbant & exagitant potiùs: quò etiam pertinent tamarindi in hoc puncto egregii, omnia item amara dicta miniora, & quæ ſaporem ſimul herbaceum habent, totus intyborum exercitus, ut cichorium, endivia, artemiſia, ſcorzonera, taraxacum, omnia hieracia, omnes ſonchorum ſpecies, ſucco lacteo flaveſcente impræanatæ, aliàs dicta Hepatica frigida κατ' ἐξοχὴν. Pertinent huc fumaria & carduus benedictus, quibus accenſenda bellis minor, agrimonia & ſcolopendrium. In ſimplicibus his omnibus vis medicamentoſa reſidet in amaritie & ſale nitroſo eſſentiali, quo ſuccus eorum turget, dum ex iisdem nitrum perfectum parari poteſt arte. Porrò huc pertinent ſerum lactis, ac denique quælibet naturæ & texturæ nitroſæ. Omnia hæc aut bilem copioſiorem minuunt, proventum ejus nonnihil imminuendo, aut acrimoniam ejus temperando & mitigando, in debitam craſin reducunt. Faciunt hoc operando immediatè in maſſam ſanguineam, quam temperant, ejus acidum volatile & acrius oleoſum mitigant & moderantur, unde bilis generanda mitior evadit: nempe ſub ſanguinis circulo particulæ medicamentorum ad bilem delatæ eam temperant & mitigant; dulcia ſubacida acrimoniam volatilem oleoſam, occultè acidam, infringunt, & ita volatiliorem ac magis ſalſam reddunt; quæ nitroſæ ſunt texturæ, cùm ex copioſo alcali fixo temperatoque acido conſtent, hôc ipſo junctam acrimoniam bilis oleoſam amaricantem temperant & mitigant; quod faciunt in ſpecie nitrum, figendo acrimoniam; ſerum lactis alcali ſuo temperato oleoſo bilem temperatiorem reddit. Inſtar omnium ſit *cichorium*, quod commendatur vulgò, ut refrigeret jecur calidum; potiùs in malis, ex bile volatiliore & acriore genitis, conferre dicitur. Hoc, veluti rex intybaceorum, ſucco lacteo amaricante impregnatum, in ſuo concreto conſtat ſale eſſentiali mediæ naturæ, quod nec volatile nec fixum, utut utrumque ex eo parari queat; ex quo ritè tractato emergit nitrum perfectum: propter ſal hoc nitroſum temperatum oleoſitatem bilis minuit, acidum ejus volatile acrius infringit, & ita in debitam texturam redigit, præſertim vi & ſapore ſalino etiam diureticum exiſtit, & maſſæ ſanguineæ per vias urinarias depurationem promovet, vias primas blandè abſtergit, & alvi ſegnitiem in quibusdam moderatur.

Sequuntur jam

SPLENETICA.

Sed quoniam quoad lienem omnis & Theoria & Praxis eſt ſimpliciter dubia, ac quoad uſum, effectus & nocumenta ejus ne tantillum quidem adhuc determinari queat, hinc ab aliis potiùs informari ipſe, quàm alios docere geſtio. Interim duo imprimis ſunt mala, quæ lieni, utut inſonti, vulgò tribuuntur, quartana nempe & ſcorbutus. Quoad illam, certum eſt, quod plures dentur quartanarii, in quibus ne tantillum affecti ſplenis eſt veſtigium; dantur tamen, in quibus lien ſatis compatitur ex pathematis nervorum, ad lienem derivatorum per conſenſum, quod rarum eſt. Et ſi quartanarii ſunt ſplenetici ſimul, fit hoc, vel quod quartanæ confirmatæ, continuatæ & diuturnæ, lienis affectus tandem ſuperveniant; ſicut aliàs eidem glandularum meſenterii ſcirrhi, tumores, &c. ſupervenire ſæpiùs ſolent. Par ratio ſcorbuti, prout ſcorbuti tàm hic, quàm in Belgio (ubi malum hoc epidemium eſt) in quibus ne veſtigium quidem affecti ſplenis, nec in vivis, nec in mortuis, per anatomen eorum obſervatur: ſupervenit quidem interdum ſcirrhus, non tantùm lienis, ſed etiam hepatis, ut hic lien nihil ſingulare in hocce habeat; hinc apud Practicos ordinariò, quæ lieni obſunt, & hepati nocere dicuntur, & quæ hepati dicata, etiam lieni convenire, adeoque non tam lienem quàm hepar aperire dicitur, quod etiam de aliis valet. In ſpecie ſcorbutus malè lieni attribuitur: interim quoniam ejus remedia appropriata ſunt polychreſta, & in noſtro climate tantùm non omnibus morbis chronicis applicabilia, de his pauca moneba.

Plura ſunt pathemata & remedia propter ſymptomatum varietatem, quæ oriuntur partim ex eo, prout diverſa eſt ægrorum idioſyncraſia, partim prout hanc vel iſtam partem ſolidam magis affecerit ſapor ſcorbuticus; ita, ut prout variant ſymptomata, etiam ſelectus exinde certus remediorum inſtituendus eſt. In ſpecie autem

ANTISCORBUTICA,

Quæ acrimoniam notabilem acrem volatilem obtinent, ſunt totum genus Thlaſpiorum, quod in ſe complectitur cochleariam, & omnes naſturtiorum ſpecies, ſinapi, erucam, & iſtis ſubordinata Intybacea. Præterea piperitis, trifolium fibrinum, arum, ſedum vermiculare, flammula Jovis, perſicaria acris, &c. omnia ſunt antiſcorbuticæ naturæ κατ' ἐξοχὴν. Vis eorum in ſpecie conſiſtit in ſapore illo acri volatili, fortiter linguam pungente & penetrante: dubium tamen eſt, an ſola hæc ſubſtantia volatilis acris ſcorbuto medeatur? & annon concretum ipſum unà conferat? verb. gr. in cochlearia parum eſt de ſale hoc volatili; quod ſi verò recipiatur ſuccus ejus expreſſus, & evaporatione blandâ inſpiſſetur, remanet craſſamentum inſigniter amaricans, quod ſale eſſentiali largiter impragnatum eſt: hoc arbitror non minus egregium eſſe, quàm ipſum acre volatile, eidem anteà ſociatum, & arte ſeparatum, ſub ſpiritus ejus nomine.

Quæritur igitur, cujus naturæ ſit acre horum antiſcorbuticorum? nondum enim deciſum eſt, an ad urinoſa pertineat? Videtur tamen eſſe urinoſæ naturæ, etſi non ſolitariè, cùm cohæreat acido ſuo volatili compari. Ratio eſt

1. Quod verb. gr. in naſturtio & cochlearia contuſis, & repoſitis ad aliqualem putredinem, ſi tantillum incaleſcant, ſponte ſuâ ſub prima putredinis inchoatione mox odor ſpecificus pereat, & penetrans urinoſus evadat.

2. Quod ſuccus ſinapi cum calce viva miſtus, addito ſpiritu vini vel non, ſpiritum inſigniter penetrantem ſuggerat, ſaporis ſpecifici: Encheiriſis eadem eſt, quæ ſpiritus ſalis ammoniaci: & hic ſpiritus ſinapi reverà ſpecificus & ſingularis eſt.

Hæc talia volatilia, dum ſunt nativa, ſimul delicata ſunt, & non confundenda cum ſalibus volatilibus artificialibus, quæ per putrefactionem ex iisdem reſolutis fiunt, ubi amplius, verb. gr. ex cochlearia, nulla vis ſpecifica ſupereſt, ſed eadem cum aliis. Delicata textura hujus ſalis volatilis patet ex eo, quod in quibusdam ſimpliciter ſit in ſuperficie, & facilè tranſpiret; in quibusdam verò non: verb. gr. in piperitide adeò ſuperficiale hoc ſal volatile eſt, ut ſimpliciter deſtillatione aqua acerrima prodeat, quæ veſicas etiam excitare valet in lingua, ſapore & odore ipſius piperitidis; adeò tamen delicata, ut ſolutionem Saturni, quæ aquâ communi turbida aliàs redditur, & ex parte præcipitatur, ne alteret quidem; adeoque tàm ſubtile, ut nullam activitatem & alterationem in hocce exſerat: Magis autem hæret hoc ſal volatile in concreto, verb. gr. in cochlearia, ut facili modo inverti & figi queat; deſtillata autem ſuggerit aquam, aliqualem odorem, parum ſaporis, habentem; & quod remanet, etiam ſuam acrimoniam perdidit; nempe ut inverſæ particulæ ſapidæ nullibi emineant. Egregia ſunt hæc amara antiſcorbutica in viſcido incidendo & attenuando, in acido fixo corrigendo, & ſuo modo volatiliſando conducunt, acuunt bilem, & in ſpecie ſpecificum ſaporem ſcorbuticum optimè corrigunt & temperant. Cæterùm, propter acrimoniam illam volatilem, & quod bilem acriorem ſuâ acrimoniâ reddere valeant, cautus ſit eorum uſus, nec promiſcuè in quibusvis ſubjectis uſurpentur: Nempe, qui ſunt vel dicuntur bilioſi, in iisdem obſervandum, quod acria hæc non ritè temperata, mala ſæpè ſymptomata inferant & augeant; hinc phlogoſes, exæſtuationes, cephalalgias, omniaque interdum exaſperent: Hiſce igitur nonniſi temperata propinari debent.

bent. Temperantur autem ſero lactis, vel acidis vegetabilium temperatis, in ſpecie acetoſa & acetoſella; quibus alia ſociata volatilia, commodè poſteà etiam ſubjectis bilioſis propinari poſſunt. In iis igitur, in quibus minor eſt acrimonia bilis, adeoque hæc inertior, vulgò dictis phlegmaticæ vel melancholicæ conſtitutionis, acria hæc in forma cruda, vel in infuſo cum vino, vel in ſuccum redacta, vel ſpiritus eorum, adhiberi poſſunt.

Quoad Præparata, dubia eorum redditur fermentatio, cùm ſint admodum fermenteſcibilia, quod præſupponit præſentiam ſalis volatilis acidi, fermentationem promoventis: Verùm utrumque poteſt concedi, etſi non parum de ſale volatili exhalet; tamen etiam non parum de ſale eſſentiali volatiliſatur, & ſic jactura prioris hujus copiâ reſarcitur. Interim tamen obſervandum, quod planta recens ſucculenta minus fermentationi conveniat; quando verò poſt flores ſeminificare incipit, commodè eadem fermentari deinde poteſt. Optimum eſt, ut in talibus, in quibus eſt ſal volatile ſuperficiale, ut primò per fermentationem ſpiritus eliciatur, hic plantæ recenti affundatur, & cohobando particulis volatilibus ſociatis eſſentrificetur, ſpiritus ita eſſentificatus ſucco plantę inſpiſſato affidatur, de ſale eſſentiali imbibat, & ſic, quantum poſſibile, integra concreti craſis antiſcorbutica concentrata habeatur.

De NEPHRITICIS dicendi occaſio erit, ubi de Diureticis agetur. Quoad alterantia autem

PECTORALIA:

Hæc commodè ad triplicem claſſem poſſunt revocari; *Incraſſantium* nempe, *Attenuantium* & *Conſervantium*, (defectu melioris termini ea vocare ita liceat.) Notum autem ex Phyſiologicis, quod ſtructura pulmonum ſit inſtar ſpongiæ, corpus ubique cavernoſum, pro recipiendo & emittendo aere, unde nihil heterogenei in iſtis cellulis debet retineri; ſed ſi quid vitioſi adfuerit, evacuandum erit per ros, ſub nomine Expectorationis. Omne autem expectorandum debet habere conſiſtentiam mediam inter ſpiſſius & tenuius: Nam quod fluidius, id cedit aëri impetui, & nequit elidi; quod ſpiſſius, reſiſtit aëri, & firmiùs adhæret bronchiis, ut nullo modo impetu aëris elidi queant. Hæc conſiſtentia ſi nimis tenuis ſit, Incraſſantia; ſi nimis tenax, Attenuantia requirit.

Quod incraſſandum, ſemper eſt lympha, in cavitatem bronchiorum, & hinc in pulmones, inſtillans, ſive id occaſione externa fiat, ſive proprio pulmonum vitio. Sic ex inclementia aeris accidit moleſtia ſenſibilis, quam inſequitur excretio ſeu evacuatio lymphæ ex tunica interna glanduloſa aſperæ arteriæ, quæ pro eluendo quaſi irritante objecto ſucceſſivè aquoſarum particularum exhalatione, & glutinoſarum inſpiſſatione, in mucum viſcidum abit. Quod ſi igitur in ſcorbuticis & phthiſicis talis lympha acrior evacuatur, erodit ea, excoriat & exulcerat, quamdiu eſt acrior & tenacior, unde partis proprium nutrimentum ſe ſociat, & lympham inſpiſſando, tamdiu non evacuatur hæc; quò diutiùs autem retinetur, eò magis in conſiſtentiam craſſiorem redigitur, & graviter pulmones afficit.

Remedia igitur

INCRASSANTIA,

Quoad operandi modum erunt:

(1) Vel talia, quæ irritationem undecunque factam ſiſtunt, qua ceſſante ceſſat lymphæ fluxus & effuſio per glandulas, partim ſub ratione gelatinæ, partim ſub admiſtione nutrimenti, excreta: ſic ex. gr. ceſſante oculorum frictione, ceſſat irritatio & fluxus lachrymarum;

Vel

(2) Talia, quæ ſubſtantiâ ſuâ temperatâ cauſam & occaſionem irritantem acrem corrigunt, & acrimoniam ejus quaſi obtundunt;

Vel

(3) Ea, quæ lympham ipſam contentam & excretam mediâ ſuâ texturâ ex mucilaginoſa ſubſtantia inviſcant, & in debitam conſiſtentiam ſpiſſiorem redigunt.

Quoad *differentiam primam*, talia ſunt omnia *Papaveracea*, & omnia *Narcotica*, ſenſum irritationis, & hujus occaſione motum contenti ſiſtentia & cohibentia. Inter hæc, præter opium ut par, eminet, ſyrupus diacodion Montani, ſeu ſyrupus de ſiliquis, antiquum quidem, ſed optimum remedium, ex capitibus papaveris factum; cujus uſus continuatus rarò nos fallit, vel ſolus, vel additis vatiis, pro circumſtantiarum ratione: cùm, præter vim papaveraceam, ſimul dulcem ſiliquarum ceratearum ſuccum contineat.

Quoad *ſecundam*, pertinent hûc omnia iſta, quæ ſuprà ſalſum acre corrigere & temperare dicta fuerunt; qualia ſunt dulcia, ut paſſulæ, liquiritia, & hujus radicis decoctione & inſpiſſatione paratū rob, ſeu ſuccus inſpiſſatus, *Lacrieſzen-Saffi*; itē ſiliqua ceracea, Germanis dicta *Iohannes Brod*, jujubæ, caricæ pingues, ſaccharum, &c. in ſpecie violæ, rapæ, lac, fœniculi ſemen, & radix; item ſemen aniſi, radix Ireos Florentinæ, benzoë, ſulphur, & antihecticum Poterii; quæ ſucceſſivè fluidam lympham temperant, & ad conſiſtentiam debitam redigunt. Imprimis extollenda

Siliqua ceracea.

Dulcedo enim paſſularum non omnibus convenit, cùm aliqualem acetoſitatem in receſſu habeant: glycyrrhizæ dulcedo multis nauſeoſa eſt, præſertim ejus Rob ſeu ſuccus: ſaccharum nimiam contentorum viſciditatem inferr, imò ventriculum gravat, ut taceam ejus præparationem cum calce viva & lixiviis alcalinis. Ex ſiliquis elicitur ſuccus, qui cum aqua ſimplici, decoctione & inſpiſſatione, in conſiſtentiam ſyrupi, & ulteriori, in Rob redigitur; loco quorumcunque Loch & ecclegmatum ſimilium eſſe poteſt: ſuaviſſimum eſt, nec ventriculo aut ulli membro hoſtile, & excoriatis partibus conveniens, lymphæ acrimoniam mitigat.

Poſt ſiliquas eminet.

Violæ.

Quarum ſingularis in ſucco polychreſto eſt temperatura; cui proximè accedunt flores tunicæ, hinc borraginis & bugloſſæ. In violis eſt ſingularis vis incraſſans, & lymphæ acre ſalſum corrigens ac mitigans; nec opus eſt, ut eæ ſemper copioſo condiantur ſaccharo, quia pauco addito præparatio jam erit ſufficiens.

Rapæ.

Commune plebejorum evporiſton, ſed ſanè egregium, ſive recentes fuerint, ſive exſiccatæ poſt phlegmatis evaporationem; habent ſuccum decoctione eliciendum, temperatum, qui inſignirer temperat quodvis acre ſalſum, pectus & vias urinarias infeſtans: Coquantur recenter in aqua ſimplici: primum decoctum abjiciatur; iterum coquantur novâ aquâ, & expreſſione nunc ſimplici, nunc cum pauco ſaccharo addito, in uſum vocentur.

Lac.

Cujuſcunque generis præſertim ſalſi temperativum eſt, & cujuſvis fluidi tenuioris incraſſativum; idque omni ſuâ ſubſtantiâ præſtat: eſt enim concretum dulce ſalſum, quod tamen propter pinguedinem copioſam non adeò percipitur. Conſtat ſubſtantiâ butyroſâ, caſeoſâ & ſeroſâ: Butyroſa, pinguedine ſaturata copioſo ſale volatili urinoſo oleoſo conſtat; hinc emergit textura, mitigans quodvis acre, & ſui miſcela conſiſtentiam fluidiorem in paulo ſpiſſiorem redigens; idque propter ſal volatile urinoſum pingue, unde & egregiè nutrit corpus noſtrum. In ſubſtantia ſeroſa dominatur ſalſum nitroſum, ſeu ferè volatile nitroſum; unde non modò ſponte ſuâ acorem contrahit, ſed propter copiam ſalis volatilis urinoſi, cum acido nitroſo juncto, vim abſterſivam, laxativam, diureticam, externo & interno uſu refrigeratoriam, propter ſalſedinem nitroſam, obtinet, propter quam conſiſtentiam, quod conſtat ſale volatili urinoſo concentrato, cum acido nitroſo, ſcorbuticis egregiè confert, pro acrimonia eorum temperanda. Salſedo hæc poteſt juxta BARTHOLETTI encheiriſin demonſtrari, ubi poſt ſeri abſtractionem & exhalationem concretum ſalis dulce relinquitur: vid. *Tractatus ejus de Dyſpnœa*. Caſeoſa ejus ſubſtantia conſtat ſale volatili urinoſo, cum interpoſitis particulis terreis, & aliquali partium oleoſarum pinguedine oblinitis. Paret hoc, quod turgeat ſale volatili urinoſo, quia caſeus inflammationem podagricorum, ex acido volatili ortam, temperando illud ſiſtens, egregium horum ſolamen eſt: deinde à poſteriori etiam ex caſeoſo putreſcente, imò & recenti, modò ſal fixum alcali, ſeu calx viva addatur, ſal volatile copioſum & urinoſum cum ſpiritu tali colligi poteſt; inde eſt alimentum quoque ſummè nutritivum, modò ſtomachum non offendat, qui illud ritè ſubigere, & in chylum debitum convertere nequeat.

Quo-

Fol. malvæ,
Brancæ urſ.
Violar. an. M j.

Miſc. cum *ſapa* ſeu *muſto inſpiſſato*, & ita aliquoties in die calidè uſurpatur.

Loco hujus Decocti fieri poteſt Eſſentia; ſed prius cum alcali nitri vel tartari corrigantur & terantur, poſt cum ſpiritus vini digeſtione folia extrahantur, quæ inter Expectorantia & Incidentia non eſt poſtrema; aliàs ſine correctione, aut non ritè parata, fortiſſimum eſt vomitorium. Unde in uſu eſt ſyrupus de nicotiana, oxymel de Peto Quercetani, in Aſthmaticis humoroſis expectorandis: alia hujus remedia videbitis in MAGNENO. Notum eſt, quod *oleum* ejus *deſtillatum* ſit pernicioſiſſimum. LEMURE *in ſua Chymia* refert, hoc oleum deſtillatum, factâ inciſione in coxa aut crure canis, inſtillatum, canem cum impetu, utut aliàs ſit robuſtiſſimum animal, ſuprà & infrà purgaſſe; guttulas item ejus aliquot canis linguæ inſtillatas furioſum eum reddidiſſe: filum ſericum per oleum traductum, & cum acicula per gallinam traductum, interfeciſſe eam Florentiæ.

Quoad

CONSERVANTIA,

Quæ læſionem & noxam, bronchiis & pulmonibus inductam, ejuſque excoriationem & exulcerationem, plus minus perfectam, corrigunt & reſtituunt, ferè poſt tuſſes, aſthmata, pleuritides, &c ubi metuitur, ne eroſio gravior ſuperveniat, hæc uſurpantur; Pertinent huc in genere omnia vulneraria.

In ſpecie autem, quæ conveniunt, ſunt:

Tuſſilago.

Sanè egregia, ubi poſt diuturnas tuſſes læſio & excoriatio pulmonum metuitur; in ulceribus aliàs mammarum commune muliercularum pauperum remedium eſt, ſed exporiſton.

Hinc

Pulmonaria.

Quæ eſt ſymphyti ſpecies, & minus ſymphytum dicenda, cujuſvis in ſubſtantia parum mucilaginoſa conſiſtit, & læſiones hinc ab acri factas reſtituit.

Scabioſa

item, propter uſum ſuum *Herba Apoſtematica* dicta, apoſtematibus pectoris, in genere exulcerationibus & ſuppurationibus viſcerum internorum, quantum poſſibile, mederi ſolet; ſuccus ejus, & inde paratus ſyrupus, in uſu ſunt.

Hiſce non cedit

Veronica.

Vulnerarium pectoris egregium: Item *Herba Coſtæ, Coſten-Kraut*, hieracii ſpecies, ad excoriationes & exulcerationes pectoris, in familiari eſt uſu.

Omnibus hiſce præferenda eſt

Hedera Terreſtris.

Reverà egregiè vulneraria, creſcit in locis umbroſis: LINDANUS *ſuper Hartmannum* non ſatis deprædicare novit contra hæmoptyſin, ſive ex caſu ab alto, ſive ab excoriatione pulmonum fuerit; item in purificandis Empyematicis, & conſolidandis pleuriticorum empyematibus. Ipſe obſervavi in iis, qui occaſione cauſarum externarum, v. gr. inſpirato Gas aquæ fortis, ſeu ex metu ſcorbuti, ad pulmonum læſionem ſunt proni, quod Decoctum ejus cum herba cherefolii in aquæ & cereviſiæ ana diutiùs continuatum, fuerit proficuum.

Addi his debet

Terebinthina.

Balſamum noſtras ſeptentrionale, pectori amicum & gratum, ſuâ ſubſtantiâ ſumptum, cum vitello ovi diſſolutum, vel oleum ejus, quod tamen in pectoris affectibus ferè acrius eſt; nunc *Balſamum ſulphuris terebinthinatum*, vel potiùs aniſatum. Præparetur igitur hoc modo: Fundatur ſulphur cum ſale tartari, eliciatur Balſamum cum oleis deſtillatis, quod ita paratum meritò laudatur à SYLVIO *in Praxi*, in affectibus pectoris & læſione viſcerum internorum.

Hæc jam dicta etiam applicanda veniunt Aſthmati & Tuſſi humidæ, affectibuſque urinariis, ex ſimili malo natis; & ſic ad nephritica quoque pertinent, de quibus ſuo loco. Jam verò paucis adhuc Aſthmatis & Tuſſis cura pertractanda.

Quod attinet *Aſthmatis humidi* curam, paroxyſmo urgente, & quo æger à ſuffocationis periculo liberetur, duo præprimis attendenda erunt: ſcilicet ut impedimenta reſpirationis removeantur, & organorum reſpirationi dicatorum motus inordinati quamprimùm compeſcantur. Unde aſthma pulmonale & ſtomachale curantur per talia, quæ materiam viſcidam incidunt ac reſolvunt, eamque evacuant; ac denique quæ ſtomachum & pulmones roborant, aſthmatiſque iteratum proventum impediunt.

Purgantia ſint mitiſſima in paroxyſmo, quia materiam exagitant; ſicut etiam vehementiora extra paroxyſmum ſuſpecta reddit SCHULZIUS *Conſil. 92.* Alvus etiam clyſtere ſubducatur. Præter purgantia per inferiora optima ſunt vomitoria, quæ ingruentem Aſthmatis proxyſmum, ac imminentem interdum ſuffocationem, mirè ſedant; cautè tamen iis erit utendum in hyſtericæ paſſioni obnoxiis: aliàs in Aſthmate, tam humido, quàm convulſivo, proſunt: vid. PLATERUS *Praxeos Tomo 1. pag. 388.*, SENNERTUS *Praxeos l. 2. P. 3. cap. 2. Quæſt. 3.*, RIVERIUS *l. 3. cap. 1.*, PETRÆUS *Noſolog. l. 1. diſſertat. 18.*, HORSTIUS *l. 3. obſervat. 3. & C. Problem. Decur. 4 Quæſt. 5.*, POTERIUS *Centur. 2. Curat. 16. & 46. Centur. 3. Curat. 22.* HOEFERUS *Herc. Med. Tom. 1. pag. 103.*, HARTMANNUS *Praxeos pag. 133.*, & RULANDUS *Curat. Empiric. pag. 103. 109. 110.* &c. Vomitoria ſunt partim antimonialia, partim quæ ex nicotiana parantur: nam hæc materiam viſcidam ex ſtomacho & ex pulmonibus evacuant.

His tamen vel præmittenda vel adjungenda ea, quæ viſciditates iſtas attenuare & reſolvere valent, qualia primaria ſunt ea, quæ ex gummi Ammoniaco præparantur; item ſyrupus nicotianæ & ſimilia: ſic ad Aſthma experta eſt ſuprà laudata *Potio Brunneri*. Pertinet huc *Decoctum* expertum *ad Orthopnœam Joelis*:

℞. *Zedoar.* ℥ß.
Gum. ammoniaci ʒij.
Flor. ſulphuris ʒiß.
Croci ℈j.

Contuſa coqu. in *Hydromel.* ℔j ad medias.
Sumatur ſæpe cochl. j. nam & radix Zedoariæ ſola mirè levat Dyſpnœiam comeſta.

Pertinet huc ſpiritus Aſthmaticus ſuprà laudatus. Tandem ſuccus raphani recens cum ſaccharo expreſſus, eſt egregius: item *ſperma ceti*, propter vim reſolvendi, cum *aqua cinnamomi* ad ℥ij. *oxymel. ſquillit.* ℥j. propinatum, egregiè conducit, imprimis in Aſthmate ſenum. Denique Aſelli ſeu Millepedes ſpecificè conducunt, imprimis vino infuſi, in quem uſum mirè commendantur. Sin flatulentiæ ſtomachi malum exaſperent, quod fit in hyſtericis & hypochondriacis, ſpiritus carminativus eſt egregius.

Tuſſi ab *aëre* nimis *frigido* inſpirato, aut aëre fumoſo aut ſimili, medetur optimè Decoctum radicis helenii cum paſſulis in vino Hiſpanico, &c.

Tuſſim ex ſtomacho optimè curat vomitus: loco hujus propinandæ ſunt pilulæ ex extracto agarici, cum ſcammonio præparato ſtimulatæ. His ſubjungenda ſunt, quæ incidendo, attenuando & reſolvendo materiam viſcidam colliquant, & liquefactam excretioni aptam reddunt. In tali caſu præter ea, quæ jam de aſthmate dicta ſunt, imprimis conducit hæc *Potio experta*:

℞. *Aquæ hyſſopi,*
tuſſilag. an. ℥ij.
aſthmat. ſpirit. noſ. ℥ß.
Oxym. ſquillit. ℥j.
Syr. nicot.
de hyſſopo an. ℥iß.
Spiritus ſalis dulc. q. ſ. pro grato ſapore, D. S.
Potio emolliens ſumenda omni dimidio horæ, quantum capit cochlear & dimidium.

Vel

℞. *Aquæ menthæ,*
hyſſ.
cinnam. an. ℥j.
Aſthmat. ʒvj.
Gum. ammoniaci in aceto ſol. ʒij.
Oxym. ſquillit. ℥j.

Spiri-

Spiritus ſalis dulc. q. ſ. pro grato ſapore,
D. S. *ut ſuprà.*
Vel
℞. *Elix. propriet.* ℥ß.
Spiritus aſthmat. ℥ij. M.

De *Cordialibus* agemus, ubi de iis, quæ ſpiritus deficientes per corroborationem reſtituunt, *inferiùs.*
Pergo ad

NERVINA,

Quæ cerebro cum deductis nervis, hincque diſperſis fibris, & deductis membranis, emendando cauſam quam productum morboſum, conducunt. De hiſce autem partibus veriſſimum eſt in genere axioma illud Practicum; quod frigus externum, & acidum externum, ſit nervis inimiciſſimum: addatur & Humidum nimium. Nam ex his tribus, tanquam primis fontibus, effectus & affectus præternaturalis partium nervoſarum poſitivi derivandi veniunt, quò ipsò morbi privativi excluduntur, qui ex ſpirituum animalium vitio, eorumque vel defectu, vel irradiatione negata, per conformationis vitium peculiare oriuntur. A frigido partes nervoſæ, per ſe frigidæ dictæ, chyloſæ, nec nutrimento ſanguineo irroratæ, & ſanguine minus fervido nutritæ, magis refrigerantur, verè frigidæ ac ſenſui ac motui minus aptæ fiunt. Ab acido manifeſto ſeu ſenſibili, tàm fixo, quàm volatili in Podagricis, in partibus nerveis dolores, item ſpaſmi oriuntur, pro fomitis ratione, nunc per eſſentiam contracturæ, nunc per conſenſum, aut fixi aut vagi, partium tam internarum, quàm externarum circa ſucculentas partes excitantur; non ſecus ac ab eodem acido partium dictarum corrugationes, contracturę, & nutrimenti proprii chyloſi coagulationes, & in tophos mutationes oriuntur. Ab Humido oritur atonia partium, quà laxæ eædem & nimis flaccidæ fiunt, unde ſenſus & motus imminuitur, & ad motum, tam paſſivum ſub ſenſatione, quàm activum ſub partium locali motu, ineptæ evadunt; quin & ex hoc nimio humido ferè luxationes ſpontaneę ſubinde oriri ſolent.

Quoad remedia ratione *frigiditatis hoſtilis*, conveniunt omnia calida dicta, tàm interno quàm externo uſu, in ſpecie aromata & aromatica, plus minus acria, ſale volatili oleoſo impregnata, in ſpecie externè olea deſtillata, ut lavendulæ, ſpicæ, &c; hinc in læſionibus partium a frigore correptis, ſive pernionibus, optimum eſt oleum pini deſtillatum, aut loco hujus terebinthinæ oleum, maturè illitum, tàm præſervativè quàm curativè. Loco item hujus

℞. *Reſin. abiet.* q. ſ.

Induratur calidè veſicæ, & applicetur loco refrigerato; tenaciter adhæret, & aliàs quotannis redeuntem noxam removet.

Quæ acidum, nervis inimicum, corrigunt & alterant, faciunt id vel proximè, vel immediatè & quaſi directè, aut mediatè & indirectè ſeu remotè. Prius præſtant ſalia volatilia urinoſa, nunc macra, nunc (& ferè tutiùs) temperata oleoſa: Poſterius autem tàm fixa abſorbentia, quàm anodyna, irritationis motum & ſenſum ſiſtentia. Inter priora, ſalia volatilia macra & quælibet oleoſa, eminent aromata & aromatica, acidum illud, nervis inimicum, temperantia & corrigentia; in ſpecie ſpica, lavendula, majorana, ſalvia, roſmarinus, ſerpillum, ſtœchas Arabica, marum, præſertim verum, origanum & ſimilia, ſpecialiùs conducunt, horumque tàm ſpiritus inflammabiles, quàm imprimis eſſentiæ, extracta, ac olea deſtillata, tàm interno quàm externo uſu. His addendum caſtoreum, & quælibet ejus Præparata, tàm internè quàm externè; item ſpiritus urinoſi vel ſalia volatilia quævis, imprimis oleoſa, verb. gr. ſpiritu ſalis ammoniaci, cum calce viva, addito ſpiritus vini paratus, pro uſu externo in delendo acido, nervis inimico, & hinc natis ſymptomatibus, excellens.

Succinum

Dein, ejusque oleum deſtillatum ac ſal volatile, ſunt ſingulariter nervis dicata. Sal volatile, tàm communi modo per ſe, quàm per retortam tubulatam cum nitro paratum, peculiare partibus nervinis, ab acido affectis, ſolamen adfert. Dubii equidem ſunt ſuccini natales; probabiliter tamen ad claſſem vegetabilium referuntur, & quidem ex arboribus reſiniferis derivatur: nam ſal volatile, quale in regno minerali nullum, in vegetabili autem copioſiùs luxuriat, natales ejuſdem confirmare videtur. Quoniam verò oleum & ſal volatile ejusquibuſdam nauſeoſum eſt, egregie hinc conficit liquor C. C. ſuccinatus ritè paratus, adultis pariter ac infantibus interno & externo uſu partium nervoſarum egregium ſolamen eſt.

Vix cedunt his

Lumbrici terreſtres,

Eorum ſpiritus ex iis præſertim aliqualiter putrefactis, de quo infrà, ubi de Diureticis.

Juxta hos, ſunt

Formicæ majores.

Quæ in affectibus nervinis, & inde natis morbis, ſingulare quid obtinent. Concretum hæc animalia ſunt inter reliqua omnia ſine pari; ſeligendæ ſunt, quę acidum ſpirant, & in reſiniferarum arborum ſylvis luxuriant. Hæ vel per ſe, vel ſpiritu vini deſtillatæ, dant ſpiritum acidum potentem, qui & Martem corrodit, & ſaturnum diſſolvit. Eædem blandâ aquæ affuſione ad putredinem diſpoſitæ omne acidum amittunt, & è contrà ſpiritum ac ſal volatile urinoſum copioſum & egregium ſuggerunt: Uterque ſpiritus egregius eſt externo & interno uſu in affectibus nervinis. Spiritus urinoſi efficacia egregia eſt in ſiſtendis doloribus artuum lancinantibus, præſertim ſcorbuticis, item tremoribus, & ſimilibus. Operandi ratio conſtat per ſe; de ſpiritu verò acido dubium eſt, an ex acido ortis affectibus ſuccurrat externè? Negari enim nequit, hunc ſpiritum internè, ſive ſolitariè, ſive ſub nomine aquæ magnanimitatis, cum ſpiritu vini aromatico ſociatum, ſingulare eſſe confortativum totius facultatis animalis. Ille, contra ſterilitatem utriuſque ſexus, inter remedia alia non ultimum eſt: ſicut etiam externè in ſexu ſequiori pro emendanda ſterilitate meritò laudantur à *Conrado* KUNRAD *in Medulla deſtillatoria*. Sed quoad operandi modum ſpiritus aut cum ſpiritu vini, aut cum aqua articulari temperati, arbitror, quod conveniat præſertim penetrando, attenuando, & in morbis partium nervoſarum imprimis reſolvendo; ſicque tonum priſtinum partibus reſtituendo; quatenus penetrantiâ ſuâ volatili quoſvis meatus inſigniter reſerat, acidum viſcidum, nervis infenſum, incidit, diſſolvit, mobile facit, ita ut non corrigendo, ſed diſſolvendo & removendo fomitem, ſaltem conferre videatur. Hinc in affectibus paralyticis, tam veris, quàm nothis ſeu Pareſi, Balnea ſicca ex formicis parata, & Fotus ſiccus, cujus ſuffitus corpus ægrum tantum ferit, eſt egregius. Præſtant hoc formicæ tàm penetrando, & quævis corporis contenta diſſolvendo, & per ſudorem largiſſimè evacuando; unde ſimili ratione arbitror, quod quælibet harum remedia acida, externè in partibus nervoſis penetrando, pororum infarctum aperiendo, & fomitem acidi peccantis diſſolvendo & removendo, operentur; quæ, quà data porta, vel per ſudorem, vel diapnoën, erumpunt.

His ſimiliter addenda ſunt gummata quædam, idque imprimis pro uſu externo, ut Ammoniacum, Galbanum, Tacamahaca, & Balſamus Peruvianus.

Galbanum.

Simplex egregium eſt in quibuſvis morbis partium, tam internarum, quàm externarum, convulſivis. Quoad externum uſum, notum eſt ejus emplaſtrum in colicis doloribus convulſivis, & ad hos pertinentibus paſſionibus hyſtericis; item dolores diuturnos, tam Venereos quàm non, diſcutit, diſſolvendo viſcidum acidum, eorum fomitem: unde natus uſus *Galbaneti Paracelſi*, ex *Galbano* cum *terebinthina* deſtillati *olei* penetrantis, quod in pari uſu à Paracelſo, ex plurimis aliis, meritò laudatur. Habet reſinam acerrimam, penetrantem, & acriorem, quàm gummi ammoniacum: uſu ferè externo tantùm, interno quidem etiam, ſed parum adhibetur.

Tacamahaca.

Eſt concretum reſinoſum, nobile anodynum, temperans & leniens quodvis acre, acrimoniâ ſibi conatâ diſſolvens & attenuans viſcidum hinc inde congeſtum; uti etiam in ventriculi affectibus, ex irritatione nervorum natis, item doloribus partium muſculoſarum, qui vulgò catarrhis tribuuntur, optima eſt ſub emplaſtri forma, vel *ſola*, vel cum *gummi carannæ*; malaxetur cum *Balſamo Peruviano*, ſine additione, ut communiter fit, terebinthinæ (fit enim hujus additione adeò tenax, ut non ſine epidermidis læſione removeri queat) linteo inducitur, & parti apponitur. Itaque

℞. *Ta-*

℞. *Tacamahac. pulver.* p. iij.
blando igne liquefactæ, addatur
Balſ. Peruv. p. j.

Aliquantiſper blando igne agitata in Emplaſtrum ſpiſſioris conſiſtentiæ coëunt, quod ubique locorum poteſt applicari.

Balſamus Peruvianus.

Nempe ipſe ſolus, in ſe habet acrimoniam volatilem penetrantem, qua temperat acida, præſertim fixa, præſertim in ſubjecto plus minus viſcido. Præter vim ejus anodynam, quoque nervorum ſpaſmos lenire ſolet; hinc etiam vulnerarium externo & interno uſu inſigne exiſtit, ut quælibet vulnera recentia ſolo eo curari poſſint. In uſu interno contra exulcerationes renum & pulmonum, ſi cum vitello ovi diſſolvatur, propinatur; in ſpecie pro uſu nervino contra contuſiones, puncturas, aliaſque læſiones partium nervoſarum, & inde natis doloribus, ut & partium muſculoſarum, qui derivantur a defluxionibus ſeu catarrhis frigidis, etiam in ipſo dolore iſchiadico, linctus factus ex Balſamo, in uſu optimus eſſe, & à TIMÆO ceu expertus commendari ſolet. Nempe

℞. *Balſ. Peruv* ℥j.
Diſſolvatur per agitationem in mortario cum ſ.q. *vitelli ovi*; confundatur ſolutio cum
ſpiritus bacc. iunip. ℥iij.
f. Litus mollis, contra dolores partium nervoſarum, in ſpecie articulorum, & in affectibus contumacibus quibuſcunque, D. S.

Balſamus externus pro articulis & nervis.

Quoad illa, quæ indirectè & mediatè acidum nervorum corrigunt, ſunt ea vel abſorbentia, vel anodyna. Inter abſorbentia ſunt *unicornu verum*, cranium humanum, ſpinæ muſtelæ piſcis, cornu & ungula alcis, & ſimilia epileptica; quæ omnia conſpirant in eo, quod acidum nervorum abſorbent. Inſtar omnium ſit unicornu verum, vel cornu alcis: quibus addatur rhinoceroris, & auris ceti ſeu lapis manati, ſimplex modernis non leviter jactatum, quod an unicornu marino præferendum? adhuc in medio velut ſuſpenſum relinquo: His accenſendi *viſci*, tàm quercinus, quàm tiliaceus, & imprimis corylinus, in affectibus convulſivis, præſertim per conſenſum abdominis natis, potentes. Operantur, ſimpliciter figendo, & plus minus ſaturando acidum, iſtas turbas excitans. Quæ vi anodynâ, vel ut modò palliativè conferant, nervos ſolantur, ſunt *opium*, & opiata quælibet; in ſpecie cinnabaris antimonii, & alia fixa metallica aut mineralia ſulphurea, partim, quæ naturæ alcalinæ ſunt, abſorbentia, partim temperantia, partim anodyna: nam reverà in antimonio, vel ejus ſulphure paulò fixiori (de ſulphure ex vitro, quod rara avis eſt, parato, res altioris eſt indaginis) vis ſingularis anodyna, reverà ſomnifera, deliteſcit. Mulieri his diebus triplicatâ quartanâ correptæ propinavi ſulphur antimonii fixius, paroxyſmi indè evanuerunt, & ipſa totos dies & noctes dormire cœpit, ut certi hinc ſimus, *ſulphur antimonii vi anodynâ ſomniferâ pollere*: ſed cura hæc palliativa experimentandi gratiâ tantùm inſtituta erat. Hujus autem ſulphuris defectu ſufficiat cinnabaris antimonii, decompoſitum artificiale & texturæ ſingularis, dum Mercurius ratione acidi in ſulphure firmiſſimè eſt junctus: ex his duobus emergit ſic concretum, quod in ſuo receſſu videatur eſſe urinoſo oleoſum, ut habeat vim ſingularem corrigendi acidum, nervis inimicum, præſertim in morbis malignis: præterea quoque anodynam vim obtinet, unde pathemata nervina omittere penitus, vel remittere videantur; hinc in quibuſvis ab acri præſertim acido ſpecifici ſaporis, occaſionaliter excitatis malis, polychreſtum remedium eſt, modò ritè paratum ſit.

Quoad *Humidum nimium*, atoniam nervorum inferens, ejus ratione huc pertinent aromata omnia & aromatica ſimplicia, tàm in genere, quàm in ſpecie allegata, uſu externo & interno. Interno uſu, eo ipſo, quo acrimoniâ ſuâ plus minus oleosâ, & hinc ſimul intenſiori facto calore corporis, ſolent eſſe colliquantia & diaphoretica, humidum præſertim nutritivum vocantur ſiccare; ita externè humidum quodvis penetrare, diſſolvere, abſorbere, & in partibus ſolidis occaſionaliter calorem excitare, ejuſque diſperſione nunc per ſe ſenſilem tranſudationem, nunc inſenſilem evaporationem, promovere ſolent. Pertinent huc quilibet ſpiritus acriores pro frictionibus, olea deſtillata acriora, præſertim lavendulæ, hinc (quod præcellit omnibus) Philoſophorum, ſaponis Veneti, terebinthinæ, juniperi, oleum item terræ modernis uſitatum, quod in reſtauranda atonia excellit.

Hactenus dictis remediis curantur omnes affectus ſpaſmodici & paralytici, ſimileſque atoniæ partium; quas inter referuntur *Deglutitio læſa*, *Aſthma convulſivum*, *Tuſſis convulſiva*, *Singultus*, *Dolores partium externarum*, podagrici & alii arthritici: de quibus pauca adhuc dicam.

Deglutitio interdum impeditur propter paralyſin gulæ, in quo caſu conveniunt ea gargariſmata, item ii Linctus, qui in loquela amiſſa conveniunt: ver. gr. decoctum ſalviæ, erucæ, &c. in ore detentum; decoctum erucæ & ſinapi, pulegii, naſturtii, &c. item nux moſchata deglutita; item ſpiritus vini, cui infuſi flores lavendulæ cum aliquot granis caſtorei; item aqua apoplectica, epileptica, &c. in ore detenta, ſpiritus theriacalis, ceraſorum nigrorum; item ſuccus ſalviæ miſtus cum ſinapi; item miſtus cum nuce moſchata & caſtoreo, & inſtar linctus deglutitus; terebinthina potabilis reddita cum aqua primulæ veris, ſucceſſivè deglutita valde convenit; item oleum aniſi, ſalviæ, &c. guttatim ad fauces demiſſa, egregiè conducunt. PLATERUS habet obſervationem deglutitionis impeditæ cum loquela amiſſa ex vitio nervorum paralytico, curatam per decoctum ſalviæ in vino, gargariſando & continendo in ore aquam vitæ infuſionis thymi. CORNARIUS habet obſervationem impeditæ deglutitionis ex nimia exſiccatione gulæ, curatæ per gargariſmum ex aqua tepida, cum pauco aceto mixta. Externè conveniunt oleum lumbricorum terreſtrium, oleum coſtinum, aniſi, ſuccini, &c. Deglutitioni læſæ ex contractura gulæ ſpaſmodica medentur acidum abſorbentia, ver. gr. corallia, creta, C. C. uſtum, lapilli cancrorum, antimonium diaphoreticum, nux moſchata, &c.

Ad *Aſthma convulſivum* conducunt imprimis ſalia volatilia, ver. gr. ex ſuccino, cornu cervi, cranio humano, & ſimilia; nonnunquam, licèt cautè, vomitoria præſcribuntur, præſertim in hyſtericis. Purgantibus nullus conceditur locus, quia fibras ad convulſiones magis irritant.

Tuſſis convulſiva curatur ut aliæ convulſiones epilepticæ, & imprimis, præmiſſis univerſalibus, per volatilia & ſuccinata, quæ inter liquor cornu cervi ſuccinatus eſt egregius.

Singultui medentur opiata, ſemen aniſi, & hujus oleum, caſtoreum, theriacalia & ſimilia: Quin etiam, ubi ſingultus contumacior perdurat in corpore robuſto, ut quando ad aliquot ſeptimanas, interdum menſes, perſiſtit, provocatus vomitus eundem tollere ſolet.

Ad *dolores chronicos*, item artheticos, ac ſimiles alios, præter tacamahacam & Balſamum Peruvianum, egregiè conducit ſpiritus urinæ cum ſpiritu vini miſtus, calidè applicatus, & benè fricando membrum. Conducit etiam in tali caſu ſapo Venetus in aqua vitæ ſeu ſpiritu vini diſſolutus, cum pauca camphora, & ita calidè applicatus.

In *dolore à caſu*, indeque orta contuſione, emplaſtrum de meliloto, malaxatum cum Balſamo Peruviano, impoſitum eſt egregium.

Ad *dolorem brachii ex ſcarificatione* in ſcapula, convenit ſequens:

℞. *Olei lumbric. terreſtr.* ℥ß.
Pingued. taxi,
Vulpin. an. ʒij.
M. pro inunctione partis ſcarificatæ.

Brachium verò cum aqua hirundinum cum caſtoreo benè illinatur & foveatur.

In *doloribus catarrhalibus*, item *arthriticis* & ſimilibus, conducunt ſpiritus formicarum, miſtus cum ſpiritu lumbricorum terreſtrium.

In *doloribus partium* quibuſcunque, imprimis *capitis à lue Venerea* excitatis, valde efficax eſt Emplaſtrum de ranis Vigonis cum Mercurio.

Porrò gravida *dolore crurum* quaſi convulſivo agitata, ſequenti remedio fuit reſtituta:

℞. *Aquæ hirund. c. caſt.* ℥j.
Theriac.
Cephal.
Spiritus lil. conuall. an. ʒij. M.
calidè inuncta fuerunt.

Simi-

Simile exemplum habet HORSTIUS doloris pedum periodici acerbiſſimi & diuturni, in quo externè inſigniter profuit aqua hyſterica camphorata, cum ſpiritu liliorum convallium, & ceraſorum nigrorum miſta, externè uſurpata. Aliàs aqua articularis ad extra, miſta cum ſpiritu lumbricorum terreſtrium in talibus doloribus inſigniter confert externè. In *doloribus crurum inveteratis* thermæ, aut lapides thermarum in aqua cocti, inſtar balneorum uſurpati, inſigniter conducunt: aut poſſunt fieri thermæ artificiales ex decocto calcis vivæ cum ſulphure, ad imitationem ZWELFFERI *in ſua Mantiſſa ſpag yr. pag.* 401.

Subinde certi partium oriuntur *dolores catarrhis* vulgò *adſcripti*, iique ex acore vitioſo, aut propter lympham acidam collectam, aut propter aliam cauſam coacervato, oriuntur: Curantur hi optimè per ſudorifera, imprimis per ſalia volatilia, vel ſpiritus ſalino-volatiles, opiatis miſta, qualia ſunt: ſpir. ſalis ammoniaci, ſpiritus cornu cervi, cranii humani, & ſimilia; Hi enim ſpiritus urinoſi acidum vitioſum abſorbent & præcipitant; opiata verò acorem temperant, & ſimul dolorem leniunt.

Podagrici & *Arthritici*, præmiſſâ Purgatione blandâ, imprimis cum hermodactylis, aut etiam præmiſſo vomitu, curantur per ſimilia ſalia volatilia blanda proliciendo ſudorem; item ſpiritus tartari volatilis præ cæteris hîc convenit Præter hæc fixa, acidum abſorbentia, ut oſſa microcoſmi præparata, antimonium diaphoreticum, cinnabaris antimonii, Bezoardicum ſolare, &c. optimè conducunt, imprimis ſi ſal volatile C. C. aut viperarum, aut ſanguinis humani, addantur. Et quidem, cùm ſubindè apud nos radix podagræ ſit à ſcorbuto, his commodè ſpiritus lumbricorum terreſtrium per fermentationem paratus, item eſſentia contra arthritidem vagam, item ſpiritus cochleariæ, &c. iſtis diaphoreticis adduntur; quin & opiata ad relevandum ægrum ſubinde uſurpanda veniunt.

Externè, ſi cum dolore arthritico tumor ſanguineus, calor, & quaſi inflammatio circa articulos adſit, optimè convenit aqua ſpermatis ranarum legitimè deſtillata, cum aliquot granis camphoræ permiſta & impoſita: ſin verò citra intenſum ardorem & calorem dolor affligat, optimè conducit ſpiritus vini crocatus, camphoratus, item ſpiritus ſalis ammoniaci cum ſpiritu vini miſtus, item ſapo Venetus, ſi diſſolvatur in ſpiritu vini aut in ſpiritu lumbricorum terreſtrium, ita cum penna illinatur partibus dolentibus: Hæc enim & ſimilia acidum Podagricum doloroſum potenter extinguunt. Hinc etiam convenit Balſamus Podagricus Rhamelii, qui eſt hic:

℞. *Sapon. Ven.* ℥ij.
Camph. ʒij. ad ʒß.
Spiritus vini q. ſ.

Solvantur, & ad tempus digerantur, & ſeparatis fæcibus reliqua ad uſum ſerventur, ac cum linteis parti dolenti applicentur.

Spiritus urinæ cum ſpiritu vini miſtus, egregiè conducit applicatus; item ſaccharum Saturni cum ſpiritu vini camphorato arthritidem cum inflammatione incipiẽte junctam tollit. N. B. optimum ad quamcunque arthritidem eſt *ſordes coriariorum ſive tanum uſurpatum*; ſuperſundatur urina pueri, coquatur, & vapor ex decocto exhalans excipiatur partibus dolentibus; forſan lotio cum ipſo decocto non eſſet incongrua. Si poſt paroxyſmum podagricum Tumor adeſt, hic optimè diſcutitur vapore de eruca, abſinthio & artemiſia, in aqua & vino coctis, & pedibus calidè ſuffumigatis.

Ad præſervandam Podagram optimè conducit vomitus, ſingulis menſibus ſemel inſtitutus: Vitentur omnia acida; & per volatilia, item abſorbentibus paroxyſmus imminens avertatur.

Hactenus autem dicta Nervina manu tandem nos ducunt ad Alterantia

UTERINA,

Sive externa, ſive interna; cum uterus etiam maximâ ſui parte corpus membranoſum tale ſit, inde quælibet modò dicta commodè etiam eidem applicari poſſunt; quatenus vel internè aſſumptæ particulæ horum medicamentoſæ, unà cum ſanguinis circulo ad uterum delatæ, ejus cauſas morboſas corrigunt; vel quatenus alterando ſanguinem, mediante hujus alteratione ſucceſſivè etiam ipſum uterum plus minus afficiunt. In ſpecie imprimis menſium & lochiorum excretio, hinc concipiendi promptitudo, aut conceptum retinendi aptitudo, & pariendi conatus denique, ſui conſiderationem merentur; adeoque ea, quæ menſium & lochiorum fluxum, vel conceptionem, partusque facilitatem promovere videntur, Uterinorum nomine veniunt. Operationes autem hæ omnes, cùm ſint ſimpliciter opera naturæ, à Medicis à priori inimitabilia, ſupereſt ſaltem impedimenta removere, quæ motum hunc ejus hoc in puncto retardant. Sed nihil obſervatur magis inimicum, quàm præternaturale acidum; unde non ſaltem abortus, occaſione irritationis in partibus nerveis factæ, ſed & ipſum alimentum chyloſum fœtus ſubinde alteratur, ut ipſi infantes ad epilepſiam hinc à primo ſtatim ortu proni videantur; unde matres, quæ frequenter acidis utuntur, aut vinum largiter bibunt, rarò infantes pariunt, qui non epilepſiæ obnoxii ſint. Hinc etiam redundante non tantùm acido, ſed in ſpecie in cruditate acida in primis viis, quæ ſæpè cauſa eſt, quod remoretur menſium fluxus; ſicut omnia ea, quæ acidum augent ſub animi pathematis ſeu alimentis, fluxum menſium remorari ſolent. Siquidem ex cruditate acida, ratione acidi præternaturalis, turgeſcentia ſanguinis menſtrua, ſeu ſub menſtruatione obveniens, impeditur, & ratione fomitis viſcoſi ita immutatur textura ſanguinis, ut tardiùs per vaſa capillaria circulari, eaque per anaſtomoſin aperire queat. Ut taceam, ipſum viſcidum in genere ſub forma mucoris oblinire orificia hiantia, quibus obſtructis, & difficulter reſerabilibus fit, ut coacta natura interdum per alia loca excretionem moliatur.

Uterina igitur ſunt, ut patet, omnia ſtomachica calida dicta, imò etiam nervina ſuo modo Uterina dici poſſunt, & in ſpecie proficua reperiuntur aromatica pauló acriora, & ſimul uterum ſenſibiliter ferè afficientia; ut Ros marinus, & Sabina.

Roſmarinus,

Concretum mulieribus, conveniens, laudatur à PANAROLLO *in Obſervat.* in fluxu albo, h. e. gonorrhœa mulierum, vel quæ occaſione uteri humidi & frigidi diſpoſitæ ſunt ad ſterilitatem, planè appropriatum eſt.

Sabina

Quantum valeat, res in vulgus nota eſt, in utero ſtimulando, ipſiuſque adeò menſibus & abortu provocando: oleum ejus deſtillatum penetrantiſſimum eſt & ſingulare, unde oleum Sabinæ crocatum Mynſichti potiſſimum eſt ex Emmenagogis.

Addenda his

Ariſtolochia rotunda,

Aromaticum ſimplex; ſed rarò eſt in uſu: hinc in officinis ferè radix cava ſeu fumaria bulboſa ſubſtituitur, longè tamen vi volatili aromaticâ inferior.

Hinc conveniunt *Pulegium*, *Angelica*, & in ſpecie

Crocus,

Pulmonibus & utero in his malis peculiariter conveniens. Crocus unum reverà eſt ex primariis, menſes, lochia, & fœtum pellentibus. Confirmat id *Obſervatio* RIVERII *in Inſtitutionibus*, ubi mulier ex abuſu croci in lethalem hæmorrhagiam uteri incidit.

His jungenda

Myrrha,

Uteri malis & vitiis dicata, hinc menſes pellens, & uterum irritando partum provocans.

Item

Bryonia,

Quæ præter vim laxativam generalem, uteri etiam malis dicata; uti

Borrax

Corrigens acidum fixum utero infeſtum, & potenter menſes provocans.

Denique

Oleum deſtillatum & *ſal volatile ſuccini*,

Quod unum ex primariis eſt Uterinis, cujus ſal volatile, tanquam certiſſimum experimentum, olim celebri cuidam Medico in uſu fuit contra partum difficilem.

Hæc

Hæc ſunt, quæ directè urero ſuccurrunt. Indirectè faciunt id Martialia, acidum primarum viarum abſorbentia, viſcidum incidentia; item Purgantia acriora, quatenus in genere genus nervoſum fortiùs vellicare ſolent.

Hæcque de Alterantibus.

MEMBRUM II.

DE

Evacuantibus in Genere.

Dictum ſuprà, vitia humorum in quali, ſeu cacochymiam ſic dictam, partim corrigi per alterantia, quæ craſin texturæ vitiatam reſtituunt, & in naturalem temperiem redigunt; partim evacuari ea, quæ ſimpliciter corrigi nequeunt.

Quod ergò attinet *Evacuantia* in cacochymia, ſunt nil aliud, quàm excretiones fermentorum, humorum, ſuccorum vitioſorum & excrementitiorum (vocet quis ut lubet) aut rerum præternaturalium in ſanguine & reliquis corporis partibus reperibilium, & inalterabilium, adeoque œconomiæ animali vel in quanto vel in quali inimicorum, non aſſimilabilium & unibilium; & fiunt per varia convenientia loca & cribra; omnia tamen ad imitationem naturæ, quę, quod ei hoſtile aut ſuperfluum, quâ datâ portâ, evacuat, & quidem imprimis per alvum excrementa digeſtionis primæ ſeu chymoſeos, per veſicam excrementa digeſtionis ſecundæ ſeu hæmatoſeos, per habitum corporis per perſpirationem ſeu ſudorem, vel ſenſibiliter vel inſenſibiliter, partes effętas maſſæ ſanguineæ ac recrementa, ſub nutritione partium ſolidarum privatâ enata.

His viis etiam alia contenta, etſi non vitioſa, præternaturaliter tamen abundantia, ſolent evacuari; v. g. per alvum bilis copioſior, per urinam ſerum copioſius, per habitum corporis copioſior lympha aut ejus vitia, quanquàm per accidens tantùm hæc abundantia ſimul eliminentur.

Vitioſum iſtud in nobis inalterabile, & quod, tanquam excrementum, proſcribendum à natura, generatur tàm in ſtatu naturali, quam præternaturali; vel ex neceſſitate materiæ, ver. gr. excrementa alvi; (cùm enim ſint in aſſumptis alimentis partes nobis aſſimilabiles, & partibus noſtris aſſociabiles, ſunt etiam inimicæ, & non unibiles; unde ubi poſteriores hæ in excrementa abeunt, foras erunt proſcribendæ); vel ex neceſſitate efficientis, quando fermenta naturaliter vel præternaturaliter adſunt, à quibus materia, in ſe nobis unibilis, in excrementum degenerat: ſic in ſcabie nutrimentum partis intercutaneæ laudabile alteratur in acido-ſalſum nidoroſum & inchoroſum excrementitium: idem in vulneribus & ulceribus mutatur in pus & ſaniem. Excrementa ex neceſſitate materiæ locum ſaltem habent in ſtatu naturali; ex neceſſitate verò efficientis ſimpliciter in ſtatu præternaturali obſervantur. Hujuſmodi recrementa, utut interdum mole mimima, activâ tamen qualitate, non quantitate, æſtimanda ſunt: quæ ipſa evacuantur duplici modo.

Ratione Efficientis *Evacuatio* omnis eſt vel *naturalis* ſeu *ſpontanea*, vel *medica* ſeu *artificialis*, quæ ſuo modo eſt quaſi coacta: Illa, quæ ſpontaneo œconomiæ naturalis motu contingit; hanc Medicus, ſtimulando naturam, per inſtrumenta pharmaceutica provocat. *Spontanea* hæc eſt *triplex*; vel ſimpliciter naturalis, vel ſecundùm quid, aliàs Critica dicta, vel omninò eſt præternaturalis, quæ fit à natura vi morbi aut cauſæ morbificæ irritata, aliàs ſymptomatica dicta. Simpliciter talis eſt, quæ ordine naturæ in nobis obſervatur, ut alvi dejecto, & urinæ excretio: ſecundum quid talis, ſeu Critica, fit à natura, quando poſt morbos, aut in declinatione eorum, primariò in acutis, & ſecundariò per analogiam in chronicis, cocta & ſubacta materia excernitur uno impetu per ordinem cauſarum internarum, ad notabile levamen ægri; vel ſolitariè, ubi recrementa reijciuntur, vel non ſolitariè, ut per hæmorrhagias variorum locorum: Præternaturalis verò & ſymptomatica fit à natura, vi morbi aut cauſæ morbificæ coacta, & ferè cum detrimento ægri; ver. gr. vomitus ex crapula eſt Evacuatio ſimpliciter naturalis; diarrhœa ſuperveniens pleuritidi ſeptima die, & eam ſolvens (judicans) eſt critica: quod ſi in principio febrium, aut variolis ſuppurantibus, ſuperveniat eadem, hæc eſt evacuatio ſimpliciter ſymptomatica & ferè lethalis, ut & ſudor colliquativus in febrium initio; vel laborat virgo febre petechiali (qui caſus nuper à me obſervatus fuit) periculosè, cum ſuperveniente menſium fluxu copioſiore, utut antè 14 dies debitâ periodo hunc paſſa fuerit, qui ſymptomaticus eſt, crebrò ægris funeſtus & periculoſus. *Nullæ ex his ſub Praxi periculoſiores ſunt, quàm diarrhœæ ſymptomaticæ*; ſiquidem præſupponunt non ſolùm inſignem materiæ occaſionalis acrimoniam, ſed in ſpecie perturbatum naturæ regimen, intempeſtivè excludendo, quod nondum temperatum ſeu alteratum eſt; ſive enim excretiones hujuſmodi ſymptomaticas ex humorum, præſertim ſanguinis, efferveſcentia & orgaſmo fermentativo; ſive ſine hoc ex irritatione partium ſenſibilium, & hinc provocato motu locali præternaturali contentorum, derivetur excretio; ſive ex utroque, ſanè principale peccans materiale erit acrimonia nimia, quæ vel benigna vel graduata & maligna: Unde in Praxi, præſertim in morbis acutis, multum faceſſit negotii. Nempe Excretionum hujuſmodi ſymptomaticarum duo primarii erunt ſcopi.

1. Temperare acidum morboſum ſpecificè peccans.
2. Lenire ſenſum irritationis, & inde oriundam ex partis organicæ motu contentorum per partem ſolidam excretionem.

Illud pręſtant ſpeciatim Figentia aut Abſorbentia; Hoc verò faciunt Opiata, & plus minus Anodyna. Evacuatio autem artificialis eſt iſta, quam provocat Medicus, de qua nos etiam hîc imprimis ſumus ſolliciti: Hæc ferè ſibi ſubordinantur, ut ſemper præcedat naturalis ſeu ſpontanea, quam imitetur Medicus: ver. gr. in pleuritidis principio, dum omnia ſunt cruda, ſuperveniens diarrhęa eſt ſymptomatica; quod ſi ſeptimâ die prægreſſis ſignis, tàm pepticis, quàm criticis, ſuperveniat hæmorrhagia narium, morbum judicans, eſt Evacuatio critica; quod ſi ęgro jam convaleſcente primas vias impuriores Medicus remedio cathartico purget, eſt Evacuatio artificialis: Aut laborat quidem variolis, in principio morbi eſt gravis hæmorrhagia narium, quæ eſt ſymptomatica; in ſtatu autem morbi, à die quarto ad ſeptimum ſub ebullitionis tempore, ſupervenit excretio intercutanea, unde puſtulæ, pruritus & ulcera, quæ Evacuatio ſpontanea eſt: poſt variolas autem hinc, neceſſe eſt, ut ſemel aut aliquoties evacuetur alvus; quæ ipſa Evacuatio eſt artificialis, & poſt illas præcedentes imitatur Medicus naturam, ad reliquias hinc inde hęrentes eliminandas & extirpandas.

Utraque hæc Evacuatio ſeu Purgatio, præſertim artificialis, ratione loci & materiæ evacuandæ, eſt vel Univerſalis vel Particularis: Illa eſt, quæ promiſcuè ex variis locis ac partibus, aliàs à natura per motus ſuos criticos demonſtratis, indiſcriminatim evacuat, ut ejuſdem uſus & effectus in totam maſſam ſanguineam, adeòque quoque in univerſum corpus redundet; Particularis eſt, quæ excreta ex quadam parte ſolida, aut ejus cavitate evacuat, ita ut ejus uſus non niſi in eam ipſam partem, aut proximè in vicinas, redundet. Univerſalis eſt quintuplex: per ſuperiora in vomitu; per inferiora ſeu inteſtina in ſeceſſibus; per vias urinarias in diureſi; per poros intercutaneos in ſudore; vel per ſalivales denique glandulas in Ptyaliſmo ſeu Salivatione: Particularis verò nunc per os in apophlegmatiſmis; nunc per nares in Errhinis & Sternutatoriis; nunc per aures; nunc ex pectore ſub expectoratione muci; nunc ex utero; nunc ex inteſtinis per Clyſmata aliaſque injectiones; nunc ex aliis promiſcuè expurgans noxium.

MEM-

MEMBRUM III.

DE

EVACUANTIBUS IN SPECIE.

Hinc

ARTICULUS I.

DE

VOMITORIIS.

QUæ per ſuperiora evacuant, ordinariò Vomitoria vocantur. Purgationem talem, ſeu humorum variorum, præſertim ex Medici intentione cacochymicorum, adeoque excrementitiorum, tam per ſuperiora, quàm per inferiora, Evacuationem quod attinet, ejus doctorem ipſam habemus naturam, quæ non rarò in ſtatu morboſo aut critico motu ſtimulata, nunc per vomitum, nunc per ſeceſſum, morbum judicat, non abſque felici eventu: vid. SCHENCKIUS *in obſervat. l.* 2. *pag.* 244. & PANAROLLUS *Pentec.* 1. *obſervat.* 36.; aut in ſtatu ſano non criticè ſpontaneas tamen & ſalutares ſubinde in ſanis inſtituit Evacuationes: vid. SCHENCKIUS *l. a. l.* 3. *pag.* 428.; v. g. ſecundùm anni mutationes verno aut autumnali præſertim tempore, item ſecundùm victus mutationes, dum ver. gr. vel ex copioſorum vel minus convenientium alimentorum ingeſtione ventriculum gravatum exonerat, & à ſarcina iſta moleſta liberat, aut in peregrinantibus ſalutares frequentes inſtituit diarrhœas multorum morborum præcautrices: Vomitum principio morborum acutorum, & in ingruentibus intermittentium febrium paroxyſmis, utiliter natura ipſa ciet, & per periodicos, aut ſanguinis aut humorum excrementitiorum variorum Vomitus, Splenetici aliique Valetudinarii ſæpè inſigne levamen percipiunt. Conf. SCHENCKIUS *l. a. l.* 3. *pag.* 328. 330., *item* BARTHOLINUS *Centur.* 3. *Hiſtor.* 36., *Rhodius Centur.* 2. *Obſervat.* 62. 64. *ſequ.*, PANAROLLUS *Pentec.* 1. *Obſervat.* 22.

Quidni ergo imitetur naturæ motum Medicus, & Vomitum inſtituat, ubi neceſſarius & utilis videtur? *Modus, quo fit Vomitus*, notus eſt, & præſuppono, eum eſſe nil aliud, quàm ſpaſmum ſeu motum convulſivum ſtomachi, oriundum ex læſione ſeu irritatione pylori, tanquam in ſtomacho Rectoris, factâ à Medicamento aſſumpto. Quando enim irritatur vel moleſtatur ſtomachus, primò pylorus, qui rectè ab HELMONTIO vocatur Rector, ſe contrahit, quia maximè fibroſus eſt; unde ſi convellitur, mox ſyſtole ſeu contractio totius ventriculi ab orificio inferiori ad ſuperius ſequitur, ac tandem totius œſophagi, materiam ſurſum effundentis; id quod imprimis docuit autopſia OLAI RUDBECCII *Obſervat.* 20. in cane vivo diſſecto, in *Meſſe Aurea* HEMSTERHUSII *p.* 232. Vid. etiam WILLISIUS *in Pharmac. Ration. P.* 1. *ubi de Vomitu p.* 31., & WEPFFERUS *de Cicuta Aquat. pag.* 250. & 251, ubi ſimilis motus per anatomen fuit obſervatus.

Eſt enim *Vomitus ſpaſmus* ſeu *motus convulſivus totius ventriculi* cum juncto ipſi œſophago; cujus ſpaſmi cauſa primaria effectiva eſt impetus ſpirituum animalium influentium: hinc eſt, quod interdum ex ſola imaginatione ſuperveniat Vomitus; quod ipſum non, niſi in certa ſpirituum animalium quoad motum modificatione conſiſtere poteſt.

Cauſa efficiens inſtrumentalis ſunt fibræ, tàm circulares quàm rectæ, tunicarum ventriculi, tàm muſculoſæ ſeu fibroſæ, quàm internæ nerveæ: à fibris enim rectis quoad longitudinem, à circularibus quoad latitudinem & profunditatem, adeoque ſecundùm omnes dimenſiones arctatur & corrugatur ventriculus; & ita neceſſariò quævis contenta forti conatu exprimuntur. *Remota* ſeu *Occaſionalis* Cauſa eſt omne id, quod irritare, hoc eſt, ſenſibili moleſtiâ afficere poteſt internam tunicam ventriculi.

Principium motus hujus convulſivi eſt plerumque à pyloro, qui Janitoris fungitur munere, cùm præſit & Retentioni & dimiſſioni atq; tranſmiſſioni contentorum ad ventriculum: interim tamen & in duodeno principium motus hujus convulſivi obſervatum fuit; ſicut & ipſum quandoq; ventriculi medium: vid. WEPFFERUS *dicto loco*. A pyloro tamen utplurimum principium eſt conatus vomitorii; & hinc pylorus imprimis inſtructus eſt circulo nerveo, qui nihil aliud eſt, quàm fibrarum nervearum circularium conglomeratarum congeries; unde etiam ſuo motu contractivo alias ventriculi partes longè ſuperat. Scilicet duplex eſt orificium ventriculi, ſuperius & inferius: à ſuperioris contractura oritur nauſea, unde in nauſea difficulter deglutimus & non ſine difficultate, orificio ſuperiori arctiùs ſe contrahente, tranſmittimus Aſſumpta; ab inferioris verò contractura oritur motus vomitorius, cùm ſtricturæ ſuperioris orificii ſtrictura inferioris prævaleat, & motu periſtaltico inverſo ſurſum per ſuperius orificium contenta ejaculari pollet; inde vomitus ſæpe fiunt laborioſi, *es ſtehet und drucKet, und Will doch nicht fort, ſondern macht groſſe Herſens Angſt.* dum morã faciunt, premunt morent, nec promovẽt, quin animo angorẽ incutiant. Scilicèt quando fibris prope pylorum periſtalticè, ſed inversè, motis orificium ſuperius ſe nimis fortiter ſtringit, ita ut non niſi fortiſſima pylori & ventriculi ſtrictura tandem ſuperari, & per hoc ſuperiora verſus omnia contenta per preſſionis modum foras rejici queant.

Ex his jam dictis vel ſpontè patet, quomodo Vomitoria propriè ſic dicta, mole etiam minima, operentur? ſimpliciter ſcilicet irritando; quod nempe habeant particulas adeò rigidas & acutas, quæ vehementer fodicare & pungere valeant ventriculi tunicam interiorem, ex quibus puncturis, præſertim propè pylorum, motus convulſivus, & ita vomitus ſupervenit.

Clarum hoc eſt, quando Vomitoria quælibet, etſi tantillum eorum circa fauces hæreat, ac poſt aſſumptionem reſtitet, ſenſilem moleſtiam & irritationem inferunt, quam phlogoſis ſeu rubor faucium cum dolore inſequitur: ver. gr. grana ij. Mercurij vitæ, remedii antimonialis, violentum concitant vomitum; & ipſe in me obſervavi ſenſum moleſtiſſimum in faucibus ſub hujus uſurpatione, ſimilem vellicationi, quæ eſt à guſtato ingratiori remedio Vitriolico. Par ratio eſt Aſari; ſi enim pulveris hujus parum in pharynge aut iſthmo faucium hæreat, moleſtia ſeu vellicatio, ſui tamen generis, quaſi à pipere aſſumpto, percipitur. Talis itaque ſi in ventriculo quoque facta ſit, à ſpiculis rigidior particularum remedii comitem vomitum poſt ſe ducere ſolet.

Alia impropriè dicta Vomitoria ſunt, quæ vel mole, vel fluctuatione, vel ſimili modo, moleſtant ventriculum, eumque ad vomitum provocant: ſic exem. gr. provocat vomitum aqua probè ſalita copioſior ingurgitata, copiâ aquæ fluctuantis, & ſalis ſuperflui moleſtantis & irritantis ſeu ſtimulantis ſtomachum: par ratio eſt juſculorum nimis pinguium, aut aquæ cum oleo calido permiſtæ, vel cereviſiæ calidæ cum butyro largiùs impræegnatæ, dum vomitum producunt. Nempe pinguia, quatenus partim inimica ventriculo, dum difficulter digeruntur, partim quatenus aquâ copioſâ diluuntur, & ita fluctuatione ſuâ ventriculo plus minus moleſta ſunt, vomitum concitant. Par ratio eſt, quando digito immiſſo faucibus, membranâ gulæ intimâ irritatâ, & per conſenſum contracturâ concitatâ, Vomitus provocatur.

Huic Vomitus motui, tanquam primario, alii adhuc 2. *motus conſtrictivi* in vehementiori conatu junguntur per conſenſum. *Primus* nempe motus *duodeni inteſtini*, quod totum, & interdum ulteriùs uſque ad jejuni principium unà convellitur & irritatur: continuum enim hoc eſt principio jejuni & pyloro, unde ex fortiori hujus convulſione, ſimul etiam duodenum ſe contrahit: ſub hac duodeni vellicatione & convulſione concitantur & vellicantur ſimul ductus pancreaticus & choledochus, qui plus minus concuſſi & motu tremulo affecti, atque ita quaſi contracti, ſic copioſiùs ſolito effundunt ſuos contentos ſuccos, tàm bilem quàm lympham pancreaticam; ut poſt vomitum unum atque alterum, dum denuò ſe laxat pylorus, ſuperiora verſus in ſtomachum, ob contracturam duodeni & jejuni tunc adhuc perdurantem, regurgitent, & ita quoque per repetitos vomitus ſubinde unà ejici ſolent. Hinc fit, ut ſignum ritè purgati per vomitum ventriculi judicetur, quando billioſa genuina in fine & flaveſcentia ejiciuntur: hinc etiam eſt, quod ſæpe varia, flava & viridia, amara, acida & variegata, per repetitum vomitum ejiciantur, quæ rarò, aut ſaltem non omnia, in ventriculo præexſtiterunt.

Obſervetur ergò diſtinctio recrementorum. Flava, quæ poſt aliquot vomitus, eaque pauca & amariſſima, ſolent ejici, ſunt ex folliculo felleo, & tunc ſignum eſt, quod

om-

omne ſit evacuatum & eradicatum malum; ab inteſtini enim duodeni, in quo ductus cholodochus inſeritur, validiori conſtrictura bilis turſum in ventriculum regurgitat, & ita talis humor per vomitum repetitis vicibus rejicitur, vel guſtatur tantum: Quæ autem in principio ſtatim vomitus rejiciuntur flava ſubdulcia, eò tantùm ex ſtomacho veniunt, & ſunt recrementa chyli corrupti, quod vitium frequenter oritur poſt nimium potum, ſi ſimul edimus.

Cum hoc convulſivo ſtomachi motu motus *ſecundus*, qui unà obſervatur, eſt motus *thoracis*, exſpirationis convulſivus, qui in omni, & præſertim in laborioſiori vomitu, obſervatur: Nempe nemo inſpirando, ſed ſemper exſpirando, vomere poteſt. Jam verò fortiter ſimul thoracem, ejuſque præſertim coſtas, conſtringi & convelli, ex ſenſu notum eſt; cùm præſertim ſub & poſt vomitum de dolore intercoſtalium locorum ægri conqueri ſoleant. Contrahuntur quoque faciliter, & valdopere convelluntur diaphragma & muſculi thoracis exſpirationi inſervientes, ut & muſculi abdominis quivis ſub iſto contractu vomitus exſpiratorio fortiter contrahuntur, ſicut per autopſiam anatomicam patet, quod diaphragma crebriùs ſuccuti, & validiore ſui ſuccuſſione ventriculum ſimul commovere ad vomitum ſoleat; hinc præſertim circa coſtas inferiores, ubi faciliùs fibræ contrahuntur, dolor percipitur. Quoad muſculos abdominis, de his etiam teſtatur ſenſus, & quilibet vomituriens percipit, validè contrahi hos muſculos. Cum hoc ſimultaneo thoracis motu convulſivo ſimul cum impetu aër ex pulmonum fiſtulis eliditur, ratione cujus pulmonum & thoracis cavitatibus vehementer anguſtatis, in vomitu unà non rarò cum impetu expellitur, quicquid in ipſo thorace & pulmonibus eſt, aut phlegmata viſcida, ver. gr. in aſthmate humoroſo ex bronchiis pulmonum; aut materia copioſa purulenta, pulmones aggravans, ut in phthiſi nondum adeò deſperata fieri ſolet; & unà vice per vomitum in tali phthiſico plus vidi rejectum, quàm aliàs aliquot dies tuſſiendo exſcreaſſet. Ratio autem, quod ſimul contrahatur diaphragma atque thorax, & per conſequens reliqui muſculi thoracis, eſt ex conſenſu cum ſtomacho, nato ex nervo paris ad ſtomachum, & præſertim orificium ejus ſuperius duos inſigniores ramos diſtribuentis, & cum intercoſtali nervo motui thoracis inſerviente, hinc inde variis plexibus mutuò conſpirantibus, atque ſic plurimum conferunt ad thoracis conſtrictionem; unde fortiùs irritati omnes conjunctas ſuas partes vehementiùs movent. Accedit & contactus diaphragmatis & ſtomachi mutuus circa ſuperius orificium, ratione cujus ex conſenſu cum ventriculo affecto aut ſingultus pertinaces, aut tuſſes ſiccæ, aut aſthmata, non ſunt rara; unde & vomitus in affectibus pectoris eſt optimus, & valdè proficuus. Hæc de modo.

Quod attinet Vomitus *uſum* medicinalem, contra obtrectatores horum ipſa natura loquitur, quando interdum ſpontanei oriuntur vomitus, periodicæ diarrhœæ verno tempore, vel poſt victum alteratum factâ priùs excandeſcentiâ, ubi ſummo cum naturæ conamine hoc, vel in itineribus: quæ diarrhœa ſpontanea non fit à natura irritata, ſed ejus provido conſilio. Ergò Medico arte licet imitari ejus conatus: adeoque reverà *polychreſtus vomitùs erit uſus*, utpote cujus ope ſæpiùs contenta cum impetu & valido conatu ex ventriculo evelluntur, quæ aliàs à communibus Purgantibus aut non, aut ſaltem difficulter, aut parcè ejicerentur. Nempe rarò contenta in ventriculo à purgantibus eliciuntur & evacuantur, cùm hunc minus irritare, ſed ferè ſolùm contenta inteſtinorum eliminare ſoleant.

Cùm autem viſcida & vitioſa contenta ventriculi aut vicinarum partium, primariò inteſtini duodeni, ſuo modo hepatis, aut vaſorum fellcorum & pancreatis, item vitioſa, indeque cæ... eorum, remotiorum licet, partium ejici debeant, quæ aliàs difficulter ejiciuntur, Vomitus in his omnibus optimus eſt; qui

(1) hæc ipſa cum conatu rejicit, & hinc

(2) præter contenta ventriculi & primarum viarum, etiam contenta pectoris in ſpecie, & quæ in fiſtulis pulmonum pertinaciùs hærent, elidi per vomitum, ac ſimul per conſenſum ac motum thoracis conſtrictorium ejici obſervantur.

Patet *ex his facilè & ſponte, quæ vis, & quantus ſit uſus Vomitoriorum?* Nempe cum tantùm non omnium, aut plurium ſaltem morborum radix hæreat in ventriculo & primis viis, etiam iis præſertim vomitus *ſuc. urret*, radicem eradicando, & quantum poſſibile evincendo, aut ſaltem fomitem morboſum aut multiplicationem cauſæ etiam morbificæ maturè ſubtrahendo, & ita incrementum morborum in tempore præcavendo; unde etiam longè à primis viis diſſitis morbis ſæpiùs prodeſſe, in Praxi quotidiè obſervatur. Hinc ſequitur, uſum vel ſimpliciter, vel ex evacuatione violenta primarum viarum, vel ſecundò ex inſigni pectoris, abdominis & viſcerum contentorum, imò tantùm non totius generis nervoſi ſuccuſſione & concuſſione ex vomitu derivari poſſe; hinc radix curandarum febrium intermittentium contumacium conſiſtit in vomitu, præſertim quartanæ; & dubito, an quartana etiam ſine vomitu curari tutò queat, adeò ut & repetitus in hac Vomitus proficuus ſit. Purgantia enim propriè ſic dicta in ea ſunt ſimpliciter nociva magis, niſi in ipſo paroxyſmo dentur; cùm è contrà in & poſt paroxyſmum Vomitoria, vel ante inſequentem maximè conferant: adeoque rectè FREITAGIUS radicis quartanæ curationem in repetito ſæpiùs vomitu conſiſtere ait, quicquid etiam contradicat WILLISIUS ac KERGERUS, non ſecus ac in morbis acutis & febribus continuis, tàm benignis, quàm malignis, in quarum principio Vomitoria ſemper habent locum. In benignis res per ſe nota eſt; in malignis petechialibus, verbi gratiâ, in principio, præmiſſo ſtatim Vomitorio, hoc commodi habent ægri, ut toto morbi curſu ſint quieti, ſive etiam moriantur, ſive reconvaleſcant; nec adeò jectabundi & inquieti, quàm ſi Vomitus omiſſus fuerit, quemadmodum id ſtudioſè aliquoties obſervavi. Unde etiam, ſi interdum morbi maligni ab inſpirato per halitum contagio oriuntur, in iis, dum contagium præter maſſam ſanguineam ſemper primò afficiat orificium ſtomachi ſuperius, in quo primos inſultus ſentiunt ægri, admodum proficua ſunt Vomitoria, & omnia ſymptomata præcavent, maturè ſi propinata fuerint. Hinc etiam, quando tempore epidemico peſtilentiali conqueruntur de nauſea ſine cauſa, ſuſpicioſi ſint de contagio, & mox ſumant vomitorium; obſervatum enim eſt, quod ægris, antequam bubones & carbunculi eruperint, in principio ſtatim optimè profuerit Vomitus. In ſpecie in omnibus morbis chronicis cardo curandi ferè conſiſtit in vomitu, omnique cachexia, tàm marium, quàm fœminarum, in quibus curationis principium ſit Vomitorium, quod & interdum in progreſſu repeti poteſt; item in hypochondriaco malo Vomitoria ſunt optima; unde etiam ad præſervationem, Vomitus omni menſtruo aut bimeſtri ſpatio, ſive per medicamenta, ſive per inebriationem provocatus ſalutaris eſt: videatur LANGIUS *in Epiſt. l. 1. Epiſt.* 30. præſertim in junioribus, & qui vitam agunt ſedentariam: item pro radice evellenda in ſcorbuto vomitus ſemper eſt neceſſarius: in cachexia ictérica, tàm flava quàm nigra (utpote quæ accidentaliter tantùm differunt) ſine vomitu rarò curare ægros, aut diuturnior eorum curatio ſine hoc erit: item in affectibus, qui hypochondriaca pathemata inſequuntur, cum aut ſine lienis vitio, aliiſque his cognatis chronicis affectibus, ex acido vitioſo primarum viarum natis, e. gr. proſtrato appetitu, Melancholicis & Maniacis, quorum auxilium ſemper vomitus, etiam repetitus, requiritur: ſæpe maniacos & furibundos cicurare, aut tantillum pacatos reddere, ſine vomitu impoſſibile eſt; hocque non niſi gravioribus & fortioribus Vomitoriis: per helleborum albũ præſertim, mites & hinc perquam tractabiles fiunt; unde & quævis alia, imprimis anodyna, poſt Vomitum poſtmodum operãtur optimè, quę aliàs ſine hoc eſſent nocentiſſima; in ſingultu contumaciori, ubi cauſa irritans incuneata pertinaciùs eſt impacta rugis & ſuccis ventriculi, ac imprimis orificio ſuperiori, vomitus utramque facit paginam: item in anguſtiis & anxietatibus præcordiorum ex orificio ſtomachi; ad præcavendos nephritidis aut podagræ paroxyſmos, quorum ſpicula cuduntur in ſtomacho, vomitus eſt ſaluberrimus, ut quotannis bis inſtituto vomitu, præprimis verno & autumnali tempore propinatis Vomitoriis, paroxyſmos podagricos & alios rariores aut mitiores vel planè remittentes reddiderint; non ſecus ac calculi generationes ſic præcaveri ſolent. Sanè omnes Practici laudant

dant maturè inſtitutos vomitus ad præcavendam aut mitigandam podagram, & in ipſo etiam paroxyſmo ſuadent; quod tamen cum cautela recipiendum, cùm non ſemper tutò fieri poſſe videatur: affectus pectoris, tuſſim diuturnam, imprimis quæ eſt ex conſenſu ventriculi, vix ſine vomitu curabimus: par ratio eſt in aſthmate humoroſo, tàm in quàm extra paroxyſmum, quatenus contenta in bronchiorum fiſtulis ita diſpoſita jam ſunt, ut commodè evacuari queant, nec adeò viſcida ampliùs ſint; hinc per vomitum multa cum ſenſili levamine ægri evacuantur: item in phthiſi, ubi pulmo exulceratus, quando adſunt copioſa purulenta, ſed tali ſimul, in qua nulla adhuc obſervata fuit hæmoptyſis (aliàs enim periculum eſt, ne iterum ſuperveniat) pro liberando ægro à ſarcina copioſioris puris, pulmones infarcientis, vomitus interdum provocatus multum prodeſt: in pleuritide item ſuppurata, empyemate & hydrope pectoris vomitus pro expurgando pure eſt ſingularis uſus, teſte BARTHOLETO *de Reſpiratione*; ne diuturniori morâ majorem noxam pulmonibus inferat: nam plus puris in Empyematicis ſæpè cum impetu per vomitum excernitur, quàm ſputo aut tuſſi per octo dies, modò homo non ſit phthiſicus: non ſecus ac in affectibus capitis per conſenſum, ut vertigine quæ oritur ex ſtomacho & primis viis, optimè prodeſt fortior Vomitus; & ipſa natura hunc in caducis præſertim ſæpiùs ſponte provocat. Par ratio eſt in apoplectico paroxyſmo, quando vulgò Clyſteres acres in principio, cum ægrotorum tamen periculo, adhibent, nihil iis operantibus. Fiat potiùs initium à vomitu forti, doſi interdum repetitâ aut duplicatâ; ſic maturiùs longè ad ſe redeunt ægri, & longè faciliùs, ſi curabilis adhuc eſt apoplexia, quàm clyſmate & aliis. Cura fiat per vomitorium, ſemper mox propinandum; etiam cum ſpirituoſis miſtum infundendum eſt, niſi aliud quid urgens obſtet, & fortior ſit morbus. Eadem eſt ratio in epilepſia, præſertim in infantibus, habituali, dum per aliquot horas, in diuturniori præſertim paroxyſmo, inſtar mortuorum jacent, antequam ad ſe redeant ægri; hinc Vomitoria, etiam repetitâ doſi, infundantur, donec operentur, quamquàm rarò per ſuperiora hoc fiat, frequentiùs & ſæpiùs per inferiora, omni motu naturali per verſo; hinc tandem ad ſe redeunt, & evigilant quaſi patientes miſeri. Cephalalgiæ per conſenſum ſtomachi vomitu curantur; quod etiam in philtris valet, quando ſuſpicio eſt exhibiti philtri, ſive veri, ſive imaginarii, vix venenoſum hoc ſine vomitu poterit removeri: ad affectus itidem narcoticos pro excitandis ægris Vomitoria maturè propinata ſunt optima: item ad Gas ſylveſtre & venenoſum, exhalans ex carbonibus, cellis vinariis, aut cereviſiariis ſub fermentationis motu, pro ægris inde apparenter ita mortuis reſuſcitandis, aut noxa ulteriori præcavendis, maturè in fortiori doſi propinantur Vomitoria; hinc mox ad ſe redibunt. Hicque uſus eſt ratione Evacuationis.

Ratione concuſſionis, & vellicationis abdominis in ſecundina retenta; fœtu mortuo, partu difficili, & aliis ſimilibus affectibus, ubi omnia aliàs ritè ſe habent, & tamen nequit excludi fœtus, ultimum auxilium eſt vomitus, mediante cujus fortiori & concitatiori impetu foràs unà eiblitur: vid. BILLICHIUS *in Obſervat. & Paradox. Chymicis l.2.cap.14.pag* 161; cui propter hanc cauſam Mercurius vitæ adeò probatus eſt. Facit huc Obſervatio POTERII, quod in muliere, veſicæ calculo laborante, propinavit vomitorium, ſub cujus violenta operatione calculus ſimul cum auxilio ægræ excuſſus fuerit: De apoplexia ſuperiùs dictum, nempe ratione totius ſyſtematis nervoſi vomitum in ea conferre: *conf.* MOEBIUS *in Inſtitut. pag.* 445, *item in Diſſertat. eleganti de Natura & Uſu Vomitoriorum*, item in HOFFMANNI *Methodo Medendi l.*2.*cap.*9.*pag.*120, & ANGELUS SALA *de Ternar. Emeticorum*, ubi ſimul docetur legitimus Vomitoria adhibendi modus ac regimen, cum quo confer. GRULINGIUS *in Florileg. P.*4.*c.*19. & *præſertim* MYNSICHTIUS *in Armament. Chymico pag.* 15.

Quoad attinet regimen ac methodum adminiſtrandi ac inſtituendi Vomitoria, obſervanda ſunt Indicantia, Coindicantia, & contraindicantia. Indicant Vomitum imprimis cauſæ materialis naturaliter aliàs evacuandæ ſitus ſeu locus, conditio & motus. Situs ſeu locus, an ſit circa ventriculum, inteſtinum jejunum, pectus, &c, verbo: loca talia, ex quibus Vomitus beneficio expelli queat: Conditio eſt, an ſit mobilis, ita ut poſſit commodè per ſuperiora evacuari. Quoad motum, an contentum evacuandum ita ſit conditionatum, ut è ſuo loco moveri, & ſic cum levamine ægri evacuari poſſit.

Cognoſcuntur hæc à ſupervenientibus ſymptomatibus; e.g. qui crebriùs nauſeant, habent ſtomachi dolorem & cardialgiam, qui leviter aliàs vomunt, qui patiuntur murmura, agitationes, fluxiones, & dolores circa epigaſtrii regionem primam &c. In his, cæteris paribus, innuitur motus & turgeſcentia materiæ morboſæ circa ſtomachi regionem, vergentis ſurſum ad vomitum, qui hoc ipſo imperatur.

Coindicantia, ſeu quæ confirmant iſtam Coindicationem, ſunt ætas ægri: ſic infantes facilè vomunt, & minori labore, quàm adulti, ita ut, aliis Indicatis reſpondentibus, iis etiam in cunis tutò Vomitoria poſſimus propinare, quia plerumque eorum vitia à ſtomacho dependent: ſic etiam ætas juvenilis magis adhuc, minùs verò ſenilis ac decrepita, Vomitum concedit, in quibus etiam tardiùs & difficiliùs, ſi ex urgente neceſſitate propinentur, operantur. Facit huc etiam multum conſtitutio corporis: nam de hoc HIPPOCRATIS *Section.* 4. *Aphoriſm.* 6. dicit; *quod qui ad vomendum ſunt faciles, per ſuperiora ſint purgandi;* & *Aphoriſm.* 4. *Qui habent collum non anguſtum, non craſſum, nec nimis curtum, ſed aliquomodo procerum & longum, pectus amplum & ſine noxa, & ſunt graciliori habitu, facilè vomunt.* Item tempus anni; verno enim & æſtivo tempore deprehenduntur ſucci corporis turgeſcibiles, & facilè evacuabiles, ſecus reliquis temporibus; hinc æſtate ſuperiores ventres, hyeme verò inferiores purgandi. Dein ventriculi ſtatus plus minus robuſtus: Quò magis enim robuſtus hic, eò faciliùs & tutiùs, (modò orificium non ſit nimis rigidum) vomunt; quò debilior & imbecilior, aut ſi atoniâ ſimul laborent fibræ ejus, eò minus provocandus eſt vomitus. Facit etiam huc aliquid conſuetudo: Quò magis enim Vomitui ventriculus adſuetus, eò tutiùs & faciliùs fibræ motui ventriculi periſtaltico inverſo obſecundant, & hinc vomunt. Denique Vires: Quæ, quò magis robuſtæ eò magis permittunt, & quò magis infirmæ ſeu debiles, eò plus minus vel planè non Vomitum concedunt.

Contraindicantia, ſeu quæ Vomitum prohibent, ſunt.

(1) Conſtitutio corporis, tàm in inepta conformatione, quàm nimia craſſitie: ver. gr. ſi collum ſit breve, craſſum & anguſtum, qui pectore ſunt anguſtiore & obeſo, aut malè conformato; item qui craſſiores, obeſiores, aut corpulentiores ſunt, in iis difficilior eſt vomitus, vel ſaltem periculum ſubeſt (præſertim in iis, qui malè conformatum habent pectus, aut ſpinam dorſi) ne ruptio vaſorum pulmonalium aut intercoſtalium ſub graviori eo conatu contingat.

(2) Procidentia quædam in partibus abdominis, ut in herniis quibuſvis, tàm ſcrotalibus quàm umbilicalibus (quamvis aliàs hæ etiam differant) & mulieribus prolapſu ſinus pudoris, & procidentia ani & uteri laborantibus; unde abſtineant à vomitu, ne dicta eorum mala exaſperentur, cùm conſtet, etiam à violentiori vomitu interdum hernias poſſe induci: vid. MYNSICHTIUS *loco allegato*, *ubi de Tartaro Emetico.*

(3) Imprægnatio: Gravidis & Prægnantibus, propter metum abortus & abdominis anguſtiam, mediis geſtationis menſibus minimè convenit. Objiciat quis, quod gravidæ primò, & mediò geſtationis temporibus ſponte frequenter vomant, unde benè pariunt. Reſp: duo cùm faciunt idem, non eſt idem. Poſitò hoc, tamen non facilè Vomitum in iis, præprimis mediis & ultimis menſibus, excitemus.

(4) Omnes capitis affectus per eſſentiam: Unde in epilepſia, vertigine, cephalalgia, &c. contumacioribus, temperatè inſtituatur Vomitus, cùm ſemper ſanguinis circulatio ad vaſa ſuperiora obſervetur ſub vomitu impediri, unde vaſa circa frontem & collum tumere videntur.

(5) Oculorum affectus: Unde, qui oculorum doloribus ſunt obnoxii, & præſertim inflammationibus labo-

laborant, caveant à vomitoriis; mirè enim oculi vomitu aut læduntur, aut in iis magiis exaſperatur ophthalmia.

(6) Hæmoptyſis: Hinc qui cruenta ſputa ejiciunt, abſtineant ab iiſdem Vomitoriis, cùm malum aut exaſperetur, aut paroxyſmus provocetur, ſive ex ruptura, ſive ex eroſione vaſorum, ſit malum.

(7) Idioſyncraſia.

(8) Affectus abdominis convulſivi habituales, i. e. Hypochondriaci aut Hyſterici, item Iliaci aut Colici in Colica habituali convulſiva, non humoroſa, difficulter Vomitu tentantur: ſæpè enim provocari malum, & revocari ſolet à Vomitorio paroxyſmus, aut ileos excitatur.

(9) Tumores inveterati abdominis, meſenterii, glandularum ejus, ſcirrhi hepatis aut lienis, contraindicant vomitum, cùm nullum levamen inde ſit ſperandum; ſed harum partium ferè inflammationem, & alia mala, excitare ſoleat.

Denique

(10) Menſium defectus diuturnior ex uteri vitio Vomitoria arcet & vetat; cùm periculum ſubſit, ne tali in ſtatu per motum hunc violentum, aut menſtruatio ſuperflua, ſeu nimius eorum fluxus, aut vomitus planè cruentus, concitetur, ac gravius malum inſequatur.

Evenire interdùm ſolet, ut ex propinato Vomitorio non ſequatur Vomitus, idque cum ſupervenientibus ferè diſtinctis phænomenis, cujus effectus potiſſimus quadruplex cauſa eſſe ſolet: Fit nempe

(1) Ob mucum ſeu pituitam viſcidiorem ac tenaciorem, incruſtantem undique parietes ventriculi: Unde cùm propter cruſtam mucoſam non æquè penetrare queant ſpicula remediorum vomitoriorum, fit ut ea, etiam in dupla doſi, nihil aut parum operentur: In ſpecie licet obſervare in iis, qui in lue Venerea Mercurialibus tractantur; dum enim non ſupervenit aut ritè ſuccedit ſalivatio, copioſiſſimus in ventriculo ſubſiſtit mucus, unde cardialgia ſeu ventriculi anxietas, cephalalgia, diſpnœia, &c. oriuntur: hîc autem ſuccurrendum per Vomitum, quæ remedia tamen reverâ duplâ etiam doſi parum aut nihil operaſſe obſervavi.

(2) Ob acidum, nunc naturale nunc præternaturale, intenſiùs figens & corrigens texturam particularum Vomitorii. Videmus hoc in Melancholia hypochondriaca, ubi nihil operantur hæc remedia, niſi in dupla vel tripla propinata doſi: Ab acido enim eorum fixiori ita enervantur, ut ex inverſa eorum textura nullus ſequatur effectus.

(3) Ob robur ventriculi firmius, præſertim orificii ſuperioris ſeu ſiniſtri: Utut enim tales miſerè angantur à vomitu, propter orificii tamen hujus fortem nimis contracturam, & denegatam aperturam, planè nihil aut parum evacuatur, ſed omnia deorſum potiùs promoventur.

(4) Ob ſenſus ventriculi deficientiam, in quibus nec ſtimulus medicamenti ſentitur, nec defectu ſenſationis ſpaſmus excitatur, ver. gr. in ſenibus à lethali morbo correptis; verbo: in quibus vis animalis languet, & ad ſui extinctionem properat, vomitus non ſuccedit; quod ordinariò eſt lethale, ceu aliquoties obſervavi; innuit enim quaſi inchoantem virium in ventriculo extinctionem, & ſtomachum utplurimum relaxatum, quod peſſimum ſignum eſt.

Si ergò inſtituendus eſt Vomitus medicamentis, obſervetur *regimen juſtum* ſub remedii operatione, ut

(α) facilitetur Vomitus,

(β) ut nimius maturè auferatur.

Concedatur itaque remedio ſua operatio, & quandiu ſponte voment ægri, nihil ulteriùs tentetur.

Facilitatur Vomitus in ſpecie manuum applicatione ad hypochondria; ubi verò difficiliùs fit vomitio propter vehiculi humidi defectum, convenit in hoc caſu, ut promoveatur per potum calidum aquoſum, aquam ſalſam calidam, vel butyro largiter miſtam, cereviſiam calidam butyraceam, aut aliud juſculum pingue bene ſalitum, laxum reddens orificium, ſic promovetur largior vomendi conatus, qui aliquoties jam ſponte fruſtrà fuit peractus: ſicut etiam intruſio pollicis aut pennæ oleo intinctæ in pharyngem, eam irritat, Vomitum multùm facilitat, & ſubſiſtentem promovet. Quod *ſi* verò fiat, ut multus ac *ſuperfluus fiat vomitus* & nimia hyperemeſis ſuperveniat, ibi conſultiſſimum eſt, ut mox hauſtus vini generoſi calidi propinetur; ſic omnis vomitus ſtatim ſiſtitur, & in præcordiis cruciatus facilè evaneſcunt, licèt à fortioribus antimonialibus ſtomachus irritatus fuiſſet; & licèt vice primâ rejiciatur, reiteratus tamen poſt vomitum aliqualem cum buccella panis emeſin egregiè ſiſtit: optimè quoque ſiſti dicitur pulvere pumicis in vino propinati: vid. CARDILUCIUS *Commentar. in Praxin Hartmanni p.* 10.: item opiata obſtupefacientia Aromaticis ſociata; hinc eſſentia opii cum aqua cinnamomi aut ſpiritu theriacali, vel ſola Theriaca in quocunque vehiculo, ver. gr. vino aſſumpta, mox vomitum cohibere ſolet, aut etiam eadem Theriaca cum ſpiritu vini crocato ventriculo calidè applicata.

Remedia autem Vomitoria in omnibus tribus naturæ regnis habemus, pauca tamen, eaque uſitatiora & meliora ſeligamus: inuſitata enim & obſoleta jam ſunt illa & aqua & oleum, quod tonum ventriculi laxent ac debilitent. De cætero vid. ANGELUS SALA & PETRUS CASTELLUS *de Vomitoriis*: *Aqua Conradi* & *Plateri emetica* non amplius in uſu ſunt. Pauperrimum in hoc eſt regnum animale, & nihil exhibet, præter

Raſuram Unguium humanorum,

vi tamen & operandi modo occulto: miſcentur cum vino, & fit potens ſatis remedium, ſuprà & infrà purgans: ſic

℞. *Raſur. ungu. hum.* ʒj.
Infund. in
Vini Rhenani ℔ j.

Digeratur: raſura ferè tota in mucilaginem diſſolvitur; filtraturæ add.

Spiritus Vini. ℥j. M.

Et de vino hoc emetico ʒij. ad ℥ß. propinata fortiter Vomitum provocat. Fuit hoc remedium Caſtrenſ. extemporaneum Celeberrimi in Polonia Medici CNOEFFELII, dum in caſtris ibi verſaretur. Plura videbitis *in* BECKERI *Medico Microcoſm. pag.* 14.

In Vegetabili Regno proſtant Gratiola, Gummi Guttæ, Helleborus albus, Nicotiana, Radix Aſari, &c. de quibus, eorumque præparatione, videbitis *in citatis* Autoribus, & præterea in WALEI *Methodo Medendi pag.* 59. Inter hæc duo imprimis excellunt, Aſarum & Helleborus albus.

Aſari Radix.

Exactè trita ſeu minutiſſimè pulveriſata à ʒß ad ʒj propinata in hauſtu ſeu vehiculo vini calido, Vomitorium eſt optimum, imprimis febrium chronicarum, in quibus præſtantius obſervatur antimonialibus, ac ſpeciatim in quartana: nempe præter acrimoniam, quæ provocat vomitum, ſimul habet fortem odorem & penetrantem ſaporem aromaticum, in quo reſidet vis ſpecialis corrigendi fermentum febrile, ejuſque fomitem viſcoſum diſſolvendi, in febribus chronicis, præſertim in quartana, obvium; unde rectè à Strobelbergero Tract. de Remed. Febrium intermittentium, radix aſari duabus vel tribus horis, & vicibus repetitis ante paroxyſmum à ʒß ad ʒj. uſurpanda commendatur: exactè tamen ſit pulveriſata; ita enim ferè & alvum & ſudorem cum urina ſimul movet; craſſior enim citò nimis rejicitur, & propterea vim alterativam minus exſerere poteſt. In forma liquida remedia plus minus graduata ſuggerit: mitiſſimum eſt, ſi

℞. *Fol. aſari rec.* no. viij ad x.

Probè abluta, minutim conciſa, infundantur in

Aquæ card. bened. ℥iij. jv. & v.

ſtent in loco tepido, & digerantur per noctem: Capiatur Colatura, & add.

Oxym. ſimpl. ℥ß ad ℥j.

& propinetur; blandum & mite eſt Vomitorium.

Fortius fit, ſi

℞. *Folia aſari* no. jx.
terantur cum
Oxym. ſimpl. ℥ß. ad ℥j.

ut ſucceſſivè in conſiſtentiam liquidam abeant: diluantur c. ſ. q. *Aquæ cujuſdam appropriatæ.*

Fortiſſimum eſt, ſi

℞. *Succ. ex fol. aſari recent. trit. expreſſ.* ℥iij.
Oxym. ſimpl. ℥iß. ad ℥i.

diluantur cum aqua *quadam appropriata*.
Propinatum hoc cum impetu vim vomitoriam exſerit. Et hæc Aſarina uſitatiora ſunt. Coagulum ſeu Extractum cum ſpiritu vini, de quo Hartmannus in Praxi Chymiatrica, etiam quibuſdam locis uſuale eſt. Doſis ℈ß vel ℈j. Decoctum aſari cum aqua bene ebullitum vi omni vomitoriâ caret, & ritè adminiſtratum, blandum diureticum & potens diaphoreticum in morbis chronicis, præſertim ex vitiis primarum viarum ortis, exiſtit.

Succedit

Helleborus albus,

Adeò generoſus, ut antimonialia etiam ſuperet, unde rarior etiam ejus eſt uſus, & non, niſi ubi antimonialia non ſufficiunt, in ſubſidium vocandus; ſpeciatim in Maniacis & Furioſis eſt ſpecificum purgans, & propter vim alterativam cum Vomitorio conjunctam, generoſum ſimul eorum alterans. Veteres, tempore imprimis HIPPOCRATIS, Helleboriſmo crebriùs uſi ſunt (unde natum proverbium: Ellebori indiget; ſeu caput elleboro dignum); in noſtro tamen climate cautiùs uſurpandus, quia violentum remedium eſt. Jubebam aliquando mulieri cuidam, materialiſtæ uxori, facere nodulum ex ſpeciebus in officina ſua obviis; quibus etiam ex aliis Helleborum nigrum immiſcere juſſeram; famulus verò ejuſdem, loco hujus recepit album, me & herâ inſciâ: mulier infundebat in vinum, bibebat, & corripiebatur vomitu adeò vehementi, ut etiam cruentus ſecutus fuerit; ſubolfeci ſtatim dolum, unde interrogato famulo etiam certus factus, utpote dicente: Album eſſe meliorem, *der Weiſe Ware beſſer*; ſed hera demum ejus noxam experta eſt.

Præparatio verò *Hellebori* hæc eſt.

℞. *Rad. elleb. albi* ℥ß. ad ℥j.

Decoqu. in ſ. q. *Vini* ad mollitiem: Decoctionis hujus primæ vinum abjicitur, quia nimis venenoſum, denuò radix infunditur in vinum calidum novum, digeratur per noctem in loco tepido ſine ebullitione; Colaturæ ſine expreſſione detur ℥j. quæ abundè ſufficit: vel ſi in operando fortius deſideretur, recipiatur Colatura tantundem expreſſa.

Cum hoc remedio, repetitis vicibus, mirè cicurantur & mites reddentur Maniaci: vid. *Colleg. Practicum l. 2. cap. de Mania*.

Eſſentia hellebori albi, cum Expectorantibus miſta, promovet expectorationem, Heurnio atteſtante: vid. FREITAGIUS *de Helleboro*. In uſu etiam eſt oxymel helleboratum Quercetani. Doſis cochl. j.

Juxta hæc eſt

Sambucus,

Etiam plebejorum commune remedium. Recipiunt *julos ejus recentes*, faciunt cum *aceto* & *oleo* acetarium, cujus cochlearia aliquot aſſumpta, fortiter ſuperiùs & inferiùs purgant.

Tutiùs ſumitur oleum *expreſſum ex arillis baccarum ſambuci*, item *ebuli*, quod efficax ſatis eſt aliquot guttularũ doſi, aut ad ſummum ℥ß. doſi propinatum; vel etiam arilli horum conquaſſati ſaltem à ℥jß ad ℥ij. in vino infuſi; Vinum imprægnatum filtretur & edulcoretur.

Spectat huc etiam.

Cortex Iuglandis,

Mirè à IOELE in venenis commendatus, cum vino infuſus: item

Gummi de Peru,

Ad gr. viij: ſi verò præparàtum eſt cum ſpiritu vitrioli, non amplius eſt emeticum.

Huc etiam pertinet

Conſerva Gratiolæ

ad ℥iij vel ℥ß.

Agmen claudit

Nicotiana,

Modò fumus ejus cum ſaliva ſimul deglutiatur; mirè enim vexat hicce aliàs inſcios: qui fumus inſtar Clyſmatis Anglis uſitati inteſtinis immittitur, cujus inſtrumentum deſcribit BARTHOLINUS *Centur. 6. Hiſtor. Anatom.* & SIMON PAULI *Quadripart. Botan. Claſſ. 3. pag. 462. & 463.* Egregium eſt remedium in doloribus colicis, mitigans ſimul & evacuans per alvum. Aliquando experimentandi gratiâ Studioſo cuidam in clyſmate ſimul præſcripſi Tabacum, & incoquere juſſi, vixque injecto hoc, utut ſaltem ℥ij incoctæ fuerint, graviſſima inducta ſunt ſymptomata, æger palleſcere, angi circa præcordia, contremiſcere, ſudore frigido corripi, &c. videbatur; quæ tamen omnia poſt hauſtum calidi vini generoſi evanuerunt. Si igitur Vomitorium ex ea poſtuletur:

℞. *Fol. nicot Virgin. inciſ.* ℥j.

Infundatur cum ſpiritu vini, vel etiam cum *vino*: Hujus Colaturæ ℥ß ad ℥j efficax & robuſtum ſatis Vomitorium eſt. Infundi unà poteſt *Cinnamomum* & *ſantalum rubrum*.

Loco hujus Infuſi:

℞. *Extracti ejus* gr. ß. ad gr. j. ſeu inſtar
pili majoris.

Vis Vegetabilium horum emetica conſiſtit materialiter in ſubſtantia reſinoſa ſeu reſina eorum, unde vis hæc emetica per ſpiritum vini, tanquam menſtruum homogeneum, eſt extrahibilis; formaliter in hujus reſinæ acrimonia juncta acerrima, fortiſſimè penetrante membranas ventriculi, & efficaciſſimè interiorem ejus nerveam membranam pungente & mordicante, à cujus irritationibus neceſſariò ſpaſmus, & hinc vomitus, provocatur. Acrimoniæ hujus ſpecialis ratio, ſeu qualis particularum harum figuratio ſit? adhuc latet, & à priori adhuc inexplicabilis eſt.

Optima, potentiſſima & tutiſſima Vomitoria ſubminiſtrat regnum minerale ex Antimonio, quod nobiliſſimum, & hactenus imprimis uſitatum eſt, ut Vitriolo & Mercurio optimè pro hoc ſcopo carere queamus. Nam Vegetabilia ſubinde excruciant ægros; Mercurialia & Vitriolacea ſtomacho membranoſo maximè ſunt hoſtilia, ejuſque robur ſummè proſternunt; adeoque pauca antimonialia ritè uſurpata ſunt inſtar omnium. Ex innumerabili ergò caterva præparationum Antimonii paucas & ſelectiores proponam, tàm in forma liquida, quàm ſicca. In forma liquida occurrunt Vina ſeu Infuſa Vomitoria, Syrupi Vomitorii, & Sapæ emeticæ ſeu vomitoriæ.

Vinum Emeticum.

Uſitatiſſimè fit ex vitro Antimonii pulveriſato vel non pulveriſato, à granis vij ad ℈j, cum vino Rhenano; cujus loco etiam ſumi poteſt crocus metallorum per ſimplicem detonationem & calcinationem, cum ana nitri factus; quia vinum Rhenanum eſt aciduium, & optimè imprægnatur antimonialibus particulis: ſive multum ſive parum de Antimonio infundatur, nihil refert, modò determinetur vini hauriendi, non contenti quantitas, prout KERKRINGIUS *in Commentar. ad Baſil. Valent. Currum Triumphal.* notat. Hæc Infuſa antimonialia per chartam bibulam probè filtrata blanda & tuta ſunt, & ſufficienter provocabunt Vomitus. Notetur, ut probè filtrentur, ne quid de ſubſtantia antimoniali aſſumatur, quia aliàs hypercatharſis & choleræ periculum excitatur: nam licèt inſenſile ſit, quod vinum abradit ex antimonio, nihilominus eſt aliquid materiale; unde, quantum poſſibile, ſubtilioribus tantùm tranſeuntibus, particulæ craſſiores filtro ſunt coercendæ, ne ab iis hyperemeſis eveniat. Hinc etiam vina acidula, Rhenanum, Franconienſe, Miſnenſe, &c. tantùm conveniunt, cùm acidum ſit, quod rodit ſuperficiem antimonialium horum; Vinum enim Malvaticum, & alia dulcia, parum aut nihil capiunt exinde, & utplurimum per inferiora purgare ſolent. Alii ex vitro Antimonii parant *parva pocula*, quibus determinatam quantitatem vini per noctem in loco tepido infundunt: hoc altero mane filtratum propinant ægro, & optimum eſt Vomitorium. Optimum quoque Vomitorium pro delicatulis eſt *Syrupus* & *Sapa Vomitoria Sylvii*, parata ex *Infuſione vitri antimonii pulveriſati* ℥ß. ad ℥j. in *ſucci* cujuſdam *vegetabilis aciduli*, v. g. *muſti recentis*, vel *ſucci pomorum*, *rubi idæi*, *cydonior.* &c. ℔j ad ℔iß. in loco tepido; hinc aliquot dierum digeſtione, diligenti agitatione & filtratione inſpiſſatur vel ad conſiſtentiam mellis, cujus doſis ℈ß, gr. xv, &c, vel ſyrupi, cujus doſis ℥ß. ad ℥j, vel Rob, cujus doſis gr. ij. vel iij. pro inſpiſſationis ratione. *Syrupum Emeticum* optimè parare docet LUDOVICI *in ſua Pharmacĕ. pag. 212*, cujus modus eſt certus, alii incerti ſemper. Præparatio hæc eſt:

℞. Cro-

℞. *Croci metallor. ritè par.* ℥j.

Infundatur in aceto *vini* (non deſtillati; hoc enim vim ejus figendo infringit & caſtrat) ℥iiiß. ad ℥jv: ſtent in loco tepido in digeſtione per aliquot dies agitando crebrius, filtrentur, & filtraturæ addatur

Sacchari dimidium, vel potiùs ana,

(in loco enim calido facilè diſſolvitur) & in conſiſtentia hac aut ſufficienti ſervetur pro uſu ſine ulteriori ebullitione aut evaporatione; quò plus enim phlegmatis exhalat, eò incertior determinari poteſt ejus doſis.

Hæc pauca ſufficiant ex Liquidis.

Quoad ea, quæ in forma ſicca adhibentur, quæritur: Annon

Antimonium crudum

ſine igne & ſalium alteratione per ſe ſit Vomitorium? & negatur: ſi verò ſuper porphiritide exactiſſimæ cum ſtimulo Salino in pollinem redactum, emeticum omninò eſt. Relatum mihi fuit, quendam Medicum recepiſſe *antimonij crudi & nitri* ana part. æqual., quæ duo ſuper porphyritidem blandè humectando & exactè terendo in ſubtiliſſimum pulverem redegerit, ſub nomine *Pulveris Catholici*, qui ſub granis aliquot egregiè purgaſſet ſuprà & infrà: Sed non tutum eſt hoc Emeticum. Præ aliis eminet Crocus Metallorum, Mercurius vitæ & tartarus emeticus *Mynſichtii*.

Crocus Metallorum.

Non eſt parandus viâ communi cum nitro, ſed fiat ſimpliciter per calcinationem & fuſionem cum alcaliſato fixo, ſive hoc fiat in via ſicca, ſive humida. In ſicca

℞. *Alcaliſati cujuſvis*) non præciſè ſalis abſinthii, uti vult Mynſyctius, ſed potiùs tartarus, aut etiam ex ana *nitri & tartari invicem fixatorum*) hujus & *antimonij crudi* ana, fundantur in crucibulo: ubi probè fuſa & in fluxus ſteterint, effundantur; & ſolvantur in aqua: ſolutione factâ & agitatione blandâ decantetur liquor & filtretur, Crocus intensè flaveſcens, vel, ſi ritè paretur, rubeſcens, ſæpiùs edulcorandus, relinquatur.

Doſis gr. v. vj. vij. ad viij, cum ana Crem. tartari in vehiculo calido propinandus: blandè nec laborioſè operatur, vomitus egregiè movens.

In via humida

℞. *Lixiv. fortiſs. alcaliſati cujuſdam*, qu. ſ.
eique infundatur
Antimonii probè pulveriſ. ana, reſpectu
ſalis alcaliſati.

Ebulliant invicem, ſucceſſivè, quantum de aqua exhalat, calidam addendo per horas 3 vel 4: refrigeſcant probè, agitentur omnia, & liquor ſpiſſamento ſaltem ſupernatans blandè decantetur & filtretur, ſic crocus ſeu ſulphur antimonii manet in filtro, probè edulcorandus, & eodem modo uſurpandus.

Juxta hunc eſt

Tartarus Emeticus,

Qui fit vel ex his *Crocis*, vel *Mercurio Vitæ*, in via tam ſicca quàm humida. Si in via ſicca,

℞. reſpectu *Croci huius, Cremor tartari* ana, duplum vel triplum.
ſæ diutiùs & exactiùs trita uſurpentur.

Si in humida,

℞. *Decoct fervens*, in quo tartarus diſſolutus:

Infundatur *Crocus Metallorum*; ebulliant aliquandiu, filtrentur hinc fervidè, & cryſtalli, qui concreſcunt, ſumantur.

Doſis eſt à gr. ij. vel iij. ad gr. jv, rariſſimè v.

Melior eſt, qui beneficio ebullitionis, quàm ope trituræ fit; ſolvuntur enim & miſcentur exactiùs.

Præſcribitur cum tantillo ſacchari, ut ſine nauſea aſſumatur: ſi volumus, ut purget ſuprà & infrà, addatur ſcammonium ſulphuratum.

Sequitur nunc

Mercurius Vitæ,

Remedium, ſi ritè paratum ſit, non inelegans.

℞. *Butyr. antimonii probè rectif. duab. uel tribus vicibus*, & hinc cum urina *calida humana* præcipitatur in Mercurium vitæ (qui eſt genuina *roſa mineralis Angeli Salæ*) edulcoretur probè, & aſſervetur pro uſu. - - - -

Doſis gr. ij. iij. vel jv: ſine inſigni operatur violentia. Mitior hic eſt eo, quàm qui fit ſimplici præcipitatione cum aqua communi; generoſior, quàm qui fit cum oleo tartari per deliquium: hoc enim figit, & propter acidas particulas, Regulo antimonii pertinaciùs adhæreſcentes, in præcipitatione ſe ſociat cum ſale tartari, & ita fit concretum ſalſum tertium, quod raro per vomitus, ſæpiùs per inferiora tantùm purgat.

Dubium eſt, in quonam conſiſtat virtus emetica antimonii? Notum enim eſt, in eo eſſe binas ſubſtantias ſeu partes, concretum ejus componentes:

1. Sulphur ejus externum, minerali ſimile; &
2. Nucleum ſeu Regulum Antimonii, propriè dictum qui conſtat etiam ſulphure ſuo interno paulò fixiori, pauco, ſed ſufficienti, ita ut coagulet ſubſtantiam Mercurij copioſam, de natura Saturni.

Dubitatur inde, in quonam harum ſubſtantiarum vis vomitoria conſiſtat materialiter? Nemo dubitat, formaliter operandi vim in acrimonia ſalina quaſi plus minus conſiſtere, quod ſapor Mercurii vitæ docet. Quoad ſubjectum ſeu materiale, quæritur, an in ſubſtantia ſulphurea vel regulina hoc conſiſtat? Reſp. In nullo horum ſeparatim, ſed in utroque conjunctim; emergit enim ex arcta conjunctione ſulphuris externi cum regulo tale concretum, quod ita contextum texturâ ſuâ ſpeciali eſt, ut vim irritantem acrem poſſideat, quam ſequitur vomitus: ſic tamen, ut magis in regulo, quàm in ſulphure externo, vis illa reſideat. Probatur id

(1.) Ex cinnabari antimonii, quæ ritè parata nihil participat de regulo antimonii, ſed purum ſulphur eſt, quod coagulat Mercurium in cinnabarin, unde vi laxativâ penitus ſpoliata eſt; Econtrà

(2) Mercurius Vitæ purè regulinus eſt: ſeu regulus in ſpiritu ſalis concentrato ſolutus, utut aliquantulum de ſulphure participet; potens tamen eſt Emeticum.

(3.) Vitrum antimonii ſpoliatum eſt per calcinationem maximam partem ſulphure externo, & ferè ſimpliciter conſtat ex regulo cum ſulphure interno; potiſſimum tamen eſt Emeticum. Hinc

(4.) Acida nitrata figendo invertunt texturam antimonialem, ut inversâ vi emeticâ fiant diaphoretica: Jam verò nitrata non agunt in ſulphur, ſed ſimpliciter in regulum ejus, quem rodunt, alterant, & hujus medio ſulphur plus minus ſimul invertunt.

Quod Crocos allegatos attinet, qui per ſalia alcaliſata parantur, ſicut ii non ſunt purè ſulphurei, ſed de regulo participant; ita fuſi in antimonium crudum redeunt, ex quo texturam ſanè combinatam, hincque vim emeticam, habent.

Vitriolacea ſunt peſſima, & ne grano quidem eorum utendum ſuaſerim ulli: Omnium horum mitiſſimum eſt,

Sal Vitrioli emeticum.

Poſt ſpiritus & olei deſtillationem ex *capite mortuo* elixiviatum, quod, utut à SALA *in Ternar. Vomitor. Manna Vomitoria* vocetur, & adeò decantetur ab ipſo, ut longè præferat aliis; tamen ab eo abſtinendum eſt potiùs. Nam profectò vitriolacea malignitas nocentiſſima eſt ventriculo, non ſolùm quoque tamdiu, quamdiu Vomitus durat, ſed etiam poſt aliquot dies, imò ſeptimanas, nauſeam poſt ſe relinquit. Vitriolum Martis inſons eſt; vis enim vomitoria à Venere oritur, inimicâ ventriculo unde Sal Vitrioli Veneris nauſeoſiſſimum in rugis & poris ventriculi diſſolutum, profundè penetrans, diu ſui veſtigium relinquit, & ita ſtomachi tonum inſigniter labefactat. Doſis ejus aliàs eſt ℈j ad ʒß vel ℈ij.

Quoad

Mercurialia,

V. g. Arcanum Corallinum *Crollii*, Mercurium Corallatum *Hartmanni*, aut etiam Turbith minerale; hæc ipſa, ſi per acidi additionem Vitriolicam naturam acquiſiverint, ſive per ſe Mercurij ſulphur extraverſum fuerit, ſanè inimica, non ſaltem laborioſa, ſed etiam ventriculi tunicæ nerveæ perquam inſenſa ſunt, & pernicioſiſſima poſt ſe relinquunt ſymptomata; unde & meritò hiſce carere poſſumus, cùm loco horum ex antimonialibus tutiora longè & ſufficientiſſima proſtent. Pertinet huc aurum vitæ *Kegleri*, quod videbitis in SENNERTI *Inſtitutionibus*.

Formulæ Vomitoriorum nonullæ ſint hæ, & quidem in forma pulveris:

℞. *Pulv. rad. aſari* ʒj.
D. S.

Pulvis vomitorius pro una vice.

℞. *Tartari emet. Mynſ.* gr. ij. iij. ad jv.
vel *Ludovici* gr. v. ad vj.
Sacch. albi ſ. q. pl.
M. f. pulv. S. ut ſuprà.

Si velimus ut purget ſuprà & infrà:

℞. *Tartari emet. Mynſ.* gr. ij.
Scamm. ſulphurat. gr. iij.
M. f. pulvis.

& ſatis purgabit.

In forma Bolorum autem:

℞. *Conſ. menthæ* ʒj.
Mercurij vitæ ritè parati gr. ij.
Syr. de Canell. q. ſ.
M. f. Bolus, S.

Electuarium vomitorium pro una vice.

Item tali modo:

℞. *Pyror. Moſcatell. cond.* n. ij.
Evacuentur, & unicuique indatur
Mercurii vitæ gr. j.
D. S.

Pyra vomitoria pro una vice.

Vel

℞. *Ceraſ. nigr. condit.* no. jv.
eximantur nuclei, & indantur
Tartari emet. Mynſ. gr. iij. jv. ad v.
D. S.

Ceraſa vomitoria pro una vice.

Optimè verò dantur Vomitoria in forma liquida, in ſpecie ſub forma Infuſi.

℞. *Croci metall. vel ſimpl. vel abſinthiac. Mynſ.*, aut *vitri antimonii*, aut *Mercurii vitæ* gr. jv. v. ad vj.
Infund. in ſ. q. *Vini Rhenani*: ſtent in loco tepido per noctem, mane probè filtretur per chartam: detur pro doſi ℥ß. ℥j. ad ℥jß; ſi robuſtiores ſint, ℥ij ad ſummum, S.

Vinum vomitorium pro una vice.

Vel

℞. *Syrup.* ſive *oxyſacch. emet. Lud.* aut *Ang. Salæ* ℥ß. ad ʒvj.
D. S.

Syrupus vomitorius pro una vice.

Vel

℞. *Aquæ menthæ* ℥j.
Syr. emet. Lud. vel *Ang. Salæ* ℥ß. ad ʒvj.
Aquæ cinnam. ʒij.
M. D. S.

Potio vomitoria pro una vice.

Ubi materia viſcida & tenax in ſtomacho hæret, tunc commodè propinetur tale Vomitorium reſolvens ſimul:

℞. *Aquæ hyſſopi* ℥ij.
Cinnam. ℥ij.
Aceti ſquillit. ℥ß.
Spiritus gum. ammoniaci cum Viride æris ʒß ad ʒj.
Syr. emet. ℥ß. ad ʒvj.
M. D. S.

Potio Vomitoria pro una vice.

ARTICULUS. II.

DE
Catharcticis, ſeu *Purgantibus* propriè dictis *per Alvum*.

POſt Emeſin ſequitur Catharſis, h. e. Purgatio, & medicamenta purgantia per inferiora, alvum ſeu ſeceſſum. Dum enim ex medicamento aſſumpto per alvum ſequitur excrementitiorum humorum excretio, in ſpecie dicitur *Purgatio*, ſive humores iſti contineantur in certis locis & vaſis, ſive ſint extra vaſa; v. gr. aquæ hydropicorum, aut ſanguis in partibus internis extravaſatus & congrumatus, &c. Inſinuatur aliàs per eam non aliud, quàm Evacuatio Cacochymiæ, ſeu ſuccorum qualitate peccantium. Primus Autor modi hujus Evacuationum eſt ipſa natura, quæ non rarò ſponte, ſub mutationibus vel diætæ, vel tempeſtatum anni, vel climatis & aëris in peregrinationibus, diarrhœas ſpontaneas, eaſque ſalutares, excitat; non ſecus ac eadem ſubinde graviſſimos morbos per motus criticos tales auſpicatiſſimo ſucceſſu ſolvit. Utilitas ejus in legitimo & dogmatico uſu per ſe clara eſt, utut illegitimo & empirico abuſu non levia etiam inducat damna. Legitimam ergò adminiſtrandi rationem addiſcere poteſtis in SENNERTI *Inſtitut. l. 5. P. 2. Sect. 1. cap. 5. uſque ad 12*, *in* M. M. HOFFMANNI *l. 1. cap. 7. pag. 41. ſeqq.*, *uti & in* WALÆO *p. 32. & ſeq.*

Purgatio autem omnis eſt duplex, vel Eradicativa aut propriè ſic dicta, vel ſaltem Laxatio alvi, Veteribus Lenitio dicta, unde Medicamenta lenientia orta, quæ repetito uſu per ἐπίκρασιν evacuare dicuntur; & ſunt, quando ſaltem primæ viæ blandè evacuantur & mundificantur, ſive id fiat vel ſimpliciter abſtergendo, vel ſimul inteſtina leniter irritando. Abſtergentia, & parietes inteſtinorum quaſi detergentia, ſunt ver. gr. tartarea, nitrata, & hinc parata evporiſta varia, cremor tartari, tartarus vitriolatus, ſal eſſentiale tartari, arcanum duplicatum ſeu nitrum vitriolatum, item ſal ammoniaci, quæ omnia incidendo, attenuando, & blandè abſtergendo primas vias, laxare ſolent, ſtimulis Purgantium ſociata. Quòd ſi ergo ſimul aliqualis ſtimulus requiratur, recipiatur Purgantis, exem. gr. jalappæ, doſeos quarta pars, gr. jv. vel v., & ſocietur cum quodam illorum Lenientium: nempe recip. ſcammon. præp. cum aqua, abjectâ pice, gr. ij vel iij, ſocietur dictorum cuidam; & blandè abſtergit primas vias, alvumque laxabit; vel recipiatur mite Infuſum ſennatum, quod reſpectu ſennæ in parva, reſpectu autem vehiculi in largiori doſi, propinari poteſt. Huc etiam pertinent pilulæ Glaſſianæ uſuales, quæ ſingulis ſeptimanis veſpertino tempore in morbis chronicis vulgò aſſumi ſolent: ſic hodie Galli & Itali utuntur Bolo ex Caſſia vel Manna, & illius quidem ℥jß. ℥ij, *und iſt ein ziemlicht Biſſen einzuſchlucken*; & eſt bolus ſatis grandis inglutiendus; quod tamen minus apud noſtrates conſuetum eſt, ob diſpoſitionem, tàm in viris quàm fœminis, ad hypochondriacum malum communem; caſſia enim his tormina concitat, & affectus urinarios, nunc dyſuriam, nunc ſtranguriam, infert: Manna autem infantibus quidem cum pulte propinari poteſt; minus tamen convenit in adultis propter dulcorem ſuum fermentativum, præſertim mulieribus, in quibus tormina colica & paroxyſmos hyſtericos provocat. Et hæc Laxativa ſunt optima, quibus plus omninò tribuendum eſt, quàm propriè dictis Purgantibus: ſæpiùs autem adhibitis tantùm iis præſtari poteſt, quantum validiſſimis iſtis Purgantibus unâ vice; illa enim blandè, hæc cum univerſali corporis turbatione operantur.

Eradicativa, vel propriè dicta *Purgatio* eſt, quæ vel ſubitò & unâ vice confertim, vel ſucceſſivè ſeu repetitis vicibus, & per epicraſin mediantibus nodulis, quæ Purgatio omnium optima eſt, inſtituitur, & copioſè per alvũ evacuat. Utraque reſpicit non ſolùm contenta primarum viarum excernenda, ſed ulteriùs quoq; pergit, & nunc ex maſſa ſanguinea, nunc ex partibus ſolidis, earumq; cavitatibus, noxium copioſè evacuat: ver. gr. copioſè evacuant contentas aquas ex ipſo abdominis cavo; ſcammonium ex maſſa ſanguinea copioſa liquamina evacuare facit. Hoſtile autem hoc ſeu inimicum & noxium eſt, quicquid cum contentis in maſſa ſanguinea homogeneis perfectè haud commiſcibile exiſtit, nec unibile eſt in texturam homogeneam, talem ſcilicet, qualem requirit ejuſdem craſis ſeminalis. Hoc omne igitur proſcribendum eſt ex maſſa ſanguinea; & reliquis contentis ſolidis hoſtile eſt illud, quod iiſdem perfectè aſſimilari nequit: unde propter defectum debitæ aſſimilationis moleſtum ipſis & perpetuum irritans exiſtit, quare neceſſe eſt, ut id maturè evacuetur. Ejuſmodi autem Purganria propriè dicta iis tantùm, qui robore viſcerum adhuc plus minus pollent, propinanda veniunt, aliàs anima ſimul expurgatur.

Interim in maſſa ſanguinea diſtinguendus & probè obſervandus eſt *ſtatus cruditatis & coctionis*, de quibus infrà; qui ad quamvis evacuationem univerſalem contentorum in maſſa ſanguinea appplicandus eſt, ita ut non ad purgationem ſolùm, ſed etiam ad diaphoreſin, diureſin, &c pro legitima horum remediorum adminiſtratione reſpectus ſit habendus. Sequitur igitur Purgatio in ſpecie ſic dicta, ubi ante omnia præmonendum, plauſibile vulgò & ſpecioſum eſſe purgantium nomen, cujus origo tam ex Inſcitia, & vana ſimul plebis perſuaſione nata fuit; Ingenuino nempe ſenſu idem valet Purgatio ac Evacuatio noxii & excrementii, relicto utili & nutritio; & ſicut ſcopis ædes purganrur, ita purgantibus corporis contenta mundificari deberent.

Sed

Sed *optandum eſſet*, *darentur vera* talia *Purgantia*, hoc eſt quæ ex nominis ratione ſordes ſaltem excrementitias, aut heterogenea quæcunque præternaturalia, ex corpore & maſſa ſanguinea eliminarent, citra utilium nutritivorumq; ſuccorum corruptionem ſimultaneam & depravationem. Verùm, ſi rem ritè conſideremus, illa, quæ vulgò Purgantium nomine veniunt, non ſunt talia, ſed ſub ſpecioſo & blandiente hoc nomine potiùs virulentiam nocivam, plus minus validam, gerunt abſconditam, quo ſub prætextu morbum haud rarò tantùm ea palliant, non verò curant.

Dicendum igitur eſt, omne Purgans in & cum effectu, quemcunque etiam præſter, ſimul virulentiæ ſuæ nocivæ ratione, multum nocere. Hoc probatur proinde, quod Purgantia non ſaltem inutile, ſed promiſcuè utile atque noxium eliminent; quia Purgantia eadem ſanos æquè ac ægros utplurimum æqualiter vexant, ut rectè urget HELMONTIUS *Paſſiva Humor. iſt. deceptione*. Ponamus ſanum & ægrum, propinemus iis in legitima doſi Purgans, eadem excreta ex utroque videbimus ſæpè in eadem quantitate: vid CNOEFFELIUS *de M. M. Febres Epidemicas*; idque eò magis, quò intenſior fuerit doſis: Unde hæc in homine ſano, quem præſupponimus, & quidem repetitis vicibus, eundem ſemper ſortitur effectum. Quare, cum uterque æqualiter purgetur, fucus ſubeſt, quod non ſaltem nocivum, ſed & utile aggrediantur Purgantia.

Objiciat quis, quod in quibuſdam plus, in aliis minus vel planè nihil, operentur Purgantia; unde Purgantia recrementa præternaturalia evacuare, concludendum ſit! *Reſp.* (1) Cauſa hujus rei non eſt remedium, nec præciſè major vel minor copia evacuata, ſed cauſa in ſtomacho eſt. Cujus enim ſtomachus robore digeſtivo pollet, nec facilè, nec etiam à generoſis Purgantibus purgatur; quia Purgans in hujus ſtomacho plus corrigitur & cicuratur, in altero minus: qui contrà ſtomachus minus alterare Purgans valet, hunc copioſè & ſatis abundanter evacuat. Verùm hoc eſt in iis (quod quotidiè in illis experimur) in quibus acidum naturale vel præternaturale abundat, v. g. in Hypochondriacis & Melancholicis, in quibus ſicut Vomitoria in dupla vel tripla doſi propinare neceſſe habemus, ita & Purgantia generoſiſſima nihil vel parum ſaltem operantur, utut ſcateant excrementis, quatenus ab acido ventriculi robuſtiore virulentia eorum plus minus nociva cicuratur, enervatur & corrigitur. (2) In ſaniſſimis, ſi fortius propinetur Purgans, tantam ſordium, ſtercorum fœtidiſſimorum formâ, copiam ſæpè ad 20, 30, 34, 40, imò 70 & plures ſedes evacuant, quas impoſſibile eſſet citra præſens periculum vitæ aut ſanitatis in corpore ſano ſubſiſtere. Nonne ſuſpicio hîc eſt, quod de novo generentur excrementa ex utilioribus ſuccis? Materialiter quidem adeſt copia, non verò formaliter in corpore præſentia fuerunt. Unde & (3) ægri, *qui ex legitima Purgatione deberent* ſecundùm HIPPOCRATEM *in aphor.* 23. *Sectiòn.* 1. *levari*, *inſigniter ſæpiùs debilitantur & læduntur*; unde &, teſte experientiâ, & HELMONTIO *Tractatu Scabies & Ulcera Scholarum*, *item cap.* 5. *de Febribus*, *quò copioſiora Purgantia aſſumuntur*, *eò magis debilius fit corpus*; *quia interdum evacuatio iſta adeò eſt nociva*, *ut qui antea eſt ſanus*, *alacer*, *integris viribus*, *levis in ſaltu & curſu*, *&c. poſt Purgationem reductus erit ad maciem*, *vigor & floridus corporis habitus perit*, *trement genua*, *genæ collapſæ*, *vox rauca*, &c. *erunt*. Perſiſtentibus (4) nihilominus morbis ſub antiqua contumacia, licèt Purgantia frequenter continuata ſeu repetita fuerint. Si enim ſaltem recrementa morboſa eliminarentur, ceſſaret utique morbus: Jam verò notum eſt, quod etiam poſt reiteratas Purgationes quartana & febres quæcunque pertinaces perſiſtant, & notabiliter exaſperentur: ſcabies item (quæ levi Mercurij odoratu pellitur) per Purgantia non curatur: Arthritis & Scorbutus pertinaciſſimè ingraveſcunt ſub Purgantium uſu. Nempe quicquid præſtant, operantur ſaltem, dum productum morboſum evacuant, radicem verò morboſam non attingunt, nec fermentorum vitia corrigunt; ſicut phthiſicorum exulceratus pulmo non curatur per Expectorantia, ſed per ea tantum pus in iis hærens excernitur. Itaque non ſola noxia, aut morbus ipſe per purgantia, ſed productum ſaltem morboſum evacuatur; dum è contrà (5) varia & tetra inferunt ſymptomata, nauſeam, horrorem, tormina abdominis ſpaſmodica, ſubinde in manifeſtas convulſiones terminantia; ac (6) debilitas virium, lipothymiæ, ſyncope, ſingultus, & febres ſupervenientes, non obſcurè malignitatis & virulentiæ, corpori noſtro nocivæ, ea arguunt, quæ non ſaltem noxium, ſed & utile ſimul, aggrediantur & evacuent; quod etiam Medici ingenui omnes fatentur, quando dicunt: Omnia Purgantia eſſe maligna, putrefactiva, &c. unde corrigere & eorum ferociam cicurare ſatagunt Practici. Teſtatur id horror, quem ventriculus ex ſolo odore purgantis ſæpiùs capit: Memini pharmacopœum hîc ad Inſigne Salomonis, virgini cuidam ſpecies diaturbith cum rhabarbaro, larvatas unà cum pulvere cinnamomi, pro purgante exhibuiſſe; purgabatur quidem ea, ſed plus 50 vicibus, adeò ut hinc excoriationem podicis & hypercatharſin pateretur; & quia purgans remedium pulvere cinnamomi larvatum erat, ventriculus adeò nauſeabundè ejus odorem impoſterum horrebat, ut ultra biennium cinnamomum non potuerit aſſumere, vel odorem ejus perferre. (7) Docet id etiam tetra & pernitioſa hypercatharſis, nunc cruenta, nunc non cruenta, ſuperveniens eorum præſertim fortiori uſui; Cruentæ enim dyſenteriæ quædam ſpecies conciliari non poſſet, ſi purgantia utile tantùm evacuent: Aliud autem ſanguis floridus excretus, tormina crudelia, virium defectus, extremorum frigus, cordis palpitatio, &c. teſtantur. Hinc (8) ab omnibus Practicis tàm ſtudioſè inculcatur, ut purgantia, non, niſi additis correctivis, propinentur. Dicunt enim: Purgantia faciunt tormina, flatus excitant, nauſeam movent, &c. igitur corrigenda ea per aromatica, cinnamomum, macem, ſemina quatuor carminativa, &c: ſed fucus latitat; nec enim qualitas illa nociva his ipſis corrigitur. Nam qualis hæc eſt correctio? ſimilis ac ſi quis veſtimenta macularet, ut ea mundificet, vel quatenus quis gladium Balſamo Peruviano vellet illinire, ut minus vulneraret & ſauciaret.

Quare, ut verum fatear, ingens fucus & impoſtura ſub ſpecie purgantium nomine latet, quoniam ſanè quælibet Purgantia promiſcuâ ſuâ virulentiâ & putrefactivâ colliquatione indiſcriminatim tam nocivos quàm utiles, adeoque tam alimentitios quàm excrementitios corporis noſtri ſuccos ſeu humores in ſanis reſolvunt, colliquant & evacuant, & quas non inveniunt ſordes, eas corrumpendo corporis contenta efficiunt, & maximam partem factas eliminant, niſi eorum virulentiam robuſtior paulò ſtomachus, ratione ſucci acidi fermentativi plus minus corrigat.

Verum quidem eſt, ſi adſunt recrementa in primis viis, quod hæc ad ſui excretionem ſtimulent; verum etiam eſt, quod ſi maſſa ſanguinea cacochymica ſit & heterogenea, quæ promiſcuè ſimul in ſanguinem & chylum nutritivum operentur, ſordes itidem fabricent, ægrum vexent, vires ſimul labefactent; ſimili ſcilicet ratione atque Mercurius vivus, vel externè cum unguento inunctus, vel quocunque modo larvatus, internè uſu continuato aſſumptus, contenta corporis in liquamen ſeroſum colliquat; qui ſæpiùs etiam ſalivatione evacuat, tàm in ſaniſſimis quàm ægris, ſive ſcabioſis, ſive lue Venereâ infectis, & ſic promiſcuè tàm recrementa quàm in ſpecie quoque reſolvendo nutrimentum corporis chyloſum ſeu ſpermaticum, & colliquefaciendo, hoc ipſum cum reliquis humoribus in formam muci ſalivalis (cum quo tamen & ſordes quæcunque, ver. gr. in ſcabie, in ſpecie contagio Venereo alteratæ, unà evacuantur) copioſiſſimi tranſmutat, & evacuat, atque itidem, quas non invenit ſordes, fabricat.

Par ratio Purgantium eſt, quæ in ægrorum & ſanorum contenta ſimili ratione operantur, & in ſordes tranſmutant ſtercoreas, quicquid ipſis obtigerit, adeò ut recrementa, quæ per Purgantia eliminantur, non fuerint ita formaliter in corpore, ſed quòd per alterationem colliquefactivam contenta corporis naturalia corrupta fuerint, & per talem formam rejiciantur; unde, quantum juvant noxium eliminando, tantum etiam nocent utile corrumpendo.

Hinc, quantum poſſibile, in Praxi vehementioribus Purgantibus, aut repetito eorum uſu abſtineamus; aliàs plus ſemper nocemus, quàm proſumus, & plus de viribus defraudamur, quàm noxium eliminando eas fulcimus.

Dum ergò ita indiſcriminatim agunt & operantur Purgantia, certè ratione ſalis volatilis acris fermentando, etiam ipſi maſſæ ſanguineæ non leve incommodum inferent, bilem corrumpunt, (præſertim quando non abundat) & præ-

& præternaturaliter detrahunt, ventriculum notabiliter lædunt, & demum inteſtina vitioſiſſimè irritant, ea ſcilicet, quæ ſunt vehementiora & fortiora, ver. g. colocinthis, turpethum, ſcammonium, jalappa, euphorbium, gummi de Peru, eſula, elaterium, helleborus albus, &c. Unde vehementes Purgationes tàm gravia etiam nocumenta inſequi ſolent Helleborum inſequi convulſiones, jam olim notavit HIPPOCRATES *in aphor. l.* 4. *aphor.* 16. *l.* 5. *aphor.* 1. *&* 4. *l.* 7. *aphor.* 21: ſic jalappam hypercatharſin ferè lethalem, teſte BARTHOL. *Centur.* 5. *Hiſtor.* 69. excitaſſe, uti & ſcammoniatum Pharmacum, Autore HELMONTIO *de Febribus cap.* 5. §. 13. alia periculoſas accendunt febres, Autore GABELCHOVERO *Cent.* 6. *Curat.* 26. *&* 27. Vi purgantis vehementioris gangrænam, in corpore cacochymico introductã, obſervavit HORSTIUS *l.* 9. *Obſervat.* 26. Cachexiam, anaſarcam, hydropem leucophlegmaticum & aſciten à malè applicatis validis & crebrioribus catharcticis illatos, refert POTERIUS *Centur.* 2. *Obſervat.* 29. Ergò cautiùs acrioribus, & præſertim graduatis ſeu draſticis utamur Purgantibus, quoniam ſemper tantum nocent, quantum proſunt, & ſub ſpecioſo nomine hoc virulentiam malignam reconditam habent purgantia, quæ, HIPPOCRATE teſte, ſemper de viribus & ſubſtantia Vitali corporis noſtri deprædantur, dum bonos pariter ac malos corporis ſuccos, ſeu ſanguinem ipſum ac ejus chyloſam partem, unà cum rorida & alimentitia ſubſtantia ſolidarum partium fermentant, colliqueſaciunt, reſolvunt, & reſoluta putrefaciunt, unde tàm horridi in excretis fœtores, execrabiles colores ac proprietates aliæ, à malignitate medicamenti ipſis per fermentativam & colliqueſactivam corruptionem impreſſæ; hinc ab aliis inter venena, ab aliis medio inter venena & remedia loco, à SCHNEIDERO inter mitiora venena referuntur. Adeoque à quamplurimis *rectè* virulenta, *maligna* & nociva *ſtatuuntur omnia propriè ſic dicta Purgantia*, aloe forſan ſolâ cum rhabarbaro exceptâ, quæ ſunt mitiora, in ſpecie aloë, quæ citra colliquationem & malignitatem quandam operantur; reliqua verò corrumpunt excrementitios pariter ac vitales ſuccos, eoſque putrefactos excerni faciunt: *conf.* HELMONTIUS *Tract. Poteſtas Medicaminum*, item *Scabies & Ulcera Scholarum*, item *de Febribus*, ubi de Purgantibus: His adjungatur GNOEFFELIUS *Tract. Medendi Febres Epidem. p.* 66. Quia autem Purgantibus carere non poſſumus, cautiſſimè propinentur, eaque non, niſi ſummâ urgente neceſſitate, ſuccinctâ doſi, & probè correcta. Non numeretur multitudo ſedium, ſed qualitas & euphoria ægri potiùs conſideretur; ita ut ſi ter, quater vel quinquies vel ſexies excrementa reijciantur cum euphoria ægri, abundè ſufficiant; quod ſupereſt, nocet. Nolite gloriari, quando per decades excretiones numerantur; miſera eſt hæc plebeculæ rudis perſuaſio bonæ (ſcilicet) purgationis: quò plus enim evacuatur, eò nocentius eſt medicamentum purgans.

Porrò conſideremus Purgantium vim ſeu efficaciam, ſecundùm quam operationem ſuam exſerunt. Patebit hoc clariùs, ſi modum, quo operari ſolent medicamenta purgantia, præmittam: res eſt non parum intricata, idque ex eo, quod varia ratione externè pariter & internè applicata licet, ſemper tamen virulentiam ſuam afferant. Notum enim eſt,

(1) Quoſdam ſolâ imaginatione, ac viſâ ſaltem Purgatione, nauſeam concipere, hincque fortiter ſatis purgari: vid HEINRICUS *ab HEER in Obſervat. oppidò raris* de hera & ancilla.

(2) Alios ex ſolo Purgantium ſuſcepto odore tantùm ſufficienter laxari, qualia exempla habet SCHENCKIUS *l.* 3. *Obſ. P.* 401., PANAROLLUS *Pentec.* 4. *Obſ.* 28, SALMUTH *Cent.* 3. *Obſ.* 14. *&* SCHNEIDERUS *de Oſſe Cribrif. p.* 219.

(3) Purgantia externè applicata non rarò operantur; v. gr. pilulis compreſſis ſalivâ ſubactis v. g. umbilico & ventriculi regioni applicatis Abbatiſſa quædam ſufficienter purgata fuit: vid. SCHENCKIUS *l.* 3. *Obſerv. de Excrem. p.* 401: item pulſibus manuum & plantis pedum applicatæ pilulæ ſimiliter purgant: vid. HOEFERUS *in Hercule Medico p.* 201. Quidam ideò habent unguenta opomphalia, quæ umbilico imponuntur, ut purgent per alvum: vid. WALÆUS M. M. *p.* 107. Quidam Purgans tantùm aliquod manu retinendo, donec incaleſcat, & ſpiritus de ſe fundere poſſit, hoc præſtare dicunt.

(4) Purgantia venis immediatè infuſa violentiùs operantur, quàm

(5) Per os aſſumpta.

Quod clarum eſt in canibus, quos ex venis infuſa eſſentia jalappæ à ℥j ad ℥ij. largiùs & fortiùs, quàm per os aſſumpta, purgavit, prout teſtantur *ſcriptores de Chirurg. Infuſor.* experimentis tàm in Anglia quàm Dantiſci factis, utut canes aliàs non facilè purgentur: id quod confirmat ſimul, ab eorum fermento digeſtivo fortiter digeri remedia purgantia, & enervari.

(6) Sive per os conſueto modo aſſumantur, ſive etiam per alvum injiciantur, non tamen deſinunt virulentiam ſuam (licèt integra per alvum denuò excernantur) exerere, &, diutiùs imprimis retenta, crebriores movere ſeceſſus: Vir hujus loci eſt ex ordine Senatorio, qui beneficio Clyſteris ex decocto ſibi familiari aliàs, quod ſenna ingreditur, decies & vicies purgari ſolet.

(7) Non ſemper per alvum, ſed etiam interdum per alia loca, aſſumpta Purgantia operantur: ut nihil jam dicam de Purgatione artificiali magnetica, qua ſine ulla applicatione medicamenti, tàm interni, quàm externi, Purgatio inſtituitur tanta, quantam eam volumus, & quæ pro lubitu etiam ſiſti poteſt in perſona, quanquam longè diſſita.

Accedit hîc

(8) Quod non Vegetabilia ſolùm, ſed etiam Animalia, v. gr. raſura unguium humanorum, & vel maximè Mineralia, potentiſſimè operentur.

Denique etiam

(9) Quod levi adjectione & detractione omnis ejus vis purgans tollatur, & ſuccedat aut diuretica, aut diaphoretica; id quod in aſaro in aqua communi bullito, aut antimonio cum nitro fixato, manifeſtum eſt.

Quoad modum operandi, in genere omnia *Purgantia*, Vegetabilia & Mineralia, *duplici ratione* imprimis *videntur operari:*

1. Forti inteſtinorum, & ductuum ad ea derivatorum irritatione & vellicatione, ut omnia Vomitoria, quæ ſtomachum vellicant, & reliqua inteſtina ſtimulant.

2. Contentorum corporis, præſertim chyli & ſanguinis, atque cæterorum inde derivatorum liquidorum nimiâ diſſolutione, & quadam fermentatione, ac ſimul quaſi colliquatione, quæ in liquamen ſpiſſum fatiſcendo, qua data porta, eliminant Purgantia; vid. Sennertus Inſtitut. l. 5. Part. 1. Sect. 1. cap. 11.

Quædam igitur utroque, quædam alterutro tantùm operantur modo.

Pari ratione operantur ea, quæ acrimoniâ ſuâ amariſſimâ inteſtinorum fibras irritant, eaſque pertinaciter vellicando in vermiculationes & contractiones crebriores, ac ſic contentorum aut parietibus affixorum propulſionem cient: quod ſi & ductuum, pancreatici & choledochi, hiantium ora, item glandularum miliarium, vibrantur, & irritantur, & vellicantur, ſimul etiam humores in his contentos copioſiùs excerni faciunt, quod elegantiſſimè deducit LOWERUS *in Diatr. Defenſ. Pyretol. Williſ. contra Mearam.* Hâc ratione omnia antimonialia videntur operari, imprimis ſi in ſubſtantia aſſumantur; minima enim horum, eaque aculeata, irritando ventriculum vomitus, vel plicis inteſtinorum inhærentia fortem purgationem, interdum hypercatharſin, ex eorum vellicatione continua excitant: id quod pari modo etiam verum eſt de reſinis vegetabilium acrioribus & amaricantibus, jalappæ, gummi guttæ, &c. quæ niſi combinatæ ſint ſalino abſterſivo remedio, glutinoſâ ſuâ texturâ pertinaciter adhærent inteſtinorum parietibus, horumque fibrillis acrimoniâ ſuâ continuo vellicant, indeque facillimè hypercatharſes periculoſas inducunt. Nunquam ergò ſolæ, ſed ſtimulo ſalino junctæ, præſcribantur: exem. gr.

℞. *Crem. tartari* ℈j.
Rad. jalappæ ℈ß.
Olei deſtillat. aniſi gut. ij.
M. f. Pulvis, D. S.
Pulvis purgans pro una vice.
Item:
℞. *Aquæ hyſſopi* ℥j.
Cinnam. ℥ß.
Tartari vitriolat. gr. xij.

Reſ-

Reſ. jalappæ gr. v.
Gum-guttæ gr. iij.
Scammon. gr. ij.
Extr. trocb. alband. gr. j.
Syr. de abſinth. ℥ß.
M. D. S.
Potio purgans bene circumagitanda.
℞. *Sem. melon.* Ʒiß.
Reſin. jalapp. ℈ß.
c. ſ. q. *Aquæ menthæ* conterantur in Emulſionem: adde
Extr. trocb. alband. gr. j.
Salis tartari gr. viij. M.
edulcoretur *rotulis Manus Chriſti perlat.*
D S.
Lac laxativum pro una vice.

Item arſenicum, Mercurius ſublimatus aſſumptus, &c. acrimoniâ ſuâ corroſivâ horrendos vomitus, hypercatharſes, & choleram ferè ad mortem, inferunt, atque inteſtina irritando Purgationes provocant. Facit huc, quod vulgaria Purgantia ſub majori doſi, quâ fortiùs irritant, evadant Vomitoria; ſicut Vomitoria ſub minori doſi ſaltem Cathartica per inferiora evadunt.

Quod autem hæc ipſa Purgantia ventriculum & inteſtina concitent, confirmat avtopſia anatomica, quod nunc ventriculus, nunc inteſtina hinc inde labefactata, & quaſi inflammatoriâ diſpoſitione affecta fuerint deprehenſa, quorum exempla collegit WEPFFERUS *de Cicuta Aquat.* Et ipſe ſenſus confirmat, ſi guſtetur Purgans quoddam, & & diutiùs in ore contineatur, ſemper in faucibus acrimoniam, dolorem, morſum, hinc tumorem & phlogoſin ſupervenire. Paria ex identitate ſubſtantiæ in inteſtinis & ventriculo fieri, manifeſtum eſt.

Quæ autem ſimul colliquefaciendo operantur, ſunt vel Vegetabilia vel Mineralia. Vegetabilia acrimoniâ ſuâ ultra primas vias penetrando ſimul inquinant, alterant & commiſcent contenta corporis, quod & Mercurialia faciunt: Antimonialia ſimpliciter ſpiculis ſuis ventriculum & inteſtina fodicando, ultra primas vias non pergunt. Irritationis hujus effectus eſt, ut urgeantur inteſtina in crebriores motus periſtalticos, & quaſi contracturas vermiculatorias, quibus crebriores ſpaſmi concitantur, & contenta, quæ parietibus eorum agglutinata ſunt, extruduntur, & ulteriùs eliminantur.

Comes hujus motus ſunt *Tormina*, quæ tunc temporis vexant ægros, quando inteſtina irritata ſpaſmodico impetu convelluntur: item ſub his ipſis irritationibus orificia ductus pancreatici & choledochi, item glandularum inteſtinalium orificiola vellicando, quicquid in his & primis viis hæret, adeoque bilem ipſam, ſuccum pancreaticum, & glandularum inteſtinalium (à PEIERO graphicè deſcriptarum) lympham, ſimul excernere faciunt Purgantia; & quicquid in modò dictis partibus ſtabulatur, promiſcuè, ſive utile ſive nocivum fuerit, evacuant.

Poſteriori modo Vegetabilia reliqua acriora, & hinc quædam Mercurialia, quæ ſe contentis corporis immiſcent, eaque corrumpunt, in genere operari videntur, quatenus chylum maſſæ ſanguineæ commiſſum, cæteraque inde nata corporis liquida, ratione acrimoniæ acido-ſalinę volatilis concentratæ attenuant, penetrant, atque texturam eorundem diſſolvunt, & ita quaſi colliqueſcere cogunt, ut hæc ipſa reſoluta & attenuata, & accedente fermentativo motu fatiſcant & degenerent in conſiſtentiam liquaminis ſeroſi, pro remedii ratione plus minus tetri; quæ ita colliquata, in variarum ſordium formam alterata, & lege circulationis ſanguinis circumrapta, ſenſim ſenſimq; per appropriatos poros certarum partium colatorios tranſeunt, & tanquam præternaturalia ulteriùs per partium motus extra corpus proſcribuntur, & ad inteſtina ſucceſſivè delata ejiciuntur: ſub hoc tamen motu, quicquid heterogenum eſt in ſanguine, & à vitalitate proſcriptum, faciliùs alteratur, & conſequenter ejicitur, quàm quod magis vitale ac utile erit. Hâc enim ratione operantur etiam Purgantium odores, qui vel ſub parva miaſmatis fermentativi mole manifeſta per nares hauriuntur, vel quæ venis infunduntur; aut exteriùs licèt ambitui corporis ſub forma unguentorum applicata, ſufficienter tamen purgant, pari ratione ac quæ per os aſſumpta in maſſa ſanguineam penetrant. Illuſtrant hunc operandi modum in ſpecie fructus horæi, facilè fermenteſcibiles & alterabiles, ut muſtum, uvæ, pruna, &c: quæ ſimiles in maſſa ſanguinea excitant præternaturales fermentationes & turbas, illam plus minus attenuant & colliquefaciunt, alvum copioſè movent, & non rarò diarrhœas inducunt. Fieri autem talem colliquefactionem ſanguinis, patet ex acrimonia acerrima & ſordibus emanantibus. Ab his Vegetabilibus purgantibus, ratione acrimoniæ earum acido-ſalſæ volatilis concentratæ, textura maſſę ſanguineæ & chyli attenuatur, ſolvitur & colliqueſcit, & ſub forma liquaminis putridi & ſeroſi eliminatur. Par ratio operandi eſt Mercurialium, ſive per os ſalivationem moveant ſive per alvum evacuent; utrobique enim eadem ſunt ex creta, locò ſaltem differunt excretorio. Hinc concludendum, quælibet alia Purgantia ſimili modo operari.

Vim autem hanc irritativam & colliquefactivam nonnullorum Purgantium conſiſtere videtur in partibus eorum ſubtilibus, h. e. ſale volatili acri felleo & amaricante impręgnatis. Probatur inde, quod Vegetabilia, ratione adjuncti olei ferè omnia ſaporem acrem amaricantem inſtar fellis, indeque viſciditatem inſignem, ſive reſinam & acerrimam & penetrantiſſimam ſimul intenſè amaricantem, in qua vis laxativa reſidet, adjunctam habeant, conſiſtentem in ſapore ſalſo perquam concentrato, in quo acidum volatile, tanquam agens, eſt, quod imprimis concentravit ſal volatile; unde & cum tempore, quando carie & vetuſtate deſtructa eſt hæc reſina, & exhalavit iſtud ſal volatile, medicamenta vim purgantem amittunt. Sic Antimonialibus & Mercurialibus eadem eſt acrimonia ſulphureo-acida quaſi vitriolica, quæ cum ſuo compari, regulo antimonii, ſubſtantia quaſi vitriolica & in Mercurio ſaturata, repręſentat acrimoniam acido-ſalſam quaſi vitriolicam, pro Mineralium horum natura: Conſideretur enim guſtus arſenici, Mercurii ſublimati, & hinc parati dulcis, Mercurij vitæ, vel cujuslibet alius pręcipitati, &c: omnia hæc ſemper in lingua & faucibus manifeſtò ſaporem nauſeoſum vitriolaceum, plus minus auſteriuſculum, relinquunt, & ſic acrimoniam acido ſalſam concentratam plus minus intenſam exhibent. Hinc Purgantia acrimoniâ ſuâ inſigni fortiter ſtimulant inteſtina; texturâ verò ſulphureâ ſeu oleoſâ colliquefaciunt contenta corporis, idque eò magis, quò contentis magis commiſcibilia ſunt; quod faciunt reſinæ, vegetabilium, quæ intimiùs maſſæ ſanguineæ pinguiori, tanquam liquore quodam ſaponario admiſtæ, hinc copioſiora & deteriora longè evacuant excrementa: Quare cum vitello ovi diſſolutę & propinatæ Vegetabilium reſinæ, potentiùs longè & copioſiùs operantur, colliquando & corrumpendo, atq; demum evacuando, idque abſque torminibus ferè; quia nempe vitellum ovi vehiculum eſt, quô magis commiſcentur maſſæ ſanguineæ, quàm ſi ipſa reſina in ſubſtantia propinetur: nempe ab oleoſa vitelli textura diſſolvitur reſina, & ſub tali vehiculo miſcetur promptè liquidi corporis contentis, ac intimè iiſdem unitur; unde fortior horum colliquefactiva alteratio, & copioſior operatio, & minor inteſtinorum, ob breviorem in iiſdem moram & tardiorem adhæſionem, irritatio ac torminoſa vellicatio. Sic Mercurius dulcis cum vitello ovi ſubactus longè citiùs & fortiùs ſalivationem inducit, & in tales ſordes ac liquamen ſeroſum contenta corporis fatiſcere cogit, quales hoc mediante evacuantur.

Duplicem hanc Purgantium operandi rationem confirmant ea auxilia, quæ nimiam Purgantium ferociam, in ſpecie hypercatharſes eorum, ſiſtunt, qualia ſunt in triplici differentia: & quidem non præciſè adſtringentia, ſed imprimis

(1) Opiata omnia, papaveracea, Theriaca & Theriacalia, tàm internè, quàm externè uſurpata, quæ ſenſum irritationis in inteſtinis & aliis locis plus minus ſtupeſcunt, & minus ſenſilem reddunt, ſpirituumque animalium impetus, & inde natos quoſcunque humorum motus ſiſtunt; unde antecedens irritatio ad tempus ceſſat, & per conſequens ejus ſimul effectus, evacuatio: hinc commune ev poriſton eſt in nimia purgatione Eſſentia theriacalis vel opii.

(2) Abſorbentia terrea, quæ vim habent fermentationem vitioſam inductam compeſcendi, & blandâ diaphoreſi in textura plus minus terrea ſupprimendi; v. g. terra ſigillata, C. C. uſtum, & ſine igne præparatum, antimonium diaphoreticum, unicornu foſſile, &c: quatenus particulas acido-ſalſas ſanguinem colliquefacientes imbibunt, abſorbent & temperant, ut agendo in hæc ſubjecta aculeos & acrimoniam ſuam quaſi perdant.

(3) Quæ.

(3) Quælibet ſudorifera, ut ſpiritus theriacalis camphoratus, &c. mediantibus quibus tam particulæ remedii laxativæ, quàm particulæ humorum corporis à remedio laxativo jam corruptæ, & in maſſa ſanguinea alteratæ, unà eliminantur: quibus per poros corporis proſcriptis, ceſſat Purgatio, & omnis inde metuenda noxa.

℞. *Antimonij diaphor.* gr. xij.
Terræ ſigillat. ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
M. f. pulvis, D. S.
Pulvis adſtringens.

℞. *Theriac. Androm.* ʒjß.
C. C. ſ. igne gr. xv.
c. *ſyr. menthæ* f. Bolus,
D. S.
Electuarium adſtringens.

℞. *Aquę menthæ* ℥j.
cinnam. cydon. ℥ß.
Spiritus theriacal. campb. ʒjß.
Antimonij diaphor. ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. cydonior. ℥ß.
M. D. S.
Potio adſtringens.

℞. *Aquę torment.* ℥jß.
Spiritus theriac. campb ʒjß.
El. diaſcord. Frac. ʒj.
Bezoard. Iovial. ℈ß.
Syrup. cydonior. ʒvj.
M. D. S. ut ſuprà.

Cochleatim ſubinde hauriatur.

Remedia igitur purgantia ſeu auxilia ſunt ex duobus regnis, vegetabili nempe & minerali; talia enim animale non ſuggerit. Illud autem adeò virulenta ſuppetit, ut, quod non poteſt attingere antimonium, averruncet helleborus albus; cui non ſatisfacit Mercurius, hoc colocynthis eliminet: Vegetabilia quippe irritando inteſtina & ſtomachum, & ſimul liquida corporis contenta inquinando & corrumpendo; Mineralia verò, ut antimonialia, ſimpliciter irritando, ſimul tamen etiam fluida corporis magis colliquando, quam irritando, operantur. Hæc tamen interea eſt differentia, quod liquamina, Vegetabilium ope rejecta, ordinariò & viſui & odoratui magis horrida & purrilaginoſa ſint, quàm ea, quæ à Mercurio vel Antimonio ejecta, quippe minus odora, & ſub muci tantùm viſcidioris conſiſtentia exiſtunt.

Conſiderandum igitur jam ulteriùs eſt, in quonam materiali Purgantium vis hæc imprimis reſideat? Cùm verò non levis ſit differentia inter Vegetabilia & Mineralia, illorum quidem vis laxativa conſiſtit & fundata eſt materialiter in reſina eorum, ſeu ſale volatili oleoſo acri, guſtu plus minus cauſtica; Horum verò, imprimis Antimonialium & Mercurialium, in acrimonia acido-ſalſa volatili quaſi vitriolica, aut ſulphure acri volatili quaſi arſenicali.

Quoad Vegetabilia, quò magis acria linguæ ſunt remedia, eò validiùs operantur; ſæpè tantillum eſt, quod ratione ſuæ acrimoniæ totum corpus movet. Res nota eſt in eſulinis, colocynthide, ricino, ejuſque oleo, quæ acerrima ſunt; interim tantillum eſt amari, quod tantoperè operatur: in colocynthide v. g. tota ejus ſubſtantia amaricans eſſe videtur, modò ſuperficialiter guſtetur; tantillum tamen eſt, quod amarum percipitur, quod patet experimento: ſi enim pomum colocynthidis in fruſtula majora diſcerpatur, lixivium tartari ſuperfundatur & digeratur, intra biduum omnis amaror extrahitur, & fruſtula colocynthidis inſipida erunt. Ex quibus patet, minutiſſimam concreti partem eſſe purgantem: (2) Quod vis eorum purgans imprimis per ſpiritum vini extrahatur, qui tantùm partes reſinoſas ſeu ſalino-volatiles ſulphureas extrahit, ut remaneat corpus vi laxativâ penitus ſpoliatum, uti notum eſt de Jalappa, Agarico, ſcammonio, colocynthide, &c ex quibus per oleoſa ſeu ſpirituoſa extractâ reſinâ, reliquum corpus eſt cadaver. Nec eſt, ut quiſquam hæreat ex eo, quod ſubſtantia materialis laxativa in quibuſdam videatur conſiſtere in textura mucilaginoſa, non niſi in aqua ſolubili, v. g. in ſenna, non niſi aqueo menſtruo, acuato cum ſale tartari, extrahenda; quod etiam de helleboro nigro & aloë, atque rhabarbaro, notum eſt. Sub his enim tanquam ſub cortice nucleus reſinoſus latet abſcōditus, qui per ſpiritum vini extrahi poteſt; non ſecus ac gummata, v. g. Ammoniacum, aquoſò menſtruò ſolubilia, copioſum tamen nucleum reſinoſum primariò activum ſub cortice mucilaginis habent reconditum; ita ut hoc ipſo in aloë duplex ſubſtantia ſit, prima per aquam extrahibilis laxativa, altera acris iſta, quæ ſub reſinoſa iſta, in qua vis ejus alterativa reſidet, per ſpiritum vini elicienda.

Jam igitur, quid eſt hæc reſina? Reſp. Reſina nihil aliud certè eſt, quàm ſal volatile acre urinoſum, obrutum à propria concreti oleoſitate, quale oleum aliàs per deſtillationem prodit; hinc ex utroque acri volatili concentrato tàm inſignis acrimonia, eaque acido-ſalſa oleoſa emergit, cujus acrimoniæ ratione adeò laxativa eſt in vegetabilibus reſina.

Quod ut ulterius pateat, monendum eſt:

(1) Reſinas & olea deſtillata non differre, niſi ratione conſiſtentiæ.

(2) Olea deſtillata eſſe ſalia volatilia nonnihil concentrata.

(3) Olea deſtillata, ſi per acida intimiùs concententrentur, redire iterum in reſinas.

Dico I. reſinas non differre ab oleis eſſentiâ, ſed ſaltem conſiſtentiæ ratione, ita ut hæc non niſi liquefactæ reſinæ, ſeu mediante motu ignis alteratæ ſint. Patet id, quando ex ſubjectis aromaticis cum ſpiritu vini extrahuntur reſinæ, & poſtmodum ſi hæc aromata deſtilientur, nulla olea deſtillata ampliùs ſuggerant: Docent hoc etiam ligna ſudorifera aromatica, ex quibus poſt extractam eſſentiam reſinoſam, nullum oleum, nec ſubtile nec empyreumaticum, nunc nullum planè, nunc paucum admodum, deſtillando amplius elicitur; quia oleum in forma reſinæ jam antè prodiit & extractum fuit.

II. Olea ſunt ſalia volatilia urinoſa ſub acido pingui moderatè concentrata: quod patet ex eo, quòd ſi olea deſtillata cum alcalibus fixis igne debitè & diu digerantur & deſtillentur, reſolvantur hæc in ſalia volatilia urinoſa. Imò ipſa ſubjecta, ex quibus olea deſtillata aliàs ſimplici deſtillatione prodeunt, fermentata loco olei ſpiritum oleoſum inflammabilem; putrefacta verò penitus ſal volatile urinoſum ſuggerunt.

III. Firmiùs concentrata ab acidis talia olea, iterum in reſinas degenerant. Acida autem uſui huic inſervientia ſunt oleum ſeu ſpiritus vitrioli probè rectificatus, ſpiritus nitri itidem probè rectificatus; e. g. oleum deſtillatum aniſi, carvi, chamomillæ, &c. per inſtillatum oleum aut ſpiritum vitrioli aut nitri rectificatum, aut aquâ fortem, inperfectiſſimam reſinam coaguiatur; quæ cum aqua edulcoratæ & exſiccatæ ſunt perfectè inflammabiles, & cum ſpiritu vini extrahibiles in Eſſentiam, & ſaporem acrem, conſiſtentiam viſcidam, atque omnia reſinarum attributa obtinent. Item ex oleo deſtillato recenti pinguedinis humanæ cum acerrimo ſpiritu nitri, prævià efferveſcentiâ & inſequente incaleſcentiâ, perfectam reſinam, eamque vegetabili ſimilem, obtinui. Recepi itidem oleum deſtillatum terebinthinæ, aquæ inſtar limpidum, permiſcui cum ſpiritu nitri rectificato: levis primò videbatur alteratio, cùm oleum ſupernataret; cùm verò flammæ candelæ admotum eſſet vitrum, repentè inſignis orta eſt efferveſcentia, ut materia contenta, vaſis ora excedens, removenda eſſet à candela; ſedatâ illâ omne, partim quod effluxerat, partim quod ſub forma bullularum ſubſtiterat, in perfectiſſimam degeneravit terebinthinam, ut ovum ovo non fuerit ſimilius. Accepi porrò oleum deſtillatum aniſi, & cum ſpiritu nitri examinavi; liquores quidem invicem non miſcibiles, blando tamen accedente calore incipiebant efferveſcere & ebullire: refrigeratis omnibus oleum deſtillatum degeneravit in conſiſtentiam ſpiſſam, coloris nigri, odoris ſuavis; verbo: natus exinde videbatur perfectiſſimus quaſi Balſamus Peruvianus, qui ſapore, odore, colore & conſiſtentia, omnibus ita ſen ſualibus proprietatibus Balſamo vero per omnia erat ſimilis: ſic oleum ſuccini deſtillatum per ſe, rectificatum per ſpiritum ſalis, hinc denuò ſuper aquam Regiam optimam, coagulatur in maſſam, quæ calidè inſtar ceræ tractabilis; frigidè verò pulveriſari poteſt: vid GLAUBERUS *P. 2 Furnorum Philoſoph. c. 100. p. 149.* Et ſimilis reſina purgans compoſitum eſt quoddam ex acri acido, & acri urinoſo, intercedente ſubſtantiâ pingui ſeu oleoſa. Concentratio ergò & coagulatio horum invicem fit ab acido forti; in oleo verò deſtillato eminet alcali volatile oleoſum, ex quibus omnibus, præſertim ratione olei, oritur texturæ viſciditas; ex ſalibus concentra-

tis

tis intenſa iſta acrimonia, & ex his cum oleo ſimul notabilis iſta amaritudo. Unde in hac reſina nec in acido acri, nec in alcali ſimpliciter, ſed in his utriſque acribus antè unitis, & intimè concentratis, ac intercedente oleoſo certâ ratione modificatis, vis purgans materialiter reſidet: quare etiam ex acrimonia iſta vis reſolutiva, ſtimulativa, laxativa, & conſequenter tormina pertinacia quoque; ſicut & cum contentis corporis vis reſolutiva & colliquefactiva derivanda, quæ tamen vix in quibuſdam centeſima pars concreti eſt. In hac igitur reſina acri materialiter reſidet vis purgantium, qua nihilominus abuti ad commodum ægrorum interdum neceſſe habemus; non ſecus ac ferro & igne eoſdem nonnunquam tractare cogimur.

Dixi autem ſuperiùs, vim Purgantium in eorum reſina acri latitare, ut itaque non ampliùs dubitandum ſit, quin potiùs in omnibus Purgationibus, præſertim fortioribus, præter aloën & ſennam, virulentiam aliquam ſubeſſe quoque, exiſtimandum. Dubium tamen hoc oriri poteſt, an tanta ſit tamque virulenta hæc malignitas? cùm ſint quidam, qui minus nociva purgantia, ſed alterativa potiùs graduata, pronunciant. Ratio eſt, quod videamus in aliis vegetabilibus, v. g. diureticis, item diaphoreticis & alterantibus aromaticis, ſimilem ſubſtantiam merè reſinoſam acrem & amaricantem reſidere, ratione cujus attenuando & ſolvendo in ſanguinem & contenta corporis operantur, & fauces vellicant, ut ſimiliter virulenta hæc eſſent habenda: In baccis enim juniperi v. g. vis diuretica in ſimili acri reſina conſiſtit: liquor betulæ diureticus nil niſi talem reſinam acrem ſuggerit, igne examinatus & evaporatus, ratione cujus egregiè medicamentoſus eſt: extracta lignorum reſinoſa, abſinthii, centaurii minoris, &c. fortiter amara ſunt, & Purgantibus perquàm ſimilia.

Aut ergò hæc alterantia quoque maligna dicenda, aut Purgantia non erunt adeò nociva. *Reſp.* Verum eſt, conveniunt hæc equidem in generali textura reſinoſa, & hinc dependentibus proprietatibus generalibus, ſed in ſpeciali craſi, acrimonia & formali textura, & ſpecifico ſapore toto cœlo differunt. Specifica hæc textura, & inde orta ſpecialis acrimonia Purgantium, ab aliis ſimplicibus alterantibus differt; & uti ex ſeminum primordiis immediatè oritur, ita à priori adhuc nobis imperſcrutabilis eſt; à poſteriori tantùm patet, quod ab iiſdem diaphoretica, diuretica, &c. reſinoſa multùm differunt: Nam

(1) Modò dictæ reſinæ non habent adeò inſignem & quaſi cauſticam (qualem habent Purgantia) acrimoniam, hinc etiam nullo modo dicta remedia partium ſolidarum nervearum adeò irritativa: quod patet tam guſtu, quàm quod à nullo diaphoretico, diuretico & alterativo, ſimiles ſpaſmi, tormina, convulſiones, aliaque pathemata, uti Purgantia, inſequi obſervatum fuit; ut non modò eadem mitiora multò, ſed & faciilimè alterabilia in nobis, quàm Purgantia, exiſtant.

(2) Nec acrimonia iſta alterantium, diureticorum, diaphoreticorum, &c. adeò diſſolubilis, colliquativa & corruptiva humorum deprehenditur, quàm quæ in Purgantibus talibus eſt. Evacuandis enim inteſtinis, quæ à Purgantibus rejiciuntur, omnia ſunt putrida, horrida, & præviam ac notabilem corruptelam præſupponunt; ſed quæ per diaphoretica & diuretica, aliaque alterantia excernuntur, non differunt à naturalibus excretis, urinâ nempe & ſudore, quàm ſolâ copiâ: nunquam enim, niſi ab aſparago, & in morbis acutis malignis (pro malo judicio ſemper à Practicis habito) urina fœtida fuit excreta, nec alio vitioſo charactere ſeu indicio inſignita deprehenditur, qualis tamē in Purgantiū excretis obvia eſt. Interim

(3) Uti Purgantia in refracta doſi ut alterantia uſurpari poſſunt pro ſcopo attenuandi & reſolvendi viſcida & tenacia, ita quædam alterantium, in ſubjectis præſertim debilioribus Purgantium ferè facultates imitātur, in quibus Extractū centaurii minoris, gum. ammoniacum, &c. utut moderatè, alvum nunquam laxare ſolent; ſicut in tertiana intermittente ex uſu Extracti abſinthii ſeceſſus aliquot multos obſervavi. In generali igitur reſinoſa ſaltem textura conveniunt; in ſpeciali autem craſi differunt.

Interim ex generali illa convenientia

(4) Oritur, quod Purgantia facilè ſub pauca mutatione, vel per additionem, vel ſubtractionem, vel alterationem, vim ſuam exuant, & nunc alterativam, nunc diureticam, nunc diaphoreticam, exerant, & talia fiant. Sic aſarum, forti coctione in aqua, diureticum, & tandem diaphoreticum, evadit: colocynthis ſub ſuo amarore intenſo correcto exuit acrem virulentiam, & depoſitâ vi laxativâ alterativum potentius, & menſes egregiè ciens, emergit: ſic helleborus niger ſimul optimum alterativum in Melancholicis & Hypochondriacis evadit.

(5) Textura hæc Purgantium probatur, quod tàm acida, quàm alcalia Purgantia vegetabilia cicurent. *Acida* quidem ſali volatili contraria, v. g. ſpiritus vitrioli, vel ferociſſima Purgantia, mineralia & vegetabilia, domat & corrigit, quia cicurant, i. e. ipſam texturam invertendo, & figendo urinoſum volatile, & condenſando pingue, caſtrant, & plus minus inermia reddunt, unde etiam canes à fortiſſimis medicamentis parum aut nihil purgantur, quia fermentum eorum nimis acidum (unde & oſſa digerere poſſunt) Purgantium vim figit, quæ tamen venis eorum infuſa facilè operantur: Id quod etiam valet de hominibus, quorum ii, qui Melancholicis laborant affectibus, h. e. in quibus abundat acidum, difficilis ſunt Purgationis; & ii, qui robuſto ſunt ſtomacho, h. e. in quibus vegeta eſt vis fermenti digeſtivi, fortiora etiam ſuperant Purgantia. *Alcalia* verò tàm volatilia quàm fixa, v. g. ſal tartari, corrigunt Purgantia, quatenus texturam reſinoſam penetrant, oleoſam diſſolvunt, hinc viſciditatem corrigunt, acidum hebetant, hinc nimiam acrimoniam temperant, & ita mitiora longè, minus vellicativa, magis reſolutiva, & legitimâ digeſtione quodammodo cathartico-diaphoretica reddunt Purgantia; unde STARCKEUS *in Pyrotechn. pag. 100 & ſeq.* rectè aſſerit, ſub veneno Purgantium egregias & ſpecificas latere virtutes medicinales: ſicuti etiam fermentatio Purgantium eadem mitigat, ferociamque nonnihil domat.

Mineralium ſubſtantiam laxativam in acrimonia ſalino-ſulphurea, quaſi vitriolacea, cōſiſtere dictum. Patet id in Mercurio vitę, qui tantillum guſtatus, ut aliquæ partes maneant in faucibus, excitat nauſeam & ſaporem vitriolaceum repræſentat. Emergit hinc analogia Purgantium mineralium cum dictis vehementioribus Vegetabilibus: Nam ſicut hæc conſtant ex reſina ſulphurea, ſociata ſali volatili acri, ex quorum textura coaleſcunt particulæ acres laxativæ, ita & Purgantia mineralia per analogiam quoque reſinoſa quaſi ferè dici poſſunt. Revocentur in mentem, quæ ſuperiùs de Vomitoriis dicta ſunt, in quonam nempe vis vomitoria conſiſtat: ſimili namque modo per inferiora purgant, & in antimonio particulæ ſulphureæ, ſeu acido-oleoſæ, cum regulinis ſeu Mercurialibus, alcali quaſi naturam repræſentantibus, debitè unitæ & certâ quaſi texturâ concentratæ, concretum quoque reſinoſum quaſi repræſentantes, vim antimonii catharticam conſtituunt. Nam hæc nec in ſubſtantia ſulphurea ſimpliciter, nec in Mercuriali regulina, ſeparatim conſiſtit, ſed his certo modo, utut nobis incognito, combinatis: hinc enim talis textura emergit, quæ acrimoniâ ſuâ, linguæ licèt non adeò ſenſibili, ſtomachum tamen ſufficienter vellicare, & hinc in ſpaſmos & vomitus ciere poteſt; hinc enim cinnabaris antimonii, & ex ea ſeparatum ſulphur, eſt ſine vi cathartica, ſicut ſubſtantia Mercurialis in antimonio diaphoretico, ex regulo parato, quatenus fixata, etiam inſons eſt. Pariter etiam antimonialia, æquè atque vegetabilia, tàm per acida, quàm alcalia corriguntur: v. g. dum antimonii vitrum acidus vitrioli ſpiritus, vel acetum deſtillatum ita corrigit, ut ſaltem per inferiora laxet, & vim emeticam exuat; aut nitrum antimonii aliorumque malignitatem purgantem tollit, & in vim ſaluberrimè diaphoreticam mutat: Per alcalia autem cicurantur, v. g. quando Mercurius vitæ cum oleo tartari per deliquium pręcipitatus, digeſtus & tritus, depoſitâ vi emeticâ cicuratum remediū, & per inferiora tantùm purgans, evadit. De Mercurialibus ſive ſublimatis, ſive præcipitatis, idem dici poteſt, quod reſinoſum quaſi concretum minerale ſint. Præſupponantur enim, quæ de Mercurio diſſerit TACHENUS *in Hippocr. Chymico*, quod ſuo modo & ſenſu limitato concretum quaſi alcalinum & metallicum repræſentat, ſulphure acido minerali inveſtitum, & ita concretum acre, quaſi reſinoſum in receſſu, conſtituat; cujus texturæ ratione tàm vellicando, quàm diſſolvendo & colliquefaciendo contenta corporis, æquè vim Purgantis exſerit. Utrumq; patet ex litu, cum Mercurio vivo facto, qui nunc diarrhœam, nunc ſalivationem intenſam, excitat. Mercurius dulcis etiam habet occultum

Interim tamen, cùm quotidiana Praxis varietatem operationis & effectus ex Purgantium uſu diverſo oſtendat, ob id in legitima eorum adminiſtratione reſpectu triplicis circumſtantiæ aliqualis diſtinctio, & ſelectus ratione Purgantis, ſubinde faciendus erit:

(1) Propter ipſius purgantis remedii varietatem.
(2) Propter purgandi ſubjecti diſtinctas proprietates; &
(3) Propter materiæ evacuandæ varias conditiones & varium ſitum. Propter tres has circumſtantias ſelectus aliquis adhuc inſtituendus eſt pro ſcopo purificandi, non quatenus præciſè Purgans eſt.

Et quidem ratione *primæ circumſtantiæ in remedio* purgante, præter vim laxativam, reſpiciendæ ſunt junctæ ſimul, & quaſi veneneta ſub virulentia laxativa, proprietates certæ, certis quibuſdam morbis appropriatæ alterativæ; præter vim enim ſolutivam vis quædam ſimul alterativa, & morborum quorundam correctiva ſeu curativa in Purgantibus pleriſque reverà deliteſcit: ſic helleborus niger, præter virulentiam laxativam, in hypochondriacis, melancholicis & maniacis affectibus, ſpeciatim eſt proficuus.

Quod aliquo delectu adhuc ſeligenda ſint Purgantia alia præ aliis, dixi ſuprà, fieri propter majorem vel minorem eorum virulentiam, ac, ut mitiùs loquar, quod aliud Purgans mitius, aliud potentius deprehendatur in operando. Jam, quod unà cum virulentia ſolutiva Purgantis ipſius juncta ſit vis plus minus alterativa, quæ, tanquam nucleus, ſub cortice virulento laxativo eſt recondita, paucis explicabo. V.g. aſarum eſt optimum Purgans in quartana, non propter vim emetico-catharcticam, quam cum aliis etiam Purgantibus habet communem, ſed propter junctum ſimul ſaporem & virtutem aromaticam, cujus ratione fermenti febrilis ſeu fomitis quartanæ correctivum eſt, indeque ſudorem in hac cum euphoria ægri ſolet excitare. Rhabarbarum, præter vim ſolutivam, vocatur anima hepatis, quæ in morbis, vulgò ex viſcerum, in ſpecie hepatis, atonia ortis, indeque in cachexiis, appropriata eſt medicina, non propter vim laxativam, ſed alterativam, bilis vitiis in ſpecie conveniens, unde in ictero etiam optimum eſt: Idem etiam renibus & malis nephriticis dicitur appropriatum, cùm ab ejus repetito uſu urina odore ejus dicatur imprægnari, & jam dum Paracelſus arcanum calculi diſſolvendi & curandi, ablatâ ejus virtute laxativâ, in eo reconditam eſſe, dixit: item in alvi fluxibus, diarrhœis & dyſenteriis convenit, non quod adſtrictionem relinquat, ſed quia reverà particulariter iſtud acre, cujus occaſione dyſenteria non adeò epidemica obſervatur, corrigere & enervare, atque ſic in radice tollere, obſervatum eſt. Tamarindum figendi vim & temperandi ſal volatile oleoſum obtinet: in hydrope convenit elaterium: Mercurius dulcis & Mercurialia, ſimiliaque, præter uſum laxativum, ſunt appropriatum ſimul corrigens veneni Venerei & fermenti acido ſalſi, unde plures affectus intercutanei oriuntur; in ſcabie ferina, ulceribus partium externarum manantibus, &c. egregius hinc eorum uſus eſt, non quod purgent, ſed fermenta hæc morbifica corrigant & alterent; hincque luis Venereæ alexipharmacum in unico Mercurio conſiſtere dicitur. Si colocynthis interdum adhibenda venit neceſſitate coactâ, non præciſè ob virulentiam laxativam morbum curat, ſed quod ex penetrantiori acrimonia et amaritie ſingulari (in qua vis ejus purgans non reſidet, & hâc ſublatâ ſola retineri poteſt) incidat, attenuet & diſſolvat mucoſitates viſcidas, primas vias & colatoria inteſtinalia, ut & partes uterinas, præternaturaliter & vitioſè occupantes, unde in affectibus chronicis, menſium vitiis, & lue Venereâ, ſpecificè conducit. Hæc & ſimilia ſubinde aliqualem ſelectum, inter purgantia remedia faciendum, inſinuant.

Altera Circumſtantia erat, ut conditio *ſubjecti* ſeu perſonæ purgandæ, conſideretur, an

(1) Facilioris vel difficilioris ſit laxationis.
(2) An aliis affectibus præternaturalibus ſit obnoxia, qui per Purgantia plus minus irritari vel exaſperari queant.

Prius quod attinet, ut aliquis faciliùs vel difficiliùs purgetur, ex triplici cauſa oritur:

(1) Ratione ſtomachi, cujus vis digeſtiva uti eſt vel potentior, vel mitior & imbecillior; ita quoque prout ab eo remedia purgantia plus minus corriguntur & alterantur, faciliùs vel difficiliùs purgabitur: v.g. robuſtus ruſticus forti digeſtivo fermento pollens, fortius fert purgans præ delicato juvene.

Dein

(2) Ex iſtorū contentorum ſeu ſuccorum corporis textura, vel firmiore, &, ut ſic dicam, magis compacta, vel rariore & magis ſoluta. Dependet hoc potiſſimùm ab acido pingui, liquore quaſi ſaponario, qui uti fortiùs cogit particulas ſanguineas, ita à remedio purgante difficiliùs poteſt attenuari & liquefieri; contrarium enim fit in ratione oppoſita: Quò etiam contenta magis vel minus acida, præſertim ſalſa ſunt, eò faciliùs purgantur, & à levi purgante in hypercatharſin vel diarrhœam quandam ſolvuntur: hinc phthiſici, vel ad phthiſin pulmonum inclinantes, creberrimos à purgante patiuntur ſeceſſus, & ſub morbo confirmato ad mortem declinante in ſpontaneam & colliquativam ſæpiſſimè funeſtam & lethalem incidunt Diarrhœam.

Quibus tandem

(3) Accedit & nervoſarum partium ſenſilium major vel minor ſenſibilitas, & ita à Purgantibus facta facilior vel difficilior irritabilitas. In quibus enim ſubjectis fibræ nervoſæ motrices, & ſyſtema totum nervoſum facilè à quovis objecto irritari & moveri intenſiùs poſſunt, in illis Purgantia lenia multum, in aliis fortiora parùm, operantur: in contrario itidem oppoſitum obtinet.

Quod verò poſterius attinet, obſervandum; an non obnoxium ſit ſubjectum purgandum affectibus, qui à Purgantibus exaſperari queunt, v.g. an ad colicam habitualem ſeu convulſivam, paſſiones hyſtericas, ſimiliave pathemata proni ſint ægri? item an faciliùs animi deliquio corripiantur? & an affectibus hæmorrhoidalibus vel diarrhœis ſint obnoxii? Ii enim cautè tractandi ſunt per Purgantia, cùm propter tormina, à reſina acri viſcida ordinariò concitata, etiam pathemata colica & paſſiones hyſtericæ ſoleant excitari, imprimis in ſcorbuticis: ſic qui hæmorrhoidalibus affectibus obnoxii ſunt, minimè per reſinoſa purgandi ſunt; aliàs enim aut dolor aut tumor excitari ſolet: hinc jalappa, aloë, rhabarbarum, &c. iis nocet; ſenna verò & Mercurius dulcis juvant & conducunt.

Tertia tandem *Circumſtantia* obſervanda adhuc eſt, ipſius nempe *materiæ evacuandæ* Conditio & Situs, pro purgantis remedii ſelectu. Quoad ſitum, notetur; an materia ſit extra vel intra vaſa? ſin intra vaſa, an cruda adhuc vel cocta ſit? ſi extra ea, an in propinquis, an verò in remotioribus locis ſit? quæ longinquitas reſpectu vaſorum ſanguiferorum menſuranda eſt: v.g alia ratio eſt, quando expurgandum ſerum hydropicorum ex abdomine; alia, quando natura per alvum educit pus empyematicorum, ulteriùs deinde per Purgantia promovendum. Quando materia intra vaſa adhuc eſt cruda, non eſt movenda; ſi verò cocta, per leve etiam Purgans ſufficienter æger purgabitur: Si cruditates viſcidæ chyloſæ ſeu glutinoſæ imprimis maſſam ſanguineam imprægnant, remedium purgans paulò fortius tutò poteſt adhiberi. Conſiderandum etiam, an irritatione ſimplici factâ in inteſtinis ſpes ſit, quod ſubſecuta ſit Purgatio ſufficiens; an verò præter irritationem Purgans etiam ipſos humores plus minus alterare, ſeu potiùs corrigere debeat, ut fiant apti Purgationi. Quoad conditionem verò ejuſdem, conſiderandum, an acrior vel mitior & temperatior? an viſcidior, tenuior aut fluidior ſit materia? Quò acrior, eò mitiùs eſt tractanda, ne irritentur crabrones: hinc ſcorbutici Lenientibus cautè purgandi, ne ex acido commoto graviora ſymptomata concitentur; contrà, qui mitiora habent contenta, ut Phlegmatici & Pituitoſi dicti, qui crudo ſucco chyloſo abundant, iis fortiora etiam Purgantia poſſunt adhiberi. In morbis, ubi ſuſpicio eſt, peccare ſuccos viſcidos, minus mobiles & craſſos, quales v.g. in lue Venerea, ſcabie ferina inveterata, eligenda tunc acriora & amaricantia, quæ fortiùs colliqueſcunt & attenuant tales ſuccos; ubi verò fluxiles ſunt humores evacuandi, mitiora & temperatiora Purgantia ſunt eligenda: hinc ad pituitam vitream adhibetur turpethum, eſula, colocynthis, &c: ſic ſenna, utut plurimis evacuandis ſufficiat, non tamen in Melancholicis & Hypochondriacis ſufficit; imò in quartanariis etiam ad eſulam poteſt fieri acceſſus: in purgandis ſic Hydropicis tentetur jalapæ uſus, quæ ſi impotentior, ad elaterium adſcendatur; ſi adhuc fortiori opus ſit, Mercurius vitæ adhibeatur, qui in Hydropicis omnem vim emeticam amittit, & copioſiùs tantùm per inferiora purgat. Quibus circumſtantiis probè expenſis, aliis indicationibus partim ſatisfaciemus, partim mala quædam imminentia præcavebimus, partim corrigemus.

eliminentur: ſic Mercurius dulcis, ſive etiam crudus, nunc per alvum, nunc, ſi intra corpus retinetur, per vaſa ſalivalia ſe exſerit.

Rationes autem, quod particulæ purgantes interdum per alia loca operentur, ſunt: 1. Ipſa conditio ægri, ejuſque poſt aſſumptum Purgans Gubernatio. Notum enim eſt, quod ſi motu vel exercitio, à medicamento purgante aſſumpto validiùs agitetur corpus, ſicque largiter proliciatur ſudor, nihil aut parum per alvum evacuabitur, ut quicquid operatur, ſub ſudoris forma fiat: id quod ſimiliter non rarò evenit, ſi quis medicamento aſſumpto ſuperdormiat; tunc enim partim ſub ſomno ſenſus irritationis & excretionis ſtimulus minus perceptibilis eſt, partim quod tunc inſenſibilis tranſpiratio, & ſenſilis tranſudatio aucta magis eſt, & per eam particulæ medicamentoſæ, ceu ex ejus actione reſolutæ, commodiùs quàm per inferiora demittuntur. E contrà verò in febre ardente ex medicamento diaphoretico aſſumpto præcipitante, cùm æger unâ alterâve vice ſudorem concitaſſet, tertiâ aut quartâ vice copioſam diarrhœam loco ſudoris provocatam fuiſſe, expertus ſum. Si poſt purgans aſſumitur juſculum cum cremore tartari, qui diureticus eſt, loco purgationis interdum vomitus vel diureſis provenit. Secunda ratio eſt ſpecifica ipſius purgantis natura, prout ipſum, præter vim laxativam, habet ſimul junctam ſpecialem vim, nunc diureticam, nunc diaphoreticam, & ſic ſub virulentia ſua etiam reconditam alterativam, ratione cujus huic vel iſti affectui proſunt: v. g. rhabarbarum aliqualem vim diureticam obtinet, unde interdum loco purgationis diureſis ſubſequitur: ita antimonium diaphoreticum, ſeu quodvis in genere catharcticum, non debitè tamen correctum, vim diureticam & alterativam ſimul obtinet: ſic D. MAURITIUS HOFFMANNUS *in Diſſertat. de Purgat. Modo & Uſu*, ab aſſumptis pilulis catarrhum obortum (à GALENO *l. 3. de ſymptomat. cauſis c. 4.* diarrhœæ comparatum) copioſumque ſputum ore rejectum, ut & pruritum à Ptarmici uſu obſervavit: & à ſyrupo roſarum ſolutivo pro alvi lenitione, cuidam matronæ à *Clariſs.* VIRSUNGIO exhibito, copioſiſſimam urinam ſine alvi dejectione Patavii excretam fuiſſe, idem notavit: ſicuti è contrà ex lotio ſuppreſſo obortam diarrhœam obſervavit RHODIUS *Centur. 2. Hiſt. 84.* Notum eſt quoque, diverſimodè operari Mercurium, pro medicamento tàm internè aſſumptum & retentum, quàm externè applicatum ſeu inunctum, qui nunc per diarrhœam torminoſam, nunc per copioſam ſalivationem, nunc per utrumque ſimul curat Luem Veneream. Ceruſſa antimonii ſeu antimonium diaphoreticum ex regulo paratum, utut communiter pro ſudorifero habeatur, interdum tamen etiam morbos per ſalivationem levat. Ex quibus non difficile eſt judicare, quare ab aſſumpto Purgante Veneris non rarò in viris ſequitur ſtimulus, in mulieribus menſes proritentur, conſideratâ ſimul Purgantium facultate, in ſale volatili acri fundatâ. Exempla videbitis *in* PLATERI *Obſervat. l. 1. pag. 263*, ubi narrat pilulas purgantes propinatas loco Purgationis alvinæ Venerem ſtimulaſſe, idque in viro viduo, qui ideò moleſtiſſimè hoc tulit: addatur MOEBIUS *in Fundament. Medic. pag. 481*, qui ſingulare exemplum affert. Stimulus hic oritur partim propter vim Purgationis acrem, ſtimulantem ſeminaria vaſa, partim propter aromatica plerumque ſimul uſurpata, pro correctione Purgantis adjuncta, quæ cùm per ſe ſtimulent Venerem, etiam Purgantibus addita eam ſtimulabunt. 3. Prout textura materiæ evacuandæ diverſa eſt, quam tùm in ſe ipſa habet, tùm ex vi remedii colliquefactiva acquiſivit, ut aptior ſit per glandulas ſalivales potiùs quàm inteſtinales tranſcolari; item optimè per inteſtina, quàm hepar aut pancreas. 4. Prout ipſa viſcera tranſcolationi dicata, ut hepar, pancreas, glandulæ inteſtinales, &c. ita ſunt diſpoſita, ut nunc faciliùs, nunc difficiliùs, materiam evacuandam dimittant: v. g. in ſudoribus pori aperti magis dimittunt id, quod purgantia remedia ad inteſtina aliàs remittere debebant.

Conſiderandum ulteriùs jam eſt, *unde tam variæ, & ſubinde tam* tetræ odore, colore, & contactu, *horridæ*, flavæ, lividæ, &c. *ſordes*, quæ per medicamentum purgans evacuantur, originem trahant. Formaliter eaſdem in corpore non præexiſtere citra notabile ſanitatis, ne dicam vitæ, detrimentum, conſtat; ſed fieri demum tales ſub purgationis actu ex actione remedii colliquativa & quaſi putrefactiva, ex ſuprà dictis notum eſt; niſi excipiantur iſta ſolùm recrementa, quæ ratione erroris digeſtionis primæ plus minus mutatæ materialiter primas vias occupant, & immediatè ex iis per ſolum Purgantis ſtimulum evacuantur: cœtera formam ſuam nanciſcuntur ſub excretionis modo, qualem ante eum non habuerunt. Oriuntur autem excrementa iſta tetra & varia triplici ex cauſa:

1. Ab ipſa alteratione ſanguinis, chyli, aliorumque corporis ſuccorum, à remedio ſolutivo, ſub actu diſſolutionis & colliquationis, inductâ; hinc in conſiſtentiam liquaminis ſeroſi reducta, & à vitalitate proſcripta, proprio & inteſtino motu ad putredinem & fœtorem ruunt, & ita ſordes plus minus in colore, odore & ſapore tetras conſtituunt: ſic ſcammoniata admodum fœtida, colocynthis viſcida, jalappa ſeroſa acria, &c. rejici faciunt.
2. Quod quædam remedia præter vim alterativam & corruptivam, ſimul quoque excreta diverſimodè tingant, & ita nauſeoſum adſpectum iis concilient; unde etiam ex eodem medicamento validiore, diverſa licèt ſanitatis & conſtitutionis ſubjecta, eadem excrementa evacuare ſolent; hâc enim ratione aloë & rhabarbarum omnia excrementa flavedine imbuunt, quo reſpectu vulgò bilem evacuare dicuntur: hâc ratione etiam Martialia ſolitariò, vel quibuſvis Purgantibus ſociata, ſi ritè operentur, excreta nigredine infecta repræſentant; quod pariter facit ſaccharum ſaturni, & ſaturnina reliqua, item ſolaria, & aurũ fulminãs, ſive aurum cum ſpiritu ſalis ſolutum & propinatum, ſub pauca ſui mole, ingentem tamen excretorum quantitatem in nigredinem commutant & convertunt.
3. Ipſa multiplex contentorum naturalium & præternaturalium in inteſtinis ſub actu purgationis factæ, nempe excrementorum naturalium in inteſtinis craſſis ſtabulantium, ut bilis cum lympha, tàm pancreatica quàm glandularum inteſtinalium; item ſordium colliquatarum ad inteſtina unà depoſitarum, miſtio. Hæc enim omnia, cùm ſingula propriam & ſingularem quoque texturam habeant, invicem tamen miſta, plus minus in inteſtinis retenta, qualitates alias acquirunt, quas minimè aliàs ſimplici naturæ facie repræſentare ſolebant: pari ratione ac ex ſolutione vitrioli ac decocto gallarum vel tormentillæ per præcipitationem atramentum emergit; ita ſecundùm ſolutionem, præcipitationem, coagulationem & ſimiles encheiriſes, etiam variformia recrementa ſubindè ejiciuntur: vid. HELMONTIUS *de Febribus cap. 15.*, CNOEFFELIUS *de Febribus Epidem. pag. 66*, WALÆUS *M. M. pag. 25*, PLEMPIUS *in Fundament. Medic. l. 6. cap. 3*, & POTERIUS *de Febribus l. 2. cap. 4.*

Odorem quod attinet, non probabile eſt, ſordes adeò fœtidas in maſſa ſanguinea citra vitæ periculum fuiſſe; unde à malignitate Purgantis oriri certum eſt.

Ut autem concludamus Theoriam Purgantium, ſciendum denique, omne emolumentum, quod à Purgantibus expeti poteſt, eſſe, quod ab iis ſaltem cacochymici ſucci, h. e. partes heterogeneæ & recrementoſæ errore digeſtionis vel primæ vel ſecundæ, per fermenta, vel peregrina vel naturaliter vitiata, producti, evacuari ſoleant, adeoque non tàm cauſis morboſis corrigendis aut removendis, quàm productis morborum ſecundariis occaſionalibus evacuandis conducant, utut ſub hoc ſcopo ſimul partim contenta naturalia corrumpendo, partim primas vias vitioſè afficiendo, præſertim in majori doſi ſumpta, non niſi nocumento eſſe ſoleant. Sanè cauſas morboſas propriè dictas minimè vel rarò attingunt; hinc ſubinde poſt eorum & repetitum uſum nihilominus morbi contumaces perſiſtunt aut ſaltem remanent, ut v. g. in febribus intermittentibus, hydrope, ictero, lue Venerea, &c. clarum eſt; adeoque potiùs humores peccantes à cauſis illis formaliter dictis productos plus minus evacuant, & ita omne levamen, quod Purgantia in Cura adferunt, eſt à poſteriori ſaltem, non autem à priori; unde illorum fermentorum morboſorum potiùs alterantia, tàm generalia quàm ſpecifica, vitium dyſcraſiæ corrigentia, conveniunt. Si hoc non poteſt fieri, fiat ſeparatio vel præcipitatio ſuccorum malorum, & vel per ſudorem, vel quod meliùs per urinam, immediatè expurgentur; hæc enim duo ſunt ſanguinis colatoria, quibus purificatur maſſa ſanguinea. Ubi verò ob circumſtantias quaſdam, præſertim humorum per fermenta iſta productorum vitioſorum ratione, duplex hæc Evacuatio fieri nequit, vel conſuetudo inſinuat inclinare per inferius guttur, Purgantia ſaltem per inferiora conveniunt. Omnibus

autem Purgationibus Sudorifera & Diuretica præferenda ſunt, niſi velimus naturam exterminare ex ſtomacho.

Cœterùm, cùm per Purgationes, in ſpecie vehementiores, omnia ferè in corpore turbari ſoleant, adeoque periculoſa ſubinde ſequantur ſymptomata, ob id exactè conſideret Medicus legitimam Purgandi rationem, tàm in acutis, quàm in chronicis affectibus. Nempe iſtud, quod œconomiæ animali inimicum, univerſaliter evacuandum eſt per quaſcunque vias; ſive illud ſit cauſa morboſa, ſive productum morboſum, ſive per ſe in parte quadam ſolida, cùm aut in cavitate aut ductibus ejus hæreat, ſi partibus fluidis permiſtum ſit: ſic pus in empyemate, aqua in hydrope, lympha in anaſarca hærens in partibus ſolidis, omnia evacuanda ſunt. In hoc igitur caſu, quando evacuandum tale, vel quando in quali peccat, & in parte quadam ſolida hæſerit, quò maximè vergat, per convenientes vias in genere eò ducendum & evacuari debet, juxta *Aphoriſm. 21. Section. 1.* HIPPOCRATIS. Unde morborum chronicorum, ex ventriculi errore imprimis ſupervenientium, cura inſtituitur ſucceſſivè & per epicraſin mitioribus remediis, blandis aloëticis, quia morbi chronici ex recrementis fixis & viſcidioribus oriuntur: hinc in morbis chronicis uſuales ſunt noduli ſimul alterantes & purgantes, præmiſſis debitis vomitoriis. Præſervatio autem & curatio morborum acutorum inſtituitur plerumque per Purgationem eradicativam: morbi enim acuti oriuntur per effervescentiam & inſignem turgeſcentiam, cùm in his dictum heterogeneum œconomiæ animali inimicum contentis fluidis permiſtum ſit: Unde duplex ejus ſtatus probè obſervandus eſt; vel enim tantùm confuſum eſt illis contentis, in ſpecie maſſæ ſanguineæ, vel intimè & exactè utrique permiſtum eſt invicem: ſi confusè, dicitur ſtatus coctionis; ſi intimè heterogenea cum homogeneis coiverint, dicitur ſtatus cruditatis. In illo ſtatu, ſeu priori, facilè poteſt fieri per convenientia cribra & colatoria ſeparatio; unde ſub hoc reſpectu pro norma evacuationis univerſalis, ejus nempe quæ fit reſpectu cacochymiæ contentorum, inſervire debebit HIPPOCRATES, qui legitimam purgandi methodum ſeu optimum regimen docet *Sect. 1. Aphor. 5. 20. 21. 22. 23, & Sect. 4. Aphor. 3,* qui ferè ſunt aurei, & inſtar cynoſuræ Purgationum prudenti Medico eſſe poſſunt, ubi divinus Senex imprimis monet: *Concocta medicamentis eſſe evacuanda & movenda, non verò cruda, neque per initia, niſi materia turgeat;* & *Sect. 1. Aphor. 21: Quæ educere oportet, quò magis vergunt, eò ducenda per loca convenientia:* conf. *l. de ſalubri diæta,* item AVICENNA *4. 1. cap. 18, & M. A. N. C. Ann. 4 & 5 p. 17:* id quod imprimis obſervandum in morbis malignis, in quibus criſis per abſceſſum ad partes externas & ignobiles fieri ſolet; & HIPPOCRATES *Aphor. 23. Section. 1. Excreta non copiâ ſunt æſtimanda, ſed ſi, qualia oportet, exeant, & facilè ferat æger:* & hæc duo bonæ Purgationis ſigna ſunt: Atque ubi ad animi deliquium educere expedit, fatendum idem quoque, ſi æger par eſſe poſſit; & *Aphor. 24: In acutis morbis rarò, & in principio, medicamentis purgantibus utendum, idque diligenti anteà inſpectione faciendum eſt;* & tandem *Aphor. 25: Si, qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facilè conferent; ſi contraria, difficulter.*

Quia quoque hi aphoriſmi ſint inſtar normæ, quando ſunt evacuanda ea, quæ hærent in contentis corporis, notandum eſt, quod HIPPOCRATES vocabulo φαρμακεύειν utatur, quod in genere Medicari ſignificat; Interpretes autem ſtrictè, ſed malè, intelligant de Purgatione in ſpecie.

Medicationis ergò hæc vox vi nomenclaturæ non præcisè ad purgationem per inferiora reſtringenda eſt, ſed in genere etiam omnem notabilem, per quæcunque loca convenientia faciendam, aut per vomitum, aut per ſeceſſum, aut per urinas, aut per ſudores provocandos, evacuationem innuit; in quibus omnibus, cum ſalutari ægri ſucceſſu inſtituendis, neceſſariò coctio priùs expectanda eſt; Dicit enim HIPPOCRATES *l. a. Aphor. 22. non licere φαρμακεύειν,* i. e. curare in genere, *non niſi cocta, nec cruda attingenda eſſe, niſi turgeant.* Conf. *Diſſertat. mea de Præcipit. Uſu & Abuſu.* Hinc miſerè lacerantur Aphoriſmi hi, Cruditatis & Coctionis vocabulis diverſimodè à diverſis explicatis. Unde in ſtatu febrium Purgantia non proficua ſunt, quod natura ad coctionem & futuram criſin ſe tunc accingat; aliàs enim, ſi maſſa ſanguinea cruda, i. e. excrementis cacochymicis turbata, purgatur, aut nihil evacuatur, utut totum corpus notabiliter debilitetur ac perturbetur, aut citra euphoriam ægri, potiùs movendo ſuccos crudos, utiles & inutiles, cum nocumento ejus accidit; non enim præcipitabitur, ſed movebitur & augebitur turgeſcentia febrilis: nec in principio febrium acutarum adhiberi Purgantia poſſunt, imò nec Diaphoretica nec Diuretica; malum ſiquidem exaſperant, quia intempeſtivè applicantur: Purgantia enim liquefaciunt ſuccos, & excernunt, ſudorifera nonnihil ſanguinem præcipitant, Diuretica attenuant maſſam ſanguineam, ſed ſine euphoria, quia nil morboſi ejicitur: hinc aut paroxyſmos futuros illa exaſperant, aut ipſam febrem pertinaciorem faciunt: vid. SENNERTUS *de Febribus l. 2. cap. 6. pag. 103.* Potiùs in morbis acutis eſt expectanda coctio, i. e. ſeparatio fæcum cacochymicarum ex maſſa ſanguinea, quibus ſeparatis evacuentur, ſive fiat per criſin, ſive ad ejus imitationem per medicamenta, quia talia recrementa ante ſui præcipitationem vel ſeparationem impoſſibiliter poſſunt evacuari. Monſtrat ſanè Ratio & fida Experientia, nunquam naturam hujuſmodi inſtituere excretiones, niſi primò ſubegerit & concoxerit materiam morboſam ſeu peccantem, unde & in ſtatu & declinatione ſaltem morborum, non verò in incremento aut principio ſalubres & criticas tales molitur evacuationes cum perfectis urinæ ſignis coctionis, niſi materia interdum nimis turgeat, h. e. nimis effervescat, & rapidè per vaſa moveatur; tunc enim irritata natura etiam inſueto tempore molitur tales evacuationes, ſed cùm coactim procedant; ſymptomaticas dictas, quæ rarò etiam ſolent eſſe frugiferæ, ſed ſæpiùs nocivæ: vid. KERGERUS *in Tractatu de Fermentat. de Uſu p. n. Fermentationis,* item *de Temporib. Morborum.*

Cruditatis ſcilicet nomine nihil aliud intelligendum, quàm intima unio & permiſtio vitioſi cum utili, imprimis particularum heterogenearum cum homogeneis in maſſa ſanguinea, ob quæ naturalis ejus fermentatio vitalis turbatur, & in effervescentias febriles concitatur, id quod imprimis particularum ſalinarum à debita craſi deficientium, in ſpecie acidi vitioſi, intimè talia concentrantis, & ſimul heterogenea ac homogenea invicem ſociantis, fit culpâ. Coctio è contrà eſt acidi hujus per alcali ſaturatio, & particularum heterogenearum à reliquis particulis per fermentativum motum ſimultanea extruſio, & quaſi Præcipitatio, quo recrementa & heterogenea ſalia, quæ anteà firmiter unita erant, tanquam confuſa invicem fluctuant, & ceu effœta inſtar cujuſdam capitis mortui, à ſero, tanquam alimenti pariter ac excrementi communi vehiculo, imbibita, per certa viſcerum cribra & quaſi filtra commodè ſecerni, & hinc per naturæ conſuetas vias evacuari poſſint.

Medium, quo Crudum coquitur, eſt fermentatio, nunc naturalis blandior, qua ſanguis quaſi deſpumari dicitur, nunc præternaturalis intenſior, & febrilis, quâ acidi ſaturatio, adeoque ſeparatio, ſicque crudi coctio fit. Modus, quo cruda fiunt cocta, contingit per præcipitationem, cum acido ſaturato, quod cum contentis præternaturalibus præcipitatur, & mediante motu fermentationis febrilis eliminatur. Dicta hæc effata, confirmant imprimis Phænomena, quæ in urina obſervantur, ex quibus ſimpliciter ſigna cruditatis & coctionis, tàm in acutis, quàm chronicis morbis, petenda ſunt; urina enim tunc dicitur cruda, quando eſt clara, intensè tincta, plus minus craſſa: nam quò magis ea tenuis eſt, eò crudior; quò magis craſſa, & ſimul tincta, eò minus eſt cruda. Cocta e. g. dicitur ſeu coctionis perfectæ indicium eſt, quando urina clara excreta mox turbatur, & copioſa ſedimenta, plus minus æqualia & candicantia ſeparantur, liquore ſuperiore claro ſupernatante. Denique incipientis coctionis ſignum eſt, quando urina, aliàs clara & tenuis, craſſeſcit, turbida & opaca fieri incipit.

Analogiam autem horum habemus in vino: ſcilicet novella cerevisia, aut muſtum, exhibet ſtatum cruditatis; ſimulac verò incipit fermentari, craſſeſcit & opacum fit, tunc incipit coctio; heterogeneis tamen fæculentis particulis, reſpectu vini, inter ſe agentibus, adhuc eſt permiſtum, unde per quæcunque coletur filtra, eodem modo integrum tranſit, abſque fæculentiarum remanentia; ulteriori autem fermentatione depuratum, ex excrementitiarum aut heterogenearum fæcum ſeparatione & quaſi præcipitatione vinum clarum tranſit per colatoria, & remanentias omnes relinquit & ſeponit, hocque ipſo ſtatum coctionis repræſentat. Simili igitur modo ſucci corporis per motum fermentativum depurantur ab excrementis, & quamdiu fæces recrementoſæ in maſſa ſanguinea per fermentationis motum ſeparatæ, aut alio modo præcipitatæ non fuerint, tamdiu

nihil

nihil vitioſi ſeparatim excerni, aut per quæcunque cribra ſeparari poteſt, cùm invicem & homogenea & heterogenea permiſta ſint. Propterea enim criticæ morborum judicationes, ſive per criſin, ſive per metaſtaſin fiant, non niſi in ſtatu morbi, concoctâ jam & ſeparatâ & præcipitatâ omni excrementorum turbâ, per certa loca, ceu appropriata cribra & filtra accidunt, nunquam in principio: unde non niſi ſimili in ſtatu ad ejus prudentem imitationem, quaſcunque inſtituamus eradicativas, quas vocant, evacuationes. Similia coctionis & cruditatis ſigna ex urinis petuntur: ſi enim urinæ ſunt crudę, clarę & pellucidæ, tenues, plus minus tinctę, *rutilantes*, perſpicuæ, &c. tunc dicitur materiam morboſam eſſe in ſtatu cruditatis: quod ſi verò motus iſtius fermentativi beneficio partes ſanguinis homogeneæ, quæ naturaliter ejus componunt liquorem, turbatæ ſe denuò unire, partes autem iſtas heterogeneas extrudere, ſeparare & præcipitare incipiunt, in morbo ſalubri coctionis eſt principium, & urinæ fiunt craſſæ, turbidæ, aut ſublimamentum vel ſedimentum leve monſtrant; quod ſi hæ particulæ perfectè pręcipitatæ fuerint, ſedimentum urinæ copioſum, ceu fęces fundum matulæ petentes, materiã omninò coctam, & declinationem morbi oſtendunt, & eſt tempus evacuandi; ſin verò effervеſcentia iſta febrilis eò uſque procedat, ut diſſolutâ maſsâ ſanguineâ, craſis ejus ſeu partium harmonia omninò depravetur, fatiſcit, & animal tandem emoritur, permanentibus urinis tenuibus & pallidis, aut crudis, aut quæ jam coctionis ſignum præmonſtraverant, denuò recrudeſcentibus.

Cauſas autem Cruditatis, in *acido concentrante*, & *Coctionis in alcali ſaturante* conſiſtentes, confirmant eadem phęnomena. Nempe, ſicut rectum eſt norma curvi, ſic ſtatus naturalis eſt regula præternaturalis ſtatus. Itaque recipiatur urina hominis ſani, dividatur in duas partes æquales; alteri parti inſtilletur acidum, v.g ſpiritus nitri, ſalis, vitrioli, &c. ſemper evadet clara, & in tinctura ſua notabiliter exaltabitur, ita ut à ſpiritu nitri in tincturam ferè ſanguineam evecta fuerit, ac quidem eò magis, quò diutiùs fuerit aſſervata; alteri verò medietati inſtilletur aliquod alcali, v.g ſpiritus ſalis ãmoniaci ſimplex; vel cum oleo tartari per deliquium, aut quovis alcali fixo præcipitetur, mox urina nonnihil turbari incipiet, & inde ſedimentum plus minus candicans & copioſum in fundum deponi & ſecedi, ita ut urinam coctam exhibeat; iſtâ verò cum acido tinctâ ſemper crudâ manẽte: Huic verò alcaliſatæ, ubi præcipitatio facta, ſi denuò acidum, vel altera illa inſtilletur, brevi ceſſante effervеſcentiâ & alcali ab acidi facto concurſu abſorptô, ſedimentum iterum abſorberi, & urina in naturalem colorem & conſiſtentiam, ſeu ſtatum naturalem reſtituta apparebit: rariſſimum eſt, quod aliquando tantillum ſedimenti integrum ac reliquum remaneat. Patet hinc acidum, concentrando contenta, ſeparationem quamvis impedire, & urinã crudam reddere: alcali è contrà eandem præſtare & exhibere coctam, agendo in acidum, & ſic præcipitando ejuſdem contenta; acida enim nunquam præcipitant ex urinis. Fit quidem interdum in quibuſdam morbis, ut urina ab acidis turbetur; ſed id tunc accidit, quando urina ſibi relicta per ſe turbari ſolet: Alcalia verò frequenter, imò ſemper, ſanorum etiam urinas turbare obſervantur. Recipiatur urina ægri, in qua perſectæ coctionis ſigna apparent: ſedimentum iſtud, quod in fundo ſepoſitum, eſt immutabile, ſive inſtilletur alcali ſive acidum, à neutro tamen horum alterabile exiſtit. Signum hoc eſt, quod ſedimentum urinæ ſit concretum ſalſum, ex acido ab alcali ſaturato ortum: aliàs enim ab acido inſtillato inſpiſſatur magis, & quaſi in grumulos craſſos rubicundos abit; ab alcali verò addito rareſcit, albida fit, & in floccos & conſiſtentiam ferè plumoſam convertitur.

Hæc itaque in hoc puncto ſufficiant: Videbitis plura in SENNERTO *de Febribus l.2.c.7.p.115*, HOFFMANNO *Methodo Medendi p.56*; Conſ. etiam ea, quę habet KERGERUS *de Natura Febrium, Tractatu de Ferment. Gradibus*, item vid. quę *ſuprà de Præcipitantibus* dicta ſunt, item in *Phyſiol. c. de Urinis*. Hinc ſicut pulſus manifeſtat ſtatum ſanguinis fermentativum in corde, ejuſq; motum, ita urina monſtrat ſtatum ſanguinis ex dicta fermentatione reſultantem, ſecundùm puritatem imprimis & impuritatem.

Ergò cocta talia medicari jubet HIPPOCRATES, eaq; rarò in principio, niſi turgeant: quod applicandum eſt ad omnes Purgationes ſeu Evacuationes Univerſales, quando liquores vitioſi contenti maſſam ſanguineam afficiunt.

Veritatem autem horum aphoriſmorum confirmat

(1) Ratio: nihil enim poteſt ſeparari ex quodam fluido, niſi anteà ſeparabile exiſtat, adeoque eidem non permiſtum, ſed ſolùm confuſum ſit. Quamdiu autem talia intimè invicem unita ſunt, nulla poteſt fieri ſeparatio & tranſcolatio, quæ tantùm fit eum in modum, ut unò relictò alterum expurgetur: propterea enim ſudorem provocamus, ut relictâ maſsâ utili recrementa heterogenea evacuemus; ſed quando hæc ipſa cruda ſunt, ſanè nulla horum fiet ſeparatio per tranſcolationem. Igitur Evacuatio tantum conveniens eſt coctis.

(2) Analogia v.g. cum muſto ſuprà propoſita, quod in tranſcolatione integrum tranſit, nullis relictis in filtro fæcibus; quæ aliàs poſt fermentativam coctionem ſecedere & relinqui ſolent. Sic in maſſa ſanguinea fęculentiæ quædam per ordinarios tramites & vias hinc inde tranſcurrunt, quæ præcipitatæ in colatoriis hærebunt, & mediante latice aquoſo dilutæ poterunt per ſudorem evacuari.

(3) Experientia in chymicis. Solutiones enim quælibet filtra tranſeunt; præcipitatione verò factâ utile tantùm tranſit, craſſiori præcipitato relicto: e.g. ſolutio vitrioli cum alcaliſato quovis præcipitata tranſit filtrum, ochreâ relictâ.

(4) Nunquam natura ipſa inſtituit evacuationem criticã, niſi priùs materiæ perfectè coctę ſigna præceſſerint in urinis; ſecus enim vel infida, vel imperfecta, coacta ac ſymptomatica eſt criſis. Sic quoque in febrium intermittentium paroxyſmis ſudor quaſi criticus ſub horũ declinatione ferè ſemper effluit, qui paroxyſmus eſt quidem quaſi parvus morbus acutus, quo ipſo materia morbifica, cocta ex parte, ſub effervеſcentię illius motu quaſi criticè ſeparatur: Idem fit in acutis, tàm benignis, quàm malignis, in quibus natura ſibi relicta ſola onus geſtat, cruda digerit, & cocta expellit.

Circa hæc, quæ modò dicta, inſuper adhuc obſervanda quædam & monenda ſunt: I. Aphoriſmos illos HIPPOCRATIS propriè & primariò de morbis acutis benignis, ab effervеſcentia febrili ortum habentibus, intelligendos eſſe, in quibus tantùm talis humorum eſt cruditas & coctio: in morbis enim acutis & malignis alia ratio eſt; ibi enim non tàm ad coctionem, quàm fermentum malignum, reſpiciendum eſt; adeoque conſultum eſt, mox in principio alexipharmaca ac ſudorifera potentia & appropriata præcipitantibus diaphoreticis jungere, ut eliminetur in tempore fermentum malignum, ne unà cum ſpiritibus jam inquinatis totus ſanguis ſimul tandem corrumpatur, præſertim ſi oriantur à contagio, ubi diaphoretica generoſa mirè conveniunt, & contagium per ea fortiùs eradicatur; habitâ ſimul tamen ratione majoris vel minoris effervеſcentiæ febrilis in ſanguine. Nihilominus ſecundariò & per certam quandam analogiam cruditas & coctio etiam in morbis chronicis, ex vitiata ſanguinis craſi dependentibus, obſervare datur, quibus ob id etiam non incommodè idem Aphoriſmus certo modo applicari poteſt: De his enim in Praxi obſervatur, quod in iis præſertim urinæ crudæ deprehendantur; & rectè inſtitutâ curâ ſic procedit, quod etiam in chronicis morbis urina turbari, ſedimenta copioſa ſeponi, & ſimilia ſigna coctionis exhiberi ſoleant, quod indicium eſt reſurgentis naturæ, & ritè operantium medicamentorum: v.g. in principio febrium intermittentium, malo hypochondriaco, in ictero nigro, ictero flavo incipiente, cachexia, &c. urinæ ſunt pallidæ & crudæ, aut tinctæ, ſed tenues: Propinatis ergò tunc temporis medicamentis purgantibus etiam validioribus exagitatur quidem variè & movetur maſſa ſanguinea cum diverſis ſymptomatis, ſed fruſtrà, cùm parum aut nihil promoveatur; ſin verò in ſubjectis ſucci plenis ſuccedat larga evacuatio, hæc eſt ſine euphoria, potiùs cũ damno: Propinatis verò medicamentis appropriatis & præcipitantibus, urinę tales fiunt turbidæ, craſſę, opacæ, &c. & procedente tempore, lentè licèt, copioſa deponunt ſedimenta; id quod in ſcorbuto ferè ſignum eſſe ſolet reſurgentis naturæ & medicamẽtorum rectè operantium; tuncq; Purgantia etiam leviora ubertim & quaſi ſponte naturâ per quaſcunq; vias plus evacuant, & non ſine egregio fructu & ſucceſſu uſurpantur, quàm ſi in principio centies talis evacuatio inſtitueretur. Ergò & in talibus coctio & cruditas certo modo reſpiciẽda, utut chronici tales morbi lento gradu abſolvant ſua tẽpora, quæ citò percurruntur ab acutis; unde & in chronicis ſubinde medicamenta purgantia interponenda ſunt Præcipitantibus & Alterantibus, quæ in acutis circa declinationem tantùm uſurpanda. In his tamen in principio ferè Purgatio quędam minorativa pręmitti ſolet, idque ad abſtergendas ſordes in primis viis hęrentes, non verò ad evacuandam integram maſſam ſanguineam.

Docet autem præterea HIPPOCRATES; *niſi materia turgeat, expectandam eſſe coctionem, & ſi turgeat, in principio inſtituendam eſſe Evacuationem.* Fit enim non rarò, in ſpecie in calidioribus regionibus, & ubi victus aliaque reſpondent, ut non tantùm in morborum acutorum principio & incremento materia morbifica ſit cruda, & hinc impetuosè effervescat, ſed etiam quod juxta *Hippocratem* ſit turgida ſeu turgeat, id eſt, quod abundans immoderatè nimis fermenteſcat, & rapidè per vaſa moveatur, inſtar muſti ex vino generoſo impetuosè nimis ebullientis, quod vaſe nimis arctè concluſo idem diſrumpit, & in partes ſuâ turgeſcentiâ diſſilire facit.

Turgeſcentiæ nomine, Græcis ὀργᾶν, intelligitur inſignis contentorum effervescentiæ & ebullitionis motus, ſub quo tàm motum localem ſeu progreſſivum quàm inteſtinum ſeu fermentativum obſervare debemus in intenſiſſimo gradu, quem inſequitur ſemper acrimonia fermenti ſeu humoris excrementitii; hincque explicanda eſt natura orgaſmi, quam indigitat *Hippocrates*. Jam verò ſicut natura ſibi relicta, coacta à morbo, in principiis vel incrementis morborum reverà interdum vomitus, aut diarrhœas, aut hæmorrhagias, aut alias evacuationes, licèt ſymptomaticas, ſponte ciet, cum tamen in finem, ut ſuperveniens aliud majus malum præcaveat; ita etiam Medicus, imitator naturæ, ſub tali materiæ turgeſcentia ſimili modo interdum in principio morbi, non expectatâ etiam coctione, evacuationes, quorſum natura vergit, inſtituere debet, quò, diminuto ejus quanto, reliqua mitiùs ſub fermentatione ferantur, ſive venam ſecet, ſive vomitum promoveat, ſive alvum aperiat, vel urinam ſeu ſudorem moveat: Ubi tamen cauto & valdoperè circumſpecto opus eſt, ne intempeſtivè irritentur crabrones.

Verùm plurima non turgent; vixit quippe *Hippocrates* in climate calido, in quo ob vinoſam & ſpirituoſam diætam (ut apud Italos & Gallos adhuc hodie) crebriores obveniebant effervescentiæ ſeu turgeſcentiæ, quæ apud nos ob diætam moderatam & temperatam, & climatis ſitum diverſum minus frequentes ſunt: unde rarò habemus neceſſe, non expectatâ coctione, in principio morbi fortem quandam evacuationem moliri.

II. Obſervandum, intelligenda hæc eſſe, quoad evacuationes fermentorum, quæ contenta corporis, imprimis maſſam ſanguineam, inquinant, & inde nata varia recrementa, cum contentis corporis unita, conſtituunt: nam, quæ non ſunt unita, ſed ſaltem confuſa, & in partibus ſolidis, aut earum cavitatibus, hinc inde hærent, ea ſine coctione expectatâ poſſunt evacuari; ſic v. g. in ſalivatione Mercuriali ſine expectata coctione, ſive in lue Venerea, ſive in ſcabie ferina, evacuare poſſumus acidum viſcidum, quod ſaltem maſſæ ſanguineæ confuſum eſt, & hæret in partibus continentibus. Par ratio eſt in Hypochondriacis mucoſæ viſciditatis primarum viarum, vel vomitu, vel forti Purgatione evacuandæ, nullâ expectatâ coctione.

III. Crudos humores non ſemper mole æſtimandos, ſed ſi reſpectus ad quantitatem ordinariè habeatur, ſæpè ejus cauſa cum producto morboſo confundi ſolet; minimum enim eſt id, quod maximas ſæpè dat turbas. Concipiantur variolæ contagioſæ, quantillum eſt id, quod per contagium ſuſceptum, ſedimentum tàm copioſum in urina evacuari facit? Idem eſt in morbis acutis, tàm benignis, quàm malignis. Iſtud igitur, quod coquendum ſeu ſaturandum eſt, minimum eſſe poteſt, utut ſub fermentationis motu copioſæ ſimul particulæ maſſæ ſanguineæ, nunc chyloſæ, nunc perfectæ ſanguineæ, excernantur & præcipitentur; quæ cum acido extruſæ ſimul, & latice aquoſo imbibitæ, copioſa iſta ſedimenta conſtituunt. Hinc plura producta morboſa, non ſemper cauſa materialis morboſa eſt excreta.

IV. Coctionem opus eſſe ſolius naturæ, in quo ipſi Medicus leve aut nullum miniſterium inferre poteſt. Iſtud igitur, quod ſub coctione in morbis acutis facit, eſt, ut attemperet & corrigat acidum iſtud acre, plus minus volatile, in talibus morbis peccans, ſive figendo, ſive abſorbendo, ſive ſaturando hoc fiat. Hinc eſt, quod Medicus nitrata, antimonialia fixa, cervina, &c adhibeat pro figendo acido volatili, eodem plus minus acri temperando; ſicut in chronicis abſorbentia terrea alcalia fixa aut volatilia ordinariè ſubminiſtret, ut quaſi ex remoto aliquantulum naturæ conatus adjuvetur, quæ ſolitario conatu hæc ipſa poſtmodum rejicit ut hoſtile.

V. Obſervetur differentia inter morbos acutos benignos, & malignos, præſertim cum contagio. Equidem etiam in morbis malignis natura ſibi ſoli relicta mediante coctione morbum ſuperat, niſi ante coctionem jam ſuccumbat, quando jam maſſa ſanguinea planè inverſa, vel ſpiritus influi deficiunt, hocque fiat tàm cum quàm ſine contagio: Interim in tali caſu, Medico, naturæ miniſtro, incumbit, ut fermentum malignum ſeu contagium fermentativum maturè excludat, antequam contenta corporis prorſus inquinare queat, aut ſpiritus influos plus minus alterare valeat: hinc mox in principio accingit ſe ad vomitum, & pro contagii deſtructione aut evacuationes ſudoriferas, appropriatis alexipharmacis attemperantibus juncta, ut Theriacam, propinat, ut, quantum poſſibile, contagium hauſtum in principio eliminetur, quo natura in ſtatu morbi blandè ab attemperantibus adjuta, id, quod ſupereſt, ipſa ſibi ſufficiat agere, & eliminare hoc; quod non fit, ſi tardiùs juvetur. Propterea Medicus maturè, præſertim Diaphoreticis, ulteriora præcaveat mala, etiam non expectatâ coctione.

Ex modò dictis patet, quare, ut ſuprà dictum, in omni evacuatione coctio, ſeu heterogenearum partium ex maſſa ſanguinea per fermentationem ſeparatio & præcipitatio expectanda ſit, quia aliàs nihil utiliter per partes, ceu per cribra aut filtra, tranſcolari poteſt & evacuari; non minus quàm muſtum craſſum & turbidum per omnia lintea tranſit ſine ulla materię remanentia, quod poſt fermentationem & fæcum ſeparationem ac præcipitationem has copioſas poſt ſe relinquit, liquore claro vinoſo tranſeunte. Opus naturæ eſt ſimpliciter coctio, in quo ipſo etiam fermenti digeſtivi in ſtomacho, mediante aliquali chyli vehiculo & supplemento magna conſideranda venit efficacia. Remedia ergò, quæ hîc propinare intereà debet Medicus pro adjuvanda tali coctione, ſunt Alterantia & Attemperantia, pro fermenti & materiæ morboſæ primariò peccantis diverſitate varia. Si enim effervescant biliosa, hoc eſt ſale urinoſo volatili vitioſo conſtantia, acida conveniunt (quia omnia ſalia volatilia deſtruunt): Ad acida etiam pertinent tartarea remedia, Martialia, &c. quæ occultum acidum in ſe continent. Sin verò vitioſum acidum primariò tales effervescentias inducat, alcalia ſeu urinoſa quæcunque, tàm fixa quam volatilia, uti & Martialia ac Terrea, acidum temperantia & abſorbentia, conducunt. In Febribus ardentibus & malignis mixtura ſimplex reliquis præfertur, ceu Præcipitans, Diaphoreticum, ut & ſpiritus ſalis dulcis, item nitrum antimoniatum, aut ſpiritus nitri dulcis in Decocto hordei cum cornu cervi vel radice ſcorzeneræ; item omnia ex nitro, antimonio, cornu cervi &c. parata remedia peti & uſurpari ſolent: item Julebi omnes, qui ſunt omnes aciduli; ſucci berberum, cydoniorum, citri; tinctura violarum, roſarum, &c. In his tamen experientia conſulenda, & quid hæc jubeat, obſervandum; cùm febrium malignarum omnium non ſit una eademque ratio.

Purgatio autem cùm ſit remedium generoſum, & nulla ſit Purgatio, quæ non conjuncta ſit cum detrimento virium, ut id Helmontius dictitat, ideò cauti ſimus in Purgatione, & attendamus ad Indicantia, Contraindicantia, & Permittentia. Indicans eſt Cacochymia coacervata, eaque non corrigibilis; Coindicant vires plus minus robuſtæ: in ſtatu vegetiori plus minus fortia, in debiliori etiam debiliora requiruntur. Locus Cacochymiæ huc etiam faci: ſi maſſa ſanguinea eſt cacochymica, ac ſi ſucci præter cacochymiam in partibus ſolidis volunt alterare, tunc paulò fortioribus utamur; ſi in primis viis ſucci ſtagnant, mitiora adhibeamus. Quoad ſexum, gravidæ & puerperæ propriè non ſunt purgandæ, niſi ſumma urgeat neceſſitas: ſi tamen purgandum, blandiora in iis tutò & optimè adhibetur, qualia ſunt manna, paſſulę &c, rell. qua [illegible] nim, quia uterum irritant crabrones excitabunt. Infantes & pueri tutò purgantur per nutrices, ſed & hîc cauti ſimus: ſi enim nutrix mox poſt aſſumptum Purgans infanti mammam præbet, metus eſt, ne nimis urgetur; ſin verò poſt aliquot horas ab aſſumpto Purgante, infans parvam vel nullam percipit alterationem: Cui [illegible] nutrici ſuadebam, ut pro augmentando lacte [illegible] flores ſambuci ſiccatos in lacte, de quo copioſiùs [illegible] unà cum in infante diarrhœa incidebat. Optimè confert ſyrupus domeſticus, qui pro laxandis infantibus cochlea [illegible] exhibetur, vel papiliæ nutricis lacte madefactæ tantillum pulveris jalappæ adſpergatur, vel Purgatio inſtituatur paſſulis, vel rob paſſularum, addito dimidio grano ſtibii antimonii ſulphurati.

Cœterùm præter talem crudorum humorum ante Purgationem Coctionem, etiam alii, non crudi licet, humores præparandi ſunt vel digerendi, antequam evacuentur. Præparatio verò in eo conſiſtit, ut recrementa ad evacuationem plus minus inepta ita diſponantur, ut aptiora fiant, hoc eſt, propinanda talia ſunt, quæ impedimenta removeant, à quibus

bus aut tardior, aut difficilior, aut moleſtior fieret Purgatio. Tardior verò aut non ſufficienter fit Purgatio, quando ea retinetur, ut parum vel nihil operetur; quod, utut à quibuſdam non adeò magnifiat, hac quidem ſub ſpecie, quod tunc ſaltem alterationis munere fungantur Purgantia; tum de Purgantibus, præſertim acrioribus, hoc non æquè locum obtinet; quippe quod retentum, & non ſufficienter motu naturæ denuò rejectum eſt, partim in primis viis, partim in contentis corporis, nocivam & peregrinam impreſſionem relinquit & infert. In primis enim viis nauſeam, appetitum dejectum & proſtratum, ſitim, motus inordinatos in abdomine, & ſimilia pathemata, poſt ſe trahunt Purgantia retenta: ſicut in contentis corporis, colliquefaciendo & corrumpendo ea, ad alios morbos ſuſcitandos, aut ſi non novos promovendos, ſaltem antiquos conſervandos, multùm conferunt: Optimum igitur eſt, ut mox iterum rejiciantur. Impedimentum autem, quod Purgantia minus operentur, conſiſtit imprimis in contentorum evacuandorum plus minus viſciditate, quæ tunc non facilè poteſt ſolvi; aut ſi quando materia eſt nimis acris & corroſiva, vel tenax, & minus mobilis, hincque plus minus naturæ à remedio ſtimulatæ motum remoratur: ſi enim non ſequatur tunc evacuatio, quod natura enervata non ſentiat ſtimulum, tunc peſſimum hoc eſt indicium; ſed raro exhibemus ægris eo in caſu Purgantia. Moleſtior autem fit Purgatio, quando cum torminibus variis, ſpaſmis partium internarum, colica, varia & violenta humorum agitatione, fluxu plus minus cruento, inteſtinorum aut ani exulceratione, ſyncope, pathematis hyſtericis, &c. conjuncta eſt; oriuntur enim hæc omnia ab acrimonia contentorum, à Purgantibus occaſionaliter agitatorum, acida aut acido ſalſa, ſeu acido-auſtera, quibus ad inteſtina deturbatis, in acrioribus ſubjectis, v.g. apud noſtrates, Scorbuticos, Hypochondriacos, Cachecticos, &c. frequentiſſimè hæc obſervare contingit, v.g. quartana, malum hypochondriacum, cachexiæ, &c. interdum dyſenterias inſequi ipſe obſervavi: interdum etiam omninò retinentur Purgantia, eaque quandoque non ſine noxa: ſicut ex medicamento purgante aſſumpto non operante mortem ſubitaneam obſervavit LOTICHIUS *l.4.c.1.obſ.3.p.255*; & ex retenta Purgatione dolores hypochondriorum graves notat GABELCHOVERUS *Cent.2.c.37. Cõſ. pluribus* WILLISIUS *Pharmac. Rat. Vol.1. ubi de Purgantibus*. Hæc omnia ſymptomata cùm contingere ſoleant vel ex acrimonia & corroſivitate nimia humorum evacuandorum, vel ex eorum craſſitie, viarumq. exinde factis impedimentis, & hinc inde obſtructionibus; ob id per digeſtiva, unà vel alterâ die præmiſſa, vel cum Purgantibus permiſta, acres humores, imprimis acidi, temperandi & edulcorandi, craſſi incidendi & attenuãdi, factaq; viarũ impedimẽta & obſtructiones removendæ, à quibus moleſtior fieret Purgatio: id quod in Purgatione tã per ſuperiora quã per inferiora interdũ obſervãdũ.

Ergò pro tali ſcopo notum, quod non raro præſcribantur noduli, in quibus ſimplicia talia digeſtiva cum Purgantibus ſunt permiſta: ſit v.g. *nodulus in affectibus chronicis* vel *cachexia* uſurpandus:

℞. *Com abſinth.*
Herb. fumar.
Roriſmar. an. M.j.
Rad. enulæ
Fœnic. an. ℥vj.
Fol. ſenn. ſine ſtipitib. ℥j.
Rad. helleb. nigri crud. ʒvj.
Rhabarb. el. ʒiij.
Sem. calid. 4. maj. an. ʒjß.
Bacc. junip. ʒß.
Cort. aurant.
Citri an. ʒiij.
Galang.
Zingib. an. ʒj.
Salis tartari ʒij.
Inciſa & contuſa includ. nodulo,
D. S.

Nodulus laxativus in vino.

Nodulus alius *antiſcorbuticus*:

℞. *Summ. fœnic. vireſc.*
Herb. rec. cochlear. ana M.jß.
Fumar.
Abſinth.
Cherefol. ana M.ß.
Rad. armorac. rec. ℥jß.
Pom. citri inciſ. no. j.
Paſſul. min. contuſ. ℥jß.

Inciſa & contuſa includantur nodulo,
D. S.

Nodulus ad vinum Scorbuticum.

Hic nodulus, ſi deſideretur purgans, omiſſo citro, *dicta Purgantia in nodulo præcedente*, cum *adjectis aromaticis* & ſale tartari poſſunt addi, & Purgantia mox poſt herbas præſcribi, & ſign.

Nodulus ad laxativum vinum Scorbuticum.

Si ergò aliquando fortiùs purgandum, aut ſi etiam ad præſervationem morborum certo tempore, verno vel autumnali, idem agendum ſit, ad præcavenda ſymptomata graviora, tormina imprimis & abdominis pathemata, præmittenda prius ſunt digeſtiva, ſeu humores excrementitios præparantia, horum nempe acrimoniam, in ſpecie acidam, maturè temperantia, & viſciditatem incidentia, ut ita facilior & minus moleſta fiat purgatio. Hunc in finem præ cœteris conveniunt omnia temperata ſalſa, item gummata; quem in finem adaptamus tartarum, tartarum vitriolatum, qui digeſtivum catholicum vocatur, arcanum duplicatum *Mynſichtii*, tartarum nitratum *Bartholeti*, ſal digeſtivum hypochõdriacum, tàm quod ex capite mortuo ſpiritus ſalis ammoniaci, quàm quod ex capite mortuo ſpiritus aperitivi Penotti, eruitur; ſal ammoniacum, ſal abſinthii, cardui benedicti, tartari & ſimilia, ad ℈j, quæ imprimis craſſa & viſcoſa incidunt & attenuant: quibus ſubinde aut lapilli cancrorum, aut corallia præparata, aut ſimile quid, ad infringendum magis & temperandum acidum ſubinde addendum eſt; ſicut, ſi ſordes evacuandæ ſint acidæ, & in ægro purgando, ubi aliàs acida abundent, v.g. Hypochondriacis, Melancholicis, & Quartanariis, ſubjecta plus minus terrea vel metallica, ſpeciatim in hoc puncto Martialia, Saturnina, teſtacea, lapilli cancrorum, corallia, os ſepiæ, ſalia fixa & ſimilia conducunt, quæ abſorbent acidum; & optimo cum conſilio, ceu Præparantia digeſtiva, ſymptomatis omnibus præcavendis præmittuntur: vel uſurpanda cum his ſimul in morbis chronicis pro nodulis aromatica acriora alterantia, ubi viſcidum acidum cum bilis inertia plus minus peccat, jungenda ſunt ſcolopendrium, polypodium, filix, cortex capparum, &c. Quod ſi materia peccans fuerit naturæ pituitoſæ, h.e. mucilaginoſæ, viſcidæ & craſſæ, imprimis ſimul acidæ, conveniunt Decocta & Eſſentiæ digeſtivæ ex plantis aromaticis, amaris, vel guſtu acrioribus, ſeu incidentibus, attenuantibus, reſolventibus, h. e. ſale volatili nunc acri nunc temperato imprægnatis, vulgò aperientibus dictis, v.g. radicibus aperientibus, fumaria, abſinthio, centaurio minori, marrubio, calamintha, aſaro, ſalvia, zedoaria, gummi ammoniaco, ſpiritu tartari, ſpiritu ſalis ammoniaci, &c. Ut res clarior fiat, per exempla declarabo: v.g. Pono bilioſum, h.e. in quo abundat acidũ volatile oleoſum, cras eſſe purgãdum, huic præſcribo formulam ex contrariis acidis conſtantem:

1. ℞. *Pulv. hepat. rub.* ℈j.
Lapill. Cancr. præp. ℈ß.
M. f. pulv.
div. in 2 part. æqu. D.S.
Pulvis digeſtivus, cujus una pars ſumatur manè, altera veſperi, die ante purgationem.

2. Ubi materia peccat acida:
℞. *Salis abſinth.*
Lapill. Cancr. præp. ana ʒß.
M. f. pulvis,
div. in 2. part. æqual.
Ingredientia enim ſale alcalico ſunt imprægnata.

3. Ubi quicunque humores ſunt permiſti:
℞. *Tartari vitriolat.* ʒß.
Salis abſinth.
Lapill. Cancr. præp. ana gr. xv.
M. f. pulvis,
div. in 2. vel 3. part. æqual. S.
Pulvis digeſtivus per aliquot vices.
℞. *Tartari vitriolat.* ℈ij.
Salis abſinth ℈j. M.
div. in 2. part. æqu. S.
Sal digeſtivum ad duas vices.

Vel in forma liquida:
℞. *Aquæ menthæ* ℥j.
Arcan. duplic. ℈j.
Lapill. Cancr. præpar. ℈ß.
Salis tartari gr. vj.
Syr. de hyſſop ʒß.
M. D. S.
Potio digeſtiva ad duas vices.

4. Ubi materia craſſa, pituitoſa, & viſcida in inteſtinis:

℞. *Sal.ammoniaci depur.*gr.xjv.vel xvj.
dentur 2 doſes, S.
Sal digeſtivum ad duas vices.

℞. *Salis digeſt. hypochondr.*℈ij ad ʒj.
div.in 2.part.æqual.
D. S. ut antè.

℞. *Salis digeſt. hypochondr.* gr.xv.
Lapill.Cancr.præp.℈ß.
M. D. S.
Pulvis digeſtivus.

Vel cum Purgantibus permiſta: v.g. ubi metus Tertianæ, vel in ipſa Tertiana:

℞. *Pulv.hepat.rub.*
Tartari vitriolat. ana gr.viij.
Scamm.ſulphurat. gr.v.
M. f. pulvis, S.
Pulvis laxativus.
Cauſat 4 vel 5 ſedes.

Uſitatiſſima mihi eſt ſequens formula in febribus intermittentibus:

℞. *Pulv. hepat. rub.*gr.xvj.
Rhabarb. el.℈ß.
Scamm.ſulphurat. gr.iij.
M. D. S.
Pulvis laxativus.

In ſcorbuticis, &c

℞. *Tar.vitriolat.*vel *arcan.duplic. Mynſ.*gr.xv ad ℈j.
Scamm.ſulphurat. gr. iij.
Troch. alband. gr.j. vel ij.
M. f. pulvis, S. ut antè.

Ubi Martialia uſurpanda:

℞. *Croc. Martis aperit.* ℈j.
Sal.tartari,
Scamm.ſulphurat. ana gr. v.
M. f. pulvis, S. ut antè,

℞. *Croci Martis aperit.* ʒß.
Arcan dupl. ℈i.
Salis abſinth. ℈ß.
M. f pulvis,
div.in 3.part. æqual.S.
Digeſtivum ad tres vices.

Vel in malo hypochondriaco, aut hyſterica paſſione;

℞. *Croci Martis aperit. ritè par.*ʒß.
Corall. rub.præp.
Salis fumar. ana gr.v. vel vj.
M. f. pulvis.
div. in 2 partes, D. S.
Pulvis digeſtivus.

Hæc autem Digeſtiva non confundenda ſunt cum coctione humorum, quod tamen plerumque fit. Vulgò in humoribus præparandis colores vel qualitates humorum reſpiciunt, ſed nihil eſt. De opio autem dubium, an purganti remedio ad præcavenda periculoſa aut ſaltem doloroſa ſymptomata præmittendum; an verò huic commiſcendum, vel poſt hoc exhibendum ſit? Reſp. diſtinguendo: In ſubjectis delicatioribus, & qui à levioribus Purgantibus facilè irritantur, præſertim in ſcorbuticis, item iis, qui hypercatharſi, torminibus colicis aut pathematis hyſtericis ſunt obnoxii, & qui ſucco melancholico ſeu acido, aut ſimilibus acrioribus ſalibus abundant, vel ad phthiſin inclinant, in iis *ſociari cum Purgantibus* in ordinaria vel dimidiata doſi poſſunt, idque felici admodum cum ſucceſſu; ſic enim Purgationes blandiores & moderatę ſuccedere ſolent: Imò, ſi ſcopus ſit evacuare in colica convulſiva, affectu iliaco, aut immediatè præmitti, aut poſtponi aliquot horis, aut commiſceri ipſi purganti poſſunt opiata. Obſervavi enim in tenerioribus, & ad hypercatharſin pronis, præpoſita vel immixta opiata non turbare vel impedire Purgantis actionem; utut doſis Purgantium reſpectu alius doſeos & conſuetæ, aliàs ſubiecto huic convenientis, tunc ſit augenda: Vid. HOEFERUS *in Hercule Medico pag.*127, *item* VELSCHII *Miſcellanim. Centur.* 1. *Obſ* 80, *annex. anno* 4. & 5. *M. A. N. C. append. pag.*22, SCHNEIDERUS *de Catarrhis l.* 4. *pag.* 313: v.g. in melancholia hypochondriaca:

℞. *Salis abſinth.*
Ammoniaci,
*Lapill.Cancr.præp.*ana gr.xv.
Laud. opiat gr.ij. vel iij.
M. f. pulvis.
div. in 2 part. æqual.S.
Pulvis digeſtivus ad duas vices.

Quinimò, etiamſi non ſuperveniant talia ſymptomata, nec metuenda ſint, tamen non inconſultum videtur, poſt ceſſantem ſeu finitam Purgantis operationem blandum quoddam Paregoricum propinare, ſaltem appetente nocte, ut ſedetur inteſtinus iſte motus, & tumultus per Catharticum concitatus, ad imitationem nempe SYDENHAMII.

Ipſa autem Purgantia, dum virulenta ſunt, incautos ducunt ad legitimam correctionem, ut venenum laxativum aliqualiter mitigetur, & tutiora ac mitiora fiant remedia. Correctio hæc eſt vel vera vel falſa. Poſterior in officinis communis eſt, quæ fit additione aromaticorum, ut per hæc addita præcaveantur noxæ, à Purgante metuendæ; ſed malè ita proceditur, quia fucata eſt, & tantùm palliativa. Correctio autem vera per bina artis & naturæ inſtrumenta, & quidem triplici modo, peragitur:

1. Per acida.
2. Per alcalia.
3. Per Fermentationem.

I. Equidem acida figunt acrimoniam ſalinam urinoſam in Purgantibus, ſed eorum vires magis caſtrantur & imminuuntur, quàm ut alterentur; virulentiſſima enim cum ſpiritu vitrioli ita prorſus enervantur, ut nihil prorſus operari queant. Si igitur per acida quid tentandum, recipiatur potiùs phlegma vitrioli, ſuccus citri, cydoniorum, acetum, &c. quæ mitiùs enervant vim eorum nimis laxativam. Hæc tamen correctio, quia texturæ deſtructiva eſt, non adeò laudanda venit, quatenus concreta reſinoſa magis adhuc conſtringuntur & concentrantur, & ita ſæpiùs figuntur, ut parum vel nihil penitus in corpore noſtro operari queant. Sic per macerationem cum aceto proſtat helleborus albus & eſula in officinis, ſub nomine radicum præparatarum.

Optima II. hinc eſt correctio per alcalia, tàm fixa, quàm volatilia, quanquã quæ per fixa fit, potentior ſit: ex quibus *ſal tartari catholicus corrector omnium Purgantium eſt*, cui ſuccedit liquor ſuppoſititius *alcaheſt Glauberi*, oleum nempe nitri fixi per deliquium. Hæc enim, per legitimam digeſtionem, texturam ab acido concentratam penetrant & aperiunt, reſinam laxativam Purgantium reſerant, & ita oleoſitatis correctæ ratione Purgantia minus viſcida reddunt, unde ita mitigantur, ut mitiùs, & ſine torminum ſatellitio, operentur; ſimul etiam acidum nonnihil temperant, acrimoniam corrigunt; ut Vomitoria, vellicativa aliàs, correcta ſic, è contrà attenuativa & reſolutiva evadant, & ſub mitiori vi cathartica nunc diaphoretica nunc diuretica fiant. Imò per alcalia hæc ita corrigi poſſunt Purgantia, ut penitus ſublatâ noxiâ virulentiâ amaricante, ſimpliciter alterativa, & morborum chronicorũ correctiva optima exiſtant.

Modus autem per alcalia corrigendi Purgantia, fit in mitioribus cum tinctura tartari, cùm ſalis tartari ſimplici fuſione & extractione paratâ: ſin acriora hæc fuerint, cum oleo tartari per deliquium imprægnata probè exſiccentur, & poſtmodum mediante digeſtione cum ſpiritu vini Eſſentia nunc laxativa, nunc alterativa elicitur. *Experimentum* aliquando feci cum colocynthide, quæ ſub minima mole intenſiſſimum eſt Purgans, ventriculo & inteſtinis nocentiſſimum, ac ſummè torminoſum, ob acrimoniam intenſiſſimam, & reſinam quaſi viſcidam:

Recepi igitur *Colocynth.*gr.xxv.
Sacchari (ut commodiùs pulveriſetur) ʒj & ℈ij.
Salis tartari ℈iſs.

Pulveriſata hæc exactè, aquâ communi humectando, probè terendo in mortario lapideo, & blando hypocauſti calore exſiccando, hocque tribus vicibus repetendo, maſſam relictam coëgi in pilulas, ex quibus gr. xxxv (quæ habent *colocynthidis* gr. v, *ſacchari* ℈j, & *ſalis tartari* ℈ß) juveni 18. annorum dedi, facillimè aliàs laxabili, qui 7. inde ſedes cum pauciſſimis torminum veſtigiis inde habuit: Eandem doſin dedi nutrici robuſtæ, quæ inde duos ſeceſſus, cum pauciſſimis torminum veſtigiis, ſaltem circa veſperam conſecuta fuit: Eandem itidem propinavi alteri juveni, qui tantùm duas ſedes; & Mechanico tandem, qui nullam planè ſedem inde habuit. Eidem autem nutrici dedi eandem *colocynthidem incorrectam* (ut certior de operatione diſtincta redderer) doſi gravior. v. crudæ colocynthidis cum *ſaccharo pulveriſatæ*, quæ inde 6 ſeceſſus cum graviſſimis torminibus, & crebro excernendi conatu, paſſa eſt. Pari ratione accepi *jalappæ* gr. xv, & dedi juveni, qui ſexies inde laxatus eſt: *eandem doſin*, addito ſaltem ℈ß ſalis tartari, in eodem repetii, & nullam inde commotionem ſenſit, ita ſal tartari eidem vim laxativam penitùs abſtulerat:

itidem

itidē *jalapæ* gr xiij cum ſalis tartari gr. viij. dedi Studioſo, qui unicam ſaltē laxationē, ſed copioſos flatus, paſſus exinde eſt.

Correctio hæc locum etiam habet in Mineralibus: ſic Mercurius vitæ per ſalem tartari certo modo corrigitur, de quo ſuprà dictum.

III. Fermentatione mutatur textura, ſeparatur nimis volatile, & maturatur ſulphur crudum. Modus idem eſt, ac ſi opium fermentatur ad imitationem D. LANGELOTTI: Eodem modo ego ſcammonium cum ſucco cydoniorum fermentari feci, & eleganter correxi, & operabitur ſine inſigni turbulentia.

Quoad materiam Medicam autem, abundamus ſanè Purgantibus, quare ſelectus quidam inſtituendus eſt, cùm plus, quàm in aliis, hoc puncto inſtructi ſimus medicamentorum generibus. Remedia ergò inter purgantia mitiora, ex vegetabili regno ſufficiunt ſenna, jalappa, helleborus niger, aloë, rhabarbarum, ſcammonium & colocynthis: Duo poſteriora utplurimum aliis ſaltem pro ſtimulo, vel Abſtergentibus, vel Purgantibus, addenda ſunt, hæcque ipſa abundè ſufficiunt; rarum enim eſt, quod eſulâ, elaterio, radice iridis noſtratis, &c. niſi in certis caſibus hydropicorum, interdum indigeamus. Cæteris, ut Agarico, Ricino Americano, Cataputia, & toto eſularum exercitu, euphorbio, turpetho, gummi guttæ, mechoacanna, ſoldanella, & aliis fortioribus omnibus, facilè carere poſſumus; cùm partim inuſitata, partim nimis virulenta, partim cujus naturæ & originis ſint, penitus incerta & incognita deprehendantur. Regnum Minerale ſuggerit Mercurium dulcem, qui eſt laudabile Laxativum; hinc præcipitatum quoddam fixum, aut cum ſpiritu nitri, aut cum oleo ſulphuris; & antimonium probè correctum per inferiora purgans; quod, ſicut omnia antimonialia, præter vim irritativam, etiam alterativam junctam habet, cujuslibet acris in corpore exiſtētis abſterſivum, & maſſæ ſanguineæ mundificativum, ſive antimonium illud per inferiora purgans ex croco metallorum, ſive Mercurio vitæ, ſive ex crudo antimonio præparetur; quibus ſocietur demū aurū fulminans pro ſcopo abſtergēdi & temperandi, in morbis præſertim chronicis egregium. Hujuſmodi Mineralia non adeò fœtidas ſordes expurgant, quàm Vegetabilia.

In ſpecie igitur

Senna Alexandrina

Uſitatiſſima, multi uſus, et blandum, catholicum quaſi, Purgans eſt, quod ſub operatione ſuâ, ſeroſa, viſcida, plus minus flavedine tincta, expurgare facit; unde communiter inter ea, quę humores aduſtos, bilioſos & pituitoſos quoſcunque evacuant, refertur. Vis laxativa conſiſtit in volatilioribus ejuſdē reſinæ particulis, quæ cortice, ut ſic dicam, mucilaginoſo ſunt inveſtitæ, unde prolixiori coctione vis ſennæ laxativa perit; forti enim coctione elicitur mucilago iſta, unde Decoctum nimis torminoſum evadit, propter tenaciùs adhæreſcentem inteſtinis mucilaginem. Potiùs igitur in forma liquida uſurpatur in infuſione, & blandâ hinc ebullitione. Proſtat quidem in officinis pulvis ſennatus laxativus compoſitus *Montagnanæ*, nec non cryſtallorum tartari pulvis ſolutivus compoſitus ZWELFFERI *in Animadv. Pharmacop. Auguſtanæ*; ſed utut convenienter purgent, ingrati tamen ſunt propter doſin nimiam, quia à ʒj ad ʒjß propinandi veniunt: conf. LUDOVICI *Pharmac. pag.* 152. In ſubſtantia autem convenit cum ſocio tartaro, in infuſo cum ſale tartari, vel ejus oleo per deliquium pro ſtimulo, in Decocto blando cum tartaro vel cremore tartari, ut hæc, nonnihil diſſolvendo mucilaginem, tormina minora excitare queant. Dabo e.g. Infuſum:

℞. *Fol. ſennæ ſine ſtipitib.* ℥ij,
Rhabarb. el vel *belleb. nigri crud.* ʒj.
Salis tartari ℈j ad ʒß.

Infund. in ſ. q. *aquæ comm.* vel *cuiuſd. deſtillatæ*, e.g. *fumar.* &c. ſtent in loco tepido per diem: manè

℞. *Colat. rubic.* ℥iij vel jv. prout plus vel minus purgare intendimus (ſennæ enim vis ſe extendit ordinariò ad ℥iij) adde *aquam cinnamomi*, & edulcora *cum ſacchar*o, ſ. Hauſtus pro doſi.

Imprimis in morbis chronicis pro viſcidis ſordibus in primis viis eliminandis in uſu eſt; ſicut in forma Infuſi pro pluribus doſibus, præſertim ad febres quartanas contumaces, & cachecticos evacuandos, ita præſcribi poteſt:

℞. *Fol. ſenn. ſine ſtipitib.* ℥vj.
Rad. belleb. nigri crudi ℥ij vel ℥iij.
Salis tartari ʒiij vel ℥ß.

Infund. in ſ. q. *aquę ſimpl.* ſtent in loco tepido per diē: manè

℞. *Colat.* ℔j vel ℔jß. ad ℔ij: edulcoretur cum *julepo aut ſyrupo roſarum ſolutivo*.

Capiat æger hauſtulum ad ℥ij vel ℥iij. In morbis chronicis per epicraſin eliminandis eſt remedium multi uſus.

Decoctum paſſularum egregiè conferre obſervatur, præprimis Hypochondriacis & Scorbuticis; cùm Hypochondriaci ſimul ſint durioris & ſiccioris alvi, pro qua aperienda, & primis viis liberandis, ſenna utplurimum ſociatur paſſulis, quibus & cremor tartari combinatur, ſicque Hypochondriacis convenit, ubi alia fortiora Purgantia non ſatisfaciunt: e.g.

℞. *Paſſul. min.* ℥j vel ℥jß.
Contuſę ebulliāt in ſ.q. *aquæ ſimpl.* Colaturę ſervidę infund.
Fol. ſenn. ſine ſtipitib. ℥ij vel ʒiij.
Crem. tartari ℥j.
&, ſi placet,
Flor. violar. p.iij.

(modò enim in Decoctum fervidum infundantur, non neceſſe eſt, ut ebulliant, extrahuntur tamen optimè) refrigeratæ Colaturæ ℞. ℔j ad ℔jß, D.S.

Potio laxativa.

Capiat æger poſt juſculum ad uncias aliquot pro lubitu: ſuaviſſimè & ſine torminibus laxat; conveniens, uti dictum, in Hypochondriacis & Scorbuticis.

Conferatur item Infuſum ſennæ laxativum *Managettæ* apud ZWELFFERUM *in Pharmacop. Regiæ p.* 31, Auguſtanis & Viennenſibus adhuc uſitatum, quod ferè ad ejuſmodi Decoctum accedit. Sic etiam fit eadem Decoctio cum ſero lactis caprilii, quod ſaporem acrem in ſcorbuto peccantem ſpecificè temperat, ſi infundatur aut in eo blandiſſimè ſenna ebulliat. Tandem & ſub Infuſo in nodulis laxativis vino infundendis ſenna ordinatur; nam & hoc ipſo illa extrahi poteſt. Sennæ defectu ſuccedanea eſt Coluthea veſicaria, quæ tamen in duplâ doſi, reſpectu ſennæ, iiſdem formulis & modis adhibenda eſt.

Succedit

Helleborus niger,

Simplex multi uſus, & quod meritò cum PARACELSO magnifacimus. Hic autem ſeligendus eſt Styriacus, qui optimus habetur; attendendo probè, ne cum radice aconiti, quod quoque in iiſdem provenit montibus, confundatur; ſic enim peſſimus committeretur error, quod jam ZWELFFERUS & HILDANUS annotarunt. Optimum eſt in morbis chronicis remedium, genus nervoſum & caput affligentibus, hinc etiam mentem turbantibus, & morbos convulſivos excitantibus; adeoque ſyſtemati nervoſo convenit, & cauſis morborum partium nervoſarum occaſionalibus confert. Hinc eſt, quod à Veteribus inter Purgantia Melanagoga relatus, & capiti dicatus ſit: PARACELSUS præfert eum reliquis ſimplicibus evacuantibus, dicitque, eidem vim ineſſe curandi morbos 4. principales, epilepſiam, apoplexiam, podagram & hydropem; ſub quo quaternione plures ſubordinatos hic intendit & ſubintelligit: vid. TILLINGIUS *Prodromo Praxeos Chymiatr. pag.* 113. In Melancholicis delirantibus ſpecificum eſt, unde à FREITAGIO, *in Aurora Medicor.*, *Fuga Dæmonum* vocatur. In affectibus intercutaneis, ſcabie ferina, ulceribus partium internarum, &c. pro fomite interno corrigendo & eliminando multum præſtat. Non attendenda autem tantùm eſt vis ejus laxativa, quæ accidentalis ſaltem videtur, ſed & ſimul alterativa, quæ magis eſſentialis: ſic enim in malo vel melancholia hypochondriaca, mania, & quibusvis morbis chronicis, elephantiaſi, herpete, cancro, quartana, vertigine, epilepſia, apoplexia, ſcabie, &c. genus nervoſum & caput affligentibus, mentem turbantibus, morboſque convulſivos excitantibus, &c. quamvis non laxet, egregiè tamen alterat; hinc natum dicterium: *Caput elleboro dignum*, vel *illo indiget*: Conf. VELSCHIUS *in Hecatoſt. P.* 2. *p.* 17, ubi citra Extractum laxativum habet quoque melanagogum alterans ex eo. Vis autem laxativa ejus fundatur in ſale volatili acri ſpecifici ſaporis, penetrante, & acidum quodvis in corpore corrigente; quo in tantum etiam luxuriat, ut in capite mortuo calcinato parum vel nihil ſalis fixi deprehendatur: unde & quidam deſtillando cum vino vel ſpiritu vini, liquorem laxativum educere ſatagunt. Rari vel nullius ejus uſus eſt in ſubſtantia; potiùs igitur in Infuſo exhibetur, pro quo eligatur radix recens; vel potiùs fibroſæ radiculæ, rejectis partibus lignoſis; quæ fibrillæ, quia maximam partem ſubſtantiâ corticali conſtant, virtute medicamentoſâ copioſiùs ditatæ ſunt; ſicut in toto Vegetabilium regno cortex duplo plus, quàm medulla lignoſa, virtutis obtinet. Recens infunditur aliàs in acetum, quod in officinis radicem præparare vocant; cùm tamen potiùs ſit eam caſtrare, quia partim ſal volatile evocatur & fugitur, partim in aceto mace-

rando extrahitur optima ejus virtus. Cruda tamen etiam inſons & ſine periculo eſt, modò ſemper cum ſale tartari jungatur. In Inſuſo menſtruum ejus ſit aqua, in Eſſentia utrumque, & aqua & ſpiritus vini, quo vim laxativam poſtmodum extrahamus: e.g.

℞. *Helleb. nigri rad.* qu. v.

Infund. in *ſpiritu Vini tartariſato*, diger. aliquamdiu in Balneo Mariæ: hinc Eſſentia parata cum forti expreſſione ſeparetur, & *ſpiritu Vini abſtracto* relinquitur Extractum: radicibus autem extractis aqua affundatur de novo, & interveniente ebullitione ulteriùs extrahantur, & evaporatione phlegmatis expreſſus ſuccus in conſiſtentiam mucilaginis redigatur. Hæc igitur duo. Extracta jam conjungenda ſunt, & ſemper ſub decoctione aliquid ſalis tartari vel *olei ejus per deliquium* addendũ eſt. In forma pilulari hoc Extractum, præſertim ſociatum cum Mercurio dulci, in epilepſia habituali, ſcabie ferina, lue Venerea, & ejus prodromo, gonorrhœa virulenta, in quartana confirmata, melancholia, &c. eſt polychreſtum. Aliis placet radicem ejus infundere in vinũ Rhenanum, addendo ſub digeſtione ſalẽ tartari, & quidem non ineptè: ſic enim fit quaſi *ſal eſſentiale* ſeu terra foliata tartari, quæ ſub digeſtione optimè hanc radicem corrigit, hinc hoc Extractum cum vino ita paratum, eſt inſtar binorum modò inſinuatorum. Doſis ejus eſt ℈j vel gr. xxv, addendo ſtimulum vel ex ſcammonio vel colocynthide. Pro ſcorbuto Inſuſio facienda eſt in ſero lactis probè depurato, addendo parum ſalis tartari, & egregium ſic Laxativum per epicraſin habetur. Alia inſuper plura ſunt remedia ex eo parata, de quibus videatur THIERMAYERUS *in ſuis Conſiliis*: hinc conferantur Præparata CNOEFFELII, optimi poſt *Helmontium* Paracelliſtæ, in *anno 6. & 7. M. A. N. C. in Appendice*, qui multum tribuit helleboro nigro.

Externè, uti notum eſt ex Helmontio, optimum ſuggerit ſternutatorium, cum ſaccharo miſtus: item Peſſarium in menſtruis obſtructis vel retentis: in ulceribus antiquis vel vulneribus malignioribus pulvis inſperſus purificando ad ſanationem eadem diſponit; ſicut etiam contuſus cum aceto, ac emplaſtri formâ applicatus, in dictis affectibus, nec non carne ſuperfluâ exedenda, convenit; pediculos enecat, & pro fonticulis ſtimulandis, &, ut meliùs fluant, excitandis in uſu quoque Chirurgis eſt.

Scammonium

Eſt ſuccus exoticus lacteus gummeo-reſinoſus, ex planta de convolvulorum genere, ex cujus radice profectus eſt. An noſtrum cum Veterum idem ſit? non immeritò dubitatur: In convolvulo tamen ſylveſtri, ſi idem ſuccus lacteus inſpiſſatus fuerit, illi ſimilis reperitur: hinc præparatum blandum & elegans Laxans eſt, unde non ſolùm per ſe ſalibus abſterſivis ſociatur, & non quantitate quidem, ſed qualitate, ſufficienter purgat; ſicut & aliis quoque pro ſtimulo additur, ut eorundem operationem meliùs promoveat. Suavitas in eo eſt aromatica, non adeò noſtræ naturæ hoſtilis, modò ritè præparetur; quæ præparatio ejus non ſolùm conſiſtit in totius ſubſtantiæ correctione & caſtratione, ſed & ſeparatione ſubſtantiæ ejus gummoſæ à reſinoſa, ſub qua, tanquam ſub cortice, nucleus laxativus reſinoſus latitat. Modus aliàs hic eſſe ſolet: Non debet, ut vulgari fit modo, aſſumi ſuccus cydoniorum; nec ſufficit ſuffumigatio cum ſulphure accenſo; ſcammonium enim de acido fumo ſulphuris imbibit & caſtratur, imò doſis incerta redditur, cùm quædam pars plus, quædam minus ſuffumigetur, & ita corrigatur. Optima hinc eſt BRENDELII *præparatio*, quam habet in *Chymia in artis formam redacta*:

℞. *Scammon.* qu. plu.

Infundatur *aqua ſimplex*, vel *deſtillata quædam*, teratur in mortario vitreo vel lapideo, & terendo emergit miſtura lactea ſeu emulſio, & remanet ſubſtantia reſinoſa pice tenacior, & nigricans ac craſſa, quæ omnes turbas illas dat, quas in ſcammonio obſervamus: ipſa hæc emulſio mitiùs purgat, quam omnia ſcammoniata, præſertim ſi ſingulis ejus unciis inſtilletur *olei tartari per deliquium* ʒß vel ʒj pro acrimonia ſufficienti: ſic dein inſpiſſata relinquit optimum præparatum pro uſu Medico ſcammonium, quod per ſe vel propinari poteſt, vel ulteriùs in Extractum condenſari; quin etiam pro ſapore gratiori, & correctione meliori *ſuccus citri* addatur unicuique doſi ad ʒij vel ʒiij, & ſit potio grata. Hinc non ineptè quidam faciunt *ſyrupum ſcammoneatum laxativum* perquam gratum:

℞. *Scammon.* ʒj.
Succ. citri rec. depur ℔ß vel ℔j. prout fortior vel debilior eſt ſuccus.

Terantur invicem, & ſolutio lactea decantata vel colata levi cum expreſſione aſſervetur, addẽdo *ſacch.* q. ſ. ad conſiſtentiam ſyrupi: ſic habetur ſuavis ſyrupus laxans.

Doſis cochl. j vel ℥ß ad ℥j.

Aliàs ſcammonii præparati doſis pro ſtimulo addendo ſunt gr. ij vel iij. Ab uſu ejus excreta educuntur ſeroſa flava, unde inter bilioſa ſeu cholagoga communiter referri ſolet ab aliis vulgaribus Medicis.

Sequitur nunc

Jalappa

Quæ radix ex Indiis Occidentalibus allata huc, utut etiam planta hæc apud nos in hortis creſcat, communiterque *Flos Peruvianus* ſeu *Mirabilis* audit, & à BAUHINO *in Hiſtor. Plantarum Jelſeminum Peruvianum* dicitur. Radix, quæ in hortis noſtris excolitur, atque uſum laxativum habet ac Indica, in hoc ſaltem differt, quod exoticæ doſis ordinaria ſit ℈j, noſtratis verò dupla, ſcilicet ʒß, ℈ij vel ʒj, cùm minus reſinoſa ſit, unde minor laxandi potentia. Nam vis laxandi hujus radicis conſiſtit ſimpliciter & ſolitariè in reſina ejus, unde hâc cum ſpiritu vini exactè extractâ, reliquum inerme eſt, & nihil purgat, quicquid etiam VELSCHIUS *in Hecatoſt.* in contrarium dicat. Communiſſimum eſt Purgans, adultis æquè ac infantibus conveniens; recrementa enim copioſa ſub forma aquoſa & ſeroſa evacuare facit, unde ordinariò inter Hydragoga & Phlegmagoga ab aliis refertur; ab aliis verò, ceu catholicum Purgans, laudatur.

Uſurpatur tàm in ſubſtantia, quàm forma liquida. In ſubſtantia in forma pulveris, quo in puncto ſemper cum cremore tartari, aut tartaro crudo, vel nitro, ſocianda venit; ſic longè meliùs, & cum minoribus ſymptomatis evacuat. Infantibus etiam ſub hac forma propinari poteſt radix hæc cum tartaro, pro ſupputatione numeri annorum, ita ut gr. j vel ij numerum anni excedant: v.g. infanti 6 ãnorum propinantur *jalapæ* & *cremoris tartari* ana gr. vij vel viij; ſic ſufficienter laxabitur, & ſic conſequẽter cum aliis quoq;. In forma liquida optimum eſt, ut fiat *Eſſentia laxativa*, eaque *citrata*, cum *corticibus citri vel aurantiorum*, & ſpiritu Vini infuſa: modum ejus docet BARTHOLINUS *Cent. 3. Epiſt. p.* 133; eſt admodum ſuavis, & egregii effectus, cùm præſentium adjũctorum corticum vis aromatica inteſtinorum pathemata arcere ſoleat. Doſis ʒij ad ℥ß, prout ſpiritus vini plus minus rectificatus vel tartariſatus de reſina plus minus participat vel extraxit.

Ex hujus *Eſſentia*, infuſione *aquæ communis*, præcipitatur *reſina*, quæ commodè etiam in forma deinde iterum liquida propinari poteſt; in ſicca enim admodum torminoſa, & tanquam glutinoſa parietibus inteſtinorum adhærens eſt.

Poſt ſcammonium & jalapam eminet

Colocynthis,

Quæ validum utplurimum eſt Purgans, nec aliâ ratione niſi plectitur pulpa ſeu pomum exſiccatum reſinam viſcidiſſimã ſtimuli loco Purgantibus aliis additur; idq; in caſibus, quãdo ſordes viſcidæ & mucilaginoſæ, à quibus morbi fiunt, ex primis viis vel maſſa ſanguinea eliminãdæ veniunt. In ſe com- (es flebet arger als Dech) & ſimul amariſſimâ, in qua vis ejus laxativa reſidet; quæ verò ejus uſu evacuari ſolẽt, fermè ſunt pituitoſa, mucoſa, &c; unde inter Phlegmagoga communiter dicta primatum ducit. Ob reſinam viſcidiſſimam atrociſſima tormina infert; cujus *correctio* inſtituitur variis modis. Inter omnia autem ſufficiens eſt, quæ fit per alcalia tartarea. Quidam recipiunt *pomum colocynthidos*, & infundunt in *urinam humanam*, ſic omnem amarorem, imò omnem etiam vim laxativam exuit; quod lixivium inſpiſſatum cum *ſpiritu vini* extrahunt: tutò quidem, ſed ſine effectu, hoc modo præparata *reſina* operatur. Potiùs autem infundenda *pulpa* vel *ejus trochiſci in ſpiritum vini Tartariſatum*, vel *cum tinctura tartari acri* extrahenda eſt; optima ſic habebitur *Eſſentia*, quæ ulteriùs inſpiſſata *Extractum* forte ſuppeditat, cujus doſis gr. j vel gr. ij abundè ſufficiunt. Poteſt etiam fermentari cum *ſucco pomorum*.

Aloe Succotrina

Eſt ſuccus compoſitus, conſtans ſubſtantiâ partim mucilaginoſâ, ac menſtruo aqueo extrahibili, ſub cujus tegmine ſubtilis reſina laxativa reconditur; & partim reſinâ tenaci viſcidâ, in aqua non ſolubili, inſtar cujuſdam colophoniæ. Mucilaginoſa imprimis eſt iſta laxativa, ratione abſconditæ reſinæ; altera autem purè reſinoſa potiùs adſtringit, & fibras partium roborat, quin aliquali amaritie firmiter adhærendo inteſtinorum plicis, præſertim inteſtino recto, hæmorrhoidalium vaſorum fluxum ſæpiùs excitat, quod tamen hæc ſola non facit. Nam & in rhabarbaro eundem ſtimulum obſervavit Manardes in Epiſtolis, & à ſcammoniatis Scultetus in Armament. Chirurgico. Ex hac igitur reſina glutinoſa

noſa adſtrictoria eſt, quod aloëtica poſt aliquam laxationem etiam adſtrictionem aliquam relinquant, ratione cujus Hypochondriacis, Melancholicis, & qui habitus ſiccioris ſunt, minus talia conveniunt; quin etiam ferè in genere in minori doſi auſpicatiùs operantur, quàm in majori doſi, pro ſcopo alterativo hæc aloëtica. Patet hinc ratio de ejus Præparatis:

℞. *Aloe*, & ſolvatur in *aqua fumariæ* aut *roris Majalis* paucâ doſi ſalis tartari aut *olei tartari p. d.* aculeata: trita cum hoc menſtruo deponit mucilaginem in aquam (relictâ reſinâ inutili, quæ in aqua non ſolubilis eſt) ex qua, phlegmatis evaporatione & inſpiſſatione, fiant *Pilulæ*, quarum no. iij vel jv uſurpentur, aut ſubinde pro vario ſcopo *cum aliis ſalibus* poſſunt *ſubigi*.

Et in hoc artificio ſeparandi mucilaginem conſiſtit *Præparatio Pilularum Francofurtenſium, Glaſſianarum & Tilemannianarum*. Ubi autem opus eſt, ut retineatur reſinoſa illa & balſamica ſubſtantia, ſelecta ſaltem lucida aloe, non lota, uſurpetur (nam æquè ſuaviter laxat) aut per ſe in forma pulveris, addendo grana aliquot tartari vitriolati; aut in forma pilularum, cui etiam gummi ammoniacum interdum additur, ad imitationem *Tilemanni*, qui

℞. *Aloës succ.* ℥iß.
Gum ammoniaci in aceto ſol. & inſp. ℥j.
Tartari vitriolat. ʒß.

Cum *Eſſ. Martis liquid.* q. ſ. in Balneo Mariæ redigendo: doſis eſt a pil. v. viij ix vel x. in morbis chronicis.

Aloe hæc, præter vim laxativam in mucilagine fundatam, ratione reſinæ ſuæ habet quoque vim egregiam præſervandi à putredine, humorum corruptelam plus minus præcavendo & corrigendo; unde etiam à lumbricis & aſcaridibus ſolet præverſare, & genitos exturbare. Propter hanc vim etiam egregia eſt in uſu Chirurgico, pro cura tàm vulnerum, quàm ulcerum, in Emplaſtris, tàm integra, quàm reſina ſeparata; arcet enim degenerationem & corruptionem nutrimenti, & mundificando ad conſolidationem feliciorem facit. Externè ſolvatur *ejus* ℥j in *aquæ graminis* ℔j, & egregia eſt in curandis pediculis, irritationibus intercutaneis, quâ aquâ TIMÆUS *in Caſibus & Epiſtol.* frequenter uſus eſt; ſicut etiam in ſcabie ſuum præſtat uſum.

Rhabarbarum

ſequitur. Rha nomen proprium eſt Geographicum, fluminis Sarmatiæ principalis ſeu Moſcoviæ, hodie Wolga dicti; ab hoc, quod ibi radix hæc copioſiùs creſceret, nomen ſortitum eſt. Non debet tamen confundi cum Rha Pontico; Rha Barbarum enim vel eſt verum, vel Monachorum: Verum, quod hodie ex China affertur, non eſt idem cum Rha Barbaro Veterum, de quo PANAROLLUS, & SALMUTH *ad eum in Notis de Rebus Perditis*: Monachorum eſt Hippolapathum hodiernum noſtras: Rha Ponticum eſt Rha vulgare illud & in ſpecie dictum, quod circa fluvium Wolga creſcit, & Thracicum inde nominatur, de quo Proſper Alpinus de Rha Pontico videatur. Verùm hoc dicitur reſpectu vulgaris, quoniam nihil aliud eſt, quàm Centaurium majus: Rhabarbarum Monachorum verò illud eſt ſpecies Lapathi.

Quoad uſum laxantium, non infimæ hoc ſortis eſt, & ſolum cum Aloe inter Purgantia innocua locum meretur. Virtus ſeu ſubſtantia ejus laxativa fundatur in mucilaginoſa parte, per menſtruum aqueum extrahibili, hinc vel in forma pulveris, rarò tamen, niſi in fluxibus alvi, in quibus, præter vim abſterſivam inteſtinorum acre, à quo fluxus alvi ſolet oriri, corrigit ſimul & alterat; hinc eſt, quod fluxum potiùs imminuat, quàm augeat. In Infuſo optimè cum ſale tartari propinatur. Propter vim ſuam ſimul alterativam Anima Hepatis dicitur: nempe in vitiis bilis corrigendis conducit, quando ea vel deficit, vel inertior eſt; item in atonia hepatis, & cachecticis, item hydropicis, & inde dependentibus morbis, inſigne alterans eſt, præſertim cum vehiculo & Decocto paſſularum propinatum, ut hinc vulgò dicatur es iſt gut vor die Kalte Leber. Rhabarbarum quoque, ut ſuprà dictum, PARACELSO dicitur habere in ſe vim & arcanum arenam & calculum pellendi, ſi laxativa ejus vis ei auferatur: novi hîc virum calculo aliàs obnoxium, qui omni ſeptimanâ ʒj Rhabarbari pulveriſati accepit, hocque ex eo commodi habet, ut parciorem calculorum ſentiat progeniem. Infundendum eſt itidem, uti dixi, in loco tantùm calido, non coquendum; cùm per decoctionem vis ejus volatilis laxativa pereat, & adſtrictoria tantùm permaneat.

Et hæc de uſitatioribus ac ſelectioribus Purgantibus ex Vegetabilium Claſſe. Pauci ſunt caſus, in quibus radice eſulæ, aut elaterio, aut iride noſtrate, indigemus.

Eſulam

quod attinet, nomen hujus commune eſt toti Tithymalorum exercitui, qui omnes ſucco lacteo turgent; qui inſpiſſatus concretum ſimillimum ſcammonio præbet; ut etiam loco ſcammonii eò uti poſſimus; correctâ nempe acrimoniâ ejus cauſticâ in aceto macerando, non tamen nimis diu, & non, niſi cum vel poſt uſum hellebori fruſtraneum, infundatur. Nam helleborus niger quod non attingit, ad illud accedit Eſula; ſicut ubi Jalapa in Hydragogis non ſufficit, ad Elaterium confugimus.

Elaterium

verò eſt ſuccus pariter lacteus, & ex fructibus recentibus cucumeris aſinini ſeu ſylveſtris expreſſus; melior enim eſt ex his, quàm ex planta integra, uti quibuſdam in uſu eſt; Purgans tamen nimis eſt acre. Tutiſſima eſt *Præparatio* D. MICHAELIS, qui recepit *radicem cucumeris aſinini recentem*, & in taleolas inciſam ſuſpendebat in umbra: ex exſiccatis cum *ſpiritu vini tartariſato* extrahebat *Eſſentiam*, addendo parum *macis*. Utebatur eâ in hydrope cum felici ſucceſſu, ubi ſatis tutum eſt Purgans.

Quod ſi autem Elaterium non ſufficiat, adeſt

Iris noſtras,

Ruſticorum Purgans, quæ non niſi in hydropicis, in quibus viſcera adhuc robuſta ſunt, adhibenda venit radix ejus, quæ florem luteum habet: & quidem recipitur vel decoctum radicis recentis in taleolas diſciſſæ in juſculo gallinaceo fervido, & fortiter laxat; vel recipiatur *ſuccus recens ex radice expreſſus*, & per reſidentiam *depuratus*, capiatur cum *aqua fœniculi* vel *ſyrupo violarum*, vel ana *vini Malvatici*, ut acrimonia ejus mitigetur. Recens ſuccus ad ℥ß, per ſubſidentiam ad ℥j ſpeciatim evacuat aquas Hydropicorum; & ſuſpicor, vim ſingularem certam & alterativam, præter virulentiam purgantem, reconditam eſſe in ea, quia urinas ſimul in aſcite provocat; quas qui in hiſce evacuare per remedia certa norit, nullo alio medicamento indiget.

Ex Regno Minerali ſunt *Mercurialia & Antimonialia*; ex ingenti tamen copia pauca ſelectiora ſufficiunt.

Mercurius.

Ex iis, quæ Mercurius ſuggerit pro ſcopo ſolutivo, proſtant tàm præcipitata quàm ſublimata, de quibus omnibus in genere notandum, quod Mercurius tàm vivus quàm præcipitatus, niſi maturè è corpore ejiciatur, & ſic in ſalivatione in eodem retineatur, ſemper & ordinariè ad ſalivationem plus minus diſponat. Quando igitur pro ſcopo ſolutivo admittendus, ſemper opera detur, ut intra 24. horas unà cum excretis, vel reverà vel apparenter talis, eliminetur, aliàs die tertio vel quarto ſupervenit ſalivatio.

Ex ſublimatis

Mercurius dulcis

Catholicum & mitiſſimum Purgans eſt, multis encomiis dignum, quod magis alterando quam præciſè eliminando proficuum eſt in praxi. Præſuppono enim ejus præparationem, quæ fit ſublimando bis vel ter *Mercurium vivum cum ana Mercurii ſublimati* (pulveriſatis & probè invicem miſtis) donec purus & ſine fæcum reſidentia planè cryſtallinus appareat. Mitius Purgans eſt quàm Jalappa, cùm partim nec quoad ſenſum ægri ita partes in abdomine alteret, partim autopſia anatomica doceat, minus ab eo rubere ſeu inflammatas eſſe, adeoque minus, quàm à jalappa, ventriculum & inteſtina affecta eſſe. Doſis eſt ℈ß ad ℈j: ſed quia etiam ſic mitiùs & tardiùs in quibuſdam operatur, ordinariè Purgantibus vegetabilibus, imprimis ſcammonio ſulphurato, ſociatur; ſic ab hoc alterando, dum vegetabilia tantùm purgando operantur, ſequitur longè felicior effectus: Et hocce fuit RIVERIO adeò uſitatum ſub nomine *Calomelanos Turqueti*, qui tamen in doſi nimis eſt exceſſivus, quando *Mercurij dulcis* ℈j ſociatur cum *ſcammonii præp.* ℈ß; cùm tamen hujus gr. v. abundè ſufficiant. In morbis chronicis malignis, lue Venereâ, ſcabie ferinâ, leprâ, item gonorrhœâ correptis, ſicut etiam in aliis & firmiter radicatis morbis, in epilepſia confirmata, in hemicrania, hemiplegiis, &c. optimus eſt, ſi ejus ℈j cum *Extracti cujuſdam vegetabilis ſpecifici*, e. g. *panchymagogi Crollii* vel *hellebori nigri* gr. xv. in forma pilularum miſceatur, vel addendo pro ſtimulo *Extracti trochiſcor. albandal* gr. j. vel ij. Curioſum eſt, quod is in ſpecie miaſma variolarum evacuet, ut ſi metuantur, ante eruptionem uſurpatus, paucæ vel nullæ efflorescant.

Scrupulus autem ſupereſt, an tutò propinari poſſit Scorbuticis? Movetur hic ab HARTMANNO, quod Mercurialium uſu in hiſce ulcera oris, gingivarum & faucium, inducantur. Reſp. Tutò tamen propinatur, modò cautior

ſit Medicus, utut faciliùs ſalivationem, aut moleſta faucium pathemata, in ſcorbuticis, quàm in aliis moveat. Si igitur ex Mercurio dulci propinato non ſequatur ſufficiens effectus, pulvis ex cremore tartari cum pauca jalappa in vehiculo calido, pro juvanda ſolutione ſuperbibatur; ſic omnis metus ſalivationis, quæ quarto aliàs die communiter ſupervenit, maturè poteſt præcaveri.

Denique pro pauló robuſtioribus auſpicatiſſimum eſt Vomitotium Catharcticum ſimul, ſi Mercurius dulcis ritè ſocietur cum Mercurio vitæ, modò illô, quem deſcribit HOFFMANNUS *in Clave Schrœder. pag. 271*, *ubi de Mercurio dulci*, ſociando nempe *Mercurium dulcem*, *duodecies ſublimatum* ad p.jv cum *Mercurij vitæ correcti per effumationem* parte una: Et hæc videtur genuina, vel genuinæ proxima deſcriptio *Antiquartii Riverii*.

Præter hanc ſolutivam vim habet quoque alterativam, quæ conſiſtit in eo, ut

1. Potentiſſimè attenuet & diſſolvat quælibet viſcida glutinoſa, tàm primas vias obſidentia, quàm maſſam ſanguineam inficientia;
2. Hinc ſapore ſuo ſalſo, qui ex proſapia Mercuriali naturæ quaſi alcalinæ eſt, temperat quævis acida, præprimis fixa, difficulter tàm à natura quã arte corrigibilia:

Quo in ſcopo majoris illum facio, quàm pro laxativo ſeu purgante: hinc Mercurius dulcis crebriùs repetitus in morbis chronicis egregiè convenit. Hinc etiam non tantùm adultis, ſed & infantibus, imò gravidis (in quibus ſæpè expertus ſum) tutò cum aliis propinatur: in infantibus enim non movet ſalivationem, quamvis etiam non operetur laxando. Dixi autem ejus alterativam vim conſiſtere in quovis acido fixiori temperando; in quem locum facit effatum Practicorum notatu digniſſimum, quod Antimonialia conferant imprimis bilioſis, ſicut Mercurialia pituitoſis: in pituitoſis enim, ubi acidum fixius, in ſubjecto plus minus viſcido hærens, antimonium contumaciores & diuturniores reddit effectus; è contrà quod in bilioſis, ubi acidum volatile turget, propinata Mercurialia minus tuta ſint, ne reſpectu ſulphuris externi adhærentis bilis mala exaſperẽtur, & atrociora ſequantur ſymptomata.

Ex præcipitatis ejus ſufficiant tria; nempe Mercurius præcipitatus cum oleo ſulphuris per campanam, quem vocant Turbith ſeu Turpethum Minerale; vel cum ſpiritu nitri, quem vocant arcanum corallinum; vel Mercurius cum ſole per ſe præcipitatus, aliàs dictus præcipitatus Solaris. Hæ tres Mercurii præcipitati ex multis & innumeris ferè ſint inſtar omnium, & à LUDOVICI *in Pharmac.* commendantur: ſed abſque Sole, ſi modò ſufficienter fixati, & circumſpectè exhibiti ſint, idem præſtare poſſunt.

Turpethum Minerale

Cum *oleo* ſeu *ſpiritu ſulphuris per campanam* fit; cujus Præparationẽ cũ omnibus encheiriſibus prolixè deſcribit CROLLIUS *in ſua Baſil. Chymica*, *cum notis* imprimis *Hartmanni*. In ſe quidem ſatis tutum, & in affectibus chronicis conveniens eſt remedium. Doſis gr. v. vel vj. in forma pilularum vel boli: Aliàs impreſſionem vitriolicam in faucibus relinquit, ægris moleſtam; hinc cum Theriaca, Extracto hellebori nigri, vel ſucco liquiritię commodè propinatur miſtum. Ordinariè verò cum nauſea per inferiora tantùm purgat, utut in delicatis, & tenerioribus præſertim, vomitum interdum moveat; quin & repetito uſu in minori doſi ſalivationem cieat, hincque non niſi in morbis chronicis evacuandi aut alterandi cauſâ adhibitum, locum habet.

Quod ipſum etiam verum eſt de

Arcano Corallino,

Pauló fortiori, quàm hoc. Fit hoc modo:

℞. *Mercurij vivi probè depur.* qu. v

Abſtrahatur ab eo *ſpiritus nitri ritè rectific.* tribus vicibus; ſic evadit pulvis egregius rubeus, ferè inſtar cinnabaris, unde etiam vocatur Arcanum corallinum: Hic pulvis ſub tegula aut in crucibulo calcinetur levitér, donec non ãpliùs fumet, & ſpiritus nitri concentratus maximam partẽ avolet; tunc ternâ cũ ſpiritu vini *deflagratione* factâ tutò uſui pari poteſt.

Doſis gr. jv vel v: per inferiora purgat, interdum etiam per ſuperiora.

Sed hæc Mercurialia, uti monitum, non niſi in malis contumacioribus conveniunt, & ſaltem in iis, ubi tale acidum peccat, quod vix præterquam à Mercurio corrigibile exiſtit; in morbis enim difficillimis, v. g. quartana inveterata, lue Venerea confirmata, podagra, &c. Mercurialia ſingularem præ aliis habent prærogativam, adeò, ut aliis irritis (modò viſcera ægri utcunque adhuc ſint robuſta) ſatisfaciunt intentioni Medici; ſic *aurum vitæ Crôſſelii* antipodragicum (vid. *Epiſt. ejus de curata Podagra*) nihil aliud fuit, quàm Mercurius vivus per certum oleum vitrioli, laborioſè licèt, fixatus: in lue Venerea confirmata ſine Mercurio ſanè nihil poſſumus perficere: imò affectus etiam longè remotos in extremis artuum Mercurialia corrigunt, radicem ex primis viis evellendo, & fermentum peregrinum ſimpliciter corrigendo: in ulceribus manantibus crurum, aliis irritis, factæ pilulæ ex cinnabari, arcano corallino, & Theriaca, aliquoties repetito uſu aſſumptæ, per inferiora purgant, & ſine alio remedio ſingulari ſponte ita exſiccari faciunt; quod remedia alia vix, aut non niſi poſt diuturnum tempus, præſtare poſſent, idque non ſemper: unde in gravioribus morbis ſingulare quid obtinent.

Omnium autem optimus eſt

Mercurius Præcipitatus ſolaris.

Qui eſt anima Solis & Mercurii, per ſe artificioſâ digeſtione diuturnâ præcipitatus. Deſcripſit vulgarem hanc præparationem partim WILLISIUS *in Pharmac. Ration. P. 1 cap. 2. de Vomitor. Formulis* (quia enim Angli delicati ſunt, etiam à quibuſcunque Mercurialibus facilè vomunt) p. 11, partim ZWELFFERUS *in Mantiſſa ſpagyr. ubi de Mercurio* Hic ritè pręparatus eſt omnium mitiſſimus, per inferiora ſuaviter purgat, quibuſdam etiam aliqualem diaphoreſin movet: nempe acre ſulphur externum, quod in Mercurio præſertim laxationis & ſalivationis autor eſt, hoc aſſociatione Solis correctum & temperatum mitius fit, & per inferiora tantùm purgat. Rariùs hic præcipitatus Solaris per ſe aliqualem ſalivationem ſtimulat aut movet; quod etiam valet de amalgamate Solari, per ſpõtaneã præcipitationẽ parato.

Antimonium.

De antimonio res nota eſt, quod ſit Purgans catholicum, in ſpecie in affectibus melãcholicis inveteratis Ex hoc uſurpatur vel ipſum crudum cum ſale communi præparatum & fuſum, vel Mercurius vitæ ritè correctus, & crocus metallorum cum ſale communi itidem fuſus *Antimonium cum ſale communi fuſum* debile evadit Purgans, niſi in majori doſi propinetur.

℞. *Salis commun.* & *Antimonij* ana p. æqu.

Mixta fundantur in crucibulo ſatis diu, effundatur dein in conum infuſorium; ſic inferiùs ſecedit regulus; ſuperiùs ſub forma ſcoriatum ſal commune fuſum, ſubſtantiâ ſulphureâ Antimoniali plus minus imprægnatum, reſidet.

Pulvis ſcoriarum harum propinatur à ʒß ad ʒj, ſed in vehiculo calido; vix enim ſine nauſea adſumitur, quare relinquimus hoc.

Potius igitur

Mercurius Vitæ

Subſtituitur ritè correctus. Modi hujus etiam ſunt varii: imprimis autem

℞. *Butyr. Antimonij aliquoties rectificatum:*

Præcipitetur hinc *Mercurius vitæ* per *oleum tartari per deliquium*, & ad tempus digeratur cum liquore; præcipitatus hic probè dein cum *fervida aqua* aliquoties edulcoretur, & ſi adhuc nauſeoſus ſapore obſervatur, ſpiritus vini ſuper illũ accenſus deflagretur; ſic evadit ſalſus, qui anteà erat acido-auſterus vitriolicus, & Purgans maximè per inferiora, & non niſi teneriores, ad nauſeam vel vomitum ſtimulat.

Fundamẽtum operationis eſt, quod ab alcali ſalis tartari, acidum deſtruatur, quod cum Mercurio vitæ junctum, ſub textura ſulphureo vitriolica per analogiam quaſi reſinoſa, vomitus ciet.

Alio etiam præparatur modo, ſi *probè edulcoratus* in patella non vitreata teratur ſub igne carbonum, donec in pulverem griſeum abeat, & nullum emittat fumum, continuè agitando, ne in grumos abeat, & concentrentur ſpiritus ſalis particulæ, quę tamẽ debebãt effumare, & hinc aliàs vomitũ movere ſolent: ſic rectè pręparatus eſt *Mercurius per inferiora purgans Riverii*, quem tuto ad gr. jv vel vj ad vij adhibuit.

Fundamentum præparationis & operationis eſt, ut acidum ſalis communis evaporetur & ſeparetur, ac parum ſaltem de eo reſtitet, quo miniùs irritare ventriculum, ſed ab eo ſubactum potiùs per inferiora laxare queat.

Tertius modus eſt huic contrarius: *Mercurius Vitæ communis* aliquoties tantùm probè teratur cum *ſale communi* diu, & de novo ſæpius abluatur.

Fundamentũ itidem eſt, ut in ſuperioribus erat, ſeparare acidũ volatile ſalis cõmunis, quod cũ Antimoniali regulina parte coiverat, & cõſtituerat vim emeticã, ſic hoc cicuratur, ut penitus fatiſcat, & ex contrario, addito ſale cõmuni, acidũ volatile quaſi figatur. In ſale enim communi, uti duplex eſt ſubſtantia, acido-ſulphurea volatilis, & fixa alcalina terrea; ſicut ex ſpiritu ſalis & ſale tartari idem ſal cõmune regene-

generatur; Ita ſub tritura in vaſe calido acidiores volatiliores particulæ exhalant, & ſubſtantia fixa reſtitat; quas volatiliores in Mercurio vitæ reſtitantes ſal commune plus imbibibit, & ſic Mercurius *vitæ*, | *correctus* ita per ſalis commune, tantùm evadit Purgans per inferiora tutiſſimum.

Ex

Croco autem *Metallorum*

Fit Purgans per fuſionem cum *ſale communi*; ſic acquiritur ſal tale purgans, interdum ſatis forte, nec adeò debile, ac illud eſt ex antimonio crudo.

Colophonidis loco demum addendum

Aurum fulminans,

Quod Inter Laxantia non ſine ratione referendum eſt: nam ritè præparatum adultos doſi gr. vj. vel ℈ß laxat, quod infantes ſub minori doſi ſubinde, imò ſæpiùs, per vomitum purgat. Aurum autem hoc fulminans, præter vim purgantem, quæ fit ſimpliciter vi abſterſivâ primarum viarum, & diſſolutivâ viſciditatum Ibidem hærentium: habet unà vim ſingularem corrigendi acidum contumax, fermentum primæ digeſtionis vitians, unde non niſi in gravioribus morbis adultis, & pro eorum radice evellenda, convenit; ver. gr. in quartana, podagra, &c. aliquod ſingulare obtinet. In infantibus autem mirum, quantum acidum, & quale viſcidum obſervetur: quod ſi igitur vel ex his, vel ex dentitione ſuperveniat epilepſia, anchora ſacra eſt aurum fulminans, ut ſcybala hæc eliminentur; hinc infanti unius anni lactanti adhuc, ad gr. ij (lac enim temperat & impedit oleoſitate ſuâ ejus operationem) ablactato ad gr. iß. ſufficit Modus præparandi optimus eſt, ut aurum ſolvatur in aqua regia, tam communi, quàm quæ fit cū ſale ammoniaco, præcipitetur cum ſpiritu urinæ vel ſalis ammoniaci; melius enim hoc operatur, quàm ſi cum alcali quodam fixo præcipitetur: Et quidem ſi aurum cum antimonio probè depuratum recipiatur, & cui nihil de cōtagio Venereo admiſtum (aliàs enim facilè propter hanc vomitum movet, aliaque pathemata excitat) hinc in aqua Regia probè rectificata ſolvatur, & præcipitetur, ut dictum, cum alcali volatili, aurum fulminans tantùm per inferiora laxat, abſtergendo primas vias, & in infantibus ne quidem, niſi in caſu variolarum & morbillorum, vomitus movet: Quod ſi autem aqua regia non ritè præparata ſit, vel aurum non probè depuratum, nec ſolutum rectè per alcali volatile præcipitatum, ut plurimum vomitus, aliaque ſymptomata, ut ſyncopen, ſudorem frigidum, cardialgiam, palpitationem cordis, &c. movebit. Doſis ordinaria in adultis grana vj. vel ℈ß, in infantibus granum unum, pro numero nempe annorum: ſed in ditioribus tantùm hoc præſcribendum venit; pro pauperibus enim ſufficiunt Mercurialia Laudandum itaque venit hoc aurum fulminans, quod in multis caſibus expertus ſum, multum conferre.

Regimen Purgationis.

Adhuc ſupereſt, quomodo ea legitimè inſtituenda ſit? Obſervandum itaque eſt

1 Quid ante?
2. Quid in? &
3. Quid poſt Purgationem agendum veniat Medico?

Quoad I. *Ante Purgationem* adhibenda ſunt digeſtiva, de quibus jam dictum.

II. In *Purgatione* conſideretur tempus legitimum; idq; eſt vel neceſſitatis, vel commoditatis. Tempus commoditatis eſt vernum vel autumnale; hinc verus eſt canon: ſub cane & poſt canem difficile eſt purgare. Juxta hoc Practici ſedulò obſervarunt, quod optimè Purgatio fiat decremento Lunæ, ultimaque hujus quadratura, difficulter in incremento Lunæ: & quidem aſſumatur imprimis manè, dum primæ viæ adhuc vacuæ ſunt; ſic enim auſpicatiùs operabitur Purgans. Tempus neceſſitatis in morbis chronicis fit per epicraſin, tempore præſertim à paroxyſmis vacuo, aut ſaltem ante paroxyſmum, ita ut operatio finita ſit, antequam urgeat paroxyſmus, ut imminente eo conatus naturæ non turbetur, & hinc per Purgans gravioribus natura expoſita ſit ſymptomatibus; quod etiam in febribus intermittentibus convenit, utut interdum laxatio in paroxyſmo quoque in his conveniat: In acutis verò conveniunt in primo principio, eaque imprimis per vomitum operantia, aut ſaltem demum in declinatione ultima morbi poſt coctionem, ubi blandè abſterſiva pro plenaria cauſæ morbificæ evacuatione conducunt.

Dictum autem; manè, non veſperi: hinc quæſtio oritur de Pilulis noſtris uſualibus, Francofurtenſibus, Glaſſianis, Tilemannianis, &c. quæ veſpertino tempore capiendæ præcipiuntur? Reſpondeo: Notandum uſum earum, cùm ex baſi communi aloëtica conſtent, non eſſe alium, quàm ut ventriculum, & primas vias mundificent aliquantulum, & inteſtinis levis ſtimulus addatur, in morbis præſertim chronicis, ut ſcorbuto; cachexia virginum & mulierum, capitis affectibus per conſenſum primarum viarum, ut vertigo, &c; & omnibus morbis, ex errato digeſtionis primæ ut plurimum ortis: Inde conſultum eſt, ut bihoriô ante cœnam potiùs capiantur, quod non modò primas vias blandè evacuent, ſed etiam ſub chyli vehiculo medicamentoſæ earum particulæ ſanguini commiſtæ, & ad Inteſtina delatæ, ſordes commotas evehant; jejuno aliàs ventriculo à vi digeſtiva ſtomachi corriguntur, & parum deinde aut nihil operantur. Malè autem cum vel poſt cœnam à quibuſdam aſſumuntur, quia ſic non recrementa, ſed chylus ex alimentis evacuatur: nemo igitur putet, quod ea, quæ copioſè tunc temporis evacuantur, ſint ſaltem ex inteſtinis, & in iis reſideant; ſed maxima pars eſt chylus.

Quæritur, an ante vel poſt cibum, an verò cum eo aſſumenda ſint Purgantia? Reſp. Aſſumuntur propriè dicta Purgantia ordinariò ſtomacho jejuno ſine alimentis, ne hæc ſimul plus minus alterata, minus alendo corpori ſufficiant: Nam ſi Purgantia aſſumantur cum vel poſt cibum, tunc turbant unum alterum, alimentis miſta ea colliquefaciendo corrumpunt, & quæ ſic excernuntur, potiùs ſunt chylus corruptus, quàm recrementa: hauriatur deſuper juſculum vel cereviſia calida, ut faciliùs ſolvantur, & promptiùs diſtribuantur per corpus; imò ſuaviùs operari deprehenduntur cum vehiculo tali medicamentoſo, aut alio alimentoſo. Sequitur hinc ulteriùs, Purgantia potiùs in forma humida, quàm ſicca, eſſe propinanda; idque imprimis in ſubjectis Melancholicis aut Cholericis dictis, vel qui ſunt minus temperatæ naturæ, ac habitus corporis ſiccioris, in quibus potus ſuavis citiùs & cum minori moleſtia operatur, quàm pulveres, vel pilulę, niſi juſculum vel cereviſia calida largiùs ſuperbibatur: medicamenta autem ſicca conveniunt ſubjectis ſucculentis ſeu humidis & facilioris ſolutionis, ut Phlegmaticis. Si autem à remedio aſſumpto vel tardior vel parcior ſequatur effectus ſeu Purgatio, pro promovendo hoc negotio optimus ſtimulus eſt tartarus vel cremor tartari ad ʒß. vel ſolus, vel cum ſcammon. gr. ij. vel iij. vel jalappæ gr. jv. vel v. in vehiculo juſculi carnis fervidi, quod ſatisfacit tàm Medici, quàm ęgri intentioni, partim ſtimulando, partim abſtergendo primas vias. Gravidæ ſi ſint purgandæ, blandioribus & mitioribus tractentur, cùm omne Purgans, præſertim fortius, utero & fœtui ſit inimicum: utero, dum hunc, acrimoniâ ſuâ membranoſam ejus texturam vellicando, ad abortum diſponit; fœtui, dum alimentum ejus plus minus corrumpendo, ad mortem præmaturam in utero materno itidem diſponere hunc poteſt: vid HIPPOCRATES *l. 4. Aphor. 1., & l. 5. Aphor. 29.*, item *Welſchius in libro Obſtetricum l. 1. pag. 77.* Potiùs igitur ſtimulantia primas vias, quam corporis contenta corrumpentia, ver. gr. rhabarbarum, jalappa, &c. doſi dimidiatâ aut ſaltem tertiâ ſui parte conveniunt; has enim maſſa pilularum Quercetani ſine violentia ſufficienter laxat: quibus etiam Mercurius dulcis ſocietur, quem innoxium in hoc caſu obſervavi, & ſine ulla noxa, & repetito ſui uſu, ſufficienter laxare ſolet gravidas. Quoad puerperas verò, hæ ſaltem primas vias ſtimulantibus quoque tractandæ ſunt, obſervando inſimul, ut habeatur reſpectus ad commovendum lochiorum fluxum: ordinariè enim à partu clauſam alvum habentibus etiam ſupprimitur lochiorum fluxus; hinc *Pilulæ peſtilentiales Ruffi* aut *Avicennæ*, ex *aloë*, *myrrha* & *croco* conſtantes, has laxant, & ratione myrrhæ ac croci lochiorum fluxum ſimul iterum promovent; aut Elixyr proprietatis cum rhabarbaro, aut jalappæ parum; vel cremor tartari cum ſtimulo ſaltem, & quarta parte doſeos jalappæ ſociata, ſufficiant. Infantes quod attinet, horum optima Purgantia ſunt Mercurius dulcis & aurū fulminans. Pa-

rado-

radoxa quidem quibuſdam videri poſſent, ſed tutiſſima ſunt medicament: pro tenellis lactantibus: Infanti dimidii anni, v. gr. gr. ij. Mercurij dulcis cum vehiculo lactis nutricis optimè propinantur, & lactis grumos & mucum viſcidum, (quo copiosè gravati ſunt illorum ventriculi) auſpicatò eliminant; interdum quidem, ſed rarò, blandum vomitum ſtimulat, imprimis ſi ſuſpicio ſit variolarum aut morbillorum, in quibus ordinariè eum provocat. In malo autem paulò fortiori, imò ipſa epilepſia infantum, per conſenſum præprimis abdominis, prodeſt aurum fulminãs ad gr. j, in robuſtioribus ad gr jß; vix enim credi poteſt, quas ſordes eliminet, & quantum proſit in epilepſiis illorum, tàm curativè quàm præſervativè

Motus corporis moderatus Purgationem promovet; ſi immoderatus ſit, ita ut ſudor ſequatur, Purgatio ceſſat. Diſtinguendum tamen: ſi medicamentum eſt acrius & vehemens, aut æger facilioris ſolutionis, quies commendatur, ne Purgatio ſit nimia: quod ſi medicamentum ſit blandus & mitius, vel æger ſit facilioris ſolutionis, motus lenis concedatur. Conſpirant invicem habitus corporis & abdomen: hinc enim in loco temperato ſe aſſervet æger poſt aſſumptum Purgans; ſic jucundè & minoribus cum moleſtiis fit operatio.

III. *Poſt Purgationem* opera detur, ut omnia in corpore in pacatum ſtatum denuò redigantur, idque eò magis, ſi vel adſit vel metuatur hypercatharſis: quod ipſum imprimis præſtat hauſtus vini generoſi, poſt abſolutam Purgationem propinati, quod ſicut amicum ventriculo, ita veſtigia irritationis & ſubverſionis motum optimè delet, & ventriculum roborando, varia ſymptomata præcavet, ſive vinum ſit Rhenanum, ſive dulce Hiſpanicum. Hinc blanda Paregorica, præſertim papaverina, imminente nocte conveniunt propinanda, imprimis ſi imperetur ſimul, ut in ſequente mane ad aliquatem madorem vel ſudorem ſe diſponat æger; ſic ratione blandi madoris papaverina faciunt, ut, quicquid noxæ adhuc relictum ſit, per poros cutis dimittatur. Hypercatharſis tandem ſi jam adſit, facilè per opiata. Theriacalia, ac Terrea abſorbentia, ut ſuperiùs dictum eſt, ſopitur, præſertim, ſi ſimul ſudor imperetur, qui hypercatharſin facilè delet ac ſedat per calorem promotum diſtributo ſudore.

Notandum adhuc quoque eſt, ut parvâ doſi præſcribantur Purgantia, nec vulgum imitemur, qui, niſi ſedes 11 ad 20 ſumptâ Purgatione habeant, ſe non purgatos affirmant, cum tamen 5 6 & 7. ad ſummum ſedes ſufficiant. Ut ergò hic non impingatis, ſequentes mihi maximè uſitatas formulas vobis communicatas volo

I. In forma Pulveris leniter purgantis ſint ſequentes.:

℞. *Pulv. rad. jalapp* gr xv.
Nitri puriſs gr. viij. vel ℈ß.
Scamm. præp. gr. ij.
Olei deſtillat. aniſi gutt. ij.
M. pro doſi, S.
Pulvis purgans.

Sine ſenſu ferè, ſatis tamen copiosè, laxat.

Vel

℞. *Crem. tartari* gr. xv ad ℈j.
Præp jalapp, gr xij. ad xv.
Olei deſtillat. aniſi gutt. j. vel ij.
M. f. pulvis.

Capiatur in vehiculo juſculi carnis fervidi, ut bene diſſolvatur tartarus; purgat ſuaviter.

Vel

℞. *Pulv. jalapp.* gr. xij.
Crem. tartari gr. xv.
Sal. tartari gr. vij.
Olei deſtil. lat. aniſi vel *macis* gut. ij.
M. f. pulvis.

℞. *Tartari vitriolat* gr. xij. vel xv.
Scammon. ſulphurat. gr. iij.
Troch. alband. gr. j.
M f. pulvis.

℞. *Crem. tartari* ℈j.
Scammon. ad modum Brendel. præp. gr. v. vel vij. M.

Propinetur in cochleari juſculi fervidi; ſuaviter & ſufficienter purgat.

II. In forma Boli:

℞. *Mercurij dulc.* gr. xv.
Scamm. præp. gr. jv. vel. v.
Cum *conſ. roſar.* pauca f. Bolus, S.
Bolus purgans.

Suaviter & pro ſubjecti varietate ſatis copiosè operatur.

Vel

℞. *Conſ roſar* ʒj.
Tartari vitriolat. gr. xij.
Scamm ſulphurat. gr. ij.
Troch. alband gr. j.
Cum *ſyr. roſar. ſolut.* f Bolus, S.
Bolus laxativus.

III. In forma Potionis, ſeu liquida:

℞. *Fol ſennæ ſine ſtipit* ʒij vel ʒiij.
Rhabarb. el. vel *rad. helleb nigri* ʒj. ad ʒij.
(vel *fol. ſennæ* ſolùm ʒiij. ad ℥ß.)
Zingib vel *ſem aniſi* ℈j vel ʒß. ad ʒj.
Sal. tartari ℈j vel ʒß
Infund. in ſ. q. *Aquæ ſimpl.* vel *Cichor.* vel *fumar.* vel *alius deſtillatæ*: ſtent in loco tepido per noctem; manè
℞. Colat. rubic. ℥ij. vel iij ad jv
(prout plus minus purgare intendimus; ſennæ enim vis ſe extendit ordinariò ad ℥iij.)
adde
Aquæ cinnam. ʒij. vel iij. ad ℥ß.
& edulcora cum
Syr. roſat. ſolut. vel *de pomis* ʒ j vel ℥ß. vel cum *ſaccharo.*
M. f. Hauſtus pro doſi, S.
Potio purgativa pro una vice.

Eſt potio grata & elegantiſſima, imprimis in morbis chronicis, pro viſcidis ſordibus in primis viis eliminandis.

℞. *Fol ſennæ ſine ſtip.t.* ʒiij.
Rad. helleb. nigri,
Tartari crudi an ʒj.
Infund per noctem in *decoct. paſſular. minor.* in loco calido, ebullitione unicâ manè calefiant, & exprime: adde *ſyr. de pom. laxativ* ℥ß vel ʒvj M.
℞. *Fol. ſennæ ſine ſtip t.* ʒiij. vel ℥ß ad ʒvj.
(vel *fol. ſennæ* ʒiij. *Rhabarb. el* ʒj)
Sem. aniſi (tanquam correctivi) ʒj.
Crem tart., vel, quod meliùs, *ſal. tart.* ℈j vel ʒß
Infund. in *aquæ fumar* q. ſ. ſtent in loco calido per noctem, manè coletur: Colat. ℥iiß vel ℥iij adde
Aquæ cinnam ʒj (pro ſtomacho roborando)
Syr. de pomis Reg. Sapor ℥ß.
M D. S.
Potio laxativa.

℞. *Rhabarb. el* ʒij vel ʒiij.
Salis tartari (corrigens optimum) ʒß.
Infund. in ſ. q. *aquæ fumar.* ſtent in digeſtione: manè
℞. Colat. ℥ij. iij. vel jv
edulcoretur cum *aqua cinnam.* & *Julepo roſar.*

Egregiè rubro ſ. commendat colore, & blandè operatur.

℞ *Aquæ menthæ* ℥j.
Gum. ammoniac. aceto ſol. (incidit materiam viſcidam) ℈i vel ʒß.
Tartar. vitriolati ℈ß.
Extr troch. alband gr. j.
Syr. de pomis Reg Sabor. ℥ß.
M. f Potio

Conducit imprimis Melancholicis, ubi ſuſpicio mucilaginis craſſæ viſcidæ:

Vel

℞. *Aquæ menthæ* ℥i.
Spiritus aniſi ʒj.
Extr. helleb. nigri gr. xv.
Trochi. aband gr. j.
Scamm. ſulphurat. gr. ij.
Syr. roſar. ℥ß.
M. f. Potio.

℞. *Aquæ hyſſopi*,
Menthæ an. ℥ß.
Tartari vitriolat
Extr. agar. an. ℈ß.
Troch. alband. gr. j.
Scamm. ſulphurat. gr. ij.
Syr. roſat. ſolut ℥ß.
M. f. Potio.

Con-

Convenit in digeſtione læſa pro ſubjectis facilis Purgationis, præprimis mulieribus delicatis.

℞. *Reſ.* vel *mag. jalapp.* gr. jx.
Salis tartari (ſine quo nunquam reſinæ purgantes propinandæ) gr. jv. vel v.
Subigantur c *ſyr. roſat. ſolut.* ſ. q. v. g. ℥ß.
M. pro ſyrupo ſuavi, ſufficienter laxante.

Quod ſi gratæ Potiunculæ aut Emulſionis forma placeat:

℞. *Reſ. ſcammon* ℈ß. vel gr. xij ad gr. xv.
Sacchari albi ℥ ij.
Miſc. exactè, affundendo ſenſim
Succi citri vel *cydonior.* ℥ß. vel ʒvj. ad ℥j.

M. f. Potio lactea ſuavis, quæ eleganter operatur. Vel ſi cum vehiculis aquoſis miſcenda nonnunquam per ſe veniat (quia cum aquoſis reſinæ, tanquam oleum quoddam concentratum, incommiſcibiles ſunt) ſubigatur & diſſolvatur reſina cum *vitello ovi*, tanquam medio cum aquoſis ſolubili, additâ *aquâ menthæ* ad ℥iij. M. pro doſi, S.

Lac purgans.

Confertim longeque copioſius, quàm aliis modis & formulis purgat.

Cum ſeminibus quoque oleoſis reſinæ cum aqua uniri poſſunt, exem. gr.

℞. *Reſ. jalapp.* gr. vij. viij. jx. ℈ß. ad gr. xjv.
Cum *ſem. melon. excort.* no. vij. viij. & *aqua fœn.* vel *alia appropriata* f. Emulſio: cui add.
Aquæ cinnam. ʒij.
Edulcor. c. ſ. q *rotul. manus Chriſti perlat.* vel pauco *ſaccharo*, pro doſi, D. S.
Lac purgans.

Sine ſymptomatibus, potenter tamen, laxat.

Vel ex tempore:

℞. *Scammon* gr. xv.
affunde
Aquæ roſar. q. ſ.
M. f. terendo Emulſio: cui decantatæ add.
Aquæ cinnam ʒj. item *ſacch. candiſ.* totidem,
M. D. S. ut ſupra:
Quin etiam pro gratiori ſapore, & correctione meliori, add. *ſucc. citri* ad ℥ij. vel ℥iij. ut f. Potio grata.

IV. In forma Pilularum:

℞. *Maſ. Pil. de hiera c. agar.* gr. xij vel xv. uſq; ad ℈j. (in affectibus uterinis, exem. gr. obſtructione menſium, proſunt, item in affectibus ſtomachi ſunt ferè catholicum)
Scamm ſulphurat. gr. ij.
Extr. troch. alband. gr. j.
Cum *eſſent. abſinth* f Pilulæ: quibus in hypochondriacis *gum. ammoniaci aceto ſol.* ℈ß. addi poteſt, D. S.
Pilulæ purgantes.

℞. *Maſſ. Pil de hier. c agar.* gr. xv. ad ℈j, (ratione ſubjecti purgandi plus minus)
Gum ammoniaci cum aceto ſquillit. ſol vel hujus loco *Extract.* vel *ſucc. inſpiſs. abſinth.* ℈ß.
Extr troch. alband. gr. ij.
Scamm. ſulphurat. gr. j.
Cum *Eſſ. menthæ* aut *ſpir. maſtich.* f. Pilulæ.

Conveniunt in digeſtione imminuta aut abolita ad mucum viſcidum evacuandum ex ſtomacho & inteſtinis.

Alia formula:

℞. *Maſſ. Pil. maſtichin* ℈j.
Extr. abſinth. ℈ß.
Troch. alband.
Scamm. ſulphurat. an. gr. ij.
Cum *Eſſ. menthæ* vel *Tinctura tartari* f. Pilulæ pro dicto ſcopo,
D. S.
Pilulæ purgantes pro ſtomacho.

℞. *Extr. panchym. Croll* gr. xv.
Gum. ammoniaci aceto ℈ß.
Extr. troch alband.
Scamm. ſulphurat an. gr. j. vel ij.
Cum *elix. propr.* vel *tinctura tartari* f. Pilulæ,
D. S. ut antè.

℞. *Extr. Cathol. Andern.*
Tanib. ſing. Cr. an. ℈ß.
gum. ammoniaci aceto ſol. gr. xij.
Scamm ſulphurat.
Extr. trochiſc. alband. an gr. j.
Cum *tinctura tartari* f. pilulæ,
D. S. ut ante.

In morbis contumacioribus & pravi moris Mercurialia optimè conducunt:

℞. *Mercurij dulc. ritè par.*
Extr. helleb. nigri vel *panchym. Cr.* an. gr. xv.
Trochiſc. alband.
Scamm. ſulphurat. an. gr. j. vel ij.
Cum *Eſſ. ſaſſafras* f. pilulæ min. S.
Pilulæ.

In affectibus catarrhalibus, item pro Purgatione ſenum:

℞. *Maſſ. Pilul. de ſucc. Crati* gr. xv.
Extr. abſinth. ℈ß ad ℈j
Trochiſc. alband. gr. j.
Olei deſtillat. ſuccini gutt. j. vel ij.
Cum *eſſ ſaſſafr.* f. pil. D. S.
Pilulæ Catarrhales.

V. Purgantia externè applicanda, *Opomphalia* dicta:

℞. *Succi catapur. min.*
Tithymal.
Nicot.
Colocynth. an. ʒv.
Elater.
Helleb. nigri
Cort. median. ſamb.
Ebuli,
Scammon.
Terebinth. an. ʒiij.
Mellis ℥vj.
Miſc. f. Linimentum laxativum, abdomini q. ſ. & quamdiu neceſſarium, applicandum.

Vel

℞. *Elater* ʒiij.
Scammon. ʒjß.
Troch.. alband. ʒj.
C. ſ. q *olei dia-Colocynth.* & *Ceræ* f. Unguentum.

Item

℞. *Ungu. de Alth.*
El. hier. picræ an. ʒij. M.

Vid. SEBIZIUS *Manual.* ſeu *ſpec. Medic. Practicæ P. 1. Section. 1. cap. 1.*

ARTICULUS III.

DE DIURESI *ſeu* URINÆ PROVOCATIONE.

Tertius modus univerſalis Evacuationis, & quidem juxta alvi excretionem maximè naturalis, eſt ea, quæ ductu naturæ fit per veſicam, Diureſis dicta; quæ magis ferè neceſſaria videtur quàm iſta, cùm etiam in fœtu adhuc in utero incluſo celebrari ſoleat, dum urina ſecernitur, & in tunicam allantoidem colligitur, ex modernorum aſſertis; licèt alvi excrementa non niſi poſt partum ſub Meconii nomine ſoleant deponi. Et ſummè neceſſaria eſt diureſis, quoniam ſanguinem immediatè & quotidie purgare valet, & naturali in ſtatu quælibet recrementa ſalino oleoſa, aut ſuperflua aut vitiata ſub digeſtione ſecunda, ex materiæ neceſſitate congenita, ſic commodè evacuari & eliminari ſoleant; ut ita genuinum mundificativum, ſeu propriè loquendo, genuina ſanguinis Purgatio non niſi per vias urinarias, ductu naturæ depurationis nomine, inſtitui debeat aut inſtituenda veniat. Sicut enim natura inſtituit, ut, quæ per ſuperius guttur admiſſa ſunt, per inferius ſeu alvum ex neceſſitate materiæ iterum expellantur; ita etiam per diureſin digeſtionis ſecundæ recrementa ductu naturæ auſpicatò elimina-

minantur, ſicque optimum Purificativum ſanguinis hæc exiſtit.

Equidem ſub urinæ forma videtur tantùm evacuari ſerum corporis ſuperfluum aqueum, ceu vehiculum excrementorum, quod anteà erat vehiculum alimenti: ſed etiam alia recrementa eliminantur ſimul. Diureſis enim lixivii ſalſi volatilis formâ vel eliminat ſordes natas ex primis viis, & particulas ſalino-oleoſas aut ſuperfluas aut vitioſas ex tota maſſa ſanguinea, aliaque huic permiſta, vel ſero involuta, quæ tam primæ quàm ſecundæ digeſtionis erratogenita ſunt.

Quoad primas vias, patet ex uſu & potu acidularum, quarum vis non aſcendit diaphragma, ſed operantur in primis viis, ſtomacho & meſenterio; & præter alias operationes inſenſibiles copioſiſſimum urinę fluxum concitant, unde hoc ipſo fluxu morbi chronici in primis viis ſtagnantes optimè curantur. Quod attinet maſſæ ſanguineæ ſordes, quæ per diuretica ſimul evacuantur, quàm proficuum ſit in morborum curatione, vel ex eo patet, quod in ſtatu præternaturali in morbis acutis non niſi materia cocta per urinam emitti ſoleat, niſi motu critico aliunde ablegetur; ſicut ipſa *natura* ſibi relicta non rarò in morbis *per diureſin ſoleat ſublevare ægros*, idque *tàm in criticis, quàm non-criticis evacuationibus*, ſicque nimias ſordes præternaturales, maſſæ ſanguineæ craſin vitiantes, eliminet. De motu autem critico res nota eſt; quoad alias ſordes, Practici id teſtantur. Sic etiam quandoque pus in pleuritide, vel etiam pulmonibus ſuppuratis, per urinas ſalubriter evacuatur; de quo vid. SCHENCKIUS *Obſervat. l.* 2. *pag.* 243. *&* 252., item HORSTIUS *l.* 3. *Obſervat.* 10., BORELLUS *Centur.* 1. *Obſervat.* 17., & RHODIUS *Centur.* 2. *Obſervat.* 15.; quod non niſi per miſtionem denuò cum ſanguine fieri poteſt, & renes ſic allatum, & ſecretum demum in his, ad veſicam ablegatum fuit: non ſecus ac HILDANUS *in Obſervat. Chirurgic. Centur.* 3. *Hiſtor.* 39. mentionem facit purulentiarum ex abſceſſibus & ulceribus artuum per urinam expurgatarum, quale exemplum etiam in *Scriptis* PARÆI obvium eſt: ſic LINDANUS *in Colleg. ſuper Hartmannum* exemplum refert cujuſdam fabri lignarii, ex caſu coſtam in thorace frangentis, qui potu vulnerario diuretico ſanguinem ex læſione in thoracem extravaſatum, cum urina ſalubriter excrevit. Notabilis non minus eſt hiſtoria, quā narrat SCHENCKIUS *l.* 3. *Obſervat. de Splene p.* 327. de quodam viro ſplenetico, qui à lienis tumore, & variis gravibus ſymptomatis ſupervenientibus, 15. annorum continuis, annuatim bis vel ter per copioſum & ſpontaneum urinæ profluvim atramento ſimile liberatus fuit. Maximè igitur neceſſarius eſt urinæ fluxus pro purificanda maſſa ſanguinea.

Imitetur ergò & Medicus naturæ motum, & pro occaſione evacuet morborum cauſas occaſionales per urinam, idque eò magis, quò in ægris omnium jucundiſſima ſit talis evacuatio, quia cum minori virium ægri detrimento, minorique eorum moleſtia & periculo, eadem conjuncta eſt, modò non ſit admodùm diuturna ac exceſſiva ſeu colliquativa, ut fit in diabete; cùm melior non ſit via, ſalia maſſæ ſanguineæ aut ſuperflua, aut vitioſa tartarea & peregrina ex corpore eliminandi, quàm ut ſero ſoluta lixivii urinoſi formâ emingantur; hinc ipſis etiam viis urinariis vitiatis aut læſis mundificandis ac abſtergendis, convenientiſſima eſt Diureſis. Patet hinc, quod uſus evacuationis per urinam primariò conveniat in chronicis, ſeu, ut aliàs vocantur, tartareis morbis, ex vitio ſanguinis oriundis, aut in ſanguinis mutata craſi conſtitutis, ubi omnium optima hæc evacuatio eſt, ver. gr. in ſcorbuto, malo hypochondriaco, cognatiſque affectibus, item in ictero nigro aut flavo, cachexiis, &c. optima ſanè eſt (præmiſſis, quod obſervetur, primas vias abſtergentibus) evacuatio per diureſin: notum enim eſt commune effatum Practicorum; quod in omnibus morbis tartareis evacuatio per urinam omnium ſit commodiſſima. Quid autem ſunt morbi tartarei? non niſi ab acido oriundi, vitio digeſtionis primæ in corpore noſtro luxuriante, eoque non ritè volatiliſato, neque debitè temperato; unde à tali acido fixiori dyſcraſia contentorum, & varia læſio partium continentium, ortum habet. In hocce igitur acido tartareo, plus minus correcto ac temperato eliminando, optima evacuandi ratio eſt per urinam. Porrò ægri, quorum viſcera in hypochondriis ſita, ut lien, & hepar, malè conſtituta ſunt (cum talis ſit viſcerum horum conſpiratio, ut rarò unum ſine altero videatur affectum) aut infarcta, tumida, plus minus ſcirrhoſa; in his obſervatur pauca urina, eaque tenuis & pallida, utut tamen ægri hi ordinariò, HIPPOCRATE etiam teſte, ſint ſalivatores, ſalivâ quidem abundante, ſed urinâ ejus deficiente: ſi ergò ſub curſu morbi legitimis alterationibus reſtituatur nonnihil labes viſcerum, ceſſat ſalivatio, & urinæ copioſiores craſſæ plus minus turbidæ excernuntur cum euphoria ægri, quod ſignum eſt, eos curari per diureſin. Ventilat hanc controverſiam eleganter LAURENTIUS *Hiſt. Anatom. l.* 4. *Quæſt.* 27., LEVINUS FISCHER *Tractatu de Foco Mali Hypochondriaci*, ZACUTUS *l.* 2. *Medic. Principum Hiſtor.* 112. In his enim affectibus urinæ atramento ſimile profluvium, aut cui certè copioſæ intermiſtæ ſunt arenulæ rubicundæ, ſeu potiùs ſalia concreta & præcipitata, fauſtum eſt ſignum evacuantis naturæ, & ſæpè inſigne adjumentum affert: vid. MOEBIUS *pag.* 556. Unde in morbis, ex viſcerum horum culpa oriundis, alterantia & evacuantia diuretica ſunt omnium optima: nec ſudor, nec purgatio, excepto vomitorio, in principio morbi æquè conveniunt pro fomite morboſo evacuando, quàm diuretica, quod ipſe aliquoties obſervavi. Nam & acidulæ, chronicorum & contumacium affectuum debellatores, præter ſubſtantiam mineræ Martis, qua acidos vitioſos ſapores in primis viis deſtruunt, ſpecialiter diureticâ virtute, quâ potenter pollent, ſunt ſalutares intelligendum hoc etiam eſt in malo hypochondriaco confirmato. In morbis acutis rariùs diureſis locum habet, ſed frequentiùs diaphoreſis, ipſius naturæ ductu, convenit. Interim, cùm ſæpè in ſtatu morbi copioſior urina obſervetur, ſtimulum omninò per diureticum aliquod addere poſſumus; aliis tamen morbi temporibus ſudor magis competit. Notetur enim axioma Practicum, quod hoc eſt: *Morbi, qui in centro corporis magis latitant, quales imprimis chronici, per urinam evacuationem poſtulant; contrà, quò magis peripheriam corporis occupant, vel ad eam vergunt, magis per ſudorem curantur*; v.g. ſcabies, lues Venerea, &c. quò etiam febres malignæ cum excretione cutanea conjunctæ.

His per diureſin curandis morbis adnumero arthritidem & nephritidem. In præſervatione arthritidis, præmiſſo vomitu, non meliora dantur remedia, quàm diuretica; & quando ſudorifera nil proficiunt, diuretica officium ſuum faciunt. Curavi aliquando podagricum: paroxyſmo imminente ſubitò præſcribebam ſpiritum ſalis ammoniaci & ſpiritum cochleariæ, ut temperetur acidum: Conſilium erat fruſtraneum; cogitabam de ſudore excitando, & continuabam ſpiritum ſalis ammoniaci ſed nil profeci, quia ad ſudorem adigi non poterat, potiùs ſuperveniebat ardor urinæ doloroſiſſimus ob ſalia vitioſa, quæ cùm per ſudorem non diſcuterentur, per urinam tandem deducebantur, & evaneſcebat podagra. Multi ſpiritum tartari volatilem, & remedia ex ſcarabæis ad præſervandos & curandos arthriticos uſurpant, propter copioſiſſimum ſal diureticum, quod habent. Uſus magnus Diureticorum eſt in nephritide & podagra extra paroxyſmum, quanquam hęc calculum non frangant, neque, qua talia, præſervent; nihilominus tamen vias urinarias abſtergunt, & temperant acidum, calculi coagulatorem, & ſic à crebriori calculi geneſi præſervant, ſine quibus & aliàs in præcavenda lithiaſi nihil fit. Quoad paroxyſmum, de uſu diureticorum lis eſt; facta autem diſtinctione, facilis eſt deciſio. Calculus enim, qui urget ægrum, eſt vel major quàm ureteres, vel minor, vel æqualis: ſi eſt major, abſtineamus à diureticis; nam movendo ſic calculum, dolores exacerbamus: ſi minor eſt, ſtudioſè diureticis utamur, ut citò ejiciatur: ſi eſt æqualis, eò magis maturentur diuretica, ne major fiat. In affectibus hydropicis abdominis, aſcite & anaſarca, nil melius eſt Diureticis: certum eſt, eſſe frequentem hydropis ſpeciem ſeu aſciten, quæ vitio renum contingit, ut teſtatur HELMONTIUS, in quibus urina fluit pauca, licèt multum potent. Reſtituatur ergò his fluxus urinæ, & præſentaneum ſentiunt levamen. Hoc præſtant bufones, in quibus inſigne eſt ſal volatile nitroſum, ſimile ei, quod eſt in lumbricis, & egregiè diureticum eſt: ſal hoc habent ex muſcis inſtar cantharidum aut ſcarabæorum, quos avidiſſimè devorant, & in ſtomacho aut colo eorum reperiuntur: ſic turgent ſale volatili diuretico, à quibus hoc, tanquam hydropiſeos remedium, bufones accipiunt. In ulceribus partium urinariarum, dyſuria, obſtructionibus renum & urethræ,

utram-

utramque diuretica faciunt paginam, ut quicquid factum ſit læſionis, abſtergatur, & morbus imminens præcaveatur: item in gonorrhœa vera & notha, ad quam pertinet ſimul fluxus mulierum albus, appropriatis aliis permiſta, optimè conducunt diuretica.

Hæc de eorum uſu ſufficiant; quem in reliquis adhuc affectibus præſtant uſum, ad longum explicatum videbitis in HOFFMANNO *de M. M. pag.* 275. *& ſequ.*, qui ipſe *pag.* 173. legitimam diureticorum adminiſtrandi rationem ſufficienter declarat.

Notetur autem Confinitas Diureſeos & Sudoris, cùm utraque ſanguinem optimè purificet. Differunt ſic:

1. Evacuatio per urinam magis convenit in morbis chronicis lentis ſucceſſivè curandis; Sudor magis convenit in morbis acutis & malignis, maſſa ſanguinea efferveſcente, &c.
2. Mediante urinâ radices fixiores morborum in primis viis ſtabulantes tolluntur, quod per ſudorem non æquè fieri poteſt.
3. Per diureſin frequentiorem viæ urinariæ abluuntur & purificantur, quod non fit in ſudore, qui potiùs partes intercutaneas eluit & detergit.

His præmiſſis, conſideremus Indicantia, Permittentia & Prohibentia. *Indicantur* autem per diureſin recrementorum evacuandorum locus & motus: *Locus*, ſi vel in primis viis & viſceribus vicinis, vel immediatè in maſſa ſanguinea ſtabulentur recrementa morboſa: *Motus* ex ſymptomatum ſyndrome cognoſcitur. *Permittentia & Prohibentia* in ſpecie ſunt vires ægri, quæ præ omnibus aliis optimè ferunt Diuretica; quia partitis vicibus operantur, cum minore œconomiæ animalis turbatione & agitatione. Hinc omni ſexui diuretica tutò & frequenter propinare poſſumus: habeatur autem ratio in gravidis, quibus non æquè poſſunt propinari, quia ſimul movent menſes; imprimis faciunt id Diuretica vegetabilia & volatilia: contraria autem ratio in puerperis eſt, quibus à primis etiam partus diebus ſaluberrimo cum ſucceſſu diuretica propinantur, ut ſic lochiorum fluxus neceſſariò promoveatur, & uterus abſtergatur; & quia diuretica plerumque ſunt vulneraria, læſio uteri ſub partu inducta conſolidatur: Salubre igitur eſt HELMONTII conſilium, ut lapilli cancrorum in vino puerperis poſt partum propinentur, ut uteri labes & tonus in puerperio relaxatus iterum reſtituatur. *Habitus ægri* quoque conſiderandus: ſucculentioribus tutiùs Diureſis ſuadetur; Tenuioribus & emaciatis minus convenit. Nam, experientiâ teſte, corpora etiam maximè obeſa per crebriorem urinæ fluxum inſigniter fuerunt emanciata: nô urgebo jam diabetem, quæ idem facit: Diuretica enim colliqueſcunt pinguedinem & ſuccos corporis. Bina exempla refert HELMONTIUS & PLATERUS *in Obſervationibus*.

Quod jam remedia diuretica attinet, illa, quoad texturam ſui, quâ operantur, ſunt vel propriè ſic dicta, impropriè talia. Poſteriora ſunt, quæ copioſam materiam latici urinario, & per conſequens materiam urinæ ſuggerunt, ſunt quælibet potulenta copioſiùs aſſumpta: Propriè ita dicta talia ſunt, quæ copioſam aut ſaltem crebriorem urinam reddi faciunt, ſine eo, ut copioſioris laticis aquoſi materiam ſuggerant. Hæc inter magna eſt varietas: HELMONTIUS ſatis accuratè in 9. claſſes diſtinguit: vid. *ejus Tractatus de Lith. cap.* 5. §. 17. Mihi verò, quoad texturam materialem, in quintuplici ſunt differentia:

1. *Acida*, ut tartarus, ſpiritus ſalis, præſertim dulcificatus, ſuccus citri, limonum, cydoniorum, &c.
2. *Urinoſa* ſeu *alcalia*, tàm volatilia, quàm fixa: Ex fixis ſunt ſal tartari, ſal geniſtæ, ſtipitum fabarum (ſi perfectè alcaliſata ſunt) tinctura tartari, & ex his ſalibus parata lixivia, &c. Ex volatilibus ſal volatile ſuccini, ſpiritus & ſal volatile ſalis ammoniaci aut urinæ, lumbricorum terreſtrium, &c.
3. *Salſa*, ſpeciatim urinoſa, omnium optima & efficaciſſima, tàm fixiora, quàm volatilia: Ex fixis nitrum ipſum probè depuratum, & plura diuretica vegetabilia, ſimul ferè vulneraria, vegetabilia ſalſo-nitroſa ſimul diuretica, ut ſubamara, ſucco & ſale eſſentiali nitroſo turgentia, intybacea cuncta, carduus benedictus, fumaria &c.: Ex volatilibus millepedes, ſcarabæi, ſuccus lumbricorum; ipſi enim lumbrici ſale volatili ad nitroſam naturam vergente largiter dotati ſunt.
4. *Teſtacea* & *Marina*, item *Terreſtria* omnia, quæ calcinata corpus inſtar calcis vivæ relinquunt, ut lapilli cancrorum, teſtæ ovorum, cancri calcinati, &c. Præeminentia hæc eſt ſingularis marinorum oſtracodermorum ſeu teſtaceorum præ partibus animalium duris terreſtrium, quod marina calcinata relinquant caput mortuum inſtar calcis vivæ, quod aquæ affuſione efferveſcit; animalium verò calcinata ſunt inſipida, & hoc non faciunt; exceptis teſtis ovorum, quæ ad illorum naturam potiùs accedunt.
5. *Sulphurea* ſeu *oleoſa* temperata, quaſi balſamica renibus κατ' ἐξοχὴν dicata; ut terebinthina, juniperus, hujus præparata omnia, crocus, macis, rhabarbarum &c.; de quibus videatur prolixior WILLISIUS *Pharmac. Ration. Volum.* 1. *Section.* 4. *cap.* 1. 2. *ſequ.*

Si autem in ſpecie conſideremus Facultates remediorum diureticorum, i.e. quænam ſit illa craſis materialis, ratione cujus tàm varia ſimplicia in effectu diuretico conſpirent, de his videbitis in Hoffmanni Methodo Medendi pag. 169. & ſeq. Noto imprimis, quod Diuretica propriè ſic dicta ſint in triplici differentia: Nam

1. Sunt, quæ imprimis impedimenta removent, ſeu eorum poros & ductus aperiunt, itaque permeabiles reddunt, ver. gr. raphanus, aſparagus, ſal tartari, tartarus vitriolatus, item terebinthina, juniperus, &c.
2. Quæ copioſam urinam reddi faciunt, ſine eo, ut materiam aquoſam ſuppeditent, qualia ſunt ver gr. millepedes, ſcarabæi, ſal volatile ſuccini, &c.
3. Quæ urinam copioſis contentis ſaturant, i.e., ut loquitur HELMONTIUS, quæ urinam reddunt abſterſivam, ut copioſè, dum circulatur ſerum cum ſanguine, abſtergat partium continentium ſordes, & imbibat partes heterogeneas ſanguinis, ut ejus quantum non ſemper nec neceſſariò augeant: ver. g. armoracia in ſcorbuto vel malo hypochondriaco, &c. ſalia volatilia acria &c.

Omnia hæc diuretica, quorum quędam omnes has proprietates ſimul poſſident, continent in ſe copioſas particulas ſalinas renum ſtimulativas (ad quem ſtimulum renum ſemper in quibuſvis diureticis, plus minus licèt potentem, reſpiciendum) nunc volatiles, ut cepæ, allium, raphani; nunc fixas, ut lapilli cancrorum, ſal tartari fixum, abſinthii, ononidis; ſive hoc ſal eorum diureticum ſit plus minus acrius vel oleoſum; ſive urinoſum lixiviale, ut in modò dictis diureticis ſimul vulnerariis; ſive nitroſum, ut millepedes, ſcarabæi; ſive temperatum oleoſum: ſub quo tamen, præter effectus irritativos, ſimul habent vim ſpecialiter irritandi renes, occaſione cujus ſtimuli, unà cum aliis concauſis, ſequitur crebrior urinæ per renes tranſcolatio & ſecretio; ſimul autem eſt reſpiciendum ad ad hunc ſtimulum, quomodo aliis ſimul modis operari queant. Utut quidem ſapor ſalſus primatum in vi diureticorum obtineat, nec hunc quædam diuretica habeant, ut ſunt tàm acida, quàm alcalia; tamen hæc ipſa ſub alterationibus, quas in primis viis ſubeunt, alium ſaporem, plus minus ſalſum & nitroſum, acquirunt, ratione cujus acquiſiti ſaporis, adeoque hinc mutatæ texturæ, operationem ſuam diureticam exerunt: adeò ut ob id non de his tantùm, ſed de omnibus ferè Diureticis HELMONTIUS *Tract. Aditus Præcluſus ad Condum Viſcerum*, rectè aſſerere videatur, *Diuretica non eſſe talia in ſe, quàm talia fabricari in ſtomacho*; dum nempe ſub digeſtione eorum ſalia in ſalſa abeunt diuretica. Jam utut ſint acida, quæ urinas movent, ver gr. ſuccus citri, limonum, ſpiritus ſalis acidus, ſpiritus nitri, ſpiritus vitrioli, acidulæ etiam, &c.; quęſtio tamen eſt de his, an ſub ſaporis ſui acidi ratione urinas cieant & renes ſtimulent? quod videtur erroneum: *Nam ſi ſuo acido ſapore urinas impregnarent*, ſemper & neceſſariò ab his fieret ſtranguria & diſuria, quæ ex tantillo acido urinam inquinante oriuntur: Ergò acida non, niſi in primis viis ab aſſum-

ſumptis temperata, & hinc à bile admiſta in ſalſum ſaporem diureticum commutata, præter vim inciſivam & alterativam, urinas movent. Alcalia verò volatilia & præſertim fixa, ac ipſa teſtacea, in primis viis non ſine ſaporis ſui ab acido ſtomachi immutatione, & plus minus facta ſaturatione, abeunt in ſalſum quoddam, & ſic non niſi ſub ſapore ſalſo plus minus abſterſivo vim diureticam acquirunt. Hoc autem, quod ſub ſapore ſalſo diuretica imprimis operentur, confirmari videtur ex eo, quod & ipſa diuretica, quæ abundant ſale volatili alcali acri ſeu lixiviali, potentiùs operentur, ſi cum acidis miſta propinentur, puta cum vino acidiuſculo, quàm alio inſipido liquore diſſoluta; ſive ſint ſalia fixa ſive volatilia: ver. grat. ſalia lixivilia fixa vegetabilium per ſpiritum nitri vel ſalis, diureticum aliàs, in ſalſa abeunt acerrima quaſi regenerata, potentiùs diuretica, quàm ſimplicia: hinc caput mortuum ſpiritus ſalis armoniaci, cum ſale tartari parati, eſt potens diureticum ſalſum, & ſingularis acrimoniæ particeps: ſic *tartarus crudus in aqua ſolutus*, ſi *cum ſale tartari diſſoluto* itidem, vel *oleo ejuſdem per deliquium*, effervεſcentiâ prævià, *unitus*, ſicque ſub nomine dein *tartari tartariſati* exhibeatur, fortius eſt diureticum, quàm tartarus crudus; uti & lapilli cancrorum potentiùs operantur, ſi cum aceto, non tamen exactè, ſaturati aſſumantur; ut & millepedes aut ſcarabæi ab aceto vel ſpiritu vitrioli temperati: nam & ipſa urina eſt ſalſa, & vegetabilia ferè omnia diuretica, quæ ſimul ſunt vulneraria, in ſe abundant ſale alcali, ſed temperato ſalſo, & ſale nitroſo, ratione cujus illa ſunt Diuretica efficacia. Patet etiam ex propriiſſimè dictis Diureticis, bufonibus, aſellis, ſcarabæis, &c. quæ ſale volatili nitroſo turgent; item conchyliis, marinis, &c. quæ ſal acre in ſe continere videntur, quod in digeſtione extraverſum corrigitur, & in ſaporem blandè ſalſum mutatur. Quare diuretica ſuprà enumerata quæcunque materialiter ſub ſenſuali ſapore ſuo ſalſo vim formaliter diureticam exerunt.

Conſiderandum jam pauló ſpecialiùs, quomodo Diuretica pro multiplici eorum varietate ſub ſapore hoc ſalſo formaliter vim diureticam exerant ſeu operentur, & quatenus effectum excretionis urinæ exerant? Ex hac autem conſideratione mox patet, quod omnia diuretica, vel materiæ evacuandæ vel organi evacuantis reſpectu, formaliter operationem exerant; hoc eſt, vel quatenus agunt in maſſam ſanguineam ejuſque vehiculum, laticem aquoſum ſeu ſeroſum, vel quatenus agunt in renes, eoſdemque plus minus ſtimulando, ſicque diureſin provocant.

Ea, quæ in *materiam expurgandam activa* ſunt, reſpiciunt vel ſanguinem, vel laticem ejus aquoſum. Quoad ſanguinem ſunt illa, quæ attenuando & reſolvendo, & ſuo modo fundendo, maſſam ſanguineam ejuſque ſerum ſimul quaſi fluidius reddunt; & ſub hac alteratione lotii copiam è toto corpore profundunt, v. g. millepedes ſeu aſelli, ſcarabæi, lumbrici, & quæcunque ſal nitroſum volatile continent, cujus ratione ſimul & renes torpidos plus minus excitant. Pertinent huc etiam quælibet ſalſa, tartarea, & nitroſa. Ea verò, quæ reſpectu materiæ per diureſin expurgandæ operantur in laticem ſeroſum, ſerum acrius reddunt, indeque abſterſivum & viſcidorum plus minus attenuativum, ac non nihil colliquativum, & ſimul renum ſtimulativum, ut lapilli cancrorum cum vehiculo acido, herbæ diureticæ vi alcali volatilis ſalſi ferè operativæ, item acidulæ, ſpiritus ſalis, &c. Atque hic eſt primus operandi modus Diureticorum in objecta, ſcilicet maſſam ſanguineam. Quando verò *Diuretica operantur in organon*, renes nempe & vias urinarias, hoc triplici contingit modo:

1. Quatenus ſpeciatim renum & viarum urinariarum tonum debitum conſervant, fermentum renale confirmant & vim tranſcolatoriam renum, & urinæ excretionem hac ratione non abſque aliquali ſtimulo promovent, & quaſi adjuvant; qualia ſunt terebinthinata, juniperus & juniperina, alliata, crocus, rhabarbarum, macis, & ſimilia aromatica oleoſa, nephritica ſpeciatim aliàs dicta.
2. Quatenus interdum acrimoniâ ſuâ volatili ſalinâ renes irritant, ſtimulant, & ita excretionem frequentiorem reddunt: Talia ſunt v. g. cantharides, raphanus & omnia raphanacea, armoracia, & ſimilia acriora; item nitrata, lumbricalia, bufones, aſelli, ſcarabæi, &c.
3. Quæ ex materia terrea alcalina ſub digeſtione prima degenerant in ſalſum acte diureticum, quod vias urinarias abſtergens inſtar ſaponis, ſimulque fortuitò adhærentes ſordes incidit, & ſimul removet, unde urina copioſis ſaturatur contentis, & blandè urinaria loca ſtimulantur; cujuſmodi ſunt teſtacea omnia, conchylia, marina, cancrina, item alcalia diureticorum fixa, &c. Confer. quo adhæc HELMONTIUS *de Lith. cap.* 2

Quod attinet *primam Claſſem*, renibus dicatam, operantur quatenus cum urina potus ad renes tranſlata, ſolent eos tranſcolationi aptos reddere, eorum poros vi ſuâ ſalinâ omnem mucilaginem aut viſciditatem, anguſtas renum vias infarcientem, incidendo, attenuando & reſolvendo, eamque liquatam & abſterſam educendo, ſucceſſivè reſerare, & vi aromaticâ fibras in tono recto conſervare; in ſpecie, ſi in affectibus renum doloroſis pori & fibræ arctantur & criſpantur, ut nihil poſſit tranſire, ibi ſuavia aromatica, renibus appropriata, mirè conveniunt.

Quod attinet ſecundam Claſſem, hoc faciunt, quatenus quidem ratione ſalis volatilis acris attenuant & reſolvunt maſſam ſanguineam certo modo, quæ liquefacta copioſiùs per vaſa renum colata, uberrimè ſeparare faciunt urinam, ſimul tamen ſanguini talem, non ſine aliqualis & ſingularis coagulationis modo, conſiſtentiam conciliant, ut materia ſalſa à reliquo ſanguine ſenſim ſecedat, quæ ſic præparata, facilè renum meatus ſubeundo, excernitur; unde talia diuretica accedunt ad naturam ſudoriferorum, & modò urinam, modò ſudorem proliciunt.

Quoad *tertiam Claſſem*, hæc operantur, quatenus in ſe continent ſal acre alcalinum, quod ſub digeſtione prima in primis viis reſolutum extravertitur, aperit vias urinarias, partium ſolidarum ſordes à nutritione reſiduas abſtergit, quas partibus aquoſis (per attenuationem ſanguinis, à ſalibus factam diureticis, partes aquoſæ ab aliis fiunt faciliùs ſeparabiles) involutas unà ſecum evehit, vi ſalinâ acri ex maſſa ſanguinea vitioſa ſalia, aliaſque partes non rectè unitas, nec bene ipſi permiſcibiles, quaſi præcipitat (id quod ex coctione humorum eſt notum) imbibit & urinam ſaturat, ut hæc anteà pauca, tenuis, fiat copioſa, craſſa, opaca, & copioſo ſedimento aut ſublimamento imprægnata emittatur; qualia in cura morborum chronicorum, per diureſin inſtituenda, mirè conveniunt.

Diſtinguendi autem probè ſunt hi tres operandi modi, dum operantur vel in maſſam ſanguineam, vel in organon: ſeri enim iſta & maſſæ ſanguineæ certa alteratio ad promovendam diureſin omninò neceſſaria & præſupponenda eſt. Nam præter ea, quæ ſuperiùs dicta, quod cocta, non cruda evacuanda ſint, id etiam ad maſſæ ſanguineæ per diureſin purgationem & evacuationem neceſſariò applicandum venit. Obſervatur enim, quod in affectibus chronicis, imprimis cum viſcerum abdominis, vel hepatis, vel lienis, aut alio vitio conjunctis, urinæ ſit pauca ut plurimum & parca excretio, licèt fortiora propinentur, utut tales æegri ex HIPPOCRATE ingentes ſint ſalivatores; cùm è contrà his curatis, aut ſub iſtorum curatione, per medicamenta ſalina ſanguinis craſin alterantia, impedimenta vel tales ſcirrhos viſcerum reſolventia, copioſior, craſſior, & turbidior excernatur urina. Ergò fieri hoc ex eo videtur, quod in talibus morbis etiam per potentiſſima diuretica, paucâ tamen fiat excretio ex læſa viſcerum functione, & vitiata ſanguinis craſi; cùm talis maſſæ ſanguineæ arcta ſit textura, & particularum invicem cohæſio, ratione cujus parum de ejus maſſa, idquè ferè aquoſum, parciùs per poros renum glanduloſos & fibroſos poſſit tranſcolari & à reliquorum conſortio ſecerni: unde alteratâ iſtâ ſanguinis craſi, & renovatâ ejus miſcelâ naturali, ut redeat naturalis motus fermentativus, reſtitutoque viſcerum officio, particulæ heterogeneæ, præſertim ſalinæ, ab aliis ſeparatæ & præcipitatæ, à vehiculo aquoſo imbibitæ, ita diſponuntur, ut meatus renum facillimè ingredi, indequè per vias urinarias ſub urinæ copioſæ forma cum euphoria ægri excerni poſſint.

Unde

Unde in ſelectu diureticorum ſemper reſpiciendum eſt:

1. Ad ſcopum alterativum ſeu maſſæ ſanguineæ plus minus correctivum; & ſimul
2. Ad ſcopum evacuativum, ratione cujus renes ſtimulando uberiùs urinæ fluxum hæc provocant.

Hinc pro vario morborum ſtatu nunc hæc nunc illa ſeligenda ſunt: e. gr. lumbrici egregiè ſunt diuretici, in quibus, propter vim urinariam evacuantem, ſimul inſignis vis alterativa dyſcraſiæ humorum, imprimis ſcorbuticæ, partibus nervoſis infeſtæ,, correctiva latitat; ut unum hinc ſint ex primis remediis, in quibus vis alterativa lateat ſingularis cum diuretica: ſic Balſamus Copaybe, præter vim diureticam, ſpecificus eſt contrà Gonorrhœam malignam ſeu veneream, utut & vim alterativam habeat certâ ratione renes afficiendi, & ſimul temperandi fermentum illud Venereum acerrimum, ratione cujus Gonorrhœa ſupervenit: lapilli cancrorum, præter vim diureticam, etiam virtutem cujuſvis Acidi non adeò fixi primarum viarum abſorbendi, & corrigendi, alterativam obtinent; hinc in febribus intermittentibus, ſoda, &c. ſunt egregij uſus, quare ſemper, præter vim evacuantem, vis alterativa reſpicienda eſt.

Quoad *uſum & legitimum Regimen* diureticorum, ante omnia tempus obſervetur, quâ ratione debeat fieri:

1. Conveniunt magis diuretica in morbis chronicis, quàm in acutis, pro ſcopo nempe diuretico: Nam utut proſtent exempla criſium per urinam factarum, hoc tamen rarò fit, & in morbis non adeò acutis obſervatum eſt.
2. Magis in morborum ſtatu & declinatione, coctâ materiâ morboſâ, minus in principio aut incremento; tunc enim fundendo ſanguinem, vel attenuando humores, aut ſtimulando intempeſtivè renes, movent quidem, ſed non promovent, turbant, ſed nihil evacuant, ſicque ſubinde plus damni, quàm commodi inferunt.
3. Non, niſi præmiſſis Univerſalibus, primas vias abſtergentibus & laxantibus, item ſi opus ſit, cruditatem maſſæ ſanguineæ corrigentibus, aut non nihil Evacuantibus præmiſſis uſurpanda veniunt; aliàs enim metus eſt, ne præmaturo diureticorum uſu præcipitentur nimis, ſeu copioſiùs moveantur ad urinaria loca corporis reſoluti ſucci, quibus dein non ritè tranſcolatis varia de novo pathemata inferant. Hinc
4. Magis in illis affectibus chronicis, vel à colluvie ſeroſa, vel cum ea præternaturaliter retenta, & tartarea, ex ſale acido-ſalſo natis, ver. gr. Scorbuticis & Hypochondriacis, vel his conjunctis: Nam non melior ratio eſt purificandi talia corpora, & ſalia exturbandi, quàm per urinam, & hinc diuretica ſunt primaria remedia. In genere etiam evſarcis & ſucculentioribus ſubjectis magis conveniunt.
5. Genuina Hydragoga, ſeu ſerum Evacuantia, propriè loquendo ſunt ſaltem diuretica: dein propter ſingularem ægri ſtatum ſeu idioſyncraſiam ea tutiùs propinantur in ſubjectis habitioribus, Phlegmaticis & Sanguineis, quam Cholericis & Melancholicis; cùm in his, protracto præſertim eorum uſu, ad maciem & atrophiam diſponant: ſed non conveniunt niſi temperatis præprimis ſalibus acrioribus cum vehiculo urinoſo evacuandis; illis enim acrioribus plus minus corroſivis perſiſtentibus, eroſiones & exulcerationes, hinc mictiones cruentæ, & ſimilia mala, poſſunt concitari; imò varia pathemata nephritica, præſertim in diſpoſitione ad lithiaſin, facilè excitantur. Hinc
6. Non niſi viis & meatibus urinariis patulis & apertis, nec obſtructis & infarctis exiſtentibus, illa porrigenda ſunt; aliàs priùs aperiendæ eædem, & impedimenta removenda, niſi vel dolorem nephriticum, vel iſchuriam pertinacem, vel alia periculoſa ſymptomata, inferre velimus: id quod circa calculum renum imprimis obſervandum, in quo non niſi circumſpectus & moderatus diureticorum convenit uſus: Unde Viſcidum prius minus obſtruens, incidendo & attenuando operantur, aut fluidum hoc reddendo, & poſtmodum diuretica, ſi neceſſe ſit, adminiſtrentur.
7. Quoad quantitatem, partitis vicibus fiat urinæ fluxus, unde ſucceſſivo & continuato uſu talis inſtituatur.
8. Denique, ut promoveatur fluxus, blandior motus commendatur, ut ſanguis rapidiùs circuletur, non tamen ſudor ſequatur.

Conferatur circa hæc pluribus HOFFMANNUS *in M. M. pag.* 173. *ſeq.*

Quod attinet Materiam Medicam, ea petitur ex triplici Regno: In Minerali excellunt nitrum commune & nitrata, tàm fixa quàm volatilia; Ex fixis Arcanũ duplicatum Mynlichtii; Ex volatilibus ſpiritus nitri dulcis; & ſi huc referre licet, ſuccinum, & ejus ſal volatile, quod Diureticorum apex.

Nitrum.

Per ſe Diureticum eſt, & urinæ fluxum promovet; imprimis tamen *artificiale* potentiùs præ vulgari obſervatur: paratur ex *ſpiritu nitri* & *ſale volatili quocunque*, exem. gr. *ſpiritu ſalis ammoniaci*, ex quo cum ſpiritu nitri ſtriis elegantibus ſubtilibus conſpicuum nitrum, potentius præ communi, pro ſcopo diuretico habetur. Nitrum ipſum commodè permiſcetur vel cum pulvere millepedum, vel ſale volatili ſuccini ritè parato, pro pulvere diuretico potenti, exem. gr.

℞ *Nitri* p. iij.
Salis vol. ſuccini p. j.
M. f. Pulvis.

Spiritus nitri dulcis, ritè & convenienti cohobatione præparatus, urinam etiam potenter pellit, præſertim in paroxyſmis nephriticis egregius eſt; calculum enim, ſi non ſit in unam molem coagmentatus, diffringere & imminuere ſolet; in illum verò, qui inſtar ſilicis jam coagulatus eſt, nullum habet jus. Præterea in morbis acutis, urinæ provocationem poſtulantibus, proficuus eſt admodum.

Arcanum duplicatum,

Seu nitrum vitriolatum, etiam non poſtremum eſt, de quo jam ſuperiùs.

Sal Commune,

Præſertim ejus ſpiritus ritè concentratus efficaciter urinam ſtimulat, non ſaltem iſte, qui ultimo ignis examine extorquetur, ſed etiam qui beneficio concretorum terreorum concentratus deinde in liquorem fluit. Inſtar omnium ſint teſtæ ovorum Struthionis, quæ in ſpiritu ſalis ſolutæ & abſtractæ per deliquium ſuggerunt liquorem ſalſiſſimi ſaporis, ſed planè ſingularem, qui in affectibus diureticis, & diureſi opus habentibus, potenter urinam provocat.

Sal volatile ſuccini

Ritè præparatum & depuratum, non vulgariter, urinam quoque ſtimulat egregiè. Depuratur extrahendo cum ſpiritu Vini rectificato, ab hoc aliquoties abſtrahendo; ſpiritus enim vini oleum ejus detinet: hinc cum aqua ſolvendo, filtrando, evaporando, & denuò cryſtalliſando; ſic purum, candidum, & ſaporis ſpecialiter acidi obtinetur. Sal hoc acido-ſalſum (componitur enim ex Acido & Urinoſo volatilibus) urinam potenter ſtimulat, & in calculo præſervando & curando ſpecificum eſt, præſertim ſi cum nitro vel nitratis, uti dictum, ſocietur, utut etiam per ſe idem præſtet. Aliàs quoque ex ſuccino ipſo *ſal volatile* purum *urinoſum* haberi poteſt, ſi deſtilletur cum *calce viva* & *nitro* per retortam tubulatam, inſtar clyſſi: ſic cum copioſo ſale volatili parum admodum olei ejuſdem provenit, quod curioſum eſt. Huc quoque *liquor Cornu Cer. ſuccinatus Michaelis* pertinet, qui in apoplexia & calculo probatus eſt.

In regno vegetabili verò eminent omnia Raphanacea, in ſpecie verò Raphanus Orbicularis, & hinc Ruſticanus ſeu Sylveſtris & Armoracia dictus, Alliata, cepæ, &c. quibus præ aliis ad numero Perſicariam acrem, quæ mirabile eſt Diureticum, & ſimul Præſervativum Nephriticum; alKeKengi, parietaria, paſtinaca; fœniculum, hedera terreſtris, viola, abſinthium, radix vincetoxici, petroſelini, terebinthina, vel hujus loco, pro ſcopo imprimis diuretico, Balſamum de capaibe, juniperina, in ſpecie Malvaticum juniperinum, ſuccus betulæ, camphora, &c. Denique tartarus & tartarea volatilia, ſpiritus ſalis tartari

excellens renum confortativum & præſervativum calculi; ſicut rob eorundem pro eodem & ſimul ſtomachico uſu frequenter quoque adhibetur. Ex hoc *rob* cum *ſpiritu baccarum juniperi fermentativo* paratur elegans *Eſſentia*, *Elixyr*, *& Malvaticum juniperinum*, ſuaviſſimum Diureticum, & egregium antenephriticum.

Terebinthina;

Sive ſit communis laricea purior, ſive Cypria ex arbore terebintho deſtillans, rectè *Balſamum ſeptentrionale* à *Starckio in Pyrotechn.* vocatur: quaſvis proprietates, Balſamo Orientali genuino adſcriptas, exerit: in ſpecie uſus diureticus & nephriticus eſt inſignis, cùm nihil magis renes purgare communiter dicatur, quàm terebinthina, quos ſuavi odore ſingulariter afficit, & talem in urina texturæ alterationem efficit, ut urina violas ſpiret, quod etiam per clyſmata injecta & diutiùs retenta præſtat. Vi ergò balſamicâ fermentum renum putrefactivum, unde calculi fiunt, corrigit, & ſic egregium calculi præſervativum exiſtit: ſimulque ſale ſuo acuendo urinam, renes abſtergit: ſimili ex cauſa GonorrhϾ virulentæ optimè ſuccurrit, non ſecus ac dyſuriæ, excoriationibus, & ſimilibus partium urinariarum vitiis, eadem ratione medetur: Quantum pectori & fluori muliebri conferat, quia non eſt hujus loci, transmitto. Vis ejus fundata eſt in ſale volatili oleoſo, quo inſigniter turget, pauco, utut ſufficienti, acido ſaturato, quorum ratione omnes iſtius uſus & effectus, externè & internè, balſamicos præſtat.

Quoad modum utendi, olim ſub forma potionis lacteæ diſſolvebatur cum vitello ovi, miſta cum Vino Malvatico, ſicuti hæc forma ſæpiùs occurrit in *Obſervat. Plateri*: ſed quia potio nauſeoſa eſt, hodiè ferè oleum deſtillatū ſeu ſpiritus, & pilulę ex coctâ, uſurpantur. Oleum deſtillatum fit, liquefactam terebinthinam miſcendo cum arena; quæ enim per veſicam fit deſtillatio, ejus eſt caſtratio, cùm multum ſubſtantiæ ſalis volatilis oleoſi tàm in phlegmate, quàm veſicæ adhærendo, diſſipatur, & ipſum, quod inde habetur oleum, minus efficax, ſubtile, & ſpirituoſum obſervatur. Deſtilletur igitur potiùs, miſta cum arena, per retortam igne blando in arena, ſic oleū ſubtile prodit, penetrans, & perquā efficax. Pilulæ fiunt vel cum ſola, vel cum additis. Ex ſola, ſi cū blando igne exhalent & ſpir. volatiles & phlegma acidulū cum oleo volatili, maſſa relicta ſpiſſior redigatur in pilulas, vel cum aqua communi, vel cum data quadam, aſſumendas: hæ, utut ſpoliatæ ſint ſubtiliori oleo, non tamen inanes ſunt in doloribus nephriticis nothis, circa regionem lumbarem perquam contumacibus, qui malè vulgò calculo, *dem Lendenſtein*, tribuuntur. Cum addito fiunt modò, quem docet *Mynſichtius in ſuis pilulis terebinthinatis*, qui videatur in *Armament. Chymico*.

Supereſt

Tartarus.

Qui nihil eſt aliud, quàm ſal eſſentiale vini, concretum ex acido vini, ſaturato copioſis particulis urinoſis & terreis fæcum vini, unà cum pinguedinis interpoſitione; rodit enim acidum vini fæces terreas pinguiores, cum quo ſimul concreſcunt in concretum acido-ſalſum enixum, quod vocamus Tartarum. Simili ratione ex aceto, tanquam tartaro liquido, & ſale tartari fit concretum ſimile tartaro; aut ſicut cum vino, aut quocunque alcali alio, facilè confici poteſt tartarus, ſimilis genuino: & hæc compoſitio mechanica docet ipſam tartari generationem naturalem.

Quoad uſum diureticum, uſurpatur hic vel in ſubſtantia, vel ejus ſpiritus, vel ſal, vel inde paratum oleum per deliquium, & tinctura. In ſubſtantia uſurpatur ſub nomine cryſtallorum tartari & cremoris tartari, qui nihil aliud erit, quàm tartarus depuratus; eſt egregiū inciſivū viſcidi, ejuſque abſterſivum, diureticum, ſimulque blandè laxativum; propter quos uſus Hypochondriacis, Nephriticis, Cachecticis, Febricitantibus intermittentibus, &c. medicina polychreſta eſt in tartaro, ſivè ſolitariè uſurpetur, ſive ſubigantur cryſtalli, diuterendo cum pulvere coralliorum, quod dicitur eſſe ſpecificum febrile Kergeri, ſive cum Marte fiat Tartarus Martialis. Hauriatur autem in juſculo fervido, vel carnis vel gallinæ, probè ſubigendo; ſic enim meliùs ſolvitur, & extra corpus diſſolutus tutiùs & meliùs in corpore operatur. Spiritus ejus urinoſus ritè rectificatus, ſale volatili nonnihil oleoſo turgidus, nobiliſſimum eſt Diureticum, & Sudoriferum optimum; in ſpecie Correctivum Acidi vinoſi vitioſi, & malis inde ortis proficuum: Nempe ſpecialem adhuc in radice habet convenientiam quandam cum ſua matre, vino; unde dictis morbis apud nos corrigendis conveniens imprimis eſt ejus uſus. Parum tamen eſt, quod ſuggerit ſpiritus urinoſi, & propter fœtorem nauſeoſæ eſt præparationis: unde potiùs in uſu ſunt ſpiritus clyſſiformes ex tartaro parati, qualis imprimis eſt *Spiritus carminativus de tribus*, ex ana tartari & *nitri*, cum parte tertia ſalis tartari, vel *cinerū clavellatorū*, aut calcis vivæ, per retortam tubulatam ritè deſtillatus in receptaculum, cui ſpiritus vini *tartariſatus* infuſus ſit: & *tinctura ſolaris nephritica Ammelungii*, quæ præparatur ex ana *tartari*, *nitri*, *mineræ antimonii*, *& ſilicum Saalfeldianorum ſolarium*, qui maculas & fibras quaſi ſolares habent ſtriatas; pulveriſatis his admiſcendo *ſal in aqua calida ſolutum*, ſubigendo probè, & reponendo aliquamdiu in cella, ſæpiùs agitando: deſtillantur poſtmodum per retortam tubulatam cautè, ne impetu fulminante omnia diffringant: liquor prodit urinoſus, coloris nonnihil aurei, egregius propter ſal volatile tartari nonnihil oleoſum; nam parum ſulphuris antimonii eſt, quod continet, & nihil, quod ex ſilicibus habet; parū igitur reſpectu hujus præſtare poteſt: Doſis ʒß vel ʒj. Hujuſmodi ſpiritus clyſſiformes tartari in morbis quibuſdam chronicis, v. g. hypochondriacis, ſcorbuticis, cachecticis, præmiſſis præmittendis, multum ſolaminis afferunt. Sal præ aliis acre admodum, egregii uſus eſt; præter alios notatur vis ejus inſigniter abſterſiva & diuretica, quam ejus imprimis oleum per deliquium habet, quod internè aſſumptum multi uſus eſt; præter vim enim primarum viarum abſterſivam, etiam urinas potenter ciet. Paratur hinc tartari tinctura, quæ propriè loquendo eſt non-ens: nam perfectè calcinatum ſal nullam deponit tincturam; ſed quicquid tinctura eſt, id habet à ſulphure carbonum incenſorum, & ab alcali tartari imbibito; unde etiam uſque ad cœruleitatem calcinari debet, quo elegans & rubicunda tinctura obtineatur; quæ ſi ritè parata fuerit, acris & urinoſa eſt, egregium quoque diureticum eſt contra calculum, & pro muco acido primarum viarum corrigendo polychreſtum remedium: *paratur* tamen non vulgari modo cum ſpiritu vini, ſed *beneficio ſpiritus tartari cum ſpiritu vini rectificati*. Cum hac quælibet Reſinoſa, aliàs inſolubilia, in Eſſentias rediguntur. Paratur etiā tinctura *tartari acris ex tartaro & calce viva* coctis vel calcinatis, hinc extractis & inſpiſſatis; quod cum ſpiritu vini digeritur, & ad uſum ſervetur.

Ex Regno Animali, præter urinam humanam & inde natum ſal ammoniacū, ejuſq; ſpiritum, principaliora ſunt cancri, præſertim eorum lapilli, lumbrici, & eorum ſpiritus per putrefactionem, ſpiritus Cornu cervi, bufones, ſcarabæi majales, Cantharides, quipotentiſſimum ſunt diureticum, ritè vino infuſi; teſtæ ovorum, aſelli, ſtercus columbinum, &c. Ex marinis teſtæ cochlearum, conchylia, &c.

Quoad

Cancros fluviatiles,

In his egregia eſt vis diuretica, per ſe aliàs nota, cum qua juncta in toto concreto, & præſertim in eorum ſic dictis lapillis, vis temperativa cujuſvis acris acidi, & in ſpecie virtus ſingularis vulneraria (ſicut in regno tam vegetabili quàm animali obſervare eſt, multa diuretica eſſe ſimul egregia Vulneraria:) pollent ſale volatili urinoſo temperato; ſicut omnia Marina, & præſertim molliores eorum partes, ſal minus acre & oleoſum habent; unde refrigerare vulgò dicuntur, hinc quaſvis inflammationes & dolores ſiſtere, ophthalmias ſedare, &c. rectè dicuntur: item in doloribus capitis à cauſa, ut vocant, calida, ut & affectibus nephriticis, ex acri acido viroſo renes infeſtante, egregium ſunt Anodynum. In ſpecie autem conſiderandi ſunt ſic dicti eorum lapilli ſeu oculi, quaſi nucleus cancrorū medicamentoſus; præter vim enim abſorbendi & corrigendi quælibet Acida primarum viarum (utut in fortioribus non æquè ſufficiant acidis) acquirunt texturam exinde ſalſam, egregiè abſterſivam & diureticam. Ex hiſce duobus, quod in nucleo ſuæ texturæ alcalini volatiles ſimulque terrei ſint, acquirunt texturam ſalſam, & vim diureticam, hincque omnis eorum lapillorum uſus derivandus eſt. Propinantur nunc in pulvere; melius autem in hauſtu vini aciduſculi, vel in vehiculo quodam cum aceto acidulato; ſic enim aliquantiſper ab acido

arroſi; potiùs acidū in corpore ſtabulās faciliùs imbibunt, & perfectè diuretici evadunt. Si examini Chimico ſubjiciantur, præter phlegma, ſal volatile & ſpiritum urinoſum, in parva quidem quantitate, cum oleo fœtido ſuggerunt, cum ſpiritus admodum ſit concētratus in concreta; remanet caput mortuum, aquæ affuſione inſtar calcis vivæ effervescens, præſertim recens, quod omnium marinorum in hoc puncto, uti dictum, proprium eſt.

Lumbrici terreſtres

Sequuntur, qui multi uſus ſunt, tam propter vim alterativam, imprimis antiſcorbuticam, quàm etiam diureticam: turgent ſale volatili nitroſo (cum putrefacti facilè in cryſtallos nitroſas abeant) abſterſivo inſigniterq; diuretico, ſed tamen ſimul acidi ſcorbutici ſpecifici, præprimis ſyſtema nervoſum affligentis, egregiè correctivo (ubi unum ex primariis ſpecificis ſunt) & arthritidem vagam excitantis alterativo, ubi non ſolum alterando, ſed & alterata per vias urinarias copioſè educendo operatur. Utendi modus eſt vel in forma pulveris, quando per blandam phlegmatis evaporationem exſiccati ſunt; vel ſub forma decocti, decoquendo eos cum vegetabilibus appropriatis pro decocto diuretico; ſicut aliàs cum radice fœniculi decocti, lactis proventum augent; vel commiſceantur cum vino conquaſſati ſeu triti, colentur per linteum, & propinentur pro ſcopo diuretico tam hydropicis, quàm imprimis ſcorbuticis: ſi autem cum lacte aut ſero lactis vivi conquaſſati & percolati propinentur, in affectibus præſertim ſcorbuticis vagis, ſubinde perquàm contumacibus, conducunt, *Spir. vol. urinoſus* paratur vel per ſe, vel per putrefactionem. Per putrefactionem abeūt in liquorem lutei coloris; in fundo terra nigra remanet, ſeu ſubſidit; pelles verò ſupernatant: qui liquor datus dat ſpiritum penetrantem ſubtilem urinoſum, cujus doſis ʒß, ſi ritè rectificatus fuerit. Pelles autem ſi cum terra ſubſidente in apricum vel terram projiciantur, copioſiſſimè indè regenerantur lumbrici, Ex non putrefactis, item per deſtillationem addito alcali fixo, vel calce vivâ permixtis, prodit ſpiritus urinoſus; paucus tamen, nec adeò penetrans ac volatilis, quam ille per putrefactionem.

Scarabæi

Unctuoſi pro urina provocanda & calculo imminuendo egregiè faciunt; vid. *Glauberus de hac Cura.*

Cantharides,

Poſt hos, ſunt potiſſimum diureticum, qui nativâ ſub facie minus tutò uſurpantur (utut à quibuſdam Aphrodiſiacis addantur; obſervatum enim eſt, quod, præter priapiſmum, ſubinde mictum cruentum excitarint;) non ſecus, ac totus ſcarabæorum exercitus, cujus ſpecies ſunt cantharides, huc referendus eſt. Uſurpantur communiter in forma liquida infuſi in Vino ad imitationem BARTHOLINI *Centur 5 Hiſtor, Anatom.* 82; præter copioſam urinam, quam evacuat hoc vinum, eſt inſuper remedium in gonorrhœa proficuum, & ſine noxa adhibetur. Tutiſſimum autem eſt, ut propinetur tinctura:

℞. *Canthar.* ℥ß.
Sal. tartari ℥vj.

Irrorentur cum ſ. q. *aquæ*, & in formam pultis dilutioris ſeponantur in locum tepidum, aliquando irrorationem continuādo, ſi ſint exſiccati: ſi igitur per dies 8. vel 10. ſteterint, affundatur pulveri ſpiritus vini *tartariſatus*, & eliciatur tinctura, quæ propter coloris gratiam *pulv. vermium cochenillæ* (qui ſimiliter ſpecies ſunt cantharidum, & egregii diuretici) poteſt tingi, evadit ſic eſſentia gratiſſimi coloris. Si quandoque ſupervenit mictus cruentus, curatur ſtatim per uberiorem hauſtum lactis, præcipuè cum ſale tartari. *Ex ſcorpionibus* ſimili modo, *vel ſolitariè, vel cum cantharidibus miſtis*, ſimilis *Eſſentia* poteſt extrahi.

Teſtæ Ovorum

Sunt concretum quaſi hermaphroditicum; ſimul enim de regno minerali & animali participant: materiam nanciſcuntur ex lapillis ſeu calculis, quos devorant gallinæ, quorum ſubtiliores particulæ in ventriculo, ſub mucilagine ſua glutinoſa, agglutinantur in ſubſtantiam teſtarum. Patet hoc, quod ſi gallinæ incluſæ ſine lapidibus vel arena nutriantur, ova ſine teſtis, *Wind-eyer* dicta, excluduntur; lapilli enim hi diſſoluti in concretum teſtarum poſtmodum abeunt. Chymiæ autem examini ſubjectæ teſtæ, ratione ſubſtantiæ animalis ſuggerunt ſpiritum volatilem urinoſum cum phlegmate pauco, & oleo fœtido; contrà, quatenus de natura minerali participant, relinquunt caput mortuum, affuſione aquæ inſtar calcis vivæ effervescens. Egregium ſunt Diureticum, ſi ipſæ teſtæ pulveriſatæ, vel, quod aliis magis placet, recipiantur teſtæ ovorum, è quibus excluſi ſunt pulli, quæ mediante fotu certam alterationem ſimul paſſæ: hæ pulveriſatæ, & in Vino propinatæ, urinam ſatis fortiter proliciunt; quin etiam à quibuſdam nomine præſervativi ſingularis Calculoſis commendantur ad calculorum geneſin, & paroxyſmos nephriticos inhibendos.

Aſelli ſeu Millepedes

In promovenda urina ſingularis uſus ſunt; turgent ſale volatili nitroſo ſimili, quo lumbrici imprægnati, acriori tamen in his. Abundant autem hoc ſale ratione nutrimenti, uliginis ſcilicet, quæ intra rimas parietum colligitur, mediante qua ſal nitroſum in calce viva, qua murorum parietes conſtruuntur, ſub nutrimenti facie unà aſſumitur, & in corpore alteratum, ſal hoc nitroſum conſtituit; hinc optimi ſunt Aſelli, qui intra rimas parietū colliguntur. Si igitur *horum* leniter *exſiccatorum* pulvis cum *floribus nitri Mynſichtii* miſceatur, habetur forte diureticū. Poſſunt etiam infundi in vino, uti cantharides, & liquor filtratus propinari, v. g. putrefacti ſpiritum urinoſum volatilem fortiter diureticum, & potentem ſatis, ſuggerunt. Plura videbitis in *Laurembergii Tractatu de Calculo*, & *HORATIO AUGENIO Tomo 2. l. 9.*

Stercus tandem *Columbinum*

Sequitur. In genere priùs notandum, avium ſtercora quælibet eſſe acriora, & nimis nitroſa, aut magis armoniacalia, quàm animalium reliquorum terreſtrium; idque partim ex digeſtionis ratione, cùm avium contenta, præſertim bilis, admodum acris deprehendatur, unde etiam acriora ſunt excrementa; partim etiam urinæ ratione, quæ cum à renibus non ad veſicam, ſed ad inteſtina in avibus devehatur, miſta hinc excrementis ſtercus magis acre reddit. Eminet autem columbinum, quod acerrimum eſt, & ſi moderatè calcinetur, & ſalſum perfectè nitroſum ſuppeditat, egregiè diureticum; unde ad nephriticos & hydropicos multum laudari ſolet affectus.

Ex his Diureticis ſeu urinam pellentibus remediis poſſunt tales parari formulæ:

℞. *Tartari vitriolat.* gr. xv.
Salis geniſt. ℈ß.
M. f. pulvis D. S.
Urinam pellens Sal.
Vel
℞. *Lapill. cancr. præp.* ʒß.
Tartari vitriolat. ℈j.
Salis ſterc. columb. gr. xv.
Vol. ſuccini ℈ß.
M. f. pulvis.
div. in 3. part. æqu. S.
Urinam pellens ſal ſive pulvis in vino ſumendus.

℞. *Lapill. Cancr. præp.*
Matr. perlar. præp. an. gr. viij. vel ℈ß.
Sal. ammoniaci gr. xv. ad ℈j.
M. f. Pulvis.

Calculi proventum præcaveos, in iſchuria & febribus intermittentibus, ante paroxyſmum exhibitus commendatus

Sub forma ſpiritus:

℞. *Spiritus lumbricor. terreſtr. per putref.*
Sal. ammoniaci an. ʒij.
M. D. S.
Spiritus diureticus, de quo 40. uſque ad 50. guttæ ſumantur bis in die.

Aſſumatur in hauſtu vini, aliàs fit ſudoriferum; in vino verò ratione acidi mutatur in ſalſum.

Mixturæ Diureticæ:

℞. *Mal-*

℞. *Malvat. juniper.* ℥iv. vel ℥vj.
Tincturæ nephrit. ʒß.
M. D. S.
Vinum diureticum, 2. vel 3. *cochlearia plena*.

Malvaticum juniperinum fit ex *ſpiritu baccarum juniperi*, *Rob juniperino* affuſo & digeſto.

℞. *Aquæ ononid.*
Heder. terr.
Petroſel. an. ℥j.
Malvat. juniper. ℥jß.
Spiritus lumbr. terreſtr. (baſis) *per putrefact. parat. & probe rectific.* ʒiij.
Sal. ammoniaci ʒjß.
Syr. hed. terreſtr. ℥j
M. D. S.
Mixtura diuretica.

Doſis 2. 3. vel 4. cochlearia ſubinde repetendo.

Ubi renum nimia incaleſcentia, aut diſpoſitio horum inflammatoria, aut adjuncta febris, volatilium aut taliter calidorum uſum prohibeat, tunc diuretica refrigerantia, & efferveſcentiam ſanguinis compeſcentia, poſſunt præſcribi:

℞. *Aquæ geniſt.*
Hyper.
Petroſel. an. ℥j.
Aceti deſtillati ℥vj.
Lapill. Cancr. præp. (baſis) ʒß.
Tartari vitriolati gr. xv.
Spiritus nitri dulc. ʒß.
Syr. de ſucco hed. terreſtr. ℥ß. M.

Vina Diuretica:
℞. *Canthar pulveriſ.* ℈j
Infund. in
Vini Rhen. opt. ℥iij. vel jv.

ſtent in loco calido per aliquot, dies, filtrentur per chartam bibulam,
D S.
Vinum diureticum.

Hujus infuſi cochl. j. permiſcetur aliis 7. cochlearibus *juſculi gallinacei*, *vini* vel *cereviſiæ tepidæ*, de qua mixtura tempore matutino, & quidem primo die cochlear unum, altero die 2, & ſic conſequenter adſcendendo, propinentur.

℞. *Milleped* No. x. xv. xvj. vel xx.

Miſc. cum *aqua appropr. quadam* vel *Vino*; terantur probè, traijciantur per linteum, & propinentur pro uſu ſtimulandi urinam.

Occaſione Diureticorum & Nephriticorum jam explicatorum colophonidis loco Præſervatio & Curatio Calculi in genere paucis ad nectenda venit.

Præſervatio Calculi conſiſtit in duobus:

1. Ut deſtruatur Acidum ex primis viis ad renes delapſum.
2. Conſerventur Renes, & præcaveatur corruptio fermenti Renalis, & conſequenter putredo urinæ.

Hinc quoad I. vel Commendantur lapilli animalium, teſtacea, lapilli cancrorum, corallia, ſilices, item lixivium tale, in quo ſilices candefacti extincti ſunt; quæ omnia Acidum præternaturale in primis viis imbibunt & deſtruunt, hinc calculi coagulationem prohibent.

Quoad II. adhibeantur ea, quæ præſervant à putredine renali, qualia ſunt balſamica, terebinthinata, crocus, aniſum, macis, allium, alliata ſingulis pleniluniis & noviluniis uſurpata, ſemen dauci, & cherefolium ab *Anglis* & *Helmontio* laudata, & ſimilia renibus dicata.

Curatio Medica, quæ conſiſtit in diſſolutione Calculi jam facti, difficillima eſt, quia tanquam concretum ſalſum, de utroque ſale participans, à nullo poteſt aggredi & diſſolvi: & licet extra corpus ſolvatur, hoc tamen non fit in corpore, quia omnia medicamenta in primis viis alterantur, & virtute ſuâ medicâ plus minus ſpoliantur: Univerſale enim Calculi in corpore ſolvens nondum fuit à Medicis inventum, utut ſimpliciter non ſint neganda talia remedia ſublimiora, quæ calculum confringunt, licet rara & pauca. AUGENIUS & LAUREMBERGIUS Aſellos calculos comminuere dicunt.

Pergo ad quartam ſpeciem Evacuationis Generalis, nempe ad

ARTICULUM IV.
DE
SUDORIS EVACUATIONE.

Quartus Evacuationis univerſalis modus eſt per ſudorem, ſeu artuum diaphoreſin. Hanc quod attinet, nil aliud eſt, quàm aucta inſenſibilis corporis Tranſpiratio: Sudor enim non eſt Evacuatio naturalis; ſiquidem non ſudamus naturaliter; tranſpiramus naturaliter. Quando igitur Sudor accidit, tunc omnis vel eſt non-naturalis, vel præternaturalis; ſive in morbis ſit ſymptomaticus, ſive criticus: nam qui ex exercitio in loco calido ſudat, non naturaliter & ex cauſis naturalibus ſudat. Alias continuò unâ die naturali ex maſſa ſanguinea per corporis poroſam cutim mediante inſenſibili Tranſpiratione tantum evacuatur, quantum per alvum 15. dierum curſu deponimus, teſte accurato SANCTORIO *in Medic. Statica Sect. I. Aphor.* 60; quæ moles, ſi vel dimidia tantum eſſet, ſatis ſuperque ſufficeret. Cum igitur tam copioſa ſit Tranſpiratio naturalis, ut unuſquiſque quaſi atmoſphæram circum ſe habeat continuò, non mirum ex, ſi tanta ejus ſit uſus & neceſſitas, ut ſine hac corpus ſanum & vegetum eſſe nequeat, & ex impedita eadem oriantur morbi.

In hujus autem locum ſubſtituit ars, naturæ imitatrix, ſudorem, Tranſpirationem ſcilicet ſenſibilem factam & & magis auctam, ex qua præſervantur vel curantur morbi; de quo vid. *citatus Tractatus*. Unde facile patet, quantum evacuatio per ſudorem valeat, cum & prudens mater natura non tantum quam plurimos acutos morbos criticè per ſudorem tranſpiratione feliciter curat, ſed etiam non criticè, in ſpecie in intermittentibus febribus ordinariò quoſvis paroxyſmos fauſto ſudore finit: imò in malignis febribus hoc totum ejus eſt negotium, ut per poros cutis malignitatem & heterogenea, nunc tanquam cauſam nunc tanquam productum morboſum, ex maſſa ſanguinea per ſudorem expellat, cujus veſtigia non rarò ſunt petechiæ, puſtulæ, & ſimilia exanthemata, per corporis peripheriam diſſeminata, adeò, ut veriſſimum ſit illud Pronunciatum; *Nullam omninò febrem perfectè nec tutò ſine recidivæ metu poſſe curari, niſi in fine maduerit corpus, & diu ſatis ſudore diffluat.*

Sequatur ergò naturæ ductum *Medicus*, ut ſæpius auſpicatò provocet quibuſvis in morbis, primariò cutaneis, ſudorem, quia ſepiùs hujus imminet neceſſitas; cum certum ſit, tertiam morborum partem curari poſſe cum ſudore, vel aucta ſaltem inſenſibili tranſpiratione. Ad minimum verò ſemper in praxi obſervetur, ut ſi nón ſudare poſſint ægri, ſaltem pori cutis ſerventur aperti & in aucta diaphoreſi, unà cum blanda quiete ſomni, ne iis occluſis aut augeatur præſens morbus, aut ſuperinducatur ipſi novus.

Modus autem, *quo fit Sudor*, vel qua ratione tranſpiratio in tantum augeatur, ut fiat tranſudatio, optime comparantur cum ſudore ſub exercitiis & vehementiori motu corporis excitato. Octo autem in genere circa Sudorem obſervanda ſunt phænomena, ſive ſit naturalis, ſive non naturalis, ſive artificialiter occaſione cujuſdam præternaturalis provocetur. Caſum proponam: ver. gr. occaſione vel cauſæ cujuſcunq; externæ, v. gr. exercitii & motus corporis & artuum, ſub quo ſudamus, caloris ambientis intenſi, vel medicamenti ſudoriferi aſſumpti, obſervamus

I. Quod ſanguis incipiat longè velociùs & celeriùs circulari; muſculi enim nunc contrahuntur, nunc relaxantur: unde vaſa ſanguiflua contrahuntur & & relaxantur ſeu patula fiunt, adeòque motus ſanguinis circularis continuatur, unde ordinariò ſupervenit pulſus celerior & frequentior.

2. Sanguis ita circulatus ex frequentiori per pulmones & cor, & totum corpus tranſitu, inſigniter rareſcit, hinc ex celeriori & vehementiori inteſtino fermentativo particularum motu corpus intenſiùs incale-

ſcit, unde etiam pulſus deprehenditur major.

3. Eadem maſſa ſanguinea ex dictis cauſis attenuatur, adeoque liqueſcit & plus minus reſolvitur, & longè fluidior ac tenuior redditur; quo ſuperiùs dictis addito, pulſus perfectè undoſus ſeu celer & frequens major obſervatur; pulſus autem parvus in ſudore malum ſignum eſt, præſertim in febribus malignis: & non tantùm omnes ſanguinis, aliorumque corporis contentorum liquidorum, quorum motus à ſanguinis motu plus minus dependet, in partibus vel coagulationes vel ſtagnationes aut præſervantur, aut tolluntur, & præcaventur, ſed præterea quoque partes ejus heterogeneæ ex materia ita attenuata uberiùs ſeparantur, & faciliùs præcipitantur.

4. Dum ita circulatus attenuatur & reſolvitur ſanguis, & à concepto calore magis agitatur, latex ejus aquoſus, commune nempe excrementi & nutrimenti vehiculum, ex attenuata & reſoluta maſſa inſigniter diluit univerſam agitatam maſſam ſanguineã, & ſimul copioſiùs imbibit & abſorbet particulas maſſæ ſanguineæ heterogeneas, ſeu non ritè nec intimè eidem commiſcibiles, aut permiſtas, ſeparatas & præcipitatas, ex quibus imbibitis, cum ſint de natura ſalium, ſudor nunc ſalſus, nunc acido-ſalſus, nunc alius ſaporis, obſervatur.

Naturaliter omnis ſudor eſt ſalſus; præternaturalis autem pro varietate ſalium imbibitorũ variat; interdum inſigniter acidus odore & guſtu, pruriginoſus, &c. Curavi aliquando mulierem, arthritide vagâ laborantem, cum febre tertiana gravi; ſudor erat tam acidus, ut eum perceperim, quando penes lectum ſtarem & aperiretur ſtragulum. Sudores quando dulces aut inſipidi quaſi apparent, malum ſignum eſt, præprimis in febribus malignis; quia indicant naturam fatiſcentem.

5. Dum idem latex ita maſſæ ſanguineæ particulas ſalſas imbibit, circulatur cum ſanguine per partes ſolidas, præſertim ſubcutaneas, hoc ſerum ſalſum; ſicq; ſimul abluit & abſtergit ſalſedine ſuâ imbibitâ inſtar lixivii aut liquoris ſaponarii partes quaſdam ſolidas, abraditque eorum ſordes, vel cauſæ efficientis vel materiæ neceſſitate genitas & coacervatas, eaſque ita ſolutas unà exportat.

6. Fit, ut hæc cum ſanguine circulentur ulteriùs, ad extrema corporis & capillaria vaſa tranſeant; ita ut, dum ſanguis per arterias velociùs pellitur, vix cum tanta velocitate reſorberi poſſit intra venas, fit hinc, ut ſub aliqua mora ſerum, iſtis particulis heterogeneis miſtum, ſubintret glandulas miliares intercutaneas, quas largiter impregnat; de quibus *Steno ex Malpighio videatur.*

Ex his

7. Partim beneficio caloris tunc in corpore intenſioris, partim beneficio fibrarum ſeſe blandè conſtringentium, largiùs & copioſiùs, guttularum licet minutiſſimarum forma, evacuatur; ſicque etiam omnia fermenta peregrina, & aliunde ſuſcepta contagia, potentes internarum calamitatum Autores, v. gr. febrium malignarum; aut diarrhæarum contagioſarum, optimè eliminantur, donec ceſſante ſanguinis fluore, hic denuò in debitam abeat conſiſtentiam, ſicq; latex aquoſus ipſe denuo intimè uniatur, unde fermentatio fit placidior, circulatio tardior, calor ſenſim remittit, & pori denuo connivent.

Facilitatur autem imprimis Sudor, quando meatus & pori, tam vaſorum capillarium quàm glandularum miliarium, patuli fiunt ex blanda humectatione & blando calore, indeque reſolutis fibris nerveis:

Quod ſi

8. Pori iſti etiam non ſint ritè aperti, ſeu ductus glandulosi non ſatis laxati, ob ambiens frigus; fit ut loco ſudoris ſuppreſſi ut plurimum ordinario ſuperveniat largior urinæ fluxus; id quod ex urina potus tempore hyemali & æſtivali videndum; Hyeme plus mingimus propter paucam tranſpirationem, quàm æſtate; & æſtuate plus ſudamus, quàm hyeme; unde in diabete, urina crebriùs excretâ, cutis exareſcit.

Eadem igitur Phænomena ſub Sudoris artificialis excitatione obſervanda veniunt à ſale volatili ex. gr. quodam propinato.

Ad ſudorem ergò *duo* quaſi imprimis, ut debitè fluat, *requiruntur*: nempe

1. Reſpectu materiæ excernendæ certus ſanguinis, & ſeri, ceu communis nutrimenti & excrementi vehiculi, ſtatus.

2. Reſpectu partium, per quas fit excretio, certa & determinata cutis ejuſque pororum conditio.

Quoad ſanguinem & ſerum, maſſæ hujus ſtatus requiritur, ut ſit talis, ne condenſatus nimium nec nimis rarefactus exiſtat, adeoq; inæquabili miſtura ſeu textura ac conſiſtentia ſit conſtitutus, quo ritè rarefieri & attenuari, & ſic ſeri latex ex eo extricari commodiùs & ſecerni, totaque maſſa rapidiùs per vaſa circulari, hinc etiam ſuâ ſponte poſtmodum in debitam conſiſtentiam redire queat: Aliàs enim in condenſato nimis ſanguine rarefaciunt quidem plus minus integram maſſam ſudorifera aſſumpta, ſed non niſi repetitis vicibus exhibita, aut tandem difficulter ſudoris effectum præſtare valent; in reſoluto verò nimis eodem magis per medicamenta reſolutus ſangvis tam intimè ſerum & ſangvis miſta & juncta exiſtunt, ut nulla ſpecialis fieri poſſit ſecretio, quin magis attenuatus & liquefactus ſanguis virium majorem proſtrationem & fatiſcentiam inferat. Certè magnum momentum ſitum eſt in tali ſanguinis conſtitutione; hinc enim fit interdum, ut conſueta Sudorifera parum operentur, quæ aceto vel ſimplici vel medicato diluta, non ſine fructu ſolent propinari. Evenit interdum in febribus malignis, quod ex potentiſſimis Sudoriferis ne gutta ſudoris veniat, infauſto omine; ſi autem cum antimonialibus propinantur blanda acida, tunc demum ſudor ſequitur; ſic enim v. gr. Theriaca cum aceto propinata in ſtatu longè potentiùs operatur, minorique cum diſpendio, quàm ſolitaria uſurpata; ſicut pariter tinctura Bezoardica, & aliquã ſpiritus vitrioli acidi partem recipit: & hæc acidorum permiſtio, præſertim in remediorum aromaticorum oleoſorum adeoque calidiorum uſu, probè obſervanda venit. Probabiliſſimum ergo tali in ſtatu videtur, quod maſſa ſanguinea penitus ſit liquefacta, ac debitam conſiſtentiam perdiderit, unde omnia ſint miſta, ut latex aquoſus nõ poſſit ſecerni; ideò acida blanda, ſuccus citri, ſpiritus nitri, dulcis &c. in parva doſi adhibentur, ut maſſa ſanguinea ad debitam conſiſtentiam cogatur, ut fiat laticis aquoſi ſeceſſio à toto concreto.

Partium, per quas fit excretio, glandularum nempe intercutanearum & fibrarum cutanearum, plus minus poros ſtringentium vel laxantium, *conſtitio* in eo conſiſtit, ut non tantùm glandulæ apertæ & officio tranſcolatorio aptæ exiſtant, ſed etiam ut fibræ imprimis nerveæ debitum habeant tonum, reſpectu cujus fibræ nec laxæ nimis, nec etiam nimis ſtrictæ, ſed in media tenſione, eſſe debent: Non nimis laxæ, quod evenit v. gr. in ſyncopizantibus, aut quibus aliàs vires jam deficere incipiunt, aut quibus ex viciato corporis habitu aliàs fibræ iſtæ laxiores & patentiores exiſtunt; in talibus enim non tàm excerni naturæ conatu, quàm potiùs ſpontaneo motu effluere ſolet materia ſudoris; imò in tali ſtatu fibrarum nimis hiantium ſubinde non tàm ſudor, quàm ros nutritivus, pro partium externarum ſolidarum nutritione hinc inde appoſitus effluit, & *ſudorem* inde plus minus *glutinoſum* conſtituit. Nec tamen ſtrictæ nimis eſſe debent fibræ, ne occluſis hinc poris, & contractis meatibus intercutaneis, quævis ſudoris ſupprimatur excretio, & hinc major maſſæ ſanguineæ perturbatio & ebullitio ex Sudoriferorum uſu superveniat: id quod accidere ſolet, quando quacunque ex cauſa irritatis ſpiritibus, & hinc continuato undique elaſtico impetu diffuſis ſtringuntur fibræ, & pori occluduntur; id quod non rarum eſt malignis in febribus, præſertim petechialibus, in quibus ſpiritibus animalibus, à maligno fermento afflictis, ſtringuntur fibræ, clauduntur pori, & inquieti & inſomnes ſunt ægri, & ex præfata cauſa ſimul ſudoris tranſitus impeditur. Ergò moderata ſit fibrarum ſtrictura, ſive tonus earum ſit naturalis, & ita conſtitutus, qui ſufficiat, ut fibræ blandè à ſalſo ſero ſtimulentur, & plus minus irritatæ exprimant contenta ex glandulis, & ſic ſudoris excretionem efficiant.

Ex his duobus Sudoris requiſitis ſemper ratio petenda, quare alii poſt propinata Sudorifera facilè, alii non aut difficulter ſudent? Sic etiam reperiuntur quædam ſubjecta, quæ adeò difficulter ſudant, ut faciliùs ex pumice aqua, quàm ex illis Sudor eliciatur. Vitium plerumq; ſitũ eſt in glandulis intercutaneis, in ſpecie quidem poris harũ non hiantibus, nec ſudorem largum excernentibus: quò

etiam

etiam pertinet cutis denſior, in qua propter pororum occluſionem difficulter id, quod Sudor eſt, poteſt elici & tranſcolari. Obeſi ſic indifferentes ſunt ad ſudorem; quidam enim facilè, quidam difficiliùs ſudant, ita ut obeſitas, quâ talis, nihil ad ſudorem provocandum vel inhibendum faciat. Hinc qui robuſti ſunt, cæteris paribus largiùs longè ſudant, quàm qui debiliores; in illis enim ob ſpirituum impetum motorium cor & ejus contenta rapidè moventur, unde copioſiùs ſequitur ſudor; cùm imbecilliores ferè difficiliùs ſudent, ſpirituum motu tardiùs circumpellente contenta, quare vix ſudor in extremis exſtillat. Præter hæc ſæpiùs in febribus malignis, hiſquè cognatis ardentibus, nullus fit ſudor ex nimia ſanguinis diſſolutione, quo fit ut miſtionis ejus vinculo laxato ea tota diffluat, cum pulſu parvo ſed celeri & frequenti, vel aut tardo & raro, unde partes ejus laxiùs unitæ & ferè confuſæ nullam aquoſi laticis permittant ſeparationem, ſicque ſudori ſerorum uſus, à quibus adhuc magis diſſolvitur, fit fruſtraneus. Quod ſi verò ſudoriferis tunc addantur temperata Acida, imprimis acetum, vel ſimplex vel ſambucinum, &c. à quo moderatè & leniter redeat ſanguis ad debitam conſiſtentiam cum quadam particularum non bene miſcibilium & heterogenearum præcipitatione, tunc non ſine fructu ſolent propinari, imprimis ſi aliquoties hoc reiteretur, ut ſuprà jam dixi. An ſudor etiam immediatè ex primis viis ad corporis circumferentiam feratur? vid. DEUSINGIUS *de Depravat. Alimenti, & defenſ. Bilſii dogmatum.*

Hiſce ita præmiſſis facilè patet ratio, quomodo Sudor per auxilia excitetur? Nēpe auxilia ſudorifera ſunt vel primaria vel ſecundaria. Primaria talia ſunt reſpectu maſſæ ſanguineæ & reliquorum contentorū, per ſudorem purificandorū; Secūdaria verò reſpectu fibrarū & pororū intercutaneorū: Hinc poſteriorum reſpectu talia diaphoretica ſunt papaverina, opiata &c., quæ non niſi vi anodynâ, ſpaſmum & contracturam fibrarum intercutanearum partium laxando, ſudoris fluxum promovent; hinc tali in caſu opium tàm nobile audit Sudoriferum, ut & Theriaces & Mithridatii compoſitiones, à tot annis adhuc famoſas, ceu unum ex primariis ingrediatur, quatenus & irritationem moleſtam quocunque in loco ſiſtit, & ſpirituum impetum ſopit, & hinc fibrarum cutanearum ſtricturam, & inde natam pororum occluſionem, ſolvit.

Facit quoque huc tegmen corporis cum ſtragulis, dum calor ambiens inſtar ſtuphæ ſiccæ ſe habet, unde blando calore fibræ ſuaviter affectæ laxiores fiunt, hinc magis hiſcunt pori, & ita ſudorem efficiunt. Pertinet huc quoque litus corporis, veteribus in febribus vel aliis morbis magis uſitatus; quamvis etiam ſuperiori anno in peſte Viennenſi à quibuſdam felici cum ſucceſſu fuerit adhibitus, ad promovendas puſtulas, petechias, maculas, &c. in ſubjectis difficulter, propter cutis ineptitudinem, ſudantibus: Quo in caſu

℞. *Aquæ chamom.* ℥ij.
Nitri vel crudi vel præp. ʒij.
Olei ſcorpion.
chamom. an. ℥j.

Ebullire ſinunt ad conſiſtentiam Linimenti vel Litus fluidi; hoc ipſo pectus, dorſum & abdomen felici cum ſucceſſu calidè illinunt. Nempe olea ſuaviter tactu leniunt fibras, eaſquè laxiores & molliores reddunt, dum ſpicula nitri, eaſdem irritando non nihil, faciunt, ut partim provocetur ſudoris materia ad cutim, partim provocata ſub tono fibrarum naturali ſuaviter expellatur.

In nimia autem diſſolutione ſanguinis, uti in febribus malignis, talia præſcribenda:

℞. *Aquæ flor. ſamb.* ℥j.
Aceti deſtillati vel ſambuc. ℥ß.
El. diaſcord Fracaſtor. ʒj.
Antimonii diaphor ℈ß.
Camphor. gr. j. vel ij.
Syr. acetoſ. citri ℥ß. M.
Vel

℞. *Aquæ galegæ*
Scorzon.
Cordial. Herc. Saxon. an. ℥j.
Spiritus theriac. camphorat. ʒiij.
Tinctura Flor. pæon.
Aquileg.
El. diaſcord. Fracaſtor. an. ʒjß.
Syr. Acetoſ citri ℥ß.
M. D. S.
Potio diaphoretica per aliquot vices.

Medicamenta ergò ſudorifera & diaphoretica interna primariò ferè operantur, quatenus ſanguinem attenuare, & ſuaviter reſolvere poterunt. Conſiſtentia equidem ſanguinis naturalis ſimpliciter eſt à mutua textura & connexione partium minimarum, ejus maſſam componentium. In ea autem textura & particularum cohæſione dominantur potiſſimum particulæ oleoſæ (eſt enim ſanguis liquor quaſi ſaponarius) particulas ſalinas temperantes; & ita mutuo nexu coëuntes; ſpeciatim texturam hancce conſtituunt oleoſæ particulæ ratione occultati acidi, cujus medio cohærent reliquæ particulæ in maſſa quaſi una homogenea: hinc etiam experimenta infuſoria docent, acida plus minus coagulare & ſtringere ſanguinem; contrà alcalia ſeu urinoſa, tàm volatilia quàm fixa, attenuare & reſolvere ſanguinis conſiſtentiam.

Remedia igitur *diaphoretica primaria* talia erunt, quæ *operantur quatenus oleoſum acidum* maſſæ ſanguineæ *plus minus temperare*, atque ita texturam inde natam vi alcalinâ diſſolvere poſſunt. Jam verò hæc ipſa auxilia primaria iterum duplicis obſervantur differētiæ; quædā enim *ſunt poſitivè*, ut ſic dicā, talia. Quæ *poſitivè talia*, erunt quędā privativè, v. gr. iſta, quæ ſunt ſubſtantiæ ſolubilis, plus minus volatilis, adeoque ultra primas vias, etiam in maſſam ſanguineam & alias corporis regiones penetrantis, quæ ipſa poſitivè agunt in ſanguinem, ejuſque texturam attenuant & reſolvunt. Talia igitur ſunt imprimis, quæ pollent ſubſtantiâ urinoſâ, tàm volatili quàm fixa, v. gr. ſal volatile & ſpiritus cornu cervi, fuliginis, ſalis ammoniaci, urinæ, cranii & ſanguinis humani, viperarum, tartari volatilis: fixa autem verbi gratiâ ſal abſinthii, fumariæ, cardui benedicti, tartari, ſal centaurii minoris, vincetoxici, &c.

Porrò ſubjecta hæc vi urinoſâ operativa ſunt vel *macra* modò dicta, vel ſimul *oleoſa*: Illa conveniunt, ubi ſine inſigni caloris intenſione provocare volumus ſudorem: hæc ubi ſimul calorem corporis intenſiorem reddere animus eſt: adhæc volatilia oleoſa, in receſſu ſalina, pari ratione potentia ſunt Sudorifera, ut ſpiritus volatiles, v. gr. ſpiritus florum ſambuci, roriſmarini, &c. item olea deſtillata, ut ſpiritus & oleum deſtillatum tartari fœtidum probè rectificatum, item ligni guajaci, buxi rectificatum à fœtore; quæ olea cum nihil aliud ſint, quàm reſinæ vi ignis colliquefactæ, patet, quod hâc ratione etiam ipſa reſinoſa concreta vim ſudoriferam exinde obtineant. Hinc eſſentiæ reſinoſæ lignorum, eſſentiæ theriacales ex aromaticis acrioribus, adeoque reſinoſis volatilibus, ferè conſtantes, item ſuccus ſtercoris equini; in ſpecie camphora potens & nobile eſt Sudoriferum, quæ omnibus Sudoriferis in ſtatu maligno addatur: Omnia enim alcali, vel pura vel oleoſa, abſorbent acidum, ſicq; attenuant & fundunt effectivè ſanguinem, & propriè ad Sudorem illum diſponunt.

Privativè Sudorifera dicta ſunt concreta fixiora, tàm terrea quàm ſulphura metallica & mineralia fixa; quæ alcali occultum gerunt in ſinu ſuo, & ultra primas vias haud penetrant, nihilominus ſuo modo quaſi per accidens ſudorem profluere faciunt, ut C.C. uſtum & ſinè igne, oſſa hominis ſine igne, & ſimilia calcinata, ſpecificum febrile Crollii & Strobelbergeri, terra ſigillata, maxilla lucii piſcis, lapilli cancrorum, unicornu foſſile, antimonium diaphoreticum, Bezoardicum minerale ſimplex & compoſitum, aurum diaphoreticum, Cinnabaris antimonii, aliaque ſimilia.

Omnia hæc materialiter ultra primas vias non deferuntur, ſed in primis viis ſaltem operandi vim ſuam exerunt & ab his ſudor elicitur, quatenus Acidum ibidem ſtabulans tàm naturale imminuunt, quàm præternaturale vitioſum in ſpecie infringunt, imbibunt & alterant, occaſione cujus aliàs vel irritando præcordia fibræ intercutaneæ ſtringuntur, vel maſſa ſanguinea turbatur, quo minus poſſit ſubſequi ſudor. Sive igitur naturale ſive præternaturale & malignum ſit Acidum, imbibendo hoc & enervando corrigunt, & ita, dum ſanguis Acido eſt deſtitutus, corpus ad ſudorem diſponunt. De his non inelegans eſt *Diſcurſus* BECCHERI *in Phyſica Subterran. l. 1. pag. 394.*

Dixi Sudorifera vi urinoſâ nunc ſimplici nunc tempe-

raià oleosâ, operari; hinc Acida, qua talia, ſudorem non provocant. Duo tamen ſunt caſus celebriores, in quibus Acidis volatilibus uti neceſſe habemus.

1. Quando Cruditates viſcidæ, pituitoſæ, ſeu chylus crudus non debitè aſſimilabilis maſſam ſanguineam inquinant, & non tantùm motum ejus fermentativum impediunt, ſed etiam fuſionem in ſudore inhibent, e.g. in lue Venerea, ubi Acida volatilia, exem. gr. ſpiritus lignorum, & ſimilia, aliis præſertim ſociata, ſunt optima Sudorifera, incidendo & attenuando viſcidum, & ita impedimenta ſudoris imminuendo.
2. Quando uſurpantur Sudorifera plusminus aromatica, oleoſa volatilia; uno nomine: ſudorifera nimis calida, quæ potiùs æſtum ſanguinis intendendo, & ſic per Accidens potiùs maſſam ſanguineam in motum concitando, quàm eandem fundendo, ſudorem provocant: Conſultiſſimum hoc in caſu eſt, ut cum aceto vel ſimplici vel aceto deſtillato permiſceantur, quæ ſociata egregiè ſudorem provocant, & nullo modo debilitantur adeò ægri, quàm ex talibus Sudoriferis aromaticis ſolitariè uſurpatis frequenter contingit: Uſu hoc venit in Theriaca, & ſimilibus compoſitionibus fortiter aromaticis, quæ in febribus malignis, utut ſequatur ſudor, adhibitæ tantum operantur cum inſigni corporis æſtuatione, & virium ægri fatiſcentia: ſi autem propinentur cum aceto, reverà largiùs ſudant, & minus debilitantur, longèque melius inde habent ægri, quod aliquoties expertus loquor.

Sequitur porrò ex his, pro ſudore eliminando non ſemper quævis remedia promiſcuè uſurpanda, ſed ſubinde certum ſelectum Sudoriferorum inſtituendum eſſe; partim quatenus ſcopus eſt nunc privativè operantibus, nunc poſitivè maſſam ſanguineam nimis agitantibus, turbantibus, & fundentibus inſiſtere, quæ agitatio autem & fuſio non ſemper eſt utilis & tuta; partim quatenus pleraque Sudorifera præter hanc vim generalem ratione texturæ appropriatæ materialis habent vim ſpecificam ſimul alterativam junctam in quibuſdam morbis, ſecundùm quam conveniunt; ſicut ſuperiùs quoque de Purgantibus & Diureticis monitum. Sic v.g. in diarrhœa & dyſenteria C. C. ſine igne meliora præſtat, quàm antimonialia; ſal volatile viperarum meritò præfertur ſali volatili ſuccini, in affectibus catarrhalibus, quàm alia Sudorifera; in ligno ſaſſafras vis ſpecialis lymphæ alterativa ſeu catarrhalis adeſt; corylo, præter vim ſudoriferam, ſpecialis vis antiepileptica; in buxo vis ſingularis dolorum ſedativa ſeu anodyna obſervatur; in cymis abietis ſeu pini, præter vim diaphoreticam, etiam vis egregia antiſcorbutica notatur; ſicut in cinnabari antimonii, præter vim diaphoreticam, ſingulariter anodyna & malignitatis, correctiva latet; rob juniperi & ſimul notabile diaphoreticum, & ſimul diureticum egregium eſt; rob autem ſambuci, præter diaphoreticam vim, in ſpecie eryſipelati convenit; & ſic conſequenter in aliis. Reſpectu igitur harum ſociatarum virtutum, plus minus alterativarum, ſubinde ſelectus venit inſtituendus.

Uſus & *Effectus* Sudoris in genere eſt vel per ſe, vel per accidens; h.e. vel intenditur à natura & medico, vel citra intentionem ſupervenit. Uſus ejus in ſe eſt in genere

1. Ut ſudor ſit univerſale ſanguinis, & partium, quarumvis ſolidarum, imprimis mollium, & particulare peripheriæ corporis, mundificativum & abſterſivum. Hinc enim notum eſt, quod in febribus contumacioribus, item in ſcabioſis, aliiſque morbis externis & cutaneis, Sudoris fluxus ſit auſpicatiſſimus: unde, quando quis contagia vel fermenta peregrina undecunque etiam hauſerit, pro his evacuandis, & tàm ſanguinem quàm partes ſolidas ab hoc hoſte liberandis, optimè conducit.
2. Dum ſub ſudore inſigniter attenuatur & reſolvitur, & quaſi liqueſcit maſſa ſanguinea, Sudor hòc ipsò eſt Præſervativum ſanguinis coagulationis, aut ejus plus minus grumeſcentiæ, omniumque humorum ſtagnationis. Hinc eſt, quòd in febribus ardentibus continuis cum inflammatione conjunctis, v.g. pleuritide, hepatitide, angina, eryſipelatibus quibuſvis, in quibus ſanguis ad ſui grumeſcentiam plus minus eſt diſpoſitus, plus prodeſt unicus ſudor, quam decem purgationes, & centies repetitæ venæſectiones, aliàs in hoc puncto ſatis ſolitæ.
3. Dum ſanguis ſub ſudore rapidiùs hinc inde circumfertur, etiam conſequenter aliorum ſuccorum contentorum motus localis acceleratur, ſit inde, ut Sudor motum illorum localem promovendo, quamvis ſtagnationem præternaturalem, aut coacervationem quodam in loco, niſi nimis ſint confirmata, & inde natos tumores, præcaveat.
4. Cum motus localis corporis ſit tantum neceſſarius, adeoque nobilis ad vitam ſanam, ut, ſecundùm HIPPOCRATEM, *Sanitatis ſtudium ſit, non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores*, ſivè motu moderatè exerceri; ſanè in iis, qui motui locali non poſſunt incumbere, ut ſenes & obeſiores, pro vita tamen ſana conſervanda vicarius motus ſit Sudor crebriùs repetitus. Effectus Sudoris per Accidens eſt

1. Interdum Evacuatorius: Fieri enim non poteſt quin ſæpius eo repetito, nutrimentum tam in partibus ſolidis aſſimilandum, aut aſſimilatum, quàm adhuc in maſſa ſanguinea fluctuans attenuetur, reſolvatur, & quaſi fatiſcat, ac unà cum ſudore eliminetur: cujus diſceſſu ægri ut plurimum emaciantur.
2. Debilitativus: dum ſemper plures manipuli ſpirituum influentium ſimul emittuntur, quorum defectu corpus neceſſariò debilitatur.

Ex his patet, conferre Sudores in ſpecie in affectibus tàm acutis, quàm chronicis. In acutis quidem cum febribus utramque faciunt paginam, ſive benignæ ſive malignæ fuerint: In benignis ex maſſa ſanguinea optimè per ſudores eliminatur materia cocta, hoc eſt, heterogeneæ partes & fermenta, quæ per poros naturaliter ſub forma fuliginum, in guttulas tamen ex occurſu rei frigidæ coagulabilium, evaporare; artificialiter verò ex aucto quanto in guttas, & auctis guttis in ſtrias ſudoris abire ſolent: In malignis fermentum corruptivum non niſi, & quidem ſubitaneò, per ſudorem eliminari poteſt aut debet; hinc eſt, quod fermenta illa, quæ contenta inficiunt, unde ferè morbi acuti oriuntur, quâ datâ portâ eliminantur & erumpunt. Sic in dyſenteriis, diarrhœis epidemicis, & omnibus alvi fluxibus; benignis & malignis, egregiè confert Sudor; quo benè fluente dejectio notabiliter imminuitur, & malignum fermentum hauſtum ſimul exterminatur. In morbis acutis ſine febribus ad ſtaſin ſeu ſtagnationem ſanguinis, & hinc corruptionem ejus inhibendam, optima ſunt Diaphoretica: unde in apoplexia præmiſſis præmittendis, modò provocari poſſit ſudor, æger in longè meliori erit ſtatu; item in paſſione hyſterica, ubi ad impediendam contentorum ſtaſin eum in finem repetitæ venæ ſectiones inſtituuntur, convenientiſſimus & auſpicatiſſimus eſt ſudor; item in affectibus catarrhalibus, præſertim ſuffocativo, qui fit ex motu ſanguinis per pulmones impedito, & hinc nata ſyncope cardiaca, uſitatiſſimus eſto Sudor. Sic etiam in chronicis & minus acutis morbis, ac cum minori ſanguinis turgeſcentia junctis, maſſam ſanguineam tamen & partes ſolidas ſimul afficientibus, ſæpius Alterationis, interdum Evacuationis ſcopo inſtituitur Sudoris provocatio: ſic enim in morbis articulorum quibuſvis, arthritide, tàm vaga quàm fixa, tàm vera quàm ſcorbutica, malo iſchiadico, in paralyſi & quibuſvis ejus ſpeciebus, lue Venerea, affectibus partium externarum doloroſis, quos Rheumatiſmos vocant, & ex catarrhis oriri dicunt; in his omnibus Sudorifera utramque faciunt paginam, alterando & attenuando viſcidum, promovendo celeriorem ſanguinis circulum, reſolvendo ſuccos hinc inde coagulatos aut ſtagnantes, hincque mundando maſſam ſanguineam & abſtergendo; meliùs enim non eliminatur excrementum in nervis & partibus muſculoſis artuum hærens, quàm ſi per Sudorem evacuetur. Denique in morbis intercutaneis omnibus, ver. gr. tam ſcabie quavis, quàm maculis malignis hinc inde erumpentibus, in puſtulis, tuberculis vagis cutim afficientibus, neceſſe eſt, ut ante omnia per Sudorem mundificetur ſanguis, & peripheria corporis ſic abſtergatur, cùm ſine his etiam repetitis, impoſſibile ſit hos morbos curare. Quibus affectibus particulariter conveniat? & quâ nam methodo legitimè in uſum vocanda ſint Sudorifera? videbitis in MOEBII *Inſtitut. pag.* 558. WALÆO *p.* 62. *ſequ.* & HOFFMANNI M. M. *l.* 1. *cap.* 11.

Quoad Indicantia, Coindicantia & Contra-indicantia; Indicantia ſunt locus & motus materiæ: Locus, ſi hæreat in maſſa ſanguinea, aut in partibus extimis id ſolidis; quod

quod ſi accedat motus naturæ ſpontaneus, quando nempe corpus turget, aut habitus corporis turgidus eſt, & ſi leviter madet corpus, innuitur motus naturæ ad habitum corporis, & evacuatio per ſudorem. Contra-Indicantia & Coindicantia ſunt circumſtantiæ: nempe cum ſudore ſimul ſemper aliquantiſper vires corporis dejiciuntur, propter ſpiritus copioſiùs exhalantes & deperditos, & repetito uſu corpus maciatur roris nutritivi nimiâ reſolutione, & ſudoris formâ evacuatione; unde in febribus malignis ſudores nimii non conducunt, quia ſpiritibus exhauriuntur ægri, & emaciantur. Ergò Sudor non, niſi viribus adhuc conſtantibus, provocandus, & habito ſubjecti patientis plus vel minus ſucculenti reſpectu, crebriùs aut rariùs eliciendus; ſi verò ſint proſtratæ, lenis diaphoreſis ſufficit. Aliàs omni ſexui, omni vitæ generi, &c. ſudor convenit, modò virium habeatur ratio. Habitus corporis etiam valet ad ſudorem, vel facilitandum vel impediendum: qui habent venas amplas, ſanguinem turgeſcentem & ſpirituoſum, cutim raram & poroſam, &c. his ipſis faciliùs, tutiùs, & minori cum virium detrimento poſſunt propinari Sudorifera; qui verò corpore ſunt nimis obeſo, venas habent anguſtas, cutem denſiorem & firmiorem, difficiliùs & cum minore commodo Sudores ferunt.

Quoad tandem *legitimum regimen ſudoris* & diaphoreſeos,

1. in omni ſudore, aut ſaltem ut plurimum, ægri, plus minus tamen, ob ſpirituum diſpendia non parum debilitantur, & repetito uſu per nimiam maſſæ ſanguineæ diſſolutionem, & roris nutritii unà cum ſudore attenuationem, & cum ſordibus excretionem plus minus emaciantur: unde propter virium perditionem Analepticis, & *Acidis moderatis* imprimis, ægri *poſt ſudorem peractum refocillentur*, ut ipſi citiùs ſe recolligant, & attenuata maſſa ſanguinea blandè denuò & coëat, & iterum condenſetur, debitamque & naturalem texturam & conſiſtentiam ſucceſſivè recuperet, atque obortus ex aucta ſanguinis agitatione nimius æſtus ſic extinguatur: v. g. Acida temperata ex citro, berberibus, ribibus, cydoniis, &c. item tincturæ acidulæ, bellidis, &c. vel Julebi aciduli cum ſpiritu vitrioli vel ſpiritu nitri dulci, vel ſalis poſt ſudores ad ægros debilitatos reficiendos, & vires plus minus labefactatas reſtituendas optimè conveniunt.

℞. *Aquæ acetoſ.*
Scorzon.
Cordial. Herc. Saxon. an. ℥j.
℞. *Fl. bellid.*
Aquileg. an. ʒjß.
Spiritus nitri dulc. ʒj.
Syr. rubi idæi ℥j.
M. d. ſ.
Potio confortans cochleari ſumenda.
Vel
℞. *Aquæ fontan.* ℔j.
Succi citri,
Cydon. an. ℥jß.
℞. *Fl. bellid.* ʒiij.
Syr. acetoſ. citri,
Rubi idæi an. ℥ij.
Spiritus nitri dulc. q. ſ.
M. D. S.
Julep confortans, & refrigerans.
Vel
℞. *Conſ. pulpæ citri* ℥j.
Acetoſ. ℥ß.
Ebor. ſ. igne,
Pulv. hepat. rubr. an. ʒß.
Cryſt. min. Saturni gr. xv.
cum ſ. q. *ſyr. acetoſ. citri* f. Electuar.
D. S.
Electuarium refrigerans & confortans per aliquot vices.
Irroretur adhuc cum ſpiritus *vitrioli* aliquot guttulis.
Vel
℞. *Conſ. pulpæ citri* ʒiß.
Conſ. alcherm. ℈j.
Pulv. hepat. rub. ℈ß.
cum ſ. q. *ſyr. acetoſ.* citri f. Bolus.

2. In morbis acutis cum febre, imprimis ſi ſcopo Evacuationis ſimpliciter inſtituantur, & quidem in morbo acuto maligno, ſeu maligna febre, quantocyus Sudor inſtituatur, ad fermenti maligni plus minus correcti acceleratam dejectionem promovendam, ne diutiùs in corpore retentum contenta inde, tam humoroſa quàm ſpirituoſa, inquinentur & corrumpantur. Unde in febribus peſtilentialibus, imò ipſa peſte præmiſſo, ſi opus, Vomitorio, mox ad Sudorifera fortiora fiat acceſſus, pro evacuando cum ſero fermento heterogeneo, item in febribus acutis cum inflammationibus partium, v.g. in eryſipelate, pleuritide, peripneumonia, angina, hepatitide, nephritide, &c. ſudor appropriatis quantocyùs proliciatur, qui longè citiùs & tutiùs in talibus, quàm venæ ſectio, aliàs crebriùs & male uſitata, hæc curat. In febribus benignis pro ſcopo Evacuationis conſultum eſt, priùs expectare coctionis ſigna; aliàs enim, niſi jam facta fuerit coctio, ſeu ſubſtantiæ heterogeneæ plus minus corruptæ præcipitatio & ſeparatio, per Sudorifera turbatur maſſa ſanguinea, & vel nullus ſequitur ſudor, vel nudus latex ſanguinis aquoſus cum copioſis ſpiritibus volatilibus ſaltem elicitur, & nihil vitioſi evacuatur, & ſic plus nocumenti, quàm emolumenti acceſſitur. Si autem expectetur coctio, tunc per blandum Sudoriferum cum euphoria poteſt eliminari quodvis heterogeneum, ad imitationem ſcilicet providæ naturæ, quæ criticos ſudores non, niſi in declinatione morborum materiâ coctâ, inſtituit in acutis; non ſecus ac non niſi ſub finem paroxyſmorum febrium intermittentiũ, & ſub eorũ motu ex parte jam coctâ materiâ ſudorem mover, & cum eo materiã coctã evacuat; ſicut & variola, morbillos, petechias, &c. non niſi poſt aliquot dierum febrim, circa diem quartum vel ſeptimum ſalubriter & ſufficienter expellere ſolet. Illuſtratur hoc etiam per febres eryſipelati aut pleuritidi junctas. In morbis ergò & febribus benignis vel abſorbentia ſeu moderatè Figentia præmittenda, vel Sudoriferis & diaphoreticis addenda; aliàs incaſſum laborabitis: imò non rarò poſt ſolum hujuſmodi abſorbentium, Præcipitantium dictorum, uſum ſpontanei ſalubriter ſequuntur Sudores. Adeò ut hæc confirment ea, quæ ſuperiùs dicta circa *Aphoriſmum* HIPPOCRATIS de Coctis evacuandis, tàm de Purgantibus, quàm de Diureticis & Sudoriferis intelligendum; cùm certum ſit, & univerſaliter verum, nihil poſſe ſeparari ex liquore, cujus porulis intimè unitum eſt, ejuſque componentibus particulis permiſtum, ſine præcedente præcipitatione ſeu ſeparatione, i. e. ex porulis extruſione. Sed hæc non neceſſe eſt, ut rigoroſè adeò obſervetur in morbis & febribus malignis, utut non rarò quoque in his coctionis ſigna ſint attendenda.

3. Sudor ſubinde in morbis, tàm alterationis, quàm evacuationis gratiâ, inſtitui ſolet: Alterandi ſcopo, ut viſcidũ attenuetur, acidum corrigatur, maſsæ ſanguineæ circulatio promoveatur, hinc coagulatorũ aut hinc inde ſtagnantiũ contentorũ reſolutio acceleretur: v.g. in cachexia virginum cum menſiũ obſtructione, ſicut talibus motus corporis fortior & frequentior imprimis convenit; ita hujus loco ſudor matutinis horis prolicitus egregiè conducit: In affectibus paralyticis optima pro ſcopo alterativo ſunt Sudorifera, pro motu contentorum quorumvis promovendo: in lue Venerea incipiente repetiti ſudores morbum curant, partim alterando acidum ſpecificum, partim viſcidum incidendo, & correctum eliminando: In ſcabie Topicis præmittenda ſunt Sudorifera, partim ut corrigatur fermentum intercutaneum, partim ut per poros corporis abſterſum eliminetur, ne tàm facilè recidivet morbus.

4. Obſervetur quantitas, tàm continua quàm diſcreta, h. e. an multum vel parum, aut ſæpiùs an parcius ſudor provocandus? quod imprimis docet morbi & ſubjecti conditio: quò enim morbus magis chronicus, eò crebriùs repeti poſſunt ſudores: quò ſubjectum magis corpulentum & ſucculentum, eò copioſiores & crebriores fert ſudores: quò magis emaciatum, & ſuccis exhauſtum, eò minus.

5. Ad hæc etiam, quo ritè propinentur Sudorifera obſervetur ſeduló, ut primæ viæ ſint probe mundatæ, & à ſordium vitioſarum caterva liberatæ; aliàs dum ſub æſtu fundũtur quælibet contenta, facilè fieri poteſt, ut contenta viſcida nimis, reſoluta intra vaſa penetrent; quin etiã repetitis blandè Evacuãtibus aut Diureticis, non nihil maſſa ſanguinea ſit repurgata, idque

idque in chronicis præſertim affectibus; in acutis enim tàm cum quàm abſque febre aliud urget neceſſitas, in quibus vomitus præmittatur.

6. In Plethoricis, aut revera aut apparenter talibus, ſub nimio ſanguinis orgaſmo convenit præmiſſâ venæ ſectione; ſic enim imminuto ſanguinis quanto circulatio promptior & rapidior, adeoque facilior Sudoris profuſio provocatur.

7. Ægri in ipſo ſudore non nimis contegendi ſunt ſtragulis, nec nimiùm urgendus eſt Sudor, donec debilitentur; ſed ſub moderatis ſtragulis ſucceſſivè ad ſudorem diſponantur: melius eſt moderatè per horas duas, quàm per dimidiam horam immoderatè ſudare.

8. Cùm anxii & ſiticuloſi admodum ſint ſæpiſſimè ægri ſub largo ſudore, potus iis non penitus denegetur. Notetur autem, quod potus calidus in his inſigniter ſudores promoveat, utut minus recreet; frigidus verò nocivus ſit, & ſanguinem coagulet, utut viribus magis conſulere videatur. Ratione ſudoris ergò potus ſit tepidus, ac medius inter frigidum & calidum; ſic ſudor valdè promovetur; poſt ſufficientem ſudorem linteis calidis abſtergatur ſudor, & ſibi ab aere frigido caveant. Ratione virium reſtaurandarum hauſtus vini in ſpecie optimè confert. Potus autem non ſit nimis largus ſub ſudore prima vice, ſed repetitis vicibus potiùs parum & ſæpius, quàm unâ vice nimium, bibat æger: potus item eſto tenuis; adeoque vinoſus potiùs, quàm cereviſiarius craſſus, quo facilè tranſeat, nec diu in ventriculo ratione digeſtionis hæreat; aliàs enim potus poteſt ſudorem inhibere.

9. In difficulter ſudantibus externa fomenta ſub alis & pedibus applicata multum juvant, unde lateres calentes ſub axillis & plantis pedum, imò etiam circa inguina cum linteaminibus duplicatis, quod in difficulter ſudantibus neceſſarium, applicari poſſunt.

10. Si nimius autem ſupervenit Sudor, Acidis in ſpecie auſteris coercetur, quæ coagulant; Talia ſunt acetũ, ſucci acidi, cydonia, in ſpecie corallia cum aceto uſurpata, terra ſigillata cum Acidis propinata, &c.

Quoad locum Sudoris, nunc lectus, nunc conopeum, ſeu balneum ſiccum, convenit: Ille magis utilis in debilioribus ægris in morbis acutis; Hoc in ægris robuſtioribus & morbo chronico correptis; item conopeum convenit, quando affectibus externis ſeu partium externarum morbis medicandis per ſudorem, opus eſt, ut in Arthriticis, Iſchiadicis, Paralyticis, Venereis, &c. optimum eſt; ſicut contra in lecto, quando maſſæ ſanguineæ vitia & interni ejus morbi per ſudorem curandi veniunt. Incaleſcet autem Conopeum duobus modis, vel per ſpiritum vini accenſum & deflagratum, vel per aquam calidam, calefactis lateribus, ſilicibus aut ferramentis candefactis, infuſum. Prior modus obtinet in ſubjectis habitioribus & ſucculentis, quibus his modis aperiuntur pori, & inſigniter promovetur ſudoris fluxus; Poſterior in ſiccioribus, quorum cutis blandâ irroratione priùs opus habet. Deinde etiam Conopeum caleſcit per Decoctum acervi formicarum, decoquendo eorum cubile integrum in ſacco incluſum in aqua, & ſuper Decoctum fervidum inſidens æger ſudet; qui Inſeſſus egregius eſt in affectibus nervorum & nervoſarum partium, paralyticis, iſchiadicis, in ſterilitate mulierum, & ſimilibus.

Materia auxiliorum ex triplici regno deſumitur. Ex regno Vegetabili ſe offerunt tanquam Sudorifera ſelectiora poſitiva, imprimis dum Vegetabilium vis Sudorifera conſiſtit ferè in ſubſtantia plus minus reſinoſa, ſed ſimul, quod benè notandum, ſalſa, adeoque amaricante plus minus aromatica, fundata in ſale volatili ſalſo oleoſo, ſed non adeò acri, nec adeò colliquativo, aut virulento, quale in purgantibus eſt. Ratione hujus ſalis volatilis oleoſi ſalſi temperant Acidum, corrigunt viſcidum, fundunt ſanguinem, & præſertim lymphæ vitiatos ſapores ſeu qualitates corrigunt & emendant. Simplicia ſelecta ſunt imprimis ligna exotica quæcunque, in ſpecie Guajaci cum ſuo cortice, cui tamen revera Fraxinus noſtra æquipollet: hinc lignum ſeu potiùs radix ſaſſafras cum cortice, cui noſtra juniperus tamen, aliaque ligna domeſtica, ut lignum quercinum, &c. non cedunt: hinc cymæ ſeu turiones pini, item cortex pini vel abietis, china chinæ, buxus, corylus, radix gentianæ, angelicæ, chinæ, enulæ, chelidonii majoris, Herba cardui benedicti, radix vincetoxici, omniaque Vegetabilia intensè amara, & quaſi incidentia, flores & fructus ſambuci, fuligo, tanquam productum vegetabile; & plurium tandem Vegetabilium coacervatio, nempe Theriaca: His adnumeretur camphora, quæ potens & nobile eſt Sudoriferum, omnibus Sudoriferis in ſtatu maligno addenda.

Quoad ligna Vegetabilium Sudorifera, de iis notandum, quod vis eorum diaphoretica conſiſtat in concreto reſinoſo, adeoque reſina eorum imprimis eſt Sudorifera: Patet hoc ex eo, quod non tantùm Extracta eorum reſinoſa, in quibus anima diaphoretica reſidet, ſed & olea deſtillata, tanquam reſinæ liquefactæ, potentiſſima ſunt Sudorifera: Fuligo eſt concretum reſinoſum, ſale volatili oleoſo turgidum, indequè ſummè diaphoreticum. Obſervanda tamen venit non levis differentia ſubſtantiæ hujus reſinoſæ diaphoreticæ in lignis: nam, uti aliàs monitum, conſtant reſinæ ex ſale volatili, ab Acido oleoſo concentrato; hinc ligna quædam habent ſubſtantiam magis ſalſam, & ſale volatili nitroſo oleoſo ſufficienter impregnata ſunt, v. g. Guajaci, fraxini &c.; alia autem habent reſinam magis temperatam & oleoſam, ſicque ferè aromaticam, v. g. lignum ſaſſafras, juniperi, &c.

Hiſce ita præmiſſis, pro ſelectu noſtro inſinuatum fuit

Lignum Guajacum,

Quòd, ſi genuinum ſit, habet ſaporem ſubinde acrem, amarum, & ſuggerit Decoctum acre, penetrans, quaſi pipere aliqualiter conditum. Præſtans eſt Sudoriferum, ſimulque diureticum. Operatur ratione particularum ſalinarum nitroſarum oleoſarum, quarum ratione lignum Guajacum cum vi Sudorifera, ſimul incidit Viſcida, corrigit Acida vitioſa, ſimulque diureſin blandè ſtimulat; adeoque morbis à lymphæ vitio natis egregiè ſuccurrit: ne dicam, primarium ex remediis in lue Venerea appropriatis eſſe. Dixi, eſſe concretum nitro ſalſum, adeoque minus oleoſum; quod neminem turbet, quia in ligno calcinato paucum aut nullum ſalis fixi veſtigium deprehenditur. Suggerit deſtillatione ſpiritum acidum & oleum empyreumaticum, & in capite mortuo nullum vel paucum ſalis fixi remanet: Hoc enim eſt ſal nitroſum volatile, quod ſub forma olei fere tranſit: Patet hoc ex Mechanica chymica, ſi recipiatur decoctum ligni guajaci, inſpiſſetur ad Extracti liquidioris conſiſtentiam, ex quo in cella per chryſtalliſationem coploſum ſatis itidem ſalis fixi eſſentialis poteſt elici, quod aliàs ſub textura oleoſa maximam partem prodit. Præter ſpiritum in uſu eſt Decoctum, & *Eſſentia cum ſpiritu vini tartariſato parata*; & ex hac vel præcipitatâ, vel abſtractione condenſatâ reſina: doſi ℈j vel ʒſs potentius eſt Sudoriferum, quàm decocti ℥iv. vel v. Notabile etiam eſt Gũmi Guajaci, utut non ubivis obvium ſit, elegans tamen & egregium, ſpecificum diaphoreticum in Gonorrhœa, Gallica imprimis, præſertim ſi cum *ſpiritu vini tartariſato* paretur exinde Tinctura ſeu *Extractum*, quod optimum eſt ex Euporiſtis in Gonorrhœa Venerea. Spectat huc *Eſſentia lignorum*, quæ ita paratur:

Rec. *Ligni guajac.* ℔iſs.
Saſſafr. ℔j.
Sant. citr.
rubr. ana ℔ſs.
Rhod. ℥iij.
Rad. chinæ,
Salſæpar. an. ℔ſs.

Cum ſ. q. *ſpiritus fumar.* extrahantur digeſtione aliquot dierum. Loco ligni Guajaci commodè, uti dixi ſuprà, ſubſtitui poteſt

Lignum Fraxini,

Quod cum illo in multis convenit: nam etiam ſimiliter nitroſum, potenter diaphoreticum & diureticum eſt, adeò ut incertum ſit, an magis ſudorem vel urinam pellat. Parari ex illo poſſunt omnia eodem modo, ac in ligno Guajaco. Egregiè movet ſudorem in morbis chronicis: præſertim autem ſemen fraxini, quod propter figuram *Linguæ Avis* nomine venit apud Pharmacopolas; quod deſtillatum ſuggerit oleum perquam acre, quod in ſpecie Nephriticis & Calculoſis præſervativè convenit.

Lignum Saſſafras,

Aliàs propter odoris rationem *fœniculatum* dictum, eſt potius radix cum cortice, quàm ipſum lignum, & viribus diaphoreticis conſpirat cum ligno guajaco; ſed magis aromaticum & oleoſum temperatum exiſtit, unde in ſpecie in vitiis lymphæ acidioris & acrioris corrigendis uſitatum eſt, & à BRUNNERO *in Conſil. Alexipharmacum Catarrhorum* dicitur. *Eſſentia* cum *ſpiritu vini tartariſato*

extracta,

extracta, imprimis ventriculo convenit, cruditates acidas primarum viarum corrigendo; aut paratur inde Eſſentia, Catarrhalis dicta, cum aqua ſpirituoſa ſerpilli, ad imitationem MYNSICHTII. Propter reſinam copioſam & aromaticam duplex ſuggerit oleum:

1. Per ſe deſtillatum empyreumaticum, quod, ut cæterorum lignorum olea, ſuper cornu cervi uſtum rectificando, fœtorem deponit, & potens Sudoriferum evadit.
2. Raſura autem ejus per veſicam cum aqua ſuggerit oleum deſtillatum ætheteum ſeu aromaticum, egregium & ſuave, acrius tamen quàm oleum deſtillatum fœniculi; cum quo ſicut ratione odoris convenit, ita in multis caſibus commodè huic ſubſtitui poteſt.

Loco ligni ſaſſaſras eſſe poteſt

Lignum Iuniperinum,

& ejus corticis raſura, vi diuretica & diaphoretica perquàm conveniens. Certè hinc præferenda cenſeo ligna noſtra exoticis, & ubi uti illis neceſſe eſt, commodè noſtra ſubſtitui poſſunt. Pari modo ac alia ligna, ita etiam juniperinum, tam pro uſu diaphoretico & diuretico interno præparari, decoqui, extrahi, quàm etiam pro externo uſu propinari poterit.

Juxta hæc eſt *Pinus*,

& ſpecies huic cognata,

Abies.

Ac præſertim cymæ ſeu turiones abietis ſunt potentiſſimum Sudoriferum, noſtris climatibus & corporibus dicatum. Arbores hæ turgent reſinâ balſamicâ, ejusdem penitus naturæ cum terebinthina; unde, quod obiter, etiam ex *conis abietum recentibus* contuſis, & per veſicam deſtillatis, prodit *oleum ſimillimum oleo deſtillato terebinthinæ*. In ſpecie autem turiones ſeu cymæ, tàm recentes quàm exſiccatæ, hinc cortex, egregium ſunt Sudoriferum, præſertim in ſcorbuto; unde à quibuſdam κατ' ἐξοχὴν arbores Antiſcorbuticæ dicuntur, quibus affectibus conveniunt ratione reſinæ oleoſæ balſamicæ pro temperando ſapore antiſcorbutico, præſertim quando lympha ſenſibiliùs in hoc ipſo alteratur, & hinc, quando partes nervoſæ, ab eo vitioſo ſapore affectæ, læduntur: unde in doloribus artuum, contracturis, pareſi, arthritide vaga ſcorbutica, &c. diaphoretica ex cymis aut corticibus abietis ſunt optima. Plura de his videbitis in MOLLENBROCCIO *de Varis*. Decoctum ſtrobilorum pini vel ſolitarium, vel cum raſura ligni ſaſſaſras, aut juniperi, aut cum radice chinæ, in aquæ & cereviſiæ ana ſuggerunt coquendo Decoctum amaricans, vi & ſapore terebinthinam referens, quod matutino tempore hauſtum in dictis affectibus apud nos uſitatiſſimum eſt pro ſcopo Sudorifero. Poteſt etiam, & ſolet quoque fieri *Eſſentia turionum pini juniorum*:

Rec. *Cymas*: Coqu. *in aqua*, donec omnem ſaporem medicamentoſum exuerint; decoctum expreſſum inſpiſſetur ad conſiſtentiam Rob ſeu Mellis ferè ſolidioris: Ex hoc cum *ſpiritu proprio* paratur *Eſſentia pini* in iiſdem affectibus, à Scorbuto natis, proficua.

Spiritus proprius autem paratur ex iiſdem cymis conciſis, tuſis, copioſâ aqua affuſâ fermentatis, & hinc deſtillatis: ſuggerunt ſpiritum, qui odorem cumini ferè repræſentat. Aut igitur *cum hoc*, aut ejus loco *cum ſpiritu cochleariæ*, *Eſſentia* dicta parari poteſt. In quibuſdam locis, præſertim Dreſdæ, in uſu eſt aqua harum *cymarum abietis ſpirituoſa*, contra affectus ſcorbuticos in genere: Tempore verno ingruente Aprili *cymas* (cujus reſinam liquidam falsò Officinæ Terebinthinam Venetam vocant: vid. RAJUS *Curat. Plantar. Angl. P. 1.*) recipiunt *recentes* (quæ tunc temporis ſcatent reſinâ, quæ odorem & ſaporem terebinthinæ habet, hinc etiam, uti dictum, ſimile oleum ex his poteſt elici,) *eas contuſas* ſacculo includunt, & *ſuccum exprimunt*: Recipiunt *ſucci hujus* Menſ. xij, includunt vaſi quercino, quod præterpropter Menſuras 16 vel 18 obtinet; iſti infundunt *cymarum aliarum recentium contuſarum* tantum, donec vas ferè repletum ſit, reponunt & relinquunt in loco temperato, donec aliquali factâ fermentatione incipiat ſpirare ſpirituoſum odorem; poſt ex Balneo Mariæ deſtillant, & pro uſu antiſcorbutico aquam aſſervant.

Corylus,

Lignum noſtras, Sudoriferorum etiam cenſum ſubit, & eodem modo poteſt præparari, ac ſuprà de ligno Guajaco dictum. Decoctum Sudoriferum eſt, ſed ſimul nervis dicatum: eſtque in Corylo ſingularis vis antiepileptica, unde etiam ex *ea certo tempore deciſa oleum Heraclinum Rulandi* deſtillando parari poteſt & ſolet, de quo vid. *Hagendornius in Curat. ſeu Secretis Empiric. Rulandi*: ſicut eàdem vi antiepilepticâ excellit ſulphur juliorum coryli (quale etiam ex muſco lavato verè colligitur) quorum pulvis egregium eſt antiepilepticum præſertim in infantibus, ſicut etiam ab aliis contra Atrophiam & Hecticam infantum commendari ſolet: Novi Medicum, qui hoc ſulphur multum extollit in morbis infantum, tàm cum epilepſia, quàm in ejuſdem metu.

Quæ de Corylo dixi, de

Buxo

Etiam dicenda; tam potens enim Sudoriferum eſt ejus Decoctum, ut haud cedat, imò præferendum potiùs ſit ligno Gvajaco & ſaſſaſras. Convenit in affectibus ſordidioribus, in quibus vi Sudoriferâ multum confert. Præterea in ligno Buxi ineſt peculiaris vis anodyna, dolorum ſedativa; unde ſpeciatim oleum ejus deſtillatum contra odontalgiam tantoperè extollitur, ſicut illud à quibuſdam loco olei Heraclini ſuadetur. Inter radices eminet

Radix Gentianæ,

Amariſſima & acerrima, cujus decoctum, & in ſpecie pulvis ejus, utut propter amarorem ſint ingrata, maximè in uſu eſt. *Extractum*, cum *ſpiritu vini tartariſato vel ſimplici paratum*, potentiſſimè ſudorem movet, ratione cujus, ſpeciatim verò virtutis ejus alterativæ, in febribus intermittentibus convenit. Aliquando loco decantati corticis chinæ chinæ uſurpavi pulveris ejus ʒj in hauſtu vini generoſi ante paroxyſmum aliquoties repetitâ doſi, eundem uſum & effectum habuit, præſertim in febribus tertianis, in quibus ad minimum rigorem extinxit, & ſudorem copioſum produxit. Sed quia pulvis nauſeoſus eſt, potius *Extractum* doſi ℈j ad ʒj ſumatur, miſcendo cum *ſpiritus ſalis ammoniaci ſimpl.* ʒß, ante paroxyſmum & cum *aqua appropriata* propinetur; quod in febribus tertianis & quartanis, ſi quid aliud, præmiſſis tamen præmittendis, feliciter mihi uſu cognitum. Miſturæ hæ in Praxi admodum proficuæ, ſociatæ cum ſalibus volatilibus, obſervantur.

Radix Angelicæ,

Non præciſe Helvetica, ſed noſtras etiam, quæ in locis ſiccioribus, non paludoſis, creſcit, eſt egregiè ſudorifera, & pollet reſinâ aromaticâ. Præter uſum diaphoreticum, ſive in forma pulveris, ſive extracti, eſt egregiè carminativa, & ventriculi malis, ab acido viſcido natis, inſigniter convenit; unde in Cardialgia, torminibus ventris, &c. vi alterativâ convenire dicitur.

Radix Helenii

Polychreſta, inſigniter amara, ſed nonnihil temperata vi aromatica eſt; unde quibuſdam *Aroma Germanorum*, loco zinziberis eligendum, vocatur. Vis ejus diaphoretica, quomodo uſurpetur, nota: præterea in ſpecie vim habet incidendi & attenuandi cruditates viſcidas acidas, tàm primas vias obſidentes, quàm ex maſſa ſanguinea in pulmones depoſitas; unde communiter inter Stomachica & Pulmonica numeratur, in quorum muco incidendo Euporiſton eſt elegans, ſi recipiamus *pulverem radicis hujus*, & ſubigamus cum *rob juniperi* in formam Electuarii, quod ſubinde uſurpatum potenter incidit iſta viſcida, & expectorationem promovet. Præter vim diaphoreticam, in ſpecie in affectibus nervorum, imprimis in paralyſi ex Colica convenit, quo in caſu Decoctum hujus, præſertim cum Vino paratum, elegans eſt ex optimis Euporiſtis, maximè ſi ſocietur cum ſpiritu tartari, aliove ſimili volatili oleoſo.

Succedit

Chelidonium majus,

Ejusque radix: quò pertinet etiam *Rob* ejus ex *ſucco* ſeu *decocto* inſpiſſato. Extractum fortiter ſudores movet, & præter hanc vim generalem vi ſpecificâ alterativâ convenit, imprimis in ictero flavo, præmiſſis præmittendis, (præſertim Vomitorio & Martialibus,) imò hoc ſolò icterus non admodum confirmatus curabilis exiſtit, quod aliquoties obſervavi: Hinc veteres non adeò ineptè dixiſſe videntur, quod omnibus hepatis vitiis conferat, hoc eſt, ut hodiè loquimur, ad vitia bilis corrigenda, ejuſque dyſcraſias tollendas. Communiter quidem ſuccus ſuadetur, ſed nauſeoſus eſt. Decoctum elicitur cum vino, vel paratur extractum cum aqua, vel reſinoſum cum ſpiritu vini, quod in febribus malignis ſeu peſtilentialibus pro Sudorifero à quibuſdam laudatur. De uſu autem ejus externo ophthalmico non attinet dicere.

Car-

Carduus benedictus,
Vel etiam
Carduus Mariæ;

Prior tamen præferendus. Eſt diaphoreticum ſatis generoſum, imprimis in morbis chronicis, & hinc ad febres intermittentes ante paroxyſmum plebeculæ uſitatò pulveris cochleare ſolent felici cum ſucceſſu propinare. Aliàs Decoctum ejus ad imitationem RULANDI contra febres quaſvis intermittentes poteſt uſurpari: *Vid. ejus Centur. Curationum*: idque vel ſolum, vel cum radice aſari. Refertur præterea inter ſpecifica antipleuritica, in quo affectu per ſudorem curare obſervatum fuit.

Vincetoxicum ſeu *Radix Aſclepias*.

In uſu eſt ſpeciatim in duobus caſibus; nempe Decoctum in aqua multùm laudatur cum aliis pro curanda per ſudorem lue Venerea; ſicut Decoctum cum cereviſia imprimis laudatur contra hydropem & Anaſarcam, quam tàm per urinam, quàm per ſudorem, curare dicitur: In vino Decoctum amaricans emergit, & in Anaſarca itidem proficuum.

Flores & *Fructus Sambuci*,

Præſertim Rob baccarum triviale quidem, ſed non rejiciendum remedium, doſi ʒij ad ℥ß pro ſcopo ſudorifero, nunc ſolitariè, nunc cum aliis pulveribus appropriatis ſociatum. Uſus ejus in ſpecie in febribus continuis cum partiũ inflammationibus eryſipelaceis, ſive externis ſive internis, utut in pleuritide, angina, vel ſolitariè vel cum pulveribus animalium abſorbentibus ſociatum. Ex floribus & baccis fermentatis paratur ſpiritus, vi aliquali Sudoriferâ, non tamen adeò inſigni, præditus: *cum hoc ex Rob elicitur* tinctura (ſicut *illa Granorum Actes* vulgò QUERCETANO *dicitur ex baccis*) quæ imprimis ad paſſiones hyſtericas, & harum paroxyſmos per ſudorem finiendos egregiè convenit.

Fuligo,

Tanquam productum vegetabile, nihil aliud videtur eſſe, quàm ſpiritus & oleum lignorum in forma ſicca. Nam quod aliàs in vaſe clauſo ex lignis oleum & ſpiritus elicitur, hoc vaſe & igne aperto ex lignis ſub forma fumi evaporans, fuliginem conſtituit: ſed quoniam de oleo lignorum ſub conflagratione non parum conſumptum fuit, hinc ſub phlegmatis vehiculo copioſum ſal volatile ſui juris factum evolat, ſicut reliqua olei ſubſtantia, quod ſub exhalationis celeritate deflagratione ſubterfugit, etiam ſal volatile una evaporans ſecum concentrat. Hinc eſt, quod ex fuligine, igne examinatâ, prodeat primò phlegma acidulum, ſimile ſpiritui lignorum; deinde ſpiritus urinoſus & copioſum ſal volatile penetrantiſſimum, ſimilia ſali volatili & ſpiritui urinoſo, quæ ex animalibus eliciuntur; poſt ſupervenit oleum empyreumaticum deſtillatum, ſimillimum ei, quod aliàs ex lignis deſtillando elicitur; quod ſuper C.C. uſtum rectificandum, & ab empyreumate liberandum eſt. Hæc tria, ſpiritus urinoſus, ſal volatile, & oleum deſtillatum rectificatum, interno uſu potentiſſimè ſudores promovent: ſed quia ſimilia ſunt ſpiritibus & oleis animalium, etiam meritò quis dubitare poſſet, an realem ab his habeant differentiam? Sed dubito, & dico ſaltem, quod ſubtiliora & penetrantiora videantur; oleum tamen fuliginis deſtillatum de craſi ſpecifica ligni, ex qua fuligo prodiit, plus minus participat, unde præter vim generalem diaphoreticam, aliqualem ſpecialem differentiam pro varietate lignorum etiam obtinet: aliàs ad quævis mala, ubi ſpiritus urinoſi & ſalia volatilia urinoſa uſurpantur, promiſcuè adhiberi poteſt. Cruda fuligo ſub forma pulveris prærogativam habet in ſanguine grumoſo diſſolvendo, in caſu ab alto, pleuritide, cum hauſtu vini vel aceto propinata, largiter movet ſudorem: ſimili modo ab aliis contra paſſiones colicas & hyſtericas laudatur, corrigendo Acidum, partibus nervoſis infeſtum, & mediante ſudore paroxyſmos finiendo.

Theriaca,

Tanquam nota ſatis, tranſeat: Vid. quæ ſuprà dicta ſunt.

Ex *Regno Animali* habentur Sudorifera, tàm poſitivè, quàm privativè talia; tam *ſal volatile cornu cervi* poſitivè, quàm *cornu cervi uſtum* privativè, operantur. Sufficiunt ex hoc nobis *Cervus* & ejus *Cornua*, hinc *oſſa lucii piſcis*, item *Viperæ*, aut harum loco *quilibet ſerpens* alius, dens quidam durior, ſive *ebur*, ſive *Unicornu Marinum*; hinc ex oſtracodermis, ſive conchæ oblongæ ſive teſtæ oſtrearum, aut horum defectu domunculi cochlearum noſtratium. Ex his ſeligantur unum vel alterum, vel cum vel ſine matre perlarum, inter quæ nulla eſt differentia: His tandem adſocietur ſanguis hirci.

De Lapide Bezoar,

Tàm Orientali, quàm Occidentali, nihil dico; cùm nihil valeant, & inter mille vix unus genuinus, ſed plerique adulterini vel artefacti ſint.

Præferri his poteſt

Calculus Humanus,

Minimè pretioſus, & nihilominus optimè Sudoriferus, in morbis peſtilentialibus inſigniter proficuus.

Cervus

Ergò, utut totus ſit alexipharmacus & diaphoreticus, noſtro tamen uſui inſervit, præprimis cornu ejus, quod concretum medium eſt in animali & vegetabili regno: nam eſt reverà truncus è cervo creſcens. Maturũ, iſtud quod vere, cùm cervus recentibus plantis veſcitur, deciduum ſeligatur; tunc enim cornua ſunt ponderoſiora, & ſpiritu ac ſale volatili ditiora deprehenduntur. Uſurpatur rarò crudum, ſed præparatum, vel ſub forma nativa, vel ſub igne. Præparatur ſub forma cruda, ramenta ſub torno ſubtiliter raſpando, & deciduum in mortario probe terendo, pulverem ſuggerunt ſubtiliſſimum, in pluribus caſibus, ubi acidi in primis viis abſorptione, & blandâ diaphoreſi opus eſt; ita præparatum non multum cedit ebori aut unicornu marino. Deinde præparatur cum vel ſine igne. Sine igne, ebulliendo cum aqua, aut etiam ſub deſtillatione aquarum, ſicque nonnihil mollius redditur; nam per ſubtractionem partis glutinoſæ exinde friabile evenit; quæ *Gelatina* tamen *nihil aliud eſt, quàm ros ille nutritivus, quo cum nutritur*: & utut ſic multum ſalis volatilis & ſpiritus urinoſi detrahatur, tamen aliquid adhuc retinet; ſicque Philoſophicè calcinatum, potens eſt Sudoriferum, in quem finem in morbis malignis utplurimum uſurpatur, acida in primis viis, aliaque volatilia maligna, abſorbet & iiſdem ſaturatur, qua ratione refrigerare, & æſtum corporis ſiſtere dicitur. *Gelatina* ſale volatili & oleo turgida vi diaphoreticâ temperatâ in morbis acutis & febribus multi eſt uſus: præter vim analepticam ineſt etiam viſcujuſvis acris temperativa, & inde natæ effervescentiæ ſedativa, doſi largiori, modò unciatim propinetur, tàm in benignis quàm malignis morbis, optimum eſt euporiſton, & in blanda diaphoreſi conſervat corpus. Paratur aliàs *Eſſentia ex Gelatina C C.* cum *ſpiritu ſambuci* aut *baccarum juniperi*, imprægnato cum ſ. q. ſalis volatilis. Magiſteria nihil valent. Cum igne præparatur; & deſtillatione quidem ſpiritus urinoſus & ſal volatile cum oleo fœtido elicitur, quæ tanquam anima diaphoreſeos concreti illius, ac in febribus ac morbis acutis malignis pro ſcopo diaphoretico reliquis præferuntur, quod ſine inſigni corporis æſtuatione ſudores potentiſſimè moveant, & puſtulas, maculas, variolas petechias, &c. expellant: Certè in incremento morborum malignorum nihil melius: nam in ſtatu ferè fixioribus uti opus eſt: potentius eſt oleum deſtillatum, ſed ſimul ardorem corporis & æſtus inſignes concitat: ſuper caput mortuum proprium rectificatum coloris aurei evadit: doſi guttular. x xij. in paſſionibus hyſtericis & colica convulſiva eſt optimum ſudoriferum: eſt enim oleum hoc ſal volatile concentratum; unde per additionem ſalis tartari facilè in *ſal volatile* præcipitari poteſt. *Sale volatili hoc* ſi ſpiritus eſſentificatus, & cum *camphora* imprægnatus, quam, ſolvit, fit ſpiritus *diaphoreticus*, in morbis malignis admodum potens. Ex eodem etiam paratur cum *ſale volatili ſuccini acidulo*, cum quo etiam effervescit, *liquor cornu cervi ſuccinatus*, qui notus ſatis eſt. Caput mortuum remanens ad albedinem calcinatur, quod duplicem præſtat uſum:

1. Potentiſſimè imbibit quælibet acida primarum viarum, & ſic per accidens ſeu privativè ſudorem movet.
2. Nonnihil adſtringit, & in morbis acutis cum fluxibus alvi commodiſſimè poteſt propinari.

De oſſe cordis cervi nugæ ſunt, & nihil aliud, quàm tendines muſculoſi cordis vaſorum arterioſorum prope ſui exortum; qui progreſſu temporis abierunt in cartilaginem; quod quoque in tauris obſervatur. Ex corde cervi deſtillatur ſpiritus urinoſus volatilis, mediante quo paratur tinctura *coralliorum cum ſpiritu cordis cervi: Corallia* nempe *rubra contuſa* ſolvuntur cum *ſucco citri recenti*: ſolutio filtrata leniter inſpiſſatur, & extrahitur cum *ſpiritu cordis cervi, vel el. Matthioli*, & aqua *cordiali Herculis Saxoniæ*: Extractioni addendo *Ambram*, & ulterius digerendo. Uſus eſt antiſcorbuticus ſingularis ac ſudoriferus. Quæ de priapo habent, nota ſunt, & tranſeant.

Poſt Cervum ſunt

Vipe-

Viperæ,

Et quivis etiam apud nos reperibiles ſerpentes, cùm inter has tam inſignis, adeoq; eſſentialis differentia haud deprehendatur. Vipera vivipara quaſi dicta; cùm aliæ ſerpentū ſpecies ſint oviparæ, uſu diaphoretico, & liquid aliud ſimplex animale, vi alexipharmacâ decantata eſt; unde ſimul vi expulſivâ variolarum, morbillorum, purpuræ, ſcabiei ferinæ ſeu malignæ, &c. imprimis uſitata exiſtunt remedia ſerpentina. Jam verò, utut ſub ignis examine ſpiritus ac ſal volatile cum oleo ſuggerant, adeoque ſimilia producta ac cornu cervi; nihilominus per ignem hæc corpora vi ſuâ ſpecificâ non leviter alterata, & plus minus caſtrata ſunt, ſicque ſpecialem præ aliis differentiam vix videntur habere. Sufficiat igitur pro uſu diaphoretico pulvis viperarum vel ſerpentum, & hinc earum Eſſentia.

Pulvis aliâs *Bezoardicum Animale* dictus, quò hic ſimplicior, eò melior eſt: Nempe ſimpliciter *ſerpens*, etiam ſine capitis aut caudæ abſciſſione (ut ut quemvis hîc ſuo ſenſu abundare patiamur) exemptis ſolùm interraneis, in fruſtula diſcindatur, fruſta in patellâ ampliore, blando Balnei Mariæ calore, pro phlegmatis evaporatione exſiccentur, donec penitus exarefacta exactè pulveriſari queant: Pulvis hic, pro meliori aſſervatione à corruptionis metu, ſpiritu vini *camphorato*, *myrrhato*, &c. crebriùs irroretur, vel etiam aliquot guttis ol. *deſtillati caryophyllorum* impregnetur. Huic Pulveri varia pro ſcopo vario poſſunt addi; & ſic pro cujuſve lubitu *compoſitus* fieri, cum *floribus ſulphuris*, *camphora*, *myrrha*, *oleo deſtillato rutæ*, *ſuccini*, *citri*, &c. quin etiam pulvis *cordium & hepatum ſerpentum*, ſeorſim exſiccatorum, poteſt huic addi, quò remedium ſic magis perfectum evadat; utut aliâs pulvis hepatū egregium ſit ſpecificum in dyſenteria maligna, quo ſcopo nunc cum corallîis, unicornu foſſili, laudano opiato, &c. ex tempore commiſceri poteſt. Doſis pulveris ſimplicis ʒß ad ʒj, utut levior ſit, & conſequenter quantitas ejus ſit inſignior; tamen ſi aliquid proficuum inde ſperare volumus, neceſſe eſt, ut in tanta doſi is propinetur.

Eſſentia, præter eam, quæ fit cum ſpiritu vini, proprio ſale volatili acuato, in uſu eſt ea, quam ita paravit *Dn. D. Michaelis*:

Recepit ſpiritus viridis æris, quē viperis inciſis affudit, & debitâ digeſtione ſolvit; integrum enim corpus, pauciſſimis exuviis relictis, ferè ſolvitur: Menſtruum abſtrahitur, & ſub antiquo ferè acido ſapore ſeparatur (omnem ejus aciditatem iterum redire, dubito:) Magma relictum cum ſpiritus vini theriacali extrahitur, & inſpiſſatur in Eſſentiam Viperarum.

Præter dicta, multa hinc inde de *Coronis ſerpentinis* circumferuntur, dum maxima ſit fabula de nihilo: Nam iſta ſubjecta ſunt vel dentes molares porcorum ablactatorum, aut pullorum equinorum (nam hi ex ſuis alveolis exempti, & paululum mundati ſecretiſſimè venduntur pro coronis à circumforaneis;) vel chelæ ſquillæ marinæ, quæ ab alia parte ſunt dentatæ, & quovis ebore nitidiores, etiam pro coronis venduntur. Sed quod *ſerpentes pileatos* attinet, longè alia eſt eorum ratio; de quibus vulgò lapides circumferuntur: Vid. KIRCHERI *Regnum naturæ Magneticum*: ſunt enim artificiale quid hi.

Lucius

& ſpeciatim quælibet capitis lucii piſcis oſſa, non præciſè maxillæ (utut maxillæ uſitatiores ſint) & quælibet ejus Præparata, ſunt remedia egregiè diaphoretica, vim habent ſingularem abſorbendi & temperandi Acida vitioſa, & hujus medio ſudorem ciendi, ac ejus excretionem promovendi. Nempe ſicut corallia & cancrina abſorbendo Acidum primarum viarum, fiunt concretum ſalſum diureticum; ſic hæ partes abſorbendo pariter illud Acidum, fiunt diaphoreticæ Sunt autem inſtructa ſale volatili ſatis temperato, non adeò oleoſo, ac terreſtrium talia volatilia; unde in ſpecie in pleuritide & ſimilibus eryſipelaceis conjunctis affectibus, vi temperandi Acidum ſpecificum, & vi ſudoriferâ, uſitatiſſima ſunt: item ex iiſdem cauſis in fluore mulierum albo, item gonorrhœa virorum benigna, conveniunt, cùm ſimul urinam quoque non nihil promoveant, & ſic utroq; modo conducant.

Juxta hæc ſunt

Conchæ

Quædam ſelectæ, ex ingenti Oſtracodermorum exercitu vel elegantiores oblongæ, vel margaritiferæ. Hæ præ aliis ſunt uſitatæ, utut ſub harum defectu etiam cochlearum noſtrarum majorum domunculi, præſertim earum opercula, commodè poſſint ſubſtitui. Nempe omnia hæc pro natura marinorum invertunt & abſorbent Acida primarum viarum, & hinc in ſaporem ſalſum, nunc diaphoreticum nunc diureticum, abeunt. Item calcinata hæc ipſa relinquunt caput mortuū inſtar calcis vivę potenter inverſivum, abſorptivum, & hinc febrium intermittentium per ſudorem curativum: notum hoc eſt ex *Strobelbergeri ſpecifico*, quod fit ex *conchis margaritiferis calcinatis*, & ſimili remedio *Crollii*, ex *teſtis concharum oblongis calcinatis*. Loco hujus ſubſtitui poſſunt *Oſtrearum*, imò etiam *cochlearum teſtæ*, cùm hæ *vel crudæ vel calcinatæ* ejuſdem ſint materiæ: & ſicut potentiſſima ſunt diaphoretica privativè, ita in ſpiritu ſalis ſolutæ ſuggerunt liquorem ſeu ſolutionem ſalſiſſimam, quâ inſpiſſatâ, & per deliquium ſolutâ, ſit liquor oleoſus ſic dictus, efficienter diureticus.

His accenſeo ex

Hirco ſanguinem,

Ex eodem vivo quovis modo collectum; non enim neceſſarium, ut juxta modum Helmontii præciſè cornubus ſuſpendatur. Sanguis autem hic hircinus probè exſiccatus eſt remedium fortiter diaphoreticum, & hinc ſecundariò etiam diureticum: præ aliis animalium ſanguinibus Acidorum volatilium eſt deſtructivus, hinc ſanguinis grumoſi diſſolutivus, & in pleuritide ac ſimilibus, diaphoreticus exiſtit; ſecundariò etiam in affectibus urinariis: doſi ʒß ad ʒj, nunc in aqua quadam appropriata, v. gr. florum acaciæ, &c. nunc in vehiculo aceti non deſtillati, ſic probè tecto ægro fortiter ſudorem prolicit.

Succedit

Dens quidam durior, vel *Elephantis* vel *Unicornu Marini*:

Quæ duo loco cornu rhinocerotis, dentis Hippopotami, & ſimilium congenerum, ſufficiant abundè: & quidem dentes hi propter duriorem ſui compagem hanc habent prærogativam, ut in acrioribus Acidis concentrandis, magis potentiora & proficua ſint, quàm remedia ex cornu cervi. De cœtero paria ſunt eorum producta, quæ cornu cervi; compeſcunt tamen potentiùs Acida auſteriora & potentiora, imbibunt ea, phlogoſes corporis, & quasvis hinc natas efferveſcentias, ſupprimunt: hinc ebur ſine igne ad compeſcenda Acida; item ad mala & ſymptomata ex nimia iracundia nata, laudari ſolet; ſiquidem ira ab efferato ſpirituum motu, & inde nata ſanguinis ebullitione, oritur: item in fluore albo, nec non ad præcavendum abortum mulierum, frequenter uſurpatur. Producta per ignem in totum conſpirant cum cornu cervi, ut ita iis non habeam usopus.

Unicornu Marini

Par eſt ratio, cùm & ipſum ſit ex dentium genere, unde rectè Rhinoceros Marinum ſeu Glaciale ab *eruditiſſimo* VELSCHIO dicitur Speciatim optimum eſt in Acidis iſtis abſorbendis, ex quibus oriuntur epilepſiæ infantum, & eryſipelata Adultorum, abſorbendo iſta, & per diaphoreſin ventilando maſſam ſanguineam. Unicornu hujus præparati doſis eſt ℈j ad ʒß.

Quoad *Regnum Minerale*, illud ſuggerit ferè privativè tantùm dicta diaphoretica, eaque ſi ex ſulphuribus mineralibus præparata fuerint, ſimul ferè anodyna. Primarum ducit antimonium, quod ſuppetit diaphoretica, tàm ex parte ſui ſulphureâ, quàm Mercuriali parata; & omnia Martialia & antimonialia per nitrum fixata, quæ ſunt potentiſſima & tutiſſima. Fixatio hæc habet aliquid ſingulare: nam ſulphur nitri adhæret antimonio, & ſimul cum eo figitur, qualia ſunt omnia antimonialia diaphoretica Hinc eſt ſtannum quod & ipſum diaphoreticum eſt: tunc unicornu foſſile, terra ſigillata, & Mercurius ritè fixatus: (rara quidem avis, utut plus in receſſu habeat:) Denique hermaphroditicæ quaſi ſubſtantiæ ſal ammoniacum, quod ration partis volatilis, ex Regno animali hauſtæ, ſummum & potens eſt diaphoreticum.

Antimonium

Igitur ſuggerit ea, tàm ex parte ſulphurea, quàm Mercuriali ſeu regulina. Quoad illam, eminet

Cinnabaris Antimonii

Ritè parata, quæ vi diaphoreticâ anodynâ, in malignis alexipharmacâ, & in affectibus generis nervoſi antiepilepticâ & egregiè anodynâ, nobilis eſt. Dico autem ritè parata; ut neq; ex parte ſui ſulphureâ nimis igne alteretur & comburatur, neque ex parte Mercuriali hujus nimjam jacturam patiatur. Utramq; poteſt præcaveri, ſi in rectificatione mox fortiori igne urgeatur & ſublimetur: ſic ambo unà juncta

adſcen-

adſcendunt, & nec comburitur, ſulphur, nec Mercurialis pars auffugit. In ſpecie autem ſociata cinnabaris cum ſalibus volatilibus, remedium eſt egregium in morbis malignis, ſyſtema nervoſum ſimul affligentibus.

Deinde eſt ratione partis ſulphureæ *ex Antimonio*

Pulvis Epilepticus

Quorundam anodynus, reverâ ſomniferum, ex ſcoriis reguli Antimonii ultimò artificioſè præcipitatus, (nam priora præcipitata ſunt emetico cathartica). Hujus uſu repetito obſervavi, quod primâ vice ordinariè faciat vomitus, poſt aliquot horas, ceſſante vomitu & vi emeticâ, ſomnum inferat, quo tamen ægri frigido ſudore ferè diffluunt: Remedium eſt polychreſtum in multis caſibus, propter vim diaphoreticam & anodynam. Doſis in Adultis gr. ij. vel iij, in infante reſpectu virium, v. g. unius anni gr. iß ad ij pro duabus doſibus; interea quoq; gr. j. pro duabus doſibus ſufficit.

Mercurialia antimonialia diaphoretica famoſiora ſunt duplicia, vel in forma ſicca, vel in forma humida. In forma ſicca eſt

Antimonium diaphoreticum,

Cujus præparatio nota eſt; & Bezoardicum Minerale. Præ cæteris autem elegans eſt antimonium diaphoreticum Martiale, ad imitationem LUDOVICI, quam deſcribit in in *Pharmac. ſua* ſatis clarè, ſaltem quoad quaſdam encheiriſes notatas. Moneo igitur in genere, quod non ſit inter duo hæc aliqua eſſentialis differentia, ſaltem ſunt concreta ſalſo alcalina, ſeu quæ ratione ſubſtantiæ Mercurialis antimonii, ab Acido nitri fixatæ; ita tamen, ut Acidum iſtud maximam partem denuò ſit ſeparatum, ut evadat concretum, acidorum malignorum acrium abſorptivum, & cùm ſulphuris Acidum eidem deceſſerit, eo ſpoliatum, cum Acido maligno intra corpus ſaturatur, undè privativè eſt Sudoriferum. Pro Antimonio hoc diaphoretico recipiatur *Regulus* in ſpecie *Martialis* (nam nihil quidem de Marte participat, ſed purior ſaltem Antimonii pars eſt) & poſt factam cum triplo *nitri* detonationem in *aqua ferventi* crebriùs ebulliat, & edulcoretur ita, ut, quicquid poteſt fieri, de contagio nitroſo ſegregetur: ita 6 vicibus in aqua *ferventi* ſemper *recenti* per ebulitionem fortem edulcoratus pulvis (nam omni contagio eum ſpoliare impoſſibile eſt) digeratur cum ſpiritu vini *tartariſato*, & ſemper ſic deflagretur, ſic nunquam alterabilis, vix vim emeticam induit, ſed ſuave diaphoreticum exiſtit.

Par ratio in forma ſicca eſt

Bezoardici Mineralis,

Sive ſimplicis, ſive compoſiti. Hoc ritè calcinatum, poſt prægreſſam ternam ſpiritus nitri, ſemper recentis, abſtractionem, tandem denuò ſeparetur nitroſum Acidum; quod patet, ſi non ampliùs fumet in reſta: poſt cum ſpiritu vini digeſtum & deflagratum, evadit diaphoreticum egregium. Hanc tamen habet prærogativam præ antimonio diaphoretico, quod Bezoardicum hoc Minerala de ſulphure nitri ſimul fixato (uti aliqui ſuſpicantur) etiam aliquid participet, quod tamen in medio relinquo.

In forma humida ſunt

Tincturæ Antimonii,

Quarum magnus eſt luxus; res tamen eodem recidit; vel etiam ſæpe per plures ambages remedium non adeò nobile obtinetur. Nobis duo ſufficiant; altera quę participiat de ſulphure ejus externo, altera quæ de interno. Prima eſt WILLISII *Pharmac. Ration. P. 1.*

℞ *Antimonii* p j.
Sal. tartari p. jß. vel ij.

Miſta invicem fundantur; quò diutiùs, eò meliùs, & cum ſpiritu vini *rite rectificato*, calidè infuſis pulriſatis, extrahatur tinctura, ſpiritus vini nimio ad debitam conſiſtentiam *abſtracto*: Habetur ſic tinctura elegans, utut de ſulphure externo tantum participet.

Pręſtantior eſt altera ob ſulphur internum, plus minus fixum, præparanda ex vitro antimonii per affuſionem aceti deſtillati vel ſpiritus viridis æris. Paradigma & exemplũ omnium optimum ſuggerit KERKRINGIUS *in Commentar. ad Baſil. Currum Triumphal. Antimonii*, qui accuratus, prolixus, & fidelis ſatis eſt. Vi ſudorifera, & imprimis ſanguinis purificativa, notæ ſunt hæ tincturæ.

Sequitur

Stannum,

Subjectum ſummè ſulphureum: ſuggerit diaphoretica, tàm in via ſicca, quàm humida. In via ſicca eſt

Antihecticum Poterii,

ſeu *antimonium diaphoreticum Ioviale*, circa quod obſervetur proportio ingredientium; ſcilicet

℞. *Iovis ſelect.* p. v.
Reg. Antimonij p. jv.

Fundatur in Regulum compoſitum Jovialem, qui cum triplo *nitri* detonatus, ſubinde miſturam agitando cum *bacillo è ligno duriore*, hiſce procedatur encheiriſibus, ut de antimonio diaphoretico vulgò dictum: ſic habetur pulvis candidus, (non cœruleus, qui de ſulphure deflagrabili adhuc participat, & vomitorius plus minus eſt) interdum flavus ſi diutiùs in igne fuerit.

Cum Antimonii diaphoretico in morbis malignis coincidit; in chronicis verò præferendus eidem eſt: miſtum cum reſina guajaci, optimum eſt in ſanguine purificando per ſudorem.

In humida via cum *Mercurio ſublimato* & *Jove* modo conſueto deſtillatur Butyrum, quod, utut poſſit per ſe præcipitari in pulverem candidum nonnihil diaphoreticum, potiùs tamen procedatur, ſicut in Bezoardico Minerali cum *ſpiritu nitri*, fitque hinc *Bezoardicum Ioviale*.

Hiſce ſocietur

Diaphoreticum ex Biſmutho.

Non adeò cognitum. Concretum hoc eſt ſingulare, ſcilicet non metallum, metallo tamen cognatum, perquam ſulphureum. Solvitur in *ſpiritu nitri rectificato*; mirum quanta ſulphurei fumi copia, & quo cum æſtu, exhalet: ſolutio præcipitatur cum *aqua ſimplici*, cadit pulvis candidus, edulcorandus cum *aqua communi calida*.

Diaphoreticum hoc in morbis acutis cum nimio æſtu egregiè alterativum, in infantibus Antepilepticum, in Adultis quoq; aliquando Contracturarũ Curativum obſervatur: Vid. Scriptum Germanicum; *Tæda Chymica Triſtda*, ubi *plura de Biſmutho*.

Reliqua coincidunt,

Terra ſigillata
&
Unicornu foſſile,

(quod margæ quædam ſpecies eſt) ſint inſtar omnium: privativè ſunt Sudorifera, Acida primarum viarum abſorbendo & invertendo, cum quo ipſo coëunt, & ſaporem aluminoſum plus minus adſtrictorium acquirunt.

Unicornu foſſile quaſi magneticũ eſt Acidi iſtius, ex quo Variolæ & Morbilli oriuntur; in quibus unum eſt ex optimis ſpecificis, præſertim quando variolæ convulſiones & epilepſiam minantur.

Mercurius fixatus diaphoreticus,

Quo PARACELSUS tanta miracula præſtitit, & de cujus poſſeſſione HELMONTIUS gloriatur, Ad hunc nondum patet acceſſus, niſi poſſeſſoribus liquoris Alcaheſt: hujus autem loco oleũ vitrioli probe rectificatum jus habet præ aliis Acidis ſingulare in Mercurium: utut enim eum figere perfectè non poſſit, tamen vim ſingularem præ aliis Mineralium Acidis in illum exerit, ejus volatilitatem multum coërcet, ſi poſt factam ſolutionem & abſtractionem tandem fortiſſimo, quantum fieri poteſt, igne, quicquid de oleo vitrioli ſuperſit, exhalet. Mercurius hic fixatus aſſumptus nunquam ſalivatorius eſt, niſi per accidens, in lue Venerea egregius. *Cnöffelii Mercurius fixatus* paratus fuit ex *Mercurio*, cum *oleo vitrioli* ſumptuosè parato, fixato, quo feliciter uſus eſt in ſua Praxi.

Si ergo præſcribendum ſit Sudoriferum, ſufficienter ſudorem movebitis ſequentibus Formulis, & quidem ex Sudoriferis volatilibus,

℞. *Aquæ card. bened.* ℥jß.
Spiritus ſal ammoniaci ʒj,
Vel loco hujus *ſalis vol. ex ſal. ammoniaco* ℈j.
Olei deſtillat. caryoph. gut. j. ad ij.
Syr. fœnic. vel *cort. aurant.* ʒß.
M. pro Hauſtu, d. ſ. Potio ſudorifera.

℞. *Aqua*

℞. *Aquæ ſcorzon.* ℥j.
Cinnam. ℥ß.
Spiritus theriac. campb. ʒß.
Salis vol. C C. gr. xij.
Succini gr. vj.
Syr. de ſucca ſcord. ℥ß.
M. f. Potio S. ut ſuprà
Potio ſudorifera.

℞. *Sal. vol. ſal. ammoniaci* gr. xv.
Campb. gr. ij.
M. d. ſ.
Sal ſudoriferum pro una vice.

Ex Sudoriferis fixis:
℞. *Antimonij diaphor.*
C. C. ſine igne
Salis Card. bened. an. gr. xij.
M f. Pulvis, in vehiculo calido jejuno ſtomacho aſſumendus, d. ſ.
Pulvis ſudoriferus pro una vice.

℞. *Antimonij diaphor.* ℈j.
Salis Card. bened ℈ß.
laud. op. gr. j vel ij.
M. f. Pulvis, S. ut ſuprà.

℞. *C. C. ſine igne* gr. xv.
Cinn antimonij ℈ß.
Bezoard. ſolar. gr. jv.
M. S. ut ſuprà

℞. *C. C. ſine igne*
nitri antimoniat. an. gr. xv. M.
Hæ Formulæ ſunt pro doſi unica, & quidem robuſtis ægris præſcriptæ
In forma Boli:
℞. *Rob. ſamb.* aut *junip.* ℥j.
C. C. ſine igne ℈j.
Antimonij diaphor. ℈ß.
cum ſ. q. *ſyr. rubi idæi* f. Bolus, S.
Bolus Sudoriferus.

Sudorifera, mixta ex Fixis & Volatilibus:
℞. *Aquæ ſcabioſ.*
Flor. ſamb.
Ulmar. an. ℥j.
Cordial. Herc. Sax. ʒvj.
Spiritus theriacal. campb. ʒiij.
Antimonij diaphor. ʒß.
C. C. ſine igne ℈j.
Sal. vol. C. C. ℈ß.
Campb gr. iij.
Syr. ſcord. ℥j vel ℥iß.
M. d. ſ.
Potio ſudorifera bene circumagitanda pro 4. vicibus:

℞. *Aquæ flor. ſamb.* ℥j.
Ther. Androm. vel loco hujus *El. diaſcord. Frac.* ʒj.
Salis vol viper. gr. vj.
Campb. gr. j.
Syr. rubi idæi ʒß.
M. D. S.
Potio ſudorifera pro una vice.

℞. *Tincturæ Bezoard.* ʒj.
D. S.
Tinctura ſudorifera pro 2. vicibus.
In robuſto verò corpore & caſu periculoſo pro una doſi ʒj ſufficit.

ARTICULUS V.
DE
SALIVATIONE UNIVERSALI.

AD Univerſales Evacuationes maſſæ ſanguineæ, ac totum corpus purificantes, pertinet etiam Salivatio, quâ, per copioſam ſalivæ ex ore excretionem aliquot dierum continuam, etiam cauſæ materiales morborum, aut producta eorum morboſa, evacuari ſolent: idque tàm univerſaliter, quando copioſorum ſuccorum ſub forma ſalivæ ex toto corpore per hanc viam inſtituitur Evacuatio, in ſalivatione ſeu ptyaliſmo univerſali; vel particulariter, quando ſaltem ex ore & locis vicinis per ſalivam fit Evacuatio per Apophlegmatiſmum dictum. Hoc loco igitur de ea, quatenus eſt Univerſalis.

Huic autem Evacuationi natura minus eſt conſueta: nam in naturæ curſu ſalivatio ordinariò non obſervabilis eſt, ſed potius ſalivam cum alimentis, aut aliàs deglutimus; hinc rarum eſt, quod natura in ſtatu præternaturali per ſalivationem moveat excretionem criticam: refert tamen ROLFINCIUS *in Methodo Spec. l.* 3. *Sect.* 2. *cap.* 41. *p.* 253. & *l.* 6. *Sect.* 3. *cap.* 1. *pag.* 590. ſe aliquando ſalivationem criticam obſervaſſe; cui caſui non diſſimilis eſt Obſervatio SCHNEIDERI *l. de Catarrhis*, ubi in febribus petechialibus ſub ſtatu copioſa ſæpe ſolet viſcidorum per ſalivationem rejectio cum euphoria ægri ſupervenire; item BLEGNI *in Rod. GALLICI Anno* 1. *Menſ. Octobr Obſervat.* 7. qui criticam vertiginis ſolutionem per Salivationem obſervavit. Aliàs rarum, quod per naturam ſalivatio excitetur. Interdum tamen ars corrigere naturam præſumens inſtituit ejuſmodi Evacuationem, quæ fit in ſpecie per Mercurialia.

Hæc medicandi ratio, mediante variâ Mercurii uſurpatione inſtituenda, caſu primitus, uti plurima alia medicamenta, *inventa fuit* à Chirurgis; quæ tamen nunc ex inſtituto adminiſtratur in cura luis Venereæ inveteratæ & contumacioris, aliiſque chronicis morbis. Nam quæ non cedit ſudoriferis lignorumque decoctis, aliiſque appropriatis remediis, ea tandem per ſalivationem Mercurialem radicitus curatur: conf. WEDELIUS *de Medic Facult. l.* 2. *Sect.* 2. *c.* 12. SCHNEIDERUS *de Catarrhis l.* 3. *cap.* 11. *p.* 438. TIMEUS *l.* 7 *Caſ.* 3 & SYLVIUS *Praxeos Append Tractatu* 35. 323.

Ex Arabibus nempe, qui præſertim in Re Pharmacevtica fuerunt ſtudioſi, didicere Veteres, ad ulcera inveterata, & imprimis contumaciora maligna ad gangrænam declinantia, commendatum fuiſſe Mercurium; hinc cum præ omnibus aliis Ulcera Gallica ſint dyſepulotica ſeu difficulter curabilia, adhibuêre Mercurium cum emplaſtris & unguentis; unde ex accidente & caſu copioſa ſubſecuta eſt ſalivatio, & per hanc tàm ulcerum, quàm ipſius primarii aliorumque morborum Curatio: obſervato eo caſu, ſatis licet dubio, luem Veneream deliberato conſilio per ptyaliſmum curare cœperunt. Primus autem, qui luis Venereæ curandi methodum per ſalivationem inſtituit, fuit IOANNES CARPUS, *Italus Medicus Bononienſis*, qui hâc viâ multa millia ſcutatorum lucratus fuit. In lue ergò Venerea tentata cura ſalivatoria, ſimul etiam poſtmodum aliis affectibus chronicis & pertinacioribus, cùm lue Venerea conjunctis, proficua obſervata fuit; & cum putarent, quod ſub ſalivæ forma excernerent materiam ulcerum, hanc ſtudiò & conſultò ad alios morbos chronicos & contumaciores, corpus adhuc robuſtum affligentes, quorum cauſa morbifica in Acido vitioſo, imprimis in materia viſcidiore videbatur abſcondita, applicarunt. Hâc ratione Epilepticus per 30 annos lue Venereâ infectus, mediante ſalivatione ab utroque malo curatus fuit; non ſecus ac Arthritis contumax evanuit, poſtquam æger lue Venereâ inquinatus ſalivationem Mercurialem paſſus fuerit: conf. WEDELIUS *de Medicam. Facultat. l.* 2. *Sect.* 2. *cap.* 11 ſic alius herniâ aquoſâ affectus ſuperveniente lue Venereâ per ſalivationem Mercurialem ab utroque malo fuit reſtitutus.

Lues ergò Venerea per Mercurialia optimè curatur; item ulcera Venerea, quæ non poſſunt ſopiri, niſi adhibeantur Mercurialia; in Mercurio enim latet genuinum Alexipharmacum Veneni Venerei. Hinc plures Medici in morbis contumacibus, ſcabie virulenta ſeu maligna, hemicrania contumaciori, in ulceribus crurium manantibus cacoëtheis, in affectibus cutaneis gravioribus, corpulentia nimia (vid. *Act HAFFNIENS. Volum* 1. *Obſerv.* 72) in catarrhalibus diuturnioribus aut ſæpiùs recurrentibus, in Aſthmate humoroſo, item Plica Polonica (vid HERCULES SAXONIA *de Plica Pol. cap.* 57) aliiſque pluribus, ſalivationem Mercurialem proficuam obſervarunt; quin & Modernorum nonnulli Paralyticis confirmatos, imprimis ex apoplexia tactis, curam ſalivatoriam inſtituerunt, & ſæpè feliciter abſolverunt. Adeoque in genere Salivatio Mercurialis non quidem in morbis acutis, in quibus ſimpliciter nullius uſus eſt, ſed po-

potiùs in quibuſdam contumacioribus affectibus chronicis, aliis modis non curabilibus, à fermento acido plus minus corroſivo, in ſubjecto ſeu vehiculo plus minus viſcido, glutinoſo, &c. hærente, oriundis, ſolidas præſertim partes & maſſam ſanguineam nimis affligentibus, fermentum acidum ſaturando, & ſub forma liquaminis ſalivalis evacuando, vel viſcida fortiùs diſſolvendo & evacuando, uſum ſuum obtinebit.

Nempe Mercurius hic imbibit fortiſſimè Acida, & ſpiculis ſuis penetrat in imos partium poros, attenuat viſcidiſſima etiam contenta; unde, præter Aſthma humoroſum, ad Quartanas diuturnas & ſimiles affectus Curatio ſalivatoria à quibuſdam Medicis fuit inſtituta: vid. WILLISIUS *de febribus cap. 6 & de Anima Brutorum*: item ad Maniam graviorem; vid. ROLFINCII *Method. cap. 15. & Conſultat. l. 2. Conſil. 8.*

Medium, quod ſalivationem hanc præſtat, ſimpliciter eſt Mercurius: nam utut obſervatum ſit, quod etiam ſola pinguedo ſuilla diu ſubacta in mortario plumbeo, donec griſeum acquirat colorem inſtar Linimenti Mercurialis, infantibus in plantis pedum illita ſalivationem excitarit aliquando: ſicut etiam antimonium diaphoreticum ſeu ceruſſa antimonii, parata ex regulo antimonii, crebriori uſu etiam aliqualem ſalivationem induxerit; in adultis tamen ſolus hanc movet Mercurius, quem adhibendi modus duplex eſt, internus & externus. *Externus* per Unguenta, ſuffitus & emplaſtra, cingula ſapientiæ dicta, &c. *Internè* uſurpatur apparenter mortificatus, v. g. Mercurius ſublimatus dulcis, vel Mercurius præcipitatus ruber quocunque, ſpeciatim cum ſpiritu nitri, aliàs Arcanum corallinum dictus; vel cùm ſpiritu ſulphuris aut vitrioli præparatus, Turbith Minerale dictus. *Mercurius dulcis* quidem ſolitariè propinatur repetito uſu, ſimul aliquando laxat, & tandem etiam ſalivationem infert; quod evenit nobis ſæpiùs, cùm frequenter eo in Praxi ſoleamus uti, ut ægris ſuperveniat ſalivatio, ſiquæ data occaſione non debitè præceſſit Purgatio, idque ordinariò tertiò vel quartò die, & ſic coërcitus in corpore ſubſiſtens ſalivationem movet; in quem finem datur ad minimum duabus vel tribus diebus continuando, primâ die ℈j, ſecundâ die ʒß, tertiâ ʒj in vitello ovi diſſolutus; ſic enim quartâ vel quintâ die, ſequitur ſalivatio. Aliquando curavi mulierem, ex graviſſima & deſperatiſſima alvi obſtructione decumbentem, ita ut jam morbus iliacus immineret; propinavi hinc ſenſim Mercurium ad aliquot Uncias uſque ad iiij, quæ cum nihil operarentur, ſed detinerentur, ſupervenit tandem ſequentibus diebus ſalivatio: evacuare proin Mercurium per balnea & clyſteres lacteos habebam neceſſe; eo quidem cum ſucceſſu, ut ſic de nocte demum erumperet ex improviſo, lectumque peteret, cum ægræ ſalute alvum aperiret. Ex quibus omnino, Mercurium in corpore retentum ſalivam ciere patet.

Arcanum Corallinum Hartmanni.

Paratur per ternam ſpiritus nitri abſtractionem, remanet ſic præcipitatus elegans rutilans cinnabarinus, qui datur cum theriaca, vel ſucco glycyrrhizæ in forma pilularum ad gr. ij vel iij: primùm nauſeam, interdum vomitus movet; alterâ vice ſeu ſequente die gr. jv; hinc tertio v, & ſic, donec omnes doſes ſimul 15 vel 19 grana compleverint, *bis* 15. *oder* 19. granen *eingenommen*, tunc deſinamus; ſequitur enim ſalivatio: rarò plus requiritur.

Turbith Minerale Crollii.

Cum ſulphuris vel vitrioli ſpiritu eodem modo paratur. In forma pilulari cum Theriaca datur; primo die gr. j. ij. vel iij, poſt ad jv, ſicut ſuprà: ſicque quotidie continuando, donec 5. doſes aſſumptæ, & ſalivationis futuræ indicia ſuperveniant.

Externè modus optimus & uſitatiſſimus eſt ſub forma Unguenti, parati ex Mercurio vivo cum duplo vel triplo pinguedinis ſuillæ in mortario lapideo cum piſtillo ligneo probè agitando, ut in Unguentum griſeum tranſeat. Adduntur interdum & alia, ut oleum laurinum, terebinthinæ, vel aliud appropriatum corpus: Vel

℞. *Axung. porcin.* ℥iv.
Terebinth.
Mercurij vivi an. ℥ij.
Styrac. liquid. parum.
M. ſub forma Litus.

Tali unguento plantæ pedum, tali, & genua, carpi, & cubiti, ita ut ſingula vice tantum Unguenti recipiatur, quantum illud habet Mercurij ʒß vel ad ʒj in robuſtioribus: in graviori malo & pertinaciori affectu, ubi nempe difficiliùs ſuccedit ſalivatio, pro fluxu promovendo etiam ipſa ſpina dorſi à nucha ad os ſacrum inungitur mane & veſperi omni die in loco calido, continuatur tam diu, donec gingivæ & labia intumeſcere, parotides dolore, lingua inflammari, & ita ſalivatio prodire incipiat: Omnium tutiſſimus modus eſt, ſi plantæ pedum inungantur; ſequitur enim ſalivatio copioſa. Poſt litum, præſertim in corporibus noſtris craſſioribus (quod apud Italos & Gallos propter laxiorem cutim non opus eſt) æger aliquandiu in lecto decumbat, ut per poros apertos eò faciliùs ſe inſinuet Mercurius.

Alter Modus externus per ſuffitum inſtituitur mediantibus trochiſcis ſeu candelis cum debitis reſinis, benzoë, ſtyrace, terebinthina & ſimilibus paratis, & cum cinnabari vulgari probè peractis; incenſis, vel carbonibus ignitis injectis, æger conopæo (ſive Domuncula) incluſus, ut ſaltem caput promineat, ſuffitur. Cinnabaris enim, dum conſtat ex Mercurio vivo, hic per ignem in fumum reſolutus ſubintrat ægri corpus, omnesque partium poros penetrat, & ita aliquoties repetitus tandem fortiter ſalivam movet. Sed hic modus, peſſimus omnium, jam in deſuetudinem ferè abiit; quia ignis vi Mercurius magis volatilis & penetrans factus, intima corporis penetrat, & adeò profundè ſe inſinuat, ut præter periculoſiſſima, quæ ſubinde excitat, ſymptomata vix ullâ arte iterum revocari queat.

Denique in uſu eſt

Cingulum Sapientiæ

Dictum *Rulandi*. Eſt pannus laneus Mercurio vivo, cum porcina pinguedine ſubacto probè, imprægnatus, inſuitur linteo, quod cuti nudæ circa hypochondria applicatur. Cingulum tamen hoc uſurpatur præſertim in malis levioribus, ſcabie, phthiriaſi, ulceribus, &c. ubi non præcisè opus eſt ſalivatione; utut & hoc interdum ſalivationem excitet: id quod obſervavit PAULI *in Quadripart. Botan. pag.* 75. quam tamen rarò movet, niſi diutiùs geſtetur, & fortiter nimis Mercurio imprægnetur. Obſervanda cautela, ut corpus ſemper calidum ſit, & præſervetur à frigore aëris externi; aliàs Cingulum per ſe tutiſſimum fit periculoſiſſimum. A tali modo tractato Mercurio ſuccedit fluxus ſalivæ copioſæ primò tenuis, ſecundò mucilaginoſæ, denique viſcidioris & fœtidæ.

Optimus igitur modus eſt Inunctio externa per Mercurium purificatum, quæ optimè procedit, & non tam funeſtis comitata eſt ſymptomatibus. Itali fumum uſurpant ut plurimum, Galli Unguento utuntur, Germani per os ſumunt Mercurium præcipitatum. Salivatio per ſuffitum ad epilepſiam diſponit, per Mercurium vivum mirè proſternitur ſtomachus, ut longo tempore ſtomachus illatam noxam vix ſuſtinere poſſit.

Signa ſalivationis imminentis ſunt, dum incipiunt labia & gingivæ tumere, parotides dolere, lingva inflammari, halitus graveolentes & fœtidi exſpirari, dentes nonnihil mobiliores fieri *ita ut illos omnes poſſunt eximere*, ſi volſit, hinc interdum facies ipſa tumida reddi, & ſaliva magis magiſque effluit: Unde his indiciis præſentibus, ceſſandum ab uſu Mercurij, tàm interno quàm externo. Supervenit his interdum in principio ſalivationis, loco talis fluxus alvi torminoſus, quo viſcida punctis ſanguineis aſperſa ſæpè ejiciuntur; affinitas enim eſt inter pancreas & glandulas oris; hinc eadem materia per glandulas oris per ſalivam, & per glandulas pancreatis per alvum, excernitur. Nā utut internè propinatus Mercurius præcipitatus ordinariò nauſeam, aliquot vomitus aut ſeceſſus, & tormina in principio excitet, altero tamen vel tertio die hæc ſponte ceſſant.

Tempus Salivationis, quamdiu ſcilicet hæc continuanda ſit, menſurandum eſt ſecundùm vires ægri, intentionem Medici, atque rationem morbi ipſius. Communiter in lue Venerea apud nos continuatur per 8. 10. aut 14. dies; Galli è contra plerumque ad 20. dies fluere permittunt: tempus tamen adeò certum aut determinatum non eſt; nonnunquam enim citiùs, nonnunquam tardiùs ſupervenit ſalivatio: tunc ſaltem *legitimum ſignum ſufficientis ſalivationis eſt*, ſi tandem viſcidior, tenacior & fœti-

cior & fœtidior mucus prodeat; talis enim non niſi in fine, cùm perfectè operata eſt ſalivatio, prodire ſolet: nam in principio tenuior lympha, deinceps ſpiſſior, in fine mucus viſcidus, tenax, fœtidus, cum forti ſcreatione ab ægris rejicitur.

Modus, quo fiat à Mercurio talis Salivatio? multum *intricatus eſt*. Pro hujus dubitatis adhuc intricati aliquali dilucidatione conſiderandum in Mercurio vivo

1. Corpus Mercuriale, quod non inconvenienter dicitur repræſentare quaſi aliquod Alcali metallicum, quatenus promptè à quibuſvis Acidis arroditur, & cum iis in tertium ſalſum coit. Planum id eſt ex Mercurio ſublimato, tàm corroſivo quàm dulci; Uterque in ſe conſideratus eſt concretum ſalſum, quoniam ab Acido ſulphureo ſalis communis fit concretum acido-ſalſum cum Mercurio concurrente. Ratione hujus ſuæ ſubſtantiæ materialis Mercurius, ſulphure ſuo externo acido non ſaturatus, vim habet in corpore quælibet fermenta peregrina acida, præſertim acriora fixiora (id eſt, quæ aliis remediis non ſunt curabilia) abſorbendi & imbibendi; unde Mercurius Acidum ſpecificum luis Venereæ ſummè corroſivum, Acidum ſcabiei ſerinę, Acidum fixum arthriticum, Acidum corroſivum ulcerum depaſcentium, quartanæ item diuturnæ, &c. imbibere, corrigere, & enervare ſolet. Curioſum hinc eſt, ſi quis ex quacunque occaſione vel cauſa habeat ulcera manantia crurum, loco puris laudabilis ſaniem acrem plorantia, quod ex uſu Mercurii dulcis interno ſtatim altero die alterationem percipiat, talia rubere, pus laudabile &, ut vocant, coctum fundere ſeu fluere, & loco doloris inſigne levamen obſervare ſoleant. Adeò propter concretum alcalinum quaſi concentratum illa Acida promptè abſorbet; ut rectè monet SYLVIUS, quod Mercurius pro Cura ſalivali adhibendus, non nimis ſaturandus ſit Acidis ſub præparationibus Chymicis; ſic enim minus intra corpus ſalivationis medio educere ſolet.

2. Præcæteris optima mihi videtur TACHENII ſententia de Mercurio *in Hippocr. Chymico*, qui viſcera hujus ſervi fugitivi præ omnibus Chymicorum penetrare auſus fuit, adhærere huic amalgamati liquido, ut Mercurius probabiliter eſt, & aſſeritur à BECHERO *in Phyſica ſubterranea*, ſulphur acidum adeò acre, quod tamen concretum alcalinum metallicum non ſufficienter ſaturat, alias enim figeret. Adhærere autem Mercurio tale ſulphur acre metallicum, & quod ab ipſo vix, niſi ſummâ arte, ſeparabile eſt (quem tamen Mercurium de Mercurio, Mercurium veſte peregrinâ ſpoliatum, &c. vocant) idque externum eſſe, volatile & naturæ quaſi arſenicalis, quod præciſè non de ejus eſt eſſentia, patet, quod Mercurius præcipitatus per ſe aliquamdiu igne leni digeſtus abeat in præcipitatum pulverem rubicundum, ejuſdem ferè naturæ cum illo, qui per ſpiritum nitri præcipitatur, utut non adeò ſalivatorius exiſtat. Nempe ſicut ex ſulphure communi & Mercurio prodit cinnabaris, ſic ex Acido ſulphureo acri in nitro ſeu ejus ſpiritu fit *Arcanum Corallinum Hartmanni*; & ex nitro & Mercurio ſublimando fit *Arcanum Corallinum Crolli*: in quibus Mercurius pondere non augetur, ſed tantillum eſt, quod de Acido ſulphuris vel vitrioli ipſi ſe aſſociat, & cujus occaſione ſulphur externum Mercurio adhærens quaſi excitatur & extravertitur, ut ita exinde evadat pulvis intensè rubicundus. Ratione ſulphuris hujus acidi externi acris fit, ut Merc. præcipitatus, quâ diu reſuſcitabilis adhuc eſt, ſit ſalivatorius, quatenus acrimoniâ ſua corroſivâ, utut occultâ, dum penetrat, has turbas inferat, intima corporis diſſolvendo, penetrando, & colliquefaciendo quælibet côtenta corporis viſcida, pituitoſa, glutinoſa, &c. ſimul diſſolvit chylum ſanguinis nutritivum, nec nô nutrimentum partium nervearum, & quarumcunque partium ſolidarum gelatinoſum mucilaginoſum; cùque hoc liquefacto ratione acoris partibus nerveis inimici, ſimul vitioſa fermenta acida Venerea, aliaque, eaque hæc omnia ſub forma ſalivę foras educit, quatenus ita diſſolutus, attenuatus & colliquefactus ſuccus ita ſuâ texturâ naturali eſt diſpoſitus, ut ſub larva copioſę ſalivę, ſpeciatim per glãdulas, earũque poros, ceu appropriata cribra, & ſpeciatim maxillares, poſſit trajici. Conf. SYLVIUS *de Lue Vener. p.* 349.

Illuſtratur hæc opinio TACHENII probabiliſſima ex eo:

1. Quod conſtanter affirment Autores, quod Mercurius Corporum, ſeu ex metallis factus, v.g. Mercurius ferri, antimonii, &c. ſive ſit ſeparatus ex corporibus, ſive de novo factus, non inferat ſalivationem: quia deficit dictum ſulphur externum acre, quod alteri ex fodinis petito ineſt, ex cujus defectu non ſolet per ſe præcipitari, neque ſalivationem provocare.

2. Confirmatur hæc ſententia, quod quò magis ſulphur externum in Mercurio extravertitur, eò potentiorem ſalivationem infert. Ratione hujus ſulphuris gr. xv. Mercurii præcipitati (ad gr. ij aut iij) pro una vice) fortiùs ſolent operare, quàm ℥j *Mercurii crudi* externè adhibiti: nam per ſpiritus affuſos nitri vel vitrioli Mercurio, extravertitur ſulphur, & exaltatur additione Acidi externi.

Loca, per quæ fit ſalivæ Evacuatio, ſunt primariò glandulæ oris, & illæ omnes, quæ ad liquorem ſalivalem aliquid conferunt, in ſpecie parotides ſeu maxillares ſuperiores, & hinc tonſillæ: unde eſt, quod imprimis lingua circa latera illis in locis, ubi vaſa excretoria per orificia glandularum maxillarium ſuperiorum in os hiant, ſoleat exulcerari ab acrimonia ſalivalis liquaminis, copioſiùs ibidem excreti: hinc tonſillæ tumeſcunt notabiliter ſub ſalivatione, foramina earum patentiſſima & mucum copioſius eructantia obſervari, imò facilè exulcerari ſolent. Præter vaſa ſalivalia etiam quævis aliæ glandulæ tumentiores & magis rubicundæ liquorem ubertim excernere deprehenduntur.

Ratio autem, quare Mercurius in ſpecie per ſalivam evacuari faciat, eſt

1. Materiæ liquefactæ talis textura & conſiſtentia; ut per has glandulas, ac vix per alias, tranſcolari queat, ſicut ipſe Mercurius reſolutus facilè reſpondet porulis ſtomaticis, quod facilè poſſit ſuſcipi, & tales ſucci in os tranſcolari.

2. Quod liquor ſalivalis effluens à Mercurio ſingulari acrimoniâ ſit infectus, ratione cujus iſtas partes irritando facit, ut eò magis contenta hæc moveantur; pro ſubjecti plus minus irritati conſtitutione. Non enim eſt, ut putemus, Mercurium eſſe vel amicum vel inimicum glandulis ſalivalibus: nam non præciſè per os, ſed interdum etiam per pancreas & glandulas inteſtinales ſub forma muci ſolet educere & operari, atque tunc parcior ſalivæ fluxus obſervatur. Deinde, quod ſalivæ acrimonia multum contribuat, patet ex eo, quia, quando parcior fit ſalivatio, *pro ſtimulo ſoleant uſurpari* trochiſci ſeu Rotulæ ex Mercurio dulci & Gummi tragacantho paratæ, qui globuli in ore ſub lingua detenti orificia vaſorum excretoria, & vicinas his glandulas irritando uberiorem ſalivæ fluxum promoveant.

Quod ſi ritè hæc omnia conſiderentur, nempe modus, quo Mercurius evacuat extra corpus copioſam ſalivam, & ſub hujus tegmine fermentum corroſivum acre ægros vexans, manifeſtum eſt, quod hæc Cura ſalivatoria ſimul nonnihil ſit deceptoria, quatenus ordinariò, quantum hoc ipſo profumus ægris, tantùm ſimul nocemus, utile unà colliquefaciendo, & extra corpus evacuando, prout quoque ſuprà dixi de Purgantibus; hincque Veteres dixerunt: nullum eſſe remedium egregium, quod non etiam ſimul noceat; utut nocumentum illud corrigibile, adeoque tolerabile exiſtat.

Dico igitur, ſub forma ſalivalis fluoris tam nocuum quàm innocuum evacuari: Nam falſum eſt, quod per hunc Mercurii uſum & ſalivationem in lue Venerea ſimpliciter ſoli ſucci recrementoſi, ſcilicet Viſcidum ac Acre ejus corroſivũ, eliminentur: potiùs ſimul ſucci, qui per ſalivationem excernuntur, ſunt ſuccus chyloſus nutritivus, & nutrimenmentum partium ſolidarum liquefactum, in nervis reſolutum, & ſimul cum excrementis eliminatum; maxima tamen pars eſt ſuccorum bonorum. Generat ergò tale liquamen in corpore Mercurius, quod ſub ſalivæ forma emanat, utut cum eo vitioſa & partim naturalia recrementa ſimul evacuentur, & acida præternaturalia fermenta à Mercurio imbibita ſimul eliminentur.

Probo hoc, quia ex uſu Mercurii tàm ſani quàm ægri æqualiter vexantur, & in utriſque ſalivatio provocatur, & ſic, ubi non invenit inutilia, utilia evacuat: hinc non rarum eſt, quod Chirurgi, dum ægros illiniunt, ipſi quoque ſalivare incipiant. Pariſiis olim ipſemet curioſus eram, & ægrum apud hoſpitem meum, Chirurgum eximium, morantem de joco illinebam; ſed niſi cautè abſtinuiſ-

ſtinuiſſem, tandem ſalivationem ipſe incautus incurriſſem.

Afficit aut Mercurius in ſpecie (1.) partes ſolidas, dum in his ſub penetratione majores nectit moras, & ſic acrimoniâ ſuâ acri corroſivâ magis eas afficit, quàm liquidas, & reliqua corporis contenta; unde partibus ſolidis magis inimicus exiſtit, colliquando & abſorbendo nutrimentum partium nervearum magis, quàm ſanguinearũ. Hinc etiam (2) ſub cura ſalivatoria debilitantur non leviter ægri, præſertim ſi paulò celerior & fortior ſupervenerit ſalivatio, & præterea etiam inſigniter emaciantur, ut ſceletis ſimiles appareant, utut ritè curati eò pingviores deinde fiant: interdum tamen nunquam ferè ampliùs conſuetum faciei colorem recuperant, niſi forſan in robuſtioribus hoc fiat, ſed pallidi apparent; unde etiam hæc cura non, niſi aliis ferè irritis, aut ubi alia non ſuſſectura eſt ſuſpicio, inſtituenda eſt. Hinc, niſi rectè Inſtituatur ſalivatio, fit interdum, ut non ſemper ſuccedat Cura, quin interdum, ſi magis inveteratus fuerit morbus, duabus aut tribus vicibus inſtituatur ſalivatio, nec tamen ceſſet lues Venerea. Hinc (3.) quoniã Mercurius, uti dixi, ratione ſulphuris externi acidi corroſivi afficit imprimis partes ſolidas externas, non rarò gravia emergunt ſymptomata, niſi ea maturè præcaveantur: ex g. interdum in partibus ſolidis relinquit veſtigia ſui per totum vitę tempus vix corrigibilia. Nam verum eſt effatum Medicorum: Nil magis inimicũ eſſe partibus nerveis, quàm frigus, Acidum, & Mercurius, qui præſertim inimiciſſimus eſt partibus nerveis, unde tremores artuum, item pulmonibus, unde ſæpè graves noxæ in pulmonibus relinquuntur; imò capitis nervis: unde BONETT. *in Thar. Medicorum* obſervavit, ſalivatione ſuppreſſâ lethalem ſecutam fuiſſe cephalalgiam: os item exulceratur, quæ ulcera ſunt mali moris, niſi gargariſando iiſdem proſpiciatur, facilè in gangrænam abeunt; imo interdum hæmorrhagia graviſſima ſupervenire obſervatur; item ſæpiùs dyſenteria periculoſa excitata, legitur: ut taceam Mercurium, utut ſubtiliſſimus ſit liquor metallicus, interdum diu in corpore deliteſcere, donec cornua ſua exerat: ſic obſervavit SCHRADERUS in Viro lue Venerea laborante, ob dolores ab Empirico emplaſtum applicatum, cui Mercurius commixtus fuit, ut hic cum, eum poſt tres menſes accerſeret, decocto ſudorifero hauſto largiter cœperit ſalivare; adeo diu intra corpus latuit Mercurius. (4.) Mercurius ſæpè ſalivationem lethalem excitat, idque duplici modo: quando ea eſt vel nimia, & eam non debitè moderetur Medicus; tunc enim viribus exhauſtis concidit æger; vel quando nimis eſt concitata, ut tumefactis faucibus jugulati extinguantur.

Ergo, quoad *legitimum Regimen ſalivationis Mercurialis*, notetur (1.) ut *non adhibeatur in quovis morbo*, niſi aliis remediis jamjam fruſtra tentatis & irritis; unde non, niſi in malo graviori, tanquam ad ultimum refugium, ad ſalivationem Mercurialem demum confugiamus. Hinc (2.) *non inſtituatur, niſi in corporibus robuſtiſſimis & ſucculentis*: habenda etiam eſt ratio virium, quia ægri inſigniter debilitantur & emaciantur, quare non in ſiccioribus, Cholericis, Melancholicis dictis, ſed potiùs in Sanguineis & Phlegmaticis, tutiùs & longè faciliùs inſtituitur. (3.) *Melius procedit tempore* calido, adeoque verno & æſtivo, non tamen adeo fervido, quàm autumnali & hyemali, ubi ſucci non fluxiles; utut apud nos etiam tempore hyemali, propter fornacum uſum, aërem temperare poſſimus, modò æger intra ſe contineat. Ab aëre enim libero, item à frigore, ſibi caveant ægri, cum nihil magis ſalivantibus noceat, quàm aër frigidus externè, & Acidum internè: frigus externè hauſtum ſupprimit ſalivationem; ſimulac quoque ſi Acidi quid capiat æger, mox ſiſtitur fluxus ſalivæ, unde ægri facillimè tumores faucium lethales incurrunt: ſic obſervavi in ſubjecto fœminino ſalivante, quæ à deguſtato pomo citri ob virium debilitatem, ſtatim, remittente ſalivatione, præcordiorum anxietatem, abdominis inflationem, &c. ſenſit. Intelligendum igitur eſt tempus commoditatis, non neceſſitatis. (4.) *Obſervanda eſt conſtitutio ægri*; cum in quibuſdam fortior & facilior, in quibuſdam difficilior & parcior, ſuccedat ſalivatio: v. gr. Itali & Galli facillimè ſalivant propter texturam corporis raram & magis perſpirabilem, cum humores illorum ſint tenues & fluxiles, conſpirante aëre tenui, inde pori & meatus corporis patentiores. Curabat Pariſiis Hoſpes meus militem nobilem; qui in obſidione Belgicæ Civitatis cujuſdam Sclopeto in talo læſus erat, & vulnus periculoſum acceperat, ut gangrænam minitaretur: Chirurgus, Hoſpes meus, *aquam* illam *Phagedænicam* ex aqua calcis vivæ, *Mercurio dulci*, & ſpiritu vini Chirurgis familiarem, adhibebat; ſucceſſivè quidem evaneſcebat Gangræna, ſalivatio tamen ſuperveniebat ob pauciſſimum, qui admixtus erat, Mercurium. Adeò facilè ſalivant Galli, & multò magis Hiſpani; nos autem Germani, Batavi, & Septentrionales difficiliùs ac tardiùs ſalivamus, propter glutinoſiores ſuccos à victu cereviſiæ craſſiore, & clima aëre ſpiſſo frigidius; unde diutiùs & fortioribus remediis Mercurialibus ſunt tractandi. De canibus quoque notabile eſt, quod ſicut robuſtiores in omnibus actionibus vitalibus & animalibus ſunt; ita etiam Mercurio illiti difficiliùs ſalivant. Obſervantur autem interdum ægri, qui nullo modo ſalivare poſſunt, ſed ſuperveniunt inſignes anxietates præcordiorum, tumores hypochondriorum &c.: in talibus igitur maturè abſtinendum. (5) *Habenda eſt ratio* ſimul *aliorum affectuum*, quibus æger eſt obnoxius; ne iidem Mercurii uſu exaſperentur. Qui igitur debilibus eſt pulmonibus, Curam hanc non patiatur, ne Phthiſicus evadat. Ita quoque apud nos Germanos, in ſpecie Saxones, aliosque Boreales locos, cautus ſit uſus hujus Salivationis Mercurialis, propter frequentem ſcorbutum oris: uti enim hic in gingivis exulcerationem & putredinem plus minus gangrænoſam inducit, ita in talibus cavendum, ne gingivæ cancrum concipiant; adeoque in ſcorbuto confirmato, quem Mercurius & omnia Mercurialia pertinaciter exaſperant, non niſi aliis omnibus irritis, & in Robuſtis & Vegetis, ſalivatio inſtituenda, ubi & negotium deſperatum eſt; quia admodum moleſta, periculoſa, &, ut jam ſuprà explicatum, interdum deceptoria. Moleſta eſt, ob inediam, quam patiuntur, propter dolores oris, propter tumores partium vicinarum, *ſumunt cochlear in os* per noctem; moleſtior eſt ipſo morbo, quem curamus: periculoſa eſt, ob metuenda graviſſima ſymptomata linguæ & oris, faucium, vacillationes dentium, gingivarum putredines, & metus eſt, ne nimio fluxu in tantum intumeſcant glandulæ, ut ſuperveniat ſuffocatio, quod non rarum eſt, aut dyſenteria, & alius fluxus alvi, aut ne circa os ulcera inferantur, circa fauces uvulam erodentia. (6) Antea *præmittenda ſunt* in hac Cura imprimis *univerſalia purgantia per alvum*, quæ corpus undique permeabile & perſpirabile reddunt, ac contenta imprimis tenuiora faciunt, præſertim ſociato Mercurio dulci, ut diſponatur ſic corpus ad levandam faciliorem ſalivationem. Galli præmittunt quotidianum uſum balnei aquæ dulcis tepidi, quod non improbo, cujus fotu ad 14 dies quotidie ſemel vel bis continuato emollitur corpus, magis attenuantur, & ad faciliorem motum diſponuntur humores plus minus viſcidi, ſimulq; aperiuntur pori corporis pro faciliori Mercurij penetratione; quorum loco nos præmittimus Decoctum lignorum ſudoriferorum, ut horum uſu fluidiores ſub aliquali, eoque moderato, ſudore fiant humores, & rapidiori motu agitati fiant tranſpirabiles. (7.) *Sub ipſa ſalivatione utantur ægri diæta tenui*, quia non poſſunt maſticare, ut juſculis, ovis ſorbilibus, pultibus tenuioribus. Jam quò magis comedunt ægri, eò minus per ſalivationem curantur, quia chylus, quàm primùm digeſtus, ſub ſalivatione iterum prodit, ſicque chylus nutritivus, non verò fermentum illud, ſub forma ſalivæ ejicitur. Potus ſit aqua, vel cereviſia tenuis, vel hujus loco Decoctum lignorum; non tamen nimis forte, ſed ſecundarium ſeu Bochetum pro potu ordinario, ſic tamen ne ſudor ſequatur, qui ſalivationem impedit. (8.) *Poſt ſufficientẽ ſalivationem* opera detur, ut, *ſi quid ſordium remanſerit*, à Mercurio corruptarum, aut aliquid ejus intra corpus hæſerit, perfectè *eliminetur*, ne longo ab hinc tempore excitata de novo ſalivatio peſſima artuum ſymptomata inferat; in quem finem imprimis purgetur denuò æger ſemel aut bis, & propinentur Decocta lignorum ſudorifera cum antimonio pro aliquot vicibus, ad eliminandas ſordes hinc inde forſan reſtitantes, uti & penitus extirpandum è corpore Mercurium, & æger tutò curetur: hinc etiam nocumenta relicta aut supervenientia, per Decoctũ ligni gvajaci ordinariò ejici ſolent. (9.) *Salivatio* plus minus *deficiens excitatur* & ſtimulatur, partim per continuatũ uſum Mercurialium in pauca doſi, partim per trochiſcorum ſupra dictorum in ore detentionem, quibus ſucceſſivè liquefactis, fauces & os irritando, fluxum ſalivalem ita provocant. Qui tamen (10) *excedens nimiùm*, compeſcendus, non penitus ſupprimendus, partim per Evacuationes, per alia loca inſtitutas, partim per Mercurii extra corpus

pus evocationem, partim per ea, quæ motum contentorum nonnihil ſiſtunt, & ita ſalivationem exactè ſufflaminant: v. g. ſi nimia ſit Salivatio, mox Clyſmatibus injectis & repetitis, aut purgantibus impediatur; quò enim magis movetur alvus, eò minus ſalivat æger: vel per ſudoriferum Decoctum; quamdiu enim ſudor fluit, tamdiu imminuitur ſalivatio: (notabile eſt, quod ægri, qui cruciantur doloribus artuum, Mercurio inuncto & propinato eo, ſtatim dolores amittant; ſalivatione autem ceſſante, aut per ſudorem tantùm ſufflaminatâ, redeunt dolores, & partes ſolidus denuò affligunt:) vel veſicatoriorum in brachio aut cruribus applicatur; nam & horum uſu imminuitur ſalivatio, præſertim quando nimius tumor occupat fauces & collum, adeoque fere ſtrangulationis & ſuffocationis periculum imminet. Hiſce quoque ſocientur opiata interne exhibenda, quæ ſufflaminando ſpirituum impetum, & ita contentorum motum localem ab iiſdem dependentem inhibendo, etiam ſalivationem, ſiſtunt. Hoc obſervatur itidem in ægris, qui nimium debilitantur, ceſſare interdum penitus ſalivationem; viribus verò redeuntibus, illam quoque redire: ceſſat enim ſub virium defectu motus contentorum, tàm localis & progreſſivus, quàm fermentativus & inteſtinus; hinc opiata quoque, ſimul irritationis ſenſum in faucibus lenientia, ſalivationem ſufflaminare ſolent.

Quæ autem *Mercurium è corpore evacant*, & ita ſalivationem imminuunt, inter ea imprimis eſt aurũ; hinc cõmuniter dicitur, ſingularem ſympathiam eſſe inter aurum & Mercurium: In uſu hinc ſunt nummi aurei, quibus partim frictiones partium externarum inſtituunt, præſertim ſi unguenta fuerint adhibita; aut etiam tantum in ore detinent, cui ſe inſinuat Mercurius præſertim ſi præpoſtero ejus uſu tractentur ulcera, unde aurũ albeſcit. Huic autem facies ſua redit ad moto igne, ſic aurum, avolante Mercurio, pallorem deponit & depuratur, atque denuò repetito ſic uſu adhiberi poteſt, & ita ceſſat ſalivatio. ZACUTUS LUSITANUS *in Praxi admiranda*, qui tamen cautè legendus, præſcribit unguentum ex auro, mediante quo illinatur æger, ad Mercurium extra corpus denuò eliminandum. Deniq; (11.) *ſi poſt* propinata remedia *Mercurialia*, aut applicata hæc interna; verbo: factis faciendis, *æger* incipiat conqueri de gravamine ventriculi, tumore inflammatorio hypochondriorum, & *non ſuccedat ſalivatio*, omnia relinquenda: indicium enim eſt, ægrum aut fruſtrà aut difficulter ſalivaturum, quo in caſu, præmiſſo Vomitorio in dupla vel tripla doſi (aliàs enim mucus circa ventriculum inſigniter ſtagnans vim emeticam eluderet) propinetur deinde Decoctum lignorum ſudoriferum, præſertim ex guajaco & junipero, quo mucus incidatur, & per ſudorem evacuetur.

ARTICULUS VI.

DE

EVACUANTIBUS PARTICULARIBUS.

Abſolutis igitur Evacuationibus Univerſalibus, ad Particulares pergo, quæ fiunt vel ex partibus externis ſolidis, vel ex cavitatibus internis particularibus. Ex partibus externis ſolidis evacuant v. gr. Veſicatoria & Fonticuli, quatenus pro ſcopo ſimpliciter evacuationis ex parte affecta, vel pro ſcopo immediatæ derivationis, inſtituuntur, nunc cum ſanguine, nunc cum nutrimento partium, ut ſi quid heterogenei inextiterit, ſecundariò quaſi evacuent. Sed de his jam ſuprà dictum.

Quoad Cavitates igitur particulares, quas ſubinde evacuare animus ex, eæ ſunt vel naturales, vel præternaturales: v. gr. Abſceſſus, profundiores ſinus, fiſtulę &c., & quas ipſas per Decocta Vulneraria ex nicotiana agrimonia, hyperico, centaurio minori, &c. parata, cum melle vel theriaca aut ſpiritu vini miſta, eluere, & ita mundificare, ac à contentis ſuis evacuare ſolemus. Naturales hæ Cavitates ſubinde evacuandæ ſunt, ut ibidem eluantur, & removeatur ſordes, vel ex materiæ vel efficientis neceſſitate ſecundùm leges digeſtionis naturales, ac erroris præternaturalis genitæ, v. gr. cavitates oris, narium, inteſtinorum, pectoris, ventriculi, &c.: quibus triplices Evacuationes inſerviunt; nempe

1. Per Maſticationem in ore, & hæc eſt Salivatio particularis.
2. Quæ per nares evacuant, quales ſunt Errhina;
3. Evacuatio particularis per alvum, quæ fit per Clyſmata.

I. Jam in ſpecie inter particulares Evacuationes ſunt ea, quæ os particulariter evacuant, &

APOPHLEGMATISMI

Dicuntur. Sunt remedium, quod ſaltem ſalivam copioſè ex ore & locis vicinis immediatè evacuare facit, adeòq; Salivatio Particularis eſt: ſicut *Apophlegmatizonta* iſtam, quæ ex glandulis oris, hujus excretioni deſtinatis, & præcipuè ex membrana pituitaria poſteriore & inferiore, ut etiam ex tonſillis, ac conſequenter ex ipſis locis vicinis effluit, lympham evacuant, indeque, dum lympha uberior, in iſtis locis evacuatur, fit utſeâ vacuatâ ibidem eò minus ſerum lymphaticum ad caput adſcendat, ſicque, quod jam ibi coacervatum eſt, ſpontè aut facilè alio modo diſcutiatur; quare hęc per accidens quoque conferre capiti dicitur, ipſum caput lymphâ præternaturali onuſtũ ſucceſſivè liberant, & *Caput-purgia*, aliàs *Apophlegmatiſmi*, à vi phlegmata eliciendi, dicuntur.

Sunt autem illa vel ſicca vel humida. Illa in ſpecie dicuntur *Maſticatoria*, quoniam maſticatione mediante actuātur, ac uſus atque effectus eorum promovetur per illam. Equidem ſola agitatio maxillarum inſtar maſticatorii eſt, & ſalivationem excitat, ut inter loquendum fit; unde quidam loco maſticatorii linum ſumunt, quod ſæpè in ore maſticant. Hodiè autem Maſticatoria minus uſitata ſunt, quàm olim apud Veteres fuerunt: Putarunt enim iidem, immediatè ea cerebrum, in ſpecie ejus vaſa & ventriculos anteriores evacuare, quodquè ſerum per glandulam pituitariam tam per os, quàm per nares, ſub forma lymphæ ſalivalis amandetur, unde hanc ipſam uberiùs evacuare, & ſic caput purgare voluerunt. Sed hodierna Anatome non permittit, quod cerebrum ejuſque ventriculi immediatè expurgentur; nihil enim immediatè ex cerebro ad dicta loca deſtillat, ſed omne per membranam pituitariam inferiorem, poſt quam inſignis eſt glandularum minutarum congeries, & hinc per glandulas, in faucibus & circa os ſitas, derivatur. Membrana enim pituitaria dicta eſt operculum ſyſtematis glanduloſi ſub hac reconditi, unde hàc membranâ irritatâ glandularum orificiola hiantia per eandem uberiùs lympham foras excernunt. Recipiunt hæ glandulæ lympham ex ramis quibuſdam arteriarum carotidum, quibus per Apophlegmatiſmum ab uberiore liberatis, uberior ad loca evacuata fit lymphæ fluxus, & conſequenter internæ capitis partes minus lympâ uberiore gravabuntur. Immediatè verò Maſticatoria ex glanduloſis partibus evacuant, quando lympha ſaltem copioſior in iis aut vicinis locis ſtagnat.

Conveniunt ergò *Salivationes particulares* in catarrhalibus capitis & vicinorum locorum affectibus, item in uvulæ prolapſu, gingivarum, maxillarum, dentium, faucium vicinarumque partium doloribus; in quibus, præmiſſis præmittendis, præſertim nicotiana, vi anodinâ prædita, maſticata optima eſt, promovendo copioſiorem lymphæ fluxum, & impediendo nimiam cerebri & capitis humectationem, hinc ad affectus ex lympha acida oriundos in hemicrania & & cephalalgia feroſa ſecundariò hæc Maſticatoria uſurpari ſolent. Sæpè etiam Sternutatoriorum vicarii ſunt, ubi ea minus tuta ſunt, & nihilominus feri uberioris evacuatio per nares aut loca vicina immediatè inſtitui debet.

Quoad Materiam Medicam, hæc pro duplici modo operandi duplicis eſt differentię: quidam Apophlegmatiſmi leviores ſunt, & operantur ſaltem ratione motus; dum enim movemus maſticando maxillam, linguam agitando comprimimus ſimul faucium membranam & partes annexas, unde intenſiùs madent ex lympha: quidam ſunt acriores, ſubtiles & penetrantes, quæ ad glandulas penetrant, & ſubtilitate ſuâ vellicant, & junctam habent ſimul acrimoniam, partim irritantem dictas glandulas & membranas, partim ulteriùs penetrantem orificia vaſculorum excretoriorum, & reſolventem, quos ibidem inveniunt, viſcidos ſuccos, unde ſi tubuli hi irritentur, repetitis eorum ſpaſmis, ex iis uberrima deſtillat lympha ſalivalis in os. Leviores igitur ſunt ver. gr. cruſta panis durior diutiùs maſticata, vel fruſtum ligni diutiùs intra dentes circumactum; ſaliva enim ſub maſticatione largiùs adfertur & exprimitur, vel globulus cryſtall

in ore circum volutus, qui ad ſitim fallendam in ore detentus à quibuſdam laudatur. Fortiora autem & propriè dicta talia ſunt acriora, penetrantia, amaricantia; quæ nunc ſimpliciter mediante maſticatione diu conteruntur, & in conſiſtentia ſicca applicantur, & dicuntur in ſpecie *Maſticatoria*; nunc verò in forma liquida, imprimis Decocti, in ore aliquandiu detinentur, quo profundiùs penetrant, & meliorem effectum præſtant, & in ſpecie *Apophlegmatiſmi* dicuntur; ſic v. gr. *Apophlegmatiſmus ſiccus* ſeu *Maſticatorium* eſt in ſpecie radix pyrethri, quæ eſt primarium, ideò Germ. *radix ſalivaria* dicta; Zingiber, zedoaria, galanga, acorus verus, cubebę, caryophylli aromatici, piperata, in ſpecie nicotiana, & hinc maſtix uſurpantur, vel per ſe in granis, vel ex hac cum cera & radice pulveriſata pyrethri formantur globuli, quorum medio probè agitando cum lingua in ore Apophlegmatiſatio promovetur. In forma liquida, v. gr. Extractum nicotianæ cum ſpiritu vini, quantitate piſi in ore detentum & linguâ commotum, mirum quantum ſalivæ ejicere facit; cavendum tamen, ne quid ejus cum ſaliva deglutiatur, aliàs vomitus & ſolita ſymptomata facilè moventur; vel etiam loco hujus fruſtulum tabaci maſticetur, quod aliàs frequens eſt, imprimis in dentium dolore, dum ſaliva proritatur, & vi ejus narcoticâ dolores dentium cum aliquali levamine ſiſtuntur; vel hactenus dicta ſimplicia, herba majoranæ, ſemen ſinapi & ſimilia in vino vel in aqua aut aceto pro ratione circumſtantiarum decoquuntur, quale Decoctum vel in ore calidum detinetur ad tempus, vel pro meliori effectu etiam gargariſantur os & fauces, pro ſalivatione oris particulari excitanda; quod fit in ſpecie in affectibus tonſillarum, uvulæ, &c. quando fauces muco obſidentur.

Quod attinet Apophlegmatiſmorum ſeu Maſticatoriorum formulas, ſint;

℞. *Rad. pyrethr. in aceto macer* ℥j.
Vel
℞. *Zingib.* ʒvj.
D. S.
Radix in ore aſſumenda.

Quæ maſticanda continuò, & prolicitum ſputum coploſè ejiciendum.

In forma Electuarii:
℞. *Maſtich. el.* ʒij.
Rad. pyrethri ʒj.
Sem. ſinapi
Cubebar.
Cardamom. an. ℈j.
cum ſ. q. *Rob. paſſul.* vel *Mell. Anthoſat.* f. Electuarium,

Sub forma trochiſcorum:
℞. *Rad. pyrethri* ʒj.
Lil. convall.
Sem. ſinapi an. ʒß.
Cardam.
Cubebar an. ℈j.
Cum ſ. q *Maſtic.* vel *Ceræ liquefact.* f. Trochiſci, S.
Trochiſci maſticandi.
de quibus unicus in ore detineatur.

Sub forma Decocti:
℞. *Herb. nicot.*
Prunell. an. M. ij.
Rad. polypod. querc. ʒvj, vel ℥jß.
Sem. ſinapi (quod egregium eſt) ʒij.
Coqu. in ſ. q. aquæ p. iij.
Aceti vini p. j.
Decocti ℔j. addatur
Mellis depur. ℥ij.

Callidè capiatur ſubinde cochlear unum gargariſando in ore, donec ſufficiens ſequatur effectus.

Pertinent huc fumi ex fiſtula ſuctione eliciti; hinc *pulveres pro fumo* varii ex nicotiana & aliis herbis compoſiti ſunt, quos inter commendatur ille *Sennerti*:
℞. *Herb. beton.*
Meliſſ.
Roriſmar.
Salv.
Majoran.
Nicot. M. ij.
Flor. borrag.
Bugloſſ.
Cheiri,
Chamom. Rom.
Lavend.
primul. veris
Lilior. convall.
Tunic.
Roſar. rub.
Violar. an. ʒß.
Fol. lauri an. M. ß.
Sem. aniſi,
Fœnic.
Rutæ,
Coriandr. an. ʒij.
Succ. citr. ℈ß.

Inciſa & contuſa groſſo modo dentur.

Item Herba Thee ſolitaria eidem ſcopo ſatisfacit.

II. Succedunt Apophlegmatiſmis *Evacuationes per nares,*

ERRHINA nempe & STERNUTATORIA.

Seu Ptarmica, h. e. Remedia, narium iſthmum evacuantia. Hæc ſunt iſta, quæ per nares lympham uberiorem, etiam ſpiſſiorem paulò, ex glandulis vicinis oſſis cribriformis, & membrana pituitaria ſuperiore, ejiciunt. Veteres autem putarunt, quod immediatè ex cerebro, his mediantibus, fieri queat Evacuatio: ſed ſufficiunt ex glandulis oſſi cribriformi vicinis, & hinc membrana pituitaria ſuperiori, uberior lymphæ & muci excretio. Si phlegmatis hæc Evacuatio fit cum forti motu thoracis, vocatur *Sternutatio*, qualia remedia vulgò malè dicunt Caput-purgia, quia non ex capite immediatè deſcendit mucus. *Ratione effectus differunt* Errhina & Sternutatoria quoad magis & minus: Errhina blandiùs irritant, & ita ſucceſſivè lympham ex naribus fluere faciunt; Sternutatoria acriùs & ſublimiùs vellicant, & hinc Sternutationes movent. *Sternutatio* talis ſupervenit per conſenſum: Nempe nihil aliud *eſt*, quàm *affectus muſculorum thoracis*, exſpirationi inſervientium, ſicque ſuô modô *diaphragmatis convulſivus*; qui convulſivô ſpaſmô contracti ſubitaneo impetu cum aëre mucum ſimul per nares elidunt, & ita obſtructiones ibi reſidentes plus minus reſerant. Cauſa talis convulſivi impetus ſeu Sternutationis ſimpliciter eſt irritatio ſenſilior membranæ narium ſuperioris, quæ certum & ſingularem conſenſum fovet cum nervo intercoſtali, quatenus cum hoc mox in ſua origine ſurculos quoſdam recipit: Vid. WILLISIUS *in Anat. Cerebri*, & SCHNEIDERUS *de Oſſe Cribif. de Catarrhis.*

Duo ergò in Sternutatione conſideranda veniunt:

1. Ipſa Irritatio membranæ narium facta, ratione cujus ſequitur affluxus, & hinc etiam uberior effluxus lymphæ, naturaliter aliàs inſipidæ, paulo ſpiſſioris, partim naturaliter acris, acidæ, ſalſæ, tenuioris, item mucilaginis viſcidioris.
2. Motus iſte diaphragmatis & thoracis convulſivus exſpiratorius, ſeu Sternutatio, ſub cujus impetu convellitur per accidens & eliditur ſpiritus è naribus, & ita ſpaſmo continuato ſimul concutitur totum abdomen, & violenter conſtringitur; tunc enim omnes ejus muſculi unà quid ſpaſmo dici patiuntur, unde etiam dolores laſſitudinarii percipiuntur in abdomine.

Ratione prioris primariò conveniunt Errhina & Ptarmica pro evacuanda lympha, vel ſuperflua vel vitioſa, aut muco viſcidi ore ex ſummitate narium & locis viciniis, v. g. membrana pituitaria: Evacuatâ ſic copioſà lymphâ iſtorum locorum, conſequenter & caput reliquum ab uberiore lymphæ influxu præſervatur, & derivando per motum illud, quod gravat, vel ſponte naturâ ſuâ vel per artem, in ſtatum naturalem redit; & ſic per accidens etiam in multis narium & *capitis affectibus*, coryza, obſtructionibus oſſis cribriformis, læſo vel amiſſo olfactu vitio cerebri, *convenire & ſpeciatim memoriam confortare*, à quibuſdam *dicuntur Errhina*. Notum eſt, quod naturaliter nares ſint humidæ ideò, ut defendantur ab aëre externo, & miaſmata odorum meliùs percipiantur: jam ſi irritantur nares, talismodi liquor copioſus emittitur.

Locus autem, *per quē fit Evacuatio*, nō eſt caput, nec cerebrū, non os cribriforme; nam hic eſt membrana craſſiſſima:

potiùs eſt partim ductus oblongus Stenonianus, ad extremitatem narium pertingens, partim membrana pituitaria ſuperior & anterior in ſummitate narium, juxta os vomer ſita, & ad palatum nonnihil protenſa; quâ irritatâ, glandularum conglomeratarum ſeries, poſt hanc membranam conſita, copioſam lympham, & continuato effluxu, pituitam effundere ſolet, quæ p. v. nunc acris, ſalſa, v. acida, &c. quam deſcribit SCHNEIDERUS *l. 3 de Catarrhis.* Per hanc membranam tranſudat lympha naturaliter per coryzam exterminata: Artificialiter per Ptarmica evocatur. Quando ergo particulæ acriores pungunt membranas, fit ut copioſiùs liciatur lympha; ſimili ratione quâ Sternutatoria operantur: eadem ratione fit Coryza ab aëre auſtero, inquinato effluviis acidis, irritante membranam narium.

Ratione poſterioris, motus ſcilicet convulſivi, vel concuſſionis pectoris, conveniunt Errhina & Ptarmica egregiè in paroxyſmis apoplecticis, lethargicis & comatoſis, pro excitandis ægris, interdum etiam vertiginoſis, ſed rarò: ob id & ea, quæ firmiùs aut naribus aut faucibus ac aſperæ arteriæ impacta ſunt, ſimul ejici facit. Hyſtericis in paroxyſmo ad excitandas eas, in quibus acriora & fortiora Sternutatoria inflantur eorum naribus, ut ſpiritus revocetur, & ægræ ſic demum ad ſe redeant: aliàs iis periculoſa ſunt, cum inſigniter concutiatur abdomen; ideò proſunt in partu difficili, in rejiciendo fœtu mortuo, retentis ſecundinis: fit enim motu iſto abdominis concuſſorio ſub Sternutatione fortiore, ut nunc ſecundinæ, nunc fœtus elidantur; uti etiam in menſium defectu, præmiſſis præmittendis, pariter locus ſit, teſte HILDANO *l. 3. Obſervat.* 38. ex crebriore Sternutatione menſium fluxum obſervante & contumaci alvi obſtructione &c. in quibus nempe cum impetu corpus concutiendum venit.

Quæritur autem; an in epilepticis paroxyſmis & oculorum affectibus etiam conveniant? Quoad prius, meritò dubitatur; quia Sternutatio conſiſtit in epilepſia ſeu convulſione particulari thoracis, ideò metus eſt, ne magis irritetur convulſio epileptica. Confirmat hoc SALMUTH, exemplum habens *in Obſervationibus*, quòd ex forti Sternutatione quidam inciderit in epilepſiam: Ergo videtur ab his in hoc paſſu eſſe abſtinendum. In oculorum affectibus Errhina aliquando conveniunt; Sternutatoria verò ſemper nocent: ſi quid m obſervatum fuit, quod crebriori hac concuſſione cœcitas oculorum fuerit inducta apud HILDANUM *l. 1. Obſervat.* 44: imò etiam mortem ex nimio uſu *idem* annotavit *l. 4. Obſervat.* 121. BARTHOLINUS equidem putat, propter ductum Stenonianum per foraminulum ex cantho oculorum majore, in nares hiante, quod poſſint etiam oculis conferre: ſed quod non per foraminula iſta in nares aliquid penetret, patet, quod collyria oculis inſtillata brevi poſt in faucium ſummo fuerint guſtata. Pertinet huc *Obſervatio* SCHRADERI, qui annotavit, *aquam infuſionis croci metallorum Quercetani* inſtillatam oculis, penetrando per palatum, & deglutitam ulteriùs progrediendo, alvum aliquoties moviſſe. Sic Sternutatoria nimis acria crebriùs uſurpata, hæmorrhagiam narium tantùm non lethalem excitarunt, quod obſervavit KERKRINGIUS *in Spicileg. Anatom. Obſervat.* 54. Itali qui nimis frequenter his utuntur, membranam narium adeò corrumpunt, ut poſtmodum ferè Odoratum perdant, & hæc inſenſilis fiat: Et obſervavi in Italia, ubi ſemper ſecum Sternutatoria gerunt, quod continuo abuſu læſerint nares, ut odoratiſſima vix olfaciant: Imò juniores in Italia etiam ſæpè debilitatem viſus incurrunt, & ophthalmiis laborant, unde ſtatim ſpecillis utuntur, nec olfaciunt; propter nimium uſum Sternutatoriorum; ſicut HILDANUS *Obſervat.* 13. *l.* 4. Olfactum planè perditum memorat. Si autem nimia ex horum uſu ſupervenit Sternutatio, hæc per eſſentiam opii inſufflatam, aut per laudanum opiatum internè naribus illitum poteſt ſiſti.

Quoad medicamenta Errhina & Ptarmica, ſunt hæc omnia acria illa, quæ acrimoniam aliquam purgativam habent, & penetrare membranam narium internam ſuperiorem, aut eidem fortiùs adhærere, eamq; & loca vicina irritare valent, unde horum quaſi convulſiva criſpatura, hujuſque medio, lymphæ nunc naturaliter, nunc præternaturaliter conſtitutæ excretio: Penetratio enim ſola non ſufficit. V. gr. ſpiritus ſalis ammoniaci, aut quodvis aliud volatile odoretenus hauſtum, fortiſſimè quidem penetrat, & quoſvis meatus reſerat, rariùs tamen vel nunquam irritat, aut Sternutationem movet.

Quæ autem hoc faciunt, ſunt vel fortiora vel mitiora: Illa in ſpecie dicuntur Sternutatoria, quæ ipſi fortiùs irritant, & profundiùs penetrant; Hæc autem ſunt mitiora blando ſtimulo ſine concuſſione Sternutatoria abdominis, lymphæ fluxum provocant. Utiliora ſunt v. gr. folia majoranæ, nicotianæ, flos & radix liliorum convallium, caſtoreum, caryophylli, helleborus uterque, magis & tutus niger, nam albus propter virulentiam, ut dictum *de Nieß Wurzel* ſcitur, vitriolum album & ſimilia: fortiſſimum & violentiſſimum, minus tamen tutum, eſt euphorbium. Uſurpantur autem vel in forma ſicca, vel in humida. In ſicca communiter ſub nomine Pulverum Sternutatoriorum. inter quos elegans eſt *Pulvis Sternutatorius Helmontii*, quem deſcripſit in *Tr. Tuſſis & Aſthma*, & feliciter ſæpius uſurpavi: Nempe

℞. *Rad. helleb. nigri pulver. ſ.*
Sacch. nivei ana.

M. adde aliquot guttas *Olei deſtillati Aniſi*, aut *Caryophyl.* quod fortiùs operatur, minori licet doſi

Vel

℞. *Flor. vel rad. lil. convall* qu. pl.
minutiſſime tritæ vel pulveriſatæ imprægnentur oleo *deſtillato majoranæ*:

Pulveri cuilibet etiam aliquid de moſcho & ambra addatur

Conveniunt ejuſmodi pulveres in affectibus narium, coryzæ, &c.

In forma liquida convenit ſuccus cucumeris ſylveſtris, item ſuccus betæ rubræ, vel etiam ana allidis aq. anicæ flore purpureo, qui naribus inſufflati fluxum lymphæ provocant: Inſtar omnium Vitrioli albi vel etiam communis ad albedinem calcinati gr. j. in larga quantitate aquæ liliorum convallium, vel majoranæ, vel fœniculi, vel alius odoriferæ ſoluti; v. g.

℞. *Vitrioli d. Ʒ* j
Aquæ cujuſvis deſtillat. ℥vj. vel ℥viij, plus minus, prout acrius vel mitius deſideratur.
Solvatur: ſolutio filtretur, & aliquæ guttæ naribus inflentur, vel linteum intinctum inſtar turundæ intrudatur naribus.

Eſt Errhinum optimum, mucum diſſolvens, & copioſum lymphæ ſtillicidium promovens. Caveatur tamen, ne acrior reddatur, aliàs ſymptomata omnia, quæ coryzam ſequuntur, excitantur; ſi autem mitior eſt, blandè operatur, & commode Infantibus, etiam recens natis, poteſt applicari, quando muco plus minus infarctæ ſunt illorum nares.

Quidam faciunt Linimenta ptarmica, ſumendo mel ſimplex vel roſatum, & addunt vitrioli albi vel communis ad albedinem calcinati gr. j., cujus pauxillum narium cavitati illinunt, & ſic ſatis generoſum habent Ptarmicum. *Tachenii Arcanum* eſt oleum amygdalarum dulcium cum camphoræ ſ. q. ſolutione mixtum, addendo guttas aliquot olei piperis.

Quoad Formulas, fit v. gr. Pulvis Sternutatorius.

℞. *Pulv. fol. nicot.*
Major.
Flor. lil. convall an. Ʒj.
Rad. helleb. albi ℈j.
Caſtor. ℈ß.

M. f. Pulvis, qui irroretur cum oleo *deſtillat. major.* gut. jv.

D. S.
Pulvis ſternutatorius.

Vel

℞. *Pulv. rad. Ireos Flor.* Ʒij.
Fl. lil. convall.
Euphorb. an ℈j.
Olei deſtillat. caryoph. gut. v.
M. f. Pulvis, *S. ut ſuprà.*

Aut

℞ *Fol. nicot minut. contr.* Ʒij.
Pulv major Ʒß. vel Ʒj.
Sem ſinapi pulver. ℈j.
Olei deſtillat. fœnic. gut. ij. vel iij.
M. f. Pulvis Sternutatorius mitior.

III. Particulariter, quod inteſtina evacuat, frequentiſſimè eſt

CLYSMA,

Quod nil aliud eſt, quàm injectio liquidorum, facta per inteſtinum rectum in reliqua craſſa, ut ſic eluantur, mundificentur imprimis inteſtina craſſa, ultra quæ non penetrat, utut craſſioribus evacuatis, per conſenſum & tenuia irritata ſimul plus minus evacuentur, & variis inteſtinorum affectibus ſuccurratur. Nomen habent à κλύζειν, eluere, quorum nomen generale alias eſt; adeoque qualvis in genere Injectiones, hocquè medio quaſvis eluitiones & abſterſiones factas ſignificant, ut in particulares corporis cavitates, vel naturales, inteſtina, uterum, aures, veſicam, &c. vel præternaturales, ſinus & fiſtulas; uſitatiſſimè tamen & κατ' ἐξοχὴν Appellatio ejus ſaltem de iſtis Eluitionibus, quæ imprimis mediante Injectione in anum fiunt, dici ſolent.

Quod attinet Clyſmatum uſum, eſt vel primarius vel ſecundarius. *Uſus primarius* eſt eluere & purificare inteſtina, & hinc removere quæcunq; contenta vitioſa; frequentis & optimi uſus eſſe ſolent, & mirè proſunt: ver. gr. in alvo contumaciter obſtructa, in ileo, in teneſmo, in dolore colico humoroſo, in flatibus, in paſſione hyſterica, &c. in quibus uſu clyſmatum ægri mirè levantur: in dyſenteria, ſi cautè applicentur, pro ſcopo conſolidativo & anodyno; in affectu hypochondriaco, in quo nil melius, ſenſibile levamen percipiunt, ad hypochondria enim pertingunt: in hernia, lumbricis, & inde natis ſymptomatibus, clyſmata ex lacte uſitatiſſima ſunt; odore enim lactis allecti ſimul eliminantur. Non ſecus ac in pathematis inteſtinorum & abdominis, ſub paroxyſmis febrium intermittentium enatis, convenit eorum uſus *ſecundarius*, dum præter eluendi ſeu evacuandi ſcopum etiam in affectibus inteſtinorum & abdominis uſurpari poſſunt. Notum etiam eſt, quod quam plurimi affectus originem ſuam ducant aut ex abdomine ipſo, aut in abdomine inducant ſymptomata varia, vel quatenus ratione vicinitatis ſeu continuitatis per funiculos nerveos paris vagi cum partibus aliis connexa ſunt Inteſtina, vel ratione contiguitatis per cõſenſum multa alia loca afficiuntur hinc jam clyſmata in aliis affectibus injici ſolent pro multiplici ſcopo. In ſpecie verò pro ſcopo evacuandi, vel leniendi, vel irritandi: Pro ſcopo evacuandi ordinariò in vomitu, in cholera, in affectibus ſtomachi aliiſque affectibus ſuprà dictis: Pro ſcopo leniendi in affectibus inteſtinorum & abdominis convulſivis, in doloribus ſcorbuticis, paſſionibus hyſtericis, in affectibus nephriticis, &c. in quibus clyſmata terebinthinata & ex lacte, pro ſcopo demulcendi partes nerveas irritatas, & ſpaſmo affectas in ordinem redigendi, ſimul injiciuntur: Pro ſcopo verò irritandi in fœtu mortuo, lochiis ſuppreſſis, in partu difficili remorante, clyſmata acriora aromatica additione colocynthidos ſunt proficua, & mirè juvant, irritando fortiùs in inteſtinis uterum aliaſque partes ſenſiles internas, ut revocetur ſpirituum motus plus minus ceſſans in hiſce; unde etiam in affectibus apoplecticis, comatoſis, lethargo, & ſimilibus gravioribus facultatis animalis affectibus, acriora clyſmata loco vomitoriorum ſunt optima, & multum conferunt. In inſultibus enim Apoplecticis Vomitoria ſunt optima: quæ ſi non poſſunt adminiſtrari, loco eorum acria clyſmata injiciuntur, ut vis animalis ſopita denuò excitetur. In hemicraniis, cephalalgiis, in melancholia hypochondriaca, utramque paginam faciunt. In genere, cùm quamplurimi morbi præprimis infantum, aut originem ducant ex abdominis Acido viſcido, aut ibidem ſymptomata inducant varia, clyſmatum uſus eſt latè patens, tam in infantibus quàm in adultis, omni ætati & ſexui conveniens, in ſpecie in affectibus doloroſis & epilepticis. *Cautè tamen in brevi fientibus puerperis, ſeu omnibus gravidis, iiſdem* utamur: nam irritato recto inteſtino ſimul vagina uteri irritatur ad abortum. Ergò vel non, vel rariſſimè, & quidem blanda & levia ſaltem, gravidis applicentur.

Queritur: An in febribus petechialibus malignis, variolis, morbillis, purpura, præſertim ubi adeſt delirium, convulſiones, &c. alvo pertinaciter clauſà, conveniant? Reſp. Tuta ſatis non ſunt, ſed cautiſſimus eorum ſit uſus, præſertim in variolis, in quibus obſervatum fuit, ubi jam omnia fuerint in ſalvo, ex injecto clyſmate mortem fuiſſe ſubſecutam. In purpura etiam maligna puerperarum periculoſiſſima ſunt clyſmata; irritatà enim alvo Tranſpiratio ceſſat, & efflorеſcentiæ cutis in partes fluidas iterum repelluntur: ſi tantillum, quod in ſuperficie detinetur, per clyſmata aut alia media irritetur, motus iſte excretorius inhibetur, excretio ipſa cutanea ſufflaminatur, & diarrhœa ſubinde lethalis provocatur, ac dein mors ſequitur. Cùm autem in his caſibus ægri plerumque alvi ſint adſtrictioris, nil tamen hoc refert, etſi in talibus ad 10. vel 12. dies alvus ſit clauſa, cùm parum ægri tunc temporis comedant, & potulentum, quod ingerunt, per diaphoreſin facilè tranſpiret. Interim ſi quid moliendum cum clyſteribus,, fiat ſtatim in principio, aut ultimo morbi ſtatu, aliàs periculoſum eſt.

HELMONTIUS penitus clyſmata rejicit, & rationibus eorum uſum impugnat: Vid. *Tractat. de Febribus*. Actum autem agit. Huic reſpondet *HOFFMANNUS in M. M.* Falſum tamen eſt, quod clyſmatum medio nutriri queamus: nam etſi ea ex juſculis & lacte parata penetrent immediatè in maſſam ſanguineam etiam, non tamen nutrire poſſunt, utut prius quoque adhuc ex parte falſum ſit, cùm nihil nos nutrire valeat, niſi in ventriculo ſit alteratum, & dein nobis appropriatum. Quicquid alio modo ingeritur, in nobis cadaver exiſtit, & ad nutritionem penitus ineptum eſt.

Clyſmata equidem inteſtina ſaltem eluunt, & materiali ſui ſubſtantià uſque ad inteſtina ſaltem craſſa adſcendũt, ultra colon naturaliter non penetrant, hinc neque ad inteſtina tenuia, impediente hoc coli valvulà; hæc enim ſtrenuè impedit omnem tranſitum ex craſſis inteſtinis ad tenuia, intelligendo ſecundùm materiam clyſmatis, quæ injicitur, & ideò immediatè inteſtina craſſa penetrando ea evacuant. In ſtatu verò præternaturali, v. gr. in iliaca paſſione, laxatà vel ruptà valvulà, excrementa per anum naturaliter evacuãda, ſimul etiã per os rejiciuntur: Nihilominus tamẽ ſubtiliora, volatiliora, & ſpirituoſiora miaſmata eorũ medicamentoſa, altiùs etiam intra corpus per vaſa lactea penetrant; unde non tantùm ex vino cum aromatibus pro clyſmate injecto *ebrioſum delirium* obſervavit BORELLUS *in Obſervat.* & RHODIUS *Centur.* 1 *Obſervat.* 38. *p.* 33, ſed & à ℨj. opii cuidam Colico cum Clyſmate injecti *coma* ſomnolentum *obortum* notat SALMUTH C. 3. *Obſervat.* 97., per clyſma aliud ex Vino Malvatico & aromatibus curatum. Sic, quibus clyſmatis in contumaciore alvi obſtructione à dolore colico, aliis irritis, aqua benedicta ad ℥ij, vel crocus metallorum, pro fortiore ſtimulo additus eſt, interdum vomitus movet, licet materialiter non pervenerit ad ſtomachum, ſed tantum per conſenſum ab inteſtinis irritatis. Ipſemet obſervavi, Clyſmata, quibus terebinthina addita fuit, diutius paulò retenta urinam violaceo imprægnaſſe odore, propter terebinthinam, penetrantem ſerum, & cum hoc renes afficientem. Hinc uſu receptum eſt, quod clyſmatibus addantur ſalia volatilia in affectibus nervorum, epilepſiis infantum, quorumvis non eſt contemnenda. Interim tamen *nullatenus nos nutrire poſſunt*, ceu ſupra dictum.

Regimen Clyſmatum eſt facillimum, cum tutiſſimus eorum uſus ſit in variis affectibus, modò debitè retineantur, nec nimis citò excernantur, præſertim in affectibus inteſtinorum: *ſive enim contenta inteſtinalia expurgandi, ſive inteſtina fortiùs ſtimulandi gratià injiciantur*, perinde eſt, modò aliquandiu retineantur, ſi debent habere effectum quendam. Quò diutiùs enim retinetur Clyſma, eò meliùs operatur, imprimis in affectibus abdominis doloroſis ſcorbuticis & convulſivis,, in quibus Clyſmata ex lacte per noctem integram vel diem retenta, utiliſſima ſunt:. Confert ſic hoc, abſorbendo contenta corporis acido-acriora, inteſtina affligentia, eaque meliùs demulcendo & leniendo irritata inteſtina. Quod ſi diu nimis ſine effectu Clyſmata intra corpus hæreant, aut etiam repetitis vicibus injiciatur unum poſt aliud, ac omnia retineantur, quod in Colicis, nephriticis & ſpaſmodicis pathematis fieri ſolet, ubi periſtalticus motus naturalis invertitur plus minus; in tali caſu ſuppoſitorium deſuper applicatum, inteſtina craſſa irritando reveta, & per conſenſum reliqua inteſtinorum contenta, cum motu naturali ſimul revocat.

Modus applicandi Clyſteres pro eluitione, abſterſione, & evacuatione, fit debito inſtrumento, quod apud nos ordinariò eſt fiſtula cum veſica: apud Gallos, & optato quidem conſilio, ſypho; ſic enim clyſmata profundiùs penetrant, quatenus majori impetu vel liquor clyſmaticus infunditur, vel ab ipſo ægro veſicam appenſam comprimendo, qui modus eſt egregius, vel ab aliis. Præcellit hic

GRAEF-

GRAEFFII inſtrumentum, quod deſcripſit *Tract. de Uſu Clyſmatum*, cum quo optimè ſuccedit negotium. Quod ſi flatus adſint, qui impediant aut commodam Clyſmatis applicationem, aut ejus retentionem, cum hi ſubinde eructati impetu facto ſimul ſæpius in veſicam irruant; quo facto, unum clyſma partitis vicibus in duas vel tres partes diviſum, partem poſt partem injicere convenit, interpoſitæ horulæ unius vel alterius ſpatio, ſic ritè & tutò operantur. *Confer. in his* MOEBIUS *in Diſſertat. de Uſu Clyſmatum*.

Quod attinet materiam medicamentoſam, patet ex ſcopis tribus: eſtque vel liquor, vel ipſius Contenta. Liquor ſub forma Clyſmatis injiciendus, quò ſimplicior, eò melior eſt: ordinariò eſt Decoctum aliquod vegetabile, in ſpecie lac cum ſaccharo. Pro ſcopo evacuandi & irritandi optimus liquor eſt urina humana, cui vel ſoli vel cum medietate aquæ dilutæ, contenta aut alia admiſcentur: ipſa enim urina lixivialis liquor eſt, & per ſe vim habet irritandi, eluendi, & abſtergendi inteſtina; ut taceam, eam ſimul incidere & diſſolvere mucoſitates ac ſcybala in cellulis inteſtinorum craſſorum ſubinde firmiter incuneata. Unde decoctum cancrorum fluviatilium, Decoctum chamomillæ, menthæ, baccarum juniperi, vel ex Vegetabilibus appropriatis præſcribi ſolet pro liquore: quibus vel additur aut Mel, olea, ubi ſimpliciter abſtergere; vel ubi fortiter ſtimulare opus eſt, electuarium quoddam uſitatum ex Purgantibus. Quantitas per omnia ſit à ℔ß, ℥viij, ix, ad x, xj, ad ℔j pro conditione perſonæ, cui injiciendum Clyſma. Ut plurimum additur ſal cinerum clavellatorum, vel ſal tartari; partim ut acuat ſub Decocto menſtruum pro extractione & diſſolutione contentorum, partim ut vi blandâ alcalinâ ſaponariâ abſtergat inteſtina, & multis ſcopis ſatisfacit. Ex. gr. Clyſma euporiſton foret ſequens:

℞. *Flor. chamom.*
Sambuci an. M. j.
Bacc. junip. ℥ß.
Sem. 4. carminat. an. ʒj.
Sal. tartari ʒj vel ʒij.
Coq. in ſ. q. *aquæ ſimpl.* Colat. ℥ix. adde
Elect. bened. laxat. ℥j.
Vitell. ovi no. j.
M. pro Clyſmate.

Utut pro particularium affectuum ratione delectus ſubinde habendus ſit, qua ratione in dolore inteſtinorum ſcorbutico ex lacte clyſmata, in dyſenteriis ex cancrorum jure parata, &c. ſoleant commendari: ex. gr. ſit injiciendum Clyſma in dolore abdominis ſcorbutico, ibi præſcribo ſic:

℞. *Lact. bubul.* ℥viij, ix, ad x.
adde
Terebinth. in vit. ovi diſſol. ʒiij.
Theriac. Androm. ʒj ad ʒij.
Sacch. ʒij. vel iij.
M. f. Clyſma injiciendum.

Si injiciendum ſit Clyſma compoſitum mulieri hyſtericæ:

℞. *Herb. matricar.*
Salv.
Chamom. an. M. j.
Rad. Angel.
Leviſt. an. ʒvj.
Sem. 4. cal. min.
Sal. tartari an. ʒj.
Coqu. in ſ. q. *aquæ ſimpl.* Colat. ℥jx. addo
Elect. de bacc. lauri ℥j.
Olei deſtillat. ſuccin. ℈j.
Vit. Ovi no. j.
M. pro Clyſmate,
cui *ſal quoddam volat.* ad ℈j. addi poteſt.

SUPPOSITORIA.

Suppoſitoria ſunt vel *laxantia*, vel *purgantia*, pro varia intentione & indicatione; ut pro excrementis, vel clyſtere retento, ſtimulando inteſtina, ejiciendis, vermibus enecandis, flatibus pellendis, vel pro alvo aperta ſervanda, vel pro conſolidando ano, illinenda oleis lenientibus vel ſtimulantibus. HORSTIUS hinc commendat ex alumine parata, *ſtimulando*, humores alliciendo, *flatuſque diſcutiendo*: hinc pro ſuppoſitoriis ex melle cocto parandis pro ſtimulo additur nitrum, ſal commune, ſal ammoniacum, ſal gemma, ſtercus murium vel paſſerum, cum felle tauri inſpiſſato, radice hellebori nigri, ſpeciebus hieræ picræ, Maſſ. Pilul. cochiarum, item ſine quibus eſſe nolo. Pro *aſcaridibus & vermibus inteſtinorum* aliiſque parantur ex lardo cocto, caſeo recente, ſaccharo penidio, &c. ut alliciantur; poſt aliud applicatur ex felle tauri inſpiſſato, ſucco abſinthii inſpiſſato, aloe, myrrha, &c. Suppoſitoria item *adſtringentia* fiunt in procidentia ani ex Extracto ſymphyti, tormentillæ, &c. *Lenientia & temperantia* fiunt ex ſevo hircino & cervino, quæ liquefacta effunduntur in chartam efformatam: *Conſolidantia* demum fiunt in rhagadibus ſeu fiſſuris ani ex emplaſtro de ceruſſa camphorato, cum unguento roſato aut oleo roſato illita.

Sed ſuppoſitoria ſunt remedium doloroſum & moleſtum iis, qui hæmorrhoidibus obnoxii ſunt: hi vix ea ferre poſſunt propter dolorem inſignem, quem excitant. Unde hodierna Praxis feliciùs uſurpat globulos ſaccharatos, zibetho vel moſcho impræegnatos, qui priùs contineantur in ore, ut ſaliva eos nonnihil reddat lubricos, vel immergantur in aqua tepida, aut oleo communi, & poſtea inſtar Suppoſitorii applicentur: ſic globuli intruſi ſucceſſivè liqueſcunt, penetrant inteſtina craſſa, & ſuaviſſimè laxant, atque hos etiam ii ferre poſſunt, qui doloribus hæmorrhoidalibus aliàs ſunt obnoxii.

Spectant huc etiam

PESSARIA & NASCALIA,

Propriè vaginæ uteri dicata, ad retenta menſtrua provocanda: quo in caſu radix hellebori nigri digitum indicem longa, filo annexa, & oleo quodam inuncta; aut radix gentianæ, &c. convenit: ſed non diu relinquenda, ne exulcerationem inferant. Loco autem horum GLAUBERUS pro morbis mulierum ſingulare inſtrumentum habet, ſale vel ſpiritu quodam volatili urinoſo inſtructum, & applicatum: vid. *P. 2. Furnor. Philoſophicorum*.

IV. *Quæ* autem *ventriculi cavitatem eluunt*, ſunt blanda Vomitoria, de quibus jam ſuprà. Pro hoc ſcopo ſufficiat aqua, cum ſale communi probè imprægnata, quæ calida largo hauſtu bibatur; ſic ſequitur vomitus, ventriculi cavitatem blandè evacuans: aut potus urinæ recentis; aut ſuccus Raphani orbicularis; aut potus communis cum oleo olivarum tepido; aut potus olei amygdalarum tepidi. *Quæ* verò *pectoris cavitatem evacuant*, ſunt ſuprà dicta Expectorantia, quæ pro ſtatu materiæ expectorandæ ſunt vel incraſſantia, nunc incidentia, nunc blandè irritantia: de quibus omnibus jam actum ſuprà pluribus.

SECTIO II.

DE

SPIRITUUM VITIIS CORRIGENDIS.

ABſolutâ primâ Claſſe Morborum, Contentorum ſcilicet noſtrorum, ſequitur altera de morbis ſpirituum. Nam ſicut ex Fluidis generantur & reſtaurantur ſpiritus, & ſicut poſtmodum à Fluidis per ſpiritus generantur & nutriuntur partes ſolidæ; ſic conſideratis jam primò morbis partium fluidarum vel humorum, nunc vitia ſpirituum conſideranda ulterius veniunt; & denique poſt hos ad Morbos partium ſolidarum deveniemus.

Spiritus autem morboſi fiunt:

1. In *Quanto*, quando deficiunt, (nam exceſſus eorum non eſt morboſus, cum ab iiſdem vigor naturalis omninò dependeat;) unde Virium Debilitas qualiſcunque imprimis ortum habet.
2. *Quando deficiunt in quali*, & vitioſi ſunt, atque à craſi naturali, ſubjecto convenienti, plus minus degenerant.
3. *In Motu*, præſertim animales ſpiritus, quando præternaturali modo moventur, ſive in defectu hoc fiat.

Scilicet ſpirituum vel maxima in Praxi & Theoria habenda eſt ratio: ſiquidem ab iiſdem, ſeu iis mediantibus, quilibet morbi aut oriuntur, aut curantur; cum hi, ut ſcitè loquitur VERULAMIUS, ſint quaſi *Rota magna*, à *qua reliquarum in machina noſtra rotarum motus qualiſcunque omnino*

dependeat Patet hoc in quibusvis morbis acutis febrilibus, in quibus primum efficiens finale eſt ſpirituum impetus, præternaturali modo concitatus; hinc enim opiata v.g. quoſvis morbos acutos mitigant & ſepiunt, impetum eorum refrænando: Unde in morbis acutis prima & ultima ſunt Tragœdia ſpiritus. In chronicis morbis etiam ſucceſſivè alterantur per circulum cauſarum naturalium, atque hoc ipſo morbos & diuturniores & contumaciores reddunt.

Manifeſtum hoc, quatenus morbi chronici, tantum non omnes aut ſaltem plurimi, ſi perfectè confirmati & inveterati fuerint, ſoleant per hæreditatem paternam in filios tranſplantari, idque non niſi ſpirituum medio; quod clarum eſt. Nam ſimpliciter à ſpiritibus transferuntur in filios; dum ſpiritus patris genitalis influus in prole fit inſitus, & non niſi in certis locis per ſemina morboſa tranſplantata certi inferuntur morbi: id quod origo ex creatione prima idearum ſeminalium, & permutatio embryonis ex idea imaginante & impregnante humanæ mentis confirmat; parum tamen vel nihil lucis in Theoria & Praxi ea affert hypotheſis, niſi obſcurum per æquè obſcurum explicare velimus:

Dixi, admittendas virtutes ſeminales formativas: Nam in ſeminibus, ex quibus generatur corpus, duplex vis effectiva conſideranda venit; vel

1. Alterativa, & ſuo modo tranſmutativa materiæ; vel
2. Materiæ in tale corpus mutatæ formativa.

Quæ mutata, cum non poſſit explicari ex materiatis, non niſi Ens ideale erit. Probat id, quod per ideas conceptas varietur ſubinde formatio corporis, tam in hominibus, quàm brutis; primariò quidem in hominibus, cujus Imaginatio eſt fortiſſima, ut ex Pathologicis ſupponimus.

CLASSIS I.

CONFORTANTIA ſeu CORDIALIA item ANALEPTICA.

QUod igitur Therapevſin generalem ſpirituum attinet; immediata in iiſdem Actio, pauciſſimis eſt circumſcripta remediis, ſaltem mediatè, nempe prævia alteratione contentis corporis inducta, ſpirituum peccata morboſa ferè tantum corrigere licet. Quicquid enim hic præſtamus laude dignum, mediante prævia contentis corporis inducta alteratione, ut plurimum peragimus. Pro contentorum ſcilicet varietate, variant quoque ſpiritus, & pro horum alteratione etiam viceverſa illi plus minus alterantur. Immediatè in ſpiritus agit vinum ratione ſpiritus ſui, item odores fortiores, odorifera inſigniora, camphora, crocus, aromata attenuata & in texturam ſpirituoſam ſeu oleoſam reſoluta, hinc tandem opiata. Hæc immediatè dicuntur agere in ſpiritus; ſicut mediatè in eoſdem ſequentia, v.gr. borrago, bugloſſa, calendula, &c. quæ ſpiritus exhilarare & quaſi ſerenare videntur, Cordialia communiter dicta, utut præpoſterè; cum cordis muſculus ſimplex nullam præ aliis habeat prærogativam: alio nomine Corroborantia, confortantia, & dicuntur, quæ tamen non niſi mediante certa ſanguini cæteriſq; humoribus inducta alteratione, vim alterativam, confortativam, analepticam, &c. exerunt, & non immediatè ſpiritus alterant: v.g. quando ſal volatile C.C. & fuliginis ſummè dicuntur Confortativa, & Agonizantium Reſtaurativa, quod nonnulli præſertim de fuligine aſſerunt; hoc tamen non, niſi mediante certâ alteratione, ſanguini inductâ, præſtant; v.gr. emulſio ex amygdalis dulcibus cum marte perlarum, item nonnullorum liquorum perlarum vel coralliorum (quaſi ultimum quorundam aſylum, utut ridiculum) quæ ſummè confortativa eſſe dicuntur: ſi tamen quid virium obtinent, mediatè illud exerunt.

Priora, quæ immediatè magis agunt, primam ſpirituum morboſorum claſſem reſpiciunt, defectum & quantitatem deficientem eorum plusminus augmentando, & ſunt, uti dictum, *Spirituoſa*, Odorifera, Penetrativa, promptiùs, aut ſaltem ſine notabili prævia alteratione ſpiritui ſuo facilè aſſociabilia, ut ſpiritus in vino, aqua cinnamomi ſpirituoſa, aquæ apoplecticæ, epilepticæ, & ſimiles generoſæ. Hæc ipſa primæ morborum ſpirituum Claſſi dicata dicuntur, augenda promptâ ſui cum ipſis aſſociatione, quatenus etiam odoretenus hauſta, ſine ordinariarum digeſtionum ambagibus, ſe ſpiritui noſtro aggregant: nam ſubitanea virium Reſtauratio in ſummè debilibus non permittit plures iſtas circumſtantias; quia probabiliſſima eſt HELMONTII, BARTHOLINI, HORSTII *Junioris*, WILLISII, &c. ſententia, quod talia ſpirituoſa, odorifera, penetrantia, &c. ex ventriculo immediatè penetrent intra vaſa, & ſine prævia alteratione ſpiritibus aſſocientur & aſſimilentur.

Vinum

Ergo eſt ſummum Analepticum ratione ſpiritus, quem in ſe habet, qui non confundendus eſt cum ſpiritu vini, qui deſtillando elicitur. Ille enim longè mitior eſt, nobiſque magis conveniens, quàm qui deſtillatione prolicitur: nam hic poſterior, alterationem in igne paſſus, magis contentratus, & ad oleorum deſtillatorum naturam propiùs accedit; unde etiam aſſumptus diu poſt adhuc ructus movere ſolet, nec tam citò diſtribuitur & aſſimilatur in nobis, quàm ille ſpiritus, qui cum vino hauſtus eſt. Hinc menſura vini media longè potentiùs nos afficit vi analeptica & ſui inebriativa, quam ſpiritus vini ex illa menſura elicitus. Vinum ergo ob mitiorem, quem in ſe habet, ſpiritum longè potentiùs nos afficit, quàm ſpiritus vini, & longè magis copias ſpirituum intendit: idque duplici ratione, partim quod in Vino exiſtens purior, ſubtilior, partibus noſtris ſuo modo ſymbolizans, & faciliùs aſſimilabilis exiſtit, ſecus ac ſpiritus vini deſtillatus; partim quod vinum ipſum aſſumptum in ſubſtantia ſui media (vid. BECCHERUS *in Phyſica Subterranea*) dum in nobis ulterius fermentando alteratur, etiam ulterius in nobis ſpirituaſcit, & ſpiritus copioſos generat nobis aſſimilabiles, ſecus ac ſpiritus vini, qui alteratus per alembicum tranſcendit.

Hujuſmodi autem Spirituoſa, Odorifera & Penetrantia, quæ ſpirituum copias augent, & immediatè magis vires roborant, ſunt ferè duplicis differentiæ:

1. Quædam ferè *acriora*, & ratione effectus *calidiora* ſunt: v.gr. ex aromatibus aut ſubjectis oleoſis, reſinoſis, &c quæ deſtillando olea aromatica ſuggerunt, ut ſunt eſſentia cinnamomi, aquæ magnanimitatis ſimplex & compoſita, aquæ apoplecticæ & epilepticæ, c. e. Matthioli, item ſalia volatilia oleoſiora, & oleis nimis impregnata, quæ ferè acriora, & ſpirituum augmentativa, atque Analeptica obſervantur.
2. Quę magis temperata, & minus calida ac acria ſunt, ver.gr. ſpiritus in vino, item ſpiritus rubi idæi, meliſſæ, roſarum, &c. odores & ſpiritus odoriferi roſarum, liliorum convallium, florum tunicæ, oleum ſuccoſum recenter expreſſum corticum citri & aurantiorum, moſchus, zibethum, &c. Hæc ipſa minus acria ſunt, quod effectu minus calida, & conſequenter magis amica ſpiritibus ſint.

Inter hæc duo ſpirituum Augmentativa probè notanda differentia. Nam ſunt ſubjecta, quę ferunt magis acriora & calida; alia, quæ potius temperata: Mulieres ergò hyſtericæ bene ferunt acriora, (modò non moſcho aut zibetho impregnentur) ex cinnamomo, caryophyllis, camphora, &c. ſed temperatoria ex roſis, liliis convallibus, moſcho, zibetho, &c. minus, ſed ferè inde alterantur: Contra plurimi literati benè ferunt temperata, iiſque blandè recreantur; acria autem ferre nequeunt, ſed caput iis inde repleri, turbari, & quaſi fumoſum reddi ſolet. Nempe in poſterioribus ſubjectis craſis tenuior eſt, quæ magis ab his acrioribus intenditur, & conſequenter talia ſymptomata inducit. Omnia hæc in genere ſpirituum defectum reſarcire, motum horum tàm elaſticum quàm irradiativum promovere, & immediatè magis vires collabefactatas reſtaurare ſolent. Uſus autem horum eſt vel internus, vel externus: Internus, dum oretenus propinantur; externus, quando organis ſenſuum, in ſpecie naribus, applicata odoretenus adhibentur, ſicut hauſta effluvia partim per nares ſpiritus afficiant, partim aëris inſpirati medio ſpiritus in ſanguine reficere, & vires labefactatas reſtaurare ſoleant. Sed de his non attinet nunc dicere, ſed de prioribus, quæ agunt immediatè, quę ferè acriora ſunt, ut cinnamomum, caryophylli aromatici, Coſtus Arabicus, cubebæ, cardamomum, & hinc cætera aromata & aromatica: quibus addatur Ambra gryſea, item nervina volatilia ſuprà jam allegata. Ex Temperatioribus autem imprimis ſunt flores roſarum, liliorum convallium, tunicæ, meliſſę, moſchus, Zibethum, & ſummodo grana Chermes, ac inde parata, utut ferè acrior Confectio alchermes.

Cin-

Cinnamomum.

Ergò quod attinet, notetur in genere, plures eſſe Canellarum differentias, quas inter tamen primatum ducit odoratior illa & nobilior, quæ in ſpecie Cinnamomum dicitur (nam pertinet eò etiam Caſſia Caryophyllata, Cortex item Winteranus, Anglis uſitatus: vid. WILLISIUS *in Pharmac. Rationali*) ſpirituum quorumvis recreativum, tam animalium quàm vitalium: unde eſt, quod ver. gr. præter quemvis virium defectum in genere, in ſpecie tamen in partu difficili promovendo, in ſtimulandis menſibus, præſtantiſſimum ſit Cinnamomum: Simpliciter enim in tali caſu afficit ſpiritus, undè rectè dicit LINDANUS *ſuper Hartmannum*, quod in dictis caſibus nunquam remedia ſtimulantia propinanda ſint, niſi ſociato Cinnamomo. Unde etiam in quibusvis caſibus, ubi ſubitaneâ confortatione opus, analepticus cinnamomi uſus polychreſtus eſt. Utimur autem imprimis ejus aquâ ſpirituoſâ cum vino prolicitâ, hinc tincturâ ſeu Eſſentiâ, & denique oleo. Hæc tria totam ejus vim analepticam exhauriunt, cùm his ſeparatis, imprimis oleo, reliquum corpus cadaver ſit, quod ſimpliciter ſtypticum, & à quibuſdam in diarrhœa ac dyſenteria multum laudatur. Nobilis item ejus eſt *Eſſentia*, quę fit:

℞. Spiritum vini *probè tartariſatum*, affundendo *Cinnamomo*, & exinde abſtrahendo, ſapore & odore dives prodit: *Spiritus* hic novo reaffundatur *Cinnamomo*, ut magis adhuc impprægnetur; addaturque *Olei deſtillati ejuſdem* tantum, quantum capere poteſt: (Nam ſi ſpiritus vini *probè tartariſatus* fuerit, bonam quantitatem *Olei* imbibit): Evadit hinc tinctura elegans & efficaciſſima in defectu & ſubitaneis caſibus ſpirituum.

Oleum autem tanquam centrum ejus eſt, quodque duplex ex eo haberi poteſt, ſi negotium ritè inſtituatur: Scilicet, blando igne, præſertim lampadis, deſtillatum Cinnamomum ſuggerit primò phlegma ſpirituoſum acidiuſculum: eſt enim cortex quidam: imò ab amico obſervatum accepi, quod tam potens Acidum inde elicuerit, ut cum oleo tartari per deliquium ſeu ſale tartari notabiliter efferbuerit. Poſt hujus egreſſum prodit oleum ſubtile æthereum, cuivis fluido aquoſo ſupernatans, quod oleum communi modo deſtillatum non præſtat, ſed tanquam reſina concentrata fundum petit: poſt hoc ſequitur oleum deſtillatum craſſius rubicundum, quod in aquis ſubmergitur. Obſervatâ hac encheiriſi nobiliſſimum eſt oleum illud ęthereum, quod etiam poteſt obtineri ex Cinnamomo, cum vino irrorato, ita ut igne blando fiat deſtillatio ex Balneo Vaporis per retortam: nam oleum æthereum illud ut plurimum aliàs empyrevma contrahit, & cum ponderoſiori ſociatum, commune illud oleum venale minus glorioſum conſtituit. Oleum iſtud æthereum etiam poteſt ſubigi cum ſaccharo in Elæoſaccharum, elegans reſtaurativum. Vel

℞. *Olei deſtillati Cinnam.* p. jß.
Ambræ g. ſſ.
Moſchi Alexandr. an. p. j.
Sacchar. Canar. p. vj. ad xij.
Mixta l. a. redigantur in Pulverem.
Doſis gr. vj. vel ℈ß.

Propiùs accedit Cinnamomo

Coſtus Arabicus verus.

Cujus nota eſt differentia, dum dividitur in dulcem & amarum; quæ tamen nulla eſt, cum ſit idem cortex, & pro maturitatis tantùm majoris vel minoris ratione ſaporis varietatem exhibeat. Acris eſt, indeque ſpiritibus minus gratus; utut ſatis efficax exiſtat ſpirituum Reſtaurativum, & à quibuſdam virtus analeptica in eo concentrata ſtatuatur. Eſſentia exinde & oleum ejus meritò quoque Analepticis accenſetur.

Caryophylli Aromatici, præſertim *Antophylli*,

(nam hos inter nulla eſt eſſentialis differentia) poſt oleum Cinnamomi ſunt ſuaviſſimum Analepticum, quocunque modo uſurpentur, ſive formâ eſſentiæ, ſive olei deſtillati, ſive cum aliis ſocientur, Reverâ uſus eorum ſpiritus reſtaurat, & maſticati, ſeu odoretenus etiam, refocillant.

Cubebæ.

Subſtantiâ ſuâ volatili & penetranti quaſi odoriferâ, potenter admodum ſpiritus animales reficiunt, & impetum ac vigorem eorum naturalem intendunt. Noſtrates autem non ſunt eædem cum Veterum illis: ſunt enim hæ fructus plantæ cujuſdam ſmilaci ſimilis, inſtar hederæ arboribus ſe circum volventis, cujus grana conſtituunt Cubebas.

Semen *Cardamomi*,

Fructus ſiliquacei, in ſe ſubtiliſſimum & ſpirituoſum exiſtit, modò tantillo motu actuetur; unde inter ſpirituum Reſtaurativa primatum ferè ducit.

Ambra.

Simplex, quoad originem, hactenus quidem incognitum, cum variæ ſint de hac Autorum ſententiæ. De ea tamen notum, quod partes ejus volatiliores, ex concreto liberatæ, inſigniter ſoleant refocillare ſpiritus influos quoſvis, tam vitales quàm animales, & eoſdem quoque concentratos in genitalibus: hinc ratione ſpirituum animalium notum, quod ad ingenii acumen & memoriæ robur ſoleat commendari Ambra certè multum præſtat in ſpiritibus animalibus augmentandis, eorumque motum & impetum ſuo modo adjuvando: ſed utut optimum aliàs ſit, continuatio tamen nimis uſu eoſdem ſpiritus alterat, & vi quaſi inebriativâ & ſtupefactivâ afficit. Nempe primitus ferè igneos & volatiliores eos reddit, ſucceſſu verò temporis fixati quaſi vappeſcunt; unde cautus ſit ejuſdem uſus pro roborandis facultatibus animalibus. Magis ergò convenit ſenibus, quã juvenibus, propter quã cauſam his plus nocet, quàm juvat. Hinc etiam potenter agit in ſpiritus genitales, quos mirè armare ſolet in Venerem; & ſi quid aliud, cæteris paribus, ſteriles maritos ad fœcunditatem diſponere ſolet. Nobile præterea etiam eſt Stomachicum in præcavendis ſtomachi cruditatibus. Uſus ejus eſt vel in forma Eſſentiæ, vel Pulveris: In *Eſſentia* cum aqua ſpirituoſa appropriata roſarum, meliſſæ, liliorum convallium, &c. Optima autem fit, ſi ſpiritus roſarum cum pauco Ambræ digeratur ad tempus, qualis ſpiritus temperatus & non adeò igneus eſt, & vim igneam Ambræ ſui additione egregiè temperant Roſæ; cujus affuſione dein Ambra in eſſentiam pariter redigi poteſt nobilem. Sociata autem cum duplo, triplo ad ſextuplum ſacchari, fit Elæoſaccharum quaſi, quod cum ana Moſchi, reſpectu Ambræ, aut etiam ſine eo, & dimidio olei deſtillati cinnamomi imprægnatum, ſenibus præſertim exhauſtis pro viribus reſtaurandis, & ſpirituum tam animalium quàm vitalium ſupplemento conducit.

Temperati autem magis

Flores Roſarum, Tunicæ, Liliorum convallium,

&c. In ſpecie ſuaveolentia erunt, ſed in ſubjecto ſaltem volatili fundata, cum nulla arte ex illis tale oleum, quale ex aromatis, aut ſaltem pauciſſimum, ad guttas tantum aliquot elici poſſit. Sunt autem hæc egregia Analeptica & temperata ſimul. Vis illorum temperativa & penetrativa, ſpiritibuſque aſſimilabilis, conſiſtit in ſubſtantia ſubtiliſſima, ſeu Alcali volatili admodum penetranti, eique pauco oleo acido juncto: ex hoc enim emergit concretum rarum, ſubtile, temperatum, minus acre & calidum; imò propter oleoſioris Acidi defectum, nec in oleum deſtillatum concentrabile, nec *inſtar* reſinæ in Extractum inſpiſſabile, redigi valet. Et talis ſubtilis, penetrans, ætherea, Mercurialis aliàs dicta ſubſtantia exiſtit in floribus roſarum, tunicæ, &c. in qua horum vis analeptica eſt fundata. Præparatur exinde imprimis in forma ſpirituoſa, ſive fermentando, ſive ſpiritus vini affuſione deſtillando, ſpiritus admodum nobilis. Optimus autem deſtillandi modus eſt, imprimis florum liliorum convallium, pro ſpiritu potenti obtinendo:

℞. *flor. lilior. convall.* collect. ante ſolis ortum, *rore adhuc madentes*: Deſtillentur per ſe ex Balneo Mariæ igne blando: *liquor* collectus reaffundatur *floribus novis* ſimiliter ita collectis, idque aliquot vicibus repetatur: habetur ſic ſpiritus ſummè penetrans, egregiè analepticus; qualis eodem modo etiam ex *Roſis* elici poteſt.

Moſchus & Zibethum

Sunt liquores ſui generis, in capſulis appropriatis geniti. Zibethũ equidem eodem ferè modo, quo caſtoreum, prope genitalia; Moſchus verò in folliculo proprio circa umbilicũ colligitur. Hæc igitur etiam in pauca ſui doſi odorifera, penetrantiſſima, & ſummè, ſpiritus, tàm vitales quàm animales, reficientia exiſtunt. Vehiculum eorum eſt aqua ſpirituoſa blandè aromatica, quæ etiam Eſſentiam moderatã ex iis elicit. Hinc etiam quibuſvis liquidis admiſta propinari

pinari ſolent; ſicut etiam Balſamis odoriferis externis addita, hæc fragrantiora & miré ſpiritus reficientia reddunt, utut paucâ ſui doſi. Quò etiam ſpectant Balſama Apoplectica & Cephalica; e. gr.

Balſamum Apoplecticum D. MICHAELIS,
℞. *Olei expr. nuc. Moſch.* ℥ij.
Balſ. Peruv. ʒß.
Moſcho,
Ambræ an. ʒj.
Olei deſtillat caryoph. ʒiij.
Cinnam.
Ligni rhod. an. ʒij.
M. f. Balſamum.
Alio modo:
℞. *Corp. pro Balſamis* ℥vj.
Ambræ,
Moſchi an ʒij.
Zibethi ʒiß.
Balſ. Peruv.
Olei deſtillat. ligni rhod. an. ʒj.
Caryophyli. ʒv.
Cinnam. ʒiij. M.

Balſamum Apoplecticum Dreſdenſe
℞. *Olei expr. nuc. moſchat.* ℥jv.
Zibethi opt. ʒv
Moſchi Alexandr.
Ambræ nigr. an. ʒiij.
Gryſ.
Olei deſtillat. lavend.
Major.
Succini an. ʒij.
Roſar vel *ligni rhod.* ʒj.
Rutæ ʒß.
Cinnam. ℈ij.
Caryophyll. ℈j.
cum ſ. q. *Bal Peruv.* f. Balſamum, tingendum cum *Aſphalto*.

Balſamum Apoplecticum, Jeſuitarum dictum,
℞. *Olei expr. nuc. moſch.* ℥j.
Balſ. Peruv. ʒij.
Moſchi gr. xv.
Zibethi ℈ß.
Olei deſtillat. ligni rhod. ℈ij.
Cinnam. ʒß.
Succini
Lavend.
Majoran. an. ℈ß.
Rutæ,
Caryophyll. an. gut. x.
Benzoes gut. jv.
Jeſmini gut. xij.
M. pro Balſamo, quod tingatur cum *ſpodio nigro* vel *Aſphalto*.

Balſamum Cephalicum Scherzeri.
℞. *Olei expr. nuc. moſchat.* ℥iij.
Deſtillat. anthos
Rutæ,
Satureiæ
Lavend.
Salviæ,
Major. an. ʒij.
Ceræ albæ ʒß.
M. pro Balſamo.

A ſpiritibus, tàm vitalibus, quàm animalibus, Vires corporis noſtri dependent primariò, unde oritur

IMBECILLITAS & PROSTRATIO VIRIUM.

Sepoſitis cauſis variis, quæ ſpiritus deficientes reddunt, in Cura Vires reſtaurant omnia ea, quæ ſpiritus copioſiores & volatiliores reddere valent; qualia ſunt omnia ſpirituoſa ex Vegetabilibus parata, ſpiritus vini, & ſimiles, hinc etiam aromata, ex quibus aquæ confortativæ, apoplecticæ & epilepticæ, conſtare ſolent, inter quæ primatum obtinet Eſſentia & oleum cinnamomi. Pertinet huc Ambra ſimul, ſummum, ceu ſuperiùs dixi, Reſtaurativum ſpirituum animalium; unde non tantummodò uſurpantes in Venerem armat, ſed præterea quoque ſenibus decrepitis moderato uſu miré conducit: *item eſſentia ambræ cum ſpiritu roſarum*; item *Tinctura corallorum cum ſpiritu cordis cervi*, quam ingreditur *Eſſentia Ambræ*; item ſpiritus roſarum Ambratus, & ſimilia.

Subinde fit, ut ex inquieto nimis ſpirituum animalium motu, indeque ortis deliriis aut agrypniis, aut etiam motibus convulſivis, ingens Virium immineat Proſtratio. In tali caſu ex opio rectè parata remedia ſunt Divina Auxilia, ſi appropriatis aliis remediis miſceantur: inter talia *laudanum opiatum Helmontii*, ex *opio* cum *ſucco cydoniorum* fermentando paratum, eſt optimum auxilium: quin & camphora in morbis malignis, cum modò dictis ſymptomatis conjunctis, in pauca quantitate & aliis appropriatis addita, ſpiritus animales nonnihil figit, & ad debitum motum redigit. Sed de his plura in 3. *Claſſe*.

CLASSIS II.

DE CORRIGENTIBUS SPIRITUS.

Altera Claſſis morborum ſpirituum eſt, quando ii peccant in quali ſeu ſubſtantia, dum nempe à naturali tali ſubjecto, debita craſi ſeminali plus minus deficiunt, adeoque functionibus quibuſvis exercendis minus apti, minuſque ſufficientes exiſtunt.

Dixi autem, hæc vitia ſpirituum in quali, & in ſubſtantia, coincidere; nam ſubſtantia rei, & inde derivatæ qualitativæ proprietates, non differunt, niſi tanquam abſtractivum & reſpectivum; dum enim ſubſtantia eſt vitiata, eo ipſo etiam dependentes inde proprietates reſpectu ſubjecti alterius, quæ à nobis qualitates dicuntur, diſtinctæ erunt.

Sed in definiendis conditionibus morboſis ſpirituum in quali, imprimis hebeſcimus. Nam uti à priori naturam ſpirituum, ſeu conſtitutionem eorum, ex cauſis verè ignoramus; ita etiam vitia eorum præternaturalia adeò exactè definire haud conceſſum eſt; unde etiam in Cura eorundem iiſdem immediatè parum opis afferre poſſumus, cùm propriè loquendo non, niſi per ſimilem ſpeciei animalis ſpiritum, actio & paſſio, atque propriè dicta alteratio, in ſpiritibus novis fieri queat, quod ferè in curationibus ſympatheticis, magneticis & tranſplantatoriis, propriè contingit. Obſervamus quidem à poſteriori, ſpiritus ipſos influos nunc magis nunc minus activos, fervidos, mobiles, ſubtiles, elaſticos, & contra eſſe; ſed à priori determinare ipſam formalem eorum tunc temporis conſtitutionem, & per remedia à priori alterantia, eorundem vitia curare, vix conceſſum eſt. Potius ergò, cùm ex ſanguine reſoluto & volatiliſato regenerentur ſpiritus, pro hujus craſi varia etiam ipſi ſpiritus variæ erunt conſtitutionis; unde ſaltem ſanguinis dyſcraſias mutando mediatè ſpirituum vitiis ſuccurrere valemus, præſertim in quali ſeu ſubſtantia vitioſis. Quomodo autem ſpiritus dyſcraſiam ſanguinis ſequantur, exemplo declarabimus. Sit *muſtum fermentans*, huic ſi ſub fermentatione infundatur *vegetabile quodvis*, recipitur & acquiritur inde vinum, *ſpiritu vegetabilis* illius notabiliter *imprægnatum*; quæ proprietas etiam ſpiritus inſecti nullâ arte ſeparabilis & corrigibilis exiſtit, citra ferè deſtructionem ipſius concreti ſpirituoſi: Vel recipiatur *chryſocolla*, ſolvatur in ſpiritu vini, *cū ſpiritu nitri acuato & impregnato*; cum ſolutione hac tingatur *charta bibula*, quæ aut exiccata, aut adhuc ſubmadida *accenſa flammā viridem repræſentat*. In priori caſu, pro materiæ ex qua varietate, variat quoq; ipſius ſpiritus craſis, conſtitutio, & omnes proprietates: in ſteriori, pro ſubjecti incenſi conſtitutione varia, varius etiam, color, calor, odor, & aliæ proprietates adſcendunt. Studioſè autem hæc exempla urgeo: prius fit pro iſtis, qui aſſerunt, ſpiritus eſſe nil aliud, quàm ſanguinem ſimpliciter attenuatum & volatiliſatum; poſterius pro iis, qui ſpiritus incenſione quadam generari, & hinc quoque radioſis emanationibus diffundi, ſtatuunt. Utroque in caſu, priori tamen magis probabili, pro materiæ ex qua, & conſequenter ſanguinis conſtitutione, ipſorum ſpirituum craſis, tàm naturalis quàm præternaturalis, erit varia; unde etiam defectu appropriatorum remediorum ſpiritibus in quali peccantibus immediatè ſuccurrere, vix datur, ſaltem mediatè, ſanguinis & contentorum alteratione, ſpirituum vitia ſucceſſivè corrigere, nobis eſt relictum.

Inter

Inter ſimplicia autem & remedia, quibus immediatius magis cum ſpiritibus intercedit contactus, aut proximius commercium, præter ſuperiora, & quæ etiam ſpiritibus minus volatiliſatis, minus activis, minuſque mobilibus, conveniunt, in ſpecie conſiderari merentur camphora & opium,

Camphora

Igitur in corrigendis ſpiritibus, in ſubſtantia ſeu quali vitiatis, quando iidem acriores, magis elaſtici, plus minus fervidi, & ſimilibus vitiis morboſi redditi fuerunt, optimè convenit. Sanè inter omnia, quæ maximè afficiunt ſpiritus, eorumque dyſcraſias corrigere, & in craſi naturali eoſdem conſervare valent, peculiariter excellere videtur camphora: unde in omnibus affectibus, in quibus ſpiritus plus minus morboſi, vel primariò vel ſecundariò vitiati ſunt, ſpeciatim camphora ſuam meretur commendationem. Concretum eſt quaſi reſinoſum, mirabiliſſimum omnium vegetabilium, & maximè laude dignum in Praxi Medica: ſaltem hoc loco conſideremus ejus effectus, quos in ſpiritus habet, eorum conſtitutionem præternaturalem corrigendo, & in debitam craſin reſtituendo. Quando ſpiritus imprimis contagio maligno affecti aut inquinati ſunt, ut in febribus malignis, ex contagio ſpeciatim natis, in peſtilentialibus, ac ipſa adeò peſte; in his affectibus primariò laborat ſpiritus influus: hinc enim interdum pauca ac levia febrilia adſunt ſymptomata, & in talibus magis malignis paucæ vel leves in urina deprehenduntur alterationes, ut ita non tam contenta fluida, quàm impetum facientia, patiantur & afficiantur. In his autem omnibus camphora excellit, quæ illud, qualecunque fuerit, contagium enervare, ſpirituſque roborare, purificare, & eorum vigorem ac impetum inſigniter intendere ſolet. Uſus ergò hujus in morbis acutis, malignis præſertim, nunquam intermittatur, ſive ſub forma ſpiritus vini camphorati, ſive ſic dicti olei camphoræ, propinetur. Præter ſpiritus autem influos, in morbis acutis à contagio labefactatos, in craſin naturalem redigendos, conſervandos, & à contagio ulteriori præſervandos, convenit etiam in ſpiritu inſito ſeu balſamo partium vitali reſtituendo: unde in putrefactione incipiente in vivis, ut gangræna & ſphacelo, in ulceribus & vulneribus putridis, fœtidis, aut ad putredinem inclinantibus, camphora præ aliis putredini reſiſtere, & vi balſamicâ ſpiritum partis inſitum roborare, partemque affectam ſartam tectamque conſervare ſolet. *Spiritus vini* igitur in hunc finem *camphoratus* fit:

℞. *Spiritus Vini* ℔ j.
Cum *camphora* per lenem digeſtionem probè imprægnetur: qui ſi probè rectificatus fuerit, quantitatem ejus ſatis magnam imbibit & diſſolvit: applicatur ſic extrinſecùs ad arcendam putredinem, & planè ſingularis in caſu hocce ejus uſus eſt.

Porrò convenit camphora ſpiritibus in morbis acutis, ubi eoſdem quaſi igneos ſeu fervidos redditos, indeque inordinatè motos, (unde deliria & convulſiones ſuperveniunt) in debitas & magis ordinatas expanſiones iterum redigere ſolet. In his igitur caſibus camphora præ aliis optimum obſervatur remedium; non ſecus ac ipſos ſpiritus influos in deliriis melancholicis chronicis habitualibus, ſive cum ſive ſine furore, ſimiliter corrigere, & in craſin naturalem redigere deprehenditur.

Dico autem; in deliriis chronicis habitualibus: nam in his ſemper unà ſpiritus inſiti affecti ſunt, unde morbi hi curatu difficiles, & in poſteros etiam tranſplantabiles exiſtunt. In talibus caſibus igitur camphora longè potentiùs, quàm opium, quod hic potiùs nocivum eſt, ſpirituum craſin morboſam, & inde dependentes ataxias vitioſas, corrigit. Ergò ad ſpiritus animales conſervandos, eoſque acriores, fervidiores, & nimis impetuoſos redditos, unde talia pathemata ſuperveniunt, camphora præ aliis eſt ſimplex, quod immediate ſpiritus afficere, & eoſdem, ſine prævia contentorum alteratione, corrigere valet, & optimè poteſt.

CLASSIS III.
DE
SPIRITIBUS MOTU VITIATIS CORRIGENDIS.

Tertia Claſſis morborum ſpirituum eſt, quando hi tàm naturales ſeu vitales, quàm in ſpecie & primariò animales, peccant, ſive hoc ſit in motu elaſtico, ſive irradiativo, quod etiam duobus fit potiſſimum modis: vel

(1) defectivè; vel
(2.) exceſſivè.

Defectivè, dum torpidi, inſenſiles quaſi, & ſuo modo fixiores exiſtunt, unde omnium actionum languor ac impedimentum, affectus comatoſi & ſoporoſi ferè ſuperveniunt; ſicut contrà ſi ſecundò excedunt ſpiritus nimis volatiles, ſubtiles & impetuoſi, motu elaſtico plus minus perturbantur, deliria hinc, motus convulſivi, & ſimiles anomaiæ actiones proveniunt.

Medemur autem his malis potiſſimùm mediatè, dum ſanguinis vitiis, aliiſque contentorum peccatis corrigendis, inſiſtimus; vel dum immediatè auxilio opii ſpirituum motus inordinatos moderamur

Defectum ſpirituum in motu reſtituunt omnia, quæ nuper ad ſpirituum defectum, & inde ortam virium imbecillitatem ac proſtrationem reſtituendam, fuerunt recenſita, in ſpecie omnia ſpirituoſa, penetrantia, odorifera, acriora & calidiora; hæc enim, præter hoc, quod ſpirituum copias ſuo modo adaugent, motum quoque eorum elaſticum reſtituunt. His ſecundariò accedunt omnia, quæ organa ſenſuum paulò potentiùs afficiunt, & plus minus irritant, ut odores fortiores, vellicationes extremorum, frictiones linguæ, vomitoria, ſternutatoria, &c. quæ omnia ſecundariò ad ſpirituum torporem excitandum, & impetum eorum provocandum, nonnihil conferunt.

Motum autem excedentem ſpirituum refrænant, & perturbatum plus minus corrigunt, quædam indirectè, quædam magis directè. Indirectè quidem, quæ objectum irritans ad partem irritatam, cujus occaſione interdum ſpirituum impetus concitatur, corrigunt, ita ut objectum irritans temperando, partem irritatam autem demulcendo, ſpirituum nimium impetum ſiſtant: Pertinent huc ea, quæ vi blandâ anodynâ ſenſus blandè demulcere ſolent. Directè autem hoc faciunt, quæ motum effrænem ſpirituum ſiſtunt: inter illa excellunt uſu interno papaverina; externo verò hyoſcyamus.

Omnia autem narcotica reſpectu vitæ noſtræ, hujuſque principii, nobis hoſtilia, & revera quaſi venenoſa ſunt; unde pro ſcopo, horum medio ſufflaminandi ſpirituum impetum virioſum, vel bina ſufficiant ex pluribus ſelegiſſe, quæ præ omnibus aliis ſatisfaciunt. Inter papaverina habemus papaver ſativum, & ſylveſtre, rhœas dictum; quod ultimum vi narcotica longè mitius obſervatur, dum blandâ vi anodynâ ſpiritus quaſi demulceat; hinc in affectibus cum inflammatione conjunctis, ut angina, pleuritide, &c. notum eſt, & nobile horum ſpecificum: ſed ſativum pro motu ſpirituum coërcendo imprimis ſatisfacit, ſive ſit ex ſemine parata emulſio, ſive ſyrupus ſimplex, ſive diacodion Montani. In ſpecie apud nos uſitatum eſt *Opium*, ſive huic præferendum adhuc Meconium primatum ducit.

De *Opio*

ergo, ceu remedio polychreſto, pauca diſſeramus, conſideratis his 4 Referamus ſcilicet

(1.) Autorum de eo ſententias;
(2.) Virtutem principalem, in quo conſiſtat? & quibus malis, nunc mediatè nunc immediatè, ſuccurrat?
(3.) Nocumenta, quæ ejus uſum aliquando ſequi poſſunt; & tandem
(4.) Præparationes ac correctiones dicti opii.

Quoad I. Igitur, experitur opium, non ſecus ac omnia generoſiora remedia, commune fatum; dum laudatur ab his, culpatur ab illis. Veteres, & moderni præprimis, opium & uſurparunt & laudarunt. Veteres *Græci*, & cum GALENO *Arabes*, multum tribuunt eidem, unde compoſitionibus ſuis magnis, Mithridatio, Theriacæ,

riacæ, &c. tantùm non pro baſi inſerverunt. Moderni poſt PLATERUM, (qui primus opium ſub ſcamno rejectum protraxit) ut SYLVIUS, ejuſque imitatores, iterum in uſum vocarunt; ita ut ille dixerit; ſe ſemimortuos opii uſu reſtituiſſe ſæpius; hic verò, ſe malle Praxeos uſu carere, quàm opii uſu deſtitui. Mediæ ætatis & ſuperioris ſeculi Medici ad unum omnes culparunt opium & rejecêrunt: quorum hypotheſes de ejus uſu & viribus collectas videbitis in ZWELFFERI *Edit. ultima Pharmacop. Regiæ, pag.* 153. *ſeq.* Particulariter de eo ſcripſerunt WINCLERUS, FREITAGIUS, DOERINGIUS, HARTMANNUS, SALA *in Ternar. Laudanorum*, &c. Interim diverſitatis ratio ex hoc ſequitur, quod iſti rejecerunt opium, in debita præparatione, & uſu ejuſdem, delinquentes; Veteres autem fermentationem inſtituerunt, & ſic correctum & ſatis tutum habuerunt; quod pariter moderni corrigere debitè conati ſunt, ac ſalubre remedium inde experiuntur.

Quoad II. Vires nempe opii, reſidet materialiter in concreti ſubſtantia reſinoſa. Ex Indiis ad nos adfertur, & cum aliis ſuccis ſæpè adulteratum eſt; unde opio peregrino adulterato præſtat ſuccus ex papaveris capitibus inciſis elicitus & inſpiſſatus. Aliàs eſt ſuccus gummeus inſpiſſatus, qui ſub cortice ſuo nucleum reſinoſum habet reconditum, in quovis ejus, ob quam expetitur, reſidet. Reſina autem hæc pro aliarum ratione eſt concretum ſalinum oleoſum, ex acido pingui & alcali copioſo conſtans. Formaliter vis ejus anodyna & narcotica reſidet in ſulphure ejus concentrato, ſed facilè reſolubili, & in odorem penetrantiſſimum diffuſibili, quo immediatè afficit ſpiritus, eoſdemque ſapore ſuo quaſi condenſare, & hinc impetum eorum nimium refrænare ſolet. Ab hoc igitur certè benedictum remedium eſt opium legitimo uſu, & quaſi catholicatum, nec ſatis laudandum; immediatè nempe quoſcunque ſpirituum motus, furores & perturbationes, plus minus ſiſtere, & hinc mediatè omnes humorum in corpore agitationes & motus vitioſos modificare & refrænare valet. Ex his, tanquam effectibus principalioribus, omnes ejus reliqui uſus profluunt: hinc eò ipſò, quo ſpirituum nimium impetum ſufflaminat, eſt, quod vigilias compeſcat, somnum inducat, & hinc quoſvis dolores externè & internè ſopiat. Eo ipſo, quo humorum quorumvis in corpore agitationes, & motum localem vel progreſſivum inhibet, ſimul humorum excretiones ſiſtit, quinimò, ipſos humorum motus fermentativos, quatenus ex quorundam heterogeneorum admiſcela plus minus dependent, imminuit. Prioris ratione in quibusvis hæmorrhagiis, alvi fluxibus, vomitibus, &c. eſt obvium; non ſecus ac ſudores phthiſicorum colliquativos nocturnos egregiè compeſcere ſolet, utut ſudores aliàs naturaliter profluere faciat. His ipſis modis, febres tàm continuas quàm intermittentes mitigando, & impetum ſpirituum ſopiendo, ſymptomata harum pericoloſiora inde orta notabiliter imminuere ſolet, & aliis appropriatis additum nunc retardat nunc cohibet paroxyſmos, quinimò ad minimum rigores imminuere ſolet: in continuis, tàm benignis quàm malignis, ægrotos inquietos & agrypnos, quietos & manſuetos reddit, & hoc ipſo perturbationes corporis lenit. Ergo in paroxyſmis epilepticis, hyſtericis, in quibuſve morbis convulſivis, tam præſervandis, quàm paroxyſmis imminentibus moderandis & compeſcendis, optimè convenit: hinc porro quoſvis dolores, præſertim non adeo chronicos, capitis, articulorum, dentium, &c. ſiſtere, notorium eſt. Unde etiam ad hoc, tanquam ad ſacram anchoram, confugimus, ut aliquando inde ægris adferamus levamen; adeò ut univerſalius longè ſit remedium, quàm purgantia & ſudorifera. *Confer.* MYNSICHTIUS *in Armament. Chymico pag.* 71., *item* HOEFERUS *in Hercule Medico pag.* 157. & 158., BONTIUS *in Commentar. in Garciam ab Horto cap.* 4.

Ex hoc puncto probabile reddi poteſt dogma de Panaceis: ſi enim opium vegetabile quoddam, & convertibile in ſtomacho, tàm inſignes vires habet, ut in parva doſi omnibus ſymptomatibus occurrat, quidni remedia fixiora, minus alterabilia, majores habebunt vires? Hinc metallica & mineralia generoſiora, ad univerſale medicamentum accedentia, univerſaliter etiam quaſi operantur: inter quæ imprimis ſulphura mineralia fixa, vi anodynâ ſpirituum furores & inordinatos motus ſedantia, eminent, qualia ſunt ſulphur vitrioli Veneris dulce, de quo legatur POLEMANNUS *in Tractatu de Sulphure Philoſophorum*.

Dantur & plura univerſalia, qualia ſunt tincturę & ſulphura antimonialia, Solis & Veneris, quæ reverà omnia ſymptomata urgentia ſiſtunt. Sed de his *plura in Curat. Morborum Archealium.*

Dubium autem eſt, an etiam in deliriis conveniat opium, ſive in acutis ſive in chronicis habitualibus, Melancholicis? Cautus ſit hîc opii uſus, præſertim ſi ſint Melancholici habituales: nam opiata in noſtro climate ſomnia ferè turbulenta inducere ſolent, unde verendum, ne in delirantibus jam alia ſimul pericoloſa ſymptomata poſt ſe trahant; tutiùs tamen, præſertim cum acidis, præparatum opium convenit. Nam in deliriis Melancholicis nullum omninò habent uſum, & nullum ſortiuntur effectum, licet in dupla vel tripla etiam doſi propinentur, dum hi ordinariò ſunt agrypni: quod autem cum non fiat, tunc ferociores ferè evadunt ſpiritus poſt opiatorum uſum.

Sed cùm benedicta in opio ſit Medicina, pro ſalubri ejus uſu 4 ejuſdem nocumenta & cautelæ ſunt notandę:

(1.) Ut ritè correctum, præſertim per alcalia, citra caſtrationem per acida, uſurpetur. Nam opium nobis uſitatum ſub vi blandè anodyna ſimul habet reconditam virulentiam narcoticam, i. e. ſtupefactivam malignam, qua ſpiritus figuntur & ſtupidi ac immobiles quaſi fiunt, & ſomnia turbulenta excitantur: vid. HELMONTIUS *Tract. Jus Duum Vir. §. 56. pag.* 248. Hæc ergò auferatur, ut emergat ſub ea abſcondita vis anodyna, ſpiritus ſedativa.

(2.) Quod minus conveniat infantibus. Si tamen urgente neceſſitate utendum, utamur Mithridatio & Theriaca ad gran. j. vel ij. vel iij. cum aliis appropriatis abſorbentibus pulveribus ſociando, quibus permiſtum optimè ſic convenit, licet in tantillo Theriacæ vix ſenſibilis ſit opii quantitas: nihilominus blandè & ſuaviter afficiuntur infantes, ut etiam gr. j. pro duabus doſibus ſufficiat aliquando; reverà autem pejus ab opii uſu nimio habent. Novi hîc exemplum infantis, qui ejus grano unico propinato ebrius quaſi factus cum ingenti parentum conſternatione. Huc pertinet, quod PANAROLLUS refert, peſſimo conſilio nutrices infantibus pro ſomno conciliando ſemen papaveris in pulte immiſcere; obſervatum enim eſt, quod ſæpè exinde ſtupidi & hebetis ingenii, ſi non epileptici, evaſerint.

(3.) Infeſtum etiam eſt opium gravidis ſeu prægnantibus, & non niſi certo in caſu conveniens, cùm ad abortum has ſoleat diſponere, tam in primis, idque maximè, quàm in ultimis geſtationis menſibus; niſi ubi ex nimio ſpirituum impetu metus ſit abortus, aut etiam aliunde commotis, v. g. ab ira, formidine nimia, &c. in tali caſu aliis ſociatum, & non niſi in pauca doſi propinandum. De cœtero ab eodem in prægnantibus abſtineamus.

(4.) Ut legitimo tempore & conſtantibus adhuc nonnihil viribus adminiſtretur; has enim aliàs debiles ſpirituum impetum ſiſtendo magis debilitaret: ſemper enim languorem poſt ſe relinquit, unde ægri ordinariò debiliores redduntur. Dicunt quidem: *Bene quidem quievi; ſed langueo*; quando ſpiritus ſcilicet rariores & ſubtiliores ſunt, atque ægri facilè in animi deliquium incidunt: in phthiſicis autem, v. g. ex ſpirituum textura magis conſtante vires magis roborari ſolent: nec dandum, quando omnia jam deſperata ſunt, quia tunc inutile. In ſpecie non, niſi rarò, in principio morborum acutorum, nec in ſtatu uſurpetur: non in principio; ſiſtitur enim primus naturæ impetus, cùm omnis morbus ſit conatus quidam naturæ: non in ſtatu, quia motum naturæ plus minus criticum aliàs impediret: vid. BALLONIUS *lib.* 1. *Conſil.* 65. *pag.* 229. Potiùs ergò in incremento, ubi omnia ſymptomata urgent, ac ſymptomatum copiâ natura irritatur ulteriùs. In chronicis verò morbis ſaltem confert in paroxyſmis paulo atrocioribus mitigandis & nonnihil ſiſtendis, ſed ante paroxyſmum, & non, niſi cum appropriatis, adhibeatur: extra paroxyſmum in morbis chronicis fruſtraneus eſt ejus uſus, & ut dictum, morbus tunc diuturnior redderetur; ſicut in paroxyſmo ipſo exhibitum, hunc quoque magis protraheret aut continuaret. In febribus intermittentibus obſervetur legitimus adhibendi modus: nunquam ſcilicet ſolum; ſed ſemper debitis ſocia-

tum

tum ſpecificis, affectuique ſimul appropriatis remediis, vel diaphoreticis, vel præcipitantibus, vel purgantibus, propinetur, quia hæc tunc jucundiùs, ſæpe feliciùs operantur. Aliàs ſolum opium palliat ſaltem morbos & ſymptomata; nam cùm rotæ primæ motum nonnihil ſiſtat, & reliquæ rotæ minus moveantur, ſed leniendo ſymptomata, morbi inde pertinaciores & diuturniores redduntur; figendo enim ſpiritus, & materiam morborum occaſionalem ſiſtendo, hæc coërcita glutinoſior & magis chronica redditur, & per conſequens contumacior fit morbus: è contrà ſi quæ metuenda eſt noxa ex ſedativa vi opii, admiſtione appropriati præcavetur: vid. GRUELINGIUS *in Florileg. Art.* 10. *cap.* 3. *pag.* 263. & 269. Opium enim non radicitus curat: illuſtrabo exemplis: In tuſſi ab humore tenui opiata eundem humorem craſſiorem & viſcidiorem reddunt: opio tolluntur febres intermittentes omnes, legitimo ſcilicet uſu; ex perverſo autem abuſu febres intermittẽtes duplices aut triplices redduntur; cauſa enim morborum peccans materialis glutinoſior facta, in nido ſuo magis incuneata, & ſic morbus diuturnior redditur. Unde opiata nunquam ſolitariè, ſed ſemper cum appropriatis ſociata, & præmiſſis univerſalibus, adjectis v. g. febriſugis, &c. uſurpanda ſunt.

Quæritur autem *tertiò*, quomodo opium ſit corrigendum? & in quo conſiſtat ejus vis maligna, ut corrigatur? Omnibus notum eſt, quod omnia opiata, papaverina, ſolana, omnes ſpecies cannabis, lolii, agnus caſtus, &c. uſurpata inducant ſomnum, & externè vel internè ſiſtant dolores; qui duo effectus ab uſu opii fiunt ordinariò. Jam autem conſideremus, quod ſomnus naturalis non fiat à ſpirituum animalium nimis veloci motu, ſed lento & ſufflaminato. Mirandus hîc opii & ſimilium, narcotica dictorum, eſt effectus, qui tamen ex eo, quod ſpirituum animalium impetum & motum ſufflaminat, plus minus eorum volatilitatẽ, & ſubtilitatẽ indeq; facillimam expanſionem & mobilitatem figendo quaſi aut condẽſando, eoſq; torpidos reddendo, explicari poteſt; unde conſequenter tàm continentium, quàm contentorum, reliquæ motiones naturales & præternaturales ceſſant: quæ figendi opiatorum potentia conſiſtere videtur in principio ejus ſulphureo, quod cùm in ſe reconditum habeat acidum occultum, ratione hujus arctiſſimo amplexu retinet ſal volatile acre amaricans, adeoque ex aliorum principiis potiùs in calore, quàm frigore, fundatur.

Confirmat hoc, quod omnia hæc narcotica, ſimplicia odorem referant fœtidum, oriundum à ſulphure crudiore indigeſto. In principio ſulphureo latitare hanc vim narcoticam, confirmat ſpiritus vini, qui nimiùm aſſumptus eſt narcoticus. Sopor hic morboſus eſt ſimilis iis, qui à gas carbonum incenſorum carotici redduntur, qualis ſopor dependet à ſulphure per accenſionẽ volatiliſato, & minus fixo, & maligno: Fumus narcoticus metallicorum etiam in tali ſulphure immaturo conſiſtit: Gas, quod ex liquoribus fermenteſcentibus exhalat, mirè ad profundos ſomnos cogit; nam effluvia hæc etiam ſunt de natura ſulphurea volatili.

Præparatio ergò opii, & omnium opiatorum, tandem conſiſtit in eo, ut corrigatur hoc ſulphur volatile minus maturum, narcoticum & virulentum, in reſina reſidens perquam tenaci & viſcida, ut nonnihil figatur & quaſi maturetur ſimul in correctione ejus debita, vel etiam cum aliis appropriatis compoſitione ulteriori. Corrigendi autem modus triplex eſt; vel per acida, qui eſt peſſimus; vel alcalia; vel per fermentationem, qui ſunt optimi. Tentarunt etiam quidam per rorem majalem, ſed hæc eſt ſuperficialis ejus præparatio. Alii negotium hoc inſtituerunt per ſpiritum vini, ſed cùm hic ipſe ſit inebriativus & narcoticus, nihil fecerunt.

Quoad I. Acida, e. g. acetum, fumus ſulphuris, &c. hæc, præſertim graduata ſeu mineralia, nimis concentrant reſinã, invertunt & ferè caſtrant opium, quatenus corrigunt & deſtruunt ſal ejus volatile oleoſum, unde etiam per acida correctum debilius obſervatur: imò quoad vim narcoticam non eſt correctum, ſed infractum, & propterea hæc correctio minus eſt conveniens, utut iſta cum aceto deſtillato ritè inſtituta in morbis acutis, & certis affectibus, non ſit contemnenda; ita enim opium extractum citra vim ſtupefactivam ægros reddit admodum quietos & placabiles, quos è contrà, ſi cum ſpiritu vini extractum fuerit, præter vim ſtupefactivam deliros & turbidos facit. De diverſitate autem Extractionis cum aceto deſtillato & ſpiritu vini notabilis eſt locus *in Actis Anglorum*, qui videatur.

II. Concinnior eſt correctio per digeſtionem, quando opium permiſcetur cum alcalibus, tàm fixis quàm volatilibus. Primatum ducit ſal tartari fixum, vel oleum ejuſdem per deliquium, quod ſolvit & penetrat texturam opii, diſſolvit reſinam ejus, & particulas ſulphureas blandâ digeſtione evolare facit: ſcilicet opium ſolvitur in lixivio ſalis tartari, ſolutio filtratur, & per evaporationem inſpiſſatur, remanet concretum ſolubile cum ſale tartari, cui affundatur ſpiritus vini probè rectificatus, ſic extrahitur opium correctum, & remanet ſal tartari cum ſcoriis opii; ſic habetur Eſſentia opii eleganter correcta, perfectè anodyna, ſine ulla narcoſi & magnarum virium & poteſtatum, imprimis ſi addatur ſpiritus terebinthinæ. Hoc modo omnia vegetabilia venenoſa, etiam napellus, volatili vi malignâ ſpoliantur & cicurantur.

III. *Tertia Correctio fit per Fermentationem* cum *ſucco cydoniorum*, vel alio quodam ſtomachico appropriato: Eam debemus HELMONTIO, ex quo per aliorum communicationem habet D. LANGELOTT *in Epiſt. ad A. N. C.* conſcripta. Labor tamen hic minus ſuccedit, aut ſi ſuccedit, evadit opium à virulentia narcotica non tantopere ſeparatum & correctum, uti dicitur; vel videtur, LANGELOTTUM encheireſes quaſdam ſubticuiſſe, vel remedium non adeò nobile acquiſiviſſe, ac ipſe prædicat. Hujus igitur loco concinnior eſt modus per effervescentiam paratus:

℞. *Opium pulveriſat.*

Impregnetur cum oleo tartari *p. d.*, digerantur aliquandiu: quo facto inſtilletur acetum deſtillatum, incipit efferveſcere blandè, & continuatâ aceti deſtillati affuſione pereleganter efferveſcit non adeò inſigni impetu: ſic optimè recluditur *opium*, & continuatâ ad punctum ſaturationis efferveſcentiâ, denuò digeſtionis medio extrahatur vel cum ſpiritu vini in *Eſſentiam*, vel ſpiritu vini *abſtracto* redigatur in *Extractum*, quod aliis præparationibus meritò prefero. Tutiſſimũ enim eſt, etiam in paulò majori doſi.

Quoad Menſtrua, ex dictis patet, optimum eſſe ſpiritum vini in extrahendo Opio ſic correcto, qui illud ſuo adhuc modo corrigere, & ſimul ſpiritibus noſtris magis ſociabile reddere valet. In morbis tamen acutis tutius eſt, ſi cum aceto deſtillato nunc extractum ſit opium & inſpiſſatum, nunc ſine prævia correctione, per alcali, nunc cum prævia correctione, cum aceto deſtillato diſſolvatur, ac ſic nobis appropriatum magis reddatur.

Hyoſcyamus.

Minus tutò internè propinatur; ejus enim uſu ſtupidi, vertiginoſi & ſemidelirantes redduntur aſſumentes: Hinc vix adhibetur, niſi in corrigendo ſputo cruento, ex commẽndatione Plateri & aliorum; reverà tamen hoc ipſum etiam ab opio ritè correcto expectare poſſumus. Externè verò nobiliſſimum eſt Anodynum in partium externarum doloribus, pro impetu ſpirituum ſufflaminando. Uſus ejus eſt triplex; vel oleum expreſſum, cum oleo nuciſtæ expreſſo ſociatum, (ſolitariè enim uſurpatum nimis alterat ſpiritum inſitum, unde cum aromaticis inſuper miſceatur;) vel *Unguentum*, ſi cum *butyro recenti non ſalito* frixetur *hyoſcyamus*, & factâ leni expreſſione fiat unguentum viride, cui aliquot guttæ *olei deſtillati baccarum juniperi*, &c. addi poſſunt; vel fiat *Emplaſtrum* ex hoc ipſo *Unguento* cum *cera & oleo proprio expreſſo* ad conſiſtentiam Emplaſtri q. ſ. aſſumptis; quod extra applicatum pariter, ac ſuperiora illita, ſpirituum motum, & pathemata plurima doloroſa in partibus externis, ſiſtit.

CLASSIS IV.

DE

CURATIONIBUS SYMPATHETICIS, MAGNETICIS, & TRANSPLANTATORIIS.

Dixi ſuperiùs, propriè loquendo non niſi per ſimilis ſpeciei animalis ſpiritum propriè dictum alterationem in ſpiritibus noſtris fieri poſſe, idque ferè in *Curationibus Morborum Archealium*, ſympatheticis, magneticis & transplantatoriis, locum obtinere. De his igitur jam aliquid addendum eſt.

Alia autem longè ea, quæ ſublimior ferè, hoc in negotio HELMONTII eſt Philoſophia, qui remedia, corporali ſuo cum partibus corporis contactu, & materiali unione, ope-

operantia parvi faciens, aſſerit duplicem actionem ratione craſeos materialis, & ſecundùm ideas morboſas in archeo conceptas, quarum deletione dicit morbos curari, de quibus in Pathologicis egi.

Ut enim *hic ipſe* rerum naturalium ortum, progreſſum, & interitum ex aqua per ſemina rectè explicat, inque horum efficiente Archeo, præter vim fermentalem (materiæ in tale corpus tranſmutativam) etiam vim directricem in corporis partium, ex determinata materia, formatione, earumque actione ac uſibus ſtatuit, quam in ideis (ob id à MARCO MARCI Operatricibus, potiùs directricibus) poſitam eſſe affirmat; ita etiam per tale proceſſum quaſi ſeminalem morbos in nobis progigni aſſerit, dum Archeus ſeu ſpiritus inſitus occaſione quacunque, ſpeciatim peccantis cujuſdam materiæ occurſu, irritatus varias ideas furoris, excandeſcentiæ, pavoris, &c. aliaſque, ſponte concipiat, aut ſimiles aliunde ſibi communicatas ideas appropriet; pro quarum ductu & directione multiplici ter actiones naturales corporis & functiones vi & potentiâ idearum ſeminalium perficiantur. Hinc eſt, quod dicit, dolorem dentium oriri à tali furore, ſeu excandeſcentia, ſeu idea furoris, concepta in ſpiritu inſito dentis, ideò curat per ſimilem pavoris ideam, per officulū nempe bufonis, morboſam ideā.

Remedia ergò hactenus uſitata ſaltem à poſteriori, removendo cauſam occaſionalem, aut producta ejuſdem morboſa, curare aſſerit, à priori verò nullatenus radicem morbi attingere, unde & tam plures morbi, ceu incurabiles, à Medicis relinquantur, & quos ipſa natura curare nequeat, etiā Medicos, ceu ſimplices illius miniſtros, removere non poſſe. Illuſtrat hæc non tantùm per curas morborum ſine ſenſibili cauſæ materialis remotione per ſola animi pathemata factas, ſed etiam per vires imaginationis, tam in corpore proprio, quàm in fœtu in utero concluſo, in generatione morborum & horum curatione & remediorum determinatione perquam efficaces. Et confirmant idealem hanc hypotheſin, ſufficienter morſus quorumcunque animalium, qui ex perturbationibus affectuum, indeque ortis ideis, ſunt venenati, aut ipſius hominis; ſicut & ſanguis recens & calidus animalium hauſtus hominem in mores & actiones brutales transformat; non minus quàm carnes animalium ex perturbationibus in rabiem actorum comeſtæ, ſimilem rabiem nobis communicant: vid. KIRCHERUS *de Peſte*. Et in genere omnia ea aſſumpta, quæ imaginativam perturbant, & deliria determinata inducunt, aliic modo operari nequeunt, quàm per ideas ſimul tranſplantatas: qualia exempla videbitis in KIRCHERO *l. c pag.* 203., BARTHOLETTO *de Reſpirat. l.* 5 *cap.* 3. *pag.* 405., & DOERING. *de Opio pag.* 72. *&* 79.

Imaginationis ab omnibus mirandæ prædicantur vires, tam in ſtatu ſano quàm morboſo. Quid valeat matris imaginatio in ſignando fœtu, notum eſt: vid HORSTIUS *l.* 11. *Obſervat.* 3. Quò & pertinent peculiaria exempla ab HELMONTIO recenſita *Tr. de Injectis Mater.* §. 9. quorum rationes videbitis in MARCO MARCI *pag.* 415. Quoſdam ex imaginatione firma non tātum in morbos incidiſſe, ſed etiam iiſdem occubuiſſe, referunt obſervationes, imprimis HEINRICI *ab* HEERS: Fiducia ægri in Medicum, ejuſvè Medicinam quid valeat? omnibus notum eſt: Et videatur MARCUS MARCI *pag.* 511., ubi ſimul demonſtrat, quare metus morbi ejuſdem paroxyſmum ſæpè inducat, qui aliàs ad tempus aliquod adhuc manſiſſet ſopitus: dumque terrores vel pavores concepti ſæpè diuturnorum malorum cauſæ ſunt, in ſpecie variorum deliriorum, de quibus PLATERUS *in Obſervat. pag.* 51. *&* 90, hoc tamen beneficio imaginationis fortioris obtinent. Confirmatur, quod in nobis vel ſimplici imaginatione actiones medicamentoſæ variæ, item morboſæ, excitentur: Vomitum & ſeceſſus ſimpliciter interdum ſequi per imaginationem, rei cujuſdam horrendæ auditum, noto notius eſt; undè multi abſque odore ullo percepto, viſo tantum medicamento, aut mentione ſaltem ejuſdem factâ, ſufficienter purgati fuerunt, quod *M. A. N. C. Ann.* 1. *Obſervat.* 152, *&* *Ann.* 6. *Obſervat.* 138., item HOFFMANNUS *in M. M. l.* 1. *cap.* 8. teſtantur: Sicut ſolo conſpectu Infuſi cujuſdam antimonialis nauſeam, & copioſam, tam per ſuperiora quàm per inferiora, purgationem excitatam refert BARTHOLINUS *Centur.* 5. *Hiſt.* 64.: & viſu deglutitionis pilularum procuratam purgationem videbitis in *Salmuth l.* 3. *Obſervat.* 14. Omnes hæ operationes ſequuntur imaginativæ vires. Hæc autem fit tantum per ſpecies objecta ſenſibilia repræſentativas, hoc eſt ideas ſpiritibus conceptas & impreſſas, unde horum actiones naturales ad varias depravationes diſponuntur: Conf. PEYERUS *Diſſertat.* 1. *de Glandulis Inteſtin. p.* 2. *cap.* 2. Hinc eſt, quod ſæpe morbi graviſſimi ſine omni ſenſibili medicamenti effectu, vel ulla materiali excretione, vel alteratione materiæ peccantis ſubitò curentur, qui aliàs ſub laborioſis venæſectionibus, purgationibus, diætis, & ad dedecus Medici contumaces perſiſtunt. Nihil dicam jam de *lapillo Buttleri*, de quo HELMONTIUS *pag.* 466, *&* MARCI *pag.* 544.; ſed hoc urgeo, quod contumaces febres intermittentes eſu rei apparenter nocivæ, ſed appetitæ, v. g. halecis, curentur tutò; (unde & periodi febrium, quatenus adeò certæ & ſtatutæ ab Archeo, per certam ideam modificato, oriri videntur; hinc & opium paroxyſmorum febrilium recurſum impedit.) quod difficillima curatu Mania injectione in aquam frigidam tollatur: vid. HELMONTIUS *Tract. Demens Idea* §. 49.: quod ſubita iræ excandeſcentia vel repentinus metus curent inveteratas paralyſes: vid. *Schenck. l.* 1. *Obſervat. pag.* 94., & HORSTIUS. *T.* 2. *l.* 11. *pag.* 15.: quod magnæ excreſcentiæ curentur ſine ferro, ſine igne, per contactum manus mortuæ, chronico morbo ſenſim interemptæ. His ergò in morbis ideæ morboſæ per alias deletæ morbum ſolvunt. Dum etiam Veteres Galenici cauſas læſarum actionum Facultates læſas vel irritatas dicunt, quid his irritationibus velint intellectum, aliter explicare nequeunt, niſi dicant, ex præſentia rei moleſtæ vel præternaturalis percepta ſtimulum injici Facultati ad amovendum hoc moleſtum. Neceſſe ergò eſt, moleſtiam inferri ab objecto, hanc recipi & percipi, h. e quaſi ſentiri in ſubjecto, quod exinde velit repellere iſtud. Sed quomodo hoc faciet, niſi interveniat furoris vel indignationis idea, à qua exſuſcitatur ad talem repulſionis motum? v g. dum ſtomachus irritatus producit vomitum. Sub iſtarum ergò umbrularum lumine tacitè ipſas ideas inſinuant; ac hinc dictæ Galenicorum facultates toties irritatæ, actiones hinc pervertentes, nil aliud quàm talia Archei pathemata, & hinc natæ præternaturales ideæ, eſſe videntur, loco quarum moderni ſpirituum animalium impetum, & præternaturales eorum motus ritè ſubſtituunt, utut vim motus determinativam ob ſubtilitatem ſuam non clarè ſatis explicent.

Sunt ergò morbi Archeales utplurimum ad morbos occultarum qualitatum relati, qui oriuntur ab ideis peregrinis, Archeum ſeu ſpiritum ad actionum depravationes determinantibus; quatenus nunc communicantur ſpiritibus ab extrinſeco, ab aſſumptis, aut morſu animalium; nunc generantur in iiſdem ab intrinſeco, vel ab imaginatione, vel ab animi perturbationibus, quorum ſimulacra non tantùm in penu memoriæ, ſed etiā in ea parte corporis, quam ſpecies connexa ſignat, inſculpuntur; (hinc ſcorpio irritatus infligit per cuſpidem caudæ vulnus venenoſum per ſe lethale; ſin verò ex improviſo cauda ipſi amputetur, hâc ipſâ corpus innoxiè vulneratur;) vel etiam excrementis, quæ prout aliàs noxarum, quas corpori inferunt, cauſæ ſunt occaſionales, ita ex eorum moleſta præſentia & irritatione excandeſcunt ſpiritus, & furoris ideam concipiunt, indeque varias actionum læſiones inducunt. Conf. HELMONTIUS *&* MARCUS MARCI.

Remedia ergò, *quæ morbis* hujuſmodi *Archealibus medentur*, faciunt hoc vel directè vel indirectè. Quæ *directè medentur*, ſunt *remedia* ſublimiora *immediatè in ſpiritus operantia*, ideaſque iſtas morboſas delentia, ſpiritus blandè pacando, vel ideam contrariam extinguendo, quatenus dicta remedia ſaltem irradiativè inſtar odorum, ſolis veluti effluviis, quæ de ſe fundunt, agunt in ſopitum vel ſucceſſum Archeum, in ſpecie in ſtomacho, undè demum in totum corpus per poros particulæ remediorum minutiſſimæ penetrant, & ſanitas inde ſuccedit, taliumque intuitu Archeus certo modo alteratus morboſas exuat aut deleat ideas, vel alias illis contrarias ſuſcipiat, ut ita ceſſet præternaturalis Actionum perturbatio, & naturalis pacata redeat quies. *Indirectè* autem *operantia* ſunt ea, quæ cauſam occaſionalem talis morboſæ ideæ removent; v. g. quando delirium ab hyoſcyamo aſſumpto inductum, curatur per vomitum; vel quando excrementa evacuantur, quorum præſentiâ aliàs ſpiritus excandeſcebant.

Per exempla res eſt clarior: *Manus* longo morbo *mortua excreſcentias delet* ſuo contactu, ob pavorem mortis, inductum archeo excreſcentiæ, quâ pavoris ideâ excreſcentia ſenſim decreſcit; manus verò violentâ morte interempti cadaveris idem non facit, cum in talibus aliquid vitale, h. e. de ſpiritu inſito, remaneat: ob ſimilem rationem manus

mortua

mortua ad contactum noſtrum adeò friget apparenter: *Viperæ venenum* per morſum inflictum in indignationis & furoris conſiſtit idea; hanc *delet bufo vivus contuſus* & applicatus, ob contrariam pavoris ideam, ex hominis præſentiâ contractam, quam moriens adhuc retinet (vid. HELMONTIUS *Tract. Tumulus Peſtis p* 885., KIRCHERUS *Scrutin. Peſtis pag.* 346.) quâ ipſa pavoris ideâ quaſcunque *hæmorrhagias*, ex nimio ſpiritus furore & impetuoſo motu concitatas, *bufo appenſus* feliciter *ſiſtit*: ſicut *ejus oſſiculum*, pulli infantis applicatum, ob eandem ideam *epilepſiam ejus ſiſtit*, natam vel ex ira vel ex terrore nutricis, infantem paulo poſt lactantis: ex ſimili fundamento *ſcorpius cum vipera propriis morſibus applicati, venenum tollunt*, ex contrarietate ſcilicet idearum: Vid. MARCUS MARCI *p.* 532.: Quare pavidum animal, *lepus*, ejuſque *cruor per venationem* benè *agitatus*, ex idea contraria vel *dyſenteriam* vel *eryſipelas curat*? vid. HELMONTIUS *Tract. Poteſtas Medicam.* §. 29.: Non minus quàm, quare *cruor tauri potantem ſtrangulat*, non verò cruor bovis? *Idem in Tract. Natura Contrar. neſcia* §. 40.: *Sanguis torpidi & ſomnolenti aſini* juxta aures extractus, & linteo exceptus, ſi potui infundatur, *Maniacos feroces* ex idea contraria *curat*.

Nec deſunt alia remedia per idealem modum operantia: v. g. raſura cornu tauri in coitus ardore abraſa mirè armat in Venerem; cerebrum & ſanguis paſſeris, in Veneris actu enecati, potentiùs longè ſtimulat eandem, quàm ſi nudè interficiatur alio tempore; ſanguis & teſticuli cervi, dum in venerem hiat, transfoſſi Arcanum eſt Venereum cujuſdam Principis; ſicut & ejus priapus, ſimili tempore enecati, cum vino ſubactus, & teſtibus applicatus, ſingulariter venerem excitat: Vid. BARTHOLINUS *Centur.* 6. *Hiſtor.* 50.: Filum rubrum, quo vipera ſtrangulata fuit, collo circumductum curat anginam; uſnea cranii humani detenta in manu impedit ſanguinis ex ſecta vena in brachio eruptionem: Vid. BOYLE *in Philoſoph. Experimentali*, HELMONTIUS *Tract. Magnetica vulnerum Curatio*.

Ex perturbationibus animi gravioribus, per ideas inde enatas Archeum diverſimodè dirigentibus, & induci morbos, & etiam curari, aliquoties monitum fuit: vid. HELMONTIUS *Tract In Herbis, Verbis & Lapidibus magna virtus*: Terror interdum diuturnam curat Quartanam: Arthritidem inveteratam curari per torturam, refert HILDANUS *Centur.* 1. *Obſervat.* 79; quæ ex terrore nimio ac ferè intolerabili dolore, ob ſuem cataplaſma anodynum depaſcentem, curata quoque fuit, Autore *Salmuth Centur.* 1. *Obſervat.* 48., ob ingentem terroris ideam, archeo pedum incuſſam, quare curſus paroxyſmi inhibetur; qualis Arthritis ex inſperato gaudio ſimiliter ablata fuit, Autore HILDANO *Centur.* 1. *Obſervat* 79. Aſt quoties fit, ut metus podagræ eam abſentem ſubitò inducat, aut præſentem exaſperet? Vid. MARCUS MARCI *pag.* 510. Pavor mortis ex metu ſuffocationis hydrophobiam ſanat. Jam cogitate operoſam medentium artem circa tales affectus per medicamenta interna & externa varia applicata, ſed fruſtra; quia per ſola animi pathemata ſubitò & derepente curantur, quæ quicquid poſſunt, primariò per ideas exinde enatas, & certæ parti impreſſas, præſtant. Motus humorum & agitatio, quam quidem hîc pro cauſa cognoſcunt, vix aliter quàm ab Archeo, per tales ideas determinato, oriri poſſunt, ut certè non tantam habent efficaciam, ut v. g. Arthritidem tam ſubitò & radicitùs tollere valeant.

Satis manifeſta hæc ſunt pro confirmatione Curationis morborum Archealium per ideas, & remedia idealiter operantia. Hiſce jam adjungenda ea remedia, quæ ſimili ideali influxu, utut obſcuriùs paulò, licet potentiùs, operantur. De Amuletis, eorumque efficacia, jam nihil dicam. Saltem de Metallicis dico, quod horum legitimè præparatorum & recluſorum magna ſit poteſtas, quæ imprimis in eorum *ſulphure fixo* latet recondita, adeò ut in his ſulphuribus correctis & perfectis tota morborum cohors auſcultet: vid. *de modo agendi horum remediorum* HELMONTIUS *loco citato*; in quo prolixè demonſtrare conatur, agere hujuſmodi ſulphura ſine ſuo materiali in corpus ingreſſu; utut agant in Archeum inſtar luminis, ſolo velut radio vel aſpectu ſui, quo radio animatus Archeus fingat in ſe ipſo ideam rerum agendarum: ſpeciatim quidem ignem ſeu ſulphur Veneris fixum, ex vitriolo Veneris præparandum, hîc maximè extollit, & mediante hoc elemento ignis Veneris, hoc eſt, oleiè ſulphure Veneris, paratum Mercurium diaphoreticum fixum, quæ duo omnia iſta præſtare ait, quæ Medicus vel Chirurgus deſiderare queant. In ſulphure hoc Veneris fixo latet vis ſingularis pacâs Archeum, omneſque ejus furores ſuaviter compeſcens & componens, de quo præter ea, quæ hinc inde habet HELMONTIUS, vid. POLEMANNUS *de ſulphure Philoſophorum*. Vitriolum ratione ſuæ partis metallicæ hanc vim obtinet participatam, unde ſulphur vitrioli anodynum dulce tantæ eſt æſtimationis, & in hoc ſulphure vitrioli latet ejus vis ſympathetica, unde etiam ex Vitriolo volatiliſato *lapillus Butleri*, ſeu *Driſ Helmontii*, præparari ſolet. Huc pertinent ejus Elixyria ex Oleis aromaticis in ſal volatile redactis: vid. *Tractatus de Princ. Chymicis*. Ad hæc ſulphura, & alia fixa ex Metallicis parata remedia, tam ſi ſicca in conſiſtẽtia, quàm ſi liquida, liquidarũ tincturarum forma, v. g. Antimonii, Solis, &c. ſe exhibeant, pertinent. Sanè uti generationes rerum ex ſeminibus ſine talibus ideis vix explicari poſſunt, ita etiam in morborum productione & generatione hæ ipſę ulteriorem conſiderationem merentur. Sulphura autem hujuſmodi metallica, aut quæ ejuſdem ſunt proſapię remedia, vi anodynâ ſingulari, & hinc vi antiepilepticâ pollere, ciarum eſt ex Cinnabari antimonii: ut taceam alia ſulphura et tincturas fixiores antimoniales, quę utut non citra ſuâ corporalem alteratiõẽ, tam activam quàm paſſivam, & in anodyna & hinc diaphoretica operatione ſunt ſummè ęſtimanda. Quædam enim remedia, dum adhuc in ventriculo hoſpitantur, ſuas mirandas exerunt energias; e. g. horum loco commune ſaltem illud opium, utut non omni carens virulentiâ, etiam nunc in primis viis exiſtens, ſomnum infert, & laudatiſſimas non rarò operationes exerit, ut *ſupra dictum* eſt ex HELMONTIO; qui etiam *Tract. Ius duumvir.* §. 22. refert, quod ex ſemine hyoſcyami aſſumpto quidam deliraverit, aſſumpto autem vomitorio ſemen in forma mucilaginis rejecerit; quæ res meretur altiorem indaginem.

Opium enim remedium eſſe ferè Catholicum, & quod in omnibus ferè affectibus non ſine fructu adhibeatur, in *Claſſe* 3. pluribus dictum; ſi quidem quaſcunque in corpore noſtro exortas motiones humorum & ſpirituum præternaturales compeſcit. Utut autem parva & exigua ejus doſis non poſſit referri ad ea, quæ materiali ſui miſcela in humores aut corporis partes agunt; operatur tamen potiùs in ſpiritus vi ſuâ narcoticâ, ejus motus nimios, furores & excandeſcentias ſopiendo, ſicut alia remedia omnia narcotica non niſi ſpiritum afficiendo, ſuas exerunt operationes. Sed cum & ipſa vis narcotica ſit nociva, demum tunc ſalutare evadit remedium, dum depoſitâ iſtâ virulentiâ per ſolas virtutes anodynas, Archeum placantes, operatur.

Generoſiſſima enim remedia aliter operantur, quàm vulgaria: e. g. dedi aliquando ægræ ʒj ſpiritus ſalis ammoniaci rectificatiſſimi, nec tamen ſudorem potui prolicere: propinavi autem deinde ℈ß auri diaphoretici Poterii, & poſt quadrãtem horæ copioſiſſimus ſudor ſequebatur, quanquam aurũ adfuerit corporaliter, nec ſulphur ejus extraverſum, tamen operationem maximam perfecit. Ergo videmus, quod ſulphura metallica fixa plus in receſſu habeant, & ſublimiora medicamenta, ac quæ ad univerſalitatis gradum magis accedunt, longè aliâ ratione operari. Sanè hæc omnia optimè explicari poſſunt & dilucidari per hujuſmodi ideas in Archeo ſuſcitatas, quæ aliàs ad occultas qualitates referri neceſſe eſſet, id eſt, eorum ignorantiam apertè fateri.

Pertinent quoque huc, & ad ſubliniores ac minus uſitatas curandi ægros rationes, quodammodo Curationes ſympatheticæ, magneticæ, & tranſplantatoriæ. De his autem curandi modis, qui quidem ſunt rariores, plus tamen in receſſu habent, moneo in genere, varias & diſtinctas de illis Autorum eſſe ſententias. Sunt enim

„ 1. Quidam, qui eos affirmant per experientiam, eoſque
„ vel admirantur, vel progeniò ulteriùs tam theoreticè in
„ cauſam eorum, quàm practicè & per imitationem ſecre-
„ ta hæc & fiendi modum ſimul ſcrutantur.

„ (2) Quidam eos negant, cauſam negationis, vel de-
„ fectum rationis & modi fiendi, vel fallaces ſucceſſus al-
„ legantes, aut ſi experimentis convincantur, ordinariò
„ tandem ad dæmonis pactum omne negotium transferunt.

Sed dum Curationes has negant, hoc ipſum faciunt, ut ſciendo nihil ſciant; cùm maxima pars phænomenorum medicorum & naturalium nos adhuc lateat, adeoque maxima pars eorum, quæ ſcimus, ſit minima eorum, quæ neſcimus; inſulſum quoq; preterea ſit, negare aliquid ideò, quod à priori illud neſciamus, cum per quotidiana experimenta adhuc res ignotas detegamus. Dum fallaces ſucceſſus adducunt, imprudentiam ſummam hoc ipſo oſtendunt; quippe univerſale hoc eſt omnibus remediis, nunc propter ineptam adhibendi rationem, nunc propter ſubjecti patien-

poris experiundi gratiâ tentaſſe, & præſtitiſſe beneficio pomi diſciſſi, & putrefacti in fimo. Fuit experimentum familiare LANGII, quo hic & ego curavimus clavum inſignem in pede: Vid. experimentum HELMONTII *Tract. Magnum oportet* §. 29. Pertinent huc & alii modi: refert HELMONTIUS, quod ſarcomata, ſtrumæ, verrucæ, tumores, & ſimiles excreſcentiæ, curentur contactu manus mortuæ cadaveris, diuturno morbo, vel lenta morte, aut ultimo ſenio interempti, ut frigus cadaveris ea penetret; prout enim manus in terra putreſcit, ita illa quoque pathemata & excreſcentiæ in corpore vivo inſenſibiliter evaneſcunt. Exempla hujus rei lectu digna refert BOYLE *in Transact. Philoſoph Latin. pag.* 156. Quibus ſimilia à ſe notata refert *idem Tract. de Utilit. Philoſoph. Experimentalis*, ubi ex contactu manus mortuæ cunctas verrucas decidiſſe annotat. In ſpecie retulit mihi Medicus, cujus comes eram in Italia, ſororem ſuam peperiſſe filiam, cui fragum fuerit in cantho oculi, quod ſæpiùs infantis primogeniti lentâ morte interempti manu abſterſum & contactum fuerit, unde & fragum putreſcente infante evanuit. Illuſtrat hoc exemplum parallelum, quod BARTHOLINUS *Centur. I. Hiſtor. Anatom.* 41. habet, ubi refert, cujuſdam cutem capitis, gladio cum pilis detruncatam, atque in capſula aſſervatam, eandemque partem quoad pilos mutatam, ſicut ſucceſſu temporis mutabantur in capite, ſicque tandem quoque exaruiſſe & decidiſſe.

Sympathia propriè eſt conſenſus: Quid autem aliud eſt conſentire, quàm uno ſentiente aliud quoque ſentire, atque idem aut diverſum quid pati, unde & magnetiſmus appellatur. Fundamentum conſiſtit in archeo, cujus aliquâ portione à corpore decisâ, in alio ſubjecto hærente, prout hæc varias paſſiones recipit, indeque ideas cudit, variarum animi paſſionum analogas, ita etiam Archeus in toto ſibi fingit ſimiles ideas, à quibus pro earum ductu variè determinatur: ver gr. in Archeo ſanguinis ex vulnere emanantis eſt idea furoris & indignationis, quæ dum ſedatur per armarium Unguentum ratione uſneæ ex cranio humano, vel in pulvere ſympathetico ratione virtutis pacativæ archei in ſulphure vitrioli anodyno, etiam ſedatur eadem in archeo ipſius vulneratæ partis, idque ob ſymbolum unitatis, quod inter ſe habent, adeoque ſymptomata ex iſta idea promanantia ſubitò quoque ceſſant, ut inde pars remota omni impedimento ſanetur: Vid. MARCUS MARCI *in P.* 5. prolixè. Uno verbo: ſpiritus Vitalis cum ſanguine emanans prout afficitur à pulvere ſympathetico, eodem modo afficitur pars læſa diſtans, propter unitatem ſpiritus vitalis.

Exempla *Curarum per Tranſplantationem factarum* quod attinet, hæc fit, quando ægritudines transferuntur ex uno ſubjecto in aliud, ſive ſubjectum hoc ſit animale ſive vegetabile, canis vel planta, ut exinde ſanetur corpus humanum affectum, ſive benè inde, ſive malè ſe habeat ſubjectum, in quod Tranſplanratio facta eſt illa; qualis cura obſervatur in morbis Chronicis, ut colica, podagra, odontalgia, &c. Fit talis cura vel per contactum immediatum corporis ægri cum ſano, & dicitur *Approximatio*, vel per contactum mediatum mediante corpore quodam tertio, Magnete tranſplantatario ob id dicto, & eſt propriè dicta *Tranſplantatio*. Curæ Tranſplantatoriæ per approximationem duo exempla refert RIVERIUS *Centur.* 4. *Obſervat.* 19. & 63, ubi quidam ex paronychia ſeu panaritio acerbiſſimè dolens, per intruſionem digiti laborantis in aurem felis ab omni dolore liberatus refertur, ipsâ fele, dolore auris affectâ, miſerè clamante: Quò etiam pertinet applicatio catellorum Melitenſium ſubinde pro fotu abdominis aut pedum in Colica & Podagra adhibitorum, de quibus plures ejuſmodi obſervationes collegit BARTHOLINUS, Vir hîc purè Hiſtoricus, *Centur.* 3. *Hiſtor.* 66. & *Cent.* 6. *Hiſtor.* 53. *p.* 256; ubi inter alias refert, in Cura Tranſplantatoria de ſuo Avunculo materno, Colicâ correpto, cui catellos parvos applicuit abdomini nudo, Colicus inſigne levamen ſenſit, catellus verò inquietus fuit, vomuit, dolore affectus fuit, & miſerè ſe habuit: non ſecus ac curioſa eſt Hiſtoria Priorillæ in *M. A. N. C. Ann.* 3. *Obſervat.* 89 *pag.* 146, cujus catellus, quem continuò ſecum ducebat, toties, quoties illa moleſtè ſe habuit, nihil comedit neque bibit, ſed vomuit tamdiu, donec illa ſe meliùs habere perceperit: Obſervatio etiam BORELLI notetur, qui catellos hos Podagricorum pedibus applicatos claudicaſſe refert, quod ſuo loco linquitur.

Per Tranſplantationem autem propriè ſic dictam curantur morbi mediante medio aliquo, v. g. ſanguine, quando ſanguis ægri morbo chronico affecti ex mediana extractus, teſtæ ovi gallinacei recentis, è quo artificiosè evacuatum eſt vitellum & albumen, artificiosè includitur, ovumque repletum & ita denuò occluſum, gallinæ pro incubatu per 14. dies ſupponitur, hinc apertum ovum gallinæ vel cani, vel ſui, vel feli inſigniter famelicæ propinatur devorandum, exinde ſucceſſivè icterus, ſcorbutus, cachexia, hydrops, & quamplurimi morbi chronici, ex vitiata ſanguinis craſi oriundi, tranſplantando averruncare ſolent, animali inſigniter ejulante: Vid. ERNESTUS BURGGRAVIUS *in Biolychnio*, cui in hoc puncto, utut reverà in aliis ſuſpectus ſit, fides non penitus deneganda, propter ſimilia exempla; hujus tamen fundamentum penitus falſum eſt. Sic Atrophia curatur per ſanguinem ægri teſtæ ovi incluſum, atque in acervum formicarum ſepultum Præ cœteris autem canum magnetiſmus vegetus eſt, cum canis ſit animal vivax, cujus ſpiritus vitalis perquam vegetus eſt: ne dicam, quod quidam de fruſto panis aſſerunt, quod, ſi hoc ſub axilla ad tempus geſtatum, ac ſudore & effluvio ſpirituali & mumiali (ratione cujus & herum inter mille homines ſolent agnoſcere canes) benè imprægnatum & adhuc madens cani objiciatur, illum quaſi philtro quodam nobis familiarem reddi; ſic enim in immenſum hominis rapiuntur amorem, & vix eum relinquunt. Hoc ſaltem dicam, plura proſtare exempla curationum per Tranſplantationem in canes factarum: *Sic in Actorum Haffnienſ. Volum.* 2. *pag.* 271. Medicus *αὐτόπτης* refert, mulierem nobilem à Quartana liberatam fuiſſe, poſtquam cani fruſtum panis, quod ſub axillis, vel circa inguina & ſimilia loca durante paroxyſmo alligatum habebat, ſudore, & cum hoc ſic quoque fermento morbifico probè imprægnatum, devorandum objeciſſet: Pariter in *M. A. N. C. Ann.* 4. *Obſervat.* 51. *pag.* 4.. à CNOEFFELLIO duplex hiſtoria narratur de viro ſcorbutico cum maculis laborante, qui cruta ſibi ſæpiùs à catello lingi paſſus eſt, poſt elapſas 8. ſeptimanas benè ſeſe habuit, canis autem totus ſcabioſus factus, ipſe æger poſtmodum per Mercurium dulcem, tam externè quam internè uſurpatum, curatus eſt. Sic oretenus relatum mihi à Medico Dreſdenſi, hortulanum podagricum in uſu habuiſſe, ut in paroxyſmo caſeum non ſalitum recentem pedibus dolentibus cum inſigni quidem levamine (quod ipſum etiam credo) applicaret, cujus cruſtam exſiccatam cùm cani comedendam objeciſſet, ille claudus & contractus redditus eſt, Tranſplantatione ſeminis podagrici in illum factâ, ægro utcunque meliùs habente: Item dolor dentium chronicus confirmatus tranſplantatur in corylum vel ſambucum, mediante feſtucâ arbore decisâ; e. g. circa radicem ceraſi denudatur radix (meliùs ſuccedit cum ſurculo ſambuci) exſcinditur radicis particula ſeu ſurculus, quo fricatur & pungitur gingiva, ut cruentus fiat, dein ponitur in antiquum foramen, cortex terrâ tegitur, ſic evaneſcunt dolores: Urina cruda recenſque excreta vim habet magneticam in cura morborum Tranſplantatoriorum, propter conſenſum mumialem ex toto; unde apud quoſdam in uſu eſt, ut pro curanda podagra, in morbis Chronicis diuturnis, ſpeciatim febribus intermittentibus, in urina ægri recente, imminente vel durante paroxyſmo excreta, carnem ſuillam ebullire ſinant, propinentque unà cum juſculo cani eſurienti, ſic horum morborum curationem fieri aſſerunt: vid. PARACELSUS: Novi hîc amicum, virum artificem, qui aliquoties ſic tertianam ſibi curavit; ſed alio tempore in eadem febre fruſtraneus fuit effectus, ut adeò hæ ipſæ curandi rationes non ſemper ſuccedant: Sic pariter novi virum hîc Lipſiæ ante duos annos mortuum, qui doloribus crurum inveteratis vexatus, ubi fruſtranea plura Medicorum tentamina & remedia perpeſſus fuerat, tandem ab advocato ruſticano Medico per curam ſympatheticam ſequentem in modum reſtitutus eſt: Recepit hic ejus urinam, in hac ebullire fecit *ovum recens* ad duritiem coctum, quod in minuta fruſta diſciſſum, atque denuò in urina illa aliquandiu maceratum, ſepelivit deinde in loco umbroſo, æger hinc per plures annos benè ſe habuit: Item atrophiâ laborantes, & maris per incantationem faſcinari, per urinam ægri, in qua ovum recens ad duritiem coctum fuit, & hinc nonnihil apertum in acervum formicarum ſepultum, curati fuerũt: vid. Hartmannus l. a. ubi de Atrophia: Hoc legens primo intuitu neglexi; hoc tamen Boyle, qui ipſe de hoc interrogatus, oretenus confirmavit, atque ejus quoque meminit in

Tranſact.

Tranſact. de utilit. Philoſoph. Experimentalis, quod Medicus quidã Anglus ſeipſum hoc modo ab Atrophia curaverit: Sic applicato ſtercore humano ad certam aliquam partẽ, tranſplantatur eo ipſo morbus in plantam, cujus ſemen in terram hoc ſtercore miſtam inſeritur: Vid. TENZELIUS *in Medic. diaſtica*: Tranſplantationem podagræ inveteratæ in arbores certas, e. g. in ſalices tenellos, vel arboris radicem mediante urina & ſanguine ægri, prolixiùs deſcriptam videbitis in TIMÆO *l. 5. Epiſt. 8 pag. 363*, ubi refert, quoſdam Podagricos contractos, & à Medicis relictos, beneficio hujus Tranſplantationis plenariè fuiſſe reſtitutos: ſicut ungues pedum abſciſſi, & in quercu terebrâto incluſi, hominem liberum reddunt à podagra: vid. MARCUS MARCI *p. 479*. Similes Curationes Tranſplantatoriæ reperiuntur in MAXVELLO *de Cura Magnetica*, qui SAMUELIS BOULTONII *Tractatum Anglicum*, *Medicina Magico-Phyſica* Anglico idiomate inſcriptum, tanquam Inſignis plagiarius, in linguam Latinam de verbo ad verbum, ne nominato quidem Autore tulit iſte MAXVELLUS Scotus eſt Medicus, & edidit eum FRANCUS, Profeſſor Heidelbergenſis in 12; *item in Opuſcul Germanic Chymico-Medicis* RHUMELII, *in Cura Magnet. Herniar. c. 5, Cura Podagrico Magica c 6, in Medic. Milit. c. 4. item cap. 11. 12. 13. 15. 16. 18. 19, 20 & 21.* Qua ratione purgatio per Tranſplantationem inſtitui debeat, proponit ejus aliquot exempla TILEMANNUS *in Append. de Mater. Medica ad Aphor. Hippocrat. Therap. pag. 250* Et hæc quoad hiſtoriam Curationis ſympatheticæ & tranſplantatoriæ ſufficiant.

Quæritur, quomodo fiant hæ Curæ Magneticæ & Tranſplantatoriæ? nam, quod ſæpiùs ſuccedant, affirmatur; quod ſæpiùs fallant, etiam certum eſt, quia ob raritatem non omnes circumſtantiæ cognitæ ſunt. Verùm ſicut optimis remediis, licet non ſemper operentur, nil detrahitur de eorum efficacia, ita & hæ curæ non planè nullæ ſunt, licet interdum percipiantur fallere. In omnibus his curis, tam ſympatheticis quàm magneticis, mediatè certa portio ſpiritus vitalis, nunc *inſiti* quacunque ratione cum ſolidis partibus eorumque effluviis à toto corpore ſeparati, nunc *influi* ex corpore ægri deciſa, ſive cum ſanguine, ſive cum lacte, ſive cum urina, ſive cum ſudore, ſive cum inſenſibili effluvio, ſive cum alia excretione, ſeparatur à toto: hæc enim omnia aliquid de ſpiritu vitali demunt, & ſecum extra corpus in aliud ſubjectum rapiunt; quo durante, remanet ſemper adhuc certus aliquis conſenſus inter corpus integrum & inter partem excretam, unde poſtea fiunt tales curæ, quæ per ſympathiam & Tranſplantationem fieri dicuntur. Omnia enim à toto deciſa, ſive ſub contentis fluidis, ſive partibus ſolidis ſint, ſemper ſpiritu vitali plus minus impregnata ſunt, hujuſque portionem adhuc retinent, & eſt in iis juxta HELMONTIUM *participatio quædam vitalis & mutuus cum toto conſenſus extra commercium corporis*. Spiritus hic deciſus à toto, & à ſubſtantia adhuc conſervatus, prout extra corpus in alio ſubjecto, certo & diverſo modo alteratur, ita ſimilis alteratio in ipſo corpore inſequitur, plus minus tamen diuturna, prout citiùs aut tardiùs ſpiritus hic à toto ſeparatus, ad ſui interitum & diſſolutionem vergit, ac ita vel breviùs vel diutiùs cum toto conſenſum ſuſtinet: nam quò citiùs diſſipatur, eò minorem ſuſcipere aut inducere in corpore poteſt alterationem; & contrà ſpiritus hic, licet ſeparatus à toto ex parte, ſuum tamen conſenſum adhuc cum toto fovet: Inſiti quidem ſpiritus ratione, dum e. g. ex ſuprà citatis hiſtoriis & Obſervationibus curis capitis piloſa vulnere ablata eaſdem mutationes ſubit, quas reliqua cutis piloſa in capite relicta; quod naſus inſititius ad mortem bajuli putreſcat: Ratione ſpiritus influi verò, quod *ex ſupra dictis* ſanguis linteo exceptus, pulvere ſympathetico vitrioli adſperſus, ſanet vulnus; & quod linteum ſanguine menſtruo nimis irrigatum, in ignem injectum, ſanguinem ſiſtat. In Approximatione ægro applicatur tale ſubjectum, quod attrahit ſpiritus vitales, & unit ſe cum iis, eoſque morboſos corrigit; unde ſicut affectus quidam inficiunt per Approximationem, ſpiritibus infectis ſe inſinuantibus in corpus ſanum, & hujus ſpiritus ſimiliter inficiendo, ita fit ſimiliter cura per approximationem, dum ſpiritus morboſi in corpus ſanum derivati certo modo corriguntur aut emendantur: in Tranſplantatione verò mediat magnes, attrahens Mumiam.

Tranſplantatio, quæ mediante magnete peragitur, eſt quintuplex:

1. *Inſeminatio*, quando magnes mumiâ, id eſt, ſpiritu vitali è corpore extracto, impregnatus miſcetur cum terra pingui, in quam ſemen plantæ morbo appropriatæ ſeminatur, & loturâ membri affecti vel totius corporis ſubinde irrigatur, inde poſtmodum, quantum planta propullulans accreſcit, in tantum morbus decreſcit. Quod ſi mumia, impregnans magnetem, non ſit ægra, ſed ſit ſana, planta impregnabitur ſpiritu vitali ejus, cujus fuit mumia, quo ipſo ſingularia ſecreta fieri poſſunt (in ſpecie philtra;) ſed probè obſervetur, quod eligantur herbæ propoſito aptæ, cùm unaquæque planta habeat peculiares dotes, & alio modo operetur ſpiritus in carduo, alio in Angelica.
2. *Implantatio*, quando plantæ cum ſuis radicibus, vel ſolæ radices, in terram ſuprà dicto modo præparatam & irroratam immittuntur, ita ut optimum ſit, quod radices nullam aliam humiditatem acquirant, quàm quæ ex lotione partis affectæ contingat. Quod ſi plantæ intereant ex attracta vitioſa qualitate, antequam perfectè curatus ſit morbus, alia ſimilis eſt implantanda in eandem, vel ſimilem terram.
3. *Impoſitio*, quando recipitur mumia membri morboſi, aut ejus excrementum, aut utrumque, tantum quantum haberi poteſt, & immittitur in arborem, vel plantam intra corticem & lignum, tegendo corticem, & obducendo terrâ limoſâ; vel mittitur in foramen terebrâ priùs factum, & obducitur piſtillo denuò ex eodem ligno facto, claudendo foramen juxta terram limoſam. Sed in omni Impoſitione obſervetur, quod ſi deſideretur effectus durabilis, uſurpentur arbores longævæ, v. g. quercus &c; ſin verò deſideretur effectus celer, uſurpentur eæ, quæ celeriter creſcunt: quod iam citò atque obtinetur finis, tollatur omne quod impoſitum, ne nimia ſpiritus attractio ægrum lædat.
4. *Irroratio*. Omni die irrorandæ ſunt plantæ aut arbores convenientes, donec curetur affectus, urinâ, ſudore, fæcibus alvi, vel loturâ membri aut totius corporis, prout fert occaſio; aut ſeparatim, aut his mixtis conjunctim *Sed ego hoc, quoties uſurparem*, inquit SAMUEL BOULTON *in ſua Medicina Magica, tanquam adjumentum reliquorum modorum*. Simul verò atque irrigatio facta eſt, nova terra imponenda deſuper, ne terra diſſipet virtutem mumialem.
6. *Ineſcatio*, quando datur Mumia animalibus pro alimento. Calor enim vitalis animalis unit Mumiam ſecum, eamque corrigit, approprians ſibi vitioſam qualitatem, quâ ſpiritus ægrotabat, & ita reſtaurat ſanitatem corporis, cujus Mumia extracta fuerat. Quod ſi æger non perfectè ſit ſanatus, dum animal affectum moritur, neceſſe eſt, ut alii beſtiæ pars ſimilis Mumiæ communicetur; & In hoc modo imprimis ſanguis legitimè putrefactus vel fermentatus præ cœteris debet uſurpari.

Plura videbitis in SAMUELE BOULTON *Medic Magic.*

Obſervetur hoc loco, quod in tali Tranſplantationis caſu dicta *ſpiritus vitalis portio* ſeu medium hoc vitale *Mumiæ* microcoſmicæ *vitalis & ſpiritualis* nomine ab autoribus venire ſoleat, quæ à toto ſeparata fundamentum ſympatheticarum & tranſplantatoriarum Curationum conſtituit. Aliàs *Mumiæ* nomen multum ſignificat: propriè ſignificat cadaver violenter interemptum balſamo conditum pro conſervatione, loco cujus mumia patibuli uſurpatur, vel caro humana certo modo præparata, in ſpecie patibuli, in qua principium vitale occultatum eſt; hinc ob ſimilem rationem medium, quod à toto ſeparatur, vocatur mumia; utut enim propriè ſpiritui inſito tribui ſoleat hæc hæc appellatio, qui ob id etiam ſpiritus mumialis vocatur, ratione cujus etiam differentia eſt inter corpora violentâ vel naturali morte obeuntia, cùm omnes partes corporis, violentâ morte interempti, quibus confermentatus ſeu intimè permiſtus & adjunctus exiſtit, adhuc aliquid vitale contineant, & operationes ſingulares in magia naturali exerant, tamen hoc in caſu promiſcuè ſumi, adeoque ob Analogiam quandam ſpiritus vitalis influus in hoc negotio Mumialis vocari ſolet.

Mumia hæc, ſi cum ſanguine, urina, partibus ſolidis, &c. ſecernatur, res clara eſt; ſi autem aliis modis, ſeu ſub forma effluvii ſubtilioris ex habitu corporis extrahi debeat, ne tam citò evaneſcat, diſſipetur ac alteretur, ac ne magnetiſmus tam citò pereat, mediante quodam corpore tertio, Magnete dicto, fieri ſolet, quo portio ſpiritus vitalis ſub inſenſibili

bili effluvio coërceatur, & à præmaturo interitu diutiùs conſervetur, quo mediante fit Tranſplantatio in aliud ſubjectum.

Magnetes autem iſti in quadruplici ſunt differentia:

1. Ex *ſtercore humano* ſecundùm PARACELSUM & TENZELIUM *cit. loc.*
2. Eſt *caro humana ſiccata*, quæ diu durat, afferente FLUDDIO, quæ applicata regioni cordis violento Magnetiſmo attrahit: ſed neceſſe eſt, deſumpta ſit à corpore humano violenter occiſo, & ſi poſſibile, adhuc calente.
3. Eſt *ſanguis* ex homine ſano, quantum placet. Ab hoc grumefacto decantetur liquor ſeroſus ſupernatans, & exſiccetur in umbra, humectetur ſucceſſivè iſto liquore, & ſiccetur denuò, donec ſanguis omnem imbiberit liquorem, & ſic ſiccatus aſſervetur.
4. Recipiatur copioſum *ſtercus hominis ſani*, & hoc cum urina ejuſdem mixtum redigatur in conſiſtentiam pultis, addendo, quantum haberi poteſt, ſudoris ex hominibus ſanis, aut linteo aut ſpongia collecti, ponantur ſimul in loco mundo, donec ſiccentur in umbra; hinc addatur ſanguis recens, miſceatur, ſiccetur, & aſſervetur uſui.

Hujuſmodi Tranſplantationibus fit communicatio Archei ſeu ſpiritus vitalis ex ſubjecto ægrotante in aliud ſubjectum, in quo ipſo ideæ morbificæ Archei delentur, vel per earum ſedationem & pacationem, vel per contrariorum repræſentationem, vel per omnimodam earum, ex Archei omnimoda corruptione & interitu, extinctionem, quo fit ut in Archeo corporis ægri ſimiles ex ſuſcitatæ ideæ faciant, ut archeus paratus, conquieſcat, & ita morbus curetur. Rectè enim HELMONTIUS *p.* 599 §. 28 inquit: *ſanguis, pus, urina, & perſpirabile effluvium, continuo aliquid ſecum de ſpiritu vitali demunt, biſque ineſt participatio quædam totius, extra conceptum materiale:* Unde quando tale aliquid pro Tranſplantationis adhibetur medio, hoc habent ſpiritus iſtiuſmodi vitales ipſi inhærentes. Quamdiu hæc Mumia alteratur, & quamdiu viget ejus vitalitas, tam diu fit ſimilis alteratio in corpore ex quo fuit ſeparata, ſive fiat per diſſolutionem, ſive per alterationem. Et hac ratione quoque procedunt Philtra naturalia.

Quod ergò attinet *Philtra* vera ad certam perſonam determinata, de his quæritur; An dentur naturalia & determinata? id eſt, an ita affectio feratur in certam perſonam? Vulgò negant; ſed neganda non ſunt, cùm certè ex modò dictis negotium hoc non improbabile videatur. Sic enim naturalia philtra habemus inter parentes & liberos; & in ipſis brutis naturalem quandam, etiam inviris illis, inclinationem in catulos ſuos, quam *στοργὴν* Phyſici nominant, videmus: quorum fundamentum in identitate ſpirituum parentum & fœtuum conſiſtit.

Similia Philtra naturalia inter conſanguineos, præſertim fratres, obſervantur, cùm non rarum ſit, illos in diſſitis etiam ſatis locis, ſimilibus tamen morbis corripi, aut ægritudines aliorum invicem percipere. Fundamentum eſt in identitate ſpirituum genitalium ex iiſdem parentibus natorum, & mutuâ ſocietate conſpirantium. Si ergò Philtra iſtiuſmodi naturalia dantur, non improbabile erit, etiam artificialia dari poſſe, cum artem, naturæ imitatricem non inferiorem videamus, imò illâ ſæpius ſuperiorem.

Arbitror ergò per exempla data, dari Philtra naturalia determinata, quorum fundamentum in confermentatione ſeu tali ſocietate ſpirituum unius ſubjecti cum alterius ſpiritibus conſiſtit, ex qua mutuus Amor ſequitur. Rem exemplo declarabo: Conjunguntur non rarò ſponſus & ſponſa minimè ſibi faventes, qui tamen poſtea conjuncti, non Venereis illecebris, ſed alia ex cauſa, amiciſſimi ſibi invicem fiunt; ſpiritus enim genitalis maris eſt, qui altiùs in uxoris corpus penetrando, amicum hoc concubium efficit.

Quoad artificialia, præter alia, quod dentur, confirmat eorum Magnetiſmus, de quo ſuperiùs dictum. HELMONTIUS ipſe fecit experimentum in catello incognito cum quadam herba, quam benè in manu perfricavit, unde catellus ubique eum inſecutus eſt. Hic retulit Dn. D. MICHAELIS, quod D. HARTMANNUS habuerit paſſerem, quem certo philtro ita obligaverit, ut eum nunquam deſeruerit, ſive ſederet, ſive ambularet, ſive ægros viſitaret, ſed ubique eum comitatus fuerit. Fundamentum horum in tali mumiali confermentatione conſiſtit, ut ad certum objectum trahatur dilectio, ut rectè loquitur HELMONTIUS *Tract. Magnet. Vulnerum Curat.* §. 28. *pag.* 599. Medium ſcilicet, quo pro philtro utimur, imprægnatur effluvio quodam ſpiritus vitalis, ſive tali. vitali Mumia, ut determinetur & individuetur certo cuidam ſubjecto. Unde ex confermentatione & unione arcta ſpiritus vitalis mumialis unius ſubjecti cum altero, hujus ſpiritus quaſi tranſmutatur, & omninò ſubigitur ab iſta Mumia, per philtrum communicata, ut nolens volens trahatur in propenſionem naturalem illius perſonæ.

Hæc omnia ſatis probabilia ſunt, quod ob vitale Medium fiat alteratio.

Duo tamen dubia ſuperſunt, quæ negotium hoc difficile reddunt:

1. Primum eſt, ubi quæritur; quænam præcisè ſit iſta alteratio, quam ſpiritus mumialis à toto ſecretus in unguento v. g. magnetico, cane, &c. potitur, ut exinde in melius alteretur æger, à quo ille fuit ſecretus?
2. Secundum eſt, dum quæritur; quonam modo contactus iile in diſtans fiat? ſeu quodnam ſit vinculum iſtud, vinciens diſtans & determinatum ſubjectum? v. g. quando vulneratus curatur ab alio per aliquot plateas ab eo diſtantes.

Hæ duæ controverſiæ ſunt palmariæ, & inſigniter Autores adhuc torquent, quæ ſi dilucidatæ eſſent, negotium hoc omne quoque in aprico eſſet. Sed cùm à nemine adhuc deciſæ ſint, nec noſmet decidamus. Hæc ergò, quæ hactenus dixi, pro excitanda ſaltem Curioſitate veſtra in talibus abſtruſioribus ſufficiant, quæ ita intellecta volo, ut ceu paradoxa ulteriùs penſitentur, & experientiæ ſaltem ſua maneat laus, ubi ratio vacillare videtur.

SECTIO III.

De

MORBIS PARTIUM SOLIDARUM CURANDIS.

SUpereſt ultima Claſſis morborum partium ſolidarum, quæ ex fluidis conſtituuntur & conſervantur, & à ſpirituoſis, ut ita dicam, animantur, de quorum Theoria in *Patholog. l.* 2. *c.* 2. ſufficienter actum: Quibus ſuppoſitis conſideremus jam morbos, qui partes ſolidas ratione conſtitutionis materialis afficiunt. Fundamentaliter autem dependent à ſpiritu inſito plus minus vitiato, ſicut ſe manifeſtant ſenſibus noſtris per reſpectivas proprietates ſeu qualitates mutatas; unde idiomate veteribus uſitato adhuc morbi Intemperiei vocari poſſunt.

Quoad *Intemperiem Calidam*, & quidem *univerſalem*, calor ſanguinis major utplurimum ex ſale volatili oleoſo ſeu bile oritur; niſi in febribus cum inflammationibus partium conjunctis, v. g. in pleuritide, inflammatione hepatis, eryſipelate & ſimilibus acidum vitioſum, ſanguinem coagulans & ad ſtagnationem, indeque ortam inflammationem, diſponens, ex vitioſa cum ſale volatili efferveſcentia in ſanguine talem ardorem febrilem infert: unde etiam hæ febres cum inflammationibus conjunctæ per ſudorifera curantur, uti ſunt lapilli cancrorum, papaver rhœas, fuligo furni, carduus benedictus, C. C. uſtum, antimoniũ diaphoreticum, maxillæ lucii piſcis, dens apri, priapus tauri, cervi, &c. Hac ratione etiam lactuca, endivia, ſerum lactis, ſempervivum & alia refrigerantia dicta, alcali volatili blando conſtantia, phlogoſes & incaleſcentias ab efferveſcentia Acidi ortas corrigunt, & ita per Accidens refrigerant ſpiritus vini in omni inflammatione applicandus eſt, ſi præſertim miſceatur cum rob baccarum ſambuci: conveniunt etiam in inflammatione aqua de ſpermate ranarum, pulvis de creta, olibano, croco Martis, & præprimis de ſaccharo ſaturni: pro diſcutiendis humoribus in inflammatione ſtercus caprinum, equinum, &c. item Album Græcum convenit: In Angina maximoperè commendatur nidus cum ſtercore hirundinum pro cataplaſmate.

Per ſe autem Intemperiem calidam corporis corrigere ac refrigerare ſolent imprimis acida, quatenus bilem ſeu ſal volatile oleoſum præcipitant ac corrigunt, & blandè ſanguinem inſpiſſando ſeu coagulando, nimias ejus efferveſcentias compeſcunt. Talia ſunt inter Vegetabilia ſuccus citri, ribium, berberum, aurantiorum acidorum, granatorũ, acetoſæ, tamarindi & ſimilia: item tincturæ acidulæ florum bellidis, papaveris rhœados, roſarum, &c. Facit huc elegans roſarum tinctura Zvvelfferi, quam parat cum ſeto

ſi illa, quæ alcali volatili temperato imprægnata ſunt, v. g. lactuca, quælibet Intybacea, in ſpecie taraxacum, vulneraria plurima, portulaca, plantago, bellis minor, tuſſilago, flores roſarum, balauſtiorum, & prima ex omnibus camphora. Ex regno animali ſunt remedia ex ranis, imprimis ſperma ranarum, ex Cancris fluviatilibus, ſpeciatim eorum ſuccus recentior expreſſus, ſperma ceti, ex quo paratum emplaſtrum Mynſichtii Bogleo eſt arcanum in inflammationibus; imprimis convenit in inflammationibus mammarum, ubi coagulatio lactis præcedit; poſteà urina quorumvis animalium, præſertim humana, & hinc ſtercora animalium, ſummè refrigerantia. Omnia hæc ſimpliciter refrigerant, quatenus ſpinam, ut ſic dicam, Acidum nempe parti infixum, cauſam inflammationis occaſionalem, corrigunt, adeoque evellunt. De Saturno enim notum, quod quælibet acida attactu ſuo imbibat & dulcificet: de calce viva conſtat, quod omnium acidorum ſit deſtructiva & correctiva: Vegetabilia iſta, lactuca, flores roſarum, &c. acida etiam ſubtiliſſima minuunt & infringunt.

De *Roſis* chirurgorum aſſertum notum eſt, licet quoad Theoriam ineptum, quando dicunt: *Roſæ refrigerant*. Quæritur autem quomodo? Verum eſt: nam in roſa duplicem habemus ſubſtantiam; volatilem unam, quam Inter analeptica repoſui, alteram fixiorem, in exſiccatis reſiduam, præſertim in rubris, *quæ non olent*, abundantem. Dico hinc, quod refrigerent vi terreo-alcalinâ, acidorum abſorptivâ. Probo hoc, quia decoctum florum roſarum, balauſtiorum, &c. eodem modo præcipitat vitriolum in atramentum, ac decoctum gallarum; quod non poteſt fieri, niſi acidi Vitriolici ſaturatione, & contentæ mineræ præcipitatione, & ſic notoriè agunt in acidum: Oleum roſarum, ex repetita infuſione paratum, refrigerat; ſcilicet roſæ in Infuſione ſaturant occultum Acidum olei, quod ſimul alcaliſatur, unde coëunt in ſalſum temperatum tertium, dum intereà in oleo ſubſtantia pinguis urinoſa dominatur, cujus acidum temperatum per ſe & ſolitariè adhibitum in oleo, minus refrigerare obſervatur.

Remedia Cancrina.

Temperant & corrigunt acida, etiam volatilia, potentiſſimè, quod Mechanica docet, dum etiam à ſubtiliſſimis acidis factas ſolutiones præcipitanr: v. g. aqua Cancrorum fluviat., vel etiam ranarum ritè parata & deſtillata; qua ratione etiam inter coſmetica refertur. Omnia enim vitia intercutanea (ut vari, puſtulæ, gutta roſacea) ab acido, à tranſpiratione inhibita vitioſo oriuntur; unde ab his cute plus minus tranſpirabili, à materia ſuppurabili factâ evaneſcunt: ſic oleum tartari per deliquium etiam inſigne eſt coſmeticum eandem ob cauſam.

In ſpecie excellunt

Saturnina

Vi refrigeratoriâ in intemperie calida, quæ uſurpantur uſu externo, vel in forma ſicca, vel humida, vel media. In ſicca v. g. quando Inflammationibus eryſipelaceis inſpergitur pulvis ex floribus ſambuci, farina fabarum, triticea, &c. quibus, tanquam anima, additur creta, progenies Saturnina, ceruſſa, lithargyrium vel minium, &c. In forma humida ſub forma epithematis, cujus exemplum ſuggerit ZWELFFERUS *in Pharmacop. Regia pag.* 91. ubi habet Epithema ad Ambuſtiones (nam & hic reverà ſpicula ignea infiguntur) quod conſtat ex *ceruſſa*, *lithargyrio* vel *minio*, in *aceto* vel *vino*, fit ſic Decoctum dulce: ſaturnus roditur, non tamen ſaturatur ab acido, unde applicatum hoc, eſt adhuc acidorum abſorptivum: vel

℞. *Lithargyr.* ℔ ß.
Flor. roſar. rubr. M. ij.
Olibani,
Myrrhæ,
Maſtich. ana ℥ß.
Aquæ calcis viv. ℔ iv.
Aceti deſtillati ℔ iß.

Coqv. ſimul uſque dum *lithargyrium* ferè ſit ſolutum: in fine addendo

Campb. ℥ß.
Colatura detur.

Pertinent huc *Cataplaſmata* Chirurgorum, quibus in graviori malo, ubi gangrænæ metus eſt, etiam lixivium commune addendum, & ſanè non ſunt contemnenda. De cautelis circa horum applicationem obſervandis, vid. *Diſſertat. de præcipitant. Uſu & abuſu c.* 3. §. 1.

In forma media fiunt Unguenta, Linimenta, Emplaſtra, &c. unde tot natæ ſunt deſcriptiones Emplaſtrorum refrigerantium, conſolidantium, &c. quæ omnia tamen de ſaturno participant. Exempli loco ſit *Balſamus Saturni*: Compoſitio quidem eſt levis, ſed multi uſus:

℞. *Saturnus*, qualicunque modo *calcinatus*, imprimis *minium*:
Solvatur in aceto deſtillato; ſolutioni in mortario plumbeo inſtilletur oleum copioſum, vel q. ſ. agitando continuo cum *piſtillo plumbeo*, donec abeant in conſiſtentiam Linimenti griſei, quod externo uſu intemperies quaſvis calidas promptè extinguit: recens imprimis ad ambuſta præſentaneum eſt remedium.

Emplaſtra triapharmacon, tetrapharmacon, album coctum, ex ceruſſa, lithargyrio, minio, &c. omnia conſpirant in eo, quod omnem effectum ſortiantur à Saturno, qui horum oleorum acidum imbibit, & ſit concretum alcalinum temperatum fortiter abſorptivum, acidi in inflammationibus deſtructivum & correctivum: v. g. *emplaſtrum triapharmacum*, quod *pro famoſo Norimbergenſi habet* ZWELFFERUS *in Pharmacop. Regia pag.* 30., quod inſtar plurium ſufficiat, præſertim ſi ad mentem Autoris cum *camphora* ſocietur. Pertinet huc Emplaſtrum illud miraculoſum in *M. A. N. C. Ann. 8. Obſervat. 16. pag.* 23., vel *Norimbergenſe ab Hoffmanno in Theſauro Pharmacevt. pag. 69.* deſcriptum. Encheiriſis horum conſiſtit in eo, ne fiant nimis glutinoſa, ſeu pororum cutis obſtructiva; artificium verò eſt in hoc, ut Saturnus aroſus tantùm aperiatur, ut promptiùs imbibat alia acida: proportio etiam debita obſervatur, ut omne acidum *olei* abſumatur; & ne Linimentum nimis glutinoſum evadat, parum *terebinthinæ* vel *ceræ* addatur.

In

Calce viva

Sunt particulæ tales ſalſo-acidæ, quæ nihilominus naturam alcalium fixorum ſapiunt; (nam quælibet alcalia fixa quoque nihil aliud ſunt;) in genere ſunt particulæ, quæ omnes effectus alcalibus fixis attributos ſolent exerere, & alterando ſpinam acidam Intemperiem calidam ſiſtere. Uſurpatur vel in forma ſicca vel fluida. In fluida aqua ejus, inſtar Epithematis æſtuantibus & inflammatis locis impoſita, eſt egregia; hinc ad inflammationes Gangrænam minitantes aqua calcis vivæ reverà aqua benedicta Chirurgorum, ſive ſimplex fuerit, ſive juxta Gallos addatur aliquid de Mercurio præcipitato vel dulci, item de ſpiritu vini, vel quod potentius, immittatur quid de Saturni ſaccharo: ſic evadit Miſtura lactea, quæ egregiè refrigerat & temperat æſtum. In forma ſicca

℞. *Aquæ calcis vivæ:*
Calefactæ inſtilletur *oleum roſarum*, probè agitetur, ſit Linimentum inſtar butyri, præſertim contra ambuſtiones meritò laudatum, etiamſi leve ſit.

Inter vegetabilia ſunt, quæ ferè alcali moderato temperato conſtant, plus minus vulneraria ſunt: Imprimis excellit ex omnibus

Camphora,

Quę in forma liquida ſub nomine ſpiritus vini cãphorati, mirè extinguit inflammationes (vana enim eſt perſuaſio, *Roſam non eſſe madefaciendam*) & mitigat ardentiſſimos dolores; vel in unguento & epithematibus admiſta refrigerat inſigniter, dum acida, graduata imprimis, potenter imbibit, mitigat & temperat. Eſt aliàs concretum in ſe apparenter ſalſum, & tam à menſtruis acidis quàm ſalſis indifferenter quoque ſolvitur.

Præterea

Succus lactucæ, Taraxaci, Bellidis minoris, Decoctum Roſarum aut *Oleum,*

Ex rationibus ſupra dictis refrigerant externè, & exæſtuationes compeſcunt. Evporiſton eſt muliercularum in cephalalgia cum ardore, ſive ſint cęteroquin ſani, ſive reverà ægri patientes, quam vocant calidam: *Sumunt placentas ex roſis rubeis*, i. e. caput mortuum ſeu magma, ex deſtillatione aquæ roſarum reſiduum: hoc exſiccatum, & aqua calidâ denuò humectatum, imponunt fronti ſeu vertici, quod egregiè refrigerat, ſi ſit æſtum, & dolores ſopit. Ratio eſt, quod ſpicula illa doloroſa, ubicunque

cunque hæſerint, à magmate roſarum, poſt volatiliores partes, reſiduo, correcta & temperata æſtum & Cephalalgiam mitigari faciant.

De Pulvere ranarum

Contra carcinomata nihil dicam, nec de oleo refrigerante. Commendo in ſpecie

Sperma ranarum

Per ſe aſſervatum, de quo vid. ZWELFFERUS & *le* FEBURE *in Chymia*, ſi nempe Menſe Martio ante novilunium collectum indatur in ſaccum lineum rarum, poroſum, & ſuſpendatur in loco frigido, abit in liquorem ſeu liquamen, quod addito pauco nitro & alumine (utut impregnatio cum alumine non in omnibus quadret) poteſt aſſervari in aliquot annos (aqua enim hæc deſtillata nihil valet:) Hoc externè ſummum eſt refrigerans, quatenus eſt imprimis acidi ſaturativum, ſi in forma humida applicetur; ſive lintea intincta immergantur & aliquoties exſiccentur, ut phlegma exhalet, & gelatina, particulis alcalinis temperatis impregnata, reſidua maneat; quod eſt evporiſton, in inflammationibus eryſipelaceis optimum: vel etiam ex relicta ſub aquæ deſtillatione mucagine aliis additis, præſertim ſaturninis, fiat Emplaſtrum. Hæc ſunt remedia tria in omnibus malis ab acido natis, in variis, ophthalmia, &c. proficua. De linteis & emplaſtro ſpermatis ranarum decantatis, confer. quoad uſum & præparationem *M. A. N. C. Ann. 6. & 7. in Appendice*, ubi habentur remedia aliquot CNOEFFELII, Medici ſuo tempore incomparabilis. Quomodo verò hæc vi alcali temperati operentur, docet TACHENIUS *in Hippocr. Chymico*.

Quoad

Cancrina,

Succus cancrorum fluviatilium recens expreſſus, & quovis modo applicatus, eſt quoque egregium remedium: item ſi Cancri fluviatiles ſeponantur paulatim ad putreſcentiam, & ex putrefactis eliciatur phlegma & ſpiritus; quod phlegma eſt egregium in ſedando æſtu inflammatorio oculorum, propter uri noſum paucum quod in phlegmate adhuc ineſt, in forma Epithematis.

Urina.

Propter alcali volatile externè refrigerat, & æſtuationes ſiſtit; hinc præſtans eſt contra Inflammationes Epithema;

℞. *Aquæ commun* ℔.viij.
Urinæ human ℔ ij.
Aceti ℥iv. vel v

Invicem coquantur in olla vitreata (quia *in vitrificatione* ſemper *additur ſaturnus*) addendo parum *ceruſſæ* vel *minij*; coquēdo ad medietatis abſumptionem: Liquor reſiduus uſu externo egregius eſt in refrigerandis & ſiſtendis inflammationibus, partim propter ſaturnum, partim propter alcali urinæ blandè diſcutiens.

Pariter etiam phlegma urinæ tantillum putrefactæ in partibus ſenſibilibus plurimum refrigerat. Obſervavi in Mercatore quodam, qui, quando patiebatur podagram cum inflammatione eryſipelacea cōjunctam, applicabat ſtercus recens vaccinum cum levamine notabili, dicebatque, ſe ſentire, quomodò extrahat calorem. Scilicet

Stercora animalium

Turgent alcali volatili ſeu alcali ſeminitroſo quaſi ſale ammoniacali, quo temperant acidum iſtud, à quo phlogoſes, vari &c. Aliàs ſtercus humanum applicatum furtiùs penetrat, & in hoc puncto æſtum & dolorem notabiliter mitigat. Ubi metus gangrænæ eſt, ſtercus equinum vel ejus decoctum cum vino, eſt evporiſton, plurimis præſtantiſſimis æquipollens.

Quoad *reliquas Intemperies*, earum ratio & fiendi & curandi ex præſuppoſitis ſuperioribus ferè ſponte patet. Nempe fiunt ex ſpiritus inſiti cum influo impetu, & hinc concitatiori motu formaliter; ex Acido vel intemperato facto materialiter; & ſic Intemperies calida oritur: id quod alii excandeſcentiam, furorem, &c. archei vocant. Sic *frigida intemperies* ex contrario oritur; nempe conſiſtit hæc in ſpecie in deficiente ſpiritu inſito, hinc deficiente ſimul ejuſdem cum inſito motu, unde conſequenter pars minus incaleſcit, & in tepore remiſſior obſervatur. Sic omnia, quæ ſpiritum inſitum partis quocunque modo labefactare, aut deficientem reddere valent, ſive ſint injuriæ externæ, ſive læſiones internæ, intemperiem partis frigidam inducere poſſunt; cujus comes inſeparabilis eſt robur partium inæquale, ut HELMONTIUS loquitur; de quo *ſupra in Patholog.* ſufficienter actum.

Therapevſis partium ejuſmodi frigidæ Intemperiei inſtituitur per Calefacientia ſic dicta, qualia ſunt aromata & omnia volatilia Aromatica, Balſamica dicta, i. e. quæ tale volatili, ab acido oleoſo concentrato & temperato, plus minus impregnata ſunt, aut cum ſpiritu partium inſito balſamico, ſuo modo ſymbolizant. Talia autem ſunt in duplici differentia: vel ſunt

1. Κατ' ἐξοχὴν dicta Aromatica; vel
2. Vellicantia, & partem rigidam plus minus ſenſibiliter irritantia, ut hujus medio ſpiritus influi impetus ad fibras vellicatas, & in criſpaturas concitatas, provocetur, quò ex uberiori ejus radio robur, Motum, & Calorem parti debitum, reſtituat.

Prioris generis ſunt omnia Aromatica, ſuperiùs allegata, ut hyſſopus, mentha, abſinthium, ſalvia, majorana, roſmarinus, origanum, ſerpillum, angelica, lavendula, centaurium minus, caſtoreum, & omnia propriè dicta Aromata exotica, v. g. piper, cinnamomum, galanga, &c. ac parati ex his ſpiritus volatiles inflammabiles, tàm per fermentationem, quàm per ſolam abſtractionem; nec non paratæ cum his Eſſentiæ aromaticæ: quibus ſocianda olea deſtillata ætherea (non empyrevmatica) ſuaveolentia, prout ſunt olea deſtillat. baccarum juniperi, terebinthinæ, ſuccini; Item Balſamus Peruvianus, gummi tacamahaca, imprimis verò ſpiritus formicarum cum ſpiritu vini per abſtractionē paratus ſuaviter acidulatus. Hæc externè applicata, affricando, illinendo, &c. multum præſtant ad partium ſpiritum inſitum denuò reparandum, reſtaurandum, conſervandum, ac calorem, & hinc debitam partium temperiem, revocandū.

Poſteriora, quæ ſpiritum influum in motum concitatiorem provocant, ut hujus medio ſpiritus inſiti copiæ reſtaurentur, & ex hujus ſociatione tonus partium reducatur: conveniunt hinc ſinapi ejuſque ſemen, & ſemen erucæ, & ſimilia acriora. Pertinent huc *Urticationes* dictę, quibuſdam uſitatæ, quando pars talis frigidior urticis recentibus probè verberatur, ut irritatione hujus & concitato dolore, ſpiritus & ſanguis eò magis ad iſtam partem promoveatur & retineatur; qui modus in paralyticis membris, item ex contuſione tabeſcentibus, ſubinde proficuus obſervatur. Pertinet huc alumē plumoſum, talcum, amianthus, & congenera concreta, quæ quantum poſſibile pulveriſata Litibus, Unguentis, &c. permiſcentur, ut horum rigidis ſpiculis irritentur partes, & ex irritationis ſenſu faciliùs incaleſcant.

Præter has Intemperies, partes ſubinde quoque corripiuntur ſub texturæ ſuæ materialis mutatione *Intemperie*, ut dicunt, *humidâ*, ut & *ſiccâ*; de quibus pariter *in Pathologia*.

Therapevſis autem *Intemperiei humidæ* ex dictis vel ſponte patet, quod omnia calefacientia modò dicta, omnia reſolventia, diſcutientia, & moderatè adſtringentia, in intemperie humida ſint convenientiſſima: Hinc omnia aromata & aromatica locum hic habent; ſaltem acriora nonnihil, & paulò penetrantiora eligenda ſunt, mediantibus quibus ſimul attenuationis & diſcuſſionis ſcopus poteſt cōpleri; quibus ſemper addantur moderatè adſtringentia pro tono fibrarum roborando; utut eundem amara etiam plus minus conſervent & reſtituant. Præter hæc in genere conveniunt in ſpecie Ariſtolochia, fœniculum, herba & flores chamomillæ, baccæ juniperi & lauri, crocus, item excrementa animalium acriora & quaſi nitroſiora, ut caprillum, columbinum, item, alumen, nitrum, ſulphur & quælibet ſulphurea, hinc balſamum ſulphuris, emplaſtrum dia-ſulphuris, petroleum, oleum terræ, emplaſtrum dia-ſulphuris Poterii contra iſchiadem, bolus communis, & cum hac parata emplaſtra contra luxationes & fracturas, quæ omnia in dicta læſione, Intemperie humida, locum habent. Quibus denique addendi, præſertim in ulceribus & vulneribus nimis manātibus, pulveres abſorbentes, communiter exſiccantes dicti, v. g. compoſiti ex C. C. uſto creta, lacte lunæ, medulla ſaxorum, lapide calaminari, terræ vitrioli dulci, &c. qui abſorbentes & plus minus adſtringentes ſubinde melius, quàm emplaſtra ac unguenta, conveniunt.

Medicatio Intemperiei ſiccæ ratione acrimoniæ pertinet ad *Praxin ſpecialem*, & eſt eadem cum cura Atrophiæ Univerſalis: Quod *particularem*, de ea *in Chirurgia ſpeciali* agitur, ubi *de ſymptomatibus, vulneribus & ulceribus ſupervenientibus* tractatur. Nihilominus de hac quædam hic monebo; nempe Intemperies ſicca particularis in quadam parte nobis ferè incurabilis eſt, quod ex defectu ſpiritus inſiti

ti fluat, qui, cùm ex ſemine originem ducat, hinc nullâ arte à nobis reſtitui poteſt. Unde, quod pro ejus Cura nobis relictum, conſiſtit potiſſimum in tribus:

1. Ut fibræ partium blandè humectentur & emolliantur, quo facilior nutrimenti receptio, & diuturnior retentio fiat.
2. Ut pars ſolida nonnihil irritetur, quo ſpiritus influus, vel ſuccus nutritius illuc concitetur, & ad eam partem commotus in ſupplementum inſiti veniat.
3. Ut ſpiritus, inſitus in parte plus minus deficiente adhuc reſiduus, roboretur & confortetur; à priori enim nihil amplius poſſumus.

Interim pro ſcopo primo conveniunt pinguedines, tàm temperatæ, quàm nonnihil acriores, ſimulque irritantes, v. g. humana, taxi, anſerina, urſina, vulpina, canina, &c. præſertim ex animalibus electæ ævi diuturnioris, & conſtitutionis naturâ pinguioris ac ſucculentæ: Quibus ſocientur medullæ, v. g. vituli, cervi, & ex his parata unguenta analeptica ſeu reſumptiva dicta; quibus commodè mucilagines, v. g. cydoniorum, malvæ, althææ, & ſimilium emollientium adduntur: item oleum lumbricorum terreſtrium per decoctionem, oleum ranarum, &c. Omnia hæc parti aliquandiu frictæ, ut nonnihil incaleſcat, tepidè illinuntur.

Pro ſecundo ſcopo excellit alumen plumoſū, & inde paratū *Arcanum aluminis*, ſecundùm imitationem FELICIS WURZII *in inſtitut. Chirurgicis, ubi de Atrophia*; cum oleo communi & ſpiritu vini ſuccedit negotiū, evadit pulvis nonnihil obſcurus, qui dictis litibus additus, reverà præſtans eſt remedium. Confer. AGRICOLA *in Chirurg. Parva*, qui hęc exſcripſit, Autore tamen non nominato, nec tamen ipſe ritè aſſequi potuit.

Pro III. pertinet huc in Aridura partium fotus ex Decocto cubilis formicarum, item immiſſio partis Intemperie ſiccam laborantis in canem vivum recenter inciſum, vel etiam immiſſio partis tabeſcentis in bovem recenter mactatum, ut horum animalium vitali quaſi tepore ſoveatur & reſuſcitetur ſpiritus inſitus adhuc partis, & vel curetur, vel præſervetur ulteriùs.

Pergo ad *Therapevſin morborum Conformationis* Mechanicę, ſecundùm trinam dimenſionem, i. e. ſecundùm longitudinem, latitudinem & profunditatem. Longitudo eſt vel exceſſiva vel defectiva: Latitudo item peccat vel in exceſſu vel in defectu: Profunditas ſolida plus minus cava vel poroſa eſt, quæ omnia ex Pathologicis præſupponenda veniunt.

Quoad Therapiam generalem, monenda pauca quædam in genere, cùm pro caſuum & cauſarum varietate ſpeciali varient hi affectus, & ferè aliorum affectuum præcedentium comites & pediſſequæ exiſtant, quod pro horum ratione cura quoque eorum plus minus varianda ſit: e. g. dum oſſe femoris extrorſum luxato crus longius; eodem introrſum luxato crus brevius alteri apparet; quæ ipſa vitiata figura ſeu longitudo per repoſitionem corrigenda & reſtituenda eſt. Sic dum pars quoad Latitudinem vitiatur, unde cum tumida vel ex nutritionis ubertate, & inde nata excreſcentia particulari, vel ex tranſmiſſi fluidi retentione, in magnitudine aucta eſt; externè vel per blanda diſcutientia inſenſibiliter, vel per evacuantia ſenſibiliter, vitiata ejus Latitudo reſtituenda erit: Quod ſimili ratione ſemper in aliis affectuum affectibus particularibus obſervandum venit, ut nihil de his in genere monendum reſtitet. Quoad profunditatem partium poroſam plus minus cavam, hæc nunc anguſtatur nunc ampliatur præternaturaliter. Anguſtatur ea, quando repletur à contento, vel quando conſtringitur à continente: Iſtud communiter vocatur obſtructio; hoc, quando à fibris undecunque contractis & ſpaſmo corrugatis pars anguſtatur, dicitur conſtrictio: quorum Theoria *ſupra in Pathologicis*.

Jam quoad Therapevſin *Obſtructionum verarum*, ſive ſint cauſæ, ſive interdum productum morboſum, v. g. In ſcirrhis morbos chronicos ſupervenientibus, ea non eſt inſtituenda per evacuantia, ſed ſimpliciter per incidentia ſalina ſalſa; hinc gummata & aromatica acriora, de *quibus jam ſupra actum*.

Per talia igitur curandæ ſunt Obſtructiones, non per Purgantia; nihil enim inſulſius eſt, quàm quod morbos, in quibus Obſtructiones reperiuntur, per evacuantia vellemus curare, cùm ſic non removeamus cauſam, ſed productum morboſum. Iſti enim chronici morbi, qui ex obſtructionibus dicuntur oriri; potiùs reverà oriuntur cauſaliter ex acido, in ſubjecto materiali plus minus viſcido hærente, quod natum eſt ex vitio digeſtionis primæ deficientis. Nempe ventriculus eſt fons primus omnium morborum chronicorum, & occaſione deficientis digeſtionis natum inde acidum plus minus viſcidum: unde etiam in horum cura martialia primatum obtinent; non aperiendo, cùm Mars per ſe adſtringat, ſed acidum in his morbis peccans corrigendo; unde etiam acidulæ, Martialium anteſignanæ, in his caſibus ultimum ſunt refugium.

Pertinent huc *contuſiones partium externarum*, & hinc dislocatio pororum & meatuum in parte contuſa, unde ſanguinis extravaſatio & ſuffuſio. In his totus ſcopus eſt, ſanguinem congrumatum & acore inquinatum ſucceſſivè diſſolvere, eumque inſenſibiliter abſumere, ſive per meatus ſive per porulos corporis: unde propinantur ſudorifera, acidum abſorbentia, ut ſimul cum ſudore maſſa ſanguinea diſſoluta, in meatibus partis contuſæ impedita, faciliùs eos penetrare, & in debitum circulum remeare poſſit. Sanguinem congrumatum reſolvunt ſcabioſa, ſymphytum majus, abſinthium, hypericon, in ſpecie bellis minor, quæ ſingulariter opitulatur huic congrumationi: D. MICHAELIS de coquo narravit, quod hauſto frigido potu difficultate ſpirandi laboraverit, ex coagulatione ſanguinis; poſtquam autem adſumpſit tincturam bellidis, convaluit; cujus decoctum etiam LINDANUS ſingulariter laudat: Poſt hanc conducit hyſſopus, fœniculum, cherefolium, &c. LINDANUS *jam laudatus in Colleg. Hartmanniano* paravit potionem ex braſſica rubra, artemiſia, conſolida Saracenica, bellide minore, & rhabarbaro, cui addidit ſperma ceti: ſeorſim recepit lapillos cancrorum, quibus affudit acetum, cujus miſturæ cochl. j. dedit cum hauſtu jam dictæ potionis: ſperma ceti egregiè diſſolvit ſanguinem coagulatum; quod etiam facit rhabarbarum, & conducit, ubi opus purgatione. Pro ſcopo ſudorifero adduntur aliis carbo tiliæ, antimoniū diaphoreticum, lapilli cancrorum, ſpiritus tartari, theriacalis camphoratus; ſi per Diuretica evacuare opus, adduntur flores cyani, calcatrippæ, fœniculi.

Externè applicantur, quæ attenuant & reſolvunt. Repellentia Chirurgorum, ut acetum & pulveres adſtringentes, ſunt nociva pariter ac impoſſibilia; ſanguinis enim affluxum non impediunt. Inter attenuantia & reſolventia, conveniunt comæ abſinthii, ſerpillum, ſemen cumini, aniſi, crocus, vel applicatur ſolus ſpiritus vini camphoratus, qui penetrat, reſolvit, acorem ſanguinis temperat, ſanguinem fluidum reddit, & poros pro diaphoreſi faciliori aperit: efficacius erit, ſi ſpiritus vini hic ſocietur cum theriaca, à qua diſſolutione aromatica ſanguis grumoſus arcetur ab ulteriori corruptione, & dolor opiatâ vi ſiſtitur; quod etiam facit ſpiritus vini crocatus: ſpiritui vini etiam Rob ſeu eſſentia ſambuci addi poteſt: item radix ſigilli Salomonis vino cocta, & in forma cataplaſmatis applicata, quaſcunque ſuffuſiones tollit; ſicut etiam D. MICHAELIS radicem ſigilli Salomonis ab ℥j. ad ℥jß. cum radicis ſymphyti majoris ℥iij. in vino vel aqua ſimplici cepit & applicavit: MYNSICHTIUS ex his & tragacantho habet emplaſtrum contra livorem faciei; Agricola ex Theriaca & Rob ſambuci cum ſaccharo ſaturni: Chelidoni majoris ſuccus illitus attenuat, diſſolvit, & hinc contuſionibus conducit: convenit etiam externè ſperma ceti aqua ſimplici diſſolutum, & cum ſpiritu vini parumper miſtum; unde MYNSICHTIUS emplaſtrum ſpermatis ceti habet ſupra laudatum.

Cavitas interdum eſt nimis *exceſſiva & ampliata*, quod fit ex nimia fibrarum atonia & laxitate, pororum, vaſorum aut meatuum apertione; ſive contingat per ſimplicem dilatationem, ut in anaſtomoſi; ſivè per exeſionem aut eroſionem. Quoad *atoniam*, eſt vitium commune omnibus partibus organicis: Hanc triplicem eſſe, vel à nimia & violenta fibrarum extenſione & aliquali laceratione, vel ſpirituum animalium defectu, vel fibrillarum nimia humectatione, *ſupra in Pathologicis dictum*.

Prima ſpecies atoniæ partium, ſive reſolutus partium tonus, à præternaturali fibrarum laxitate & flacciditate oriundus, curatur quidem optimè adſtringentibus, nervinis tamen aromaticis permiſtis: inter quæ Martialia proſunt primariò, quę per ſe ſęper ſunt adſtrictoria, ut tinctura Martis adſtringens, itē Tinctura ſulphuris vitrioli, ex corallijs & hæmatite parata remedia, tàm corallia præparata, quàm ſyrupus coralliorū *Quercetani*, & Tinctura coralliorum; item lapis

lapis hæmatites præparatus, & tinctura ejus egregiè adſtringunt: facit huc & ipſe *hæmatites artificialis* ex *ſacchara ſaturni* & *vitriolo Martis* paratus. Ad hæc adſtringentia, imprimis alumen & ſubjecta aluminoſa pertinent, quæ internè aſſumpta partes laxas mirè reſtituunt, ſimulque maſſam ſanguineam coagulant: item terra ſigillata, creta, bolus Armena, aliæque terræ medicatæ, imprimis ſi cum ſpiritu vitrioli aliiſque acidis uſurpentur; unde & liquor ſtypticus eſt adeò potens adſtringens: Omnia etiam vegetabilia adſtringentia huc pertinent, cydonia, biſtorta, tormentilla, acorus adulterinus, remedia ex quercubus. His autem adſtringentibus ſubinde nervina adjungenda, quæ fibras reſolutas ſimiliter reſtituunt, ſive externè ſub fotuum forma, aut cataplaſmatum, aut inunctionum applicentur, ſive internè adſtringentibus permiſceantur. Sic notum eſt, quod cataplaſma ex fermento cum aromatibus ventriculi tonum laxatum reſtituat; item quod fomenta ex decocto roriſmarini, chamomillæ, pulegii, origani, ſalviæ, &c. tonum partium à frigore læſum, aut nimiâ humectatione labefactatum, reſtituant. Calx viva mixta cum ſulphure, & acqua communi cocta ad ſufficientiam, inſervit loco balnei artificialis in paralyſi, paraplexia, aliiſque affectibus. Oleum item nucis moſchatæ, tàm expreſſum quàm deſtillatum, item oleum caryophyllorum, externè inuncta atoniam curant. E. g. internè ad reſtiruendum ventriculi robur ſit hæc formula ex adſtringentibus & Aromaticis miſta, in lienteria aut ſimili morbo proficua;

℞. *Aquæ menthæ* ℥ij.
Cinnam. ʒj.
Succ. cydon. ʒvj.
Elix. menthæ ʒiij.
Alum. crudi gr. vj. ad ℈ß.
Olei deſtillat. caryoph. g. iij.
Syr. Corall. Querc. ℥j.
M. D. S.
Mixtura valde confortans.

Secunda ſpecies curatur removendo cauſam, & augmentando ſpiritus animales per volatilia aromatica.

Tertia ex lympha, curatur blandis ſudoriferis, hiſque appropriatis, qualia ſunt ſaſſafras, ſuccinum, myrrha, juniperina, & aromatica ſudorifera.

Cura Cavitatis exceſſivæ à nimia vaſorum & meatuum apertione &c. conſiſtit ſimpliciter in Adſtringentibus, quę & ſimul fibras ſtringere, & acidum plus minus rodens corrigere poſſunt: quæ cum pleraque vulneraria ſint, de iis, *ubi proximè de Traumaticis*, agendum.

Sequuntur *morbi Compoſitionis*, ſeu potiùs *Connexionis* primarii & ſecundarii, v. g. Luxationes, prolapſus inteſtinorum, uteri, &c. *ſuprà ex Pathologia* noti. Quoad horum *poſteriorem Therapevſin* & Medicationem, quia affectus ſunt particulares, ad ſpecialem Praxin pertinent. Quod autem morborum Connexionis *Primariorum Therapian* attinet, obſervandum:

1. Conſolidationes talium vulnerum, v. g. ambuſtorum, &c. ſaltem eſſe nutritionem modificatam; Nam mediante nutritione continuatâ, & ſuo modo in parte læſa aucta, diviſæ partes denuò coaleſcunt & uniuntur. Eſt igitur Cura harum partium à ſpiritu inſito, mediante influo efficienter; ex nutrimento rorido, quaſi gelatinoſo, ſalino-oleoſo temperato materialiter, per illius ſpecificam coagulationem formaliter factam.

Hinc ſequitur

2. Quod conſolidatio harum partium ſit opus ſolius naturæ, quippe quæ in genere partes conſtituit, nutrit, & læſas denuò reſtituit: adeoque ars Medico-Chirurgica pro tali conſolidatione inſtituenda propriè nihil agit, ſed impedimenta ſaltem removere debet,

3. Impedimenta autem, quæ conſolidationem, naturæ ope inſtituendam, remorantur, ſunt acidum præternaturale in vulnerum & ulcerum labiis, v. g. Ambuſtorum, &c. natum, quod rodendo dolorem, irritando ardorem, fermentando cum nutrimento partis læſæ hujus corruptionem, & pro corruptionis gradu tranſmutando in pus, ſaniem, ichorem, &c. reliquorum omnium ſymptomatum ſupervenientium nunc cauſa efficiens formalis, nunc occaſionalis exiſtit; ita, ut ſemper in genere in ſoluta unitate, niſi tale acidum vitioſum ſuperveniat, ſponte à natura curetur & conſolidetur; ſi hoc acidum tamen ſupervenerit, incumbit Medico, ut illud removendo, reliquum opus natura ſponte ſuâ promovere poſſit.

4. Acidum hoc in parte oritur ex alteratione ſpiritus inſiti (qui aliàs naturaliter tanquam balſamus partem conſervat) ſimili ratione, ac *ſuprà de Inflammatione* dixi. Nempe aër in ipſa labia vulneris, aut ſuperficiem partis læſæ, impreſſionem præternaturalem facit, unde ſanguis grumoſus, vel ichor collectus, vel feſtucæ oſſium, vel nutrimentum partis roridum, ſub colliquatione in ambuſtis factâ alteratum, vel alia ſimilia plura impreſſionem novam & peregrinam ac hoſtilem parti ſenſili, plus minus læſæ, inducunt. Hujus impreſſione, ac plus minus irritatione, dolor ſupervenit, cujus ſtimulo ſpiritus influus concitatiori motu ad partem læſam fertur, qui cum inſito concitatus motus in parte læſa ardorem ſeu Calorem formaliter, & hinc ex acido, antè occultato, manifeſtiori facto fermentum iſtud acre materialiter conſtituit.

Nempe *occaſione vulneris* irritatus ſpiritus inſitus, cum influo in vehementiorem motum agitatur, ex quo duo ſuperveniunt:

1. Enim ſic deſtruitur eorum temperatura, & occultum acidum antè fit manifeſtius;

Et

2. Calor intenſior, æſtuſque notabilior, inſequitur:

Ex quibus generatur fermentum acidum iſtud, nutrimenti proximi glutinoſi corruptivum, & conſequenter acidum vulneris ac ulceris conſtitutivum, cujus occaſione nutrimentum in pus & ſaniem alteratum corrumpitur: ita quidem, ut quò acrius eſt Acidum, eò magis diſſolvit atque attenuat nutrimentum, hinc ichor & ſanies; quò mitius verò Acidum eſt, & cum nutrimento in temperatius ſalſum coit, eò magis pus conſtituit. Illuſtrat hoc familiare phænomenon; nempe, quamdiu aliquid peregrini in ulcere vel vulnere ineſt, tamdiu hoc conſolidari nequit. Præter hoc, quod propter alienam texturam nequeat aſſimilari partibus noſtris, ratio eſt, quod continuâ irritatione continuum dolorem, & hinc continuatum aciditatis proventum conſervet: ſi vero accidit, ut acido tali in vulnere relicto conſolidatio ſequatur, ea non diu eſt durabilis, ſed mox inſequitur dolor, tumor, & hinc ulceris recidiva. Objiciat quis; Quid de globulis plumbeis videtur, qui ſæpius diu in parte læſa geſtantur, & vulnera facta inde ſine recidivæ metu conſolidantur, qui tamen revera ſunt extraneum aliquid & hoſtile? Verùm hi aliud quid in receſſu habent. Nempe duplici ratione in ſpecie globuli plumbei in nobis retineri poſſunt;

(1) Quia ratione figuræ externæ ſunt corpora rotunda, quæ minus ſenſibiliter lædunt partes molles, in quibus continentur; unde dum ſine ſenſiliori impreſſione tolerantur, conſequenter nullus dolor, nulla inflammatio, nulla ulceris recidiva, &c. ſupervenit.

(2) Et potiſſimum ratione materiæ, h. e. plumbi. Plumbum enim ipſum quodvis acidum temperare & abſorbere, ac hujus ratione refrigerare, & dolorem ſiſtere dicitur.

Dum igitur ſaturnus acidũ quodvis temperat & abſorbet, hoc ipſo ejuſdem proventum præternaturalem in parte ſolida prohibet, hincquę præſertim nutrimenti ab acido corruptionem impedit & præſervat, dum ejus in pus & ſaniem degenerationem præcavet; fit inde, ut ſine metu ulceris in nobis geſtari valeant, per diuturnum etiam tempus. Curioſum enim eſt phænomenon, quando vulneri recenti applicatur turunda plumbea cava eſt: nempe in Cura mea quidam homo adultus, cujus glans non eſt perſorata, ſed quando urinam emittere vult, infra glandem per foramen illam ejicit; matrimonium tamen inire vult: neceſſe ergò eſt, ut glans perſoretur, quo magis de conjugio ineundo certus eſſe poſſit: quoties glandi turunda plumbea fuit immiſſa, hoc factum ſine puris & ullius ſaniei proventu; ſi verò turunda ex emplaſtris immittebatur, mox deinde pus & ſanguis prodibant. Nempe Saturnus acidi proventum in ulceribus arcet, aut genitum temperat, inde corruptio puris & ſaniei præcavetur. Par ratio eſt, quando ulceribus manantibus lamina tenuis Saturnina applicatur, ſaniei proventus minuitur, dolores mitigantur, parcior puris copia ſcaturit, acidum à Saturno mitigatur & corrigitur, & hinc facies ac livor præcavetur. Simili ergò ratione globuli plumbei in corpore & partibus mollibus diu geſtari poſsũt.

Quoad

Quoad eorum ergò Therapevſin, remedia ſolutæ unitati dicata obtinent vim, impreſſionem irritativam, à quocunque objecto factam, mitigandi, acidum fermentativum corrigendi, & acredinem nimiam moderatè infringendi, donec nutrimentum ſucceſſivè à ſordibus correctum, minus alteratum ab acido, debitè à ſpiritu inſito aſſimilari, & læſio inducta conſolidari & reſtaurari queat. Hinc eſt, quod HELMONTIUS dicit; operari Vulneraria, quatenus in ſe habent occultum quoddam Alcali; & rectè quidem: Omnia enim remedia Vulneraria vi alcalinâ temperatâ, adeoque plus minus oleosâ, acidum illud in labiis vulnerum & ulcerum temperare, & in ſalſum tertium mutare valent; vel vi acidi acrioris plus minus deſtructivâ, operativâ prædita ſunt. Pro cujus ratione duplicis etiam ſunt differentiæ; priora in mitiori, poſteriora autem conveniunt in graviori caſu: Illa in vulnere ſimplici; hæc in ulceribus locum habent. Ex priori claſſe ſunt ver. gr. hypericon, momordica, plantago, balſamus de copaibe, balſamus ſulphuris; ex poſteriori ſaturnina, colcotharina, item ſtyptica vegetabilium ex quercu, pimpinella, balauſtiis, roſis, &c.

Quoad materiam ergò Medicam, his affectibus dicatam, ea remedia acida temperativa, & ſimul utplurimum adſtrictiva eſſe ſolent. In regno vegetabili ſunt nicotiana, quæ in expurgandis fiſtulis, & ulceribus mundificandis, valdoperè conducit, & vi narcoticâ pollet; plantago, ejuſque ſuccus, hypericon, veronica, ſanicula, & præſtantior ejus ſpecies Alchimilla, momordica, conſolidæ tres ſpecies, media & minor, hedera terreſtris, quercus, tormentilla, burſa paſtoris, myrrha, omnes arbores reſiniferæ, terebinthina, quæ inter balſamica tàm internè quàm externe non infimum obtinet locum; hinc larix & abies propter hoc ſuum balſamum totâ hyeme vireſcunt; aloë gummi elemi, quod in vulneribus capitis potiſſimum adhibetur, balſamum naturalem reſtaurat; balſamus Peruvianus ſale acri præditus, & qui reliquis præfertur, de capaibe; vulneri enim ſi inſtilletur, promptè coit ſine ſymptomatibus. Præterea in Vulnerum cura cum laude ſunt adhibenda olibanum, benzoë, maſtix, & inde paratum Linimentum:

℞. *Aquævitæ* ℥j.
Benz. ℥ij.
Maſtich.
Balſam. Peruv. an. ʒij.

M. f. Linimentum in Vulneribus quibuſcumque.

Ex regno animali potiora ſunt Cancrina, lumbrici terreſtres, os ſepiæ, mucus aurium, &c. Ex regno Minerali autem ſuccinum, imprimis ejus oleum, quod vocatur Balſamum Europæ ſeu ſacratum, & ſingulariter conducit in vulneribus nervoſis, miſtum cum terebinthina & ſaccharo ſaturni; caput mortuum vitrioli edulcoratum, terra vitrioli dulcis ſeu balſamica, ſive ſit reſiduum ex deſtillatione ſpiritus & olei vitrioli edulcoratum, ſive ſit præcipitatum ex Vitriolo in aqua ſoluto cum alcali factum; item lapis oſteocollæ, ſaturnus, ceruſſa, minium, & quælibet ſaturnina, ſulphur, Mercurius, & Arſenicum.

Vulnera dividuntur in maligna & benigna. In malignis Theriaca ſola cum ſpiritu vini applicata convenit; item pulvis aranearum, bufonum, viperarum, & ſcorpionum, vulneribus inſperſi ſunt decantata remedia. In vulneribus à telis venenatis optimè laudatur uſus carnis cydoniorum benè manducatæ: optimum remedium eſt bufo in his vulneribus venenatis & malignis contuſus & applicatus: ad morſum viperæ bufo contuſus, & inſperſus ſummopere prodeſt. Venenoſitas horum vulnerum conſiſtit in hoc, quod idea furoris & rabiei corpori noſtro communicetur; ideò idea illa per ideam contrariam, bufonem, &c. ſopienda eſt: vid. HELMONTIUS: prodeſt etiam ferrum candens applicatum: vid. BOYLE: Huc quoque pertinent vulnera ſclopetorum propter contuſionem, ad quæ Chirurgus quidam Neapolitanus phlegma ſpiritus vini, vel ipſum ſpiritum vini, in aqua communi aut aliqua vulneraria dilutum, ut eo vulnus lavetur, laudavit.

De potioribus in ſpecie:

Plantago terreſtris,

Eaque in ſpecie quinque aut ſeptinervea, (nam aquatica cauſtica eſt, hinc ad veſicantia pertinet) eſt Vulnerarium egregium, acidi blandè temperativum & correctivum. Succus recens expreſſus, vulneri inſtillatus aut applicatus, citra primam intentionem ſeu puris ſuperventum curat vulnera & ulcera. Ipſa etiam ſimplex planta contuſa & applicata dolores ſedat, & vulnus conſolidat egregiè: ſi verò vulnus ſuppuretur, & inde natum ſit ulcus: optimè ſuccus hic cum melle vel Theriaca ſubigitur, & in forma Linimenti ulcus facilè mundificat & conſolidat, ſive in forma humida, ſive ſicca, ſive ſuccus inſpiſſatus in forma Linimenti adhibeatur. Internè plantago tota, in ſpecie ejus ſemen, in herniis, dyſenteria benigna, in nimio menſium fluxu, eſt evporiſton egregium; unde SCHROEDERUS non ſine cauſa ſyrupum plantaginis extollit in mictu cruento.

Hypericon.

Summo jure travmaticum inſigne eſt, & continet in ſe ſubſtantiam reſinoſam, quæ terebinthinæ naturam apit; ſemen enim ejus odorem & ſaporem fermè cum terebinthina obtinet. Planta recens, præſertim flores attriti, ſuccum rubeum terebinthinam ſpirantem ſuggerunt: unde vi balſamicâ ſalino-alcalinâ oleosâ temperatâ eſt egregia in quibusvis vulneribus & ulceribus; in ſpecie oleum ejus per infuſionem & digeſtionem cum *oleo olivarum*, præſertim ſi addatur paululum *olei deſtillati terebinthinæ*: vel *oleum rubicundum ex ſemine ejus expreſſum*, Vulnerarium fit egregium, cui altero anno denuò infundantur *flores recentes*; unde ſic habetur oleum per ſe excellens travmaticum: vel cum *hoc ipſo* etiam & ſulphure fiat *Balſamus ſulphuris travmaticus*; vel cum *ceruſſa* aut *ſaccharo ſaturni Balſamus travmaticus refrigerans*; vel additâ *camphorâ* cum *terra Vitrioli dulci Balſamus incarnans*: & ſic ex eodem alia remedia polychreſta fieri poſſunt, ita ut Hypericon ſit quaſi inſtar omnium; ſicut etiam internè in affectibus renum egregium eſt ſemen ejus cum conſerva violarũ in forma Electuarii, adeoque in dyſuria, exulcerationibus veſicæ, in ſpecie in mictu cruento, præſervativum & curativum eſt egregium atque eximium.

Sanicula,

Præſertim nobilior ejuſdem ſpecies *Alchimilla*, quæ excoquendo ſuggerit decoctum vulnerarium, tam externè quàm internè, in ulceribus fiſtuloſis, ſinuoſis, &c. per injectionem mundificandis, corrigendo & temperando acido depurandis.

Momordica

Fructus eſt hortenſis, nonnihil ſpinoſus. Infunditur in *oleo olivarum* vel *lini*, quod *oleum infuſum* eſt Balſamus vulnerarius nobiliſſimus. Vidi aliquot exempla hujus balſami in coaleſcendis vulneribus quid præſtiterit, quod miratus ſum: Famulus ſiquidem ſtabuli præſepe purgaturus impingit manum in claviculum, & eam transfodit, ac facilè propter locum tendinoſum & nervoſum inflammatio cum gangræna ſupervenire potuiſſet; qui tamen vulnus hoc beneficio hujus olei, bis vel ter in die inſtillati, etiam ſine ſuppuratione brevi curabat, ſine ulla ſenſili læſione ſuperveniente: Alius ex trabe dejecta in manum collidit ungues abraſi cute digitorũ, qui etiam hujus olei ſolius affrictu evaſit brevi ſanus ſine ullo ulceris ſuperventu. Idem oleum eſt excellens in ulceribus mamillarum (aliàs periculoſis) ex occaſione lactis, unde mammæ inflammantur, & facilè fiunt ulcera ſinuoſa: in his caſibus oleum momordicæ, nunc ſimpliciter cum turundulis, nunc cum balſamo ſulphuris pauco mixtum & applicatum, radicitus hæc curat. Idem oleum per infuſionem cum oleo lini egregium eſt in ambuſtis, & ſine inſigniori dolore ejus illinitione brevi curatur & conſolidatur vulnus.

Symphyti tres ſunt ſpecies, conſolida major, media, & minor dicta: Minor aliàs ſpeciali nomine dicitur Prunella; ſicut media Bugula: præſtantius eſt

Symphytum majus,

Primariò ejus radix, hinc planta integra. Turget hæc mucilagine, triturâ fortiori eliciendâ, quæ temperata eſt & balſamica, inſtar vulnerariorum, acidum quodvis temperat, ac in caſibus certis ab injuria externa, ratione conſiſtentiæ mucilaginoſæ egregiè defendit: hinc vel ſola hæc mucilago decoquendo inſpiſſata Unguenti inſtar applicatur, vel cum emplaſtris, unguentis, &c. in Linimenti formam ita redacta uſurpatur: eadẽ herniis & locis hernio-

ſis non ſine ſucceſſu imponitur; ſicut *BARBETTE* in ſuis Emplaſtris eam pro conſolidatione recipit; vid. HOECHSTEDTERUS *Obſervat, Dec. 3. Caſ. 5.*

Conſolida Media ſeu Bugula.

Eſt elegans vulnerarium, temperativum, & ſuaviter conſolidativum; magis tamen convenit uſu interno, quàm externo, præſertim in exulcerationibus partium internarum incipientibus. Decoctum ejus inter vulneraria interna multum laudatur à POTERIO, inter quæ etiam unum ex primariis eſt; ſale ſimul temperato ſuo volatili quaſi nitroſo alvum blandè laxat, & quoque urinam ſtimulat: admodum etiam conveniens eſt in caſibus, ubi adeſt ſanguis grumoſus reſolvendus.

Conſolida minor ſeu Prunella.

Internè imprimis adhibetur ad potiones vulnerarias, ſpeciatim in læſionibus partium glanduloſarum; & hinc in eroſionibus, exulcerationibus, &c. faucium Prunella eſt optimum ſimplex, ſive decoquendo inſtar Gargariſmi, ſive cum melle inſtar linctus uſurpetur loco mellis roſati.

Tormentilla.

Radix ejus, aut hujus loco *Biſtorta*, temperatior & ſimul adſtrictoria; hinc egregia; ubi acrius eſt acidum in vulneribus, & fibræ arroſæ difficilem ferunt conſolidationem, ſic ad ſtrictio ſimul requiritur, radices hæ ſunt optimæ, ſive Decoctum injiciatur, ſive pulvis unguentis & emplaſtris addatur.

Quercus

Et quercina propter vim fortiter abſorbendi acida adſtringunt, fibras arctant, & labia vulnerum faciliùs coire faciunt; unde pro acido corrigendo, & labiis vulnerum adſtringendis, commodè uſurpantur.

Myrrha

Convenit in ſpecie, quando ex defectu ſpiritus partis læſæ inſignis putredo ſupervenire minatur; item quando vermes in ſinuoſis ulceribus generari incipiunt, optimum eſt: eſt enim imprimis conſervativum mumiæ ſpiritualis, quæ per 100 & plures annos homines à corruptione arcere poteſt, beneficio ſpiritus vini myrrhati conditos. Ex hoc fit *Elixyr proprietatis*, quod verò dies aliquot continuatum omnes corporis noſtri putredines arcet, hinc in retentis ſecundinis maximè laudatur. Si *eſſentia* ejus cum *ſpiritu vini* parata unguentis & Lotionibus permiſcetur; vel ſi cum ea in vino decocta, quod ex parte hanc ſolvit, fiat Injectio vulneraria: vel denique, ſi pulvis ejus cœteris remediis addatur: ſic enim putredo prohibetur, vel progreſſus præſentis prohibetur, & faciliùs conſolidatio promovetur. Unde eſt, quod ad *Balſamum Vulnerarium Rulandi* non ineptè copioſa *Myrrha* recipiatur, cujus deſcriptionem videbitis penes Autorem.

Aloë

Etiam pulveriſata & vulneribus inſperſa, eadem intra biduum conſolidat.

Ex regno animali ſe offerunt Cancrina & os ſepiæ.

Cancri

Internè ſaltem uſu travmatico conducunt, unde commodè in Decoctis vulnerariis pro uſu interno adduntur: vid. POTERIUS, qui habet talia Decocta, mirè laudanda. Succus expreſſus in inflammationibus vulnerum eſt optimus, quia Cancri conſtant ſale alcalino temperato & minus oleoſo, ratione cujus ſucceſſive deſtruunt ac dum in parte vulnerata a[...] I ſpecie verò lapilli eorum travmatici ſunt, quatenus acidum præternaturale in primis viis corrigunt, vel naturale paulò intenſius infringunt, & hac ratione acidi uberiorem luxuriam in vulneribus & ulceribus præcavent; ſimili ratione ac vinum rubrum acore ſuo ordinariò vulnera & ulcera deteriora reddit; ita è contrà lapilli cancrorum ipſum acidum corrigendo, quod naturaliter præeſt quibusvis digeſtionibus aliis, ſanationem accelerant, in ſpecie ſi aſſumantur cum vino. Utut enim vinum in vulneribus aliàs per ſe ſit hoſtile, & à mulierculis rectè prohibeatur, cùm in parte vulnerata dolorem & inflammationem inferat, non quidem ratione caloris, ſed acoris; ejus tamen acidum, uti & acetum, dum rodit lapillos cancrorum aut coralliorum, concretum exhibet ſaporem lixivii ſalſi; ſicque roduntur quidem, ſed non ſaturantur, itaque diſponitur ſaltem, ut eò promptiùs abſorbeatur in ſe acidum primarum viarum: hinc in caſu ab alto ſanguine congrumato, in luxatis, fractis, &c quotidianus & ſalubris eorum eſt uſus. Ex *lapillis cancrorum*, & *exuviis ſerpentum* ſponte depoſitis, analicâ proportione miſtis, fit pulvis *conglutinans Croffelii* qui vulneribus, ubi nervi læſi ſunt, inſperſus eadem ſtatim conglutinat: Si ſerpentum exuviæ abſint, lumbrici ſubſtituantur.

Par ratio eſt cum

Oſſe Sepiæ,

Quod adhuc potentiùs imbibit acida luxuriantia, præſertim in primis viis, hinc quibusdam præcipitans magnum vocatum fuit; ſpeciatim enim in corrigenda Gonorrhœa benigna, quæ oritur ex fermento acido, teſtes inquinante, & ſemen vitioſi ſaporis producente. Dico autem; in benigna: nam in maligna, diverſa & alia planè eſt ratio, quæ non eſt hujus loci.

Cerumen Aurium

Humanarum vulnera egregiè mundificat, nec aliquid in pus creſcere ſinit, cum oleo expreſſo nucum juglandium adhibitum;

Vel

℞ *Cerum. hujus Aur.* ℥ij.
Sach. Saturni ʒj.
c. ſ. q. olei *expr. nucum jugland.*
f. Linimentum.

Ex regno minerali par ratio eſt cum dictis animalium partibus.

Scilicet

Oſteocolla,

Sic dicta quod oſſa quaſi conglutinet, concrementum eſt ſeu cruſta lapidoſa ex marga coaleſcens; prodeſt internè ſimili modo, ac lapilli cancrorum; ſpeciatim ad promovendam oſſium conglutinationem, & calli acceleratam generationem uſurpatur: removet nempe imprimis ſapores acidos in primis viis, à quibus calli generatio impeditur; nam quod ſubſtantialiter ad partem affectam tranſeat, meritò dubitatur. Datur in caſu ab alto, in ſanguine grumoſo, pulveriſata à ʒß ad ʒj. in vehiculo aceti, & per ſudorem dicta mala ſolet levare.

Juxta hanc eſt

Saturnus

Et Saturnina, quæ ſunt ſolatia Chirurgorum in ulceribus partium; Ulcera nempe, eorumque dolores ac inflammationes curant, acidum omne ſui attactu dulcificant, & aluminoſam adſtrictionem inde acquirunt. Plura de horum uſu externo *ſuperiùs*, *ubi de Inflammatione ſeu intemperie partium calida*, retuli.

Potiùs ergò conſideremus

Vitriolacea,

Et tàm Venerea, quàm Martialia, ac inter illa ſpecialiùs Vitriolum. Vitriolum ſub acore ſuo nativo minus convenit ulceribus, & morbis ſolutæ unitatis; ſed opus eſt, ut enervetur & ſeparetur acidum illud, quo reſidua ſubſtantia mineralis promptè abſorbeat acidum vulneris, & ita conſolidationem promoveat: Hinc Colcothar Vitrioli, quod commendatur ab HELMONTIO, abſorbendo acidum omne vulnerum & ulcerum corruptorem tollit. Dyſenterici ejiciunt excrementa ſua in caput mortuum vitrioli, & hoc mox ſiſtitur dyſenteria. Huc pertinet *Pulvis ſympatheticus*, quando vitriolum *Veneris* exponitur Solis radiis, ut avolet humidum, & vitriolum ex *ſolis radiis* ſulphur balſamicum concipiat: vid. RATTRAY & DIGBY. In hunc pulverem autem non pus, ſed ſanguis floridus immittendus. In uſu eſt imprimis *Terra vitrioli dulcis*, ſeu caput mortuum *ex deſtillatione ſpiritus reſiduum*

ſiduum probe edulcoratum ; cujus loco etiam ſumi poteſt *Crocus Martis*, ex *Vitriolo*, in *aqua calida* ſoluto, cum *ſale tartari* vel *alcali quovis alio præcipitatus*, cadit ſic crocus flaveſcens intensè, ejuſdem in Chirurgia uſus cum terra vitrioli dulci. In quibuſvis unguentis & emplaſtris ad ambuſta, intertrigines, ſuperficiarias partium excoriationes, &c. proficuus eſt ejus uſus. Mirum eſt, quantum hæc vitriolacea & ſaturnina corrigant acidum ulcerum, eorumque dolores & inflammationes mitigent, & quantum ad incarnationem, hinc cicatricem maturandam conferant: Ordinariò hinc unguentis, balſamis & Emplaſtris Vulnerariis cum ſucceſſu commiſcetur; unde ex hoc FELIX WURZIUS ſuum unguentum fuſcum parat.

Sulphur.

Egregium mundificans vulnerum eſt; nempe corrigit & temperat acido-ſalſum acre, & ſimul, ſi quæ ex labe ſpirituus inſiti immineat putredo, præſervat ab ea, & maturè corrigit. Hinc ulceribus putridis, cacoëthicis, aliiſque difficulter ſanabilibus, optimè conveniunt ſulphurata, quod præſtat ſulphur ratione partis ſuæ pinguis: Acidum enim, quod in eo ſimul ineſt, non corrigit ulcera; hinc illud priùs infringendum, ut habeatur inde remedium balſamicum. Balſamus fit, quando pulveriſatum miſcetur cum ana vel dimidio ſalis tartari; & invicem in crucibulo funduntur; ſic namque hæc duo fuſione ignis, colliquantur, & alcali fixum ſalis tartari agit in acidum ſulphuris, illudque plus minus enervat: Hinc maſſæ pulveriſatæ ſi affundatur oleum *expreſſum quoddam*, mediante digeſtione habetur *balſamus traumaticus*, egregius pro uſu externo; ſi verò affundatur oleum deſtillatum, erit pro vulneribus & ulceribus uſu interno; ſicut ex hac eadem maſſa cum *ſpiritu vini* paratur tinctura, quæ abſtracto ſpiritu vini relinquit pulverem inſignem pectoralem, cum ſaccharo miſcendum & propinandum. Uno labore negotium poteſt abbreviari pro *balſamo ſulphuris externo*, ſi ſcilicet recipiantur *ſcoriæ reguli Antimonii*, (cùm in iis plus minus acidum ab alcalibus correctum & infractum ſit,) vel, *ut ſulphur ex iis parat inauratum*, ſitque inde cum *oleo ſuccini* aut *terebinthinæ balſamus traumaticus* nobiliſſimus. Confer. POLEMANNUS *de ſulphure Philoſophorum*. Fieri etiam poteſt *Balſamus Compoſitus ex ſulphure & terra Vitrioli dulci*:

℞. *Olei hyper* ℔j.
Flor. ſulphuris ℥j.
(ſeu *maſſæ ſulphuris d.m. paratæ* ℥iij)
Ebulliendo ad ſolutionem ſeu Extractionem ſulphuris, ut f. oleum ſpiſſius & intenſiùs tinctum, add:
Ceræ ℥iij.
Terebinth. ℥ij.
Thuris,
Myrrhæ an ℥iij.
Pulv. ariſtol. rotund.
Nicot. an ʒj.
Terræ vitrioli dulc. ʒiij.
Miſc. exactè, & ſub forma unguenti mollioris: aut additâ majori copiâ *Ceræ*, in formam Emplaſtri non adeò duri redigatur, multi uſus in affectibus externis undecunque natis.

LANGIUS *oleum ſeminis hyperici expreſſum* cum *ſulphure* coquit in balſamum, cui *myrrham* & *Aloën* addit: vid. FABER *in Chirurg. Baſilica*.

Vitentur omnia oleoſa & unctuoſa medicamenta, imprimis in partibus nervoſis, quibus nihil nocentius eſt, quàm uti ejuſmodi rancidis medicamentis; ſæpè enim dolores, inflammationes & gangrænas inducunt, unde etiam verminculi innumeri oriuntur. Aliàs Chirurgorum mos eſt, ut primò digeſtiva, poſtea mundificantia applicent; ſed malè: cum unicus Balſamus Vulnerarius hæc omnia præſtet, Balſamus Peruvianus in ſpecie, & adhuc magis Balſamus de Capaibe.

Mercurius.

In ſpecie uſu externo, ab aliis remediis relicta Ulcera curare ſolet; quæ enim alia curare nequeunt, hic cicurat. Sufficiat vel præcipitatus communi modo, vel Arcanum Corallinum, quod *ſuprà de Salivatione* inſinuavi; hoc enim ritè paratum, & cum ſpiritu vini deflagratum, ulcera etiam rebellia, emplaſtris additum conſolidat & curat. Nempe corroſivum eſt, & ſimul malignum illud acidum ulcerum, quod Mercurius abſorbet, hinc aliis remediis etiam in parva doſi additus, ut in ulceribus luis Venereæ, cacoëtheis, &c. notabiliter ea levat, labia horum ſiunt rubicunda, loco ſaniei fluit pus album, & brevi integrum ulcus conſolidatur. ZAPATA, natione Hiſpanus, Medicus Italus, in Clave Medicinæ (quod ſcriptum ex Italica in Germanicam linguam translatum) habet unguentum, quod vocat *unguentum Æſculapii*, & nihil aliud eſt, quàm *butyrum recens non-ſalitum*, cum *Mercurio ſubblimato* pauco acuatum, quo ipſo ulcera cacoëthea maximè rebellia ſanari & curari putat: Recipit ad *Mercurii ſublimati* ʒj, *butyri* ℥ß ad ℥j. Similiter fieri poteſt cum aliis tale genus remediis, addito Mercurio. Mercurius à Saturno coagulatus, & plus minus inalleabilis factus, in externis tumoribus cancroſis pro cura palliativa impoſitus, eſt optimus, inhibendo, ne fermentum latiùs ſerpat. Loco hujus etiam fit amalgama Saturni cum Mercurio in uſu externo, pro ulcerum rebellium acido corruptivo infringendo Hinc in SCHROEDERI *Pharmacop. l.2. cap 53. nu. 12.* ex communicatione Cloſſæi proſtat Emplaſtrum, cujus ingrediens eſt tale amalgama; ad cujus imitationem alia plura poſſunt facilè concinnari, in eundem uſum Chirurgicum adhibendo.

Arſenicum

Præ aliis in ulceribus plus minus cancroſis, item in glandularum ulceribus, ordinariò periculoſis, optimum eſt. Crudum adhibere religio eſt; præparatum tamen optimè uſurpatur. *Præparatur*, ſi fixatur ad imitationem WURZII *in fine Chirurgiæ* deſcriptum cum *nitri* ana & pauco ſulphure, quod fixatum *per deliquium fluit* in liquorem oleoſum: huic inſtilletur acetum deſtilatum, & præcipitatur ſic pulvis candidus ſeu *Magiſterium Arſenici*, quod aliquoties *aquâ calidâ* probè edulcoretur, & exſiccatum Unguentis & Emplaſtris additur. Quod enim antimonialia non præſtant in ejus aucta doſi, ab hoc Magiſterio, parvâ licet doſi, expectari poteſt: Quod etiam jam olim PARACELSUS inſinuavit, qui Realgar hoc in omnibus ulceribus ſanandis præ aliis commendat. Ratio eſt, quia arſenicum eſt decompoſitum quoddam minerale, conflatum ex ſubſtantia Mercuriali Metallica ſoluta, & ſubſtantia ſulphurea acida ſolvente, quæ dum invicem coaleſcunt, in concretum volatile, ponderoſum, in ſe quidem corroſivum abeunt; ſed quod nonnihil cicuratum, ratione ſuæ acrimoniæ corroſivæ qualibet poſteà, etiam fortiſſima, ulcerum acida corrigit & cicurat. Compoſitio hæc per Mechanicam Chymicam patet: nam ex Arſenico, ſi ſulphur ejuſdem corrigatur per alcali, obtinetur pars ejuſdem metallica ponderoſa quaſi concretum ſemi-ſaturninum.

Pro Therapevſi Combuſtionum laudatur ceparum ſuccus ob acre alcali, deſtruens acidum in ambuſtis, aut cum eo dilutus lapis Venetus, aut cancrorum fluviatilium ſuccus, ambuſtis virtute alcalina, acidi colliqueſcentis partes ſolidas & nutritium ſuccum deſtructiva, reſiſtunt. Lixivium etiam calcis vivæ, mixtum cum oleo roſaceo, & illitum juvat.

SECTIO IV.

DE
CAUSARUM MORBIFICARUM CURATIONE GENERALI.

CAuſæ morborum materialiter conſideratæ ſunt vel res naturales, vel nonnaturales, vel præternaturales, de *quibus in Patholog. cap* 3. Rerum naturalium, quatenus morborum cauſæ fiunt, correctio contingit vel ſponte ſuâ à natura ſecundùm ætatum mutationem, vel arte ſecundùm ſucceſſivam conſuetudinem: Natura enim per ætatum decurſus totam corporis noſtri craſin diverſimodè immutat, & eo ipſo morbos quoque chronicos, ſi qui adſunt, plus minus corrigit. Sub ætatum autem mutatione illa eſt maximè notabilis, qua homo fit aptus ad generandum; ſcilicet pubertatis tempore adſcendit ad ſummum ætatis vigorem; dum verò deficit generare, incipit ſenium, & vires fatiſcunt. Sub hac autem mutatione mutantur etiam morbi: ſicut morbi chronici ex mutata conſtitutione in infantibus, aut tenerioris ætatis mutantur;

ita

ita etiam poſt generationis aptitudinem vires deficere, cachexiæ & morbi chronici denuò ſuccedere ſubinde ſolent. Quod autem natura facit per ætatum mutationem, idem introducit ars per conſuetudinem, quæ ſucceſſivè corpus alterando fit quaſi altera natura: hinc juxta HIPPOCR. *Sect. 1. Aphor. 17: Tempeſtati anni, regioni, ætati, & conſuetudini aliquid concedendum. Conſueti ſolitos labores ferre, etſi fuerint invalidi aut ſenes, non conſuetis, quamvis robuſtis & juvenibus, facilius ferunt*: Vid. *Aphor.* 49 *Sect.* 2; Et juxta *Aphor.* 50; *Conſueta longo tempore, etiamſi deteriora ſint, inſuetis minus moleſta eſſe ſolent*; ſicut venena conſuetudine, potentis corporis noſtri jam alteratis, imbecillia fiunt, ita, ut diutiùs continuata in caſſum tandem adhibeantur; unde non tantùm HIPPOCRATES *l. de natura humana Sect.* 26. § 2. conſuetudinis rationem habet, ſed etiam *Aphor.* 50. *citato* ejus obſervantiam diligenter inculcat.

Quoad correctionem autem cauſæ Morboſæ ex rebus non-naturalibus ortæ, conſiſtit ea in debito cauſarum regimine, quod aliàs vocant diætam, cujus doctrina, quatenus ad præſervandos morbos & conſervandam ſanitatem pertinet, *ſuprà in Hygiaſtica* tractata eſt. Sufficiat notaſſe fundamentum, ne res non-naturales fiant cauſæ morbificæ, eſſe, ut per diætam promoveantur digeſtiones quævis, & excrementa ex materiæ neceſſitate genita maturè excludantur, atque hinc, ut digeſtio quædam vitiata per legitimum rerum non-naturalium uſum emendetur, ac ſordes præternaturales genitæ maturè amandentur; hùc enim conſpirat omnis diæta, & regimen rerum non-naturalium.

In alimentis in genere nocet non qualitas, ſed ut plurimum Quantitas, quatenus occaſione alimentorum ſuperfluorum digeſtio vitiatur, & chylus crudus & corruptus, multorum malorum cauſa, generatur: ubi enim p[illegible] n. cibus copioſior ingeſtus eſt, fermentum ventriculi hebetatur, fibræque atque tonus hujus laxantur; quod etiam oſtendit Curatio[illegible] Conf. HIPPOCRATES *Sect.* 2. *Aphor.* 17, & CELSUS *l.* 2. *cap.* 18, GELLIUS *l.* 2 *cap.* 1. Non ergò plus cibi ingerendum, quàm appetitus deſiderat; In ſpecie autem alimenta eligantur, huic vel illi individuo competentia, tàm in ſtatu ægro, quàm ſano; non enim ſcripta & dicta Medicorum, ſed ipſe ventriculus rationе appetitus hoc determinat; hinc iſta appetit, quæ poteſt digerere, quæ, cùm digeruntur, optima ſunt; ſicut quæ aliàs in ſe eſſent optima, niſi benè digerantur, hoſtilia nobis fiunt. Dein etiam corporis motus propterea inſtituitur, ut promoveantur digeſtiones & excretiones per alvum, urinam, ſudores, &c. præſertim ante paſtum; potus autem à paſtu inhibetur, quia cruditates in primis viis coacervat. Sudor ſubinde proficuus eſt, quatenus maſſæ ſanguineæ motum fermentativum & depurationem ejus adjuvat, aut partes ſolidas mundificat & abſtergit.

Res præternaturales fiunt cauſæ morboſæ imprimis duplici ratione. Primam conſtituunt digeſtionum quarumvis, tàm publicarum quàm privatarum, errata, & hinc nata reliqua fermenta vitioſa, & inde productæ morboſæ ſordes, eæque vel non excretæ, ſed tranſmutatæ ſucceſſivè, vel in aliarum digeſtionum officinas tranſmiſſæ; quæ omnia retenta vocat Helmontius, & hæc ſeges eſt fertiliſſima, unde mille morbi; & quidem qui à fermentis ipſis vitioſis primariò, à productis verò vitiatis ſupervenìunt ſecundariò: V. g. errore digeſtionis primæ, quando æger rem quandam nauſeat, generatur fermentum febrile tertianarium, à quo febris tanqu[am] à cauſa primaria; cujus producta morboſa per ſudores non ritè diſcuſſa, ſed tempeſtivà curà fixata vel ſuppreſſa, Tumores ſcirrhoſos hepatis, lienis, icteros, hydropes, &c. ſupervenire faciunt, à fermento febrili primariò, & producto morboſo ſecundariò ortos. Alterâ ratione res præternaturales, quò cauſas morboſas conſtituunt, ſunt aliunde ſuſcepta contagia, & Aſſumpta vitioſa fermentativa, plus minus medicamentoſa aut venenoſa: Nam quatenus ſpiritus influos & digeſtiones turbant, ordinariò etiam producta cauſarum morbifica relinquunt, quæ copioſam morborum cohortem poſt ſe trahunt: V. g. quatenus contagium in petechiis ab adſtantibus facilè ſuſcipitur; item fermentum Venereum per contagium proximum hauriendum; fermentum ſcabiei, quod quis per chirothecam ſcabioſi indutam contrahere poteſt.

Pro horum correctione notandum:

1. Fermentorum internè genitorum vitia non niſi per vitioſos ſapores à poſteriori eſſe determinabilia; unde curantur vel Alterantibus generalibus, vel ſpecificis aut appropriatis: illa minus; hæc magis propria ſunt. De alterantibus *ſuperiùs dictum, ubi de alterantibus humores in genere*; Specifica verò *in Praxi ſpeciali* evolvenda ſunt.

2. Quoad Producta Morboſa ſecundariò morbos producentia, hæc etiam vel Alterantibus ſunt attemperanda, vel quà datà portà evacuanda. *Quæ enim educere oportet, quò maximè vergunt, eò ducenda per loca convenientia*: Vid. HIPPOCRATES *Sect.* 1. *Aph.* 21, & *Sect.* 4. *Aphor.* [illegible] item *l. de ſalubri Diæta*, AVICENNA 4. 1. *cap.* 18, & M. A N. C. *Ann.* 4. & 5. *Obſervat.* 148 *p.* 172. De utriſque parte *ſuprà dictum.*

V. g. ponam dyſentericum, in cujus cura à poſteriori inſiſtimus corrigendo fermento plus minus maligno per remedia appropriata, v. g. priapum cervi, ceti, hepar viperarum, ſemen plantaginis, quæ inde dicuntur ſpecifica; ſicut per alia remedia ſo dibus productis acrioribus corrigendis inſiſtimus, vel per Abſorbentia, ut cornu cervi, corallia, hæmatiten, vel per Evacuantia, rhabarbarina, Clyſmata, &c.

In cura particulari rarò datum eſt morborum fermenta à priori corrigere, ſed ſaltem producto morboſo à poſteriori generalibus evacuando aut temperando ſtudemus; reliquum, quod ſupereſt, naturæ corrigendum committimus. Quoad ſuſcepta extrinſecùs fermenta, quæ à priori non niſi appropriatis alterantibus corrigenda, ſicut non ubique hoc conceſſum eſt à priori, cùm non niſi per ſpecifica poſſint evacuari, hinc à poſteriori tantum productis morboſis corrigendis, poſt evacuandis, inſiſtimus. Prius Medium docet Praxis ſpecialis; poſterius, quoad evacuantia & corrigentia generalia, ſuprà quoque explicavimus: Ver. g. fermenti maligni in lue venerea aliunde hauſti proprium Alexipharmacum eſt in Mercurio, quod fermentum illud in ſpecie corrigit; ut ſalivatio ſuperveniens, utilis & noxii ſimul evacuatoria, accidentaria: Hæc eſt cura à priori per fermenti contagioſi correctionem. E contrario à poſteriori productum viſcidum acidum evacuando corrigimus per decocta lignorum ſudorifera, vel per diætam ſic dictam ſudoriferam; ſic enim morboſæ illæ ſordes una cum materiali inhærente fermento morboſo eliminantur. Quod hæc cura à poſteriori fiat, patet, quod in aliis etiam morbis Chronicis, ver. gr. malo iſchiadico, in doloribus arthriticis diuturnis, &c. l[illegible] cum quoque habeat, ut hinc ſalivatio ſeu cura per mercurium non propriè dicata ſit lui venereæ. Par ratio eſt, quando Galli curant Gonorrhœam malignam, frequens ipſis malum, per emulſiones largiſſimè doſi propinatas, ex ſeminibus cucurbitæ, cucumeris &; dicunt enim, adeſſe dolorem renum, æſtum genitalium &c; & ſic per frigida, acrem iſtam lympham evacuari, & cum ea ſucceſſivè fermentum illud eliminantia, corrigunt hoc fermentum tantum, ſed meliùs facerent, ſi à priori per Balſamum de capaibe, vel eſſentiam ligni guajaci hoc agerent; ſi enim à priori corrigerent fermentum, & à poſteriori productum morboſum per renes amandarent.

Pergo ad Indicationem ſymptomaticam, quæ agit, quomodo occurrere debeamus ſymptomatibus urgentibus.

SECTIO V.

DE

SYMPTOMATUM URGENTIUM REMOTIONE GENERALI.

Ab ordinaria in morbis medendi methodo in cauſarum ablatione & morbi ſedatione non rarò deviare nonnihil Medicus neceſſe habet, dum ſcilicet ſymptomata ſubinde contingunt adeò atrocia, ut illis relictis ipſi ſpeciatim his ſuccurrere neceſſe ſit; ſi ſcilicet ex eorum violentia & continuatione ægris vitæ quoddam periculum, vel mediatè vel immediatè immineat, ob nimiam virium ab iis proſtrationem, quæ ſymptomata tunc urgentia dicuntur. Horum cura eſt vel ſpecialis vel generalis. Specialis v. gr. dolor atrocior in podagra; vigiliæ, deliria, fluxus alvi, vomitus, hæmorrhagiæ, lipothymiæ, convulſiones, &c. in febre maligna; ſitis clamoſa in cauſo; ſpaſmi in affectibus nephriticis, &c. Hæc omnia habent ſpecialem curam,

ram, cuique affectui, quorum ſymptomata hæc ſunt, determinatam: Vid. MOEBII *Inſtitut. pag. 561. ſequ.* SENNERTUS *p.* 1280. Habent enim omnia appropriata ſua remedia, mediantibus quibus iis optimè mederi poſſumus.

In his autem curandis legitimâ Indicatione opus eſt Medico, ſecundùm ductum naturæ; an ſymptomata contingant motu Critico? an verò ſymptomatico? Symptomata enim quædam ſunt reverà, quædam tantum apparenter talia: Reverâ talia ſunt, quæ in principio & incremento morborum urgent: Apparenter verò talia, quæ in ſtatu morborum acutorum plus minus critica ſunt. Si contingunt motu critico, relinquenda ſunt, & non curanda, aut ſaltem nimiâ vehementiâ compeſcenda; totum enim negotium curæ in criſi naturæ committendum eſt, quæ non eſt turbanda. Si contingunt motu ſymptomatico, plus minus mitigentur, aut, ſi poſſibile, ſine noxa auferantur.

Curantur vel Univerſalibus, omnia ſymptomata tollentibus, vel particularibus, in ſpecie iis dicatis. Specialiter ver. gr. curamus vomitum per cydoniata & acida blanda; Convulſiones curamus nunc per ſalia volatilia, nunc per ſulphura metallica; Diarrhœam & dyſenteriam, & Hæmorrhagias, curamus per abſorbentia & adſtringentia cum terra ſigillata acidis juncta. Quoad curam autem generalem, ſymptomatibus omnibus, paucitſimis exceptis, in genere magnum ſibi hîc vendicat jus opium, quatenus omnia urgentia ſymptomata immediatè, à ſpirituum impetu, & ſic modificando motum reliquorum contentorum, tàm inteſtinalem quàm localem, mitigat (& quod adhuc opio longè præferendum eſt, ſulphur in vitriolo Veneris Anodynum) adeò ut nullum ferè ſit urgens ſymptoma, præter comatoſa, & lipothymiam, & quidem hoc ſaltem in quibuſdam caſibus, quod non leniatur ab opii ſalutari facultate. Nam & univerſaliora remedia ex ſulphuribus metallicis haurienda, ſecundùm adeptos non niſi certâ vi anodyna operari videntur. Neque tamen Anodyna, & imprimis opiata, ſola, ſed ſemper cum appropriatis ſymptomatis iſtis dicatis ſociata dentur, aut ſaltem remediis jungantur, quæ cauſas ſymptomatum corrigunt.

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Philoſophiæ & Medicinæ Doctoris, Profeſſoris publici Lipſienſis, ac Facultat. Medicin. Adſeſſoris,

COLLEGIUM CHYMICUM,

habitum Anno 1671.

PROOEMIUM.

CHymiam in Compendio tractaturus, nolo inhærere communi Scriptorum Methodo, qui certa *Chymiæ Tyrocinia* ordine ſcholaſtico pertractarunt, quia in quibuſdam ſubinde incongrua, imò ſuperflua, continentur; ſed ſaltem ea tradam, quæ pro fundamento Chymiæ ſufficiunt Medico, quibus ceu filo Ariadnæ ducimur ad perfectam ac intimam cognitionem corporum naturalium. Cùm autem primarium locum ſalia ſibi vindicent, ideò jam, bono cum Deo, pro occaſione ſpiritus ſalis armoniaci, heri demonſtrati, primo loco iſtam doctrinam ſalium, ubi primò *de Principiis Chymicis in genere quædam præmiſerim.*

LECTIO I.

PRINCIPIA SALINA VETERUM.

THEOPHRASTUS PARACELSUS, ſuperioribus jam ſeculis *quinque* introduxit *corporum naturalium principia*, eaque diſtinguit in *Activa* & *Paſſiva*: *Activa* nominavit *Sal, Sulphur & Mercurium*; *paſſivorum* nomine inſignivit *Phlegma*, & *Caput mortuum*. Per Caput mortuum aliàs, propriè tamen loquendo, nihil aliud intelligitur, quàm omne iſtud Reſiduum, quod poſt virium & principiorum extractionem remanet; communiſſimè tamen remanentiam vitrioli ſignificat. Hæc Principia Paſſiva Paracelſi, Phlegma ſcilicet & Caput mortuum, tandem dicuntur eidem REROLLÆA, i. e. viribus inſignibus deſtituta; quia omni activâ virtute ſpoliata ſunt: ſic quoque invenimus hoc vocabulum Rerollæum uſurpatum de Aëre & Aqua apud HELMONTIUM *Tract. Natura Contrar. Neſcia, & alibi.*

Hæc Principia activa, *Sal, Sulphur, & Mercurius*, utut frequentiſſimè omnium apud PARACELSUM reperiantur, eorum tamen non exiſtit primus primariuſque Autor, utpote qui ex ſe fuit indoctus, accuratioremque Philoſophiam neglexit, ſed à BASILIO VALENTINO, rum temporis Chymico non contemnendo, mutuò accepit; & cùm jam dictus BASILIUS VALENTINUS in Metallurgicis probè fuiſſet verſatus, ſtatuiſſetque, omnia metallia conſtare ſpiritu, animâ, & corpore, ea poſtmodum explicuit, per ſpiritum Mercurium, per animam Sulphur, per corpus Sal eſſe intelligendum: Sic quoque ab ISAACO HOLLANDO & ARNOLDO VILLANOVANO, & RAYMUNDO LULLIO, non pauca ſubtraxit, eaque, ſuppreſſo veri Autoris nomine, ſua fecit. Sed cum jam multi multa de his Principiis, alii tamen ſic, alii aliter de iiſdem ſentientes, ſcripſerint (nam per Mercurium Veteres non intellexerunt Mercurium, quem dicunt vivum & vulgarem; nec per ſulphur, crudum illud nativum ſulphur) ideò non abs re facturi, ſi paulò accuratiùs adſpiciamus Principiorum Chymicorum naturam.

LECTIO II.

PRINCIPIA SALINA MODERNORUM.

PEr ſal hoc loco nihil aliud intelligitur, quàm tales particulæ materiales, quæ facillimæ ſunt ſolutionis in aqua, & ſæpiùs linguam afficiendo guſtus paſſionem inferunt. Hæ particulæ magnæ ſunt conſiderationis, quia ex his, ceu principiis materialibus, corpora fiunt naturalia maximæ efficaciæ. Jam, cùm latiſſimum ſit ſalium regimen, ante tot ſecula divino illi COO jam cognitum, qui eadem ſalia ſub ſaporum nomine, ceu cuilibet notum, vendidit; hoc loco dicemus, Sal in genere eſſe duplex: *Univerſale* & *Particulare*. *Univerſale* eſt illud, quod in prima creaturarum productione per hoc univerſum mundi ſyſtema diſperſum, vulgariter audit *ſpiritus mundi*; qui, dum in aere volitat, à quibuſdam *avicula Hermetis* dicitur; in terræ viſceribus dum latitat, pro vegetandis tàm variis vegetabilium ſpeciebus, vocatur *ſal terræ centrale*. De hoc mundi ſpiritu intelligenda venit ſecundùm nonnullos *Tabula* illa HERMETIS *Smaragdina*, ita ſonans: *Verum ſine mendacio, certum, & veriſſimum: Quod eſt inferius, eſt ſicut id, quod eſt ſuperius, & vice verſâ, ad perpetrandum miraculum rei uniuſcujuſque: Et ſicuti res omnes fuere ab uno, mediatione unius, ſic omnes res natæ ab hac re, adoptatione: Pater ejus eſt Sol, mater ejus Luna, portavit illud ventus in ventre ſuo: Nutrix ejus terra, Pater omnis Teleſmi totius mundi eſt*

hic:

hic: Vis ejus integra eſt, ſi verſa fuerit in terram: Separabis terram ab igne, ſubtile à ſpiſſo, ſuaviter cum magno ingenio: Aſcendit autem terra ad cœlum, iterumque deſcendit in terram, & recipit vim ſuperiorum & inferiorum. Vid. NOLLII *Phyſica Hermet. pag.* 701. Ab hoc ſale univerſali in diverſis matricibus generantur ſalia particularia, de quibus hic paulò accuratiùs diſquirendum.

Salia particularia in genere ſunt duplicis generis, vel ſunt *acida*, vel ſunt *alcalia ſeu urinoſa*; & ex his duobus mutuâ conjunctione tertium compoſitum, ſcilicet *ſal ſalſum* emergit, neutrum ex iſtis, de utroque tamen participans: ſic v. gr. *ſpiritus vitrioli eſt ſal acidum, ſal tartari eſt ſal urinoſum; ex quibus duobus invicem conjunctis ſal tertium ſalſum exoritur.*

Notandum autem, quod nomine ſalis non ſemper intelligenda ſint ſalia in forma ſalis ſicca: duplex enim eſt ſtatus ſalium; nunc enim ſunt *reſoluta, nunc coagulata:* Reſolutorum nomine veniunt ſpiritus; per coagulata autem intelliguntur ſalia in forma ſicca.

LECTIO III.

SALIA ACIDA.

PAulò ſuperiùs diviſi ſalia particularia in *urinoſa & acida*. *Acida ſalia* in omnibus tribus regnis reperire facillimum eſt. Primò quidem *in regno minerali* multa acida dantur, veluti videmus, & cuilibet mineralia & metalla exactiùs examinanti manifeſtum eſt. Ante reliqua acidum ſulphuris eminet, utpote ex quo reliqua mineralia ſuum habent acorem; Nam à ſulphuris acido vitriolum ſuum habet acorem; ab hoc ſpiritu ſulphuris acido ſuos deducit natales (quoad acorem) alumen, ſal commune, &c. Inter metalla aurũ ſuam aciditatem ab acido ſulphuris adeptam habet, cujus aciditas hoc modo probatur: *Auro liquefacto ſeu fuſo, ſi extremitas bacilli immittatur ferrei, ferrum in momento vertitur in ſcoriam ſeu rubiginem, non aliter, ac ſi cum ſulphure accenſo concrematum eſſet:* Conf. TACHENII *Clavis Medic. Hyppocratica*. In Marte jàm copioſum eſt acidum, ut in aëre reſolutus humido, ſuum proprium corpus corrodat in rubiginem, quæ Chymicis dicitur Crocus Martis. In Venere conſimiliter copioſum adeſt acidum; nam per humectationem, internum acidum reſolvente, ſponte excreſcit viride æris, ſeu crocus viridis ſubtilis, factus per proprium acidum corroſivum.

Regnum vegetabile quod attinet, nec hic ſua vegetabilia deſtituuntur aciditate: Nam in fructuũ maturatione natura procedit ab acido auſtero ad ſaporem ſubdulcem ſuccedentem, tandem ultimo maturationis tempore ad ſaporem dulciſſimum. Sic quoque vegetabilium acidum teſtantur varia aceta, ex fructibus mediante fermentatione producta: ut nihil jam moneam de iis, quæ naturaliter tota ſunt acida, v. g. ribes, berberes, &c. ſed urgeo tantùm, quoſcunque ferè vegetabilium ſuccos beneficio fermentationis acetoſum nobis exhibere liquorem. Sic ſuccus uvarum dulcis, pomorum, pyrorum, &c. ante maturitatem acidus ſeu auſterus obſervatur, propter inſufficientem fermentationem; ulteriori autem & concitatiori fermentatione dulcis quidem fit, ſed tandem dat acetum: quin & ſaccharum, ſal illud omnium dulciſſimum, ſi deſtilletur in arena, dabit ſpiritum acidiſſimum. Quod etiam ſemina vegetabilium dent acidum, clarum certumque reddit panis ex ſeminibus co factus; ſic enim moderato igne fundit ſpiritum acidum volatilem, brevi tempore, abſque Vulcani adjumento, & Veneris & Martis tincturas extrahentem, & corallia & hæmatitem ſolventem, & in nonnulla corpora mineralia potentiùs ſe rè agentem ipſâ aquâ forti. Huc meritò referendum acetum ex cereviſia, aliiſque quibuſcunque ex infuſis oriundum: omnis enim planta decocta in aqua ſimplici, & in loco calido vel ad ſolem poſita, aceſcit. In omni *ligno latitat acidum*: quodcunque enim lignum ſi deſtilletur, acidiuſculum inde ſuggeret ſpiritum, qualis eſt ſpiritus ligni juniperini, ſaſſaſras, &c Imò ipſa fuligo, ſi deſtilletur per retortam, ſpiritum acidum præbet ſubtilem, & ſal volatile copioſum ſatis.

In animali regno pauca ſunt acidorum veſtigia, quia ſunt acida occulta, & ſub tegmine oleoſi corporis ſeu ſulphuris latent; hinc ex omnibus ſalibus urinoſis cum pinguedine, ratione occulti acidi, conficitur ſapo: Vid. TACHENII *Hippocrates Chymicus*. Quare omnia oleoſa, ex animalium partibus deprompta, fovent acidum concentratum, quæ cum urinoſis ſi conjungantur, dant tertium ſalſum. Interim formicæ acidiſſimum fundunt ſpiritum, qui priſtinâ ſuâ aciditate à ſubjectis ab eo corroſis abſtrahitur: imò jamdum BRUNSFELD, BAHUINUS, & TRAGUS obſervarunt, quod flores cichorii, cumulo formicarum immerſi, colorem ſuum cæruleum cum rubro mutent. De acido ſtomachi ſecundùm naturam, non eſt, quod dicam multa, cùm de ejus præſentia vix ullus dubitet. Rejecta quoque præternaturalia ex ventriculo ſuam ſæpè produnt aciditatem, pelvium ænearum ſubſtantiam corrodendo; ut taceam de ulcerum acido corroſivo, quod ipſa quoque oſſa ſubinde corrodendo in cariem vertit. De urina animalium, quæ ſalſa, alibi dicemus.

Hæc ſuere acida.

Hoc adhuc *notetur*, quod ubicunque dentur acida, ibi etiam ſint urinoſa: ita tamen, ut modò dominetur acidum, ſubjugato urinoſo; modò urinoſum imperii faſces teneat, ſuppreſſo acido.

LECTIO IV.

Videamus jam breviter.

SALIA URINOSA.

QUæ ita appellantur, quod referant urinæ ſaporem deguſtanti. Hæc duplicia autem ſunt; Volatilia, ac Fixa.

Salia volatilia ſunt, quæ aut ſponte exhalant, aut levi calore in auras elevata avolant, imò vix in vaſis, licet probè munita ſint, conſervari poſſunt: tale quid eſt ſpiritus ſalis ammoniaci.

Salia verò *fixa* ſunt, quæ in ignis examine non avolant, ſed illum cum conſtantia ſuſtinent: talia ſunt omnia cinericia, ſeu ex cineribus elicita, v. g. ſal tartari, ſal abſinthii, fumariæ, centaurii minoris, &c.

Hos terminos (Volatile & Fixum) quidam explicare conantur per leve & grave: ſed qualitatibus his ſine ſubjecto relictis, eorum rationem à rebus ipſis deſumendam puto.

Sal volatile imprimis in regno animali & vegetabili ſui copiam facit, rariſſimè (utut multi valdoperè connitantur) in regno minerali comparatur. Salia volatilia omnium frequentiſſima ſunt in regno animali; quælibet enim pars, etiam abjectiſſima, verb. gr. ſtercus, urina, pili, ſudor, cornua, imò aves & piſces, per deſtillationem copioſum reddunt ſal volatile, relicto in capite mortuo aut nullo prorſus, aut pauciſſimo ſale fixo: Vid. ZWELFFERUS *in Animadverſ. in Pharmacop. Auguſtan. pag.* 274. 277. & *Pharmacop. Reg. pag.* 221. & 226; ut dubitem, ut ex integro homine calcinato ℥j. ſalis fixi haberi queat. Salia hæc in animalibus volatiliſantur partim per digeſtiones fermentativas, partim verò per continuam aëris inſpirationem.

Aſt non ſolùm regnum animale hac laude clarere, verùm etiam *è vegetabilium regno provenire ſalia urinoſa*, ſuprà dixi; eaque acriora, e. g in armoracia, cepaceorum familia, naſturtio, piperitide, & ſimilibus antiſcorbuticis & hypochondriacis. Quædam autem habent talia ſalia volatilia temperata ab adjuncto oleoſo, qualia ſunt aromatico odore prædita, mentha ſcilicet, ſalvia, roſmarinus, omniaque aromata, quæ conſtant ſale volatili urinoſo, ab oleo temperato: Quædam vegetabilia obtinent ſalia volatilia occultata, qualia ſunt Vulneraria, quæ utplurimum inſipida deprehenduntur; quorum tamen ſal ab effectu nobis manifeſtum evadit, quod reviviſicet Mercurium ſublimatum vel Mercurium præcipitatum. Transformatur enim Mercurius in varias formas, beneficio ſalium acidorum; qui ſi miſceatur cum herbarum vulnerariarum ſuccis ad ebullitionem, acidum iſtud, Mercurium in varias formas vertens, ab alcali vulnerariarum plantarum abſorbetur; quo deſtructo, Mercurius priſtinæ ſuæ libertati reſtituitur. Verùm utut hæc etiam manifeſta ſint, ſunt tamen quidam, qui dubitant de horum vegetabilium ſalibus volatilibus, inter quos etiam eſt ZWELFFERUS *in Pharmacop. Reg. pag.* 215. & 216. & MOEBIUS *Fundament. Medic. cap.* 10. *pag.* 190, dicuntque, non dari in iis ſal volatile ſimplex, nec arte elici poſſe. Hos tamen ſenſus ipſi evincunt: Conf. SCHROECKII *Animadverſ. in* ZWELFFERUM *pag.* 525. & 526. Videmus namque, quod ex fuligine ſal volatile urinoſum, ſicut ex abſinthio urinoſum ſal volatile, ſibi acquirant quidam; *de*

quo

quo vid. HORSTIUS. Alio modo ex abſinthio exſiccato, retortæ, indito, aut quod præſtat, furno preſſorio GLAUBERIANO indito, ac incluſo, elicitur & ſpiritus & ſal volatile urinoſum copioſum ſubtiliſſimum. Sic ex vegetabilibus putrefactis non fermentatis (nam ex plantis fermentatis accipitur ſpiritus ardens inſtar ſpiritus vini) elicitur ſpiritus urinoſus; imò ex ſalvia, nicotiana, &c. mox in prima deſtillatione ſal volatile in forma ſicca collo retortæ & recipienti adhæreſcit: maxima ſalis volatilis copia ex *ſeminibus*, e. g. *fraxini*, *rutæ*, *&c.* igne arenæ deſtillatur, parietibus recipientis adhæreſcens cum oleo penetrantiſſimo. Ex *pane* per deſtillationem comparatur ſpiritus *ardens*, & ſi rectè procedatur, *ſal volatile* elegantiſſimum; ut nihil dicam de *tartaro*, ex vegetabilibus oriundo, ex quo ſublimatur *ſal volatile* maximæ efficaciæ, in ſpecie ſi *ex fæcibus vini* eliciatur: Vid. LUDOVICI, & WEDELIUS *de ſale volatili tartari & plantarum*, item Dn. D. BOHN *in Exercit. Phyſiol. 7. de Sanguine*, *in Corollariis*, ubi ex frumentis & pipere ſal volatile copioſiſſimum & penetrantiſſimum prodire teſtatur.

De ſale volatili in regno minerali teſtatur terra nitroſa, nitrum ipſum, quod probè depuratum, & cum nitro fixo miſtum odorem urinoſum, fortiter nares ferientem, ſpirat: ſicut & argilla per retortam deſtillata liquorem urinoſum fundit.

Pergo ad *ſalia fixa*, quæ *producuntur ex vegetabilium cineribus*, & reperiuntur imprimis in regno vegetabili; nam *in animali regno* talia *ſunt vel nulla vel pauca*. *In minerali* proſtant *pauciſſima*, ſcilicet ſal nitri fixum; & quæ mediantibus ſpiritibus acidis ex metallis producuntur, ſunt nil aliud, quàm vitriola, conſtantia corpore metallico, cum ſpiritu acido corroſo & cryſtalliſato; quæ igne fortiori iterum ſeparari & reduci poſſunt. In vegetabili regno ſunt, veluti dictum, exempli loco ſal fumariæ, abſinthii, rutæ, cardui benedicti, ononidis, &c. Hæc ſalia fixa vegetabilium non ſunt nativa, qualia fuêre acida in regno minerali; aut volatilia urinoſa: ſeu talia fixa ſalia vegetabilium non reperiuntur in concretis naturalibus, ſed ſunt artificialia, & fiunt ab ignis regimine, ex colliquatione & unione acidi & urinoſi volatilis in planta, ita, ut clarior horum generandi modus ſit hic: Sub concrematione plantæ, dum colliqueſcunt particulæ concreti, ſal plantæ volatile partim inter avolandum arripit partem ſulphuris concreti, cum eodem ſe unit & figitur in alcali, partim quando colliquantis ſulphuris amplexus aufugit, abit in auras, & conſtituit fuliginis corpus. Hinc eſt, quod vegetabilia, quò magis oleoſa, copioſa dent ſalia fixa; è contra oleis per deſtillationem ſeparatis longè minorem copiam. Modus, quo fiant ex lignis copioſiora ſalia fixa, ſeu cineres clavellati, ſequitur: Lignum pini ſi crematur clauſo vaſe aut loco, volatile ſulphur ejus arripit, & fixantur in alcali artificiale compoſitum: ſin verò cremetur in aëre libero, paucos dabit cineres, & per conſequens pauciſſimum ſal fixum; flammâ enim liberâ & apertâ ſalia volatilia propter celerrimum hujus motum, nimiùm diſſipantur. Leniſſimo ergò, quantum fieri poteſt, igne incineratio fiat: hac ratione quadruplum ſalis fixi acquiritur, quàm ex plantis exſiccatis & fortiori igne. Sic ligna putrida, fortiſſimo quamvis urgeamus igne, nullum dant ſal fixum, quia in putredine omne ſal volatile cum ſulphure abſceſſit: hinc plantæ ſcorbuticæ acres, e. g. cochlearia, &c. quorum ſal volatile adeò liberum eſt, parum; vegetabilia autem viridia non exſiccata multum ſalis fixi præbent, quia per exſiccationem maxima pars ſalis volatilis avolat. Vegetabilia verò multa habent ſalia fixa, imprimis horum generatio nem oſtendit ſal nitri fixum: ſi nitrum ſolum crcmetur igne, abit in auras; ſin verò addatur parum ſulphuris, relinquitur perfectum ſal nitri fixum, eòque copioſius, quò plus ſulphuris additur. Fundamentum fixationis videbitis apud HELMONTIUM *in Tract. Blas Humanum*, & TACHENIUM *Hippocr. Chymico*.

Hæc *ſalia fixa dicuntur ſalia lixivialia*, quoniam inſtar lixivii vel ex lixivio extrahuntur: *Alio nomine*, & quidem Arabibus, dicuntur *AlKalia*, *à Kali*, herba Ægyptiaca, creſcente ſecundùm nitroſum flumen Nilum, ſapore nitroſo, quæ à veteribus Ægyptiis fuit concremata, & ex eadem copioſum elicitum fuit ſal fixum, quod Ægyptii dixêre Kali, & præpoſito Articulo Al, ortum eſt AlKali, *das Kali*. Hæc herba hodienum reperitur apud Seburgum, & eſt ſpecies ſedi. Hoc latiùs fuit extenſum ad omnia ſalia vegetabilium: ſed cùm obſervatum eſſet, quod, tam volatilia quàm fixa AlKalia eſſent contraria acidis, [illegible], ut latiori adhuc ſenſu omnia ſalia, quæ contraria ſint acidis, ſeu urinoſa, tàm volatilia quàm fixa, dicta ſint AlKalia. Unde *vocabulo AlKali impoſterum ſemper utemur pro omni ſale urinoſo, tàm volatili quàm fixo*.

LECTIO V.

SAL SALSUM.

Prædicta ſalia, acidum nimirum & alcali, dum invicem congrediuntur, ſal compoſitum tertium, nimirum *ſalſum* conſtituunt, quod *neque eſt acidum, nec urinoſum*, *ſed*, uti dictum, *compoſitum ex ſale alcali & acido*, ſalſum appellatum. Hæc eſt genuina ſalis ſalſi natura, ut ſcilicet participet de duplici ſale. Sed ZWELFFERUS uſurpat ſal ſalſum ſæpius pro ſale urinoſo; quod tamen falſum; unde cautè legenda ejus ſunt ſcripta. Hæc in genere.

Salſa, juxta naturam alcalium, quæ cum acidis combinantur, *ſunt vel ſalſa volatilia*, *vel ſalſa fixa*. *Salſum volatile* eſt, quando cum acido ſe unit alcali volatile; & tale eſt, quod in ignis tortura evaneſcit, e. g. ſal ammoniacum. Hoc ſal ammoniacum, uti poſt dicemus, conſtat ex ſale alcali volatili urinæ, & ex acido ſalis communis: Et hoc acidum, quia concurrit cum urinoſo, fit ſalſum. *Salſum fixum eſt*, quando cum acido ſeſe conjungit alcali fixum, v. g. ſpiritus vitrioli & ſal tartari. Hæc ſalſa ſunt naturæ hermaphroditicæ, ſeu participant de utroque, de acido & urinoſo, ita tamen, ut acidum deſtruat alcali & regnet, aut alcali ſubjuget acidum, imperiumque gerat, unde ex amborum concurſu fit tertium ſalſum, compoſitum ex his neutrum, de utroque tamen participans. Quamvis autem videamus, quod *Acida cum urinoſis ſe ſine effervescentia non commiſceant*, nihilominus *ſalſa ſine* ulla *pugna atque activitate cum urinoſis & acidis ſeſe maritant*. Pugnam illam ſeu effervescentiam obſervabitis, ſi ſpiritus vitrioli acidus ſali tartari, tanquam lixivioſo, affundatur; illi enim magno cum ſtrepitu efferveſcunt, & uniuntur tandem in ſal ſalſum, quod vocantur *tartarus vitriolatus*, *ſaporis vix ſenſibilis*, *vel parum amaricantis*.

LECTIO VI.

Dictum fuit ſuperiùs, quod

SAL AMMONIACUM

Sit *ſal ſalſum*, ſed ſal ſalſum *volatile*: Noſtrum quidem ſal Ammoniacū non eſt idem cum ſale Ammoniaco Veterum; hoc enim fuit nativum, noſtrum verò artificiale eſt. Veterum fuit enatum ſub arena in Regione Lybiæ juxta Ammonis Oraculum, unde etiam nomen ſortitur. Ibidem loci fertur, in more fuiſſe Mercatoribus ſub camelis iter ſuſcipere; unde cum urina camelorum confermentata terra produxit ſal Ammoniacum nativum veterum. Noſtrum ſal ammoniacum conſtat ex ſale communi, qui diſſolvitur in magna copia urinæ humanæ, vel urinæ camelorum, aut aliorum animalium, additâ paucâ fuligine (ut ſit centeſima præter propter totius portio:) hæc forti igne coquuntur ad certam conſiſtentiam, poſtmodum in loco frigido concreſcit ſal quoddam candeſcens, quod dicitur ſal Ammoniacum.

Compoſitionis ſeu *Generationis modus* eſt hic: Sal volatile urinæ & fuliginis ſub coctione iſta, dum evaporat phlegma (nam poſt phlegma debet adſcendere ſal volatile) ſe conjungit cum acido ſalis communis, & ambo concreſcunt in maſſam ſalſam, quæ dicitur ſal Ammoniacum; & eſt ſal ſalſum volatile, natum ex ſale volatili urinæ, & acido ſalis communis.

Uſus ſalis *Ammoniaci* eſt *duplex*: vel eſt *Medicus*, vel *Alchymiſticus*. Quod attinet uſum Medicum, *eſt ſtomachicum ſingulare*, tergens ſordes ſtomacho adhærentes, unde *in ἀτονίᾳ*, *ſi conjungatur cum aromatibus*, *cinnamomo*, *pipere*, *ſpeciebus diatrion pipereon*, *vel cubebis*, *vix datur melius ſtomachicum hoc ipſo*. Deinde quoque *eſt Antifebrile nobiliſſimum* in febribus intermittentibus, ſi præmiſſis præmittendis, in ſpecie vomitu, per horam unam ante paroxyſmum exhibeatur à gr xv. ad ℈j. mitigat febres quartanas, & melior expectandus eſt ſucceſſus, ſi miſceatur cum lapillis cancrorum: v. gr.

℞. *Sal.*

℞. *Sal ammoniaci depur.* gr. xv. ad ℈j.
Lapill. Cancrorum præp. gr. viij. ad ℈ß.
M. f. Pulvis.

Detur ante paroxyſmum: Rarò bis aſſumitur, niſi febris altas egerit radices, quin ceſſet.

Aliàs quoque *potens eſt Diureticum cum lapillis cancrorum* aſſumptum, præcavetque calculi proventum, abſtergendo renum tubulos. Unde *in iſchuria*, tàm à ſanguine congrumato, quàm ab alia cauſa quacunque, egregium præſtat effectum.

Præparatur pro uſu medico depurando tantùm. *Depuratur* autem hoc modo: ſolvitur in aqua ſimplici, filtratur, & poſt tenuiſſimi phlegmatis exhalationem in loco frigido concreſcit in ſtrias ſaliniformes.

Sal Ammoniacum ſolutum in aqua ſimplici, vel ſolum *ſublimatur in flores*, vel, ut quidam volunt, ſublimatur cum limatura Martis; tunc enim in igne acidum ſalis ammoniaci rodit Martem, & vitriolum conſtituit cum eo; ſal volatile verò vel urinoſū avolat in auras: fortiori tamen igne adſcendunt flores ſalini, ſed Martiales longè poſteriores, non quidem contemnendi, ſed multùm diverſi ab ipſo ammoniaco.

Uſus Alchymiſticus ſalis Ammoniaci *eſt pro volatiliſatione ſulphurum fixorum, metallorum & mineralium*. Docet hoc BASILIUS VALENTINUS, cujus verba latinè verſa ſunt: *Sal ammoniacum non eſt minima clavis reſerandi metalla, qua propter etiam à veteribus comparatur Aquilæ volanti. Poteſt evehere colores & tincturas mineralium & quorundam metallorum, & pennis ſuis vel oribus ferre uſque ad montes hyperboreos*. Unde etiam vocatur *aquila alba, aquila cœleſtis*, quia beneficio ammoniaci ſalis facilè res poſſunt ſublimari, & ab eo inſtar aquilæ in altum evehi. Sic lapis hæmatites, qui eſt naturæ Martialis & Saturninæ, ſi probè ſubigitur cum ſale ammoniaco, ambo adſcendunt in flores rubeos, in uſu Medico excellentes; in ſpecie in omnibus febribus conveniunt: ſimul quoque adſcendit ſpiritus ſalis ammoniaci. Sic ſublimationem ſolis cum ſale ammoniaco docet ZWELFFERUS *in Mantiſſa Hermetica*, qui videatur. Corallia, quorum ſulphur aliàs fortiter mixtum eſt cum ſuo concreto, nihilominus tamen cum ſale Ammoniaco ſublimantur in flores rubeos, ſubinde novâ ſublimatione magis fortificandos, ex quibus poſteà tinctura elegans confici poteſt. Sic quibuſdam ſingulare artificium eſt, dum caput mortuum vitrioli Veneris probè calcinatum, & exactè edulcoratum, miſcent cum ſale Ammoniaco, & ſublimant in flores coloris aurantiorum; ſub quibus multa latent, in ſpecie virtus blanda hypnotica in iis reperitur. Imò non abſimili modo MARCUS MARCI ſublimavit vitriolum pro lapide Buttleri HELMONTII. Hæc in autem dicta ſunto.

Ut autem *ſeparatio acidi ab urinoſo volatili in ſale Ammoniaco fiat*, quid faciendum? Reſp. *Addantur ſalia alcalia*, v.g. ſal tartari, ſal cinerum clavellatorum, aut calx viva: ſic enim fit, ut hoc ſal alcali fixū conjungat ſe cum acido ſalis communis, in ſale ammoniaco contenti, ſal volatile contentum ſe extricat ex compedibus, & in naturali forma adſcendit, vel in forma florum, vel in forma ſpiritus: Sal tartari enim vel cinerum clavellatorum in fundo cucurbitæ ſali communi, à ſale ammoniaco relicto, junctum remanet, ita ut ſpiritus ſalis ammoniaci de ſale fixo addito nil participet; ſed ſi ignis ultimò fortiùs augeatur, notabilis ſalis ammoniaci portio in flores elevatur. Modi deſcribuntur à GLAUBERO *Furnor. Philoſoph. Tom.* 2. *cap.* 87, ZWELFFERO *in Append. ad Pharmacop. Auguſtan. pag.* 53, & SCHROEDERO *in Pharmac. lib.* 3. *pag.* 482.

Quare autem acidum ſalis Ammoniaci libentiùs ſe conjungit cum alcali fixo, & ſalſum volatile dimittit in liberum aërem? Reſp. quod fixa fixis libentiùs ſeſe maritent, naturâ illorum ita jubente. Præterea quoque alia ſubjecta, præter alcalia, junguntur acido, in ſpecie ſalis ammoniaci, v.g. limatura martis, minium, & à GLAUBERO *l. c. cap.* 86. lapis calaminaris & marcaſita: idque, quia hæc corpora metallica nondum ſaturata abſorbēt acidum ſalis ammoniaci, & ejus ſal volatile liberæ relinquunt voluntati, ut vel in forma ſalis, vel ſpiritus urinoſi aſſurgat. Notetur, quod ſpiritus ſalis ammoniaci cum ſale tartari, cineribus clavellatis, vel aliis alcalibus fixis deſtillatus, ſit ſalſus volatilis, & acido conſtet, quia coagulat ſe in flores ſiccos, & cum ſpiritu vini in offam albam condenſatur, ſicut ſpiritus urinæ cum ſpiritu vini; cum calce viva autem deſtillatus eſt penetrantiſſimus, nunquam coagulatur, & ſemper fluidus exiſtit.

Ordinariè ſpiritus ſalis ammoniaci eſt coloris albi, facilè tamen ipſi poteſt conciliari color aureus cum ſulphure communi, ſi

℞. *Salis ammoniaci*
Sulphuris comm an. ℥v.
Calcis vivæ ℔ß.

Hæc pulveriſata miſceantur, & deſtillentur per retortam, prodit ſpiritus coloris aurei, tinctura ſulphuris quibuſdam dictus, *odoris fœtidi ratione ſulphuris*; in collo retortæ ſimul adhæreſcent flores ſulphuris albicantes.

Sed *notandum*, quod *Alcalia volatilia, ubi inveniunt ſubjecta ſulphurea, ex utrorumque conjunctione oriatur color ruber*, unde quis rationem rubedinis in ſanguine facile reperiet.

Porro *ſpiritus ſalis ammoniaci excellens eſt Sudoriferum*, quia penetrat fortiter corporis intima. *Doſis ejus*, prout fortis vel debilis, erit à guttis XXX. XL. ad L. habitâ ratione ſubjecti; & eò ipſo, dum eſt ſal volatile, *deſtruit omnia acida ſuperflua in corpore, & tranſmutat in ſalſa*, quæ partim per ſudorem, partim per urinam evacuantur: *Hinc egregium eſt nephriticum*, & præcavet calculum, ſuâ penetratione reſolvit maſſam ſanguineam, eamque fluidam reddit ac tenuem, unde *in quibuſcunque inflammationibus*, v. g. in eryſipelate, pleuritide, ubi acidum vitioſum ſanguinem coagulans dat inflammationes, *egregium eſt remedium, deſtruens acidum, & reſolvens coagulatum ſanguinem*. Id quod confirmat experientia; ſi enim cani ſpiritus ſalis ammoniaci injiciatur in venam, ſanguis fluidus evadit.

Dictum, quod *ſal ammoniacum ſit* optimum *febrifugum*, & hoc *à ſale volatili obtinet*: & verum eſt, quod ſi hoc & ejus ſpiritus in febribus, præſertim intermittentibus, ſimplicibus & ſcorbuticis, ſive adſit æſtus ſive frigus, per horam unam & alteram ante paroxyſmum à ʒß ad ʒj tempeſtivè, præmiſſo vomitu, adhibeatur, infallibile exiſtat remedium, cujus uſu febris octana curata eſt: Unde etiam Dn. D. MICHAELIS ſpiritum ſalis ammoniaci in genere vocavit ſpiritum antifebrilem & antiquartium. Omnia enim ſymptomata, in curſu febrium intermittentium urgentia, beneficio hujus ſpiritus, nunc ſimplicis nunc oleoſi, maturè tolluntur & compeſcuntur.

In *cardialgia flatulenta, anxietatibus præcordiorum*, & ipſa *ſuffocatione hypochondriaca & uterina*, in paroxyſmo non tantùm naribus admotus (ſic quidem potentiùs excitat, quàm ex caſtoreo aut pennis incenſis petita remedia) ſed etiam internè in aqua meliſſæ, pulegii &c. exhibitus, optimum eſt medicamentum, per ſudorem cauſam eliminans morboſam. In cœliaca, ubi obſtructus eſt folliculus felleus ſeu ductus choledochus, in Colica convulſiva, &c. eſt optimum remedium, nec non catarrho ſuffocativo vitio nervorum, lipothymia ſubitanea &c. in paroxyſmo. *In affectibus Chronicis*, ſcorbuto, malo hypochondriaco, & in ſpleneticis, aut in genere in iis affectibus chronicis, vulgò ab obſtructionibus derivatis, *egregium hic ſpiritus præſtat effectum*, ſi permiſceatur cum ſpiritibus volatilibus appropriatis; v.g. in ſcorbuto cum ſpiritu cochleariæ; in menſium obſtructionibus cum caſtoreatis & myrrhatis tàm in forma ſicca quàm liquida, tàm *externè quàm internè; non ſolùm dolores podagricos lenit, deſtruendo acidum* Podagricorum *juxta articulos reſidens, ſi miſceatur cum ſpiritu vini camphorato, ita, ut ſumatur dupla pars ſpiritus vini camphorati, & una pars ſpiritus ſalis ammoniaci; & applicetur*; ſed etiam hic ſpiritus ſalis ammoniaci artificioſè à GLAUBERO *per certum inſtrumentum in menſium obſtructionibus fœminis* cum ſucceſſu adhibetur.

Spiritus ſalis ammoniaci ſi conjungatur ritè cum ſpiritu vini, quod eſt artificium (nam *ſi ſpiritus vini miſceatur cum ſpiritu ſalis ammoniaci, ſe coagulat in maſſam quandam*, ſeu ut HELMONTIUS dicit, in offam craſſam:) Qui ergò ritè conjungere noverit, habebit menſtruum egregium pro myrrha extrahenda, item pro Elixyre proprietatis ſine acido, ſeminis deſtinato: Hoc etiā modo parari poteſt ſpiritus ſalis ammoniaci aniſatus, qui in Colica convulſiva, paſſione hyſterica, malo hypochondriaco, ſuffocatione hypochondriaca, & ſingultu, ſpecificè convenit: Eadem miſtura (ſcilicet *ſpiritus vini cum ſpiritu ſalis ammoniaci miſtus*) *ſolvit terram foliatam tartari in eſſentiam auream*, optimam in malo hypochondriaco, teſte ZWELFFERO: Hæc mixtura, limaturæ Martis affuſa, dat eſſentiam Martis optimam in morbis Chronicis.

Caput mortuum ſpiritus ſalis ammoniaci ſi ſolvatur in aqua calida, filtretur & coaguletur, *dat ſal ſalſum*, optimum digeſtivū, in virtute tamen varians pro ratione eorum, cum quibus ſal ammoniacū junctū deſtillatur. Sic v.g. ſi ſal ammoniacū cum

cum cineribus clavellatis junctâ deſtilletur, ejus caput mortuum dabit ſal, qui optimum digeſtivum eſt in malo hypochondriaco, ad ℈j exhibitum; item in ſcorbuto convenit: SYLVIUS utitur hoc ſale loco digeſtivi in quartana, inque omnibus intermittentibus febribus, felici cum ſucceſſu. Si paratur ſpiritus ſalis ammoniaci cum calce viva, ex capite mortuo paratur ſal, quod optimum eſt lithontripticum ad ℈j. in aqua appropriata propinandum. Idem *caput mortuum, ſi ſolvatur in aqua, & affundatur limaturæ Martis, eundem redit in crocum Martis optimum*, & ſanè meliorem eô, qui fit cum ſalibus.

TACHENIUS *in Hippocr. Chymico pag.* 66. cum bolo ſpiritum acido-ſalſum deſtillat, quem *ſpiritum ſalis ammoniaci acidum* vocat. Alium modum habet ZWELFFERUS *in Mantiſſa ſpagyr. pag.* 338., qui autem nil aliud eſt, quàm ſpiritus ſalis communis non adeò acris, quia acidum in marte relinquit: ſubdulcis eſt, quia de Marte participat.

LECTIO VII.

Dixi ſuperiùs de

TARTARO VITRIOLATO,

QUod ſit ſalſum, *ex ſale tartari & ſpiritu vitrioli conſtans*, & ſi rectè ſaturationis punctum repertum, abeat in ſaporem vix ſenſibilem, parùm amaricantem. Hunc Tartarum vitriolatum vocat HARTMANNUS *digeſtivum univerſale*: id quod verum eſt. Prætetea eſt ſtimulus *optimus Purgantium*, ſi modò conjungatur cum Purgantibus; & tum quarta pars Purgantium ſufficit: e. g.

℞. *Tartari vitriolati* ℈ß ad gr. xij.
Scamm. ſulphurati gr. ij.
Troch. alband. gr. j.
Olei deſtillat. aniſi gutt. j. vel ij.
M. D. S.
Pulvis Purgans.

Hic, utut vix quarta vel quinta pars Purgantium adſit, tamen movebit 6. vel 8. ſedes, quia Tartarus Vitriolatus vim Purgantium intendit & promovet, ſine torminibus ventris. Hoc autem ut fiat, neceſſe eſt, ut ſpiritus vitrioli ſit probè rectificatus & ſeparatus à particulis Venereis metallicis, quas ſecum rapit ſub deſtillatione prima, aliàs nauſeoſus exiſtit Tartarus Vitriolatus. Hinc *optimum eſt Diureticum & urinam ciens*, & concrementa ac *latitantia circa vel intra vaſa urinaria abſtergens*.

LECTIO VIII.

Doctrina ſalium manu quaſi nos ducit ad *Coagulationem*.

COAGULATIO

AUtem fit, quando res liquidæ ad ſolidam ſubſtantiam per humidi privationem rediguntur; *eſtque duplex, frigida* nempe & *calida*. *Res* enim quædam *in calido ſolutæ, in frigido coagulantur*; ver. gr. ſalia eſſentialia in calido liqueſcentia coagulantur in locis frigidis; nitrum in aqua calida ſolutum in frigido coagulatur ac cryſtalliſatur iterum. *Quædam* verò *in frigido ſolutæ concreſcunt in calido*; v. g. ſalia cinericia ex lixiviis cinerum parata, in loco frigido aquæ inſtar fluentia, in calido concreſcunt. *Fundamentum diverſitatis conſiſtit in ſpirituum præſentia vel abſentia: ſic ſalia, magnam ſpirituum copiam in deſtillatione de ſe promentia, in calido ſolvuntur, & in frigido coagulantur*, v. g. nitrum, vitriolum, alumen, ſal commune, &c. & ſic è contra: Vid. LIBAVIUS *l. 2. Epiſt. 7. de Coagulatione*.

LECTIO IX.

Pertinet quoque huc

CONGELATIO & CRYSTALLISATIO.

QUoad *Congelationem*, hæc ſatis nota eſt Pharmacopœis & coquis, quando parant ex ſuccis fructuum & partibus animalium nutritivis Gelatinas. *Cryſtalliſatio* autem propriè competit ſalibus, quando poſt evaporationem proportionatam liquoris ſolventis ſalia, latiùs antea diſperſa, congregantur & invicem uniuntur. Liquor hic cryſtalliſandus loco frigido vel cellæ exponitur; ſic pori menſtrui conſtringuntur, & ſalia in certam figuram, pro texturæ particularum varietate, concreſcunt. Notandum autem in Cryſtalliſatione, ut humiditas evaporet ad pelliculam uſque, ſolutioni ſupernatantem; aliàs ſalia nimis diſcontinuata non cryſtalliſantur; ſin autem nimia liquoris quantitas evaporet, loco cryſtallorum ſalia in forma mellis in fundo remanent. Salia Cryſtalliſationi apta ſunt ſalia ſalſa, ſeu alcalia certâ proportione acidi ſaturata; unde ſalia alcalia fixa communiter, aſt malè, cum ſulphure calcinantur, aut cum ſpiritibus acidis irrorantur, quia nec ſola acida, nec ſola alcalia, cryſtalliſari poſſunt; maximè tamen acida, vel corpore metallico quodam, aut ſalibus alcalibus *ſaturata, ad Cryſtalliſationem faciunt*.

LECTIO X.

EFFERVESCENTIA.

DIctum hactenus fuit, quod, *ubi acidum concurrat cum urinoſo, in motum* ambo *cieantur* non levem; quia in acidi & alcali actione duo veniunt conſideranda: quod

(1) Se mutuò deſtruant; &
(2) Quod *iſte concurſus* ſalium fiat *per inſignem motum & agitationem*.

Primum quod attinet, hoc non ita intelligendum eſt, ac ſi acidum ceſſet acidum eſſe, ac urinoſum amittat naturam urinoſi; ſed quod *ex mutua miſcela hæc ſalia ita ſe attemperent, ut acidum, qua acidum, non amplius ſe exerat, nec alcali, qua alcali, ſuas patefaciat actiones*, quando *ex ambobus fit tertium compoſitum ſalſum*, neutrum, ſimpliciter abſterſivum.

De ſecundo, quod non ſine efferveſcentia agant acidum & alcali, ulterius diſpiciendum. Nam videmus in *conjunctione ſalis tartari & ſpiritus vitrioli*, ex quorum combinatione *oritur nunc efferveſcentia*, nunc *fermentatio*, pro duplici ſtatu ſalium, in quo ſolet eſſe conſtituta: Nam quando ſalia ſunt pura, & non permiſta cum aliis particulis, miſtum componentibus, fit *Efferveſcentia*; ſin verò ſalia ſint impura & aliis particulis miſtum componentibus ſint aſſociata, tunc *ab iſta actione ſolet fieri Fermentatio*. *Ratio* eſt, quia ſalia, ſi non ſint temperata ab aliis particulis materialibus, propiùs ſe contingunt, & efficaciùs in ſe agunt, & fit Efferveſcentia; ſin verò inter hæc ſalia aliæ particulæ materiales intertextæ ſint, impediunt ſalium proximiorem ſui concurſum, & fit fermentatio. Efferveſcentiæ exemplum videre eſt in ſale tartari cum ſpiritu vitrioli volatili; item, ſi miſtura fiat ex ſpiritu acido quocunque, cum ſale volatili; tunc enim inſignis oritur Efferveſcentia: Contrà in muſto, dum ſalia ejus duo conſtitutiva intertexta ſunt multis particularis materialibus, conſpicua fit fermentatio, unde muſtum per fermentationem alteratur in vinum. Generatio vini oſtendit modum efferveſcentiæ & fermentationis: nam acetum eſt ſal acidum vini purum; item ſal tartari etiam eſt ſal vini purum: Si combinentur, excitant efferveſcentiam; dum verò vinum degenerat in acetum, fit per fermentationem, dum acidum & alcali vini, interpoſitione particularum aliarum, miſtum conſtituentium, in motu efferveſcentiæ impediuntur, ut minus liberè & citò in ſe invicem agere queant.

Propriè efferveſcunt ſalia pura, acidum & alcali: v. g. ſpiritus vitrioli ſi miſceatur oleo terebinthinæ deſtillato, efferveſcentiam dabit intentiſſimam cum ardore ſummo, propter ſal volatile oleoſum, in oleo terebinthinæ, concurrens cum acido vitrioli: ſic *oleum tartari per deliquium affuſum alumini*, in quo eſt acidum fortiter concentratum, *efferveſcentiam excitant non levem: in calce viva affuſâ aquâ fit efferveſcentia* propter urinoſum, quod acidum aggreditur, & ſe uniendo efferveſcit.

Præter alcalia manifeſta ſubinde quoque *corpora terreſtria* dantur, quæ abſorbendo acidum, *alcali habent occultum* aut planè nullum, ſaltem abſorbendo acidum *acidiſque affuſa efferveſcentiam blandam excitant, & ita etiam ad alcalia referuntur*: Quò pertinent *corpora metallica*, in ſpecie *Mars & Saturnus*, quæ *efferveſcunt propter partes terreſtres, acidum abſorbentes*: Hæc ſi alcalibus adnumerentur, altioris erit indaginis. Hinc *corallia affuſo ſucco citri* vel limonum *efferveſcunt*: ſic *creta cum acidis efferveſcit*: item *marmori ſi affundatur ſpiritus ſalis, efferveſcentiæ motum præ ſe fe-*

ſe feret: *Marti ſi affundatur ſpiritus vitrioli*; cum intenſo calore *efferveſcit*: Major *exorietur efferveſcentia*, *ſi ſpiritus nitri* ſeu *aqua fortis affundatur Martis limaturæ*; cui Miſturæ, ſi affundatur oleum tartari per deliquium, tanta fit efferveſcentia, ut vitra rumpantur. Notum eſt, quod *partes animalium duræ*, v. g. dens apri, cornu cervi, lapilli cancrorum, conchæ perlarum, & *omnia conchylia*, *cum acidis efferveſcant*, *quia in his abſconditum alcali volatile*, quod deſtillatione ſe prodit. Dum ergò ab acido ſolvuntur hæc ſubjecta, occurrit ſal volatile alcalicum, cum quo efferveſcit. Ratio autem, cur alcali & acidum invicem commiſta validè agitentur, ita ut calor oriatur, obiter hîc notetur: In quibuſdam efferveſcentiam oriri cum intenſo ardore, in quibuſdam verò frigidam percipi, vel non intenſam. *Efferveſcentiæ Calidæ* fiunt cum ſalibus fixis à ſubjectis ſulphureis elicitis, aut ſalibus volatilibus oleoſis; *Efferveſcentiæ* verò *frigidæ* fiunt, quando ſal volatile purum cum acidis puris concurrit: Sic ſpiritus ſalis ammoniaci cum ſpiritu ſalis, item ſpiritus urinæ & ſpiritus ſalis, concurrit citra inſignem efferveſcentiam, utut hîc circumſtantiæ quædam penſitandæ. Cur verò efferveſcant dicta ſalia, in cauſa eſt conformatio mechanica particularum ſalinarum, dum nempe ita ſunt conformatæ, ut ſubjecto fluido permiſtæ, propter figuræ diverſitatem & ſingularem inæqualitatem in ſe impingant, unde unum trahit alterum; Acidum rodit alcali, alcali abſorbet acidum, & hoc tamdiu fit, donec tandem concurrant in æquali ſituatione, donec mutuò cohæreant. Ut faciliùs percipiatur hic efferveſcentiæ modus, imaginandum eſt, quod ſalium acidorum partes ſint conicæ & acuminatæ, partes verò ſalium alcalium ſint fiſſæ, unde inter hæc pugna tamdiu continuatur, donec acidum ſubeat alcali fiſſuras, & uniant ſe in ſal ſalſum tertium, neutrum ex his.

SECTIO XI.

DE FERMENTATIONE.

QUod attinet Fermentationem, dixi, eam talem eſſe motum, in quo acidum & urinoſum concurrendo ſimul alias particulas miſtum componentes in motum cient: nam *à ſale dependet miſtionis vinculum*; *quamdiu* enim *ſalia ſunt unita*, *& ſimul tenent alias particulas miſtum componentes*, *corpora manent in ſuo naturali ſitu*; *ſin* verò *reſolvantur*, miſtum brevi fatiſcit, & dum commoventur illæ particulæ, & hinc *fit Fermentatio*. Sub hac fermentatione vel particularum motione *inſignis* Miſti *fit Alteratio*, quæ exinde oritur, quia ſic ſalia iſta ſub iſto motu de novo ſe unire geſtiunt, &, dum ita ſe unire volunt, quaſdam particulas in unionis conſortium rapiunt, alias verò non benè unibiles ſeparant, quæ, ſi leves ſint, ſupernatant, graves verò ad fundum ſecedunt, & fæcum nomine veniunt. Tota Fermentationis ratio eſt unio ſalium, ſub qua unione partes unibiles conſociantur, partes verò non miſcibiles aut ratione ponderis, aut aliam ob ſui diſpoſitionem ex porulis corporis excluſæ, præcipitantur ad fundum, ex qua unione nova miſti textura & inſignis alteratio procedit: Sic in *Muſti Fermentatione*, dum *concurrit acidum & alcali*, nova fit fermentatio vel alteratio liquoris, qui dicitur vinum; *quod ulteriori fermentatione*, quâ acidum exaltatur, urinoſum verò ſupprimitur, rurſus alteratur, novaque fit miſcela, quæ dicitur Acetum. Hæc Fermentatio fit tamdiu, donec ex diuturna actione acidum & alcali ſuam perdant naturam, & tandem in aquoſa liquamina, ſeu ens primum & ultimum, *aquam* redeant, niſi forſan accedente novo ſeminio nova fermentatio inchoëtur: ſic fructus auſteri per fermentationem moderatam ſuavem dulcedinem acquirunt; illâ autem protractâ & continuatâ, aceſcunt: item ſucci vegetabilium potiſſimorum per aliquot ſaltem dies fermentati, per deſtillationem ſpiritum ſulphureum inflammabilem fundunt; quod ſi verò fermentatio ad aliquot ſeptimanas protrahatur; in acetum acerrimum degenerant. Unde BASILIUS VALENTINUS rectè Fermentationem clavem omnium mutationum dicit, eò quod per hanc particulæ corporum activæ, aliis hactenus involutæ, agitentur & commoveantur, & ſic crudiores eorum partes magis matureſcant & volatiliſentur.

In his operationibus *aëris ſumma eſt neceſſitas*, adeò, ut *primaria* hic *Fermentationis* exſtet *cauſa*. Certum eſt, quod v. g. *muſtum in dolio concluſum non fermentet* propter defectum aëris, aut ſi fermentet, ipſum continens diffringat. *Ratio* hîc eſt vis aëris elaſtica, unde aër, dum ſe immiſcuit ſalibus, virtute ſuâ elaſticâ ſe expandit, & ſalia magis magiſque commovet, unde fermentatio acceleratur. Illuſtrat hoc Dn. BOYLE *in Tract. de vi aëris elaſtica*; quando corallis affundit ſuccum limonum, quem deinde poſuit in recipiens aëre exhauriendum, unde leves efferveſcentiæ factæ ſunt, poſtmodum orta ingens efferveſcentia, quia aër, exhauſtâ virtute elaſticâ, liquores exagitare & efferveſcentiam excitare potuit. Vid. plura apud Dn. Boyle Tract. dicto.

Ex his videmus, quanta ſit convenientia inter fermentationem artificialem cum ea, quæ fit in corpore humano. Dixi ſuperiùs, quod *acidum & alcali* ſeu *Urinoſum* ſe mutuò deſtruant; unde illud nobis ſeſe ſuggerit principium Practicum, quod ſi unum eorum præternaturaliter corpus afficiat, contrariis quoque in corpore deſtrui & eliminari debeat: ſic ubi in corpore noſtro peccat acidum, adhibentur commodè alcalia; ubi urinoſa œconomiam corporis turbant, acidis ſunt ſubjuganda: Sic in ſoda ſeu ardore ventriculi, ubi peccat acidum cum bile regurgitante, aliove alcali efferveſcente, bono cum conſilio uſurpantur creta, lapilli cancrorum, ebur uſtum, farina laterum, &c. quia hæc ipſa abſumunt & abſorbent acidum, & efferveſcentiam compeſcunt: Mulieres cereviſiarum medicatrices, quando cereviſia aceſcit, immittunt *cretam*, quæ non ſine efferveſcentia *acidum abſorbet & præcipitat*, unde dulceſcit denuò cereviſia: *Sic in dyſenteria*, ubi acidum vitioſè efferveſcens exulcerat inteſtina, proſunt corallia, cryſtallus præparata, priapus ceti, cranium humanum præparatum ſeu calcinatum, &c. quæ omnia acida abſorbent, & ulteriorem corroſionem impediunt: hoc quoque facit crocus martis adſtringens: Dolores ſtranguriæ ſunt ab acido, quos compeſcunt lapilli cancrorum, ut qui & acetum edulcorare faciunt; quod etiam præſtant cortices aurantiorum, & oleum deſtillat. eorundem, quia ſal volatile oleoſum acidum temperat ac corrigit: In pleuritide peccat acidum, quod coagulat ſanguinem, unde inflammatio, & efferveſcendo cum ſale volatili febrem continuam excitat: hîc ergò proderunt ſalia volatilia, v. g. ſal volatile cornu cervi, ſal volatile fuliginis, item maxillarum lucii piſcis, quæ acidum abſorbendo affectum hunc ſine venæſectione curant: *In malo hypochondriaco acidum* omnium *optime abſorbet* Mars, & inde parata remedia, hinc vitriolaceam vim acquirunt hæc remedia, & acida abſorpta per alvum aut per urinam eliminant, unde videmus excrementa ab uſu talium nigro tincta colore. Ratio eſt, quod Mars abſorpſerit acida, quæ poſteà præcipitantur à bile, & ſub forma atramenti rejiciuntur: In ſcorbuto peccat acidum rancidum, qui curatur per volatilia; ubi verò acidum hoc ſcorbuticum rancidum nimis contumax eſt, ſalia hæc volatilia noxas inducunt, dolores nempe vagos, ſpaſmodicas convulſiones, &c. propter fermentationem nimiam ſalium volatilium cum acido rancido: *Hoc* verò *ubi contingit*, deſerenda ſunt ſalia volatilia, & *fixa adhibenda*, nempe Martialia, Cancrina, eburacea, & ſimilia: *Febres intermittentes*, in quibus quoque *acidum peccat*, in ſpecie *in Quartana*, curat *ſpiritus ſalis ammoniaci*, *item ſalia præparata vegetabilium*, ut ſal abſinthii, centaurii minoris, carduibenedicti, &c. *aut corpora* fixa *metallica calcinata*, item ſpecifica febrifuga, v. g. *Strobelbergeri*, item *Crollii*, &c. quatenus *acidum deſtruunt*, & per urinam eliminant: *In febribus ardentibus*, ubi *acidum volatile oleoſum* ſeu bilis peccat, & vitioſè fermentando aut ebulliendo ardorem, deliriaque cauſantur, hîc ratione contrarietatis acida potentiora conducunt, v. g. ſuccus ribium, berberum, item acida mineralia, v. g. ſpiritus ſalis, ſpiritus nitri, vitrioli, clyſſus antimonii ſulphureus, &c. hæc acida enim bilem nimis oleoſam ſeu acidum ejus volatile corrigunt & deſtruunt, quo deſtructo ceſſat efferveſcentia; proſunt quoque, juxta hæc, nitroſa, nitrum per alcali depuratum, ut ejus acidum maneat ſalvum, item nitrum antimoniatum. Non incommodè huc quoque in uſum trahi poſſunt *vulneraria*, quæ *acidum abſorbent*, (Vulneraria enim habent in ſe alcali temperatum,) ſive in primis viis, ſive in maſſa ſanguinea reperiatur, hinc etiam *Mercurium reſuſcitant*, & ex hac cauſa, *quatenus nimirum tollunt acidum*, *ſiſtunt* quoque *efferveſcentiam*: Unde *vinum ratione acidi vulneratis prohibetur*, ne efferveſcendo in parte læſa dolorem, & hinc majorem vulneribus inducat noxam: aſt cum lapillis cancrorum ſi exhibeatur, ſaporem urinoſum referens, prodeſt. Vinum

abuſu

abuſu ſuo *infert* podagram, arthritidem vagam, calculum, pareſes, colicas, & alios *affectus à vitioſo acido ortos*, quibus *optimè convenit ſpiritus ſalis ammoniaci, quia deſtruit acidum*, illudquè modò per ſudorem, modò per urinam, evacuat. Notum eſt, quod *vinum Rhenanum cum ſpiritu ſalis ammoniaci ſi miſceatur, ſapore ſuo privetur*; unde *ad omnes affectus ab acido propullantes ſpiritus ſalis ammoniaci eſt optimum conferens*, quia *deſtruit acidum*, illudque modò per ſudores, modò per urinam, eliminat.

Quod attinet Fermentationem in corpore humano, tàm naturalem, quàm præternaturalem, de hac plura eſſent dicenda; ſed pauciſſima tantùm ſubnectam. Notum eſt, quod naturalis in corpore humano ad mortem uſque vigeat. *In ſtomacho fermentatio naturaliter ita procedit*: Acidum ſtomachi concurrit cum ſale volatili alimentorum, quibuſcum ſe maritat, & tandem ambo in ſalſum degenerant volatile. Quod ſi præternaturaliter inſtituatur fermentatio hæc, & chylus adhuc nonnihil acidus elabatur extra ventriculi limina, (nam *extra ſtomachum omne acidum corporis eſt inimicum*) adeſt bilis, corrigens hunc vitioſum chylum, eumquè tranſmutat in ſal volatile. Si ulterius proceſſerit chylus adhuc acidulus, & inteſtinorum cameras intraverit, acidum concurrens & fermentans cum viſcido chylo & bile, excitabit flatus, uti fit in hypochondriacis (nam notum eſt, quod in fermentationibus artificialibus ſemper præſto ſit Gas ſylveſtre:) Quos ergò ut curemus, in uſum vocanda ſunt aromatica, acidum corrigentia, & fermentationem vitioſam inhibentia. Maſſam ſanguineam eſſe in continuo iſto fermentationis motu, ejuſque præternaturales anomalias, demonſtrant exindè enati pulſus; unde, *ſi præter naturam fermentet aut ebulliat, febres inde oriuntur*: In ſpecie *fermentationis & ebullitionis nimiæ ſignum in febribus ardentibus eſt pulſus magnus, frequens & celer*; contrà verò *in cachexia eſt pulſus rarus & tardus ex defectu fermentationis naturalis*: unde etiam ſigna urinæ ex gradibus fermentationis dignoſcuntur. Ubi enim particulæ excrementitiæ minus utiles cum urina rejiciuntur, urina erit craſſa: ſic in principio febrium acutarum urina eſt clara, tenuis; ſucceſſivè verò turbida cum ſpe ſalutis evadit. Sub menſtruationis tempore inordinatam ſanguinis fermentationem declarant dolores circa lumbos, febris, aliaque tunc temporis fœminas affligentia ſymptomata.

LECTIO XII.

Nunc occaſione ſcammonii ſulphurati jam demonſtrati, dicam vobis quædam

DE

SIMPLICIUM QUORUNDAM VEGETABILIUM MALIGNORUM PRÆPARATIONE *ſeu* CORRECTIONE CHYMICA:

Quæ non tantùm in regno vegetabili, ſed etiam in minerali, in ſpecie metallorum, atque etiam animalium republica ſummè eſt neceſſaria: horum *cruda malignitas & virulentia impeditur ſive tollitur legitimâ Præparatione. Eum autem in finem præparamus crudiora ſimplicia, ut eorum virtus per totum concretum diſperſa* quaſi *concentretur*, ut ita vis unita fortior fiat, & hæc eſt Præparatio.

Quod attinet medicamentorum Correctionem; Correctionem dico, non Caſtrationem; *quia interdum & nomine Correctionis remedia caſtrantur potiùs, quàm corriguntur*: Deinde eligo Correctionem veram, non verò palliativam.

Vera Correctio conſiſtit in eo, ut ſublatâ virtute noxiâ aut virulentâ, vis medicamenti genuina maneat illibata atque ſalva. Notum aliàs eſt, quod vulgò Correctionis ergò Purgantibus validioribus miſceantur aromata: e. g. ſcammonio zedoaria, Turbith Maſtix & zingiber, Colocynthidi Cuminum, Euphorbio Amygdalæ dulces & crocus, jalappa cum fœniculo, &c: quæ tamen *Correctio per Aromata eſt palliativa, i. e. non tollit malignitatem venenoſam ſimplicis*, ſed ejus noxam tantùm quodammodo ſedat. De *vera* itaque nobis potiùs agendum eſt Purgantium *Correctione*, quâ in genere *ſummopere indigent Purgantia quædam, ut & opiata & narcotica nonnulla*, ex ſe virulenta & maligna; quod ſymptomata, eorum uſum inſequentia, arguunt; nam de Napello aliiſque in ſpecie tacebo.

Purgantia eſſe virulenta, eorum operationes loquuntur, cùm poſtquam quis uſus fuerit validioribus, is, qui erat ſanus lætuſque, redditur triſtis, interiora abdominis dolent, artus & genua tremunt; ut nihil dicam de aliis truculentis ſymptomatis, dum helleborus convulſiones, jalappa lethales hypercatharſes, etiam tormina, colicamque in epilepſiam terminantem, hyſtericam non rarò excitantia paſſionem, inducit, & quæ ſunt aliorum draſticorum incommoda. Simili effectu ſe produnt opiata, hypnotica & narcotica, maniacos morbos, ſtupefactiones ſenſuum, & ſymptomata varia inducentia: *ſic opium incorrectum ſomnia inducit truculenta*; idquè non tantummodò de opio, ſed de omnibus ſimplicibus narcoticis, hyoſcyamo, ſolano, papavere, &c. verum eſt.

Ut in ſpecie aliquid inſeramus de ſcammonio, hoc quod attinet, *longè aliud noſtrum eſt à veterum ſcammonio*, quo Dioſcorides uſus eſt. *Veterum* enim *ſcammonium* erat ſuccus ex radice benè maturata & excavata collectus, remedium mite & blandum, utpote quod ad ℨj ſine periculo, teſte MESUE, dabatur, quod de noſtro dici non poteſt; colligebatur in Syria: *Noſtrum verò ſcammonium eſt ſuccus lacteſcens Tithymali cujuſdam inſpiſſatus & congelatus*, non ex radice petitus, ſed *ex tota planta expreſſus*. Purgans eſt admodum generoſum & validum, quod cum impetu & non ſine violentia expurgat humores, tàm ſanos quàm ægros.

Notum eſt, quod *omnes Tithymali ſucco gaudeant cauſtico*, quod etiam de *ſcammonio verum apparet*; hujus enim ſuccus fundatur in ſale quodam volatili admodum acri: hoc ſal cauſticum fermentando, tam chyloſos quàm excrementitios ſuccos evacuat, irritandoque inteſtina tormina & hypercatharſes inducit ſubinde lethales; quare correctione ſummè opus habet.

Correctio autem *per aromata parum aut nihil valet. Uſitatiſſimè corrigunt per acida mineralia*: Verùm talia acida non tantùm deſtruunt ſal illud acre purgans ſcammonii, ſed & omni energiâ caſtrant & ſpoliant: id quod de omnibus Purgantibus ferè valet. *Vegetabilia Purgantia* per acida *plus minus virtute ſuâ exuuntur*: verb. gr. helleborus *per ſpiritum vitrioli aut phlegma vitrioli ſuâ* privatur efficaciâ: ſic quoque *gummi guttæ, item eſula, ſcammonio vicina, per acida*, in ſpecie per ſpiritum ſulphuris, *orbantur virtute purgante*.

Facit huc *ſcammonium ſulphuratum, quod mitigatur quidem quoad virulentiam ſuam, ſed non ſine virtutis ſuæ purgatricis caſtratione*. Fundamentum hujus correctionis in eo eſt, quod ſulphur incenſum emittat ſuum ſpiritum, qui ſe inſinuat in ſcammonium, ejuſque ſal volatile temperat, & ſucceſſivè prorſus deſtruit. *Prout verò plus vel minus ſulphuratum ſcammonium, etiam plus vel minus retinet de ſua vi purgante. Hinc notandum, ne in præparatione hac ſcammonium liqueſcat*; dum enim liqueſcit, fumus ſulphuris ſe inſinuare nequit in ejus ſubſtantiam, unde in eadem vehementia ſubſiſtit: potiùs pulveriſandum eſt, ut leniter ſe inſinuet fumus ſulphuris, & ita ejus virulentia quodammodo corrigatur.

Simili cenſurâ dignum eſt *Magiſterium ſcammonii per acidum* præparatum, quando ſcilicet ſcammonio pulveriſato affundunt ſpiritum vitrioli vel ſalis rectificatum, ſolvunt, extrahunt, & extractum præcipitant cum oleo tartari per deliquium: hujus enim Magiſterii doſis eſt à ℈j. ad ℈iv, cùm verum ſcammonium per ſe vix poſſit ad grana 6. vel 7. ad 9. propinari. *Si nihilominus per acida corrigendum, accipiantur potiùs ſucci vegetabilium acidi mitiores: Sic ſcammonium cum ſucco cydoniorum dat diacrydium*: Alii ſolvunt ſcammonium in ſucco citri vel limonum, mitiuſque obtinent ſcammonium.

Omnes hæ per acida, imprimis mineralia, mitigationes ſunt caſtrationes, quia invertunt vim laxantem: Unde eſt, quod Purgantia pro diverſitate ſubjectorum plus minuſve operentur, prout magis minuſve acidum eſt fermentum ſtomachi in hoc vel illo ſubjecto; quod probatur exemplis: ſi in hoc individuo nimis acidum ſit fermentum ventriculi, aut ſtatim poſt aſſumptam purgationem hauriantur acida, exhibita Purgantia minus operantur; idque in Melancholicis verum eſt, quod difficillimè à Purgantibus moveantur: item quod hypochondriacos Purgantia parum moveant, propter exceſſum acidi in hypochondriis ſtabulantis, loquitur experientia. Canibus fortiſſima quamvis infundantur Purgantia, parum vel nihil eoſdem movent, adeò, ut *vitrum antimonii* ad plura grana ſine operatione adſumant; cùm tamen in venam canis inciſam immiſſa citiùs operentur. *Ratio pa-*

tat, quia fermentum ſtomachicum canum nimis eſt acidum.

Quod dictum fuit de Purgantibus, quod ſcilicet correcta mitiùs ſoleant purgare, idem valet etiam *de opiatis*: Hæc enim *per acida correcta* blandiùs operantur. Sic communiter *corrigitur* opium per ſulphurea, & ſpiritum ſalis aut vitrioli, aut etiam per repetitam cum aceto ſolutionem; quæ tamen acida opii virtutem plus deſtruunt quàm corrigunt: *Nam vis opii conſiſtit in ſale volatili oleoſo*, vel ſociatum eſt cum ſulphure copioſo admodum fœtido; unde quidam opium lento calore exhalare, & ſic ſulphur ejus hypnoticum ex parte evaporare præcipiunt. Sed ſal volatile ejus per acida inſigniter deſtruitur, cùm tamen opiata remedia in multis affectibus ſint exoptatiſſima, adeò, ut *rectè* dixerit SYLVIUS: *ſe malle carere Praxi, quàm deſtitutum eſſe* opiatis correctis. Uti verò opiata & Purgantia per acida mitigantur, ſicè contra per ſpiritum vini eorum vires exaltantur; ſicut notum, ſpiritum vini elicere & exaltare reſinas Purgantium, ut in pauca doſi purgent.

Sed miſſis his *correctionibus* caſtrativis, *vera* potiùs attendenda, quæ *conſiſtit in genere, vel in ſubjectorum fermentatione, vel in eorum per ſalia alcalia correctione*.

Quod attinet *fermentationem*, in hac tota concreti craſis invertitur, unde *fermentatio eſt clavis reſerans venena vegetabilium. In ſpecie Purgantia* ſi conſideremus, in eis quid præſtet fermentatio, patebit; v. g. *elaterium fermentando omninò cicuratur*. Superiori anno accepi ſuccum cucumeris aſinini, eumque recentem fermentavi & inſpiſſavi, habui inde Rob amariſſimum prorſus innoxium, quia correctus erat per fermentationem, ita ut grana xxij. ſine noxa aſſumerentur, cùm Extractum elaterii aliàs ultra grana xv. vix tutò exhibeatur. Sic *colocynthis, vehementiſſimum Purgans, legitimè fermentatum de ſua virulentia multum amittit. Fermentatio* autem ejus talis:

℞. *Poma colocynthidis*:

Infunduntur cum *ſuccis vegetabilium*, in ſpecie cum *ſucco pomorum Borsdorffianorum*: Hæc miſta bulliant, poſteà admiſceatur parum *fæcum cerevisiæ*, ut commodiùs ad fermentandum diſponatur. Ubi ſufficienter fermentaverit (id quod cognoſcitur, ſi ſpirat odorem amariſſimum) ad Extracti conſiſtentiam inſpiſſetur, quod cum menſtruo appropriato extrahatur, & iterum ad debitam conſiſtentiam redigatur.

Extractum hoc ad ℈j propinatum purgat non tàm violenter, quamvis non ſine torminibus.

Ad hunc modum etiam ſcammonium cum ſucco cydoniorum felici cum ſucceſſu tractari poterit.

Opium quoque *per fermentationem, ſi cum ſucco aurantiorum, aut* ſecundùm HELMONTIUM *cum ſucco cydoniorum, vel cum ſucco pomorum Borsdorffianorum fermentetur*, ſubigitur in illis ſuccis, ſi prius ſolutum parum evaporaverit, & poſtea fermentetur, & inſpiſſetur; qualem modum etiam LANGELOTT *in Epiſt. ad Naturæ Curioſos* deſcribit: ſic enim grana iij. mitiùs operantur, quàm aliàs gr. j.

Dum ita opium fermentatur, ſpirat odorem inſtar papaveris; idque facit etiam ſpiritus opii per fermentationem paratus. Hæc *correctio* HELMONTII *eſt optima*. CONERDINGIUS, Archiater Ducum Lüneburgenſium & Brunſvicenſium, *utitur Laudano opiato hoc modo præparato*:

Recipit *opium*, adjicit *Extractum caſtorei* cum *ſpeciebus dia calaminthæ*, & pauco *lapidis Bezoar*; miſcet & propinat in omnibus affectibus, in hyſterica quoque paſſione.

Adhibet quoque ſcammonium cum ſucco cydoniorum præparatum.

Utut hæc *opii per fermentationem correctiones ſatis bonæ ſint, tamen præſtant, quæ fiunt per Alcalia: Nam colocynthis per fermentationem correcta retinet vim venenatam; & tormina commovet; correcta verò per alcalia ſine noxa eſt*. Alcalia talia nunc ſunt fixa, nunc volatiliſata: Volatiliſata dico, non volatilia, ſed fixa, quæ ſunt exaltata ad volatilitatis gradum. *Cum* his optimè corriguntur quorumcunque vegetabilium malignitates, ita ut napellus cum ſale tartari fixo, ſed volatiliſato, levi digeſtione correctus, & in uſum tractus, exiſtet innocuus. Vid. BOYLE *Experim. Philoſoph. p.* 136. Sed cùm non cuivis datum ſit adire Corinthum, nec omnibus ſint notæ & cognitæ volatiliſandi alcalia fixa encheiriſes, ea interim correctio, quæ cum ſpiritu vini tartariſato peragitur, ſufficit. Aliàs quoque ſalia fixa corrigunt Purgantia. Talia uſitatiſſimè deſumuntur ex tartaro & nitro: *ſal tartari eſt optimum opii & Purgantium correctorium*: Poſt hoc eſt nitri ſal cum carbonibus alcaliſatum. Hoc *nitri ſal fixum lixivii formà digeſtum cum vegetabilibus, virtutes eorum nocivas corrigit*. Meliùs eſt pro opii correctione, ſi ſal tartari fixum conjungatur cum oleo deſtillato terebinthinæ; ſic enim verus eſt corrector, tam opiatorum, quàm virulentorum helleborinorum. Denique (ex ſale tartari oriunda terra foliata tartari, impregnato cum aceto deſtillato) poſt tartarum optimum eſt correctivum vegetabilium, in ſpecie ſcammonii; vel loco hujus vinum generoſum Rhenanum cum tartari ſale impregnatum, pro opii & vegetabilium aliorum, in ſpecie ſcammonii, correctione maximè ſufficit.

Uſus opii correcti eſt, ut ex opio narcotico tutiſſimum evadat anodynum, nunquam nocivum, in multis morbis aſylum, ſi nunc cum fixis cinnabarinis antimonialibus, nunc verò cum ſalibus volatilibus, ſuccini & cornu cervi, debitè conjungatur: unde priori modo in morbis malignis, poſteriori modo in morbis chronicis, in ſpecie in hyſterica paſſione, epilepſia, &c. optima ſunt remedia.

Purgantia hoc modo præparata quod ſpectat, hæc depoſitâ virtute reſolutivâ, *ſubinde* evadunt *Diuretica, ſubinde* etiam *Diaphoretica, aut ſi aliquid de virtute* purgandi retineant, hoc tamen adeò cicuratum eſt, ut citra ſtomachi morſicationes & inteſtinorum tormina, citò, tutò, & jucundè operentur. Sic rhabarbarum cum ſale tartari digeſtum omnem purgandi vim amittit; Aſarum verò in aqua ebullitum diureticum evadit egregium, tardarum febrium remedium.

LECTIO XIII.

Propter deſtillationem ſpiritus ſalis ſimplicis & compoſiti, occaſio datur diſcurrendi

DE SALIBUS MINERALIBUS.

IN genere *omnia ſalia mineralia ſunt quadruplicia*: ut

(1.) Sal commune.
(2.) Compoſita ſalia, ut nitrum.
(3.) Vitriolum.
(4.) Alumen.

Hæc ſalia mineralia pro natura mineralium, ſunt reſolubilia in menſtruis aquoſis; nihilominus tamen unumquodque ſuum peculiare expetit menſtruum, quocum conveniat ratione conformationis ſuæ. Teſtatur hoc GASSENDUS, qui exhibet experimentum, quo diverſiſſima corpora ſalina in una eademque aqua reſolvit: ſcilicet recipit *aquam communem, in ea diſſolvit primò ſal commune, quantum poteſt recipere: hæc aqua ſaturata ſale communi, nihilominus adhuc recipit quantitatem proportionatam ſalis nitri: hæc miſtura ulteriùs recipit tertiò quantitatem juſtam vitrioli: & ſi adhuc quartò addatur aluminis portio, ſolvet & illud*. Ideoque diverſiſſima hæc ſalia inſinuant ſe in poros aquæ, citra hoc, ut unum alterum eliminet. Jam verò, uti *magnam ſalia cum aquoſis habent convenientiam, ita ingentem cum oleoſis ſeu ſulphureis è contrà gerunt inimicitiam*, ut propterea *nullum ſal poſſit ſolvi in ſpiritu vini benè rectificato*; qui neque ſaccharum, concretum illud tartareo-ſalinum, hanc ob rationem ſolvere poteſt. Hæc *ſalia, ſi deſtillentur, dant ſpiritum acidum*, varium tamen, pro varia uniuſcujuſque ſalis textura, particularumque conformatione: Alius namque eſt ſpiritus vitrioli, alius eſt ſpiritus ſalis, alius eſt ſpiritus nitri, alius eſt ſpiritus aluminis; utut in radice, id eſt, cum acido ſalis conveniunt: prout verò coaluere cum variis corpuſculis, inde pro nova textura diverſum quodlibet dat ſpiritum.

Quæritur, *quæ ratio ſubſit, quod ſalia ſicca reddant ſpiritum humidum?* Reſp. hoc fit duplici modo: partim per ſalinarum particularum inverſionem, partim per humoris in corpore adjecto, & aëris ambientis immiſſionem. Quod attinet particularum ſalinarum inverſionem, hæc in eo conſiſtit, ut agitatæ particulæ ſalinæ ſub ignis tortura à ſe invicem diſcerpantur, & motu impetuoſo à ſe mutuo diſſipentur; hinc etiam eſt, quod in forma nebulæ aut fumi cum impetu irrumpant in appoſitum receptaculum, ibique invicem aſſociatæ, cum humido, ſeu aquoſis atomis aëreis, coëant tandem in liquorem. *Ad* illarum *particularum ſalinarum inverſionem confert corpus* illud *terreſtre, rebus deſtillandis*

landis adjectum, v. g. argilla, bolus, &c. quod plerumque additur hanc ob cauſam, ne liqueſcant ſalia deſtillanda. Propter hanc particularum ſalinarum inverſionem fit, ut ſal commune per repetitas ſolutiones & coagulationes poſſit redigi in puram putam aquam; de quo *vid. elegans Orat. de Ortu & Progreſſu Chymiæ* OLAI BORRICHII.

LECTIO XIV.

DE SALE COMMUNI.

Sal commune eſt triplex: aut eſt *Marinum*, *aut Fontanum*, *aut Montanum*. Quod attinet fontanum, illud eſt, quod ex fontibus ſalinis excoquitur, inſpiſſaturque: in cujus coctione, ut citiùs granuletur, ſalinarii addunt fel bubulum vel ſanguinem bubulum, curioſè ſatis. Fundamentum hujus conſiſtit in hoc, quod ſal volatile in ſanguine ſeu bile bubula concurrat cum acido iſto in ſale communi, atque cum eodem ſe unit, ex qua unione & mutua particularum adhæſione perfectè granulatur ſal fontanum. *Sal marinum* per ſimilem aquæ admixtæ exhalationem paratum, granula longè majora habet, longeque duriora & cryſtallos elegantiores, quàm ſal fontanum, quoniam *pater eſt fontani & montani ſalis*.

Uſus ſalis marini maximè ante reliquos omnes eminet, tàm in Chymicis quàm Alchymiſticis laboribus, ſpiritus quoque ſalis marini longè præcellit ſpiritum ſalis communis & foſſilis. Præterea *reperitur ſulphur vivum perfectum, ardens & inflammabile, in ſale marino*, qui in rectificatione ſtriatim ſe prodit, unde ejus quoque ſulphureus percipitur odor. Alchymiſtæ vocant hieroglyphicè hoc ſal marinum: *optimum aroma, quo nemo carere poteſt*. Eſt itaque *ſal marinum*, uti dictum, *pater & ſalis communis & foſſilis*. Nam ſal marinum cum aqua marina ſive per modum tranſcolationis centrum terræ petat, ibique in vaporem reſolvatur, vaporque hic à centro terræ ad circumferentiam tendat, & in aquam denique (*quæ aliorum eſt opinio*) ſemper aliquid perdit de ſua acredine (acidum enim ejus infringitur) & hinc debilior redditur aqua fontana ſalſa ipsâ aquâ marinâ; ſicuti, *ubi hæc aqua marina in aliqua terræ cavitate ſubſiſtit, oritur ſal foſſile*, quod paulo præſtantius eſt ſale communi. Hæc *ſalia communia ſunt ſalſa, compoſita ſcilicet ex acido præpollente & urinoſo*. Probat hoc reſolutio ſalis ſpagyrica: *ſi recipiatur ſpiritus ſalis, & affundatur alcalibus aliquibus, v. g. ſali tartari, vel cineribus clavellatis, convenienti proportione ſolvatur, & debitè inſpiſſetur, evadet perfectiſſimum ſal commune*. Simile fit, *ſi ſpiritui ſalis* communis affundatur ana *calcis vivæ*, & deſtilletur, acquiritur quoque ſingulariſſimum ſal ex capite mortuo elixiviato, ſimillimum ſali communi.

Quod ſpectat Præparata ex ſale communi, deſtillatur hoc in ſpiritum acidum; ſed ante deſtillationem decrepitatur ſeu calcinatur hoc modo: ſcilicet immittitur ſal commune in catinum, ubi à flamma exardeſcit, crepitus edit; qui *crepitus oriuntur à particulis aquoſis concentratis in ſale reſiſtantibus*, quæ, ubi ſal ab ignis tortura nimium cogitur, cum impetu proſiliunt. Cur autem *ſal commune ante deſtillationem decrepitetur*, hæc eſt cauſa, ne ſcilicet in deſtillatione cum impetu erumpentes particulæ ſalinæ cum aquoſis diſrumpant vaſa continentia.

Ad decrepitationem hanc etiam pertinet *Fuſio*, quando ſal decrepitatum igne fortiſſimo funditur, quod per deliquium ſolutum, *aquam ſalis Paracelſi* conſtituit.

Ut autem deſtilletur ſpiritus ſalis, addi ſolet communiter in duplo, triplo, aut quadruplo bolus, aut argilla, arena ſeu lutum, lateres, aut ſecundùm alios alumen uſtum, cum ſale in globulos formata, propterea, ne ſi diutiùs in igne ſubſiſtat, liqueſcat & fundatur. *Quidam ad promovendam partium ſalinarum ſeparationem addunt Vitriolum*, quamvis alii id improbent, aſt ſine cauſa; utut enim corpora diverſa ſalina deſtillentur, unus tamen & ſolus prodit ſpiritus ſalis, relicto propter gravitatem ſuam in fundo vitriolo, quod hoc modo probatur:

℞. *Sal commune*;

Eidē affundatur *ſpiritus vitrioli*, & deſtilletur per alembicū aut retortam vitream, prodibit loco vitrioli *ſpiritus ſalis perfectus & genuinus*, ac remanebit in fundo *ſal album cryſtallinum* ſaporis elegantis, à GLAUBERO *ſal mirabile* dictum, *de quo forſan alibi*.

ZWELFFERUS quidem arenam, lateres, argillam, & bolum rejicit ob hanc cauſam, quod ſpiritus propulſi additamenta dicta corrodant, & deſtruantur: Vid. *Animadverſ. in Pharmacop. Auguſtan. pag. 425*. Verùm experientia teſtatur contrarium; utut terrea aliquid de ſpiritibus his abſorbeant, unde etiam in fine fortiſſimus adhibetur ignis, ut abſorptio hæc impediatur: Vid. LUDOVICI *Pharmacia*.

Modus ille, qui fit cum folle per retortam tubulatam, eſt periculoſus, ex duplici ratione:

(1.) Periculum eſt, ne, dum frigida aqua injicitur in vas valde calefactum, ex impetu ſpirituum erumpentium rumpatur vas vel retorta.

(2.) Quia ſal, dum fluit, interdum penetrat fundum retortæ, & abit ad carbones, indeque finem deſtillationi imponit.

Longè convenientior modus eſt, quem commendat GLAUBERUS, qui recipit *carbones ignitos*, eos imbibit aqua in qua ſolutum eſt *ſal commune*: Hos exſiccatos carbones deſtillat in furno quodam peculiari (*eſt primus furnorum, quos in ſcriptis ejus reperire licet*) vel ipſis prunis ſalia injicit; unde horum calore ſal reſolutum in forma ſpiritus acidi per canalem adaptatum intrat receptaculum præpoſitum. Sed *dupliciter culpandus eſt hic modus*:

(1.) Quia fuligines ſulphureæ carbonum cum ſpiritu ſimul adſcendunt, & ſpiritum inquinant.

(2.) Quia calcinatione iſtâ dant ſal lixivioſum fixum, quod deſtruit acidum ſpiritus ſalis, unde debilior hoc modo acquiritur ſpiritus ſalis: Ut taceam multos ſpiritus à carbonum cineribus, lateribus atque luto deſtrui.

Optimus ergò eſt modus, qui fit per retortam igne aperto, calore continuo & nunquam intermittente, graduali tamen. Aliàs etiam per arenam ſpiritus ſalis deſtillari poteſt.

℞. *Salis decrep.* ℔j.

Solvatur in ſ. q. *aquæ communis*: addatur ana ſpiritus vitrioli, deſtilletur per alembicum aut retortam ex arena, & prodit ſpiritus ſalis, cujus ſedem occupat ſpiritus vitrioli.

Uſus Spiritus ſalis communis Medicus eſt, quod deſtruat omnia ſalia alcalia oleoſa, vel bilem in corpore prædominantem; *unde efferveſcentias febriles compeſcit*: Hinc in julapiis commodè quoque præſcribi ſolet: *ſitim* potenter *compeſcit*, non tantùm febricitantium, ſed & hypochondriacorum. Inſuper maximè *diureticum eſt medicamentum* quare quoque *in hydrope ſerum* per urinam eliminando non parum prodeſt: hinc, *ſi ſpiritus ſalis cum alcali fixo concentretur* in ſal ſalſum, *diureticum exiſtit non contemnendum*. Convenientiùs additur elixyri proprietatis præ reliquis ſpiritibus acidis, v. g. ſulphuris aut vitrioli. Præterea *putredinem quamcunque tollit*, e. g. gangrænam, ſi ducatur cum ſpiritu ſalis circulus in confinio partis ſanæ, progredi malum ulterius prohibet: idque etiam præſtat butyrum antimonii. *Prodeſt quoque* ſpiritus ſalis, ſi cum melle roſaceo ad aliquot guttas permiſceatur ſpiritus ſalis *in ſcorbutica gingivarum putredine*.

Verùm quia nimius ejus acor non ſemper tutò intus poteſt propinari propter metum roſionis inteſtinorum, ideò Chymici parant *Spiritum ſalis dulcem*, qui communiter fit ex ſpiritu vini rectificato, & ſpiritu ſalis communis, anaticâ portione mixtis, & aliquoties bis vel ter cohobatis: unde *horum ingredientium unio dat liquorem admodum ſuavem, qui vocatur ſpiritus ſalis dulcis*; *egregiumque eſt ſtomachicum, appetitum dejectum, cruditates nidoroſas; vomitum & nauſeam corrigens* atque compeſcens. Datur in vehiculo appropriato ad guttas X. vel XV, imò ad plures extenditur, ratione circumſtantiarum variarum. Interdum loco *ſpiritus vini recipitur ſpiritus aliquis appropriatus, e. g. ſpiritus theriacalis, quo cum fit egregius ſpiritus ſalis, in peſte* plurimum valens.

Quidam volunt *ſpiritum ſalis ſimpliciter rectificare*, & per ſe, abſque alterius additione, dulcificare, per lentam & diuturnam digeſtionem in calore blando; quod tamen vix ac ne vix quidem poteſt fieri. Ut enim per ſe dulceſcat ſpiritus ſalis, neceſſum eſt, ut omnino invertantur ejus particulæ acidæ omnes, & mutatâ figurâ earum ac texturâ novum oriatur concretum, ex quibus novæ quoque vires dependebunt: Sed quis non videt, ſi non impoſſibilitatem ſummam, ſaltem difficultatem?

Deceptoria quoque eſt dulcificatio iſta, qua additur ſal tartari primæ deſtillationi ſalis communis: nam ſal tartari abſorbet acidos ſpiritus, unde loco ſpiritus ſalis dulcis prodit phlegma limpidum acidulum.

Uſus ſalis Alchymiſticus non minus eſt proficuus. *Spiritus* enim *ſalis concentratus ſeu rectificatus optimè, menſtruum dat pro ſolvendo auro* optimum: imò ſi ita rectificetur, ne partes acidas deperdat, non ſolùm ſolvet aurum, ſed & ſecum in altum rapiet, & in flores abit; *de quo* vid. ZWELFFERUS *in Mant. ſſa Hermet. pag. 322. Concentratus ſpiritus ſalis* hoc quoque præſta; ejus præparatio talis eſt;

℞. *Lap. Calaminaris pulveriſ.*

Imbibatur cum *ſpiritus ſalis*, deſtilletur, & prodit Phlegma inſipidum (*nam lapis Calaminaris abſorpſit omne acidum:*) Quod ſi mixtum *Caput mortuum cum* arena igne fortiori urgeatur, prodit ſpiritus acidiſſimus concentratus.

Hic ſpiritus ſalis concentratus ſolvit omnia ferè corpora mineralia & metallica, exceptis ſulphure & lunâ: imprimis autem *ſolvit corpus ſolis ſuperficialiter, ac apparenter modò*; nam *nulla auri perfecta, ſed ſaltem ſuperficialis cum ſale fieri poteſt ſolutio*; è contrà ſal commune & ejus ſpiritus lunam intactam relinquit, & in ſolutione præcipitat.

E ſale communi & ejuſdem ſpiritu elegans POTERIUS parat artificium, quando *ex capite mortuo poſt deſtillationem ſpiritus ſalis relicto parat cryſtallos, affundendo eidem ſpiritum vini, ex uvarum racemis tempore vindemiæ collectis* deſtillatum: Mixturam deſtillatam fimo equino committit, & poſt hanc digeſtionem ad aliquot dies inſtitutam ponit in loco frigido, ubi elegantes oriuntur cryſtalli dulces, grati ſaporis, quique ſunt ſtomachicum magni momenti.

LECTIO XV.

Sal Montanum ſeu Foſſile alio nomine vocatur

SAL GEMMÆ.

Sal Gemmæ vocatur ita, quia *ſub forma Gemmarum ut plurimum eruitur è fodinis*. De hoc notandum, quod in *fodinis ſit leve, aëri verò expoſitum, inſigniter grave*, ita ut quantum anteà in mineria ejus unus movere poterat, extra ſolum natale extractum quinque homines non ſufficiant. Utplurimum in forma dura apparet: in Calabria verò reperitur molliuſculum, ita ut eidem variæ figuræ imprimi poſſint; qui ubi aëri exponitur, concreſcit in corpus ſalinum.

Uſus eos habet hoc Montanum, quos habet fontanum, niſi quod *virtutes ſalis gemmæ ſint efficaciores quàm ſalis communis*; Unde quoque *diureticum eſt egregium: Quod ſi cum ſale communi beneficio ſalis gemmæ & ſalis volatilis ſuccini mixtura fiat cum aqua vinoque, potus erit admodum diureticus*, quique fortiter pellit calculum, & arenas renum & veſicæ. Aliàs quoque e ſteribus additur ad ℥j ad emollienda ſcybala indurata, quod de FORESTUS videatur.

Spiritus ſalis compoſitus pararur quoque ex ana nitri & ſalis communis aut gemmæ. Hic ſpiritus ſalis condat primariò ex ſpiritu nitri, (qui rubro fumo ſe quoque prodit) hinc particulis ſpiritus ſalis communis; Unde patet, quod ſit vera aqua Regis pro ſolvendo auro. Hoc *conſideratione dignum, quod ſpiritus ſalis nitri ſimplex probè rectificatus ſolvat omnia metalla, aurum verò non tangat; è contrariò ſi acuatur ſpiritus nitri cum ſale communi aut ejus ſpiritu, tunc perfectè ſolvit aurum, Lunam verò dimittit ſalvam intactamque*. Tandem eſt amicitia in ſole, & ſale minerali communi, cum reliquis verò inimicitia.

LECTIO XVI.

Occaſione ſpiritus ſalis compoſiti, qui maximam partem conſtat ex nitro, de nitro noſtrum formabimus diſcurſum.

NITRUM.

Nitrum eſt ſal ſanè mirabile *ſulphureæ naturæ, conſtans ſulphure admodum volatili inflammabili*, cujus ratione nitrum eſt facilè inflammabile. Nam originem ſuam capit in terra quadam pingui, ex qua excoquitur & elixiviatur: Et talem pinguiuſculam materiam ſeu terram p o m trice habet, quæ humectatur ab excrementis animalium, ab urina ſcilicet & eorum ſtercoribus. Horum enim ſal volatile urinoſum cum copioſo ſulphure impregnatum, ſenſim ſenſimque à ſale acido terræ de natura ſalis centralis ſubigitur, alteratur & immutatur, donec hæc duo ſalia concreſcant in unum tertium ſalſum, quod dicitur nitrum.

Tale *nitrum ex omni terra conficere licet*, ſi ſcilicet terra quædam coäcervatur in cumulum, modò à ſole & pluvia arceatur, & imprægnetur urinâ vel animalium vel humana, fiat lixivium, & poſt humiditatis evaporationem conſpectui ſe ſiſtet perfectum nitrum. Terra hæc nitroſa, ex qua nitrum elixiviari ſolet, deſtillationi per ſe ſubjecta, ſpiritum fundit acido-ſalſum ſingularis odoris, & ſpiritui tartari admodum ſimilem, qui ſuper alcali fixum cohobatus, planè urinoſus evadit: in capite mortuo remanet ſal quoddam fixum, quod beneficio aquæ extrahitur. Spiritus hic volatilis urinoſus non ſolùm dependet ab excrementis animalium, quibus terræ ejuſmodi ſtercorantur & imprægnantur, ſed ab aëre quoque accedit; quia ex aliis terris, quas animalia vel horum ſtercora nunquam contigerunt, e.g. terris argillaceis, ſpiritus volatilis urinoſus deſtillari poteſt. Sic quoque habemus nitrum eſfloreſcens & adhærens lapidibus & muris: Nam *in muris iſtis antiquis ab exhalatione ſpiritus ſeu ſalis acidi ex terra, ſal calcis vivæ, quo cum incruſtantur muri, ſenſim ſenſimque ſolvitur, alteratur & ſubigitur: ſal calcis vivæ participat de alcali, ſpiritus acidus eo ſe jungit exhalans è terra, & ambo uniunt ſe in ſal nitri*; unde non mirum videri debet, quod BECHERUS nitrum præparet ex lumbricis: Et ſingularis planè modus eſt, quo GLAUBERUS nitrum ex vegetabilibus parat per furnum preſſorium, quem videbitis *in ejus ſcriptis*.

Nitrum eſt ſal ſalſum, conſtans ex acido ſulphuris, & ſale alcali, invicem junctis. Hoc exinde patet: ſi enim recipiamus ſal fixum, aut nitrum cum carbonibus alcaliſatum, aut ſal tartari; hoc ſi cum ſpiritu jam acido conjungatur; abit in perfectum nitrum, quod totum ferè in ſpiritum acidum deſtillari poteſt, ſine aut cum pauca ſalis fixi remanentia. Sic quoque fit, ſi ſali tartari affundatur ſpiritus nitri, & aliquoties cohobetur; *exinde emergit verum nitrum*, figuram tamen ſalis communis cubicam retinens. Hoc nitrum componitur ex acido ſulphureo & urinoſo ſulphureo, quod ſulphur eſt admodum volatile, ut cum acido ſimul in auras erumpat, adeò, ut ex ſpiritu nitri acido cum alcali quodam fixo fiat nitrum inflammabile.

Nitrum hoc, prout in Medicum aut Chymicum uſum vocandum eſt, neceſſariò *liberandum eſt à ſale ſuo heterogeneo*, quem nitri Refinatores vocant *der Schalck*, & eſt ſal commune, quod cum urina & ſtercoribus permiſtum, poſtmodum in generatione nitri ei fuit permiſtum: Et hoc ſal heterogeneum, ſeu *der Schalck* reperitur & datur in illo tantum nitro, quod eruitur & invenitur in illis locis, ubi homines ſua deponunt excrementa, in aliis locis non item. *Cur autem tale ſal in Urina detur?* eſt ratio; quia ſal commune, quod cum alimentis aſſumitur, eſt invincibile à noſtro corpore; unde ut aſſumptum fuit, ita rurſus excernitur. *Proba autem, an nitrum multum habeat de hoc ſale heterogeneo, von dem Schalck, conſiſtit in deflagratione nitri*: V. g. recipiantur carbones igniti, imponatur iis nitrum; ſi parum ſit, deflagrat nitrum, nihilque remanet; ſi verò impurum, aliquid ſalis albi & cauſtici remanet, quod, ceu dictum, antequam nitrum in uſum vocetur, eſt removendum.

Uſum Medicum quod concernit nitri, *crudum egregium eſt medicamentum*, in omni ſalium genere par ſibi non habens; *ſi verò nitrum depuratum* adhibeatur, *proderit imprimis in febribus ardentibus, tam benignis quàm malignis*, ad ℈j, vel nitrum antimoniatum ℈ß adhibitum: Sic in potu ordinario nitrum depuratum ab ʒß ad ʒvj *in febribus continuis, & æſtuante maſſa ſanguinea commodè poterit uſurpari*. Convenit quoque *in ſiti quacunque à quacunque cauſa*, etiam in ſiti hydropicorum; eſt namque diureticum optimum. *Ad compeſcendam ſatyriaſin* ſingulare eſt nitrum remedium, ſi crebriùs uſurpetur, adeò, ut exinde totalem in re Venerea impotentiam conciliare queamus. Dein *ad hæmorrhagias quaſcunque*, imprimis ab Anaſtomoſi ortas, *expertum datur remedium, tàm externè quàm internè adminiſtratum*. Hoc tamen *notari velim, quod ſtomachi & inteſtinorum tonum laxet atque debilitet*.

Nitrum autem depuratur communiter *cum ſulphure*, & dicitur inde *Lapis Prunellæ*. Verùm *hoc modo præparatus* lapis prunellæ, *parum aut nihil valet*, utut contrarium totus mundus Chymicus ſtatuat. Ratio hæc eſt; quoniam nitrum fuſum injectione ſulphuris deflagrat, & tunc ſpiritus nitri acidus ſulphureus totus exhalat, & remanet ſal alcali, ſeu nitrum fixum: Vid. TACHENII Hippocrat. Chymicus pag. 30. & 41. Hoc ſal fixum ſe ſaturat ab acido ſulphuris adjecti, quod imbibit, & fit ſal ſalſum tertium, inutile in angina aliiſque affectibus ſimilibus remedium.

Aliàs

Aliàs *nitrum cum ſulphure purificatum* & calcinatum *ſemper amittit aliquid de viribus*, idque eò magis, quò ſæpiùs cum ſulphure deflagratur: & licèt nitrum fluat in ignis tortura, nihil tamen exhalat; ut primum autem addatur aliquid ſulphuris, mox totum evaneſcit, relicto in fundo ſale tertiò. Quod ſi verò *nitro adjiciantur carbones, poſt deflagrationem remanet perfectum ſal alcali fixum*; quia non ſaturari poterit à ſulphure carbonum. *Optima* omnium *nitri depuratio* KESLERI eſt, quæ *fit per alcalia fixa*: Fit lixivium fortiſſimum vel ex ſale tartari, vel ex cineribus clavellatis: coquitur in hoc ſal, ut ſolvatur: ſic alcali fixum arripit omne acidum vitioſum, omneque corroſivum & excrementitium, quod eſt in nitro: Unde poſt levem humiditatis abſumptionem ſeu exhalationem excreſcit ſal in cryſtallos depuratiſſimas: vid. TACHENII *Hippocrat. Chymicus cap.8.*

Pertinet huc calcinatio & alcaliſatio cum carbonibus: Nempe nitro in crucibulo fuſo ſucceſſivè carbonum pulvis adjicitur, tamdiu continuando, donec non nitrum ampliùs inflammetur, ſed craſſum & aliquomodo cæruleum evadat, quod in aëre in liquorem urinoſum ſolvitur: Conf. Glauberi opera ſub nomine ſolventis univerſalis ſeu alcaheſt: ex quo cum aceto deſtillato, & tandem cum ſpiritu vini rectificato, terra foliata parari poteſt, quæ ſimilis eſt terræ foliatæ tartari, de qua infra ſuo loco.

Inter præparata eſt *Spiritus nitri*, qui deſtillatur per retortam adjecto bolo communi, vel argilla calcinata, aut ſimili materia, ne fluat; aliàs retorta diſſiliet. Hoc tamen *obſervandum, quod, quò plus addatur boli vel argillæ, eò copioſior acquiratur ſpiritus*: v.g. ſi 10. vel 12. partes boli vel argillæ uni nitri parti admiſceantur, totum nitrum ferè abit in ſpiritum; è contra tertia pars ſi addatur, multum nitri fixi remanebit in capite mortuo, & ſpiritus in minori copia acquiritur. Hic ſpiritus nitri, ſi cum ſale tartari miſceatur, perfectum exhibet nitrum, uti ſuprà dictum.

Uſus ſpiritus nitri eſt *in febribus malignis in julapiis*; & ſanè hoc loco magis præſtat, quàm reliqui ſpiritus acidi minerales: Convenit quoque *in colica flatulenta*, it. *in tympanitide*; nec non *in nephritide & calculo* exoptatum dat effectum. Verùm, *quia nimis eſt corroſivus ſpiritus nitri crudus, propterea dulcificatur*; ideò *miſceri ſolet ſpiritus vini, vel alius ſpiritus vegetabilis*: v.g. Recipiatur pars una ſpiritus nitri optimè rectificati, cum dupla vel tripla parte ſpiritus vini vel alterius; miſta deſtillentur per retortam in arena, præcedente aliquot dierum digeſtione; ſic enim evadit temperatior, & valdè utilis in Medicina. Doſis ſpiritus nitri dulcis eſt à ʒß ad ʒj in vehiculo appropriato. *Notetur* autem, quod miſturâ horum ſpirituum, *quando* ſcilicet *ſpiritus nitri & ſpiritus vini probè rectificati miſcentur, ingens excitetur efferveſcentia*, adeò, ut *niſi ſenſim* ſenſimque *permiſceantur*, interdum flamma erumpat, & *vaſa rumpantur*.

Hoc medio innixi ſunt, qui tanquam per ſecretam encheiriſin volunt *ſal volatile ex ſpiritu vini* elicere: Recipiunt ſcilicet ſpiritum vini, & permiſcent pedetentim cum ℔j ſpiritus nitri, donec ceſſet omnis ſtrepitus & efferveſcentiæ impetus; tunc per retortam leniſſimo igne abſtrahitur liquor (dico leniſſimo igne) & remanebit nitrum ſaporis aciduli, quod eſt *ſal volatile ſpiritus vini*, fixatum à ſpiritu acido nitri, quod ſal *additione alcali fixi facilè poteſt deſtillari in ſpiritum urinoſum*. Hoc non probavi, ſed ab aliis communicatum accepi.

Hic ſpiritus nitri cum ſpiritu vini paratus, itaque dulcificatus, vocatur ſpiritus Anticolicus, in ſpecie, ſi ſpiritus vini priùs abſtractus ſit à chamomilla Romana, aut plantis aromaticis carminantibus, valde convenit in Colica humoroſa, bilioſa, & ſcorbutica: optimum eſt carminans vel flatus diſcutiens ad ʒj. In toto regno minerali ſimilimus non reperitur. In tympanitide & omnibus flatulentis corporis affectibus non habetur par remedium; *eſtque ſingulare antipleuriticum*, quam curat per ſudorem, ſi præſertim ſpiritus vini abſtrahatur à plantis antipleuriticis. Miſtus hic ſpiritus nitri dulcis cum Julepis *prodeſt in angina, & omnibus febribus* ardentibus & ſymptomaticis, *cum angina partiumque inflammatione conjunctis*; eſt enim ſudoriferus, & in pleuritide ʒj in aqua cardui benedicti aſſumptus, eſt optima Medicina. Denique *in nephritide*, in ardore *& inflammatione renum*, eſt expertum remedium, hauſtus cum vehiculo appropriato, pellit urinam, exturbat ſabulum, longeque præferendus ſpiritui nitri acido.

Aliàs *nitrum & ejus eſt ſpiritus baſis omnium aquarum fortium*, & aquarum *regiarum*. Parantur more communi aquę fortes ex nitri p. j. Vitriolique p. ij. Hæc miſta deſtillentur per retortam, & fit aqua fortis, quæ nihil eſt aliud quàm ſpiritus nitri; utut enim additum ſit vitriolum, tamen de vitriolo nihil prodit. Hinc *tantum præſtamus cum ſolo ſpiritu nitri, quàm cum aqua forti*; ſic ſpiritus nitri rectificatus ſolus ſolvit lunam inſtar aquę fortis: ſic *ſi permiſta ſunt ſol & luna, & affundatur mixturæ ſpiritus nitri, ſolvit lunam, ſolē autem intactum relinquit*; ſi autem aliquid ſpiritus vitrioli ſpiritui nitri addatur, etiam ſimul in ſolē agit, quod aqua fortis ſola non præſtat. Accedit & huc, quod ex aqua forti, ſali tartari affuſâ, verum nitrum producatur. *Aqua Regis* conſtat ex nitro & ſale communi, vel ammoniaco ſale: nam *quotieſcunque additur nitro ſal, ſemper evadit aqua regis*. Unde *aqua Regia Baſilii Valentini* fit, quando deſtillantur *nitri* p.ij. *ſalis ammoniaci* p.j. *ſilic. contuſ.* vel *arenæ* p.iij. vel jv. unde prodit ſpiritus nitri, acutus cum ammoniaco ſale. Vel

℞. *Nitri*,
Sal. ammoniaci an. p. æqv.
Silic. contuſ. p.iij.
Mixta deſtillentur per retortam.

Elegantiori adhuc encheiriſi præparari poteſt *Aqua fortis & aqua Regis*; v.g.

℞. *Spiritus vitrioli*,
Cui addatur
Nitrum in *aqua communi* ſolutum.

Hæc miſta deſtillentur in arena per retortā, prodit perfectus *ſpiritus nitri*; cui ſi quid addatur *ſalis communis*, fit aqua regia.

Vel

℞. *Spiritus nitri* aut aquę fortis p.ij.
Salis mar. decrep. aut *ſal gemmæ fuſ.* p.j.

Deſtillentur per retortam ad ſiccitatem pro aqua regia.

Vel

℞. *Salis communis* ℔ß.
Solvatur in
Aquæ ſimplic. p.iij.
Addatur
Aquæ fortis ℔ß. M.

Item:

℞. *Aquæ fortis* vel *ſpiritus nitri* p iij.
Salis ammoniaci p.j. M.

Item:

℞. *Spiritus ſalis* ℥xvj.
Salis Nitri ℥xx. M.

Dixi in aqua forti nihil ſupereſſe de Vitriolo: aſt hoc tamen certum eſt, quod *ſpiritus nitri particulas metallicas Veneris ſecum rapiat*; & probatur: ſi enim aquæ forti bullienti immittatur cultrum, tunc mox rubedinem contrahit; quia particulæ acidæ & exhalantes ex aqua forti corrodunt Martē; unde licet nihil de vitriolo in aqua forti adſit ex mēte GLAUBERI, partes tamen metallicæ ſpiritui nitri ſe aſſociant, & ſimul aſcendunt. Unde pannorum tinctoribus ſpiritus nitri ſimplex nihil prodeſt, ſed ſaltem aqua fortis, & quidem ex ana nitri & vitrioli tantùm parata: ut taceam diverſa vitrioli genera diverſam quoque aquæ forti operanem conciliare pro pannis tingendis. Quod ſi tamen aqua fortis deſideretur purior meliorque, *addatur loco vitrioli alumen*, quod talibus partibus metallicis planè caret. *Aqua fortis dicata eſt ſolutioni lunæ*; è contrà *Aqua Regis dicata eſt ſolutioni ſolis*, non verò lunæ: cui *Aquæ forti, quæ lunam aliaque metalla, præter ſolem, ſolvit*, ſi ſal commune addatur, ſolvet ſolem, luna intactâ relictâ.

Jam aliquid *de capite mortuo aquæ fortis*, ex ana vitrioli & nitri paratæ venit agendum.

Caput mortuum hujus *aquæ fortis conſtat ex acido vitrioli & alcali nitri*, quod *calcinatum*, inque ollis aqua communi elixiviatum *dat ſal album* ex inſipido amareſcens, quod vocatur omnium rectiſſimè *nitrum Vitriolatum*. Hac in Miſtura alcali nitri arripit acidum vitrioli, præcipitat metallum, ſimul aggreditur partem Vitrioli metallicam, & extrahit de ſulphure ejus fixo, & ſic coagulatur in ſal ſalſum tertium: Unde notum eſt, quod hoc nitrum vitriolatum, vel, ut aliàs quoque appellatur, *Arcanum duplicatum* MINSICHTII *in armament. Chym. pag. 10, habeat blandam virtutem anodynam ſeu ſomniferam in vigiliis diuturnis aliiſque affectibus*. Multas quidem difficultates contra remedii hujus præparationem & effectus movet ZWELFFERUS *in mantiſſa ſpagyr. pag.* 407. ſed malè: modò enim *caput mortuum* ſufficienter fuerit calcinatum, ut ſub ſolutione cum *aqua* omnis *terra vitrioli Metallica* ſeparetur, & fundum petat, & acidum vitrioli ab alcali nitri exactè ſaturetur, omne dubium evaneſcit; non rectè cum ſaturatum metallicas partes continet, pro qua ſaturatione perfectiore aliquid nitri fixi vel ſalis tartari addendum eſt: è contrà juxta ZWELFFERI modum loco arcani duplicati *vitriolum vomitivum* acquiritur. Loco capitis mortui ad modum tartari vitriolati

Tacchenii parari poteſt, inſtillando nempe *nitrum fixum* in aqua ſolutum in *ſolutionem Vitrioli* ad punctum ſaturationis; ſic præcipitatur metallum, & cryſtalliſatur ſal ſalſum, tertium dictum.

Uſus nitri vitriolati eſt optimus in omnibus affectibus chronicis, in quartana aliiſque febribus intermittentibus, ardentibus, malo hypochondriaco, ſcorbuto, lymphæque vitia corrigit. Datur ante paroxyſmum ad ℈j, *& eſt egregium ſtomachicum*; unde quoque fuit baſis pulveris ſtomachici D. D. MICHAELIS: ſic *in menſibus ſuppreſſis* miſceantur grana vj. myrrhæ, & feliciter ſuccedit operatio. In ſpecie *in affectibus Melancholicis*, in mania &c. ſi propinetur cum camphora (nam *in camphora perfecta cura maniæ latet*) non exiguum dabit commodum. Præterea quoque quia ſomnum inducit ratione ſulphuris, è corpore metallico vitrioli eliciti, in his maximo opere conducit affectibus. Vocatur ſal antifebrile, quia *in febribus exſtirpandis optimum eſt*, tam loco digeſtivi in diebus intermiſſionis, quàm horâ proximâ ante paroxyſmum ad ℈j propinatum.

LECTIO XVII.

Pergo jam ad

SOLUTIONES, EXTRACTIONES, & ad has facientia MENSTRUA.

NOtum omnibus eſt communiſſimum illud Chymicorum dicterium: *Solve & coagula*: *quo encheiriſes totius artis Chymicæ innuuntur*, imò ipſius Lapidis Philoſophici compoſitio intelligitur, quæ per frequentes coagulationes, & elixiviationes peragitur.

Quod attinet in genere

Solutiones,

Peraguntur hæ liquore quodam, qui vulgò dicitur Menſtruum, quo ipſo quoque fiunt Extractiones; unde & alio nomine claves dicuntur menſtrua, quia iis mediantibus recluduntur corpora, & ex iis eſſentia optimaque pars elicitur. Cum menſtruo fit Extractio & Solutio, quæ differunt inter ſe ut magis & minus. Nam in ſolutione totum concretum maximè in ſua minima reſolvitur; in extractione verò non totum, ſed nobilior ejus tantùm pars, nunc ſulphurea, nunc ſalina, nunc utraque ſimul, beneficio menſtrui extrahitur, reliquis intactis relictis: v. g. lixivium cum ſale tartari aloën ſolvit in ſua minima; aqua verò ſimplex ejus tantùm partem mucilaginoſam extrahit. Poſterior hæc operatio Extractio eſt, prior verò perfecta Solutio.

Menſtrua

Sunt duplicia; *vel univerſalia, vel particularia*.

Univerſale Menſtruum Alcaheſt alias dictum, *dicitur id, quod omnia corpora indiſcriminatim* in prima ſua principia, abſque corroſione, viriumque ſuarum attritione & perditione, *ſolvit*. *Particulare verò eſt, quod quædam ſaltem ſibi proportionata corpora* ſolvere poteſt; imò ſæpiùs partem tantùm aliquam eorum ſolvit aut extrahit: Quorum *Menſtruorum operationem multùm promovet ignis*. Nam ab igne particulæ menſtrui agitatæ, inque motum concitatæ fortiùs ſe in corpus ſolvendum inſinuant, illudque reſolvunt; unde digeſtionum in facilitandis ſolutionibus apparet utilitas.

Particularia menſtrua varia ſunt, *unum* tamen *potentius altero*; v. g. acetum deſtillatum probè rectificatum, vel ſimplex, eſt fortius aquâ ſimplici; aceto deſtillato fortior eſt ſpiritus vitrioli; cui potentior ſpiritus viridis æris. Dictum eſt menſtrua particularia eſſe varia: *Non* enim *omne corpus ſolvitur à menſtruo quolibet*; quia requiritur certa proportio inter menſtrua ſolventia & ſubjectum ſolvendum; ita tamen, ut hæc duo in radice conveniant; aliàs nunquam hæc ſuccedet operatio. Ratio convenientiæ in radice eſt, quod reperiatur proportio quædam inter particulas menſtrui ſolventis & poros ſubjecti ſolvendi, ita ut ſibi invicem reſpondeant, ſeque invicem inſinuent & uniant, quod tamen in particularibus Menſtruis tantùm locum habet; v. gr. *ſaccharum* in *aqua ſolvi poteſt* quàm promptiſſimè; *nunquam* verò ſuccedit *cum ſpiritu vini*; *Ratio hæc eſt*, quia ſaccharum eſt naturæ ſalinæ; jam verò, *quod naturæ ſalinæ eſt, facilè ſe conjungit cum aquoſis*: è contrà ſpiritus vini, utut ſit longè penetrantior & volatilior, *ſi ſit rectificatus*, *non ſolvit ſaccharum*; quia eſt naturæ ſulphureæ, quæ repugnat ſalſum conformationi. Item contingit tale in Extractionibus; v. g. jalappa ſi infundatur in aquam ſimplicem, nunquam ejus virtus purgans extrahetur; è contrà ſi infundatur cum ſpiritu vini, citiùs in leni calore extrahitur tinctura rubicunda, quia virtus purgatrix reſidet in parte jalappæ reſinoſa, quæ menſtruum requirit ſulphureum ſeu oleoſum.

Non aliter ſeſe res habet in regno minerali; *Mercurius cum ſole ſe promptiſſimè unit*, qui tamen *cum* aliis Metallis, e. g. *Marte*, aut *non aut difficulter conjungitur*. Ratio videtur hæc ſubeſſe, quod *aurum in ſe foveat Mercurium puriſſimum*; *unde Mercurius vivus* propter proportionem & conformationem texturæ utrorum facilè ſe cum Mercurio ſolis combinat ac unit, *Martis verò corpus*, quod *multum obtinet ſalis & minimum Mercurii (unde* etiam *tam difficulter liquatur)* difficulter ingreditur.

Sed pergendum; Porrò *menſtrua particularia* ſunt in triplici differentia: *Aut ſunt aquea*, *aut ſulphurea* ſeu oleoſa, *aut* denique *ſalina*.

Aquea menſtrua quod attinet, ea dicuntur omnes liquores, ſubſtantiæ omnis ſalinæ atque ſulphureæ expertes, hincque inodori atque inſipidi. *Inter* hæc *ſe offert*

Aqua,

Quæ imprimis *convenit ſolvendis* aut extrahendis *ſalibus*, v. g. tartaro, alumine, vitriolo, &c. *& aquoſis aut mucilaginoſis*. Quando autem WILLISIUS *de Ferm. cap. 9.* dicit: *Aquam communem tenuiora quoque terræ corpuſcula recipere & complecti*, *non niſi ratione ſalis, terreis aut metallicis particulis conjuncti*, contingit; quod v. g. in tartari vel vitrioli ſolutione obſervatur, ex qua per præcipitationem particulæ hæ terreæ fundum petunt. Deinde aqua conducit *pro ſolvendis* & extrahendis *vegetabilibus quibuſcunque*, *modo non ſint reſinoſa*; unde hujus beneficio parantur decocta & infuſa, item *tincturæ vegetabilium ſeneciùs* extrahuntur, imprimis *ſi aqua* centaurii minoris *cum ſale tartari*, ſive illud ſit ſimplex lixiviale, ſeu ejus cremor, *jungatur*. *Hoc modo* extrahuntur & *corriguntur* quoque *Purgantia*; *quorum vis in mucilaginoſa*, non verò in reſinoſa *parte conſiſtit*, v. gr. ſenna, rhabarbarum, &c. Ulterius ſimplex uſurpatur *pro extractione animalium*, imprimis *accedente coctura*: hinc fiunt omnia juſcula animalium, eorumque partium; hinc fiunt Gelatinæ; hinc *inſtituitur beneficio ejuſdem aquæ* appropriatæ *calcinatio Philoſophica ſine igne cornuum & oſſium*.

Ad menſtrua aquoſa pertinent

Ros majalis.

Qui *turget ſale volatili nitroſo*, qui *Ros majalis* deſtillatus *dat phlegma ſalinum*, quod *eſt egregium menſtruum pro extrahendis eſſentiis* aut extractis *vegetabilium præparandis*, & præfertur non rarò ipſi ſpiritui vini, cujus caliditas & inflammabile ſulphur multis eſt ſuſpectum; imò *Ros majalis ritè præparatus ſolem ſolvit*, elegantemque ejus extrahit eſſentiam; hinc *ex ſale roris majalis deducenda eſt virtus vegetans vegetabilia*.

Sequitur

Aqua Martia,

quæ *imprægnata eſt copioſiſſimis virtutibus ſeminalibus plantarum*, aliarumque rerum terreſtrium, præterea quoque *acuata eſt* copioſo ſale volatili, exhalante è rebus terreſtribus, & imprimis ex vegetabilibus propter vim progerminativam. Hæcce *deſtillata dat menſtruum* elegans *pro extrahendis virtutibus vegetabilium*: Undè ſunt, qui ex aqua martia volunt parare menſtruum univerſale; id quod in ſpecie tentavit BURRHUS, qui non tantùm menſtruum univerſale, ſed etiam lapidem Philoſophicum voluit præparare ex ea, quod ſit imprægnata influxu aſtrali & fœta ſpiritu mundi univerſali ſeu Mercurio Philoſophorum. Sed res non proceſſit, quia accepit loco menſtrui univerſalis menſtruum nitroſum, quo potuit ſolvere ſolem.

Nix

Dicitur quibuſdam inſervire pro menſtruo, quod tamen non facilè conceſſerim. Error exinde eſt, quia putatur, in ſe continere ſal nitroſum, de quo tamen non pauci dubitant. Contrarium *quidam* exhibere volunt, dum *ex nive* para-

parare ſtudent ſulphur, & etiam quoddam oleum, ſed paucum, quod curioſum ſatis: Vid. BARTHOLIN. *Centur.3.Epiſt. 99.pag.628.*

Et quidem menſtrua dicta aquoſa rorem majalem, aquam pluvialem & nivalem, plures particulas activas, quàm aquam ſimplicem, continere, confirmat HELMONTIUS, qui rorem dulci ſaccharo divitem, ſeiper ignem edoctum eſſe, dicit; ejuſque Commentator, GREMBS, aquam pluvialem deſtillatam nullis ſeculis putreſcere, teſtatur, eò quod æquore vaporetenus aliquid ſalis continuò adſcendat, & in primam æquè materiam convertatur. Huc ſpectant Obſervationes & Experimenta, quæ THOMAS HENSHAVV, *Eques Anglus*, circa rorem majalem tentavit, & *Societati Regiæ Anglicanæ* communicavit: Nempe aquam nanc nec calore Balnei Mar ę, nec radiorum ſolariũ, putrefieri, ſed potiùs ab iiſdem incorruptam præſervari, & magis magiſque clareſcere; in loco verò umbroſo de ſe ipſa corrumpi. Imò ejus putrefacti roris magnam quantitatem evaporatam, notabilem portionem terræ cinereæ reliquiſſe, quæ in retorta vitrea, igne vehemenre mox colliquefacta fit in maſſam ſimilem illi, quæ ex ſale & ſulphure colliquatis apparet, & aquam fontanam purpureo colore tinxit; ejuſdemque terræ ℥ij repetitis calcinationibus & ſolutionibus, ʒij ſalis demum albi exhibuerint. *Vid. Actor. Angl. Anno 1665. p.24, & Ephemer. Erud.t. T.2. pag.148. ſequ.*

Aquea hæc menſtrua, uti promptè ingrediuntur corpora ſalium, ita nunquam ſulphureis miſcentur, nec eadem ſolvunt.

Quod verò ſpectat menſtrua ſulphurea & oleoſa, inter hæc eminet ſpiritus vini, qui eſt naturæ oleoſæ ſeu ſulphureæ ſpirituoſæ, extrahens Tincturas ſulphureas & oleoſas. Huc quoque faciunt ſpiritus vegetabilium ardentes, ſulphurei dicti, item olea deſtillata, quæ ſunt nihil aliud, quàm ſalia volatilia, beneficio pinguis acidi concentrata, & hæc quoque ſolvunt ſulphurea. Huc etiam ſpectant aromata, quæ conſtant ſale volatili oleoſo ſeu ſulphureo, quæ promptiſſimè ſe uniunt cum menſtruo ſulphureo. Huc trahuntur reſinæ, ut ſuccinum, benzoë, &c. quæ ſuas exhibent cum ſpiritu vini rectificato tincturas Quandoque & *metallorum ſulphura aggreditur ſpiritus vini rectificatus*, hâc tamen cum conditione, ut hæc *priùs per aliud menſtruum fortius* (acetum deſtillatum nempe) *fuerint optimè corroſa*, & particulæ metallicæ intimè per calcinationem fuerint ſeparatæ. *Ad hæc menſtrua oleoſa pertinent olea deſtillata*, oleum terebinthinæ, baccarum juniperi, aniſi, &c. Hæc enim non ſolùm *ſolvunt ſulphur commune*, id quod apparet in præparatione balſami ſulphuris, ſed etiam ſolvunt ſulphur antimonii; cujus ſubſtantia admodum eſt ſulphurea. Sic *cum oleo deſtillato aniſi ex ſulphure antimonii fit ſolutio elegans in balſamum antimoniale*: itidem *cum oleo deſtillato aniſi ex nitro tentant quidam extrahere ſulphur volatile*: Vid. GLAUBERUS.

Pertinent huc & terebinthina & vitellum ovi, quæ loco menſtruorum interdum inſerviunt: & quidem terebinthina ſolvit gummata, e.g. hederæ, myrrham, opopanacem, galbanum, &c. quæ ab aliis per acetum ſolvuntur: Vid. ZWELFFERUS: Vitellum ovi ſolvit terebinthinam e.g. ut cum aqua pro potiunculis & clyſteribus miſceri poſſit; item reſinam jalappæ, & balſamum Peruvianum.

Succedunt demum *menſtrua ſalina*, tàm *acida* quàm *urinoſa*, & ex his mixta ſeu ſalſa, ſed diverſi generis, pro diverſis regnis. *Ex regno vegetabili* uſurpatur menſtrui loco *ſuccus citri, berberum, cydoniorum* &c. item *omnia aceta ex ſuccis iſtis per fermentationem parata, ut & ſpiritus acidi lignorum*. Hæc *menſtrua acida ex regno vegetabili ſunt temperata, ac non tam corroſiva quàm mineralia*, quare utplurimum *ad ſubjecta poroſiora adhibentur*; v.g ad lapillos cancrorum, corallia, conchas, teſtas, item ad martem: Horum enim poroſitas facilè admittit menſtruorum horum vegetabilium introitum, taliaque facilè à ſimilibus ſolvuntur.

Hæc *menſtrua acida, quando ſolvunt ejuſmodi poroſa alcalia corpora*, plerumque *excitari ſolet efferveſcentia*; quia *in hiſce*, ceu notum, *alcali latet occultum volatile*, quod dum congreditur cum menſtruo acido excitat efferveſcentiam.

Acetum deſtillatum primatum obtinet inter menſtrua vegetabilia; adeò enim operatur, ut & metalla (calcinatione tamen priùs reſerata paulum) ſolvat. Sic *ex vitro antimonii cum aceto deſtillato fit Tinctura antimonii*: ſic *acetum deſtillatum ſolvit ſaturnum ſeu minium in ſal ſaccharinum*: ſimiliter *acetum deſtillatum martem in crocum convertit* utiliſſimum: Idem *acetum deſtillatum venerem tranſmutat in æruginem*, ex qua prodit ſpiritus æruginis ſeu viridis æris, ſecretum ZWELFFERI, qui videatur: viride æris namque fit, quando laminæ veneris miſcentur cum vinaceis in loco calido; ſic enim fit, ut vinacea fermentando eructent ſpiritum acidum, qui veneris laminas corrodit in æruginem. Hæc *ærugo cum ſpiritu tartari deſtillatur in ſpiritum acidum* egregiè penetrantem, qui longè potentior, quàm alius quiſpiam. *Aliô modô* hic ſpiritus deſtillatur *ex cryſtallis viridis æris*; modum videbitis *apud* ZWELFFERUM. Hoc *de ſpiritu viridis æris notandum, quod agat in ſolvendo ſine reactione*, cùm tamen è contrà alia menſtrua ſolvendo ſuam amittant virtutem, *ita planè, ut poſſit ſæpiùs pro tali ſolutione adhiberi idem ſpiritus*. ZWELFFERUS quidem vult, *quod* omninò *ſine amiſſione virium operetur*; quod tamen *ſimpliciter non eſt verum*; ſemper enim aliquid de acido ſpiritus viridis æris adhæret ſubjecto corroſo, unde tandem debilitatur, & inertior evadit.

Ex regno minerali deſumuntur *menſtrua ſalina acida*, qualia *ſunt: Aqua fortis, Aqua Regia, ſpiritus ſalis, nitri, ſulphuris, Vitrioli*, &c. quæ *ſunt menſtrua corroſiviſſima*, corpora etiam compactiſſima ſolventia, in ſpecie ſolem & lunam, aliaque, pro diverſitate ſolvendorum. Hoc autem conſiderandum, quod *aqua fortis, licet* etiam ſit *corroſiviſſima, nihilominus tamen* non *omnia ſolvat metalla*, propter diverſitatem texturæ: *Aurum non ſolvit, niſi addatur ſal commune vel ſal ammoniacum*; tunc enim ſolem, non verò lunam ſolvit: *Nullum* namque *menſtruum ſolvit lunam, niſi eidem admiſtum ſit nitrum & ſal commune. Stannum non ſolvitur aceto deſtillato* in ſaccharum vel ſal Joviale, *niſi priùs probè ſit calcinatum*; è contrà citiſſimè Mars diſſolvitur. Hæc enim menſtrua ſunt corroſiviſſima, quia duriſſima corpora reſolvunt.

Ex regno animali menſtruum acidum præbent formicæ, quarum ſpiritus, quoad aciditatem, cum ſpiritu viridis æris convenit; quia cum his ſaccharum ſaturni paratum, priſtinâ ſuâ aciditate abſtrahuntur; acetum è contrà aciditatem ſuam planè immutat.

Jam quæritur: *an dentur menſtrua inſipida?* ſunt qui negant, inter quos reperitur B ROLFINCIUS, BILLICHIUS, & ANGELUS SALA. Aſt affirmativa ſententia verior eſt, experientiâ munita: Nam *corroſivitas, qua talis, non ſolvit corpora*; ſed eatenus, quatenus in menſtruo ſunt particulæ pungentes, quæ ſeſe inſinuant in poros ſubjecti ſolvendi: Jam quid repugnat, cur non adſit talis figura particularum in menſtruis inſipidis, quæ eadem corpora ſolvenda penetrare poſſit? *Mercurius vivus, guſtu* teſte, eſt *inſipidus*; attamen *ſolvit ſolem. oleum commune ſolvit martem*, ſolvit quoque *lunam*, ſi luna diutiùs in eo contineatur; eſt tamen ferè inſipidum: LAUREMBERGIUS per experientiam affirmat *in Aphoriſmis*, ſe vidiſſe menſtruum inſipidum, in quo aurum liquefactum fuerit, inſtar nivis à ſole. Unde probabile eſt, dari talia.

Hæc fuerunt menſtrua ſalina acida.

Quod attinet *menſtrua ſalina urinoſa*, horum duæ obſervantur ſpecies, fixa & volatilia. Inter Fixa *ſunt lixivia fortia* ex cineribus clavellatis, ſal tartari, &c. Quibus accedit lixivium calcis vivæ; *quæ omnia ſolvunt ſulphurea*, imò & ipſa eliciunt metallorum ſulphura: *ut taceam* de ſolutione ſulphuris communis in præparatione lactis ſeu magiſterii ſulphuris, pro qua lixivium ſalis tartari convenientiſſimum eſt. Hoc autem præſtant, quia in radice conveniunt cum ſulphureis; *ſalia enim fixa (ex quibus utplurimum lixivia conflantur) fiunt demum in calcinatione corporum ex ſale* volatili, & ex acido ſeu ſulphure corporum, quæ duo abeunt in ſal tertium ſalſum; unde propter hoc ſulphureum principium reliqua ſolvunt quoque ſubjecta ſulphurea: Vid. HELMONTIUS *Complex. atque Mixt. Element. Figment.* item *Blas Human.*: quam ſententiam etiam defendit POLEMANNUS *de ſulphure Philoſoph. cap.2.* Sic *lixivium calcis vivæ ſolvit antimonium in ſulphur antimoniale: lixivium ſalis tartari ſolvit ſulphur crudum.*

Verùm non tantùm in mineralia, ſed etiam vegetabilia & animalia, menſtrua alcalium agunt, quando v.g. Decoctis & Infuſis ſal tartari additur, & vitriolum fixum ungulam alcis, quæ aliis menſtruis vix cedit, omnium optimè ſolvit.

Non infrequentia quoque ſunt *Menſtrua urinoſa volatilia*, ſeu ſpiritus urinoſi ex animalium partibus & excrementis producti, quæ *varia ſulphurea & fixiora* quodammodo *poſſunt elicere*. Sic *ex ſpiritu urinæ, ſale ammoniaci, &c fit menſtruum pro Tinctura Veneris & ſolis*: ſic *ſpiritus vini, acuatus cum ſale volatili urinoſo, dat egregium menſtruum, tàm pro vegetabilium, quàm mine-*

mineralium partibus ſulphureis eliciendis; ſic *ex ſulphure aut floribus ſulphuris cum ſpiritu cornu cervi*, vel *per deſtillationem cum ſale ammoniaco & calce viva & ſulphure, tinctura, elicitur.*

Jam videamus paucis, *an detur menſtruum univerſale, quod omnia corpora ſolvere poſſit?* Multi negant, & præprimis ROLFINCCIUS *in Chymiæ l.2. c.4*, CONRINGIUS *de Hermet. Medic. l.2. cap.8*, & MORHOFF *de Tranſmutat. metallorum*, qui neminem vidiſſe ſcribit, qui talem liquorem omnia ſolventem aſſeverare potuerit; quamvis non pauci ſint, qui ipſum lapidem Philoſophorum viderint. Qui tamen in ſublimiori Chymia verſati ſunt, affirmant. Primus omnium hoc affirmavit PARACELSUS, quemque ſecutus eſt HELMONTIUS, STARCKEY, BORRICHIUS *in Vindic. contra Conring. l.2. cap.6.* LUDOVICUS *de* COMITIB *de liquore alcaheſt*, BECHERUS *Phyſicæ ſubterran. l. 1. Sect. 3. cap. 4.* & alii. *Hoc menſtruum univerſale* hi laudati Autores vocabulo technico *vocant alcaheſt*. Derivatio hujus eſt incerta: Sunt qui ab alcali deducunt, quaſi *ex alcalibus præparandum* ſit menſtruum univerſale: Alii volunt, quod dicatur Alge eſt. Sed, utut ſit, alcaheſt HELMONTIO *eſt liquor, qui ſolvit omne corpus indiviſibile uſque ad imam craſin ſeminalem, ob* id *quoque vocatur ignis Gehennæ*. Et de alcaheſt vulgare ſonat proverbium illud Chymicorum: Vulgus concremat per ignem, nos per aquam. Ita *alcaheſticum menſtruum hujus eſt virtutis, ut, licèt ſolvat omnia corpora, tamen agat ſine reactione*, i. e. quod non debilitetur, *& ſeparari vel mille vicibus poſſit à ſolvendis, ſeu ſolutis ſine facta ſui debilitatione*: unde *corpora ſolvit ſine κράσεως ſeminalis deſtructione*. Contrarium patet in aliis menſtruis; operatur namque per ſolam penetrantiam, imò ſummo artificio tandem *omnia corpora in aquam elementarem convertit*. Sed utut omnia diſſolvat corpora, *à Mercurio* tamen *abſtractus eum ſigit ut mallei vehementiam ſuſtineat*. Liquoris hujus alcaheſtici fiendi modus pene omnes latuit hactenus; propiùs tamen acceſſit STARCKIUS inſignis Chymicus, qui tanquam poſſeſſor hujus *docet, eſſe corpus ſalinum apparens in duabus formis, eſſe corpus neque volatile neque fixum totum: ex duabus naturis radicaliter, ſed unum apparenter*; hoc ipſo innuit, eſſe liquorem alcaheſt.

Clarior eſt BECHERUS, qui dicit, eſſe corpus ſalinum, & ex Mercuriali terra, tertio metallorum principio, conſtans, quam terram Mercurialem in ſale communi reperiri dicit: aſt rara avis. Ridendus interim eſt GLAUBERUS, qui ex nitro voluit componere menſtruum univerſale. *Qui non habet* verum *alcaheſt, diſcat volatiliſare ſal tartari fixum, & habebit ſuccedaneum liquoris alcaheſt, ſeu menſtrui univerſalis*. Volatiliſationis hujus modi dantur varii: Alii *volatiliſant ſal tartari cum ſpiritu vini rectificatiſſimo*; *alii cum aceto deſtillato & ſpiritu vini*; *alii per aerem*. Vid. ZWELFFERUS & alii.

Proportio menſtrui pro diſſolutione aut Extractione, utut adeò accuratè determinari non poſſit, communiter tamen requiritur quadruplum, ſextuplum, & octuplum, pro ratione ſubjecti ſolvendi aut extrahendi.

LECTIO XVIII.

Egimus hactenus de Solutionibus, Extractionibus, & Menſtruis. Poſt ſolutionem peractam fit ſeparatio corporis ſoluti, & dicitur

PRÆCIPITATIO,

Quæ eſt frequentiſſimus Chymicæ ſecretionis modus, & opponitur ſolutioni. Nam ſolutio eſt abſorptio & imbibitio ſubjecti ſolvendi facta à menſtruo ſolvente: *Præcipitatio* autem *ſeparatio particularum ſolutarum* ſeu *corporis ſoluti* ex menſtruo ſolvente; hinc ſolutio anteà clara turbatur, ac tandem id, quod ſeparatum eſt, vel ſub pulveris forma ad fundum vaſis ſecedere cogitur, e. g. Magiſterum lapillorum cancrorum, ſolutorum in aceto deſtillato, & præcipitatorum cum liquore quodam, ſpiritu urinæ aut ſale tartari cũ aqua ſoluto, aurũ fulminãs, lac ſulphuris &c. vel in liquore fluctuat. *Ratio* quæ propter denuò ſeparatur ſeu præcipitatur corpus ſolutum à reſolvente, *eſt duplex*: *Primò*, præcipitatio *fit propter porulorum ſeu ſpatiolorum in menſtruo ſolvente repletionem* ac *anguſtiam*, ut particulas contentas non ampliùs poſſint retinere: *ſecundò*, præcipitatio *fit propter gravitatem particularum ſolutarum*, quatenus ipſæ particulæ contentæ ineptæ redduntur, ut non amplius in liquore pendere aut contineri queant. Utriuſque modi ſunt exempla ſequentia: Et quidem exemplum præcipitationis, quæ fit propter anguſtiam porulorum menſtrui ſolventis, ſit ſequens: Fiat ſolutio ſeu *extractio* jalappæ aut vegetabilis cujuſdam *cum ſpiritu vini*; hæc extractio *præcipitatur cum aqua communi*, quia affuſa aqua ſe inſinuat in poros ſpiritus vini, quibus anguſtatis extruduntur particulæ reſinoſæ à ſpiritu vini ſolutæ, & præcipitantur ad fundum. Sic *ex benzoë cum ſpiritu vini Tinctura fit non inelegans*, quæ *egregium* eſt *pectorale*: Hæc *Tinctura* ſeu eſſentia *benzoës* ſi miſceatur *cum aqua communi aut aqua roſarum*, fit liquor lacteus quatenus aquoſæ particulæ ſe promptè uniunt cum ſpiritu vini, ut ex illa impletione porulorum ſpiritus vini particulæ contentæ *præcipitentur ad fundum*. Exemplum præcipitationis ratione ponderis ſit ſequẽs: ſolvatur aurũ *in aqua Regis, addatur Mercurius, mox ad fundum præcipitabit aurum*; quia Mercurius ſe conjungit cũ particulis auri, & ambo propter pondus nimium ad fundum ſecedunt: Aut ſi inſtillatur ſal tartari, aurum præcipitatur ad fundum, quia ſal tartari adhæret particulis acidis cum auro, quod cum particulis acidis ſaturatum tantum pondus acquirit, ut non ampliùs poſſit contineri: ſic ſpiritus ſalis præcipitat Lunam & Venerem, cum ſpiritu nitri vel aqua forti ſolutam, quatenus ſpiritus ſalis cum ſpiritu nitri ſe conjungit, ut hic particulas metallicas continere non poſſit. Huc facit præcipitatio lactis cum aceto deſtillato.

Præterea *Præcipitatio eſt vel ſpontanea vel violenta*. *Spontanea* eſt, quando ſuâ ſponte ſecedunt particulæ ſolutæ ex menſtruo. Sic ſi c ſolvantur perlæ vel corallia in ſucco citri, ſolutio eſt clara; poſtmodum fit ſeceſſio ſpontanea partium ſolutarum ad fundum. *Violenta* fit, quando ſolutioni additur tertium quid. Exemplo ſit *Magiſterium Nephriticum*, quod fit ex ſpeciebus nephriticis, quæ ſolvuntur in ſpiritu ſalis compoſito; quę ſolutio accedente tertio cum vitrioli ſpiritu, violento modo præcipitatur ad fundũ: quibus accenſenda omnia Magiſteria officinalia, item aurũ fulminans, ſulphur antimonii auratũ, magiſteriũ antimonii diaphoretici, quod poſt hujus edulcorationẽ ex ſolutione nitri antimoniati præcipitatur, ita pręcipitatur, lac ſulphuris &c.

Præcipitatio porrò eſt vel totalis, vel partialis. *Totalis* eſt, quando particulæ ſeparatæ totaliter cum impetu præcipitantur ad fundum: *Partialis* præcipitatio eſt, quando particulæ ſolutæ non ſeparantur ad fundum, ſed tantummodò aliquantiſper ex poris menſtrui extruduntur. Sic ſi urinę inſpergatur parũ ſalis, tunc partes ſalinas urina extrudit particulariter tantùm: item ſi ſolutioni radicis jalappę aut ſcãmonii cum ſpiritu vini (quę dat *tincturam* rubentem) affundatur aliquantulũ aquę ſimplicis, non autem magna quantitas, tunc liquor ſeu *tinctura rubra* anteà perſpicua ſubitò palleſcit & albeſcit, & reſina præcipitatur in fundum; ſin verò ſufficiens quantitas affundatur, reſina eorum fundum petit.

Ut notior fiat & clarior doctrina præcipitationis, notum eſt, quod lac per omnia *acida ac auſtera*, e. g. acetum vel alumen, *præcipitetur*; quia hæc omnia vim habent craſſum lactis corpus coagulandi, unde anguſtantur ſeri lactis pori & agglomerantur, undę perfectam in lacte caſei faciunt ſeparationem. Hinc omnia alcalia lacti permiſta impediunt ejus congrumeſcentiam, *das man dannenhero Keine Butter machen Kan*; Ratio hujus eſt, quia alcalia attenuant lacteum humorem craſſiorem, unde pori dilatati non permittunt, ut fiat ſui coagulatio. Sæpè fit, ut tincturæ & eſſentiæ quædam vegetabilium in loco calido eleganter perſpicuæ ſint & coloratæ, ut primùm exponuntur aeri frigido, fiant turbidæ & opacæ: Ratio hæc eſt, quia calor attenuat poros menſtrui, ut perfectè abſorberet particulas ſoluti corporis in ſe; in frigore ſubit adſtrictio poros menſtrui, quibus adſtrictis, particulæ ſolutæ aliquantiſper extruduntur, unde hoc modo fit præcipitatio particularum. Sic e. g. Urina, quando ab aere frigidiore condenſatur, propter adſtrictos poros turbatur, & contenta ſua, per minima antea juncta, dimittit; blando autem calori iterum expoſita, eadem mox commiſcentur, & urina iterum clareſcit.

Omnes ſolutiones factæ cum acidis, per alcalia præcipitantur & contrà ſolutiones inſtitutæ per alcalia, præcipitantur acidis. Solvatur aurum in aqua regia, quæ acida eſt; ſi inſtilletur oleum tartari per deliquium, exinde præcipitatur non ſine ſtrepitu in pulverem gryſeum, qui dicitur *aurum fulminans*. Hæc eſt ſolutio præcipitata per alcalia. Sic ſulphur auratũ antimonii ſolutum per alcalia, ſcilicet per lixiviũ ſalis tartari præcipitatur cum ſpiritu vitrioli vel aliis quibuſvis: ſic ſulphur ſolutũ cum lixivio ſalis tartari pręcipitatur cum acidis, hinc pulvis lacteſcens in fundo ſubſidet, qui dicitur lac ſulphuris. Et hac ratione, utut rarò, fiunt Magiſteria ex vegetabilibus,

ſibus, quæ primùm à MYNSICHTIO & ZVVELFFERO in medium prolata ſunt: ſic fit *Magiſterium abſinthii, ſcordii, petroſelini, rutæ,* &c. ſcilicet

℞. *Abſinthii, ſcordii,* &c. qu. v.

Coquatur in *lixiv. c. alcali, vel ciner. clavellat. vel* ſalis tartari *impregnato*: Colaturæ filtratæ inſpergatur alumen *pulveriſatum*, aut *ſolutio aluminis cum aqua facta*, & ſic præcipitantur partes ſolutæ ad fundum, vegetabilis colorem præ ſe ferentes.

Hoc etiam modo præparatur *Lacca Florentina*, quæ nil aliud eſt, quàm ſolutio *granorum chermes in lixivio, cum alumine præcipitata* & edulcorata. *Ratio* præcipitationis eſt, quia acidum aluminis ſe conjungit cum alcali lixivii, unde neceſſariò partes vegetabilis ſolutæ præcipitantur. Verùm hîc obſervandum, quod in hac præcipitatione cum alumine ſimul præcipitetur ejus terra fixa; quia *omne alumen ex ſulphure acido & terra petroſa conſtat*, unde talia Magiſteria ſemper fiunt compoſita. *Ratio* autem, *cur alcalia præcipitent acida*, & contrà, *eſt, quia hæc ſalia mutuam ſui exoptant unionem, unde facta eorum combinatione, neceſſariò partes ſolutæ vel pondere dilabuntur, vel vi præcipitantur*. Ex hoc fundamento fit atramentum, & omnes tincturæ artificum ſeu Mechanicorum: v.g. ſi ſolutioni vitrioli claræ addatur decoctum gallarum clarum, itidem miſta dabunt liquorem atrum imperſpicuum; quia alcali volatile gallarum abſorpſit & ſe conjunxit cum acido vitrioli, unde vitriolū ex ſe dimittit partes ſuas metallicas Veneris & Martis, hinc talis turbidus liquor: Sic *ſi permiſceatur ſpiritus vitrioli cum ſpiritu ſanguinis humani*, exinde fit miſtura viridis; quia alcali volatile in ſpiritu ſanguinis humani *acidum vitrioli abſorpſit, & præcipitat particulas mineræ Veneris, quæ extruſæ dant colorem viridem*: Porrò ſolvatur luna in aqua forti aut ſpiritu nitri rectificato (ſolutio eſt clara) huic immittantur laminæ Veneris, apparebit, quod menſtruum aggrediatur Venus, & dimittat ex ſe lunam, lunaque ita inſtar pulveris albi ad fundū præcipitatur, & aqua fortis intereà ſolvit Venerem Veneriſque ſe impręgnat particulis: Quod ſi huic aquæ forti ſolutionis Veneris, immittatur bacillum ferreum, Veneris ſolutum iterum inſtar pulveris ad fundum pręcipitatur, & aqua fortis intereà ſolvit Martem: Quod ſi huic Martis ſolutioni affundatur zincum, vel aliud corpus metallicum terreſtrius calcinatum, tunc mox aqua fortis arripiet & hoc corpus, & mars præcipitabitur ad fundum ſub forma pulveris.

Cæterùm præter hoc, quod *acida præcipitent alcalia, & vice verſà alcalia præcipitent acida*, etiam acida quoque præcipitant acida; nempe *fortia acida præcipitant debilia*: e.g. ſolvantur corallia in aceto deſtillato, ſolutio præcipitatur per oleum ſulphuris: *ſolvantur lapilli cancrorum in ſpiritu nitri, hæc ſolutio præcipitabitur per ſpiritum vitrioli*. *Ratio* hæc *eſt*, quia fortiora acida ſe inſinuant in poros phlegmatis, & hos replent, & adoriuntur particulas terreas corroſas, ſicque cùm iis conjunguntur; unde fit, ut non tantùm fiant particulæ graviores, ſed & pori fiant anguſtiores, unde neceſſariò inſequitur præcipitatio. Hoc ſuccedit, ubi fortiora acida debilia præcipitant acida: nam fortia acida, alia itidem fortia non ſolent præcipitare.

Hac ratione dictum eſt fieri *Magiſteria* ex omnibus tribus regnis. Notandum tamen eſt de animalium partibus, quod ab oſſibus & cornubus priùs Gelatina extrahatur, tam per calcinationem actualem, quàm, quod melius, vaporoſam ſeu Philoſophicam dictam. Verùm talia *Magiſteria* nihil aut parum valent, quia ita ſimplicium craſes per ſolutionem acrioris menſtrui omninò deſtruuntur. Nam eorum virtus eſſe debet, ut in corpore abſorbeant vitioſos humores, in primis ſtabulantes viis, quos per urinam eliminant. Quod ſi hæc ſubjecta jam ſint ſaturata ab acidis extra corpus, nullam ſanè vim obtinebunt vitioſos abſorbendi humores & ſapores: Hæc namque ſubjecta per ſe ſatis utilia, omninò tranſmutantur in calces inſolubiles inertes, corroſas ab acido, & concentratas per alcali, quæ nihil faciunt, quàm ut in ſtomacho deſides jaceant, ejus parietes ſaltem dealbent, & mala non levia apportent eidem. Si propinentur ſæpiùs hæc Magiſteria, & poſt triduum exhibeatur vomitorium, excernetur pulvis albus, qui eſt Magiſterium illud anteà aſſumptum: Hinc meritò talia Magiſteria rejicit GLAUBERUS P. 2. *Furnorum cap. 9. pag. 54*, & vocat Magiſteria combuſta, quia neque Gelatina ex iis elici, nec ſal volatile aut ſpiritus ex iis deſtillari poteſt. Defendere quidem vult Magiſteria SCHROECKIUS *contra ZWelfferum*, allegando C. C. uſtum & ſal tartari, omnibus particulis gelatinoſis & volatilibus orbata, quæ tamen nihilominus vim medicamentoſam poſſideant. Sed diſtinguendum eſt inter ſalia fixa, & C. C. uſtum, tanquam terreum, nondum ab acido ſaturata, & inter Magiſteria à menſtruo ſolvente & præcipitante ſaturata: C. C. enim uſtum, & ſalia fixa, licet particulis volatilioribus careant, tamen deſtruendo acidum in corpore multum valent. Ideo Præparata ſanè his pręferenda hoc modo præparatis Magiſteriis, quia his ſemper particulæ acidæ menſtrui corroſivi adhærent, & centies licet eadem Magiſteria eluerentur, eæ tamen non ſeparabuntur: & probatur harum acidarum partium præſentia, quia *Magiſteria poſt edulcorationem ſemper ponderoſiora ipſo nudo ſimplici ante corroſionem*; unde eſt, quod talia Magiſteria à nullo ampliùs menſtruo, neque aqua forti neque aqua regia, denuo ſolvantur, nulloque igne calcinentur.

Quæritur ergò *cui uſui ſint Magiſteria?* Reſpondent: Confortant. Quæritur ulteriùs, quid? ubi? cur? quomodo? quando confortant? Reſpondeo uno verbo: Nullius ſunt valoris ac momenti. Ex modernis ZWELFFERUS introduxit *Magiſteria ſolubilia*, ita dicta, quod in quocunque liquore ſolvantur. *Parat eadem* ſine præcipitatione, *per ſolius ſpiritus vitrioli affuſionem, ejuſque abſtractionem & edulcorationem*. Hæc Magiſteria præſtant vulgaribus illis, quia ſunt blanda planè acida, quibus deſtructa ſunt ſolvenda, quamvis & hæc non parum deſtructa. Nec vegetabilium Magiſteria omni uſu Medico carent, cùm eorum ſubjecta non deſtructa, ſed tantùm terra aluminis præcipitantis, acidum abſorbens, admixta ſit; unde etiam ZWELFFERUS ſeculis eadem præfert.

Hæc ſunt præcipitationes artificiales & Mechanicæ; ad quas ultimò pertinet Pręcipitata impropriè dicta, quæ nullo menſtruo præcipitante fundum petunt, ſed meræ calces ſunt. Accedamus nunc ad Naturales.

Videmus, quod *in fermentatione fæces ad fundum ſecedant ex liquore fermentante*: id quod fit, quando v.g. in muſto, vino, cereviſia, &c. ſalia concurrentia intimiùs particulas terreas extrudunt, vel elabi ſinunt ad fundum, qualis ſeparatio fęcum conſiſtit in præcipitatione beneficio fermentationis. Quod *ſi* fiat, *ut impediatur fermentatio, vel propter prædominans acidum, aut corporis heterogenei admiſtionem, mox oboritur Præcipitatio*: Unde cereviſiæ acidæ factæ præcipitantur per cretam, calcem vivam, aliaque; ſic ſeparatur omne acidum, & ſimul cum creta ad fundum ſecedit: *Cereviſia nova fermentans addito alumine ceſſat ab omni fermentatione*, ita, ut mox potari poſſit: Vinum ex tartaro ſuperfluo interdum aceſcit, quod præcipitatur à putaminibus ovorum, propter acidum ponderoſum: Sic *vini fermentatio læſa corrigitur per additionem fixorum alcalium*, v.g. pumicis uſti, aut per lixivia aliarum calcium, quoniam hæc *alcalia recipiunt acidum in ſui amplexum, & ſecedunt und fundum verſus*.

Præcipitationem talem ſi non planè eandem, attamen probabiliter *æqualem reperimus in corpore humano*: id quod *in febribus ardentibus* imprimis apparet, *ubi maſſa ſanguinea inquinata eſt ſcoriis heterogeneis, eaſdem per modum præcipitationis foras eliminat*. Hoc videntes, ſolemus afflictæ maſſæ ſanguineæ auxilio eſſe medicamentis præcipitantibus, quæ heterogenea ex maſſa ſanguinea ſeparata vel per urinam, vel per ſudorem, vel per alvum excludant.

A tali *Præcipitatione dependent ſigna coctionis urinæ & pulſus*. Nam urinæ in incremento morbi claræ, in ſtatu multum habebunt ſedimentum; quoniam verò *ebullitio fit in maſſa ſāguinea ab acido volatili* ſeu *ſale volatili oleoſo* in febribus ardētibus, adhibenda ſunt acida: è contrà ubi *p.n. fermentata maſſa ſanguinea ab acido præternaturali*, uti *in febribus ardentibus contingit, uſurpanda ſunt alcalia*, quæ acidum ex maſſa ſanguinea abſorptum ſeparant. Hæc ſunt propriè dicta præcipitantia. *Impropriè Præcipitantia* ſunt, quæ vim habent acores vitioſos invertendi; quia ab his φλογώσεις & variæ in partibus variis ebullitiones oriuntur: Unde falsò hæc dicuntur præcipitantia, potiùs *abſorbentia* aut *figentia* dicenda; qualia ſunt *martialia* omnia, quæ tantùm *abſorbent acida in hypochondriacis & ſcorbuticis*, non verò propriè præcipitant: ſic *creta in ſoda* præcipitare dicitur, cùm tamen *figat acidum vitioſè efferveſcens in ventriculo*: ſic *dens apri in pleuritide* dicitur pręcipitare, cùm tamen *corrigat maſſam ſanguineam, abſorbendo ejus præternaturale acidum*. Idem eſto judicium de antidyſentericis aliorumque affectuum remediis

LE-

LECTIO XIX.

Pergo jam ad vitriolum: ſed cùm vitriolum calcinetur in terræ viſceribus, præmittenda quædam ſunt

DE CALCINATIONE.

Calcinatio namque *eſt corporis compacti in minutiſſimas ſui partes corroſio & diſſolutio*, qua metalla aut mineralia in calces, & vegetabilia in cineres rediguntur, aut ſaltem corpus friabile redditur. Differunt tamen calcinatio & incineratio, ut genus & ſpecies: ita ut omnis incineratio ſit calcinatio, ſed non vice verſâ: ex cineribus enim mediante aquâ elixiviantur ſalia fixa, non autem ex calcibus metallicis & animalibus. *Omnis* autem *calcinatio fit vel igne actuali, vel potentiali*. Calcinatio *igne potentiali* fit plerumque *per liquores acidos aut menſtrua acida*, & ſuccedit duplici modô: Aut enim igne potentiali tantùm ſuffumigantur calcinanda; aut eidem, ſcilicet menſtruo acido, immerguntur. Exemplum calcinationis igne potentiali per ſuffumigationem exhibet præparatio illa in vulgus nota ceruſſæ: ſic animalium oſſa & cornua veſicæ alembico ſuſpenſa per vaporem aquæ ſimplicis aut appropriatæ ebullientis ſuffumigantur, donec molleſcant, & exſiccata pulveriſari poſſint, quod vocant calcinationem ſine igne, aut Philoſophicam. Pertinet hûc ea ſuffumigatio, quæ fit vapore ſicco Mercurii & ſulphuris, quando ſcilicet Mercurius aut ſulphur cucurbitæ aut crucibulo immittitur, hujus autem ſuperiori parti Lunæ, Veneris, atque Martis lamina applicatur, ut per Mercurii aut ſulphuris fumum friabilis fiat; quâ ratione etiam aurum cum Saturno calcinari ſolet.

Porrò *immerſiva calcinatio eſt vel in via humida, vel in via ſicca*. *Calcinatio immerſiva in via humida* dicitur corroſio, & fit, quando calcinandæ res immittuntur in menſtruum ſolvens ſeu calcinans: v.g. ſi venus immittitur in ſpiritu nitri, ſalis, &c. aut ſaturnus in acetum deſtillatum, uſque dum corroſus fuerit; hinc vel decantatione, vel evaporatione, vel præcipitatione calx in fundo apparet, & hæc calcinatio eſt immerſiva: ſic oſſa & cornua animalium philoſophicè calcinando, loco vaporationis in aqua communi coquuntur ad mollitiem, ut ſcindi, & exſiccata pulveriſari poſſint. Quò etiam pertinet *calcinatio per illinitionem*, quando e. g. oleum aut ſpiritus vitrioli vel ſulphuris, laminæ vel bacillo ferreo illinitur pro croco Martis. *In via ſicca* contingit *amalgamatio*, ſeu corroſio Metallorum per Mercurium; quod fit, quando duplum Mercurii in crubiculo caleſcit, donec fumare incipiat, cui *ſolis*, *lunæ*, *Jovis* aut *Saturni laminæ tenuiores* intensè calefactæ immittuntur, ſimulque tamdiu agitantur, donec ambo in maſſam quaſi unctuoſam & manu tractabilem abeant, *amalgama* dictam, quo metallum in minima redigitur. Ut autem à Mercurio iterum ſeparetur, *aquæ frigidæ* injicitur, & per corium Mercurius exprimitur, in quo metallum ſubtiliſſimum remanet, quod à reliquis Mercurii particulis per evaporationem, vel per ſe vel cum duplo ſulphuris, liberandum. Sequitur calcinatio ea, quando fit ſtratum ſupra ſtratum cum re calcinanda, & dicitur propriè *Cementatio* ſeu Stratificatio, locumque imprimis habet in metallis calcinandis, quæ in lamellas diducuntur, & cum ſalinis pulveribus, vel in forma ſicca, vel cum aceto, urina &c. in pultem redactis, viciſſim locantur (*ſive alternatim ponuntur*:) Miſtura hæc in pyxide terrea vel cementatoria, aut in crubiculo committitur igni fortiſſimo, ut ſalia reſoluta emittant ſuos ſpiritus acidos, qui rodunt additum metallum. Et hæc cementatio quoque in auro per cornu cervi, lunæ per Mercurium ſublimatum, Marti per ſulphur & calcem vivam, aliiſque metallis adhibetur. Huc pertinet *Calcinatio Detonatoria*, *Granulatoria*, & *Extinctio*. *Denotatio* eſt, quando Mineralia, e. g. antimonium, vel pro præparatione croci metallorum, reguli antimonii, & antimonii diaphoretici, cum nitro, tartaro &c. crubiculo per vices committitur, ut ſulphur ſuperfluum partim avolet, partim mineralia ab additis figantur: *Granulatoria* calcinatio in quibuſdam metallis locum habet, quando e. g. pro croco Martis parando, laminis Martis probè ignitis magdaleones ſulphuris admoventur, donec Mars à flamma inſtar ceræ liqueſcat, & in aquam frigidam ſuppoſitam ſub granulorum friabilium forma decidat, quæ lævigando in crocum Martis extinguuntur: *Extinctoria* eſt, quando e. g. corallia, cryſtallus, ſilices, aliique lapides calcinandi aliquoties igniuntur, & in liquore quodam extinguuntur, donec friabilia fiant.

Fuit hactenus facta calcinatio igne potentiali in via ſicca per ſalinos pulveres: ſequitur *calcinatio igne actuali*, quæ dicitur calcinatio κατ' ἐξοχὴν, vel *ignitio*, quâ flammâ carbonum vel lignorum res comburitur: in qua notandum, quod ignis in primo principio non ſit nimius, ſed ſucceſſivè augeatur, ne particulæ volatiliores nimis avolent, ſed cum aliis colliqueſcant & figantur, ut in alcalibus fixis patet; nec materia calcinanda colliqueſcat, & calcinatio impediatur, quod v. g. in vitro antimonii, & vitrioli calcinatione contingit. Pertinet huc *calcinatio Reverberii*, qua corallia, aliaque ſimilia ita calcinantur, ut flamma illa undique ambiat vel lambat. Hucquoque ſpectat *calcinatio per radios ſolares*, mediante ſpeculo uſtorio concentratos, qualis calcinatio à BARTHOLETO *de Reſpirat.* Cœlica & Phyſica, à quibuſdam Magica, dicitur, & quibuſdam pro calcinatione antimonii in uſu eſt, ut in POPPI, *Baſil. Antimon.* & FEBURE *Chymia* patet. Item huc ſpectat *decrepitatio* ſalis communis, de qua ſuo loco dlxi.

LECTIO XX.

Pergo ad

VITRIOLUM,

Quod *per calcinationẽ quandã* in terrę viſceribus ſequenti modo *generatur*: Minera Veneris vel Martis corroditur à ſpiritu acido ſulphuris, qui cum eadem coagulatur, & ita concreſcit in corpus unum, quod dicitur vitriolum. Propriè vox vitrioli ſpectat vel ad Martem, vel ad Venerem: nihilominus tamen alia metalla ab acido diverſo ſoluta impropriè & abuſivè dicuntur vitriolum: e. g. ſaccharũ ſaturni dicitur quibuſdam vitriolum ſaturni: ſic cryſtalli lunæ optimè purgantes dicuntur nonnullis vitriolum lunæ, & ſimiles aliæ coagulationes; ſed abuſivè.

Generationem vitrioli fieri dictum eſt per corroſionem mineræ Martis vel Veneris à liquore ſulphuris acido; unde, prout variat minera corroſa, variat quoque ipſum vitriolum. Si minera Veneris corroſa ſit, oritur vitriolum colore cœruleo; ſi Martis, elegans viridecens acquiritur vitriolũ; ſi utraque de minera conſtet vitriolum, participat quoque de duobus coloribus.

Alias *Cyprinum* maximè eſt cœruleum; *Ungaricum* itidem, quia de Venere participat; Romanum viride apparet, quia de Marte participat: ſic quoque viride eſt *Goslarienſe*, quod *ex Marte potiſſimùm conſtat*. Generationem vitrioli nativi egregiè illuſtrat *artificialis productio vitrioli*, nativo per omnia ſimilis: v.g. Recipiatur ſpiritus ſulphuris (*ſulphur* enim communiter *habet duplicem ſubſtantiam*, primò *bituminoſam*, ſecundò *ſalinam*: in igne bituminoſa deflagrat, & ſalina diſpergitur & coit in ſpiritum acidum) vel vitrioli, miſcetur & diluitur cum aqua, additurque Mars vel Venus, unde ſpiritus acidus ſulphuris corrodit adjectum Martem vel Venerem: factâ hâc calcinatione corroſivâ, materia hæc calcinata evaporet poſt filtrationem, & in loco frigido concreſcunt cryſtalli vitrioli Martis vel Veneris. Hoc vitriolum artificiale adeò eſt ſimile naturali in omnibus ferè, ut ovum ovo non ſit ſimilius, præferendum eſt illi, quod cum ſpiritu vitrioli conficitur.

Alio modo, & quidem elegantiori, & magis utili, componitur *Vitriolum artificiale*, ſi recipiantur laminæ Martis vel Veneris, & fiat ſtratum ſupra ſtratum cum pulvere ſulphuris; quæ permiſta in crucibulo committantur igni, ut cementando fiat Calcinatio; Nam in igne, dum inflammatur ſulphur ſtratificatum, prodit ſpiritus acidus, qui corrodit ſubſtantiam vel Martis vel Veneris: Facta hâc calcinatione Miſtura hæc committitur aquæ ſimplici, quæ tunc vireſcit, ſi Mars corroſus; ſi Venus, cæruleſcit: Hâc poſt filtrationem evaporatâ ad juſtam quantitatem in fundo concreſcunt cryſtalli egregiæ. Hoc Vitriolum artificiale idem eſt cum nativo, eundem habet uſum, eoſdemque dat effectus ſeu producta, quæ dat vitriolum nativum. Nam ſi recipiatur vel artificiale vel naturale, præmiſſis præmittendis deſtilletur, acquiritur primò Phlegma inſipidum, ſecundò acidus ſpiritus

ſimi-

ſimillimus ſpiritui ſulphuris communi: Remanens caput mortuum cum borrace calcinatum, verum dat ſal Martis aut Veneris; unde rectè dicunt Chymici quidam, quod Vitriolum conſtet ex minera metallica, in ſpecie Martis vel Veneris, corroſâ à ſpiritu ſulphuris acido: Vid. ANGELUS SALA *in Anatom. Vitrioli*, ex quo KIRCHERUS fideliſſimè omnia ferè exſcripſit, quæ *de Vitriolo* habet, ſuppreſſo veri Autoris nomine.

Vitriolum nativum reperitur in terra, vel ſub forma Vitrioli, vel ſub forma lapidis ſulphurei, pyritis dicti. Lapis hic pyrites participat de Marte vel Venere, & ſimul de ſulphure, ex quo Goslarienſes ſuum conficiunt vitriolum hoc modò: Contunditur hic lapis, calcinatur, & calcinatus ita aëri exponitur: hoc dum fit, vel ſponte effloreſcit vitriolum, vel cum aqua elixiviatur. *Fundamentum* hujus *præparationis* hoc eſt: dum lapides hi de Marte vel Venere participantes calcinantur cum ſulphure, ſub ignis vehementia ſulphur inflammatum prodit ſuum ſpiritum acidum, qui aggreditur ſibi adjunctum metallum, idque corrodit; unde, dum poſtmodum aeri exponuntur, aëris humiditates ſenſim ſenſimque inſinuant ſe, cumque acido ſulphuris ſe conjungunt, hoc reſolvunt, & ita ſenſim in vitriolum abit. Pyrites hic, ſi per deſcenſum deſtilletur, magnam ſulphuris quantitatem fundit; ex remanentia verò demum vitriolum elicitur, ob rationem jam dictam.

Vitriolum aliàs *rarò reperitur purum ſeu ſimplex*, ſubinde tamen Cyprinum & Ungaricum ſuâ gaudent ſimplicitate: Romanum verò & Salzburgicum ut plurimum mixtæ ſunt naturæ. Jam ut pro uſu Medico habeamus purum *Vitriolum*, interdum *cum Venere vel Marte conjunctum ita ſolent ſeparare*: Solvitur nempe hoc diverſæ naturæ vitriolum in aqua ſimplici, & dum ſuper ignem ebullit hæc ſolutionis aqua, eidem intruduntur bacilli ferrei; ſic enim Venus præcipitatur ad fundum, quoniam acidum in Vitriolo aggreditur Martem, & relinquit Venerem, & ſic oritur purum vitriolum Martis.

LECTIO XXI.

Hæc manu nos quaſi ducunt ad cognitionem acidularum naturalium, Hæ autem

ACIDULÆ NATURALES

NIhil aliud ſunt, quàm minera Martis à ſpiritu acido ſulphuris embryonati reſoluta: *Fiunt* enim hæ, uti quibuſdam accuratioribus naturæ ſcrutatoribus obſervare licuit, *quando aqua, quæ cryptas & meatus terræ tranſit, impregnatur à ſpiritu quodam ſalino, ſeu*, uti loqui amat PARACELSUS, & cum eo HELMONTIUS, quando modò dicta aqua impregnatur *à ſpiritu acido eſurino ſulphuris embryonati*. *Hac aqua* ita prægnans, *quando fluit per venas metallicas*, imprimis *ferreas*, *redditur acida ſeu parum amaricans*; *ſi verò à minera Veneris impregnata*, *ſaporem* communicat nauſeoſum. Confirmat hæc omnia propriâ experientiâ ROCHAS, ſcriptor Gallicus, *Tr. Chymico*, qui ſanè curioſus fuit in indagandis aquis mineralibus. Hic, ut perveniret in perfectiorem aquarum ſubterrearum ſeu acidularum cognitionem, videns aliquam aquam acidam, fodit terram, donec ad ejus originem perveniret, teperiitque, quod aqua ſalina ſubacida, quæ in tranſitu ſuo permeat per venam Martis aut Veneris, lambat illam, corrodat, & abſorbeat, & ſic ſub exortu aquam medicatam præſtet. Ex quibus virtutes acidularum patent: nam *ratione ſp. acidi ſulphuris embryonati* (quale acidum non datur in toto univerſo, utut varia diverſa multaque dentur acida) hæ ſub varia præparatione variè in ſuas vertuntur texturas atque naturas, *ſunt ſaporis penetrantis*, *inciſivi*, *reſolutivi*, *egregièque diureticæ*; *ratione venæ Martis corroſæ vim habent ſalia ſylveſtria in corpore aberrantia*, *acida*, *auſtera*, *aut alio modo corpori nociva*, *corrigendi*, *inque viis primis ſtabulantia abſorbendi*, *imprimis in hypochondriacis & ſcorbuticis*, & ſimilibus *affectibus*: Nam ſimul atque potantur acidulæ, accurrunt ad terreſtrem venam Martialem in acidulis exiſtentem ſalia vitioſa corporis, cum ea ſe uniunt, abſorbentur, perque alvum redduntur. Excrementa autem nigra rejiciuntur propter præcipitatam venam Martialem cum ſalibus ſylveſtribus.

Porrò acidularum aciditates penetrant venas meſenterii, omneſque meatus reſerant, abſtergunt, corpuſque univerſum purificant: hinc in morbis Chronicis conducunt, in ſcorbuto, malo hypochondriaco, ictero nigro, in quibus deficiunt vires, & ubi ad acidulas, tanquam ad ſacram anchoram, confugimus.

Potandi ratio requirit, *ut gradatim adſcendamus*, & fiat progreſſus à parva doſi ad mediam, tandem ad maximam. Saltem *obſervandum*:

1. Quod acidulæ ſtomachum validum requirant; aliàs deſtruendo ſtomachi tonum, nocent magis.
2. Ratione vitriolaceæ naturæ *nocent iis*, *qui metuunt phthiſin*: unde tales continuato uſu acidularum hydropici moriuntur.

Dixi, quod *ſp. acidus acidularum rodat Mineram Martis*, quam abſorbet, *& præcipitantur ambo ad fundum in pulverem ſeu terram nigram*, & hoc contingit ſemper, *ubi acidulæ in vaſe diu in loco continentur*. Hæc materia ſubſidens nihil eſt aliud, quàm minera Martis, quæ abſorpſit acidum, & præcipitatur ad fundum, ac ſuperſtes inſipida exiſtit. Hoc quoque *notandum*, *ne acidulæ ex loco naturali tranſmittantur in alienum*: ratio ex ſuperioribus patet.

Et hæc de acidulis nativis. Ubi deficiunt hæ artificiales ſubſtitui poſſunt. Harum variæ præparationes, *omnium* tamen *fundamentum eſt Mars*. Quidam extinguunt Martem ignitum in vino Rhenano, & propinant in *cachexia virginum*: Alii recipiunt limaturam Martis, eamque miſcent cum aceto deſtillato hydromelitis, cui admiſcent parum vitrioli, & diluunt cum ſufficienti quantitate aquæ, adhibentque *in morbis Chronicis*. *Elegantiores* longè ſunt, quæ fiunt *ex phlegmate Vitrioli acidulo*, ſeu ex deſtillato Vitriolo tamdiu, donec aceſcere incipiunt guttæ: hoc phlegma *affunditur limaturæ martis*, & propinatur cum ſucceſſu. Optimus modus eſt, quo cryſtallos Vitrioli Martis in proprio phlegmate diluunt cum vino, & fiunt acidulæ egregiæ. Uſus obtinuit, ut *Clyſſus*, ex *antimonii & nitri* anatica proportione, cum dimidia parte *ſulphuris* deſtillatus, *nomine acidularum veniat*: ſed nihil eſt, cùm minera Martis deficiat. In febribus autem morbiſque acutis, refrigerii eſt inſtar, & præcipitans medicamentum; pro quo ſcopo etiam cum clyſſo conficiuntur *tincturæ vegetabilium*, coloris ſanè perelegantis. *Tinctura Nephritica Amelungii* nihil eſt aliud, quàm clyſſus quidam ſecundùm ſe, cujus hic eſt modus:

℞ *Antimonii*,
Tartari
Silic. Solar. an. qu. v.

Pulveriſentur omnia debito modo: Poſtmodum recipiatur *nitrum*, ſolvatur in *aquæ tepidæ calidæ* q. ſ., ſolutum addatur prioribus ſpeciebus, ut fiat miſtura in forma craſſa, reponatur in cella per aliquot ſeptimanas, poſt deſtilletur per retortam tubulatam; unde acquiritur ſpiritus urinoſo-ſalinus, qui ſanè *egregium præſtat commodum in calculo*.

LECTIO XXII.

Sed ut ad

VITRIOLI PRÆPARATA

redeam, *Vitriolum* deſtillando *ſuggerit*:

1. Ex Balneo Mariæ *Phlegma tenue* inſipidum, aliàs Ros Vitrioli dictum, mediante quo materialiter concurrente cryſtalliſatio Vitrioli fit.
2. Cucurbita hæc igni arenæ vel aperto commiſſa dat Phlegma acidulum copioſius, quod tamdiu colligendum, donec nullæ guttæ amplius deſtillent.
3. Dum vitriolum cinerei & flavi coloris in cucurbita relictum pulveriſatur, & deſtillationi immittitur, aucto igne erumpunt nebulæ, quæ in phlegmate proprio coagulatæ conſtituunt ſpiritum.
4. Poſt oritur oleum Vitrioli nigricans, & ſic finitur deſtillatio.

Neceſſaria eſt vitrioli Calcinatio ante deſtillationem Vitriolum enim colliqueſcens ſub phlegmatis deſtillatione ſpiritum nullum fundit, & retortam rumpere facit, quod notandum contra BRENDELIUM *in Chymia p. 27.* Non opus eſt, ut Vitriolo pro fluore coercendo, uti in deſtillatione ſpiritus ſalis, nitri &c. requiritur, corpus aliquod terreum addatur, cùm terræ metallicæ tantum contineat, quantum ſcopo huic ſufficit, & ſemel calcinatum & pulveriſatum colliqueſcere nequit.

Oleum & ſpiritus Vitrioli non differunt, niſi ratione majoris & minoris aciditatis. Nam *oleum Vitrioli*, ultimâ vi ignis

ignis deſtillatum, rapit particulas metallicas ſecum, unde craſſities ejus & coloris obſcuritas. *Spiritus* enim *Vitrioli* miſtus eſt copioſiori phlegmati ſeu aquæ, unde aciditas ejus imbecillior eſt præ aciditate olei Vitrioli, quia magis concentratum habet acidum; unde etiam rigoroſiori ignis examine opus habet. *Hoc probatur exinde*, ſi rectificatur fortiter & accuratè ſpiritus Vitrioli, ita ut leniſſimo igne phlegma evocetur omne, tunc remanet ſpiritus ejuſdem acrimoniæ ac conſiſtentiæ, ac eſt oleum Vitrioli; ſi verò oleo Vitrioli corroſivo infundantur partes aquæ ſimplicis, & deſtilletur rectificando, ſicut ſpiritus Vitrioli, tunc oleum Vitrioli ſub forma ſpiritus prodibit. Optimè rectificantur in capella vacua; non quidem ut ſeparetur phlegma, ſed partes metallicæ, quas ſub ignis tortura ſecum vehit. Quò minus vitriolum de ſubſtantia habet metallica, quale eſt Anglicum & Hungaricum, eò major copia ſpiritus acquiritur; unde ſi vitriolum depuretur, & ſpiritus copioſior deſideretur, à terra ochrea priùs liberetur.

Caput mortuum vitrioli eſt nigrum ſubinde, interdum fuſcum; quandoque apparet nigrum, & tunc omni privatum eſt ſpiritu: ubi verò eſt fuſci coloris, non omnis ex eo deſtillatus eſt ſpiritus. Ex capite mortuo calcinato, ſoluto in aqua communi, elicitur ſal, quod eſt acidum, cum aliqua mineræ parte conjunctum. Iſtud caput mortuum vitrioli, ex quo elixiviatum eſt ſal fixum, dicitur terra *vitrioli dulcis*, eſtque nihil aliud, quàm *Crocus Martis obſtructivus*, ſeu eſt pars reſidua mineræ metallicæ poſt ſeparationem ſpiritus ſulphuris, à cujus corroſione tranſmutatum fuit metallum in viotriolum, ſeparatò verò hoc ſpiritu, remanet minera à ſpiritu corroſa.

Caput mortuum Vitrioli prunei coloris, ut & nitri, ſpiritibus ſuis per deſtillationem orbatum, ſi exponatur aëri libero, ita tamen, ut neque à pluvia, neque à radiis ſolaribus alteretur, poſt aliquod tempus novo, eodemque penetrantiore, impprægnatur ſpiritu: Hoc tamen fit certo tempore, menſibus ſcilicet vernalibus & autumnalibus; in æſtate & hyeme nil attrahit.

Jam *quæritur*: an ſpiritus ille in capite mortuo Vitrioli denuò ex aëre attractus, ſit unus idemque cum ſpiritu Vitrioli? An verò materialiter alius & novus ex aëre regeneratus? *Reſp.* Utraque ſententia habet ſuos Patronos. Certum eſt, quod ſpiritus Vitrioli regeneratus quodammodo ad naturam nitroſam inclinet: nam ſi perfectè extrahatur omnis ſpiritus ex capite mortuo, nihil ex aëre attrahet ſpiritus, quamvis per plures annos ipſi expoſitum eſſet: Conf. WILLISIUS *de Affect. Hypochondr. contra Highmorum pag.* 67. Mediâ nos incedimus viâ, dicentes, quod *ſpiritus Vitrioli regeneratus* ſit omninò acidum quoddam, quod latuit in capite mortuo, & hoc caput mortuum ſimul ex aëre attrahit acidum nitroſum, unde ſpiritus regeneratus evadit ex his duobus tertius quaſi, qui eſt quaſi naturæ intermediæ inter ſpiritum vitrioli & ſpiritum nitri. Nam metallica quoque, eaque valdè multiplicativa, effluvia per atmoſphæram fluctuare, & ab jiſdem certa corpora imprægnari, diverſis obſervationibus comprobari poſſet. Sic PETRUS ALCINUS *in Chronico Miſnenſi Miner. Tit.* 16. item MATTHESIUS *Sarept. Conc.* 3. referunt, Biſmuthi venam effoſam, quæ ne granulum argenti continebat, aëri per aliquot annos relicta, ſæpiùs nobilioris hujus Metalli notabilem quantitatem coctoribus exhibuiſſe: In Anglia quodam jugo Menticheo obſervatur antiqua quædam Molybdæna, in qua ante ſeculum omne plumbum excoctum atque extractum, quæque ſcoriarum nomine rejecta fuit, hæc temporis tractu novo ab incurſu aëris plumbo imprægnata conſpicitur, hocque in igne copioſiùs dimittit: Huc quoque facit experimentum DYGBÆI, quod BORRICHIO retulit de terra Arcevilenſi, quæ aëri liberiori ſaltem commiſſa, & aquâ pluviali per aliquot menſes irrorata, diverſa mineralia & metalla producit; ſicut idem ab aliis tentatum & deprehenſum fuiſſe idem BORRICHIUS *de ortu & progreſſu Chymiæ pag.* 149. & 150. teſtatur. Illuſtrat regenerationes hujus ſpiritus vitrioli aërei minera martis ſolaris, ſive Haſſiaca, ſive Thuringica, quæ aëri per aliquod tempus expoſita ſale quodam vitriolico circumcirca non ſaltem obducitur, ſed poſt longiorem temporis tractum tota ferè in vitriolum reſolvitur; quod, vitriolū, poſtquam cum aqua fuerit ſolutum & inſpiſſatum, & deſtillationi commiſſum, caput mortuum relinquit, quod nihil aliud eſt, quàm crocus Martis, & in verum Martem liquari poteſt. Sicut igitur omne illud vitriolum, quod ex minera Martis ſolari per aquam elicitur, ab aëre ſubſtantialiter & corporaliter non attrahitur, ſed maxima potiùs illius pars in minera hac jam dum materialiter, licet nondum ſub forma vitrioli, latuit, quæ per aëris nitroſi acceſſum in vitriolum reſolvitur, quatenus ſulphuris latentis acidum ab aëre extraverſum & commotum in martialem hujus mineræ ſubſtantiam agit, & eam pari modo, ac aliàs in vitrioli, tàm naturalis quàm artificialis, præparatione fieri ſolet, in vitriolum rodit; ita & ſpiritus vitrioli regeneratus à capite mortuo materialiter ex aëre non attrahitur, ſed acidum vitrioli in capite mortuo adhuc latens à nitro aëreo reſolvitur, quod caput mortuum metallicum in novum vitriolum quaſi rodit, aut novo ſpiritu imprægnat. Ex minera enim Martis ſolaris aëri nondum expoſita, ſub ignis tortura ſulphur copioſiſſimum ſublimatur, quæ ſulphure ſuo hoc modo privata in nullum amplius vitriolum reſolvitur, licet per multos annos aëri exponatur. Aërem autem acidum ſuum nitroſum ad ſpiritus hujus regenerationem ſimul contribuere, regeneratio nitri illuſtrat, quod in alcali nitri fixo, omni ſpiritu acido per deſtillationem exhauſto, aëri per proportionatum tempus expoſito, regeneratur: imò ſalis aut nitri aërei acceſſum concurrere, comprobare videtur Tritura illa ſolis LANGELOTTI per molam Philoſophicam, ſub qua per hoc ſimili modo, ac per aquam regiam, aurum aliàs ſplendidiſſimum in pulverem fuſco-ſubnigrum corroditur: Vid. LANGELOTTI *Epiſt. ad Naturæ Curioſos, in M. A. N. C. Ann.* 3. *Obſervat.* 59.

Sed jam reliqua Vitrioli præparata conſiderationi quoque noſtræ ſubjiciemus, cùm & PARACELSUS ex Vitriolo *quartam partem Pharmaceutices* conſtituerit, utut eorum non imitemur phantaſiam, qui ipſum lapidem Philoſophorum ex Vitriolo eruere laborant, decepti verſiculo illo vulgari: *Viſitabis interiora terræ, rectificando invenies optatum lapidem veram Medicinam*: Horum literæ initiales exhibent vocabulum VITRIOLI, qui tamen verſus longè alio ſenſu interpretandus eſt.

Vitriolum autem, dum igne examinamus, afferre primò *phlegma*, hinc *ſpiritum cum oleo*, ſupra dictum. Quod attinet *phlegma Vitrioli*, hoc, utut vulgò rejiciatur, elegans tamen & *perutilis in eo latitat Medicina*; *turget enim ſulphure Vitrioli Martis*, non ineleganti: unde etiam ſaporem acidulum poſſidet, & *interno uſu adhibitum, gratum eſt refrigerium in æſtu viſcerum*, maſſamque ſanguineam rorulentâ ſuâ ſulphureitate egregiè refocillat, unde *externè* in doloribus & ardoribus capitis inſtar epithematis fronti admorum, valdè confert, cùm omnes dolores mitiget. *Phlegma* hoc *cohobatum aliquoties à Vitriolo, & per digeſtionem exaltatum, optimum prædicatur remedium in phthiſi & tabe*, è corruptione viſcerum enata, in ſpecie *in vomica pulmonum*, quo in affectu cum ſucceſſu uſurpat HELMONTIUS JUNIOR; quin & omnes inflammationes viſcerum, & inde ortos abſceſſus, potenter tollit.

Pertinet huc *Aqua cœleſtis Baſilii Valentini*, quam in Teſtamento nobis reliquit, quæ *nihil eſt aliud, quàm phlegma Vitrioli* ſulphureum, ſeparatum à ſpiritu Vitrioli *cum ſale tartari*, quod, utut tanquam inutile ſubinde rejiciatur, in modò enarratis affectibus tamen laudata eſt Medicina.

Quod ſpectat *ſpiritum* & *oleum Vitrioli*, *ſunt hæc unius ejuſdemque naturæ, & non niſi ratione majoris & minoris aciditatis* & *conſiſtentiæ differunt, cùm oleum Vitrioli ſit ſpiritus concentratus, & ſpiritus ſit oleum reſolutum*. Præter varios uſus in Chymia in præcipitatione Mercurii maximi uſus eſt. In Medicina optatum edit effectum *in affectibus ſtomachicis*, ſi in vehiculo appropriato ad aliquot guttulas exhibeatur, imprimis *ſi immiſceatur tribus vel quatuor partibus Elixyris proprietatis vel menthæ, in ἀπεψίᾳ, ἀνορεξίᾳ* aliiſque affectibus, *optimum eſt remedium*. PARACELSUS dicit, quod ſpiritus Vitrioli Veneris adeò roboret ſtomachum, ut Martem ſtruthiocameli inſtar concoquere poſſit. Hoc, utut ſapiat hyperbolem, verum tamen eſt, quod non ſit contemnendum remedium *in febribus ardentibus, quod Julapia, potuſque ordinarii, acidulentur*. Præprimis vi ſuâ adſtrictoriâ *viſcera corroborat & firmat*, renum ſordes abſtergit, & ſabulum nephriticum eliminat, teſte PANAROLLO, aliiſque Practicis. Præſtat tamen pro uſu hoc ſi coaguletur, fitque, ſi à quodam alcali abſorptus in formam craſſiorem coagulatur; omne enim alcali abſorbet acidum, & abeunt ſimul ambo in ſalſum

ertium diureticum; unde propter hanc vim diureticam magis convenit ſpiritus vitrioli coagulatus. Intereà tamen, ut ſuprà quoque dixi de *acidulis*, *pulmonibus nocet*, propter aciditatem & liquamen metallicum Veneris vel Martis, pulmonibus inimiciſſimum. *Dentibus* porrò nocet; hoc enim habet vitii, ut affrictus cum unguentis dentibus, emittat ex ſe mineras corroſas, quæ præcipitatæ dentes nigredine afficiunt, unde loco ſpiritus Vitrioli hoc in caſu eligatur ſpiritus ſalis. Teſtibus inimicus quoque obſervatus eſt; *Virilitatem enim extinguit*: unde crebrò ejus uſu maſculi emaſculantur, inſigniterque debilitantur teſtes.

Dixi, quod ſpiritus Vitrioli ſecum gerat particulas metallicas, quas ſecum abripuit per retortam. *Hoc exinde patet*, quod niſi exactè rectificetur, útut primitus ſit egregiè clarus, ſi ad tempus ſteterit, flaveſcat, & terræ ochræ inſtar ad fundum dimittat materiam, quæ nihil aliud eſt, quàm pars Vitrioli metallica deſtillata. Hæc tamen arctè infixa cohæret ſpiritui atque oleo Vitrioli, ut vix ac ne vix quidem eadem ſeparetur; & tamen ſi huic ſpiritui inſtilletur ſpiritus urinæ vel ſanguinis humani, protinus in colore viridi apparet, propter præcipitatas particulas metallicas venereas.

Spiritus è Vitriolo eliciti differunt, prout vel ex Vitriolo Martis vel Veneris ortum trahunt. Sic quidam, ut acquirant ſpiritum Vitrioli hermaphroditicum, recipiunt Vitriolum Martis & Veneris artificiale, deſtillant, & acquirunt ſpiritum duplicis naturæ, qui vulgò commendatur in affectibus mulierum: unde ab HARTMANNO ad præparationem Elixyris Uterini Crollii adhibetur. Hic tamen ſpiritus hermaphroditicus non multum differt à ſpiritum Vitrioli vulgari, uti credo, cùm Vitriolum vulgarè rarò ſit ſimplex, ſed utplurimum participet de Marte & Venere.

Spiritus, oleum, & phlegma ſimul concurrunt in unum recipiens tempore deſtillationis, quæ ſolent vulgò à ſe invicem ſeparari & rectificari. Hanc autem ſeparationem & rectificationem ſpiritus ab oleo & phlegmate non vult approbare ZWELFFERUS, quia cum phlegmate Vitrioli dum ſeparatur, ſimul adſcendit ſpiritus Vitrioli volatilis ſulphureus; quò ablatò, relictus ſpiritus Vitrioli nobiliori parte defraudatus eſt.

Spiritus Vitrioli vulgaris propter corroſivam ſuam vim quibuſdam ſuſpectus eſt, unde allaborant, ut eum *dulcificent*, id quod volunt *quidam præſtare per ſe*; ſed res eſt difficilis. Quod verò ſit prorſus impoſſibile, vix credendum: nam digeſtiones & cohobationes, mutando corporum texturas, multum valent in alterandis corporum qualitatibus; unde digerendo & cohobando in tantum ſpiritus Vitrioli immutatio fit, ſed res eſt multi laboris. Vulgò palliativè dulcificant ſpiritum Vitrioli cum ſpiritu Vini dirigendo & cohobando: Alii hoc præſtant imbuendo caput mortuum proprio ſpiritu, & iterum deſtillando, quod caput mortuum abſorbet exactiſſimè ſpiritum affuſum, & poſtmodum phlegma ſaltem, non verò ſpiritum recipiunt, cùm hic, ceu dixi, fortiter in capite mortuo concentretur: Alii recipiunt martem & urinam humanam, & ſuper hæc deſtillant ſpiritum Vitrioli; ſed hæc operatio eſt deceptoria; nam Mars in deſtillatione abſorbet ſpiritum acidum erumpentem, urina verò mutat eum in ſalſedinem; unde phlegma ſalſum acidum acquirunt. Aliàs *certum eſt, quod, quando ſpiritus Vitrioli ex vitriolo Martis artificiali paratur, habeat* aliquam *dulcedinem*; *ſapor* enim *adſtrictorius* eſt à *Marte nativo*, *nauſeoſus* verò *à Venere in ſpiritu Vitrioli dependens* utplurimum obſervatur.

Pertinet huc *ſpiritus aperitivus Penotti*, de quo *vid.* SCHRODERUS *in Pharmacop. pag.* 489. Paratur ex Vitriolo calcinato cum ſilicibus calcinatis, & quarta parte tartari ad albedinem calcinati; miſta, in cellam reponuntur fermentationis cauſâ, poſtmodum rigoroſo igne urgentur, deſtillanturque, quæ dant paucum ſpiritum acidulum, rectificando acuendum. Hic *ſpiritus* PENOTTI *mitior eſt ſpiritu Vitrioli, quia propter admiſtionem tartari & ſilicum, acor Vitrioli deſtruitur nimius*, & eſt nihil aliud, quàm ſpiritus vitrioli, ſed qui propter additum tartarum fit ex ſe debilis, niſi abſtractione phlegmatis roboretur.

Spiritus Vitrioli vulgaris minus arridet ſublimioribus Chymicis, qui conantur eundem volatiliſare. Hic *ſpiritus Vitrioli volatilis* vulgò *commendatur à* PARACELSO *ad curam epilepſiæ*, multiſque laudum encomiis ab eo, ſuppreſſo licèt laborandi modo, extollitur, diciturque, *qui novies de ſuo capite mortuo retractus eſt*. Hic ſpiritus *non eſt non-ens*, cujus notæ ſunt; ut

1. Facili igne elevetur in altum & ſtriatim, ut ſpiritus vini, per alembicum adſcendat.
2. Cùm ſpiritus Vitrioli vulgaris non ſit admodum ſulphureus, nareſque non adeò feriat, hic ſpiritus vitrioli volatilis adeo penetrantiſſimus eſt, nareſque non ſine gravi moleſtia afficit, quare propter ſuam volatilitatem à multis anxiè deſideratur, ejuſque tamen præparationes tot ſunt, quot capita.

Attamen, *qui cupit eum præparare*, *has ſequentes obſervet encheiriſes:*

1. *Paretur è Vitriolo non calcinato*: nam in calcinatione nobilior ejus pars cum phlegmate avolat.
2. *Ignis non nimis ſit vehemens*, ne ſpiritus vulgaris fixus prodeat, qui ſpiritum volatilem figit.
3. *In præparatione dum calent vaſa, removendum eſt receptaculum*, aliàs ſpiritus volatilis reintrat in caput mortuum, figitur ibidem, & nihil poſtmodum acquiritur.
4. *Non omittenda eſt digeſtio*, cum ſemel expulſus cum phlegmate proprio aliquandiu ſit digerendus, & à capite mortuo cohobandus, quia volatiliſatur magis, idque tamdiu, donec tandem per vaſa altiſſima deſtilletur.

Parum quidem *dat*, & *aliquot libræ ſp. Vitrioli vulgaris vix drachmas duas exhibent ſpiritus volatilis*: aſt eſt nobiliſſimi uſus.

Porrò aliàs *volatiliſare conantur* quidam *ſpiritum Vitrioli vulgarem cum ſpiritu vini* hunc in modum, & *fit ſpiritus Vitrioli epilepticus*: ſcilicet recipiatur *caput mortuum*, quod ab incubatu in *aere* aliquandiu denuò fuit *impraegnatum*: hoc deſtillant, & acquirunt ſpiritum Vitrioli volatilem, regeneratum dictum; Huic ſpiritui admiſcent p. ii ſpiritus vini, *digeſti cum ſpeciebus epilepticis*, digerunt per aliquot dies, poſtmodum miſturam hanc deſtillant per retortam, & prodit ſpiritus antiepilepticus, qui in affectibus capitis per conſenſum eſt nobiliſſimus. Sic quoque eodem planè modo præparavit Dn. D. MICHAELIS *ſpiritum* ſuum *Vitrioli Cephalicum*: *Recepit ſpiritum vini cum herbis cephalicis digeſtum* & ab iis *abſtractum*: Hunc affudit *Vitriolo Martis ad albedinem calcinato*, ſeu *capiti mortuo Vitrioli in aëre* denuò *impraegnato*, deſtillavit blando igne per retortam; ſic enim prodit ſpiritus Vitrioli cephalicus, qui *optimus eſt in morbis malignis cum convulſionibus*, & *omnibus capitis affectibus*.

Alius modus *volatiliſandi* eſt *cum urina humana*, Autore QUERCETANO, qui commendatur ab HARTMANNO: *Caput mortuum Vitrioli* digeritur cum octuplo urinæ, & deſtillatur per retortam: prodit primò *phlegma*, quod *eſt anodynum in podagricis doloribus*; nam acuatum eſt ſale urinæ & ſulphure vitrioli, unde mirè prodeſt hoc phlegma primò prodiens: ſuccedit *phlegma ſubtilius*, quod dicitur *optimum Ophthalmicum*, teſte MINDERERO, conſtans ex phlegmate, acuato cum ſale volatili urinoſo pauco, quod abiit in ſal penetrans tertium: hic liquor *ad omnes ferè oculorum affectus*, in ſpecie ad cataractas, ſuffuſiones, ungues oculorum, &c. mirè deprædicatur: Succedit tandem *Vitrioli ſpiritus*, *ab urina mutatus in ſal tertium volatile, qui in epilepſia infantum egregium præſtat uſum*. Hæc de ſpiritu Vitrioli.

Poſt ſpiritus & olei deſtillationem remanet *caput mortuum Vitrioli*, quod *vocant Colcothar*, ficto vocabulo, à PARACELSO ita indigitatum. Utut autem *caput mortuum* omnem remanentiam poſt deſtillationem ſignificet, *propriè* tamen *id denotat, quod poſt ſp. & olei vitrioli deſtillationem remanet*. Hoc *caput mortuum*, *ſi rigoroſè deſtillatum ſit*, ut appareat nigrum & planè inſipidum, tum *nullum amplius ſpiritum continet*, nec aëri expoſitum in vitriolum regeneratur: ſin verò prunei aut atro-purpurei ſit coloris, tunc *affuſâ aquâ communi calidâ elixiviatur ſal Vitrioli*, quod cryſtalliſandum eſt. Hoc *ſal Vitrioli* nihil aliud eſt, quàm perfectum & purum Vitriolum, quod nondum fuit deſtillatum ab igne: nam ſi fiat lixivium cum hoc ſale, & igni exponatur, fit verum Vitriolum; ſi enim ſpiritus Vitrioli à capite mortuo ſuo aliquoties cohobatur, ſal hoc totum in ſpiritum Vitrioli abit, ita ut nihil, præter terram inſipidam metallicam, remaneat. Sal hoc ab aëre ſolutum in capite mortuo prodit terram metallicam, & vitriolum regeneratum conſtituit.

Hoc

Hoc ſal *Vitrioli habet vim inducendi nauſeam & vomitum*, unde tanquam optimum vomitorum commendatur ab ANGELOSALA, adeo, ut vocitet id *mannam vitrioli vomitoriam*. Doſis eſt à ℈j ad ʒß. Verùm cautiſſimus ſit hujus uſus: Ego enim religioni mihi duco exhibere ſal vitrioli vomendi causâ, quia hujus ſalis vitrioli natura dependet à Venere, quæ ventriculum debilitat, ejuſque tonum deſtruit; imò, ſi plicis ejus ſe inſinuet, nauſeam pertinaciſſimam, & inanes vomendi conatus per aliquot ſeptimanas infert, ſicque totalem ſtomacho cauſatur ruinam. Præterea *nocet* quoque *ipſis pulmonibus*, *teſte* MINDERERO, qui ejus uſum omnibus diſſuadet. *Notandum* autem, *quod ſolum ſal vitrioli Veneris vomitus cieat; ſal vitrioli Martis* hoc *nunquam* præſtabit, & ſine tali metu propinari poteſt. *Ubi* & hoc *ſal ex capite mortuo ſublatum eſt*, *remanet terra* inanis, *quæ dicitur terra vitrioli dulcis balſamica*, qualis etiam ex vitriolo præcipitari poteſt cum immaturo quodam metallo, v.g. quando per ſe digeritur in Balneo Mariæ.

Terra vitrioli hæc dulcis balſamica nihil eſt aliud, *quàm crocus Martis* (uti jam ſæpiùs innui) vel eſt Mars, vel Venus ſeu cuprum ad ſummum calcinatum. Hæc terra ritè edulcorata, & ſubtiliſſimè pulveriſata, *internè & externè adhiberi poteſt in affectibus omnibus, quę adſtrictione opus habent*. Dicitur *terra Balſamica*, quod quaſi *balſamum in ſe reconditam habeat virtutem ad curanda vulnera & ulcera*; unde quoque cum balſamicis vulnerariis miſceri ſolet utiliter: unde *unguentum fuſcum Felicis Würzii* ratione hujus terræ egregium eſt in vulneribus curandis. Fundamentum hujus præparationis eſt, quod exhauſta hac *terra vitrioli* (quæ ingreditur unguentum hoc FELICIS WURZII) omni acido evacuata ſitiat, unde egregiè abſorbet omnes acidos acores ac ſapores vulnerum, eos edulcorat, ſimulque adſtringit, & labia vulnerum coarctat, ut promptiùs a balſamo naturali ſanentur. *Externè* adhibetur *ad quaſcunque hæmorrhagias* quarumcunque partium. Aliàs ſimilis quoque terra ſub præparatione tartari vitriolati TACHENII, quem in *clave Hippocrat. Chymici cap. 6. pag. 101.* deſcribit, ad fundum cadit, quæ internis uſibus æquè ac terra vitrioli ex capite mortuo vitrioli, aut crocus Martis quilibet adſtringens, inſervit.

Ex hac vel illa *terra vitrioli balſamica paratur* communiter tinctura iſta Martis *adſtrictoria*, quæ aliàs falsò dicitur *tinctura ſulphuris vitrioli*, *quæ nihil eſt aliud*, *quàm tinctura Martis*, *quæ* itidem *in omnibus partium hæmorrhagiis certiſſimum eſt remedium*. Paratur ex capite mortuo vitrioli Martis, aliàs vomitus facit:

R. *Caput mortuum vitrioli Martis*, ſive *terra dulcis balſamica*:

Affunditur eidem *ſpiritus ſalis communis*, ſeu *ſpiritus ſalis* cum alumine aut nitro *compoſitus*, ſolvitur dein, filtratur, & abſtrahitur per arenam ad mellis conſiſtentiam: Remanens materia extrahitur cum ſpiritus vini *rectificatiſſimo* in tincturam egregiè rubentem adſtringentem, quæ filtratur, & ſpiritus vini aliqua pars, ad oleoginoſitatem ſcilicet, abſtrahatur.

In omnibus hæmorrhagiis, *dyſenteria*, *item diarrhœa*, *ſputo ſanguinis*, *optimi eſt ſucceſſus*. Doſis à guttul. 20. ad 30. in vehiculo appropriato. Dicitur tinctura ſulphuris vitrioli, quaſi eidem ineſſet ſulphur.

Hujus ratione quoque videamus *ſulphur vitrioli dulce anodynum*, à PARACELSO primò, & poſt ab HELMONTIO commendatum. Dicitur vitrioli ſulphur dulce anodynum, quia habet vim anodynam, dolores & furores inordinatos (ita loquente PARACELSO) archei ſedandi. Hoc *ſulphur ex vitriolo Veneris nihil aliud eſt*, *quàm ſulphur Veneris fixum*. Paratur non immediatè ex Venere, ſed ex vitriolo Veneris, quando Venus in corroſione à ſpiritu ſulphuris acido in vitriolum fuit benè reſerata; ita enim promptiùs ejus ſulphur extrahi poteſt. In Marte, & vitriolo Martis analogum latet ſulphur, quod patet

1. Ex fœtore ſulphureo, qui inter calcinandum adſtantium nares ferit.
2. Ejus flamma cœrulea, quam in igne ſpargit.
3. Sublimatio ſulphuris veri in collo retortæ per deſtillationem diutiùs continuata; Et
4. Quod ab oleo Vitrioli & terebinthinæ deſtillatis tandem verum & inflammabile ſulphur in collo retortæ ſublimatur.

Sed ſulphur hoc vitrioli Martis non tàm efficax eſt in Medicina, quàm ſulphur vitrioli Veneris.

HELMONTIUS *deſtillat hoc ſulphur Veneris in oleum viride*, *melle dulcius*, quod vocat *Elementum ignis Veneris*. *Hoc oleum viride* (adjecto Mercurio præcipitato rubro illo diaphoretico, à quo liquor alcaheſt abſtractus eſt) fixatur per liquorem alcaheſt, conſtituitque aurum ejus *horizontale*: Vid. HELMONT. *Tract. Lithiaſ. cap. 8.*

Ex hoc vitriolo Veneris, & inde parato ſulphure, procedit *Dryſ Helmontii*, ſeu *ſuccedaneus lapis Buttleri Helmontii*, dum lixivio microcoſmico ſulphur vitrioli Veneris eluitur à concreto: Vid. HELMONTIUS *l. 2. Buttler.* Verùm cum non omnibus liceat adire Corinthum, vulgò parant *analogum* huic *ſulphuri fixo Vitrioli*: alii enim per ana ſalis ammoniaci ſublimant caput mortuum vitrioli Veneris rubicundum, aut colcothar vitrioli ad rubedinem calcinatum, vel terram ejus ochream ſeu metallicam probè edulcoratam, per arenam, ignem ſenſim augendo, donec cucurbita fere candeat: ſublimatum intensè flavum eximunt, & ſi nimis adhuc palleat, cum reſiduo denuò miſcent, & de novo ſublimant; quod verò aurei coloris, iterum per ſe ſublimant, & egregium acquirunt remedium. Ex his cum ſpiritu vini tinctura elici poteſt. Inter alios eſt STARCKIUS, qui coquit ſalem tartari, & ebullire ſinit cum colcothare vitrioli Veneris, ſic etiam putat fore, ut alcali fixum propter convenientiam ſulphuris in radice attrahat ad ſe ſulphur Veneris, quod poſtmodum volatiliſat, & optimum prædicat remedium. Sed eſt hoc difficile, quia paucis datum eſt volatiliſare ſalia fixa. Dn. D. BOYLE, qui tribuit multum fidei ſcriptis HELMONTII, *componit flores ex ſulphure Vitrioli Veneris*, *cum ſale ammoniaco ſublimatos*, quos ceu ſacram anchoram in malis ſtomachi veneratur: Recipit ſcilicet ſal ammoniacum, junxit cum *capite mortuo vitrioli Veneris* exactiſſimè *edulcorato* (aliàs medicamentum præparatum habet ſaporem Vitriolicum) ſublimat, ac ſolvit in aquam, & edulcorat, atque ita acquirit flores aurantii coloris, quos vocat *primum ens Veneris*. Hiſce floribus tribuit vim anodynam, dicitque, quod ſint *in rachitide certi effectus experimentum*, item *antiquartium expertum*.

In capite mortuo vitrioli Veneris latitat vis pulveris ſympathetici, curantis vulnera alioſque affectus, magneticâ virtute: *de quo* vid. PAPINIUS *de pulvere ſympathet. Quæſt. 2. &* DIGBY. *Modus præparandi* eſt hic: Recipiunt Vitriolum, imprimis Veneris, exponunt in diebus canicularibus radiis ſolaribus, ut calcinetur ad flavedinem, (*notandum eſt*, *non exponendum radiis ſolis nimis æſtuantibus*, *aliàs vis* hæc *ſympathetica*, quæ nihil aliud eſt, quàm ſulphur Veneris, *evaneſcit*; nec admittenda eſt pluvia, aliàs alteratur caput mortuum in verum vitriolum.) *Fundamentum curæ ſympatheticæ conſiſtit in ſulphure vitrioli Veneris*, quo vulnera in diſtans ſanantur. Calcinationem hanc per radios ſolares ZWELFFERUS *in Mantiſſæ ſpagyr. pag. 389.* rejicit, quaſi eâdem ratione, ac ſol ex vegetabilibus particulas volatiliores evocat, etiam vitriolum parte ſuâ volatili privaret. Sed inanis metus eſt, cùm in calcinatione per radios ſolares non magis avolet, quàm igne actuali: Vegetabilia autem purioris, mineralia verò & metallica compactioris ſint texturæ. Alii ſulphur vitrioli aliter parant: ſcilicet recipiunt *vitriolum Veneris*, vel *vitriolum commune*, ſolvunt in *aqua ſimplici*, ſolutionem filtratam per aliquot dies in loco calido exponunt, ſic ſpontè *terra vitrioli ochrea* fundum petit: vel præcipitant cum ſale tartari, & vocant *ſulphur vitrioli dulce*; ſed falsò; eſt enim minera metallica vitrioli: Nam *ſal tartari abſorbet acidum vitrioli*, & minera metallica pondere ſuo cadit ad fundum, unde nihil valet ſulphur hoc modo præparatum. Liquor autem poſt præcipitationem filtratur, & ad pelliculam uſque evaporatus, cryſtalliſatur in loco frigido in *tartarum vitriolatum Tachenii*.

L E C T I O XXIII.

Conſideravimus hactenus ea, quæ ad vitriolum ejuſque Præparationes ſpectabant: ſupereſt adhuc conſiderandum

A L U M E N

ALumen *vitriolo cognatum eſt*, & ex hoc alumine cum ſale communi deſtillaturi ſumus primis diebus *ſpiritum ſalis compoſitum*, pro Magiſteriis aliiſque præparandis. Dico cognatum eſſe alumen vitriolo: nam ſicut vitriolum ex ſpiritu acido ſulphuris & metallo corroſo, ita alumen ex eodem *conſtat ſpiritu acido ſulphuris*, & *petroſo*

terreo

terreo corpore, à ſpiritu ſulphuris ſoluto, ac in aluminoſam pellucidam ſubſtantiam unita. Hinc eſt, quod *ex alumine* quoque *deſtillari poſſit talis ſpiritus acidus, qualis prodit ex vitriolo* ſub ignis tortura, *qui tamen eſt pauciſſimus, nec adeò acidus, ut ſpiritus vitrioli*. *Ratio eſt* hæc, quia corrodendo corpus petroſum, textura particularum ſpiritus acidi ſub tortura ignis à corpore terreo petroſo immutata ferè eſt, ut antiquam qualitatem atque aciditatem non amplius obtineant. Hoc ut clariùs pateat, recipiatur *ſpiritus ſulphuris per campanam* paratus, ſolvatur in eo *terra ſigillata*, & protinus concreſcit concretum aluminoſum; ſi diſſolvatur *eodem ſpiritu mars*, fit vitriolum: Hæc duo concreta per retortam deſtillata, non dant eoſdem exactè ſpiritus, ſed iſte, qui fit cum Marte, eſt pauló acrior eo, quàm qui è terra ſigillata deſtillatur; eſt enim remiſſior. Hanc *generationem aluminis ex ſpiritu ſulphuris acido cum corpore petroſo, confirmat experientia quorundam*: v.g. Recipiunt ſpiritum *ſulphuris per campanam*, hunc affundunt *cretæ*, ſolvunt, evaporatam maſſam inſpiſſant, & fit exinde in loco frigido perfectum alumen. Hoc refero uti communicatùm; an operatio ſuccedat, experientiæ relinquo. Alii aliter procedunt, affundunt vel ſpiritum vitrioli, vel ſalis, vel alius ſalis mineralis corpori terreſtri aluminoſo, & acquirunt alumen: ſit fides penes experientiam.

Sæpiùs fit, ut *ex pyrite calcinato generetur vitriolum: ex eodem quoque ſubinde fit alumen*; dum enim ſub corroſione pyritis ſpiritus acidus ſulphuris corroſione metalli dat vitriolum, corroſione adjecti terreſtris corporis dat alumen: & certum eſt, quod ibi plus reperiatur aluminis, ubi generatur vitriolum aut ſulphur.

Dixi, quod *caput mortuum vitrioli exhauſtum omni ſpiritu* (non tamen totaliter) *ſi exponatur aëri libero, imprægnetur novo ſpiritu ex aëre*: Hoc quoque verum eſt de capite mortuo aluminis.

Species aluminis variæ ſunt: Nam *rupeum*, Gallis Roches, veteribus fuit incognitum, quia ars pyrotechnica iis fuit occulta. Alumen rupeum crebris ſolutionibus ac calcinationibus præparatur: *Veterum* verò *alumina liquida nobis ſunt incognita*. Aliàs *alumen plumoſum* vulgò datur blandum ſatis, *ac non tàm aſperum, ac eſt alumen Rochæ*. Hoc ſæpiùs confunditur cum Amiantho; hæc tamen interea eſt differentia:

(1.) *Alumen plumoſum* eſt friabile, & adſtrictorii nonnihil ſaporis; *Amianthus eſt inſipidus*.

(2.) *Alumen plumoſum ignis rigore examinatum comburitur*, & jacturam tandem in igne ſubſtantiæ ſuæ facit; *Amianthus* verò *eſt invincibilis ab igne*.

Ex hoc *Amiantho in fila texto fiunt marſupia*, in quibus ſol liqueſcit *ſalvo* continente ſeu *marſupio in igne*, qualia marſupia videre mihi licuit apud *ingenioſum* SEPTALIUM.

Quod attinet ipſum alumen, imprimis *Rochæ*, hujus vis eſt admodum nota; unde *in vomitu* admodum *pertinaci, diarrhœa*, &c. cum appropriatis aliis *convenit*; item *in menſium fluxu nimio* alumen Rochæ *ad drachmam ſemis* quotidiè uſurpatum, comprobatum eſt: ſic quoque *in febribus intermittentibus* alumen ſingulare eſt remedium, præmiſſis præmittendis; ſic enim *paroxyſmos* citiùs redeuntes *retardat* atque compeſcit.

Verùm *alumen hoc conjunctam habet pinguedinem quandam excrementitiam, quæ, priuſquam in uſum medicum vocetur*, ab eodem *eſt ſeparanda*: *Depuratur* autem *hoc modo*:

℞. *Alumin.* qu. v.

ſolvitur *aqua calida*; huic affunditur *urina humana*; ſic enim fit, ut pingue illud aluminis excrementum ad fundum ſecedat, & alumen purum reddatur.

Preferendum tamen alumini crudo Magiſterium aluminis in febribus intermittentibus; item dulcedo ſeu ſaccharum aluminis. Magiſterium *pro uſu febrili præparant hoc modo*: Calcinant more conſueto in olla; huic *alumini calcinato*, cùm adhuc candet, adjiciunt acetum deſtillatum, ut ita ſolvatur: ſolutionem filtratam evaporant in loco frigido *in cryſtallos elegantes*, quorum uſus ad ℈j. decantatus eſt ſatis in febribus intermittentibus, ſcorbuto, & epilepſia.

De phlegmate & ſpiritu dictum eſt ſuperiùs. Ulterius paratur ex alumine *ſaccharum aluminis*, hoc eſt, alumen crebris proprii phlegmatis abſtractionibus & imbibitionibus intantum inverſum, ut depoſitâ omni acrimoniâ inſipidum fiat: Videatur POTERIUS *in Pharmac. ſpagyr. l. 2. pag 424. cap. 42. de Alumine*, & *de Febribus l. 2. c. 22.* Hoc *ſaccharum aluminis eſt ſpecificum in dyſenteria*, item *in Hectica expertum* ab Autoribus: Vocant quoque Mannam, item primum ens aluminis.

Externè alumen crudum diſſolvitur in lotionibus vulnerum, *in ulceribus ſinuoſis profundis* aut *malignis*. Hinc quoque *ad ſophiſticationem virginum & mulierum poſt partum* adhibetur; item *in uvula laxata* cum decocto prunellæ ſolutum alumen cum ſale ammoniaco *optati eſt ſucceſſus*; item *in laxitate gingivarum ſcorbutica* cum appropriatis feliciter adhibetur. Ingreditur quoque tincturam laccæ, quæ decantatiſſimi eſt effectus in ulceribus, & gangræna gingivarum ſcorbutica.

Quidam *ex alumine* parant *ſuppoſitoria*, & omnium primus hoc tentavit ANGELUS SALA, & a modernis continuatur hic uſus. *In ariduris membrorum*, quæ ex vulneribus partium membranoſarum contingunt, valdoperè laudatur: ſcilicet recipiatur *alumen* probè *calcinatum*, diſſolvatur in *aqua communi*, ſic præcipitabitur pulvis, qui cum ſpiritu vini edulcorandus, & poſtmodum cum unguentis appropriatis (*mit den Schwind Salben*) miſcendus: ſicut idem & hoc modo præparatum *contra malum iſchiadicum externè* cum ſucceſſu uſurpatur.

Sed hæc de ſalibus, tàm vegetabilium quàm mineralium.

LECTIO XXIV.

Pergo jam ad *ſecundum Paracelſiſtarum Principium* hypoſtaticum, nempe

SULPHUR.

Hic non minores, quàm de ſalino principio, oriuntur diſceptationes inter Chymicos, quæ non aliunde natæ ſunt, quàm ex PARACELSI Paracelſiſtarumque bonæ literaturæ ignorantia. Aliàs in genere *per ſulphur, ſulphureaque concreta, nihil aliud intelligitur, quàm pinguedo facilè inflammabilis*: & talis pinguedo ſub vario bituminum, reſinarum, &c. tegmine latet: quæ, cùm in ſulphure crudo præprimis inveniatur, ab hoc, tanquam à potiori, facta eſt denominatio. Hæc autem requiſita ſulphureorum ſubjectorum, cùm in ſulphure communi, illud examinantes, abundanter deprehendamus, factum eſt, ut ſub hujus ratione omnis pinguedo ſulphurea, fuerit appellata ſulphur. Cùm verò oleoſa corpora, tàm naturalia quàm artificialia, imprimis ſint pinguia & facilè inflammabilia, factum eſt, ut olei vox pro principio ſulphureo uſurpetur, ita ut *oleum & ſulphur* hoc in paſſu coincidant. *Pinguedo* talis *ſulphurea nuſpiam eſt ſolitaria; ſed cum aliis particulis variis concreta, & quaſi in unum coagulata eſt*; unde non tàm primum & hypoſtaticum erit rerum principium, quàm potiùs principiatum, ex rerum virtute genitum. *Particulæ* autem, *ex quibus hoc ſulphur concreſcit, ſunt acidum, quod in omni ſulphure & corporibus ſulphureis deprehenditur, & à parte ſulphurea contemperatur*, ut ejus acor nimius ſubinde occultetur. Hinc *in ſulphure communi acidum reperitur*, uti & in antimonio; nam & hujus ſulphur ex acido & pinguedine eſt compoſitum: *Succinum & bitumina* (ſive ad minerale referantur regnum, ſive ad vegetabile) *ſuum habent acidum*, quòd in deſtillatione prodit inſtar ſpiritus acidi: *reſinæ pingues*, pix, terebinthina, &c. *omnes cum pinguedine ſulphurea habent aciditatem*: unde in picis & terebinthinæ deſtillatione primo loco prodit ſpiritus acidus, quem ſubſequitur pinguedo ſulphurea: Hinc ſunt, qui volunt ex *fuligine*, quæ *nihil aliud eſt quàm ſulphur vegetabilium ſublimatum*, evocare fortiori igne ſpiritum, nec fruſtraneo conatu; operatio enim ſuccedit: unde ligna, quò pinguiora, eò copioſiorem ſpiritum acidum ſuppeditant, & oleum. *Carbones conſtant ſulphure*, ex quo ſuam combuſtibilitatem habent, *ex acido & oleo compoſito*, ut mineralia; unde *per alcalia fixa ſulphur carbonum extrahitur*, quando alcali ſulphur eorum imbibit & acidum deſtruit; conveniunt enim in radice: *Myrrha*, utut amara, *deſtillata acidum tamen exhibet ſaporem*: *Oleum commune* fortem *habet acorem*; unde etiam Martem in rubiginem corrodit, quia & lunam & Venerem in lamellas diductam corrodit in rubiginem: ut taceam acidum penetrans ex oleo communi artificialiter elici poſſe; hinc aciditas olei communis patet, ſi gutta unica hujus olei in oculum incidat, vehe-

vehementiores excitat dolores, quàm ipſe ſuccus acidus citri: *Nec oleum lini deſtituitur ſuo acido: Olea deſtillata* (quæ nihil aliud ſunt, quàm ſalia volatilia concentrata) ſuâ quoque conſtat pinguedine, & *nova ſunt producta*, concreta per ignem; *materialiter* quidem *inſunt ſubjectis*, *non autem formaliter*: Hæc, ututin radice ſint ſalia volatilia, tamen non deſtituuntur pinguedine ſulphureâ, cum acido concentrata. Talis pinguedo concentratur quoque per ſalia volatilia in concreta nova: hinc *olei acidum concentratur à ſpiritu ſalis ammoniaci*, quando hujus alcali volatile aggreditur illius acidum, & coagulantur mutuò. *Aromatum olea deſtillata ſuo nec deſtituuntur acido*: imò cinnamomum ipſum, ſi blando exactoque ignis regimine deſtilletur, phlegma acidum primò prodit, & poſtmodum oleum ſubſequitur. Hujus deſtillationis artificium conſiſtit, ut dixi, in prudenti ignis regimine. *Animalium pinguedines ſuum quoque habent acidum*; *ſi* enim *horum pinguedini conjungatur alcali fixum, producetur ſapo*: Notum enim eſt, quod *pinguia & aquoſa miſceri non queant*; ſi verò alcalia cum pinguedine jungantur, abeunt in corpus craſſum ſaponiforme. *Cur* verò ſe conjungant olea vel pinguia cum alcalibus, ratio eſt, quia alcalia imbibunt acidum in pinguedine latitans, quæ ita conjuncta vertuntur in ſaponem. Imò *credo*, *quod in ſpiritu vini acidum ſubſit*. Spiritus enim inflammabiles ſunt olea fermentando volatiliſata, & olea deſtillata ſalia ab acido concentrata: Imprimis hoc patet, quod ſubjecta, quæ nullam ſuſtinent fermentationem, dent copioſa ſatis olea; ſin verò fermententur, exhibeant ſpiritum ardentem, paucum verò vel nullum oleum; unde probabile eſt, olea ſubjectorum fermentatione volatiliſari in ſpiritum ardentem. Confirmare hoc videtur BECHERUS, dum profitetur, ſe ſcire modum olea vertendi in ſpiritum ardentem. Ut nihil dicam de Chymicorum quorundam opinione, quâ colores omnes à ſulphure deducere conantur: imò & tincturas corporum ratione ſulphuris effloreſcere afferunt; quod confirmare videtur, quod ſpiritus vini tanquam ſubjecti ſulphurei beneficio eædem tincturæ extrahantur.

An verò in metallis verum detur ſulphur? affirmare nequeo; adeò, ſi forſan extrahatur ſulphur inflammabile, hoc fit non niſi diuturnas poſt præparationes ſubjectorum, ubi dubium eſt, an non ſit novum productum artis? an verò in ipſo concreto ante ignis examen ſubſtiterit? Certum quidem eſt, quod *corpora metallica*, ut magis compacta, *non prodant de ſe ſulphur*, *niſi aliis mediantibus*. Cum autem videamus corpora quædam facilè fieri inflammabilia propter copiam ſulphuris, è contrà autem videamus in præparatione Antihectici POTERII, agitatione Materialium pauló nimiâ Jovem concipere flammam; probare videntur, eſſe perfectum ſulphur in corporibus metallicis. An verò tincturæ metallorum (quod tamen huc non ſpectat) ſint Extractiones ſulphurum veræ? an verò ſolutiones partium quarundam metallicarum, aliorum judicio relinquo. Ego poſterius affirmarem.

LECTIO XXV.

Vidimus generaliter hactenus ſulphura, tàm vegetabilium quàm mineralium, ut & animalium, quàntum ſub uno ſulphuris conceptu comprehenduntur: Jam in ſpecie quod attinet

SULPHUR COMMUNE MINERALE,

DE eo occaſione florum ſulphuris, jam ſublimandorum, dicemus.

Sulphur commune in duas dirimitur ſubſtantias, quæ tertium dant concretum; quarum *prima eſt pinguis, bituminoſa, & inflammabilis*; *ſecunda eſt acida ſalina*: Utraque exhibetur in ignis regimine. Nam in igne ardet pinguis illa ſulphuris portio, dum interea ſpiritus acidus in forma vaporis ferit nares, pectuſque coarctat, quique *per campanam* quoque *concentrari poteſt in verum liquorem ſpirituoſum*, de quo *inferiùs*. Hanc ſulphuris conſtitutionem ex oleoſa & acida parte confirmat & Analyſis & Syntheſis Chymicorum.

Quod attinet *Analyſin*, dixi de ejus inflammabilitate: quod ad ſyntheſin, *poteſt componi ſulphur artificiale ex ſubſtantia ſeu ſubjecto oleoſo, pingui & acido*: Nempe, ſi miſceatur terebinthinæ oleum deſtillatum cum dimidia parte ſpiritus vitrioli; hæcque deſtillentur cautiſſimè per retortam, acquiritur poſt deſtillationem in collo retortæ ſulphur perfectum inflammabile, quod oleoſitatem ſuam habet ex oleo terebinthinæ, aciditatem ex ſpiritu vitrioli. Analyſin porrò quod concernit, in præparatione ſpiritus ſulphuris per campanam, advertitur primò pars & ſubſtantia pinguis, in igne ardens; ſecundò ſubſtantia acida, in ſpiritum acidum concentrata: vid. *inferiùs*.

Ratione originis, *ſulphur aliud eſt nativum*, *aliud arte productum*. Nativum ſulphur quoque datur (quamvis rarò) in fodinis quibuſdam, & dicitur ſulphur apyrum; quod in uſu Medico eſt optimum, quia integerrimum & ſimpliciſſimum eſt. Artificiale fit, quando vel ex pyrite ſulphur excoquitur, vel ex aquis ſulphureis inſpiſſando elicitur. Pertinet huc *aqua ſulphurea* HAUPTMANNI, de qua vid. *Tractatus Chymicus de Thermis WolckenSteinienſibus*, ubi refert de aqua limpida ex petra exſtillante, quæ in aëre in ſulphur abjerit. Subinde contingit, ut, cùm excoquitur vitriolum ex minera, tunc etiam verum ſulphur effluat & emanet.

Pro uſu Medico ſulphur eligendum puriſſimum. *Depuratio* autem *ſulphuris* vario fit modo, imprimis autem *cum aqua* ſeu *lixivio calcis vivæ* aut alterius alcali, in hoc enim ſulphur commune probè ebulliens ab omnibus ſordibus probè depuratur: vid. THURNHEUSERUS *de aquis mineralibus*. Aliàs non inconveniens eſt modus, quo *cum urina humana* depuratur: Coquitur ſcilicet cum urina humana, & levi *aceti inſperſione* brevi depuratur. Nec inelegans *depuratio* inſtituitur *cum cera*, dum ſulphur permiſcetur anaticæ portioni ceræ, quæ in vaſe, ne tamen flammam concipiant, funduntur, dumque adhuc fervent, infunduntur in aquam, ut purum ab impuro ibidem ſeparetur: vid. ZWELFFERUS *in Mantiſſa ſpagyr. pag.* 397. Huc pertinet depuratio per ſulphuris ſublimationem, quæ optima, uti jam videtis, & de qua poſtea audietis.

LECTIO XXVI.

Depuratio ſulphuris, quæ fit cum calce viva, manu nos ducit ad originem Thermarum. *Fiunt* enim

THERMÆ

EX *mineris ſulphureis beneficio efferveſcentiæ*, à quibus *ardor iſte Thermarum excitatur*; *Virtus* verò *medica à ſulphure dependet*. Hanc generationem Thermarum eleganti declarat exemplo ROCHAS *in Scrutin. Thermarum*: Hic enim effodiendo thermas, pervenit ad originem earum, ubi deprehendit ſcaturiginem aquæ frigidæ ſaporis ſalſi, quæ permeando mineram ſulphuris, cum ſulphure efferveſcentiam concepit, ex qua poſtea calor & virtus Thermarum. *Thermæ artificiales fiunt, ex aqua, calce viva, & ſulphure*: Recipiatur nempe *ſulphur*, & triplum *calcis vivæ*, q.ſ. pl. His miſtis affundatur *aqua communis*, bulliant, donec aqua rubeſcere incipiat, quod ſignum eſt ſoluti ſulphuris, & hæc aqua commodiſſimè pro thermis naturalibus adhiberi poteſt, imprimis ſi vegetabilia nonnulla aromatica & nervina eidem aquæ incoquantur. Calorem ex efferveſcentia; virtutem verò ex ſulphure, dependere dixi: hinc eſt, quod *Thermæ conducant in morbis chronicis, externis ulceribus, fiſtulis, affectibus partium nervoſarum, paralyſi*, ut & *in eryſipelate exulcerato*, in *gangræna imminente*. Elegans quoque ſunt coſmeticum, quod *ſcabiem contumaciſſimam*, lentiginem, herpetem, & alia optimè *curat*.

LECTIO XXVII.

Nunc ad reliqua

SULPHURIS PRÆPARATA.

HÆc inter primò ſe offert *ſublimatio ſulphuris*, quæ *vel per ſe, vel cum aliis inſtituitur*. *Omnium optima eſt ſublimatio florum ſulphuris ſimplex*, ſub qua alembicus, cùm in hoc calefacto propter ignem diutiùs continuatum illi facilè fluant, ſine luto adaptetur, ut flores interdum extrahi, & mox alius apponi iterum poſſit, ne aëris acceſſu ſulphur incendatur. Solent nonnulli addere ſal decrepitatum, alumen uſtum, & juxta PARACELSUM caput mortuum ſeu colcothar vitrioli, quod idem præſtat ac alumen uſtum: idque eum in finem, ne ſcilicet in igne fluat ſulphur,

phur, indeque pauciores exſurgeant flores: Vid. ZWELFFERUS *in Pharmacop. Auguſtanam*. Notandum autem, quod colcothar vitrioli exactiſſimè ſit calcinandum, aliàs flores ſulphuris fiunt corroſivi, tincti acido corroſivo vitrioli; cumque deberent balſamum eſſe pulmonum, fiunt eorum venenum. Inanis autem metus eſt, quem de ſulphuris liquefactione concipiunt; cùm vix flores ſublimentur, niſi ſulphur in cucurbita liqueſcat: Vid. BEGUIN. *Tyrocin. Chymicum pag. 337.* Sunt, qui faciunt *flores compoſitos cum thure, aloe, myrrha, &c.* ſed *nihil valent*, quia ſolum contritum ſulphur ſublimatur, reliqua verò, tanquam fixiora, ſublimationi incepta ſunt, & facilè ſolent comburi in fundo, & acquirere empyreuma, atque colorem depravatum: *Benzoe*, cum per ſe in flores ſublimetur, addi poteſt. Aliàs componunt *flores ſulphuris ſaccharinos* ſed peſſimo itidem conſilio; ab igne enim ſaccharum comburitur, unde flores ſublimati fœtorem ſpirant, ſaccharumque in fundo combuſtum relinquunt; quod quidem ſpiritum acidum ſuggerit, cùm floribus ſulphuris tamen haud commiſcibilem. Alii parant *Flores ſulphuris corallinos*, miſcent ſcilicet coralia cum ſulphure trito, committuntque igni; ſic fieri putant, ut acidum ſulphuris corallia aggrediatur, & in ſui ſublimationem ſecum in ſublime rapiat partes volatiles corallorum, ſicque fiunt flores ſulphuris coralliati, in Medicina efficaces. Verum quoque eſt, in ſublimatione ſulphuris exhalare tantum acidi ſulphuris, quantum ſufficit pro ſolutione Coralliorum: ſed tamen nihil de Coralliis in ſublime tollitur, quin fruſtranea hæc eſt florum ſulphuris ſublimatio.

Uſum florum ſulphuris quod attinet, notum eſt, quod *ſulphur optimum ſit pectorale*, adeò ut à Chymicis dicatur Balſamum pectorale ſeu pulmonum: Verùm hoc intelligendum eſt de parte ſulphuris pingui; acida enim pars ſulphuris nocet pulmonibus. Verum eſt, quod balſamum pulmonum in parte ſulphuris oleoſa & pingui reſideat: ſed cum ab acida parte difficillimè ſeparari poſſit pars oleoſa, propterea fiunt infuſiones variæ ſulphuris cum oleis variis, ut inde balſami ſulphuris varia fiant: ſic fit e.g. Balſamum ſulphuris terebinthinatum. Nam certum eſt, quod pulmonum corruptelæ quæcunque, ſive in abſceſſus ſive exulcerationes degenerarint, optimè curentur per vim ſulphuris balſamicam, quin & aliarum partium, præcipuæ renum, affectus feliciſſimè curat ſulphur, non ſecus, ac notum eſt, quòd *in ulceribus cacoethicis*, in ſpecie *mammarum*, aliiſque, *optimum ſit remedium*; unde *in catarrhis eg egi* quoque *eſt effectus ſulphur, corrigit* enim *lymphæ acorem ac acredinem*, hinc *in tuſſi aliiſque pectoris morbis, à lympha acida oriundis, optimè proſunt flores ſulphuris*, imprimis è myrrha & benzoë præparatis, cùm *præ ſulphure* non detur melius remedium, quàm benzoë: in colica ab acido orta ſulphuris effectus quotidiè laudatur, ad ℈ß. enim exhibitum, expertum eſt remedium. POLEMANNUS *de ſulphure Philoſoph. cap. 12* flores ſulphuris in phiala leni igne per aliquot menſes digerit, & ita fixantur, ut ſuam combuſtibilitatem amittant; imò, antequam ad illum fixitatis gradum flores ſulphuris h. pertingant, & per 6. ſaltem ſeptimanas in digeſtione continua aſſervati fuerint, certa maturationis ſigna exhibere, dicit: ſolvit nempe partem hujus ſulphuris digeſti in oleo, & aliam partem non ſufficienter digeſti: & hujus ſolutionis maximum fœtorem, inſtar balſami ſulphuris communis; perfectè digeſti verò ſuaveolentiam aromaticam, apparere affirmat, quod nobili Colicâ, ab acido ortâ, afflicto præſenti fuit auxilio.

Quod attinet uſum externum, ſulphur optimè mundificat & curat vulnera & ulcera, tàm maligna quàm benigna; ut & dyſepulotica facilè aliis admiſtum curat: Et ex hoc fonte peſtis veneno inſigniter adverſatur, ab HIPPOCRATE jamdum commendatum; unde flores ſulphuris omnium antipeſtilentialium poſſunt eſſe baſis. Ulterius in morbis mulierum, in menſibus movendis, fœtu & ſecundinis provocandis, ſuam confert opem: in ſcabie unicum ferè eſt remedium: nec timenda eſt retropulſio veneni ſcabioſi, ſed feliciter adhibetur balſamum ſulphureum, imprimis ſi acuatur cum alcali quodam, in ſpecie cum oleo tartari, & miſtum unguentis applicetur, nunquam fallet; & licet malum ſcabioſum in lepram gravioremque degeneret affectum, ſi internè viperina aut antimonialia adhibeantur, externè ſulphurata applicentur, nihilominus effectum videbitis optatiſſimum.

Poſt ſublimationem ſulphuris ſequitur *ſolutio*; *ſolvitur autem ſulphur*

1. *Per alcalia fixa*; quoniam hæc ex ſulphure in concretione oriuntur.

2. *Per olea deſtillata*; quia ſunt naturæ ſulphureæ

Ex ſolutione ſulphuris per alcalia prodit LAC SULPHURIS; ſic enim per lixivium calcis vivæ, aliis tartari, cinerum clavellatorum, &c. coquendo ſolvitur ſulphur, fit reſolutio ruffeſcens, quæ poſterior cum aceto, prior cum urina adhuc calida, præcipitatur, & fit inde cum ſuo mo fœtore liquor lacteus, qui aquâ ablutus in pulverem colligitur. *Uſus* hujus decantatur in quamplurimis affectibus, cùm tamen nihil valeat; eſt enim *Magiſterium hoc nihil aliud, quàm calx iners*. Nam deſtructa ſulphuris naturâ per conjunctionem ſalium cum ſulphure, ipſoque ſulphure, partim cum alcali, partim cum acido unito, fit ens novum fixum, nullius fere pretii, quod in menſtruis oleoſis vix ampliùs diſſolvi poteſt, imò ſublimatum vix tertiâ ſui parte in flores elevatur; & *plus operatur* ℨß *florum ſulphuris, quàm* ℥j *lactis ſulphuris*. Alii imbibunt lac ſulphuris cum ſpiritu ſalis, ut inde fiat maſſa conſiſtentiæ craſſior s: hanc maſſam pultaceam deſtillant per retortam, & acquirunt *lac ſulphuris*, quod *prodeſt in hydrope & peſte*. Optimum & egregium fit lac ſeu magiſterium ſulphuris, quando balſamum ſulphuris ad Extracti liquidioris conſiſtentiam inſpiſſatum, cum ſpiritu vini rectificato extrahatur, & cum aqua ſimplici præcipitetur.

Præter alcalia fixa ſolvitur ſulphur in oleoſis, & dicitur *balſamum ſulphuris*. Ordinariè fit balſamum *cum oleo deſtillato terebinthinæ*; alii *cum oleo aniſi* pro pectorali; alii *cum oleo deſtillato ſuccini* pro cephalico & hyſterico uſu; alii *cum oleo baccarum juniperi*, parant Optimus modus eſt, ut ſulphur priùs cum ana ſalis tartari liqueſcat, ſic abeunt in maſſam rubicundam, *Hepar ſulphuris* dictam, quod poſtmodum *cum oleo* extrahendum. Alii *compoſitos faciunt balſamos, addendo ſulphuri myrrham & benzoën*, atque cum oleis deſtillatis balſamum ſibi comparant egregium. Aliàs ſumunt quidam loco ſulphuris communis *ſulphur antimonii auratum*, quod etiam *ab oleis ſolvitur*, & majorem, quod credo ſperant effectum RULANDUS cum oleo rapiſtri & lini ſuum ſecat balſamum ſulphuris externum. Nonnulli his balſamis addunt camphoram, & habent penetrantiores. & *in affectibus malignis magis appropriatos balſamos*. Balſamus ſulphuris, à ſale tartari recluſi, & cum oleo quodam deſtillato ſoluti, ſi deſtillatur, prodit menſtruum, manetque in fundo coagulum, quod cum ſpiritu vini probè rectificato extrahi poteſt in *Tincturam ſulphuris* non inelegantem, utut tantùm ſolutio totius corporis videatur.

Uſus balſami ſulphuris eſt ad ulcera & corruptiones viſcerum internorum, præcipuè pulmonum; *hinc in phthiſi* commodè *adhibetur*, ſed *cum cautione*. Hæc cautela autem obſervatur hoc modo: *primò non ſolò aut crebrò utendum eſt hoc balſamo, ſed adulto balſamo Peruviano & ſacchar o ſaturni*; ſic enim fieri poſſunt *Rotulæ*, quæ *in tuſſi aliiſque inveteratis pectoris affectibus* prorumpunt. Si aliquoties *balſamum ſulphuris cum dosi laudani opiat* nocturno tempore adhibeatur, in tuſſi inveterata & pertinaci, aliiſque catarrhalibus affectibus, laudandum dabit effectum. In ſpecie in dyſenteria maligna valdè conducit balſamum ſulphuris. Ante quinquennium cùm graſſaretur dyſenteria, optimè ſe curarunt & præſervarunt patientes cum balſamo ſulphuris; ulcera namque inteſtinorum balſamum ſulphuris cum ſaccharo ſaturni certò & citò curare dicitur. *Externè ad ulcera & vulnera in caſibus chirurgicis optimè adhibetur: Tumores*, præcipuè carbunculos, *mundificat & maturat*, ne degenerent in ulcera maligna Ideò etiam paratur *balſamum ſulphuris pro uſu externo* cum oleis expreſſis, v.g. raparum, lini, nucum &c, unde *balſamum ſulphuris ad extra Rulandi. Mammarum ulcera, quæ* aliàs periculoſa ſunt, *nihil meliùs curat, quàm balſamum ſulphuris cum oleo momordicæ*, quod ſibi in tali caſu non habet par remedium. *Panaritium* (*Germanis vocatur vermis in digito*) affectum ſatis moleſtum, curat balſamum ſulphuris, teſte RULANDO. Cum balſami Peruviani ana miſtum vulnera recentia citò curat, inveterata ab exulceratione præſervat.

Ex balſamo ſulphuris paratur tinctura, quando ab illo oleum abſtrahitur, & reſiduum cum ſpiritu vini rectificatiſſimo extrahitur: Alii

Recipiunt *Nitri* p. jv.
Sulphuris p. j.

Pulveriſata & mixta in crucibulo detonant, ignem augendo & continuando, donec in maſſam rubicundam abeant: quam in mortario calido pulveriſatam cum *ſpiritu vini* extrahunt.

Vel liqueſcat ſulphur cum ana ſalis tartari, & dicto modo extrahatur. Extrahi quoque flores ſulphuris poſſunt in Tincturam.

Huc etiam pertinent *reſina* & *Cryſtalli ſulphuris*; *reſina ſulphuris* paratur abſtrahendo leni igne *balſamum ſulphuris*, cum *oleo deſtillato baccarum juniperi* vel *terebinthinæ*, aut *horum ana*, paratum, ad conſiſtentiam piciformem in Balneo vaporis, quæ pulveriſata, & in ſcabie cum Cornu cervi ſine igne & antimonio diaphoretico mixta, egregia eſt. *Cryſtalli ſulphuris* fiunt, quando *tinctura ex balſamo ſulphuris* parata ad medietatem abſtrahitur, ſic in loco frigido ſeu cella concreſcunt Cryſtalli, quæ aliquoties cum *ſpiritu vini rectificato* ſolvendæ, & ad tertiam partem abſtractæ, de novo cryſtalliſandæ, donec fœtorem deponant.

Hæc de parte ſulphuris pingui dicta ſunto.

Altera ejus pars ſubſtantialis *dicitur ſpiritus ſulphuris*. Verùm hic *ſpiritus vix ſeparari poteſt ſine parte ſulphuris pingui*, niſi per flammam. Ut ergò fiat ſpiritus acidus, ſingulari encheireſi hic opus eſt. *Modus deſtillandi* communis *eſt* hic:

℞. *Sulphuris*, qu. v.

Inflammetur, & ſuper flammam juſtò interjectò ſpatiò applicetur vas amplum vitreum, quod dicitur campana, quæ omnes vapores adſcendentes excipit, qui ſenſim concreſcunt in guttas, decidentes tandem in ſubjectum vas vitreum, & abeunt in ſpiritum acidum ſulphuris.

Verùm parum acquiritur, ℔j enim *vix dat* ℥j: reliquum omne, cùm non niſi in libero aëre deſtillari poſſit, abit partim in auras, partim in Gas incoërcibile, uti & loquitur HELMONTIUS. *In deſtillatione hac notandum*:

1. *Ut campana cum aqua aliquantum humectetur*, ut promptè uniat ſe pars acida cum aquoſa, & abeat in ſpiritum acidum, utut evadat phlegmaticus; poteſt enim rectificari.
2. *Ut deſtilletur die nebuloſo ac pluvioſo*; ſic citiùs atque copioſiùs colligitur. Nam quò humidior eſt aer, eò major quantitas ſpiritus ſulphuris acquiritur; è contrà ſi aere ſereno deſtillatur, quantitas hæc vix obſervabilis eſt: unde etiam in cella deſtillatio hæc commodè inſtitui poteſt.

Spiritus hic *ſulphuris eſt acidum univerſale omnium mineralium*, eſtque cognatus ſali terræ centrali, ut pote qui proximus eſt ab ejuſdem origine. *Cum hoc & terra petroſa fit alumen*; *cum minera Martis & ſpiritu ſulphuris fit vitriolum Martis*; & ita hic ſpiritus certas accipit modificationes, pro varietate ſubjectorum, quibuscum conjungitur. Hic ſpiritus ſulphuris cum ſpiritu vitrioli eaſdem habet virtutes, niſi quod *ſpiritus ſulphuris hic non habeat admixtas particulas metallicas*, quas habet vitrioli ſpiritus. *Spiritus hic in frigido loco aquâ dilutus dat cryſtallos ſaporis aluminoſi*, teſte BILLICHIO, quem penes ſit fides. Notum eſt, quod *fumus ſulphuris vinum ab omni corruptione ſervet immune*: Hoc advertentes *Chymici*, *omnes ſuccos crudos per fumum ſulphuris à corruptione præſervant*. Ab hac encheireſi proceſſit ulteriùs HELMONTIUS, & *commendat potus ſulphuratos ad tuſſim & alios pectoris affectus*, ſed modum pro more conſueto reticet: hic tamen eſt modus;

Recipit *lagenam potu ſemiplenam*: poſtmodum *tela ſulphurea* (*ſive fila Sulphure illita*,) incenduntur, induunturque *lagenæ potû ſemiplenæ* ut ardeant, donec eorum fumus repleat omne vas: tunc protinus claudatur & agitetur, ut *liquor cum Gas ſulphureo* forti agitatione uniatur, unde poſtmodum Gas hoc diſparet, & potus nil ſulphurei ſapit.

Hic potus *maximopere valet in affectibus malignis*: nam *in peſte* nupera *Londinenſi*, ubi uno die plus 700 hominum ſuccubuêre, *hoc medicamentum magnæ fuit utilitatis*.

LECTIO XXVIII.

Poſt ſulphur commune non datur in toto regno minerali magis ſulphureum ſubjectum, *quàm antimonium*, unde ad ejus conſiderationem jam properabimus.

ANTIMONIUM.

Eſt *antimonium ſubjectum minerale*, *naturæ metallicæ finitimum*, *compoſitum*, ſecundùm corporum metallicorum ſyntheſin, *ex copioſo admodum ſulphure*, *eoque minerali*; *hinc ex Mercurio metallico*, hocque *copioſo*; & denique ex ſubſtantia ſalina terreſtri alcalina. Ex his tribus conſtituitur antimonium.

Quod attinet ſecundam *antimonii partem* ſubſtantialem, nempe *ſulphuream*, *eſt ea cognata ſulphuri communi*, utut magis digeſta, magiſque ex parte fixata: ob id *ad naturam ſulphuris aurati accedere dicitur* à quibuſdam, ex eo, quod uſu chymico compertum ſit, *aurum colore ſuo ac tincturâ orbatum*, *fuſione per antimonium denuò ſuum antiquum ſplendorem* & tincturam *recuperare*; unde probant, quod *antimonio inſit ſulphur naturæ ſolaris*. Sed utut hæc dicant, probatio tamen non omnibus ſufficit. Poteſt enim fieri, ut auro deficiat color propter varia heterogenea, quæ ejus claritatem & tincturam ad tempus occultant, poſtquam verò illud funditur cum antimonio, abſorbet hoc heterogenea, & ſic redit, ſublatò impedimento, aureus color atque tinctura. Quicquid ſit, tamen certum eſt, quod ſulphur antimonii nobilius ſit atque elegantius ſulphure communi, & non parum ad ſulphur ſolare accedat; ex hoc enim virtus antimonii corroborativa, cephalica, epileptica, & variis venenis reſiſtens, originem ducere credunt. Sulphur hoc antimonii minerale probant omnes operationes atque præparationes iſtæ, quæ ex antimonio conficiuntur: hinc inflammabilitas cum odore ſulphureo & Gas acido; hinc *cum nitro & tartaro detonationis effectus*; hinc tincturæ antimonii per alcalia extractæ; (*alcalia* enim *promptè attrahunt mineralium ſulphura*;) hinc *ex Mercurio ſublimato & antimonio oritur butyrum antimonii*, quod maximè ſpirat ſulphureum quid; hinc *ex Mercurio vulgari cum ſulphure antimonii elaboratur cinnabaris perfectiſſima*; unde eſt, quod ex antimonio poſſit elici copioſiſſimum ſulphur, ſulphuri communi ſimillimum, niſi quod non adeò flaveſcat, ut ſulphur commune, ſed nonnihil virideſcat.

Tale *ſulphur minerale duplici modo elicitur ex antimonio*:

1. *Per deſtillationem*; quando antimonium pulveriſatum cum ſpiritu vel oleo Vitrioli ad tempus digeritur, & poſtmodum forti igne deſtillatur; ſic in fine deſtillationis ſublimabit ſe ſulphur in collo retortæ.
2. *Per ſolutionem*; ſi ſolvatur antimonium in aqua regia (quæ ex ſpiritu nitri, in quo ſal commune reſolutum, conſtat) cui ſi dein affundantur aqua communis, ſeparabitur ſulphur perfectum antimonii nonnihil virideſcens. Ut taceam non ſecus quàm cum ſulphure communi per olea deſtillata, aut olea expreſſa, extrahi ſulphur antimonii, & cum eo fieri balſamum ſulphuris, quod melius eſt vulgari.

Dixi, quod *antimonio* quoque *inſit Mercurius copioſus*, *ſed metallicus*, *qui participat de natura ſaturni*, & hic Mercurius eſt, qui à ſulphure ſeparatur in præparatione reguli antimonii, inque regulum ſe conglobat. Dixi, quod ſit naturæ Saturninæ; hinc eſt, quod BASILIUS VALENTINUS docet regulum antimonii mutare in perfectum Saturnum; hinc *antimonium* vocat *naturæ hermaphroditicæ*, quod ſit *partim metallum* propter ſaturninam portionem, *partim mineralis naturæ* propter ſulphur aliaque ſalia ſuperflua. *Alias* propterea, quia ſulphur participat de ſulphure ſolari, *dicitur aurũ leproſum*, nondũ ad perfectam ſolis adductum fixitatem. *Alias* dicitur *Lupus*, quia inſtar lupi voracis omnia fermè metalla, præter ſolem, devorat: Nam *ſulphur antimonii minerale* abundans *in fuſionis igne omnia metalla abſumit*, ſeque cum iis ſaturat, cùm in proprio corpore non ſaturetur, *ſolem autem intactum relinquit*, partim propter firmiſſimam compactionem, partim propter amicam ſulphuris antimonii & ſulphuris ſolaris conjunctionem. *Voracius eſt ſulphur antimonii ipſo ſaturno*; quia ſaturnus abſorbet reliqua metalla, excepto ſole & luna, antimonium verò ſolum aurum in cupella relinquit, reliquis devoratis. Denique *dicitur Protheus*, propter ſui mutabilitatem variam. *Omnes enim colores & ſapores ineſſe antimonio*, *affirmant Chymici omnes*; id quod teſtantur flores antimonii, qui modò albi, modò flavi, modò rubri, ſublimantur; ſic quoque fiunt vitra varii coloris ex antimonio.

Pro uſu Medico eligendum eſt illud antimonium, quod eruitur ex aurifodinis; tale enim eſt perfectiſſimum, habetque ſulphur copioſius, magiſque eſt naturæ ſolaris: Unde *antimonium Ungaricum optimum eſt*, *cùm* notum ſit, quod *ibidem* loci *dentur multæ aurifodinæ*. *Nota* verò *bonitatis eſt*, ut habeat ſtrias albicantes, inter quas *diſperſa* ſint *puncta rubra*, quæ *indicant copiam ſulphuris*, *ſtriæ verò abundantem Mercurium & Regulum*.

Quod attinet *uſum antimonii*, crudum internè adhibitum nul-

nullam habet efficaciam, nec vomendo, nec purgando. Sunt quidam Neoterici, qui antimonium crudum ad gr. iij: commendant ad epilepſiam, imprimis ſi aliis præcipitantibus ſit appropriatis admixta: Alii decoquunt antimonium crudum in decoctis ſudoriferis pro cura luis Venereæ, quale decoctum in nodulo ligato habet BORELLUS & ZWELFFERUS: Brutis antimonium crudum aliquot vicibus propinatum, eorum ſanguinem purificat; unde porcellis leproſis communiter cum paſtu propinatur ad ℥ß cum fructu; quod jam ſuo tempore obſervavit BASILIUS VALENTINUS: Moderni in *Ephemer. Gallicis* experimentum fecêre in equis & porcis, quos uſu antimonii crudi pinguefecêre.

Accedamus nunc ad Antimonii Præparationes, inter quas primum locum obtinet *Calcinatio: Hæc fit vel per ſe, vel cum aliis. Per ſe fit Calcinatio*, quando antimonium ſelectum ſtriatum (quæ tamen ſtriæ ſunt à ſulphure externo) groſſo modò pulveriſatum calcinatur in ſcutella argillacea ampla, ſuper carbones ignitos, ita, ut ſucceſſivè ſulphur copioſum exhalet, & antimonium in forma pulveris gryſei remaneat. Quod in tali calcinatione exhalet ſulphur, inde patet, quod reperiuntur copioſi & candidiſſimi Antimonii flores in collo camini. *In hac Calcinatione* Antimonii quædam *notandæ* ſunt *encheiriſes*.

1. *Ut Antimonium in crucibulo continuè ſpatulâ ferreâ agitetur, ne coaleſcat & fundatur (es flieſet zuſammen)* ſic namque nunquam calcinabitur. Calcinatio hæc tamdiu continuetur, donec nil fumi amplius exſurgat: ubi autem antimonium jam calcinatum eſt, tunc novum illi ſupperaddi poteſt antimonium pulveriſatum, & calcinari denuò ſine ullo fuſionis metu; ſic enim unum alterum impedit, ne poſſit liqueſcere; calcinatum quippe non liqueſcit propter præſentiam Antimonii crudi; poſtea iterum aliquid antimonii crudi addatur, & ita continuetur. Signum perfectæ calcinationis eſt, quando particulæ antimonii immiſſo baculo ferreo non amplius fumum de ſe ſpargunt; quod remanet eſt calx antimonii, i. e. ſulphur internum antimonii. Præter hanc calcinationem ſuperiùs memini *Calcinationis per radios ſolares inſtitutæ*, & omnes conſentiunt, quod gravius fiat ex hac per ſolem calcinatione, quàm communi modo calcinatum. Antimonium quoque per ſolem *calcinatum fit blandum vomitorium ac diaphoreticum*, quod BARTHOLETUS vocat Bezoardicum ſtupendarum virium.
2. *In hac Calcinatione antimonii* (imò in omnibus ejus præparationibus) *vitandus eſt fumus antimonii*, quia corroſivus & ſordibus arſenicalibus imprægnatus eſt, unde nocet valdoperè laborantibus. Hoc *ut evitetur, aſſumendum eſt ante præparationem butyrum cum pane; hujus enim pinguedo temperat vim corroſivam fumi antimonialis: Sic quoque radix zedoariæ in ipſo labore maſticata, malignitatem antimonii ſolet coërcere*.

Per ſe quoque calcinatur antimonium, ut fiat vitrum, ſi ſcilicet hoc antimonium priùs calcinatum in crucibulo ſpatio quadrantis vel dimidiæ horæ, forti igne fundatur, donec totum purum appareat; poſt fuſionem crucibulum eximatur, & poſtmodum effundatur in patellam aut porphyritidem, aut tabulam cupream, tunc concreſcit in loco frigido in vitrum hyacinthinum, interdum rubicundum. Pro fuſione facilitanda Matthiolus aliquid antimonii crudi addit: rectè autem monet Schrœderus, quod pelluciditas hac ratione depravetur. Vitrum quoque antimonii ex antimonio crudo, aut hujus regulo, conflatur. Calx autem antimonii ultra unum vel ultra duos dies non aſſervanda, ſed mox in vitrum fundenda; ab aëre enim ita immutatur, ut in vitrum diaphanum & ſplendidum redigi nequeat. Hìc autem obſervanda temporis tum quantitas, tum qualitas: *Quantitas*, ut ſufficienter fluat antimonium; quod cognoſcendum, ſi intruſo baculo ferreo in maſſam fluidam non amplius fumet, illudque, quod ipſi adhæret, ſit perſpicuum ac clarum, tunc enim ſufficit fuſio pro vitro antimonii; ſi non, ulteriùs continuetur fuſio, quin etiam borrace addito promoveatur fluiditas vitri antimonii: *Qualitas* obſervetur, *ut dies in hanc rem eligatur ſerenus*; ſic enim vitrum pellucidum & elegantis evadit coloris: id quod non tantum in vitrificatione, ſed etiam in aliis antimonii præparationibus probè obſervandum, nempe in præparatione reguli, ſublimatione antimonii, &c. Diaphaneitatem maximè juvat, ſi antimonio fluenti injiciatur aliquid ſulphuris citrini ſiuſtulatim, ut in præparatione nitri tabulati ſeu ſulphurati fieri ſolet; ſic antimonium mox depuratur, ejuſque color rubicundus exaltatur: Schrœderus adjectionem borracis commendat, quâ tamen vitrum non fit hyacinthinum, ſed flavum: Quidam auripigmentum addunt, quod rectè rejicit Schrœderus pag 423 num. 4. Alias *ſi antimonium fundatur* cum additione alicujus, verb. gr. *cum duplo aut quadruplo borracis Venetæ, facilè* emergit antimonii vitrum colore flavo; quale etiam Mercurius vitæ per ſe, item caput mortuum butyri antimonii, forti igne in crucibulo fuſa ſuggerunt: Vid. WILLISIUS *Pharmac. Ration. P. 1. pag. 62.* Imò, ſi cum octuplo borracis calcinetur antimonium, vel vitrum aliàs antimonii, exſurgit vitrum ſmaragdinum.

Vitrum hoc in ſubſtantia minus tutò uſurpari poteſt, propter vim vomendi nimis vehementem, dum ſubinde grana ij vel iij ſufficiunt pro hypercatharſi lethali: Ob id *in Infuſo melius in uſum vocatur*, & quidem vix crudum, quin potiùs correctum. *Corrigitur autem vitrum antimonii* imprimis per acida; ſi enim vitrum antimonii pulveriſatum ſæpiùs imbibatur aceto deſtillato, aut ſpiritu vitrioli vel nitri, exinde cicuratur, ut aut catharcticum, aut blandum vomitorium evadat. Idem fit, ſi cum ſpiritu ſalis miſceatur: Nam ſi aliquot unciis affundatur ſpiritus ſalis ad eminentiam digiti; prodit beneficio ignis liquor craſſus, qui nihil aliud eſt, quàm butyrum antimonii, quod per affuſionem aquæ dat pulverem, qui ad grana iij vel jv. propinari poteſt. *Optima eſt Correctio*, quando vitrum antimonii pulveriſatum acetô vini extrahitur in menſtruum rubrum; quo decantato remanet pulvis, cui affundatur ſpiritus vini, digerantur aliquamdiu, & ſpiritus vini deflagretur ſuper materiam, quæ in regulum ſeu vitrum ignis beneficiô cogenda, ſic retinet vitrum antimonii vim blandam vomitoriam. Quidam etiam præparant vitrum ex auro & antimonio compoſitum, quod vocant *vitrum antimonii ſolare*, quod cum encheiriſibus deſcribit ZWELFEERUS *Mantiſſæ ſpagyr. pag.* 363. *Vitra antimonii optima dant Infuſa vomitoria cum vino*; hæc enim ſunt potentiſſima remedia in morbis chronicis. Si itaque juſto tempore & modo in uſum vocetur vitrum antimonii, eximius in variis affectibus præſtat uſus: In ſubſtantia tamen non tutò exhibetur, ſed potiùs in vino infunditur. Modi infuſorum antimonialium ſunt varii. Notus eſt *Calix Rülandi*, qui fit ex ligno juniperino, cui implicatur pix, & huic pulvis vitri antimonii: huic ſi affundatur aqua ſpirituoſa vel vinoſa (calida autem ſint) vim vomendi ex antimonio attrahunt, ubi non ita attendenda doſis ſolvendi, quàm ſolventis. Pertinet huc *annulus vomitorius* ex particulis reguli antimonii annulo incluſis, qui vino vel alii liquori immiſſus, egregium dat Infuſum vomitorium, qui annulus vel millies infuſus, nunquam ſuâ virtute privatur.

Rigoroſa nimis HELMONTII de uſu antimonialium animadverſio eſt, qui dicit, quod, quamdiu antimonium vomitum creet, non ſit boni viri remedium. Cui enim vomitorium certis in caſibus non perſpecta neceſſitas? de multijuga ut taceam purgantium, juſto tempore adhibitorum, utilitate. Neminem autem latet, quàm *difficile* ſit *antimonium eò deducere, ut per inferiora ſaltem purget*; & utut quidam magnam adhibuerunt in hujus elaboratione operam, optato tamen defraudari ſunt effectu. Ratio eſt hæc, quia virtus purgandi conſiſtit in ſulphure antimonii non nimis volatili; quod dum figimus, evadit diaphoreticum; & quò magis figitur, eò magis per diaphoreſin agit; quò minus, eò magis purgat. In his enim medium invenire quia difficile, hinc rarus proceſſus antimonii per inferiora tantùm purgantis. Certum autem eſt, quod purgantia vegetabilium relinquant multa intacta, quæ antimonium poſtmodum expurgat, in ſpecie in morbis Melancholicis & aliis chronicis.

Cum aliis etiam calcinatur antimonium, imprimis cum *nitro & tartaro* Sic *ſi antimonii & nitri ana in crucibulo detonetur, acquiritur* maſſa ad rubedinem vergens, dicta *Hepar antimonii aquâ calidâ* edulcoranda. In hac detonatione ſulphur antimonii inflammatur, nitrum hoc cum ſulphure antimonii figitur in alcali, & illud *alcali elicit* hoc *ſulphur antimonii*, unde materiæ hujus rubedo. Hoc hepar antimonii ſi ſolvatur in aqua communi, dilabi ſinit ad fundum pulverem obſcurè flaveſcentem, qui dicitur vulgò *Crocus metallorum*. Crocus *dicitur* ratione coloris; Metallorum, quia ex *antimonio* (*quod omnium quaſi metallorum eſt mater*) oritur. Hic cro-

cus antimonii cũ ana nitri factus, eſt *verus Crocus Metallorum Rulandi*, utut etiam alii dubitent, tamen vera eſt ejus præparatio: mitiùs operatur, quàm vitrum antimonii, licèt non deſtituatur ſuâ malignitate. Citior & felicior eſt operatio, ſi recipiantur *antimonii*, *nitri*, & *tartari* ana: ſic *Hepar antimonii* acquiritur optimum, propter tartarum, qui figit vim antimonii catharcticam. Quidam loco tartari vel nitri ſumunt ſal abſinthii, ut MYNSICHTIUS, unde *Crocus Metallorum Abſinthiacus*; ſed fruſtrà: quoad enim hujus uſum, ſalia fixa urinoſa omnia ſunt ejuſdem naturæ, ejuſdemque effectus; tutiùs tamen in uſum Medicum vocari poteſt. BARTHOLETUS *Tractatu de Reſpiratione*, *mentionem facit Croci Antimonii ſublimatione facti*, *qui Moſchi odorem referat*, & *cum ſpiritu vini* radicaliter *ſolutus*, *atque* ad ℈j propinatus, *egregium ſit purgans per inferiora*, ſine ullius vomitionis metu. Nemo offendatur, quod BARTHOLETUS dixit, hunc Crocum Moſchi referre odorem: Nam FINCKIUS *in ſuo Encheiridio Chymico* fecit flores antimonii, ſimilis odoris.

Hic *Crocus Metallorum*, *ſi in Infuſo propinatur*, *vomitus ciet*, mitiùs tamen quàm vitrum. Ut tamen corrigatur, optimus eſt modus LOCATELLI, qui recipit *crocum metallorum*, cui affundit ſpiritum vini, digerit aliquamdiu, & tandem deflagrat ſpiritum vini. Hæc ſanè *correctio* eſt *optima*: nam in ea partes volatiliores croci inſenſibiliter diſperguntur, & cum ſpiritu vini avolant, remanentibus fixioribus. *Vitrum & crocus antimonii ſunt baſis Infuſi vomitorii*, ſive cum vino, ſive cum oxymelite, ſive cum aliis inſtituatur. Hic tamen obſervandum, quod dicit WALÆUS, *in præſcribendis Infuſis antimonialibus non attendendam eſſe ſubjecti ſolvendi doſin*, *ſed ſolventis ſeu liquoris*; *vis enim antimonii eſt inexhauſta*. Pertinet huc *ſapa vomitoria Tilemanni & Sylvii*; Recipiunt *ſuccum cydoniorum* vel *muſtum* recens, infundunt huic *vitrum antimonii*, poſt filtrationem inſpiſſant ad conſiſtentiam mellis, de quo ad grana aliquot cum ſucceſſu exhibent. Aliàs *infuſa antimonialia in oculorum affectibus ſunt optima remedia*, v. g vitrum, hepar aut crocus antimonii in aqua florum cyani, cichorii, euphraſiæ, &c. dant ophthalmicum optimum. Alii præferunt caput mortuum butyri antimonii pulveriſatum, quod infundunt in aqua quadam ophthalmica, & adhibent feliciter.

Quod attinet *regulum antimonii*, *miraculoſiſſimum ſubjectum* à BASILIO VALENTINO dictus eſt. Ille regulus *nihil aliud eſt*, *quàm nobilior pars antimonii metallis cognata*, *ſeu eſt Mercurius antimonii concentratus & collectus*, qui ſeparatus ſcoriis in calice fuſorio fundum petit: vid. ANGELUS SALA *Anatom. Antimon. P. 2. cap. 1*: *ita tamen*, *ut adhuc ſufficiente ſuo gaudeat ſulphure*. Et cùm iſte Mercurius antimonii ſit naturæ ſaturninæ, propterea regulus antimonii erit quaſi imperfectum plumbum: nam BASILIUS VALENTINUS cum tale ſaturni (uti alibi dictum) parat ex regulo perfectum ſaturnum. *Fundamentum præparationis reguli antimonii* conſiſtit in hoc, ut ſequeſtretur ſuperfluum ſulphur antimonii per addita alcalia tartari & nitri, ut, hoc ſeparato, pars metallica Mercurialis poſſit congregari in unum concretum, nempe regulum. *Hoc*, ceu dictum, *fit per alcalia*, quæ intimè cum ſulphuribus metallorum ſe conjungunt; conveniunt namque in radice cum ſulphuribus; unde hæc ſaturata antimonii ſulphure, alcali arripit ſulphur antimonii, & regulum ſeu Mercurialem partem intactam ad fundum dimittit, & hoc lixivium illud præcipitari poteſt cum aceto in *ſulphur antimonii*, *auratum* dictum. *Regulus antimonii* eſt vel ſimplex vel compoſitus. *Simplex* fit communiter hoc modo:

℞. *Antimonii*,
Nitri,
Tartari, ana part. æqv.

Detonentur ſimul in crucibulo: maſſa tamdiu detineatur, donec perfectè fluat, tunc effundatur in *calicem fuſorium* calefactum & *ſepo* prius *inunctum*, & in fundo ſe ſiſtet regulus, calicem inter fuſionem aliquomodo agitando; qui à ſcoriis ſeparatus, & , ſi adhuc impurior videatur, pulveriſetur, & vel ſolus, vel cum dimidia ſui parte *nitri & tartari* denuò fundatur, ac prædicto modo procedatur.

Detonatio hæc eſt eadem actio, *ac eſt vis ſclopetans pulveris pyrii*. Nam uti in pulvere pyrio eſt nitrum, ſulphur, & alcali carbonum, quæ conjuncta incenſa fragorem excitant; ita hic habetur ſulphur antimonii; nitrum, & alcali in ſale tartari; quæ tria exhibent iſtam detonationem. Sub iſta autem regulum ingredientium detonatione nitrum & tartarus comburuntur in *alcalia*, quæ *prout ſunt acria*, *corrodunt ſulphur antimonii*, *quo abſorpto regulus* præſens *in fundo coni fuſorii ſe ſiſtit*. *Scoriæ*, quæ in ſuprema parte reperiuntur, *ſunt nihil aliud quàm alcalia*, *ſulphure antimonii tincta & ſaturata*.

Compendioſiùs quidam parant regulum, miſcendo vel ſolum ſal tartari, vel *ſal alcali* cum *antimonio*, quæ in calcinatione rodunt antimonium per ſeparationem ſulphuris antimonii. Verùm *hæc ſalia* ſunt nimis cauſtica & corroſiva, & *nimis imbibunt de ſulphure antimonii*, ut in præparatione reguli non tantùm omne abſumant ſulphur antimonii, ſed & (nondum ſcilicet ſaturata) ipſum quoque regulum ſuo ſpoliant ſulphure; unde, ne hoc fiat, ſunt qui addunt pulverem carbonum, ne ſalia (nitrum ſcilicet & tartarus) nimis promptè arripiãt ſulphur, ſed arripiant ſimul ſulphur carbonum, & ita *major acquiritur & efficacior reguli copia*; ſic v.g.

℞. *Antimonii* ℔ iij.
Nitri,
Tartari an. ℔ jß
Pulv. carbon. ℔ ivß.

Ex his more conſueto præparatur regulus ponderoſior & copioſior ob dictam rationem, utut hic regulus ſit feculentior & impurior reliquo, communi modo præparato.

Dixi, quod *alcalia rodant ſulphur*, non tantum antimonii, ſed & *carbonum*: hac ratione notum fit, acquiri poſſe ſulphur carbonum inflammabile; v. g.

℞. *Carbones* fruſtulatim inciſi.

Fundantur cum ſale tartari, poſtmodum diſſolvantur in aqua, unde hoc alcali imbibit ſulphur carbonum; quod beneficio *aceti deſtillati* præcipitatur ad fundum.

Hoc *ſulphur carbonum interdum acquiritur inflammabile*, *interdum minus inflammabile*. *Ratio* eſt hæc, quando ſulphur carbonum cum aceto nimis acri præcipitatur, privatur inflammabilitate, quia nimis fixatur ejus volatilitas; ſin verò acetum minus acre adhibeatur, retinet inflammabilitatem ſuam.

De regulo beneficio carbonum vid. ZWELFFERUS. *Modus* eſt hic:

℞. *Antimonii pulveriſ.* qu. v.

Infundatur in crucibulum cum juſta *pulveris carbonum* quantitate, fundantur una; ſic fiet, ut alcali carbonum rodat antimonium, ſuoque ſpoliet imbibendo ſulphure, quo abſorpto, exoritur regulus in fundo; cujus ſcoriæ miſtæ denuò cum *pulvere carbonum*, exhibent regulum: ſed quia iſtud alcali carbonum ſaturatum eſt quodammodo ſulphure proprii corporis, ideò non adeò promptè nec adeò copioſè abſorbet ſulphur antimonii, unde copioſus quidem regulus ſed impurior & minus defæcatus acquiritur.

Alii præparant regulum antimonii *cum pice vel colophonia*; ſcilicet

℞. *Colophon.*
Antimonii an. part. æqv.

(vel, uti alii volunt, *antimonii* p. iij. & *colophon* p. ij)
Fundantur in crucibulo, ſic copioſè ſatis & nitidus acquiritur regulus:

Ratio copioſi & nitidi acquiſiti reguli eſt hæc, quia *in communibus reguli antimonii præparationibus pars ſulphuris antimonii volatilior partem Mercurii antimonii ſimul abſumit*, & *ſic paucus acquiritur regulus*; in hac verò *pinguedo colophoniæ imbibit cognatum ſibi ſulphur antimonii*, unde fit, ut pars metallica antimonii in regulum ſecedat.

Aliàs etiam *ſolum antimonium probè calcinatum*, & *à ſulphure ſeparatum*, *ſine additione aliorum vi ignis abit in regulum*. Sed, uti dixi, antimonium debet eſſe probè calcinatum.

Et hi ſunt ſimplices reguli antimonii. Sequuntur *compoſiti reguli antimonii*, quando unum vel alterum metallum additur, & ſimul detonantur: imprimis *notiſſimi ſunt reguli antimonii Martialis*, *Jovialis*, *Solaris*, &c. In cuj uſcunque præparatione quædam encheiriſes probè ſunt notandæ; nempe *antimonium & Mars non poſſunt benè ſimul fundi*: nam antimonium faciliimè, Mars verò difficulter, in igne funditur, quin potiùs diu ſatis candeſcit, quàm funditur. *Ut autem regulus fiat legitimus*, *priùs immittatur igni Martis limatura*, vel aliud corpus Martis, hoc ab ℔ß vel ℥viij probè in crucibulo candefiat ad ſummum uſque gradum: huic *tandem permiſceatur antimonii pulveriſatum* ad ℥xvj vel xviij, aliis tamen ℥xij: *Hæc duo fundantur ſimul*, *ut abeant in unam maſſam igne aucto*. Ratio hujus conjunctionis eſt, quia ſulphur Martis cognatum eſt in radice cum ſulphure antimonii, unde ſe uniunt. Huic deinde maſſæ fluenti immittatur *nitrum pulveriſatum calefactum*, (quod no-

tan-

candum) ad ℥jv vel v, vel *nitri & tartari* an. ℥ij vel ℥ jß, per vices injiciendum denuò, quando ſtrepitus ceſſaverint; ita erumpente flammâ funditur contenta maſſa, quæ forti igne ultra horæ quadrantem in fluore detineatur in regulum; citò autem poſtmodum hæc maſſa fundenda in conum fuſorium, aliàs ſcoriæ in denſam abeunt cruſtam, quę fuſionem impedit. Hic *regulus Martialis*, ſi non fuerit probè purgatus, ſemel vel bis, imò tertiâ vice, cum dicta nitri quantitate iterum eſt fundendus, ut politus & elegans ſtellaque conſpectior fiat.

Pro regulo antimonii Ioviali:

℞. *Reg. antimonii* vel *antimonii crudi*,
Iovis, an. part. æqu.

Fundantur in maſſam nigricantem, quæ poſtmodum *cum nitro in regulum ferè argenteum* redigitur, pro antihectico Poterii neceſſarium.

Pro regulo antimonii ſolari fundatur aurum cum p. jv. vel ſextuplo antimonii, ſic regulus in fundo reſidebit, qui à ſcoriis ſeparandus: & ſi forſan aliquid auri in ſcoriis relinquatur, addatur his *pars dimidia antimonii crudi*, iterum fundatur, addendo, cùm fluxerint, *parum limaturæ Martis*, & in regulum effundatur.

Simili modo etiam poteſt fieri *regulus antimonii lunaris*, aut ex pluribus metallis compoſitus, qui vulgò *Electrum Majus* dicitur.

Scoriæ, quæ in regulorum præparatione in ſuperficie coni fuſorii reperiuntur, *nihil aliud ſunt, quàm alcalia*, quæ abſorpſerunt ſulphur antimonii. Jam *ut ex his ſcoriis ſeparetur ſulphur antimonii, neceſſe eſt, ut ſolutis ſcoriis in aqua* calida, *affundantur acida*, in ſpecie acetum deſtillatum. Hoc tamen notandum, quod *prima ſcoriarum ſolutio cum aceto præcipitata det ſulphur antimonii auratum obſcuri coloris; quod purgat per ſeceſſum*, & non fit inflammabile propter ſalia acida adjuncta: *altera & ſequentes præcipitationes exhibent ſulphur magis fixũ; & ſi ab ultimæ præcipitationis, certo modo inſtitutæ, ſulphure ſpiritus vini deflagretur, optimum eſt diaphoreticum, & epilepticum, quod dicitur pulvis epilepticus antimonialis*. Huic ſcoriarum ſolutioni, ſi affundatur ſpiritus vitrioli vel nitri, horrendum *excitabit fœtorem*, & ſulphur acquiritur magis diaphoreticum; cùm notum ſit, quod *acida corrigant vim antimonialium catharcticam*.

Solutio *ſcoriarum reguli*, aliàs *Lixivium* dictum, inſigniter *prodeſt in menſium obſtructione*, ſi ſuffitus formâ in Genitalia excipiatur. Hinc *idem lixivium eſt egregium in lotionibus ulcerum cacoëthicorum*, quæ purificat, & ſordes abſtergit; unde commendatum ſibi habeant chirurgi: nam *in ea parte, ubi gangræna incipit affligere, mirè prodeſt*, ſi pars totaliter affecta immittitur ſemel, bis, vel ter tali lixivio, tunc extrahi dicunt materiam craſſam, quâ extractâ, partem priſtinam ſanitatem recuperare. *In ſcabie ab acido* quoque *prodeſt*. Sed *notandum*, ne quid addatur acidi, aliàs cuti imprimet maculas flavas ſatis diuturnas. Sic quoque commendatur *in clyſteribus pro fęcibus alvi emolliendis*, nec eſt infrequentis uſus.

Antimonii diaphoretici eadem eſt præparatio, quæ croci metallorum. Funditur autem antimonium cum tripla nitri portione, & figitur in medicamentum diaphoreticum: Vid. SCHROEDERUS, ZWELFFERUS, aliique. *Differentia* tamen eſt in eo, quod in præparatione croci metallorum ſumatur anatica portio; in antimonii verò diaphoretici tripla nitri, & una pars antimonii; ſic enim fit, ut figatur antimonium, unde amittit vim catharcticam, & fit diaphoreticum: maſſa fuſa (proceſſum vulgarem pręſuppono) ſolvitur in aqua, in qua antimonium in forma pulveris fundum petit, nitrum verò aquæ permiſcetur.

Hoc *antimonium diaphoreticum*, ſi ſteterit aliquamdiu, interdum emeticum fit, quatenus nempè ſub præparatione ſulphur antimonii ab acido nitri non perfectè imbibitur, adeò, ut textura ſulphuris antimonialis cum ſubſtantia regulina denuò emergat & quaſi reviviſicetur. Hoc autem ne fiat, quædam obſervandæ ſunt encheiriſes:

1. Paretur antimonium diaphoreticum non tam ex crudo antimonio, quam ex regulo antimonii; ſic enim nunquam timendi vomitus, quia ſulphur antimonii ſub reguli præparatione per alcali nitri, tartari, ſcoriarum formâ ſequeſtratur, ſicquè revivificari non poteſt.
2. Poſt paratum antimonium diaphoreticum probè eluendum eſt aquâ calidâ, ut omne nitrum ſeparetur: poſtmodum affundatur ſpiritus vini, quo cum digeratur, & tandem ſuper antimonium diaphoreticum deflagretur; ſic optimum evadet medicamentum.

Antimonium diaphoreticum ex regulo antimonii paratum alio nomine *dicitur ceruſſa antimonia is*, quæ præter vim diaphoreticam ſalivationem movere dicitur; quæ ſalivatio Mercurium aſſumptum aliàs ſubſequi ſolet.

Dum calcinatur ita antimonium cum nitri triplo, tunc nitrum in igne deflagrando dimittit ſuum ſpiritum; unde *quidam præparant antimonium diaphoreticum in retorta tubulata*, in quam ingredientia cochleatim immittuntur; *ſic* enim candefactâ retortâ calcinatur, & *figitur antimonium* in diaphoreticum medicamentum, *& nitri ſpiritus capitur in receptaculo appoſito, cum quo tranſit ſimul aliquid de ſulphure antimonii*, ut ſit ſpiritus clyſſiformis: maſſa exempta ſolvitur in aqua, eluitur ut ſuprà, & ſervatur.

Aqua, in qua maſſa antimonii diaphoretici ſoluta, dat nitrum antimoniatum duplex: nam maxima pars abit in cryſtallos ſalſas amaricantes; pars quædam in cryſtallos nitri formes: in fundo autem remanet craſſior materia, quæ eſt alcali, in medico foro parum, in alchymico verò plus utilitatis referens.

Uſus antimonii diaphoretici eſt inſignis. *Doſis à ℈ß ad ℈j, vel etiam ʒß in malignis morbis, petechiis*, &c. *item in febribus intermittentibus*, in quibus plus confert, quàm ſpecificum febrifugum Strobelbergeri aut Crollii, imprimis cum ſale ammoniaco ſi propinetur; unde cùm acidum deſtruat, feliciter quoque in pleuritide, eryſipelate, & morbis à grumoſo ſanguine ortis, item *in ſoda ructibuſque* commodè adhibetur: porrò *in ſcabie*, ut & *in lue Venerea* antimonium diaphoreticum non eſt contemnendum remedium. *Nitrum* verò *antimoniatum*, de quo anteà, *in febribus ardentibus, tàm benignis quàm malignis*, in menſura cerevisiæ aut alius potus ad ʒj vel ʒij; per ſe verò ad ℈j, non ſine fructu adhibetur.

Unum adhuc moneo: quod *ſi lixivio, in quo ſoluta maſſa antimonii diaphoretici, inſpergatur acetum deſtillatum, præcipitabitur pulvis, qui dicitur magiſterium antimonii*, cujus dimidia doſis plus valet, quàm integra antimonii diaphoretici.

Ex regulo antimonii cum additis aliis Metallicis variæ exſurgunt compoſitiones: verb. gr. Regulus antimonii cum Jove dat *Antihecticum Poterii*. Proceditur legitimè hoc modo (nam deſcriptio POTERII non procedit)

℞. *Jovis* part. v.
Reg. antimonii part. jv.

Fundantur in crucibulo: poſteà detonentur cum triplo nitri per integram horam, ut omne ſulphur inflammabile ſeparetur, fiatque album; communiter cæruleſcit, ſed malè; hic enim color cæruleus oritur à ſulphure Jovis nondum fixato, quod tamen levi encheiriſi in igne ſeparandum. Prodeſt in hectica, affectibus uteri, purpura, febribus ardentibus & malignis.

Antimonium diaphoreticum anticachecticum fit ex *Marte*, & ana *antimonii*: vulgò ex regulo antimonii; ſed malè: v. gr.

℞. *Limat. Martis*,
Antimonii crudi an. part. æqv.

Miſceantur hæc, & cum triplo *nitri* fundantur, calcinenturque per integram horam: tandem hæc ſolvantur in *aqua communi*, & pulvis anticachecticus fundum petit: *Valet in ictero, cachexia virginum, & ſcabie*: Vid. LUDOVICI *Pharmac. pag* 330. *& M. A. N. C. Ann. 8. pag.* 108.

Cremor ex hoc medicamento miſcetur cum an. *Mercurii ſublimati*, & fit liquor inſtar butyri antimonii.

Caput mortuum hujus ſolvitur in *aqua communi*, fitque viridis & acidula, poteſtque loco acidularum artificialium ſubſtitui; conſtat enim ex antimonio & marte, à ſpiritu ſalis corroſis; unde viridis color à Marte, aciditas à ſpiritu ſalis, & optima ſunt medicamenta.

Et hæc de calcinatione antimonii: Jam ſequitur *ſublimatio antimonii*.

Sublimatur antimonium tùm per ſe, tùm cum ſale ammoniaco, in flores, ſive in cucurbita cum multis alembicis ſibi invicem applicatis, ſive in cucurbita tubulata. Omne artificium conſiſtit in legitimo ignis regimine; qui, ſi debilior fuerit, non ſublimantur flores; ſi intenſior, funditur maſſa, & nihil dat florum: unde præſtat per cucurbitam tubulatam, aut cum triplo arenæ, miſcere antimoniũ pulveriſatum, ut impediatur ejus colliquatio; ſic enim ſublimabitur totũ antimoniũ in flores, ita ut nullũ caput mortuum remaneat, niſi arena additâ: & quidẽ *in ſummo* adhærẽt *flores albi*, qui admodũ maligni; *in medio flavi*; *in infima* alẽbici parte rubri, qui ſunt ſalubriores, quia fixiores. Vid. SCHROE-

DERUS *Pharmac. l. 3. pag. 431*, ZWELFFERUS *mantiſſa ſpagyr. P. 2. cap. 8. pag. 365*, KESLERUS *Cenſur. 3. pag. 40.* Hi flores cùm ſint partes volatiles antimonii, non ſine noxa aſſumuntur, in ſpecie flores albi; propterea corrigendi ſunt per acida, uti aliàs corriguntur omnia ſalia volatilia. Conſtant flores antimonii ex parte ſulphurea, quæ ſecum abſtulit partem Mercurialem, parte ſalinâ alcalicâ in fundo relictâ; unde cum ſale tartari, vel alio alcali fixo, & nitro, in priſtinum antimonii corpus reduci poſſunt. Eſt ergò palliativa tantùm præparatio.

Iſti flores, qui ſublimantur per ſal ammoniacum, ſi cum ſingulari inſtituatur inſtrumento & encheiriſi ſublimatio, fit ut ſimul cum albis & flavis etiam rubri acquirantur, qui ſunt optimi in cachexia, aliiſque quamplurimis affectibus. Doſis eſt à gran. viij ad xij: per diaphoreſin ſaltem operantur. *Dicuntur hi flores antimonii rubri Tinctura antimonii ſicca*, qua feliciter uſus fuit D. GRAMANNUS, *Practicus Hallenſis*. Apud PARACELSUM, ejuſque ſectatores, mentio fit *florum antimonii Cheiri*, à colore florum cheiri ita appellatorum, qui *nihil aliud ſunt, quàm flores ex antimonii regulo ſæpiùs ſublimati, atque fixati, ut in flavos & rubros ita abeant flores*: de quibus vid. BASILIUS VALENTINUS. Ex hiſce floribus rubis cum ſale ammoniaco ſublimatis fit quoque Tinctura illa antimonii, *Lilium* antimonii dicta: de cujus virtutibus vid. PARACELSUS & HARTMANNUS. FINCKIUS *l. a. flores antimonii moſchum redolentes* ſublimat, ex parte unâ *ſulphuris antimonii aurati, & ſalis ammoniaci* part iij. qui *aquâ calidâ* edulcorandi, & ſpiritus vini ab iis aliquoties cohobandus. Maximè commendat in affectibus melancholicis.

Ordine nunc proponam deſtillata antimonialia. *Deſtillatur* autem *antimonium vel per ſe, vel cum aliis*, ipſi loco vehiculi inſervientibus. Per ſe deſtillatur minera antimonii nondum ignem experta, ex retorta, in liquorem ſeu ſpiritum acidum. paucum, & vix conſideratione dignum, utut in Medicina perutilem; unde tædioſa eſt hæc deſtillatio. Vocatur aliis hic ſpiritus *acetum antimonii*, *eſtque nihil aliud, quàm fœtus ſulphuris antimonii, ſeu eſt nihil aliud, quàm ſpiritus ſulphuris acidus mineralis*; quantum incendi & deſtillari poteſt. Dixi, quod *ex minera antimonii nondum ignem experta deſtilletur hoc acetum antimonii*: in calcinatione enim perit hic ſpiritus acidus. *Semel deſtillatus hic ſpiritus, novæ iterum mineræ affundendus eſt*, digerendus aliquamdiu, & denuò deſtillandus; *ſic copioſior & acidior acquiritur ſpiritus*, hocque repetendum, quamdiu placuerit. Notandum, quod pro hujus ſpiritus ſeu aceti antimonii deſtillatione carbones vegetabilium non ſufficiant, ſed foſſiles requirantur. In ſublimatione antimonii per ſe per alembicum roſtratum etiam hujus aceti aliqua quantitas colligitur: Vid. POPPIUS *in Baſil. antimonii*. *Alii ſine forti igne parant ſpiritum hunc*, dum mineram antimonii candefactam extinguunt in aqua, idque aliquoties repetunt, donec tandem exinde fiat aqua acidula, quæ dephlegmata ſpiritus antimonii exhibet parum. Juxta deſcriptionem BASILII VALENTINI *mineræ antimonii lævigatæ* ℔vj, *aquæ pluvialis deſtillatæ* ℔xjv affunduntur, quæ in vaſe clauſo tamdiu digeruntur, donec minera efferveſcat, & in ſuperficie aquæ ſpuma appareat, qua apparente *aqua affuſa* deſtillatur, quæ acidula eſt: imò *aquâ communi ſublatâ*, aucto igne ſubſtantiæ antimonialis aliquid ſimul ſublimabitur: Hoc capiti mortuo iterum admiſcetur, *aqua prior* reaffunditur, & cohobatio toties repetenda, donec aqua inſtar aceti deſtillati prodeat; quæ *novæ mineræ* reaffunditur, & labor illis circumſtantiis abſolvitur, quales KERKRINGIUS *in notis ad Baſilii Valentini currum triumphalem* annotavit.

Uſus aceti antimonii eſt ſatis amplus: commendatur *in febribus malignis ad æſtum febrilem compeſcendum*, item *ad lumbricos enecandos*: ſed tamen *loco menſtrui univerſalis adhiberi nequit*, uti quidam volunt. Error exinde ortum traxit, quod putarint, antimonium eſſe omnium metallorum radicem, unde exinde menſtruum univerſale elicere voluere; ſed falsò. Nihilominus *eſt optimum menſtruum pro Tinctura antimonii*, in ſpecie ex vitro antimonii hyacinthino extrahenda: Nam canon Chymicorum dicit, quod menſtruum cujuſque proprium meliùs extrahat penetretque in ſui ipſius ſubſtantiam propter convenientiam in radice, & orta particularum menſtrui cum porulis ſolvendis proportione.

Hæc fuit deſtillatio antimonii per ſe.

Cum aliis quoque deſtillatur antimonium, nempe cum iis, quæ corpus antimonii corrodunt, reſolvunt, & reſolutum unà, dum per ignem adſcendunt, ſecum rapiunt, & ita per retortam antimonium vehitur. Modus communis eſt, quando ſaccharum additur; hoc enim deſtillatione dat ſpiritum acidum, qui rodit & ſecum vehit antimonium, unde oritur *ſpiritus antimonii ſaccharatus*.

Pertinet huc *oleum antimonii mellitum*, ſi antimonium miſcetur cum melle & deſtillatur (quod notandum) lento igne; aliàs enim tàm ſaccharum quàm mel ebullit, & cum impetu in receptaculum proruit; unde labor eſt fruſtraneus. *Uſus horum eſt chirurgicus, & externè in ulceribus carnem luxuriantem abſumunt*; hinc quoque ulcera cacoëthea optimè mundificant. Plura videbitis apud BASILIUM VALENTINUM, & SCHROEDERUM.

Quidam antimonium pulveriſatum cum pane miſtum deſtillant per retortam, & *ſpiritum antiepilepticum* acquirunt optimum. Ratio eſt, quia *panis dat ſpiritum acidum volatilem* (*hic ſpiritus acidus* præter alios uſus chymicos *promptè extrahit tincturam antimonii*, quibuſdam in ſecretis habitam) qui corpus antimonii reſolvit ſub ignis tortura, ſecumque per retortam rapit.

Deſtillatur quoque antimonium cum additione ſalis communis, aut aliorum ex ſale communi præparatorum, v. g. cum ſpiritu ſalis, aut Mercurio ſublimato. Deſtillata hæc per Mercurium ſublimatum, cùm ſint craſſa & viſcida, vocantur butyrum antimonii, item antimonii oleum glaciale, item ſpuma venenatorum draconum, quo nomine antimonium & Mercurius ſublimatus venire ſolent. Operatio eſt hæc: *Antimonium & Mercurius ſublimatus* anaticâ proportione in lapideo mortario exactè miſcentur, & ex retorta ampli & longioris colli in arena, primò igne mediocri, deſtillantur, ut prodeat butyrum antimonii. Quod ſi fortè in collo retortæ concreſcar, admodum cautè carbone liquefiat: Ubi autem omne butyrum exierit, urgetur ignis, detur inſuper ignis ſuppreſſorius, ut ſublimetur, & in collo retortæ concreſcat *cinnabaris antimonii*: Vid. SCHROEDERUS *l. a. l. 3. pag. 409.* & ZWELFFERUS *in mantiſſa Spagyr. pag. 367.*

Fundamentum hujus præparationis eſt hoc: ſpiritus ſalis acidus, qui eſt in Mercurio ſublimato (*conſtat* enim *Mercurius ſublimatus è corpore Mercurii, & ſpiritu ſalis concentrato in Mercurio*) ignis beneficio reſolutus rodit partem Mercurialem ſeu metallicam antimonii, & corroſam ſecum rapit in receptaculum, & cum eo abit in liquorem craſſiuſculum, odoris ſummè ſulphurei, propter ſulphur antimonii reſolutum; qui liquor ob formæ convenientiam butyrum antimonii dicitur: Mercurius verò vivus ſic à ſpiritu ſalis, partem metallicam rodente, derelictus, & ab ejus compedibus liberatus, partim in viva forma cum butyro antimonii prodit, partim conjungit ſe cum ſulphure antimonii, & hæc duo corpora abeunt in tertium demum compoſitum, cinnabarin antimonii.

Circa hanc tamen præparationem Butyri & cinnabaris antimonii, notandæ ſunt quædam encheiriſes:

1. Quod, ſi plus cinnabaris antimonii acquirere volumus, quàm butyri antimonii, ſumamus tunc duplum Mercurii ſublimati ad unam antimonii partem; ſic totum antimonium tranſit in butyrum, & Cinnabarin: ſin verò plus butyri antimonii cupiamus, quàm cinnabaris, tunc anaticam proportionem eſſe recipiendam; vel capiti mortuo butyri antimonii novum Mercurium ſublimatum in ſufficienti quantitate eſſe addendum; ſic enim totum antimonii corpus in butyrum abit.
2. Sumendum eſſe antimonium non ſtriatum, ſed magis ſulphureum pro majori copia cinnabaris; multum enim diverſa antimonii ſpecies valet juxta BOYLE *Tentamin. in Phyſiol. pag. 48.*
3. Mixtura antimonii & Mercurii ſublimati altero ſtatim die deſtilletur: ſi verò fluidius butyrum antimonii volumus, maſſam compoſitam prius in cellam ad aliquot dies reponendam eſſe, ut ſpecies humectatæ butyrum liquidius exhibeant.
4. Ignis fortiſſimus mox in principio adminiſtretur pro majori cinnabaris quantitate juxta BEGUINUM: Confer. FABER *in Univerſ. Sap. l. 4. Arc. 5.* & ROLFINCIUS *Chymiæ l. 5. cap. 6.*
5. Porro, qui in lene ſuppreſſionis deſtillant, recipiant retortam ampli colli; aliàs rumpitur, & butyrum & cinnabaris abeunt in auras: collum retortæ non ſit nimis breve, aliàs pauca vel nulla acquiritur cinnabaris.

6. Mer-

6. Mercurius ſublimatus ſit purus, non verò adulteratus Arſenico. Hic ut meliùs cognoſcatur], probatur hoc modo: Mercurio ſublimato affundatur gutta una vel altera olei tartari per deliquium; ſi flaveſcit, eſt bonus; ſin verò nigreſcat, Arſenico eſt adulteratus.

Quæritur: *cujuſnam ſit naturæ butyrum antimonii? an Mercurialis, an verò antimonialis?* BILLICHIUS, ANGELUS SALA, aliique ſtatuunt, quod ſit *Mercurialis naturæ*; ſed contra rationem. Etenim

1. Poteſt Butyrum antimonii parari mediantibus ſolis ſalibus, ſine additione Mercurii ſublimati: v.g. ſi loco Mercurii ſublimati recipiatur ſpiritus ſalis, & hoc imbibatur pulvis antimonii, poteſt deſtillari butyrum antimonii; ſed, quod obſervandum, ſine tamen cinnabari, propter defectum Mercurii: Vel ſi antimonium aut vitrum antimonii miſceatur cum nitro & vitriolo, &, ad impediendam nimiam liqueſcentiam, adjecto pulvere laterino, deſtilletur, tunc ſpiritus ſalis communis in ignis tortura ſuſcitatus rodit antimonii corpus in liquorem craſſum, nempe butyrum antimonii: Vel

℞. *Antimonii* part.j.
Salis decrep. part.ij.
Vitrioli ad albed. calcin. part.jv.

Miſc. & deſtillentur per retortam; & acquiritur ſolum butyrum antimonii, ſine cinnabari, propter defectum Mercurii.

2. *Mercurius vitæ*, qui eſt productum butyri antimonii, *in crucibulo fuſus*, *abit in antiquum corpus antimoniale*, aut in regulum, aut vitrum antimonii. Conf. TENZELIUS *exegeſ. Salæ Ternar. Bezoardicorum*, ZWELFFERUS *Mantiſſâ ſpagyr. pag.* 367, & BOYLE *Chym. Scept. pag.* 336.

Eſt itaque *butyrum antimonii nibil aliud*, *quàm regulus antimonii à ſpiritu ſalino in liquorem craſſiuſculum corroſus*. Cur verò ſpiritus ſalis relinquat corpus Mercuriale, & ſe conjungat cum antimonio, ratio eſt, quia *mineralia ſe libentiùs cum metallis conjungunt*. Cùm ergò antimonium ſit corpus ſemimetallicum, acida mineralia malunt ejus connubium, quàm Mercurii, quem relinquunt.

Ex præparatis quoque antimonialibus *parari poteſt butyrum antimonii*, nempe *ex regulo*, *ex vitro*, *ut & ex antimonio diaphoretico*; hac tamen cum differentia, quod ſi ex regulo antimonii cum Mercurio ſublimato deſtilletur butyrum antimonii, item ſi vitrum antimonii, aut antimonium diaphoreticum cum Mercurio ſublimato deſtilletur, acquirimus quidem butyrum antimonii eò tutius, & benignius, & ex hoc mediante præcipitatione Mercuriū vitæ; ſed nullam Cinnabarin; quoniam in præparatione reguli & antimonii diaphoretici per detonationem, in præparatione vitri antimonii per calcinationem, ſulphur omne deflagraverit, ut cum Mercurio in Cinnabarin coire nequeat. Caput mortuum remanens eſt verus antimonii regulus, quod per repetitam Mercurii ſublimati additionem totum in butyrum deſtillari poteſt, nihil autem cinnabaris ſuppeditans. Loco reguli antimonii ſimplicis ſumi etiam poteſt compoſitus, & deſtillatur butyrum compoſitum, majoris uſus in Medicina.

Ujus butyri antimonii tùm Chirurgicus tùm Medicus eſt tàm internus quàm externus. *Externè adhibetur in abſceſſibus & ulceribus deſperatis putridis*, & *imminente jam gangræna*; commodiſſimè *adhibetur pro fonticulis excitandis*, ſi calamus ſcriptorius applicetur cuti, ejuſdemque cavitati immittatur butyrum antimonii, & calamus ita commodè convenienterque deligetur; ſic enim fit, ut ſenſim ſenſimque ſubjectam cutim & carnem corrodat butyrum antimonii, & in fonticulum tranſmutet, qui poſtmodum lege artis eſt tractandus. *In gangræna*, *vel potiùs ſphacelo*, *laudandum præſtat effectum*; pars quippe mortua butyro hoc illita ſponte à via ſua ſecedit; quo facto, locus affectus balſamo ſulphuris inungendus, aliaque ulcus purificantia adhibenda. *In* aperiendis *abſceſſibus*, *malignis* in ſpecie, ut in *bubonibus & carbunculis peſtilentialibus*, in corporibus durioribus adhibitum, mirum præſtat auxilium. Illinitur ſummitati bubonis, unde fit eſchara, facilè poſtmodum aperienda, & convenientibus tractanda remediis: Pro ſeparanda parte mortua à ſana circumducatur circulus inter partem ſanam & mortuam. Vid. AGRICOLA *Commentar. in Poppium*; ratione enim acidi concentrati impedit ulteriorem progreſſum. In delicatis verò ſubjectis buboni applicatur magnes arſenicalis, exque eo *emplaſtrum arſenicale*, aperitur inducta eſchara, mundificatur & conſolidatur.

Componitur autem *magnes arſenicalis* ex ana *antimonii*, *ſulphuris* & *arſenici*, in igne arenæ in crucibulo fuſis: hæc optimè uniuntur in magnetem arſenicalem cauſticum, qui quoque *amuleti inſtar in morbis malignis*, *ipſaque peſte*, *adbibetur*.

Internè vix adbibetur butyrum antimonii, *ob vim corroſivam ex adjunctis ſalibus acidis dependentem*. Nihilominus fuit quidam, qui in quartana ad guttulas duas cum ſucceſſu adhibuit: factum enim eſt, ut quartanarius ter vel quater purgaretur; hoc notato, propinavit gutt. 5. & purgatus, probeque ſudans convaluit. Hoc mirandum ſanè, quod *butyrum antimonii internè exbibitum non moveat vomitus*: *Ratio* forſan eſt, quod acida in butyro coerceant vim volatilem in Mercurio vitæ; conſtat enim butyrum antimonii ex antimonii regulo, & ſpiritu ſalis concentrato. Quando deſtillatur butyrum antimonii, vel etiam, quando præcipitatur mercurius vitæ, ſimul ſolet progredi mercurius vivus ex ſublimato, quod antimonio additum fuit. Hic oriundus ex butyro antimonii, ſi leviter evaporet in igne, ſolet poſt ſe relinquere aliquot grana auri, quæ Mercurius ex antimonio extraxit; quoniam habet ens primum auri: Hinc ſunt quidam, qui docent, quod antimonium apyrum tingat aurum, colore ſuo orbatum: vid. GLAUBERUS, & MARCUS MARCI.

Præparatur ex butyro antimonii pro uſu interno tùm *Mercurius vitæ*, tùm *Bezoardicum minerale*. *Mercurius vitæ* fit, ſi butyrum antimonii rectificatum infundatur aquæ communi frigidæ; *ſic enim liquor anteà limpidus lacteſcit*, & ſucceſſivè in fundum ſecedit pulvis albus, per filtrum ſeparandus & edulcorandus, qui communiter mercurius vitæ vocatur, *vomitorium nobiliſſimum*, utut ſatis violentum. Quidam præcipitant Mercurium vitæ loco aquæ communis cum tartari aut nitri alcaliſati liquore, & acquirunt mitius vomitorium. *Injuriam faciunt Mercurio vitæ*, *qui pro Mercurio mortis eum proclamant*, eo innixi fundamento, quod *butyrum antimonii* ſit productum Mercuriale; eſt enim potiùs *productum antimoniale*, nempe reguli antimonii à ſpiritu ſalis concentrato corroſi ac ſoluti; unde, quando butyrum Antimonii aquæ infunditur, hæc imbibit partes ſalinas acidas, quibus ſeparatis, regulus antimonii ad fundum ſecedit in forma pulveris, ſupernatante ſpiritu vitrioli Philoſophico. Vid. quæ *ſupra dixi de butyro antimonii*.

Uſus Mercurii vitæ eſt nobiliſſimus: In febribus intermittentibus julio tempore exhibitus, inſignem navat operam: in affectibus melancholicis, in ſpecie mania, non ſine fructu adhibetur. Billichius in partu difficili triduano feliciſſimum ejus expertus eſt uſum; quem BILLICHII morem imitatus eſt D. D. GANZLAND, qui in deſperato pariendi conatu eundem ſummo cum ſucceſſu adhibuit: Porrò *conveniens eſt vomitorium in paralyſi linguæ*, in difficultate deglutiendi, in apoplexia, (in quibus caſibus vel poterit inflari ori, vel unum aut duo grana linguæ imponi;) jucundum provocat vomitorium, teſte experientiâ. Verbo; *Mercurius vitæ eſt vomitorium nobiliſſimum*, *& facilè omnibus antimonialibus palmam præripit*. Datur ad gr. ij in ſubſtantia, in Infuſo ad grana v. Infunditur in vino per noctem, manè filtratur & exhibetur ab ℥j ad ℥jß, ad ſummum ℥ij. Et *tutius* quidem eſt in *Infuſo*, *quàm in ſubſtantia*, *exbibere*; cum metuendum ſit, ne aliquid plicis ventriculi adhæreat, lethaleſque inducat hypercatharſes.

Eſt autem *antimonii*, hinc *Mercurii vitæ*, *vis inexbauſta*, dum vel millies citra ſui immutationem infundi poſſe dicunt. Sed quæritur, *unde bic in Mercurio vitæ theſaurus*? Dicunt quidem, antimonium operari per actionem radiativam; quod tamen vix percipi poteſt. Certum verò eſt, aliquid ab ejus ſubſtantia (utut ſenſibus vix perceptibile) decedere; cùm acor vini ſubtiliſſima quædam, adeoque inſenſibilia ramenta abradat, quorum poris vini aut aceti particulæ iterum ſe inſinuant, unde nullum pondus decedere videtur.

Violentum eſt vomitorium Mercurius vitæ; ſed *mitior evadit*, *ſi fiat ex regulo antimonii ſimplici* vel *Martiali*; quia, dum à ſalibus calcinatur, ejus ſulphur ſubtile ſublimando maximâ ex parte ſeparatur, & hoc *ſulphur volatile* anti-

antimonii à ſulphure fixiori Martis corrigitur: quin *in tantum poteſt domari Mercurius vitæ, ut per inferiora tantùm purget*, ſi ſcilicet Mercurius vitæ ex butyro (quod ex regulo antimonii Martiali fuit deſtillatum) præcipitetur per lixivium tartari, & poſtmodum leniter edulcoretur, modò butyrum antimonii ritè fuerit rectificatum: *Sic* quoque *per inferiora tantùm purgat Mercurius vitæ, ſi ab eodem ſpiritus vini tartariſatus aliquoties abſtrahatur.* Hinc clarum evadit, quod ſalia alcalia faciant Mercurium vitæ per inferiora purgantem. Sic, *ſi nitri ℥iij blando igne fuſis adjiciantur ℥ij Mercurii vitæ, evadet catharcticus; ſi ℥j tantùm Mercurii vitæ, evadet ſudoriferus*; ſic quoque ſi ſextuplum ſpiritus nitri abſtrahatur à Mercurio vitæ, acquiritur *Bezoardicum minerale, optimum ſudoriferum.* Porrò, *ſi Mercurii dulcis gr. xv. & Mercurii vitæ gr. ij. miſta probè terantur, fiet purgatio tantùm per inferiora*; quia ſpiritus acidus in Mercurio dulci figit Mercurium vitæ, ut per inferiora tantùm purget: item, ſi Mercurius vitæ teratur probè cum ſale communi, idque aliquoties repetatur, evadit Mercurius vitæ mitis, tutumque per inferiora purgans, utpote ab acido ſalis communis fixatus. Unde *ratio peti poteſt, cur in hydropicis non operetur* Mercurius vitæ? etenim aqua ſalſa hydropicorum corrigit figitque Mercurium vitæ.

Paratur ex Mercurio vitæ *roſa vitæ mineralis Angeli Salæ*, ſi ſcilicet ſumatur *eſſentia ſantali cum ſpiritu vini facta*, ad mellis conſiſtentiam inſpiſſata, eidemque addantur guttæ aliquot *olei caryophyllorum*, item aliquot grana *ambræ* atque *Moſchi*, tandem admiſceatur Mercurius *vitæ*, & probè ſubigatur.

Aqua illa acida, ex qua præcipitandus eſt Mercurius vitæ, ſi deſtilletur & à phlegmate ſeparetur, exhibet ſpiritum acidum, qui vulgò dicitur *ſpiritus vitrioli Philoſophicus*, quaſi in ſublimatione Mercurii aliquid de vitriolo ſimul adſcenderet, quod tamen falſum eſt: eſt enim potiùs ſpiritus ſalis communis, qui ſub deſtillatione butyri antimonii roſit regulum antimonii, particulis aquoſis dilutus, eaſdem cum hoc habens virtutes.

Bezoardicum minerale fit communiter, ſi *butyro antimonii* affundatur *ſpiritus nitri rectificatus* guttatim, donec nulla efferveſcentia percipiatur, & pulvis flavus ad fundus præcipitatus fuerit, à quo ter per arenam abſtrahendus *ſpiritus nitri novus* ad ſiccitatem uſque, qui *ſpiritus nitri Bezoardicus* vocari ſolet; ſicque remanet pulvis fixus, ſuper quem leniter calcinatum ſpiritus vini, continuò agitando, deflagrandus. Breviùs, *minorique cum apparatu*, *Bezoardicum minerale* componi poteſt ex *croco metallorum* per ternam cum *nitro* calcinationem in furno anemio igne forti. Sic quoque, *ſi croco metallorum ſexies ſpiritus nitri forti igne abſtrahitur, fit Bezoardicum conveniens.*

Et hoc eſt Bezoardicum minerale ſimplex, quod eſt optimum remedium ſudoriferum in morbis malignis, peſte, ſcabie maligna. In nuperrima peſte Neapolitana multorum cum ... modo fuit adminiſtratum: doſis gr. vj ad viij. Notatu dignum eſt, quod refert ROSENCREUZERUS, ſe curaſſe nobilem Hydropicum ex potu fontis veneno infecti, cui propinavit doſin Bezoardici mineralis, unde æger eminxit 6. araneas vivas, & priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus. Sunt & compoſita Bezoardica mineralia, quæ aliorum metallorum additione fiunt, in ſpecie Solis, Lunæ, Martis, Jovis, &c. quorum compoſitiones videri poſſunt apud BEGUINUM, CROLLIUM, &c. In compoſitione Bezoardici ſolaris & lunaris notandum, ut recipiatur ſol & luna ab omni Venere libera; nam ſi ſol adhuc participat de Venere, Bezoardicum non erit perfectè diaphoreticum, ſed propter admixtam Venerem ciet vomitus, ſaporemque habebit vitriolicum; e. g. ſit *Bezoardicum ſolare*;

℞ *Butyr. antimonii* ℥iv,
affundatur guttatim
Spiritus nitri rectif. ℥iv,
addatur
Auri à Venere per antimonium depurati
(vid. in ſpiritu ſali Bezoard. ſolut.)
ʒß. ad ʒj.

Confuſa deſtillentur per retortam ex arena ad ſiccitatem; Reſiduo ſpiritus nitri recentis dimidia pars prætereà affundatur, & abſtrahatur, quæ cohobatio cum novo *ſpiritu nitri* repetatur, ignem ultimò intenſiùs urgendo.

ZWELFFERUS IN MANTISSA SPAGYRICA edulcorare jubet; ſed malè; quia cum particulis ſalinis etiam particulæ ſolares ab his ſolutæ eluuntur. Potius ergò maſſa leniter calcinetur, ut partes ſalinæ, ſi adhuc hæreant, evaporent.

Eadem ratione etiam BEZOARDICUM LUNARE confici poteſt, ſolvendo *lunam depuratam* in aqua regia ſeu *ſpiritu nitri*: Si luna non ſufficienter depurata erit, Bezoardicum evadit viridiuſculum.

BEZOARDICUM MARTIALE fit ex *ſcoriis Martis & antimonii optimè*: dum Mars ignitur, additur antimonium, & ſecundùm artem funduntur in *ſcorias*, *quæ cum part. ij mercurii ſublimati deſtillatæ*, dant *butyrum antimonii martiale*, quod cum *ſpiritu nitri* more ſolito miſtum, dabit pulverem rubeum, *Bezoardicum antimonii Martiale* dictum; quod ſanè optimum eſt in hydrope & cachexia, & inde orta ſcabie: item in diarrhœa & dyſenteria epidemica, quam ſiſtit feliciter, Doſis. gr. xvj. vel xviij.

Compendioſiori methodo parari poteſt, extrahendo è croco Martis cum butyro antimonii tincturam, quæ cum ſpiritu nitri præcipitetur, abſtrahatur, &c.

Bezoardicum Joviale paratur ex *butyro antimonii Joviali*; quod fit ex *regulo antimonii Joviali* cum ana *Mercurii ſublimati*, præcipitando cum *ſpiritu nitri*. *Regulus* autem *antimonii Jovialis* fit ex part. iij *Reguli antimonii*, & part. j. vel ana partibus æqualibus, *Jovis*. Vid. SCHROEDERI *Pharmac. Medico-Chymic.* & MYNSICHTII *armament. Chymicum. p.* 414. Melius fit *Bezoardicum Joviale* juxta modum BEGUINI.

℞. *Jovis* ℥iv,
Mercurii ſublimati ℔ß.

Ex miſtis probè, butyrum deſtillando eliciatur. Hoc non cum aqua communi, ut vult BEGUINUS, ſed cum *ſpiritu nitri* præcipitatum & fixatum, dat Bezoardicum Joviale; ſingulariſſimum in affectibus mulierum, in paſſione hyſterica, in febribus continuis ardentibus, purpura puerperarum alba, in affectibus mammarum exterioribus, ex terrore ortis, in tumoribus earum, item ad impediendam lactis coagulationem, ne abeat in tumores ſcirrhoſos alioſque; item ubi poſt hæmorrhagiam narium copioſam hydrops aut cachexia metuitur, Bezoardicum antimonii Joviale laudandum eſt remedium.

Suprà, ubi de deſtillatione butyri antimonii actum eſt, dictum fuit, ſpiritum ſalis, qui eſt in Mercurio ſublimato, cum parte Mercuriali antimonii in butyrum abire, Mercurium verò cum ſulphure antimonii in collo retortæ concreſcere in cinnabarin. *Cinnabaris hæc antimonii pro uſu Medico aliquoties eſt ſublimanda, ut* perfectè rubeſcat, & *omnes ſordes* ac *ſuperfluum de ſe ponat Mercurium*. Depurata ita cinnabaris antimonii eſt remedium polychreſtum, unde conſtituit baſin ſpecifici cephalici D. MICHAELIS, Profeſſoris Lipſienſis, vel Pulveris cephalici HARTMANNI. Nam *in hoc ſpecifico cephalico omnis energia dependet à cinnabari addita*; Magiſteria enim nihil operantur, ſecula adjecta ridenda; ſed omnis à cinnabari efficacia.

Eſt hæc cinnabaris ſingulare remedium pro partibus ſpermaticis ſeu nervoſis, unde in affectibus convulſivis non habet ſibi par remedium. Nam utut de morbis convulſivis à pleriſque practicis altum ſit ſilentium, tamen ſunt frequentiſſimi; *omnes* enim *dolores colici, nephritici, abdominis, &c. ſunt affectus convulſivi*; de quibus legatur WILLISIUS: quorum *cura ex ſolis cinnabarinis petenda eſt remediis*. Quapropter etiam CRATO, feliciſſimus ille trium Imperatorum Medicus, ſuo jam tempore vocavit cinnabarim nativam *magnetem epilepſiæ*, quod elogium ſimili jure cinnabari antimonii debetur, quia cinnabari nativæ non cedit; unde *in tremore manuum*, e. g. aurifabrorum, ex fumis metallicis, *aliiſque artuum affectibus, optimum eſt remedium*. Sic quoque *illis, qui in mineris & metallis laborant, morboſque incurrunt nervoſarum partium*, ſcilicet contracturas, convulſiones, tremores, &c. *vix poteſt melior exhiberi Medicina*, quàm ex cinnabari antimonii depurata. Porrò *in morbis malignis in febribus malignis, ipſaque peſte, non eſt contemnendum remedium. Poterit*

teriq

terio eſt *ſudoriferum antipeſtilentiale*, an ℈ß ad ℈j adhibendum, quod per ſudorem reſtituit ægros; Unde hoc medicamentum *in febribus malignis* tàm adultorum quam infantum, in variolis infantum cum epilepſia, & ubi jam ægri delirant, adjunctis ſalibus volatilibus, in ſpecie C. C. aut ſuccini, optato cum ſucceſſu adhibuit. Porrò in affectibus ſenum catarrhalibus capitis aliarumque partium, ſi recipiantur partes duæ ſalis volatilis ſuccini cum parte una cinnabaris antimonii & exhibeantur, optatus inde ſequitur effectus. Gravidis terrore affectis, unde frequentiſſimè oriuntur abortus; item morbis malignis laborantibus, non tàm ut curentur ipſæ, quam ut fœtus præſervetur ab epilepſia, exhibetur. In lucem poſteà editum ſæpiùs affligente, magni uſus erit medicamentum exhibitum cinnabarinum. In *eryſipelate capitis*, affectu periculoſiſſimo (hujus enim leviſſimus error eſt lethalis) *cinnabaris antimonii, provocato cum ſalibus volatilibus ſudore, perfectam ſui invenit curationem*. Id quoque maximè verum eſt de *ſcabie maligna & lue Venerea, imprimis verò ſcabie maligna, quam provocato ſudore, Cinnabaris antimonii feliciter* ſæpè *eradicat*. BOYLE recipit *cinnabarin antimonii*, & in Amphoram *Vini Rhenani* ſuſpendit, quo mirabiles vires medicamentoſas in caſibus chirurgicis contumacioribus expertus eſt. Dolor vagus articulorum ex ſcorbuto ortus, & qui vulgò à defluxionibus oriri ſtatuitur, arthritis vaga ſcorbutica, optimè curatur per cinnabarin antimonii; quando hyſtericæ paſſioni aliiſque doloribus abdominis atque nephriticis (qui ſunt affectus convulſivi) vel ſola, vel opiatis, vel cum camphoratis, mixta, opiato ſuccurrunt ſucceſſu, imprimis in adultis; in infantibus enim non æque tutò exhibentur opiata.

Depuratur autem optimè à Mercurio vivo ſulphur antimonii beneficio alcalium; unde *ſi cinnabaris antimonii ebulliat in lixivio alcalico*, verb. gr. lixivio ſaponariorum, lixivio ſalis tartari, &c. alcali arripit ſulphur antimonii, & Mercurius fundum vaſis petit, & tunc lixivium iſtud præcipitari poteſt cum aceto in ſulphur antimonii.

Poſt *deſtillata* varia *antimonialia* ſequuntur nunc *Extracta antimonialia*; Quæ extractiones inſtituuntur plerumque eum in finem, ut eliciatur ſulphur antimonii per ſe, quod quodammodo exaltatum, & cum menſtruo unitum, dat tincturam antimonii, quæ primarius eſt finis omnium Extractionum antimonialium, & cujus ratione reliquis præſtant antimonialibus, magnique uſus ſunt in Medicina: ſulphur enim nobilitat non tàm cinnabarim antimonii, ſed & ejuſdem tincturas. *Tales autem Extractiones* atque ſeparationes *ſulphuris antimonialis* fiunt vario modo, communiter per alcalia. Communiter dico: Nam modernorum quidam ſolent extrahere tincturam antimonii per acida, ſolvendo per aquam regiam aut deſtillatum oleum vitrioli: quomodo etiam verus & vivus elicitur Mercurius. Imprimis celebris eſt modus ANGELI SALÆ, quem habet in *anatom. antim. p. 2. cap. 2. quando fruſtula antimonii minora cum aqua Regia digeruntur*. Verùm ſulphura hæc per acida ſecreta, non fiunt per ſolutionem & extractionem, ſed per ſolam ſubſtantiæ Mercurialis corroſionem; unde ſulphur, quod à menſtruo acido intactum relinquebatur, huic ſolutioni partim ſupernatat, partim antimonii fruſtulis inſtar cruſtæ adhæreſcit. Sic antimonium cum oleo vitrioli per aliquot ſeptimanas digeſtum, ſulphur ſuum per repetitas deſtillationes prodit, igne arenæ partim recipienti, partim retortæ collo adhæreſcens: Vid. BOYLE. Per alcalia paratur ſulphur, aut per viam humidam, aut ſiccam: Per humidam viam, quatenus antimonium vel crudum pulveriſatum, ſeu ejus minera, cui plus ſulphuris externi adhæreſcit, vel ſimilia coquuntur per aliquot dies in lixivio acri, quod plerumque conficitur ex ſale tartari, calce viva, vel ex cineribus clavellatis; novum ſemper lixivium, aut aquam ſaltem affundendo loco illius, quod exhalavit. Hoc in extractionis actu fit, ut alcalia extrahant ſulphur antimonii, quod cum iiſdem dat extractum rubicundum, filtrandum, ac calore leni aliquomodo evaporandum, poſtmodum in loco frigido detinendum; ſic ſulphur antimonii ſenſim ſpontè ſubſidet, reliquum verò, quod per ſubſidentiam nondum ſeparatum, cum aceto deſtillato, ſicut in lactis ſulphuris præparatione, præcipitandum & edulcorandum: Non ſecus atque in via ſicca fieri videmus in præparatione reguli antimonii, quâ antimonium beneficio calcinationis cum tartaro & nitro dat ſcorias, exque his exhibet mediante præcipitatione cum acidis, in ſpecie cum aceto deſtillato, copioſum ſulphur antimoniale auratum, coloris rubicundi; quod ex aqua, in qua hepar antimonii ſeu crocus metallorum primâ vice edulcoratus fuerit, ſimili modo præcipitari poteſt; vel antimonium cum duplo tartari crudi, aut ana ſalis tartari, per aliquot horas calcinatur, cum aqua calida ſolvitur, & vel per ſubſidentiam, vel per præcipitationem cum aceto deſtillato ſeparatur ſulphur, quod edulcorandum. In ebullitione autem antimonii cum alcalibus fit, ut rodant alcalia antimonium, ejuſque eliciant ſulphur, partim, quia ipſa alcalia in radice conveniunt cum ſulphure antimonii, partim, quia in ſulphure antimonii latet occultum acidum, quo cùm ſe conjungunt alcalia, ſulphur extrahunt, unde poſtmodum ubi acetum deſtillatum inſtillatur, hoc ſe combinat cum alcalibus, & ſulphur antimonii fundum petit. Ex eodem fundamento ex ſcoriis reguli antimonii fit ſulphur auratum antimonii, de quo ſuprà in Præparatione reguli.

Hæc ſulphura per alcalia extracta non ſunt pura & antimonii ſola (utut extractio ſulphuris antimonii per acida mihi magis arrideat) ſed partim ſunt miſta cum particulis reguli antimonii ſolutis, partim cum ſalibus lixivii, partim cum ſale acido menſtrui præcipitantis. Hoc *probatur exinde*:

1. Quia ex ſulphure hoc, mediante fuſione cum borrace, poſſit acquiri priſtinum antimonii corpus in forma reguli.
2. Sulphur antimonii ſit diaphoreticum; hoc verò per alcalia paratum vomitus moveat, qui omninò partibus regulinis erunt adſcribendi, niſi per acidulum quendam liquorem præcipitetur & figatur in diaphoreticum.
3. Omni ſulphuri competit inflammabilitas, quâ cùm hoc deſtituatur, manifeſtum eſt, adjuncta ſibi ſalia habere. Sic ſulphur commune in ſe eſt inflammabile; quando verò reſolvitur in alcalico liquore, & cum acido præcipitatur in lac ſulphuris, tunc amittit ſuam inflammabilitatem, propter ſalia nimirum adjuncta, ejus volatilitatem figentia, ejuſque inflammabilitatem immutantia.

Dum paratur regulus antimonii, facillimo labore & unâ operâ etiam præparari poteſt *ſulphur antimonii & Tartarus tartariſatus antimoniatus*, ſi ſcilicet ſolvuntur reguli ſcoriæ (quæ conſtant ex ſalibus alcalibus & ſulphure antimonii) in aqua ſimplici calida, & filtratur, & loco aceti deſtillati cum cremore tartari præcipitetur ſulphur antimonii: liquor verò ipſe ſupernatans inſpiſſatus abit in cryſtallos, quæ vocantur vulgò tartarus tartariſatus antimoniatus. Cryſtalli hæ conſtant ex acido cremoris tartari, qui imbibit ſalia ex ſcoriis reguli antimonii, ex parte antimonii, non exactè præcipitati. *Uſus* hujus inſignis eſt in febribus intermittentibus, ſi præmiſſis præmittendis ante paroxyſmum exhibeatur. *Doſis* à gr. xv. ad ℈j vel gr. xxiv. Has ſcorias reguli antimonii non præcipitat STAHLIUS, ſed volatiliſat cum alcalibus volatilibus, ſicque acquirit ſulphur antimonii exaltatum, magnarum virium. Notum, quantæ ſint exiſtimationis ſalia fixa volatiliſata.

Ex cinnabari antimonii purius acquiritur ſulphur (utut non ſeparaſſe præſtet) *vel per alcalia, vel per limaturam Martis*. *Per alcalia* elicitur ſulphur, ſi cinnabaris antimonii in lixivio acri aliquot horas ebulliat; ſic enim fit, ut alcalia abſorbeant ſulphur antimonii, unde Mercurius ad fundum ſecedit, vel inſperſo aceto deſtillato facilè præcipitatur in fundo ad formam grumorum. Sed labor hic eſt nimis pretioſus.

POPPIUS, novus ſcriptor quidam Chymicus, *ſulphuri antimonii præcipitato affundit ſpiritum vini rectificatiſſimum, digerit, & per retortam deſtillat; ſic acquirit primò ſpiritum vini, menſtruum affuſum; poſtmodum* ſubſequitur, uti refert, *oleum rubicundum ſaporis dulcis, magnarum virium, & majorum, quàm cinnabaris antimonii*. An procedat experientia, nondum probatum habeo: ſi tamen vera ſunt, ſatis utilitatis inde redundaret.

Per limaturam Martis ſeparatur ſulphur antimonii (ut ſupra innui) ſi.

℞. *Cinab. antimonii* part. ij.
Limat. Martis part. j.

Miſta per retortam deſtillantur, prodibit Mercurius vivus,

genuinas ex metallis extrahi tincturas, cujus ſententiæ quoque BECHERUS eſt. Sanè, non ſufficit, quod corpus reſiduum non ſit ejuſdem cum tinctura coloris. Deinde *omnes Tincturæ, quæ cum Acidis fiunt, facilè reducuntur per alcalia & vice versâ*; *Gemmarum* verò & nonnullorum lapidum tincturæ, ſi non planè impoſſibiles, *certè ſunt difficillimæ*, ut non immeritò dixerim, *omnes hujuſmodi Tincturas gemmarum, coralliorum, &c. eſſe meras ſophiſticas, ortas aut ex corporum beneficio digeſtionis* tranſmutatione, *aut à menſtrui virtute*. Sic *Tincturæ ſolis* ſunt ſolutiones auri, aſt non veræ; hoc enim, utut abeat in pulverem album, & poſſit manere album, neq; reſolvatur ab aqua regia, non ſufficit: in tantum enim in igne transmutatur, ut ſuſtineat quæcunque, reducitur tamen in priſtinum corpus metallicum.

Par eſt ratio de *Tinctura Coralliorum*, quæ utplurimum originem ſuam debet menſtruo. Sal tartari calcinatum cum ſpiritu vini dat tincturam rubeum, quam vocant tincturam tartari, ſed falsò; ſpiritus vini enim ſuper alcalia effuſus, tingitur colore rubicundo: Deinde tinctura hæc tartari mera tantùm eſt imbibitio; dum enim imbibit ſpiritus vini fæces ſalis tartari, ſe tingit colore rubeo; forti enim calcinatione præcedente ſal tartari abit in fæces ſine ulla efficacia & uſu.

LECTIO XXX.

TERTIUM PARACELSISTARUM PRINCIPIUM, MERCURIUS.

IN genere notum eſt, quod *Mercurius* ultimum ſit *ex tribus Paracelſiſtarum Principiis*; nihilominus tamen, uti in aliis ſeu reliquis Principiis ingens eſt cõfuſio, ita in Mercuriali Principio non minus eſt ligitium, adeò, ut ipſi vix inligant, quid per Mercurium intelligendum ſit? Nam *in Vegetabilibus phlegmata facilè igne ſeparabilia*, *in animalibus partes ſpirituoſas*, ſalibus contradiſtinctas; *in mineralibus, quod liquabilitatem, fuſibilitatem, & malleabilitatem iis largitur, pro Principio Mercuriali agnoverunt. In genere Principium Mercuriale eſt, quod concretis dat volatilitatem*, mutabilitatem, *& facilem alterabilitatem*, atque ex uno materiæ modo in alium tranſmutationem, v. gr. è duro in liquidum. Hæc eſt generalis Mercurii acceptio. Cum verò confuſum adeò, atque intricatum, aut planè nullum ſit Principium Mercuriale, operæ non videtur eſſe pretium, in extricando eo fruſtrà tempus conſumere, ſed progreſſum facio ad Tractationem.

LECTIO XXXI.

DE

MERCURIO VULGARI,

SEU

ARGENTO VIVO.

MErcurius hic *Argentum vocatur*, tum ob colorem, tum quia (ut quidam dicunt) luna eſt Mercurius fixatus, & Mercurius eſt Luna liquida; quod tamen alii de Saturno intellectum volunt, dicentes, quod Saturnus ſit Mercurius fixatus, & Mercurius ſit Saturnus ſolutus: *Argentum vivum* vocatur ob mobilitatem, fluiditatem & ſummam volatilitatem, ita ut nulla arte, nempe vulgari, poſſit perfectè fixari.

Aliàs triplex datur Mercurius: (1.) vulgi Mercurius, (2.) Mercurius Corporum, & (3.) Mercurius Philoſophorum. Mercurius vulgi cognitus eſt & notus: Mercurius verò Corporum eſt nihil aliud, quàm Mercurius ex metallis perfectis & ſemimetallis (quale eſt Antimonium) productus. Ingens lis eſt, imprimis inter non adeò peritos: *num ex metallis* perfectis verus elaborari poſſit Mercurius vivus currens? Quidam negant, quidam affirmant. Illa ſententia communior: hæc, ſcilicet affirmativa, verior, & veritati magis conſentanea. *Certum* namque *eſt*. *dari Mercurium Vivum ex metallis extractum*. *Dn.* D. MICHAELIS dicebat, ſe vidiſſe ejuſmodi Mercurium, ex Luna extractum: *Dn.* BOYLE fatetur, ſe ex nullis metallis faciliùs acquirere poſſe Mercurium, quàm ex luna. Major adhuc controverſia eſt: *An Mercurius hic corporum eliciatur, ut pars componens atque conſtituens concretum? an verò ut novum productum artis beneficio generatum?* Prius HELMONTIANI credunt, ſtatuentes, ſulphur metallorum coercere tamdiu Mercurium, donec eô ſeparatò Mercurius vivus prodeat. Sed hoc minus videtur veriſimile; potiùs artificialiter producitur per varias artis Chymicæ præparationes adhibitas.

Mercurius Philoſophorum eſt decantatiſſima illa materia pro lapide Philoſophorum; hujus nempe veritatem præſuppono. Hic Mercurius Philoſophorum ex nullo perfecto metallo elaboratur, ſed proximè ex ente metallorum primo, ſeu ex radice metallorum producitur, ibique quærendus. Utut Philoſophi dicant, materiam lapidis hujus eſſe ubique, latere in ſtabulis, quemlibet ſecum portare, &c. tamen *non tam de materia lapidis proxima ſunt intelligenda, quàm de remota*, ſpiritu nempe mundi: hic enim in potentia remota conſiſtit, dum metallicum ſemen diſponit ad perfectionem metalli, & tunc eſt in potentia proxima.

Quod attinet *Mercurium Vulgi*, hic nihil aliud eſt, quàm *liquor Metallicus Saturnius Solaris*. Sed controvertitur, *cujuſnam ſit naturæ?* in ſpecie, *an ſit corpus ſimplex indiviſibile & indeſtructibile? an verò ſit heterogeneus, exque diſtinctis particulis conſtet, in quas reſolvi poſſit?* Prius affirmant HELMONTIANI ex *Tractatu Ejuſdem, Tria Princip. Chymicor.* dicto. Verùm ſi cum hoc aſſerto conferamus, quæ *dicit* BECHERUS (artifici enim in ſua arte credendum) longè aliud apparebit; hic enim inquit: *Quod omnis Mercurius ſit Amalgama, ſeu compoſitum corpus metallicum, tam perfectum, quàm imperfectum, reſolutum à fumo ſubterraneo*, à quo fit Amalgama, & *unde Mercurius Vivus. Et hoc ejus aſſertum eſt valdè probabile*; quo collimat vulgi probatio: an Mercurius ſit purus nec ne? *Dum enim Mercurium effumare ſinunt in cochleari, ſi relinquat obſcuram maculam, dicunt Mercurium participare de ſaturno; ſi flavam, de auro; ſi albam, de luna.* Hæc HELMONTII & BECHERI, uti patet, ſibi è diametro opponuntur. Naturam fugitivam Mercurij confirmat HELMONTIUS; fixatio enim ejus eſt impoſſibilis, niſi fiat per ſulphur corporis metallici puri, adeoque fiat metallum purum. BECCHERUS *confirmat experientiâ, qui componit cum ſulphuris ſubterranei fumo in Amalgama compoſitum. Aliàs* Mercurius *dicitur ſervus fugitivus*, propter nimiam ejus volatilitatem; *ſemper* enim *ignem expertus avolat, etiam ſi* vel *centies figatur*; interdum quoque ad tempus fixus manet, ſed facilè reſuſcitari poteſt. Diſtinguendum tamen inter Mercurium fixatum & coagulatum: *Mercurius fixatus eſt, qui conſtans permanet in igne*, ut inſtar metalli fundi queat & tractari: Mercurius coagulatus eſt, qui coagulatur in corpus duriuſculum, quodammodo malleabile, & non ampliùs apparet in forma fluida. Hic verò parari facilè poteſt: Nempe *coagulatur Mercurius cum fumo Saturni; v. gr.*

℞. *Saturnus*,

Fundatur in crucibulo, poſtmodum reponatur in loco frigido, ut parum frigeſiat: ſublatâ cruſtâ huic imprimunt in medio foramen, cui immittitur Mercurius, qui mox in ſubſtantiam coagulatur conſiſtentem.

Aſt *hic* MERCURIUS COAGULATUS *nihil aliud eſt, quàm Concretum Mercuriale Saturninum*; quia particulæ Mercurij ſeſe inſinuant in Saturni corpus, & fit tale Concretum. Idem præſtat Juppiter, quanquam cum plumbo feliciùs procedat operatio. Alii recipiunt *Ovum*, effuſo albumine immittunt *Mercurium*, obturant foraminulum, & huic *Ovo* affundunt *liquefactum Saturnum*, & hoc modô coagulatur Mercurius. *Perfectè quidem Mercurius figi nequit*, niſi cum *ſulphure metallico fixo*. *Talem Mercurium fixatum qui poſſident, vocantur ADEPTI*, cum habeant, quo ſe ad mortem lautiſſimè ſuſtentent. *Sæpè* quidem Mercurius *eò uſque* quaſi *figitur, ut ignis examen ſuſtineat, & in eo aliquantulum perſiſtat*; tamen ſæpiùs etiam avolat, & ſi non avolat, *reſuſcitari poteſt in priſtinam formam per Alcalia, vel* etiam *per limaturam Martis*: Nempè cum Mercurius per Acida coaguletur, reducitur beneficio deſtillationis per retortam per Alcalia; item limaturam Martis, quæ abſorbent & deſtruunt Acida, quibus ſeparatis Mercurius vivus apparet.

Eruitur Mercurius nunc in forma fluida, in ſpecie *in Carinthia* Mercurius fluidus reperitur: *dicitur* aliàs *Mercurius Virgineus, quia nondum* ab igne defloratus & *ſulphure*

ſpo:ia-

ſpoliatus eſt: nunc & ſæpiùs ex terra minerali (quam Cinnabarin vocant) vi ignis evocatur, deſtillando ſcilicet additis Alcalibus: cinnabaris enim ex ſulphure communi & Mercurio vivo componitur, unde ſi adduntur Alcalia, abſorptô Acidô ſulphuris, Mercurius vivit. Hic notandum, quod *foſſores Cinnabaris fiant plerumque tremuli propter Mercurium, unde ſi contingant manu vas aliquod aureum, ſtatim albeſcit*; hoc tamen mirandum, quod *non conquerantur de ſalivatione*, quæ tamen aliàs aſſumpta Mercurialia ſubſequi ſolet.

Magna Mercurio cum metallis intercedit amicitia, maxima cum Sole, minima cum Marte. Talis eſt amicitia cum Sole, ut licet ſit metallum compactiſſimum & fixiſſimum, Mercurius moliſſimus, illud tamen ſubitò penetret & albefaciat, ita ut quaſi calcinatum appareat. Aurum hoc modo à Mercurio calcinatum dicitur *Amalgama Solis*, ſeu aurum à Mercurio penetratum. Talia amalgamata fiunt ex omnibus metallis; hinc BECHERUS dicit: *Metalla omnia nihil aliud ſunt, quàm talia Amalgamata* (ex omnibus metallicis) *reſoluta à fumo terreſtri, unde Amalgamata talia non ſunt tractanda in metallicis cochlearibus*, quia Mercurius ſe conjungit cum metallis, modò faciliùs cum hoc, difficiliùs cum illo. *Mercurius* hic vulgò *variat ratione puritatis & adulterationis*. Modus ex ſupradictis patere poteſt. *Uſus ejus eſt* magnus & perfectus *in mundificatione ſanguinis, in lue Venerea, in ſcabie aliiſque affectibus cutaneis, in vermibus*, &c.

Sæpiùs fit, ut poſt aſſumptionem Mercurij, vel inunctionem Mercurialem in lue Venerea concitetur inſignis ſalivatio admodum moleſta, tremor artuum, nonnunquam paralyſis, dentium vacillatio: *quos affectus*, ab uſu Mercurij oriundos, curat ZACUTUS LUSITANUS *cum unguento ex auro, quod applicatum extrahit* vagabundum *Mercurium ex corpore, & hoc ſublatô, homo ſanitati reſtituitur*. Idem præſtat nummus aureus in ore detentus, qui ex tempore dealbatur: hinc RIVERIUS in dolore capitis graviſſimo, ex Mercurij noxa oborto, aureum applicavit nummum, eumque curavit. Præterea, uti dictum eſt, *in Mercurio perfecta curatio Luis Venereæ conſiſtit, ſive uſurpetur ſub forma ſuffitus, ſive* forma *Linimenti, ſive* forma *pulveris*, v. g. Turbith Minerale.

Notum eſt, quod *internè adhibitus ſalivationem moveat* qui uſus apud Italos creberrimus eſt. *Ratio ſalivationis eſt fundata in malignitate Mercurii Arſenicali*; Mercurius enim vulgi adjunctum habet ſulphur peregrinum volatile, de naturali arſenicali, à quo exoritur ſalivatio quatenus ſuâ volatilitate & penetrantiâ reſolvit tàm utiles quàm inutiles humores, eoſque ſubtiliſatos per glandulas maxillares exterminat. *Ab hoc ſulphure fit, ut Mercurius in igne abeat per ſe in pulverem rubicundum. Quod verò virus ejuſmodi ſit in Mercurio vulgi, exinde probatur, quia Mercurius extractus ex corporibus metallorum non inducit ſalivationem*, ſed intra corpus adhiberi poteſt ſine noxa. Notum eſt quoque, quod in *ſcabie, ſimilibuſque affectibus cutaneis, tàm in forma Linimenti, quàm Cinguli, exactiſſimè adhibeatur; ſed cautè hæc uſurpanda*, ne præter hæc adducta ſymptomata cutis corrugationem inducat, & vacillare faciat dentes. Præterea *vermibus maximè adverſatur Mercurius*, unde *Aqua Hermetica Augenii* exinde parata valdoperè in vermibus conducit. SCHROEDERUS dicit, Mercurium *poſſe redigi in pulverem cum ſucco* aliquo *vegetabili*, qui nullus alius eſt quàm *ſaccharum*, qui *Mercurium redigit in pulverem*, quod *certum eſt remedium in vermibus*. *Scorbutici caveant ſibi à Mercurialibus medicamentis*: cum enim Mercurius per ſe infeſtus ſit gingivis, & eæ in ſcorbuto ſint corroſæ, propterea facilè malum exaſperabitur, & ulcera maligna & cancroſa inducit. Aliàs Mercurius per ſe eſt innocuus, adeò, ut ad ℔j ſine noxa fuerit, in ſpecie in morbo illiaco; ſi verò noceat alicui, fit ob adiuncta ſalia corroſiva, quibus cum ſublimatur; propter & ſulphur peregrinum de natura arſenicali.

Mercurius utut in ſe & ſuâ naturâ ſit maximè homogeneus, eſt tamen non omninò indiviſibilis; *varias tamen atque diverſiſſimas artis ope induit larvas, non* quidem, quod *per ſe ex Mercurio aqua, ſpiritus, oleum & ſulphur elici poſſint*: id enim qui tenent, non immeritò Sophiſtæ Helmontio dicuntur; ſed quod *aliorum additione in varias figuras transmutari poſſit*, quibus tamen *per addita Alcalia* rurſus in totum ſpoliatur, ut *redivivus iterum emergat*.

Ut verò *Præparationes Mercuriales* in ſcenam redigam, notandum;

Præparata Mercurialia eſſe vel
- *ſicca*, quæ iterum ſunt vel
  - *præcipitata*, vel
    - 1. *per ſe*, / *per additionem aliorum*, ſalium nempe acidorum,
    - 2. *ſimplicia*, / cum metallis *compoſita*,
  - *Sublimata.* Sublimatur autem Mercurius vel
    - *Cum ſalibus*, quando cum his in concreta varia convertitur, v. g. cum vitriolo, nitro, & ſale communi fit Mercurius ſublimatus: ſic aliter quoque fit Mercurius dulcis.
    - *Cum ſulphure*: ſic enim ex ſulphure & Mercurio fit cinnabaris.
- *fluida*, & fiunt vel
  - per deliquium,
  - per reſolutionem.

In genere in harum *Præparationum Mercurialium uſu cautiſſimi ſimus*, ne plus noceamus quàm proſimus, memores illius HELMONTII, qui, quam diu revivificari poſſit Mercurius, non ſit boni viri remedium, aſſerit: idque *propter virus malignum, de natura Arſenicali, aut ſulphur Mercurij externum Arſenicale, quod ſulphuri ejus nativo adhæret*.

Nervis Mercurius eſt inimiciſſimus, ita, ut tremores manuum, paralyſes, contracturas, &c. aurifabris ſubnaſci quotidiè obſervemus; ut nihil dicam de Attenuatione corporis à ſalivatione nimia Mercuriali excitata, aliiſque ſymptomatis. Unde, *ut ſine metu noxaque adſumi poſſit Mercurius, ſummè neceſſarium erit*:

1. *Ut debitè præparetur*.
2. Præparatus autem *cautè & circumſpectè in uſum vocetur*.

Inter Præparationes Mercurij occurrit primo loco *Depuratio à ſordibus craſſioribus* Mercurio *adhærentibus*, *ſitque communiter vel* per lotionem *cum aceto & ſale*, aut cum *lixivio calcis vivæ*; *vel expreſſione per corium*, qui modus & ipſis

ipſis Aurifabris eſt notiſſimus. Circa hanc tamen depurationem per corium notandum, quod non ſemper ſufficiat pro omnibus impuritatibus aut mineralibus amalgamatis à Mercurio ſeparãdis: Metalla enim propter intimiorem conjunctionem cum Mercurio corium ſæpè ſimul penetrant: Vid. SCHROEDERUS *in Pharmac. l. 3. cap. 15.* & BORRICHIUS *in Actis Haffnienſ. T. 1. c. 77.* Alias recipitur Mercurius, eique affunditur in lagena ſpiritus vini, & agitatur benè, unde fit, ut tandem ſpiritus vini nigreſcat; qui poſtmodum pro cingulo Mercurii in ſcabie adhiberi poteſt. Operatio hæc toties repetitur, donec Mercurius ſatis ſit depuratus. *Melior modus eſt, ſi ex Mercurio ſublimato reſuſcitatur Mercurius, deſtillando illum cum* part. ij. *Alcali* cujuſdam, aut calcis vivæ & *tartari calcinati* ana part. æqual. per retortam; *ſic* enim *puriſſimus Mercurius ſe manifeſtat* in Receptaculo, cui aliquid aquæ frigidæ infuſum. Optimus modus eſt, qui ex *Cinnabari*, vel *nativa* vel *vulgari*, elicitur, addendo *limaturæ Martis* & *calcis vivæ* ana ℥ per retortam deſtillando, ut jam dixi: Proba Mercurij puriſſimi eſt, quod carbonibus impoſitus totus effumat, metallis autem adulteratus non niſi cum ſtrepitu exhalet.

Poſt depurationem Mercurij ſequitur *Præcipitatio*, *ſeu*, ut abuſivè vocatur, *Calcinatio*, *eſtq; nihil aliud, quàm Mercurii Corroſio*. Ordinariè *præcipitatur Mercurius cum ſpiritibus acidis*, ſpiritu vitrioli, ſulphuris, nitri; item cum aqua forti: Hæc Mercurio affuſa eum ſolvunt, ſolutio abſtrahenda, & remanebit pulvis, qui dicitur Mercurius præcipitatus.

Si fiat Præcipitatio Mercurii cum ſpiritu ſulphuris, fit Mercurius præcipitatus albus: ſi cum ſpiritu vitrioli vel oleo vitrioli, fit Mercurius præcipitatus *flavus*; qui vocantur *Turpethum minerale*: ſi cum ſpiritu nitri aut aqua forti, remanet Mercurius præcipitatus in forma pulveris rubicundi: Proceſſum habet SCRHOEDERUS *Pharmac. l. 3. pag. 400.*

Colorationes hæ Mercurij non dependent à ſpiritibus quibus cum præcipitantur, ſed à proprio ſulphure Mercurii, extraverſo & ſeparato à reliquo ſui concreto; unde ſi Mercurius cum ſpiritu nitri præcipitatur, fit ruber; Ratio eſt, quia ſpiritus nitri, ut ſpiritus ſulphureus, admodum ferit & extravertit ſulphur Mercurij ſeparabile, unde rubeſcit. Idem fit cum aqua forti.

Ex hoc manuducitur ad miram illam *Præcipitationem Mercurii per ſe*: Recipiatur nempe *Mercurius vivus*, qui immittatur cucurbitæ plani fundi & ſtrictiſſimi orificii, cujus figuram habet ZWELFFERUS *in Mantiſſæ ſpagyr. P. 1. cap. 7. pag. 353.* Imponatur arenæ; unde lento igne ſucceſſivè & longo temporis intervallo Mercurius ſponte abit in pulverem rubrum, qui dicitur Mercurius præcipitatus per ſe. Vid. etiam SCHROEDERUS *l. 3. pag. 359.*

Quæritur nunc, *à quonam in tam lenta digeſtione calcinetur Mercurius, ut hic fluidus in Præcipitatum rubeum abeat?* Reſp. Hoc beneficio externi ſulphuris heterogenei ſeparati contingit, quo ipſo Mercurius tingitur colore rubeo: Unde quia *Mercurius corporum caret iſto ſulphure externo heterogeneo ſeparabili*, calcinari hoc modo nequit, ut ut diutiùs in igne digeratur. Hinc alii præpararunt Analogum *auri Mercurium*, eundem hoc dicto modo tractant, unde acquirunt Mercurium præcipitatum per ſe, ſed ſolarem, qui poſtmodum cum ſpiritu vini digerendus eſt, & deflagrandus, dato; *diaphoreticũ Mercuriale ſingularũ virium in lue Venerea*, lepra, ſcabie maligna, &c. *Reliqua Præcipitata omnia Mercurialia*, ſive per ſe, ſive cum ſpiritibus mineralibus acidis præparata, violentos movent vomitus atque ſeceſſus, niſi figatur Mercurius; ſic enim poſtmodum ad aliquam diaphoreticos virtutem accedit.

Sic quoque *in doſibus Mercurialium non ſimus nimis largi*, ne periculum famæ incurramus. *Hæc Præcipitata fixantur, ſi aliquoties ab iis per cobobationem abſtrahatur ſpiritus acidus anteà affuſus*, & poſtmodum iiſdem aliquoties *ſuper ea* deflagretur ſpiritus vini, licet hæc tamen palliativæ tantùm ſint fixationes. *Optimus modus* eſt, quando Mercurius cum aqua forti (quæ ex Vitriolo, alumine uſto, & nitro conflatur) præcipitatur, & ab eo dictum illud menſtruum aliquoties cohobatur, poſtmodum ſepties cum ſpiritu vini digeratur, & hinc ipſe ſpiritus vini toties deflagretur ab eodem, tandem cum aqua ſalis tartari probè edulcoretur; ſic acquiritur *Mercurius rubeus fixus*, *diaphoreticus*.

Alii præcipitant Mercurium cum tinctura ſmiridis, magnum inde expectantes miraculum. *Modum* videbitis apud SCHROEDERUM. Sed eſt impoſtura; falſo enim nituntur fundamento: ſupponunt quippe, quod in ſmiride ſit Martiale quid, cujus ratione ſmiris aptus ſit tincturam elicere ex metallis, & coagulare Mercurium: ſed Mercurii examen hoc fundamentum ſubvertit; ut plurimum enim tali modo Mercurius præcipitatus igni commiſſus avolat cum colore, pulvis verò fixus reſiduus eſt à ſmiride.

Mercurium præcipitatus vulgaris *vix tutò internè adhibetur*; *externè tutiùs in cutaneis affectibus*, *ſcabie*, *lue Venerea*, *ulceribus* cacoëthicis, & iis quæ jam ad gangrænam inclinant: *meliora non dantur, niſi Mercurialia Unguentis miſta*. Cum igitur Mercurius præcipitatus tàm per ſe, quàm cum ſpiritibus acidis paratus, ſit periculoſus pro interno uſu, inde quidam parant Mercurium præcipitatum compoſitum cum aliis metallis, in ſpecie cum ſole, qui communiter *Aurum vitæ dicitur*. Nempe ſolvunt ſolẽ cum aqua regia Mercurium verò cum aqua forti: ſolutiones conjungunt, deſtillant, & aliquoties cohobant; ſic exſurget pulvis, qui edulcoratus cum ſpiritu vini, nunc tanquam *vomitorium in lue Venerea*, nunc verò tanquam *Catharticum in hydrope* ſummopere prodeſt. Et hoc eſt *Aurũ Vitæ Hartmanni ſuper Baſilic. Crollii p. 49.* KEGLERUS *Tr. de Peſte* cum *Mercurio depurato* & *ſolari* facit amalgama, *aquam fortem* de hoc abſtrahit, & pulverem relictum ſub tegula calcinat; uti habet SENNERTUS *in Inſtitut. l. 5. P. 5. Sect. 3. cap. 18.* Interdum additur *Regulus Antimonii*, quod communiter Panacea vocatur; cujus deſcriptionem videbitis apud SENNERTUM *l. a.* Simile etiam per ſe, ſine aqua forti & ſpiritibus corroſivis, fieri poteſt, præparando nempe ex *Solis* per antimonium *depurati* ʒß, & *Mercurij purificati* ℥iv. Amalgama, quod per lotionem cum *ſale* & *aceto* ab omni nigredine depurandum, per linteum exprimendũ, & modò ſupra allegatò per aliquot dies & noctes leniter digerendum. Huc quoq; referunt quidam *Specificum Antiquartanarium Riverii*, quod Præcipitatum compoſitum ex *Mercurio*, *auro*, & *regulo* aut *vitro Antimonii* viâ ſiccâ parant: verùm cum præcipitata hæc, paucorum granorum doſi, nimiâ violentiâ ἀνω καὶ κάτω operentur; RIVERIUS è contrà *in Append. Cent. 3. Obſerv.* Antiquartium ſuum tanquam medicamentum blandum & mite, nec magis quã formulæ ex ſenna & rhabarbaro compoſitæ, alvum movens deprædicet; imò à ℈j ad ʒß & ℈ij Quartanariis propinaverit, potiùs credo, quod ſit compoſitum ex *Mercurio dulcis*, *Auro fulminante*, & *ſulphure Antimonii*: quibus, tanquam Quartus Athleta, additur *ſcammonium præparatum*; quod compoſitum per *ſeceſſum & ſudorem egregiè*, interdum etiam, materiâ in primis viis hærente, *per vomitum operatur*. *Præcipitatur quoque Mercurius cum Venere*, unde oritur *Mercurius præcipitatus viridis*, de quo vid. SCHROEDERUS, SENNERTUS *l. a. p. 1444.* & HARTMANNUS *in Crollium pag. 44.* Hoc *certum eſt remedium in Gonorrhæa Virulenta ſeu maligna*, cujus uſus, licet primâ fronte exaſperare videtur *malum*, *certò tamen curat*.

Huc quoque pertinet *Arcanum Corallinum Paracelſi*, purgans optimum, & febrium & podagræ veterum remedium. Dicitur ita à colore rubeo, coralliorum faciem æmulante. *Præparatio* ejus clara eſt in *ſcriptis* PARACELSI: ſolvitur ſcilicet Mercurius in liquore alcaheſtino, & abſtracto rurſus liquore abit in pulverem fixum, ſine alteratione aut immutatione: Pulvis relictus cum aqua albuminum ovorum elicitur & abſtrahitur, ſic tandem abſtracto liquore rubeſcit, & coralliorum formam ſeu potiùs colorem refert. Cùm verò, ut ſupra monui, *Mercurius vulgi à ſpiritu nitri præcipitatus* etiam *rubeſcat*, factum eſt, ut & hic quoque Arcani Corallini nomen acquiſiverit, propter ſimilitudinem coloris: ſed malè; toto enim cœlo differunt. Hoc vulgare Mercurij præcipitatum vix tutò internè; ſed potiùs externè in cutaneis affectibus adhibetur. Pertinet huc quoque *Calcinatum Majus Poterii*, ut & *Choas Magnum ejuſdem*: Illud eſt nihil aliud, quàm Mercurius præcipitatus, in aqua forti ſolutus, & cum aqua ſalſa præcipitatus: ex quo deinde Chaos ejus magnum præparatur, ſingulare remedium. Vid. *Scripta* POTERII. Optimus Mercurio ſublimatus, ſeu *Turbith Minerale*, fit ex Mercurio ſublimato, in aqua ſoluto, filtrato, & cum oleo *tartari* præcipitato: qui pulvis in fundo ſubſidens edulcoretur, & ſuper eum ſpiritus vini aliquoties deflagrandus: Vid. MYNSICHTIUS *Armament. Medico Chym. p. 18.* & LUDOVICI *in Pharmacia*. Quidam *aquam*, qua Mercurius ſublimatus ſolvitur, cum aliquot guttis ſpiritus *ſulphuris* acuunt.

Hæc de Præcipitatis: Sequuntur *Sublimata Mercurialia*.

* Sublimatur Mercurius partim cum ſalibus corroſivis, partim cum ſulphure: Ibi Mercurius ſublimatus, hic cinnabaris oritur.

Cum ſalibus ſublimatur Mercurius ſequenti modo: v. g.

℞. *Mercurij, in aquæ fortis part. ij. ſolut.*
Vitrioli exſicc.
Salis decrep. an. part. æqv.
(vel loco ſalis decrepitati, *nitri part.* dimid.)

Miſcentur exactè, & præcipitantur ex cucurbita humili: cucurbitæ hujus orificium in principio non adeò firmiter claudatur, ut phlegma ſalium adjunctorum exhalare poſſit: quando autem vapores ſeu nebulæ albicantes elevantur, firmiſſimè claudatur, ignis quò gradatim augeatur; ita adſcendet Mercurius ſublimatus in forma ſalis cryſtallini.

Hic notandum, quod *ſi Mercurius cum duplo nitri & vitrioli calcinati igne forti ſublimetur, elevatur Mercurius rubeus non corroſivus*, ejuſdem ponderis atque fuit ante miſtionem cum ſalibus; ita, ut adjuncta ſalia nihil ponderis eidem tribuant, ſed ſulphur nitri agit in Mercuriale ſulphur, à quo Mercurius calcinatur in pulverem illum rubicundum. Quod ſi verò *Mercurius cum adjuncto ſale communi ſublimetur, aſcendit Mercurius corroſivus, & pondere augetur*, quantum ſcilicet ipſi de ſale communi accedit; nihil enim ſe cum evehit, quàm ſal commune; & *ab hoc habet vim ſuam corrodendi.* Minori labore & temporis jacturâ Mercurius ſublimari poteſt, quando in aquâ forti ſolvitur, & hac abſtractâ ignis ultimò augeatur; ſic in forma cryſtallina adſcendit ſine additis ſalibus.

Si Mercuri ſublimati partibus tribus addantur novi Mercurij *vivi* partes duæ, terantur in mortario lapideo, donec Mercurius vivus amplius conſpici nequeat, hinc in retorta, vel cucurbita, ſeu phiola parva, ſublimetur, ignem circa finem non adeò intensè augendo, fit exinde *Mercurius dulcis*. Nam quando Mercurius vivus adjicitur, ſalia illa corroſiva in tantum disjunguntur, ut corroſiva Mercurii ſublimati vis temperata remedium exhib. at dulce. Vocatur alias etiam Draco mitigatus, item Panchymagogum minerale; quia Mercurius dulcis egregium eſt purgans minerale ad ℈j aliis Purgantibus additus, ver. gr. extracto Hellebori nigri, extracto panchymagogo Crollii, &c. *Hoc modo curat egregiè luem Veneream, cachexiam, lepram, hydropem, catarrhos*, &c.

Notetur hic, quod *Purgantia Mercurialia* meliùs naturis phlegmaticis quàm bilioſis conveniant, quin his potiùs noceant: & contra *Antimonialia medicamenta* conveniunt cholericis, nocent verò Phlegmaticis & humidis. Unde de ſi Mercurius dulcis cum extracto elaterii miſceatur, & exhibeatur in forma pilulari, in hydrope multi eſt uſus. *Mercurius vitæ* cum duplo vel ana Mercurij dulcis mixtus, blandum evadet purgans, in multis affectibus egregium medicamentum, utut Mercurius vitæ in ſe ſit vomitivus.

Commodè quoque Mercurius dulcis externo uſui dicatur. *Ingreditur* imprimis *aquam Phagedænicam decantatiſſimam*, quæ fit ex aqua calcis vivæ, in qua ſolvitur portio certa Mercurii dulcis, & adduntur pro ratione circumſtantiarum aliquot unciæ ſpiritus vini, ſique inde aqua compoſita in curatione & præſervatione gangrænæ utiliſſima. Si adſit fortiſſis ardor aut inflammatio, addi poteſt ſuccus cancrorum fluviatilium optimo conſilio. *Uſus externè* quoque eſt in ſcabie, tinea capitis, pediculis abigendis, in ſpecie ſi cum unguento de nicotiana miſceatur.

Revivificatur Mercurius ſublimatus, ſi in vaſe ferreo bulliat in aqua communi; ſic enim fit, ut Mars abſorbeat ſalia acida corroſiva, unde his abſorptis Mercurius in viva forma ſe manifeſtat. Idem quoque fit *per additionem alcalium*, quæ rodunt ejus ſalia acida; unde dum hæc in ſublime rapiuntur, Mercurius vivus prodit. Hic *Mercurius in quocunque acido ſolutus, inſperſo ſpiritu tartari abit in pulverem album: ſi cum oleo tartari per deliquium præcipitatus, evadit in pulverem coloris flavi*, non ſecus, atque Mercurius ſublimatus: In aqua communi vel roſarum vel alia aqua deſtillata ſolutus, præcipitatur cum oleo tartari per deliquium in pulverem ſubrubeum, qui vocatur *Turbith minerale*, ad differentiam vegetabilis. Ita *ſi cum alcalibus volatilibus præcipitatur, emergit color candicans*; ſin verò *cum alcalibus fixis* præcipitatur Mercurius, *oritur pulvis coloris cineritii*, fuſci, prout magis vel minus fuerint fixa.

Dictum ſupra, HELMONTIUM eos evocare impoſtores, qui ex Mercurio per ſe volunt elicere aquam, ſpiritum, oleum, & ſal: id quod verum eſſe ſtatuo, utut ſint, qui volunt elicere ex Mercurio aquam inſtar liquoris alcaheſt; iſte tamen proceſſus non ſuccedit, aut ſi acquiritur aqua, eſt illa ex aere ambiente. *Modum deſtillationis* videbitis apud ZWELFFERUM, utut nihil unquam aquæ ex Mercurio acceperit.

LECTIO XXXII.

CINNABARIS.

MErcurius *ſi ſublimetur cum ſulphure, dat Cinnabarin*: ſublimatur autem, ſi

℞. *Mercurij vivi* ℔ß.
Sulphuris comm. ℥iij.

Miſta hæc ſublimantur, & exſurgit *Cinnabaris artificialis*.

Res ſanè mira, quod ex corpore Mercuriali albo, & ſulphure flavo, tertium oriatur rubicundum, ita ut hujus operationis phænomena optimè confirment doctrinam de coloribus Clariſſimi Boyle & aliorum, quòd ſcilicet colores oriantur ex mutata particularum textura, quæ recipit vim refringendi radios ſolares.

Fundamentum præparationis Cinnabaris eſt hoc: Acidum ſulphuris in igne corrodit Mercurium, eumque ſecum unit & evehit in altum, ut exinde tale concreſcat corpus cinnabarinum. Fieri hoc modo cinnabarin patet inde, quia *beneficio alcalium, aut cum limatura Martis, ex Cinnabari reſuſcitari poteſt Mercurius vivus*; ſi ſcilicet recipiatur cinnabaris, & cum alcalibus deſtilletur, prodit Mercurius vivus per retortam, quando alcalia abſorbent acidum ſulphuris, inde Mercurius à compedibus acidis liberatus, in forma viva ſe ſiſtit. Idem fit cum limatura Martis.

Sunt qui volunt præparare Cinnabarim cœruleam,
Recipiendo *Sulphuris* part. ij.
Mercurij vivi part. iij.
Sal. ammoniaci part. j.

Hæc miſta & ſublimata dant corpus cœruleum, ſicut Mercurius cum ſulphure communi dat corpus rubicundum.

Productio hæc *Cinnabaris mechanica*, & artificialis manu nos ducit ad conſiderationem & generationem Cinnabaris nativæ, quæ eruitur ex minera propria. Hæc enim minera cinnabaris nihil aliud eſt, quàm ſulphur cum Mercurio vivo & terra lapidoſa, in terræ viſceribus in corpus rubicundum concretum, quæ minera pulveriſata & ſublimata, dat Cinnabarim ejuſdem planè naturæ cum vulgari. Hæc *Cinnabaris nativa variat pro varietate minerarum, ex quibus elicitur*: prout enim variat ſulphur in ſua minera cum Mercurio, ita quoque variat hinc Præparata Cinnabaris. *Optima minera eſt Ungarica*, quæ abundat auro & Luna, unde quoque Cinnabaris inde eruta participat de ſulphure nobiliori, participante de natura. Auri Viliores ſunt omnes reliquæ mineræ.

Quæritur: *An Cinnabaris nativa poſſit tutò intra corpus aſſumi?* Non immeritò dubitant nonnulli, quibus ſuſpectū eſt ſulphur arſenicale, quod plerumq; in mineris ſe ſolet aſſociare; propterea rejiciunt Cinnabarin nativam, & præferunt Cinnabarin Antimonii, & quidem tutiùs. Nihilominus tamen, *ſi placeat uſurpare Cinnabarin nativam, corrigatur de virulentia ſuâ*, partim ſublimatione, partim cum ſpiritu vini deflagratione.

Per repetitam ſublimationem corrigitur Cinnabaris, quando ſulphur ejus arſenicale avolat, & fæces noxiæ ſegregantur, uti quoque fit in Cinnabari Antimonii. Quod ſi verò non detur occaſio ſublimandi, recipitur cinnabaris nativa pulveriſata, coquitur in aqua fervente aliquoties, poſtmodum pars purior ſupernatans ſubigitur cum ſpiritus vini, & deflagratur ſuper eam: ſic quoque pura acquiritur cinnabaris nativa.

Alii parant *Cinnabarim artificialem ſolarem ex Amalgamate Mercurii cum ſole*: hæc cum ſulphure communi ſublimant, & legitimo modo tractant, & ſic acquirunt *Cinnabarim artificialem ſolarem*; de quo vid. GREIFFIUS *Tractatu de Ther. Cæleſti*. Uſum Cinnabaris nativæ videbitis in *Cinnabari Antimonii*, de quo *ſuperiùs, ubi de antimonialibus dictum: conveniunt enim in virtute.*

L E C T I O XXXIII.

METALLA IN GENERE.

DE Metallis acturus ſuppono, quod *Metalla ſint corpora mixta , compoſita ex materiis diſtinctis , è quarum mixtione exſurgit corpus tertium*, Metallum nempe , ita tamen, ut coaleſcant principia materialia in corpus maximè homogeneum indeſtructibile , & eſſentialiter indiviſibile .

Chymici, ut exactiùs metalla eorumque phœnomena explicent , *docent*, *quod illa conſtent ex Mercurio , Sulphure & Sale*; quæ doctrina eſt antiquiſſima, & jam olim à RAYMUNDO LULLIO recepta.

Intelligenda verò per hæc tria principia, *Sal*, *Sulphur* & *Mercurium* , non vulgaria illa corpora; ſed ut res clarior fiat , *per Sulphur* intelligenda venit ſubſtantia acidopingvis, à qua metalla facilem habent ignitionem & excandeſcentiam : *Per Mercurium* humiditas radicalis metalli, ſeu principium tale, à quo habent facilem fuſibilitatem: *Nomine ſalis* ſubſtantia metalli fixior, ferè de natura alcalium (quia abſorbet acidum) ligans ſulphur & Mercurium , & cum iis in ſubſtantiam metallicam fatiſcens. *Hæc principia* inter ſe agnoſcunt quandam proportionem juſtam; ita ,ut ſal ſit principium paſſivum, quod det metallo corpus, *ſulphur* largiatur formale , & eſſe ſpecificum metallorum; *Mercurius* verò conferat, ut ſulphur & ſal hoc medio eò meliùs & firmiùs ferruminentur & coëant.

Convenit hæc explicatio cum illo Chymicorum , quando nimirum metallis *corpus* , *animam & ſpiritum* tribuere , *per corpus intelligendo ſal*, *per animam ſulphur*, *per ſpiritum Mercurium* , *qui extrema quaſi conglutinet atque confirmet conſtringatque* . Hæc ſi velim applicare ad Philoſophiam corpuſcularem, tunc *per Mercurium intelligendæ ſunt particulæ* , *quæ in igne ſunt facilè mobiles* , inde facilis metalli fuſibilitas oritur; *Per ſulphur particulæ materiales*, *quæ in igne facilè flammam concipiunt* , inde metallj excandeſcentia; Per Sal *particulæ illæ materiales*, *quæ ſulphur metalli figunt* , *ne avolare poſſit*. Ità expoſita Chymicorum principia, commodè nobis metallorum naturam ſiſtunt. *Nullo verò modo ita intelligenda ſunt* , *ac ſi verum aliquod ſulphur tanquã pars eſſentialiter conſtituens*, atq; reverà ante reſolutionem exiſtens , *& ſal atque Mercurius talis in metallis reperiatur*. Nam licet ex metallis ſulphur inflammabile, item Mercurius vivus, nempe Mercurius corporum, item ſal perfectum, aut etiã vitriolicum, haberi per artem queant : ea tamen antè tranſmutationem non inſuere , ſed fiunt demum ſub Chymicis laboribus , atque ſunt nova artis producta , quæ anteà non inexiſtebant.

Sic quidam copioſum oſtendunt ſulphur ſolare , quod tamen non eſt ex ſole,ſed noviter productũ ex conjunctione metallorum aliorumque corporum.Sic Mercurius,qui ſæpè ex corporibus metallorum elicitur ſæpè ſub forma viva , eſt novum ens , ex conjunctione metalli cum aliis corporibus productum. Eadem cenſurâ dignæ iſtæ vulgares Metallorum & Mineralium tincturæ, quas Chymici quidam pro genuinis obtrudere non erubeſcunt.

Modum generandi metallorum quod attinet , certum eſt, *quod ex profundo terræ exhalent fumi quidam* (quos vocant *die Witterung*) *pingues volatiles* , *qui in corpore quodam lapideſcente* (attamen tractabili) *coerciti atque intercepti* , *abeunt ſuccedente tempore in metalla*: metalli foſſores dicunt *den Quartz* . Hi fumi in defectu terræ talis ſubinde abeunt in flores , item in ſtrias varias , pro varietate metallorum.

Inter *principia metallorum* præ reliquis conſiderari meretur ſulphur, utpote à quo nobiliores in medicinam derivantur virtutes. Hoc ſulphur in ſe continet acidum, idque eò copioſius , quò magis metallum fuerit ſulphureum . Imprimis *abundat hoc acidum in Sole & Marte* , quæ nobiliora habent ſulphura , quia fixiora . Hoc exinde probatur : *ſi enim auro liquefacto intrudatur bacillus ferreus, hic corroſus apparebit ab acido ſulphuris ſolaris excedente ſatis : ſic Mars quoque abundat* ſatis *copioſo acido*, ſolubili in quovis aquoſo; unde etiam ab igne corroſus abit in crocum: *Stannum inſigniter eſt ſulphureum* , *unde ſi cum nitro in igne agitetur* , *flammas exhibet* . *Ab hoc ſulphure eſt quod metalla guſtui communicent quandam acetoſitatem vitriolicam*, quæ omnibus metallis ineſt , teſte Hartmanno .

Omnia metalla conveniunt quidem in radice , & ex iiſdem conſtant principiis; *differunt* tamen

1. Ratione maioris vel minoris maturationis.
2. Ratiône ſingularis proportionis principiorum, quâ debitè inter ſe invicem concurrunt.

Ratione maturationis dividuntur in *fixa*, *matura* & nobiliora , quorum ſulphur eſt perfectè fixatum & maturatum , ut Sol & Luna ; & *minus fixata* ſeu mobilia, *immatura* & ignobilia, quæ & fixitate & proportione debitâ principiorum deſtituuntur . Nobilia metalla ſunt , quorum ſulphur eſt perfectè fixatum & maturatum ; v. gr. Aurum , utut exactiſſimè examinetur in igne, nil tamen de ſua præſtantiâ deperdit : Huic accedit proximè Luna, quæ itidem in igne perdurat, utut tandem ſui jacturam faciat. Reliqua metalla , partim propter defectum fixitatis debitæ , partim propter defectum proportionis , ſunt ignobilia . *Hæc* ſunt vel *mollia*, vel *dura* . *Mollia* ſunt quæ conſtant Mercurio copioſiori , minuſque temperata ſunt à ſale & ſulphure , & hæc facilè liquantur & funduntur in igne , ſed minus facilè igniuntur; talia ſunt Juppiter & Saturnus. *Dura* ſunt,quę conſtant ſulphure copioſiſſimo & pauco Mercurio, facilèque ob ſulphuris copiam igniuntur , & difficulter funduntur ob defectum principii Mercurialis . *Diſtinguenda* probè *ſunt denſa à duris* ; Ferrum & chalybs licet æquè dura , non tamen æquè denſa ſunt : Mercurius quandoque fit denſiſſimus metallorum, tamen molliſſimus : Aurum quamvis denſiſſimum, vitro tamen mollius ; quod auro longè rarius & levius . *Ratione proportionis quædam perfecta ſunt* , *quædam imperfecta*.

Jam videamus, *quare Saturnus in purificatione ſolis & lunæ reliqua metalla abſorbeat* , *ſole & lunâ intactis ? Ratio eſt* , quod Saturnus copioſo abundans alcali volatili , cupiat ſaturari : Verùm cùm Sol & Luna *corpora nimis ſint compacta* , *indeque inepta* , Saturnus aggreditur metalla potiùs ignobiliora , Venerem , Martem & Jovem , ceu magis terreſtria , eademque abſorbet : quibus abſorptis Sol & Luna tunc in teſta probatoria relinquit intacta.

Dixi , quod *omnia metalla conveniant in radice* : quod inde patet , quia unum metallum de altero participat , & imprimis ignobiliora de nobilibus : ſic in ſaturno ſemper datur aliquid de argento : in Luna rectè tractata ſemper aliquot grana ſolis reperiuntur : Marti ineſt ſulphur ſolare , cum quo etiam nonnulli figere ſolent ſulphur antimonii: *in cupro eſt primum ens lunæ*, unde ſemper Venus & Luna *ſimul conveniunt in radice*; unde quoque eſt, quod ambo hæc metalla exhibeant tincturam ſaphirinam , amboque vomitus eccitent ſat violentos : *in Iove eſt adhuc aliquod ens auri* , quod arguit convenientiam metallorum in radice . De convenientia macrocoſmi & microcoſmi (quantum nimium 7. metalla conveniunt cum 7 planetis, quippe 5. principalioribus corporis noſtri partibus applicentur à quibuſdam) non eſt, ut quid adjiciam , cùm nullitas hujus fundamenti cuivis nota ſit , & plura de illa in Collegio Pharmaceutico dicenda ſint .

Cum itaque *metalla* in radice conveniant , *& non niſi gradu & perfectione differant*, facilè patet , quid de tranſmutatione metallorum ſit ſtatuendum ? Nempe *non repugnat*, *metalla imperfectiora* , *ignobiliora & immaturiora* , *ad majorem gradum perfectionis* , *nobilitatis* , *& maturationis* , *perduci poſſe*. Notum enim eſt, quod Saturnus mutetur in Solem, teſte HELMONTIO; aliaque metalla in Solem tranſeant, teſte experientiâ.

Res certa eſt . Non enim differunt formaliter, ſed tantum maturitate ; inde ſi maturationis debitum acquirunt gradum , abeunt in verum aurum . Ita *luna ſi perfectius, figatur* , *evadit in aurum*, *ſaltem ut eidem deficiat tinctura* , *quam mutuatur à Venere* , *cum hæc de ente ſolis participet* . Huc quadrant verſiculi illi BASILII VALENTINI:

Intus ſum cœruleus & albus;
Quando conſequor pretium fixum,
Venus me veſtit ſubitò,
Veſte purpureâ & coccineâ.

Uſum Metallorum quòd concernit , quæritur: *An Metalla cruda aliquam in corpus noſtrum habeant efficaciam ?* Reſp. Nihil operari effectivè: eſt enim eorum compages durior, ut, ſicut ingeſta ſint, rejiciantur ; ſed paſſivè ſuam exe-

runt

mo, & aliquot granis ambræ, magni eſt uſus, utut ſimplex.

Notandum hic, quod poſt aſſumpta Martialia corpus ſit movendum, atque convenienter agitandum; item omnia acida poſtmodum, ſive in cibo ſeu in potu, vitanda; quia Martem ſaturant, unde poſtmodum acidis his ſaturatus, vitioſa ſalia acida relinquit intacta.

Quæritur; an limatura Martis cruda commodè adhiberi internè poſſit? Reſp. diſtinguendo inter illos, qui habent ventriculum validum, & qui debilem. Illis conceditur; his verò denegatur: quia periculum eſt, ne Mars in ventriculi fundo ſubſiſtens, illum peſſundet, ructus nauſeamque excitet, & appetitum deijciat. Et refert PANAROLLUS, ſe poſt mortem eorum, qui uſi fuerint Martialibus, in ventriculo limaturam Martis adhuc crudam reperiſſe, quia ventriculus fuerat debilis.

Præparata Martialia vel ſub forma liquida exſtant, vel ſub forma ſicca: illa tincturæ; hæ croci nomine veniunt. Et ſanè liquida Martialia ſiccis vel crocus præferenda eſſe putarem, quia Mars in iis magis eſt diſſolutus, in his magis compactus, majoreſque ventriculo parat labores & dolores.

Crocus Martis dicitur à colore, quem exhibet, ſubflavo. Eſt autem nihil aliud, quàm Mars in Rubiginem ſolutus. Dividitur vulgò in duplicem; adſtrictorium & aperitivum: ſed falsò; Mars enim, ut ſupra monitum, per ſe ſemper adſtringit, aperit verò tantum per accidens: Vid. TACHENIUS, & *ſuprà*.

Crocus Martis adſtringens paratur calcinando Martem in igne forti, in qua calcinatione abit in pulverem ſubrubicundum, qui (ceu notum) dicitur crocus Martis adſtringens. *In hac Calcinatione Mars in pondere ſuo augetur*, ut ℔j poſt calcinationem unciis duabus ferè aucta appareat. Hoc augmentum ponderis Marti accedit ab Acido carbonum ſeſe in Martem inſinuante. Alii compendioſiori modo Crocum Martis paraturi, pulverem rubicundum leviſſimum & impalpabilem, baculis ferreis adhærentem, (qui in furnis Chymicis adhibentur) *abſtergunt cum pede leporino;* crocumque non incommodum acquirunt.

Uſus hujus croci eſt in illis affectibus, qui opus habent adſtrictione, in omnibus fluxionibus, tàm ſanguineis, quàm excrementorum, in dyſenteria, diarrhœa, &c. *Externè ingreditur pulverem* ſtypticum Crollij, item emplaſtra vulneraria & ſtyptica Chirurgorum, & Opodeldoch Paracelſi. Summoperè prodeſt in ulceribus, incurando eorum corroſivitate; quod præſtat, dum abſorbet eorum Acidum corroſivum. Crocum Martis facilè parabilem habet MINDERERUS *in Medic. Milit. pag.* 270.

Convenit cum hoc Croco Martis in omnibus terra Vitrioli dulcis, quæ nihil eſt aliud, quàm crocus metallorum, ſive Martis ſive Veneris: & haud immeritò dixerim, terram vitrioli dulcem nobiliores adhuc, quàm Crocum Martis ſimplicem, præſtare effectus.

Crocus Martis Aperitivus, commodiùs forſan Alterativus diceretur, quia poſt uſum hujus, craſis maſſæ ſanguineæ vitiata redit, & quatenus abſorptis ſalibus vitioſis, digeſtionum errores ſpontè curantur. Inde protinus patet, quod omnes Croci Martis aperitivi non ſint parandi cum nimis Acidis; aliàs ſaturantur cum iis, & in corpore ſtabulantia Acida, (quia jam antè ſaturati) intacta relinquunt. Mars enim faciliimè ab omnibus Acidis, tàm mineralibus quàm vegetabilibus, corroditur: propterea pro ſcopo alterativo præparandus eſt vel blandis Acidis, vel planè inſipidis, Martis corpus durum leniter aperientibus. Quidam laminis Martis probè ignitis magdaleones ſulphuris admovent, ut illæ liqueſcant, & forma granulorum in aquam ſuppoſitam decidant, quæ in pulverem conterunt: Verùm crocus hic nullius uſus eſt. Magni æſtimatur ſequens præparatio:

℞. *Limaturæ Martis*:

Huic affunditur parùm *aquæ ſimplicis*, & exponitur radiis ſolaribus in diebus canicularibus; tunc intra paucos dies eadem limatura vertitur in Crocum, & ingens excitatur efferveſcentia.

Fundamentum hujus operationis conſiſtit in eo, quod acidum copioſum in Marte exiſtens, ab aqua diſſolvatur, & poſtmodum accedente ſolis calore proprium corrodat corpus, & in crocum talem corrodat, qui eſt maximè aperitivus; quoniam nihil Acidi externi acceſſit, quo ſe ſaturaſſet.

Sic quoque *Mars aeri expoſitus, ab eodem humectatus abit in Rubiginem*; Ab acido enim in aere exiſtente, & in Martis corpus ſe inſinuante, illudque in crocum ſeu Rubiginem corrodente, oritur Crocus: hic unde optimè præcavetur hæc Rubigo per alcalia, in ſpecie per oleum tartari per deliquium, quia *alcalia deſtruunt acida. Contrà rationem etiam gladii aliaque inſtrumenta ferrea oleo communi inunguntur, ut hoc modo à Rubigine præſerventur*: Notum quippe eſt, quod oleum commune ſcateat copioſo Acido, quod potiùs corrodit quàm præſervat; unde potiùs *cum alcalibus talis Cura inſtituenda erit*.

Quidam ut præparent Crocum Martis aperitivum, aquam ſimplicem acuunt cum alcalibus, in ſpecie cum ſale abſinthii fixo, eamque in loco tepido limaturæ Martis aliquoties affundunt, ſicque acquirunt Crocum Martis Aperitivum ſeu Alterativum. D. D. MICHAELIS, Profeſſor & Practicus Lipſienſis, paravit Crocum Martis Aperitivum cum lixivio ex cineribus herbarum dictarum aperientium, ut fumariæ, abſinthij, Geniſtæ, fraxini, &c. facto; item ſpiritu ſalis ammoniaci, affundendo crebriùs horum lixivium limaturæ Martis, & vocatur Crocus Martis Aperitivus cum ſalibus: Vid. Sennertus Prax. l. 4. P. 6. Sect. 1. cap. 2. Verùm *Crocus hic cum ſalibus præparatus parùm valet;* quàm primùm enim ſalia in lixivio contenta cum Marte commiſcentur, ea (dum cum Marte concurrunt) abeunt in corpus calciforme, prorſus pro hoc ſcopo inutile: Utcunque enim coquatur Mars cum ſalibus alcalibus, nunquam tamen idem alteratus deprehenditur: ſed in tali præparatione aqua tantùm ſolvit Acidum Martis, ſalibus interea nihil facientibus. *Sunt qui præparant Crocum Martis Aperitivum cum vino, non ineleganter.*

Pertinet huc *Tartarus Martialis*, qui fit, dum ſolvitur *Tartarus* in aqua ferrariorum: huic ſolutioni additur poſtmodum ana limaturæ Martis; Unde acidum tartari rodit Martem, poſtmodum filtratur & evaporatur, ſolvitur denuò, & in loco frigido generantur Cryſtalli, quæ egregiæ ſunt in morbis chronicis, in ſpecie in menſibus deficientibus. Huc vocari poſſet præparatio illa ſecretiſſima WILLISII *de fermentatione*, quam quoque videre poteſtis in *Epiſtol.* BARTHOLINI, & fit cum ana *cremoris tartari*, & ſpiritus vini; quod certum eſt.

Damnantur meritò & *exploduntur* omnes *præparationes nimijs Acidis*, e. gr. cum aqua forti, ſpiritu nitri, vitrioli, ſalis, ſulphuris, & aceto *factæ*; item *calcinatio* illa *fuſoria* cum magdaleonibus ſulphuris, dum nimirum Mars intenſiſſimè ignitum admovetur ſulphuri, hoc inflammatur, acidoque ſuo ſpiritu Martem corrodit, ut inſtar ceræ liquefactum granulatim decidat in vas ſuppoſitum, aquâ plenum: Vid Schrœderi Pharmacopœia. Granula hæc poſtmodum ſubtiliſſimè trita in Crocum Martis evadunt, qui cum ſulphuris pulveriſati ana mixtas denuò in crucibulo ad illius deflagrationem calcinari ſolet. Cum verò jam ſit Acido ſulphuris ſaturatus, nullas in corpore exerit virtutes, quin potiùs ventriculum onerat; eſt enim calx fixiſſima nullo liquore ſolubilis, & ſanè eſt præparatio peſſima, utut à nonnullis extollatur. Similem etiam cenſuram meretur *Crocus Martis cachecticus Zwelfferi*, qui cum nitro præparatur.

Hæc de Crocis Martialibus: Sequuntur nunc *Martialia liquida*, quæ communiter *nomine Tincturæ veniunt*.

Dividuntur vulgò *in Adſtringentes & Aperientes*, quamvis quid de hac diſtinctione ſentiendum, ex præcedentibus videre ſit. Talis adſtringens tinctura eſt tinctura ſulphuris Vitrioli, &c. *Pro ſcopo Aperitivo acquirimus Tincturas Aperitivas, ſi extinguatur Mars ignitus in menſtruis ſub acidulis vegetabilibus, aut liquoribus Alcalicis*. Nam aqua ferrariorum eſt egregia pro ſcopo adſtringente in dyſenteria, &c. Pro fine aperiente in Cachexia & ictero. Hinc videre eſt, quid habendum ſit de duplici Martis virtute, Adſtrictoria ſcilicet & Deobſtruente. Sic quoq; ſi Mars ignitus in Menſtruis ſubacidulis vegetabilibus aut liquoribus alcalicis extinguitur, tinctura inde Alterans prodit non contemnenda.

Tincturæ enim Martiales, nimiis Acidis præparatæ, parum æſtimantur; quia jam extra corpus ſaturatæ, intra corpus aſſumptæ parum aut nihil operantur; ſi verò cum Alcalibus aut blandis acidulis præparentur, ſuam merentur laudem. Melius igitur proceditur, ſi limaturæ Martis affunditur Vinum; tunc enim fit, ut acidum vini rodat Martem & imbibat: unde tale Vinum

cum pauco cinnamomo propinatum miros præſtat effectus in cachexia & morbo hypochondriaco, aliiſque fœminarum morbis: Vid. PANAROLLUS, qui *cum ſucco cichorii ſolvit limaturam Martis, paratque exinde Tincturam Martis egregiam. Hic quoque ſpiritus panis acidus volatilis promptè ſolvit Martem in tincturam Rubineam*, miros in affectibus chronicis exhibentem effectus. Ad Tincturas Aperitivas pertinet illa *Tinctura Vitrioli Martis ZWelfferi*, quæ paratur ex *Vitriolo Martis, cum ſpiritu Vitrioli*, aut *per calcinationem cum ſulphure* parato, & partibus duabus *terræ foliatæ tartari* ritè paratæ; quæ ſanè multi eſt commodi: Vid. ZWELFFERUS *in Mantiſſa ſpagyr. pag.* 337. qui egregia & lectu præ omnibus aliis habet veriſſima. Sub præparatione tincturæ hujus Vitrioli Martis ZWelfferi ſæpè evenit, ut conjunctione Vitrioli Martis & terræ foliatæ Mars è Vitriolo cadat; unde tinctura hæc magis eſt tartarea, quàm Martialis; Hinc loco tincturæ hujus quidam eam in forma ſicca præparant ex ana *terræ foliatæ tartari & Vitrioli Martis*: quam Miſturam exſiccatam, & in pulverem ex nigro rubeſcentem redactum, vocant *ſal Martis compoſitum*, aut *Magiſterium Martis* vitriolatum.

Nec ſuo uſu caret *Eſſentia Martis tartariſata Ludovici*, quæ fit, quando recipitur *Vitrioli Martis & Cryſtallorum tartari* ana, ſolvuntur & inſpiſſantur ad mellaginem, poſtmodum affundunt ſpiritum vini, & acquirunt Eſſentiam Martis tartariſatam, quæ optima eſt Cœliaca, mucum abſtergendo, in affectibus renum & veſicæ, item urinæ.

Vitriolum Martis paratur aut per Calcinationem cum ſulphure, donec deflagrarit; aut per corroſionem cum ſpiritu ſulphuris aut vitrioli cum tribus partibus aquæ ſimplicis diluto, affundendo limaturæ Martis, & ſolvendo: Solutio filtrata in loco frigido cryſtalliſatur Alium *modum conficiendi vitrioli Martis* videbitis *in Medic. Milit.* MINDERERI *pag.* 271. Pertinet huc quoque VITRIOLUM MARTIS RIVERII, qui

℞. *Spiritus vitrioli rectific.* part. j.
Spiritus vini part. ij.

Infundit in vas ferreum, digerit, & in frigore ad cryſtalliſandum reponit.

Hæ Cryſtalli magni ſunt uſus, quoniam Acidum Martis additione ſpiritus vini mitigatum & edulcoratum fuit.

Huc annectenda venit tinctura ſeu *liquor Martis ſolaris*, quando nempe *minera Martis Solaris* in aëre effloreſcit in vitriolum, quod cum ſufficienti quantitate *Roris Majalis deſtillati*, vel alius *aquæ appropriatæ*, ſolvitur, & filtratur. Ex *hac*, cum ana *liquoris terræ foliatæ tartari*, fit tinctura *Martis extemporanea* rubicundiſſima.

Ad Martialia Aperientia *liquida* pertinent *Noduli Alterantes ex vegetabilibus, cum limatura Martis vino infuſis, qui valdè convenientes ſunt in morbis chronicis*, in quibus quoque Infuſa Martialia non ſunt contemnenda.

Cum ſimilibus blandis & ſimplicioribus Menſtruis etiã tincturæ Martis fiunt; *Quidam* enim *Tincturam Martis parant cum ſucco Acetoſæ*, alii cũ ſucco tamarindorũ alij cum muſto, alii cum ſucco berberum, ROLFINCCIUS *in Chymia* cũ vino Malvatico. *Optima tamen eſt, quæ fit cum ſucco pomorum Borſdorffianorum*: ſolutio inſpiſſatur, cui poſtmodum affunditur ſpiritus proprius, vel vini tartariſatus, vel alius conveniens, & fit elegantiſſima Eſſentia Martis, *conveniens affectibus chronicis contumacibus, in ſpecie in Quartana*.

Denique ad Præparata Martialia in forma ſicca etiam pertinent *Flores Martis*, de quibus & exinde paratis medicamentis vid. ZWELFFERUS, qui lectu digniſſima ſuper hunc locum profert; & auſim dicere, vix paria in toto volumine inveniri poſſe: *Mars* nimirum *cum ana ſalis Ammoniaci* per cucurbitam terream vitreatam *ſublimatur in flores*, qui cum maſſa, in fundo cucurbitæ relicta, commiſti, & aeri humido aliquamdiu expoſiti, cum parte dimidia ſalis ammoniaci junguntur, & de novo in flores *rubeos* ſublimantur: Acidum enim ſalis Ammoniaci corrodit Martem, & partes Martiales ſecum in ſublime rapit. Ex his cum ſpiritu vini vel alio appropriato tinctura flava poteſt extrahi, quæ abſtractione ſpiritus ad medietatem rubicunda apparet. *Flores* hi a ſale ammoniaco edulcorati dicuntur *Anodyni*: vi fulminante gaudere quidam dicunt, ſed falsò.

Chymici curioſiores *conantur producere Martem fulminantem, qui*, utut à quibuſdam in dubium vocetur, *reverà* tamen *datur, modò encheiriſes quædam obſerventur. Fundamentum Martis fulminantis in* convenientia ſulphuris Martialis cum ſulphure ſolis, conſiſtere dicunt: ſed utut Sol & Mars in radice conveniant, eadem ratio, ac ſuprà de auro fulminante dictum, ſubeſſe, adeoque pariter in diſploſione quadam, ex ſalinarum particularum diſſociatione & diſgregatione orta, conſiſtere videtur. *Paratur* autem *Mars fulminans*, ſi Mars ſolvatur in aqua regia, & præcipitetur cum oleo tartari per deliquium parato In hac præparatione notandæ ſunt ſequentes encheiriſes.

1. *Obſervandum eſt exactè punctum ſaturationis*: hoc niſi fiat, omnis ſpes fulminandi perit.
2. *Ne præcipitatio nimis ſit ſubitanea*: ſi enim efferveſcentia oriatur nimia, vix fulminabit.

Bezoardicum Martiale paratur ex Regulo Antimonii Martiali in butyrum deſtillato, & cum ſpiritu nitri præcipitato: vid. ROLFINCIUS. *Uſus ejus* eſt in hydrope, hinc in cachexia & ictero, in ſpecie in hydrope optimum eſſe, teſtatur ROSENCREUZERUS.

LECTIO XXXV.

DE VENERE.

Venus ſeu Cuprum eſt metallum ratione principiorum & compoſitionis Marti affine, utut nobilius. Conſtat ſulphure copioſo, ex parte fixiori, quàm eſt ſulphur Martiale; hinc de Mercurio plus participat quã Mars, adeò, ut ſulphur & Mercurius ferè ſint in æquilibrio in cupro; terreſtreque principium copioſius eſt in cupro, quàm ferro: hinc quoniam plus de Mercurio & ſulphure habet, citiùs funditur quàm ferrum, promptiùſque inflammatur: ſic cum ſale ammoniaco Venus poteſt inflammari, quatenus ſal ammoniacum extrahit internum ſulphur Veneris, illudque extra vertit, ut eò citiùs flammam concipiat: Item ratione Mercurii copioſi Venus optimè miſceri poteſt cum ſole & luna, ita, ut eorum fuſibilitatem non impediat. Contrarium fit in Marte & reliquis metallis, quæ non miſceri cum ſole & Luna poſſunt, quin eorum impediunt liquefactionem, ſolubilitatem & ductibilitatem.

Imprimis *in Cupro conſideratione dignum eſt ſulphur*, de quo BASILIUS VALENTINUS dicit, *quod tingat lunam in ſolem*; quo de alibi dictum. De ſulphure Veneris elegantem conſcripſit Tractatum POLEMANNUS, libro *de Sulphure Philoſophorum* inſcripto, qui ſanè jucundus eſt in theoria, ſed in Praxi pauci momenti; & certum eſt, quod, ubi POLEMANNUS hunc Tractatum ſcripſit, nondum ſciverit volatilitate ſal tartari, ceu ejus ex diſcurſu de hac materia ipſe ſatis intelligere potui. *Quod verò in Venere ſit ſulphur illud benedictum, ex quo* HELMONTIUS *oleum ſeu ignem Veneris paravit, extra omnem dubitationis aleam eſt*: Vid. *Tractatus in Herbis, Verbis & Lapidib. Magna Virtus*; item *Butler. Beneficio hujus ſulphuris Veneris Curationes Magnetico-Magicæ fiunt*.

Ex hoc ſulphure Veneris fit, ut caput mortuum Vitrioli Veneris curet dyſenteriam, ſi ſcilicet excrementa dyſentericorum ſuper caput mortuum Vitrioli Veneris emittantur, & mox fluxus ille periculoſus ſiſtetur. Hoc ſecretum fuit D.D. CNOEFFELII.

Sulphur & Mercurius in æquali ſunt proportione in Venere, unde emergit Veneris volatilitas, quæ tanta eſt, ut ſi fortiori ſubjiciatur igne, exhalante parte Mercuriali, terream quoque ſecum abripiat, Venere ferè totâ in auras abeunte.

Inſignis affinitas Veneri cum luna intercedit, adeò ut rarò unum ſine altero effodiatur, hinc quoque *utraque exhibent colorem ſapphirinum* ſive *Himmelblau*; item ex hac convenientia radicali eſt, quod ambo vim habeant purgantem. Sic datur Luna hydragoga, in hydrope multum conferens. Ita & Venus tam vim catharticam, quàm emeticam, ſatis ſuperque oſtendit: Unde *periculoſum eſt, Venerem intus exhibere*, propter nauſeam, vomitus, & receſſus lethales, quos excitant; ideò interna remedia ex Venere ſunt vel nulla vel pauca.

Cuprum cum lapide calaminari miſtum conſtituit Orichalcum; nempe Veneris part. C. & lapidis calaminaris part. XXX. miſcentur, fortique igne agitantur, ut fiat inde Orichalcum.

Acida quæcunque ſi fuerint fixa & fortiora, redunt Venerẽ in vitriolum; ſin volatiliora & blandiora, in viride

de

de æris. Hic notatu dignum eſt, quod alcalia volatilia ſolvant Venerem, Martem verò relinquant intactum. Ratio eſt, quod promptiùs alcalia aggrediantur ſulphurea; jam verò Venus plus ſulphuris in ſe continet, quàm Mars: ver. gr. ſpiritus urinæ tingit Venerem in colorem ultramarinum ſeu ſapphirinum, qui color eſt index ſulphuris metallici Veneris interni; reliquæ verò Veneris ſolutiones per Acida factæ, ſunt virides. POLEMANNUS, aliique ejus ſectatores, innuunt ſulphur ex Venere eliciendum eſſe per ſalia volatilia, ſeu per alcalia fixa volatiliſata.

Calcinatur aliàs in crocum cũ ſale aut nitro, quo ſuperficies tantùm exterior laminarum corroditur; quæ aqua edulcoratæ crocum quidem, ſed in pauca quantitate, ſuggerunt. Per ſtratificationem autem cum ſulphure totum cuprum in crocum redigitur, qui edulcoratus nil valet: eſt enim corpus ab Acido ſulphuris ſaturatum: poſt Calcinationem autem cum acido ſulphuris, mediante aqua in vitriolum cæruleum cryſtalliſari poteſt: Vid. CROLLI *Baſil. Chymica*, & BEGUINI *Tyrocin. Chymicum*. Fit verò Ærugo, ſi cum *lamellis Veneris* & *Vinaceis* fiat ſtratum ſuper ſtratum: Miſturæ poſtmodum affunditur

Aceti pars j.
Urinæ pueror. part. iij. vel jv.

Reponuntur ad tempus in loco calido, tandem eximuntur, & *ita laminæ* omnes à volatili *Vinaceorum* aciditate (quam aciditatem Vinacea eructant propter blandam efferveſcentiam aceti & urinæ) *erunt corroſæ, & fatiſcent in Æruginem, quæ Germanis audit* Grunſpan.

Hoc *viride æs* lege artis *deſtillatum, dabit ſpiritum volatilem acido-ſalſum, ex vinaceis; urina & aceto deſtillato ortum, quem pro liquore alcabeſtico venditat* ZWELFFERUS. TACHENIUS verò nihil aliud hunc ſpiritum eſſe dicit, quàm ſimplex acetum deſtillatum (quanquam multum ab aceto deſtillato differat hic ſpiritus:) plurimaq; in eo latitant ſingularia. Fit verò hic ſpiritus duplici modo, vel *ex cryſtallis* viridis æris, aut *viride æris ſimplici*: uterque inſtar ſpiritus vini inflammabilis eſt. Quoad I:

Vel Rec. viride æris:

Solvunt in aceto deſtillato, filtrant & cryſtalliſant; ſic acquirunt *cryſtallos virides*, quas deſtillant per retortam igne aperto, & prodit *ſpiritus acidus*, qui rectificatus multis affectibus proficuus eſt.

Melior tamen *modus* eſt II, quò
Rec. *Viride æris*,
Sabuli vel *arenæ* part. æqv.

Mixta deſtillantur: ſic prodit ſpiritus volatilis præſtantiſſimus, qui egregium præſtat tàm in Medicina quàm Alchymia effectum.

In ſpecie valdè convenit hic ſpiritus in lethargo & ſimilibus affectibus ſoporoſis.

Ex hoc viride æris *cum Gummi Ammoniaco paratur ſpiritus* acidus *compoſitus*, qui dicitur ſpiritus *Viridis æris cum Gummi Ammoniaco:*

℞. *Virid. æris* part. ij.
Gum. ammoniaci part. j.

Miſceantur & deſtillentur, & prodibit ſpiritus acidulus optimus.

Vel *melius*:
℞. *Virid. æris* part. iij.
Gum. ammoniaci part. ij.
Sulphuris citr. part. jß.

Miſceantur, deſtillentur, & prodibit ſpiritus acidus volatilis, qui in affectibus aſthmaticis optimum eſt remedium. Eſt ſpiritus *Aſthmaticus D. Michaelis*.

Aliàs viride æris *crudum nullam utilitatem & efficaciam habet in Medicina, niſi quod externè in Chirurgia adhibeatur*; unde baſis eſſe ſolet Unguenti Ægyptiaci, item Unguenti Hildani, &c. quæ in ulceribus cacoëtheis aliiſque periculoſis magni ſunt auxilii. Sic quoque externè pro baſi concurrunt in compoſitione aquarum viridium dictarum in ulceribus ſcorbuticis, Gallicis malignis, &c. Aliàs *de Venere vix aliquid tutè adhiberi poteſt internè, niſi ejus ſulphur anodynum priùs fuerit extractum*.

LECTIO XXXVI

DE

SATURNO ſeu PLUMBO.

SEquuntur nunc Metalla molliuſcula, ſcilicet *Saturnus & Juppiter*. Hæc *multum poſſident principii Mercurialis, unde facilè fluunt*. In ſpecie *in Saturno ſeu Plumbo Mercurius ineſt copioſus*, ob quem facilè fluit in igne; & quidem Mercurius hic Saturni eſt *immaturus, & non ritè fixatus*, unde fit, ut calcinatus perdat quid de pondere ſuo: *Huic Mercurio parum adjunctum eſt ſulphuris*, quantum ſcilicet ſufficit pro coërcendo Mercurio, *minimum verò terræ ſalinæ* ineſt Saturno: Unde Saturnus ratione principiorum in compoſitione contrarius eſt Marti.

Ratione abundantis in Saturno Mercurii fit, ut Saturnus omnia Metalla, præter Solem & Lunam, abſorbeat, unde ratio artis probatoriæ dependet. Nimirum *in cupella probatoria Saturnus omnia Metalla abſorbet, exceptis Sole & Luna*; quia Mercurius ejus ſeu Alcali volatile cupit ſaturari terrâ ſalinâ reliquorum metallorum, cujus ipſe Saturnus minimum poſſidet. Cum verò Sol & Luna nimis compacta ſint corpora, inepta ſunt quibus Saturnus ſaturetur, adeoque ea relinquit intacta. Aliàs *magnam habet Saturnus convenientiam cum Luna*, unde *in calcinatione Saturni*, ſi non ſemper, *ut plurimum* tamen *reperitur Luna*.

Quidam aſſerunt, quod *ſi Saturnus calcinetur beneficio ſpeculi uſtorii* per radios ſolares, loco lunæ aliquot grana ſolis exhibeat; ita, ut luna in ſolem mutata ſit. Fides ſit penes expertum.

Præparata Saturnina quòd attinet, *purgatur Saturnus ad* modum SCHROEDERI.

Calcinatione Reverberatoriâ abit primò *in calcem cineream*, continuatâ in *ochram flavam* factitiam, & tandem *in minium*, quod cum ſale ammoniaco *ſublimatum* denuo *albeſcit*. *Notandum, quod minium augeatur in pondere*: v.gr. ſi recipiatur Saturnus crudus ad ℔j, poſt calcinationem erunt ℥xiij. Ratio petenda eſt ex ſulphure carbonum; particulæ enim acidæ ſulphuris carbonum in igne exhalantes, jungunt ſe cum Saturni ſubſtantia, ipſiſque adhærentes augent minii pondus. Ex *minii* part. ij, & *ſilicum calcinatorum* parte j. in crucibulo fuſis, donec colorem inſtar Rubini acquirat, fit *Vitrum Saturni*, quod ſuper tabulam æneam effundatur. Alium modum habet GLAUBERUS *in Furnis Philoſoph. P. 2. pag. 151.*

Cum omni acido ſe conjungit Saturnus, & ſolvitur imprimis ac expetit acidum aceti volatile, à quo ſolvitur anteà calcinatus, & acquirit ſaporem dulcem: Aliàs *ſi conjungatur cum acido, augetur pondere*. Ut plurimum autem cum alcalibus, verbi gratiâ calce viva, cum borrace, &c. funditur; tunc enim alcali abſorbet acidum, & Saturnus priſtinum reaſſumit corpus.

Per calcinationem immerſivam redigitur Saturnus in calcem utplurimum dulcem, dictam Saccharum Saturni: Nimirum ſolvitur *calx Saturni, ceruſſa, minium*, aut *lithargyrium* cum *aceto deſtillato*, vel *ſpiritu viridis æris*, aut *formicarum acido*, ſolutio decantatur, filtratur, & abſtractâ humiditate ad cryſtalliſandum reponitur: *Cryſtalli hæ depurandæ crebris ſolutionibus, &* tandem *abeunt in Saccharum Saturni*. *In hac præparatione notandum*, quod non omne omnino acetum abſtrahendum ſit à ſoluto; quia aliàs periculum imminet, ne fulminet Saturnus, quod non rarò contingit, teſte experientiâ propriâ. Similiter *cryſtalli fiunt ex minera Saturni cum aceto deſtillato, acuato ſpiritu nitri*; hoc modo ſolvit mineram, & in cryſtallos corrodit. *Saccharum* hoc *Saturni* interno uſu *quodcunque acidum abſorbet*; propterea in malo hypochondriaco, in ſpecie melancholia hypochondriaca, ſingulare eſt remedium: item *in Quartana contumaciſſima* ante paroxyſmum quidam fuit, qui propinavit, ſed in doſi ſolito majori, ſcilicet ad ℈ij. Cęterũ *cum lapillis cancrorũ ad gr. xv. in eadem Quartana ſi exhibeatur, multi erit uſus.* Porro *in phlogoſi, ex efferveſcentia ſalium vitioſorum exorta, multum prodeſt*: item *in eryſipelate, ſcorbuto cum vitio ſplenis gnato, ſingulare eſt experimentum Saccharum Saturni*. Hinc *in dyſenteria ratione virtutis ſuæ aluminoſæ & adſtrictoriæ multum præſtat commodi*.

Quæritur: *an ſaccharũ Saturni ſine ſterilitatis metu poſſit intra corpus aſſumi?* Negant, qui Saturni mineralis cũ Saturno

cœleſti convenientiã magni faciunt quippe, qui in fœcundas dicitur reddere: ſed vanum eſt, & ſine fulmine fulgor. *Ex ſacchari Saturni part. iij. cum vitrioli Martis depuratiſſimi part. j. mediante ſpiritu vini tartariſato extrahitur Tinctura illa antiphthiſica D. Michaelis*; quæ valdè adſtringit, eſtque commodum ſatis remedium in conſolidandis pulmonum ulceribus, renum, aliarumque partium exulcerationibus.

Saccharum Saturni cum vitriolo Martis ſi deſtillatur per retortam, ſublimatur Hæmatites Artificialis, hæmatiti nativo, qui ex ſuis eruitur fodinis, quam ſimillimus: unde facilè colligi poteſt, ex quibus principiis hæmatites conſtet.

Calcinatio Saturni vaporoſa dat Ceruſſam, quæ nihil eſt aliud quàm Saturnus calcinatus vapore aceti: & quidem pro uſu medico Saturnus cum aceto, vel potiùs cum vapore aceti, calcinatur in loco calido, in ſaccharum Saturni, ad modum ZWELFFERI *in mantiſſa Spagyr. pag.* 347; pro Alchymiſtico verò cum aceto deſtillato, in quo ſal ammoniacum ſolutum fuit: ſic enim pulcherrima & ſubtiliſſima habetur Ceruſſa.

Uſus Saturni externus tantus eſt, ut PARACELSUS *quartam Chirurgiæ columnam conſtituere dixerit*. Nec immeritò; *abſorbendo* enim *acidum Vulnerum ulcerumque, egregiam navat operam*, unde plurimorum emplaſtrorum, ver. gr. albi, ceruſſæ, ſimplicis & camphorati, de minio, &c. baſis eſt: item *emplaſtrum de ceruſſa cum aqua ſpermatis ranarũ* abſorbet acidum, quod inflammationem excitat, *in eryſipelate prodeſt*: item *in cancro occulto medicamenta Saturnina* (quia abſorbent Acidum, mali Autorem) *valdè proſunt*; unde quoque Medici vulgares & Chirurgi præcipiunt, ut præparentur omnia Unguenta Saturnina in mortario plũbeo, ut ramenta plumbi mortarii commiſta Unguentis, eo meliùs abſorbeant mali cauſam: ſic in ulceribus ſcorbuticis & malignis, item in ſcabie Saturnus, & ex eo parata remedia, multi ſunt uſus. Ad maculas faciei, in ſpecie Gutta Roſacea, ac varis, lentiginibus, & in genere in omnibus cutaneis affectibus, dicta Saturni remedia poſt Mercurium dulcem ſunt optima, imprimis verò ceruſſa, quia corrigunt acidum ſub cute, ex prohibita inſenſibili tranſpiratione collectum: Sic ceruſſa cũ aqua ſpermatis ranarum, item aqua calcis vivæ, cum ſaccharo Saturni, in ambuſtionibus abſorbendo acidum optimè conducunt. Pertinet huc *Unguentum Nutritum de Saturno*, quod fit ex *ſolutione Saturni* cum ſufficienti quantitate *olei olivarum* aut *roſacei*, tamdiu in mortario agitando, donec acquirant conſiſtentiam unguenti. Cum oleo olivarum fit albicans; cum oleo roſarum verò luteum redditur: aciditas enim aceti in ſaccharo Saturni concentrata latentem rubedinem in oleo roſarum reſuſcitat.

Porro *ſi ſaccharum Saturni deſtillatur* per retortam, prodit

1. *Spiritus volatilis* ardens.
2. *Oleum* duplex; primò nempe *rubrum*, poſt *nigrum*, empyreumaticum.

Hunc ſpiritum ardentem vulgò dicunt eſſe ex ſubſtantia Saturni; ſed eſt impoſtura: *reverà eſt ſpiritus aceti*, quo cum præparatum eſt ſaccharum Saturni, *nihilque aliud quàm ſpiritus vini*, ab aciditate liberatus & *regeneratus*. *Certum* enim *eſt*, *quod in aceto inclusus lateat ſpiritus vini*: Dum jam partes fixiores aceti rodunt Saturnum, eique adhærent, volatiliores ejus partes in deſtillatione fiunt ſui juris, & leni prodeunt igne; Ubi verò ignis intenditur, partes ſimul Saturni rapiuntur per retortam, quæ abeunt in corpus oleoſum. Patet itaque, quanti ſpiritus hic Saturni ſophiſticus ſit habendus; hinc omnes affectus, quibus mederi debebat, coincidunt. Idem eſto judicium de ſpiritu ardente coralliorum, qui itidem eſt ſophiſticus, nihilque aliud, quàm fœtus aceti & ſpiritus vini regeneratus. Nam *acetum fit, quando ſal acidum vini figit particulas ſalinas volatiles ſpirituoſas*: jam, quando corallia ſolvuntur ab acido ſale aceti, iiſque adhærent, partes volatiliores fiunt ſui juris, anteà in aceto fixæ exiſtentes, & levi igne ſub priſtina ſpiritus vini formâ prodeunt.

Certum eſt, quod uti ex omnibus metallis, ita etiam ex Saturno per ſe, ſine additione aliorum, nihil liquidi poſſit deſtillando acquiri, quin potiùs, ſi aliquid eliciatur ex iis, ſit hæc additione aliorum, unde hoc modo novum erit productum; aliquam tamen partem igne fuſionis ſurſum urgeri, fumigatoria Mercurij per hoc Calcinatio docet. Occaſione hujus deſtillationis recenſendus quoque venit *modus deſtillandi Butyrum Saturni*: ver. gr.

℞. *Minera Saturni*, (non vulgaris, ſed volatilis, quæ ſubinde ex Ungaria apportatur)
Mercurii ſublimati an. part. æqv.

Pulveriſata miſceantur, & deſtillentur per retortam; ſicque acquiritur liquor craſſiuſculus, conſtans ex ſpiritu acido ſalis communis, in Mercurio ſublimato contenti, & particulis Saturninis, quas ſpiritus ſalis unà ſecum per retortam vehit. Prætereà in collo retortæ reperiri ſolet aliquid cinnabaris, quæ conſtat ex Saturno & Mercurio. *Butyrum* hoc *Saturni conſueto modo* rectificandum eſt, & poſtmodum cum aqua ſimplici, eodem modo ac ex butyro Antimonii præcipitari poteſt Mercurius vitæ, ita ex butyro Saturni præcipitatur pulvis albus Saturninus ſeu Magiſterium Saturni, qui eſt ejuſdem uſus ac ſaccharum Saturni: laxat blandè.

Fit quoque *ex butyro hoc bezoardicum Saturninum*: Nimirum butyrum Saturni præcipitatur cum ſpiritu nitri, & hujus tripla abſtractione, edulcoratione & calcinatione fit Bezoardicum Saturninum ſimplex, utpote quod non participat de Antimonio, uti alia Bezoardica metallica, *& eſt egregium remedium in peſte, & febribus malignis peſtilentialibus, item in morbis ſaturninis dictis, v.g. in malo hypochondriaco, &c.*

Solet in deſtillatione Butyri hujus Saturni aliquid ſimul de Mercurio vivo prodire, ſed eſt tantum vulgaris, reſuſcitatus ex Mercurio ſublimato. Cæterum, Butyrum hoc rectificatum ſi affundatur ſuper novam mineram Saturni, & denuò deſtilletur per retortam, tunc dicunt fieri, ut perfectus Mercurio vivus Saturninus acquiratur; quod tamen novum erit productum, anteà non exiſtens.

Quidam parant Magiſterium Saturni, præcipitando ſolutionem Saturni aut cum oleo tartari, aut cum ſpiritu ſalis, vel vitrioli; quod magis convenit pro uſu interno, quam externo.

Quod anteà de ſpiritu Saturni dictum, id valet etiam de floribus. Nempe *Saturnus per ſe nullos præbet flores*, quia ratione copioſi Mercurij facilè in igne liqueſcit, unde non poteſt ſublimari. Vulgò faciunt ſtratũ ſuper ſtratũ ex Saturno & ſulphure, cujus Acidũ in igne rodit Saturni corpus; poſt addunt ana ſalis decrepitati, & duplum boli communis: Mixturam committunt retortæ duobus tubulis conſtanti, *die auff beyden Seiten einen* tubulum *hat, oben aber Keinen*, uni apponitur receptaculum, alteri verò follis: ſic deſtillatur ſpiritus & fortiori igne per follem aucto *flores in Retortæ collo* colliguntur; qui nihil aliud ſunt, quàm pars Saturni à ſpiritu ſalis corroſa, quique benè edulcorati in medicina multi uſus ſunt. Ex hiſce floribus cum ſalibus reſuſcitativis alcalibus, poteſt reſuſcitari Mercurius corporum, ſcilicet Saturni.

Dictum ſuperiùs, quod *Saccharum Saturni valdoperè conveniat in morbis chronicis*; unde ſunt qui faciunt *Balſamum Saturni ex hoc ſaccharo Saturni per extractionem*: Nempe ſacchari Saturni ℥i affundunt olei deſtillati terebinthinæ vel juniperi, vel alius ℥ij, digerunt ſimul in arena, donec abeant in colorem rubineum inſtar Balſami ſulphuris. Sed hæc miſtura invicem probè agitanda eſt, aliàs non colorabitur. Nec tamen hic color eſt à Saturno, ſed tantum modò beneficio digeſtionis ſuper corpus Saturninum extractus. Quidam huic Balſamo addunt Camphoræ ℥ij, & per noctem ulteriùs digerunt, ut camphora diſſolvatur. Aliàs ſi debitè oleum tale cum ſaccharo Saturni uniri poſſet, eſſet Balſamum non Ineſficax in morbis chronicis. Certum eſt, quod acquirant nil aliud, quàm oleum ſimplex antea affuſum ſaccharo Saturni, juxta modum quorundam. Quin ex hoc fundamentum patet falſitas olei deſtillati Saturni dicti, hoc enim non Saturni, ſed additorum refert proſapiam; ut plurimum nihil aliud eſt, quàm Acidum concentratum ſaccharo Saturni affuſum, ex quo poſtea per deſtillationem fit oleum Saturni falſum.

Item ſit de tincturis Saturni judicium; Spiritus vini promptè imbibit adjunctum oleum, & nihil de Saturni corpore recipit, unde *certum eſt, quod omnes tincturæ Saturni, quæ ubertim protant in* SCHROEDERO, *nihil* prorſus *valeant*: Hoc enim Metallum eſt nimis Mercuriale, parùm verò *de ſulphure* participans (de quo tamen *omnis tinctura oritur*) unde quoque parum vel nihil cum ſpiritibus oleoſis ſulphureis extrahi poterit. *Si verò balſamica oleorum*

balſa.

balſamicorum virtus cum Saturno conjungi debet, cum nullo hoc alio Saturni ſubjecto fieri poterit, quàm cũ ſaccharo Saturni. Et tunc etiam fieret Balſamus ſulphuris valdè temperatus, in affectibus internis multi uſus, & majoris efficaciæ quàm vulgaris, qui in quibuſdam pectoris affectibus, ver. gr. phthiſi, hectica, &c. vix tutò adhibetur; cùm tamen, ſi cum ſaccharo Saturni præparatus ſit, commodè illis proſit. Hic *externè* quoque, ſi fortè *hic Balſamus* ſit nimis acris, commodè *miſcetur cum ceruſſa, aut Balſamo Peruviano, & erit remedium non inefficax.*

LECTIO XXXVII.

DE

JOVE ſeu STANNO.

PRogredimur ad alterum ex mollioribus Metallis, *Iovem ſeu Stannum*, quod *cognatum eſt plumbo*; interim in multis ab eo diſcrepat. *Dicitur quibuſdam* etiam *Plumbum album*; ſed malè: Nam apud Veteres datur Metallum, quod dicunt plumbum candidum, deinde quoque ſtannũ, quæ tamen maximè ſunt diſtincta. *Veteres per Stannum intellexere Plumbum Cinereum* noſtras *ſeu Biſmuthum*, ita ut habeamus triplex plumbum: Nigrum in vulgus notum, Candidum, & Cinereum. Nigrum eſt vulgò notum; Candidum eſt, quod nos dicimus ſtannũ; Cinereum juxta nonnullos eſt Biſmuthum. Biſmuthum ſtatuitur Metallum certi generis; quibuſdam verò dicitur ſemimetallum, ut & Antimonii Minera: Argento ſtatuitur Biſmuthum eſſe cognatum, unde à nonnullis vocatur *Argenteum Metallum*.

Conſtat verò *Stannum* ratione principiorum ex Mercurio reſpectivè copioſo & puriore, magiſque maturato, quàm eſt Mercurius Saturni, non tamen perfectè fixato; unde mollior eſt & fugacior, quàm in metallis perfectis. Purior eſt, ſed paucior, quàm eſt in Saturno; unde eſt, quod Saturnus ſit ponderoſior quàm ſtannum; hic verò minus malleabilis, ob defectum principii Mercurialis, quàm ille. Contrà verò luxuriat in ſtanno ſulphur copioſum, volatile admodum, & minùs ſubactum, minuſque cum terra ſalina ſatis copioſè miſtum, adeò ut ſtannum ſit omnium metallorum poroſiſſimum, propter deficientem intimiorem unionem: Quam ob cauſam fit quoque, ut cum aliis metallis mixtum difficulter rurſus ab iis ſeparari poſſit: v. gr. cum Saturno ſi miſceatur, inque igne fundatur, difficulter poſtmodum ab eo ſeparabitur; unde à *quibuſdam ſtannum dicitur Diabolus Metallorum*, quia reliqua Metalla, ſi non planè deſtruit, eadem tamen valdè alterat.

Præ cæteris inſigniter alterat Venerem, quam friabilem reddit, quia utrumque metallum eſt ſulphureum; unde Juppiter cum Venere miſtus agitatuſq; in igne, flammam concipit. A ſulphure hoc eſt, quod ſtannum colorem præbeat cæruleum: Ab eodem eſt quoq; quod remedia Iovialia moveant vomitus, niſi omne ſulphur iis ſit detractum: Ab hoc eſt, ut quidam dicunt, quod ſtannũ in aqua forti accendatur; item quod ſtannum cum nitro, accedente quodam alcali, inſtar pulveris pyrii fulminet.

Uſus Iovis crudi rarior eſt, utut quidam eundem uſurpent in hyſterica paſſione, ſed methodo modoque ridendo; unde *præparandus priùs eſt, & poſteà in uſum vocandus.*

Calcinationes Iovis variæ in Chymicorum poſſunt videri libris, quæ tamen omnes non ſine difficultate fiunt.

Granulatur Iuppiter, ſi cum ſalis decrepitati ana indatur xidi creta illitę, & benè agitetur: ſic Iuppiter abibit in granula minima, quæ ab Acidis quibuſcunque facilè corrodentur: Omnia enim Acida ſolvunt Iovem, tam blanda quàm fortiora Acida; hinc ex Iove cum aceto deſtillato fiunt Cryſtalli.

Ad eundem modum, quo ex minio ſaccharum Saturni, ex Iove quoque granulato ſaccharum fit Iovis; quod non ſolùm in affectibus hyſtericis internè propinatur, ſed & in aliis quibuſcunque, in quibus ſaccharum Saturni, commendatum fuit; *Ridiculum verum eſt*, ſaccharum Iovis cum oleo aliquo, umbilico, ad evertendam hyſtericæ paſſionis moleſtiam applicare; quod tamen quibuſdam valdè familiare.

Ex minera Iovis præparantur *Cryſtalli laxantes, in hydrope & cachexia mulierum perutiles*:

℞. Minera Iovis pulveriſ. ℥v.

Solvatur in *ſpiritu nitri*, aut, quod præſtat, in *aceto cum ſpiritu nitri acuato*, ſolutio filtretur, & factâ evaporatione juſtâ ad cryſtalliſandum reponatur.

Optimè fiunt *Cryſtalli Jovis* cum ſpiritu Vitrioli aliquoties rectificato, ſi ſcilicet cum *ſpiritus Vitrioli aliquoties rectificati* ℔ij Mineræ Jovis ℔j, & duplo *aquæ fontanæ* mixti: ſic ſolutione & evaporatione debitâ factâ Cryſtalli proſurgent egregiæ; quæ blandè educunt aquas hydropicorum per ſeceſſum. Doſis ad gr. iij.

Ex Iove cum Mercurio ſublimato fit *Butyrum Ioviale*, & cum ſpiritu nitri *Bezoardicum Ioviale ſimplex*, quod *excellens eſt medicamentum in febribus malignis, item in purpura puerperarum, tàm alba quàm rubra*. In his & ſimilibus affectibus uſurpari quoq; poteſt Bezoardicum Ioviale compoſitum, de quo in *Chymicorum libellis*. Hiſce affine eſt *Sudoriferum maximum Petri Johannis Fabri, ex Iove & Mercurio ſublimato* beneficio deſtillationis paratum, *excellens remedium, ubi ſudore opus eſt*, de quo vid. FABER *in Pantolog. & Panch. Celebre* quoq; ex Iove *medicamentum eſt Antihecticum Poterii*, cujus deſcriptionem videbitis apud AUTOREM.

Quæ aliâs præter jam dicta ex Iove proſtant medicamento interna, *non merentur attendi*; in ſpecie *Tincturæ Ioviales, quæ vulgo extant, nullius ſunt momenti*.

Et hæc de Metallis ignobilioribus dicta ſufficiant: *Sequuntur* nunc *nobiliora*, quæ *ſunt Sol & Luna*.

LECTIO XXXVIII.

DE

SOLE *ſeu* AURO.

COnſtat Sol ex principiis metallicis defæcatiſſimis, iiſque maximè inter ſe unitis, & quidem ex terræ fixæ ſalinæ mediocri quantitate, ſulphure defæcatiſſimo quidem, ſed pauco, & Mercurio itidem puriſſimo, arctiſſimo ſibi invicem nexu unitis. Ex arctiſſima hac auri compage oritur ejus fixitas, quod ſit Metallum fixiſſimum; item ejus indeſtructibilitas, quam vetus illud ſpagyricorum dicterium confirmat: Nempe *faciliùs eſt Aurum conſtruere, quàm deſtruere*, Quod BACONIS effatum HELMONTIUS urget contra eos, qui ſua crepant Aura potabilia. Unde quãdiu eſt Auri indeſtructibilitas, tamdiu incerta manet & dubia ejus potabilitas: *licet* enim *centies, vel igne, vel menſtruis, tam inſipidis* quàm Acidis corroſivis, calcinetur Aurum, tamen reduci facilè poteſt. Stante hàc Auri indeſtructibilitate, manifeſtum evadit, nullum ex auro uſum neque in Medicinam neque in Alchymiam redundare. Medici quidem, dum Auri folia variis miſcent medicamentis, majorem iis gratiam conciliant, & pretium augent, ſed virtutibus nihil addunt. Fabula illa de gallina aurum concoquente, alibi ſatis eſt diſcuſſa. *Qui aurum candefactum in aqua appropriata extingunt*, id quidem obtinent, ut liquor inſpiſſatus flaveſcat, & pulvis flavus in fundo ſubſideat, qui à LOCATELLO *Theatro Chymicor. Arcanor.* in ictero valdopere commendatur: Vid. BURRHUS *in Epiſt. ad Bartholinum*. Verùm pulvis ille nihil aliud eſt, quàm atomi aurei, ob compactiſſimam ſui unionem nihil operantes, & facilè in aurum reducibiles.

In Alchymia quoque eſt pauciſſimi *uſus*, ut ideò *graviùs errent, qui ex Auri corpore metallico lapidem Philoſophorum elaborare contendunt; qui tamen* non ex Metallis perfectis, ſed *ex radice potiùs metallorum eſt quærendus*.

Præparata ſolaria varia vulgò proſtant, nulla tamen Medici exſpectationi ac intentioni exactè ſatisfaciunt. Tincturæ ſolares à plurimis negantur, ex. gr. LIBAVIO, ANGELO SALA; qui *Tractatu de ſeptem Planetis Terreſtrib.* ſulphur ſolare reliquis illius partibus eſſentialibus ita alligatum, & inſeparabiliter unitum eſſe dicit, ut hoc ſine illius ſubſtantia reliqua à nullo menſtruo imbibi poſſit; Unde concludit, quod tincturæ ſolis vulgares nihil aliud ſint, quàm ſuperficiales corporis ſolaris in minimas particulas corroſiones, in verum aurũ facilè reducibiles, plus minuſvè, quò plus minuſvè convenienti menſtruo ſoluta fuerit Auri compactiſſima moles: Cui opinioni quoque favet ZWELFFERUS *in Append. ad Pharmacop. Auguſtan. pag. 39*, quam quidem in *Mantiſſæ ſpagyr. P. 1. cap. 1. pag. 322.* iterum revocavit, quando ſulphur genuinũ

à Mercuriali Auri corpore verè ſecerni poſſe, ita ut hoc album remaneat, aſſerit. Conſiſtunt autem negantium rationes potiſſimùm in hoc, quod auri textura tam firma ſit, ut ſol facilius poſſit componi, quàm deſtrui. Interim probè notandum (ne facilè credatis) quod utut aurum varias induat larvas, inque varias redigi poſſit formas per varia menſtrua & operationes, nihilominus manet indeſtructibile; quod ipſe fatetur LANGELOTT de ſua Triturat. & Deſtillatione, auri nempe reſiduum pondere equidem imminutum, beneficio borracis in corpus auri verum redigi poſſe. Sic aurum fit medicamentum ſclopetans, quam formam habet ex ſe cum menſtruo alteratâ: ſic evadit aurum quoque volatile, ſi ſcilicet ſolvatur in menſtruo appropriato, & imbibatur à charta bibula, quâ incensâ aurum ſimul avolat. Melius ſuccedit modus ſequens, ſi ſcilicet tale aurũ ſolutum inſpiſſatum cum ſpiritu vini impregnatur, qui incenſus aurũ ſuum in auras rapit; ſed tamen eſt aurũ: ſic ſunt qui exhibent pulverem quendam ſolarem rubeum, quem dicunt verum eſſe auri ſulphur, quemque flamma arripiens in auras vertit, quod tamen adhuc verum eſt aurum, beneficio reductionis, quæ fit per alcalia, demonſtrabile, ſaltem quod per artis auxilium eò redactum fuerit, ut larvâ indutum artificiali, mentiretur auri ſulphur. Nec de corpore ſolari deſtructo & auri ſulphure extracto ſufficienter probari poteſt, quando opponunt, reſiduum auri corpus exiſtere album & minus malleabile; cùm teſtante ANGELO SALA *c. l.* per fuſionem cum Antimonio vel ſimili, in priſtinum colorem & ductilitatem reſtituatur: Dum enim auri corpus à menſtruis corroſivis ſalinis corroditur, pro varia mutatione particularum in textura etiam color & malleabilitas variare poteſt, donec particulæ ſalinæ à menſtruo relictæ, & auri texturæ commiſtæ, per ignem expellantur. Multò minus ZWELFFERI ratio de ſulphure extracto aliquid probat; Mercurialia enim aurum facilè dealbant, adeò ut in ſalivatione Mercuriali moneta aurea in ore detenta mox albeſcat. Aſt verò ad veram & radicalem auri ſolutionem nulla admittuntur menſtrua corroſiva, ſed inſipida; qualia an dentur? in utramque diſputatur partem, Affirmativa videtur verior, & experientiâ munita. *Sunt qui cum ſpiritu Roris Majalis duriſſimam auri compagem ſolvere tentant*: Alii ex nive, alii ex aqua nivis, &c. menſtruum tale eruere conantur: MEIERUS *de Meſſe Aurea cap.* 10. teſtatur, Americanos menſtruo quodam inſipido aurum ita mollificare, ut ceræ inſtar digitis tractari, eique gemmæ inſeri pro lubitu queant; ſic LAUREMBERGIUS *contra Salam* affirmat, ſe vidiſſe talem aquam inſipidam, in qua aurũ, inſtar glaciei in aqua calida, liquefactum fuerit: Chymicum novi quendam cujuſdam Archiepiſcopi aquam albicantem inſipidam habere, qua aurũ ſpatio 6. horarum in liquorem rubicundiſſimum in igne non congelabilem ſolverit. Nullum ergò dubium, dari talia menſtrua inſipida, & tincturæ ſolares veræ; ſed non cuivis datur adire Corinthum. Interim has quoque confirmat TIMPLERUS *ad* PRÆVOTIUM *in Hortulo Medico*, qui folia auri in mortario vitreo tam diu terit, donec in pulverem nigerrimi coloris & ſulphur redolentem abeant, quem nullo modo in aurũ reduci poſſe dicit: quò etiam pertinet *experimentum* AHASVERI PAYNCK BORRICHIO *communicatum*, qui *folia auri cum ſaliva ſubacta* per dies noctesque 14. in mortario terit, donec in pulverem nigrum odoris ſulphorei, nares fortiter ferientis, abeat: vid. BORRICHIUS *Apolog. contra Conringium*.

In præparatione medicamentorum ſolarium probè obſervandum, ut aurum, quantum fieri poſſit, puriſſimum & defæcatiſſimum recipiatur, ne forſan ob adjunctam Venerem nauſeam vomituſque deteſtandos creet.

Purificatur aurum, & à Venere cumprimis liberatur:

1. *Per Saturnum*; cujus part. iij. vel jv. cum auro in crucibulo vel ſuper teſtam probatoriam fuſæ, adjuncta huic metalla imperfectiora aggreditur, iiſque ſe ſaturare geſtit; quibus aut cum Saturno evaporatis, aut in ſcorias redactis, aurum intactum ad fundum dimittitur; cujus tamen aliquid Saturnus rapit, nec ſemper lunam ab auro ſeparat: ideò minus tuta depuratio auri eſt.
2. *Per Calcinationem Cementatoriam*; quando laminæ ſolares cum cemento regali, (quod paratur ex *ſale communi*, *ammoniaco*, & *mercurio ſublimato*, addito duplo vel triplo *farinæ laterum* ad fluorem impediendum) mixtæ ſtratificantur, ignique committuntur; ſic hæc ſalia metalla ignobiliora corrodunt, combibunt & abſumunt, auro puro intacto. Hac ratione etiam ex auro Rhenano & Coronato luna ſeparari, & aurum depurari poteſt: Vid. SCHROEDERUS *in Pharm. ubi de Auro*, & ROLFINCIUS *in Chymia pag.* 87.
3. *Per Antimonium*; cujus ſulphur acidum omnia adjuncta metalla, etiam ipſam lunam, rodit & abſorbet, ut poſtmodum aurũ remaneat depuratiſſimum: v.g.

℞. *Auri* part. j.
Antimonii part. jv aut vj.

Miſta fundantur in crucibulo, tandem adjicitur aliquid mixturæ, ex *nitri* part. jv. & *limaturæ Martis* parte j paratæ, ſic cum ſtrepitu valido & conſueto flores capitellum ſublimatorii conſcendunt, & parietibus poſt detonationem ſub Alcohol ſubtiliſſimi & purpurei ſpecie adhæreſcunt, qui ab omnibus ſalium vinculis liberantur cum *ſpiritu vini*, *cum ſale urinæ acuato*: tandem apparebunt varii colores, qui dicuntur *Oculi* perdicum. Poſt longam ſatis fuſionem effundantur in calicem fuſorium, & *Regulus* remanebit in fundo. *Scoriæ* illæ iterum fundendæ cum limatura Martis, ut, ſi quid auri ſuperſit, percipiatur. Regulum hoc modo præparatum denuò fundunt igne fortiſſimo, ſemper augendo ignem; ſic omne antimonium avolabit, remanente auro puriſſimo. *Hæc depuratio eſt optima, utpote quâ color auri ſummè exaltatur; cum contrà fuſione cum ſaturno palidior evadat.*

Vulgares auri ſolutiones menſtruo corroſivo fieri ſolitæ, non niſi ſalis communis additione peragi poſſunt. Si aurum cum luna fundatur, tàm plenaria atque intima horum metallorum fit compactior commixtio, ut vix parem concipere poſſimus.

Separabitur verò luna ab auro, vel in aqua forti, vel in aqua regis, ſolvendo maſſam illam: Illa lunam ſolvit, aurum verò ſub calcis cujuſdam minus ſolubilis formâ in fundum vaſis dimittit; hæc aurum, intactâ lunâ. *Obſervari meretur, quod niſi lunæ partes iij, & ſolis pars j ſumatur, aqua fortis maſſam non probè corrodat, ſolvatque*: ſi ergo ſol lunam antecellat, aqua regia ſumatur, ad partem unam *auri ſolvendi*, partes duæ vel tres aquę regię, & luna ſub calcis albæ forma fundũ petit. Aurum ſolutum, inque menſtruo ſic hærens, in priſtinum corpus *reducitur vel per Mercurium*, vel per ſal ammoniacum, vel per *alcalia*, in ſpecie cum ſpiritu urinæ vel oleo tartari præcipitatur: aut menſtruum à calce ſolari abſtrahatur, quę per fuſionẽ in verum aurũ reduci poteſt ſequenti modo: Calx ſolis cum aqua ſimplici probè edulcorata & exſiccata, in crucibulo probè candefiat, hinc cum pauco borracis injecti igne auctiori fundatur, & effundatur: ſi verò calx ſolis cum ſale ammoniaco aut ſale tartari præcipitata fuerit, vim fulminantem acquirit; ideo hæc ante reductionem priùs cum floribus ſulphuris, aut ſulphure tantùm communi, deſtruatur, ut infrà patebit. Per Mercurium verò reducitur, quatenus hic cum omnibus auri atomis ſe conjungit, & beneficio amalgamatis in fundum ſecum rapit; igni verò admotus in auras avolat, & aurũ in fundo relinquit. *Solvit* quoque *Aurum ſpiritus ſalis concentratus*, ut videre eſt apud ZWELFFERUM; *item ſpiritus nitri bezoardicus*: ſic quoque ſpiritus nitri cum proprio ſale (*cum ſuo nequam*) aut etiam ſpiritus nitri cum ſale communi ſolutus (veluti dictum) ſolvunt aurũ. Nec ſolùm *ſalia* reſoluta ſeu ſpiritus, ſed *etiam ſicca ſalia & coagulata aurum ſolvunt*, de quibus videatur, ſi lubet, ZWELFFERUS *in Animadv. ad Pharmacop. Auguſtan. pag.* 466. & *Mantiſſa Spagyr.* 319, qui hoc loco lectu digniſſima habet; hic enim ſolvit ſal gemmæ, nitrum, & alumen in aqua ſimplici, in qua poſtmodum diſſolvit aurũ, & cum oleo tartari præcipitat in crocum rubicundum; qui *crocus* ſanè vobis ad omnia præparanda medicamenta ſolaria ſit commendatiſſimus.

Quæritur: *an ſalia volatilia urinoſa habeant vim calcinandi & diſſolvendi aurum?* Affirmatur cum limitatione: ſi ſcilicet aurum debito modo fuerit calcinatum, tunc *ſpiritus vini ſale volatili urinoſo impragnatus optimè ſolvit ſolem*; quod etiam faciunt reliqua ſalia volatilia. Sic paratur *C. C. ſolare ope ſalis volatilis C. C.*, quod SCHROEDERUS *l. a. pag.* 365. ex AGRICOLA deſcribit: ſi ſcilicet hac ſtratum ſupra ſtratum cum laminis ſolaribus & cornu cervi, donec adimpleatur crucibulum, quod in furno figulino reponitur, & eò uſque calcinatur, donec appareat color purpureus. In hac calcinatione ſal volatile cornu cervi

rodit

rodit ſolem in pulverem purpureum, medicamentum in febribus malignis & peſtilentialibus, in ſpecie in purpura mulierum, optimum, & probatum eſt.

Aurum quoque *ſolvitur per amalgamationem* cum Mercurio: nempe

℞. *Mercurij puriſſ.* part. vj. vel viij.
cui calefacto immittatur
Auri laminati & calef. pars j.

Et cum *ſtylo ferreo* tamdiu agitetur, donec *aurū colliquatum à Mercurio abſorptum* fuerit: Hoc amalgama mox ab igne remotum aquæ infundatur, & cum *ſale ac aceto* ſæpiùs lavetur, donec omnis impuritas tollatur. Ut Mercurius ab auro iterum ſeparetur, exprimatur per corium, & ſic maxima ejus pars ſeparatur; aut per retortam deſtilletur, quo ſic Mercurius colligi, & ad alios uſus aſſervari poteſt. Amalgamatio hæc auri cum Mercurio, quò ſæpius inſtituitur, eò ſpongioſius aurum redditur, ut per ſe in Alcohol ſubtiliſſimum redigi poſſit.

Ad has Calcinationes pertinet *aurum fulminans*: ſcilicet reſolvitur aurum per antimonium depuratum in aqua regia, præcipitatur cum oleo tartari per deliquium vel ſpiritu ſalis ammoniaci, aliquantum edulcoratur, & calore leni & hypocauſti exſiccatur. Verum *in hac præparatione notandæ quædam ſunt encheireſes*:

1. Ut *ſolvatur Aurum in Aqua Regis, præparata* aut *cum ſale communi*, aut *ſale Ammoniaco*.
2. *Ut in præcipitatione cum oleo tartari* aut *ſpiritu ſalis ammoniaci probè attendatur punctum ſaturationis*; hoc enim niſi fiat, & plus debito modo inſtilletur, vis fulminandi perit.
3. *Notabilis aquæ copia huic Mixturæ affundenda.*

Fundamentū virtutis hujus fulminantis non conſiſtit in ſulphure auri, ejuſque cum ſale nitroſo concurſu, uti TACHENIUS putat; ſed in diſploſione quadam, ex particularum ſalinarum, calci ſolari firmiſſimè adhærentium, diſſociatione & diſgregatione: conf. WILLISIUS *de Fermentat. cap.* 10.

Quæritur à quibuſdam, *qui fiat, quod dum pulvis pyrius igni admovetur, fulmen ſuperiora verſus emittat; contrà verò aurum fulminans deorſum utplurimùm fulminet?* Dico utplurimum: nam ex WILLISII obſervatione conſtat, aurū ſurſum verſus fulmen ſuum evibraſſe. Reſp. Hoc fieri propter gravitatem & pondus auri. Quod verò pulvis pyrius ſurſum verſus fulminet, hoc fit propter ſulphur minerale nimis volatile inflammabile, ſuperiora petens: contrà, *aurum fulminans* non eſt inflammabile, ſed ſaltem incandeſcit, & proinde ſolum fumum ſurſum, fulmen verò propter adjuncta ſalia ſub diſploſionis actu deorſum cum impetu emittit. Melior hactenus non ſuppetit ratio. Patet id, ſi in cochleari quodam metallico aurū fulminans accendatur, tunc pulvis flavus in cochlearis margine remanet, qui non potuit avolare.

Hic pulvis ſi intra corpus exhibeatur non edulcoratus, reſolvit, abſtergit & laxat; ſi verò optimè edulcoretur, ſudorem pellit. Aurum hoc fulminans egregium eſt epilepticum & carminativum, tàm in puerorum quàm adultorum flatulentiis, fæces reddit nigerrimas propter præcipitationem auri in inteſtinis.

Aurum diaphoreticum.

Vis fulminandi eidem adimitur per acida, imprimis per ſpiritum vitrioli, ſalis, aut ſulphuris, ſi hic ab illo cohobetur aut aurum fulminans per aliquot horas cum aceto continuâ agitatione coquatur; item ſi

℞. *Auri fulmin.* part. ij.
Flor. ſulphuris, aut *Sulphuris comm.* p. j.

Miſta fundantur; tunc non fulminat; ſpiritus enim acidus in fuſione ſe exerens, impedit, ne poſſit aurum fulmen ſuum emittere.

Ex auro fulminante, imo ex auro per amalgamationem calcinato, & ſulphure cicurato & ſpiritu vini digeſto; POTERIUS ſuum facit *aurum diaphoreticum*, quod diverſis in locis, imprimis *in pharmacop. Spagyr. l. 3. cap. 14. & in append.* diverſimode deſcribit, uſitatiſſima eſt præparatio ſequens: nempe

℞. *Auri fulminant*, aut *Calc. ſolis per amalgama factæ* pars j.
Flor. ſulphuris aut *ſulphuris citr.* part. ij.

In mortario lapideo optimè miſceantur, cavendo tamen ne fortiori trituratione incaleſcat & fulminet: mixtura hæc in crucibulo in pulverem purpureum calcinatur, qui cum *Spiritu Vini rectificatiſſimo* blandiſſimo calore per dies & noctes 15. digeritur, poſtea ſpiritus vini hic aut per Balneum Mariæ abſtrahatur, aut pulvis accendatur.

Sine calcinatione quoque cum floribus ſulphuris, ſed ſolâ auri amalgamati digeſtione POTERIUS & ZWELFFERUS aurū diaphoretic. parant, quod tamen ille per 4. ſaltem dies noctesq; hic autē per aliquot ſeptimanas digerit in pulverem rubicundum, huncq; tandem Poterius cum ſpiritu vini in fimo equino ulterius per 15 dies noctesq; circulat.

Porro ex auro fulminante fiunt *flores auri purpurei* hoc modo:

℞. *Auri fulminant.* qv. v.

Affundatur ſpiritus vini *ab omni phlegmate depuratus*, imponatur campanæ vitreæ, ut fieri ſolet in deſtillatione olei ſulphuris: ſic accenſo ſpiritu vini fulmen, quod aliàs inferiora petit, adſcendet & ſulphur ſimul aureum elevabit in flores, qui optimum ſunt Sudoriferum.

Ex eodem auro fulminante per retortam tubulatam quoque parantur *flores*, ſi ſcilicet in retortam aut cucurbitam tubulatam, vel cupream, vel quæ melior, argenteam, probè in capella candefactam, imponantur grana ij *auri fulminantis*; ſic fulminando elevabuntur flores rubicundi, qui partim in recipiente amplo præpoſito, partim in retortæ collo, aut alembico, colliguntur, idque repetitur tamdiu donec florum ſufficiens quantitas collecta fuerit: conf. BOYLE *in Chymiſta ſceptico T. 2. p.* 4, qui parvæ ſalinæ cujuſdam ſubſtantiæ à ſe præparatæ quantitate, aurū facilè in formam Cryſtallorum rubicandorum mediocris longitudinis ſublimare poſſe ſcribit.

Ad volatiliſationem auri facit ejus *ſublimatio*. Aurum per ſe non ſublimatur, cum butyro verò antimonii elevatur ſupra alembicum. Hic quoq; ſpiritus nitri bezoardicus aurū in altum evehit; item ſal *ammoniacum ſublimat aurum in flores, qui denuò capiti mortuo ſunt commiſcendi, ut eò copioſiores, & efficaciores acquirantur flores.* Modum & encheireſes videbitis apud ZWELFFERUM. Dantur quidem, qui cum ſpiritu fuliginis volunt aurum ſublimare; ſed res eſt altioris indaginis, nec cuivis obvia.

Supereſt adhuc *ſolis extractio*, ut nimirum totum ſolis corpus ſit ſolutum, & in ſua principia redactum: Vulgares enim Tincturæ neutiquam pro vero auro potabili habendæ ſunt. PARACELSUS *requiſita tincturæ auri* proponit duo: (1) dicit, aurum debere ita fieri volatile, ut nunquam poſtea ſit reducibile; (2) ſi ita eſt volatiliſatum, debere cum ſpiritu vini mutari in aurū potabile. *Certum eſt, quod ſpiritus vini ſale volatili urinæ vel cornu cervi acuatus, optimum ſit menſtruum pro ſolvendo extrahendoque auro*, mediante quo etiam ex floribus ſolis ex auro fulminante paratis tinctura extrahi poteſt; aut præparandus crocus ſolis, ex quo poſtmodum confici commodè poteſt aurum potabile. Hoc modo D. HEGEWALD ſuam compoſuit tincturam ſolarem ex auro cum ſulphure priùs calcinato, & cum ſpiritu vini extracto.

Alii beneficio ſpiritus roris majalis tincturam eliciunt ex minera auri Ungarica, in ſilicibus reperta, & probè calcinata. Tales in defectu meliorum interim ſubſtitui poſſunt.

Vulgare ſolis Tincturæ per ſalia corroſiva parvi ſunt momenti, quia aut meræ & ſuperficiales tantùm ſunt corporis ſolaris corroſiones, quæ facilè reduci poſſunt, quæque utplurimum fæces alvi, factâ ſcilicet corporis ſolaris præcipitatione, & à menſtruo in inteſtinis ſeparatione, nigerrimo tingant colore: aut oriuntur à ſolis menſtruis, aurum quidem intactum relinquentibus, quæ tamen per digeſtionem & cum aliis combinationem, exaltantur, & colorantur, ut infrà de tinctura tartari dicam.

Quod ſi verò quis tam fortunatus exiſtat, ut *veram* poſſideat *Tincturam ſolarem*, quæritur: *quomodo operetur?* Certū eſt, quod ſit medicamentum analepticum, ſeu virium reſtaurativum, anodynâ quadam facultate vires ſuas exerens: Vis enim irradiativa Helmontii eſt imperceptibilis. Hæc ſententia de facultate anodyna, utut non omnibus libera-

berata dubiis, retineri poterit, donec vera & radicalis ſolis tinctura certiorem nobis exhibeat ſententiam.

LECTIO XXXIX.

DE

LUNA ſeu ARGENTO.

ARgentum alterum metallorum nobiliorum, nobile reſpectu metallorum ignobiliorum, eſt *ipſo tamen auro ignobilius.*

Ratione principiorum argentum ſeu luna conſtat terrâ ſalinâ copioſâ & maturatâ, cui ſe aſſociat Mercurius minus copioſus, & paucum ſulphur. Ob horum principiorum minus proportionatam inter ſe miſtionem fit, ut luna minus ſit fixa & indeſtructibilis. Quod ſi tamen figatur, ita ut Ignis vehementiam ſuſtineat, tunc facilè tinctura ſolis ei communicari poteſt, vel per venerem, vel per antimonium: Nam in luna ſemper aliquid ſolis reperitur. *Ob Mercurialis principii inopiam minus fluida eſt minuſque ponderoſa quàm aurum.*

Quod attinet uſum Medicum, capiti dicata eſt Luna, & cerebro ſympatheticè reſpondet, unde memoriæ debili, Melancholiæ, epilepſiæ, & apoplexiæ medetur. *Crudum intra corpus aſſumptum argentum vix ullius eſt efficaciæ*, ſed potiùs continuò crudum rurſus egeritur; quare *neceſſum eſt, ut ad uſum Medicum priùs præparetur.* Cùm verò ſæpiſſimè *Luna & Venus combinatæ ſint*, adeò ut non rarò in una eademque minera reperiantur, *neceſſum erit, ut hæc duo probè priùs ab invicem ſeparentur*, niſi ab uſu Lunarium medicamentorum enormes expectare velimus vomitus.

Separatio illa Veneris à Luna fit partim ſolvendo lunam in aqua forti, partim fundendo cum ſaturno. Priori modo aqua fortis aggreditur Venerem, & Lunam ad fundum dimittit: Poſteriori Saturnus metalla Lunæ admiſta abſorbet, ipſam verò Lunam intactam ad fundum dimittit.

Inter præparata Lunaria ſe offert primo loco *calcinatio*, nunc immerſiva, nunc cementatoria. *Immerſiva* calcinatio *fit vel per ſpiritum nitri, vel per aquam fortem*. Per ſpiritum nitri benè rectificatum commodiſſimè ſolvitur Luna, ſicut per ſpiritum ſalis aurum; quæ aut ſolâ menſtrui abſtractione, aut injectione laminæ Venereæ, vel cum muria, præcipitatur in calcem albicantem, quæ edulcoranda. Maxima autem inter ſpiritum nitri & ſpiritū ſalis intercedit neceſſitudo, ut ſi Luna in ſpiritu nitri rectificato ſolvatur, & ab affuſo ſpiritu ſalis præcipitetur ad fundum in calcem albam, diciturque *Luna Cornea*, quod probè edulcorata & exſiccata cornu inſtar deflagret, & in auras abeat; in phiola calore proportionato in maſſam pellucidam & flaveſcentem liqueſcat; contrà ſolutio enim ſpiritu ſalis præcipitatur cum ſpiritu nitri, exemplo butyri antimonii in præparatione Bezoardici mineralis.

Luna cum aquæ fortis vel ſpiritus nitri partibus tribus vel quatuor *ſoluta*, & ad dimidium evaporata, *concreſcit in cryſtallos* ſeu vitriolum, *magnus uſus in excitandis fonticulis* & Gallis familiares cum primis, qui vocant lapidem infernalem. Recipiunt nempe lunam, ſolvunt in ſpiritu nitri vel aqua forti; poſt ſolutionem menſtruum abſtrahunt, reſiduum fundunt in crucibulo magno, moderato igne; nam cryſtalli efferveſcentiâ rumpitur crucibulum, niſi amplum ſatis fuerit, unde gradus quoque ignis accuratè obſervandi, ut ſucceſſivè fluere incipiant: quando fluunt, infundunt in alvearium fuſorium, ſicque parata materia eſt pro fonticulis eleganter excitandis. *Proſunt quoque tales cryſtalli lunæ in ulceribus* putridis, in carne gangrænoſa ſuccreſcente, putredinem corruptivam coërcent, ne longiùs ſerpat. Vis eorum maxima dependet à ſpiritu nitri, in luna concentrato. Ex Marte quoque & Venere talis *Lapis Infernalis* parari poteſt; ſed intercedit differentia inter hunc, & illum qui ex Luna conficitur: Ille facilè fluit in igne; hic verò minus.

Simili ratione *purgantes* quoque *Cryſtalli ex luna* præparantur, ſeu *luna purgans*. Solvitur ſcilicet Luna in aqua forti vel cum ſpiritu nitri, ſolutio abſtrahitur, inſpiſſaturque ſucceſſivè blando igne arenæ, inſtrumento quodam agitando, ut æqualiter evaporet ſpiritus nitri. Hæ cryſtalli ſunt inſtar abſinthii amaricantes, itidem ſi hæ cryſtalli cuti applicantur, maculam ei imprimunt per aliquot hebdomadas perdurantem. Cryſtalli tales cum ana nitri commiſtæ in aqua ſolutæ, & iterum cryſtalliſantur, quæ in vaſe aperto continuò agitando leviter & ſine fuſione calcinentur, donec fœtor nitroſus exhalarit: poſtea *cum mica panis* vel *ſucco liquiritiæ in pilulas redactæ, ad grana jv. exhibitæ, commodiſſimè aquas hydropicorum educunt; præterea in cachecticis & catarrhalibus affectibus conveniunt.*

Frequentiſſimo in uſu ſunt Anglis, & cum felici ſucceſſu ab iis in uſum vocantur. Hoc tamen *obſervandum, quod tonum laxent ventriculi*, unde *commodiùs his pilulis miſcentur Martialia*, quæ laxitatem & tonum ventriculi integrum reſtituunt. Cryſtalli hæ ſunt griſei coloris.

Singulares quoque ſunt, quas habet TACKIUS *in Chryſogon a, viridis coloris ex luna*, beneficio nitri artificialis ex calce viva & ſale communi. Mirum ſanè, has viridi ſe oſtendere colore; cum tamen omnia alia medicamenta Lunaria ſint cærulea, item quod ſub præparatione harum cryſtallorum vitrum tam frigidum deprehendatur.

Ulterius ex Luna fit color ille pretioſus *ultramarinus*; uti lapis lazuli & Armenus ſuppeditant quoq; talem colorem.

Cementatoria calcinatio fit, ſi Luna cum duplo ſulphuris vel florum ſulphuris miſta ſepties juſto ignis regimine ſublimatur, ſublimatum ſemper reſtanti materiæ addendo, ultimâ verò vice ſublimatum abjiciendo. Si plus de Luna additur, & minus de ſulphure, hæc comburitur, nec ſufficienter calcinatur. SCHROEDERUS *in Pharmacop. l. 3. cap. 10. p. 374.* addit ſal commune, quod omittendum. In hac Cementatione fit, ut acidum ſulphuris Lunam rodat, & quaſi in corpus vitriolaceum tranſmutet. Huic affunditur aqua cephalica in affectibus capitis; in ſpecie pro avertenda epilepſia aqua liliorum convallium vel aqua cerebri humani; pro cura maniæ aqua hyperici; in memoriæ debilitate aqua ſophorum Crollii, quæ ad cochlear unum, bis in die ſumenda maximè commendatur, doſin variando pro varietate ætatis, & copia menſtrui: v. g. ſi abſtracta eſt aqua, minor erit doſis exhibenda; ſi verò vel copioſior affuſa, doſis augenda. An autem has vires contineat? dubito.

Ad calcinationem quoque pertinet *Lunæ Amalgamatio* cum quadruplo Mercurij, eodem modo, ut ſuprà de auro dixi, inſtituenda.

Poſt calcinationes Lunæ aliàs pro ſimili uſu fit *magiſterium lunæ*, ſi ſolutio Lunæ in aqua forti, præcipitatur per oleum tartari per deliquium; quod probè edulcorandum; aliàs vomitus excitabit. Acidum melancholico-maniacum ſpecialiter corrigit, unde etiam quibuſdam *pulvis ſtultorum* vocatur.

Sequuntur *Extractiones*, unde *Tincturæ lunares, quæ omnes eleganti colore cæruleo intuentium ſeſe oculis commendant*. An verò hic cæruleus color ſit à Luna, an potiùs à Venere? incertum. Poſterius affirmaverim, inductus intimâ lunæ & Veneris conjunctione, licet per fuſionem cum ſaturno, aut cineritium, depuretur; & quia tales tincturæ lunares ut plurimum cum ſale ammoniaco fieri ſoleant, quod ſal ammoniacū aliàs propter ſpiritum urinæ Venerem in cœruleum rodit colorem: ſic quoque *ſal ammoniacum, vel ſal volatile urinæ in forma ſicca, ex luna cæruleum producit colorem*, ſi ſcilicet ſal volatile urinæ immittatur in pyxidem argenteam; ſic fit, ut ſal volatile urinæ Lunā rodat in crocum quendam, qui cum ſpiritu vini extractus dat tincturam Lunæ, non quidem veram, ſed quæ ſolummodò eſt extractio partium Lunariū corroſarū ſuperficialis. *Alii* recipiunt Lunam cum acidis, v. gr. aqua forti, &c. ſolutam, & *cum ſpiritu vini, ſale ammoniaco acuato, extrahunt Tincturam cæruleum. Alii lunam* cum ſale ammoniaco *ſublimatum extrahunt cum ſpiritu vini, ſale ammoniaco acuato, extractum inſpiſſant ad juſtam tincturæ conſiſtentiam.* In hac extractione ſubinde fit, ut tinctura ſuum amittat colorem, qui eidem *reſtitui poteſt beneficio ſalis ammoniaci.* Alii tincturam Lunæ inſtituunt per amalgamationem cum Mercurio.

Omnes verò hujuſmodi cæruleæ tincturæ ſuperficiales tantùm ſunt corporis Lunaris à menſtruis *ſalinis ſolutiones*, non à Lunæ proprio ſulphure, quod album eſſe, ſaniores chymici dicunt; ſed à Venere, Lunæ ut plurimum juncta. Unde pro menſtruorum varietate Tincturæ variant, dum virides à menſtruis acidis, & cœruleæ ab alcalicis conſpiciuntur: *quæ facilè beneficio alcalium reduci poſſunt; unde veræ tincturæ tam lunares, quàm ſolares, adhuc deſiderantur.*

LECTIO XL.
DE
GEMMIS.

OCcaſione metallorum acceſſum facio quoque ad gemmas, utpote quarum unica virtus à principio ſulphureo metallico dependet. *Conſtant verò gemmæ ex aqua ſimpliciſſima*, & depuratiſſima coagulata, & ſale ſibi proprio, vel alio ſale coagulante.

Sunt verò gemmæ vel coloratæ, vel non coloratæ. Non coloratæ conſtant ex aqua ſimpliciſſima, à ſale ſimpliciter coagulatæ: id quod docet geneſis glaciei, quæ ex aqua coit in gemmam glacialem elegantiſſimam: ut nihil dicam de illo HELMONTII, *qui beneficio alcali cujuſdam omnes gemmas & lapides potuit reducere in puriſſimam aquam elementarem*. Talem quoque geneſin eſſe credo lapidum reliquorum, quorum *particulæ comminutæ pulveriſatæque, per microſcopium intuenti apparent maximè perſpicuæ, inſtar cryſtallorum*: *Coloratæ* gemmæ *colorem ſuum ſortiuntur à principio metallico*; id quod patet, dum fluores tales ſeu vitra conjunguntur cum metallis, ex quibus in igne fuſis emergit color varius pro vario adjuncto. Unde geneſim gemmarum coloratarum hanc puto eſſe: Dum aqua talis ſalina tranſit per loca metallica, in quibus reſidet ens primum metallorum, ſub forma liquida eidem reſiſtit, illudque abſorbet, & ſecum coagulat ramenta illa metallica colorata, unde exſurgit color in gemma. Declarat hoc egregiè KESLERUS *in ſuis proceſſibus*, ubi oſtendit modum præparandi artificiales gemmas; & exinde deducit colorem gemmarum naturalium ex principio metallico: unde rutilantes gemmæ, v. gr. *rubinus* &c, colorem ſuum debent ſulphuri ſolis; Gemmæ cæruleæ, v. g. *ſapphirus* &c, cujus ſulphur eſt à primo ente lunæ, & colorem ſuum acceptum debent Veneri; Gemmæ virideſcentes, qualis eſt *ſmaragdus*, uti & gemmæ coloris fuſci vel flaveſcentis, v. gr. *chryſolithus*, *granatus*, *topatius*, &c. ex marte colorem ſuum nanciſcuntur: Mars enim duplicem dat colorem; per ſe rubrum, & ſi attingatur acido, viridem. Granato aliàs ſulphur ſolare attribuitur: Verùm BOYLE *de gemmis Sect.* 1. dicit: ſe menſtruo quodam minus corrodente ex granatis tincturam rubicundiſſimam extraxiſſe, quæ infuſioni gallarum inſtillata, hanc nigram reddiderit; unde principium martiale patet.

Uſum gemmarum Medicum quod attinet, variè torquentur gemmæ à Pſeudo-chymicis, ut ex iis volatiliſatis tincturas eliciant. Quilibet jactat ſuas tincturas gemmarum, quod fatum etiam corallia experiuntur. Non equidem totaliter pernego tales *gemmarum tincturas*; *ſed dico ſummè difficiles eas eſſe, crudas gemmas intra corpus aſſumptas nihil operari*, ſed eàdem, quà aſſumptæ, formâ vel per vomitum, vel per alvum, rejici certum eſt; *exceptâ* tamen *cryſtallo* ob mollitiem ſuam: hæc enim adhibita omne acidum, à quo facilè ſolvitur, & quod efferveſcentias in corpore excitat, abſorbet, & ſecum è corpore educit.

Ridiculæ ſunt ſpecies gemmarum dictæ, *ridendaque* gemmarum *ſuper porphyritem lævigatio*: nam propter duritiem lapidum vel gemmarum abraditur ſimul aliquid de porphyritide vel mortario, in quo ſubinde præparatio inſtituitur; ut tantum ſit, ac pulvis vel arena admiſceretur ejus pulveriſatis gemmis. Cujuſnam erunt ergò talia compoſita efficaciæ?

Idem *judicium* eſto de *Tinctura ex gemmis calcinatis cum ſpiritu vini extractis*, quæ certè virtutes aut nullas, aut pauciſſimas obtinet: Nam *in gemmis omnibus pauciſſima eſt Tinctura*, & ſi quæ ineſt, ea tàm intimè *arctiſſimèque coäluit cum principio ſalino gemmas coagulante, ut ſi non impoſſibile, certè difficillimum ſit, integram elicere tincturam. Nec tamen omnes gemmæ defraudatæ ſunt virtute*, utut internè adhibitæ parum ægrotis afferant ſolaminis: *Experientiâ* quippe confirmatum eſt, eas externè amuleti inſtar non rarò optatos præſtare effectus: Sic *jaſpis* in hæmorrhagia, tùm narium tùm uteri, appenſus optatum attuliſſe viſus eſt auxilium; *ſapphiro* ſi ducatur circulus circa carbunculum peſtilentialem, eundem brevi nigrefactum excidere facit: quo de vid. MARCUS MARCI *Tract. de Philoſoph. Veterum reſtituta*: Præterea ophthalmicus eſt *ſapphirus*, *in lippitudine*, *aliſque oculorum affectibus conducibilis*; hinc *multi quoque uſus eſt in variolis & morbillis, ſi cum eo ducatur circulus circa oculi περιφέρειαν, ne lædatur*: *Lapis nephriticus* externè appenſus multum prodeſt in calculoſis affectibus: BAUHINUS *Tract. de lapide Nephritico*. Unde apparet, non eſſe de nihilo vim gemmarum amuleticam, quæ à gemmis exoritur per radioſam diffuſionem quandam.

Sed *quæritur*: *unde diffuſio illa radioſa in gemmis?* Reſp. à ſulphure metallico, à quo quoque gemmæ habent tincturam; quia in iiſdem locis, ubi gemmæ eruuntur, diverſæ metallorum mineræ obſervantur, à quibus tincturas ſuas acquirunt.

Hoc ſulphur metallorum puriſſimum multos adduxit, ut omni ſtudio *Tincturam gemmarum elicerent*; quod tamen *difficillimum*:

1. *Quia ſulphur tingens gemmis ineſt pauciſſimum*, ita ut v. g. granatus, utut ſit rubicundus ſatis, ſi pulveriſetur, albicantem exhibeat pulverem.
2. *Utut quibuſdam copioſum inſit ſulphur*, *illud tamen adeò eſt coagulatum & concentratum, ut vix ſeparari queat*. Hinc apparet, *quod omnes tincturæ gemmarum* tantùm ſint ſolutiones Metallicæ, & quæ vulgò in officinis jactantur, *tantùm ſint ſuperficiales, non verò totius eſſentiales ſolutiones*.
3. Sic *tincturæ, ſi quem exhibent colorem, eum menſtruo debent*: unde pro varietate menſtruorùm varios mentiuntur colores.
4. Alia quoque tincturæ impertiri poſſunt colorem, quod falsò ſulphuri metallico adſcribitur: verb. gr. Tinctura ſmaragdi ex ſmaragdo in mortario ferreo contuſo cum ſpiritu urinæ & ſpiritu vini extracta, mentitur colorem ſulphuris metallici: Color enim revera eſt à particulis Martis, contundendo abraſis, quæ cum ſpiritu vini, ſpiritu urinæ imprægnato, extractæ colorem viridem repræſentant.

Sic quoque *quidam tincturas gemmarum faciunt ſublimando cum ſale ammoniaco in flores ſubrubentes, quos extrahunt cum ſpiritu vini*. Verùm utut aliqualis hæc apparet ſolutio, *ſal ammoniacum tamen radicaliter gemmarum ſulphur extrahere nequit, ſed ſuperficialiter eaſdem tantùm lambit*: *Unde* etiam *hæ tincturæ non magnam promittunt utilitatem*.

SECTIO II.
REGNUM VEGETABILE.

LECTIO I.
DE
VINO & SPIRITU VINI.

ABſoluto *regno minerali*, acceſſum nunc facio ad vegetabile regnum, in quo breviſſimè ea pertractaturus ſum, quæ ad intelligenda Principia chymica ſufficient.

Hoc autem in regno facilè primam & potiſſimam conſiderationem meretur *vinum*; unde ejus geneſin, ejuſque producta & cognata, & varias mutationes, paulò uberiùs lubet perſcrutari.

Quæ *de vino* ejuſque productis variis, *aceto*, *tartaro*, & *ſpiritu vini* jam dicam, applicari & accommodari facilè tùm ad reliqua vegetabilia, tum & cum primis ad liquores vinoſos ex fructibus expreſſos; item *mel* (utpote quod eſt ſuccus roſcidus, quem hinc inde exſugunt apes ex floribus vegetabilium, unà cum ſubtiliori & volatiliori ſubſtantia roris) ejuſque *vinum*, *ſpiritum*, *acetum*, &c poterunt; ut ita ſpecialem ſingulorum tractationem hìc inferre, à propoſito noſtro planè foret alienum.

Eſt autem vinum nihil aliud, quàm ſuccus uvarum expreſſus, per fermentationem depuratus & exaltatus: Hujus anatomen docet TacKius de Conſanguin. auri, ſacchari, & ſpiritus vini, & TACHENIUS *in Hippocr. chymico cap. 18. Depuratur*, dum ſub fermentationis actu deponit fæces; *Exaltatur*, dum fermentando ſpirituaſcit & volatiliſatur. *Fermentatur* autem muſtum, dum concurrentibus invicem acido & alcali, partes heterogeneæ excluduntur, miſcibiles verò retinentur; unde fit muſti in vinum generatio, orta ex mutata textura muſti per fermentationem. In hac vini geneſi obſervantur quædam partes ſubtiliores ſulphureo-ſalino volatiles, quæ in talem abeunt materiam, quæ dicitur ſpiritus vini.

Obiter hìc notanda *concentratio muſti*, *item quarundam cerevifiarum Glauberiana*, cujus ſcopus fuit, ut tales potiùs abſtractione phlegmatis per navigia inſtar mellis in aliena loca poſſint tranſvehi, & ibidem affuſà aquâ rurſum in priſtinum tranſmutari potum, Verùm *res non ſucceſſit* GLAUBERO, neque aliis hoc ipſum tentantibus (vid. *ſcripta* GLAUBERI) ſed maſſa talis dephlegmata in vermes abiit: Nec fortè aliis idem tentaturis ſuccedet; dum enim phlegma muſto vel cereviſiæ ſubtrahitur, particulæ reliquæ tàm arctè invicem uniuntur, ut nullà aquâ diſſolvi aut divelli ab invicem queant, unde non potuerunt quoque rurſus fermentari; quia *ſalia non agunt niſi* in liquido *diſſoluta*: Et licèt eidem denuò affundatur vinum, evadet concretum novum alieni ſaporis, *quod nemo vix vel nequaquam bibere poteſt*. Potiùs *dicerem*, *uvas paſſas eſſe muſtum concentratum*: *Ex his* quippe *affuſà aquâ & ſaccharo componitur liquor vinoſus per fermentationem*, *vino Hiſpanico non abſimilis*; ex quo ſpiritus copioſus inflammabilis deſtillari poteſt: Ex uvis paſſis cum ſucco pyrorum moſchatellinorum mediante fermentatione exſurgit *vinum compoſitum*, egregium ad corrigendam *dyscrasiam* maſſæ ſanguineæ, *utile in affectibus cachecticis*: ſic & *cum ſucco pomorum Borsdorffianorum fit vinum artificiale*, in affectibus hypochondriacis & melancholicis proficuum, quod certum eſt. Ut verò ad muſtum ejuſque fermentationem revertar, dictum anteà, quod *fermentatione particulæ muſti volatiliſentur & exaltentur in ſpiritum*; unde patet differentia inter muſtum & vinum.

Muſtum intra corpus aſſumptum, ob particularum heterogenearum pugnam facilè diarrhœas, dyſenterias alioſque morbos inducit; Vinum verò hoc non facit; ſed aſſumptum inebriat ob ſpiritum vini, qui partim figit, partim in anomalos motus ſpiritus noſtri corporis concitat, hinc inſaniam illam voluntariam, ſcilicet ebrietatem, inducit: contrà muſtum, copioſè licet ingurgitatum, tamen non inebriat; quia in eo particulæ adhuc confuſæ cum ſpiritu vini nondum exaltatæ ſunt.

Porrò per fermentationem ſeparantur quædam particulæ heterogeneæ & nonnihil miſcibiles, unde *fæx vini*.

Notatu quoque *dignum*, *quod injectâ limaturâ Martis muſtum non fermentet amplius*: cujus *ratio* eſſe videtur, quod particulæ acidæ muſti agant in corpus Martis, illudque rodant; unde cum agant in martem, non congrediuntur cum particulis ſibi contrariis vel alcalicis, & ita fermentatio ceſſat. Hoc modo *non inelegans Martis eſſentia cum muſto præparari poteſt*.

Aliàs *anatome vini* circa *tria* occupata eſt;

1. Circa *ſpiritum vini*.
2. Circa *terram tartaream* fixam: &
3. Circa partem vini acidam ſeu *acetum*.

Talem vini anatomen approbatam videbitis apud Becherum.

Spiritus vini eſt nihil aliud quàm ſal volatile oleoſum, copioſo phlegmate dilutum, ſeu eſt nihil aliud quàm oleum fermentando exaltatum, & in ſpiritum tranſmutatum; Nam oleum arripit ſecum ſal volatile, hæcque ſub fermentationis actu volatiliſata exhibent ſpiritum. *Hic ſpiritus* ratione partis oleoſæ *continet in ſe acidum volatile*, *temperatum* tamen *ab oleoſitate*: adeoque *eſt ſpiritus vini ſal volatile oleoſum diſſolutum*, qualem ſpiritum omnia vegetabilia ſale volatili prædita, & aromaticum odorem ſpirantia, mediante fermentatione in ignis examine exhibent, ſed parum aut nihil olei; Unde verum eſt illud chymicorum aſſertum, quod ſpiritus inflammabiles volatiles ſint oleoſa ſalia volatilia, fermentando diſſoluta; olea verò talia deſtillata ſint ſalia volatilia, ab acido pinguiuſculo concentrata. Unde liquet, quod ſpiritus vini aliique ſint novum ens, per fermentationem productum ex vino vel aliis ſimplicibus, realiter jam differens ab illis, quibus antea uniebatur eſſentialiter; adeo, ut *detur nullus ſpiritus ardens per ſe exiſtens*, *ſed fiat ex quodam corpore mediante fermentatione*. Si ergò deſtillatur vinum, acquiritur ſpiritus vini. Sunt autem nonnulli, qui recipiunt caput mortuum, frigidoque in loco cogunt ad fermentationem, unde novum inde acquirere nituntur ſpiritum volatilem, & quidem cum lucro magno. Videtur probabile, & relatum eſt mihi ab amico, qui tali modo volatilem ex capite mortuo acceperat ſpiritum.

Spiritus vini probè *rectificatus* vulgò vocatur *ſpiritus vini alcoholiſatus*. Eſt verò probè rectificatus, ſi gutta ſupernè in terram effuſa eandem non attingit, ſed in auras diſpergitur & evaneſcit; item ſi ſpiritus vini cum pulvere pyrio accenſus totus deflagret, nec ſui relinquat veſtigium; ut & ſi linteum aut charta ſpiritu vini madefacta & accenſa, arida planè & ſine phlegmate relinquuntur. Non verò confundendus eſt ſpiritus vini alcoholiſatus cum ſpiritus vini tartariſato: *ſolet enim ſpiritus vini*, *ut probè rectificetur & defæcatus fiat*, bis vel ter *abſtrahi à ſale tartari*, vel *ſale cinerum clavellatorum*, aut *tartaro probè calcinato*; item *calce vivà*; quod ſal phlegma (ſi quod adhuc cum ſpiritu vini conjunctum ſit) retinet, & ſpiritum vini puriſſimum dimittit: Nam ſalia nunquam junguntur cum ſpiritu vini ſulphureo, aut aliis ſulphureis, ſed in abſtractione ſpiritus vini à ſale tartari intercedente digeſtione ſpiritus vini particulas quaſdam ſalis tartari ſecum rapit, fitque hoc modo efficacior, & vocatur *ſpiritus vini tartariſatus*. *Eſt menſtruum optimum pro extrahendis vegetabilium virtutibus*, & corrigenda eorundem malignitate; aliàs certum eſt, quod ſpiritus vini tartariſatus *longè ſpiritui vini præferendus* ſit in Extractionibus.

Per veſicam tam *ex vino ipſo*, quàm *ex fæcibus vini*, deſtil-

deſtillatur ſpiritus vini ob partes ſalinas volatiles, quas ſecum evehit; *vulgari itidem eſt penetrantior, atque ad extractionem vegetabilium commodior.* Nota eſt *deſtillatio ſpiritus vini ſine igne* PARACELSI, qui facit congelaſcere vinum in frigore; ſic in medio reperitur ſpiritus vini ſimpliciſſimus, qui vocatur *ſpiritus vini Philoſophicus, vulgari longè præferendus*, qui alterius ſanè eſt naturæ, quam vulgariter deſtillatus ſpiritus vini: Vulgaris enim in deſtillatione facilè empyreuma contrahit, unde mutatur ejus textura; ſpiritus vini verò Philoſophicus, per congelationem paratus, multò purior & volatilior eſt.

Poſt ſpiritum vini conſideranda etiam venit altera vini pars, nempe *acida*. Hoc *acidum vini eſt baſis & fundamentum totius concreti. Ac hoc acido fit, ut muſtum alteretur in vinum; Ab hoc eſt, quod vinum mutetur in acetum; Ab hoc acido dependet generatio Tartari: adeò ut* hoc acidum ſubtile ſit baſis totius concreti, *ejuſque beneficio varias vinum ſubit alterationes.*

Uſum vini Medicum quod ſpectat, is certè nobiliſſimus & ſaluberrimus eſt. Cum verò *duplex in vino ſit ſubſtantia, una ſpirituoſa & volatilior, altera acida paulò fixior, ratione partis ſpirituoſæ* recreat ſpiritus, corporis noſtri incolas, & quæcunque fixa in corpore noſtro volatiliſat; unde à non nemine aurum vegetabile potabile ſalutatur, quia magis confortat corpus noſtrum, quàm aliàs aurum potabile. PARACELSUS vocat vinum principem vegetabilium, & nectar terræ. Dein etiam *ratione partis ſuæ ſpirituoſæ inſignem vim habet temperandi humores acidos in corpore ſtabulantes*, uti videmus ſpiritum vini acidos minerales ſpiritus, *v. gr.* ſpiritum vitrioli, ſalis, nitri &c. conjunctione ſuâ, vi ipſius ſalis volatilis ſulphurei, dulcificare, & inde enatos flatus egregiè diſſipare: Unde in julepis refrigerantibus & medicamentis aliis *ſpiritus nitri* vel alius, cum duplo aut triplo *ſpiritus vini dulcificatus*, longè utilior adhibetur, quàm ſpiritus dicti nimis acidi, à quibus aliàs maſſæ ſanguineæ coagulatio. Sic in anorexia, ructibus acidis, venere languida, &c. conducit ſpiritus vini: item in ſolvendis vegetabilibus & mineralibus ſulphureis, &c. Porrò *propter ſubſtantiam ſuam penetrantem perniones* ſuo illitu *curat, corruptivæ reſiſtit putredini* &c; unde in ulceribus recentibus & inveteratis, item malignis, & ad gangrænam pronis, vel per ſe vel cum theriaca, vel aliis mixtus, & cum filamentis impoſitus, inſigne adfert levamen; in imminente gangræna, ut & in carie oſſium, nil melius eſt ſpiritu vini rectificato, tumores reſolvit, & acidum reſolvendo quamcunque inflammationem & eryſipelas curat, qui modus in Gallia & Italia compertus, imprimis ſi cum rob ſambuci mixtus parti affectæ illinatur. Cum camphora imprægnatus, eſt eò nobilior, & in morbis malignis, & externis vulneribus deſperatis, partibuſque gangrænoſis, multò penetrantior, & in doloribus podagricis inſigne mitigativum. *Nimio* autem *abuſu vinum diſſipat facultatem*, ut veteres loqui amant, *animalem, quatenus figit ſpiritus; unde ſomnolentia poſt nimium vini abuſum* ſubortur.

Ratione partis acidæ vinum valdè gratum eſt ſtomacho, affectibuſque ſtomachicis confert; item ratione acidi conducit in febribus ardentibus, in quibus tutiſſimè poteſt propinari. *Vulgò* clamant vinum calefacere; ſed quantulacunque pars eſt vini, quæ calefacit? quin fruſtraneus ſit iſte mulierum motus, & *certum* eſt, *plus quandoque prodeſſe, tàm in febribus intermittentibus quàm continuis, quàm julepi & alia operoſæ compoſitionis medicamenta.* Sit tamen modus in rebus; *abuſu* enim *vini nimio non levis corpori noxa imminet; ex nimio vini abuſu oriundos vidi calculos:* ab hoc acido immodicè ingeſto arthritis producitur, quatenus acidum vini continuo ſui uſu ventriculum debilitat, quo debilitato elabitur ex primis viis, atque cum maſſa ſanguinea ad partes nervoſas ſenſileſque tranſlatum, ibidem arthriticos, alioſque dolores inducit: ab eodem acido dependet Pareſis, ſtupor membrorum, contractiones partium, &c. Nam *omne acidum nervis eſt inimicum:* Vid. *Medic. Hippocrat. Chymica cap.* 3. §. 5.

LECTIO II.

DE

ACETO VINI.

DIxi ſuprà, quod *acidum ſit baſis totius concreti*, & quod *hujus beneficio fiat aceti generatio.* Hoc Galenici per putrefactionem generari ſtatuunt, ideoque acetum vini vinum corruptum ſeu cadaver vini appellant: dicunt enim, quod calor vini à calore aëris reſolvatur, unde ejus igneæ & ſulphureæ particulæ evaneſcant, remanente ſubſtantiâ ſalinâ, quæ propter harum defectum tantam aciditatem contrahat; quod & Neotericorum multi adhuc defendunt. Sententiam autem hanc primus omnium refutavit ZABARELLA, poſteà quàmplurimi modernorum, inter quos imprimis eſt BILLICHIUS *de Ferment. Platon. cap.* 1., qui *c.* 6. acetum per fermentationis quandam ſpeciem, & *in obſervat. chymicis l.* 1. *cap.* 2. ſimili modo ex ſuccis vegetabilium fieri dicit, atque fermentum ex farina; cui opinioni WILLISIUS, KERGERUS, & ZIEGLERUS *de fermentat.* adſtipulantur. Contingit nempe aceti generatio, quando in fermentatione vini partes ſalinæ volatiles ſenſim ſenſimque ab acido vini ſubiguntur; ſeu *acetum fit, quando acidum vini exaltatum ſubjugat atque figit partem propriam oleoſam ſeu ſpirituoſam, quâ ſubactâ fit acetum.* Dico, quod ſubjuget partem propriam ſpirituoſam, quâ ſubactâ fiat acetum: *Non enim ſeparatur ab aceto ſpiritus vini, ſed tantum ſubjugatur & figitur.* Id quod probo: nam ſi in vaſe optimè clauſo deponitur debitè vinum, fit aceti generatio, utut nihil ſpiritus vini exhalare queat: *Ex aceto quoque fit ſpiritus vini*, quod patet ex ſaccharo ſaturni: item ſi affundatur acetum corallis, fit ut dulceſcat, quatenus ab iis concentratur acidum, & pars volatilior emergit: Ut taceam vina in acetum degenerantia nonnunquam in vinum verum & bonum reſuſcitari.

Quò generoſius eſt vinum, eò fortius acquiritur acetum: Sic ut fortius fiat acetum, quidam addunt ſubjecta quædam ſale volatili copioſâ prædita, ut ſemen ſinapi, erucæ, piperis, & exſurgit acetum fortiſſimum.

Cum ſpiritus vini in aceti generatione ab acido fixatus ſit, *in deſtillatione aceti* primò prodit *phlegma*, ſubſequitur demum acetum: contrarium fit in deſtillatione ſpiritus vini. Fit autem aceti dephlegmatio in balneo Mariæ, donec guttæ aceſcere incipiant; tunc acetum dephlegmatum per arenam ad ſiccitatem unâ vice deſtilletur; quò ſæpiùs enim rectificatur, eò debilius evadit; è contrà aqua in cado, in quo conſervatur acetum, evadit in acetum. Verùm, teſte HELMONTIO & FEBURE *in ſua Chymia*, lento opus eſt igne, ne ſpiritus empyreuma contrahat.

Acuatur acetum pro extractionibus cum ammoniaco ſale, ſi ſcilicet *aceti* ℔ jv addatur *ſalis ammoniaci* ℥ß, & deſtilletur, & ſic fit *acetum acerrimum pro diſſolvendis metallis & mineralibus quibuſdam convenientiſſimum.* Sic quoque ſi acetum abſtrahitur à nitro & ſale gemmæ, fit ut acetum ſecum rapiat horum ſpiritus, & in virtute ſua inſigniter exaltetur.

Acor aceti eſt volatilis & ſingularis, planè diſcrepans ab eo, qui eſt in ſpiritibus acidis mineralibus, qui concentrantur cum ſoluto, idque valdè conſtipant atque conſtringunt, *v. gr.* ſpiritus ſulphuris aut vitrioli, &c. Contra *aceti acor eſt volatilis, penetrans & diſſolvens, adeoque ſpiritibus mineralibus acidis præferendum omninò acetum*, & juxta hunc ſpiritus viridis æris.

Quod attinet *uſum Medicum aceti*, eſt alexipharmacum optimum *in peſte, cui magis fidendum, quàm theriacæ;* unde tot proſtant aceta bezoardica in peſte maximè proficua. *Corrigit acetum vegetabilium virulentiam, in ſpecie opii & purgantium: ſi quis exceſſivam* opii doſin hauſerit, poſt uſum aceti in integrum evadet. Noxium gas carbonum aceti tollit uſus.

Quæſtio eſt ſupervacanea: *An acetum ſit calidum an frigidum.* Acor ſtipticus aceti, item dum ſanguinem coagulat, acetum refrigerare quodammodo probant; aſt cum conſtet partibus ſpirituoſis volatilibus inflammabilibus, facilè patet, cujus ſit naturæ? Præterea *acetum in ſanguine coagulato reſolvendo percelebre eſt remedium, imprimis ſi cum lapillis cancrorum propinetur;* Nam lapilli cancrorum, perlæ, corallia, &c. commodiſſimè propinantur cum aceto, quia hoc concreta talia quodammodo aperit, ut

com-

commodiùs operationem ſuam exerant. Sed & noxâ ſuâ *actetum non caret ſine judicio adhibitum*; nocet enim partibus nerveis, *propter acidum penetrans*: item hypochondriacis propter acidum per ſe ſatis corroſivum nocet. Sic quoque *hyſtericis minus convenire videtur*, quia effervescens in illorum inteſtinis paroxyſmos ſolet inducere hyſtericos.

LECTIO III.

DE TARTARO VINI.

RE Eſtat in Vinologia, ut videamus *Tartarum*, *fœtum vini* (effato PARACELSI) matre nobiliorem, cujus geneſin optimè depictam videbitis apud HELMONTIUM *Tract. de Tartaro vini*. Dictum ſuperiùs aliquoties, quod acidum vini ſit baſis totius concreti. *Hoc acidum, uti vino ſuum dat eſſe, ita quoque eidem ſuum dat alterare.* Nimirum acidum hoc, dum fæcem vini rodit, fæx vini ſe imprægnat copioſo ſale volatili, unde fit ut acor vini poſtmodum cum particulis ſolutis ſalinis ſeſe coagulet, & ſuâ coagulatione ita partes ſecum terreſtres ſimul conſtringat, fitque ex horum unione & ſalium coagulatione Tartarus vini.

Fœces vini, ut ſupra monitum, generantur, dum beneficio fermentationis ceu pars terreſtris heterogenea ad fundum præcipitatur. Hæ tamen fæces in totum non ſunt fæculentæ ac terreſtres, ſed habent ſua principia propria ſalina, copioſum ſcilicet acidum & alcali, quæ in complexu ſuo detinent partes quaſdam ſatis volatiles ſpirituoſas. Nam *ex fæcibus vini deſtillari poteſt ſpiritus ardens elegantiſſimus*: *item ex iiſdem fæcibus* exſiccatis, ac per retortam igne aperto deſtillatis, *ſi ritè procedatur*, *acquiritur ſal volatile in forma nivis*; *ſpiritus item volatiliſſimus*, cum acidis non adeò potenter & impetuosè effervescens.

Has fœces vini, dum rodit acidum vini, hoc cum particulis illarum ſolutis coagulatur in tartarum; vera namque *hic regula eſt*: *quod omne acidum ſolvens corpora, cum iiſdem coagulatur*. *In ambitu* verò *dolii concreſcit Tartarus duplici ex ratione*:

1. *Quia vinum circa ambitum dolii eſt magis acidum*. Id quod patebit, ſi dolium vino repletum hyberno tempore exponatur frigori, tunc vinum in ambitu ſuo in glaciem converſum apparebit, ſpiritu vini intra medium ceu centrum dolii pulſo adhuc ſalvo. Itaque dum ſpiritus vini à frigore ad medietatem pellitur, acor circa vaſis latera erit major, quàm in medio.
2. Quia *ſalia, quando debent coagulari, neceſſe eſt habeant ſubjectum firmum, ad quod concreſcant*. Tale autem ſubjectum eſt lignum quernum, quo utplurimum conſtant ejuſmodi cadi vinarii.

Aliàs *vox tartari tripliciter ſumitur*:

1. *Pro acido vini, ab omni vino inſeparabili, nunc magis nunc minus fixo*: *Quorundam* enim *vinorum acidum tranſcendit alembicum, & liquorem inſipidum relinquit*, ut fit in vino Hiſpanico; *Quorundam autem vinorum acidum eſt fixius* concretum cùm partibus terreſtribus fixioribus, inde fit, ut dum partes volatiles avolant, fixiores calciformes relinquantur in fundo: id quod patet *in vino Jenenſi*, quod effuſum in tabulam per noctem, manè monſtrat tartarum in tabula, qui in vino fuit. Hoc acidum in vino ſe manifeſtat, ſi illi immittatur ovum; ſic poſt diem unum vel alterum apparebit vitreis quaſi cryſtallis tectum; quod fit, quatenus acidum vini rodendo teſtam ovi, & imprimis ejus alcali, cum eo abit in ſalſum cryſtallinum. Hinc quoque, fit quod *lapilli cancrorum infuſi vino, ejus omnem ferè adimant aciditatem, imbibendo ſcilicet acidum*;
2. *Pro fœcibus vini*, de quibus ſuprà.
3. *Propriè voce tartari, illud venit* concretum ſalino-cryſtallinum, *quod doliis circa latera adhæret*; de quo hic.

Tartarus talis eſt vel ruber vel albus, prout eſt vel vini rubri vel albi fœtus, *ejuſdem* tamen *uterque virtutis & efficaciæ*. *Conſtat* autem principiorum *ratione ex copioſo ſale acido vinoſo plus minus fixo, juncto cum ſale urinoſo vel alcali itidem copioſo*: *quibus duobus ſalibus intertextæ ſunt partes terreæ fixæ*, cum liquore quocunque ſolubiles, *oleoque quodam omnes concreti partes firmante, & quaſi ferruminante*: Unde patet, quid de tartari virtutibus in Medicina ſit habendum. *Cum* enim *ſit ex acido & alcali* ſalinum, *ita tamen, ut præpolleat acidum volatile, hujus ratione erit optimum incliſivum & abſterſivum muci, in ſtomacho & inteſtinis ſtabulantis*. Alvum laxat, in ſpecie ſi ℈j vel ʒß cremoris tartari jungatur cum granis duobus vel tribus diagrydii; hinc eſt, quod *ſi cremor tartari poſt purgantia adhibeatur, commodiſſima eorum promoveatur operatio*. Præterea inſigne eſt diureticum, abſtergens optimè tubulos renales. Stomacho quoque gratum eſt medicamentum, quodque ad corrigendos ejus affectus cum optato ſucceſſu adhibetur uſitatiſſimè.

Cœterum, *cum in omni tartaro ſit pars terreſtris & feculenta, quæ à ſtomacho noſtro digeri nequit*, ſed calcis inſtar in fundo ejus præcipitatur & ſubſidet, *præparandus eſt priùs Tartarus, atque partibus terreſtribus liberandus*; *quod fit per ſolutionem*, *colationem* per Manicam Hippocraticam, *& iteratam coagulationem*, ex quibus conſurgunt *Cremor & Cryſtalli tartari*: Vid. SCHROEDERUS *libr. 4. Pharmacop. Medico-Chymicæ*, & ZWELFFERUS *animadverſ. in Pharmacop. Auguſtan. pag. 462.* Quidam, ut puriores acquirant Cryſtallos, crebriùs ſolvunt & coagulant; ſed malè: nam *quo ſæpiùs ſolvuntur, eò debiliores naneiſcuntur*, ſemper enim in aqua pars quædam volatilis acida remanet, *& multum virium hoc modo decedit*. Hoc ne fiat, *unica vel ſolutio vel cryſtalliſatio ſufficit*. Alii ut acquirant majores & candidiores cryſtallos, in ſolutionem immittunt parum aluminis; ſed peſſimo conſilio: quippe cùm cryſtallos expetant laxativas, acquirunt ſtypticas & adſtrictorias.

Tartarus verò *non in omnibus convenit affectibus*, *propter acorem quibuſdam nocivum*. In tali itaque caſu adhibentur cryſtalli tales cum ſale tartari fixo, aut fermentantur cum proprio ſale, cujus fermentationis beneficio tartarus abit in cryſtallos ſalſas, longè efficaciſſimas & magis fructuoſas, quàm ſunt cryſtalli tartari acidi. In fermentatiône enim iſta cryſtalli proprio ſale probè ſaturatæ ſunt, inde abſtergunt, inque affectu hypochondriaco, hydrope, cachexiis, ſcorbuto, &c. multi ſunt uſus. *Modum cryſtalliſandi* & alterandi *Tartarum* cum vegetabilibus, videbitis apud ZVVELFFERUM *in mantiſſa ſpagyrica*, ni fallor. Aliàs *cum limatura Martis tartarus* conjunctus abit in cryſtallos, in morbis chronicis efficaciſſimas. Proſtant in officinis noſtris *cremor ſeu cryſtalli tartari rubicundæ, Hepaticum rubrum Dreſdenſe dictæ*, quæ valdè conveniunt *in æſtu, æſtivo tempore corrigendo*; *item in febribus tertianis aliiſque, cum ardore multo conjunctis, & ſiticuloſis*: *in crapula pellenda diſcutiendaque* multi quoque ſunt uſus, cui tam præſervando quàm curando proſunt.

Tartarus ſi deſtilletur aperto igne, prodit *ſpiritus phlegmaticus* acido ſalſus, quem ſubſequitur *oleum fœtidum*, remanente in fundo retortæ *capite mortuo nigro*, ex ſale alcali & partibus terreſtribus conſtante.

Quæritur: *cùm tartarus ſit naturæ acidioris, ubinam in deſtillatione remaneat acor?* Reſp. quærendus ille in oleo. Cùm enim tartarus ex alcali & acido conſtet, ex horum in igne concurſu, & formali inde orta effervescentia, excitatur gas ſylveſtre, quod minimè coërceri poteſt, &, niſi per rimulas quaſdam patulas exitum inveniat, omnia diffringit. Sub hoc concurſu ambo concentrantur, & accedente corpore pingui abeunt in oleum: id verò quod remanet, aucto ſenſim igne abit in ſal alcali fixum.

Spiritus tartari *ab oleo ſeparandus, & poſtmodum aliquoties rectificandus eſt, ut tandem repetitâ rectificatione abeat in ſpiritum volatilem.* Nec tamen hoc modo perfectè volatilis acquiritur ſpiritus, qui conſtet ex alcali, ab omni acido liberrimo: id enim altioris eſt indaginis, & chymicorum ſublimiorum exercet ingenium. Hoc ut obtineant, varias varii inſtituunt deſtillationes: Quidam ut acquirant *ſpiritum tartari volatiliſatum*, rectificant ſpiritum tartari ſuper caput mortuum proprium, vel alcali proprium, aut aliud, alii ſuper calcem vivam; ſic enim *alcali fixum abſorbet acidum* in ſpiritu adhuc reſiduum, & prodit ſpiritus alcalicus puriſſimus, ſatis volatilis. Rejicit quidem hanc ſpiritus tartari ſuper alcali fixum rectificationem TACHENIUS *in Hippocr. chymico cap. 18*; ſed fruſtra. Quidam ſal tartari cum alumine crudo deſtillant, & ſpiritum volatilem urinoſum acquirunt, quem pro ſpiritu tartari volatili venditant; ſed malè: quia ſpiritus hic volatilis urinoſus eſt ex alumine; portio nempe iſta urinæ huma-

næ,

næ, quæ alumini pro meliori cryſtalliſatione addita fuit. *Optimus modus eſt*, ſi tartarus crudus fermentetur cum ſale proprio, unde ſi rectè procedatur, acquiritur ſpiritus volatiliſſimus, & ſal volatile, ſummarum in Medicina virium. Talis ſpiritus recipiendus pro *mixtura ſimplici Paracelſi*, & inde nata *tinctura Bezoardica D. Michaelis*, quarum baſin cum camphora ſalſum volatile, ex hoc & vitrioli volatili ſpiritu compoſitum, conſtituit: Nempe

℞. *Spiritus tartari volat.* part. iij.
Vitrioli volat. part. j.
Theriacal. camphor. part. jv. vel v.
Miſceantur, & rectificentur.

Dum vulgares *Tincturæ Bezoardicæ* Pharmacopœorum ſpiritus ſatis phlegmaticos, perversè ſatis, recipiunt, patet, quid de iis habendum? cum ita potiùs ſint imago veræ tincturæ bezoardicæ, quàm vera tinctura Bezoardica: PARACELSUS enim ſpiritus volatiles recipit ac eligit.

Virtutes ſpiritus volatilis tartari tantæ ſunt, ut verbis vix exprimi poſſint. Cùm enim conſtet alcali volatili urinoſo, omne acidum abſumit ac dulcificat; Unde in affectibus hypochondriacis aliiſque ſalutare eſt remedium. In arthritide & podagra curanda nullum perfectius certiuſvè datur remedium, quàm tartarus, & ejus ſal volatile; cujus uſu fit tartarus volatiliſatus: Ratio patet, quia ſal volatile tartari lymphæ acidum, nervos infeſtans & tendines pungens, abſorbet, corrigit & emendat, coagulationem in tophos impedit, internè aſſumptus vel externè applicatus. Deinde prodeſt tartarus probè præparatus in podagra propter convenientiam, quam habet tartarus podagricorum cum tartaro remedente: ita nempe provido naturæ conſilio unum idemque & pellem minatur articulis, & ſalutem promittit. *Tartarus* quippe ex aſſumpto copioſiùs vino in ſtomachi cavo cumulatur, & ex eo in alias corporis partes delatus, ſi partes offenderit nervoſas, dolores excitat podagricos: quibus idem tartarus à vino in dolio ſeparatus, ſi debitè præparetur, certâ experientiâ medetur. Nec enim quodlibet volatile cuilibet acido adverſatur, ſed hoc alcali illi acido ſpecificè contrariatur. *Spiritus Tartari volatilis*, cùm omne acidum ferè deſtruat, *in affectibus chronicis quibuſcunque ſalutarem promittit operam*, in ſpecie & in malo hypochondriaco, pareſi ex colica, quæ in Moravia eſt endemia; item in pleuritide, hydrope, &c. ſummi erit emolumenti; quos affectus partim per urinam, partim per ſudorem, eorum eliminando cauſam continentem, curat.

Poſt *ſpiritum* in deſtillatione tartari prodit *oleum fœtidum, quod eſt alcali ab acido pingui concentratum*; quod, uti quibuſdam in more poſitum, non eſt rejiciendum, ſed *aliquoties ſuper C. C. uſtum rectificando, ſuæ claritati redditum*, optimi eſt effectus ſine fœtore ſenſibili. Eſt namque, quod certum, ſummum ſudoriferum, cujus guttæ ij vel iij in morbis malignis, ubi ſudor ſubinde difficulter promovetur, potentiſſimè cum fructu movet ſudorem; unde eandem ob rationem in colica, &, quæ ejuſdem eſt naturæ, in hyſterica paſſione, utut fœteat, eſt auxilii præſentis. Itidem in doloribus podagricis, ut ſuprà jam dictum, externè adhibitum, ut & in calculo renum, maximè convenit. Bubones peſtilentiales optimè maturat, abſtergit & curat. Sic *ſi oleo tartari fœtido ſpiritus vini affundatur, tetro ſqualori ſuccedet odor roremarino ſimilis*.

Supereſt adhuc ex deſtillatione tartari caput mortuum nigri coloris, *& in eo latitans ſal tartari fixum, quod omnium fixorum princeps exiſtit & dominus*, ſingulares tàm in Medicina quàm Alchymia præſtans effectus. Menſtruorum egregiè intendit virtutem, ſi cum ſpiritu vini impregnetur, ſeu cum menſtruo aquoſo ſolvatur; unde in decoctis & infuſis purgantibus, in ſpecie ſennæ additum, miros exhibet ſui fructus, & operationem accelerat & facilitat. Deinde eſt ſummum diureticum & diaphoreticum, in febribus apprimè conducibile. Inter coſmetica facilè primum locum occupat, dum in affectibus externis cutaneis certa exiſtit curatio; in ſpecie ſerpiginibus, varis, puſtulis, guttæ roſaceæ, &c. egregiè medetur. *In ſcabie unguentum de ceruſſa cum oleo tartari per deliquium* parato *eſt expertiſſimum*: Ratio eſt, quia acidum præternaturale ſubcutaneum abſorbetur ab oleo tartari alcalico, unde ceſſat affectus morboſus.

In *Alchymia* eſt optimum menſtruum pro ſolvendis ferè omnibus mineralibus, eorumque ſulphure extrahendo. Optimè quoque convenit in reſuſcitandis metallis, eorumque Mercurio elaborando, unde dicitur ſal reſuſcitativum.

Ex hoc ſale tartari, cum acido volatili aceti ſufficienter ſaturato, elaboratur *terra foliata tartari*, quæ nihil eſt aliud, quàm Tartarus regeneratus. Eam deſcribit ZWELFFERUS *in Apolog. contra Tachen. l. 2. cap. 10.* ſub nomine ſalis eſſentialis; ante eum tamen LOCATELLI deſcripſit. Sal hoc tartari aceto deſtillato ita impregnatum ſolvitur in ſpiritu vini, ſolutio abſtrahitur, donec remaneat corpus laminatim ſibi invicem ſuperjacens, hinc terræ foliatæ nomen accepit. Ex hac terra foliata eadem pariter, ac ex tartaro, per retortam produci poſſunt; ſpiritus nempe, phlegma, oleum, & ſal fixum, quæ nullo modo differunt à productis tartari communis: idem quippe ſpiritus eſt in vino, aceto, & tartaro, ſaltem quod ſub diverſo diverſi concreti tegmine lateat. *Terra hæc* facile liqueſcit, qui liquor ſingulare eſt ſtomachicum & incitivum, polychreſti uſus in malo hypochondriaco & affectibus nephriticis, morbiſque virginum; Vid. SCHWALBE *de acido & alcali p. 131.*

Pertinet huc *tartarus tartariſatus*, qui paratur ex ſale tartari, ſoluto in *aqua ſimplici*, vel *pluviali*, vel *Rore Majali*: Solutioni inſpergitur *tartarus crudus pulveriſatus* tamdiu, donec non amplius fermentent: liquor filtratus blando igne coagulatur vel cryſtalliſatur.

Cæterum ſublimiores chymici non contenti ſale tartari fixo, eò ſuum dirigunt ſtudium, ut ſal tartari fixum volatiliſent. *Aliud verò eſt ſal volatile ex fæcibus vini, & aliud ſal tartari volatiliſatum*. Hoc opus, hic labor eſt. Ratio autem, cur tàm anxiè quærant Chymici, eſt, quia HELMONTIUS dicit, quod ejuſmodi ſal fixum volatiliſatum ſit loco menſtrui univerſalis in alchymia; item quod remedium ſit penetrantiſſimum, uſque ad limen quartæ digeſtionis (quam in arteriis HELMONTIUS collocat) penetrans, vi ſuâ ſaponariâ, omnes totius corporis ſordes abſtergens, & illud purificans.

Modi volatiliſandi inſtituuntur varii: *Sunt* qui cum aceto deſtillato & ſpiritu vini volatiliſare tentant, ut fit cum tartari terra foliata; ſed acidum hoc in ſale tartari concentratum ſuggerit Tartarum regeneratum: *Alii* cum ſpiritu vini per repetitas digeſtiones & cohobationes, uti fit *balſamus Samech Paracelſi & Helmontii*; ſed ſpiritus vini eſt inſufficiens: *Sunt*, qui *cum oleo tartari fœtido* periculum faciunt ſecundùm HELMONTIUM, ſi ſal vegetabile cum proprio oleo conjungatur; ſed hoc modo ipſum oleum mediante *ſale tartari recluditur*, unde *ſal volatile* non *ex ſale fixo*, ſed *oleo fœtido elevatur*: Alii *volatiliſationem ſalis tartari fixi cum aëre tentant*; *qui modus multum habet in receſſu*. Riſum verò meretur ZWELFFERUS, qui in cella liquefacit ſal tartari, putatque hoc modo cum ſale, quod eſt in aëre conjunctum, volatiliſari; ſed fruſtra: nam Epicriſin videbitis in LUDOVICI *Præfat. de ſale tartari*; item *in* BECKII *Meditat. & Experim. circa rerum natural. Princip. p. 155.*

Ex ſale tartari fixo cum ſpiritu vini rectificato extrahi creditur tinctura tartari; *ſed falſò*. Nam in igne ſal tartari tranſmutatur in corpus calciforme cœruleum vel rubrum, quod affuſo ſpiritui vini rectificato facilè largitur tincturam rubram: hinc patet, quod ſal tartari fixum redigi queat in terram planè inſipidam. *Ea igitur Tinctura non eſt à ſale tartari*, quia *caret partibus ſulphureis*, quæ ſi ineſſent, per intentam hanc calcinationem penitus expellerentur: potiùs pinguedo ſeu ſulphurea ſpiritus vini ſubſtantia ab alcali hoc exaltata & reſoluta tincturam rubram acquirit; qualem etiam cum nitro vel ſimilibus ſalibus alcaliſatis calidè digeſtus contrahit. *Quod ſi tamen quis velit parare talem ex ſale tartari tincturam, ea cum ſpiritus vini rectificati partibus tribus & ſpiritus tartari parte una extrahenda, ſicque pro uſu Medico efficax obtinetur tinctura*.

LECTIO IV.

DE

PLANTIS earumque VIRTUTIBUS.

PErgo jam ad reliqua *vegetabilia*, eorumque craſes atque virtutes ſummatim, quantum quidem propoſiti noſtri ratio permiſerit, perluſtraturus, atque ad Chymicorum principia reſtricturus. Vulgò per *calidum*, *frigidum*, *humidum*, *ſiccumque*, plantarum qualitates exprimuntur, ac ſi per guſtum, v. g. per ſaporem mordentem varius caloris gradus dignoſci poſſit; *Chymici* verò *commodiùs ſimplicium qualitates* ſcrutantes, eas *variis ſalium miſtionibus adſcribunt*: Ita, quando GALENICI ea, quæ acria ſunt, dicunt eſſe calida, CHYMICI dicunt, conſtare ſale volatili acri: Unde qualitates iſtæ primæ, & ex his ſecundæ, &c. paucæ erunt utilitatis in uſu Medico; unde quoque à PARACELSO vocantur *Rerollæa*: quin potiùs totius ſimplicis craſis conſideranda probè, quâ intellectâ multum ſanè in Medicinam redundabit.

Quæritur: *an in vegetabilibus ante incinerationem detur ſal fixum?* Reſp. contra PARACELSUM, TAACKIUM *de Reſurrect. rerum*, & WILLISIUM *de Fermentat. cap.* 2., cum BECKIO *Experim. circa rerum natural. Princip. pag.* 99. GREVV *de Mixt. pag.* 48. & 49. & SCHWALBE *de acido & alcali p.* 121. *Fixum reverà in nullo vegetabili ſal eſt, ſed fit demum per incinerationem*, pro cujus diverſa ratione quantitas quoque alcali fixi variat; quod non fieret, ſi ſalia fixa plantis ante incinerationem formaliter ineſſent. *Dum vegetabilia uſtulantur, unionis vinculum ſolvitur*, & tum demum acidum & alcali arctiori copulâ, & promptiori actione, jungi poſſunt; exurente verò igne ambo fixantur in cinere, & ſub eo in ſal fixum tranſmutantur. *Ex* herbis & *lignis putridis nullum, ex vegetabilibus arefactis in aëre non ita copioſum, elicitur ſal fixum*, utut diu ſatis crementur; quia ſal volatile, acidum & alcali, avolavit, aut in totum, aut ex parte ante incinerationem. *Si recentia* adhuc & igne leniori *exurantur, plus ſalis provenit ſuperſtitibus pugilibus*, longè ab alcali differentis. Nihil ſalis fixi præfuiſſe in ligno, priuſquam computruerat, exinde evincitur, quod aliàs remanſiſſet. *Si ignis nimium urgeatur, alcali meracius exſurgit; ſi liquefactivo urgeatur igne, exuberat alcali acido abacto.*

Ut verò ordine procedam, & paucis multa dicam, plantas omnes in 5. diſtribuam Claſſes.

Claſſis I. continet *plantas aquoſas* & ferè *inſipidas*, quales ſunt portulaca, ſempervivum, lactuca, endivia, &c. *Omnes* ejuſmodi plantæ conſtant ſale volatili temperato & occulto, ratione cujus refrigerare dicuntur, quatenus ſcilicet phlogoſes & inflammationes ex acido ortas ſopiunt atque compeſcunt. Plantarum harum occultum alcali exinde pateſcit, quia *eſſentiæ earum ſaturnum in aceto deſtillato ſolutum præcipitant*; dum nimirum alcali refrigerantium talium herbarum ſe cum acido menſtrui conjungit, & ita ſaturnum ſolutum ex poris menſtrui præcipitat: vid. TACHENIUS.

Proſtant in officinis ex plantis his aquæ deſtillatæ & ſucci inſpiſſati ſeu Rob. Quæritur: *an aquæ plantarum deſtillatæ ſint alicujus efficaciæ?* Reſp. HELMONTIUS nudos vocat herbarum ſudores, quibus pauca inſit virtus Medica: Id quod verum eſt de inſipidis & inodoris, quæ nil retinent de totius concreti craſi. Illæ autem, *quæ odore & ſapore ſimplex ſuum referunt, omninò alicujus ſunt virtutis*; quales ſunt, quæ per digeſtiones repetitaſque cohobationes præparantur; *reliquæ verò nullius ſunt valoris*.

Claſſis II. comprehendit *plantas aquoſas*, ſed *acidas*, quales ſunt omnes *ſpecies acetoſæ, acetoſellæ*, & omnes aliæ, quæ *acidum habent* ſaporem, *quarum acidum tamen ab alcali occulto continetur. Hæ plantæ aquas dant, ſed inertes. Meliùs earum ſucci in uſum vocantur*, imprimis ſuccus acetoſæ rubeus, & gratum habens ſaporem. Plantæ hæ pergratæ ſunt ſtomacho, & *in febribus ardentibus, temperando bilis æſtum, valdopere proſunt*. Succus plantarum harum inſpiſſatus dat verum tartarum ſeu *ſal eſſentiale cryſtallinum*, ejuſdem ferè ſaporis & figuræ, qualis eſt tartarus vini.

Claſſis III. eas exhibet *plantas quæ ſunt ſaporis amari citra odorem*. Tales *in receſſu habent ſal ſubtile nitroſum*, quaſi tartareum, quales ſunt cichorium, carduus benedictus, carduus Mariæ, lupulus, fumaria, centaurium minus, taraxacum, &c. *Ex eorum* quoque ſuccis parari poteſt ſal eſſentiale per coagulationem & inſpiſſationem, quod per lixivium depuratum concreſcit in nitrum inflammabile; unde ratione nitri plantæ hæ erunt abſterſivæ, diureticæ & ſudoriferæ virtutis, convenientes in affectibus chronicis, dum ſordes abſtergunt, & craſin maſſæ ſanguinæ reſtituunt. Ex his commodè parantur decocta, utpote quibus promptè virtutes ſuas communicant; item in nodulis alterativis, diureticis, &c. felici adhibentur cum ſucceſſu.

Claſſis IV. oſtendit *plantas acres & penetrantes, conſtantes ſale volatili admodum acri*, ut ſunt naſturtium, cochlearia, ſinapi, armoracia, raphanus, eruca, piper, & quæ ſunt aliæ ſapore acri præditæ. *Vulgò hæ plantæ dicuntur antiſcorbuticæ, & adhibentur ad corrigendum in corpore acidum*, v. gr. in malo hypochondriaco, cachexiis, &c. ubi hæ ſunt uſitatiſſimæ & efficaciſſimæ: *Aquæ harum plantarum* in deſtillatione ſecum rapiunt aliquid de ſale volatili acri, cujus ratione alicujus omninò erunt efficaciæ. Per fermentationem hæ plantæ dant ſpiritum, qui tamen in ſimplicibus ante fermentationem re ipſâ non exiſtebat, ſed fit demum artis operâ per fermentationem, quatenus particulæ ſalinæ junctæ cum oleoſis volatiliſantur, & ulterioris fermentationis ope abeunt in ſpiritum.

Quæritur: An tales plantæ ſale volatili copioſo præditæ pro eliciendo ſpiritu volatili ſint fermentandæ? ut inde habeatur ſpiritus volatilis nec ne? Sunt qui negant, ſunt etiam qui affirmant. Qui negant, dicunt, quod in fermentatione talium plantarum minimum ſalis volatilis recluſi exhalet, in quo tamen totius plantæ energia conſiſtat. Nam antiſcorbuticarum plantarum, dum fermentantur, odor ad aliquot ædes poteſt percipi, propter ſalia volatilia copioſè exhalantia. Qui affirmant, dicunt, quod fermentatione optimè recludantur mixta, & volatiliſentur ea, quæ anteà fuerunt fixa; Quod verò ſub fermentatione iſta exhalat, paucum eſt, & vix conſideratione dignum: Accedit, quod ſalia iſta tam firmiter invicem ſibi ſint connexa, ut vix quidem avolare queant: Ita *ſpiritus cochleariæ per fermentationem paratus eſt acerrimus, acrior longè illo, qui fit per abſtractionem.* Sunt tamen, qui dictas herbas deſtillant, deſtillatum à novis herbis abſtrahendo, vel iſtas ſpecies fermentando, egregium acquirunt ſpiritum.

Claſſis V. affert plantas odoratas & aromaticas, quales ſunt ſalvia, roſmarinus, abſinthium, pulegium, thymus, ſerpillum, leviſticum, angelica, ſemen aniſi, fœniculi, cumini, &c. *Conſtant hæ plantæ ſale volatili* oleoſo, & dant deſtillatæ aquas, quibus oleum ſupernatat; quod in quavis planta concentratum exiſtit: ſal fixum in capite mortuo remanet. Plantæ hæ fermentatæ quoque ſpiritum exhibent: ſed præſtat olea ex iis elicere, quia in his virtus plantarum minus eſt alterata. Sunt verò hæ plantæ, quoad *virtutes*, cephalicæ, ſtomachicæ, nervinæ, uterinæ, analepticæ, &c. unde omnes aquas apoplecticas epilepticaſque baſeos loco ingrediuntur, propter ſal volatile aromaticum per ſpiritum vini elevatum, partibus nervoſis apprimè conducibile. Ratione virtutis oleoſæ conducunt in affectibus flatulentis, quia impediunt fermentationem præternaturalem, indeque obortos flatus: ſic fœniculum, coriandrum, &c. optimè flatulentias enatas diſpellendo compeſcunt.

LECTIO V.

DE

FLORIBUS.

POſt herbas ſequuntur *Flores, qui in tres claſſes diſtribui poſſunt: Claſſis I. continet flores inodoros*, ut ſunt flores nymphææ, antirrhini, aquilegiæ, cyani, &c. *Hi flores inodorati dant aquas, ſed inertes.* Poſt aquas exhibent ſuccos inſpiſſandos, qui non ſemper rejiciendi. *Claſſis II. habet flores odoratos*, ſed tantùm ſuperficietenus, v. g. liliorum convallium, roſarum, violarum, jaſmini flores, hyacinthi, &c. quorum odor facilè diſſipatur. Olei ex his per deſtillationem odorati vel parum vel nihil acquiritur: Ergò *ſi quid odorati habere velimus*, neceſſum eſt, ut *per infuſionem id tentemus*: v. gr. ex floribus Jaſmini fiat ſtratum

ſupra

ſupra ſtratum cum oleo been; ſic hoc oleum imbuetur fragrantiâ Jaſmini florum. Olea hujuſmodi majoris ſunt in coſmeticis, quàm Medicina, momenti. Vid. TOBIAS ALTINUS *in horto Farneſiano*, cujus libri vetus Autor eſt PETRUS à CASTRO.

Claſſis III. odoratos aromaticoſque prodit flores, quorum vis eſt concentrata, ut ſunt lavendula, thymus, ſerpillum. Flores hi ejuſdem cum plantis aromaticis ſunt virtutis, ſcilicet nervinæ. Deſtillari ex iis poteſt oleum, & cum ſpiritu vini dant verum ſpiritum vini aromaticum.

L E C T I O VI.

D E

L I G N I S.

P*oſt flores* conſiderationem merentur *ligna*. Hæc, ut partes duræ, *omnia* ejuſdem ferè ſunt naturæ, & ſub ignis tortura exhibent

1. *Aquam* ſimplicem.
2. *Spiritum* acidum.
3. *Oleum* craſſum fœtidum empyrevmaticum.
4. In *Capite mortuo ſal fixum* cum terra nigra reperitur.

Spiritus lignorum conſtat ex acido & ſpiritu volatili ardente; ſi enim ille corallis aliiſque corporibus fixis terreis affundatur, tunc hæc arripiunt, & detinent ſecum acidum ſpiritum, & in deſtillatione dimittunt ſpiritum ardentem volatilem, qualis ferè eſt ſpiritus vini. Spiritus lignorum egregium præbet ſudoriferum. Doſis à ʒß ad ʒj. Nam in hoc omnia penè conveniunt ligna, quod ſudorem moveant, ſive decoquantur, ſive ex iis paretur eſſentia aut ſpiritus. In ſpecie in affectibus cutaneis & catarrhalibus eſſentia lignorum multum valet.

Poſt ſpiritum ligna *dant oleum*, quod eſt ſudoriferum potentiſſimum, multi uſus in bubonibus peſtilentialibus, ulceribus, lue Venerea & ſimilibus.

Ex lignis procedit *Fuligo*, *quæ nihil eſt aliud, quàm ſpiritus acidus ex lignis avolans, compoſitus ex acido volatili, & ſale volatili urinoſo*. Eadem dat producta, quæ dant ligna, ex quibus productis fuligo conſtat: ſcilicet

1. Phlegma,
2. Spiritum,
3. Sal volatile,
4. Oleum,
5. Caput mortuum.

Spiritus fuliginis movet ſudorem, & eſt antipleuriticum optimum, ad ʒj exhibitus. Externè unà cum emplaſtro ex terebinthina & fuligine egregiè convenit in febribus chronicis, pulſibus applicatus; item in ulceribus cancroſis, ratione ſalis volatilis ſalſi, optimi eſt uſus.

L E C T I O VII.

D E

S E M I N I B U S.

R*Eſtant* denique *in Regno vegetabili* conſideranda ſemina, quorum *alia nutritiva*, *alia alterativa ſeu Medica*: Illa ſunt *temperata*; Hæc vel *in ſapore vel odore excedunt*. Commodè verò *ſemina omnia ad tres revocari poſſunt claſſes*.

Claſſis I. continet ſemina, quæ tùm *ſapore*, tùm & potiſſimùm *odore excedunt*, ſuntque *carminativa*, *quæ conſtant ſale volatili oleoſo*, ut ſemen aniſi, fœniculi, carvi, cumini, dauci, &c. Sal hoc oleoſum volatile interdum per veſicam deſtillando elicitur, interdum exprimi poteſt; *& ab hoc ſale volatili oleoſo vis carminativa* ſeu flatus diſpulſiva *dependet*: *Unde hæc ſemina infuſa in vino optimè flatus in corpore diſpellunt*. Nervina quoque ſunt, & convulſionibus, vulgò in corpore halitibus acribus adſcendentibus adſcriptis, medentur, eaſdem ſopiendo. Talia ſemina dant deſtillando aquas & olea, in quibus oleis vis eorum tota reſidet.

In Claſſe II. ponuntur *ſemina in ſapore* quàm maximè *excedentia & guſtu acerrima*, ut ſunt ſemen ſinapi, cochleariæ, piperitis, &c. Hæc gaudent ſale volatili acri copioſo, acido pauco tamen adhuc juncto; unde in ſcorbuto, ubi dominatur acidum illud rancidum vitioſum, valdè conducunt; item mucilaginem in inteſtinis hærentem abſtergunt, inque affectibus renum, nec non vertigine, apoplexia, &c. valdoperè proſunt talia ſemina acria. Ex ſe nulla dant Præparata, niſi quod *fermentando exhibeant ſpiritum*.

In *Claſſe III.* ſe offerunt *ſemina temperata*, & ſunt potiſſimum *nutritiva*, *quæ in ſe habent mucilaginem quandam, in qua vis nutritiva reſidet*. Iſta mucilago nunc magis eſt aquoſa, ut in ſemine petroſelini, fœnugræci, ſeminibus quatuor frigidis majoribus & minoribus; nunc magis oleoſa, ut in ſemine lini, amygdalis dulcibus, &c.

Ex ſeminibus his exprimitur oleum, in quo vis nutritiva, & ſtimulans Venerem deprehenditur. *Et talia ſemina* etiam *poſſunt ſubtiliſari ſeu volatiliſari, ut exhibeant ſpiritum*, qui in potu inebriativo, ex hordeo vel tritico parato, evadit manifeſtus: *Quin ex iis beneficio fermentationis elicitur ſpiritus ardens inflammabilis, & inſigniter inebriativus*.

Ex ſeminibus hiſce nutritivis componitur *panis*, quando ſcilicet illorum principia fermentativa in volatiliſando impediuntur, & acida fixa unà cum reliquis particulis coguntur in maſſam illam vulgò notam, ſcilicet panem.

Panis præparatio in legitima cumprimis conſiſtit fermentatione, quâ, adjectione fermenti acidi volatilis, farinæ aufertur viſciditas, & reſolutæ partes ſalinæ & ſulphureæ quædam aliarum particularum implexu aliquantiſper ſe extricant, fermentando volatiliſantur, & in ſpiritum volatilem ardentem tranſmutantur: Antequam verò totæ hoc modo volatiliſentur, clibano impoſita maſſa torretur; unde *pars volatiliſatorum ſalium in ſpiritum avolat, ſuavi* odore omnia replens, quibuſvis perlarum aquis in virtute confortativa præferenda: vid. BECHERUS *in Phyſica ſubterranea l.1. Sect.5. c.2. §.144*: cujus colligendi modum docet *Kergerus de Fermentat. l.3. pag. 181. cap.1.*: Pars verò altera ſalium nondum perfectè volatiliſata, impedito fermentationis per exſiccationem motu, à reliquis particulis implicata detinetur, *facili* tamen *Vulcano in ſpiritum ſubacidum volatilem per retortam ſeparanda*, à quo ſubtilis panis aciditas dependet: Vid. *Medic. Hippocrat. cap.3 §.4.* Qui volunt magis nutriri, comedunt ſemina cruda; qui verò alterari, & ſpirituoſas ſeminum partes malunt, adhibent ſemina fermentata, vel eorum deſtillatum ſpiritum.

Et hæ ſunt virtutes vegetabilium generales, prout quædam horum ſunt aromatica, alia acida, alia abſterſiva. Hæ tamen virtutes non confundendæ cum ſpecifica cujuſlibet vegetabilis virtute, quæ in totius craſi conſiſtit & fundata eſt. Sic *multæ plantæ in ſapore acri conveniunt, quæ tamen ratione ſpecificæ & individualis ſuæ virtutis à ſe invicem, experientiâ teſte, differunt*: Ita abſinthium & centaurium minus utraque amara & ſalina ſunt, in eo tamen differunt, quod illud languentem conſoletur ſtomachum; hoc ſpecificè febribus adverſetur: ſic in ſpecie ſabina menſtruum revocat.

Quod *de plantis* dicitur, id quoque de omnibus earum partibus verum eſt: ſic *flores liliorum convallium* epilepſiam curant; paralyſeos & anthos paralyſin fugant; crocus menſibus fœmellarum dicatus obſervatur. *Ligna omnia in eo conveniunt, quod ſudorem movent*; quoad ſpecificam verò facultatem lignum buxi eſt ſummum anodynum, corylinum antiepilepticum, ſaſſafras anticatarrhale, Guajacum antivenereum. Semina aniſi, fœniculi, erucæ, ſinapi, &c. in ſapore quodammodo conveniunt; *ſpecificâ* verò virtute ſemen ſinapi ſtomacho, erucæ ſemen aſthmati, aniſi flatulentis & mammarum affectibus, fœniculi oculis ſuccurrunt.

SECTIO III.

REGNUM

ANIMALE.

IN animalibus non magna in univerſum eſt differentia, quoad producta eorum chymica, utpote quæ *in ſale volatili eorum* omnia conveniunt, niſi quod Inſecta ſingulare quid præ reliquis habeant. In genere autem animalia omnia, eorumque partes, tam ſolidæ quàm liquidæ, conſtant copioſo ſale, volatili, cum primis oleoſo, quod ignis beneficio elicitur. Ita ex piiis, cornubus, oſſibus, ſanguine, quin & excrementis, copioſum lege artis prolicitur ſal volatile oleoſum. Prædominans itaque in animalibus principium eſt ſal urinoſum, acido tamen ſuo ſaturatum; ita ut pauca ſint, in quibus acidum prædominatur, quæ inter ſunt *majores formicæ*, quæ & ipſæ *contuſæ ſaltem odorem acidum ſpirant*; & ex his præparat LAUREMBERGIUS *aquam* ſuam *magnanimitatis* dictam. *Per ignis examen formicæ hæ dant ſpiritum acidum*, qui Martem rodit, & in rubiginem convertit. *Aciditas tamen hæc formicarum temperata eſt ab alcali quodam ſibi debito*: id quod exinde apparet, quia ſ ex tali formicarum ſpiritu elici poteſt ſpiritus urinoſus alcalicus. *Sic ſi ſpiritus formicarum miſceatur cum calce viva, & addatur parum aquæ frigidæ*, obortâ effervescentiâ *acquiritur ſpiritus urinoſus*: Aliâ quoque ratione ſeparatur ſpiritus urinoſus ab acido, ſi in vitro clauſo formicæ ad putrilaginem redigantur, tunc ſubiguntur acidum & alcali, alteranturque in urinoſum ſpiritum, de natura alcalium.

Sal hoc *volatile animalium*, dum adhuc ſuo gaudent vigore, eſt ſalſum, ex acido & alcali volatilibus conſtans, quæ duo conjuncta dant ſal volatile ſalſum, ita tamen, ut prædominetur urinoſum: Id quod apparet in ſpecie in excrementis animalium, quæ conſtant acido & urinoſo, ambobus volatilibus, converſis in ſal tertium, nempe ſalſum. *Modum ſeparandi acidum ab alcali videbitis apud* TACHENIUM.

Si animalia, eorumque partes, ignis ſubjiciantur examini, prodit

(1) *Phlegma, ſed ſpirituoſum*. Non enim ſimplex eſſe phlegma exinde patet; quod ſi deſtilletur, ſtriatim prodeat, quas ſtrias ſolis competere ſpiritibus, vel tyroni in chymia eſt notiſſimum.

(2) Succedit *ſal volatile copioſum, receptaculi lateribus adhærens*. Hoc ipſum figurâ ſuâ ſuum non rarò refert concretum: id quod non tam in C. C. videre eſt, ſed obſervatum quoque fuit in aqua ſpermatis ranarum, quod parvulas repræſentarit ranulas: ſic ex pane elicitum ſpiritum & ſal volatile ſpicas elegantiſſimas retuliſſe relatum eſt; ita chymicus quidam ſal volatile abſinthii exactè figuram abſinthii referre vidit.

Hoc *ſal volatile animalium, tam ex duris*, quàm mollibus eorum partibus, elicitum variat, pro varietate animalis. Sic in animalibus ſylveſtribus ſal hoc acrius eſt quàm in domeſticis, in maribus multò volatilius & penetrantius, quàm in fœminis: *in caſtratis* temperatius eſt, quàm in non caſtratis, propter fermentum teſtium deficiens, quod maſſæ ſanguinis infuſum eam reddit acriorem.

Quæritur; cùm ſal volatile animalium viventium, ceu ſuprà monitum, ſit ſalſum, cur in deſtillatione prodeat ſal volatile urinoſum, pauco acido ſtipatum? Reſp. Acidum illud partium animalium ſub ignis examine arripit ſal volatile urinoſum, & cum eo coagulatum conſtituit.

(3) In deſtillatione animalium prodit *oleum*, quod *nihil eſt aliud, quàm ſal volatile ab acido pingui concentratum*. Acidum verò ineſſe oleoſis, exinde probatur, quod olea deſtillata animalium cum ſale volatili proprio conjuncta, tractu temporis abeant in corpus ſaponiforme, in ſignum conjunctionis mutuæ acidi & alcali, ex qua combinatione oritur ſapo.

(4) Remanet *caput mortuum nigrum, terra iners, omni activitate orbata, in quo capite mortuo nihil reperitur ſalis fixi*; quoniam per fermentationem, & continuam aëris inſpirationem omnia ſunt volatiliſata, ut ita nihil ſalis fixi haberi queat; utut animalia ſubinde cum aſſumptis ſal commune aſſumant, & talia comedant, quæ aliàs exhibeant ſal fixum. *Si tamen quandoque ſalis fixi aliquid ex animalibus obtineatur, illud non eſt fixum ſal animalium nativum, ſed eſt ſal eſculentum, quod non potuit ſuperari à fermento ventriculi*; quicquid etiam dicant nonnulli in contrarium, quod ſcilicet à ſale communi eſitato ſcabiei defœdatio originem trahat ſuam: id quod exinde patet, ſi tale ſal fixum cum bolo deſtilletur, prodibit ſpiritus acidus, ſpiritui ſalis ſimillimus. *Caput mortuum ut plurimum eſt nigrum, forti tamen calcinatione evadit album*; uti quoque videmus carbones lignorum ulteriori calcinatione in cineres albos fatiſcere: *quod fit ex varia texturæ in igne mutatione*, de qua vid. BOYLE *de colorib. P. 2. Experim. 3. pag. 139.*

Hæc de perfectis animalibus, eorumque principiis & productis.

Videamus nunc quoque *Inſecta, quæ conſtant ſale volatili, ſed non oleoſo*, verùm nitroſo. Certum hoc eſt, quod ſal volatile inſectorum multò volatilius ſit & penetrantius, quàm reliquorum animalium ſalia volatilia. BECHERUS ex putrefactis lumbricis nitrum perfectum conatur elicere; unde talia inſectorum præparata habent inſignem vim diureticam, præprimis eorum, quæ in locis ſubterraneis, cellis, muris vetuſtioribus, &c. vitam degunt, verb. grat. lumbricorum, aſellorum, buſonum, &c. qui ſingulare ſal diureticum in ſe continent.

Partes animalium molles per putrefactionem *totæ quandoque abeunt in liquorem ſpirituoſum*: v. gr. *ſecundina humana*, ſi detractâ cuticulâ inciſa in Balneo Mariæ putreſcat, deſtillando tranſit tota in liquorem ſpirituoſum: ſic *cerebrum animalium* in digeſtione ſervatum ſub ignis examine tranſit itidem in liquorem ſpirituoſum: *lumbrici terreſtres* putrefacti in totum abeunt in ſpiritum exceptis pelliculis; exponuntur nempe in vaſe modeſtè clauſo (ne ſcilicet vas rumpatur) calori ſolari, unde fit, ut in *tres* reſolvantur *ſubſtantias*:

1. In fundo ſubſidet *terra nigra*;
2. In ſuperficie innatant *pelliculæ*; &
3. In medio pendet copioſus *liquor* coloris aurei, qui ſeparandus è reliquis particulis.

Pelliculæ verò illæ lumbricorum, quod mirum eſt, *ſi defodiantur ſub terra, fit, ut denuò vivi enaſcantur lumbrici copioſiſſimi*. Similem *generationem lumbricorum* videbitis apud MOELLENBROCHIUM *de Varit*.

Uſum productorum Chymicorum ex animalibus quod attinet;

(1) *Phlegma eſt ſpirituoſum*, quod primò prodire, in
„ præcedentibus dixi. *Per ſe rarò uſurpatur, ſed unitur*
„ *cum ſale volatili*, & tunc vocatur *ſpiritus eſſentificatus*:
„ v. g. phlegma ſpirituoſum C. C. ſi miſceatur cum ſale
„ volatili cornu cervi, vocatur *ſpiritus eſſentificatus cor-*
„ *nu cervi*.

(2) *Sal volatile*. Hoc cùm ſit de natura alcalium, om-
„ ni acido præternaturali erit contrarium, adeò ut ſalia
„ talia ratione ſuæ penetrationis etiam acidum præter-
„ naturale in partibus remotioribus abſorbeant atque
„ corrigant, & ita diſponant, ut per corporis poros eli-
„ minari poſſit; unde podagricis doloribus ſummi erunt emolumenti: *ſic quoque grumoſum reſolvunt ſanguinem, & inde enatas inflammationes diſſipant egregiè*: ſic quoque ſudorem movent; unde in eryſipelate, pleuritide, aliiſque affectibus per ſudorem curandis, in tempore adhibita ſperatum certo certiùs præſtabunt auxilium: eadem ex ratione *in febribus malignis, in ſpecie* in *variolis & morbillis*,

lis, item in purpura mulierum, multi ſunt uſus; in purpura autem, ſi talia ſalia volatilia cum myrrha propinentur, ſingularia erunt inde commoda: Porrò *in doloribus vagis ſcorbuticis, quatenus acidum dolorificum deſtruunt, egregiè proſunt*: in apoplexia, epilepſia, paralyſi, &c. præmiſſis præmittendis vix ulli cedunt remedio: in proliciendo ſudore nullum convenientius certiuſque datur remedium.

(3) *Oleum* utut inſuave, tamen non rejiciendum, ſed aliquoties ſuper caput mortuum *rectificandum*, ut abſorbeatur aciditas ejus, & odor ſaporque inſuavis emendetur. Ita *præparatum* in paralyſi, tremore artuum, &c. externè commodè inungitur: ſic quoque in tumoribus duris ſcirrhoſis multum præſtat utilitatis, ſudorem egregiè promovet, & ſatisfaciunt huic ſcopo guttæ iij vel v. aſſumptæ.

(4) *Caput mortuum* omni activitate orbatum, adhuc tamen *hoc habet commodi, quod* ceu vacuum & ſitibundum corpus *omnes humiditates abſorbeat, imbibatque, & ita per accidens egregios tàm internè quàm externè in ulceribus præſtet uſus*. Quod verò caput mortuum *omne abſorbeat acidum*, patet exinde, ſi ſpiritus vitrioli affunditur capiti mortuo cornu cervi, omnem promptè amittet acorem. *In ſoda itaque ubi acidum vitioſum in viis primis redundat, ejuſmodi caput mortuum, verb. grat. cornu cervi uſtum, inſigniter proderit*. Uſtio verò hæc non confundenda cum *calcinatione Philoſophica*, ſeu calcinatione ſine igne, eaque vel vaporoſa, quando partes animalium oſſeæ in igne beneficio vaporis aquei friabiles redduntur, vel immerſiva, quando per ſimplicem coctionem friabiles redduntur, quâ ratione etiam gelatina acquiritur. In tali enim *Calcinatione Philoſophica, utut jactura fiat alicujus ſalis volatilis, non tamen omne aufertur*: id quod patet, ſi corni cervi tali modo calcinatum deſtillatur, tunc prodibit oleum, ſpiritus, & ſal volatile in certa quantitate.

Hæc in genere de productorum Chymicorum, ex animalibus, virtutibus, quando v. g. *ſalia volatilia* omnium animalium in prædictis virtutibus, v. g. penetrativa, conveniunt; Sunt verò & aliæ *virtutes ſpecificæ* dictæ, ob quas hoc *ſal volatile* hujus animalis conducit in hoc affectu meliùs, quàm alius animalis. *Ita ſal volatile corni cervi* in febribus malignis multum præſtat commodi; *ſal volatile viperarum* in affectibus cutaneis & lue venerea appropriatum celebratur remedium; *ſal volatile bufonum* optimum & potiſſimum eſt diureticum & antihydropicum; ſpiritus & *ſal volatile lumbricorum* optimum & certiſſimum antiarthriticum eſt, quod acidum arthriticum promptè abſorbet, & per urinam eliminat, unde eſſentia arthritica ex vegetabilibus arthriticis cum ſpiritu lumbricorum & ſpiritu corni cervi præparari ſolet; *ſal volatile ſalis ammoniaci* experientiſſimum eſt antiquartanarium; *ſal volatile lapillorum* cancrorum optimum antiplevriticum & vulnerarium, unde decoctum cancrorum in vulneribus & ulceribus magno cum fructu propinatur; cancer enim ſcatet ſale volatili acri vulneribus dicato. Porrò medicamenta cancrina in ambuſtis mirè conferunt: ut taceam de virtutibus cancrorum in morſibus canis rabidi, jam GALENI tempore notis: ipſi quoque lapilli cancrorum conſtant ſale volatili, quod cum acido adjuncto effervescere ſolet. Nec hoc judicandum tantùm de partium ſolidarum ſalibus volatilibus, ſed & de mollium (ceu ſuprà erat diſtinctum) partium ſale volatili: Sic ſal volatile ſanguinis humani differt mirum quantum (teſte effectu) à ſale volatili urinæ humanæ; ille in epilepſia, hic in calculo unicè confert: ſic cranium humanum præparatum dyſenteriæ reverà audit antidotus certiſſima, ſicut ex cranio humano producta uſnea omnem ſiſtit hæmorrhagiam, quæ quaſi baſis eſt unguenti armarii ſeu ſympathetici: ſic cerebrum humanum per putrefactionem dat ſpiritum optimum, *teſte* GRASBECCIO, epilepſiæ remedium: ſecundina humana beneficio putrefactionis exhibet ſpiritum in pellendo fœtu, tàm vivo quàm mortuo, certiſſimum, quique non habet ſibi parem, propinarique poteſt ad guttulas 30. vel 40. in cerevisia miro cum effectu; ſic quoque in lochiis ſuppreſſis, item, teſte experientiâ, in doloribus poſt partum valdè affligentibus uſitatiſſimum & efficaciſſimum eſt medicamentum, unde eſſentia ad partum ex hoc quoque conflatur ſpiritu: Sanguis menſtruus multa gerit occulta; certum namque eſt, quod linteum tinctum ſanguine menſtruo virginis, applicatum loco eryſipelaceo, eidem magno ſit commodo; ſic quoque externè applicatum, dolores podagræ intentiſſimè ſiſtit, curatque: Retulit mihi quidam amicus, quod viderit aliquot Tertianarios curatos per tale menſtruo ſanguine tinctum linteum. Plures ſanguinis hujus admirandos effectus videre poteſtis apud SCHMUCKIUM, STARCKIUM, THEOPHRASTUM PARACELSUM & alios. Sic, (ut pergam) priapus cervi in dyſenteria ſpecificè confert; imprimis ſi ejus decoctum propinetur cum hepate viperarum & cryſtallo præparata, ſperatus exinde erit ſucceſſus: Idem judicium eſto de priapo ceti, optimo antipleuritico. In ſtercoribus animalium magna quoque latet virtus Medica, ratione ſui ſalis volatilis: ſic in ſpecie ſtercus porcinum omnes hæmorrhagias ad miraculum ſiſtit, in quibus non datur magis certum tutumque remedium, ſive adhibeatur in forma ſicca pulveris ad ʒj, ſive in forma ſyrupi adhibitum. Annus eſt, ex quo ruſtica quædam poſt abortum, quem patiebatur, inſigni laborabat fluxu ſanguinis, cui, cùm à me conſilium peteret, ordinavi ſtercus ſuillum: hoc maritus patienti ſuę uxori inſciæ propinavit, & factum eſt, ut mulier priſtinæ reſtitueretur ſanitati. Stercus equinum ſummum eſt itidem remedium in paſſione hyſterica, etiam colicis doloribus, ſi exprimatur ſuccus, & cum vino vel cerevisia propinetur: ſic quoque conducit in variolis & morbillis infantum propinatum cum cerevisia calida, quas optimè per ſudorem expellit: ut taceam de effectu, quem præſtat in pleuritide, laudando. Adeò, ut licet ſalia volatilia animalium in uno puncto convenire videantur, diverſa tamen ſunt, & cujuslibet ratione ſpecificę concreti craſeos medeantur morbis, modò veluti quoſdam ſpecificos enumeravi effectus.

Abſolvi hactenus ea, quæ ſatisfacere poſſunt ſcopo noſtro chymico: ſuperſunt tantùm duæ adhuc Quæſtiones, hac vice ventilandæ, & ſunt ſequentes.

QUÆSTIONES; DE LEGITIMA MEDICAMENTORUM QUORUNDAM PRÆPARATIONE.

SUperiùs dixi, quod *præparationes medicamentorum hunc habeant ſcopum, ut*

(1) *Virtutes ſimplicium puræ extrahantur*, ſeparatæ ſcilicet à ſcoriis excrementitiis.

(2) *Ut virtus eorum nociva aut auferatur, aut corrigatur, aut alteretur*.

Vix enim ſimplicia cruda pro uſu medico ſufficiunt, obſtantibus in regno vegetabili excrementis terreis, in minerali ſulphure arſenicali narcotico: Præparatione itaque ubique opus eſt. Nam verb. gr. antimonium ex ſe, propter venenum, catharticum eſt ſummè nocivum: aſt ſi figatur per nitrum, extravertatur vis ejus ſolaris in ſulphure proprio, commodum evadet medicamentum.

Quæſtio jam eſt de Medicamentis chymicè præparatis, quæ intacta hucuſque ab omnibus Medicis (excepto Helmontio & Boyle, qui eandem in medium producunt) remanſit; ſcilicet

1. *An præparata Chymica virtute adhuc nativâ operentur?*
An verò
2. *Novam, quam præſtant, artis beneficio obtineant?*

Reſp. Pauca ſunt remedia chymica, quæ poſt ignis examen virtutes ſimplicium incolumes ſervant, pleraque aut novas acquirunt operando virtutes, aut nativas alteratas inſigniter obtinent; quales *alterationes contingunt propter mutatam ſimplicium talium texturam nativam, partim per addita, partim per operationum varietatem, ita, ut quò magis compoſita ſint medicamenta, aut magis operoſa, pro varia ſui operatione variè mutatas habeant nativas virtutes*.

Exempli loco ſit aurum fulminans: aurum per ſe nunquam fulminabit, ſed tantùm per addita hoc virtutis acquiſivit; ſicut & pulveris pyrii ingredientia ſeorſim ſpectata, ſcilicet ſulphur, nitrum, & carbones, ſeorſim nunquam ſclopetabunt, ſed conjuncta fulminis inſtar accenſa tonant: Porrò ſit exempli loco *luna hydragoga*: nempe *luna* per ſe non purgat, *conjuncta verò cum ſpiritu nitri* egregiè ſeroſos humores expurgat, & ab eodem rurſus artificioſè ſeparata, reducitur in priſtinum corpus lunare, & ab omni purgante virtute ceſſat: Hinc *varia combinatio varias compoſitis largitur virtutes*. Sic in *Elixyris Proprietatis Paracelſi virtutibus exponendis non ſingulorum ingredientium virtutes examinandæ ſunt*; v. g. quod *aloë* ſit optimum abſterſivum per ſe viarum primarum; *myrrha* per ſe ſit balſamica, omnemque arcens putredinem; quod *crocus* exhilaret; ſed *totum compoſitum conſiderandum, cum ingredientium virtutes à menſtruo vel exaltari vel alterari potuerint*. PARACELSO communiter attribuitur, cùm tamen ſpecies hujus Elixyris ſub eadem proportione ingrediantur *pilulas peſtilentiales Avicennæ*, qui longè ante PARACELSUM vixit. Elixyr hoc deſcribit *l. 8. Archidox. No. 6.* omiſſo tamen menſtruo, de quo variæ lites exortæ ſunt. Vulgò, & in officinis Pharmaceuticis, extrahitur cum ſpiritu vini, *acuato cum ſpiritu quodam acidulo*, ver. g. ſulphuris, vitrioli, viridis æris, &c. ſed *præſtat ſpiritus ſalis communis*, ita tamen, ut ingredientia ſingula ſeorſim extrahantur, poſteà conjungantur, filtrentur, & extractum ad juſtam conſiſtentiam inſpiſſetur. *Hoc Elixyr valdè conducit in corrigendo* ſtomacho, ſi is copioſo muco, imprimis acido, repletus ſit, quem potenter abſtergit, unde humidis magis convenit quàm ſiccis: à putredine tàm interna quam externa præſervat, vermeſque inde enatos enecat. In affectibus mulierum magis prodeſt, ſi præparetur cum alcalibus, quæ quoque promptè ſolvunt hæc ingredientia, ſive ſint fixa, ſive ſint volatilia. *Si fixa lubet*, tunc

℞. *Tartari* &
Nitri ana part. æqu.

Detonentur unà; ſic enim fit, ut coëant in ignis tortura in alcali urinoſum, ex quo per deliquium fit *alcaheſt Glauberi*; meliùs cum *aqua ſimplici* fiat lixivium: Vel loco hujus recipiatur *Lixivium ſalis tartari*: Huic infundatur *aloë*, *myrrha* & *crocus*; ſic ſimul cum ſubſtantia aloes & myrrhæ mucilaginoſa, reſinoſa quoque ſolvitur: ſolutioni ad juſtam conſiſtentiam inſpiſſatæ addatur *ſpiritus vini tartariſatus*, ut ſpecies dictas extrahat (*de ſale tartari nihil extrahit ſpiritus vini, ſi rectè ſit rectificatus.*)

Egregium hoc eſt Elixyr in cruditatibus acidis, infantibus, in affectibus mulierum, in ſpecie in cachexia, menſium & lochiorum ſuppreſſione: quod ſine amarore eſt, nec cum vehiculo aqueo præcipitatur. Vocatur Elixyr proprietatis ſine acido.

Per alcali volatile componitur Elixyr proprietatis, quando ſcilicet ſpiritus ſalis ammoniaci artificioſè cum ſpiritu vini (quod cum calce viva procedit) paratur; ſic ſpiritus ſalis ammoniaci conſueta Elixyr proprietatis ingredientia extrahit, & medicamentum conſtituit optimum in morbis malignis, ubi præprimis volatilia proſunt; item in præſervatione variolarum, in ſpecie ad præſervandam purpuram inſigniter commendatur, ut & in ſcabie, & aliis affectibus luem veneream comitantibus.

Placet & præ omnibus modus iſte, quando ſpiritus vini loco ſpirituum acidorum acuitur per terram foliatam tartari (quam optimè ſolvit ſpiritus vini) *& ſpeciebus affunditur, ſic eaſdem optimè extrahit, fitque medicamentum convenientiſſimum in ſuprà dictis affectibus*; imò ratione virtutum ferè Elixyr Paracelſi æquiparare ſolet.

Idem hoc menſtruum eſt egregium quoque diureticum elegantis ſaporis. Egregiè quoque *Elixyr proprietatis tartariſatum* ſequenti modo paratur:

℞. *Nitri*,
Tartari an. q. ſ.

detonentur: ſal fixum ſolvatur in *aqua ſimplici*, vel *pluviali*, vel *Rore Majali*: ſolutioni inſpergatur

Tartari crudi tantum,

Donec hæc duo non amplius fermentent, & liquor rubicundus inde emergat, cum quo Elixyr proprietatis præparari poteſt.

Alias *in præparatione Elixyris proprietatis varia Medici intentio conſideranda*, prout vel alterans ſolum, vel ſimul laxans aut purgans expetit. *Pro ſcopo alterativo ſufficit extractio cum ſpiritu vini acidulato. Sin verò laxare debeat, extrahenda venit aloë cum aqua, tantillo ſale tartari acuata*; ſic enim mucilago purgans commodiſſimè extrahitur: Reliqua poſtmodum ingredientia cum ſpiritu vini extracta, cum priori conjungenda, & omnia ad juſtam conſiſtentiam redigenda, aut additione Rhabarbari exaltanda.

Hæc erant Elixyr proprietatis vulgares præparationes. Nam quod quidã, inter quos eſt SALA, volunt, quod PARACELSUS *Elixyr proprietatis* extraxerit cum *ſpiritu vini terebinthinato*, falſum eſt; præparat enim cum Circulato Majori, ſeu cum ſuo menſtruo univerſali ſeu alcaheſt: ſcil.

Recipit *Aloën*,
Myrrham,
Crocum, an. ad ℥i.

Affundit ana *Circulati majoris*, clauſo vaſe digerit, donec liqueſcant, hocque fecit blando igne, ut abeant in verum oleo: hoc oleum circulat per menſem unum, extrahit, inſpiſſat ad legitimam conſiſtentiam, ceu videre eſt *in ejus ſcriptis*, quæ conſulenda.

Quomodo HELMONTIUS *Elixyr Proprietatis* præparet, & quantas eidem debito modo præparato virtutes, præprimis in quartana, adſcribat, *ex ejus ſcriptis* videre licet. Eadem nempe Ingredientia circulat ad aliquod tempus in va-

in vaſe capaci, admodum temperato igne (nam ſi remittatur gradus, labor non ſuccedit; ſin verò intendatur, rumpuntur vaſa) hocque continuandum, donec in vaſe appareat nebula hinc inde vagans, quæ abeat in oleum, reliqua verò in corpus piciforme: quo oleo apparente affundit *aquam cinnamomi*, & adhuc per unum menſem digerit, & poſtmodum deſtillat.

Sed ut revertar ad id, unde digreſſus fui; dixi pauló antè, quod præparata chymica aut planè novas acquirant virtutes, aut nativas inſigniter alteratas obtineant, partim per aliorum additionem, partim per artificioſam variamque præparationem. *Alterantur* autem ut plurimum ſimplicia *in ſolutionibus cumprimis atque extractionibus*: omnes namque ſolutiones aut extractiones cum fiant per menſtrua, ſemper aliquid in extracto & ſoluto corpore remanet de menſtruo; unde *mutatâ texturâ mutatur quoque virtus concreti*.

Obiter *Circa Extractiones vegetabilium notandum, quod eæ* communiter fiant per ſpiritum vini, ſed minus commodè: Etenim *ſpiritus vini reſinoſas tantùm, & ſulphureas extrahit particulas, ſalinis interim particulis extrahendis improportionatus. Melior longè modus eſt, cùm ſimplicia ſolvuntur extrahunturque per aquam ſimplicem, acuatam cum alcali nitri vel alcali tartari*: ſic acuata aqua ſimplex omnia convenientiſſimè ſolvit vegetabilia, vel reſinoſa illa ſint, (qualia quidem ſpiritus vini non incommodè ſolvit,) vel mucilaginoſa, vel ſalina, eaque in blando balnei colore extrahit. *Extractio talis ſeparanda & inſpiſſanda in formam mellis vel roob, ex quo ulteriùs cum ſpiritu vini extrahitur eſſentia, quæ poſtmodum nunquam poterit præcipitari, promptiùſque ſuos dabit effectus*.

Videmus hic varias mutationes, quæ omnes ſine virtutis nativæ alteratione non contingunt: Hocque ſi fit in vegetabilibus, quid non fiet in mineralibus, ubi per menſtrua corroſiva & ſolutiones & Extractiones inſtituuntur? Talia enim vix ac ne vix quidem à ſoluto corpore ſeparari perfectè poterunt, firmoque adhuc ſtat talo canon ille Chymicorum, quod *omnia menſtrua corroſiva coagulentur & figantur cum corpore ſolvendo, à cujus perinde conjunctione non poteſt non alterari ejus virtus nativa*. Fermentatio quoque, quas non in productis cauſatur mutationes? *Per hanc* tàm *animalium partes*, quàm *ipſa vegetabilia* alterantur; (utut animalia potiùs putreſcant in operibus artis, vegetabilia verò fermentent.) Nam in fermentatione miſti craſis tota reſolvitur, ipſaque totius *textura prorſus invertitur, ut avolantibus volatilibus fixa in fundo ſubſideant*, virtutibus ſuis plurimum ſpoliata. *Purgantia, ſatis vehementer alioquin operantia, ſi fermententur, minus purgant, imò quandoque vix laxant*. Idem eſto judicium de opio fermentato, item de hyoſcyamo, aliiſque, quæ fermentata nonnihil de virulentia ſua perdiderunt. *Fermentatione fiunt ſpiritus, qui* antea tales non extiterunt in concreto; ſed ſunt producta igne & arte, & eo ipſo, quo ſunt producta nova, ſuam virtutem debent artis beneficio. Sic quoque fiunt *olea*, quæ non ſunt nativa, ſed per ignis beneficium ex diverſis principiis materialibus ſalinis coguntur in corpus tale oleiforme, actu antea in ſimplicibus non extiterunt, ſed nova ſunt ignis producta: Sic in aceto officinarum ne guttula olei invenietur, niſi ignis beneficio ſalina ejus principia concentrentur, ut in olea coëant. Unde *olea* talia quoque *differunt à ſimplicium ſuorum virtutibus, dum*

1. *Magis penetrant*;
2. *Stomacho moleſtiam creant*: Id quod teſtantur ructus ſatis diuturni poſt talium uſum, quod pinguedo eorum acida concentrat ſal volatile, quò minus digeri poſſit.

Digeſtio tamen inſigniter alterat ſimplicia eorumque craſes; hæc figit volatilia, verb. gr. Mercurium figit in pulverem rubicundum; hæc *ſalia fixa volatiliſat*, ut ulteriùs cum ſpiritu vini poſteà volatiliſari queant, idque omne facit beneficio *ignis, qui mille artifex in varias ſimplicia transformat figuras*. Unde manifeſtum evadit, quod producta chymica novam quaſi induant naturam, quodque in medicamentorum virtutibus enarrandis non ingredientia ſingula ſeorſim ſint examinanda, ſed totum productum ponderandum, non neglecto interim menſtruo, ut quod virtutem ſimplicium vel deſtruit vel alterat, vel intendit, non ſecus ac ex Mercurio & ſulphure fit novum ens.

EPILOGUS.

DE

NON-ENTIBUS CHYMICIS.

PRiuſquam laboribus noſtris chymicis ultimam imponamus manum, non abs re erit, *non entia* quoque nonnullorum obiter ſolùm meminiſſe, quæ à Pſeudo-chymicis & Fumi-vendulis paſſim venditantur, quaſi reverà artis & ignis ope produci poſſint.

In non-entium verò dignotione cautè admodum diſpiciendum eſt, ne temerè *aliquid, quod tale non eſt, pronunciemus. Etenim*

1. *Non omnia negamus omnes; nec ſtatim quod ego, iſte, ille, &c. non vidit, pro non-ente proclamandum*, vel quod iſtâ nobis formâ non apparuit: Variant namque artifices in ſuis operibus, ut nova producant, nondum nobis in hac figura viſa.
2. Diſtinguendum eſt inter extractionem rei veram & novam productionem; e. grat. de Mercurio metallorum quæritur, utrum ille haberi poſſit ex metallis? Non quæſtio præcisè eſt, an ex metallis extrahi queat Mercurius vivus currens: Quod teſtatur experientiæ teſtimonium, imprimis ZWELFFERI, BECHERI & LANGELOTTI; quorum prior *Mant. ſpagyr. pag.* 349. ex ſaturno, & *pag.* 383. ex antimonio, BECHERUS *in Phyſica ſubterran. pag.* 126. ex jam dictis, & LANGELOTT *in Epiſt. ad A. N. C.* ex antimonio, verum Mercurium ſeparari poſſe docent: Sed quæritur, an præexiſtat in metallis tanquam pars componens? an verò artis ope ipſum metallum tranſmutatum fuerit in Mercurium vivum per novam generationem? Hac de re variè diſquirunt, quare in aliud tempus reſervabo.
3. Itaque in examine non-entium illud fundamenti loco ſupponendum: Non-Entia habere debere contrarietatem in radice; e. g. impoſſibilem convenientiam habet Mercurius vivus mineralis ſeu metallicus cum Mercurio vegetabilium: unde hac ratione dico, quod *Mercurius vivus ex ſanguine animalium ſit non-ens*. Nam utut ex ſanguine elicitus fuerit Mercurius vivus verus, is tamen non productus fuit ex ſanguine, ſed vivus infuit ſanguini, quia homo, cujus erat ſanguis, fuerat aurifaber; unde facilè Mercurius, manibus quotidiè tractatus, potuit ſe in ejus corpus & ſanguinem inſinuare: Ita notum eſt, quod *qui Mercurium tractant, nummos aureos, quos ſecum gerunt, argenteo colore obducant*, quia Mercurius ratione ſingularis cum auro ſympathiæ atomos ſuas ad aureos uſque nummos diffundit, eoſque argenteo obducit colore: Vidi juxta Mediolanum vallem, ubi herbæ creſcunt, ex quibus Mercurius vivus facili artificio poteſt elici; hic verò Mercurius non conſtitutivum herbarum iſtarum principium eſt, ſed mineræ Mercurialis, quæ intra vallem hanc reperitur, ſoboles; unde ratio in promptu: Sic & aurum, quo vites & uvæ, aliæque partes, in Ungaria reſplendere dicuntur, non eſt de eſſentia vitis, quin potius, quia copioſiores ſolis mineræ ibidem reperiuntur, ex his mineris aureæ atomi vitis permiſtæ ſucco nutritio, cum eo, tempore ſuccreſcentium uvarum, fermentantur maturanturque in veras vitis partes; non tamen eſt aurum de natura vitis, ſed de effluviis ſolaribus, quæ copioſæ ibidem mineræ ſolares emittunt, ſuam ducit originem.

÷ *Homunculus* PARACELSI, *quem ſine patre & matre artis* chymicæ *beneficio producere conatur, eſt non-ens*: Vid. PARACELSUS *libro*, ni fallor, 1. *de rerum natural. generatione*, ROLFINCIUS *in chymia*. Eſt res contra con-

ſcientiam, & nullius uſus. Quintæ verò Eſſentiæ, utut paſſim pro non entibus proclamentur, à multis tamen Chymicis operoſe & ſpecioſè ſatis adſtruuntur: Cùm nempe quælibet corpora naturalia ex 5 principiis conſtare putent, tribus activis, duobus paſſivis; ex his, imprimis verò activis, per quæ ſal, ſulphur & Mercurium volunt, conantur partem ſimpliciſſimam puriſſimamque extrahere, quam vocant quintam eſſentiam: Et certum eſt, quod dentur tales eſſentiæ. Vidi enim apud amicum quandam eſſentiam, cujus guttulæ iij. integrum vini cantharum imprægnabant. Tales componi debent, ut *ſal volatile ſimplicis, per putrefactionem inchoatam paratum*, cum *ſpiritu proprio inflammabili, per fermentationem elicito*, cohobatione uniatur; dein ambo cum *oleo deſtillato* imprægnentur, ſitque inſtar camphoræ penetrans. Talis præparatio ſatis eſt artificioſa, nec à quodlibet ſtatim acquiri poteſt; emergit enim genuina *quinta eſſentia*, nullo liquore præcipitabilis.

Tranſmutatio metallorum non eſt non-ens, quicquid in contrarium plerique, omnes fere, Chymicorum aſſerant; Etenim

1. Si *Metalla omnia ex una eademque radice trahant originem, & tantùm gradu fixitatis & immaturitatis differant* (ſiquidem probatum ſuperiùs) utique poterunt perfici, volatiliora fixando, & immatura artis beneficio ad maturitatem perducendo.
2. *Videmus quoque* quotidie *vegetabilia inter ſe tranſmutari*, ſicut, teſte experientiâ, triticum in uno eodemque agro degenerat ſæpiſſimè in avenam; ſecale in uno eodemque agro, exutâ ſuâ naturâ, in lolium; ſiſymbrium frequentiſſimè in uno eodemque loco in mentham tranſmutatur; quia in radice conveniunt inter ſe, atque principiis materialibus. Quidni *idem quoque de metallis affirmari poterit, ut quæ eandem ſingula habent radicem, & ſolùm maturitate differunt*. Ipſemet vidi *lignum*, quod non ſuperficialiter tantùm lapideâ cruſtâ erat inductum, ſed *reverà in lapideam tranſmutatum ſubſtantiam*.

Hoc ſi in diverſis procedit generibus, ligno puta & lapidibus, quis negabit metallorum in uno principio ſeminali convenientium tranſmutationem? Et quid denique experientiæ, quæ ubivis ferè terrarum luculentum exhibet teſtimonium, opponent?

SOLI DEO GLORIA.

MICHAE-

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

PHILOSOPHIÆ ET MEDICINÆ DOCTORIS,

Nec non

Facultatis Medicæ Lipſienſis Aſſeſſoris & Profeſſoris Publici,

EXERCITATIONES VARIÆ ACADEMICÆ:

Continentes

I. DISPUTATIONES PATHOLOGICAS in Collegio Privato Pathologico-Diſputatorio propoſitas.
II. DISSERTATIONEM de FERMENTATIONE.
III. TRACTATUM de CHIRURGIA TRANSFUSORIA.
IV. DISSERTATIONES MEDICAS AB IPSO Dn. D. ETTMÜLLERO ELABORATAS, & Diſputationis loco publicè propoſitas.
V. DISPUTATIONES MEDICAS à Dn. RESPONDENTIBUS quidem concinnatas, à B. Dn. PRÆSIDE tamen emendatas & exornatas.
VI. OBSERVATIONES BINAS de CRINONIBUS & SIRONIBUS; &
VII. PROGRAMMATA ACADEMICA.

COLLEGIUM PATHOLOGICO-DISPUTATORIUM,

Seu

DISPUTATIONES PATHOLOGICÆ,
in gratiam Auditorum

à

B. Dno. D. MICHAELE ETTMULLERO

propoſitæ, & privatim ventilatæ, Anno 1668. & 1669.

DISPUTATIO I.

Opponente

Dno. JACOBO WOLFFIO, NUMBURGENSI,

Hactenus

Philoſ. & Med. Doctore, & in Academia Salana PROFESSORE Publico, Academiæ LEOPOLDINO-IMPERIAL. Curioſor. ADJUNCTO,

Νῦν ἐν ἁγίοις.

§. 1.

Corpus noſtrum eſt quaſi artificioſa machina hydraulico-pneumatica, quæ dum à ſanguine, imprimis ſpiritu vitali, ſeu impetum illo faciente HIPPOCRATIS actuatur, Vivere dicitur. *Vita* igitur conſiſtit in illa corporis actuatione, ſecundùm quam operationes vel exercet, vel exercere poteſt. Actuationis ergò hujus ſeu vitæ privatio dicitur *Mors*; vitæ autem integritas eſt *Sanitas*; ejus labefactatio eſt *Morbus*.

§ 2. Ut igitur vita, ita ſanitas ac morbus, ſunt ac dependent à ſpiritu & ſanguine effectivè & radicaliter, & ſunt in partibus continentibus non niſi relativè & per denominationem. Nam ſpiritibus & ſanguine naturaliter ſe habentibus ſeu diſpoſitis, corpus eſt ſanum; præternaturaliter verò iis affectis, hoc eſt morboſis, corpus eſt ægrum, & ejus vitiantur actiones.

§. 3. Sunt enim hi principales actionum autores, à quibus eæ effectivè dependent. Partes verò continentes tantùm ſunt inſtrumenta, ſeque habent purè paſſivè, nec propriam ad actiones obeundas obtinent activitatem; ſed per ſuas organicas conformationes, iis primariis agentibus ad actiones tantùm inſerviunt. Unde & viventi & mortuo, quatenus taliter conformatis eodem ſe habent modo, non ſecus ſanè ac malleus ſe habet ad fabrum in fabricatione ferri, ita etiam corporis organa ſe habent ad actiones humanas.

§. 4. Spiritu igitur & ſanguine præternaturaliter diſpoſitis, actionum ſequitur læſio, hoc eſt corpus ægrotat. Sanguinis præternaturales diſpoſitiones dependent à læſa ejus fermentatione: quò pertinent & viſcerum fermenta depravata ſeu alterata, quatenus ea vel materiam pro ſanguine præparant, vel ſanguinem diverſimodè alterant. *Spiritus verò vitioſi* ſunt: (1) quando vel *obſcuri*, vel *peregrinis ideis picti* ſunt; (2) quando deficiunt in debita ſubtilitate & mobilitate, vel quando è contrario irritati & impetuosè & inordinariè moventur. Obeunt namque ſpiritus actiones ſecundùm ideas in eorum lumine pictas, per debitum influxum vel motum.

§. 5. Partes verò ſolidæ tantùm ſecundarium ſunt morbi ſubjectum, & non tàm lædunt per ſe actiones, quàm quod eas impediant, vitiatâ ſuâ organicâ conformatione, unde nec ægrotare propriè dici poſſunt. Imprimis obſtructiones vaſorum & viſcerum ſæpe ſunt ignorantiæ aſylum, cum inde oriunda putredine; Nam in vaſis, tàm ſanguiferis quàm lymphaticis & lacteis, obſtructio fieri nequit ſine liquoris contenti reſtagnatione, & hinc extravaſatione ac tumore, qui à ſanguine vocatur inflammatio, à lympha verò in parte ſolida dictus Tumor ſeroſus, in parte verò cava Hydrops particularis: Quod ſi in capillaribus hujuſmodi fiant extravaſationes, idque ſenſim ab acido in humoribus ſe manifeſtante, oriuntur ſcirrhi. Et quos meſenterii, hepatis, lienis, &c. ſæpè adſcribunt obſtructionibus morbos, ordinariò ex ventriculi fermenti nimis acidi depravatione, indeque orta cruditate acida; vel ex ſucci pancreatici nimio acore, ſæpeque præternaturali auſteritate, oriuntur. Unde & hujuſmodi morbi optimè per medicamenta, vel acidum abſorbentia, nempe ex Marte & Saturno, vel iſtud præcipitantia, vegetabili nempe, alcali tàm volatili, ut abſinthium, centaurium minus, cochlearia, &c. quàm paulò fixiori, ut filix, ſcolopendrium, polypodium, &c. prædita, curantur.

§. 6 Intemperiei verò dicti morbi partes *continentes* non afficiunt, parumque obtinent momenti: *Nam intemperies ſine materia eſt non-ens*; viſcerum verò intemperies dicta omnis dependet à ſanguine, & non *à decantata illa ſtomachi frigida, & hepatis calida intemperie*, quæ plurimorum affectuum ſtatuitur mater, reipſa autem nihil aliud eſt, *quàm fermentum ventriculi nimis acidum & fixum, cum copioſa viſcida pituita in ſtomacho hærens*. Officium, quod temperaturæ & calori adſcriptum fuit olim, fermentis & fermentationibus tranſmutationum Autoribus tribuimus, *caloque partis tantùm diſpoſitivè, non effectivè, operatur*: *Occultarum qualitatum morbi* partim *ſunt archeales*, qui ab ideis peregrinis orti, partim ſunt *fermentales* ab exoticis fermentis ſanguinem turbantibus.

DISPUTATIO II.

Opponente

Dn. JACOBO WOLFFIO,

NUMBURGENSI.

§. 1.

STatutâ membrorum & ſanitatis ſede in ſanguine & ſpiritibus, generales hinc emergunt differentiæ duæ eſſentiales. *Sanguinis* (1) quod attinet morbos: hi omnes ex vitiata ejus dependent fermentatione: quæ in ſtatu naturali, cùm originem debeat duplici ſali, alcali ſeu urinoſo & acido volatilibus, quæ juſtâ proportione & harmoniâ inter ſe concurrendo, immotas omnes, maſſam hanc componentes particulas, à quibus contemperantur, ſimul concitant, qui *inteſtinus* particularum *motus Fermentatio* dicitur; ita etiam in præternaturali ſtatu ab eorum harmonia vitiata originem habebit.

§. 2. Læditur autem iſta fermentatio, vel quando *augetur*, cujus ſignum Pulſus magnus, celer, frequens, cum præternaturali corporis incaleſcentia, ut ſunt acuti morbi; *vel imminuitur*, quod monſtrat pulſus parvus, & utplurimum debitus deficit corpori calor, cum omnium actionum torpore & reſpirandi difficultate, uti in morbis chronicis apparet: *vel aboletur* omninò, unde virium omnimodæ proſtrationes: *vel depravatur*, quod diverſimodè fieri poteſt, unde pulſuum variæ inæqualitates dependent, corpuſque quod alia accidentia nunc calet, nunc friget, facies nunc rubet nunc pallet, quod vitium tam in acutis quàm in chronicis obvenit morbis.

§. 3. Omnes hæ læſiones ex ſalium læſa proportione proximè dependent: vel enim non ritè ab aliis particulis contemperantur, unde acriora violentiùs inter ſe concurrunt, & quaſi efferveſcunt, ut in febribus ardentibus, pleuritide & ſimilibus: vel nimis contemperantur & quaſi obruuntur, quod à chylo crudo, nec ritè volatiliſato, qui tunc ut plurimùm ſubacidus eſt, oritur, unde imminuta oritur fermentatio, ut in cachexiis tàm virorum quàm mulierum &c: vel denique ipſa ſalia à debita conſtitutione naturali declinantia, & vitiata ex varia tàm inter ſe, quàm cum aliis particulis commiſtione, vitioſam fermentationem inducunt, ut in ſcorbuto, malo hypochondriaco, lue venerea, &c. in quibus acidum corruptum eſt; item in febribus quibuſdam continuis, malignis & peſtilentialibus, ictero & ſimilibus, in quibus urinoſum volatile depravatur: vel denique alterum alteri nimis præponderat, unde fermentatio ferè in totum abolétur; ſive nunc acidum præpolleat, unde ſanguis coagulatur, ſive alcali volatile, unde idem planè diſſolvitur. Pertinent huc viſcerum, imprimis ſtomachi, fermentum vitiatum, hincque corruptum, quæ hujuſmodi diſpoſitiones in ſanguine, aut inchoant aut inchoatas fovent, affectuſque illos contumaciores reddunt.

§. 4. Alteram morborum differentiam conſtituunt *ſpiritus ſeu archei præternaturales diſpoſitiones*, quæ ſunt *primò*, quando à peregrinis inductus ideis actiones ſecundùm iſtarum ductum turbat ac perturbat; ſive ideæ iſtæ ab extra adveniant, vel cum adſumptis, vel cum morſu à beſtia; ſive intus genitæ ſint vel ex irritatione quadam, unde ſpiritus ſeu archei furor, vel ex animi affectibus ac perturbationibus: quæ mala per media iſtas ideas delentia, per contrariarum idearum repræſentationem, vel per productionem optimè curantur: inter quæ præ cæteris bufo eminet, item [illegible] artificiosè inductus.

§. 5. *Alterum ſpirituum vitium* eſt [illegible], tàm (1) quum non ſatis volatiliſati, ſed fixiores & quaſi condenſati imminuto motu actionibus induunt torporem, ut in ſoporoſis affectibus & catalepſi clarum eſt: (2) dum *nimis mobiles*, & quocunque modo irritati & agitati in impetuoſos & exorbitantes erumpunt motus, unde convulſiones, epilepſiæ, ſimileſque affectus convulſivi, item paraphreniticorum deliria oriuntur. In quibus affectibus uti volatilia urinoſa motus ſpirituum reſtituunt, ita opiata & Narcotica dextrè præparata eorum impetus ſiſtunt.

DIS-

DISPUTATIO III.

Reſpondente

Dno. JACOBO WOLFFIO,

NUMBURGENSI:

Opponentibus

Dno. ANDREA PETERMANNO,

DELITIENSI,

hoc tempore

MEDICINÆ DOCTORE,

ANATOM. & CHIRURG.

in

Academia Lipſienſi

PROFESSORE PUBLICO;

&

Dno. HENR. WARNATIO,

SCHOWA-POLONO.

§. 1.

AD fermentativos morbos *contagioſi* quoque & *epidemici* pertinent morbi, qui ab effluviis fermentativis, & cum maſſa ſanguinea permiſtis, ſuamque ibi Tragœdiam ludentibus, proficiſcuntur: *contagioſi* quidem, ſi ab alio, à quo procedat iſtud fermentum, ſimilem fermentando induens ægritudinem; *Epidemici* verò, ſi iſta effluvia vel in aëre ſparſa, vel cum alimentis ingeſta, fermenteſcentias morboſas inducunt.

§. 2. Per hæreditatem ex Parentibus in filios ii tantùm transplantantur, qui fixas habent radices, chronicique ſunt, & difficulter curabiles. Afficiunt namque hi graviter ſpiritus noſtros ex dolore, vel aliâ ratione, cum iis producitur idea iſtius affectus, quæ idea in generationis actu, unà cum ideis naturaliter traducta, ita diſponit archeum formatorem, ut pars exinde formetur debilis, ita diſpoſita, ut quaſcunque aliorſum, imprimis ex ſanguine illatas noxas, facilè ita excipiat; vel etiam propriæ digeſtionis errore in ſe coacervant, unde iſtiuſmodi poſtmodum enaſcuntur morbi. Materiale enim aliquod fermentum horum morborum cauſa eſſe nequit, cùm nihil materiale poſt coitum in utero remanere ſoleat: aut ſi remaneat, directore tamen quodam opus haberet, quod illud ad determinatam adeò partem dirigeret.

§. 3. Sed ſicut conformationis vitia per ideas transplantantur in fœtum (unde & ex idearum, indeque factæ conformationis, ſimilitudine *emergit ſimilitudo* illa *fœtus & parentum*) & ſicut pars quædam morbo aliquo læſa, diſponitur exinde ita, ut facilè in ſimilem relabatur morbum, & ut imbecilles Parentes, vel in toto ex ſenio, vel in aliqua determinata parte, generant fœtum, vel ex toto vel ex parte imbecillem; ita & ſimilis idea morbifica talem parti inducit in conformatione diſpoſitionem, ſeu ſeipſam in parte cum ſpiritu imprimit, ut exinde illa diſponatur ad enaſcentiam talis affectus, qualis eſt iſte, qui parentem in iſta parte affligere ſolet.

§. 4. *Tempora* ſeu *gradus morborum* (in acutis præprimis obſervandi) à gradibus dependent fermentationis in ſanguine, quam & ſequuntur ſymptomata, vel immediatè, vel mediatè, & unde coctionis ſigna in ſalutaribus, cruditatis verò in lethalibus, oriuntur morbis. Eſt enim *Coctio* per fermentationem in ſanguine excrementorum facta ſeparatio vel præcipitatio, inſtar fecum vini, per fermentationem ex eo ſeparatarum & præcipitatarum, quorum excrementorum præcipitatorum pars à latice aquoſo abſorpta, & ſub urinæ forma excreta, in fundo matulæ ſedimentum exhibet coctionis factæ ſignum.

§. 5. Hæc morborum tempora regulam & occaſionem monſtrant legitimæ curationis juxta *Aph.* 22. HIPPOCRATIS *Sect.* 1. quæ non tàm de purgantibus, ſed quacunque evacuatione ſenſili, etiam per urinas & ſudores, intelligenda ſunt. Uti enim natura in ſtatu demum poſt coctionem factam criticas evacuationes inſtituit, *ita & Medicus circa principium & incrementum præcipitantibus* imprimis; circa *ſtatum* verò *ſudoriferis*, &c. *inſiſtere debet*: ſicque criſin negligere, quin prævenire. Unde etiam in principio & incremento generoſiora remedia, vel ſudorifera, vel purgantia, ſæpè fruſtrà, interdum non ſine damno, adhibentur, dum nondum ſeparata & præcipitata, hoc eſt cocta ſunt excrementa. Et in *ipſis malignis ſudorifera in principio ſola ſunt nociva*, niſi præcipitantibus ſint temperata: verb. gr. ſpiritus theriacalis camphoratus eſt periculoſus, ſpiritu verò vitrioli & tartari temperatus fit egregium ſpecificum Paracelſi in peracutis, ſeu *Mixtura ſimplex*.

DISPUTATIO IV.

Reſpondente

Dno. JACOBO WOLFFIO,

NUMBUGENSI:

Opponentibus

Dno. GEORGIO FRIDERICO STIRIO,

URATISLAVIA-SILESIO.

&

DNO. THYMIO.

§. 1.

INter cauſas externas, quæ fortuito caſu, & non neceſſariò nobis occurrunt, ſunt imprimis ea, quæ contundunt & vulnerant. Hi defectus naturæ ſpontaneo motu corriguntur, niſi adſint impedimenta; hæc autem ſunt *alimenti* partis roridæ & *ſanguinis effuſi* ex ſpiritus *vitalis diſſipatione corruptio & putredo*, imprimis, ſi externo aëre alteretur pars læſa, quam inviſibiliter ſequitur *acor peregrinus* ex putredine iſta natus. Hic acor ſubitò totam ludit Tragœdiam, totúſque ſpiritui vitali ſalſo, de alcalium proſapia balſamica & partis conſervativo, prorſus hoſtilis, inſtar fermenti exotici partem affectam, ejuſque alimentum variè alterat & corrumpit.

§. 2. Unde *facilis* eſt *vulnerum in ulcera tranſitus*, fermento hoc corrupto in vulnerum labiis alimentum proximum & ſanguinem inficiente, in liquorem ſordidum, ſeu ichores tranſmutante, cum copioſiſſimo vermiculorum proventu *in omni pure obvio*, & non niſi microſcopio cognoſcendo. Medicamenta ergò *vulneraria* & *balſamica* dicta, *alcali occulto* & temperato *pollent*, quo, ceu contrario, omnem iſtum acorem tollunt, & ſordes inde enatas ſaponariâ virtute blandè abſtergunt: v. g. *ſpiritus vini*, *terebinthina*, *aloë*, & *myrrha*, *nicotiana*, & *hypericon*, *canceri fluviatiles*, & *aurium ſordes*, cum *terra vitrioli balſamica* & *Saturno*.

§. 3. Sanis omnia cenſentur ſana, modò ea ſtomachus famelicus appetat, & non abhorreat, eò quod fermenta digeſtiva potenter quælibet in ſui ditionem trahant & coerceant. *Quantitatem* verò & *qualitatem*, ſicut & *aſſumendi modum* in alimentis, ſolus *præſcribit appetitus*, tam in ſanis quàm in ægris, cùm

cùm facilè poſtmodum digerantur à ſtomachi fermento, ſive appetantur adſueta ſive inſueta: Nam ſicut ab adſuetis, licet deterioribus, non facilè recedendum, *Autore* HIPPOCRATE; ita hæc ſi appetantur, non facilè deneganda, utpote cùm id intus dictante naturâ contingat, quæ ex alimento inſueto appetito ſæpiùs nullam noxam habet, ſed exinde non rarò remedium parat, uti in febribus intermittentibus notum eſt. Hinc carbones & cineres, ac alimenta & carnes crudæ, non affligunt picâ laborantes fœminas; ſicut è contrà vel caſus vel panis, vel butyrum in iis, qui hæc abhorrent, non ſine noxa ſunt, & non rarò καρδιαλγίας vel λειποθυμίας inducunt.

§. 4. *Vinum* ut reverà eſt *hominum nectar* in legitimo uſu, quo ſpiritus ejus volatiles, cum ſpiritibus noſtris ſymbolizantes, in eorum conſortium recipiuntur, & aciditas ejus volatilis in ſtomacho in ſalſum volatilem abit liquorem: ita in illegitimo & nimio uſu lethiferum evadit venenum, dum ſpiritus ejus volatilis ſalinus ſulphureus ſpiritus animales, priùs in motus confuſos & inordinatos coactos, figit inſtar opii, aliorumque Narcoticorum, indeque eos torpidos & ad actiones debitas ineptos reddit; *aciditate* verò volatili extra ſtomachum *toti* corpori hoſtili, in inteſtinis tormina, colicam, exinde in artubus pareſes, producit, in veſica ſtrangurias, In renibus ſal urinæ volatile, aliquali putredine reſolutum, in *calculum coagulat*, in artubus ſinoviam in tophos cogit, & partibus nervoſis contracturas, & membranoſis puncturas arthriticas inducit, aliis partibus nervoſis contracturas & paralyſes contumaces infert; cùm nil æquè ſit hoſtile nervis, quàm acidum.

§. 5. Ut alimentum maſſæ ſanguineæ reſtaurationi, ita moderatus motus ejuſdem adſimilationi & purificationi inſervit. Nam dum circulationem ac vitalem ejus fermentationem auget, etiam alimentorum aſſimilationem, diſtributionem & partium heterogenearum ſeparationem ac præcipitationem promovet, quæ ſeroſo latice abſorptæ, nunc per urinam ſub nubeculæ vel ſedimenti forma, nunc per poros cutis tranſpirando, evacuantur: adeo ut optimum ſanitatis conſervativum, & morborum præſervativum, ſit *motus*, vicarius nempe venæſectionis, purgationis, alteriuſque ſanguinis correctionis; quod ruſticorum & mechanicorum genus palam teſtatur.

DISPUTATIO V.

Reſpondente

DNO. LISTENIO,

LEUCOPETRENSI,

hactenus

MEDICINÆ DOCTORE,

Practico Lipſienſi,

Νῦν ἐν ἁγίοις.

Opponente

Dno. ANDREA PETERMANNO,

DELITIENSI.

§. 1.

SAnguis ſpiritu vitali turgidus actuat & vivificat corpus, idque æquali & perpetuâ circulatione, quæ ſub debita ſanguinis quantitate debitè peragitur: ſin verò nimis augeatur & abundet, quod *Plethoram* vocant, vaſis & receptaculis ejus nimis diſtentis & repletis remora & impedimentum injicitur ejus motui, dum in majoribus vaſis promotus ſanguis, in minoribus vaſculis & capillaribus poris ac meatibus eorum anguſtiâ impeditus, difficiliùs tranſit, ſicque habitui corporis quandam inturgeſcentiam infert, & periculum futuræ cujuſdam ſanguinis, vel particularis, vel etiam univerſalis, ſtagnationis, aut inſignioris vaſorum ruptionis, præmonſtrat.

§. 2. Hæc plethora cùm copioſi vel εὐχύμου victus laudabilem ſequatur adſimilationem, cùm pauca ſanguinis per labores conſumptione vel diſſipatione, præter lenta inediæ, laboris, vel exercitii frequentioris aut fortioris media, ſubitaneam *venæſectionis* innuit opem, quæ ſola huic ſoli ſcopo repente & ſufficienter ſatisfacit; ſed ob id non adeò frequenter eſt repetenda, cùm *rarò adſit talis Plethora*, quæ non commodè aliis mediis poſſit inhiberi cum minori vitæ vitiumque diſpendio.

§. 3. Hujuſmodi ſanguinis *Plethora* ad vaſa eſt vel *vera*, vel *apparens*: De illa in ſuperiori theſi; Hæc eſt, quando ſanguis febrili effervescentiâ vel ſimili turgeſcens, inſtar vini generoſi adeò ebullientis, ut vaſis ora excedat, vel idem in partes diſſilire faciat, vaſa diſtendit, & frequenti, magno, ac celeri paſſu rapidè movetur; Unde non rarò aut *inflammationes* ex ejus ſtagnatione, aut *hæmorrhagiæ* ex vaſorum, ab ejus impetu, apertione ſuccedunt. Revocanda huc venit menſtrua mulierum turgeſcentia, & fermentatio ſanguinis, quâ ea partem ipſius, ceu lunare quoddam tributum ſolvendo, expurgant per genitalia; quod ſi non contingat, ſæpè per alia loca, per mammas, nares, vomitum, oculorum canthos, hæmorrhoides, &c. ejus fit eruptio. In iſta ſanguinis turgeſcentia febrili non imitanda illa effrenis Gallorum & Italorum licentia, copioſiſſimè & ſæpiſſimè ſanguinem ex vena detrahendo, ſed effervescentiam compeſcentibus, præcipitantibus, nunc acidis moderatis, nunc verò fixis, volatilibus temperatis (pro cauſæ occaſionalis diverſitate) inſiſtendum, & debitis diaphoreticis maſſa ſanguinea ventilanda.

§. 4. Ad *vires* interdum etiam videtur adeſſe *plethora*, quando venæſectionibus vel cucurbitulis ſcarificatis vel aliis ſanguinis miſſionibus adſueti, tempore eo, quo iſtæ ſolitæ celebrabantur depletiones, quandam vaſorum diſtentionem, laſſitudinem membrorum, pulſus mutationem, &c. percipiunt, cum ſuccedentibus interdum partium tumoribus, vel hæmorrhagiis, vel aliis diverſis ſymptomatibus. In his certè per ſe ſæpè non adeſt Plethora, ſed conſuetudine natura ſuit immutata, & illa in hujus ſucceſſit locum; hinc videmus, quod mulieres quoque venæſectionibus, præter menſtruationes, adſuetæ, his rectè fluentibus ſtatuto in tempore, venæſectionem admittere cogantur, ut præcaveant aliud malum ex ejus omiſſione futurum. Determinato namque ſanguinis quanto per repetitas venæſectiones natura adſueta, aliàs per ſe indeterminata, omne quod ſuperfluum, ceu noxium, reſpuit. In his caſibus loco venæ ſectionum periodicarum aperiantur interdum *Fontanellæ ſeu Fonticuli*, ſenſim abſumentes ex ſanguine ſub ſpecie liquaminis ichoroſi ejus redundantem partem, aliàs confertim per venæſectionem exhauriendum. Cui tamen ſcopo vel parcior victus & ſobrietas, aut frequentius & vehementiùs exercitium, & ſudor largior arte provocatus, abundè ſatisfacere poteſt.

§. 5. Diluitur & fluxilis fit ſanguis à parte aquoſa ſeu latice, qui præter hoc officium etiam ſanguinis ſuperflua ſalia & heterogeneas particulas imbibit, atque etiam ex omnium partium culinis abſtergit ibidem enatas ſordes; adeoque urinæ ac ſudori naturaliter ſubſtrata eſt, veterumque *ſeri* nomen recipit; ſicuti *lympha* appellatur, *quando cum ſpiritibus animalibus per nervos influentibus juncta, à glandulis imbibita, & ſucco acido volatili imprægnata*, ac denuò ſeparata, vel ex *conglomeratis* per peculiares ductus in ſingulares partes deponitur, ut in ſucco pancreatico, ſaliva, lacte, &c. apparet, vel ex *conglobatis* per vaſa lymphatica maſſæ ſanguineæ denuò circa axillarem ſiniſtram infunditur.

§. 6. *Deficiens* igitur *latex* hic in ſanguine, ſpiſſum & coagulationi aptum eum reddit, dumque non ſatis diluit partes ejus roridas nutritivas, corporis deficit debitum nutrimentum, & aceſcit; nimis verò abundans ex urina vel ſudoris imminuta excretione; ſanguinem nimis fluidum & aquoſum reddit. Quod ſi verò motus lymphæ ſit vel in partibus ſubcutaneis, ſtagnatio vel ruptio vaſis, ejus effuſio, indeque hydropes particulares; ut, ſi copioſiùs ex glandulis cephalicis effunditur, *Catarrhi* contingunt, exiſtente tunc *lymphâ* ſimul *acidâ*: ut taceam vitia lymphæ ex conglomeratis glandulis ſecretæ, vitio vel ſanguinis vel ipſarum glandularum ceu cribrorum prognata, dum

dum ſæpiùs nimis deprehenditur acida, vel nimis viſcida, vel aliis modis depravata. *Omnes enim morbi, quos ex ſeroſa colluvie oriri volunt* PISO vel SCHNEIDERUS, *optimè ex glandulis*, & quidem harum *vitiata lympha*, *deduci poſſunt*.

DISPUTATIO VI.

Reſpondente

Dn. AND. PETERMANNO,

DELITIENSI:

& Opponente

Dn. JACOBO WOLFFIO,

NUMBURGENSI.

§. 1.

EX continua ſecundùm res non naturales alteratione in maſſa ſanguinea, vel etiam ex labe quadam contracta, aut ſub prima generationis origine, aut ex ſuperventu cujuſdam fermenti exotici & peregrini, à debita & naturali κράσει, ſanguis ſenſim deficit, κακοχυμικὸς evadit. Non quod *actu* ex quatuor humoribus ſit compoſitus, quorum degeneratione oriantur præternaturales & excrementitii humores: hoc enim erroneum; ſed quod talis eveniat in principiis liquorem ejus componentibus, vitiatâ harmoniâ & læsâ proportione, ut fermentatio ejus naturalis inde vitietur & depravetur.

§. 2. Vitia iſta ſanguinis graphicè nobis depingit *Divinus Senex libr. de Natura Humana, Text.* 13. &c. dum inquit: „ *Non calidum & frigidum*, &c. *eſſe, quod magnam generandi vim habeat; verùm amarum, & ſalſum, & dulce, acidum, ponticum & inſipidum, acerbum, aliaque* 600, *quæ præ copia & viribus varias habeant qualitates*, &c. Quod tàm de alimentis, quàm medicamentis, intelligendum venit: videatur SENNERTUS *de Conſ. & Diſſ. Chimic. cum Galenicis & Ariſtotel. c.* 11. *pag.* 139. Unde non ex qualitatibus primis definiendæ ſunt cauſæ morbificæ &c. quæ non magnam habent vim agendi; unde rerolleæ à PARACELSO & HELMONTIO ficto nomine vocantur; cùm & inane de quatuor elementis figmentum, ipſique ſuperinſtructa miſtionis temperamentorum & qualitatum, &c. doctrina ab HELMONTIO *in Tr. Miſtion. & complex. Figmentum*, uti & ab Experientiſſimo ROBERTO BOYLE *in Chym. Sceptico*, item *in Tr. de Formarum & Qualitat. Origine*, ſufficienter concuſſum & everſum ſit.

§. 3. Hæ Hippocraticæ potentiæ (quarum in nobis præſentiam omnia aſſumpta & excreta, omneſque corpus componentes partes, ſi in tribunali Chymico examinentur, ſufficienter manifeſtant: Imò & ſapor vel bilis vel ſucci pancreatici, vel ſalivæ, vel lymphæ &c. (valdoperè ex ſalium miſcela varia varians, iſtas potentias abundè demonſtrat) ſe exerunt in ſanguine beneficio continui iſtius inteſtini motus, Fermentatio dicti, dum ſal alcali urinoſum cum ſale acido, ambo volatilia, blando motu concurrunt, temperata pinguedine quâdam ſulphureâ, ea invicem ambiente; unde & à motu iſtorum ſalium reliquæ quoque in ſanguine exiſtentes particulæ unà cum ſucco pancreatico, chyloſo nutritio ex abdomine recenter advecto, ſimiliter agitantur, permiſcentur, & fermentantur: pro cujus fermentationis varietate ex rerum non naturalium diverſo inſultu, & inde ſalium orta inſigni alteratione & variatione, & ſanitas noſtra variat, ſpiritibus ipſis exinde quoque diverſimodè affectis, & in varios furores ac exorbitantes agitationes, &c. ex irritatione adactis & commotis.

§. 4. Salium horum varietas, ut omninò eſt innumerabilis, oriunda ex particularum earum variarum, tùm inter ſe, tùm cum aliis particulis combinatione; ita varietatem ſanguinis ingentem conſtituit, non tàm ex multitudine Individuorum multifariam, ſed in eodem Individuo pro diverſitate ſexus, ætatis, temporis anni, vitæ generis, &c. admodum & quaſi in horas mutabilem. *Quot namque aſſumptorum diverſi ſapores, tot diverſa ſalia, quæ ex varia cum ſuccis corporis noſtris in primis viis*, & cum ſanguine unione non vulgarem denuò inducunt diverſitatem, eò majorem vel minorem, vel prout magis vel minus ſunt alimentoſa ſeu temperata, vel ſive medicamentoſa ſive exceſſiva, vel prout magis vel minus à ſtomachi fermento ſubiguntur & alterantur. In genere etiam ſub ſaporis, urinoſi & acidi, in tertio ſalſo unitorum, conceptu in microcoſmo, ſicut in macrocoſmo, conſiderantur.

§. 5. *Sal quidem urinoſum* ſeu *alcali volatile*, *eſt* vel nimis copioſum, vel nimis acre, vel nimis oleoſum, ob partes pingues ſulphureas adhærentes, vel aliam ſingularem & anomalam habet qualitatem: unde ſanguis imprimis diſſolvitur, & debitam deperdit conſiſtentiam, propter læſam cum acido proportionem, vel in quanto, vel in quali: hinc fermentatio in ſanguine nunc augetur, v.g. cum ebullitione aut efferveſcentia, indeque cum inſigni corporis incaleſcentia, ut in febribus continuis & ardentibus; nunc aboletur, ut in virium nimiis proſtrationibus; nunc vitiatur & depravatur, ut in purgationibus, tam naturalibus quàm artificialibus, ut in diarrheis, &c. Sicuti quamplurimi morbi acuti ejus vitio oriri videntur. Et id quod de *bile excrementitia dixerunt*, huc quodammodo applicari poteſt.

§. 6. Genuina hujus ſalis proles eſt bilis iſta, quæ ceu ſingularis theſaurus & corporis *balſamum* humani in folliculo fellis aſſervatur, & cum reliqua in hepate ſecreta ad inteſtina amandatur, ut ſeparet fæces ab utili chymo, & hunc ſimul ſulphure quodam ſingulari tingat, pro futura ſanguinis tinctura rubicunda: conſtat enim hæc ipſa copioſo imprimis ſale volatili acri, oleo (in ſe rubro inſtar ſanguinis) temperato & copioſâ aquâ diluto; quæ primaria liquoris hujus balſamici ſunt conſtitutiva.

§. 7. Quæ vel augent vel alterant hoc ſal, & inde productam bilem, ſunt aër calidus, ſalibus volatilibus occultis ſæpè imprægnatus; aſſumpta acria amara & aromatica; potus vini generoſi, corporis exercitium, ira, amor, vigiliæ, ætas juvenilis vel virilis, tempus æſtivum vel vernum, &c. Ergò quæ hujus ſalis alcali exorbitationi medentur, ſunt primariò acida, quæ præcipitant iſtud ſal, & ejus exceſſum ſimul & acrimoniam corrigunt: interdum & volatilia uſurpanda, vel ſola, vel acidis miſta, ut corrigant ejus depravationem & in ſtatum naturalem reducant, imprimis ſi vel nimis oleoſum, vel alio modo vitiatum exiſtat. Opiata non ſunt negligenda, quæ obortas hinc nimias efferveſcentias potenter domant, ac refrænant, ſimulque conjunctos ſæpiùs feroces ſpiritus, impetus facientes, compeſcunt.

DISPUTATIO VII.

Reſpondente

Dno. L E H M A N N O,

ZWOCHAVIENSI MISNICO,

hoc tempore

Medicinæ Doctore, & Practico Dreſdenſi:

Opponentibus

Dno. ANDREA PETERMANNO,

DELITIENSI MISNICO,

&

Dno. GEORGIO-FRIDERICO STIRIO,

URATISLAVIA-SILESIO.

§. 1.

SAl verò volatile interdum vel nimia copiâ, vel nimiâ aciditate, vel acore quodam alieno, verb. grat. vitriolico, vel aluminoſo auſterò, vel alio quodã ſapore ſingulari; dum aliud acidum peccat in ſcorbuto, quod non ineptè vino pendulo vel ranceſcenti comparat WILLIS, aliud

in lue

in lue Venerea, aliud in dyſenteria, à quo coagulationes & congrumeſcentiæ ſanguinis, fermentationes ejus nunc imminutæ nunc depravatæ, dolores partium modò fixi, modò vagi, ſames aucta & bulimos, coagulationes humorum & ſcirrhi, qui ex effloreſcentia faciliè abeunt in cancros, exulcerationes, &c. Et ea, quæ de Melancholia præternatutali dixerunt veteres, mutatis mutandis hic quodammodo applicari poſſunt; cùm melancholia ab HIPPOCRATE acidus ſuccus appellari ſoleat.

§. 2. Ab hujuſmodi acido etiam ſuccus pancteaticus ſuam habet aciditatem, ut & ſaliva, acorem occultum, interdum etiam, imprimis in ſcorbuto ſatis manifeſtum, ut & lympha, quæ ſubacida naturaliter eſſe dicitut. Pancreatici ſucci acor præcipitationem efficit fæcum alvinarum ex utili chymo, per blandam cum bile, chylum diluente, effervеſcentiam: ſalivæ acor volatilis alimenta incidit, & inſtar fermenti eadem ad fermentationem ſututam in ſtomacho diſponit. Prout ergò peccant hi ſucci, læduntur etiam eorum functiones, evaduntque contumaces morborum Autores.

§. 3. Cauſæ quæ augent vel alterant hoc acidum & inde in glandulis productos ſuccos, ſunt: aër frigidus & hybernus, quem acido ſale, acido nitroſo imprægnatum, multa perſuadent: quæcunque acida manifeſta aſſumpta, vel etiam ea, quæ occultum acidum gerunt, ut mel, ſaccharum, carnes, muriâ conditæ, &c. ut & omnia ingeſta, ante etiam abſolutam digeſtionem è ſtomacho elapſa, & ideò nimis aceſcentia, exercitium deficiens, mœtor & curæ, ætas ingraveſcens, ſomnus, &c. Hinc quæ remediorum loco adhibentur, sunt è contratio ea, quæ conſtant ſale alcali, tàm fixa quàm volatilia, tàm manifeſta talia ſeu acria, quàm occulta ſeu temperata, acidum quodcunque præcipitantia. Sed cùm hæc, imprimis acria, non rarò dent nimias effetveſcentias, unde tormina, rugitus, cordis palpitationes, vertigines, perturbationes mentis, &c. in ſcorbuticis & hypochondtiacis interdum poſt talia eveniant; conveniunt etiam terrea fixa metallica, acidum abſorbentia, & concentrantia, ut cornu cervi uſtum, medicamenta ex Saturno & Marte.

§. 4. Pertinet huc *Paracelſi Tartarus*, qui nihil aliud eſt, quàm ſuccus acidus facilè coagulabilis vel coagulatus, vitioque primæ digeſtionis, hoc eſt ventriculi fermentationis, & fæcum vitioſæ ſeparationis generatus; unde omnia coagulata ſcirrhos, calculos, podagricos nodos, Venereorum tophos ac gummata à tartaro ſeu ſucco acido facilè coagulabili eſſe, dicere poſſumus; qui ſi minora & anguſtiora obſideat vaſa, eaque oppilet, obſtructionum Autor eſt. Appellationis ratio deſumpta eſt à ſucco iſto, à vino ſeparato in ambitu circa dolium concreſcente, quod tartarus communiter vocatur.

§. 5. Cætetùm alimentum in ventriculo digeſtum, & in ſalſum volatile mutatum, atque in inteſtinis à ſcorlis inutilibus ſeparatum, tranſcolatur, & quaſi filtratur per inteſtinorum poros in vaſa meſenterii, adhæreſcente eorum parietibus craſſiore ejus parte, quæ mucus vel pituita naturalis inteſtinorum appellatur, quâ oblinuntur inteſtina & lubrica fiunt, ut facilior contentorum ſit motus, & ſimul quoque defenduntur ab acrimonia tàm bilis quàm ſucci pancreatici, qui humores, in ſpecie bilis, ne nimis increſcat illius copia, eam quoque ſenſim ſolvunt & quaſi abtadunt. Hæc ergò pituita aut nimis copioſa, aut nimis viſcida, aut præternaturaliter acida, quamplurimorum malorum in inteſtinis & meſenterio eſt artifex.

§. 6. Chylus ſanguinis permiſtus non adeò celeriter ipſi adſimilatur, quin potiùs poſt ſæpiùs repetitos ejus circulos in uno citiùs, in altero tardiùs, ſanguificetur. Hinc eſt, quod ſæpiùs per venæ ſectionem emiſſo ſanguini ſerum albicans vel lacteum ſupernatare obſervatum fuerit, & quod ferè ſemper ſeri maxima pars, limpida licèt appareat levi igne in gelatinam quandam lacteam coagulari, vel hæc etiam ex eo præcipitari, quam nutrimentum eſſe partium ſpermaticarum, aſſerit BARBATUS *de ſero ſanguinis*. Hæc ipſa ergò chyli pars nondum aſſimilata temperat ſalium ſanguinis acrimoniam, & fermentationis æquabilitati conſervandæ plurimum conducit.

§. 7. Sin verò vitio fermentati ſtomachici vel debilitati, vel acidi nimis, ſed fixi, non ritè fermentantur alimenta, ſed ex defectu volatiliſationis in paſtam viſcidam craſſam ac tenacem, ſæpè acidã, abeunt, non tantum modò cumulatur exinde cruſta inteſtinorum pituitoſa, ſed etiam id, quod infunditur ſanguini, ineptum eſt, ut debitè aſſimiletur: unde obruuntur quaſi principia maſſæ ſanguineæ activa, hæcque craſſeſcit, ſpiſſeſcit, & diminutè fermentatur, tardèque circulatur: unde dum in poris partium circa vaſa capillaria ſubſiſtit, partim horum motum inhibet, partim verò viſcera inſtar ſpongiarum infarcit, & proprio acido coagulata in ſcirrhos abit. Quæ mala eò ſunt pejora, quò acidior magis ſimul maſſa iſta chyloſa exiſtit. Unde contumaces & chronici quamplurimi, in ſpecie cachectici oriuntur affectus: ut non incommodè hic applicari poſſint ea quæ de pituita præternaturali excrementitia dixerunt Veteres.

§. 8. Ad hanc labem diſponunt ſtomachi fermentum debilitarum, vel nimis acidum fixum: cibi ſimiles, imprimis craſſi, viſcidi, in ſpecie piſces duri, item inordinatè & copiosè ingeſti: quies & ſomnus, vitaque ſedentaria. Unde medicamenta volatilia plus minùs acria vel temperata & aromatica hìc ex uſu ſunt, quæque vulgò incidentia, attenuantia & reſolventia vocantur, & ut plurimùm ſale volatili ſubtili & penetrante ſunt impræguata: motus temperatus multùm valet & exercitium, uti & ira.

§ 9. Quod ſi verò alimenta vitioſa aſſumantur, vel alia non vitioſa ingeſta ex depravato ſtomachi fermento non ritè coquantur, ſed violentur; aut rectè cocta, vitio tamen vel ſucci bilioſi, vel pancreatici, vel utriuſque, non ritè à fęcibus ſeparentur ſed inſigniter deptaventur, aut bonus etiam chylus ex læſa quacunque de cauſa ſanguinis craſi non ritè in ſanguinem laudabilem convertatur, ſed valdoperè pervertatur, &c. talia hæc cauſæ fiunt occaſionales morborum, præ alio atque alio ſanguinis vitio ab iis contracto, variorum, dum in ſanguine non ritè plus minus ſubacta, nec per debitam aſſimilationem in ſanguinem mutata, neque ejus principiis activis ſalinis, ceu diſproportionata, debitè unita vitioſam inordinatamque plus minus pro craſeos ſanguinis alia atque alia depravatione inducunt fermentarionem, non priùs feliciter ceſſantem, niſi heterogeneis & vitioſis ſecum non unibilibus & vitioſis particulis ſeparatis & præcipitatis, æquabilis & ordinata ſanguinis redeat fermentatio: qua ratione ſubnaſcuntur febres, diarthœæ, & dyſenteriæ ex fructibus horæis, icterus, ut & morbi epidemici, dum ex fermento peregrino extrinſecùs ſuſcepto alteratur maſſa ſanguinea, & naturalis ejus fermentatio hinc pervertitur, donec morbus iſte oriatur; ut in ſcorbuto & morbis epidemicis: id quod de contagiis ſimiliter verum eſt. Hæc omnia fiunt, quatenus debitam ſalium harmoniam, & motum æquabilem tollunt, & alterando & immutando, &c. de quo ſuprà.

§. 10. Cœterùm cùm non tantùm variæ alimentorum in primis viis ſint corruptiones, ſed & ſuccorum, tàm bilioſi quàm pancreatici, non tantùm in quanto, ſed & in quali, variationes & altetationes, ſæpeque depravationes, aut variâ horum combinatione varietas hinc excretorum, dependet. Non igitur variæ pituitæ ſpecies ſtatuendæ, ex alio atque alio caloris ſecundùm gradus defectu; nec variæ bilis & melancholiæ ſordes è diverſo caloris augmento; nec ſolo colore excreta æſtimanda, ut omnia flava ſint bilis, omnia alba ſerum, omnia nigra Melancholia, ſed varii ſuccorum concurſus dant varia iſta Excreta, & quoad colorem & ſaporem & conſiſtentiam, aliaſque proprietates, innumerabiliter diſcrepantia; ut expertæ Chymicorum manus ſuccos, ex varietate ſalium aliarumque particularum diverſos miſcentes, ad oculum demonſtrant, pro varietate concretionis, reſolutionis, præcipitationis, &c. qualitates ejuſdem liquoris innumerabiliter variando.

§ 11. Si v. gr. rejecta alvi excrementa flavent, quem colorem habent à bile, non tantùm ſunt amara, aut ſolâ bile formaliter conſtant, ſed admiſtio ſucci pancreatici ſaporem ferè inſipidum, vel aquoſum ſubdulcem, ipſis conciliat: unde & ſale ſalſo & ammoniacali volatili ſcatent. Infantes ſæpè rejiciunt flava, quæ tamen non ſunt amara; nam ceu ſuavia devorantur à canibus; & unde tanta in fœtu bilis copia? Interdum infantes rejiciunt porracea & ærugìnoſa, quæ tamen non ſunt ex bile, nam manifeſtè acidum ſpirant, nata ex corruptione lactis aceſcentis (unde & tormina inferunt) & acidum præcipitantibus, v. gr. lapillis cancrorum, &c. curantur. Sæpè fit, ut

alba

alba & aquoſæ evomantur in ſpecie, vel poſt potum, vel ſæpè etiam in ſcorbuto, quæ non ſunt ſerum aquoſum: nam non tantùm manifeſtam aciditatem in lingua produnt, ſed & dentibus ſtuporem inſtar fructuum immaturorum auſterorum inducunt, & pelvi æneæ immiſſa corrodunt, id quod porracea ſæpè rejecta faciunt. Unde & fructus horæi omnibus conſentientibus producunt bilem æruginoſam & porraceam: ſed iſti fructus ob facilem fermentationem corrumpuntur & aceſcunt. Dicta jam probant experimenta GRAEFFI *de ſucco pancreatico pag. 65. §. 147.* qui ex bile flava, ex folliculo felleo extracta, cum ſpiritu vitrioli pellucido permiſta, liquorem ex atro vireſcentem acquiſivit. Contingit interdum ſimiliter quoque evomi flava ſine ullo amarore, in ſpecie ex ovis & cibis pinguibus in ventriculo corruptis: cùm & putrido & fœtido odore ac ſapore è contra albicantia & limpida rejecta inſigniter amareſcere, teſtis eſt FRANCISCUS *de le* BOE SYLVIUS. Pituita verò acida quid aliud eſt, quàm mucus inteſtinorum cum ſucco pancreatico permiſtus? & atra bilis adeò horrida apud Autores, ſuccus videtur pancreaticus, vel interdum lympha nimis acida, volatilis, ſubtilis & penetrans, adeoque potenter corrodens, & levi de cauſa cum quodam alcaliſato ſeu urinoſo ſubjecto concurrendo, in enormes & periculoſas efferveſcentias erumpens. Materia mucoſa cum ſanguine in dyſenteria rejecta, nil minùs videtur quàm mucus inteſtinorum. In diarrhœis quæ rejiciuntur, licèt flava, non tamen ex bile ſunt, ſed partes ſanguinis heterogeneæ fermentatione ſeparatæ: & quos humores educunt Purgantia, colorem non habent nativum, ſed vel ex medicamentis ipſis tributum, ver. gr. Rhabarbarum & aloë flavedine ſemper tingunt, & Martialia medicamenta ſemper fæces nigras tingunt; vel ex colliquatione per medicamentum purgans in ipſis enatum, ut ſufficienter HELMONTIUS demonſtrat *lib. 5. de Febribus*, KNOEFFELIUS *de febr. Epidem. pag. 66*, WALLÆUS *de meth. Med. pag. 25.* Hinc & fortiora purgantia, in diverſæ licèt conſtitutionis hominibus, eadem ſtercora tamen, ratione coloris aliarumque qualitatum, evocant.

§. 12. Calculorum generatio fit per modum coagulationis, dum acidum vitioſum ex primis viis, imprimis ex ſtomachi errore, elapſum, reliquis partibus communicatum, in quibus conveniens ſal urinoſum cum eodem ſe jungit; unde neceſſariò in unam maſſam ita conveniunt, & quicquid conveniens aptumque unioni, ſimul apprehendunt, i. e. his duobus unà coagulum ſuſcepit, & calculorum ſic varietatem conſtituit. Cumque in renibus imprimis, hinc & in veſicula fellea, ſalis iſtius urinoſi abundantia reperiatur, ſi modò priùs per aliqualem putredinis vel fermentationis notam ſalſus urinæ ſapor dividatur, & ſal ejus urinoſum volatile manifeſtius ſic fiat: (Id quod ex. gr. manifeſtè conſtat in aſparago) propterea nullæ partes magis quam renes, & deinde veſicula fellea, obnoxiæ ſunt calculis, idq; eò promptiùs, quò faciliùs ſtomachi errore communicari poſſunt renibus per urinam potus, ibique hanc peregrinam etiam producere ſobolem, vid. TACHENII HIPPOCRATES *Chymicus cap. 14. pag. 831.* Idque ſimiliter de podagræ nodis & tophis intelligendum eſſe, quatenus acidum podagricum traductum in artuum juncturas, inibique ſinoviam coagulat artuum, per ſe manifeſtum eſt.

DISPUTATIO VIII

Opponente

Dn. JACOBO VVOLFFIO,

NUMBURGENSI MISNICO.

§. 1.

Sicut *fermentum ventriculi eſt cauſa appetitus* naturalis; ita etiam eſt origo appetitus præternaturalis; & quidem auctum nimis vorandi deſiderium, rectè *appetentiæ caninæ* venit nomine, cùm propter exceſſivam acrimoniam acidi fermenti ingerant ægri alimenta inſtar canum, ob ſimile ſcilicèt acidum excedens ingerentes non tantùm dura oſſa, ſed eadem etiam feliciter concoquentes. Hinc Chymia, naturæ æmula, docuit Curioſos, cumprimis TACHENIUM *in Hipp Chym. cap. 13.* per liquorem acidum volatilem alimenta contrita leni calore paucarum horarum ſpatio in liquorem ſalſum lacteum inſtar chyli convertere; id quod etiam eruditus BOYLE *Uſefulneſſe of. Experim. Phil. P. 2. pag. 20.* liquore quodam ex vitriolo parato præſtat, non in chylum tantùm artificialem mutando alimenta, ſed etiam poſtmodum in liquorem rubrum inſtar ſanguinis.

§. 2. Cæterùm unde determinata *Picæ* oriatur appetentia, res admodum intricata. In naturali ſtatu videmus unamquamque animalium ſpeciem in determinatum ferri nutrimentum, quà ratione felis mures, ciconia ranas, anſer avenam, bos gramen, carduelis carduum, homo panem, &c. & appetunt & feliciter digerunt. In ſtatu verò præternaturali homines interdũ & feles vel in conſueta vel ſingularia ardenter appetunt, v.g. cretã, carbonẽ, arenam, atramentum, araneas &c.; & hæc quæ appetunt inſolita, feliciter ſine noxa concoquunt, à quibus non appetitis non levis aliàs contingeret læſio. Peculiarem, ut in unaquaque ſpecie, ita & in certis individuis, fermenti hic ſubeſſe conſtitutionem, & quidem talem, ratione cujus fermentum iſtud ſe habet ceu appropriatum agens menſtruum illius objecti appetiti, certum eſt; ſed in quo iſta fermenti determinata conſtitutio conſiſtat? & quomodo determinet noſtrum appetitum, ut ſpecifica appetat? hoc eſt, quod ex profundo DEMOCRITI puteo venit hauriendum. Ideæ certæ, quas hîc habere volunt nonnulli, & intellectu & explicatu ſunt difficillimæ, utut nativa quorundam ciborum appetentia per hujuſmodi ideas, archeo ſtomachi in utero matris impreſſas, facilè & accuratè explicari queat.

§. 3. *Flatus*, qui ex *ſtomacho ſub ructuum* nomine erumpunt, non inſunt naturaliter aſſumptis, ſed per fermentationem demum generantur in ſtomacho; ſicut farina in panificio, & liquores potulenti per fermentationem copioſè eos generant & exhalant. *Sunt* ſcilicèt tales *Flatus neque vapores neque exhalationes*, ſed meritò ab HELMONTIO ad tertiam hujuſmodi Entium claſſem referuntur, nempe ad *Gas Sylveſtre*, ſeu ſpiritus incoërcibiles generatos, neq; à calore neque à frigore per ſe, ſed tantùm ab acido præternaturali per vitioſam fermentationem: unde in hypochondriacis, mulieribus hyſtericis, &c. vitio fermenti ſtomachi vel ſucci pancreatici vitioſè acidorum copioſiſſimè generantur flatus.

§. 4. *Singultus malè refertur ad ſtomachi affectus*, cum *reverà ſit convulſivus diaphragmatis* affectus & motus; unde ab HIPPOCRATE & GALENO ad convulſiones relatus fuit; ab irritante ſcilicèt objecto diaphragma moleſtatum, cum impetu convellitur, ideoque ſingultus inſpirando fieri adſolet; ſicut etiam ex proæreſi à nobis concitari poteſt, aperto argumento, non ſtomachi eſſe actionem, quarum nullæ voluntatis obediunt imperio, ſed diaphragmatis, reſpirationi primariò inſervientis. Negari etiam nequit, ſæpiùs per conſenſum affligi diaphragma, objecto irritante in ſtomacho, propter connexionem ſenſibiliſſimi ſtomachi orificii cum diaphragmate, dum illud illius perforat ſubſtantiam, & in tranſitu connectuntur.

DISPUTATIO IX.

Reſpondente

Dno. ANDREA PETERMANNO,

DELITIO-MISNICO;

Opponentibus

Dno. HENR. VVARNATIO,

SCHOWA-POLONO;

&

Dn. JACOBO VVOLFFIO,

NUMBURGO MISNICO.

§. 1.

VOmitus fit ex *convulſiva* contractura pylori, quo conſtricto mox ſyſtole totius ventriculi, ab orificio inferiori ad ſuperius ſequitur, ob fibras nerveas circulares, ſtomachi mediam tunicam veſtientes, ſimiliter conſtrictas, quas ſequitur ſimilis gulæ convulſio, indeque per os contentorum rejectio. Eſt enim Pylorus præſes retentionis ſtomachi, dum ſuâ aperturâ tranſmittit inferiora verſus ventriculi contenta, & ſui contracturâ ſuperiora verſus regurgitare facit eadem. *Unde* hujus *pylori primarium eſt peccatum in iis*, qui *lienteriâ corripiuntur*.

§. 2. Ut igitur Pylori conſtrictio dat vomitum, ita *orificii ſuperioris* ſeu ſtomachi *clauſura producit nauſeam*: Hæc enim faſtidii eſt ſpecies; unde ea, quæ nauſeamus difficulter deglutimus, & in gula circa orificium ſuperius ventriculi eadem hærere apertè percipimus. Claudit ſe orificium hoc ex quodam horrore objecti moleſti, quod faſtidit; unde hoc ipſum interdum, antequam ſtomachum intrat, per ſuperiora denuò reijcitur; aut ſi nihilominus coactè admittatur illud in ſtomachum, pylori tamen efficacior ſupervenit clauſura, & hinc ſæpiùs vel vehementi vel frequenti nauſeæ vomitus ſuccedere ſolet.

§. 3. Qualis ſanguis in corpore, talis color in habitu corporis effloreſcit. Quod ſi igitur craſis ſanguinis vitietur, etiam color ejus rubineus, è certa particularum hanc maſſam componentium, imprimis ſalium volatilium, cum reliquis ſulphureis unione exſurgens, immutabitur. Craſis autem ejus vitiatur, præter alias 600 rationes, præcipue quando defectus contingit in ſeparatione fæcum alvinarum in inteſtinis, ob vitium ſucci bilioſi & pancreatici vario modo corruptorum. Peccat autem imprimis bilis, dum deficit ſal ejus volatile balſamicum primæ digeſtionis correctivum, unde abundans ejus pars oleoſa ſulphurea non ritè *exaltatur*, & ineptum fit ad tingendum chylum rubineo ſulphure pro futura ſanguificatione.

§. 4. Defectuoſæ igitur particulæ in ſanguine congeſtæ, nec ritè adſimilatæ, tandem per fermentationem ſeparantur & præcipitantur, & ita abeunt in excrementa diverſimodè tincta, noviſque coloribus, quos anteà non habebant, conſpicua. Eadem ratione atque ars, imitatrix naturæ, ex diverſa præcipitatione diverſis coloribus liquores tingere & pingere ſolet, dum anteà permiſta inconſpicua, jam præcipitata & aliquantiſper ſeparata, reddit conſpicua, adeoque ex diverſa luminis *refractione* colorata. Partes verò heterogeneæ ſeparatæ, partim à latice aquoſo imbibitæ per urinam excernuntur, unde hę fiunt variè coloratæ, craſſæ & turbidæ, hinc depoſito ſedimento denuò clarent; partim verò, & quidem maxima ex parte, per vaſcula capillatia quaſi filtrata vel tranſcolata, hinc inde, in ſpecie in ſubcutaneis locis, defiguntur, quæ pro coloris ſui varietate nunc flavedine, nunc viriditate, nunc lividitate, nunc nigredine &c. tingunt.

§. 5. Bilis enim ſanguini permiſta nunquam flavum colorem ipſi conciliat, ſed ratione ſalis volatilis copioſi ejus rubeam tincturam exaltat. Succus melancholicus atrum colorem tribuens non reperitur in noſtro corpore: Faceſſant ergò Veterum de ictero nigro & flavo opiniones, ut taceam & febres & menſes ſuppreſſos & animalium morſus icteros produxiſſe, nec ſemper bilis meatus eſſe obſtructos, & ſæpiùs lapilli in veſicula fellea bilis potiùs impediunt augmentum. Rarum eſt etiam, cum ictero nigro ſplenis eſſe tumorem, obſtructionis nuntium, qui potiùs ſupervenit jam confirmato, quàm quod eundem producat incipientem. Succi tamen bilioſi & pancreatici variæ corruptelæ & defectus occaſiones certas ſubminiſtrant iſtiuſmodi cachexiis coloratis: unde optimè per medicamenta, ſale volatili acri prædita, curantur; ſicuti cachexiam ſimplicem præcedere ſolet utplurimùm Cacochymia in ventriculo.

DISPUTATIO X.

Reſpondente

Dno. JACOBO VVOLFFIO,

NUMBURGO-MISNICO:

& Opponente

Dno. ANDREA PETERMANNO,

DELITIO-MISNICO.

§. 1.

IN *Diarrhœa* aut *Cholera* ſimilibuſque alvi fluxibus, tàm naturalibus, quàm artificialibus, inteſtina inſtrumentaliter tantùm & purè paſſivè ſe habent, maſsâ ſanguineâ primariò affectâ exiſtente: quæ fermentationis inordinatæ & depravatæ agitata motu, partes heterogeneas & efferveſcibiles ſeparatas & præcipitatas ad inteſtina amandat, idque per ductum partim pancreaticum, partim bilioſum, in quibus tranſcolatorio modo & à maſſa reliqua ſeparatæ ejiciuntur & expelluntur: ſicuti idem in purgationibus per medicamenta vegetabilia inſtitutis contingere ſolet; aut ſicut fructus horæi facilè fermenteſcibiles diarrhœas excitare ſolent, ut taceam diarrhœas, quæ critico motu in acutorum ſtatu vel declinatione ſuperveniunt.

§. 2. *Aſthma* inſarctum pulmonum aut aſperæ arteriæ ramorum ſequi, communis fert equidem opinio: aſt ea, quæ *Aſthmata ſicca* vocantur, & ſatis ſunt familiaria, nullo modo cum hac hypotheſi conciliari poſſunt. Quæ uti hæreditario jure non rarò tranſeunt in ſeros nepotes; ita ſequuntur tempeſtatum mutationes, & ephemeridum loco ægris inſerviunt. Interdum verò etiam erraticè, affligunt; & ſine ulla materiæ occaſionalis connexione, ut inopinanter irruunt; ita ſine ſenſibili evacuatione dum ceſſant; potiùs *ob convulſiones muſculorum reſpirationi inſervientium* contingunt, efferi motus, concitatis animalibus ſpiritibus, nervum intercoſtalem inflantibus: Unde & *laryngis & faucium obſtinata* illa *in hyſtericis occluſo*, dum *quaſi laqueo anguſtari illas partes ſentiunt*, ex eadem promanat cauſa. Ut taceam meſenterii & inteſtinorum in iiſdem, uti & hypochondriacis dolorificam ſæpè convulſionem, quam umbilici interiora verſus violenta contractio, & totius abdominis conſtrictio ſequitur.

§. 3. *Catarrhus*, qui fingitur ſæpe *ſuffocativus*, reverà tantùm eſt ſanguinis ſtagnatio, ſeu impeditus motus in pulmonibus, quem anguſtiæ tales ſuffocantes conſequuntur, ex quacunque demum cauſa ſanguinis per pulmones impediatur circulus, quæ tamen ſæpiùs eſt ejus coagulatio, origo non tantùm hujus affectus, ſed peripneumoniæ pariter ac pleuritidis: Nec quemcunque decipiat copioſa ſpuma, quæ taliter affectorum mortuorumque ex ore effluit; hujus namque origo eſt ex agitatione ſanguinis ab aëre inſpirato in flabellis pul-

mo-

monum facti: Nam canis, qui ex infuſo oleo ſulphuris in venam cruralem ſuffocatus tandem interit, copioſiſſimam talem & in pulmonibus & in aſpera arteria tota monſtrat ſpumam. Hinc & *ſperma ceti* eſt adeò laudatum remedium in tali caſu, quoniam ſanguinem coagulatum potenter reſolvit.

§. 4. *Tuſſis* ſæpè originem ex ſtomacho, quatenus diaphragma, ſtomacho affecto irritatum convulſivis concurſionibus excutere nititur objecta moleſta. Lenta eſt ut plurimùm, & graviter imò ex pectore tales tuſſiunt, in principio pauca, in fine copioſa, ſcreando rejiciuntur mucoſa, & ægri ipſi digito intento monſtrant locum affectum ſub ſcrobiculo cordis, in regione ſtomachi prope ejus orificium ſiniſtrum ſe ſentire inquientes ibidem materiam coacervatam & ſenſibiliter moleſtantem. Screatu rejectam materiam ex ſtomacho per gulam ſenſim ſenſimque attolli, non eſt improbabile, imprimis cùm ex *ſucco raphani* hauſto paulò poſt copioſiſſima rejiciantur mucoſa.

DISPUTATIO XI.

§. 1.

OMnis motus *corporis* noſtri *organicus* fit *per fibras nerveas*, tanquam funiculos, quibus movetur aliqua machina. Has fibras inflatas per ſpiritus animales ſui coarctatione ciere motum, probabiliſſimum eſt, ſive imperio voluntatis ſubjaceat talis motus in ſyſtemate fibrarum unitarum muſculoſo per nervos ex cerebro protenſos, ſive citra proæreſin per fibras circulares disjunctas virtute nervorum ex cerebello productorum moveantur interna viſcera: ſed an ex dictamine idearum, cujuslibet partis functioni præſidentium, ideis partis fabricatoribus adnexarum, determinatio motus contingat? ut putat MARCUS MARCI, res eſt non parum intricata; utut tam motus artificialis quàm præter-naturalis ex venenatorum morſibus inductus, hoc confirmare videatur. *Convulſio* eaſdem agnoſcit cauſas, quas motus naturalis, eas tamen cum impetu & violentia quadam, non ſine occaſionali moleſtiæ vel irritationis ſenſu, adeoque prægreſſa furoris vel indignationis Idea, operari conſtat.

§. 2. *Deliria omnia*, quæ ſine febre ſunt, ex ideis præternaturalibus ſpiritibus ſigillatis dependẽt; ſive ab externis in nos traducantur partim per adſumpta, partim per animalium morſus; ſive intra nos ab animi variis paſſionibus & perturbationibus cudantur. Oportet ſanè tàm legitimè quàm depravatè intelligentem ſpeculari phantaſmata ſeu ideas, quæ continuâ ſuâ repræſentatione imaginativam turbant. *Amor* ſanè, indeque deliria amantium oborta, vel manu nos ducunt ad tales ideas cognoſcendas, dum ſtultus amans objectum, in quod fertur continuò, cogitat & meditatur; & actiones canis, ut tales, cùm oriantur ab ideis ſeminalibus ejus, certè per morſum & nobis eaſdem communicari ex ſimilitudine actionum & morum, manifeſtum eſt. Unde & curatio ſtultis interdum convenit ſtulta; dum ſolummodò per ideas, quæ anteà conceptas vel ceu contrarias expellunt, vel ceu fortiores efficaciùs, ſpiritus ſigillando, delent, curantur: v. gr. dum idea pavoris & terroris ex ſubmerſione in aquam medetur rabioſo & Maniaco, vel abſciſſio cornuum alligatorum ſanat etiam, qui putat ſe geſtare cornua.

§. 3. *Fluor muliebris albus reverà videtur eſſe, earum gonorrhœa notha, ex laxitate teſtium aliavè vitioſa conſtitutione eorundem* producta, ratione cujus hi copioſè ſerotum laticem ex Maſſa ſanguinea, vitio digeſtionis primarum viarum, & deficientis motus, coacervatum imbibunt, & internum emittunt. Aliæ certæ viæ proſtant nullæ. Jam verò naturæ lex hæc eſt inviolabilis, *ut nunquam aliquem humorem à ſanguine diſtinctum* excernat, niſi per certas partes ceu cribra hoc fiat, ſive hunc in finem ad ea ſint extructæ, ſive proprio vitio in talia cribra degenerent: Unde non mirum, ſi fluor hujuſmodi ſuppreſſus in diabeten degenerat, aut hydropem, ſimiliavè mala excitat. Solet autem eſſe communis virginibus pariter atque corruptis.

§. 4. *Furor*, qui *interdum apprehendit mulieres, uterinus* dictus, idem eſt cum iſto furore, quo ſtatis temporibus percitæ beſtiæ in Venerem ruunt, ex ſeminis turgeſcentia ſpirituoſa, indeq; facta ſuavi ac voluptuoſa genitalium titillatione, cũ efferveſcentia nimia impetuoſa & extraordinaria ſanguinis. Cũ enim ſub pubertatis annis tàm mira corporis in utroque ſexu fiat alteratio ex ſeminis proventu, ejuſque ſpirituoſæ volatilis auræ cum ſanguine permiſtione, quid mirum, ſi ejus ſpirituoſa abundantia tàm ſingulares ſimiliter inducat mutationes? Ex ſuavi namque iſto genitalium ſenſu, ob turgeſcens ſemen, facilè talis excitatur idea Venerea, etiam imaginativa, quæ continuâ ſui repræſentatione inſtar cujuſdam delirantis nil aliud cogitare permittit, quàm exercitia Venerea. Eadem ſcilicèt hîc eſt ratio, atque tunc nocturno tempore, ex quacunque cauſa in ſeminariis veſiculis maſculorum turgeſcens ſemen, inchoatâ ſuâ titillatione ſomnium repræſentare facit actus Venerei, quâ ſomnii ideâ commoti ſpiritus agili ejaculatione curam procurant. Iam cogita talem nocturnam evacuationem ſuppreſſam, cum continua tamen, etiam in vigilante, genitalium prurigine, indeque Venerea imaginatione, & quid aliud quàm furorem uterinum habebis? cujus elegantem hiſtoriam opii uſu curati annotatam vide in BARTHOLINI *Hiſtor.* 85. *Centur.* 5.

MICHAELIS ETTMULLERI,

PHILOSOPH. ET MEDICINÆ DOCTORIS,

DISPUTATIO *DE* FERMENTATIONE,

Communicata

Anno 1669.

§. 1.

FErmentatio eſt minutarum particularum, corpus miſtum conſtituentium, motus inteſtinus, ortus à mutua ſalium, alcali & acidi, in unoquoque miſto exiſtentium, ſed reſolutorum, in ſe invicem actione, quâ omnes reliquæ miſtum componentes particulæ variè inter ſe invicem exagitantur, & permiſcentur, uſque dum ſequatur aut ultima miſti reſolutio, aut nova ejuſdem alteratio, à ſalium nova unione aut ſaltem contemperatione dependens.

§. 2. *Subiectum Fermentationis eſt corpus miſtum*, hoc eſt cujus minutæ particulæ, ex quibus proxime conſtat, & in quas proxime eſt diviſibile, ſunt diverſæ naturæ. Quæ naturarum diverſitas à ſolius magnitudinis, poſitionis, quoad levitatem & gravitatem, compoſitionis vel

vel motus & texturæ, aliarumque hujuſmodi circumſtantiarum ratione, dependet.

§ 3. *Cauſa Fermentationis proxima* ſeu id, quod motum iſtum in particulis componentibus incipit, ſunt ſalia illa duo, *acidum & alcali*, & hoc tàm volatile in operibus naturæ, quàm fixum in operibus artis: Hæc duo enim generalia ſalia in omni exiſtunt corpore naturali, & unum ſine altero in rerum natura reperibile non eſt, variatâ nihilominùs admodum proportione.

§. 4. Sub alcali autem & ſub acidi nomine innumerabilis ſalium diverſitas & varietas comprehenditur, cùm tàm urinoſa, quàm acida innumerabiliter inter ſe differant, unde & variis modis inter ſe mutuò uniri & combinari poſſunt, indeque variæ ſaporum operationumque differentiæ deducendæ ſunt. Indeque & ſalſum, ex acidi & alcali concurſu obortum, multis modis variat: de quibus videatur TACHENIUS *in Hipp. Chym.* & *Clave Med. Hippocrat.*

§. 5. Hæc ſalia autem, ubi debito modo vel inter ſe, vel cum aliis juncta ſunt, ne alterum nimis excedat alterum, aut ab aliis rebus contemperata, ne propter interjectum quaſi medium in ſe invicem agere queant, quieta exiſtunt, corpuſque in eodem permanet ſtatu.

§. 6. Quod ſi verò *ſalia* hæc non debito modo conjuncta ſunt, ſed disjunguntur, vel cùm non debitam ad ſe invicem obtinent proportionem, vel non legitimè ab aliis admixtis temperantur, immediatè tunc in ſe invicem agunt: acidum rodit alcali, & alcali propellit acidum, unum agit contra alterum, aguntque & patiuntur mutuò; hinc miſtionis ſolvitur vinculum, ab hiſce ſalibus potiſſimùm dependens, & reliquæ componentes particulæ ſui juris factæ, uti non ſemper in omnibus concordant, ita à ſalibus eorumque motu variè agitatæ, motæ & commotæ, confuſæ & perturbatæ, debitoque, quem ante obtinebant, ſitu non locatæ, hanc inteſtinam motionem, à ſalibus inchoatam, maſculè promovent augentque, *& ita Fermentationis motum efficiunt*.

§. 7. Confirmatur hoc exinde:

1. Quia fermenteſcentia omnia his duobus ſalibus copiosè ſunt inſtructa, & quæ his duobus conſtant ſalibus, facillimè fermentantur, verb. gr. mel, ſaccharum, ſucci florum, plantarum, fructuum maturorum, urina, muſtum, cereviſia &c; alia verò corpora his deſtituta minimè.
2. Mutationes rei per fermentationem factæ, ut ſunt in colore, ſapore, conſiſtentia, ſeparatione partium, &c. optimè de his ſalibus, variaque eorum conjunctione, tùm inter ſe tùm cum aliis, contemperatione deducuntur.
3. Affinitas Fermentationis cum Effervescentia manu nos ducit ad ſalium horum conſiderationem, cùm *Efferveſcentia, accelerata videatur fermentatio*. Efferveſcentia verò ſæpiſſimè, licèt non ſemper, ab acidi & alcali concurſu oritur: v. gr. ſpiritus nitri limaturæ ferri affuſus, facit efferveſcentiam: idem ſpiritus butyro antimonii affuſus, etiam efferveſcit, cùm tamen ſint duo acida: Ejuſmodi tamen exempla ſunt rariſſima. Diſtinguenda eſt Ebullitio, quæ tantùm fit in aquoſis & oleoſis, à Fermentatione & Efferveſcentia.
4. Prout ſalia nunc plus nunc minus ſunt proportionata, & ab aliis contemperata, eò nunc magis promovetur, nunc impeditur Fermentatio. Nam fit interdum Fermentatio, dum ſalia hæc ſunt improportionata, & alterum aſſurgit erga alterum, ut in vino & cereviſia aceſcentibus. In illis enim fermentationem impedimus, dum contemperare ſtudemus; in his verò, dum æqualem proportionem obſervamus: V. g. in vino ſunt ſalia, quæ contemperata ſunt ab aliis particulis admixtis: quod ſi verò vino addatur tartarus, vel fæx cereviſiæ, quibus ſalia fiunt acriora, habemus fermentationem. Item ſi cereviſiæ aceſcenti, ob inæqualem proportionem acidi & alcali, injiciatur creta, vel lapilli cancrorum, *augetur alcali, fitque proportionatum acido*, unde *tollitur aceſcentia*.
5. Omnia ea, quæ fermentorum loco adjiciuntur, ac fermenti vices ſubeunt, in tranſmutanda re per fermentationem, ac in renovanda deficiente fermentatione, agunt, quatenus unum horum ſalium in iis excellit, unde ſimile exſuſcitatur, contrarium verò ſubigitur in re fermentanda; vel quatenus iis ambobus egregiè pollent, unde in re fermentanda hæc ſalia anteà quieta, de novo, ob acquiſitas ſuppetias, partes reliquas, à quibus contemperabantur, ſuperant, & actiones mutuas renovant: v. g. acetum vino infuſum concitat fermentationem, unde vinum mutatur in acetum; Calx viva muſto adjecta, ejus fermentationem promovet.
6. Omnia ea, quæ fermentationem proximè impediunt, hoc agunt, quatenus horum ejuſmodi ſaliũ vim & in ſe mutuam actionem infringunt ac tollunt, ſal excedens abſumendo, vel deficiens reſtituendo, & iis ambobus ſe permiſcendo, & ea ita temperando: v. g. creta abſorbet acidum, & impedit cereviſiæ aceſcentiam: copia lactis vino injecta hujus efferveſcentiam impedit, ſalia dicta temperando.

§. 8. Efferveſcentia & Fermentatio à multis confunduntur; imò nimis rigidè, tanquam longè diverſa, diſtinguuntur. Reverà ſunt una eademque res, diverſus ſaltem ſalium ſtatus & concipiendi modus eſt, quæ nunc ſunt pura, h. e. ſola, ſine alterius corporis additione, aquæ tamen beneficio conjuncta & confuſa, nunc verò ſunt impura, hoc eſt, ſociata aliis particulis, corpora miſta componentibus: *Si prius, habeo efferveſcentiam*; ſi *poſterius, habeo fermentationem*: In *primo ſalia ſunt libera*, unde *cum impetu* validè dimicant; in *ſecundo* ſunt *impedita*, *unde remiſſiùs agunt*: hinc in primo citiùs, in ſecundo tardiùs, ſuum abſolvunt opus. In primo unita firmiter requieſcunt; in ſecundo verò variè ſe habent, dum cum aliis particulis ſe unientia, vel laxè tantùmmodò ſe invicem contingunt, vel cum aliis firmiùs concreſcunt, prout alia atque alia ſalium, tùm inter ſe, tùm cum admiſtis, eſt proportio. Nam in efferveſcentia ſtrictè ſic dicta uniuntur particulæ ſalinæ, ob nullius alius interventum; in fermentatione verò laxiùs ob aliarum particularum internexionem, unde efferveſacta per ſe ampliùs non efferveſcunt, fermentata verò denuò fermentant. Hinc videmus, quod quò magis miſta ſunt corpora, h. e. quò magis ſalia ſunt contemperata, & ita impedita, eò magis fermentant; quò verò minùs ſunt miſta, & ſalia ita ſunt liberiora & puriora, eò magis efferveſcunt.

§. 9. *Cauſæ Occaſionales Fermentationis* ſunt omnia ea, quæ quocunque modo ſalium mutuam proportionem tollere, alterum augendo, alterum verò imminuendo, vel quocunque modo miſtionem particularum auferre, eaſque invicem à ſe ſeparare poſſunt; unde ſalia aliorum conſortio & contemperatione liberata, à ſe invicem diſtracta, de novo agere atque reagere incipiunt, hoc eſt fermentare. *Diſtinguenda autem cauſa occaſionalis* HELMONTII *à vulgari*: Ille enim cauſam occaſionalem omnium ponit in humoribus; vulgò verò eadem eſt cum procatarctica ſeu remotiſſima.

§. 10 *Requiſita ad Fermentationem neceſſaria* ſunt *tria*:

1. *Humidum debitum* vel liquor, qui reſolvat miſtum; ſalia enim niſi reſoluta non agunt in ſe, nec operantur: deinde humidum locum idoneum præbet, in quo motum ſuum exercere valent miſti particulæ. Sit autem debitus, & ratione quantitatis & qualitatis: vid. KERGERUS *de Fermentat. pag. 70.*
2. *Spatium liberum*. Omnia enim dum fermentant, ob motum inter ſe invicem concitatum, & liberam particularum à ſe invicem ſeparationem, multùm expanduntur ac dilatantur, unde denegato ſpatio denegatur & motus, & per conſequens etiam fermentatio.
3. *Requiritur particularum* corporum fermenteſcentium aut *diminutio* in minimas, ſi ſit ſiccum; aut confuſio, vel laxior unio, ſi ſit humidum: v. g. fermentum in farinam contritum, & muſtum craſſiuſculè inſpiſſatum non fermentat. Dum enim ſalia nimis ſunt unita, in ſe invicem agere, aliorumque conſortio ſe extricare nequeunt. Prætereà quoque, ſi firmiter remanerent miſti particulæ unitæ, impoſſibile ipſis eſſet, ſe movere.

§. 11. *Cauſæ* interim *adjuvantes* ſunt tres:

1. *Fer-*

1. *Fermentum*: non quidem tàm propriè dictum piſtorum fermentum, ſed *omne id hoc loco intelligitur*, quod *alicui rei permiſtum, eam incidendo, reſolvendo & penetrando, in fermentationem movet*; eſtq; ſemper naturæ ſalinæ, nunc de natura alcali, ut dum lupulus cereviſiæ additur, dū *aromata & ſinapi cum ſacchato* permiſcentur, quibus eorum promovetur fermentio; & ipſa vini floreſcentis effluvia odorata, quæ vinum de novo fermentant, ſunt de natura ſalis volatilis; nunc de natura acidi, ut fermentum piſtorum; nunc de utroque, & hæc efficaciſſimè fermentationem promovent, ut fæces cereviſiæ, mel, ſaliva hominis jejuni, &c.

2. *Calor moderatus*: Hujus enim natura eſt attenuare & reſolvere, humidaque laxare, & dilatare, quæ frigus è contrà adſtringit; hinc promovendo motum, fermentationem promovet. Obſervatur interim quod fermenteſcentia & ipſa ingentem calorem concipiant, ex inſigni motu particularum oriundum, quæ fermentatio, ut magis magiſque promovetur, ita & calor internus tanto magis excitatur & augetur.

3. Eſt *motus externus*: Hic enim agitando particulas, mutuum ſalium, tùm inter ſe, tum cum aliis concurſum, promovet, ſicque multum ad fermentationem contribuit.

§. 12. *Effectus Fermentationis* eſt vel *eſſentialis*, vel *accidentalis*. *Eſſentialis* eſt vel frequentior vel intermedius, vel rarior & ultimus. *Ille eſt miſti inſignis alteratio*: Hic eſt miſti *ultima in ſuas particulas componentes omnimoda reſolutio*. *Alteratio miſti*, quæ veræ fermentationis eſt ordinarius effectus, contingit tùm ob novam ſalium inter ſe, & cum aliis particulis miſtum componentibus unionem ac contemperationem, tùm ob partium non miſcibilium excluſionem. Quæ partes non ſunt miſcibiles aut ratione ponderis, unde leviores avolant, graviores ad fundum præcipitantur; aut, quod frequentius eſt, ratione figuræ. Ut hic effectus meliùs intelligatur, notandum: quod ſalia ob id in ſe invicem agant, ut ſe uniant; quod nunc faciunt immediatè, ſi ſunt ſola, ut in efferveſcentia; nunc mediatè, ſi aliis nempe ſunt ſociata, ut in fermentatione. Ex qua nova unione ingens miſti ſequitur alteratio in colore, ſapore, conſiſtentia, & aliis proprietatibus; ita ut nulla ferè in rerum natura peragatur alteratio, neq; generatio aut corruptio, ubi non intercedat fermentatio. Exemplum ultimatæ fermentationis videmus in muſto, ex quo per fermentationē alterato fit vinum & tartarus; vinum dum denuò fermentat, alteratur & degenerat in acetum per novam texturam, quatenus acidum obtundit & figit ſal volatile: ſic fructus matureſcunt per fermentationem, & ſemina per eandem germinant. Eſt ergò rerum quorundam ſeparatio accidèns quoddam neceſſariò conſequens fermentationem, non verò primarius aut eſſentialis ejus effectus.

§. 13. Ultima miſti reſolutio rarior, & ultimus denique fermentationis effectus eſt, ad quem ferè non, niſi per iteratas fermentationes eſt acceſſus. Quoties namque contingit fermentatio, toties fit nova ſalium unio, partium volatilium avolatio, gravium verò vel craſſarum præcipitatio, vel alio modo non-miſcibilium ad fundum excluſio: unde ſenſim ſenſimque ſalia arctiùs ſe uniunt, aliis particulis relictis, donec tandem vel uno ſale dominante, altero oppreſſo; vel ambobus arctè inter ſe invicem unitis, ut à volatilitate ſua evaporent, ac ſub forma ſalſi remaneant, ſicq; aliarum partium conſortium relinquunt, unde vinculum miſtionis, à ſalibus oriundum, tandem diſſolvitur, & miſtum in componentes ſe immediatè particulas tandem dirimitur; id quod *Putredo* vocatur. Unde acetum, cum ulterius fermentat, abit in *ſitum*, *ſive lanuginem ex humore creatam*. quod eſt reverà germinatio ſeu vegetatio quædam, beneficio microſcopii jucundè oculis ſe ſiſtens. Poſt ſitum fatiſcit miſtum, i. e. ſalia poſtmodum deſtructa ſunt, & particulæ ſitus non ampliùs ſufficientes ſunt ad conſtitutionem novi miſti, adeoque in novum eſſe fatiſcentes, abeunt in aquam. Plura qui cupit de Fermentatione, videat KERGERUM, WILLISIUM, SCHOOKIUM *de fermentatione* agentes, quorum hypotheſes erroneæ facile corrigi poſſunt.

§. 14. Unica eſt *differentia fermentationis* præ aliis notatu digna, dum *fermentatio* nunc eſt *occulta*, nunc *manifeſta*. *Hæc magno labore multoque ſtrepitu peragitur*; *illa non niſi pedetentim ſuas exerit vires*: *Hæc ſalium admodum efferatorum vim ſequitur*; *illa ſalium temperatorum*: Hæc in artificialibus; illa in naturalibus eſt obvia, v. gr. in fructibus matureſcentibus, in fermētatione plantarum, ſanguinis humani, & eſt fermentatio occulta: ſed fermentatio muſti vel panis, eſt manifeſta.

§. 15 *Fermentationes corporis humani* dum *naturaliter* ſunt *conſtitutæ*, *blandè placidèque omninò* peraguntur. Sunt enim in corpore humano omninò temperata, & ſalia aliis particulis debitis miſta, ſine tumultu & ſtrepitu fermentationes obeuntia. *Præternaturales autem fermentationes* ſunt vel *nimis auctæ* & *impetuoſæ*, ut in febribus, diarrhœis, phreneticis, &c. ob ſalium efferveſcentium vim, impetuoſamque potiùs efferveſcentiam, quàm fermentationem; vel *nimis imminutæ & placidæ*, ut in cachexia, morbo virgineo, apoplexia, &c. ubi ſalia impedita, & ab aliis particulis quaſi obruta, debito modo concurrere, & fermentationem ciere non valent.

§. 16. Fermentationes non rarò aut inchoantur, aut augmentantur per fermenta, quæ hanc vim obtinent, quatenus unum alterumve ſalium in iis excellit. Dumque per fermentationem & fermenta inſignes admodum alterationes in rerum natura produci diximus, non eſt mirandum, quod fermenta, licèt mole minima, in alterandis tamen rebus, & immutandis corporibus naturalibus, potentiæ adeò ſint eximiæ, ut ſæpè vel occultum quoddam miaſma in aëre volitans, integram vini cellam perturbare valeat, & parva ſalivæ guttula ingentem farinæ & cereviſiæ novellæ copiam fermentet. Inde namque miaſmatum morboſorum & venenatorum potentia, dum fermentando in corpore noſtro operantur, deducenda venit. *Sunt* namq; quod benè notandū, *fermenta omnia ſui multiplicativa*, quæ *ſe in materia prædiſpoſita admodum multiplicant, eamque in ſui naturam tranſmutant*. Nam ſicut parvum fermenti piſtorii fruſtum ingentem farinæ maſſam in ſui naturam tranſmutat & alterat, ita & morbillorum & variolarum, peſtis, vel luis Venereæ miaſma totam maſſam ſanguineam alterare & depravare poteſt.

MICHAE-

MICHAELIS ETTMÜLLERI.

PHILOSOPH. ET MEDICINÆ DOCTORIS,

DISSERTATIO

DE

CHIRURGIA TRANSFUSORIA

Communicata

Anno 1682.

CAPUT PRIMUM

HISTORICUM,

Ortum, Inventionis Occaſionem, Progreſſum, & Experimenta Transfuſionis.

Exhibens.

I*Nventionem* quod attinet: notum eſt, inter nova hujus ſeculi inventa ferè primaria recenſendam eſſe circulationem ſanguinis, cui occaſionem dedit inventio valvularum ſeu oſtiolorũ in venis, præſertim artuum majoribus. *Primus valvularũ illarum Inventor fuit* ineunte anno 1579. GUILIELMUS FABRICIUS ab AQUAPENDENTE, *Profeſſor Patavinus*, poſt quem brevi *primus* SALOMO ALBERTUS Witterbergæ per *αὐτοψίαν*, confirmavit. Horum conſideratione factum dein eſt, ut poſtmodum ratiocinando de ſanguinis motu mirabili PAULUS SARPA, *Frater* ſeu *Monachus Venetus*, AQUAPENDENTIS familiariſſimus, conjecturare primus incepit. E contrà GUILIELMUS HARUÆUS, *Anglus*, primitus ſibi inventionem ſanguinis circulationis tribuit, *aſſerens*, PAULUM SARPAM omnia *ab ipſo hauſiſſe*; & omninò fatendum, HARUÆUM primum fuiſſe, qui *experimentando* negotium hoc manifeſtavit; SARPAM verò, quod *ratiocinando* ejuſdem veſtigia nobis exhibuit; quos inſecuti WALÆUS.

Quæri hic poſſet: *an Veteribus motus ſanguinis circularis fuerit cognitus?* Reſp. Omninò; nam revera *inventum eſt divinum*, ab ipſo *Spiritus Sancto, Salomoni Regum* ſapientiſſimo, Inſpiratum: *Eccl. XII. v. 6.* reperiuntur veſtigia, SALOMONEM cognitionem habuiſſe circulationis hujus: Videatur SCHNEIDERUS *l.3. Catarrh. cap.2.* & JOH. SCHMIDIUS *in deſcriptione Senectutis Regis Salomonis*, ubi hoc ipſum probat. De Sinenſibus dubium eſt, an ſciverint? licèt ſint, qui id affirmare conentur: videatur CLEYERUS, MEDICUS *Batavus, in Epiſt. ad Simon. Pauli*, quæ reperitur in BARTHOLINI *Actis Medic. Haffnienſ. volum. 4. obſer. 1. p. 4.* Verba ejus hæc ſunt: „*Unicam ſaltem rem magnæ molis, quam vix mente complecti poſſum, nedum facultate conſequi, mirari licet. Medicis Sinenſibus tot retro ſeculis (ultra* 4000. *annorum) uſum circulationis ſanguinis innotuiſſe præ Europæis; & quod caput rei eſt,* σημειωτικὴν *infallibilem ex pulſuum tactu, eorumque diverſis ictibus exercere, morbi ſtatum & declinationem exinde diſcutientes*, &c. Superiori anno *de Medicina Chinenſium ex pulſibus* non nemo ſcripſit, quod tam futile ſcriptum eſt, ut mirer, quod expreſſum exſtet. Sicut autem facile eſt, inventis aliquid addere; quin & luce incenſa vel tantilla, plura quæ in occulto latent, manifeſta fiunt; ita occaſione circulationis ſanguinis cogitatum fuit de remediis communicandi ſanguinem immediatè; hinc *Chirurgia* itaque *Infuſoria* inventa fuit. *Primi*, qui hanc ipſam exercuere, *fuerunt Angli*, & inter eos primus Autor dicitur WREN. *Theol. & Mathematicus in Acad. Oxonienſi P.P. inſignis, Regiæ Societatis Socius*, qui anno 1657 primitùs erga *Illuſtrem* BOYLEUM hujus rei mentionem fecit: *vid. Act. Societ. Reg. Angl. Vol. 1. p. 96.* Deinde JOH. DANIEL MAJOR *Medicinæ Doctor & Anat. & Botanic. P.P. in Acad. Chilonienſi*, vir perquàm eruditus, perquàm etiam vagus, meditando ad hujuſmodi infuſionem liquoris medicamentoſi tandem devenit. Hinc anno 1664. *Prodromum* edidit de hac *Infuſoria Chirurgia*.

Experimenta varia Chirurgiæ hujus primò in brutis inſtituta fuerunt:

1. *Cani infuderunt extracti liquidi opii* ad ℥j, qui poſt mediam horam ſtupidus & torpidus factus, adeo dormire incepit, ut licèt acicula per linguam exertam trans adigeretur, vix tamen ſentiret, & cùm biduum unamque noctem dormiendo conſumpſiſſet, reconvaluit: videatur *Diſp. mea de Chirurg. Infuſ. c. 1. §. 4.*
2. Cani infuderunt grana xvj. croci metallorum in ℥j Infuſi non filtrati, hinc aliquot vomitus conſecuti, altero manè verò mors.
3. In alius moloſſi arteriam infuſum croci metallorum pauca quantitate immiſſum, nihil damni invexit; cùm verò doſis ad ℥ij aucta fuiſſet, & animam, & ſimul omnia, evomuit.
4. Hinc plura quoque facta fuerunt experimenta cũ *acidis*: ſed obſervatum fuit, *acida coagulando ſanguinem ſtatim mortem intuliſſe*; è contra verò *urinoſa injecta*, ver. gr. oleum tartari, *ſanguinem floridum & rubicundum reddidiſſe*.
5. Decoctum arſenici in aqua communi ad ℥j infuſum cani necem intulit.
6. Sic ipſe experimenti gratiâ ʒß. Mercurii ſublimati in aqua ſimplici ſoluti in venam cruralem canis majoris injeci, qui paulò poſt exſpiravit.
7. Cani aliquando aliquot Unciæ nitri cum aqua communi Infuſæ fuerunt, abſque ulla alteratione.

Notabile eſt, quod, ſi cani per venam jugularem halitus inflетur, moriatur: quod ſi verò per receptaculum cõmune inflеtur, iterum ad ſe redeat, & quaſi reviviſcat.

Progreſſum fuit ulteriùs, & quid humano valeat in corpore novum hocce inventum? ſimiliter tentatum fuit. Sic præter alios D. FABRICIUS, *Medicus Dantiſcanus*, militi lue Venereâ inveteratâ cum ulceribus in tibiis, tumore brachii dextri, doloribus capitis horrendis, cum gummatis ſeu nodis in oſſibus laboranti, reſinæ ſcammon. gr. vij. diſſolutæ in Eſſentia Guajaci ad ℥ij infundere curavit optimo cum ſucceſſu; omnibus enim his affectibus vomitus ſupervenit, & dein ſeceſſus.

CHI-

CHIRURGIA hæc INFUSORIA eſt *quaſi mater*, quæ peperit filiam, ſcilicet *Transfuſoriam*, qua per venas ſanguis alterius hominis aut bruti corpori humano immittitur, & locum illius occupat, qui à morbo conſumptus, vel venæſectione largiore eductus erat. Primi Autores fuerunt Angli, D. TIMOTHEUS CLARCK, *Regius Medicus*, ut & *Nob.* HENSHAUS anno 1657. de ſanguine infundendo & transfundendo fuerunt ſoliciti, donec anno 1665. ſub finem Febr. D. LOWERUS *de Corde cap.* 4. 184. primitus in cane inſtituiſſet experimentum. Mox in Galliis eadem Transfuſoria tentata fuit, & in brutis, & in hominibus; hinc bellū literariū inter Gallos & Anglos ortum, qui reverà primi dicantur Autores. Sed verum eſt, quod *prima laus debeatur Anglis reſpectu brutorum*; *non tamen negandum eſt, Gallos primitùs tentaſſe in hominibus*. Conf. *Merclinus de Ortu & Occaſu Transfuſ. ſangu.*, LAMSZWERDE *Tab.* xi. & xii. *Append. ad Scultet. p.* 29. & 55.

Videntur proſtare veſtigia in Veteribus de Transfuſoria hac Chirurgia. Nihil dicam de MARSILIO FICINO, qui ſuaſor exiliit, ut ſenex ſanguinem arteriæ ſectæ juvenis exſugat. Conſilium ſanè crudum, ſed proficuum. Sic quoque JOHANNES COLLE., *Italus, norentinus*, edidit *Tractatum de Inventione Remediorum, novorum, jucundorum & tutorum*, Autorque fuit, ut fiat translatio ſanguinis ex juvene in ſenem. *Libavius*, vir ſcribendo prolixus, ſed inſignis ſcopticus & ſcepticus, in Appendice facit ſingularis hujus inventi mentionem, ſed addit tamen hanc epicriſin: *Dentur puero juſcula roborantia; Medico verò elleborus.* MAURITIUS HOFFMANNUS, *Med. Doctor, & P. P. Anatomices & Botanic. Altdorffinus*, mihi Altdorffum tranſeunti retulit, ſe publicè & privatim docuiſſe, quomodo in Melancholicis, Epilepticis, &c. ſanguis ex juvene florido in ægrum immittendus ſit: ſicuti & D. MAJOR *ſuprà laudatus* brevi poſt Infuſoriam edidit librum, cui Titulus eſt: *Delitiæ Hybernæ*. *Ex his patet per transfuſionem ſanguinis ſignificari, ſanguinis unius animalis in alterius animalis vaſa ſanguiflua per intermedios canales derivationem, pro uſu Therapeutico vel Diætetico.*

Differentia Transfuſionis hujus eſt triplex: vel fit *ex bruto in brutum* experimentandi gratiâ; vel *ex bruto in hominem*, vel *ex homine in hominem*, medicandi gratiâ.

Modus varius eſt: Quiſque enim ferè ſuum habet peculiarem modum. Alius eſt LOWERI, ſed qui non placet, ob ſanguinis motum & impulſum per canales nimis longos refractum, indeque illius facilem coagulationem. Mihi placet DIONYSII & *Gallorum modus*, quem Pariſiis vidi. *Vaſa* ex quibus fit Transfuſio, in genere ſunt venæ & arteriæ: locus verò, ubi ex iſtis vaſis fieri ſolent Transfuſiones, ſunt vel in brutis cruralia vel jugularia vaſa, in hominibus brachialia. Optimus modus eſt, ſi ex bruto in brutum inſtituatur Transfuſio, ut ex arteria crurali aperta, vel, quod periculoſius, ex arteria carotide fiat in venam cruralem vel jugularem bruti.

Ex vena in venam, ver. gr. jugulares, commendat EDMUNDUS KING *in Act. Anglican. pag.* 361: ex bruto verò in hominem, ſi vena cruralis vel jugularis bruti aperiatur, & in homine in medianam fiat transfuſio. Quod ſi ex homine in hominem inſtituenda, eligitur pro arteria emittente illa in brachio; pro vena recipiente etiam in brachio; præſentanei enim magis effectus & uſus præſtantioris videtur, ſi ex arteria in venam fiat transfuſio, ob arterioſi ſanguinis à venoſo, in conſiſtentia, motu, ſpirituoſitate, tardiore congrumeſcentia, differentiam.

Finis ſeu ſcopus eſt vel *generalis*, vitæ prolongatio in ſenibus, & hinc morborum curatio; vel *ſpecialis*, ſanguinis vitioſi correctio, ejuſque deficientis in natura reſtitutio: hinc in ſpecie ad *deliria Melancholica* corrigenda & *tabem curandam*, *ſcorbutum eradicandum*, *arthritidem mitigandam*, *epilepſiam removendam*, *ſcabiem & lepram tollendam*, *virium defectum reſtituendum*, *tam in juvenibus per morbos exhauſtis*, *quàm ſenibus jam naturâ deficientibus*, *ad mores per temperamentum alteratum corrigendos*, *ad inimicos conciliandos*, *ad calculi geneſin ex ſanguine ſalſo tartareo inbibendam*, Chirurgia hæc adhibetur.

Rationes, quæ ſuadent eam, ſunt ſequentes:

1. Deſumitur ex conſideratione fœtus in utero: ſicut mater nutrit fœtum, immediatè transfundendo ſanguinem ſuum in ipſum, & vitam ejus conſervando, quidni ergò in adultis id etiam fieri poſſit?
2. Ex compendioſiſſimâ nutriendi & ſuſtentandi animalia viâ. Conſiderentur enim tàm ambages ciborum, eorumque mora, antequam ad ſanguinem deferantur, quàm variæ, quas patiuntur, alterationes.
3. Ex eo quod certum ſit, ſanguinem eſſe radicem vitæ, & ſimul vel ægræ vel ſanæ. Unde ſanguine cacochymo exiſtente, maxima exinde oriuntur mala; eodem verò euchymo floridus ſtatus emerget. Quâ ratione verò corrigi meliùs poteſt, quàm per ſanguinem? per alium enim ſanguinem hoc correcto mala evaneſcent.
4. Ex eo, quod ſubinde gravia patiantur mala, qui ſanguinis defectu laborant: v. gr. ſi quis in dyſenteria vel hæmorrhagia uteri multum emiſerit ſanguinis, duplex huic imminet malum, periculum ſcilicet vitæ, periculumque cachexiæ, & hydropis. Ergò ut citiùs ac tutiùs reſarciatur ſanguinis inſignior defectus, & malum præcaveatur, nil conſultius eſt, quàm ut loco mali bonus infundatur ſanguis.
5. Ab analogia, nimirum ab inſitione plantarum in plantas, quæ eo meliùs germinare deprehenduntur. *Vid. Acta Anglic. pag.* 295 & LAMSZWERDE *l. all.*

Hæ ſunt rationes, quas Galli urgent: ſed cùm omnis ratio ſine experimento ſit nulla & cæca; & contrà, experientia ſine ratione ſit temeraria, præmiſſis rationibus ad experimenta Transfuſoriæ jam peractæ accedimus:

Quorum

I. *Factum eſt ex cane in canem. Dionyſius*, Medicus Gallus, Mathematicus, & Philoſophiæ addictiſſimus Profeſſor, more Gallorum levis, & judicii præcipitis, primus omnium recepit duos Canes diverſi ſexus, extraxitque ex mare ſanguinis ℥ix, donec langueſceret: hinc idem cani fœminæ totidem indidit, nullâ tamen alteratione ſubſequente.

II. LOWERUS canem minorem accepit, ipſique omnem ferè detraxit ſanguinem; ex moloſſo verò ſanguinem in huncce minorem transfudit, & tantum quidem ſanguinis, donec moloſſus moreretur, minor verò optimè ſe haberet.

III. GRAFFIUS Cani itidem detraxit ſanguinem ad inſtantis mortis indicia: ſed cùm alteriùs ſanguinem huic inſtillaſſet, revixit. Experimentans autem GRAFFIUS, an lac, ſi cani, cui ſanguis detractus, infundatur, in ſanguinem mutetur? expertus eſt mortem ſubſequi.

IV. Dominus GAYEN, Chirurgus Celeberrimus, meus tunc temporis Pariſiis hoſpes, ℥xviij ſanguinis cani detraxit, eidemque totidem ex alio inſtillavit, qui verò poſt quinque dies mortuus eſt: vid. *Acta Societ. Reg. Anglican. pag.* 420

V. Sic quoque ſanguinis Transfuſio facta eſt ex cane juvene in venas canis vetuli, & quidem ex crurali arteria bono cum ſucceſſu; nam duabus poſt Transfuſionem horis iterum ſaliebat & exultabat; cumque ſenium ipſi oculorum aciem hebetaſſet, & ferè ademiſſet, & vix ante hanc operationem ſe movere potuiſſet, optimè convaluit: vid *l. a. pag.* 385.

VI. D. COXE, *Anglus*, ex cane vetulo ſcabioſo in alium ſanum fecit Transfuſionem, ex vena jugulari illius in venam jugularem hujus, ab ℥xjv. ad ℥xvj. præter propter; hinc factum, ut ſcabioſus ſanaretur, caniſque alter, qui ſcabioſi ſanguinem receperat, nihil exinde mali paſſus fuerit: Vid. *l. a p.* 363.

VII. Bononiæ in Italia facta eſt Transfuſio ex agni arteria carotide in venam jugularem alterius agni, ex quo anteà tantum ſanguinis exhauſtum fuerat, quantum ex agno ejuſdem magnitudinis *Dominus* CASSINI ſuppleri poſſe ſperavit; adeò ut, peractâ operatione, agnus recipiens ſine ullo indicio infirmitatis circumambulaverit, & ſecutus fuerit eos, qui operationem fecerant, & poſtmodum vixerit, accreverit, &c: vid. *loc. alleg. pag.* 705

pag. 705. Exempla hæc antecedentia fuerunt inter bruta ſpeciei ejuſdem: nunc ſequuntur exempla inter bruta ſpeciei diverſæ.

VIII. Transfuſio ex vitulo in ovem facta fuit à *Domino* KING: Hic enim ovi ex vena jugulari ℥x Ljx. ſanguinis emiſit, poſtmodumque ex jugulari vituli tantundem immiſit: ſed ovis dimiſſa ambulavit, & tantum virium habens, quantum anteà habuerat, pabulum quæſivit: *Vid. Act. Soc. Reg. Anglic. pag.* 361.

Simili modo

IX. Ovi ex jugulari vena ℥x Lv. ſanguinis fuerunt detractæ, ita ut maximè debilis redderetur; ex vena verò jugulari vituli tantundem præter propter immiſſum fuit, hinc ovis alacris admodum facta, cùm vidiſſet penes ſe canem, magno impetu ter quaterque eum feriit, neque reliquum fuit veſtigium eorum, quæ in experimento paſſa fuerat, vixitque pancreaticè.

X. *Doctor* DIONYSIUS, *Gallus*, ex tribus vitulis in tres Canes transfudit ſanguinem: ſed hæc animalia recipientia optimè valuerunt, & uni iſtorum trium canum die præcedente tantum ſanguinis fuit extractum, ut vix ſeſe potuerit movere, ſed recepto poſtridie ejusdiei à vitulo totidem ſanguinis, in momento vegetus factus iterum eſt: Vid. *l. cit. pag.* 361. & *Iournal des Jeavans pag.* 677.

XI. Udinæ, in Italia, transfuſus eſt ex agno ſanguis in venas canis Hiſpanioli, ætatis 13 annorum, qui per triennium penitus ſurdus, & debilis valde fuit, & parum ambulare potuit: ſed obſervatum fuit, quod peractâ transfuſione poſt aliquot horas alacrior apparuerit, heros ſuos quæſitum abierit, poſt biduum longè meliùs per plateas ambulaverit, intraque menſtruum ſpatium, cùm appetitus egregiè interea rediiſſet, & ipſe benè comediſſet, omninò fuerit reſtitutus auditus, ita ut vocatus, ſemper audiret, ſed ita tamen audivit, ut quoties vocaretur, ſemper retroiret, quaſi vocans procul abſtitiſſet: Vid. *Tranſact Soc. Reg Anglic pag.* 705. Non abludit ab hoc experimentum, quod Pariſiis cum catella Hiſpanienſi 12. annorum fuit inſtitutum: in hanc ſanguis capri fuit transfuſus, unde catella recipiens alacrior facta, ac tactu calidior, quàm anteà viſa, benè ſeſe habuit.

XII. Supra laudatus Dionyſius quatuor arietum (vitulorum) in equum annorum 26. transfudit ſanguinem; qui cum eundem accepiſſet, omninò plus roboris quàm anteà habuerat, intenſioremque famem acquiſiviſſe apparuit: vid. *l.c. pag* 454.

XIII. *Primum hoc eſt experimentum*, quod *in homine tentatum fuit ſano*: Idem nempe Dionyſius tentandi gratiâ bajulo cuidam ſano & robuſto emiſit ℥x ſanguinis ex vena mediana, poſtmodum verò immediatè ex crurali vena agni ℥xx ſanguinis immiſit, citra ulla ægri ſenſibilem mutationem. Hic pecuniâ acceptâ lætus cauponam intrans edit bibitque, ſæpiùs experimentum hoc ulterius expetens; nihil autem conqueſtus eſt, quàm quod in transfuſione ipſa ſummum in brachio dimidio uſque ad præcordia calorem ſenſerit.

XIV. *Primum hoc eſt experimentum*, quod tentatum fuit *in homine ægrotante*: Pariſiis erat puer annorum decem ex febre diuturna tertiana laborans, & ob multos clyſteres, nimiaſque venæſectiones, ex ſpirituum depauperatione lethargicus quaſi factus, cujus vivax aliàs ingenium hebeſcebat: in hoc igitur pro ſanguine ſpiſſiore corrigendo, & ſpirituoſiore reddendo, Transfuſio inſtituta fuit. Huic verò febricitanti, ac diarrheâ ſymptomaticâ correpto, emiſſæ fuerunt ℥iij craſſi, ſpiſſi, nigricantis ſanguinis: hoc emiſſo, ex carotide agni ℥viij fuerunt ipſi inſtillatæ: hinc æger mox lætior factus, cibos cepit, vegetuſq; evaſit, meridiano ſomno, cui antea indulſerat, relicto: ſed redeunte poſt 24. horas diarrhæâ & lethargo, mortuus eſt.

XV. Pariſiis vir quidam melancholicus, & certis periodis melancholiâ, propiùs ad maniam accedente, vexabatur; huic anno 1667. Menſe Decembri in paroxyſmo detractæ fuerunt ℥ij vel ℥iij; loco harum primâ vice ex crurali vena vituli ℥v. in venam medianam ipſius immiſſæ fuerunt ſanguinis: Hinc de inſigni calore ac anxietate cordis conqueſtus eſt, mitior tamen exinde factus, ac ſecundâ vice, biduo ſpatio interjecto, ipſi ſatis furioſo ℔j vitulini ſanguinis infuſa, ex quo de nihilo, quàm de æſtu circa brachia & cor conqueſtus de novo eſt, brevi poſt lardum, crudaque ingeſta alia, evomuit. Sequente veſpere optimè ſe habuit, noctєque bene dormivit, manè verò ſanæ mentis factus confeſſionarium expetiit; die verò ſequenti crebriùs mictus cruentus, ceſſatio maniæ, venarum ſtillicidum, obſervatum fuit: vid. *Act. Soc. Reg. Angl. pag.* 505. Poſt 15. dies fatuitas rediit, pauló verò poſt febre acutâ ac convulſionibus correptus periit.

XVI. Tentatum etiam fuit in Anglia anno 1667. die 23. Novembris experimentum tale in homine leviter Melancholico, &, ut loquitur LOWERUS, amabili inſaniâ quaſi detento: huic more Anglorum per canales oblongos ℥ix vel x. ex arteria carotide agnina in medianam transfuſæ ſunt ſanguinis. Hic primò non expertus fuit caloris ſenſum, ob calamorum longitudinem, nec aliquam aliàm paſſionem, quin potiùs ſub ipſa actione meliùs ſe habuit: poſt tres verò vel quatuor dies experimenti repetitionem petiit, ſed non factum: vid. *Act. Soc. Reg. Angl. pag.* 454.

XVII. Vivebat Pariſiis deſperatus ferè homo, utpote qui per biennium quartanâ laboraverat, huic à DIONYSIO ſanguis vitulinus fuit immiſſus, unde quaſi Medeæ arte recoctus revixit, & mox meliùs ſeſe habuit, non tamen à febre integrè reſtitutus. vid. *Act. Med. Haff. vol.* 3. *pag.* 86.

XVIII. Factum Romæ à *Dno.* GUILIELMO RIVA, *Chirurgo experto, Anatomico* dexterrimo, in tribus ſubjectis humanis hoc experimentum: unus erat phthiſicus, alter febre quotidianâ laborans, tertius tertianâ duplicatâ correptus: In hos omnes ex trium vervecum arteriis ſanguinem transfuſoriæ artis lege miſit, ſed bini priores brevi mortui ſunt, ſolus verò tertius convaluit.

XIX. Adoleſcens Lethargicus poſt febrem contumacem ex receptis ℥viij ſanguinis agni ex carotide ad ix. meliùs habuit, ſanguinis emiſſæ ℥iij; poſt 24. horas alvi fluxus reverſus; renovatis ſymptomatibus, occubuit.

XX. Vivebat Pariſiis *Suecus* quidam *Liber Baro* à BOND, qui more exteris familiari corripiebatur febre continuâ lentâ cum diarrhæa colliquativa, fluxu item cruento ac quaſi hepatico ſymptomatico: Huic cum 32. vicibus vena ſecta fuiſſet, vires fatiſcebant, morbus protrahebatur; huic vero ſemi-quaſi mortuo ex vitulo ſanguis ad aliquot uncias fuit immiſſus, pulſus inde mox tactu ſenſibilior factus, poſt biduum in tantum convaluit, ut loqui denuò poſſet, ſed tamen duabus diebus poſtmodùm mortuus eſt: hinc in toto cadavere & vaſis omnibus ne unicum cochleare ſanguinis repertum fuit.

De invento hoc novo varia eruditorum judicia proſtant; quidam enim hæc noviter reperta partim approbarunt, partim improbarunt: Qui improbant, hoc faciunt vel ob rationes & experientias oppoſitas, quarum collatione mutuâ dubii fluctuant; vel ob inſcitiam, dum non intelligunt, vel intelligere nolunt Inventum, præoccupati præconceptis opinionibus, ex quarum vi per rationes ruinoſi fundamenti rejiciunt nova inventa; vel ob invidiam, quâ aliis gloriolam novi Inventi, & inde honoris vel emolumenti acceſſum aliis invident, nil niſi, quod ipſi faciunt, rectum putantes; & hi vel contemnunt & ſupprimunt, vel cavillando novum Inventum deſpectui reddere nituntur: Qui approbant, iterum vel ob rationes & experimẽta præſertim hoc faciunt, ſine quibus nullum novũ repertum poteſt firmari; vel ob novitatis ineptum ſtudium, quo prurientes ubique digitos infigunt & ubicunque poſſunt, aliquod, quod novitatis ſpecie titillat, arripiunt; vel ob judicii defectum, dum neſcientes nervum ac fundamentum novi inventi, ipſi quidem judicare debeant; neſcii, cæco ductu ab aliis abripi ſe patiuntur & vel tantillum ſpecioſis rationibus ſe decipi, vel ob literariam ambitionem, quâ nihil non ſcire, omnia facilè penetrare, ubique commodè applicare, uno homine: ſpecioſum ſuum aliis favere videntur. Varia interim *de Chirurgia Infuſoria* judicia FROMMANNI, MERCLINI, LIBAVII, &c. legi poſſunt.

Cùm primùm hæc experimenta chirurgiæ Transfuſoriæ fuerunt inſtituta, Pariſiis varias ſortes experti fuerunt illi qui eadem fecerunt. Tandem per Parlamenti Edictum penitùs prohibita in hominibus; In canibus verò conceſſa fuit. Romæ etiam à Pontifice Maximo peculiari Interdicto ſub ſtatuta pœna ullum experimentum artis hujus edere, penitus prohibitum fuit.

CA-

CAPUT II.

DOGMATICUM,

Præſupponit ea, quæ ad Transfuſionis examen & applicationem, vel ea, quæ noxia ſalubriave ſunt, priùs conſideranda veniunt.

INter talia ante omnia conſideratur vita, & quo vitæ noſtræ ratio imprimis fundata ſit. *Teſte* enim *Scripturâ Sacrâ Cap. 17. Levitic.* certò ſcimus: vitam omnis carnis conſiſtere in ſanguine; hinc natum eſt præceptum de ſanguine vetito. *Poſito jam, vitam conſiſtere in ſanguine, supereſt, ut indagetur modus,* ſeu *quo ſenſu dicatur, conſiſtere vitam in ſanguine?* v.g. Gallus ovum reddit fœcundum, & conſequenter vitale, ſed ſine ſanguinis communicatione; nihil enim ſanguinis in congreſſu, genitura, &c. & tamen eſt actio ſummè vitalis, conſtatque dependere fœcundationem illam à vitali principio; hinc animalia, quò ſalaciora, & quæ multùm generant, eò minus vivacia videntur: vid. VERULAMIUS *Hiſt. Vitæ & Mortis pag. 35.* Et quò longævum magis eſt animal, eò tardiùs ſe ad generationem accingit: vid. VELTHUSIUS *pag. 113.* Idem ferè in vegetabilibus obtinet: Arbor, quò fœcundior, eò magis corruptioni obnoxia eſt vid. SENGUERDUS *pag. 275.* è contrà quò magis ſterile eſt animal, eò vivacius eſſe ſolet. Hinc etiam Venus inter impedimenta vitæ longæ primaria ſemper relata fuit, & AVICENNA haud malè aſſeruit, vel decuplum ſanguinis amiſſum non tantum debilitare, quàm parum geniture emiſſæ.. Ovum fœcundum ſub incubatus, calore in fœtum abit, dum non fœcundum putreſcit & corrumpitur. Illud ergò principium conſervativum, Balſamicum, & ſui concreti præſervativum, obtineat neceſſe eſt; quæ cùm ſint effectus vitales, omninò principium vitæ præſupponunt. Certè in fœtus ulteriori formatione jam motus, actiones & operationes vitales adſunt ante genitum ſanguinem: v.g. in puncto ſaliente vigor vitalis adeſt, vel antequam generatur ſanguis, vel dum generatur: & ita ſanguis non exiſtens pro ſui geneſi aliud præſupponit principium, quod vitale neceſſè eſt.

Juxta operationes genitales etiam actiones animales, quæ reverà à principio vitali proficiſcuntur, difficilem dunt noſtram hanc doctrinam; præſtantiores enim ſunt magiſque artificioſæ, quàm ut à ſolo ſanguine perficiantur: Sic ſenſuum operationes, ſive externas ſive internas, ex ſanguine nemo derivavit; nervis enim ligatis pars moveri neſcit, ſed iis liberis redditis, motus redit. Ergò præter ſanguinem, vel ſimul cum illo, aliud principium vitale ſtatuendum erit: Nempe ſanguinis pars nobilior, delicatior, volatilior & ſubtilior eſt, quam quaſi Quintam Eſſentiam ſeu Spiritum communiter appellant.

Hic eſt, qui citra geniture materialem contactum fœcundat ova, qui actionum animalium, ſæpius momentanearum, eſt primarius Autor: hic alterationum quarumvis ſubitanearum illarum in ſyncope, apoplexia, vertigine caduca, eſt ſubjectum: hujus ratione in ſuſpenſis, mox atque ligantur vaſa in collo, mox ſenſus & motus perit, propter mutuum ſpirituum commercium interceptum, citra ſanguinis adeò notabilem alterationem.

Sed cùm ex ſanguine materialiter oriatur hic ſpiritus, & pro illius materia ipſe variet (propter ætates, temperamenta, &c.) & ſanguini denuo vim vitalem communicet, motum inteſtinum conſervando, ex hactenus dictis primum Præſuppoſitum formamus.

I. Vis vitalis, à quo Machinæ corporeæ integritas primariò dependet, ut & quivis oriuntur motus, & cæteræ mutationes, formaliter & proximè in ſpiritu iſto, vitali dicto, ex ſanguine genito; fundamentaliter & remotè in ipſo ſanguine; originaliter ſeu radicaliter aut diſpoſitivè in ſemine parentum ſeu in primordiis ſeminalibus, conſiſtit.

Non ſufficit autem perſpectum habere Principium vitæ, in quo conſiſtat? ſed ulterius conſiderandum eſt, unde vita brevis vel longa, ægra vel ſana, dependeat? Nempe notum eſt, ſenes ac debiles, aut valetudinarios parentes, nonniſi debiles ac brevi caducos procreare liberos; illorum enim deficiente plus minus ſpiritu, & horum vis communicata debilior erit: Et ex oppſito, quorumcunque animalium ſanguis firmioris eſt texturæ, nec facile reſolubilis, ſed particulis activis quidem, ſed probè concentratis, eſt præditus, & conſequenter quorum ſpiritus inde geniti, puriores vegetiores, & texturæ non raræ nimis, hæc ſunt ſaniora & ſimul longæva.

Sed ut rectiùs hæc intelligamus, *ſpiritum hunc* duplicem *eſſe*, ſciendum eſt: vel *influum*, vel *inſitum*. Diſtinctio hæc neglecta hactenus fuit, ſed pergam illam paucis explicare. *Influus ſpiritus eſt is*, qui cum ſanguine perpetuò in circulum rapitur, & undique in ſanguinis partes radiat, & poſtmodum pro functionum varietate citra differentiam nunc animalis, nunc genitalis, dicitur. *Inſitus* verò ſpiritus eſt ipſe influus, qui partibus ſolidis intimè unitus, & in iiſdem quaſi concentratus eſt.

Dicis: ſi ſpiritus ſunt ſubſtantia radioſa, & ſeſe inſtar Gas habent, quomodo poſſunt conſtringi? Reſp. Hæc per exemplum illuſtrari poſſunt: v. gr. ſpiritus vini ſummè volatilis, ſi miſceatur ſanguini recenti, in momento coagulat ſanguinem, fitque maſſa homogenea inſtar hepatis parenchymatis. Unicum argumentum, quod cogit concedere ſpiritum inſitum, eſt, *nempe* nutritio partium ſolidarum.

Quæritur: *quodnam ſit agens illud*, quod ex eodem nutrimento chyloſo os, tendines, cerebrum, membranas, &c. fabricet? Quod ex eadem materia parenchyma muſculorum cordis, renum, hepatis, &c. parat, cur eadem materia alio modo in oſſa, alio in cerebrum, efficiatur? Dicis: textura partium & ſpiritus influus huic negotio ſatisfaciunt. Reſp. Materialis textura partium non ſufficit, nec ſpiritus influus; eſt enim univerſalis, & ipſe indeterminatus, qui in ſingulis partibus ſuſcipit officium; materialis autem textura diſpoſitivè concurrit, non effectivè aut formaliter; quin potiùs, & rectiùs HIPPOCRATES cuivis parti & cujuſvis partis parti ſuum ventriculum proprium attribuit, in quo & à quo fiat nutrimenti in quavis parte ſpecialis alteratio ſeu aſſimilatio, & hinc perfecta, plus minus nutritio.

Ad Nutritionem enim tria requiruntur:

1. Nutrimenti appoſitio, cui textura partis ſolida mechanica ſufficit.
2. Aſſimilatio.
3. Agglutinatio uniuſcujuſque partis.

Sic parentum ſpiritus genitalis eſt eorum influus, fœtui ſub ovi forma communicatus, à quo hujus fœcunditas, in fœtu verò idem fit inſitus. Hunc ſpiritum influum characteres morboſi confirmant, qui citra materialem contactum implantantur fœtui.

Hinc ſpiritus inſitus characterem patris podagricum articulis pedum infigit, non viſceribus, quia ibidem ſe in ſpecie implantavit, & ſub materiæ in partem ſolidam coagulatione & denſatione unà coagulatur, & conſermentando intimè unitur: Sic nephritica mater per ſpiritum genitalium influum, in ovo concentratum, filiam nephriticam itidem generat; lithiaſeos enim characterem imprimit renibus, dum ibidem pars illius concentratur & figitur. *Notanda igitur eſt conſpiratio & mutua ſubordinatio horum ſpirituum; dum enim* ex influo fit inſitus, hoc ipſo ille indeterminatus ab hoc determinatur, figitur & concentratur, ut etiam pro partis ſuſtentatione fiat inſitus. Influus ergò ubique ſuſtentat inſitum, & perditiones ejus ac ſucceſſiones, attenuationes & extinctiones, radio ſuo continuo conſervat, quo ſtante in debito vigore, & viſcerum ac omnium partium functiones ritè peraguntur, & inſitus in ſuo flore conſervatur.

Altiùs hoc negotium repetam, quia conſiſtit in hoc fundamentum totius doctrinæ Phyſiologicæ. Spiritus univerſi vi ſeminali, à creatione acceptâ, concentratus incipit operari, ubi externè excitatur. Influit ſpiritus à ſole, ceu corde mundi, quaquaverſum per radios diſtributus. Hic cum ſit univerſalis, eſt indeterminatus. Determinatur verò in omnibus ſubjectis particularibus ab

eorum ſpiritu inſito, idque in ſpecie à viſcorum ſeminifica, dum concentratur univerſalis influus ſub generatione ſeminum, fitque ſic inſitus particularis, characteriſatus pro ſpeciali corpore producendo, cujus vis quamdiu durat, & in viventibus per aërem & alimenta, (quibus mediis continuò ſupplementa ſpiritus influi pro inſiti ſuſtentatione ſubminiſtrantur,) conſervatur, corpus vivit: eo verò deficiente, & reſolutione mediante in ſpiritum univerſalem ſeu antiquum chaos recedente, corpus perit; dum intereà pars influi extrà communicati determinata fit, & quaſi fixata, ac in corpus ſeminale concentrata: à quo inſito ſpeciei conſervatio; & conſervatur hic ſpiritus inſitus, & multiplicatur ab influo, & influus in ſe generaliter vivificans, determinatur ab influo in unaquavis parte, & pariter pro partis conſervatione fit inſitus: idem influus charactere ſeminali inſignitus concentratur in corpus ſeminale; pro particulari & inſito per ſemina ſpecialiter fit conſervatio.

Nempe *Sol eſt anima mundi univerſalis*, ſed materialis, radiorum ſpirituoſorum ope omnia animans, & ſpiritus univerſo diffundens. Solis hic lucidus ſpiritus cum unaquavis ſpecie determinatur, & fit inſitus, dum à præexiſtente inſito quaſi ſigillatur, & ipſi unitus ab univerſalitate ad plures operationes determinatur, & ſic influus univerſalis fit inſitus: ab hoc vis ſeminum: quibus fatiſcentibus idem ſpiritus in ſuum chaos redit, & antea inſitus particularis fit denuò influus univerſalis. Conf. *Tabula Smaragdina*.

Idem ſpiritus univerſalis partim immediatè cum aëre inſpiratus, partim mediatè cum alimentis aſſumptus, ab hominis ſpiritu influo cum inſito modificatur ac determinatur, pro conſervando homine, & concentratus ab utroque ſexu in ovum cum appropriato ſubjecto fit inſitus fœtus ſeminalis; unde vis generationis & continuatio ſpecierum dependet, & hæc eſt Hermetica Philoſophia. Notandum verò hic eſt, nonnullos arbitratos fuiſſe, Philoſophiam Hermetis diſſentire à Carteſiana: ſed negandum eſt: *Corpuſcularis* enim *Philoſophia ſeu Carteſiana* judicat ex effectibus de fiendi modo, adeoque à poſteriori; *Hermetica* verò conſiderat principium patiens, materiam; & agens, Lucem. Qui plura de hac re videre cupit, adeat BOYLE *de Orig. Form. & Qualitatum*, ut & *Enchiridion Philoſophiæ Reſtitutæ in Bibliotheca* ALBINÆI *Chymica*, item MACRELLUM *in Med. Magnetica*.

Prout ergò viget vis ſpiritus genitalis parentum influi, qui in fœtu fit inſitus, eatenus etiam totius corporis ſtructura erit firma vel labilis; ſanguinis craſis vel temperata, vel vitioſa; partium robur vitale vel debile vel forte; vita longa vel brevis, ſana vel ægra, erit.

Cùm ergò ſpiritus hic conſervetur, inque vigore ſuo plus minùs exaltetur ab influo, hic verò à ſanguine dependeat, & ipſe non ſecus ac ſanguis, innumeris mutationibus ſit obnoxius; hinc influi ratione vita vel ſana vel ægra, inſiti verò reſpectu, prout plus vel minus alteratur, longa vel brevis. Hinc tale ſecundum Præſuppoſitum formamus:

II. Fundamentum vitæ longæ vel brevis, ſanæ vel ægræ, proximè in ſpiritu partium inſito, remotè in ſpiritu influo, conſiſtit, quorum omnium baſis eſt ſanguis.

Dum igitur ſanguis, tanquam baſis vitæ, tantoperè conſideratur, ex quo proximè & materialiter, mediantè aëris inſpirati concurſu, fit ſpiritus patris influus, qui in filio per generationem communicatus fit inſitus, omnino ſummam conſiderationem meretur in ſanguine, quòd quodlibet animal ſpecificum habeat ſanguinem, tàm quoad genera, quàm ſpecies & individua. Ratio diverſitatis conſideratur vel efficienter, à quo oriatur; vel materialiter, ex quo oriatur.

1. *Efficienter conſideratur* vel fundamentaliter & remotè, vel formaliter & proximè. *Fundamentaliter* dependet illa diverſitatis ratio ex principiis ſeminalibus; Formaliter ex rebus non naturalibus & præternaturalibus, à quibus ſolet ſanguis mutari, quibùſcunque unumquodque individuum obnoxium eſt. Nam quorundam ſanguis faciliùs, quorundam difficiliùs, alteratur, prout craſis ejus ſeminalis vel meliùs & firmiùs conſtructa, vel debiliùs contexta eſt.

2. *Materialiter* dependet illa ex varia particularum minimarum ſanguinis textura, quæ admodum diverſa eſt. *Particulæ* autem illæ ad triplicem poſſunt referri claſſem: quædam enim ſunt *aqueæ*, *terreæ ſalinæ*, *acidæ*. Ex his tribus corpus humanum, & omnia concreta, coaluerunt. Ver. grat. ſanguis elephanti omnium eſt frigidiſſimus: Piſcium frigidus eſt, & tamen non coagulatur facilè, contrà ac hominum: Sic ſanguis teſtudinis, imprimis teſtudinis aquaticæ, eſt admodum frigidus: vid. *Acta Societ. Reg. Anglic. pag.* 404: & contrà equi calidus: Sanguis anſerum ſtudiosè ſaginatorum eſt lacteus, vel ſemilacteus: Hircinus ſanguis pleuritidi occurrit: Barbi ſanguis corroſivam vim obtinet: Ciconiæ inter alexipharmaca refertur: Sanguis animalis caſtrati differt maximè à ſanguine non caſtrati animalis, licet ejuſdem ſpeciei; illa enim inde pinguescunt, & longæviora ſunt; hæc minus: Sanguis taurinus venenatus habetur ab omnibus, non bovinus. Quin etiam in uno quoque individuo, ver gr. humano, ſanguis varius eſt, & unicuique ſuus proprius ac peculiaris.

Signa pariter & *argumenta*, *quibus ſpecialis idioſyncraſia* ſanguinis *confirmatur*, deſumi poſſunt à duplici loco:

1. *A priori*, & *ſenſuum fide*. Videmus enim quod hominis unius ſanguis, venæſectione emiſſus, non ſit idem cum alterius hominis, ſed peculiaria ſua ſubminiſtret phænomena, etiam in ſanis. Notum eſt, quod refert HELMONTIUS *in Tract de Febribus cap.* 2. §. 25. Cujus verba huc annectere volui, quæ reperiuntur *p. m.* 11.
„ *Aſt declaro, ſub pœna convicti mendacii, ſi quis velit ex-*
„ *periri, quod ducentorum petulantium ruſticorum & ſano-*
„ *rum cruores unico die examinaverim; eorumque multi illo-*
„ *rum aſpectu valdè diſſimilares, colore, materià & conſi-*
„ *ſtentià, quorum plures deſtillavi, & reperi medendo æquè*
„ *utiles. Solent namque noſtrates ruſtici alterà Pentecoſtes*
„ *die mittere ſanguinem, quo largiùs pottaverint; etenim*
„ *quanquam plures viderentur putridi, alii æruginoſi, vel*
„ *atrabilarii; imprimis tamen ruſtici, unde effluxerant, erant*
ſani.

2. *A poſteriori* & *ab effectu* diverſitas ſanguinis colligitur; imprimis vero
   1. Ex ſtatu ſano & ægro. Quis eſt, qui exactè ſanus eſt?
   2. Ex rebus non naturalibus, earùmque varietate, diæta, vitæ genere, excretis, &c. & varia ſanguini introducta mutatione.
   3. *Ex habitu corporis*. Sic unus gaudet obeſo corpore, ſanguinemque habet ſemilacteum: Alius eſt macilentus, ipſiuſque ſanguis eſt acrior & ſalſior: Alius facie pallidus, ſanguiſque ipſius eſt grumoſus.
   4. *Ab ætatum differentia*. Ætates ſunt gradus vigoris vitalis. Triplex dicitur ætas: *increſcens*, *conſiſtens*, & *decreſcens*: quæ dependent primariò & principaliter à primordiis ſeminalibus parentum, ſpiritu preſertim inſito. Nam prout ab hoc vita vel brevis vel longa, etiam mutationes ejus graduales ſecundùm incrementum vigoris vitalis, ejuſdem ſtatum & decrementum, contingunt: formaliter verò & proximè à ſanguinis ſtatu & diverſitate oriuntur. Hinc *ſanguis in infantibus*, & quamdiu in ætate ſumus accreſcente, *dicitur quaſi muſteus*, *in juvenibus & ætate conſiſtente quaſi vinoſus*, *in ſenibus quaſi acetoſus*.
   5. *Efficaciſſimè ex morum differentiis*, quæ deveniunt ex temperamentis. Temperamenta autem à ſpiritu aut ſanguinis craſi dependent. Quantum enim differant mores ſenum & juvenum, *vid.* VERULAMIUS *pag.* 179. Veriſſimum igitur eſt effatum illud: *Mores ſequuntur temperamentum.*

Eſt verò illud duplex:
1. *Vitale*, quod cum vita ſuperſtes eſt, cumque illa perit. Hoc vitale Veteribus in calido & humido conſiſtebat.
2. *Elementare*, quod in cadaveribus adhuc poſt mortem ſupereſt, & oritur ſimpliciter ex particularum minimarum textura.

Temperamentum vitale proximè in ſpiritibus, inſito & influo, horumque harmonia & ſymboliſmo, conſiſtit: re-

remotè in ſanguine, ex quo generantur ſpiritus. Temperamentum elementale dependet à vitali.

Mores ergò *ſequuntur Temperamentum, non elementale, ſed vitale*, ſuntq; alii nativi, alii aſcititii. Illi à natura implãtati per principia ſeminalia; & hinc ſanguinis ac aliarũ partium producta conſtitutio: Sic canis naturâ eſt iracundus, ovis mitis: Sic homo alius eſt blandus, alius mitis, quod tamen à diverſitate ſpiritus influi dependet. Diverſitas autem hujus ſpiritus eſt ex varietate ſanguinis. Certè in ſanguinei temperamenti ſubjecto alii erunt ſpiritus, quàm in Melancholico morboſo aut maniaco; imò in his neceſſariò ſpiritus variant ab iis, dum ſani ſunt: id quod robur, frigoris tolerantia, agrypnia, &c. teſtantur, etiam in iſtis Melancholicis, in quibus citra affectuum vim, ex cauſis humores corporis alterantibus, ut quartana, vita ſedentaria, ſtudiis, &c. oriuntur. Omnis juvenis animoſior, quàm infans, vel ſenex; omnis fœmina præ viro magis timida. Quantum ingravidatio mores, ob temperamentum vitale alteratum, mutat! Morbi mutant temperamenta, hinc & mores. Sanè quot mores, tot temperamenta, tot ſanguines, tot ſpiritus, & eorum varii impetus. Hinc etiam à ſanguine hauſto, & temperamenti ac morum non vulgaris inducta obſervata fuit mutatio à WEINRICHIO: Conferatur MERCLINUS *pag.* 71. Si enim lac à nutricibus hauſtum mores & temperamenta mutare valet, multò magis ſanguis. De lacte nutricum res nota eſt: *Conf.* MERCLINUS *pag.* 65. *l. c. Idioſyncraſia huc* pertinet, duplex: vel *nativa*, vel *adſcititia*. Hæc vel ratione ſubjecti in parte ſolida, idque ferè ratione ſpiritus inſiti; vel in humore, præſertim ſanguine; vel ſpiritu influo.

Ex hac ergò ſpirituum vitalium convenientia ſeu ſymboliſmo, vel diſconvenientia, contagiorum vis derivanda. Peſtis certum quoddam animalium genus tantùm afficit: contagia ſaltem ſpiritus inquinant primariò; ſecundariò & effectivè humores & partes ſolidas: & quidem vel influum, ſi morbus contagioſus eſt univerſalis; vel inſitum, ſi eſt particularis, ut ſcabies, dyſenteria. Certè variolæ ſunt morbus univerſalis, unde interna pariter ac externa obſervata infecta viſcera: ſcabies verò eſt particularis, dum ſpiritus inſitus cutis afficitur; unde hæc ſolùm deturpatur. Ex hiſce itaque prolatis tertium Præſuppoſitum formamus.

III. Unicuique homini ſuus peculiaris eſt ſanguis, ab alio ſanguine, tàm humano quàm brutali, multùm diſcrepans, & à quo plures ipſi propriæ, ac aliis ſubjectis non æquè communes, operationes, alterationes, & totius corporis diſpoſitiones, tàm ſanæ quàm ægræ, oriuntur, & proba cum diverſitate etiam diverſi & à ſe invicem diſtincti, generantur ſpiritus.

Duo hinc conſideranda hìc veniunt in ſanguine:

1. Interna ejus craſis vel textura particularum iſtarũ minimarum, ex quibus concretum ejus coaluit, quæ originaliter ſub fœtus formatione à ſpiritu genitali in fœtu perficitur, & pro cujus primævæ craſeos ratione ſanguis ſemper characterem ſeu certum texturæ modum in quibusdam ſui partibus perpetuò retinet, per univerſum vitæ curſum durabilem, ratione cujus ſanguis hujus hominis ſemper ſibi quodammodo ſimilis eſt, etſi variet etiam per ætatum viciſſitudines, & huic ſaltem homini appropriatus eſt.
2. Externæ ejus qualitates ſeu ſenſibiles proprietates, ac phænomena, quæ ex craſi illa interna, tanquam effectus procedunt: idque vel immediatè, vel mediatè: Talis eſt rubedo, coagulatio, ſapor dulcis, conſiſtentia ſpiſſior vel fluidior. Notandum verò eſt, internam craſin inſenſibilem eſſe, & continere nucleum vitalem maſſæ ſanguineæ; externas verò illas qualitates eſſe ſenſibiles, & ſaltem corticem maſſæ ſanguineæ repræſentare.

Paradoxon videri poteſt, quod dixerim: craſin internam per totam vitam eſſe immutabilem, & characterem ſibi proprium habere impreſſum. Ratio dubitandi eſt: quoniam ſanguis in continuo eſt fluxu & motu reſtitutionis & perditionis, qui per chylum, per nutritionem, & ſenſibilem exſpirationem fit, ita ut iſtum ſanguinem, quem hodiè habeo, intra aliquot ſeptimanas ſim perditurus. Sed reſpondeo: licèt ita ſit, tamen quicquid novi generatur ſanguinis, ita à ſanguine priſtino alteratur, ut evadat illi ſimilis; utut enim ſimilitudo non ſemper habet locum, ſanguis tamen plus minus participat de hac craſi. Exemplo rem declaro: Muſtum, vinum, & acetum vini Rhenani, quantum non differt à muſto, vino, & aceto vini Gallici? adeoque unumquodque craſin ſuam à ſemine impreſſam à muſto ad acetum uſque retinet: Sic etiam maſſa ſanguinea per omnes menſes quidem mutatur, regenerationis tamen ope craſis iſta reſtituitur. Craſis iſta ſanguinis interna ſemel mutata difficulter aut planè non reſtitui poteſt; è contra verò qualitates externæ facilè alterari poſſunt. Mutationes illæ ſenſibus patent, craſeos verò ſunt à poſteriori & ex effectibus judicandæ. Ver. gr. ſanguis pleuritici ſeroſus, ſpiſſus, aut certè ſemigrumoſus, circulationi ineptus, per venæ ſectionem emittitur, quæ alteratio tantùm externa, & ſaltem textura ſanguinis mutata videtur, unde facilè ſalibus volatilibus reſolvi, & in priſtinum ſtatum reduci poteſt. Ex oppoſito, ſi fermentum tineæ in puero, vel ſcabiei in adulto, retrocedat, exinde vitiatur iſta interna ſanguinis craſis, citra ſenſibilem ſanguinis mutationem, & exinde aut moritur homo, aut gravi febre correptus, non citra periculum evadit. Nempe par eſt ratio, ac lac nutricis ſanæ, ſed irâ excandeſcentis aut terrore affectæ, quod emulctum nullum ſenſilis ſeu externæ alterationis ſubminiſtrat veſtigium; cujus tamen effectus ob internam craſeos alterationem, vel in infante ſe produnt, cui epilepſia facilè inde communicari poteſt: Sic lac capræ, helleboro vel elaterio paſtæ, ab alio optimis plantis nutritæ, non differt; interim vis laxativa illa ab elleboro in hoc lacte, quæ in alio non eſt, in infante ſe manifeſtat: Sic etiam ſanguis tauri, hominis, canis, vituli, &c recens emiſſus, & poſtmodum etiam aliquandiu ſepoſitus, ferè quoad externas proprietates conſpirant, & vix ullam ſenſilem differentiam exhibent; quorum tamen interna craſis & vitalis nucleus toto cœlo, & tantum à ſe differunt, quantum hæc animalia à ſe invicem diſtincta ſunt. Quoties obſervatum eſt, ut, teſte SIMONE PAULI *in Digreſſ. de Febribus Malignis*, morboſis admodum, imò brevi morituris, floridus & elegans extractus fuerit ſanguis, & è contrà ex ſanis ſpiſſus, craſſus, nigricans, & cruſtâ interdum pituitoſâ inſtratus, quæ reverà nihil aliud eſt, quàm chylus nondum perfectè aſſimilatus, inſtar cremoris lactis ſanguini ſupernatans: Sic anſeres ſani, probè & largiter ſaginati, ſanguinem emittunt ſemilacteum; è contra verò, qui non adeò benè ſunt ſaginati, rubicundum. Adeoque externa ſpecies fallit. Curioſum experimentum refert BOYLE *in Tentam. de Productionibus ſaporum*: accepit vinum Canarienſe, huic infudit radicem ireos Florentinæ, eumque potum, prævià digeſtione tinxit cum Coccinella; acquiſivit hinc potum qui omnibus proprietatibus, ſapore, colore, & odore vinum ex baccis rubi idæi paratum repræſentabat. Quanta verò potus hujus eſt differentia à vino Canarienſi, tanta proprietatum quoque internarum eſt diverſitas. Ergò craſis interna conſiſtit in ſpecifica maſſæ ſanguineæ textura, ſub generatione à ſpiritu genitali primùm conſtructa, hinc à ſpiritu vitali jugiter conſervata. Ergò *quartum Præſuppoſitum* ex hiſce promanat.

IV. Meritò in ſanguine primariò interna ejus craſis, utut minus ſenſilis, ſecundariò externæ ejus proprietates, in ſtatu tàm ſano, quàm ægro, ſunt conſiderandæ; ita tamen, ne corticem, relicto nucleo, lambere videamur.

Si conſideramus corpus animale, ut genitum reverà repræſentat machinam quandam hydraulico-pneumaticam, dum ſecundùm leges mechanicas in ea omnia fieri ſolent. In noſtra ergò hac machina mutua reperitur conſpiratio & ſubordinatio viſcerum ac maſſæ ſanguineæ, ita ut ſine ſanguine viſcera marceſcant, & officio ſuo non ſatisfacere queant; ſicut ſine viſcerum ope nec ſanguini ſua ſtat integritas. Hinc enim ſanguis ſcorbuticorum labem ſuam facilè viſceribus affricat, cùm è contrà malè affecta viſcera, ſub ſui corruptela, exulceratione,

gangræna, &c. pariter vitium ſuum communicent ſanguini. In febre acuta natura motu critico eliminat materiam è maſſa ſanguinea in hepar vel meſenterium, & ita à ſanguine viſcera afficiuntur: nati verò hinc abſceſſus occaſione, accenditur febris, plus minus acuta vel lenta, & ita à viſceribus ſanguis afficitur, & inſequente purulentia plus minus inquinatur. Et ſic mutua eſt conſpiratio ac ſubordinatio viſcerum ac ſanguinis.

Quæritur: *quænam harum partium alteri præemineat?* Reſp. *Sanguini videtur præeminentia* deberi; ſiquidem abdominis & thoracis viſcera ſaltim in ſanguinis uſum conſtructa videntur; quibus è contra à ſanguine præ aliis partibus nil tribuitur: Hinc mala ſanguinis univerſalia ſunt, & totum corpus afficiunt, ut patet ex febribus: è contrà viſcerum mala ſunt ut plurimum particularia & ſpecialia, & vel non, niſi mediante ſanguine & ſpiritu, univerſum corpus alterant: verb. grat. ſuppurata pleuritis & pleura eſt morbus ſpecialis; & ſi quid mali exinde in maſſam ſanguineam ſubnaſcitur, per alia viſcerum colatoria eluitur, & emendatur. Ita viſceribus quibuſdam citra ſenile ſanitatis damnum carere poteſt animal, ſed non ſanguine. Prodiit Tractatus JOSEPHI ZANBECCARII, *Florentini*, de artificio viſcera ex animalium corpore exſcindendi: Sic exſciſſi fuerunt teſtes, pancreas, lien, citra vitæ periculum; item inteſtinum cæcum, folliculus felleus, hepatis lobi, &c. quæ tamen ad integritatem ſanguinis conſpirant.

Viſcerum mala à cauſa interna ſi oriantur, uti vix citra ſanguinis opem primam originem ducunt, ita vix ſine ejuſdem ſanguinis prævia reſtitutione reſtitui poſſunt, utut revera in ſe ad viſcerum labem emendandam parum vel nihil ſanguis conferat: Verb. grat. in temperie, ſeu potius nutritione, ſi fiat vitium, formaliter à ſpiritu inſito, objectivè & materialiter à ſanguine, qui tùm paſſivè ſe habet, ejus medela dependebit: ſin vitium conformationis fuerit, ſanguis corrigendo nil: nihil confert, utut idem inferre valeat: ſin compoſitionis vitium, non unire ea ſanguis, niſi materialiter nutrimentum ſubminiſtrando, valet. Conſpirant viſcera ad ſanguinis integritatem; è contrà nullo modo, niſi quatenus ex ſanguine tanquam communi theſauro, nutritionis ſupplementa materialiter recipiunt, à ſanguine dependent, ſeu ab eo aliquid commodi percipiunt. Unde ſanguis obſervatur primogenius reſpectu viſcerum, poſt hunc demum comparent, ex ſanguine tamen non conſtant præeſſe, quin vaſis tanquam fungi arborum truncis ſucceſſivè adnaſcantur, juxta experimentum HARVEI *de pullo in ovo*, & MALPIGHII *de ſtructura viſcerum*. Horum prima ſtamina ſunt fibræ nerveæ, ex quibus, quicquid eſt partium ſolidarum, primitùs naſcitur, poſtea pro firmiore robore fibris coagulum nutritivum ex maſſa ſanguinea adnaſcitur, nunc chyloſum nerveis, nunc ſanguineum ſanguineis. Sic oſſium, membranarum, hepatis, cerebri, &c. ſtamina ſunt fibræ ſimpliciter. Docet hoc hepar, viſcus ſummè ſanguineum; hoc non ex ſanguine oritur, ſed alia materia, & adhæret canali venæ cavæ; iuque fœtu naturaliter ex pallido flavet in ſui primo exortu, poſtmodùm, ubi ſucceſſive crebriori ſanguinis fluxu & refluxu atque percolatione particulæ ſanguinæ undique circa vaſa & glandulas adhærent, fit ſanguineum viſcus, & rubeſcit: unde viridis, item alius coloris, in animalibus quibuſdam obſervatur. Cum itaque nil ad viſcerum conſtitutionem conferat ſanguis, niſi univerſaliter ſub nutritione, & quidem paſſivè ad eorum integritatem aliquid, quatenus ſanguis, conferet, adeoque, & cùm uſus viſcerum circa ſanguinem ſit particularis, etiam non niſi determinatæ quædam alterationes, quæ ex viſceris læſa functione dependent, à viſcere denuò corrigi poterunt; adeoque meritò ſanguini præ viſceribus eſt concedenda præeminentia.

Sanguinis uſus eſt multiplex:

1. Primarius, ut exaltetur in ſpiritum.
2. Ut ſit aptum eorum vehiculum.
3. Ut ſit caloris vitalis, pro promovendis quibuſvis actionibus, fomes & ſuccendiculum.
4. Ut ſit partium ſanguinearum conveniens nutrimentum.
5. Ut ſit commune gazophilacium, è quo cœtera fluida, integritati corporis inſervientia, elaboranda & ſecernenda.

Sanguinis integritas materialis à chylo dependet maximam partem, in cujus perfectione ventriculus, & inteſtina ſe habent paſſivè; ſunt enim officinæ, in quibus alterationes, ceu actus ſimilares, fiunt. Inter reliqua fluida, bilis, & lympha pancreatica, hic primatum obtinent.

Verùm ſi ſanguinis major eſt uſus, quid fiet *de Calore vitali?* Reſpondeo: Calor, qui dicitur vitalis, non formaliter, ſed diſpoſitivè, quatenus actiones animalium calidorum promovet & excitat, neceſſarius eſt, non tanquam radix vitæ, ſed conſequens particulare in animalibus calidis. *Datur enim duplex animalium differentia*: alia ſunt *frigida*, alia *calida*. De calore hoc in animalibus calidis dubium eſt, quodnam ſit ſubjectum caloris nativi, an ſanguis, an ſpiritus influus? Neutrum per ſe calet; ſi verò ſocientur, calor emergit. Nimirum, quando accedente fermentatione particulæ acidæ volatiles in ſanguine à ſpiritibus moventur, & cum particulis terreis & oleoſis collidunt, talem alterationem & ſenſum in nobis faciunt, qui dicitur Calor.

Univerſaliter nullus calor in fluidum ſpontaneus cadit, niſi acidum accedat, quod acidum ſubtile & volatile in nobis latitans à ſpiritu commotum, unà cum particulis ſenſum caloris in nobis exhibet: ſicuti nimis commotum, indicia caloris manifeſti exhibet: verb. grat. in inflammatione, eryſipelate, febribus, gangræna, &c.

Ex his ergò hactenus prolatis oritur quoque *quintum Præſuppoſitum*: ſcilicet

V. *Eſt mutua partium fluidarum cum ſolidis conſpiratio, imprimis maſſæ ſanguineæ cum aliis viſceribus, & ſtatus ſani cum ægro. Neutrum tamen alterius mala perfectè reſtituere aut emendare valet: quinimò ſanguinis præ viſceribus major eſt præeminentia, ſenſuſque, & neceſſitas tam ad vitam conſervandam, quàm ad ſanitatem tuendam.*

Pergo nunc ad ultimam Præſuppoſitum. Inter actiones enim naturales, quæ in œconomia corporis eminent, imprimis *pathemata animi ſunt*, quorum magna eſt in alterando univerſo corpore poteſtas; docet enim experientia magiſtra & exempla; mediantibus hiſce morbos fuiſſe inductos & curatos, imò hæc violentam mortem inſecutam eſſe: ſic exempl. grat. ex gaudio nimio, ex terrore, mœrore ſubitaneo, quidam mortui ſunt, adeoque ad mortis & vitæ arbitrium ſe hi affectus extendunt, multò magis morbi per eos & inducuntur, & curantur. Per terrorem ſæpius epilepſiam introductam, uno etiam curatam, legimus: Novi puerum 14. annorum febre quartanâ laborantem, qui ſub feſto Natalitio Chriſti in gaudium ſub paroxyſmi tempore effuſus, ob dona natalitia, convaluit: Sic metus ad inducendam peſtem multùm valet: ſic terror abortum excitat: ſic etiam terror nutricis communicavit ſæpiùs infanti epilepſiam. Effectus hi mirabiles omnes immediatè ex ſpiritus influi alteratione qualicùnque; mediatè ex ſanguinis humorumque aliorum immutatione oriuntur. Nam non oriuntur affectus niſi in animalibus, adeòque hi præſupponunt omnes & ſemper prægreſſam notitiam ſeu cognitionem ſenſualem cujuſdam objecti, pro cujus habitudine, vel grata vel ingrata, in ſpiritibus poſtmodum excitantur motus, qui dicuntur affectus, à quibus & ſanguis commotus, aliæque partes mille alterationes & corruptiones ſubeunt. Et in ſpecie ſpiritus ſe diffundunt vel contrahunt impetu elaſtico: verb. grat. in gaudio, amore felici, &c. diffunduntur ſpiritus; in affectibus verò, qui pro objecto habent aliquod malum, e. grat. terrore, timore, ſumma triſtitia, &c. ſe contrahunt, & quaſi condenſantur; Hinc & ſanguinis motus, tàm inteſtinus quàm localis, reſpondet, ut quaſi ebulliat ſanguis in ira, ſed condenſetur in terrore, frigidior, & ſpiſſior, ac ſtagnationi aptior factus. Hinc in nimio gaudio ſtillicidium ſanguinis è naribus; è contrà in terrore, ſyncope cardiaca, ex ſanguinis ſtagnatione in pulmonibus, in & circa cor, obſervata fuit: Vid. BLEGNY *Zodiac. Gallic. Ann.* 3. *pag.*

pag. 28. Iracundis, item gaudio nimio perfuſis ſtillare ſanguinem, ebulliente ſanguine, notum eſt: ob id excandeſcentiam frigidis & pituitoſis conferre, notat BALLONIUS. Metum Panicum ad humoris Melancholici ſeu pituitoſi acidi augmentum multum facere, ait SYLVIUS *cap.* 4. *Pr. Tr.* 7 §. 235. Ad affectus hos pertinet ſimul ſuo modo imaginatio, vel ſpeciatim ſpes iſta inſignis, quam de remedio amico concepit patiens, vel ad promovendam, vel impediendam, vel penitùs alterandam auxilii efficaciam: Vid. QUERCETANUS *in Diætet.*, FRANCISCUS BACO de VERULAMIO. *Hiſtor. Vitæ & Mortis pag.* 111. Affectus verò hic eò potentiùs ſeu efficaciùs alterare bruta præſumendum, quò minus rationis ope corrigi efferi ſpirituum motus, & in ordinem cogi poſſunt, quàm in hominibus; unde ad hos affectus, quos animal ſub Transfuſione activa patitur, in hoc negotio, multum omninò reſpiciendum. Ergò *ſextum* & *ultimum* eſto ex hiſce *Præſuppoſitum:*

VI. Affectus animi potentiſſimi ſunt ad alterandos ſpiritus, & eorum medio humores, ſanguinem, & hinc totum corpus animale, iſtudque ex ſtatu ſano in ægrotum ejiciendo.

CAPUT III.

PRAGMATICUM,

Chirurgiæ Transfuſoriæ uſum & abuſum, nimirum quantum proſit & noceat, ventilans.

LUbet verò per diſtinctas procedere Concluſiones: ſit ergò pro conſideratione uſus vel abuſus Transfuſionis ſanguinis

CONCLUSIO I.

Chirurgia Transfuſoria eſt poſſibilis, ſed ſimpliciter contra naturæ inſtitutum.

Eſſe poſſibilem, docent tot inſtituta Experimenta & Tentamina. Præter poſſibilitatem verò eſt negotium ſcitu jucundum, & operatio cita: Proſcopo enim debito alterandi ſanguinem quid citiùs & commodiùs poteſt inſtitui? moleſtia eſt pauca, nulla ſub ejus operatione adeſt querela; æſtius brachii eſt tranſitorius: mictus verò cruentus & hæmorrhagia rem faciunt ſuſpectam. Sed dubium eſt: an non peccatum in quanto, & quidem in exceſſu, fiat? an ſit tuta? & an ita profit, & non æquè vel non magis ex alia parte noceat? Interim tamen eſt ſimpliciter contra naturæ inſtitutum. Naturæ enim inſtitutum eſt, ut nihil in ſanguinis intromittatur viam, quod non digeſtione prævià per primas vias ipſi ſit appropriatum. Lac ſuggerit nobis exemplum, quod ex chylo jam in animali optimè digeſto, & à fæculentiis quibuſvis ſecreto, conſtat, in proxima potentia eſt ad ſui in ſanguinem Transmutationem, & nihilominus ſecundùm naturæ legem ſeu ordinem immediatè ab animali non inſtillatur ſanguini, ſed priùs ſuctu immittitur ventriculo, ut ibidem alteratione prævià ſuſceptà, vel majori vel minori, homogeneum & appropriatum reddatur. Adeo naturæ leges nihil immediatè ſanguini immittendum, niſi quod appropriatum redditum fuerit, ſanciunt. Si ergo lac, ex quo immediatè ſui cum ſanguine miſcela fit ſanguis, ex uno animali in alterum non inſtillandum venit; multò minus ſanguis ex eo productus, qui ſimiliter ac lac, ejus materia, non ſimpliciter cum ſanguine homogeneus erit. Hinc etiam inſtitutum naturæ eſt, ut ſanguinem, ceu vitæ theſaurum, continuò conſervet, unde omnis hæmorrhagia ſola, exceptà menſtruà, eſt præternaturalis, ſive per nares ſive per hæmorrhoides fiat, ſive periodica ſive erratica: & etiamſi cum levamine ægri fiat, tamen ſemper ſtimulum ſeu cauſam præternaturalem præſupponit, adeoque bonum ſignum malæ cauſæ exiſtit. Ut ergò nihil ſanguinis, ceu vitæ theſauri, emittendum, ita nihil ſanguini citra præviam in primis viis alterationem & præparationem immittendum, ſive medicamentoſum ſive alimentoſum ſit. Medicus ergò, ceu naturæ miniſter, cautus ſit in exercenda Chirurgia, tàm Infuſoria, quàm Transfuſoria, cùm vix, niſi repugnante naturà, illas exercere liceat.

Dicis de communicatione in fœtu materna: Reſp. Similitudo hæc cum nutritione fœtus in utero maximè claudicat, nullumque in oviparis locum habet, niſi in viviparis. In viviparis verò quæritur: an nutrimentum fœtui communicatum ſit chyloſum vel lacteum, an ſanguineum? Prius eſt probabilius: id quod etiam ſtatuit, & elegantiſſimis expreſſit rationibus *Deuſingius de Generat. Microcoſmi*. Poſterius ſolùm concedit CLAUDIUS *de la Courvee Tr. de Nutrit. fœtus in utero*, ubi ſtatuit, ex ſanguine potius nutriri fœtum. Sed intercedit fœtum inter & matrem placenta, in qua alterationem ſubit, aut huic quid analogum ſanguis.

Dubius verò eſt placentæ hujus uſus; ut & illud anceps eſt, an pulmo uterinus, an hepar uterinum, dici debeat? id eſt, an fœtui uſum pulmonis, an hepatis, præſtet? Certè nihil magis in fœtu feriatur præter pulmones: probabilis adeoque & COURVEE & *Doctoris* MAJOWII eſt ſententia, quod fœtus per umbilicum reſpiret; unde placenta potiùs pulmo, quàm hepar, uteri dicenda. Ad hæc, differentia facienda inter hominem generandum & genitum: De utroque haud valent eadem. Inſitio etiam nil probat; quod enim arbori inſeritur, eſt quaſi fœtus ovo incluſus, nempe gemma, quæ non crudum ſuccum ex ſtirpe peregrina recipit, ſed eum priùs alterat plus minus, unde fructus non ſemper ſurculo inſititio ſimilis, nec ſtirpi, utut pro ſtirpis natura alteratus plus minus: quin imo repugnat etiam talis obſervatio, quod non omnes ſurculi ſtirpi cuivis inſeri ita poſſint, quin ſubinde pereant. *Similitudo*, quæ ſanguinem inter transfundendum, & cui infunditur, intercedit, eſt propè par; externà ſpecie & proprietatibus quibuſdam ſimiles videntur, ſed internà craſi & texturà tantum differunt à ſe invicem, quantum animal, quod omne ſuum eſſe vitale habet ex ſanguine, ab animali differt, *juxta Præſuppoſitum tertium & quartum.*

CONCLUSIO II.

Sanguinis Transfuſio citra ſanitatis diſpendium; & conſequenter citra vitæ periculum, applicari vix poteſt.

Confirmatum hoc eſt per experimenta. Cæterùm an citra ſanitatis periculum poſſit fieri, dubito; ſiquidem immediatè aliquid peregrinum & non naturale immittitur ſanguini; ſanguis verò qui transfunditur, eſt aliis craſeos, quàm is, in quem inſtituitur Transfuſio, quia affectibus agonis, terroris, pavoris, &c. ver. gr. in vitulo & & agno, excandeſcentiæ & tantum non furoris in aliis animalibus, inquinatus, ſingulariter alteratus & immutatus tranſmittitur, quæ ſine alteratione ſanguinis & ſpirituum, & citra illius motus inteſtini perturbationem, fieri vel ſuccedere non poſſunt, & *juxta Præſuppoſitum tertium, quartum & ſextum*, neceſſariò notabiles, & præter naturales mutationes inducent. Imò ſi crebrior Transfuſio fiat, præter mutationem ſtatus ſanguinis, ulteriùs metuendum eſt, ne inſignis mutatio morum inducatur: Sic notum eſt, lac nutricis multum valere in mutatione morum infantum: WEINRICHIUS refert *in Tr. de Monſtris*, puellam ſanguine felis hauſto mores aſſumpſiſſe felinos.

Dicis: Exempla tamen in contrarium teſtantur, talia nihil nocumenti attuliſſe? Reſp. Exempla iſta ulterius examinanda veniunt, nec ſtatim neceſſe eſt, ut ſequantur effectus manifeſti, & alterationes morboſæ. Dicis: ergò loco ſanguinis belluini humanus recipiatur ſanguis! Reſpicimus ex *Præſuppoſito tertio*, omnem ſanguinem differre ab altero non tantùm quoad ſpeciem, ſed & individua, & quod nullus homo tàm ſanus ſit, quin non alterationes ſæpiùs perpatiatur.

CONLCUSIO III.

Chirurgia Transfuſoria ad longævitatem conciliandam, aut vires juveniles in ſenibus reſtituendas, aut vires debilitatas ex morbo in juvenibus denuò reparandas, fruſtranea eſt.

I. Longævitas mediâte hac Transfuſione non concilianda eſt; ſcimus enim certò, quod per vitæ terminum intelligatur, quouſque vis ſpiritus genitalis naturaliter ſeſe extendere valeat. Is eſt verò vitæ terminus naturalis, quem vis genitalis ſeu vis generativa ſeminis determinat primitùs; hinc enim fit, ut quidam naturâ ſint longævi, quidam brevioris ævi: ſic ſunt plantæ quædam, quæ omni anno poſt ſeminis proventum pereunt; quædam verò quæ perpetuâ fronde vireſcunt; quædam externâ facie marceſcunt, donec novo vere regerminent Hinc ſenilibus aut morboſis ſatis parentibus nati, longævi eſſe nequeunt, & contrà. Hic terminus vitæ naturalis decurtari poteſt per rerum naturalium, & ſuperinductarum præternaturalium abuſum, & conſequenter etiam vita abbreviari.

Quæritur de hac prolongatione termini vitæ, an hic poſſit obtineri per media naturalia? Reſpondeo affirmativè *Quia homo naturaliter eſt immortalis*, i. e. potens non mori. In ſe homo eſt veluti alia creatura mortalis quoad corpus, *ſed tamen liberum arbitrium habebat non mori ante lapſum*. Dum igitur homo naturâ ita creatus eſt, ut potuiſſet non mori; ita nullum dubium eſt, quin vita naturaliter prolongari, poſſit etiã poſt transgreſſionis terminũ, Homo lapſum potuiſſet vivere per mille annos, qui tamen terminus deinceps ſucceſſu temporis decurtatus fuit; ſed poteſt decurtatio hæc reparari vel in toto, vel in parte. Per prolongationem autem vitæ intelligitur extenſio vitæ termini, ultra iſtum, quem natura cuivis ſubjecto in ſpiritu generantis influo, & geniti inſito, determinavit. Scilicet proſtant Scriptores de vita longa, ROGERIUS BACO, PAUSA, HORSTIUS, CORNARO, *Italus* &c. ſed omnes unâ viâ incedentes methodum diæteticam hac in re tantum obſervant: v. gr. vaniſſimum promiſſum eſt CLAUDII DEODATI, *Medici Electoralis & Epiſcopi Moguntinenſis, in ſuo Panteo Hygiaſtico*, ubi promittit methodum ad centum annos vitam producendam. Simiam PARACELSI agunt PAUSA, & poſt hunc JOHANNES JACOBUS JOEPSERIUS, *Bohemus, in Manuductione ad vitam longam*, ſed diæteticè ſolùm procedentes. Pari ratione LESSIUS, *Eruditus Jeſuita, Tractatum ſcripſit de Conſervanda ſana Vita ad ultimum Vitæ Terminum*, & prudentiùs reliquis omnibus meo judicio ſcripſit. Per auxilia quidem diætetica vita plus minùs ſana poteſt ad vitæ terminum conſervari: ſed quæſtio inſtituitur de illa extenſione ultra illum terminum. Licet autem poſſibilis ſit conſervatio ad naturalem terminum, non tamen ultra eundem extendi poteſt per Chirurgiam Transfuſoriam:

1. Quia vitę brevis vel longæ radix non eſt in ſanguine, uti demonſtratum in Præſuppoſito 2, ſed in genitali parentum, & inde nato ſpiritu inſito filii, à quo radix ſeu vis ipſius vitæ ſervatrix principaliter dependet.
2. Quia animalia iſta, ex quibus fit transfuſio, brevioris ſunt vitæ, quàm ipſi homines.

Dicis: humanus ergò infundatur ſanguis! Reſpondeo: quis mihi ſpondebit, hominem illum, cujus ſanguis alteri infunditur, eſſe logæviorem, quàm alterum, cui infunditur?

3. Si vita prolonganda eſt, ſunt etiam quærenda media, radici vitæ ſeu ſpiritui inſito appropriata, eundem adjuvantia, roborantia & firmantia.

Sed talia ex ſanguine alieno & peregrino, & affectuum vi alterato non expectanda ſunt. Influus ſpiritus, à quo & conſervandus, & in motum excitandus venit inſitus, etiam eſt peregrinus, adeòque nec commodè in conſortium ſpiritus inſiti recipi facilè, nec ſine hujus alteratione infundi poteſt, adeoque dubium, plus ne agat in hunc inſitus? an patiatur ab eodem? Media itaque pro longa vita debent hoc efficere, ut radici vitæ ſeſe communicent, eidemque implantent, & reſolutionem impediant, unde hoc medium deſumendum eſſe rectè HELMONTIUS aſſerit, non ex regno animali, quia brevioris vitæ ſunt, quàm homines, nec ex regno minerali, quia hoc nihil negotii nobiſcum habet, *ſed ex vegetabili*: ſicuti enim pro prolongatione vitæ ex regno vegetabili in Paradiſo deſumpta fuit arbor vitæ; ſic etiam ex hoc pro vitæ prolongatione HELMONTIUS cedrum incorruptibilem eligit: Vid. *Tractatus elegans de Arbore vitæ pag. mihi 793. uſque ad* 800. Ex hac cedro nititur parare medicamentum ad vitam prolongandam, ſi nimium in juventute adhibeatur, atque ſic ſpiritui ſeſe implantet, illumque vegetum reddat: ſed cùm cedrus deficiat, TACKIUS vir eruditus, Juniperum elegit, pariter balſamicam & continuò vireſcentem, ex qua ſuo modo probabiliter medicamenta parata laudat.

Quæritur: *annon ſaltim hac ratione magnetiſmus ſeu conſenſus & conſpiratio mutua* propter *mutuum* ſanguinis *commercium inter duo poſſit induci?* Reſp. Quod non poſſit. Poſito vera eſſe exempla de partibus ſolidis, non tamen de fluidis: ergò dum fluxilis res eſt, clarum eſt, magnetiſmi nihil à transfuſo ſanguine communicari poſſe alteri. Dubium tamen eſt: annon hoc modo amicitia, ſeu, ut clariùs loquar, ad modum philtri amor poſſit conciliari? De conciliandis amicis admodum operoſus eſt *Beguin. Tyrocin. Chym l. 3. c. 1.* qui per Qu. Eſſen. ſanguinis inimicos duos ſe reconciliaſſe ſcribit. Sed vanum hoc eſt.

II. Non poſſunt ſenes ad ſtatum rejuveneſcentiæ reduci. BACO de VERULAMIO *in Epiſt. de Naturæ Operibus, & Nullitate Magiæ c. 8.* dicit: *Ultimus gradus „eſt prolongatio vitæ, ſed majus opus eſt artificium rejuve„neſcentiæ: ibi enim virium vitalium conſervatio ſaltim in „eodem gradu, ne ſenectutis moleſtias nimis attritæ ſentiant, „requiritur; hic verò earundem plus minùs deperditarum re„ſtitutio aliqualis, & in robore ac vigore augmentum, ita ut „facultates deperditas reſumant, & priſtinas potentias operandi recuperent.* Radix vigoris vitalis, juxta *Præſuppoſitum* 1. & 2., radicaliter in ſpiritu genitali, à genitoribus communicato, ſita eſt, pro cujus vigore & incremento ſucceſſivo, ſtatu & declinatione, ætatis limites & diverſitates deſcribuntur; hinc enim viſcerum conſtitutio, ſanguinis generatio, ſpiritus influi productio, inſiti conſervatio & exſuſcitatio dependent. Jam verò hunc ſpiritum inſitum balſamicum plus minus exhauſtum, impoſſibile eſt reſtituere; conſervare facilius: in hoc vita longa, in illo rejuveneſcentia ſita eſt. *Adeoque rejuveneſcentiam veram reſtituere, ſimpliciter impoſſibile videtur.* Apparens reſtitutio eſt facilis, ſed non legitima; ver. gr. ſi dentes & ungues regenerantur, crines cani in nigros permutentur, citra tamen vitam longam, qualia rejuveneſcentiæ reſtitutæ exempla ſunt vel ſpontanea, vel artificialia per medicamenta: Vid. FEBURE in CHYMIA, ubi tractat *de Quinta Eſſ.* aut primo Ente Chelidonii majoris & Meliſſæ. Superiori anno vetula quædam 70. annorum, per binos menſes, ſine tamen cauſa manifeſta, menſium fluxum recuperabat, ſed brevi poſt eſt mortua.

Rejuveneſcentia hæc videtur mihi ſimilis cervorum, viperarum & cancrorum depoſitioni cornuum exuviarumque, quæ mutatio tantum eſt ſuperficialis, non radicalis: Licet enim beſtiæ hæ cornua & exuvias deponant, non tamen ſunt longioris vitæ; & cervus caſtratus, qui nunquam deponit cornua, ſæpiùs tamen vivacior eſſe ſolet. Sic & arbores quotannis rejuveneſcunt, & tamen ſenſim ſenſimq; ſeneſcunt. Perinde hæc res eſt, ac quis poſt morbum gravem pilorum defluxum paſſus, novos recuperet crines, citra rejuveneſcentiam. Febricitantes, & externè contabeſcentes, pingueſcunt, & ferè convalent: ſed nihilominus tamen in dies ſeneſcunt. Sicuti itaque prima partium ſolidarum ſtamina fibroſa rupta aut utcunque ſublata non poſſunt perfectè reſtitui, ſed concretum analogon in eorum locum ſubit; ſic multò minus ſpiritus inſitus utcunque deperditus aut imminutus reſtitui aut redintegrari poteſt; cùm illa hujus effectus ſaltem & productum ſint. Argumenta ergò noſtra contra longævitatem allegata, etiam virium juvenilium in ſenibus reſtitutioni per Chirurgiam Transfuſoriam reluctantur; vires enim ad tempus roborantur, & vegetiores redduntur. Sicut arbor, quæ, ſolo ex ſterili, pingui implantatur, fœcundior redditur, & lautiùs creſcit, interim conſeneſcere nõ negligit, utut diuturnioris ſic ſit ævi, quia nõ abbreviatur vegetationis ejus terminus, ſed ad ultimum limitem accedit;

dit; ita & forſan virium quoddam incrementum ad tempus transfuſio iſta poteſt inferre. Senex dummero incaluit, animoſior redditur, & hilarior, ex livido rubeſcit, ac quaſi juvenis evadit; ubi autem ſpirituum ab extrà impetus ceſſat, ceſſat etiam juvenilis ipſius ſtatus, idemque ſenex æquè debilis citra alterationem altiùs impreſſam remanet.

III. Vires debilitatæ in juvene non commodè poſſunt reſtitui; nam vires morbo exhauſtæ, vel reparandæ ſunt in ægroto adhuc, vel in eodem convaleſcente. Naturaliter vires non niſi mediatè, idquè vel diætâ & remediis poſſunt reſtitui, vel iis, quæ ſpiritus reſerant, iiſque robur elaſticum & luciditatem nativam reſtituunt. Neutrum præſtare poteſt Transfuſio ſanguinis; quia

1. Sanguis, qui infunditur, non ſecus ac ſpiritus, internâ ſuâ craſi eſt diſtinctiſſimâ; unde non niſi præviâ alteratione, activâ vel paſſivâ, aliquid conferre poſſunt. Prior eſt præternaturalis, cum preſertim ſi ſubitanea; poſterior eſt inutilis, quia nil confert.
2. Paucitas ſanguinis, quæ citra periculum infundi poteſt, reſpectu ſucceſſivæ ſui, ſecundùm minutias, in omne corpus diſtributionis, paucas vires exercere poterit.
3. Vires morbo ſunt attritæ. Has reſtituere ſuperſtite morbo, difficile aut impoſſibile erit, etſi Chirurgia Transfuſoria morbum curet; ſi verò in convaleſcente ſubito ſunt reſtituendæ, quibus & ordinariò intenſior redit appetitus, & niſi nimiùm eum onerent, optimè digerunt.
4. Hinc etiam exempla ægrorum iſtorum docent, haud diuturnum, ſed breve admodum eſſe emolumentum, quod extremè debilitatis ex Transfuſione acceſſit.
5. Vires per ſanguinem transfuſorium reſtaurandæ, vel ſunt oppreſſæ, vel exhauſtæ: ſi exhauſtæ, periculum eſt, ne alienus ſanguis & ſpiritus easdem magis opprimat, ipſiſque majorem laborem faceſſet. Ut taceam affectuum vim, quæ juxta *Præſuppoſitum ſextum* patiuntur bruta, quæ alterationem producere poſſunt. Si oppreſſæ, vix reſtaurari poſſunt, dum vix propriæ œconomiæ regendæ ſufficiant, nedum ut alienum ſanguinem & ſpiritus ſibi aſſimilare, & hujus vigoris incrementum capere poſſint.

CONCLUSIO IV.

Pro vitiis ſanguinis morboſis corrigendis ſanguinis Transfuſio non niſi rariùs, idque emolumento non adeò inſigni, locum habere videtur.

Scilicèt mediâ viâ incedendum, neque more Gallorum ea uſque ad aſtra evehenda, ac panaceæ loco habenda eſt, ſed ſobriè totum negotium perpendendum: *Adeoque concludendum videtur, pro vitiis ſanguinis morboſis corrigendis aliqualem Transfuſionem, idque rariùs, & emolumento non adeò inſigni, locum habere.* Scilicèt ſanguis vitiatus eſt vel in quanto, vel in quali, &c. In quali vitiatur, quando cacochymus evadit, & à craſi ſua ſpeciali degenerat. Pro hac corrigenda quid valeat ſanguinis Transfuſio? conſiderandum.

Jam verò *Cacochymia* eſt vel *ſuperficialis*, vel *profundiùs radicata*. Superficialis eſt, quando ſaltim ſanguis non nihil impurus redditur, iſtudque vitium facilè corrigibile & ſeparabile eſt: Profundiùs autem radicata eſt, quando interna craſis ita vitiatur, ut non corrigi queat. Sic v. g. conſideremus vinum turbidum, quod vel ex agitatione vaſis fęcibus eſt permiſtum; vel è contrà, quod vappeſcere & aceſcere incipit: Prius repræſentat Cacochymiam ſuperficialem: poſterius verò eandem profundiùs radicatam. Pro ſuperficiali cacochymia non opus habemus Transfuſione ſanguinis, cùm ea vel ſpontè mutetur, vel ſalium volatilium urinoſorum, ut & diaphoreticorum uſu, facilè corrigi queat. Igitur de cacochymia corrigenda jam quæritur.

In genere verò *Concluſionem* confirmo ex eo:

I. Quod hujuſmodi vitia ſanguinis cacochymici oriantur vel à viſceribus, vel à cauſis externis & rebus nonnaturalibus: ſi vitia ſanguinis cacochymici à viſcerum labe oriùntur, fruſtra inſtituitur Chirurgia Transfuſoria; hæc enim viſcerum labem nullo modo corrigere poteſt. Si verò à cauſis externis & rebus nonnaturalibus cacochymia oritur, & ſanguis cacochymicus ita eſt alterandus, ut alteratio illa à Transfuſione ſanguinis inducta ſit vel activa, vel paſſiva: *Alteratio paſſiva* eſt, quando ipſe ſanguis transfuſus à ſanguine recipiente alteratur & mutatur; *Activa verò* eſt, quando ſanguis transfuſus exerit vim activè alterandi ſanguinem recipientem, ac immutandi ejus craſin. Paſſiva ſanguinis Transfuſio pro cacochymia tollenda nil valet: Nam dum vitioſè alteratur ſanguis transfuſus à ſanguine recipiente, potiùs cacochymiam augebit, quia forſan illud HIPPOCRATIS locum habebit: „ *Corpora impura, quò plus nutriveris, eò magis læſeris*: Adeoque in inſigniori cacochymia maloque inveterato nil valebit.

Dicis: Ergò ſanguis in majori copia transfundendus! Reſp. Mutatio hæc ſubitanea ex crebriori & largiori infuſione foret periculoſa; quod patet exinde, quod ex ſanguine transfuſo animalia vivacia reddita fuerint torpida, ac deinde mortua. Si verò ſanguis transfuſus inferat alterationem activam, utut prodeſſe poſſit, tamen multa adhuc dubia ſunt, quæ negotium hoc perplexum reddunt. Nam ſi ſanguis transfuſus activè alterat ſanguinem recipientem, metuendum, ne activa iſta alteratio futura ſit perquàm exigua, propter ſanguinis immiſſi paucitatem, ejuſque ſub ſui ſucceſſivâ diffuſione in totum corpus impreſſionem vix ſenſibilem. Si verò ſanguinis Transfuſio ſæpiùs repetenda, ita ut activa alteratio prædominetur, adeoque cacochymia ſanguinis corrigi poſſit, hæ tamen adſunt difficultates: Nam quid fieret, ſi alteratio iſta activa penitùs in contrarium vergat? & v. g. Maniacus ex ſanguine transfuſo fiat planè quaſi ſtupidus? item quid fiet, ſi animalia non ſemper æquè ſana, vegeta, aut iiſdem etiam affectibus obnoxia, recipiantur? Porrò metuendum, ne ante repetitionem ſanguinis transfuſionis prior impreſſa alteratio jam evanuerit, antequam novus ſanguis acceſſerit; ſiquidem ſanguis ceu magis connatus ſanguini, faciliùs alterabilis erit, & impreſſio facta minor quàm aliàs à remediis fieri conſuevit. Quid? ſi cum ſalute ægri ſanguinis cacochymici alteratio acquiſita, alia alteratio à ſanguine alieno, & affectibus animalis, non minus funeſta, quàm prior, inducatur, ita ut periculum ſit, ne homo ex copioſi ſanguinis, verb. grat. vitulini aut agnini, infuſione mores & ingenium ſeu animum belluinum ſtolidum & inſipidum induat! Dicis: Tamen hoc pro morum ac temperamenti mutatione aliquid faciet: nam ſtupidus per ſanguinem animalis generoſioris infuſum fiet alacrior; item Maniacus per ſanguinis aſinini transfuſionem, qui circa aures imprimis, extractus, multùm in Mania à quibuſdam commendatur, vel etiam per taurinum ſanguinem redditur mitior. Reſpondeo: Res tamen adhuc eſt dubia, adeoque periculum, ne ſpiritus influus transfuſus cum ſpiritu inſito invicem colluctentur; item ne ſub tali ſanguinis inſigniori incremento damnum, imò totius animalis interitus, ſequatur.

II. *Concluſio ſecunda* confirmatur, quod cacochymia ut plurimum non tàm cauſa quàm effectus & productum morboſum ſit, ut, licèt cacochymiam ſanguinis emendare velis per Transfuſionem ſanguinis boni, ſtante tamen & vigente radice, ex qua cacochymia oritur, eandem tollere non poteris; ſed pallativè ſaltem, non verò radicaliter, cauſa morbi tolletur: ſic v. g. in lue venerea cacochymiam ſanguinis, à tantillo contagio venereo per fermentum, vi ſeſe multiplicandi pollens, inductam, ſtante radice morbi, corrigere non poteris.

III. Confirmatur Concluſio exinde, quia, ſi non tàm cacochymiam ipſam, quàm exinde ſequentes qualitates ſanguinis vitioſas corrigere velis, hæ erunt primariæ, nimirum vel nimius ſanguinis *æſtus* vel *tepor*, vel *acrimonia*: *Æſtum* ſanguinis non poterit Chirurgia Transfuſoria corrigere, quia fervidiſſimus ſanguis ad transfundendum recipitur, qui æſtum illum potiùs augebit, adeoque idem eſſet, ac ſi oleum igni adderetur, non *teporem* corriget, quia calor, qui in ſanguine gliſcit, eſt vitæ immediatus comes; hinc vita ſuperſtite calet ſanguis, eâdem imminutâ tepet, tandem verò deſtructâ vitâ, friget: hinc ſanguis ex ſe non calet, ſed ex ſpiritu inſito, & motu inteſtino particularum ſalinarum acidarum cum

ter-

terreis tandem emergit calor, juxta *Præſuppoſitum quartum*.

Cum itaque ſanguis transfuſus ex ſe non caleat, ſequitur, quod & ſanguinis recipientis teporem corrigere nequeat. Denique pro *acrimonia ſanguinis corrigenda* Transfuſionem ſanguinis *aliquid prodeſſe concedimus*: Sic ſanguinis agnini vel vitulini Transfuſio, imprimis repetita, utique aliquid in Maniacis proderit: Verùm pro acrimonia, v. g. ſcorbuticorum, vel tabe correptorum, ſanguinis transfuſio vix aliquid confert: ſed quid hîc opus eſt ſanguinis Transfuſione, cùm gelatina ac diæta lactea, beneque nutriens ex ſeminibus cerealibus, idem longè tutiùs ac jucundiùs præſtare valeat?

CONCLUSIO V.

Pro vitiis partium ſolidarum reſtituendis ſanguinis Transfuſio nil valet.

Ex Pathologicis notum eſt; univerſam corporis noſtri machinam, ſpiritus, humores ac partes ſolidas, morbis eſſe ſubjectas. Quod verò pro vitiis partium ſolidarum corrigendis Chirurgia Transfuſoria nihil valeat, probatur:

I. Ex eo, quod, uti *ſupra Præſuppoſito quinto* confirmatum, ſanguis activè nil conferat viſceribus, niſi in quantum ſub ejus mole ſpiritus influus undique radiat ac diſpergitur, adeoque ſaltim paſſivè & per accidens viſceribus plus minus proſit, iiſdem ſcilicet nutrimentum ſuppeditando. Verùm cùm huic accidentali uſui pro nutrimento laudabili ſubminiſtrando, media diæretica longè ſint tutiora, non opus habemus ad Chirurgiam Transfuſoriam refugere:

II. Ex enumeratione morborum partium ſolidarum, quibus ſingulis nil poteſt conferre ſanguinis Transfuſio. Morbi autem viſcerum & partium ſolidarum affligunt eas vel ratione materiæ, ex quibus partes ſolidæ conſtant, vel ratione formæ organicæ, quatenus certo uſui inſerviunt. Morbi iſti materiæ partium ſolidarum dicuntur aliàs communiter morbi Intemperiei, nempe particularis dicti; ſicuti Morbi Formæ Organicæ aliàs dicuntur Morbi Organici. Intemperiei morbi dicuntur ita à poſteriori, quatenus ſcilicèt cognoſcuntur à qualitatibus ſuis mutatis: Qualitates verò mutatæ ſequuntur texturam particularum minimarum mutatam, ex quibus partes, ac partis partes, conſtant: Hæc verò textura materiæ vitiatur propter vitiatam nutritionem, quę vitiatur à ſpiritu influo. Cum autem horum morborum, ſcilicet intemperiei, fundamentum ſit ſpiritus vitæ inſitus vitiatus aut læſus, hunc ſanguis non poterit reſtituere, nec immediatè per nutritionem, nec mediatè per ſpiritum influum, quia ſpiritus influus inſitum ſaltim excitat, inſitus verò influum amplectitur & ſecum concentrat, ita ut influus, ceu univerſalis, ſe habeat tanquam ſubjectum patiens, inſitus tanquam ſubjectum agens. Morbos Formæ Organicæ quod attinet: ſunt vel in conformatione, vel in compoſitione: Sciendum enim, omnem formam organicam, quatenus illa ad integritatem corporis humani conſpirat, eſſe vel ejuſdem debitam conformationem, quæ conſiſtit in tribus iſtis dimenſionibus, longitudine, latitudine, & profunditate, & hac vel concava, vel convexa; vel ejuſdem debita compoſitione, quæ in legitimo ſitu & connexione partium conſiſtit. Quomodocunque vitietur iſta formæ organicæ conformatio, nullo modo huic poterit ſuccurrere ſanguinis Transfuſio: Neque enim longitudinem aut profunditatem reſtituet, cùm ſanguis nil agat in motu locali, ſed tantum paſſivè ſe habeat, & perpetuò à corde moveatur; unde nec viſcidum reſolvere, nec impetu facto obſtructiones aperire, quin potiùs ſtagnare, aptus natus eſt: Neque etiam corriget morbos compoſitionis, nec in ſitu, v. g. in herniis, nec in unione & connexione, ubi nimirum continuitatis partium ſolutio facta, v. g. in vulneribus, in quibus materiæ nutritivæ reſpectu plus minus temperatæ, conſolidationem paſſivè ſeu objectivè, non efficienter, promovere ſolet. In ulceribus inſiti ſpiritus vitium corrigendo ſanguis paſſivè ſe habet, qui à pure ſubinde inficitur; quæ materia vitioſa potiùs diætâ aut lacte, quàm ſanguine facilè alterabili, emendanda venit.

III. Probatur *Concluſio*: quia ſanguis ægri proprius ac naturalis non ſufficit per ſe corrigendis iſtis viſcerum vitiis, quin potiùs ab iiſdem viſceribus ſanguis plùs minùs alteratur: Ergo multò minùs ſanguis alienus heterogeneus corriget viſcerum vitia, quin hic interdum promptiùs labem vitioſam recipere, & ita malum augere poſſit.

IV. Probatur Concluſio ex eo, quod dubium ſit, an ſanguis recens transfuſus viſceribus proſit? an magis noceat? ut in *explicatione Præſuppoſiti tertii* monitum. Nam recens transfuſus alienus, ob particularum ſuarum minimarum aliam atque diverſam texturam non æquè cribrari per omnes & anguſtiſſimos corporis poros, neque meatulos viſcerum ita penetrare poterit; unde periculum, ne ſanguis iſte recens transfuſus pororum conformationem, vel tonum fibrarum in viſceribus immutet ac lædat: id quod in hominibus calidioribus poſt ſanguinis Transfuſionem narium ſtillicidium, ac mictus cruentus ſuperveniens, teſtatur: vid. *Cap. 1. Experim. 16.*

CONCLUSIO VI.

In Febrium Cura nullius ſanguinis Transfuſioni eſt locus.

Probatur:

1. Quia nulla in febribus Transfuſionis ſanguinis eſt indicatio ſeu uſus nullus, ſcilicet febris eſt motus naturæ, & aliquod medium inter actionem naturalem & præternaturalem, adeoque eſt actio quaſi non-naturalis, ſub qua natura per ſpiritus influi impetum, & hinc natum concitatiorem contentorum fluidorum motum, tàm inteſtinum quàm localem, peregrini aliquid ſanguini permiſſum, ſponte de ſe amoliri ſatagit, idque in ſui conſervationem; & ſic ſanguinis Transfuſio nullum hîc obtinebit locum. Dum igitur febris motus eſt naturæ, non eſt ſiſtendus ipſe motus, ſed potiùs promovendus. Hinc cura febrium eſt vel vera, vel palliativa. *Vera & legitima febrium cura in eo conſiſtit, ut Medicus, tanquam naturæ miniſter, conatum naturæ promovendo, impedimenta removendo, inimicum iſtud vitioſum, quod ſpiritum influum ad extraordinarium, & præternaturalem impetum provocat*, ac *in ſpecie* acidum *illud vitioſum, omnibus in febribus præſens, alterando, corrigendo*, & *correctum maturè eliminando, adjuvet*.

Dico: legitimam hanc eſſe febrium Curam, ad differentiam *curæ palliativæ*; quæ eſt, *quando vel ſpirituum impetus ſiſtitur* per *opiata* vel *quando cauſa occaſionalis concentratur* & *figitur, ut ita ad tempus, ceu caput mortuum, febris quieſcat*; vel quando acidum vitioſum infringitur ex parte, nec tamen educitur, hinc leviſſimâ datâ occaſione denuò inſurgit. Sed ab his Curis palliativis plus mali quàm commodi acceſſitur: Nam per calcinatum Strobelbergeri, per Chinam Chinæ, electuarium diaſcordii, corallia, cornu cervi uſtum, item per ſalia fixa intempeſtivè adhibita figitur quidem acidum; ſed, ut dixi, plus mali quàm commodi, inde reſultat, cùm *ab hac Cura vel recidiva* vel *febris interdum multiplicata*, aut *magis acuta* reſurgat, vel *febris ante acuta* in *lentam hecticam degeneret*, vel loco ejus morbus chronicus anomalus, ex viſcere quodam à cauſa occaſionali malè affecto, ordinariò oriatur. *Quantum igitur natura prodeſt ſuis ægris per febrim excitatam & ritè curatam, tantum nocet Medicus per febrim intempeſtivè oppreſſam*. Omnibus igitur his naturæ & artis intentionibus, dum ſcilicet vel natura per motum internum, hoſtile illud extraneum eliminare ſatagit, vel per artem illud vitioſum evacuare ſtudemus, nullo modo prodeſt vel confert ſanguinis Transfuſio: neque enim à ſanguine alieno confuſo cauſa occaſionalis corrigi, nec ſpirituum ac ſanguinis motus nimius compeſci poteſt, adeoque pro febrium qualiumcunque cura ſanguinis Transfuſio nullum habet locum.

II. Probatur concluſio: quia ſanguinis Transfuſio in febrium cura nociva eſſe videtur. In febre enim motus ſanguinis, hinc & aliorum fluidorum corporis, inteſtinus eſt, præter naturam turbatus, ac plus minus vitiatus: id quod ex pulſu mutato, hæmorrhagiis, aliiſque excretioni-

tionibus ſymptomaticis patet abundè. Quod ſi jam ſanguis alienus & ſpiritus transfundatur, nonne turbæ iſtæ in ſanguine exinde fiunt pejores, & œconomiæ animalis gravior hinc læſio; ſive enim activè, ſive paſſivè alteretur ſanguis transfuſus, gravius tamen exinde malum febricitanti conciliabitur; ſi enim inferat alterationem activam, malum erit gravius; ſi verò paſſivam, abſque ullo commodo inſtituetur.

III. Probatur Concluſio: Quia Transfuſio ſanguinis nulli febri in ſpecie accommodata. Febrium triplex eſt differentia, inter quas optima eſt, quæ deſumitur à *ſubjecto radicationis & inhæſionis*. Duplex enim eſt febrium ſubjectum: (1) *radicationis*, ubi cauſa vel fomes morboſus latitat; (2) *inhæſionis*, in quo omnes febres conveniunt. Ex ſubjecto radicationis omnis febris ratio deſumitur; vel enim *in ſpiritibus* reſidet, vel affligit *partes fluidas*, vel *ſolidas*. Hiſce modis tantùm ſubjecto *radicationis* febres differunt. Conveniunt autem omnes febres ſubjecto *inhæſionis*, quod eſt *ſpiritus influus*: id quod patet ex opiatis in febribus adhibitis, quæ ſpiritus influos compeſcunt, ac febres ſupprimunt: partim eſt *maſſa ſanguinea*; quod probat mutatus pulſus, & quod nunquam v. g. febricitare dicitur in febribus ſymptomaticis ab *ulcere* vel *vulnere*, niſi mutatio in ſanguine, primariò ex pulſu, hinc ex aliis accidentibus, obſervetur. Porrò *ſpiritus in febribus malignis primariò afficiuntur*; *ſanguis ac lympha, aliique humores, in febribus putridis benignis, & intermittentibus*, & primariis; *partes verò ſolidæ* in *febribus ſymptomaticis, intermittentibus* & *continuis ſecundariis*.

Quod ad febres malignas attinet: in his ordinariò ſpiritus affici exinde patet, quod ægri iiſdem correpti viribus ſint exhauſti, & hinc ſæpiùs peſſimè ſe habeant, pulſu licèt & urinâ minus, aut non adeò inſigniter, mutatis, certo indicio, ſanguinem minus eſſe mutatum. Ergò ſpiritus ſunt, qui primariò in febribus malignis afficiuntur: Hinc etiam eſt, quod omnes febres malignæ, & quidem ſolæ, ſint contagioſæ. *Contagium* aliàs dicitur id, quod ſub minima mole eſt maximæ efficaciæ, & unicum & determinatum affligit ſubjectum, quo ipſo naturam ſuam ſpirituoſam ac penetrantem inſinuat; cujuſvis enim ſubjectum immediatè ſunt ſpiritus, quorum ratione contagia non omnia ſubjecta, ſed ſaltem appropriata, ſeu cum ſubjecto contagioſo ſingulariter conſpirantia, h. e. in ſpiritu vitali ſymbolizantia, affligunt, ſive univerſalis ſive particularis ſit morbus: ibi influus, hic inſitus, affliguntur ſpiritus, e. g. peſtis, ſcabies, dyſenteria: & uti nullus morbus eſt hæreditarius, niſi qui ſpiritum influum & inſitum fortiùs penetravit, ita nullus contagioſus, niſi qui alterutrum affecerit; hinc nullæ aliæ febres, niſi epidemicè graſſentur, non ſunt contagioſæ, niſi malignæ. Dum verò non niſi determinatum affligit ſubjectum, patet, ſolum eſſe ſpiritum, qui in febribus malignis contagioſis afficitur: Sic v. g. Peſtis humana non afficit bruta; ovina non vaccas vel equos, &c. quia in omni Contagio requiritur ſymboliſmus quidam inter ſpiritus, ita ut ſpiritus in ſui ſimilem feratur.

Dicis: Proſtant tamen exempla, alias quoque febres fuiſſe contagioſas! Reſp. Verum hoc eſt: ſic notabile eſt, quod Platerus pag. 94. refert de quodam, febre continuâ ardente, ac cum delirio conjuncta, laborante, qui ex compreſſione manus uxoris ſuæ eandem febricitantem ac delirantem reddidit: id quod abundè teſtatur, febrim hanc apparenter benignam, fuiſſe quoque contagioſam ac *malignam*. Facit huc quoque exemplum LOTICHII, qui *in Obſervationibus ſuis pag. 36.* refert, quod mulier quædam ex viſa purgatione, marito ex febre laboranti propinata, poſt triduum quoque purgaverit. Verùm, quando ejuſmodi febres benignæ, præter malignas, fiunt quoque contagioſæ, illud tum fieri per accidens, quando ſpiritus inſitus nimis, & quidem adeo potenter eſt alteratus ac affectus, quàm aliàs in febribus malignis affici ſolet; exinde enim factum, quod imaginatio fortis mulieris modo dictæ ob fortem in ſpiritum ſuum impreſſionem, eandem in febrim dejecerit.

Sed ut redeamus ad febres malignas, in his naturæ opus eſt, fermentum illud acerrimum volatile ſeu ſpirituoſum, quod ſpiritus influos inquinat, ſubigere, alterare, & per peripheriam corporis expellere; hinc & obſervantur variolæ, morbilli, purpura, petechiæ, eryſipelata, bubones & anthraces, ordinariæ febrium malignarum pediſſequæ; unde & in Cura febrium malignarum Medicus ad naturæ imitationem, præmiſſis præmittendis, imprimis verò Vomitoriis, volatilia diaphoretica in toto febris curſu ſibi habeat commendatiſſima, ut extraneum illud malum per diaphoreſin ad peripheriam corporis deducat; ſive jam ſpiritus aut ſalia illa volatilia ſint micra, ut ſpiritus ſuccini, viperarum, aut ſal volatile cornu cervi, viperarum, ſal cardui benedicti, imprimis quando ſanguinis intenſior eſt æſtuatio; ſive oleoſa ac plus minus aromatica, ut ſalia volatilia oleoſa, compoſitiones theriacales, &c. His ergò tàm naturæ conatibus, quàm artis moliminibus, nil adjumenti adferet ſanguinis transfuſio; neque enim alterationi fermenti ſpirituoſi, neque ejuſdem excluſioni aliquid conferet.

Dicis: Sanguis tamen transfuſus ſanguini noſtro communicatus aliquid roboris addet ſpiritui influo, fermento febrili inquinato, ad idem fermentum expellendum: ſed Reſpondeo:

1. Spiritus ſanguinis alius eſt peregrinus, adeoque opus eſt, ut priùs ſpiritui noſtro aſſimiletur ac approprietur.
2. Periculum eſt, ne ſic motus naturæ, tàm ſecretorius quàm excretorius, turbetur aut ſufflaminetur ad tempus.
3. Parcior ſanguinis Transfuſio parum emolumenti, largior verò nunc hæmorrhagias, nunc mictum cruentum, inducit: quæ ſymptomata ſunt mali & periculoſi ominis, cùm naturæ perturbatæ ſint indicia.

Cum igitur hæc ſequantur ſymptomata, reverà periculum eſt, ne hoc ipſo plùs incommodi quàm commodi ægro adferatur. Notum porrò eſt, quamcunque ſanguinis emiſſionem, tàm in incremento quàm ſtatu febrium malignarum, ſi non ſemper, tamen ut plurimùm, paucis exceptis exemplis individualibus, eſſe nocivam & periculoſam, non quidem propter virium proſtrationem, quæ ex moderata venæ ſectione tam enormis eſſe non facilè poteſt, ſed potiſſimùm ex hoc, quod ſanguinis alieni infuſio æquè ſit periculoſa & nociva, quàm proprii ſanguinis detractio.

Denique jam in Præſuppoſitis monui, bruta ſub transfuſionis negotio admodùm alterari. Si itaque cum Transfuſione ſanguis & ſpiritus animalis, affectuum impetu alteratus, ac metus aut terroris ideâ inſignitus transfundatur, tunc ejuſmodi ſanguis alteratus plus nocebit, quàm proderit; imò magis vires hoc ipſo dejicientur, & quaſi ſubigentur. Sin verò ex animali ferociore (quod quidem vix fieri poſſibile) fiat ſanguinis Transfuſio, ita ut ſpiritus exinde reddantur ferociores, turbando naturæ conatus, & pervertendo ſpirituum impetum, quàm facilè ejus motus impeditur, & ita malum plùs ferè augetur, quàm natura juvatur. Ut taceam, quamvis ſanguinis emiſſionem in incremento vel ſtatu malignarum, qua talium, eſſe periculoſiſſimam, quis vadem ſe præſtiterit, an immiſſio tantùm profutura ſit? Imò cùm parcior Transfuſio parum beneficii præſtet, largior verò nunc mictum cruentum, nunc hæmorrhagiam narium poſt ſe trahat, motuſque hi motui ad extra excretorio naturæ contrarii, hinc plus nocebit Transfuſio, quàm proderit.

Hæc de febribus malignis.

Quod febres humoroſas, & in maſſa ſanguinea aliiſque humoribus, attinet: ſunt illæ vel *continuæ*, vel *intermittentes*. Non differunt hæ duæ eſſentialiter, ſed accidentaliter tantùm, quia facilè inter ſe invicem ſunt permutabiles: Nam febres continuæ ſæpiùs fiunt Tertianæ intermittentes, & contrà. Igitur in radice & cauſa occaſionali hæ duæ febres conveniunt, ſaltim prout majori, vel minori volatilitate, vel majori vel minori fixitate gaudeat ſanguis. Si paulò fixioris ſit naturæ ſanguis, febres fiunt intermittentes; ſi volatilioris, continuæ: ſic BIERLINGIUS *in Adverſar. ſuis pag.* 17. refert exemplum cujuſdam, qui ex abuſu Caſei Hollandici primò febre tertianâ correptus, quæ poſt facta quotidiana, ex hac rurſus incidit in quartanam, ex hac denuo tertianam, donec tandem per biennium denuum febris finiretur. Porrò *continuæ* febres ſunt vel *ſanguineæ* vel *lymphaticæ*: quam diſtinctionem ſatis utilem omnium primus SYLVIUS *in Praxi ſua* introduxit; nam de febribus lymphaticis apud alios nihil, cùm tamen hæ in hemitritæis lentis, &c. multùm habeant in receſſu. Diſtinguuntur verò ita febres continuæ, non excluſivè, aliis humoribus, v. g. bile, chylo, aliiſque fluidis, rejectis; ſed incluſivè, iiſdem ſcilicet incluſis, utut à potiore, ſanguine ſci-

ne ſcilicet & lympha, fiat denominatio. *Continuas quod attinet; in his motus naturæ eſt, vel ut fermentum heterogeneum, è vitio primæ* digeſtionis *genitum, ſecernatur è maſſa ſanguinea ac lympha*, vel *ut ſanguis & lympha ex* rerum *non-naturalium inconſueto uſu, & inde nata alteratione*, *in novam* aliquam *diatheſin commutentur*.

Duo hic conſideranda ſunt:

1. Ut maſſa ſanguinea ac lympha depurentur.
2. Ut earundem craſis immutetur.

Exemplo rem illuſtrabo; ſi quis v.g. hodierno tempore ex miſtura iſta inſulſa vini ceraſei febrim ardentem incurrat, commiſtura iſta fermentando aliquid heterogenei fermentati ob erratum primæ digeſtionis ſanguini communicabit, & ita natura febrilem concipiet motum. Hoc exemplum ſpectat ad prius. Poſterioris exemplum ſit peregrinans aliquis, qui ex mutata & inordinata diæta febrim continuam benignam incurrit. Hos verò motus in febre continua natura perficit per concitatiorem particularum minimarum motum inteſtinum, inter quas imprimis excellunt duo iſta activa inſtrumenta communia mechanica, acidum ſcilicet & urinoſum, quorum motu inteſtino partim vitioſum ſanguini commiſtum corrigitur, ſeparatur, vel motu fermentativo præcipitatur, partim particulæ minimæ in novam texturam coëunt, novamque conſtitutionem ac diatheſin acquirunt. Utroque in ſtatu, quicquid correctum fuerit, hoc natura per diaphoreſin largiorem expellere ſolet, idque ferè motu ſpontaneo & quaſi critico, rariùs per alias vias excretorias hoc accidit. Ad hunc motum imitandum Medici plerumque propinant, vel ſalia volatilia macra diaphoretica, ut aurum, cornu cervi, vel abſorbentia fixa, ut coralliata, antimoniata, ſalia urinoſa, &c Hiſce nihil confert ſanguinis Transfuſio:

1. Quia metuendum, ne à ſanguine alieno recipiens ſanguis magis turbetur, & ita naturæ conatus impediatur.
2. Ne ſanguis alienus ſui miſcelâ maſſam ſanguineam magis inquinet, ejuſque depurationem plus minus impediat.
3. Metuendum, ne ſanguine alieno ſanguis recipiens in novam immutetur diatheſin: ſic verb. grat. cùm vinum Rhenanum conſueto tempore ſe depurat prævià turbatione & fermentatione, poſt clareſcit. Quod ſi in hoc fermentationis actu aliquid vini Hiſpanici infuderis, nullum dubium, quin motum illius magis perturbes, & vinum, ut ſic dicam, cacochymicum relinqueris.

Quod *febres intermittentes attinet*: dubium eſt nullum,

1. Fomitem ſeu focum earum in primis viis, ſeu ſpeciatim in ventriculo, ejuſque digeſtione alterata, reſidere. Circa has natura conatur reſolvere fomitem viſcidum, ac corrigere fermentativum acidum; hinc omnia huc reſpiciunt, ut ſcilicet viſcida incidantur, ac præternaturalia corrigantur. His ſcopis nil confert Chirurgia Transfuſoria; ſed potiùs, uti notum, quod lac cuivis febricitanti, vel aſſumptum vel infuſum, ob facilem ſui alterabilitatem, noceat, ita periculum eſt, ne ſanguis transfuſus plus noceat, quàm proſit.

2. Sciendum, quemvis Paroxyſmum febris intermittentis idem eſſe, quod febris parva continua, per depurationem ſanguinis finiens mediante ſudore: unde eædem difficultates, quæ premunt ſanguinis transfuſionem in febribus continuis, premunt quoque in cura febrium intermittentium. Porrò, quando ſanguinis Transfuſio inſtituitur, fit illud vel tempore paroxyſmi, vel poſt paroxyſmum: Non prodeſt tempore paroxyſmi, quia tunc fruſtranea fore:; Ergò neque etiam poſt paroxyſmum.

Dicis: In diuturnis febribus intermittentibus, in quibus bilis fit inertior, tonus hepatis vitiatur, ſanguiſque fit acrior, ad diatheſin acetoſam declinans, in tali caſu tempore remiſſionis utique poſſet Chirurgia Transfuſoria inſtitui! Reſpondeo: Utut tolerabile hoc eſſet, tamen periculum eſt, ne alteratio ſanguinis à ſanguine alieno paroxyſmum febrilem exaſperet, vel alium typum febri inducat. Ergò neque in Paroxyſmo declinante Chirurgia Transfuſoria eſt inſtituenda, quia tunc fruſtranea foret, vincente jam naturâ, ſeſeque ab extraneo illo ſibi commixto liberante: Neque etiam in ſtatu paroxyſmi proderit; tunc enim nihil moliendum, ne turbetur naturæ motus, ſed liber ipſi concedatur: Nec in principio, quia periculum, ne per ſanguinem alienum motus febris intermittentis in ſanguine vel ſuſpendatur, & ita cura evadat palliativa & nociva, vel turbetur motus naturæ febrilis inteſtinus, & ita gravior ejus lucta, & periculoſior fiat paroxyſmus. Quod ſi poſt paroxyſmum largus ſudor prodeat, quod natura ſuâ ſponte extraneum foras excludere nitatur, ergò tùm ſanguinis Transfuſio abſque emolumento inſtituetur.

Febres denique ex ſolidarum partium vitio ſeu *ſymptomaticas* quod attinet: neque in illis locum habet Transfuſio ſanguinis, quia

(1) Sanguis transfuſus in ſe, & qua talis, non ſecus ac ſanguis ipſius ſubjecti ægri, non valet poſitivè ſeu activè partium ſolidarum vitia, ideoque nec inde natas febres, removere.

(2) Speciatim febres comitatæ accidentales, ſeu quæ occaſione inflammationis partium ſolidarum oriuntur, reverà ſunt ſymptomaticæ: ſic verb. grat. in Eryſipelate cruris, item pleuritide ſæpiùs recurrente, primariò peccat Topicum, quod ſemper inhæret, & juxta HELMONTIUM in parte affecta corrigenda ſemper ſpinam infixam relinquit; ita in eryſipelate cruris ſemper hæret acidum vitioſum, quod occaſione externâ excitum inflammationem, & hinc febrim, excitat. Cùm ergò ſanguinis Transfuſio non valeat vitium illud topicum corrigere, neque etiam febrim inde ortam corriget: ſi verò ſanguis paulò ſit intenſior, promptiùs per abſorbentia, aut diaphoretica volatilia macria, quàm per ſanguinis Transfuſionem, corrigetur.

(3) In cæteris *febribus ſymptomaticis*, plus minus *lentis*, ver grat. ex abſceſſu meſenterii ſuppurante, ex pure pulmonis exulcerati, aut aliis vulneribus gravioribus præſertim in loco nerveo, nil quoque valet ſanguinis Transfuſio. Hæ febres etiam ſaniſſimis, occaſione externâ lædente v. gr. vulnere, ſupervenire poſſunt. Quæ vitia cùm ſanguis proprius, qua talis, non poſſit corrigere, multò minùs ſanguis alienus Quod ſi verò à poſteriori his malis aliquid opis conferat ſanguinis Transfuſio, id longè meliùs per media diætetica, quàm per Chirurgiam Transfuſoriam, fieri poteſt.

CONCLUSIO VII.

Cachecticis, Hypochondriacis, Scorbuticis, Ictericis, cordiſque Palpitatione laborantibus, non confert Chirurgia Transfuſoria.

In uno complexu hìc morbos chronicos colligere placuit, cùm in radice omnes plùs minùs ferè conſpirent.

Quod verò his nihil conferat Chirurgia Transfuſoria, probatur ex eo:

I. Quod morbi chronici in genere ferè primam originem habeant in primis viis, adeòque è prima digeſtione, ejuſque perfectione, plus minus vitiata. Huic primæ digeſtionis errato, ceu morboſum productum, ſubinde viſcerum internorum ac abdominis ſupervenit vitium, quod morbum chronicum durabilem reddit. Jam ad vitia hæc, quæ in genere in cruditate acida, in ſpecie in ſapore ſpecifico acido, conſiſtunt, Chirurgia Transfuſoria nec immediatè prodeſſe poteſt, quia vitia primæ digeſtionis non corriguntur in ſecunda, unde nec cruditates chyli, ſanguini permixtæ, corrigentur; nec mediatè ad ea confert, quia ſanguini transfuſo cum ventriculo & inteſtinis, eorumque functionibus, nullum eſt commercium: & hoc ipſum imprimis ſimul valet in affectibus hypochondriacis, ex cruditate acida fermentativa natis, in quibus Chirurgia Transfuſoria nil poteſt.

Deinde II. In chronicis talibus affectibus duo ſunt diſtinguenda;

1. Ra-

1. *Radix mali* ſeu ſedes fomitis morboſa, qui eſt viſceris erratum, cujus vitio morbus chronicus ſupervenit.
2. *Productum hujus morbi* chronici, nimirum dyſcraſia ſanguinis inde nata.

Sic verb. grat. Erratum primæ digeſtionis, ſub quo non ritè ſpirituaſcens fit chylus, vel ex acido fixo macro hypochondriaco melancholiam, adeóque ſanguinis dyſcraſiam acidam, ſcorbutum, vel ſimile quid, infert. Erratum primæ digeſtionis eſt radix mali, cui nil conferet ſanguinis Transfuſio: hoc eſt productum morboſum, eſtque dyſcraſia ſanguinis acrior, acidiuſcula. Ad hanc corrigendam forſitan non inepta erit ſanguinis Transfuſio; ſive enim activè ſive paſſivè alteraret ſanguinem recipientem, eundem tamen redderet mitiorem. Verùm ſic non radix morbi, ſed ſaltem productum morboſum, emendaretur. Dein, poſito, tantillum poſſe ſanguinis Transfuſionem facere, quantum verò exinde maſſæ ſanguineæ accederet emolumenti, cùm ſanguis ille transfuſus à recipiente facilè alterari, & ita pejor reddi queat. Conducibilius igitur & tutius videtur, naturæ leges & inſtitutum imitari, quàm ut iſta dyſcraſia, ſanguinis Transfuſione emendetur. Atque hæc in ſpecie de ſcorbuto ſanguinis imprimis ſunt intelligenda, in quibus dyſcraſia ſanguinis corrigenda. Tutiùs & commodiùs lac cum ſuccis vegetabilium antiſcorbuticorum impregnatum, quàm dubia Transfuſio, ſubſtituitur.

III. Optima chronicorum horum morborum remedia ſunt, potenter acidum in primis viis abſorbentia ac abſtergentia. Inter hæc verò imprimis eminent Martialia, tùm à natura propinata in acidulis, quàm arte pharmaceuticâ in medicamentis. Tantum ſcilicet eſt illud acidum peccans, ut vel Marte vel Saturno vel ſimilibus pro ſui ſaturatione indigeat, utut non ſemper in majori & ſpirituoſiori acido Martialia ſufficiant. Si igitur non ſemper Mars & Saturnus acidum infringere valent, quantum ſolatii ex ſanguinis Transfuſione ſperandum? Porrò ſi lac in ſcorbuticis corrigendis vix ſemper ſufficit, quia ab eorum acido præternaturali mox corrumpitur; multò minùs ſanguis, minus præſertim temperatus, id efficiet. Imò metuendum, ne ſimiliter ſanguis transfuſus alteretur, & in aciditatem degeneret. Item quantum & quoties infundendus eſſet ſanguis, ut dyſcraſiam ſanguinis acidam corrigere valeret, ita ut ſanguis, & hinc lympha, aliaque contenta fluida, depoſitâ conſtitutione ſuâ acidâ præternaturali bonam eamque conſtantem temperaturam contrahant? Poſito verò, poſſe hìc aliquid prodeſſe ſanguinis Transfuſionem, non tamen Cura eſſet conſtans, ſed palliativa, dum continuò à viſceribus affectis ſuppeditaretur acidum, & ſub digeſtionis errato chylus vitioſus, à quo ſanguis denuò corrumperetur.

IV. In cachexia in ſpecie ſic dicta, & ipſi ſuperveniente imprimis intenſiori gradu, qui dicitur Leucophlegmatia, notandum: quod primariò in ea peccet cruditas ſeu cacochymia pituitoſa, ex chylo plùs minùs vitioſè acido, viſcido, tenaci ac glutinoſo, & hinc ex bile inertiore, minùs acri, minùs volatili, ac minùs penetrante, nata, i. e. in radice de acri volatili oleoſo minùs participante. Ex his duobus generatur Cachexia: hinc etiam eſt, quod in cachexia ſanguis venæſectione emiſſus cruſtam tenacem ac glutinoſam, ſubinde varii coloris ſibi ſupernatantem, exhibeat, quæ cruſta candida eſt chylus ſanguini nondum aſſimilatus, ſeu cruditas pituitoſa ac acida, adeóque chylus vitioſus, nec ritè volatiliſatus ac perfectus. Hinc etiam cùm ſanguis talis ſit glutinoſus, & cujus textura particulæ activæ, acidum ſcilicet ac urinoſum, minùs ſe exerere valeant, eſt quod ceſſante fermentatione vel turgeſcentiâ menſtruâ ceſſent & mulieribus cacochymicis menſes. Quare cruditatem pituitoſam non niſi lentè & tardè tantùm, nec bilem etiam inertiorem acuere & emendare poterit ſanguis, qualiſcunque transfuſus, cùm notum ſit, quod ſanguis etiam dicatur frænum bilis, à quo partim ejus acrimonia temperetur & mitigetur, partim impetus ejus volatilis activus coërceatur. Equidem bilis generatur ex cremore & fluore ſanguinis, & ſic ex parte oleoſa ſanguinis volatili, adeóque bilis eſt concretum quaſi aromaticum, conſtans ex acido volatili ſubtiliter ſaturato, cum intermixto copioſiori pingui, unde emergit liquor ſalſus, bilis. Hujus bilis ſubtilis frænum eſt ſanguis, cùm eandem coërceat. Hujus verò inertiam, uti dictum, ſanguinis Transfuſio corrigere non poteſt, quia vitium primæ digeſtionis non corrigitur in ſecunda. Ut taceam, ſi forſan ſanguis transfuſus affectu pavoris & terroris, aut agoniæ, vehementiùs fuerit inſignitus, à quo ſpirituum impetus cohibentur, tunc non poterit non plùs nocere quàm prodeſſe ſanguinis Transfuſio, cùm ex his terroris ac intenſioris pavoris, aliiſque animi affectibus, in quibuſdam cachexia orta obſervata ſit. Si igitur ſanguis ejuſmodi transfunderetur, ſpiritus cachecticorum magis exinde langueſcerent, ac corrumperentur.

V. Hiſce morbis chronicis meritò etiam accenſendus eſt Icterus. *Icterus* verò quilibet eſt morbus, vel ſecundarius vel primarius: *ſecundarius eſt* ille, qui alium morbum, tanquam effectus ſuam cauſam, ſequitur; ſive jam floreſcat criticè, i. e. prægreſſâ coctione materiæ peccantis, ſive ſymptomaticè, citra tamen coctionem: ſic v. g. febri acutæ continuæ ſeptimo aut undecimo die ſupervenit icterus, quod bonum eſt ſignum: è contrà ſi in eadem febre ſexto, octavo, vel alio die, icterus effloruerit, eſt icterus ſymptomaticus. Hic malus, ille bonus. Sic non rarum eſt, paſſioni hyſtericæ graviori ſupervenire Icterum. Novi mulierem, quæ è graviori iracundia intempeſtivè fœtum peperit, & alterâ die tota exinde facta fuit icterica. *Icterus primarius* eſt, qui ex ſe ipſo ſine alio morbo ægrum affligit. In ictero ſecundario evacuando ſanguinis Transfuſio eſt invalida, cùm ad primarium reſpiciendum ſit morbum. Primarium igitur Icterum quod concernit, circa hunc obſervandum:

1. Acidi auſteri vitium ingens in primis viis.
2. Bilis vitium vel in ſubſtantia, vel motu, natum vel ex propria culpa, quando nimirum in folliculo fellis ipſaque bile hæret vitium, vel ex hepatis culpa, quando nimirum hepar eſt ſcirrhoſum.

Hæc bilis vitia aliam & meliorem non elaborabunt, uti nec ubi glandulæ hepatis ſcirrhoſæ deficient in ſcirrhoſitate: certè quod, ſi icterum conſideremus, hæc duo etiam dicta vitia ordinariè in ictero occurrunt. Quibuſvis his occaſionibus neutiquam ſatisfaciet ſanguinis Transfuſio: Non acidum auſterum ſanguinis in primis viis, undecunque ſcaturiens, corriget, propter argumenta ſuprà de morbis chronicis allata, cùm vix Martialia vel hæmatites aut lapis ceraunius ſufficiant: Neque hepatis labem reſtituere valet ſanguinis Transfuſio: qui viſcerum vitia corrigere non poſſit, nec bilem corriget (cùm bilis materialiter generetur ex ſanguine, & ſic ſanguis ſe habeat paſſivè, non activè:) Nec calculos in folliculo fellis collectos, nec alia impedimenta, Transfuſio ſanguinis removere poterit. Ergo in ictero fruſtranea eſt.

Sequitur VI. *Cordis Palpitatio*, quæ eſt Symptoma non infrequens, præſertim in affectibus hypochondriacis, aliiſque chronicis, oriturque vel occaſione nervorum cordis, id irritantium, vel occaſione muſculorum cordis cor moventium: Sic v. g. in melancholicis hypochondriacis nervi ſplenis per conſenſum ſimul afficiunt nervos cordis, adeóque palpitationem excitant: id quod etiam facit polypus in corde, aut lapilli ibidem collecti, vel acrior pericardii lympha, aut ſanguis ſemigrumoſus, vel ſanguis in ſcorbuticis occultè aceſcens, & hinc fermenteſcens, aut ſanguinis ſtaſis circa vaſa cordis & pulmonum. Ab his occaſionaliter per irritationem præternaturalem palpitatio cordis provocari ſolet. Jam ſive in nervis, ſive muſculis cordis ſit vitium, ſanguinis Transfuſio nil opis afferet, cùm ſanguis immediatè nervoſi generis vitia, aut impetum ſpirituum animalium emendare ac enervare nequeat. Neque etiam muſculorum irritationem quomodocunque factam, nec vitia lymphæ, nec ſtaſin ſanguinis (ut in menſium defectu & cachexia) Transfuſio ſanguinis corrigere poterit. Si aliquid conferet, erit illud, ut ſanguinis dyſcraſiam acidam ſeu acidoſalſam, & hinc natam muſculorum cordis irritationem, ac convulſionis impetum, ad tempus corrigere in tantum & emendare, ſeu nonnihil morbum palliare, & paroxyſmum mitigare, non verò conſtanter ac perfectè curare, poſſit.

CON-

CONCLUSIO VIII.

Melancholicis & Maniacis quibuſdam aliquid videtur conferre ſanguinis Transfuſio, ſed circumſpectè inſtituta.

Scilicet conſectarium hypochondriacorum eſſe ſolent deliria Melancholica, varia quidem ſpecie externâ, omnia tamen in radice ſeu eſſentia convenientia, hinc diverſimodè ſunt permutabilia. Sic quandoque Melancholia cum riſu, mœrore ac furore eſt conjuncta, diciturque tùm Mania; ſuntque unus idemque affectus, quod paret exinde, quia interdum inter ſe permutantur. Hinc HEINRICUS ab HEER *in Obſ. ſuis oppidò raris obſ.* 27. refert de Melancholico quodam, quòd omne menſtruum ſpatium in tres quaſi dimenſus fuerit partes; primò enim erat mœſtus ac triſtis, ſecundò venationis ſtudio occupatus, tertiò cantilenis & Muſicis inſtrumentis delectabatur, admodum hilaris. Melancholia & mania igitur in radice conveniunt.

His præmiſſis quæritur: an aliquid opis conferre hic queat ſanguinis Transfuſio, cum per experimenta Gallica ſuperiùs citata conſtet, quantum Maniaco, aut ſaltem furioſo, conferat? Propterea videndum quouſque illis fidendum? & quid illæ in receſſu habeant? quare etiam non niſi limitatè & certis cautelis in citata Concluſione propoſitis, ubi ſcilicèt dixi, quod quibuſdam tantùm Melancholicis conferat ſanguinis Transfuſio, quodque eadem cautè inſtitui debeat, accipienda hæc ſunt.

Ergò I. notandum: Melancholiam duplicem habere fiendi modum: vel enim

1. Oritur ex animi pathematis; vel
2. Ex hypochondriorum vitiis.

Illa à cauſa externa, & occaſione immateriali: hæc à cauſa interna, & occaſione materiali. Non his, ſed iſtis interdum proficua eſt ſanguinis Transfuſio. Quoad prius: PLATERUS in elegantibus *ſuis Obſervationibus* refert de quadam muliere, quæ veſperi ex porta urbis occluſa ita conſternata, ut exinde per totam noctem alterata ac melancholica facta: Idem etiam refert de homine, ex ſimplici tantum conſternatione melancholico facto. Imo nil vulgatius, quam triſtitiis, mœrore, in ſpecie ſtudiis intenſioribus, oriri Melancholiam, ex ſimplici ſpirituum alteratione. Quoad poſterius: nil notius, quàm occaſione cruditatum acidarum, in hypochondriis collectarum, oriri melancholiam. Par ratio eſt, quando ex menſium defectu ſupervenit Melancholia.

Quoad *differentias deliriorum* melancholicorum, notandum:

II. Ratione modi delirium melancholicum eſſe vel ridiculum, activum, plus minus ferox, aut ipſam tandem abiiſſe in Maniam; vel triſte, cum mœrore, luctu, triſtitia, pavore, & anxietate conjunctum.

III. Notandum: diſtinguendos in deliriis Melancholicorum ſpiritus ipſos malè primariò affectos, & in craſi ſua plus minus alteratos, à ſanguinis dyſcraſia, dum ſanguis hic Melancholicus acidus, fixus, macer, minùs nutritivus, ſiccus vulgò dictus, redditur: ſpiritus verò minùs lucidi, in motu tamen conſtantes, hinc agrypnia, & conſtans ejuſdem phantaſmatis imaginatio. Ad ipſum delirium Melancholicum, qua tale, parum Transfuſio ſanguinis, ſed ad ſanguinis dyſcraſiam alterandam plus ita confert.

His ergò præmiſſis, ita intelligenda eſt concluſio: Melancholicis moroſioribus, & plùs minùs Maniacis, iiſque à cauſa externa natis, pro temperanda ſanguinis dyſcraſia, plus minus acida, proficua eſt ſanguinis Transfuſio, non quidem pro ſcopo eradicandi, ſed ad tempus plùs minùs mitigandi, ac pro idea iſta præternaturali ſpiritibus impreſſa, utcunque delenda: dum interea aliis modis ipſi ſuccurrendum videtur.

Quod verò in his dictis caſibus profit ſanguinis Transfuſio, Probatur:

1. Ex tentaminibus Anglicis & Gallicis ſuprà allegatis, quibus confirmatur, non deteriùs, ſed meliùs ad tempus ſe habuiſſe Maniacos per ſanguinis Transfuſionem inſtitutam.

2. *Superiùs in fine Explicationis Concluſionis 4. & Concluſ. 7. Membro 2.* dictum fuit, ſanguinem acriorem & aſperiorem ſeu acidiuſculum, à ſanguine transfuſo benigniore temperari (ſive activè ſive paſſivè ſanguinis Transfuſio proſit) adeòque ægrum mitiorem reddi. Cùm verò melancholiæ diuturnitas ex parte dependeat ex ſanguine acriori & acidiuſculo, cæteris paribus ſanguinis Transfuſio non penitùs erit fruſtranea, imprimis cùm Melancholici largiorem poſſint ferre venæſectionem.

3. Spiritus influus & ſanguis infuſus ex animali mitiori, meticuloſo, & naturâ pavido, ſi deſumatur, omninò ideam terroris, pavoris, &c. in ſe ſigillatam unà ſecum transferet ille ſanguis in animal recipiens. Si verò ſanguis potentior ex animali generoſiore infundatur, utique idea illa melancholica, occurſu potentioris ideæ plùs minùs deleta, delirio melancholico mutationem in melius afferet: Sic v. g. Maniacorum Cura eſt, ſi in aquam frigidam, idque aliquoties ex improviſo conjiciantur ac ſubmergantur; ſic ob pavoris, mortis ac agoniæ ideam, ſupprimetur Maniæ idea. Ita etiam ſanguis è vitulo pavido in noſtrum ſanguinem transfuſus delebit ideam furoris: ſic perſuaſiones rationales, item auxilia ridicula, curant Melancholiam, quatenus iſtæ ex directo, hæc ex obliquo, & quaſi à poſteriori, ideas deliras in ſpiritu conceptas tollunt: per rationem de Transfuſione ſecundùm *Præſuppoſitum ſextum*.

Patet ergo ex his, in dictis his Caſibus ſub ſtatu ita limitato ſanguinis Transfuſionem utcunque prodeſſe. Non tamen ex oppoſito valet in vitiis hypochondriacis, nec prodeſt in affectibus Melancholicis, à cauſa interna natis, quia radix morbi non attingitur, nec corrigitur, ut antecedens Concluſio circa hypochondriacos probat. Neque prodeſt in melancholicis meticuloſis, triſtibus, qui mori, ac ſuſpendio ſibi vitam finire volunt; his enim non proficua, ſed magis nociva erit ſanguinis Transfuſio, propter ideas agoniæ ac pavoris communicatas. Metus enim eſt, ne à ſimilibus ideis agonizantis quaſi ſub Transfuſione animalis, delirium ſemel conceptum vel confirmetur, vel in deterius immutetur, niſi fortè ex homine ſano, robuſto, animoſo, jocoſo, &c. Transfuſio fiat.

Sed quoniam idea ſpiritui influo & ſanguini impreſſa facilè ſuperatur, & alteratur ab iiſdem in melancholico, unde etiam iſte Pariſienſis haud multò pòſt recidivam parilem, ſi non atrociorem, paſſus fuit: ob id magis prodeſt ſanguinis Transfuſio pro ſanguine temperando, & ita ſpirituum craſin alterando, quàm pro Mania & idea delira ex ſpiritibus eradicanda. Adeoque illi ſoli haud fidendum, quin potiùs aut mitigari, aut palliativè ad tempus inhiberi poteſt paroxyſmus maniæ; ut intereà de aliis remediis poſſimus eſſe ſolliciti.

CONCLUSIO IX.

Inflammationibus, indeque natis abſceſſibus & exulcerationibus partium quarumcunque Transfuſio ſanguinis nil confert.

Inflammationes enim vel oriuntur à cauſa externa, vel interna. Internæ vix unquam ex ſanguine primariò oriuntur, utut vulgò à ſtagnatione ſanguinis deducantur, ſed ferè ſemper ſubeſt vitium partis externæ topicum, hoc eſt ſpina infixa, cujus occaſione inflammatio excitatur, ſive ſpina hæc ſit transmiſſum quoddam ex ſanguine, ſive retentum ex digeſtione propria. Fiendi modus hic eſt: ſtagnatio ſanguinis omnis quaſi per accidens ſupervenit, ut inflammatio in arthritide: verb. grat. ſi quis ſpinam infigat manui aut digito, oritur hinc inflammatio, quia occaſione ſpinæ excitatur dolor, ex fibris imprimis inde irritatis, hinc ſpiritus influus collidendo cum ſpiritu inſito excitat inflammationes: ſic quæ à cauſa interna oritur, verb. g. in eryſipelate, angina, hepatitide, pleuritide, inflammatione mamillarum, ſemper aliquid peregrini dabit occaſionem, ut pororum cutis fiat anguſtia, ſanguinis tranſitus impediatur, & hinc oriatur inflammatio: ſic corripitur quis ophthalmiâ ob ſanguinis in oculo ſtagnationem, propter extraneum aliquod oculis forte illapſum, ſeu ob lympham acriorem, unde oritur inflammatio. Unde & naturæ cura eſt in omnibus, ut vel

ut vel diſcutiatur ſanguis ſtagnans, vel ut idem ſuppuretur, & ſub forma puris hoſtile illud acidum correctum unà ejiciatur.

Stantibus ergò hiſce nil proderit Transfuſio ſanguinis:

1. Quia vitium topicum ſeu particulare partis affectæ ſanguinis Transfuſio emendare non valet: multò minùs igitur reſolutionem ſanguinis ſtagnantis, nec maturationem, adeoque nec inflammationes.
2. Sæpiùs opus eſt in inflammationibus, ut inſtituatur venæſectio, ut affluxus ſanguinis præcaveatur; hinc & derivatoriæ venæſectiones locum habent, licèt ſit auxilium ex obſequio ſymptomatis, &c. dicatum. Quid igitur opus eſt ſanguinis Transfuſione?
3. Inflammationibus ordinariò febres, vel lentæ vel acutæ, ſunt junctæ: Lenta enim febris tùm oritur, quando inflammatio eſt in loco minùs ſenſili, minuſque venoſo, ut, ſi fiat inflammatio in meſenterio, mammis &c: è contrà febris acuta jungitur quidem inflammationi, ſi ſit in loco magis ſenſili, magiſque venoſo, ut in pleuritide, hepatitide, &c.
4. Sanguis transfuſus alienus eſt, adeoque in craſi ſua ita confirmatus, ut minùs penetrare queat anguſtias pororum ac meatuum corporum, & hinc nec corrigere, aut curare inflammationes; imò metuendum, ne ſtagnans iſte ſanguis alienus magis inflammationes intendat.

Hæc *de Inflammatione*: *Sequuntur Exulcerationes*.

Exulceratio verò quævis habitualis, ſeu jam facta, radicem ſui ac fundamentum habet primariò in ſpiritu inſito, qui vi fermentativâ peregrinâ, in aciditate ſpecifica fundatâ, nutrimentum corporis proximum corrumpit, alterat, & ſaporem dulcem chyli in acorem mutat, inque ſaniem & pus convertit. Nempe idem eſt ſpiritus inſitus, qui nutrimentum corporis in pus ac ſaniem, & balſamum oleoſum ſanguinis in acrem ac acidum, convertit. Incipienti ergò & fienti partis alicujus exulcerationi, quæ oritur ex ſanguinis univerſali acrimonia, ſeu imminenti pulmonum eroſioni, verb. grat. in ſcorbuto, &c. omninò aliquid conferet ſanguinis Transfuſio, imprimis ſi crebrior ac copioſior inſtituatur, ut hac ratione ſanguinis acor temperetur. Verùm ejus loco tutiùs & commodiùs diæta lactea uſurpari poteſt. Pro facta verò jam ac habituali exulceratione nil aut parum, & non niſi per accidens ac indirectè, ſanguinis Transfuſio valet, ſi ex acrioris nutrimenti cum ſanguine diſtributi occaſione malum diuturnum redderetur; ſed & ſic crebrior & copioſior Transfuſio requireretur, cui diæta aliave media meliùs ſatisfaciunt. Nam utut à Transfuſione ſanguinis ſanguis acrior utcunque temperetur, ſi tamen malum illud originem ſuam ex viſcere malè digerente, & ſimilem chylum ſubminiſtrante, vel ita ſanguinem alterante, habuerit, palliativum tantùm erit omnis ſanguinis Transfuſio, ad productum morboſum ſaltem directa. Quapropter in exulceratione habituali ſanguinis Transfuſio eſt inutilis. Probatur

1. Quia cauſam mali non attingit.
2. Quia auxilium ſaltem eſt accidentarium, adeòque palliativum, & à poſteriori tantùm juvans.

CONCLUSIO X.

Hæmorrhagiis nimiis obnoxiis, ac periculoſiùs inde habentibus, ſanguinis Transfuſio præ aliis conveniens videtur.

Nempe ſanguis eſt vitæ theſaurus, in quo nectar vitale eſt reconditum; unde quælibet ſanguinis excretiones, qualeſcunque ſint, ſolâ menſtruatione, certò tamen tempore, exceptâ, adeòque omnes aliæ hæmorrhagiæ ſimpliciter ſunt præternaturales. Nec eſt, quod quem confundat hæmorrhagia menſium aut narium, periodicus ac ſalutaris fluxus; hujuſmodi enim excretiones omnes ſunt bonum ſignum malæ cauſæ, & ſemper præſupponunt aliquid mali in corpore, licèt cum euphoria fiant: ſic nemo patietur fluxus hæmorrhoidum, niſi diſpoſitio melancholiæ adſit. Omnis hæmorrhagia verò eſt accidentalis, qualis eſt illa, quæ ex improviſo, cauſâ aliàs inconſuetâ ac fortuitâ, contingit: huc pertinent hæmorrhagiæ vulneribus ſupervenientes: Vel eſt habitualis, quæ fomitem in corpore altiùs radicatum habet, v. grat. dum juvenis ſpirituoſior hypochondriacus crebriùs obnoxius eſt hæmorrhagiis narium. In hæmorrhagia quævis duo iterum ſunt conſideranda: vel ipſa ſanguinis effuſio per viam undique apertam: vel concomitans hæmorrhagiam virium iſta inſignis proſtratio & periculoſiſſima exhauſtio, adeò ut ſubitâ earum reparatione opus ſit.

Nam pro ſuperiori ſcopo, nimirum effuſione ſanguinis, vel ex anaſtomoſi vaſorum, vel diæreſi facta, nihil confert ſanguinis Transfuſio; niſi enim ſanguinis fluxus cohibeatur, fruſtranea erit omnis Transfuſio, adeoque idem eſſet, ac ſi quis liquorem in vas pertuſum infundat. Ex oppoſito *virium lapſui*, adeòque *periculo mortis ex hæmorrhagia nimia imminenti ſuccurrendo an conveniat ſanguinis Transfuſio?* quæritur. Adeoque concluſio ita eſt intelligenda, quod in tàm inſigni hæmorrhagia, in qua, ob virium lapſum ſanguinis ſpirituoſioris, crebrior ac celerior inſtituta requiritur Transfuſio, omninò conveniat. Probo enim id per exempla in experimentis ſuprà allegatis, ex quibus conſtat, quod bruta viribus ferè omnibus exhauſta per ſanguinis transfuſionem tantùm non revixerint, ac exinde meliùs habuerint; & quidem, quod notabile maximè eſt, ſive ex bruto ejuſmodi, ſive alterius ſpecie fuerit Transfuſio, idem tamen effectus inde ſecutus: quæ omnia oſtendunt, ſimili ratione ex homine in hominem poſſe ſanguinis Transfuſionem inſtitui, & virium imbecillitati ac imminenti mortis periculo ſuccurri.

Certum ergò eſt, quod in tali caſu omninò ſit conveniens ſanguinis Transfuſio. Tria autem ſunt dubia, quæ concluſionem hanc premunt:

I. Dubitatur: an valeat conſequentia à brutis ad hominem? Fit enim nonnunquam aliquid in illis, quod in hoc fieri nequit: ſic v. g. exciſio lienis, ſæpiùs in brutis, in homine verò non niſi ſemel inſtituta: ſic etiam è contra canis grana xxiv. Mercurii vitæ abſumit abſque alteratione, cum grana duo illius hominem alterent: ſic ſpiritus vini hominibus nectar eſt, feli verò præſentaneum venenum. Ergò utique non ſemper valet conſequentia à brutis ad hominem. Reſpondeo: In hoc quidem caſu illud valere omninò, quia in paribus fit comparatio: Ergò nulla hìc eſt differentiæ ratio, adeòque idem omninò de jiſdem eſt aſſerendum. Non nego etiam Transfuſionem illam in brutis fieri ſine aliquali præternaturali alteratione, hinc enim & canes mictu cruento exinde corripiuntur; imò poſito etiam, ſimile quid in homine contingere, majus tamen erit emolumentum conſervatio vitæ per ſanguinis Transfuſionem, quàm aliquale nocumentum per eandem inſtitutam.

II. An vires ex ſanguine emiſſo exhauſtæ, vel ita ſint afflictæ, ut nec alterandis alimentis ſufficiant, adeòque nec in tali caſu copioſiorem ſanguinis Transfuſionem ferre poſſint: vel ex oppoſito an ſufficiant utcunque vires alterandis alimentis, tunc verò jucundiùs per diætam, quàm Chirurgiam Transfuſoriam, negotium ſanitatis perficitur: Illo in caſu vires exhauſtæ ſanguinem tranſfuſum ſibi aſſimilare non poterunt, quin potiùs ſarcinâ ejus prementur, imprimis ſi tali in caſu non tantùm parca, quàm potiùs copioſior, Transfuſio ſanguinis inſtituatur. Reſpondeo: Dilemma hoc intelligendum eſt cæteris paribus; nimirum ſi per alimenta vires reſtitui poſſint, id quod obtineri ſemper non poteſt. Nam ſi quis verb. grat. cani viribus exhauſto loco Transfuſionis ſanguinis juſculis aut carnibus ſuccurrere velit, vix credo, eum ſupervicturum; cùm tamen aliàs per Transfuſionem ſanguinis periculis hiſce occurrere poſſimus. Sed poſito, æquè commodè, citò, & abſque periculo, per diætam, ac alimentis viribus poſſe ſuccurri, tunc concedo utique, non opus eſſe Transfuſione ſanguinis. Si autem id ſuccedere non poſſit, omninò ſanguinis Transfuſio eſt inſti-

inſtituenda, nec enim ſarcina ejus vires prementur, quin potius experimenta ſuperiùs allata contrarium teſtantur, bruta exinde facta fuiſſe alacriora. Idem ergo omninò expectandum, ſive ex homine in hominem, ſeu ex bruto in brutum, fiat Transfuſio.

III. Poſito, vires per ſanguinis effuſionem in hæmorrhagiis eſſe exhauſtas, non tamen ſequitur, eaſdem ſtatim per ſanguinis transfuſionem poſſe reſtitui; quia non tàm ejus præſentia, quàm debita ſpirituaſcentia fundamentaliter intendit ac auget vires: Sic qui frigore enecantur, ſtante ſanguinis præſentiâ tamen moriuntur. Cum verò per effuſionem eſt depauperatus, & ſpiritus exhauſti, ſanguis, quà talis, non reſtituet vires, niſi convenienter ſpirituaſcat. Sed ſanguis transfuſus hic paſſivè ſe habet, cum in ſe facilè vim ab animali, unde profluxit, vitalem in profſione amiſerit, quam vel conſervare, vel potius certo modo modificare, debet ſanguis animalis recipientis: Sed hoc deficiente & exhauſto, metus eſt, ne alienus ſanguis vi vitali & ipſe pedetentim deficiat, adulterationem corruptivam induat, & ita nil commodi in ægrum reſultet. Jam verò, cum ſanguis transfuſus ſeſe aſſimilare debeat ſanguini recipienti, adeoque ſpirituaſcere, vix illud fieri poterit per ſanguinis Transfuſionem copioſiorem. Tentandum ergò foret, an tali ſuppoſito in caſu ſanguinis humani repetita Transfuſio extremo periculo ægri ſuccurrere poſſit, præſertim cum experimenta ſuperiùs citata doceant, optimè ſe exinde bruta habuiſſe.

CONCLUSIO XI.

Contabeſcentibus & Atrophiâ correptis inutilis eſt Chirurgia Transfuſoria.

Pro meliori hujus concluſionis evolutione & intellectu præſuppono:

I. Nutrimentum corporis eſſe duplex:
1. Chylum,
2. Sanguinem.

Chylus pro partibus nervoſis, veteribus ſpermaticis dictis; ſanguis verò pro partibus ſanguineis nutriendis, inſervit. Sicuti autem fibræ ſunt ſtamina partium ſolidarum fundamentalia, quæ per totam vitam durant, & ſemel deperditæ nunquam reſtitui poſſunt, pro his verò nutriendis chylus inſerviat, ſequitur: utique chylum eſſe primarium partium nutrimentum; ſanguinem verò ſecundarium, cum ſanguis pro robore tantum ac functionum fibrarum officio fibris accreſcat.

II. Atrophiam ac tabem contingere, vel vitio objecti nutrientis, nimirum alimenti, quando illud minus eſt appropriatum, vel vitio nutriendi ſubjecti, i. e. ipſius corporis, quod nutriri dicitur; Sic verb. grat. ſupponamus duo eſſe ſubjecta, quæ jiſdem alimentis in eadem menſa veſcantur, horum unum pingueſcit, alterum fit macilentum, quod fit ex vitio nutrimenti, quod non tam benè in hujus, quàm illius ventriculo digeritur; ventriculi enim digeſtio præeſt omnibus aliis digeſtionibus.

III. Atrophiam fieri vel vitio chyli, vel ſanguinis: De illa, quæ fit vitio chyli, hîc jam non loquimur, cum huic cum Transfuſione ſanguinis nil ſit commercii; ſed potius de hac, quæ fit ſanguinis vitio, quâ partes corporis ſanguineæ enervantur, exhauriuntur ac contabeſcunt, utut etiam partes nerveæ rore ſuo nerveo ſpoliatæ contabeſcere obſerventur. Vitium ergò tale in ſanguine, quod hîc conſideratur, eſt, quando illa atrophia à nimia ſanguinis acrimonia cauſatur, verb. grat. in ſcorbuto, phthiſi, &c. in quibus acrior eſt ſanguis, nec particulis ſuis oleoſis ac dulcibus partes nutrit, ſed potius eaſdem acrimoniâ ſuâ corrodit, rorem nutritivum abrodit, reſolvit, liquefacit, & partim per urinam, partim per inſenſibilem tranſpirationem eundem evacuat.

His igitur præſuppoſitis concluſio ita intelligenda venit, quod ſcilicet jis, qui ex acrimonia ſanguinis contabeſcunt, inutilis ſit ſanguinis Transfuſio; quod probatur:

(1.) Quia acrimonia ſanguinis oritur vel ex vitio alimenti, vel ex vitio primæ aut ſecundæ digeſtionis, vel denique viſceris alicujus interni. Vitio alimenti oritur illa acrimonia, quando alimentum eſt inconveniens, aut cibi ſaliti, aut fumo indurati à non aſſuetis aſſumuntur. In his ſanguine aliàs oleoſo ac dulci præditis acrior fit ſanguis. Ex vitio primæ & ſecundæ digeſtionis in ſcorburo, vel ex vitio rerum nonnaturalium, alimentis, iracundia, &c. oritur acrimonia, quando chylus fit acrior. Denique vitio viſceris alicujus & partis ſolidæ, verb. grat. in ulcere hepatis, aut pulmonum, aut meſenterii fit acrimonia, partim quod partes benigniores in pus acre & ſalſum convertantur, partim quod ab hoc pure ſanguis inquinetur, ac acrior reddatur, adeoque ad nutritionem partium ſolidarum fiat ineptus. Omnibus igitur his cauſis acrimoniæ ſanguinis nil opis affert ſanguinis Transfuſio, quin potius metuendum, ne ipſe ſanguis transfuſus, dum ſanguini recipienti eſt aſſimilandus, itidem ab eodem inquinetur, alteretur, adeoque malum potius deterius, quàm melius, reddatur. In tali igitur caſu lac potius, quàm ſanguis infundendus foret.

(2.) Quod longè commodiùs, jucundiùs ac tutiùs per diætam appropriatam, præſertim lacteam, imò etiam certiùs poſſit hoc obtineri, quàm per ſanguinis Transfuſionem. Sanè lac ejuſque diæta diutiùs continuata craſin ſanguinis ſola emendare valet. Sanguis verò niſi crebriùs transfundatur, ſcopum non facilè obtinebit, præprimis cum hæ quoque infuſiones crebriores tàm nocere, quàm prodeſſe, poſſint.

(3.) Poſito, non tamen conceſſo, temperari ſanguinis recipientis acrimoniam, adeoque ſic ſuccurri atrophiæ per ſanguinis Transfuſionem; dubium tamen eſt, an non ſanguis recipiens a ſanguine transfuſo magis reddatur nutritivus, quin potius idem ſanguis transfuſus ex particularum peregrinarum textura propter craſin ſuam internam ſpecificam reſpectu corporis recipientis minus corpori aſſimilari, idque minus nutrire queat, quàm ſanguis proprius.

(4.) Qui è ſanguine acriore contabeſcunt, ordinariè calore & acriore & mordaciore comitati obſervantur. Hic verò calor partim eſt comes, partim cauſa concurrens atrophiæ. Comes eſt, dum particulæ acriores ſalinæ motu inteſtino plus minus concitantur, & hinc ex colliſione particularum acidarum ac terrearum acrior evadit calor. Concurrens ſeu concomitans verò calor eſt adjuvans depaſcentiæ corporis, dum à particulis his acrioribus particulæ aliæ corporis mitiores attritæ diſſipatæque promptiùs inſenſibiliter evaneſcunt, vel cum urina ſub ſedimenti copioſioris forma evacuantur. Hiſce ergò pathematis meliorandis & corrigendis ſanguis alienus fervidus minus confert, quin potius longè benignior ac mitior requiritur liquor, ſive ille jam immediatè ſive mediatè infundatur.

CONCLUSIO XII.

Ad Arthritidis Curam nil facit Chirurgia Transfuſoria.

Pro meliori hujus Concluſionis evolutione ac Intellectu præmoneo: *Ordinariò confundi ſenſibilia arthritidis phænomena, quæ ſe habent tanquam effectus, cum cauſa ac fiendi modo arthritidis.* Illa phænomena ſunt verb. grat. Dolor & Tumor, vel inflammatorius, vel œdematoſus, quæ revera non cauſa, ſed ſaltem effectus ſeu productum arthritidis ſunt. Vulgò cauſa arthritidis cenſetur eſſe ſanguis fæculentus ac tartareus, ſed malè. Radix enim ejus eſt radicata nimirum in ipſo ſpiritu influo, qui volatili acore, vitio primæ digeſtionis concepto, inquinat ſynoviam, ceu appropriatum ſubjectum, quæ ſynovia vitiata rodit perioſtium articulorum, & hinc dolores arthritidis infert: Unde quævis præſuppoſita acrimonia ſanguinis vel lymphæ in arthritide non cauſæ proximæ formalis, ſed vel antecedentis occaſionalis; vel concomitantis producti morboſi, vices ſuſtinet, quatenus nimirum exinde ſpiritum inſitum excitat. Unde ex hoc quoque fundamento arthritis nunc vaga, nunc fixa, obſervatur. Vaga eſt recens & non hære-

hæreditaria, fixa verò vetus & hæreditaria: *Vaga eſt*, quando *ab acore mali ſimpliciter ſpiritus influus eſt inquinatus*: *fixa verò*, *quando præter eum inſitus* quoque *ſpiritus circa articulos eſt inquinatus*. Vaga recens eſt, quando ſpiritus inſitus odoretenus tantum quaſi eſt affectus; fixa verò habitualis ac inveterata eſt, quando ſpiritus inſitus ab acido ita eſt inquinatus, ut habitum quaſi contraxerit. Unde vaga modò ex hoc, modò ex alio, pelli poteſt membro, ita ut mox brachium, mox pedes, mox cubitum, mox genua, invadat: Si enim verb. g. invadat brachium, idque fomentis calidis foveatur, mox tranſibit ad pedes: unde porrò quoque vaga non eſt hæreditaria, fixa verò eſt hæreditaria, & ſpiritu genitali parentum per ſemen in fœtum tranſplantatur. Nempe in ſpiritu inſito & influo conſiſtunt morbi hæreditarii. Nullus verò morbus acutus eſt hæreditarius, qui (1.) non ſit chronicus, (2.) qui non crebriùs aut unà alteràve alteratione potentiùs ægrum afflixerit, (3.) qui non propter ſuam diuturnitatem ac potentiorem affligendi modum vehementiùs quoque ſpiritum inſitum ac influum atterit. Hinc nullus morbus acutus eſt hæreditarius: è contra verò partium ſolidarum vitia, v. g. ſplen à longo tempore male ſe habens, lithiaſis, podagra, lues Venerea, &c. ſunt ſæpe vitia hæreditaria.

His igitur præmiſſis, concluſio intelligenda venit de arthritide recente, non inveterata, adventitia, non hæreditaria, aut ſaltim de imminente, non actu ſecundo erumpente. Hanc ergò ſanguinis Tranſfuſio curare non valet. Uti igitur ad arthritidem, imprimis inveteratam, in genere nulla proſunt remedia, *ita annon ad arthritidis vagæ recentis ac imminentis curationem aliquid conferre poſſit ſanguinis Tranſfuſio? quæritur*. Reſpondeo *negando*, quod probo:

(1.) Quia nec à priori arthritidi per ſanguinis Tranſfuſionem ſuccurri poteſt, cum extra paroxyſmum cauſa mali tolli nequeat, ſiquidem non attingit radicem mali in ventriculo hærentem, nec ſpiritus inſiti inquinamenta. Et poſito, vitium oriri ex primis viis, cum *primus quaſi arthritidis faber hæreat in ventriculo*; (unde quoque vomitoria tàm in paroxyſmo, quàm poſt ipſum, tam egregia ſunt in podagra;) nihilominus tamen eandem curare non poterit ſanguinis Tranſfuſio, quia copioſior ac crebrior ejus requireretur Tranſfuſio, utut hoc quoque foret fruſtraneum, ſtante præſertim radice mali. Poſito etiam, diætam lacteam pro cura podagræ multum conferre, tamen quantum tempus, quanta diæta requireretur? neque inde tamen laudatiſſima hæc diæta lactea, uti in plurimis aliis morbis, ita imprimis in podagra maximè proficua, eandem curaret. Scripſit Tractatum parvum, & tantum ſuperficialem, JOHANN. GEORGIUS GREISELIUS, *Medicus Viennenſis*, *de Cura Arthritidis per diætam lacteam*, ubi tàm per Theoriam, quam per exempla Practica adducta, ſatis conſtabit, quantum temporis ac quanta diæta requiratur, ſi per lac curari debeat podagra? Cum itaque lac omnibus numeris magis conveniens ſit pro curanda podagra, quàm ipſe ſanguis, & nihilominus eam perfectè nec conſtanter curare queat, multò minus id ſperari poterit à ſanguinis Tranſfuſione, cum fomitem mali in ventriculo hærentem, ſanguinem, & alios humores, alterare & corrigere nequeat, ut exin ſpiritus planè alii, nec adeò acres ac ignei geniti, ab arthritide libertatem præſtent.

(2.) Quia nec in paroxyſmo aliquid valet ſanguinis Tranſfuſio, neque etiam in temperando ac evacuando vitio peccante. Nempe cauſæ conatus in paroxyſmo podagræ hic eſt, ut conceptus in ſpiritu acor temperetur, maturè ſub ſeroſo vehiculo excernatur, aut in ſynoviam depoſitus in ſalſum mutetur, ſalſum ſucceſſivè reſolvatur ac diſcutiatur; (aliàs enim tophi ſeu alcali podagrici circa articulos oriuntur, qui ita fiunt: primò nimirum ſynovia inſtar albuminis ovi ſpumeſcit, deinde ſpiſſeſcit, ac tandem in cretam ac calcem indurantur:) hic eſt naturæ ſcopus in paroxyſmo podagrico. Huic ſanguinis Tranſfuſio nil conferet, cum neque ſpiritum inſitum alterare queat. Sicuti verò hoc eſt naturæ opus, ita ad naturæ imitationem artis opus eſt, ut in paroxyſmo, præmiſſo vomitorio, internè diaphoretica volatilia aut fixa, (quæ hic utramque faciunt paginam, ac acidum reſolvunt,) acidum abſorbentia, vel loco diaphoreticorum diuretica, quæ acidum temperatum, & in ſalſum muratum, Tartari podagrici nomine, optimè per vias urinarias expellunt, exhibeantur. Hiſce tàm naturæ quàm artis moliminibus Chirurgia Tranſfuſoria nil conferet, ſed potius iiſdem reſiſtet, naturæ morum turbando, excretiones tàm per ſudores quàm per urinas impediendo, ac febriculam, in omni ferè podagra præſentem, intendendo, ac augendo, adeoque in paraxyſmo podagrico nihil valebit ſanguinis Tranſfuſio, ſed potius plus nocebit, quàm proderit: ut taceam ſanguini infuſo cum ſynovia, ex chylo & hinc lympha genita, nihil commercii eſſe, quâ tamen primariò, & hujus medio, perioſtium in arthritide alteratur.

(3.) Quod tutius ac jucundius per media diætetica ac Pharmaceutica obtineri poteſt, illud fruſtrà & malè per ſanguinis Tranſfuſionem inſtituitur. Inter remedia verò Pharmaceutica eminent terrea abſorbentia, alcalia, tàm fixa quàm volatilia, & quæ huc imprimis pertinent Mercurialia, quæ, præmiſſis vomitoriis, in & extra paroxyſmum utramque faciunt paginam: Hæc Mercurialia, uti acida alia ſpirituoſa ac medicamentis aliis vix obtemperantia, corrigunt, ita & acidum illud hic peccans planè imbibunt ac abſumunt, adeoque & præter luem Veneream ac ſcabiem, podagram quoque curare valent. Sed

1. Non adſit alius morbus, à quo accidentaliter foveatur: verb. grat. ſi podagra à ſcorbuto foveatur.
2. Sit recens, nec ſpicula ſua jam fixerit in ſpiritu inſito, & maturè adhibita auxilia debita: in hoc enim ordinariò peccatur, quod ut ægri, quamdiu acidum illud volatile nondum inquinavit digeſtionem primam, nolint fateri, ſe laborare podagrâ, ſed conquerantur tantum de dolore ac eryſipelate pedum; interim paroxyſmus podagricus ſæpius atque ſæpius redit, ut tandem exinde ipſa podagra exſurgat, quæ aliàs curari potuiſſet, ſi in tempore remediis convenientibus ipſi occurriſſent.
3. Curabilis eſt podagra, ſi æger non tàm ſuo quàm Medici genio indulgeat. Podagrici enim omnium ægrorum ferè ſunt peſſimi, cùm Medicis obtemperare nolint.

CONCLUSIO XIII.

Epilepticis nullum perfectum ex Chirurgia Tranſfuſoria auxilium.

Notum eſt, communem proſtare fabulam aut hiſtoriam de Epilepticis, quod Epilepſiâ, imprimis habituali, correpti pro ejus cura ſanguinem humanum recentem ex decollati, vel alio modo jugulati, venis adhuc profluentem, haurire ſoleant. Res hæc non eſt nova, ſed antiquiſſimum vel medicamenti vel ſuperſtitionis genus: Nam in PLINIO jam *l. 28. capit. 1.* ſanguinis humani recentis ac quaſi ſpiritualſcentis pro cura Epilepſiæ hauſti fit mentio: Sic CELSUS quoque, *Juriſperitus Romanus*, *Medicorum aliàs Cicero dictus*, *libr. 3. cap. 23.* refert, quendam *jugulati gladiatoris calido ſanguine epoto à comitiali morbo liberatum*; ſed mox addit: *miſerum hoc auxilium tolerabile*, *malum feciſſe miſerius*, *cum exinde in aliud malum pejus inciderit*. TERTULLIANUS etiam *in Apologet ſuo adverſus Gentes*, Romæ hoc remedii genus admodum fuiſſe uſitatum, teſtatur.

Verùm cùm truculentum admodum & abominabile illud remedium pluribus fuerit viſum, ideò, in hoc puncto Philiatri & Chymici ſolertiores ſe præſtiterunt, & pro hoc ſcopo ex ſanguine humano alicujus decollati varia remedia antepileptica excogitarunt: Vid. præter SCHROEDERI *Pharm. Medico-Chym. L. 5. Claſſ. 1. ubi de Homine* agit *pag. 297. ſeqq.*, etiam BECKERUS *in Medico ſuo Microcoſmico*. Ipſe HELMONTIUS, vir aliàs in quamplurimis fide digniſſimus, (quo nomine à BOYLEO,

judicioſiſſimo aliàs ſcriptorum cenſore, inſignitur:) *Tract. Archeus Faber*, Epilepſiam hæreditariam ſpiritu ſanguinis humani ſe curaſſe, cum alias ſpiritus urinæ fuerit fruſtrà adhibitus, teſtatur. Hæc ergò, nimirum tàm ſanguis humanus recens potus, quàm ſpiritus aut ſal volatile ſanguinis humani, forſan probabile reddere poſſunt, ſanguinem quoque transfuſum multum opis epilepſiæ conferre poſſe.

Verùm iſte ſanguis humanus contra Epilepſiam recens hauſtus eſt auxilium

I. *Incertum*: De ejus enim fama plus, quàm de effectu, conſtat. Nam affirmativa, quæ afferuntur argumenta, vel penitus ſunt falſa, vel incerta & dubia; pauciſſima vera ſunt, de quibus nempe certa fide & ratione ſecuri eſſe poſſimus. Pluribus hæc ventilantem videte BARTHOLINUM *in Tract. de ſanguine vetito*.

II. *Nocivum*: Neceſſe enim eſt, ut ſanguis ille recens calidè hauſtus in ventriculo in grumos coaleſcat, ex quibus nauſea, cardialgia, ſudores frigidi, ſyncope, cordis palpitationes, & gravia plura ſymptomata non poſſunt non ſupervenire. Non dicam jam de animi ferocitate brutali, quam ſibi multi ſanguine ejuſmodi hauſio contraxerunt; ſaltim hoc urgeo, quod refert BARTHOLINUS *loco allegato* de mendico quodam, qui decollati hominis ſanguine hauſto, eò inſaniæ pervenerit, ut linguæ partem magnam dentibus ſibi ipſi abſciderit. Pariter & BECKER *in Tract. citato* narrat, quendam audaculum ſanguine hominis jugulati præſervationis gratiâ hauſto, ſubitò in epilepſiam, à qua antea immunis erat, incidiſſe. Debilior profectò eſt ventriculi vis digeſtiva, quàm ut thrombos ac grumos illos ſanguinis ſubigere valeat. Alia enim ratio eſt in brutis raptò viventibus, in quibus vis ventriculi digeſtiva longè eſt potentior, adeò ut citra læſionem ſanguinem beſtiis aliis exſugant: ſic canis & homo ventriculi vi digeſtivâ multum differunt. Ergò ſanguis humanus recens hauſtus remedium eſt periculoſum.

Spiritum autem ac ſal volatile ſanguinis humani quod attinet: non dubito, hæc ſelecta eſſe remedia. An verò adeò ſint appropriata, & præ aliis ſimilibus medicamentis magis expetita, meritò litem movemus Helmontio, ſi

1. Conſideremus ignis vim, quòd cum vel ſine prævia putrefactione ſimpliciter ſit deſtructor texturæ concretorum ſpecificæ, ac virtutum rerum ſeminalium, à quibus tamen dotes ſingulares emanant. Omnem hanc ſeminum vim acidum ignis invertit, reſolvit, ac in ſtatum priſtinum abire facit. Hoc itaque cum fiat ſub præparatione ſpiritus ac ſalis volatilis ſanguinis humani, meritò dubitatur, an talis vis epileptica adhuc in ſpiritu & ſale volatili ſanguinis humani reſideat?
2. Dubium quoque exinde, quod etiam alia ſalia volatilia ac ſpiritus urinoſi, verb. grat. ſpiritus fuliginis, ſpiritus ac ſal volatile ſecundinæ humanæ ac cranii, non ſecus ac plures, imò tantum non omnes animalium partes duriores, dentes ac oſſa, vi acidum abſorbendi ac corrigendi, conveniant in epilepſia. Ergò ſal volatile ſanguinis humani non eſt appropriatum in epilepſia. Liquor cornu cervi ſuccinatus laudatiſſimum eſt epilepſiæ quoque remedium: ut nil dicam de cinnabarinis nativis ac artificialibus ex antimonio.

Quid ergò ad epilepſiam valeat ſanguinis transfuſio? quæritur. Præſuppono hîc, epilepſiam omnem ratione inhæſionis ſpiritum animalem influum pro ſubjecto agnoſcere: nempe idem eſt movens efficienter, quod partes naturaliter movet, ac eaſdem præternaturaliter in epilepſia convellit. Ratione verò ſubjecti radicationis ſeu reſpectu modi, in quo fomes conſiſtit, dividitur *Epilepſia* in eam, quæ *per conſenſum*, & quæ *per eſſentiam* fit. In *Epilepſia* per *eſſentiam* ſpiritus animalis ſimpliciter ac primariò eſt affectus; in *Epilepſia* verò *per conſenſum* pars quædam tantum ſolida eſt affecta. Ibi, ſi per eſſentiam eſt malum, ſpiritus alterati, aut ut preſſiùs loquar, ideâ peregrinâ ſunt inſigniti, fitque verb. grat. quando ſanus quis ex conſpectu quodam epileptico, fortè ſibi obvio, terrore perculſus, ex imaginatione idem pathema epilepticum incurrat; quale exemplum eſt in HARTMANNO, item in M. A. N. C. *Ann.* 4. *Obſervat.* 43. *pag.* 39.; vel ex Divi Nicolai perſonati præſentia terrefactus puer ſeptennis, epilepticus evadit, ac exinde moritur, quale exemplum habet HOECHSTETTERUS *Dec.* 4. *Obſervat.* 5; vel quando ex iracundia nutricis infans, lac ejus ſugens, fit epilepticus; vel quando viſo ſpectro lethalis contrahitur epilepſia, vid. M. A. N. C. *Ann.* 6. & 7. *Obſervat.* 32. *pag* 65. In epilepſia verò per conſenſum ſaltim Topicum aliquod peccat, fitque, quando illa occaſione partis alicujus internæ vel externæ oritur; verb. grat. ſi ex ſplene malè habente, & hinc per conſenſum generis nervoſi contrahitur Epilepſia; vel, quando mulier parturiens ex partu difficili in epilepſiam incidit; aut quando gravida nonimeſtris ex hæmorrhoidum ſuppreſſione evadit epileptica, & hinc fœtum non excludit, ſed ejicit: vid. ZACUTUS LUSITANUS *L.* 1. *Obſervat.* 24.: vel ex oſſe carioſo in pollice pedis; è ſura; ex annulari digito manus ſiniſtræ; vel ex ulcere manus dextræ, quæ anteà ſenſum & motum amiſerat, cum frigore & dolore ante paroxyſmum: vid. HILDANUS *Conſ. pag.* 23. Probè hæc diſcernenda in epilepſia. *In Epilepſia per Eſſentiam remedia anodyna appropriata, verb. grat. opiata, præſertim campboratis juncta*, cinnabarina, quæ immediatè magis afficiunt ſpiritus, primatum ducunt. Pertinent huc etiam animi pathemata, peregrinas ideas, in ſpiritu animali conceptas, delentia; ut quando verb. grat. epilepſia ex terrore nata per terrorem iterum curata fuit, teſte BIERLINGIO *Centur.* 1. *Adverſ. lib.* 7. In epilepſia verò per conſenſum minus tutò anodyna & cinnabarina, niſi exactiſſimè præmiſſis præmittendis, adhibenda; ſuſpendunt enim tantum epilepſiam cum periculo ſupervenientis vel atrocioris recidivæ, vel alius morbi, præſertim febris. In hac epilepſia per conſenſum motus naturæ ſimillimus eſt rigori febrili, qui rigor nihil aliud eſt, quàm ſpaſmus epilepticus; concutiuntur enim tunc ægri in lecto, non ſecus ac epileptici eſſent. Hic naturæ motus hoſtile illud, ſpiritus irritans, ejicere in epilepſia conatur. Hinc volatilibus medicamentis promovendus potius iſte naturæ motus, quàm ſiſtendus. Utraque igitur epilepſia eſt vel *accidentalis*, vel *habitualis*.

De *habituali* hîc imprimis quæritur: an huic aliquid Chirurgia Transfuſoria conferat? Reſp. Neutri videtur conferre, neque illi per conſenſum, neque illi per eſſentiam. Illa enim per conſenſum Chirurgia Transfuſoria eſt fruſtranea, quoniam ſanguinis Transfuſio nullum Topicum vitium, unde illæ natæ epilepſiæ, curare valet. In epilepſia per eſſentiam inutilis eſt Chirurgia Transfuſoria, cum hic primariò laborent ſpiritus, à ſanguine verò transfuſo in nulla ſpiritui influo animali immediatè inferri poteſt alteratio, neque ſanguis transfuſus cum ſpiritu inſito aliquid habet commercii. Nihil ergò prodeſt ſanguinis Transfuſio.

Scrupulus tamen aliquis hîc moveri poteſt; ſi ſcilicet per eſſentiam oritur Epilepſia, eaque verb. grat. ex iracundia, terrore, vel alio ſimili graviori pathemate, &c. dubium eſt, annon idea epilepſiæ in ſpiritu concepta, ex idea contraria ac validiore extingui, & ita curari queat? Sanè ſi verum eſt, quod ſanguis humanus ex decollato recens hauſtus aliquid epilepſiæ conferat, nulla alia ſubeſſe videtur ratio, quàm quod id præſtet idealiter ex mortis agonia, quâ ſanguis decollati fuit inſignitus. Si igitur talis ſanguis vim habet ſpirituum vim retrænandi, fortè etiam ſanguis transfuſus vi ideali impetum ſpirituum in epilepſia refrænare ac ſiſtere poterit. Reſpondeo: Dubium tamen valde eſt, an remedium hoc ſit diuturnum; quin potius metuendum, ne deletâ hâc ideâ malum redeat. Item dubium eſt: an remedium hoc ideale ſit certum & perfectum? Deinde aliud quoque dubium oriri poſſet: Nimirum dixi ſuperiùs, ſanguinem etiam ipſum ad motum partium localem aliquid conferre; ſimul ac enim ſanguis in parte ali-

te aliqua ſufflaminatur , motus ceſſat , ſanguine verò denuò reſtituto , motus in parte ſolida redit . Si igitur ad motum partium localem , utut accidentalem , aliquid confert ſanguis , probabile eſt, annon etiam ſanguis transfuſus hic in epilepſia hinc foveatur , & ita contumacior vel gravior reddatur . Reſpondeo : priùs hic determinandum eſt, quale ſit illud remedium , ad epilepſiæ vitium corrigendum conferens ? Idein , an etiam certa ſalus exinde ſit ſperanda : Maneat ergò concluſio firma : aut nullum , aut ſaltem imperfectum , epilepſiæ eſt Chirurgia Transfuſoria auxilium .

CONCLUSIO XIV.

Scabioſis , Leproſis , Lue Venerea affectis , nil emolumenti ex ſanguine transfuſo expectandum .

Scabies vitium eſt ſimpliciter topicum , & in genere cutaneum , in ſpecie verò , ubi glandulæ ſubcutaneæ miliares ratione ſpiritus inſiti à concepto acore & corruptela nutrimenti infectæ ſunt . Superiùs dixi , eundem eſſe ſpiritum , qui nutrimentum partibus apponit , ac appoſitum in partibus mutat in verum & legitimum , illum etiam in ichorem & ſcabiem mutare . Hinc eſt , quod HELMONTIUS , aliàs ſaniſſimus , chirothecæ ſcabioſæ attactu mox ſcabie per univerſum corpus infectus fuerit ! Hinc etiam eſt, quod in confirmata ſcabie , quicquid internè fiat , ſanguinem detrahendo, ſudorifera propinando, &c. nil quicquam tamen quis profecerit , ſed lapidem tantum ſit lavaturus , repullulante infallibiliter malo , niſi remediis externis vitium topicum curetur . Inter hæc eminent , imò ſufficiunt , ſulphur , mediantibus alcaliſatis reſolubile factum , & hinc Mercurius , quomodocunque uſurpetur. Negari non poteſt , foveri interdum ſcabiem per accidens à ſucco corporis nutritio ; ipſa ſcilicet maſſa ſanguinea , quæ prout magis vel minus alterabilis ac corruptibilis eſt, malum magis vel minus contumax ac ferinum reddit ; ſicut ac eodem ſanguine chyloſiore , & magis temperato ac rorido ſeu gelatinoſo ſcabies verè humida , ab eodem etiam ſanguine aſperiore ac magis macro magis ſcabies ſicca fomentetur : ſed hoc fit per accidens ; nunquam enim exinde oritur ſcabies , niſi ſpiritus inſitus , nutritioni cutis inſerviens, priùs , vel interna vel externa à cauſa, inficiatur. Vtcunque ergo ſe habeat ſcabies, ad ejus tamen curam nil confert ſanguinis Transfuſio :

1. Quia vitium iſtud topicum cutis ſanguinis Transfuſio corrigere nequit ; quin potius metuendum, illum ipſum mox à ſanguine noſtro infecto etiam infici .
2. Quo plus ſanguinis aliorumque humorum eſt in corpore, eò (cæteris paribus) uberiùs efflоreſcit ſcabies . Hinc patet , quod poſt venæ ſectiones , ſcarificationes , aut purgationes , interdum per accidens , (ſcilicet quod materia ichoris ſubtracta ſit ,) imminuatur . Potius ergò augmentabitur, quàm imminuetur, malum à majori ſanguinis ceu pabuli ſubminiſtrati copia .
3. Quia nec ſanguinis vitia , à quibus accidentaliter fovetur ſcabies , à Transfuſione ſanguinis corrigi poſſunt . Non ſanguinem gelatinoſum in ſcabie humida , quia hæc ſcabies per decocta lignorum in conopœis potius eſt curanda : neque ſanguinem macrum in ſcabie ſicca, quia hæc potius per lac & lacticinia , in ſpecie cum floribus acaciæ impragnatum, curatur.

Ergò Chirurgia Transfuſoria ad ſcabiem , neque humidam neque ſiccam , aliquid facit, cum nullibi ejus craſin, ſpeciatim macram, in tantum corrigere valebit, etiam ſæpius repetita , quin ex digeſtionum vitio identidem recrudeſcat .

Quæ dixi de ſcabie , eadem multò magis intelligenda veniunt de lepra , malo graviore , firmiùs in cute radicata , & profundiùs ſpiritum inſitum inquinante . Unde in hac vix ac ne vix quid proderit hæc ſanguinis Transfuſio .

Quoad *Luem Veneream* , de hac præſuppono :

I. Eſſe illam vel particularem , vel univerſalem : Particularis , quæ ſaltim genitalia occupat, & gonorrhœâ , ulceribus membri virilis ex coitu impuro natis , cumque tumoribus teſtium ſeſe exerit : Univerſalis eſt , quæ totum corpus jam infecit ; eſtque vel ſaltim recens , quæ maſſam ſanguineam ac lympham ; vel inveterata , quæ partes ſolidas erodendo jam infecit , ut oſſa , &c. unde etiam iſti Venerei generantur nodi.

II. Fermentum contagioſum luis Venereæ admodum eſſe potens , ita ut etiam ſaniſſimos inficere queat , non tantum ordinariè ex congreſſu impuro , ſed etiam aliis modis , v. g. ex halitu ſudoris , odore ſaniei virulentæ , &c.

III. Pro conſtitutione corporis ejusque dyſcraſia contagium fermentativum luis Venereæ diu in corpore poſſe deliteſcere , antequam ſe exerat : quod fit , quando ſaltim maſſam ſanguineam invadit , verb. gr. in ſubjecto melancholico , cujus ſanguis eſt viſcidior , minusque ſpirituoſus , diu deliteſcere poteſt . Hinc eſt , quod in homine Gallo ac Hiſpano longè citiùs ſe exerat contagium , quàm in Germano ; loca enim ibi multò ſunt calidiora , quam apud nos : Sic in climate noſtro diutiùs deliteſcit, quàm Italia & Gallia: Imo ſunt , qui ad decem uſque annos contagium Venereum latere poſſe , aſſerant ; quod tamen vix credo .

IV. Ipſum contagium Venereum conſiſtere in acido ſpecifici ſaporis , quod eſt corroſivum partium ſolidarum, ac coagulativum partium fluidarum , in ſpecie ſanguinis & lymphæ ; hinc & glandulas ac partes nerveas magis lædere ſolet .

Pro cura ergò luis Venereæ omnis ſcopus eò eſt directus, ut acidum ſpecificum abſorbeatur , nutrimentum chyloſum coagulatum reſolvatur , glandulæ abſtergantur ac emundentur , ſive per ſalivationem ſive per ſudationem id fiat . Nil hîc opis ſanguinis transfuſio affert . Non in inveterata ; ibi enim fermentum per hanc nunquam delebitur : Dubium igitur , *an non in lue Venerea recenti & univerſali aliquid conferre queat Transfuſio ſanguinis* ? Reſpondeo *negando* :

1. Quia ſanguis transfuſus alienus fermentum illud potens nullo modo valet corrigere, cum ſanguis non ſit appropriatum corrigens; quin potius metuendum , ne , ut ſanguis ægri proprius jam eſt infectus , alienus quoque transfuſus, à contagio, partim adeò potenti, partim à ſanguine infecto , & à contagio alterato , ſimiliter inquinetur , & hac ratione ſanguinis Transfuſio magis noxia , adeoque fruſtranea , foret . Si enim ſanus , proprio ſanguine valens , contagium hoc delere non poteſt , multò minus alienus hoc præſtet : toties elutriendus foret ſanguis infectus, & novus denuò transfundendus , donec omnis ſanguis quaſi renovatus & regeneratus eſſet . Sed poſito etiam , quod omnis ſanguis ægri inquinatus cum corrupta lympha ſucceſſivè detrahatur, novuſque ſanguis transfundatur , tamen nec ſic negotium ad finem perduceretur ; ſed potius metuendum, ne copioſiori & frequentiori Transfuſione , & animi & corporis ſimul notabilis fiat mutatio . Deinde occultum deliteſcit fermentum, ſub minima mole tandem potentiſſimum ; adeoque dubitan-

bitandum: an illud ita poſſit infringi ac eradicari, ut poſt aliquale ſui ſeminium nullas amplius excitet turbas, e. grat. in oſſe carioſo; uti verb. grat. HILDANO accidit, cui per ſalivationem Mercurialem lues Venerea curata, nihilominus tamen eadem occaſione oſſiculi minimi, claviculæ ſcabioſæ. de novo propullulavit.

2. Quantus labor, quantuſque conatus requiritur, totam maſſam ſanguineam per ſudationem aut ſalivationem renovare, ejuſque ſubſtantiam à fermento corruptam purificare ac emendare? Hoc ſanè norunt ii, qui paſſi ſunt curam luis Venereæ, qui ſudationibus ac ſalivationibus variis per aliquot ſeptimanas parum aut nihil emolumenti ſenſerunt.

3. Non solùm correctioni fermenti maligni, ſed etiam excluſioni opera danda, ne tantilli fermentativi, circa glandulas reſidui, odore malum de novo regeneretur. Neutrum à ſanguinis Transfuſione hic expectandum. Poſito enim, quod corrigere eam valeat, non tamen eam poterit excludere. Solus ergò Mercurius appropriatum luis Venereæ eſt medicamentum. Sunt qui hunc colliqueſaciendo tantum, luem Veneream curare, & ſic generale ſaltem remedium eſſe autumant, uti id præſtat in aſthmate, febribus quartanis, &c. Verùm contrarium docent ulcera Gallica contumaciſſima, quæ ſoli auſcultant Mercurio. Hic eſt, qui citra ptyaliſmum ac generalem evacuandi rationem, per ſimplicem alterationem, auxilium affert. Quid ergo hìc ſanguis alienus?

TANTUM.

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

PHILOSOPH. ET MEDICINÆ DOCTORIS,
Facultatis Medicæ Lipſienſis Aſſeſſoris, & Profeſſoris Publici,

DISSERTATIONES ACADEMICÆ,

OLIM

DISPUTATIONIS LOCO PUBLICE PROPOSITÆ:

1. Diſſertatio Theorico-Aſtrologica de Conjunctionibus Magnis.
2. Examen Coralliorum Tincturæ.
3. Morſus Viperæ.
4. Chirurgia Infuſoria.
5. Medicina Hippocratis Chymica.
6. Valetudinarium Infantile.
7. Virtus Opii Diaphoretica.
8. Præcipitantium Vſus & Abuſus.
9. Idea præſcribendarum Formularum.

DISSERTATIO I.

THEORICO-ASTROLOGICA,

DE

CONJUNCTIONIBUS MAGNIS,

à

M. MICHAELE ETTMÜLLERO.

Publicæ Ventilationi ſubjecta,

die 24. Maij, Anno 1662.

RESPONDENTE

GEORGIO JENICHEN, Pirnenſi,

Philoſoph. Baccalaureo, & Alumno Electorali.

I. N. J.

Th. I.

Licet Primum Mobile motu ſuo communi ab ortu verſus occaſum omnia ſecúnda mobilia ſingulis diebus naturalibus aſtronomicis circumrapiat; nihilominus tamen & ipſa hæc ſecunda mobilia motu quodam gaudent proprio, quo non tantum motui illi communi ab occaſu verſus ortum alia quidem celeriùs, alia verò tardiùs progrediendo reluctantur, ſed & inter ſe vario modo configurantur. Hæ ipſæ verò configurationes, aſpectus vulgò dictæ, pro variis Aſtronomorum placitis variant, dum veterum quidam, ut PONTANUS *de rebus cœleſtibus*, GUIDO BONATUS de FORLIVIO *in Tract. 1. Aſtron. lib. 2. cap* 13, ZAHEL ISMAELITA *in libro de Judiciorum principiis*, JACOBUS FABER *Stapulenſis in libro Theoric. corporum cœleſt.*, *&* *Comment. ejus* JODOCUS CHLICHTOVEUS STOEFLERUS *in Ephemeridibus*, JOANNES BAPTISTA CARELLUS *Placentinus in Ephem.*, quatuor tantum, ſcilicet Quadraturam, Trigonum, Sextilem, & Oppoſitionem numerant. Quidam, verò *ut* PTOLOMÆUS *in Centiloquiis*, *& libro de Aſtrorum judiciis*, *& Commentator ejus* CARDANUS *lib. 1. Text.45.*, *item* CYPRIANUS LEOVITIUS *in Ephmerid. cap.12.*, *&* PETRUS PITATUS SERONENSIS, *in Almanach novo*, ORIGANUS *in introduct. Ephem.*, CASPARUS SCHOTTUS *in Curſu Mathematico Lib. VII. Aſtr par. 3. cap. 12.*, quinque numerant; addunt enim Conjunctionem ſupra enumeratis, quamvis minus propriè, ut demonſtrat CARELLUS. Recentiores verò, ut *Cel.* KEPPLERUS *in lib. Harmon Mundi*, EUCHSTADIUS *in Ephem.*, JOANNES BAPTISTA RICCIOLUS *in Almageſto novo l. 7. Sect. 5. cap. 7.*, *& noviſſimè* JACOBUS BARTSCHIUS, octo ſupra dictis quinque annumerant, & ità numerum earum inſigniter augent. Sed ad Conjunctionem quod attinet, definitur, quod ſit affectio motus ſecundi, quo ſtellæ in uno cœli loco combinantur. Quod non ità accipiendum, ac ſi ſtellæ conjunctæ ſphæras relinquant, & ad ſe invicem accedant; ſed dicitur ita reſpectu Zodiaci, qui menſura eſt motus ſecundi, ut Æquatuor motus primi, quod illæ conjunctæ dicantur, quæ unum locum in Zodiaco obtinent. Cœperunt verò Magnæ imprimis Conjunctiones eſſe celebres; de quibus cum jam agere ſit animus, faxit Deus T. O. M. ut feliciter.

Th. 2. Ad Nominis igitur rationem quod attinet, dicuntur Magnæ, tres imprimis ob cauſas. 1. Propter dignitatem ſubjectorum ſeu ſtellarum, quæ conjunguntur, quæ ſunt Saturnus & Iuppiter, ad quos & Mars nonnunquam accedit. Sunt enim Planetæ ſupremi, adeoque ponderoſiſſimi & motù tardiſſimi, ità ut propter tarditatem motus longè diutiùs durent in conjunctione partili vel platicâ, quàm cœteri Planetæ, & ad multos annos talium conjunctionum effectus vel ſignificationes extendantur; quod vult MESSHALA *Arabs*, *dum in Epiſt.* „ *de Conjunct. Mag.* dicit: *Scito, quod res maximæ ac mi-* „ *rabiles accidant, ex Conjunctione Planetarum ſuperiorum,* „ *& hoc fit propter motus tarditatem*. 2. Propter Gravitatem effectuum & eventuum, quos efficiunt & portendunt, qui omnium reliquarum conjunctionum, Eclipſium etiam effectus ſuperant. Teſtatur hoc ARABS ALMANSOR, *in Propoſitionibus ad Regem Saracenorum,* „ *pp.* 133. *Ex conjunctione Saturni & Jovis in ſignis mobili-* „ *bus, cognoſcetur commutatio ſtatus & mundi, & ex eorum* „ *conjunctionibus in ſignis fixis etiam*. 3. Propter influxus efficaciam. Licet enim adhuc ſub judice lis ſit, cui imprimis Planetarum maxima influendi efficacia ſit tribuenda; nihilominus tamen non eſt negandum, hos duos Planetas ſupremos conjunctos, omnes cœteros influxu ſuo antecedere; quod teſtatur effectuum varietas, & apparebit in §. 9. Ex his jam manifeſtum eſt, quod Conjunctio Magna ſit, quando Iuppiter & Saturnus, interdum & Mars, unum Zodiaci locum occupant. Conſentit nobiſcum HERMES *ille* TRISMEGISTUS, dum „ in *Centiloquiorum ſuorum aph.* 91. dicit: *Tunc dicitur Con-* „ *junctio Magna, quando tres ſuperiores Planetæ in uno è ſi-* „ *gnis regiis conjunguntur*. Ex quibus vetuſtas hujus doctrinæ colligi poteſt, ita ut ab antiquiſſimis Aſtronomis Conjunctionum Magnarum doctrina magni æſtimata ſit; dum *Ptolomæus* earum in *Centiloquiis ſuis*, *verbo* 64. mentiorem faciat, & commentator ejus Arabs HALY eas, obſcurè licet, exponat, ALMANSOR quoque *in Propoſitionibus ſuis* de eis tractet.

Th. 3. Verùm tres harum Conjunctionum ab Aſtronomis conſtituuntur ſpecies: Magna ſcilicet ſpecialiter ſic dicta, Major, & Maxima; In quarum ſpecierum eſſentiâ magna admodum Autorum eſt diſcrepantia. Quorundam ſaltem apponamus ſententiam. MESSHALA Arabs, Maximam vocat illam, cùm Saturnus, Iuppiter, Mars conjunguntur; Majorem cum Saturnus & Iuppiter; Magnam cùm Iuppiter, & Mars; & inter has duas poſteriores

riores aliam interponit mediam vel mediocrem appellatam, quæ fit, cum Saturnus & Mars coëunt. Alii ut ALBUMASAR, & cum eo tota ferè Aſtronomorum & Aſtrologorum Schola, Maximam vocant, quando Saturnus & Iuppiter conjunguntur in principio Arietis, quod eſt principium triplicitatis igneæ, vel in tranſitu è triplicitate aqueâ in igneam. Eadem etiam mens eſt GUIDONIS BONATI *in tract. Aſtron. 4. c. 4.* Magnæ illis ſunt, quæ fiunt poſt annos viginti, Majores, quæ poſt 200. annos. CARDANUS verò vocat conjunctiones illas magnas, quas ALBUMASAR maximas; quas verò hic magnas, eas ille minores appellat; quæ 200. annorum ſpatio redeunt, eas ille vocat medias. Quæ opiniones legi poſſunt apud RICCIOLUM *in Almag. Nov. l. 7. ſ. 5. c. 9.* Hic verò novam incipit ordinationem, eaſque in tres diſtribuit claſſes: quarum prima ſit Saturnus & Iuppiter, & vocat eas Saturnijoviales; altera conjunctio Saturni & Martis, quæ Saturnimartiales dicuntur; tertia, conjunctio Jovis & Martis, quas nuncupat Martijoviales. Uniuſcujuſque poſtea claſſis, Maximas conſtituit illas, quæ ſunt conjunctiones periodicæ, evoluto ſcilicet Zodiaco ab uno puncto cardinali ad idem; Majores, quarum loca, ab uno puncto cardinali ad aliud immediatè ſubſequens vel præcedens, vel ſaltem ad oppoſitum tranſitum faciant; Minimas, quæ proximè & immediatè ſibi ſuccedunt. Sed quicquid ſit de his ſententiis, nobis imprimis ALBUMASARIS & Aſtrologorum arridet ſententia; quare dicimus: *Conjunctio magna eſt, quando duo ſupremi planetæ, Saturnus & Iuppiter, quibus & Mars nonnunquam ſe aſſociare ſolet, conjunguntur in ſigno, ejuſdem triplicitatis cum ſigno, in quo præcedens conjunctio eſt facta: Major eſt, quando planetæ ſupremi conjunguntur, in ſigno diverſæ quidem triplicitatis, à quo proximè præcedens facta eſt, non tamen igneæ: Maxima denique ſi ſupremi planetæ anteà in ſignis alterius triplicitatis juncti, primùm in ignea copulantur triplicitate. Di-* ,, *citur verò Maxima, non quod major ſit aut tardior cœte-* ,, *ris, ſed quod eam propter ſingularem dignitatem, & effi-* ,, *caciam majoris æſtiment, non ſanè nullâ de causâ, aut* ,, *futilibus conjecturis, ut criminantur ſecuri, & obliti Nu-* ,, *minis, Epicurei. Nam ut rebus ferè in omnibus prima* ,, *coitio eſt acerrima omnium, ſic conjunctiones Magnæ prio-* ,, *res, ſine dubio fortiùs afficiunt, & urgent acrioribus ſti-* ,, *mulis naturam Elementarem, unde maiores turbæ ſuccedunt,* inquit Lic. PHILIPPUS MüLLERUS B. M. *in Orat. de Conjun. Magn.*

Th. 4. Ut verò eò exactiùs Conjunctionum noſtrarum doctrinam perſpiciamus, cauſas mutationis triplicitatum & intervalla earundem ſunt explicanda. Si jam conjungantur Saturnus & Iuppiter in principio Arietis, Iuppiter verò utpotè celerior Saturno, curſum ſuum Periodicum inſtituat, abſolvet eundem 12. annorum ſpatio ferè, quo tempore Saturnus uſque ad finem Leonis erit progreſſus, ad quem dum properat Iuppiter, hic verò longiùs indies moveatur, fit, ut in Sagittarium demum ſecundùm calculum conveniant poſt 20. annos ferè, ſeu 19. annos, 318. dies: cujus ſpatii hæc eſt ratio, quia Sagittarius ab Ariete, in quo proximè præcedens conjunctio eſt facta, per duas tertias Zodiaci diſtat partes; has verò, ut abſolvat motu ſuo medio Saturnus. 20. indiget annis, quoniam motus periodicus 30. eſt annorum; Iuppiter quoque, ut eas percurrat, & poſtulat annos, qui cum prioribus periodici curſus annis 12, conficiunt 20, ut ità ſpatium inter has duas conjunctiones medias fit 20. annorum. Fit autem hæc conjunctio in Sagittarii medio, vel fine, non in principio ſigni, ut in præcedente conjunctione, propterea etiam loca harum conjunctionum non diſtant præcisè triente Circuli, ſed tantùm 117. gradibus in præcedentia ſignorum. Hic verò defectus cùm non reſarciatur in ſequentibus, ſed ſemper augeatur, dum locus poſterioris conjunctionis ſuperat priorem tribus gradibus, ſequitur indè, quod novem conjunctiones, quarum unaquæque 20. ferè conſtat annis, totum abſolvant ſignum, adeoque decima completis ferè 200. annis, ſeu 198. annis, 260. diebus fiat in ſecunda triplicitate, uſque dum ipſis 400. annis fiat in tertia triplicitate, & ita toto abſoluto Zodiaco poſt annos 800. ferè, ſeu annos 794 dies 310 ad triplicitatem igneam redeat ordo, atque conjunctio fiat Maxima. Ex quibus apparet: differentiam harum conjunctionum conſiſtere tum in intervallo à ſe invicem, tum in diverſitate loci in quo fiunt. Major enim in eo differt à Magna, quòd in hac tantummodò ex uno triplicitatis unius ſigno, in alterum ejuſdem triplicitatis, in illa verò ex una triplicitate in aliam, ita tamen ut non ſit ignea, aliàs fit Maxima, fiat tranſitus. Superat autem numerus Magnarum decies numerum Majorum, & harum numerus quater Maximarum.

Th. 5. Cæterum ut doctrinæ noſtræ clarior lux affulgeat, triplicitatum, quarum jam ſæpè facta eſt mentio, natura explicanda venit, idque ex mente tum Aſtrologorum, qui hanc ſententiam maximi faciunt, tum Arabum, utpotè quibus cum tota doctrina Aſtrologica hæc ſignorum diviſio originem debet. Diſtribuerunt ſcilicet veteres Zodiaci ſigna in quatuor claſſes, triplicitates dictas, idque partim ideò, quia unaquæque claſſis tribus conſtat ſignis, partim, quia ſigna illa tria, ſi connectantur per rectas, efficiunt triangulum circulo inſcriptum. Prima claſſis dicitur ignea, quia conſtat ſignis igneis, h. e. calidis, maſculinis & diurnis, nempe Ariete, Leone, Sagittario; huic Sol & Iuppiter dominari dicuntur. Claſſis ſecunda dicitur terrea, complectitur ſigna, ſicca, fœminina, nocturna, ut Taurus, Virgo, Capricornus: dominium hujus claſſis Veneri & Lunæ conceſſum eſt. Tertia vocatur aërea, continet ſigna humida, diurna & maſculina, nempe Geminos, Libram, Aquarium: aſcripta hæc eſt Saturni & Veneris imperio. Quarta denique aquea appellata, ſignis frigidis, fœmininis & nocturnis conſtat, ut Cancer, Scorpius, Piſces: imperant huic Mars & Venus vel Luna: de quibus videatur CARDANUS, *in Comment. ad Ptol.*, PONTANUS *de rebus cœleſt.*, *Orig. in Ephem.* Cauſæ, cur veteres has triplicitates ità denominarint, apud Aſtronomos nullæ planè inveniuntur. RICCIOLUS refert illam in conjunctiones magnas, cujus hæc ſunt verba: *Cur autem eaſdem (triplicitates) appellarunt triangula, & trigonos igneum, ter-* ,, *reum, aqueum, aereum, ſic accipe: ſi Saturnus & Iuppi-* ,, *ter congrediantur in principio Arietis ſeu triplicitatis igneæ,* ,, *poſt annos 20. ferè fiet altera illarum conjunctio, & longè ab* ,, *initio per antecedentia, ſeu retrò per trientem ferè circuli, ſeu* ,, *120. Gradibus, atque adeò cadet in principium Sagittari, quod* ,, *eſt idem ſignum igneum, & tertia conjunctio poſt alios 20. an-* ,, *nos ferè retrocedet, per alia ſigna quatuor, in principium* ,, *Leonis, ſignum pariter igneum: itaque cum per trientem ferè* ,, *circuli diſtent loca harum conjunctionum inter ſe, fit, ut an-* ,, *nis 60. trium conjunctionum loca forment triangulum ferè* ,, *æquilaterum Zodiaco inſcriptum, & reſpiciant ſeſe aſpectu quaſi trino.* Sed RICCIOLUS mutat ſtatum controverſiæ, & dum debet declarare, ut ipſe etiam proponebat, rationem appellationis, explicat quid ſint triplicitates, quamvis & in hac explicatione minus congruè procedat. Ut enim taceam obſcurum eſſe, utra doctrina an triplicitatum an verò Conjunctionum ſit antiquior, in eo certè peccat, quòd triplicitatum doctrinam ex conjunctionibus magnis haurire velit, cùm hæ illarum præſupponant notitiam, ut eò melius Magnarum, Majorum & Maximarum innoteſcant differentiæ. JOANNES verò BAPTISTA CARELLUS *in Ephemer.*, GUIDO BONATUS *de* FORLIVIO *in tract. 2. Aſtr. part. 3. c. 11.* cauſam denominationis quærunt in ipſis ſignorum qualitatibus: BONATI verba ſunt: *Dixerunt Philoſophi, Tri-* ,, *plicitates ſunt quatuor, & diſtinguuntur ſic: omnia ſigna,* ,, *quæ concordant in una natura, & complexione, faciunt* ,, *unam triplicitatem: Aries igitur, Leo, & Sagittarius fa-* ,, *ciunt unam triplicitatem; Aries enim eſt ſignum igneum,* ,, *calidum & ſiccum; Leo ſimiliter eſt ſignum calidum & ſic-* ,, *cum, & ſic ſunt duo ſigna calida & ſicca, Sagittarius eſt ſi-* ,, *gnum igneum, calidum & ſiccum, & ſic ſunt tria ſigna* ,, *calida & ſicca, convenientia in una complexione.* Sed neque hic nodum ſolvit. Poteſt verò hæc ſententia intelligi vel de ſignis octavi orbis vel noni, vel de utriſque, quod ità dicantur vel formaliter vel virtualiter; de ſingulis breviter. 1. Non poſſunt in hoc negotio intelligi ſigna octavi vel noni orbis, quòd talia denominentur formaliter & ſubjectivè; eſſent enim ſic ſtellæ & cœlum elementaris naturæ, adeoque naturaliter corruptibiles: quod licet multi affirment, nobis tamen nondum perſvadere, aut receptam jam ſententiam argumentis ſuis labefactare potuerunt. 2. Nec poſſunt intelligi ſigna octavi orbis, quod ſint talia virtualiter vel effectivè, quatenus vim obtinent influendi in hæc ſublunaria, eaque variè immutandi. Nam utut placeat nobis ſententia, quæ

aſtris hoc ſenſu tribuit qualitates elementares, ita ut Sol dicatur calidus, Luna humida, &c; non tamen ratio ex ea peti poteſt, cur ſigna in tales triplicitates diviſa ſint, cùm contrarium experientia quodammodò clamare videatur: Scorpius enim eſt ſignum Martialis maximè naturæ, cùm omnes ejus ſtellæ Martem influxu ſuo imitari; & illa primæ magnitudinis in pectore *Antares* Arabicè dicta, Marti par cenſeri ſoleat; Mars ipſe quoque domicilium ſuum in ſigno hoc habeat, triplicitati aqueæ, h.e. frigidæ & humidæ, accenſetur, qui nihil tamen minus eſt, quàm frigidus & humidus. Quare RICCIOLUS inquit: *Sed cur non potius Aquarius aqueus, & Taurus vel Scorpius dicitur igneus, cùm maximè in iis ſtellæ Antares & Palilitium rubore ſuo Martis ignes æmulentur*. Ob quam etiam cauſam non poſſunt intelligi ſigna octavi orbis, quatenus jam ſedes mutarint, ſeu quatenus verb. grat. ſignum ſextum octavi orbis reſpondet ſeptimo in nono orbe. 3. Non poſſunt intelligi ſigna noni orbis, quòd ſint talia virtualiter. Licet enim concedamus, cœlum non eſſe otioſum, ſed influxu ſuo etiam mutare ſublunaria; nemo tamen hactenus tam accuratè influxum ſignorum obſervare potuit, quin aliis potius ſtellis ſemper aſcribendus fuiſſet: quod ſi itaque influxus nondum planè eſt notus, neque etiam ab eo diſtributionis ſignorum ratio peti poteſt. Et licet quis cum PONTANO dicere velit, quod fiat reſpectus ad influxum, quem habent ſigna, dum Sol in iis verſatur; nihil tamen proficiet; ſtellæ enim hîc non reſpectivè in ordine ad ſolem, ſed potiùs conſideratæ in ſe & ſuâ naturâ accipiuntur. Adhæc Cancer annumeratur triplicitati frigidæ, qui tamen menſe Iunio, dum Sol in eo ambulat, plus ſatis calidus & ſiccus eſt. Nos in re dubia & controverſa quid dicamus, cùm non habeamus, judicium ſapientibus relinquimus, cùm melius ſit, neſcire quædam æquo animo velle, quàm abſurda defendere. Ex his jam dictis haud erit difficile augurari, quid velint triplicitatum voces ſuprà in explicatione conjunctionum adductæ.

Th 6. Diſpiciendum jam eſt, utrum veræ an verò mediæ conjunctiones ſint attendendæ? quod ut eò meliùs fiat, de motu medio & vero ſtellarum errantium ſunt quædam diſſerenda. Aſtronomi duplicem ſtellis attribuunt motum, unum medium, alterum verum. Medius eſt arcus Zodiaci inter principium Arietis & lineam motus medii interceptus; Eſt autem linea motus medii recta, ex centro mundi per centrum Epicycli uſque ad Zodiacum protracta. Motus verus eſt arcus Zodiaci inter principium Arietis & lineam motus veri interceptus; Eſt verò linea motus veri recta, ex centro terræ per centrum ſtellæ uſque ad Zodiacum protracta. Ubi notandum, non eſſe confundendum motum Phyſicum cum motu Mathematico. Phyſicè unus tantum eſt motus, qui competit ſtellis, ab ortu verſus occaſum, & hic vocari poteſt aliquo modo motus medius Mathematicus, ut ita unus tantummodò ſit motus, qui pro diverſitate modi conſiderandi duplicatur. Mathematici verò duplicem aſſumunt motum: alter eſt abſolutus, qui competit ſtellis prout in ſphæra cœleſti moventur, & hic eſt medius; alter eſt reſpectivus, qui tribuitur ſtellis in ordine & reſpectu ad nos homines, qui eum ex ſuperficie terræ aſpiciunt, & eſt verus, qui ideò, quia nobis apparet, apparens dicitur: ille ſemper ſibi eſt conformis, & propterea æqualis dicitur; hic verò difformis, cum planeta nonnunquam hoc motu directus, nonnunquam retrogradus, appareat, & ideò inæqualis dicitur. Aſſumſerunt verò Aſtronomi præter motum verum etiam medium, propter calculum; cum enim viderent graviſſimas calculi difficultates, ſi motum inæqualem adhiberent, ideò de æqualitate quadam motus cogitarunt: quare acceperunt motum ſtellæ periodicum verum, & per regulam proportionis collegerunt medium annuum, per hunc diurnum, & denique horarium: vid. IACOBUS FABER *Stapulenſis*, *in libris Theoric.*, & *Comment. ejus* IODOCUS CHLICHTOVEUS, *lib. 1. cap. 6. p. 9.*, Dn. NOTTNAGELIUS *in Synopſ. Math. lib. 4. ſ. 2. p. 240*, & Dn. WEIGELIUS *in Sphæra Euclid. lib. 1 ſ. 2. c. 2. d. 20.* Quòd ſi ſtellæ conjunguntur per motum medium, ità ut lineæ mediorum motuum earundem in eodem Zodiaci loco conveniant, eſt conjunctio media; ſi verò per motum verum conveniunt lineæ motus veri, eſt conjunctio vera. De his duabus conjunctionum ſpeciebus quæritur: quænam in magnis ſit attendenda? Ubi tres proveniunt ſententiæ; quidam concludunt pro conjunctione media; alii pro verâ, quarum ſententiarum & autores & defenſores vide apud ſæpius laudatum RICCIOLUM, qui tertiam arripit ſententiam, & vult, ut veræ imprimis attendantur conjunctiones, non ſecus ac veræ ſynodi in Luminarium Eclipſibus. Exiſtimat tamen adhibendas quoque ſimul eſſe conjunctiones medias, non tantùm ut faciliori ſupputatione eminus verarum conjunctionum odoremur tempora, ſed etiam, quia, ſi præcedunt veras, inchoant per quandam applicationem earum influxum, ſi verò ſuccedunt veris, per defluxum quæbdam obtineant aliquid de impreſſione jam facta. Quam ſententiam ut facillimam & tutiſſimam nos etiam amplectimur, imprimis cum, cognitis motibus & conjunctionibus mediis, motus & conjunctiones veræ per proſtaphæreſes facilè inveniri queant.

Th. 7. Sed jam ad ipſum Conjunctionum numerum & tempus, quando factæ ſunt, deſcendendum, ſimulque effectus earum conſiderandi, ut poſteà de influxu eò meliùs agere poſſimus: Sequamur verò Conjunctionum calculum & ordinem RICCIOLI; licet enim quis novum inſtituere & accuratiorem ducere velit, vix tamen certi quid colligere poterit. Ut enim taceam, controverſum adhuc eſſe, quonam anni tempore mundus ſit conditus? ità, ut medium Planetarum motum per calculum retrò inſtitutum ad tempus conditi mundi invenire non poſſit; in eo tamen certè hærebit, quot nam anni, menſes, vel dies conjunctioni huic mediæ annumerare debeat? ſine his verò apodicticum calculum in poſterioribus nunquam inſtituet. Sed removendus imprimis eſt *error* RICCIOLI, quem fovit, dum nimium intervallum inter annos CHRISTI & mundi poſuit, nempè 3980. annorum, cum in rei veritate non plures ſint quam 3949. ſecundùm epocham vulgarem, quam DIONYSIUS EXIGUUS, *Abbas Romanus*, veteribus pro verâ obtrudit, ſecundùm accuratam verò 3947., & ità RICCIOLUS mundum 31. annos vetuſtiorem faciat quàm eſt. Vid. Dn. CALVISIUS *in Iſagoge Chronol.*, Dn. ÆGIDIUS STRAUCHIUS *in Brev. Chronol.* Sunt verò ab anno mundi uſque ad noſtra tempora factæ conjunctiones 282, in quibus ſeptem Conjunctiones Maximæ, non verò octo, ut ſtatuit RICCIOLUS, deceptus falſâ ſuâ hypotheſi de anno mundi, 21. Majores & 254. Magnæ. Quas omnes melioris doctrinæ gratiâ in tres ordines diſtribuamus: primus continebit Conjunctiones ab ortu mundi ad diluvium; ſecundus à diluvio ad natum Chriſtum; tertius à nato Chriſto ad uſque noſtra tempora. Hos ordines connectamus 1. cum Periodo Iuliana, quæ eſt ſyſtema 79. 80. annorum; 2. cum Epocha mundi conditi; 3. cum epocha nativitatis Chriſti, præſupponentes eam factam anno mundi ſecundùm epocham vulgarem 3949. Priorem quod ordinem attinet: inchoatur anno Periodi Iulianæ 763., mundi 1., ante Chriſtum 3949; deſinit verò anno Periodi Iulianæ 2421, mundi 1658., ante Chriſtum 2291. Complectitur hic ordo 84. Conjunctiones, 76. magnas, 6 majores, 2. maximas. Prima omnium conjunctionum fuit magna, facta anno 9 poſt initium Mundi. Maxima verò illa quæ 99. annos diluvium anteceſſit, dubio procul iræ divinæ fuit annunciatrix, ita ut confirmaſſe illius decretum videatur; Magna in ſerie ultima, quæ in ipſo diluvio facta eſt. In ſecundo ordine, qui incipit in anno Periodi Iulianæ 2421, mundi 1658, ante Chriſtum 2291, deſinit verò anno Periodi Iulianæ 4713., mundi 3950, Chriſti verò 1., 115. Conjunctiones ſunt contentæ, quarum 103. ſunt magnæ, 9. majores, & 3. maximæ. Quarundam inſigniores effectus ex CALVISIO adducamus. Sub tertia in hoc ordine Regni Babylonici fuit initium. Sub quinta, quæ fuit major primâ, mutatio Reipublicæ eſt facta, dum gentes in omnes terras ob confuſionem linguarum diſſipatæ ſunt. Sub decima quinta Regnum Babylonicum à NINO in Semiradem translatum eſt. Sub Conjunctione trigeſima quinta edictum PHARAONIS de necandis liberis in vulgus editum eſt, *Moſeſque & Aaron* nati ſunt, Sub conjunctione trigeſima nona ingens admodum *diluvium, Deucalionis* dictum, terram circa Parnaſſum montem inundavit. Conjunctione quadrageſimâ eductio Iſraëlitarum ex Ægypto

pto ſecuta eſt. Sub Conjunctione quadrageſima ſexta Rex Dardanorum tertius TROS Urbem Troiam ædificavit; unde initium Regni Troiani, quod ſub conjunctione quinquageſima quinta majore ob raptum HELENÆ everſum eſt. Poſt Conjunctionem ſeptuageſimam octavam ROMULUS & REMUS urbem Romam condiderunt, & ille ob raptas virgines primum bellum geſſit. Sub Conjunctione octogeſima quinta majore NEBUCADNEZAR regnum Babylonicum arripuit, & brevi poſt JOJAKIMUM cum populo Iſraëlitico captum abduxit. Sub conjunctione nonageſima-octava ALEXANDER bello DARIUM aggreditur; & Monarchiam Græcorum inchoat. Poſt Conjunctionē centeſimam quartā Bellum ſecundum Punicum Romani inceperunt. Sub conjunctione centeſima quinta Bellum Romani cum PHILIPPO geſſerunt, ſub eadem etiam vehemens admodum peſtilentia Romam vaſtavit. Sub Conjunctione centeſima decima tertia CÆSAR perpetuus Dictator creatur, annum faſtoſque corrigit. Ultima denique in hoc ordine Conjunctio eſt maxima, quæ annos ſex Nativitatem Salvatoris anteceſſit, quo tempore ad ſummum faſtigium Romanum imperium elatum erat. In tertio denique conjunctionum ordine, qui à Nativitate Salvatoris ad tempora noſtra uſq; protrahitur, 83. conjunctiones continentur, 2. maximæ, 6. majores & 75. magnæ; qui ordo inchoatur anno Periodi Julianæ 4713, mundi 3950, CHRISTI 1. Exempla quædam effectuum ſunt ſubjungenda. Conjunctionem primam ſubſecutus eſt ingens motus terræ, cujus vi pars muri urbis Romæ everſa eſt; idemque factum in Aſia: hoc etiam tempore Germani cum Romanis de libertate dimicarunt. Sub tertia NERO ſæviit, urbſque Hieroſolyma everſa eſt. Sub ſexta horribilis terræ motus eſt factus Antiochiæ, quem longè venti tonitruaque anteceſſerant: In decima tertia peſtilentia & varia morborum genera ubique graſſata ſunt. Sub vigeſima majore bellum crudele inter THEODOSIUM & EUGENIUM ortum eſt. Sub maxima quadrageſima CAROLUS MAGNUS floruit: Conjunctio octogeſima eſt maxima, quæ anno ſuperioris ſeculi 1583. accidit, quam res variæ ubique conſecutæ ſunt, ità ut de anno quinto poſt eam hi vulgò proferantur verſiculi, quos habet LEOVITIUS:

Si mundus non peribit anno 1580,
quippe qui præ cæteris notabilis eſt,
eum plures certè caſus recepturum eſſe exiſtimo.

Rationem veſiculorum vide apud GEORGIUM URSINUM, *in tractatus Deſcriptio omnium eclipſium, conjunctionum quoque & oppoſitionum ſuperiorum Planetarum.* Ex quibus apparet: Conjunctionem, quæ proximo fiet anno 1663. haud vulgares quoque rerum mutationes allaturam. Licet enim ipſa Saturni & Jovis conjunctio partilis, quæ fiet 12.(22.) octobris, in gr. 14. Sagittarij, felix ſatis fauſtaque, aſtrologico more conſiderata, appareat, dum Mars trino eos conjunctos ſalutet, & Venus quoque ad eos accedat, (quæ tamen, quaſi malè credat Saturno, retrocedit) ut nihil fermè mali metuendum ſit; hiſtoriæ tamen contrarium alta exclamant voce. Apparebunt verò in conjunctione platica per totum fermè annum, à menſe Januario ad uſque Novembrem, quo tempore ſub radiis ſolaribus occultantur. Die 12. Febr. Eclipſin Lunarem infeſto quadrato aſpiciunt, ita, ut mutationes regnorum ob mortem Magnatum, quam ſignificare videtur Eclipſis, moliri velint. Haud vulgarem quoque mutationem minatur quadratum Martis, quo conjunctionem hanc menſe Martio interturbat. Humaniorem interim induit faciem, dum menſe Aprili conjunctionem trino amicè aſpiciat. Mutabilis tamen eſt, & menſe Julio armatus Palilitio, oppoſitione primò Jovem, poſt Saturnum ferit; hanc interim deponit inimicitiam, dum ſub conjunctione partili trino radio omnia mala componere videatur. Notatu verò dignum eſt, in hac noſtra conjunctione, quod 1. & media & vera in uno proveniant ſigno, quodque 2. ſine combuſtione directo curſu ad ſe invicem accedant, & 3. quod Aquila, cujus caput anno ſuperiori 1661. Cometa illuſtrarat, unà cum his conjunctis in Germaniâ oriatur, & 4. Mars ex eo ſigno eos irradiet trino, in quo anno 1623. conjuncti fuerant. Cæterùm cum tædioſum fuiſſet, omnium Conjunctionum apponere effectus, ſufficiat, potiores ſaltem adduxiſſe, ex Hiſtoricis cęteri & Chronologis repeti poſſunt. Hoc certum eſt, Conjuctiones has ſemper novi quid inſecutum eſſe, quod affirmat etiam ALMANSOR *in Centiloq. pp.* 127.

Th. 8. Cæterum cum tanta effectuum ſit varietas, diſpiciendum, an à Conjunctionibus dependeat? Ubi duæ ſunt ſententiæ: una attribuit vim illam efficiendi conjunctionibus, quæ communiter eſt Arabum & Aſtrologorum; altera omnem Conjunctionibus denegat vim & influendi & ſignificandi. Nos medium tenebimus, nec omnia nec nulla tribuentes conjunctionibus. Quare ut eò meliùs procedamus, priùs quædam præſupponamus, poſt aliquot Concluſionibus mentem noſtram manifeſtabimus. Not. 1. Stellas pro varietate circumſtantiarum, imprimis pro ratione aſpectuum cum aliis ſtellis, novas ſubindè vires ſuſcipere, eiſque nunc augeri nunc minui: Hinc PHILIPPUS MULLERUS b. m: *Si ad ea, quæ in terra efficiuntur à ſtellis, aſpectus aut configurationes nihil pertinent vel efficiunt, qui fit, quod v. gr. Mars & Iuppiter aut corporibus ipſis hærentes, aut quadrato, ſextili, aliovè radio configurati, conturbant aeris ſtatum ventis, imbribus, tonitruis, aut alio modo, non aſpicientes non conturbant? qui fit, quod in iis ad quæ adhibentur, excellant, qui ſub validis, aut multis aut diuturnis aſpectibus concepti ſunt, eaque, ad quæ apti nati & exercitati ſunt, alacriùs perficiant, & quaſi ſeipſos ſuperent, incidente aſpectu ſimili, vel Planetâ tranſeunte per thematis natalitii aliquem locum præcipuum?* Not. 2. Cùm aſtra non ſint otioſa, ſed influant in ſublunaria, influxus illius modum eſſe duplicem, directum & indirectum: ille eſt, quo influunt immediatè, nulla alia intercedente cauſa; hic, quo mediatè aliis intervenientibus Cauſis: in illo ſidera ſunt cauſæ proximæ, in hoc remotæ: in illo cauſæ per ſe, in hoc per accidens: ibi cauſæ Phyſicæ, hîc morales: per illum agunt ita, ut neceſſitent, h. e. ut poſitis omnibus agendi requiſitis tam ex parte ſiderum quæ influunt, quàm corporum in quæ influunt, non poſſit non ſequi effectus; per hunc verò tantum inclinent, h. e. ut poſitis omnibus agendi requiſitis effectus à cauſa proxima tolli poſſit. In his tamen omnibus Cauſam Supremam non excludimus, ſed præſupponimus. Not. 3. Res in quas influunt aſtra, eſſe vel naturales vel liberas: in illas ita influunt aſtra ut neceſſariò ſequatur effectus; in has ita, ut ſequatur ſaltim contingenter, quia actio adhuc tolli poteſt à libertate cauſæ ſecundæ; de quibus vid. *Phyſ. & Metaph.* Ex his jam facilè quis reſpondere poteſt ed ea, quæ in contrarium diſſerit JOANNES BAPTISTA von HELMONT, In *Principiis Phyſ. inauditis*. Adducere ea anguſtiæ vetant paginæ.

Th. 9. Hiſce præſuppoſitis ſit Concluſ. 1. Superiores Planetæ, Iuppiter & Saturnus, efficaciſſimè influunt. Proprium ſtellarum munus eſt influere: quò magis itaq; quædam influit, eò magis officio fungitur; ſi verò alius planeta efficaciter influit, is eſt certè Saturnus vel Iuppiter. Teſtatur hoc, ut cætera taceam, tempeſtatum varietas, quæ maxima ex parte ab his Planetis, prout alio atque alio cum Luna configurantur aſpectu, dependet; ob tardum enim motum diutiùs in uno perſiſtunt loco, & ita fortiùs movent naturam ſublunarem, quàm veloces Planetæ. Hæc verò efficacia augetur, ſi conjungantur; vis omnis enim unita fortior, & conjunctæ vires magis penetrant quàm diſperſæ. Patet hoc in luminarium conjunctionibus, quarum conjunctionum influentia omnibus nota. Idem quin eveniat in Planetis ſuperioribus, nullum eſt dubium.

Concl. 2. Effectus in rebus naturalibus, qui ſequuntur conjunctiones Magnas, oriuntur à Planetis conjunctis per influxum directum. Per effectus in rebus naturalibus intelliguntur terræmotus ingentes, tempeſtates, tonitrua inuſitata, incendia montium, peſtilentia, & morbi varii, fames, inundationes regionum, & ſimiles. Quod verò rerum harum ſint cauſæ, id patet ex doctrina meteorum; multa enim ab aſtris effluviorum exſuſcitantur genera, quæ ſi ſint terræ incluſa, & foras exire nitantur, fit concuſſio illa terræ horribilis. Si attolluntur in aërem, & vario modo inter ſe pugnant, fiunt tempeſtates, tonitrua, fulmina. Quod ſi calida & ſicca in terra exſuſcitentur effluvia eo loco, quo ſulphuris haud parva latet copia fiunt incendia illa Heclæ, Veſuvii & Ætnę. Tũc verò imprimis, ſi Mars vel conjungatur, vel conjunctos illos quadrato aut oppoſito radio aſpiciat; Mars enim eſt igneæ naturæ, ut pro diverſo ſitu non parum faceſſat negotii. His ipſis effluviis corrumpitur nonnunquam aër, quem inſpiramus & expiramus; hinc peſtilentia, morbique varii. Planetæ illi conjuncti exurunt nonnunquam terram, vel exſiccant

ſiccant nimis, aut humectant, hinc extincto calido innato mors herbarum, quam ſequitur fames. Quod ſi eveniat ut conjunctis hiſce aſſociet ſeſe Luna, humorum domina, vel opponat, ingentes nimbi augent flumina, quæ operiunt terras, hinc diluvia.

Concl. 3. Effectus in rebus liberis, qui conſequuntur conjunctiones magnas, nullo modo ab aſtris dependent, niſi interdum valde indirectè. Homo eſt liber ita, ut ſi libertate ſuâ velit uti, nihil valeant aſtra in eum, qua homo eſt, licet nonnihil agant in corpus, illius temperamentum vario modo immutando, quod quia habitaculum eſt animæ, incitare, inclinare, inſtigare animam ſolet; quæ tamen utitur libertate ſuâ, ita, ut ſi non placeant ipſi decreta, ad quę inclinant aſtra per temperamentum, opponere ſeſe iiſdem, & ea repellere poſſit. Quod ſi verò eveniat, ut homo inclinationibus illis aſtrorum obediat, iiſque dominium ſuarum actionum committat, ità ut aſtra regant hominem, fit illud ſaltim Indirectè per temperamentum. Ex quibus apparet, Aſtrologorum prædictiones minimè eſſe contemnendas, niſi juſtos exeant limites; de temperamento enim corporis & conſequentibus illud, firmiter illi aliquid concludere poſſunt. Quoniam itaque mutationes Rerumpublicarum, bella, & diſſidia à ſolis cauſis liberis dependent, nihil valent aſtra in iis directè, neque etiam Conjunctiones, ſivè Magnæ, ſivè Maximæ: vid. BODINUS *in Lib. de Republ. lib. 4. c. 2. p. 617.* Non negamus interim, quin poſſint interdum homines incitare, præſertim qui ſunt Temperamenti cholerici aut ſanguinei, ut innovent res, & creent bella, quod haud parum quoque aliarum ſtellarum configuratio & regionum diverſitas aliæque circumſtantiæ adjuvare ſolent.

Concl. 4. Conjunctiones Magnæ, mutationum Rerumpublicarum, bellorum & aliorum eventuum ſigna eſſe ſolent. Duobus modis proſunt aſtra, afficiendo & ſignificando. Non propter ſolum influxum data ſunt ſidera; præmonent ſæpè mortales de rebus inſtantibus, ut eos è ſomno ſocordiæ excitent. Non ſolùm cometarum aut novarum ſtellarum munus eſt ſignificare, ordinaria etiam, & quæ juſtas habent cauſas, ſignificant, & annunciant futura. Pulcherrimè diſſerit hac de re B. M. MULLERUS, *in Orat. de Conj. Magn.* „ *De imperiorum* „ *orbis terrarum motibus, & id genus rebus magnis, timidus* „ *profero ſententiam, ne ad ſiderum neceſſitatem illas* „ *referre, & mentes à Deo, cujus eſt dare & transferre im-* „ *peria, ad creaturas & cauſas ſecundas parum providus abdu-* „ *cere videar, cùm potiùs adducendæ fuiſſent. Et dicendum* „ *eſt tamen, quod rationi conſentaneum & experientia compertum fuit, nimirum, ingruentibus mutationibus rerum humana-* „ *rum, & imperiis ad inſignem motũ & converſionem ſpectanti-* „ *bus, nequaquam, certè non ſemper, tacere cœleſte automa-* „ *ton, ſed veluti de excelſa ſpecula pulſum dare, h. e. monſtra-* „ *re nobis & ſubjicere talia, quorum arcana ſigna & occultas* „ *notas optimi creationis beneplacito & nutu liberrimo, vel ab ini-* „ *tio ſuſceptas, vel ſequentibus temporibus adjunctas habet* „ *Fateor, DEI Conſilia voluntatemque in verbo revelato pri-* „ *mò, præcipuè, & ante omnia ſcrutandum eſſe. Nec tamen* „ *apud me cauſa eſt, cur non interdum etiam in natura quæram* „ *illam, in natura præſertim & rebus naturalibus, & ad hujus* „ *vitæ ſuſtentationem pertinentibus.* Hæc ille: Vid. etiam „M. STEPHANUM FUHRMANNUM *in Epiſt. ad* „ *Andream Concium de influxu ſiderum.*

Cæterum, quæ contra Concluſiones objici poſſunt, videantur apud RICCIOLUM, quæ facili tamen negotio ſolvi poſſunt. Nos hìc ſubſiſtimus.

COROLLARIA.

Log. *Non eſt terminus intermedius inter æquivocum & univocum, qui vocetur analogus.*

Phyſ. *Zoophyta non ſunt animalia, neque perfecta neque imperfecta.*

Metaph. *Ens in potentia non eſt ens reale.*

Geom. *Corpora Geometrica ſunt accidentia.*

Aſtron. *Sol oritur, & occidit.*

Geogr. *Si terra Polaris eſſet habitabilis, incolæ vix viverent ultra centum dies.*

Ethic. *Subjectum virtutum moralium eſt & appetitus & voluntas.*

Polit. *Non differunt vir bonus & civis bonus.*

SOLI DEO GLORIA.

DIS-

DISSERTATIO II.
EXAMEN
CORALIORUM TINCTURÆ,

ventilatum

SUB PRÆSIDIO

Viri Nobiliſſimi & Experientiſſimi,

DN. MARTINI FRIDERICI FRIES,
Philoſoph. & Med. Doct., Facult. Med. Aſſeſ.,
& Prof. Public.

à

M. MICHAELE ETTMÜLLERO,
Lipſienſi, Med. Baccalaureo, Autore &
Reſpondente,

die 15. Septembris 1665.

I. N. J.

NOn THALES ſolùm MILESIUS, σοφῶν ille σοφώτατος, firmiter ſibi perſuaſit, ex *aqua* omnia primam ſumpſiſſe originem; ſed modernorum quamplurimi, experientiæ adjungentes rationum ſubtilitates idem adſtruunt; quibus ingens rerum varietas, quà aquæ oceani præprimis rejectitant, non leviter patrocinatur: quæ ipſa fertilitas palmam terræ, ingenti rerum multitudine, quas tanquam alma parens ſinu ſuo quotidiè excludit, fovetque, ſuperbienti ambiguam omnino reddit. Commoti exinde antiqui gentiles, Mari quoque Deum ſuum Neptunum tribuêrunt, regiô Tridentis Inſigni eum inſtruentes; innuentes hoc ipſo, latè ejuſdem per omnia tria regna, minerale, vegetabile, & animale, diffuſam potentiam. Ad hæc ſpuma Maris eſt illa materia, ex qua amica Venus, omnigenæ fertilitatis parens, „ enata fingitur. *Nihil enim aquâ potentius &* „ *efficacius*, inquit FABER *Panchym. l.4.cap.* „ *9, in rerum natura reperire poteſt, vita & mors* „ *ab ipſa dependent, infinitaque ſecreta & arca-* „ *na ſunt in intimis aquæ, quæ regna omnia pre-* „ *tio ſuperant & antecellunt*. Nos impræſentiarum, ſepoſitis cœteris, ramum ſaltim coralliorum rubrorum è maris fundo decerpamus, eumque, ut Chymicorum hactenus in exuenda ejuſdem purpura induſtriam fatigavit, paulò exactiùs, aſſiſtente Divini Numinis gratiâ, conſideremus. Neceſſe eſt autem, ut primò

Statum Controverſiæ

legitimum formemus, conſiderando non tantùm, quid Tincturæ nomine in ſpecie intelligendum veniat? ſed vel maximè ipſam coraliorum eſſentiam exactiùs penſitando, quæ cognita fili Ariadnes loco ad ſuperandum præſentis controverſiæ Labyrinthum nobis inſerviet.

§. 1. Ipſum ergò quod attinet nomen: ex Græcia natales ducit vox Coralii, apud Latinos equidem uſu recepta, utut Etymi ratio vera adhuc dum lateat. Quibuſdam enim à Græco κόρη, quod puellam ſignificat, nomen accepiſſe placet, ob Poetarum fabulas, qui Coralium è virgis, cruore Gorgonis Meduſæ perfuſis (unde & Gorgonia dicitur) & in lapideam duritiem concretis, enatum narrant: Alii à Corallis, Ponti accolis, nomen inditum putant; de quibus OVIDIUS:

Hic mea cui recitem, niſi flavis ſcripta Corallis.

Alii dictum exiſtimant Corallium, quaſi *cor alens*; non enim poſtremum eſſe remediorum cordi robur addentium, de quo poſtea: vocatur quibuſdam λιθόδενδρον, Latinis frutex marinus ſaxeus, (PLINIO *Dendritis*, alia enim ſynonyma brevitati operam daturi, conſultò omittimus) quaſi ſaxeam vel lapideam arborem dicere velint, innuentes hoc ipſo, ambiguam ejus naturam, quam inter vegetabilia, mineraliaque obtinere videtur.

§. 2. Nondum enim inter Eruditos lis iſta decisa, cui regno, minerali an vegetabili, inſerenda ſint Coralia? & ſi vegetabili, an plantam ſui generis viridem invadendo ſuccus lapideſcens induritiem iſtam coagulet? an verò jam emortuum lignum in lapidem transformet? Quòd prius attinet membrum: (hoc enim deciſo poſterius per ſe patebit:) ex utraque parte non contemnenda ſe ſiſtunt argumenta. Eſſe enim vegetabile, perſuadere videtur 1. arbuſculæ elegantiſſima forma, quam ſeſe surrigendo exactiſſimè repræſentat, hoc uno excepto, quod foliorum ornatu deſtituta ſit; qualem figuram nullum aliud mineralè obtinet, ſed plantarum generi, tanquàm naturalis quædam dos, propria videtur: ſic refert MATTHIOLUS *in Dioſcorid.*, ſe habere ejuſmodi corallinam plantam, quæ prope radices brachii ferè habeat craſſitiem, & è medio trunco in ramos elegantes ſe diffundat. 2. Quòd baccas ferat ſimiles cornis, & ſpecie & magnitudine. 3. Ad hæc reperiuntur ſurculi lignoſi, qui ex parte

tan-

Coralium ... Ovid. ... Medeam. ... Synonyma v. ... Gaſſiam ... Bauh. Tom. ... 798 ... curius ... Nicro ... fixatus dici ... corali ... De hac controv. v. ... Matth. l. in Dioſcor. l. 5. ... 97. ... Boot l. 2. de gemm. cap. 153. And. ... l. de gem c. 73. Bauhin. Tom. 1. c. 33. ... de med. officinal qui ... refert. Eich. ... de con... Calceo... Tem. 4. ... de re metall l. 5. c. 3. Tes zel. exeget. Chym. Kircherus

Mund. ſub. terran. l. 9. ſ. 3. c. 6. Cant de Corall. cap. 2. le Febure Traicté de la Chym. p. 616.

tantùm Coraliorum induerunt faciem; ex parte verò ligneam vegetabilem oſtendunt formam, ſicque ex ligno & lapide compoſiti & quaſi conglutinati videntur. 4. Notum quoque eſt ſagacioribus naturæ ſcrutatoribus, ſæpius in fontibus quibuſdam, aliiſque aquis, ligna à ſpiritu lapidifico, quo aquæ iſtæ egregiè impregnatæ ſunt, in lapidem converti: quidni idem fiat in mari, tanta ſalis copia referto, cum ſpiritus lapidificus ſalinæ eſſe proſapiæ ſtatuatur? Sic in vicino Jenenſis civitatis territorio ejuſmodi reperitur fons intruſum lignum in lapidem convertens: ſic in Hibernia ſupra Armacanum urbem in ſtagno haud amplo haſta lignea defixa, pars, quæ aquis tegitur, vertitur in cotem, (utut hoc quidam in dubium vocare auſint:) In Boreali Ultoniæ provinciæ parte fons eſt, qui ligna per ſeptennium immerſa indurat in lapidem: In Bohemiâ quoque prope Thermas Carolinas fons eſt, in quo lignum diu durans in lapidem convertitur.

§. 3. Eſſe verò Minerale Coralium, ipſa natura ejuſque eſſentia vel lippientibus monſtrat, cùm conſiſtentia lapidea ejuſque ſolida durities firmiter hoc ipſum perſuadeat, qualem à ſucco lapideſcente, lignum vel plantam imprægnante, fruſtrà exſpectas. Ligna enim concreta in lapidem, in certis aquis à ſucco lapideſcente, diverſam planè repræſentant formam à Coraliis; ſunt enim plerumque inſtar cotis, vel lapidis alterius ex granulis multis compactim concreti, & ex arenulis quaſi concatenatim conflati; cum è contrà Coralia continuum planè oſtendant nexum, ſine veſtigio concretionis ejuſmodi vel granulatæ compactionis, ſed quaſi cera Hiſpanica, in varias figuras per liquefactionem extenſa, appareant, & non niſi vehementiori triturâ in pulverem vel arenulas redigantur. 2 Minus rectè accenſeri vegetabilibus, ſed mineralibus accenſendum eſſe, ex eo confirmatur, quod *careat omninò radicibus*, ſicque non per alimenti veram intro ſuſceptionem & digeſtionem, vegetationi plantarum neceſſariam, ſed ſaltim partium ſuperadditionem creſcat. Patet hoc ipſum ex experientia ſagaciſſimi Naturæ Scrutatoris KIRCHERI, qui rupis integram partem ex profundo maris extractam, totam Coraliis obſitam, inter rariora Muſæi ſui aſſervat, cui varia conchyliorum genera adnata ſunt; in hac rupe, partim ex concavâ conchyliorum parte, & aliorum convexâ, partim verò ex ipſa ſoliditate ſaxea erumpunt Coralia, nullis planè ſuffulta radicibus, utut diligentiſſimè circa eorum inventionem laudatus autor laboraverit, ſed ipſi trunco velut agglutinata ſine ullo perforationis veſtigio ſpectata ſunt. Poſito ergò indurari per lapideſcentem ſuccum plantam, ſaltim quoque veſtigia radicum relinquerentur, ſicut truncus illibatus perſiſtit; ut taceamus, nullum quoque vel fructuum vel foliorum in iis reperiri ſignum.

Mund. ſub. terran l. 9. ſ. 3. cap. 6.

3. Adhæc non determinatè rupes in maris fundo protuberantes incolit, ſicut plantæ in Terra ſaltim creſcunt & adoleſcunt, in eaque radicum agunt fundamenta: ſed, ut dictum, non petris tantùm & ſaxis nudè adhæreſcit, conchyliiſque adnaſcitur, ſed, ut citatus autor refert, à Piſcatoribus unà cum ſtirpibus extracta fuerunt oſſa, lateres, ſaxa, tabulæ ligneæ, ferramenta, omnia Coraliis, quæ in eis excreverant, conferta, quin è duro delphini corio Coralia propullularunt: ſic Magnus Dux Hetruriæ, Piſis in ſuo gazophylacio, habet cranium Humanum, ex quo Corallina planta excreviſſe ſpectatur: ſic ex lapide coctili aliquando naſcuntur; ob ſolidam vero firmamque ejus coaleſcentiam nulla ex eo naſci planta poteſt. 4. Prætereà conſimiles ſaxeç concretiones in fundo maris reperiuntur, quas vegetabilium tractabili genti inſerere ſaxea earum barbaries renuit: Cujuſmodi ſunt Pori, tàm magnus, quàm ramoſus, it. Madreporæ variæ ſpecies, planta ſaxea, Abrotonoides, tubuli marini, aliaque

Bauhin. in hiſt. Plant. T. 3. l. 19. ca. 34. 35. 36.

corpora ſaxea, ut Corallis affinitate juncta, ſic plantarum formam referentia, cùm tamen ſaxeis petroſiſque planè aſſimilentur ſubſtantiis. Aſſerere quidem quiſpiam poſſit, eſſe eaſdem ſimiliter plantas à lapidifico ſpiritu coagulatas, non ſecus ac Coralium: verùm cur quæſo hic ſuccus determinatas adeò invadit plantas, & quare non alias, quibus Maris fundus abundantiſſimè conſitus eſt, ſimiliter vegetabilium ſpecies ſaxeâ iſta duritie indurat? Fortè cum BOETIO hoc propter ſingularem harum diſpoſitionem contingere ais, vel quod ſuccus lapideſcens nativâ ipſorum ſubſtantiæ inſit? Sed quoad prius, explicanda venit peculiaris iſta diſpoſitio, è progenie occultarum dubio procul oriunda: quoad poſterius, hoc ipſo vegetabilium adſcribuntur ordini, quo ſuccum lapideſcentem ipſis connatum tribuis, h. e. ex eo oriri aſſeris. 5. Firmiter admodum aſtruit naturam mineralem generatio Coraliorum; ineſt enim Coraliinis ſtirpibus liquor quidam ſpermaticus, quem per canaliculos, quibus inſigniores præſertim ramuli inſtructi ſunt, de ſe emittunt, qui in quamcunque rem deciderit, ibi ſtatim denſatus, novam fundit Coralli propaginem: Hinc, ut ſuprà relatum, in conchyliis, delphino, &c. Coralii ſurculus enatus fuit: hinc integræ planè in Maris rubri fundo Coraliorum Sylvæ repetiuntur, tantâ earum copiâ condenſatæ, ut ne piſcibus quidem aditum concedant: ſed hæc non conveniunt in plantas, quæ vel per ſurculos, vel ſemina, vel radices, eaſque tàm fibroſas, quam bulboſas aut ruberoſas, ſeſe multiplicant: Ut taceamus, aliena hæc planè eſſe à planta lapideſacta, h. e. à planta emortua: qua enim ratione planta in lapidem concreta generabit ſuccum prolificum & ſperma, quod ſimilem plantam producat?

Kircher. c. 2. agrico'a in Pop. p. 8, &c.

§. 4. Hæc ſunt, quæ ex utraque parte proſtant argumenta: ex quibus non immeritò cum Eruditiſſ. KIRCHERO dicere quiſpiam poſſit: *Coralium quo nomine appellem vix diſpicio, nec „ enim plantis vegetabilibus nec lapideis excreſcen„ tiis id rectè annumerari poteſt, ſatius itaq; „* λιθόφυτον, *h. e. planto-lapidem appellandam cenſe„ mus, dico medium quid inter lapidem & plantam.* Sed cùm rerum in Claſſes diſtributio non ab accidentali forma, externaque earum configuratione, ſed ſpeciali potius eſſentia, deſumenda ſit, Coralium ad mineralium, & in ſpecie ſaxearum, propaginum ſeriem relegamus, utut quoad externam faciem arbuſculæ ſpeciem repræſentet, dicimuſque Coralium *eſſe lapideum in fruticis ſpeciem concretum.*

§. 5. Neceſſe ergo jam eſt, ut oppoſitæ partis argumenta diluamus. Quod itaque externam fruticis configurationem attinet: non ſufficit eadem, ut vegetabilibus annumeretur Coralium; ab externa enim formationis ſimilitudine ad ipſius eſſentiæ identitatem non valet conſequentia; non enim ſtatim Frutex eſt quod fruticis gerit ſpeciem. Non ſecus atque *Fructus Medicæ* ſcutellatæ, orbiculatæ, vel turbinatæ, cochlearum minorum referunt teſtas exactiſſimè, non tamen pro cochlearum habentur domiciliis; & *Scorpioidis Fructus* (non tantum qui ſpinis horret, ſed præprimis, qui craſſior eſt, colore viridi & ſine ſpinis, longè exactiùs priori erucam referens) adeò erucæ formam, ejuſque in ſe convolutæ ſpiras repræſentat, ut ob id Germanis *Raupen-Kraut* vocitetur, non tamen pro veris habetur erucis: ſic *fungus phalloides*, utut pudendis humanis utriuſque ſexus ſimillimus, & boletus Cervinus, licet *Cervi* genitale exactiſſimè referat, proptereà tamen animalium nō annumerantur partibus, cum tamen eadē horum ſit proportio ad res repræſentatas, quæ Coralii ad Fruticem quandam vegetabilem. Ut taceamus Coraliorum Fruticem ramorum ſaltim divaricatione, ſine vel foliorum vel florum ornatu atque radicis fundamento, plantæ referre imaginem: imò ipſa eorum in ramulos ex-

Ganſius c. 2. p. 15. Bauh. Tom. 2. l. 17. c. 64. Bauh. Tom. 2. l. 21. cap. 23. Tabernæmont. p. 2. ſ. 8. cap. 151.

pan-

panſio non adeò ordinata & artificioſa eſt, qualem in vegetabilium conſpicimus gente, ſed inordinatæ planè & quaſi fortuitæ ſunt eorum excreſcentiæ, protuberantiis verrucoſis quandoque ſimiles, quas hinc inde abſque conſilio rationeque jactant & exporrigunt, ut non tantum ad vivum depictæ eorum oſtendunt imagines, ſed vel maximè vera exemplaria ex maritimis aſportata locis hoc ipſum confirmant. Cum interim notiſſimum ſit, quàm varias formas lapidibus imprimat ludens Natura, ingenioſiſſimos quoque artifices in ſtuporem & admirationem quæ rapiunt. Sic elegantiſſima Cryſtallorum eſt facies, & polygonæ naturæ geometrizantis: topaciorum, amethyſtorum, aliorumvè figuræ, peculiarem oſtendunt ſapientiam: Sic ſylvas, urbes, arbores, humanas figuras, brutorum facies mirabiles, & innumeras piſcium ac diverſas picturas, integra hominum aliorumque corporum ſimulacra lapidibus imprimi, haſque in tales ſtatuas elaborari, Naturæ Curioſorum teſtantur monumenta: quidni idem Coraliis contingat? cum illis ſaltim per accidens, & joco quaſi naturæ, tàm elegantes exprimantur formæ; in his verò ex primaria ſua intentione & data opera, ob certam materiæ diſpoſitionem, aliaſque concurrentes circumſtantias, in arboris ſpeciem contingat elaboratio. Quod baccas attinet: ſunt ex liquor coraliorum ſpermaticus, poſt extractionem ſub forma coriandri aut baccæ corni craſſæ inſtar pinguedinis reſidens; quæ verò in Coraliorum monilibus, cornis & ceraſis ſimiles viſuntur, ex ipſorum truncis tornô & limâ prius parantur, mox ſmyridis lapidis pulvere, & terra quadam Tripolitana expoliuntur, & lucidum quendam levorem contrahunt, cùm iis diutiùs fricantur: Quod verò 3. reperiantur ligna, quæ ex parte ſuam obtineant naturam, ex parte ſunt Coralia, hoc ipſum oſtendit, ſuccum ſpermaticum per Coraliorum canaliculos extruſum, ſi quando incidat in plantulam veram lignoſam, inveſtire ejus corticem, & extraneo quaſi amictu induere; ſicut ſæpiusâ piſcatoribus ramoſa herba unà cum Coraliis extracta fuit, quam plerique myricam aut algam, è maris fundo extractam, dicunt: dum corpora nitro-ſulphurea, mirâ quadam amicitiæ lege, hanc plantam appetentes, eam lapideâ iſtâ loricâ obducunt, ſicut in Gazophylacio *Cardinal.* BARBARINI ſimile Coralium, tandem in myricæ affinem plantam deſinens, invenitur: ubi verò hujuſmodi algæ aut myricæ deſunt, ibi nihilominus in ramos extenditur eo modo, quo efflorеſcentiæ minerales in varios ramuſculos continuatâ partium ſuperadditione panduntur. Quartò jam ſuprà ſatisfactum.

Kircherus Mund. ſubter. Tom. 2. l.X.1.1 cap.8. Boot. l.2.c.72 Agricol. de nat. foſſ. c.14. 15. Encel. de lap. & gem. l.3.cap. 77. variæ ſalium formæ l. 3. c. 30. varia achatis ſchemata. Matth. in Dioſ. l. 5. c. 7. cum quo Lam. & Cornarius minuunt Plin. talia proferentem. Matthiol. c.1 VVormius in Muſ. c.35. p. 231. Kircher. cap. ſupra p. 160.

§. 6. Vindicatâ hactenus Naturâ minerali Coraliorum neceſſe eſt, ut geneſin ejus, quantum fieri poteſt, explicemus. Generari ergò dicimus Coralia ex ſucco quodam minerali ſalino nitroſo, pinguedine & viſcoſitate quadam ſulphurea imprægnato, qui per ſubterraneum Ignem per poros fundi maris erumpit, ſed ubi attigerit marinas aquas, protinus tum frigore, tum congelante earum ſalſedine, ſubſidet, primaque fundamenta agit futuræ concretionis; ex allabente verò & expirante continuo novo ſucco, coagulata iſta materies ſenſim diſtenditur, ſenſimque in altum elevatur, quæ novo novoque corpuſculorum ſulphureo-ſalinorum affluxu non tantum condenſatur, ſed ulterius quoque aſcendendo, ob copiam ſucci turgens, hinc inde in ramos erumpit, qui ex novo appulſo ſucco primò quidem verruculas quaſi promunt, quas recens ſalinus liquor ulterius extendendo, in ſurculorum ex ramulis enatorum ſpeciem expellit; quod ſi abundantia nimia diſtendendo arbuſculam diſrumpat, vel ex ramuli extremitate exſudet, exſtillans liquor ſpermatis naturam aſſumit, ſicque novam coralii propaginem fundat, & quamcunque rem attigerit, tanquam fertile

Kircherus Mund. ſubterr. ſ. 5. tom. 2. cap. 6. Paracelſus de glutin. Aquæ. Gantius c. 2. Plateartus apud eund. Tenzelius exeget. pag. 693.

ſolum oſculando, novo ſuperingeſto ſpermate, in arbuſculæ ſpeciem ſimiliter extollitur. Eodem ergo modo celebratur hęc Coraliorum geneſis, quo cæteræ ſalium efflorеſcentiæ contingunt, vel quomodo enati ſunt ſilices, aliique lapides, qui ramulis inſignes & fruticum ſpeciem gerentes reperiuntur, quales ſe vidiſſe ad Albim propè oſtium Tangræ memorat ENCELIUS *de re metall. l. 3. cap. 3.* Eſtque hoc idipſum, quod loquitur PARACELSUS *tr. de glutine aquæ*: „ *Coralia oriuntur ex tenaci reſina ſeu glutine, quod ipſorum proprium eſt, & prima ipſorum materia eſt quaſi forma & liquor alicujus reſinæ, quæ lapideam in ſe proprietatem habet, &c.* Rectè verò materiam ſalino-ſulphuream ſtatui, patet ex lapidea duritie Coraliorum, quę ex ſalino principio non tantum dependet, ſed in ſpecie quoque ſpiritum Lapidificum dictum in ſe continet: qui nil aliud eſt, quàm ſal univerſi centrale, vel ſal naturæ, vel ſpiritus ſalinus ſubtiliſſimus, qui ut aliis aliiſque ſibi proportionatis aquis, ſalibus & ſulphuribus junctus, omnem lapidum atque gemmarum varietatem peperit; ita & Coraliorum materiæ ſeſe inſinuando, eandem poſtmodum in lapideam illam duritiem induravit. Sal verò Coraliorum nitroſum eſſe vel nitro-ſulphureum, affirmat QUERCETANUS, qui ex hoc quoque ſpiritum eorum ardentem in deſtillatione emergentem oriri aſſerit. Huic ſali adjunxit ſeſe viſcoſitas ſulphurea, quæ non coloris tantùm elegantia decorat Coralia, ſed hęc ipſa quoque ſalina conglutinans corpuſcula, & viſciditate ſuâ conjungens, ſoliditatem iſtam non parum promovet, & excreſcentiam formoſam valdopere adjuvat. Cauſa itaque materialis Coraliorum eſt ſuccus iſte ſalinus-ſulphureus: efficiens proxima eſt ſpiritus lapidificus ipſi inexiſtens; remota & ſine qua non, eſt vulcanus ſubterraneus ſeu ignis ſub terræ cruſta reconditus, activitate ſuâ ſuccum attenuans, reſolvens, & ad poros fundi maris elevans: cauſa adjuvans eſt marinæ aquæ appulſus & urgens frigus, quod ſucci ulteriorem exhalationem repellens, & ſpiritum inſitum ne exſpiret coercens, ad congelationem egregiè & coagulationem cooperatur.

§. 7. Ex modò deductis mox patet, quid de Coraliorum duritie ſub aquis habendum ſit: non enim adeo eſſe dura, in tenebris maris dum adhuc jacent ſepulta, atque cùm liberiori fruuntur ſolis aſpectu, facilè ex modo generationis patere poteſt; non enim tantum ſic omni nutritio & ſpermatico deſtituta eſſent ſucco, ſed ob duritiem nullum illius excurſui concederent tranſitum, omnique proinde artificioſa carerent ſtructura, & inſtar maſſæ informis inſiderent rupibus; idem experientia eorum loquitur, qui interfuere Coraliorum piſcationibus, à quibus dura equidem, non tamen lapidea, deprehenſa fuere. Interim tamen mollia quoque ſub aquis exiſtere, omninò falſum eſt: qua enim ratione in altum exſurgerent? vel rapido maris motui reſiſterent? vel piſcium tranſeuntium impetum ſuſtinerent? Experientia quoque duram eorum ſoliditatem pateſacit, dum extrahuntur, ſimulque piſcatorum retia ab eorum ſurculis dilacerantur: Et ſi in aquis omninò eſſent mollia, unde poſt eorum extractionem durities? à ſolo aëre ambiente? atqui ſic rurſus ſolverentur in aquis, quod tamen minimè ita ſe habet. Mollitiei verò, quam tribuerunt antiqui ipſis, figmento occaſionem fortè dederit muſcus ille villoſus, quo non rarò obſita ſunt, ex aquis dum extrahuntur. Duritiem enim ſatis firmam habent ſub aquis, non tamen lapideam, ſed mediam inter fruticeam mollitudinem & ſoliditatem ſaxeam ſortita ſunt: cedunt impellenti ſucco nutritio ex parte, & quidem ita, ut in fiſtuloſum canaliculum ſe exca-

Deuſing. Vind. lœrus ſ.8.p.256. ex Peireſk. 10. Bernhnus ly. 5 c. l. 2. c. X. Boot. cap. 155. l. 2. Tenzelius exeg. p. 695. Kircherus c. l. Deuſing. c. l.

cavari patiantur, ſenſimque cedendo ex inferiori parte trunci denſitatem reſpectu gracilitatis ramorum oſtendant. Cur verò ex aquis extracta demum lapideam oſſeamque aſſumant duritiem? cauſa primariò in ambientis diverſitate conſiſtere videtur, quod ſucci illius lapidifico ſpiritu turgidi congelationem nunc promovet, nunc impedit; evulſa Coralia, & in liberum aërem tracta, ab ambientis, humidum reſolventis aëris, caliditate & ſiccitate, & deterſivâ humiditatis qualitate, intra exiguum tempus in perfectum ſaxum convertuntur, quod ipſum humiditas maris anteà impediverat: Confirmat hoc non tantùm firmiſſima lignorum durities, poſt humidi reſolutionem ſeſe patefaciens, ſed vel maximè

Deuſing. l.c.

PEIRESKII experientia, Corallorum ſurculos poſt extractionem in leni fornacis vel ſolis igne indurantis. Quin tamen in aquis tandem quoque planè lapideſcant, non adeò dubitandum eſt, invaleſcente ſpiritu lapidifico, & tandem indurante eadem, ut perfectiſſimam ſuam acquirant formam & conſiſten-

Tr. de glut. elem.

tiam: quod aſſerit PARACELSUS; *ubi ad juſtam*, inquiens, *magnitudinem pervenit*, *inſito ſpiritu ſalis & ætate induratur*, id quod accidit vi ipſius propriâ.

Aqua. Tenz. Exeg. Chym. p.696. Modus elaborandi. Gãſius cap. X. Boot. c. 156

§. 8. Hactenus de natura Coraliorum: nunc ex differentiis pauca, quæ præſenti ſcopo conveniunt, perluſtrabimus. Removemus autem hîc omnia factitia eorum & adulterata monſtra, eaque ſolùm recipimus pro elicienda tinctura, quæ ex benigniſſimæ naturæ gremio pronata ſunt. Hæc ipſa verò, cum ſint rurſus vel alba, vel rubra, vel nigra, (alias enim differentias, datâ operâ, ſicco prætерimus pede, utpote quæ pro extrahenda tinctura non ſunt uſuales) ea tantum noſtro inſerviunt operi, quæ rutilante minii nativi colore ſe jactitant, quæque maſculorum nomen habent, cum palleſcentes fœminæ dicantur. Hujuſmodi verò coloris incunabula meritò cum nobilioribus Spagyricis ex ſulphure deducimus, tanquam fonte, ex quo omnis colorum realium varietas in corporibus ſpectanda emanat. Prout enim ſulphur à Vulcano magis minuſque depuratur, & ſal diverſimodè exaltatur, non neglecto aliarum partium, ad conſtitutionem corporis proximè concurrentium, habitu, varia quoque colorum apparentia in corporibus oritur.

Vid. kirch. Mund. ſubterr. l. 9. ſ. 3. c. 6. Ganſius c. 3. Tenzelius. Exeg. chym. p. 693. Faber Panchym. l. 4, c. 25.

Coralia quod attinet: eorum colores ſimiliter ex ſulphure cum ſalino principio certo modo miſto, hiſq; ab igne ſubterraneo variè concretis & digeſtis oriri aſſerimus: in quibus enim ſuccus ille mineralis Coraliorum materies perfectè eſt coctus & elaboratus, ſulphur ejus optimè depuratum probèque à ſubterraneo calore digeſtum, ſal quoque ab eodem ſuavi tepore probè exaltatum & reſolutum, nobiliſſima Coralii ſpecies, quæ purpureo ſe oſtendit nitore, exinde generatur. Quod ſi nimia ejus ſit cruditas ob defectum debitæ digeſtionis, album emergit Coralium; ſin verò luxurians in ſucco Sulphur ab ignis nimia vel vehementia vel propinquitate comburatur & corrumpatur, nigricans exinde, caliginoſum PARACELSO dictum, coralium naſcitur; ſicuti ſimiles colorum mutationes beneficio digeſtionis & in Igne coctionis exhibet continuò ſedula Naturæ ſcrutatrix Chymia. Et licet coralia ex pelago extracta non ſtatim manifeſtent elegantem ſuam purpuram; hoc tamen exinde provenit, quod muſcus villoſus, quo obſita ſunt, (quem corticem quidam falſò æſtimant, dum non in omnibus reperiatur coraliis) colorem abſcondit, qui tandem eo detracto emergit. Licet quoque à Viris geſtata diutiùs ſplendore ſuo radient, à fœminis verò citiùs pallore inficiantur, & appenſa mulieri hyſtericæ palleſcant, ſed ſi ad carnes mulieris ſanæ affricentur, fulgorem recuperent, ſicut etiam obſervatum eſt, ab inſtante morte morbove eadem maculis liventibus & nigricantibus conſpurcari; hoc tamen ſaltim ab atomorum & effluviorum ex corpore geſtantis emanantium adhæſione, & in poroſos eorum penetratione, contingit: quo ipſo oſtendunt peculiarem quandam cum Tinctura microcoſmi ſeu ſanguine humano ſympathiam, qua id, quod ex maſſa ſanguinea, tanquam heterogeneum, præternaturale & excrementitium excernitur, ipſis quoque infeſtum & hoſtile eſt, effluviis ex ſanguine naturaliter conſtituto minimè ipſis offenſis: pateſcit hoc præprimis in febribus malignis, in quibus ut ſanguinea maſſa toto genere infenſo obſidetur hoſte, (dum minutiſſimis tunc ſcatet vermiculis,) ita & tunc coralia magis, quàm aliàs, ſplendorem deponunt ſuum. Et in hujuſmodi caſibus imprimis ſtatuenda videtur ſimul actio quædam irradiativa HELMONTIO dicta: qua etiam fit, ut rubra appenſa coralia hilaritatem & lætitiam, nigra triſtitiam & mœrorem inducant; imò quâ illa affectibus melancholicis in ſpecie ſic dictis & Epilepſiæ egregiè opitulantur, hæc verò phrenitides & furioſas Manias ſedant, pro vario ſcilicet modo, quo *Archeus* ab ipſis afficitur.

§. 9. Ex hoc rubro Coralio Tincturam elicere geſtiunt Spagyrici, quo colorem ſimul, cum nobiliori Coraliorum eſſentia pro uſu medico, rejectis terreſtribus aliiſque inutilibus fæcibus adipiſcantur. Eſt enim vera & propriè ſic dicta Tinctura portio aliqua ſubſtantiæ propriæ corporis, ex quo extrahitur, cum concentratione coloris & virtutis, idoneo menſtruo extracta & exaltata; ſicque Coraliorum Tinctura habebit ipſum in ſe eſſe formale Coraliorum. Quod verò extra ipſam datur, pro rejectamento habendum: non ſecus ac in Moſcho, demto odore, nihil aliud reliquum eſt, quàm Cadaver; ita Coraliorum Tinctura eſt totum ipſorum eſſe formale, quo habito cætera fuſque deque habenda. Ex quibus non difficile erit, Tincturæ veræ naturam ab apparente diſcernere, quæ ſolum ſcilicet colorem ſine eſſentiæ extractione obtinet. Licèt enim Tinctura in ſpecie quidem colorem, vel ejus ſaltim inductionem, notet, dum à tingendo derivata ſit; uſus tamen obtinuit, ut colori juncta nobilior Eſſentia Tincturam conſtituat, ſicque nec color ſine eſſentia, nec hæc ſine illo, Tincturæ laudem mereatur. Veræ ergò legitimæque Tincturæ hæ requiruntur conditiones: 1. *ut per extractionem, non verò Coralii corporis meram ſolutionem, parata ſit*. Ut enim illâ operatione eſſentia rei intima exhauritur, ſic hac ſaltim res in calcem redigitur: ut in illa purum ab impuro, eſſentia ab excrementis ſegregatur, ita hac eadem junctâ, ſtatim diſcontinuantur. Ex hoc ſequitur 2. Veram Tincturam *eam non eſſe, quæ non remaneat, abſtracto ſuo menſtruo*, ſub colore ſuo proprio, ſed vel ſalis vel Calcis ſpecie reſideat; illud enim genuinus extractionis effectus; hoc verò corroſionis eſt, & illa Tinctura ex partibus ſulphureis & coloratis à toto oritur ſeparatis, hæc verò ex menſtrui cum atomis corroſis conjunctione. 3. Neceſſe eſt etiam, *ne Tinctura ſi debet eſſe vera, præcipitari poſſit*; ſive contingat per infuſionem ſpirituum vel ſalium acidorum, in magiſteria ſic dicta; ſive per menſtruorum abſtractionem & evaporationem in pulveres ſalinos albos; ſic enim nil aliud, quàm ſubtiliſſimos pulveres, menſtruo corrodenti inexiſtentes, Tincturam dediſſe manifeſtatur. 4. Vera Tinctura rubra *non niſi ex rubris Coraliis parari poteſt* & debet. Quod ſi enim ſimilis operationis beneficio ex nigris vel albis quoque eliciatur Tinctura rubra, vel lippientibus perſpicuum fit, non à Coraliis, ſed menſtruis, per eorum vel longam digeſtionem, vel certam à corpore ſubjecto diſpoſitionem, eandem oriri. 5. *Ut corpus Coraliorum album, & purpureo ſuo ornatu ſpoliatum, poſt extractionem remaneat*; Hoc ipſum enim, ut realem Tincturæ ex corpore extrahendo in menſtruum tranſitum notat, ita ejuſdem coloris poſt extractionem remanentia

Tenzelius Exeg. pag. 696. Libavius, Ganſius c. 8. Paracelſus de 1. Q. E.

Zwelferus app. animadv. p. 59.

Sennertus conſ. & diſſ. c. 10. pag. 391. Zwelferus animad. in pharm. Aug. pag. 438. Febure Traicté de la Chy. p. 687.

quid

quid aliud, niſi fucatam & apparentem oſtendit Tincturam? 6. *Vt Tinctura non ſit adeò copioſa*: non enim adeò copiosè in coraliis luxuriat ſulphur & abundat, ſed ejus potiùs parciſſima ineſt copia, ita ut ex Librâ vix Uncia una veræ Tincturæ parari poſſit; imò adeò parvam ſtatuit LAUREMBERGIUS *c. l.* adeoque parciſſimè & leviter corpori permiſtam, ut per centenas Coraliorum Libras vix paucæ ejus Unciæ diſſeminentur. Hæc requiſita nobis inſervient poſtea tanquam Regula, ad quam proceſſuum pro elicienda Tinctura veritas judicabitur.

(Ganſius ca. 7. Lauremb. in aph. Sala in aph. 13. ſec. 1. Agricol. in Popp. de Sole ſ. 7.)

Et hæc de Coraliis eorumque Tinctura in genere dicta ſufficiant; Sequitur jam

Deciſio Controverſiæ.

§. 1. An vera, genuina & legitima detur Corallorum Tinctura, ex ſolo principio ejus ſulphureo oriunda? valde diſcrepantes Chymicorum ſunt opiniones. In genere tamen *quidam* omninò negant, veram dari, ſed omnem eſſe vel nudam Coraliorum corroſionem, vel menſtrui ſaltim talem colorationem: alii è contrà hoſce audacter mendacii accuſant, & nimis promptè in affirmativam propenſi, multas Tincturas, quæ non omne examen ſuſtinent, pro veris venditant: alii mediam terunt viam, non negantes poſſibilem eſſe Tincturam veram, & ſecundum omnia requiſita paratam, ſed valdè eam paratu eſſe difficilem, valdèque parcam, ita ut nondum vera & ſtrictè ſic dicta à Spagyricis literis hactenus prodita ſit. Oſſea enim & lapidea eorum compages, utut facilè per corroſiva diſſolvi poſſit; principia tamen Sulphur cum Sale, & hoc cum Terreſtreitatibus, adeò eſſe firmiter connexa, ut vix ac ne vix quidem poſtea unum ab altero ſeparari poſſit, niſi forte per Ignem, qui tamen, volatiliſandò & deſtruendo Tincturam, omnem ſpem eludat.

(Vid. Ang. Sala aph. Chym. l. 1. aph. 42. Tenzelius in Exer. 2. pag. 689. Sennert. de conſ. & diſſ. ca. 19. & proœm. in inſt. l. 2. Crollius Baſil. chym. Zwelferus Anim. in pharmp. 4, S & a. p. 59. Hartm. in Croll. p. 291. Ganſius cap 7. Rolfink. in Ch p. 227. Laurem. in Sal. par. 13. Eichſt. de confect. 8 K cap 1. Agr. in Popp. de Sole p. 7. Rhumelius in Antidot.)

§. 2. Poſteriorem, eamque veriorem, ſententiam noſtram facimus. Compoſitum enim quoddam ſunt Coralia, & ſimul ſuo ſulphure, à quo Tinctura dependet, debitè impregnata, hinc extrahi poſſe per conveniens menſtruum quis dubitet? & ſi nullum hactenus inventum ſit, quod huic ſatisfacere queat ſcopo, ſaltim menſtruum illud univerſale, Mercurius benedictus Philoſophorum, acetum eorum accerrimum, & Avicula Hermetis, efficaciam ſuam oſtendet, modò uberior paulo ejuſdem apud Spagyricos ſit proventus. Sicut RHUMELIUS *in Compend. Hermet.* per Aquam ſuam accerrimam ſeu menſtruum ſuum Univerſale eadem reſolvit, poſteaque cum Spiritu Vini extrahit. Et poſito, pauciſſimum ineſſe ſulphur & inde oriundæ Tincturę in Coraliis, hoc tamen unâ cum defectu menſtrui convenietis ſaltim ſummâ difficultatē, non verò omnimodam impoſſibilitatem declarat: & pauca licet extrahatur Tinctura, non tamen eadem eſt nulla: licetque ſit ardua ejuſdem acquiſitio, ob arctam principiorum unionem, non tamen ſupra Chymicæ artis vires ejuſdem poſſeſſio. Vulgares verò Pharmacopœorum Tincturæ, vel aliæ etiam, quas elegantiores Spagyrici literis poſteritati prodiderunt, non ſunt veræ propriéque dictæ Tincturæ, neque rigoroſum requiſitorum examen ſuſtinent, *ſed vel colorata tantum ſunt menſtrua, vel tinctæ eleganter Solutiones.*

§. 3. Quod itaque attinet primò Tincturas à menſtruo oriundas: hæ ſunt omnes eæ, quæ ex Coraliis Igne actuali ante calcinatis oriuntur; & licet hæc menſtrua aliquid ſolvant de Coraliis, exinde tamen Tincturæ non eſt origo. Calcinatio autem iſta fit vel cum Igne ſolo, vel adjuncto unà, aut pumice, aut ſulphure, aut nitro. Quæ cum igne fit ſolo, in ea Coralia, obſervatis reverberationis gradibus, per biduum calcinata, deponunt in ſpirit. vini vel roris Majalis ſuam Tincturam, falſam ſcilicet, non veram: diuturnâ enim & violentiſſimâ iſtâ Coraliorum torturâ quid aliud, niſi ſal quoddam fixum al Kali (de quo quidam dubitant) cum Terra mortua conjunctum acquirimus, vel calcem quandam vivam acerrimam, deſtructâ omni Coraliorum eſſentiâ, omni eorum exhauſtâ virtute, & expulſa Tinctura? Quod verò per vim Ignis expellatur omninò Tinctura, patet ex eo, quod non tantum ab albis Aquilæ Cœleſtis alis ſeu ſale Armoniaco unà elevetur, ſed cum ſulphuris quoque floribus unà aſcendat, & utroſque flores colore ſanguineo ut imbuit, ita viribus nobilioribus longe impregnat, Coraliorum corpore, tanquam cadavere emortuo, ut in aliis contingit calcinationibus, reſtitante. Nobilior ergò & ſpirituoſior eorum eſſentia, quâ vera Tinctura ſepulta jacet, calcinationibus iſtis omnino perit & evaporat; non ſecus ac Magnes valdè calcinatus vim attractoriam omnino perdit, ſuccinumque uſtum vim trahendi paleas. Non ignotum hoc fuit Aromatario illi Neapolitano, qui, cum electuario cordiali, Regi Aragoniæ præſcripto, Coralia alba immiſcere deberet, in defectu eorum, calcinando rubra, continuo alba nactus eſt Coralia, ob quam fraudem à Rege 9000. Ducatorum pœnâ affectus, Aromatarii dignitate privatus fuit. Calcibus ergo iſtis ſuperfuſa menſtrua tinguntur ab iiſdem mediante imprimis digeſtione, non ſecus ac ſuper aliis ſalibus al Kalibus idem fieri ſolet: qua ratione ex calce viva, cum modico Tartari vel etiam Nitri certo modo conjuncta, cum Spir. Vini Tinctura, quoad colorem elegantiſſima, extrahitur; vel (ut maneamus in materia propoſita) ex calce Coraliorum affuſâ Aquâ calidâ extrahitur Sal, huic per repetitas ſolutiones & coagulationes purificato affuſus Spir. vini Tincturam ſanguinei coloris ſimiliter extrahit, cum tamen veræ Tincturę nihil ſit in ſale iſto, quæ calcinando jam longè evanuerit. Nec quemquam ambiguum reddat tranſitus coloris, in calcinatione iſta, ex albedine in flavedinem, ex hac in rubedinem; apparens enim tantum eſt, & ignis violentiâ ſucco tali pinguntur Coralia. Cur enim primo gradu ſeſe abſconderet nativus eorum rubor, & poſtea per gradus rurſus emergeret? ſiquidem & ſimiles ſucos in aliis quoque videmus calcinationibus: nam Vitriolum viride primo leni Igne in albedinem; mediocri in bruneum colorem; fortiori in intenſam rubedinem; fortiſſimo in nigerrimam abit calcem: & Tartarus ſimiliter, dum calcinatur, in varias, ad inſtar Prothei, ſe transformat facies. Ex hiſce ſimili modo judicandum de Tinctura illa putatitia per ſpiritum Coraliorum proprium acidulum, ex iis immediatè per Retort. prolectum, parata: poſito enim, elici ejuſmodi ſpiritum acidum ex iis, (obſtinatè enim hoc affirmare nolumus, cum nulla hujus à nobis facta ſit experientia,) vera tamen Tinctura extrahi cum eo nulla poterit; in Coraliis enim per Ignis iſtam violentiam jam omnis evanuit rubedo, & ipſa ſanguine omni exhauſta ex Retort. eximuntur: qualem ergo ex hoc Coraliorum cadavere iſte ſpiritus eorum proprius extrahet Tincturam? ſeipſum potiùs tinget, qualis mos acidorum aliàs eſſe ſolet, quemadmodum Acetum deſtillatum ſuper Coralia ad albedinem calcinata fuſum, rubro quoque tingitur colore; non ſecus ac ſuper pumice calcinato, unde fictitia iſta Tinctura. Sed quid ſentiendum de hac cum pumice calcinatione, & inde parata Tinctura à quam plurimis celebrata? Falſiſſima hæc eſt, ne micam quidem in ſe continens vel ſubſtantiæ vel tincturæ coraliorum. Nam 1. per vim Ignis omnis periit tinctura, ut jam demonſtravimus: 2. pumex de eadem calcinatione iſta nihil aſſumit; licet enim albeſcentibus in principio Coraliis pumex quodammodo rubeſcat, poſtea tamen iiſdem propemodum nigreſcentibus, & tandem planè albo colore ſuffuſis, nihilò magis tingitur pumex, cum tamen, quantò magis Co-
tingitur pumex, cum tamen, quantò magis Co-

(Hartman. in Croll. p. 293. Ganſius c. 8. ſ. 6. p. 71. Zwelf. Mantiſſ. p. 450. Sennert. Inſtit. l. 5. p. 3. S. ſeca 9 p. 1195. Holer Heic. Medic. l. 4. p. 1195. Grulingi Florileg. Part 19. c 1. 366. Crugner in Fruling. c.)

(ſ. p. 161. Faber. Myoth. Spagyr. l. 5. c. 22. Joh. Agricola in Schrodero Med. Chiſtalum opium. p 1. Ganſius ſ. 9. p. 71. chi l. 3. c 6. Dubia tamen valde res videtur.)

(Schrod pha. l. 3. p 339. Ganſius paragraph p. 91. Agric. in Popp. p. 812. part 2 ſ. Schroder c. 154. Sennert. p. 135. Ganſius par. 26 Poppius Agricola cum p. 858. Laur. in aph Sal. par. 3. p. 9 Tenzel p. 697. Tenzel. pag. 599.)

talia exuerentur rubedine, tantò magis eam indueret pumex, quod tamen contrariatur experientiæ. 3. Coraliis, quibus ſic tinctura à pumice extracta eſt, affunde ſpiritum mellis vel Urinæ, & acquires etiam tincturam. Quæ ergo eſt vera? nulla ſanè. In hac enim ex Coraliis, ſulphure ſuo exhauſtis, paratur, & in illâ ex pumice, qui nihil ejuſdem Sulphuris Coralini in ſe continet. 4. Tinctura ex ſolo eſt pumice, qui per diuturnã calcinationẽ vi empyreumatis, & cujuſdã alKaliſationis ab igne contractæ, Acetũ deſtillatum, vel Spiritum Vini ſuperfuſum, mediante longiore digeſtione tingit; non ſecus ac; idem lapis, autore LIBAVIO, crematus, Aquâ affuſâ ſimplici ſimili modo tingitur, vel ut idem pumex nimis calcinatus tincturâ ſmaragdinâ impraegnat Acetum deſtillatum affuſum, autore AGRICOLA. Adhæc cum Sulphure quoque calcinantur Coralia, *horum* p j., *illius* p. iij., per horas 2. vel 4. &. ſic calida injiciuntur Aceto deſtillato, quod per digeſtionem cum calce illa Coraliorum, eam ſolvit, ſicque ſeipſum tingit; vel cum Spir. vini tandem Tinctura extrahitur, idque facilè mediante digeſtione. Par ratio eſt cum Nitro, cum quo fuſa Coralia, & probè calcinata, de ſe in auras tranſmittunt tincturam. Sal verò nitri fixum, cum calce Coraliorum alKaliſato relictum, facilè beneficio digeſtionis Spirtũ Vini tinget: quod patet vel maximè ex eo, quod reſtitans Coraliorum pulvis ſimiliter rurſus cum Nitro calcinatus, eodem modo iterum Spiritũ Vini tinget. Alii, hoc ipſum exactiùs perſpicientes, nitro jam ſatis fuſo injiciunt pulverem Coraliorum, agitando continuo ſpatulâ; ſic enim nitrum Coral. ſulphur aſſumere creditur, ne evaneſcat; materiæ poſtmodum calidæ Spir. Vini affuſus facilè hinc ſe tingere poterit. Sunt alii, qui cum *Nitro pulver. Coraliorum* ana in Retort. tubulatam injiciunt, propellendo ſic Spir. Nitri, & ſimul calcinando Coralia; ex qua calce ſalina *Spir. Vini* luteo colore tingitur: abſtracto eo, pulverem in *Aqua* ſolvunt, in qua rubedinem ſeſe prodere ajunt; pulverem rurſus coagulatum in Oleum rubrum per deliquium ſolvunt, ſuper quo fuſus Spir. *Vini* ſtatim rubeſcit, &c. Sed quis putet, aliquid remanſiſſe tincturæ in Coraliis, cum poſt omnem materiæ injectionem ad 12. horas Coralia Vulcani vim ſentiant? & cur in ſpecie ſpiritus vini primò luteo tantum colore, tandem verò rubeo tingitur, pulvere ſponte in Oleum rubrum fatiſcente? Profectò cùm Chymicorum manus oculatu ſint, non priùs huic Tincturæ adhibebimus fidem, antequam eam ſecundùm præſcriptionẽ elaboratam intueamur. Sunt qui cum nitro Coralia calcinant, adjecto Sulphuris momento, mox terunt, & cum Spir. Vini Tincturam eliciunt, præcipitato Nitro cum Oleo Tartari: Sed Tinctura hæc ſaltim à ſulphure oritur; nam poſt Spir. vini evaporationem pulvis remanens planè eſt ſulphureus, & croceam Tincturam tradit ſpiritui terebinthinæ, qui ex fl. ſulphuris, ſimilem Tincturam extrahere aſſolet.

Hartmann. in Coll. p. 204. Stulin. Floril. part. 19. cap. 2. Sennert l. 5. Inſt. p. 1. ſ. 3. c. 9. Ganſius part. 11. 2. Ganſius par. 10. c. 92. par. 13. par. 76. Zwelferus Mantiſſ. p. 417. Keslerus Cent. 1. Proceſſ. 85.

Ganſius & Hartmann. in Coll. l. c.

Lauremberg in Sal. aph. par. 11. pag 13

§. 4. Similia tincta menſtrua, cum pulvere ſubtili Coraliorum interdum imprægnata, ſunt etiam ſequentes Tincturæ. Primò quidem ea, quæ cum ſuccino deſtillando paratur, dum putant ſuccinum eſſe magnetem Tincturæ; ſed rubedo inde emanans, obſcura nimis, ſuccini eſt, non Coraliorum. Ejuſdem valoris eſt, quæ cum Spir Vini ſolo paratur, vel per digeſtionem, vel per crebriùs repetitam deſtillationem, qua tandem Tinctura per alembicum prodeat, (ut ajunt, de quo dubitamus, utut GANSIUS hoc oriri aſſerat à Spir. Vini per crebriorem deſtillationem exaltato:) Nam notum eſt, quod Spir. Vini in loco calido ſuper ſubjecto idoneo, colore purpurâ nitidiore ſeipſum tingat; non ſecus, ac ſpiritus terebinthinæ per levem digeſtionem ſeipſum rubrâ induit veſte. Sic idem Spir.

Schræder. pharm. l. 3. c. 6. p. 141. Tenzelius p. 696. Kircher c. l. p. 161. Ganſius c. a. 7. par. 6. 7. 8. 9. Schr. c. l. p. 106. Hart. in Coll. p 291. Thœl. in ſul. Ch. p. 87. Filcherus in Corpor. Med. l. 3. Tit. 5. p. 65.

vini ex Coraliis calcinatis, h. e. ex quibus jam omnis exhauſta eſt Tinctura, tamen colorem rubrum extrahit, & quidem faciliùs ex his, quã crudis, quod fortè ex illis in poroſitatem ab Igne redactis particulæ quædam à Spirit. Vini imbibuntur, quæ colorationem promovent; vel ſi Spir. Vini affundatur Coraliis, per Oleum Citri jam ſuâ Tincturâ privatis, nihilominus colore rubicundo tingitur: ut taceam Spiritum Vini planè imbecillem eſſe pro extrahenda Tinctura ex Coraliis, niſi anteà debitè ſint recluſa. Hinc loco ſpiritus Vini ſimplicis ſpiritũ Vini Tartariſatum quidam aſſumunt; ſed quidni hic ſal tartari in digeſtione acceleret tincturam? cum non dubium, quin ſimul partes quædam coraliorum ſolvantur. Cæterum tinctura, quæ hac methodo paratur, copioſior eſt, quàm ut ex Coraliis ſic extrahi poſſit. Alii per liquorem Alcaheſticum lapidum; ex ſilicibus & tartaro paratum, Coraliis affuſum eorum tincturam extrahere, eamque poſtea ſpir. Vini affuſo communicare volunt: ſed nulli ignotum, quod ſuper iſtiuſmodi alcalia ſpiritus Vini ſeipſum facilè tingat. Fortè alio modo per eandem materiam, ſi cum eadem fundantur Coralia in crucibulo, per præcipitationem ſulphur Coraliorum per acidum quoddam ſeparare, & exinde tincturam parare quis ſperaret? ſed ſicut iſtâ præcipitatione non ſolùm acquiritur ſulphur, à cætero corpore ſolutum omnino, ſed ſimul minutiſſimus Coraliorum pulvis; ita eundem quoq; in ſimul ſpir. vini imbibere poterit, ſicque habebit non extractionem Coraliorum, ſed elegantem eorum ſolutionem. Similem menſtrui tincturam præbet ſpiritus roris majalis, qui Coraliorum calci per Ignitionem paratæ affuſus, ex iis tincturam extrahere videtur; vel ſi ſecundùm QURCETANUM Coralia Igne reverberata cum menſtruo cœleſti deſtillato, cum proprio ſuo ſaccharo, (h. e. cum ſpiritu roris majalis cum manna parato,) extrahantur. Non equidem rori majali ſuam in extrahendis tincturis negamus efficaciam, utpote qui ſale naturæ & aëris, omnia vegetante & vivificante, egregiè impræguatus eſt; ſed quid extrahet ex Coraliis calcinatis? Verùm quid dicamus de ſpiritu ardente Saturni (quem multi vel omninò pro non-Ente, vel ſaltem pro ſpiritu vini regenerato, habent) cum quo ex Coraliis Tincturam parare docent Chymiatri? ut & de ſpiritu ardente Coraliorum, quem ſimiliter pro ſpiritu vini ex aceto reſuſcitato habere poſſis, utut LAUREMBERGIUS hos ſpiritus compoſitos aſſerat ex ſpiritu aceti & parte ardẽte Saturni vel Coraliorum, quæ pars ardens, ſeparato aceti ſpiritu, remaneat,) niſi quidam etiam ſine aceto, & non ex ſale tantum Coraliorum, ſed ex ipſis immediatè Coraliis, certo modo deſtructis, parare velint? Res ſanè ut adhuc incerta, ita & difficultatis pleniſſima. Quicquid ſit, quæ cum ſpiritu Coraliorum paratur, eam ipſe rejicit HARTMANNUS, ejus autor, eamque à menſtruo oriri vult, & SENNERTUS, qui ſimili modo ex albis Coraliis, tincturam rubram elici affirmat. Quod ſi verum eſt, verum etiam erit de ſpiritu Saturni, cum de ſimilibus idem ſit judicium.

S. V. ſeipſum ting. Agr in P. de Sale pag. 55. de Tart. p. 709. Haupt. ſer. Colliſ p. 16. Gtul. lib. teg. part 19. p. 367. Celeb. Kol. Ch. p. 103.

Agr. in Pop. de ſal. p. 107. Schr. p. 339. in Sal. Par. XI. Hartm. in Coll. l. c. Horſt. in diſpen. p. 2. l. 4. p. 96. Ganſius par. 23. Schr. p. 3. p. 338. Schneiderus de Catarr. L. c. 6. 4. 199.

§. 5. Promovendus jam gradus ad tinctas Coraliorum corroſiones, eaſq; imprimis per acida paratas menſtrua, quæ ſubtiliſſimum coraliorum pulverem imbiberunt, & accedente digeſtione, aſſuſve principii conjunctione, Tincturam prodiderunt. Vulgaris inter has eſt notitiæ deſtillatio Coraliorum cum ſaccharo, ſic per Retort. prodit liquor rubicundus; non ſecus ac ſaccharum cum antimonio deſtillatum ſimili prorepit colore; particulas tamen quaſdam Coraliorum ſpiritus acidus ſimul elevat corrodendo, per oleum Tartari beneficio præcipitationis facilè ſeparandas. Alii ſolutionem Coraliorum cum ſucco limonum, vel berberum, vel citri, pro eorum tinctura venditant, acquirentes ſic loco tincturæ magi-

Exc. Rolf. Chym. p. g. 217 1. 4. 11 ar. 1 cap. 1. Glauber. pars 1. ſumo. Pinloſ. ... 103. ... Tenzel. p. 6. 6 Rol. c. l. c. X. p. 145. Gluk. rad. in Her. cum loc. co lim. ex ... dina, Fi-nelli & Tinct. Caval l. ... Schrod. p. 340

magiſterium non inelegans. Alii ſuccum citri ad conſiſtentiam mellis abſtrahunt; poſteaq; cum ſpiritu Vini Tincturam extrahunt, non minus pulchram ſolutionem oſtendentes: vid. ROLFINCIUS *c. l.*, BOOTIUS *l. 2. c. 154. p. 310.* Cum oleo corticum citri alii rubedinem coraliis exuunt, hiſce integris, ſed albis, in fundo relictis: (& hoc oleum citri corallatum calci ſolis affuſū egregiam tincturā extrahere, ſunt qui afferunt:) ſed ſubtilis hujus olei acrimonia ſubtiliſſimas coliorum partes, tinctura tamen ſua non deſtitutas, corrodet & recipiet, cùmque ipſum ſit colore aureo, facilè accedente ad ſolutionem iſtam debita digeſtione, nitidiore purpurâ renitebit. Fuit aliquādo Pharmacopœus quidam, qui Coralia cum Aqua Cæſareâ, ipſum Martem diſſolvente, corroſit, ſicque Tincturam paravit, eamque Podagrico, ob aſſumtum arcanum Corallinum graviter decumbenti, pro viribus reſiciendis propinavit. Sunt, qui cum Spir. Vitrioli Coralia ſubtiliſſimè pulverit. diſſolvunt, & digerendo in tincturam elegantis coloris redigunt, quæ non à ſolis corroſis eſt Coraliis, ſed maxima ex parte à ſolo ſpir. Vitrioli, qui vel ex levi pulviſculo, vel alio quodam incidente, rubroſe colore tingit: Vel ſpir. vini & ſpiritum Vitrioli per frequentes cohobationes firmiter jungunt, eoſque loco menſtrui adhibent: ſed Spir. Vitrioli dum corrodit eadem, pulviſculum recipit, & Spir. vini implantat, hinc facilè rubeſcunt. Alii recip. *Corall.* Libr. *Vitrioli*, & *Sal. gem.* anā Uncias ij. & affuſa *aqua leviſtici* per menſem digerunt, ſicque corroſione Coraliorum Tinctura rubra exſurgit. Solvit quoque Coralia Spiritus Mellis acidus, & color rubicundus ex ſolutione iſta oriundus ex Spiritu eſt, ingenuè hoc fatente CROLLIO p. 288, qui nunquam etiam genuinam ſe vidiſſe Tincturam apertè affirmat: facilè enim Spiritus mellis per ſe Tincturam aſſumit purpuream: ſic ſi cum Spir. Vini, adjectis arenis, mel digeratur, dat Tincturam omnino ſanguineam, & ſi jungatur cum ſale tartari, inſtar ſaguinis mel rubeſcit. Facilè ergò ſuper Coraliis calcinatis, aliquas eorum particulas imbibendo; Tincturam rubicundam in leni calore induet, minimè verò à Coraliis oriundam; nam ſpiritu hoc abſtracto, ex pulvere rurſus per Spir. Vini Tinctura evocanda, repetitā digeſtione: præterea què tam copioſa ſic paratur Tinctura, reſpectu Sulphuris. Coraliorum, ut nullo modo ex his ſolis eadem oriri poſſit: Et idem copioſus Tincturæ proventus ſuſpectum reddit LOCATELLI proceſſum, qui ex ſale Coraliorum, cum ſpiritu acido aceti ad abundantiam uſque inebriato, per affuſionem Spiritus mellis Tincturam extrahit: & nulli dubitamus, quin hoc modo, & fortè etiam priori ex albis Coraliis rubra Tinctura elici poſſit. Quod attinet Tincturam *Mynſichti*, cum Spiritu Mellis etiam paratam, ea non facilè limam ſubire poteſt, cum occultè & philoſophicè admodum deſcripta ſit, ſatis tatis tamen accurata videtur, & ſi iſtis paratur circumſtantiis, quales Autor conſignavit, non adeò longè à verâ Tincturâ abeſſe abeſſe videtur. Sunt porro alii, qui ad modum ſuperiorem iſtum primum HARTMANNI, loco ſpiritus Mellis, Spiritum Urinæ adhibent, extrahendo ſic rubedinem: ſed fraudulentum quid ſubeſſe videtur, ex eo, quod Sal Armoniacum, cujus potiſſima pars eſt Sal Urinæ volatile, (ratione verò hujus ſalis Spiritus Urinæ agit, quicquid agit,) ſolutum in aqua comm., & affuſum Coraliis rubris, cœruleum impenſe colorem extrahat. Sed unde hæc Tinctura? ut ergò hæc eſt apparens, ſanè & illa cum Spiritu Urinæ ejuſdem erit valoris: ibi enim per Sal Armoniac. ex Coraliis illibatis educitur Tinctura cœrulea; hìc verò cū ſpiritu Urinæ ex Coraliis calcinatis, & cum Sale fixo Nitri conjunctis, facilè ſimilis ſpuria Tinctura exſurgere poteſt. cum ſimiliter ſpiritus Urinæ Coraliis cum pumice calcinatis (hoc eſt è quibus à pumice omnis Tinctura extracta eſt, ut putant, vel potius è quibus omnis per Ignis volatilitatem ſimul exhauſta eſt Tinctura,) & planè dealbatis affuſus, Tincturam rubeam extrahat: quod ipſum de ſpiritu Mellis non minus verum: Sal enim Urinæ mirificā colorū poteſtatem potentia in ſe continet, ſecundùm quam ad variam ſubjectæ materiæ diatheſin, modò hunc, modò alium colorem exhibet. Solutiones elegantes ſunt etiam, quæ fiunt per ſpiritus vegetabilium acidos, quales ſunt, qui ex ligno quercino, juniperino, corylino, guajacino, ſaſſafras, ſorbo ſylveſtri, fraxino, &c. per artem Spagyricam deſtillantur, quos aptiſſimos cenſet ſpiritus KIRCHERUS pro paranda Tincturā, ut & TENZELIUS; non tamen uniformis eſt proceſſus. Quidam Coralia ignita iſtis injiciunt ſpiritibus: alii priùs cum Oleo ſalis vel ſucco citri ſolutis Coraliis, alii cum Nitro priùs calcinatis, hos ſpiritus affundunt, &c. Sed in genere non ſunt veræ Tincturæ, ſed ſubtiles ſaltim ſolutiones, vel abſtractione menſtrui, vel facili præcipitatione in pulverem rurſus redigendæ. *Solutio* quoque eſt Tinctura, quæ paratur per ſpiritum panis triticei, peculiari enchireſi ab empyreumate liberati; facilè enim præcipitari poteſt; ſimile judicium de reliquis cum acidis menſtruis præparationibus ferendum eſt, quæ non tantum facilè præcipitantur, ſed copioſior Tinctura per ea eliçitur ex Coraliis, quàm ea revera in ſe contineant; & ſimili modo ut plurimum ex albis quoque Coraliis tinctura parari poteſt. Pertinet huc, quando Coralia cum Aceto deſtillato ſoluta & abluta, ſeu Sal Coraliorum, (quidam etiam adhibent eorum magiſterium,) cum ſpir. vini in tincturam rediguntur, quo ſexies abſtracto, eadem inſtar mellis ſpiſſi in fundo Retortæ remanent; vel quando *pulveris corall.* p. j, *Sal. comm.* p. ij. funduntur ſimul in anemio, his frigefactis *acetum* affundunt, quod extrahit tincturam; ſed neminem fallat color rubicundus, qui acidis ejuſmodi ſolâ digeſtione parari poteſt, autore SENNERTO. Quod de aceto jam dictum, dictum etiam ſit de ſpiritu Vitrioli, vel ſpiritu ſalis, tàm communis, quàm ex ſalibus fixis vegetabilium, ut vult GANSIUS (de quorum ſpirituum tamen exiſtentia nun adeo eſt rescerta) paratis, quibus ſoluta Coralia, poſtea ſpiritu vini tingunt; vel quando pulvis Coraliorum ſolutus in Spiritu Salis & optimè edulcoratus, extrahitur cum ſpiritu Vini: quæ extractiones per repetitas digeſtiones, & aliquoties iteratas cohobationes; quinta deſtillatione promunt Spiritum rubeum, (ut volunt) ſexta verò cohobatione in Retorta pulvis hujusce coloris in fundo manet. Sed ut optimum eſt GANSII judicium, rubedo illa Coraliis accedere videtur, vel à reliquiis ſpiritus ſalini, vel à menſtruo ſæpius affuſo, & multum digeſto. Hiſce annumeranda etiam tinctura *Frat.* BASILII VALENTINI, in qua Coralia cum ſpiritu Salis ſoluta, poſtmodum cum Sulphure, & *camphora*, *calcinata*, Spiritum Vini rubro colore tingunt. Ex hujuſmodi ſolutionum cenſu eſt etiam ea Tinctura, quæ per menſtruum compoſitum ex Tartaro & Vitriolo paratur, (quamquam pro varia præparatione modò plus modò minus participet de Vitriolo) ſive hoc ſic ſimpliciter paratum aſſumatur, ſive ab oſſibus calcinatis priùs quater cohobetur, menſtruo hoc ſuper Coraliis rubefacto, ab iis decantato & abſtracto, materia reſtitans affuſum ſpir. vini, vel aquam temperatam, vel ſpiritum roſarum tinctura rubicunda impregnat. Nulli verò dubitamus, quin ſimili modo ex albis quoque Coraliis eadem parari poſſit: & ipſe *Dominus* D. LANGELOT, qui primus eam communicavit D. SCHROEDERO, aliiſque, non pro ſincera eandem habet, ſed eam potius, quæ cum ſpiritu vel ſale aëris paratur, eidem præfert.

Alii cum oleo aniſi eliciunt Tinct., ita tamen ut poſteà affuſa Aqua fontana oleum per deſtillationem abſtrahatur & deinde ſpir. Vini extrah. Tinc. Hofm. de uſ. & med. Chym. p. 20. Conr. Med. deſt. p. 1. p. 136. Ganſius par. 18. Conradus Med. deſtill. p. 1. p. 317. Boot. c. 154. Hartm. in Croll. p. 291. Agricol. in Popp. p. 2 p. 855. Ganſ. parag. 16. Schrœd. c. l. Gruling. flor. c. 2. part. 19 p. 365. Hortlim. l. 1. p. 2. p. 9

Theatro d'arcani. arc. 4. p. 218.

f. 2. pag. 24.

Agricol. de cor. in Popp. p. 855.

Tenzel. exeg. p. 698.

Agricol. in Pop. p. 854.

Kircherus l. 9 Mund. ſubterr. ſ. 3. c. 6 p. 161. Tenzelius p. 697. Conrad. medul. deſt. p. 1. t. 10. p. 137 Fo... l. 2. cap. 154 Schr. ex commen. Cloſſ. p. 140. Deodatus in panth. ... Conr. ... Meduli deſt. ... Ganſius par. 17. Boot. c. 154. ... Croll. p. 289.

Ganſius par. 21. Schr... ſub. ... Ho... p. 319 ... Dagnum Februe Tract. de la Ch. p. 688. qui poſt corroſionem cum hoc menſtruo ultimo per Aquam ſuſ ... ex ſpir. Vini & ſpir. Salis Tinct. extrahitem ... præparatione annotat.

§ 6. Examinatis hactenus Tincturis, quarum nobiliorum Chymicorum ingenuitas & candor nos participes reddidit, iiſque ſub apparentium claſſem redactis, reſtat, ut ſelectiores quaſdam præparationes ejuſdem apponamus; quæ utut veraium Tincturarum non merentur titulum, elegantioris tamen & efficacioris Coraliorum ſolutionis nomine meritò gaudent. 1. Recip. *pulverem Corall rubr.*, ſolvè in ſ.q. *ſucci citri* in digeſtione, filtrenturque, filtratus liquor includatur *Retortæ*, vel *cucurbitæ*, omniſque humiditas abſtrahatur, & coaguletur lento Igne: affunde ſuper materiam in fundo relictam ſpir. Vini, vel, quod melius *ſpiritum* quendam *appropriatum*, ad 2 digit. eminentiã, & tridui ſpatio, beneficio digeſtionis, habebis ſpiritum rubicundiſſimum, qui tincturam citri & Coraliorum in ſe continet. Elegantiores longè ſunt tincturarũ Coral præparationes, quas *Magnificus noſter Decanus Dominus* D. MICHAELIS, parare ſolet, eaſque vel cum *Spiritu ligni ſaſſras*, vel cum *ſpiritu antiſcorbutico compoſito*, unde tinctura Coraliorum Antiſcorbutica; vel cum ſpiritu Corn. Cervi quarum felicem energiam quotidiana experientia comprobat. Elegantis quoque tincturæ nomine venire poteſt extractio Coraliorũ ſecundum ductum Quintę Eſſentię Coraliorum FABRI parata, in *Myrothec. Spagyr. l. 3. c. 22.* Recip. *pulv. Corall.* eleganter rutilantium. *Sal. armoniaci* ana; ſublima, & ſic Sal Armoniacum corrodet ſubtiliſſimas eorum partes, floreſque rubicundiſſimi aſcendent, attractâ ſecum Coraliorum Tincturâ, quam à Sale Armoniaco cum *Spir. Vini* aliovè appropriato optimè rectificato ſeparare, & per lenem abſtractionem ejuſdem ad tincturæ debitam conſiſtentiam redigere poteris. Vel curioſiori modo hiſce floribus Corallatis ſolutis in Aqua, calida ſpiritum quendam acidũ infunde, ſicque præcipitando ſeparabis ſulphur quoddam Coraliorum ardens, ex quo per Spir. Vini quin tincturam elicere quas nulli dubitamus: ſicut hoc ipſum ab *Amico quodam ſingulari* bonâ fide nobis communicatum fuit. Sic ex floribus Sulphuris coraliatis, ſeu cum Coraliis ſublimatis, colore citrino & intenſo præditis, vel per Spir. Vini optimè AlKoholiſatum, vel ſpiritum terebinthinæ, tincturã parare poteris; Sulphur enim per ſe vires poſſidet egregias medicas, quas conjugium ſubtiliſſimæ Coraliorum partis non parum exaltabit. Non inelegans quoq; & hic eſt proceſſus, ab Italiæ quodam Pricipe in Secretis habitus, tincturæ pretioſæ nomine appellatus: E Corallis ſuper porphyrite pulveriſatis cum terra ſigillata, vel alia, & aqua, fiant globuli, exſiccentur, & deſtillentur per Retor. per gradus, poſtremò fortiſſimus prodibit liquor brunei coloris vel nigro-rubicundi, qui rectificatus ſuper fruſta aliquot Coraliorum, ſtet in leni calore, & eliciatur Tinctura: repetatur injecto, donec acquiratur ſufficiens rubedo, depleatur & filtretur, cum Spir. Vini circuletur per menſes, poſtea lento Igne abſtrahatur ad debitam conſiſtentiam; parcus autem eſt tincturæ proventus. Sed noviſſimè egregius quidam Chymiater, Pariſiis novo & antea inaudito modo, tincturæ præparationem aggreſſus eſt: Certo ſcilicet tempore colligit *Aquam aeris*, utpote ſale univerſali naturæ inſigniter acuatam, ex eaque, præmiſſâ debitâ digeſtione, deſtillat primò phlegma, hinc ſpiritum &c: phlegma illud primò prodiens, ut diaphanum eſt & planè perſpicuum, ita omnis omnino ſaporis expers, & non ſecus ac vulgaris aqua omnino inſipida, ita ut vix ab eadem deſcerni queat; & tamen hoc ipſo menſtruo inſipido extrahit ex Corallis tincturam rubicundam, ipſumque eorum Sal; evaporatâ enim in Solis radiis tincturâ, ſal in cubica forma reſidet, reliquâ materiâ inſtar ſucci berberum ſupernatante, &c. Hæc de præparatione tincturę Coraliorum dicta ſufficiant: conſiderandus jam ultimò pauciſſimis ipſe.

Uſus Tincturæ.

Communis Autorum ferè omnium & Chymiatrorum eſt ſententia, vi cordiali egregiâ inſtructa eſſe Coralia rubra, atque imprimis legitimam ex iis paratam tincturam. Prætereà quoque peculiarem cum ſanguine humano ſympathiam & intimam amicitiam fovere, eamque ab omnium heterogeneorum excrementorum ſordibus repurgare: unde in morbis venenatis, febribus malignis, ipſaque adeò atrociſſimâ peſte, non vulgariter commendatur. Adſtipulari hiſce videtur ſignatura rubedinis Coralium, qua nectaris microcoſmici tincturam exactè repræſentat; imò GANSIO judice, Coraliorum viribus propè divinis omnes gemmas ſuperat, nec gemmis tantum, ſed cunctis etiam herbis præferendum videtur. Sed ne quid nimis? Egregias largimur Coraliis vires, Panaceæ tamen titulo ea indigna cenſemus; habentque eſſentiales ſuas dotes à divino Thaumaturgo in prima rerum origine ſeminali ſuo principio implantatas, determinatas tamen, & ad certos effectus reſtrictas: participem earum imprimis dicimus tincturam veram, modò lucem liberiorem aliquando ea aſpicat, eamque inſigniter in ſupra nominatis affectibus commendatam volumus. Origo harum virium ex ſulphure, cum ſpiritibus ſalinis fixatis conjuncto, optimè digeſto, concocto & exaltato, originem habere putamus; pro varia enim horum miſcella, ut lapides gemmæque reliquæ virtutum ſuarum nobilitatem nanciſcuntur, ita & Coralia. Sulphur enim tanquam totius Univerſi calidum nativum & inſitum, miris ſplendidiſque virtutibus præditum, ut pro varia rerum, præſertim ſalium, ſecum combinatione varias & diverſas induit virtutes; ita imprimis in Coraliis, ob peculiarem ſuam nobilitatem, in quam ob ſummam coctionem & digeſtionem exaltatum eſt, arctumque cum ſpiritibus ſalino-nitroſis connubium, non poteſt non longè efficaciſſimum & ſaluberrimum toti Microcoſmo reddi; cùmque in vera tinctura à reliquis principiis, tanquam recrementis, ſecretum exiſtat, ſtatim hujus divina energia pateſcit. Interim tamen, cum nondum, licuerit adire Corinthum, in locum ejuſdem tinctas artificiosè ſolutiones recipere cogimur, quæ ipſæ, utut ſupra enarratas virtutes in inferiore poſſideant gradu, non tamen omnino rejiciendæ veniunt, firmante earum ſtationem, non BOETII tantum, ſed quotidiana quoque experientia: & cum præterea minutiſſimas Coraliorum ſubſtantiæ contineant partes, eaſque ex parte terreſtres, blandâ quadam adſtrictoriâ facultate ſimul pollebunt, qua non tantum egregiè partium internarum conſervando tonum, & robur earum firmando, eas recreabunt, ſed omnibus quoque fluxionibus quarumcunque partium, & in ſpecie hæmorrhagiis, maſculè reſiſtent, ſimulque præcipitatoriâ quadam facultate, nimias ſanguinis efferveſcentias, & inde ortos anxioſos ardores, ſuaviter compeſcent. Quæ ipſæ virtutes à mẽſtruo magis adhuc determinabuntur, magiſq; appropriabuntur præternaturalibus affectibus. Hinc quæ cũ Spir. Vini paratur, ultimò, inſigne erit ſpiritũ confortativũ, & totius Microcoſmi à venenis præſervativum. cum hic ipſe ſpiritus ſit elegantiſſimum Aurum potabile, efficaciſſimumque ſimul alexipharmacum: quas dotes eminentiùs inveniemus in illa ſolutione, quæ cum ſucco citri primitus inſtituta fuit: ſic quæ cum ſpiritu ligni ſudoriferi eſt extracta, divinum contra Veneream fœditatem eſt auxilium; non ſecus ac Tinctura antiſcorbutica miracula in hoc morbo præſtare certiſſimum eſt. Familiariſſimo quoque in uſu *Excell.* D. LANGELLOTT eſt Tinctura Holſatica, adhibetque in omni impuritate ſanguinis. Quę verò ab armoniaci ſubtilitate elevata fuit, cum eodem conjuncta maneat, excellentiſſimũ

meri-

Conrad. Medul. deſtillat. p. 132. Boot. c. 154. Bernard. G. Penatus à Port. S. Mariæ de Præp. & ul. med. Chym. Il. Vnzer. de Epil. Gruling. in Florileg. p. 19. c. 2. p. 368. Febure de Traic de la Chym. p. 694

cap. 154. pag. 312.

meritò nominabitur Diaphoreticum, omnes peregrinos hoſtes ſub fuliginum ſpecie ex Microcoſmi expellens territorio: qualem uſum fortè ſola habebit Tinctura, quę ex pręcipitatione cū appropriato quodam parata ſpiritu fuerit. Sed quæ cum ſulphuris floribus concinnatur, in peſte imprimis, morbiſque aliis venenatis & peſtiferis, ſtrenuam ſe oſtendet: ſicut & ea, quæ cum alexipharmaco Solaris terræ ſpiritu paratur. Cum aqua aëris quæ extracta eſt, cum tanquam recens editus fœtus nondum indolis ſuæ ediderit ſpecimina, de eadem adhuc experientiæ teſtimonia inquirenda veniunt. Quibus abrumpimus & facimus finem.

DISSERTATIO III.

DE MORSU VIPERÆ,

LOCO DISPUTATIONIS INAUGURALIS, SUB PRÆSIDIO

SIGISMUNDI RUPERTI SULTZBERGER
Philoſoph. & Med. Doctoris, Anatomices & Chirurgiæ Profeſſoris Publici, Facultatis Medicæ Adſeſſoris,

à

M. MICHAELE ETTMÜLLERO
Lipſienſi, Artis Medicæ Baccalaureo, Publico Examini ſubmiſſa,

die 17. Auguſti Anno 1666.

PROOEMIUM.

TErreſtres Deos ſi vocarim primos noſtros Parentes, vix aberraturum me æſtimo; abſoluta namque eorum poteſtas totum terrarum complectabatur orbem, & quicquid univerſo hic ipſe fovebat ambitu, ceu Dominis humillimè eis ſerviebat. Sed neglecto ab ipſis mandato Divino, omnes quoque ſubditi rebelles ſimiliter ſunt facti, ut vel leviſſimum animalculum inſurgere contra eoſdem animoſè audeat. Non ſufficiebat ſcilicet, tot morborum tempeſtatibus expoſitum eſſe corporis navigium, aut nebulæ inſtar evaneſcere fugaces vitę dies, ſed ad principis anteà conſpirare debebant internecionem, tùm ipſe homo, tum reliqua animantia. Relinquo Machinationes, quas homini homo ſtruit malitioſè, ne proprio generi aſpergere infamiæ labem videar: Brutorum ſaltem hæſitanda vis, eorùmque inſigniorum atrocitas, & viliorum nocendi perniciofitas, quâ leviter ſaltem provocata, lethalibus ſe ulciſcuntur plagis: Quem non proſternit Leo, Tygris, Urſus, Lupuſvè? quis cornuum Tauri ferat inſultum? aut ungulæ equinæ percuſſionem? quæ ut aperto nos aggrediuntur Marte, ita manifeſtam eorum læſionem nemo non fugit. Aſt vix his cedunt vel viliſſima animalcula, quæ occultis veneni armata ſunt ſpiculis. Araneus non bufoni tantum mortiferas ſtruit inſidias, ſed & homini, ſi provocetur, eſt venenatus hoſtis. Quid ſcorpii valeat aculeus? neminem latet; quidque apum, veſpaiumvè ictus habeat in receſſu? loquuntur Practici. Taceo phthyriaſin morbum, in quo, horrendum dictu! ſordidi pediculi miſerę interimunt ægros. Viperæ impræſentiarum conſiderabo vim, & quantum malignitatis in morſu ſub alexiteria earum lateat virtute? penſitabo. Hinc ut faveat Divinum Numen, ſupplex rogo.

CAPUT I.

THEORETICUM.

PUNCTUM I.

Morſum Viperæ eſſe venenoſum aſſerit.

§ I.

PAradoxa admodum primâ fronte videtur CORNELII CELSI ſententia, dum *lib. V. Medicinæ cap. 27.* expreſsè aſſerit, *omnem feræ morſum habere quoddam virus:* quod effatum, licet de propriè dictis feris indomitis, iiſque homini ſingulariter infeſtis, intelligi poſſit, ſicut hoc ſenſu illud interpretatur SENNERTUS *lib. V. Prax. Part. IV. cap. 19;* antecedentes tamen lineæ, & ſubſequens generalis medendi methodus, ad omnia animalia, hoc aſſertum accommodandum ſuadent; cum imprimis in aliorum Autorum lectione occurrens experientia, idem ſatis confirmet. Notanter interim, *quoddam virus habere*, ait, innuens hoc ipſo varietatem graduum, dum intenſius modò ſit idem, modò remiſſius, modò inſignioribus comitatum ſit ſymptomatibus, modò levioribus, tai ut in genere quilibet morſus cujuſcunque animalis, furore tamen vel irâ concitati, præter læſionem externam, veneni unà inducat metum.

§. 2. Aſt inter feras, morſu venenato inquinātes, præ aliis ſerpentum & reptilium eminet genus, inter quæ verè primum meretur locum Vipera, *animal in totum perniciofiſſimum & venenoſum*, ut loqvitur AMATUS LUSITANUS *Cent. 1. Cura 1. Scholio 10.* Quod quò notius eſt omnibus ferè Europæis, eò vehementius lædit mordendo, teſtantibus hoc Symptomatis, quibus caterva tim ſtipatur hic morſus: Sed in quo venenoſitas hujus cōſiſtat? omninò controverſū eſt; neceſſe ergò, ut de natura veneni morſusque venenati priùs conſtet, quo eò certius de veneno viperino poſſit ferri judicium.

§. 3. Venenorū eſſentia, ſi quæ alia, in toto Naturæ theatro ut maximè eſt obſcura, ita ob id perdifficilis in Medicina eorum curatio eſt. *Vide elegantiſſimum diſcurſ.* JOHANNIS FABRI LYNCEI *Expoſitionibus in nomina, & imagines animalium novæ Hiſpaniæ pag. 783.* Imprimis monendum, inſignem vulgò hic animadverti abuſum, dum quodlibet corpus naturale, ejuſve quædam pars, lædens quocunq; modo corpus humanum, cujus læſionis ratio adeò manifeſta dari non poſſit, aut licet reddatur, ab altero ob præconceptarum opinionum vim, non accipiatur, mox venenoſum, læſioque à veneno oriunda, dicitur: Sic Opium ſæpius vocatur venenoſum ob vim ſuam Narcoticam; cum tamen magni ipſius

theriaces Antidoti conſtituat baſin; unde & Hyoſcyamus, Solanum, Mandragora, ipſumque ſalutiferum Papaver, ſub venenorum vulgò rediguntur claſſem, cum tamen horum legitima; præparatio & uſus divinas medentibus porrigat manus, & nunquam ſatis deprædicandam ægris ferat opem. Sic ſimilem ſortem ſubit ob ſimilem vim *Datura* dicta planta, ex cujus tamen ſemine quàm elegantiſſimum Pharmacum phantaſticum doctiſſimus elaboret FABRITIUS BARTHOLETUS, ad quæcunque deliriorum, melancholicorum imprimis, genera efficaciſſimum: videri poteſt *in lib. V. Method. in dyſpnœam Part. 1. cap. 1. pag 392.* Quod ipſum medicamentum manu ferè nos ducit ad penetrandam intimiùs medicamentorum vim, eorundemque ſpiritus & archeum corporis noſtri, afficiendi modum. Miror intereà, cur non & pares ob cauſas vinum inter venena relatum fuerit, poſtulante hoc delirio ebrioſo, poſt nimium ejus uſum, nunc melancholico, nunc maniaco, &c. pro varietate individuorum inducto? ſicut ob vires hujuſmodi ſtupefactivas vapor ex muſto ferveſcente exhalans venenatus dicitur, cum tamen muſtum, in larga quoque copia hauſtum, nullas veneni imprimat notas. Solent ſimiliter ſanguis menſtruus, lac in ventriculo coagulatum, ob quædam ſymptomata, ex ſtomachi gravedine oriunda; unguium ſegmenta, ob vim emeticam vel purgantem excedentem; cantharides ob vim ſuam imprimis veſicam exulcerantem, venenorum appellari nomine: Ut & Calx viva, item Gypſum, vitriolum aſſumtum, Aqua fortis, venenata dicuntur, ob repentinam ſuam læſionem &c. Cæterum ſi ſimili modo pergere debeam, vereor ſanè, ne omnia medicamenta, & alimenta ex perverſo uſu fiant venena, & horum uſus legitimus eadem in medicamenta permutaret: Aliud namque eſt noxium, aliud verò venenatum.

§. 5. Venenorum interim propriè ſic dictorum quod attinet naturam: ante omnia præſcindendus eſt conceptus uſurpationis & præparationis, ab eorum interna eſſentia; quia ſub illo reſpectu venena, fiunt non venena, hoc eſt, legitimo uſu & commodâ præparatione abeunt in ſalubertimas medicinas: propriam verò conſideratam eſſentiam, conceptu quodam generali omnibus univocè competente exprimere, res videtur ferè impoſſibilis, tum ob inſignem eorum varietatem, tum etiam ob unius ejuſdemque veneni variam operandi rationem. In genere tamen in hoc omnia convenire videntur, quod agant, vel ratione fermenti cujuſdam peregrini, Maſſæ ſanguineæ, tanquam Nectari vitali, omnino exotici; vel ratione ſpeciei, ſeu ideæ cujuſdam Archeo hoſtilis, eum in varias agitantis perturbationum procellas, unde enormis actionum læſio, & perverſio contingit; Ita ut læſio à venenis partim ad corpus, partim ad actiones ejuſdem pertineat: Quas læſiones communiter à qualitate quadam maligna, & toto genere deleteria, oriri ajunt; contra quos tamen diſputat JOHANNES MARCUS MARCI à KRONLAND, *in Philoſoph. Vet. Reſtit. Part. IV. Sect. 3. pag. 431.*

§. 5. Hujuſmodi veneni operationes & operandi modos, deprehendimus imprimis in morſibus venenatorum animalium, quando præter rationem partis affectæ, & læſionis continui modum, ſupervenit ſymptomatum miſerandorum & horrendorum cohors; hinc certum imminens vitæ periculum, cum morbi acumine ſeu brevitate, ut ſunt; totius corporis tremor, item exhorreſcentiæ, ſyncope leviſſimo vulneri, remota licet in parte, ſuperveniens; ſudor frigidus ſyncopticus, corporis intumeſcentia, maculæ & livores hinc inde erumpentes, quæ pro varietate mordentis etiam variant: in genere tamen vulneri tali ut tali nullo modo per ſe cohærere poſſunt, ſed omnino τὸ θεῖον HIPPOCRATIS hujuſmodi læſionibus ineſſe videtur. Non ſufficit autem, ut à venenato habito vulgò animali contingat læſio; nam & venenatum citra veneni ſui vim lædere, & contrà non venenatum plagam venenoſam infligere poteſt, pro alio atque alio, in quo conſiſtunt, ſtatu. Hujuſmodi porro crudelia ſymptomata (de quibus poſtea, ubi de ſignis) cum præſentaneo vitæ periculo, cujus linea ultima imminet, niſi celeri manu feratur auxilium, conjuncta, quæ morſum viperæ inſequuntur, apertè oſtendunt, à poſteriori licet, venenum, & hujus lethiferam vim conjunctam eſſe cum illo morſu. Unde tutiſſima quoque curatio per alexipharmaca, ſeu communia, ſeu appropriata, experientiâ duce inventa, inſtituitur, ſeu intus aſſumta, ſudoris beneficio, naturæ conatum juvent, expellendo, ſeu foris admota eandem levent attrahendo.

§ 6. Sunt equidem nonnulli, qui morſum viperæ, licet vel atrociſſimum, venenatum negant, ſed omnem ſupervenientem ſymptomatum ſyndromen tùm ex acutie, & ſummâ dentis lædentis acumine, ejuſque relictis ſpiculis, & tenuis bilioſi liquoris ſociatione, tùm ex partis læſæ nervoſa compoſitione, oriri volunt; non ſecùs ac ex aciculæ punctura in partibus nervoſis nonnunquam ſupervenit mors: vid. BARTHOLINUS *de angina Puerorum p. 111. & 112. & D. PAULI Digreſſio de Febrib. malignis p. 45.* HILDANUS *Cent. V. obſ. 11.* Sed utut hæc ſeſe rectè habeant, non tamen omnem abſolvunt paginam: multum facit acumen dentis, unde ſine eo invalidæ ſunt viperæ; demonſtrante hoc ZWELFERO, & SEVERINO: multum quoq; pars læſa, ut majora ſequantur ſymptomata: liquor etiam effuſus maximè eſt ponderandus, & in hoc ipſo id, quod venenatum reddit vulnus, cæteris paribus reſideret exiſtimo, cum in minima quantitate maxima ejus ſit vis. Cur enim hujuſmodi morſus maculæ & livores, & intumeſcentia corporis, cur horrendæ lipothymiæ & cordis anxietates ſequerentur? aliàs in ſimilibus non obviæ læſionibus: cur in partibus carnoſis eadem adeſſent Symptomata? cur applicata externè alexipharmata, & proprio ex ſubjecto, & etiam ex alieno; item volucres viventes, attrahendo relevarent ægrum? cur interna alexipharmaca curarent maximè, ſi ab omni venenatæ læſionis ſuſpicione eſſet liber, viperæ morſus; cur denique tam brevis relicta ſit vitæ uſura demorſis? taceo hîc ſuctionem partis læſæ cum ore accelerare mortem, promovendo venenum ad interiora ex AMATO, licet reijciatur hæc hypotheſis à M. SEVERINO *de Vipera Pythia Part. II. cap 8. p 36.* Cujus exſuctionis veritatem vide apud LYNCEUM *loco ſup. cit. p. 978*; Cur denique aliorum animalium vulnera levia, ob veneni tamen quandam labem ſunt lethalia? ut infrà patebit. Perplacent ergo mihi SENNERTI verba *lib. V. Prax. Part II. cap. 21. Vulnera à venenatorum morſibus vel ictibus illata plus nocent vi venenata, quàm vulnere, quæ per ſe plerumq; non ſunt magni momenti.* Concluſerunt ergò veteres viperam eſſe venenatam; ſed quæſiti ulterius, *cur ſint venenatæ?* dixere, quia earum, licet exiguus, morſus ſit lethalis, idque propter venenoſitatem animalis, & ita vitioſum commiſerunt circulum; quem ut effugerent tandem reſpondêre, vim ineſſe ipſis peculiarem, toto genere præter naturam, & uno verbo occultam. Sed hoc ipſo dixere, ſe ignorare iſtam vim venenoſam, quia ipſis ſit occulta; quod namque occultum eſt, hoc ignoro. Pergendum ergò jam ulterius & ad naturam veneni viperini, ejuſque per morſum communicationem eſt progrediendum.

PUNCTUM II.

Autorum de Veneni Viperini natura ſententiam perpendit.

§ 1.

VIperam ejuſque imprimis morſum, maximè eſſe formidandum, ob veneni noxam, experientiâ edocti ſtatuere veteres. Cæterùm & eandem viperam inſigniter prodeſſe ad profligandas multorum morborum phalanges, eadem ipſos informavit experientia. Sic vinum, in quo ſuffocatæ viperæ, præſentiſſimum ad horrendam Elephantiaſin Græcorum, ſeu lepram Arabum, eſſe Alexipharmacum, demonſtrat GALENUS *lib VI. Comment. Aphoriſm. 27.* Quas tamen hiſtorias in dubium vocare videtur POTERIUS, contrariâ experientiâ fretus *Cent. 3. Obſ. 81.* Et muſto, in quo ſimiliter extincta vipera, ſpontaneo niſu, talis æger non tantum perfectè curatus, ſed præterea quoque omnino in Juventutem quaſi reſtitutus fuit, exutis crinibus, unguibus & pelle, hiſque omninò renovatis, referente ARETÆO *lib. II. de Sign. & Cauſ. diuturn. morb. cap. ult.*: quarum hiſtoriarum explicationem vide in ZACUTO LUSITAN. *lib. VI Medic. Princ Hiſtor. II.* Unde etiam à GALENI anteceſſore, ANDROMACHO, theriacæ tan-

tanquam baſis fuere immiſſi ex viperis parati trochiſci ! Cæterum cum deficeret ratio, propter quam tam pernicioſum venenum ; & rurſus adeo ſalutare pharmacum, conſiſterent in eodem ſubjecto, res tandem eò pervenit, ut dixerint, non totam viperam eſſe venenatam, ſed tantum quaſdam ejuſdem partes. Has recenſet BALD. ANGEL. ABBATIUS *de Vipera Cap. IV. V. & VI.* & ait, *eſſe dentes, gingivas & veſicam felleam: in dentibus quidem venenum eſſe à natura inde manifeſtum ait, quoniam ab iiſdem dentibus viperæ jam dudum mortuæ, ſi quis tangatur, lethale eſt. Quare hac in parte, & mortua & viva, ſemper apta nata eſt ad lædendum; in gingivis porro, & veſiculis earum, eſſe collectum venenum ex uſu & cibo venenatorum animalium, attractum à veſica fellea, vagum & ſpirituoſum, translatum ad Gutturis partes, tanquam in ſentinam deponi à natura, & facultate viperea perfici. Hanc autem fellis virulentiam toto Capite V. probat ex eo, quod impoſitum fel ictui viperino, venenum à viperæ ictu projectum, ſimilitudinis ratione attrahat.*

§. 2. Hæc veterum fuere aſſerta, ab ABBATIO explicata, quæ ex parte vera eſſe certâ ratione, dummodo legitimè explicentur, inferiùs patebit. Merentur interim examen: Videntur enim omnino ex nuda, eaque falſa, hypotheſi oriri: obſervarunt ſcilicet Veteres morſu tantum lædere viperas venenosè, hinc dentes eſſe venenatos concluſere; cumque præterea veſiculas obſervarint in gingivis, eaſque liquore quodam plenas, confirmati ulterius in ſua opinione, & hunc venenatum ſtatuerunt, cum ex fellis derivetur veſicâ, affirmantes, felleum liquorem, peſſimum corporis in quocunque animali virus. Sed ſuperiores reſtant difficultates; ſi tam pretioſus pro vita humana & conſervanda & prolonganda eſt reconditus balſamus in viperis, unde hæc earum venenoſitas in dentibus? in liquore felleo? & in veſiculis gingivarum? in quo conſiſtit hoc ipſum venenum? Hinc qua ratione dentes ſint venenati, omninò probandum, & explicandum fuiſſet, non ex nudo effectu, morſu venenato, de dentium malignitate judicandum: ad hæc etiam poſt mortem lædere poſſe ex ſe & venenoſâ ſua vi, quam dicti modò Autores illis attribuunt, vana eſt mentis perſuaſio, cum nulla vera hujus rei unquam obſervata ſit experientia; & licet exemplum, quod mortuæ viperę dentis tactus ſit lethalis; habeat J.C. CLAUDINUS *de Ingreſſu ad infirmos*, huic tamen & etiam ABBATIO abundè ſatisfacit *doctiſſimus* SEVERINUS; & ratione & experimento confirmatus, *de vipera Pythia cap. 8. Part. II. p. 359. & 360.* inter alia inquiens: *Viperæ aut dens integer, aut comminutus & ut libuerit voratus, ne dum non lethiferus, ſed neque detrimentoſus experimento comprobabitur tibi, ſeu nuper mortuæ denticulus, ſeu viventis, ſeu dum digitis tribus contineatur coercitus anguis capite, in animantis cujuſpiam carnem, tum ipſius operâ per vim adactus, ſeu per arbitrium viperæ fuerit defixus, quod duplex nos experimentum in pullo Gallinaceo fecimus.* Quod veſiculas attinet ſub dentibus; ex AMBROSINI Anatomica obſervatione conſtat, quod viperæ præter 34 dentes maxillarum (48. numerant HODIERNUS & SPONTONUS) habeant quatuor caninos, imprimis fœmellæ; ſemper tamen duos tantum ſe obſervaſſe *ait* LOCATELLI *Theatr. Arcanor. p. 263.* qui conſpiciuntur perforati, & veſiculâ liquore plenâ muniti, quod tamen de duobus tantum aſſeritur à quibuſdam (& in ſpecie inter hos quodam medio) quæ novo quotidie repletur humore, dum primus in ictu conſumtus fuerit. Ad has dentium veſiculas ex corde & hepate venæ ſeu arteriæ aſcendentes deferunt hunc liquorem: Videatur JONSTONUS *lib. 1 Hiſtor. Nat. de Serpentibus Tit. I. c. 1.* Sed hanc ipſam AMBROSINI, & antecedentem ABBATII ſententiam, licet nec autopſiam confirmare, neque rationem ullam comprobare oſtendat VESLINGIUS, deſcribens Anatomen viperæ MARCO A. SEVERINO *Part. I. cap. 12 p. 234.*, horum tamen effatum ſub PLINII defenſione confirmatur à J. B. HODIERNO *in deſcriptione dentis viperini ad Severinum miſſa, pag. hujus 258:* qui obſervavit veſicam felleam hepati colligatam in mediam propè caudam propagari, atque iſtius filamenta quædam mirâ ſubtilitate per ſpinam ad os perduci, & virus per ejuſmodi filamenta, quaſi per venulas, ad dentis cavitatem perduci; ubi dentium horum accurata ſtructura eleganter deſcribitur: cujus brevem quaſi ſummam dat VESLINGIUS *in ſua Anatomæ Viperæ*, dicens, *quod reconduntur intra laxas veluti vaginas, liquore felleo plenas, ex quibus ad libitum ferè celerrimè efferuntur. Hos lethale diſcrimen & perniciem afferre demorſis, tenui quâ fiſtula, veluti ſcorpionum aculei, perforatos infundere venenum tàm experientiæ cenſurâ, quàm Autorum ſcriptis, ſeriò confirmatum eſt.* Sed ſalivalem hunc in & propè dentes humorem per ſe conſideratum, experientiâ edoctus ſimiliter ab omni veneni ſuſpicione liberat SEVERINUS *p. 360.* vidit nempè JOHANNEM BRANCHINUM *Theriacopœum Senenſem*, viroſum hunc liquorem de viperæ viventis dente collectum, nihil exinde noxæ perpeſſum, qui retulit, & de Gingiva viperæ mortuæ viventis ore ventriculo captatum, alii præter ſe nulli ex aqua vel vino potatum nocuiſſe: nec ſuccum hunc gallo gallinaceo immiſſum in os quicquam nocuiſſe; nec famulo ſuper manu perpuncta virus hoc infricatum aliquid noxarum intuliſſe: & licet ex fellis veſicula oriatur, cum veſicæ felleæ non ſit venenatus liquor, nec hic exinde ortus erit malignus. Probat hoc meum aſſertum ZWELFERUS *Animadverſ. in Pharmacop. Auguſt. Claſſ. XII. p. 211:* Qui in his partibus nullam unquam deprehendit malignitatem; & abſciſſa capita, veſiculas, & caudas, earundem alia carne obvolutas felibus & canibus devoranda objecerit, qui hæc ipſa ſine ullo vitæ diſcrimine conſumſere: videatur BOYLE *Experiment. Philoſoph. Experiment. II. p.* 58 Item BARTHOLINUS *de Angina puerorum p. 111.* refert: capita reſecta canes devorant nullâ mortis mulctâ, & ſi humorem ſuſpectum ex capite demortuo promas, innoxium ſenties: & *p. 113.* aliis veſicula fellea eſt ſuſpecta, quæ tamen canibus in alimentum cedit: quam ipſam potius ceu ad quælibet venena antidotum deprædicat BORELLUS *Cent. IV. obſ. 19:* & certâ obſervationis fide comperit SEVERINUS *part. II cap. I. p. 288*, quod pulli gallinacei ſtomacho immiſſum fel nil offecerit. Præterea ſi vipera integra in vino extincta leproſos reſtituit, & fœminæ Anglicæ tali vino pro coſmetico utantur, teſte ZWELFERO *eodem loco*; ſi totæ viperæ in retortam immiſſæ cum capite & cauda, dent ſaluberrimum ſal volatile, ubi eorum erit fellea malignitas? Objiciunt quidem venenatis veſci alimentis viperas, hinc venena hæc ſecerni in fellis veſicam, ſalutares verò partes in ſuccum & ſanguinem converti. Sed ut taceam merum eſſe effugium, nullâ ratione ſtipatum, hujuſmodi animalia venenoſa cur non eodem veneno in digeſtionum officinis afficiunt partes? cur non inquinant ſanguinis vim alexipharmacam, antequam in veſicam colligantur biliariam? Item unde petenda origo virtutum alexipharmacarum, ſi venenatis veſcuntur beſtiis? Præterea & anates bufonibus & ranis delectantur venenatis; ſicut ciconiæ ſimilibus ranis, ſerpentibus, bufonibus, aliiſque toxicatis animalculis (unde hæ aves per putrefactionem in ſimilia denuò reviviſcunt animalia, non ſecus atque ex induſiis humanis fiunt pediculi, ex ſpermate & ſanguine humano fiunt muſcæ & pediculi, ex pane & melle fiunt formicæ, ex Baſilicone & fracedine lapidis ſcorpiones &c: vilicatur HELMONTIUS *de Poteſtate medicaminum §. 37*, quale Scorpionis ex ocymo exemplum obſervavit *Magnificus* D. D. MICHAELIS;) tantum tamen abeſt, ut venena colligât, ut potiùs efficaciſſima exhibeant alexipharmaca: hinc *Theophraſti Paracelſi* arcanum ad quævis veneni genera ex ſanguine Ciconiæ notiſſimum eſt: videatur de hoc CROLLIUS *in ſua Baſilica Chymica pag. 450;* cujus feliciſſimum effectum in Principe refert HARTMANNUS *Comment. in citat. loc. pag. 252.*

§. 3. Nec quicquam obtinet ABBATIUS ex eo, quod venenum attrahat denuò fel impoſitum; nam aliæ viperarum partes ſimilitèr impoſitæ idem præſtant: ad hæc columbæ vel gallinæ vivæ diſſectæ, calentes adhuc morſui impoſitæ, virus extrahunt, quę tamen ab omni veneni exemptæ ſunt ſuſpicione: non ſecus ac pulli gallinacei vel columbini, circa anum deplumati, buboni peſtilenti applicantur; extrahunt namque tàm fortiter venenum, ut ipſi etiam cum ſalute ęgri moriantur: Quod ipſum quoque præſtat ſtercus humanum bubonibus peſtilentialibus applicatum, ſicut SAAER *in ſeinen Oſtin dianiſchen Kriegſdienſte* refert, eſſe in Indiæ Orientalis Inſula quadam, ex Inſulis Celebes, arborem quandam vel leviſſimâ læſione ſummè venenatam, cujus venenata plaga alio non poſſit curari modo,

niſi proprio ſubito excreto ſtercore, eoque calido affecto loco applicato: qualem vim alexipharmacam aſſumtum idem ſtercus habet contra animal lacertiforme, Guarid dictum in India Occidentali, teſte ZACUTO LUSITANO *lib. 3. Prax. admirand. obſerv. 93. pag. 117.* Tandem & paſſeres viv circa ventrem depiumati, & parotidibus malignis impoſiti, attrahendo venenū, moriuntur. Sed hæc omnia licet venenum attrahant, non tamen ſunt venenata. Quod ergò humorem in veſiculis dentium contentum attinet; æſtimo eundem per ſe minimè eſſe venenatum, ut ſupra oſtendi, non magis quàm aliæ viperarum partes; ſed arbitror potiùs eundem reſpondere ſalivæ in faucibus aliorum animalium obviæ; de cujus uſu non eſt, ut ſim ſolicitus: primariò inſervit præparationi ciborum in ore, ut ſubacti meliùs, & volatili hoc liquore imprægnati, faciliùs in ſtomacho deponant ſuum ſuccum nutritium, & ſi quid inſit iiſdem venenati, à ſale Volatili alexipharmaco ſubjugetur & corrigatur: quod autem copioſo conſtet ſale inſigniter volatiliſato, tum aliis quoque partibus ſpirituoſis aquæ copioſæ nexu copulatis, ſicque in conſiſtentiam quandam redactis, nemo dubitet, qui ingentem harum partium copiam, in deſtillatione viperarum prodeuntem perpendit, ſimulque analogiam cum ſaliva propriè ſic dicta, & uſum in alimentis præparandis, ut taceam facilem hujus liquoris in iracundis viperis effervescentiam, de qua inferiùs erit dicendi locus. At licet vipera nihil mandat, ſed omnia tranſvoret integra, nudas nidorum præpetes, aves plumoſas, lacertas, mures, ranas, bufones, quæ exſiccata diu, nil comminuta reddidit, per membrum ſui ſeceſſus, ut autor eſt SEVERINUS *part. 1. cap. 7. §. 5. p. 104*; Attamen cùm dentium copioſum habeat numerum, oſque ſalivâ madens, cum eodem SEVERINO dico, dentes minutulos, & ſub maxilla latentes ei uſui deſtinatos, ut perpungant tantummodo ſolidiores eſcas, atque has fermento ſuo peracri tabefaciant prope, præſertim quod exſerti quidem naturâ, verùm gingivis obducti dentes, cùm alimenta conterunt, ſic virus è veſiculis exprimunt. Abutitur tamen hoc liquore vipera, dum per fiſtuloſum dentem ſimul ejiciendo, maximum toxici ſit ſubjectum.

§. 4. Pervenio nunc ad doctiſſimum MARCUM AURELIUM SEVERINUM, qui tantâ viperam Pythiam pertractavit ſedulitate, ut nil deeſſe videatur; unde etiam ſententiam ejus intimè fovet KIRCHERUS *in Mundo Subterraneo*, ubi quaſi compendium continetur eorum, quæ fuſiùs ſuo tractatu toto pertractat SEVERINUS: Hic ergò in eo eſt totus, ut viperæ naturam totam eſſe alexiteriam defendat; venenum verò quod attinet ejus, hoc non agnoſci proprium aut intrinſecùs concretum, verùm adſcitum, & aliunde irrepere conſuetum, quod pluribus in locis viperæ veneno, & venenandi vi careant, ſed immutentur tantum occaſionibus locorum, cœli, victuum, &c. ut etiamſi viperæ ſit plurimum veneni, tamen adſcititia ſit affectio; & materiam quidem veneni eſſe peracrem & bilioſum ſanguinem, qui à virulentis eſcis proficiſcatur, beſtiolis nempe ſulphureis, quæ ſunt ſcorpiones, bupreſtes, araneæ, bufones, &c. ex quibus paratum Chylum læva cordis fornax miris modis reddat retorridum & fumidum, ex quo loco ſurſum arteriæ ſanguinem ſpiritualem devehant, ad retiformen plexum in ventriculis cerebri, à quo pleniùs hic ſpiritus vitalis elaboratus reddatur animalis, & à cerebri fumoſi arteriis extenuatus adducatur ad ſummam Pyroſin: qui ſuccus ſpirituoſus, quem ore ac dentibus recipiat vipera, venenum à vulgo æſtimatum, venenum reverà non ſit, ſed tributum ob id viperis, ut tot ſenſuum viriumque bonis gauderet agreſtis fera: hunc porro ſuccum cum morſu dentis conjunctum reddere vulnus malignum & inficere hominem; ita ut definiat infecturam, actum ferè defigentis in aliud animal dentem, & & inde virus emittentis, pro ſui ipſius tuitione: ut nec dens per ſe, nec liquor hic plagam inferat venenatā, ſed utrumque ſimul. Non adeo abſona eſt hæc SEVERINI ſententia, quam ob id quoque amplexus eſt KIRCHERUS: & modò attendatur fermentationis, vel effervescentiæ ratio in vipera laceſſita, quam inculcat KIRCHERUS, SEVERINUS verò hinc inde parvam facit mentionem, nil culpabile videtur in hoc ejus dogmate: hoc ſaltem videtur incongruum, quod veneni materiam liquoremque viroſum ſtatuerit talem, qui ad vigorem & alacritatem viperæ, adeoq; ad ejus actiones & uſus, vel maximè ſit neceſſarius: cum probabilius videatur, eſſe ſaltem ſalivam in particulares collectam aſſervatamque uſus; qua abutatur poſtea vipera irata in perniciem humanam; & cum ob illum nobilem uſum communis ſit omnibus viperis, cur non omnes viperæ ubique erunt venenatæ? quæ Severini eſt aſſertio; nam victus ratio, locique mutatio non omne abſolvit punctum, cum Ciconiæ nullo modo ſint venenatæ, ſed potius alexiteriæ: cum denique originem hujus liquoris derivet ex cerebro, in cujus elaboretur plexu, adductus eò per aſſertum JOHANNIS TROLLII *pag. 289.*, non video quid reſpondere poſſit HODIERNO, qui avtopſiâ ſimiliter fultus, ex fellis veſica derivat ductus veneniferos. Tandem & cauda quibuſdam eſt ſuſpecta, unde in medicamentis ex viperis parandis abjicitur. Sed nullâ ſimiliter ratione, MARCO AURELIO SEVERINO innocentiam caudæ ſatis demonſtrante *Part. II. cap. 1. p. 284.* Sed his relictis ad alia pergo.

PUNCTUM III.

Viperam mortuam nullo modo eſſe venenatam affirmat.

§ I.

ALiorum perluſtratis opinionibus, propriùs ad ſcopum accedam neceſſe eſt: conſiderandæ autem ſunt viperæ, ſicut & reliqua omnia animalia dicta venenata, in duplici ſtatu, & quando vivunt, & quando ſunt mortuæ. Mortuas viperas ab omni veneni labe abſolvo, & potius eſſe divinas in iiſdem medicas opes, quas vix in alia reperias creatura, ſtatuo. Docet hoc ipſum experientia, veritatis magiſtra, quæ nullum ſuggerit fide dignum exemplum, ex vipera reverà mortua quocunque modo uſurpata, veneni noxam cuidam eſſe inflictam: notandum hinc venit HELMONTII Adagium, *Tractat. de Ideis morb. §. 34: Mortala beſtia, morto il veneno*: cui fortaſſe Germanicum illud reſpondet, *ein todter Hund beiſt nicht* unde nec pulli gallinacei à vipera commorſi mactati, & eſitati poſteà, lethales ſunt, ſed quartanam potius, Medicorum alterum ſcandalum, feliciter profligant, teſte SEVERINO *p. 366.* & BARTHOLINO 110. Mitto jam *ſuperiùs enarrata exempla*, aliquot ſaltem adhuc adnotaſſe ſufficiat. Quas vires habeat per retortam artificiosè propulſus ſpiritus cū ſale, volatili, ad febres malignas & peſtilentes, inſultus epilepticos, ſcabies leproſas alioſque malignos affectus, quotidiana loquitur experientia: & quia ſpiritus ferè, omne quod agit, agit ratione ſalis volatilis, de hoc ſciendum: quod omnia encomia ſtupendæq; dotes, quas veteres adſcripſerunt ſuo ſali theriacali, noſtro omnino conveniant ſali volatili, non verò eorum fixo, per tam fortem calcinationem parato, cujus aut nullam aut minimam in ſe continent quantitatem viperę, non ſecus ac alia animalia. Fixari equidem etiam ſolet per artem; ſed ſi hoc contingat per acida, eſt potius enecatio ſalium volatilium, quàm vera eorum correctio: Acida namque omnia, effervescendo & præcipitando immutāt ſalia volatilia, unde nō poſſunt nō diverſas poſtmodum edere operationes; manent enim invicem adeo poſtmodum juncta, ut vix niſi beneficio cujuſdam ſalis alcali fixi cum quo libentiùs inire ſolet conjugium acidum, quàm cum volatili, denuo ſeparari queant. Noviſſimè inventus eſt modus in Italia, ſine hujuſmodi per acida deſtructione figendi ſalia volatilia viperina, modumque callent, non tantum D.D. TACHENIUS, cujus recentiſſimè editus vid. *Hippocrates Chymicus, qui noviſſimi viperini ſalis antiqua fundamenta oſtendit*, ſed præter ea quoque ANTONIUS *de* SGOBBIS *Pharmacopœus Venetus ſub ſigno Struthii*, cujus hæc ſunt verba: *Dipoi per mezo del loro proprio menſtruo, cordiale & aleſſifarmaco acqueo (acciò vedano, che non ſia queſto menſtruo imbevuto, d'altra faculta ſalina,)hò cavato il verò ſale fiſſo viperino, ch'è una gioia pretioſa, per ſalute humana*: & noviſſimè alius nomine HARRAS Venetiis ita fixare novit hæc ſalia volatilia viperina, idque ſine acido, ut etiam per chartam tutò hinc inde tranſportari poſſint. Eſt ergò verus reconditus balſamus in viperis, eorumque ſale volatili, qui totius corporis œconomiam renovat, fermenta viſcerum effœta jam renovat, & ſanguinis vitalem fermentationem fortiter conſervat, & maſculè reſtaurat. Hinc eſt, quod ex viperino vino ſecuta ferè ſit ele-

elegans rejuneſcentia; quod ex brodio decoctionis viperarum mulier leproſa quadragenaria, ſterilis anteà, poſt curatam lepram facta fuerit fœcunda, teſte HELIDÆO PADUANO *in Curationibus pag.* 294. *à Magiſtro* JOH. WITTICH. *editis*; non ſecus ac galli gallinæque viperis nutritæ, docente ZWELFFERO *Animad. Claſſ.* 12. admodum fiant fœcundæ; quæ animalcula poſtmodum viperinas vires poſſidentia, eſu, ad eadem conferunt mala, ad quæ ipſæ viperæ, in ſpecie ad elephantiaſin, & ipſi cognata mala, ſcabiem fœdam, luem Veneream, &c. tum ad fœcunditatem, vitæ prolongationem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam: de quibus videatur JOH. FAB. LYNCEI *expoſitio in in Rechum pag.* 780. Ad hæc itidem valent partes atque eſſentiæ viperinæ, ſecundùm artem paratæ; ſiquidem *Magnif.* D. D. MICHAELIS Eſſentiâ ſuâ viperinâ luem Gallicam aliquando curavit tam proſpero effectu, ut ægro hinc ſanato, cuticula ex univerſa decideret cute, ſtrigmentorum facie, inſtar ſerpentum exuvias ſuas exuentium. Sed pagina deficeret, ſi omnia proponere vellem.

§. 2. Quod partes in ſpecie viperarum attinet; eas in mortuis omni veneni carere ſuſpicione, multa illuſtria oſtendunt exempla. De Regio cordis viſcere ut incipiam, quinque corda exſiccata unâ vice aſſumpta, tantum valuere in Juvene quodam, ut nullum amplius ipſi nocere potuerit venenum, ſerpentes nullos timuerit: quin potius eos amaverit, & ſemper tractare voluerit. hos verò eum admodum timuiſſe Autor eſt JOH. FABR. LYNCEUS *loc citat. pag.* 786. Ex corde & hepate viperino egregium & pulverem & aquam bezoardicam animalem parare docet ZWELFERUS *pag.* 213. Inteſtina exſiccata, & in pulverem trita, admodum commendat HARTMANNUS *Comment. in Crollium pag.* 436. ad omnis generis affectus epidemicos majorum & & minorum animalium, inprimis ovium & equorum. Sed cur non & hominibus inprimis in inteſtinorum affectibus proſint? cum hepata viperina pulveriſata ſint ſanè præſentiſſimum remedium in diſenteriis, præprimis epidomicè graſſantibus. Fellis viperini exſiccati gr. j. ab omnibus venenis liberare, ait BORELLUS *Cent. IV. obſ.* 19. Spinæ exindeque paratus pulvis, aut ſecundùm quoſdam magiſterium, ad eoſdem proſunt uſus Medicos, ad quos caro. Non eſt ergò, ut caudam ob conſtitutionem oſſeam; ſicut facit ABBATIUS, formidemus cum præterea eadem cauda vel nudo cōtactu tollere Odontalgiam dicatur: Caput verò appenſum ad febrium arcendos paroxyſmos laudatur: quale ergò in his reconditum erit venenum? Firma potiùs manet mea aſſertio, poſt mortem viperas non eſſe venenoſas: ex quo notanter elicio, venenum viperarum, ſi quod habent, non conſiſtere in quodam principio materiali, poſt mortem reſiduo, ſed in quodam intentionali, vel certè tali, quod pereunte vitâ, & ipſum eſſe deſinat.

§. 3. Confirmat me in hoc ulterius conſideratio reliquorum animalium venenatorum, quæ cum in vivis eſſe deſinunt, & innoxiè tractantur, & intra corpus aſſumuntur. Apparet hoc vel maximè in bufone, animali pleno veneno, ut non immeritò terreſtris toxici & contagioſæ virulentiæ burſa magnetica dici poſſit, loquente ſic eleganter KIRCHERO *in Scrutinio peſtis pag.* 341. Tanto in hominem odio eſt, ut ſuſpenſus & verberatus ob eo prænimia in illum rabie moriatur: unde ipſi, imprimis in terrorem acto, quacunque poteſt ratione, inſidiatur; nunc labiis ſcabris eundem fortiter mordendo, nunc habitum virulentum, ſalivam venenatam, lotiumve toxicatū in ediſſitum à ſe hominem evibrando, vel herbas ſaltim inquinando, aliave corpora inficiendo, quibus mediantibus noceat homini: videatur KIRKERUS *cit. loc. pag.* 342. & 207. SENNERTUS *lib. VI. Prax. Part. VIII c.* 22. *p.* 345. 346. JONSTONUS *Hiſtoria de quadrupedibus lib. IV. tom. I. cap.* 1. *pag.* 188. Sed eneca beſtiam, & liber eris ab ejus veneno. Non uſum externum ad anginam peſtiferamque luem commendo, ſive ſub propria forma cum vel ſine aceto applicentur bubonibus, & tumoribus peſtilentialibus; ſive ſub trochiſcorum facie, ex vermiculis vomitu ejectis & ipſa ſubſtantia bufonum tragacanthi beneficio paratis, de quibus HELMONTIUS *in Tumulo peſtis*, aliique paſſim Autores, imprimis CROLLIUS *in ſua Baſilica*, & HILDANUS *in ſuis Centuriis*, ſed quoad uſum internum, ſal ex eorum cineribus calcinatis extractum internè ʒß. ad ʒj. pōdere in aqua Carduibenedicti uſurpatum, ad omnem peſtem è maſſa ſanguinea eliminandam, eamque ab omnibus venenis vindicandam; mirificè commendat P. JOHAN. FABER *Panchym. lib. V. cap.* 8 *p.* 631. & *libro primo Myrothec. cap.* 24. & tanquam egregia ſudorifera animalia extollit Sal fixum bufonum & aranearum GLAUBERUS *Furnor. Philoſoph. p* 3. *c.* 22. *pag.* 177: vel uſurpetur ſaltim bufonis exſiccati pulvis ad ʒß. & habebis experimentum ad hydropiſeos aquas educendas certiſſimum, teſte WIERO *in Obſer.*, PETRÆO NOSOL. *Part.* 1. *Diſſertat. de hydrope*, HARTMANNO *in Croll. p.* 420; quem uſum ſimiliter vel externâ ſolum ad renes applicatione præſtat. BORELLUS quoque bufones innoxiè voratos refert *Cent. IV. Obſ.* 56. & *Cent.* II. *obſ.* 37. Pergo ad ſcorpium, cujus aculeum in caudæ extremitate eminentem lethale vulnus, ob veneni pernicioſam vim, inferre conſtat: ſed mortuus ſcorpio, magnus licet, non tantum cum hauſtu gelidæ in os citra noxam illapſus, fuit teſte, J. F. LYNCEO *pag.* 781., ſed præterea hic ipſe caudâ, ex ſcorpione vivo abſciſſâ, ſponte ſe vulneravit, ſine ulla noxa: ſic devoratam ſcorpionum offam à circulatoribus plus ſemel vidit BACCIUS ſine vitæ detrimento, & BRANCHINUS referente SEVERINO *pag.* 366. Nec ignotum eſt, quod egregiè valeat ad ciendam urinam, & provocandum lotium ſuppreſſum, non externam ſolum ſub olei ſpecie applicatio, ſed interna quoque pulveris, vel calcinati, vel ſolum exſiccati, aſſumtio. Araneas eſſe venenatas, ſed non omnes, communiter aſſerunt: ego interim telarias venenatas eſſe arbitror, tùm quia eorum oleum venenis reſiſtit externo illitu ad modum aliorum venenatorum animalium, tum etiam, quod morſu vel potius ictu lædat, non contemnendis inſequentibus ſymptomatis: ſicut ex araneæ morſu epilepſiam ſuſcitatam refert SALMUTH *Cent. III. Obſ.* 35 & ex aranearum morſu duos mortuos PANAROLUS *Pent.* 1. *Obſ.* 45. *p.* 27: nec minus calidos liquores, in quos incidunt, venenoſo contagio inquinent, teſte eodem in SALMUTH. *Cent. II. Obſ.* 22., SENNERTO *lib.* 6. *Prax. p.* 348, & prava ex deglutita aranea Symptomata vide SALMUTH. *Cent. II. Obſer.* 48., BORELLI *Cent. III. Obſ.* 19. Sed telæ non ſolum internè ad ſedandos intermittentium febrium æſtus uſurpantur, ſed ipſæ quoque araneæ mortuæ exſiccatæ, & pulveriſatæ, ad ſimilem uſum non ſine ſucceſſu propinaſſe ruſticum quendam certò conſtat. Multos præterea eſſe ſerpentes venenatos, qui mortui prætioſiſſima dant Pharmaca, cum vita exutâ omni veneni labe, notiſſimum eſt; & ſerpentes innoxie vorari, & in cibis uſurpari cum ſanitatis commodo: videatur BORELLUS *Cent. IV Obſ.* 65. & *Secunda Obſ.* 37. Quidam quoque ſerpentem pro anguilla comedit, nil mali inde perpeſſus: ſed cum cognoviſſet poſt modum fuiſſe viperam, ex phantaſia in morbum illapſus obiit: LIBAVIUS *Alchimia Pharm.* 12., ZWELFERUS *p.* 273. Similem imaginationis vim vide apud apud SALMUTH. *Cent. II. obſ.* 93. Ex quibus ſimile etiam de viperis eſſe ferendum Iudicium, omnino exiſtimo.

§. 4. Excluſa tamen hic volo animalia ea, quæ peculiaris rabies ſub venenatorum redigit claſſem, cujuſmodi ſunt canes, feles, lupi, aliaque animalia; quæ interdum rabie corripiuntur; hæc enim in ſtatu præternaturali ſunt, adeoque venenatis reliquis in ſtatu naturali conſtitutis nil derogant; nam rabioſa ut in vivis dum ſunt, ut morſu & ſalivâ etiam nudâ inficiunt, ita mortua & eſitata ſimilem rabiem inducunt: exempla vide apud BAUHINUM *Tractatu de rabie*, KIRCHERUM, *de Peſte, de fele rabioſa commeſta pag.* 206.; de ſue rabie tacta, eſitata, BORELLUS *Cent.* 1. *Obſ.* 75. Videntur enim mihi hujuſmodi animalia laborare quaſi febre quadam maligna, cum inſania maniaca conjuncta, ex efferveſcentia maſſæ ſanguineæ à fermento peregrino, peculiaribus ideis inſignito, oborta. Quod verò hydrophobiam attinet; hæc quidem tanquam inſeparabile ferè adeſſe ſolet ſymptoma rabiei, utut contrarium referat. SALNUTH. *Cent. III Obſ.* 90. Non tamen proprium eſt rabioſis, cum etiam ſine rabie, & in ſpecie in febribus malignis citra ullam contagii rabioſi ſuſpicionem, obſervata ſit, teſtibus SCHENCKIO *lib. VII. Obſ. de venenis anim.*, SAMCHEZ *in Obſ. p.* 378. ubi tantus citra ullum animalis rabidi morſum adfuit aquæ timor, ut ne ferre quidem præſentiam ejus, aut manus abluere potuerit æger: ſimile exemplum habetur *p.* 379. SALMUTH. *Cent. II. Obſ.* 52. Animalia ergò rabioſa per morſum, vel etiam per ſalivam, communi-

eant furibunda quaſi fermentum ſuum febrile, Ideis morbificis Archeum corporis læſi, ſeu ſpiritum ejus inſitum admodum perturbantibus, inſignitum, quod totum corpus in mores quaſi brutales transformat: Suntque hujuſmodi ideæ in fermento quidem radicaliter, in homine verò affectò non niſi radiativè; de quibus vide elegantem MARCUM MARCI *Phil. Vet. Reſtit. Part. IV. Sect. III. ſubſection. I. p.* 435. Cum ergò hujuſmodi affectus ſit peregrinus ipſis brutis rabioſis, ſitque præternaturalis, & à peculiari dependeat fermento, in quod Archeus Ideas ſuas ſeminales imprimat, etiam poſt mortem ſuperſtes manere poteſt, licet ſopirum ferè, donec in alio corpore vivente exſuſcitatum, denuo ſimiles concitet tragœdias. Sed cùm venena aliorum ſanorum animalium ſint eis naturales quaſi dotes, non tamen niſi imaginationis vi traducantur in actum, ut poſtea demonſtrabo, canis rabidi exemplum hujus puncti veritati nil detrahere valebit.

PUNCTUM IV.

Viperam totam eſſe Alexiteriam, nec, niſi laceſſitam, eſſe venenatam, aut venenosè quenquam lædere, oſtendit.

§. 1.

VIperam mortuam inſontem pronunciavi, ex cujus egregiis medendi viribus totam eam alexipharmacam & bezoatticam concludo: nec venenum ejus, quod in morſu percipitur, in quodam materiali conſiſtere aſſero, quoniam aliàs & hoc poſt mortem ſemper eſſet ſuperſtes; ſed potius in quodam intentionali, à furore concitato: nec tamen vivens, per ſe eſt venenata, nullibique, teſte SEVERINO, duce experientiâ, obvia ejus eſt malignitas, quam non niſi laceſſita, vel provocata morſu exerit. Unde duplex viperæ perpendendus venit ſtatus: unus, quo nullis gravioribus acta affectibus, tractabilem ſe offert, vel ſaltim nullo lædendi conatu ſe armat, aut metu, terrorevè acta, fugam quærit; alter quando iræ concitata furore, ab externa provocata læſione, vindictæ inhiat, & ſpicula dentata exerit. Priori in ſtatu eſt innocens, & nullâ culpabilis malignitate, nec lædit: poſteriori verò truculenta eſt fera, feros infert morſus. Vino, quo maximè delectatur, ſuffocata licet, loco veneni ſalutiferas infundit dotes, ut ſupra dictum: Nec vivens Vipera, ſtomacho recepta, detrimenti quicquam attulit, ſed ſine noxa vivens per alvum fuit expulſa, teſte GATINARIA *de ſuffocatione matricis*: Hinc nudos & dormientes non laceſſit ſponte, quod ſibi etiamnum puero ſæpiſſimè contigiſſe perhibet OLAUS MAGNUS: Ad hæc mulieres non paucas viperis inſidias ſtruentes, videre contigit, quæ ſerpentem hunc manibus liberè contrectarent & amicè, dicit BARTHOLINUS *de Angina puerorum p.* 111. In metu poſita omnis quoque malignitatis deprehenditur expers; hinc eos, qui eo audaciæ proceſſerint, ut eas alacriter adeant, non lædunt, ſed terrore perculſæ fugiunt: indidit namque provida Natura ſerpentibus metum quendam & timorem, ut homines, qui eos intrepidè perſequuntur, fugiant, teſte experientiâ ZWELFERI *pag.* 273. Unde, eodem Autore, qui ſerpentes in capite & collo priùs arripere auſit, itaque tractare novit, ut in prima invaſione mordere non audeant, is ſane poſteà ad lubitum cum ipſis ludere poteſt, modò caveat, ne eos ad iram provocet. Sed objicere poſſis Lector: ſub illo ſtatu eſſe venenatas viperas ac ſerpentes, licet non lædant ſuo veneno; aliud nempe eſſe actum primum, aliud eſſe actum ſecundum. Benè: Sed unde quæſo probabis hoc tuum aſſertum? ex abſentia enim effectus, quomodo demonſtrabis præſentiam cauſæ? hoc eſt, ex defectu læſionis venenatæ, unde oſtendes venenum, niſi ex præconcepta opinione de Veneno ejuſque principio materiali, dicere velis, habere in ſe quoddam venenum, quia ſint animalia venenata, hoc eſt, niſi petere velis principium, & probationis loco ſubſtituere id, quod eſt in quæſtione: ſupra enim probavi, venenum hoc non conſiſtere in quodam materiali, quia non ſit ſuperſtes in mortuis; aut ſi fortè velis comparare cum veneno animalium rabioſorum, quæro, cur poſt mortem per carnium eſum non ſimiliter fiat activum? potius cum BARTHOLINO dicam: *Ingenuè fatebor minus in vipera recondi veneni, quàm vulgo perſuaſum; de Angina puer. p.* 110.

§. 2. Idem obſervare licet in aliis beſtiis, venenatis vulgo licet habitis, quæ non laceſſitæ, aut ubi metu fuerint perculſæ, non lædunt, ſeu ictu, ſeu morſu: è contrà non venenata animalia, ubi irritata, ex irâ vehementer efferbuerint, ut feles, equi, homines, &c. venenatis non abſimiles inferunt plagas. Romæ Scorpiones quidam ſine damnò deglutivit, priùs commodè complicatis chelis, caudæque ſpiculo. In Italia ſæpè iidem dormienti accubuere, ſed non læſi innoxii fuere BARTHOLINO, *Cent. IV. Obſ.* 95. *p.* 418. Ruſticus aliquot centena ſcorpionum vivorum manibus apprehendendo, digitiſque revolvendo, non aliter quàm nummos aureos numerare, vidit LYNCEUS *l. ſupr. citat. pag.* 781. Fatuus quidam Batavii araneas omnes obvias devorabat citra noxam: BARTHOL. *citato loco*. Quod itidem mulieres quaſdam feciſſe refert BOREL. ubi inſimul obſervandum, quod aranea à viro deglutita, ſine noxa per duos menſes retenta, & mirum in modum aucta fuerit, tandem malignitatis ſuæ, irritata forſan, prodidit vim: *Cent. III. obſ.* 19. & *IV. obſ.* 56. Taceo hic puellam Colonienſem vulgò notam, ſummo cum appetitu araneas capientem, & devorantem: & quanquam hìc facilè aranearum diverſitatem quis prætendere poſſit, quia etiam lethales hujuſmodi aranearum obſervatæ ſint deglutitiones; tamen communem araneam, quæ parietes telis inveſtit, non ſine malignitate eſſe, ſi ſaltem irritetur, docebit D. PAULI *Parecbaſi de febribus*. Vulgaris porrò notitiæ eſt Hiſtoria Mulieris, quæ ſerpentem vivum, mamillas ſugentem, per decem menſes innoxiè geſtavit: quæ tamen vocatur in dubium à D. HORSTIO *Epiſt. Med. Sect. IV*, & SEBIZIO JUN. *Reſponſ. in dictum locum*. Notandum tamen, quod loco citato refert HORSTIUS de ſerpente, mulieri dormienti per os in ventriculum deſcendente, ibidemque per aliquot menſes morante, & per vomitum tandem expulſo, nulla graviora inferendo ſymptomata, quàm aliàs ſordes ventriculo adhæreſcentes inferre ſolent. Similes proſtant Hiſtoriæ de bufonibus, quorum ſemina quacunque ratione aſſumta, vivificata ſunt in ventriculo, ibique in bufones perfectos adoleveré, ſine noxa inſigni per vomitum rejectos. Hiſtorias inſigniores vide apud GRULING. *Cent. II. Cur.* 9. *pag.* 9. BARTHOLINUM *Cent. IV. hiſtor.* 19. M. A. SEVERINUM *d. vipera part.* 1. *cap.* 11. *pag.* 29. Et ſimilem rationem de omnibus venenatis animantibus valere æſtimo: ut placido in ſtatu nulla vi venenata ſint formidabilia; aſt ſi iræ percita fuerint œſtro, vel quovis toxico ſint pernicioſiora. Irritationis tamen habenda diverſitas, dum nunc ab externa tantum læſione & moleſtia concitantur, nunc interno agitantur ſtimulo, iis nempe in brutis, quæ naturalem quandam cum homine gerunt inimicitiam, ut bufones, ſerpentes quidam, &, ſi quis eſt, baſiliſcus, &c. quæ ex nudo aſpectu inflata odio, iræ efferveſcentiâ intumeſcunt, & venenato fermento furoris ſpecie inſignito inficiunt; quod nunc per contactum ſaltem fit corporalem, nunc verò in diſtans: illud morſu, ictuve; hoc per ſalivam, vel urinam, vel halitum.

PUNCTUM V.

Viperam irritatam & ad iram provocatam concepto furore morſum inferre venenatum declarat.

§. 1.

SIt vipera animal ſummè bezoarticum, ſit theſaurus alexipharmacus, ſit libera ob omni veneno mortua, ſit inſons non irritata; laceſſita tamen inſigniter, morſus infert venenatos, brevi lethales. Hiſtorias vide quamplurimas in SCHENCKIO *lib. VII. Obſ. de Ven. animali.* Vipera iracundiæ œſtro percita, canem ubi morſu fauciaverit, intra decurſum aliquot horarum, vel citiùs, mortem inducet. ZWELFERUS *p.* 212. & SEVERINUS *p.* 365. inquit: *qui remordebitur canis aut felis, vix horâ, pullus verò demorſus, vix tam diu dum recitabitur Angelica Salutatio, detinebitur in vita.* Hinc ALDROVANDUS, viperæ collotenus jam pridem exſectæ caput, quod integrum ſit, poſſe demorſum à ſe animal perdere veneno: cujus rei capto experimento vidit horæ ſemiſſe mortuum gallum gallinaceum SEVERINUS *citat. loc.* Simile refert LYNCEUS *p.* 782. de famulo Pharmacopœi à capite viperæ, jam poſt tertium diem abſciſſo, cùm manibus apprehendiſſet, lethaliter morſo, ut vix vel efficaciſſimis theriacalibus curatus fuerit. Nec ignota eſt MATTHIOLI hiſtoria, referen-

ſerentis de Ruſtico à vipera fortè ſecundùm caput diſciſſa, pro mortua habita, apprehenſa, lethaliter morſo, &c. Symptomata denique demorſis ab iracundis viperis ſupervenientia, eandem venenoſitatem palam teſtantur, de quibus infra. Mordet ergò per dentes acutiſſimos, fiſtuloſos, ex quibus ejicitur liquor ſalivalis; venenatur verò per ſummam, qua tunc ardet, iracundiam. Dentes iſti ſunt acutiſſimi, Authoribus quibuſdam quatuor, quibuſdam duo, quibuſdam medius quidam inter hos inſignior, aduncus & acutus, omnibus tamen ſunt fiſtuloſi, ut per eorum canales derivatus liquor ſalivalis, cum impetu dentium in animali irato inferat lethalem veneni vim. Liquorem hunc ſimul ejectum vocat virus D. SEVERINUS, innuens eo ipſo, ab hoc imprimis dependere virulentiam vulneris: Sed in quo virulentia hæc conſiſtat quæritur? Dicit in vi liquoris pyrotica, ſulphurea & arſenicali, qua vincatur, tanquam valentiore, calor noſter vitalis. Rectè: ſed cur in ſpecie adjumentum dentis requiritur? cur non in vipera mortua eſt talis? cur etiam ex vivæ ore extractus eſt inſons? Hujus ratio ex iracundia animalis petenda, qua furens Archeus & effervescens ſaliva ſimiles motus, ſimilesque Ideas, per morſum inferunt morſo. Ut ita formaliter vipera ſit venenata, quatenus eſt irata; & infert morſus venenatos, quatenus ab irato infliguntur animali.

§. 2. Iræ ergò quàm maximè hìc penſitanda natura, qua vix validior, niſi amoris excipere velis vim, reperitur affectus. Conſiderandus hìc & impetus animi, & ſanguinis reliquorumque humorum motus. Impetus animi vehementiſſimus furibundusque ex præſentia mali maximè infeſti concitatur; ad quod amovendum tota inſurgit natura, eademque omni conatu amovere à ſe tentat; objectum enim odioſum per ſuam ſpeciem movet animæ vim cognoſcentem, per ſenſuum organa operantem, quæ ex ejus inconvenientia & odioſa præſentia permota abhorret eandem, & amoliri à ſe conatur, urgente hàc, ſe conſervandi, omnibus innatâ concupiſcentiâ, & hic actus iræ nomine vocari ſolet. Ex hoc ipſo horroris actu naſcitur ſpecies, ut ſic dicam, iraſcibilis, & Idea amovendi, & propulſandi moleſtum, quæ non tantum recipitur in memoria & aſſervatur, ſed etiam totius corporis partibus fluidis, imprimis ſanguini, ſpiritibus mediantibus confusè, in ſpecie verò membro cuidam, cui moleſtiam propulſandi munus committitur, diſtinctè imprimitur, & inſculpitur: ideòque in viperis hoc animi impetu permotis, ſpecies hæc idealis, ut totius corporis ergaſtulo, ita in ſpecie oti ejuſque partibus, & maximè dentibus imprimitur percuſſoribus, ſimulque liquor ſalivalis in eorum confiniis aſſervatus, pingitur hac ipſa furoris impreſſa idea. Rem ita circa affectus ſe habere, præter autoritatem *Helmontii, Marci Marci, Zwelferi & aliorum modernorum*, teſtantur permulta quotidiè in medico foro obvia: Cruor Tauri potantem ſtrangulat, non cruor bovis aut vaccæ, idque propter tauri furorem, cum cupidine vindictæ morientis: Canis rabidus vel vivens, per ſalivam & morſum, vel mortuus per eſum, læſos transformat in mores caninos: Felis rabida in mores felinos: non ſecus ac nuperrime in oppido vicino Torgavia mulier maniaca, & quidem, ut putabatur, ex Philtro, lictorem, in cuſtodiam ſe abducentem, mordendo propè axillas, in ſimilem conjecit calamitatem, ut poſtero die ſimiliter ac ipſa fureret, muliere meliuſculè ſeſe habente: Sic felis ſanguis hauſtus à puella, eam in mores felinis ſimiles transformavit: Oſſiculum certum bufonis, cum tremore ſcilicet & terrore, utut conjuncto aliquantiſper furore, morientis, mederi vel nudo contactu odontalgiæ, certo experimento novi: (hinc catholicum anodynum ex bufonibus parari poſſe, experientiâ quorundam celebriorum conſtat Medicorum:) prodeſt idem ad epilepſiam infantum, ex nutricum imprimis immoderatis affectibus oriundam, ut & ad paroxyſmos febriles: Bufo exſiccatus & applicatus quamcunque hæmorrhagiam, ex interna ſanguinis ebullitione & effervescentia ortam, certiſſimè ſiſtit: Sanguis leporis, pavidiſſimi animalis, curat eryſipelas & dyſenteriam: Pellis caudæ, lepori vivo detracta, ceu amuletum, idem curat eryſipelas; admota verò omnes ſanat ambuſtiones: Sanguis aſini, torpidi illius bruti, poſt aures collectus, maniacos coërcere & placare nemo dubitat: Raſura cornu tauri, in coitus ardore abraſa, mirè armat in Venerem; quod aliàs non facit: Cerebrum paſſeris, in veneris actu transfoſſi, potentiùs longè ſtimulat eandem, quàm ſi nudè interficiatur alio tempore: Filum, quo ſtrangulata vipera, medetur anginæ: Mores nutricum bibuntur cum lacte earum à teneris infantibus; ſicut infans à caprâ nutritus, caprinos miris ſaltibus, & variis petulantiis, imitatus eſt geſtus: Terror, anxietas, & tremor, paventibus Podagricis ſuam curant podagram: Terror, tremor, ira, lapſus ceraſi in Corpus, viſio capitis à lanio per medium ſiſſi, &c. ſimili modo ſignant fœtum; & alia hujus farinæ exempla plurima vagantur obvia. Hinc optimè acutiſſimus MARCUS MARCI *non parùm referre, in qua diſpoſitione animalia moriantur, quorum partes ad uſum medicum quærun- tur*.

§. 3. Sed has & ſimiles operationes, per ſpecies quaſdam intentionales, recentioribus Ideæ dictas, ex quarum directione tanquam in ſpeculo quid agendum cognoſcat natura, peragi, paucis oſtendam, dum harum in omnibus viventibus præſentia & directrix vis, ex veterum imprimis Philoſophia, obſervare datur. Agentia ſunt diverſorum generum in rerum natura; præ cæteris obſervanda viventia, quæ varias edunt operationes, tàm vegetabilia, quàm bruta & homines. Horum omnium ortus, proceſſus & interitus, variis mutationibus, iisque naturalibus, ut eſt ſubjectus, ita ab interno agente perfici aſſolet: Sed cum huic variæ incumbant operationes, neceſſe eſt, ut certo modò determinetur, ut operetur hoc, ut operetur iſtud, nec fiat confuſio, quam abhorret natura. Hoc verò quod determinat in agendo, ſunt ſpecies Intentionales dictæ Veteribus, recentioribus Ideæ: Hæ dum determinant hominem in ratiocinando, dicuntur intelligibiles; dum bruta in ſentiendo, ſenſuales, in actionibus per appetitum motis, appetibiles; dum omnia viventia in actionibus vitalibus, naturales. Sic cicuta per Ideas proprias creſcit, adoleſcit, & aſſumta nos in anſeres, anates, & mergos quaſi transmutat: Canis operatur in actionibus propriis per proprias Ideas, quæ à rabioſo nobis communicatæ, nos ferè in canes transformant, aut certè ad caninas actiones, moresve determinant: Homo intelligit per Ideas intellectuales, quæ, quod probè notandum, dominantur ſenſualibus, & hæ imperant, aut certè ſæpè perturbant naturales. Natura ergò per ſpiritum ſeu archeum corporis noſtri extructrix & conſervatrix, cujus diligens miniſter eſt Medicus, agit, & quidem ordinatè, ſemperque, quæ ſua eſt prudentia, eodem modò; id quod eò magis eſt mirabile, quò ſtupenda magis totius microcoſmi eſt conformatio, & actionum tot, tamque mirandarum varietas ordinata, minimeque confuſa, niſi à quodam ſuperveniente perturbentur; quæ omnia directa ſunt in conſervationem totius in genere, & uniuſcujuſque partis in ſpecie. Neceſſe eſt ergò ſciat quid agat? & cur agat? ſed quo mediante determinatur, & ſpecificatur? Hoc fit per ſpecies naturales, ſeu Ideas: Hæ in genere dirigunt ejus agendi vim, ut hominem homini formet ſimilem & etiam in ſpecie filius Patri, filia matri, &c. reſpondeat in lineamentis, ut valgus valgum, blæſus blæſum generet, & quæ hujuſmodi alia, à conformationis vitio oriunda, errata: Horum namque rationem impoſſibile ſanè eſt reddas, niſi directrices Ideas ſeu ſpecies aſſeras. Dumque præterea extructum domicilium, & omnium partium actiones ſartas tectaſque conſervat, & perturbatas reſtituit, ex eodem hoc promanat fonte. Verùm impedita in ſua ordinaria agendi vi per ſex res non naturales dictas, imprimis per affectus animi, mirè transformantur, vel obfuſcantur naturales ſpecies, unde ataxiæ, & variæ archei perturbationes, variæque actionum læſiones. Depravatè ergò dum agit natura, non cœco fertur impetu, ſed ex ſpeciebus depravatis & corruptis corruptę oriuntur actiones: hæ ipſę à ſpeciebus pravis oriundę, corriguntur, aut removendo occaſiones, Ideas & actiones perturbantes aut, contrarias ipſi ſubminiſtrando ſpecies, quæ vel deleant priores corruptas, vel eaſdem corrigant, &c, ut natura ita reſtituta ſuæ integritati per naturales ſuas ideas denuò agat. Hic eſt modus agendi ſuperiorum medicamentorum, alius ne mente quidem conceptibilis eſt. Sed longiùs deducere hæc prohibeor.

§. 4. Conſiderato ſic animi impetu in vipera irritata & mordicante, pergendum nunc ad motum humorum in tam furibunda perturbatione. Hic autem conſiſtit in impetuoſa ſanguinis ebullitione, & effervescentia, in Iracundis omnibus obvia, Veteribus exinde iram fervorem circa cor definientibus, indeque iratus fervere, & totus in fermento eſſe, communiter quidem, ſed appoſitè, dicitur; unde & iram fortitudinis cotem dixere Medici, ſi

non

non ut duce, ſed ut milite, e quiſpiam utatur. Ira hæc ſimiliter acuit viperam, fugientem aliàs homines & pertimeſcentem, ut ſupra dictum, eundem ut forti aggrediatur conatu. Fermentatio hæc ſanguinis nimia, ex ſpirituum impetu, variis motibus, cordis pulſatile corpus moventibus & commoventibus, oritur; indeque nimia ſanguinis rarefactio, incenſio, effervescentia & ebullitio, ex rareſcente imprimis bilis pingui ac oleoſa parte, & ſalina volatili ejus ſubſtantia in motum & volatilem impetum concitata, proficiſcitur. Agitatum ſic ſanguinem ſimilis ſalivalis ſequitur agitatio liquoris; ſive enim ex felle *cum* HELMONTIO, ſive ex ſanguine & cerebro cum SEVERINO, derives, perinde eſt, dum partes ejus ſpirituoſæ & ſalinæ volatiles in motum effervescentiæ ſimiliter rapiuntur; non ſecus ac homines irati ſpumare ſæpius ore aſſolent, ex ſimili ſalivæ motu: Et quidem eò magis hoc locum habet in vipera, quò volatilioribus & facilè fermenteſcibilibus eadem ditata eſt partibus; videatur SEVERINUS, *qui Parte 1. cap. VII.* in eo eſt totus, ut calidam viperæ defendat temperaturam, eamque ſulphureis calidis & ſpirituoſis, & veſci alimentis, & conſtare partibus: unde & rectè ex ſulphureis ſpirituoſis, & volatilibus hujuſmodi partibus virulentiam ejus oriri defendit, *Parte tota ſecunda*.

§. 5. Hiſce conſideratis, patet, quid de venenoſitate morſus viperini habendum? conſiſtit ea partim in Idea furoris Archei, impreſſa dentibus & ſalivæ, ſicque per morſum unà patti læſæ, & conſequenter reliquis partibus communicata, ſpiritum ſeu Archeum corporis ſimiliter perturbante, & in furorem concitante; partim verò in parte ſalivæ fermenteſcente, per fiſtulam dentis in vulnus evibrata, & beneficio circulationis ſanguinis toti maſſæ communicata, in ſimilem fervorem & impetuoſum motum eandem concitante: in hiſce conſiſtit venenum morſus viperini. Confirmant hoc multa, tum in viperis obvia, tum in aliis animalibus obſervanda. Ratione Ideæ dens humanus aliàs innoxius, venenatum infligit vulnus: nam redditus talis per imaginationem, & inde concitatam vehementem iræ paſſionem, teſte MARCO MARCI *Phil. Reſt. pag.* 430., meticuloſos & expaveſcentes fortiùs lædit, & periculoſiùs vipera, ob Ideam furoris Archeo trementi contrariam altiùs impreſſam. Quò calidiores terræ regiones incolunt viperæ, eò venenoſiores, fortiùs ſcilicet vel levi ex ira effervescentes: Quò item magis inhiat Veneri, eò virulentior ejus eſt morſus, agitata jam ſponte ſanguinea maſſa per ſpiritum genitalem, hincque fortiùs eadem effervescente; Aſt quò fortior effervescentia, eò altiùs furoris imprimitur Idea, nam & effervescentiæ vim furoris intendit impetus, & Ideam contra major effervescentia fortificat, commota tota ſanguinis maſſa, unde & ſalivæ altiùs furoris imprimitur ſpecies: Quò acutiores ſunt dentes, eò malignior eſt morſus, ob faciliorem ſalivæ penetrationem, & altiorem ejaculationem, quæ ſolo contactu externo nil nocet; hinc circulatores diffractis jam dentibus viperinis & mutilatis, ut mordeant eædem, patienter ferunt, quia ſine noxa, minus penetrante, hebete earum acumine, minuſque ſic noxii infundente. Extra hanc effervescentiam innoxius eſt ſalivalis liquor; referente namque BARTHOLINO *de angina pag.* 110, *ipſe Neapoli virus, quod in chartam irritatæ viperæ bilioſo colori ſimile ejaculaverant, innoxiè manibus trivit; & ab aliis devorari Florentinus ibidem Pharmacopola retulit*. Nam evaneſcentibus partibus ſpirituoſis & volatilibus, ſicque ſedata effervescentia, innoxium eſt virus. Idea furoris Archei partis læſæ impreſſa ſimiliter eum perturbat, hinc intolerabilis verè dolor: aſt affluente ſanguine inopinatus tumor, ſalivæ fermenteſcibilius particulis eandem in æqualem effervescentiam cogentibus, Circulationis beneficio, brevi tota ejus afficitur maſſa, quæ eodem ebulliens modo admodum tumefacit corpus, febremque accendit acutam: humores circa præcordia, imprimis bilis volatilis, & fixus pancreatis ſuccus unà quoque commoti effervescendo, qua data porta ruunt, & regurgitando ſurſum atroces dant vomitus: Speciebus furoris interea in cerebrum allatis, vertigines primò ex perturbato ſpirituum motu, hinc deliria ex ſpeciei impreſſione infeſtant ægrum.

§. 6. Quod in vipera contingit iræ percita œſtro, idem & in aliis obſervamus animalibus. Ab homine omnium principe duco exordium: Qui ut alteri ſolet eſſe lupus, imò diabolus, ita etiam vipera, idque per morſum. Dentes equidem ex ſe innoxii, ut & ſaliva, his tamen ſæpè immedicabile, aut certè periculoſum infligi vulnus conſtat, ubi ira vehemens eoſdem armavit in perniciem: Exempla vide apud HILDANUM *Cent. 1. Obſerv.* 84. 85. *item Cent. IV. Obſerv.* 87. ex morſu levi hominis in digito grangræna brachii ad cubitum uſque; idem *Cent. Epiſt.* 73, GLANDORPIUS *Specul. Chir. Obſerv.* 49. *pag.* 239, PANAROLUS *Pentecoſt. II. Obſerv.* 42, ZACUTUS LUSITAN. *lib.* 3. *Prax. Admirandæ Obſerv.* 88. Imò ſanguinem hominis ruffi venenatum perhibent, ſi ira exacerbato detractus fuerit, Autore MARCO MARCI *pag.* 435. Sicut ZACUTUS LUSITAN. *lib. III. Prax. Adm. Obſerv.* 82. refert, ex potu ſanguinis hominis ruffi, per venæſectionem ſine affectibus gravioribus emiſſi, perpetuam ſecutam fatuitatem. Si ira fuiſſet percitus, vel alia vehementiori paſſione, alia certè ſecuta fuiſſent ſymptomata. Cauda Scorpioni viventi ex improviſo amputata, innoxium facit vulnus, teſte MARCO MARCI *pag.* 430, *&* LYNCEO *pag.* 782. Aſt irritata peſſimum ejaculat virus, cujus vim in effervescentia à ſale volatili oriunda conſiſtere, demonſtrat PAULLI *Digreſſ. de Febr. malign. pag.* 50. 51. 52. Similiter cornua tauri, ac dentes apri, quando irritantur & efferantur, plagam inferunt magis venenatam, quàm ſi caſu eadem fiat, inquit MARCUS MARCI *pag.* 430, cujus ratio in ſola iracundiæ conſiſtit Idea. Sic mentionem facit vulneris virulenti ab apro in ſuram inflicti SALMUTH. *Cent. III. Obſ. IV*, ut & trium vulnuſculorum à cercopitheco inflictorum, per biennium durantium, ut & vulneris difficulter curabilis à mure minore inflicti: Hinc rectè concludit: *non dubito, quin ejuſmodi animalium, irritatorum imprimis morſus, malignitatis quiddam obtineat*: cujus ſententiæ eſt quoque LYNCEUS *pag.* 782. dum inquit: *cum ſciam venenoſa animalia, quæ pungendo aut mordendo vulnerant, vix nobis virus ſuum inſerre, niſi irritata, adeoque vel à nobis, vel aliis, vel à ſe ipſis ad iram eadem provocata fuerint, id ſæpe in felibus, canibus, & gallis gallinaceis, iracundia flagrantibus animadverti, ut vulnera tunc infligerent cacoëthica prorſus & ægre ſanabilia, cum tamen quando placidè nobiſcum agunt, & fortè nos ſauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus, &c.* Qui ipſe diſcurſus perplacet quoque D. D. PAULLI *in Digreſſ. prope finem*: ſimiliter diſcurrit FEBURE *traict. de la Chimie Tom.* 1. *Part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 8. *pag.* 421, item BOYLE *of. Experimental. Philoſophie Part.* 2. *Experiment.* 2. *pag.* 52. Porro ex equi morſu in tibia epilepſiam obſervavit SALMUTH *Cent. III. Obſerv.* 35, & gangrænam ex equi morſu HILDANUS *Cent. II. Obſerv.* 86: qui licet venenata ſimpliciter non habeat hæc vulnera, malignitatis tamen expertia non æſtimat. Morſum lupi non rabidi, ſed ſaltim irati, malignitatem habere conjunctam, in eodem vide HILDANO *Cent. IV. Obſerv.* 90: Confirmatur à SCHENCKIO *in Obſerv. lib. VII. de Venen. animali*, qui ſimiliter luporum, licet non rabientium, morſum venenatum probat: Sed non ſatisfacit ratio, quam affert, quia ſcilicet in renibus eorum plerumque naſcantur ſerpentes. Melliſſuæ apes tantum abeſt, ut ſcateant ubique melle, ut iracundiæ quoque prodeant fel; hinc ab apum ictu ortam gangrænam obſervavit ZACUTUS *lib. III. Prax. admir. Obſ.* 83: ex punctura veſpæ circa carpum dolorem ingentem totius & lipothymiam HILDANUS *Cent. IV. Obſ.* 77.; ſicut ex ſimili punctura circa juncturam mandibulæ ulcus inſanabile ſecutum, idem *Obſ.* 78; & dolorem horrendum aliaque ſymptomata ex ictu veſpæ ſecuta, theriacalibus internis curata, RIVERIUS *Cent. III. Obſ.* 88, *& Obſ.* 6. *Commun. à Pacbequo*; ſicut alias eadem læſio curari ſolet per veſpam ſuperimpoſitam, & per oleum ex veſpis per infuſionem applicatum, ſicut Scorpius ejuſque oleum proprio medentur ictui. Nec alteri ſolùm ſpeciei infligunt labem, & noxam venenatam hæc animalia, ſed ſe mutuis quoque interimunt ictibus: vipera namque à vipera atrociter demorſa vitam cum morte commutavit, *Autore* ZWELFERO: Scorpiones irritatos permiſtos in vicem, ſe mutuis transfigere ictibus, teſtatur LYNCEUS; Araneas inſigniores in vitro conjunctas ſe mutuis petere aculeis, & enecare, oculatus ſum teſtis, alia ut taceam. Perſuadent hæc ipſa & multa alia apud Autores paſſim obvia, venenatos eſſe hujuſmodi animalium iratorum morſus; unus tamen plus, alter minus: differentiæ ratio & in agente & in patiente quærenda. Agens nunc magis eſt irritabile, & irritati inſtrumenta nunc minus, nunc magis ſunt acuta, & majori in patien

flagrat

flagrat odio, vel minori. Patiens ſi eſt meticuloſum & pavidum, venenum morſu receptum multum exaggerare, & diffuſioni in totum corpus portas patentes aperire poteſt; contrarium fit: ſi animoſum & intrepidum, nunc diſpoſitum eſt magis ratione maſſæ ſanguineæ, ad recipiendum venenoſum fermentum, nunc minus, unde etiam nunc atrociora ſequuntur ſymptomata, nunc leviora. Pars læſa nunc eſt nervoſa, nunc eſt carnoſa, nunc nobilior aut ignobilior, nunc nobili parti propior aut remotior, &c. Variant hæc omnia magis & minus venenatorum morſuum & ictuum vim & energiam.

§. 7. Ex modò allatis confirmata videtur ſufficienter primitus allata *Celſi* ſententia, omnem animalis morſum quoddam habere virus: ex quibus concluſionis loco elicio: ſi ob id animal dicendum eſt venenatum, quia ictus infert venenoſos, vel morſus, ſequitur omne animal, etiam hominem, eſſe venenatum, quia ferventibus iræ ſtimulis animali inflictum tunc eſt venenatum vulnus, ut demonſtratum; idque eò magis, quò magis vehementiâ affectuum rapitur brutum, quod rationis regimine eoſdem refrænare neſcit. Sed vix ſine abſurditate hoc dogma concedi poteſt, imprimis cum incongruum ſit, id vocare venenatum, quod non ſemper habet venenum, nec quod aut vivum aut mortuum eſt tale, niſi in certo caſu: Potius ergò arbitror, ſtatuendum nullum animal reverà & per ſe eſſe venenatum, fieri autem tale per accidens, dum abreptum impetuoſis animæ paſſionibus, frendens irâ & ferociens, vindictæque anhelans, per effervescentem ſalivam, vel ſimile quid, Ideam iræ conceptam per morſum communicat, & ita venenat, id quod innuit LYNCEVS *p.* 782. dicens: *In hanc devenerim ſententiam, venenum abſolutum nullum dari, ſed relatione ſolummodo habita ad objectum, & ejus quidemnaturam modumque inficiendi, imperſcrutabilem verè nobis eſſe.*

CAPUT II.

PRACTICUM.

PUNCTUM I.

Signa Morſus Viperini & Diagnoſtica & Prognoſtica pertractat.

§. 1.

VIperam per dentes duos caninos læſiſſe, ex ægri relatione peroptimè addiſcitur. Notanda interim ſunt & adjuncta ipſius morſus & ſupervenientia ſymptomata, ut & de qualitate ejus & inſtituenda cura certior reddatur Medicus. Morſum ergò ipſum quod attinet, apparent in loco demorſo duo foramina parva, invicem ſpatio diſcreta, vel etiam plura pro quantitate dentium, fluitque ex his ſanguis primò purus, hinc humor ſanioſus, deinde oleoſus ſpumoſus, hinc æruginoſus; prout magis magiſque ſanguis partis læſæ à fermento venenoſo immutatur. Symptomata, quæ ſuperveniunt, ſunt vel ex genere actionum læſarum, vel qualitatum corporis mutatarum, vel excretorum depravatorum; omniaque habent originem vel ex furibunda Idea, vel per morſum impreſſa, vel ex præternaturali effervescentia, per fermentum venenoſum inducta: quæ ſicut ſe invicem ſequi ſolent, enarrare placet. Pars demorſa miſerandum dolet, adjuvantibus hic non parum ſpiculis acutiſſimis, ex dentibus viperinis in parte relictis; non ſecus ac ſpinulæ ex urtica planta, vel opuntia ſeu ficu Indica, præprimis majore, relictæ, dolorem admodum acerbant. Dolor hic adeo ſenſim accreſcit, ut totum quoque corpus dolere tandem dicatur; unde ſubitaneo tumore pars inſurgit horrendam in magnitudinem, & ſenſim ſenſimque totum ſimiliter corpus inflatur; quod ſi ore admoto haurire patiens conetur & exugere venenum, mox labra linguamque mirum in modum intumeſcere videas, ut os ipſam vix amplius capere queat, hinc putrilagine correpta, brevi ulceribus ſcatet, teſte oculato LYNCEO *pag.* 177. Color partis læſæ primò quidem rubicundus, ſenſim alterato per fermentum veneni ſanguine, ſubrubet, donec liveſcat, & obrepente gangrænâ, Sphaceloque nigreſcat: corporis ſimiliter nativus nitor perit, & pro fermenti efficacia, & ſanguinis certa miſtione, ac inde orta alteratione, nunc rubeſcit, nunc virideſcit, nunc purpuraſcit, nunc nigreſcit, ſanguineæ maſſæ Tincturâ rubinaceâ ſic corruptâ: quales alterationes obſervare eſt in ſanguine eorum, qui poſt iræ nimiam incandeſcentiam eundem arte evacuant, quibuſdam mirè flaveſcit, aliis virideſcit, vel etiam omnino liveſcit, confuſâ ex inordinata effervescentia debitâ ſanguinis miſtione, indeque obſuſcato & obtenebrato ſplendido ejus rubore. Calor præterea totum exurit corpus intenſus, incensâ febre periculosâ à peregrino & hoſtili fermento; Unde areſcunt fauces, ardetque larynx, accedunt vomitus bilioſi admodum moleſti, anxietates cordis, lipothymiæ, & ſyncopes terribiles invadunt ægrum; hinc & Palladis arcis fit afflictio ſupervenientibus ſcotomiis, deliriis, tandemque amentiis: labeſcente jam ſpirituum regimine, tremores agitant artus, & diffluente ac quaſi omnino liqueſcente ſanguinea maſſa, exſufflatâ propemodum flammulâ vitali, cum horroribus quibuſdam, ultimi Naturæ afflictæ ſed relictæ conatus indicibus, per poros penetrat frigidus peſſimi ominis ſudor; ac ſtagnante tandem, & ſubſiſtente ſanguine in partibus vitali aulæ vicinis, & impeditâ ſic ejus circulatione, adſunt refrigeratio extremorum, reſpirationis difficultates, tandemque totius animæ expiratio ſupervenit.

§. 2. Ex quibus vel ſponte patet, qualis eventus tandem expectandus veniat; quo modo enim tanto ſymptomatum inſultui par eſſe perterritus æger queat? Non tamen præcipitet ſe Medicus in prognoſi; quia ut variant viperæ, pro varietate locorum, victuum, irritationis, &c. ita etiam variat eorum venenoſa vis, quod ipſum parili ratione de parte læſa tenendum: quibuſdam in regnis aliquot horarum ſpatio, in quibuſdam tribus diebus, in aliis longiori tempore conficiuntur ægri: hoc generaliter interim notandum, morſum hunc, tanquam ut plurimum lethalem, ſubitaneam medicaminis poſtulare opem. AETIUS hoc proponit τεκμήριον: *Centaurium cum vino tri-*
„ *tum bibendum præbeto: ſiquidem enim Pharmacum evo-*
„ *met homo, morietur, ſi non, vivet.* Quod ſexuum diverſitatem attinet; litigant adhuc dum inter ſe autores, Maris an Fœminæ periculoſior ſit morſus: Sententias & autoritates vide apud SEVERINUM *p.* 414. Et ſane ab utraque parte ſtat ratio, maribus major effervescentia competere videtur, fœmellis efficacior Ideæ vis, ob iracundiam, ad quam in omni fermè animalium genere fœminæ ſunt promptiores, utut vana non rarò ſit ſine viribus Ira. Sed quicquid ſit hujus controverſiæ, parum aut nihil intereſt Medico, ut ſcias animalis lædentis ſexum. Hæc tandem ultima prognoſeos ſigna EUSTACHIUS RUDIUS *libro tertio de morb. acut. cap XVIII.* collegit, & ſunt: *Si Vi-*
„ *pera percuſſus in ſyncopen incidit, ſi illi ſanguis è naribus*
„ *profluit, ſi labia livore adſcivere, ſi digiti extremi gelidi*
„ *redditi fuere, ſi corpus omne concuſſum eſt tremore, &, ut Ni-*
„ *cander ait, veluti grandine percuſſum ſibi videtur, certum eſt*
„ *mortem eſſe propinquam.*

PUNCTUM II.

Methodum medendi morſui Viperæ præſcribit.

§. 1.

DIſpiciendum tandem, quid valeat ars operoſa medendi, quid ferre recuſet. Maturam ferat opem Medicus, ne elapſa occaſione, quæ ſecundùm Dictatorem noſtrum ſummum ſolet eſſe præceps, ſimul ſperata ægri convaleſcentia evaneſcat. Indicatio, quam præfixam habet Medicus, eſt, removere venenum; quod præſtat vel ex vulnere extrahendo, vel ex corpore expellendo: Conſiſtit namque illud in parte ſalivæ effervescente, Idea furoris inſignitâ: ſublato ergò miaſmate hoc & inquinamento, ſecuritatis ſpes affulget. Quæ extrahunt venenum ex parte læſa, ſunt Topica, & exteriùs admoventur, idque mox agendum in *primo* principio, antequam pernicioſa veneni celeritas, beneficio ſuæ volatilitatis, imprimis cum ſanguinis circulari motu, ad intimiora penetret, totamque ſanguinis maſſam conſpurcet, ejuſque Idea ubique ſpiritus ſigillet. Abſciſſo hinc continuo membro læſo, abeſt noxa, teſte experientiâ GALENI in ruſtico, qui remorſus à vipera ſecundùm digitum, hunc ſibi per falcem fructuosè & ſalutariter amputavit: videatur ZACUTUS LUSI-

TA-

malibus omnia proſunt ex cervo parata. Theriaces quoque inſignis vis apud omnes commendatur Autores, indeque Eſſentiæ theriacales, ſpiritus Theriacalis Camphoratus, ex quo cum ſpiritu vitrioli & tartari:(his imprimis volatilibus) parata mixtura ſimplex, de cujus uſu jam præcedenti paragrapho, atque etiam celebris Tinctura Bezoardica Magnif. Dn. D. MICHAELIS, admodum erunt proficuæ. Opiata quoque, cum theriacalibus maritata, admodùm commendo, cùm theriaca communis maximam verè vim ſortiatur ex opio, eo tamen minùs correcto: quod ſi correctum legitimè cum Bezoardicis miſceatur, ſedando ſanguinis impetuoſum motum, & delendo furoris in Archeo Ideam; maximè foret proficuum. Appropriata ad morſum viperæ medicamenta ex ipſis copioſè hauriuntur viperis. Pertinent huc pulveres viperini, de quibus videatur SPONTONUS Tractatu de Pulvere Viperino: Item Eſſentiæ earum & Tincturæ, quarum quamplurimas & in ZWELFERO & SEVERINO invenies: & quod inſtar omnium eſt, ſal ejus volatile, quod ſi ritè abſque acido figere neſcias, in id ſaltem incumbas, ut legitimâ edulcoratione urinoſum & nauſeabundum tollas ſaporem, è contrà verò ſuavem ipſi, dulcem & aromaticum, omninò concilies & fragrantiam & dulcedinem, quod facilè ſecundùm ductum D. BOYLE Tract. ſuprà citat. fieri poteſt. Ratio operationis horum medicamentorum conſiſtit in ſimilitudine, qua ſimile attrahit ſuum ſimile. Aſſumta ergò vel admota viperina, fermentum venenoſum & ſalinum, ſuæ naturæ omninò ſimile, attrahunt, illud alterant, vim fermentativam ſopiunt & placant: pariſi ratione atque pili canis rabidi impoſiti; ejuſdem morſui, relevant ægrum & jecur ejuſdem commeſtum eundem curat; aut ſicut Scorpius vel apes impoſiti ſuis ictibus, iiſdem medentur, eliciendo id, quo nocent. Inter appropriata commendari vulgò ſolet fraxinus, utpotè cujus vel nudam umbram viperas & ſerpentes fugere autumant; hinc ſuccum foliorum admodum commendat ZACUTUS LUSITANUS libr. III. Prax. adm. Obſerv. ſed rejicit hoc ex PLINIO hauſtum dogma SEVERINUS pag. 264. Et licet AMATUS LUSITAN. Cent. I. Cur. I. Puellæ à vipera demorſæ propinaverit ſucci fraxini ℥iv. cum juvamine, hoc factum eſt ratione tremoris adjuncti, cujus ſpecificum eſt in fraxino, & aqua ejus deſtillata egregia hic eſt medicina. An ex corylo parata medicamenta aſſumta aliquid afferant commodi? nondum certò expertum: attactu quidem virgæ colurnæ torpeſcere & ſtupefieri ſerpentes & viperas fama eſt, & circulum virgâ colurnâ circa viperam factum hanc non tranſgredi, quidam, qui ſe hoc experimentum vidiſſe dicebat, retulit. Non ergo ejus internus uſus omninò videtur improbabilis, cùm præterea in corylo quamplurima abſtruſiſſima lateant arcana, & ol. heraclinum ex eo paratum ſtupendas poſſideat vires: ut taceam coryllinum viſcum ad morbos ab incantatione & veneficiis ortundos poteſtates obtinere omninò ſingulares. RENEALMUS Obſerv. CLV. CLVII. morſam à vipera jam fermè conclamatam, reſtituit per Decoctum ex Verbaſco, & cortice Sambuci interno, cum parte ſexta baccarum acath ſidis aſſumtum, & partibus læſis ſcarificatis extra applicatum. Galegæ ſeu rutæ caprariæ vis & hic ſpecifica eſt egregia; aquam ejus deſtillatam non inferiorem æſtimat aquâ ſcorzoneræ LYNCEUS pag. 786; & cum hoc galegæ ſucco curatum juvenem ex viperæ veneno infectum, vide in SCHENCK. lib. VI. de Ven. Anim.; & Hiſtoriam Lacertæ cum vipera pugnantis, & cum galega contrà vim veneni viperini ſe munientis, vide in FORESTO lib. II. de Incert. Urin. Jud. pag. 209. v. 156. Imprimis feliciſſimum expertus eſt uſum urinæ humanæ, ejuſque potus, in morſu viperæ, ZACUTUS LUSITANUS lib. VII. Praxeos adm. Obſ 94. Sicut eadem prodeſt ad præſervationem ipſius quoque peſtiferæ luis, jejuno ſi hauriatur ventriculo Spiritus ergo urinæ volatilis cum eſſentiis theriacalibus, vel potius viperinis mixtus, foret hìc ſaluberrimus. Saliva hominis jejuni ſerpentes & viperas enecare communiter aſſerunt; ſicut etiam ſanatores dicti per ſputum ſuum aquis injectum & imbibitum quàm plurimas ægritudines, & à viperis inductas noxas, ſanare ſolent; cujus exemplum habet JOH. MARCUS MARCI pag. 554. §. 16: qui licet hanc vim naturalem eſſe, & ex ſola imaginatione ſputum certo modo ſigillante, in quibuſdam ſubjectis provenire aſſerat; tamen amicus quidam fide dignus retulit, eſſe donum quoddam divinitus conceſſum, & proprium eſſe quibuſdam in Italia, qui in Feſto Divi Pauli nati, ſignum ſerpentis vel viperæ ſub lingua aliovè in loco gerant, cujus ſe oculatum teſtem ſanctè affirmavit. De diæta non eſt, ut multa moneam, cùm eam præſens Medicus dirigere facilè ſciat. Temperantiæ medium ubique eſt optimum, quare ne & ego mediocritatis nimiâ prolixitate excedam limites, facio finem.

DIS-

DISSERTATIO IV.

DE
CHIRURGIA INFUSORIA,
PRO LOCO
IN FACULTATE MEDICA LIPSIENSI OBTINENDO,

à

MICHAELE ETTMÜLLERO,
PHILOSOPH. ET MEDIC. DOCTORE;

Examini Publico ſubmiſſa,

die 30. Octobr. Anno 1668.

R E S P O N D E N T E

GEORGIO FRIDERICO STIRIO,
Uratislavienſi Sileſio.

P R O OE M I U M.

UT tale, quale eſt, conſervetur corpus noſtrum, aſſumendorum alimentorum impoſuit neceſſitatem provida mater *Natura*, iiſque *Oeſophagi* iter, & *Stomachi* conſtituit diverſorium. Sed de ægritudine *Illa* minus ſolicita, medicamentis applicandis nullam determinatam deſtinavit partem, ſed ubicunque juvare poſſunt, commodus applicandi eſt locus. Eâdem nempè ratione; quâ morborum Autores non ſemper per patulam oris in nos ſubintrant viam, ſed mille modis nobis inſultant; ita quicquid juvare poteſt, ſive deglutiatur, ſive appendatur, ſive imponatur, ſive infundatur, ſive illinatur; perinde eſt. Mille namque nocendi modis, mille ſalvandi media reſpondere par eſt. Quamplurimi equidem extraordinarii curandi ſunt modi, de quibus ceu particularibus non eſt facienda univerſalis regula: ut, dum per *imaginationem* fit purgatio, ut videre eſt in *Obſ.* HENRICI *ab* HEER; aut ex *imaginaria perſuaſione*, ex ridiculis verbis ſchedulæ inſcriptis & appenſis, febris curatio apud SALMUTH *c.2. Obſ.81; aut* dum per *contactum* fit ægri ſanatio; ſicut ante paucos annos in Anglia fuit Ruſticus, qui quoſvis etiam graviſſimos affectus curavit ſolo manus ſuæ contactu; item, dum tumores & excreſcentiæ contactu manus mortuæ evaneſcunt; aut quando *transplantationis* vi morbi in beſtias transferuntur, ut Podagra, Colica, Odontalgia &c. in canes, vel in plantas, quarum exempla collecta vide apud BARTHOLINUM *Cent. 3. Obſ. 66, & c. 6. Obſ. 53,* BORELLUM *Cent. 3 Obſ. 28, Boyle Vſefulneſ. of. Experim. Philoſ. p. 12.* Ut jam curationes ſic dictas *Magneticas* prætercam; nam de hujusmodi modis minus uſitatis, in præſentiarum non agam: ſed urgebo ſaltem, non eſſe deſtinationem *Naturæ*, ut ſolummodò per os ingerantur medicamenta pro internorum correctione malorum, cùm applicatorum extrinſecùs vis ſit mirabilis, ſecus ac cum alimentis contingit. Lotiones pedum in pertinacibus Vigiliis, Cephalalgiis, catarrhis, Menſibus retentis, quid valeant? Practicorum loquuntur libri. Aloëtica cum amaris, ut felle tauri, oleo abſinthii, &c. umbilico applicata, lumbricos enecant & propellunt. Purgantia extrinſecùs umbilico vel pulſibus applicata purgant; ſicut theriacalia & opiata è contrà ſimili uſu hypercatharſes ſiſtunt. Hellebori albi radices ventriculi regioni impoſitæ, vomitum cient, quod & unguentum de arthanita facit; folia verò ejuſdem hellebori inſtar plantaginis, ſed longiora & duriora, ſub cinguli forma lumbis applicata, nimios menſium & lochiorum fluores ſiſtere expertum eſt. Mercurius vivus pinguedine ſvillâ vel oleo tartari ſubactus, ſpinæ dorſi vel articulis artuum, vel, quod optimum, plantis pedum, inunctus, ex Gallorum Chirurgorum methodo, per ſalivationes ſæpius, rariùs per diarrhœas torminoſas, luem Veneream curat; qualem effectum & plumbum ſimili uſu in infantibus exhibet: ceditque contumaciſſimum hoc malum huic Mercuriali inunctioni, quod anteà omnes decoctorum ſudoriferorum & diætarum ſtrictiſſimas neglexerat leges. Succus cancrorum fluviatilium, vel ſedi majoris, vel aqua ſpermatis ranarum, capiti vel plantis pedum applicata, valdoperè ad compeſcendos ſanguinis æſtus, & phreneticorum deliria commendantur. Quid pulſibus applicata valeant in abigendis febribus intermittentibus, ſæpius cum rubore ex aniculis diſcunt medentes. Pulpa paſſularum cum flor. lupuli, & pauco camphoræ, pulſui applicata, quamplurimos febricitantes reſtituit Anglos. Quid STROBELBERGERI emplaſtrum valeat ad frangendam quartanæ contumaciam, ejus fide digna monſtrant ſcripta. Ex fuligine ſplendente, terebinthina, teliſque aranearum, cum camphora & oleo aranearum concinnatum emplaſtrum, ſeni nobili ferè ſexagenario, ſine cujuſdam alterius medicamenti uſu, quartanam profligaſſe, Autor eſt Deſideratiſſ. meus Præcept. D. MICHAELIS. Emplaſtrum ex Nicotiana paratum, cum oleo capparum ſpleni applicatum, quartanam tollit, illudque HELMONTII fuiſſe, ſunt, qui exiſtimant.

ſtimant. Pauci anni elapſi ſunt, quod novus medicamenta applicandi corpori noſtro modus à curioſis inventus fuit, dum immediatè medicamenta venis infunduntur, unde *Chirurgia Infuſoria* appellatur; cujus genuina Filia eſt *Transfuſoria*, dum ſanguis ex uno animali in aliud transfertur. De quibus *juſſu gratioſiſſ. Facult. Medicæ* hac vice libentiſſimè conjunctim egiſſem, niſi defectus quorundam ſcriptorum Pariſiis præteritâ hyeme, cum ibidem degerem, editorum, quæ & ardenter adhuc expecto, me impediviſſent. *Transfuſionem* igitur ad proximam occaſionem reſervabo, & in præſentiarum *Infuſionem* tantùm pertractabo; cui incœpto, ut Divinum Numen favere velit, ſupplex rogo.

CAPUT I.

HISTORIAM CHIRURGIÆ INFUSORIÆ ENARRAT.

§. 1.

Definitio Chirurgiæ Infuſoriæ.

DUm acerbiori ſævitiâ quotidiè in nos irruunt conjurati vitæ noſtræ hoſtes, *morbi*, in eo totam ſe occupatam monſtrat ars operoſa medentium, ut novis quoque machinis illorum impetum non ſuſtineat tantum, ſed generosè quoque propellat; Unde tot egregia hactenus in lucem protracta ſunt inventa, de quibus veneranda antiquitas ne ſomniavit quidem, cùm accuratior Diætæ obſervatio à gravioribus morborum inſultibus eam ſufficienter muniret. Inter hæc inventa non ultimum locum meretur *Chirurgia Infuſoria* dicta, qua beneficio inſtrumenti appropriati medicamentum in apertam anteà venam artificiosè injicitur, ut *infractis agendi poteſtatibus*, *celeriorique agendi promptitudine*, agere queat id, ad quod antea à Medico deſtinatum fuit. Ad Chirurgicas operationes refertur hæc medicandi ratio, cùm manuum artificioſâ peragatur operâ, ſimiliſque hac ratione fit reliquis *injectionibus*, quibus nunc abſceſſus, ulcera, fiſtulæ, &c. eluuntur; unde non incongruo appellationis genere *Clyſmatica* etiam, *vel Enematica Nova*, dicitur, ad differentiam artis iſtius clyſmaticæ veteris, majoribus ſatis cognitæ, de qua modò locuti ſumus.

Inventum eſt Novum.

§. 2. *Novum* omnino eſt hoc *inventum*, quodque inter Medicos vix luſtri attigit ætatem. Meretur ob id meritò, ut penſitetur accuratè, pluſnè commodi an incommodi exinde ad mortalium gens redundare queat? Nec novitatis quemquam deterreat titulus, cum non omnia, quæ ſeculorum aliquot numerant annos, veritatis niteant ſplendore, nec novis omnibus falſitatis inurenda ſit nota. Quæ jam antiquata ſunt uſu; ſuos olim habuere natales, & quod modò exſurgit inventum, poſt ſeculi ſpatium fortè elegantiùs florebit. Multum egerunt ante nos majores, multa agenda reſtant poſteris; nec nobis ergo prohibita ſit ingenium exercendi libertas. Nonnullæ licet circumſtent difficultates hoc negotium, commune tamen id habet cum omnibus, quæ primò in lucem prodeunt: Fœtus tenellus talo incedere nequit firmo, qui in virili ætate inſigni robore pollet; & planta dum primitus germinat, quibus non expoſita eſt tempeſtatum injuriis? quas, ubi in arborem adolevit, omnes contemnit. Eodem modo longior experientia roborabit fortè noſtram Chirurgiam, & ratione confirmata uberiores adoleſcentibus annis proferet fructus, quàm nunc prima ætate ab eadem haurire aut ſperare queamus. Nam

Eventus varios res nova ſemper habet.

Autores.

§. 3. *Primi*, qui Chirurgiam hanc exercuere, fuerunt *Angli*, & inter eos primus Autor dicitur D. WREN. *Math. in Acad. Oxonienſi P. P.* inſignis, & *Regiæ Societatis Socius*; jamque magno eruditorum deſiderio expectatur abſolutus de hac Materia tractatus, quem D. CLARCK *Anglus*, *Medicus Regius*, propediem in lucem eſt editurus, in quo, præter alia curioſa, etiam abortuum ferè omnium menſium contentæ erunt hiſtoriæ. Hæc dum Angli peragerent, J. D. MAJOR, *Med. Doct.*, *Anat. & Botanic. P. P. in Acad. Chilonienſi*, meditando, qua ratione intercepti ſudores ob ſanguinis viſciditatem in ægris ex febre maligna jam agonizantibus (dum uſitata remedia incaſſum ſæpius adhibentur) revocari, ſicque ſanguineæ maſſæ nova fluiditas & fermentatio induci poſſit, ad hujuſmodi infuſionem liquoris medicamentoſi tandem devenit, & anno 1664. prodromum de hac Chirurgia Infuſoria publicè expoſuit, quem anno currente judiciis doctorum virorum, eorumque objectionibus, ſimulque modeſtis ad eas reſponſionibus locupletatum denuò edidit. Eadem res evenit CAROLO FRACASSATO, *Med. Doct.*, *& in Acad. Piſana Anat. Prof. Publica*, viro ut ex privato collegi diſcurſu, multum curioſo; qui, dum quærit, quo modo fermentatio ſanguinis in genere revocanda, ſi forte abjerit, vel interitura renovanda? anſam accipit de Medicina Infuſoria cogitandi, eamque exercendi, ut videri poteſt in *Tetrad. Epiſt.* MALPIGHII & FRACASSATI *anno* 1665. Bononiæ edita. Nec omittendus hic eſt JOH. SIGISM. ELSHOLTZ, D., *& Elect. Brand. Med. Ordinarius*, qui occaſione experimenti anatomici, quo anno 1661. circularem ſanguinis motum in muliere undis ſuffocata demonſtraverat, *Clyſmaticam* etiam hanc *novam* invenit, de qua vid. ejus Tractatus, hoc nomine inſignitus. Nec ſuâ laude hic defraudandus MAURITIUS HOFFMANNUS, *Med. D. & P. P. Anat. ac Botanic. Altdorffii*, qui in literis, ante biennium *Patavium* ad me miſſis, inter alia refert, ſe jam antea aliquot annos & publicè & privatim docuiſſe, quomodo in Melancholicis, Epilepticis, &c. ſanguis ex juvene florido in ægrum immittendus? &c; quod idem diſcipuli ejuſdem teſtantur. Hi ſunt, quibus inventi hujus novi gloria debetur, qui que, diverſas licet vias ingreſſi, ad eundem tamen collimarunt terminum. Quilibet ſanè rationis ſuæ obtinet robur, illudque applicando quid mirum, ſi res novæ inveniantur? Quæ ſeu ſint diverſæ, ſeu eædem, unumquemque tamen laus inventi proprii merito manet; Si enim *alius alia plura invenire poteſt, nemo omnia* ut inquit *Auſonius*, *etiam alius alterius inventis ſimilia reperire valebit*. Retulit interea Vir quidam Nobilis curioſus, & fide dignus, ſe anno 1642. in Luſatia ſuperiore, apud Magiſtrum quendam Equitum, virum rei venatoriæ multum addictum, & ob id quam plurimos canes alentem, vidiſſe, quod ejus venator delectationis gratiâ interdum canibus in venam apertam per oſſiculum gallinaceum ex ore vinum Hiſpanicum, vel aquam vitæ infuderit, unde canes poſt ligaturam parum ejulantes, ebrii facti fuiſſent, donec ebrietatem per ſomnum diſcuſſiſſent: eumque ſolitum fuiſſe, canes ægrotantes hoc modo medicamentis, neſcio quibus, curare.

Tentamina in canibus.

§. 4. Experimenta varia Chirurgiæ hujus Infuſoriæ, quæ tum in ſupra allegatis Autoribus reperiuntur, tum etiam ab aliis privatim tentata fuerunt, ſunt ſequentia. Cani majori in venam cruralem aquæ comm. ℥j. injecta fuit (Aqua ſimplex.) facili labore, qui, cum per mediam horam lambiſſet vulnus, fugam poſtmodum quaſi nihil paſſus arripuit. (Vinum.) Ex vini Hiſpanici ℥j. injecta, nulla in cane alteratio ab ELSHOLTIO animadverti potuit, ob doſin fortè nimis exilem; in debita verò doſi quid contingat, præter alios docet imprimis SCHOTTUS *Techn. Cur. lib.* 11. *cap.* 21. *p.* 891. *Vino Hiſpanico, infuſo cani, pri-*

mùm

mùm in ſaltus & tripudia effundebatur, tum ebriorum more titubabat, demum procumbens in ſomnum ſolvebatur, donec crapulam edormiviſſet. Ex Infuſo purgante, *ſpiritu vitæ aureo* ad ℨj., quantum homini abundè ſufficit, canis per aliquot horas male habere viſus eſt, & hinc inde vagari; ſeptem verò elapſis horis, bis copioſè ſatis dejecit, teſte ELSHOLTIO. Ab aliis felici ſemper ſucceſſu idem expertum fuit, & in quibuſdam horæ tantum elapſo ſpatio operatio medicamenti per inferiora ſe prodidit; cum aliàs canes, vel non, vel difficillimè, ab aſſumtis purgantibus ſolvantur. Infuſum granorum ſexdecim croci metallorum non filtratum, ad ℨj. cani promeridie injectum, inter ſingultus & ſalivationes oris, graviter decumbentium inſtar, cum ſonoris ſuſpiriis, ſecundâ ab infuſione horâ vomitus produxit, eodem valde interea inquieto, & ex uno angulo in alterum prorepente: nocte verò tranſactâ mane extinctus fuit inventus. In aliis moloſſi arteriam Infuſum croci metallorum paucâ quantitate nil invexiſſe damni, obſervatum fuit; cum verò doſis ad ℨij. aucta fuiſſet, & animam & omnia ſimul evomuit, Autore DN. BOYLE. Opii tantum, quantum hominem enecare, felem verò in rabiem lethalem conjicere poteſt, nullam noxam cani propinatum infert: cum verò extracti liquidi opii ad ℨj. injectum fuiſſet, cane licet exiſtente feroce, is ſtatim manſuetus factus poſt mediam horam adeò dormire cœpit, ut licet aciculâ per linguam exſectam tranſadigeretur, vix tamen parumper evigilaret; imo cùm eâdem aciculâ in pede per cutem adigeretur, ſe nihil moveret; ſin verò ad nodulum uſque in carnem intruderetur, quædam ſenſus ſigna daret: & ita biduum unamque noctem dormiendo conſumeret, eodem poſtea reconvaleſcente. Ab aliis obſervatum, poſt opii Tincturam in arteriam canis infuſam eum mox in vertiginem, & paulo poſt ſimiliter quoque in ſoporem incidiſſe, paulatim verò ex eo tempore mirum in modum pingueſcere cœpiſſe. Injectione aquarum Chryſulcarum in jugularem & cruralem venam animal citò interit, ſanguine omni ferè coagulato, veniſque & meatibus ſanguineis majoribus ſciſſis ſeu ruptis, quemadmodum in apoplecticis vaſa pulmonum plerumque diſrumpuntur. Amicus quidam in venam canis ſubclaviam injecit ſpiritum nitri, & paulo poſt extincto cane, ſanguis in iſta vena & corde coagulatus, & in diſperſos grumos concretus, repertus fuit. Ex infuſione ſpiritus vitrioli *ſanguis pariter, ſed non illico* (verba ſunt FRACASSATI) *concreſcebat, verum aliquo interjecto tempore; nam animal diu conquerebatur, & munera reſpirationis ingeminabat, & ſuccuſſa to toto pectore ingentis doloris ſigna edebat, ſpumaque circa os prodibat, ut in Epilepticis. Secto animali, ſanguinis non ea erat concretio, ut aliam ſanguinis partem continuatam haberet, & velut ſtria inane vaſorum impleret, ſed divulſus, & inæqualiter fuſo hoc ſale revinctus, reperiebatur.* Infuſo oleo ſulphur. in venam jugularem, non potuit canis, iteratâ licet infuſione, adigi, ut moreretur; ſed obligato vulnere dimiſſus confeſtim cœpit oſſa quærere, cuncta vorare famelicus, ut videretur fames hæc cum oleo ſulphuris indita. Mira videri poteſt hæc relatio, conſideranti magnam olei ſulph. & ſpiritus Vitrioli affinitatem, qui dum ex uno ſale acido ſeu eſurino ſulph. embryonati, ut HELMONTIO audit, in terræ viſceribus ſint generati, affectionibuſque & proprietatibus ſint admodum ſimiles, adeo diverſos tamen in ſanguine producant effectus. Boni ergo & curioſi cujuſdam amici animatus inſtinctu, ejuſque adjutus ope, experimentum inſtitui, & ℨj ſpiritus ſulphuris per campanam in aquæ ℨj, & quod excedit, diſſolutam in venam cruralem injeci, factaque convenienti vulneris deligatione canem à vinculis ſolutum in aream depoſui, qui vivax omnino, apertis lucidiſque oculis, plenâ paulo tamen frequentiori reſpiratione, in area decumbebat; hinc ſenſim altiorem, crebriorem & minorem agendo reſpirationem, levibus quibuſdam imprimis oris convulſionibus agitari; hinc crebriùs reſpirare, tandem fortiter diuque ex imo pectore non ſine violentia ſtertere, copioſam ſpumam effundere, hancque ſcenam, repetitis ſubinde levibus convulſionibus, tam diu agere cepit, donec quaſi ſtrangulatus ferè circa mediam horam ab infuſione exſpiraret, effluente ex ore mox poſt mortem copioſâ admodum aquâ ſeroſâ tenui, inſtarque loturæ carnium rubicunda, cum copioſa & viſcida ſupernatante ſpuma. Cum verò ex area in menſam elevaretur pro viſcerum ſcrutinio, eadem ſpuma copioſè admodum ex ore effluebat, apertoque rictu totæ fauces repletæ erant, ipſaque integra quoque aſpera arteria; compreſſo namque exteriùs larynge, copioſè in fauces erumpebat hæc ſpuma, ſimulque per nares effluebat. Aperto thorace pulmones in quibuſdam extremitatibus ex albedine rubeſcebant naturali colore, ſed maxima ex parte, imprimis ubi coſtas reſpiciebant, ex atro admodum rubeſcebant, non ſecus ac ſi ex contuſione ſanguis concretus in iis retentus eſſet: abſciſſis verò uno vel altero lobo, ſanguinis moderata, imo exigua quantitas effluebat, copioſiſſimè verò ſerum itiuſmodi ſanguineum per omnes, vel minimos quoque, meatus cum copioſa ſpuma emanabat; erantque pulmones ſpongiarum inſtar, ſero huiuſmodi ſanguineo ſpumoſo, h. e. *bullis copioſiſſimis minutis & viſcidis, repleti*, omneſque arteriæ aſperæ, majores pariter ac minores, rami hujuſmodi ſpumâ tantum non obſtructi. Aperto cordis thalamo dextro, ſanguis, qui erumpebat copioſus, admodum ater apparebat, tenuis & fluidus quidem, craſſioris tamen, quàm naturaliter eſſe debet, conſiſtentiæ, apparebantque ſimiliter non paucæ & grandiores bullæ hujus ventriculi parietibus affixæ: ſanguis ſimilis ater & craſſiuſculus, facilèque coagulabilis ex ſiniſtro pariter ventriculo, vena ſubclavia, ut & cava, effluebat. Dum reliqua ſcrutaremur viſcera, abſciſſis grandioribus hepatis lobis, nihil ſanguinis ex iis effluebat, niſi fortè compreſſione ex porulis eliceretur, imo hepar totum exſangue apparebat, grandioribus ramis vaſorum inanitis; lien duriuſculus exſanguis ſimiliter erat, ut renes: olfacientes ergò id, quod res erat, arteriam magnam paulo infra cor aperuimus, ut & ramum cruralem, item ramum aſcendentem axillarem ſiniſtrum, & ſimiliter paucas quaſdam ſanguinis reliquias, quibuſdam tantum in locis, reperimus, arteriâ ipſâ ex toto ferè in majoribus his ramis inanitâ. Multæ reflexiones hìc quidem fieri poſſint, ſed cum non faciant ad rem præſentem, hoc ſaltem addo: Veriſimile videri, ſanguinem ex acido ſulphuris injecto, ad craſſitiem circulationi redditum ineptum, in pulmonibus ſtagnaſſe, ibique repetito aeris motu, in ſpumam illam ſeromque rubicundum abiiſſe; dum interea, eodem in arteriis promoto ſemper ulterius in minores ramos, exindeque in venam cavam, nihil potuit circulari per pulmones, unde viſcera majoreſque arteriæ rami omnino inanita fuerunt. Oleum tartari immiſſum cani, necem ipſi attulit, præviâ tamen magnâ vexatione: querulus namque ingentem teſtabatur dolorem, totuſque inflabatur, & à poſtrema inflatione exſpirabat. Sectus poſtea, ſanguinem valde fluidum & rubicundiorem ſolito exhibuit. Nimiam ergo ſanguinis coagulationem, pariter ac ejus nimiam diſſolutionem, mortem inferre, abundè patet; quarum illam ab exuberante acido, hanc verò ab urinoſo prædominante contingere, præter modò allegata Experimenta, quilibet experiri poteſt, ſi ſanguinem venæſectione emiſſum diverſis vaſculis hujuſmodi liquores continentibus excipiat, mutationeſque exinde ſan-

Purgans.

Vomitorium antimoniale.

Opium.

Aqua chryſulca.

Spiritus nitri.

Spiritus vitrioli.

Oleum ſulphuris.

Oleum tartari.

Decoctum arſenici. ſanguini obvenientes obſervet. Decoctum Arſenici in aqua ſimplici, ad ℥j. infuſum cani, mortem miſerandam cum gravibus ſymptomatis, ronchis, copioſis alvi & veſicæ dejectionibus, volutarionibus violentis, oculorum contorſionibus, intulit: Videatur ELSHOLZ. Ego aliquando experimenti gratiâ

Solutum mercurii ſublimati. ℨß. mercurii ſublimati in aqua ſimplici ſolvi, & licet non omnis Mercurius ſublimatus ſolutus eſſet, illius tamen ſolutionis paulo plus ℥j in venam cruralem canis majoris injeci: ſimul verò atque fieret injectio, canis, qui antea ſemper, dum cutis ſcinderetur, venaque ſepararetur, quietus jacuerat, violenter ſe commovere incohoabat, & paulo poſt, repetit aliquoties vehementi altâque reſpiratione, cum miſero & horrido ejulatu, violentâque corporis commotione, ex improviſo, nobis nil tale cogitantibus, exſpirabat. Aperto corpore, ſanguis omnis non ſine noſtra admiratione & in corde & in cavæ trunco, etiam prope injectionis locum, omnino fluidus & tenuis inſtar ſanguinis, qui ex canis ſtrangulati vaſis effluit, ſive ulla coagulationis nota apparebat.

In Catello. Catello modò in lucem edito, GARMANNUS (videatur MAJORIS *Chir. Infuſ. p.* 103) infudit aliquam portiunculam Sp. Vini Rhenani, & præter ſolitum incaleſcebat; paulo poſt ſuperiniecit aliquot guttas liquoris narcotici, & en! horrore percuſſus ſtupidus evaſit. Elapsâ ſemihorulâ de purgante paululum inſperſit, & alvo ſolutâ ad ſe redire viſus fuit. Hæc ſunt ea tentamina, quæ experiundi gratiâ ordinarii Anatomicorum Martyres, canes, ſuſtinuerunt. In genere autem in Belgio obſervatum fuit, infuſionem Diæteticam, h. e. nutritionis & ſuſtentationis gratiâ inſtitutam, infeliciter ſucceſſiſſe; alterativam verò & catharticam nunquam fefelliſſe.

Experimenta in homine. §. 5. Progreſſum fuit ulterius, & quid humano valeat in corpore novum Inventum, ſimiliter tentatum. Milites tres gregarii primi experimentum in ſe ipſis, ab ELSHOLTIO perſuaſi, fieri paſſi ſunt. Ulcere antiquo laborabat primus in crure ſiniſtro, unde aperto venæ cruralis ramo interno, & ulceri vicino, beneficio ſyphonis parvi aqua plantaginis injecta fuit. Alteri febri afflicto, poſt ſanguinem per apertam medianam emiſſum, aquæ cardui benedicti ſtillatitiæ cochlear unum immiſſum. Scorbutica cacochymia torquebat tertium, cui ſimiliter poſt ſufficientem ſanguinis ex vena mediana extractionem aquæ cochleariæ portio infundebatur. Dantiſci in Noſocomio publico militi lue venereâ inveteratâ, cum ulceribus in tibiis, tumore brachii dextri, doloribus capitis horrendis, cum gummatis ſeu nodis in oſſibus laboranti, reſinæ ſcammon. gr. vij, diſſolutæ in Eſſentia guajaci ad ℥iii, infuſa fuere; unde inſequente vomitu ſubitanea omnium ſymptomatum 24. horarum ſpatio remiſſio, & poſt triduum ulcerum coalitio ſecuta fuit. Ancillæ verò, ab ineunte ætate epilepſiâ gravi correptæ, reſinæ gialappæ gr. vj., in ſpiritu lilior. convall. diſſolutæ infuſa fuerunt, unde poſt vomitum talis ſecutus ſucceſſus, ut aliquot menſes ab invaſione libera prorſus fuerit. Radicaliter an curata ſit? neſcio.

Modus operationis. §. 6. *Modis exercendi* hanc Chirurgiam adeo magno non indiget apparatu, nec dexteritate. Eligatur ante omnia vas, in quod injiciendus venit liquor, quod ſit vel arteria vel vena; aliud haud reperies. Arteria non videtur conveniens, (licet ad partem, cui liquore infuſo eſt oppitulandum, ſi illa à corde ſit remotior, per arteriam ad eam extenſam celerior medicamenti fiat appulſio,) quia in exiles arterias non ſine magna difficultate poteſt fieri inſtrumenti intruſio, in majoribus verò ramis ob difficilem coalitionem, ſubſequentiſque aneuriſmatis metum, periculoſa eſt ſectio. Situs quoque arteriarum profundior carnibus immerſus, & ſub venis occultatus, non parvum objiciet laborem: ut taceam hujus uſum infuſionis non ad partem quandam ſingularem, ſed imprimis ad totam maſſam ſanguineam eſſe directum; unde primò omnium ad cor liquoris fieri debet directio, ut ex eo, ceu communi ſcaturigine, in omnes cæteros rivos, poteſtatum ejus fiat diſtributio. Commodior ergo eſt vena: ſed an partium ſuperiorum, an verò inferiorum, & ſi illarum, an jugularis, an verò mediana, ſit aptior pro infuſione? quæritur. Sanè ſi tunc demum ſalutaris eſt expectandus infuſionis eventus, quando in cordis thalamis cum ſanguine permiſcetur, indeque in totum corpus diſtribuitur, non poteſt non ea vena eſſe commodior, per quam propior ad cor patet aditus. Superiores ergò præferendæ ſunt inferioribus: & licet ex hoc fundamento jugularis ſit anteponenda medianæ, hujus tamen & uſitatior præ illa, faciliorque ſectio & obligatio, palmam medianæ alterivè brachiali pro infuſione relinbuit. Invento ſic vaſe pars, ubi inſtituenda eſt operatio, linteis calidis confricetur, vel vino calido, aut aquâ ſambuci calidâ, cum Spiritu Vini camphorato foveatur; hinc factâ duplici ligaturâ; primâ citra locum infuſionis in ſuperiori parte, quò venis ex impedito ſanguinis motu turgeſcentibus facilior ſit ſectio; ſecundâ verò ultra infuſionis locum in inferiori parte, ne ſanguis factâ aperturâ copioſiùs effluens negotium interturbet, niſi neceſſe ſit aliquid ſanguinis emittere, tunc enim poſt ſufficientem evacuationem iſta fiat ligatura; aperiatur vena, foramine tamen digito appoſito ſtatim clauſo, quod ſic clauſum conſtet, donec (quod agiliter fiat) inſtrumentum infuſorium immiſſum ſit. Tunc ſolutâ faſciâ citra injecta liquoris fiat legitima infuſio, ejuſque ſucceſſiva partis ſuperiora verſus compreſſione, promotio. Abſolutâ injectione, foraminis fiat occluſio, ſicut in ordinariis venæſectionibus uſu venit, ligaturâ ultra ſolutâ, ut ſanguinis reſtituto motu liquoris infuſi adjuvetur curſus. Inſtrumentorum alio opus non eſt apparatu, (præter uſitatum in omni venæ ſectione,) quam ſolo inſtrumento, quo liquoris ſit injectio, quod vel eſt canalis ſeu tubulus argentus in fine anguſtior, parumque incurvatus, cui annexa in extremitate ampliore veſicula, medicamento infundendo plena, quâ compreſſâ, liquoris per canalem venæ immiſſum ſit infuſio, ut in communi clyſmatum applicatione fieri ſolet; vel ſypho quidam argenteus moderatæ magnitudinis, cujus ope per cuſpidem foramine venæ immiſſam liquoris ſit impulſio, promtior longè & expeditior, quàm cum priori veſiculæ compreſſione, unde & hic modus illi præferendus. Tertii modi, vaporoſi nempe, mentionem injicit D. MAJOR *Chirurg. Infuſ. pag.* 18. per vaſculi deſtillatorii aut alterius inſtrumenti commodam applicationem. Cum transfuſione, qua ſanguis non tam injicitur, quàm impellitur, vel potiùs ſpontaneo motu incurrit, nobis hac vice nihil eſt negotii.

Facilitas operationis. §. 7. Patet ex jam relatis, non poſſibilem tantum, ſed facilem quoque admodum eſſe hanc operationem, idque imprimis in homine, non adeo immorigero ac ſunt beſtiæ. Cogita, quæſo, quales operationes ſunt cæteræ, quæ Chirurgorum perficiendæ induſtriâ, ut ſunt trepanationes, laryngotomiæ, thoracis paracenteſes, herniarum ſectiones, &c. Ut taceam calculi extractionem, & partium corruptarum abſciſſionem, quam, ſive cultro falcato more Gallorum, ſive cultro ignito more Italorum inſtituas, ob dolorem tamen horrendum, exilientesque ſanguinis rivos, &c. rem periculoſæ aleæ pleniſſimam invenies. In harum conſideratione ludum jocumque dicerem Chirurgiam Infuſoriam, in qua nullum periculum, dolor nullus infeſtat ægrum: miles namque iſte, cui infuſa erat plantaginis aqua, interrogatus poſt opera-

tionem peractam, num intruſio canalis inſignem dolorem intuliſſet; fere nullum, reſpondit.

Finis Chirurgiæ infuſoriæ.

§. 8. *Finis*, in cujus gratiam inſtituitur Chirurgia Infuſoria, & propter quem medicamenta in venas ita infunduntur, eſt *Medicamenti viribus infracti accelerata cum ſanguine permiſtione ad cor translatio, indeque per totam corporis machinam diſtributio, unde celerior & potentior ejus operatio*. Sine ulla namque ſui alteratione, quam aliàs in prima ſtomachi culina, & prolongatis inteſtinorum tractibus ſuſtinet, ſineque alterius humoris permiſtione immediatè ſanguini confuſum, potenter operandi exerit potentias, & ſine tot meatuum canaliumque ambagibus & anguſtiis, è quibus aliàs eluctari neceſſe habet, recto tramite ſanguini, indeque cordi, infertur. Cæterum cordato & conſcientioſo Medico hic imprimis obſervandum venit, quod Medicamentorum vis, dum *celeriter* in actum prorumpit, id non ſine *commotione* ſingulari corporis ægri contingat, & dum *infractâ virtute* operatur, non ſine quadam *vehementia* hoc fiat. Unde non ludat imprudenter de corio humano, audacter infundendo, & generoſum hoc inventum ſtultè proſtituendo. *Citò* ſanè curare debet Medicus, ſed ſimul *tutò*, &, quantum fieri poteſt; *jucundè*: *fulcire* corpus ægrum medicando, non impetu remedii nimis commovere aut *proſternere*: *miniſter* ſit naturæ attentus & obtemperans, non (niſi rarò) ejus *Magiſter* ſuperbus & imperans; unde tentanda priùs ea ſuadeo, quæ leges artis ratione & experientiâ Magiſtris ſancitæ, ſecundùm legitimam medendi methodum jubent, & non inconſideratè, primo quoque morbi impetu) niſi neceſſitatis urgeat immutabile præceptum (neglectis cæteris medicandi rationibus, uſu hactenus receptis & comprobatis, ad infuſionem accedendum. Conſuetis verò aliàs approbatis remediis incaſſum tentatis, quamdiu aliquantula ſpes vel ſalvandi vel liberandi citiùs ægrum adhuc ſupereſt, ne negligentia Medici eum perdat, quem debita ejus induſtria conſervare potuiſſet, Chirurgiam hanc Infuſoriam generosè in uſum revocet; & quò major hoſtis eſt impetus, eò generoſiori remediô reſiſtendum ipſi, animosè cogitet. Suppetitas ſcilicet cæteris remediis ferat infuſio, non prima fronte hoſtem aggrediatur; occaſioniſque pariter ac neceſſitatis, ut in aliis medendi rationibus, ita & hic ſumma habeatur conſideratio.

§. 9. Ratione ergò ſui ſcopi habeat Chirurgia hæc ſuas *Diviſiones*, dum *primò* eſt vel *curioſa*, vel *ſalubris*. Illa, quæ experimentandi fit gratiâ in brutis; hæc verò, quæ medicandi gratiâ in corpore fit humano. *Secundò*, *ſalubris* porro eſt ratione intentionis vel *reſtitutiva ſeu curativa*, *vel conſervativa ſeu Diætetica*, vel ex his duabus *miſta*. *Curativa* eſt, quæ corpus ægrum per medicamentum infuſum ſanare intendit, idque vel *propriè*, vel *impropriè ſeu palliativè* tantum: *Diætetica* eſt, quæ alimento liquido infuſo corpus nutrire & conſervare nititur: *Miſta*, quæ utrique jam dicto ſcopo inſervire debet per injectionem medicamenti alimentoſi. *Tertiò*, ratione liquoris injiciendi demum eſt vel *infuſoria* in ſpecie ſic dicta, vel *transfuſoria*: hæc dum ſanguis ex uno animali injicitur in aliud; illa, dum aliquid aliud quàm ſanguis immittitur, de qua in præſentiarum nobis tantum eſt ſermo. Apparet jam, non poſſibilem tantum, ſed etiam facilem, hanc eſſe Chirurgiam. Quæritur verò tantummodo *de uſu*, quem obtineat in ſuccurrendo corporis humani defectibus, partim quibus in affectibus ſit congrua ejus uſurpatio? partim quale medicamentum ſit infundendum, pro obtinendo ſalutari ſcopo? Quod ut eò meliùs decidatur in cap. 3., propterea

CAPUT II.

PRÆSUPPONENDORUM CONSIDERATIONEM CONTINET.

§. 1.

INnumerabilem ſi dixerim cauſarum morbificarum eſſe exercitum, qui vitæ noſtræ quotidie inſidias ſtruit, minimè me erraturum exiſtimo; Ita ut miraculo ſimile videatur, vel unicum momentum hominem ſupervivere poſſe. Miſſos jam facio fortuitos caſus, qui nos exagitant, omnem externorum inſultum, aëris, cibi & potus, reliquarumque nonnaturalium dictarum rerum omitto vires. Saltem quot & quam atroces exſurgant, primarum viarum, h. e. primæ aſſumtorum alimentorum elaborationi, ſcoriarumque ab utili chymo ſeparationi dicatarum partium vitio, calamitates, exactiùs conſiderarem, niſi fermentatio ſanguinis, ejuſque in horas mutabilis ſtatus, me ad ſe traheret. *Vix namque amplius dubitat aliquis, ſtatum noſtrum uti ſalubrem & floridum, ita & morboſum & langueſcentem, ex ſanguinis fermentatione, partim immediatè partim mediatè, dependere*: Eſt namque corpus noſtrum inſtar machinæ hydraulicæ, à contento intrinſecùs liquido (ſanguine) diverſimodè motæ, pro cujus liquoris ratione diverſa, (ex fermentationis varietate oriunda) diverſimodè quoque ſe habet machinæ integritas & motus. Dependet autem hic particularum purpureum hoc nectar componentium motus inteſtinus & agitatio, qui fermentationis venit nomine, ex duplici iſto ſale, Acido & Urinoſo ſeu alcali volatilibus, quorum ſolutorum concurſu, & in ſe invicem actione, reliquæ quoque particulæ nimis commoventur & agitantur. Actio hæc ſalium iſtorum in ſe mutua oculis conſpiciendam ſe præbet, eſtque ſatis manifeſta, quando, dum pura ſeu impermiſta aliis principiis exiſtunt, efferveſcentiæ excitant impetuoſitates: ſed in fermentatione magis occulta eorum eſt pugna, ob intertextum aliarum particularum ſimul agitatarum, &c. Non rejicio hoc loco probabilem valde eorum ſententiam, qui in cavitate cordis ſiniſtra fermentum quoddam ponunt vitale, ſpiritibus vitalibus imprægnatum, & vitaliter illuminatum, *quod tranſmutati cruoris (venoſi) in ſanguinem (arterioſum) eſt cauſa ſufficiens*, *prout ſanguinis in ſpiritum vitalem tranſmutationi præeſt, ut loquitur* HELMONT, *Blas Human.* §. 22. Quod fermentum jam in ovi puncto ſaliente radicatum, ob ſpirituum abundantiam, ſalinum volatile eſſe, omninò mihi perſuadeo, ut ſicut in chylificationis culinâ ſummus coquus eſt de Natura acida volatili, ita in ſanguificationis, & renovatæ in ſanguine fermentationis, officinâ ſalſum volatile & luminoſum, ceu præſes ſummus, prævaleat. Eſt tamen, ut omnium aliorum, ita & hujus fermenti poteſtas, licet mirabilis, tamen limitata, ut ſanguinem certo modo requirat prædiſpoſitum pro receptione debitæ ſuæ activitatis, (cum non quodlibet agat in quodlibet,) quæ præcedanea ſanguinis diſpoſitio a ſalium iſtorum duorum, acidi & alKali volatilium, conditione dependet, quos (fermentum cordis) inſtar fermenti piſtorii in farinacea maſſa, excitat ad fermentationem, certumque fermentationis characterem vi ſuâ ſalinâ volatili ſimul iis imprimit; unde his duobus ſalibus legitimè ſe habentibus, debita ſanguinis fit fermentatio, ſpirituum vitalium fit elaboratio & illuminatio, totiuſque microcoſmicæ Reipublicæ aureum nunc viget ſeculum.

Præſuppoſitum I. Fermentationem ſanguinis eſſe fundamentum ſtatus ſalubris & ægri.

Fermentatio tamen cum efferveſcentia non confundenda.

§. 2. Sed turbatâ iſtâ ſalium horum harmoniâ & læſâ hujus ſanguinis fermentatione,

heu,

heu, quantæ procellæ in continenti corpus noſtrum obruunt! *Aut imminuitur enim & deficit* iſta ſanguinis fermentatio, unde chronici quam plurimi exurgunt morbi, Cachexiæ; maſculorum pariter & fœminiarum, leucophlegmatiæ, anaſarcæ, &c. & ſpiritibus non ritè exaltatis nec elaboratis actiones omnes languent, torporque profundus obſidet membra, & ſuccus alibilis recens appoſitus in viſcidum faceſſit liquamen, pituitæ excrementitiæ nomine à Veteribus appellatum, ſanguiſque tandem periculoſè concreſcit: aut *aboletur*, quod ſeu pedetentim ſeu confeſtim fiat, quid, niſi ſyncopes, virium extremas proſtrationes, & mortem ipſam denique affert? aut *augetur* impetuoſè, unde ardores corporis, intumeſcentiæ, rapidus ſanguinis motus, inquietudines, febres ardentes, pleuritides, anginæ, morbilli & variolæ, &c. aliique hujus generis affectus: aut *depravatur* vitioſè, quod ut mille modis fieri poteſt, ita & mille inducit calamitates; hinc namque uterinorum affectuum, paſſionis ſic dictæ hyſtericæ, ſcorbuti, uteri, luis venereæ, &c. fœcunda ſeges. Omnia hæc vitia, unde, niſi ex ſalium in ſanguinea maſſa ametria & viciata harmonia derivanda erunt? Nunc enim ambo *non ritè ab aliis particulis commiſtis temperata* ſunt, unde nimis acria impetuoſam efferveſcentiam concitabunt; nunc ab aliis *nimis obruta* deficientem reddent fermentationem; nunc unum alterum multum præponderabit; unde *ab acido*, quod ſubitò toti erit hoſtile & venenoſum, periculoſæ ſanguinis concretiones, indeque fermentationis notabiles defectus, teſtibus canibus, ex acidorum infuſione ob coagulum ſanguinis expirantibus, de quibus ſuprà cap. I. §. 4., ſicut quilibet ſanguis recens emiſſus acidi affuſione concreſcit: *ab alcali* verò inſignes ſanguinis diſſolutiones, omnimodæque fermentationis abolitiones: ab *utriuſque* tùm inter ſe, tùm cum aliis commiſtione, mirandæ ſanguinis alterationes, ob fermentationis depravationem. Indicibilis namque hinc emergit ſalium varietas; ſiquidem quot ſapores, tot adæquatè ſalia, totque ſimul diverſa fermenta: *acidum* nunc eſt vitriolicum, nunc nitroſum, nunc aluminoſum, nunc ſalſum ſimpliciter, nunc acetoſum, nunc auſterum, nunc acerbum, nunc alias ſaporum monſtrat differentias: *alKali* nunc eſt ſubtilius & acrius, nunc oleo temperatius, nunc amarum, nunc penetrans nunc adſtringens, nunc moderatè dulceſcens, nunc alias innominatas & anomalas monſtrat differentias: hæc nunc inter ſe, nunc cum aliis diverſis mixta, contemperata, exaltata, immutata, quas non alias prodent differentias, ſalſi nomine venientes? quas non diverſas excitabunt fermentationes? Quot, quæſo, mutationes, & in ſapore & in cæteris qualitatibus exhibet muſtum dum fit vinum, & dum per reiteratas fermentationes degenerat in acetum? hinc vel denuo aut ranceſcit, aut vappeſcit, aut in vermes abit, &c. Unde ſalium differentias ex alia atque alia contemperatione & compoſitione cum aliis particulis, & inde fermentationum viciſſitudines varias, vel manu palpare poteris. Idem in ſanguine fieri cogites, in quo variæ iſtæ ſalium combinationes, & ſym- vel ametriæ, quotidiè ferè ejus ſtatum mutant, & conditionem alterant. Quanta namque aſſumtorum diverſitas, tanta ſaporum in ſuccis noſtris alteritas, & fermentationis varietas. Non equidem me latet ſuprema fermenti ſtomachici poteſtas, omnia aſſumta ſub acoris Dominio in ſalſum volatile tandem, bilis adjumento concurrente, tranſmutantis; ſed & hoc ſcio, fermentum hocce ſingulis ferè prandiis & cœnis ſub ſaporum cæterarumque qualitatum ſuarum latitudine inſigniter variare: imò multas qualitates quorundam ciborum illæſas pertranſire ſtomachi anguſtias, imo ſæpius hoc contingere, ut vel acidum nimis, vel non ritè volatiliſatum, vel viſcidum, vel ratione alià deficiens, ex ſtomacho per pylorum effluat alimentum, in inteſtinorum verò gyris tum ab acido pancreatis ſtagmate, tum ab amaro & urinoſo bilis liquore, varias alterationes & ſaporum ac proprietatum differentias ſuſcipiat. Silentio præterea hic, exotica fermenta, quæ ſub contagii forma in nos irruunt & fermentationis in ſanguine motum naturalem, mirum quantum turbant: ſunt namque & ipſa de ſalium proſapia, nunc *alKalium volatilium*, unde febrium malignarum, petechialium & peſtilentialium; (de quibus vid. PAULLI *digreſſ. de febr. malign.*) nunc *acidorum*, unde ſcorbuti, luis venereæ, dyſenteriæ epidemicæ, multiplicativa propullulant germina. Ingens hæc ſalium varietas, ſub duplici, Urinoſi & Acidi in ſalſo conjuncti, vexillo militat; eam tamen ſub unitatis numerum ſalis cujuſdam primi, alii revocant. Omnis autem (in genere) quæcunque ſalium varietas ex principiis mechanicis, magnitudine ſcilicet, figura, textura & motu, tum ſui ipſius, tum aliarum, cum quibus coaluere, particularum definienda venit..

§. 3. Præter fermentationis haſce læſiones, & ſpiritus vitalis, ſanguinis primarius incola, & Oeconomus noſtræ vitæ, interdum ſuas graves quoque patitur exorbitantias, *ſæpiuſque*, (*cùm ſit impetum illud faciens* HIPPOCR.) *impetuosè nimis agitatur, rapideque nimis commovetur, unde ingens actionum animalium imprimis* (ab hoc ſpiritu ceu primo rectore dependentium) *perturbatio ſuccedit*. Quocunque enim modo à cauſa aliqua occaſionali lædatur (irritari dicunt multi cum GALENO, in furorem agi loqui amat HELMONTIUS) mox extravagantiis ſuis inſolitis totam noſtram perturbat Oeconomiam; hinc ſcilicet phreneticorum emergunt deliria, hinc vigiliarum inquietudines, hinc convulſivæ membrorum contorſiones, & epilepſiæ Herculei inſultus, hinc tenebricoſæ vertiginum obſcurationes: ut non dicam de enormi ejus in omnes operationes dictaturâ, dum Idearum ſequitur ductum, ſive ab extrinſecùs advenientibus peregrinis pingatur, ſive graviorum ex affectuum eas interno concipiat motu; harum enim conſideratio ad hunc locum non pertinet.

§. 4. Fermentationum iſta vitia, & Archei perturbationes, ut corrigantur, promptum ſæpè & tantum non præſentaneum poſtulant remedium, quodque, quantum fieri poteſt, intemeratis agendi poteſtatibus agat, quod agere debet. Et fermentationum quidem labes, qua ratione meliùs quàm ſalino emendabitur remedio? modo ſine ſui immutatione ſanguini permiſceatur, quod dum per os recipitur, vix ſperare licet. *Magnas enim alterationes, ſæpè & virium jacturas, ſubeunt ferè omnia aſſumta in primis ſtomachi & inteſtinorum viis, tardoque gradu in meſenterii & thoracis lacteis ad cor prorepunt*. De hoc quis dubitare velit, qui ſtomachici fermenti varietatem quidem, (licet ut plurimum acidum volatile vel ſit vel naturaliter eſſe debeat,) ſimul tamen & menſtrualem ſolutivam ac fermentalem tranſmutativam perpendit potentiam? unde in pultaceum tranſmutata alimenta cremorem, quidquid antea obtinebant, facultatum deponunt. Tantam talemque alterationem non quidem in medicamentis fieri putandum, inſignem tamen eam eſſe (habitâ tamen præparationis ratione, quâ ea nunc magis nunc minus patentia, reluctantur illi menſtruo) eorum cum alimentis medicamentoſis analogia, dum plurima ex vegetabilium petita claſſe, nonnulla ex animalium genere hauſta, facile perſuadet: imprimis cùm, ſuperatis fermenti ſtomachici moleſtiis, duos adhuc in inteſtinis obvios habeant Dracones (ut eleganter dicuntur à TACKIO *Orat. de*

Præſuppoſitum II. Medicamenta in primis viis multum alterari.

Chryſog. animal. & mineral. pag. 16. 17.) Orientalem unum, lixiviali oleoſo ſale impraegnatum, Occidentalem alterum, acido ſalino menſtruo armatum, cum quibus ipſis denuo pugnandum eſt. Ut ſilentio præteream lymphæ miſcelam in receptaculo communi, unde nova ipſis accedit impreſſio, adeo ut quædam aſſumta per ſe indifferentia, in primis viis in iſtorum ſuccorum concurſu, forte & connexu, demum in medicamentum abire videantur. Mineralibus generoſior quidem eſt animus, & non adeo facilè dictorum ſuccorum potentiis auſcultant; illibatis tamen ea procedere agendi viribus vix ſibi perſuadebit, qui ea non ſecus ac omnia cætera medicamenta pro varietate ſubjectorum varias exerere vires, (de ordinariis loquor remediis, quæ tyrociniorum & Chymiarum proponunt compilatores; nam de majoribus arcanis, & iis, quæ diffuſione radiorum operantur, aliter pronunciandum, de quibus inferiùs,) dum ea nunc citiùs nunc tardiùs, nunc fortiùs, nunc debiliùs, aliove modo variè operari, martemque eundem nunc adſtringere, nunc laxare, obſervat. Ex ſuccorum namque horum ſalinorum virtute contingit, quod non tantum in diverſis ſubjectis, ſed in eodem unum idemque medicamentum varias exerat virtutes, dum verb. grat. eadem pilularum doſis nunc multum, nunc parum, nunc nihil operatur: quod ex fermenti ſtomachalis majore vel minore acore, purgantium vegetabilium vim, in ſale volatili acri conſiſtentem, figente oriri facilè patet ex eo, quod canes, ut ſupra §. 4. *capit.* 1. demonſtratum, difficillimæ ſint purgationis, per medicamenta ore aſſumta, cùm teſte J. D. MAJORE *in Chirurg. Infuſ. prodrom.* grana xxiv. vitri antimonii pulv. nullam dejectionem in cane produxerunt, cujus tamen vel 3. grana ſupra & infra, non ſine periculoſorum ſymptomatum concurſu, noſtrum corpus exagitant. Quod autem acidum in ſtomacho canum reſideat, vel oſſium deglutitio & in ventriculo diſſolutio abundè demonſtrant; unde & purgatio per venam injecta, quia à ſtomachi acore non fuit infracta, citò & potenter in cane operatur. Simili modo ii ægri, qui melancholici, ut dicunt, ſunt temperamenti, vel melancholicis laborant affectibus, &c. h. e. in quibus acidum abundat, (nam melancholia HIPPOCRATI eſt acidus humor,) difficilis ſunt purgationis: unde & ſpiritus Vitrioli omnium purgantium vim aut imminuit, aut planè tollit. Eadem ratio eſt cum opio, cujus oleoſum volatile ſal ab acido fixatum omnem narcoticam & ſomniferam deponit virtutem, unde & canum vigilantia vix ejus ingenti doſi poteſt debellari, ut *ſupra citat. loc. dictum*. Hinc etiam melancholici phantaſmatis obnoxii, ob acidum in iis abundans, præter alias cauſas, ab opio vel non, vel difficulter, ad ſomnum deducuntur. Venena animalium innoxiè aſſumi notum eſt, eaque ex perturbationibus oriri, HELMONTIO acutè docente, hactenus à multis creditum fuit, unde & morſu tantum lethalem inducant noxam. Sed modernorum Italorum, imprimis D. REDI, *Archiatri Florentini*, experientia manifeſtat, in viperis liquorem ſalivalem in dentium veſiculis contentum, expreſſum, in quocunque liquore aſſumtum, innoxium eſſe; ſin verò vulneri vel levi tantum cutis inciſuræ illinatur, ſeu ex viperâ vivâ, ſeu ex, quocunque in ſtatu, mortua fuerit deſumptus, lethum indubitatò inferre, fruſtra etiam applicatò decantatò iſtò ſerpentinò lapide, ex pileatis ſerpentibus confectò; quod præter tract. de hac materia impreſſum ipſe Autor frequenti experientià confirmatus, mihi ſanctè affirmavit, cum aliis quibuſdam de hac materia, quæ timor abuſus hìc ſcribere prohibet. Unde & CELSUS, *Venena animalium non potu ſed vulnere nocere*, ſcitè docet. Hinc & Pſylli ſecurè venenum quodcunque ex vulnere, à venenato animali inflicto, exſugere valent, ſed ſi levem quandam oris habeant læſionem, vel parvam exulcerationem, ſuctu iſto intoxicantur. Unde quæſo illius rei ratio petenda eſſet, niſi ſuccorum in primis viis ſtabulantium activitas venenorum quoque eludat aliàs inſignem energiam? & quid de ſalivæ adverſus animalium venena efficacia dicatur, ceu omnibus notum, hìc relinquo. Quare & ob horum ſuccorum diverſam rationem faſtidit, & non ſine ſingulari læſione aſſumit iſtud medicamentum unus, quod alius ceu Ambroſiam exoptat, licet per conſuetudinem vel longam annorum ſeriem, alteratis ſuccis iſtis, idem poſtmodum ſine alteratione aſſumamus. Balſamum illud omnium florum, *Mel*, à DEMOCRITO ad vitam longam internè maximè commendatum fuit, unde & ſenibus illud præſcribit AETIUS, propterque ſingulares dotes jam pharmacopœorum magis quàm coquorum ornat officinas, unde & ſunt, qui Mulſum ob ſalubritatem vino præferunt. Sed in quibuſdam propinatum mel, vel quædam mellita, ingentes ſtomachi inflationes, tormina, cordis anguſtias, aliaque hujuſmodi ſymptomata concitare vedebis, quibus ſcilicet à ſuccis iſtis, melli adverſantibus, tantæ excitantur efferveſcentiæ: id quod de *ſaccharo*, quod tamen cum auro & ſpiritu vini tam elegantem conſanguinitatem fovet, in hypochondriacis ſimiliter ad oculum patet; qui ſi de ſequiori ſint ſexu, ſuffocationis uterinæ dictæ patiuntur turbulentias: quot è contrà & quantis in ſummis deliciis poſitum eſt ſaccharum? quibus nempe ſucci iſti blandè & Naturæ conſueto modo operantur. Ordinariæ ſanè Medicorum ſunt querelæ, medicamentum propinatum uni ſalubriter, ſine fructu eſſe applicatum alteri, imò interdum noxas intuliſſe huic, quod illi panaceæ vice fuerat, iiſdemque licet conflictati fuerint ægritudinibus. Tanta ſuccorum horum in primis viis eſt vis, in alterandis partim, partim & imminuendis medicamentorum facultatibus! unde eò meritò incumbendum ſedulò, ut (in gravioribus imprimis vel contumacioribus affectibus) ſine iſtius alterationis ſusceptione immediatè eò portentur, ubi eorum requiritur adjumentum. Quod ſi medicamentum immediatè ſanguini permiſceatur, idem ſine ulla ſui alteratione operaturum vix credo; unde & infuſa quædam medicamenta non immediatè, ſed certo interjecto temporis ſpatio, vires exeruere ſuas; ſed gravem illam & adeo notabilem in primis viis nunquam experietur; unde & medicamenta, quæ canem per os non purgant, nec narcoſin inducunt, injecta tamen feliciter operantur: cum è contrà medicamentum in primis viis jam non leviter immutatum, eandem tamen in ſanguine ſuſtinebit alterationem, quam idem immediatè infuſum.

§ 5. Adhæc, dum in ſanguinea maſſa ſpiritibus ipſis altiùs radicatum eſt malum, ſævisque ſæpius & periculoſis paroxyſmis ſe prodit, longa nimis aſſumtorum eſt mora, antequam cum ſanguine commiſceantur, ut novas Naturæ ſuccumbenti ferant ſuppetias. Viæ namque, quæ cognitæ hactenus ſunt, poſt Oeſophagum & ſtomachi cavum, longæ & implexæ inteſtinorum circumgyrationes, per quorum porulos in lactearum ramulos tranſudat remedium, & exinde per glandulas ad receptaculum commune abit, unde cum lympha ex partibus inferioribus aſcendente (falſitatis enim jam ſatis convicta eſt BILSII de motu roris ſententia, tum per lymphaticorum ligaturas & valvulas, à RUYSCH. detectas, tum per J. H. PAULLI *Anatomen*) per communem lymphaticorum truncum ramo axillari cavæ infuſum, ad cor demum deſcendit; deferri namque aliquam contentorum in inteſtinis partem, ad hepar, experimentis

non-

nondum comprobatum eſt. Quæ medicamenti mora eò erit periculoſior, motuſque tardior, ſi medicamentum per ſe non ſit volatile, ſubtile & penetrans, ſed potius ſit fixum, terreum, aut concretum; unde eò tardiùs movebitur, faciliùſque hinc inde adhæreſcendo, longiores multo moras nectet. Præterea, quaſdam ejus partes ad loca Urinaria ex meſenterio, ad uterum in gravidis, ad mammas in lactantibus, abire valde probabile à modernis eſt redditum. Urgente ergo neceſſitate debile tardumque auxilium afferunt per os aſſumta medicamenta, quæ tamen per ſe aliàs ſatis ſunt vigoroſa.

Præſuppoſ. IV. Variare ad modum medicamenta ſecundum operandi rationem.

§. 6. Sunt namque ſtupendæ medicamentorum, etiam ſimplicium, poteſtates, quæ in ſua ſimplicitate ſunt ſufficientes ad ſanationem omnium morborum, modò legitimè ab artifice cognitæ, ab ergaſtulis concreti, quibus ſæpè devinctæ latent, liberentur, ut ad majorem operandi libertatem deductæ feliciùs operandi virtutes mirabiles & multifarias pandere queant. *Hoc namque certum eſt, magnam in medicamentis, quoad operandi modum, eſſe varietatem.* Non conſiderabo ſubjecti, in quod agere debent, in horas mutabilem ſtatum, de quo ſuprà, nec præparationis neceſſitatem, ſecundum quam propriæ virtutes nunc in lucem protrahuntur & exaltantur, adjunctorum concrementorum ſæpius ſepultæ ſub cortice, nunc verò valdopere alterantur & immutantur, qua ratione chymica quamplurima, artis potius, quàm Naturæ vi, Naturâ agunt: Sed modum, ſecundum quem ſimplicia (de compoſitorum enim inutili & pomposo apparatu nil dicam) operari videntur, quantum præſens requirit negotium, conſiderabo. In genere verò, nunc *corporali agunt contactu*, hoc eſt, materiali ſuarum partium cum ſuccis noſtri corporis, imprimis ſanguine, connexu & miſcela, nunc verò *virtuali tantum operandi virium diffuſione*, & radio veluti vel aſpectu ſui, quod occultarum vulgo qualitatum imaginariæ adſcribitur potentiæ. Hoc poſteriori quæ agunt modo, eis imprimis ſuccurrunt affectibus, qui vel ab Archei emanant fonte, vel ab ejus potenti curantur Dominio; in quem virtutes ſuas exerunt, vel idearum ſuarum Tincturam imprimendo, vel novam ideam exſuſcitando, vel radiativâ, ſuâ vi illuminando, vel odore ſuo eum delectando & exſuſcitando, vel ſub amuletorum forma inſenſibiliter influendo. Legantur ea, quæ ſolito acumine HELMONT. *Tract. de Verbis, Herbis & lapidibus*, de mercurio in aqua macerato ejuſque diffuſa vi differit, item de vi radiativa ſulphurum metallicorum benedictorum, utpote quibus correctis ac perfectis tota morborum cohors auſcultat, (de quibus videatur POLEMANN. *de ſulphure Philoſoph.*, ut & obſervatu digniſſima cura à SEBASTIANO BARTOLO, *Pro Regis Neapolitani Medico*, anodyno ex ſulphure Veneris peracta, cujus relatio annexa proſtat ejus *Tractatui Exam. dogm. Art. Medicæ*;) ut & de ſingulari virtute, quam nudus contactus lapilli *Butleri* olei olivarum integræ lagenæ communicavit, *Tr.* BUTLER. Multa namque ſunt, quæ ſub minima mole & pondere ingentes producunt effectus, vixque deglutita ſtupendas ſubito exerunt energias. Meritò hìc conſideranda venit bufonum hoc in genere magna virtus, quam externo uſu tamen præſtat, dum omnem quamcunque Hæmorrhagiam fortiter compeſcunt, (quod ſimiliter umbilicus marinus ex lapidum genere cum ſaliva ex averſa parte applicatus præſtat,) & urinæ incontinentiam quamcunque, etiam ex veſicæ dilaceratione ortam, corrigunt, teſte HEER *Obſerv.* 14. & repetitâ Anglorum experientia, perfectumque peſtis Xenexton conſtituunt. Oſſiculum ejus non dentium immanes odontalgias tantum ſedat, ſed

Quædam operantur virtuali facultatum diffuſione.

& pulſibus infantum applicatum inſultus eorum epilepticos ſiſtit, ex affectibus nutricis enormibus contractos. Ulnea manu detenta ſanguinis ex ſecta vena impedit eruptiones. Manus longâ tabe, vel etiam alio morbo interempti cadaveris, ſuo contactu excreſcentias tollit, quod HELMONTIUS primus docuit, & Angli aliquoties feliciter experti ſunt; uti manus mortui infantis maculas nævoſque maternos delet. Odores quid valeant? notum eſt; quis enim non obſervavit aromatum odores duntaxat guſtatorum confeſtim lipothymicos reficere, & debilitatos roborare? unde ſapiens DEMOCRITUS odore panis vino aſperſi labentem jam vitam ad aliquot dies ſuſtinuit. Moſchata ſuffocationes excitant muliebres, quas caſtorei odor tollit, & graveolentia ſæpius ſopitas revocant epilepſias. Sunt nempe odores, qui dolores capitis, nauſeam, vomitus, tuſſes, ſingultum, vertiginem, epilepſiam, apoplexiam, dyſenteriam, movent, atque ſui contagio inurunt. Suntque idcirco & alii, qui conſimili modo eadem ſanant, aut ſaltem mitigant, ſi radicem fixiorem habeant, ut expertè loquitur HELMONT. *Tractat. Imago fermenti impregnat maſſam ſemine* §. 10. Non deſtituuntur quidem corporeis effluviis odores, ſed eorum corporeitas nil facit ad hos effectus; nam quicquid agunt, odoriferâ inducunt impreſſione, ſæpiuſque, ſine ulla in naribus alteratione, Archeum tamen afficiunt: Sic enim peſtilens odor naribus non perceptus Archeum horrore quatit. Multa dicenda reſtarent de Amuletis, eorumque influentiis, (utut quædam ſint ex his, quæ & ſuas emittunt Aporrheas,) & inſigni jaſpidis, æthitis, bufonitis, corallii, ſaphyri, hæmatitis, perſicariæ, pœoniæ, ſcrophulariæ, Vincæ Pervincæ, ſambuci è ſalicæ, ungulæ alcis, dentis equi marini, corii ſerpentum & humani, &c. efficacia; niſi ad alia properarem, cum omnino ea medicamenta, quæ virtuali poteſtatum agunt radio, ad Infuſoriam Chirurgiam nihil faciant, ſed potius, quam diu optatos præſtant effectus, ejus praxin omnino excludant. Plura qui cupit, elegantiſſimum citatum ſuprà legat HELMONTII *Tractatum, ut & ſupra citat. Tract.* BARTOLI *Exerc.* 10.

§. 8. Ad ea ergò, quæ corporali agunt contactu, actuque ſanguini materialiter ſeſe immiſcent, me converto, eaque ſub ſaporum forma ſe nobis præcipuè manifeſtare, reperio, licet & aliàs habeant proprietates, ſecundum quas multipliciter operari ſoleant. Saporum verò duas imprimis differentias notat HELMONT., *unum* nempe, per quem res ſunt acres, amaræ, ſalſæ, quem ſenſit ſalium eſſe dignitates & officia; *alter* verò eſt ſpecificus, ſemini nempe appropriatus, vel ſeminalis. Medicamenta ergò, quæ ſaporum ſub forma, h. e. ſalium ſuorum virtute, in nos agunt, ea contactu corporali ſuccurrunt nobis, quatenus nunc noxia, cauſas nempe occaſionales, tollunt reſolvendo, abſtergendo, exhalando & expellendo, quæ proprietates ſalibus ſunt congruæ; nunc quatenus læſam in ſanguine fermentationem corrigunt & emendant, quam à ſalibus ortam, ſalia quoque conſervant & reſtaurant. Hinc generali vel acris vel acidi ſapore ſe contrariam vim ſalinam infringere teſtantur remedia; quatenus verò ſpecificus concurrit ſapor, ejus ſingulari corruptioni vel alterationi in corpore ſuccurrere manifeſtant: verb. grat. ſub communitate acrimoniæ volatilis ſpecificè cochlearia & naſturtium ſcorbuto, fumaria ictero, centaurium minus febribus, cappares & fraxini cortex ſplenibus, conducunt, &c: de quo *vid.* TACHENII *Hipp. Chym.* Metiri quidem caloris & frigoris gradus per ſapores nituntur ſcholæ, ceu proprietatum cunctarum opifices; ſed notanter

HELMONTIUS diſſerit *Tr. Diſpenſat. Modernum* §. 16. *Tandem & ſingulis rebus ſpecificus ſapor, qui proprietatem deberet docere, ſi quid aliud externorum ſignorum. Eſt nempe præter acuitatem Cinamomo peculiaris gratia in ſapore, quam in ullo vix reperies ſimplici. Sic gentiana, enula campana, &c. præter communes amarores ſpecificum ſaporem habent, qui ſubter regulas ob ſingularitatem propriam quorumcunque ſimplicium redigi nequit, ſoluſque proprietatum ſingularum eſt accuſator & diſtinctor*. Oraculum ſanè HIPPOCRATIS *lib. de veteri medic. aptè* inculcat, *non calidum, frigidum, humidum, aut ſiccum eſſe, quod magnam agendi vim habeat, verùm amarum, & ſalſum, & dulce, & acidum, & inſipidum, & acerbum, quæ contemperata nullâ moleſtiâ nos afficiant*; dum vero ſecreta per ſe extiterint, nobis nocent. Quæ omnes ſaporum ſaliumve ſunt proprietates. Quid mirum ergo erit, ſi contrariorum ſpecificorumque ſaporum potentiis curentur, a ſalibus & ſaporibus inducta mala? Rem in animalium & vegetabilium familia ſe ita habere apertum eſt; in mineralibus quamplurimis, imprimis quæ de ſalium aut ſunt proſapia, aut ipſis cognata, probatione quoque non eget. In metallicis paulo difficilius videtur negotium, ſed multa ex his, imprimis fixa & quaſi terreſtria, ad ſalium claſſem revocari poſſunt, dum lixivialium ferè imitantur naturam, acidum quodvis præternaturale abſorbendo, & ſudores pariter ac urinas ſic provocando. Sed majora ex iis parata arcana ſeparatione pretioſi nuclei à duro concreti cortice, *ſunt vera ſpecula lucentia, quæ ita vim habent penetrandi, illuminandique Archeum à ſuis erroribus, furoribus, atque defectibus, quod illum reſtituant in nitorem Tincturæ totalis perfectionis, ut loquitur* HELMONTIUS *cit. loco*; de quibus nihil in præſentiarum eſt, quod dicam, cùm iis inſtructus non opus habeat Chirurgiâ Infuſoriâ, cum illorum vis & operandi promptitudo ſufficienter Medicum nobilitet, ſpeique ægri abundè ſatisfaciat.

Salia volatilia cæteris medicamentis ſunt potentiora. §. 9. Cæterum in medicandi virtute, ex ſalibus volatilia cæteris palmam præripiunt, ſive in nativis exiſtentia ingerantur cum cæteris concreti partibus miſta, ſive, quod melius, ab iis ſeparata per Chymica artificia, forſan & alterata, ſeorſim applicentur. Sulphura ſanè & ipſa, & quæ eis cognatæ ſunt naturæ, multa præſtant; ſed ipſa utplurimum etiam ſalibus maritata reperiuntur, vel iis ſaltem amicè admodum ſe jungunt. Jungunt ſeſe ſanè libentiſſimè alKalibus, tam fixis artificialibus, quàm volatilibus naturalibus, ſubtili mediante acido, quod in ſe gerunt, ſicque volatilium potentias partim temperant moderatè, partim quodammodo exaltant, ipſaque ſub nativa ſua pinguedine digeſtioni noſtræ reluctantia, connubio illorum nobis fiunt magis appropriata. Præprimis alKalia fixa, quæ ſulphuris, h. e. acidi obſcuri; cum volatili fiunt colliquatione, ſi, volatiliſentur, magnorum pharmacorum adæquant poteſtates. *Quippe vi inciſionis, reſolutionis, & abſterſionis, deluta ad limen uſque quartæ digeſtionis tenacitatem coagulatorum in vaſis fundamentaliter tollunt*, atteſtante id HELMONTIO, inter quæ alKali Tartari volatiliſatum præeminet, dum ad ſuccedaneas liquoris AlKaheſt dignitates accedat. Quod ſi alKalibus iſtis adjungantur olea deſtillata propria, debitâque circulatione abeant in Elixyria parva mirabilia, (ut ea vocat TACHENIUS *pag.* 37. & 155.) efficient in magnis morbis, quod de illis ſperatur, dum ſeſe in prima noſtra conſtitutiva ingerunt; de quibus videatur HELMONT. *Tria Chymicorum principia &c.* §. 84. Quorum cum non unuſquiſque poſſit eſſe poſſeſſor, imprimis cum præter occultam digeſtionem etiam ſingularis vaſorum apparatus à quibuſdam requiratur, quæ duo ſanè tam ad fixandum quàm volatiliſandum plurimum præſtant, à modernis ceu ſuccedaneum ſubſtituitur ſal volatile, ut vocant, oleoſum ſeu aromaticum, in quibus partes aromatum volatiles oleoſæ, vel eorum plantarumque aromaticarum olea deſtillata, beneficio ſpiritus vini ſali volatili ammoniaci juncta, non contemnenda in quamplurimis affectibus exhibent remedia. Sed ut ad ſcopum jam redeam, & de utilitate Chirurgiæ Infuſoriæ quædam diſſeram, ſuccedit in

CAPUT III.

CONCLUSIONUM DE CHIRURGIÆ INFUSORIÆ USU EXPLICATIO.

§. 1.

TOtum negotium, quod de Chirurgia Infuſoria adhuc viget, eſt de ejus uſu, quem medicando præſtare valeat, quibus ſcilicet in morbis conveniat, & quiſnam liquor ſit infundendus? Prioris deciſio eſt facilior longè poſterioris determinatione, cum nondum experienti ſatis demonſtratum ſit, quid quodlibet medicamentum immediato ſui contactu in ſanguine agat; ut taceam ipſius ſanguinei liquoris obſcuram adhuc valde craſin. Nihilominus tamen paucis concluſionibus animi ſenſa, idque generaliori ſaltem diſcurſu, prodam, ſalvo interim aliter, & rectius fortè, ſentientium judicio.

CONCLUSIO I.

Chirurgia Infuſoria legitimè adminiſtrata per ſe ſemper eſt utilis, interdum etiam neceſſaria, ſed debito tempore applicanda eſt.

§. 1. Applicatur eo ſcilicet fine, ut *citò & potenter operetur*, hoc eſt, defectibus noſtris ſuccurrat medicamentum, ut ſuprà *capit.* 1. §. 8. dictum: qui ſcopus per ſe ſalutaris & exoptatiſſimus eſt. Quod ſi obſerventur neceſſariæ conditiones, & debitæ circumſtantiæ, tam ratione ægri, quàm ratione medicamenti, quibus nempe in morbis, & quo medicamenti genere, quave doſi, &c. conveniat, non poteſt non emergere exinde ſperata utilitas, & per ſe nihil evenire mali. Quod ut de omnibus in genere medicamentis verum eſt, ita quoque de infuſione valet. Eſt utilis, non noxia.

§. 2. Continget verò interdum, ut & neceſſaria videatur infuſionis celebratio. Cogitemus enim ægrum, cui vel ex paralyſi, vel etiam convulſione muſculorum & fibrarum nervearum œſophagi, omnis ablata eſt deglutiendi quicquam potentia, tam in quàm extra apoplecticos aut epilepticos vel uterinos inſultus: vel cui ex vaporibus Vitriolaceis & ſtypticis in hypochondriaco & ſcorbutico affectu loquela (id quod in Juriſcōſulto quodam obſervavit *deſideratiſſ.* D. MICHAELIS) & ſimul deglutiendi facultas auferatur; id quod etiam ex infuſo radicis ſymphyti majoris epoto fieri, obſervavit HOECHSTETTERUS *Decad.* 3 *cap.* 5.: Vel obſervemus, quando fauces præcluſæ ſunt, aut tonſillarum tumore, aut partium vicinarum, imprimis laryngis & œſophagi; muſculorum inflammatione in angina in qua vel pro aëris tranſitu interdum arteria aſpera in Laryngotomia perforatur: Et poſito eſſe apertas fauces, tantus tamen horror ſæpius invadit ægrum, ex aſpectu ſolo remedii, ut quodcunque potius patiatur malum, antequam vel tantillum, ſuaveolentis licet & inſipidi, deguſtet Et neceſſaria.

guſtet medicamenti, ob id tantum, quod pharmacopœiam oleat; in quibus etiam iſto horrore adeò ligatum eſt ſæpius ventriculi orificium, ut nihil omninò admittat, aut ſi admittat, dicto citiùs denuò ſuperiora verſus rejicit. Familiare quamplurimis in morbis eſt ſymptoma obſtinatus vomitus, ut quicquid ingeritur, in momento denuò emittatur. Quid dicam de Lienteria, in qua omnia aſſumta, & ſic etiam medicamenta, ſicut deglutita ſunt, brevi poſt per alvum excluduntur? aut cœliaco affectu, in quo aſſumta in ventriculo alterata quidem, ſine ulla tamen heterogenei ab eo, quod homogeneum nobis eſt, ſeparatione, & per vaſa in corpus diſtributione egeruntur, vitio vel ductûs, per quem bilioſus pancreaticuſque ſucci deſtillant in inteſtina, obſtructi, vel ob infarctus vaſorum lacteorum, à muco pituitavè viſcida illa copioſiore & craſſiore, qua ordinariò inteſtinorum parietes oblinuntur. Forſan & D. MAJORIS ſuſpicio locum habet, dum ex adſtrictione oſculorum vaſorum, in inteſtina hiantium, vi medicamenti acidi & Vitriolici diſtributionem medicamenti omnem impedire aſſerit. His ſimilibuſve in caſibus ſi malum urgeat, externa verò remedia ſint nimis imbecillia, ut & interna, (quod frequentiſſimè obvenit, idque ob alterationes, quas ſuſcipiunt in primis viis, vide *ſupra capit.* 2. §. 4.) quid tentare aliud, poteris, niſi Infuſoriam Chirurgiam? vel ſi omnibus aliis fruſtra tentatis ad extrema perventum ſit, ita tamen, ut nondum mors fores pulſet, nihil tamen appareat, quod fieri debitè poſſit; uno verbo; ſi pro deplorato habeatur æger, ne eum relinquas, extrema potius tentes in extremis, unde Chirurgia hæc tunc maximè neceſſaria erit. Rectè enim FRACASSATUS *citat. ſupra loco pag* 425. *deploratos eum reſpicere morbos*, aſſerit.

Applicandi tempus ſit ſtatus morbi. §. 3. Sed dum adhiberi debet, obſervandus eſt imprimis temporis articulus. Occaſio namque eſt præceps, Autore HIPPOCRATE *ſect.* 1. *Aph.* 1., quâ ſemel elapſâ, à poſteriori eam ob ejus calvitium nunquam deprehendere poteris. Hæc ut omnis medicationis conſtituit animam, ita in ſpecie in generoſiorum medicamentorum uſu, ad quæ & Chirurgicæ infuſiones pertinent, ſtrictiſſimè obſervanda venit. Si ante conveniens tempus eam adminiſtras, quid aliud agis, quàm quod naturam turbas & perturbas, fermentationemque acriorem & vehementiorem efficis, naturamque adeò non leviter proſternis? Sin, elapſo convenienti momento, tardiùs advenias, naturæ jam ſuccumbenti fruſtrà manum porrigis, quam apprehendere nequit, Archeumque fruſtra exſuſcitari ſtudes jam ſopitum. Non ergò in agonizantibus conveniens ejus eſt uſus, quocunque in ſtatu ſit negotium, niſi ſub agonis vocatus ſis extremitate, & tunc non niſi prognoſtico bene munitus, negotium aggrediaris. Neceſſitatis tempore ergò in agonizante eam celebres, non verò tempore commoditatis ſeu electionis, quando ſcilicet adhuc deliberare potes, quid factu opus ſit. Quid enim facies in agone, ubi, natura jam proſtrata & non cooperante fruſtra ſunt omnia? fermentatione ſanguinis jam verè abolitâ, aut ob nimiam ejus diſſolutionem ex abundantia alKali ſeu volatilis, vel nimiam coagulationem ab acido peregrino, vel nimiam craſſitiem ex defectu diluentis ſeri: qua ratione novam ſuſcitabis fermentationem, ſcilicet vitalem, ubi liquor eſt ineptus ad ejus ſuſceptionem? aut ſi fiat motus in ſanguine renovatus, hoſtilis potius erit efferveſcentia, quàm debita, & ſub Archei Dominio gubernata fermentatio. Et dum jam in labiis extremis reſidet diffugiens vita, quâ ratione certus es, eam operationis expectaturam ſucceſſum? Ut taceam diffamari ſic injuſtè generoſi remedii potentiam, non ſecus, ac abdominis hydropici paracenteſis ob tardam nimis, quod ferè ſemper uſu venit, adminiſtrationem apud multos infamiam, apud quamplurimos in deſuetudinem abiit, teſtantibus hoc graviſſimis Autoribus. In tempore ergo infunde: Niſi agonizantis vocem latiùs extendere velimus, eoſque pro talibus habere, in quibus multa egregia remedia fruſtra jam adhibita, dubiam ad minimum faciunt ſpem, modò non exitium futurum prænuncient; quo ſenſu aliquo modo tolerari poteſt in agonizante infuſio. Temporis autem ut obſervetur conveniens momentum, diſtinctionis morborum in acutos & chronicos habeatur ratio. De Chronicis, utpote inducias dantibus, & longâ morâ ſævientibus, res eſt facilis, eos non depoſcere infuſionem, nec in principio, nec incremento; ſed tantum maturo in ſtatu, dum uſitatis & canonicis incaſſum adhibitis remediis malum ob id non tam remittat, quàm indies magis ſæviat, tunc ſine periculo fieri poteſt, & ſine mora fieri debet, infuſio. Quod ſi paroxyſmorum habeant viciſſitudines hujuſmodi affectûs, iique ſint truculentiores, nec facilè aliis ſuccumbant armis, non obſtat ſanè, ubi ſymptomata urgent, in principio vel incremento paroxyſmi particularis, inſtituere infuſionem pro tollendo ſymptomatum impetu, licet forſan incrementum morbi vel principium ſit univerſale. Sunt namque hujuſmodi paroxyſmorum viciſſitudines veluti morborum acutorum particularium, in Chronico univerſali intervenientium, intervalla, quæ violento impetu & ingentibus ſymptomatis urgent celer ſimulque potens remedium. Quod ſi morbi ſint acuti, in his certè vel quodlibet temporis momentum eſt admodum pretioſum. Fermentationis tamen in ſanguine ſi his habeas rationem, obſervando, an ea ſit talis, quæ præcipitando heterogeneas fæces inſtar Tart. in vino (quod coquere vocarunt majores noſtri) eliquando earum totalem ſpondeat excluſionem per Criſin, ſeu fiat excernendo, ſeu tranſponendo in Abſceſſum? Negligere equidem bonus Medicus Criſin debet, quia anticipare: ſed ſi hoc non factum ſit, vel fieri non potuerit, naturam ne turbes infundendo, ſed ſpectatorem agas ſedulum ejuſdem actionis, ſimulque miniſtrum providum ejuſdem indigentiæ. Quod ſi nil horum appareat, & dubio Marte adhuc ferveat pugna naturam inter & morbum, cùm ordinaria aliaſque ſalubria non profuerint remedia, ſicque vix aliquid boni ominari queat Medicus; res licet videatur hic periculoſæ aleæ plena, cùm per ſe incertæ hoc in caſu ſint prædictiones vitæ & mortis, tamen in ſtatu morbi infundere potes, vel ut adjuves naturæ potentiam, vel ut infringas morbi ſævitiam; Imo interdum & debes, ſi ſcilicet ſigna jam ſe manifeſtare incipiant vacillantis & nutantis naturæ. Intermiſſo convenienti hoc tempore, ſi natura ſuccumbat, vereor, ne fruſtrà poſt feſtum accedas, & dilates potius ad unum diem mortis fatales terminos infundendo, quàm eos ad annos aliquot feliciter & exoptatò extendas.

CONCLUSIO II.

Liquor infundendus pro vario ſcopo eſt variandus, præ cæteris tamen ſalinus volatilis temperatus ſeu oleoſus videtur utilis, & hinc opiatus.

§. 1. Reſpondeat ex Diametro affectui medicamentum: ut ille ergò eſt multiplex & varius, ita & hoc. In genere tantum univerſalia conſi- *Purgantia non ſunt infundenda.*

deremus, purgantia nempe, diuretica, & ſudorifera, confortantia, ad quæ pertinent & opiata; & quæ ex his commodè infundi poſſunt, ponderemus.

§ 2. Purgantia quod attinet, ad quæ & vomitoria pertinent, cùm majoris & minoris activitatis ratione tantum differre videantur, ea commodè infundi poſſe, & cum ægri euphoria, non videtur veriſimile: Sunt namque ferè omnia propriè ſic dicta purgantia, ob malignitatis notam ſuſpecta, obque id parva vel mitiora quibuſdam audiunt venena. Fermentando nempe reſolvunt, & reſoluta ſeu colliquefacta putrefaciunt, idque promiſcuè tam vitales ſuccos, quàm nociva excrementa; unde & æqualiter tam in ægrum quàm ſanum ſeviunt: Hincque virium lapſus, genuum tremor, faciei macies, & oculorum decidentia, purgationum vim ſequuntur, licet per os ingerantur, indeque ſuccorum in primis viis ſtabulantium experiantur priùs alterativam vim, de quo videatur HELMONT. *Tr. Poteſtas Medicam.* §. 33. & *de Febribus cap* 5, & ANDREAS CNOEFFELIUS *Method. Medendi Febrib. Epidem. & peſtilentialibus*. Quod ſi ergò immediatè infundantur venis, quas non turbas dabunt toti corpori? unde & canes per medicamenta purgantia infuſa, quæ per os eos nil movent, non ſine gravi & periculoſo ſanguinis motu, indeque gravibus ſymptomatibus, purgantur; imo per antimonialia vitam & excrementa ſimul evomunt: quid non fiet ergò in imbecilliori corporis noſtri machina? Hinc namque purgantia non adeò violenta, minutâ doſi infuſa, homini vomitus induxerunt, ut ex experimentis Dantiſcanis ſupra *cap.* 1. § 5. apparet. Corrigi poſſunt purgantia, non quidem per pallium aromaticum, ut communiter, ſed ridiculè, contingit; neque per acida, quæ eadem caſtrant; ſed per artificioſam fermentationem. Verùm cum natura inferiores abdominis latebras excrementorum ſeparationi deſtinaverit, quidni ejuſdem ſequamur ductum, & per os ad inferiora mittamus ea, quæ per inferiora purgare, aut immeditè ex ſtomacho vel inteſtinis evacuare debent? cùm tutiùs longè & jucundiùs fieri poſſit.

Nec Diuretica. §. 3. Diuretica quod attinet: in eorum uſu imprimis diſtinguenda *urina potus ab urina ſanguinis*. Illa enim, cum ex primis viis, ante Chymi cum ſanguine permiſtionem, ſecernatur, ut multa id admodum probabiliter perſuadent, ad ejus excretionem infuſio in venam facta omninò erit fruſtranea. Quod attinet ſanguinis urinam; per infuſionem ſanguinem ita diſponi poſſe, ut facilior ſeroſi laticis in renibus fiat ſecretio, idque beneficio injectionis liquoris nitroſi volatilis, nullus equidem dubito, cùm & communia ſudorifera, quæ ſanguinem fundunt & attenuant, niſi per poros cutis excerni queat ſerum, per urinam copioſam ejus exitum promoveant. Sed in morbis, ubi neceſſaria eſt urinæ provocatio, diuretica communia per os aſſumta omnino ſatisfaciunt ſcopo; & cum in iſtis affectibus nulla ſit urgentia, commodèque repeti queat diureticorum propinatio, non opus videtur, fruſtrà ad generoſum hoc confugere remedium, cum ex diuretico infuſo tam citò ſudor quàm urinæ fluxus excitari poſſit.

Bene autem Sudorifera. §. 4. Sudorifera autem ſunt, quæ commodè infundi poſſunt, quando vel aſſumi nequeunt, vel ſine ſperato ſucceſſu aſſumta fuerunt: Cumque ea, quæ per ſe ſudoriferam vim obtinent, ſubtilium & tenuium ſint partium, h. e. omnia ſint volatilia, & in ſpecie ſalina, ſanè commodè ſine ſanguinis ſimiliter ſalini volatilis noxâ infundi poſſunt. Ut namque acidum ſudoris inhibet excluſionem, coagulando ſanguineam maſſam, unde & nimios ſudores quæcunque acida fixa feliciter refrænant (niſi acida perfectè ſint volatilia, quo in caſu potius ſubtiliſant, quàm condenſant ipſa;) ita è contrà omnia ea, quæ acidum abſorbent & præcipitant, tam fixa, quàm volatilia, dum fluidam & tenuem reddunt eandem, denuo ſudorem inducunt. Cum grano ſalis tamen hæc accipienda ſunt; nam licet reverà res ita ſe habeat, nimia tamen ſanguinis diſſoluto, h. e. debitæ conſiſtentiæ defectus ex alkali abundantia, (ut ex ol. Tart. infuſo patet in cane,) non leve etiam ſudori infert impedimentum, non minus, quàm ſanguinis præternaturalis effervescentia & ebullitio, quarum illa in ſtatu lethali, hæc in principio ardentium, forſan & malignarum reperitur, & iſto in caſu in caſſum propinantur diaphoretica. In his ergo caſibus diaphoreticis vol. optimo jure adduntur acida, quæ debitam ſanguinis reſtituunt & conſiſtentiam, & ſimul quoque effervescentiæ impetum præcipitando refrænant; unde ſpiritui camphorato theriacali volatili nervosè adjungitur in *diaphoretico in peracutis*, Tincturâque bezoardicâ *D. Mich.* ſpiritus Vitrioli acidus. Quod ipſum medicamentum an commodè infundi poſſit? dubito, metu coagolationis ſanguinis à Spiritu Vitrioli. Sed hæc obiter. Per ſe ſunt tantum volatilia ſalina, quæ inducunt ſudores, commendatque ob id *D. B. Major* ſpiritum ſalis ammoniaci ad ʒß, puriſſimum illud alKali volatile, cui nihil omnino olei adhæret, ut in ſpiritu cornu cervi, ſanguinis humani, &c. contingit; ipſique addendum ſuadet ſpiritus Vini camphorati ʒj. cujus uſum equidem non diſuadeo, ubi extinctus propemodum cum ſanguinis fermentatione calor denuò exuſcitandus, ut eò faciliùs ſudor ſequatur. Sed ſi ſe mutuò coagulent hi duo ſpiritus, quod vereor, artificioſâ antè inſtitutâ digeſtione uniti, ejus mandato cum ʒijß aquæ cujuſdem ſortioris infundi poſſunt: Vel conjungatur beneficio ſpiritus vini cum oleo *peſtilentiali Henifii* ex camphora, ſuccino, citro, Spiritus ſalis ammoniaci, in ſpiritum ſalinum oleoſum, & ejus ʒj, vel plus minus pro ratione ægri & morbi, vel cum vel ſine vehiculo infuſa, non contemnendum adminiſtrabit ſudoriferum. Cornu cervi quid valeat? lippis & tonſoribus notum, imprimis in malignis, cum totus Cervus ſit alexipharmacus; hujus ergo ſpiritus, ſale ſuo probe eſſentificatus, ut dicunt, camphoræque certâ quantitate per reiteratas deſtillationes maritatus, excellens contra malignas præbet ſudoriferum, non ſine fructu ad ℈ii. vel ʒj. infundendum. Eſt enim in Camphora ſingularis vis contra malitioſarum febrium ſævitiem, unde & omnibus medicamentis admiſcendam eſſe, jubent Practici. Alia etiam ſalia volatilia pro ſudore ciendo commodè injici poſſunt, ex ſanguine ſcilicet humano & cervino, in ſpecie ex Viperis & ſerpentibus, quarum balſamica vis, Naturæ noſtræ amiciſſima: quorum ſalium vis non tantum pro ſudore ciendo, ſed & pro aliis ſcopis ſatisfaciendis, creberrimè in uſu eſt, ut inferiùs patebit. De doſi hoc in genere moneo, circa eandem, experientiam eſſe conſulendam, quæ ut omnium aliorum medicamentorum prima docuit doſin & confirmavit, ita enim, quoad infundendorum quantitatem, ea ſola magiſtra erit, & per crebriùs repetitas injectiones, quantum injiciendum monſtrabit. Quò autem tutò fieri poſſit experientia, à parva doſi incipiendo, ſenſim progrediendum, donec quid valeant ægrorum humeri? quid ferre recuſent? innoteſcat. Quâ cognitâ, poſtmodùm eadem pro ratione virium ægri, impetus morbi, neceſſitatis, ipſiuſque liquoris virtutis, varianda venit.

Ut & Confortantia. §. 5. Ad Confortantia me confero, quæ licet rarò adhibenda videantur, cum vel per os aſſumta ſpirituoſa, vel etiam odorifera, ſæpe ſufficiant, nihilominus conſiderationem merentur. Sunt autem talia injicienda, quæ ſpiritus ſuſcitare & vegetos reddere, vel ſaltem ipſis, ceu aliquo modo conſanguinea, facilè ſe jungere.

gere.

gere poſſunt, ſimulque ſanguinis æquabilem fermentationem conſervare valent. *Cinamomum* hìc omnibus palmam præripere videtur, ut & *ambra*; hæc duo enim ſingulare quid præ ſe ferunt: licet poſterioris natales ſint obſcuri, modernorum tamen, imprimis Anglorum, obſervationes, eam cum ſpermate ceti balænarum eſſe fructum, illamque in inteſtinis, hoc verò in cerebro reperiri, ferè confirmant. Sulphurea ſpirituoſa ſalinis volatilibus juncta hic convenient; unde ſal volatile oleoſum Dn. SYLVII, (quod per os aſſumptum etiam mirabiles monſtrat vires) hìc futurum eſſet egregium, aliaque huic ſimilia, de quibus ſupra *cap.* 2. §. 9, imprimis cum & ex cinamomo parata. Hæc namque & fermentationi ſanguinis & ſpirituum robori egregiè conducunt. Ad pura ſulphurea magis inclinat MARCHIUS: unde ſpiritum vini ſubtiliſſimum merè ſulphureum, ab omni ſalina acredine liberatum, cum olei vel roſarum vel cinamomi, & tantillo camphoræ junctum, præfert; ipſi tamen, ſi commode fieri poſſit, aliquid ſpiritus ſalis ammoniaci adjiciendum putat: *vid.* MAIOR *Chir. Inf. pag.* 77. Reſtaurativus D. SACHSII liquor ſalino-volatilis ſanè non contemnendus, ex ſpiritu ſcilicet cinamomi cum oleo deſtillato ſuccini, juniperi, ſale volat. cornu cervi, &c. artificiosè junctis. Eſt etiam egregia ambræ Eſſ. cum ſpiritu roſar. parata, ſanguinis rubineam tincturam exactè referens; vel ſpiritus roſar. ambratus, ex ambabus fermentationis adjumento paratus, niſi nimia quædam exæſtuatio in ſanguine metuenda. Unde miſtione cum ſale quodam volatili aliquo modo temperentur; tunc enim ſub moderata doſi de felici ſucceſſu non deſperarem.

Item Opiata. §. 6. Ad confortantia, quæ ſpiritus exſuſcitant proſtratos & languentes, ea etiam pertinent, quæ ſpiritus impetuoſo motu ferocientes, & tantum non furentes, ſopiunt, eorumque periculoſum impetum compeſcunt, *opium* nempe, & quæ ex eo procedunt medicamenta. Magnum namque ſæpius ægro imminet periculum ex ferocia iſta ſpiritus, qua gubernacula vitæ deſerens, omnia conturbat, de quo ſuprà §. 3. *cap.* 2. locuti ſumus, qui exinde dubiæ ſpei eventus, partim prænuncius, partim cauſa exiſtit. Hos fluctus quod ſedat, has furias quod placat, magni remedii meritò obtinet nomen, & hoc eſt *opium*, quod, quicquid agit, unicè morum ſpiritus ſedando agere videtur. Hinc namque dolorum remiſſio, hinc ſuavis quies, omniſque ferocis motus optata ſedatio, unde & turgeſcentia materiæ peccantis, orgaſmuſque humorum, facilè deſinunt. Quas vires quo modo exequantur opiata, hoc in loco non attinet dicere. Sunt, qui dicunt probabiliter, figere eadem ſpiritus, hoc eſt, condenſare eoſdem, & certo modo coagulare, unde mobilitas, indeque facillima cujuſcunque objecti impreſſionis receptio ſupprimuntur. Multi ſunt, apud quos maximi medendi Arcani locum tenet ſomni vel quietis in acutis productio: hinc namque dolores vigiliæque, urgentia alias, & ob ſpirituum gravem jacturam multum debilitantia ſymptomata ſopiuntur, omneſque corporis noſtri ſucci, qui vigiliis exaſperantur, ſopore inducto blandè temperantur, unde omnium vel graviorum ſaltem ſymptomatum remiſſio, efferveſcentiæque imminutio: unde mox coctionis clariora ſigna ſe produnt, facta quàdam præcipitando utilis ab inutili ſeparatione, quæ ante ob omnimodam ſanguinis perturbationem erant vel nulla vel ſaltem levia. Hinc facilior præcedente tempore vel fit Criſis, vel artificialis aut per ſudores aut per urinas materiæ coctæ ſeu præcipitatæ ſecretio; Spiritibus quoque quietitatis in ordinem quodammodo redit microcoſmi turbata anteà reſpublica, dum rector ſupremus furore placato, id, quod ſuarum eſt partium, denuò obſervat; quæ omnia legitimum opii uſum facilè ſequuntur. In febribus ardentibus, ut & malignis, ſanè quam plurima præſtant, teſte experientia, & JOHANNE DANIELE HORSTIO *in Iudicio de Chir. Infuſ. pag.* 83. Inter alia hæc ejus notatu digna ſunt verba: *Opiatorum ſulphur, à quo ſpirituum motus efferos & concitationis ſanguinis turbas frenandi, domandi, & ſopiendi vim obtinet, feliciter deſiderratum ſudorem concilias, &c.* & paulo poſt: *opium, eſt ſummumſudoriferum, venerem inſuper excitat, ſpiritus congregat, & ita roborat, ut inſurgant in quemcunque morbum*. Purgantibus certè additum vel præmiſſum, eorum virulentiam corrigit; cum ambra miſtum à multis pro ſecreto habetur venereo; Unde & *Indi* communiter pro virium reſtaurativo ſingulari habent, ſicut revera eſt in calidioribus regionibus (*vid.* BONTIUS *Animadverſ. in Garciam ab Orto in cap.* 4. *pag.* 3.) & ut eò meliùs placeant ſuis fœmellis in concubitu, quibus non tam repetitus quam una vice continuatus placet actus, antea opio, ceu peculiari armatura, ſe muniunt.

§. 7. Sed non ſine ratione quam plurimi metuunt: In opio ſulphur quoddam pravum, ſylveſtre, & narcoticum, quod ita reverà eſſe, nemo eſt, qui dubitet: Sed ut huic occurratur neceſſitati, obſervandum, meconium potius eſſe, quàm verum opium, quod ſulphure iſto deleterio ſit imprægnatum, ob cruditatem ſuam. Sed cùm rara avis in noſtris terris ſit opium verum, meconium ejus loco debito modo eſt corrigendum: ſed non per *rorem majalem*; hæc enim correctio parum plus præſtat, quàm quod opium ſuperficialiter tantum depuret: nec per Spiritum vini; hæc enim deleteriæ qualitatis eſt potiùs exaltatio: nec per acida; hæc enim eſt opii caſtratio, cum ejus vis in ſale volatili oleoſo conſiſtens acidis iſtis multum infringatur: potius *ſale a. Kali fixo, imprimis tart., cum terebinthina* debita ejus fiat per digeſtionem correctio; ſic namque opium tutum & mirabile in magnis quoque morbis fit remedium. Hinc notanter loquitur HELMONT. *Tract. jus duumviratus* §. 31. *Sopores tam morboſi quàm artificiales ſive opiatorum, optimè debellantur per lixivia, &c.*: Sicut alias etiam ſal tartari legitimus purgantium eſt corrector. Optima omnium eſt correctio, quæ per artificialem fit fermentationem cum ſucco quodam ſtomachico, quo opium ſic correctum abit in remedium anodynum, ſine Narcoſi, & cujus x. grana non plus vel minus proſunt aut nocent, quàm xxx. Hoc modo præparatum celebratum apud doctiores quoſdam exteros eſt remedium, ſuntque qui pro HELMONTII Laudano habent opiato, de quo nempe *Tract. citato* §. 65. dicat: *felix æger, cujus auxiliator Medicus novit lethalia è papavere ſeparare, retento auxilio excitatore poteſtatis in duumviratu*. Hujus ultimo modo correcti opii, tam liquida quàm ſolida ſub forma, conveniens doſis ad viij. vel x. grana cum ſ. q. aquæ cinam. infuſa, nobilitabunt Medicum, qui legitimum ejus noverit uſum; ſic namque & citiùs, quoniam ſæpiſſimè periculum in mora, & potentiùs, quoniam nulla in primis viis ejus fit alteratio, operabitur; de quo ſuperiùs *cap.* 2. §. 4. Sunt equidem adeprti, qui ſulphur veneris anodynum jactitant, (*cujus oleum elementum ignis veneris vocat* HELMONTIUS) & quo egregiam iſtam curam peregit BARTOLUS, de qua ſupra *cap.* 2. §. 6. locutus ſum; de cujus veritate nullus dubito, cum ſciam, Aquilam albam ex venere primum ens elicere, eoque in Crocei coloris habitum ſe veſtire, unde egregiam ſtomachicam anodynam & antiquartiam vim acquirit, cæteras ut taceam operandi virtutes. Cæterum cum non omnibus liceat adire Corinthum, indeque ſulphur illud veneris acceſſere, opio interea nos contentare poterimus.

§. 8. Sed,

Opiata in principio infundenda

§. 8. Sed, quod ſuperiore concluſione inculcaverim, temporis vel maximè habendam eſse rationem, pro inſtituenda infuſione, imprimis & in opii injectione obſervandum. In genere namque adhibendi tempus opiata, in acutis *eſt morbi incrementum*, demonſtrante *id Ballonio lib. 1. conſil. 65. p. 79. & Lindenio in Colleg. Privato ſupra Hartman. Prax. Chymiatricam cap. de anodynis*: *non principium*, ubi nullus eorum eſt uſus: non ſtatus, ubi vel impedies Criſin, ſi morbi eventus eſt ſalutaris, vel fruſtra adhibes opium, ubi inclinante ad mortem ægro ſpiritus oppreſſi & proſtrati ulterius non ſunt ſopiendi; ſed potius excitandi, ne languori eorum ſuperinducta artificialis quies, ad perpetuam quietem ægrum deducat. Fiat ergo opii infuſio non, quod ſuprà innui, in ſtatu, ſed vel fine principii, vel incremento morbi, ſi per os opium vel aſſumi non valeat, vel aſſumtum nil proficiat; ut furore Archei aliquantiſper ſopito, hic expeditiùs id, quod agendum ſit, agat, pro conſervatione œconomiæ vitalis, & perficiat.

CONCLUSIO III.

In affectibus ſubitaneis, hincque peracutis, nil promtiùs auxiliari poſſe videtur infuſione, ver. grat. in ſyncope & cordis palpitatione, apoplexia, vertigine tenebricoſa, & epileptico inſultu graviori.

§. 1. Turbam in medium produco omnibus terrificam, ægro ſæpiſſimè fatalem, quæ ut inopinata eum ſæpiùs aggreditur violentiâ, ita citiſſimâ jugulat ſtrage. Advolet ergò Medicus, & quidem generoſiſſimis inſtructus armis. Multa hîc præſtant odores, ex volatilibus elevati oleis, de quibus *ſupr. §. 6 cap. 2.* Spiritus volatiles ardentes in os injecti, ſalini volatiles immiſſi, juncti in ſalia volatilia oleoſa, tantum non miracula interdum præſtant, dum ſpiritus noſtros, ordinariâ non expectatâ in primis viis alteratione, dicto citiùs interdum exſuſcitant ſopitos, vel revocant abeuntes; de quo videatur HORSTIUS *Judic. de Chirur. Infuſ. p. 76 & & 77, & ſuprà citato loco*. Unde hæc omnia tentanda priùs, antequam ad generoſiora abeamus remedia. Sed quid? ſi ægro hæc per os infundi non poſſint, vel tardè nimis operentur, vel æger horum ope non reſtituatur, ſi ſingulis momentis expectetur fatum, ſi metus, ne nunc ſyncope extinguatur, nunc apoplexiâ vel epilepſiâ ſuffocetur? Hîc nec timidum ſe præſtet Medicus, licet graviora ſint mala; ſicut nec tumidum ſe exhibeat in levioribus. Occaſione potius agendi arreptâ, intrepidè infundat, ut generoſè curet.

Syncope

§. 2. Syncope ſane, quæ Microcoſmi eſt eclipſis, ob ſpirituum luminoſitatem, indeque eorum irradiativam vim, tunc ferè extinctam; quamplurimas agnoſcit cauſas; in ſpecie tamen quando imprimis infuſionem poſtulare videtur, ejus origo eſt *vel ex nimia ſanguinis diſſolutione*, unde Spiritus, dum non generantur copioſè, interea exhalant; *vel ex nimia ejus coagulatione*, unde iidem violenter opprimuntur. Illud ardentibus in febribus malignisque ſæpe uſu venit: hoc in illa ſyncopis ſpecie, quam cardiacam nonnulli vocant, & ſæpius cùm apoplexia cōfunditur, ſi ſit gravior; (vid HOFMANN. *in Inſtit. Med., & idem eleganter explicat* LINDENIUS *Colleg. in Hartman. cap. 11.*:) lævior verò ſi ſit, catarrhi ſuffocativi nomine venit ab ignaro vulgo, itemque in hypochondriacis ſuffocationibus, &c. evenit: hujus cauſa eſt ſanguinis in præcordiis periculoſa ſtagnatio, ex acido exceſſivo ab inferioribus partibus allato, imprimis à pancreatis acido nimis vel auſtero ſucco, ſanguini infuſo, oborta. Ea, quæ infundenda veniunt hoc in puncto, cum eis conveniunt, quæ ſupa *Concluſ. 2. §. 5.* retuli, ex *cinamomo* imprimis & *ambra* parata; hac tamen cautela adhibita, ut in priori caſu, ſanguinis ſcilicet nimia diſſolutione, ſulphureis & ſpirituoſis moderatè acida, ſed volatilia (fixa enim nimis periculoſè coagulant) addantur, quo ſanguini debitâ reſtitutâ conſiſtentiâ, deficiens ejus redeat fermentatio, ſpiritusque vitales de novo ſuſcitentur & retineantur; unde acetum ex vino generoſo cum ſpir. vini volatiliſatum, aquæ cinamomi vel ſpiritui roſar. ambrato additum, fortè ex uſu foret; vel acidus, volatilis tamen, viridis æris ſpiritus, ſine aceti additione præparatus, & ſi opus ſit, Spiritus vini ulterius mediante digeſtione temperatum modo dicto ex uſu erit.

§. 3. In poſteriori verò caſu, ſanguinis nempe coagulo, medicamenta magis ſint ſalina, volatilia, ut acidum corrigant & ſanguinem celeriter diſſolvant; quorum hinc inde ſufficiens facta enarratio, in ſpecie *Concluſione 2. §. 4.* Sperma ceti hoc in caſu interiùs aſſumtum, premiſſâ venæſectione, ceu ſummum prædicatur præſidium, & reverà miranda ejus eſt vis in diſſolvendo ſanguine, quacunque ex cauſa congrumato, ut & in abſorbendo omni hoſtili acido, unde Pariſiis podagricorum articulis dolentibus mirabili cum ſucceſſu applicatum vidi: ſed in primas derruſum vias, nimis tardè, idque non ſine alteratione, operatur, ut ſupra *cap. 2. §. 4 & 5* dictum; unde convenienti menſtruo diſſolutum, & venæ infuſum, ſalutarem valdè promittit effectum. Hæc, quæ de ſyncope dicta ſunt, facilè etiam ad nimias virium imbecillitates, ut & enormes ſæpius cordis palpitationes, applicari poſſunt, in qua poſteriori legitimam aliquam coraliorum Tincturam, (qualem cum ſale Tart. volatili paratam, quæque per retortam facili negotio deſtillabatur, in Anglia vidi,) debito vehiculo, ſi opus videatur, permiſtam, infundendam cenſeo.

Apoplexia.

§. 4. Apoplexiæ ſubitaneus ictus ſenes ſæpius, interdum mediæ quoque ætatis homines derepente proſternit. Symptomatum atrocitas unicuique eſt nota, cùm non rarus ingruat hic affectus, & ob brevem ac triſtem exitum quamplurimos perterreat. Origo ejus imprimis ex impedito ſpirituum animalium motu petenda, ob interceptum ſanguinis motum in cerebro; ſive *ex coagulante hoc contingat acido* (de quo videatur TACKII *Orat. b. de Chryſog. animali & miner. pag. 42 & 43.*) unde & non pauci apoplexiâ mortui, ſanguinem omnino in vaſis coagulatum exhibuerunt, imò in ipſis præcordiis polypos, h. e. ſanguinis concretiones, in apoplecticis repertos, & vaſa pulmonum ex impedito ſanguinis motu diſrupta, refert FRACASSATUS *Terrad Epiſtol. p. 424. & 41*; *ſive à nimia ejus craſſitie*, quacunque ex cauſa oborta, imprimis viſcido & crudiore chylo non ritè ſanguini aſſimilato; ſive *à narcotico ſpiritu* vel gas quodam ſylveſtri, ut Chymicis audit, extrinſecùs per aërem hauſto, ſpiritus figente, & ſanguinis motum ac fermentionem inhibente. Omni in caſu res eſt periculi plena. Vomitoria hîc ſæpe divinas afferunt opes, experientiâ teſte, aquæ apoplecticæ, ſpirituoſæ, & odoriferæ non contemnendæ, aliaque medicamenta quoquo modo adhibita: Sed ſi pertinacia mali eludat omnem horum medicamentorum vim, & ſterior fatalis ingraveſcat in extremo hoc articulo, quidni non tam extremum quàm generoſum infuſionis adminiſtremus remedium, ut eò citiùs concretus & ſtagnans ſanguis reſolvatur, & ejus colliquatio promoveatur? quod ceu maximum praxeos feliciter exercendæ ſecretum non ſine ratione commendat CLAUDIUS DE LA COURVEE *de Nutrit. fœtus in utero Part. 2. cap. 3.*

§. 5.

§. 5. Salia volatilia, tam vegetabilium ex Cephalicis, eorumque ſpiritus volatiles, quàm animalium ex Cornu Cervi, Cranio & oſſibus humanis, ſanguine Cervino & humano, ſunt hìc proficua, ut & Quinta Eſſentia Matthioli, ſpecifica ad apoplexias, ſinapi & eruca, ac naſturtii ſeminum volatili ſale, impraegnata. Sal volatile ſuccini palmarium quoddam remedium, Liquorque Cornu Cervi ſuccinatus D. MICHAELIS; Spir. Vini vel Theriacalis camphoratus à quibuſdam commendantur: ſalinos tamen volatiles hìc potius præferrem. Spiritus liliorum convall. vel ceraſ. nigror., ſale volatile Cornu Cervi & camphoræ tantillo per iteratas cohobationes imprægnatus, ſalutiferum hìc erit medicamentum. Nec omittenda hìc ſalia volatilia oleoſa ex aromatum oleis parata, de quibus ſupra *cap.* 2. §. 9. Quibus applicari poteſt id aliquo modo, quod HELMONT. *cap.* 5. *de Febrib.* § 7. de ſuis ex oleis deſtillatis paratis ſalibus volatil. diſſerit. Sunt, qui ſpiritus ceraſor. virtutes, ſuper vitriolum cohobando, tam ad apoplexias quàm epilepſias, exaltare volunt. Quod ſi febricula horum medicamentorum uſui ſuperveniat, cum apoplectici tamen inſultus diminutione, ne timeas, quæſo, cum ſalutem promoveat. Quod ſi eorum uſu ſudor calidus & moderatus proliciatur, gratulari ægro de convaleſcentia poteris. Quod ſi Narcoticorum miaſmatum hauſtu producta ſit apoplexia, Caſtorei ſalutaris erit medicamentis admiſtio, magiſque ad ſpirituoſa ſulphurea quàm ſalina inclinare poteris, cùm ſpirituoſa impreſſas jam à narcoticis ſpiritibus noxas curent, eos denuo exſuſcitando & agitando; ſicut acida ab eorum impreſſione præſervant.

Epilepſia & Vertigo.

§. 6. Herculeus adhuc ſupereſt morbus, cum ejus prodromo vertigine caliginoſa & caduca in juvenibus (in ſenioribus enim apoplexiæ potius eſt certus prænuncius) qui & ipſe Herculea infundenda monet remedia. Qualis hìc ſit affectus? lippis & tonſoribus notum eſt, ut &, quomodo per paroxyſmorum infeſtet circuitus. Unde extra inſultum legitimâ medendi methodo tractandus venit. Quod ſi verò inſultus ſit gravior, quàm ut conſuetis cedat remediis, ne periculum vitæ incurrat æger, nil prohibet, quin infuſionem adminiſtres. Aquæ Epilepticæ in os intruſæ, ſalia volatilia naribus admota, & ori infuſa, imò hæc ipſa cum clyſteribus injecta, tam in infantibus, quàm in adultis, egregius quidam Practicus non ſine experto ſæpiùs ſucceſſu commendat. Sed ſi his reluctetur paroxyſmus, quis dubitat de felici hujuſmodi ſalium in venas infuſorum auxilio, ſi remotos inteſtinorum perreptando gyros ſint ſalutares? Idque eo magis, ſi non privatæ cujuſdam partis vitio, quod ſæpe evenit, ſed ex maligno maſſæ ſanguineæ ſpiritibuſque animalibus impreſſo Charactere invadat. Hinc ſanè, ſi accedentem inſultum præcavere velis, ſalinum hujuſmodi volatilem liquorem, camphorâ acuatum, vel opii Eſſ. bene præparatâ temperatum, infundere licet; id quod & in ipſo principio inſultus, ſi vel gravior vel diuturnior eſſe ſoleat, faciendum: Opii enim cum camphora connubio ſingularis hac in parte eſt vis; & impediendi futurum; & imminuendi præſentem jam paroxyſmum, licet ad præcautionem tutiùs uſurpetur, dum ferocientes ſpiritus compeſcit, & ſedato paroxyſmo, blandum ſomnum cum ſalutari ſudoris eruptione inducit. Salina volatilia hìc quoque injicienda, ex antecedente petenda Paragrapho, inter quæ *ſuccinum* eminet. Utilis quoque erit ſpiritus *ſecundinæ* humanæ, quo medicamento Regem Poloniæ Epilepticum curaſſe dicitur CNOEFFELIUS. In *ſtercoribus*, pavonis imprimis, ciconiæ & leonis, ut & hominis, ſingularis quoque vis eſt antepileptica, experientiâ multiplici teſte: *vid.* BORELL. *Cent.* III. *obſ.* 15., HENRICUS à BRA *de Medicament. Epilepticis*, CRATO *in Conſiliis*: quam ex humano qui debitâ fermentatione & volatiliſatione novit elicere, ut moſchum & ambram ferè oleat, ſicque in Zibetham Paracelſi ocidentalem abeat, fortè non contemnendam ad multos morbos habebit medicinam; alias ut prætercam ſtercorum præparationes, Omnibus interim præferendus ſpiritus vitrioli volat., ab omnibus inſtar Phœnicis decantata, rariſſima licet, avis, cujuſque, ad epilepſiam imprimis applicati, tot ſunt deſcriptiones, quot capita. Plegma ſubtile ſtriatum ex vitriolo, violarum Martiarum odorem referens, ab amico quodam tempore hyberno præparatum novi, quod tamen pro vero volatili non habuerim ſpiritu. Cujus TACKIUS mentionem facit ſpiritus egregii vitrioli aurei, *Iudicio de Chirurg. Infuſ. p.* 103., cujus elaboratio eſt admodum tædioſa, in noviſſimo tamen quodam Philoſophô Chymico aperta ejus proſtant veſtigia, infuſioni videtur ineptus, ob vim, quam cum penetratione metuo, coagulantem. Qui veri volatilis ſulphurei ſpiritus eſt poſſeſſor, facilè, experientiam conſulendo, quid valeat ad epilepſiam dum infunditur, felici, ut ſpero, eventu reperiet.

CONCLUSIO. IV.

Ad ſanguinis debitam fermentationem reſtituendam apprime conducit Infuſio.

§. 1. Duo ſunt mala, quibus expeditâ Infuſionis ope ſuccurrendum: ſpiritus ſcil. vel archei furibundus motus, & ſanguinis inordinata fermentatio, ut ſupra *cap.* 2 §. 1. & 3. dictum. Hanc, qualiſcunque ſit, ſalium eſſe effectum, ſuprà *cap.* 1. §. 1. & 2. *oſtenſum*; ut & ejus defectus ſalinis quoque curandos eſſe remediis, *cap.* 2. § 7; quæ tamen ex ſalium in primis viis varietate & inevitabili concurſu, non parvam ibidem ſubeant alterationem, antequam debitam in ſanguine peragant correctionem, *citat. loc.* §. 4. ſimiliter declaratum. Ex acido nempe imminuta vel depravata fermentatio contrariis alKalibus corrigenda: quod qua ratione fieri poſſit? *vid.* TACKIUS *Orat. ſupr. citat. p.* 43.: Ab AlKali contrà vitioſo eadem turbata, per acidum eſt emendanda. Quæ ſalia nunc pura & acria, nunc aliorum, imprimis ſulphureorum, adjunctione temperata, ſunt applicanda. Quod ſi verò in primis viis oberrent ſalia ſylveſtria, vitioſique ſucci, quæ medicamentorum vires infringant, &, quod ſalibus facillimè evenit, eadem alterent, nullus effectus exinde ſperandus venit; potius propiori viâ ſanguini immediatè ſunt commiſcenda, ut promptiùs & potentiùs ſuccurrant; quod quibus in malis ſit faciendum, inferiùs patebit.

§. 2. Jam verò quantæ ſuccorum iſtorum ſalinorum eſſe poſſint corruptiones, ſuprà *cap.* 2. §. 2. declaravi: quas corruptiones vitio maſſæ ſanguineæ oboriri, nemo facilè dubitare poteſt, qui cogitat, ex ſanguine iſtos ſuccos continuò regenerari, ſanguinem verò ipſum ex rerum nonnaturalium varia activitate magnas cõtinuò alterationes ſubire, ſæpiùſque per contagium maſſæ ſanguineæ depravatam notam immediatè inuri, ſine ſuccorum illorum præcedente vitio: Aſſumtorum alimentorum magna hic eſt efficacia, ſed modò ſanguineum nectar in debita perſiſtat puritate, & non ſimiliter ab alimentis iſtis corrumpatur, facilè noxa illa inducta eluetur, Quod ſi non fiat, & maſſa ſanguinea ſuccique ſimul ſint corrupti, miſeram effervescentiarum inordinatarum variorumque ſymptomatũ ludent tragœdiã. Viſcera & ipſa quoque, imprimis lien, ſuas ſanguini imprimunt noxas; ſed quas ſæpè anteà ex ſanguine hauſerũt, cujus ineptitu-

dine

dine aliunde contractâ, viſcerum fermentativa correctio eluditur, ejuſque craſſitie illorum obſtructio ſcirrhoſa, aliaque vitia, producuntur. Unde ſanguinis reſtauratio eſt nulla, dum à ſuccis iſtis infimi ventris, aliiſque viſceribus continuò depravatur: & ſuccorum iſtorum viſcerumque emendatio eſt fruſtranea, dum ſanguinis corrupti partes eorum malitiam continuò renovant. Sed cum alteratio ſanguinis ſit major longè ob res nonnaturales, quæ omnes in ſanguinem agunt, ſimulque ſucci iſti dependeant à ſanguine, ex cujus maſſa in convenientibus cribris ſecernuntur, utique ſanguis alterandus venit primariò: quod cùm per medicamenta aſſumta fieri non poſſit, ob rationes ſuprà & hìc allegatas, meritò infuſio adminiſtranda, ut correctâ ſanguinis labe, inordinatâque fermentatione, iſti ſucci partim ſpontè, partim verò medicamentorum aſſumendorum ope, redintegrentur. Contrarium equidem fit in ordinaria medendi methodo, ut primarum viarum humorumque ibidem ſtabulantium noxæ in morbis, præſertim Chronicis, priùs corriguntur per aſſumta, idque rectè, cùm aliàs in ſanguine nil alterari poſſit, ut ſuprà dictum: hancque methodum tandiu continuandam ſuadeo, quamdiu aut ſucceſſui optato reſpondeat, aut ſpei aliquid deſiderati ſucceſſus adhuc ſupereſt. Sed res ipſa loquitur, quàm tædiosè ſæpiùs hujuſmodi ſint curæ, quantum tempus requiratur ad eas abſolvendas; imò quod malum, ſi ſit inveteratum, non tàm cura quàm palliatio fiat, vel ægri à Medicis ceu deplorati relinquantur. Aſt repetita magis eſt infuſio, ut mitigatio (non dicam curatio) ſymptomatum in ancilla epileptica inveterata, & milite lue Venereâ antiquatá correptis oſtendit: videatur *ſupr. c.1.§.5.*

§. 2. Eleganter diſſerit de hoc negotio TACKIUS *in Judicio p. 99.* comparandum ſanguinem cum vino, dum inquit: *Fateor, haud mihi diſplicuiſſe ad ſanguinis ſopitam fermentationem excitandam ingenioſas cogitationes, imprimis quod ſciam vina quieſcentia ad novam fermentationem excitari poſſe. Imo & degenerantia & tenacia & viſcoſa velut ſulphure reſtitui. Non enim neſcis, ſanguinem eſſe vinum vitæ noſtræ, vinumque non rarò in ſacris ſanguinem uvæ appellari. Si itaque ad novam fermentationem vina reſuſcitari poſſunt, cur non & ſanguis, ille vitæ noſtræ theſaurus, cujus Spiritus homogeneam fortè naturam habet cum Spiritu Vini.* In qua convenientia vini & ſanguinis declaranda, totus quoque eſt WILLIS *de Febribus cap. 1.* Jam verò id, quod de nova fermentatione ſuſcitanda dicit TACKIUS, facilè quoque ad alteratam poteſt applicari corrigendam. Totus etiam FRACASSATI ſcopus is eſt tantum in ſua *Medic. Infuſor.*, ut ſanguinis fermentatio renovetur, concretuſque ab acido reſolvatur, cui negotio Spiritum Vini Tartariſatum pro infuſione deſtinat: ſed verus tartariſatus Spiritus Vini non eſt res adeo facilis; utut multum utilis, ad cuius ſingularem quandam præparationem in TACKII *Chryſogonia* inveniendam *p.* 44. te remitto. Quale interim fermentationis eſt peccatum, tale quoque correctionis remedium, nunc ſalinum lixiviale, nunc acido-volatile, nunc ſpirituoſum ſulphureo-ſalinum, nunc aliâ qualitate præditum, prout in ſequentibus pluribus dicetur.

CONCLUSIO V.

Atrociori affectionis hypochondriacæ & hyſtericæ, ut & Aſthmatis convulſivi, paroxyſmo Infuſoria Chirurgia eſt ſuccurrendum.

Affectio hypochondriaca & hyſterica.

§. 1. Congeries iſta ſymptomatum truculenta, quæ mali hypochondriaci in viris, ſuffocationis verò uterinæ (ſi nempe eſt acerbior) in mulieribus nomine venit, adeo interdum paroxyſmus ſævit, ut à Dæmone obſeſſi ab ignara plebe habeantur ægri. Teſtimonia hinc inde proſtant plurima. Præcipua ſymptomata ſunt; murmur & rugitus in hypochondriis, dolores in abdomine acerbi, reſpiratio impedita, & ſuffocationis metus, palpitationes cordis graviſſimæ, lipothymiæ & ſyncopes ſæpius recurrentes, vertigines tenebricoſæ & caducæ, deliria varii generis, artuum miræ convulſiones, corporiſque totius epilepticæ ſubinde concuſſiones. Mali hypochondriaci nomine venit in viris; in mulieribus, ſi gravis hujuſmodi inſurgat paroxyſmus, ſine convulſionibus quidem, ſuffocatio uterina; cum convulſionibus vero Epilepſia uterina dicitur. Sed reverà in utriſque unus idemque eſt affectus: differentiæ primariæ namque, quas ſtatuunt Autores, eſt motus iſte globi, (quem ridiculè muliercularum inſtar uterum eſſe multi autumant) aſcendentis in abdomine, & faucium ſuffocatoria conſtrictio, quas in fœminis tantum eſſe aſſerunt, in viris quoque obviæ ſunt. Affectum enim hyſtericæ paſſioni adeò ſimilem, ut ovum ovo ſimilius eſſe nequeat, obſervavit in viro WILLIS *in Pathol. cerebri ſpecimine*, unà cum globo iſto in abdomine, violenter moto; & ſuffocationis ſenſu in graviori affectu hypochondriaco torqueri viros, nihil novi eſt; idque duplici modo: Nunc quidem ſentiunt fauces & laryngem à vaporibus vel humoribus acidis, ponticis, auſteris & ſtypticis, quaſi conſtringi; quale exemplum D. MICHAELIS vidit in Juriſconſulto, ut ſupra dictum: quem cum acidum præcipitantibus & concentrantibus alKalibus fixis, nempe creta, oculis Cancrorum, antimonio diaphoretico & ſimilibus reſtituit: cujuſmodi caſus etiam mentionem facit SENNERTUS *L. 3. Prax., Part. Sect. 1. cap. 1. p. 7.* Nunc verò ſine tali in faucibus moleſtia, ſaltem impotentia movendi thoracem adeſt, & cingulo vel Zonâ quaſi circa diaphragmatis cum coſtis connexionem ſe conſtringi & coarctari queruntur ægri, ita ut reverà affectu ſuffocationis uterinæ viros quoque laborare, dici poſſit, niſi falſa appellatio putatitii mulieribus uteri aſcenſus, cujus tamen innocentiam pluribus ſufficienter demonſtrarunt Autores, hoc impediret: vid. WILLIS *loco citat. cap. de affect. hypochondr. & hyſterico*. Quam ſententiam ſimiliter fovet Celeberrimus *D. Sylvius*, aliique accuratiores hujus ſeculi Medici. Quod autem clitoridis contrectatio, vel odorum ad uterum applicatio, paroxyſmum ſedat, ratio eſt, quod titillatio iſtius ſenſibiliſſimæ partis voluptuoſa, ſpiritus fortiter afficiendo, ad determinatum compellat motum, unde inordinatus motus, convulſiones, cæteraque ſymptomata remittunt. Odores verò afficere ſpiritus, imprimis circa genitales partes, eoſque allicere, & ad motum, ut modò dictum, determinare, patet præter ſuprà dicta ex eo, quod inuncto penis glande vel Zibetho vel balſamo apoplectico, &c. voluptuoſiorem longè ſolito faciat utrique ſexui congreſſum. Multa paucis declarare cogor, ob pagellarum anguſtiam.

§. 2.

§. 2. Varietas ſymptomatum complicatum omnino monſtrat affectum, partim, nempe ex vitioſa in abdomine ab acido pancreatis cum bilioſo ſucco efferveſcentia, hinc poſtea ſanguinis ab acido coagulatione, partim verò ex depravato & perturbato ſpirituum animalium motu; unde vertigines, deliria, ſpaſmique contractivi, partim meſenterii & partium annexatum; (quod noſtratibus mulierculis aptiſſimè *die ſchWere Noth im Leibe* dicitur) partim partium reſpirationi inſervientium, partim verò, & circa finem paroxyſmi imprimis, artuum externorum; de quibus optimè vide differentem WILLIS. *loco citat.* Id, quod primariò peccat, eſt acor pancreatici ſucci depravatus, ſæpè acerbus, auſterus & ponticus, efferveſcentiæ in inteſtinis, hinc flatuum & borborygmorum Autor, qui poſteà ſanguini infuſus, eum periculosè coagulat, quod ſanguis venæſectione in paroxyſmo emiſſus teſtatur. Unde ſyncopes, pulſuum longæ intermiſſiones, ſimulque ex ſanguinis ſtagnationis in præcordiis ſuffocationis inchoatus ſenſus: unde mulieribus ſcorbuto laborantibus, ſin vel levioribus purgantibus moveatur iſtis Camarina, ſaniſſimæ licet ſint quoad uterum, hypochondriacas hujuſmodi ſuffocationes incurrere obſervavi, moto ſcil. in viis vitioſo acido. Hinc omnia ea, quæ acidum infringunt, tam fixa quàm volatilia, tam in quàm extra paroxyſmum, os affectus curant, ſpiritus ſalis ammoniaci, ſpiritus carminativus urinoſus volatil. ex tart. nitro & vino; item: ſal volatile & oleum deſtillatum, ſuccini, experta ad revocandos hypochondriacos & hyſtericos ſunt remedia. Huic accedit ſingularis ſpirituum facilè irritabilis, nimiſque impetuosè mobilis diſpoſitio, qua concitati partim ex efferveſcentia in inteſtinis, partim ex ſanguinis ſtagnatione in præcordiis, impetuosè moventur; unde meſenterii convulſiones, cujus centricus nervorum plexus globum iſtum ſimulat, diaphragmatis & muſculorum cæterorum reſpirantium contractiones, deliria, vertigines, &c. ſubſequuntur: unde opiata, quæ ſpirituum motum compeſcunt, ſpirituoſis cephalicis miſta, quæ eos corroborant, futurum paroxyſmum impediunt, inchoantem verò jam tollunt.

§. 3. Urgente jam tot ſymptomatum crudelium ſævitia, propinari alia nequeunt, quàm volatilia, acidum ſubitò abſorbentia, præmiſſo interdum vomitorio. Quod ſi tamen iis legitimè adhibitis paroxyſmorum, imprimis quoad actiones animales, perſiſtat atrocitas, ne ſub eorum ſuccumbat impetu æger, ad infuſionem procedendum; præmiſſo tamen ſemper medicamento per os cum Caſtoreo, quod acidum primarum viarum abſumere valeat. Infundendi liquores facilè ex hactenus dictis patent; ſi enim præcavere volumus vel futurum paroxyſmum, vel ejus nimium incrementum ſaltem ſuſpendere, ſpiritui ſalis ammoniaci, mediante Spiritu Vini temperato, Eſſ. opii q. ſ. addendum, hæcque conjunctim infundenda: vel in Quinta Eſſentia Matth. aliquid de opio ſolvatur, cui in ſequiori ſexu ſemper Eſſ. Caſtorei, vel aſæ fetidæ, vel myrrhæ, ſufficiens addatur quantitas; vel in aqua hirundinum cum caſtoreo diſſolutus ſal ammoniaci ſpiritus erit proficuus; vel ejus loco ſal volatile ſuccini conjunctum cum ſale volatili Cranii humani, ad convulſiones ſpecifico Spritus porro ſecundinæ humanæ cum ſale volatili ſangu. humani infuſus, non ſine proſpero erit ſucceſſu; vel ſpiritus baccarum, ſambuci, aut Eſſ. ex rob ſambuci cum ſpiritu proprio parata, oleo deſtillato ſuccini lenta digeſtione imprægnatus, erit injiciendus. Prout autem conſtitutio varia ægri nativa, nunc ſalina volatilia acriora, nunc verò per oleorum additionem temperatiora, ſunt injicienda.

§. 4. Suffocationem vel difficilem ſaltem reſpirationem multum affligere his morbis laborantes, ex dictis patet. Jam verò in Scorbuticis, vel in quibus hypochondriorum affectus non adeò inveterati, aut non adeo atroces, ſæpè evenit, ut leviſſimâ procatarcticâ cauſâ præcedente, graviſſima ipſis oriantur Aſthmata, & adeò etiam orthopnœæ, nullo modo cum iis Aſthmatis, quæ ex infarctu pulmonum à craſſa vel viſcida materia interdum, licet valde rarò, contingunt (cum ventriculi ſæpius ſint ſordes, quæ tunc tuſſi, rejiciuntur) convenientes, cùm ſine tuſſi ſine antecedente excrementorum coacervatione, aut ſenſibili eorum, finito paroxyſmo, excretione ægros invadant, & nunc periodicè ſecundum lunæ motum, nunc non periodicè, repetant, quale exemplum Pariſiis in meo Commenſali obſervavi. Cauſam horum aſthmatum convulſivum eſſe motum diaphragmatis & reliquorum muſculorum reſpirationi dicatorum, qua ſanguinis in præcordiis impedito motu, ejus & ſtagnatio, & ſuffocationis ita inducatur ſenſus, *vid.* WILLIS *cit. loco.* HELMONTIO Caducus ſeu Epilepſia pulmonum dicitur hujuſmodi Aſthma, quod etiam ſiccum ab eodem vocatur, *Tr. Tuſſis & Aſthma;* quæ tamen latior appellatio tum ſyncopes cardiacas, aliàs catarrhi ſuffocativi dictas, de quibus *Concl* 3.§.2. dictum, & quas exactè exprimebat canis ille cui oleum ſulphuris infudimus, de quo ſupra *cap.* 1. *pag.* 4., comprehendat. Multa horum Aſthmatum ſpaſmodicorum notata reperiuntur, præter Helmontii *loco citato*, exempla apud Practicos, qui tamen ea ad ordinaria aſthmata humida reducere, obnixè inſudant: vid. PLATERUS *lib.* 3. *Obſ. p.* 161. & 172., *Item obſ.* SCHENCKII *pag.* 234. & 237. MARCELLUS DONATUS *Obſ. lib.* 4 *cap.* 12. *pag.* 280., COLLE *Med. Coſm. p.* 159., RIVERIUS *cent.* 3. *obſ.* 85. Cura horum aſthmatum extra paroxyſmum ad originalem morbum, ſcorbutum ſcilicet vel malum hypochondriacum, dirigenda, quibus curatis & ipſa ceſſant. Cæterum in paroxyſmo, ubi miſeranda horum ægrorum eſt conſtitutio, ceu convulſiones epilepticæ ſunt tractanda. Excellunt ſpecificè in hac cura ternarius medicamentorum ſequentium, nempe ſperma ceti, aſelli, & lumbrici. Unde ſi atrocitas paroxyſmi alia omnia reſpuat remedia, & æger in horas ſuffocari videatur, ne nihil intentatum relinquat medicus, infuſionem tentet. Mediante ergò digeſtione & putrefactione reſoluti lumbrici in liquorem, dant ſpiritum ad infuſionem, ut videtur, aptiſſimum, in quo vel ſolo, vel Spiritu Vini priùs commodè maritato, ſolutum ſperma ceti, quod fieri poſſe ſuſpicor, non contemnendam gravi hoc in morbo præſtabit medicinam, imprimis ſi tantillum Croci Eſſentiæ cum eo commiſceatur. Quin tamen & uſitata Epileptica volatilia commodè infundi poſſint, nullus dubito, cum, teſte HELMONTIO, quicquid Epilepticum adultũ ſanat ſanet etiam Aſthmaticum. Dubitare hic poſſumus cum RIOLANO *Enchirid. Anatom. l.* 4. *cap.* 14. *de Laryngotom. pag. m.* 516., (ubi videtur, eum jam tunc temporis olfeciſſe hanc Chirurgiam,) *an per apertam aſperam arteriam liquor dulcis, attenuans & incidens, introduci queat, ad incidendum ſputum & promovendam anacatharſin.* Sed meritò dubitamus, imò vix poſſibile credimus: nam vel levis potus aliavè materia inſperatò huic arteriæ illapſa, quas non turbas ciet? & liquor injectus dum per minores tracheæ ramos ſe diſpergeret, reſpirationem omnino tolleret, jam per ſe ſatis exilem.

Aſthma convulſivum.

CON-

CONCLUSIO VI.

Chronici morbi, qui Cachexiarum veniunt nomine, profundè radicati, & aliis vel non vel difficùlter cedentes medicamentis, ſalutarem ex Infuſione expectant medelam. Quibus & Phthiſis annectenda videtur.

§. 1. Torturæ ægrotum ſunt & ſcandala Medicorum, quos præſens Concluſio in ſcenam producit affectus. In quibus imminuta partim partim verò inſigniter depravatâ maſſæ ſanguineæ vitali fermentatione, ipſa nutritioni fit inepta; unde ex depravata nutritione mali exſurgunt habitus, qui per alteratos faciei oculorumque, imò totius corporis colores, in conſpectum prodeunt, unde & generali Cachexiæ nomine veniunt; cujuſmodi ſunt *Cachexia* in ſpecie ſic dicta, tàm maſculorum quàm fœmellarum χλωρώσεις, &c. (cui ſupervenit ordinariæ *menſtruæ purgationis ceſſatio*) & excellentior hujus gradus *Leucophlegmatia*, & quæ hanc ferè ſemper inſequitur *Anaſarca*; item *ſcorbutus*, *lues Venerea*, & tandem *Icterus*. In omnibus namque his primaria ſanguinis ex fermentationis læſione eſt labes. Cachexiam quidem in ſpecie ſic dictam quod concernit; ex chylo non ritè cum ſanguine aſſimilato originem ducit, dum is viſcidus & acidus, nec ritè volatiliſatus, ſanguini infunditur, unde in humorem crudum dilabitur & aquoſum, ſanguiſque exinde craſſus, viſcidus, æquabili fermentationi ob principia ſalina, imprimis volatilia urinoſa ob abundans contrarium acidum depreſſa & obruta, ineptus exiſtit, indeque minus ſpirituſcit; ſed torpidus & ſemicoagulatus in vaſis lentè circulatur, unde & menſtruæ fermentationis, quam ordinaria ſequitur purgatio, fit ceſſatio, indeque cruor præter modum congeſtus, vaſa onerans, ſtagnationi fit aptus, unde graviſſimorum in virginum febre ſymptomatum origo. Malo ulterius procedente, & partibus crudis iſtis ſuccis infarctis potius quàm nutritis, *Leucophlegmatia* ſequitur, quam ex lymphæ, & ipſius quoque tenacis, impedito motu *anaſarca* preſſo comitatur pede.

Cachexia.

§. 2. Ad primas equidem vias dirigenda imprimis cura, propinando ea, quæ omne abſorbent acidum abundans (inter quæ excellunt Martialia quocunque modo præparata, modò ab acidis nimis menſtruis non anteà fuerint corroſa,) reſtaurant ſal volatile ſpirituoſum deficiens, & quæ ſubtili penetratione crudos ſuccos fundendo, habitum floridum reſtituunt, præmiſſo ſæpius vomitorio; ſed contumacia mali ſæpius eſt tanta, ut omnem remediorum eludat vim ob profundè nimis in ſanguine actas radices: propiori ergo adjumento ſuccurat infuſio, ſpirituoſa injiciendo & ſalina volatilia, v. g. Spiritum Vini camphoratum, vel Quintam Eſſentiam Matthioli, vel ſpiritum ſalis ammoniaci cum ſpiritu cochleariæ, vel oleis etiam deſtillatis aromaticarum plantarum, in ſpecie corticum aurantiorum temperatum; item ſpiritum ex Tart., nitro, & Spiritu vini compoſitum, aquæ cinamomi q. ſ. dilutum. Quibus omnibus non incommodè præferendus verus volatilis tart. vinoſus Spiritus. Addo his Elixyr propr. HELMONTII *p. m.* 458., & *Tr. Arbor. vitæ pag* 635., quod etiam intrinſecùs propinatum ſingularia hìc præſtat; item Eſſentias vegetabilium abſinthii, Centaurij min. cardui benedicti, Roris marini, ligni ſaſſr., & eorum ſpiritus, imprimis ex antiſcorbuticis prolectos, ut Cochleariæ, &c. Quibus inſemel lis Eſſentia Caſtorei, vel myrrhæ, vel Croci ſubinde addendas ſuadeo; in Anaſarca verò ſpiritus lumbricorum terreſtrium, cujus ſuprà *Concluſ.* 5. §. 4 mentio facta, cæteris addendus. Martialia ut injciantur ſub liquida forma inepta cenſeo: quo modo verò aſſumta operentur in primis viis cum ultra diaphragma non aſcendant? vid. TACHENII *Hipp. Chym. p.* 217 *cap.* 28.

§. 3. Cachexiam ſcorbuticam & ipſam eſſe ex acido nemo, qui ſcorbuti conſiderat ſymptomata, facilè negabit. Sed acidum illud non eſt ſimpliciter tale, ſed certo modo corruptum, unde maſſæ ſanguineæ ſtatus depravatus tunc non incommodè vino ranceſcenti aut pendulo (quæ qualitates in vino quoque acidi, ſed certo modò depravati, ſunt fructus) comparatur à WILLISIO *Tr. de Scorbuto*. Jam certum eſt, vix eſſe morbum, qui difficilis ſit eradicationis, quàm ſcorbutus, ubi vel leves ſaltem egit radices, quique ſimul diverſiſſimo ſymptomatum apparatu magis vexet ægros. Medicamenta communiter ſic dicta antiſcorbutica, quæ ſale volatili acri abundè inſtructa multum laudo: uſum lactis, in ſpecie caprini, animali herbis appropriatis præſertim nutrito, maximi facio: Diætas quoque ſudoriferas ex ſaſſafras & Chinæ radice, quas multi commendant, non rejicio. Sed quàm obſtinatè omnibus his reluctetur hoc malum, ii norunt, qui experientiâ propriâ id didicerunt. Ut ergò aut celerior aut felicior ſaltem fiat eventus, & ut curetur potiùs malum, quàm pallietur iis, quæ interno uſu proficere experientia docuit, infuſionem in venas ſimul addamus, quo & ſanguinis corrigatur vitium, &, ſi quæ ſubeſt lienis labes, efficaciùs emendetur. Spiritus ex cochlearia, perſicaria, piperitide, naſturtio, & à Belgis experta flammula, vel cum Vino deſtillatione, vel præcedaneâ fermentatione, (quam ſine cauſa multi in antiſcorbuticis condemnant,) præparati, huic uſui videntur idonei; præ cæteris ſpiritus ſalis ammoniaci cũ his ſpiritibus junctus & unitus: Quod ſi verò (quod ſæpè ab interno contingit uſu) oriantur corporis phlogoſes & nimiæ incaleſcentiæ ab eorum infuſione, quæritur non immeritò, an diluti ſpiritus cum lacte, vel ſaltem cum ejus ſero, commodè poſſint infundi? item an lac ipſum, cum ſit nobile antiſcorbuticum, Suecorumque tantum non panacæa, imprimis ſi ſcorbuto ſuperveniat maraſmus, commodè poſſit infundi? Lac ſanè eſt Chylus, deſtinatus à natura ad hoc ut nutriat, unde & pars ad mammas deportata Lac dicitur, cæterâ parte ſanguini infuſâ, chyli & nutrimenti corporis retinente nomine. Probabile ergò videri poſſit, nutritionem hoc modo poſſe non tantum in ſcorbuticis, ſed etiam iis, qui anginâ laborant periculoſâ, aut qui ad omnem alimentorum mentionem tantum non exhorreſcunt; (quo etiam inclinat ROLFINCK. *in Ord. & Meth. ſpecial. lib.* 11. *ſect.* 1. *cap,* 31. *p.* 934. ubi ſimul juſculorum carnium, emulſorum, amygdalatorum mentionem facit;) cum idem videatur negotium, ſive Chylus immediatè ad ſanguinem portetur in corpore, ſive priùs per mammarum colatus tubulos, ſanguini in brachio infundatur. Quod ſi Chyli quandam depurationem fieri dicas in lactificatione, lac eò aptius erit ad nutritionem, quò purius. Imò cùm Clyſteribus fieri nutritionem, multi ſtatuant, quidni ipſe nutrimentoſus Chylus, ſanguini injectus? Sed re accuratè penſitatâ, vereor, ne ſpes omnis ſit inanis. Si namque corruptio optimi eſt peſſima, vereor, ne lac ſanguini ſcorbuticorum, acore ranceſcente impregnato, infuſum tetram corruptionis, vel, quod peius, coagulationis induat labem, ipſo admodum fermenteſcibili, facileque alterabili exiſtente; unde rarum lac reperitur, quod non pauco, poſtquam emulctum eſt, interjecto tempore, copioſos exhibeat vermiculos. Ut taceam ipſum lac pro alimen-

Scorbutus.

Pro nutritione Infuſio eſt inutilis.

animalium varia conſtitutione indies variare, aliudque alio melius, aliud nocentius deprehendi, de quo vid. HELMONTIUS *Tr. Sextupl. Digeſt. aliment.* §. 71. 72. *&c.* unde facilè tantum incommodi, quantum commodi, exinde emergere poſſit. Et meritò AVICENNA *lacte vitioſo nihil nocentius* eſſe, ſtatuit. Et quid fiet cum caſeoſa ejus parte, fæce nempe lactis, cujus malitiam vel nequitiam cùm peculiari decantaverit tractatu *Joh. Petr.* LOTICHIUS, non eſt, quod multa de hoc addam. Cautus ergò hîc ſit Medicus, & licet naturam imitari videtur, duo tamen cum faciunt idem, non eſſe idem, abundè notum eſt. Dum namque continuato curſu, lactis materia ſeu Chylus ſanguini infunditur, Character ejus vitalis, qui in ſtomacho à fermento ipſi impreſſus fuit, non mutatur; quod tamen contingit ſimul atque extravaſatur, eoque magis, ſi ad tempus ſteterit. Simul namque atque ex uberibus lac elabitur, partes ejus ſpirituoſæ & ſubtiles multum evaneſcunt, ſubitoque pars ejus caſeoſa coagulationis induit Characterem; (unde occultâ accedente fermentatione, ratione prioris ſenſim aceſcit; ratione verò poſterioris caſeus ad fundum ſecedit.) Ad hæc quamcunque aëris labem, nobiſque occultum vitium, facilè lac in ſe recipit & quaſi attrahit, unde & peſte graſſante uſus ejus multis reprobatur, ob attractum veneni miaſma. Hinc provido conſiliò papillas uberibus agglutinavit natura, ut immediatè oris ſuctu extrahatur à fœtu lactis nutrimentum, ne aëris contactu alteretur. Quod autem de nutritione per Clyſteres dicitur, falſum eſt; nulla namque alimenti ad nutritionem poteſt fieri adaptatio, niſi prius in ſtomacho ab ejus fermento vitali inſignitus ſit Charactere, cum præter dicta etiam nulla heterogenei ab homogeneo in inteſtinis fiat ſecretio, nullaq; à bile Tincturæ ſanguineæ ab ejus rubicundo oleo impreſſio; niſi namque hæc fiant, omnia alimenta putreſcunt & cadaveriſantur, ut in ardentibus contingit febribus: Unde & reliquos, quoſcunque nutritios liquores omninò ineptos cenſeo, ut venis injiciantur, cùm experientia quoque doceat, Infuſiones diæteticas ſeu pro ſcopo nutritionis fruſtra eſſe tentatas: vid. *ſuprà c.* 1. §. 4. *in fine*.

§. 4. Sed ut in viam redeam, dubitari poteſt; an non ſerum lactis, iſtis medicamentis permiſtum, ſit ſalutare? hujus namque Volat. nitroſum ſal & temperat ardores, & corrigit ſimul ſcorbuticum ſal acidum corruptum: ſanè tutius tentari hoc poteſt, quàm lac, modò bene præparatum, & ab omni caſeoſa parte ſeparatum ſit. nitrum ejus ſubtile magnarum eſt virium in multis morbis ab acido ortis, & quamplurimas ſanguinis efferveſcentias efficaciter, ſimul tamen blandè, compeſcit. Quod ſi rationes adhuc ſuperſint, quæ ſeri infuſionem prohibeant, aquam ejus deſtillatam commendo, cum qua, modò cautè & legitimè deſtilletur, magnam ſalis volatilis partem ſimul elevari certum eſt, unde diluta hâc aquâ ſpirituoſâ iſta medicamenta & acria optatum dabunt ſucceſſum. Quibus addo etiam ſpir. lumbricorũ terreſtrium, egregiũ antiſcorbuticum, & imprimis cõtra moleſtiſſimũ ejus ſymptoma, arthritidem vagam, medicamentum. Quibus *Eſſ. Myrrhæ* cæteris permiſcendam ſubjicio, cum hæc in confirmato ſcorbuto ſanguinis ſingulares corruptiones & quaſi putredines, macularum & ſtigmatum apparentiâ, (quas plenas eſſe vermiculis, putredinis nempe individuis comitibus, ſunt qui affirmant,) ſe prodentes, balſamicâ ſua virtute inhibeat. Tandem benedicta arboris antiſcorbuticæ ſeu pini laudo medicamenta, quæ tantum non miracula præſtant in Scorbuto; ejus Spiritus ex novellis & tantum erumpentibus ſtrobulis, item aqua ejus oleoſa & ſpirituoſa, ſecundùm ductum GRUGNERI in *Tannenbaum*, ut & eſſ. pini ſpiritus proprio parata, nec Medicum nec ægrum, ut propinata ita Infuſa, ſpe ſuâ excidere permittent: de quo vid. MOELLENBROCK *de Arthrit. Vaga cap.* 3. *p.* 116. *& ſeq.*

§. 5. Lues Venerea ut in multis cum ſcorbuto convenit (nam præter aliam convenientiam uterque ſua contagioſa hinc inde affigit miaſmata) ita malitiâ, contumaciâ, & ſymptomatum crudelium & dolorificorũ torturâ, ipſi non cedit, ſed longè potiùs poſt ſe relinquit. Hanc ab acido corrupto, in humore craſſo & viſcido ac pituitoſo ſtabulante, oriri, ante aliquot annos *ſplendidum Lugdunenſium ſidus*, FRANCISCUS *de le* BOE SYLVIUS, *publicè & accuratè* docuit, ita habitâ diſſertatione egregiè confirmavit. Methodus ordinaria, quæ nunc per decocta lignorum fit ſudorifera, nunc per Mercuriales inunctiones, & inde fœtidas ſalivationes, nunc, quod rarius, per Cinnabaris ſuffumigationes, neminem, niſi qui in Practicorum ſcriptis hoſpes eſt, latere poteſt, quæ etiam ſperatum ſæpiùs obtinet effectum, niſi malum ſit nimis inveteratum; poſt curam namque Mercurialem peractam, quâ multùm extenuantur ægri, ipſos mirabiliter & ſubitò denuo pingueſcere vidi. Quod ſi verò malum ſit inveteratum, ægri verò ob immanes nocturnas oſſium nodorumque torturas & dolores id non tam ferre nolint, quàm ferre nequeant, imitandus venit Medicorum Danti-ſcanorum conatus, qui poſt infuſionem peractam, ut ſupra *cap.* 1. §. 5. *&c.* ſubitaneum ægro attulerunt levamen; nam totam peractam eſſe curam, mihi perſuadere non poſſum: eam tamen hoc modo eſſe poſſibilem, non dubito, præmiſſis univerſalibus, & tentatis iis, ſimulque continuatis, infundi poſſunt ex lignis paratæ, Eſſentiæ omnibus notæ, ver. g. ſaſſ. fr., guajaci, rad. ſarſaparill. cum ſpiritu ſumar. paratæ &c. Non tamen neceſſe eſt, ut exoticis illis tantum, ſæpè curioſis, aut nimio ſenio corruptis, adhæreamus, & noſtra tellus hac in parte eſt provida mater, quæ largâ manu nobis ſuggerit *juniperum* ejuſque lignum (cui ſuccedaneas cedro ad vitam longam implantavit vires, de quo videatur TACKIUS *in Orat. pag.* 67.) ut & *Buxum* (cujus anodyna & antepileptica vis eſt miranda) loco guajaci & ſaſſafras; *radices bardanæ & caryophyllatæ* loco ſarſaparillæ; præter hæc etiam *ſarmenta lupulorum & periclymeni*, cum *corallinis ejus baccis*, de quibus vid. COLLE *Coſmit. p.* 207. Ut nihil dicam de aliis ſimplicibus, nempe perſicaria, ſcordio, abſinthio, vinceroxico, & valeriana. Ex quibus pro lubitu Medici parata medicamenta ſale volatili Cornu Cervi acuata, vel ſpiritu theriacali camphorato impregnata, injici poterunt. Omnibus autem hoc in caſu palmam præripiant ſerpentes & viperæ, quarum ingenioſo decocto non ſemel, ut curavit TACHENIUS lue Gallicâ infectos; *vid. ejus Hipp. Chym. cap.* 11. *p.* 60.; ita ex earum Eſſentia vel ſale volatili, liquore convenienti ſoluto, injectis felicem ſpero ſucceſſum.

§. 6. Ad Ictericiam me confero, quam & ipſam eſſe cachexiam, in qua ſanguis vitioſè fermentatur, bilis vitio procreatam, clarum eſt: quæ ſive ſit flava, ſive ſit nigra, perinde eſt, cùm ex uno ſcaturiant fonte. Bilis nempe ſulphur ſeu oleoſa pars in vitio eſt, quod corruptum & nimis copioſum exiſtit, ſimulque ſal ejus acre lixivioſum imminutum & debilitatum, unde Chylus à ſcoriis alvinis non ritè ſecernitur, nec debito modo ad futuram ſanguificationem (inviſibiliter licèt) tingitur; vid. TACKIUS *cit. loco p.* 16. 17.; unde corrupto & viriato chylo, vitiata ſanguinis fermentatio & coloratio, aliaque ſymptomata ſuccedunt: quod ſi ſucci pancreatici accedat vitium, quod ſit vel vitriolicus, vel aluminoſus ſeu ſpticus, ictérũ nigrũ corpus deturpare, admodum probabile eſt. Medicamenta primaria, quæ conducere his affectibus per experientiam hactenus innotuere, ſunt omnia ſale volatili, eoque acri imprimis, prædita

(ex-

(excipio hic Martialia, aliaque, quę, ut ab impedimentis primas vias liberent, & acidum abſorbeant ; adhibentur : de lapide fulminari & exuviis ſerpentum, ſingularibus ſpecificis, quomodo operentur, negotium adhuc eſt intricatum,) quo obtundatur corrupta & nimia bilis oleoſitas; è contra verò augeatur & acuatur ejus ſal obtuſum, acidumque & ponticum pancreatis ſucci corrigatur. Quod ſi ergo obſtinata contumacia affectus, imprimis icteri nigri, cùm ob inſignem ſuccorum corruptionem in primis viis, tùm ob gravem aſſumtorum medicamentorum alterationem ab iis, de quibus ſupra *c.* 2. §. 4. Infuſoriam poſtulat Chirurgiam, ſalina quoque volatilia, ſed ob immediatum ſanguinis contactum aliquantiſper ſpirituoſis oleoſis temperata, injicienda: imprimis ſpiritus urin. it. ſpiritus lumbricorum terreſtr. cum Eſſ. chelid. maj., abrotani, cent. min., Curcumæ, taraxaci, Hirundinar., Rabarb. junctus, de qua re jam ſuprà aliquoties egimus. Eſt in pane, tàm triticeo quàm ſecalino, ejuſq, ſale volatili, perfecta rubifica ſanguinis tinctura, unde ejus Eſſ. rubicunda debito modo parata, vel etiam ſal volat. ejus ſpiritui proprio acri junctum & debitè edulcoratum, dabit medicamentum non contemnendum, ad reſtituendam ſanguinis debitam tincturam, bilis vitio læſam.

Phthiſis. §. 7. Hiſce ceu corollarium adjungo phthiſin morbum, ſi quis alius, chronicum, & qui lentâ tabe tandem ad mortem deducit ægrum. Hanc ab ulcere pulmonum eſſe, qui dubitat? (cum flagello Angliæ verò ſeu tabe Anglica aliter res ſe habet;) & præter contagioſum miaſma, hæreditariumque characterem, quo ſe multiplicar, ſæpè ſcorbuti eſt filius, vel variolarum nepos, aut eorum, qui antimonialibus vel mineralibus, imprimis aquæ fortis, ſpiritus vitrioli &c., vacant præparationibus, eſt præmium. Quę ut tollatur, ad acidum fermentum ulceris, corruptivum proximi pulmonum alimenti, corrigendum, omnis directa eſt cura. Suffumigia & medicati aëres attracti multum adferunt opis: vid. BENEDICTUS *Theat. Tabidorum*: vulnerariarum herbarum inſignis eſt vis, ad tollendum iſtum acorem, occulto ſuo, quo imprægnatæ ſunt alcali: *vid.* HELMONTIUS *Tr. à ſede animæ ad morbos*, §. 20., & ex eo TACHENIUS *Hipp. Chym. pag.* 128., qui eas ob id lacti præfert pro hecticæ cura *p.* 129. Nihilominus frequentiſſimè cum inſigni medentum dedecore incaſſum adhibentur hæc remedia in phthiſi; unde ad balſamica, Elixyr nempe proprietatis, Balſamum Peruvianum, ipſumque ſulphur, & ex eo ſulphuris paratum balſamum, progreſſum fuit; ſed & hoc non rarò fruſtra tentatum; imò *expertiſſimo Dn.* MICHAELIS tentante, multi ex nimio balſami ſulphuris uſu in phthiſin vel etiam hecticam inciderunt. Progreſſũ hinc fuit ad metallica, antim. diaph. Antihect. Poterij, Sacch. Saturni (non cõtemnenda multis in affectibus remedia) vitriol. Martis in uſũ revocatum; unde quã plurimæ antiphthiſicæ tincturæ ex Saccharo Sat. & vitriol. Martis paratę fuerũt. Sed & hæ ipſę ſępius ſpem ęgri fallũt, utut per ſe egregia ſint medicamenta. Nam licet vitriolũ per ſe phthiſicis ſit virulentum, unde & acidulæ iis nocivæ, cùm eorum uſu aliquot phthiſicos hydropicos factos obſervarim; eſt tamen dulcedo vitriolo, poſtquàm ab omni ſeparatum eſt acido, quæ ab ejus ſulphure pendet, & omnem vulnerum & ulcerum corruptorem enecat. Quod ſi verò nil horum juvare valeat, Eſſentiæ ex vulnerariis & ligno ſaſſafras cum ſpiritu roris majalis paratæ, vel aquâ ſeri lactis deſtillatâ extractæ, per Chirurgiam Infuſoriam ſunt injiciendæ, ut tentetur, quid propiori contactu hæc valeant. Quod ſi non metuenda ſit inſignis incaleſcentia ſanguinis, cum Spiritu vini paratę, it. Solutio balſami Peruviani, injiciendæ. Vix equidem fieri poteſt, quin aliqualis Eſſentiarũ harũ fiat in ſanguine pręcipitatio; ſed ob id earum uſus nõ eſt negligendus, cùm debito modo operentur, ut exempla ſimilium *c. 1.* § 4 *&* 5. allegata teſtantur: id quod & de Eſſent. Beneoës, vero pulmonũ balſamo, it. myrrhæ, omnis in ulcere corruptoris deſtructoris, intellectum volo. Terebinthina ſola eſt balſamus verus occidentalis internorum ulcerum & vulnerum; hinc Medicus, qui convenienter eam diluere & ſolvere in liquorem limpidum noverit, eam injiciendo, intentum aſſequi valebit.

CONCLUSIO VII.

In febribus acutis cum inflammationibus, itemque malignis, melius eſt infuſionem experiri, quàm ægrum ceu deploratum relinquere.

§. 1. Expeditum remediũ poſtulant febres, cum inflãmationibus eryſipelaceis partium imprimis internarũ conjunctæ, cùm ſint admodùm acutæ, Febres acutæ cum Inflammationibus. quales ſunt anginæ, pleuritides, & peripneumoniæ, inflammatio jecoris, diaphragmatis, quæ & paraphrenitis audit veteribus, ventriculi, cerebri, cujus inflammationem ſphacelum appellabant veteres, Autore *Lindenio*; quòd ſi hęc inflammatio exteriora capitis occupet, Eryſipelas capitis appellatur. Omnes hi affectus ſunt periculoſi & acuti, unus tamẽ plus, alter minus. Cauſa eſt aceſcẽtia inepta ſanguinis, cũ ſale ejus volat. effervеſcens, & ad coagulationẽ diſponens, unde reliqua omnia ſymptomata; & ſtagnante in hac vel illa parte ſanguine, dum ob craſſitiem per vaſa capillaria difficulter pertranſire poteſt, inflammatio inducitur: quod ſufficiẽter probat HELMONT. *Tr. Pleura furens*, *it.* WILLIS *de Febrib. c.* 11. & confirmat experientia, tum anatomicorũ, qui ſanguinem præternaturaliter craſſum & grumeſcẽtem in taliter mortuis repererunt, tũ GABELCHOVERI *Cent.* 4. *Cura* 70. *&* 79. Hinc & ii, qui poſt nimiam incaleſcentiam corporis, imprimis ex exercitio vehementi, ſubitò frigidum ingurgitant potum, facillimè in hos morbos incidunt, ob ſubitaneam ſanguinis coagulationem; hinc eadem medicamenta, quæ in hoc caſu, ut & in lapſu ab alto proſunt, pleuritid ſimileſque morbos ſanant. Totum negotium cõſiſtit in reſolutione ſanguinis grumeſcentis, quam ſequitur immediatè ſudor. Præſtant hoc medicamenta ea ſpecificè, quæ acidum illud conceptum tollunt, & ſanguinem incraſſatũ reſolvunt, omniaque quæ alKali conſtant tàm fixo, quàm imprimis volatili. Sæpius, imo maximâ ex parte, ſatisfaciunt aſſumta interna; quod ſi non contingat, mala interim exaſperentur, ultimum ferè refugium in Chirurgia Infuſoria. Injici poſſunt liquores volatiles ſalini, ver. gr. C. C. ſanguinis humani, ſalis ammoniaci, aliorumque, diſſoluti in aqua cherefolii vel ſpermar. ranarum, aliave appropriata: quod quia per ſe patet ex ſæpius jam dictis, hic prolixus eſſe nolo. De febribus ardentibus ſimplicibus & periodicis ob certas cauſas hic aliquid dicere ſuperſedeo.

§ 2. De malignis quid dicendum ſit, ferè hæreo, ob obſcuram eorum naturam; ſicut aliàs Febres Malignæ. nuſpiam magis cæcutiunt Medici, quàm in venenorum natura & cura; imprimis in iis, quæ non ex animalibus originem ducunt. Sunt namque, qui in malignis febribus nimiam ponunt diſſolutionem, ob ſal alKali volatile ſubtile & acre excedens; ſunt, qui in eis præternaturalem ponunt, coagulationem; ſunt, qui talẽ in iis ſtatuunt putredinem, ut ſanguis in copioſiſſimos abeat vermiculos; alias aliorum ut ſilentio prætercam ſententias. Ubique proſtant rationes pariter & experientiæ; unde ut theoria eſt diverſa, ita & cura. Sunt, qui acidis ſanguini debitam reſtituere volunt conſiſtentiam; ſunt, qui ſudoriferis eum diluendum ſuadent; ex quibus, optima medendi methodo, medium eligit JOH. STEPHANUS *Oper. Med. Decad.* 8. *Conſ.* 3.

& De-

& Decad. 9. conſil. 6.; et in principio & incremento efferveſcentiam præcipitantibus corrigendam ſuadet, qualia ſunt acida moderata; in ſtatu verò, vel tunc temporis, quo natura expulſionem aggreditur, ſudoriferis ipſi eſſe opem ferendam: qualis Methodus ab accuratioribus Practicis in variolarum imprimis cura obſervatur, unde & alii *electuar. diaſcordii Fracaſtorii* in principio malignarum adeò commendant. Faciunt huc ex parte, quæ ſupra *Concluſ.* 2. §. 4. de ſudoriferis dixi. Experientia hic optimus judex: ut namque variant malignæ febres in ſua natura, ita & varianda earum cura: omnes ejusdem enim eſſe naturæ, nullo modo mihi perſuadeo; alia namque peſtilentialium eſt cauſa & affectio, alia morbi Hungarici, ſicut in morbillis vel variolis & in dyſenteria maligna non minorem concipio diverſitatem, &c. In hoc quidem omnes conveniunt, quod ſudoriferis ventilanda & expurganda veniat maſſa ſanguinea, quod cum omni febre continua putrida dicta commune habent. Quæ quidem in principio ſint pauca, in incremento moderata, in ſtatu generoſa, & hoc tempore ſola, illis verò temporibus, præcipitantibus ſeu efferveſcentiam compeſcentibus miſta; ſemper camphora eſt utilis. Omnia ergò ſi ritè fiant, ad pejus tamen ruat continuò æger, ne aliquid prætermiſſum ſit, quod fieri commodè potuiſſet, ad infuſionem quoque accedat Medicus, & quidem in ſtatu imprimis, ubi volatilia ſudorifera ex Cornu Cervi, ſanguine humano, viperis cum camphora & theriacalibus miſta, infundat. Sulphur, quod HIPPOCRATI arcanum ad peſtem curandam fuiſſe dicitur, in peſte ultima crudeli Londinenſi multum feciſſe, certum eſt, etiamſi ſolum ſtagma ejus acidum potui ad gratiam ſaporis permiſtum fuerit; quod etiam in ſanguinis putredine ceu expertum laudat TACKIUS *Iudicio p.* 104. Magis verò optatui Medici ſatisfecit, ſi potus per Gas ſulphur. imprægnatus fuit, quem ad aſthma HELMONTIUS commendat *Tr. aſthma & tuſſis* §. 77. Methodum verò hæc duo miſcendi docet KNOEFFELIUS *Tract. de febr. Epidemica p.* 96, quem is ſimiliter ad omnes febres malignas univerſaliter commendat; quo potu mirabilia in peſte iſta Londinenſi ſe præſtitiſſe, Medicus quidam ibidem locorum mihi affirmavit. Annon injectio hujus liquoris imprægnati fieri poteſt in venas? Dubito, ob coagulum, quod metuo: cui lubet, experiatur.

CONCLUSIO VIII.

In morbis hæreditariis fruſtraneam eſſe Chirurgiam Infuſoriam, arbitror, ut & in Arthritide & Nephritide.

Morbi hæreditarii. §. 1. Hactenus, in quibus caſibus probabiliter conducat infuſio? explicatum: reſtat, ut & quorundam faciam mentionem, in quibus inutilis apparet. Pro ſcopo diætetico eam eſſe nullam, ex iis patet, quæ ſuprà *Concluſ.* 6. § 3. dixi. Idem de hæreditariis affectibus ſimiliter judicandum, modò radices eorum cum vitæ, imò in vitæ ipſis principiis inſertas, conſideremus. Ob has namque cauſas in ordinario quorumcunque remediorum uſu inextinguibilis eorum eſt furor, ſi ſemel exarſerit: ſive namque ex Ideis morboſis in Archeo in generatione ſigillatis, ſivè ex fermento quodam cum contagio ſeminis ſpirituoſo tranſlato, ſive ex alia adhuc incognita ratione ſint nobis congeniti, perinde eſt, ubique medicina eſt imbellis, ad eorum inſultus. Quid ergo hìc faciet Chirurgia Infuſoria? aut qua ratione corriget cauſas, adeo firmiter radicatas? Qualis nam liquor eſt infundendus, qui extinguat occulta eorum ſemina? Hæret hìc aqua, & exulat infuſio.

§. 2. Hoc ſimiliter dicendum de nephritide, ut & de arthritide, quorum coagulans pariter ac tormentans acidum non tam infeſtat ſanguineam maſſam, quàm quod ſtomachi imprimis ſuſcitetur vitio. Et cum in nephritide propior via ad renes ex inteſtinis ſit, quam ex brachio per venas & arterias, quod ſupra *Concluſ.* 2. §. 3. innui, potius propiore viâ deducenda ſunt medicamenta, cuicunque etiam uſui inſervire debeant, quàm remotiore. Cum arthritide eodem modo ſe habet negotium: acidum nempe in primis viis corrigat, qui præſervari vult à paroxyſmo, aut ejus præſentis acerbationem gravem inhiberi, cui cùm ſatisfacere queant per os ingeſta remedia, quid opus eſt eadem infundere? Aut licet infundatur, plus adjumenti tamen, modò non minus, afferre nequit: imò cum ad præſervationem arthritidis præter vomitum nil conducibilius, quàm per urinam repurgare ſanguinem, quod idem in curatione eſt ſingulare arcanum, cui uſui injecta ſalſa volatili ſale plena, nempe lumbrici, aſelli, & in ſpecie ſcarabæorum totus exercitus, præcipuè inſerviunt; hæc autem per os aſſumta apprime neceſſitati ſatisfaciant, abſtergendo & expurgando ſalia ſylveſtria primarum viarum, fruſtanea omnino & ſuperflua hac in parte eſt omnis infuſio. Nephritis & Arthritis.

CONCLUSIO IX.

In mulieribus gravidis periculoſa admodum eſt infuſio, in infantibus verò recens natis difficilis, imò inutilis.

§. 1. Totum negotium, quod in gravidis ut talibus incumbit medico, eſt, ut præmaturam fœtus præcaveat excluſionem, hoc eſt, *abortum*. Huic nihil confert infuſio, cum liquor infundendus, per os aſſumtus, eundem præſtare valeat effectum, imò fortè meliorem, quia celeriorem, ſi vera eſt probabilis modernorum Anatomicorum ſuſcipio, vias eſſe quaſi lacteas ex meſenterio ad uterum, nutrimentum pro fœtu eò deferentes. Et qualis liquor pro præcavendo abortu infundi poteſt? Sin infundis liquorem confortantem ſpirituoſum & volatilem, vel hujus generis alium, qui commoveat ſpiritus & maſſam ſanguineam, metus eſt, ne vehementiore eorum agitatione uterus moveatur, & à ſpiritibus inordinatè motis, ejus fibræ nerveæ impleantur & contrahantur, unde fœtus expulſio. Hinc namque vinum adeo ſtrictè interdicitur gravidis à Practicis, ne ſpiritibus vel ſanguine commotis, ſequatur abortus. Hinc omnia medicamenta, quæ levem menſes proritandi habent potentiam, ut venena gravidis prohibentur. Quod ſi verò infundere velis liquorem opiatum, pro compeſcendis ſpiritibus nimiùm ferocientibus, vel ex morbo, vel delirio, vel dolore, vel omni affectu graviori, imprimis irâ, terrore, pavore, &c. (quos frequentiſſimè inſequuntur abortus, turbatis ſpiritibus,) in ſummum periculum gravidam inicis: nam torpentibus ſpiritibus eorum motus æquabilis, & blanda fibrarum nervoſarum inflatio, ceſſat, unde & fibris uteri laxatis, hic ſponte fœtum elabi permittet, tono ejus ſic reſoluto. Prætereà nil nocentius eſt gravidis, medicamentis opiatis, teſte accuratorum quorundam Practicorum experientiâ; quibus opiata lege artis adhibita, tam mediis quàm etiam ultimis menſibus, imò ſub finem geſtationis, abortum provocare, fœmellarum damno innotuit. Imò opium ſingulariter utero eſſe infeſtum, eadem docuit experientia: eo ergò gravidæ infuſo, quæ non mala exinde orientur? Blandè ergò tractādæ gravidæ; imò nullā uti medicinā apud eas ſæpe eſt optima medicina, cū abortū, ob nimiū cū Gravidæ.

præcavendi ſtudium, interdum inductum eſſe obſervatum ſit.

§. 2. Tenellos quod attinet infantes: ſive adhuc nutricis ſuſtententur lacte, ſive ſolidioribus uti cibis aſsueſcant, in iis admodum difficile erit, Chirurgiam Infuſoriam exercere; ipſi enim adhuc immorigeri & intractabiles, quomodo aut venæ apertionem, aut inſtrumenti intruſionem ferent? Eorum corpus ſucci plenum ſubeunte, ab humiditatibus imbibitis turgida, altè abſcōdit vaſa, quo modo ergò ea invenienda? ipſorumque vaſorum exilitas inepta admodum per ſe eſt huic operationi. Et ob quem uſum turbabis ſemilacteam tenellorum ſanguineam maſſam, aut quem in finem, cui non abundè ſatisfaciant per os ingeſta? Morbi ordinarii, quorum ſubjacent imperio tenelli, ex lactis vitioſo propullulant coagulo, ab acido preternaturali oriundo, propter quam cauſam etiam lac reiicitur ceu ineptum pro nutritione fœtus ad vitam longam *ab* HELMONTIO. Qui ergo acidum præcavere aut debito modo corrigere valet, ſufficienter inſtructus eſt pro medendis Infantum vitiis: cui ſcopo vel ſolus aniſi ſeminis groſsè contuſi uſus ſufficiens eſt: benedictum ſanè pro infantulis hòc eſt medicamentum, quod & acidum corrigit, ſtomachum roborat, flatus inteſtinorum diſſipat, & lactis coagulati æruginoſi excrementa per alvum exoptatam exturbat. Sed his abrumpo, rogando Lectorem, ut ſi quædam minus vel concinnè dicta vel præmeditatè ſcripta videantur, ea feſtinanti, imò currenti & volanti calamo, imputare velit. Dum ego interea dico

Soli DEO Gloriam.

DISSERTATIO V.

MEDICINA HIPPOCRATIS CHYMICA,

à

MICHAELE ETTMÜLLERO

PHILOSOPH. ET MEDIC. DOCTORE,

Publico Examini expoſita,

die 28. *Octobr. Anno* 1670.

RESPONDENTE

HENRICO WARNATIO,

Schovva-Polono,

Philoſoph. & Med. Studioſo.

Q. D. B. V.

HErmeticorum Chorus pleno gutture decantat ſuam *Tabulam Smaragdinam*, in qua omnis ſapientia veraque Philoſophia mirâ brevitate deprehendatur, ita ut inſtar Lydii lapidis omnium Philoſophantium & ſit & eſſe debeat; Idque eò magis, quod totum Myſterium Sophorum, & glorioſiſſimum Lapidis Benedicti artificium in eadem depictum pariter ac deſcriptum reperiatur. Linquamus iisdem hac vice Smaragdinam Tabulam, ſuſpendendo hujus loco Cedrinam, in quâ *Divina* HIPPOCRATIS *Oracula*, cedro ſanè immortali quæ inſcribantur digniſſima, exarata conſpiciantur: qualia ſunt, quæ *lib. de priſca ſeu veteri medicina* nobis reliquit, dicendo: *Nihil igitur utilius, neque magis neceſſarium, quàm hæc cognoviſſe: quod & probè & convenienti ratiocinatione inveſtigantes, juxta hominis Naturam hæc primi inventores invenerunt, judicaveruntquè artem dignam, quæ Deo adſcriberetur, quemadmodum etiam eſt receptum. Non enim ſiccum, neque humidum, neque calidum, neque frigidum, neque aliud quicquam ex his putaverunt hominem lædere, neque aliquo horum homini opus eſſe, opinati ſunt; ſed quod in unoquoque forte, & humanâ Naturâ potentius eſt. quodque non poſſit ſuperari, hoc ipſum lædere duxerunt, & hoc auferre quæſiverunt. Fortiſſimum autem eſt inter dulcia dulciſſimum, inter amara amariſſimū, inter acida acidiſſimū, & in omnibus adeò rebus vigor ipſe ac ſummum: Hęc enim & in homine eſſe viderunt, & hominem lædere. Ineſt enim in homine & amarum, & ſalſum, & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum & alia infinita, omnigenas facultates habentia, copiamque & robur. Atque hæc quidem mixta, ac inter ſe temperata, neque conſpicua ſunt, neque hominem lædunt: Ubi verò quid horum ſecretum fuerit, atque ipſum in ſeipſo fuerit, tunc & conſpicuum eſt, & hominem lædit. De hac Hippocratica ſententia, cum exercitii gratiâ quædam exarare ſit animus, faxit Summus Archiater, ut fiat feliciter.*

CAPUT I.

QUALITATUM ELEMENTALIUM HIPPOCRATICA CORRECTIO.

§. 1.

UT cautos reddat ſuos filios HIPPOCRATES in prudenti inſtituenda prognoſi, *ſi quid in morbis divini ſit*, acutè perpendendum, accuratèque pernoſcendum hortatur. Quod divinum quid ſit, ut intelligatur, Divino opus habet Oraculo, cùm tot dè eo ſint ſententiæ, quot interpretes id explicare aggreſſi ſunt, & ipſe HIPPOCRATES vix alio in loco apertam præterea mentionem ejus faciat. Sunt qui ocultarum qualitatum ſeu totius ſubſtantiæ, ut vocant, morbos hic intelligunt: *alii* omne virus abditum & inſolens occultumque in morbis huc vocant: *alii* Ideam morbificam, & ab eadem productos morbos ideales ſeu archeales ſubſtituunt. In genere Divini nomenclatura ab HIPPOCRATE quibusdam indica videtur morbis, vel quod ſingulari Superum potentiâ inducti videantur, vel quod eorum Natura obſcura non niſi à Superis ſit dignoſcenda & curanda. Ob id ergò, quod ſint divini & obſcuri, adeòque ſublimioris conditionis, & non ſuperficiariam requirant conſiderationem, raram eorum facit mentionem; quin potiùs reliquos, ex manifeſtioribus deducendos rationibus, hinc inde, præprimis in aureo de *Veteri Medicina* libello, accuratè & perſpicuè pertractat.

§. 2 De

§. 2. De his nota ſunt dogmata, longâ annorum ſerie in ſcholâ Galenicâ mutuâ interpretum ſubſcriptione confirmata, quod nempe corpus humanum ex quatuor Elementorum miſtione compoſitum, ex primis horum qualitatibus certam obtineat temperiem, quatuor humoribus nutritiis Elementis analogis ſuſtentatam: quibus vitiatis, non tantùm varii excrementitii oriantur humores, non niſi elementaribus qualitatibus definiendi, ſed præterea læsâ iſtâ naturali temperaturâ diverſi intemperiei reſultent morbi, quaternioni Elementorum ſimiliter ſuperſtructi: unde & remediorum vires non niſi per qualitatum elementarium varias graduationes determinantur, univerſaque ferè medendi methodus his circumſcribitur limitibus: ſi quid ſupereſt his primis qualitatibus non declarabile, qualitatum occultarum vaſto inſcribitur catalogo.

§. 3. De his quid judicandum, ingenuè nos informat HIPPOCRATES, non tantùm in proœmii loco ſuſpenſa *Tabula*, ſed præterea dum *libr. de Veteri Medicina* ita inchoat: *Quicunque de Medicina dicere aut ſcribere aggreſſi, dicendi ſcopum ac fundamentum ſibi ipſis ſuppoſuerunt, calidum aut frigidum, aut humidum aut ſiccum, aut aliud quodcunque voluerint, rem in compendium contrahentes, principium cauſæ tum morborum, tum mortis hominibus idem, unum aut duo proponentes: hi in multis quidem quæ dicunt, manifeſtè erraſſe deprehenduntur: & ſect. 27. numer. 30. ejuſdem libri*, pergit dicere: *frigiditatem & caliditatem ego omnium facultatum minimè potentes eſſe in corpore exiſtimo*. Adjungo his acuratiſſimum ſcientiarum reſtauratorem & augmentatorem FRANCISCUM BACONEM, *Baronem de* VERULAMIO, (cujus veſtigiis tam feliciter ſui conterranei Angli inſiſtunt, per accurata minimeque fallacia experimenta Naturam, ad promovendam Medicinam arteſque mechanicas, ſcrutantes) qui quodam in loco apertè aſſerit: *Elementorum commentum, quod avidè à Medicis acceptum, quatuor humorum, quatuor primarum qualitatum conjugationes poſt ſe traxit, tanquam malignum aliquod & infauſtum ſidus infinitam & Medicinæ, nec non compluribus mechanicis rebus ſterilitatem, attuliſſe*.

§. 4. Pervetuſtum ſanè eſſe hoc dogma, quod auguſtum Naturæ palatium quatuor qualitatibus primis, ceu angularibus lapidibus ſuperſtruit, minimeque gentium à Peripatetica tantummodò ſchola primò fundatum; quin potius HIPPOCRATIS tempore magno applauſu receptum fuiſſe, totus *citatus tractatus de Vet. Med.* unicè contra hoc dogma conſcriptus, teſtatur. Nam HIPPOCRATES tempore ARTAXERXIS LONGIMANI, centum & aliquot annos ante ALEXANDRUM MAGNUM, & ita etiam ante ARISTOTELEM vivens, DEMOCRITO familiaris & amicus, ſine dubio hujus accurata Naturam interpretandi crebris firmiſque experimentis, in quibus totus fuit Abdetita, confirmata dogmata hauſit, iiſque innixus, vulgatam tunc temporis elementarium qualitatum doctrinam ceu Medicinæ aut non ſufficientem, aut inutilem rejecit; & atomorum variè conformatarum corpora componentium, indeque ortarum ſenſualium qualitatum & aliarum proprietatum beneficio, tam macro quàm in ſpecie microcoſmi mirabilia expoſuit, cùm ex hoc Abderitano lumine, præter ſcholam *Epicuream*, tam CARTESII *materialis*, quàm modernorum quorundam *Corpuſcularis* Philoſophia, primos ſuos radios hauſiſſe, quodammodo videantur. ARISTOTELES verò Elementorum iſtam & qualitativam hypotheſin, à majoribus traditam, in ſpecie ex OCELLO LUCANO excerptam, poſteris ceu ſuam propoſuit, & quantum poſſibile, antiquos Philoſophos oppreſſit, utpotè qui ſecundùm *Illuſtr.* VERULAMIUM *de Augment. ſcient. l. 3. p. 228. more Ottomanorum regnare ſe tutò haud poſſe putaret, niſi fratres ſuos contrucidaſſet*. Hujus poſtmodum tàm à GALENO, quàm hunc inſequentibus *Arabibus*, arrepta Philoſophia, in Medicorum ſcholas, neglectis limpidis Hippocraticis fontibus, derivata, & copioſâ Commentariorum fœturâ multiplicata fuit.

§. 5. Cæterùm tota Phyſica Peripatetica ſpecialis, & huic à Galeno ſuperſtructa Medicina, ex eo nutare videtur, quod quaternio iſte Elementorum nunquam & à nemine adhuc vel ullâ apertâ ratione demonſtratus, vel certâ quadam experientiâ confirmatus fuerit; quin potiùs Natura rerum ubique ipſi repugnare videatur, ut hoc ſufficienter declarant *Dominus* BOYLE *in Chymiſta Sceptico, &* HELMONTIUS hinc inde in ſuis ſcriptis, in ſpecie *Tr. Miſt. & Compl. Elem. Figm.* Et hoc ipſû curioſioribus ingeniis primùm ſubminiſtravit calcar, reformandi vulgatam de Natura rerum doctrinam, & vel antiquam *Democriteam & Epicuream*, vel *Hermeticam* dictam reſuſcitare Philoſophiam, vel novam quandam per experimenta ab ipſa Natura, ejuſque æmula Arte, ſubminiſtrata, illam interpretandi inveſtigare rationem. Nam quatuor iſtas primas quod attinet qualitates; hæ ipſæ, non ſecus ac cæteræ, ſecundæ aut tertiæ appellatæ, modi ſaltem ſunt materiæ, ex ejus particulis corpora componentibus variè conformatis & contextis, & diverſimodè motis reſultantes. De quo vid. BOYLEI *lib. de Origine format. & qualitatum*, Anglicè conſcriptus.

§. 6. Non rejicit verò ex toto HIPPOCRATES has ipſas qualitates, aut tanquam inermes contemnit, utpote cum ubique in ſuis ſcriptis eaſdem adducat, ſed tantum ceu minus efficaces eas conſiderat, & non ſufficientes, ut ab iiſdem inſigniter corporis machina alteretur, adeoque Medico convenientem medendi rationem ſubminiſtrent; quin potiùs iiſdem ſemper potentiorem facultatem annexam aſſerit, à qua imprimis activitas & energia promanet, cui alia ex primis inſtar pediſſequæ adhæreat: *Non enim propter calidum ſimpliciter homines febricitant, ſed eſt amarum & calidum idem, & calidum ac acidum, & ſalſum ac calidum, & alia infinita, & rurſus frigidum cum aliis facultatibus conjunctum. Hæc itaque ſunt quæ lædunt: ſi ſimul adeſt autem calidum robore participans, nimirum ducens, & exacerbans, & augens ſimul cum illis, verùm nullam potentiam majorem quàm convenit videlicet habens: cit. loc. p. 30.* Terunt preſſo pede hac in parte Divini Senis veſtigia *Paracelſiſtæ & Helmontiiſtæ*, qualitates iſtas primas reloliæas vocantes, i. e. non procedentes immediatè ex fermentis & ſeminibus rerum. Unde etiam fermentis & fermentationibus transmutationum autoribus tribuuntur ea munia, quæ calori aliàs fuere adſcripta, cùm hic non effectivè, ſed tantùm diſpoſitivè, operetur.

§. 7. Rationes autem, quas profert HIPPOCRATES, ut inſufficientiæ arguat iſtam qualitatum Elementalium hypotheſin, *cit. libr.* conſcriptæ, & ex obſervationibus quotidiano uſu obviis hauſtæ, (paucis ut repetam eas) ſunt ferè ſequentes. 1. *A Diæta*, *ſ. 22. ſ. 23.*, quod alimenta, verbi gr. triticum, caro & aqua, vel inordinatè ingeſta, vel non ritè præparata, nos lædant, & contra hæc præparata aut aliàs mutata nos denuò ſanent, ſine ullâ per qualitates elementares inductâ aut ſublatâ alteratione. De quo plura infrà. 2. *Ab autoritate majorum*, *ſ. 24. & 22.*, novum modum artem medicam quærendi eſſe, ex elementaribus qualitatibus; primos enim artis inventores has ipſas rejeciſſe vires, & potiùs ſapores, tanquam morborum autores, obſervaſſe. 3. *Ab alimentis medicamentoſis*, *ſ. 25. 26.* Nam alimenta temperata eſſe, quæ nos nutriant, & corpus ſanum conſervent; ſin verò nos alterent alimenta nonnulla, hoc ab ipſis fieri, non quatenus calida aut humida, &c. licet tales proprietates attribuantur iiſdem à quibuſdam; ſed quatenus ſint amara, ſalſa, acida, &c. 4. *A methodo medendi*, *ſ. 27.* Curam nullam fieri per calidum aut frigidum ſimpliciter, cùm multa ſint calida, licet diverſiſſimarum virtutum; quædam ſcilicet calida acerba, calida tenuia, aliaſque ſubcontrarias vires ſibi ipſis habentia: cùm autem his indiſcriminatim adhibitis contrarii ſequantur effectus, neceſſe eſſe, ut potiùs ad vires adjunctas calido, quàm ad ipſum calidum reſpiciatur. 5. *A ſubita permutatione unius extremi in alterum, iſtarum qualitatum*, *ſ. 28. & 29.*, ſive à frigore in calorem, ſive à calore in frigus, tàm vita communi, per mutationem loci & veſtimentorum, quàm in febribus, in quibus extremis rigoribus acutiſſima febris ſubitò ſuccedat; & poſt ſudores adeo ſubitò ægrum denuò frigere, ac ſi nunquam febricitaſſet. *Cui igitur*, inquit, *brevi adeò contrarium accedit, cuique vis adimitur ſuâ ſponte, quidnam ab hoc magnum aut grave fiat? aut quid opus eſt multo auxilio?* 6. *A duratione morborum*, *ſ. 30.*, Cùm qualitates iſtæ ſint adeò facilè mutabiles, in quibuſdam verò morbis, febribus ardentibus, peripneumoniis, &c. calor ſæpè ſit diuturnus, eo ipſo non ſolùm eſſe calidum, ſed amarum & calidum idem, & calidum & acidum, & ſalſum & calidum, & alia infinita. 7. *A defluxionibus*, *ſ. 31. 32. 33.*, in quibus æger malè ſe habeat, quamdiù materia ſit acris, quam calores & ardores, febriſque inſequantur; temperata verò materiâ acri & inſpiſſatâ nimis tenui, idque ex ſola permiſtione, & ægrû ſanari, & calorê ſpõtè ceſſare. 8. *A nocentibus*,

ſ. 34. humores peccantes eſſe tales ratione ſaporum, quali v.g. bilis flava ſit ratione amaritudinis; bilis verò æruginoſa ſit adeo anxioſa ratione acrimoniæ. 9. *A coctione & cruditate*, *ſ.* 35. humores ſcil. concoqui & alterari per omnigenas ſpecies, à quo ratio criſium dependeat; hoc aut calidum aut frigidum perpeti, i.e. coqui, nunquam contingere.

§. 8. Sed ut pergamus in examine dogmatis vulgati; viſcerum quod ſpectat temperiem vitalem, hæc tota dependet à ſanguine, ſpirituque vitali, qui æqualiter per ſua vaſa juſtitiâ diſtributivâ in partes effuſus & circulatus, ipſis debitam largitur temperiem; unde eodem æſtuante in cauſo, & totum corpus ardet, eodem verò in ſenibus deferveſcente, totum corpus ſimiliter tepet: unde & viperarum corpus ad tactum friget, cùm ſanguis earum & cor actu in iis vigentibus frigeant, non minùs quàm in ranis aut piſcibus. Quid verò per temperamentum reverà intelligendum veniat, malo verbis J. M. MARCI declarare, qui in *Philoſ. Vet. Reſtituta P.* 2 *ſ.* 4. *p.* 133. ita inquit: *Per temperamentum intellige non qualitates primas, aut harum ſymmetriam, verùm conſtitutionem cujusque radicalem, ex qua veluti effectus procedunt dictæ qualitates: cujus potiſſima vis in ſanguine, qui eſt proximum ſubjectum animæ, & primum vivens, cujus gratiâ corpus univerſum videtur factum, vitamque ex eo participare: Humidum verò radicale aut ſanguis eſt, ut vult Harvæjus, aut certè in eo radicatur: & corpus ſanguine deſtitutum confeſtim friget, nihilque manet in eo de temperamento, &c.* Ineſt ſcil. omnibus miſtis ſua determinata craſis in ſemine radicata, & in corpus inde genitum neceſſitate ſeminali, quâ ſemina omnes ſuas energias in productis explicant, & hæc rurſus ea in nova ſemina concentrant, propagata: hujus enim medio corporum tam in ſpecie quàm in individuo mirandę *idioſyncraſiæ* per generationem multiplicantur, ex Elementis earumque qualitatibus nullatenus explicandæ, utut primariam craſeos ſeu temperamenti partem conſtituant. Prout ergo radicalis iſta ſanguinis & ſpiritus variat craſis, (cujus ratio ex certa particularum materialium, imprimis ſalinarum, corpora ex ſeminum directione componentium, habitudine & textura, indeque mutuâ activitate dependet,) etiam variat animalium Natura, ipſaque temperies.

§. 9. Sanguis ergo proportionaliter diſtributus in partes, proportionatum quoque calorem, aliasque nobis apparentes qualitates, iis impertit; unde facilè patet, quid habendum de decantata iſta intemperie viſcerum inæquali nempè ventriculi frigida & hepatis calida, ex qua, tanquam *Pandoræ* infauſta pyxide, tot contumaces affectus, v.g. cruditates, ructus acidi, flatus & tormina, cachexiæ, catarrhi, & tantùm non omnes morbi chronici, ſurgere dicuntur. De hac apertè pronunciat JOH. Ant. *von der* LINDEN *in Colleg. manuſcripto in Hartmanni Prax. Chymiat. c.* 124.: *Hoc mera eſt fabula; partes non habent calorem ex ſe, ſed ex ſanguine hunc accipiunt; qualis enim ſanguis eſt, talis quoq; eſt calor in parte: quomodo ergo idem calor, qui hepar calefacit, poteſt ventriculum frigefacere? dein ſi hepar ſit calidum, quomodo ventriculo incumbens non calefacit eum, ſed refrigerat?*

§. 10. Ut, quod probabilius videtur, proponamus, reverà in tali caſu intemperiei putatæ inæqualis tota mali radix plantata eſt in ſtomachi cavo, cujus ſuccus fermentativus nimis acidus & fixus, minusque volatilis, cum copioſo muco viſcido ex βραδυπεψίᾳ coacervato junctus, & ſtomachi inflationem, & ructus acidos, & vomitus ſimiles, & tormina inteſtinorum, & phlogoſes aliasque ſymptomatum myriades producit, quatenus primam alimentorum digeſtionem pernicioſè depravat, eaque in liquamen acidum & viſcidum corrumpit loco ejus, quod in ſubdulcem ſeu ſaltem volatilem, aut ſaltem moderatè acido-volatilem, transmutare debeat cremorem. Unde & in tali caſu, indeque conſecutivè ortis affectibus, præter vomitoria profunt ea, quæ *vel acidum abſorbent*, ut Saturnina & Martialia, item fixa Antimonialia, ut ex animalibus cornua & oſſa, eorumque coagulata lapidea: *vel quæ idem temperant*, & ſenſim denuo volatiliſant, qualia ſunt vegetabilia guſtu acria, ut allia & porrum, ab HIPPOCRATE acida eructantibus commendata; & antiſcorbutica, quæ ſale volatili acri turgida æſtimantur; item aromatica, aut revera talia, aut his affinia, v. g. mentha, acorus, abſinthium, ſale vol. oleoſo temperato dotata. HIPPOCRATEM quod attinet: nullibi talis inæqualis intemperiei meminit, ſed iſta ſymptomata, ceu ex cruditate ſtomachi orienda, exponit *l. de affection. ſ.* 44. *n* 14. & 15. & ſpecialiter *l.* 3. *de diæta ſ.* 20. 21. & 22. apertè deducit, quomodo à cruditate hac ſtomachi acida quamplurimi affectus, in ſpecie cachexiæ & anaſarcæ dependeant.

CAPUT II.

FACULTATUM SALINARUM HIPPOCRATICA ASSERTIO.

§. 1.

NON *ſiccum, neque humidum, neque calidum, neque frigidum, neque aliud quid ex his, hominem magnoperè lædere*, hactenus nos docuit *Divinus* noſter *Cous ſ.* 24. *ſed è contra ineſt in homine & lædit & amarum, & ſalſum, & dulce, & acidum & acerbum, & fluidum, & alia infinita, omnigenas facultates habentia, copiamque & robur.* Mirum ſanè, quàm apertè hic loquatur HIPPOCRATES, & quàm formidoloſum exercitum in campum educat, ita, ut μυρία (quod vulgò infinita vertunt, Foeſius verò numerum determinatum pro indeterminato ſumens, (excenta, Junius decem millia interpretatur) talia contra nos armet, & hæc ipſa *ſ.* 27. *c. l. tum in homine, tum extra hominem, ſive edantur ſive bibantur, ſive forinſecus illinantur, & quomodocunque formata adhibeantur.* En totam HIPPOCRATIS Pathologiam Medicam, quam non recentem aut novam, indeque quibusdam futuram nauſeoſam, ſed ut ipſe *cit. loc.* fatetur, *à primis artis inventoribus acceptam*, graphicè tanquam in ſynopſi nobis delineat.

§. 2. Ineſſe verò in nobis tales ſapores & facultates, experientia tam quoad *aſſumta*, quàm quoad *retenta & excreta*, ubertim confirmat. Panis ſecalinus, quo nullum frequentius eſt alimentum, his *facultatibus Hippocratis* turget; moderato igne enim fundit ſpiritum acidum volatilem, (cum quo etiam aliquantulum ſalis volatilis in rectificatione unà aſcendiſſe, apud amicum me vidiſſe memini,) brevi temporis ſpatio, abſque Vulcani adjumento, aut Veneris aut Martis tincturas, aut corallorum aut hæmatitis ſolvens & extrahens, & in nonnulla corpora mineralia potentiùs ferè agens ipſâ aquâ forti. Præter panem aſſumimus acida, amara, acria, aromatica, dulcia, inſipida, acerba, ſalſa, &c. eaque variis ſalibus imprægnata, quæ utut ſub ſtomachi digeſtione in homogeneam, quoad ſenſum, ſalſam aut acidulam abeant maſſam, retinent tamen adhuc nonnulla ſuæ craſeos veſtigia; quod effectus medicamentoſi taliûm alimentorum non rarò confirmant. Diſſolvuntur hæc aſſumpta in ſtomacho à ſucco ſalino ſæpiùs acido; teſte namque experientiâ omnia aſſumta, etiam ſaccharum & mel, primùm in ſtomacho aceſcunt, quòd tam ructus, quàm legitimo tempore provocatus vomitus, antequam ſcilicet alimenta per fermentationem in chylum transmutata fuerint, manifeſtant. Quam fermentationem non modernorum ſaltim inventum, ſed jam HIPPOCRATI cognitam fuiſſe, palam eſt ex *ſ.* 20. *libr. de Vet. Med.*, ubi ita differit: *Et ſane puto his, qui cibum ſumere conſueverunt, quod non expectaverunt tempus juſtum, donec ipſorum venter pridie ingeſtos cibos perfectè conſumſiſſet, & exſuperaſſet, evacuatusq; eſſet, & quieviſſet, ſed in ferventem adhuc & fermentatum novos ingeſſerunt, &c.* Hinc ſimili menſtruo acido volatili chylum artificialem ex alimentis in vitro producere novit TACHENIUS in ſuo *Hippocr. Chym. cap.* 13. *pag.* 78. & BOYLE menſtruo ex vitriolo artificioſè parato idem perficit, *Uſefulneſſe of. Experim. Philoſ. P.* 2. *p.* 20 Acri verò nimis reddito hoc ſucco appetentia canina exſurgit, in qua copioſa acida vomitu rejecta affectum aut leniunt, aut tollunt; ſicut pinguia in tali caſu acorem vitioſum obtundunt, aut fixa terea eundem abſorbent. Balſamicus bilis ſapor amarus inſigniter omnibus notus. Pancreatica lympha, nunc ſubacida, nunc ſalſa deprehenditur, ita tamen acris, ut anno, & quod excurrit, elapſo in Anatome publicâ mulieris decollatæ ſanæ, intruſus ſtylus argenteus in ejus canalē, & ibidem aliâ ob cauſâ ad aliquot horas relictus, colore intensè cœruleo ex corroſione inchoatâ tinctus extractus fuerit, tincturâ ipſi pertinaciter adhærente. Reliqua lympha, lymphaticis comprehenſa vaſis, utplurimùm ſubacida, inſtar diluti citri ſucci guſtatur. Chylus, ejusque frater germanus lac, dulceſcunt; ſicut & ipſe ſanguis,

guis, qui tamen ſale volatili copioſiſſimè turget. Urina ſalſa eſt, i. e. acido & alcali volatilibus in ſalſum volatile junctis, fœta: cujus ſpiritus non adeò violento paratus igne crudum cupri corpus in tincturam intensè cœruleam ſolvere valet. Inſenſibilis tranſpiratio, & ſenſilis pedum ſudatio, ſalſa eſt adeò, ut orichalci limaturam calceis impoſitam, in viridem crocum diſſolvere valeat.

§. 3. Aſt quàm exceſſivos ſapores morboſo in ſtatu non rarò contrahunt hi ſucci? Vomitus ſæpè inſigniter amaricantes; non rarò auſteri, dentibus ſtuporem inferentes, moleſtant ægros. Scorbutici & hypochondriaci tam corroſivos rejiciunt per gulam liquores, ut, præter hujus & faucium doloroſam excoriationem, pelvim æneam, item argenteam, ærugine obducant: ipſum horum ſanguinem hæmorrhagiâ narium rejectum, adeo acrem, ut lintea, quibus exceptus fuerit, eroſerit, obſervavit DORINGIUS *de Med. & Med. p.* 109. (ſimilem vim corroſivam lînteorum Lunari mulierum tributo etiam aſſignat HELMONT. *cit. Tract.*) unde & horum urina obſervata fuit interdum adeò acris, ut pauló diutiùs in matula vitrea detenta, eam corroſerit, & nonnihil abſumpſerit, utut fortiſſimis menſtruis vitri compages reſiſtat. Quam facultatem diſſolvendi non obtinet interdùm ſtomachi menſtruum, dum præter gallinas HELMONTII, in quibusdam gulonibus & vitra obterat, & conſumat, item coria, teſtas, ligna, carbones, &c. exempla vid. in AMATO LUSITANO *Cent. 2. Cur. 69. Schol.*, *item in* SENNERTI *Paralipô.* Non minùs rarum eſt, quod refert BOYLE *ſupra cit. tract. p.* 68. de milite, lapides & fruſtula horum devorante, & ita conſumente, ut alvi excreta arenoſa exinde fuerint rejecta, lapidibus in ſtomacho in arenulas reſolutis. Notum aliàs eſt omnibus, duram ferri limati compagem in hypochondriacis, aut etiam virginibus cachecticis, non ſine ſanitatis optatæ emolumento diſſolvi; quin & numiſmata ænea deglutita, attrita priùs & nonnihil conſumta, per inferius guttur reddita tandem fuerunt, teſte AMATO LUSITANO *c. l.* & KERCKRINGIO *in ſpecileg. Obſervat. Anatom. Obſ. I.* Urinæ ſalſedo in acidum præternaturale mutata in ſtranguriis & dyſuriis ſufficienter ſe monſtrat. Sudores ſæpiſſimè (quod in declinatione Tertianæ, cum arthritide vaga conjunctæ aliquando obſervavi) inſigni acore ſunt tincti; unde præter moleſtum & manifeſtum acidum odorem, & cutis intenſum pruritum, & cuticulæ eroſionem inferunt. Ulcerum corroſiva & acida ſanies, quas non torturas ægris multiplicat? quæ oſſium robur in cariem, eadem erodendo, infirmat; imò argentea etiam & ferrea Chirurgorum inſtrumenta levi contactu non rarò diſſolvere inchoat, hincque indelebili maculâ eadem inquinat. Quid cancrum memorem, teneram mamillarum corroſivo ſuo ſale, arſenico autem quibusdam comparato, exedentem ſubſtantiam? Puſtulæ cutaneæ & ipſæ non carent vitioſo tali ſapore. Patavii familiariſſimus mihi erat juvenis, & ipſe Germanus, ſcabie inferiorum inprimis partium circa genua vehementer afflictus, cujus pruriginoſa ulcuſcula ſcalpendo aperta, liquorem ſeroſum odoris apertiſſimè acidi, inſtar ſubtilis cujusdam & penetrantis aceti, fundebant. Saliva naturaliter ferè eſt inſipida, quæ tamen in ſcorbuticis, corroſivò acuata ſale, gingivas manifeſtò depopulatur, & dentium oſſa erodit: vidi adoleſcentem ſcorbuticum, qui matutinis horis jejunus adhuc adeò acrem ſanguinolentam in chartam duplicem firmam exſpuebat ſalivam, ut hæc exinde brevi eroderetur: Hanc ipſam icterici, & multi febricitantes, amarore moleſto inquinatam percipiunt, quæ in hydropicis nimis ſalſa guſtatur. Catarrhales denique affectus, ex lympha nimis acri, ſive per nares ſive per oculos moveatur, oriri, unde interdum iſtarum partium ulcerationes ſequantur, fatetur HIPPOCRATES noſter *c. l. ſ.* 31. & 32.

§. 4. Meritò ergò HIPPOCRATES, manifeſtaturus & ſtatus pacati & turbati Reipublicæ Microcoſmicæ autores, (in tali caſu, ubi nihil *Divini* ſe immiſcet,) ſub ſaporum notionibus eos nobis declarat; idque propterea, ut (cùm in præfatis qualitatibus guſtabilibus profundior & potentior plerumque lateat dynamis) iis quaſi manu nos ducat ad inveſtigandas occultas ſalium proprietates & energias, cum ſalia ſub ſaporum formâ præprimis ſe nobis manifeſtent. Licèt enim affirmare nequeam, ex ſolis ſalinis particulis ſapores dependere; hoc tamen certum eſt, vix corpus eſſe magis ſapidum, quàm ſalinæ quod eſt propaginis, ipſaque ſalia nullum organum ſenſitivum potentiùs afficere, quàm guſtui quod inſervit, & pro ſalinarum imprimis particularum mutatione, & diversâ cum aliis textura, ſapores ſpecialiùs variare. Ignis ergò Spagyricus eſt conſulendus, qui in manu artificis & alterat variè, & etiam reſolvit concreta naturalia. Sed cautô hic opus eſt, ne Chymicorum ingredientes laboratoria ab inconditâ ſalium, ſulphurum & Mercuriorum turbâ, inſtar veſpertilionum in tenebris circumvolitante, obruamur, utpote ex confuſo PARACELSI chao mentali excluſâ. In genere duo ſe offerunt ſalia quaſi fundamentalia (quę ab uno ſummo ſale primitùs oriri, ſunt qui exiſtimant) acidi & alcali ſeu urinoſi quæ veniunt nominibus, ex quorum mutuâ conjunctione tertium ſalſum emergit, neutrum ex iſtis, de utroque tamen participans. Sub hoc genere infinita ſpecialium ſalium ſe offert varietas: nam *Acidum* aliud eſt ferri, aliud auri, aliud vitrioli, aliud nitri, aliud aceti, aliud ligni quercini, &c: *Alcali* contrà aliud *fixum*, aliud *volatile*, aliud *animalium*, v. g. lumbricorum, cancrorum, cervi, hirci, urinæ, oſſium, fellis; aliud *vegetabilium*, ſaporis *aromatici*, ut fœniculi, menthæ; *acris*, cochleariæ, ſinapi; *amari*, abſinthii, gentianæ, chelidonii; *adſtringentis*, gallæ, malicorii; *inſipidi*, ſempervivi, ſolani, &c. Sed quis finem inveniret, qui omnia hæc diſtinctè enarrare vellet? nam & HIPPOCRATIS ſexcenta nimis anguſta videntur. Plura qui vult, adeat TACHENIUM *in Hipp. Chym.* & ejus *Clave*, ZWELFERUM *in Append. ad Animadv. p.* 71. & *ſeq.*; & videat ea, quæ SWALBE *de acido & alcali* conſcripſit.

§. 5. Conſiderandum modò ulteriùs venit, quod omnis ſalium potentia ex eo radicaliter dependeat, quod alcalia & acida ubicunque ſibi (medio imprimis aqueo vel fluido) occurrerint, tanquam contraria in ſe invicem agere, ſeſe contemperare, deſtruere, & tandem arctâ concordiæ unione ſeſe in ſal tertium conjungere ſatagant. Prout verò diverſus eſt ſalium ſtatus, dum ea rarò pura aut ſolitaria, quin potiùs ſemper aliis concretorum particulis intermiſta exiſtunt, etiam effectus reciprocæ iſtius actionis & mutui concurſus eſt varius: Nunc enim *effervescentiam* impetuoſam cum bullis & ſtrepitu, & inſigni non rarò incaleſcentia, ubi eadem ſunt acriora; nunc verò *fermentationem*, ubi eadem adhæſione aliarum particularum materialium ſunt temperata; nunc *coagulationem* & novorum concretorum productionem, ubi mutuô amplexu alia ſimul adhærentia ſibi uniunt; nunc *ſeparationem* ſeu præcipitationem rerum, non benè cum iis unibilium, producunt. In genere ex talibus iſtis cum aliis particulis materialibus diverſimodè concurrentibus, junctis, ſeparatis, variè ſituitis & contextis, &c. non tantum ipſa eorum varietas, & Protei inſtar mutabilis facies; ſed omnes ferè inſigniores in natura alterationes, forſan etiam generationes & corruptiones, proficiſcuntur, quas ſpecialiter excutere, non eſt hujus loci.

§. 6. Quod ſi ulteriùs rationem iſtius mutuæ ſalium in ſe actionis, indequè adeò diverſorum Naturæ inde ſurgentium phænomenon inveſtigare velis, in promtu erunt conditiones minutorum corpuſculorum ſeu particularum ſalinarum mechanicæ, in ſpecie determinatæ eorum figuræ, & texturæ, magnitudines, & inde exſurgentes diverſæ motiones; iſtæ enim ſunt tales, ut acidum & alcali ex figuræ & texturæ proportione certo modo ſibi adhærere, & mutuo amplexu ſe continere queant: antequam verò ad debitum unionis ſitum perveniunt, medio fluido, cujus particulæ ſunt in continuo motu, permiſta, unum impingit in alterum, hoc trudit, iſtud repellit, acidum rodit alcali, hoc abſorbet acidum, idque tamdiu, donec diuturnâ affrictione, & hinc inde contorſione, in legitimo ſitu unita firmiter ſibi adhæreant, & ita figuræ & texturæ mutatione in ſalſum abeant, aliasque concretorum alterationes (ratione aliarum particularum unà concurrentium, & vel ſimul connexarum, vel ſeparatarum, vel translocatarum) inferant: qua texturę ipſorum ſalium mutatione & ipſa variè exaſperantur, mitigantur, alterantur, & ita infinita iſta *Hippocr.* conſtituunt: Sic enim oleum acidum vitrioli cum oleo tartari urinoſo mutuâ texturæ mutatione vel ſalſum leviter, vel inſipidum tertium, producunt: Sic ex alcali fixo cum ſilicibus calcinatis in ignis vehementi tortura per violentū & continuum particularum motum, ob mutatam earū texturā, novum & planè mirabile ens, nempè vitrum, producitur, cui ſimile Natura nullibi, niſi in lapidibus pretioſis conſtituit: Sic mutatione figuræ & texturæ particularum materialium ſal commune nudis in igne fuſionibus, in aqua ſolutionibus & coagulationibus repetitis, in terrā inſipidā abit, teſte BORRICHIO, *de Ortu & Progreſſ. Chym. p.* 82.

Sic oleum ſulphuris vel ſpiritus. Vitrioli, ſali communi vel nitro affuſus, mutatione certâ utriusque texturæ dat ſal illud mirabile ſeu enixum GLAUBERI, quod figit & ſolvit, & ex ſale communi paratum reſerabit clauſtra auri, aliorumque ſubjectorum ſulphureorum, ex nitro verò Lunæ: Sic alcalia vegetabilium volatilia ſub ignis torturâ, cōcurrendo cum ſulphure concreti, in quo latet acidum, & mutando texturam, abeunt in ſal fixum ſalſum, quod fortiori concrematione, & in igne fuſione, abit tandem in perfectum alcali: Sic aqua fortis nudâ texturæ ejus, per ſal commune vel ſal armoniacum additum, mutatione aurum ſolvit, & Lunam antea amicam ſpernit. Nam in hoc menſtruorum conſiſtit diverſitas & ſimul etiam poteſtas, ut correſpondeant particularum ſuarum figuris, poris & meatibus corporis ſolvendi, & particulis ſolutis. Unde Alcaheſticum menſtruum ob ſummam penetrantiam & ſubtilitatem quaquaverſus penetrat, & omnia diſſolvit, teſte, præter HELMONTIUM, experto STARCKEY *Pyrotechn. c. 9. 10. & 11. & ſeq*, it. BECHERO *in Phyſ. ſubterran. l. 1. ſ. 3. c* 4. Hinc nihil repugnat dari etiam menſtrua inſipida, modò ita ſint conſtituta, ut, v. g. auri poris exactè reſpondeant, iisque ſe ſubtiliter & promptè inſinuent. Nam nihil impedit, corroſiviſſima mutatâ texturâ inſipida fieri; ſicut è contra, teſte BECHERO *Phyſ. ſubterran. l. 1. ſ. 5. c. 2. §. 23.* ipſa communis aqua multoties deſtillata & rareſacta ita corroſiva redditur, ut metalla ſolvat; quæ aqua aliâ ſub præparatione in acetum tranſit teſte, HELMONTIO *Tr. Sextupl. digeſt. alim. §. 59.* LAURENBERGIUS ſaniè aſſerit, ſe talem vidiſſe aquam ſeu liquorem, in qua aurum ſine ulla corroſivitate liqueſcat, inſtar glaciei in aqua calida; *Aph. 5. contra Salam.*

§. 7. Per tales ſalinas facultates adeò potentes in adminiſtrandis Naturæ negotiis definiendas eſſe cauſarum morbificatum energias, ſub ſaporum ceu per ſe notiſſimorum formâ, inculcat HIPPOCRATES. Ob id & bilem flavam nomine amari deſignat; acutam verò & acrem bilem æruginoſam definit *lib. cit. ſ. 34*; generationem verò illius deſcripturus, *l. 4. de morb. ſ. 8. num. 3.* ita diſſerit: *Poſtquam comedit & bibit homo aliquid amari, quodque aliàs bilioſum & leve eſt, copioſior bilis fit in hepate*: & ita *per amarum & leve* ſeu volatile, ut hodierna loquendi fert conſuetudo, bilis naturam determinat. Non enim calidum aut ſiccum eſt, quod præpollet in bile, ignea ob id vulgò appellata; ſed acre & amarum, i. e. alcali inſigniter volatile, temperatum tamen ſulphure ſeu oleo, in ſeipſo rubro: ut prioris beneficio chylum balſamico imbuat vigore, ſimulque acorem ejus volatilem, à ſtomachi digeſtione nonnunquam ſuperſtitem, in perfectum ſalſum volatile transmutet; poſterioris verò ratione tincturâ ſulphuris inviſibili eum tingat, pro futura ſanguificatione. Flava bilis ſic dicta excrementitia cruditatem ſtomachi nidoroſam, & ita neque calorem, neque frigus, ſed alimentorum corruptionem ex nimio pinguium & ſimilium, ſuccum ſtomachi hebetantium & depravantium, ejuſque ſalinam vim enervantium, uſu naſcentem. Æruginoſa bilis acris & acuta, aut ex alimentis in ſtomacho vitioſo acore depravatis, aut ex vitioſè acido pancreatis ſucco, perverſam effervеſcentiam cum bilis ſale volatili oleoſo in inteſtinis excitantibus, originem ducit; nam & ſpiritus vitrioli, bili ex veſicula eductæ admiſſus, colorem ex atro vireſcentem producit, teſte GRAFFIO *Diſſ. de ſucco pancreat. §. 147*: unde & talia æruginoſa infantibus ſunt familiaria, ex lacte corrupto & aceſcente enata, quæ poſt moleſta ab acido nimio tormina rejecta, & acidum manifeſtò ſpirant, & acidum abſorbentibus, verbi gratiâ ocul. cancror. ebore aut CC. uſto, it. cretâ, ſem. aniſi, & ſimilibus curantur. Talia æruginoſa ab hypochondriacis ſuperiùs rejecta, & manifeſto linguæ acore dentes ſtupefaciunt, & adjunctâ auſteritate ſauces & gulam fortiter adſtringunt. His adjunctæ ventris murmurationes, flatulenti borborygmi, & inteſtinorum convulſivi dolores, effervеſcentiæ illius præternaturalis in inteſtinis inſeparabiles ſunt comites.

§. 8. A bile ad ſuccum melancholicum deflecto, qui vulgò frigidus, ſiccus, & ob id terreſtris ſtatuitur. Sed ut taceam, nullitatem talis ſucci (prout vulgò quidem explicari ſolet) ſufficienter eſſe demonſtratam à CORINGIO *Tr. de ſanguin. generat. & mot. cap.* 12. 13. 14, certè ea, quę de hoc humore obſcurè dicuntur, perſpicuè per acidum, item acerbum, in corpore noſtro ſecundùm HIPPOCR. reperibile, explicantur: ſive ſit ſuccus fermentativus ſtomachi nimis acidus, ſive ſuccus pancreaticus nimis auſterus, ſive lympha nimis acida, ſive in particularibus membris, ex corruptione alimenti proximi, talis acor peregrinus, verb. g. in ulceribus & abſceſſibus, generetur. Ob id convenienter admodum aceto comparat melancholiam SENNERTUS *lib. 2. de febr. cap.* 20, manuductore tamen noſtro HIPPOCRATE, qui verè chymicè *lib. de vict. acutor. ſ.* 28. diſſerit: *aciditates ex aceto, amarâ bile abundantibus magis conferunt, quàm atrabilariis; amara enim diſſolvuntur, & in pituitam tranſeunt, dum ab ipſo attolluntur*, (i. e. ut terminis uſitatis explicetur, acida præcipitant alcali volatile in bile, & ſimul transmutantur effervеſcendo, quod forſan atolli vocat HIPPOCRATES, in tertium ſalſum vel omnino inſipidum, inſtar pituitæ aquoſæ ſeu inſipidæ:) *Nigra verò fermentantur & attolluntur, ac multiplicantur; acetum enim nigra ſurſum ducit, vel, interprete* SENNERTO *l. 2. de Febr. c. 20. p. 296. nigra exaltat*; (i. e. nigra ſeu melancholica, aut atrabilaria, quæ bili amaræ opponit HIPPOCR., ab aceto augmentantur, & in ſua qualitate nociva per fermentationem, acriora & volatiliora facta, exaltantur. Exaltatione iſtâ acidi generatur bilis, quam vulgo vocant atrā, acris admodum & corroſiva, ex acidi in gradu & volatilitate augmento nata, furia corporis peſſima; nam & lenia ſpernit remedia, & validioribus in deterius ruit. Conſideremus pro exemplo cancrum exulceratum, ab omnibus ab atra bile derivatum: hujus acidum & volatile fermentum inſtar aquæ chryſulcæ corroſivum ſe monſtrat, corrodendo & depaſcendo vicinas partes: hic acor uti medicamentis Saturninis, quæ acidum abſorbent & dulceſcere faciunt, aliquantiſper miteſcit, ita contraria mitiora alcali ſpernit, à validioribus verò & acrioribus propter ſubitam efferveſcentiam, & hinc vicinæ partis colliquationem, plurimùm exacerbatur, ſupervenientibus febre & totius ardore, partis ulceratæ horrendo dolore, ſimilibusque ægrorum tormentis. Imò verò vulgaria ulcera, acrioribus paulò tractata, in cancroſas malignitates ſimiliter degenerant, exaſperato & volatiliſato eorum fermento.

§. 9. Paracelſiſtarum idolum, Tartarus microcoſmicus, propter aliqualem ſimilitudinem cum propriè ſic dicto Tartaro, Bacchi filio, ab acore vini, propriâ fęce ſaturato, & cum eadem in ſal compoſitum, ipſo patre Vino nobilius, coagulato, ita dictus, non niſi ex Hippocratis potentiis ſuam obtinet autoritatem; ſive enim reſolutus in forma liquida fluctuet, huic inde dolores, lancinationes & torſiones inducens, ſive jam ſub coagulo peregrino ſeipſum coerceat, ubique principium omnis ejus operationis eſt acor, partibus hoſtilis. Eſt ſcilicet Tartarus propriè loquendo nil aliud, quàm ſuccus acidus, facilè in ſubjecto idoneo coagulabilis, aut jam in eodem coagulatus, vitio primæ digeſtionis, ob hujus cruditatem acidam, & ſecum vitioſæ ſegregationis, genitus. Acor ergò talis vitioſus in ſtomacho hoſpitans & graviorum ejus ſymptomatum, & ſucceſſivè mali hypochondriaci, eſt autor: in inteſtinis torminum colicorum fœcunda eſt genitrix, imprimis ſi ſubjectatur in copioſo inteſtinorùm muco, pituita acida tunc appellato: lotium imprægnans ſtranguriam infert; ſicut in articulis arthriticas torturas: maſſæ ſanguineæ inquinans dulcedinem, & cordis palpitationes, & ſcorbuticos infert affectus. Sin aptum inveniat ſubjectum, imprimis de alcali participans, cum eo coagulatur in Gorgonium monſtrum, quale eſt omne Duelech ſeu calculus, tam in renibus quàm felliis folliculo, ex ejus coalitu; ibi quidem cum urinæ volatili ſale per fermentum putredinis reſoluto; hîc verò cum alcali volatili bilis genitum; ſub qua concretione, quicquid coagulabile ſimul deprehenderint, in novi concreti conſortium trahitur: Sic ſynoviam, articulationes oſſium inſtar cujusdam axungiæ oblinentem, coagulat in tophos, arthriticis cognitos, & oſſium corrumpens alimentum, cum eodem in gummata Gallica, oſſa cum intolerabili nocturno tormento perforantia, concreſcit. Sin viſcidę conjunctus mucilagini anguſtias vaſorum permeare nequeat, ſed circa easdem coagulatus ſubſiſtat, oppilationum & obſtructionum, omniumque ſcirrhorum & ſcrophularum eſt artifex. Contra hunc acidum pręternaturalem Tartarum uſurpantur medicamenta & ipſa tartarea, ſeu ſit ſpiritus tartari perfectè volatilis ſeu urinoſus, ſive ſit Sal ejus volatiliſatum; hæc enim & acorem ejus deſtruunt, & producta jam coagula diſſolvunt & reſerant.

§. 10. Præter enarratos hactenus ſapores, dulce denique & inſipidum non rarò memoratur HIPPOCRATES, innuens hoc ipſo ſtatum temperatum & blandam dulcedinem nutritii corporis noſtri ſucci, chyloſi quidē pro partibus

ſper-

ſpermaticis ſeu nervinis, ſanguinei verò pro parenchymatibus ſanguineis. *Dulcia enim & pinguia ac oleoſa replent, quia ex modica mole multum diffunduntur: at vero acida & acria & auſtera & acerba, & ex toto collata & ſicca non replent ſeu nutriunt*, docet HIPPOCRATES *l. 2. de Diæta, ſ. 33. num. 19. 25. &c.* Hinc ſi blanda & temperata dulcedo nutritii ſucci pervertatur, ut acrimoniam vitioſam, in ſpecie ſalſam, acquirat, unde aſper minusque mitis reddatur, & exinde nutritioni ineptus fiat, ſubinde tabe & atrophiâ emaciatum corpus, vivum ſceleton repræſentat. Succus talis nutritius minus in ſtomacho ex alimentis reſolutus, & volatiliſatus, ſed viſciditate præternaturali tenax & glutinoſus, pituitæ preternaturalis nomine vulgò venire ſolet; ſive ullo exceſſivo ſapore careat; ſive acrimoniâ ſalſâ, ſive etiam aciditate peregrinâ, deprehendatur inquinatus.

CAPUT III.

FACULTATUM HIPPOCRATICARUM AD HYGIENEM ET THERAPEUTICAM APPLICATIO.

§. 1.

QUæcunque mala homo patitur, omnia à facultatum potentiis proficiſcuntur*, inquit HIPPOCRATES *cit. lib. ſ. 34.* quæ facultates, ipſo interprete *ſ. 39, humorum noſtri corporis ſummas vires & robur* deſignant, illis ſaporibus ab eo definitas. Sed cum eædem & naturalem noſtram adminiſtrent œconomiam, & tanquam negligentes aut inobedientes miniſtri ſimul eandem non rarò peſſundent, propterea diſtinctum earum & ſtatum & effectum declarat *Divinus* noſter *Senex ſ. 24. & 25. & lib. de natur. hum. ſ. 6. Hæc quidem mixta inter ſe & temperata, neque conſpicua ſunt, neque hominem lædunt: ubi vero quid horum ſecretum fuerit, atque ipſum in ſeipſo fuerit, tunc & conſpicua ſunt, & hominem lædunt.* Superiùs ſcilicet monitum fuit, ſalinas potentias continuo reciprocæ actionis motu ſeipſas fatigare, & in æquilibrio poſitas, aliis permiſtas, blandâ & æquabili fermentatione agitari, ſub qua ſeipſas, tanquam mutuò activa & paſſiva, ita temperent, quo minùs aliquod nocumentum in corpus redundare poſſit. Ipſum hoc eſt, quod corporis machinam ſartam tectamque conſervat, ſi ſcilicet ſanguineum vitale nectar debitâ fermentatione circulatur, quâ & chylus ipſi aſſimilatur, & ſpiritus volatilis volatiliſatur, ſimulque reliqui ſucci debitam craſin, & proportionem, tam ad ſe invicem, v. g. bilis ad ſuccum pancreaticum, quàm ad ſubjecta externa, v. g. ſuccus ſtomachi fermentativus ad alimenta, obtineant. At vitiatâ hâc facultatum proportione, & læſâ earum temperaturâ, ſin vel in gradu una excedat alteram, vel à naturali craſi degenerent, cujus infiniti ſunt modi ſecundùm HIPPOCRATEM, non poteſt non rebellio atrox turbare microcoſmum.

§. 2. Origo læſæ temperaturæ, indeque ortorum morborum, *partim ex diætis, partim ex ſpiritu, quem attrahentes vivimus*, eſt, autore HIPPOCRATE *de Nat. human. ſect. 18. num. 11.* Diætæ partem primam conſtituunt aſſumta, de quibus nos ita informat *Oraculum Coum, lib. cit. ſect. 25. Quin & ex cibis, quicunque nobis incommodi ſunt, & ingeſti hominem lędunt, horum unusquisque aut amarus eſt meracus, ac intemperatus, aut ſalſus, aut acidus, aut alius quis intemperatus & fortis: & propterea turbamur ab ipſis, quemadmodum etiam ab his, quæ ex corpore excernuntur. Omnia autem quæ edit aut bibit homo, talia edulia palam eſt, minimè hoc intemperato & diſſidente ac excedente ſucco participare, velut ſunt panis & maza, & his ſimilia, quibus adſuetus eſt homo plurimis & ſemper uti.* Jam verò edulia iſta hominis ſunt vegetabilia, aut animalia illis ipſis anteà ſaturata: in quibus terrâ naſcentibus ſuas facultates maturè conſiderat *Cous* noſter, dum *lib. de Natura human. ſ. 11.* ita ſcribit: *Quemadmodum ex terra naſcentia, & in ipſam plantata ac ſeminata, ubi in terram pervenerint, unumquodque trahit id, quod naturæ ſuæ familiare in terra exiſtit: ineſt autem in terra & acidum, & amarum, & dulce, & ſalſum, & omnigenum, &c.*

§. 3. Scilicet, ut idem nos informat HIPPOCRATES *ſ. 26., Robur, & augmentum ac alimentum præſertim per nihil aliud contingit, quàm quod probè temperatum eſt, & nihil habet intemperatum, neque forte, ſed totum unum factum eſt, & ſimplex, & non forte*: hæc enim in naturali ſtatu absque ulla alteratione corpus conſervant, ob quam temperaturam & lac, & carnes, & oryza, ſimiliaque Cerealia, tam commodum ſuggerunt alimentum. Aſt ubi exceſſivus ſapor imprægnat edulium, ſalinam potentiam excedentem manifeſtans, non poteſt non, iiſdem corporis noſtri potentiis occurrendo, easdem alterare, aut augmentando, aut imminuendo, aut diverſimodè alterando; plus minus tamen, prout *aut* major vel minor fermenti ſtomachici in illo alterando & transmutando fuerit poteſtas, *aut* prout conſuetudine ejus corporis noſtri potentiæ ſalinæ magis vel minus jam anteà ab eo immutatæ fuerint. Sic enim & venenorum conſuetudine, alteratis jam corporis noſtri potentiis, eorum robur imbelle factum fuit, & continuata diutiùs eadem medicamenta, tandem incaſſum adhibentur: unde non tantùm loco modò citato §. 2. conſuetudinis rationem habet *Divinus Senex*, ſed ejus obſervantiam quoque diligenter inculcat *ſ. 2. aph. 50*, dum *conſueta longo tempore, etiamſi deteriora ſint, inſuetis minus moleſta eſſe*, pronunciat.

§. 4. His ſuis potentiis determinandas eſſe alimentorum facultates, non calore & frigore, ſufficienter docet HIPPOCRATES *in libris de Diæta, it. l. de Affect. ſ. 49*, ubi acrium, ſalſorum & acidorum, dulcium alimentorum frequentiſſimam mentionem injicit: & hoc illuſtrat pariter *lib. de priſc. med.* §. 22. & 23. exemplo cujuſdam, crudo tritico & carne læſi, pane verò propinato curandi, quem præfert tritico crudo, non ob qualitates elementares, ſed ob id, quia ſit præparatus, ſub qua præparatione diverſas ſubeat alterationes. Præparationis cardo in legitima conſiſtit fermentatione, quâ adjectione fermenti acidi volatilis farinæ aufertur viſciditas, quæ multum ſtomacho aliàs faceſſit negotii, & reſolutæ partes ſalinæ & quædam ſulphureæ aliarum particularum implexu aliquantiſper ſe extricant, fermentando volatiliſantur, & in ſpiritum volatilem ardentem tranſmutantur: antequam verò totæ hoc modo fuerint volatiliſatæ, clibano impoſita maſſa torretur; unde pars volatiliſatorum ſalium in ſpiritum avolat, ſuavi odore omnia replens, quibusvis perlarum aquis virtute confortativâ à BECHERO *l. 1. Phyſ. ſubterr. ſ. 5. c. 2. §. 144.* præpoſita, cujus colligendi modum docet KERGERUS *de Ferm. ſ. 3 c. 1 p. 181*; pars verò ſalium altera, nondum perfectè volatiliſata, impedito fermentationis per exſiccationem motu, à reliquis particulis implicata detinetur, facili tamen Vulcano in ſpiritum ſubacidum volatilem per retortam ſeparanda, à quo ſubtilis panis aciditas etiam dependet. Panis ergò ſtomacho ingeſtus propter hunc ſpiritum acidum volatilem, de quo ſupra *c. 2 §. 2*, ex ſuſcepto fermento productum, liqueſcens in ſtomacho in cremorem, herbas & cibos, quibus cum eſt maſticatus, unà colliqueſcere cogit, ut rectè loquitur HELMONTIUS *Tr. victus ratio* §. 15; adeòque fermento ſtomachi potenter fert ſuppetias, & locum cujuſdam fermenti aliis cibis additi quodammodo ſupplet: & propter ejus convenientiam cum ſtomachi ſucco fermentativo nunquam nos panis, continuò licet comeſti, capit faſtidium, quin potiùs naribus admotus nauſeam & vomitum ab aſſumtorum horrore imminentem compeſcit; & ſicut ægrotantes ultimò ejus appetitum amittunt, ita convaleſcentes eundem primariò denuò recuperant, ut rariſſimum ſit, quosdam à pane omninò abhorrere, qualis fuit puer iſte apud SCHOTTUM *Phyſ. Curioſ. l. 3. c. 27 p. 530. & ſeqq.* ab imaginatione maternâ graviditatis tempore ita diſpoſitus.

§. 5. Loco aquæ vinum ſupra dicto ægro propinat HIPPOCRATES, ſtomacho ſimiliter blando acore acceptiſſimum, de cujus uvarum benedicti nectaris natura & ſtatu, cùm ab aliis, in ſpecie à *Celeb. D.* SACHSIO *in Ampelogr.* qui inſtar omnium eſt, ſufficienter actum ſit, cui jungatur BECHERUS *Phyſ. ſubterran. l. 1. ſ. 5. cap. 2*, non eſt, quod actum agam. Hoc ſaltim, quoad *Hippocraticas Facultates*, noto, obſervandos in eo eſſe *& ſpiritus ſalinos volatiles ſulphureos, ſulphur* Bezoardicum vegetabile, item aurum potabile vegetabile quibusdam dictos, *& etiam acidum*, primo guſtu plus minus ſenſile: ratione cujus & vinum cum unicornu foſſili notho efferveſcit, & ab oleo ſilicum in inſtanti coagulatur. Spiritus vini volatilis, tanquam ſymbolizans quodammodò ſpiritui vitali, brevi morâ ex ſtomacho in vaſa raptus, advocatur in hujus ſupplementum, levi contactu fermenti in corde perficiendus: Sin verò plus juſto hic inſit ſtomacho, ebrietas ſequitur, quatenus celeri diſtributione totus in ſpiritum vitalem commutari nequit, quin ſpiritus animales

priùs in motus confuſos & inordinatos actos, quodammodò ſulphure ſuo figat, inſtar opii & aliorum narcoticorum, indeque eos torpidos, & ad debitas motiones & expanſiones ineptos reddat. Quoad acidum vini benignum: hoc partim in ſtomacho, partim in inteſtinis, concurrente fermento ſelleo in ſalſum volatile abit: ſin verò inordinato, & in ſpecie vini nimio abuſu, crudus & acidulus liquor ex ſtomacho elapſus fuerit, hoſtili, ſuâ toti corpori aciditate, cum ſibi adjunctâ aquâ vitæ in inteſtinis tormina colica, & exindè in artubus pareſes, aut contracturas, præter mala arthritica & nephritica, progenerat, Tartaro tàm reſoluto quàm coagulato ſuperiùs adſcripta; adeò ut ſæpiſſimè vinum prohibendum ſit ægris, non ratione ſpiritus ſui ardentis, ſeu, ut vulgò dicunt, ob nimium ejus calorem, quàm ratione acidi ſui, partibus inſenſiſſimi, ver. g. in vulneribus, articulorum affectibus, &c. Sic memini mulieris, dyſuriæ ſubinde obnoxiæ, cujus paroxyſmus tam ab aceti, quàm vini uſu ſubitò recrudeſcit, oleo amygdal. dulc. cum lapil. cancrorum & percarum denuò ſopiendus.

§. 6. Vini Vicarius eſt cereviſia in locis Septentrionalibus, decoctum ſcil. hordei vel tritici, cum lupulo ut plurimum, fermentatione exaltatum, quæ temperatior quidem eſt vino, indeque minùs-alterativa, ſed plus nutritiva, iisdem tamen potentiis Hippocraticis ſimiliter inſtructa, utut ejus acor non adeo purus, quin potiùs lupuli ſale amaricante de, alcalium natura, nonnihil modificatus. In præparatione obſervanda venit hordei germinatio, eum in finem inſtituta, ut viſciditas ejus mucilaginoſa corrigatur, quæ & fermentationem decocti impediret, & digeſtionem ſtomachi turbaret; hordeum enim parum coctum ventoſitates efficit, oppilationes verò, ſi meliuſculè bullierit. Aſt ſub iſta germinatione irrorata grana aquarum imbibitione turgeſcunt, unde reſoluta ſalia in iis, aliarum particularum complexu aliàs irretita, mutuò agere & reagere, & anguſtiâ loci concluſa, quâ datâ portâ, prorumpere, & ita per gemmam ſecum adhærentes particulas ſimul protrudere incipiunt. Verùm ne in liberiore aura continuatâ iſta actione fermentativâ omninò avolent, ſemenque ita emoriatur, & particulis activis ſalinis ſpoliatum pro fermentatione cereviſiæ fiat ineptum, toſtione ulterior ſalium in germinatione prohibetur progreſſus, & poſtquam contritum fuerit, & cum lupulo conditum per cocturam, in cereviſiam per reſtauratam fermentationem abit. Ineſt enim omnibus vegetabilibus, imprimis ſeminibus, & ex his præ cæteris Cerealibus, ſubſtantia quædam viſcida & mucilaginoſa, quam ceu primarium actuitatis ſuæ objectum digeſtio ſtomachi reſolvit in cremorem nutritium. Hæc ſubſtantia dum per fermentationem recluditur, & volatiliſatur, transmutatur in ſpiritum volatilem ardentem, novum ens, formaliter ab eo quod erat antea diſtinctum; adeò ut non ampliùs ſubjaceat fermenti ſtomachalis imperio, nec ampliùs ſit ita nutritiva ut anteà, quin potiùs ſubitò tranſeat, ut ſuprà dictum de ſpiritu vini, ad augmentandos ſpiritus corporis, & ita facta eſt primariò egregiè confortativa; ob id namque liquidus potus longè faciliùs nos recreat, quàm ſolidus cibus. Natura equidem neque cereviſiam, neque vinum, ut talia, poſtulat, ſed tantùm ſimpliciter ut humida, quibus latex corporis abſumtus reſtauretur pro ſubminiſtrando alimenti vehiculo; id quod bruta ſimplici aquæ hauſtu contenta ſufficienter demonſtrant: Verùm curioſitas humana, per artem ſubinde præſumens corrigere naturam, conjungit aquam ſpiritui per fermentationem, quo unâ vice & latex ſubminiſtretur, & alimentum ſuppeditetur, & ſpiritus reficiatur.

§. 7. Tartarorum potus, ut notum, eſt lac equinum, idque tantummodò in ſolennioribus feſtivitatibus; quod tamen ita præparare norunt, ut ebrietatem concilient, non ſecus ac vinum. Modus præparandi cùm ſit curioſus, eundem ex Lingua Gallicâ in Latinam translatum, ex *Relatione de Tartarie per* JEAN LUCA, *Religieux Dominique, de Tartares Precopites p. 15. & p. 19.* hinc annotare
,, libuit. *Eorum potus, quem nominant Chimus & Boza, cum*
,, *farina milii (forſam interdum loco hordei) inebriat inſtar vini*
,, *noſtratis: præparatur ſequenti modo: Poſtquam equa pe-*
,, *perit, permittunt pullum lactere per menſem, poſtmodum ap-*
,, *plicant naſo pulli fruſtula ligni acuminata, eum in finem,*
,, *ut quando pullus velit ſugere, equa iiſdem puncta eum*
,, *admittere nequeat. Interea ipſi colligunt lac, eoque*
,, *vas replent, in quo vinum aliàs fuerit (ſi tale habere*
,, *poſſunt) quod dum in vas reconditur, per linteum trajici-*
,, *tur, & vas poſtmodùm exactiſſimè obturatur. Huic*
,, *injiciuntur 20. vel 30. gr. hordei, cum còchleari oxygalæ*
,, *vaccinæ, ſeu lactis acidi vel ebutyrati, aut ſaltem pa-*
,, *rum fermenti. Interea neceſſe eſt, collocare vas iſtud*
,, *vel prope ignem, vel exponere idem radiis ſolaribus, ut*
,, *lac bulliat & benè clareſcat, id quod ſpatio 2. vel 3. ſepti-*
,, *manarum evenit: quod ſi addatur tantillum vini, potio erit*
,, *eò gratior. Lac ita benè depuratum trajicitur per linteum*
,, *purum, antequam hauriatur pro potu, qui præparatus tem-*
,, *pore vernali melior eſt omni eo, qui reliquis anni temporibus*
,, *conficitur. Hæc potio longè durabit; tantum enim lactis no-*
,, *vi ſemper denuò infundi poteſt, quantum exhauritur. Ob-*
,, *ſervandum & hoc, quod ſi lac per ſeipſum ſatis aci-*
,, *dum fuerit, non opus erit oxygalam vel fermentum adde-*
,, *re, ſed ſufficiunt hordei grana ut que magis tutò procedatur, in*
,, *diſtinctis vaſculis inſtituenda eſt præparatio. Poteſt enim*
,, *quibusdam infundi nodulus ex radicibus violarum aut folio-*
,, *rum coriandri. Decies quotidiè equæ lac emulgetur, dum*
,, *ea intereà optimis herbis nutrienda eſt. Potio hæc eſt admo-*
,, *dum ſalubris, & magno emolumento iis, qui ſunt impoten-*
,, *tes. Semina coriandri meliorem habent ſaporem ipſis foliis.*
Hactenus Autor Gallus, in quibusdam nonnihil obſcurus.

§. 8. Poſt aſſumta eſſe inſpirita, quæ potentiarum Hippocraticarum proportionem & temperaturam in ſuccis machinæ noſtri corporis hydraulicæ turbant, *ſupra §. 2.* dictum fuit. Tota namque atmoſphæra, quam nos reciprocâ reſpiratione attrahimus, copioſiſſimis particulis, inſignibus facultatibus Hippocraticis ſalinis pollentibus, & quaſi tot diverſis fermentis, imprægnata eſt. Notum eſt, non vitrioli tantùm caput mortuum aëri expoſitum, de novo ſingulari ſpiritu acido imprægnari, ſed etiam terram tàm nitri quàm aluminis exhauſtas ſemel, aëri expoſitas, poſt aliquot annos novum nitrum vel alumen ſuppeditare. Hinc aërem non ſine ratione, oculari eoque firmo experimento confirmatus, plenum ſale Hermetico univerſali, in diſtinctis matricibus determinationes varias ſuſcipiente, ſtatuit ROCHAS *Tr. Obſervat. nouvell. des eaux. mineral. c. 1.* Nam & duris metallis in aëre quis ſtatuerit incunabula, & tamen minera plumbi Anglica ante multos annos exhauſta, ab aëre novo plumbo imprægnatur, teſte BORRICHIO *ad Bartholinum in hujus Epiſt. 92. Cent. 4.* Idem fit cum ſcoriis ſtanni ab igne depauperatis, per aërem denuò fœcundatis; vid. *Hiſtor. de Singularit. Natur. d. Anglet. p. 16:* uti etiam biſmuthi vena Miſnenſis inanita, aëri expoſita argento denuò nonnihil locupletatur. Antimonium fixatum ad volatilem tamen revertitur naturam, aëri ubi fuerit expoſitum. Vegetabilia ſimiliter nonnulla, quæ inter principaliora ſunt bulbus ſcyllæ marinæ, uti & aloë Hiſpanica in conclavi ſuſpenſa, ex aëre ſolo vegetantur, creſcunt & ad tempus adoleſcunt; non minus quàm viperillæ, araneæ & ſcorpiones ex aëris ſuctu, vitris arctè incluſæ, vitam trahunt; Quæ non fermenta imprægnant aërem tempore veris, dum putris gleba reſoluta exhalat copioſiſſima ſalina miaſmata, admodùm fermentativa, quæ maſſam noſtram ſanguineam de novo quaſi inſpirato fermento animant, ut hac occaſione annoſi & clandeſtini morborum fomites potenter ſubinde exardeſcant. Hyberno tempore ſale ſubtili acido, de armoniacali forſan natura, aërem plenum eſſe, perſuadent faciei, labiorum & manuum contractæ aſperitates & ſuperficiales fiſſuræ, lotione urinæ aut ſaponis acris, tanquam contrario alcali curandæ. Fermenta locorum endemica, aut interdum epidemica, ſalinæ omnia nunc acidæ nunc urinoſæ naturæ, quò & omnia pertinent contagia in diſtans operantia, aëris amplo ſinu foventur. Hæc ergò inſpirata, quas non ataxias & dyſcraſias in maſſa ſanguinea, ejuſque potentiis Hippocraticis, item in aliis humoribus particulis ſuis ſalinis fermentativis inducet?

§. 9. Intemperatas ergò, & ita altero extremo excedentes illas potentias nos lædere aſſerit HIPPOCRATES. Hinc enim tot frequentes febrium efferveſcentiæ, tot tormenta ab acido vitioſo inducta, tam variformia affectus hypocondriaci & Protei ſcorbutici ſymptomata, nunc caloribus nunc horroribus comitata. Curam ob id talibus, quæ intemperatas, & à legitima craſi degenerantes potentias in juſtam temperaturam reſtituere valent, inſtituendam monet; *tunc enim humores acres crudos dictos, ex permixtione & temperatura mutua, non calidi aut frigidi ſimpliciter additione & ſubtractione, blandiores redditos, coctos & denuò naturales fieri.* Idque monſtrante viâ naturâ, in defluxionibus,

tam

tam ad nares, quàm ad oculos, aut ad fauces, unde aginæ, eryſipelata, peripneumoniæ, &c. oriantur, apertum demonſtrat *cit. lib. ſ. 31. 32. & 33.*, quæ quatenus tenues & acres, nos lædunt, & hujus acrimoniæ ſenſu ardorem & interdum inflammationem inducunt; *reſtituuntur autem & curantur,* „ *ubi temperatæ fuerint & concoctæ, & ab omni acrimonia li-* „ *beratæ, tunc jam & febres, & alia hominem lædentia ſolvuntur.* Temperaturam hanc ex permiſtione fieri aſſerit HIPPOCRAT. *c. l. ſ. 31. n. 25., ſ. 32. n. 13., & ſ. 35. n. 16.*, dum ſcilicet particulæ ſalinæ intemperatæ & conſpicuæ factæ, atq; exinde acriores redditæ, additione & interpoſitione aliarum particularum materialium, in ſpecie contrariarum ſalinarum, mutatâ figurâ & texturâ acrimoniam & corroſivitatem amittunt: qua ratione acidum acetum ſolutione lapid. cancrorum miteſcit, corroſione Saturni dulceſcit, impragnatione ſalis tartari ſalſeſcit.

§. 10. Rem ita ſe habere, conſtat ex eo, quod Mercurius ſublimatus ſapore ſuo exceſſivo ſeu acore corroſivo, non minùs quàm arſenicum, ſint lethalia venena; quæ tamen coërcet aut copioſum lac epotum, aut butyrum largiùs aſſumtum, aut oleum amygdal. dulc. deglutitum, quatenus talia pinguia acoris corroſivi obtundunt, & quaſi inviſcant aculeos. Convenit etiam oleum tartari per deliquium hauſtum, quatenus hoc alcali fixum excedens iſtorum acidum deſtruit, & ſui complexu & permixtione in ſalſum temperatum transmutat, Mercurio depoſitâ cryſtallinâ larvâ, aut pulveris terrei facie ſeſe veſtiente, aut vivâ formâ proſiliente. Non minus utilis eſt cryſtallus montana præparata, aut calcinata, quia hæc acidum abſorbet, illudque, dum in ſe ruit pro corroſione, concentrat, quo minùs corpori nocere queat: qua ratione ſimiliter æruginoſæ bilis, quam acidam valdè ſupra diximus, eadem cryſtal'us eſt alexipharmacum, & choleram au: dyſenteriam exinde ortas pernitioſas curat. Eadem ratione creta, lac Lunæ, imò laterum coctilium pulvis, item ebur uſtum, corallia, & ſimilia, ardorem ſtomachi ex efferveſcentia acidi virioſi cum regurgitante bile aliovè alcali ortum, extinguunt, non frigore, ſed vi abſorbendi acidum, ſeu, ut vocant, præcipitandi: qua ratione eadem, & caninæ appetentiæ ſunt remedia, quatenus acidum corroſivum temperant. Acida è contrà, ut ſpiritus nitri, vitrioli, ſalis, ſucci berberum, ribium, limonum, febrium ardentium & diarrhœarum, quas vocant, bilioſarum. Item ægrorum nimiis ardoribus debilitatorum ſunt ſolamina, quatenus ſalis volatilis bilioſi in ſanguine compeſcunt vim, quod ceu contraria tẽperant in ſalſum, & ità ab eodẽ inductã aut præternaturalẽ ſanguinis efferveſcentiã, aut nimiã ejus diſſolutionem refrænant, & blando coagulo compeſcunt. Et ſanè alterantium (nam de evacuantibus non eſt dicendi occaſio) omnium vis & efficacia in virtute temperandi aut exaltandi acidum aut alcali in genere, aut corrigendi ſpecificos alios ex iſtis vitiatis ſapores obortos, primariò conſiſtere videtur, non verò in calore aut frigore, niſi conſequenter, in iis ſcilicet morbis, ubi nihil *divini* ſubeſt. Quæ tamen non ita intellecta volo, quaſi omnem ſimplicium operandi modum comprehendant; in multis enim multa non parum differunt, cum v. g. opiatorum aliorumq; narcoticorum longè diſpar ab his ſit ratio, ſed quàntum ad effectus ab Hipprocraticis potentiis excitatos tantum pertinent.

§. 11. Hæc ut pateant ulteriùs, conſideremus à medicatrice Natura ipſa propinatos julebos acidos, ex terra acidularum nomine ſcaturientes, quas non calore aut frigore aut humiditate proficuas eſſe, ad averruncandos chronicos affectus, ex hoſte Tartaro præter naturã intus recepto & coagulato pronatos, in propatulo eſt conſideranti, ſpiritum acidum eſurinum iſtas aquas impragnãtem diſſolvere & abſtergere mucilaginoſas ſordes in primis viis, iiſque annexis viſceribus ſtabulantes, dum intereà ſe ſoluta in mineris ab hoc acido Martis vena abſorbet in ſapores vitioſos acidos, acerbos alioſque, ſalia ſylveſtria, aut excrementitia, item Tartarus reſolutus ab HELMONTIO appellatos, eoſque ſecum fæcum nigrarum formam evacuat. Nam & ſimili ratione aut cruda ferri limatura, per ſe ſemper adſtrictiva, ſicut omnia Martialia, aut quicunque ex eo, ſine acido tamen exceſſivo, parati croci aut tincturæ, proſunt, quatenus excrementa & peregrina ſalia, ad ferrum, ceu adæquatum ſuæ activitatis objectum, accurrentia abſorbet, & ita ab iis illatas noxas in chronicis affectibus, obſtructionibus communiter attributis, emendat. Eâdem vi ſaccharum Saturni, aceti acido non omnino ſaturatum, ſpleneticorum & hypochondriacorum & ſcorbuticorum acria ſalia, aceto ſæpe potentiora, dulcificando, non refrigerando, innocua reddit: Id quod longè clarius, dum chirurgum agit Saturnus, cujus artis quartum præbet fulcrum, dum non tantùm cum Marte ſociatus in tincturam rubicundam internis ulceribus quarumcunque partium potenter medetur, ſed etiam ſolus externè variis ceruſſæ, minii, lithargyriorum, &c. lavatus formis, omnia ulcerum, etiam chronicorum & cacoethicorum, fermenta acida, alimenti partis in ſaniem corruptiva, ratione ſui Mercurii copioſi, pauciſſimo ſale aſſociati, promptè abſorbet & dulcificat, & ita non refrigerando, nec abſtergendo aut exſiccando, eadem conſolidat. Id quod ſimiliter de Veneris cadmia factitia & tutia aſſerendum venit, non minùs quàm de terra vitrioli dulci, ob egregium tam in vulneribus quàm ulceribus vium balſamica quibusdam dicta. Sed charta nimis citò deficeret, ſi de ſalibus *vel volatilibus* viperarum, cervi, hominis, cochleariæ, perſicariæ, vel fixis vegetabilium, vel ſpiritibus acidis mineralium, vel ſalibus ex duobus poſterioribus compoſitis, tartaro vitriolato, nitro tartariſato, arcano duplicato, item ſale ammoniaco, in ſpecie ſulphure metallico per ſublimationem, imprimis à colcothare impragnato, dicere velim: quæ omnia non qualitatum primarum virtute, ſed ratione potentiarum Hippocraticarum & agere, & easdem corruptas in corpore corrigere, ferè per ſe patet. Modò obſervetur, quod tam flagmata mineralium acida, quàm alcalia vegetabilium fixa, ſint quidem abſterſiva ſordium, & correctiva ſuorum contrariorum, ſed ſimul ſtomacho inſigniter nociva, dum alcalia lixiviali ſapore fermento ſtomachi contrarientur, acidi verò ſpiritus corroſivitate ſuâ ipſi inſigniter adverſentur: ob id rariùs ſola, potius vel mutuâ conjunctione in tertium ſalſum abſterſivum & diureticum alterata, ſunt uſurpanda, vel additione alterius dulcificata (v. g. alcalia per ſulphur vel minerale vel vegetabile, quò elixyria parva, item balſamus Samech pertinent, acidi verò ſpiritus per ſpiritus volatiles ardentes) in uſum vocanda; ut talibus temperatis & temperentur exceſſivi noſtri ſapores, & ſi qui horum ſunt ſomites, ſine læſione removeantur.

§. 12. Sed cùm omnes concretorum, in ſpecie vegetabilium, ſapores, ſingulares obtineant varietates, iiſdem nobis inſinuant, non ad ſolum acidum, aut urinoſum, aut ſalſum, ſemper & ſimpliciter reſpiciendum eſſe; ſed præter communes acris, amari, aut acidi rationes, uniuſcujusque ſpecificum ſaporem ſemini appropiatum, & ex ſeminali concreti craſi, eo, quo *ſupra c. 1 §. 7.* dictum, modo, oriundum, maturè conſiderandum eſſe, ceu appropriatum ſpecificis morboſis corporis noſtri ſaporibus, ex HIPPOCRATE infinitis, remedium. Non latuit hoc noſtrum HIPPOCRATEM, qui occaſione alimentorum medicamentoſorum hoc inculcat, *l. 2. de diæta ſ. 7* ita diſſerendo: *At verò ciborum ac potuum ſingulorum vim, tum eam quæ ſecundùm naturam eſt, tùm eam quæ per artem acceſſit, hoc modo cognoſcere oportet. Quicunque igitur in ſumma dicere aggreſſi ſunt, aut de dulcium, aut pinguium, aut ſalſorum, aut alterius cujuſdam conſimilis facultate, non rectè judicant. Non enim eandem vim habet, neque dulcia inter ſe, neque amara, neque ulla aliqua ejusmodi: Multa enim ex talibus, quæ & alvum emolliunt & ſiſtunt, ſiccantq; & humectant. Similiter autem in reliquis omnibus. Sunt & quæ adſtringunt, itemque alvum movent, & urinam cient. Sunt qui neutrum horum faciunt. Similiter & ex calefacientibus ac reliquis omnibus, alia aliam facultatem habent.* Ex hoc enim fonte, ſpecifico nempe ſapore, omnis ferè ſpecificorum remediorum in morbis promanat efficacia, quod nempe chelidonium majus, ceu expertum, curat icterum flavum, cochlearia ſcorbutum, quod myrrha aut ſabina Lunare mulierum tributum exigat, quod priapus cervi & ceti dyſenteriam, papaver rhœas pleuritidem, ſuccus ſtercoris equini colicam, tam virorum quàm mulierum, aliàs paſſionem hyſtericam, ſpiritus ſanguinis humani epilepſiam, caſtoreum variolas, lumbrici arthritidem vagam ſanent. Hinc namque cum HELMONTIO omninò aſſerendum videtur, *in ſimplicibus perfectam eſſe curam & ſanationem omnium morborum*, ut non opus ſit, ſemper ad ſublimiora provocare arcana.

§. 13. Communis equidem ſcholarum mos eſt, per ſapores expiſcari vegetabilium virtutes; ſed duplex in eo deprehenditur error: 1. Quòd, relictis Hippocraticis potentiis, per ſapores calores & frigora dimetiri in iiſdem aggreſſi fuerint, tamquam proprietatum cunctarum opifices; cùm tamen qualitatum elementalium cum ſaporibus nulla

nulla ſit cognatio : 2. Quod ſpecificos ſingulorum ſapores neglexerint, & ita guſtato communis ſaporis cortice, nucleum appropriati, & ſingularem in eo latentem energiam rejecerint; cum tamen hic ex propria eorum craſi oriundus, ſingulari ab eodem latẽtis facultatis ſit index: ex ſpecifica enim concretionis craſi, à ſemine oriũda, ſpecificæ ſimplicium dotes, eorumq; indices ſpecifici ſapores, prodeunt. Unde & hanc craſin, ceu optimam rei partem ſimpliciumq; nucleum, in eorundem præparatione tam ſtudioſè conſervandum monet HELMONT. & ablatis aut trãſmutatis eum tegentibus nunc malignis nunc inutilibus ſcoriis, tanquam corticibus, in apertum protrahendum, ut *ſexcentis* iſtis ſaporibus corpus noſtrum infeſtantibus, ex dyſcraſia potentiarum Hippocraticarum, & varia depravatione obortis, citò, tutò, & jucundè mederi queamus: in quo excellentia liquoris *AlKabeſt* miræ eſt commendationis, non tantum ab HELMONT. *Tr: Diſpenſ. Modern.* §. 22. primitus prædicata, ſed prætereà quoque à STARKEY *Tr. Pirotechnie aſſerted. c. XII. p.* 28. propriâ experientiâ confirmata; qui ſcil. reſolvit vegetabilia in primam eorum materiam liquidam, diſcriminans in iis omnes heterogeneitates, donec parvus liquor, craſin totius herbæ vel ſeminis integram in ſe continens, ab aliis ſeparatus, ſeſe ſeorſim conſpiciendum præbeat. Nam in quamplurimis aliis præparationibus, ſive per ignem fiant, ſive ſine eo mediantibus ſolutionibus, aliisvè operandi modis, in ſpecie fermentationibus, ſimplicium craſis & hinc operandi ratio pro diverſitate laborum, additorum, aut ſeparatorum, non parum immutatur, & alia quaſi nova per artem ipſis imprimitur, ita ut talia chymica ſæpiſſimè potiùs artis acquiſita, quàm naturæ ſinitiva agant, idque imprimis minerali regno: Sic enim rhabarbarum cum ſale tartari digeſtum omnem purgandi virtutem amittit: aſarum in aqua bullitum, diureticum evadit, egregium tardarum febrium remedium: opium per acida virtute narcoticâ & anodynâ omnino ſpoliatur: ſal Tartari volatile vegetabilium venena, in ſpecie napellum, levi digeſtione omninò corrigit, teſte BOYLE *Experim. Philoſ. p.* 136: Mercurius vitæ vomituriens per ſal Tartari fit catharticum per inferiora; per nitrum verò evadit bezoardicum: Luna per nitrum dat pulv. amariſſimum, parvâ 2. vel 4. gr. doſi copioſè, abſque ullo tamen nocumento, hydropicorum aquas educentem, facilè denuò in antiquum iners Lunæ corpus reducendum: Auri dura compages præcipitatur in pulverem tonitrualem, qui tamen per ſulphuris acidum omninò obmuteſcit, pro baſi auri diaphoretici Poteriani ſingularium virtutum remedii. Et quanta hic non poſſint adduci, niſi reſpiciendus eſſet finis?

DISSERTATIO VI.

VALETUDINARIUM INFANTILE,

à

MICHAELE ETTMÜLLERO,

PHILOSOPH. ET MEDIC. DOCTORE,

pro Publica Perluſtratione apertum,

Menſe Majo, Anni 1675.

RESPONDENTE

GEORGIO HEINTKE,

Olſna-Sileſio.

I. N. J.

PROOEMIUM.

SI *quis alius, certè ingenioſus per Ignem Philoſopus & Medicus* HELMONT, de tenera Infantum Valetudine *eſt ſolicitus, dum nutritionem eorum non ſolùm ad* Vitam ſanam, *quin potius ad* Vitam longam, *novâ paradoxâque ratione inſtituendam, docet. Meritò ſanè: Siquidem mutabilis iſta, & inſtabilis Vitæ noſtræ conditio, utut communis ſit omnibus hominibus, imprimis tamen infantibus propria magis eſſe videtur, quatenus ſub tenera eorum conſtitutione, minuſque valida viſcerum ſtructura, & fermentorum (ſpeciatim iſtius, quod primæ ceu fundamentali inſervit digeſtioni) nondum ſufficienter exaltato vigore, quoſcunque ſub nutritione commiſſos errores graviter luunt, indeque fœcunda morborum ſuſcipiunt ſemina, quæ per totum ſubinde Vitæ curſum pernicioſos fructûs progerminare ſolent. Utut enim ſub pubertatis tempore genitalis vigor, fermenti ad inſtar ſingularis, ſanguineæ maſſæ inſpiratus, ſpirituoſiorem in ſanguine excitans fermentationem, & fermenta viſcerum reliqua exaltans, contractas ſub nutritione infantili labes ſubindè auſpicatò corrigat, & quaſi abſtergat, ob id namque ſecundùm* HIPPOCRATEM ſ. 5. aph. 7. Epilepſia quibus ante pubertatem contingit, mutationem recipit: „ *confer.* Celſus l. 3. c. 24: *Nihilominus hæc ipſa ſuperveniens alteratio, ad* Vitam ſanam *ſuo modo conferens, ad* longam *tamen reddẽdam hanc ipſam, inefficax & languida planè deprehenditur. Determinatur namq; univerſaliter Vita longa aut brevis, ſanaque aut ægra, primariò pro* indole ſeminis parentum, *& hinc* ſecundùm alimentorum & climatum bonitates; *Ita ut ipſe inevitabilis Vitæ terminus divinitus pariter ac naturaliter præfixus videatur, qui ex radicali vitæ ſeminalique primordio, ſecundùm cauſarum naturalium*

ralium inviolabilem legem quibusdam brevius imminet, ab aliis longiùs abeſt, quousque ſcilicet primordiales in ſemine radicatæ poteſtates vitales ſe extendunt; quem amplificare mediis hactenus quidem cognitis & uſitatis impoſſibile, *attingere, legitimo cauſarum effectuumque regimine* proclive, *prævenire ex perſo earundem uſu*, faciliè *poſſumus. Huc namque alimentorum & climatum imprimis facit bonitas malitia-*

V. eleg. Epiſt. de tecre is operibus artis & Naturæ, in Naturæ miraculis expertiſſimi Adeptorum Rog. Baconis, c. 7.

que, atterens per morboſos affectus robur poteſtatum Vitalium, easque plus minus enervans, adeoque & brevius & ærumnoſius reddens Vitæ curriculum. Horum inſultus refrænare quidem nonnihil valent regulæ diæteticæ, & rerum non naturalium rigoroſum regimen: ſed ad iſtum vitæ terminum vix exactè ſanam conſervabunt vitam, nedum ut fines ejus ulteriùs queant extendere; adeò ut fruſtrà ſit CLAUDIUS DEODATUS, *dum in ſuo* Pantheo Hygiaſt. *ad 120. annos per diætetica media ſalubriter Vitam producendi rationem docere nititur. Longè alia enim pro Vita longâ indaganda ſunt remedia, talia ſcilicèt, quæ vitæ radicem ex ſeminali primordio oriundam, in ſanguine ceû parte primigenia explicatam, & in ſpecie in parte ejus ſulphureâ ceu principio activo, h. e., ut aliàs explicant, in calido nativo & humido radicali fundatam, attingant, eam quantum poſſibile ſartam tectamque partim conſervent, partim balſamicâ quadam virtute ab omni alteratione deſtructiva præſervent, adeoque primis noſtris conſtitutivis, ut loquitur* Helmont. Tr. Arbor Vitæ, *aſſimilari vel adjungi queant. Quæ imprimis ex Vegetabili regno, ceu medio inter animalia, & ipſa in radice breviter caduca, & mineralia ceu nobis incompatibilia, propriè inveſtiganda docet præfatus* Naturæ Conſultus, *& ex cedri incorruptibili ligno haurienda monet, cui alii balſamicam* juniperi *fruticem*, Terebinthum *alii, ſubſtituunt. Sed quàm pauci hîc deſideratam obtinere poſſunt Phyllidem, cùm & ipſe* Arcanorum Monarcha PARACELSUS *ceſpitaſſe in hoc puncto graviter non paucis videatur. Si ergò ad vitam longam pertingere non æquè liceat quibusvis, ſaltem ſanam hanc ipſam pro viribus conſervare annitamur. Cum verò cauſas inter, propter quas tam brevi termino circumſcribitur noſtra vivendi ætas, ſimulque tot morborum ærumnis continuò comitata decurrit, vix graviores inveniantur, ut ex ſuprà dictis vel ſponte pateſcit, quàm* Parentum plus minus morboſorum character hæreditarius, *& hinc* perverſa puerorum nutritio, *ita ut hæc poſterior unicus ferè ſit fons, ex quo tantùm non omnes infantiles morboſæ ærumnæ largiter ſcaturiunt, ac ſubinde toto vitæ curſu pertinaciter ægros affligunt; ob id affectuum infantilium, ex erroneâ nutritione enaſcentium, & cauſas, & curandi, pariter ac præcavendi rationes, breviter hac vice delineare eſt animus: cui cœpto* Divinus Archiater *clementer aſſiſtere velit.*

CAPUT I.

Hiſtoriam Nutritionis Infantum, morborumque eorum tunc temporis frequentium, recenſet.

§. 1.

Simul atque in lucem editus eſt fœtus humanus, ligatoque funiculo umbilicali probè ablutus, lecto reconditur, ut collectis in utero

Nutritio fœtus cû Lacte.

materno recrementis excretis aptior fiat pro nutrimento Lactis, ex mammis vel maternis, vel ad id conductæ nutricis emulgendo. Quo ipſo, loco potus utplurimum ſuſtentatur, eoque ob id frequentiùs propinato, adeò ut teneriores primis poſt partum menſibus ſubinde omnibus bihoriis, poſt 3. vel 4. menſes ſexies aut ſepties, poſtmodum bis tervè ſub unoquoq; ſolis circuitu lactetur. Hoc lactis Potu ſuſtentatur utplurimum annuo ſpatio, à quibusdam etiam biennio, rariùs triennio, utut ultimis menſibus etiam potui locis patriis uſitato ſenſim aſſueſieri ſoleat, donec perfectè à lactis uſu removeatur, adeoque, ut dicunt, ablactetur.

Et cū pulte.

§. 2. Cum hoc lactis liquido & quaſi Potulento nutrimento ſociare ſolent eſculentas pultes, bis quotidiè ad minimum, etiam ſæpiùs ſi adoleſcant magis magiſq; eaſdem propinãdo, ex farinâ utplurimum triticeâ aut ſecalinâ puriore, & lacte vel aquâ paratas, quas nutrices quædam priùs in os proprium ingerunt, cum ſaliva propriâ colliquefaciunt, poſtmodùm in infantum buccas intrudunt, ſub finem mammam præbendo, ut ſuperventu lactis diluatur probè, & ità faciliùs, ut ſperant, concoquatur.

Morbi infantum præcipui.

§ 3. Sub hoc nutritionis curſu frequentiſſimis tenelli obnoxii ſunt ægritudinibus, quæ & ipſæ poſt ablactationem non ſtatim deſinunt, quin interdum factâ ablactatione demum ſe produnt, ob errores circa nutritionem commiſſos. Primitùs inteſtinorum tormina frequentiſſimè cruciant illos, cum quibus excreta alvi à conſueta flavedine ſubinde deflectunt & obſcuriori colore, ſubinde viridi omninò, porraceam vocant Practici bilem, tincta apparent: quin & cum hoc peregrino colore (rariùs ſine eo) eadem ipſa non in debitâ fluida æqualiter permixta conſiſtentiâ cernuntur, ſed in parvos quaſi grumulos diſcerpta (mulieres dicunt, *es gebet von ihnen Wie gehackTes, oder Wie gehackTe Eyer,*) procedunt: præter quas vitioſas excretiones & copioſior alvi fluxus ſeu diarrhœa non rarò eos delaſſat. Juxta has paſſiones & vigiliæ pertinaces maximè neceſſariam junioribus ſomnolentam quietem tollunt, aut interrupti pavores eandem turbant, prodromi ſcilicèt gravioris mali epileptici, cui vel maximè iſta ætas eſt obnoxia, ſive interiores abdominis tantùm convellantur partes & thoracis, (quod noſtrates vocant *epilepſiam in ventre*) ſive externa ſimul concutiantur membra: Hypochondriorum præterea flatulenta intumeſcentia, tumorque præcordiorum anguſtat eosdem, non minùs quàm difficilis reſpiratio, tuſſisque perquàm vel ex eo moleſta, quòd aut neſciant aut nequeant rejicere ea, quæ ad tuſſim proritant, niſi repetitus vomitus ſpontè naturâ vitioſa auſpicatò eliminet. Utut autem viſcerum & membrorum mollis extenſilitas aptiſſima ſit pro uberiori augmentante nutritione; crebrò tamen exareſcunt potiùs, aut deficiente nutrimento atrophiâ laborant, aut nutriantur licèt, vitio tamen hujus nutritii ſucci parva non rarò effloreſcunt tubercula, in ulcera ſanioſa & cutaneas partes inſtar favorum in mellificio excedentia, aut tineæ inſtar cranii tegmina erodentia: quibus malis nec linguæ artificioſus muſculus, nec palati concamerata ſtructura, carent, quin ulcuſculis aphthis appellatis infeſtentur. Ut nihil dicam de febribus variis, in ſpecie lentis, item de variolarum & morbillorum contagioſo inſultu, muſteum tenellorum ſanguinem, non minùs quàm pauld adultorum magis, febrili turgeſcentiâ & tantum non efferveſcentiâ turbante. Supervenit tandem & dentitio, doloroſa eadem, & peſſimorum ſymptomatum concitatrix; non ſecus ac intertrigo, ſeu cuticulæ tenerrimæ hinc inde facta excoriatio. Ac ne malorum aliquid deſit, Lumbricorùm incondita turba, quibus non malis mulctat infantes? in inteſtinis qui hoſpitantur, dum Crinones ſeu capillares vermiculi intercutanea loca catervatim inhabitant.

§. 4 Talis tantaque malorum ſtrages imminet pueris, ut rectè cum PLINIO *in Proœm. Lib.* „ *7. Hiſt. Natural.* dicendum ſit: *à ſuppliciis vitam* „ *auſpicatur homo, unam tantum ob culpam, quia* „ *natus eſt;* aut aſſerendum cum ſapiente SO- „ LONE: *homo eſt putredo in exortu, bulla in* „ *omni vita, eſca vermium in morte.* Humanæ Vitæ miſeria.

C A-

CAPUT II.

Originem Morborum Infantilium declarat.

§. 1.

Prima reſpiratio multum habet in receſſu.

NOn abſque præmeditatâ ratione miratur HARVEUS *de Generat. animal. Exerc. de Partu p.m.* 501., *quî fiat, quòd fœtus non tantum ultimis geſtationis menſibus in utero, ſed etiam tandem extra uterum, dum membranis adhuc integris eſt opertus, & etiamnum in aqua ſua manens, per aliquas horas citra ſuffocationis periculum ſuperſtes ſit; idem tamen ſecundinis exutus, ſi ſemel aerem intra pulmones attraxerit, poſteà ne momentum quidem temporis abſque eo durare poſſit, ſed confeſtim moriatur?* Eſt æquè, ſi non magis, mirabile videri poſſit, quod fœtus ex tam ſubitaneâ, adeoque apparenter periculoſâ mutatione, quam ſubit, ſimul atque ex clauſtris vapidis vteri materni in liberum apertumque irrumpit aerem, non ſtatim grauiter & ferè lethaliter ægrotet? quidni enim loci calidi cum frigido, humidi anxioſique æſtuarij cum aura ſicca patulaque permutatio, & ab aëre in pulmones primò irrumpente, & indè ſuccedente reciproco reſpirationis negotio, maxima in ſanguine facta mutatio, totius corporis ſenſibiliſſimam inducat alterationem? Tantam ſanè, quantam poſt primam hanc inſpirationem uſque ad ultimam expirationem per totum vitæ curſum vix perferre videtur animal. Hæc ipſa tamen, quam tunc ſuſcipiunt corporis mutatio infantes, non ad ejus deſtructionem, ſed perfectionem potiùs, tendit. Plus ſanè in receſſu habet operoſum reſpirationis negotium, quàm ut vel fuligneum exploſioni, vel ſanguinis ſimpliciter refrigerationi, vel hujus ſaltem circulationi, vel ſoni formationi inſerviat; modò attendamus mirabilem aeris naturam & effectus, ſimulque nexum reſpirationis cum Vita, ita ut quamdiu extra uterum vivimus, tamdiu etiam neceſſariò reſpiremus, & contrà. Scilicet ad ſanguinis perfectionem & ſpirituaſcentiam vitalem primariò tendit hic aeris ſuctus, ita ut hujus medio attenuetur & reſolvatur ſanguis in pulmonibus, & imprimis ejusdem ſulphur hoc modo quodammodo reſolvatur & volatiliſetur, quo ſub auctâ fermentatione in Corde cum ſalibus ſanguinis volatilibus coeat in Gas ſpirituoſum volatile, ſeu ſpiritus vitales, calidos, & probabiliter lucidos, ac ita ſanguis quaſi accendatur. Quod cùm rite fiat primitùs in fœtu, dum utero materno egreditur, non poteſt non ex debita perfectione ſanguini tunc primitus inducta, adeoque ejus majori ſpirituaſcentia & intenſiori incaleſcentia ex auctâ ejusdem fermentatione, cum rapidiori per omnes meatus circulo, & uberiori ſpirituum animalium proventu, indeque organorum corporis quorumcunque ad motum ſingulari niſu, fœtus quaſi noviter aut propriè animatus reddi, & vitâ perfectâ animali dotari, qui antea in uteri materni clauſtris ſaltem plantæ cujusdam, aut zoophyti, vitam egiſſe videtur. Occultum nempè vitæ cibum in aere contineri, ſublimiorum naturæ ſcrutatorum communis fert ſententia: idque ratione ſalis ſui, ut ſic dicam, mirabilis, quæcunque penetrantis, reſolventis & volatiliſantis, atque univerſalis quaſi ſolventis. Unde tanta reſpirationis ad Vitam emergit neceſſitas, ut quæcunque animalia, ſimul atque ex ovis ſemel eruperint, aëris perneceſſariò victu nunquam carere poſſint, ipſis etiam inſectis eodem indigentibus, non ſecus ac piſces, aquarum licet incolæ.

Quare infantes omnes non æque lac matris perferre poſſint.

§. 2. Cū ergo ad perfectivas potiùs, quàm deſtructivas alterationes pertineat dicta fœtus ſingulariſſima paſſio, quam primo in mundum ingreſſu ſuſcipit, ſaltem hæc ipſa rationem videtur ſubminiſtrare probabilem, quî fiat non rarò, quòd matres quædam cacochymicæ, & in ſpecie noſtrates ſcorbuticæ, quos in utero feliciter geſtarunt, & optimè lacteo nutrimento aluerunt fœtus, poſtmodum factâ excluſione citra periculum lactare ipſæ nequeant, quin potiùs, ſi eosdem ſanos conſervare velint, conductæ ad id nutrici committere neceſſe habeant, qui aliàs ſub proprio matris lacte, eo nempè, ex quo ipſæ partes corporis primò coaluerunt, adeoque iisdem appropriatiſſimum ſit, continuo ploratu, torminibus, non rarò quoque ſupervenientibus epilepticis inſultibus, aliisque variis pathematis, non leves ægritudines teſtentur, ſubindè ad mortem terminantes: quæ omnia alieno lactis ſuperveniente ſuctu ſucceſſivè evaneſcant, & non rarò cum optimo infantis habitu permutentur. Solutionem hujus dubii ſubminiſtrat præfata ſanguinis & totius corporis per inſpiratum aerem alteratio, ſub qua ipſa ſanguis citatiori fermentatione turgeſcit, & ab inſpirato aere reſolvitur, unde ſimul morboſa ſemina, ſub nutrimento lacteo in utero matris communicata, excitantur, & ceu fermenta exotica partim ſanguinis Craſin vitiant, partim alios à ſanguine dependentes ſuccos, in ſpecie lympham & bilem, alterant, aut ipſum ſtomachi fermentum protopepticum inquinant, unde ſucceſſivè largæ morboſorum affectuum ſegetes progerminant: Idq; eò magis, quò ampilus ſimili, inquinato nempè à morboſa matre, lacte nutritur infans, & ita ſeminibus morboſis, nempè igni oleum, aptiſſimum ſe multiplicandi ſubjectum ſubminiſtratur. Simile ferè hîc evenit atque id, quòd tempore verno ſub renovati quaſi aëris inſpiratione adultis etiam crebriùs accidit, ut ſcil. eodem tempore latentia & anteà ſopita morborum ſemina quaſi evigilent, & varios affectus & corporis paſſiones, ceu tot flores, protrudant. Maturè ergo à mammis propriis abigant neceſſe eſt matres tales ſuos fœtus, & alienis in tali caſu tradant, pauperculis licèt mulieribus, modò ſub moderata diæta, & laborum continuato exercitio, ſanæ magis & vividæ exiſtant, ut temperatò & ſalubri tali lacte opprimantur morboſa fermenta, imprimis ſalino ſcorbutica, & corrigantur ſanguinis dyſcraſiæ, quo conſtans & firma magis exinde conſervetur ſanitas. Ex hoc ipſo etiam ratio indaganda, quare infantes, ſpeciatim noſtrates, recens nati, ſubinde tertio aut quarto à partu die efflorèſcentiâ cutis miliari purpureâ, Germanis *der Frieſel* dictâ, affligantur, quanus ſcil. ex reſpiratione factâ Maſſa ſanguinea intenſiori fermentationis gradu agitata, ſalia heterogenea præcipitando ſeparat, & ceu ſeculentias non ritè miſcibiles ex ſuo miſto extrudit, quæ ipſa ſeroſo latice, ceu communi nutrimenti & exerementi vehiculo, imbibita, occaſione balnei in recens nato inſtituti, & promotæ hac ratione liberioris perſpirationis, ad corporis peripheriam, in ſpecie glandulas intercutaneas miliares, deponuntur, ubi cum rubedine, pruritu, & aliquali ſubſequente excoriatione ſeu cuticulæ deſquamatione, pedetentim exhalant. Reverà purpuræ noſtratis origo ex ſcorbuticâ affectione matrum originem ducere videtur, cujus productum, inter alia pathemata, & purpurata hæc exiſtit efflorescentia.

Excreta infantum naturalia.

§. 3. Monitum fuit ſuprà §. 1. ex ſpirituaſcentiâ majori ſanguinis ab inſpirato aëre promotâ, indèque ſpirituum vitalium & animalium concitatiori impetu, in organis quibusvis inſignem ad motus niſum excitari. Exinde namque originem ducit, quòd fœtus recens editus non tantùm artus validè moveat & vibret, adeòque digitos variè inflectat, ſed quòd in ſpecie urinam brevi pòſt per urethram emittat, crebriori vomitu cruditates ſtomachi ejiciat, & alvi recrementa varia protrudat. Quæ ipſa in utero nunquam naturaliter excernuntur; adeò, ut certum ſignum fœtus in partu, ex labore & nimio conatu mortui, referatur (VELSCHIO *de Ægagrop. Diſſ. 2. p. 61. cur. 6.*) ſi meconium ſeu alvi excrementum, antequam fœtus prodierit, emittatur; utut contrarium huic aſſerto exemplum reperiatur apud

RU-

RULANDUM *Theſ. Curat. Empir. p.* 300. *ſ. cent.* 3.*c.*66. Sternutare etiam interdum fœtus recens excluſus obſervatur, dum ex membrana narium irritata, nervis intercoſtalibus per conſenſum connexionis affectis, etiam convulſiva partium, quibus inſeruntur, ſequatur commotio & concuſſio. Hæc ipſa tamen omnia, cùm opera potiùs ſint naturæ, quàm morboſa ſymptomata, ob id propiùs ad affectus præternaturales accedamus.

Capita generalia cauſarum morborum infantum. §.4. Cauſas ergo generales dum evolvimus affectuum infantilium ſupra enarratorum præternaturalium, duę principaliores ſe offerunt, unde omnes ſupra memorati affectus primam nanciſcũtur (excluſo tamen ſemper vel vitio parentum hæreditario, vel aliunde hauſto fermento contagioſo) originem; nempè obſtinata *retentio excernendorum*, & perverſa *ingeſtio nutriendorum*: ibi quidem eminet fęcum primarum viarum, & in ſpecie *Meconii ſuppreſſio*, & hinc inſenſibilis *tranſpirationis occluſio*; hic verò primariò ſe offerunt *Vitia Lactis & Errata Pultis*.

Cap.1. retentio meconii. §. 5. Fęces primarum viarum quod attinet: præter ventriculum, albicante plus minùs lentâque materiâ refertum, pituitoſa & flava, interdum variegata, recrementa inteſtina tenuia occupant; ſicuti in craſſioribus excrementa duriora, craſſiora, & quaſi picea ex viridi nigreſcentia, papaverculum ſeu meconium quibusdam appellata (utut meconii vox generaliter HIPPOCRATI *de Vict. acutor. ſ.* 96, *nu.* 9. *quod primum natis exit excrementum, denotet*) hoſpitantur, & omnia ex nutrimento, per os ſub formatione & nutritione fœtus in utero hauſto, genita ſunt. Hæc ipſa maturè ex corpore infantis expurganda ſunt, ne retenta diutiùs aut pertinacem alvi obſtructionem inferant, aut lactis nutritivi diſtributionem impediant, aut ſub diſtributione per inteſtinorum gyros idem corrumpant, & æruginoſo virore tinctum ad corruptionem diſponant, aut inteſtinis pertinaciter adhærendo, & acrimoniâ acidâ rodendo, tormina crudelia inducant. Conſtans ſanè Practicorum eſt ſententia, frequentiſſimum atrocium torminum, ut & epilepſiæ, eſſe fomitem fęculentiarum harum diutina nimis retentio, & hinc in deterius corruptio; ſicut & Ictrũ tertio aut quarto die à partu infantibus ſupervenientem, imò ipſis interdum connatum, ex harum quiſquillarum fonte non ineptè alii derivant. Ipſa Natura provida ordinariâ lege brevi à partu vomitu pariter & ſeceſſu hæc ipſa fæculenta quãtocyus ex œconomia animali proſcribit, etiam antequam aliud quid moliatur, prędemonſtrans his ipſis viam miniſtro medico, quid ſub tardiori ejus conatu ipſi agendum ſit? Præ cæteris meconium malè audit, idque ſuo merito, acidum nempe pręternaturale eſt, quod in ejus receſſu peccat. Cùm enim oriatur ex nutrimento fœtus in utero quaſi lacteo, nil aliud eſſe videtur, quàm crudior caſeus, a reliqua nutritiva ſubſtantiâ ſequeſtratus & quaſi præcipitatus, qui ipſe acorem à ſtomacho ſemel conceptum plus minùs retinere ſolet, indeque occurrendo bili in inteſtinis cum eâdem in obſcurum ex nigro-virideſcentem colorem coit, & pedetentim morâ in inteſtinorum cellulis diuturniori coagulatur firmiùs: quæ ipſa mutatis mutandis & reliquis recrementis accomodari poſſunt.

Cap.2. Tranſpirationis occluſio. §. 6. Pergo ad inſenſilis tranſpirationis morboíam in infantibus occluſionem, cujus quanta in omni vitæ genere & ſtatu ſit neceſſitas pariter & quantitas, eleganter docuit SANCTORIUS in *Medicina Statica*, adeò ut corpus noſtrum in continuo fluxu conſtitutum atmoſphæram certam ubique in ambitu circumfundat. Præ cæteris infantes, cùm copioſo ſuſtententur nutrimento, ob id neceſſe eſt, copioſè quoque tranſpirent, partim ut nutrimenti tam univerſalis ſeu remoti, Maſſæ ſanguineæ, quàm particularis ſeu proximi hinc inde diſtributi, puritas ab omni vel heterogenea vel effœta fęculentia, partibus non aſſimilabili, ſarta tectaque conſervetur; partim ſi quid fæculenti ſub nutritione enatum ipſis commiſſum fuerit, ex partibus ſolidis eliminetur. Jam verò infantum corpora ordinariò quaſi cruſtâ aut lanugine viſcidâ & glutinoſâ obducta eſſe ſolent, ex liquore nutritivo, in quo innatant, ſucceſſivè cutis extimæ regioni adhærente, à qua ipſa inſenſilis halitus effluxus inſigniter impediri ſolet. Retenta ergo talia tranſpirabilia in maſſa ſanguinea ſi coacerventur, hujus æquabilem turbant fermentationem, & ad febres ordinariò diſponunt; ſin verò ſub poris cutis depoſita hæreant, corruptionem ſubeunt variam, & cùm ſalinæ ſimul eſſe ſoleant proſapiæ, & ſalſo ſapore, adeoque compoſito, ſint inſignita, plus minùs licet, (vid. TACHENIUS *Hippoc. Chym. p.* 78.) facilè acrimoniam intenſam vel ſalſam ſimpliciter, vel, idque ut plurimum, ſalſo-acidam contrahent; unde digeſtione particulari ſeu privatâ partium ſubcutanearum turbatâ, cutanei affectus effloreſcunt, alterato & corrupto ab illis retentis nutrimento earum proximo, & peſſumdato plus minus fermento iſtarum partium digeſtivo. Quæ ipſa eò promptiùs eveniunt, ſi & ipſum tranſpirabile ex nutrimento minùs temperato oriatur, ſive propriâ culpâ tali, dum in ſe ipſo acrius, ſalſius, aut facilè aceſcibile, aut aliàs plus minùs vitioſum extiterit, ſivè digeſtionis primæ errato, vel non cortigentis nutrimentum minus adæquatum aſſumtum, vel ipſum acore præternaturali inquinantis, tale redditum fuerit. Quod ſi verò temperata magis pinguiaq; extiterint tranſpirabilia retenta, adeò ut minus ad acrimoniam ſalſo-acidam degenerare queant; cohibita tamen partim propriâ naturâ, partim tepore loci humido, in infantibus ſemilacteis ad putredinem ruunt, ex emergente tunc alcali deſtruente acidum, quâ occaſione larga animalculorum variorum leges ſucceſſivè emergere ſolet.

§. 7. Erat hęc excernendorum retentio, ad nutriendorum vitioſam pergo ingeſtionem, ubi primariò ſe offerunt *Lactis vitia*: quorum primum eſt, ſi fuerit *alienum*, h. e. dum non à propria matre tenellis porrigitur mamma, ſed nutricibus hoc negotium committitur. Quod ut pateat clariùs, præſuppono, 1. fœtum in utero materno nutriri non ſolùm per umbilicum, ſed ſimul etiam per os: vid. *Diſſert.* SEGERI *de Hipp. Orthod. & Democr. Heterod. in Nutrit fœtus*, it. CL. de la COURUEE *Tr. de nutrit. fętus in Utero*, it. HARUEUS *de Generat. Animal. Exerc.* 58. *it.* 56. *& Exerc. de humor.* 2. Nutrimentum utrobique non eſſe ſanguinem, ſed lac ſeu chylum lacteum, cùm ſanguine per arterias (cùm aliæ nondum repertæ ſint viæ, in vaccis licet lactantibus inſtituta fuerit inquiſitio anatomica) ad uterum delatum: vid. præter *loc. cit.* NEEDHAM *Tr. de format. fœt. cap.* 1. 3. Lac mammarum & ipſum reverà eſſe chylum, in mammarum glandulis ſecretum, & ductibus particularibus exinde ad papillam delatum: vid. DEUSINGIUS *de Lacte*, & CHARLETON *Exercitat. de Galaxia*. Jam verò unicuique mulieri ſuum proprium eſt lac, ſeu ſpecialis lactis proprietas ac idioſyncraſia, (ut taceam lac diverſum in una mamma obſervatum fuiſſe ab eo, quod erat in alterâ, à LYSERO *Obſerv. XI. annex. Cultro ſuo anatomico*,) oriunda ex ſpeciali fermenti digeſtivi ſtomachalis differẽtia, (nam hoc in unaquaque ſpecie magnam ſubit latitudinem,) ſecundùm quod, ut in unoquoque individuo, tam naturaliter quàm præternaturaliter cõſtituto, diſtinctus eſt appetitus, ità etiam diſtincta digeſtionis eſt ratio, eorundem licèt aſſumtorum. Diverſum ergò lac mammarum nutricis à lacte uterino matris, in ſtomacho infantuli, ipſi aliàs nõ aſſueti, (cùm conſueta longo tempore, licèt deteriora, inſuetis minùs moleſta eſſe ſoleãt, HIPPOCRATES *ſ.* 2. *aph.* 50, indeque ob intimam ſymbolizationem aſſumendorũ è fermento) non poteſt non ſubire corruptionem, & lędere inſigniter

Cap.3. Vitia Lact. 1. alieni.

ter digeſtionis primæ arduum negotium, quin & diſtributum ulteriùs ad Maſſam ſanguineam, heterogeneitate ſuâ turbare hujus craſin, & fermentationem Vitalem, antequam ſucceſſivè ſtomachi fermento alterato, & ſanguinis craſi immutatâ, conveniens magiſque homogenum fiat nutrimentum, cùm generalis ſtomachi digeſtio præſit quibusq; ſingularum digeſtionum coquinis. Inſtituantur licèt varia lactis examina, bonitatiſque ejus ſcrutinia, fallax tamen eſt, quòd ex conſiſtentiâ, colore, ſapore, pinguedine, &c. judicare volunt Practici, cùm inſenſilia utplurimùm ſint vitia, quæ lactis corrumpunt miſcelam, (ut non tantùm in ſeminibus morboſis, cum lacte tranſplantatis, ſed in ſpecie vitiis moralibus, per lac inſenſibiliter communicatis, eſt manifeſtum) adeò ut revera lactis conditiones & vires metiendæ ſint ex ſanitate beſtiæ, vitâ ejus & Cibis: vid. HELMONTIUS *Tr. ſextupl. digeſt.* §. 74. Cum verò nutrices adſcititiæ ſint utplurimùm pauperculæ, & quibuſcunque eduliis (ubinde latranti reſpondeant ſtomacho, vix fieri poteſt, quin & Cacochyliâ, & inde oriunda Cacochymiâ, laborent. Morboſæ hæ proprietates naturales uti per lac communicantur à nutricibus, ita non minùs etiam morales, de quo meritò conqueritur HELMONTIUS *Tr. Infant. Nutrit. p. m.* 523. cùm legitimo ſenſu veriſſimum ſit illud GALENI, quod mores ſequantur temperamentum corporis: ſic puella v.g. obſervata fuit admodum ſiticuloſa, ex nutrice bibacula, à DEODATO *Valetud. p.* 26. Cùm & brutales proprietates & mores cum lacte in infantem penetrent, ac in vitam perſeverent, ut in pueris à Cervæ, item à capræ lacte nutritis obſervatum fuit. Sed hæc cùm minùs faciant ad ſcopum noſtrum, ob id vel ſummis labris ea delibaſſe ſufficiat. Quæ ipſa de lacte ex chylo elaborato explicata hactenus, fortiùs adhuc eos ſtringunt, qui ex ſanguine lactis fontes derivant. Conſultiſſimū ergò fuerit, ut matres ſanæ, vel non admodum morboſæ (tali enim in caſu obſervanda venit theſ. 2. ſuprà explicata) proprios nutriant fœtus; de quo vid. SENNERTUS *Tr. de Morb. Infant. P.* 1. *c.* 1. *qu.*

Vid. Reies campum Elyſ. quæſt. 47. p. 586.

An loco lactis aliud nutrimentū conveniat.

§. 8. Hæc ipſa ſimul oſtendunt, quàm aliena ſit à vero eorum opinio, qui conſideratione facilis corruptionis lactis in Infantulis, indeque natorum variorum malorum, alio potius nutrimēto quàm lacte tenellos cibare & educare malunt, adeoque vel hordeata juſcula, vel ex crepatura hordei, additis vitellis ovorum, emulſioni ſimilem miſturam, vel juſcula avenacea, vel amygdalarum emulctum lacteum ſuccum, aliudve ſimile ſubſtituunt; quò etiam nutrimentū HELMONTII pro pueris *Tr. Infant. Nutrit.* pertinet, ex pane, tantiſper cum tenui cereviſia bullito, cū melle. Siquidem nec fruſtra, nec ſine prægnanti ratione, aut ornatus ſaltim gratiâ, mammæ mulieribus, & in iis mox poſt partum Lac, non ſecus ac reliquis brutis terreſtribus, uti & quibuſdā aquatilibus, cōceſſum fuit à Natura, quin hæc ipſa potiùs digito quaſi intento hanc fœtuum nutritionem monſtraverit: Hinc aves mammis carentes earum defectu grana deglutita, & in ingluvie aliquali morâ macerata, ac ita ad fundendum citiùs lacteum ſuum nutrimentū prædiſpoſita, evomūt denuò pro meliori pullorum ſuſtentatione. Tenerior ſiquidem infantum eſt ſtomachus, minusque exaltatum fermentum eorum digeſtivum, unde quæcunq; fere ingeſta laborioſam ſaltem, ſi non & defectuoſam, penitùs redderent digeſtionem, quæ facillima & ſummè nutritiva erit, dum lac ceu chylus, jam ante in nutrice elaboratus, ipſis ſuggeritur; talis ſcilicet ſuccus, ex quo & primitùs machina eorum corporea conſtructa fuit, & ipſe fœtus jam in utero ſuſtentatus, & quem ceu jam conſuetum facillimè digerere & concoquere poteſt. Quod ſi quædam ex lactis alteratione in infantibus metuenda erunt pericula, ea ſanè in ſe ſunt facilè corrigibilia, modò maturè & legitimè iiſdem occurratur: Unde & rariſſima corum obſervata fuerunt exempla, qui defectu nutricum feliciter adoleverint.

Vitia Lactis 1. Morboſi.

§. 9. Nam ſive nutrix ſive mater ſitienti ſatisfecerit puerulo, niſi ſanâ vegetâq; gaudeant corporis œconomiâ, indubitatum eſt, morborum ſemina radiceſque firmiſſimas in eum, tanquam per medium fomitem, tranſplantari. Lithiaſin per nutricem in puerum derivatam, notavit HELMONT. *Tr. Nutrit. Infant. ad V. L.* Lue venereâ per matres infectas puellas inquinatas binas obſervavi in Noſocomio Patavino: Nutrices habitus ſeroſioris affectus catarrhales proclives reddere, quos nutriunt infantes, compertum eſt: Scorbuti labes multiformis per mammas propagari in ſugentem, nemini mirum, quum contagioſa ejus indoles ſit notiſſima. Sed res ipſa cùm loquatur, quid opus ulteriori diductione? Quin etiam ſana licèt in proprio corpore deprehendatur nutrix, ſi tamen propriæ conſtitutionis causâ, idque ex ratione peculiaris in ſtomacho digeſtionis, vel ſeroſioris & ſalſioris ſanguinis conſtitutionis, vel certæ in glandulis mammarum texturæ, ſeroſius, acrius, aut ſalſius, aliovè modo minus conducens infanti lac colligat, etiam citra ſugentis noxam id propinari nequit, quin nutrimentum tale, ipſi minus appropriatum, hoſtile & inimicum evadat.

Vitia Lactis 3. nimis nutritivi.

§. 10. Sed utut ſaniſſima etiam ſit mater vel nutrix, tamen tenello infantulo ipſum lac probè excoctum, craſſius, ſpiſſius, adeoque uberioris nutrimenti, non æquè primo ſtatim hauſtu convenire vel ex eo ſit manifeſtum, quod in utero materno adhuc concluſus fœtus nutrimentum lacteum per os hauriat admodum ſubtile, perque duplicem chorii & amnii membranam probè filtratum & depuratum, quo teneriora faciliùs perluat abdominis viſcera. Ob id provida mater natura poſt partum in ſalutem editi fœtus non ſtatim lac perfectum pinguius & ſpiſſius ſubminiſtrat, ſed præmittit Coloſtrum, h.e. ſeroſiorem tenuioremque Chylum, ut hic ipſe minùs ſtomacho faceſſat negotii, quin potiùs ſeroſitate ſalinâ abſtergat blandè ſtomachi mucum, inteſtinorumq; ſub geſtatione collecta recrementa expurget, ac virtute diureticâ organa urinaria probè eluat, ut ita ſupervenienti ſucceſſivè alimentoſo magis lacti faciliter ut digeſtio, & impediatur facillima ejus corruptio, cùm reverâ tale Coloſtrum ſit alimentum medicamentoſum. Hinc iſtud, quod die primo ſcaturit ad mammas, potentiùs purgat; quod ſecundo & tertio minùs, donec ſuccedat purgatrici vis nutrix. Quàm peſſimè ergo ſuis conſulunt natis, qui robuſtis, aut obeſis, aut quę jam aliquandiu lactarunt, nutricibus mox tradunt eoſdem, à quorum lacte butyroſo & caſeoſo nimis gravatur tenellus ſtomachus, & digeſtionis opus inde inſigniter retardatur, ac cruditati acidæ lactiſque coagulo promptiſſima occaſio ſubminiſtratur. Illuſtrat hæc epilepſiæ exemplum, aliquot filiabus lethale, ex nimiâ lactis, materni licèt, butyroſitate & pinguedine, quod recenſet HOFFMANNUS *Tr. de uſu & abuſ. medic. Chymic. p.* 49. Quod ſi verò matres nutrire intendant ſuos fœtus, quo quęſo conſilio corrigunt naturæ prudentiſſimos conatus, & tam ſtudioſè emulgent ſalutare hoc coloſtrum, quaſi nocere, poſſit infanti, quod ceu divina medicina ipſi propinandum foret? Id quod etiam contra quendam Medicum urſit ſufficienter VESLINGIUS. *obſ. & Epiſt.* 28. *p.* 123. & ante eum SPIGELIUS, in erudito *ſcripto de formato fœtu c.* 13. *p.* 16.

Vitia Lactis 4. ſuperfluè ingeſti.

§. 11. Sed tolerabile adhuc, quia facilè corrigibile, eſſet hoc erratum, niſi gravius longè, familiariſſimum licet, ſe offerret, nempè ſuperflua & inordinata, & tantùm non coacta, lactis infuſio, qua matres pueros ſuos nimis alendo ſæpè necant, & dum lactant mactant, ut rectè obſervat KERCKRINGIUS *Spicileg. Anat. Obſerv.* 40. Dum ad quemlibet ex quacunque cauſa excitatum infantis ejulatum, ipſi renuenti licèt, ſubinde papillas in os intrudunt, ac lac

ſugere

ſugere cogunt, priori, licèt crudo adhuc, ſubacido & nondum concocto in ſtomacho hærente, unde novi ſuperingeſti neceſſaria congrumeſcentia, caſeatio, ac utriusque in paſtam acidam, viſcidam, corruptio ſuccedit: unde Pylorus indignatus vel ſe pertinaciter ſtringit, qui aliàs de ſe, ipſo in pueris arcto munitur ſigillo, obſervante hoc etiam laudato *KercKringio c. l.*, & planè non, aut difficulter ſaltem talia caſeata transmittit, ut ulteriori morâ in loco illo tepido in deterius, ac ex cruditate acidâ in corruptelam putredinoſam labantur, ac in liquamina putrida, flaveſcentia, nidoroſa, &c. tandem degenerent: *vel* graviori furore percitus idem Pylorus, ſalutari licèt effectu, per gulam omnia illa vitiata remittit: vid HELMONT. *Tr. Infant. Nutr.*, qui Tragœdiam hanc graphicè & eleganter delineavit. Præſtat ſanè hîc peccare in defectu, quàm in exceſſu, cum repletiones ad extremum productæ graves eſſe ſoleant, teſte HIPPOCRATE *ſ.* 1. *aph.* 4.; & ſicut repletio omnis, in ſpecie panis in adultis, ità ſanè lactis in tenellis, eſt peſſima: hinc enim conſequenter *impura corpora, quò magis nutriveris, eò magis læſeris:* HIPPOCR. *ſ.* 2. *aph.* 10.

Vitia lactis per malam diætam depravati. §. 12. Periculoſius jam urget Fatum miſellos lactentes, ex perversâ & ſæpiſſimè inordinatâ lactantium diætâ, circa quam ſaltem *alimentorum promiſcuam ingluviem, affectuum neglectam refrænationem, & excernendorum* pariter *ac retinendorum peccata* conſiderabimus.

1. quoad aſſumta. § 13. Sanis quidem omnia ſana, modò per internam appetitus dictaturam imperentur; quod enim ſapit, nutrit; adeò ut in ſanis ſcrupuloſus alimentorum delectus reverà ſit fruſtraneus: quin potiùs, ſi appetitus circa aliquod objectum feratur intenſiùs, imprimis conſuetum, (nam in inſuetis appetitus ſubinde medicamentum quærit,) vix denegandum ſit, quia fermentum digeſtivum potenter quælibet in ſui ditionem trahit & coërcet, utut talia cum moderamine mediocritatis propinanda ſint, cùm ſobrietas rectè cardo totius dicatur diætæ: id quod nutricibus conductitiis in ſpecie obſervandum, ut plurimùm egenis, adeoque famelicis, & frequenter nimio nutrimentorum exceſſui primitùs indulgentibus. Lactantes tamen præ cæteris tenellos reſpicere debent, cùm leve illarum erratum, utut ipſis innocuum, his graves ſubinde inducat paſſiones, & aſſumtorum plures proprietates in chylo perſiſtentes, utut plus minus infractæ aut alteratæ, ſui tamen præſentiam in lacte manifeſtò exerant, & aniſum pro augmentando aut corrigendo lacteo chylo aſſumtum, ſui in eo præſentiam odore teſtetur; non ſecus ac florum ſambuci in lacte decoctorum inſons eſſe ſolet potus, imò admodum proficuus pro lactis augmento, quos tamen obſervavi à nutrice fortiùs dicto modo decoctos, & liberaliùs potatos, & ipſi lactenti copioſum excitaſſe alvi profluvium: confer. BARTHOLINUS *Centur* 2. *Hiſtor.* 63. *p.* 338. Nil dicam hîc de purgantibus, quæ nutricibus propinata infantes purgant, & omnia imprimis propriè dicta infantibus ſunt inimiciſſima. Tacebo peculiares idioſyncraſias infantum, quoad certa aſſumta à parentibus transplantatas, quæ à nutricibus neglecta graviter tenellos lædunt; quarum exempla recenſet DIGBY *de Natura Corpor. Tr.* 1. *c.* 35, *p. m.* 424. 436. Verùm in ſpecie urgeo acida, quæ ſive ſint condimenta, ſive pulmenta, etiam Vinum, (in non aſſuetis) ſui veſtigia in dulci Lacte relinquunt, utut ſenſibus abſcondita, poſtmodum tamen torminum infantilium ex acido rodente autores: Unde & cautiores matres, dum fœtum in utero incluſum geſtant, acida nimia fugiunt, nè præmaturè inſontes torqueant, aut fomitem epilepticum ingenerent: id quod ſæpiùs obſervavit *Celeber.* SYLVIUS, quòd nempe infantes nati à matribus, acido non adeo indulgentibus, epilepſiæ minus ſint obnoxii, idq; etiam adeò pluribus matribus prædixit. Cùm præterea acidorum abuſus ad abortum gravidas diſponere rectè aſſeratur à BECKIO *in Medit. & Experim. p.* 214.; quod etiam de Vino, quòd nempe fœtum pellat, aſſerit HARTMANNUS *Prax. Chym. c.* 228. §. 3. Unde etiam JOH. ANT. *von der Linden, in Comment. ſuper hunc locum*, primis geſtationis menſibus Vinum gravidis, in ſpecie, ut vocat, calidioribus, prohibet metu abortus, quibus ultimis duobus vel tribus menſibus Creticum aut malvaticum, in parvâ tamen doſi, concedit. In quo tamen acido frequentiſſimè peccatur; amicum enim ac gratiſſimum cùm ſit ſtomacho, tantum non quotidianum ejus percipimus appetitum. Caſeo itidem non immeritò interdicitur nutricibus, nè hoc tanquam præmaturo coagulo ad grumeſcentiã præternaturalem jam in mammis lac diſponatur. Cerviſia non ritè fermentata, aut fæcibus turbata, utut robuſtiores in nutricibus inteſtinorum tunicas minus afficiat, à fermento ſtomachi ferè ſubacta, pueris verò quod diarrhœam torminoſam excitet, compertum eſt: Id quod ſimiliter de fructibus horæis ſucculentis, facilè fermenteſcentibus, manifeſtum eſt: ſicut aridiores è cõtrario alvum pertinaciùs ſiſtunt; quod contigit in infante cujus nutrix avidiùs caſtaneas aſſumſerat, teſte TIMÆO *l.* 5. *Caſ.* 13 *p.* 252. Cautas ergò nutrices eſſe jubeo in aſſumendorum ratione, plus minus tamen, prout nempe aut conſuetudinis, aut digeſtionis primæ, vel abſolutioris vel deficientis, adeoque ſubactorum plus minus & alteratorum à fermento digeſtivo ingeſtorum in iis fert ratio.

§. 14. Affectuum exorbitantiæ jam attingendæ ſunt, quorum inordinatus inſultus, ut generaliter ſpiritus animales totumque genus nervoſum, & his mediantibus maſſam ſanguineam & reliqua corporis contenta liquida commovendo inſigniter alterat; ità ſpecialiter nutrientium depravat lac. Præ cæteris iracundia & terror nutricum nimius nocentiſſimus eſt Infantibus, & ab utroque, in ſpecie priori, epilepticas excitari convulſiones, notiſſimum eſt. Turbant ſanè affectus omnes concoctionis primæ negotium, adeò ut ex triſti nũtio, eſurienti inopinatò allato, adeoque inexſpectato ſic terrore, ſtatim pereat omnis appetitus, unde digeſtionis conſequenter impedimenta, & cruditatum acidarum occaſiones: qui effectus itidem ex iræ furore expectandi ſunt, ſub cujus fervore vel maximè ſanguinis ebullitio & quaſi febrilis effervesceñtia cum bilis orgaſmo, conſiderandi veniunt. Ex alterato ergò ac depravato chylo ſimile generabitur Lac, aut hoc genitum licèt in ſtatu pacato, ſub inteſtinâ tamen affectuum rebellione, & inde natâ omnium corporis contentorum à ſpirituum vario ac præternaturali impetu, non poteſt non inſigniter alterari, & variè commotum ac quaſi ſecundùm minima concuſſum in partes ſecedere, & butyri ac caſei ex ſeroſo vehiculo quaſi ſeparationem præternaturalem pati. Vix ſanè quicquam frequentius eſt, ac terrorem, non minus quàm iram, lactis inducere coagulum, ac in mammis grumeſcentiam; unde tandem inflammationes, doloroſiſſimique abſceſſus, & in ſpecie eryſipelata ſupervenient; ſicuti à tali lactis ſemicaſeati ſuctu mille malis inſons mulctatur infans, & ſpeciatim ad epilepſiam ordinariò diſponitur. Obſervavi juvenculam primiparam, quæ ſuum aluit infantem, pro uberiori lactis proventu, & meliori papillarum protuberantia, ſimul catellum ſubinde mammis admovebat. Evenit caſu, ut graviter perterrefieret puerpera, unde repentè, ad ſe cum rediiſſet animus, catellum mammas ex ugere permittit, ne alterato illo lacte fœtui noceret: quo facto brevi poſt gravi epilepſiâ corripiebatur Catellus, quæ propinatâ Theriacâ & inſequente gravi ſopore, demum evanuit. Sed præter has ſenſiles coagulationis, & grumeſcentiæ qualitates noxias, & alias multivarias difformitates induit lac, ex tam variis affectuum fluctibus: quibus ſanè non tam matres, quàm ſpecialiter, nutrices, obnoxiæ ſuccumbunt, quarum ſingulæ infantis nutrimentum lacteum morbo-

2. quoad Pathemata.

sé

ſè diſponunt, & ità fœtûs ſanitatem graviter labefactant.

Quoad 3. excreta.

§. 15. Excretorum ſuperſunt conſideranda in nutricibus errata, quæ inter menſtruorum conſideratio primatum obtinet. Supprimi hæc ipſa, ut in gravidis, ita & in lactantibus (probabiliter in ſalutem fœtus) naturæ reſpondet legibus; in habitioribus tamen, ſanguine turgeſcentiore præditis, viraginibus dictis, tam primis geſtationis menſibus, quàm ipſo lactationis tempore, eadem ordinariâ erumpere periodo obſervatur crebriùs, collectore Exempl. *SCHENKIO Obſervat. pag. 574. & 630.*, Quoties verò ſanguinis iſta contingit excretio, toties ſenſilis in tenellis obſervanda venit alteratio, quâ languidi, lachrymoſi, ac imbecilles fiunt, donec obturato denuò ſanguineo fonte, dicti languores etiam denuò remittant. Id quod itidem obſervatum à PAULO ZACCHIA *Quæſt. Med. Legal. lib. 7. Tom. 9. quæſt. 3. pag. 599.* Singulari ſcilicet fermentativo motu ſanguis ſub menſtruationis tempore agitatur & turgeſcit; unde & menſtruam febrim, ſeu omni menſe, quum ſanguis per genitalia evacuaretur, recurrentem, ex acriori ſcil. efferveſcentia obſervavit LINDANUS *in Coll. manuſcrip. ſuper Hartman. Prax. Chym.* Quidni ergò lac tunc temporis & ſimilem fermentativum concipiat motum, qui & turbet infantis primam digeſtionem, & viralem ſanguinis fermentationem vitiet? forſan ſimili quodammodò ratione, atque quando adulti cereviſiæ potui vel vini adſueti, ex potu talis liquoris adhuc nonnihil fermentantis, ceu extraordinariè affecti, ſubindè non leviter læduntur. Verùm enimverò inſignior longè lacti imprimitur alteratio, ſi per fœcundum coitum nutricis impediatur menſtruatio; ad corruptionem exinde lac diſponitur, & horridam quodammodò acquirit impreſſionem, fœtui ferè abominabilem; id quod & in brutis obſervabile eſt, ut curioſo exemplo obſervatum à GRAFFIO *de Org. Viror. Genit. pag. 126.* Lac ita depravatum, ne dicam corruptum, ab infante hauſtum degenerat in ejus ſtomacho in vitioſum caſei coagulum, tenello infantis ſtomacho mirè infeſtum, adeo ut eidem ſtigma per totam vitam durabile imprimatur; unde caſei averſionem tam multis familiarem, non abſque ſummâ probabilitate deducunt *SchocKius lib. de Averſat. caſ. & Ill. Digby de Nat. Corporum cap. 38. pag. 437.* Ob id & Medicorum eſt præceptum, ut toto lactationis tempore nutrices à coitu abſtineant: unde etiam lactantes matres, à redditione debiti excuſat, propter inſignia fœtus nocumenta, PAULUS ZACCHIAS *loc. ſupr. cit.*

Cap. 4. Vitia pultis 1. in præparatione.

§. 16. Hæc vitia lactis fuere: reſtant adhuc errata Pultis ceu ſecundum genus errorum in aſſumtis. Deteſtor autem in pulte imprimis farinæ crudæ uſum, quæ cum lacte vel aqua ſubacta & cocta, ac in pulmentum inſtar viſcoſi glutinis redacta, quid aliud dabit, quàm paſtam tenacem, crudam & viſcidam, utiliorem bibliopegis pro glutinandis chartis, quàm infantibus pro nutritione? ſiquidem ob fermentationis farinæ in panificio, pro adultis etiam ſummè neceſſariæ, defectum difficillimæ eadem exiſtit digeſtionis, quia laborioſæ in ventriculo fermentationis. Panis ex quacunque farinâ confectus, non ritè fermentatus, ac ità pro digeſtione ſtomachali faciliùs ſuſcipiendâ, & in aliis unà aſſumptis promptiùs adjuvandâ ineptus, ex defectu acidi ſpirituoſi volatilis; crudam farinæ mucaginem reſolventis & volatiliſantis, quantum noceat ſanitati, etiam adultorum, & quàm fœcundus ſit genitor morborum chronicorum, præter quotidianam experientiam vel muliebris loquitur ſexûs, ex talis panis uſu menſtruorum patiens defectûs & cachexias, ut pluribus videri poteſt *Kergerus de Ferment. ſ. 3. c. 2. p. 216., & SchotKius de Ferment. c. 2. & 3.* Aſt robuſtus eſt adultorum ex ſpirituoſiori ac acriori fermento ſtomachus, debilis è contra infantilis: Ingere tale pulmentum glutinoſum & viſcidum, & ſuperaffunde lac butyro & caſeo pingui turgidum, quid putas futurum exindè in ſtomacho infantili? tenax nempè & glutinoſus, vitioſoque acore intensè tinctus emerget mucus, mille malorum in junioribus talibus fœcundus parens. Compertum ſanè eſt, ſponte ſuâ & facilè quamlibet farinam liquore ſufficienti ſubactam, & in loco tepido aſſervatam, aceſcere inſigniter, & hinc fermentare & ſpumoſè turgeſcere; etiam citra fermenti additionem: id quod ſi fiat in ſtomacho infantis, ex præternaturali & ſtomacho peregrino pultis acore corrumpitur ſuperingeſtum lac, & in grumos caſeoſos denſatur, adeoq; tota digeſtio prima exinde depravatur inſigniter. Potiùs ergò farinæ talis, pro meliori digeſtione, fermentativa præparatio extra corpus præmittatur, quàm quod cum tanto ſanitatis periculo eadem in ſtomacho demum inſtituenda ſupponatur. Perſpexerunt hoc & rejecerũt ob id tales pultes jam olim plures inſigniores Medici, uti de hoc videri poteſt *Velſchius de Vena Medinenſ. ſive Dracunculis Veter. Exercit. de Verm. Capill. infant. p. 261*: conferatur ſimul *Hildanus Cent. 6. Obſ. 34.*, qui perículoſiſſimam pylori obſtructionem à tali ſpiſſa pulte natam, obſervat.

§. 17. Poſt pultis præparationem culpo etiam ejus uſurpationem, dum nutrices eandem priùs in ore volutant, & ſalivæ permiſtione debitam fluiditatem conciliant, indeq; infantis ori intrudunt. Jam verò ſalivæ ſingularis eſt vis fermentativa, à modernis ſufficienter declarata, ratione cujus proficua ſanè eſſet ejus cum pulte miſcela, ſi exactè ſana nutrix eam inſtitueret: ſed cùm ratione hujus virtutis fermentativæ etiam morboſa contagia ſub ejus vehiculo promptiſſimè communicentur, ſeque multiplicent, ob id minus iſtã nutricis delibationem permittere poſſum, cum exinde facillimè ad morboſam corruptelam puls diſponatur, imprimis ſi tantillum ſcorbutici fermenti gingivas & ſalivam inquinaverit. 2 In uſurpatione.

Cauſa proxima affectuũ infantilium.

§ 18. Detectis ità remotioribus cauſarum morbificarum fontibus, dum exactiùs nocendi rationem proximam ſeu rationem cauſandi inquirimus, [illegible] evadit, ſuccum vitioſè acidum, nunc viſcidum, nunc aqueo-ſeroſum, defectu primæ *digeſtionis* in ventriculo, ejuſq; in inteſtino duodeno *perfectionis*, adeoque ex cruditate acidâ coacervatum, eſſe cauſam proximam & radicem, ex quâ tot morbi infantiles frequentiſſimè propullulare ſoleant. Hunc ſive Galenicorum pituitam acidam, ſeu Paracelſiſtarum ſal acidum ſeu Tartarum fæcalem appellare velis, mihi perinde eſt; ſimus namq; in verbis faciles, modò in rebus conveniamus. Facillimè ſcil. lac, ſeu ſanum ſeu alteratum, in ſtomacho tepido præternaturaliter aceſcit, idque eò magis, quò copioſiùs aut inordinatiùs ingeritur; hinc ſpiſſeſcit, & factâ per coagulum ſeri à contentis ſeparatione, caſei cum butyro pernicioſus grumus nunc in ſtomacho, nunc in inteſtinis ſubſidet, & plus minùs pertinaciter agglutinatus hæret, conferente ſymbolum pulte farinaceâ crudâ & viſcidâ facilè aceſcibili, unà cum retento & plus minus corrupto meconio, unde ex conditione loci, h. e. ſtomachi calidi, & ratione contentorum recrementorum, uti & ingeſtorum lacteorum & pultaceorum, intenſus acor neceſſariò & de facili oritur, qui nũc materiâ viſcidâ irretitus, in primis viis ſuas ludit Tragœdias, nunc vehiculo aqueo ſeroſo & lymphatico ulterius diſtributus, etiam aliis & remotis in locis mille malorum exiſtit artifex. Clara hæc evadunt ſponte, modò ſuperioribus theſibus explicata probè conſideremus, in ſpecie *in theſ. 5. 7. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 16. &c.*, ſimulque obſervemus, pleraque infantum mala per remedia acidum deſtruentia, de alcalium tam volatilium quàm fixorum proſapiâ, uti & per aromatica ſalina volatilia Oleoſa, optimè percurari.

Variæ ſi bè ince cauſa proxima

§. 19. Quæ tamen ità intelligenda ſunt, non quaſi alia nulla in corpore tenello ſint errata, quàm quæ ex dicto acido oriuntur; ubique enim excipiendi ſunt hæreditarii morbi, uti & à la-

à lactantibus tranſplantata morborum ſeminaria, aut aliorſum hauſta contagia. Prætereà mille larvas induit ac ſub ſui corruptela, mille inde nocendi artes, non tantùm dum adhuc in mammis turget, ſed in ſpecie, dum infantis in ſtomacho corrumpitur, hinc in inteſtinis tàm à bile quàm ſucco pancreatico alteratur, ſubinde à reſtitante meconio ſimilibuſque excernendis inquinatur, quin & propriâ ſponte de facili corrumpitur, unde diverſimodè dulceſcit, amareſcit, colliqueſcit, virideſcit, liveſcit, putreſcit, vermineſcit, aliaſque quàm plures peregrinas aſciſcit ſibi qualitates: nam & jam in tenellis ſexcenta ſeu potius *infinita Hippocratea*, de quibus *autor Libri de Priſc. Medic*, locum inveniunt. Unde tam in abdominis viſceribus, quam maſſa ſanguinea, & inde derivatis reliquis contentis liquoribus activis, quamplurima præternaturalia nocumenta præſtò adſunt. Utut ea, quæ ex cruditate acidâ veniunt, ſint frequentiſſima, quia talis corruptela eſt familiariſſima.

Unde acidū adeò vitioſū in Infantibus.

§. 20. Paradoxon equidem videri poſſit, quî in ſemilacteis infantibus, adeoque dulci rore ubique perfuſis, ex lacte dulci primitus concretis, & eodem cum pulte inſipido dulci enutritis, acor adeò nocivus & ſubindè intenſus oriri poſſit, à quo tam tetra ſuperveniant ſymptomata. Sed clarius redditur facilè totum negotium, modò aſpiciantur aſſumpta tam matris utero geſtantis, quàm nutricis lactantis. Hæ ipſæ enim præter manifeſta acida, quæ, ut *ſupra* §. 13 monitum fuit, ex dictamine appetitus hauriunt, veſcuntur ſaltem pane, & bibunt cereviſias. Panis omnis, in ſpecie ſecalinus, continet in ſe ſpiritum intensè acidum, volatilem tamen, adeoque in ſe ſaluberrimum, duriora tamen etiam corpora, ver. gr. Coralia, ferrum, Vitrum antimonii, aliaque rodentem, qui cum aliis aſſumtis lacti ſimul materiam præbet. Ut ut autem acor hic ipſe, partim ſub ſtomachi digeſtione, partim bilis alcalinæ in jejuno permiſtione, alteretur plus minus in ſalſum volatile, ſicque occultetur; nihilominus facilè datâ occaſione denuò ſe exerit & operatur: hinc enim tam facilis lactis aceſcentia, & aſſumta acida matri ac nutrici innocua; tamen infantibus per lac, revera ad guſtum dulce, ſunt terminoſa, & vel maximè hoſtilia. Cereviſia verò quæcunque facillimæ eſt aceſcentiæ, cùm modica lupuli pinguis aromatica conditura non ſufficiat, quin tandem aceſcat; ut taceam vel cereviſiam novellam, à fæcibus nondum ſufficienter depuratam, fermentando in ſtomacho facillimè aceſcentem, aut cereviſiam inveteratam jam nonnihil acidulam, à nutricibus ſubinde hauſtam. De cætero his ipſis vix ulla eſt cura, quantum ſua aſſumta fœtum aut infantem afficiant, utut earum delicta diu poſt demum luant infantes, idque datâ qualibet occaſione, ut plurimum per epilepſiam, ut *ſupra* §. 13. monitum. Quid fructus horæos memorem, efferveſcibiles facillimè, acetaria & ſimilia, gravidis pariter ac lactantibus citra reflexionem in fœtum familiariſſima. Adeo ut *acidum* ſit, quod morborum infantilium frequentiſſimus eſt autor; ſicut ſubjectum ejus *viſcidum* eos contumaces ſubinde reddit, aut crebriùs recidivantes; vehiculum verò *aquoſum* etiam in remotioribus locis, & extremâ corporis peripheriâ, eoſdem propullulare facit.

Unde tormina & varia alvi excreta Infantum.

§. 21. Jactis hiſce fundamentis facilis eſt via, ulterius indagandi ſupra enarratorum morborum generationes. Tormina infantibus ferè inevitabilia ab acido oriuntur, quod ex ſtomacho, ſæpiſſimè ex lactis coagulo & eſu acidorum à nutricibus, delapſum, inteſtinorum membranas pungit, rodit, & lancinat; unde iſti cruciatus, cum convulſivis ſpaſmis juncti, prodromi exinde non rari epilepſiæ, iique eò crudeliores, quò viſcidiori glutine ſe agglutinaverit eorum parietibus. Horum indicia, præter ejulatum, ſunt utplurimùm excreta viridia plus minus, ſeu, ut vocant, porracea & æruginoſa, oriunda ab acido exceſſivo & vitioſo (nam acidum acre odorem ſpirant talia) cum bile ſalinâ oleoſa volatili permiſta, ex quorum miſcella viriditas iſta exſurgit. Equidem viridis color reverà ſub concurſu plurimum ex miſcela *flavi & cærulei* emergit: flavedo in bile clara eſt & conſpicua: cæruleus color in nullo ſuccorum corporis unquam nec naturaliter nec præternaturaliter obſervatus fuit; unde rariſſimum, & fere unicum eſt exemplum, quod recenſet MEARA, de lacte nutricis ſaphirinum colorem exactè referente, *in Exam. Diatribe de Febrib. Williſii p. 65.* Cum tamen cæruleus color ad nigrum accedat propiùs, adeoque in certâ luminis maximam partem intrò ſuſceptione in porulos, & cum umbrulis miſtione conſiſtat; loco hujus in corpore abſentis, acidum perſpicuum licèt, conſtringendo tamen & anguſtando aliquali ſubjecti coagulatione, poros flavi corporis ſufficiet, imprimis ſi dictum acidum & ipſum in ſubjecto nonnihil denſiore & craſſiore hæreat, ut exinde viridis, ceu medius inter cæruleum & flavum, color emergat. Comprobat dicta experimentum GRAFFII, *de ſucco pancreatico theſ* 145. 147, ubi bilis flava ex miſcelâ cum ſpiritu Vitrioli atro-vireſcentem induit colorem. Nec eſt, quod quoad experimenti fidem objicias id, quod alio mihi obtigit tempore, in ſpiritu Vitrioli adhuc contentas eſſe, & ſub rigoroſo ignis examine cum acido ſimul elevatas metallicas Venereas & Martiales particulas, quæ attactu alcali bilis præcipitatæ virorem repræſentent; ſicut eædem attactu gallarum in Vitriolo atrum colorem induant; nam idem experimentum tentavi & cum ſpiritu ſalis puriſſimo, non ſecus ac cum ſpiritu nitri, & ubique idem fuit ſucceſſus & eventus, quod nempè iſtâ miſturâ intenſus viror effloruerit: id quod ſimili ratione de lactis vitioſo acore, virorem cum bile producente, verum erit. Unde ſubinde etiam grumoſa apparent talia, ſub infantum torminibus excreta; quia lac à præternaturali acido in grumos caſeoſos coagulatum, iſtam larvam induit. Non tamen ſemper talia grumoſa ſimul ſunt viridia, quin ſubinde ſint flava. Scilicet diſcoloratio horum excrementorum oritur à bile per acidum mutatâ & corruptâ; ſæpè tamen evenit, ut fæces excernantur flavæ, quæ pauco tempore poſtmodum colore viridi tinguntur. Cauſa hujus phænomeni eſt: 1. quod acidum in bilem, quamdiu in corpore fuit, ſufficienter non egerit, propter impedimentum lactis, continuò vel brevibus intervallis tantùm aſſumtum, quippe quod ejus vim temperando infringat: 2. Quia non niſi finitis efferveſcentiis, & præcipitationibus, mutationem rerum accuratam obſervamus; unde poſt excretionem, dum aëris accedit adjumentum, finitâ mutuâ actione & reactione permiſtorum, color tandem tertius emergit: 3 Quia & ipſa commiſta excreta faciliùs forſan in aëre libero novum coloris ſchema arripiunt, quàm dum inteſtinis adhuc ſunt coërcita. Obſervandum quoque hoc loco atrociſſima non rarò adeſſe tormina, excretis alvi aquæ inſtar leviter flaveſcentis fluidis, quæ nimis fluida, ſubinde adeò acria obſervantur, ut & podex excoriari exinde ſoleat.

§. 22. Quod ſi copioſus tenaciorque grumus ſtomacho incumbat, cui per pylorum tranſitus negetur, non poteſt non exinde appetitus, dejici & activitate fermenti digeſtivi, à lacte vel copioſiore vel coagulato obrutâ, horror mammæ oriri, cum abſolutâ apepſiâ, cùm quotidie obſervemus, iſtud quod ſemel ſtomachum læſerit, ceu hoſtile poſtmodum, diù ab eodem averſari: quod ſi graviùs exinde oneretur ſtomachus, vel obſtruatur omnino pylorus, de quo vid. HOEFERUS *Herc. Med. p.* 149. item HILDANUS *Centur. 6. Obſervat.* 34. & in-

Unde Anorexia, Vomitus, Præcordiorum & Hypochondriorum.

& irritetur quoque, hujus convulſiva contractio, quam vomitus violentus ſequitur, ſupervenit, tenella corpuſcula inſigniter quidem lædens, ſalubris tamen, quatenus excrementa iſta removet, & graviorum malorum jamjam imminentium eſt medicus. Finge enim hærere talia diutiùs in Ventriculi burſa, facilè ex acore fermentativo, paſtæ inſtar farinaceæ, intumeſcent, & impetuoſo flatuum proventu, intumeſcentium præcordiorum, hinc diaphragmatis impedito motu, difficilem reſpirationem, & ex horum flatuum in orificium ſiniſtrum impetu, hujuſque pertinaci ſtricturâ, præcordiorum anxietates, inde inquietudines, ſomni impedimenta, vigilias inferent. Eadem eſt origo hypochondriorum inflationis, & totius abdominis tympaniticæ diſtenſionis; nam loco ſaltem differunt à priori; paſta nempè acida viſcida, vitioſo acore fermentata, concurrente ſimul alcalino bilis ſtimulo, Gaſtale flatuoſum eructat. Scilicet farinacea puls cruda aceſcentiam neceſſariò ſubit in ſtomacho, unde cum lacte ſemicoagulato turgeſcentia fermentativa, de quo ſuprà, flatuumque & modò dictorum ſymptomatum in & circa hypochondria & epigaſtria fertilis proventus. Cogitemus adultorum hypochondriacum affectum, & in eodem flatuum & borborygmorum impetus, ex acido viſcido digeſtionis primæ relicto præternaturali oriundos, & ſimile ferè in infantibus uſu venire perſpiciemus; cùm ſufficienter HELMONTIUS *Tr. de Flat.* horum originem ex acido ſtomachali, non tamen fermentali, ordinariò demonſtraverit.

Unde ſingultus, aſthma in infantibus. §. 23. Quod ſi tenacior talis, acidiorque mucus ſuperiori ventriculi orificio firmiùs adhæſerit, per conſenſum firmiſſimæ connexionis diaphragmatis ſimul irritabitur muſculus, unde hujus ſub inſpiratione facta convulſiva contractio ſingultum, ſubinde contumaciſſimum, infert; ſicut ventriculi cavo ſi magis fluctuent pituitoſa talia acida, aut ſalſo-acida, eaque ſucceſſivè irritent orificium ſuperius, vel infensâ & moleſtâ ſuâ præſentia, vel ſaltem halitibus acrioribus, excitabuntur ſub expiratione occaſione vellicati diaphragmatis, ipſique compatientium muſculorum expirationi inſervientium, horum convulſivi motus, unde repetentes tuſſes concutient tenella pectora. Re vera enim ex ſtomacho, hujuſque in ſe ipſo coacervatis cruditatibus infantum ex oritur tuſſis, ſubinde tantâ violentia repetens, ut non niſi ſuperveniente Vomitu, copioſique muci rejectione, ad tempus ceſſet. Rara autem infantibus ſicca tuſſis, aut quæ ex laryngis aſperæque arteriæ oriatur irritatione, obvenit, niſi interdum inclementioris aeris afflatus & liberior hauſtus ſuo modo ad hanc diſponat. Idem aſſerendum de tuſſi iſtâ, quæ ſub dentitione laborioſiore frequenter turbat infantes, quam copioſior ſalivæ ſubinde ſalſo-acrioris defluxus in ſtomachum, & imprimis uberior ejus ex membranâ pituitariâ poſteriori ſeu inferiori tranſudatio, & inde defectuoſa reddita prima digeſtio, & cruditatum accumulatio infert. Idem aſſerendum de infantum aſthmate, quod utplurimum ex ventriculo onerato oritur, dum mucilagines acidæ coacervatæ, & flatulentâ turgeſcentiâ tumefactæ, moleſtum tale aſthma producunt; hinc enim etiam provocato Vomitu ſtatim liberantur, Autore PRIMEROSIO *de Puer. Morb. p. 73.*

Unde lumbrici in infantibus. §. 24. Quod ſi mucus ſimilis, blandior tamen & dulcior, ex alimentorum quocunque modo digeſtorum reliquiis in inteſtinorum canalibus diutiùs hæſerit, occaſione loci caloris, & inchoatæ ſucceſſivè putredinis, occultata lumbricorum ſemina excitantur, fœtuſque vivi excluduntur. Semina ſcilicet vegetabilium Cerealia, in ſpecie ſecalina & triticea, vel immediatè in pulte farinaceâ, vel mediatè cum lacte ex pane comeſto genitâ ingeſta, ſeminali inſectorum, contagio, (quod ſub minimâ etiam mole latere poteſt, utpote conſtituere dicitur ſaltem 2800. partem ſui ſeminalis corporis) quaſi impregnata, datâ occaſione hæc excludunt. Accedit, ut monui, tepor loci blandus, vis digeſtiva ventriculi debilior, quâ digerendo non ſubiguntur omninò dicta animalculorum ſeminalia primordia, & temperata bilis acrimonia infantum, defendens aliàs ſuccos, quos attingit à tam promptâ putredine & verminatione: unde & ibi, quo fermentum fellis non pertingit, lumbricorum eſt Patria, autore HELMONTIO *tr. ſextupl. Digeſt. §. 82*; hinc & tinearum in adultis cauſam potiſſimùm in obſtructionem cyſtis felleæ refert HARTMANNUS *in Praxi Chym. cap. 156. §. 11.* Talibus ergo occaſionibus facilè viva iſta putredo excitari poterit.

§. 25. Cùm ergò ex ſuprà dictis ſubinde mucus crudus acidus & viſcidus loco nutritii ſucci diſtribuendus ſit, non poſſunt non eodem inteſtina aut admodum incruſtari, aut oſcula ductuſque lactei eodem obſtrui, aut glandulæ meſaraicæ conſequenter infarciri, unde tumores abdominis protuberant, & denegato nutrimenti tranſitu, inſigni totius corporis atrophiâ contabeſcunt infantuli, accedente ſimul utplurimum alvo laxiore: vid. SYLVIUS *Prax. l. 1. cap. 14. §. 56. p. 168.*, *item Prax.* BARBETTE *l. 3. cap. 2. obſ. 3 & Anat. Pract. l. 1. cap. 14* HOEFFERUS *Herc. Med. l. 7. p. 649.*, SYDENHAM *de Febr. p. 89.* Ut taceam hoc loco dyſcraſiam lactis alieni, nempè nutricis, vel inepti pro nutrimento infantis, vel vitiati, unde ibi atrophia, hic cachexia ſupervenit. Quod ſi minus viſcidus, crudus tamen, & vitioſo acore, vel ſaltem acri-ſalſo ſapore inquinatus diſtribuatur tandem, pro ſanguine augmentando & corpore nutriendo, neceſſariò depravatur exinde Maſſæ ſanguineæ Craſis, vitiaturque inſigniter ſanguificatio, & oritur præternaturaliter ejus effervescentia, unde febres variæ, in ſpeciæ lentæ, ſub veſperam præcipuè exacerbantes, ſuperveniunt. Inquinatur hinc neceſſariò etiam lymphæ latex nimio acore nimiâque acrimoniâ, ſimulque ſubinde nimis viſcida redditur; unde & circa glandulas tumores, & catarrhales affectus infantibus ſuperveniunt, in ſpecie tuſſes ſiccæ nocturnæ, ex lymphæ talis acido-acris ad laryngem effuſione; item per membranam pituitariam inferiorem tranſudatione oriundæ. Obtunditur è contrà bilis ſal volatile oleoſum ſeu balſamicum, unde perfectio digeſtionis primæ in inteſtinis deficit ultima, & ità magis magiſque propullulantes jam confirmantur ægritudines. Quod ſi cum tali plus minus intensâ ſanguinis & lymphæ labe, nutrimentum exindè pro augmentandis & ſuſtentandis partibus confectum, has ipſas ſubintret, & per earum poroſos diſtribuatur, nullo modo perfectè ipſis aſſimilari poteſt, quin potiùs acore, anteà quidem apparenter occultato, & aliquali ſimul viſciditate ipſis inimicâ, hinc inde in puſtulas congeratur, in quibus acor denuò manifeſtatus cum vicino rore partium acriùs effervescit; hinc altior tumor, intenſior rubor & ardor ſupervenit, donec mutuâ temperaturâ nunc in pus, nunc in ſaniem, nunc aliud ſimile liquamen abeant, & per cuticulam priùs in ſquamulas & furfures eroſam exeant, relicto adhuc poſt ſe fermento ſubtili, acido viſcido, corrumpente ulteriùs novum, inculpatæ etiam notæ, alimentum, iſtudq; in ſimiles ſordes tranſmutante, ſerpente ità ſucceſſivè ipſo malo ulterius & inquinante & exedente acore ſuo proximâ adjacentem partiũ ſubſtantiam, ut in favis, tineâ, cruſtaque lactea, item furunculis Infantũ, obviũ. Quæ omnia eò faciliùs eveniunt, eòq; pertinaciores radices figũt, quò minus trãſpirabiles ſunt partes ità affectæ, & quò magis poris earũ clauſis, dicta

Unde tabes, [illegible] tumores, [illegible]

ex-

excernenda ſucceſſivè congeruntur.

Cruſtæ lacteæ origo.

§. 26. Facta modò lymphæ præternaturaliter acidæ ac viſcidæ, item cruſtæ lacteæ, mentio, uberiorem ſui explicationem urgent. Siquidem dictas corporis, & imprimis faciei & capitis, deſœdationes puſtuloſas, cruſtoſas, ulceroſas, quæ cruſtæ lacteæ, achorum & tineæ nomine venire ſolent, quarum deſcriptiones & differentias ſaltem accidentales vide ſis apud Practicos, reverà ex lymphæ nimis, ſeu præternaturaliter acidæ, plus minus ſimul viſcidæ, vitio originem ducere arbitror, lacte vel matris ſubgeſtatione fœtus, vel nutricis ſub ejus Lactatione vitioſo, cauſæ remotæ vices obtinente. Semper enim ferè cum hiſce defectibus glandularum in collo & circa caput densè conſitarum, item parotidum, &c. tumores conjuncti eſſe ſolent, ita quidem, ut vel præcedant, vel ſimul affligant, vel dictos affectus declinantes ſubſequantur. Rariſſimè hoc poſterius obſervatur, & vel metum recidivæ, vel mutationem deſœdationis dictæ in alium affectum præternaturalem ſecum trahit: Iſtud prius frequentiſſimè accidit, ita ut mulierculæ etiam, per experientiam edoctæ, ex conditione dictorum tumorum, quaſi ſcrofuloſorum, & quos ordinariè Germ. *Haupt-Druſen* appellare ſolent, affectuum talium diuturnitatem, vel magnitudinem, aliaſvè circumſtantias probabiliter præſagire ſoleant. Certè obſervavi, tumores tales glandularum ad parvi ovi gallinacei magnitudinem in collo, mox infra aurem protuberaſſe, cùm cruſta lactea caput obducens evanuiſſet, quo tumore ſucceſſivè ſubſidente, & tandem dicta lactumina denuo effloreſcebant. Non amplius enim dubitatur, glãdularum functiones verſari circa lymphæ præparationẽ, & diſtributionem: unde ſponte pateſcit lymphæ vitium primarium ſubeſſe, ita quidem, ut ejus conſiſtentiâ materiali obſtruantur glandulæ, & inde conſequenter intumeſcant; ejus verò aciditate, ob largiorem in partes intercutaneas capitis extimas effuſionem, ex denegata plus minus debita diſtributione & motu per glandulas, pruritus intenſiſſimus in dictis locis, cum puſtulis rubris ſucceſſivè in pus abeuntibus, & ſquamis inſequentibus ac furfuribus, ex cutis & cuticulæ eroſionibus ſuperveniant: quæ omnia, pruritus, purulenta ſanies, cruſtæ & ſquamæ, de aciditate agente cauſæ peccantis manifeſta ſunt indicia, ut alio loco & ab aliis probatum eſt. Vt taceam, aſperiora facta hæc mala ad cranium uſque penetrare, iſtudque erodere pro more acidorum, oſſeas ſubſtantias facilè erodentium, de quo vid. SENNERTUS *lib. de Morb. Infant. P. 2. cap. 3. p.* 28. Unde & capitis partes extimæ præ reliquis locis dictis infeſtantur malis, ob copioſiores glandulas, quibus hinc inde ſpeciatim collum ſtipatum eſt. Differentia autem has inter capitis deſœdationes obſervatur, quatenus nunc acrior & acidior eadem fuerit, unde ulcuſcula manantia, & copioſam acrem ſaniem fundentia, emergunt; vel quatenus eadem minus acris, ſed ferè magis temperata & viſcida extiterit; ſic enim cruſtæ denſiores, & densè ſubinde compactæ, & ſibi invicem ſuperſtratæ, generantur, ſucceſſivè decidentes: imò etiam pro lymphæ ita peccantis ratione varia glandularum quoque obſervatur conſtitutio, de quo uberior experientia adhuc conſulenda venit. Et ſanè non levis eſt cognatio talium lactuminum cum adultorum ſcabie, cùm & ſubinde contagioſa deprehendantur, & iiſdem remediis, in ſpecie nicotianâ, ſulphure, Mercurio, &c. curari ſoleant, & retropulſa, ut vocant, paria planè inferant ſymptomata; ità ut quaſi particularis capitis ſit ſcabies. Equidem vulgi fert perſuaſio, ſalubres eſſe infantibus tales deſœdationes, quatenus præſervent eos à gravioribus affectibus; quod negari ſuo modo nequit, quatenus ſunt bonum quidem ſignum, ſed malæ, cauſæ, ſi abeſſet, magis conduceret. Quæ hactenus ſunt expoſita, videtur confirmare, quem obſervavi, puerulus, novem menſium p. p. vitio nutricis cacochymico-ſcorbuticæ inſigniter, dictâ cruſtâ lacteâ ſuper cranii hemiſphærium, & faciem ferè integram mirè deformatus: quæ cùm ſponte evanuiſſet, ſucceſſit graviſſima tuſſis, tenellum pectus inſigniter & continuò quatiens, cum copioſi muci in ſtomacho & Oeſophago præſentia, unà cum diarrhœa ſeroſa, adeò acri, ut etiam extrema podicis & vicina loca excoriarentur: totum corpuſculum inſigni æſtu fervebat, & inſultus quidam epileptici ſubinde illud convellebant. Factam fuiſſe hîc arbitror lymphæ peccantis metaſtaſin, præter alia loca in ſpecie ad glandulas ſalivales, & quæ laryngem irrorant, ut & ad pancreaticas, per quas lympha iſta acida acris, non adeo viſcida, uberiùs effuſa, ſpeciatim dictam tuſſim & diarrhœam, alia ut tranſeam ſymptomata, induxerunt. Dicta modò etiam rationem aurium humiditatis fluentis, excoriationis & exulcerationis, item labiorum, manifeſtam reddunt.

Quæ Variolarum radicatio.

§. 27. Hæc ipſa vel manu nos ducunt ad evolvendam morbillorum, & in ſpecie Variolarum, abſtruſam aliàs naturam, cùm harum, qua talium, fiendi modus & effectus cum modò dictis affectibus in quampluribus conſpirent, & etiam Tinea Capitis non rarò poſt variolas ſupereſſe, aut etiam eaſdem inſequi ſoleat. Torquet imprimis Philiatros inevitabilis ferè harum inſultus omnibus Europæis, ne dicam de aliis quibuſdam nationibus. Ex menſtrui ſanguinis reliquiis multi cum Arabibus earum radicem derivant; alii ex repetita poſt ſemel factam conceptionem Venereâ libidine: neutrum mihi ſatisfacere videtur. Quin potiùs ſi certò ſtatuendum eſt, quod aliquod nobis quaſi implantatum habeant principium, ratione cujus nemo ferè eaſdem effugere queat, earum radicem ex corruptelâ lactis nutritivi, tam in, quàm extra uterum, & vitioſo viſcido acore tenellos inde inquinante derivarem; exinde enim & frequentiſſimè ſaltem infantes & pueros, rariſſimè demum adultos, affligere ſolent. Qui vitioſus acor aliquandiu occultatus, tandem occaſione datâ, in ſpecie excitata Maſſa Sanguinea per fermentum ſimile extrinſecùs inſpiratum vel ad hauſtum pernicioſas febriles efferveſcentias excitat, concurrente acido fermentativo viſcido cum ſale volatili maſſæ ſanguineæ, donec præcipitato & ſubjugato acido illo vitioſo, & ſero involuto, criticâ ſanguinis purgatione hinc inde per vaſa capillaria, in ſpecie beneficio glandularum intercutanearum miliarium, excernatur, & ſub cuticulâ hærendo ſucceſſivè in puſtulas coacervetur, quarum contentus ſalſacidus ſuccus efferveſcendo ulteriùs miteſcat, donec in pus perfectum abeat, quod cum cuticula eroſa tandem in cruſtam duram & craſſam condenſetur, erodente intereà ſub hac ipſa acido cutim ſubiectam in foveas plus minus, prout magis vel minus efferveſcentiâ febrili temperatum fuerit. Unde & ulcera ſubinde pernicioſa & cacoethea ex variolarum puſtulis, tam in partibus externis quàm internis, in ſpecie in tenera veſiculoſa pulmonum ſubſtantia oboriuntur, pro conditione acidi plus minus virulenti varia, quod ipſum in dictis Variolis oſſa non rarò arrodere & corrumpere aſſolet; id quod expertus teſtatur PARÆUS *de Variol. cap.* 1. Hinc etiam Liberi à parentibus, morbo Gallico laborantibus, prognati, omnium graviſſimè à Variolis affici ſolent, obſervante hoc HORSTIO *l.6. Obſ. append. p.m.* 308. Quod non ineptè illuſtrat Mercurius dulcis, ceu ſingulare alexipharmacum curans pariter & præſervans Variolas: confer. *Miſcell. Acad. N. C. anni 3. Obſ. 9. & 56.* Ob id & convulſivi motus & epi-

epilepſiæ inſultus præcedunt earum eruptionem, morſicante acido vitioſo nervos, & ad criſpaturas eorum fibras, & hinc ad inordinatos ac impetuoſos motus ſpiritus animales irritante. Unde & myrrha, acidum iſtud vitioſum mirè temperans, non minus quàm caſtoreum, & ſalia Volatilia iſtud per ſudorem eliminans, & antimonium fix., ebur. ſeu Unicornu foſſile iſtud abſorbens, pro harum medela utramque faciunt paginam. Non rejicio hoc ipſo vermiculorum exercitum, in ſingulis puſtulis acervatim graſſantem; *vid.* BORELLUS *Centur.* 2. *obſerv.* 72 & *Obſerv. microſcop obſ.* 31. *p.* 21., item LIPSIUS *de Variol. Bartholin. Centur.* 5. *Hiſt.* 20, RHODIUS *Cent.* 3. *Obſerv.* 64; cum nullum pus abſque horum pullulante ſegete reperiatur, ſed hos tanquam effectus, ſpontè ex ordine cauſarum morboſarum in pure ſupervenientes, transmitto.

Quare Variolæ interdum tam tarde ſe offendunt.

§. 28. Nec ſcrupulum injiciat, aut tardior in quibuſdam earum inſultus, aut repetitus etiam acceſſus. Nam diutiùs morboſa fermenta in corpore delitescere poſſunr, donec ſub ſuâ dierum maturitate tandem evigilent; id quod ex hæreditariis nõ tantum affectibus, ſed etiam ex Canis rabidi ſalivali fermento, ex febrium petechialium ad aliquot hebdomadas interdum latente contagio, ex Luis Venereæ conivente diutiùs ſeminio, patet, &c. Unde & infantes, qui ſub nutritione ſani erant & vegeti, poſt ablactationem ſubinde cutanea contrahunt vitia, achores & ſimilia, dum vitia lactis per conſuetudinem ſub lactatione, quaſi appropriata naturæ, citra nocumentum adſunt, quæ mutatâ diætâ per effervescentiæ motum in muſteo ſanguine ſeparata, & inſtar fæcum præcipitata, hinc inde per ſanguinis circulum ſub cute deſiguntur, & ibidem coacervata ſuas morboſas ludunt Tragœdias, redeuntes ſubindè pertinaciter, quamdiu tantillum miaſmatis morboſi aut ſeminii fermentativi, nunc ſub ſanguinis Velamẽto, nunc ſub epidermidis Tegumento, latuerit; quod ex materiâ conveniente datâ occaſione ſe multiplicat, & malum renovat: quæ ipſa de variolis & morbillis pariter aſſerenda videntur.

Unde Aphthæ.

§ 29. Ita quidem ſe habent exulcerationes partium externarum: ſed præter has etiam interiores quædam, ſpeciatim partes oris, fauces, palatum, lingua, ipſeque non rarò œſophagus, ulcuſculis parvis ſcatet, aphthæ appellatis. Harum origo eſt acre acidum, excorians & exulcerans plus minus dictarum partium ſuperficiem. Fons peccantis acidi potiſſimum eſt in ſtomacho corruptela lactis & pultis, nimiaque ejus aceſcentia. Utut enim aut lactis nutricis aut ſalivæ ipſius infantis à quibuſdam nimia accuſetur acrimonia, vix tamen in infantibus aliam originẽ agnoſcunt, quàm acorem vitioſum ex ſtomacho exhalantem. Nam & in adultis frequenter contingere ſolet, ut correpti febribus, cruditatibus recrementoſis, in ſpecie porraceis, in ſtomacho exiſtentibus, aphthis moleſtè laborent, niſi maturè fomes removeatur à Medico ex Ventriculo.

Pavores infantum & epilepſia unde.

§. 30 Supereſt ſuncllum adhuc tenellis ſymptoma, nempe pavor in ſomno, oriundus ex exploſivo ferè impetu ſpiriruum animalium in nervos; qui cum ſub ſomni requie blando tardoque greſſu influere debeant, impetuoſiùs irruentes inopinã totius corpuſculi ex fibrillarum nervearum momentaneo contractivo niſu inferunt concuſſionẽ, adeò ut non ineptè mulierculis prodromi habeantur convulſionum epilepticarum, infantibus admodum familiarium, ex ſimili inordinato & perverſo ſpirituum animalium motu in cerebro, & violentâ exploſione in nervos oriundarum. Frequentiſſimè verò paris vagi & intercoſtalis ramificationibus annexæ partes abdominis & thoracis convulſionibus hujuſmodi epilepticis præ cæteris partibus tentantur admodum torminoſis, quas mulierculæ Germ. convenienter admodũ, *Epilepſiam in ventre* appellare ſolent. Scilicet cõtinuus & nunquam interruptus ſpirituum animalium in hos nervos eſt motus & influxus, pro continuando motu Cordis, diaphragmatis, & reſpirationi inſervientium muſculorum primariorum, ut & Ventriculi & inteſtinorum motu periſtaltico perficiendo, unde conſueto quaſi tramite longè promptiùs irruunt in dictarum partium nervos ſpiritus animales, quàm in membra externa in infantibus magis quieta; adeoque dictos ſpaſmos internos frequentiùs concitant. Quod ſi verò crebriùs repetant, tandem totum ſpirituum animalium exercitum integrumque nervorum ſyſtema, per conſenſum & continuitatem motus ſimiliter afficiunt, unde univerſalis tandem ſupervenit Epilepſia, de quâ dicunt *Germ. Epilepſia erumpit.* Has & ſimiles paſſiones, poſt nervoſarum ſenſilium fibrarum quocunque in loco irritationem conſequentes, unde meliùs deducemus, quàm ex ſupra ſæpiùs inſinuato acido? per ſe nervis inimiciſſimo, multò magis in tenellis, quorum fibrarum nervearum mollior textura facillimè mobilis, & ità in convulſivos motus criſpabilis, ut ſic dicam, exiſtit: Hinc quæ propiores ſunt partes fonti vitioſi acidi, ſtomacho nempè & inteſtinis, aut mediantibus nervis connectuntur iiſdem, etiam frequentiùs patiuntur convulſivos ſpaſmos, qui continuati ulteriùs in tantum, donec totum nervorum ſyſtema in cerebri cerebellique confiniis concutiant, univerſalem tandem epilepſiam ſupervenienie ſpiriruum impetu inferant: uti in adultis ſubinde in membro quodam externo, focus latet epilepticus, qui per continuatos ſpaſmos, ſub apparente auræ frigidæ ſenſu ſurſum delatus ad cerebrum, tandem univerſum microcoſmum concurit; ità pari ratione ex acido, inprimis viſcido, in abdomine hærente, tam ſpaſmi leviores interni, quàm epilepticus totius corpuſculi inſultus oriuntur, optimè ob id per alcalia volatilia, experientiâ teſte, curabiles. Adeo, ut rariſſimam infantum exiſtimem epilepſiam, cujus focus acidus non in abdomine lateat, aut ex abdomine non derivetur, excepto dentitionis negotio, ita tamen, ut citra halituum aut fumorum impoſſibilem aſcenſum, malum dicto modo explicari queat. Pro quorum confirmatione, quod nempè infantum nocturni pavores & epileptici inſultus ab acido peccante excitentur, annotaſſe ſufficiat: 1. Quod graviora tormina cum excretis æruginoſis frequenter comitem aſciſcant epilepſiam, teſte, præter QUERCETANUM *in Tetr. graviſſ. c. affect. cap. XI. p. m.* 116., LINDANO ſuper *Hart. Prax. chym.*, qui vix virorem æruginis inſtar intenſum in infantum excretis obſervari aſſerit, citra epilepſiam: quod ſi dicta materia ita ſit acris, ut febris etiam accedat, plerumque interimit pueros: tormina verò & talia excreta, ex acido lactis corrupto ſuperiùs derivavimus. 2. HIPPOCRATES *lib. de Morb. ſacro* aſſerit: infantes, ſi ipſis ulcera in capitibus, vel circa aures, vel in facie, vel in reliquo corpore excitentur, liberari ab epilepſiâ: vid. SENNERTUS *de Morb. Inf. P.* 2. *cap.* 3. *pag.* 28; quas exulcerationes etiam ex acido lymphæ ſupra deduximus. Quibus 3. accedit cura Epilepſiæ infantilis per alcalia volatilia, item per Terrea, acidum abſorbentia.

Dentitio difficilis.

§. 31. Modò inſinuatum fuit, Epilepſiam & Dentitionem ſubinde comitari: hujus ergò dentitionis negotium, & ſymptomata ejus occaſione excitata, hîc evolvenda erunt. Equidem nil aliud, præterquam gingivarum à dente accreſcente perforandarum dolor primariò urget, ſimilis quodammodò illi, dum acido morboſo gingivæ in dentium radicibus punguntur, & quaſi perforantur. Sed cùm ſenſilis gingivarum, ex interſperſis variis nervulis, ſubſtãtia, cum partibus vicinis inſignem conſenſum habere ſoleat, quod ex odontalgia adultorum, ſubinde dimidiam Capitis ſphæram per conſenſum afficiente, interdum muſculi temporalis aliquem ſpaſmum inferente, notiſſimum eſt;

de

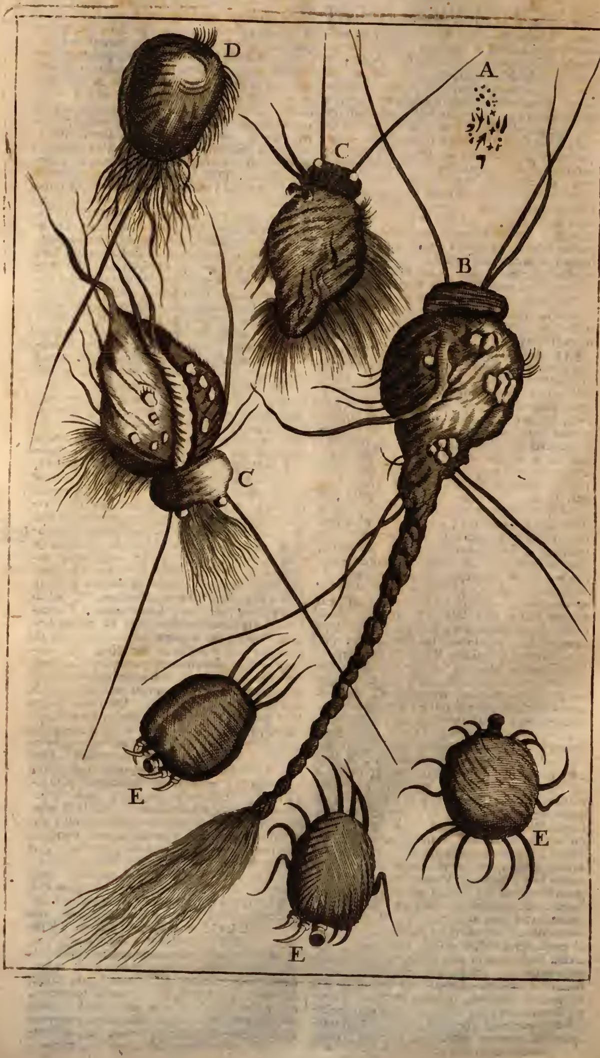
de facilie venit, ut atrocioribus ſub doloribus tandem univerſum ferè nervorum ſyſtema ſimul vellicetur, & inde convulſiones epilepticæ ſuperveniant: idque eò promptius, quò vel per ſe & in ſeipſo nervorum ſyſtema intantum tenerius & mobilius extiterit, vel ipſum ex perversâ diætâ matris vel nutricis, acidis abutentibus, *de qua ſuprà*, in primis ſuis ſtaminibus debilius & faciliùs irritabilius redditum, vel ex lymphâ vitiosâ commota hinc inde irritatum fuerit. Cum verò ex dolore gingivarum, vicina glandularum, præprimis ſalivarium, vaſa, & illas integentes membranæ vellicari ſoleant ſimul, hoc ipſo uberior ſalivæ in os effuſio, indeque effluxus, quod vocant Germ *das Geifern*, nariò comitari, interdum aliquandiu præcedere, dentitionem moleſtiorem ſolet. Quæ lympha ſi & ipſa minùs temperata, ſed ſalſo-acida plus minus fuerit, præter roſionem faucium & laryngis, indeque excitatam tuſſim ſubinde ſiccam ſeu inanem, ad ſtomachum copioſior delata, anorexias, nunc apepſias, interdum vomitus cum tuſſi ferina, aut certè in inteſtinis diarrhœam plus minus ſeroſam excitabit, vel nervoſum genus hinc inde vellicando ad epilepſiam diſponet; qualia ſcilicet ſymptomata ordinariò præter vigilias, inquietudines, ejulatum, febrilem æſtum, dentium eruptionem comitari ſolent.

bres. §. 32. Reſtant adhuc febres, utut lentarum *jam ſuprà* §. 25. rationem deduxerimus, non minus quàm variolarum & morbillorum §. 27. ſimiliumque cum exanthematis ſe exhibentium. Cæterùm præter has & aliæ febres variæ, aut continuis ardentibus ſimiles, aut periodicæ continuæ, aut catarrhales, ſimilesve frequentes ſunt infantibus, quarum rationem omnem ex *corruptione lactis interna*, aut ex *pororum cutis occluſione externa*, optimè explicabimus. Præter acidam enim cruditatem, quam puls & lac in ſtomacho infantuli ſubeunt, & unde ejus febres frequentiſſimè, nunc lentæ nunc acutæ, ſcaturiunt, etiam variæ aliæ omninò lactis ſunt depravationes, *jam ſuprà* §. 19. inſinuatæ, ſive in ventriculo ſub digeſtione, ſive in inteſtinis ſub hujus digeſtionis perfectione & fæcum ſeparatione, obveniant. In ſpecie cruditas nidoroſa appellatur, dum flava copioſa ejiciuntur à tenellis; id quod neutiquam tali in caſu bilis tingentis eſt opificium. Unde enim tanta in fœtu juniore bilis abundantia? niſi infantulos ferè omnes primo ſui initio bilioſiores Viris ſeipſis dicere velis? neque amareſcunt ſemper hæc ipſa, ſed dulceſcunt potiùs ſubinde, & avidè à canibus, amari omnis oſoribus, comeduntur. Lac potius, vitiatâ quacunque ratione digeſtione ventriculi, ſponte de facili citrineſcere, ſufficienter declarat HELMONTIUS *Tr. ſebol. Paſſ. Decep. cap.* 3; adeò ut hujuſmodi digeſtionis primæ multiplicia errata ex alimentis, & hinc affectibus nutricis, primariò oriunda, cùm non corrigi poſſint in ſecunda digeſtione, neceſſariò ſanguineam craſin in tantum alterabunt, ut hujus præternaturales efferveſcentiæ febriles variæ inevitabiliter ſuperveniant: id quod pariter in quibuslibet infantum, etiam ablactatorum, febribus, tam lentis quàm acutis, obſervandum venit, quæ omnes ferè pro cauſa interna errata digeſtionis primæ in Ventriculo & inteſtinis, propter ordinariam eorum addiphagiam, agnoſcunt. Et quidem eò citiùs ex enarratis occaſionibus febres acceduntur, quò minùs per cutis cribrum inſenſibiliter purificatur ſanguis: id quod vel defectus caloris ambientis, vel crebra linteaminum non ſufficienter calefactorum mutatio, vel denique balneorum neglectus uſus inducit. Calidi ſanè balnei lotio, ut ſordes cutaneas infantis copioſas abſtergit & removet, ita & fibras retis Cutanei laxando, pororum apertioni, & copioſiori tranſpirationi amplam occaſionem ſuggerit, cujus intermiſſio & poros conſtipat, & ex heterogeneorum coacervatorum impetu, hujus febrili fermentationi uberrimam occaſionem ſuggerit.

§. 33. Facta ſuperius mentio vermiculorum in purulentis Variolarum puſtulis, atrophia quoque ſuperiùs conſiderata, deducunt nos ad conſiderationem Vermiculorum Capillarium infantum, quatenùs hi ipſi atrophiam ſimul junctam ſemper habere ſolent. Proprio nomine *Comedones*, ab adjuncta infantis Tabe, quaſi nutrimentum comedendo largiùs abſumant; item *Crinones*, à figura, quod Crinium ſeu Pilorum curtorum nigrorum formâ foras interdum prominere per poros Cutis ſoleant, appellantur; Germanis, *die Mit-Eſſer*, *die Zehr-Wurme*. Differunt à Sironibus, vermiculis minutis quaſi pedicularibus in puſtulis prurientibus, ſub cuticula manuum imprimis & pedum enatis: de quibus *vid.* SENNERTUS *l. 5. Prax. P. 1. cap 24. pag.* 118, LANGIUS *l. 2. Epiſt.* 42, GOEDARTIUS *Metamorphoſ. P. 1. p* 126. ſicuti & Sironum & Crinonum formæ per Microſcopium conſideratæ, differentes planè deprehenduntur. Sunt ergò dicti Crinones vermiculi Capillorum ſpiſſorum ſeu ſetarum formâ curtarum, nudo oculo aſpicienti ſe exhibentes, quando nempè mellis affricti dulcedine allecti in loco calido foras prorumpere nonnihil, frigoris verò ipſi inimici ſenſu denuò intrò repere obſervantur. Accuratè magis per microſcopii adjumentum iidem obſervari poſſunt; ſic enim coloris cinerei, cornubus ſeu potiùs antennis binis longè prominentibus inſtructi, oculis rotundis grandiuſculis, caudâ oblongâ in fine villoſâ, uno nomine aſpectu horridi, obſervari ſolent: prout ab amico curioſo & artificioſo, nempe *Domino* CHRISTIANO SCHÆFFERO, Sereniſſ. *Dom. Saxon* MAURITII *Apelle Aulico* dexterrimè, non ſecus ac alia minutiſſima inſectula, in ſpecie ſirones, item Termites ſeu potiùs lendes caſeorum &c., hæcce ſub formâ accuratè per microſcopium obſervari & delineari fuerunt: Ubi: A. *quantitem & figuram eorum* exhibet, prout nudo oculo occurrere ſolent: B. oſtendit *Crinonem integrum per Microſcopium accuratè obſervatum*, & ab ipſo obſervatore *dextrè delineatum*: C. eſt ſimilis *Crino*, ſed *cui ſub ſeparatione* à Cuticulâ corporis, *cauda truncata fuit*: D. itidem *Crino* eſt *alius*, ſed *majorem ſub ſui à cuticula ſeparatione noxam paſſus*, &c. Nam non tantùm propter moroſitatem puerorum, difficulter ſeparari poſſunt, ſed ob exilitatem etiam ac teneritudinem vix integri obtineri, quin facillimo attritu vitientur. Occupare magis loca muſculoſa, imprimis dorſi, hinc ſcapularum, humeri, item ſurarum & crurum ſub cuticula aſſolent. Infantes imprimis teneriores, minùs robuſtiores affligere ſolent. Originem iis ſubminiſtrat ſuppreſſa inſenſibilis tranſpiratio, ut rectè id ſuſpiciatur HORSTIUS *l. 4. Obſerv.* 53. *pag.* 254; quæ temperata ſi fuerit, minuſque acris, dulcis & pinguis, retenta diutiùs ad putredinem ruit, unde occultata antea & oppreſſa penitus principia ſeminalia, quæ & minimo ſeu, ut vocant, in atomo ſenſibus imperceptibili latere poſſunt, ſui juris facta, deſtinationes naturales exequuntur, & in viva animalcula proruunt. *Vid.* VELSCHIUS *Diſſert. de Vermic. Capill. Inf. pag.* 336. *annexâ Tract. de Vena Medinenſi*, *item* BORELLUS 1. *Obſervat.* 80, *&* SENNERTUS *l. 2. Prax. P. 2. cap. 24. pag.* 302. Nempè in Lacte, ratione alimentorum ex quibus generatur, non ſecus ac in pulte, milleformia inſectulorum & vermiculorum latent ſeminia, quæ in tenello infantis ſtomacho, non adeò exactè alterata, facilè datâ occaſione evigilare, & in actum ſecundum erumpere valent: hinc & quidam Crinones hos illis ver-

Comedonũ ortus.

Iconiſmus Crinonum.

D
A
C
B
C
E
E
E

miculis ſeu aſcaridibus ſimiles aſſerere volunt, qui in antiquis caſeis innaſci obſervantur. Hi ipſi Crinones animati moleſtiam admodum prurientem & continuò laceſſentem, plus minus tamen, ſub cuticulâ admodum ſenſili excitant, indeque inquietos, ejulantes, & vigiles reddunt infantes; quibus utut ſæpiùs porrigant mammas nutrices, quas etiam exhauriunt, tamen inquietudine, vigiliis, ploratu confecti, minus dictum alimentum concoquere aut ritè aſſimilare poſſunt, donec emacientur tandem, & ità ſucceſſivè in Tabem proruant: ut ob id exiſtimem, non tam ratione nutrimenti, à vermibus exhauſti, quàm ratione ſymptomatum ab iſtis inductorum, maciem & tabem conſecutivè ſupervenire.

Intertriginis ortus. §. 34. Intertrigo denique acerbo dolore excrucruciat infantes, peccante in ſpecie Urinâ, cujus continuâ humectatione, & hinc ſalina acrimoniâ tenerrima epidermis emolliri & relaxari, & pedetentim penitus eroſa ſeparari ſolet, in locis præſertim inter femora & circa clunes ſitis. Excoriationem iſtam, ulteriùs ſi proceſſerit, læſarum partium gravis exulceratio, etiam ad mortificationem partis ſubinde tendens, ſubſequitur, aliaque pathemata pro partium diverſitate ſubinde variantia. Præter Urinam & inſenſibilis tranſpiratio, aut ſenſilis tranſudatio, in locis impeditis, nominatim in articulorum flexuris & ſub axillis, modò dicti mali autor eſſe ſolet: in multis nempè ſudor & Urina convenit, adeoque affectum identitatem comitem ſecum trahere ſolent.

CAPUT III.

Præſervationem & Curationem Morborum Infantilium docet.

Ut meconii removendi. §. 1. CUM tanta mala tenero circumdent infantes perverſæ nutritionis causâ, maturè jis occurrendum; periculum namque eſt, ne tam malè ſtabilitis primis ſanitatis fundamentis, in poſterum omnis ærumnosè trahatur ætas. Quatuor Univerſalioribus ut occurramus cauſis, pro meconii purgamento nil æquè convenit, ac Coloſtrum infanti propinatum, ut *ſupra* §. 10. monitum. *Alimentum namque eſt medicamentoſum, quod Natura cum in finem generavit, ut modicè nutriendo, leviter pro infantis imbecillitate purget per aliquot dies*, ut rectè aſſerit SPIGELIUS *Tr. de format. fœt. cap.* 13. *p.* 17. Quod ſi fieri nequeat, ſtudiosè in id incumbendum, ut pharmacis nihil ominùs evacueutur dictæ ſordes. In hunc finem propinare ſolent recens natis Ol. amygdal. dulc. recens expreſſum cum ſaccharo albiſſ., quorum ope lubricatis & abſterſis ſtomacho & inteſtinis, copioſæ impuritates, geſtationis tempore collectæ, ejiciuntur, interdum & vomitu auſpicatò eliminantur; utut ſoli huic Oleo non fidendum ſit, cum vel rancescendo facillimè, infanti propinatum, non leve incommodum in primis viis inferat, vel non rancidum licèt, vix tamen omnia tam exactè eliminet, quin ſubinde aliquid ſordium remaneat. Alii in uſo poſitum habent, mellis roſati ſolutivi tantillum propinare, feliciori ſanè cum ſucceſſu. Mihi convenientiſſimum ſemper viſum & uſu compertum fuit, ſi pulpa *paſſular. minorum* cum ana *ſyrupi de cichor. cum rhabarb.* miſta, addito pauxillo *pulv. corall. rubr. præp.* & *Ocul. Cancr præpar.* ana, horum ℈j. vel ʒß. ad illorum ℥ß. addendo, cum parvo cochleari leniter infundatur. Optatò ſic rejiciuntur omnia excrementa, tam per inferiora, quàm & interdum per ſuperiora, & vitioſa meconii aliarumque ſordium aceſcentia futuro lactis ſuctui per quàm nociva, optimè ſimul ſic coërcetur. Denique *Syrupus de ſpina cervina ſive domeſticus*, eſt convenientiſſimum abſtergens omnium ſordium, & laxans infantum, ſpeciatim ſi loco ſacchari cum melle per ſe depurato, ſub inſolatione confectus fuerit, vix unqnam fallens, & ſine ullo incommodo evacuans, imprimis cum pulv. Ocul. Cancr. ſi ſubactus fuerit.

§. 2. Ut verò inſenſibilis promoveatur tranſpiratio, ceu alter fons morborum infantilium, Inſenſilis tranſpiratio ut promovenda. auſpicatò ſolent mulierculæ recens natos infantulos immergere balneo aquæ dulcis tepido, ſi ſubcalido; non, qui aſperrimus & ſanæ rationi pariter ac conſtitutioni ſanæ reluctans erat Veterum Germanorum mos, (vid. SENNERTUS *l. de Morb. Infant. Part.* 1. *cap.* 4.) aquæ frigidæ aut flumini; ut hujus medio abluantur ſordes viſcoſæ, lanuginis inſtar inveſtientes teneram epidermidem, & accedente blandâ frictione ita aperiantur & magis patuli reddantur conniventes aliàs curis pori. Non ineptum eſt, quod in more poſitum, ut ſaponis adjumento removeatur hæc ſordium coacervatio, & hujus alcalinâ lixiviali acrimoniâ promptius detergantur iſta caſeoſa quaſi concrementa extracutanea; ſicuti ſi reiterantur crebriùs hæc balnea, poſtmodùm ipſi aquæ, quâ abluantur, modicum lixivii addere non inconſultum videtur, ut eò meliùs tam reſolvantur & detergantur dictæ ſordes, quàm hujus alcalini ſalis beneficio præcaveantur maturè cutaneæ infantum eflloreſcentiæ, ceu quas jam enatas optimè tollunt talia alcalia, ut *infra monebitur*. Reiteranda autem ſæpiùs eſt hæc balneatio, quoties ſanitatis infantis, & in ſpecie Virium; permittit ratio, idque in primâ ſeptimanâ quotidiè, reliquis, alternis aut tertiis diebus, donec exactè purificatus, glaber, mollis, rubicundus, & ubique nitidus appareat fœtus. Non ratum eſt, flavedine quodammodò croceâ, adeoque Ictericâ decoloratione, tinctos in lucem prodire infantes, quæ extraordinaria Tinctura vix meliùs dictis Balneis detergi penitus & deleri poterit: quibus ab aliis ſimul ſuccurri ſolet gr. j. *croci optimè triti*, in *lacte nutricis* vel alio conveniente liquore exhibiti, & aliquoties in die propinati, quo ipſo dicta cutis defœdatio promptiùs extingui poteſt.

§. 3. Lactis denique & Lactationis pernitioſa errata ex iis, quæ *ſupra* § 7. & 10. 11. 13. Quomodo lactis vitioſæ alterationes corrigendæ. 14. 15. *recenſita* fuerunt, facillimè quivis corrigere valet. Ad hoc verò ſemper habeatur reſpectus, ut omnis ejus vitioſa aceſcentia, hincque grumoſa coagulatio, ceu familiariſſima vitia, quantum poſſibile, præcaveatur. Commendatiſſimus ob id nutrici ſit *aniſi* & hinc *fœniculi* uſus, ſive ſemina eorum poſt ſingulos paſtus comedantur, ſive poſterioris ſaltem radix, herbaque, quacunque ratione uſurpetur: præter lactis enim ubertatem etiam ſaluberrimam vim ipſi ſimul conciliant aromaticâ volat. oleoſâ naturâ, & aceſcentiam ejus præmaturam & coagulationem optimè prohibent, quin & tormina & flatus infantis feliciter tollunt. Caveat ſimul ſedulò nutrix, ne aquæ frigidæ diutiùs aut crebriùs manus immergat, & ſtatim ab hoc lac infanti infundat; nec enim infans tantùm, ſed & ipſa nutrix ventris torminibus ex tali occaſione ſæpiſſimè obſervatur corripi. Quod ſi inopinato terrore concuſſa vel irâ percita nutrix, lactis graviorem alterationem metuat, poſtquam lac ex uberibus priùs emulſerit, aſſumto *ſpermatis ceti* ʒß. ad ʒj. cum *antimonii diaphor.* gr. XV. ad ℈j. in *hauſtu cerevisiæ calidæ*, ad blandum ſudorem ſe componat, quo omnis lactis corruptela ſic emendetur; vel recipiat in tumore, dolore & duritie ſuperveniente, & ita Inflammationis metu *Cornu Cervi ſine igne* ℈j. *antimonij diaphor.* ℈ß. *ſalis volat. viperar.* aut *Cornu Cervi* gr. viij. M, aut *Cornu Cervi ſine igne* ʒß. *ſalis card. benedict* ℈ß. ad gr. XV. capiat in aqua *flor. ſambuci*, & pro ſudorifero reſolvente aſſumat; vel horum loco *ſpiritum ſalis ammoniaci* à ʒß.

à ℥ß. ad ℥j. in *aqua card. bened.* hauriat, & ſudorem plus minus largum expectet; imponendo ſimul mammæ, in leviori quidem affectu, *Emplaſtrum de ſpermate Ceti Mynſ.*, in graviori verò inducendo mammæ *emplaſtrum de galbano crocatum Mynſichti cum ana gummi ammoniaci, in aceto deſtillato ſol., invicem liquefactis*, & *linteo denſo* inductis confectum, quàm calidè perferre poteſt: utroque in caſu deſuper *ſacculum interpaſſatum* ex *oryza* confectum probè percalefactum imponat deſuper, ut per ſudorifera iſta alcalina diſſolutum lac, horum adjumento promoveatur in motum, & ſtagnatio ejus ac grumeſcentia ita corrigantur maturè.

Quomodo pultis emendanda.

§. 4. Pultis denique, poſt Lactis curam, reſtat correctio, quæ in hoc conſiſtit, ut, omiſsâ farinâ, loco ejus panis triticeus, vel, ut vocant, ſimilagineus, nonnihil exſiccatus vel induratus, minutim tritus, cum lacte vel cum aqua in pultis coquatur conſiſtentiam mollem, tantillo ſeminis aniſi pulveriſato addito. Experientia me hactenus docuit, optimè conducere tenellis tale pulmentum, ubertimque eoſdem nutrire: Fermentatus enim panis, adeoque facilè reſolubilis promptiùſque in ſtomacho digeſtibilis, quidni crudæ farinaceæ paſtæ præferendus erit? Pauciores flatus inde elevabuntur, & liquidior mucus poſt ejus uſum reſtabit, faciliùſque longè qui abſtergi queat, quàm è communi pulte fieri ſolet. Quibus hactenus dictis ritè obſervatis, nullum dubium, quin infantes vitam ſanam ſint conſervaturi diutiùs.

In Cura morborum Inf. ſalia vol. primatum obtinent.

§. 5. Sed quàm facilè hæc imperantur, quæ tantùm non impoſſibilia ſunt, ut obſerventur, idque tam à matre, quàm à nutrice. Si recolentur *ſuperiùs cap. 2.* dicta, non poterit tam rigoroſum regimen inſtitui, quin tandem ſuccus acidus copioſior vel parcior, acidior vel temperatior, viſcidior vel ſeroſior, colligatur interdum, unde morbi infantiles plerique ſucceſſivè propullulant. In genere ergo pro horum Curâ remedia talia conveniunt, quæ acidum deſtruere, viſcidum incidere ſeu attenuare, utrumque pro ratione occaſionis evacuare valent; adeoque mox à nativitate propinanda ſunt, & ſubinde repetenda remedia temperata, his indicationibus ſatisfacientia. Quæ inter facilè patet, nil æquè præſtare, quàm ſalia volatilia, in ſpecie oleoſa, quæ optimè acidum corrigunt, & cum eo ſalſum tertium blandum componunt, diureticum pariter & diaphoreticum, prætereaque penetrando potentiſſimè attenuant & reſolvunt quaſcunque obvias viſciditates. Unde ſpiritus ſalis ammoniaci, imprimis cũ aromaticis deſtillatus, ſicque factus oleoſus, item itẽ ſpiritus ſalis ammoniaci aniſ. aut caryophyllatus, & quem mille enconomiis extollo pro curandis infantibus, liquor C.C. ſuccinatus, à B. D. MICHAELIS primitus in uſum vocatus, & hactenus mille experimentis multis in caſibus, adultorum pariter ac juniorum utriuſque ſexus, comprobatus, pro infantibus curandis ſunt optimi. Paratur modò laudatus liquor ex *Spiritu Cornu Cervi probè rectificato*, & ab oleo empyreumatico depurato, qui affunditur *ſali vol. Cornu Cervi* & *ſali vol. ſuccini* (ab omni oleoſitate empyreumaticâ crebrioribus cum aqua & Spiritu Vini ſolutionibus, & inde ſublimationibus purificato) ana q. ſ. ut imbibat & ſolvat intimè dicta ſalia; quæ miſtura utut efferveſcat primitùs, cum ſuccini ſal. vol. acidum ſuaviſſimum, admodumque delicatum, conjunctum habeat, brevi tamen amicè coëunt, & digeſtione debitâ ac cohobatione reiteratâ liquorem hunc commendatiſſimum conſtituunt. Nec eſt, quòd generoſa nimis, nimiſque graduata putes ſalia volat. pro infantibus; nam circumſpectus uſus in Lacte nutricis, vel in Aqua & ſyrupo menthæ, fœniculi &c., & limitata ad guttulas ſaltim doſis, tenellis pariter ac paulò robuſtioribus infantibus eadem optimè accommodare novit. Miratus ſum ſæpius, à quibuſdam vel præconceptis opinionibus excæcatis, vel experientiâ debitâ deſtitutis Medicis, cum pavore quaſi audiri ſalium volat. mentionem, ſpeciatim pro infantum cura, cùm tamen ſub legitimo & circumſpecto uſu, Deorum manus eadem vocandi exiſtimem. Volatilibus hiſce alcalibus & fixa per ſpiritum vini temperata in ſolutiones tinctas etiam ſubjungenda erunt, imprimis Tinctura tartari, & Tinctura ſcoriarum Reguli antimonii.

Deinde aromatica vel oleoſa.

§. 6. Præter ſalia hæc volatilia acriora vel aromatica, etiam alia ſubjecta aromatica oleoſa, ſuo ſale volat. non deſtituta, in genere infantibus ægris fructuoſa ſunt: quę inter *aniſum* & ejus ſemen mirè convenit, quod ad ℈j. pulveriſatum, recens quoq; pro levi evacuante commendat HEURNIUS *Method. ad Prax. lib. 2. cap. 26.* Juxta hæc *Caſtoreum* benedicta etiam eſt medicina, temperans mirè acidum auſterum, & convulſivos ſpaſmos quoſcunque, torminoſaque inde pathemata, optimè ſiſtens. Quibus meritò annumeratur *myrrha*, omnem corruptivum acorem tollens, & balſamicâ vi quamcunque corruptionem putredinalem inhibens, indeque ad Vitam Longam ab HELMONTIO commendata, *Tr. Arcan. Paracelſ. pag. 626.* PARACELSUS ipſe *in Conſil. Sterzingenſibus* commun. ceu optimum peſtis præſervans, myrrham, junioribus & infantibus commendat: Tinct. ergo ſalutis *Beat. D. LANGII*, ex myrrhâ cum ſpiritu Vini tartariſato extracta (loco cujus & Spiritus ſalis ammoniaci cum Spiritu Vini paratus pro menſtruo capi poteſt) ſalutare erit pueris remedium, corrigens acidum, & reſolvens viſcidum. Facit huc etiam elixyr proprietatis abſque acido paratum per alcalia, vel fixa, ut ſal tartari, vel volat. cum ſpiritu ſal ammoniaci; hoc ipſum enim iis, qui adhuc lactis gaudent nutrimento, mirificè conducit; ſicut poſt ablactationem, id quod, cum acido conſueto modo vulgò conficitur, tutò concedi poteſt. Hiſce denique ſuo modo Theriacam & Mithridatium annumero, quorum non eſt, ut vel caliditatem vel narcoſin opiaticam pertimeſcas, modò à gr. dimid. ad gr. j. vel ij. pro ratione ætatis propines, quæ & acida vitioſa temperent, & inde illatas noxas doloroſas blando ſopore fallant.

Denique fixa & paulò terreſtriora.

§. 7. Hiſce acida corrigentibus vol. partim ſalinis, partim oleoſis, adjungenda ſimul erunt denique concreta quaſi terrea, & fixiora paulò, acidum, quod talia rodit, in ſe abſorbentia; qualia ſunt oculi cancri & (his vix nobilioris uſus) margaritæ præparatæ, Coralia, Cornu Cervi, tam communi modo, quàm Philoſophicè, ut vocant, uſtum, ut & *Ebur* ſimili modo tractatum, *lap. bezoar animalis*, in genere omnes animalium partes oſſeæ, imprimis marinorum ſeu aquatilium, & dentes; quo & *Unicornu* animale pertinet, it. *dens Hippopotami*, & ſimilia, ex quibus etiam pulvis Marchionis compoſitus eſſe ſolet, ad tormina & epilepſiam infantum mulierculis decantatiſſimus; loco cujus feliciter uſurpari poteſt ſequens:

℞. *Ocul. cancr. præp.* ℥ß.
Cornu Cervi ſine igne ℈j.
Corall. rubr. præp. ℈ß.
Myrrhæ el. gr. vj vel ix.
Theriac gr. jv.
Olei deſtillat. aniſi gutt. vj.

M. f. Pulvis pro puerorum affectibus quamplurimis convenientiſſimus:

Qui ſi acuatur aliquot granis ſal *vol. Cornu Cervi*, vel *cranii hum.* vel *viperar.*, erit uſus ejus longè ſalubrior, magiſque præſentaneus.

Quomodo purgandi infantes.

§. 8. Temperatus ita partim, partim reſolutus ſuccus acidus, neceſſe interdum, ut eliminetur foras, idque per alvum, imprimis obſtetricante naturæ defectibus arte. Optatam

tam

tam opem hìc ferunt Clyſmata, cum ſale tart. ſimiſvè lixiviali acuata, quæ mucum in craſſioribus inteſtinis reſolvunt, optiméque educunt, & ſtimulo reliquis inteſtinulis ità injecto, cætero muco deſcendenti vias patentiores reddunt. Parentur ſaltem ex *Decocti fl. chamomillæ* ℥j ad ℥jß vel ℥ij. pro ratione ætatis, addendo *mell. rutac.* ℥ß. *ſal. tart* ℈ß. ad ℈j. *ol. deſt. aniſ.* gutt. ij. vel iv. quæ injecta feliciter operantur: Vel loco talium Enematum, ex lacte dulci cum terebinthinâ in Vitello ovi diſſoluta miſto, clyſmata ſunt admodum egregia, idque ubi doloroſa abdominis ſimul urgent ſymptomata: quin & fortiùs per clyſmata ubi ſtimulanda alvus, & detergendus mucus, non rarò vitreus, etiam talibus ex ſimplici vegetabili Decocto paratis, pro fortiori acumine addendus eſt ſyrupus emeticus à ʒj. ad ʒij. prò ætatis ratione, aut etiam infuſum quoddam antimoniale, nomine aquæ benedictæ aliàs cognitum: qualia pertinacioribus in malis, epilepſiam etiam jam minitantibus, quæ ferè ſemper in infantibus fomitem obtinet in abdomine, convenientiſſima. Quod ſi neceſſitas incumbat, ex lacte farinaque congeſtum mucum ex ſuperioribus locis potentiùs eliminare, præterea, quæ *ſup. à §. 1. hujus cap* laudavimus, (quæ inter ſyrupus de ſpina Cervina vel ſolus, vel cum ſyrupo de ſumar. miſtus, & ſubinde exhibitus, omnibus palmam præripit) imprimis jalapæ pulvis, cum triplo cornu cervi uſti vel ſine igne miſtus, & ad gr. 2. vel 3. & plura, ætatis habitâ ratione, propinatus, elegans eſt laxans, ordinatum à LUDOVICO *in accurat. Pharmac. Diſſ. 1. pag. 19.*, non minùs quàm dimidia vel unica pilula aloetica ab eodem c. l. præſcripta. Habilioribus pauló eadem, mutatâ ſaltem doſi, conveniunt, non minùs, quàm aliquot grana mercurii dulcis, in ſpecie ubi ablactati fuerint, qui & mucum reſolvit, & præterea quoque verminationi reſiſtit. *Manna quoque Calabrina* potior, pulti addita, & tenellis propinata, quantitate plùs minus auctâ, ʒij. ad ℥ß, pro ſcopi vel ætatis ratione, ſuaviter & blandè eoſdem laxare ſolet. Singulare aliàs pro reſerandâ alvo infantum quid obtinet *Muſcerda*, non niſi ſuperfluè delicatis horrida, cujus minutarum pilular. num. j. vel ij. aut iij. pulv. & cum *lacte* vel *pulte* potiùs exhibitæ, ad imitationem RULANDI *Theſaur. l. 3 p. 220*, vel earum vij. aut x. in *lacte* maceratæ, & per linteum leniter expreſſæ ac propinatæ, egregiè laxant infantes. Non me latet, eſſe qui ſcammonii uſum reliquis præferunt, & ejus aliquot granula in emulſionis formam redacta, admodùm commendari, vel ſi ejus gr. j. aut ij. ſyrupo de cichorio addantur. Sed hæc vix, præterquam in ablactatis & robuſtioribus, locum habent. Horreo eſulinam vel tithymalinam ſcammonii virulentiam, adultis & robuſtis gravem, & ſubinde nocivam, tantò minus infantibus tolerabilem. Novi etiam per nutrices quoſdam purgare velle infantes; quò pertinet aliquo modo, quando papillis pulvis quidam laxativus inſpergitur, de quo PANAROLUS *Pent. 5. Obſerv. 10.*, ſed propter ſummam incertitudinem doſeos, quæ in tali caſu ad fœtum certò determinari nequit, adeoque ob metum, ne plus debito purgentur tenelli, minus tutum negotium exiſtimo, vid. BARTHOLINUS *C. 2. Hiſt. Anat. 93.* Vomitus ſi in puſionibus interdum, in ſpecie in aſthmatis aut gravioris ſuffocationis metu, provocandus ſit, vel per *radicem ireos florentinæ* ad gr. aliquot, vel parum *ſyrupi antimonialis emetici*, in ſ. qu. *aquæ menthæ* aut *fœniculi* diſſoluti, etiam infantibus tutiſſimi; idque repetitis potiùs vicibus, idque tutiùs, quàm ſemel pro unâ doſi, idque periculoſiùs propinari, ſufficit, ſuadente hoc itidem experto LUDOVICI *c. l. p. 197.* Nam Faucium irritatio cum pennâ, oleo intinctâ, moleſtior eſt, minuſque efficax Vomitorium.

Quomodo infantes curandi.

§. 9. Hiſce in genere ità prælibatis, facillimè patet, ſpecialium morborum infantilium curatio: quam & ipſam, ne aliquid deeſſe videatur, levi calamo perſtringam. Tormina ergo quod attinet, cum flatibus, aut viridibus porraceiſque aliiſvè dejectionibus præter naturalibus conjuncta; non crebrò nimis præbenda eſt mamma: interea verò cum lacte potiùs *pulv. Corallior.* & *ocul. cancror. præp.* additâ ſemper anaticâ portione *pulveris ſeminis aniſi*, aut loco talium *pulv. Marchionis*, aut, qui præſentanei magis eſt auxilii, *ſupra §. 7. præſcriptus pulvis*, infundendus: Vel iſtis acidum abſorbentibus *caſtorei* parum addendum, & quacunque ratione fieri poteſt, propinandum. Theriacæ etiam vel mithridatii piſi vel minoris vel majoris quantitas, ſub veſperam exhibita, blandam quietem, ſopiendo tormina, præſtat. Sin pertinacius malum fuerit, nec talibus crebriùs repetitis quieſcat, ita ut jam vel epilepſia metuenda, *ſupra dicti §. 5. ſpiritus & liquores ſalini volatiles* ſacra erunt anchora; vel fiat miſtura;

Tormina

℞. *Syr. de ſpina cerv.* ℥ß.
Spiritus ſalis ammoniaci aris. ʒß.
Ocul. cancror. præp. ℈j. ad ʒß.
Miſta diluantur cum pauca *aqua fœniculi*, & ita cochleatim propinentur.

Aurum fulminans magnæ hoc in caſu obſervatur efficaciæ, ut non immeritò à quibuſdam inſigniter extollatur contra tormina Infantium, & pertinacem nimis alvi obſtructionem, etiam imminentem exinde epilepſiam: datur infanti aliquot dierum, aut etiam unius ſeptimanæ, gr. j. cum gran. iij. *nitri depurati* vel *antimoniati*: datur etiam ſolum abſque addito in iis, qui jam ſunt aliquot ſeptimanarum, ad gr. ij. vel iij. propinatur in *lacte*, vel; quod melius, in vehiculo *aquæ deſtillatæ* idoneo, & præter alios effectus, quos aliquoties admiratus ſui, tormina ſiſtit, horridas dejectiones alvi promovendo, & inſultus epilepticos ſopit. Varietas obſervatur in ejus operatione, nunc citiùs, nunc tardiùs operatur, debiliùs itidem aut vehementiùs, prout, uti ſuſpicor, plus minus in Ventriculo infantis à grumo lactis, vel muco pituitoſo irretitur, & quaſi inviſcatur. Suppetias hiſce ſimul ferant inunctiones externæ, ex oleis deſtillatis cumini, carvi, aniſi, fœniculi, chamomillæ, cortic. aurant. &c., oleo chamomill. per infuſ. ceu corpore, aut oleo nucillæ expreſſo, aut oleo ſtomachali Craton. exceptis, ne illorum deſtillatorum acrimonia dolorem ex excoriatione inferat, & circa umbilicum inunctis. Quod ſi tenacior mucus dictorum malorum fuerit autor, exteriùs ſpecialiùs unguentum conducet ex *gummi ammoniaco in aceto deſtillato ſol.* ℥ij. *terebinth.*, *aloes*, *an.* ℥j, *ſevi Cervini*, & *butyri non ſaliti*, q. ſ. pro conſiſtentiâ debitâ, ulteriùs, quoties illiniri debet, oleo deſt. aniſi irrorandum, & ita dictis locis umbilicalibus applicandum, quoties opus fuerit, aliquali portione *fellis tauri* acuendum. Cùm verò pathemata hæc inſigniter exaſperari ſoleant, alvus ſi clauſa fuerit, ob id ſtudioſiſſimè proficuus *clyſmatum ſupra laudatorum* uſus obſervandus erit: attendendo ſeduló, magiſnè acrimonia acida, an viſciditas cauſæ peccantis urgeat? ut ita delectus aliquis inſtituatur. Speciatim tenuia & liquida, laticis cujuſdam inſtar plus minus flavedine tincta, utut acerrima, & præter gravia infantum tormina, etiam excoriationem podicis ſubinde inferentia, obſerventur excreta; in quo caſu Clyſmate ſimplici, ex Lacte bubulo cum pauco ſaccharo imprægnato, injecto, & dicta acrimonia temperari, & quæ imminet inteſtinorum craſſorum gravis læſio ac excoriatio, tutò præcaveri poteſt. Recenſita hactenus & ipſa, non abſque felici ſucceſſu, in inflatione hypochondriorum, aut tympanitica quoque abdominis diſtenſione, in uſum revocari poſſunt. *Aniſi* præ reliquis proficuus eſt uſus, ſive *ejus pulvis* cum dimidio *Corall. præpar.* crebriùs infanti propinetur; ſive elæoſaccharum aniſatum, aut ſpiritus

Hypochondriorum inflatio.

tus ſalis ammoniaci aniſ. ſeduló ingerantur, & extrà quoque oleum deſtill. cumini, aniſi, cum oleo chamomill. vulg. calidè hypochondriis illinantur.

Vomitus.

§. 10. Quod ſi ſi Vomitus turbet infantes, iſque per eſſentiam, ut vocant, fuerit, ſinendus eſt, donec vitioſus mucus aut acris latex evacuatus fuerit, & cum moderato lactis uſu interiùs pulv. ex nuce moſchata, corall. & caryophyll. paucis propinandus, & ſubindè repetendus; vel temperatior cinamomi aqua ſpirituoſa infundenda; Theriaces etiam externus pariter ac internus uſus in minuta doſi non negligendus, idque etiam, ſi per conſenſum fuerit: quod ſi ablactati fuerint infantes, non immeritò Decoctum *caryophyll.* ℥ß, *& maſtiches* ℈ij. *in Vino* commendat JOEL *Prax. l. 9. ſ. 4. membr. 3. pag.* 344. Externè fruſtulum panis, Vino malvatico ebrium, ſtomacho imponendum; vel aliquot guttis ol. deſtill. macis, ol. nuciſtæ expreſſi exceptis, ſtomachalis regio inungenda. Quod ſi variegata, multiformia, Vomitu rejiciantur recrementa, cùm talia non abſque perverſo regurgitationis motu ex ſuperioribus inteſtinis in Ventriculum, eveniant, clyſmatum modò laudatus uſus non negligendus, perverſum inteſtinorum periſtalticum motum irritando inferiora verſus corrigens, & ita Vomitus Violentiam cohibens. Sed, ut ſuprà monui, non eſt citò nimis cohibendus vomitus, imprimis quendo nauſea urget, aut ſtertor anhelando auditur; quin potiùs in tuſſi ex ſtomacho, præ cæteris tuſſis ſpeciebus furibunda, difficilique reſpiratione & aſthmatico affectu, ſtudiosè, niſi ſponte superveniat Vomitus, provocandus erit; præſens namque levamen affert. Pro reliquiis autem materiæ acidæ mucilaginoſæ reſolvendis ſyrupus de nicotiana legitimè paratus, ut & de eryſimo, optimè, cum aqua hyſſopi vel menthæ propinati, conferunt; non minùs quàm raphani ſuccus recens cum ſaccharo depurato temperatus, ingratus licèt, efficaciſſimus tamen eſt: in cujus locum, mitior quidem, non minus tamen potens, liquor ſacchari ex raphano in taleolas inciſo, ſaccharoque largiter inſperſo, defluens, commodè ſubſtituitur. Quod ſi non ex ſtomacho, ſed pectore aut larynge potiùs affectà, & à lympha acriori, vel aere inclementiore irritatâ, tuſſis contumax ſicca, ſæpiùs nocturna, oriatur, ſperma ceti, quacunque ratione commodiſſimè in juſculo vel cereviſia, aut lacte probè calido, propinandum erit; ſpiritus quoque ſalis ammoniaci aniſatus inſigni hic meritò extollendus encomio, etiam ubi dentitio difficilior talem tuſſim, quod interdum contingit, excitaverit; quo in caſu vomitorium interdum præmittendum erit: ſed præ cæteris *Liquor cornu cervi ſuccinatus*, *ſupra* pluribus *laudatus*, in affectibus infantum Catarrhalibus quibuſcunque primum meretur locum. Nec contemnendum hic eſt euporiſton muliercularum, ex CRATONIS, *trium Imperatorum Archiatri*, experientia ipſis compertum, nempè juſculum decoctionis raporum, cum ſaccharo ſeduló infantibus porrectum. Adultioribus pauló, decoctum rad. helenii cum uvis corinthiacis in Vino, pauco addito ſaccharo, confert; non minùs quàm loch de paſſulis cum mucilagine ſeminis lini aut cydoniorum permiſtum, eſt blandum temperans. Externè in tali tuſſi ſicca inunctio plantarum pedis veſpertina cum pinguedine lucii piſcis eſt proficua. Quod ſi verò ſingultus ex quacunquè cauſa adfuerit, iſque paulo pertinacior ſit, vomitus imprimis conducit, evellendo acres acidas ſordes, ſtomacho in ſpecie ſic dicto adhærentes, propinando poſtmodum pulv. Joelis, in omni ſingultu ab eodem æſtimatum, ex cornu cervi uſto & Corall. præp. an. miſtis conflatum, gutt. j. vel alteram Ol. deſtill. cinamomi aut anniſi addendo, nec omittendo proficuum Theriaces uſum, aut quod ſæpius jam laudavimus, noſtras aroma, aniſum nempè, ſingultui etiam adultorum ap-

Tuſſis & Aſthma.

Catarrhi.

Singultus.

propriatum, externo pariter ac interno uſu, non minùs, quàm polychreſtum Caſtoreum.

Lumbrici.

§. 11. Vermium otioſa proles, mille incommoda inferens, feliciùs vix exturbabitur, quàm mercurialibus per os exhibitis, infuſis tunc ſimul clyſmatibus ex lactis vaccini vel muliebris ℥ij. ad ℥iij, additâ ſacchari ſ. q., ut illorum hoſtili impetu in fugam verſi lumbrici, hujus dulcedine allecti, meliùs decipi queant. Uſurpantur mercurialia vel in formà aquæ, ut vocant, Hermeticæ, ſive quam mercurius vivus in eadem bulliendo ſuo contagio infecerit; vel in formâ pulveris, ſi nempe mercurium vivum cum certo quodam ſucco, ut inquit *Schrœderus Pharmac. l. 3. c. 5. pag.* 389; id eſt, cum ſaccharo, continuatâ triturâ in pulverem redactum propinaveris in cochleari ligneo; loco cujus & in ablactatis mercurius dulcis cum conſerva fl. perſicorum, vel cum ſaccharo in rotulas redactus, commodè uſurpatur. Quod ſi quis horreat ad mercurii nomen, is gentianæ pulverem cum cornu cervi ſine igne & tantillo myrrhæ, jurato lumbricorum hoſti (vel quæ præſentaneam magis fert opem, Tinctura ſalutis) exhibere poterit; vel ſaltem ſpiritum & ſal vol. cornu cervi, adeoque & polychreſtum liquorem cornu cervi ſuccinatum, applicare poteſt. Præstereà unguentum ex aloe hepaticâ cum felle tauri ſubacta, & cum oleo colocynthid. acuata, regioni umbilicali cum portione veſiculæ ſuillæ; ſic namque facilè invíſi hi hoſpites eliminabuntur.

Atrophia.

§. 12. Quod ſi denegatus alimenti tranſitus atrophiam inferat, laudata ſæpiùs volatilia & alimenti depravationem ejuſque viſciditatem corrigent, & forti penetratione reſerabunt obſtructos anteà meatus, præmiſſo, & interdum iterato, ſubinde blando laxativo; quæ ob id lactationis tempore ſubinde iteranda erunt; ſicut poſt ablactationem liquor tartari à BARBETTE *in Prax. l. 3. c. 2. obſ. 3.* commendatus, erit proficuus, ut & Tartarus Vitriolatus Tacheniano more paratus, ut & arcanum duplicatum *Mynſichti*, & Tinctura Vitrioli martis Tartariſata, erunt utiliſſima. Externè ad reſolvendam ſpiſſiorem mucilaginem Linimenta ex gummi ammon. *ſupra* §. 9. laudata, item quæ fiunt ex Ung. Martiato, altheæ compoſito, ol. Philoſ., felle tauri, &c. erunt proficua; quorum formulæ vid. in SYLVII *Prax. lib. 1. cap. 14. pag.* 167. *&* BARBETTE *c. l.* item *Anat. Pract. l. 1. c.* 14. Ceu præſentiſſimum, ſæpèque probatum, remedium ab HOEFERO *Herc. Med. pag.* 349. commendatur Pulmentum illud, quod Vertex ferreus rotæ molaris inter movendum colligit, extrà illitum: cum hiſce conferantur *Miſcell. Acad. Nat. Cur. Anno 2. Obſ.* 152. & ſpeciatim *Anno 3. Obſ.* 250.

Tineæ & Achores.

§. 12. Quod ſi Cutanea, ex vitiata nutritione, ſubinde etiam neglecta balneatione, efflorеſcant Vitia, in achores, tineam & cruſtam lacteam &c; internè alcalinis Volatilibus ſæpè laudatis, in ſpecie viperinis, inſiſtendum, tantillum Liquoris cornu cervi ſuccin. aut ſalis volat. viper. pulveriſvè cujuſdam Viperini propinando, vel Tincturam antimonii ſuprà laudatam crebriùs guttatim exhibendo, vel cornu cervi ſine igne aut antimonii diaph. aut Ocul. cancr. cum pauca myrrha iteratis vicibus uſurpando. Externè mercurialia, quibus hoc in paſſu ſubindè abutuntur, vitentur, cùm epileptica in tenellis adeò ſubjectis inducant ſymptomata, TIMÆO teſte *Reſponſ. 43. pag.* 106. Nec lotiones pro curanda tinea ex Nicotiana inſtituendæ, pulveriſvè ejus inſperſiones; ebrietatem enim turbulentam, anxietates præcordiorum cum lipothymiis, Vomitus, & copioſos ſeceſſus ſupervenire, talibus obſervatum eſt, *à Celeb.* BOYLE *Uſefulneſſ. of. Experim. Philoſof. pag.* 211. & à FEHRIO *tract. de Abſinth. p.* 90. Potiùs puſtulæ linimentis ſaturninis aut ſulphureis, acidum abſorbentibus aut temperantibus, blandè inungantur;

tur; quibus ſi add. ſalis Tartari modicum, exoptatus habebitur ſucceſſus: v. g. pulv. fl. ſulph. excipiatur ungu. de ceruſſa camphorato, vel diapomph. cum ſ.q. ol. niçotian. vulgar. addendo ſalis Tartari plus minus, prout acrius vel mitius poſtulamus linimentum, quo ipſo illitæ puſtulæ optimè exareſcent & curabuntur. Facit huc etiam unguentum expertum PANAROLLI *Pent. 5. Obſ. 31.* ex ſulphure, axungiâ (porcinâ) & ſucco limonum, quo illitus locuſtineâ defœdatus aliquoties, & poſtmodum decocto malvarum ablutus, optimè reſtituitur. Vulgaria fugimus meritò Unguenta & Linimenta, ubi ſimplicia, cerâ, oleis, terebinthinâ, pinguedinibus, reſinis ſimilibusvè permixta, & partim ſaturata, partim obruta & ſubacta, nullam operandi vim exerere valent, niſi quod poros cutis densè incruſtando malum longè deterius reddant. Meritò autẽ duplex harum in Cute efflorescentiarum ſtatus, duplicem medendi rationem Medico inſinuat: Interdum enim puſtulæ hæ, ex acriori acido in manantia jam degeneraverint ulcuſcula, acrem plus minus tenuemque ſaniem jugiter plorantia, quibus leviter linteo, vel ſpongiolâ, aquâ ſpermatis ranarum turgidâ, abſterſis, inſpergantur pulveres acida abſorbentes, viſcida modicè reſolventes, & ità, ut vocant, exſiccantes & detergentes; qualia componuntur ex Creta, Lacte Lunæ, ſuccino, cornu cervi uſto, ceruſſa, tutia, myrrha, fl. ſulph. & ſimilibus: Præcæteris crocus martis, ex ejus vitriolo per lixivium ſalis tartari præcipitatus & probè edulcoratus, ex nodulo leniter inſperſus, mirabilis exiſtit, cui tantillum ſalis Tart. coſmetici ſummi, quantum nempè ſine doloris ſenſu perferri poteſt, imprimis ſi contumaciores fuerint, aut ſubinde repullularint defœdationes dictæ, conſultò permiſcetur: His namque, abſorpto acido, & deterſo viſcido, ſpontè ſucceſſivè coibunt ulcuſcula, idque citra ullum recidivæ metum. Sic enim v. g. Lactumina, *Germ. der Anſprung*, faciei ſi offuſcant nitorem, puſtulis in ſpecie manantibus inſpergendum eſt:

℞. *Pulv. lap. calam.* ℥j.
Flor. ſulphuris ℈ij.
Ceruſſæ ℥ß.
Sal. tartari gr. xij. vel xv.
M. f. Pulvis ſubtiliſſimus inſpergendus.

Quod ſi verò mitius in dictis ulcuſculis peccaverit acidum, idque jam ſub ſua ſalſedine, temperatâ cum purulentia viſcida, coiverit in tenaces & ſubindè ſpiſſas cruſtas, ſufficiant ſimpliciter alcalia fixa cruſtas emollientia, & acidum vitioſum in radice penitus deſtruentia: quem in finem vel lixivio vulgari blandè humectentur, ſubinde dictæ puſtulæ vel oleo Tartari per deliquium eædem blandè quaſi illinantur, vel ex dicto oleo per deliquium cum oleo expreſſo amygdal. dulcium fiat ſubtilis litus, dicto modo applicandus. Quod ſi grandiores tumores glandularum circa capitis protuberent confinia, applicandum eſt pro eorum diſſolutione empl. de meliloto, malax. cum oleo Philoſophorum; vel fiat compoſitio ex eodem cum emplaſtro de galbano Crocato *Mynſ.* & ita imponatur, aliquamdiu relinquendo. Quæcunque autem modò recenſita externa non, niſi præmiſſis internis, & fomitem morboſum tam in primis viis, ſpeciatim in ſtomacho, quàm in latice lymphæ corrigentibus & delentibus, in uſum vocanda ſunt, ne pallietur morbus externus, & gravior internus inducatur affectus.

Variolæ. §. 13. Variolæ vel morbilli, ſi affligant infantes, expulſionem earum, ſeu acidi viſcidi peccantis ex lymphâ & ſanguine ſeparationem, indeque natæ febrilis efferveſcentiæ mitigationem, promovent optimè ſemina iſta expulſiva dicta, napi videlic., card. bened. aquileg. naſturtii &c. & addita & addita myrrha pauca, cum aqua ſambuci & ſcabioſæ in emulſionis formam, ad imitationem ZWELFFERI *Phar. Reg. p. 209*, redacta, quæ infantibus perquam ſalutariter porrigitur. De cætero & antimonium diaphor. tam vulgare, quàm, quod magis appropriatum hic creditur, ex mercurio Vitæ paratum, additis granis aliquot myrrhæ, item caſtorei, conſultò in aqua vel vehiculo appropriato iiſdem, reiteratis vicibus, exhibetur; non ſecus ac cornu cervi ſine igne ſimili modo ſalubriter convenit. Myrrhæ nunquam in Variolis aut morbillis negligendus uſus, tot experimentis jam confirmatus; unde & *eſſentia myrrhæ ſeu ſalutis ſuprà laudata* comprobatæ hic eſt efficaciæ, uti & *eſſentia caſtorei*, tam *ſimplex*, quàm quæ magis eſt *compoſita*, ex *caſtoreo* & *aſa fœtida*, cum *ſpiritu vini Tartariſato* parata, ceu præſervativa pariter accurativa ſuo modo Variolarum, ab aliis eſt commendatiſſima. Dictis uſibus (niſi ſuperfluè delicati in remediorum ſelectu eſſe velimus) ſimiliter infuſio ſtercoris equini in potu ordinario mirè conducit: ſtercoris tamen ovilli uſus huic adhuc præferendus eſt in Variolis; ſicut in Morbillis Caprillum eminet. Promotâ ſic puſtularum eruptione, & corporis fervore tepeſcente, id, quod deeſt, ad maturationem earundem, pulv. ocul. cancrorũ cum myrrha crebriùs reiteratus abſolvit. Quod ſi gravior acrimonia ſub eruptione horum exanthematum epileptica intulerit ſymptomata, in tenerioribus ſpiritus cornu cervi ſuccin. aut ſal vol. Cranii hum. par ſibi vix inveniet remedium; ſicut robuſtioribus paulo Cinnab. antimonii, & ſuper ejus baſin conſtructum ſpecificum Cephalicum, optimè confert, imprimis cum dictis Volat. ſociatum. Nutrix intereà in potu quotidiano diligenter gelatinam cornu cervi diſſolvat & hauriat.

§. 14. Aphthatum moleſtiæ, quæ ut plurimùm lactationem infantum impediunt, ut removeantur, egregiè confert raparum in aqua coctarum, ſuccus expreſſus, cui tantillum ſacchari vel mellis additum fuerit, quo eluatur & abſtergatur frequentiùs os eorum; vel, quod aliis perplacet, raparum ſupra igne, tecto vaſe, ſine aqua aſſatarum ſuccus expreſſus, etiam ſine ſaccharo optimus, dicto modo illitus: aut horum loco aqua extinctionis chalybis, in quo ſalvia & parum mellis bullierint modicè, commodè pro eluendo ore adminiſtratur. Decoctum quoque veronicæ cum melle in aqua ſimplici factum pro ore eluendo eſt uſu frequenti compertiſſimum. Quod ſi maligniora, aut etiam ſerpentia oris fuerint ulcera, idque in ablactandis imprimis, (nam lactentium nutrimentum lacteum pro medicina ex parte inſervire poteſt,) inſtar omnium ſit linimentum ex melle cum tantillo ſpiritus Vitrioli, vel, quod magis placet, cum ſpiritu ſalis imprægnato, ſubinde ori illitum. Aphthæ.

§. 15. Epilepticos tandem inſultus, eorumque prodromos, ſomnum turbantes pavores, ut curemus, nobile eſt remedium ſulph. antimonii, ex hujus ſcoriis ultimâ vice certo modo præcipitatum, gr. j. & in robuſtioribus paulo gr. jß. doſi, epilepticos inſultus, tàm imminentes quàm præſentes, ſiſtens, ſimulque mineram morbi, ſi quæ reperiatur in primis viis, auſpicatò vomitu exturbans: quibus locis repurgatis, etiam repetitis vicibus, ſine tali effectu tutò propinari poteſt, blandâ quiete & diaphoreſi novercam hanc potiùs, quàm matrem puerorum, ſopiens. Interim non rejiciendum puto communia euporiſta, qualia ſunt pulvis Marchionis, raſura cran. humani, Unicornu marin. & hippopotami, vel Unicornu foſſile, bezoar lap. &c; omnia enim hæc acidum, nervos infeſtans, abſorbent, & ita malum non mediocriter levant, interdum planè tollunt. Quibuſdam præterea, ceu inter ſecretiora ad epilepſiam Infantum remedia, aſſervatur pulvis iſte citrinus, ſeu farina muſco terreſtri clavato, h. e. lycopodio, inſidens, ſulphureæ proſapiæ, adeòque facilè flammam concipiens, & inſtar pyrii pulveris crepitum Pavores & Epilepſiæ.

pitum edens, qui ad ℈ß. ceu ſummum epilepticum puerile commendtaur: cui tamen adhuc præferendam exiſtimo ſimilem ſulphuream fariñam in julis Coryli primo vere reperibilem, cùm Coryli lignum mirabile iſtud heraclinum oleum, ſingulare antiepilepticum Rulandi, fundat, ritè deſtillatum, ſicut & viſcus Corylinus nobile euporiſton ad epilepſias eſſe ſolet. Sed ubi talia non ſuffecerint, omnibus præferendus eſt liquor cornu cervi ſuccinatus, crebriori experientiâ ad pueriles affectus epilepticos comprobatus, ex quâcunque causâ originem traxerint, etiamſi dentitionis difficultas eoſdem excitaverit, ſuo tamen optimè officio ſatisfacit. Externè abdomini cordiſque, ut vocant, ſcrobiculo inungendum eſt balſamum ſuccini, ceu optimum euporiſton.

Dentitio. §. 16. Dentitionis laborioſum, & tenellis ob ſymptomarum graviſſimorum ſyndromen ſubinde mortiferum, negotium ut promoveatur, & doloribus leniendis, & ſymptomatis ſupervenientibus mitigandis, omnis opera impendenda erit. Dolor ergò ut leniatur, & gingivæ minùs ſenſiles, ſimulque molliores reddantur, eædem crebriùs ſucco Cancrorum fluviatilium contuſorū cum aqua fl. cyani extracto, illinendæ, aut balſamo puerorum dentientium à J. D. HORSTIO *in Diſpenſ. p. 567.* deſcripto, eædem inungendæ. Rad. althææ fruſtulum recens, vel aridum, in aqua malvæ maceratum, ſæpiùs maſticandum infanti præbeatur, ut hujus mucilagine, à ſalivâ ſub maſticatione extracta, emolliantur gingivæ meliùs: cujus loco non ineptè alii fruſtulum corii lardi recentis ſubſtituunt. Sanguis ex criſta galli parùm inciſa recens collectus, & gingivis illitùs, ad dentium eruptionem promovendam impensè quibuſdam laudatur. Non ſecus ac leporinum cerebrum coctum, & melle permiſtum, ceu unum ex potentiſſimis remediis, ſimili modo applicatum. Aliis irritis, ſi protuberantia gingivarum, & ſuperior ejus candidior reddita ora, dentis jam proximè abſconditi ſignum exhibeant, ſcalpello eas incidit PARÆUS *l. 23. c. 67;* quod ceu tutum ſibique compertum & ſummè proficuum commendat BORELLUS *1. obſ. 97.* Extra maxillæ & regioni temporum loci dolentis pro ſpaſmo doloroſo dictorum locorum leniendo illinatur medulla crurum Vituli, oleum amygdal. dulc., chamomillæ ungu. de althæa, mucilago rad. althææ aut pſyllii, Theriaca, &c. Ut verò reliqua intereà mitigentur ſupervenientia ſymptomata, qualia primariò ſunt febris & convulſiones, optimum fuerit, ſi alvus, quantum poſſibile, ſervetur probè fluida: nam *quibus, cùm dentes erumpunt, alvus crebrò demittit, minùs convulſione tentantur*, inquit HIPPOCRATES *de Dentit. Lib.* Hinc vel ſponte alvus fluidior ſervetur talis; vel eadem clyſmatis, ſimilibuſque remediis, laxior reddatur: conſ. HOEFFERUS *Herc. Med. pag. 355.* Indque ſpeciatim in iis, qui ex nutricis cacochymia minus laudabilem ſanguinis, reliquorumque contentorum, craſin obtinent; nam & tales ordinariò graviùs ſub dentitione laborare aſſolent. Internè gelatina cornu cervi recens crebriùs quocunque vehiculo propinata, & hinc Liqu. cornu cervi ſuccinatus, ob convulſionum imprimis metum, medicamenta ſunt tutiſſima & utiliſſima.

Febres. §. 17. Ad febres nunc devolvimur, quarum varietas variam etiam medendi methodum exigit. Intermittentes, utut rariores, quocunque ætatis tempore affligant pueros; curat præmiſſis in ſpecie Vomitoriis ſpiritus ſalis ammoniaci, aut loco hujus ſal abſinthii fixum, vel denique ſal Holſaticum dictum, aliàs arcanum duplicatum Mynſichti. Continuas verò lentas, ex acido viſcido, hiſque cognatas catarrhales, ex lympha nimis acida, poſt laxativa & clyſmata vix aliud remedii genus meliùs, quàm ſpiritus ſalis ammoniaci ſimplex, aut aniſatus, aut Liquor cornu cervi ſuccinatus curabit, in ſpecie poſteriores, ad quas etiam Tinctura myrrhæ ſalutaris exiſtit. Quod ſi verò ablactati ſint, optimè *liquor Tartari ſuprà laudatus*, item ſal ammoniacum cum dimidio Ocul. cancrorum ſæpiùs reiteratum, eas profligabit. Continuæ ardentes, hiſque ſimiles, utut raræ affligant tenellos, eas tamen, Vomitu imprimis præmiſſo, aut aliis evacuativis, profligant antimonium diaphoreticum ut & cornu cervi ſine igne, & cum eodem compoſitus pulvis febrilis LUDOVICI *in Pharmacia p. 280. & 281:* quin & in potum ordinarium, quem præter lac avidè ſubindè appetunt, in nodulo infuſum ſtercus equinum, vile quidem, ſed non niſi delicatis ſuperſtitiosè contemnendum eſt euporiſton; loco cujus tamen & Gelat. cornu cervi tam infanti, quàm in ſpecie etiam Nutrici, in potu ordinario frequenter propinetur, inſignis his in affectibus uſus. Aliàs ſi robuſtiores paulò extiterint, nitrum antimoniatum, uti & arcanum dupl. Mynſ. modò laudatum, cum modò dictis exhibita, ſunt egregiè proficua: quin & nil impedit, quò minus etiam miſturæ blandè acidulæ, pro compeſcendo æſtu ſitique moleſta propinentur; ſicut & ſeri lactis cum ſucco Citri aciduli potus eſt non ingratus. Quod ſi malignitas conjuncta fuerit, præter modò enarrata, etiam *emulſio ſuprà de Variolis laudata*, cum cornu cervi ſine igne, antimonio diaphoretico, terra ſigill. & ſimilibus in ſpecie convenit. Miſturæ quoque cum diaſcordio Fracaſtorii, aut moderatâ Theriacæ doſi Imprægnatæ, in paulo robuſtioribus tutò in uſum revocari poſſunt.

§. 18. Crinones vel Vermes ſi affligant pueros, poſt Tincturam antimonii, Balnei repetitus uſus, præſervativè pariter & curativè, eoſdem removet. Pro maturandâ tamen genitorum remotione conſultum eſt, ut Balneo aquæ dulcis mellis modicum addatur, quo ſub lotione hujus dulcedine allecti vermiculi, per poros capitibus ſuis prominentes commodè vel unguibus acutioribus, vel volſellâ exiguâ ſubtiliter extrahi queant; id quod aliquoties reiterandum erit. Aliis in more poſitum eſt, ut ablutos in Balneo infantes, manu melli intinctâ blandè perfricent, & hinc prolectos Vermiculos vel cruſtâ panis duriore in formam aciei cultri reſciſſâ, idque tutiùs, vel ſcalpello, idque minus ſecurè, abradant & removeant. PETRUS à CASTRO *Tract. de Coloſtro* mulierum Luſitanarum experimento fuliginem Caminariam, cum melle & lacte mixtam, dorſo illitam laudat. Præ cæteris modò, dictorum uno alterové præmiſſo, convenit aqua aloëtica TIMÆI, quotidiè alli quamdiu inuncta: de cujus uſu *vid. l. 5. Caſ. 23. deſcript. cit. loc cap. 4.* Quin imò putârim, aquam herméticam ſive decoctionis mercurii vivi, uti lumbricis & ſcabiei optimè conferre ſolet, etiam eandem in Balneo cutim abluendo uſurpatam, citra ullum periculum dictos Crinones necare & tollere poſſe. Plura de his *vid. in* VELSCHIO *ſupr. cit. locis.* — Crinones & Vermes.

Intertrigo. §. 19. Intertrigo, ſi tenellam Cutim cuticulæ tegmine ſpoliaverit, vix citiùs aut jucundiùs removetur, quàm croco martis ex Vitriolo præcipitato ſupra laudato, ſine nullo vel minimo ſenſu excoriata loca reſtituens; cujus defectu & Terra Vitrioli dulcis conſultò ſubſtitui poteſt: Vel ſi macularum in linteis exinde nata flavedo ſit obſtaculo, uſurpetur pulvis ex cornu cervi uſto, cretâ, & pauca ceruſſa, quæ ipſa nodulo tenui incluſa, ſuſpensâ manu blandè inſperſa, ſuperimpoſitò linteolo, quicquid fuerit mali, ſiſtunt.

§. 20. Hæc ipſa, quæ hactenus tractata fuerunt, uti primariò de tenerioribus, & quæ nutricis adhuc ſuſtentantur Lacte, intelligenda veniunt infantibus; ità eadem mutatis mutandis de facili quoque ablactatis & vegetiore robore jam jam adoleſcentibus applicari poſſunt: modò conſideremus, quoſcunque infantes, & ſpeciatim qui lautiori gaudent diætâ, & à teneris unguiculis luxurioſè magis, quàm ſalubriter educari ſolent, ob communem iis addiphagiam

&qua-

& quaſi voracitatem obnoxios eſſe cruditati acidæ, ex qua, ceu uberrimâ ſcaturigine, ſimilia iis, quibus ſub lactatione, ex lactis præternaturali aceſcentia & corruptione, &c. conflictari ſolent, mala in eoſdem largiter redundare ſolent, quæ ipſa etiam, aut iiſdem ferè aut ſimilibus medicamentorum generibus profliganda erunt, quo tenera hæc proles, in Divini ſui Creatoris Gloriam, & Proximi Salutem, benè educari ac institui juſſit. Ipſi Conditori Cœli & Terræ, ſit ſoli Gloria.

DISSERTATIO VII.

VIRTUS OPII DIAPHORETICA,

à

MICHAELE ETTMÜLLERO,

PHILOSOPH. ET MEDIC. DOCTORE,
& Facultat. Medicæ Aſſeſſore,

EXAMINI PUBLICO EXPOSITA

die 11. Julii, Anno 1679.

RESPONDENTE

JOHANNE ACOLUTHO,

Uratislavia-Sileſio.

I. N. S. S. T.

De Virtute Opii Diaphoretica.

STerile, ſi quoddam aliud, in Scholâ Medicâ ſemper extitit dogma illud, à ſuperiorum ſeculorum in GALENUM & AVICENNAM *Commentatoribus nobis relictum, quo ſimpliciter ex quatuor ſic dictis qualitatibus primis, earumque abſque fundamento graduationibus multiplicibus, mirabiles corporum vires, & præſertim ſimplicium operandi rationes, tantùm non omnium dilucidare ſatagunt. Superſtructum fuit illud, ſi primam ejus perſerutemur originem, ruinoſo & arbitrario ſaltem Peripatetico Elementorum quaternioni, qui præter alias turbas, tam in Theoria Phyſices, quàm hujus Praxi, Medicina, huic quoque aſſerto primas occaſiones ſuggeſſit: adeò Dogmata Ariſtotelis nullum adjumentum, ſed potiùs multum impedimenti adferunt Medicis ſtudiis, ſive tum Theoriæ, tum Praxi: ut loquitur Eruditiſſ.* JUNGIUS *in Doxoſc. Phyſ. Min. P. 2. S. 1. Proœm. Aſſ. 1. Schol. 3. Sanè ſi ritè negotium hoc conſideremus, nullas tales in corporibus deprehendere licet, cujuſvis generis qualitates, quas ipſis ordinariò affingimus, ſeducti nimirum per pluralitatem attributorum reſpectivorum, quorum originem ad tot diſtinctas entitates qualitatum malè referimus, cùm ex pluralitate & diverſitate occurrentium ſaltem objectorum externorum oriantur. Adeò nec Ignis eſt calidus, caloriſvè tantillum poſſidet, niſi in quantum organa noſtri corporis ita ſunt fabricata, ut ratione motionis celerrimæ ab acidis ejus particulis in iiſdem excitatæ, quam caloris nomine appellamus, illi calorem attribuimus: pariter atque nec ferrum ab eodem caleſit, niſi in quantum hoc ab igneis iſtis particulis in ſui minimis motum, noſtris ſenſoriis talem impreſſionem, caloris notione inſignitam, facit. Potiùs qualitatis nomine, (ποιότητα ποιῶν) cum Curioſo iſto* Gallo, *facilitatem ſive agendi facultatem intelligamus, quæ omnis, cujſcunque fuerit generis, nunc immediatè, nunc mediatè, ex corporum eſſentia & conſtitutivis principiis fluunt. Pluribus jam ſuſpecta fuit iſta, per qualitates præſertim primas putatas, Philoſophandi innaturalibus ratio; unde* FERNELIUS *pariter ac* SENNERTUS, *inſaniæ opus eſſe dixerunt, ad manifeſtas qualitates omnia reducere velle. Quarum loco, cùm occultas ſubſtituere nitantur, profectò negotium potiùs implicant, quàm explicant, dum manifeſtarum illarum æquè abſcondita ſit, quàm occultarum qualitatum natura: & nemo Illorum, caloris in Igne Naturam & operandi modum, clariùs explicare potuit, quàm magnetis, ferri vim Locomotivam. Obſervarunt hoc plures in Theoria Phyſica excellentes Medici, unde ſub ætatis ſuæ tenebris, ſi quis alius Lynceus* FERNELIUS, *hinc inde in eleganti & erudito* de abdit. rerum cauſis *Tractatu, operationes corporum ſingulariores à tota eorum ſubſtantia oriri ſtatuit, pluribus applaudentibus Naturæ conſultis; id quod reipsâ idem ſonat, ac cum Modernorum plurimi, audacis ingenioſique* (ut Boyleo *hactenus incomparabili*, in Præfat. introduct. in Chym. Scept. *audit*) HELMONTII *terentes veſtigia, ex ſeminibus & virtute rerum ſeminali, quaslibet concretorum naturalium dotes derivant. Nempe ut illi in rei ſubſtantia formam in ſpecie conſiderarunt, per materiæ modificationem operantem, ita hi principium ſeminale, mediante ſpeciali materiæ texturâ, ceu quorumvis attributorum & qualitatum fundamento, activum, reſpiciunt. Atque hic terminus eſt ultimus, ultra quem progredi neſcit humana de naturalibus rebus cognitio; ſiquidem tàm Tota iſtorum ſubſtantia, quàm vis horum ſeminalis à priori nobis Mortalibus planè deliteſcit incognita, quia immediatè fluit ex imperſcrutabili Sapientia & Omnipotentia Divina, cujus revera ſunt characteres, ab aliis Ideæ appellati, materiæ ſub prima corporum creatione impreſſi, quorum beneficio & adhuc dum fœcunda exiſtunt rerum ſemina, & qui ipſi à priori nullo modo, ſed à poſteriori ſaltem per effectus à nobis cognoſcibiles exiſtunt. Exerunt autem ſe, tam in corporum productione, quàm productorum operatione, per multiplices materiæ Schematiſmos, ſive conformationes & permutationes mechanicas; ac proptereà ex materiæ ſecundùm minima texturâ ac modificatione multiplici, & inde dependente variâ ad alia concreta habitudine ſive reſpectu, tam activo quàm paſſivo, ceu fonte tot attributorum, clarè magis, magiſque diſtinctè, quàm ex qualitatibus, nominetenus ſaltem notis, quibuſvis, admirabiles iſtæ operandi rationes explicandæ veniunt. Specialis autem iſta à ſemine immediatè fluens, & in minimorum figura, magnitudine, ſitu, ordine, & nexu, &c. proximè fundata textura, cùm ſub tanta ſpecierum & individuorum varietate tantum non ſit infinita, pro ſublevando ab infinito abhorrente intellectu humano, in pluribus explicandis corporum Phænomenis, ad bina univerſaliora iſta naturæ imprimis, hinc & artis, illius imitatricis inſtrumen-*

ſtrumenta materialia, quaſi mechanica, minima acidi & alcali, confugere omnino neceſſe habemus. Quæ omnia & iſti agendi facultati corporum, horumvè partium, reſpectu cujus in animalium præſertim hominum corporibus, nunc alimentorum, nunc medicamentorum, nunc Venenorum nomine veniunt, applicanda ſunt: quatenus illa, ratione materialis ſeu mechanicæ ſecundùm minima texturæ, partium noſtri corporis texturam & conſtitutionem vel conſervare, vel immutare, vel deſtruere valent, quas actiones neceſſariò noſtræ cognitionis ſenſualis, hinc & intellectualis reſpectu, varii conceptus & notiones multiplices comitabuntur, quarum occaſione, tot qualitates in iſtis objectis vulgò ſtatuuntur, quot attributa reſpectiva in iis deprehendere licet: quod ut perquam inconveniens eſt, ita multò magis multiplici errori anſam ſubminiſtrare ſolet, ſi ex quatuor elementorum horumque primis qualitatibus, earumque Syzygiis, particularium iſtarum qualitatum originem & operandi modum derivare velimus. Illuſtrat hæc omnia, ut unicum in medium producamus, Opium, *vi ſuâ polychreſtâ, nec unquam ſatis laudatâ, qua & ſomni nobis dulcedinem conciliat, & doloris ſuave lenimen præſtat, & quævis in Republica noſtra microcoſmica turbatæ pacatiora reddit: cujus ſingulariſſimæ dotes, dum ab uno frigori ejus ſummo adſcribuntur, quod tamen calidum intenſè ab alio affirmatur, dici nequit, quas lites excitant, de Lanâ caprinâ omnes. Quas ut impræſentiarum miſſas faciamus, vis ejus diaphoretica nos movet, quam ſolam conſiderare eſt animus, cui cœpto Supremus annuere velit* Archiater.

CAPUT I.

Effectus Opii in partes contentas conſiderat.

Theſ.

Opium quaſvis excretiones ſiſtit, præter ſudorem; idque nec in partes ſolidas, nec in partes fluidas agendo, ſed ſaltem ſpirituum animalium impetum refrænando.

§. 1.

GRaviſſimè licet decumbant ægri, & peſſimo verſentur in ſtatu, modò ſomni blandâ frui datum ſit illis quiete, præſentiſſimum ſolamen, & levamen exoptatiſſimum ex eo percipere aſſolent, *adeo ut arcanum in Medicina ſupra omnes gemmas & Lapides pretioſos*, meritò ſomnus audiat CROLLIO, *Baſil. Chym c. 7. p. 198.* Nam præter alios uſus, & hoc ſimul ex eo ſperare licet beneficii, quod juxta tritum Practicorum axioma, *ſomnus omnes fluxiones, excepto ſudore, ſiſtere ſoleat.*

§. 2. De ſomno naturali quod hic aſſeritur, hoc ipſum de eodem, quatenus artis beneficio per ſoporifera remedia, quorum anteſignanum eſt Opium, hujuſque nunquam ſatis laudatum Laudanum, adeoque de ipſis etiam auxiliis ſomniferis, affirmandum pariter venit, quod hæc ipſa, præter ſuavem ad ſomnum propenſionem, quoſvis humorum motus cohibere, & ſpecialiùs quaſvis excretiones, præter ſudorem, compeſcere ſoleant.

§. 3. Quotidianæ hoc debetur experientiæ, quæ tam de naturali contentorum in corporea noſtra machina motu hoc confirmat, quàm vel maximè de præternaturali eorum, vel in certa loca intra corpus effuſione, vel per certa loca extra corpus excretione, idem oſtendit. Equidem naturalem contentorum fluxum per alvum & veſicam non ſolùm cohibere aptum natum eſt opium, ſed ipſum etiam ſanguinis in orbem reditum ſedatiorem ſuo uſu reddit, cùm pulſus exinde ſactus rarior & tardior, quàm ante ejus exhibitionem fuerat, quietiorem ſanguinis circuitum innuat, & reſpiratio ipſa quoque minor & minus frequens exindè reddita, moderatæ magis per pulmones ſanguinis trajectionis teſtis adſit. Sub quo ſanguinis blandiori fluxu & refluxu, lymphæ quoque tardior neceſſariò ſequitur motus, propterea que ex opiatorum uſu ſubinde faucium ac Linguæ aliqualis ſiccitas, & ſitis urgentia, obſervari ſolet, minus copioſâ ſalivali lymphâ illas eluente. Quin imò in tantùm etiam cohibuiſſe contentorum corporis reciprocos fluxus, ad vitam continuandam ſummè neceſſarios, opiata obſervata fuerunt, ut penitùs ceſſantibus his ipſis, vita cum morte commutata fuerit. Ob id ſcilicet tam ſolicitè monent Practici, ne niſi ſub aliquali adhuc virium robore, remedia iſtiuſmodi, nec niſi exactiſſimè correcta, propinentur.

§. 4. Evidentiora ſunt longè, quæ ſub præternaturali contentorum corporis motu ab opiatis contingunt. His & vomitus & diarrhœæ auſpicatò ſupprimuntur, dyſenteriæ graviori abſque opio ſuccurrere difficile, ne dicam impoſſibile eſt, non ſecus ac Choleræ. Sanguinis quæ fiunt, eò pericoloſiores effuſiones, quò vitæ nectar immediatè magis exhauriunt, per quæcunque loca, ſive alvum, ſive veſicam, ſive nares, ſive os, ſive uterum, &c. frequenter ab Opii vi compeſcuntur. Diabeticorum urinarius nimbus per Opiata ſiſtendus venit. Quas lymphæ effuſiones catarrhales inducunt affectiones, præſertim thoracem cum aſpera arteria, (ceu quæ frequentiores magis illius patiuntur inundationes) affligentes, ab opiatorum vi promptè reprimuntur. Ipſa copioſior, etiam à mercurio concitata, ſalivatio per Opium moderamen patitur. Ut taceam febrium univerſum exercitum, in corporis fluidis, præſertim ſanguine, ferè omnia ſurſum deorſum miſcentem, cujus impetus ferociores & reprimit Opium, ac refrænat in continuis benignis, in malignis verò utramque facit in cura paginam; ut *loquitur* J. D. HORSTIUS *judic. de Chirurg. Infuſ. p. 47.*; dum intermittentium paroxyſmos ſenſibiliter repellit, rigores potenter minuendo, & cætera ſymptomata mitigando.

§. 5. Sed in omnibus his contentorum ab opio quoad ſui motum factis immutationibus ſudor ſupereſt, qui tantum abeſt, ut ab Opiatis ſufflaminetur, ut potius ſtrenuè & profuſè proliciatur, tam ab iiidem ſolitariè aſſumtis, quàm aliis præſertim diaphoreticis additis, quorum agendi potentiam, mirum quantum opium intendere ſatagit, adeò ut inter ſudorifera excellere Opium dicatur WALÆO *Tr. Meth. Medendi pag. 65.*, cui conſtans Practicorum conſenſus omninò ſuffragatur, & ante eum jam notarunt, tam *Germanorum Plinius*, GESNERUS *in Epiſt l. 2. pag. 61. & 69. quàm* PLATERUS *in Obſ. l. 2. pag. 491. & l. 3. pag. 633. & 727.* Conſ. HOCHSTETTERUS *Decad. 3: caſ. I. Schol.*

§. 6. Conſiderandum jam ante omnia, qua ratione priores illos, liquidorum motum ſiſtendi, effectus perficiat Opium. Ubi imprimis obſervandus venit duplex in Medicina corporis noſtri hydraulico-pneumatica contentorum ſive humorum motus: Localis unus ſive progreſſivus, alter inteſtinus ſive plus minus fermentativus. Localis, totius molis liquidæ per ſuos ductus & canales eſt tranſlatio, reſpectu cujus in ſanguine Cordis muſculus antliæ vices ſubit, tranſvaſando ex venis ſanguinem per medios pulmones in arterias, præter quod officium, an aliud prætereà ſanguini conferat beneficium? meritò dubitatur, ſaltem hactenus ignoratur. Inteſtinus ille ſecundus, eſt minutarum illarum contenta noſtra liquida ſive humores componentium particularum continuus reciprocus motus, ratione cujus non tantùm in fluiditate continuâ conſervantur eadem, ſed etiam fermentationis & turgeſcentiæ, tàm naturalis quàm præternaturalis, & inde natæ multiplicis alterationis & immutationis, ſecundùm minutarum illarum particularum ſyncriſin, diacriſin & metaſtaſin, ſubeunt viciſſitudines, undecunque etiam minutiarum illarum continuatus dependeat principaliter motus, utut ſalium ſic dictorum varietas, præſertim acidi, inſtrumentaliter plurimùm omninò cooperat.

§. 7. Inteſtinum hunc motum ab Opio ſupprimi, à nemine hactenus aſſertum fuit. Ac obſtat exilis iſta, aliquot ſaltem granorum, doſis, quò minus Craſin materialem illorum immutare, & conſequenter dependentem ab illâ inteſtinum motum ſiſtere plus minus valeat; de quo pluribus infra. Quatenus tamen, ut ex ſequentibus patebit, localem humorum motum refrænat, & ſupprimit plus minus, etiam ad inteſtinum motum, ab illo certâ ratione, quoad aliquam modificationem dependentem, nonnihil moderandum conferre poterit; præſertim ſi ex confluentiâ quorundam liquidorum hic ipſe vel oriatur primariò, vel ab iis certâ ratione intendatur, qualis eſt Chyli cum felleis & pancreaticis liquidis, ſanguinis cum his ipſis & lymphâ &c: Hac enim ferè ratione ex parte & febrium impetum nonnihil compeſcere, & intermittentium præſertim plura ſymptomata refrænare, probabile eſt.

§. 8. Localis ergò ſpeciatim eſt motus fluidorum, quem Opium plus minus ſiſtere valet. Ut quando ſuperiori anno, Juveni ex incautiùs hauſto Vino emetico antimoniali, In hypercatharſi ultra 14. dies adeò copioſa, ut ſeceſſuum numerum referre, (mendacii ſuſpicionem declinans) non libeat,

beat, eſſentia theriacalis cum dimidio eſſ. Opii propinata, præſentaneam opem, 40. ſaltem guttarum doſi, attulerit. Circa hunc motum localem tria conſideranda veniunt: 1 ipſum fluidum motum; 2. pars Organica, à qua & per quam inſtrumentaliter movetur; & 3. ſpiritus impetum faciens, à quo principaliter omnis oritur motus. Unde unius vel alterius horum trium reſpectu, Opium vim ſuam exercere, omnino neceſſarium erit.

§. 9. Humores fluidos quod attinet; horum motum, quà talium, cohibere nequit opium. Locali in motu fluida illa paſſivè ſe habent, & quæ naturali impetu deorſum ſaltem ruerent, intra certos corporis canales coërcita, ſecundùm horum conformationem promoventis impetu undiquaque diſtribuuntur, adeoque ſuprà & infrà neſciunt, ſuntque tam in fronte, quàm in pedibus, ut de ſanguine loquitur HELMONT. *Tract. Terra* §. 7., cum quo *conf. Eruditiſſ. olim Patavinorum* SANCTORIUS *in Meth. Vit. Error. pag.* 710. & 874. Opium ergò talem motum, quomodo in his fluidis inhibebit, dum alieno ipſi ſubſunt & parent imperio? In quem ſcopum finge, occaſione ſpiculorum antimonialium, cum Vino infuſionis croci metallorum aut Vitri antimonii hauſtorum, & Vomitus multiplicis materiæ, & variarum ſordium ſeceſſus provocari, quibus quocunque modo aut quanto ſocietur Opium, quid adjumenti hoc conferet fluido, qua tali? ſiquidem hujus mole obrutum & abreptum, ſimul evacuabitur: Nam conſiſtentiam fluidi, ab Opio immutari immediatè, nondum hactenus compertum fuit. Adeò, ut Opium fluidorum motum cohibeat, abſque ullâ in fluida ipſa actione.

§. 10. Conſiderandæ jam partes ſolidæ, quâ tales, an harum ex affectione ab Opio ſuſceptâ, illæ in contentorum motu alterationes dependeant, cum ab his moveri liquida, & *modò* §. 8. *dictum* ſit, & experientia ipſa commonſtret? Sed quò minus & harum reſpectu Opium ſiſtat contentorum Lationes, patet non ſolùm ex parva iſtâ doſi, quâ propinantur, (de *quo infra*,) quæ non ſufficiens eſt, ut partes ſolidas tam notabiliter in ſuis functionibus motivis cohibere queat; ſed etiam ipſæ ſolidæ partes inſtrumentaliter ſe habent ad fluidorum motum, quatenus principium movendi ex ſeipſis non habent, ſed ab alienâ potentiâ, ceu organa ſaltem, moveri & ipſæ ſolent. Adhæc, quâ ratione in eas agit Opium, an ratione texturæ illarum materialis, & inde natarum multiplicium proprietatum ſenſualium ſive temperaturæ? an ratione conformationis ſuæ mathematico-mechanicæ, ratione cujus in eſſe organico conſtituuntur? Non ratione hujus, cùm nullum immutatæ organiſationis ſeu conformationis ab Opio inductæ innoteſcat veſtigium: pariter atque in ipſa texturâ materiali, quâ tali, & inde natis qualitatibus temperaturâque, ab Opii uſu ulla immediatè facta mutatio haud apparere ſoleat.

§. 11. Dum ergò Opium proximè, nec in continentes ſeu ſolidas, nec in contentas partes ſeu liquidas, harum motus, & inde natas excretiones, ſiſtendò agat, ſuperſunt ſpiritus, ſive impetum faciens Hippocratis, quos conſideremus, quid hoc in negotio vel agant, vel patiantur ab Opio? Hi ſcilicet ſunt, animales ſpeciatim appellati, qui fibrarum motricium beneficio omnis in corporis Oeconomia localis motus exiſtunt autores primi. Hi Rota ſunt ſuprema ſive magna, quæ alias Rotas in corpore humano (tanquam artificioſiſſimo automate) circumagit, ut eleganter loquitur *Illuſtr. B. de* VERULAMIO *Inſt. V. & M. pag.* 94. 193. Horum ergo quamdiu viget impetus elaſticus, etiam fibrarum motricium ritè fabricatarum tonus, & inde dependens tàm ad externorum objectorum promtiſſimè recipiendam impreſſionem ſenſilem proclivitas, quàm continuus ad motum nixus, debito in robore vigebunt; adeoque quamvis partium continentium localis motus, cum contentarum promtiſſima undique diſtributione, quin &, pro occaſionum varietate, inordinatâ commotione & nonnunquam excluſione, continuabit: ſufflaminatio autem nonnihil ſpirituum illorum impetu motivo, & inhibito quadantenus radioſo illorum influxu, ceſſabit etiam proportionaliter fibrarum tonus, remittet unà ſenſilium facilis receptio, & langueſcet fibrarum motivus nixus, adeoque contentorum hinc ſedatior longè ac tardior ſuperveniet fluor.

§. 12. Refrænat hunc ſpirituum impetum, & ſegniores quaſi reddit eoſdem Opium, quod notiſſimi ejus in corporibus noſtris effectus, *ſomnolentiæ* & *indolentiæ*, teſtantur. Ibi langueſcens ſpirituum impetus minùs vigorosè per univerſum ſyſtematis nervoſi extenditur, unde præſentes licèt undique, non æquè ſufficientes tamen, pro ſenſationum & motionum externarum obeundis muniis eſſe ſolent. Hinc flacceſcente fibrarum ſenſilium Tono, haud æquè validè ab objecto licèt intenſiori vibrari poterunt, unde nec ſpirituum jam in elatere ſuo remittentium ſufficiens percuſſio ad primum commune ſenſorium fieri, nec fibrarum dolorosè commotarum ſuperveniens ſpaſmus ordinarius & convulſiva tenſio procedere poterit. Sub quo ſpirituum aliquali quaſi ſtupore per Opium inducto, & ſenſationes externas, & motiones pariter locales, tam partium ſolidarum, quàm contentorum in illarum alveis fluidorum, remittere inſigniter, neceſſe erit.

§. 13. Et horum duorum effectuum ratione, *torpeſcentis* nempè *tactus*, & *remittentis* fibrarum motricium *Toni*, accidit, quod Opium quoſvis humorum motus ſiſtere, & ſpeciatim quaſvis excretiones, ſudore excepto, compeſcere ſoleat. Hæc duo enim ferè in quovis, tam naturali, quàm præternaturali contentorum motu ſunt obvia, partis ſcilicet moventis irritatio, & hinc fibrarum ejuſdem motricium contractio, indeque fluidorum contentorum multiplex motio. Nempe quandocunque pars quædam ſenſu moleſti vel noxii infeſtatur, fibrarum ſenſilium inordinata & vehementiore vibratione, ſpirituum ad eam provocatur impetus, à quibus aucta & plus minus ſpaſmodica earum tenſio perficitur. Contractis ſic fibris, vaſa quoque tam ſanguifera quàm lymphatica, aliaque, & quicunque partis meatus ſtringuntur plus minus, indeque vel remorato contentorum tranſitu, horum circa locum ita affectum ſtagnatio, unde ſuperveniens tumor, vel copioſior per vias aut conſuetas, aut inſuetas, apertas tamen vel facilè aperibiles, pro circumſtantiarum ratione, effuſio.

§. 14. Pro quorum illuſtratione conſidera, acidum illud, mole ſubindè minimum, quod dentis plus minus carioſi radicem nerveam & fibroſam pungit & rodit, ac doloroſè irritat. Brevi exinde, non faciei ſaltem ex illâ parte ac temporum, ſed totius capitis hæmiſphærii tenſionis & plus minus lacerationis ſenſus, ſpaſmi fibrarum manifeſtus index, cum non raro tumore malæ, nunc ſanguineo, nunc lymphatico, h. e. phlegmonoſo aut œdematoſo ſupervenit, cum copioſiſſimæ ſalivæ limpidæ effluxu, pertinaciori fibrarum nervearum ſtricturâ ex glandulis immediatè, mediatè ex ſanguineis vaſis expreſsâ. At Opium ſi interno uſu ſomnum provocarit, doloremque levarit, vel loco dolenti applicatione ſenſilitatem ejus ſtupefecerit, vel ſuâ ſponte tandem dolor deſævierit, breviter & hemicraniæ affectio, & externarum partium tumor, & ptyaliſmi profluvium ceſſabunt. Quæ ipſa & Oculus à tantillo aſperiori pulviſculo læſus, & digitus à parvâ ſpinulâ in ſui extremo infixâ moleſtatus, & ſtomachus à ſpiculis antimonialibus irritatus, & inteſtini recti extremitas à reſinâ viſcidiore aloes infeſtata, & aſperæ arteriæ ſenſibiliſſima tunica ab inclementiore aëre læſa, aliaque ſexcenta in Corporis Oeconomiâ quotidiè obvia ſufficientiſſimè, mutatis mutandis, confirmant.

§. 15. Spirituum ergò impetum ſiſtendo, & motum eorum plus minus ſufflaminando, adeoque tam ſenſus in parte acumen hebetando, & motum ejus fibrarum, præſertim periſtalticum, impediendo, quævis fluxiones ſiſtit Opium. Hac ratione Opiata, v. g. Theriacalia, & Vomitus, & hypercatharſes, & diarrhœas, & dyſenterias ſopiunt. Non ſecus ac hæmorrhagias, ſenſum in parte ex qua effluit vellicantem mitigando, & ſanguinis impetum motivum nonnihil cohibendo, reprimit. Adeoque illis ſaltem hæmorrhagiis propriè convenit, quæ vel occaſione moleſtæ ſive ſenſilioris irritationis aut excitantur, aut continuantur, aut ſæpiùs recidivant; (quas inter occaſiones ipſe ferocior & acrior ſanguis non ultimas tenet;) vel quæ occaſione inordinatorum ſpaſmorum in vaſis ſanguiferis ſubindè accidunt. Eodem ex fundamento & tenues Catarrhos ſiſtere partim, partim incraſſare dicuntur papaverina, Opii parentes, dum ſenſum moleſtæ in pharynge pariter ac larynge irritationis levant, & hac occaſione factam lymphæ uberiorem per fibras conſtrictas ex glandulis expreſſionem ſive excretionem ſiſtunt, eo, quod de latice iſto jam excretum fuit, exactâ ſui cum nutrimento aſperæ arteriæ rorido chyloſo, ante ſui aſſimilationem ſimul tranſudante, miſcelâ & unione, ſpiſſiorem conſiſtentiam, debitâ, convenientem, & tactui laryngis proportionatam temperaturam intereà acquirente, adeoque coctum & incraſſatum apparente, facilioris ſub tali paulò viſcidiori conſiſtentiâ, ab impetu aëris eliſionis & excretionis. Sanè Phthiſici ex pulmone, ſenſile benefi-

cium

cium ab Opiatis recipiunt, ritè adminiſtratis; nam & ſordium copia exinde minuitur, non ſupprimendo eaſdem, ſed continuam regenerationem præcavendo, & eædem meliorem conſiſtentiam nactæ, faciliori cum conatu expectorantur. Sanè haud ſemel miratus ſum Phthiſicos etiam diutiùs, ac per aliquot ſeptimanas, continuum Opii uſum, citra ullam ſenſilem vel notabilem noxam aut alterationem ferre poſſe: id quod & olim obſervavit CROLLIUS, *Baſil. ubi de Elect. Laudan.*, *item* HARTMAN *de Opio. Theor. 8. quæſt. 10. pag. 158.*

CAPUT II.

Vim Opii ſudoriferam explicat.

Theſ.

Opium per accidens, mediante largiori pororum Cutis hiatu, ſudoris profluvium promovet.

§. 1.

OPium ritè paratum, & in laudandum laudanum exaltatum, vi ſudores excitandi, & inſenſilem tranſpirationem, inſenſilem tranſudationem augmentandi, pollere inſigni, docente magiſtrâ experientiâ, *ſupra inſinuatum fuit*, utut quaſvis aliàs liquidorum excretiones inhibeat. Inveſtigatu itaque omninò dignum videtur, ex Theoretico cauſarum ſcrutinio, hæc ipſa operatio, pro meliori ſui ad Praxin applicatione.

§ 2 Ad hoc ut ritè extillet ex corpore noſtro ſudor, duo exactè diſtinguenda veniunt: qualis nempe 1. ſit ſanguinis ſtatus, à quo aptus reddatur dimittendo promptiùs ſeroſo latici, quibuſvis tam ipſius ſanguinis, quàm ſolidarum partium à nutritione privatâ, ex materiæ neceſſitate relictis ſuperfluis aut effœtis, & eatenus excrementitiis particulis imbibitis onerato; hinc 2. qualis cutis ejuſque pororum, ſeu ſudoris cribrorum neceſſaria ſit conditio, pro tranſmittendo ritè ſudoris latice, ejuſque promovendâ plus minus excretione.

§. 3. Prius cognoſci haud poterit meliùs, quàm ſi ratio habeatur attentè eorum, quæ in ſpontaneo ſudoris profluvio, ſub exercitiis ac motu corporis, ſubſiſtentiâ in loco calidiore, &c. cuivis obvia ſunt, & quadruplici Phænomen con differentiâ terminantur. Pulſus ſcilicet 1. ſemper celerior & frequentior rapidiorem ſanguinis per cor & univerſum corpoſus motum oſtendit, (ſive ſpirituum corpus muſculum moventium immediatè, ſive ſanguinis cor prò crebriori motu ſtimulantis occaſione eveniat;) quibus adjuncta ejus magnitudo intenſiorem turgeſcentiam & fermentativum motum auctum innuit. Quæ ipſa neceſſariò, ex inteſtino particularum in ſanguine motu, præſertim acidarum cum aliis alcalinis, & terreis, concitatiore, 2. ſenſilior totius corporis calor ac æſtuatio comitatur. 3. Supervenit his habitus corporis exterioris & rubor, & mollities, & aliqualis turgeſcentia; ſiquidem ſanguis taliter alteratus, undique per quævis capillaria celeriori trajectione quidem penetrat, ſed langueſcente nonnihil circa hæc ipſa impellentis impetu, vix tam promptè à venulis excipi poterit, quin ulteriori per arterioſa vaſa affluxu, aliquali ſubſiſtentiâ copioſiùs ſolito partium ſolidarum poros undique repleat, indeque iſta Phænomena exhibeat. Unde 4. penetrans undique latex aquoſus ſub tali ſanguinis alteratione, & imprimis intenſiori exæſtuatione, & ipſe rarefactus, & quaſi poroſior factus, adeoque imbibendis ex ſanguine & abſtergendis ex ſolidis partibus quibuſvis heterogeneis, præſertim ſalinis particulis, aptior redditus, facillimè quâ datâ portâ prorue rè, & ſpeciatim per cutim tranſcolari poteſt. Uterque ergò motus ſanguinis, tàm circularis, quàm fermentativus, ille quidem celerior, hic intenſior, ſanguinem ſub ſudore neceſſariò attenuatum, reſolutum, & quaſi liquefactum exhibent, cum non niſi tali ſub ſanguinis ſtatu illa ejus Phænomena apparere queant. Unde etiam propriiſſimè dicta ſudorifera, nempe ſalia vol., tam manifeſta quàm occulta, tam libera, & ſui quaſi juris, quàm in ol. concentrata, non niſi tali ſanguinis in conſiſtentia ſuâ & texturâ alteratione ſudorem provocare videntur. Attenuatus ita ſanguis, hoc ipſo ſimul diſponitur, ut ſeri, communis iſtius alimenti & excrementi vehiculi, facilem ſeceſſum & promtam ſeparationem patiatur.

§. 4. Cutim quod ſpectat, hujuſque ſub ſudore conſtitutionem: obſervanda venit curioſa ejus & artificioſa ſtructura. Eſt hæc rete ſanè mirabile, ex fibris arteriarum, venarum, nervorum & tendinum variè inter ſe complicatis contextum, ita tamen, ut nervoſo generi, pluſquam venoſo, in ſua ſtructura acceptum referat, tantâ & nervearum & tendinoſarum fibratum copiâ, cum intertextis arteriarum venarumque capillaribus, ut exiliſſimis ſic numeroſiſſimis, gaudet! Neceſſariò verò in taliter conſtructa corpus inveſtiente tela, foraminula meatuſque complures extabunt, ex quibus creberrima duo emergunt corpora. *Papillæ* primo loco pyramidales innumeræ, nervorum ſcilicet extremi fines, horumque fibrarum ultimæ portiones cutim perforantes conglobantur, & ita in extimam cuticulam uſque deſinunt; genuinum ſcilicet tactus organum, quas oculatiſſimo debemus MALPIGHIO, *Tr. de Exter. Tact. Organo*. Secundo loco obſervanda ſunt *Lymphatica vaſa*, excretoria, copioſiſſima, ex glandulis miliaribus, cuti ſive ſubſtratis, ſive ſimul intertextis enata, quarum ratione interior cutis ſubſtantia LINDANO carnea aſſerta, à WILLISIO potiùs glanduloſa ſtatuitur *Pharm. Rat. Vol. 2. S. 3. c. 5. p. 461.* Diſperguntur excretorii hi tubuli in univerſo exteriori corpore perque eos ſudorum rivuli, quorum fontes illæ ſunt glandulæ intercutaneæ, confertim adeò effluunt. Sanè, non ſenſibilis tantùm tranſudationis, ſed etiam inſenſibilis tranſpirationis, officinas has ipſas eſſe ſunt, qui exiſtimant, utut triplicem viarum, per quas aliquid in ſuperficiem corporis exponitur, differentiam explicet PECHLINUS *de habit. & color. Æthiop p. 87*; quod ipſum tamen ulterius rimari, ad præſens minus facit inſtitutum, cùm circa ſudoris ſcaturiginem ſaltem occupati ſimus.

§. 5. Communis his vaſis excretoriis, eorumque orificiis, cum aliis in corpore noſtro obviis colatoriis officinis affectio erit, ut & aperiri & claudi queant, adeoque tranſmittendo humori faciliorem vel difficiliorem tranſitum concedere. Cuivis aſſerti hujus veritas obvia erit, alterationes, quæ peripheriæ corporis cutaneæ ſub tempeſtatum mutationibus accidunt, conſideranti. Æſtivo tempore & hiant apertiùs meatus iſti, & continuâ laticis tranſmiſſione madeſcit, ordinariò corpus, hinc vehiculi aquoſi per cutim factâ trajectione rarior & parcior mictus: aſt dum hiberno gelu quælibet rigent, & rigidior, ſaltem aſperior, deplumati anſeris ad inſtar, evadit cutis, & concluſis iſtis meatibus copioſior Urinæ ſecretio ſupervenit. Manifeſtum idem evadit ex alvi majore lubricitate, occluſione meatuum ſudoriferorum ſupervenienti. Memoranda ob id GABELCHOVERI, Practici multæ experientiæ, *Cent. 3. Cur. 73. Annot. p. 12.*, eſt ſententia. *Qui ſunt denſæ texturæ, & habent cutim ſpiſſam, & poros arctos, ſæpiùs quotidiè egerunt, quàm qui poros habent apertos, ex quibus vapores & humiditates poſſunt reſolvi, egeſtiones exſiccantur, & corpora ſunt magis conſtipata. Hinc ergò colligi poteſt, quare in fine æſtatis, & in principio autumni, fluxus alvi ſæpius accidant, &c.* Id quod propriâ experientiâ convictus etiam ingenuè fatetur MALPIGHIUS: *c. l. p. 43. & 40.* In his caſibus nô liquidi quâ talis, ſecernendi, ſed organi ſecretionis ſaltem eſt diverſitas, quo in peripheria corporis occluſo, per ſimilia in inteſtina hiantia, & ipſa glanduloſæ texturæ colatoria, quæ elegantes demonſtrat J. J. PEYERUS *de Gland. Inteſt.*, fit excretio. Ob id ſedulò in Praxi fluore alvi quocunque correptorum, dedi ſemper operam, ut pori meatuſque cutis, quantum poſſibile, ſerventur aperti, & corpus ad diaphoreſin blandam continuò ſit diſpoſitum, quo ipſo non leviter ſufflaminantur enormes iſtæ alvi dejectiones, ſed etiam, ſi quæ ſucceſſivè effervescat febricula, fauſtâ iſtâ contentorum corporis per poros cutis tranſpiratione extinguitur. Adeò per plurium ſeculorum ætatem, hæc foraminum intercutaneorum vel hiſcentia, vel conniventia fuit obſervata à Medicis, ut non ultimam febrium cauſam in pororum cutis occluſionem rejecerit GALENUS; & per experientiam convicti Practici fateri neceſſe habeant, nullam febrim tutò, & abſque recidivæ metu judicari poſſe, quæ ſine ſudoris evacuatione deferbuerit.

§. 6. Urget jam noſtram meditationem, unde nunc patentes, nunc conniventes ſint iſti tranſudationis meatus excretoriique tubuli? Variæ equidem ſe offerunt cauſæ, tam connatæ, quas inter eſt naturalis cutis textura, vel rarior vel denſior, quàm acquiſitæ, partim per conſuetudinem, ſecundùm varium rerum non-naturalium uſum, partim per ægritudinis præternaturalem alterationem: unde meatus dicti vel ex ſtaminum fibroſorum tenſione nimia turbari aut obliterari, vel admotis aut excretis variis conſtringi, ar-

gi, ar-

gi, arrodi, vel iisdem viſcidoribus aut glutinoſioribus obſtrui poſſunt. Præ cæteris, ceu frequentior cauſa, conſideranda venit Tubulorum iſtorum, imò, ut probabiliter arbitror, & ipſarum glandularum, à fibris nerveis contractis occluſio, vel ab his relaxatis recluſio. Tendinoſum nempe maximam partem ſtamen eſſe & fibroſum, quod cutim conſtituit, *ſupra inſinuatum* fuit: unde pro nervearum & tendinoſarum natura non ſenſui tantùm tactus externo, cui illarum extrema papilliformia ſufficiunt, ſed etiam motui cuidam dicatæ erunt, eòque pro fibræ motricis naturâ, abbreviationis, ſeu, ut vulgò dicunt, contractionis & relaxationis: unde neceſſariò tubuli iſti excretorii, & ipſæ ſimul glandulæ, nunc ſtringi, adeòque has comprimi, illos coarctari, nunc relaxari, & has ſic poroſiores, illos patentiores reddi, neceſſe erit. Argumentum hujus rei, & externus tactus & interna imaginatio ſuggerunt. Quoties vel frigoris, vel ingratæ humiditatis occurrit contactus, mox corrugari cutis, pori claudi, anſerinæ pellis facies hinc emergere ſolet. Evidentiori exemplo avium plumæ, feliumque pili hoc repræſentant, dum frigoris occurſu erectiores ſitu, animalia dicta hiſpidiora apparere faciunt, fibris illis intercutaneis nerveis, cutis poros ſui contracturâ ſtringentibus, & ſimul plumas ac pilos ex obliquo ſeu declivi ſitu in rectam magis lineam erigentibus. Imaginationis vis, ut per totum microcoſmi regimen ſe diffundit, ita & extremos ejus limites attingit: tantum tamen non quotidie occurrit, ut ex rei vel horridæ vel terribilis, aliusve ſimilis, vel ſimplici ſaltem narratione, præſertim in delicatioribus mox cum horroris aut ſaltem frigoris quodam ſenſu, peripheria corporis undique contrahi, pori arctè claudi, cutisque in anſeris faciem corrugari ſoleat; quaſi omnes, quotquot occurrunt, portas, ab hoſtili inſultu præmunire velit, conſervationis ſuæ provida Natura. Obſervavit ſanè MALPIGHIUS *c. l. pag.* 19. *in extremo digito, cuticulâ per admotum ferrum detractâ, ubi ſudoris iſta vaſa excretoria hiant, convexam quandam pelliculam, interiora verſus, non abſimilem cucurbitulæ; extendi, ad edendum fortè valvulæ miniſterium, ut interdum tenſa detineat ſudorem, & relaxata exitum permittat:* Id quod ad præſens negotium illuſtrandum ſimul non parum facit, utut clarior & ulterior per experimenta anatomica confirmatio adhuc in hoc paſſu expectanda videatur. Ad hæc modò laudatus Autor *c. l. p.* 39. ad miliares iſtas ſub cute glandulas, per transverſum excurrentem nervum hiare, aſſerit: præter alios uſus, ob id primariâ, ut excretionem per dictas glandulas, nunc eas ſtringendo, aut laxando, certâ ratione moderari poſſit.

§. 7. Sed in coarctationis vel relaxationis hoc negotio, tàm glandularum, quàm tubulorum excretoriorum, fibræ iſtæ cutaneæ non niſi inſtrumentaliter ſe habent, ipſo impetum faciente, ſpiritu ſc. influo, ſpeciatim animali dicto, ceu principali agente, id muneris exequente: unde & vel externam ſenſationem, vel internam imaginationem, utrobique ſpirituum animalium motum prævium; & ad cutim concitatum impetum, ſequitur ſaltem talis ſtrictura nimia, aut relaxatio. Nemque uti à ſpiritu animali & ſanguine vitali tonum debitum ſeu naturalem tenſionem obtinent, indéque & irritari paſſivè ab objectis minus proportionatis, & ſimul iisdem reniti activè valent; ita etiam hujus toni ratione & ipſa cutis, ejusque pori, vel arctiùs ſtringi, vel laxiùs dilatari poſſunt.

§. 8. Ex quibus hactenus prolixiùs declaratis, vel ſuâ ſponte patet, ex parte cutis pro ſudoris transmiſſione hanc ſaltem neceſſariam eſſe conditionem, ut meatibus quibusvis & tubulis glandularum patulis, ob fibras nerveas intercutaneas relaxatas, adeòque cute exiſtente plus minus molli, rarâ, poroſâ, undique ſudor, ceu per cribrum aut filtrum, excerni & transcolari queat.

§. 9. Præmiſſis hiſce, Opium examinandum; & quid vel ſanguinem alterando, vel afficiendo cutim valeat? perpendendum: quod citra ejus materialem texturam, ex ſeminalibus primordiis natam, & inde varias ortas proprietates, & in alia corpora reſpectivas actiones, exactè evolutam, fieri haud poteſt. Offert ſe hic imprimis expertus per ignem Philoſophus, HELMONTIUS, qui *Tr. Duumvirat.* §. 8. *p.* 275. *ſe in Opio ſalem acrem ſudoriferum, & amarum oleum invenire, longè ab Opii odore recedens; attamen ſoporiferum*, aſſerit: quod repetit *Tr. de Litbiaſi cap.* 9. §. 87. *pag.* 728. dum inquit: *quin imò nec ſoporiferum in Opio friget ſulphur, ſed valdè amaricat, ejusque ſal acre eſt & ſudoriferum:* adeò ut duo primaria principaita elementaria in Opio conſideranda ſint, Sulphur ſoporiferum, & ſal acre ſudoriferum dictum, ex quorum alterutro vis diaphoretica derivanda veniat.

§. 10. Sanè Opium pro ratione ſuccorum inſpiſſatorum ex vegetabilibus gummoſum concretum eſt, ſed quod, ceu nucleum medicamentoſum, reſinam in ſe complectitur. Reſina hæc eſt proximum virtutis, tam ſomniferæ quàm diaphoreticæ, ſubjectum, unde & Spiritu Vini mediante ex Opio extrahi, & hoc ipſo, ceu appropriato in texturâ menſtruo, ſimul exaltari ſolet. Reſinæ, concreta ſunt ſingulariter concentrata, & ex pluribus diverſæ naturæ minutis corpuſculis invicem arctè complicatis, contextæ: Nempe quod in ſicca conſiſtentia reſinam refert, hoc ferè totum per ignem liquefactum ſeu attenuatum & reſolutum, oleum deſtillatum exiſtit. Res clara eſt per experientiam, quæ ex oleis deſtillatis per *ſpirit.* nitri rectif. vel per oleum Vitrioli, nunc reſinam perfectam, ut in oleo deſtillato aniſi, aut pinguedinis humanæ, nunc concretum terebinthinatum, ceu reſinam liquidam, ut in oleo deſtill. terebinth., nucis moſch., juniperi, &c. repræſentat. Sicut idem manifeſtum evadit, ſi ex lignis medicamentoſis per Spiritum Vini probè rectificatum eſſentiam extraxeris, quæ facili labore vel cum aqua communi præcipitando, vel Spiritum Vini abſtrahendo, in reſinam redigitur, ipſo reſiduo ligno, per retortam igne aperto more ſolito deſtillato, nullum vel parcum Oleum ſuppeditante, quod aliàs copioſum & penetrans admodum fundebat, teſte, præter experientiam, WILLISIO *Tr. Pharm. Ration. P.* 1. *S.* 5. *capite* 2. *p.* 214. & *de Fermen. capite* 2. *p.* 16. Jam verò olea deſtillata, quæ mutatâ conſiſtentiâ per aliqualem coagulationem reſinas exhibent, nil aliud eſſe deprehenduntur, quàm ſalia volatilia à pingui occultè acido concentrata. Comprobant hoc non ſolùm plura (nam de omnibus ſpecialis adeò nondum facta experientia) olea deſtillata, v. g. Tartari, terebinthinæ, Cornu Cervi &c, quæ mediante cum alcalibus fixis digeſtione in ſal volatile abeunt; ſed etiam fuligo, ex talibus oleoſis maximam partem conſtans, ſale volatili oleoſo turgida. Nam quod ſub clauſo vaſe deſtillando ſeu per ignem liqueſcendo, abit in oleum deſtillatum empyreumaticum, hoc in aperto igne deflagrando abit in fumum, & hinc maximam partem fuliginem. Hæc fuligo, præter Phlegma acidum, ſuggerit ſpiritum urinoſum, & ſal volatile acerrimum manifeſtum, & Oleum empyreumaticum, ſimile oleoſum, ex ligno aliàs deſtillando. Scilicet quantum pinguedinis, ſal volatile in reſinam aliàs colligantis, concremando deſtructum fuit, tantum ſalis volatilis contagio oleoſum adhuc affecti haberi poteſt: quantum verò reſinæ attenuatæ oleo propter defectum deflagrationis haud liberatum fuit, oleum fuliginis conſtituit. Scilicèt, ut rectè loquitur HELMONTIUS *Tr. Complex. & Miſt. Elem. fig* §. 33. *p.* 89, *Fuligo eſt partim ſal volatile concreti, præſervatum ab inflammatione, propter aquæ evolantis commiſtionem, partimque eſt Oleum, quod evolandi celeritate combuſtionem præterfugit.* Tandem compertum eſt, Vegetabilia aromatica, & quæ per veſicam ſimplici deſtillatione Oleum deſtill. ſuggerunt, eadem fermentata ſubminiſtrare illorum loco ſpiritus ardentes, ceu olea attenuta, & in eſſentiali Phlegmate ſoluta; putrefacta verò ſuggerere ſalia volatilia urinoſa, ſatis copioſa, iſtis animalium ſalibus volatilibus ſimillima, oleoſæ nempe pinguedinis reſolutæ per putredinem, adeoque ſic ſimul acidi enervati, occaſione. Ut adeò ferè concludendum videatur, Reſinas & olea eſſentialiter non niſi conſiſtentiâ differre; utraque verò eſſe ſalia volatilia oleoſa, ſeu olei beneficio, ratione occulti hujus acidi, paulò intimiùs concentrata.

§. 11. In ſimili concreto reſinoſo cùm conſiſtat vis opii, tam anodyna, quàm diaphoretica, dividere illud, & utrique effectui diſtinctum ſuum efficiens tribuere ſatagit HELMONTIUS, ut ex *ſupra allegatis* manifeſtum eſt, adeoque ſulphuri vim ſomniferam; ſali volatili acri ſudoriferam, adſcribere. Equidem negari haud poteſt, ſalia volatilia præſertim oleoſa, potiſſima eſſe & efficaciſſima diaphoretica, eòque potentiora, quò acriora & penetrantiora, quæ effectivè ſanguinem alterando, & quaſi diſſolvendo, ſudoris rivos profundi faciunt, ut *ſuprà* §. 3. *inſinuatum* fuit, & per experientiam hactenus confirmatum. Sed pro hoc effectu requiritur omninò determinata, eaque tanta eorum doſis, quæ univerſæ maſſæ ſanguineæ ad plures libras aſcendenti, vel immediatè, vel (ſi hoc minùs placeat) mediatè (per præviam fluidorum in primis viis alterationem) alterandæ, plus minus ſufficiens ſit: quæ ad gr. xv. & ℈j, ſubinde ad ℥ß, extenditur: ſed Opii, ſive crudi, ſive quocunque modo præ-

parati, doſis medicamentoſa (nam de conſuetudinis legibus, & alimenta & medicamenta multipliciter determinantibus, non attinet dicere) ultra 2. vel 3. gr. ad ſummum haud extenditur; rarò ſiquidem hanc ſuperare ſolet Medicus, ſæpiùs infra ſubſiſtere, cum vj. grana funeſta admodum obſervata fuerint. Sanè, ſicut non intelligibile eſſe, rectè HELMONTIO dicitur, *Tr. Duum, Viratus §. 5. quomodo unicum opii granum, ſat frigoris in ſtomacho cauſetur, ſatque vaporis actualiter frigidi in caput egerat*, ut nempe ex Veterum quorundam aſſerto ſomnum inducat; ita pariter haud conceptibile exiſtimo, quomodo unicum alterum ve opii granum, etiamſi purum ſal vol. eſſet, ſanguineam maſſam quocunque modo alterare, & ſudorem provocare poſſit; Niſi continuato diutiùs opii uſu ſucceſſivè alteratio quædam ſanguini, & inde derivatis cæteris ſuccis, inducatur, ratione cujus ad ſudoris vel urinæ uberiorem dimiſſionem plus minus diſponatur: uti exempla à WILLISIO adducta, *Pharm. Rat. p. 1. S. 7. cap. 1.* oſtendunt.

§. 12. Accedit & hoc, quod ipſum propinatum opium neceſſariò quaſdam, plus minus tamen, in viis primis ſubeat alterationes, tàm in Ventriculo quàm duodeno, unde ſi non infringi, certè non exaltari continget ejus efficacia. Hinc enim quorum ſtomachus acidum digeſtivum intenſiùs ſpirat, minùs ab opio alterari ſolent, quia hoc magis ſubigitur, vel ab acido quaſi caſtratur. Unde nec adeo commodè Opium quamvis humorum acrimoniam corrigere vel infringere dicitur à SYLVIO lib. I. Prax. c. 15. §. 26. 27. 37. & 48, obſtiante exilitate doſeos, pro notabili adeò effectu, etiamſi repetitis quoque vicibus propinandum foret. Ut taceam alias rationes à WILLISIO *P. R. Vol. I. ſ. 7. c. 1. pag. 291.* allatas.

§. 13. Haud equidem me latet, minima utplurimùm maximorum morborum eſſe initia, & mole minimum corpuſculum maximos effectus præſtare poſſe; atteſtantibus id apertè, alia ut taceam, venenis, in minima mole perniciem univerſo corpori minitantibus; confirmantibus hoc contagiis, ſub minimo & nullo perceptibili ſenſuum miaſmate univerſam corporis œconomiam turbantibus; tam acutos, quæ excitant morbos, ut febres malignas, quam quæ chronicos, ut in lue venereâ & ſcabie manifeſtum eſt. Ita è contrario & minimum ſubinde eſt medicamenti, à quo maximus & inſignis effectus pro univerſi ſalute dimanat, quod ſub reliqui corporis cortice, tanquam exilis, utut pretioſiſſimus nucleus, eſt reconditus. Sed iis remediis, quæ alterando contenta corporis, & ſanguineam maſſam in craſi & conſiſtentia ſolitâ (ſaltem ad tempus) immutando, operari debent, idque corporali ſeu materiali ſui mixtelâ ac contactu, qualis modus in opio, ratione ſalis ſui volat. acris, putatiſuderitiferi, omninò requirur, iſta minimorum, quà talium, maxima agendi potentia, minus applicari poteſt. Talia enim minima agentia operantur ſaltem, vel quatenus vi alterativâ & plus minus fermentativâ immutare contenta, vel acutiſſimâ ſui texturâ irritare ſenſibilia ſolida poſſunt. Neutrum opio convenit: non irritat, ſed irritationis ſenſum potiùs tollit; non fermentat, quia nullum talis effectus veſtigium in corpore obſervabile ejusque contentis eſt. Adeoque ad agentia iſta maxima, ſub mole minima, referri nequit.

§. 14. Equidem inanis videri poſſit ille labor, qui virtutes operandi ex certis ingredientibus ſeu partibus integralibus concretorum inveſtigare ſatagit, cùm quælibet proprietates rerum, & inde agendi qualitates, tam occultæ dictæ, quàm manifeſtæ putatæ, fluere è gremio ſeminum, rectè dicantur ab HELMONTIO *Tr. Progym. Meteor. §. 18;* unde etiam non niſi à ſeminali virtute, tam vis ſoporifera, quàm diaphoretica opii, derivanda erit, unde etiam *ſeminalem dormitivam vim* Opio adſcribit is ipſe *Tr. Natur. Contr. Neſc. §. 37.* Sed utut agens ſeminale in minimo fundatum ſit, cùm ſui corporis ſaltem 2800. pars eſſe dicatur; tamen cùm ens materiale revera exiſtat, adeóque & generaliſſimis materiæ proprietatibus omninò obnoxium ſit, (formali licèt agendi poteſtate in concreti generatione inſtructum:) prætereaque corporum genitorum proprietates quæcunque, non niſi materiæ ſpeciatim contextæ beneficio immediatè explicentur, ac ex ſpeciali tali materiæ texturâ immediatè fluant, & non niſi ab illâ proximè dependeant: pro ipſius quoque principii ſeminalis conſervatione certa materiæ, cui ineſt diſpoſitio, ſeu textura materialis requiratur, quâ deſtructâ, & ipſa vis ſeminalis perit, unde igne ſeminum deſtructor dicitur is HELMONTIO, forſan quod ſeminale concretorum principium non niſi ſub ſulphureo deliteſcat tegmine, proximè ab igne quoque retexitur: ipſæ denique rerum multiplices proprietates, tam ſpecificæ ſeu ſingulares, quàm pluribus aliis communes, pro concreti textura materiali plus minus mutatæ & alteratæ, etiam & ipſæ mutabiles exiſtunt; Sanè ob dictas cauſas vis corporum operativa non niſi in certis materiæ, ex quibus conſtant, particulis, & ſpecifica harum textura, proximè inveſtiganda venit, utut originaliter virtuti ſeminali omnia iſta adſcribenda veniant. In Opio ergò, utut cum tota papaverina planta, & quibusvis ejus partibus, tam ſolidis quàm liquidis, & quibusvis earum proprietatibus, à ſeminali potentia vis ſudorifera & ſoporifera omninò dependeat, tanquam à primo efficiente, proximè tamen in materia ſeminali ſeu formali per ſeminale ens facta textura, utraque conſiſtit. Unde etiam pro mutatione texturæ illius Opii ſpecialis materialis, ſecundùm ſimplices mechanicas alias vè communes modificationes, ab aliis agentibus factas, tam vis ſudorifera, quàm anodyna, v. g. caſtrari per acida, aut nonnihil mitigari & corrigi per alcalia aſſolet.

§. 15. Cùm itaque Opio nullum jus ſit alterativum in ſanguinem, pro eliciendo ſudore, proximum eſt, ut conſideremus, quâ ratione cutim pro ſudoris adjuvandâ excretione afficere valeat. Quo in negotio alius ſupereſt nullus modus, niſi ut tubulorum excretoriorum ac pororum aperturam, glandularum laxitatem, & hinc cutis raritatem promoveat, adeóque nervoſorum ſtaminum relaxationi inſerviat. Jam verò ex ſupra oſtenſis *capit* 1. §. 10. manifeſtum evadit, opium nullam partem ſolidam quâ talem, adeò que nec cutim, in excretionis negotio adeò notabiliter afficere poſſe, adeoque nec fibrarum laxitatem, nec earundem contracturam efficere, cùm huic operandi modo & rationes eædem, quæ modò contra ejus in ſanguinem activitatem allatæ, repugnent. Neceſſariò ergò ſequitur, cùm ipſum cutis reticulum afficere nequeat, nec contenta fluida alterare, in ſpiritus animales, fibras cutis vario tono moventes, opium ſaltem agere, & horum adeò ratione, ſicque mediante ſaltem fibrarum laxitate, hinc cutis mollitie, laxâ glandularum ſpongioſitate, & tubulorum excretoriorum aperturâ, ſudoris profuſionem præſtare.

§. 16. *Suprà* ſcil. *explicatum fuit cap.* 1. §. 12. Opii uſu certam ſpiritibus animalibus quaſi ſegnitiem & torporem, indeque in movendis partium organicarum fibris languorem induci; quo ipſo vel ſponte ſequitur, eodem remedio & fibroſorum cutis ſtaminum tonum & tenſionem adeò relaxari, ut flacciòiore hinc redditâ cute, & copioſiùs emulgere ex maſſa ſanguinea glandulæ, & uberius per tubulos excretorios excernere valeant. Paucis ut rem explicem, Opium per accidens, aperturam pororum ſudatoriorum procurando, uberiùs ſudoris profluvium emanare adjuvat.

§. 17. Ut aſſertum hoc noſtrum pateat clariùs, ſomnus in confirmationem ejus accedat, qui promtiſſimè ſudores profluere facit ſpontaneos, etiam in iis, qui vigilantes tale quid haud ſentiunt, aut interdum non abſque labore & difficultate elicere valent, utut quasvis alias excretiones ſiſtere ſoleat, ut *jam ſupra monitum*. Languet in ſomno ſpirituum impetus visque eorum elaſtica, unde debiliori radio emanando, & ſaltem motibus ſic dictis naturalibus pro neceſſitatis vitialis ſaltem urgentia inſerviendo, minus tendere cæteras motrices fibras pro motu animali in partibus, præſertim exterioribus, valent, indeque tardiorem fluidorum motum localem hoc ipſo procurant; qui utut ceſſet quibusvis aliis in locis, per aperciores tamen nunc cutaneos meatus, ex remittente fibrarum ſtringentium tono, uberiùs profluit, & ſudoris latice corpus largiter irrorat. Somnum talem arte conciliant opiata; unde clarum erit, quod & ejus conſequens, ſudoris profluvium, modò contenta fluida ritè ad talem excretionem diſpoſita fuerint, pariter ex ratione ſuperveniat. Hinc ſcil. opiatorum ex uſu ſudor emanare vix obſervatur, niſi ſomnuſillorum effectu vel obrepat, vel debita ſaltem quies, aut indolentia, aut laſſitudo quædam corpori ejusque partibus, concilietur.

§. 18. Illuſtrant præſens negotium ſimiles ſpontanei ſyncopizantium pariter ac agonizantium ſudores. Utut enim ex ſanguinea maſſa non æquè hi elici ſoleant, *cùm morientium ſudor*, autore HELMONTIO, *Tr. Latex Humor Neglect., non ſit tam latex in ſui natura, quantum ros alimentarius reſolutus, cui mors imperat: quod patet; nam ſtatim corporis habitus ſidit, prout & in ſyncope.* Quod pariter de pavidorum & perterrefactorum frigidiu-

gidiuſculo madore pronunciandum. Non tamen, niſi ex pororum hiatu, à fibrarum relaxatione nimiâ, ſpirituum moventium, ſive illas tendentium ex defectu, ſpontanei hi ſudores erumpunt. Nempè jam olim HIPPOCRATES *ſ. 5. aph. 71.* annotavit: *quibus arida & dura cutis obtenditur, ſine ſudore moriuntur; quibus verò laxa & rara, cum ſudore vitâ defunguntur.* Hinc illis & urina interdum involuntariè perfluit, aut alvus abſque prævià admonitione ſecedit. Iracundis ex oppoſito, vel furioſis, ſudor nullus, ſpirituum ob concitatiorem impetum, & fortiorem fibrarum tenſionem.

§. 19. Parili ex ratione, & magnis in doloribus, præſertim capitis, aliarumve partium vel ſenſilium, vel cum nervoſo ſyſtemate ſingulariter conſentientium, obſervavi, corpore etiam quieto exiſtente, nullum ſudorem prolici potuiſſe, niſi forſan pernitioſum, & quaſi ſymptomaticum, eumque vel parcum vel ſaltem particularem. Non ſecus enim, atque talibus occaſionibus ex continuatâ ſpirituum agitatione ac motu ſomnus impeditur, etiam non interrupto eorum in quaslibet partes, adeoque & cutis poroſa ſtamina influxu, fortior horum tenſio, tubulorum ſudatoriorum occluſio, & inde ſudoris ſuppreſſio ſecutæ fuerũt.

§. 20. Ea, quæ nos ambientia ſudoris profluvium evocare ſolent, modò dicta roborant. Eminet hic calor ambiens, tam ſtragulorum, quàm hypocauſti, aliove artificio inductus. Fundit equidem hic ipſe & rarefacit corporis fluida, & ita ad excretionem ſub ſudoris formâ, eadem potenter diſponit. Sed hæc ratio ſola haud ſatisfacit, quin conſiderandum ſimul videatur, caloris titillantem quaſi motum in tantum ſuavitatis conferre cutaneis fibris, in quantũ moleſtiarum à frigore patiuntur: uti itaq; hujus occurſu irritatæ fibræ tendi, hinc pori quilibet occludi ſolent; ita illius gratâ applicatione demulceri ſenſus, indeq; relaxari iſtæ, & ita ſudoris portæ aperiri denuò videntur. Madeat enim, & tantùm non diffluat ſudore corpus ſub ſtragulo, ſimul atque aëri liberiori hoc ipſum expoſitum fuerit, dictum factum, in naturaliter ſe habentibus obdurari ſudoris fontes; videas, utut internam ſanguinis fluctuationẽ, tam fermentativam, quàm progreſſivam, pulſus adhuc commonſtret, quàm aura ambiens frigidior tam citò aiterare non valet. Blanditiæ è contra moderati caloris, uti amicæ ſunt univerſo ſyſtemati nervoſo, cujus frigus inimiciſſimum exiſtit; ita ejus occaſione minus tendi, potiùs relaxari plus minus videntur fibræ etiam intercutaneæ, & tali occaſione ſudor promoveri.

§. 21. Par ratio eſt illius Phænomeni; ſi ſub ſudorum effluxu manus vel pes denudetur, & exponatur frigori, non rarò ſudoris rorem breviter evaneſcere obſervamus in reliquo corpore, aut notabiliter ſubinde ſaltem imminui. Contrarium fit in difficiliùs paulò ſudantibus, quibus calida, v. g. later calefactus, plantis pedum admotus, mirificè ſudorum proventum adjuvat. Scilicet mirabilis eſt membranarum univerſi corporis inter ſe, ſpeciatim cutis cum omnibus ſuis partibus, conſenſus, continuatam quatenus conſtituit telam, unde unâ ejus extremitate affectâ ſenſilius, & reliquam texturam ſimul idem quaſi ſentire & pati obſervamus. Sanè dum febrilis horror frigusq; univerſam cutim convelli aut criſpari facit, tamen ol. deſtillat. caryophyll. epigaſtricæ ſaltem regioni illitum, mirum levamen, & in univerſa corporis peripheria horroris remiſſionem, procurare ſolet. Aut ergò per conſenſum partium quarundam circa iſta præcordia univerſa cutis febrili rigore riget, aut per conſenſum certè talium partium ſolùm illarum curatur. Plantarum præſertim pedum mirus cum univerſo ſyſtemate nervoſo & partibus membranaceis quibusvis notatur conſenſus, dum pavimento frigido inambulantibus, ventrem alvum laxari, aut inteſtina torqueri contingit. Caput etiam cum imis his partibus conſpirat, unde & illorum noxam caput ſui dolore, quaſi lugere videtur, cùm pediluvia interdum hujus dolorem leniant, & ſuavi ſomno temperent. Prout ergò conſenſus talis ratione cum brachio aut pede benè maleve affecto reliqua cutis vel blando vel moleſto ſenſu afficitur, etiam vel relaxari hinc ſudoris tubuli, vel claudi & ſtringi ſolent plus minus; accedente tamen ſimul ipſorum corporis contentorum ſenſili plus minus alteratione, & hinc pro tranſudatione faciliori vel difficiliori diſpoſitione, cùm externa iſta æqualiter ferè tàm nervoſas extremorum partes, quàm qui per eas ex arteriolis in venulas circulatur, ſanguinem afficere videantur.

§. 22. Corporis quies, quantum ad ſudoris provocationem per medicamenta inſtituendam faciliorem neceſſaria ſit, ex eo patet, quod inquieti qui ſunt ægri, & membra totumque corpus inconditè jactitant, numquam ſudoris effluxum experiantur, etiam poſt generoſiſſima propinata remedia. Crebriori enim iſtâ jactatione membrorum, & multiplici ab obiectis externis toties mutatis ſimul impreſſione, inæqualis ſpirituum provocatur motus externam ad corporis peripheriam, quorum impetu ſtringuntur pori, & clauduntur ſudatorii tubuli. Quiete autem ab opiatis conciliatâ fauſtus ut plurimùm ſudoriferorum ſequitur effectus. Optimè memini, Expertiſſ. iſtum Practicum, *B. D. MICHAELIS*, in febribus malignis, ſi inquieti ſint ægri, diaphoreticis & alexipharmacis Opiata & addidiſſe, & ejus imitationem nobis ſuaſiſſe, quod feliciùs tunc operari obſerventur ſudorifera. Hinc memoranda eſt *D. HORSTII. Judic. de Chir. Infuſ.* §. 17. ſententia: *in febribus malignis petechialibus, variolis, &c. Opiata utramq; paginam abſolvunt, & hinc graviſſimorum autorum conſenſu & experientiâ multiplici conſtat, maximè palmarium robur Theriacæ &c. accedere Opii miſcelâ.* Nempe ut modo laudatus Vir differit: *Opiatorum Sulphur, à quo ſpirituum motus efferos, & concitatioris ſanguinis turbas, frænandi, domandi & ſopiendi vim obtinent, feliciter ſudorem deſideratum conciliat.*

§. 23. Negari equidem nequit, ſub fortiori corporis motu vel exercitio ſudare omnes profuſiſſimè: ſed diſpar planè hujus in ſanis, ab illo, qui in lectis ex ægris eliciendus, ſudoris eſt ratio. Ibi rapidiſſimè circumrapta & attenuata ſanguinea maſſa vincit fibrarum cutanearum, intenſiore calore ſuaviter affectarum, & copioſiore humore irroratarum, mediocrem reſiſtentiam, ſpirituum copiis in muſculis, tam cordis quàm artuum, movendis, magis occupatis, unde nil miri, ſi copioſiùs effluat ſudor. Aliter longè cum ægris vel lecto decumbentibus res ſe habet, in quibus minor impetus ſpirituum ad muſculos, major ad fibras membranaceas & intercutaneas, in illis præſertim ægris, in quibus ſyſtema nervoſum magis affectum à fermento febrili, v. g. cum inquietudine & jectigatione, fibras undique ſtringit, *de quo infra pluribus.*

§. 24. Illuſtrant hactenus dicta non mediocriter ea, quæ circa urinæ excretionem & hujus pathemata quotidiè ferè in Praxi obſervabilia ſunt; ſicut aliàs urina & ſudor in pluribus conſpirare, & unius ſuppreſſionem excretio alterius quaſi ſupplemento certo excipere ſolet. Nempe quod urina interdum ſupprimitur, aliam nullam ob rationem, niſi quòd pertinaciùs ſtringantur renum nervi, & hinc quaſi corrugentur eorum fibræ, & occludantur transcolatoria oſcula, quo ſpaſmo ex Opiatorum uſu remittente & hiant denuò meatus, & ordinariô tramite tranſcurrit urina. Notabile hujus rei Phænomenon obſervari ſubinde licet in calculoſis, quorum altero affecto rene, & à calculo in pelvi hærente interruptâ urinæ viâ, & alter ſocius ren benè valens officium negligit, adeò ut penitus hinc ſequatur urinæ ſuppreſſio: id quod & *FORESTUS l. 24. Obſ. 26.* hujusque *ſchol.* obſervavit, pariter ac curioſum occurrit exempl. in *Act. Med. Haf. Vol.* 4. *Obſ* 33. *p:* 102. Ad ſympathiam ſeu ad conſenſum partium mutuum referre hoc ſolent Practici: idque, meo judicio, rectè. Sed quid eſt *ſympathia* Græcorum, Latinorumve *Conſenſus* inter partes corporis mutuus, quàm quòd parte unâ præternaturale quid ſentiente, alia idem ſentiat? Senſationis omnis externæ quidem, qualis hìc ſaltem locum habet, ſubjectum ſunt fibræ nerveæ: harum ergò ratione pars parti conſentire, ſeu idem omninò ſentire videtur. Scilicet Conſenſus, ſeu in ſenſatione quædam communio, præſupponit ſenſum; ſenſus verò præſupponit fibras nerveas ceu organa ſenſûs: adeoque conſenſus propriè dictus eſt ſimpliciter ratione nervorum; impropriè dictus verò eſt, qui ex metaſtaſi variâ vel cauſarum occaſionalium vel productorum morboſorum oriri ſolet. Renes ergò cùm nervos, ſenſationis organa, habeant, partim utrinque ex propriis renalibus plexibus, partim verò ſimul ex plexu meſenterii maximo, Falloppiano aliàs dicto (conf. *Williſ. Anat. Cereb. & nervor. Tab. XI. pag.* 263.) ſanè hujus ultimi ratione facilè unius renis affecti & hinc irritati nervorum ſpaſmus ſeu criſpatura convulſiva alterius renis nervulis communicari, & hinc utrinque idem effectus fibrarum & meatuum renalium contractutæ excitari, poteſt. Nam parili ex ratione & renum calculum Vomitus, & Iliaca convulſiva tormina, non rarò comitari ſolent, ac contrà: *conf. MARAWIZIUS Tractat. de dolore Scorbutico Tit.*

CAPUT III.

Dubia nonnulla diluit.

Theſ.

Opium ſubinde Vomitum provocare, Seceſſum & Urinam promovere, Lochiorum fluxum adjuvare, Sudores ſupprimere, Criſes minus impedire, obſervatur. &c.

§. 1.

SOmno tam naturali, quàm Opiatorum artificiali, quasvis excretiones, adeoque & vomitus ſiſti, *ſupra innuimus*, experientiâ quotidianâ confirmati. Obſtaculum non leve contra aſſertum hoc ſe offert ex eo, quod poſt Opiatorum veſpertinum uſum vomitus matutinus, quin & interdum alvi fluxus, inſecutus fuerit: id quod & HELMONTIUS, non leviter aliàs Opio favens, obſervavit, *Tr. Ius Duumviratus* §. 61, & crebriori experentiâ in hoc confirmatus fuit ROLFINKIUS *Chym. l.* 4. *ſ.* 6. *c.* 6. *p.* 218; *Conf.* ſimul eleg. *Obſervatio Celeb. WEDELII*, *Opiolog. l* 2. *ſ.* 1. *c.* 5. *p.* 92. Sed conciliatio apparebit facilis, modò conſideremus, opiata irritationis ſenſum, in pyloro præſertim, ſopiendo, & ſpirituum animalium motum ſiſtendo, adeoque fibiarum ſpaſmum præcavendo, per ſe Vomitus compeſcere; per accidens verò interdum, ſaltem ubi priores iſtæ operationes jam ceſſaverint, eundem ſtimulare.

§. II. Conſiderandus hic venit Opii ſapor amariſſimus, acris, in ſubjecto viſcidiſſimo hærens, qui ob id non niſi difficulter ex linguâ, poſt levem etiam guſtatum, elui poteſt. Amarities iſta ſingularis & ſpecifica ut inimica exiſtit linguæ, ita hoſtilis admodum eſt ſtomacho, aliàs quævis amara, ſpeciatim viſcida, horrenti, cùm acidis imprimis delectetur. Tetrum illum ſaporem mox horret Ventriculus, & nauſeâ hinc concitatâ, ſive guſtatum ſaltem ſive aſſumtum fuerit Opium, tædium iſtud confitetur. Parili ferè ratione atq; rhabarbari, aut aloës, ſcammoniivè odorem & ſaporem amaricantes ſingulariter mox nauſeat ſtomachus, adeò ut quaſi peculiarem tactum ſive guſtatum ſecundùm WILLISIUM *Pharm. Rat. P.* 1. *ſ.* 2. *c.* 1, vel odoratum juxta HELMONTIUM *Tr. Cuſt. Err.* §. *ult.* habere videatur. Nauſea iſta ſopitur quidem aliquandiu primitùs, quouſque nempe Opii in ſpiritus viget actio, indeque & ſenſilitas fibrarum ventriculi, & ſpirituum movendi eas nixus aliquantiſper ſuflaminantur. Aſt ni particulæ iſtæ hoſtiles intereà haud correctæ aut ſubactæ fuerint, ſed viſcidiore illâ texturâ pertinaciùs agglutinatæ hæreant adhuc interiori nerveæ ac admodum ſenſili ventriculi tunicæ, facilè moleſtię iſtius cõtinuæ impreſſionis occaſione provocari ſpirituum impetus, & ſub regimine pylori ſpaſmus ventriculi, adeoque vomitus, concitari poteſt. Confirmat hoc meum aſſertum non leviter, quod ab Opio pilulari in formâ exhibito, & præſertim ab eodem ſpiritu vini ſaltem præparato, vomitum imprimis cieri obſervavit WEDELIUS *Opiol. c. l. p.* 92. & 93. Viſcidiſſimam enim & amariſſimam ſub hac præparatione opium retinet texturam, & quæ piluiari in formâ diutiùs in ventriculo hæret, & non niſi ſucceſſivâ diſſolutione corrigitur, adeoque diutiùs & ſenſiliùs parietes illius membraneas afficit. His modò dictis ſocianda ſimul & alia concauſa, qualitas nempe & ſitus recrementorum præternaturalium, circa primas vias plus minus ſtagnantium aut turgeſcentium, quæ mediante Opii operatione in ſpiritus, in motu ſuo plus minus oppreſſa, illâ ceſſante, denuò, & interdum atrociùs quam anteà, commota, ſimul vomitum in ſtomachante jam ventriculo promovere ſolent.

§. 3. Sanè non leviter hoſtile videtur ventriculo Opium, cujus ut digeſtionem ordinariò turbare obſervatur, ita etiam gravaminis ac compreſſionis circa ventriculi regimen, ſenſum, & vix explicabilem ab ægris moleſtiam circa præcordia, Opiata inducere ſolent, idque præſertim ſiccâ in formâ, omnium maximè piluiari, ſi propinentur. Manu ergò hæc ipſa nos ducunt ad legitimam Opii, quoad hoc punctum, correctionem ac præparationem. Textura nempe viſcida & glutinoſa reſolvenda, adeoque, quatenus oleoſa ſeu ſulphurea, ad faciliorem ſui diffuſionē, ſimulque quaſi promtiorem diſtillationem redigenda, & liquidæ eſſentiæ ſeu Tincturæ ſub formâ propinanda. Promptioris ſic operationis evadit remedium, & quod ſine diuturniore in ſpiritus actione confortativi potiùs, quàm ſtupefactivi rationem habebit, ac abſque ſingulari ventriculi, primarumque viarum moleſtiâ, citò, tuto, & jucundè curabit. Quas intentiones haud meliùs aſſequi poſſumus, quàm applicando generalia iſta mechanica (ſi non ſemper Naturæ, revera tamen) artis inſtrumenta, acidum & alcali. Illud agendo primariò in alcalinas Opii particulas, & hinc etiam in oleoſas, illarum medio univerſam ejus texturam alterando, urinoſum nempe vol. figendo, oleoſum verò condenſando, caſtrat & plus minus enervat generoſam aliàs medicamenti energiam: Idque eò magis, quò potentius acidum fuerit, quale illud mineralium eſſe ſolet; unde acetum deſtillatū ſaltem in hac præparatione, aut citri ſuccus eligendus, utpote ex eadem cum Opio, vegetabili nempè, proſapiâ. Parilis acidorum vis & in purgantia obvia, quæ omnia ab acidis, præſertim intenſioribus aut fixioribus, caſtrantur inſigniter. Præſtat ergò pro *ſupra inſinuato ſcopo* ad Laudani ex Opio præparationem adhibere alcali quodcunque fixum, v. g. ſal Tartari, ceu generalem omnium vegetabilium deleteriorum aut Oeconomiæ noſtræ hoſtilium, tam ſolutivorum, quàm ſtupefactivorum, aliorumvè correctorem. Agit ſcil. hoc ipſum, ſive ſiccâ ſive humidâ in viâ procedatur, in Opii texturam reſinoſam, attenuat hanc ipſam nonnihil, diſſolvit oleoſum, viſcidum incidit, acidum temperat, hinc nimiam acrimoniam corrigit, ac ita totum concretum promtiùs ſolubile & undique diffuſibile, uti & cuivis fluido permiſcibile reddit. Corrigitur hoc ipſo ſimul acris & nauſeoſa ejus amarities, mitiorque & minus inimica ventriculo redditur; adeo ut conſiderationem ulteriorem mereatur omnino, utrum acrimonia iſta reſinarum, aromatum, purgantium, &c. non ſecus ac opiatorum, non ex acido potiùs, quàm ex alcali, derivanda veniat? Cum quotidiè obſervemus, olea deſtillata à calcinatis rectificatione mitiora & minus acria evadere. Correctum ſic per alcalia Opium, optimè ſpiritus vini beneficio in eſſentiæ Tincturævè conſiſtentiam redigitur, commodè vel ſub hac facie propinandæ, vel imbibendo eâdem pulveres quasvis, in pulveris larva obvelandę, aut ſpiritus dicti abſtractione in extractum redigendę. Sunt nonnulli, qui ulteriùs ſal Tartari, vel acetum Vini, vel ipſum Vinum, addere amant, pro exactiori Opii correctione, methodo omnium certiſſimâ, quâ optimè præparatum Opium tutiſſimum evadit remedium. Vereor autem, ne nimis cicuratum Opium debilioris aut tardioris pro vehementiùs interdum urgentibus ſymptomatis operationis fiat. Dum ergò tam laudabiliter corrigitur Opium à ſale tartari fixo, quid non ſperandum erit de eodem volatiliſato, penetrantioris omninò & potentioris hinc activitatis? Cujus locum interea ſuppleat ſal Tartari, triplò olei deſtillati terebinthinæ probè imprægnatum, & ita quaſi elixyratum. Præparatio reverà, quæ non abſque præmeditatâ ratione primitùs ordinata fuit à *STARKEY*, periti ſſimo Chymiatro Anglo, & crebriori poſtmodum experientiâ confirmata, plus omninò in receſſu habet, quàm ut obiter à *WILLISIO Pharm. Rat P.* 1. *ſ.* 7. *c.* 3, ad empiricorum remedia referenda ſit.

§. 4. Quæ modò de vomitu, Opiatorum uſui interdum ſupervenienti, explicata fuerunt, eadem pariter excretionibus per inferius guttur, aliquando ab Opii uſu obſervatis, mutatis tamen mutandis, applicari poſſunt. Sed pręter aliqualem ab acrimoniâ nauſeoſâ in particulis ejus viſcidis inteſtinorum ſtimulum, alio modo alvi ſolutionem promovere poteſt, quatenus in doloroſis inteſtinorum pathematis, eorumque fibrarum ſpaſmodicâ contracturâ, conſtringi pertinaciùs ſolent inteſtina, & contenta minus, ceſſante ferè ſucceſſivè eorum periſtaltico motu, propellere. Fruſtra ſub tali articulo propinantur ſolventia alvum, quæ vel malum exaſperant ſenſili ſtimulo abſque deſiderato effectu, vel inverſo penitùs ſuperiorum inteſtinorum motu, vomitum potiùs provocant. Sin verò Opio lenientur dolores, ut remittat inde fibrarum ſpaſmus, & durius antea emolliatur quaſi abdomen, facilè ſolutiva quæcunque, ſiue junctim ſive ſeorſim modò dicta remedia propinentur, ſperatum ſortiuntur effectum: id quod in Colicis & Iliacis pathematis probè obſervandum, docente hoc experto *WEDELIO Opiolog. P.* 2. *ſ.* 2. *c.* 5. *p.* 120, & *Praxi* idem confirmante *in Miſc. Acad. Nat. Cur. Anni* 2. *Obſ.* 238. *p.* 340.

§. 5. Urinæ excretionem, eamque poſt eam, quæ fit per ſudorem, Opiatorum uſui ſubindè ſupervenientem, uberiorem, quomodò per accidens promoveat Opium, *jam ſupra §. 23. c. 2.* pluribus explicatum fuit.

§. 6. Revocant hæc in mentem iſtud Phænomenon, quod perſæpiùs in puerperis obſervare datum fuit, dum nempe primis duobus vel tribus diebus liberè fluunt lochia, quæ ſub turgeſcente in mammillis lacte ſponte, abſq; manifeſta cauſa alia, ſive præceſſerit lactea febris, ſive non, ſupprimi ſolent, tunc ſcilicet temporis, dum dolere & tumere, ſimulq; indureſcere, ſolent mammæ: ſed ceſſante dolore, & vel inſenſibiliter translato aliorſum lacte, vel ſenſibiliter per papillas tranſudante, liberè fluunt denuò Lochia. Nempe doloris occaſione intenſioris in ſenſibili illo mammarum globo & turbatur ſpirituum ordinatus motus, ſtringuntur undique in corpore fibræ, & tenduntur ſimul uteri ejusque membranoſæ vaginæ fibrillæ, hinc excernendorum per hæc loca debitus ſupprimitur fluxus, qui largiter redit, ſimul ac ceſſante in mammis dolore, ceſſat etiam fibrarum contractura. Nec eſt, quod fluidorum iſtorum impetum ex locis inferioribus ad mammas hîc objicere velis: ſiquidem dum durat adhuc mammarum repletio, aut per papillas etiam lac excernitur, nihilominus, modò dolor illarum remittat, redit lochiorum profluvium. Par nempè hîc eſt ratio, atque intenſiorum poſt partum dolorum, quorum occaſione etiam ſupprimi plus unâ vice obſervavi lochia. Unde & memoratis in caſibus (niſi in priori Lactea febris obſtet) opiata cęteris remediis, ſpeciatim miſturæ polychreſtæ ex Lap. cancrorum cum aceto, additâ myrrhâ, permiſcere fauſto cum ſucceſſu conſuevi, cujus uſu reſtituto ſpirituum motu in ordinem, & relaxatis hinc fibris, tantum abfuit, ut ſuppreſſus exinde fuerit purgamentorum fluxus, ut auſpicatò potius redierit.

§. 7 Simile quidem obſervare licet in Infantibus achoribus affectis, quibus ſub dentitionis doloribus mox achores diſparere ſolent, ſuperveniente hinc febre continuâ lymphaticâ, plus minus acutâ, ſubinde cum gravi tuſſi, aut alvi fluxu comitata; ſicut ceſſantibus doloribus iſtis, efflореſcere denuò auſpicatò, cum febris aliorumque ſymptomatum ceſſatione ſolent achores. Nempè doloris occaſione inordinatus ſpirituum redditur motus, & fibræ aliarum quoque partium ſenſilium, præſertim intercutaneę iſtæ in facie, ceu proxima regione, ſtringuntur, indeque achoroſæ materiæ ulterior excretio impeditur, iſto quod jam effloruerit exareſcente penitùs & decidente. Hinc turbatur ſimul ſanguinis tàm progreſſivus quàm fermentativus Motus, excernendis iſtis per faciei ambitum retentis, febrili ebullitioni occaſionem ſubminiſtrantibus, ac tuſſim vel diarrhœam inducentibus, ubi de acriori illa acido ſalſa lympha vel ad tracheam arteriam, vel inteſtinorum tubulos aliquãtulum excretum fuerit; Donec ceſſante dolore & æquabilis ſpirituum redeat motus, & ordinatâ magis fermẽtatione ſanguinis mediante, particularum iſtarum acido-ſalſarum plus minus viſcidarum ſecretio, & quaſi præcipitatio, ac intra poros cutis per glandulas ob denuò relaxatas fibras ſecretio ſuperveniat.

§. 8. Tandem Opium egregium eſſe ſudoriferum ſuprà pluribus excuſſimus; dubium tamen aſſertum hoc reddere videntur tabeſcentes. Notiſſimum eſt, phthiſicos, vel ad phthiſin declinantes ægros, copioſis ſudoribus nocturnis eſſe obnoxios ita ut quidem, ut ſimul atque perfecto ſomno corripiantur, mox toti ſudoribus diffluant. Obſervatio autem repetita in Praxi me hactenus docuit, præcaveri optimè poſſe ſudores hujusmodi, revera colliquativos, Opii veſpertino uſu. Aliquot ſaltem exempla recenſere juvat. Mulier plebeja 42. annorum pleuritide graviſſimâ correpta, & jam ferè deplorata, ſeptimo ſcilicet demum die opem meam implorans, per Dei gratiam ſudoriferorum imprimis appropriatorum ope convaluit. Reſtitabant autem adhuc Tuſſis humida, difficilis nonnihil reſpiratio, aliaque ſimilis ſpeciei ſymptomata, phthiſin minitantia, quæ uſu decocti hederæ terreſtr. & cherefolii ſublata quoque fuerunt. Saltim ſudores nocturni continui, pleno rivo emanantes, emaciantes inſigniter & debilitantes, ſupererant. Pro quibus coërcendis præſentaneam opem ſenſit ex *Laud. Op.* gr. Iß, cum *antihect. Poter.* gr. XV. miſto, & ſub introitu lecti poſt moderatã prægreſſam cænam aſſumto, cujus uſu primitùs ceſſarunt iſti ſudores, eoque continuato penitus exaruerunt. Superiori anno Civis Academicus, Jurium ſtudioſus, graviſſimâ corripiebatur hæmoptyſi, ipſo ex aliquot annorum tuſſi humida, ſpiritu minus libero, nativa corporis conſtitutione, aliiſque ſimilibus ſupervenientibus, ad Phthiſin diſpoſitio. Uſu convenientium remediorum contumax malum ſævire deſiit, ipſo ægro cætera commodè habente, ſaltem quod calor quaſi hecticus ab omni paſtu, cum tuſſi moderata humida, & copioſiſſimis ſudoribus nocturnis, etiam ſub primis ſomni horis, ſupereſſent. Pro quibus coërcendis optimè contulit pulvis ex *arcani duplic.* ℈ii. *Lap. Cancr.*, *antihect. Poter.* ana ʒß. *Laud. opiat. per ferment.* gr. IV. ad V. M. pro quatuor doſibus, horis duabus ante cœnam aſſumendis. Non ſecus ac Viro perfectè phthiſico, pro tuſſi nocturna aliisque ſymptomatis nonnihil coërcendis præſcriptæ Pilulæ, ex *antihect. Poter.* ℈j *ſacch. Saturni* ℈ß. *extr. croci* gr. vij *laud. ferment.* gr. iij. cum ſ. q. *balſ. Peruvian.* in debitam conſiſtentiam redactæ, pro duabus doſibus veſpertinis ante cænam aſſumendæ; præter alios uſus & ſudores copioſos noctu promanantes compeſcuerunt. Adeò ut talibus in caſibus reprimat ſudores Opium nimios, quos deficientes promovere optimè ſolet.

§. 9. Pro hoc Phænomeno ſanè difficili dilucidando, duo præſupponenda veniunt. 1. Quod Phthiſici omnium optimè Opiatorum etiam continuatum uſum ferre poſſint, ut *ſupra inſinuatum* fuit; & cum eadem aliàs aliqualem languorem, & notabilem corporis laſſitudinem poſt ſe relinquant ut plurimùm, in Phthiſicis contrarium accidat, qui vegetiores exinde, & ut ipſis ſaltem videtur, robuſtiores potiùs redduntur. Quo ipſo tamen non illos intelligo, qui jam ad extremum Tabis gradum perducti, ſupremâ ſpiritus difficultate laborant, & ſubinde ſuffocandi vidẽtur; talibus enim narcotica omninò futura eſſent necrotica, ſed qui in Chronico & Medicis tædioſiſſimo affectu, medio adhuc ſunt in gradu. Scilicèt in præfatis Phthiſicis ſubtilis admodum ac rara deprehenditur ſpirituum animalium textura, unde & facilè diſſipabiles exiſtunt iidem, (indeque minimis motibus defatigantur tales ægri,) & ſub ſomni præſertim quiete contractiores magis illorum radii minus extremas partes animant. Mutat autem eosdem Opium; dum condenſando quaſi, aut figendo nonnihil, raram eorum texturam alterat, & facilem diſſipabilitatem coërcet, ut vegetiores hinc reddantur Phthiſici. 2. Quod in genere ad fluidorum corporis noſtri debitam in partes ſolidas receptionem, per easdem transmiſſionem, uti & ex iiſdem excretionem, requiratur omninò certus fibrarum nervearum, ceu ſtaminum fundamentalium, Tonus, ultra materialis texturæ rationem, à ſpiritibus influis imprimis dependens, qui ſcilicet nec ſtrictus ſit nimis, ne anguſtatis aut occluſis plus minus poris intermediis, aut coarctatis præter modum vaſculis tam trajectoriis quàm excretoriis, impediatur debitus contentorum tranſitus; nec laxus nimis idem eſſe debet, ne flaccidioribus redditis partibus, aut pori meatusque earum ità permeabiles fiant, ut non tam tranſmitti fluida, quàm ſpontaneo motu permeare eos undique, & ubique ceu per ſpongias penetrare videantur, aut orificiola vaſculorum receptoriorum ex tono illo flaccidiore collabantur, ac ità debitam transmiſſorum fluidorum trajectionem ſiſtant. Quibus præmiſſis, & ab omnibus facilè concedendis, ſuſpicor, in Phthiſicis tàm copioſos effluere ſudores nocturnos, quatenus ſub ſomni quiete ſpiritus animales, rarioris, ut *ſupra dictum*, texturæ, minus irradient partes extimas, adeò ut debito fibrarum tono conſervando minùs ſufficiant, unde per patentiores undiq; meatús, & poros partium intercutanearum, & ſpeciatim glandularum, nutritius ſuccus interdiu ex alimentis congeſtus, ſed ob ſanguinis dyſcraſiam non aſſimilatus, ſponte ſuâ ſub ſanguinis circulo (ſimili ferè ratione, atque *ſupra de ſyncopticis* monitum) penetret, & ita nec cum ſanguine unitus, nec in meatibus partium ſolidarum debitè coërcitus, promptiſſimè, quâ datâ porta, ruat, & ſub ſudoris facie diffluat. Compeſcit vero hunc Opium in Phthiſicis, corrigendo iſtam ſpirituum texturam, ut Tono fibrarum conſervando meliùs ſufficiant, quo partim tranſmitti naturaliter queat nutritius ſuccus cum ſanguine per vaſcula intercutanea & meatus, ne proprio impetu elabatur, partim retineri diutiùs intra porulos partium nutriendarum is ipſe, eosdem irrorare, & nutritioni deficienti aliquantiſper ſic ſaltem ſuccurrere.

§. 10. Dum itaque ſudorem egregiè promoveat, quin & *ſecundùm ſuperiùs monita* nimios contentorum tumultus, quibus Naturæ Medicatricis negotium non rarò

turba-

turbari ſolet, nonnihil refrænet laudandum Opium, ſuſpicio ſuboriri poſſit, an perpetuæ ſit veritatis Practicorum effatum, *Opium inſtante Criſi haud adhibendum, quia Criticum Naturæ motũ inhibere aut ſiſtere ſolent?* Multa equidem de Criſibus, eaque ad pompam magis Theoreticam, quàm uſum Practicum facientia, hinc inde apud Scriptores medicos deprehendi ſolent, quæ ad noſtra Climata, eorumque Incolas & horum Diætam, indeque natos affectus minus applicari poſſunt; unde etiam rari ſunt veri motus Critici in ægris noſtris, ut taceam incertum admodum dierum Criticorum computum, adeò ut bonus Medicus negligere debeat Criſin, ut loquitur HELMONTIUS *de Febr. cap. XI.* §. 18, ſi ſcilicet eam poſſit anticipare, ſeu ante Criſis adventum morbum ſuperare. Nihilominùs cùm ad quælibet attentum deceat eſſe Medicum, in acutis maximè morbis, quorum incertæ adeò ſunt, HIPPOCRATE autore, prædictiones, ne in his circa Opiatorum uſum, adeò polychreſtum, nocumenti quid accidat ægris, omnino præcavendum. Diſtinctio autem motuum Criticorum obſervanda eſt, dum quædam excretiones Criticæ fiunt, mediantibus ſimul partibus organicis, quibus vellicatis, adeoque ſenſu earum affecto, & hinc periſtaltico concitato motu, provocantur partim, partim promoventur per eas excretiones; & tales quasvis Criſes impedit, plus minus ſiſtit Opium, quales ſunt, quæ vomitu, diarrhœâ, hæmorrhagiis quibusvis, accidunt, &c. Aliæ Criticæ evacuationes eveniunt ſine tali partium activo & motivo concurſu, per ſimplicem humorum concoctorum ſeu præcipitatorum motum transſcolatorium, quales per ſudorem, item per urinam, obſervantur; & haſce Criſes minùs impedire arbitror Opium, dextrè & circumſpectè adhibitum; quinimò promovere potiùs eas, quatenus graviora ſymptomata, motum contentorum Excretorium interdum impedientia, ſaltem plus minus turbantia, ſiſtere, & ita tutiorem ad minimum Criſi reddere valet. Idem aſſerendum videtur de iſtis Criſibus, quæ per transpoſitionem fiunt, & quibus tumores ſuperveniunt; has ipſas, & materiæ ad ſui in certis locis ſecretionem, & inde coacervationem diſpoſitæ decubitum, qui impedire valeat Opium, non video. Circulari enim ſanguinis motu mediante, cùm omnes modò memoratæ contingant Criſes, eumque rapidiorem, aut concitatiorem refrænet Opium nonnihil, hoc ipſo ad meliorem cum ſudore & urina excretionem, vel in apoſtema congeſtionem materiæ coctæ, non parum conferre veroſimile eſt. Intermittentium febrium quot paroxysmi, tot parvi morbi acuti eſſe videntur, ordinariò ferè excretione quaſi Criticâ per ſudorem, interdum verò per urinam finientes: præmiſſum in his ante paroxyſmum Opium, cum ſpecificis antifebrilibus, ut multum minuere ſolet paroxyſmos, interdum penitus profligare, haud tamen ſudorem in illis coërcere in fine, aut impedire obſervatur.

§. 11. Eo ipſo autem, quod ſudationem ſaltem promoveat Opium, rarò illo ſolo pro ſudorifero utendum erit. Haud enim ſufficit, quod Cutis Cribrum ad transſcolationem per meatuum aperturam & aptam diſpoſitionem ritè ſe habeat, niſi & ſanguinis alteratio, ac quaſi fuſio, ambientisque debita temperatura, unà conſpirent. Ob id appropriato ſudorifero, quacunque formâ exhibendo, ſociandum, & ita mutuâ unione utriuſque operatio & effectus eò magis perficiendus. Opii nempe polychreſtus alias uſus ad ſudorem ſic ſpecialiùs determinatur, ſudoriferorum verò operatio, ne ſit fruſtanea, præcavetur. Obſervavit hoc jam olim feliciſſimus PLATERUS; ob id *in Obſervat ſuis l. 3. p. 633. & 727.* ſudoriferis narcotica ſe addere ait, pro uberioris ſudoris provocatione. Quinimò hoc Veneranda antiquitas in Theriaces Mithridatiique compoſitione ac præparatione attendiſſe videtur, Opium inſigni in doſi, cæteris quamplurimis ingredientibus, plus minùs ſudoriferis, addendo, & unà fermentando. Sub quo fermentationis motu inteſtino, tàm oleoſæ & reſinoſæ plurium ingredientium, ipſiusque adeò etiam Opii particulæ attenuantur & reſolvuntur, ut inde penetrantiores ac magis activæ evadant, (unde & ad decennium fermentationem extendere voluerunt Arabes,) quàm novum concretum ex mutuæ conſfermentationis unione, ſalinum volatile oleoſum anodynum & ſudoriferum emergit. Quod adeò rigoroſè urgent PLATERUS *in Obſerv.* & WALÆUS *in Meth. Medendi*, ut illas compoſitiones absque Opio, ceu ſua animâ, vi ſudoriferâ carere aſſerant.

§. 12. Ex hactenus allatis facile eſt intellectu, quibus in caſibus Opium ſudoriferis ſociandum ſit? nempe quandocunque ſymptomata urgentia impedimento ſunt, quò minus ſudare queant ægri. Nullum enim ſymptoma urgere ſolet, quin ſpirituum animalium præternaturalis impetus vel cauſæ efficientis proximæ vel concomitantis ſaltem rationem habere ſoleat, unde de facili, occaſione tali contrahi fibræ cutaneæ, & coarctari excretorii pori poſſunt: ut taceã maſſe ſanguineæ cœterorumque contentorum, vel per turbatos inteſtinos, vel concitatos nimis locales motus, ſub tali ſtatu ſimul plus minus ſudoris dimiſſioni reluctantes. Frequens ſcilicet cauſarum efficientium, utut ſubinde mutuò ſubordinatarum, obſervatur Circulus in Oeconomiâ animali, adeò ut & contentorum vitia plus minus vellicent partes ſolidas, quâ occaſione irritantur ſpiritus, quorum impetus poſtmodum plùs minùs modificat illorum motum. Qualis circulus non minus manifeſtus eſt in mutuo partium conſenſu, dum ſtomacho frequenter condolet caput, & hoc malè habente ſtomachus propriam ſubvertit Oeconomiam. Pariter & frequentiſſimè quibusvis urgentibus ſymptomatis per conſenſum affecta cutis claudit poros, ſudoriſque obdurat fontes.

§. 13. Varias autem inter partes, quibus conſentire ſolet cutis, ſpecialem ſui conſiderationem merentur præcordia, hoc eſt, iſta abdominis pars, quæ extrinſecùs quidem regione epigaſtricâ & ex parte hypochondriacâ circumſcribitur, intrinſecùs verò ſtomachum imprimis complectitur, prout hodiè hæc Vox accipi ſolet, & à CELSO *imprimis l. 2. cap. 3.* ferè deſcribitur. Utut enim Doctiſſimus FERNELIUS *de febr. l. 4. c. 10.* præcordiorum nomine ventriculum, diaphragma, jecoris cava, lienem, pancreas, Omentum aut meſenterium, ſimul complectatur, tamen Ventriculo ob eximium ſenſum, manifeſtum ejus cum cæteris partibus membraneis, conſenſum, primariò præcordiorum appellatio convenit; ipſo ejus orificio communiter ſuperiori dicto, καρδία Veteribus appellato. Unde & CELSUS præcordiorum dolorem ſtomachi infirmi indicium aſſerit *l. 1. c. 8.* *Hæc ipſa præcordia*, ut modò laudati *Trium Galliæ Regum Archiatri* verba c. 1. mea faciam, *& partes omnes, quæ circa hæc ſunt, quia membranis ſepiuntur, nervosque ſentientes ſuſcipiunt à ſexta* (ſecundùm Veterum Anatomicorũ ordinationẽ) *Cerebri conjugatione eximio tãgendi ſenſu ſunt prædita; Magnâ etiam ſocietate tum principibus, tum externis corporis partibus connexæ ſunt, itaque adeò conſentiunt, ut affectæ mox principes partes, univerſumque corpus in conſenſum trahant. Sic enim Vinum meracius, liberaliùsque ſumtum, tametſi Ventriculo nondum elapſum eſt, mox tamen exulceratæ Veſicæ, aut vulnerati Cruris, aut arthritidis dolorem exaſperat.* Ex hiſce autem ſedibus febrium horrores rigoresque, in quibus cutis manifeſtò afficitur, ſuſcitari, eleganter idem docet FERNELIUS, dum c. 1. ita pergit: *Sic & frigidæ potus liberalior corpus univerſum frigore horroreve concutit. Bilem Vomiturus rigeſcit, multoque magis, qui alienum vitioſumque cibum, velut fungos, ſumpſit. Rigeſcit & cui calidum mordaxque medicamentum ventriculum præcordiaque ferit, non minus quàm ſi nudam cutem, aut ulcus acrius compungat, &c. Hoc quoque vel inde conſtat, quod ſi acceſſionis initio humidi fotus aptè calentes præcordiis imponantur, maximè verò Lieni in quartana, jecori in tertiana, aut cuique alii ſedi fomes ineſſe deprehendatur, horrorem rigoremve leniant, quia nimirum ipſi mali fontem demulceant. Jam verò ſudores non è ſolo corporis habitu, ſed & interdum è præcordiis moveri, hinc ſciri poteſt, quod qui vel exercitatione, vel ſolis ardore exæſtuat, ſi frigidam liberaliùs bibat, mox totus ſudore deffluat, &c.* Hæc ipſa ſanè, quæ hactenus eleganter diſſeruit FERNELIUS de præcordiorum cum habitu corporis cutaneo prætertim conſenſu, quotidiana ubertim confirmat experientia; & quod de fotu calente refert, comptior moderna Praxis per olea deſtillata feliciùs præſtat, quatenus ab his, præſertim penetrantioribus, v. g. caryophill. aut macis, aut cinamomi, præcordiis illitis, fotu lateris calentis deſuper admoto, rigores horroresque manifeſtò imminui, interdum ab iis maturè applicatis penitùs præcaveri, obſervamus. Penetrant enim profundiùs talia olea deſtillata, & ipſum ventriculum ſui quaſi afflatu tam ſenſibiliter afficiunt, ut meminerim ſuperiori anno crebriùs vomentem ægrum, cui deſtillata talia, oleo [illegible] expreſſo excepta, ventriculi ſeu præcordiorũ regioni frequentiùs illinebantur, ſponte ſuâ aſſeruiſſe, ſe in [illegible] illis per vomitum, linguæ judicio exactè ſenſiſſe [illegible]

illud, cujus odorem ſub illinitione aliàs perciperet. Jam verò in iſtis rigoribus horroribusq; cutanearum fibrarum contracturam, clauſuramque pororum ſimul contingere, nemo facilè dubitabit.

§. 14. Prout itaque diverſimodè afficiuntur præcordia, etiam ipſe habitus corporis cutaneus per conſenſum multipliciter conſtitutus, adeoque ad ſudoris transmiſſionem magis minusvè diſpoſitus erit. Mirabilis ſanè eſt membranoſi generis in univerſâ corporis machinâ connexio & conſenſus, mutuaque hinc, quoad tam actiones quàm paſſiones conſpiratio & concentus, iis in caſibus, in quibus anatome nondum lucem ſubminiſtrat ſufficienter, adeò obſcura, ut etiam *ignotam actionem regiminis* ingenioſiſſimus aliàs HELMONTIUS fingere coactus fuerit. Ex quo conſenſu etiam naſci videntur horrores iſti rigoresve, qui ex partium membranoſarum abſceſſu, ſponte ſuâ rupto, ordinariò ægros affligunt, ruptique abſceſſus haud poſtremi indices ſunt; membranis ſcilicet perforatis, pus factum effundentibus, ſicque ſenſibiliter læſis, cætero membranaceo genere conſentiente. Sed ut revertar in viam, ſilia inter pathemata, quæ eſt præcordiorum conſenſu ſudoris effluvia cohibent, eminent vel maximè inexplicabilis illa circa præcordia ſeu ſtomachi regionem moleſtia, seu anxietates, quas *vulgò cordis anguſtiam* appellitant, quaſi ipſum cor pateretur primariò; quæ frequentes videntur occaſiones pororum contracturæ, ſudoriſque ob id deficientis, in morbis præſertim acutis malignis. Sæpiùs ſcilic. in Praxi malignarum febrium obſervamus, æſtuante maximè corpore, ægro ipſo copioſiùs bibente, ſtragulis etiam cooperto, cum pulſu celeri, frequenti, plus minus vehementi & magno, (ut nihil dicam de illis, qui malignis in febribus, quoad urinam, calorem, &c. ſanorum ſimiles apparent,) nullum ſudorem, etiam poſt propinata ſudorifera, elici poſſe, cute ſempre ſqualidâ & aridâ, ac quaſi nonnihil corrugatâ exiſtente, ægro aliàs naturali in ſtatu facillimè ſudante. Jam equidem concedendum eſt, alteratum his in febribus eſſe inſigniter ſanguinis ſtatum, impedientem plus minus laticis pro ſudoris materia receſſum: quod tamen hæc ſola in tali ægri, præſertim ſiticuloſi ac bibacis, ſtatu tali, cum pulſu, &c. cauſa ſit denegati penitus ſudoris, equidem perſuadere mihi haud poſſum, quin potius arctior fibrarum cutanearum ſtrictura, & hinc pororum clauſura, videatur ſudorem impedire. Nempe ventriculo, ejusque ſuperiori orificio malè affectis, ſpeciatim fermento maligno contagioſo obſeſſis, ut anxii, inquieti, & agrypni, ſine manifeſta cauſa redduntur ægri, ita tantùm non integrum membranoſum genus conſentire, hinc & cutaneæ fibræ contrahi videntur. Diffuſo verò ulteriùs maligno fermento, & ſyſtema nervorum plus minus afficiente, eò magis & nervea cutis compati, hinc portas quaſi undique claudere, & ſudori quoque tranſitum pertinaciùs denegare pergit. Unde fermento maligno, quod acidum ſtatuit, ab antimonialibus fixioribus abſorpto, relaxari pororum contractura, corpuſque denuò tranſpirare, non ineleganter aſſerit TACHENIUS: *Hipp. Chym. cap. 21. p. m. 165. 167.*

§. 15. Sed quod de præcordiis, fermento venenoſo in febribus malignis obſeſſis, modò monitum fuit, cujus hoſtili præſentiâ anxietates ipſis ægris non ſexplicabiles, inquietudines, agrypniæ, excitantur, & per conſenſum hinc pororum corporis contractura inducitur, ulteriorem poſtulat explicationem. Nempè præ cæteris affectibus perquàm contagioſæ exiſtunt maligniores febres, quæ contagia fermentativa, vel fermenta contagioſa, (utrumque rectè dici videtur,) quæ inſpirationis medio ut plurimum ſe nobis inſinuant, quaſcunque etiam alias corporis partes afficiant, ſemper ſimul ventriculo communicantur: indeq; nunc citiùs, nunc tardiùs, pro circumſtantiarum tam in agente quàm patiente differentiâ, nauſea, inexplicabilis quædam circa præcordia moleſtia ſeu anxietas, alvi etiam conſtipatio, ſitis intenſa, vagus, utut primitus leviuſculus, horror, (ut taceam cephalalgiam & agrypniam, nunc citiùs nunc tardiùs ſupervenientes,) ægrum affligere ſolent, horrente univerſo ſyſtemate inimicam impreſſionem circa ſtomachum factam, & quaſi undique contrahente ope motoris ſpiritus quosvis meatus, quo ab hoſtis peregrini inſultu eo meliùs ſe tueatur. Contagiorum hunc afficiendi modum expertus inſinuat LINDANUS, *Diſc. ſuper Hartm. Prax. Chym.* dum inquit: *Ita autem propagari contagium ego experimentis didici, tam in me ipſo, quàm in aliis; Miaſmata ſcil. fuiſſe primùm attractum in ventriculum, & ſtatim nauſeam ſubſecutam. Nauſeam autem ſupervenire eſt bonum; ſignum enim eſt, non ſtatim tranſire ad maſſam ſanguineam; & in conſtitutionibus epidemicis notandum, neminem nauſeare, (niſi forſan ex ingluvie) niſi qui miaſma acceperit, & ſi adeſt nauſea, mox vomitus provocandus.* Hinc etiam febrium malignarum ſedem principalem in ventriculo eſſe, res confeſſa eſt apud BARTHOLINUM *Cent. 3. Epiſt. 42. p. 156.*, *pariter ac apud* HELMONTIUM *Tumul. Peſt. p. m. 843. 967. 891. Conf.* BARTHOLINUS *in Cent. 3. Hiſt. 68. 80. 50.*, *item* DIEMERBROCK. *de Peſte l. 4. Hiſt. 15.* Adeò ut ſemper ferè in febribus malignis ventriculus vel eſcharam vel inflammationem, vel alia hujus cenſus contraxiſſe, obſervatus fuerit. Proptereà etiam tam in malignioribus, quàm peſte ipsâ, ſi contagii ſuſcepti ſuſpicio ſit, initium curæ à vomitorio optimo cum conſilio inſtituitur. Sanè ſi ægros tales in morbi progreſſu anxietatibus, inquietudinibus, jectigationibus, cephalalgiis, &c. affectos interroges, in quanam corporis regione ita malè habeant? epigaſtrium intento digito monſtrant, & hoc ipſo Medico inſinuant, vẽtriculum imprimis peſſimè affectum eſſe, per cujus conſenſum & capitis membranę tendi, caputq; hinc diverſimodè dolere videtur: qua occaſione & cutis contrahi pori, ſudorq; ſupprimi, probabiliſſimũ eſt. Exinde enim in variolis, purpuris, petechiis &c, anxiis & hinc inquietis exiſtentibus ægris, vix ac non niſi imperfectè, cutaneæ excretiones ſuccedunt. Nempe ut membraneæ ſub epigaſtrio partes tendi, ex fibrarum irritatarum ſpaſmo, tali ſub ſtatu ſolent, quod ipſi interdum fatentur ægri, ita & per conſenſum cæteræ membraneæ partes tendi, ut ſupra ex FERNELIO deductum fuit, hinc & cutis pori ſimul per tenſas & contractas fibras coarctari ſolent. Pro quibus ſymptomatis mitigandis Opium optimo cum conſilio ſelectis additur vel ſudoriferis, vel alexipharmacis: de quo cùm *ſupra iam actum fuerit*, vela hîc contrahimus, & Diſſertationi præſenti imponimus finem.

DIS-

DISSERTATIO VIII.
EXERCITATIO THERAPEUTICA
De
PRÆCIPITANTIUM
vero
USU,
feroquè
ABUSU,
Examini publico expoſita

à

MICHAELE ETTMÜLLERO,
PHILOSOPH. ET MEDIC. DOCTORE,
& Facultat. Medicæ Aſſeſsore,

die 1. *Iulii*, *Anno MDC.LXXXI.*

RESPONDENTE

M. JOHANNE WILHELMO PAULI,
Lipſienſi, *Medicinæ Baccalaureo*.

Q. D. B. V.

D*Uplici baſi rectè ſuperſtructa eſſe dicitur ars* Medicinæ *nobiliſſima*, Experientiæ *ſcilicet*, & Rationi. *Id quod de Praxeos non ſolùm operoſis valet tentaminibus*, *ſed quicquid Theoriæ in eadem*, *ex Naturali præſupponitur ſcientia*, *cujus quaſi complementum Practicum ipſa exiſtit*, *dum quicquid elegantiſſimè primitùs conſtruit Natura in Microcoſmo*, *id imitari quodammodò ſub hujus artificioſa conſervatione & redintegratione ſatagit*, *id omne pariter*, *iisdem Experientiæ & Rationis neceſſe eſt innitatur fundamentis*. *Experientia enim Magiſtra iſta eſt antiquiſſima*, *quæ neceſſitatis duriſſimo urgente telo*, *invenit primitùs quicquid in arte Medica deprehenditur*, *excuditque artem*, *exemplo monſtrante viam*. *Ratio verò perficit ulteriùs*, *dum moderatur illius dictamina circumſpectè*, *allucetque facem*. *Utrique inſiſtat Medicus neceſſe eſt*. *Experientia ſola inſtae*, *& temeraria ut plurimùm eſt*, *citra rationis Regimen*. *Ratio cæca eſt penitus & nuda*, *raſæque Tabulæ ſimilis*, *niſi ob experientia inſtruatur*. *Illa tumidum*, *quia arrogantem*, *ut in Empiricis*; *hæc timidum*, *quia incertum*, *ut in Methodicis*, *reddit Medicum*. *Neutrum ipſi congruit*. *Experientiæ irrationalis prius*; *poſterius rationis inexpertæ indicium eſt*. *Ibi enim*, *dum non benè rerum ponderantur momenta*, *quod ſolius rationis eſt*, *temeraria arrogantia & jactantia enaſcitur*, *inaniſque pollicitatio*, *in hoc ferè Medicum talem beans*, *quòd neſciat*, *quantum neſciat*. *Hìc verò*, *dum cautè nimis*, *vel minima attenduntur*, *nec uſu*, *rerum ejusmodi defectus*, *& crebriores hæſitantiæ ſupplentur*, *hærere ubique aquam*, *adeò*, *ut vel nimium agendo*, *nihil agat*, *vel minus agendo ægrum*, *perdat*. Timiditas equidem impoten-
„ tiam, audacia verò ignorantiam artis ſignificat, *Autore* HIPPOCRATE de Lege. *Sit ergò*, *pro re tamen nata*, audax Medicus cum ratione; *ſic enim in* ſubitaneis *caſibus*, *maturato conſilio*, in dubiis *ancipiti potiùs*, *quàm nullo auxilio*, *in* deſperatis, *tentativo molimine quodam*, *alius forſan ægris profuturo*, *ſuum quod eſt*, *aget*. *Errant adeoque qui ſolam experientiam ſequuntur*, *quod circumforaneorum ac agyrtarum*; *uno nomine*; *innumerabili ferè Medicaſtrorum turbæ proprium*, *& ignorantiæ comes eſt*. *Sed eheu*; *quàm difficilis eſt in Medicina firma experientia*, *& cui tutò fidere liceat*, *& quàm infidus experimentorum ſucceſſus*; *idque jam olim ſobriè expendit ſagaciſſimus* BOYLE in De Infido Experimentorum ſucceſſ pag. 119. *Errant pariter*, *ſoli qui rationi litant*, *hac in pluribus cæcutiente*, *& veritate in puteo* DEMOCRITI *profundiſſimè toties demersâ*, *crebriùs aberrante*. *Undè non rarò vel ineptas*, *ſubindè ridiculas*, *rerum cauſas proferunt*, *vel Dæmoni Autori effectus naturales impiè adſcribunt*, *quorum rationem ex præconceptis ſcilicet ſuis hypotheſibus reddere nequeunt*. *Rectiſſimè* ergò SEPTALIUS in Animadv. & Caution. lib 1. §. 24.
„ pag. 8 Nec ratione in curandis morbis ſolùm nitatur, nec uſu, aut nudâ experientiâ. Claudicat
„ enim Medicus, alterutrò horum crure deſtitutus. Ratio igitur ab experientia incipiat, & in eam
„ etiam deſinat, experientia autem ducem habeat rationem, & in eam denique terminetur: utra
„ enim per ſe indigens, altera alterius, auxilio eget. *Minores tamen fere Empiricorum errores eſſe ſolent*, *quàm iſti Methodicorum*, *qui nocentiores*, *ut eleganter expoſuit* SYLVIUS l. 3. Praxeos cap. IV. §. 59. pag. 163. *Adeò ut ſubinde præſtet*, *ſæpe numerò etiam neceſſe ſit*, *pro Praxi feliciter exercenda*, *ut in Empiricorum caſtra*, *circumſpectè tamen*, *aliquamdiu ſe conferat Medicus*, *in caſu ſcilicet*, *quo rationis certioris aut evidentioris deſtitutus eſt adjumento*. *Siquidem pro curationibus etiam feliciter perficiendis tàm accurata Theoretica notitia*, *& profunda Phyſices cognitio*, *aut œconomiæ animalis ſubtilis adeò perſcrutatio*, *haud æquè*,

ſaltem

ſaltem non abſolutè, neceſſaria eſt, quin ſine his in arte ſua excellere queat Medicus. Pari omninò ratione ac expertus nauclerus magneticæ acus beneficio navigationes etiam in remotiſſimas regiones auſpicatò inſtituit, ut ut nec ferri, nec magnetis, naturam perſpectam, aut directivæ illius in acu virtutis originem, cauſamve, adhuc vel Eruditiſſimis dubiam, cognitam habeat: Nec, qui Automata conficit, Artifex virtutis elaſticæ in ſpira rationem aut fundamenta novit, utut totum ipſius huic innitatur opificium, quam prout diverſimode determinare novit, opus nunc magis nunc minus artificioſum producit. Ut taceam, non ſemper adeò accuratam haberi poſſe cognitionem ſui Objecti à Medico: id quod vel ſolæ ſubinde oſtendunt idioſyncraſiæ uniuscujusque hominis, à priori ſanè ſimpliciter imperſcrutabiles, quas ſi cognoſcere potuiſſet GALENUS, arrogans aliàs, & multùm ab *Hippocratis modeſtia alienus*, æqualem ſe Æſculapio cenſuiſſet; *ut ipſe de ſe teſtatur. Hæc ſane, alias ut taceam, cauſa eſt non ultima, quæ in quavis medicatione aliquid empirici ſemper occurrere facit. Præſtat ergò experientia ratione illuſtrata, rationi per experientiam confirmatæ: hîc enim præconceptarum opinionum, quarum mira eſt potentia, metus ſemper intercedit, dum omne, quod ratio poſſidet cognitionis cujusvis, ſimpliciter experientiæ acceptum ferendum eſt. Hæc eſt, quæ Præcipitationem oſtendit primitùs in Artificialibus: hæc eſt, quæ Præcipitantium uſum monſtravit in morborum medicationibus: rationis jam eſt, limitare debitè eandem, & ſubjectorum ac affectuum diverſitati prudenter applicare, ut hujus manuductione legitimus eorum ac rationalis pateſcat uſus, & evitetur cautè empiricus eorundem abuſus. Id quod dum docere ſatagimus,* Divini Numinis, *ceu* ſummi Archiatri, *auxiliatrices devotè invocamus opes.*

CAPUT I.

HISTORICUM:

Præcipitantium Remediorum in Medicinam Introductionem, eorundem abundantiam & ſcopum, recenſet.

§. 1.

Ὀργάσμος hic quid?

SI quis alius, ſanè *aph.* 22. *ſ.* 1. HIPPOCRATIS, à quibusvis Medicis, Praxin præſertim exercentibus, maximi ſemper habitus fuit, dum eo ipſo triplicem partium corporis contentarum fluidarum, ſive humorum ſtatum, ſcilicet, ὠμότης, πεπασμὸς, & ὀργασμὸς inſinuat, in acutarum febrium curâ attentè obſervandum. *Oraculum* appellavit modò laudatum aphoriſmum Galenus; & *in ejusdem Obſervationem, felicitatem, qua in curandis ægris per 40. fere annos fruebatur, maxime referre ſolitus eſt* SEPTALIUS *Mediolanenſium Poliater, in animadverſ. & caut. l.* 3. §. 48. *pag.* 70. Quod ſpeciatim Ὀργασμὸν attinet, conſiſtit hic ipſe in impetuoſiori humorum & notabiliter exorbitante motu, tam inteſtino, quàm progreſſivo, ita ut præternaturaliter quaſi effervescentes, ſimulque tumultuosè per vaſa & conceptacula ſua delati, horrendorum ſubinde ſymptomatum occaſionales cauſæ exiſtant; Unde non ineptè ab interpretibus Latinis *Turgeſcentiæ* imprimis, hinc & *Ebullitionis, Fermentationis inſignioris*, & tantùm non *Effervescentiæ* nomine vertitur: Alii *ferociam materiæ morbificæ* vocant: POTERIUS *l.* 1. *febr. c.* 37. *p.* 49, *turgentis* i. e. *furentis materiæ impetum* appellitat.

Ὀργάσμος unde dictus, & quid proprie ſignificet.

§. 2. Equidem ὀργᾷν Græcorum, indeque deſcendens Ὀργάσμος propriè, anxiam animalium veneris appetentiam & furibundum in eandem impetum, quâ determinatis anni temporibus agitantur, ſummèque irrequieta redduntur, innuit; in quâ auræ genitalis acrioris & volatilioris ratione, præter genitalium puriginoſam titillationem, & hinc libidinoſos veneris ſtimulos, ſanguinis & aliorum fluidorum turgeſcentiam, & impetuoſiorem agitationem ac commotionem, ſpirituum concitatiorem impetum, intenſiorem corporis æſtum &c. patiuntur. Paucis negotium hoc expedit accuratus aphor. *Hippocr.* interpres HOLLER. *Comment. in aph. Hippocr. ſ.* 1. *Aph.*
„ 22. *p.* 80. *Verbum turgere*, ὀργᾷν, *translatum ab*
„ *animalibus, libidine titillatis, qua ob concubitus*
„ *deſiderium ſtare loco nequeunt.*

Similis obſervatur in menſtruatione muliebri.

§. 3. Analogum quid, quoad ſanguinis nimiirum turgeſcentiam, experiuntur fœminæ menſtruationis tempore, in quibus occaſione auræ fermentativæ, à genitalibus inſpiratæ, rareſcentis, & præter ordinarium modum turgentis, ac tantùm non ferventis ſanguinis impetu, dolor dorſi & circa ſpinam lumbosque pulſatio, ut & diſtendens moleſtia, artuum tenſiva laſſitudo & gravitas, dolor capitis, hypochondriorum inflatio, & imprimis ejusdem per uterinarum arteriarum anaſtomoſin excretio, excitantur: quâ undecunque impeditâ ferociens ſanguis, quâ datâ portâ, per nares, os, oculos, aures, mammarum papillas, umbilicum, pedum pollicem, veſicam, & neſcio quæ loca alia impetuosè proruit. Ut taceam menſtruam febrem in quibusdam, dum lunare perſolvunt tributum, obſervatam: Refert LINDANUS *in Coll. Manuſcr. ſup. Hartmann; ſe noſſe matronam, jam vetulam, quæ quoties menſes accederent, febrem trium dierum pateretur.*

Ob ſimilitudinem pariter ad præternaturales humorum motus applicatus.

§. 4. Orgaſmus talis metaphoricus, ſed præternaturalis, cùm non raro morborum ſub motu, præſertim febrium, in corporis fluidis obſervari ſoleat, appellationem ſimilem & hic adhibuiſſe placuit medicis. Prodit autem ſe manifeſtiſſimè per varias tàm excretiones, quàm trans-
„ lationes ſymptomaticas dictas. *Humor enim æſtu*
„ *orgaſmi modò in hanc modò in aliam partem inſi-*
„ *liens, nullo ſubſiſtit loco, donec tandem irruptio-*
„ *ne factâ in aliquam nobiliorem partem, exitialem in-*
„ *ferat vitæ calamitatem*, ut loquitur POTERIUS c. l. Unde & materia turgens, *quæ ſtare loco neſcit*, quibusdam definitur: *Vid.* CASTRO: *Quæ ex quibus l.* 2. *c.* 1. *p.* 67. aliis humor *mobilis, inſtabilis, ferociens, &c.* appellatur,

Cauſa Orgaſmi humorum in genere eſt acrimonia eorum nimia.

§. 5. Turgeſcentia talis humorum, & inde ſerè oriundæ translationes & excretiones ſymptomaticæ, ſequuntur in genere nimiam materiæ occaſionalis acrimoniam, tam benignam, quàm malignam; ſive enim ex auctâ effervescentiâ contentorum, ſive ex irritatione partium continentium, & hanc inſequente concitatiori motu locali contentorum præternaturalium, ſive ex utroque derives turgeſcentiam & agitationem iſtam humorum, ſanè ubique principale peccans erit acrimonia nimia. Scilicet non moventur ſuopte impetu contenta fluida, ſed per meatus canalesque conſuetos, ceu organa, fibrarum eorundem miniſterio, & ſpirituum moventium potentiâ, tàm naturaliter, quàm præternaturaliter feruntur. Utrobique præſupponitur ſtimulus, qui ſub humorum Orgaſmo eſt in ipſis contentis, quæ potentiarum Hippocraticarum beneficio, cùm ſaltem activæ exiſtant, intemperatura eorum, cujus ratione nos lædunt, nil aliud erit, quàm acrimonia nimia.

In ſpecie fermentum acre acidum volatile.

§. 6. Preſſiùs ut loquar; *fermentum acidum volatile acrius*, (plus minus tale, ſub morborum inde oriundorum latitudine) tàm benignum, quàm malignum, ſive intus (aut objecti, aut efficientis vitio) ex aſſumtis genitum, ſive extrinſecùs inſpiratum, vel aliunde contagii nomine ſuſceptum, origo eſt orgaſmi cujusvis humorum præternaturalis; hoc enim aut texturam ſanguinis ſive craſin temperatam pervertendo, aut chylum & lympham exaſperando, aut bilem vitiosè acuendo, aut ſpiritus influos inquinando, primò motus horum inteſtinos, tàm abſolutè quàm reſpectivè tales, (in relatione nempe fluidi unius ad alterum, eorumque mutuæ miſcelæ) præternaturaliter vitiat, & in turgeſcentiam ac commotionem, effervescentiæ plus minus ſimilem, concitat, hinc tam acrimoniæ quàm turgeſcentiæ humorum reſpectu partes continentes

ſenſi-

ſenſiliores irritat; quâ occaſione ſpiritus impetum faciens fibrarum miniſterio contenta diverſimodè ac inordinatè, ſubinde tumultuosè admodum agitat, & impellit per vaſa naturalia, donec facta meatus cujusdam, vel turgeſcentis ſimpliciter & rareſcentis nimis humoris, vel impeditæ ejus undecunque fiat (nunc meatus anguſtati, nunc ejusdem à fibrarum partis irritatę ſtricturâ coarctati vitio) ordinariæ tranſmiſſionis occaſione, anaſtomoſi, ſymptomatica illius aut ἐκκρίσεις aut μεταστάσεις ſuperveniat.

Motus humorum & inteſtinus & progreſſivus junctim Orgaſmum humorum conſtituunt.

§. 7 Uterque ſcilicèt humorum motus, tam inteſtinus quàm progreſſivus, junctim in conſtituendo Orgaſmo concurrere ſolent. Equidem à poſteriori hoc progreſſivo præternaturali, ceu ſenſibus manifeſtiori, communiter Orgaſmi humorum ratio ſaltem deſumi ſolet: vid. PLEMPIUS *Fundam. Medic. l. 6. c. 3. p. 336*: Sed malè: Cum hic ipſe potiùs ſit adjunctum, ne dicam effectus, Orgaſmum humorum principaliter talem concomitans; Non ſecus ac *ſup.* §. 3. turgeſcenti ſanguini excretionem variam ſupervenire ſub menſtruatione plus minùs prętenaturaliter īſinuavimus; Aut ſicut muſtum, vel cereviſia novella, fermentationis ſub impetu turgeſcunt, ac ita quaſi intumeſcunt, aut vel vaſis ora impetuosè excedant, vel arctiùs incluſa illud penitus diſſilire faciant. Sanè altius quid, quàm progreſſivum ſaltem humorum motum vitiatum, per turgeſcentiam inſinuare HIPPOCRAT. *cit. aph.* vel ex hoc ſubſumere licet, quod coctis crudisque evacuationis reſpectu ſociet turgeſcentes ſuccos, & eosdem quaſi medio loco, inter hos non movendos, illos verò evacuandos, collocet. Uti verò texturæ humorum reſpectu, & heterogenearum particularum vel arctiùs connexarum cæteris, vel commotionis febrilis, adeoque motus inteſtini præternaturalis beneficio ſeparatarum ab iisdem, intuitu, cruditatis & coctionis ratio habetur, non motus eorum localis: cujus modificatio artificialis evacuatoria per artem, poſt coctionem factam, demum inſtituenda venit, ſicut à Naturâ tunc demum inſtitui ſolet; ita turgeſcentiæ nomine, primariò humorum crudorum adhuc, ſed impetuoſiùs ſub ſuo ad coctionē motu ebullientium, adeoque motu inteſtino præternaturali agitatorum, ſtatus inſinuatur, cujus occaſione & vitiatus progreſſivus motus; adeoque excretiones aut trāſlationes ſymptomaticæ ſuperveniant, interdum à Medico, Naturæ miniſtro, imitandæ, nunc easdem provocando, nunc promovendo: qui genuinus dicti *aphor. Hipp.* ſenſus videtur.

In quibus affectibus talis turgeſcentia humorum contingat?

§. 8. Utut verò HIPPOCRATI, non ſecus ac ſuperiorum ſeculorum Medicis, turgeſcentia & orgaſmus talis humorum, cum eorundem cruditate & coctione, ſaltem in febribus, tam intermittentibus, quàm in ſpecie continuis acutis, benignis pariter ac malignis, aſſerta fuit, cùm in iisdem manifeſtiora illius obſerventur Phænomena; ab horum tamen ſucceſſoribus, hodierni pręſertim ævi Medicis, etiam aliis affectibus præternaturalibus accōmodata fuit. Sic enim ſodæ ardores, pariter ac hypochondriacorum & ſcorbuticorum Phlogoſes vagæ, ac æſtuationes, & ſingulis momentis variantia ſymptomata, fœminarum tumultus hyſterici, inflationes, ſublimesque hypochondriorum dolores, borborygmi abdominis, diarrhœæ graviores, choleræ acutiores, anxietates præcordiorum, cardialgiæ contumaciores aut ſæpius recidivantes, dolores partium vagi, hæmorrhagiæ effręnes, Ictericorum pathemata ſubinde atrocia, epileptici per conſenſum inſultus, & plures alii affectus, ex ebullientibus, turgeſcentibus, & ferocientibus contentis humoribus, ſub theoretico illorum ſcrutinio, derivati fuerunt. Hæc nihilominus obſervanda videtur differentia, quod Orgaſmus talis primariò in febribus, iisque ſpeciatim acutis, ſecundariò verò etiam in aliis affectibus, locum inveniat.

Turgeſcentiæ humorum remedia præcipitantia opponuntur.

§. 9. Turgeſcentiæ tali humorum præcipitationem eorundem per auxilia, ab effectu ſuppoſito Præcipitantia dicta, opponere ſatagunt Medici, iisque minitatorum ſymptomatum ſtragem maturè avertere. Unde dum crebriùs ebullitio effera & turgeſcentia humorum accuſatur in morbis, ſub eorum fiendi modo frequentiſſima quoque Præcipitantium remediorum iniicitur mentio, & implorantur ſuppetiæ. Aſt quò facilior eorundem eſt uſus Practicus, eò jejunius eſt ſcrutinum Theoreticum, dum vix apud quenquam diſtinctiùs evolutum reperias, in quo operandi eorum conſiſtat ratio? & quâ methodo rationaliter adminiſtranda veniant? Equidem de poſteriori hoc nullibi aliquid invenire licuit; quoad prius verò iſtud, mirabilis confuſio, & rei aliàs minus claræ major obſcuratio ſaltem, obſervatur, dum quidam præcipitationem cum ſolutione, alii cum coagulatione, alii cum unione plurium confundunt, & ita rotundis quadrata miſcent: alii effectus à ſuis cauſis, aut harum operandi modis minus diſtinguunt: alii Præcipitantium nomen ac uſum adeo latè extendunt, ut tantùm non alterantibus in genere æquipolleant, adeoque luſum ſaltem in vocabulo committunt. Paſſim de eorum uſu & actione, quæ occurrunt, ſi in pauca contrahenda ſint, huc ferè recident, remedia præcipitantia fermenta præternaturalia deſtruere, ferocientes humores quosvis, tam in primis viis luxuriantes, quàm in vaſis & viſceribus ſanguiferis & lymphaticis ebullientes, ſiſtere, eorumque impetum ſedare, & Craſin vitiatam ſimul corrigere, quo alterati vel naturalem in Craſin & texturam coëant mutuò, vel ſubacti per convenientes vias debitè evacuari queant.

A quibus Autoribus primitus ac maxime introducta.

§. 10. Primarius Scriptorum, & ferè quoque primus, qui præcipitationis & præcipitantium mentionem acuſum preſſiùs inculcat, eſt SENNERTUS *l. 2. de Febr. c. 17. p. 259*, ubi de ſpecificis intermittentium febrifugis diſſerendo ità inquit: *Ut quod mihi videtur, dicam, talia medicamenta præcipitatione quadam vim illam effervescendi, & paroxyſmum excitandi in humoribus tollere videntur. Cujus rei documenta paſſim occurrunt: Ut jam non dicam de eo, quod cereviſiæ aceſcentis vitium cretâ injectâ à vulgo emendatur, & acetum cretâ injectâ aciditatem amittit, ac ſpiritus vitrioli cum ſale Tartari miſtus aciditatem perdit: manifeſtum hujus rei argumentum eſt in ardore ſtomachi, quem Germani* den Sood *nominant, cum à bilis in ventriculo ebullitione vapor quidam, & flatus ardens attollitur, & dolorem ac ardorem in orificio ventriculi & Oeſophago excitat. Ad quem affectum tollendum, cretam, oculos cancri, bolum armenam, & ſimilia, quæ acribus & acutis liquoribus acrimoniam præcipitatione quadam adimunt, uſurpari, vulgò etiam notum eſt.* Succenturiatur huic ſtrenuè, ſi quis alius, KERGERUS, *Tract. de Fermentat. ſ. 3. c. 3. p. 249 & ſeq. Dum optimam & omnibus febribus ſalutaribus ſolam ſufficientem eſſe præcipitationem*, aſſerit, *ita* ut *in inquinamenti febrilis ſive fermenti præcipitatione* totius curationis cardo vertatur; unde & *unico ferè medicamento præcipitante ultra mille febricitantes*, ſine aliis remediis, ſine aliarum circumſtantiarum quarumvis conſideratione, curaſſe ſe aſſerat *p.* 250. In malignis quoque *optimum eſſe, aut præcipitantia cum alexipharmacis nectere, aut iſtiusmodi alexipharmaca eligere, quæ præcipitandi virtute ſimul polleant, ut hac ratione utrique ſcopo, & malignæ qualitati, & fermentationi ſatisfiat, p.* 251. Accedunt his alii. *Sic enim* MYNSICHTUS *in Arment. Medic. Chym. p. 115. Species diacretæ Tartarum in orificium ventriculi ſublimatum efficaciter reſolvunt & præcipitant. Peculiarem præcipitandi furias æſtuantis ſanguinis vim habent oculi cancri: utiliſſimè itaque in pleuritide iidem à Practicis adhibentur*, notante SACHSIO *Gammarol. p. 662. & 719. Oculi ſive Lapilli Cancrini etiam in aliis febribus adhibiti ſalutem ſperare jubent. Qua ratione id præſtent? ſi quæratur, reſpondendum,*

agere

agere id vi præcipitatoriâ: Id. p. 732. Rectè moderni medici, novo ſed aptiſſimo vocabulo operationem oculorum cancrorum, in ardore ventriculi ſeu ſodâ *præcipitatione dicunt fieri: & p. 736. & 737. In dyſenteria, ubi fermentatio acrium humorum pulv. teſtarum Cancrorum in aceto coct. & præp. valet, imò oculi cancer. crudi propter bezoarticæ vi additam præcipitandi facultatem, non ſecus, ac ut ad eundem effectum cortices ovorum induratorum, oſſa hominis philoſophicè calcinata, oſſa ſepiæ calcinata, Cornu Cervi ſine igne, & antimonium præp. commendantur: ſicciſſima enim hæc omnia, imbibendo, humores orgaſmo turgentes ſive fermentantes, acredine ſpoliant. Teſtæ itaque cancrorum, eorumque oculi in dyſenteria præcipitando conducunt.*

Præcipitãtia ex regno animali.

§. 11. Tot autem proſtant præcipitantia medicamenta, ut potiùs de ſelectu laborandum, quàm de defectu & inopiâ querendum ſit. Adeò liberali manu omnibus in tribus regnis polychreſta hæc medicamenta nobis Natura ſuggerit. Animali quidem in Regno quævis animalium partes duræ, ut in genere cornua, dentes, oſſa, & ungulæ, ver. grat. Cornu Cervi, ebur, dens apri, cranium humanum, ungula alcis, gloſſopetra: Quibus etiam aſſocientur concreta alia lapidea, in quacunque corporis parte reperta, ver. gr. lapides ex cyſti bovis fellea, bezoardici Orientales, & Occidentales ex ventriculis capricervarum extracti, & qui his vix cedit vi bezoardicâ, calculus humanus: item aliis in corporis regionibus reperti lapides, ſicut mihi eſt lapis ex teſte caſtoris, caſtaneæ magnitudinis, durus, & fortiter caſtoreum ſpirans. Marina ſpeciatim, & omnia oſtracoderma huc pertinent, eorumque teſtæ, aut coagulata lapidea, ver. grat. Oſtrearum teſtæ, & gammarorum, ſpeciatim horum chelæ, & lapilli, oculi cancrorum communiter dicti. Conchæ quælibet, & harum fructus perlæ, cochlearum teſtæ, oſſa capitis lucii piſcis, ſpina muſtelæ piſcis, Oſſa ſepiæ. Quibus adde & Ovorum ex Volatilibus teſtas, & ſpeciatim illas Struthionis:

Ex regno vegetabili.

§. 12. Vegetabilium luxuria ſuggerit nobis concreta ſtypticoterrea, plus minus aromatica, ſpeciatim cortices, ut fraxini, quercus, guajaci, & qui primo loco nominandus fuiſſet, corticem arboris Peruanæ, Gannana perideſdictæ, qui communi nomine China Chinæ aliàs audit; cortic. Cinamomi, & quasvis Canellarum ſpecies; quò & cortex Winteranus, Anglis in ſcorbuti cura adeò uſitatus, pertinet: it. rad. tormentillæ, fl. roſ. rubr., fructus iſtos anomalos quercinos, gallas, it. frutices ex arboribus creſcentes, ſcilicet viſca, in ſpecie quercinum, tiliaceum, & cæteris quod præſtat, corylinum: Item Nucleos oſſeos, meſpilorum, dactylorum, aut nucleorum eſculentorum involucra quaſi oſſea, ut cortic. avellanarum, nucl. perſicorum, &c. Quibus addantur inter vegetabilia & mineralia mediæ quaſi naturæ, de utroque ſcilicet participantia, coralia quælibet, & his cognatos poros ac madreporas, quin & alcyonia, &c.

Ex Minerali.

§. 13. Minerale denique regnum, ditiſſimos ſuos prodendo theſauros, ſubminiſtrat quasvis terras foſſiles medicatas, per artem ferè ſigillatas, tàm Europæas quàm Aſiaticas, & quæ ad has pertinent, margas, cretam, lac Lunæ, medullam ſaxorum, unicornu foſſile, bolos, Lapides plures minus pretioſos, lyncis, oſteocollam, cryſtallum, Lap. calcarium, ſpeciatim martialis quæ ſunt proſapiæ, foſſilia, ut hæmatitem, magnetem, rubricam fabrilem, quin & laterum coctorum pulverem; metalla ferè quælibet, ſpeciatim Martem ejuſque vitriolum, & ſaturnum, & hinc alumen, item ſtannum, & aurũ & qui integræ pharmacopœæ vices ſupplent, mercurius & antimonium.

Eadem Præparata.

§. 14. Præparata horum nativorum artificialia, ſpeciatim mineralium, ſunt varia ac multiplicia. Pertinẽt ergò huc omnia illorũ *præparata*, in ſpecie ſic Pharmacopœis appellata, ut Corall., Lap. cancrorum, hæmatit. præp; it. omnia *calcinata*, ut C. C. uſtum, ſpecif. febrile Tertianarum Strobelberg. aut Crollii, calx viva lota, ejuſque aqua, it. ſalia fixa per vegetabilium calcinationem producta, horumque oleum per deliquium, aut ex iis concinnatus Liquor præcipitans CLAUDERI, *Tr. de Balſam. Corp. l. 7. §. 8. p. 208.* Sanè ut oleum tartari per deliquium appropriatum præcipitationis inſtrumentum quibusdam dicitur, ita idẽ liquor inter præcipitantia, & quæ hac in claſſe eminent, febrifuga, pariter excellit: quin & ſalia volatilia quælibet, tàm vegetabili quàm animali ex regno petita, utut aliàs præcipitantibus minus aſſociata: ex mineralibus Terra vitrioli dulc., antimonialia fixata quælibet, ſimplicia & compoſita, electra minora quibusdam dicta, ut antimonium Diaph. martiale Ludovic., antihect. Poter., ut & mercurialia, quæ quò magis talia, eò præſtantiora: hinc quædam *ſublimata*, ut flor. lap. hæmatit. & ex his Atroph. ZWELFFERI *Mantiſſ. p. 338.*, item flores ſal armoniaci martial. & ex his ſedativum Archei ejusdem, *p. 339.*, ut & primum ens veneris Boylei, *Uſefulneſſ. af. Experim. Philoſoph. p. 2. ſ. 1. app. p. 330*, cum quo conſpirat ſulphur vitrioli Philoſoph. CNOEFELII *Miſc. Acad. Nat. Curioſ. Ann. 6. & 7. App. p. 36. & 70.* Ut alia *præcipitata*, ut aurũ fulminans, & plura ex ſole parata remedia, quavis ſub formâ aut conſiſtentiâ, it. mercurialia, in ſpecie aura vitæ dicta, plus minus compoſita, ad quæ & Febrifug. Riverian. pertinet: It. particulares plures, mineralium præſertim præparationes, ut tot Croci martiales, it. Tinct. martis, dictæ aperitivæ, Liquor martis ſolaris, ſal Martis compoſ. ſeu Tinct. vitrioli martis Zwelf. in formâ ſiccâ, tot tart. Martiales, & Tinct. Martiales cum tart. præparatæ, ut Tinct. Martis aperitiv. vitriol. LUDOVICI, *Miſc. Acad. Nat. Cur. Anno. 3. Obſerv. 250.* Syrupus Martis tartariſatus LEMERY *Chym. p. 157.* (à *Williſiano* artificio Martem præparandi haud multum abludens,) It. FEBURE *Chym. p. m. 773*; uti & tot adſtringentes, quos inter eminent, quæ vulgò Tinct. ſulphuris vitrioli dicitur: hinc cryſtalli mineræ Saturni magiſt, ſaturni cum ſpiritu urinæ præcipit., Saccharum aluminis, &c.

Et compoſita.

§. 15. Ex quibus ſimplicibus plus minus talibus ingens compoſitorum turba emergit, quæ tamen facilè à prudenti Medico, Naturæ ſimplicium gnaro, & qui eorundem ad cauſas morboſas applicationem artificioſam per ſpectam habet, ex tẽpore diverſimodè miſceri poſſunt. Illa inter ſunt v. g. *pulvis antifebriticus perlatus TIMÆI, in Medic. deſcript. Caſ. annex. p. 425, Species diacretæ MYNS. in Armament. pag. 114*, Pulveres *antipleuritici, it. bezoardici, à SACHSIO Gammarol. p 664. & ſeq.* it. 715. deſcripti, pulv. *dyſentericus CROLII in Baſilic. p. 344*; tot pulveres *Cachectici*, baſi Martis ſuperſtructi, *pulv. Comitis de WarwicK* ſeu *Cornachinus, Tinct. antiphthiſica, Lapis Chymicus*, à GLAUBERO tantoperè laudatus, per experientiam confirmatus, in *Miſc. Acad. Nat. Curioſ. Anno 2. Obſ. 143. p. 127*, hæmatites artificialis quibusdam non adeò ineptè appellatus; *Elixyr. præcipitans* quorundam, ex aloë, myrrha, croco, nuce moſch. cum Tinctura tart. extractum, cui ſpiritus ſalis armoniaci cum calce vivâ & flores Martis debitâ proportione ſocientur; it. *Elix. propriet. aperitivum CLAUDERI, de Balſ. Corp. c. 7. p. 204*, aut *Eſſentia purificans* ejusd. *c. l. p. 195*.

Quo reſpectu à Veteribus adhibita fuerunt.

§. 16. Veteres apud Medicos nulla penitùs horum Præcipitantium, tali quidem ſub conſideratione, occurrunt veſtigia, cùm hæc ipſa ab iisdẽ, remediorum vires ſaltem ſecundùm manifeſtas, ſic putatas, præſertim primas, & hinc ſecundùm occultas qualitates dimetientibus, modò inter *refrigerantia & ſiccantia*, ut animalium partes duræ, tàm crudæ quàm cum aut ſine igne præparatæ ac calcinatæ; modò inter *aperientia*, ut Martialia & vitriolata; modò inter adſtringentia, ut cortices

vege-

vegetabilium, alumen, Terra vitrioli; modo inter *diuretica*, ut Lap. cancrorum, cryſtallus, teſtæ ovorum; modò inter *ſudorifera & alexipharmaca*, ut Lap. bezoardici, antimonia fixata, Terra ſigill. recenſita fuerunt.

Occaſione Chymiæ magis excultæ, à modernis in Therapeuſin introducta.

§. 17. Sed cùm hoc noſtro ſeculo, Chymicorum furni intenſiùs calefieri, & pyrotechniæ ſtudioſiùs excoli cœpiſſet, ita quidem, ut non proceſſuum, quos vocant, nudę elaborationi, aut remediorum ſaltem præparationi, ſed Phænomencon, ſub concretorum ſyncriſi & diacriſi artificiali, conſiderationi accuratiori & cauſarum eorundem, fiendique modi ſcrutinio, inſerviret; ſanè inſigniter mutata fuit, ut totius Naturalis ſcientiæ, cujus Clavigera eſt & theſaurorum cuitos Pyrotechnia, ita imprimis ſpecialiſſimæ ejus partis, & quæ illius Praxis quædam exiſtit, Medicinæ facies, dum ex Concreti, ſecundùm minima, texturâ, horumq; affectionibus Mathematico mechanicis ſeu quãtitativis, actionum & paſſionum in corporibus viciſſitudines, variæque mutationes, *formaliter*, ex minimorum ſyncriſi, diacriſi & metaſtaſi, in genere, & ex minimis ſalinis, ceu cæteris potioribus, in ſpecie, *materialiter* per motus efficientiam, clarè magis & diſtinctè explicatæ, & medicamentorum quoque in ægrotis operationibus applicatæ fuiſſent: unde fieri aliter haud potuit, quin & operationes plures artificiales ſeu pyrotechnicæ, ut functionibus partium corporis naturalibus, ita & præternaturalibus accommodatæ, ſed & pro explicando remediorum agendi modo adhibitæ fuerint, nunc quidem dextrè, nunc verò ſiniſtrè, ut de fermentatione & effervescentia, ſublimatione, circulatione, ſolutione, fixatione, volatiliſatione, filtratione, &c. manifeſtum eſt: quas inter & *Præcipitatio*, operatio ſi quæ alia ſub chymicis laboribus frequentiſſima, reſpectu alterationis determinatæ, fluidis corporis per remedia quædam inducendæ, tantùm non omnium ſuffragio recepta fuit, & quæ præcipitationis modo, aut huic proximè ſimili, activa exiſtere putantur remedia, Præcipitantia dicta fuerunt.

CAPUT II.

THEORETICUM.

Præcipitantium Naturam, Uſum, & Operandi modum, evolvit.

§. 1.

Præcipitatio Chymica quid & quotuplex?

PRæcipitatio, (quantum quidem ad præſens negotium ejus conſideratio pertinet) ceù ſeparationis quidam modus, in *genere* accepta, opponitur propriè & *formaliter* heterogeneorum plurium arctiori unioni, & *effectivè* ut plurimum ſublimationi: Eſtque talis motus, quo unita anteà exactiùs ſeparantur ab invicem, ita ut hæc, quæ ita ſeparata fuerunt, proprio impetu deorſum ferantur. Arctior talis nexus & unio, cui præcipitatio opponitur, haud meliùs quàm ſolutionis nomine vocari poteſt, ita ut in *ſpecie* præcipitatio talis ſit motus, quo ſoluta à menſtrui, vel propriè talis, vel huic analogi, cõpedibus liberata, proprio niſu ſubſideant: Effectus, cujus ratione & ſublimationi rectè opponitur, utut non adeò univerſalis ſit hic præcipitatorum ad imum deſceſus, quin & ad ſuperiora interdum ferantur, pro reſpectivâ nempe gravitatis præcipitatorum ad corpus, cui unita fuerunt, proportione. In vino fermentante, eodem præcipitationis actu, & fęces ad fundum deſcendunt, & flos ſpumoſus, ceu cremor quidam, ſupernatat: Si alcool Vini vegetabile quoddam reſinoſum, unà cum camphorâ, infuſum fuerit, pro illius quidem extractione, hujus verò ſolutione, aquæ poſtmodum medio factâ præcipitione camphora reviviſcens ſumma petit, reſinâ ad imum deſcendentes. Talis tamen ſeparatio, in quâ ſuperiora petit præcipitatum, non niſi in latiori vocis præcipitationis acceptione locũ habere videtur. Pręcipitatio omnis vel perfecta eſt, vel imperfecta: reſpectu ſeparationis eſt pariter vel ſpontanea, vel quatenus ab addito perficitur violenta: fit denique vel viâ humidâ, vel viâ ſiccâ; illud frequentius, hoc rarius. Sub ſaturni calcinari ſcil. cum arena vel ſilicibus vitrificatione, ſol & luna cum ſaturno unita præcipitantur, & martis beneficio regulus ex antimonio fuſione ſeparatur, & infra ſcorias præcipitatur.

Fundamentum ejus mechanica.

§. 2. Fundamentum cujusvis præcipitationis in genere (prolixa doctrina in pauca verba contrahenda venit) conſiſtit formaliter in mutatâ texturâ mechanicâ vel corpuſculorum continentium (unientium, ſolventium, voca ut lubet) reſpectu particularum præcipitatarum, vel contrà harum reſpectu continentium, vel denique fluidi intermedii, reſpectu alterutrius, aut utrorumque. Textura conſiſtit in particularum figurâ, magnitudine, ſitu, ordine, pondere, motu vel quiete, & hinc dependente reſpectivâ ad ſe invicem proportione, unione & nexu, quorum uno aut pluribus mutatis mutatur ſubitò textura & cohæſio, fitque vel quarundam ſeparatio, vel earundem in novum concretum coalitio, vel aliæ plures ſimiles mutationes. In muſto, ex mutata per attritum mutuum ſub fermentationis labore minimorum texturâ, retentæ ac ſolutæ anteà communi unionis vinculo, particulæ plures ſeparantur, & fęcum formâ deſcendunt, ipſis cæteris in novum concretum ſe contexentibus, vini nomine notiſſimum, & hoc omne ſub ſpecifici acidi dominio. Luna in aqua forti ſoluta per laminas veneris præcipitatur; hæc per bacillos martis, hic per Cincum, hoc per alcali fixum vel volatile: quatenus in omnibus his acidæ aquę fortis particulæ mutato ſitu & ordine promtiùs ſe uniunt cum aliis metallicis vel alcaliſatis particulis, ob majorem figuræ, magnitudinis, ponderis, &c. cum iſtis congruitatem, unde lunares ſic dimittuntur, ſeu potiùs ab aliis extruduntur, quæ derelictæ ad fundum deſcendunt: Idem effectus ex aqua ſalſa infuſa obſervatur, quatenus ſalinæ hujus particulæ arctè & copioſè ſimul adhæreſcunt lunæ ſolutæ mechanicâ ex congruitate (formaliter,) undè hujus particulæ figurâ, mole, pondere, &c. auctæ, retineri ab iſtis aquę fortis nequeunt, quin lunæ corneæ nomine ſubſideant. Fluidum denique, tam Igneum, quàm præſertim aqueum, tam quantitate, quàm qualitate, aut conſiſtentiâ, aut motu, ſecundùm minimorum coaleſcentiam mutatum, pariter ex mechanicâ neceſſitate præcipitationem nunc promoverè, nunc impedire obſervatur: dum multa in frigido loco præcipitationem patiuntur; quæ in calido, ſub æquabili unionis texturâ ſubſiſtunt. Ac in magiſteriorum reſinoſorum ex Vegetabilibus quibusdam præparatione, menſtrui Spiritus Vini ad medietatem abſtractio prævia requiritur, ſi cum aqua com. præcipitatio commodè ſuccedere debet.

Præcipitatio in fluidis noſtris, in ſtatu ſano.

§. 3. Præcipitatio, eaque tam ſpontanea quàm violenta, perfecta in viâ humidâ, quin in machina corporis noſtri, ejusque actionibus plurimis purè mechanicis, locum inveniat, haud quiſquam facilè dubitabit, ſive naturalè, ſive præternaturalè conſideret ſtatum. Quæ in primis inteſtinorũ viis, fęcum, ceu excrementorum digeſtionis primæ, fit ſecretio, haud ſine præcipitationis modo, bile & lymphâ pancreaticâ mediantibus, evenire, denegatus horum ſuccorum eò confluxus, obſtructis aut undecunq; impeditis excretorijs vaſis, & inde nata cœliacę affectionis iſta ſpecies, in quâ alvi excrementa chyloſa prodeunt, perſuadet. Sub ſanguificationis motu præcipitantur pariter crudiores chyli partes, & urinoſo latice abſorptæ, ceu excrementum ſecundæ digeſtionis, foras emiſſæ, contenta in ſanorum urinis conſtituunt, ſive ſeparata in illo fluctuent, ſive ſoluta in illo diſpareant, facilè tamen per alcaliſata præcipitabilia.

Eadem in ſtatu ægro.

§. 4. In ſtatu morboſo totum illud Materiæ, ut vocant, morbificæ coctionis, ſub febrium, præſertim acutarum, curſu, anceps negotium, in quo & ſalus & interitus ægri verſatur, & quod unicum Criſium, tam per eccriſin, quàm per apoſtaſin,

ſtaſin, fundamentum exiſtit, non niſi præcipitationis ſpontaneæ modo, mediante commotione minimorum in ſanguine fermentativâ, hoc eſt, acidi fermentativi ſaturatione, & cum aliis heterogeneis particulis ex cæterarum conſortio extruſione, accidit, urinę Phęnomenis, ſecundùm tincturæ, conſiſtentiæ, opacitatis, & ſubſidentiæ viciſſitudines ſucceſſivas id atteſtantibus. In malignis pariter, petechialibus, purpuratis, cutaneæ excretiones & efflореſcentiæ ſeparationem heterogenei & corrupti ab alimentitio & vitali præcipitatoriam præſupponunt, cùm ſine hàc prævia ſecretio aut excretio laudabilis fieri ulla nequeat: Scilicèt, ut paucis multa complectar, ſicut in mechanicis, ita & noſtro in corpore, nulla heterogeneæ materiæ, fluido cuidam commiſtæ, per quodvis colatorium aut filtrum ſecretio fieri poteſt, niſi eadem priùs, ſolutâ unione firmiori, ſeparata fuerit, hoc eſt, plus minus perfectè præcipitata in illo fluctuet. Non ineptiunt illi, conſiderato ſcilicet Naturæ motu ordinario, qui ebullitionis & excretionis tempus, in Variolis præſertim, diſcriminant, cùm ibi fermenti acidi morboſi ſpecifici cum corruptis ſanguinis particulis ſaturatio in acido-ſalſum, & ex aliorum nexu excluſio, h.e. præcipitatio, hìc præcipitatę ſubſtantiæ intra pororum & meatuum cutaneorum impedimenta retentio, & ſic demum ex ſanguine ac lympha ſecretio, obtineat; utut certis temporum ac dierum momentis non adeò ſtrictè alligandum ſit. Chronicis in morbis, cachexiis, ejusque ſpeciebus, chloroſi, Ictero, ſcorbuto, & ſimilibus, crudæ urinæ, h.e. tenues plus minus, ſi craſſeſcant, aut turbidæ, ſi copioſa ſedimenta ſeponant, & ſub horum ſeceſſu ad naturalem ſucceſſivè redeāt faciem, præcipitatorium heterogenearum particularum ex ſanguine ſeceſſum, cum euphoriâ ægri, oſtendunt.

De artificiali per medicamenta, eſt quæſtio.

§. 5. Sed miſsâ iſtâ naturali præcipitatione, de artificiali, per medicamenta in corpore noſtro perficiendâ, in præſentiarum ſpeciatim diſquiritur, adeoque violentâ, per medium nempè præcipitans externum in viâ humidâ inſtituendâ, plus minus perfectâ: Qualis ſcil. arte in *Cereviſiæ aceſcentis, cretâ injectâ emendatione, aut ardoris ſtomachi per cretā, ocul. Cancr. bolum Armenā, quæ acribus & acutis liquoribus acrimoniam præcipitatione quadam* (ut vocant) *adimunt, curatione*, ut verbis & exemplis SENNERTI *de Febr. lib. 2. cap. 17. p. 255.* utar, contingere putatur: Aut *quando ſpecificum antifebrile Crollii, horam unam ante paroxyſmum febricitanti Tertianario propinatum, materiam febrilem in vaſis ac cavitatibus quaſi oberrantem ſeparat, figit, & ad fundum ſecum deducit: Sic Creta pulveriſata ardorem ventriculi compeſcit: ſic bilioſos ſuccos æſtuantes acidum vitrioli deprimit*; ſunt verba SCHENCKII *Diſſ. de Ferment. Præcipit. §. 6.*

Quæ vix locum habet in cura morborum.

§ 6. Verùm enim verò, uti Naturæ opera per iſta, quæ ſunt artis, in corpore noſtro mechanico more convenientiſſimè explicātur, cùm non ſolùm Deus & Natura ubiq; geometrizent, ſed talis phęnomena Naturæ declarandi ratio, præ omnibus intellectui ceu clara & diſtincta magis, utpotè immediatè ſenſibus connexa, apprimè arrideant; tamen non abſque cautelâ circumſpectâ eadem, ne apparente ſimilitudine decipiamur, applicanda veniunt. Quod ſi & hoc in negotio operationis remediorum per modum præcipitationis ſuppoſitæ, rem accuratiùs paulò conſiderare velimus, revera ingens diſparitas mox manifeſtabitur, adeò ut ſæpiùs, ſi non ſemper, nil minus quàm præcipitatio propriè ſic dicta locum obtineat, ſi genuinam ejus conſiderationem applicare velimus.

Triplex caſuum differentia in qui bus in uſum vocantur.

§. 7. Scilicèt triplex fere caſuum morboſorum eſt differentia, quibus pro medelâ Præcipitantia ab Autoribus opponuntur. 1 *Humorum nimia acrimonia*, iisdem compeſcenda. *Genuinum enim præcipitans, acida extemplo dulcificat; verius ſignum adduci non poteſt; adeo enim acetum acerrimum hac ratione ad dulcedinem vel gratum ſaporem reduci poteſt*, aſſerente LANGIO *Diſſ. de Morbill. Addit. 11.* Tartarum crudum acidum ſunt qui mutato nomine hìc accuſant, corallis, perlis, & piſcium lapidibus præcipitandum & corrigendum: conf. GLAUBER. *P. 2. Furnor. p. 55. & 56.* Hinc ſcorbuto, ejusque pathematis gravioribus, iſta & ſimilia multi uſus eſſe ſolent; non ſecus ac Mars in hypochondriacis affectionibus præcipitando edomandis extollitur, aut in dyſenteria teſtæ cācrorum eorūq; lapilli, it. oſſa humana calcinata &c, de quibus *ſuprà §. 10*, commendantur. 2. *Humorum nimia turgeſcentia & plus minus fermentativa ebullitio aut efferveſcētia iſtis mediantibus ſopienda, & inde nata æſtuatio intenſior temperanda.* Hinc enim præcipitantia, genuina quibusdam dicuntur refrigerantia; & furias ſanguinis æſtuantis in pleuritide pręcipitandi vim habere lapillos cancrorū *ſuprà §. 10.* inſinuatum fuit. *Febris nulla ſine fermentatione aut ebullitione exiſtit: Hinc ſi v. g. nux moſchata, alumen, tormentillæ pulvis, aut antifebrilis Crollii, margaritæ, coralia, lapis bezoar, lapides pretioſi, & his ſimilia ſimplicia febricitantibus propinentur, quandoque accidit, ut febris deſinat. Cur? quia ζέσις aut ebullitio illa per ea ita ſiſtitur, æquè ac ardorem ſtomachi uſu ſolius ſimplicis Cretæ pulveratæ ſiſti novimus*, ut diſſerit *Veteranus Practicus* PAULI *in Digreſſ. de Febr. malig. p. 92.* 3. *Fermenta præternaturalia undecunq; oriunda, contenta corporis turbantia, illorum ope ſubigenda, ac per præcipitationem deſtruenda.* HOFFMANNUS *in Methodo medendi p. 258. 259.* exiſtimat, *omnem fere morborum progreſſum vitioſo cuidam deberi fermentorum ortui, &c. In horum autem everſione tota curationis ratio conſiſtit, &c. Sic. v. g. in omni febrium curatione ante omnia fermenta febrilia, ebullitionis in maſſa ſanguinea cauſa proxima, ut magis urgentia, figenda aut præcipitanda per ſpecifica antipyreta, diaphoretica & diuretica.* SENNERTUS pariter *tr. de febribus, miaſma putredinale & πυρετώδη ...*, ſe habeat, quod inquinamentum febile ſpecifica pręcipitando deſtruant, paſſim inculcat. Quibus addatur KERGERUS *de Ferment. l. 3. c. 3. p. 249.* dum inquit: *Si verò fermentum aliquod aliundè (ut per contagium, &c.) ſanguinem intraverit, fermento per præcipitationem deſtructo illico fermentatio ceſſat, &c.*

In prima eorum non præcipitatio, ſed unio locum habet.

§. 8. Sed rebus benè penſitatis, in neutro horum caſuum per remedia, Præcipitantia dicta, hactenus quidem uſitata, & per experientiam quoque confirmata, in eorum operandi modo præcipitatio genuina locum habet. Prima in claſſe acrimonia contentorum corporis demulcenda (1.) non eſt ſalſa, quæ præcipitantibus non corrigitur, quin potiùs oblinenria, & inviſcantia, & ſimpliciter temperantia requirit, ut oleoſa, mucilaginoſa, dulcia, &c. Nec (2.) Urinoſa; cui, ſi unquam vitioſa in nobis obſervata fuerit, acidis obviam eundem, non præcipitantibus. Sed (3.) acida reſtat, plus minus corroſiva, præcipitantibus iſtis emendanda, ſicut acetum *aciditatem cretâ injectâ amittit, aut cereviſiæ aceſcentis vitium creta injecta à vulgo emendatur*: SENNERTUS *loc. ſupra cit.* Id quod moderni per ova recentia feliciter quoque tentant, ab aceſcentia hoc modo cereviſiam præſervando: Vid. *Tranſact. Philoſ. Anglic. p. 400.* Acidum nempe rodit iſta ſubiecta, & arctè ſe ſociat particulis illorum terreſtribus, juxta axioma; *ſpiritus acidus rodens, rodendo aliud corpus coagulatur*, novæque texturæ emergit ex ambobus concretum, in quo ſpicula acidi ita infixa ſive incuneata hærent, ut minus conſuetos effectus, ſive in noſtris ſenſoriis ſive aliis obiectis, edere poſſint. Cornu Cervi uſtum notabilē etiam ſpiritus ſulphuris vel vitrioli quantitatem imbibendo, horum acrimoniam ſub nova textura penitùs obliterat, qua ratione in dyſenteriis & ſcorbuticorū vomitibus proficuum exiſtit: Mars cum iisdem ſpiritibus (non ſecus ac cum aliis acidis, acet deſtillato, aqua fortis, ſpiritu ſalis) in dulce concretum coit, quale & in hypochondriacis accidit, non ſecus ac coralia, perlæ, & Lapilli cancrorum eodem modo iisdem proſunt: conf. GLAUBERUS *c. l. p. 54*: Salia alcaliſata quęlibet iisdem acidis pertinaciter adeò connectuntur, mutatâ aciditate in ſalſedinem,

dinem, nunc plus, nunc minus ſenſilem, ut ſubinde vel fortiſſimis ignis cuneis divelli poſſint. In omnibus his unio potiùs acidi cum objecto mechanicè proportionato, quàm ſeparatio; ſolutio potiùs, quàm præcipitatio: Nulla hic diacriſis, ſed ſimplex particularum in novum concretum ſyncriſis, cujus nova textura, ab illa ingredientium diverſa, novas proprietates & attributa, in ſpecie acrimoniæ carentiam, & corroſivitatis abolitionem, ipſi communicat. Perinde autem eſt, ſive acidum corrigendum firmiori nexu ſecum retineat medium præcipitans, id quod locum habet, ſi fortius aut concentratum magis idem exiſtat, ut in creta aut minio aceto deſtillato injectis obvium; ſive hoc tandem ima petat, illo debiliori aut aliàs minus mechanicè proportionato exiſtente, ſicuti eadem creta in cereviſia aceſcente cum ebulliente tumultu deſcendit, aut coralia in ſucco citri ſoluta pariter ſubſident. Ibi quidem, manifeſta eſt ſolutio: hîc verò nulla propriè dicta præcipitatio, cùm præcipitatum corpus, acido ſuperadditum, nunquam fluido unitum fuerit, ut denuò per præcipitationem ſeparari debeat, quin proprio ſaltem pondere deorſum feratur, & abſque præcipitante addito cadat, cui acidæ particulæ liquoris adhæreſcentes pertinaciùs, adeoq; unitæ per accidens unà ad fundum rapiuntur, quæ fortiores aliàs in fluore ſecum retinerent. Adeoque præcipitantia remedia acrimoniam humorũ, ſimplici in novam texturam cum illis coalitu, abſq; formali præcipitatione demulcent & temperant.

Erroris hujus origo.

§. 9. Prima erroris hujus origo nata videtur ex eo, quod non probè diſtinxerunt in ſolutionibus per corroſiva acria factis, addito tertio præcipitatis, primò præcipitantis cum ſolvente unionem; ſecundò ſoluti ind factam ſeparationem. Illud cauſæ, hoc effectus rationem obtinet: ibi ex nova textura acidi alteratio, de *quo §. anteced.* & reſpectiva enervatio, hìc ſimplex ſoluti antea invisibiliter ſeparatio ſenſilis, & genuina præcipitatio contingit. Uti itaque in omni hujus præcipitationis ſpecie acidi corroſivi ſub præcipitatione quidem, non autem per aut propter præcipitationem, fit quaſi attemperatio, ita malà converſione in omni acrium acidorum correctione à corrigente præcipitationem unà induci concluſerunt, aut ſaltem acidi ſaturationem ab inſequente præcipitatione minus aptè diſtinxerunt, hoc eſt, cauſam cum effectu confuderunt.

In ſecunda non præcipitatio, ſed nuda attẽperat.

§. 10. Uti itaq; priori illo in caſu malè acrimoniæ corroſivæ præcipitationem oppoſuerunt, cùm Præcipitãtia dicta etiam ſine præcipitatione, ſimplici unione, acrimoniam iſtam infringant; ita poſteriori in caſu æquè inconcinnè turgeſcentiæ aut efferveſcentiæ (ζύμη, ebullitioni, fermentationi, promiſcuè his vocibus uti poſſumus) humorum præcipitationem eorundem oppoſuerunt. Tantum enim abeſt, ut præcipitando turgeſcentiæ & efferveſcentiæ, ac dependentis inde plus minùs æſtuationis impetus infringatur, ut ſæpiſſimè hic ipſe intẽſiſſimus cõcitetur, ut in præcipitatione butyri antimonii per ſpiritũ nitri, auri fulmin. per oleum tartari, aluminis per oleũ tartari, ac præcipitionibus tantum non omnibus ſolutionum per menſtrua acida, ab alcalibus præſertim fixis peractis, ad oculum patet; & imprimis manifeſtum eſt in impetuoſiſſima illa efferveſcentia & intenſiſſima æſtuatione, quam obſervare licet, ſi Martem cum aqua forti ſolvas, & ſubitò oleum tart. per deliquium affundas. Equidem cavendum monet KERGERUS *de Ferm. p. 139.* ab illa præcipitatione, quæ non niſi fermenteſcendo perficiatur, quin talis inſtituatur ſaltem, quæ blandè & ſine inſignibus turbis fermentationem conſidere facit. Sed rara eſt talis præcipitatio, ſi in fluido præcipitando acrimonia acida ſenſilis deprehẽdatur. Jam verò turgeſcentia fermentativa & ebullitio præternaturalis contentorum corporis concitatur vel occaſione peregrini fermenti, aliunde ſuſcepti, de quo poſtmodum; vel occaſione dyſcraſiæ eorum, & in textura materiali, indeque dependentibus modis qualitatis, læſionis, unde potentiæ eorum Hippocraticæ, quatenus debitè non fuerint contemperatæ, ſed potiùs per ſe extiterint, nos lædunt. Baſis potentiarum illarum Hippocr. eſt acidum: hujus ergo vitio læſa craſi humorum corporis noſtri, præternaturales orgaſmi & ebullitiones ac æſtuationes ſuperveniunt. Sed ut generaliùs loquar, nimia contentorum corporis noſtri acrimonia, præſertim volatilis, inteſtini motus præternaturalis occaſio exiſtit, quæ quò major fuerit, eò intenſior ebullitio & efferveſcentia, comitante æſtu inſigni, accidet. Confirmat hoc mechanica chymica, quæ eò majores efferveſcentias & ebullitiones exſurgere notat, quò acriora fuerint illa, à quorum miſcela & inteſtino motu illa tumultuatio concitatur. Quicquid adeòque præcipitantia auxilia opis ferre poſſunt in illo orgaſmo, non niſi acrius quod fuerit temperando, adeoque in ſpecie acidum corrigendo, & ita temperatam texturam per accidens ſic reſtituendo, præſtabunt, ita ut ea, quæ *antecedente §. 8. inſinuata* fuerunt contra præcipitationem, & hic commodè applicari poſſint. Requiritur denique pro genuinâ præcipitatione medii præcipitantis cum liquore ebulliente miſcela ſub præcipitatione, ſive contactus corporalis, qui quomodo locum habere queat in Maſſæ Sãguineæ orgaſmo ac turgeſcẽtia febrili, qualiſcunque etiam fuerit, per præcipitantia ſcilic. fixa inſtituenda, ſanè haud percipio. Nec facilè quiſquam putabit, bezoardicum minerale, aut antihecticum Poterii, aut antimonium diaph. Martiale, aut antimonium diaphor. ex mercurio vitæ paratum, quorundam pro variolarum cura decantatum experimentum, aut Strobelbergeri Crollijvè febrilia ſpecifica, pro ſiſtendis febrilibus Maſſæ Sanguineæ commotionibus & turgeſcentiis, materialiter ipſi commiſceri; vel pulverem dentis apri, vel capitis lucii oſſium ad ipſã Maſſam ſanguineã uſque deferri, ad corrigendam ejuſdẽ in anginâ aut pleuritide, in ſpecie ſymptomaticâ, intenſam ebullitionem; aut unicornu marinum, vel crudũ vel ſine igne præp. ſubire miſcelã Maſſæ Sãguineæ pro ſedando ejuſdẽ in eryſipelate æſtu: quin talia in primis viis ſaltem activa exiſtunt, non ſecus ac Oſteocolla fracti oſſis occalleſcentiã, aut cryſtallus lactis in mammis ſcaturiginẽ, promovẽt, ſine eo, quòd materiali ſui contactu ad partes affectas deferantur. Poſito quoq; quod tamen haud facilè aſſerturum quenquam arbitror, penetrare eò hæc ipſa, tamẽ alteratio iſta in primis viis, quam neceſſe eſt, ſubeant, à ſapore fermentativo in ventriculo plus minus acido, ita alterabit eadẽ, ſaturando plus minus illa ipſa, ut vel enervata penitùs, vel parum admodum activa, nihil, quod præcipitationi vel ſimile, vel analogum videatur, efficere queant. Adeoq; præcipitantia, ſaltem acrimoniæ humorum temperatione, ex mutatâ illorum, cum his coalitus ratione, texturâ abſq; præcipitatione, illorum turgeſcentias, & fermentationes præternaturalem cohibent.

§. 11. Erroris hujus occaſio prima coincidit ferè cum illa §. 9 inſinuata: Neglecta ſcilicet diſtinctio effectus, qui præcipitantis applicationem ad fluidum, plus minus fermentans & ebulliens, immediate aut mediate, ibi per ſe, hîc per accidens, ſequitur. Siſtunt ſubinde remedia præcipitantia dicta, tam in artificialibus quàm naturalibus, nimias turgeſcentias fermentativas, ſed non quà talia, ſed quatenus acre illud dyſcraſiæ, & hanc excipiẽtis præternaturalis efferveſcentiæ, cauſam materialem corrigunt & temperant, ejuſque impetum, & inde inteſtinum ferociorem motum frænant, coërcent, ſine eo, ut iſtud præcipitando ſeparent, aut præcipitatoriæ talis operationis ratione effectum iſtum exerant. Quod ſi vel jungatur vel superveniat præcipitatio partium quarundam, anteà in concreto cæteris colligatarum arctiùs, hæ erunt tales, quæ paſſivè potiùs quàm activè in ebullitionis tumultu extiterunt, & quæ ſaltem acris, iſtas rodentis, & cum iiſdem aliiſque in novam texturam coaleſcentis, infracti, & per præcipitans plus minus enervati, compedibus ſic dimiſſæ, pro-

Erroris hujus origo.

prio

invicem juncta, fermentorum activitas enervata torpeſcat: ſic enim cruor hirci pleuritidis, priapus Ceti dyſenteriæ, myrrha morbillorum, &c. appropriatum remedium exiſtit: ſemen aquilegiæ, Icteri, ſcrophularia hæmorrhoidalium doloroſa fermenta, viſcus corylinus & quercinus epilepſiæ; lapis ſpongiæ ſtrumarum coagulativum, enervant. Quin in genere ſalia volatilia, dum v. g. febrium comitatarum dictarum præſtantiſſima exiſtunt auxilia, ſaturando fermenta harum acida, & in ſalſum cum iiſdem ſucceſſivè coaleſcendo, per urinam aut ſudorem eliminandum, non præcipitando, activa exiſtunt. Denique per ſudorem quoque *diſcuti*, aut hoc mediante promptiùs extra corpus, tam ipſum, quàm ejus producta morboſa, unà excludi poteſt ipſum, cùm ſit ſubtilis & volatilis, adeoque promptè mobilis texturæ. Hinc enim ſudorum & ſudoriferorum frequens adeò in praxi uſus, ſive fixa, ſive volatilia fuerint eadem. Nulla propterea febris citra recidivæ metum tutò abſque ſudore curari ſolet Quo mediante, acidi iſti odores, qui tam ſenſibiliter cruciant articulos, optimè expirant. Adeoque præcipitantia dicta remedia, fermenta morboſa vel in genere abſorbendo & figendo, vel in ſpecie quoad texturam ſpecialem alterando, vel per ſudores excludendo, ſine præcipitatione reali corrigere, & ab illis concitatas humorum turgeſcentias compeſcere, probabilius eſt.

Erroris iſtius origo.

§ 14. Prima erroris hujus origo videtur dependere ex inconſideratâ effectuum plurium ſub præcipitationibus artificialibus coincidentium confuſione, qui non diſtincti à ſe invicem, communi præcipitationis notione in genere veniunt. Res exemplis fit manifeſtior. Solutionem lunæ in aqua forti præcipitat Venus, hanc præcipitat Mars: coincidunt in hac præcipitatione & acidi & Martis mutua abſorptio ac unio, cui jungitur ſimultanea Veneris dimiſſio: hinc confuſè Martis iſta actio, qua ſub acidi hypochondriaci fermenti roſione, & mutua hinc abſorptione, illius noxam delet, pariter præcipitatio quibuſdam dicta fuit, utut nulla præcipitatio contingat. Parili modo, dum acida expugnantur ab alcalibus, tam fixis quàm volatilibus, & contra, cujus indicium præbent imprimis præcipitationes mutuæ ſolutionum ab alterutro factarum, deſtructio fermentorum acidorum morboſorum ab iiſdem, ac alteratio eorundem præcipitationem quoque appellarunt. Adeò confuſio uti ubique, ita et hîc quoque fœcunda errorum genitrix extitit.

Præcipitantia operantur in genere, acidum præter naturale corrigendo.

§. 15. Præcipitatio genuina ergò in operandi modo remediorum, Præcipitantia dictorum, locum nullum obtinet. Quin, ſi rem exactè conſideremus, uſus eorum paſſivus potiùs, quàm activus erit, cùm non tam ipſa, agendo in corporis partes, quàm aliorum impetum activum ſuſtinendo ut plurimùm, proficua ſint; adeoque reſultans inde effectus immediatè privativus potiùs, quàm poſitivus exiſtat. Acidum nempe vitioſum eſt in genere, quod per ſpecificas aciditatum differentias, & junctas alias proprietates varias, mille modis variat, ita & mille malorum in corpore autor exiſtit, cujus reſpectu auxilia iſta, præcipitantia dicta, tam inſigniter conducunt. Mechanica ſcilicet conformatio acidi talis ſupponenda venit, cui aptè reſpondeat medicamentorum iſtorum textura, ſecundùm poros & meatus non ſolùm, ſed etiam minutorum corpuſculorum configurationem &c, ità ut promtè coire mutuò, & arctè plus minus uniri queant. Appropriati ergò talis objecti occurſu acidi ſpicula mox ipſis ſe inſinuant, concretum ſindunt, particulis minutis ſe quaſi inſigunt, & ita potenter in illas operantur, donec mutuâ unione factâ in concretum novum, idque tertium, ab utroque extremorum diſtinctum, & in quo obliterata acidi nociva vis corporis partibus minus hoſtilis exiſtit, coëant. Mechanica Chymica hoc ipſum, quoad martem, ſaturnum, ſalia urinoſa, fixa & Volatilia, oſtracoderma, gallas, oſſa animalium, &c. ad oculum ut demonſtrat, ità in corpore idem evenire, vel ex effectu, eorum uſum qui inſequitur, abundè conſtat: Mars nempè humoris Melancholici correctivum ac digeſtivum ab omnibus aſſeritur, qui humor acidi nomine ab HIPPOCRATE inſignitur: Sic bilis æruginoſæ, ac inde ſuſcitatæ choleræ, alexipharmacum cryſtallus montana aſſeritur rectè à LANGIO, *Epiſt. 3. epiſt. 1. c. 4*, in quâ acidum bili commiſtum imprimis dominari experientia anatomica hactenus comprobatum dedit: & ſic in pluribus aliis, de quibus in ſequentibus.

Vnde potius invertentia, it. attemperantia dicenda.

§. 16. Roſio hic actus aliàs dicitur, quo acida agunt in iſta Præcipitantia, unde & vulgo, *Spiritus acidi corrodere ſe ad mortem uſque*, dicuntur: ſub quo actu ex ſocietate acidi cum corpore corroſo, & hinc novo emergente concreto, acidum morboſum hebes redditur, *acerrimum* quod erat, aut inſipidum, ut in animalium partibus duris, cum vel ſine igne præparatis & calcinatis, aut dulce, ut in marte vel ſaturno, aut ſalſum, ut in oſtracodermis, it. ſalibus urinoſis evadit; *corroſivum* quod erat, adſtrictorium fit, ut in terris medicatis, lap. hæmatite; *mobile* admodùm & activum quod erat, torpeſcit, & quaſi incarceratum eſt; uno nomine: priſtinam naturam penitus exuiſſe videtur, adeò ut iſta remedia aptiſſimo vocabulo à quibuſdam *Invertentia*, item propter retuſas, nocivas ex acrimonia nimiâ, & hoſtiles qualitates, *Attemperantia*, ſpecialiori licet ſub acceptione, dicantur.

Aut ſaturantia.

§ 17. Quin imò, cùm diſſolvendi potentiâ objecti appropriati omne acidum activum exiſtat & eſurinum quaſi, quicquid poteſt, mechanicis ſub legibus devorare & abglutire avidè ſoleat, donec ad ſaturationis punctum uſque pervenerit, quo acquiſito, quieſcit, & quaſi feriatur; remedia verò iſta optimè huic fini ſatisfaciant; ob id commodè quoque *Saturantia* quibuſdam audiunt: quale cognomen ſpeciatim ſalibus urinoſis, tàm fixis quàm volatilibus, convenit, à quibus optimè ob arctiorem unionem ſaturantur iſti acidi ſapores & cum iiſdem in ſalſum tertium, & ipſum medicamentoſum, coëunt.

Aut abſorbentia.

§. 18. Utut autem ſaturent aciditatem corroſivam acidi morboſi, tamen eo ipſo, quo ſub roſionis tali actu hoc ipſum unà plus minus coagulatur, (prout textura objecti mechanica magis vel minus ipſius conformationi reſponderit: ſic enim v. g. ſpiritus ſulphuris vel vitrioli arctiùs cum ſale tart. quàm cum marte coagulatur; ſpiritus ſalis arctiùs cum ſale fixo quocunque, quàm volatili, ſe unit:) ita ut quaſi abſorberi aut avidè imbibi penitusque hinc occultari videatur; ob id appoſitè pariter auxilia iſta *Abſorbentia*, item *Imbibentia*, pluribus vocantur. Quam abſorbendi vim terræ minerales, animalium partes duræ, & ex his parata calcinata, præ aliis potenter obtinent.

Aut figentia.

§. 19. Cum denique activa ſummè exiſtant quædam morboſa acida, adeoque ſummè mobilia, idque eò magis, quò ſubtilia & ſpirituoſa ſeu volatilia magis exiſtunt, qualia in febribus acutis, pluribus malignis, ſuo modo & intermittentibus, (in quibus ſub paroxyſmo progreſſus acidi fermenti à ſtatu fixiori ad volatiliorem eſſe videtur,) ſcorbuticis, ut vocant, bilioſis, ac hypochondriacis manifeſtum eſt; hæc ipſa verò medicamentorum illorum attactu & ſocietate, minùs mobilia redduntur, dum mutuâ cohæſione, atque ita ex texturæ mutatione, emergunt corpuſcula, tàm ratione ponderis, quàm ratione magnitudinis & molis, quin & mutuæ, (ut ſic dicam) implicationis reſpectu, ad motum concitatiorem quemvis, tam localem, quàm, præſertim inteſtinum fermentativum & elaſticum, minùs apta, adeò ut quæ volatilia anteà plus minus erant, jam incarcerata quaſi & fixata torpeſcant: ob id remedia eadem, quæ Præcipitantia aliàs dicebantur, optimo conſilio *Figentia*

tia nominari ſolent. Qua ratione viſca fermentum epilepticum, Cort. Chin. Chin. item calcinata Oſtracoderma, ſaccharum ſaturni, fermentum febrile intermittentium figendo, auxiliares opes præſtare videntur.

Adeoque acidi illius reſpectu univerſaliora ſunt alterantia. §. 20. Eò ipsò verò, quo acidum vitioſum contentorum corporis corrigunt, primaria & magis univerſalia erunt alterantia, acido vitioſo, univerſali morborum cauſâ materiali & occaſionali exiſtente. Naturaliter omnia fluida corporis ſunt temperata, & ſub ſpecifica cujuſvis materiali textura, in genere ſalſa oleoſa exiſtunt, adeoque de acido & alcali, ſub pinguis temperatura, variatâ tamen proportione, & hinc texturæ modificatione, participabunt. Imò preſſiùs ſi loqui velimus, non niſi ex acido, aqua & terra conſtabunt, quod tamen ceu Paradoxon hic obiter attigiſſe ſufficiat. Infinita ergò ſeu ſexcenta Hippocr., quorum ambitu cacochymiam ſive dyſcraſiam humorum determinat, ex iſtis derivanda erunt. Acidum verò ubivis informat alcali, adeòque illud agentis, hoc verò patientis, rationem obtinebit, ita ut hoc ab illo, plus minus vitioſo, vitiari quoque ſoleat. Pingue temperans, ubivis ferè in rerum natura, atque adeò in microcoſmo, pariter acido junctum deprehenditur; quod ubi defecerit, præternaturalem majorem illorum acrimoniam; ubi abundaverit, præternaturalem viſciditatem inducet, viſcido ex acido & pingui oriundo. In cauſis ergo morborum occaſionalibus & materialibus, internorum pariter & externorum, ad acidum plus minus peccans, ceu baſin omnis cacochymiæ, & ex cujus aberrationibus ſexcenta iſta Hippoc. fundamentaliter dependent, reſpiciendum erit: Idque eò magis, ſi cum quibuſdam vim rerum ſeminalem in acido ſpecifico quoque fundatam aſſerere velimus.

Sed quid de bile? § 21. Si acidum ergò tantùm non omnium morborum fons & origo prima, quid de bile fiet, & morbis bilioſis, ſpeciatim febribus acutioribus, æſtuatione corporis præternaturali, ſiti clamoſa, anxietate præcordiorum, choleris, diarrhœis, colicâ acerbiori, dyſenteriis, & ſimilibus malis, ſimpliciter à Veteribus à bile exſuperante aut vitiata, à modernis ex ſale ejus volatili oleoſo, vel copioſiore, vel acriore derivatis, acido reverà contrariis fiet? Sed ut paucis negotium hoc abſolvam, ea, quæ de bile à Veteribus pariter ac recentioribus prolata hactenus fuerunt, arbitraria maximam partem videntur. Miſſis iſtis, horum conſideremus hypotheſes: Sal volatile orinoſum bili ineſſe dubium; quod enim arte prolicitur, hujus potiùs, quàm Naturæ, videtur opus; adeò ut probandum, formaliter in bile præextitiſſe, quod materialiter inde procedit. Poſito hoc, quomodo caloris effectum in corpore producit? Salia volatilia quà talia, omnia notabiliter exiſtunt refrigerantia, vel ſpiritu ſalis ammoniaci ſimpl. in febribus intermittentibus ſenſualiter hoc confirmante. Si ut oleoſum eſt, quod oleum revera in bile luxuriat, calefacit, de oleo hoc inquirendum ſupereſt, an pinguedinis, an acidi occulti ratione, vim caloris ſenſum producendi obtineat? pari modo ac de ſulphure quæritur, utrum pinguedinis, an acidi ratione, ſub deflagratione ardorem inducat? Sanè plura argumenta proſtant, calorem naturalem, pariter ac præternaturalem, ab acido volatili materialiter dependere. Porrò ad duo hæc quoque attendendum ſedulò: (1) *adſcribi interdum bili effectus præternaturales, in quibus ipſa potiùs paſſivè ſe babet; & ejus præternaturales alterationes qualeſcunque producta ſeu effectus morboſi potiùs, quàm radicales cauſæ, exiſtunt.* Æruginoſa bilis, ex qua in præcordiis & primis viis reverà interdum atrocia mala, in adultis non minùs quàm Infantibus, ex bile naturali, ab acido præternaturali alterata, quod dependeat, mechanica anatomica docet; unde & acidum enervantia, ſpeciatim cryſtallus, ejus alexipharmacum à LANGIO dicitur, *de quo ſuprà* § 15. Quæ rejiciuntur bilioſa in intermittentium; præſertim tertianarum, paroxyſmis, vi ſpaſmorum inteſtinalium, à fermento febrili concitatorum, evomuntur ſine eo, ut cauſa morbi materialis exiſtant; quin potiùs amara omnia, bili ſymbolizantia, in earum cura ſunt optima; non ſecus ac omnia reliqua febrifuga in hoc ferè conſpirant, ut acidum fermentum febrile figendo & abſorbendo ſeu invertendo ſalutaria exiſtant. Ab antimoniali pharmaco artificialis concitata nunc Cholera, nunc Diarrhœa, in quibus, pro ſubjecti conſtitutione, ſubinde tot bilioſa ἄνω καὶ κάτω rejiciuntur, naturalium, utut morboſorum, fiendi rationem docent, bile ſcilicet & cæteris excretis paſſivè ſe habentibus, (ſi non ſemper, ſaltem utplurimum.) (2.) *Eidem bili ſubinde effectus adſcribi, qui ipſi penitùs non conveniunt:* v. g. Vulnera, ulcera, tumores inflammatorii, quo magis æſtuant, rubent, & eryſipelacei quid patiuntur, à bile taliter affici dicuntur plurimis, quos tamen refellit Saturnus, medelam afferens acidum abſorbendo, docente mechanicâ chymicâ, quod quò magis volatile ac acre fuerit, eò magis illa ſymptomata producit. Par ratio eſt podagræ, quæ calida, ſeu intenſiùs rubens, ardens, & phlogoſi eryſipelaceâ juncta, bilioſa dicitur, ad differentiam alterius, pituitoſæ dictæ. Sed utrobique ſimpliciter peccat acidum, in iſta ſpecie acrius & volatilius, nec ſynoviâ debitè temperatum; in hac mitius, minuſque acre, & à ſynoviâ viſcidiori meliùs correctum; unde & iſti ſperma ranarum, acidi talis optimum corrigens, ut mechanica docet, huic camphora, ſaturninaque eodem ex fundamẽto opem ferunt. Urinę intenſior Tinctura in febribus, & rutilans ac flammeus ejus color, bili à plurimis adſcribitur, quam tamen ab acido dependere, experientia mechanica docet, in naturaliter conſtitutis ſanorum urinis, per acida medicatis. Contenta in febrientium urinis & copioſa ſedimenta, bili à plurimis ceu materiæ adſcribuntur, cùm tamen GALENO teſte, & experientiâ confirmante, *citat.* MOEBIO *Inſtit. p. 343, qui ex otio & repletione febricitant, ſi ſanitati reſtitui debent, neceſſariò in urina plurimum ſubſidebit*; quod quomodo cum bile, aut inde productis humoribus, cohæreat, ipſi viderint. Aut ego tales affectus bili falsò adſcribuntur ceu cauſæ, aut ipſa ratione acidi volatilis, non ratione urinoſi, in talibus caſibus peccabit.

§. 22. Scaturigo interna aberrantis acidi eſt ex ventriculo, ſub cujus digeſtione acidum volatilem ſaporem plus minus contrahunt aſſumpta; ſive ex inſpirato fermento, ſive ex aſſumtis hunc ipſum derivare velis, quoad præſens negotium perinde eſt. Hic in ſalſum oleoſum temperatum in primis viis non ritè correctus, toti corpori, omnibuſque ejus partibus, extra ventriculum, penitùs hoſtilis exiſtit, & mille calamitatum, pro ſpecifici acidi ſaporis, & partium, quas affligit proximè, differentia, artifex exiſtit. Hinc enim in fluidis partibus earundem dyſcraſiæ, turgeſcentiæ & efferveſcentiæ, indeque Phlogoſes, præternaturales corporis æſtuationes, variæ coagulationes & concretiones &c; in ſolidis verò inflammationes, irritationes, roſiones, convulſiones, contracturæ, dolores, alimenti proximi corruptiones, &c. Nec opus eſt, ut ſenſibus adeò manifeſtò ubique pateat, cùm non torrentis modo undique diffundatur, ſed odoris aut auræ inſtar ſubtiliſſimæ penetrando, appropriato ſubjecto ſe inſinuando, in fluido quidem hujus texturam & motum inteſtinum pervertendo, in ſolido verò ſpiritum inſitum imprimis alterando, operativus exiſtat: id quod fermenti nomine aliàs inſigniri ſolet, cùm aptum ſubjectum alterando, ſeque in eo multiplicando, fermenti ſimilitudinem repræſentet: qualis odor acidus fermentativus in lue venerea, ab alio hauſtus, & humores & partes ſolidas inficiendo ſive alterando, ſeque in iiſdem multiplicando, vel manu palpari poteſt; id quod & in ſcabie, variolis, &c. extra dubium; de quo *jam ſuprà* §. 12. Scilicet præter internam acidi peccantis originem ſuprà inſinuatam, etiam ab extra, tam ab inſpiratis, quàm ſuſceptis aliunde contagiis, idem contrahi facilè poteſt. Acidi morboſi origo.

Sanè

Sanè quo ſubtilius idem, & quo faciliùs ſpiribus ſociabile exiſtit, eò graviora & perículoſiora nocumenta, & quæ omnium difficillimè curabilia exiſtunt, infert, cùm ſubtili tali acido compar objectum non niſi difficulter obtineatur; hinc enim morborum hæreditariorum, item contagioſorum quorumvis & gravis nocendi ratio, & difficilis curatio dependet, cùm humorum quorumvis vitia & inepti acidi ſapores faciliùs alterabiles exiſtant, modò non ſpirituum peregrinâ tali aurâ contaminatorum vitio illi foveantur continuò.

Latè diffuſus horum remediorum uſus.

§. 23. Conſtat ex dictis, per univerſam morborum Therapeuſim, remediorum iſtorum, aliàs præcipitantia dictorum, latiſſimè patens uſus. Acidi enim vitioſi ratione mars tam potens quorumvis chronicorum morborum, ſub generali cachexiæ nomine comprehenſorum, utroque in ſexu exiſtit debellator: Lapillorum cancrorum latè diffuſus uſus, à SACHSIO tàm prolixè congeſtus in *Gammarol.*, hinc manifeſtus redditur, non ſecus ac aliorum oſtracodermorum: Cornuum Cervinorum acida abſorbentium creberrima exhibitio exinde explicanda: Antimonialia fixata, acidi volatili acerrimi appetentia, hujus ratione tam polychreſta remedia: Mercurialia pariter ritè fixata ex hoc fundamento ad univerſalium apicem propiùs aſcendunt, præſertim ſi vi anodynâ minerali ſimul imprægnentur, ſi ſcilicet vera ſunt, quæ HELMONTIUS ad PARACELSI imitationem de mercurio diaphoretico, it. arcano Corallino, decantat, & vel ex Cnöfelii mercurio fixo, ſive arcano corallino, nonnihil probabilia redduntur. Imò ex dictis patet in primis, ſaliū volatiliū urinoſorum, ex animali & vegetabili regno parandorum, & vel ſolius ſpiritus ſalis ammoniaci uſus planè polychreſtus, quę utut minùs inter pręcipitantia numerata aliàs fuerint, potiora tamen ferè inter illa ipſa exiſtunt, dum altiùs omninò penetrando, & ipſarum partium, tàm fluidarum quàm ſolidarum, texturam ſubintrando, multis in caſibus ſummè activa exiſtunt, ubi fixorum effectus ferè hebeſcere obſervatur. Amica imprimis ſunt nobis ſalia illa volatilia, cùm tota noſtri corporis machina, omneſque ejus partes ſimilibus referta ſunt, unde vix præ iis nobis magis convenientia obtineri poſſunt medicamina, præſertim ſi temperata nonnihil & oleoſa reddita fuerint, adeoque nobis promtiùs aſſimilabilia.

Fixa inſipida ultra primas vias non pergunt.]

§. 24. Nam fixa iſta, ut mineralia, terrea, metallica, lapidea, & vegetabilia ſtyptica, ac duræ animalium partes, exque his parata calcinata, uſta, ſoluta, &c. cornu cervi uſtum, ſpecif. febrile Strob., terra ſigillata, lapis hęmatit., martialia, antimoniū diaph., bezoard. ſolare, Unicornu animale & minerale, ultra primas vias materialiter haud penetrant; quin utcunque alterata, & in primis viis præcipitata, cum ſcoriis recrementitiis per ordinarias portas denuò eliminentur; ut vel martis exemplo patet, ſcorias alvinas atramenti nigredine inficientis; id quod & in ſaturninis, & quàm plurimis Jovialibus remediis pariter evenire obſervatur; non ſecus ac nativa vel artificialis antimonii Cinnabaris rutilante colore fæces inquinare, & ità immediatè per inteſtina excerni ſolet. Quæ ſolubilia faciliùs, ac menſtrui medio hinc inde diſtribui apta nata ſunt; ut præter ſalia fixa etiam cancrorum lapilli, oſſa lucii & ſimiles animalium partes faciliùs ſolubiles, forſan altiùs intra corporis receſſus, extra primas vias diſtribui, probabiliter videntur, hinc etiam talia falſo ſub acquiſito ſapore diuretica evadunt. Tanem conſideranti præcipitationem particularum metallicarum, v.g. Saturni in aceto ſoluti, auri in ſpiritu ſalis, vitrioli martis, in primis viis, ſcrupulus facilè ſuboriri poſſit, an non ſoluta licèt iſta in ventriculo, in inteſtinis tamen ante ſui in lactea propulſionem pariter, ſi non ex toto, ſaltem ex maximâ parte, præcipitentur, quocunque fiat medio, & ita foras amandentur. Similiter enim & oſſa à canibus ſoluta, aut teneriores lapilli à gallinis quaſi liquefacti, excrementa eorum copioſè imprægnant, etiamſi à ſanis, & quorumvis digeſtiva, ac, ſi ita loqui licet, ſolutiva, potens admodum exiſtit, devorata aut deglutita fuerint.

Duobus tamen modis etiam remotiores partes male habentes curant.

§. 25. Quod tamen non obſtat laudabili effectui eorum medicamentoſo, qui etiam ad longè diſſitas partes ſubinde extendere ſe obſervatur. Id quod duplici ferè modo accidere ſolet. (1.) *Quatenus vitioſum acidum fermentativum in ventriculo & primis viis corrigunt, abſorbent, invertunt, & inde penetrantem undique odorem ſeu auram peregrinam figunt, & cobibent, ac natos inde defectus morboſos ita ſiſtunt.* Sic enim cancrorum lapis in ventriculo abſorbendo acidum ſaporem, vulneris etiam in pede ardorem, ruborem, ac inflammationem ſiſtit; quæ pathemata Vini tantillum mox ſenſibiliter exaſperat: Oſteocolla, fixiſſimus lapis, calli generationem in oſſium fracturis mirè promovet: Lac Lunæ, ut & Cryſtallus præparata, Lac nutricum uberiùs ſcaturire faciunt, abſorbendo acorem vitioſum primarum viarum, chylumque à præternaturali craſi & texturâ liberando, ut aptior ſic fiat, qui & faciliùs & copioſiùs ad glandulas mammarias penetrare queat: Hæmatites lapis hæmorrhagias narium ſcorbuticorum habituales, non ſecus ac unum idemque martiale tam exceſſivas quàm defectivas menſtruationes, corrigit, neutro horum ad partem affectam proximè penetrante; quin acre iſtud ſpecifici ſaporis acidum, cujus occaſione tam immediatè ex ſanguinis acrimonia, quàm mediatè, ex motus illius localis per fibrarum irritatarum ſtricturam modificatione variâ, hæmorrhagiæ vel intenduntur, vel ſupprimuntur, in primo fonte alterando, & plus minus enervando: pari modo ac POTERIUS auro ſuo diaphoretico fixo iſchiadem, ac contumaciſſimas paralyſes, optato eradicat. Sanè ſi ventriculus ſanitatis & morborum limes eſt, & ex ejus errato, indéque nato peregrino ſapore, etiam largiùs diſſitæ partes plectuntur, pariter ex eodem ſapore fermentativo aut odore primarum viarum correcto, evulſâ quaſi radice, fructus morboſi ſponte emarceſcent: conf. BECHERUS *Phyſ. ſubterr. l.1. ſ.5 c.2. §.98. 99*, ubi de modo, quo antimonium diaph., coralia, teſtacea, cornu cervi uſt. in febribus proficua & ſudorifera exiſtunt. Nec abſorbendo ſaltem acida primarum ſolùm viarum remotas inde partes à morboſis inſultibus liberant, quin ſi quid ſimilis ſaporis vel in corpore oberrarit, vel in ſanguine aut lympha fluctuarit, vel quadam in parte ſolida certo ſubjectu humoroſo mediante reſederit, hoc ipſum per continuum humorum circulum, ad primas vias pariter delatum, promtè medicamento ibidem locorum, ceu appropriato magis ſubjecto, ſe inſinuabit, & ita ſucceſſivè concentratum ac fixatum à remedio, cæteris partibus minus hoſtile exiſtet. Vigere talem mutuam conſpirationem partium internarum & externarum, contentorumque earundem, mediantibus humorum circuitibus, confirmat alvi per clyſterem, aut tantillum laxans in variolis vel purpura vel petechiis malignioribus proritatio, cujus occaſione illius pernitioſus fluxus, harum verò receſſus, & cum ſanguine ac lympha renovata permiſtio; hinc purgantia temerè præſcripta criticum & ſalutarem ſudorem ſæpè inhibent, obſervante BALLONIO, & ex eo BONETTO *Pharos Medic. l.3. num. 21. p.73.* Sicut qui crebriùs ſudant, alvi ferè ſiccioris evadunt: Sudor verò ab aere frigido cohibitus in morbis, nauſeam movet: vid. FRIDER. BAYLE *Problemat. Medic. Phyſic. 79 pag. 122.* Hypochondriaci pariter, quò largiori fruuntur perſpiratione, eò cæteris paribus melius habent, quò minus, eò circa hypochondria ſenſiliora patiuntur pathemata. Adeo HIPPOCRATE aſſerente, perſpirabile & conſpirabile totum corpus exiſtit.

§. 26. Secundo modo quoque fixa, & his cognata medicamenta, quæ materialiter ultra primas vias non penetrant, etiam remotis in locis effectus ſalubres exerunt, quatenus in ſtru-

ſtura machinæ corporeæ, ratione admirandæ nervoſi ſyſtematis fabricæ, & inde dependentis multiplicis partium ſolidarum *conſenſus*, *ventriculi affecto ſedato, etiam aliarum partium pathemata hinc ſopiuntur*. Hypochondriacis jejunis, nunc caput dolet, nunc perturbatur, ſimplici cum Ventriculo, nervorum inſignium ratione, conſenſu, quibus vel panis buccella citò & jucundè medetur. Parili modo ſenum jejunorum caput frequenter vertigine rotatur, quin & ſcotomiam patitur, quæ tamen Zingiberis in India conditi fruſtulum aſſumtum, vel ex ficubus cum ſinapi & cardamomo parati electuarii uſus brevi cohibet. Qui univerſum corpus in febribus intermittentibus quatiunt rigores, ex præcordiis, ſpeciatim ventriculo, excitari, litus ejus cum oleis aromaticis penetrantibus, ceu optimum auxilium, confirmant: unde & calcinata animalium eoſdem interno uſu multum imminuunt. Bezoardica mineralia, & animalium partes duræ, ex parte eatenus exiſtunt ſudorifera, quatenus in continuis, præſertim malignis, acidum illud acerrimum volatile, cujus in primis viis irritatione, uti præcordiorum anxietates, irritationes, tenſiones, jectigationes, agrypniæ, ita & per conſenſum univerſæ cutis pororum ſtrictura, abſorbent & figunt; unde relaxatis hinc fibris, ſub corporis quiete facilis ſudoris profuſio.

CAPUT III.

PRACTICUM.

Præcipitantium Legitimam adminiſtrandi Methodum exponit.

§. 1.

Abſorbentia legitima methodo utut adhibenda.

OPerandi modum & uſum præcipitantium dictorum prolixiùs, quàm inſtituti ratio exigere videbatur, proſecuti ſumus hactenus; reſtat, ut debitum eorum regimen, ſeu legitimam adminiſtrandi pro ſalute ægrorum methodum, etiam ſubjungamus. Multum ſanè hic intereſt, cùm vel ex hac ratione diverſos non raro ſortiantur effectus auxilia medica, ut quæ uni proficua, alteri nociva, tertio neutra exiſtant, ſaltem ex variatâ applicandi methodo: Cujus reſpectu & trivalla ſubinde ſaluberrima deprehenduntur medicamina, & ſublimia è contrà auxilia nil quod ſpei ab iis conceptæ ſatisfaciat, præſtant. Rectè ob id olim CAPIVACCIUS, arcana ejus Practica ſciſcitanti reſpondiſſe fertur: *diſce meam methodum, & habebis mea arcana*. Sanè unum idemque remedium, quod ritè adminiſtratum manum Dei auxiliatricem repræſentat, perversè uſurpatum gladius eſt in manu furentis. De Præcipitantibus idem omnino aſſerendum: Quorum tamen adminiſtrandi methodum rationalem in genere difficile eſt determinare, cùm non tantummodò tam latè pateat eorum uſus, ſed etiam in unoquoque eorum, præter generalem abſorbendi & acidum corrigendi vim, vel ſpecifica ejuſdem potentia medicamentoſa attendenda veniat, prætereaque pro individuorum ægrotantium diverſitate diverſimodè eorum applicatio determinanda ſit: pro morborum quoque plus minus complicatorum ratione, diſtinctis ſubinde modis dirigenda eadem, & nunc ſolitaria, nunc aliis ſociata, nunc primo, nunc ultimo loco adminiſtranda ſint; Nihilominus generalibus ſub axiomatis, & ſpecialium, quantum inſtituti fert ratio, mentionem ſubinde injiciemus.

Idque tam externè quàm internè.

§. 2. Quod itaque attinet adhibendi modum; uſurpari poſſunt Remedia iſta abſorbentia, internè pariter & externè. Fundamentum ſcilicet curæ externæ, vulnerum, ulcerum, & quamplurium tumorum, ſimiliumque pathematum, v. g. eryſipelatum, herpetum, puſtularum, ſcrophularum, eſt fermentum acidum, nutrimenti partis proximi alterativum, & plus minus in pus, ſaniem, ichores, ſimileſque ſordes corruptivum, in cujus correctione & extinctione, balſamique partis naturalis, hoc eſt ſpiritus inſiti, conſervatione, totum chirurgorum verſatur negotium: hinc pro priori iſto ſcopo, Saturnina, Martialia, Venerea, vitriolacea, terrea, mineralia, ut bolus, creta, lap. calamin. &c. utramque faciunt paginam, abſorbendo vitioſa iſta acida, unà cum vulnerariis quibuſdam vegetabilibus, alcali occulto, ſive acidi blandè ſaturativo impræegnatis. Adhibentur triplici ferè ſub forma: (I.) *liquidâ*, epithematis, in Vino præſertim cocta; quale eſt epithema ad eryſipelata, & inflammat. polychreſtum ZWELFFERI *in Pharm. Reg. p. 91.* (II.) *ſiccâ*, ſub ſubtiliſſ. pulverum forma; qualis eſt pulvis eryſipelat. aut ad conſolidandas variolas *Mynſichti pag. 136. & 134.* (III.) *Mediâ*, unguentorum & emplaſtrorum; quale eſt emplaſtrum Miraculoſ. in *Miſcell. Acad. Nat. Cur. Anni 8. Obſ. 16. pag. 13*, vel decantatum iſtud Noribergenſe, à ZWELFFERO *Pharm. Ref.* 301, *aut* HOFFMANNO *Theſaur. Pharmac. pag. 69 deſcriptum*, aliaque plura, hinc inde obvia. De cætero quoad hos externè applicandi iſta medicamina modos; *obſ.* 1. Epithemata non æquè ſemper convenire, cum facilè refrigerentur, unde ex humidi & frigidi contactu, ob cutis moleſtiam, pori ſtringuntur & arctantur, tranſpiratio inſenſilis ſiſtitur, & non raro prava ſymptomata excitantur: Chirurgi vocare ſolent; *ulcus ſuffocatur*: ob id ſemper & ſæpiùs calidè renovanda veniunt. *Obſ.* 2. Quoad Emplaſtra: quò minùs compoſita, eò meliora, ne plurium farragine unctuoſorum, mucilaginoſorum, viſcidorum, obruantur, & ita incarcerentur remedia iſta, quo minùs odor acidus morboſus ea attingere & penetrare queat. Interim non rejicienda eorundem vel crudorum, vel aceto priùs impræegnatorum præſertim ſaturninorum, cum oleo comm. decoctio ſufficiens, quo ab acido olei arroſa, eò arctiùs cum oleo in æquabilem miſturam coëant, dum ſub præparatione tali oleum, acido ſuo ſpoliatum, & magis alcalinum ſic factum, ſub textura hinc minùs viſcoſa minuſque unctuoſa caſibus præfatis meliùs inſerviat; metallica verò ingredientia hoc ipſo texturam & dulcedinem nonnihil aluminoſam acquirant, faciliùs & ulteriùs ab acido illorum pathematum ſaturandam. Sed cùm non rarum ſit, in eroſionibus aut ulceribus præſertim, vel doloris ratione, vel idioſyncraſiæ cutis quorundam ægrorum reſpectu (eorum ſcilicet, quorum corporis fluida ſapore acri & ſalſiori ſunt impræegnata, ut in ſpecie ſunt ſcorbutici, & iſti, qui teneriori ſimul cuti inveſtiti ſunt, quibus retentum ex admotis unctuoſis aut emplaſticis quibuſvis tranſpirabile effluvium acrius, pruritum, excoriationem, inflammationem, infert) ut quædam ſubjecta non æquè ferre poſſint emplaſtra, optimum eſt, (quod *Obſ.* 3.) ſiccâ pulverum formâ excoriationibus, ulceribus dolentibus, præſertim inveteratis manantibus, talia ſaltem inſpergere. Eminet hæc inter terra iſta vitrioli dulcis, quæ ſub præparatione tartari vitriolati ad imitationem TACHENII *in Clave c. 6. pag* 101. ſponte cadit, & quæ internis uſibus, æquè ac terra vitrioli dulcis alia, aut crocus quilibet Martis adſtrictivus, inſervit, quin & tinctura iſta Martis adſtringens, quæ aliàs falſo *Tincturę ſulphuris vitrioli* titulo ſuperbit, commodè ex eadem parari poteſt. Hæc ipſa ritè edulcorata, & ſubtiliſſimè pulveriſata, elegans eſt abſorbens, & hinc exſiccans externum, plurimis uſibus inſerviens. Hinc pro re natâ & alia varia addi poſſunt: in ſpecie laudabilis emergit pulvis compoſitus, ſi

℞. *Terræ* hujus *Vitrioli dulc.* ℥j.
Ceruſſ. ritè par. ℥ß.
Cornu cervi uſti præp. ʒiij.
Myrrhæ,
Aloës,
Macis an. ʒj.
Camph. ℈j ad ʒß.

Miſceantur, & debitis cautelis applicentur. His ipſis pro circumſtantiarum ratione, uſus tempore & alia addi poſſunt, nunc ſal tartari q. ſ. aut *fl.* ſulphuris, aut malignioris notæ ſi fuerit malum, *mercurii dulcis*, aut ubi fortiùs agendum, nonnihil *mercurii ſublimati communis*.

Perverſo eorum abuſu multum nocent. §. 3. Sed miſſo externo uſu, interna eorundem adminiſtratio eò exactiùs conſideranda venit, quò & crebriùs ac ſimul ſalubriùs *legitimo uſu* in Praxi Medica adhiberi ſolent, & quò graviùs *perverſo abuſu* nocere poſſunt. Unde non niſi quibuſvis obſervatis artis legibus, ac debito cum regimine in uſum vocanda. Tria autem primaria ſunt capita, ex quibus, quidquid nocumenti ſub perverſa illorum exhibitione metuendum eſt, ferè exſurgit. I. *Omnia gravant Ventriculum, idque plùs minus, prout magis vel minus fixa, faciliùs vel difficiliùs reſolubilia, &c. extiterint, & laborem ferè tædioſum eidem faceſſunt*, dum aſſumtorum inſtar, more naturali, conficere eadem aut alterare geſtit; quæ ventriculi offenſio eò ſenſibilior erit, quò debilior vis digeſtiva, morborum ſub conflictu, exiſtere ſolet. Quin & irritando ſubinde eundem, ex fibrarum ejus pertinaciori ſtricturâ, præſertim in tenerioribus ac ſenſibilioribus, manifeſtus gravativus ac compreſſivus ſenſus ab uſu eorum percipitur: Imò vel cruſtæ mucoſæ ventriculi vel hujus plicis pertinaciùs inhærendo, diverſimodè tam particularem ejus Oeconomiam, quàm functionem publicam turbare valent. Vomitorio ſanè propinato interdum copioſa talia rejecta fuerunt, diutiùs in Ventriculo quæ ſubſiterant. II. *Digeſtionis primæ arduum negotium in quo vitæ ſanæ & ægræ, longæ & brevis, cardo vertitur, ſubinde, præſertim ſub immoderatori uſu, impediunt*, ſuique permiſtione chylo conſiſtentiam & proprietates plus minùs vitioſas conciliant, unde & impedita ejuſdem diſtributio, & præternaturalis fæcum ex eodem ſeparatio ſubinde contingit. Scilicet ex quamplurimis (qualia ſunt calcinata animalium, terrea mineralia, Martialia, &c.) dum acido ſaturantur, concretũ novum quaſi aluminoſum, adſtrictivæ & incraſſativæ facultatis exſurgit, quod ſui cum chylo miſcelâ, aut hujus aut fæcum conſiſtentiam ſpiſſiorem, ſimulque alvum contumaciorem, reddit. Sin ex quibuſdam eorum (ut urinoſis, item marinis, teſtis, &c.) cum acido concretum ſalſum emergat, abſterſivum ac diureticum, citata nimis chyli & fæcum hinc diſtributio, ac per alvum excluſio, vitioſa pariter harum ex illo præcipitatio, ſupervenit. Quoties obſervare contingit ex Chinæ Chinæ abuſu febrifugo, vel intempeſtivo, vel in ſubjecto teneriori, pertinaciſſimam alvi inductam adſtrictionem, cum abdominis tumore ac tenſione moleſtiſſima. Repetitis quoque vicibus obſervaſſe me recordor, ex intermittente tertianâ inordinato uſu ſpecifici Strobelberg. vel ſolius, vel cum Lap. cancrorum, tandem oppreſſa, febrim continuam lentam cum virium proſtratione, præcordiorum gravativa anxietate, muci copioſi glutinoſi in os ſcaturigine, & ſubinde crebriori excretione ſuperveniſſe, ex chyli impedita fermentatione & volatiliſatione oriundam, præmiſſo vomitu materiæ viſcidæ, per incidentia & attenuantia, præſertim tartarea, & ſal ammoniacum, hinc & aromatica, curandam. Idem in continuarum cura obſervare licuit, quæ copioſioribus hujuſmodi abſorbentibus & figentibus, ſpeciatim ex animalium partibus duris & antimonialibus fixatis, tandem curatæ, diuturnum languorem, ex ſpirituum inopiâ, ob digeſtionis primæ impedimenta, comitem poſt ſe traxerunt. III. *Acidum morboſum concentrant, ac nimis figunt*, indeque motum ejus, licèt corporis partibus præternaturalem, ac dependentes ab hoc fluidarum alterationes, vel in ſolidas impreſſiones, præmaturè ſiſtendo, ſimul Naturæ medicatricis conatum, illius occaſione ſuſcitatum, ſub morboſo ſtatu (qui nihil aliud eſt, *quàm Naturæ conamen, materiæ morbificæ exterminationem in ægri ſalutem, omni ope molientis*, ut rectè hoc aſſerere videtur SYDENHAM *in Obſ. circa morb. acut. Sect* 1. *c.* 1 *p.* 1.) hoc ipſo ceſſare intempeſtivè faciunt. Concentrant & figunt plus minus acidum morboſum abſorbentia & invertentia illa, vel immediatè, vel mediatè. Immediatè, coëundo materialiter cum illo, unde novum concretum utriuſque ex coalitu emergit, cui, ubi ſubjectum humoroſum acceſſerit, hoc unà in coaguli conſortium aſſumtum aliquid tertium, texturæ & proprietatum peregrinarum, conſiſtentiæ plus minus (pro elementorum ſive ingredientium diverſitate) viſcidæ ac glutinoſæ inde producitur. Simili modo ac acidum podagricum, ab alcali ſynoviæ articulorum ſaturatum, in hac ipſa in calcis vel cretæ ſimile corpus figitur, mutuòque omnia coagulantur; vel ſicut acidum in calce vivâ cum terræ ſubſtantiâ, aquâ mediante, ſub illius per hanc ſaturationem in lapideum ferè concretum coagulatur, quod longè firmius fuerit, albumen ovi ſi acceſſerit. Mediatè verò figitur & concentratur acidum morboſum, ſi hoc in parte quadam ſolidâ, ceu minerâ, deliteſcens, partibus ſuis ſubtilioribus promtè remedio ſe inſinuet, vel modo ſupra §. 23. inſinuato, vel iſto, à TACHENIO curioſo cryptographiæ exemplo in *Clav. c.* 9. *p.* 237. illuſtrato, & ab hoc abſorbeatur, dum cæteræ in ſubjecto materiali (ſive materia occaſionalis antecedens, ſive productum morboſum conſequens fuerit) magis irretitæ, cum eodem firmiùs coagulantur, & intimiùs eidem uniuntur. Qua ratione martialia, lienoſis aut hepaticis, ad ſcirrhoſam conſtitutionem vergentibus, ſubtilius quod fuerit acidum abſorbendo, reſiduum ad majorem indurationem ac coagulationem diſponunt, ut rectè annotat TACHENIUS *Clav. c.* 8 *pag.* 181. 192. de quo plura infra. Eſt enim Volatilitas & fixitas modus quoque rerum ſaltem reſpectivius, qui uti texturam earum mechanicam inſequitur, & vel ignis vel aëris vel utriuſque reſpectu ita dicitur, ita mutatâ quoque undecunque texturâ, cum & ſine additis, & variatâ particularum vel mole vel pondere, vel implicatione mutatâ, etiam proprietatum harum mutatio. Mercurius ita in igne eſt volatilis, tamen mutatâ ſimpliciter ſub hujus artificio texturâ multum de volatilitate perdit, & adnotabilẽ fixitatis gradum perducitur, ut in mercurio per ſe præcipitato patet: qua ratione & ſulphur com. in igne aliàs volatile, fixum tamen reddere nititur POLEMANUS *de ſulphure Philoſ. p.* 201.

§. 4. Ex quibus ulterius pateſcit, quare ſub illegitimo uſu hujuſmodi abſorbentia (niſi ſpecifica fuerint) ſæpiùs ſaltem morbum pallient, non eradicent, quin vel crudelior ejuſdem recidiva ſuperveniat denuo, vel prioris in alium, ſubinde aut deteriorem, aut magis chronicum, mutatio accidat. Prius illud quidem, acido utcunque oppreſſo & fixato, ſucceſſivè, idque ferè rerum non naturalium occaſione, denuò reſoluto, & in motum priſtinum concitato: poſterius hoc verò eodem partis cujuſdam vel per eſſentiam, (materiali ſui præſentiâ,) vel per conſenſum, functionem impediente aut vitiante, indeque novas præternaturales læſiones inducente. Speciatim Recidivæ prioris, aut generatio, item novi morbi inſequuntur. Idem ferè accidere hîc mihi videtur, (ſimili quodam rem illuſtrare liceat) atque in automaton aliarumve machinarum elateribus, in motu ſuo elaſtico oppreſſis aut impeditis, qui, ubi qualicunque occaſione motionis reſtituendæ datur libertas, aut celerrimâ agitatione, ac geminato vel triplicato impetu priſtinos motus quaſi compenſant, aut ſaltem vitiatis motibus machinæ ordinarios motus ac uſus turbant & lædunt. Concentratum ſanè acidum morboſum, dum motionis reiterandæ datur occaſio, multiplicatâ quaſi vi elaſticâ, ex concentrata ſui & mole & nixu motivo, &c. ferociùs reſurgit, unde & irritata Natura intenſiori conatu ipſi reluctatur, adeòque atrociores recidivæ exſurgunt: aut ſi utcunque alteratum priſtinos motus ac actus repetere nequeat, nunc alienis ſaltem motuum rationibus initis, nunc naturalibus partium corporis motibus &

functionibus plus minus læſis & hinc vitiatis, novorum præternaturalium motuum morboſorum in machina corporea occaſionem ſubminiſtrat. Sæpiſſimè ex China Chinæ, aut ſpec. Stob. & Croll. ſimiliumve abuſu palliatæ, duplicatæ aut triplicatæ reſurgunt febres intermittentes ſimplices; aut iiſdem fixioribus copioſiùs tractatæ, præter languorem totius, diſpoſitionem ad Icterum relinquunt; quin etiam fermento, in fomite materiali concentrato & fixato, utcunque denuò reſoluto, aut in motum aliqualem concitato colicæ convulſivæ atrociſſimæ excitantur. Qualem graviſſimam cum ordinariis ſtipatam contumacibus ſymptomatis ex oleo deſtillat. juniperi, pro tertianâ chronicâ curandâ, continuato aliquando uſu ante paroxyſmum, pro hac quidem intentione felici, bis obſervaſſe me memini; idque ut ſuſpicor, quatenus oleum deſtillatum cum acido febrili in chronica febri quavis ex cauſa paulò fixiori, in concretum quaſi reſinoſum, ſed acre admodum, coaluit, ſimili ferè modo ac ſpiritus vitrioli rectificatus cum oleis pluribus deſtillatis in reſinam coire ſolet, quod pertinaciùs vel Inteſtinis agglutinatum, vel glandulis meſenterii infixum, vel circa nervoſos hujus plexus depoſitum, irritatione continuâ occaſionalis cauſa torminum dictorum extitit. Simile doloroſum infortunium ex ſacch. Saturni, cum Lap. Cancr. crebriori uſu & copioſiori, ante quartanæ chronicæ acceſſiones uſurpati, ægrum quendam nobilem prehendit, quo licet denuò ſedato, nihilominus tamen ſtata ſub paroxyſmorum periodo, aliquandiu veſtigia torminoſa adhuc perſenſit, quibus poſt aliquot periodorum intervallum, nihilominus ejuſdem febris Recidiva ſupervenit. Rectiſſimè SCHENCHIUS *Diſſ. ſupr. all.* §. 13. *Præter materiam, termini motus hujus*, (præcipitationis, ut cum vulgo appellat) *ſunt ſpectandi, ne plus obſimus, quàm proſimus, materiam morbificam præter neceſſitatem figendo, veluti perſæpè accidit, ut à datis hujuſmodi præcipitantibus & propinatis, epileptici quidem motus ſiſtantur, miteſcantque paroxyſmi febriles; verùm poſtea, quod præcipitatum fuit, circa nobiliores partes ſedem figens, circulationem ſanguinis ſiſtat, & mortem inopinatam inferat*; & §. 15. *Sic vidimus à præcipitantibus uterinis ortam fuiſſe dyſpnœam, à tertiana intermittente cohibita per ſpecificum febrile quotidianam & quartanam*. Motuum Epilepticorum præcipitantibus ſive figentibus talibus inhibitorum mentio à SCHENCKIO facta, in memoriam revocat puerum ingenuum X. annorum, epilepſiâ habituali particulari, diaphragma ſaltem primariò, hinc & ſecũdariò partes vicinas quatiente, correptum; qui præmiſſis præmittendis, alterantibus & evacuantibus, uſu pulveris ex *Viſc. corylin.* ℥iij *Corall. rubr. præp.* ʒj. *olei deſtill. ſuccini* gutt. xviij. M. aliquandiu omni mane continuato, à malo penitus liberatus videbatur. Sed corripiebatur poſt aliquot ſeptimanarum intervallum febri continuâ acutâ gravi, cum exquiſitis abdominis convulſivis circa umbilicum doloribus. Suſpicabar, fermenti morboſi ſpiram (ſecundùm ſimile *ſuprà inſinuatum*) concentrantibus iſtis & figentibus nimis quaſi intortam, & in motu ordinario impeditam, datâ occaſione eò concitatiori impetu, motus, ſi non eoſdem, ſaltem novos inſtituiſſe, ſicque vehementiùs Naturam ad extraordinarios morboſos motus ſtimulaſſe, idque partim ſolidas, quibus pertinaciùs affixum erat, partes, ſenſibiliùs irritando, (idque prout adhuc fixatum) partim Maſſæ ſanguineæ texturam & Craſin vitiando (prout ex parte reſolutum,) donec extraordinariis his motibus remittentibus, adeòque præ ſatis malis curatis, ordinarios in motus rediret, & priſtinum epilepticum malum eodẽ tenore denuò affligeret. Curabatur hoc ipſum inſequente demum anno perfectè, idque uſu acidularum Egranarum, Marte fermentum acidum abſorbente & enervante, ſpiritu acido minerali undique penetrante, & fomitem morboſum ſeu materiam occaſionalem potenter reſolvente & abſtergente.

Confirmatur per exempla. 1. ex regno vegetabili. §. 5. Juvat hæc ipſa, ceu magni in praxi ponderis, paulò ſpecialiùs per tria materiæ medicæ regna conſiderare, idque præſertim, quoad intermittentium febrifuga, quibus præcipitationis effectus primariò ferè adſignatus fuerit, ac quorum nocumenta ex illegitimo uſu manifeſtiùs patere ſolent. Superiùs dixi, *Corticem Peruvianum*, ſeu Hiſpan. *Palo de Calenturas*, h. e. lignum febrium, fugare ſuo uſu quaſvis Intermittentes, id quod veriſſimum arbitror: nec has ſolùm, quin à modernis is ipſe ad continuas quoque, tàm benignas quàm malignas, quin etiam plures ſymptomaticas lentas ſive accidentales, item, quæ ex decubitu materiæ peccantis in quandam partem oriuntur, ſucceſſu ab illis laudato adhiberi ſoleat. Sed hoc ſimul obſervari ſolet, quod ordinariò ferè alvi occluſio pertinax, tumor abdominis, ejuſque durities ac dolores tenſivi, inſequi ſoleant, quibus vel ſucceſſivè remittentibus, vel per purgantia propinata, aut ſpiritum ſal ammoniaci exhibitum, nonnihil irritatis, eadem febris, ſimili, interdum intenſiori, furore recurrat. Sanè aliquoties cum tædio contigiſſe memini, profligatas, ut videbantur, illo remedio febres, ex ſpiritus ſalis ammoniaci uſu promptè recidivaſſe; adeò ut caſu hoc in conſilium mutato, quibus ex corticis illius uſu, vel proprio auſu, vel Medici præcoci conſilio, febris ità palliata eſſet, ut evaneſcentibus licèt inſultibus, vel ſuprà dicta abdominis pathemata, vel artuum oſteocopos quaſi laſſitudo, vel virium deficientia cum nocturnis ſudoribus, pertinaciter ſupereſſent, adeoq; quibus pro tuta, ſimulq; cita cura, febriles Naturæ motus revocandi eſſent, iis per ſpiritus ſalis ammoniaci propinationẽ mox eadem febris reſuſcitata fuerit. Adeò infidum ſæpiùs eſt decantatiſſimum aliàs Chinæ Chinæ contra febres auxilium; etiamſi præmiſſis ſeduiò præmittendis & accuratâ methodo eadem adhibeatur, ut frequentiſſimè recidivam comitem poſt ſe trahat, ut *Williſius de febr. c.* 4 *p.* 153. *Chiffletius de pulv. Peruv. c.* 4. *Bartholinus Cent.* 5 *Hiſt.* 50. *Sydenham Meth. Curandi Febr. p.* 82. *& obſ. circa morb acut. p.* 96. quoque notarunt: quin interdum fruſtrà & abſque paroxyſmi levamine adhibeatur; conf. *Piens de Febr. p.* 2. *cap.* 12. *p* 275 Ut taceam ſingulare iſtud, quod refert *Sydenham. Meth. Cur. febr. p.* 82, *quoſdam pulverem illum, immediatè ante ante paroxyſmum exhibitum, è vita ſuſtuliſſe*. Vix adeòque tutiùs exhibetur, niſi vel declinante jam febre, quod reverà tardiùs fit in quartanis, vel robuſtioribus ſubjectis & laudabili Viſcerum euteniâ præditis, in ſpecie mechanicis, & laborioſam vitam agentibus, & qui poſt ejus uſum motu corporis vehementiori exercentur, propinatum fuerit, inſtituendo ſimul aliquot abhinc diebus ſummè neceſſariam purgationem. Obtinet hoc de cortice dicto, *ante paroxyſmum*, more hactenus recepto, exhibito, quacunque etiam ſubminiſtretur formâ, vel pulveris ad ʒj, vel infuſi in Vino generoſo à ʒj. ad ℥ij, vel decocti cum aceto Vini, cum & ſine ſubſtantia, vel eſſentiæ, cujus præter *Rolfincium de Chym p* 207. *& Zwelferum Pharm. Reg. p.* 76. optimã præparandi rationem docet *Blegny in Zodiac. Gallic. An.* 1. *obſ.* 1. *p.* 2., cujus præſcriptâ ratione diligenter præparatæ, & ad ʒß ante paroxyſmum exhibitæ, quin & intermittentibus diebus continuatæ uſu, nihilominus tertianas recidivaſſe haud abſque tædio expertus ſui. Concinnior adeòq; ferè ac tutior iſta videtur exhibendi methodus, quâ *poſt paroxyſmum*, & intermiſſionis tempore, idque præſertim in infuſo cum vino, repetitis tamen crebriùs vicibus exhibetur. Videtur enim ſic minus turbari Naturæ motus, minuſq; intempeſtivè concentrari, ſaltẽ non uno impetu quaſi incarcerari & figi fermentum febrile, quin ſucceſſivâ hujus correctione, & blandâ ſanguinis aliorumque humorum alteratione, cita, tuta, & jucunda magis videatur

Ano-

cura. Docet hanc methodum prolixiùs Autor Anonymus *Tract. de la Gueriſon des fieures par le Quinquina*, nuperrimè Pariſiis edito, de qua ulterior tamen conſulenda venit experientia. Saltem recordor, in quartana contumaci electuarium ad imitat. *Sydenham. Obſerv. de morb. acut. c 5. p.* 99, diebus intermittentibus propinatum, ſpem meam feſelliſſe; ſicuti in alio, ſimiliter quartanâ diuturnâ conſlictaro, poſt repetitum crebriùs cum antimonio diaphoretico permiſtæ Chinæ pulveris uſum, idque diebus intermittentibus quotidie bis vel ter, ut & ante paroxyſmum, profligatam apparenter febrim aliquandiu ſiluiſſe, donec datâ levi occaſione poſt aliquot ſeptimanas priſtinâ ferociâ reſurgeret.

§. 6. Modus curandi & ſupprimendi febres in hoc Cortice, eſt pomum Eridos. Præcipitationem fermenti febrilis multi afferunt. Non ineptè dicitur in *Cent. 2. Epiſt.* 42. BARTHOLINI *p.* 530: *Fermentum iſtud quartanæ hoc medicamento quaſi vinctum, & in unum compactum, niſi apti cujuſdam & appropriati purgantis beneficio è corpore educatur, vim ſuam fermentativam tandem exſerturum, unde perpetuum quartanæ fomitem derivare poſſemus.* Si liberiùs paulò, in re aliàs intricata, philoſophari licet, duplex ſubſtantiæ materialis differentia in cortice hoc obſervanda venit; *prima* particularum acrium inſigniter amararum, & aromaticarum: *altera* particularum ferè inſipidarum, (aut ſaltem ſubauſterarum) ſtypticarum, adſtrictivarum, quaſi magis terrearum, & ex hypotheſi TACHENII *Hipp. Chym. c.* 17. & 19. ad ſimilitudinem gallarum & malicorii (quorum effectus colcotharis ex vitriolo præcipitatorius pariter in aliis adſtringentibus radicibus & corticibus, v. gr. cort. tamariſci, fraxini, guajaci, rad. tormentillæ, fl. roſar. rubr. &c. obſervatur) alcali occulto, quod vicinius eſt fixo, imprægnatarum de ſale enim eſſentiali, quaſi vitriolato, ut vocant, ex ſubjectis talibus eliciendo, it. De vi vegetabilium adſtrictoria, in ſapore auſteriuſculo & textura quaſi aluminoſa fundata, vitandæ prolixitatis ergò nil attinet dicere. Uti itaque hæ *poſteriores*, fermentũ febrile acidum abſorbendo, illud figunt & concentrant, & ita quaſi in unum compactum reddunt, (unde pathemata iſta abdominis ex fibrarum & membranarum, occultè quidem, ſed pertinaciter irritatarum ſpaſmo ſcilicet, oriri videntur) ita illæ *priores* attenuant fomitem materialem plus minus viſcidum, reſolvuntque eundem, detergunt ſimul nonnihil primas vias, & hac ratione, præter inſignem, quem provocant, appetitum, Maſſæ Sanguineæ & ſpeciatim genitæ inde bilis acrimoniam volatilem, apprimè acuunt, eorundem dyſcraſiam ſub febrilibus paroxyſmis contractam corrigunt, vique diaphoreticâ eoſdem depurant; Uno nomine: *Diſpoſitionem* iſtam in ægro, cujus occaſione ſemper recurrunt paroxyſmi, (conf. SENNERTUS *de Febr. l. 2 c. 2 p* 66. & 69. 70.) & in quâ fundamentum quorumvis morborum chronicorum ponitur à Galenicis; (vid. BALLONIUS in ſuis ſcriptis, *in ſpecie l. 1. Conſ.* 106. & *de Virg. & mulier. morb. cap. 7. annot.* 13.) quam per *ſpecificum fermentum* non inconcinnè explicat TACHENIUS *Clav. c. 9. p.* 240. id quod & *Sennertus* jam ſubodoratus eſt, ut loco cit. conſtat, tollere videntur. Uti ergò proficuus pro febrium fuga cortex iſte utroque ex puncto exiſtit; ita ratione prioris illius figendo nimis, & intempeſtivè concentrando plus minus febrile fermentum, febrim ſiſtit, ſed non ſemper extinguendo penitùs, nec perfectè ſaturando acidum ſpecificum febrile, recidivæ occaſionem relinquit: *Poſterioris* verò ratione evenire arbitror, quod mox melius multò ſibi habere videantur ægri, & famem tantùm non caninam ſubinde contrahere, quin & recidivæ, quæ ſuperveniunt, utplurimum, (niſi aliud quid obſtet) faciliores curatu exiſtere ſoleant, quàm ipſa febris primaria, anteà ſaltem ſuppreſſa. Dubitare itaque licet, utrum præter ſingularem acrimoniam amaricantem tam ſpeciale quid in hoc cortice reconditum ſit, quod per ſimiles cortices ac radices, quin & per Viſca, non æquè commodè ſuppleri queat, ſi non ex toto, ob ſpecificam cujuſvis ſimplicis ſeminalem craſin, ſaltem maxima ex parte? Sanè uti ſaporis ſimilitudine gentiana ipſi propiùs accedit, *de quo paulò infrà*; ita ſuſpicari licet, coſtum Arabicum ſeu Syriacum, cum & ipſe de corticum ſit familia, prout in officinis hodiè receptus eſt, illius vice fungi poſſe. Alios quod attinet cortices, ſanè ex nuperrima amici relatione habeo, ſe ob pretium Peruviani hujus corticis carius corticem ligni guajaci in quartana, parili utendi modo, & æquè felici ſucceſſu, ſubſtituiſſe: Id quod ſanè haud improbabile videtur, præſertim ſi cortex ligni acrioris accipiatur. Deprehenditur ſcilicet interdum guajacum, cujus decoctum piperis inſtar acerrimum eſt, quod etiam jam HOFFMANNUS obſervavit *de Medicam. Officin l. 2. c.* 128. *p.* 380; & in hoc ferè differentia quajaci & ſancti lignorum conſiſtere videtur. Cortices tamariſci & fraxini, ac gentianæ (credo quod hujus radix intelligenda ſit) cum ſalibus additis fixis, illius Peruani loco cum fructu uſurpavit PIENS. *Tr. de Febr. c XI. p.* 259. & *c.* 12. *p* 275. Nõ ſecus ac DECKERS *Comm. ſuper Barbet. Prax. l. 3. c. 3 p.* 112. illius loco pulverem compoſitũ, baſi cortic. guajaci & fraxini ſuperſtructũ, ſubſtituit. De viſcis par ratio, quæ cũ cortice hoc Peruviano permutabilia quaſi videtur: Uti enim per viſcũ quercinum ʒj. doſ. ante paroxyſmum robuſtioribus propinatum intermittentes aliquoties curatas novi, id quod pariter PRIMEROSIUS ceu contra quartanam proficuum obſervavit *de febr. l. 3. c. X. p.* 300, quæ aliàs, in ſpecie corylinum, *de quo ſuprà*, ad epilepſiæ medelam ſpecificâ laude cluent; ita & hodiè Peruvianum illum corticem in Anglia ad epilepſiæ curam auſpicatò adhiberi, pro certo relatum fuit; non ſecus ac ad hypochondriaca, ut & hyſterica pathemata, it. pallidos colores, & Menſium ſuppreſſiones, à quibuſdam in Gallia, per experientiam confirmatis, commendatur. Gentianæ denique radix debito uſu ad illius corticis (qui gentianæ Indicæ fruticis, reſpectu noſtræ herbæ, eſſe videtur D. GLANTZ. apud HOEFFERUM *in Herc. Medic. p* 291.) vires propiùs accedit, ſine eo, ut abdominis, illa *de quibus ſuprà*, pathemata ejus uſum inſequantur; ſiquidem illa ipſa, ſaltem pulveretenus aſſumta, ad tormina abdominis, it. ad paſſiones hyſtericas, egregii uſus exiſtat. Quantum verò febrifugâ vi polleat, notharum præſertim ac chronicarum tertianarum, &c. ſpeciatim ſuccus ejus inſpiſſatus doſ. ʒj, vid. in SCHROED. *Pharmac.* ubi de gentiana, GESNERO *Epiſt. l. 2. p.* 61. AUGENIO *l. 7. Conſ. & Epiſt. 8. p.* 173, CHIFFLETIO *de pulvere Peruvian. cap.* 4. p. 35. Certè ʒj. pulveriſatæ ejuſdem, in vino generoſo aut vino abſinthite macerata, ſicque totum infuſum ante paroxyſmum propinatum, quin & pro neceſſitatis ratione reiteratum, eoſdem ferè cum illis corticis Peruviani effectus febrifugos exerere, obſervare licuit. Unde etiam radicis hujus beneficio adulterari jam corticem Peruvianum fraus inſtitorum didicit, ſurrogando ejuſdem loco corticem quercinum, decocto radic. gentianæ, pro amaritie acquirenda, ebrium & imprægnatum. Præfero tamen ipſi pulveri *extractum ejus cum ſpiritu vini factum*, ʒß ad ʒj, cum *ſalis* cujuſdam *urinoſi* vel *fixi*, ut *abſinthii*, ℈j, vel *volat. ut ſpiritus ſalis ammoniaci* à ʒß. ſociatum, variatâ tamen doſi ingredientium, pro ſymptomatum, in ſpecie caloris ac frigoris, ratione, in aqua appropr. ante paroxyſmum propinatum, ceu non contemnendum, etiam in quartanis, remedium. Æquipollere cortici Chinæ gentianam ejusque extractum aſſerit expertus LUDOVICI *in Pharmac. p.* 253. & 278; præfert verò eidem ſalia alcaliſata pro febriũ cura BARBETTE, multi uſus Practicus, *in Prax. c. l. p* 112. Utraq; ergò hæc juncta imprimis proficua erunt contra violentam, ut ſic dicam, fixa-

tionem, aut intempeſtivam concentrationem, attenuando ipſum fomitem materialem, ſaturando fermentum febrile, & per ſudorem ac Urinam depurando maſſam ſanguineam, unde eo ipſo Recidivæ ſimul præcavebitur inſultus.

z Ex regno animali.

§. 7. Animale regnum primariò partes duras ſuggerit, easque nunc igne calcinatas ſeu uſtas, nunc ſine igne præparatas. Omnia hæc, acida fermenta, & inde producta morboſa ſimilis ſaporis vitioſi, promtè abſorbent, & ità concentrant ac figunt; idque omnium maximè calcinata marina, quæ inter famoſiora ſunt ſpecifica febrilia illa CROLLII, ex teſtis longis Cochlearum, *in Baſil: p. 297.* & STROBELBERGERI ex matre periſtium, calcinatis, *Introduct. Remed. pro febr. p. 13.* Sanè hæc ipſa ad Calcis vivæ naturam propiùs accedunt, unde & recenter parata aquæ affuſione efferveſcunt & incaleſcunt, ac ſali ammoniaci commiſſa, hoc ſubitò ſal volatile eructat, abſorpto promtè acido ſalis ammoniaci; adeò ſitientiſſima acidorum exiſtunt, & ceu exhauſta corpora promtè cuivis acido acceſſum admittunt, illudque intimè imbibendo potenter figunt, ac ita paroxyſmos febriles inhibent. Ac ſanè legitimo uſu, ſpeciatim temporis & doſeos ratione, firmioribus ſubjectis exhibita, ut rectè hoc notat HARTMAN. *ſuper Croll. Baſil. p. 300.* quia infirmi talia non ferunt, ſæpiſſimè febrim feliciter profligant. Sed eo ipſo, quo potenter adeò figendo Naturæ motus ſuſpendunt potiùs, quàm quod fermentum febrile exſaturent, crebriùs non abſque nocumento propinantur. Nil familiarius, quàm calcibus talibus recidivas ſupervenire, nunc ſimplices, nunc, idque crebriùs, multiplices, & hæ ipſæ prioribus febribus ferè contumaciores, niſi benè tractentur; quarum rationes ex *ſuprà dictis* facilè erui poſſunt. Sin minùs hoc contingat, ſanè abuſu ſuo diuturnos languores, & interdum lentas febriculas, hecticis quodammodo ſimiles, poſt ſe trahunt, ut *ſuprà inſinuatum* Aliquoties etiam contigiſſe recordor, quod languores illi haud priùs ceſſerint, quàm Icterus quidam ſupervenerit, iſque cum ægrorum levamine, qui non tàm ex hepatis biliſvè vitio, ſaltem non primario, quàm ex læſa digeſtione prima, ejusque in inteſtinis deficiente perfectione, oriri videtur, quà chylus ſanguificationi ineptus, loco rubedinis, flavedine ſaltem vitioſâ inquinatus, tandem ſpontaneâ per motum inteſtinum ſeparatione & præcipitatione à reliqua maſſa ſecretus, Ictericam decœlationem induxit, volatilibus cum junctis amaris, v. grat. ſpiritu ſalis ammoniaci cum eſſent. cent. min. ac abſinth. facilè curabilem. Potiùs ergò ſaltem tutiùs uſurpantur non calcinata, ſed ſaltem vel ſimplici triturâ, vel prævià cum aceto ſecundùm MYNSICHT *Armament. p. 97,* aut cum lixivio acri ſecundùm ROLFINCIUM *in Chym pag. 379,* extractione præparata; Aut ſi uſtis nihilominus, certas ob circumſtantias, utendum, terreſtria calcinata, cornu cervi uſt. aut Ebur uſt. præferrem, inſigniter quoque abſorbentia & attemperantia, aſt non adeò concentrantia nec figentia, ac illa marina, quorum calces ad mineralem naturam ferè propiùs accedere videntur.

a Ex regno minerali.

§. 8. Minerali in regno excellit & frequentioris eſt uſus mars, ipſique affinia ſubjecta plurima, de quo cum ſæpiùs in his theſibus detur agendi occaſio, ſubjectum aliud, vitriolo ejus cognatum, multi pariter uſus conſideremus, & hoc ſit alumen. Simplex, ut inter febrifuga admodum decantatum, imò magis univerſale, utpote quod intermittentes præter, & continuis & hecticis debitâ ſub præparatione dicatum eſt, ita etiam quibuſvis in morbis Laxis, à methodicis Stricto oppoſitis, & huc pertinentibus, imprimis fluxibus quibuſvis, non contemnendi uſus, qua ratione in diarrhœis, dyſenteriis, uteri quoque hæmorrhagiis, reverà utiliter adhiberi ſolet. Quoad vim præcipitatoriam in febribus, equidem ad intermittentes vel crudum adhiberi poteſt; conf. *Exegeſ. Chym.* TENZELII *in Salam pag 664;* in ſpecie in quartana laudare iſtud ſatis nequit HARTMANNUS *in Prax. Chym. c. 238. §. 4 pag. 324;* & novi hanc ipſam contumacem, à Medico per plures Menſes tractatam, tandem pulvere, ab empirico, ceu univerſale febrifugum decantato, ex aluminis, nitri depurati & nuc. moſch. ad ℥j, cum pauco ſanguinis draconis pro fuco tincto, pro 3. doſibus, mox primâ ejus doſi ante paroxyſmum propinatâ profligatam: quod idem videtur eſſe remedium, quod alia licèt ſub compoſitione, ſuper baſi tamen aluminis, ad quaſvis laudat intermittentes RHUMELIUS *in Iatro-Chym. c. 13. pag. 427:* conf. Potio febrifuga PIENS *de Febr. l. 2. c. XI. pag. 259.* & *c. XII. pag. 276;* utut crudo tali præferendum videatur, ob cauſas, quæ *ex infra dicendis* ſponte patebunt, magiſterium illud SCHROEDERI *Pharmacop. pag. 479,* præterea ad ſcorbutum, quin & Epilepſiam, nonnullis laudatum. Continuas verò quod attinet, tam acutas, in quibus etiam ſimile artificiale aluminoſum concretum, ſcilicet ſacch. ſaturni, aut cryſtalli mineræ hujus cum ſpiritu nitri paratæ, quibuſdam multum extollitur, quàm lentas Hecticas, in his præparatio & digeſtio ſive coctio artificialis, ut dulcedo aluminis ſive ejus ſaccharum, ut vocant, acquiratur, neceſſaria videtur; de qua conſulendus POTERIUS *Pharmac. l. 2. c. 9.* & ſpeciatim DARIOTTI *de præpar. Medic. pag. 245. c. 24.* ut & HOFFMANNUS *in Clav. Pharmaceut. pag. 349.* cujus tamen proceſſus deſcriptio manca ex parte exiſtit, ejus verò (ut obiter hoc interſerere liceat) ſal cryſtalliſatum abſterſivum, *p. anteced.* 348, nil aliud eſt, quàm coagulum liquoris, qui alumini in aqua ſoluto, & cum ſale tartari præcipit. ſupernatat, & ſal tertium, tartaro vitriolato æmulum, conſtituit. Ac ſanè in dictis malis, & prætærea aliis plurimis, in quibus præcipitatione, ut vocant, opus eſt, lege artis præparatum & exhibitum alumen, nobile eſt ſimplex, de quo mirari ferè liceat, quod rariùs in uſum hactenus vocatum ſit, cùm debitè, ut dixi, præparatum ſaccharo ſaturni præferendum ferè videatur.

§. 9. Eſt alumen decompoſitum naturale, ex acido univerſali minerali, ſulphuris embryonati, rodente terram petroſam ſive calciformem, & ita cum hac ipſâ, mechanicâ neceſſitate, in cryſtallos octaedricas coaleſcente genitum. Sicuti enim vitriolum ex acidò ſimili ſulphuris embryonati & vena metallica martis vel veneris, ita alumen eodem ex acido & petroſo corpore in pellucidam ſalinam coaluit ſubſtantiam, pari modo ac vitriolum, gallarum decocto præcipitabilem: adeoque ſpiritus ſive acidum ſulphuris, vitrioli, aluminis, eſſentialiter coincidunt, qui tamen intimiùs longè in alumine quàm in vitriolo concentratus, adeoque magis fixatus exiſtit, vel igne magiſtro ſub deſtillatione docente. Unde etiam multum alumen ubi generatur, ibidem quoque vitriolum & ſulphur plerumque reperitur: nec rarum eſt, ex una eademque vena vitriolum & alumen excoqui; ſicuti quoque aluminis ſub præparatione urina humana multis in locis adjicitur pro vitrioli ſeparatione, & aluminis concinniori cryſtalliſatione, ex qua ſpiritus urinę & ſal volat., quod ex aluminis cum alcaliſato quodam deſtillatione prolicitur, natales ſuos derivat. Quæ omnia artificialis aluminis productio ex creta, cum ſpiritu ſulphuris ſoluta & cryſtalliſata, confirmat, qui ſpiritus cum marte aliàs & cum venere in vitriolum artificiale coagulantur. Uſum ergo præcipitatorium, & Organiſmi humorum, quibuſvis ex cauſis concitati, correctivum quod attinet; non præſtat hunc alumen ſapore & texturâ ſuâ adſtrictoriâ; adſtringere enim partibus ſolidis ſaltem, ratione fibrarum plus minus laxarum, canalium ac pororum vitioſè hiantium, competit, non fluidis concretis, qui coagulari aut ſaltem grumeſcere ejus uſu ſolent, uti in lacte, non ſecus ac albu-

mine

mine ovorum conſpicuum eſt; & qui effectus ab acido ejus primario dependent, ſicut adſtrictoria vis à ſpecifica ejusdem cum terreis particulis textura oritur. Interno ergò ſub uſu utcunque præparatum, præcipitatur mox in primis viis ab effluviis & contentis partium ſalſis volatilibus, parili modo atque extra corpus ab urina ſalſa ipſi accidere ſolet, & quale fatum vitriolata martialia aſſumta pariter experiuntur; adeoque acidum ejus volatile ſub ſalſo ſic acquiſito ſapore, vi abſterſivâ & inciſivâ ac alterativâ, quod ſuum eſt, agit, dum acidus morboſus odor vel ſapor, plus minus fermentativus corporis, caput mortuum præcipitatum aggreditur, à quo abſorptus & concentratus, ſive, ut vocant, præcipitatus, potenter adeò figitur, ut ceu incarceratus ac vinctus inermis penitùs reddatur. Uti itaque alumen compoſitionis & texturæ ratione cum vitriolo multùm conſpirat; ita etiam quoad mutationes, quas recipit in primis viis, paſſivas, & inde reſultantes in corpus alterationes, cum oedem coincidit, ipſo marte ejuſque vitriolo vi adſtrictivâ, it. febrifugâ, præſertim intermittentium, haud multum alumini cedente. Dum verò nimis figendo acida, intimiùs fermenta morboſa in ſuis mineris concentrat, quin & adſtrictoriâ vi motum humorum plus minus remoratur, ſanè illegitimo uſu palliare ſaltem morbos videtur, & vel diuturnos magis eoſdem, vel recidivantes, vel in alia pathemata degenerantes, redderet; id quod de ſacch. ſaturni, concreto artificiali aluminoi ſimili, *ſuprà* §. 4. *relata obſervatio* illuſtrat. Adeò legitimâ adminiſtratione ſaluberrimum quod exiſtit, perverſo abuſu, & inſufficiente præparatione, nocivum eſſe ſolet. Legitimam adminiſtrandi methodum docebunt ſequentia: quod verò præparationem attinet, hæc eò dirigenda venit, ut ſaturata nimis, adeoque fixior & auſterior terra petroſa ſeu calciformis ſeparetur à ſubtiliori vel faciliùs ſolubili, quæ vel proprio acido minerali, vel ejus loco aceti deſtillati ſuavi ſolutione, concretum magis ſalinum, minùs ſtypticum, minuſque adſtringens & auſterum, ſed acidi quaſi extraverſi & potentioris ratione magis reſolutivum, terræ ſubtilis verò reſpectu abſorptivum blandius, & acidi morboſi exactius ſaturativum, evadat.

Cautela pro legitimo uſu.

§. 10. Quoad legitimam ergò abſorbentium horum adhibendi methodum pro uſu interno, ſequentes Cautelæ ſpecialiùs obſervandæ veniunt. *I. Ritè præparata, non verò ſaturata, propinanda ſunt.* Præparatio variat, *partim* pro ipſorum ſimplicium præparandorum textura varia; ſic enim alio modo partes animalium duræ, ſive terreſtrium ſive marinorum, alio modo mineralia & metallica, præparanda veniunt; *partim* pro ſubjectorum, quibus exhibenda ſunt, conſtitutione diverſâ; ſic enim mars crudus, ſimpliciter pulveriſatus, ut in pulvere ſimplici Cachectico HARTM. *Prax. Chym. cap.* 171. §. 5, robuſtiori qui ſunt ventriculo, aut in quibus potentius dominatur acidum, convenit; conf. HAUPTMAN. *WolcKenſteiniſcher warmer Bad und Waſſerſchatz*, p. 211. it. GLAUBERUS 2. *Furnor. pag* 57; aliis delicatioribus infuſionem ejus & ſolutionem mitiorem, cum ſucco quodam vegetabili acidulo factam, requirentibus. Non ſecus ac liquor martis ſolaris, ſeu ſolutio iſta vitrioli naturalis rite parata, ac ſanè multi uſus, quibuſdam ſenſiliori Ventriculo præditis perquàm moleſta obſervatur, quibus Tinctura vitrioli martis Zwelferi, minus marte ſaturata, ſed ſale eſſentiali magis turgida, optimè contulit. Scopus ergò præparationis omnis eò collimet, ut (1.) commodè, reſpectu ipſius remedii, (2.) tutò ac jucundè, reſpectu ſubjecti ægri, (3.) efficaciter, reſpectu uſus, propinari poſſint.

I. Ritè ſint præparata.

Non ſaturata ab acidis.

§. 11. Cum verò uſus eorum in enervando præternaturali acido imprimis conſiſtat, manifeſtò ſequitur, acidis ſub præparatione ſui non nimis tractanda eſſe, quia exuuntur aliàs vi ſuâ abſorptivâ & inverſivâ, adeoque fruſtra propinantur; quantum enim extra corpus ſaturantur magis acidis, eò minùs intra corpus inſerviunt iiſdem corrigendis. Quinimò acidis extra corpus tractata diverſimodè, ſubinde ex mutata textura novas facultates, priſtinis plus minus immutatis, acquirunt, ſæpiùs abſterſivas aut diureticas, adeoque alienæ indicationi inſervientes. Rem exemplis quibuſdam illuſtrabimus. Priori ex fundamento meritò hodie rejiciuntur magiſteria ſic dicta, ex animalium partibus duris parata, tam præcipitata, quàm abſtractitia. Præcipitata quidem, dum ſolutio per acidum facta præcipitatur ab alcali, vel fixo vel volatili, vel à ſpiritu vitrioli. Priora einm ſunt calces terreæ, penitus inſolubiles, occultè ſalſæ, acidi ſolventis & alcali præcipitantis tam arcto connubio particulis terreis cohærentibus, ut nullo edulcorationis artificio penitùs liberari poſſint; exinde enim & ponderis augmentum. Dealbatur talibus aſſumentium Ventriculus, citra uſum alium. Coralia cum acidis, ſpeciatim cum ſpiritu vitrioli, blandè efferveſcendo, hunc abſorbent, qui tali eorum magiſterio affuſus ſine motu, ſine alteratione ulla, obſervatur; non ſecus ac perlæ cum quovis acido efferveſcunt, quorum magiſterium ſine motu illis additur. Poſteriora verò ſtyptici quid in concreto ſuo poſſident, & dum exactè vitrioli acidum elui minimè poteſt, guſtui licèt minus pateat, utpote in ſubjecto præcipitato, particulis alcalinis vol. plus minùs imprægnato, intimiùs concentratum, tamen vi abſorptivâ, concretis illis aliàs appoſitè convenienti, ferè privata exiſtunt. Nec eſt, quod dicas, poſſe ex his magiſteriis denuò recuperari ſal volatile, ſi ſcilicet addatur eiſdem alcaliſatum quoddam ſeu ſal fixum, ſic enim in examine ignis ſucceſſivè aſcendet ſal volatile. Verùm paucum eſt ſal volatile quod hac ratione acquiritur cùm maxima ejus pars ab acidis, aut ſolventis aut præcipitantis, enervata ac deſtructa ſit: Requiſita pariter hæc artis, alcaliſatum & ignis impetus, dum deficiunt in nobis, neque illorum reſuſcitatio in corpote noſtro expectari poterit. Altera differentia comprehendit abſtractitia, per ſpiritum nitri, it. vitrioli, aut Vir. ær. parata, quæ utut ſolubilia, quin & quædam eorum uſibus diaphoreticis aut diureticis convenientiora, quædam ſcopo adſtrictorio accommodatiora; attamen cùm ſub ſolutione iſta ab acidis craſis & textura concreti multùm immutata ſit, impoſſibile quoque acidum ſolvens penitùs adeò ſeparare, quin ejus multum, inſenſibiliter licèt, concreto cohæreat, quicquid etiam de ſuo Vir. ær. ſpiritu jactitet ZWELFFERUS *App. ad Animadv pag.* 66, hocque exinde novam plus minus, interdum ſolventibus vitriolatis non exactè rectificatis, ingrati, aut nauſeosè vitriolici ac venerei ſaporis texturam acquirat, adeoque crudorum ſuorum ſimplicium abſorbendi & invertendi vim nullatenus excrere valea: ob id præparata talia ſimpliciter, eorum magiſteriis longè præferenda erunt. Præparanda ergò veniunt potiùs vel ſimplici pulveriſatione & lævigatione, qualis in Coraliis, perlis, aut lap. cancrorum obtinet, vel ignis aut aquæ adjumento, ceu duorum magnorum ſolventium, ut appoſitè audiunt WILLISIO, quibus & tertium illud, aër ſcilicet, meritò ſociandum fuiſſet. Ignis adjumento quæ fit præparatio, ſuggerit calcinata ſeu uſta, vi abſorptivâ & inverſivâ, cum effectu adſtrictorio efficaciſſima: quibus tamen ob junctum uſum potentius & poſitivè magis diaphoreticum præferenda Philoſophica magis, quibuſdam in ſecretis habita, calcinatio, dum v. g. *raſur. cornu cervi* aut *ebor.* aut *unicornu* ℥ij. vaſi circulatorio, cujuſvis formæ, aut cucurbitæ duplici vel ſimplici, ſed alembico cæco munitæ, incluſæ, digeſtioni blandæ, ne ingratum, quod

ex

ex neglecto ignis regimine facilè fit, empyreuma contrahant, vel arenæ vel cinerum exponuntur: reſolvitur enim ſic phlegma ſpirituoſum, particulis ſalinis urinoſis nonnihil aculeatum, & proprium circulationis motu recludit corpus ac penetrat, ita ut poſt 8. vel 10. dierum moram hoc promtè pulveriſari ac in alcohol redigi poſſit, eo, quod nondum adeò reſolutum eſt, vel ſolo, vel novo denuo addito, digeſtioni iterum expoſito, donec totum ita calcinatum fuerit. Quoad præparationem horum ſubjectorum, quæ aquæ fit beneficio: hæc vel aquæ ſimplicis vapore inſtituitur, modo à ROLFINCIO *in Chym. 5. ſ. 2. cap. 22. p.* 336. deſcripto; vel elegantiùs per lixivium perficitur, modo primitùs in BARTHOLINI A. M. H. *Vol.* 3. *p.* 126. *&* 127. inſinuato. Iiſdem *ex cauſis ſuprà allegatis* meritò etiam ſuſpectus videtur crocus Martis quorundam aperitivus, ope lixivii nempe ex cineribus vegetabil. crebriori irroratione paratus: Ineſt ſcilicet Martis proprium acidum, facilè vel ſimplici aquâ, adjuvante tamen aëre, mobile, & quod in crocum ſub vulgari rubiginis nomine proprium corpus arrodit. Huic dum additur alcali fixum, acidum iſtud rodendo Martis corpus, ſimul arripit alcali, & ita coagulantur in Martis corpore, emergitque exinde corpus occultè ſalſum, terreum, iners, vi abſorptivâ maximam partem deſtitutum, niſi in quantum particulæ quædam Martis crudi aliquantulum adhuc uſibus his inſerviunt. Nec immeritò rejicere videtur GLAUBERUS *Furn. Philoſ. p.* 2. *p. m.* 57. crocum Martis per calcinationem ſulphuriam, mediantibus magdaleonibus ſulphuris, illius laminis vel bacillis ſcintillantibus admotis paratum; rodit enim acidum ſulphuris liquefacti Martē ſed ſimul concentratur pingue ſulphureum, non deflagrans, adeoque pulvis ex Marte & ſulphure compoſitus, hujus ob accretionem penitus inſolubilis obtinetur, nulliuſque adeò in corpore uſus, eo, quod acidi ſulphuris purioris ratione, vitrioli modo ſolubile & alterabile in nobis exiſtit, in aqua ſuppoſita ſoluto & abjecto.

§. 12. Ut itaque ſaturantur ab acidis abſorbentia plura remedia, adeoque primario ſcopo inepta redduntur, ita quædam eorum ab iiſdem, mutua ex connexione, novaque ſub textura, novas vires medicamentoſas acquirunt. Sal tartari ſuggerit nobis exemplum, quod vel in ſicca, vel per deliquium ſolutum humida ſub forma, nobile abſorbens, & acidi vitioſi corrigens, ſubminiſtrat, ſpeciatim intermittentibus in febribus, ſive ſolitariò ſive per infuſionem ſennæ ſociatum, ad imitationem RIVERII *Cent.* 1. *obſ.* 39. 40. *Cent.* 2. *obſ.* 6. *Cent.* 3. *obſ.* 32. *Cent.* 4. *obſ.* 84, adminiſtretur, ſanè utroque modo, tum olei per deliquium facie ad 30 vel 40. gutt. bis in die, quàm cum ſenna infuſum, alternatim uſurpatum, ut in chronicis quibuſvis febribus intermittentibus, ita ſpeciatim quartana, proficuum admodum ejus uſum expertus ſum, triplicem quartanam aliquando hyemali tempore hoc ipſo profligando. Sed ſi ſub artificioſa præparatione acido vel aceti deſtillati pro tartari regeneratione, ſub nomine terræ fol. tartari; vel vitrioli in tartaro vitriolato; vel nitri pro ſale febrili quorundam, reverà nitro regenerato; vel ſalis in ſpiritus ſal-ammoniaci deſtillat. pro ſale hypochondriaco, ſaturetur, vi acidorum ſaturativâ & fixativâ penitus depoſitâ, incidens, abſtergens, diureticum evadit concretum, ſordibus primarum viarum reſolvendis inprimis dicatum. Lapides cancrorū, uti abſorbentiū uſu & effectu non poſtremi exiſtunt, ita aceto deſtillato ſoluti ſub acquiſita hinc textura ſalſa multùm de facultate hac perdunt (utut à fortiori acido in corpore occurrente, præcipitata ex debiliori, illud imbibant plus minus, adeoque quàvis ſaturativâ facultate haud penitùs careant), aceto deſtillato juncto, viſcidas ſordes incidente & reſolvente) & diuretici magis evadunt. Notabiliter quoq; hoc patet ex ovorum, imprimis ſtruthionis, teſtis, egregiè abſorbentibus, ſpiritu ſalis in tertium ſalſum ſolutis citra inſignem vim ſaturativam, potenter incidentibus, & diureticis redditis. Terræ minerales ſigillatæ abſorbendo & figendo excellunt, ſed ſpiritu vitrioli vel nitri ſolutæ & ſaturatæ in liquoris ſtyptici, ſeu ut BARTHOLETO *de Reſpirat. diffic. p.* 586. audit, auri potabilis ex terræ ſigillatæ præparatione, texturam aluminoſam acquirunt, & ſtypticæ ac potenter adſtrictoriæ exiſtunt.

Quædam enim inde alienas vires acquirunt.

§. 13. His ipſi tamen quamvis abſorbentium per acida præparationem haud rejectam volumus, ſed ſaltem illorum perfectam plus minus ab his ſaturationem. Tantum enim abeſt, ut iſtam penitus excludamus, ut in quibuſdam ſubjectis omninò requiri videatur, præſertim mineralium quæ ſunt ex familia, partim ut jucundiùs & tutiùs propinari, partim ut uſui deſtinato meliùs ſatisfacere, partim ut præter effectum abſorbendi aliis ſimul intentionibus medicis ſatisfacere queant. Pro quibus ſcopis aſſequendis benigna mater Natura hic ducem ſe offert, quæ præter copioſa ſubjecta Martialia, ne horum crudorum uſu teneriora quorundam lædantur Ilia, ſoluta eadem, & quaſi vitrioliſata acidularum ſub forma nobis haurienda offert. Jucundiùs longè præ crudo Marte hæ ipſæ aſſumuntur, minuſque præ illo præcordia gravant, quin & ſpiritus acidus ſulphuris embryonati ſociatus incidendo attenuandoque viſcoſiores, aut hinc inde coagulatas ſordes, quaſvis obſtructiones, reverà tales, interiorum corporis viſcerum potenter reſerat, & canales meatuſque quoſvis eluit & abſtergit: dum præcipitatus à ſale volatile ſalſo, undique in nobis præſente, Mars per prævíam iſtam in acidulis arroſionem quaſi prædiſpoſitus, & in minutias exiles redactus, acrius occurrens acidum morboſum quodvis præternaturale noſtris interaneis hoſtile, promtè abſorbet & imbibit, illudque ſecum coagulatum ſordium nigricantium ſub ſchemate eliminat. Non ſecus ac ex vitriolo per alcali quoddam præcipitatus Mars, Terræ cujuſdam mineralis aut Ochræ facie cadens, cujuſvis acidi promtiſſimè abſorptivus exiſtit. Ad imitationem ergò Naturæ pro ſcopo, ut vocant, aperitivo, ſeu potiùs abſorptivo, inter tot præparata Martialia non ultimus eſt Liquor Martis ſolaris dictus, ex magneſia vitriolata, ſponte ſuâ in aëre in vitriolum effloreſcente, qui in locum acidularum naturalium ſurrogari commodè poterit: ſicut in forma ſicca ſit paratum exinde vitriolum Martis ad albedinem, aut aliqualem ſaltem rubedinem calcinatum, ad imitationem nempe *Excell.* CNOEFELII *in Append. Anni* 6. *&* 7. *Miſcell. Acad. Natur. Cur. pag.* 105.

Non tamen quævis per acida præparatio rejicienda.

§. 14. Quantum ergo differant tam acida quàm ſimplicia abſorbentia, & imprimis qualem ad ſe invicem reſpectum mutuò foveant? probè conſiderandum venit. Sunt enim acida, quæ ſubjecta quædam intimè penetrant, & arctiſſimà ex minutorum corpuſculorum aſſociatione partim novum concretum conſtituant, partim vim abſorbendi penitùs deleant. Sunt è contrà alia, quæ ſaltim arrodant, ut ſuperficiali contactu paſſivis ſubjectis adhæreant, facile ob id, quocunque fiat modo, potiſſimùm tamen per præcipitationum modos, ſeparabilia à ſe invicem, ita, ut utrumque deſtinationi debitè ſatisfacere queat, quin & pro hac magis diſpoſitum redditum ſit. Differentiæ hujus fundamentum in mechanicæ conformationis neceſſitate formaliter & proximè conſiſtit; cui interdum & eſſentialis ſive radicalis ſeminalibus ex principiis, materialiter & remotè ſubeſt. Ut in exēplis iis, quæ hactenus conſiderata fuerunt, ſubjectis, analogis, iiſq; manifeſtioribus inſiſtamus, quàm arctum connubium ineunt ſpiritus vitrioli & ol. tartari per deliqu., quod vix ac ne vix quidem arte penitus diſſolvi poteſt? hinc mutatur utriuſque textura, & novum novorum attributorum emergit concretum. Quàm laxè

Sed ſaltem [illegible] tatio.

verò

verò Marti idem vitrioli ſpiritus adhæret? ita, ut vel facili igne, vel levi præcipitatione, ſeparabiles invicem exiſtant, Marte ſeparato, vi abſorptivâ ob ſui in particulas minutiſſimas confractionem, & ex textura metallica in magis apparenter terream alterationem, ut mechanica Chymica ad oculū docet, promptiori & potentiori ſic inſtructô. Quāta differētia inter ejuſdem Martis à ſpiritu vitrioli & ſpiritu nitri factas ſolutiones, & hinc ſeparati ejuſdem denuò notabilis alterationis diverſitas? Intimiùs longè penetrat & diſſolvit nitri ſpiritus, idque tantâ cum violentiâ & impetu, ut inſignis æſtus exinde exſurgat, & tam arctè ſocientur ſolventis & ſoluti particulæ, ut vix ullâ vi divelli penitùs queant, quin magna illius portio huic arctiſſimè infixa cohæreat. Vitrioli è contrà ſpiritus aut oleum arrodit potiùs corpuſcula Martialia, idque lento magis (reſpectivè ſcilicet) motu, minuſque intimè invicem cohærent. Unde ibi quidem emergunt concreta texturæ perquam adſtringentis, & ſaporis inſigniter ſtyptici, ſcopo poſitivè adſtringendi convenientiſſima, abſorbendi uſu minus apta. Hîc verò vitriolum dulce concreſcit, ſcopo, ut vocant, aperitivo, ſive acidorum vitioſorum correctivo, etiam præ crudo Marte longè aptiſſimum. Imò eſſentiâ utut conveniant ſulphuris & vitrioli acida ſtagmata, tamen cum ſulphure, ſive viâ ſiccâ calcinando, ſive humidâ, illius ſpiritum recipiendo, paratum vitriolum, præferendum videtur ei, cum vitrioli ſpiritu facto. Accuratè enim ſi rem conſiderare velimus, purius & quaſi virgineum magis exiſtit ſulphuris acidum, & quod in corpus Martis faciliùs penetrat, ejusque particulas ſubtiliores exactiùs dirimit, & meliùs reſolutivum & abſterſivum exiſtit Vitrioli ſpiritu, ob liquaminis metallici, plus minus ſulphurei, ſocietatem, nec rectificando quoque penitus ſeparabilis, (niſi ante vitrioli deſtillationem artificioſâ depuratione mediante priùs removeatur,) minus puro, minuſque ſubtili, nec Martis adeò exactè penetrativo exiſtente. Vix itaq; aſſenſum mereri videtur ZWELFFERUS in *Mantiſſa ſpagyrica P. 1. cap. 3. pag.* 337, dum crocum Martis Cachecticum, adeoq; aperitivum, hoc eſt, acidi abſorptivum, cum nitro detonando parare docet. Equidem labor ipſe ob alias, quibus anſam præbet, ſpeculationes, nec inutilis, nec injucundus exiſtit, præſertim dum ſulph. Martis externum ſic manifeſtum redditur in deflagratione ac alcaliſatione nitri, effectu planè eodem, qui aliàs ex ſimili nitri cum ſulphure, antimonio, tartaro, carbonibus, ſanguine animalium, oſſibus aut cornibus animalium tractatione accidit, adeò omnium trium regnorum ſulphura hoc in effectu & operandi modo conſpirant: quin & amici relationi debeo, in deflagratione iſta flores Martis & Nitri ſimul elevari, qui, in ret. tubulata ſi inſtituatur operatio, pro eleganti colligi queant remedio, de quo experientia conſulenda. De cætero, qui iſto modo obtinetur crocus, non ſecus ac cum ſpiritu vir. ær. exinde parata Tinctura, revera terreæ, ſtypticæ, exactè ſaturatæ, & minus aperitivæ, acidivè correctivæ eſt texturæ. Affuſus huic croco ſpiritus ſalis lentè, & non niſi longo intercedente tempore, tantillum ejus diſſolvit, unde ruberrimam quidem contrahit Tincturam, ſed ſaporem exhibet horridè vitriolicum, potenter adſtrictorium & manifeſtæ adhuc aciditatis ſuæ participem. Saturatus ſcilicet Mars jam ſufficienter, alio ab acido impraegnari recuſat. Præparatio ergo abſorbentium aut ſaltem commiſtio cum quibuſdam acidis, nunc neceſſaria, nunc pro certis intentionibus etiam utilis, omninò exiſtit, prout in acidulis §. 13, vitriolo Martis cum Lap. Cancrorum §. 12, teſtis ſtruthionis *c. l.* hactenus illuſtravimus, modò ſaturationem perfectam, & hujus ratione virtutis abſorptivæ deſtructionem evitemus.

Cautel. II. moderata doſis exhibenda. §. 15. Pergendum ulterius in debita abſorbentium uſurpandi methodo, ubi *Cautel. II. Non niſi moderatâ doſi exhibenda ſunt*. Peccatur hic frequentiſſimè in exceſſu, dum aut ſæpiùs reiterantur, aut diutiùs continuantur, aut copioſiùs unâ vice ingeruntur. Determinat doſeos rationem in genere acidi morboſi quantitas & exſuperantia major vel minor, quin & ejuſdem qualitas ſive acrimonia corroſiva, potentior aut debilior. Poſterioribus in caſibus uti minor omninò ſufficit quantitas remedii; ita in prioribus major indicatur copia. Moderandus tamen ita eorum uſus, ut partitis potiùs vicibus, quàm ſemel, idque eò ſuccinctâ magis doſi, quò diutiùs iiſdem inſiſtere cogimur, adhibeantur; intermittendo ſubinde eorum uſum, quamdiu ſymptomata nō nimis urgent eundem. Obſervanda quoq; morborum vel continuorū vel intermittentium differentia: in iſtis, cùm continuato ferè uſu adminiſtrentur: minori doſi unâ vice; in his verò cùm interpolatis vicibus adhibeantur, copioſiùs unâ vice propinare licet. De cætero, uti ſemper in præternaturalis cujuſvis remotione feſtinandum lentè, cum quævis ſubita mutatio ſit periculoſa; ita in his auxiliis quæ intenditur alteratio, tutior eſt ſucceſſiva quàm repentina. Utut enim minus nocere videantur, cum paſſivè potiùs ſe habeant, & privativo modo proficua ſint, quàm alia alterantia, quæ poſitivè magis ſenſiliùs vel contenta immutando, vel ſolida afficiendo, operantur; immoderata tamen doſis etiam ſua infert incommoda, de quibus *ſuprà* §. 3; utut ob modò inſinuatam rationem, magis lenta, quàm acuta, ſeu magis ſucceſſiva & diuturna, quàm ſubitanea, ſed exinde etiam minùs citò denuò corrigibilia, inferant nocumenta. Nempe idem mihi videtur ſub inconſideratâ horum doſi accidere, quod picantibus uſu venit, qui moderato rerum ardentiùs deſideratarum uſu, ceu alimento medicamentoſo, ſaturando ſpecifici ſaporis acidum ſtomachale, levantur & melius habent; aſt nimio eorundem abuſu anorexias, dyſpnœas, cachexias, febres lentas, & mille mala incurrunt. Stolida quarundam virginum fert opinio, cretæ, præcipitantium ſive abſorbentium non poſtremi, uſu candorem faciei ſe ſibi conciliaturas; quæ tamen, quantum continuatâ ejuſdem ingeſtione lædantur, quoad primæ digeſtionis, & dependentium inde reliquarum negotium, quotidiana loquitur experientia. Quodſi ex picæ ſtimulo vel cretam, vel calcem vivam, vel ſimilia devorent, modò non nimio fiat exceſſu, auxilium potiùs exinde, quàm nocumentum experiuntur, quod iiſdem ſanis haud æquè impunè licitum foret. Aſt ſi & in pica quoque excedant in dictorum uſu, ſupra enarrata mala pariter effugere nequeunt.

§. 16. Præter dicta in irrationali abſorbentium & ſaturantium uſu ſit *Cautell. III. Curioſus ſelectus eorum inſtituendus*. Haud enim omnia æquè omnibus conveniunt. Nec poſtrema prudentiæ medicæ pars eſt, acutè hariolari, quale remedium ægro, præ alio ſimili magis conveniens ſit. Cum itaque tanta luxuria ſit abſorbentium remediorum, meritò, eadem curioſè diſcernenda, & quid convenientius ſit? eligendum. In ſelectu tali inſtituendo reſpectus habeatur tam ad ipſa remedia, quā ad ægros. Remedia quod attinet; ſelectus ſub eorum uſu inſtituēdus triplici ex ratione: I. *Propter eorum inſignem varietatem*, *ſupra c.* 1. §. 11. 12. 13. 14. 15. enarratam. Sunt enim vel nativa vel præparata; hæc vel ſimplicia vel compoſita; utraque à textura & proprietatibus nativis plus minus abeuntia: Sunt inſipida, terrea, aromatica, amara, auſtera, dulcia, urinoſa, eaque tàm fixa quàm volatilia, &c. Quę univerſa & ſingula æqualiter adhiberi nequeunt, cùm ubique certus reſpectus agentium & patientium omninò requiratur. Speciatim unam ſaltem notabilem ingebo, & quæ ad præſens negotium magis facit, differentiam. Acidi peccantis enervationi dicata ſunt illa omnia, ſed diverſimodè hoc præſtant, tàm reſpectu acidi

Cautel. III. debitus ſelectus inſtituendus.

Iſque vel reſpectu Remedii.

pochondriaci abſorptivum eſt & correctivum; vid. MOGLINI *Vellus aureum p.* 8. & 9; quod cum ſalibus compoſitum, reſpectu ignis vim novam fulminantem, reſpectu corporis vim potenter reſolutivam, abſterſivam & laxativam, & in infantibus peculiariter antiepilepticam acquirit. Lunæ magiſterium artificioſè paratum, uti acidi melancholico-maniaci ſpeciale correctivum ſuggerit, unde & ex effectu quibuſdam *Pulvis ſtultorum* appellatum eſt; ita eadem Luna cum acido nitri impregnata, internè potens hydragogum, externè penetrans eſcharoticum, exhibet. Sub ſelectu adeoque abſorbentium horum, præter nativas facultates, & ad adſcititias, ſub præparatione & compoſitione, aut in primis viis alteratione oriundas, plus minus ſtatui ægro accommodatas, reſpectus ſedulò habendus eſt.

Vel reſpectu Ægri.

§. 18. Ægrum quod ſpectat: hujus conſideratione ſelectus inter remedia abſorbentia accuratiùs inſtituendus pariter, triplici ex fundamento (I.) *Propter individuorum ægrotantium varietatem*. Dum non hominem in genere, ſed hunc vel iſtum in ſpecie, tractandum habeat Medicus, ad Τὸ καθέκαστον in curationibus quibuſvis deſcendat, vel HIPPOCRATE monitore. In omni verò ſubjecto tali, præter generales, quoad temperamenta, ætates, ſexus, &c. rationes, ſpecialis cujuſvis individui *Idioſyncraſia* vel maximè attendenda venit, ſive eadem nativa, ſive adventitia fuerit, ſive in ſpiritu inſito aut influo, ſive humorum corporis ſpeciali Craſi, ſive partium ſolidarum differenti texturâ radicata exiſtat. Nam hujus ratione, ut ad diverſas ægritudines plus minùs declinat æger, ita etiam remedia quædam plus, quædam minus, appropriata exiſtunt. Sunt qui ſaccharum Saturni admodum horrent, aliis nil inde ſentientibus: Mulierem novi, quæ liquorem Martis ſolaris non benè ferre poteſt, Tincturâ vitrioli Martis Zvvelferi, aut ſolut. Martis cum ſucco pom. ipſi amica; idque, ut ſuſpicor, ob delicatam magis fibrarum ventriculi texturam, earundemque exquiſitam ſenſilitatem. Sed cùm frequentiſſima ſunt ſimilia Idioſyncraſias exempla, obid, non niſi iſta adhibeantur abſorbentia, quę individuo ægro, ut tali, conveniunt, & ſpeciatim Idioſyncraſiæ ratione ipſi non contrarientur. (II.) *Propter acidi peccantis diſtinctas proprietates*: quod uti in artificialibus, v. gr. ſub præcipitationis negotio, pro ſui varietate ſubindè aliis magis appropriatis alcalibus, aut his cognatis abſorbentibus, ſaturandum venit; ita etiam in therapeuticis, aliis atque aliis ſubinde corrigendum venit invertentibus. Quò magis enim appropriatum ſapori acido ſaturando fuerit auxilium, eò perfectiùs illud extinguitur, & tutius citra vel recidivam, vel alius affectus epigeneſiam, curabitur morbus: uti enim mechanica ex figuratione ſpiritus vitrioli à ſale tartari exactiùs ſaturatur, quàm à Marte, & aqua fort. à Venere quàm à Luna; ita & ſubordinatio talis ſaturantium, reſpectu acidorum diverſorum in contentorum ſtatu morboſo, omninò locum habet. Nunc enim acrius exiſtit idem, nunc mitius: illud, quale in ſcorbuticis, ac quamplurimis hypochondriacis, fortioribus abſorbentibus, in ſpecie metallicis, enervandum; huic, quale in vulnere, vel ſtranguria, Lapillis cancrorum ſufficientibus. Moleſtiam pluribus creant ſalia urinoſa, tàm fixa quàm volatilia, in quibus ſcilicet acrius luxuriat acidum, idque ob effervescentię motum, quibus inſipida & terrea magis appropriata exiſtunt. Fixius quorundam obſervatur acidum, in alio, quod volatilius. Tertianarum fermentum acidum præ ardentium continuarum fixius eſt, volatilius verò præ illo quartanarum: cujus mutati ſtatus reſpectu non rarum, permutari invicem has febres, adeò, ut quæ continua fuerit, in tertianam intermittentem mutetur & contra, prout tertianæ in quartanam, & contrà; vel ſponte æquinoctiorum ſub mutationibus, & hinc contentorum fluidorum, mediante aere inſpirato, ad majorem vel minorē reſolubilitatem & volatilitatem diſpoſitione, degenerare ſolent. Unde abſorbentia nunc fixiora, nunc volatiliora, & hæc nunc macra, nunc oleoſa conducibiliora. Antimonialia ſcil. fixa in ardentibus potius conducunt, quàm quartanis, & in his ſpiritus ſalis ammoniaci aromaticus potiùs, ſimplici pro tertiana ſufficiente. Ante omnia autem ſpecificus acidi peccantis ſapor, & inde determinatæ dependentes, determinatarum quoque partium læſiones, accuratè conſiderandus: Aliud enim acidum vexat hypochondriacos melancholicos, aliud Ictericos, aliud variolis vel morbillis correptos, aliud pleuriticos & hepaticos, aliud podragicos, aliud gonorrhœâ affectos, idque diſtinctum in benignâ, ab illo in malignâ, & ſic tantum non in infinitum. Hiſce ergò ſpecificis ſaporibus appropriata ſuperiùs inſinuata, opponenda remedia, utut à priori, non ſecùs ac ſaporum vel fermentorum morboſorum natura, imperſcrutabilia, adeoque à poſteriori, per experientiam ſaltem comprehenſibilia (III.) *Propter affectuum præternaturalium in ægris multiplicitatem*: quæ ſive connexi ſive ſeparati exiſtant, ſelectum abſorbentium ita determinant, ut nonniſi talia, quæ nocere non poſſunt, reſpectu juncti affectus alterius præternaturalis adhibeantur. Saccharum Saturni, & ſuper ejus baſi conſtructa Tinctura antiphthiſica, it. liquor alterans ex alumine, ſudoribus nocturnis plus minus colliquativis, tam poſt febres diuturnas, quàm ſcorbuticorum aut phthiſicorum, optimè proſunt; ſed iis vix adhibentur tutò, qui ſicciori ſunt alvi, ſeu hujus obſtructionibus obnoxii; hanc enim conſtipant, propterea in diarrhœis colliquativis, ut & dyſenteriis, proficua exiſtunt. Martialia Cachecticis, Ictericis, & inde Hydropicis, ſunt optima, non tamen quibuſvis, quin noceant ſiccioris, & (apparenter) calidioris qui ſunt conſtitutionis, vel quorum hepar aut lien, aliavè abdominis viſcera infarcta, ad ſcirrhoſam conſtitutionem degenerant, ut jam ſupra ex TACHENII *Clave p.* 181. & 192. indicavimus; ſed illis ſaltem proſunt, qui magnos lienes, & ſi non aquâ, ſaltem *amurcâ ſanguineâ nigricante tumidos ac turgidos habent*, ut dicit BORRICHIUS *Hermet. Ægypt. Sapient. p.* 303. Salia volat. & ſpiritus urinoſi multi uſus ſunt ſaturativi plurimis in affectibus, ſpeciatim hyſtericis dictis, nominetenus ſpiritus ſalis ammoniaci ſimplex, aut aromaticus, aut Liquor Cornu Cervi ſuccin. , qui tamen nimio menſium fluxui obnoxiis non abſque mali hujus irritatione, aut gravidis vix abſque abortus periculo, propinantur: Sicuti idem ſpiritus ſalis ammoniaci, qui debilioribus ſunt oculis, interno uſu inimicus ferè videtur, ſenſibiliter eoſdem lædendo, quod plus unâ vice obſervaſſe me viſus ſum, de quo tamen uberior conſulenda experientia. Eadem ſalia volatilia primatum uti ducunt in febrium malignarum curâ, tamen ſub hæmorrhagiæ facilè inde concitandæ metu, ut bene monet BORRICHIUS *in* BARTHOLINI *Vol. IV. Act. Med. Hafn. p.* 166, prudenter propinanda ſunt. Recordor juvenis, generoſi ſpiritus, ſplenetici tamen, hæmorrhagię habituali, ſubinde enormi, præſertim Vini ſub uſu, obnoxii, qui uti Martialibus ab iiſdem præſervatur in ſpecie liquore Martis ſolari, ita ſpiritus ſalis ammoniaci uſu eædem provocantur. Hypochondriacorum vaga, præſertim quæ abdomen affligunt, pathemata, abſorbentibus pluribus, in ſpecie marinis, animalium partibus duris, item ſalibus alcaliſatis, ſopiuntur; cavendo ab iſtis, quę adſtringendi vim vel habent, vel facilè acquirunt, ut terris mineralibus; quò magis enim tallum clauditur alvus, eò deteriùs affliguntur hypochondria, aliæque per conſenſum partes.

Talia

Talia adeoque eligantur ubique Præcipitantia, quę ab aliis ſimul permittuntur indicantibus, ne tantum ex una parte noceamus, quantum proſumus ex altera,

Caut. IV. Ordo debitus obſervãdus.

§. 19. Pergendum ulterius, & notandum pariter IV, quod in exhibitione eorum *debitus Ordo non negligendus*. Sub inſigni ſcilicet remediorum talium varietate uti primò ſelectus debitus, ita poſtmodum eorundem Ordo, probè obſervandus. Hujus ratione triplex illorum differentia imprimis notanda, dum ſunt vel *temperata* ſive inſipida, vel *acria*, qualia ſunt urinoſa ſalia, & hæc vel *fixa* vel *volatilia*. Scil. non rarum eſt, adeò contenta acriora acida in quibuſdam ferocire, ut cum urinoſis in efferatam effervescentiam, contentorum inſigniter alterativam, continentium ſenſibiliter irritativam, coëant. Preterea motus morbi ratio hîc ante omnia habenda eſt, celeris ipſe ſit, an verò tardus? & chronicum, an verò acutum ſit malum, quod affligit? In *Chronicis* enim præſtat omninò temperata iſta inſipida præmittere, quorum attactu frangantur, ut ſic dicam, dentes aculeati acidi efferati, quo minori cum tumultu ab urinoſis poſtmodum ſaturetur. Semper enim inſipida illa ſive temperata præ acrioribus tutiora obſervantur, minori ſaltem cum tumultu proficuo. Sed abſorpto & fixato acido, ferè aut ſaltem maximam partem ulteriori uſu carent, dum acria ſive urinoſa, præter hoc, quod acidum ſaturent, in ſalſi texturam cum eodem coëunt, & ita abſterſiva, reſolutiva, & diuretica ſimul evadunt. Cùm etiam nunc primas vias magis occupet acidus ſapor, nunc altiùs intra corpus, hujuſque partes tàm continentes quàm contentas, odor ejus penetrarit, utut ex illa regione ferè primariò ſpirans, ob id fixis præmiſſis, in primo ſui fonte corrigantur prius acida; quibus volatilia, id quod altiùs penetravit ſaturando, & diaphoreſeos beneficio eliminando, auſpicatò ſubjunguntur. Sæpiùs hoc in ægrorum, chronicis morbis laborantium, viſitatione obſervare contigit. Haud ita pridem curæ meæ ſe obtulit mulier mediæ ætatis, hyſterico-ſcorbutica, ſimulque ſplenetica, præter ſenſibilia, eaque ſpaſmodica, abdominis pathemata, ad melancholiam declinans, unà cum menſium ultra tres menſes ſuppreſſione. Hæc ab exhibito ſpiritu ſalis ammoniaci p. iij, cum ſpiritus Cochlear. p. 1. mirè offendebatur, omnibus ſymptomatis notabiliter exaſperatis: ſed depoſito tantiſper hujus uſu, & præmiſſis abſorbentibus Martialibus Corallatis, ſalibus fixis, interpoſitis paucis laxantibus, & ſic ſaturatis ac edulcoratis acrioribus primarum viarum contentis, repetito ejuſdē ſpiritus uſu, mirè recreabatur, & cum ſenſili levamine per plures dies ejuſdem uſum continuabat. Quartanæ, quę omnium Practicorum conſenſu in principio blandiùs tractandę ſunt, niſi ſubjecta robuſtiora & [illegible] eædem corripuerint, quàm facilè ac inſigniter acrioribus iſtis irritatæ, multiplicato furore reſurgunt; de quo minùs metuendum, ſi Martialibus (aliis ſimul, præſertim attenuantibus & incidentibus non omiſſis) amaris ſociatis intermiſſionis die ſucceſſivâ alteratione temperentur contenta acriora, quo tutiùs ante paroxyſmum urinoſa iſta, acriora licèt, ſed etiam nunc inſipidis plus minus maritata, propinentur. Scilicet *acutis* in morbis, aut ſaltem *chronicorum gravioribus paroxyſmis*; fauſto cum ſucceſſu, inſipidis acria, item fixis volatilia, ſociantur, & urgente præſertim affectu, quo plurimis indicationibus ſatiſfieri queat, junctim propinantur, idque ſpeciatim in caſu, quo liberior diaphoreſis unà promovenda. Hyſtericis ſanè & hypochondriacis inopinatis non rarò paroxyſmis; &, quæ his propiùs accedunt, Colicis convulſivis, epilepticis internarum ac externarum partium convulſionibus, vagis ſcorbuticorum pathematis, & pluribus ſimilibus malis, ſpiritus ſalis ammoniaci, & quælibet ſalia volatilia cum fixioribus abſorbentibus, juncto opere optimè ſuccurrere ſolent. Nec ineptè plures ſpecific. febrile Strobelberg, it. Corallia præparata, cum ſale abſinthii in Tertianarum cura copulant: aut huic ipſi ſali fixo, ſpiritum ſalis ammoniaci potionis formâ, pro quibuſvis intermittentibus profligandis jungunt: quam methodum & obſervavit DECKERS *in Comment. ad Barbette Prax. l. 3. c. 3 pag.* 113; ſaltē quod Spiritus ſalis ammoniaci doſis parcior videatur. *Continuis* in *benignis* abſorbentia Cervina, & figentia antimonialia, cum ſale volatili, aut Cervino aut Viperino, debitâ ſub proportione & formâ eleganter propinantur: id quod in pleuritide, hepatitide, & maturatâ operâ in anginâ, & quibuſvis comitatis ſic dictis febribus, pariter obſervari debet. *Malignas* verò quod attinet febres, quarum fermentativus odor mole ſubindè minimus, adeoque inſenſilis, minùs fluida corporis, quàm ſpirituoſa inquinat, quo ex fundamento contagioſæ quoque, ſi non omnes, pleræque ſanè exiſtunt, (non ſecus ac cæteri extra febres contagioſi morbi;) alia ferè harum eſt ratio, in quibus, utut & ſimilis fixorum cum volatilibus copula haud adeò inepta exiſtat; volatilium tamen imprimis, idque ſub principio, etiam ſolitariò exhibitorum, potior omninò & ratio & operatio eſſe ſolet; id quod agendum reſtitat, pro contentorum, febrilibus ſub turbis, plus minus vitiatorum alteratione præternaturali emendandâ, fixis temperatis ferè abſolventibus: de quo, ne nimis prolixus ſim, conferendus Vir multæ experientiæ magnique laboris LUDOVICI *in Pharmac. p.* 237. 261. 283. 284. 284. *& de ſale vol. tartari p.* 86., *it.* PAULI *Digreſſ. de Febr. malignis, &c.*

§. 20. Præter dicta, in rationali abſorbentium & ſaturantium horum uſu ſit *Cautel. V. Convenienti tempore adminiſtranda veniunt*. Occaſio enim, quę aliàs præceps, ritè obſervata, medicationis cujuſvis eſt anima. Adeò & hîc in tempore venire, multum eſt. Triplici circumſcribitur termino, præteriti, præſentis & futuri; debitâ ex quorum obſervatione legitimus agendorum ordo emanat. Quem, triplicis differentiæ hujus reſpectu, Inſtitutioniſtę communiter inſinuant, dum *quid ante quid, quid cum quo, quid poſt quid, agendum atque curandum ſit*, attendere ſedulò jubent: Omnia hæc primariò ex motu Naturæ plus minus ordinato aut turbato, & acidi morboſi impetu, vel imminente, vel nimis urgente, dijudicanda veniunt.

Cautel. Conveni tempor. uſurpa

§. 21. Quodſi differentiæ hę temporis, & hinc adminiſtrandorum remediorum occaſio debita, conſideretur, ante omnia monendum videtur, *(1.) ratione temporis præteriti*, quòd non, *niſi præmiſſis primas vias abſtergentibus & purificantibus, uſurpanda ſint*. Naturæ ex juſſu inteſtina recipiendis & excernendis ſordibus, tam naturaliter ex aſſumtis, neceſſitate materiæ natis, quàm præternaturaliter ex venoſo genere per abuſum quaſi vaſorum felleorum ac pancreaticorum, quin & glandularum inteſtinalium eò derivatis, dicata ſunt; unde hæc loca nunquam colluvie plus minus vitioſâ carere ſolent: ut taceam, præternaturaliter ſub digeſtionis errato, quot vitioſa relicta in ventriculo & inteſtinis, ipſiſque meſenterii glandulis, ſubinde ſtabulentur. Harū præſentiâ ne vel foveantur accidentaliter præſentes morbi, vel varia ſaltem excitentur ſymptomata, vel ſucceſſivâ harum reſolutione factâ per vaſa lactea ad interiora corporis penetrent, vel impediatur remediorum abſorbentium actio, id quod relicta mucoſa ſeu pituitoſa, hoc eſt, crudioris chyli portiones imprimis præſtant, vel illa cum iſtis in novum concretum dictis partibus hoſtile, aut functiones earum impediens, coëant; proptereà conſultum eſt, ut abſtergentibus & blandè iſtas partes irritantibus, hæc ipſæ maturè expurgentur & mundificentur. Quin etiam, cum non rarò foveatur morbos à muco, ſeu pituitâ viſcidiore, fermenti morboſi ſubinde ſu-

Præmiſſis primas vias mundificantibus.

jecto

jectо, ſive materia occaſionalis antecedens ſive productum morboſum conſequens fuerit, hujus attenuationi reſolutioni, ac repetitæ evacuationi, ſeduló opera danda, (ſicut hoc quoad quartanas in ſpecie urget SYLVIUS *l. 4. prax. Tract.* 10. §. 484. 875. 877.) antequam abſorbentia hæc, præſertim fixiora & minus ſolubilia, adhibeantur, quia aliàs aut morbi, ver. gr. febris, multiplicatio, aut inevitabilis diuturnitas, aut ejuſdem major pertinacia, iſtis ſcil. cum acido abſorpto & ſubjecto fomite viſcido in concretum magis tenax coëuntibus, ut probabiliter *ſupra* §. 3. declaratum fuit. Perinde autem eſt, ſive vomitu, ut in pleriſque febribus, tàm benignis quàm malignis, obtinet, ſive ſeceſſu, negotium hoc expediatur, modò eò, quò maximè vergunt, per loca convenientia ducantur evacuando, *Aph* 21. *S.* 1. Sanè ex cautionis hujus neglectu, quoties febres intermittentes vel multiplicantur, vel typum mutant, vel in Chronicos morbos degenerant? non ſecus ac continuæ acutæ in lentas abeunt &c; aut dyſenteriæ benignæ ac diarrhœæ contumaciores redduntur, aut palliato licèt effectu, ſubinde crudiùs recidivant, &c.

Itque ut plurimum, ſed non ſemper.

§. 22. Ut plurimum ſcil. hoc ipſum obſervandum, ſiquidem in pluribus ſimpliciter neceſſarium eſt caſibus, haud tamen univerſaliter, aut rigoroſè nimis huic inſiſtendum axiomati, *Sæpè enim axiomatum noſtrorum prætextus ſpecioſus, ac mordicus facta obſervatio, in præcipitia quædam & pericula ægros magno damno conjicit*, ut notat magnæ experientiæ Practicus BALLONIUS, *lib.* 2. *obſerv.* 30. *Hinc & ſtultum eſſe axioma, præmittenda ſemper eſſe Univerſalia, h.e. purgationes, & Venæ ſectiones, in morborum curationibus*, aſſerit LINDANUS *ſuper Hartman.* Scil. leviori in malo, v. gr. ardore ventriculi, ut iſtorum præmiſſio eſt ſupervacanea; ita è contrario graviori, vel ſubitaneo quodam urgente paroxyſmo, ſuffocationis videlicet hypochondriacæ, aut concitatioris cordis palpitationis, aut enormis ſanguinis bullientis profuſionis; eadem foret ſummè periculoſa, in ancipiti ſubinde ſtatu verſante ægro. Adeoque de præſervatoria potiùs, quàm curatoria indicatione, morbis habitualibus & chronicis debita methodo eradicandis, non ſubitaneis affectibus aut paroxyſmis compeſcendis, ægris ſaltem cacochymicis plus minus, non quibuſvis, intelligendum venit axioma illud. Prætereà duo ſunt, quæ purgationes quaſvis vel impediunt, vel difficiles, interdum quoque fruſtraneas reddunt; materiæ evacuandæ viſciditas, & ejuſdem acrimonia acida & pontica, quæ commota in ſcorbuticis, hyſtericis, colicis convulſivis, quartanis, &c. quas non turbas ſubinde excitat, quibuſvis ſi tantillum irritetur evacuantibus? In talibus adeoque ab his curationem auſpicari, minus rationale foret, quin abſorbentibus in genere ſaltem talibus præmiſſis, aut etiam ipſis purgantibus additis, de quo infrà, tuta & jucunda magis reddenda evacuatio. Adeòque de abſorbentibus fermenti ſpecialis alterativis, non materiæ evacuandæ digeſtivis ſeu præparativis, deque illis ſpecificis magis & particularibus, minus de univerſalioribus axioma illud explicandum.

In acutorum incremento & ſtatu.

§. 23. Præſens porrò quod attinet tempus: dum actu ſubminiſtranda ſunt abſorbentia ſive præcipitantia, circa hoc motus Naturæ, circa cauſæ occaſionalis correctionem, (quæ in fermenti vitioſè acidi contemperatione, & ſaturatione, fomitis verò plus minus viſcidi reſolutione & & attenuatione, utriuſque correcti per convenientes vias excluſione, conſiſtit) occupatæ attendendus: ratione cujus vel continui vel intermittentes exiſtunt morbi; ex quo emergit iſta differentia, quod in iſtis tempora ſaltem morborum univerſalia, in his prætereà uniuscujusvis inſultus particularia, obſervanda veniant. Notandum *ergò*: (1.) *In continuis minus in principio, ſed incremento ſaltem, aut potiùs in ſtatu locum inveniunt abſorbentia iſta medicamina.* Fluit hoc ipſum ex ſuprà dictis; dum enim fomes morboſus materialis, priùs attenuandus & reſolvendus, primæque viæ expurgandæ ſunt, vix prǽterquam in incremento ac ſtatu locum habebunt. Niſi talis illorum vel ſelectus vel miſcela inſtituatur, ratione cujus talia exhibeantur, quæ modò inſinuatis ſcopis ſimul plus minus inſerviant, qualia vel ſalina, vel faciliùs ſolubilia erunt. Prætereà miniſtras operas Naturæ benè agenti ferre debet Medicus, id quod præſtat attemperando ſucceſſivè acre morboſum fermentum, quo eò faciliùs ſuperari morboſo ſub conatu à Natura ac ſaturari queat; id quod non niſi ſub incremento, & omnium maximè in ſtatu locum habet. Aliàs in principio ſi adhiberentur iſta, fermentum acre præpoſterè figendo & concentrando, mala, quæ ſupra §. 3. & 4. inſinuata fuerunt, neceſſariò ſupervenirent. Nimius tamen Orgaſmus humorum hìc probè conſiderandus, cujus intuitu, & inde imminentium malorum, ſubinde etiam mox in aut poſt principium, morbo acuto tali celeriori motu principii & incrementi tempora abſolvente, remedia talia figentia & invertentia ſubminiſtranda veniunt.

In intermittentibus ante paroxyſmus.

§. 24. In Morbis verò intermittentibus ſi præmiſſa fuerint præmittenda, adeoque ſtatus morbi ferè appropinquat, attendendum, periodici an ſint iſti? an verò vagi? In illis enim *Periodici, (notandum 2.) antè Paroxyſmos exhibenda ſunt*: Præſtat enim occurrere advenienti hoſti, quàm admiſſum demum profligare. Saturandum nempe & figendum plus minus eſt acidum morboſum fermentativum, quo ab impreſſione motuque hoſtili deſiſtat maturè. Antequam ergo motus ejus & hinc Naturæ inchoaverit, adeoque ante Paroxyſmum, auxilia iſta opponenda. Fruſtra eſt aut inſufficiens, quicquid in paroxyſmo his ipſis tentaveris, interdum quoque nocivum. Qui ſemel concitatus eſt ſpirituum motus, humorumque orgaſmus, nullâ arte perfectè & ſubitò ſopiri poteſt, non ſufficientibus tanto operi remediis, utut attemperando, & ſucceſſivè ſaturando fermentum acre, mitiores, (ſed utplurimùm ſimul diuturniores) paroxyſmi reddi queant. Sin verò vel immoderatâ ſub doſi aliorumvè aſſociatione vi quaſi orgaſmum compeſcere velis, alterutrum horum expectandum erit, quod vel ex non ſufficienti effectu, nimis jam progreſſâ humorum turgeſcentiâ, multiplicatura paroxyſmorum inſequatur, vel ex concentrato & fixato nimis fermento morboſo aut chronicum ſive lentum continuum malum, aut multiplex ſaltem recidiva, hoc ipſo excitetur: quæ ex *ſuprà* §. 4. *dictis* jam conſtant. Quod ſi verò paroxyſmi nullas ſtatas obſervent periodos, ſed erratico ac vago motu affligant, (not. 3) ita *modificandus venit Præcipitantium dictorum uſus, ut partitis ſed repetitis vicibus eadem*, ſub legitimo doſeos moderamine, propinentur, jungendo ſimul, quæ blandè & ſucceſſivè per convenientes vias evacuent; ſic enim, quicquid mali metuendum foret, præcavebitur.

Ventriculo vacuo.

§. 25. Denique, ſive continuus ſive intermittens fuerit affectus, ita dirigatur eorum uſus, ut, (*Notand.* 4.) *ſaltem jejuno ventriculo ingerantur*. Adeòque nec in paſtu alimentis permiſcenda, nec immediatè ante aut poſt eundem propinanda; niſi forſan acida nimis aſſumta, aut undecunque concitata ſoda, interdum eorum uſum in aut poſt paſtum urgeant. Ut enim hoc ipſum tantùm non de omnibus medicamentis obtinet, iis ſaltem exceptis, quæ digeſtionis primæ, ejuſque debitæ perfectionis turbatum ac præternaturaliter vitiatum negotium concernunt, ita & abſorbentia hæc eò magis proficua, eò minus nociva erunt, quò magis vacuum ſubintrabunt ventriculum. Potentiùs ſic attemperare & abſorbere acidum valent, minùs verò turbabunt digeſtionem primam, adeoque minus metuenda erunt iſta mala, quæ circa *chylificationem ſupra* §. 3. *eorum abuſum inſe-*

qua

qui diximus, & ex jiſdem, alimentis permiſtis, multò magis pertimeſcenda forent.

Subjungantur purgantia.

§. 26. Futuro denique in tempore & poſt eorum uſum ita porrò dirigenda medendi methodus, ut *blanda purgantia & primas vias abſtergentia ſubjungantur*. Idque ſpeciatim, ſi fixiora ac minus reſolubilia, adſtringentia item, vel in ſe talia, vel quæ in corpore, ex texturæ mutatione talia evadunt, uſurpata fuerint. Ea ſiquidem horum eſt conditio, ut plus minùs ſaturata circa primas vias, nunc in periſtromate ventriculi & inteſtinorum mucoſo, nunc plicis & cellulis eorundem deliteſcant, idque ſubindè ſatis pertinaciter, forſan per ductus Lacteos primi generis penetrando, in glandulis meſenterii infixa hæreant. Recordor hac occaſione mulieris annoſæ, hyſtericæ, &c. quæ acidularum Egranarum ad nos advectarum potu, debito ſub regimine, uſa fuit: quæ purgata licèt ſub potionis fine, nihilominus tamen pluribus abhinc ſeptimanis denuò evacuata, copioſas nigerrimas, adeoque marte intensè tinctas dejectiones exhibuit; adeò mars quoque tamdiu intra primarum viarum anfractus ſtabulari poteſt. Ex iſta verò in primis viis ſubſiſtentia, *præter mala ſuprà §. 3. recenſita*, & impedita ac depravata chyli tranſcolatio & diſtributio, & fæcum præternaturalis retentio, metuenda erit: quin & hoc modo tumorum ac abſceſſuum in meſenterio variæ ſpecies, ac inde oriundorum lentorum, ac ſymptomatum multiplici varietate intricatorum morborum, prima fundamenta ſubindè poni videntur; ſicuti etiam Colicæ convulſivæ pertinaces non minùs quàm crudeles his ipſis ex occaſionibus inducuntur, non ſecus ac recidivis crebrioribus occaſio ſubminiſtratur, ut *ſuprà §. 4. monitum*. His ipſis procellis, ceu prudens Nauclerus, in tempore occurrat Medicus, & blandis laxantibus ac mediocri ſtimulo primas vias expurgantibus, ſociatis reſolventibus ac abſtergentibus ſalinis vel gummoſis, quicquid capitis mortui inſtar dictis in locis relictum fuerit, removeat. Unâ ac alterâ vice inſtitutum hoc negotium ſufficit, poſt acutorum, remediorum talium miniſterio, curationem, nominatim febrium ardentium ac ſimilium, ut & tertianarum intermittentium. Succeſſivis verò & partitis vicibus, ſive ut vocant per epicraſin, ſub chronicorum tardiori progreſſu idem tentandum, adeoque abſorbentibus talibus ſubinde interponenda, aut interdum ſocianda veniunt, ut in quartanis, hypochondriacis, cachecticis, &c. Tutiùs ſanè ſub declinatione morborum dictorum, enervato plus minùs acri acido per iſta figentia & concentrantia, inſtituuntur purgationes, quàm in eorundem principio, *ob rationes ex §. 22. colligendas*. Præſtat tamen blandioribus evacuantibus, & quæ potius ſtimulando primas vias, quàm colliquando contenta corporis, operantur, uti; quævis enim copioſior ac vehementior purgatio plus nocet, quàm prodeſt, & impoſturæ inſtar, activæ quidem in Medente, paſſivæ verò in patiente, mihi videtur; *adeò omne ſolutivum* (potentius paulò, ac propriè tale) *deprædatur de viribus & ſubſtantia corporis noſtri*, ut optimè docet HIPPOCRATES.

Caut. VI. fluidis concitatior motus conciliandus.

§. 27. Regimen porrò tale circa ægrum ab exhibitione eorum inſtituendum, quo effectus eorundem promoveatur. Adeoque ſit *Cautela VI. Sub illorum Uſu motus concitatior contentis corporis fluidis conciliandus*. Non ſolùm ſcilicet in fodinâ ſuâ primarum viarum acidi ſapores & odores præternaturales deliteſcunt, ſed etiam altiùs penetralia corporis ſubeunt, ut aliquoties jam inſinuatum, & morboſi effectus variis in locis palam illud profitentur; ſive ut HELMONT. loquitur, *Paradox. V. §. 9. pag. 554, in nobis non rarò oberrat ſal quoddam reſolutum, minerale, planè excrementitium, tartarus inquam reſolutus, &c.* Illud ipſum pariter per abſorbentia iſta plus minus ſaturandum venit, etiamſi hæc primarum viarum tramites, fixiora ſcilicet & minùs ſolubilia, non tranſcendant. Jam verò, utut totum corpus ſecundùm HIPPOCRATIS Oraculum, ſit conſpirabile & perſpirabile, ſive immediatè per inſenſiles cæcoſque meatus & poros partium, prout illuſtratur a TACHENIO *Clav. pag. 237. ſuprà §. 3. allegato*, ſive mediatè per ductus & vaſa, nunc magis nunc minùs oculis patentia, mediante continuo humorum circulo, de quo *ſuprà § 23. cap. 2.* adeò, ut etiam remotiori ex loco hoſtilis aura acida à remedio in primis viis hærente abſorberi & corrigi queat; nihilominus ut facilitetur hoc ipſum negotium, & acceleretur confluxus hoſtilis acidi ad ſuum compar medicamentoſum in primis viis, concitatior humorum motus progreſſivus & celerior in circulum raptus multùm omninò contribuet. Ob id ſcilicet tam ſtudioſè Practici ab uſu martialium motum corporis injungunt, non quidem ut celeriùs ſic deſcendant, hoc enim fruſtraneum foret, & abſque ſperato effectu, (utut congruâ ſub explicatione, ceu uſus accidentalis concedi queat,) ſed ut promoveatur acidi exorbitantis motus ad appropriatum magis activitatis ſuæ objectum, adeoque ab eodem promtiùs & uberiùs ita abſorbeatur. Cum verò illum progreſſivum rapidiorem intenſior etiam motus inteſtinus particularum fluidi heterogenei comitari ordinariò ſoleat, quâ ratione agitatione vaſorum, cereviſiæ & muſti turgeſcentiam fermentativam, aut concuſſione vaſculorum efferveſcentias commiſtorum artificiales augeri inſigniter obſervamus; ob id ſub iſto rapidiori humorum circulo, dum acido peregrino, texturam ac motum inteſtinum plus minus viciante, liberantur illi ipſi, ſimul ſub iſta celeriori commotione inteſtinâ in novam texturam eò faciliùs ſe component, & ad naturalem eucraſiam ſe ipſos, ſecundùm ſyncriſeos, & diacriſeos & metaſtaſeos minimorum leges reſtituent. Adeò, & quidem ſecundariò, inteſtini hujus motus ratione, & ejus medio redintegrandæ texturæ ac Craſeos humorum causâ, poſt abſorbentium uſum motus illorum concitatior progreſſivus, quovis modo adjuvandus veniet.

Quot & quibus modis.

§. 28. Motum hunc humorum progreſſivum, circularem, duobus modis accelerari licet; primò quidem beneficio motus naturalis artuum, & hinc totius corporis localis; deinde citra hunc beneficio artificialis ſudoris, aut madoris ſaltem ſenſilioris, provocationis. Utroque in caſu rapidior per vaſa impetus contentorum, & concitatior progreſſio, omninò contingere ſolet, ex cauſis vel ſponte patentibus: Ille quidem ægris paulò vegetioribus, adeòque chronicis ferè in malis, & quamdiu Orthoſtadia in iis locum habet, magis convenit: Hic verò in acutis, chronicorum item gravioribus paroxyſmis, dum lecto ſurgere vel nequeunt ægri, vel minus conſultum hoc ipſum videtur, magis obtinet. Utrumque uti in fixioribus & minùs ſolubilibus abſorbentibus utile admodum, ſubinde neceſſarium quoque, exiſtit; ita poſterior modus in ſolubiliorum, ac imprimis volatilium, vel ſolitariâ vel fixis ſociatâ (*ſecundùm dicta §. 19*) exhibitione, ſummè proficuus exiſtit. Excernitur autem hoc ipſo ſimul, quicquid motus inteſtini aucti & reſtauratæ plus minus texturæ naturalis humorum beneficio, ceu heterogeneum, ſecretum fuerit, & depuratio quorumvis humorum vitiatorum, attenuatio eorum, quavis ratione condenſatorum, & celerior progreſſio, quovis ex impedimento nonnihil ſtagnantium, hoc ipſo obtinebitur. Patet ex his, quare ordinariò poſt quæcunque febrifuga, fixa imprimis Terrea, ſudoris excitandum eſſe profluvium, tam ſedulò inculcent Practici, præſertim ſi fieri poteſt eo tempore, quo aliàs recrudeſcere ſolet paroxyſmus, cùm ſic certiori planè juvamine propinentur eadem, ac minori cum recidivæ metu, quàm ſi vel nullus ſudor ſuper-

ve-

venlat, vel hic ad paroxyſmi finem ſaltem expectetur.

Caut. ult. Aliis remediis ſoc. ada. §. 29. Haud poſtremum punctum rationalis abſorbentia adminiſtrandi methodi fert concinna eorum cum aliis copulatio. Adeoque ſit *Caut. VII: ne ſaltim ſolitaria, ſed etiam aliis ſociata remediis, propinentur*. Utrumque exhibendi modum & ratio primitùs docuit, & experientia poſtmodùm confirmavit. Indicationes prout variant, cauſarum præternaturalium & ſymptomatum ex varietate & complicatione, componenda etiam cum aliis, vel ſola exhibenda abſorbentia hæc, oſtendunt. Utut autem larga ſeges aliorum ſit auxiliorum pharmaceuticorum, quibus miſceri commodè poſſunt, ſpeciatim tamen ad quatuor claſſes commodè redigi poſſunt; *purgantium* ſcil., *diaphoreticorum*, *anodynorum*, & *appropriatorum*.

Purgantibus. §. 30. Purgantibus commodè ſociantur, ubi acriora fluida movenda veniunt, quo temperatâ horum & inverſâ corroſivitate, citra graviorum ſymptomatum ſyndromen, jucundiùs & tutiùs evacuatio ſuccedat, ſicuti eundem in finem & præmitti interdum iiſdem *ſupra* §. 22. inſinuavimus. De ſennæ talis tartari ſociatæ infuſo laxativo polychreſto jam *ſupra* §. 12. locuti ſumus. Speciatim huc exempli loco pertinet famoſus iſte *Cerberus triplex* à *CORNACHINO* adeò peculiari ſcripto decantatus, *aliàs pulvis febrifugus Comitis DUDLÆI de WARWICK* Angli dictus, à *SPIGELIO de ſemitertiana l. 3. cap. 8.* & *KERGERO de fermentat. ſ. 3. c. 3. p. 250.* laudatus, remedium profectò polychreſton, præſertim ſi ſcammonii ſulph. loco, ejuſdem reſinam recipias, ut rectè hoc urget *MAXVELLUS in Medicin. Magnet l. 2 c. 2. p 68.* idq; propter vim aromatico-alterativam, ſolutivæ ſociatam, nec acido ſulph. fumo caſtratam vel inverſam. Sicuti etiam præ antimonio diaphor. ſimplici antimonium diaphor. martiale, ceu præſtantius abſorptivum, iſti addendum, ſive antimonium iſtud cachecticum *LUDOVICI*, prout tam in *Pharmacia p. 330.* quàm *Miſcell. Acad. Nat. Curioſ. anno 8. obſ. 165. p. 108.* autor ipſe parare illud docet. Pertinet huc pulvis iſte multi uſus, quibuſdam in ſecretis habitus, qui fit ex *ātimonij*, *nitri*, ana lib. ß, *Martis* ℥j. in vicem detonatis, & hinc cum triplo nitri calcinatis, & hinc edulcoratis; habebitur ſic pulvis flavus, qui cum ana *reſin. ſcammonii* miſtus, vel *illius p. ij.* cum *hujus p. j*, paucis *crem. tartari* gran. additis, ſuggerit polychreſtum remedium, ad quasvis febres intermittentes, continuas, pleuritidem, obſtruct. menſium, choleram &c., doſi ℈j ad ʒß. propinandum, & cuivis ætati tutò, limitando ſaltem doſin, porrigendum. Placet de cætero iſta methodus, quâ in intermittentium paroxyſmis ſolutiva blanda febrifugis connectimus, ut junctâ operâ, dum Natura movet, & Medicus moveat, idq; præſertim viribus utcunq; conſtantibus. Quibus paulò debilioribus exiſtentibus præmittantur iſta laxativa paroxyſmo, quo maturè ante hujus invaſionē ſuo fungantur munere, pro ſpecificis tēpeſtivè propinandis. De cætero, quàm fauſto radio Mars recreet hypochondriacos & ſcorbuticos, ac cachecticos, laxativis ſociatus, tot pilulæ hypochondriacę, aperitivæ, cachecticæ, electuaria chalybeata laxativa, Vina martialia ſolutiva, malè à *GEIGERO in Microcoſmo Hypochondr. c. 23 p. 294.* rejecta, apertè loquuntur. Omnium loco ſufficiat vitriolū Martis ad albedinē, calcinatū, gummi ammoniaco cū debito ſtimulo ſolutivo ſociatum, & pilularum in formam redactum, ad imitationem formularum à *SYLVIO in lib. 1. Prax.* paſſim præſcriptarum; vel ſi *Maſſ. pilul. de tribus Ruffi*, *extr. belleb. nigri ana* ℈ß, *vitrioli Martis ad albed. calcin.* gr. V. cum *eſſent. gummi ammoniaci* in pilulas redigantur, & ita propinētur. Pertinet huc pariter aurū fulminans, cōcretū mirabile, ex auro per antimoniū depurato, cū ſpiritu ſalis āmoniaci præcipitato paratū, vi inciſivâ, & viſcidiſſimorū reſolutivâ ac abſterſivâ, ſimulque ſingulariter laxativâ inſtructū. Hoc in infantibus Unicornu vero ſociatum in epilepticis eorū inſultibus, convulſivis torminibus, ſimilibuſq; malis, laudatiſſimū remedium exiſtit, accuratâ tamen doſi pro lactationis, & hinc ætatis ratione exhibēdum. In adultis pariter Coralliis præp. copulatum gr. vi. ad ix. pondere, in quartanis egregium eſt remedium, non immeritò *ab HOEFERO in Hercul. Medic. l. 6. p. 292.* laudatum, modò non inveteratum nimis fuerit malum, nec ipſe æger robuſtæ adeò conſtitutionis fuerit: Non ſecus, ac in intermittentium recidivis arcano duplicato & ebori ſine igne additum, ante paroxyſmum circumſpecto uſu planè egregium eſt. Nam convenientiſſimè abſorbentibus cum laxantibus miſtis ſimul quaſi intertexūtur vel attenuantia, v g. gummi ammoniac., in pilulari imprimis forma, vel abſtergentia & reſolvētia ſalina, ut tart. vitriolatus, arcanum duplic., &c. v. g., *arcani dupl.*, *Corall. rubr. præp. ana* ℈ß ad gr. xv. *ſcammon. more Brendelii præpar.* gr. ij. ad iij. M. Sic enim abſorbentis vis, interdum nonnihil adſtrictoria, ſive formaliter eam obtineat, ſive in primis viis demum ex alteratione paſſiva acquirat, vim ſolutivam additi minus enervabit; hoc ipſum verò ſub minori doſi illorum adjumento ſufficienter, idque tutiùs ac jucundiùs, quod ſuum eſt, perficiet.

§. 31. Cum ſudoriferis imprimis ſalubrem ægris ſocietatem ineunt, ex rationibus jam *ſupra* §. 27. & 28. inſinuatis. Sudoriferis. Sunt equidem abſorbentia hæc maximam quoque partem ſudorifera; tàm privativè, ut inſipida ac terrea; quàm poſitivè, ut ſalina urinoſa fixa, ac imprimis volatilia. Laudabilior verò effectus ferè obſervatur, ſi privativa iſta poſitivis, præſertim volatilibus ſudoriferis, copulentur, uti & *ſupra* §. 19. quadantenus indicatum. Duplex autem volatilium ſudoriferorum, abſorbentibus commodè admiſcendorum, materialem quoad eorum texturam obſervatur differentia: aut volatilia ſalina ſive urinoſa macra exiſtunt, quæ & ipſa ad ſaturantium ſive præcipitantium aliàs dictorum claſſem pertinent, ut modò, ac *ſupra* §. 14. *c. 1.* dictum fuit; aut volatilia oleoſa ſive ſulphurea, ut amara & aromatica, hisque plus minus cognata, (quorum farrago in Theriacalibus maximè conſpicua eſt compoſitionibus) & pro baſi virtutis ſudoriferæ reſinam plus minus acrem, libero in igne inflammabilem, in clauſo verò in ol. deſtillabilem, ferè obtinent: ex quorum duorum artificiali connubio quaſi tertium compoſitum, ſpirituum aut ſalium volat. oleoſorum nomine, ubivis jam cognitum emergit, quale v. g. exhibet ſpiritus theriacalis cum ſpiritu vel ſale volat. cornu cervi aut viperarum debitâ proportione & deſtillatione unitus, ac camphoræ ſ. q. impregnatus, potentiſſimum ſudoriferum, malignarum febrium nobile auxilium. Quibusvis horum abſorbentia & invertentia fixa commodè ſociari poſſunt, ut quando in Tertianis, graviori rigore moleſtis, cum ſucceſſu ordinatur:

℞. *Theriac.* ℈ij ad ʒj.
Specif. febril Strobelb. ʒß.
Olei deſtillat. caryopyll. gutt. ij.

Miſce f. Bolus, fortiter ſudorem movens. Aut quando pleuriticis proficua admodum exiſtit Miſtura ex aqua *papav. rhœad.* ℥iij, *ſpiritus theriac. campb.* ʒiij, *Mandibul. Luc piſc.* ʒj, *ſal. volat. cujusvis* gr. xv. ad ß j, *Laud. tartariſ.* gr. iij, *ſyr. papav. rhœad.* ʒj. M. Sicuti etiam nobile illud balſamum Loimicum Heniſianum, unicornu vero & bezoardico minerali, aut hujus loco Cinnabari antimonij, vel nativæ ſelect., feliciter jungitur in malignarū febrium medela. Cum verò inſignis ſudorifera hæc inter volatilia ſit differētia, ſelectus rationem determinabit ſtatus ægri, & ſymptomatum conditio, in ſpecie major vel minor ſāguinis commotio & æſtuatio: Hæc enim aut imminuēda, & plus minùs tēperanda, aut excitanda & augenda venit; illud in nimia ſpirituum & particularum ſanguinis oleoſarū (in receſſu, ut probabiliter ſtatuitur, acidarum) volatilium turgeſcentiâ, & fermentativâ quaſi ebullitione; hoc verò in deficiente tali ſpirituum impetu, & fermentativâ cōmotione. Utroq; ergò in ſtatu, cum nulla heterogenei aut vitioſi fermenti ab homogenea humorum texturâ ſecretio, nec prævia ejus correctio aut ſaturatio, fieri queat,

queat, ob id arte ſubinde eadem moderanda venit. Infringunt autem æſtuationem ſanguinis nimiam ſudorifera inter volatilia omnium optimè urinoſa macra, quæ ſanè ſenſibiliter febrientium æſtum compeſcunt, adeò, ut experientiâ teſte, pro tertianarũ v.g. nimio ardore cõpeſcẽdo, ſpiritus ſalis ammoniaci ſimplex in ipſo paroxyſmo ſubinde uſurpatus, ſit perquã proficuus. Intendunt è contra ardores volat. oleoſa, quovis tempore uſurpata, ſicuti eadem ex abſinthio, cent. min., gentiana; piperibus, ante intermittentium paroxyſmos debito cum regimine adhibita, horroris & frigoris mitigationem, ardoris intenſionem, ordinariò efficiunt. Cùm itaque intendendus ſubinde veniat ſanguinis æſtus, in Cachecticis pituitoſis, hisque cognatis, pro crudioris chyli correctione, bilis verò inertioris acuatione, item in petechialibus, præ aliis malignis, ut plurimum minori æſtu comitatis, adeòque reſpectivè quaſi lentis, pro fermenti maligni hujusq; corruptivâ operatione geniti producti morboſi evacuatione, hìc quidem alexipharmacis fixis, it. ſalibus volatilibus, diaphoretica oleoſa optimè permiſcentur; ibi verò, præmiſſis ut plurimum abſorbentibus martialibus, illa optimo cum conſilio ſubjunguntur, interdum etiam permiſcentur, quâ ratione aliquando in quartana *Tincturæ vitrioli* Martis *Zuvelf.* ℥j, cum *Elix. febril. D. Mich.* ℥ß, permiſtionem ante paroxyſmũ proficuam obſervavi; uti eadem cum eſſentiis aromaticis amaris, quibus vel defectuosè vel laboriosè fluunt menſes, ſociata, optimè propinantur.

Anodynis. §. 32. Anodynis denique jungenda veniunt hæc noſtra abſorbentia, ſive ex minerali, quæ rariora, ſive ex vegetabili, quæ frequentiora, deſumantur regno. Urgent ſcil. interdum adeò ſymptomata quædam, ut aut vitæ nunc immediatè, ut hæmorrhagia aut cholera effrenis, nunc mediatè, ut dolores atrociores, periculum intẽdant, aut ſaltem morbum primarium inſigniter exaſperent, ut dolor in pleuritide, ophthalmia, quibusvis inflammationibus; aut ejus curam periculosè impediant, ut in ardentibus acutis, it. variolis &c., coctionis ſcil. negotium, cui unicè incumbit Natura, perturbando. Cunctatio omnis in his funeſta. Abſorbentia itaq; & figentia quælibet, cùm nonniſi debitâ interjectâ temporis morâ effectus intentus inſequi ſoleat, anodynis ſocianda, quo ab his ſpirituum perverſo refrænato impetu, à quo omnia ſymptomata urgentiora dependent, & ſuſpenſo hoc ipſo aliquandiu nato inde paroxyſmo, illorum ope occaſionalis tantarum procellarum materialis cauſa inverti & alterari queat: Modificando nempe ſpirituum impetum, & diaphoreſin liberiorem, etiam ſæpius ſenſibiliorem, reddendo, in quo omnia anodyna, tam vegetabilia quàm mineralia, conſpirant, quorumvis ſymptomatum urgẽtium (ſoporoſis forſan, idque ſaltem in tantum, non in totum, exceptis) panaceę exiſtunt, & ita propriè ſic dictæ, ſobrieq; explicatæ, Panaceæ & univerſalis remedii ideam quaſi repræſentant, & poſſibilitatem ſuo modo confirmant. In cholera, dyſenteria, ſcorbuticorum vomitibus enormibus, hypochondriacis ſuffocationibus, catarrhalibus repentinis faucium ac aſperæ arterię affectibus, catarrhis ſuffocativis vulgo dictis, convulſivis quibusvis paroxyſmis, pleuritide atrociori, & pluribus aliis vel gravioribus vel ſubitaneis pathematis, tantum non ſemper illorum, Opiatorum quidem uſitatiſſimè, ſociatam invertentibus & figentibus opem imploramus. Sicuti verò, quò generoſius ſeu efficacius eſt remedium legitimo uſu, eò periculoſiùs & graviùs quoque nocere ſolet perverſo abuſu, cùm vel *GALENO* aſſertore, nil magnificè proſit, quod non multùm nocere etiam queat, ob id & anodynorum, ſpeciatim opiatorum, de quibus ceu uſitatioribus imprimis loquuntur, cautus ſit & circumſpectus cum iſtis congreſſus. Siſtendo enim hæc ipſa ſpirituum impetum, contentorum quorumvis motum ſimul plus minus imminuunt, adeoque materiæ peccantis ſiv. occaſionalis (antecedens, ſive productum morboſum conſequens fuerit) alterationem & remotionem hoc ipſo ſufflaminant, eamque immobiliorem reddendo, ſimul quaſi figunt. Propterea ſub mutua ſocietate volatilibus tutiùs quàm fixis, & hæc inter potiùs ſalinis, quàm terreis, copulantur. Illorum enim ſub conſortio diaphoreſin ferè copioſiorem reddunt, & fluidorum motus minus refrænant. Hinc enim Eſſent. Opii tartariſata Liquori cornu cervi ſuccinato aut ſpiritui ſalis ammoniaci aniſato maritata, multũ in affectuum catarrhalium cura præſtant; non ſecus ac Colicis in convulſivis, & huic cognatis hypochondriacis ſuffocationibus, eadem miſtura, aut huic analoga, ex ſpiritu ſalis ammoniaci, eſſentia caſtorei & opii, debito in vehiculo dilutis, potiuncula utramque abſolvit paginam: ſicuti & ſpiritus iſte ſalino-volatilis oleoſus, *ſupra* §. 31. ad febres malignas laudatus, eidem eſſentiæ auſpicatò jungi poteſt. Salinis fixis commodè etiam jungi poteſt laudatum Opium, cùm vim horum abſterſivam ac diureticam, ſaturativæ junctam, minùs inhibeat. Fixis denique inſipidis aut terreis pariter ſubinde jungitur: tamen ob nimiam hinc metuendam fixationem & concentrationem acidi morboſi, ac materiæ peccantis pertinaciorem immobilitatem, pauló circumſpectiùs idem faciendum. Hinc patet ulterius non niſi urgẽte malo graviùs, aut graviori adhuc imminente, ibi curationis, hìc præſervationis gratiâ commercium tale inſtituendũ, quo prima in herbâ ſoffocentur, ut ſic dicam, tribuli ac ſpinæ morboſæ. Speciatim in acutis, atrocioribus ſymptomatis comitatis, ſed ſaltem ſub incremento morbi, dum turbantur ſubinde præpoſterè ordinarii naturæ motus, ob materiæ orgaſmum. conveniunt: quâ ratione bezoardico minerali, Unicornu foſſili & ſimilibus pulveribus bezoardicis compoſitis, cum vel ſine Cinnabari, extractum theriacale, aut theriaca cœleſtis Greiffii, aut Laudan Opiat. commodiſſimè, e.g. in variolis malignis, aut purpuratis, &c. ſociantur. In Chronicis verò affectibus, ſaltem in gravioribus eorum paroxyſmis, tanquam tot parvis morbis acutis, ſub lento illorum motu intercurrentibus, locum inveniunt, idque imminente potiùs paroxyſmo, adeoque præſervationis gratiâ, ſimilibus ferè ex rationibus, quæ *ſupra* §. 24. *allegatæ* fuerunt.

§. 33. Obſervatis hiſce, jucundiſſimus anodynorum quorumvis, ſpeciatim Opiatorum, cum abſorbentibus, & ſaporum ac odorum acidorum alterativis, eſt concurſus, modò hæc debitâ correctione, vi narcoticâ plus minus exutâ, nobiſque ſic amica magis reddita fuerint. In quem finem pro acutis quidem cum aceto deſtillato extrahendo, in chronicis ac aliis quibusvis cum alcaliſato tartari digerendo, commodiſſimè præparantur. Cùm verò præſtet catholicum magis ex Opio ſemper in promtu habere præparatum, quo tanquam unicâ fideliâ omnes dealbari queant parietes, hoc ipſum optimè obtinebitur, ſi Opii & ſalis tartari ana, cum ſ. q. aquę comm. irroratis, ad pultis liquidioris conſiſtentiam, blandoque digeſtionis calori aliquandiu expoſitis, pro concreti gummeo reſinoſi meliori penetratione & diſſolutione affundatur ſucceſſivè & ſuſpensâ manu acetũ deſtillatum, fiet ſic ebullitio cum formali quaſi fermentatione, continuetur hæc affuſio ad punctum ſaturationis uſque, denuòque aliquandiu digeſtioni leni expoſita, filtrentur, & phlegmatis exhalatione inſpiſſentur, cum ſpiritu Vini per ſe rectificato extrahenda, & ad debitam vel fluidæ eſſentiæ, vel ſpiſſioris Extracti conſiſtentiam redigenda. Habebitur hoc modo anodynum vegetabile, ut mihi quidem, ob rationes hìc ſpeciatim haud recenſendas, videtur, correctiſſimum, adeòq; tutiſſimum, quibusvis in caſibus adhibendum. Simplici labore, magnoque temporis compendio, obtinetur hoc modo, quod per tædioſam cum ſuccis vegetabiliũ, & quidem horum potiùs, quàm additi, ſed non ſoluti Opii, fermentationem vix acquiritur. Remedium eſt promtè in quovis corporis noſtri fluido ſolubile, adeoque ipſi facillimè commiſcibile, & hinc latiſſimè diffuſibile, citra diuturnam in primis viis moram, aut ullum ventriculi tædium. Sed ritè connexus.

In

In quo haud poſtremum legitimæ vegetabilium, præſertim reſinoſorum, præparationis momentum conſiſtere arbitror, ut reddantur contentis corporis noſtri promtè commiſcibilia, & longè lateque, in parva licet mole, diffuſibilia: *citiùs* ſic, & ob minorem circa primas vias moleſtiam, quam aliàs ibidem præcipitata ſub reſinoſa ſua & viſcida textura inferunt; *jucundiùs*, quin & ob parvam vel nullam, quam dictis in locis aliàs ſuſtinent, alterationem, *potentiùs*, & minus ſenſili in partes ſolidas impreſſione vel immediatâ vel mediatâ, (intercedente alteratione fluidis inductâ,) *tutiùs* operativa exiſtunt. Quo in negotio alcaliſata, præſertim illud ſal tartari, principalium inſtrumentorum loco inſerviunt.

Denique Appropriata.

§. 34. Ultimum locum eorum, cum quibus ſocietatem pro feliciori Praxi amicam ineunt Invertentia noſtra, obtinent *Appropriata*, in genere ita dicta. Sunt enim abſorbentia hæc maximam partem, prout *ſuprà c. 2. §. 20. & 23. dictum*, generalia, & magis univerſalia alterantia, adeoque ſpecialibus præternaturalibus affectibus haud adeò directè oppoſita. Utut verò partim per debitum eorum ſelectum, ſecundùm §. 16. *& ſeq.*, partim per ſudoriferorum & anodynorum concinnam aſſociationem, ſecundùm §. 31. *&* 32., ſpecialiùs determinari queant, haud adeò tamen ſufficere hæc videntur, quin pro acidi ſpecifici varietate, ejusq; fomitis materialis, plus minus glutinoſi, diſtinctâ conditione, partium item vel primariò vel ſecundariò, unius vel plurium, ſolidarum vel fluidarum affectarum diverſâ habitudine, & in ſpecie humorum, unà plus minus alteratorum, contrariâ ſubinde diſpoſitione, morborum item diverſorum complicatione, & ſymptomatum plus minus moleſtorum aut periculoſorum ſyndrome, his ipſis frequentiſſimè, ceu coindicantibus, per appropriata & quaſi particularia auxilia occurrendum veniat, & hæc ipſa illis abſorbentibus dextrè adjungenda ſint. Sed tanta cum hìc occurrat varietas, ſiquidem negotio huic tota ſpecialis praxis innitatur, adeò ut certis regulis, ceu tot limitibus, circumſcribi commodè nequeat, exemplis ſaltem quibusdam illuſtrare illud ſufficiat. Dum Hypochondriaci vagâ phlogoſi toties æſtuant, ebori ſine igne & Coraliis nitrū vitriolatū aut nitr. antimoniatum addendum; ſicut in ſuffocatoriis eorundem paroxyſmis, abſorbentibus tam fixis quàm volatilibus, aut potiùs utriſque ſecundùm §. 19. commiſtis, caſtoreata ſpeciatim addenda Bezoardicis dictis pulveribus, diverſarum licet compoſitionum, in variolis & purpuratis myrrha, in malignioribus camphora, auxiliatrices jungit copias: quibus præterea, nervoſo genere graviùs patiente, adeoque in convulſionibus imminentibus, Cinnabarina adjungenda, non omiſſis ſalibus volatilibus. Aperitivis, ut vocant, & anticachecticis Virginum non menſtruatarum martialibus remediis vix abſque croco & Cinamomo utimur. Quæ iodæ ebullitionem figit Creta, aut cornu cervi uſtū ſocietate nucis moſchatæ hoc in affectu imprimis gaudet, idque præſentaneo magis ſucceſſu, ſi conſervæ aut ſyrupo ſummitatum ſive gemmarum quercinarum in foliola ſe explicantium, Electuarii ſub formâ permiſceantur: quæ modò ex quercuum foliolis parata euporiſta, & dyſentericorum remediis temperantibus & abſorbentibus eodem modo recipiendis, inſerviunt. GonorrhϾ dum ſuccurrit Os ſepiæ, olei deſtill. ſuccini, vel balſ. copayvæ ſocietatem ambit: ſimili modo ac idem balſamus, aut ejus loco ol. deſtill. cortic. aurant., Lapidibus percarū & cancris calcinatis invicem miſtis, pro ſtranguriæ curâ additur. Febrifugis fixis quibusvis, rigore graviore ſub paroxyſmi initiis urgente, aromata acriora, in ſpecie plebis iſtud contra intermittentes euporiſton, debito uſu non rejiciendum, piper album, aut potius longum, ad plura grana, aut ejusdem vel caryophyllorum oleum deſtill. ad aliquot guttas, commiſcetur. Lentis in febribus, præſertim aliis non benè curatis ſupervenientibus, Poterii antihectico ſal ammoniacum conſultò jungitur. Vix quoque apud nos debellare licet ſcorbutum melancholicum (ut cum *WILLISIO* loquar) niſi abſorbentibus quibusvis, imprimis martialibus, appropriata iſta, ſale volatili acriori & penetrante imprægnata, vel adjungas, vel præmiſſis ſubjungas; quæ tamen in eodem bilioſo minus tutò, & propterea majori longè cum circumſpectione, adminiſtrantur, niſi cephalalgias, aut inſigniores ſanguinis Orgaſmos, eo ipſo conciliare velis. Sed ubi finis foret, ulterius ſi pergere vellem? Hic ergo pedem figimus, tribuendo *ſoli Deo gloriam*.

DISSERTATIO IX.

SEU

EXERCITATIO MEDICA,

SISTENS IDEAM

PRÆSCRIBENDARUM FORMULARUM,

QUAM

Delineavit & Publicæ Perluſtrationi expoſuit

MICHAEL ETTMÜLLERUS,

PHIL. & MED. DOCTOR & P.P.

die 8. Decembris, Anno M.DC.LXXXII.

RESPONDENTE

JOHANNE MATTHÆO MERCHELL,

Annæbergenſi Miſnico,

MEDICINÆ CANDIDATO.

PRÆLOQUIUM

Excellentiſſimi DNI PRÆSIDIS,

Diſputationi de Formulis præſcribendis ante Actum Diſputatorium ad Auditores de cathedra præmiſſum.

INter alia præſcribendarum Formularum vitia non poſtremum etiam illud obſervari ſolet, ſi ex contrariis ingredientibus eædem conſarcinentur, & hæc inter in ſpecie acido & alcali, in Medicorum ſcholis à 16. annis, ex quo *TACHENIUS ſua ſcripta* edidit, non tantùm ingens ſtrepitus concitatus, & uſus inſignis hujus doctrinæ, ſed etiam ſimul abuſus incredibilis obſervatus fuerit; ob id Præfationis loco de acido & alcali doctrinam, in paucas Regulas contractam, exponere placet.

Sit ergo § 1.

Acidum & Alcali non ſunt Principia formalia, ſed tantùm inſtrumentalia.

Equidem, quia in artis operibus, tàm Chymicis quàm etiam Mechanicis, utramque faciant paginam, nullum dubium eſt, prout nempe Artifex illa aptè dirigere noverit; ſed hoc in corporibus & ſubjectis jam conſtitutis ſeu genitis. De naturalibus pariter non eſt dubium, quin etiam hìc acidi activitas in alcali, plurium motuum inteſtinorum & alterationum ſit Autor. Sed de Principio movente quæritur; in ſe ipſis enim, ceu particulæ ſunt materiales, motus principio carent. *Materia ſubtilis Carteſiana*, movens univerſale, equidem nullum lucis contribuet: ſed de particulari movente eſt quæſtio, ſub cujus directione ad determinatos motus in concretis, generationi & corruptioni obnoxijs, obeant? Equidem ignis cœleſtis ſcintilla, in quovis ſemine latitans, ſeu ſpiritus inſitus, ex univerſali in ſemine concentratus, eſt operationum principium: ſed hanc eſſe præcisè acidam, adhuc clariùs deducendum; quin ex activitate hujus principii ſeminalis acidum occultum denuò fit manifeſtum, ab eodem augetur & propàgatur, utut verum ſit, dum ſpiritus ille ſeminalis ſuo oleoſo tegmine reconditus latitat, proximè acido adhæret, ita ut alterum abſque altero moveri nequeat; non ſecùs ac in luce candelæ lux acido juncta alterum ſine altero vix operatur; eſt tamen in ſeminalibus lux iſta, ſive ſpiritus, ſive ignis cœleſtis, principale; acidum junctum inſtrumentale eſt medium, quod, concreti vi ſeminali fatiſcente, proprio nutu in varios impetus erumpere ſolet, in fermentatione, putrefactione, &c.

§. 2.

Acidum & Alcali non ſunt Principia Concretorum materialia, ſed tantùm Principiata.

Quod non ſint ex Elementis primis, ſive ultimis, adeoq; ſimpliciſſimis, conſtat ex eo, quod non, præterquam in concretis jam conſtitutis & genitis, reperiantur, extra eadem nuſpiam acidi aut alcali veſtigium deprehendere licet, adeoque ante corpora conſtituta & genita non exiſtere, obſervantur; unde vi ſeminali ex materiâ aliâ generari eadem per tranſmutationem, & ita in concretum cum aliis coaleſcere, manifeſtum eſt.

§. 3.

Acidum & Alcali interdum ſunt invicem tranſmutabilia.

Exemplis breviſſima eſt docendi via. Urgeo ſaltem hac vice *tincturam nephriticam AMMELUNGII*, vel *ſpiritum Corroborativum B. Doctoris MICHAELIS*: In his acidum tartari & nitri quorſum abeunt? Prodit ſpiritus urinoſus ex tartaro item ſal in caput mortuum eſt purè alcaliſatum, quod eſſet falſum, ſi acidum tartari imbibiſſet: momentanea

inflam-

inflammatio non ſufficit pro acido tartari & nitri diſcutiendo, præſertim cùm ab oleo tartari, unà deflagrante, nitrum in alcali figitur. Nil ergò aliud reſtat, quàm acidum nitri cum particulis vel tartari, vel additi alcaliſati, terreſtrioribus, vi ignis colliquatum & concentratum, in copioſum alcaliſatum caput mortuum abiiſſe. Sic formicæ, quæ acidum ſpirant intensè, ſi contuſæ in vitro capaci benè clauſo in loco temperato vel frigidiuſculo exponantur, ut putreſcere queant, aere in vaſe capaciore ſufficiente, abeunt in maſſam putridam, non niſi ſpiritum urinoſum, & paucum oleum ſuggerentem: Ubi ergò penetrans horum & Martem rodens acidum, item flores violaceos in rubros convertens, illudque volatile, ut deſtillatio ſimplex probat, abiit, aut, ubi reſidet? niſi per putrefactionem ex mutata minimarum cum acido textura etiam novum concretum urinoſum emerſiſſe, dicere velimus. Quod pariter in aliis rebus putreſcentibus obſervari velim, quæ omnia priùs fermentaliter aceſcunt, hinc ad putredinem tendunt, ſub qua urineſcunt, & copioſum alcali volatile ſuggerunt.

§. 4.

Alcalia non præexiſtunt in concretis formaliter, ſed tantum materialiter.

De alcaliſatis ſeu alcalibus fixis, lixivialibus, cinerariis, res jam clara eſt; Ex alcali cum terreo ortà colliquatione, cum connexo paulo pingui per ignis activitatem coaleſcunt. Niſi junctum pingue obſtaret, quo ad saponariam quaſi naturam accedunt, reverà eſſent corpora, ſimilia calci vivæ; ſicut etiam plures hujus proprietates reverà obtinent omninò, & contra. Cùm itaque his proximè accedant volatilia, quid ni de arte ſimiliter ſperandum? Nam in Regno Minerali nullum datur: ſuccinum quid ſit, dicere quàm docere malo. In vegetabili Regno nullum naturaliter obſervatur: ſapores iſti acres macri, ut Antiſcorbuticorum, annon potiùs acidi volatiles oleoſi; aromaticorum verò ſalſo-acido oleoſi ſint, diſquiritur. Tribus verò modis arte ex illis poteſt elici:

1. Per putrefactionem fiunt ſic, quæ non præexiſtebant; quia omninò ejuſdem naturę ſal volatile ſubminiſtrant. Nempe infracto & reſoluto acido per aërem hoc volatiliſatur, & terram ſimilem ſubtilem ſecum arripit, ſicque ſal volatile conſtituit; ſed artificiale.
2. Per concremationem in fuliginem; ſcilicet, quicquid acidi nativi cum terreo, & quicquid ſulphuris cum terreo concremationem & colliquationem aufugit, hoc ab igne reſolutum, novâ texturâ ſubtile cum aliis in ſal volatile coaleſcit artificiale; vaſe enim clauſo ſi tractetur idem ſimplex, obtineri non poterit.
3. Per olei deſtillati reſolutionem; ſic enim oleum tartari, cornu cervi, viperarum, terebinthinæ, &c. cum ſale fixo, ut tartari, mixta, ac per digeſtionem in amplo vaſe, ob ignis vim reſoluta, acidum potens olei deſtillati, ſubtile admodum, haud omne ob diſparitatem conſiſtentiæ ſali fixo ſe unit; hinc ſubtilius acidum in oleo reſoluto, ſubtili terræ, quæ in omni oleo deſtillato monſtrari poteſt, ſe unit, novam texturam conſtituit, & ita ex parte in ſal volatile ſe ſublimat.

Animalia nutriuntur plantis: Ergò horum ſalia volatilia erunt novum genitum, ex vegetabilium plus minùs fermentatorum acido volatili; hinc ſub digeſtione quaſi putreſcentium, cum terra volatili mediante continuâ reſpiratione coitus, & ad volatilis ſalis texturam diſpoſitio; neque enim ulla arte, niſi per deſtillationem aut putrefactionem, ſalia volatilia ex animalibus eliciuntur, & ita ſimul plùs minùs alterantur, quæ in gelatinoſa per ſe exiſtunt textura, unde & putreſcendo priùs plùs, quàm ſimpliciter deſtillando, ſalis urinoſi elicies. En notabile artis mangonium, adeò ut nec in animali Regno ſal volatile urinoſum formaliter, præcisè & accuratè loquendo, præexiſtere dici poſſit.

§. 5.

Adeoque loco alcali potiùs terreum acido opponendum.

Nempe terreum purum, ut cornu cervi uſtum, terra ſigillata, vel argilla, item calcinata vegetabilia, ut cineres ritè calcinati, cum acido efferveſcunt, &c. ita, ut alcalia nihil aliud ſint, quàm concreta ex terra & acido: ita, ut terra ſpiſſior, groſſior, fixior, undecunque talis fuerit, cum acido fixo arctiùs combinata & colliquata, alcali fixum conſtituat, in quo ob terrei prædominium, acidi tamen conſortium, omnia ejus phænomena explicari poſſunt; alcali verò volatile eſt terra talis ſubtilis, rareſacta, & ab igne attenuata, quæ ſimili acido volatiliſato, ſed ſine abſoluta ſaturatione, ſociata, ſal volatile urinoſum conſtituit, cùm impoſſibile videatur, alcali purum ſine terreo, aut alcali, h. e. terreum, ſine acido exhibere, &c.

PROOEMIUM DISPUTATIONIS.

PRimo ſub Medicinæ exortu, dum ſimpliciore facie eadem adbuc incederet, Medicus ipſe vel præparabat, vel ex obviis & paſſim notis paranda docebat medicamina. HIPPOCRATIS hoc docebant Scripta, quòd vulgatis Simplicibus, levi vel nullo artificio præparatis, curationes tunc temporis inſtitutæ fuerunt. Confirmant iſtud pariter de Euporiſtis *ſeu facilè parabilibus*, tam ſimplicibus quàm compoſitis, *l.* II. *ſub PEDACII DIOSCORIDIS* nomine, haud dubio, qui adhuc proſtant. Modò laudatus *DIOSCORIDES l. 2. cap* 98 aſſerit, humanum ſtercus ſiccum, cum melle ſubactum, & gutturi impoſitum, quemadmodum & tantùm aliquotiis oppiulari, inter arcana reperi- ebus: *de quo loco vid. IOHANNIS ANTONII SARACENI Scholion in Dioſcoridem lib. 2. c. 98 p. 36. Creſcentibus verò morbis, de ampliori remediorum cogitatum apparatu; in quo Arabes imprimis ſe ſedulos exhibuerunt, rudi tamen ſimplicium pulveriſatione ac miſtione, & hinc cum ſaccharo aut melle conditurâ contenti. Cùm verò poſtmodum per Barbaras gentes, ut aliis in bonis artibus, ita & in Medicina, barbaries ingens exorta fuiſſet, hâc nonnihil excuſsâ, & reſurgente tantillum Medicinâ, hujus Magiſtri, Medici, vel in ſola viſitatione ægrorum, odore lucri occupati, vel in Veterum Scriptorum per Commentarios illuſtrationem, ſtimulo ambitionis literariæ, ſolùm intenti, ex ſocordia remediorum ſimplicem alioquin præparationem ſervis ſuis aut amanuenſibus commiſerunt, qui exinde in majorem erecti fiduciam ſpe diſpiciendi promiſcuè diſpenſare iſta medicamina, ac publicè vendere, & ita ſpecialem Pharmacopœus artem condere cœperunt: in tantùm etiam, ut luxurioſiùs propullulantibus Pharmacopœis illis, Medici remediorum præparationes & compoſitiones non omiſerint tantùm penitùs, ſed etiam tantùm non oblivioni tradiderint, non deficiente ſublimiorum negotiorum ac laborum ſpecioſo prætextu. Simili omninò fata, quò & Chirurgia à Medicina hodiè ferè divulſa, à Barbitonſoribus ſibi vendicata fuit. Diu ruditas hæc ſcholas Medicas occupaverat creſcentibus interim morborum turmis, & vilipendentibus decantata aliàs remedia, non abſque ſtupore, ne dicam dedecore, ipſorum Medentum, donec ſtentoreâ voce ex veterno excitare hos, & ignaviam pariter ac ignorantiam, cum avaritia nihilominùs & ſuperbia junctam, in os ipſis objicere inciperet PARACELSUS, anteceſſore ejus BASILIO VALENTINO, non, niſi intra clauſtri mœnia, ſe ſuaque continente. Quod maximè, idque juſtiſſimè, urgebat, erat, quod purum ab impuro, medicamentum à ſtercore, nucleum interdum perpuſillum à corticibus, delibare neſcirent, taliaque propinent ægris, ex quibus languens eorum ventriculus medicinam priùs parare neceſſe habeat. Tetigit cordatorum Medicorum conſcientiam hoc fulmen, potiſſimùm cùm morborum violentiam ſpernere ſua auxilia cernerent, & dum non æquè arcanorum Monarcham æquare poſſent, imitari ſaltem eundem geſtierunt. Hinc furni incaluerunt, hinc ſpiritus, ſalia, olea, quintæ eſſentiæ, Extracta, flores, croci, Elixyria, Tincturæ, elaborari cœperunt, quibus ipſi privatim Medici ſummo ægrorum cum fructu uti cœperunt. Cadebat hîc Pharmacopœorum autoritas, donec à ſervis Chymicorum fugitivis, ut HELMONTIUS loquitur, in ſpagyricis quibuſdam operationibus inſtructi, pariter & Chymicâ arte præparata & concinnata remedia vulgatiora officinis ſuis inſererent, quò vel ſic in ſtatione ſua perſiſtere poſſent. Ut autem ſummè neceſſaria, tàm ægro quàm Medico, eſt privata ſingulorum, aut ſaltem diligentiùs elaboratorum quorundam remediorum diſpenſatio, ſiquidem & conſcientiæ & famæ, ſic optimè conſulit Medicus ſuæ, excudendo*

n ægro ſimul & fiduciam majorem ac obedientiam; ita & debitus Pharmacopœo ſolerti ac induſtrio ſuus conſtat honos, præſertim hiſce noſtris temporibus, quibus ſuperiorum juſſu ordo eorum confirmatus fuit. Ut ergò ſelectioribus, & paratu curioſioribus & ſecretioribus quibuſdam omninò inſtructus eſſe debet Medicus, eaque ſuis ægris diſpenſare, ita &, quæ in officinis hactenus recepta ſunt, tam ſimplicia, quàm compoſita, & debitâ ſedulitate ibi præparata, ex eadem ægros ſuo accerſere jubeat, quin & quæ componenda & præparanda ulterius erunt, ordinet, & Pharmacopœi, ceu Medici miniſtri, ſervitio debitè utatur: quo tamen in negotio non inconſultum eſt, ut & hic ſui inſtituti rationem habeat, & ordinatam præſcribendi Pharmacopœis remediorum formam obſervet. Equidem facillimum eſt, ubi jam officinalia intentioni ſatisfaciunt, eadem v.g. ſub pulveris Bezoardici, aut miſturæ ſimplicis, aut eſſentiæ theriacalis anodynæ; aut Elixyr anticachectici, & Emplaſtri Carminativi, vel ſolitariorum, vel etiam certâ proportione, ut Eſſ. myrrhæ ℥ij cum tincturæ ſulphuris ℥j, miſtorum nomine ſimpliciter, doſin debitam ſaltem annectendo, præſcribere: Aſt ubi compoſitio quædam extemporanea, pluribus ex compoſitis vel ſimplicibus conſcribenda venit, ſæpius hoc opus, hic labor eſt. Sanè in negotio hoc præſcribendarum formularum, quantas trepidationes apud Tyrones Medicinæ non rarò obſervare contingit? quaſi res omnium difficillima, ipſis verò captu planè impoſſibilis foret: ut taceam ipſos ad Praxin ſe accingentes Medicos non rarò præſcribendo tantùm non ſudare; imò rei hujus minus conſcios, inconditas, nunc ridiculas, nunc planè ineptas ac inſulſas formulas præſcribere. Huic Philiatrorum torturæ ut ſuccurrerem, paucis hiſce paginis totum præſcribendarum formularum negotium includere volui, ut tanquam idea inſerviat iisdem, cujus intuitu præſcribendi & modos & differentias, ſi non æquè omnes, aut ſecundùm minutiſſimas varietates, ſaltem frequentiores & magis uſitatas, comprehendere queant; quod enim deeſſe videbitur, ſub exiguis etiam Praxeos auſpiciis facillimè uſus, rerum magiſter, docebit & perficiet. Saltim præſcribendi formulas modum & exempla trado: uſum ipſum & utendi modum Lectio Scriptorum Practicorum docet. In gratiam ergò Philiatrorum & Medicinæ Tyronum ſolùm, quicquid jam ſequitur, mihi licèt ſterili, & ob id tædioſo labore, præſcriptum eſſe volo.

CAPUT I.

DE PRÆSCRIPTIONE FORMULARUM IN GENERE.

§. 1.

AUxilia Pharmaceutica ſeu Remedia ſunt vel ſimplicia vel compoſita: utraq; rariùs hodiè cruda, potiùs plus minùs, diverſimodè tamen, præparata adhibentur. Exemplo ſit *Theriaces*, Compoſitorum antelignani, *fermentatio*, ante ſui diſpenſationem neceſſaria æquè ac proficua: illius enim ope mirabilis iſta ac diſcors ſimplicium farrago, mutuo quaſi attritu & ſubactione accuratâ in concretum concors, *texturæ* ſalino oleoſæ volatilis, *effectus* anodyno-ſudoriferi nonnihil analeptici, abit, & ingredientium quorundam activæ magis particulæ, reſinoſæ præcipuè, reſolutæ, hincque diffuſibiliores, indeque penetrantiores redditæ, partim exaltantur, partim corriguntur: ob id 10. annos juxta *Arabes* fermentare debuit, & etiamnum hodiè longè diutiùs juxta *Perſas*, quorum quidam 12 alii 30. annos ipſi pro fermentatione aſſignarunt: vid. *Pharmac. Perſic. FR. ANGELI à S. JOS pag.* 26. Sulphur, naturæ quibusdam dictum balſamum, crudum tardiſſimæ in nobis alterationis & appropriationis eſt, quod tamen à ſale tartari reſolutum, & oleo deſtillato ſolutum, pro paranda exinde vel tinctura ſummè activa, vel extracto longè magis medicamentoſo, quia magis reſolubile, & undiq; per corpus, mediante quovis, fluido diffuſibile reddi ſolet. Attenuativa & inciſiva gummi ammoniaci polychreſta ſubſtantia potiùs in eſſentia cum ſpiritu vini tartariſato adhibetur, quàm integrum ejus concretum, licet aceto deſtillato ſolutum: ſiquidem ſociata in hoc acri illa attenuativæ reſinæ mucilago temperata & inſpiſſans, non poteſt non illius motum alterativum remorari, niſi Veterum, & hos inter *DIOSCORIDIS l 3. cap. 98*, ex præcepto ad ℥j cum aceto ſoluto propinare velis. Extractum gentianæ ſuccoſum præ crudo illius pulvere febrientibus ſanè accommodatius exiſtit. Eò ſcil. quævis præparatio reſpicere debet primariò, ut *remedii* reſpectu vel vis plus minus recondita, ceu perla ex ſtercore, eliciatur, vel virulentia caſtretur, aut potiùs quaſi invertendo corrigatur: *Ægri* verò intuitu, ut commodiùs aſſumi, quàm crudum, & ita meliùs ipſi applicari poſſit.

§. 2. Simplicibus verò aut compoſitis jam in officina quæ proſtant, tam Medici intentioni, quàm ægri ſaluti ſufficientibus, artificioſâ imprimis præparatione exaltatis, haud opus erit novâ compoſitione; quin ſimpliciſſimè à Medico in ſchedula præſcribuntur, & ſignaturâ vel generali, vel in gratiam ægri interdum ſpeciali, ſubſcribuntur. Quid opus eſt Miſtura ex ſpiritu vini camphorato, eſſent. theriacal. ſpiritu Cornu Cervi, Nitri, &c. novâ diaphoreſin ægri procurare, ubi Miſtura ſimplex, aut genuina ejus proles, Tinctura bezoardica, ritè tamen, quod rarum eſt, paratæ, ſatisfaciunt? Quid compoſitionibus novis theriacalibus, quas ordinariò theriaca ipſa ſimul ingredi amat, fatigare miniſtros? ubi theriaca ſola ritè adminiſtrata, aut Diaſcordium Fracaſtorii ſufficiunt. Pulveris Card. benedicti crebriori uſu ſe curant febricitantes plebei, citra tot pulv. aut compoſit. febrifugarum abuſum. *Balſamus* Copayvæ quatenus interno ſui uſu gonorrhœæ reſiſtere tam appropriatè valet, eo ipſo tot aquarum & eſſent. caſtitatis, ſyruporum, decoctorum, pulverum, & emulſionum compoſitiones ſuperfluas reddit: ſicuti externè quodvis vulnus citò, tutò, & jucundè curando], non ſecus ac Ol. momord. infuſ., aut Ol. ſem. hyperici expreſs., & cum eo concinnatus balſ. Sulphuris, nos tot balſamis vulnerariis, Ol. balſamicis, emplaſtris, & miſturis interdum monſtroſis, ſuperſedere poſſe, oſtendit. Talia itaque ſelecta, vel ſimplicia vel compoſita, facilè ordinari à medico ac præſcribi, citra alias inſigniores cautelas, poterunt.

§. 3. Si verò circumſtantiarum plurium, ac præ cæteris ſymptomatum urgentium ſyndrome, in noſtris morbis, ut plurimum complicatis, & ex intemperantia otioſa ferè anomalis, adeò urgeant, ut conſuetis illis *officinalibus* conſulere ægro nequeat Medicus, neceſſe eſt ſæpius, extemporaneas ut ordinet compoſitiones, & ſchedulæ inſcriptas Pharmacopœo miſcendas tranſmittat, quæ *magiſtrales* aliàs, (ad modò dictarum differentiam) dicuntur. Siquidem *officinales* ferè majoris apparatus eſſe ſolent præ *magiſtralibus*, ob extemporaneam compoſitionem neceſſariò promptiùs commiſcibilibus. Ordinata talis remedii ac circumſpecta præſcriptio, *FORMULA* aliàs dicitur, de *cujus genuino tantùm præſcribendi modo* (uſum, applicationem, cautelas, &c. Practicis ſpecialibus remittendo) hoc loco agimus.

§. 4. In his ergò præſcribendis Philiatro duo conſideranda: 1. *Materia*, ejuſque debitus imprimis ſelectus; 2 *Forma*, externa ſcil., ſeu materiæ illius concinna ad ſe invicem adaptatio, ut ægro meliùs & jucundiùs applicari, ſive Internè ſeu externè, queat, in quo *Finis* conſiſtit. *Materiam* conſtituunt ipſa ingredientia, qualiacunque fuerint, ex penu triū Regnorum depromta, ſimplicia vel compoſita. *Formam* verò abſolvunt horum ſub præſcriptione ſitus ſeu ordo, reſpectiva proportio, præſcribendi modus, & denique in certam texturam, à Medico intentam, coaleſcentia; quarum hæc *principalis*, illæ *ſubordinatæ* dicendæ ſunt.

§. 5. *Ingredientia* non corpora elementaria aut omnium prima, ſed jam plus minus (ſub tali reſpectu) compoſita, adeoq; formis ſuis, ſpecificis & dependētibus inde qualitatibus & proprietatibus reſpectivis inſtructa ſunt. Unde in iiſdem conſideranda 1. *quantitas*, 2. *qualitas*. Circa *quantitatem tres* materiæ dimenſiones & hîc ſuo modo attendendæ: *longitudo* ſecundùm illorum multitudinem, *latitudo* ſecundùm doſin; *profunditas* ſeu conſiſtentia, h. e. ex miſtis illis coaleſcens moles, & ejuſdem color, ſapor, odor, &c. Circa *qualitatem* verò conſideranda in ſpecie (apparēs licèt tantùm nobis) *ſimilitudo* & *contrarietas*, tam reſpectu ſui ipſius in genere, quàm reſpectu ad corpus ægrum in ſpecie. Atque his *Materiæ* habitus eſt expoſitus. *Formæ* ratio jam præcedenti §. ferè fuit declarata, & hujus in reſpectu in materia iſta, ratione longitudinis, debitus *Ordo*; ratione latitudinis *concinna proportio*; & ratione profunditatis debitus *præſcribendi miſcendique modus* conſiderandus. Ex quibus tandem eſſentiale Formulæ, quaſi mechanicum concretum, coaleſcit.

§. 6. Pateſcit ex dictis ſimul, neminem concinnam, & quæ Medicum decet, formulam compoſiturum, niſi 1. *exactam Materiæ Medicæ ſibi comparaverit notitiam* ſecundùm omnia tria regna, eamq; tam *externam*, ſive quoad attributa à priori ſenſualia, qualis in officinis Pharmaceuticis

& Mer-

& Mercatoriis comparanda, quàm *internam*, ſeu quoad attributa à poſteriori cognoſcibilia, h.e. operandi vires vel facultates non niſi per experientiam, vel propriam vel alienam (ſcriptorum Medicorum) cognoſcibilem. In hunc finem vel ineptè etiam curioſum præſtat eſſe Philiatrum ſub ſtudii Medici curſu, ut in omnia ubicunque obvia minutiſſima, quæ, qualia, quanta, &c. ſint? unde nata? cujus uſus, vel mechanici vel naturalis? &c ſive intelligat, ſive non intelligat, inquirat ſedulò, etiamſi riſu etiam interdum excipiantur talia quæſita: dici non poteſt, quanta copia rerum in occulto & non ſentientibus colligatur hoc pacto, quanta experientia, & denique quantus uſus poſtmodum inde emergat. 2. *Præparationem ſimplicium ſaltem planiorem exactè calleat*, quod ſine operationibus chymico mechanicis fieri nequit; harum enim medio aperitur plus minus, alteratur, concentratur, reſpectu aliorum varia Phænomena exhibet idem ſimplex, &c. Propterea Laboratoria Chymicorum, Medicorum, Pharmacopœorum, quin imò juvat & mechanicorum, quicunque ſubiecta quædam ad materiam medicam ſpectantia tractant viſitare: attentus ſi ſit, nunquam ſine nova præparationis cujusdam, vel enchiriſeos, &c. obſervatione diſcedat; nam & ſic apud Oenopolas, zytopeptas, piſtores, quæ menti curioſæ ſatisfaciunt, reperiri licebit; non ſecus ac apud aurifabros, clauſtrarios, ſtannarios, &c. Quin & proprias manus adhibeat, & carbones tractet ad *HELMONTII* imitationem, nec deterreatur à crebiori infauſto ſucceſſu; ſive enim procedat ex voto, ſive reluctetur tentamen, ſemper aliquid obſervare contingit, alibi quod proficuum eſſe poteſt: & hoc medio optima remedia, elegantiſſima artis opera, &c. inventa fuerunt; modò non ſaltum faciat, ac mox prolixos, aut laborioſos, aut non niſi exercitatis imitabiles proceſſus inchoet; tales enim nihil commodi, ſaltem ſumtuum perditionem, & in capite confuſum Chaos Chymicum, reportant. 3. *Compoſitionum officinalium* optimè gnarus ſit, partim ut adhibere debitè eaſdem, partim aliis aſſociare aptè queat; aliàs metuendum omninò, ne cæco impetu quid pro quo interdum arripiendo empiricum temerarium, non circumſpectum agat Medicum. His ita primò obſervatis, certus ſum, quòd facillima erit quævis formulas præſcribendi ratio: ſub quorum ignorantia non niſi trepidante corde & manu, vel ob ſanitatem in ægro, vel ob famam in Medico, utrumque ex inepta formula periclitantem, aliquid in ſchedula conſignari poterit. Quod ſi nimis latè extendi requiſita talia videantur, reſtringi poſſunt ad ea, quibus in præſcriptione ſæpiùs & frequentiùs utitur, ut hæc ſaltem juxta ſuppoſita benè calleat; pro ulteriori verò artis incremento & aliis pro viribus incumbat.

§. 7. Jam ut ſpecialiùs iſta tam Mat. quàm Form. requiſita conſideremus, ſe offert quoad materiam, 1. ejus *multitudo*. Equidem felicem iſtum ægrum prædicat *HELMONTIUS*, cujus Medicus novit curare ſimplicibus; & dolus eſt, ſecundùm *ARNOLDUM de VILLA NOVA*, compoſitis uti, ubi ſimplicia ſufficiunt: ſcilicet ut ſimplex victus ſaluberrimus & Naturæ convenientiſſimus, ita pariter Pharmacia: Natura utroque paucis contenta eſt. Quod ſi ex §. 3 compoſitis utendum ſit formulis, *quæ: is vitanda multitudo*, quæ nec *Medico*, nec *Remedio*, nec *Ægro*, conveniens videtur. Non *Medico*, cùm ſemper ignorantiæ cujusdam videatur indicium tanta ſub magiſtralibus compoſitionibus farrago; quaſi inter tot ac tanta, ſimplicia aut compoſita, plus minus homogenea aut heterogenea, pro præſenti caſu debitum delectum inſtituere neſciat, id quod materiæ Medicæ ſuperficialem ferè cognitionem innuit. Laboramus abundantiâ potiùs & luxuriâ remediorum, quàm penuriâ; delectu ſaltem opus eſt, qui vix quàm per experientiam, ac per cognitionem texturæ materialis ſecundum minima, ex vi ſeminis nata, ceu operationum inſtrumenti, obtineri poteſt: præſertim ubi non tam univerſalibus, ſed, quod magis expetendum, particularibus ſive appropriatis ac ſpecificis ægro ſuccurrere eſt animus. Symptomatum (quam alii urgent) atrocitas & pluralitas ex unâ ferè, vel immediatè vel mediatè propullulant radice morboſâ, quâ plus minus correctâ, ſtructus iſti morboſi marceſcunt; ſin atrociùs urgeant, en Opium ritè præparatum, infractâ doſi cæteris ſociatum, tantùm non omnibus ſuccurrere ſolet, externa ut taceam delinimenta. Nec rarum eſt, quod Naturæ motum, nimiùm dum damus operam corrigendis ſymptomatis, vel impediamus vel turbemus.

Nec minus adverſatur *Remedio* ex pluribus compoſito, ſi quidem horum genericæ ſaltem dotes, neglectis ut plurimum ſpecificis, conſiderari ſolent, utrobique ſuperfluo labore; facultates generales enim carminativæ, aperitivæ, abſorptivæ, tribus vel quatuor ſelectis ſimplicibus, aut uno concinno compoſito, obtineri poſſunt. Specifica pauca ſunt, quæ paucioribus iſtis univerſalibus ſociata ſcopo ſatisfaciunt. Quod ſi ſub plurium coacervatione, neglecta ſpecifica appropriatum activitatis ſuæ objectum, (ne per ſomnium quidem id cogitante medico) inveniant, neceſſariò provocato hinc ſpirituum impetu, ex ſymptomatum novitate nova ægro turba, medico ſollicitudo excitatur. Imò attendendum & hoc, ne talibus compoſitis vel ex ſimplici miſtione, vel ex arctiori per determinatam præparationem in novam texturam unione, novæ vires medicamentoſæ, priſtinis vel deletis vel infractis, emergant. Simili ratione ac ſimplici ex miſtione pulv. pyrius, aut ſclopetans vim fulminantem acquirunt, qui ſtrepitus in auro fulminante, ſimplici acidi intenſioris additione, obmuteſcit, non ſine virium detrimento. Mercurius ſublimatus ſimplici ſaltē cum Mercurio vivo miſtione, diutiùsque continuatâ trituratione, junctâ repetitâ edulcoratione, draco mitigatus ſive dulcis evadit, de cujus uſu tuto ſi dubites, ſaltim Docimaſiam *DAVISONII Philo. Pyroth. part. 4. c 22. p. 178.* inſtituere licet. Jalapa ac colocynthis ſimplici cum ſale tartari (hic quidem addito ſaccharo) miſcelâ & triturâ cicureſcunt ferè penitus. Quid fieri jam putandum eſt, ubi præter miſtionem, infuſiones, decoctiones, &c. quibus vel exaltantur, vel caſtrantur, vel immutantur ſimplicium Vires, acceſſerit? Minus denique *Ægro* proficua eſt iſta multitudo, cum perlæ cum ſtercore ſimul ingerantur Ventriculo: cui tum demum hic labor incumbit, ut digeſtioni ſimili labore, concreta medicamentoſa diſſolvat, donec activæ & medicamentoſæ particulæ reſolutæ, id quod poſſunt, operentur: ſub quo actu ut non tantùm immutantur plus minus ingeſta medicamenta, ita ex oppoſito ipſe ventriculus à tot diverſis ingeſtis non niſi præternaturalem patietur impreſſionem: qui dum in ægris languet, & conſueta horret, multò magis inſueta medicamentoſa nauſeabit.

§. 8. Ut itaque debitis ſuis cancellis eò meliùs circumſcribatur quævis compoſitio *magiſtralis*, omnia ingredientia ad quatuor hæc *puncta cardinalia*, quæ ſunt 1. *Baſis*, 2. *Adjuvans*, 3. *Corrigens*, 4 *Conſtituens*, dirigenda veniunt. *De Dirigente* taceo, lite nondum deciſâ. *Baſis* eſt præcipuum medicamentum, cui ceu fundamento compoſitionis ac principali ingredienti, ſive ſimplex & ipſa ſive ex aliquibus compoſita fuerit, reliqua tantum adjunguntur. Cætera inter ingredientia minus principalia eminet *adjuvans*, quod effectum baſeos, ut *citiùs* & *meliùs* ſe exerat, promovere debet. In quem finem, cùm interdum ſenſibilior quidam requiratur ſtimulus, præſertim in purgantibus, etiam *ſtimulans* interdum audit: v. g. Mercurii dulcis optimus ſtimulus eſt ſcammonium more *Brendeliano* præparatum. Quò verò *tutiùs* ac ſimul jucundiùs operentur iſta, *Corrigens* ſubinde addendum: Nec enim tam benigna aut correcta ſemper ſunt remedia, quin aliqualem, plus minus notabilem, noxiam impreſſionem, vel ventriculo & inteſtinis, nervoſo generi, ut purgantia; vel aliis partibus hoſtilem alterationem inferre valeant: corrigentia ergo ſubinde permiſcenda. *Sennæ* operatio Tartari cremore in decocto, ſale in infuſo, corrigitur; Opii malignitas pipere & caſtoreo emendatur, ut horum ope illius in ſpiritus impreſſio eò meliùs deleatur. Quin cùm & ingrata ſubinde ſint ægris certo ex puncto, vel odoris vel ſaporis, &c. remedia, pro infringendis hujuſmodi nauſeoſis qualitatibus ſubinde quædam, ſuccus citri, acetum, aqua cinamomi, ſyr. ſacch., &c. addenda veniunt. Cùm denique pluribus modis remedia propinari ægro poſſint, ita ex iiſdem ferè ingredientibus plures formularum modi conſcribi, determinat hanc indifferentiam *Conſtituens*, à qua reliqua mutuâ ſubactione certum conſiſtentiæ modum acquirunt, ut vel ſolidum, vel fluidum, vel medii modi, evadat medicamentum.

§. 9. Exemplis binis negotium hoc declarare juvat: ſit v. g. præſcribendus pulvis vel bolus mediocriter laxans: *baſis* ſit *Jalapa*; *adjuvans*, (quod ſimul baſeos doſin plus minus limitat) cremor Tartari; *corrigens* Ol. deſtillatum macis; *cōſtituens* requiritur nullum in pulvere, cùm hic per ſe ex miſtura emergat; In bolo verò conſerva fumar. aut flor. tunicæ adhibeatur:

Unde tales fiunt formulæ:

℞. *Crem. tartari gr.* xv.

Pulv. jalap. ℈ß.
Ol. deſtill. macis gutt. ij.
M. f. pul. D. S.
Pulvis purgans.

℞. *Conſ. fl. tunic.* ʒß.
Crem. Tart. gr. xv.
Jalap. ℈ß.
Ol. deſtill. macis gutt. ij.
c. ſ. q. ſyr. roſ. ſol. F. Bolus: D. S.
Saccharum purgans.

Vel ſit ordinanda potio antihypochondriaco-ſive hyſterico-diaphoretica, repetitis vicibus capienda. *Baſis* ſit vel compoſita, ex Eſſ. caſtor. & Liquore Cornu Cervi ſuccin., vel ſimplex, Eſſ. Caſtor. cum ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſo parata. *Adjuvante* opus eſt nullo, aut ſi pro ſcopo abſorbendi vitioſos ſapores in primis viis addendum aliquod foret, Lap. cancr., Unicornu verum, ſufficiunt. *Corrigens* ſaporis ratione ſit *ſuccus Chermes*, vel ſyrupus borragin., vel ſyr. cortic. aurant. Denique aqua deſtillata, vel qualiſcunque, vel aromatica, vel appropriata, ut interdum dicuntur, pulegij, fœniculi, flor. ſambuci, omnia iſta ſinu ſuo excipiat, & ita potionem *conſtituat* hoc modo:

℞. *Aquæ fl. ſambuc.* ℥ij.
Fœniculi ℥j.
Eſſent. caſtor. tartariſ. ʒiß. — *ad* ʒiij.
Liquor. Cornu Cerv. ſuccin ʒß. *ad* ʒj.
Lap. cancr. præp. gr. xv. *ad gr.* xxiv.
Syr. borrag. ℥ß *ad* ℥vj.
M. F. Potio: D. S.
Reſolvens mixtura ſudorifera pro aliquot doſibus.

§ 10. Conſideranda jam materiæ *latitudo*, ſive præſenti in negotio *Doſis*, h. e. quanto pondere ac menſurâ ingredientia præſcribenda, ſive *explicitè* iſtud, diq; frequentiùs, ſecundùm gr., ſcrup., drachm., uncias, & libras, ſive *implicitè*, idque rariùs, tantum in vegetabilium quorundam partibus aridis, ob faciliorem diſpenſationem, ſecundùm pugillos, manipulos, faſciculos, numerum parem vel imparem, determinetur. Cùm verò omne remedium non niſi reſpectu hominis ſit tale, cui alteratio certa illius occaſione inducenda, ſive activè ſive paſſivè remedium ad hoc contribuat, ipſi verò homines multum inter ſe differant, tam habitualiter ex Idoſyncraſia ſeminali, quàm accidentaliter ex climatis, vitæ generis, conſuetudinis varietate, nullius remedij doſis abſolutè determinari poterit, quin reſpectu vel *primariò* ad individuum patiens, vel *ſecundariò* ad cætera aſſociata ingredientia, habito, eadem demum limitanda. *Subjectum patiens* quod attinet: in eodem remedium vel faciliùs aut difficiliùs, vel fortiùs aut debiliùs, &c. effectum ſuum exerit. Siquidem pro partium ſolidarum majori vel minori eutoniâ ac robore, fluidarum texturâ concentratâ magis & firmiori, aut attenuatâ & ſubtiliori, acrimoniâ in ſpecie volatiliori magis reſolvente & remedium actuante, aut fixiori concentrante & remedium enervante, ſpirituum deniq; ſyſtaſi rariori ac magis elaſticâ, vel denſiori, ejusdem remedii, etiam in eodem ſubjecto, variat effectus. Qui alios fortiter exagitat Tartarus *Emeticus* Mynſ. in gr. iij, hypochondriaco melancholicos vix tantillum etiam ſub triplâ movet doſi: *Dum aurum fulminãs infanti lactanti tutò ad gr. j. porrigitur, ceu polychreſtum iisdem auxiliũ, ultra gr. ſj. unâ vice vix dare poteris eidẽ non ita diu ablactato*: illud ipſum ad gr. IV. cum pauco arcano duplic. Tertianario ultra X. ſeceſſus provocaverat, quod aliâ occaſione in quartanario ad gr. IX. cum quibusdam abſorbẽtibus ne minimum commotionis ſenſum induxerat. Mirum quantas doſes, repetito etiam uſu, opiatorum, optimè ferant phthiſici ac dyſenterici? Apoplecticum vix potentiſſimus naribus inſufflatus excitat helleboriſmus. Adeoque in quovis remedio toties variat doſis, quoties individuum vel numero diverſum, vel numero idem, ſecundùm 3. res Medicas diverſimodè alteratum occurrit. Ne tamen in ſuſpenſo penitùs maneat hoc negotium, nec niſi per experimenta dubia, adeoque ſuſpecta, modò non periculoſa, doſis remedii unicuique individuo conveniens expiſcanda ſit: ob id ſicut rectum norma curvi, & juxta ſtatum naturalem menſurandus quaſi eſt præternaturalis, ad adultum, ſanum, vel ſaltem neutrum reſpicere, & quæ alterationes inſequantur certam remedii doſin attendere, eandemque in aliis ſimiliter circumſpectè obſervare convenit, & iſta, quam ut plurimum (quod in contingentibus neceſſarij locum ſupplet) idem ac eodem ferè modo deſideratus inſecutus fuit effectus, *ceu media ordinariaque* doſis ſtatuenda venit, juxta quam poſtmodùm pro individuorum conditionibus *ſumma* ac *infima*, & ita pariter *extraordinaria*, determinandæ: Sic enim Jalappæ doſis media eſt ℈j, ſumma ʒß, infima ℈ß, ſed extraordinariè nec ʒj quendam movere obſervatur, dum alium gr. iv. vel vi. ſufficienter exagitant: conf. BARTHOLINUS *Cent. Hiſt. 69. Epiſt. cent. 3. pag. 130. 133.* Ac in hoc ſenſu apud Materiæ Medicæ ſcriptores doſes ſpeciales ubivis cõſignatæ obſervantur. Aſt præter individuum recipiens, & alia *ingredientia* pro determinanda doſi remediorum ſimul conferenda; ab his enim impediri ac promoveri effectus medicamentoſus aſſolet. Prout adjuvantia baſin plus minus acuunt, corrigentia hanc infringunt, aut refrænant, conſtituentia concentrant aut diluunt, &c. *Jalapæ* ℈ß. *pro doſi ſufficit, ſi crem. Tart. gr.* xv. eam adjuvent, idque eò magis, ſi *præterea ſcammonii præp. gr. i. eam ſtimulet*: Theriaca longè potentius ſudorem movet aceto juncta: Opiata, quorumvis evacuantium, præter diaphoreticorum, effectus imminuunt: terræ medicatæ efficaciùs adſtringunt aceti conſortio, quaſi aluminosæ factæ. Hiſce ergo ingredientibus cæteris baſeos doſis abſoluta, ſubinde varianda ac determinanda venit.

§. 11. Supereſt materiæ profunditas ſeu craſſities, hoc eſt, ſub compoſitione exſurgens moles, & hujus qualitates ſenſibus gratæ vel moleſtæ. Harum quædam ante miſtionem jam partibus inſunt, & compoſitione vel exaltantur, vel infringuntur; vel non inſunt, ſed in compoſito demum ex hujus nova texturâ emergunt. Eſſentiæ reſinoſæ rubin. in aqueis vehiculis vel lacteum turbidum, minus gratum, vel lividum liquorem exhibent: quod non æque contingit, Spiritu Vini Tartaris. vel Tincturâ Tartari ſi præparatæ fuerint, utut aliquali texturæ & virium alteratione. Acetum, ſuccus citri, ſpiritus ſalis, qui gratiam de cætero multis medicamentis conciliant, abſorbentibus marinis ac Oſtracodermis copulata, ex dulci ſalſiſſimum, quibusdam nauſeoſum, reddunt ſaporem. *Sulphurea alcaliſatis in via humida ſociata, ingratiſſimum fœtorem contrahunt*. Sin electuariis ſpiritum Vitrioli in conſervis, aut alumen crud. recipientibus, terrea abſorbentia miſceantur, ſuper vaſis ora motu fermentativo prorumpentia, vel riſum, vel tædium ægro conciliant. Tincturæ, ſyrupi, pro acidorum vel alcalium commercio varias Tincturæ mutationes exhibent. Nauſeoſè dulce & adſtringens Martis Vitriolum, Tartari terræ foliatæ junctum, vel viâ ſiccâ ſecundùm ZWELFERUM, vel viâ humidâ in liquore Martis Sol. cum terræ hujus certo connubio, concretum tertium novarum planè tam externarum quàm internarum proprietatum ſubminiſtrat. In qualitatibus adeoque talibus ſenſualibus, quantum citra ægri incommodum fieri poteſt, gratia aucupanda venit ſub materiæ miſcendæ ſelectu. Horret decumbentium ventriculus conſuetorum alioquin alimentorum odorem & ſaporem, quidni inſuetorum remediorum? & multò magis ſenſuum cæteris quoque Organis horrorem incutientium? Arte Marteque tandem ubi ingeſta fuerint, vel cardialgias, vel præcordiorum anxietates, vel poſt nauſeas Vomitus expectandi. Minùs metuenda talia, ægri palato hinc & naribus accommodata meliùs ſi fuerint. Quod & de aliarum partium ſenſu quaſi particulari non minus interpretandum: oculis ſcilicet propterea, præ aliis quibusdam partibus, minus acria adminiſtranda. Ad hæc multum in receſſu omninò habet imaginatio, pro cujus ductu, & hinc ſpirituum influorum modificato motu, gratius quod eſt palato remedium, propenſionem majorem & quaſi amicitiã erga illud in ægro excitabit, ut & aſſumatur lubentiùs, faciliùs retineatur, & ſuaviùs operetur. Quoties enim imaginationis ex juſſu res alienæ & inſuetæ, quia ſingulari appetitu, atque adeò voluptate aſſumptæ, remedii appropriatiſſimi inſtar aut diuturnas febres, aut chronicos Ventriculi languores tollunt? Licito itaque ſtratagemate & hinc fallere interdum ægrum juvabit, ut ſub fide deſiderati à ſe remedii aliud ipſi ſimile, ſed magis proficuum, propinetur: ſanè conſenſus hic, & imaginationis motus an quies, multum ad remedii effectum promovendum aut modificandum facient. Sequiori in ſpecie ſexui crebriùs ſe gratioſum his in punctis exhibeat neceſſe eſt, ob hyſtericas paſſiones, aut cardialgias his non rarò ſimillimas, quæ uti per dulcia aut ſuaviùs odorata provocari ſubinde (idioſyncraſia ſummoperè hîc attendenda) ſolent, ita per ingratiora pariter medicamina, ob nauſeam & ventriculi ſubverſionem, quam ſæpius concitant, paroxyſmos iſtos vel revocant, vel exaſperant.

§. 12.

§. 12. Poſt quantitatem materiæ formularum, conſideranda ejus *qualitas*, circa quam ante omnia vitanda *Contrarietas*, quin eligantur *tam ſibi, quàm ægro Compatibilia*. Contrarietas *formalis* equidem nulla in naturalibus, aut ſaltem nullibi, præterquam in animali regno, idque ferè quoque ſub latiori acceptione; ſed ſaltem *effectiva*, & quæ reſpectu noſtri ita dicitur, quatenus quædam ex neceſſitate aut naturali aut artificiali nobis adverſantur, vel quatenus ſub unione ſe ita alterant, ut depoſitis priſtinis proprietatibus, ſenſuum ex judicio, ſe deſtruxiſſe videantur. Contrarietas hæc effectiva eſt, quæ in materia miſcenda juxta formulæ præſcriptum attendenda venit, tam reſpectu habito ad *materiam* miſcendam, quàm ad *ægrum* ſanandum. In *Materia* non ſuperficialis illa, qua quædam non benè miſcibilia, eſt intelligenda, ut Oleoſa, v.g. Ol. amygd. dulc. cum aqua aut Vino, ſperma ceti, &c. ſed quæ magis interiùs penetrat, & ipſam texturæ mutationem junctam habet, qualis in ſpecie univerſalia inter iſta duo Naturæ & Artis mechanica inſtrumenta, acidum & alcali, hisque cognata ſubjecta alia, notari ſolet. Ex nova enim in ſalſum textura neutrum propriæ ſatisfacit deſtinationi: idque eò minus, ſi ſimultanea particularum aliarum ſyncriſi vel diacriſi novum concretum emergat. *Sa-lia alcaliſata hinc non præſcribenda cum ſale ammoniaco pro febrium cura, ſal volatile Urinoſ. avolat, concreto ſale commun. æmulo relicto. Eadem, ſive fixa ſive vol., alcalia, aluminis ſocietatem citra ſui notabilem alterationem non ferunt. Nec Lixivialia* eadem *martialibus, præſertim Vitriolaceis, jungenda*; illorum enim in Tartarum Vitriolat. ſaturatio; hujus in crocum ferè adſtringentem fit præcipitatio. Nec acida, præſertim mineralia, ac acetoſa, fixatis metallicis aut mineralibus faciliè ſocianda, promptiſſimè aliud inde concretum emergit, priſtinis ſimul utrinque exutis potentiis. Elixyr propriet. vulg. minùs cum ſpiritu ſalis ammoniaci miſcendum, cùm novum exinde, mirabiliter alteratum, ſub præcipitatione emergat concretum; niſi interdum Medicus ex inſtituto compoſitionem talem ex contrariis componat pro obtinendo quodam tertio: id quod obtinet v. g. in potione febrifuga *Crolliana, Baſil. p. 298*, ubi extemporaneus Tartarus Vitriolatus, ceu conveniens digeſtivum, ante paroxyſmum propinatur: pertinent pariter huc Miſturæ verſatiſſimi in felici praxi *SYLVII*, paſſim *in Lib. Ejus Pract.* annotatæ, ex aceto deſtillato, lap. canc. vel corall. & Diaſcord. &c. combinatæ: mens ſcilicet in talibus formulis non eſt ſaturare acidum, & ita aliud intra corpus abſorbendi vim in Terreo deſtruere, ſed arrodere ſaltem ſuperficiali attactu iſta objecta, quo intra corpus à potentiori acido promptiùs arripiantur, ac ex aceto deſtillato præcipitentur; ſeu quod dum in iſtis concentratur, ſeu ab iis abſorbetur, acetum deſtillatum quaſi regeneratum, in corpore in ſalſum mutatum, abſtergendo & reſolvendo, & blandè ſtimulando, ſui quod erat, faciat officii. Exemplo Trat. & Martis hæc illuſtrare placet: Decoctio Martis cum crem. Tart. ſolut. *mediocris* (in qua ſuperficiali attactu Tart ſibi Martem jungebat) coloris citrini, dulcoris Martis ſpecifici non adeò intenſi, inſpiſſata, donec intensè aurei eſſet coloris, inſtillato ſpiritu ſalis ammoniaci ſimplici, aut Lixivio ſalis Tartari, vix ſenſibiliter alterabatur, ab aceto deſtillato verò, ſpiritu ſalis & ſpiritu Nitri, turbabatur liquor Tartareo. Martialis, & copioſum ponebat ſedimentum, non terreum Martiale, ſed ſalinum, quaſi granuloſum, guſtu ſubacidum, hoc eſt, perfectus Tartarus regeneratus, qui per præcipitationem per potentius acidum liberatus à marte nativa in forma ſe repræſentabat. Hinc enim, ſi modò dictis cum acidis intenſioribus imprægnatis liquoribus filtro à Tartaro ſeparatis, lixivium ſalis Tartari inſtilletur, veri Martis fit præcipitatio, ſub formâ ſedimenti obſcuri nonnihil virideſcentis, quod tamen in aëre libero in crocum flavum fatiſcit. Simili modo ſuſpicari licet, Martem in liquore Martis Tartariſati præfato intra corpus à potentiori acido ſaturari, Tartarum verò præcipitando regenerari, ac dum conſuetis muniis fungi. Ex oppoſito Crem. Tarti & mars ana decoctio fortis & multum imprægnata, non tamen potenter adeò Martialis quàm tartarei ſaporis decantabatur, & magma reſiduum cum nova aqua diu beneque agitatum & decoctum, liquorem aurei coloris, ad nigredinem vergentis, ſaporis intenſiùs Martialis, reddidiris: quem ob fortiorem Mart. & Tart. amplexum, ſive potius intimum congreſſum, nec acetum deſtillatum, nec ſpiritus ſalis, nec ſpiritus nitri, nec ſpir. Vitrioli, tantillum immutabant, quin omnia hæc acida citra ſenſibilem alterationem ipſi ſe permiſcebant: par ratio cum alcalibus, ſiquidem nec à ſpiritu ſalis ammoniaci nec à lixivio ſalis Tartari, ulla mutatio, adeò perfectum ſalſum ex Marte & Tart. concreverat. Quod ſi liquori dicto, jam acidis imprægnato, alcalia inſtillarentur, poſt levem efferveſcentiam præcipitabatur materia grumoſa & groſſa, analoga quodammodo Marti ex Vitriolo præcipitato. Sanè ſuſpicari licet, Martem extra corpus jam plus minus ita ſaturatum, minoris uſus futurum pro Cachecticorum acidis imbibendis; ſicuti ex oppoſito, Tartari acidum, appropriato ſuo compari alcali Oleoſo, per iſtam in Marte concentrationem & diuturnam coctionem ſpoliatum, minus regeneratum iri, ſed odore ſaltem acido, ſi adhuc ſeparabilis eſſet, parum vel nihil effecturum.

§. 13. Contrarietatem remediorum extemporaneè componendorum cum *Ægro* quod attinet: Idioſyncraſia hujus imprimis obſervanda, à priori licet non cognoſcibilis, ſive nativa ſive adſcritia fuerit. Sanè ut ſenſibus grata, & aliàs conſueta, licet deteriora, in *Hygiaſtico uſu* reliquis omnibus præferenda, teſte *HIPPOCRATE*, cùm tantillum Caſei averſati fruſtulum, clam licet ingeſtum, totam ex oppoſito digeſtionem turbet; ita in *Therapeutico* negotio, quæ ægro accepta & compatibilia, nec hoſtilia, forſan melioribus præferenda erunt. Idioſyncraſia iſta, tam quoad ſenſiles immediatè, aliàs *manifeſtas* remediorum qualitates quàm quoad non ſenſiles, ſed *occultas* perpendenda. Iſtæ ex Ægri patent relatu; hunc enim amara, alium acida, dulcia, ſalſa, &c. delectant; nunc pilulæ, pulveres, potiones, &c. appetuntur. Sed circa occulta illa, quæ nulli ſenſuum patent, major omninò difficultas; neque enim niſi per experientiam, adeoque repetitas obſervationes, cognoſci poſſunt; niſi forſan vel ex hæreditario charactere per plures ſucceſſiones innotuerint, aut ex ægri prævia obſervatione pateant. Sunt quos caſtorei ſapor aut odor offendit plurimum, alios qui delectat: hi bene aniſum, aut cinamomum ferunt, quod aliis faſtidioſum eſt: acetum quamplurimis in ſummis eſt deliciis, cujus tamen vel ſolo odore lipothymiam incurrit Mulier apud *HORSTIUM ex Fabricio Append. ad decad. 5. quæſt. 1. p. 117.* Saſſafras lignum præ aliis ſuave, ſummè tamen abhorruit Veſtalis, apud *PANAROLLUM pent. 5. obſ. 22.* Sunt qui gammaros coctos abſque perturbatione inſigni ne aſpicere poſſunt, in *M A. N. C. anno 1. obſ. 135. p. 299*; quomodo eosdem in potionibus vulneralis ſuſtinebunt? Quicquid ergo ægro haud compatibile, & primariò, quod ex Idioſyncraſia repugnat, ex formulis ſimpliciter exulet.

§. 14. Materia hæc fuit formularum: ſequitur Forma; in hac ſe primò offert *Ordo*, quo ſituanda ſint ingredientia. Libertate hìc gaudet Medicus, & pro lubitu ferè eandem inſtitutere valet. Concinnior tamen ferè emergit formula, ſi, quæ copioſiùs ingrediuntur, cæteris anteponantur, ut & ea, quæ priùs diſpenſanda aut præparanda, ut in decoctis, miſturis &c. Baſeos locus ſimpliciter in arbitrio eſt præſcribentis; non ſecùs ac Conſtituentia nunc præponuntur, ut in miſturis; nunc poſtponuntur, ut in morſulis; uno nomine; formularum crebrior inſpectio, & præſcriptarum præparationis obſervatio, omnia hæc facillima reddunt.

§. 15. In Forma ſequitur ingredientium debita *proportio*, quâ doſis tam *generalis* eorundem, quàm *ſpecialis*, aptè limitatur. *Generalis* doſis eſt iſta, quâ Aqua ſyrupus. acetum, ſuccus, pulv. flor., folia, fructus, &c. pro hac iſta formula ordinariè & aptè præſcribuntur, quam vide definitam in *Erudit. WEDELIO, de Compoſ. Med. Extemp ſectione prima p. 31.* *Specialis* eſt, quam cujusvis remedii uſus & effectus particularis circumſcribit: nam alia doſis eſt Cornu Cervi ſine igne, alia ſalis volatilis Cornu Cervi, alia Mercurii dulcis, alia turbith. mineral. alia rhabarbari, alia lap. cancr. &c. In utraque *debita proportio* obſervanda. *In ſpeciali* eſt proportio inter baſin, ejusque adjuvans ac corrigens, ne nimis exaltetur potentia baſeos, nec infringatur ab iisdem, ſed omnia pro effectu intento obtinendo mutuò conſpirent, & junctim doſin legitimam conſtituant: conf. §. 10. *circa finem*. Ex hoc enim de judicio Medici præſcribentis ferè judicari poteſt. Ob id *in pulv* § 9. jalapæ una doſ. ſufficit, ob adjuvans egregium Tartareum: quibus forſan debilioribus gr. *1.* ſcamon. additum, integram doſin proportione debitâ compleret. Quoad *generalem* doſin, ingredientium mutuus ad ſe invicem quaſi ſit reſpectus, ita ut eadem proportione duplâ, triplâ quadruplâ, ſextuplâ, duodecuplâ & quo aut cunque alio modo his plus minus analogo, ſibi invitem aptè reſpondeant, quo æqualis quaſi ac elegans, non vel hiulca aut aſpera, fiat præſcriptio. Non equidem de ne-

ceſſitate

ceſſitate hæc ſunt, cùm ad ornatum tantum faciant, tamen de majori Medici præſcribentis attentione loquuntur. Sic enim in miſtura *ſupra* §. 9. *præpoſita*, aquæ ℥j reſpondet Tincturæ ſive Eſſent. ʒß, ſpiritus ℈j, pulv. gr. iv, ſyr. ʒj ad ʒiß: dant hæc doſin integram ſpecialem; triplicata mutuò, pro repetito uſu formulam iſtam ſubminiſtrant: Id quod majori omninò fit ornatu, quàm ſi aquæ ℥iv, Eſſentæ ʒiij, ſpiritus ℈iijß, pulv. gr. xvij, ſyr. ʒv. vel vii, invicem confunderentur.

§. 16. Reſtat adhuc, ut formæ ratione *præſcribendi miſcendique modum* conſideremus, qui vel materiam, vel formam præſcriptionis reſpicit. Materia quidem præſcribitur vel *ſimpliciter*, vel *modificatè*: *ibi* generaliter herb. malvæ, rad. gentianæ, ſal abſinthii, Mercur. dulc., ſpiritus ſal. ammoniaci; *hic* verò ſpecialiter comæ abſinthii, rad. helleb. nigri præp., rad. chinæ non carioſæ, Mercur. dulc. ad extra, ad intra, ſpiritus ſal. ammoniaci ſuccin. ſal volatile Viperar., camphor., &c. quæ tamen præſcriptionum inſpectio ſponte docet. Formam denique, quæ reſpicit præſcribendi rationem, eſt hæc vel *univerſalis*, quibusq; ferè formulis communis, vel *particularis*, certis quibusdam propria. *Illa* in antepoſito conſueto ℞. ſeu recipe, quod quare quidam adeo horreant, niſi forſan, quod in Veterem ſcriptis non æquè reperiatur, ſanè non video: & in poſtpoſitis, M. F. l. a. D. S., hoc eſt, Miſceantur, Fiat lege artis, dentur, ſignentur; ferè conſiſtit: quibus & illud ana ſub æquali ingredientium doſi accenſendum. Hæc in qualibet ferè formulâ aliquid peculiare obtinet, quando in pulveribus præcipitur, redigantur in alcohol; in quibusdam liquoribus, filtrentur, colentur; ſtent in Balneo Mariæ per 12. vel. 24. horas, hoc eſt, per diem noctemque, & quæ ſunt aliæ ſimiles præſcribendi rationes, non niſi ſub ſpeciali formularum tractatione exactè dignoſcendæ.

§. 17. His omnibus ita obſervatis ſub ipſa præſcriptione emergit ſponte ſua ipſum Medicamentum ſeu quali novum concretum remedii eſſentiale, magiſtraliter quidem ſeu extemporaneè, artificioſè tamen compoſitum, juxta Medici privatam ordinationem, ulteriùs adhibendum.

CAP. II.

DE PRÆSCRIPTIONE FORMULARUM IN SPECIE.

§. 1.

FAcimus jam acceſſus ad ipſas præſcribendarum formularum differentias & diſtinctos modos, iſtos ſcilicet, qui hodiernæ comptiori Praxi accommodati, relictis jam antiquatis ac inuſitatis, & qui pro magiſtrali compoſitione dirigenda, ex tempore à Medico præſcribuntur. Applicatio præſcriptorum per formulas remediorum, eorumque uſus varius, Practicis demandanda venit. Vitabimus enim, quantum poſſibile, *confuſionem & prolixitatem*, illa errorum, hæc tædii in Phil atro genitrix. Nihil ergò ſumus acturi de *ſyrupis, qui* pro diſpenſatione ſui temper parati proſtant, nec magiſtraliter præſcribuntur. *Vina Medicata* ad infuſa pertinent, nec peculiarem præſcribendi modum exigunt. *Ptiſana* pariter, ſive *Hordeatum*, *Hydromel*, *Oxymel*, decoctionum ſpeciales quidem modi, non ſecus ac *Diæta ſudorifera*, ſive lignorum decocta, *tam* primaria, quàm ſecundaria. *Deſtillatum inſtaurans* eſt nonens, etiamſi aqua impinguans *EPIPHAN. FERDINANDI in Hiſt. Med.* foret, nudum nempe Phlegma, quod ſine ullo uſu hauritur. *Decoctum Galli*, ſive junioris ſive ſenioris, jam rariſſimi uſus Pharmaceutici, ad culinas relegandum, unà cum *juſculis medicatis* ac reſtaurantibus, quorum omnium odor ægris vix tolerabilis, nedum ut ventriculus debilis ſub appetitu proſtrato eadem digerat, quin dum calore febrili interiora plus minus æſtuant, cadaveriſantur talia digeſtionis defectu, putreſcunt, aut ſaltem in nidorem abeunt. *Conditum* idem cum Electuario. *Eclegmata* ferè inuſitata, quorum locum ſyrupus quidam gratior, v. g. diacod. Mont., ſcabioſæ, vel milii, vel cum rob paſſul. min. ſubacti, cum baculo liquiritiæ pro ſcopo temperandi ſive demulcendi aut incraſſandi ſupplebunt; ſicut pro ſcopo attenuandi & reſolvendi iſti de praſſio, de nicotianâ, emeticus Salæ, cum ſpiritus ſulphuris paucis gutt., ſufficient. *Pædalcon*, *Paſta Regia*, *Maſſa Panis*, *pineolatum*, cupediariis relinquendi; & quantum nutritii vel temperantis roris languidus tabeſcentium Ventriculus ex iſtis hauriet? dum in paſtam tenacem viſcidam acidam in eodem abeunt. *Trochiſci* magiſtrales vix præſcribuntur ulli, cùm ipſi officinales videantur quibusdam ſuperflui. *Epithema* peculiarem haud exigit formulam, cùm fluidi cujusdam, vel liquoris, vel miſturæ, vel decocti, vel emulſionis determinatam ſaltem externam applicandi rationem denotet. Idem dicendum de *Clyſmatis* ac *Gargariſmatis*, quæ ſaltem in medicamentorum liquidorum, variâ formâ adſcriptorum, ſpeciali utendi modo conſiſtunt. *Fotus humidi*, & quæ huc pertinent, *Lotiones*, *Balnea*, *Inſeſſus*, ad decoctorum ſpeciales modos, ex applicandi varietate natos, pertinent, nam ſimili ac decocta modo præſcribuntur: etiamſi etiam ſiccâ *ſacculorum* formâ adhibeantur, eadem tamen præſcribendi, alia ſaltem applicandi ratio. Nec *ſcutum* differt à ſacculo vel empiaſtro, dum ventriculo admoventur. *Frontale* nunc ſacculus, nunc Epithema, nunc linimentum eſt. *Cucupha* eſt ſpecialis ſaltem pulverum applicatio. *Collyria* oculorum ſunt remedia multiplici formulâ præſcribenda. Idem de *Errbinis* valet, *Sternutatoriis*, *apophlegmatiſmis*, & *dentifriciis*. *Cataplaſmata* ad decoctionum ſpeciales modos reducenda; ſicut interdum ad miſturas ſpiſſiores. *Veſicatoria* peculiarem non conſtituunt formulam, quin prout pulveriſatæ cantharides vel fermento pro cataplaſmate, vel emplaſtro magiſtrali aut officinali includuntur, ſuum quod eſt, faciunt: quid? quod eorum eſſentia, cuti impoſita, veſicas excitet. *Suppoſitoria non præſcribuntur, ſed officinalia ordinantur:* ut taceam loco illorum globulos, Germ. die Bieſen-Kugeln, *commodiùs*, ſi non ut plurimum, *feliciùs* applicari poſſe. Quod ſi extemporaneû deſideres, promptè illud ex alumine ad imitationem *SALÆ Append. Myroth. c.* 4. §. 13. *p.* 840. *vel SYLVII. l.* 1. *Prax. c. XI. & XII. p.* 119 123. concinnabitur. Quæ & qualia denique præſcribuntur hodie *peſſaria?* quin loco eorundem vel injectiones per metrenchytem, vel ſuffitus per inſtrumentum *GLAUBERI* ligneum, vel *optimè* per parvam aut Phiolam, aut retortulam vitream, longioris paulò colli, uſurpantur, dum harum in ſpecie orificium linteis tenerioribus munitum, ſinui pudoris applicatur, fundus verò vaſis cum remedio vel ſolido vel fluido igni carbonum leni propiùs admovetur, ut concitatis hinc effluviis uterus locaque vicina diverſimodè alterentur. His ergò partim rejectis, partim ad ſtationes debitas relegatis, *formularum quamvis differentiam quinque Claſſibus generalibus includemus, & ſpecialiùs pertractabimus.*

Sit ergò

CLASSIS PRIMA,

QUÆ

PULVERES, ET IISDEM SUBORDINATAS FORMULAS, SISTIT.

§. 1.

SImpliciter in his arida, ſeu ſicca, in minutiores ſui partes contundendo aut terendo redacta, ſive jam pulveriſata proſtent, ſimplicia ac compoſita, ſive demum pulveriſata ſint, præſcribuntur. Doſ. general. pro una vice ſit ℈j ad ʒß, rarò ℈ij, rariſſimè ad ʒj. niſi in doſi quorundam ſpeciali, v. g. rad. aſari, ad ʒj. aſcendere neceſſe ſit. Uſus eorum eſt tam *internus*, quàm *externus*. *Internus* ceu potior, (de quo modò dicta ferè intelligenda) eſt, dum capitur in vehiculo convenienti, aut *domeſtico*, quod privatim ægro Medicus denunciat, aut *officinali*, miſtura ſcil. quadam tenuiori, à Medico ſimul præſcripta.

Pulvis abſorbens acidum.

℞. *Lap. cancr. præp.* ʒiß.
Unicorn. foſſil.
Corall. rubr. pp.
Cornu Cervi uſti, ana ʒß.
Sal. abſinth. ʒj.
Nuc. moſch. ℈ij.
M. F. pulv. D. S.

Pulvis obſtruens pro aliquot doſibus.
Doſis quantum largior cultri cuſpis capere poteſt.

Pulvis abſque torminibus blandiſſimè purgans.

℞. *Jalap.* ℈ß. *ad gr. xv.*
Nit. puriſſim. ℈ß.
Scammon. pp. gr. ij.

Ol. de.

Ol. deſtill. anis. gutt. ij.
M. F. pulvis: D. S.
Pulvis laxatius pro una vice.
Loco ſolitus Nitri etiam Nitri *gr. vj.* & ſalis *tartari gr. jv. recipi poſſunt.*

Pulvis laxatiuus antihypochondriacus.
℞. *Crem. Tart.*
Fol. ſenn. ſine ſtipit. an. ʒß.
Zingib.
Sem. aniſ.
Cinamom.
Cubebar. an. ℈j.
M. f. Pulvis.
Capiatur in juſculo calido vel in principio prandii, vel hora 1. ante prandium: doſ. largior cultri cuſpis.

Pulvis febrilis laxativus ante Parox. ſmum.
℞. *Corall. rubr. pp.*
Sal. abſinth. ana gr. xv.
Scammon. pp. gr. jv.
M. D. S.
Pulvis febrilis laxatiuus.

Pulvis contra epilepſiam infantum ex conſenſu abdominis.
℞. *Raſ. unic. veri,*
Cran. hum. violenter erocciſi an. gr. ...
Auri fulmin. gr. j.
Miſc.
Detur in duplo: S.
Pulvis ſingularis.
℞. *Aquæ flor. pæon.* ℥iß.
Cinnam. ſpirit. ʒj.
Syr. fl. tunic. ʒiß.
M. D. S.
Aqua ad pulverem.

Pulvis contra variolas & morbillos, præſertim in incremento.
℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈ij.
Vnicornu foſſil. ℈j.
Sal. card. bened. gr. xv.
Myrrhæ el. gr. xii.
M. divid in 3. p. æqu. D. S.
Pulvis expellens.

Siccis hujuſmodi, interdum & conſiſtentiæ vel fluidæ, ut Oleum Deſtill., vel mediæ, ut theriaca, Extracta, in doſi tamen exigua, ſive infracta, addi ſolent: verb. g.

Pulvis puerilis, in Torminibus cum alvi fluxu.
℞. *Cornu cervi uſti præp.* ℈j.
Vnic. foſſil. ℈j.
Terræ ſigill. ℈ß.
Theriac. gr. jv.
Extr. caſtor. gr. iij.
Olei deſtillat. macis gutt. ij.
M. f. Pulvis.
D. S.
Pulvis adſtringens.

§. 2. Subtiliſſimè tritus pulv. *alcool* aliàs dicitur; groſſior verò ex aromatibus & analogis ſubjectis, non adeò exactè tritis, cum ſacchaco miſtis, *Tragea* vocatur. Hujus ſecundùm Praxin olim uſitatam cochlear ſemis, vel integrum, aut in formâ ſiccâ, aut pani, Vino inalvatico imprægnato, inſperſæ, maſticando ſucceſſivè aſſumebatur, præſertim à paſtu, pro corrigenda digeſtione primâ, inflatione ventriculi, flatibus hinc crebrioribus, & in genere quibuſvis malis chronicis, in quibus ventriculus frigidus & hepar calidum paſſim inculari ſolent, & exinde aliâs quoque *peptici* dicuntur: exempla vid. *in HORSTIO Obſerv. l. 4. obſ. 38. p. 210. it. lib. 5. obſ. 3. p. 266. & obſ. 4. p. 268. it. SENNERTO Inſtit. l. 5. p. 3. ſ. 3. c. 14. p. 14. 15. 1417. & l. 3. Prax. p. 1. ſ. 1. c. 5. p. 24.* Sed comptior hodierna praxis pro puerorum potius delectamentis, præſertim dum confectiones ſaccharatæ ſubinde permiſcentur, talia deſtinat. Loco eorum enim, ex quibus neceſſe eſt, ut ſub digeſtione priùs ventriculus medicinam præparet, potiùs ſpiritus aut ſalia volatilia aromatica ſeu oleoſa in uſu ſunt; ſive quovis in paſtu, ſive brevi poſt eum abſolutum, aſſumantur: in quem finem aptiſſima eorum videtur præparatio, ſi aromata ſelecta, præſertim ſimul carminantia, cum ſuſ. q. ſalis ammoniaci & *Calc. vivæ* miſta, hinc aqua *communi* humectata, mediocri ignis rigore per retort. deſtillentur; acquiritur ſic ſpiritus ſeu ſal volatile Oleoſ. in forma humida, quod doſi gutt. 20. vel 30. ab iſtis trageis ſperata auxilia, multùm ſi non ſuperabit, certè æquè præſtabit. Quod ſi tragea quædam delicata, variis condimenti loco inſpergenda aut addenda, deſideretur, præſcribatur talis perquam grata:

℞. *Cinnam.* part. iij.
Cardam. part. ij.
Caryophyll. part. j.
Sacchari qu. pl.
Miſc. pro pulvere, aſſervetur uſui.

§. 3. Externum quod attinet pulverum uſum, varius equidem & multiplex eſt, pro partis affectæ, & uſus differentiis, aſt præſcribendi modus ubique eſt idem;

Pulvis ad Intertriginem, & ſimiles externas excoriationes.
℞. *Cornu cervi uſt. præp.* ʒij.
Cretæ albæ ʒß.
Ceruſſ. ʒß.
Pulv. roſ. rubr. exſicc. q. ſ. pro gratia coloris.
M. f. pulvis: D. S.
Pulvis inſperſivus.
Nodulo raro includitur, & ita inſpergitur.

Pulvis ad ulcera Inveterata:
℞. Croci *Martis ex Vitriolo præcip.* ʒiij.
Lact. Lunæ ʒiß.
Terr. ſigill. ʒj.
Myrrhæ,
Aloës,
Macis ana ℈j.
Camphoræ ℈ß.
M. f. p. D. S.
Pulvis externè purgans.
Conf MAIOR Diſſ. de Lacte Lun. c. XI. §. 3. & 6.
Pertinet huc etiam pulv. eryſipelatodes MYNSICHTI, Armament. ſect. 5. p. 131.

Pro oculorum uſibus pariter pulveres externi adhibentur, ſed ſubtiliſſimi, & ſpeciatim Arabico nomine *Sief* appellantur, & modeſtè oculis inſufflantur:

Ad oculum Vngue laborantem:
℞. *Oſſ. ſep. pulv.* ℈j.
Sacch. cand. ʒj.
Vitrioli alb. ℈ß.
Tutiæ pp. ʒß.
M. f. pulv. ſubtiliſſimus: D. S.
Pulvis Ophthalmicus.
Vid. POTERIVS, *felix Practicus, Cent. 2. c. 8. p. 16, ex quo ſuppreſſo Autoris nomine abſtulit RIVERIVS* Prax. *l. 2. c. 18. p. 108.*

Pulvis ſternutatorius.
Ad imitat. HELMONT.
℞. *Rad. helleb. nigr. non præpar.*
Sacch. albiſſ. ana. ʒj.
Ol. Deſtill. majoran.
Aniſi an. gutt. ij.
M. D. S.
Pulvis ſternutatorius.
Vel ad hodiernum morem:
℞. *Pulv. tabac. Indic. Virgin.* ℥ß.
Majoran. ʒij.
Ol. Deſtill. lavendul.
Aniſi an. gutt. vj.
Ambræ gr. v.
Moſch. gr. x.
M. F. pulv: D. S.
Pulvis ſternutatorius & cephalicus.

Pulvis dentifricus ad mobilitatem, putredinem, cruentationem gingivarum.
℞. *Fl. rubr. malv. arbor.* ℥ß.
Cornu cervi uſt. ʒij.
Aluminis uſti,
Nuc. moſch. an. ʒj.
M. f. pulvis ſubtil. D. S.
Pulvis dentifricus.
Quo poſt oris collutionem, & dentium purificationem, benè fricentur gingivæ.

Pulvis pro ſuffiumigio.
℞. *Sandarach. ſeu gumm. junip.* ʒvj.

Suc-

Succini ʒß.
Styrac. calamit. ʒiij.
Thris,
Maſtich.
Benzoës ana ʒij.
M. f. pulv. groſſus: D. S.
Pulvis pro ſuffumigio.

§. 4. Pulveres ſi excipiantur Conſervâ, & cum fluido quodam, maximam partem ſyrupo, pro meliori miſcela ſubigantur, pro una doſi, internè ſaltem uſurpanda, dant

BOLOS.

Qui cùm ità ſimpliciter ſaltem deglutiendi ſint, & quantitate quantum fieri poteſt exigua, ʒß. ad ʒj. rarò ad ʒij, gratia verò majori præſcribendi.

Bolus Emeticus.
℞. *Conſ. fl. tunic.* ℈j. *ad* ʒß.
Sulph. antimonii cum lixiv. detonat. tartari.
et nitri per decoct. par. gr. vj.
Crem. Tart. gr. v.
M. f. Bolus: D. S.
Bolus emeticus.

Bolus Laxativus contra vermes.
℞. *Conſ. fl. perſic.* ℈ij. *ad* ʒj.
Mercurii dulc. gr. xv. ad ℈j.
Pulv. jalapp. gr. viij.
(*vel ſcammon. præp. gr. ij.*)
Cum ſ. q. ſyr. fl. perſicor. f. Bolus:
D. S.
Bolus laxativus contra vermes.

Bolus in Vomitu nimio.
℞. *Conſerv. roſ. Vitriolat.* ʒj.
Terr. ſigill. ℈j.
Laud. opiat. gr. l. *ad* ij.
Olei deſtill. Cinamom. gutt. j.
Cum ſ. q. miv. cydonior. f. l. a. Bolus, miſcendo & expectando, donec aliqualis turgeſcentia ceſſaverit:
D. S.
Bolus ſtomachum confortans.

Bolus Diaphoreticus febrilis expertus, ſed nonnihil ingratus.
℞. *Theriac.* ℈ij. *ad* ʒß.
Specif. febril. Strobelbs. ʒj.
Ol. deſtill. caryophyll. gutt. ij.
M. cum ſ. q. ſyr. card. bened. f. l. a. Bolus.
D. S.
Electuarium febrile.

Nempe uſitatiſſimè iſtis modis præſcribuntur boli, loco tamen Conſervæ etiam Pulpæ quædam ſpiſſiores, ut *tamarind*, ita Electuaria gratiora, *ut roſatum*, quin & *Theriaca* ut in poſtremo exemplo, ſed hæc rariùs, ſolent recipi. Dum enim vulgus inter euporiſta ſua rob ſambuci vel juniperi cum Cornu Cervi ſine igne aut uſto; pro ſcopo diaphoretico, in Eryſipelate & ſimilibus malis, porrigit, quid aliud, quàm bolum ordinat? ſicuti ex oppoſito confectiones, extracta gratiora aliavè, conjungi aptè in boli formâ poſſunt.

Bolus alterans in æſtu Ventriculi & hypochondriorum.
℞. *Pulp. tamarind.* ʒij.
Tart. Vitr. Tachen. gr. xv.
Bezoard. min. ſimpl. ℈ß.
Cum ſ. q. ſyr. violar. F. Bolus: D. S.
Electuarium refrigerans.

Bolus Analepticus Hypnoticus.
℞. *Conſ. fl. borrag.* ʒj.
Conf. alKerm. ʒß.
Laud. opiat. gr. j. ad. iß.
M. f. bolus: D. S.
Bolus confortativus ad quietem.

Quin & ſi copioſior paulo pulvis fuerit, Conſervæ Conſtituentis loco ſolus ſyrupus recipi poteſt; q. ſ. pro conſiſtentia debita.

Bolus Purgans.
℞. *Pulv. hypochondr. laxativ. ſuprà* §. 1. *deſcr.* ʒj.
Scammon. pp. gr. j. ad ij.
Cum ſ. q. ſyr. roſ. ſoluti ſeu Mechoacroſ. F. l. a. Bolus:
D. S.
Bolus purgans.

§. 5. Quod ſi ſimili modo, ſub mode tamen majori tractentur pulveres, hoc eſt ſi formetur bolus pro pluribus doſibus, erit

ELECTVARIVM.

Quod modernis ſubinde *Conditum*, veteribus verò *Opiatum*, audit, & hoc ab opio, vel principali vel univerſali eorum ingrediente. Veterum iſta Opiata, aut ad eorum ſimilitudinem confecta alia, v. g. Diaſcordium Fracaſt, Antidotus *Matthioli*, aut Orvietana, Theriaca cœleſtis *Greiffii*, &c. ceu officinalia tranſeant. Quoad Electuaria *magiſtralia*, proportio ingredientium ad conſtituentia eſt in genere vel otupla, vel ſectupla, quadupla, &c. prout potentius vel debilius remedium, doſi majori aut minori, idq; crebriùs aut rariùs, capiendum volumus. Uſus eſt tantū internus, iſq; alterativus: ſolutiva Electuaria haud ampliùs in uſu, idque ob purgantium partim horridum ſaporem, partim obincertitudinem doſeos, & conſequenter operationis; ſiquidem nec ſubigi æqualiter per totum purgantia, nec Electuarii doſis tam accuratè obſervari poteſt: quin talium loco in officinis vel paſtillarum laxativarum, vel prunorum præſertim ad TIMÆI imitationem præparatorum, itē Cydoniati laxativi, Conſervæ roſ. vel violar. laxativæ cum mannâ Timæi, & ſimilis compoſitionum uſus invaluit, quæ pro una vice determinatâ doſi optimè aſſumuntur. Pertinent huc elegantis compoſitionis electuaria purgantia, tam cholagogum quàm hydragogum SYLVII *l. 1. Prax. c. 2.* §. 46. *& c. 7.* §. 55, quæ facilè pro diſpenſatione ordinaria in officinis præparari poſſunt.

§. 6. Quoad Electuaria Alterantia ergò, ſit

Electuar. Antihypochondr.
℞. *Conſ. cochl.*
Fumar. ana ʒij.
Ebor. ſine igne ʒij.
Lap. cancer. pp.
Corall. rubr. pp. anà. ʒj.
Vitrioli Martis ℈iv. *ad* ʒij.
Cum ſ. q. ſyr. borrag. F. l. a. Electuar.
D. S.
Electuarium Alterans.

Loco Vitrioli Martis, etiam extractum Martis cū ſucco vel pomorum, vel acetoſell. vel tamarindorum ad ʒij *vel* ℥ß. *recipi poteſt.*

Elect. ad fluorem album.
℞. *Conſ. fl. anthos.* ℥iij.
Ebor. crud. raſ. pulv.
Magiſt. ſuccin. cum Sir. Vini ana ʒiij.
Lap. oſteocoll. ʒiß.
Putamin. avellanar. pulv. ʒß.
Cum ſ. q. ſyr. roſ. rubr. f. Electuarium:
D. S.
Elect. obſtruens.

De his electuariis, bis vel de die capitur, magnitudin. caſtaneæ vel nuc. jugland. & amplius, aut quantum binis ternisvè cultri latioris aſpidibus capi poteſt.

Interdum ſine conſervis, ſolo ſyrupo convenienti, excipiuntur, aut cum rob ſambuci ſubiguntur, & hoc in compoſitionibus qualis theriacalibus, loco Veterum mellis, quibus tamen aliquid fluidi pro meliori miſcela affundendum.

Electuar. contra nimium Menſium fluxum.
℞. *Corall. rub. præp.*
Hæmatit. præp.
Boli Arm. præp.
Unic. veri præp. an. ʒiß.
Sem. plantag. ʒiij.
Alum. crudi ℈ij.
Laud. opiat. gr. v.
Cum ſyr. plantag. f. Electuarium.
D. S.
Elect. adſtringens.

Hiſce ceu ordinariis Elect. ingredientibus, interdum etiam rad. conditæ, confectiones, extracta, ſucci inſpiſſ. it. ſpiritus, &c. pro circumſtantiarum ratione & reſpectu baſeos, item conſtituentis, infractâ, proportionatâ tamen, doſi commiſcentur.

Electuar. Stomachale.
℞. *Conſerv. menth. criſp.* ℥ij.

Anthos,
Meliſſ. an. ʒj.
Rad. zingib. in Ind. condit. ʒß.
Pulv. Zedoar. ʒß.
Cinamom.
Caryophyll. ana. ʒj.
Theriac. Andr. ʒij.
Cum ſ. q. ſyr. menth. F. Electuarium:
D. S. Electuar. ſtomachale.

Electuar. pro ſenibus ab Apoplex. metuentibus.
℞. *Conſ. fl. anthos,*
Menth. ana ℥j.
Fl. tunic. ʒij.
Zingib. in Ind. condit. ʒß.
Sem. ſinapi.
Erucæ an. ʒij.
Corall. rubr. pp.
Succini pp. an. ʒj.
Cardamom. ℈ij.
Cinamom.
Caryophyll. ana. ℈j.
Sal. volatil. ſuccin. ʒj.
Cum ſ. q. ſpiritus ceraſ. nigr. f. Electuarium:
D. S. Caput confortans electuarium.

B. D. Michaelis *aliquando ſeni cuidam non ſine judicio pro analepſi præſcripſit:*
℞. *Conſ. anthos.*
ſalv.
Tunic. an. ℥ß.
Conſ. alKerm. ʒiß.
Ambræ gr. V.
Moſch. gr. iij.
Laud. opiat. gr. jß *ad* ij.
Cum ſ. q. ſyr. fl. tunic. f. Electuarium,
Irroretur aqua cinamom. ſpirituoſ.
D. S. Mixtura confortantativa.

Electuarium contra Dyſenteriam.
℞. *Conſerv. roſ. rubr.* ℥iij.
Diaſcord. Frac. ʒvj.
Tinct. ſeu Eſſ. Cinam. cũ Spiritu Vini tartariſ. ʒiij.
Raſ. priapi Ceti ſubtiliſſ. pulv. ʒß.
Troch. de carab. ʒij.
Corall. rubr. pp.
Oſſ. ſepiæ pulv. an. ʒj.
Extr. tormentill. rit. parat. ʒiß.
Cum ſ. q. ſucci cydonior. vel mivæ cydonior. aromatic. F. Electuar.
D. S.
Electuarium adſtringens & dolorem ſedans.
De quo creberrimè pro lubitu æger capiat.

In Hæmorrhagia narium habituali, juniorũ, ex hypochondriis, &c.
℞. *Pulp. paſſul. min. vel Conſ. roſ. rubr.* ℥iij.
Rhabarb. el.
Corall. rub. præp. an. ʒiß.
Ebor. ſine igne ʒj.
Dent. equi mar. ʒß.
Extr. Mortis cum ſucco pom. ʒiß. *ad* ʒiij.
Cum ſ. q. ſyr. roſar. rubr. miſc. & fiat Electuarium:
D. S. Electuarium ſedans.

§. 7. Quod ſi pulveres loco conſtituentis conſiſtentiæ mediæ excipiantur ſaccharo, in liquore conveniente ſoluto & denuò inſpiſſato, & in planum per vaſculũ ad inſtar infundibuli cum parvo quaſi piſtillo in medio projecto, emergunt:

ROTULÆ,

Seu, ut aliis audiunt, *Orbiculi*, item *teſſellæ*, tali ferè proportione, ut pulverum ſit p. j. ſacch. excipient. p. iii. iv. ad vi, prout potentiores aut mitiores effectu medico easdem expetimus, quibus jam confectis ſubinde una alterave Olei cujusdam deſtillati, aut ſuavioris eſſentiæ aromaticæ gutt. inſpergi poteſt. Uſus tantùm eſt internus, isque alterativus, ſolutivus ferè in deſuetudinem abiit: quin uſitatiſſimè in faucium à lympha acriori, quacunque occaſione læſarum, affectibus præſcribi ſolent, ut demulceant iſtas, dum in ore detentæ ſucceſſivè liquefcunt. Quod ſi præterea in aliis uſibus ordinentur, crebriùs maſticandæ & deglutiendæ veniunt: v. g.

Rotulæ contra tuſſim ſiccam nocturnam, faucium aſperitatem, conceptam earum Phlogoſin, &c.
℞. *Spec. diaireos ſimpl.* ʒiij.
Boli armen. pp. ʒj.
Succ. glycyrrh. Hiſp. ʒß.
Cum ſ. q. ſacchari, vel hujus ℥iij. *ad* ℥iiij. *in aqua Papav. rhœad. ſolut. F. Rotulæ.*
D. S. Rotulæ contra tuſſim.

Confer. hic Rotul. SYLVII l. 1. Prax. c. 20. §. 37.
Rotulæ contra inflationem ventriculi, ructus, item Colicam, &c.
℞. *Ebor. uſti præp.*
Corall. rubr. pp. ana ʒß.
Spec. diatr. pipereon ʒj.
Extr. Zedoar.
Cortic. aurant. ana ℈ß.
Cum *ſ. q. ſacchari in aqua fœnic. ſolut. f. Rotulæ, aſpergendæ in fine Ol. deſtill fœniculi, macis, ana gutt.* iv.
D. S. Rotulæ reſolventes.

Rotulæ bibitoriæ quibusdam dictæ.
℞. *Sem. coriandr.* ʒß.
Fœnicul.
Carvi,
Petroſel. ana ʒij.
Nuc. moſch. ℈iv.
Macis ℈ij.
Zingib.
Cardamomi,
Cubebar.
Caryophyll ana ℈ij.
Piper. alb.
Longi ana ʒß.
Cum *ſ. q. ſacchar. in aqua carminativ. Dorncreil. ſoluti F. Rotul. S.*
Rotulæ ſtomachales.

Rotulæ Confortantes.
℞. *Spec. diambr.*
Diamoſch. d. ana ʒiß.
Cum ſ. q. ſacchari ad ℥iij. *in aqua roſ. ſolut. F. Rotulæ: ſub finem mixtionis addendo confect. alKerm.* ʒß. *vel quantum poteſt: irrorentur Ol. deſtill. cinamom.*
D. S. Rotulæ confortativæ.

Nempe interdum præter pulveres, & extracta gratiora, confect., Ol. deſtillata & ſimilia, proportionatâ doſi recipi poſſunt: ſic ex ſolis Oleis cum ſaccharo, loco Eleoſaccharorum, quibusdam uſitatorum, rotulas carminativas præparat *MYNSICHT. Armam. ſ. 7. p. 163.*

Quod ſi deniq; delicatis admodum, vel pro Pueris, orbiculi purgantes præſcribendi ſint, hi methodo vel *SYLVII Prax. l. 1. c. 2. §. 44.* vel *TIMÆI Caſ. p. 427.* præſcribi poterunt.

§. 8. Quod ſi præter Pulveres & alia, ad Electuaria recipi ſolita, doſi, quàm in his, minore, ſimili modo ſaccharo inſpiſſato excipiantur, & in formam oblongam, quadratam, planam, (in quem finem jam certi moduli lignei alitivè fabricati ſunt) rediganiur, communiter

MORSULI,

Quia mordendo quaſi aſſumantur, item ob ingredientium identitatem *Electuaria ſolida*, aut *Confectio ſolida*, item à figura *Tabellæ*, appellantur. De cætero ut Boli cognati ſunt Electuariis, ita Rotulæ Morſulis, & contrà; item ut Boli ſe habent ad Rotulas, ita Electuaria ad Morſulos, & contrà. Res in fundamento quaſi eadem. In horum adeoque Morſulorum præſcriptione proportio obſervanda ea, ut pulv. p. 1 ana vel duplum reliquorum, conſerv., condit., confect. reſpondeant ſimul, ad quintuplum, ſextuplum, imò octuplum ſaccahari. Pro uſu ſaltem interno, eoque alterativo, & potiſſimùm confortativo, rariſſimè aut nunquam hodiè ſolutivo, ob rationes ſupra §. 5. allegatas.

Morſuli contra ſodam.
℞. *Spec. diacret. Mynſ.* ʒvj.
vel loc. harum
℞. *Cretæ* ʒij.
Ebur uſti præp. ʒj.
Lap. cancor. pp.
Unicorn. foſſil.
Corall. rubr. pp. ana ℈ij.
Nuc. moſch. ʒj.

Cum

Cum ſ.q. ſacchari, h.e. ℥iv. vel ℥vj. in *aqua.*
Portulacæ ſolut. f. Morſuli.
D.S. Morſuli obſtruentes & refrigerantes.

Quoad hos diacretæ Morſulos, annoto, quod *pulv. ex latere cocto, intenſiùs rubeſcente, cum ſ. q. ſacchari in morſulos redactus præſtantiſſimum ſodæ ſit remedium: poſſet & nucis moſchatæ aut macis aliquantulum addi.* Vis hæc *conſiſtit in ſubſtantia Martiali, unde color, (etiam præcipitando ab illo ſeparabilis) in crocũ potenter abſorbentẽ per calcinationem ignis mutatâ.*

Morſuli Stomachales.
℞. *Conſ. anthos*, vel *menthæ* ℥ß.
Zingib. in Ind. cond. ʒij.
Spec. Imperat. ʒiij.
Extr. zedoar. ʒß.
Cum ſacch. ℥viij.
in aqua fœnic. ſolut. f. l. a. Morſuli.
D. S. Morſuli ſtomachales.

Morſuli Præſervativi in Malignis.
℞. *Conſ. pulpæ citri* ℥j.
Theriac. ʒiij.
Cornu Cervi ſine igne,
Antimonii diaphor.
Terræ ſigill. an. ʒij.
Cum ſ.q. *ſacchari*
in aqua ſcord. ſol. f. Morſuli.

Irrorentur tempore uſus aliquot guttis *olei deſtillati aniſ.* & uſurpentur.

§. 9. Cæterum hæ & ſimiles formulæ ſub hodiernâ Praxi multis ſuſpectæ ſunt medentum, quia hoſtiles manifeſtò pluribus ægrorum, idque ob ſacchari abundantiam pauciſſimis noſtrorum ægrorum aliquid hypochondriaci ut plurimum patientium, cujuscunque fuerint ſexus, aut ætatis, tolerabilem, quin fermentando & aceſcendo, mucaginisque tenacioris formâ adhærendo, quibusvis in chronicis morbis ſymptomata aut exacerbare, aut magis complicare, aut morbum ipſum procraſtinare ſolent. Crebrior adeoque ſacch. uſus ut non convenit Ventriculo, autore HELMONTIO *Diſpenſ. Mod.* §. 30. & 57; ita ceu perquam noxium pulmoni notatur à GARENZIER *de Tab. Angelic. p.* 98. & 95; adeoque à crebriori ejus uſu & præſcriptione in Climate, ægrisque noſtris, meritò abſtinendum. Accedit & hoc, quod hæ remediorum formulæ, ſub *tenebris ignorantiæ Pyrotechniæ natæ*, blandimento potiùs palati ægrorum, aut aliquali ſemedii varietate, quàm efficacis medicinæ intentione, ordinatæ primitùs videantur: quin potiùs concinniores pulveres, eſſentiæ, extractave, ſpiritus, ſaliaq; volatilia, tam minori ægri ventriculi labore ac tædio, majori verò cũ euphoriâ, pro Praxi elegãtiori adhibeãtur.

CLASSIS II.

Pilulas exhibet.

§. 1.

A Parvæ pilæ ſimilitudine, aliàs *Catapotia* ab aſſumendi modo dictas. Veterum inventum, quo amariſſima ſua purgantia, ut aloën (apud illos quarum vis pilularum baſin) ſcammonium & colocynthidem propinando, eaque cruda, mellis ope palliata, palatum meliùs fallerent. Maſſam ita concinnatam, ad ʒj. ferè præſcribebant, eamque in majores aliquot gr. vel VI. vel VII. redactam, quales apud Belgas ferè adhuc in uſu ſunt, deglutiendam offerebant. Concinnior hodierna praxis ſub frequenti *Pilularum uſu* ℈j. *in præſcriptione totius molis vix excedit*, adeò ut vix gr I. attingant ſingulæ Pilulæ, ſiquidem quò minores, eò gratiores niſi ingredientia, ſub parva mole ponderoſiora, ut Mercurialia majorem doſin admittant. Uſus nobis eſt tam *alterativus*, quàm *laxativus*; & hujus quidẽ reſpectu Pilulæ vel *extraordinariæ* vel *ordinariæ* ſeu *uſuales* dicuntur. Purgantes *Extraordinariæ* vel 1. ex officinalibus Veterum tum recentiorum maſſis, additis conſuetis ſtimulis ſcammonii & troch. alhandal, interdum & aliis appropriatis, mediante liquido, aqueo ſpirituoſo, Oleoſo, &c. præparandæ ordinantur: vel 2. ex Extractis purgantibus, additis iisdem, præſcribuntur: Idque pro una vel pluribus; doſibus ibi numero indefinito, hic verò pro dividendis doſibus, bene determinato. Capiantur manè, quacunque ratione fieri poteſt, jejuno ventriculo, vel poſt hauſtum juſculum tenue.

Pilulæ Purg. Catholicæ.
℞. *Maſſ. pilul. de hier. cum agar.*
Ammoniac. Qu. ana ℈ß.
Scammon. pp. gr. ij.
Troch. alb. an. *gr.* j.
Cum ſ. q. Ol. Deſtill. macis. f. Pilulæ.
D. S. Pilulæ purgantes pro una vice.

Pilul. Emetico Catharticæ antè paroxyſ. intermittentium.
℞. *Maſs. pilul. de tribus Ruff. gr.* xv.
Tart. Emetic. gr. j.
Scammon. pp. gr. j.
Cum ſ. q. Eſſ. cent. min. f. Pilulæ.
D. S. Pilulæ febriles aperientes.

Pilulæ ad Luem Veneream.
℞. *Extr. panchym. Croll.* gr. xij. ad xv.
Mercurii dulc. ℈j.
Extr. troch. alb. gr. ij.
Cum ſ. q. Eſſ. lignor. f. Pilulæ.
D. S. Pilulæ.

Pilul. Anti-hypochondriacæ.
℞. *Maſs. pilul. Tart. Querc.* ℈ij.
Vitrioli Martis ad albed. lenit. calc. gr. v.
Scammon. pp. gr. j.
Cum ſ. q. Eſſ. gumm. ammon. f. Pilulæ.
Capiantur bibendo deſuper largum hauſtum calidum.

Pilulæ Hydropicæ.
℞. *Extr. Elater. rit. parat. gr.* xv.
Mercur. vitæ gr. ij. *ad* iij.
vel hujus loco
Mercurii dulc. cum Mercurio Vit. ad imit. Hartmann. gr. x.
Extract. troch. alband. gr. j.
Cum ſ. q. Eſſ. abſinth. F. Pilul.
D. S. Pilulæ.

Interdum ſoli pulveres, vel aſſumtu ingratiores, vel periculoſiores, debito corpore excepti, in Pilulas compingi poſſunt: v. g.

Pilulæ contra Gonorrhœam inveteratam malignam, ſcabiem ferinam, guttam roſaceam contumacem, &c.
℞. *Turbith. mineral. Croll. gr.* v. *ad* VI.
Cum ſ. q. theriac. F. Pilul.
D. S. Pilulæ ſingulares.
Sed vix præſcribendæ, niſi robuſtioribus.

Pilulæ in deſperatâ alvi obſtructione.
℞. *Aur. fulmin. cum ſpiritu ſalis ammoniacii pp. gr.* VI. *ad* ℈ß.
Cum ſ. q. extr. belleb. nigr. F. Pilul.
D.S. Pilulæ aperitivæ.

§. 2. Atque tales ſunt pilulæ, quas pro ſcopo ſenſiliùs commovendi corpus, & repetitis evacuandi vicibus, ſubinde ſub morborum curſu præſcribere cogitur Medicus. Cogitur dico; cùm ſpecioſus purgationis titulus ingentem tegat impoſturam, cum quævis, præſertim fortior purgatio, tantum noceat, quantum proſit. Cum verò in plurimis morbis chronicis, generali Cachexiæ & affecte hypochondr. & ſcorbuti titulo comprehenſis, copioſior talis evacuatio ferè nociva manifeſtò eſſe ſoleat, cùm talia ſubjecta à leniori etiam evacuante facilè exolvantur, ut loquuntur Practici; ob id, ut ſaltem primæ viæ quaſi per epicraſin à muco vel pituita plus minùs viſcidâ ac acida liberentur, & ita producta morboſa, ſi non æquè ſemper radix morbi (h. eſt à poſteriori, ſi non à priori) removeantur, lenioribus, ſeu quorum vis primas vias non tranſcendit, ex evacuantibus, nunc ſolis, nunc appropriatis vel abſorbentibus, præſertim Martialibus, vel incidentibus, præſertim gummatibus, ſociatis, præſcribuntur pilulæ, vel quavis ſeptimanâ, vel quovis interlunio ſemel, idque veſperi, unâ alterâve horâ ante cœnam, unde & Pilulæ ante cibum quibusdam audiunt, aſſumendæ, ut ita ſub chyli vehiculo innoxiè diſtribui, & circa primas vias ſaltem ſuo officio fungi queant. Cùm verò aloës parte ſui gummoſâ in exili licèt doſi, leniendi tamen huic ſcopo, dicto modo uſurpata optimè inſerviat, hinc crebriùs ex hac ſola, ita tamen præparata, ut pars ejus gummoſa magis quaſi extravertatur, reſinoſa vel infringatur, vel ſeparetur, tales pilulæ uſuales parari ſolent: quales ſunt v. g.

Ange-

Angelicæ Francofurt., *Glaſſianæ*, vid. *HOFFMANNUS Clav. Schroder. l. 2. c. 73. p. 105. & l. 4. ſ. 4. p. 635; item Ludovicianæ in* Pharmacia *p. 179; item de ſale tartari p. 79; Telemannianæ Mater. Med. p. 214;* item majoris apparatus illæ de aloë violata, de aloë roſata, *de quibus SCHROEDERUS Pharmac. c. 4. cl. 3. p. 253:* ut nihil dicam de aliis huc ſuo modo revocandis, ut de ammon., item Tartar. Querc., *aloëphangin.* cum ſcammon., *de tribus* Ruffi, & ex his conſtructis Pilul. *Balſamicis CNOEFFELII, Miſc. A. N. C. anno 6. & 7. App. p. 19.* Verùm hæ omnes, ſive ex aloë ſolâ, ſive ex aliis magiſtrali compoſitione natis, conſtent, ferè ceu officinales vel pluribus in locis introductæ ſunt, vel à Medico privatim diſpenſantur, adeoque ad magiſtraliter præſcribendas minus pertinent: v. g.

℞. *Maſſ. pilul. de aloë roſat. gr. vi.*
F. Pilul. minim.
D. S. Pilull. *aperitivæ.*

Quod ſi verò paulo efficaciores, tam pro alterandi quàm pro abſtergendi ſcopo pilulæ uſuales ordinandæ, quales ferè *omni menſtruo ſpatio ſub ultima lunæ quadra* in hodiernâ luxurioſâ diætâ dicto modo *ante Cœnam* capiendæ, hiſce ferè modis præſcribi ſolent:

℞. *Aloës ſuccoter. luc.* ℥ß.
Gum. Ammoniaci cum aceto ſcyll. emoll. ʒij.
Tartari Vitriolati ʒiß.
Cum ſ. q. Eſſ. Martis F. Pilul. minores, aut ſaltem mediocres, quarum nonum. ix. xi. ad xiii, numero ſcil. ex vulgi ſuperſtitione, impari, capiantur.

Vel ſine aloë ex ſolis alterantibus cum ſtimulo ſenſiliore ad imitationem Praxeos Sylvianæ præſcribuntur:

℞. *Galban. cum aceto depur.* ʒß.
Troch. alband. gr. iv.
Scammon. pp. gr. iii.
Cum ſ. q. Ol. Deſtill. carvi F. Pilulæ,
nonum. xxxxv.
pro 3. doſ. veſpertinis.

℞. *Gumm. ammon. cum aceto dep.* ℈j.
Vitrioli Martis ad albed. calcin. gr. v.
Troch. alb. gr. ß.
Scammon. pp. gr. i.
Cum ſ. q. Ol. deſtill. fœnicul. f. Pilulæ minores,
pro una doſi, quovis menſe capiendæ.

Vel ad imitationem Cnoffelianarum ſupra allegatarum:

℞. *Maſſ.* Pilular *de tribus Ruffi,*
Extr. belleb. nigr. ana ℈ß.
Vitrioli Martis ad albed. calcin. gr. v.
Scammon præp. gr. j.
Cum ſ. q. Eſſ. gumm. ammon. F. Pilulæ.

Atque tales hypochondriacis noſtratibus ferè proficuæ exiſtunt: quibus tamen & pulvis ſuprà præſcriptus multum conferre ſolet, ſiccioribus nempe iſtis, magisque exhauſtis.

§. 3. Pro alterandi denique ſcopo pilulæ præſcribi ferè ſolent ex extractis, item ex pulveribus ſolis, ſyrupo vel alio corpore in conſiſtentiam debitam redactis, vel ex utriſque ſimul, pro varia intentione: e. g.

Pilulæ Febriles in Chronicis pro infringendo rigore & intendendo æſtu.

℞. *Extr. gentian.*
Imperator.
Cent. min.
Abſinth. ana *gr. v.*
Cum ſ. q. Ol. deſtill. caryophyll. f. Pilulæ,
capiendæ ante paroxyſmum.

Commodè etiam hiſce febrilibus Extr. troch. alband. gr. ij. ad iij. tam pro alterandi, quàm laxandi ſcopo, addi poſſunt, ut ut ſub debita diaphoreſi levior laxatio accidere ſoleat.

Pilulæ ſudorif. anodynæ.

℞. *Extr. card. bened.* ℈j.
Lignor. gr. v.
Theriacal.
Laud. opiat. ana *gr.* ij.
Cum Eſſ. lignor. F. Pilulæ.
D. S. Pilulæ ſudoriferæ.

In Phthiſi confirmatâ pro tuſſi, ſudore, &c. nocturnis inhibendis.

℞. *Antibect. Poter.* ℈j.
Sacch. ſaturni ℈ß.
Extr. Croci gr. v.
Laud. opiat. ferm. gr. ij. *ad* iij.
Cum ſ. q. balſ. copayv. F. Pilul. pro 2. doſibus.
biborio ante cœnam ſumendis.

In Tuſſi ferina nocturnâ ex lymphâ acriori:

℞. *Extr. Sulph. pulv. gr. xvii.*
Myrrhæ gr. iv.
Extr. croci gr. ij.
Laud. op. gr. j.
Cum ſ. q. papav. rhœad. ſyrupi f. Pilulæ,
veſperi capiendæ.

Conf. Pilul. de ſtyrace, item ad Tuſſim SCHROEDERI Pharmac. l. 2. c. 73. p. 264, vel de ſtyrace SYLVII: l. 1. Prax. c. 20 §. 36.

§. 4. Internus hic fuit Pilularum uſus; moderni enim quidam easdem etiam uſu externo, loco ferè trochiſcorum Veteribus uſitatorum, adhibere amant; ſed rariùs hoc, nec niſi ſpecialibus quibusdam in caſibus: v. g. in odontalgia, ex extr. ligni guajaci & laud. opiato cum Ol. deſtill. origani Cretici formantur pilulæ, denti dolenti vel cavo applicandæ: quò etiam pertinent Pilulæ de Calce viva, item odoriferæ *MYNS. Armament. ſ. 7. p. 145.* Sic apophlegmatizantes ex Extracto nicotianæ cum pauco Mercurio dulci, & ſyr. nicotianæ; item ex Mercurio dulci cum ſ. q. gummi tragac. aquâ roſarum ſolutæ, pro juvante ſalivatione ſub ptyaliſmo venereo, &c.

CLASSIS III.

Miſturas Varias depromit.

§. 1.

TErtia Claſſis Miſturas varias ſub ſe complectitur, ex liquidis primariò & fluidis, ſecundariò etiam minus fluidis & aridis quoque, omnibus in utrifariis concinnatas, & artificioſè compoſitas, uſui tam interno quàm externo inſervientes. Internè quæ uſurpantur, ordinariò ab aſſumendi modo *Potiones* appellantur; externæ verò potiſſimum *Epithemata* audiunt. Internè latiſſimè patet earum uſus; cùm quovis ferè in morbo adhiberi pro quovis ſcopo poſſint, niſi interdum atonia Ventriculi ac inteſtinorum moderatum earum uſum ſuadeat. Uſurpantur vel determinatis vicibus, *pro 2. vel 3. doſibus!* interjectis ſemper debitis intervallis, vel indeterminatè, pro lubitu, cochlearia aliquot capiendo: illud ubi ſubitanea magis alteratio per ſenſiliorem operationem procuranda, viribus utcunque conſtantibus, hoc verò ubi ſucceſſiva mutatio, præſertim in debilioribus, aut in caſibus, in quibus cautiùs nonnihil procedendum, magis locum invenit. Duo in Miſtura autem diſtinguenda: 1. ipſa ingredientia multiplicia; 2. conſtituens fluidum, qualecunque fuerit. *Proportio* horum obſervatur p. p. talis, ratione ſc. doſeos generalis, quæ tamen per ſpecialem cujusvis ingredientis doſin ratione facultatis ſpecificæ, hujuſque ſub præparatione magis vel minus concentratæ, determinanda ulteriùs venit. Compoſitio potionis ordinariæ ℥iv. ad v, vel ℥vj. ad ſummum, vix excedere ſolet: cui ſi arida & facilè ſubſidentia ſimul permiſceantur, ſub uſu probè agitanda imperatur.

Aquæ ſimpl. deſtill. ℥j.
Aquæ ſpirituoſ. ʒj. *ad* ʒij.
Succi ʒij.
Elixyr. ʒj.
Spiritus Vol. inflam. ʒj. *ad* ʒij.
Urinoſi ʒß.
Acidi gutt. iv. ad v.
Syrup. ʒj. *ad* ʒij. *vel* iij.
Extract. ℈j. *ad* ʒß.
Pulv. ℈j.
Eſſent. ʒß. *ad* ʒj.
Tincturæ ʒß. *ad* ʒj.
Sal. volatilis ℈ß. *ad. gr.* xii.
Ol. deſtill. gutt. ij. *&c.*

Potio *Antipleuritica.*

℞. *Aquæ card. bened.*
Papav. *rhœad.* an. ℥iß.
Spiritus Vini benè camphor. ʒiß.
Mandib. luc. piſc.
Dent. apri pp. ana ʒß.
Sal. vol. cujusvis, v. g. mand. lucii piſc.
gr xv.
Laud. opiat. gr. jß. *ad* ij.

Syr.

Syr. papav. rhœad ʒvj. ad ℥j.
M. F. l. a. Potio.
D. S. Potio reſolvens pro aliquot vicibus
Capiatur pro lubitu cochleatim, ſemper bene agitando.

Potio *Antidyſenterica.*

℞. *Aquæ ſcordii,*
Plantag. ana ℥j.
Cinamom. ʒß.
Aceti deſtill. Vini ℥ß.
El. diaſcord. Frac. ʒij.
Extr. tormentill. ʒß.
Corall. rubr. pp. gr. xv.
Syr. cydon. aromat. ʒij.
M. F. l. a. Potio.
D. S. Miſtura confortativa adſtringens.
Capiatur cochleatim crebriùs, bene agitando.

Potio febrifuga intermitt.

℞. *Aquæ card. bened. ℥j. ad iß.*
Cinamom. ʒj ad ʒiß.
Extr. gentian. ℈ij.
Spiritus ſal ammoniaci ſimpl. ʒß.
Syr. card. bened. ʒiß. ad iij.
M. f. Potio.
D. S. Potiuncula *pro una doſi.*

Biborio ante paroxyſmum, moderatè tegendo corpus. Vrgente magis frigore, ut in quartanis, extracti doſis augeri, it. cum extracto theriacali acui poteſt; magis verò torrente æſtu, ut in tertianis ordinariis, ſpiritus ſalis ammoniaci auctâ doſi permiſceatur.

Miſtura alterans, in incremento & ſtatu
febrium continuarum, plus minus malignarum:

℞. *Aquæ ſcordii ℥iij*
Spiritus theriacal. vel ſimpl. vel *moderatè cāph.* ʒiij.
Cornu cervi ſine igne, ℈ij.
Bezoard. min. ℈j.
Sal. vol. cornu cervi vel viperar. gr. xv.
Conf. alKerm. ʒiß.
M. f. potio capienda cochleatim.
D. S. Potiuncula confortativa.

Prout autem ſpecialis doſis ingredientium ſubinde attendenda venit, etiam potionis particularis formula ſubinde exſtat.

Potio *Emetica.*

℞ *Iulap. roſac.*
Syr. emetic. Salæ ana ℥ß.
Aquæ Cinamom. ʒj.
M. D. S. Potio *emetica.*

Loco talium tamen Vina infuſionis præparatorum antimonialium æquè commoda videntur.

Potio *Cathartica.*

℞. *Reſin. jalap. gr. ix. ad. ℈ß.*
Sal. Tartari. gr. v ad vj.
Syr. roſ. ſolutiv. ℥ß. vel q. ſ.
M. S. Succus laxatiuus.
Vel

℞. *Reſin. ſcammon. ℈ß.*
Sacch. cand. ʒj.
Pulveriſ. *exactè paulatim affundendo ſucci citri ℥j.*
M. F. Potio *grata: S.*
Succus purgans.

Potio *diuretica.*

℞. *Aquæ alKeKengi,*
Petroſelin. ana ʒiß.
Malvatic. juniper. ʒvj
Spiritus lumbric. Terreſt. per putr. ℈j. ad ʒß.
Ol. deſtill. terebinth. gutt. iij.
Syr. heder. Terreſt. ʒiij. ad vj.
M. D. S. Potio *aperiens.*

Miſtura Theriacal. ſudorifera:

℞. *Aquę flor. ſambuc. ℥j.*
Acet. ſambuc. ʒij.
Theriac. ʒj.
Raſ. Unicorn. ver. gr. xv.
Bezoard. min. ℈ß.
Camphor. gr. iij.
M. f. Potio *pro doſi una.*

Pro temperandâ acrimoniâ bilis, h. e. corrigendo acido; volatili plus minus Oleoſo in ſanguine:

℞. *Aquę portulacæ,*
Acetoſæ
Flor. papav. rhœad. ana ℥j.
Diaſcord. Frac. ʒiß.
ſpiritus nitri dulc. vel ſalis dulc. ʒß ad ʒj.
Syr. portulac. ʒiij.
M. D. S. Potiuncula *alterativa pro aliquot vicibus.*

Potio digeſtiva præmittenda purgationi in aff. hypochondr. melanchol. in ſubjectis præſertim ſiccioris & ſqualidi magis habitus.

℞. *Seri lactis benè depur. ℥iv.*
Eſſ. fumar. ʒij.
Solut. Martis cum ſucc. pom. ʒj. ad ʒiß.
Syr fumar. ſimpl. ʒvj.
M. D. S. Potio *digeſtiva, pro 4. vicibus, deſin unam manè, alteram veſperi per biduum capiendo.*

Miſtura ſeu potio Analeptica, ſub & poſt ſudorem in febribus acutis.

℞. *Aquæ borrag.*
Bugloſſæ,
Rubi idei ana ℥j.
Cinamom. ʒiij.
Succi citri. rec. ʒvj ad ℥j.
Conf. alKerm. ʒiß.
M. S.
Potio *confortans.*

Pertinent huc imprimis miſturæ SYLVII ex aceto deſtillato cum lap. Cancer. corall. pp. &c. revera in Praxi polychreſtæ; quæ videantur in ejus Praxi l. 1. c. 9. §. 20, c. 13 §. 53, & c. 7. §. 13, c. 30. §. 135. & 182. & paſſim alibi.

Miſtura Antiſcorbutica.

℞. *Lactis caprill. vel ſeri lactis depur.* ℔ij.
adde
Succi cochlear.
Naſturt.
Fumar. expreſſ. & depur. ana ℥ij.
M. D. S.
Lac antiſcorbuticum, pro aliquot vicibus.

Doſis ʒiij ad v. Edulcorari poteſt ſacchăro pro lubitu, & melioris penetrationis ergò, cuilibet doſi Eſſ. fumar. compoſ. cum ſpiritu cochlear. parat. gutt. 30. inſtillari.

Vel in formâ infuſi.

℞. *Herb. Naſturt. aquatic. m. iv.*
Acetoſell. cum flor. m. ij.
Contunde in mortario cum ſ. q. ſeri lactis: ſtent in loco tepid. vel in Balneo Marię per noct. Colat. manè ℞. ℔ij.
D. S. ut antè
Doſ. ℥iij. vel iv: quælibet doſis pro lubitu edulcorari poteſt.

Vel in Decocti formâ.

℞. *Lactis caprill.* ℔j. *ad iß.*
Flo. cochlear. m. j.
Naſturtii m. j.
contuſa & miſta parum ebulliant in olla clauſa, exprimantur & colentur,
D. S. ut ſuprà.

In ſcorbuto admodum proficuum. Colat. ℥iv. ad vj. bibat æger calidè manè, & bihorio ante cœnam: quod ſi juncta ſit febris potiùs ſerum lactis recipiatur.

§. 7. Pro uſu externo non minùs variæ quoque ſunt miſturæ, ex iiſdem quidem ingredientibus pariter compoſitæ, ſed pro varietate partium & uſus ſubinde variandæ, in quo poſt experientiam judicium Medici omne fert punctum. Si externæ ſaltem corporis partium ſuperficiei, mediante linteamine vel ſimplici vel multiplicato, aut panno ſcarlatino, calidè, tepidè, frigidè, repetitis vicibus applicantur, in genere

EPITHEMATA

Vocantur: quæ ſubinde pro ſpecialium quarundam partium varietate etiam ſpecialibus inſigniuntur nominibus: ut pro Fronte *Frontale*, pro oculis, *Collyria humida*, pro naribus *Errhina liquida*, pro dentibus & gingivis *Liquores dentifricii*, &c.

Epithema refrigerans æſtum ſanguinis polychreſtum.
℞. *Succi ſemperviv. major.* ℥iv.
Aceti Vini acerr. ℥j.
Nitri depur. ʒij.
M. D. S.
Epithema externum.

Applic. v. g. ſcroto in æſtu corporis nimio, it. in ebrietate, it. in hæmorrhagia narium, additâ præſertim camphorâ; vel mammis in hæmorrhagia uteri, item regioni pubis; vel plantis pedum, vel fronti, &c. frigidè cum linteis multiplicatis.

Epithema pro ventriculo in Cholera.
℞. *Spir. Vini camphor.* ℥iij.
Theriac. ʒiß. *ad* iij.
M. pro Epithemate.
Vel

In Vomitu febrium malignarum & Peſtilantialium.
℞. *Spir. Vini rectif. vel aquæ apoplect.* ℥iij.
Theriac. ʒiß.
Camphor. ʒß.
M. D. S.
Aqua externa ſtomachalis.

Caleſiant in Vaſculo clauſo, & intincta lintea celeri manu applicentur, idque crebrius.

Epithema contra dolorem capitis in febrium æſtu, ſeu Frontale.
℞. *Succi cancr. fluviatil. rec.* ℥iij.
Aquæ flor. ſambuc.
Betonic.
Flor. Papav. rhœad. ana ℥j.
Spir. Vini Camphor. ʒiij.
M. D. S.
Epithema cephalicum.

Applicentur cum linteis multiplicatis tepidè fronti & temporibus: ſed à nimio camphoræ uſu in agrypniis abſtinendum, ne ſomnus magis odoris penetrantiâ impediatur.

Vel aliud contra Cephalalgiam cum Agrypnia in febribus continuis.
℞. *Aquæ flor. ſambuc.* ℥iij.
Apoplect. uſit. ʒvj.
Philon. Roman. ʒiß.
M. D. S.
Miſtura externa ad Caput.

Epithema in Cephalalgia ex cauſa frigida, &c. hemicrania, verticis pertinaci dolore, &c.
℞. *Aquæ ſerpilli,*
Roriſmarin.
Salviæ ana ℥ij.
Spir. theriacal. ſimpl. ℥j.
Spir. Cornu Cervi vel ſal. ammoniaci cum Calc. viva ana ʒß.
M. S.
Aqua cephalalgiam ſedans:

Frontale contra Hæmorrhagiam narium nimiam.
℞. *Aquæ papav. rhœad vel ſperm. ran.* ℥jv.
Aceti roſac. ℥j.
Boli comm. probè exſicc. pulv. ℈jv.
Opil aceto ſol. ℈j.
M. pro Epithemate.
℞. *Sperm. ranar. cum nitro & alumine aſſerv.* ℔ß.
Sacch. Saturni ad ʒij.
Camphor. ℈j. *ad* ʒß.
M. pro Epithemate: D. S.
Epithema adſtringens.

Collo, item fronti, nec non teſtibus, in nimia narium hæmorrhagia applicabilia; it. mammis in hæmorrhagia uteri, ac regioni pubis; Hepatis pariter regioni talia frigidè applicari jubent; ſed præter alterationem ſanguinis ſubitaneam, forſan & nimiam, viſceris læſio, experientiâ hoc ferè confirmante, metuenda, ne tali occaſione diarrhœa quibuſdam ſuperveniat, vel in aliis diſpoſitio præternaturalis hepatis ſcirrhoſa, aliavè chronica inducatur: haud ergo, quàm caſu ferè extremo huc recurrendum.

Epithema contra tumorem teſtis inflammatorium cum inſigni dolore ac ardore.
℞. *Aquæ Calc. viv. rec.* ℔j. *ad* ℔iß.
Spir. Vini camphor. ʒß. *ad* ℥j.
Ceruſſ. ʒiß. *vel ſacch. Saturni.*
M. F. Epithema:
Urgente dolore etiam Opii aceto Sol. ℈j. *addi poſſit.*

Non rarum eſt, ex perverſo Mercurii ſublimati externo uſu ſub coſmetici titulo phlogoſin, tumorem, dolorem, cum ſummo cruciatu, interdum & periculo, partibus externis induci; optimum hic epithema, lac tepidum, *crebriùs applicatum; poſt cujus uſum, vel etiam ſub illius defectu mox in principio*

℞. *Aquæ Calc. viv. rec.* ℔j.
Spir. Vini ℥j.
Ceruſſ. ʒiij.
Mixta applicentur calidè:
D. S.
Epithema leniens.

Occaſione aquæ Calc. vivæ non omittendum Epithema polychreſtum ad ulcera quævis dyſepulota, ad ſcabiem ferinam, herpetes exedentes, imminentem plus minus gangrænam, &c.

℞. *Calcis vivæ ſeu Decoct. rec.* ℔j.
Mercurii dulc. ʒj.
Miſc.
D. ſine vel cum Colatura laxiore: S.
Epithema mundificans.

Vel magis compoſitum;
℞. *Aquæ calcis vivæ rec.* ℔iß.
Spir. theriacal. campb. ʒiij.
Sacch. Saturni ℥j.
Mercurii dulc. ʒß.
Miſceantur probè cum vel ſine ebullitione.

Sic pariter *aqua deſtillata ex pomis putridis, cui vel Mercurius dulcis, vel ſacch. Saturni, pro circumſtantiarum ratione permiſtum, in caſibus chirurgicis plurimis, ſpeciatim ulceribus telephiis, ambuſtis, &c. remedium multi uſus exiſtit.*

§. 3. Quod ſi Epithemati immediatus cum parte affectâ concedatur contactus, ut in ſcabie, ulceribus, &c. miſturæ pro indicationum ratione componi poterunt. Aſt ſi pro commodo partium internarum, & principaliter viſcerum, hepatis, lienis, Ventriculi, cordis &c. adhibenda veniunt, obſ. 1. cùm aliàs penetrare ſeq; inſinuare debeant, non niſi ex ſubtilioribus aut ſimilibus particulis, quæ vehementiori paulò motu operationes ſuas exerant, conſtantibus ingredientibus, non verò adſtringentibus, terreis fixioribus, &c. componenda eadem eſſe. 2. Cum applicata pro partium internarum commodo, ferè aut ſanè ut plurimum calidè, minus diu calorem aſcititium conſervent, quin facilè intepeſcant, ne dicam refrigerentur, verendum omninò, ne cutis contactu humido tepido aut ſubfrigido offendatur, quod quilibet in ſe experiri poteſt; unde fibrarum ſtrictura, pororum contractura, interdum per conſenſum totius quaſi horripilatio, adeòque non ſolùm inſenſilis tranſpirationis notabilis imminutio, quin & metaſtaſeos, quam Natura in acutis ſubinde intendit, ex univerſo ad membra particularia cohibitio. Unde in malignis, cum excretione cutanea conjunctis, Epithemata præcordiis applicanda, meritò hodiè ſuſpecta, imò rejecta ſunt. Conf. *quæ* §. 2. *de Epithemate Hepati applicando*, in alio ſenſu locuti ſumus. Miſſis itaque epithematis, alias miſturas externas conſideremus; ver. gr.

Collyrium pro Oculo polychreſtum.
℞. *Aquæ ſolani,*
Cyani,
Calcæ trippæ ana ℥j.
Vitrioli alb. ℈ß. *ad gr.* xij.
Solut. filtretur per chartam.
Adde Tutiæ præp. ℈ß. *ad* gr. xij.
M. D. S.
Collyrium externè applicandum.

Applicatur tepidè cum linteolis, vel reſupinato corpore canthis oculi inſtillatur.

Collyrium contra Inflammat. Oculorum.
℞. *Aquæ plantag.*
Flor. Cyani ana ℥j.
Album ovor. no. 1.
Aluminis gr. v. *ad* viij. *vel* x.

(modò non ſpiſſior paulò ex coagulo naſcatur conſiſtentia) Conquaſſentur & agitentur invicem, & hinc linteis duplic. applicentur oculis. D. S. ut ante.

Miſtura Ptarmica.

℞. *Aquæ majoran.* ℥ij.
Vitrioli alb. gr. xv. ad ℈j.
Solut. filtretur. D. S.

Aqua abſtergens.

Vel guttatim in nares inſufflando, ut vocant, ex vola manus recipitur; vel linteum eo leviter madefactum contortum, naribus immittitur.

Miſtura contra Ozænam.

℞. *Aquæ majoran.*
Plantag. ana ℥iß.
Mell. roſat. ʒvj.
Spiritus Vini rectif. ʒij.

M. & applicentur, vel modò dictis modis, vel etiam cum parvâ ſyringâ: in deterioris conditionis malo aliquantulum Mercurii præcipitati, gr. vj. ad jx. ℈ß, *addi poteſt.*

Miſtura contra Prunellam febrium acutarum.

℞. *Aquæ ſemperviv. maj.* ℔iß.
Succi cancr. fluviatil. rec. ℥iv.
Sal ammoniaci deput. ʒiß.
M. D. S. *Gargariſmus.*

Colluitur crebriùs eodem os, quin & interdum gargariſantur fauces, aut tepidiuſculè in ore aliquamdiu ſaltem detineatur.

Alia magis compoſita.

℞. *Aquæ cancr. fluviat. contuſ. aliquamdiu deſtillat.* ℥iij.
Sperm ranar. ℥ij.
Semperv. maj. ℥j.
Phlegm. Vitrioli rorid. ℥iß. *ad* ℥ij.
Syr. violar. ℥j.
Roſ. rubr. ℥ß.
Nitri cum alcali depur. ʒiß. *ad* ʒij.
M. D. ut ante.

Ubi rejectæ denuò miſturæ tales fuerint, lingua palatumque blandè illinantur butyro recenti non ſalito, ſpermate ranar. aut ejus aqua crebriùs lota; quod ſi cruſta livido-nigricans illam ſimul obduxerit, aliquantulum ſacchari albiſſ. butyro addi poteſt: lardum pariter non ſalitum, quin & ſalitum, ſed utrumque in ſperniola iſta probe diuque maceratum, butyri loco recipi poteſt.

Miſtura pro dentibus & gingivis, à variis affectibus præſervativa.

℞. *Aquæ plantag.*
Sedimin. ana ℥ij.
Sal. ammoniaci,
Sal. tart. ana ʒß. ad ʒj.
M. filtra.
D. S. *Aqua pro dentibus.*

Hac ipſa dentes ab omni paſtu abluantur, & gingivæ blandè fricentur.

Sanè Sal ammoniacum in aqua ſolut. pro dentium ab omni paſtu abluitione, fœtorem eorum imprimis tollit; ſicuti matutina mundificatio cum Urina humana dentes & gingivas à quam plurimis malis præſervat.

Miſturæ contra Stomachacen ſeu ſcorbutum oris.

℞. *Aquæ ſedi minor.*
Prunell. ana ℥j.
Spiritus Cochl. ʒij.
Mell. roſat. ʒj.
Spiritus ſalis q. ſ. pro grato acidulo ſapore.
M. D. S.

Miſtura ad ſcorbutum oris.

℞. *Aquæ prunell.*
Salviæ ana ℥j.
Mell. roſat. ʒvj.
Aluminis uſti ʒß.
Spiritus Cochlear. ʒj
M. D. S. ut antè.

His ipſis humectetur linteum, & fricentur eodem gingivæ ac aliæ oris partes, ex ſcorbuto malè habentes.

§. 4. Supereſt ſpecialis, eaque duplex, Miſturarum differentia, ulteriùs conſideranda, quarum prior diffuſior, adeòque majori in quantitate præſcribi ſolita pro pluribus doſibus, unde & potando crebriùs aſſumi ſolet, eſt,

IULAPIUM.

Arabum inventum. Potiſſimum verò in febribus pro compeſcenda clamoſa ſiti, temperando præcordiorum æſtu ac ardore, & mitiganda eorundem anxia moleſtia, ipſis ægris non ſatis explicabili, potiones tales ordinari ſolent; unde ob crebriorem uſum præ nunc aliis, *coloris* imprimis rubelli, *ſaporis* ſuaviter aciduli & leniter in receſſu quaſi pungentis, & *odoris* jucundioris gratiâ in iis attendi debet. De cætero quò ſimpliciora, eò meliora talia ſunt julapia: adeò ut in eorum locum vel Aq. ſimpl. aut Cereviſia ſecundaria, cum tertia vel quarta Vini parte diluta, cum infuſione cortic. aut taleolarum citri, quibus & ſacchari parum pro lubitu addi poteſt, ſubinde ſubſtitui queant. Cùm enim quavis in febre humorum quorumvis præternaturalis commotio, perturbatuſque in iiſdem, in ſpecie ſanguine, obſervetur motus inteſtinus, vitiari hi ulteriùs à Iulapis magis compoſitis, & ita facilè fermentantibus, ſicque vim digeſtivam debilem eludentibus, ſyrupis præſertim aut ſaccharo copioſiùs impregnatis, poterunt. Undè ſi corpus julepi Decoctum vel Infuſum quoddam conſtituat, cætera, & pauciora & diluta magis eſſe debent. Quò ſimplicior ex oppoſito fuerit, eò minùs ventriculum gravat, nec præcordia inflat, facilè tranſit, primas vias diluit & abſtergit, acriora contenta temperat, & diureſeos ac diaphoreſeos negotium facilitat. Præſcribuntur eodem modo ac aliæ potiones, ſaltem quod tenuioris debeant eſſe conſiſtentiæ: e. g.

Iulepus in nimia ſiti & æſtu Tertianæ cuiuſvis.

℞. *Aquæ Fontan.* ℔ij.
Cinnamom. ʒß.
Succi citri rec. ℥iß.
Spiritus nitri parum, q. ſ. pro grato ſapore.
D. S. *Iulepus refrigerans & confortans.*

Vel

℞. *Aqu. endiu.*
Acetoſ.
Cichor. ana. ʒvj.
Succi cydon. ℥iß. *ad* unc. iij.
Tincturæ fl. bellid. ʒiij.
Syr. violar. q. ſ. pro grato ſapore.
M. D. S. ut antè.

Iulepus in Cauſo.

℞. *Decoct. rad. ſcorzon.* ℔iß.
Tinctur. roſ.
Violar.
Bellid. an. drach. j.
Syr. roſ. rubr. unc. iij.
Spirit. Vitrioli q. ſ. pro grato ſapore.
M. f. Iulapium: D. S.
Iulapium contra calorem.

Iulepus in febre Maligna.

℞. *Decoct. Cornu Cervi* ℔iß.
Aquæ Cinamom. ʒvj.
Gelatin. Cornu Cervi rec. ℥iß.
Succi citri,
Rubi idei,
Ribium ana unc. j.
Syr. papav. alb. vel rhœad. vel *berber.* q. ſ. pro gratia,
M. D. S. *Iulepus confortativus.*

Iulepus in Febre ſcorbutica, qui alvum ſimul apertam ſervat.

℞. *Seri lact. depurat.* ℔j.
Decoct. Tamarind. ℔ß.
Succi citri rec. ʒvj. *vel.* ℥j.
Syr. de toto citro q. ſ.
M. f. Julebus.

Interdum etiam per modum *Infuſi magiſtralis* præſcribuntur Julapia non ingrata: v. g.

℞. *Fl. papav. rhœad.*
Roſar. ana *M.* j.
Infund, in ſ. q. vel ℔iß. *aquæ comm. aut. aquæ flor. papav. rhœad., aut ſeri lact. dep. acidulatæ leniter cum ſpir. Sulph. per campanam, ſtent in loco calido, in Balno Mariæ, ad extract. Tincturæ:*
Colat. ℞. *& adde*

Syr. jujubin. ℥ii.
Violar. ℥i.
M. pro Iulebo:
D. S. *ut ſuprà.*

Item ſecundùm alios ex Conſervis:
℞. *Conſ. flor. tunic.*
Roſar.
Violar. an. ℥ß. ad ℥j.
Succi Ribium ʒvj. *ad* ℥ij
Affundo ſ. q. Aqu. commun. vel Deſtillat. cujuſvis: diſſolvantur in mortario cum piſtillo, clauſoque vaſe leniter ebulliant:
Colaturæ ℔iß *adde*
Tincturæ ſl bellid. q. ſ. pro grato ſapore.
F. Iulapium:
D. S.
Iulapium confortativum, & refrigerativum.

§. 5. Cæterum duo monenda hìc reſtant. 1. Potius Aq. fontanâ, vel decocto quodam Cor. Cer. eâdem parato, pro corpore juleporum, quàm Aquis deſtillatis, utendum eſſe, cum hæ pluribus ferè nauſeoſæ ſint, quin & crebriori uſu manifeſtam Ventriculi atoniam inducant. 2 Acidula Julebis commiſcenda vel eſſe ſuccos vegetabilium, vel ſpiritus mineralium. Spiritus hi texturæ ſunt firmioris, minùs & tardiùs ob id in nobis alterabiles, potentiùs tamen reſolvunt & abſtergunt, magis diuretici ſunt. Aſt nimis à conſtitutivis noſtris aliena ſunt, vix citra ventriculi laborem & primarum viarum alterationes, niſi cautè adminiſtrentur, ferri poſſunt; adeò temperata in Praxi ſemper ſunt optima. Succi verò iſti Vegetabilium, Sulph. medicati, ac ita ab alteratione quavis præſervati, & qui ſponte ſuâ, quicquid eſt contentorum fermente ſcibilium, ſepoſuerunt, adeò ut ſaltem acor nativus, Phlegmate ſufficienti dilutus ſuperſit, longè ſuaviùs & blandiùs abſque mali cujuſvis ſuſpicione ferri à nobis poſſunt; unde horum potius, quàm illorum, ſub frequentiori Julepiorum repetitione rationem habendam exiſtimo.

§. 6. Altera ſpecialis miſturæ differentia eſt contractior, & quæ pro aliquot ſaltem doſibus, ad unc. iv. vj. vel ad ſummum unc. viij. præſcribi ſolet, & à colore albo opaco, ſapore ſubdulci aut ſaltem inſipido dulci, ſubſtantia ingredientium pingui & oleoſa, & uſu temperandi, potiſſimùm acrimoniam ſalſam, Lacti ſimilis cùm ſit,

EMULSIO

Dicitur. Scilicet ſemina & nuclei, pulpâ candidâ ac Oleo turgida mediante tritu ſubiguntur cum aquis appropriatis, illorum drachma I. pro harum unc. i. edulcoratur miſtura pauco ſaccharo, & ita adminiſtratur uſu & interno & externo: illo ad Potiones; hoc ad Epithemata refertur: v. g.

Emulſio Analeptica & Hypnotica.
℞. *Amygd. d. ambroſ.* drachm. ij.
Sem. papav. alb. unc. ß.
Melon. drachm I.
cum Aqu. fl. ſambuc. fl. acac. & nymph. ana, unc. ii. *F.* Emulſio: *edulcoretur parum rotulis* manus Chriſti *perlat.*
D. S.
Emulſio confortativa ad quietem.

Emulſio nephritico-Catharctica, it. in ſuppreſſ. Vrinæ.
℞. *Sem. violar.* unc. ß.
Lithoſperm. contuſ. drachm. ii.
cum ſ. q. aquæ fragor. F. Emulſio ad unc. iv.
Edulcoretur pauco ſaccharo:
D. S.
Emulſio aperitiva & urinam expellens.

Emulſio Epithematis modo ad Agrypniam & Cephalalgiam applicanda.
℞. *Sem. papav. alb.* drachm. iij. *ad* ʒvi.
Cum ſ. q. Aqu. Hypnotic. Dorncreil. F. Emulſio.
D. S.
Epithema externè applicandum.
Præſtantior erit, ſi ſolutionis opii cum Spir. Vini ℈i. *ad* ʒß *addatur & ita tepidè applicetur; ſicut omiſſa opio, addita verò Spir. Vini camphorati* unc. ß. *vel camphora ipſa ad gr. ix., ad maniam magis accommodata foret.*

§. 7. Manifeſtum ex dictis eſt, impropriiſſimè emulſionis appellationem illis tribui miſturis, quas ſoli pulveres candidi ingrediuntur, cùm præter ſuccum nil emulſionis adſit: quò pertinet ſuperſtitionis baſi ſuperſtructū *Lac perlarum*: Talis emulſio impropriè eſt & fit.

In ſtatu variolarum, & Morbillorum.
℞. *Aquæ napi,*
Aquileg.
Card. bened. ana ℥j.
Cinnam. ſpirituoſ. ʒiß.
Cornu Cervi ſine igne ʒj.
Bezoard. miner. ℈j.
Unic. foſſil. ℈ß.
Sacch. albiſſ. q. ſ.
M. D. S.
Emulſio confortativa.

Cùm verò ſuo uſu non careant hujuſmodi miſturæ, hinc hodiernâ conſuetudine, quæ legis vice fungitur, uterque modus commodè jungitur, adeòque emulſioni propriè dictæ jam paratæ iſti pulveres pro efficaciori medicinâ adduntur: ſic ū in dato exemplo ex ſem. aquileg. ʒiij., napi, card. bened., papav. albi ana ʒj. cū iſtis aquis in duplo aſſumptis fiat emulſio, & iſti pulv. proportione ſcrup. ß. ad ℈j. cuivis ℥. emulſionis addantur, foret formula ad variolas hodiè uſitatiſſima.

Emulſio ad Gonorrhœam benignam.
℞. *Sem. agni caſti* ℥ß.
Cannab. ʒj.
Cum ſ. q. Aquæ nymphææ. F. Emulſio:
adde
Oſſ. ſepiæ præp
Succin. præp. alb. ana ʒß. *ad* ſcrup. ij.
Edulcorentur parum cum ſaccharo.
D. S.
Emulſio alterativa adſtringens.

Emulſio temperans lympham ſalſam acrem, pectus affligentem, cum nata inde febre ſymptomatica.
℞. *Amygd. dulc. ambroſin.* ʒiij.
Sem. Melon. ʒß.
Cum ſ. q. aquæ ſcabioſ. F. Emulſio:
adde
Mandibul. luc. piſc. ʒß.
Antihect. Poter. rit. par. ſcrup. j.
Unicorn. foſſil. ſcrup. ß.
Edulcorentur parum.
M. D. S.
Pertinet huc liquor alexipharmacus ZWELFERI in Pharmacop. Reg. p. 209. ſanè in variolis egregius: ad cujus imitationem & alii ſimiles præſcribi poſſunt: utut ſaporis ratione ad ſtrictè dictas emulſiones minus pertineat.

§. 8. Obſervandum autem ſub Emulſionum uſu, I. quod facillimè alterentur, corruptionem ac aceſcentiam incurrant; unde minori quantitate præſcribendæ, & loco minùs calido aſſervandæ. 2. Quod ventriculi tonum multùm reſolvant, & facili ranceſcentiâ multum ejus functionibus noceant.

§. 9. Adjungendæ his quædam miſturæ emulſionibus cognatæ, ex reſinoſis imprimis conſtantes, & ferè laxantes. Præter emulſionem ſeminis *Carthami*, additione vel rad. mechoacannæ, vel reſin. ſcammon. aut jalap. acuendam, paſſim notam, reſinæ cum aqua artificiosè ſociatæ, & ita reſolutæ emulſioni conformes potiones potenter laxativas reddunt.
℞. *Sem. melon. excortic.* ʒß. *ad* ʒi.
Reſin. jalap. gr. vij. ad ſcrup. ß.
Scammon. præp. gr. j.
Miſce in mortario marmoreo, ſenſim affundendo
Julep. Roſar. ℥j.
F. Emulſio. D. S.
Emulſio Purgans.
℞. *Reſin jalap.* ſcrup. ß.
Diſſolve in ſ. q. Vitell. ovi,
Et cum Aqua fœniculi f. Emulſio
adde.
Aquæ Cinnamom. ℥ij.
Edulcorentur pauco ſaccharo.
D. S.
Emulſio laxativa.

otentiùs operatur, quam ejuſdem reſinæ eadem doſis alia ſub forma, diſſolvente illius texturam Vitello ovi, cujus medio minutis ſub particulis undique fluidis corporis permiſcetur & aſſociatur.

Emulſio Coſmetica.

℞ *Aquæ roſar. vel ſpermat. ranar.* ℥iß. *aut q. v.*
Inſtilla Eſſent. benzoes q. v.
F. mixtura lactea.

Quam pro faciei ac manuum leni ablutione cum ſpontanea exſiccatione adhibere poteris; quin & præterea de Coſmetico ex marcaſita aliquid addere.

CLASSIS IV.

Infuſa & Decocta comprehendit.

§. I.

QUarta ſpecialis formularum differentia Infuſa & Decocta, quæ Græcis *Apozemata*, complectitur, quorum latè admodum patens eſt uſus, internus pariter ac externus. Nempe ut purum impuro reſpectu noſtri ubique junctum, tam in alimentis quàm medicamentis; ita, quod hodiernæ *Artis Spagyricæ* primarius ferè finis eſt, purum ab impuro in medicamento ſeparare, nucleum à corticibus, Quintã Eſſentiam ab involucris elementalibus ſeu materialibus, idque Tincturarum, Eſſentiarum, Extractorumque ferè ſub titulo; ita jam Veteres idem, rudi licet Minerva, per infuſiones & decoctiones tentarunt, mediantibus quibus vim rerum medicamentoſam & in apto liquore, ſeu menſtruo extrahente & ſolvente, loco crudorum ſimplicium acquirerent. Adeòque in Infuſis ac Decoctis, ſive ſeorſim ſive conjunctim, ita ut altera alteram excipiat, inſtituantur, (differunt enim ſaltem in eo, quod pro infuſione ſufficiat ſpecierum inciſione, raſione, contuſione, pulveriſatione præparatarum, *maceratio* ſeu *digeſtio* in loco tepido, vel ſpeciatim Balneo Mariæ: cui in decoctione ulteriùs ſupervenit ſuper ignem actualem concitatior omnium *agitatio & ebullitio*, & penetrantior ſolutio) ad duò ſemper attendendum; 1. ad *Objecta* infundenda; 2. ad *Subjecta ſeu menſtrua*, cum quibus fit infuſio ac decoctio. Mutuus omnino requiritur hìc reſpectus, tam *quantitatis* quàm *qualitatis*; quantitatis quidem, ut ſibi mutuò ſufficiant, qualitatis verò ut invicem appropriata ſint; *In his duobus enim primarium Decocta & Infuſa medicata præſcribendi conſiſtit artificium: conf.* ZWELFERUS *Pharm. R. p. 31. & 84. it. Animadv. in Pharmac. Auguſt. p. 146.*

§. 2. *Objecta* ergo quod attinet: ex omnibus hæc deſumuntur regnis. 1. *Ex animali*, partes ſolidæ duræ & ſicciores quævis, v.g. Cor. Cer., Ebur, priapus cervi, ceti, ſplen bovis, viperæ, ſtercus equinum; ex quibus omnibus (exceptis excrementis) elicitur, gelatina, quæ præter generalem nutriendi ac temperandi, adeòque confortandi & blandè refrigerandi uſum, de vi ſpecifica ſui concreti omninò participare videtur, cùm magnam illius ſubſtantiæ partem contineat, quæ ſub rigoroſiore igne in ſal. vol. & ol. larva ſe ſiſtunt. 2. *Ex Vegetabili*, quævis plantarum partes & fructus, ut plurimum ſiccatæ. Reſinæ ſaltim ac gummata minùs his præparationibus, præſertim ſub magiſtrali præſcriptione, inſerviunt. Elicitur ſic ex Vegetabilibus, gummeo in receſſu, reſinoſa ſubſtantia, in cujus complexibus potiſſima vis medicamentoſa quaſi concentrata eſt, ut ex Decocto lignorum vel abſinthii inſpiſſato manifeſtum, 3. *Ex Regno Minerali* varia deſumi ſolent; Auri candefacti in Vino vel Aqu. extinctionem magnifacit *Burrhus*: Martem Vino infundimus & decoquimus ſalubriter; eodem candefacto Lac dyſentericis appropriatum reddimus; Veneris infuſio pro oculorum vitiis laudatiſſima: Saturni infuſio aut decoctio uſui Chirurgico multùm inſervit; & in qua crebriùs plumbi fuſum extinctum fuit, alvum laxare ſolet; aqua. Antimonii non ſolùm præparatum ſub Vitri, reguli, croci, &c. formâ infuſioni apprimè inſervit, ſed vel crudum idem hodie Decoctis pro diæta ſudorifera additur; quin & ejuſdem crudi ſubtiliſſ. triti unc. ß. macerata per noctem in unc. iii. vel iv. Vini aut aquæ pro doſi una, ſuprà & infrà purgare, aſſerit POTERIUS. De Mercurio res nota, quoad Aquam ſic dictam Hermeticam, it. Decocta lignorum antivenerea. Vitrioli, Aluminis, ſalis ammoniaci, Calcis vivæ, pro uſu externo decoctiones & infuſiones in decocto nigro Mynſ. &c., it. ſulphuris in Aqu. Calcis vivæ vel lixiviis, paſſim pariter notæ ſunt.

§. 3. Circa hæc verò Ingredientia, præter *ſuperiùs* §. 1. *monita*, in ſpecie attendendum, 1. ad texturam eorum ſpecificam. Quæ volatilioris ſunt naturæ, infuſioni ſaltem, aut cum juncta Deſtillatione Decoctionibus inſerviunt; ut antiſcorbutica acria, aromatica, ſaſſafras lignum, &c. nullam vel mediocrem decoctionem ferunt. Unde ſub Volatiliorum cum fixioribus miſtura, horum maceratio, & hinc decoctio vel ad medias vel ad finem ferè præcipitur, donec cætera illa ſimul adjiciantur. 2. Quæ ſunt ſolubiliora, poroſiora, &c. minùs diu infundenda, parciùs coquenda, cum alliàs ingratum, quia ſpiſſius, & facilè alterabile, quia denſius imprægnatum, & ventriculo hoſtile, quia digeſtioni ejus proprio motu magis reluctans, reddunt medicamentum: Contra atque in durioribus & macerandis & diutiùs coquendis accidit. 3. Quæ denique vi medicamentoſâ ſunt ditiora, parciùs; quæ verò pauperiora, copioſiùs &c. recipiuntur, & paratum ſic remedium, nunc cum nunc ſine expreſſione colandum præcipitur. Et ſic ſpecialis doſis, ut ubique, ità & hìc generalem determinat: obſervandum verò quoad ſpecialem doſin, ferè duplum, interdum triplum hìc pro decoctione aut infuſione recipi, reſpectu ejus, ſi in ſubſtantia propinaretur.

§. 4. *Subjectum ſive Menſtruum* Infuſionum & decoctionum pro Ingredientium Natura & Medici intentione variat. Communiſſimum eſt Aqu. ſimplex, hinc Vinum, acetum, ſerum lactis, &c. Idem vel ſimplex, vel compoſitum, hydromel, poſca, cereviſia, juſcula, Urina, lac, it. Infuſa & Decocta jam præparata, &c. Circa hoc obſervandum: 1. Si menſtruum eſt Volatile, minus decoctioni, infuſioni ſaltem, & huic circumſpectæ, inſervit, ut Vinum, Spir. Vini. 2. Quò tenujus & dilutius fuerit menſtruum, eò cæteris paribus plus imbibendo, potentiùs & ſubſtantiâ medicamentoſâ ſaturatius ſubminiſtrabit remedium. Hinc Cereviſia præ aqua, Decoctum vel Infuſum præ Aqu. ſimplici, minùs huic negotio apta exiſtunt. 3. Quò denique tenerioris & minus penetrantis erit texturæ, eò debilius fiet, minuſque medicamentoſum remedium; Hinc enim Vinum præ Aqua ex quamplurimis longè plus elicit. Conſultum ob id acuere interdum menſtruum pro meliori penetratione & extractione, quin & interdum aliquali ingredientium correctione; quibus uſibus Tart. præ aliis inſervit, ejuſdem cryſtalli, ſal, & ſal eſſentiale; Cryſtalli Decoctionibus inſerviunt, cùm ſine ebullitione non ſolvantur, utut poſt refrigerationem denuo coagulentur; ſal Tartari magis in Infuſis convenit; ſal verò eſſentiale in doſi paulò largiori utrique aptiſſimè jungitur.

§. 5. Proportio Ingredientium ad menſtruum, ob circumſtantias hactenus inſinuatas, & alias plures tantùm non infinitas, vix determinari poteſt. Pro aliquali tamen idea tali proportione ſibi invicem reſpondere poſſunt,

Lignor. unc. i.
Cortic. unc. ß.
Rad. ʒvi. *ad* unc. i.
Herb. m. i. *ad* ii.
Flor. p. ii.
Bacc. unc. ß.
Sem. ʒii. *ad* iii.
Aromat. ʒi.

Liquoris quantitas quadrupla ſextupla in mollioribus aut volatilioribus; in denſioribus; aut fixioribus octupla & duodecitupla eſſe poteſt; Dum totius remedii moles ordinariò ℔ß ℔ii. vix excedit. Abſumptio in decocto ad medias, vel ad tertias, h. e. partes menſtrui reſiduas, interdum ſaltem ad quartæ partis conſumtionem præcipitur; aut poſt colaturam demum ejus quantitas determinatur, modo tamen non adeò certo, niſi priùs menſtrui quantum determinatum fuerit; ſiquidem ad medias, item ad tertias decoctio inſtituta eſſe poterit, & ita nunc debilius, nunc potentius remedium obtineri.

§. 6. *Infuſa* ergo *vel* ſimpliciter menſtruo infunduntur, & ita pulveris formâ cum liquore hauriuntur; *vel* nodulis linteis raris includuntur, à quo ſucceſſivè, cum aut ſine expreſſione, liquor hauritur; *vel* Infuſum paratum à ſpeciebus colando ſeparatur, & nunc ita ſolitarium,

nunc ſociatis iis, quæ decoctis addi ſolent, propinatur. *Decocta* verò ebullitione abſolutâ colantur per pannum, vel linteum, & quia ingratiora ferè, quin & interdum incompleta ſunt medicamenta, tam pro *efficacia*, quàm pro *gratia*, addenda ſubindè quædam veniunt: Pro *efficacia* quidem Electuarium, ſpiritus, extractum, ſyrupus, aut aliud quid à Medico pro intentionis ratione ordinandum, proportione ferè illâ, quæ *ſupra de Potionibus* monita fuit. *Pro gratiâ*, præter colaturam ſubinde *clarificatio* cum albumine ovi inſtituitur, ut oculis, quin & ventriculo, magis arrideat: ſicut pro eodem ſcopo & *aromatiſatio* ſuperadditur, adjectis aromatis ventriculo gratis, & medicamenta plus minus corrigentibus; Ut nihil dicam de addendis dulcibus aut dulco-acidulis pro guſtus ſuaviori alteratione; ſimili ratione ac *ſuprà in julepis vel miſturis* factum. Sed omnia hæc diſtinctiùs ex particularibus conſtabunt exemplis, per quæ breviſſimum iter, præſertim cùm totum hoc negotium & minus *difficultatis* hodie ac olim habeat, præſuppoſitâ ſolutionum & extractionum doctrinâ ſpagyricâ, & minùs etiam *utilitatis*, ſiquidem Decoctis rariùs præ quotidiano veterum abuſu internè uti ſoleamus.

Infuſa Antifebrilia, in ſpecie contra Quartanas.

℞. *Pulv. Chinæ Chinæ* ʒvi. *ad* ℥i.
Rad. gentian. ʒiii.
Fl. cent. min. p. iv.
Piper. long. ʒi.
Sal. Tartari ℥ß.
M. f. pulvis. D. S.
Species in vino.

℞. *Cortic. chin. chin.* ʒvi.
Guajac. ʒii. *vel* iii.
Comar. Cent. min. M.j.
Cinamom. ʒii.
Caryophyll. ʒi.
Lap. cancer. præp. ʒi.
Sal. Tart. ʒiii.
M. f. pulv.
D. S. *ut antè.*

Infundatur in Vini vel abſinthitis, vel Gallici, vel Rhenani, menſ. iß. *ſubinde agitando.*
Tempore uſus omnibus benè commixtis capiatur bonus hauſtus, idque ad imitationem Gallorum, præſertim D. MONGINOT. Tr. de Cura Febr. per Chin. Chin. Ritè uſurpata, rarò fallunt, ſigna coctionis ubi præceſſerunt. Loco Cortic. Peruviani & lignum Colubrin. amariſſ. præſertim in Tertianis, recipe poteſt. Delicatoribus incluſus nodulo pulvis ita infundi, & præviâ expreſſione Infuſum hauriri poteſt.

Nodulus alterativus & laxativus, in morbis chronicis vernali tempore uſurpandus.

℞. *Com. abſinth.*
Fl. cent. min.
Herb. cochlear. rec. an. M.ß. ad M.j.
Rad. armorac. rec. ℥i.
Gentian. ℥ß.
Tarax. ʒii.
Fol. ſenn. ſine ſtip. ʒvi. ad ℥i.
Rad. helleb. nigri non præp. ℥ß.
Eſulæ non præp. ʒiß.
Sem. fœnic. ʒiii.
Aniſi ʒiß.
Cinnam.
Zingib.
Caryophyll. an. ʒi.
Sal. tart. ʒiii.
Inciſa & contuſa includantur *nodulo*.
D. S.
Nodulus in vino.

Infund. *Vini Rhenani* menſ. iß. capiatur omni manè bonus hauſtus cum vel ſine expreſſione, prout fortius vel debilius ſe exerit; iſque vel calidus, vel præmiſſo tantillo juſculo frigidus. Jalapa, quæ ordinariò aliàs unà infundi ſolet, omittenda; hæc enim & alia reſinoſa, ceu non appropriata menſtruo, nullam extractionem patiuntur. Sal Tart. partim pro uſu proprio, dum cum acido Vini in ſal eſſentiale abit, partim pro ſcopo corrigendi ſolutiva, ac ſimul promovendi ſolutionem, additur. Loco ejus in hypochondriacis interdum Limatura Martis additur, quicquid dicat *GEIGERUS in Kelegraphia*; acidum enim Vini hanc ſufficienter rodit: ſed nunquam ſimul, Sal Tart. enim Martem alioquin præcipitat.

Infuſum Antiſcorbuticum.

℞. *Herb. rec. naſturtii aquatic.*
Cochlear. an. M.ij.
Rad. raphan. ruſtic. ℥i.
Contuſ. & conquaſſ. in mortario lapideo infundantur in ſ. q. hoc eſt, ℔ii. *vel* iii. *ſeri lactis depurati: Stent in loco tepido per noct. in vaſe clauſo:*
Manè ℞. *Colaturam,*
adde
Aqu. Cinamom. ℥ß. *ad* ʒvi.
M. D. S.
Potio antiſcorbutica.

Aut hujus loco lac antiſcorbuticum vide ſuprà §. i. Claſſ. III. *Addi poteſt pro lubitu vel de ſaccharo, vel ſyrupo de ſucco Citri, vel ſceloiyrb. Foreſti, non tamen copioſè, ob facilem alterationem, doſ.* ℥iii. *vel* iv.

Vel ℞. *Herb. cochlear.* M.ii.
Rad. helen.
armorac. an. ℥i.
Bacc. juniper. ʒvi.
Paſſul. min. ℥i.
Miſta infunde in Vinum vel ſerum lactis.

Potentior eſt ſuccus, ſi ſpeciebus iſtis prioribus ſub contuſione affundatur ſeri lactis ſaltem q. ſ. pro meliori conquaſſatione, & ita ſuccus exprimatur; qui vel ita cum pauco ſaccharo edulcoratus abſorbeatur; vel illius ℥iß. *ſub uſu ſeri lactis q. ſ. addatur, & ita hauriatur.*

Infuſum Purgans pro una doſi.

℞. *Fol. ſenn. ſine ſtip.* ℥ii.
Rad. helleb. nigri non præp. ℈ii.
Zingib. ℈ß.
Sal. Tart. ʒi.
Infund. in ſ. q. Aqu. comm. vel fumar.
Stent in loco tepido per noct.
Manè ℞. *Colat.* ℥iii.
adde
Aqu. Cinnamom. ʒiß.
Syr. de pom. ℥iii.
M. D. S.
Potio purgans.

Infuſum Emeticum.

℞. *Mercurii Vitæ, vel Croci metall. abſinth. qu. v.*
Infund. in Vinum Rhenanum.
Stent in loco tepid per noct.
Manè ℞. *filtrati liquoris per chartam emporet.* ℥i. *ad* ℥iß. *conſideratione ægri.* D. S.
Vinum emeticum.
Nempe quantum Menſtrui ſeu Vini hic ante omnia attendendum, ut rectè monet WALÆUS Meth. Med. p. 59.

Infuſa Emetica.

℞. *Fol. aſari rec. no.* viii. *ad* x.
Minutim inciſa infundantur per noct. in
Aqu. card. benedict. ℥iv.
manè ℞. *Colat. add.*
Oxym. ſimpl. ℥ß. M. D. S.
Potio emetica.

Fortius.

℞. *Fol. aſari rec. no.* ix.
Conterantur in mortario lapid. cum piſtillo ligneo, affundendo ſenſim oxymell. ſimpl. ℥ß. *ad* ℥i., *tamdiu terendo, donec in potabilem ſuccum ſint contrita: tunc adde*
Aquæ card. bened. ℥ii. *ad* ℥iv.
M. f. Hauſtus: D. S. *ut antea.*

Infuſum paſſulatum laxativum pro hypochondriacis aliisque, qui ſiccioris ſunt alvi.

℞. *Paſſul. min.* ℥ii. *ad* iii.
Fol ſenn. ſine ſtip. ʒvi.
Cinnam. ʒiß.
Caryophyll. ʒi.
Crem. Tart. ℈ß.

Conciſa & conquaſſ. infund. in ſ. q. Aqu. com. v. g. ℔ii. *ad* iii.
Stent in loco calido per noct. vel per 24. horas, vaſe clauſo: ubi omnia refrixerint, colentur per linteum denſum.

D. S.

Potio aperitiva.

Pertinet huc Infuſum purgans ex ſenna pro delicatulis, à D. MICHAELE olim laudatum.

℞. *Fol. ſenn. ſine ſtip. pulv.* ℥i.
Paſſul. minor. lotar. ℥ii.
Contunde omnia in mortario lapideo, ut fiat paſta; adde
Cinnam. ʒiii.
Caryophyll. ʒiß.
Hinc in vaſe fictili affund. aquæ ferventiſſ. ℥xv. *miſceantur optimè, & aſſerventur vaſe clauſo in loco tepido vel in Bal. Mar. per 6. vel 8. horas (aliàs ſapor ingratior redditur) liquor filtretur & leni digeſtione fæces ſeparentur, & clarus liquor per declinationem decantetur, & uſui aſſervetur.*

Doſ. infant. ʒiii. *ad* ℥ß., *adult.* ℥iii., *robuſto* ℥v. *Quin & alia minus nauſeoſa purgantia unà infundi poterunt pro ſubjectorum ratione; ſicuti & de Tart. puro aliquid ſimul propter ſennam addi poſſet.*

Pertinent huc Vina infuſione aromatum & ſacchari medicata, *Clareta* it. à repetita per manicam Hippocratis ſeu marſupium laneum colatura, *Vina Hippocratica* dicta, apud nos ferè rariora, pro ſcopo vel analeptico, vel alterativo, vel ſimul laxativo.

Vinum Hippocraticum ſeu Claretum laxativum pro ſene.

℞. *Bacc. juniper. rec.* ʒvi.
Rad. acori veri ʒß.
Fol. ſenn. ſine ſtip. ʒiii.
Rad. helleb. nigri ʒß.
Cinnamom.
Galang.
Cubebar.
Zingiber. an. drachm. j.
Crem. Tartari drachm. ij.
Infund. in Vini Rhenani optim. q. ſ. v. g. ℔i. *Stent in loco tepido per triduum, colentur, edulcorentur cum ſ. q.* ℥iß. *ad* ℥ij. *ſacchari.*
Coletur iterum bis vel ter per manicam Hippocratis, & ſ. Claretum laxativum & corroborans.

§. 7. Hiſce modis ſimplici ſpecierum per menſtruum extractione præſcribuntur Infuſa: eſt tamen, quando præterea fermentatio intercedit, quâ mediante in textura gummeo-reſinoſa meliùs recluduntur ſpecies, ac ita exactiùs menſtruo uniuntur, & ſub minori digeſtionis primæ labore altiùs partes corporis ſubeunt, & alterativas impreſſiones undique exerunt. Species infundendæ ſaltem in majori quanto, habitâ ratione liquoris, in quem fit infuſio, præſcribuntur, & hinc v. g. Cereviſiæ recenti, & à coctura ferventi, vel muſto recenter expreſſo, infunduntur, vel ita nuda, vel nodulo raro incluſa, ut & in medio liquoris ſuſpenſa, ut ſub alterutrius fermentativo motu potus medicamentoſus emergat: v. g. talis eſt Cereviſia antiſcorbutica *TIMÆI in Ep. l. 6. Epiſt. 14. p. 428.*

Cereviſia Medicata, anti cachectica & antihypochondriaca.

℞. *Rad. Cichor. rec.* ℔ß.
Helen. rec. ℥iij.
Herb. ſcolopendr. ℔ß.
Card. bened. M. iii.
Bacc. juniper. rec. ℔iii.
Inciſ. & contuſ.

D. S.

Species ad cereviſiam medicatam.

Menſ. 30. ad 40.; quarum quælibet ℔iii. *Medicas conſtituit, infundendæ ante fermentationem, & ita in liquore relinquendæ, donec liquoris peractâ fermentatione fiat transvaſatio.*

Vinum medicatum abſinthiacum.

℞. *Herb. abſinth.* ℔iiß.
Card. benedicti,
Roriſmarini an. ℔ß.
Com. cent. min. ℥iii.
Rad. caryophyll. ℔ß.
Fl. ſambuci,
Cortic. citri,
Aurant. an. ℥iij.
Inciſa & contuſ.

D. S.

Species ad vinum abſinthiacum.

Pro amphora, (60. menſurarum) una, vel cum ſemiſſe Muſti in quem debet fieri infuſio.

§. 8. Diſſerendi hinc prolixiùs daretur occaſio de potibus medicatis fermentatis, ex ſuccis & liquoribus vegetabilium parandis, in quo artificio Angli excellunt: ſed quia ad officinales potiùs labores, quàm magiſtrales præſcriptiones pertinent, dimittimus. Unicum ſaltem potum medicamentoſum fermentatum, Viennæ & Auſtriæ quibuſdam in locis uſitatum, hypochondriacis in primis ac lumborum renumque phlogoſi & æſtu correptis, crebriùs vel loco potûs ordinarii hauriendum.

℞. *Bacc. junip.* ℔j.
Paſſul. min. ℥x.
Tartari Venet. ℥ß. *ad* ℥j.
Fruct. cynoſb. cumarill.
Acac. cum nucl. an. M. j.
Infund. in aquæ commun. ℥xvj. *in vaſe apto ligneo & prope fornacem, vel loco quodam calido fermentare permittuntur, hinc transvaſantur, & pro potu non ingrato aſſervantur.*

§. 9. Simili modo ac Infuſa præſcribuntur etiam Decocta; differentia enim ſaltem in præparat. accidentalis. Uſus eſt ferè alterativus, adeò rarò hodiè ob ingratas proprietates, doſes incertas, & operationes diverſas pro ſcopo ſolutivo ordinantur, niſi mitius quoddam ſennatum aut helleborinum pro unâ doſi capiendum, &c.

℞. *Rad. polypod.* ʒiij.
Helleb. nigri ʒij.
Fol. ſenn. ſine ſtip. ʒj.
Sal. Tartar. ℈j. *ad* ʒß.
Coq. in ſ. q. aquæ comm. leniter.
Colat. ℞. ℥iij.
adde
Syr. de fumar. comp. ʒiij.
Spiritus Cochlear. ℈j.

M. S.

Potio purgans antiſcorbutica.

℞. *Rad. polypod.* ℥ß.
Fol. ſenn. ſine ſtip. ʒij. *ad* iij.
Crem. Tartar. ʒß. *ad* ℈ij.
Cum ſ. q. aquæ com. vel ſeri lactis depurati leniter ebulliant ad diſſol. Tartari:
Colat. ℞. ℥iij.
adde
Aqu. Cinamom. ʒiß.
Syr. de pom. ʒiij.

M. D. S. *ut antè,*

Cum tamen Clinico volupe fuerit adhuc Decoctum purgans pro pluribus doſibus ad Imitationem Veterum abligurire, tale præſcribi poterit.

Decoctum purgans in ſcabie.

℞. *Rad. lapathi acut.* ℥j.
Helen.
Polypod. an. ℥ß.
Herb. fumar. M. ij.
Scabioſ. M. j.
Fol. ſenn. ſine ſtip. ℥j.
Rad. helleb. nigri non præp. ʒß.
Crem. tartari ʒj.
Sal. tartari ℈j.
Coq. in Aqu. com. ℔ij. *ad* ℔iß. *clauſo vaſe leniter. Colat.* ℞. ℔iß. *clarif. & aromatiſ. cum cinamom. addendo*
Syr. violar. ſolutiv. ℥j.
De fumar. compoſ. ℥ß.

M. D. S.

Potio purgans pro aliquot vicibus.

De quo capiat omni manè hauſtum ad ℥iv. *vel* v. *calidè, Vel*

℞. *Decoct. aperit.* ℥iij. *vel q. ſ.*
in quibus diſſolve
Elect. dia-Cathol. vel *diaphœn.* ℥j.
(vel *Elect. de ſucco roſar.* ʒvj.
vel *Conſ. Hamech.* ʒß.)
Colaturæ adde

Syr.

Syr. roſat. ſolut. ℥vj. ad unc. j.
Miſc.

Dum colantur poſt diſſolutionem, in paulo majori doſi præſcribenda electuaria, cùm multum reſidui poſt ſe relinquant.

§. 10. Alterantia ergò ſunt decocta, quæ ordinariò præſcribenda veniunt.

Decoctum ad Dyſenteriam.

℞. *Rad. tormentill.* ℥iſs.
Fol. plantag.
Herb. heder. Terreſtr.
Sanguiſorb. an. M. j.
Fl. roſ. rubr. p. iij.
Raſ. priap. Cervi vel ceti ℥iij.
Inciſ. & contuſ. coquantur in Aquæ comm. ℔iij. vel iv. *ad medias:*
Colat. ℞. *adde*
Syrup. cydon. aromat. ℥ij. ad ℥iij.
Aquæ Cinamom. ℥j.
M. D. S.
Potio confortans, & adſtringens.

Decoctum adſtringens ad hæmorrhagiam uteri, ex vaſorum laxitate.

℞. *Rad. tormentill.*
Biſtort. an. ℥ſs.
Herb. conſolid. maj.
Sanicul.
Pyrolæ,
Summit. hyperic. an. M. j.
Coq. in Aquæ chalybeat. q. ſ.
Colat. ℞. ℥xv. ad ℔iſs.
Adde
Syr. de ſympyht. Fernel. ℥ij.
Aquæ Cinamom. ℥ſs.
M. D. S.
Capiantur ad ℥iij. *tepidè ſæpiùs de die.*

Decoctum Vulnerarium internè & externè uſurpandum.

℞. *Aſtacor. fluviatil.* no xx.
Rad. ariſtoloch. rotund. ℥j.
Herb. bugul.
Alchimill.
Sanicul.
Betonic. an. M. j.
Coq. in ſ. q. Aquæ comm. & vini:
Colatura detur.

Hoc externè vulnera & ulcera eluuntur, vel etiam plagulæ in eo madefactæ imponuntur: internè adduntur ſyr. de ſymphyto Fernel. ℥iv. *& hauriuntur bis in die* ℥iij. ad iv. *horis aliquot ante paſtum.*

Decoctum Vulnerarium in Renum exulceratione, &c.

℞. *Rad. Conſolid. ſarac. cum toto* M. ij.
Fol. vincæ pervincæ,
Alchimill.
Heder. Terreſtr. an. M. j.
Summit. hyperic. M. ſs.
Raſ. glycyrrhiz. ℥iſs.
Coq. in ſ. q. Aquæ ſimpl.
Colat. ℞. ℔iſs. ad ij. *Adde*
Syr. de ſymphyt. Fernel. ℥iſs.
Spiritus theriacal. ſimpl. ℥j.
M. D. S.
Potio ſanans pro aliquot vicibus.

Decoctum refrigerans ſeu temperans bilem, ut vocant, efferveſcentem.

℞. *Rad. Cichor. rec.* ℥iij.
Fl. roſ. rubr. M. iſs.
Santal. rubr. ℥iij.
Succi Citri rec. ℥j.
Coq. in ſ. q. aquæ comm.
Colat. ℞. *edulcoretur pauco ſacchbaro:*
D. S.
Potio refrigerans alterativa.

Coqui etiam poſſunt in ſero lactis, & ſi ſuccus Citri omiſſus fuerit, accipi poteſt ſerum lactis cum Phlegmate Vitrioli acidulo.

Alius ſimplicius.

℞. *Seri lactis* ℔ij.
Succi citri rec. expreſſ. ℥ij. ad iij.
Ebulliant parum, & cum albumine ovi clarificata, & pauco ſaccharo edulcorata, colentur:
D. S. ut antè.

Prodeſt in febribus pro alteratione; ſicuti ſimili modo cum ſucco pomor. Borsdorf. maturor. ad ℥iv. *vel* vj. *tractatum, convenit hypochondriacis æſtuantibus, obſtructis, melancholicâ affectis, &c.*

§. 11. Interdum Infuſa & Decocta ſimul eandem formulam ingrediuntur.

Decoctum alterans & laxans, quod etiam loco Julepi uſurpari poteſt.

℞. *Fl. roſ. rubr.*
Bellid.
Papav. rhœad. an. M. ſs.
Tamarind. rec. ℥iſs.
Aquæ comm. vel ſeri lactis depur. ℔iij. ad ℔iv.
Ebulliant invicem: decocto ferventi infunde,
Conſ. roſ. rubr. rec.
Violar.
Papav. rhœad. an. ℥vj.
Factâ digeſtione in loco tepido, colentur.
D. S. *Potio aperiens alterativa.*

De quo bibat æger pro lubitu, vel quotidie bis, manè & biborio ante cœnam.

Decoctum Diureticum.

℞. *Raſ. ligni juniperin.* ℥iij.
Macerentur per noctem in balneum Mariæ in ℔iij. *Aquæ comm.*
Manè ebulliat ad tertiæ partis conſumtionem:
Decocto ferventi infunde
Bac. juniper. rec. ℥iij.
Rad. fœnicul. ℥iſs.
Stent in infuſo in loco tepid. per 24. *horas; manè factâ leni ebullitione,*
℞. *Colat.* ℔ij. *adde*
Syr. de 5. *radic* ℥iij. vel iv.
Spiritus ſal. dulc. ℥j. ad ℥iſs.
Vel hujus loco potiùs ſpiritus acidi ex nucleis perſicorum & dactylor. deſtillat. ℥j. ad ℥ij.
M. D. S.
Decoctum diureticum.

§. 12. Volatilia ubi decoquenda ſunt, jungatur deſtillatio; ſicuti hoc imprimis urget quoad aromatica carminantia ZWELFFERUS *Pharmac. Reg. pag.* 87.

Decoctum antiſcorbuticum.

℞. *Rad. raph. ruſtic. rec.* ℥iſs.
Herb. cochlear.
Naſturt.
Paperitid. rec. an. M. j.
Conquaſſ. in mortario lapid. cum Aquæ comm. vel ſeri lact. caprill. ℔ij.
Decoquantur in cucurbita ſuo alemb. munita, & deſtillentur ſimul ad medias:
Colat. clarificat. ℞. ℔j.
Adde Aquam ſimul deſtillatam,
In quibus diſſolve
Solut. martis cum ſucco pomor. ℥vj.
Sacch. albiſſ. parum.
M. D. S.
Decoctum antiſcorbuticum.

Decoctum in affect. chronicis capitis, & pectoris catarrhal. cum tumoribus glandularum colli & faucium inſignibus, ex lymphæ motu & craſi vitiatis.

℞. *Raſ. ligni juniper.* ℥ij.
Saſſafr. ℥iſs.
Cortic. lign. guajac. ℥j.
Herb. roriſmarin. M. iij.
Bacc. juniper. ℥iſs.
Infund. in Aqu. & vini an. ℔iſs. *ad* ij.
Macerentur per 24. *horas in Balneo Mariæ, vaſe ſuo alemb. munito, & decoquantur & deſtillentur ad medias:*
Colaturæ & Deſtillato adde
Spiritus ſal. ammoniac. ſimpl. ℥iij.
Syr. fl. calendul. ℥iij.
M. D. S.
Decoctum diaphoreticum pro aliquot vicibus.

Decoctum in Paralyſi.
℞. *Raſ. ligni ſaſſafr.* ℥ij.
Herb. roſmarin. rec. M.ij.
Bacc. juniper.
Lauri an. ℥ j.
Coq. in Aquæ & vino an. ℔ij. *in cucurb. Cum alembico oper-ta ad medias;*
Colat. & Deſtillato adde
Spiritus bacc. juniper. ferm ℥iv.
Sal. ammoniaci ſimpl. ℥.ß.
Syr. fl. tunic. ℥ iv.
M. D. S.
Decoctum in Paralyſi.
De quo bis vel ter, manè, veſperi, & ſub introitu lecti, capia-tur bonus hauſtus.

Decoctum pectorale ad tuſſim, à frigore externo natam, it. reſtituens læſiones pulmonum, &c.
℞. *Raſ. lign. ſaſſafr.* ℥i.
Macerentur in aquæ com. menſ. ij. ſeu ℔vj.
Adde
Rad. leviſtic. ℥ß.
Helen. ℥ iij.
Herb. heder. Terreſtr.
Scabioſ.
Pulmonar. an. M. ij.
Sem. aniſ.
Fœnicul. an. ʒiij.
Coq. ad tertias, addendo circa finem
Raſ. Glycyrrhiz. ℥ß.
Paſſul. min. conquaſſ. ʒvj.
Colat. D. S.
Potio pectoralis.

§. 13. Pertinent ad Infuſa & Decocta etiam *Hydromelita*, it. *Oxymelita*, à menſtruo ita dicta, in affectibus pituitoſis, vel pectoris, vel ſenum proficua, &c. Propriè autem dicta *Mulſa medicata* fiunt, dum melli cum aqua fermentanti infunduntur ſimplicia medicamentoſa, ad inſtar Vinorum medicatorum, *de quibus ſuprà.*

Hydromel reſolvens & incidens pectoral.
℞. *Herb. marrub.*
Hyſſopi an. M. j.
Rad. helenii ʒiß.
Sem. fœnicul.
Aniſi an. ʒiß.
Terræ fol. tart. ʒij
Coqu. in *aquæ ſimpl* part. vj. ſeu ℔ iij.
Mell. deſpum. part. j ſeu ℔ß.
Bulliant ſimul ad conſumt. tertiæ vel *quartæ partis:*
In fine infunde
Pulv. Cinamom. ʒj.
Croci gr. xv.
Colat. ℞. D. S.
Potio reſolvens pectoralis.

Hydromel Paralyticum.
℞. *Aquæ com* ℔vj.
Mell. optim. ℔ß.
Deſpumentur ſedulò, coquendo leniter ad quartæ part. conſumtionem:
Colat. ℞. *Adde*
Herb. hyſſopi,
Puleg.
Salviæ, an. M.j.
Fl. anthos M ß.
Stent in infuſ. per 12. horas; manè ebulliant leniter, addendo
Cinamom. ʒiij.
Cardamom. ʒß.
Cubebar. ʒß.
Colatura D. S.
Hydromel Paralyticum.

Oxymel Diureticum Laxativum.
℞. *Rad. vincetox.* ℥j.
Helleb. nigri ℥ß. ad ʒvj.
Herb. heder. terr.
Parietar. veræ an. M.j.
Bacc. junip. ʒvj. ad ℥j.
Gran. alKeK. ℥ß. ad ʒvj.
Conciſa & contuſa infund. in
Aquæ comm. ℔iv.
Mell. colat. ℔j.
Aceti vini ℔ß.
Stent in infuſo in Vitro clauſo per aliquot horas; manè ebulliant leniter: Colat; clarificetur, aromatiſ.
D. S.
Oxymel aperitivum.
Pertinet huc Oxymel de Peto Quercet., quod & pectorale eſt egregium, & ſimul vim purgandi appropriatam in hydrope obtinet: it. Oxymel abſinthites, euporiſton PRÆVOTII *in morbis chronicis;* FEHR *de abſinth. p. 40: it, Oxymel ad Aſthma* POTERII *Cent. 2. c. 44. p. 50.*

§. 14. Referenda & huc *hordeata*, ſive, ut aliàs audiunt, *Ptiſanæ*, quæ tamen aliæ apud Veteres, aliæ apud Modernos: ibi partim alimentum, partim potus: hic utplurimum corpus pro Julebis; interdum, ſed rariùs, ex hordeo ad crepaturam cocto, emulſio paratur, cujus paradigma exhibet SYLVIUS l. 1. Prax. c. 14. p. 157. Aſt hordeata hæc non adeò frequenti hodiè apud cultiores Practicos ſunt in uſu: 1. quia cruda ſunt & ventriculum crudum reddunt: 2 fermentando flatulenta ſunt; unde nunquam ſine ſemine aniſi aut cortic. citri decoquenda: 3. primis viis & hypochondriis utroque modo inimica. Si tamen pro *Julebo alterante* expetatur *Hordeatum:*

℞. *Hord. mund.* M. j.
Rad. ſcorzoner. ʒiß.
Raſur. cornu cervi ℥ j.
Cort. auran. ʒ jß.
Coqu. lento igne ad crepaturam hordei:
Edulcoretur pauco *ſacchàro.*
D. S.
Potio alterativa.

§. 15. Quæ frequentiſſimè adhuc ſub hodiernâ Praxi uſurpantur Decocta, ſunt ſudorifera, pro chronicorum morborum curâ ferè in uſu, quæ cùm ex ſubjectis fixioribus ferè præparanda, diutiùſque continuanda veniant, omninò & fortiùs decoquenda, & majori quanto ordinanda. Cùm verò ſub uſu illorum ſtrictum diætæ regimen obſervandum omninò ſit, in ſpecie *Diæta* apud nos *ſudorifera* dicitur, idque ad differentiam *Lacteæ*, ſub cura ſcorbuti interdū neceſſariæ. Veteribus ex uno vel pluribus quatuor famoſiorum hydroticorum parabantur, quæ ſunt *lignum guajac. ſeu ſanct.* ejuſque *cortex*, *ſaſſafras* cum cortice, rad. *Chinæ*, & *ſarſaparil.*, quibus in curâ luis Venereæ illi principaliter uſi fuerunt. His verò ceu exoticis, & ob id ſubinde ſuſpectis, ligna noſtratia radiceſquè commodè à modernis adjunguntur, v. g. *lignum juniperinum, buxeum,* ſimul anodynum, *ſarmenta periclymeni, rad. tormentill., bardan. maj. &c.* ex quibus nunc ſolitariis nunc, aliis additis, Decocta primaria pro eliciendo ſudore, & ſecundaria, ſeu bocheta, pro potu ordinario ordinantur. Præſcribendi rationes tam Veterum quàm modernorum, præter MORELLUM *de Formul. Remed.* hìc & prolixum & accuratum, apud luis Venereæ ſcriptores imprimis videantur: ſufficiat ſaltem in præſenti Idea formam præſcribendi recentiorum, quibus antimonium & mercurium ſuperaddere placuit, ſubjungere.

Decoctum ſudoriferum Primarium, ZWELFFERO *communiter adſcriptum.*

℞. *Raſ. ligni ſanct.* ʒvj.
Cort. Ejuſdem,
Rad. ſarſaparill. an. ℥ij. *ad* iij.
Ligni ſaſſafras ℥j, ad ℥jß.
Mercurii vivi per alcali dep. & in pet. ligat.
Antimonii crud. gr. mod. contuſ. in pet. ligat. an. ℔j.
Inciſa & contuſa macerentur in aquæ comm. menſ. XII. *per diem ac noctem; hinc coquantur ad tertias:*
Colat. ℞. D. S.
Decoctum ſudoriferum.
De quo ℥jv. *ad* ℥ vj. *capiantur manè, & unâ alterâve hora proliciatur ſudor, &c.*

Decoctum Secundarium.
℞. *Reſident. decoct. prior. totam, vel, ubi aliud quid addendum, mediam;*
Affund. Aqu. comm. menſ. xviii.
Macerentur per 12. horas, coque ad conſumt. tertiæ partis:
Adde

Adde
Paſſul minor.
Major. enucl. contuſ. an. ℥ j. ad ℥ jß.
Rad. glycyrrhiz.
Polypod. an. ʒ vj.
Coriandr. præp. ℥ jß.
Colentur per manicam Hippocr. aut aromatizentur cum cinamomo.
F. Decoctum ſecundarium:
D. S.
Potus ordinarius.

§. 16. Verùm præter Luis Venereæ curam quibuſdam in locis hodierno more receptum eſt, ut, qui corpora habent impuriora, ut vocant, & variis inde pathematis obnoxia, aut qui chronicis ac lentis plus minus complicatis affectibus conflictantur, viribus tamen utcunque conſtantibus, item qui luxurioſâ inordinatâque cum effreni potandi libidine utuntur diætâ, & ſucculentioris hinc fiunt habitus, Diætâ hujuſmodi ſudoriferâ quotannis verno, interdum & autumnali utantur tempore, pro digerendis congeſtis cruditatibus, excernendis heterogeneis impuritatibus, firmando tono viſcerum, & mundificando ac roborando univerſo corporis habitu. In quem finem, præmiſſâ primarum viarum abſterſione, omni mane decoctoio primar utuntur, expectantes in Conopeo largum ſudorem, quem in lecto calefacto decumbentes ſenſim exſiccare permittunt: Decocto ſecundario loco potus conſueti utuntur: Veſperi ante paſtum, aut ſaltem ſub introitu lecti, repetentes decoctum primarium, citra ſudoris tamen profluvium. Alimenta ſint moderata, aërem externum vitent. Continuatur hoc per aliquot ſeptimanas, & vegeti inde ac alacres ferè redduntur. Præſcribendi modus hæc Decocta coincidit cum prioribus.

Decoctum Primarium.

℞. *Raſ. ligni ſancti* ℥ j.
Saſſafras ʒ vj.
Rad. Chinæ ponderoſ.
Scorzoner. an. ℥ j.
Eryng. ℥ ß.
Sarſaparill. ℥ iij.
Sem. fœnicul. ʒ ij.
Præparat. l. a. coq. in ℔ xii. *aquæ comm. ad medias:*
Colat. D. S.
Potio Sudorifera.

Decoctum Secundarium.

℞. *Rad. Chin. ponderoſ.*
Scorzon. an. ℥ jß.
Cinnamom. acut. ʒ iij.
Paſſul. min. ℥ iij.
Sem. fœnicul. ℥ ß.
Reſid. Decoct ſuperior.
Coq. in ℔ xxv. *aquæ ſimpl.* ad remanent. ℔ xvi.
Colat. D. S.
Potus ordinarius.

§. 17. Sed præter uſum per diaphoreſin evacuatorium, etiam pro ſcopo alterativo, in affect. Chronicis[1], ex viſceris cujuſdam interioris læſione, præſertim exulceratoria diſpoſitione natis, v. g. in Phthiſi pulmonali, ex ſanguine aut lympha acrioribus nata, quam aliàs defluxionibus à capite catarrhalibus tribuunt, item exulceratione renum, abſceſſu meſenterii, aliorumvè viſcerum mundificandis, & conſolidandis, & ſimilibus non nimis confirmatis malis, Decocta ſimilia ex iiſdem lignis & radicibus, potiſſimùm radice Chinæ, additis aliis, vel vulnerariis vel abſtergentibus, more & methodo hactenus inſinuatâ præſcribuntur, & quotidie bis vel ter hauſtus bonus ut capiatur, ordinatur: v. g.

Decoctum alterans, exſiccans & putredinem inhibens.
℞. *Raſ. lign. ſancti* ℥ iij.
Rad. ſarſaparill ℥ ii.
Scorzoner. ℥ jß.
Fragar.
Conſolid. maj.
Minor.
Glycyrrhiz. an. ʒ vj.
Herb. Veronic. M. ij.
Coriandr. ℥ ij.
Paſſul. min. ℥ jv.
Præparat. l. a. Coq. in ſ. q. aquæ ſimpl. vel menſ. v. ſive ℔ xv. ad medias:
Colatura D. S.
Potio alterativa.
Doſ. ℥ jv. vel v.

Aliud magis temperatum & conſolidativum, &c.

℞. *Rad. chin. gumm. ponderoſ. non carioſ.* ℥ iij.
Sarſaparill. ℥ jß.
Scorzoner. ℥ ji.
Caryophyllat. ℥ j.
Macerata per noct. in ſ. q. Aquæ ſimpl. ebulliant, manè addendo
Herb. Scabioſ.
Alchimill.
Heder. Terreſt. an. M j.
Fl. roſ. rubr. M j.
Violar. M. ß.
Sem. fœnicul. ℥ j.
Paſſul. min. ℥ ij.
Decoct. trajiciatur per Manicam Hippocraticam:
Colatura D. S.
Potio confortativa & ſanativa.

§. 18. Pertinent huc denique Decocta ex Cymis, It. ex cortice abietis, contra affectus nervorum ſcorbuticos, ſpeciatim arthritidem vagam, pareſin, ſtuporem: v. g.
℞. *Cymarum ſive turionum ping. ac reſinoſ. pinaſtri, it. Abietis,* ℥ iij.
Rad. Chin. in tal. inciſ. ℥ iß.
Bacc. juniper. ℥ j.
Inciſ & contuſ. coq. in aquę comm. ℔ viii. *ad tertiæ partis conſumtionem, vel ubi fortius deſideratur, ad medias:*
Colatura D. S.
Potio antiſcorbutica.

Capiatur bis, mane in lecto, expectando blandum ſudorem, & veſperi, vel ſub introitu lecti citra ſudorem. Si ſubjectum patiens conſtitutionis ſit humidioris ac ſeroſioris vel ſucculentioris, loco Chinæ radic. raſ. ligni ſaſſafras ℥ j. *ad* ℥ jß. *recipi poteſt. Quodſi ingratior ſit Decocti ſapor, nam terebinthinæ proprietates nonnihil repræſentat, in fine decoctionis aliquid paſſul. min. conquaſſat. addi poteſt.*

§. 19. Fuerunt hæc Decocta & Infuſa, prout uſui interno inſerviunt; conſideranda jam pariter eorum præſcriptio pro uſu externo; circa quam quidem nulla eſſentialis occurrit differentia, utut ex partium affectarum ipſorumque affectuum varietate accidentalis quædam diverſitas ſubinde occurrat.

Infuſ. ad aff. Paralyticos, *aut dolores fixos ſcorbut. artuum.*
℞. *Fol. nicot.*
Herb. ſalviæ an. M. j.
Rad. angel. ℥ ß.
Aronis,
Pyrethri an. ℥ ij.
Flor. anthos,
Lavend.
Stœchad. Arab. an. p. ij.
Sem. erucæ ʒ vj.
Caſtor. ʒ iij.
Contuſ & conciſ. infund. in ſpiritus vini p. 2. & ſpiritus lumbric. Terreſt. p. 1. ſtent in loco tepido, vaſe probè clauſo, per aliquot dies, liqu. filtratus,
D. S.
Spiritus externus ad aff. paralyticos.
Quo ipſo tepido aut moderatè calefacto artus vel loca dolentia benè fricanda & illinenda veniunt: vel idem infuſum cum vel ſine ſpiritu lumbricorum pro ſcopo diſcutiendi, reſolvendi, attenuandi vario, inſtar fotus humidi *tepidi crebriùs uſurpari & reiterari poterit.*

Decoctum diſcutiens & reſolvens ad Cephalalgiam accidentalem.
℞. *Rad. rhodiæ* ℥ jß.
Fl. papav. rhœad.
Roſar. an. M. ß.

Capit.

Capit. papav. no. iij.
Præpar. coq. in ſ. q. Aquæ ſimpl.
Colatura D. S.
Epithema externum.
Epithematis inſtar tepidè fronti ac temporibus applicatur.

Infuſum pro Oculo, ſeu Collyrium multi uſus, ad rubedinem, maculas, albugines, nebulas, ulcera, puſtulas, ſcabiem oculorum, &c.
℞. *Decoct. calc. vivæ cum aqua calcatrippæ parat.* ℔ß.
Sal. ammoniaci depur. ℥ß.
Mittantur in pelvim æneam per noctem, vel ipſi miſturæ parum limat. auricbalci immittatur, donec ſapbirinum ex cupro colorem contraxerint, filtrentur celeri manu.
D. S.
Collyrium.
Vel inſtillatur oculo, vel cum linteo tepidiuſculè applicatur, nunc, ubi acrior fuerit, paucâ Aquâ fœniculi diluta, &c. Sanè ſolum ſal ammoniacum cum Aqua appropriata ſolutum, ita ut citra inſignem ſenſum oculi illud ferre queant, ad maculas & albugines oculorum delendas, etiamſi à Variolis relictæ fuerint, multum confert.

Infuſum ad oculus à cauſa externa, v. g. Aere pluvioſo ac ventoſo læſos, &c.
℞. *Mucilag. ſemi. cydonior.*
Fœnugr.
Hormini,
per infuſ. in Aqua fl. cyani extractæ an. ℥iij.
Sacch. ſaturni gr. ix.
Diluantur cum ſ. q. Aquæ euphraſiæ:
D. S.
Miſtura ad oculos.

Infuſum ad Oculorum Epiphoram, Lippitud. &c.
℞. *Tormentill. rad. graſſo modo pulv.* ℥j.
Aluminis gr. v.
Aquæ plantag.
Flor. cyani an. ℥j.
Stent in loco calido per 24. hor. filtentur.
D. S.
Collyrium.

Decoctum Polychreſtum ad Eryſipelata, Inflammationes, Exulcerat. humid., in metu gangrænæ, &c.
℞. *Lithargyr.* ℔ß.
Flor. roſar. rubr. M. ij.
Olibani,
Myrrhæ,
Maſtich. an. ℥ß.
Dec. ſeu *Aquæ calc. vivæ rec.* ℔iv.
Aceti ℔iß.
Coq. ſimul, uſque dum lithargyrium ferè ſit ſolutum; in fine addendo
Camphoræ ℥ß.
Colat. D. S.
Epithema externum.
Calidè cum linteis multiplic. bis vel ter & crebriùs applicetur in die. Conf. ZWELFFERUS *Pharm. Reg. pag. 91.*

§. 20. Sed hujuſmodi Infuſa & Decocta externa, quæ ad Epithemata revera pertinent, aliâs proprio nomine

F O T U S

Appellantur, quia eiſdem pars affecta ſuaviter afficitur & blandè quaſi fovetur. Eadem horum, ac internorum Decoctorum, præſcribendi ratio, ſaltem quæ ad gratiam his adduntur, in illis omittantur. Triplici modo adhibentur: cum enim ſpecies decoquuntur, decoctum cum linteis, ſpongia (non cum veſicâ, nihil enim ſubſtantiæ medicamentoſæ hanc penetrat) applicatur, & dicitur *Fotus humidus*; vel Decocti ſaltem vapor ac ſuffitus parte affectâ excipitur, & dicitur *Fotus Vaporoſus*: ſpecies ſacculo lineo interpaſſato includuntur, uno vel pluribus, qui nunc ita ſiccus, aut ſaltem ſpiritu quodam penetrantiori irroratus, probe tamen calefactus, nunc in liquore convenienti coctus, & ita humidus applicatur, & in genere *Fotus Siccus*, it. *Sacculus*, appellatur. Quantitas liquorum pro fotu humido, item ſpecierum pro fotu ſicco, ex partis & uſus ratione variat: v. g. pro oculo liquor. ℥iv. ad vj. pro ventric. ℔j. Species verò pro Capite in *Cucupha* ℥ij. pro ſtomacho ℥iij. ad iv. & ampliùs pro abdomine.

Fotus contra Teneſmum.
℞. *Fl. chamomill.*
Verbaſci an. M. ij.
Herb. verbaſci,
Linariæ an. M. j.
Inciſa Dentur ad Chartam: S.
Species ad fotum.
Coquuntur in lacte, & æger in ſella perforata decocto ferventi inſideat, & fumum exſurgentem ita excipiat.
Vel Inciſa Coq. *in ſ. q. lactis Chalybeati:*
Colat. ℞. ℔iij. D. S.
Fotus externus.
Decoctum hoc calefactum cum linteis multiplicatis, eidem immerſis & leniter expreſſis, frequenti repetitione parti affectæ applicatur.
Vel Inciſa includantur ſacculo interpaſſato laxiori:
D. S.
Sacculus ad fotum.
Hic vel calefactus ita ſiccus applicatur, unde tamen in hoc caſu parum allevamenti ſperandum, vel lacti incoctus, & leniter expreſſus, calidè admovetur, aliquoties hoc ipſum reiterando.

Fotus Vaporoſus ad promovendos menſes, lochia, fœtum mortuum, &c.
℞. *Herb. matricar.*
Puleg. an. M. j.
Sabin. M. ij.
Bacc. lauri,
Juniper. an. ℥j.
Pom. Colocynth. ℥j. ad ℥jß.
Incidantur gr. mod. D. ad chartam: S.
Species ad fotum.
Hæc ipſa ebulliant in aqua comm. cujus vapor fervidus excipiatur per infundibulum in ſella undique clauſa, idquè ita aliquamdiu continuando, & crebriùs repetendo: ſin citiùs deferveat liquor, injectione ſilicum candefactorum, vel chalybis igniti intruſione, denuo calefieri poteſt: Eædem ſpecies etiam ſacculo incluſæ poſt fotum hunc vaporoſum vel in formâ ſiccâ, vel (in decocto maceratæ & expreſſæ,) humidâ regioni hypogaſtricæ applicari poſſunt.

Fotus humidus in contuſ. oculorum, aut Livore.
℞. *Fl. cyani,*
Calcatrip. an. M. ß.
Summit. hyſſop. flor. M i.
Rad. ſymphyt. maj. ℥vi.
Sigill. Salomon. ℥iii.
Coq. in ſ. q. Vini: Colat. ℞. ℥iv. vel vi.
Adde
Spiritus vini camphor. ℥ß. ad ℥vi.
M. D. S.
Aqua externa.
Applicetur calidè cum linteis multiplicatis.

Fotus humidus pro membro fracto, luxato, diſtorto, ante & poſt repoſitionem.
℞. *Herb. betonic.*
Chamomill.
Roriſmarin. an. M. j.
Summit. hyperic. flor. M. iß.
Rad. ariſtoloch rotund. ℥vj.
Symphyt. maj. ℥ß.
Sem. 4. calid. maj. an. ℥iß.
Coqu. in Aqua ſimplic.
Colat. ℞. ℔iß. *adde*
Vini infuſ. fl. hyperic. ℔ß.
M. D. S.
Fotus ad membra.

Fotus pro ſcroto inteſtinis repleto in Hernia.
℞. *Stercoris Ovilli q. v.*
Coque in ſ. q. lactis vaccini:
Colat. ℞. *& cum linteis eidem immerſis fomentetur ſcrotum aliquamdiu ſubcalidè: remanentia poſtmodùm cataplaſmatis formâ deſuper imponi poteſt. Sicuti aliàs ſacculus, ex ſtercore aſinino cum aceto ſubacto pubi impoſitus, crebriùs reiteratus, in hæmorrhagia uteri nimia egregius eſt.*

Sacculi contra Dyſenteriam.
℞. *Fol. quercus,*

Fur-

Furfurum an. M.iii.
Includ. ſacculis no. ii.
uno rotundo majori & quadrato, altero minori:
D. S.
Sacculus contra dyſenteriam.
Sacculi bi aceto Vini incocti applicantur; major quidem umbilico, minor verò pedici.

Sacculus contra dolorem capitis à cauſa externa, in ſpecie à frigore.
℞. *Milii* ℔ß.
Sal. comm. unc. iv.
Herb. verbenæ,
Fl. chamomill. an. M.j.
Rad. rhod. ℥j.
Sal & milium primùm torrefiant in ſartagine, & protinus calidè ſacculo cum aliis præpar. induntur: F. ſacculi interpaſſati num. 2. & ita calidi capiti imponuntur. S.
Sacculus contra cephalalgiam.

Sacculus pro Ventriculo.
℞. *Herb. menth. criſp.* M.ij.
Nuc. moſch. ℥ß.
Macis,
Cinamom. an. ʒj.
Caryophyll. ʒii.
F. *Pulvis, qui excipiatur Cotone, & includatur ſacculo interpaſſato rotundo: Irroretur largiter ſpir. vini theriacali, vel oleo deſtill. menthæ ac juniper. &c.*
D. S.
Sacculus pro ventriculo.

Pertinent huc *Cucuphæ*, h. e. pulv. aromatici Cotone excepti, & mitræ capiti imponendæ ita inſutæ, præſertim pro ſenibus; ſed quia in deſuetudinem ferè abierunt, ob levia & brevia emolumenta, cùm prætereà in præſcribendi ratione nil peculiare occurrat, præſtat de iis tacere.

§. 21. Major fotus dicitur *Balneum*, quod corporis partium reſpectu vel *Univerſale*, vel *Particulare*. Illud vel ſimpliciter tale, cui totum corpus *ad collum* uſque immergitur; vel ſecundùm quid, reſpectu medietatis ſaltem corporis inferioris, & *Inſeſſus* vel *Semicupium* aliàs vocatur, quia ad umbilicum ſaltem aut regionem hypochondriacam eidem inſideri ſolet. Particulare eſt vel Capitis, vel manuum, vel pedum, quòd propriè *Lotio* appellatur. Nulla hìc niſi in quantitate ab aliis fotibus aut Decoctis præſcribendi eſt differentia.

Balneum in ſcabie.

℞. *Rad. lapath. acut.* ℔ß.
Bryon. ℥iii.
Herb. parietar.
Saponar. an. M.ij.
Rad. lapathi acut. M.iv.
Sulph. pulv. ℥ij.
Calc. viv. rec. ℔ij.
Inciſa & contuſ. D. ad Chartam: S.
Species ad balneum.
Coq. in ſ. q. aquæ dulc., addendo parum lixivii. Huic Decocto moderatè calenti inſideat æger vacuo ventriculo. Poſſunt ante ingreſſum capi ſudorifera, ut Eſſ. lignor., Tinctura Tart. antimoniata, Tinctura Sulph. &c: ſub egreſſu verò illiniri blandè corpus linimento appropriato, minùs viſcido aut glutinoſo.

Balneum in Ictero.

℞. *Herb. ſaponar.*
Parietar. an. M.iij.
Rad. bryoniæ ℔ß.
Sigill. Salom. ℥iv.
Pulv. piſorum ℔ß.
Inciſa, D. S.
Balneo hujus Decoctionis aliquoties æger inſidere poterit, novam ſemper Aquam recipiendo: tunc piſorum pulvis nodulo laxiori incluſus eſſe debet.

Inſeſſus ſeu Semicupium pro gravida, ad facilitandum partum.
℞. *Herb. Malvæ,*
Alth.
Meliſſæ,
Flor. chamom. an. M.iij.
Malvæ,
Melil. an. M.j.
Sem. lini,
Fœnugr. an. ℥iii.
Rad. Alth. ℥iv.
Inciſa D. ad Chartam. S. Species ad Balneum.
Decocto harum gravida inſideat, quamdiu cum euphoria fieri poteſt, idque ferè alternis diebus, imminente partu: deterſo madore in lectum ſe componat, illinendo poſtmodum lumbos, regiones umbilici & lumborum Linimento ex mucilag. ſem. lini, fœnugræci, alth., oleo amygd. d., lil. albor., &c. Hæ ipſæ ſpecies, modò additione bacc. juniperi magis quaſi appropriatæ reddantur, pro ſemicupio in quibusvis doloribus nephriticis commodè eodem modo adhiberi poſſunt, ungendo poſtmodum partes dolentes ungu. de althæa, ol. ſcorpion., ol. deſtill. terebinth. &c.

Pertinet huc etiam Inſeſſus Vinaceorum, vel per ſe ex fermentationis motu, vel inſperſâ calc. vivâ ſenſiliùs incaleſcentium, in malo Iſchiadico, doloribus crurum ſcorbuticis, præſertim nocturnis, aliiſque contumacioribus, & inde paralytica dependente diſpoſitione, perquàm proficuus.

§. 22. Quoad Balnea particularia ſeu Lotiones, nulla & hìc ab aliis præſcribendi modis differentia.

Pediluvium ad firmandos articulos, podogrâ debilitatos; ſimul à crebriori recidiva præſervans.
℞. *Bacc. juniper* ℔ß.
Herb. Roriſmarin. M.vi.
Serpill.
Salviæ an. M.ij.
D. S. *Species ad pediluvium.*

Lotio Manuum contra Maculas & puſtulas, à ſcabie, variolis &c. relictas.
℞. *Aquæ calc. vivæ* ℔ii.
Sulph. pulv. ℥i.
Ebulliant invicem:
Colat. adde
Aquæ roſar. ℥i.
M D. S.
Aqua mundificans.
Additione & miſtione ſimplici ſacchari Saturni ʒii. *ad* iii. *erit lotio appropriata ad* maculas hepaticas.
Coq. in ſ. q. Lixivii comm. non adeò acris. Decocto decantato, cum vel ſine colatura, immittuntur pedes, coërcendo halitus integumento, vaſi ſuperimpoſito: conſervando æſtum, vel novum decoctum fervidum, vel ſilicem candefactum ſupperaddendo: pedes extracti probè abluti, calidis linteis involvantur, & quies ipſis concedatur. Species hæ 3. vel 4. coqui dicto modo, & exhiberi poſſunt.

Lotio contra fœtorem axillarum, pedum, aliorumve locorum.
℞. *Herb. ſcordii,*
Plantag.
Fol. quercus an. M.i.
Coq. in ſ. q. aquæ comm.
Colat. ℞. ℔ß.
adde
Solut. lithargyr. aurei cum aceto fact. ℥iii.
M. pro Lotione. D.
℞. *Fol. quercus* M.iii.
Summit. origan. M.ii.
Fl. roſ. rubr. M.i.
Aluminis ℥iß.
D. S. *Species.*
Coquantur in Aqu. comm., adhibeantur pro lotione, ſed ſemper cautè.

Lotio Capitis in Caſu Capillorum.
℞. *Abrotan. mar.*
Capill. Ven. mai. an. M.i.
Fl. roriſmarin.
Lavend. an. pug.iii.
Rad. lapath. mai.
Peuced. an. ℥i.
Urtic. maj.
Sem. fœnugr. an. ℥ß.
Ladan. el. ʒiii.
Affunde ſ. q. lixivii, ſtent in digeſt. per aliquot dies, ebulliant leniter & exprimantur.

Hoc

Hoc ipſo caput abluatur, & linteis tepidis detergatur: illinatur poſtmodum Ungu. Bucretii experto, &c. Dum verò horum beneficio denuò creſcunt pili, loco lixivii in Vino dilutiori vel medicè adſtringente ſpecies pro lotione capitis coquendæ. Facit huc Decoct. herb. & rad. malvæ cum piſis in Urina humana, quod pro lotione capitis infantum in tinea, etiam graviſſima, it. furfuratione capitis, multùm valet.

§. 23. Hæc ſunt balnea propriè dicta, humida ſcilicet; ſunt & impropriè dicta, fotuum vaporoſum inſtar, quæ ſpeciali nomine *Balnea Laconica*, it. *Stufæ*, it. *Sudatoria*, appellantur. In his Vapor ſaltem calidus plus minùs medicatus, vel univerſaliter vel particulariter corpus aut partes quasdam afficit: idque pro ſcopo vel ſudandi univerſaliter, vel diſcutiendi & leniendi particulariter. Vapor uſitatiſſimè hodie in Laconico excitatur, vel ex Aqu. fervente ſimplici, aut Decoctione certâ medicata, vel ex Spir. vini incenſo, quorum hoc præferendum illi: mirum quantum penetret univerſum corporis habitum. Spiritus vini calor: ſed ſubiectis humidioribus & ſucculentioribus, item quæ atonia Viſcerum laborant, magis, quàm qui ſiccioris ſunt habitus, convenit; his enim prior modus magis appropriatus. Perficitur utrumque in domuncula peculiari lignea, notæ jam paſſim formæ, in qua æger ad collum uſque erectus ſedeat, dum ex fundo vapor exſurgens totum alterat. Eminet hæc inter balnea ſicca medicata, in ſpecie Balneum ex ſuffitu decocti *cubilis formicarum*, in artuum dolore, paralyſi, rigiditate & ſimilibus malis, ſcorbuti apud nos familiari progenie, admodum laudatum. Præter hoc verò cùm rara ſint balnea ſicca univerſalia medicata, ſaltem particularia interdum vapore medicato inſtrui ſolent; ſed nil à fotuum præſcriptione differente. Saltem exempli gratiâ quoddam peculiare addam.

Laconicum particulare, Cruribus dolore podagrico affectis, it. in doloribus illorum ſcorbuticis fixioribus.

℞. *Lixivii Corariorum, jam ab ipſis uſurpati,* ℔ii.
Urin. human. ℔iii.
M. D. S. *Fotus externus.*

Ebulliant, fiat inde ſuffitus pro membris dolentibus deſuper ſituatis, & fornicatim integumentis aptis munitis.

§. 24. Efficacioris fotus ſpecies eſt

CATAPLASMA,

DUm maſſa medicamentoſa pultiformis parti cuidam applicatur pro uſu multiplici. Siquidem non rarum, ut poſt præmiſſum fotum humidum Cataplaſma applicetur, imò ipſa decoctionis pro fotu remanentia non rarò capitur, & l. a. tractata, ut Cataplaſma applicatur. Ordinariò nempè fiunt cataplaſmata, dum ſubjecta appropriata mediante lacte & oleo, ubi emolliendum; Vino & Aceto, ubi diſcutiendum & attenuandum; Urinâ, lixivio, ubi reſolvendum, &c. ad talem rediguntur conſiſtentiam, ut per ſetaceum pulpæ aut pultis formâ traiici poſſint, quæ puls Cataplaſmatis corpus, majus, vel minus, pro partis affectæ & applicationis ratione, conſtituit; cui pro re nata interdum & alia deſuper addi ſolent, oleum, mel, pulveres, Electuaria &c. eorumque plus minus, prout vel baſeos vel adiuvantis locum obtinent.

Cataplaſma emolliens & ſuppurans abſceſſus & inflammationes.

℞. *Nidi hirundinum interior, cum excremen. abjectis ſtramine, paleis, & cæteris quiſquiliis,* no. 1.
Albi græci, ℥i. *Rad. lil. albor.*
Althææ an. ℥ij.
Fl. chamomill.
Melilot. an. M.i.
Sem. fœnugræc.
Pſyllii an. ʒij.
Althææ ℥ß.
Ficuum pingu. no. iv.
Cepar. ℥ß. *ad* ʒvi.

Inciſa & contuſa coq. in ſ. q. aquæ comm. vel aquæ hordei, vel cereviſ., vel lactis, vel ſeri lactis (pro indicationum ratione) ad conſiſtentiam pultis: pulpæ per ſetaceum trajectæ adde

Ol. lil. albor. ℥.ij.
Chamomill. ℥i.
Croci Orient. ʒiß. *ad* ʒij.
Vitell. ovor. no. iii.
M. f. Cataplaſma:

D. S. *Puls emolliens.*

De quo q. ſ. calidè applicetur, & quoties opus, reiteretur.
N.B. ſemina iſta Decoctioni addita omitti, & illorum loco pulti trajecti farinæ ſem. lini, fœnugræci an. ℥ß. *rad. althææ* ℥i. *addi poſſunt.*

Cataplaſma contra tumorem brachii, ex pertuſa in Venæ ſectione vena, & læſo nervo.

℞. *Herb. agrimon.*
Chærefol.
Chamomill. an. M.i.
Rad. ſymphyt. mai. ℥iij.
Sigill. Salomon. ℥i.
Sem. lini,
Fœnugr. an. ℥ß.

Coq. in ſ. q. Aqu. ad conſiſt. pultis: trajiciatur per ſetaceum.

D. S.
Puls contra tumores.

Inſtillato priùs ol. deſtill. terebinthinæ vulnuſculo, applicatur calidè, addendo cuilibet portioni ſub applicatione ſpiritus theriacalis, vel ſimpl. vel camphor. ℥i. *aut q. ſ.*

Cataplaſma ad ſuppreſſionem Urinæ in puerpera, ob admiſſum incautiùs frigus externum à partu.

℞. *Herb. parietar.* M.ii.
Cherefol. M.iß.
Coq. ad mollit.: pulpæ per ſetac. trajectæ, adde
Butyri rec. ℥ij.
Olei ſcorpionum ℥iß.

M. pro Cataplaſmate, calidè regioni pubis admovendo.

Subinde pulpa fructuum coctione emollita, ceu cataplaſma applicatur, cui & alia addi poſſunt: v.g.

Cataplaſma ad Bubones Peſtilentiales.

℞. *Herb. parid.* M.iij.
Rad. lil. albor. ℥iß.
Ficuum ping. no. iij.
Coq. in ſ. q. aquæ communis:
Pulpæ trajectæ adde
Theriac. ℥ii.
Pulv. bufonum ℥iß.
Fuligin. Camin. ℥j.
Saponis Venet. ℥vi.
cum ſ. q. ol. aranear. F. Cataplaſma.

D. S.

Cataplaſma contra vulnera, dolorem, percuſſionem oculorum.

℞. *Pulp. pomor. dulc. ad mollit. coctor.* ℥iv.
Mucilag. ſem. cydon. cum ſperm. ranar. extr. ℥i. ʒiß.
Sacchar. albiſſ. ʒiß.
Camphor. parum.
M. D. *pro Cataplaſmate.*

Conf. *TIMÆUS in Caſ. l. 1. caſ. 21. p. 48.*

Interdum ſoli pulveres liquore conveniente excepti, cataplaſma formant: v.g.

Cataplaſma ad tumorem teſtium ex contuſione.

℞. *Farin. fabar.* ℥iii.
Pulv. ſem. cumin. ℥ii.
Coqu. in poſca ſeu oxycrato q. ſ. ad conſiſt. pultis.

D. S.
Puls reſolvens.

Sin ſcrotum ab aceto pruritum aut roſionem ſenſiliorem incurrat, parum lithargyrii ſub decoctione addi poteſt.

Cataplaſma ad hæmorrhag. Narium.

℞. *Argillæ uſtæ ſeu calcinat. ex furno piſtorio v. g. extract.* M.ij.
Aceti acerrimi q. ſ.
Commixta redigantur in form. Cataplaſmatis.

D. S.
Epithema externum.

Frigidè immediatè fronti cum temporibus, ac nuchæ, cum linteo applicatur.

Imo ipſa interdum ingredientia propriâ ſub conſiſtentiâ aut miſtione mutuâ in Cataplaſmatis formam coëunt, citra aliud artificium, ſucculenta ſcil. plus minus ſi fuerint.

Cata-

Cataplaſma contra tumores ſeroſos, & hydopes particulares.

℞. Cochlear. *cum ſuis teſtis cont.* ℔j.
Pulv. ſem. carvi ℥ij.
Stercor. caprill. ℥iv.

Miſceantur, &, ſi opus, cum ſ.q. *Vini* aut *poſcæ* redi-
gantur ad conſiſtentiam Cataplaſmatis.
*Pertinet huc ſtercus vaccinum, quod recens, ceu ſingulare
anodynum, cataplaſmatis formâ imponitur, v. gr. podagrâ
dolentibus; ſuccurit pariter aliis doloribus ac tumoribus, præ-
ſertim cuivis dolori inflammatorio, vel ſolum vel cum oleo roſarum
impoſitum; Sic ſtercus ſuillum cum Aqu. fervida ſubactum,
& abdomini inſtar Cataplaſmatis inſternitur egregio ſucceſſu,
ſub nimio menſium fluxu. Cataplaſma ex fimo equino in Vino
cocto, vel ſuccus ejus cum mica panis, ſecretum eſt contra
Gangrænam; conf. Cataplaſm. compoſ. BARBETTE Chir.
l.1.c.14.*
Ex fermento pariter ſolo, additis aliis quibuſdam, ex-
temporanea fiunt Cataplaſmata, eaque propter acrimo-
niam vel veſicantia, vel rubificantia, adeòque, ut vocant,
attrahentia & derivantia.

*Cataplaſma rubificans contra dolorem ſincipitis inſignem ſæpiùs
recurrentem, cum gravi oculorum dolore, occipiti
ſeu nuchæ applicandum.*

℞. *Fermenti. acerrim.* ℥i.
Sem. ſinapi contuſ. ʒß. *ad* ʒvj.
cum ſ.q. ſpiritus vini ſubigantur ad pultis conſiſtentiam;
D. S.
Externè applicandum.

Poſſunt, ubi opus eſt, ſem. eruc. ʒii, *adhuc pro ſtimulo
addi.*

§. 25. Pro Ventriculo, in ejuſdem quibusvis ſyptoma-
tis plurimis, laudatur cataplaſma ex fermento cum aro-
matibus, ad imitationem *MYNS. Armam. ſ. 37. pag. 520.
& 524.* Sed quamdiu hæc omnia probe calent, res bene ha-
bet; ſimul verò ac parum intepuerint, offenditur tactus
& cutis, unde nil emolumenti. Expertus hæc ſcribo; ſanè
eædem difficultates, quas *ſupra circa Epithematum uſum
inſinuavi*, premunt pariter ſæpiùs & fotus humidos & Ca-
taplaſmata. Siquidem hæc tumoribus, præſertim cali-
dis, applicata, neceſſariò ex allegata cauſa pororum con-
ſtipationi occaſionem præbent, & tranſpirationem, adeò
in iiſdem neceſſariam, impediunt, repellunt, & nervo-
ſiori loco gangrænam citiùs accerſunt, &c.

§. 26. Communiſſimus uſus externus, Infuſ. & Deco-
ctor. eſt, quando aptis inſtrumentis certis quibuſdam cavi-
tatibus injiciuntur; unde

INJECTIONES SIVE ENEMATA,

Item *Lavamenta* ſeu *Clyſteres* & *Clyſmata*, ibi ſecundùm La-
tinos, hìc ſecundùm Græcos, dicuntur, quamcunque
in partem injecto fiat. Cùm verò à potiori ac uſitatiori fie-
ri ſoleat denominatio, propter infuſionum talium in anum
ac inteſtina, ceu generalem corporis cloacam, crebrita-
tem, Clyſmatis ac Enematis vox ferè his ſaltem hodiè
tribuitur, cui conſuetudini & nos cedimus. In Clyſmate
ergo duo conſideranda; 1. decoctus liquor; 2. addenda,
vel diſsolvenda in eodem, ex quib. emergens compoſ. ad ℔i.
præterpropter adſcendat in adulto, rarò ulteriùs ad ℥xv., in-
fanti ℥ij. ad ℥iij. pro corporis ratione ſufficiunt. Decoctum
ipſum præ ſupra dictis nil peculiare obtinet. Addenda
ſunt Electuar. alterativa aut laxativa ab ℥j. ad ℥ij., mellia
à ʒvj. ad ℥i., ol. cocta vel infuſa ab ℥ß. ad ℥iß., ol. deſtill. à
℈j. ad ʒj., ſal ſtimulans vel alterans à ʒß. ad ʒi., ſubinde
etiam Vitella ovorum no. i. vel ij. adjiciuntur. Quod ſi
plura addenda ſimul fuerint, & horum reſpectiva pro-
portio attendenda, ut ex omnium miſcela una doſis
completa pro uſu intento exſurgat, qui in genere eſt tri-
plex: *vel* inteſtina ſtimulare & plus minus purgare, *vel*
eadem demulcere, *vel* contenta in iiſdem temperare ac al-
terare: Quibus ceu ſecundarius ac accidentarius accedit,
aliis partibus variis ob conſenſum diverſimodè prodeſſe:
ſuperſtitioſus de cætero eſt delectus cephalicorum, pecto-
ralium, nephriticorum, hyſtericorum, &c. qui in cly-
ſmatum præſcriptione ſubindè inſtituitur; cùm per con-
ſenſum ſaltem aut deuteropathiam, vel per quandam con-
ſequentiam, aliis partibus auxilium ab iis afferatur. *Inji-
ciuntur tepidè*, vel unâ vel duplici vice, pro excremento-
rum, flatuum, podicis plus minus dolentis, &c. reſpe-
ctu, ſemper tamdiu, ſi poſſibile, retinendo, donec uſui
ſatisfecerint. Inſtrumenta ferè ſunt triplicia: Veſica
ſuilla cum parva fiſtula apud nos Germanos, ſipho amplus
apud Gallos, Inſtrumentum *GRAFFII Tr. de uſu Clyſter.*
apud Belgas, magis uſitatum. Optimum videtur hoc Graf-
fii inſtrumentum, ab eo tamen non deſcriptum; *forſan imi-
tandum*, ſi inteſtinum quoddam longius & æquale avis cu-
juſdam debito balſamo, vel terebinthinato, vel ſpiritu ſalis
armoniaci vinoſo, &c. condiatur, & aptè tractetur, hinc fi-
lo æneo & panno ſericeo obvolvatur, &c. Clyſter ex fu-
mo Tabaci Anglorum, ceu Anomalus, huc non pertinet.
De fumo Tabaci dico; nam qui ex Decocto Tabaci aliis ad-
diti parari poſſet, ſummè periculoſus eſt, cùm uſum ejus
ſubitò, ac modo applicatus fuerit, præcordiorum anxie-
tates, lipothymias, ſudores circa frontem frigidos, totius
feralem quaſi pallorem, aliaque ſimilia ſymptomata, in-
ſecuta fuiſſe, noverim.

Clyſter Carminativus in Colica flatulenta.

℞. *Herb. chamomill.*
Menth. an. M.j.
Bacc. lauri,
Juniper. an. ℥ß.
Sem. fœniculi,
Aniſi,
Carvi an. ʒij.
Sal. tart. ʒiij.

Inciſ. contuſ. coq. in ſ. q. *aquæ ſimpl.*, vel ubi ſal tart. non
additum fuerit, in ſ. q. *urinæ humanæ*:
Colat. ℞. ℥ix adde
Elect. de bacc. lauri ʒvi. ad ℥i.
Mell. rutac. ℥ß.
Olei deſtill. bacc. lauri ℈ß. ad ℈j.
M. pro Clyſmate. D.

*Clyſter fortiter ſtimulans, v.g. in Apoplexia, paſſione
hyſterica graviori, &c.*

℞. *Herb. ſalv.*
Fl. chamomill. an. M.i.
Rad. pyrethri ʒß. ad ʒvi.
Pulp. Colocynth. in pet. lig. ʒi.

(aliàs ſubtiliſſa ramenta horrenda tormina inferunt,
& aliquandiu poſt ſe relinquunt; quod non putaſſem, niſi
experientià confirmatus fuiſſem)
Coq. in ſ.aq. Comm.
Colaturæ ℥ix. adde
Elect. hier. picr. ℥i.
Mell. anthoſ. ʒvi.
Caſtor. ℈i.
Sal. gemm. ʒß.
M. pro Clyſmate. D.

De electuariis Purgant. Clyſmatis additis dubitatur meritò,
an cujuſdam uſus ſint? ſiquidem antequam textura crudo-
rum purgantium reſolvatur, ita, ut ſe commodè explica-
re & inſinuare parietibus inteſtinorum queant, diu erit,
quod jam Clyſma rejectum denuò fuerit. Od id potiùs ip-
ſa fortiora purgantia infundantur, vel decoctum Croci me-
tall. in vino, aut Aqu. bened. officinal. ℥iij. aut ſyrupus
emeticus Salæ ad ℥iß. Decocto jam colato adduntur, præ-
ſertim ubi præſentanea magis ope opus fuerit.

Clyſma anodynum antidyſentericum.

℞. *Fl. verbaſci* M.ii
Sambuci M.i.
Cap. papav. cum ſem. no. iii.

Conciſa & contuſa coq. in ſ. q. *lactis bubuli chalybeati*;
Colat. ℞. ℔i. adde
Sevi Cervin. vel hircin. in vitello ovi diſſol. ℥ß. *ad* ʒvi.
M. f. Clyſma.

Loco Cap. papaveris commodè etiam *Philon. Rom.* ʒi.
aut *theriaces non adeò vetuſt.* ʒii. addi poſſunt.

Uſitatior hìc fuit Clyſmatum præſcribendorum modus:
interdum verò ſolà fluidorum miſcelà clyſter conficitur,
citra ullos labores: e. g.

Clyſter temperans & anodynus polychreſtus.

℞. *Lactis bubul.* ℥ix. *ad* ℔i.
Tereb. Venet. in vitell. ovi diſſ. ʒiij *ad* ℥ß.
Mell. roſat. ℥ß. *ad* ʒvi. M. pro Clyſmate.

Sane terebint. additio plus in receſſu habet; ex tali enim
Clyſmate pauló diutiùs retento urinam intensè violas
ſpiraſſe, in puerpera olim notavi. Imò ſolum lac cum pau-
co addito ſaccharo, vel cinere clavellato, aut, pro ratione,
Elect. lenitiv. vel de bacc. lauri, jam pro Clyſmate anody-
no, in

do, in ſcorbuticis præſertim abdominis malis, inſervire poteſt. Ut nihil dicam de Clyſmate ex ſolis oleis ſub ſecum induratione, aut pertinaciori alvi occluſione, uſitato.

℞. *Ol. rapar.*
Lini an. ℥iv. ad v.
Diacolocynth. ʒß.
Miſc. pro Clyſmate.
Detur.

§. 27. Juxtà injectiones in inteſtina, frequentiores cæteris ſunt iſtæ in os, pro regionis hujus, & faucium, ac partium conterminarum levamine, variis ſub eorum malis; & in genere.

GARGARISMATA

Dicuntur. Fiunt frequentiùs ex decocto appropriato, cui pro re natâ adhuc alia adduntur, omnia in quanto mediocri, niſi crebriùs eodem uti conveniat. Utendi modus, ſive eluendo, ſive gargariſando, ſive cum ſiphone injiciendo fiat, notus eſt. Præſcribendi aut miſcendi modus præ aliis Decoctis in genere, aut clyſmatis in ſpecie, nil ſingulare obtinet, niſi in quantum judicium Medici iſta ad partem affectam ſpecialem certò applicare norit.

Gargariſmus reſolvens & diſcutiens in principio inflammat. faucium aut tonſillarum, &c.

℞. *Rad. leviſtic.* ʒvi.
Apii ʒiii.
Fl. ſambuci M.iß.
Fol. malvæ M.i.
Paſſul mai. inciſ. ℥iß.
Coq. in ſ. q. *aquæ comm.* vel *hordei* vaſis opertis:
Colar. ℞. ℔iß. adde
Sal. ammoniaci depur. ʒß. *ad* ʒi.
M. pro Gargariſmate.
D. S.
Gargariſma reſolvens.

Sanè loco gargariſmatis domeſtici optimè in his caſibus convenit Decoct. hordei vel avenac., in quo parum ſal. ammoniaci diſſolutum eſt; imò ſola urina humana, calida aut calefacta, loco gargariſmatis adhibita, ſubindè artificioſiſſimè compoſita ſuperat. Superior gargariſmus magiſtralis mutari etiam, & loco paſſul. majorum Colaturæ *Mell. Mercurial.* ℥i. ad ℥iß. *ſpiritus vini theriacal.* ʒvi. ad ℥i. (aut ſi malignum ac contagioſum videatur malum, *ſpiritus vini camphor.* ʒß.) *ſpir. ſal. amm.* ʒß. ad ʒi. addi poſſunt.

Gargariſma anodynum & maturans in ſtatu iſtarum inflammationum.

℞. *Herb. malvæ,*
Melilot. an. M.I.
Rad. althææ ℥i.
Ficuum pingu. no. vi.
Coqu. ſ. q. *Lactis*, aut ubi ardor & inflammatio intenſior, in *ſero lactis*:
Colat. ℞. ℔iß. ad ℔ii.

Et vel nudè ita uſurpetur, vel addito *ſyrupo violaceo*, aut *melle deſpumato* pauco, adhibeatur.

Sin ſuſpicio ſit materiam ſuppurandam pituitoſiorem ac viſcidiorem exiſtere, *ſaponis Veneti* nonnihil unà incoqui poteſt: quod etiam locum habet, ubi citiùs maturare abſceſſum eſt animus.

Gargariſmus in loquela amiſſa poſt Apoplexiam.

℞. *Herb. ſalviæ,*
Roriſmar.
Majoran. an. Mi.
Rad. pyrethri ʒiii. *ad* ℥ß.
Sem. erucæ,
Sinapi an. ʒiß.
Caryophyll. ʒi.
Coqu. in ſ. q. *Aquæ communis*:
Colaturæ ℥x. *ad* ℔i. adde
Spiritus Ceraſ. nigr. vel *bacc. juniper.* ʒiß.
Sal. ammoniaci cum calce viva an. ʒiij.
Mell. anthoſat. ʒvi. M. D. S.
Miſtura ad os.

Gargariſmata contra ſcorbutum oris.

℞. *Herb. ſalviæ,*
Cochl. an. M.ij.
Coqu. in ſ. q. *lactis* vel *ejus ſeri*:
Colat. ℞. ℔ii. adde
Succi Cochl. ℥ii.
Syr. aquileg. ℥iv.
M. pro collutione oris.

℞. *Salv.* M. iß.
Fl. malv. hortenſ. rubr. M.i.
Rad. polypod. ℥ß.
Coqu. in ℔i. *Aqu. fontanæ*:
Colat. adde
Mell. roſar. ℥iß.
Alum. uſti ʒi.
Nitrum antimoniati, vel *nitri depur.* ʒiß.
M. D S. ut ſuprà.

Si ſerum lactis ſumtum fuerit, *ſpiritus ſal.* ℈i. vel q. ſ. addi poterit.

Subindè verò citra laborioſam præparationem ſimplex liquor, aut ſaltem miſcibilium extemporanea unio, Aquis deſtillatis hic potiſſimum inſervientibus, ad gargariſmum conſtituendum ſufficit; nam decoctum raparum ſiccarum in faucium inflammationibus, in incremento & ſtatu optimum. Lac in aſperitate faucium earumque phlogoſi, cum pauco ſaccharo, vel nitro interdum abundè ſufficit. Vel

Gargariſma in nimia ſalvatione.

℞. *Aqu. prunell.*
Sempervivi an. ℔ß.
Tinctur. bellid. ʒi.
Alum. crudi ʒß. *ad* ℈ii.
Syr. roſar. rubr. vel *myrtill.* ℥ß. *ad* ℥i.
M. pro Gargariſmate.

§. 28. Fuerunt hi modi præſcribendi Injectiones in Praxi frequentiores, præter quas aliis partibus, earumque cavitatibus, vel naturalibus vel præternaturalibus, vulneribus, ulceribus ſinuoſis fiſtulis &c. Injectiones variæ adhibentur; nunc in genere *ſiphonis* ope, nunc in ſpecie in uterum per *Metrenchyten*, in veſicam per *Catheterem*, &c. In quibus omnibus nulla ab antecedentibus in præſcribendo differentia, niſi in quantum partis affectæ, & affectus ipſius ratio, materiæ ſelectum & quantum determinare plus minus ſolet.

Injectio in Veſicam exulceratam, item in mictu cruento & purulento, &c.

℞. *Herb. agrimon.*
Plantag. an. M.i.
Rad. liquirit. mund. ʒß.
Coqu. in aquę *ferrar.* ℥ix. ad ℔i.
ad tertiæ partis caſum:
Colaturæ ℔ß. ad ℥viii. adde
Mellis roſat. ℥j.
Eſſ. reſin. aloës cum ſpiritu vini extr. ʒß.
M. pro Injectione: S. *Injectio ſanans.*

Imo ſolum lac, cui terebinthina cum vitello ovi ſoluta permiſta, cum pauco ſaccharo ſufficit, pro leniendi ſcilicet ſcopo & temperandi, dum iſtud magis intentioni purificandi inſervit.

Injectio in Penem, in Gonorrhœâ Malignâ.

℞. *Aqu. calc. vivæ* ℥iii.
Aloes hepat. ʒß.
(vel ejus loco *Eſſent. aloes* ʒiii.)
Mell. roſat. ℥ß. ad ʒvi. M. S.
Miſtura externa ad injectionem.

Malum ubi pertinacius fuerit, cum vel ſine aloë *Mercurius dulc.* ſimul addendus à ℈j. ad ʒß., imminuendo mel ad ʒiii. præter propter.

Injectio in Veterum, tam hæmorrhagiâ nimiâ, quàm fluore albo affectum.

℞. *Viſci quercini* ℥ii.
Cortic. granator. ℥i.
Aluminis,
Thuris an. ʒß.
Maſtich. ʒij.
Flor. balauſt.
Roſ. rubr. an. M. ß.
(in fluore albo ligni ſancti ℥iij. illius loco capere amant.)
Infund. in *Aqu. comm.* ℔ii.

Macerentur per 24. horas, ebulliant lento igne ad medias, addendo ſub finem
Vini rubri auſteri ℔i.
Colatura D. S.

Inje-

Iniectio adſtringens.

Pertinet huc Iniectio in nares, in nimia earum hæmor-
rhagia: vid. *Miſc. Acad. Nat. Cur. Ann. 2. Obſ. 223. p. 324.*
In quem Narium uſum de facili Decoctum magiſtrale præ-
ſcribi poſſet, ſimile decantato illi liquori Styptico *de la*
VIGNE Galli; v.g.

℞. *Alumin.*
Vitrioli an. ʒj
Phlegm. Vitrioli ℥i. ad ℥iſs.
Ebulliant ad diſſolutionem contentorum.
Liquor filtratus *ſpiritu vitrioli* aliquot guttis
aciduletur. D. S.
Aqua ſanguinem ſiſtens.

Vel in miſtura extemporanea.

℞. *Alum. crud.* ʒſs.
Terræ Vitrioli dulc. gr. xv. ad ℈i.
Phlegm. vitrioli, *ſpiritu vitrioli nonnihil acidul.* ℥iſs. ad ℥ii.
M. D. Injiciantur naribus, &c.

Sed forſan ſpiritus Vini per ſe rectificatus, naribus pau-
lò profundiùs injectus, omnibus his præſtat; ſiquidem ab
illo quivis ſanguis fluidus, etiam calidus, & adhuc recens,
citiſſimè, mirabili cum ſpectaculo, coagulari ſolet.

Pro auribus denique ſimiles Iniectiones fiunt, nunc la-
borioſè ex Decoctis, nunc ſimpliciori modo concinna-
tæ: v. g. Injectionem contra Vermes, ex Decocto, vid.
BARBETTE Anat. Pract. l. 2. c. 1. p. 110.: vel ſola urina,
aut Phlegma ſpiritûs urinæ in ulceribus aurium crebriùs
injectum confert: in malo verò graviori:

℞. *Rad. ariſtol. rot.*
Cort. granator.
Gallar. an. ʒſs.
Coqu. in an. Vini & aquæ ferrar. ad ℔ſs.
Colaturæ adde
Succi plantag.
Polygon. an. ℥i.
Mell. roſ. ℥ſs.
M. & injiciantur pro deterſione & cicatriſatione.

Sin potentius deterſivum requiratur, *Viridis æris* parum,
verbi gr. ʒſs. ad ℥i. addi, & repetita colatura adhiberi po-
terit.

CLASSIS V.

Inunctiones varias comprehendit.

§. I.

ULtima Claſſis generalis præſcriptionum uſitatarum
externa ſaltem ſubminiſtrat illa, quæ inunguntur,
& unguinoſà ac glutinoſà conſiſtentià partibus externis ad-
hærent; pauciſſima enim talia ſunt, quorum internus
etiam ſit uſus, ut unguent rubr. potabile, balſamus fœ-
niculi *HORSTII Obſ. l. II. Obſ. 42. p. 109. & l. XI. Obſ. 22. p.*
558. Sed hæc particularia & planè ſingularia nos non remo-
rantur. *Baſin & Conſtitutivum* omnium externarum In-
unctionum ferè oleum & Cera conſtituunt: Illi, cujus tri-
plex aliàs nota eſt differentia, analoga ſeu congenera &
plus minus miſcibilia cenſentur butyrum, pinguedo, me-
dulla, axungia, ſevum, felia, reſinæ molliores, ſapones,
utpote facili igne liquabilia, & olei inſtar applicabilia:
Ceræ verò accenſentur colophonia, reſinæ ſpiſſiores, gum-
mata; quorum plura amphibia videntur, dum & in aëre &
aqua vivunt, ſeu oleoſis ac aquoſis menſtruis ſolubilia exi-
ſtunt, quod ex miſtione duplicis ſubſtantiæ, gummoſæ, cum
incluſo copioſo nucleo reſinoſo, accedit, tamen ob conſi-
ſtentiam & proprietates reſpectu ignis & noſtri ad ceram
referuntur, non ſecus ac aliæ reſinæ ſpiſſæ, ut pix quæ-
vis, &c. Terebinthina medio intercedit loco, & præter
hoc, quod ob vires ſuas egregias, ob quas meritò balſa-
mum Europæum ſeu ſeptentrionale audit, polychreſta ſit,
utriſque & oleoſis & cereis ſubjectis ſociabile exiſtit; adeò
ut gummatis & reliquis uniendis optimè inſerviat: ut ta-
ceam, reſinam hanc & copioſum ſubminiſtrare oleum, ce-
ram duriuſculam & quaſi piceam pariter ſuggereret vincu-
li ergò inſtar, hæc interdum conſiderari, interdum, ubi in-
gredientis primarii vice defungitur, ad olea referri debet.
Ordinaria & potiora hæc injunctionum ſunt ingredientia,
quibus extra ordinem non rarò penitus ſupervacaneè alia
adduntur, ut pulveres varii, primariò metallici & mi-
nerales, hinc & vegetabilium, quin & ſucci vegetabilium,
(quò & acetum pertinet) tamdiu ob aquei cum oleoſo in-
compatibilitatem coquendi, donec quicquid fuerit aquei,
exhalaverit. Denique & mel, concretum, ob particula-
rem texturam reſpectu hactenus recenſitorum, ſui gene-
ris oleoſum in receſſu, aquoſum tamen & gummoſum in
ſuperficie, ob id vegetabilium ſuccis optimè ſociabile. Mu-
cilagines denique Vegetabilium quorundam, quæ & bu-
tyro animalium, adeòque oleo vegetabilium hoc in
paſſu analoga ferè habentur. Miſcentur hæc ingredientia
vel ſine vel cum igne: ſine igne ſimpliciter per tritum,
ſpecies cum oleo in mortario ſubigendo, ſenſim olea affun-
dendo, & ita tritum continuando, donec debitam conſi-
ſtentiam acquiſiverint; quod nutritum aliàs dicitur, & in
Empl. Tria-Pharmaco Meſue locum invenit: cum igne,
oleo & ceræ invicem liquatis alia addendo; miſcendo,
interdum etiam, ubi opus eſt, colando; cuius exempla
paſſim proſtant.

§. 2. Prout jam variat ingredientium horum proportio,
etiam coaleſcens inde variat inunctio: Dum enim oleoſa
ſola, aut cùm illorum unc. j. ceræ ʒj. pulverum ʒſs miſcen-
tur, *Linimentum* dicitur; dum verò duplum modò dictorum
ad unc. j. oleoſorum ſumitur, *Unguentum* appellant: Ex
oppoſito ubi Ceræ eſt præeminentia, ita ut Ceræ ℥iſs. olei
ʒj. pulveris ʒiſs. ad ℥ij. coëant, *Ceratum* audit; ſin verò
Ceræ & olei an. ℥j. pulv. ℥ſs. in genere miſceantur, *Em-*
plaſtrum habebitur, cui tantum non omni terebinthina pro-
portione moderatà ſolet addi: Quod ſi emplaſtro liquefa-
cto immergatur linteum cujuſcunque figuræ, ita ut utrinq;
eodem obducatur, *Sparadrapum* dicitur. Uno nomine;
magna hîc de re exiii fabula; promtè enim ex Unguento
Linimentum, ex utroque additione Ceræ Ceratum, hinc
cum terebinthina emplaſtrum, & ex hoc per copiam olei
unguentum fieri poteſt. Quod ſi pix baſeos locum occupet
in Emplaſtro, egregiè hinc penetrante & reſolvente, *Pica-*
tio, item *Dropax*, appellatur.

§. 3. Linimenta faciIlimæ ſunt præſcriptionis; quæ ſi
ex oleis fiant deſtillatis, conveniente corpore exceptis,
(aliàs acrimonià ſuà pruritum, puſtulas, ardorem, &c.
excitant) quod uſitatiùs eſt oleum nuciſtæ expreſſum, Bal-
ſami magiſtrales vocantur, ad officinalium differentiam,
quæ ferè olea deſtillata compoſita eſſe ſolent.

Linimentum ſeu Balſamum Stomachale.

℞. *Olei deſtillat. bacc. junip.* ʒi.
Menthæ ʒſs.
Macis,
Caryophyll. an. ℈ſs.
Cum ſ. q. *Olei nuciſtæ expr.* f. Balſamus.
D. S. *Balſamum ſtomachale.*

Inungitur ſine alio apparatu regioni ventriculi, præſertim
iſti, quam ſcrobiculum cordis vulgo appellant, & latere
probe calefacto deſuper impoſito, vis penetrativa oleorum
deſtillatorum animatur, ut eò citiùs & potentiùs interio-
ra verſus penetrent. Non eſt particularum volatilium hax
rum interior penetratio de nihilo. Memini aliquando, eà
tali balſamo applicato ob crebriorem vomitum, ægrum
me interrogarum, cujus qualitatis & ſaporis ſint iſta reje-
cta? reſpondiſſe, percipere ſe in iiſdem eundem ſa-
porem, qualem odorem ex Linimento applicato aliàs
perciperet.

Linimentum contra gravedinem & narium obſtructionem.

℞. *Olei irin.*
Nicot. an. ʒi.
Nigell. per expreſſ. ʒſs.
Deſtillat. major.
Aniſi an. gutt. ii.
M. f. Linimentum:
D. S.
Unguentum aperiens ad nares.

Quo nares crebriùs internè inungantur. Olea, quando-
cunque abſolutè præſcribuntur, per Infuſ. aut decoct. in-
telliguntur.

Linimentum contra dolorem Pleuriticum.

℞. *Pingued. murment.* ℥ſs.
Liquefact. adde
Olei chamomillæ ʒij.
Abſinth. ℥i.
Deſtill. cumin. ℥ſs.
Croci ℈i.
Camph. ℈ſs.
L. f. Linim. D. S.

D. S.
Unguentum leniens.

Litus Carminativus.
℞. *Olei Chamom.*
Anethi an. ʒij.
deſtillat. chamom.
Aniſi,
Carvi,
Lauri an. ℈j.
cum ſ. q. *ol. nuciſt. expreſſ.* F. *Balſamus.*
Vel cum ſ. q. *ceræ* aut *empl. de bacc. lauri* F. *Unguentum.*

Quibus ſi addatur *gummi Tacamah.* cum ſ. q. *tereb.* malaxata, F. *Emplaſtrum.* D.

Non rarum eſt unguenta recipi officinalia, & additione olei appropriati, aliorumve, redigi in linimenta.

Linimentum ſomniferum.
℞. *Ol. expreſſ. papav. alb.* ℥ii.
Hyoſcyam. ʒß.
M. D. S.
Oleum externum ſomniferum.
vel *Ungu. alabaſtrin.* ℥iij. f. Unguentum;
D. S.
Unguentum ſomniferum.

Linimentum in dolore Nephritico.
℞. *Ungu. de althæa* ℥iß.
Ol. lil. albor.
Amygd. dulc. an. ℥ß.
Scorpion. ʒiij.
Petrol. alb. ʒiß.
Ol. deſtill. juniper. ℈ß.
M. F. Linim. D. S.
Unguentum lenitivum.

Interdum alia, modò ſub miſtione debitam conſiſtentiam acquirant, in Linimenti formâ præſcribuntur: e. g. ſit

Linimentum ad pediculos.
℞. *Pulv. Coccul. de Levante,* vel *rad. gentianæ* ʒiß.
Hellebori alb. ʒß.
cum ſ. q. *Ol. nicotian.* F. Linimentum.
Irrorentur ſub miſtione aliquot gutt. *Ol. deſtill. ſpicæ,*
F. Linim. D. S.
Unguentum contra pediculos.

Linimentum contra lumbricos.
℞. *Aloës hepat.* ʒii.
Myrrhæ el. ʒß. *ad* ℈ii.
cum ſ. q. *Fell. tauri* ſubacta
D. S. *Unguentum contra lumbricos.*

Fruſtulum veſicæ bubulæ vel ſuillæ palmæ magnitud. ſuperinducitur, & ita umbilico applicatur, relinquendo, quandiu adhæret.

Contra Odontalgiam & junctam Hemicraniam.
℞. *Theriac. Androm.*
Tacamahac. cum quarta ſui parte *Balſ. Peruv.* malax. an. ʒß.
D. S.
Unguentum ſedans.

Inducitur in mediocri conſiſt. ſuper linteum, & applicatur univerſæ malæ dolenti.

Quod ſi phlogoſis quaſi eryſipelacea adſit, omiſſâ Tacamah. *ſal abſinth.* ad ʒi cum *Theriac.* ʒß. vel ʒvi. ſubigi, & ita admoveri poſſunt.

§. 4. Unguenta quod attinet præſcribendi modum, cum hæc majoris ſubinde ſint apparatus, ac tardiùs ob id perficiantur, ordinariò ferè unguentum quoddam officinale recipitur, & aliorum additione proportionatâ affectui conveniens redditur: e. g.

Unguent. contra ſcabiem expertum.
℞. *Ungu. enulat.* ℥i.
Flor. ſulphuris ʒij.
Sal. tartari ʒi.
cum ſ. q. *Ol. nicotian.* F. Unguent.
D. S.
Unguentum mundificans.

Quod ſi loco ſulphuris, & ſociandi ipſi ſemper alcaliſati, recipiatur *Mercur. dulc.* ʒi. ad ʒii., iiſdem, & longè pluribus uſibus, in affectibus cutaneis hoc ipſum inſerviet. Utrinque ſaltem articulationi crurum circa genua & poplitem, ac brachiorum, circa cubitum & carpum, in graviori malo etiam circa digitorum interſtitia, illinitur; idque ſaltem veſperi ſub introitu lecti, parte à frigore benè muniendo, manè verò manum *urinâ calidâ* abluendo.

Unguentum in dolore capitis febrili.
℞. *Unguent. alabaſtrin.* ʒiii.
Philon. Rom. ʒß.
Ol. nuciſt. expreſſ. gr. ix.
M. F. Ungu. D. S.
Unguentum ad tempora.

Ungu. contra ſcorbutum oris, aut cognata ſymptomata.
℞. *Pulv. rad. biſtort.*
Fl. balauſt.
Roſ. arbor. an. ʒi.
Myrrhæ el.
Aluminis uſt. an. ℈i. ad ʒß.
Mell. roſat. q. ſ.

Melli ad ignem liquefacto calenti inſpergantur ſenſim pulveres, M. F. Unguentum. Illinuntur gingivæ hoc ipſo bis vel ter de die, præſertim à paſtu, deinde *Vino rubro* vel alio ſimplici abluantur.

Imò mel ſolum depuratum aut roſat. cum ſpiritu ſalis ad ſufficientem acorem tinctum, ceu optimum Linimentum laudatur: vid. DECKERS *Comm. in Barbette l. 3. c. 3. pag. 156. ubi de ſcorb.*, elegans ibi Linimentum contra ſcorbutum oris: ſicut ipſe BARBETTE *l. 3. Chir. c. 6.* elegans unguentum magiſtrale per frixionem in butyro contra ambuſta deſcribit.

§. 5. Emplaſtrorum par ferè ac Unguentorum eſt ratio. Ob laborioſiorem apparatum Officinalia recipiuntur, & vel ſola, vel additis aliis ingredientibus, oleo vel liquore ſimili, ut ut eò commodiùs alutæ vel linteo craſſo ſuperinducantur, malaxata, in ſua *maſſâ*, pro repetito uſu præſcribuntur; vel certâ ſub *figurâ* aut *notâ*, ex partis affectæ ratione, aut *ignota*, cujus Archetypus in charta ſimul tranſmittitur, ad cujus imitationem alutæ inducenda. Ipſum Emplaſtrum vel cuti *immediatè* applicatur pro meliori odoris medicati penetratione & operatione, vel *mediatè*; idque *nunc* in delicatioribus, quibus unguinum cuti adhæſio moleſta eſt, *nunc in neutris*, & quibus pruritus, puſtulæ, excoriatio, phlogoſis, &c. per emplaſtra, præſertim quæ gummata copioſiùs recipiunt, excitatur: Sin *poſterius*, ſindone obducenda præcipiuntur; ſi verò *prius*, abſque ſindone: Mihi ferè media placet via, ut ſaltem circa marginem, ad latitudinem digiti tranſverſi ſindon aſſuatur, uti ita intentioni Medici therapeuticæ, & Coſmetices ægri ſtudio ſatisfiat: utut ſuprà allegata incommoda minus hoc modo evitari queant; minùs tamen defluere hoc modò molliora emplaſtra à partibus, & faciliùs ſeparari, quæ tenaciùs adhærent, ſolent. Calidis poſtmodum linteis vel lateribus operatio promoveatur.

Emplaſtrum ſtomachale.
℞. *Empl. ſtomach. Craton.*
Gumm. tacamach. an. q. ſ.
malax. cum ſ. q. ol. *ſtomachal. Crat.* inducantur ſuper *alutam*, fiat ſcutum ſtomachale in formâ uſitata, abſque ſindone; irroretur *ol. deſtill. menthæ.*
D. S.
Emplaſtrum ſtomachale.

Contra Cardialgiam Emplaſtr. Magiſtr. & ob id ſimplicius.
℞. *Gumm. Tacamahac.* vel *Carannæ* ʒiß. vel q. ſ. vel part. iiii.
Balſ. Peruvian ʒiß. vel part. i.
Malaxata probè inducantur ſuper *alutam*, F. ſcutum ſtomachale: Obduc. *ſindone rubra:*
D. S.
Emplaſtrum diſcutiens.

Emplaſtrum ad paſſionem hyſtericam.
℞. *Empl. matric. de galban. uſit.* p. ii. ſeu ℥i.
Gummi galban. in aceto ſolut. p. i. ſeu ℥ß.
Malax. cum ſ. q. *olei caſtorei*, inducantur ſuper *alutam* F. Emplaſtr. rotund. in forma orbis medii, vel paulo amplius, abſque ſindone; irroretur *ol. deſtill. ſuccini.*
D. S.

D. S.
Emplaſtrum matricale.

Aliud Magiſtrale.

℞. *Gumm. galban. in vino* vel *aceto ad pult.* conſiſtent. liqueſ. q. ſ. vel ℥iß.
Extract. caſtorei,
Croci ana ʒij.
Olei deſtillat. ſuccini,
Spicæ, ana ʒj.
M. in conſiſt. Emplaſtri, induc. ſuper *alutam*, &c.

Emplaſtra pro Splene dolente, tumido, &c.

℞. *Empl. ſplenetic. uſit.*
De Ran. cum duplic. mercurio an. q. ſ.
Malax. cum ſ. q. *ol. deſtill. ſuccini*, aut *galban. Paracelſ.* inducatur ſuper *alutam*, F. Empl. in forma pro ſplene uſitata abſque lindone.

D. S.
Emplaſtrum ſpleneticum.

℞. *Empl. de Ran. cum mercurio dupl.* ℥j.
Gumm. ammon. cum acet. ad pult. conſiſt. red. ℥ß.
Opii in acet. ſol. & inſpiſſ. ʒß.
Malax. cum ſ. q. *ol. deſtill. juniperi* vel *Philoſophor.* F. Emplaſtrum.

Emplaſtrum Saturninum pro uſu externo vario.

℞. *Minii* vel *ſaturni calcin.* qu. v.
Ebulliat in ſ. q. aceti deſtillati, quòd calidum ita miſceatur cum *ol. amygdal. dul.*, vel *rapar.*, vel *lini recent.*, continuò agitando, & nutritu benè miſcendo: F. Unguentum (addendo circa finem *camphor.* cum *ol. ſimili* ſubactæ q. ſ.) cum *cera verò* unà liquefacta Emplaſtrum.

Aliud rudiori Minerva elaboratum, ſed uſu præſtans.

℞. *Minii,*
Ceruſſæ,
Aceti vini,
Ol. commun. ana qu. v.
Miſta invicem ſtent aliquandiu in digeſtione crebriùs agitando, tandem calore aucto ſub continuâ agitatione in emplaſtr. conſiſt. inſpiſſando, & dum liquidum adhuc erit, à craſſamento ſuperfluo in fundo removendo.

Emplaſtrum ex Pice, ſeu Dropax, contra dolorem Iſchiadicum.

℞. *Picis naval.* ℥ij.
Terebinth. ʒij.
Liquefactis, & ubi opus fuerit, adhuc cum *ol. chamomill.* q. ſ. ſubactis, adde ſucceſſive inſpergendo & benè agitando
Pulv. ſuccini,
Maſtich. an. ʒj.
Flor. ſulphuris ʒij.
M. inducantur ſuper *alutam* aut *linteum craſſum* in forma quadrata oblongâ, vel in formâ tranſmiſſa abſque lindone.

D. S.
Emplaſtrum diſcutiens.

Egregium in Iſchiade, ut & in doloribus circa os ſacrum, ac Iſchium, ex nimia onerum geſtatione, aut ſimili cauſa externâ, internum partium nexum plus minus lædente, natis, præſcriptum ad imitat. POTERII *Cent.* 2. *c.* 13. & *c.* 58.

§. 6. Equidem hæc ita pauca ſatis eſſe videntur; quoniam verò vix ulla in compoſitione plures errores committi videntur, quàm harum inunctionum, pauca quædam adjicere allubeſcit. Uſus omnium harum inunctionum, ceu Topici ſaltem remedii, adeoque particulari tantum cujuſdam privatæ uſui deſtinati, in genere triplex eſſe videtur. 1. Robur partis vitale, in ſpiritu inſito fundatum, vi quaſi balſamicâ firmare & roborare: Ab illo enim efficienter, ut nutritionis medio partis conſervatio, ita & reſtitutio, unde vulnerum, ulcerum, fracturarum, plurium tumorum, curationes. Nil verò magis huic inimicum eſt, quàm tranſpiratio prohibita, undecunque oriunda; hac enim ipſius tertiæ digeſtionis ſordes principaliter evacuantur; quibus retentis œconomia partis turbatur, ſpirituum motus ſufflaminatur, tandem ipſis quaſi ſuffocatis gangræna inducitur. 2. Robur partis animale in *eutonia* fibrarum mediante ſpiritu influo conſervare, quin imò *relaxatam* illam roborare, & appropriatis humiditatem lymphatico-ſeroſam diſcutere & abſumere; nunc *contra*-*ctam* blandè lenire, & quaſi rigidiores fibras emollire; & denique *vitiatam* in dolore, cui ſemper aliquid ſpaſmodici plus minus ſolet eſſe junctum, demulcere, & ſpirituum ſedato undecunque nato orgaſmo in naturalem tonum reſtituere: unde emollientia & anodyna, ſæpius ſolent eſſe reciproca. Rarum eſt, quod irritetur tonus fibrarum acrioribus, unde ex illarum ſtrictura & pororum contractura, modificato contentorum motu, effectus attractionis, rubificationis, veſicationis, &c. ferè inſequi ſolent. 3. Heterogeneum iſtud, aut præternaturale, topicorum affectuum occaſionalem cauſam, corrigere & alterare, ſeu temperare & coquere, hinc & plus minus removere per illa, quæ humectare, reſolvere, attenuare, maturare, ſuppurare, &c. dicuntur: in quo puncto, acidum quæ corrigunt, & hinc viſcidum reſolvunt ac attenuant, tantum non primatum obtinent.

§. 7. Quibus præſuppoſitis, 2. in legitimâ inunctionum, ſi non omnium, ſaltem uſitatiorum, compoſitiones & præſcriptione obſervanda moneo: 1. Ut ex Volatili ſeu facilè reſolubili conſtent materia; 2. nihil iis admiſceatur, quod nequeat per totum homogenealiter reſolvi; id quod HELMONTIUS imprimis inculcat *Pharmac. & Diſpenſ. Modern.* § 57. Prius quod attinet, agunt in nos inunctiones vel mediatè, vel immediatè; ibi odorum inſtar penetrantium; hic contactu ſuo corporali: ibi in affectibus externis vel internis, ſed profundiùs radicatis; hic in externis. Hinc enim paſſim pro ventriculi, &c. malis ol. deſtill. recipere conſuetum eſt, cùm externa in inflammatione Saturninum quoddam emplaſtrum, aut pulv. ex Creta, Saturno, &c. ut in eryſipelate, inſperſus, magis in uſu ſint. De prioribus ergo ut imprimis intelligendum axioma, tamen & in poſteriori quantum poſſibile obſervandum. Siquidem cujuſcunque intentionis gratiâ applicantur inunctiones, ſemper pororum occluſio præcavenda, qua ſuperveniente neceſſariò Oeconomia vitalis partis privata turbatur. Ergò vitanda ſunt nimis unctuoſa, viſcoſa, glutinoſa, tenacia, quæ poros oblinunt & pertinaciter infarciunt, unde præter modò inſinuata incommoda, partim ipſa agere interiùs aut operari quicquam nequeunt, partim juncta alia impediunt. E contrà, quæ ſubtiliora ſunt, penetrantia magis, & ita poros potiùs aperientia, præter hoc, quod nullum nocumentum parti inferant, ſaltem in faciendo ſuo officio, & ſpeciatim alteranda cauſa occaſionali, erunt optima. BURRHO ſanè hæc debetur laus ſecundùm BORRICHIUM *ad* BARTHOLIN *Cent.* 3. *Epiſt. hujus epiſt.* 89. *pag.* 387. *Omnia ipſius Emplaſtra ex volatili materia conflare, adeò, ut unguentum pridie illitum poſtridiè vix appareat uſquam; damnatque medicos, quod craſſa illa corpora in emplaſtriformas compingant, quæ pororum anguſtias in ægris nequeant ſubire.* Ac ſanè notabile eſt hoc ipſum in affectibus talibus, in quibus minus locum habere hic modus externorum remediorum videri queat, nempe in Hernia inteſtinali, tamen proficuum perquam obſervatum fuiſſe: RIVERIUS *Obſ. commun. propè finem Obſ.* 14. *pag.* 371. Modi Unguentorum ex reſolubilibus adeò, ac tantum non volatilibus, componendorum, forſan varii inveniri poſſint, modò conſideremus glutinoſum, ac viſcoſum, ac quod tenax ſimul hinc exiſtere ſolet, materialiter ex acido & pingui, illo agente, hoc patiente, ſub determinatâ formali texturâ coaleſcere: unde modò corrigatur acidum citra fixationem, oleoſum ſeu pingue eo ipſo ſimul reſolubilius, diffuſibilius, & cujuſvis acris potentiùs temperativum, effectivè refrigerans evadet. Ob hanc cauſam pluribus in Ungu. & Empl. butyrum recens non ſalitum, oleo expreſſo, præſertim olivarum communi, longè præferendum puto; præ hoc enim illud eſt tenerius, minus acido occulto concentratum, adeòque minus viſcidum, promtiùs penetrat, citiùs diſcutitur, magis eſt temperativum, præſertim ſalſi, & potentiùs alterativum. Scopus ergo iſte unguina talia reſolubilia præparandi variis forſan modis obtineri poſſit: ſuggeſſit jam quendam DECKERS *Comment. in Barbette Prax. l.* 2. *c.* 2. *pag.* 59. Alius ulteriori ſcrutinio dignus ſit cum terebinthina pura, cum ſalibus volatilibus urinoſis, in ſ. q. aquæ deſtill. ſolutis aut cum ſpiritu ſal. ammoniaci, in mortario trituræ ope benè miſcendo; coëunt mutuò in craſſamentum album, moderatè ſpiſſum, ita ut emplaſtri modo induci poſſit: quod cui admotum promtè vim ſuam citra inſigniorem remanentiam exercebit, & additione oleor. deſtillatorũ non adeò acrium ulteriùs determinari poterit. Tentaminis ergò in pleuritide notha cuidam graviter affecto præſcripſi:

℞. *Sal. vol. urinæ* ʒiij.
Solve in *aquæ deſtillatæ ſ.q.*
Terebinth. ℥j.

Miſceantur in mortariolo lapideo ſucceſſivè, celeriùs tamen paulò ſolutionem affundendo, & concitatiori tritu- ſubigendo: adde (pro meliori ſaltem ſub tentaminis primi auſpicii, ſucceſſu) *Empl. de melilot* parum q. ſ. pro conſiſt. emplaſtri. Applicetur; idque factum ſucceſſu non contemnendo.

Facere huc quoque videtur *aqua calcis vivę* cum *oleo roſato*, quę ambo ritè miſta coeunt in conſiſtentiam butyri, ad ambuſta, præſertim vulnera, ulcera, &c. egregii: cujus applicati veſtigia pariter nulla ſunt conſpicua. Huic pro aliis uſibus etiam ſacch. ſaturni aliquantulum addi, & inſpergendo ſub tritu in mortario uniri poteſt; *v. g. aquæ calcis vivæ* ℥j. *olei roſat.* ℥iſs. *ſacch. Saturn.* ʒj. M. Saturno licet obſcuris ſuis veſtigiis ſe prodente. Sed aliis alios hæc perſequendi modos relinquamus.

§. 8. Alterum quod attinet axioma; ſanè in genere, quæ *vel miſceri nequeunt*, ut aquoſa & oleoſa, vel quæ miſta *ſe invicem obtundunt*, ut pulveres varii, Cerâ ac ol. inviſcati, fruſtrà omninò compinguntur, cùm vires debitas exerere nequeant. Officinalia ergo Unguina, aut paſſim à Practicis uſitata, quantâ egent correctione? Unde & non rarò ſimplicia quædam, & à Ruſticis plebejiſvè levi artificio conflata unguenta, ſubinde artificioſiſſimè compoſitis & ſelectis officinalibus præſtant. Sanè ol. ex vegetabilium Decoctione & Infuſ. parum valent, cùm de gummoſa horum ſubſtantiâ nil, de aromaticâ reſinoſâ in illa quaſi concentrata, parum capiant. Pulveres vegetabilium ac mineralium, oleoſis pinguibus & glutinoſis inviſcati, parum vel nil omninò præſtant, adeò ut plures tales compoſitiones de *Nihili* dicendæ forent; cùm è contrà ſub libertate ſua inſperſi, inflammat. eryſipel., cuti exulceratæ, quæ Emplaſtra ferre nequit, ulceribus manantibus, & ſimilibus affectibus externis, ſuum quod eſt, faciunt; ut v. g. de lap. calaminari, lacte Lunæ, creta, cornu cervi uſto, nuce moſch., aloe, &c. notum eſt, quæ incarcerata ſqualent ſine uſu; ſimili ferè modo, ac farinæ Vegetabilium, fotuum aut Cataplaſmatum ſub forma ſubinde proficuæ exiſtunt, quæ ol. ceràque ſuſceptæ, inermes redduntur. Unde & omnes inunctiones, quæ adſtringendi, firmandi, exſiccandi, &c. ſcopo in herniis, imminente abortu, prolapſu uteri, ulceribus, &c. applicantur, ceu contradictoria rejiciendę: pulveres ſtyptici inviſcati ſunt fruſtranei, aut ſaltem ad extimam cutis ſuperficiem ſphæra activitatis eorum terminantur: pinguibus interea calore actuatis, fibrarum, etiam profundiùs ſitarum, reſolutione ac emollitione contrarium intentioni Medici operantibus. Obſervarunt hoc jam plures, & quæ mutuâ ſolutionis actione in ſe agere plus minus, & ſe invicem unire, & ita citra impedimentum operari mutuò poſſunt, inunctionum in formam univerunt. Singulare quid Saturnus hic obtinet, qui quarta Chirurgiæ hodiernæ videtur columna, quod vel in ſe ſolus, vel aceto ſubactus, promtè cum acido olei cujuſvis, intercedente præſertim coctione, coëat, ac ita emplaſtra polychreſta conſtituat, dum ipſum in ſe arroſum quidem, ſed nondum ſaturatum acido ſuo compari, acidi præternaturalis, tumorum, vulnerum, & ulcerum patratoris peſſimi, potentioris ſpicula recipit & ſecum retinet, dum pingues & oleoſæ particulæ, à concentrante in viſcidum acido liberatæ nonnihil, magis alcalinæ fiunt, & reſolubiles, magiſque penetrativæ & temperativæ. Ex quo fundamento tanta Saturninorum emplaſtrorum & compoſitio & varietas plus minus concinna enata fuit. Quæ tamen vel obiter ſaltem, cùm præparationem ferè magis officinalem, quàm præſcriptionem magiſtralem ſapiant, ceu à ſcopo noſtro aliena, inſinuaſſe ſufficiat.

Formula curandi quæ ſit, Tu differis aptè,
    Miſceſque ægrotis pocula ſana Tuis.
Laudo Tuum ſtudium, ſtadium iſtud currere perge,
    Sic mox rem facies: præmia dein recipe.

Gratulabundus f.

PRÆSES.

DISPU-

DISPUTATIONES ACADEMICÆ

AB

Ipſis Dominis Reſpondentibus quidem elaboratæ, &

Olim

DISPUTATIONIS LOCO

SUB PRÆSIDIO

Excellentiſſimi & Experientiſſimi

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Philoſoph. & Med. Doctoris,

Publicæ Philiatrorum Cenſuræ

Submiſſæ,

à

Domino Præſide tamen anteà reviſæ, & emendatæ.

1. Diſſertatio de Singularibus.
2. Dolor Hypochondriacus.
3. Sperma Ceti.
4. Balnea Medica Artificialia.
5. Reſpirationis humanæ negotium abſtruſum.
6. Malum Hypochondriacum.
7. Epilepſia.
8. Morborum Magnorum Initia Parva.
9. Temulentia.
10. Corpulentia Nimia.

conſiſtere dicatur, nodum in Scirpo quærere non videbor, ſi in *Singularis* iſtius *virtutis* & *Efficaciæ Ideam*, *Naturam*, *ac Rationem* inquiram accuratiùs; ſoli enim & hac in parte Experientiæ (quæ *fallax*) fidem habere, periculoſum; Experientiæ verò *Rationem* conjugem addere, tutius, & quemadmodum illud *Empirici*, ita hoc *Rationalis* Medici, nota eſt.

Hipp. Sect. 1. Aph. 1.

Theſ. VIII. Quod ut fiat, genuinam *Singul.* iſtius *Virtutis* Rationem ex reliquis, in Deſcriptione *Singularium* allatis Verbis, depromere faſeſt. Dicitur enim, *Singulare eſſe Medicamentum*, quod *ſingulari Vi ac proprietate huic vel illi remederi dicitur præternaturali Affectui*: Iam ergò cum præternaturalis Affectus (πάθος Græcis, vel πάθημα) in genere *Res præternaturales* Omnes (καλοῦσι τὰ παθήματα πάντες οἱ Ἕλληνες, ὅσα παρὰ φύσιν ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν γίνεται) denotet, & *Morbum*, *ejuſque Cauſam*, & *Symptomata* reſpiciat; manifeſtum eſſe, exiſtimo, *Singulare* quodlibet, ſuâ *Singulari Vi & proprietate*, vel *Morbo* ſolum, vel ejus *Cauſæ*, vel *Symptomati*, *diſtinctim*, vel *omnibus* inſimul, & *conjunctim* remederi debere.

Galen. Com. 3. in lib. 1. Epidem.

Theſ. IX. Cum enim *Medendi Methodus*, à qua *Methodici* & *Rationales dicuntur* Medici, ab *Empiricis* & *Agyrtis* quibuſvis diſtincti, in primo ſtatim cujuſvis Curationis acceſſu, communi Lege, & Regulâ illud, *quod præternaturaliter* in humano corpore & fieri, & generari, vel colligi, vel retineri, vel abextrà ipſi accidere poſſit; conſideret conſtat ſanè, ad hæc ipſa quodlibet *Singulare* reſtringi debere.

Theſ. X. Iam verò, ſi omnia, & *Morborum* pariter ac eorundem *Cauſarum* & *Symptomatum* intuear *Genera*, accuratæque ipſorum cognitioni, Veram ac *Rationalem* adjungam *Medendi Methodum*, Remediaque omnia per *Indicationes*, tanquam certa ac unica *Methodi Inſtrumenta*, indicata atque inventa Rationali, lance expendam, Autoritate omnium Methodicorum Practicorum manifeſtum eſſe, experior ex Claſſe Rerum præternaturalium nullam planè eſſe, cui *Ars* noſtra ex Lege *Methodi* ſuum non deſtinaverit ac ſurrogaverit competens & indicatum Auxilium, & remedium.

Theſ. XI. Sic (ſed breviter) *Morbis intemperiei* ſua ſatisfaciunt *Alterantia*; *Morbis totius Subſtantiæ* dictis *Bezoardica* & *Alexipharmaca*; *Morbis Conformationis*, & quidem, qui præſentem præprimis ſcopum reſpiciunt, *Obſtructionibus* puta, *Digeſtiva*, *Aperientia*, & *Præparantia*; *Duritiei Emollientia*; *Mollitiei Indurantia*; *Tenſioni laxantia* &c. *Morbis Solutæ Unitatis Maturantia*, *Sarcotica*, *Glutinantia*, *cicatricem Inducentia* &c.

Theſ. XII. Morborum *cauſas* pro *Indicantium* ratione & diverſitate removere ſatagit *Methodus*. per *Vomitoria*, *Purgantia*, *Diaphoretica*, *Diuretica*, *Sternutatoria*, *Expectorantia*, &c. Utpote quibus auxiliis *Cauſam Morbificam* per Vias noſtri Corporis publicas & privatas exturbare & removere *Ars* docuit.

Theſ. XIII. Symptoma tandem omne, ut notum eſt, vel curato Morbo ſponte remittit; vel, ſi *Morbi* aut *Cauſæ* morbificæ *naturam* induat, nec ipſum ſuis competentibus deſtituitur Remediis.

Theſ. XIV. Quæ ipſa dum perpendo, inſimulque conſidero, quod *Medicorum* nullus, qui *Methodicè* in Morborum Curatione procedere nititur, quicquam Ægrotantibus ſuis tutò ac rationaliter ordinare vel præſcribere poſſit, niſi, quod ab *Indicante* aliquo Lege *Methodi* indicatum, & à *Ratione* & *Experientia* approbatum ſit, dubius hæreo, quodnam *Singularium* dictorum ſit *Indicans*? ita ut primò hocce intuitu ipſa *Singularium* exiſtentia valdè habeatur dubia.

Galen. lib. 1. Meth. Med.

Theſ. XV. Facilè equidem recordor, Ampliſſima iſta *Mineralium*, *Vegetabilium*, & *Animalium* Regna ingentem *materiæ Medicæ* ſuppeditare nobis copiam, in eaque plurima ſuggerere *Medicamenta*, quæ, præterquam quod vel *alterandi*, vel *aperiendi*, vel *purgandi* Vim, &c. in *Toto* obtineant, peculiari inſuper Ratione, ac inſitâ quadam proprietate huic vel illi corporis humani *Parti* amica magis ac familiaria ſint, quàm aliis, & propterea etiam *Appropriata* vocari aſſolent: qua ratione *Cephalica Capiti*; *Thoracica Pulmonibus & Pectori*; *Cordialia Cordi*; *Hepatica Hepati*; *Splenetica Lieni*: *Stomachica Ventriculo*; *Hyſterica Utero*, &c. familiaria, amica, & *Appropriata* dicuntur.

Theſ. XVI. Nec latet, dari in ſpecie inter *Corroborantia* Medicamenta, quæ & ipſa peculiari proprietate hanc vel illam *Partem Nobilem* reſpicere, magis magiſque reficere ſolent, quæ proinde propriè loquendo *Specifica*, & cum adjectione *Cordialia*, *Cephalica*, *Stomachica*, &c. dicuntur; item inter *Purgantia*, quæ omnes quidem humores movent, alia tamen in ſpecie *Bilem*, alia *Pituitam*, *Melancholiam* alia, alia *Seroſos humores*, evacuare dicuntur, & propterea *electivæ Purgantia* vocantur; quæ tamen omnia in Methodica Morborum Curatione ſua habent *Indicantia*.

Theſ. XVII. An verò *Appropriata* hæcce noſtra (*Veteribus* etiam non incognita) ſive ſint *Alterantia*, ſive *Specifica*, ſive *Confortantia*, ſive *electivè Purgantia*; & Modernorum *Singularia* dicta, unum idemque ſint? non immeritò quæritur: utpote in quo ipſo totius controverſiæ ſtatus conſiſtere videtur.

Theſ. XVIII. Sunt autem omninò Unum & Idem, vel non ſunt. Si ſunt unum & idem, cur præter neceſſitatem multiplicantur? cur confunduntur *Artis Termini*? Si non ſunt Unum & Idem, nec eadem etiam utrorumque erit Virtus, Vis, & Operatio; & conſequenter *Singularia* dicta nec *Alterando*, nec *Evacuando*, & *cauſam Morbi removendo*, nec *confortando*, ſed *aliâ quavis ac Singulari planè & occultâ ratione* ſuam operationem exerere, morboſque per quoddam quaſi τὸ θεῖον depellere, dicendum eſt.

Theſ. XIX. Ut res clarior fiat, pono caſum: Petrus & Johannes, Adoleſcentes bilioſi, corripiuntur Febre Tertianâ Intermittente, & reſtituitur uterque: Illius Curationem ſuſcepit quidam *Titius*, *Hippocraticis & Galenicis fundamentis* nixus; Hujus verò quidam *Sempronius*, merâ *Singularium fiduciâ* fretus. Patientes reſtituti quærunt ſinguli à ſuo Medico rationem curandi ac Methodum. *Titius* reſpondet: Ego, cum animadverterem, adeſſe Febrem, eamque Tertianam intermittentem, *Lege Methodi Medendi* formavi meas *Indicationes*: *Febris* autem, ut intemperies calida cordis & totius corporis, indicavit mihi *Alterantia*, eaque *Refrigerantia*; Febris verò *cauſa*, humor ſcilicet Bilioſus putreſcens, remotionem ſui per *evacuantia*; Utrique ergò *Indicationi* ſatisfacturus, diætâ præſcriptâ, ex fonte Pharmaceutico & Chirurgico convenientia deſumſi Remedia; *Intemperiem* alteravi refrigerantibus, iiſque appropriatis, & præſertim Hepaticis, &c. *Humorem bilioſum* peccantem ἄνω per vomitum convenientibus Emeticis, κάτω per alvum, & quidem per ἐπίκρασιν, & diebus intermittentibus Cholagogis electivè purgavi; Secavi venam; reliquias, prout naturæ tulit motus, per urinam diureticis, vel per habitum Corporis benignis diſcuſſi diaphoreticis; Febrilium non minùs, ſi quæ intereà urgere vidi, Symptomatum, rationem habui ſedulò; vireſque pro rei neceſſitate & urgentia corroborare pariter allaboravi; & hac ratione remiſerunt Paroxyſmi, ceſſavit febris ipſa, & cum ea omnia ſymptomata; atque ita integrè reſtitutus eſt meus Patiens.

Sempronius contrà reſpondet: Ego Hippocraticas & Galenicas iſtas ambages non curo, ſed longè breviori, ægrotantibuſque gratâ magis ac jucundâ viâ procedere ſoleo; quapropter febricitanti meo ex *Singularibus* meis *Antifebrile* meum miſi, illudque paulò ante inſtantem Paroxyſmum in *aqua mea febrifuga* exhibere juſſi, quo *Singulari* meo ter aſſumto perfectè curatus eſt meus febricitans.

Theſ. XX. Jam ſi utriuſque Curationis ratio & relatio à *Collegio* vel *Facultate* quadam *Medica* Collegialiter, & *ex Artis fundamentis*, & *abſque omni affectu*, examinari deberet, non aliam ſanè expectarem ſententiam, quàm quod *Prioris* Curatio fuerit conveniens, vera, & Methodica; *Poſterioris* verò inconveniens, ſuſpecta, & Empirica: *Ille* enim Curationem ſuam lege *Artis* ſuſcipiebat, nihilque, niſi quod per *Indicantia* pro Febris, ipſiuſque Cauſæ remotione, indicatum erat, ἐμμεθόδως ordinabat; *Hic* verò, miſſâ omni Methodô, miſſis indicationibus, ſolo ſuo *Singulari Antifebrili* ſe febrem curaſſe, jactitat.

Theſ. XXI. Si quæret rationem hujus Sententiæ à *Facultate Medica Sempronius*; ita forſitan ipſi reſpondebitur: *Quæcunque febris curatio non eſt conveniens veræ medendi Methodo, illa falſa, mala, ſuſpecta, Empirica, & periculoſa eſt; Sed tua Curatio, dum Johannem febre tertiana laborantem ſolo tuo Singulari Antifebrili curaſſe jactitas, non eſt conveniens veræ medendi Methodo; Ergò &c.*

Theſ. XXII. Veritas *Majoris* non tantùm tot Seculorum experientiâ, ſed & Autoritate Principum Medicorum nititur: *Oportet enim*, inquit HIPPOCRATES, *ſe ipſum præſtare opportuna facientem* (hoc eſt, *Methodice* procedere,) & *ſcire oportet Medicum. opponere ſe contrarium inſtantibus & Morbis, & Naturis, & Ætatibus, & Temporibus, & diſtenta ſolvere, & ſoluta diſtendere; ſic enim vel maximè morbum ſedaverit*; & *mihi ſanè* (pergit Venerandus *Senex*) *hoc ipſum* (ſcilicet ſi fit, quod ex *Arte & Methodi* Lege fieri debet) *Sanatio eſſe videtur; Medendi autem Methodus partium Medicinæ omnium, ut ordine poſtrema, ſic certè fine & effectu longè utiliſſima, ac veluti reliquorum omnium finis eſt; Methodus autem eſt via quædam univerſalis, quæ omnium particularium communis ſit; finis verò ipſius eſt, cujuſque morbi invenire Remedia.*

Sect. 1. Aph. 1, lib. de Natura humana.

Galen. lib. Introduct. li. 4. Meth. Med. lib. 1. Meth. Med.

Theſ. XXIII. Minorem jam olim GALENUS probaſſe legitur, dum ait: *Methodus quædam privata eſt ſanandi in ſingulis morbis, commune tamen in omnibus genus unum eſt: Auſpicari namque perpetuò oportet* (arrige aures Pamphile! *perpetuò oportet*, inquit GALENUS) *ab Indicatione, quæ ab Affectu, cui mederi paramus, accipitur, æſtimare verò ac diſcernere* (ſcilicet *perpetuò oportet*) *an cauſa, quæ affectum excitavit, jam deſierit? an nunc quoque ipſum tum augeat, tum faciat?*

Lib. 1. Meth. Med.

Theſ. XXIV. Jam demonſtret, quæſo, *Sempronius* ſuam *Methodum*, oſtendat ſuam *Indicationem* ab *Indicante* deſumtam; proferat quoddam *Indicans*, à quo ſuum *Singulare* indicatum fuerit. Si enim *Indicationem* ex GALENI præcepto, & ipſius Rationis & Experientiæ dictamine, ab *Affectu & Morbo*, ipſiuſque *Cauſâ* accipere oportet, *Singulare* hocce aut *febrem* ipſam, aut ejus *cauſam* reſpexiſſe, neceſſe eſt: Quòd autem neque hanc, neque illam reſpexerit, manifeſtum eſt: non *Febrem*, quia *Febris* ut *Febris*, quippe cujus natura & formalis ratio in Caloris Nativi à ſtatu naturali receſſu & incendio conſiſtit, *Alterantia contraria*, hoc eſt, *Refrigerantia*, indicat: non *Cauſam febris*, humorem ſcilicet bilioſum peccantem, quia hæc ipſa remotionem ſui per manifeſtas *evacuationes* indicat: Neuter autem horum effectuum de *Singulari* iſto *Antifebrili* prædicari poteſt, nec debet; aliàs enim *Singulare* non eſſet; ita ut fateri tandem cogatur *Sempronius*, aut ipſum *Singulare* ipſius vel alterando, vel cauſam removendo, febrem extinxiſſe; aut alia inſuper pro febris curatione fuiſſe adhibita convenientia Remedia; aut, ut GALENI ſe ſubmittat ſententiæ, opus habet. Si fatetur *prius*, propriam fatetur turpitudinem, dum, quod *Medicis* omnibus notum & commune eſt, ille pro *Singulari* jactitat; quod candido *Titia* in curatione febricitantis Petri *Appropriatum* fuit *Alterans*, vel *electivè Purgans*, *Diaphoreticum*, *Diureticum*, *Confortans* &c, id glorioſo militi ſtatim debet eſſe *Singulare*, cùm tamen Singularis, vel ſingularitatis vix hilum in ſe contineat, atque adeò plus ſit in titulo & inſcriptione, quàm in chartâ, vel pyxide. Si fatetur *poſterius*, fraudulenter egit, & procul dubio plus ſibi, ſuoque *Singulari* tribuit, quàm tribuere vel deberet, vel fas eſſet; Si enim alia, & præſertim, quæ *febrem* febriſquè *cauſam* reſpexerunt, adhibuit Remedia, quô, quæſo, rationis oculo videre & cognoſcere potuit, an ex *Singularis* ita dicti, an verò reliquorum potiùs convenientium uſu, Dominus Johannes reſtitutus fuerit? Si verò neutrum fateatur, ex GALENI ſententia *Temerarius* eſt, utpote qui nullâ utitur *Methodo*, ſed ſoli vel fortunæ, vel temeritati, ſeſe ſuoſque ægrotantes committit, & qui nec ſibi ipſi, nec aliis, rationem Singularitatis ſui *Singularis Antifebrilis* reddere poteſt; *Methodo* enim *invenire* (curationem) inquit GALENUS, *opponitur ei, quod eſt, fortuitò, temerèque invenire.*

Lib. 1. Meth. Med.

Theſ. XXV. Sed ad Rhombum redire, ac perpendere tandem oportet, quænam *Singularium* ita dictorum *Vera* ac genuina *Natura* ſit? quæſtionem autem, *An ſit?* ne id, quod hactenus tot *Excellentiſſimorum Virorum* fide & experientiâ comprobatum eſſe conſtat, in dubium (quod abſit!) vocaſſe videar, miſſam planè facio; atque adeò de vera *Singularium* ita dictorum exiſtentia ipſe nec dubito, nec dubitare debeo, multò minùs *Verorum Singularium Autoribus & Inventoribus*, quicquam ſive honoris, ſive famæ & laudis, detrahere, ſed potius labores & merita ipſorum hac in parte honorificè deprædicare ac recommendare geſtio.

Theſ. XXVI. Genuinam verò *Singularitatis* iſtius naturam ac quidditatem penitus inveſtigans, ea, quæ hâc de re ſuprà pro fundamento habui, hic ut repetantur, neceſſe eſſe exiſtimo; ſcilicet quodlibet *Singulare* vel *Morbum*, vel *Morbi Cauſam*, vel *Symptomata*, abſolutè reſpicere, cùm ipſius Rationis conſenſu, & GALENI Autoritate, *præter hæc tria nihil aliud ſit* (in humano Corpore) *quod curetur* (vel curari poſſit ac dicatur) *Medicis*.

Theſ. 5.

Lib. 1 Meth. Med.

Theſ. XXVII. Quo poſito, vera *Singularium* Requiſita adinvenire, dextrèque explicare, inſtituti equidem fert ratio; ſed hoc opus hic labor eſt! Ut tamen expediam, quod expediendum eſt, ſic tandem de *Veris Singularibus* ſentiendum eſſe, exiſtimo: nimirum *Veri, ſinceri, genuini & infucati Singularis* qualitates, conditiones, & Requiſita hæc ſunt. 1. *Ut Autor & Inventor Ipſius ſit eruditus, & Rationalis Medicus, ac exercitatus Practicus.* 2. *Ut ſoli Autori ſingulare & notum ſit.* 3. *Ut ſingularem ſibique propriam, ac nullis aliis Medicamentis communem paſſim agendi vim ac rationem obtineat.* 4. *Ut Singularium quodlibet, Lege Methodi, ſuum agnoſcat Indicans.* 5. *Ut dextrè, legitimè, & convenienter adhibeatur*; & 6. *Ut uſum Ipſius ſingularis non minus ac certus ſequatur Effectus & Operatio.*

Theſ. XXVIII. Omninò autem oportet, ut *Autor & Inventor* cujuſlibet veri *Singularis* Eruditus & Rationalis *Medicus*, ac excitatus *Practicus* ſit; *Medicamenta* enim *Medicorum* ſunt *Inſtrumenta*, & legitimè non inveniuntur, niſi ab *Artifice Medico*: Hæc autem *Tria* Veri ac *Boni Medici notæ* ac *Characteres* ſunt; *Eruditio* ſcilicet, quæ *Rerum* Medicinalium præſupponit *notitiam*, *Ratio quæ legitimam* docet *Medendi* viam ac *Methodum*; & *Praxis*, quæ rationi adjungit experientiam.

Theſ. XXIX. Sic *Singulare* ſoli etiam *Autori & Inventori* Ipſius ſingulare, ac notum ſit, neceſſe eſt, aliàs eſſet contra naturam *Singularis*; quod enim pluribus notum, ac commune eſt, qua ratione uni ſoli poteſt eſſe vel dici *Singulare*?

Theſ. XXX. Singularem porrò ſibique propriam ac nullis aliis Medicamentis communem, paſſim agendi Vim ac Rationem *Singulare* oportet ut habeat; Si enim eodem planè modo, eademque ratione vel alterat, vel catholicè evacuat, vel electivè purgat, vel vomitum excitat, &c. vel viſcera & partes Nobiles ſpecificè confortat, ac vel Appropriatum & ſpecificum eſt Cordiale, Cephali-

cum,

cum, Hepaticum, Spleneticum, Stomachale, quâ centum alia ſuam operationem in Corpore humano habere, per tot ſecula à ſexcentis *Medicorum* millibus obſervata fuerunt & approbata; qua, quæſo, ratione jamdum uni ſoli *Singulare* eſſe poterit?

Theſ. XXXI. Præterea quoque opus eſt, ut *Singularium* quodlibet, lege *Methodi*, ſuum agnoſcat *Indicans*; cum enim *omnis Medendi Methodus per Indicationem fieri* dicatur; quælibet autem *Indicatio* à ſuo *Indicante* proveniat, nullum proinde *Singulare*, Rationaliter quidem medendo, exhiberi poterit, niſi quod à ſuo *Indicante* indicatum fuerit: ſi enim nullum adſit *Indicans, ſeu agens aliquod in corpore humano præſens, quod Singulare, ut Singulare, Auxilii loco indicet, & Indicatum Singulare ad ſeſe dirigendum eſſe monſtret*, cui, quæſo, fini, rationaliter adhiberentur *Singularia*? Non video.

Gal. lib. 2. Meth. Med.

Theſ. XXXII. Quodſi autem à ſuo *Indicante* indicatum jam ſit *Singulare*, oportet ulteriùs, ut & ipſum dextrè, legitimè, & convenienter uſurpetur & exhibeatur; hoc eſt, ſi univerſalia, & quæ lege *Methodi* præmittenda erant, præmiſſa fuerint, exhibere tandem *Singulare* opportunum eſt.

Theſ. XXXIII. Atque ita ex quadam quaſi neceſſitate requiri tandem videtur, ut cujuslibet *Singularis* uſum ſingularis etiam ſequatur effectus & operatio. Singularitas enim, quæ de *Singularibus* dictis prædicatur, non *Autorem* tantùm, cui ſingularia & familiaria ſunt, ſed *effectus & operationis* imprimis *ſingularitatem* reſpiciat atque includat, neceſſe eſt. Niſi enim ex occulta quadam vi ac ſingulari proprietate ſingulis *Singularibus* ſingularis ineſſet agendi potentia, quæ poſt legitimum & convenientem ipſius uſum, ſingularem etiam planè ſibique proprium, ac nullis aliis Medicamentis familiarem, vel communem Effectum, & operationem certò, ac manifeſtè producat, non video ſanè, in quo differant vel differre poſſint *Singularia* ab *Appropriatis* vulgaribus, & Medicamentis aliis, utpote quorum uſum idem ſequitur effectus, eademque operatio.

Theſ. XXXIV. Sed dum hæc dixiſſe ſatago, per tranſennam quaſi non paucas video objectiones & inſtantias, quibus ea, quæ de *Singularium* dictorum *Requiſitis* hactenus relata ſunt, impugnandi non parum, niſi plane ſubvertendi, animus eſt: Sic enim *magnum exiſtimatur poſtulatum*, nullum eſſe nec dici debere *Singulare*, niſi cujus *Autor* ſit aliquis *Medicus*; quaſi verò (ut audio) ſoli tantum *Medico* Medicamenta & *Singularia* invenire competat & conceſſum ſit; Cùm tamen Experientia & quotidianus rerum uſus teſtentur, eſſe inter *Magnates* pariter, ac cujuslibet conditionis alios, non paucos, qui & ipſi, etiamſi *Medici ex profeſſo* non ſint, egregia nihilominus *Experimenta* ac *Singularia* & habeant, & præparare ac componere ſciant ac ſoleant: *Item* præparationes, labores, & proceſſus (in Chymicis præſertim) eſſe diverſos; & quamvis hoc vel illud Medicamentum, nomine aliàs, omnibusque cognitum ſit, ſingulari tamen artificio, ſingularique proceſſu & labore ab hoc vel illo, ſive ratione Coloris, Saporis, Odoris, Jucundius, ſive, doſis ratione Gratius, ſive ratione Operationis reddi Tutius: Sic haberi, ajunt, *Singularia*, quæ, cum alia adhibita Medicamenta quàm plurima nihil planè in hujus vel illius Morbi Curatione efficere potuerunt, ægrotantes vel *ſola* feliciſſimè reſtituiſſe dicuntur: *Sic* dicunt, occaſione iſtorum *Singularium Chymia* magis magiſque excolitur, multiſque proinde, Naturæ Arcana & penetralia intimiùs ſcrutandi, anſa ſuppeditatur & occaſio: *Sic*, ferunt, magnam eſſe ſimplicitatem, rationem ſingularitatis à *Singularium* Inventoribus quærere, qua hoc vel illud *Singulare* huic vel illi præternaturali affectui remederi dicatur; cum propterea ſit & dicatur *Singulare*, quod Virtus & operatio ipſius nemini, quàm ſoli *Autori*, nota & ſingularis eſſe debeat: *Sic* perhibent, non eſſe neceſſarium, ut *Singulare* indicetur ab *Indicante Generali*: Et tandem ſomniant, quoſdam propterea tantum ſiniſtrè ſentire de *Arcanis* & *Singularibus*, quod vel *Chymiam* ipſi non exerceant, vel eandem planè non intelligant; & quæ ſunt alia.

Theſ. XXXV. Verùm enim verò, etſi toti conſtet Orbi, eſſe inter *Magnates* pariter, ac cujuslibet conditionis alios, non paucos, qui & ipſi, etiamſi *ex profeſſo Medici* non ſint, egregia nihilominus experimenta, ac *Singularia* & habeant, & præparare ac componere & ſciant & ſoleant; Certo tamen eſt certius, illa Experimenta & *Singularia* omnia, cujuſcunque etiam ſint formæ, virtutis, & operationis, *Medicos* tanquam *primos Autores* ſolos ac ſemper agnoſcere, & *originaliter* provenire à *Medicis*, ac per tertium vel quartum vel plures aliis eſſe communicata: Conſtat enim; & palam eſt omnibus, ipſis etiam *Magnatum* Laboratoriis vel *Medicos* præeſſe, ut laborum *Directores*; vel ipſis *Laborantes* dictos ſubſtitui; *Hos* autem, utpote qui *Medicorum* miniſtri ſunt, quicquid boni, quicquid ſolidi ſciant & ſapidi, primariò habere à *Medicis*; Et poſito eſſe quoſdam, qui, & ſi *Medici* non ſint, vera tamen & approbata (ab aliis puta communicata) *Singularia* habeant, legitimum tamen eorundem uſum ignorant, quia *Artis* ignari ſunt, & conſequenter eâdem facilitate ex ignorantia lædere, ac interficere poſſunt, quâ ex temeritate juvare ac ſanare audent. Quod cum ſit extra omnem controverſiam, firmiſſimo ſtare talo exiſtimo: *Autorem cujuslibet veri ſingularis, Primarium & Verum, ſemper eſſe Medicum*; Hujus enim Profeſſio eſt ſcire qualitates & Virtutes Simplicium, ex jiſdem Artis Pharmaceuticæ ope diſpenſare & ordinare Compoſita, ſcire Morbos, eorumque Cauſas, & Symptomata, Scire Medendi Methodum, & in cujuslibet morbi curatione indicantia, Coindicantia, Permittentia, Prohibentia, Contraindicantia, & alia quæ ad prudentiam Boni *Medici* ſpectant, diligenter, prudenter, ac circumſpectè attendere. Unde, quâ ratione quiſquam alius, qui à pueris & ex profeſſo hæc omnia non didicit, ſed neſcit planè & ignorat, *Singularia* invenire, eademque ægrotantibus ſalutariter exhibere valeat, judicet quilibet, qui candidus eſt. Bonis intereà *Medicis* circa hanc objectionem non injuſta ſuboritur indignatio, quod ſcilicet *Chymicorum* non pauci illiteratos ut plurimùm quoſvis, Idiotas, rudeſque non rarò Aſinos, in ſua paſſim excipiant Laboratoria, ipſiſque proceſſus & labores ſuos concedant, alios verò, & qui ſunt de communi ſtudio, vel rarò, vel non, niſi ad vulgarium præparationem admittant; hinc enim pleræque illæ lacrymæ! hinc fit, ut incomtum illud vulgus, utpote penes quod nulla planè eſt alia rerum Medicinalium cognitio, quicquid præparari videat, *Secretum eſſe, Singulare* eſſe, credat; ipſumque tandem hâc, quâ ducitur, phantaſiâ perſuaſum abeat, *Singularia* jactitet, *Magnates* & *Curioſos* quoſvis adeat, miracula prætendat, & neſcio quid? Quæris ſucceſſum rei & eventum? Fallunt, decipiunt, defraudant utplurimum egregiè, ſpecioſè, & ſingulariter, hoc tamen, ut verum & approbatum *Singulare*, ſemper habent & poſſident, quod qui decepti ab aliis ſunt, taceant, nil dicant aliis, ſed, quod decepti ſint, ſibi tantùm & pro *Singulari*, ac in ſecreto habeant; ſed abeant!

Theſ. XXXVI. Medicamentorum porrò præparationes, Labores, & proceſſus eſſe diverſos, non nego: quod autem ſola præparationis diverſitas & ſingularitas *Singulare* ſtatim dictum, & novum Medicamentum efficiat, omninò nego; Cum enim *facilius* ſit, *inventa corrigere*, *quàm nova invenire*, non video, cur ſola præparationis correctio debeat ſtatim eſſe & dici novi medicamenti vel *Singularis* inventio? Præſertim cùm tantum abſit, ut hæc ſola *Singularis* dicti naturam exhauriat, ut potiùs omnibus in univerſum *Medicis* communis eſſe ſoleat; quot enim capita, tot ſenſus; & qui noſtris, quæ hâc-

inconvenientiæ, Calumniæ, lites, rixæ, & neſcio
quot malorum myriades, ſub ſpecioſo *Singularium*
dictorum prætextu noſtram hinc perniciosè inſe-
cerint *Artem*? eſt ſanè, quod non ſine juſto dolore
omnes Boni Conſcientioſi & Rationales doleant
Medici: ſicut enim legitimus ac conveniens Vero-
rum *Singularium Uſus* omnem laudis, honoris, &
glorię meretur titulum; ſic eorundem *Abuſus* & lu-
ſus tantâ hactenus faciam *Artem* noſtram affecit
injuriâ, ut, quâ ratione in priſtinum & integrum
reſtitui *Ars* valeat, ſummè videatur difficilę.

Theſ. XLIII. Ne verò, dum ſcapham ſcapham
Hipp. l. 1. Epidem. dicere fas eſt, feſtucam aliorum vidiſſe, trabē verò
eorum, qui meæ profeſſionis ſunt, vix obſervaſſe,
nedum perſenſiſſe videar, fateri omninò cogor,
cæco planè *Singularium* amore captos raptoſque eſ-
ſe hactenus non minus etiam *Medicos*, &, quod ma-
gis eſt, *Viros* alios Excellentes, eòq; deveniſſe, ut
in Morborum curatione *Singularibus* ſuis ita di-
ctis, niſi omnem, præcipuam tamen, laudem im-
pertirent, & fiduciam: quòd verò id factum non
rarò fuerit, & jam dum fiat eventu? dies teſtatur
& Experientia

Raym. Mind. Tatem. Med. *Theſis* XLIV. Hac etenim ratione, & dum ſpes
omnis & confidentia ſolis tribuitur *Singularibus*,
Rationalis utplurimum negligitur *Methodus*; quâ
neglectâ & ſepultâ, non curatur amplius, qualis
nam certò, qui curatur, præternaturalis affe-
ctus ſit? An per eſſentiam, an per conſenſum af-
fligat? An unus, vel plures, & complicati ſint?
An à cauſa calida, an frigida, proveniat? An ma-
rem corripiat, vel fœminam? An ſenem vel puerū?
An Plethoricum, vel Cacochymum? An Bilio-
ſum, vel Pituitoſum, vel Melancholicum? Et ſic
quæ aliæ notabiles ac neceſſariæ occurrant cir-
cumſtantiæ; Ut mirum proinde non ſit, quod
Morbi aliàs Breves & facilè curabiles, nec ipſi
tollantur, nec removeantur eorum cauſæ, ſed
radices agant, & vel degenerent in alios, priori
pejores, vel fiant Chronici ac diuturni, ipſique tan-
dem ęgrotantes contra Canonem & præter neceſ-
ſitatem moriantur ac pereant, niſi vel *Audacem
fortuna juvet*, vel poſt *Deum*, *Natura*, *morborum
Medicatrix*, errorem ipſa corrigat. Hinc contin-
gere experimur, quod, ſi in Morbis gravioribus
ac periculoſis inſtantis vitæ periculum, vel mor-
tis tandem cauſa, à *Cognatis* & *Adſtantibus* quæ-
ratur; Internarum partium, Hepatis imprimis, Me-
ſenterii, &c. Inflammationem, Gangrænam, &
neſcio quam Viſcerum corruptionem, ſpeciosè
effingere ac mentiri, & inevitabilem adeò mortis
quaſi neceſſitatem; credulis præcipuè mulIercu-
lis, Patheticè ſatis perſuadere ſciant ac ſatagant.
Cùm tamen nullius planè, vel inflammationis,
vel Gangrænę, vel Corruptionis, per totum
morbi decurſum, unquam apparuerit vel ſignum
vel veſtigium; multò minus ex Receptis in Phar-
macopolia miſſis quicquam doceri & remonſtrari
poſſit, quod ad profliganda iſta mala præſcri-
ptum & ordinatum ſit. Et hi ipſi ſunt, qui Mor-
bos, & pericula fingere, non dubitant? Unde
Credulum Vulgus, plerumque autem Divites,
inani metu percellere nonnunquam aggreſſi ſunt,
Apoplexias, Epilepſias, Hydropes, Gangræ-
nas, Viſcerum Corruptiones, alioſque Graviſ-
ſimos Morbos, hominibus imminere, mendaci
planè linguâ præſagientes, à quibus pro præſer-
vationis Conſilio, magna prœmia expectant;
Cùm enim ab imminentibus Periculis ſibi metue-
rent ægrotantes, Auxilium ab his petendum,
aut magno pretio coëmendum, rati ſunt, quos
pro Prophetis ac futurorum Periculorum nunciis
ſuſpexerant: Unde, ſi quando vel leve ſabulum
in Urina conſpectum fuit, mox lapidem, no-
vaculis exſcindendum, ſubeſſe comminiti ſunt,
&c.

Theſis XLV. Sic *Conſultationes* & *Concurrentiæ*
in Caſu difficili & morbis gravioribus, & ſum-
mè periculoſis, cum *Medicis aliis* vel non, vel
rarò admodùm, & non niſi coactè, habentur
& admittuntur; Quia unuſquiſque ſua
adhibere geſtit *Singularia*; Jam verò, cùm
alter alterius *Singularium* Naturam & vires ne-
ſciat, (neſcit autem omninò, quia *Singularia*
ſunt) vel alter ſua recommendare *Singularia*, al-
ter verò Medicamenta convenientia ex *Officinis
Pharmaceuticis* ordinare nititur, animorum ſub-
inde diſſenſus prognaſcitur & æmulatio; Quâ
verò ratione, qua conſcientiâ, & quò tandem
ſucceſſu & eventu talis habeatur *Concurrentia*,
penes *Rationales* quoſvis candidum eſto *judi-
cium*.

Theſ. XLVI. Et ſanè, ut fatear, quod verum
eſt, non video, quomodo *Rationalis Medicus*, ad
Concurrentiam cum alio vocatus, prioris *Singula-
ria* approbare, inque uſum eorundem conſen-
tire poſſit, niſi *Empiricum* agere, ac eventum
Curationis *fortunæ* vel *temeritati* committere ve-
lit? Si enim media ad Curationem neceſſaria
ignoret, quomodo de ejuſdem ſucceſſu & even-
tu certus eſſe poterit?

Theſ. XLVII. Nec levis ſubinde prognaſcitur
Arrogantia; dum enim vident & experiuntur,
hoc vel illud *Singulare* bono interdum adhiberi
ſucceſſu, eò tandem deveniunt, ut morbos om-
nes ſolis & paucis aliquot *Singularibus* curari
poſſe exiſtiment; adeoque ſalutem omnem ipſis
ſolis attribuant; cum tamen, ſi quærantur, ipſi
rationem reddere neſciant, an ex *Artis* præſcri-
pto, an verò *fortunâ*, vel caſu, vel ex *Acciden-
ti*, proceſſerit *Curatio*?

Theſ. XLVIII. *Arrogantia* porrò hæcce parit
Contemtum, peſſimæ matris filium, qui alios pa-
riter invadit & exercet *Medicos*, ac ipſos *Phar-
macopœos* excruciat: *Illos*, dum miſello vulgo
ac credulo nimis popello ſpecioſè ſatis perſua-
dere ſatagunt, quàm citò, quamque jucundè
ſuis *Singularibus* remederi morbis poſſint, quos
Medici alii, *Singularibus* non inſtructi, vel vix,
vel non, niſi longo tempore, potionibus lon-
gis, multoque medicamentorum, ad nauſeam
uſque exhibitorum, uſu curare valeant: *Hos* ve-
rò, dum eorundem vel ignorantiam in re-
bus Pharmaceuticis, vel in præparandis Medi-
camentis negligentiam, vel in taxando avari-
tiam, vel in vendendo ac ſubſtituendo fraudes &
malitiam, & neſcio quot defectus allegare & ac-
cuſare laborant.

Theſis XLIX. Ne verò ſi plura dicerem, *veri-
tas odium pariat*, digito compeſco labellum; hoc
tantùm ſuperaddens, quod & ſumma Rei eſſe,
& impium pariter ac invidum mihi ſemper vi-
ſum fuit, ſcilicet, quod pauciſſimi hactenus de
ſuis *veris* & *Approbatis Singularibus* dictis poſte-
ritati quicquam revelaverint, vel reliquerint;
cùm tamen ſecum reputaſſe debuiſſent, ſe *non ſibi*,
ſed *Reipublicæ* natos eſſe; atque adeò, ſi quid uti-
lis, ſi quid boni commodique, ad publicam *Pro-
ximi ſalutem* à ſe proficiſci ac redundare poſſit,
id ex quodam quaſi *Naturæ debito* exſolvi de-
buiſſe: E quamvis ſciam magnum dici poſtu-
latum, petere communicationem, deſcriptio-
nem, Proceſſum &c. hujus vel illius *Singularis*
dicti, utpote quæ longo labore, ſumptuque in-
terdum non parvo, comparata, & proptereà non
cuilibet ſtatim propalanda, ſed in ſecreto reſer-
vanda eſſe, dicuntur, ut & aliis ſubinde, in Ar-
cana Naturæ penetralia ſcrutandi, ſurrogetur
occaſio; Larvam tamen eſſe hanc excuſationem,
ac latitare utplurimùm aliud quicquam, extra
omnem videtur controverſiam: *Chriſtianam* enim
Charitatem, utpote quæ nos omnes, ut quilibet
talento ſuo ſalutem proximi promoveat, devin-
cire, invicem ſatagit, planè taceo; Nec meum
prorſus facio, quod RENATUS MOREAU In Animadv. ad C. 17. Schol. Saler. notaq p. 415.
hâc de re ſcripſiſſe legitur, dum ait: Rutam con-
tritam naribus, & ori Epilepticorum impoſitam
liberare ægros ac etiam perfectè ſanare, obſer-
vat MICHAEL SAVONAROLA, ſubditq;
*hoc præſidium pro ſecreto, & Singulari tenendum,
quod tamen omnibus propalandum ſit ac revelan-
dum; quoniam talia ſubticere, videtur peccatum in
Spiritum Sanctum.* Ex quibus verbis (ſunt verba
MOREAU) diſcent Chymiſtæ, Agyriæ, Cir-
cula-

culatores Circumforanei, Arcanorũ Tranſcriptores, & quicunque ſe Remedia, Arcana, Secreta, & Singularia, habere profitebuntur, peſſimè agere; non ſolùm, quia ut plurimum falſa pro veris, inepta pro ſinceris, vana pro certis præſidiis, venditant; ſed etiam, quia quæcunque tandem illa ſint, ſubticent, & ægris, & Medicis Dogmaticis, qui pro ſuſpectis ſemper remedia illa ἄλογα, aut ab ἀλόγοις hominibus ſuppeditata, habent.

Sed hoc tantùm cujuslibet Speculationi, Rationi, & Candori perpendendum remitto: Nimirum cùm conſtet, Omnes omninò homines, & præſertim qui literis addicti ſunt, quicquid boni agant, quicquid intendant, & quicquid ingeniorum acumine inveniant, vel invenire ſtudeant, id omne *Famæ*, ac nunquam interituræ Nominis ſui gloriæ gratiâ, vel ſacrâ *Auri* ac *divitiarum* fame, agere; Quæ tandem cauſa ſit, Cur Tot, etiam Clariſſimi Viri, è viventium numero ad plures abeant, qui tamen de ſuis *Singularibus* dictis *ne tantillum* quidem *Poſteritati* relinquant? Tantum autem abeſt, ut ex ſordida quadam Avaritia, *quæ Empiricæ Sectæ Cognata quædam ac Nutrix eſt*, *à Bonis Medicis* id fieri, concedam, ut potiùs vitium hoc alienum planè ab iiſdem eſſe, atque adeò de *Impoſterioribus* tantum dici, exiſtimem, quod dicitur: *Reperti ſunt Complures, qui Experientiolas aliquas, nullis forſan Rationibus innixas, nacti, eaſdem ſtudioſè cuſtodire, celare, velare, ac abſcondere ſtuduerunt; non quò Arti honorem, ſed quò ſibi lucellum aliquod majus compararent, ut, quod ſine ſpeciali eorum conſenſu, voluntate, ac deceptoriæ liberalitatis munificentia, Remedium obtineri non poſſe putabant ægri, præmiis ab ipſis Celatoribus, tanquàm ex Captivitate, reddimerent.*

Raym. Mind. Tl.r Med. c. 9.

Non equidem latet, quod vulgò & verè quidem dicitur; *Neminem eſſe obligatum, Arcana & Singularia in Vulgus propalare*; Item, *Medicamenta Proſtitutione vileſcere*, &c. Reſpondetur enim, aliud eſſe propalare Singularia *in Vulgus*, hoc eſt, illiteratis quibuſvis, & à Medicina alienis, Mulierculis puta, Idiotis, &c. eadem manifeſtare, ac concredere; aliud verò, *Orbi Literato, Medicorumque familiæ*, communicare Eadem; Aliud item eſſe, quod *de Iure*, aliud autem, quod *ex Chriſtianæ Charitatis debito* fieri dicitur: Unde Medicamenta, etiam ſingulariſſima, quæ in Ægrotantium Salutem, & *Artis* Incrementum, aliis communicantur *Medicis*, nec proſtitui, nec proſtitutione vileſcere, dici poſſunt; niſi quis dicat, (quamvis abſurdè dicat) *Artem* noſtram & olim, & à primis ipſius incunabulis, egregiè fuiſſe proſtitutam, & jam dum proſtitui enormiter. Quàm ingenuè enim, & quàm candidè *Primi Artis Parentes* quicquid in imis ſcientiæ & Experientiæ Medicæ habuerunt penetralibus, *Poſteritati* communicaverint, negare non poteſt, niſi qui *Artem* negare ipſam audeat malèvolè: Et quantâ quæſo ipſorum Laude, (ut quicquam tantum de noſtro hocce dicam Seculo) quantoque *Poſteritatis* Commodo, ſua nobis *Inventa*, verè *Singularia*, communicarunt hactenus *Anatomici*, *Venas* puta *Lacteas Meſaraicas*, *Ductum Pancreaticum*, *Glanduloſa Chyli Receptacula*, *Vaſa Lactea Thoracica*, *Vaſa Lymphatica*, *Ductus Salivales*, *Nobilem* item *Sanguinis Circulationem*, & *Singulares circa eandem habitas, eidemque accommodatas Obſervationes*, *Curioſam de Oſſis Cribriformis* uſu ſpeculationem, &c. Sic à *Pathologicis*, & Practicis Celeberrimis, quibus Novi vel rari quicquam obſervare licuit, integras habemus *Morborum Hiſtorias*, *Obſervationes Medicas*, *Caſus Raros*, *Enarrationes*, *Epiſtolas Medicinales*, *Conſilia*, *Conſultationes*, *Annotationes*, *Curationes inſignes*, &c. ità ut Charta deficere videatur, ſi præclara omnium, qui hâc in parte *Artis* Incremento & Bono publico optimè mereri allaborarunt, exprimere deberem nomina. Sic *Exoticorum* Periti ſuam Nobis non ſubticuerunt, *Herbam Tiee*, *Chinam Chinæ*, *Cavee*, *Crapp*, *Terram Catechu*, &c. Quemadmodum nec *Curioſi* alii Inventa ſua, quæ quovis modo ad *Artis* vel *Incrementum*, vel *Ornamentum*, facere viſa ſunt, occultare rati ſunt: Quæ inter inſignis Modernorum *Inſtrumentorum Anatomicorum*, *Chymicorum & Chirurgicorum* apparatus, de *Inventorum* Candore teſtatur ingenuè; ita ut tantum abſit, ut *Ars* Noſtra, ſincerâ Eorum, quorum jam mentio facta eſt, communicatione & propalatione proſtituta eſſe dici queat, ut potiùs inſigne exinde *Incrementum* ſumſiſſe videatur.

Caſpar. Atell. Ioh. Georgi Virſungus. Johan. Pecquetus. Th. Bartholinus. Io-Hornei. Olaus Rudbeckius, Harveus. Guern. Rolfinck. Conr. Vict. Schneider.

Soli verò *Singularium Inventores* plerique *ſua* unà ſecum ſepeliri malunt, quàm ut eorum hæres fiat Poſteritas: Quamvis enim hocce noſtro ſeculo non defuerint *Viri Excellentiſſimi*, quorum ingenuus in bonum Publicum Candor tantus fuit, ut ea, in quibus vel *novi* vel *Singularis* & *Arcani* quicquam longâ experientiâ deprehenderunt, non ſibi ſervarent, ſed in publicam omnium Ægrotantium ſalutem, & nunquam intermorituram eorum memoriam, Literis conſignarent, ac uſui feciſſent publico; *Plurimi* tamen, & præſertim, qui ſuis *Singularibus* nimium quantum fidunt, iiſdemq; omne Curationis punctum præ aliis ſoli abſolvere geſtiunt, *Experimenta* ſua planè ſubticent, adeòque nec *ſibi* de honeſta Nominis exiſtimatione, nec *Arti* de incremento, nec *Proximo* de emolumento, proſpicere laborant.

Ioſ. Quercetanus. Oſw. Crollius. Dan. Sennert. Hadrianus à Myns. Jo. Hart. Angelus Sala. Gv. Rolf. Jo. Schroder. Franc. Joel. Ioh. Zvvelferus &c.

Theſis L. Aliud ergò quicquam latet neceſſe eſt, quod ipſum vel *Invidiam* quandam, vel quendam *pudorem* eſſe, exiſtimo; ſi ex *invidia* ſubticentur *Singularia*, fit iſtud vel reſpectu *Ægrotantis proximi*, vel *Curantis alterius Medici*: Si reſpectu *illius*, impium planè, inhumanum, & *Chriſtiano Medico* indignum eſt, ſubticere, ac ſibi ſervare ea, quæ, ſi vera ſunt, Sanitati, Vitæ, & Summo adeò proximi Bono, proſpicere poſſunt; Idem enim ſi ſuperiorum Seculorum feciſſent Medici, nec aliter *Rei Medicorum* conſuluiſſent *Publicæ*, *per Apollinem Medicum & Æſculapium jurarem*, nec eos, qui *Singularis* quicquam ſubticent, tantum ſcire & habere, unde & ex quo ſua *Singularia* dicta conficere valerent: Si verò reſpectu *hujus* id fiat, ab Eruditis, Dogmaticis & rationalibus *Medicis* aliis, nihil vel parùm curari, auguror, præſertim cùm per *Dei* gratiam, & Clariſſimorum ac de *Republica Medica* & *Proximi ſalute* optimè meritorum *Virorum* ſtudia, & diligentiam, tanta nobis in *Pharmacopoliis* publicis, & Privilegiatis pariter, quàm apud *Claſſicos* Autores quoſvis, ſuggeratur remediorum & Medicamentorum approbatorum copia, ut, quod *ex invidia paucorum Publico* denegatur, *Multorum Candor* utrâque manu liberaliter ſatis nobis porrigat & exhibeat. Et ſi, e. g. idem malum Hypochondriacum, convenientibus appropriatis omnibusque Bonis *Medicis* notis Medicamentis, curatur in *Gallia*, quod per ignota *Singularia* dicta Antihypochondriaca ab uno vel altero dicitur curari in *Germania* quid tum poſtea? Ita, ut *Varandæus*, Regius in *Academia Monſpelienſi* Profeſſor, ſcite ſatis dixiſſe, legatur: *Illa Remedia eſſe optima; quæ, minimè ſint ſecreta & ſingularia, ſed notiſſima, utpote certiori experientiâ confirmata.*

Iur. Hip.

Primi. l. 3. de Vulgi Erroribus c. 12.

Theſ. LI. Cum verò de Chriſtiano, Bono, ac Conſcientioſo *Medico*, talem præſumere & prædicare invidiam, nefas ſit; in alteram potius abirem ſententiam, ſcilicet ex modeſto quodam pudore plerumque ſubticeri *Singularia*; ita enim hujus noſtri præprimis ſeculi genius fert & conditio, ut quemadmodum in aliis plurimis, ſic etiam in *Medicina*, Novitati plus, quàm par eſt, indulgere, nil novi ſit; unde tantus ingeniorum excitatur pruritus tantaque ſingularitas, ut quilibet ferè *Nova* invenire, *Singularia* tractare, *Singularia* præparare, iiſdemq; , niſi omnes, pleraſque tamen Morborum Curationes, perficere geſtiat; ita ut in tantum *Singularia* dicta ſuccreviſſe videantur numerum, ut & Tituli ac Nomina tandem deficere, & integra Pharmacopolia iiſdem, ſi colligantur, impleri poſſe, plus quàm manifeſtum ſit.

Theſis LII. *Pudet* autem omninò pleroſque, ut

de ſuis

de ſuis *Singularibus* dictis quicquam certi proſerant, multò minùs Ingredientia ac præparandi rationem, utendique modum, candidè manifeſtent; Hoc enim factô, emerito utplurimum ſuffunduntur pudore, propriâque confeſſâ turpitudine, ipſi tandem fateri coguntur ipſorum *Singularia*, vel planè eſſe *Vulgaria*, vel *aliorum Inventa*, ab ipſis verò *mutata* quodammodo, *correcta*, inque *aliam* vel *conſiſtentiam*, vel *colorem*, vel *formam* quamcunque, eſſe *redacta*; ſic enim quotidiana experientia teſtatur, quod pleraque, etiam vulgatiſſima non rarò Officinalia, vel per ſe, & prout in *Diſpenſatoriis publicis* præſcribuntur, ac à *Pharmacopœis* noſtris, & ipſorum *miniſtris*, quotidiè diſpenſantur, vel leviter tantùm mutata & correcta, ſub ſpecioſo *Singularium* prætextu & titulo, graſſatim quaſi circumferantur, vendantur, & exhibeantur; quod ipſum PRIMEROSIUS innuiſſe creditur, dum, *Obſervavi*, inquit, *multos aſtutè ſua* (hoc eſt, *Singularia* & *Secreta* dicta) *occultare, ne ſi aliis Medicis innoteſcerent, riſum moverent; Vulgaria enim Remedia, & forsà inepta pro magnis ſecretis à multis prædicantur, quæ nemini revelare volunt, prudenti ſanè conſilio, quia nihil habent, quod Secretum vel Singulare dici debeat.*

Theſis LIII. Et, quod majus eſt, mirari meo quidem loco ſatis nequeo, quod & *Novelli* quidam *Practici*, qui nudiustertius *Medicinam* facere, atque Ægrotantes viſitare inceperunt, hodie ſtatim de ſuis Experimentis & *Singularibus* gloriari audeant; quæ tamen res, ſicut admiratione, juxta ac riſu digna eſt, ita altioris ſanè indaginis, quamvis pauci momenti, eſſe videtur; Judicii enim imbecillitatem an dicam? an arrogantiam? vel ex eô tantùm apparere conſtat, quod, dum Majorum ac Præceptorum ſuorum æmuli fictitiis ac opinativis ſuis *Singularibus* dictis tales ſæpe imponant *Titulos* ac *Nomina*, quæ riſu & cachinno digna ſunt, rem ipſam, virtutem ſcilicet ſui *Singularis*, & operandi rationem, vix ipſi intelligere videantur: Sic e. g. inter alia (integros enim poſſem, niſi partim honoris ergò, partim riſus compeſcendi gratiâ abſtinerem, allegare Catalogos) dicta *Singularia*, datur *Pulvis in Acutis*, *Pulvis in peracutis*; ſed quæ? qualis? quanta? Ergòne *Omnes Morbi Acuti*, & *Peracuti*, unius ejuſdemque erunt generis? Non eſt; cum enim dentur, qui ſunt à *Cauſa frigida*, ut Apoplexia, Catarrhus ſuffocativus, Lethargus &c. in ſenibus; cùm dentur, qui ſunt à *Cauſa calida*, & *totius dicti Subſtantiæ*, ut Febres ardentes, malignæ, cùm & ſine petechiis, &c; cùm dentur, quorum natura in *inflammatione* conſiſtit, ut Phrenitis, Peripneumonia, Pleuritis, &c; qua, quæſo, Methodo indiſcriminatim exhibebitur? qua ratione in morbis, à Cauſis contrariis productis, & quomodo contrariis Indicationibus unicus æquè ſatisfaciet *Pulvis in Acutis, & Peracutis?* non video.

Theſis LIV. Et *hac occaſione*, & *ex tanto* rerum *abuſu*, evenit tandem, ut, quibus nulla unquam facta nec conceſſa eſt *Medicinam* faciendi poteſtas & licentia, indifferenter, impunè, & non ſine ſummâ ſacræ *Artis* ignominiâ, multorumque ægrotantium damno & interitu, Medicos agant, Medicinamque faciant; Ita enim *Pharmacopœi* plerique, *Barbitonſores*, *Balneatores*, ac *Dentifrangibuli* non pauci, *Paſtores Pagani*, *Agyrtæ*, *Circumforaneique* quilibet, *Artem* exercent *Medicam*, *Singularia* effingunt & jactitant, inſigneſque *Artis* noſtræ Doctoribus excitant moleſtias: Idem paſſim facere audent, qui per aliquod temporis intervallum *Chymicorum* Laboratoriis inhæſerunt: hi enim ſtatim, atque vel ignis tantùm gradus moderari, vel unum alterumque proceſſum expedire didicerunt, in mundum univerſum abeunt, *Chymicos* ſe profitentur, ac nil niſi *Singularia*, *Secreta*, & *Arcana*, olent, & ſapiunt; cùm tamen omnis plerumque literaturæ planè expertes ſint, & curioſum non tantum Vulgi genus, ſed *Magnos* interdum etiam *Medicos*, *Magnoſque alios Singularium* & *Arcanorum* amore raptos, egregiè ut plurimum decipere, ſumtuoſoſque proceſſus fugâ non rarò abſolvere ſoleant: Nihilominus tamen *foventur Hi à Magnatibus Impoſtores*, Ray. Mind. Theatr. Med. cap. 9.
ac in Aulis in Hominum perniciem nutriuntur, cumulantur honoribus, præmiis, ampliſque efficiuntur Stipendiis. Et quâ denique *Artis* injuriâ quodvis aliud hominum genus, ut ſunt *Paſtores*, *Laniones*, *quadrati* item *Ruſtici*, *Opiliones*, *Carnifices*, *Vetulæ*, *Sagæ*, *Præcantrices*, *Cingari*, *Harioli*, *Cryſtallantes*, neſcio quæ hominum farrago, falcem non temerè minus, quàm inſolenter, in noſtram meſſem immittat, eſt, quod (*vel hic etiam Loci*) inſigniter doleat *Medicorum* familia, atque ita tàm ſcitè pariter quàm verè cum *Medicina Lugente* exclamare cogatur: *Domus mea domus Medicationis eſt*, Mind. Thr. Med. cap. 4.
Vos autem feciſtis eam Speluncam Latronum: Nam & hæc malè feriatorum hominum turba, illud, ad quod nata & educata eſt, vitæ genus petulanter deſerit, ac *Arti Medicæ* illotas & peſtiferas manus malitioſè admovet, *Aquas deſtillat*, *Simplices*, *Compoſitas*, *Pretioſas*; *Medicamenta varia præparat*; *Singularia*, *Secreta*, *Arcana jactitat*; *ægrotantes viſitat*; *Medicamenta exhibet*; *curat*; *necat*; *enecat*; *mortificat*; Et hæc quidem omnia impunè, & re quaſi optimè geſtâ, & quaſi nullus ampliùs ſuperſit *Magiſtratus*, qui tantam malitiam, fraudes, & ſcelera, ſeverè vindicare aut velit aut valeat. *Impudicum enim hoc Hominum Genus Toti Arti multum faſtidii, tædii, difficultatis, ærumnæ, deſpectus, & odii peperit, cùm* Mind. ibid.
de cogenda magis pecunia, quàm de mortalium ſalute ſolicitum, & emungendis ſolummodò crumenis addictum fuerit, nihil autem reipſa, vel, quod collaudandum foret, parum præſtiterit. Ac neque hoc adeo condolendum forſan exiſteret, niſi, præter ejuſmodi rapinas, tot hominum cædes, ac homicidia Reſpublicæ clamarent; Proh dolor! quot ab Agyrtis his interfecti? quot in extremam pauperiem, ſimul ac corporis calamitatem, acti? quos in florida juventute præmaturæ neci ſunt traditi? Medicinam, in manu inſcii poſitam, eſſe gladium in manu furioſi, quis neſcit? At, quid furioſus? mactabit, non defendet; occidet, non proteget; lædet, non ſanabit. Ita igitur hi, omni arrogantiâ ac faſtu referti, Præceptiones omnes Medicas illudentes, Indicationes, ad curationis viam inſtituendam neceſſarias, negligentes, concurrentium ſymptomatum obſervationes deſpicientes, ætatum, temperaturarum, climatum, anni temporum, ac conſtitutionum, imò & cauſarum prægreſſarum, vix ullam rationem habentes, veſpertilionum more in Medicina involant. Et *revera plaga eſt hæc Hominum, juſti Dei Judicio iis hominibus irrogata, qui ſeſe à Veræ* Medicinæ *Legibus*, *Præceptis*, *Fide ac Experimentis*, *ſubtrahentes*, *hiſce Aucupibus Corpora ſua credunt.*

Theſis LV. Et ſic tandem verum eſſe experimur, quod dicitur: *Dato uno abſurdo, ſequuntur Plura*; Et, ſi *Medici* ipſi in tantos rapiantur *Abuſus*, quid mirum, ſi, ex malo Exemplo idem faciant & alii? ſic enim omnes ruunt ac diſſolvuntur *Bonæ leges*! ſic nullus amplius obſervatur *Medicinalis ordo*! Ita quidem, ut iis etiam nonnunquam in locis, unde abuſus iſtius emendationes expectandæ erant, exlex quilibet ſit, vel eſſe tamen velit; nec ulla extet *Medicinalium Taxa*, nec tot annorum ſpatio habeatur *Pharmacopolior. Viſitatio*, ſed rer. Medicinal. omnium extrema ſuboriatur *confuſio*!

Theſis LVI. Quam tamen Morum & Geniorum Dyſcraſiam, eaſque, quæ exinde promanare aſſolent, inconvenientias & exorbitantias, maximè deteſtantur & abhorrent, quibus *Proximi Salus*, *Poſteritatis amor*, & *Bonum publicum* cordi magis eſt, quàm ut ipſos purum putum, & ſordidum iſtud *Privatum Commodum* occæcare planè valeat, atque adeò unanimi voto mecum vovent, ut in priſtinum reſtituatur *Ars*; *Tandem*

Sic Pudor, & tandem Veri Reſpectus & Æqui!

Et hæc ſunt, quæ de *Singularibus* dictis dicere conſtitui. Quæcunque autem de moderno *iſtorum* pariter, quàm *Nobiliſſimæ Chymiæ*

Abuſu

CAPUT I.

Hiſtoriam Doloris Hypochondriaci recenſet.

§. I.

SI quæ alia totius corporis regio, utique tertius venter, abdomen qui vocatur Anatomicis, variis ac frequentiſſimis *cruciatur doloribus*. Inter plurimas autem, quas hic includit partes, primariò *inteſtina* doloroſè affliguntur, in morbo ſcilicet iliaco, dyſenteria, teneſmo, dolore lumbari, colica, paſſionibus Mulierum hyſtericis, doloribus in & poſt partum, doloribus ſcorbuticis, convulſivis, nephriticis, aliiſque ſimilibus. Cauſas frequentiæ horum dolorum inquirentes principem locum tenere videmus confluentiam ſucci bilioſi ſalino volat. oleoſi, & ſucci pancreatici ſalino acidi, cum chylo, ejuſque relicto inteſtina incruſtante muco; nam ex horum ſub finem duodeni concurſu non poteſt non à particularum imprimis ſalinarum, hos liquores componentium diverſimodâ conſtitutione, inſignis oriri agitatio & efferveſcentia, quæ in ſanis quidem blandè ac ſine omni moleſtia peragitur, in ſtatu verò morboſo hæc ipſa ſæpiùs augetur, ſubinde etiam inſigniter depravatur, quando videlicet vel chylus in ventriculo non benè coctus contumaciter ſpernit *Imperium Triumvirale*, (ut hoc nomine ſuccum bilioſum, pancreaticum & pituitam inteſtinalem indigitare cum SYLVIO liceat,) vel etiam, quando horum unus alteri prædominari ſtudet, vel ex læſa conſtitutione vitioſè cum altero efferveſcit, hinc enim illæ lancinationes, diſtenſiones, tormina, frigora, æſtus, ſimileſque moleſtiæ, modò vagæ, modò fixæ, in abdomine oriuntur, de quibus ægrotantes acerbè ut plurimum conqueri ſolent. Altera ab hac cauſa eſt frequentia flatuum, vitioſæ efferveſcentiæ pernicioſa proles, quibus dum à pituitoſa inteſtinorum diluta cruſta, ſimiliter ac à præcipitatis partibus debito terreſtrioribus, fæculentioribus, viſcolioribus, via intercluditur, fit ut inteſtina diſtendantur vehementiùs, & quaſi violenter divellantur cum acerbo patientium cruciatu. Accedunt his tertio loco nervei funiculi, inteſtina frequenter cingentes, ex inſignioribus ac mirabilibus eorum in meſenterio plexibus, ut ad alias abdominis partes, ita ſpecialiter ad inteſtina diſtribuit, à quibus, ſive per eſſentiam irritatis, ſive per conſenſum cum aliis corporis partibus affectis, varii ſpaſmodici, convulſivi, ac acerbiſſimi dolores, modò in unâ abdominis parte ſeparatim, modò verò conjunctim in omnibus ferè ſimul excitantur.

§. 2. Hos inter dolores, ſi quis alius, acerbus, contumax & ſæpe recurrens, eſt iſte dolor abdominis, qui percipitur ſub hypochondrio ſiniſtro, & quem ad imitationem Clariſſ. SYLVII *lib. 1. Prax. cap. 14. §. 6. Hypochondriacum* vocabimus. Percipitur ſcilicet dolor graviſſimè lancinans & pungens, interdum ſimul diſtendens & vehementer vellicans, fixus ſub hypochondrio ſiniſtro, & tam cavitatem illam, quam ibidem coſtæ ſpuriæ efformant, occupans, *quàm ſe etiam* interdum latiùs extendens, ac partem illam molliorem lumbis contermінam obſidens, intumeſcentia ſæpiùs ibi locorum manifeſtè apparet, nunc mollis & compreſſioni cedens, nunc verò tactui pertinaciùs reſiſtens. Graviùs utplurimum urget dolor, dum ægri ſupini jacent, uti & dum inſpirant; tunc enim punctiones atrociores percipere ſe conqueruntur: admotâ verò manu regioni dolenti, hâcque compreſſâ, remiſſio doloris & quoddam levamen percipitur: reſpiratio adeſt ſimul difficilis, non tantùm ob punctiones tunc perceptas, ſed quod inſpirando thoracem ſufficienter diſtendere nequeant, quin impedimentum aliquod in hypochondriis, mediaque regione epigaſtricâ, ſe opponere videatur. Præthereà appetitus ferè ſemper ſimul eſt proſtratus, ſupervenientibus interdum, ſi atrocior fuerit dolor, vomitibus contumacibus tàm ingeſtorum quàm liquaminum flaveſcentium, viridium, viſcidorum, craſſorum, tenuium &c, ſub quo vomendi conatu ægri miſerabiliter de dolorum exacerbatione conqueruntur. Denique alvus utplurimum eſt obſtructa, rariùs naturaliter fluida, rariſſimè nimis laxa, urgetque ſimul flatuum copia, quorum excretione levamen aliquod, ſed parvum, nec diu durans, percipiunt ægri. His interdum accedunt, & vel potiſſimùm in ſexu ſequiori, dolores totum abdomen occupantes, & ad genitalia excurrentes, qui parturientium dolores ferè imitantur; hinc ad lumbos dorſumque reflexi tandem diſparent, ſucceſſivè denuò recurrentes. Clyſmata injecta, & primariò quidem ex emollientibus, & abſtergentibus, hinc & Carminantibus, malum levare ſolent. Similiter quoque remedia externa ex oleis deſtillatis penetrantibus, aromaticis, regioni abdominis ſtomachali, ſive ſcrobiculo cordis, ut vocant, item hypochondrio ſiniſtro, & ubi totum abdomen occupatur, umbilici orbitæ ſucceſſivè illita conducunt. Interiùs verò egregium uſum habent blandè laxantia & viſcida abſtergentia, nec non aromatica, item ſemina & radices, ſapore nonnihil acri, ac odore ſuavi pollentes. In genere verò omnia ſalia volatilia, partibus oleoſis & ſpirituoſis attemperata, item opiata addita, magnarum hîc virium eſſe, experientia docet.

§. 3. Adſtantes, ubi audiunt ægrorum querelas, ſubitò *Lienis* & affectum & culpam incuſant: His pleno ore aſſentiuntur ipſi ægri, *lienis* peſſimum viſcus execrantes, quin non raro ipſi Medici aut falsâ opinione ſeducti, aut ut auram plebeculæ captent, ſimiliter morbum *lienis* vocant, *Germ. die Miltz Beſchwerung.* Applicantur ob id emplaſtra ſplenetica uſitata, de ammoniaco, de cicuta, meliloto, mucilagine ſemin. pſyllii, &c. fiuntq; inunctiones cum oleis capparũ, oleo & extracto nicotianæ, oleo amygdalatũ, oleo irino, lil. albor., nardino, tamariſcino, juniper., laterino, rutac., anethino, quæ diutiùs continuata, tandem non ſine fructu ſunt. Aſſumuntur etiam per os uſitatè Spiritus cochlear., naſturt., aquæ & eſſent. ſpleneticæ, eſſent. ſplenis bovis, eſſent. fumariæ compoſ., Tincturæ, eſſent., flor., croci, & ſalia Martialia, ſaccharum Saturni, remedia ex tartaro parata, ſimiliaque, quibus & aperiatur obſtructus *lien*, & diſſolvatur ejuſdem infarctus, ut humoribus liber exitus concedatur, indeque illi dolores ſopiantur.

CAPUT II.

Subjectum Doloris Hypochondriaci declarat.

§ I.

SPlenis viſcus uſitatè incuſari, ex dictis non minùs, quàm quotidianis vulgi querelis, patet: Nos tamen adæquatum affectus hujus Subjectum eſſe dicimus *inteſtina ſub hypochondrio ſiniſtro deliteſcentia*, *tam tenuia*, *quàm primariò craſſa*, & ex his quidem frequentiùs inteſtini *coli iſtam partem*, *quæ hypochondrium ſiniſtrum occupat*, & ubi colon ex ampliori cavitate arctiùs nonnihil conſtringitur, ut optimè obſervavit C. BAUHINUS, ſimulque angulari figurâ curvatum ad renem ſiniſtrum deſcendit: Eſt enim hic locus aptiſſimus, in quo aut ſcybala indurata hærere, aut mucilagines acidæ ſtagnare, aut flatuum impetus cohiberi, retrudi, ac retroflecti poſſit; Ex quibus quid aliud, quàm dolorum varii cruciatus, lancinationes, roſiones, punctiones, diſtenſiones, ſubnaſci poſſunt? teſte HILDANO *Cent. 5. Obſ. 58. ubi ita habet: Cum excrementa, in ſuperiori & capaciſſima inteſtini coli parte, in globos magnos, prout capacitas ferebat, indurata, à flatu verſus hanc anguſtiam magna cum violentia pellantur, acidit, ut non niſi ſummo cum dolore permeare poſſint.* Ex inteſtinis verò tenuibus, *eam jejuni partem*, *quæ à lumbis liberiùs in hypochondrium ſiniſtrum aſſurgit*, *ibique incurvatur*, ſimili dolore interdum quoque, ſed ſecundariò tantum, affici, omninò cum SYLVIO aſſerimus: Vid. SYLVIUS *in Prax. p. 147:* utut rariùs hoc ipſum contingere ſoleat.

§. 2. Quod ſi exactè conſideremus, quæ circa tales ægros eveniunt, vel ſponte aſſerti noſtri veritas ſe manifeſtat: Situs enim doloris exactè ad *coli* ſitum & conformationem ibidem locorum ſe conformat, deſcendens ſubinde deorſum nonnihil ad renem uſque ſiniſtrum, aut extendens ſe ſub coſtis nothis, non parum verſus hypochondrium dextrum: Imò evenit interdum, ut ſimilis dolor, qui antè erat in hypochondrio dextro, *ſucceſſivè transferatur ad ſiniſtrum*, ibiquè fixâ ſede firmatâ atrociùs affligat: Unde etiam eſt, quod Clyſmata tam potenter ferant opem, præſentaneumque interdum ſint remedium, quod & contactus & virtus eorum huc imprimis pertingat. Accedit, quod quò contumacior eſt alvus, eò dolor ſit atrocior, & quò illa fluidior, eò hic remiſſior: Item quod

excre-

excretio flatuum malum levet, quos ex *liene* proficiſci quis aſſerat? quin hi ipſi potiùs nullibi magis *quàm in Inteſtinis*, ſpecialiter verò in *colo*, ſtabulantur. E contrà *lien* ratione ſitus, qui eſt ſub coſtis, ita ut ultimam harum infimo ſuo extremo vix ac ne vix quidem contingat, tumorem vel viſibilem oculis offerre, vel manu palpabilem tactui repræſentare nullo modo poteſt; id quod tamen veterum volunt aſſerta: niſi forſan *laxata admodum vel rupta ſint vincula*, quibus diaphragmati, omento, ventriculo, locisque vicinis annectitur; quale exemplum *in Obſ.* 3. M. BOGDANI *affixis Cultro Anatomico* LYSERI protlat; *vel ab humore in eo ſtagnante* in immenſam molem aſſurgat, de quo *vid.* MALPIGHIUS *de ſtructura & uſu viſcerum, ubi de liene*; vel etiam *ipſum lienis parenchyma*, modò texturam hanc membranoſam ita appellare fas ſit, enormiter excreſcat, obſervante BARTHOLINO *C.* 1. *Ep.* 62. *p.* 254. & *C.* 4. *Ep.* 13 & HORSTIO *Inſtit.* Med. *Diſp.* 3. *Coroll.* 1. *p.* 131. nec non VESALIO *l.* 5. *de Corp Hum. fabrica c.* 9. Quæ omnia tamen rariſſimè fiunt, cum *dolor hypochondriacus* ſit frequentiſſimus; & poſito illa adeſſe, talia ſymptomata, qualia hypochondrio ſiniſtro dolentes habent, non inferunt, de quo infrà. Præterea ratione parenchymatis adeò adeò inflari nequit *lien*, ut in ſiniſtro hypochondrio extuberet, & admotâ manu cum murmure tumor intùs occultetur: id quod ſoli *colo* ibi locorum proprium: Nam *ſplenis* parenchyma, adeò ineptum eſt extenſioni à flatibus, ut etiam niſi magnâ vi in exempto exſiccatoque fieri poſſit. Omnes itaque *ſplenis* dictas inflationes, potiùs flatuum aut in *jejuno*, aut potiſſimum in *colo ſub hypochondrio ſiniſtro* coacervationes, dixerim. Exemplum ſit inflatio iſta ſplenis, quæ eſt apud FORESTUM *l.* 20. *Obſ.* 4. *p. m.* 276, quam in *colo* fuiſſe cæcus ſit, qui non apertè videat. Propterea namque etiam evenit in tali *hypochondrii dolore*, quod manus loco dolenti cum forti compreſſione admota, quatenus flatuum agmina disjiciuntur, dolorificæ diſtenſionis, lancinationiſque, levamentum adferat.

§. 3. Sed ne ſolis ſpeculationibus indulgere videamur, vel obſervationes Practicę idem oculariter teſtantur: vid. SALMUTH *Cent.* 1 *Obſ.* 24. Quæ *obſervatio luculentiſſima eſt* ad confirmandam noſtram hypotheſin, ſcybalis per ſeſquiannum in *colo* retentis, affectum & dolorem vulgò habitum *ſpleneticum*, exactiſſimè cum omnibus ſymptomatibus inferentibus. Cui ſimile, ſed magis adhuc ſtupendum, infarctus talis per ſexennium continuati, pro ſcirrho contumaci habiti, exemplum recenſet FERNELIUS *l. VI. de partib. morb. & ſympt. c.* 9. Nec minus eleganter noſtram opinionem illuſtrat *Obſ.* 38. *in Cent.* I. HILDANI. Quibus adjungatur obſervatu digniſſimus affectus & cura, relata *à* SILV. *Prax. c.* 14 *p.* 168. Pertinet etiam huc *caſus* 36. *Cent.* I GABELCHOVERI, quem ſplenis dolorem, *colicam hypochondriacam* fuiſſe, curatio ejus teſtatur Vix dubito, quin & *Obſ.* 21. PANAROLLI *Pent.* 2. huic albo inſcribam, ſcilicet, quia mucilaginoſæ ſordes à juſculo cum ſpir vitrioli attenuatæ ſolutæque fuerunt, unde tranſitu per anum reperto, *ſpleneticus* putatus liberatus fuit. Hinc cautè monent omnes Practici, cavendum, ne *dolor hypochondrii ſiniſtri*, cum *colore lienis* confundatur *Videſis* HILDANUM *cit loco &* FORESTUM *l.* 20. *Obſ.* 2. *Schol. p.* 275., quo loco libenter concedit, *dolorem colicum* diſtendentem acutum & interdum mobilem, *dolorem* verò *lienis* gravativum, tantùm eſſe. Reliqui Practici, ubi ad diagnoſin doloris ex vitio & affectu *lienis* perveniunt, potiùs alia ſigna adducunt, quibus is affectus cognoſci debeat, quàm ut proprium *ſplenis* dolorem monſtrare poſſint: Et tamen hæ ipſæ notæ, quibus *ſplenem* laborantem exprimere conantur, de gravitate videlicet in hypochondrio ſiniſtro, de dolore à longa ambulatione, equitatione, aliovè vehementi exercitio, de appetitu proſtrato, fluxu hæmorrhoidum ablato, ſpiritus difficultate, mœſtitiâ, ſomniis turbulentis, de utilitate ſupervenientis diarrhœæ, dyſenteriæ, humorumque acidorum vomitu; item quas de colore cutis atro, excretis nigris, rugitu & murmure in ſiniſtro hypochondrio referunt, ea omnia partim *Colo & inteſtinis affectis* vel maximè convenire dicimus, partim verò antiquam iſtam GALENI & AVICENNÆ Doctrinam ſapiunt, & falſæ ac præconceptæ illi opinioni de officio *Lienis* circa humorem melancholicum ſuperſtructa ſunt. Nimirû *Lienem* ex hepate per vas venoſum attrahere craſſum ac limoſum ſuccum, ipſis vocatum Melancholicum, illum alterare, ac ex ipſo conveniens ſibi alimentum elaborare, reliquo inutili ad Ventriculum per vas breve amandato: Quod ſi jam eveniat, addunt, ut tranſitus hic denegetur; excrementum hoc, in totum corpus redundans, *id ipſum neceſſariò inquinat*, varioſque morbos, imprimis verò icterum nigrum, ſcorbutum, affectionem hypochondriacam inducit, ſimili modo ac ex obſtructione veſiculæ felleæ icterus flavus generetur. Quorum tamen omnium explicatio ex aliis longè fontibus haurienda.

§. 4. Res ut pateat ulteriùs, conſideremus ſaltem dolorem iſtum punctorium hypochondrii ſiniſtri, qui poſt vehementiores corporis motus & exercitia accidere ſolet, & in ſpecie poſt equitationem torquet, uno ore *das Miltzſtechen* vocatus; unde etiam natum vulgare illud dogma, eximi poſſe aut ſaltem debere curſoribus *Lienem*, ut citra punctorias has moleſtias citatiori curſu pergere poſſint, de quo conſulatur Cl. MOEBIUS *in fundament. phyſiolog.* Verùm hunc dolorem non eſſe *Splenicum*, ipſe SENNERTUS, qui tamen aliàs ex hypotheſi vulgari *lieni* ejuſque dolori multum adhuc tribuit *l.* 3. *prax. p.* 498. libenter fatetur. In eo tamen à noſtra opinione declinat, quod Peritonęo illum acceptum ferat, cùm potiori jure *inteſtinis ibidem locorum arctatis*, & in ſpecie *Colo*, ejuſque anguſtiori peripheriæ in curvatura ſit adſcribendus. Unde etiam eſt, quod poſt paſtum crebriùs aſſurgat talis dolor, quando ſcilicet & copioſiores flatus ex alimentorum recenti aſſumptione & diſtributione inteſtina diſtendunt, & colon à vicino ventriculi fundo magis comprimitur, & anguſtatur: ita & impreſſio digitorum in locum puncturæ, aut fortior manus applicatio dolorem ſopit, quatenus flatuum impętum retrudit ac retroflectit, quorum emiſſione dolor ſenſibiliter levatur; id quod ex *liene*, quomodo deduci poſſit, non video. Præterea dolores hujuſmodi eis in ſpecie graviores incumbunt, qui affectione hypochondriacâ laborant, ac indè, largiori flatuum ditati ſunt proventu. Dum ergo per motum & exercitium in concalefactis inteſtinis flatus impetuoſiore turgeſcentiâ vagantur, ſub hypochondrio ſiniſtro, ex quacunque cauſa hærent, dolorum iſtorum punctoriorum cauſæ exiſtunt.

§. 5. *Inteſtinorum* ſi conſideramus ſubſtantiam, doloribus acutis concipiendis aptiſſimam; (ſicut reverà, quàm acuti ſint & torquentes, tantùm non quotidiè experimur;) è contrà verò *Lienis* parenchyma quàm his ipſis ſit ineptum, magis magiſque noſtra confirmatur opinio. Eſt enim totum *lienis* corpus membranarum congeries, in Cellulas & concamerationes efformata ſeu diſtincta, quæ apum veluti favos aptè repræſentant. In his cellulis copioſiſſimæ & ferè innumeræ ſunt glandulæ ovales, coloris albi, racematim, tanquam uvæ botrus, invicem contextæ, cùm ſeptem vel octo ſingulus quique botrus conglobetur: Has inter ſparguntur arteriarum & venarum capreoli, quibus intertexuntur fibræ copioſæ, cum numeroſa ramulorum ſeu fibrillarum ſobole, prognatæ ab interiori membrana *Lienis*, ſive à capſula ejuſdem ad robur mollioris ſubſtantiæ, ſive ut ſint tanquam trabes pro firmandis parietibus vaſorum ſanguineorum & nervoſorum ac cellularum. Hanc *Lienis* ſtructuram, hactenus omnium Anatomicorum ſedulitatem eludentem, (HOFFMANNUS enim & alii parenchymatoſam carnem appellant, HIGHMORUS verò concretum ſanguinem vocat; omneſque Anatomici uno conſenſu ſanguinem coagrumatum circa fibras nerveas pronuntiarunt; decepti, quòd vel leviſſimâ cultelli admotione arteriarum & venarum quaſi filamenta ſanguinem pro ſupplemento ſpatiolorum, quæ ſunt inter glandulas illas, effundant; ac ſic denſam caliginem oculis offundant,) uti primus luſtravit MALPIGHIUS, ita & idem ad abſconditas ſymptomatum hujus viſceris cauſas faciliùs penetrare potuit: Nimirum vel à copioſo humorum per arterias nervoſque affluxu ad glandulas has, vel vitio vaſis afferentis, vel appulſæ materiæ energiâ, *Lienem* interdum laxum, & utplurimum amplum reddi, continuato nihilominus perpetuo ſanguinis affluxu in tumore jam facto. His ita trutinatis dolorem *pulſatorium* ex ſanguinis arterioſi motu, aut *gravativum* ex parenchymate ejus, variis excrementis infarcto, aut *teſte Bartholino cent.* 4. *Ep.* 14. ultra molem naturalem excreſcente, ipſis libenter concedimus: imò, ut largiores ſimus, & *tenſivum* quendam, obſcurum tamen dolorem, ex diſtenſione ejus membranæ, tandem largimur: ſed acutum, pungentem, lacerantem, terebrantem, & tam atrociter torquentem dolorem ut inferat parenchyma ejus minùs ſenſile, & cujus ſtructura huic omninò repugnat, nulli admittimus: quin hos ſoli *Colo*, & aliquando *Inteſtino tenui* ibidem loco-

rum

rum incluſo, conſtanter adſcribamus; Nam & duri tumores & ſcirrhi *Lienem* infeſtant, qui tamen, citra ullam inſigniorem moleſtiam, ſæpè etiam inſenſibiliter ſuccreſcere ſolent, pluresque ad annos circumferuntur.

§. 6. Dolenda intereà eſt *Lienis* conditio, cujus ſtructura & uſus legitimus, uti hactenus planè ſtetit incognitus, ne dicam neglectus; ita nihilominus tot malorum morborumque à vulgo ignaro habetur ſentina, ut tantùm non relegare illud & exterminare ex Republica microcoſmica, volupe ducant. Sed innocentiam ejus egregiè defendunt SYLVIUS *Diſp. de uſu Lienis*, ob id à quibuſdam malevolis titulum Patroni *Lienis* adeptus, item CONRINGIUS *hiſt. de Gener. & Uſu ſangv.* Nam neque icteri ſcorbuti, neque mali Hypochondriaci, neque nigri fomes & focus eſt *Lien* obſtructus, vel alio modo vitiatus; nec magis quartanæ cubile eſt *Splen*, quàm Tertianæ Hepar. Et poſito, quod *Emplaſtrum* HELMONTII *de febr. p. 776. ſplenis* regioni appoſitum centenas Quartanas tutò perſanarit; nihilominus tamen hoc ipſum non magis ſedem eſſe ejus in *ſplene* probat, quàm quod *Emplaſtrum febrile B. D.* MICHAELIS *ex* fuligine, tereb. camph., &c., quo carpis manuum applicato, in ſene decrepito aliquando eandem Quartanam curavit, (non ſecus ac ſimilia externa ſæpiùs mirabiles edunt effectus) probare deberet, eandem aliaſvé intermittentes reſidere in carpis manuum. Plura alia HELMONTII *de Splene lepidè aſſerta*, tam quoad jus duumviratus, quàm quoad ſomni vigiliarùmque radicem, nec non vim genitalem ex eo derivatam, ſufficienter infringit canis ſine *ſplene* optimè ſe habens, & omnes actiones, quà vitales quà animales & genitales, alacriter obiens. Neque tamen hæc ita accepta volumus, ac ſi in totum *Lienis* morbos negaremus, ac univerſaliter omnes ejus obſtructiones rejiceremus; nam inquiſitiva Anatomicorum manus plus ſatis eaſdem ad ſcirrhoſam lapideamque duritiem impactas, nobis detexit; ſed hoc tantùm urgemus: I. Sæpius incuſari *Lienem* ejuſque parenchyma, tanquam obſtructum & infarctum in morbis Chronicis, imprimis verò affectibus appellatis melancholicis, ut ut id ſolâ præconceptâ opinione, ſine ratione manifeſta, ſine ſigno ſaltem probabili adſtruatur, quod confirmat experientia, Cl. SYLVI, qui *Diſp. de Liene* teſtatur, ſe in cadaveribus longè ultrà 100. diſſectis, & ex his plurimis per omnem vitam Malo Hypochondriaco, melancholiâ, &c. laborantibus, imò ob illam extinctis, ſemper ſatis ſanum ac floridum obſervâſſe hoc viſcus, nunquam verò inflatum, induratum, vel obſtructum. 2. Tumores, ſcirrhos, & infarctus hujus viſceris, qui non rarò in morbis Chronicis deprehenduntur, & quidem ſpecialiter in Quartana, non tam radices eſſe horum morborum, aut fomites, quàm producta morboſa illis inveteratis ſupervenientia, ac ex vitio primæ digeſtionis orta; ſimili modo ac calculus productum eſt morboſum, ex certa iſta ametria ſalium, quâ eadem ſe facilè coagulant, ipſe verò morbus eſt lithiaſis: adeóque hi *Lienis* tumores, obſtructionesque, effectus potiùs morboſi erunt quàm cauſæ radicales.

CAPUT III.

Cauſa Doloris Hypochondriaci materiales & formales ſcrutatur.

CAuſarum dum ſtudemus evolutioni, has melioris doctrinæ gratiâ in proximas & remotas, ex rebus non naturalibus deſumptas, dividemus. Inter proximas I. ſe offerunt ſcybala ſeu *fæces alvinæ induratæ*: Id quod fit 1. dum vel à diuturna retentione *exſiccantur*, quatenus aliæ fluidæ chyloſæ partes à venis lacteis abſorbentur, & forſan aliæ tenuiores, agiliores & volatiliores perpetuò per poros cutis tranſpirant, unde partes craſſiores & terreſtriores ſuo vehiculo deſtitutæ, magis concentrantur & compinguntur, ac ob molem ſuam neque motu illo periſtaltico, neque compreſſione à partibus vicinis, promoveri queunt: Tale exemplum eſt in SALMUTH *C. 1. Obſ.* 24, quando *per ſeſquiannum ſcybala fuiſſe retenta* dicit; item in *Cent. 3. obſ. 45.* Id quod etiam accidere poteſt a ſudore copioſo, vel ab exercitio vehementi, &c: 2. Dum à coagulatione nimia *indurantur*: id quod imprimis accidit aut vitio ſiccorum ſub finem duodeni miſcendorum, (quod GRAFIUS ſucci pancreatici vitioſæ aciditati ac auſteritati adſcribit,) aut aſſumptorum, quando hæc duriora, viſcoſiora, ac in ventriculo non benè cocta, neque in inteſtinis cùm bile & ſucco pancreatico ſatis permiſta fuerint. Ex his enim & ſimilibus cauſis ſcybala prædicta facilè ſubſiſtunt in cellulis *Coli*, in ſpecie tamen *ubi ſub hypochondrio ſiniſtro anguſtatur & incurvatur*, ac adeò dolores, & ſæpius duritiem tactui reſiſtentem, inferunt. Teſte, præter *Obſ.* SALMUTH ſuprà allegatam, SCHENCKO *in obſ. lib. 3.* ubi plura adducit ſimilia exempla: Quo ſimul facere videntur *Colicæ* aureæ ex nummis aureis deglutitis obſervatæ à BARTHOLINO *Cent. 3. Ep. 69.* BORELLO *Cent. 2. Obſ. 77. pag. 94.* nec non *C. 4. Obſ. 25.*

§. 2. Poſt ſcybala ſeſe offerunt ſordes mucilaginoſæ & viſcidæ, eæ ſcilicet, quas vulgò *pituitam vitream* nominant: Paracelſus verò in ſenſu latiori *Tartarum fæcalem* & mucilaginoſum, quod ſucco illi, quin in vino circa doliorum parietes concreſcit, quodammodò ſimilis, & acidum ſubtile, coagulans fæces, ejus ſit primordium, appellitat. Producuntur autem hæ ſordes in nimia copia modò *ab alimentis difficulter digeſtibilibus*, viſcidis &c., de quibus *inferius dicendi erit occaſio*; modò à *fermento ſtomachico deficiente* in digeſtionis negotio, & loco chyli volatilis ſalſi liquamen viſcidum tenax mucilaginoſum, & ut plurimum vitioſè acidum, producente; interdum etiam *ex inertia ſeu deficiente acrimonia* ſucci pancreatici & bilioſi, non abſtergentium nec reſolventium mucum inteſtinorum ſuperfluum. Ab his & ſimilibus cauſis paſta craſſa, viſcida ac tenax, ſæpiùs acida & pontica, generatur, ventriculi & primariò inteſtinorum lateribus agglutinanda & infarcienda; teſte SALMUTH *Cent. 5. obſ. 5. obſ. 787*, *Vidit Dn. Peucerus in Italo quodam, Colica conſumpto diſſectoque, totum Colon pituitâ obductum, relicto ſaltem foramine digiti craſſitie.* Huic proximè accedit, quod refert SENNERTUS *lib. 3. Prax. de* Cl. LIPSIO: *hunc ſcilicèt aliquando materiam adeò lentam & tenacem, paulatim in tota inteſtinali fiſtula à vita ſedentaria ac in ſtudiis contabeſcente, coacervatam, ejuſque figuram retinentem, per alvum rejeciſſe, ut ſe omnia inteſtina effundis ſe putarit.* Affinis his eſt locus ille FERNELII *ſuprà allegatus*, ubi *Coli ex toto à pituita infarcti* legitur exemplum. Hæc pituita, ſi ſimul, id quod ut plurimum contingit, vitioſo acore, ſive ex ſtomachi errore, ſive ex ſucci pancreatici vitioſo acore, omnibus partibus membranoſis hoſtili, inquinata, ac in *Colo ſub hypochondrio ſiniſtro* collecta fuerit, fixum continuò lancinantem, & quaſi aculeus pars perforaretur, atrociter pungentem, apto vocabulo terebrantem appellatum, dolorem infert.

§. 3. Frequentes denique dolorum vulgò dictorum *ſplenicorum* cauſæ flatus, ſub hypochondrio ſiniſtro incluſi. Hi ipſi non à calore, neque à frigore, ut Veteres voluere, & in quam mentem loquitur FORESTUS *lib. XX. obſ. IV. in ſchol. Generatur igitur igitur flatulentia, teſte Aëtio, ex frigiditate membrorum eandem producentium: & cit. loc. addit: aromatica propinare nolui, ne materia illa frigida in flatus diſſolveretur*; Sed per vitioſam generantur fermentationem, probante id KERGERO *tr. de ferment. 3. cap. 4. p. 223.* prædominante in hac vitioſo ac præternaturaliter acido, idque ſæpiſſimè in ſubjecta materia viſcida. Generari dixi flatus per fermentationis modum, ita ut reverà non inexiſtant aſſumptis, ſed de novo producantur ex eiſdem, ſive in ſtomacho ſive in inteſtinis hoc fiat; Non ſecus ac ex muſto fermentante eructatur Gas copioſum flatulentum quod anteà in eo non erat, ſed per fermentationis demum modum excitatur. Hinc eſt, quod hypochondriaci ex quibuſcunque ferè aſſumptis copioſos generent flatus; cum contrà robuſtus ſtomachus vulgò flatulenta dicta citra eorum proventum poteſtate ſui fermenti digerat. De quo *vid.* accuratiùs HELMONTIUS *tr. de flatibus*. Sunt nempè flatus novum quoddam ens ſpirituoſum, ſpiritus ſcilicet ſylveſtres incoërcibiles & non coagulabiles, quos ex defectu Etymi, nomine *Gas* appellat HELMONTIUS *in ſuis ſcriptis*, & quos neque præciſè ſalinæ, neque ſulphureæ naturæ eſſe, ſed ex utriuſque actione aliquod emanans tertium, aptè aſſerit BECHERUS *Phyſ. ſubterr. l. 1. ſ. 5. cap. 2.* Hi ergo flatus impetuoſiùs per amplitudines *Coli* delati, impingunt in lateris ſiniſtri eâ parte, quâ id incurvatur ac anguſtatur, unde in ſe coacti cum murmure & borborygmis non rarò ſenſibilibus retro flectuntur, & moleſtum diſtenſionis lacerationiſque ſenſum inferunt, tunc imprimis, quando reſpirationis actione diaphragma deorſum pulſum, *Colon* ibidem ſubſtratum premit, ac ita flatus in anguſtum ſpatium cogit; unde non rarò tumor elevatur, qui affectione hypochondriacâ laborantibus

tibus

reret, in ſectjone colicis cruciatibus enecati deprehendit totum *Colon* à flatibus immenſum diſtenſum, ſub inſertionem verò in inteſtinum rectum, ubi ſimili modo ac mediâ ſui parte ſub hypochondrio ſiniſtro in gyros contorquetur, adeo coarctatum, ut nil magis viſum fuerit, quàm planè ibi coaluiſſe; ipſe verò defunctus per quatuordecim dies ſæviſſimis torminibus cum ſonitu ac fragore ſæpiùs horrendo dilaceratus fuerat.

§. 9. Quod ſi ſpaſmi hi inteſtinales frequentiùs incurrentes per, nervulos eorum ad plexus communes in meſenterio deriventur, ex his ipſis contracturæ iſtæ ſpaſmodicæ in alias quoque vicinas partes ex iiſdem plexibus nervos accipientes (nam vix in infimo ventre datur pars præter diaphragma, quæ non de iis nervos participet) contorquentur, unde totum abdomen excruciantes dolores ex vago & inordinato hoc ſpirituum motu occupant; quare & vomitus pertinaciores ſubindè ſuperveniunt, quin & in mulieribus ſimiles cruciatus, ac ſi fœtus enitendus foret, inferuntur. Id quod clarius patet, modò conſideremus Colicam Nephriticam, ſeu iſtos abdominis dolores ac vomitus ſæpe crudeles, qui calculo Renum tortori ſuperveniunt; nam & hi ipſi non niſi per tales ſpaſmos, à renum nervulis meſenterii plexibus communicatos, & hinc ad inteſtina & ſtomachum vibratos, ibique convulſivos tales dolores inferentes, producuntur.

C A P U T IV.

Signa Diagnoſtica & Prognoſtica proponit.

§ 1.

Diagnoſis *Doloris Hypochondriaci* ex ejus *hiſtoria cap. 1. recenſita* per ſe patet; ſaltem diſtinctiva evolvenda ſunt ſigna, quibus & cauſæ inferentes à ſe invicem diſtinguantur, & quomodo à cognatis ſibi affectibus diſcriminetur, intelligatur: Ex quibus judicium formari poterit, an brevi vel diu diuraturum ſit malum? & an graviora ſymptomata malum reddituta ſint periculoſius? an verò minùs periculoſum iſta remiſſiora?

§. 2. A ſcybalis malum oriri docet dolor fixus ſub coſtis nothis, cum quodam gravitatis & ponderis ſenſu; tumor tunc durus, interdum ad coli ſitum deorſum verſus protenditur, ut hoc in exemplo, à *Sylvio Prax. cap. 9. §. 57.* recenſito, elucet: Adeſt contumax alvi obſtructio: Præceſſerunt cauſæ externæ ad excrementorum indurationem & retentionem diſponentes, quales ſunt balneum, ſudores, exercitiaque nimia, aſſumpta duriora & viſcidiora, potus parcior hauſtus; uti & vitam ſedentariam diſpoſitivè concurrere, & *urinam copioſiùs redditam illas producere*, teſtatur ipſe HIPPOCRATES *Aph. ult. Sect. 4.* & HOLLERIUS *in Comment.*

§. 3. Mucilaginem ponticam, acidam, pertinaciùs *coli cellulis in ſiniſtro hypochondrio* adhærentem, eſſe cauſam huius doloris, ex eo ferè patet, quod dolor ſit perterebans, fixus, & ferè continuus, quod adſit ſenſus contorſionis in iſto loco admodum doloroſus, & punctiones continuatæ: qui dolores ſi fuerint graviores, ſubinde & reliquis inteſtinis & meſenterio per conſenſum affectis, per totum abdomen ſucceſſivè, & hinc ad lumbos detorquentur. Eandem ulteriùs manifeſtant ciborum faſtidium, ſingultus, vomituſque pituitoſi, ætas conſiſtens, crapula frequentior, & alvi reſeratio, ſine doloris remiſſione.

§. 4. Flatus eſſe cauſam horum dolorum, ex hoc elucet, quod vagi ſint, & modò ceſſent, perinde recurrant, adſint ſimul borborygmi & murmura abdominis, regio hypochondriaca tumeat & turgeat, non ſecus ac ſæpius totum ſimul abdomen, manu ſiniſtro lateri admotâ ceſſet dolor, flatus per inferiora erumpentes malum levent, ſubinde etiam ructus per ſuperiora miſſi dolorem minuant, adſit difficilior ac impedita nonnihil reſpiratio, ipſe æger ſit Hypochondriacus, & aliàs flatuum generationi obnoxius, præceſſerint aſſumpta aliàs dicta flatulenta, item efferveſcibilia, de quibus *cap. præcedente* dictum.

§. 5. A cognatis ſibi affectibus diſcriminatur facilè; & 1. quidem à peritonæi & muſculorum doloribus, quia *hypochondriacus* eſt profundior, & quod muſculorum ille facilè tactu deprehendi poſſit; nam compreſſi leviter dolorem inferunt, teſte SENNERTO *Prax. pag.* 488. 2. Minus facilè à cardialgia, oriunda videlicet ex iiſdem ferè cauſis in ſtomacho, ex quibus hic noſter affectus in inteſtinis, undè &, inconvenienter licet, colica ventriculi vocatur: Hæc ipſa ſæpius per συμπάθειαν dorſum ſupremamque lumborum regionem affligit, interdum etiam inferiora petit, ac egregiè dolorem Colicum mentitur; undè non rarò errores in curatione naſcuntur, obſervante id SCHENCKIO de quibuſdam Medicis ægrum de dolore anteriori ſtomachi conquerentem pro cardialgia laborante habentibus, qui tandem Clyſtere utiliter applicato, dolores hos à *Colo* proveniſſe cognoverant. 3. Ab Iliaco dignoſcitur, ratione loci, quod hic circa umbilicum magis torqueat, item quod ſcybala ἄνω magis quàm κάτω reijciantur, quodque brevioris ſit moræ. 4. Inter dolorem *Hypochondriaco colicum* & nephriticum, ob vicinum ſitum, & per plexus meſenterii nerveos conjunctionem, ſibi multum affines, id diſcriminis obſervatur, quod hic minus ſit tenſivus, ſed gravans & fixus, deorſum tendat, ac ureteres lædat, & urinas colore lacteo ferè cum copioſo ſedimento tingat; id quod non fit in illo: Licet etiam 5. Hæc *paſſio hypochondriaca* ſepè complicetur cum hyſterica paſſione in mulieribus, dum dolores in hypochondrio ſiniſtro incipientes, in medium abdomen contorquentur & ad ſpinam dorſi lancinantes, vehementes præcordiorum anguſtias inferunt; imò interdum in inguina deſcendunt, quaſi fœtus enixum repræſentat: qualem dolorem mulieri inde à tempore abortus ſæpiùs recurrentem, & ſemper ex hypochondrio ſiniſtro incipientem, & abdomini tormina inferendo, ad inguina & lumbos deſcendentem, carminantium tamen & pituitam acidam evacuantium uſu ceſſantem, obſervavit DOMINUS PRÆSES. Attamen à ſe invicem diſcriminantur, quod rariùs in ſuffocatione hyſterica fixi hypochondrio ſiniſtro inhæreant dolores, & quod in paſſione hyſterica majores borborygmi ac tumultus oriantur in medio abdominis, quod item majores præcordiorum anguſtiæ ac anxietates, non raræ quoque lipothymiæ, adſint, id quod in dolore noſtro evenire non ſolet; ut taceam faucium anguſtias, vertigines, ac horrendos, ſæpius etiam ridiculos, geſtus, qui paſſionem hyſtericam comitari ſolent. Quibus notis ulterius diſtinguendus ſit *Hypochondriacus* à reliquis abdominis doloribus affinibus, dicere ſuperſedeo, & facilè cuivis parebit, qui partem affectam ſitumque ipſum doloris attendet.

§. 6. Prognoſin quod attinet: caret malum hoc omni ferè periculo, ſi pars modò *coli*, imprimis verò circa finem, laboret, clyſteribus eò facilè penetrantibus: minus verò facilem medicaminibus ſe præbet, ſi totum inteſtinum fuerit infarctum; tunc enim diuturnâ morâ, ſui acerbitate, vigiliis, inquietudine, ſimilibuſque, vires inſigniter dejicit: idque eò magis, ſi malum hæreat in *inteſtino tenui*, hypochondrio ſiniſtro ſubſtrato. Contumaciſſimum curatu eſt, ſi à mucilagine pontica & pituita vitrea oriatur; nam ſupervenire ſolent convulſiones, abdomen ſæpius quaſi excavantes, & umbilicum interiora verſus trahentes. Nec minus periculoſa eſt hæc paſſio, ſi oriatur à ſcybalis diutiùs retentis; periculum enim eſt, quin ad volvulum aut inflammationem partem affectam diſponat. Si verò à flatibus originem ducat, in tympanitidem abire poteſt, aut diſtendendo nimis abdomen, ad umbilici intumeſcentiam, aut herniam diſponere, obſervante id FORESTO *lib. XXI. obſ. V.*

C A P U T V.

Medendi rationem Doloris Hypochondriaci docet.

§. 1.

Ut denique compeſcatur tam atrox furia, ſalutares opem ferunt Medicorum manus; quæ procelloſo morbi turbine ſedato, exoptatam corpori ſerenitatem reddunt; remedia ſcilicet hæ afferunt, quibus malum auferunt, inventa per indicationem mediante ratione, confirmata per experientiam, illuſtrata per analo-

giſmum. Ut dolor equidem ſiſtatur, anodyna in genere dicta, item in ſpecie narcotica, requiruntur. Ut cauſæ removeantur variæ, varia tentanda ſunt, ſcybala dura emollienda & evacuanda, mucilago viſcida incidenda, abſtergenda & expurganda, flatuum proventus inhibendus, & eorum ex acido origo deſtruenda: Quibus coronidis loco, præſervationi ab hoc malo dicata, adjungenda erunt.

§. 2. Fontes, ex quibus hauriuntur remedia ſalutaria, pro his ſcopis ſunt Chirurgicus, Pharmaceuticus, & Diæteticus. Prior vel pauca vel nulla ſubminiſtrat auxilia, pro noſtro equidem affectu, mitioribus ferè ſuccumbente, nec crudelem Chirurgi opem poſtulante; ob id ea, quæ à Pharmacia ex tribus regnorum divitiis, & ex Diætetica ſuggeruntur, imprimis producemus, initium faciendo à cauſarum remotione, ut eò tutiùs poſtmodùm ipſe affectus doloroſus deleri poſſit.

§. 3. Si induratæ fæces obſefferint *coli* cellas, & quæ ſub ſub hypochondrio ſiniſtro ſunt, anguſtias, optimum erit eas quaque occaſione per conſuetam portam inferiorem educere: Convenit tamen his præmittere emollientia, quibus humorum craſſities attenuetur & diluatur, ac viarum impedimenta amoveantur. Utrique ſcopo ſatisfaciunt imprimis clyſmata; licèt enim Helmont. eorum uſum ceu pudibundum, & quod vix citra ruborem à Medico ſvaderi poſſit auxilium, reijciat, tamen argumentis ejus nonnihil ſatisfacit HOFFMANNUS *opere de methodo medendi cap.* X. l. 1; & quotidiana experientia ipſi apertè contradicit, quæ ſaluberrimum clyſmatum uſum cereberrimè oſtendit; quem etiam ulterius ſufficienter confirmat MOEBIUS *in Diſſert. Eruditâ & elegantis de uſu clyſterum medico*, cujus verba ſunt: *Clyſmata*
„ *cunctis inteſtinorum ægritudinibus levamento ſunt, ſeu calida*
„ *ſeu frigida adſit intemperies, eam corrigere poterunt*; &
„ pauló inferiùs addit: *Ut autem alvus non à fæcibus exſic-*
„ *catis tantùm, ſed etiam flatibus induratur; ita & illis ex-*
„ *terminandis & diſplodendis clyſteres inſerviunt*; & rurſus:
„ *In affectu hypochondriaco ſcorbutico, melancholiâ hypo-*
„ *chondriacâ, febribuſque intermittentibus, ubi alvus ferè*
„ *ſemper eſt adſtricta, incredibilem ferunt fructum clyſmata ſeu*
„ *molliendo ſeu purgando rem tractare velis*, &c. Clyſma
„ itaque tale pro uſu emolliendi injeciſſe è re erit:

℞. *Rad. alth.*
Lil. albor. ana ℥ß.
Herb. malvæ
Summit. melil. ana m.ij.
Coqv. in ſ. q *aquæ hordei*:
Colaturæ ℥ix. adde
El. bened. laxat. ℥j.
Ol. lil. albor.
Rapor. ana ℥ß.
Vit. ovi No j
Miſc. pro Enemate.

Vel hujus loco lac vaccinum cum melle Mercuriali inſtar clyſmatis injectum, & fæces emollit, & lubricando vias eductionem facilitat; Clyſter etiam ex ſolo *oleo lini & rapor.* an. ℥iv. ad ℥v. injectus, & ad tempus retentus, mirus eſt ad alvum à ſcybalis impeditam reſolvendam: Clyſter hic acui poteſt cum ʒß. vel ʒvj. *olei diacolocynthid. Quercetani*. Hic namque ferè ſimili ratione alvum per tres hebdomades pertinaciter à fæcibus induratis obſtructam, aliis omnibus irritis, reſeravit RULANDUS injectis ſingulis horis ℥iv. olei olivar., undè emollitis poſt tres horas ſcybalis, hisq; præduris copioſè rejectis, æger eſt reſtitutus: Vid. *Theſaurus* RULANDI *p.* 233 Qualem ſucceſſum *idem author. cit. loc. p* 236. per oleum lini ad ℥v. nunc ſolum, nunc cum ʒß. trochiſcor. alhandal. injectum obtinuit. Quod ſi tamen contumaciora ſtercora hæc & ſimilia lenia non promoverint, ad acriora pergendum, & clyſmatis lenientibus ſalis gemmæ ʒj. ad ʒij. permiſcendum; hoc enim ex experientia luculenta FORESTI *lib.* 21. *obſ.* 5. ſcybala emollit, ac inteſtina ad eorum expulſionem irritat; ubi tamen obſervetur, omittenda tunc eſſe oleoſa & mucilaginoſa ingredientia, ne his ipſis obtundantur aculei incidentes, emollientes & ſtimulantes ſalis gemmæ. Quod ſi verò neque hæc ſufficere videantur, pulpa colocynth in petia ligata illis incoquenda eſt; v. g.

℞. *Flor. meliloti,*
Verbaſci,
Chamom. ana m.j.
Sem. lini ʒvj.
Pulp. colocynth. in pet. lig. ʒß. ad ʒj.
Coq. in ſ. q. *Aquæ ſimpl.*
Colaturæ adde
El. bened. laxat. ℥ß.
Salis gemm. ʒj.
M. F. Enema.

Hiſce Enematis injiciendis externa emollientia applicanda loco dolenti, aut fomenta ex ſacculis emollientibus vulgò notis, in lacte coctis, item alia decocta emollientia adhibita ſuppetias ferunt; uti & oleis, linimentis ac unguentis emollientibus, cum felle tauri, aut unguento, ver. gr. de arthanita, dialthææ acuatis & hujuſmodi aliis, opomphalicis dictis, ſimul ſtimulantibus illitis, natura adjuvatur.

§. 4. Quin & non incommodum erit, aſſumptis ſimul per os emollientibus dura, aut lubricantibus inteſtina, ſcybala dolorifica loco ſuo ſub hypochondrio ſiniſtro deturbare. Uſitatus hic eſt uſus largior butyri, aut oleum amygdalar. dulc. ab ℥j. ad ℥ij. ſeu plures, in juſculo calido ſumptum; quo potentius adhuc & certioris effectus eſt oleum lini, ſingulariſſimum hoc antipleuriticum, de quo vid. GABELCHOVERUS cap. 4. *Cur.* 68., quo ab ℥j. ad ℥ij. cum ſyrupo de jujub. vel violar. & aliquot gutt. olei deſtillati aniſi (ut hoc odor faſtidioſus, illo verò ſapor nauſeoſus corrigatur) exhibito, mirè ſolvuntur ac abluuntur ſcybala dura, torminum Hypochondriacorum authores. Pertinet huc *mica panis toſta, & oleo olivar. irrorata, manè deglutita*, remedium à BORELLO *l:* 2. *obſ.* 14. commendatum. Lactis quoque largior hauſtus, aut, quod melius eſt, ſerum Cujus vis nitroſa inteſtinorum abſterſiva mira hic præſtat) vel ſolum, vel cum melle attemperatum, aſſumpſiſſe conducit. Imprimis verò paſſulæ minores ſalutarem hic ferunt opem, ſive pulpa earundem, ſive decoctum cum ſtimulo tartareo aſſumatur; hoc namque blandiſſimè alvum ſubducendo fæces induratas hinc inde hærentes abſtergit, emollit atque lubricat, unde ſperatus vix fallet ſucceſſus; idque eo magis, ſi uno alterové blandò laxativo acuetur eorum virtus. *Hypochondriacis* ſanè, quibus ob induratas alimentorum ſcorias, ſive ob acidum pancreatis auſterum, nimis eas coagulans, ſeu ob pituitam acidam vitio digeſtionis ſtomachicæ prognatam, eas glutinoſas reddentem, tantùm non continuò obſtructa eſt alvus, optimè conducunt paſſulata, quæ inter ſeqq. potio palmam obtinet:

℞. *Paſſul. minor.* ℥jß.
Contundantur in mortario lapideo, ad conſiſtentiam pultis:
Coque in *aquæ ſimpl.* ℔iij.
Colaturæ ferventis ℔jß. infunde
Fol. ſenn. ſine ſtipit. ʒiij.
Flor. violar. p. iij.
Crem. tartari ʒj.
Stent in loco calido per noctem:
Colatura manè filtretur,
D. S.
Potio aperiens.

Cujus hauſtulus mediocris eſuriente ſtomacho aſſumendus, palato gratus, & blandiſſimum *Hypochondriacis* laxativum exiſtit, fæceſque induratas aut viſcidas ſuaviſſimè educit.

Aut uſurpetur pulpa paſſular. cum cremore & ſale tartari ſubacta & aliquot gran. extracti trochiſc. alhand. acuata, quæ dat Electuar. non inconveniens ad ſcybala ſuaviter promovenda, & ibidem natos dolores Hypochondriacos ſiſtendos. De paſſulis & prunis laxativis communiter notis, nil addere placet.

§. 5 Juſcula quoque, & ex blandis emollientibus parata Decocta, quibusdam in uſu ſunt: quorum formulas præſcribit BARBETTE *Prax. p. m.* 73. 75., item HORSTIUS *c.* 5. *obſ.* 8. Quibus emolliendo dura ac

ſen

ſenſim lubricando inteſtina ſubducitur alvus. Sed his levioribus miſſis, ſi pertinacior fuerit induratarum ſçcum infarctus, ad Mercurium vivum ceu ſacram anchoram confugiendum erit, & propinari poterit ab ℥j. ad ℔j. & plures, pro ratione circumſtantiarum; & ſanè hujus permeans, fluxibilitas, etiam impactiſſima ſtercora permeabit, & excernibilia reddet, quin & volvuli hinc oriundi metum omninò eximet; cujus felicem uſum deprædicatum vid. apud HENRICUM ab Heer Obſ. 2. FONTANUM *Conſ. & Reſponſ. pag.* 85. MOINICHEN. *Obſ. 6. ad cultr. Anatom.* LYSERI *annexa.* Præ cæteris efficacia ejus ex ſequenti patebit *Epiſt. ad B. D.*

„ MICHAELEM *à Celeberrimo* ERBENIO „ *exarata: Ad hunc vocor febricitantem, & pertinaci con-* „ *ſtipatione, variorum catharticorum fortiſſimorum enema-* „ *tum per XI. dies contemtrice, ad brachia uſque tumefactum:* „ *Juſſi alvo applicari ex arte follem ferrarium, ut beneficio in-* „ *flationis excrementa illa, indurata & peruſta febrili calore,* „ *ab inteſtinis cohærentibus liberarentur, ſed irrito cona-* „ *tu: Unde ipſi propinavi* ℔iij. *Mercurii vivi, qui mole* „ *ſua & mobilitate patientem inter deambulationes primùm,* „ *mox ſaltationes, denique vectionem curru ſuper ſtrata* „ *agroſque cultos, alvo rebelli & morti imminenti eriperet;* „ *Sed omnis conatus fuit vanus. Lento proceſſu ſuo & labore* „ *Mercurius excrementa ita liquefecit, ut nocte ab aſſumpto* „ *Mercurio blande effluerent, dormiente nec advertente* „ *patiente, donec expergefactus ſtratum ac cubiculum* „ *pollutum, atque ex Mercurio à menſtruo microcoſ-* „ *mico reſoluto, inargentatum videret, ſine ſeqq. convul-* „ *ſionibus.*

§. 6 Quòd ſi verò non tam Indutatæ fçces, quàm, quod frequentiſſimè contingit, mucilago acida & auſtera parietibus *coli* inflexi adhærens, cruciatuum hypochondriacorum terebrantium & contorquentium extiterit cauſa, (licèt cum hac flatus utplurimùm concurrant, de quibus inferiùs dicetur) hæc incidenda, attenuanda, & per inferius guttur rejicienda venit. His uſibus nunc injecta clyſmata, nunc applicata fomenta & emplaſtra, nunc appropriata pharmaca propinata, inſerviunt. Clyſmata itaque incidentia & reſolventia ſuperiùs allegata, imprimis ex ſale gemmę & colocynthide, hic etiam erunt appropriatiſſima: item quæ fiunt ex jure piſorum cum ſaccharo, melle & ſale gemmę; nam & hæc eleganter detergunt mucilaginoſas ſordes viſcidas: quibus ubi fortiùs agendum eſt, addit ſuam aquam benedictam RULANDUS, (loco cujus infuſum vel decoctum vulgaris croci metallorum ſubſtitui poteſt) dum in deſperatis ferè abdominis doloribus ſeqq. clyſterem ſubindè repetendum, *felici cum ſucceſſu* applicat.

℞. *Juris piſor.* ℥viij.
Sacchari ʒß.
Aquæ bened. noſtr. ℥ijß.
Olei commun. ℥iv.
Miſce ea, & injice quavis horâ doloris recrudeſcentis calidè.

Confer. RIVERIUS *Cent.* 1. *Obſ.* 67. & *Cent.* 2. *Obſ.* 12. & *Cent.* 3. *Obſ.* 22.

§. 7. *Hiſce ſuccurrendum eſt externis emollientibus*, & pituitam viſcidam reſolventibus: quæ inter excellunt gummata, emplaſtri formâ loco dolenti, ac à pituita obſeſſo, applicata. Gummi ammoniacum hîc cæteris palmam præripit, undè & emplaſtrorum *ſpleni* tributorum, non minus quàm ad tumores ſcirrhoſos quoſcumque, etiam ſcrophulas, applicandorum ferè exiſtit baſis: convenienter itaque uſurpatur *emplaſtrum ſpleneticum Aquapendentis*, ex duabus partibus ammon. in aceto ſoluti, unâ ſucci nicotianæ, dimidiâ reſinæ & terebinth. & ſucci ebuli, cum oleo de capparibus, & q. ſ. ceræ, miſtis paratum; Item *emplaſtrum de cicuta & ammoniaco Heurnii & Sennerti*, ad ſplenis ſcirrhos aliaſque obſtructiones uſitata, malaxanda cum oleo ſuccini vel capparum. Præ cæteris elegans eſt *emplaſtrum carminativum Sylvii, quod exhibet Praxeos ipſius p.* 169., ad liquefcendam & emolliendam viſcidam hanc pituitam optimum. Alii tale emplaſtrum applicandum ſuadent:

℞. *Gum. ammoniaci in aceto ſol.* ℥j.
Tacamahac.
Empl. de mucilag. ana ʒß.
Sal ammoniaci ℥ijß.
M. f. Emplaſtrum, in forma debita loco affecto imponendum.

Ante verò horum applicationem non incommodè fuerit præmittere inunctionem loci, ab hac pituita obſeſſi, cum oleo laurino, capparum, lil. albor., nicotianæ, cum oleo deſtillato laterino, vel ammoniaci, fœtido licèt, permiſtis: Item adhiberi commodè poterit unguentum martiatum purgans, his ipſis oleis dilutum.

§. 8. Sed rarò ſufficiunt externa, aut infuſa clyſmata, utplurimum internis pituitam acidam ſeu auſteram detergentibus, reſolventibus ac evacuantibus, ſimul ſuccurrendum. Primatum denuò hic obtinent gummata vulgò nota, in ſpecie ammoniac., undè etiam eodem paratæ pilulæ & potiones ad corrigendam & detergendam hanc pituitam ſunt optimæ; ita præſtant pilulæ *Quercetani* ex ammoniaco, item lac ammoniac. BARTOLETI *Encyclopæd. lib.* 5. *c. ultimo*, paratum ex ammoniaco, cum aceto ex citri ſucco diſtillato. Facit & huc ſpiritus ex gummi ammoniaco cum viride ær. & ſulphure deſtillatus, admodum incifivus, penetrans, & reſolutivus pituitæ viſcidæ vitreæ. Ad ammoniaci vires proximè accedunt reliqua gummata vulgò nota, bdellium, tacamah., ſagapen., opopan., myrrha & maſtiche, &c. Ad evacuandam verò pituitam iſtam viſcidam, colocynthide, & ex hæc paratis extract. trochiſc. alhand. ac aliis nullum præſtantius datur, quemadmodum & ſeqq. hæc potiuncula, licèt ingrata, expectiſſima tamen eſt in ſimili dolore à pituitâ vitreâ & ponticâ, tam in inteſtinis, quàm in ſpecie ſub hypochondrio ſiniſtro ſtabulante.

℞. *Aquæ menthæ.* ℥j.
Cinnam. ʒß.
Gum. ammoniaci in aceto ſol. ℈j. *ad* ʒß.
Tartari vitriolat. ℈ß. *ad gr.* xv.
Scamm. roſat.
Extr. troch. alhand. ana gr. ij.
Syr. de pomis ʒß.
M. F. potio, quæ unâ vice hauſta 10. & 12. interdum ultra 15. vices, viſcida & mucilaginoſa, cum præſentaneo ægri levamine & doloris ceſſatione eduxit.

Præter hæc eſt Mercurius dulcis, cum laxantibus propinatus, pituitæ vitreæ præſtantiſſimum detergens; unde hujus optimum eradicativum non ſine ratione has pilulas appellat DEODATUS in Valetud. *p.* 246.

℞. *Maſſ. pilul. Coch. min.* ℈j.
Aquil. albæ, dulc. gr. xvj. *aut* ℈j.
Olei Aniſi gutt. ij.
M. f. pilulæ pro una doſi.
D. S. &c.

§. 9. Nec hìc prætereunda ſunt Tartarea, quorum virtus pituitam hanc viſcidam & acidam incidendi & detergendi manifeſta erit, ſi attendatur, conſtare Tartarum primariò ex copioſo acido ſubtili, quòd junctum eſt ſufficiente ſale volat. de natura alcalium, præter fęculentias quaſdam terreſtres cum pinguedine quadam ſulphurea intertextas: ratione quorum ſalium experti uſus eſt cremor tartari, imprimis cum ſale tartari junctim propinatus: ſimiliter quoque conducit tartarus vitriolatus, ſed non communi modo ex ſpiritu vitrioli, ſed ex ipſo vitriolo ſoluto *modo Tacheniano* paratus. *Vid. hujus Clavis ad Hippocratem Chym.* Non minus quàm ſpiritus tartari volat. imprimis verò ex fęcibus vini prolicitus, beneque rectificatus; aut qui ex tartaro cum nitro per Retort. tubulatam in Sp. vini propellitur, & poſt rectificatur, ac ſaporem & odorem perfectè urinoſum volatilem acquirit, ſpiritus carminativi nomine aliàs decantatus: Cui præferendus adhuc eſt ſpiritus volatilis, qui ex tartaro, cum proprio alcali fermentato, inſtar ſpiritus ſal. ammoniaci ſubtilis elaboratur: Hi ipſi enim convenientiſſima ſunt auxilia ad corrigendum ſaporem acrem, ac conſiſtentiam tenacem pituitæ illius viſcidæ. Horum tartarorum vires exal-

tari poſſunt, ſi cum oleis aromaticis convenienter fuerint maritata; ſic namque potentiùs hanc ipſam mitiganr & corrigunt, cùm ipſa aromatica non ſint ultima, quæ hanc pituitam alterent, & inde orta mala corrigant: De quibus cùm jam occaſione flatuum plura dicendi anſa ſuppeditetur, ea vel innuiſſe ſufficiat.

§. 10. Nam flatus ſunt, qui ut plurimùm cum pituitâ viſcidâ & acidâ juncti, dolores immenſum augent, & varia ſimul abdominis ſymptomata inducunt: quorum originem jam ſuprà ex vitioſâ fermentatione, ab acido peregrino in inteſtinorum muco viſcido deduximus. Compeſcent ergo optimè eorum vim & impetum aromatica, hiſque cognata alia de ſale volat. oleoſoparticipantia, mediante quo & acidum fermentativum, tanquam hujus contrarium, alteratur & deſtruitur, oborta fermentatio tollitur, & mucilago viſcida reſolvitur. Uſurpantur talia, quatenus nunc clyſmatum formâ infunduntur, nunc ungventorum ſpecie abdomini illinuntur, nunc liquidorum modo propinantur. Simplicia carminantia naturæ aromaticæ, ordinaria clyſterum horum ingredientia, in vulgus nota ſunt: ſufficiat formulam (ut ex ungue Leonem) hic annexiſſe.

℞. *Rad. angelic.*
Leviſt. ana ʒß.
Herb. *chamom. Rom.*
Menthæ ana m. j.
Bacc. lauri ʒj.
Junip. ʒß.
Sem. aniſi,
Carvi, ana ʒij.
Coqu. in ſ. q. *aquæ ſimpl.*
In Colaturæ ℥iv. diſſolve
El. de bacc. lauri ʒj.
Mell. rutac. ʒß. ſeu ʒvj.
Olei deſtillata. aniſi,
Fœnic. ana ʒß.
Succini gutt. v.
Vit. Ovi No. j.
Miſce pro Clyſmate.

Huic opem ferat loci dolentis inunctio, parata primariò ex oleis deſtillatis inſigniter penetrantibus (cum nihil aliud ſint quàm ſalia volat. ab acido volat. ſubpingui in corpus oleoſum concentrata) quorum virtus exaltabitur, ponendo deſuper lapidem probè calefactum. Parantur tales inunctiones ex oleo chamomillę, anethino, caſtor., laurino, deſtillato corticum aurantior., carvi, cumini, fœniculi, aniſi, rutæ, Zedoar., angelicæ, macis, & ſimilibus, modò ſeparatim, modò conjunctim inungendis. StoecKeri experimentum fuit litus ex olei laurini ʒß. cum ʒj. caſtorei paratus. Parari etiam poteſt unguentum hoc modo;

℞. *Olei caſtor.* ʒj.
Deſtillat. angel.
Cort. aur.
Cumini,
Aniſi, ana ʒß.
Chamom. ʒj.
Cum ſ. q. *corp. pro Balſamo* miſc.
D. S.
Unguentum contra flatus.

Pertinet huc etiam Galbanetum Paracelſi, ut aliàs in colicis & iliacis doloribus conveniens, ita & in noſtris non minus egregium.

§. 11. His aſſocianda ſunt debita interna & ipſa aromatica; quæ inter agmen ducunt ſem. calida, dicta majora, (HELMONTIO minora,) ſcilicet aniſi, cumini, anethi, fœniculi, carvi, dauci, &c. quorum ſapor & odor aromaticus in oleo volat. fundatus, miras habet acidum vitioſum Gas, flatuoſi generativum, corrigendi & flatus inhibendi dotes; cum præterea ſingulariter inteſtinis ſtomachoque ſint amica, & ob id inteſtinorum ſolamina rectè ab HELMONTIO vocantur *Tr. de Flatib.* §. 57. Non enim flatus diſcutiunt, quod inimaginabile, qui aliàs ſpontè, modò viæ ſint apertæ, exitum quærunt; ſed materiam, unde flatus exſurgunt, alterant, corrigunt, & iſtam fermentationem vitioſam ſiſtunt, ac ita impediunt, quò minùs concretum materiale in flatus, ſeu in Gas ſpirituoſum vertatur: id quod etiam reliqua vulgò appellata carminantia, & in genere quæcunque aromatica, præſtant. Modus utendi eſt, ut in vino ſemina hæc propinentur, in quo leniter priùs ebullierint, ad imitationem HELMONTII; vel ut frequentibus cohobationibus Spirit. vini benè rectificatus eorum virtute imprægnetur; aut, quod elegantius evadit remedium, ſpiritus vini cum ſale volat. ſal. ammoniaci arctè conjunctus, ab iiſdem ſæpiùs eſt abſtrahendus, aut cum eorum deſtillatis oleis conjungendus; ſic enim egregium contra flatus habebitur remedium. Sed præter hæc ſemina & aromatum, in ſpecie verò galangr., zedoa, mac., caryoph., cardam., cubeb., virtus in ſale volat. acriori, oleoſo tamen, fundata, ſtomacho & inteſtinis flatibus infeſtatis potentes fert opes: Quibus ex noſtratibus cognata & quaſi occidentalia aromata, ſunt baccæ juniperi, lauri, cort. pom. aurantior., chamomilla, mentha, angelica, cuminum, ſalvia, & ſim., quorum ſpiritus & eſſent. ſic dictæ omnibus ſufficienter cognitæ. Singulares inter has obtinet virtutes eſſent. chamomillæ in ſpecie Romanæ, combinata cum rad. aromaticâ Zedoar. & cum ſpiritu proprio parata, uſurpanda à gutt. XX. ad XXX. Nec ultimo loco reticenda eſt virtus amygdalar. amarar., quæ artificioſè præparatæ ſingularem planè vim carminantem obtinent. Hiſce vegetabilibus animalium aromata addenda: e. g. caſtoreum, & omnia ex eo parata, it. Zibeth. interno pariter ex externo uſu commendatiſſimum, & à Paracelſo in Colico dolore umbilico inunctum: Quibus & ſtercora animalium, non minus interdum fragrantia, ſpecialiter verò equinum, addo, quod in flatulentis abdominis affectibus præſentiſſimam affert opem, undè pariter colicæ ac hyſtericæ paſſioni ſuccurrit. Excreta hæc animalium manu nos ducunt ad nitrum, mirabile concretum ſalinum, ex iis ut plurimum petens natales, & inter carminantia vel maximè eniteſcens. Imprimis verò ſpiritus ejus probè cum Spiritu vegetabilium dulcificatus, & ab acore nimio temperatus, hîc convenit. Eligendus verò pro hoc ſcopo erit *ſpiritus vini ab aromaticis carminantibus cohobatus*, & horum partibus volatil. probè imprægnatus, cujus deſcriptionem egregiam ſuggerit SYLVIUS *Prax. p. 90; hujus* duplum cum *ſpiritus* nitri part. 1. junctum, & cohobando unitum, egregium ſubminiſtrat ſpirit. carminantem. Non diſſimili ab hoc modo *Spiritus anticolicus B. Michaelis paratur*, quo excellentius pro hoc malo eradicando non datur.

§. 12. Et hac ferè ratione cauſæ tolluntur: quibus exſtirpatis ceſſare etiam atque evaneſcere ſolet ipſa dolorifica paſſio. Verùm ſi torminoſa hujus ſubinde recurrant veſtigia, aut ſi mox in principio talis ſit vehementiæ, ut aliis prætermiſſis huic, ceu primariò urgenti, occurrendum ſit, ſui remotionem innuit per anodyna & narcotica uſurpanda, quæ inter papaverina eminent remedia, horumque princeps opium, in primis ſi in laudatiſſimum exaltatum fuerit laudanum, cujus ſaluberrima uſurpatio omnes dolores, ex ſpaſmodicis inteſtinorum convulſionibus obortos, à quacunque hi excitentur cauſa occaſionali, exoptatò ſedabit: imprimis ſi cum aptis ſpecificis combinetur, in ſpecie quidem cum ſeminibus iſtis calidis ſuprà laudatis, aut inde elicitis remediis, aut cum caſtoreatis medicaminibus, quæ ſingulari virtute convulſivos inteſtinorum motus, indeque natos dolores, ſedant & quietant. Laudanum commendavi opiatum, ſive iſtud, quod ex correcto hoc paratur: Cujus correctiones omnes ſuperat, quæ fit per fermentationem cum ſucco cydoniorum, videnda in *Epiſt. 45. Cent. 3. Bartholini*. Eandem etiam cum ſucco pomorum Borſdorffionorum inſtituere *Dn. Præſes* in more poſitum habet. Juxta hanc & optima ea, quæ per alcalia fixa, primariò quidem tartari, hinc nitri, per ſulphur vegetabile carbonum præparat, inſtituitur. Quibus modis paratum opium tutum, ac omni laude majus evadit remedium; quod ipſum etiam pro circumſtantiarum urgentia cum purgantibus propinari poteſt, præeunte nobis non tantum RHUMELIO in compoſitione pilular. antipodagricarum, quas ob laudanum admiſtum vocat: *Veni Amice, ſurge & ambula*; *Iatreo Chym. p. 725*; ſed etiam *StöcKerus* qui *in Prax. c. 36. p. 197.* ceu expertas inſigniter ad colicum dolorem commendat has pilulas.

℞. *Aloes*

℞. *Aloes ſuccot.* vel
Pil. aloëphang. ℥j. ſive ℈iv.
Opii.
Croci, ana gr. j. vel ij.
M. ſ. Pilulæ.

Jejuno ſtomacho exhibendæ, quas L. dolorem lenire, hinc etiam blandè evacuare, aſſerit, cum ſperata denuò ſalute; *Conf.* RIVERIUS *Cent.* 1. *obſ.* 63. *& C.* 2. *obſ.* 1, POTERIUS 3. *c.* 72 *&c.* His & ſimilibus internè uſurpatis, nullum dubium eſt, quin ceſſaturus ſit dolor. Nec minus hos ſedat opium cum Clyſmatis ano injectum à gr. iij. ad x. miſtum, ſed cautè, & ultra quam doſin vix aſcendendum: *Vid.* BORELLUS *C.* 4. *Obſ.* 92.

§. 13. Hæc ſunt remedia ex fonte Pharmaceutico contra *dolorem hypochondriacum* deſumpta. Diæteticum quod attinet fontem, hic circa 6. res non naturales dictas, medias inter ſtatum ſanitatis & ægritudinum, & vel ad hunc vel ad illum pro varietate circumſtantiarum diſponentes, primariò verſatur. Eminet inter has aer, qui vitetur frigidus; moderatè verò calidus eligatur. Ab hoc ſunt *aſſumpta*, ex quibus reſpuenda ſunt craſſa, viſcida, dura, & cruda, ut carnes fumo induratæ, aut conditæ copioſo ſale communi, quia ſcilicet proprio ſale volatili ſunt exutæ, difficilis coctionis, parci nutrimenti, ac copioſi & vitioſi excrementi, hinc piſces, caſtaneæ, cydon. pyrus, &c. item quæcunque adſtringentia, & fructus horæi; quia hi fermentando facilè aceſcunt, & copioſas flatulentias producunt. Nocet etiam, ſi quod aliud, vinum largiùs hauſtum; nam aciditate ſuâ volatili extra ſtomachum toti corpori peſtiferâ, inteſtinis tormina colica, artubus verò pareſes, inducit. Lactis uſus eſt ſuſpectus, ex eodem verò ſeparatâ parte caſeoſâ & butyroſâ, emergit ſerum, medicina *malo hypochondriaco* non inconveniens, videlicet quatenus abundat ſale volatili nitroſo, de natura armoniacali, & ita ſordes primarum viarum abſtergit, ſimulque alvum blandè ſtimulat. Convenit etiam aromatum uſus, omniaque aromatica, item allium & illiata, cepaceaque colicæ ex mucilagine acida, & inde productis flatibus, ſunt remedia. Capparum eſus eſt optimus, cum detergant & incidant ſordes mucilaginoſas. Panis ſeligendus eſt benè fermentatus; huic enim, & imprimis ſecalino, ineſt ſpir. acidus volat. ſtomacho amicus, quia quodammodo ejus fermento eſt homogeneus; quâ ratione coctionem reliquorum ciborum multorum adjuvat. Condimenta ex ſinapi utiliter adhibentur, item pruna, & hinc decocta. Potus ſit cereviſia probè fermentata, non triticea, quæ ſæpiùs eſt craſſa, hinc fermentativa, & conſequenter flatulenta, non recens, non acida. Vinum abſinth. & heleniatum conducit, ſi malum non ſit ab induratis fæcibus. *Somnus* moderatus ut dolorem lenit, ita quies egregiè ejus exaſperationem prohibet. *Motus* nimius in lecto & jactatio inquieta dolorem exaſperat, ac violentâ corporis contorſione, abdominiſque compreſſione, mutuum inteſtinorum in ſe invicem ingreſſum, ac tandem ileum, inferre poteſt, demonſtrante *hoc* Cl. SYLVIO *Prax.* C. 15. §. 19. *Alvus*, quantum fieri poterit, ſervetur aperta; eadem obſtructa arte provocetur. Vomitus hic eſt utiliſſimus, eumque ſingulis menſibus ſemel provocandum eſſe, vel optimè monet LANGIUS *l.* 1. *Ep.* 30; id quod imprimis vitam ſedentariam agentibus dictum eſto. Denique ne malum exaſperetur, cùm vehementiores animi affectus, tùm præcipuè ira, viperino ſanguine pejus, eſt vianda.

DISPUTATIO III.

A. S. S.

CEREBRUM ORCÆ

Vulgari Suppoſititii

SPERMATIS CETI

LARVA DEVELATUM,

Indultu Inclytiſſimi Colleg. Medici,

SUB PRÆSIDIO

Viri Nobiliſſimi Excellentiſſimi & Experientiſſimi

D. MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Philoſoph. & Med. Doctoris,

Publicæ Velitationi ſubjecit

AUTOR RESPONDENS

ADAM SIGISMUNDUS SCHOLTZ

Uratiſl. Sileſ.

die 27. Octobr. 167z.

PROOEMIUM.

Vid. paſſim Helm. de Tart. p. m. 142. § 24. & p. 143. § 2. de lithiasi c. 1. § 1. p. 8. & c. 9. 100. § 1. Vid. Mythol. Nat. Com. [illegible]

V T aurea Hygeæ Pax Microcoſmico in Regno ad Fata uſque ſuprema vel inviolabili tenore perpetuaretur, vel ſeditioſis inopinanter inſultibus labefactata, ad priſtina ſubindè revocari queat Halcyonia, univerſa Natura, omni Argo vigilantior, Excubias agit. Immenſa enim DEI Bonitas, quippe quæ nec Mortem, nec Medicamentum Exterminii in perniciem humanam creavit, gaudens mortalium Vitâ & Salute pro abyſſali Benignitatis ſuæ Faventiâ, omnia, quibus hoc Univerſum abundat, in emolumentum illorum deſponſavit. Hinc, quoties noverca noſtræ Hoſtis Sanitatis noſtræ inducias diſrumpere molitur, videas certatim quaſi concatenatis viribus Cœlum, Terram ac Mare Imbecillitati noſtræ ſuccenturiare, & unanimi juxta nobiſcum conatu ad debellandum illum inſurgere. Trino hoc Murorum aheneorum circumvallati aggere, tanquam ex inviolabili Securitatis Palladio tuti videmus Morbonæ ſtomachantis fruſtraneos inſultus. Ex inexhauſtis enim hiſce Promtuariis interminabilis Telorum Redundantia ad conquaſſanda [illegible]pullifida Hydræ Capita nobis ſubindè repullulat. Cœlum nempè arctiori fœderis copulâ nobis oppignoratum, quàm pugnanti olim Herculi, cui exhauſta Tela ſpiſſo lapidum Nimbo ad delendos Hoſtes redintegravit, num nos ſub gigantea Morborum ſævitiâ ſuccumbere, permittat? Cœlum, inquam, quod jam olim propitium in æternumitis quaſi Aſſiſtentiæ Obſidem, divina deſuper Arma, Ancilia, Romanis demiſit, num hodiè dilectos ſuos

Liv. l. 1. § 61. p. 17.

Quirites à depeculatorum Morborum Tyrannide, nullis protegat Ægidibus? Quin & hic repulſi & conjurato quaſi Malorum agmine proſtrati, ſimul ac Terram Matrem exoſculati fuerimus, ceu Antæus, reſumtis viribus alacriores reſurgere poſſumus. Hæc nempè ut patrocinaretur Cladibus noſtris, plures quàm quondam ex ſatu Dentium Viperinorum Cadmææ auxiliares in Subſidium noſtrum fundit cohortes. Quoties morboſis Hirudinibus depaſti, exſangues labaſcimus, denudatis mellifluis uberibus vitali Nectare funerata jam penè Corcula [illegible]ficat. Taceo inæſtimabilem divitiarum penum, quâ intus & extus abundat, noſque indies ad præpropera ſufflaminanda fata ſollicitè ex Parcarum manu redemit. Reſtat tandem ut quoque Terrâ Ratem ſolvamus, & audaci Velo ſoverinutia huic æquora perluſtremus, indagantes, quibus & ipſa ſaluti noſtræ ancillantur Sub ingreſſum autem ſtatim [illegible] quot ſpumantes exurgunt fluctus, quot criſpatæ æſtuant undæ, tot nos circum-

Helm. de Lithiasi c. 8. § 30. p. 21.

fluunt commoda. Ipſum Sal marinum, potens Lithiaſeos Demolitor, licet copiâ vileſcat, ineffabili tamen Oeconomiam humanam beat Emolumento. Deſinet ſanè quis mirari, cur ingenioſiores olim de Pago, Venerem, Matrem hujus fœcunditatis ex ferventi Maris ſpuma ortam, & nutantibus hiſce fluctibus ceu Cunis agitatam finxerint, qui Naturam ejus penitius paulò ruminabit. Non proſequar jam ulterius pretioſas incolas Perlas, nec indigena venabor Coraliorum ramenta, aut quaſcunque alias prædives Oceanus ſuggerit opes. Iuvat ſaltem in præſentiarum cum Borealibus captare ut parabiliorem, ſic uſu medico nulli ſecundam Materiam illam pinguidiuſculam in Mari hinc inde fluctuantem, Ceti ſperma vulgo fabuloſo cognomine inſignitam. Hujus enim natura & Eſſentia cùm dubia adhuc inter Scriptores volvatur, exactiori non indigna videtur ſcrutinio. Sed antequam altum petentes Anchoram ſuſpendamus, ad divinam reſpicientes Cynoſuram, votis ſubmiſſis ſupremum noſtrum Archithalaſſum, DEUM, ſollicitamus, accendat nobis deſuper lucidam Gratiæ ſuæ aſſiſtentis Pharum, quâ diſcuſſis caliginoſæ Mentis tenebris, Delio Natatore felicius procelloſis his emerſi undis, exoptatum ſalutemus Portum, ſacrabimus ipſi devotam Cordium noſtrorum Tabulam, tutelare ejus Nomen ſine fine deprædicantem!

CAPUT

CAPUT I.

Hiſtoria Spermatis CETI Phyſica.

§. 1.

Tria marina curioſa.

TRiceps Neptoni ſceptrum è divitis Regni ejuſdem finibus, tribus quoque potiſſimùm, & præ aliis mirabilioribus ſubjectis (ejuſdem Eſſentiæ in radice quibuſdam æſtimatis) ſacram noſtram Meditrinam ditavit, quæ quemadmodum inſignibus virtutibus Medicis exundant, ita vel maximè genuinus eorum Ortus vel exactiſſimos Naturæ Myſtagogos ancipites huc uſque tenuit. *Ambram* puta, excellens illud Refectivùm & Cõfortans, circa divitis *Bengalæ Peguque* famoſarum illarum Indiæ Orientalis Provinciarum oras, vel his oppoſita *Moſambique & Capo Verde* Africæ adhærentia Littora à marinis fluctibus eructatum. Succedaneum huic eſt *Succinum*, polychreſtum multis in Affectibus Herculeum, ad Maritima Boruſſiæ freta in copia reperibile. Tertium denique ſibi vendicat locum *Ceti* ſic dictum *Sperma*, Congrumatorum Reſolutivum & acriorum Temperativum decantatiſſimum, maximè in Oceano Boreali juxta *Norvvegiam* & *Groenlandiam* Iſlandiamque, aut conterminas Balænarum capturâ celebres Regiones, Mari ſupernatans. Hujus igitur impræſentiarum Quidditatem, Naturam, Ortum, præparationem & uſum ſtudioſiùs pauiò expiſcari, & uberiori Velitationi Exercitationis gratiâ ſubjicere cum in animum induxerimus, remoto ulteriori ambitu arenam hanc ſubibimus.

Quid ſit?

§. 2. Venit autem Spermatis Ceti nomine ſubſtantia quædam pinguis, tenera, mollis, vernali potiſſimùm tempore, horis matutinis, Mari, dum nullis inquietatur fluctibus, innatans, calore, licet remiſſo, diffluens, unde & ſolaribus reſoluta radiis Olei ſub larvâ amplis Tractibus ſubinde Æquori vecta, appellitur; frigidiori denique concreſcens aurâ, colore albicanti, liveſcenti interdum & quaſi ſufflavô, Squamarum minutarum vel furfuris ſub ſpecimine ut plurimùm ſe repræſentat. Aquæ ſocietatem per ſe reſpuit quidem, interveniente tamen Lixivio Alcalizato amplexus intimant mutuos. Sic & oleo maritata, compectoratæ hæ invicem materiæ, amore ac ſi diffluerent, de facili reſolvuntur. Guſtus tandem Sperma Ceti examinatum Trutinâ, butyri quaſi liquamine faucibus primùm abblanditur, ſubſequo demum aculeô Linguam lancinante, & nonnihil rancoris imprimente, plus tamen minus, prout depuratum fuerit diverſimodè, aut vetuſtius recentiuſvè extiterit. Odor ipſi nullus per ſe ineſt, niſi quod ſapori analogus levi rancore interdum nares corruget, recens tamen extractum undis, gari Odorem referre perhibent, ob piſcoſitatem, quam obtinere videtur. Quod ſi verò Prunis torreatur candentibus, ſub hâc Tortura ſebaceo nidore nares perſtringit, extincti ellychnii fuliginem referẽs. Ut ut verò Calori admota hæc Materies facillimè liqueſcat, ac purioris ac tenuioris Olei adinſtar diffluat, per ſe tamen flammæ admota non ardet, benè tamen cum elychnio abſque omni ſtrepitu lucidam & tranquillam nutrit flammam. In craſſamento ejus progreſſu temporis ſurgunt Mituli nigri, inſtar granorum milii, qui tandem adoleſcentes debitam Magnitudinem acquirunt. Sulcantur ſæpiùs à frequenti Balænarum concurſu loca illa marina, ubi uberiùs hauritur. Excipitur verò Corbibus, vimineis, vel quibuſvis pertuſis Vaſis, ut liquore ſecedente tantùm ſicca remaneat Concretio. Hanc poſteà penitius exprimendo, ſtudent quàm candidiſſimâ puriſſimâque induere ſtolâ, ut in Officinas lubentiùs recipi, ibidemque ſub *Spermatis Ceti* ſuppoſito nomine queat diſpenſari. Vid. hæc uberiùs declarata in LIBAV. *Singular. p. 3. lib. 3 c. 3. & 4. idem in* WORMII *Muſ. p. 34.*

An ſit ſemen Balænarum.

§. 3. Innotuit autem primitùs Orbi ſub *ſpermatis ceti*, aut, quod idem eſt, *Balænarum ſeminis* appellatione mucaginoſa hæc ſubſtantia, ex eô, quod communis divulgarit rumor, reverà eandem eſſe Balænarum genituram, fortuitò impetuoſâ harum copulâ in mare effuſam, aut portionem ſaltim ejus à coitu regurgitando eliminatam, ut quacunque ratione ab uteri deviantem Clauſtris. Ulteriori elumbe hoc commentum pedamento ſtabiliviſſe videtur, quod illis in oris ſpecialiter reperiatur ubi Balænarum tumultuatur frequentia, & cùm pinguem Spermaticamque adeò ac viſcidam ſimulet ſubſtantiam, exinde magis magiſque adolevit ruditer concepta primitus Opinio. Sed prout ſequior hæc perſuaſio non ſedat avidam curioſæ mentis Orexin, ita multò minùs rigidum ſagacis Naturæ perſcrutatoris perfert Examen. Labaſcenti enim inclinans Hypotheſi mutuâ neceſſum eſt ſepeliantur ruinâ. Quis enim quæſo Sperma unquam Ceti in libidinoſas eorundem Conjunctiones, ſeminiſque poſteà fœminio è Cunno reciprocationem ſub undoſo vellere oculo tam acclinanti ſollicitus Indagator rimari potuit? Hinc ſanè ſubiit Mentem admiratio, *Cordum* ex profeſſo ſingulari Tractatu de Spermate Ceti agentem, hanc Opinionem ut certam & ipſâ Experientiâ affirmatam aſſeruiſſe: Vide ſis LIBAVIUM *c. l. c. 8. & 12.* Ac ex trita jam hâc, non multum quoque abludit dubia GESNERI Sententia: Hic enim & ipſe incertus de Spermatis Ceti natura, autumat hoc vel *Lac Balænarum* eſſe, quod rictus ludificaret Catulorum ſugentium, cujus poſtea pars pinguior ad Maris emerſerit peripheriam; vel ſaltim vult eſſe adipem Cetaceum, Maris planitiem hinc inde pererrantem, in qua poſteriori Conjectura eò propinquiùs Veritati approximat, quantò remotiùs abſuit in priori.

An Ambræ ſit ſpecies?

§. 4. Evellenda jam ulteriùs & proletaria eorum eſt ſententia, qui Sperma Ceti nomine *Ambræ albidæ* vel *Ambræ purgatæ* propalant: Nam hi ignotum per æquè ignotum extenebrare dum tentant, res duas diſtinctiſſimas turpiter à Veritatis Obruſsâ abnormantes confundunt. Omnibus ſanè in aprico eſt, res plane differentes eſſe, qualitateſque & attributa, Eſſentiarum in rebus indices, obtinuiſſe diverſiſſima, Ambram propriè ſic dictam, & Sperma Ceti noſtrum. Ut taceam è latenti Veritatis puteo nondum penitùs erutam eſſe certam ipſius Odoriferæ Ambræ Naturam & Originem. Non ignoramus equidem & hujus Natales in Balænarum inteſtina referri, (Vid. CLUSIUS *in Not. ad Lib. 5. c. 1. Hiſt. Aromat. Garciæ,*) cùm non rarò Ambra hujuſmodi in his apertis reperta fuerit, teſte MONARDO *Hiſt. ſimpl. c. 7. & M. P. Venet. l. 3. c. 39.*, ut alios jam prætercam: hoc tamen nondum ſufficit pro deducenda Origine Ambræ ex Ceti interioribus; quia potiùs iis adſtipulamur, qui Balænas tales, in quibus reperta fuerit aliquando Ambra, eandem à marino æſtu anteà agitatam forſan cum alimentis deglutiviſſe contẽdunt, ut ita Caſu poſtmodum in iis fuerit reperta. Reliquas quod ſpectat de Ambræ Origine & natura Opiniones, eæ omnes ſub polymorpho incertitudinis militant Vexillo. Bituminis ex fundo maris ſcaturientis certam quandam eſſe ſpeciem, non minùs ſatisfacit, quàm ſimile aſſertum Succinum declarat. Fungorum inſtar creſcere in Maris fundo Ambram, probabilitate caret. Eandem Avium eſſe Excrementum Inſularum Maldivenſium, figmento ſimilius videtur. Plura quoad Originem Ambræ aptè diſpoſita & collecta Vid. in FRANCISE, *Hort. Indic. & Sian. p. 1179.*

An ſit Haloſanthos Veterum.

§. 5. Gravior omninò tam conſpicuâ Defenſorum Autoritate, quàm probabili Argumentorum apparentiâ, eſt iſta ſententia, quæ Sperma Ceti noſtras cum *Haloſantho* Veterum idem eſſe ſtatuit, vel hæc duo potiùs confundit. Pro hac ſententia præter FUCHSIUM *Tr. de Medic. Compoſ.* tanquã pro aris & focis dimicat LIBAVIUS *c. l. Singular. p. 3. l. 3.* De Haloſantho, ſive Florem Salis cum Vulgo, ſive Florem Maris ipſi innatantem cum FUCHSIO interpretari velis, Veterum monumenta nil referunt, præter pauca, quæ à DIOSCORIDE *lib. 5. c. 88.* conſignata ſunt, & à *Plinio lib. 31. c. 7.* ex eodem mutuata videntur. Juxta horum tamen Deſcriptionem, eorum Haloſan-

thos nos latet, quæ reverà fuit Subſtantia Nitroſa ſeu aliquid ſalis nitroſi pinguis, quod ex Nili Aquis, nitro feraciſſimis, eoque omninò prægnantibus (à cujus nitri turgeſcentiam & fermentatione intumeſcentiam *Nili*, fœcundantemque Ægypti inundationem, deducere conatur *Monſ. de la* CHAMBRE *Tr. du debordement du Nil*) in ſuperficie natans colligebatur, aut lacubus ſtagniſque nitroſis innatare ſolebat, unde & *Nilo* flumini, tanquam loco Natali, imprimis adſcribitur à DIOSCORIDE. Unde ſicut verum nitrum nobis eſt incognitum, cùm Autore BELLONIO *Obſ. lib. 2. cap. 71.* in Europâ ne mica quidem Nitri extet, utut in Ægipto res vulgatiſſima ſit, & crebri uſus, & viliſſima; (*Conſ.* præterea *Lettre del Signor Burattini al Signor de la* CHAMBRE *cit. Tr.*) ita etiam cognatum ipſi Haloſanthos hodiè naſcitur. Congruunt cum hac Nitroſa Materia etiam reliqua Haloſanthos attributa, tàm acrimonia ejus quàm ferventia Salina & abſterſiva vis, in Ulceribus delendis cacoëtheis, aliiſque cutaneis averruncandis affectibus.

Eſt Pinguedo animalis.

§. 6. Ut nos ergò Haloſanthi veterum perdidimus notitiam, ita noſtras Sperma Ceti ipſis etiam nondum innotuiſſe arbitramur, adeoque minimè pro uterinis hæc duo invicem habenda erunt Gemellis. Nam cætera ut taceam, noſtrum Sperma Ceti tantum abeſt, ut Nitroſæ aut ſalinæ ſit indolis, quin potiùs revera ſulphureæ naturæ, in tantùm etiam, ut ob id à maxima Eruditorum parte ad bituminoſa referatur Corpora, quorum Materia aliunde in Mare influens in hâc admiſtione ſalis ejus & ſalſedine aliquali & piſcoſitate imbuatur. Tamen cùm & hoc generale nimis videatur, adipoſum quid potiùs & pingue ex animalium Claſſe nobis videtur, in ſpecie aquatilium, cum Rancor facilis, piſcoſus ſapor, ſequax liquabilitas, & Odor, quem ſpirat Gari, ſimiliaque attributa manifeſtè hoc declarent. Id quod ulteriùs mox patebit, dum jam veram Naturam & Originem non minus, quàm infucatam ejuſdem præparationem, eruderabimus.

Spermatis ceti Origo vera.

§. 7. Eſſe enim indubiè ex Cetis hanc Spermatis Ceti dictam Materiam, continuatæ Modernorum Experientię & Obſervationes in Balænarum Captura, extra omnem ponunt Dubitationis aleam. Non quidem quod Genitura earum, aut ex partibus genitalibus ejus ſit origo deducenda, ſed ex Capite potiùs eorum provenit, & tàm ipſum eſt pingue Cerebrum, quàm oleoſus huic Cerebro circumfuſus liquor. Scilicet varias inter Cetorum ſpecies, Borealem Oceanum juxta *Islandiam Groënlandiamque* Inſulas incolentes, una eſt ſingularis, 25. ad 27. vel 30. ulnarum longitudinis, 10. ad 15. craſſitiei, dentibus mediocribus armata, ſed capitis prægrandi inſtructa mole, adeò ut ſecundùm WORMIUM hoc tertiam totius Piſcis partem ferè adæquet, vel, ut BARTHOLINUS loqui amat, Caput gibbere adeò prægrandi extuberat, ut quaſi Domuncula ipſi ſuperſtructa emineat, à quo gibbere etiam ab Islandis *Burbualur* vocari ſolet, à Latinis aliàs proprio nomine *Orca* appellatur, Belgis *Potviſch* audit. In hujus igitur Cranii Cavo continetur Materia talis pinguis & oleoſa, quæ exinde collecta & præparata, vel in Mare effuſa, Sperma Ceti poſtmodum appellari incepit. Nec parva eſt hujus quantitas; reperitur enim in Craniis his tantâ Copiâ, ut ex uno Balænæ captæ Cranio diſſecto pluſculę amphoræ depromptæ fuerint. Materia hæc inde collecta vaſculis incluſa minoribus, quaquaverſum poſtmodum tranſportatur per Europam, ut præparata Officinis ſub Spermatis Ceti nomine divendi queat. Talia ex oculatis teſtibus hauſta vid. è BARTHOLINO & WORMIO *c. l.*, id quod & alii horum conſcii interrogati unanimiter nobis affirmarunt. Cum illis conſ. CLUSIUS *l. VI. Exotic. C. 17.*, ubi figura talis Balænæ ad littus occiduum Hollandiæ tempeſtatum impetu ejectæ ad archetypum delineata, ex cujus Cranio etiam tale ſperma Ceti collectum fuiſſe teſtatur.

Barth c 4. Hiſt. 24.

§. 8. Hæ ipſæ Balænæ, in dicto Boreali captæ mari, etiam à Nautis ad Littora Bayonæ, & S. Joh. de Luca Inſulæ advehuntur, ex quorum capite hæc materia eruitur. Sed hoc ſaltim in maſculorum Craniis reperiri aſſerunt, cùm fœminatum Cerebroſa ſubſtantia liquidioris inſtar pinguedinis ſit, oleum in uſum lucernarum ſuggerentis; hinc ut compacta magis Marium ſubſtantia in dictum ſæpius ſperma commodè præparari nequit. Videatur peritè hâc de re diſſerens Excellentiſſ. Naturæ Curioſorum Symmiſta D. D. JOACH. GEORG. ELSNERUS, quem loco Parentis ejuſdem incomparabilis Propatris & Evergetę mei, maturiùs heu! nuper & publico mihi erepti, lugubris noſtra devenerat ur Muſa, *Miſc. Curioſ. Ann. I. Obſer. 136.* Præter hunc Oceanum ſeptentrionalem etiam in Indiâ Occidentali, ad Bermudas & novæ Angliæ Oras ejecti obſervati fuerunt hujuſmodi Ceti, inſigniter tamen dentati, qui partim Spermatis talis Materiam ſuppeditârunt, partim cum ſpermate hoc toto ipſorum ventre fuerunt reſperſi, ut videri poteſt è *Tranſact. Philoſophic. Anglic. Tom. 1. pag. 132. T. 2. pag. 567. & T. 3. pag. 792.*

§. 9. Modernorum ergo Nauticæ Obſervationes in apricum ponunt ex Capite certæ cujuſdam Balænæ, dentatæ, macrocephalæ, eſſe ſpermatis ſic dicti materiam, adeò ut potiùs *Cerebrum Ceti* ob id appellandum veniat; ita quidem, ut nunc immediatè ex Cranio talium Cetorum, aut captorum, aut aliàs mortuorum, in littora ejectorum, eruatur; nunc verò amplis tractibus Mari innatans modò ſuprà dicto colligatur. Saltem dubium reſtitat, quâ formâ ac modo è Balænis in Mare effundatur? Sub genituræ ratione hoc fieri, nulla perſuadet probabilitas, quin potiùs in WORMII acquieſcimus judicio *Muſ. c. l.* aſſerentis: reperiri hanc Materiam in Mari, *quando aut Cetus hic pugnando cum aliis occubuerit, aut quando hanc Materiam certo tempore inſtinctu Naturæ per appropriatos meatus evacuarit*. Mari ergò immiſſa pinguidiuſcula hæc materia, ſeu, ut BARTHOLINO *Ep. 1. ad* BURRHUM *p. 3.* audit, *liquidior adeps*, attactu marini ſalis cogitur in ſe pauliſper & ſpiſſeſcit, concurrente ſimul marino frigore, unde & ſalis dicti admiſtione non nihil quaſi adulteratur. Non ſecus ac ſuccinum ſalis Marini attactu & ſocietate albeſcit, fruſtrà ob id nobilius æſtimatum flavo. Ob id ignobilius ferè habetur illud ſperma, quod innatat mari, utut Nautis notius; ſicut pretioſius eſt, quia & purius illud, quod ex Cranio hauritur, teſte BARTHOLINO *C. 3 Ep. 70.*

Præparatio Spermatis Ceti.

§. 10. Materiam ſpermatis Ceti proximam hactenus vidimus: ſupereſt ut explicemus, quâ ratione præparetur, ut in formam illam candidam, nitidam, ſquamoſamque evehatur, ſub quâ ordinariè in Officinis diſpenſari ſoleat. Sed hæc ipſa non ubique eſt una eademque: Nam integrum Ceti ſperma, prout ex Mari hauritur, autore LIBAVIO *loc. ſupr. cit.*, dat oleum tàm preſſum, quàm tranſudatione per vaſa rara, ſeu lignea ſeu fictilia: Reliqua pars aquis puris calidis abluitur, incoquiturque, & factâ poſt refrigerationem Conſiſtentiâ, auferrur Pinguedo, verum ſperma Officinale, aqua ipſa coagulatur in ſalem, illum ſcilicet, qui ex aquis Marinis anteà permiſtus fuerat. Hâcque ferè ratione ex Mari collectum præparatur ſperma Ceti. Illud verò, quod ex Capite Balænarum ad *Bayonam* & JOH. DE LUCA Inſulam advectarum conficitur, per ſimplicem fuſionem, & craſſioris à tenuiori aliqualem ſeparationem, præparatur. Modum docent JACOB. & PAUL. CONTANT. *in Comment. Gallic. ſuprà Dioſcoridem l. 1. c. 51. p. 63.* Nempe poſtquàm fuſum eſt Cerebrum, infunditur in ollam, in quâ aliàs ſolet purificari ſaccharum, poſteà clauſo foramine inferiore tamdiu relinquitur, donec congeleſcat & concreſcat, relinquendum verò eſt in loco modicè calido, tandem aperienda olla id loco inferiori, ſic illud opus purificatur, & ſpatio aliquot dierum invenietur maſſa iſtius Cerebri tota albicans, & ſquamarum inſtar: *Vid. Miſc. N. C cit ſup. l.*

§. 11.

§. 11. Concinnior longè Præparatio eſt, quâ utuntur Dani in præparando Ceti Spermate, quam à Pharmacopœo Hafnienſi experto, *Clariſſ. Domino Præſidi, Studiorum meorum Palæmoni colendiſſimò*, communicatam, ex amica ejuſdem participatione huc apponam. Conficitur nempè lixivium acre ex Cineribus & Calce vivâ, ita tamen, ut hujus minor ſit quantitas, quàm illarum: Signum ſufficienter acuati Lixivii eſt, ſi intra digitos ad tactum lubricum & quaſi pinguidiuſculum percipiatur, hinc filtratur per ſaccum laneum, ut purum clarumque evadat. Ubi præparatum fuerit lixivium, recipienda eſt Maſſa, ex Cranio Balænarum ſupra dictarum exempta, eaque ſi pinguis, flava & liquamine oleoſo ſuperfluo perfuſa fuerit, per ſaccum ex pilis cōfectum (nam per pannum lineū tranſmiſſio eſt impoſſibilis) mediocriter eſt exprimenda, ut omne liquamen pingue ſuperfluum per Saccū trāſudet: quo facto reſtitans in ſacco Materia Spermatis lixivio, ſuprà præparato, immittēda, & manibus in lixivio probè ſubigenda, & cum eodem permiſcenda, perque diem & noctem ita reponenda eſt. Altero die mane per ſaccum piloſum Lixivium denuò exprimendum & ſeparandum, & id, quod reſtiterit, ſuper linteum explicandum, & digitis blandè diducendum, & in aere libero, vel ſub tepidiori ſolis radio (ne ſcilicet liqueſcat) exſiccandum, atque ita præparatum erit, quod poſtmodùm Spermatis Ceti venit cognomine: Magma nempè candidum & ſquamoſum, friabile, promptè liqueſcens. Circa hanc verò Præparationem duæ adhuc obſervandæ ſunt Encheireſes: Scilicet ſi Materia ex Cranio collecta minùs pinguis ac oleoſa fuerit, ſed candidior, & per ſe aliqualiter friabilis, tunc citra præcedaneam expreſſionem per ſaccum piloſum, immediatè Lixivio eſt permiſcenda; aliàs paratum exinde Sperma ruſeſcit: Deinde ipſa Lixivii quantitas nec copioſa nimis ſit, reſpectu infundendi Spermatis, nec etiam acrimonia ejus nimis intenſa; aliàs immiſſa ſpermatis Materia coit cum alcalibus lixivii in ſaponem. Acidum ſcilicet occultum ſub omni, tàm animali, quàm minerali aut vegetabili, Pinguedine reconditum, arripitur ab Alcalibus, iiſque ſe unit, ut inde compoſitum ſaponiforme neceſſariò emergat. Idem præparandi modus etiam obtinet, ſi rancidum forſan & Vetuſtate nonnihil fuerit corruptum. Hoc enim ſimili Lixivio ſubactum, cum eodem immittitur in Cadum aquæ frigidæ, à quâ dilutum lixivium ſeparatur à ſpermate, tunc ſupernatante, ſordibus ejus rancidis flaveſcentibus cum lixivii talibus omninò ſeparatis, & in aquam frigidam translatis.

Adulteratio Sperm. ceti. §. 12. Hoc eſt propriè ſic dictum Officinarum Ceti Sperma, ejuſque genuina Præparatio. Non mitiorem interim præ aliis ſimplicibus Pharmaceuticis experitur ſortem, dum variis adulteratur ſutelis. Simili enim planè ratione etiam, præter Balænas, ex aliis majorum Piſcium Cerebris, ſimillimum Sperma apparari poſſe, impoſturarum harum conſcii aſſerunt: ſicuti & Pinguedo oleoſa ex fauciatis mortuiſque Balænis emanans, marique innatans, & hujus ſalſedine pariter ac frigore denſata, ſpermatis locò à quibuſdam divulgatur: Quin & adeps pinguis Ceti, aut Omphacio præparatus, aut in locò frigido reconditus, hinc expreſſione à tenuiori parte ſeparatus, aut lixivio ſuprà dicto aliove modo ſubactus, pro Spermate Ceti intemerato venditatur, ſed ignavior longè in Operatione, prout & ignobilioris extitit Originis.

Generatio Sperm. ceti. §. 13 Cùm ergò Spermatis Ceti pinguis & oleoſa materia tàm copioſè, interdum ad aliquot amphoras, à Ceti Capite extrahatur, quin & vaſta Balænarum Corpora tàm denſâ Pinguedine incruſtata & penitùs obducta ſint (adeò ut Autore CLUSIO *l. c.* ex iſta Balæna 40. dolia ſimilia iis, in quibus aſſervantur Haleces ſaliti, pinguedine ejus repleverint, præter magnam ejus quantitatem ſpontè effluentem ab aliis collectam, aut in undas Marinas redeuntem) meritò cuidam mirum videri poſſit, unde tanta pinguedinis ubertas in animali aquas incolente, in iiſque omnem quæritante victum, cùm notum ſit aliàs, quæm diſtincta attributa pinguia & aquoſa, adeoque differentes obtinuiſſe naturas, credantur. Nam utut diverſa diſtinctæ Cetorum ſpecies habeant edulia, dum aliæ piſcibus, (in ejus enim, quem GESNERUS deſcribit, Ventriculo, tria dolia crudorum piſciculorum, inter quos Salmo unius ulnæ longitudinis, inventa ſunt,) aliæ gramine & muſco ſubmarinis veſcantur; (*Vid Philoſ Tr. T. 1. p. 12. T. 3. p. 292.*) nihilominus hæc omnia copioſâ aquâ dilutâ hauriunt, & continuò Aquæ Maris hauſtu ebrii quaſi maximam ſui partem ex Aquâ conſtare videntur; unde & pinguedo eorum liquidior, fluidior, & in liquamen rancidum corruptibilior videtur. Probabilitatem ergò ſummam habet HELMONTII Opinio *Tr. Complex. atque Miſt. Elem. Figm.* §. 2. ut alia concreta naturalia, ita & piſces materialiter nil niſi aquam tranſmutatam eſſe, adeoque & eorum pinguedinem hâc ſolâ conſtare; ſicut omne Oleum eidem Auctori aqua ſimplex eſt, quam pauculum ſeminis in Maſſam conflagrabilem transfert, luditque larvam ſulphuris. Unde & Pinguedines per alcalia ſemine propriè de acidi proſapia ſpoliatæ, in aquam maximam partem redeunt; comprobante hoc per Mechanic. in Oleis TACH. *Hipp. Chym.* p. 57. Hinc & humana Pinguedo ex Lacte Chyloſo licet proximè condenſata, ſatiſcit tamen interdum, denuò, & ſub Urinæ aquoſæ formâ reſoluta, & aquæ Elemento approximata excernitur. Unde & BURRH. *Ep. 2. de Cer. p. 15* refert, quod Vitellini Cerebri pinguis & oleoſa Subſtantia tres partes ſui ponderis dederit aquæ inſipidæ, quæ tamen anteà de Pinguedinis concreto etiam fuerat, dum quædam ejus adhuc retinet veſtigia, quia non benè clauſò vaſe aſſervata, vetuſtæ muriæ fœtorem contrahit. Ex quibus & Sperma Ceti aquoſæ Proſapiæ eſſe concludendum videtur, particulis aquoſis juxta Mechanicas leges in ſitu & textura ita translocatis & transformatis, ut in aliud planè Corpus degeneraſſe videamur. Ut itaque jure meritò concludamus cum *Medicorum Coryphæo* HIPPOCRATE *Lib. 1. de Diæt.* exclamantes: *omnia ſimilia ſunt diſſimilia exiſtentia*!

CAPUT II.

Uſus Spermatis CETI Medicus.

§. 1.

CUM Simplicia palmarium ad ſubducendam morborum ſylvam ſuppeditent Robur, ob id in decorticandis illorum Eſſentiis, enucleandiſque eorum viribus, omnem Sanitatis humanæ Procuratores moveant Lapidem. Sperma Ceti exinde intactum non erit prætereundum, ſed & quid hoc in receſſu habeat examinandum, & quouſque Experientia Ratione comitata viam paraverit ſequendum. Prima equidem Cura eſſe deberet, quali Temperamento ex Qualitatibus ſic dictis primis polleat hoc noſtrum Subjectum? i. e. calidum an frigidum, humidum ſiccumve primariò exiſtat? ſi vulgo trita relegere veſtigia velimus. Sed cùm ceu *Rerolleas* has Qualitates falsè perſtringat poſt PARACELSUM, Veterum Errorum Vindemiator acutiſſimus HELMONTIUS, nec procedat ex dotibus rerum ſeminalibus, ſed rebus ſaltim conſtitutis ceu modi materiales ſuperveniant, nucleumque Craſeos ex ſalinis Principiis primariò deducendum non attingant, ob id minus ſcrupuloſi erimus, in hoc negotio. Ut tamen Conſuetudini receptæ aliquid demus, Sperma Ceti ceu temperatum admodum ſubjectum cum blando Calore humiditatem prædominantem obtinere aſſerimus. Potiùs verò Pinguedinem ejus temperatam oleoſam conſideremus, quæ, utut in receſſu acidum ſubtile & occultum habeat, vim tamen temperantem quaſcunque humorum acrimonias inſignem obtinet; Temperamentum Sperm. ceti.

& cùm

& cùm ex miſcela cum lixiviô acidum ejus occultum non tantùm ſaturatum fuerit, ſed præterea ipſorum AlKalium conſortio ipſum Sperma leviter tinctum, ob id imprimis ad Acida vitioſa ſimiliaque acria mitiganda & corrigenda, indeque oriunda in Corpore mala tollenda, cum fructu uſurpatur.

Vis ejus venerea, §. 2. Temperata ergò & oleoſa cùm ſit ſubſtantia, dulcis ferè noſtrum Ceti Sperma, ob id nutritiva, & ſucci lacteſcentis in Corpore augmentativa videtur. Unde non mirum, quod ad Venerea exercitia expetatur, quatenus citra vim ſtimulantem lactei ſpermatis copiam uberiorem ſuggerit. Quibuſdam ſcilicet in uſu eſt poſitum, in ſpecie *Francofurti ad Mœnum*, ut crudam Spermatis maſſam Oleo ſuo adhùc perfuſam, antequam ſuprà dicto modo in Sperma depuretur, pani ad inſtar Butyri illinant, & non abſque nauſeæ horrore, ob ingratum, piſcoſumque, gari inſtar, Saporem ita deglutiant, ut ſtrenui magis in Veneris ſe gerant militiâ. Duplicis aliàs ſpeciei ſunt, quæ ad Veneream alacritatem augendâ expetuntur: quædam Seminis locupletant penum, qualia ſunt temperata, ſucco lacteo quaſi chyloſo turgida, ut ſunt amygdalæ, pineæ, piſtaceæ, lac, Ova ſorbilia, & ſimilia; quò etiam *ex Cacao* amygdalinis fructibus compoſita *Chocolate* pertinet: quędam ex alterâ parte acriori ſale eidem ſtimulum titillantem ad genitalium pruritum quaſi inducendum addunt, qualia imprimis ſunt aromata, & his cognata aromatica, Piper, Caryophylli, Zingiber, Cubebæ, Cardamom., ſem. erucæ, linguæ avis, ambra, Zibethum, ſpiritus ſanguinis galli, formicarum, &c. Tertiam hùc facientia Claſſem, quæ ſingulari modo *Ideali* quibuſdam operari dicuntur, v. gr. Raſura Cornu tauri in coitu abraſa, Cerebrum paſſeris in congreſſu interfecti, Sanguis & Teſticuli Cervi in Orgaſmo Venereo transfoſſi, ſtudiô, tanquam aliena à præſenti ſcopo, omittimus. Sperma Ceti crudum ad primam ſeriem pertinet, dum ſeminis abundantiam largitur, cui commodè pro ſtimulo aromata pulveriſata, ambrâ modicâ permiſtâ, addi poſſunt. Nam ſola Spermatis augmentativa ad Venerea exercitia ſunt nimis ignava, ſola ſtimulantia acriora ſunt nimis nociva, ſpirituumque depauperativa, ob id utrorumque amicabili conſortio tertium medium, magis jucundum, minùs nocivum, producitur.

Vis ejus Anodyna. §. 3. Pinguis & oleoſa Spermatis Ceti materia, ut acidorum eſt temperativa, ita blando ſuavique poppyſmate demulcet partes membranoſas & fibroſas tenſiles, ut exinde anodyna dolorumque egregiè lenitiva concilietur. Sive enim à ſuccis acribus *roſio* & Vellicatio, ſive diſtenſione, contuſione, &c. *laceratio* ſit, unde tam doloroſæ dictarum fibrarum motiones & repetitæ ſpaſmodicæ criſpaturæ inferantur, utroque in Caſu Spermatis Ceti egregius erit uſus, in ſpecie internè; ſicut externè optimum anodynum eſt oleum illud ſuperfluum, quod in præparatione reprimendo ſeparatur, calidè illitum inunctumvè.

Virtus Anticolica. §. 4. Præ cæteris commendatus eſt ejus uſus in Cruciatu Colico ſimilive inteſtinali, & per os exhibitum, & cum Clyſmate ano immiſſum: Cum enim ab Acido ut plurimum oriatur Colica, ſive mucus ſit acidus, pertinaciùs ejus Cellulis implicatus, ſive ſint indurata inde ſtercora, ſive vitioſâ fermentatione ab acido elevati flatus, eò ipſo ſanè, quò acidum temperat Sperma Ceti, & vi anodynâ dolorem mitigat, & pinguedine ſuâ fæcum emollitioni & fluxilitati confert, non poteſt non Colicis convenire. Uſurpatur in dictis Caſibus commodè permiſtum cum oleo amygd. dulc. in juſculis calidis, autore SENNERTO *libr. 3. prax. p. 265*, ſicuti CRATO; *Celebris ille trium Imperatorum Archiater*, inter ſecreta & efficacia contra Colicam paſſionem Remedia habet Potionem compoſitam ex Vino Malvatico & oleo amygdal. dulc. cui Spermatis Ceti ℥ß admiſcet, & ita propinat. Vid SCHOLZ *Conſil. collect. 168.* LIBAVIUS *ſæpè cit. loc. c. 3. Schol.* Mannatæ Potioni, (cujus deſcript. vid. in SENNERTO *c. l.*, ſicut felicem ejus ſucceſſum in THONERI *Obſervat. p. 158.*) Sperma Ceti addit contra colicam, in quo affectu etiam per Clyſterem ægris ſe iſtud injeciſſe affirmat. Ergò fieri poterit Clyſter Anticolicus ex Urina Pueri calefact. ℥jx. quibus addi poſſunt ad imitationem DEODATI VALETUDIN. *p. 197. Syrup. Papav.* ℥j. & *ſpermat. Ceti* ʒjß, plus minus, pro ratione circumſtantiarum, *Vitell. Ovor.* num. j. M. pro Clyſm.

Vis Antihyſterica. §. 5. Colicæ in multis cognata eſt *Hyſterica* paſſio, modernis dicta *Suffocato hypochondriaca*, niſi quod hìc ſpaſmodicæ convulſiones ex doloroſè convulſis inteſtinis & abdomine aliorſum in alias partes ſubinde continuentur, cum fortiori ſpirituum animalium perturbatione. Cauſa remotior & hìc videtur eſſe acidum vitioſum, auſterum, facilè effervescens, & flatuoſum *Gas* hinc excitans. Supervenit in graviori malo tandem ſanguinis quodammodo congrumati ſtagnatio in Præcordiis, indeque omnimoda ſuffocatio, de quibus alii ex profeſſo. Pro compeſcendo hoc malo, & temperando acido, tollendoque ſanguinis coagulo, facilitandaque ſpiratione difficillima, non inconveniens eſt ſpermatis Ceti uſus, etiam à LIBAVIO *c. l.* propoſitus, ſive ſolitariè, ſive Caſtoreatis ſociatum, aut volatilibus locupleratum ſimul uſurperur. Quemadmodum Mulieribus Hyſtericis quibuſdam, non ſine notabili ſucceſſu, ſimiliter cum aliis permiſtum, aliquoties noſtrum DN. PRÆSIDEM propinaſſe, novimus: Has inter cum eſſet quædam 34. præter propter Annorum, ſterilis adhuc tum temporis, licet maritata, quæ inſtante aliquando Menſium fluxu ex hujus difficultate hyſtericos patiebatur inſultus non leves, præſcripto ſequente,

℞. *Aquæ hirund. cum Caſtoreo* ℥iß
Carminat. ℥j.
Ocul. cancr. præp. ℈j.
Antimonii diaphor. ℈ß.
Spermat. Ceti ʒj.
Syrup. Cortic. aurant. ℥ß.

M. probè, capiat ſubindè 2. vel 3. Cochlearia. Et paſſio levata, & menſium fluxus inde promotus fuit. Similis miſtura foret forſan non inutilis, ubi à rigore externo, & inde nata ſanguinis congrumatione, ſupprimerentur ex improviſo Menſtrua vel Lochia, magis efficax futura eadem, ſi Caſtoreo addito parum adhuc acueretur. Hanc conjecturam per experientiam confirmat TIMÆUS *von GüldenKlee l. 2. Caſ. 7.*, dùm mulieri ex ſubitaneâ refrigeratione Menſes fluentes ſuppreſſi Pleuritidem gravem intulerunt, quæ tamen, præmittendis præmiſſis, pulvere Spermatis Ceti ad ʒj. cum tantillo Caſtorei, & à Menſium Suppreſſione, & à Pleuritide, admirando ſucceſſu, fuit curata.

Virtus ad tormina Infantium. §. 6. Pueris abdomine dolentibus non minùs ſalubre eſt Sperma Ceti. Sæpiùs namque evenit, ut ex Lactis coagulo in eorum ſtomacho, indeque natâ Cruditate acidâ, Lac corrumpatur in Bilem dictam Porraceam, i. e. liquamen viridescens acidum ſpirans, inteſtina tenella Infantum continuò rodens & vitioſâ ibidem cum bile excitatâ efferveſcentiâ flatus abdomen diſtendentes excitans. His Infantum cruciatibus Sperma Ceti opitulatur, quatenus acidum vitioſum in ſtomacho & inteſtinis temperat, coagulatum lac diſſolvit, inteſtina lubricando blandè adhærentes Mucos ponticos promovet, & virtute anodyna doloroſas torturas lenit; idque eò potentiùs, magiſque præſenti juvamine, ſi cum pulvere ſem. aniſi imprægnetur: Hinc & acidum præſentius corrigitur, ac flatuum impetus ac generatio cohibetur, quin & ſtomachus inteſtinaque exinde egregia percipiunt ſolamina, unde à doloroſis contorſionibus ceſſant. Nam etiam quibuſdam in uſu poſitum eſt, ad educendum Tenellorum meconium, ſperma Ceti recens natis propinare, non citra felicem ſucceſſum; Non ſecus ac ad reſerandam & lubricandam eorum paulò adultiorum pertinaciùs

clauſam alvum Spermatis Ceti cuſtelli cuſpis in Cereviſia calidâ commodè propinatur.

Lac diſſolvit coagulatum.

§. 7. Lac coagulatum diſſolvi ab uſu Spermatis Ceti, dictum fuit *præcedente Paragrapho*. Id quod imprimis ſalubriter experiuntur Mulierculæ, quibus quacunque ex cauſa remota Lac in coagulum in Mammis coit, Mammæve ex Lactis retentione vitioſa & tument & dolent. Acidum hic ſubeſt præternaturale, quod lac cogit & in grumos conſpiſſat. Unde & ſtudioſè ſibi cavent Mulieres à quocunque Acido aſſumendo, ne Lac caſeoſum generent, infantibusque Tormina à vitioſo ejus acore inferant. Frequentior cauſas inter externas eſt, ſi mulierculæ Mammas ſudore madentes incautè aëri frigido exponant; exindè enim inſenſilis Tranſpiratio, ſenſilisque Tranſudatio, ſubitò ſuppreſſa aceſcit ſub mammarum naturalibus integumentis, & lac ſuo quaſi afflatu ſpiſſat ac cogit: non ſecus ac ſanguis in Præcordiis cogitur in grumos, & dat pleuritidem ab acido in eodem enato, ſi ſubitò ſudore roridum Corpus ex quacunque cauſa frigori exponatur. Deſtruendum ergò eſt hoc acidum lactis coagulativum. Remedia inter huc conferentia non ultimum Experientia docuit eſſe ſperma Ceti, ſive intus extuſvè exhibeatur. Internè quidem, ſive ſolum bis in die propinetur, ſive mixtum cum pauca myrrha, aut ſ.q. Oculorum cancr. præp. uſurpetur. Externè uſu compertiſſimum hîc eſt Emplaſtrum de ſpermate Ceti MYNSICHTII, *Armament. Chymic. p.m.*520, cujus felicem ſucceſſum ſæpiùs expertum etiam prædicat TIMÆUS à *Guldenklee Caſ. Medic. l.*4. *Caſ.* 36. *p.* 234. Quin & ipſum Sperma Ceti in Cochleari ad flammam candelæ liquefactum, fomentiſque calidis deſuper applicatis, interiora versùs propulſum in lactis retentione, indeque Mammarum Tumore & Dolore, aut lactis coagulatione, non foret inconveniens.

§. 8. Præter Lac & ſanguinis ſunt grumi, qui reſolvuntur à ſpermate Ceti, unde in Caſu ab alto, indeque orta ſanguinis ſuffuſione & Ecchymomate, vulgatiſſimus fit Spermatis Ceti uſus, ut Sanguis, qui ex propriis conceptaculis effuſus corrumpitur, & ad putredinem tendit, indeque acorem præternaturalē contrahit, ſicque ſpiſſeſcit & coagulatus grumeſcit, reſolvatur, & cohibito à ſpermate Ceti ac temperato iſto vitioſo acido attenuetur. FORESTUS ſanè per experientiam *in lib* 16. *Obſ.* 15. & huic annexo *Schollio* allatam, confirmat, ſe optimo cum ſucceſſu uſum fuiſſe in ægris talibus Mumiâ & Spermate Ceti ad ʒß in Cereviſia calidâ butyracea: quibus etiam præceptores ſui Itali ſint uſi. TIMÆUS *Von Güldenklee* quoque *lib.*4. *Caſ.*30. ſe nihil unquam ad grumos ſanguinis diſſolvendos potentius deprehendiſſe affirmat. Unde etiam Sperma tale pulverem ad Caſum Auguſtanorum ingreditur. Miror ob id, quare citra ullam rationem ab hoc uſu rejiciatur ſperma Ceti à LANGIO. *Ep.*31. *l.*1.

Catarrho ſuffocativo medetur.

§. 9. Ex eo, quod ſanguinem grumoſum hincque ſtagnantem reſolvit Sperma Ceti, etiam Catarrho ſuffocativo ſic dicto mederi valet, qui revera nihil aliud eſt, quàm *Syncope cardiaca* Veterum, nata ex ſtagnatione ſanguinis circa Cor, quam ubi ſpuma ex pulmonibus in fauces elata inſequitur, ferè deſperata res eſſe videtur. Ridiculum enim eſt illud commentum, quod Catarrhum ſuffocativum è Cerebro in fauces ſubitò proruentem fingit, ut hoc & alia de Catarrhis figmenta ſufficienter diſtuſit & HELMONTIUS *Tr. Catarrh. Delirament.* & qui huic ſuccenturiavit Atlanti famigeratiſſimus SCHNEIDERUS, *antehac ſtudiorum noſtrorum Fundator in ætatem colendus, de Catarrh. in ſpecie l.*5. *c.*4. *p.* 197. *& ſeq.* Arbitramur nos potiùs Catarrhum ſuffocativum eſſe talem affectum, in quo ſanguis ex ramis Cavæ, tam adſcendente quàm deſcendente, in Cor influens, indeque in Pulmones erumpens, in harum partium vaſis in motu ſuo nonnihil remoratur & ſtagnare incipit, unde ſuffocationis periculum, & præcordiorum anxietates, quas ex crebriori aëris, fruſtraneâ licèt, reciprocatione neceſſariò ſpuma conſequitur. Id quod ad oculum patet in Cane moribundo, cui moderata quantitas, ℈ij. ad ʒj. præter propter Spir. ſulphuris per Camp. aquæ ſufficienti quantitate diluta, in Venam cruralem fuit infuſa: Hic enim perfectiſſimo Catarrho ſuffocativo, cum copioſiſſima, fauces laryngemque & bronchia plumonium pariter opplente, ſpuma interiit, ex ſanguinis ob aliqualem grumeſcentiam per vaſa præcordiorum impedito motu: Talem Catarrhum ſuffocativum exactè delineatum vid. à CRATONE *in Conſil.*19. à SCHOLZIO collectis. Nempe ut ſunt quædam Apoplexiæ ſpecies, ex motu ſanguinis in Cerebro impedito, ita Catarrhus dictus ſuffocativus ex motu eodē in pulmonibus & præcordiis nonnihil ſuffflaminato oritur. Unde & tandem tali apoplexiâ interemtorum idem eſt interitus; ac eorum, qui Catarrho ſuffocativo intereunt, cum in his tandem & ſanguis in præcordia ſtagnet, unde poſt mortem pulmonum vaſa à ſanguinis impetu rupta reperta fuerunt: Vid. CAR. FRACASS. *Diſſert. Ep. de Cer. p.*414. Sanguinis ergo ordinatus per Thoracis contenta viſcera motus impeditus dat Catarrhum ſuffocativum, ſive ejus Copia, ſive Craſſities & viſciditas, ſive congrumatio incipiens, ſive regurgitatio ex ſuppreſſione ejus in alio loco erumpentis, ſivè viarum vaſorumque impedimenta aut infarctus, verb. gr. in Polypo Cordis, ſimilibusque concreſcentiis, (vid. BARTHOLINUS *C.*2. *Ep.*86. *p.*683.) in cauſa fuerit, ut collectus uberiùs aut detentus diutiùs in præcordiorum vaſis ſanguis anguſtias tales ſuffocatorias inferat. Ad has anxietates ſublevandas, præmiſſo, ſi urgentia affectus permiſerit, Clyſtere acriori ex aromaticis vegetabilibus, ſicum Colocynthide in petia ligata, & ſale gemmæ q.ſ., mox Vena tundenda erit, ut minuto ſanguinis quanto impetus ejus in præcordiis ex ſtagnatione minuatur, quo facto vel in momento Reſpiratio liberior percipitur: Poſtmodum, ubi vel ſanguinis grumeſcentia, vel inchoata ejus coagulatio, in cauſa fuerit, ad Sperma Ceti confugiendum erit, propinando ſequentem Potionem, a quibuſdam in Catarrho ſuffocativo magnoperè celebratam:

> ℞. *Sperm. ceti* ʒß. *ad* ʒj.
> Diſſolv. in ſ. q. *aquæ hyſſop.*
> Adde parum
> *de ſyrupo hyſſopi.*
> Miſc. pro doſi.

Specialiter pueris tenellis, Catarrho tali ſuffocativo derepente correptis, optimo cum ſucceſſu datur, ſecundùm experientiam NÆVII *Conſ.* 309. apud SCHOLZ, ſi diſſolutum in Lactè Nutricum calido, piſi unius alteriuſvè quantitate in os pueri inſtilletur: Vid. etiam SCHENCKIUS *Obſ. l.* 1. *p.* 148. 149.

Aſthmati ſuccurrit.

§. 10. Nec verò in Catarrhis ſaltem ſuffocativis proficuus eſt Spermatis Ceti uſus, ſed vel maximè etiam in aſthmate, in cujus paroxyſmo ad ʒj. in Cereviſia calida exhibitum, ſecundùm Experientiam TIMÆI *l.* 2 *Epiſt. XI. & lib.* 2. *cap.* 2. eſt inſtar omnium, quod eum nunquàm fefellit, modò non ſit rancidum. Jam verò & diſtinctæ Aſthmatis ſpecies humanum delaſſant pectus, & in abdito admodùm earundem deliteſcit natura. Eſt *Aſthma humidum* ex mucilagine viſcidâ, tàm Bronchiorum Pulmonum, quàm in ſpecie ſtomachi, enatum, item quod ſanguinem ſtagnantem nonnihil in præcordiis ſequitur. Eſt *Aſthma contra ſiccum* & convulſivum, Nervorum & Spirituum animalium vitio enatum. Ex his Sperma Ceti ſuccurrit imprimis iſtæ ſpeciei, quæ ex ſanguinis vitio in præcordiis generatur, ut ex modò dictis de Catarrho ſuffocativo clarum eſt; hinc illæ, quæ ex viſcida mucilagine nón abſque difficultate reſolvendâ & expectorandâ, guttur oblimat. Utut enim hoc in caſu, præter Vomitum, reliquis ferè præferendum remediis, commendata & ſanè egregii uſus experta ſit Potiuncula BRUNNERI ex Gummi Ammoniaco cum vi-

no Rhenano; huic tamen, ceu feliciori ſucceſſu expertum, præſertur Sperma Ceti à TIMÆO *l.c.* Lenit enim acrimoniam Muci expectorandi, reſolvit viſciditatem ejus, & mobiliorem eundem pertinaciùs agglutinatum reddit, dum ſimul aſperitatem faucium egregiè lubricat; imprimis ſi in pertinaciori malo bis terve per ſeptimanam ejus uſus ſub introitum lecti repetatur: Unde & Infantibus commodè propinatur, in eorundem difficili Reſpiratione, ex pituitoſis cruditatibus in eorundem ſtomacho congeſtis imprimis enatâ.

§. 11. Pravum Aſthma nos ducit ad *Tuſſim*, cùm hæc ipſa Aſthma humidum, ceu Pediſſequa, ordinariò comitari ſoleat. Sed penſiculemus ſaltim hâc vice Tuſſim nocturnam, quæ interdiu ferè ſilet, ſed ſub Veſperam uſque ad mediam noctem marcida Afflictorum pectora imprimis flagellat, cum majori minorivè Materiæ aquoſæ nonnihil viſcidæ rejectione. A materiâ tenui ex Capite deſtillante, adeoque Catarrho, vulgò Originem hujus deducunt. Nos potiùs hic Lymphæ Vitium conſideramus, cùm Catarrhales dicti Affectus ex Lymdhæ Vitio primariò proveniant. Peccat nempè & hic Lympha, fauces Aſperamque Arteriam continuò obliniens, ex vicinis ibidem copioſis glandulis effuſa, nimiâ aciditate, à qua & irritatio dictarum partium, ſuperficialis Excoriatio, Dolor & levis Inflammatio oriuntur: Quin & depravato exinde dictarum partium nutritivo Officio, muci, copioſâ Lymphâ diluti, generatio ſupervenit. Præceſſit utplurimùm aëris inſpirati Vitium, dicta loca, quæ tranſit, lædens, ſimulque inſenſilem Tranſpirationem nonnihil impediens, unde & acrior acidiorque Lympha redditur, ac præterea in locis dictis læſis uberior ſcaturiens, tempore Veſpertino nocturnoque Tuſſim talem moleſtam, ut plurimum Coryzâ, ex iiſdem Cauſis oriundâ, comitatam, inducit. In hoc Affectu, ut temperetur Lympha vitioſa, & tollatur tuſſis iſta periodica, poſt laudatiſſima Opiata, Sperma Ceti eſt egregium, ſive cum ſuccinatis, ſimilibuſvè propinetur: v. gr. ad talem Tuſſim compeſcendam:

℞. *Sperm. Ceti* ʒß.
Succin. præp. ℈j.
Laud. Opiat. gr. iij.
M. pro 2 doſ. Veſperi ante Cœnam, & hinc ſub introitum Lecti, capiendis.

Vel

℞. *Spermat. Ceti* ℈ij.
Fl. Benz. ℈j.
Myrrhæ,
Sal. volat. ſuccini an. ℈ß.
Laud. Op. gr. jv.
M.F. Pulvis pro tribus vel quatuor Doſ. veſpertinis

Ex eodem fonte nata *Raucedo* ex lymphâ copioſiori & acriori, Aſperæ Arteriæ Caput inundante, commodè & ſpermate Ceti curatur, ſi manè veſperique cum vehiculo calido uſurpetur. Novi quendam pertinaci raucedine affectum, qui aliis irritis tandem Spermate Ceti ad ʒij. aſſumto fuit reſtitutus.

§. 12. Hi ferè fuerunt uſus primarii, quibus inſervit noſtrum Sperma Ceti: inſervit tamen & aliis, quibus ſubinde adhibetur. LANGIUS namque *lib. 3. Epiſt. 1. p866.* componit Unguentum Magiſtrale, cujus etiam ingrediens eſt Sperma Ceti, quod ad Nervos contractos, ſpaſmum, & eorum dolorem, commendat. *Levino Lemnio l. 4. c. 9.* ad Oſſa fracta, fiſſa & rimoſa biantiaque ferruminanda laudatur. In Peſte ejus uſum PARACELSUS ſuadet ſudoriferis permiſtum. In Epilepſia ſuccino ſociatum conferre aſſerunt. Sic etiam reperiuntur, qui, ablatis Variolarum puſtulis maturatis, Cicatriculas Spermate Ceti inungunt, ut hujus beneficio temperetur acor iſte in Variolarum puſtulis, cutis corpus fibroſum exedens, & in foveas excavans, quò reſarciatur debito alimento jactura, & reſtituatur id, quod abſumtum fuerit. Vſus Miſcellaneus,

§. 13. Conſideravimus Uſum Spermatis Ceti; ſupereſt adhuc ut uſurpandi rationem addamus. Doſis eſt in adultis à ℈j. ad ʒj. Infantulis tenellis recens natis piſi majoris quantitas ſufficit, quæ in paulò vegetioribus à gr. j. ad jv. vel viij. extendi poteſt. Propinatur commodiſſimè in ſubſtantia, cùm, præterquam quod in tàm ſimplici & homogenea ſubſtantia, per ſe innocua, omnis præparatio ſuperflua videatur, etiam præparata quædam artificialia exinde elaboranda nondum innotuerint. Ad Eſſentiæ enim formam (ſi corruptionem ſic impedire, vel remedium pauliſper obnubere quiſpiam voluerit) induendam penè ineptum eſt, etſi extractio vel diſſolutio rectificatiſſimo Vini Spiritu (cum vel ſine addito AlKali) tentetur, juxta LUDOVICI *Pharmac. Diſſ. 1. de Nervin. & Reſolventibus pag. 654.* Hauritur idcircò commodè in vehiculo calido, cùm in hoc promtè liqueſcat, & ita ſaporem ſuum nonnihil nauſeoſum optimè occultet. In Cereviſia enim Calidâ butyri inſtar diffluit, & facile eſt aſſumtu. Cum Ovi ſorbilis vitello promtè ſimiliter ſubigitur, permiſcetur, & ita facili hauritur labore. In frigidis, aquoſis contra Vehiculis aſſumtu eſt difficilius; licèt enim ſaccharo probè tritum, & per minima fuerit ſubactum, vix tamen permiſcetur frigidis, aut citra Nauſeæ cujuſdam difficultatem deglutitur. Vtendi Modus & doſis

Et hæc de natura & Uſu Spermatis Ceti dicta ſufficiant: Hoc unicum ubi adhuc monuerimus, quod ſicuti *Uſus* legitimus ſuis extollendus eſt Encomiis, ita illegitimus ſeu nimius *Abuſus* meritò culpandus: Ex ENCELIO enim WORMIUS *citat. ſuprà loco* refert, periiſſe honeſtiſſimam Matronam ad Oſtium Tangræ ex nimio hujus Spermatis abuſu: Verùm ne & nos Otio noſtro abuti videamur, tandem ſubſiſtentes, facimus finem.

DIS-

DISSERTATIO IV.

DE

MEDICIS BALNEIS ARTIFICIALIBUS,

QUAM SUB PRÆSIDIO

Viri Nobiliſſimi, Excellentiſſimi atque Experientiſſimi

D. MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Phil. & Medicinæ Doctoris,

Publicæ Philiatrorum cenſuræ, *die 6. Septembris* 1672.

ſubjecit AUTOR

THEOPHILUS MÜLLER Dreſdenſis,

Philoſ. & Medicinæ Studioſus, hactenus Med. Doctor, Phyſicus Tonningenſis.

Νῦν ἐν ἁγίοις.

I. N. J.

PROOEMIUM.

IN *quantum olim Romani Balneis ſe delectaverint, id ſi non aliunde, ſatis ex Plinii Iunioris Epiſtolis conſtare poſſet, qui* Balnea, geſtationes atque ſeceſſus *inter maxima Romanorum de lectamenta refert; Tanti enim ſunt temporis lavacra æſtimabantur, quorum finis propè ſolùm delectatio animique relaxatio erat. Si itaque hæc, quæ tamen nullum inſignem uſum, præter voluptatem, habebant, eo tempore tantopere laudibus efferebantur, quidni* MEDICINÆ BALNEA *ad ſanitatem utiliſſima ad cœlum uſque feramus? Quoniam igitur intra proximos dies Diſputationem noſtram Medicam primam conſcribere nobiſcum conſtituimus, ex multis materiis denique hanc tractandam conſultò elegimus.* DEUS, *qui opem tuam implorantibus præſtò eſſe ſoles, & nos Spiritus tui Sancti gratià rege atque guberna.*

CAPUT I.

SECT. I.

DE NOMINE.

§. 1. NOminis explanatio eſt ipſius rei explicatio.

NOT. Nam dilucida vocum interpretatio *intelligentiam*, uti SCALIGER ait, *aperit*, adeò ut hinc etiam illa, ARIAN. l. 1. *diſſert. c. 17.* ἀρχὴ παιδεύσεως non inconcinnè ſalutetur.

§. 2. Nomen abſolvunt Etymologia, Synonymia, & Homonymia.

NOT. *Etymologia* nominis ſeu vocabuli originem exponit. *Synonymia* ejus æquipollentias tractat. *Homonymia* diverſum illius ſignificandi modum tradit.

§. 3. Vocabulum Balneum natales ſuos Græciæ debet; βαλανεῖον enim Græcis dicitur, quod anxietatem ex animo pellat.

Not. EUSTACHIUS *ad Homeri Iliados* K. ita obſervat, de quo & S. AUGUSTINUS *lib. IX. Confeſſionum cap. XII.* legi poteſt. *Alii*, inquit BUCHNERUS *in Theſauro erudition. Scholiaſt. Fabri, in vocabulo* BALNEUM, παρὰ τὸ τὰς βαλάνους ἀνεῖν *ita dictum volunt. Suidas enim glandibus veteres veſci ſolitos fuiſſe, earumque putamina ſuccendiſſe docet:* vid. COELIUS RHODIGINUS *lect. antiq. lib. XVII.* Cujus quoque MARTINIUS *in Lex. Philolog.* in eadem voce mentionem facit.

§. 4. (α) Balneum & (β) Balineum dicitur: it. (γ) Balneæ & Balineæ: Stupha, lavacrum, lavatio. Germ. *Ein Bad* Gall. (δ) un Bain.

NOT. (α) Inter *Balneum* & *Balnea* ſeu *Balneas* ut plurimùm ita diſtinguunt autores, quod *Balneum* privatum, *Balnea* publica ſint. VARRO *autem lib. VII. de ling. lat.* Balnea dici planè negat.

(β) Ita PLAUTUS, CICERO & PLINIUS habent: CICERO *ad Attic.* inquit: *Balineum calefieri jubebo*: Quamquam hæc tanquam antiqua & obſoleta ab elegantioribus hactenus exploſa, & non in puram latinitatis pronunciationem recepta fuerit

(γ) *Balneæ* & *Balineæ* in multitudinis numero inveniuntur; De quo BUCHNERI *Lex. in tit. B.* iterum evolvi poteſt.

(δ) Hinc *maiſtre des Bains où eſtuves* eadem lingua *ein Bader*, & *baigner baden*, it. imbuere ut *baigner en quelque liqueur* dicitur: De quo *Dictionaire François-Alleman-Latin par* JACOB STOER *à Geneve impreſſum*, habet ac refert.

§. 5. Balneum Athenis etiam luſus quidam ſcholaſticorum erat. Genus potus quoque, non delicati, audit.

NOT.

NOT. Non hic MARTINII jam modò citati verba, qui *in Lex. ſuo Philolog.* totum hujus luſus modum & formam delineat, exſcribam; Hoc ſaltem noto, *non planè diſſimilem fuiſſe*, uti idem MARTINIUS loquitur, *iis*, *qui in Academiis hodie depoſitiones vulgo appellantur*. S. GREGORIUS NAZIANZENUS *in Epitaphio S. Baſilii M.* & PHOTIUS *in excerptis ex* OLIMPINDORO quoque hujus rei mentionem faciunt.

CAPITIS I.
SECT. II.
De re ipſa, Balneorumque Differentiis.

§. 1. NOminis explicationem ſequitur ipſius rei expoſitio.

NOT. Cognito conſideratoque nomine, ad rem ipſam accedimus; quæ nullo modo alio meliùs nobis ſe ſiſtit, quàm in definitione. Definitio enim, Græc. ὅρος, ſecundum ARISTOTELEM *lib. 1. Top. 5. §. 2.* eſt λόγος, ὁ τὸ τί ἦν εἶναι σημαίνων, i. e. oratio, quæ, quid res ſit, ſignificat; ſeu, uti 1. *de anima t. 11.* habet: πάντος ἀποδείξεως ἀρχή, i. e. omnis demonſtrationis initium.

§. 2. (α) Dnfinitur autem (β) Balneum, quod ſit (γ) corpus ſubtile & liquidum, *nos addimus* interdum & ſiccum, (δ) corpori circumferentialiter occurrens, vel occurrere aptum, utut ipſius ſecundùm qualitates manifeſtas vel occultas actualiter immutativum.

NOT. (α) Definitionem hanc ex JOH. MICH. SAVONAROLÆ *lib. 1. de Balneis c. 1.* deſumſimus.

(β) In omni autem Definitione conſiderandum venit tum *Definitum*, tum *Definitio*. *Definitum*, ſeu quod definiri debet, hoc loco eſt *Balneum*, quod melioris diſtinctionis gratiâ, uti mox ſequetur, *in hac noſtra Diſputatione* dividimus in *ſiccum*, & *non ſiccum*.

(γ) *Definitio*, ſeu quod definit, conſtat *genere*, & *differentia ſpecifica*. *Genus* eſt *corpus ſubtile & liquidum*, &c., quod nos adjecimus, *interdum ſiccum*. *Corpus* dicitur, quoniam omnia Balnea materiâ corporeâ conſtant; aut enim ex aëre calefacto & incenſo, aut ex aqua conſtant: ſi ex aëre calefacto & incenſo, *Balnea ſicca* ſunt; ſi ex aqua, *Balnea minus ſicca* ſeu *Lotiones* audiunt. Dein corpus *ſubtile* dicitur ex eo, quoniam Balnea tantam vim penetrandi habent, ut etiam hominis ſeu ægri conſtitutionem planè immutent & alterent. Quod autem Balneum corpus vel *liquidum* vel *ſiccum* à nobis pronuntietur, id propter duplicis generis Balnea, nempè cùm ſicca, tùm minùs-ſicca, fecimus.

(δ) *Differentiam ſpecoficam* abſolvunt reliqua Definitionis verba: *Corpori circumferentialiter occurrens* &c. Quæ ab *objecto*, *modo* & *fine* deſumitur. *Objectum* eſt corpori occurrens, &c. *Modus*, quomodo nimirum Balneum corpori occurrat vel occurere aptum ſit, conſiſtit in adverbio *circumferentialiter*, i. e ut corpus penitus cingat & circumſcribat, vel ad minimum circumſcribere poſſit, ſive id aquis in Balneis liquidis fiat, ſive aëre incenſo & calido in Balneis ſiccis; quanquam hic definitioni noſtræ aliquantulum contradici poſſe videatur, tanquam hæc circumferentialis circumſcriptio non omnibus Balneis noſtris ſicciscompeteret; quod tamen in diſcurſu, *ſi aliquis Dn. Opponens*: fortè hoc dubium moveret, defendemus.

§. 3. Sunt autem Balnea vel ſicca, vel minus ſicca.

NOT. Quoniam *ſupra §. 2. Sectionis hujus*, hujus diviſionis mentionem fecimus, non opus eſt, ut prolixiores ſimus in hac diſtinctione exponenda; Et ſtatim ad *Balnea ſicca* acceſſum facimus, Lectori benevolo, ſi non plurima, multo minùs omnia, tamen aliqua horum Balneorum genera referentes,

CAPUT II.
SECT. I.
De Balneis ſiccis.

§. 1. BAlneum ſiccum eſt corpus ſubtile & ſiccum, corpori circumferentialiter &c.

NOT. Integram hanc Definitionem repete ex *Cap. I. Sect. 2. §. 2.*

§. 2. Diſpeſcimus autem Balnea ſicca in octo claſſes. 1. in Balneum ſiccum ſecundùm excellentiam. 2. In Balnea ſpirituoſa, ſeu cum ſpiritibus. 3. In Balnea fumida. 4. In Balnea cum lapidibus & ferro ardenti. 5. In Balnea cum candelis & lampadibus. 6. In Balnea cum Oleis ſpirituoſis. 7. In Balnea cum brodio decoctorum. Et denique 8. In Balnea lecti, ut ſic loquar!

NOT. De his Balneis omnibus ſiccis exactè dicere, eorumque naturam candidè exponere, ſpatium temporis ſat magnum videretur parvum; In tantùm illorum explicationis fines ſunt extenſi, ut etiam in re Medica exercitatiſſimus in horum tractatione tam amplam copiam inveniret, de qua non ſine labore dicere poſſet. Nos pro ingenii modulo de quibuslibet pauca proferentes, eorum deſcriptiones qualeſcunque ſimul addimus.

§. 3. Eſt autem Balneum ſiccum (α) ſecundùm excellentiam ita dictum, ejuſmodi Balneum, ubi (β) in arcula, ex quatuor aſſeribus compacta, æger (γ) exerto capite, & (δ) peculiaris fornacis carbonibus incenſo aere ſudat.

NOT. (α) Nominamus hoc Balnei genus ſecundùm excellentiam ſiccum, cùm, quoniam omnium ſiccorum eſt maximè ſiccum, tùm etiam, quoniam, uti *cap. ultim. ſectione ultima*, *ubi de Balneorum uſu* loquemur, dicemus, reliqua noſtra omnia virtute anteit.

(β) Arcula hæc ex quatuor aſſeribus lateralibus conſtat, ita tamen compactis, ut aër incenſus non poſſit evolare & expirare. In hujus arculæ ſuperiori parte lateralibus aſſeribus firmiter inſeruntur aſſeres, foramen rotundū, per quod æger caput extrudere poteſt, habentes: In inferiori arculæ parte verò, ſeu in pavimento, canalis ligneus dedolatur, qui ſudorē de corpore ægri cadentem, ſi fortè in nimiâ copiâ adeſſet, uti in robuſtorum corporum ſudatione vehementiore interdum fieri ſolet, excipit, & ad vas extra hoc Balneum in terra poſitum tranſmittit. Ubi verò foramen, per quod caput hominis exit, eſt, nimirum in anteriori parte, & ubi janua hujus Balnei, ibi ſella ponitur, ſuper quam æger ſedens ſudare, Balneoque uti poteſt. Poſteriorem autem partem ſeu locum hujus ciſtæ tenet fornax, de qua mox.

(γ) Porrò dicitur *exerto capite*. Exſerere enim caput æger debet, ne à calore affligatur, & hoc modo morbi periculum adeat. Ne verò, ſi hoc modo caput eminet, calor omnis exhalet, collum ægri circumvolvere & munire poſſumus linteis, & ita caput à calore, & calorem ab omni exitu prohibere; Et ut etiam cor ægri ab omni nimio calore tutum exiſtat, pectori ejus itidem linteum affigimus, quod calorem cordi inimicum ſuſtineat & repellat.

(δ) Fornacem hujus Balnei meliùs cerâ fingere, quàm verbis Tibi, LECTOR SINCERE, depingere vellem. Eſt autem fornax hæc cum tribus pedibus, duo in latere habens oſtiola, unum in ſuperiori, alterum in inferiori parte lateris: per ſuperiùs oſtiolum immittimus carbones ardentes, per inferius oſtiolum recipimus cineres, quanquam etiam cineres per tubulum fornacis per hujus Balnei pavimentum tranſeuntem extra hanc arculam in vaſe terreo colligantur. Medium autem hujus fornacis itidem tubulum habet, extra Balneum in poſteriori ejus parte eminentem, &, quod admiratione dignum, totum hoc Balneum regentem. Huic tubulo enim operculum ex argilla factum intrudimus, quo operculo Balneum pro lubitu, tanquam equum freno, gubernare poſſumus: Nam ſi illud operculum huic tubulo penitùs aut ad dimidium inſerimus, non ad modum Balneatoriū erit calidum; ſi verò planè eximimus operculum, tunc ſtatim æger vehementiorem calorem ſentiet, & ſic porrò.

Et hoc modo in ejuſmodi Balneo ſicco è corpore ſudoris ℥vj plus minuſvè provocari poſſe, certo certius eſt.

§. 4. Balnea cum ſpiritibus ſunt ejuſmodi balnea, ubi in pari (α) arcula, modo aliam formam habente, æger exerto capite, aere (β) à ſpiritibus oleoſis calido & incenſo, ſudat.

NOT. (α) Diximus notanter, hanc arculam aliam formam habere: nimirum etiam ex aſſeribus collateralibus conſtat, in medio autem fracturam admittit, & unam partem hujus Balnei, ubi nimirum æger caput exerit, reddit altam; alteram ubi vaſa cum ſpiritibus per oſtiolum in latere exiſtens imponuntur, reddit, ad dimidium minorem.

(β) Hi ſpiritus ſunt ſpiritus vini, ſpiritus baccar. Juniperi, florum ſambuci, &c. Quibus duo vel tria vaſa ad tertiam vel dimidiam partem implentur, &, ægri capite, pari modo ut ſupra linteis munito, cum charta inflammantur.

§. 5. Balnea fumida ſunt ejuſmodi Balnea, ubi morbo Gallico laborans ex arcula, priori arculæ ſimili, ſedendo caput exerit, & membrum virile per ſellam excavatam demiſſum, & conſequenter totum corpus pulveribus atque trochiſcis fumigat.

NOT. I. Fumidum hoc Balneum nominamus ideo, quoniam in hujus Balneatorii pavimento rotunda foramina reperiuntur, ſub quibus locus quidam oſtiolo clauſus, & vaſa ignem habentia continens eſt, ſuper quæ pulveres ſeu trochiſci ex vario gummi, Mercurio, cinnabari, ſparguntur, quorum in morbo Gallico utilem fumum foramina rotunda recipiunt, & ad infecti membrum virile tranſmittunt. A latere autem hujus Balnei foramina duo habere utile eſt, ut mox per illa videri poſſit, an fumus ſufficiens in Balneatorio ſit. Caput autem etiam ideò æger exerere debet, ne noxam capiti fumus creet.

NOT. II. Aliàs hoc in morbo Galli & Itali Balneatoria quoque parva alia habent, in quibus fornaces minutiſſimas cum caminis ædificant, & ſupremam balnei partem multis foraminibus rotundis conſpicuam reddunt; Si itaque ægrorum magnus numerus eſt, ſex vel ſeptem ſimul in ejuſmodi Balneum relegantur, & ita illud ſæpiùs calet, ut multi interdum animam præ nimio calore expirare neceſſe habeant.

§. 6. Balnea cum lapidibus & ferro ardenti ejuſmodi Balnea ſunt, quando (α) aqua, vel (β) alio liquore utili, in lapides & ferrum excandeſcens fuſo, fumus excitatur, (γ) & æger hoc modo ſudat.

NOT. (α) Poteſt autem ejuſmodi fumus duplici modo excitari: aut ut aquam in lapides candentes fundamus, aut ut lapides ignitos in aquam ipſam immittamus.

(β) Diximus autem etiam *vel alio liquore utili*, ut conſtaret, decocta atque lixivia, præter aquam, alia ad hujus vel illius morbi curationem facientia, parari, ſimilique modo affundi poſſe. Uti etiam hoc loco non ſimplicem tantùm aquam intelligimus, ſed & aquam thermarum atque acidularum &c. Uti & hac in ferrum ignitum fuſâ largum ſudorem eiici poſſe MART. MAYERUS *in tractatu ſuo*, quem *Kurtze Beſchreiburg des Egeriſchen Schl. der Sa... run. nens*, i.e. *Tractatum de Thermis*, inſcribit, *p. m.* 141. ait.

(γ) *Et æger hoc modo ſudat*. Duplici modo hoc fieri poteſt; vel ut ſtando ſeu ſedendo fumum è lapidibus, ſcoriis, &c. calidis excitatum recipiat; ita tamen ut fumus, quò velit, volare poſſit, & propter liberiorem exitum ſuum hoc modo non omnis ad ægrum perveniat; vel ut, ægro ad vas ex uno latere & ſuperiùs, ne fumus alibi inutiliter feratur, linteis clauſum ſedente, fumus capiatur, omniſque ad hominem hoc modo feratur.

§. 7. (α) Balnea cum candelis & lampadibus ejuſmodi Balnea ſunt, ubi (β) in vaſe amplo atque rotundo, fumo atque calore peculiaribus candelis excitato, æger ſudat.

NOT. Balnea hæc apud Ægyptios admodùm fuere in uſu, quos candelas ſingulari modo præparatas habuiſſe, illiſque vaſa ampla atque rotunda, in quibus æger incluſus ſedebat, calida feciſſe, illumque hoc modo ad ſudorem adegiſſe antiquitas narrat.

(β) Vaſorum autem horum ſtructura talis erat: Globorum rotunditatem referebat, ſed ſatis amplam; in hujus Balnei pavimento foramen erat, ſub quo candelæ ex variis reſinis & gummi factæ ſtabant, & hoc modo Balneatorium hoc calidum reddebant. In ſuperiori autem ejus parte, uti in cæteris Balneis, foramen magnum atque rotundum cum aliis parvis foraminibus erat, per quod ægri caput eminebat, & per quæ fumus expirabat.

§. 8. Balnea cum Oleis ſpirituoſis ſunt ejuſmodi Balnea, ubi in vaſe, caveæ magnæ ſimili, linteiſque madidis quoad rimas clauſo, exerto capite, oleiſque ſpirituoſis incenſo aere, æger ſudat.

NOT. Baculi in Balnei hujus baſin induntur, ita tamen, ut omnes ſe in perfectam rotunditatem componant, & ita habitaculum quoddam rotundæ caveæ magnæ ſimile reddant; Baculi itaque cum linteis obducuntur, ne calor per rimas adeò magnas evaneſcere poſſit. In baſi verò hujus Balnei foramen ſatis amplum eſt, per quod Olea ſpirituoſa, e. g. baccarum Juniperi, pini, petræ, &c. in loco concluſo ſub Balneo hoc incenſa, fumum ad ægri, in ſuprema Balnei regione caput exerentis, corpus mittunt.

§. 9. (α) Balnea cum brodio Decoctorum ejuſmodi Balnea ſunt, ubi in arcula ſtannea, ſeu ſtanno obducta, Balneo noſtro ſicco, ſecundùm excellentiam ita dicto, fermè ſimili aere à (β) folliculorum ſpirantium, & aquis pretioſis ac odoratis & aliis decoctis impletorum, brodio incenſo aliquis ſudat.

NOT. (α) Apud Principes atque Magnates ejuſmodi balneatoria valdè in uſu fuiſſe conſtat. Erant autem magnitudine non admodum magna, & ut pari modo, uti in aliis, caput exſtaret, elaborata.

(β) Ejuſmodi autem folliculi ex metallo & cupro, quos Germ. *Blaſſ- oder Wind Kugeln* appellabimus, vel ſeorſim exiſtebant, vel in fornacem Balnei erant inſerti atque intruſi, ut hoc modo eò citiùs calefierent, & per tubulum vel collum anguſtum fumum vel brodium amœnum eò meliùs ſpirare poſſent.

§. 10. Sequuntur Balnea lecti, quæ iterum in duas claſſes diſpeſcimus; In Balnea lecti ſuo modo conſiderata, & Balnea lecti accidentali modo conſiderata.

§. 11. Balnea prioris generis ſunt, quando (α) medicamentis ad ſudorem facientibus ſumtis æger (β) vulgari modo in lecto ſudat.

NOT. (α) De his medicamentis *in cap. ſeq.* dicendum veniet; quamquam hìc obiter noto, quod ſpiritus cornu cervi cum aqua Sperm. ran. cum & ſine aliis medicamentis ſudorem facientibus, ut plurimùm, antequam ſudamus, magna cum utilitate ſumi poſſit.

(β) Dicimus *vulgari modo*; id eſt, ut promiſcuè ægri ſudare ſolent lectis undique circumvoluti & clauſi, modò ut ſequentem in lecto ſudandi modum ab hoc diſtingueremus, qui non vulgari, ſed alio & accidentali modo fit.

§. 12. Poſterioris generis Balnea ſunt, quando æger tam morboſæ conſtitutionis eſt, (α) ut neque ſtare, neque ſedere poſſit, & ſi in igne incenſo balneatorio ſudare vult vel debet, (β) peculiare Balneum in lecto ſibi ædificari neceſſe habeat, quo hoc modo ſupinus ſudet.

NOT. (α) *Ut neque ſtare neque ſedere poſſit* &c. Nimirum quando forte arthritide, podagrâ, aliâque convulſione corporis laborat.

(β) Appellamus hoc Balneorum genus *peculiare Balneum* ex forma; Nimirum ad utrumque lecti latus tria vel quatuor ferra, foramina oblonga habentia, affinguntur in horum foramina arcus, ad rotunditatem ſe componentes, in anteriori parte lecti minores, in poſteriori verò majus ſpatium capeſſentes, induntur, qui, uti *ſuprà retulimus*, madidis linteis circumvoluti, ne calor dimanet; in poſteriore hujus Balnei parte clauſa calefaciendi causâ fornacem habent; Uti Mantellum hoc ligneum ſudoriferum ſeu Laconicum ANDR. TENTZELIUS *in Exegeſi Chymiatrica* prolixiùs deſcribit, quem vide *p. m.* 762.

§. 13. Præter octo Balneorum ſiccorum univerſalium claſſes, in quibus Balneis utplurimùm

totum

totum corpus ſudare ſolet, ſicca particularia Balnea etiam addimus, quæ communiter ſuffitus nominantur.

NOT. Ejuſmodi Balneum ſiccum particulare eſt, quando e. g. in ſuffocatione uteri pennarum perdicum ſuffitus naribus admovetur: quando in retentione menſium hâc vel illâ re, in ſpecie ſcoriis reguli antimonii in aqua ſolutis, uterus fumigatur: in odontalgia buccæ cum thure, ladano, maſtiche, &c. Et quæ Balnea particularia alia in Autoribus hinc inde leguntur, & à ſingulis excogitari poſſunt.

Et hæc ſunt *Balnea ſicca*, quæ in præſenti non definire, ſed ſaltem leviter deſcribere, animus erat: nunc bono cum DEO ulteriùs pergentes, ad *Balnea non ſicca* ſeu *lotiones* acceſſum maturamus.

CAPITIS II.

SECT. II.

De Balneis non ſiccis ſeu Lotionibus.

§. 1. INnumeræ ferè ſunt lotiones, nos thermis, aliiſque pluribus omiſſis, noſtras lotiones, & quidem omnes ex herbis aliiſque medicamentis conſtantes, in quatuor ſaltem claſſes dividemus.

NOT. Thermas conſultò mittimus, quinam enim conſummatæ eruditionis Medici non fuerunt, qui non de thermis, acidulis, &c. elegantes ediderunt tractatus? inter quos LANGIUS, *Phil. & Med. D. Profeſſor hujus Academiæ olim Celeberrimus*, non ultimum locum tenet; ut ego itaque, tenuium profectuum adhuc homo, ſi plura de his ſtylo proſequi vellem, in tanta copia aquis aquas viderer addere, & quidem claris ac pellucidis turbidas, quoniam id, quod illi experti ſcripſerunt, ego inexpertus fortè confunderem.

§. 2. Eſt autem noſtrarum quatuor claſſium lotio prima, quando in communibus Balneatoriis, in quibus corporis ſordes abluimus (α) corroborationis aut odoris gratia (β) herbas benè odoratas in vannum injicimus.

NOT. (α) Dicimus *corroborationis aut odoris gratiâ*: nam nemini non conſtat, corpora noſtra multùm relaxari Balneis, imprimis ſi præter conſuetudinem tempus balnei trahitur, hinc utile eſt, corpora iterum corroborari: quod autem duplici modo fit, vel *tactu*, vel *odore*. *Tactu* fit, quando nos in aquis ſparſæ herbæ ambiunt, & corpus ita attingunt & roborant; vel quando ſuper ſacculos herbis utilibus repletos ſedemus, & ita membrorum corroborationem quærimus: *Odore* autem fit, ſi eædem vel aliæ herbæ in Balneis tam ſuavem Odorem ſpirant, ut & hoc modo homo vires Balneo amiſſas recuperare queat.

(β) *Herbas benè odoratas* &c. quando e. g. ſerpillum, majorana, &c. communiter in vannum mittitur, ſive herbæ illæ maneant integræ, ſive antequam in aquam injiciuntur, ut majorem odorem ſpirent, conſcindantur.

§. 3. Lotio ſecunda eſt, quando in vanno, (α) medicamentoſis aquis impleta, & ſuperiùs clauſa, (β) exerto capite aliquis ſudat & ſe lavat.

NOT. E. g. Medicamentoſæ ejuſmodi aquæ ſunt, quando in ſcabie, aliiſque ejuſmodi affectibus, ſulphur cum calce viva per ſe ſeu cum ferro coquitur, & aquæ ſeu lixivii hujus flavi quantum ſufficit, cæteris aquis affunditur; aut ſi bonam quantitatem baccarum lauri & ſulphuris in aqua coquo, & etiam cæteris aquis affundo.

(β) Si vannus ampiæ magnitudinis eſt, etiam duo capitibus exertis ſedere, & ſe lavare poſſunt.

§. 4. Lotio tertia eſt, quando (α) Nitrum in vannum immittitur, & æger thermas (β) aliquatenus quaſi æmulatur.

NOT. (α) Ad quamnam rem hæc lotio utilis cenſeatur, *in ultimo hujus Diſputationis capite* exponam.

(β) Dicimus *aliquatenus*: Nam ad quas lotiones etiam ſulphur accedit, hæ magis thermas æmulari videntur; quales excogitari poſſe JOH. RUDOLPH. GLAUBERUS *in Furni ſui Philoſophici Parte tertia* ſcribit.

§. 5. Denique lotio quarta particularis eſt, quando nimirum (α) hanc vel illam corporis partem, morbo obnoxiam, (β) in hac vel illa medicamentoſa aqua æger lavat.

NOT. (α) *Hanc vel illam corporis partem morbo obnoxiam* dico; quoniam interdum, ut totus homo ſeſe lavet non requiretur, ſed ut offenſæ ſaltem partis rationem ægir habeat, neceſſitas poſtulat: E. g. Uti fieri ſolet, ſi nervi morbo aliquo connexionis, uti ab Inſtitutioniſtis nominatur, laborant, & ad partem aliquam ſunt inciſi: Si pectus in hoc vel illo morbo hujus vel illius intincti lintei indigeat: Si mulieres in hoc vel illo morbo pedes medicamentoſis, & cum herbis, floribus & radicibus coctis, aquis immittunt: Si caput hoc vel illo lixivio in tineis, furfuribus, defectu capillorum perfunditur: Si hoc vel illo liquore dentes in odontalgia lavamus: Et quæ hujus generis lavationes plures ſunt.

(β) *In hac vel illa medicamentoſa aqua*, &c. Multa enim ejuſmodi brodia atque Decocta medicamentoſa ſunt quæ quilibet ex autoribus petere ſeu ipſemet pro lubitu ſibi præſcribere & componere poteſt.

Et ſic, benevole Lector, *Balnea* tum *ſicca*, *tum lotiones* aut *minus ſicca* habes. Accingimus nunc nos bono cum DEO ad Diſputationis noſtræ caput tertium, & quid circa horum Balneorum utendi modum obſervari debeat, paucis exponimus.

CAPUT III.

SECT. I.

De Utendi Modo.

§. 1. CIrca utendi modum tria obſerventur moneo: nimirum quid ante Balneum, quid in Balneo, & denique quid poſt Balneum agendum ſit?

NOT. Si ullæ res ſunt, quæ immutabilem aliquam conſequentiam requirunt, certè inter has primùm nomen ſuum Medicina profitetur; Quæ tanquam divina & nunquam ſatis laudanda ars ita ſuas periodos & tempora obſervat, ut ceu annus nullum diem, ita & illa nullam ordinis rationem prætermittat; In tantum enim in unum quaſi orbem omnia Medicinæ adminicula redeunt, ut hinc id etiam in balneis noſtris obſervandum venire videatur; Si enim in antecedentibus illorum non rectè procederetur, quomodo illis ſequentia ex aſſe reſpondere poſſent? Quapropter ſit:

§. 2. Ante Balneum ad res ſex non-naturales imprimis attendere æger neceſſe habet, quæ ſunt aër, cibus & potus, ſomnus & vigiliæ, motus & quies, excreta & retenta, atque animi pathemata.

NOT. Nimirum *tota noſtra Medicina*, inquit JOH. RIOLANUS *in Univerſæ Medicinæ Compendii parte ſecunda*, quæ ὑγιεινή diæta ſanorum appellatur, *cap. 1.*, *in tribus capitibus conſiſtit*, *REBUS NATURALIBUS*, *NON-NATURALIBUS*, *ET CONTRA NATURAM*. *Res non-naturales*, paulò poſt eodem capite pergit, *mediæ ſunt inter naturales & eas, quæ ſunt contra naturam: Neque enim naturam noſtram conſtituunt, ut res naturales; nec eandem lædunt, ut affectus contra naturam: ſed ſunt promiſcuæ & indifferentes. Benè utenti bonæ; malè utenti malæ. Ejuſmodi ſunt aër, cibus, potus, ſomnus, &c.*

Ne itaque & nobis in Balneis malè utentibus eædem malæ ſint, ſed benè utentibus bonæ, curam geramus, ſne bonæ illæ res malè à nobis adminiſtrentur.

§. 3. Aër (α) ante Balneum ſit (β) maximè purus, ab omni (γ) vitio planè alienus, & (δ) qui ventis ſalubribus perfletur.

NOT. (α) Dicimus hoc loco *ante Balneum*, cùm tanquàm in ipſo actu Balnei, poſtque ejus executionem, non par aëris ratio habenda ſit, quum tamen *purus*, *ab omni vitio alienus*, ſemper conferat; ſed adjicimus hoc loco vocabulum *ante*, ut temporis diſtinctionem eò meliùs faciamus.

(β) *Maximè purus*; quò purior enim aër, eò meliùs hominis natura ad ſudorem præparatur, dum hoc modo omnes corporis pori aperiuntur. Si autem *aer impurus* eſt, terreſtri & impurâ ſuâ materiâ poros claudit, quò minus ſudor rectè & benè propellatur.

(γ) *Ab omni vitio planè alienus*, i. e. qualitatum & ſubſtantiarum.

(δ) *Et qui ventis ſalubribus perfletur*: Venti enim puri ſunt, qui

qui aërem maximè purum in cubiculo quodam reddunt; hinc etiam omnibus cùm ſudantibus tùm dormientibus autor ſum, ut in cubiculis ſuis ejusmodi caminos, Germ. *Windlo eber*, *mediantibus quibus* aër illius loci ſeſe corrigere queat, habeant.

§. 4. Cibus & potus ſit (α) Euchymus, (β) paucus, (γ) temperatæ naturæ.

NOT. (α) *Euchymum*, ſecundùm *citati* RIOLANI *c. 12. dicitur, quod bonum ſanguinem generat, in quo quatuor humorum quantitas, qualitas, & proportio legibus naturæ conveniens ſervatur.*

(β) *Paucus autem cibus & potus* à nobis ſtatuitur, ne nimia eorum Ingurgitatione pori claudantur. *Nullus* verò ideo non admittitur, quoniam nimis valdè calor nativus ſudatione debilis redderetur, niſi priùs cibi boni & pauci illi irent auxiliatum.

(γ) Tandem ſit *temperatæ naturæ*. Illum autem cibum ac potum temperatæ naturæ voco, quorum uterque inter calidum & frigidum medium tenet. Hoc enim modo fit, ne cibus & potus nimis calidus ad ſudantis (cujus ſpiritus aliàs à ſudoriferis, magis quàm alio tempore fieri ſolet, incaleſcunt) excedentem calorem anſam præbeat, neque nimis frigidus crudam & frigidam materiam in illo præparet, quæ deinceps ſudatione, poris omnibus per illam clauſis, vix ſe propellere patitur.

§. 5. Somnus & vigiliæ etiam intra mediocritatem conſiſtant.

NOT. *Somnus* longior humectat, refrigerat, cruditates multas ſudore deinceps vix diſſolubiles generat, quæ vigiliis mediocribus non tanta incrementa ſumere queunt. *Vigiliæ* verò immodicæ etiam ſudantibus non uſui eſſe videntur, quoniam illorum ſpiritus, qui aliàs ſudatione incendi ſolent, per illas adhuc magis incendantur, & ita calidum nativum nimis debilitetur.

§. 6. Motus & quies etiam intra terminos ſuos ſe contineant.

NOT. Nimius enim motus ſpiritus nimis incendit; nimiâ autem quiete totum corpus refrigeſcit, pituita multa & excrementa congeruntur, quæ omnia mediocris motus diſſiparet, ſeu ut ſudorifera meliùs diſſipare poſſent, anſam præberet. Ubi etiam, ſi tempus eſſet, de *utilitate frictionis* ante Balnei uſum multa dicere poſſemus.

§. 7. (α) Excernantur, quæ excernenda ſunt, retineantur, quæ retinenda ſunt.

NOT. (α) Quoniam juxta RIOLANUM *excrementa quædam benigna ſunt, & ſolâ quantitate ſunt excrementa*, de quibus mox; *alia planè inutilia, quæ non tantùm quantitate, ſed etiam qualitate ſunt excrementa* &c.; cùm planè inutilia generalia, e.g. alvi proluviem, lotium & ſudorem, tùm planè inutilia particularia, e.g. mucum cerebri, &c. ſimpliciter abjicienda & excernenda ſtatuimus; quoniam ſudorem magis cohibent quàm promovent, & ſine periculo etiam excerni poſſunt.

(β) In excrementorum autem benignorum, e.g. ſeminis, ſanguinis menſtrui, &c. excretione, de *quibus ſuprà*, ut rationem magis conſulamus, ſuadeo; quoniam illorum retentio, prout conditio fert, interdum magis utilis eſſe, quàm nocere videatur.

§. 8. Ἀταραξία, vacuus & liber, ab omni perturbatione ſudans ſit.

NOT. Nam quamdiu animus æger eſt, tamdiu etiam non de ſalute patientis ſperandum; & non credibile, quàm citò patiens priſtinam poſſit recuperare ſanitatem, ſi animo tranquillo morbi exitum expectat.

Et hæc ſunt, quæ 6. res non-naturales ſeu diætam concernunt. Antequam autem cum ægris noſtris in ipſa Balneatoria nos conferamus, adhuc obſervandum venit, an materia illa, quæ per ſudorem evacuanda eſt, in ejusmodi ſtatu ſit, ut ſine præcedente purgatione vinci queat? an verò, ſi purgatio ejusmodi præcedat, meliùs ſe vinci patiatur? Si prius obtinet, purgationem interdum intermittere poſſumus: ſi poſterius verò, Purgationem pro re admodum neceſſaria reputamus; quamvis hoc loco cautè agendum, ne in febribus ardentibus, aliisque ejusmodi morbis, qui purgationem recuſant, purgemus; hoc enim modo multos citiùs, quàm aliàs factum fuiſſet, ad vitæ ſuæ exitum properaſſe novi: ſi autem Purgatio magis prodeſt, quàm obeſt, tunc illa admittenda.

Qua propter ſit

§. 9. (α) Non nullos dies ante balneum, ſi ægri conſtitutio & materiæ conditio admittit, (β) Purgantibus evacuare, & hoc modo ſudorem futurum magis promovere ſuadeo.

NOT. (α) *Nonnullos dies ante Balneum* ideò dicimus, quoniam ſi purgationem ſtatim Balneum ſequeretur, nimis valdè ſudantis vires debilitarentur: Ne itaque illud fiat, ut aliquod temporis ſpatium interveniat, utile judicamus.

(β) Vel ſub ſpecie pulveris, e.g.

℞. *Crem. tartari,*
Pulv. jalappæ ana gr. xvj.
Scamm. Sulphurati gr. vij.
Nitri depur. gr. iij.
Olei deſtillat. ſuccini gutt. j.
M. D. S.
Pulvis purgans.

Vel ſub ſpecie Electuarii, e.g.

℞. *Conſ. Roſar.* ℥iß.
Crem. Tartari,
Pulv. jalap. ana ℈j.
Diagryd. gr. vij.
Nitri puri. gr. iij.
M. D. S.
Saccharum laxatiuum pro aliquot vicibus.

Vel ſub ſpecie ſyrupi, e.g.

℞. *Syr. roſ. ſolut.* ℥iij.
Aquę cinam. ʒj.
Pulv. jalapæ ℈j.
Scamm. Sulphurati gr. vij.
M. D. S.
Succus purgatiuus pro aliquot vicibus.

Vel ſub ſpecie Noduli, e.g.

℞. *Herb. menthæ criſpæ rec.*
Roris mar. rec. ana M. jß.
Fol. ſennæ ſine ſtipit. ʒvj.
Rad. belleb. nigri crudi ℥ß.
Rha Barb. el.
Sem. 4. cal. min. ana ʒij.
Bacc. junip. ʒvj.
Sal. tartari ʒiij.

Inſcia includantur Nodulo:

D. S. *Nodulus laxatiuus in vino.*

Quam Formulam ab Excellentiſſimo Dn. PRÆSIDE præſcriptam hîc loci in Officina ad Nigrum Æthiopem, uti vocant, vidi atque legi. Et ſub qua alia forma purgationem inſtituere tibi animus eſt.

Sed tempus nunc inſtat, ut ægrum diſcalceemus, eundemque veſtibus exuentes, nos cum illo in Balneatoria ipſa recipiamus.

Singula autem Balnea noſtra iterum ad manus ſumere, quidque in ſingulo inter balneandum agendum ſit, ſeorſim exponere, quùm Diſputatio noſtra aliàs præter opinionem excreverit, nimis longum foret; quapropter quid inter balneandum tractandum ſit, *in tribus §. Paragraphis ſequentibus* exponentes, id ipſum unâ facie & vice depingemus.

§. 10. Ut eò meliùs æger ſudet (α) morbo, tempori, perſonæ, loco, &c. convenientibus (β) ſudoriferis, quum jam ſudare incipit, melioris ſudationis cauſâ utatur.

NOT. (α) Addimus *morbo, tempori, perſonæ, loco* &c. convenientibus. Ex aliis enim medicamentis ſudoriferum conſtet, quo aliquis in morbo Gallico utatur; ex aliis, quod in morbillis uſurpetur. *Tempus* etiam diſcrimen facit: nam tempore hyemis & autumni, quo corporis pori magis clauſi ſunt, & materiæ peccantis copia in corporibus humanis major eſt, Sudorifera ſint vehementiora validioraque, quàm æſtate & vere, quibus temporibus pori magis dilatati conſpiciuntur. Porrò *perſonæ* ratio etiam habenda eſt, cujus temperamentum atque natura optimus in hac re tibi magiſter erit. Et denique *locus* etiam, in quo ſudatio inſtituitur, diverſa Sudorifera poſtulat: ubi enim calor vehemens eſt, ibi Sudorifera mitiora propinari; ubi autem calor non admodum excedit, ibi Sudorifera fortiora locū habere poſſunt.

(β) Dies me deficeret, ſi Sudorifera omnia, quæ tempore Balnei uſurpari poſſent, recenſere vellem: poteſt itaque quilibet ex pulveribus, ſyrupis, aquis, ſpiritibus, &c. ad ſudorem facientibus, pro morbi conditione, Sudorifera ipſemet componere. Ne tamen hæc planè ſicco pede tranſire videar, paucas illorum Deſcriptiones ſaltem hîc addam. De ſpiritu cornu cervi autem, cum aqua ſperm. ranarum ſumpto, ſuprà diximus, quo, ſi non multam ſimplicium Compoſitorumvè adamamus compoſitionem pro-

promiſcuè in omnibus Balneis ſecurè uti poſſumus. Sequentes ſunt formulæ longiores: e. g.

℞. *Aquæ card. bened.*
Flor. ſamb.
Sperm. ranar. ana ℥j.
Spiritus Cornu Cervi ℥iß.
Fl. ſamb.
Tartari rectif.
Card. bened. ana ℈ij.
Cornu Cervi ſine igne ʒß.
Lapill. cancr. præp. ℈j.
Nitri puri gr. v.
M. D. S.
Potio ſudorifera pro 2. vicibus.

Quanquam hæc Potiuncula ut plurimùm in Balneis lecti ut ita loquar, à nobis uſurpetur; & dimidia illius parte veſpertino tempore, ſi cubitum ire volumus, alterâ dimidiâ parte manè, antequam à lecto ſurgimus, magna cum utilitate utamur.

In reliquis Balneis, uti & in hoc, uſurpari poſſunt ſequentia: e.g.

℞. *Theriac. Androm.* ʒß.
D. S.
Electuarium ſudoriferum pro aliquot vicibus.
Vel
℞. *Pulv. Bezoard.* Senn. *cum lap. Bez.* gr. xij.
Margarit. præp. gr. vij
Salis card. bened gr. v.
Olei deſtillat. cinnam. gutt. j.
M. D. S.
Pulvis confortans ſudoriferus.

Morbo Gallico verò laborantes non ſolum Sudoriferis morbo illorum convenientibus utantur, ſed etiam peculiares potiunculas ex ligno Guajaco, ſaſſafras, radice ſarſæ parillæ, Chinæ, &c. compoſitas habeant, de quibus quotidiè bibant. Imò ſequentem eſſentiam, illis non inutilem, etiam uſurpare poſſunt, nimirum:

℞. *Eſſent. ligni ſancti* ℥ß.
Spiritus Cornu Cervi ℥iß.
M. D. S.
Eſſentia ſingulis diebus bis ſum, & 40. guttæ pro una doſi, in potiuncula cereviſiæ.

§. 11. Sudet autem æger corde & capite à calore probè munito.

NOT. De hoc quoniam *ſupra diximus*, nunc plura addere non libet.

§. 12. Non ante tempus juſtum ſudatio finiatur.

NOT. Finis enim hoc modo non impetrabitur; e. g. morbilli non ſatis emergent, niſi ſudatio ſufficiens præceſſerit: item in morbo Gallico non ſatis ſanguis ſe purificabit, niſi juſto ſudore ille corrigatur.

Et hoc modo omnibus, quæ ad ſudationem pertinent, probè perpenſis, iterum nos cum ſudantibus in hypocauſtum vel cameram conferimus. Sit itaque

§. 13. Poſt Balneum (α) ſudorem æger abſtergat, (β) in lectum vel hypocauſtum calefactum ſe conferat.

NOT. (α) Statim autem id fiat, ne iterum, ſi fortè illi, antequam in hypocauſtum aut cameram pervenire poteſt, loca frigida perambulanda ſunt, ſudor ille falſus & inutilis ſe retrahat, ſicque novi morbi cauſa ſit.

(β) Id ſvademus ideò, quoniam tum ex nimio calore in frigidum ſtatim ſe conferre, corpori valdè noxium eſſet; tum etiam, ſi in Balneis ſudatio non juſta fuiſſet, hoc modo, & in primis in lecto, de novo & ad ſatietatem quandam abſolvi poſſet.

§. 14. Hoc facto (α) bonam diætam iterum obſervare, & (β) confortantibus ſudore reſolutum corpus corroborare ſvadeo.

NOT. (α) Hujus quoniam ſuprà mentionem fecimus, de eadem iterum de novo dicere ſupervacaneum eſſet; quapropter Candidum Lectorem *ad §. 2. & ſeq. hujus capitis* amicè remittimus.

(β) Ejusmodi confortantia autem conſiſtunt tum in *cibis*, tum in *medicamentis*. De cibo, & potu hîc non agam, quoniam partim ad hujus §. 1. (α) ubi de diæta agendum ſeſſet, hæc tractatio ſpectat, partim quoniam aliàs, quid cibi boni ſucci ſint, & quo modo hi corpora noſtra optimè corroborare queant, cuique facilè conſtat. Medicamenta verò confortantia multa ſunt; & imprimis hîc locum habent illa, quæ Germ. die *Krafft Bruhen* nominamus, ex Phaſianis, caponibus, &c. per brodium calidæ aquæ in lagenis ſtanneis expreſſa, & deinceps cum cinamomo, ſaccharo, Caryophyllis aliisque aromatibus & ſuccis condita atque miſta. Item huc ſpectant Julebi, cum ſyr. e gr. ceraſorum, acetoſitatis citri, papaver. Rhœad. &c. uti & cum aqua cinamomi, item ſpiritu vitrioli ſeu ſulphuris mixti & compoſiti. Porrò varia genera Morſulorum cum carne citri, cydon. &c. Confect. AlKerm., ſaccharo, & aliis pulveribus confortantibus parata; Item Electuaria ex conſervis, e. g. roſar., borraginis, &c. cum ſpeciebus variis, e. g. de hyacintho, de gemm. calid. & frigidis, &c. facta; Et denique balſami, omniaque illa, quæ iterum robur & vim corpori, calore enervato, addere poſſunt.

Et ſic, DEO adjuvante, hujus capitis tractationem etiam abſolvimus, progedimur itaque Bono cum DEO *ad ejusdem capitis ſectionem ſecundam, ſeu ultimam*, quæ horum *Balneorum* omnium *utilitatem & uſum* monſtrat.

CAPITIS III.

SECT. II.

De Horum Balneorum Utilitate & Uſu.

§. 1. BAlneorum ſiccorum uſus, & imprimis illius, quod Balneum ſecundùm excellentiam dicitur multiplex eſt; A morbo enim quocunque, ſi homo illum imminere ſentit, illud Balneum non ſolùm ut plurimum præcavet, ſed etiam amiſſam ſanitatem ſæpiſſimè ægro reſtituit.

NOT. De hoc, quod univerſi corporis poros aperire, interiùs penetrare, coagulata reſolvere, & hinc corpus totum præ omnibus aliis Balneis maximè à peccantibus humoribus per ſudorem evacuare poſſit, jam nihil dicam.

§. 2. Balnea cum ſpiritibus oleoſis (α) vi penetrandi imprimis nota ſunt, nervis conducunt, & (β) fumigando interdum illud præſtant, quod aliàs ſpiritus hi illiti efficiunt.

NOT. I. Inſinuat nimirum ille fumus ſe imprimis poris corporis propter oleoſam ſubſtantiam, quæ à membris ſudantis calidis facilè intus trahitur, ut totum corpus hoc modo pervadat.

(β) E. g. ſpiritus Juniperi, ſambuci, &c. qui uti nervos induratos, aliaque corporis membra calloſa, inungendo flexibilia calidaque vi ſui ſulphuris reddunt; ita etiam fumigando ſpiritus hos illud efficere poſſe planè mihi perſuaſum habeo.

NOT. II. Non autem æquè ac primum, hoc Balneum mihi arridet; cauſam in conflictu vel diſcurſu proponam.

§. 3. Balnea fumida morbum Gallicum, aliosque contagioſos morbos, pellere, (α) ſanguinemque impurum corrigere, creduntur.

NOT. (α) Hæc ſanguinis purificatio autem non unâ vice fieri ſolet, ſed patiens ſæpiùs ut ſudet, variusque ſanguinem corrigentibus, uti ſuprà dictum, potiunculis ut utatur, neceſſum habet.

§. 4. Balnea cum lapidibus & ferro, &c. duplicem uſum habent, tum (α) ut ejusmodi lapidibus ignitis in aquam immiſſis, & hoc modo brodio aliquo excitatum, æger magis ſudet; tum (β) ut illa multos morbos curent, eorundemque dolorem tollant.

NOT. (α) Hoc inprimis cum ſilicibus communibus expeditum datur, quanquam etiam alii lapides ſint, qui idem efficere poſſunt.

(β) Uti e. g. calculi ejusque doloris curatio iiſdem ſilicibus à quibusdam adſcribitur, quanquam id nonnullis, uti & nobis, impoſſibile videatur. Interim tamen interdum aliqua mineralia & lapides dari, qui hoc efficiunt, non ſimpliciter negamus; JOH. RUDOLPHUS GLAUBERUS enim in *Furni ſui Philoſophici Parte tertia c. 33.* ejusmodi materiam mineralem ſeu lapides reperiri ait, qui ſine igne etiam ſuis exhalationibus ſudorem elicere, morbosque curare poſſunt: ſi hoc verum eſt, quantò magis lapides quidam igniti in aquam immerſi fumo vehementiore ſudorem promovere, variosque morbos hoc modo curare poterunt.

§. 5. Bal-

§. 5. Balneorum cum candelis & lampadibus uſus apud Ægyptios vehemens ſudoris extractio fuit.

NOT. Legi quidem de hac re nihil, ſed ex alicujus relatione aliquando audivi, Ægyptios per ejusmodi candelas tantum interdum ab ægris extraxiſſe ſudorem, ut ſæpiùs ſtatim illi animam efflaverint. Cauſam verò, ob quam iſti id fecerint, nullam aliam puto eſſe, quàm quod hoc modo omnem materiam peccantem ad unguem ſe abſtrahere, cauſâque morbi penitùs remotâ eò meliùs hoc modo ægrum ſe curare poſſe crediderint.

§. 6. Balnea cum Oleis ſpirituoſis, Balneorum cum ſpiritibus oleoſis effectum fermè habent.

NOT. De hoc vid. §. 2. *hujus ſectionis*.

§. 7. Balnea cum brodio decoctorum non ſolùm (α) ſudans, ut benè oleat, efficiunt, ſed etiam corpus roborant atque confortant.

NOT. (α) Apud horum Balneorum inventionem non ſolùm utilitatem, ſed etiã delectationem multùm potuiſſe exiſtimo: Nam uti jam juvenes alicujus conditionis ſequioris ſexus gratiam inunctione variarum rerum bonum odorem ſpirantium impetrare conantur; ita etiam olim per ejusmodi Balnea magnates uxoribus ſuis ſua corpora commendaſſe credo

§. 8. Balnea denique lecti ad omnes morbos (α) citò, atque etiam (β) tutò, uſurpari poſſunt.

NOT. (α) *Citò uſurpari poſſunt*, e.g. in morbillis; convenienti enim ſudorifero propinato citò ſudare poſſumus.

β) *Imo etiam tutò*: Etenim non faciliore tutioreque methodo morbi alicujus naturam Medicus expiſcari poteſt, quàm ſi ſudoriferum ægro propinans, in lecto illum ſudare cogit; Hoc modo enim non ſolùm tutò illius morbum, qui per ſudorem ſæpiſſimè ſe prodit, addiſcit, ſed etiam ſæpè ſæpiùs auxiliatrices manus illi affert.

Et hic eſt aliqualis ſaltem *uſus Balneorum ſiccorum*: Sequitur breviter etiam *uſus* ſaltem aliqualis *Balneorum* non *ſiccorum* ſeu *lotionum*; Sit itaque.

§. 9. Lotio noſtra prima utplurimùm corroborationem atque odorem pro fine habet.

NOT. Quoniam *cap. 2. Diſputat. noſtr. ſect. 2. §. 2.* uſus hujus mentionem feci, non altè illum huc repetam.

§. 10. Lotio noſtra ſecunda ad innumeros morbos utilis eſt, & pro ingredientium natura ac compoſitione effectum edit.

NOT. E.g. Uti *ſupra c. 2. Diſputat. noſtr. ſect. 2. §. 3.* lotionem ejusmodi ex ſulphure cum calce viva in ſcabie multum poſſe diximus. In ἰσχουρίᾳ ſeu urinæ ſuppreſſione etiam ejuſmodi lavatio prodeſt: item in ſuppreſſione menſium, modò ſi etiam ex ejusmodi herbis ac medicamentoſis aquis, ad hunc vel illum morbum facientibus conſtat.

§. 11. Lotio noſtra tertia in extrahendo reſolvendoque multum poſſe creditur.

NOT. Robuſtam autem ut habeat naturam, qui illâ utitur, neceſſe eſt.

§. 12. Lotio noſtra quarta denique (α) ad hanc vel illam partem ægram, imprimis à Chirurgis, (β) ad hujus vel illius partis nervorum emollitionem uſurpatur.

NOT. (α) *Supra* etiam de hujus lotionis utilitate verba quædam fecimus; Nolumus itaque iterum ad manus ſumere.

(β) Chirurgi hæc Balnea vocant *Germ* die Behungen.

Et hoc modo etiam lotionum noſtrarum virtutes delibando ſaltem conſideravimus. Sed, mi navis, ingredere nunc iterum portum, ſat diu in alto fuiſti; Tuo autem Navarcho ac protectori ſummo, cujus auxilio ſcopulos prænavigaſti, honoris ergò in prora hanc votivam tabellam ſuſpendo. DEO SIT LAUS & GLORIA IN SECULA.

COROLLARIA.

1. Aqua, quæ per plumbeas ſolennas deducitur, fugienda. 2. Opium naturæ calidæ eſt. 3. Periapta ratione ſympathiæ & antipathiæ per μάγματα ſua in Medicina proſunt. 4. roſa Hierichuntis (quæ die Natalitio Noſtri Salvatoris tantùm florere creditur, quod verò non eſt) partum falsò promovere exiſtimatur. 5. In luxatione, fractura, vulnere &c. alicujus partis, urina non inſpicienda eſt. 6. Chalybis & lactis uſum in dyſenteria ſvademus. 7. Lue Venerea correptis convenit ſanguinis miſſio. 8. Non ineptè quidem Chymici Epilepſiam ad morbos mrecuriales referunt; ego tamen potiùs ad ſalinos referrem.

Humaniſſimo Domino Reſpondenti gratulatur

PRESES.

CUM tanti momenti ſit, MULLERE optime, inſenſilis tranſpiratio, ut vel ſtaterâ eandem dimetiri aggreſſus ſit SANCTORIUS, *Patavinorum* olim *doctiſſimus*, quanti ponderis non erit ſenſibilis tranſudatio, per *Balnea* imprimis inſtituta? Tertiam ſanè morborum partem ſudorum beneficio tutò percurari, expertum eſt à Practicis, adeò, ut nulla febris, cujuscunque ſit moris, citra recidivæ metum absque ſudore evaneſcat. Abſtergit ſcilicet hic ſaponarius Latex quascunque partium ſodes, & reſolvit promptè ſanguineum Nectar, quò ab omni coagulationis exemtum impedimento, liberiori per ſuos canales feratur circulo, vivificoque rore omnes partes animet. Dignus ergò publicâ luce hic Tuus de Balneis eſt Conatus, proprio labore inſtitutus, me ne tantillum quidem interpolante, unde & gloria ejus Tibi ſoli manet repoſita. Perge interea, ut auſpicatò cœpiſti, alacriter decurrere in ſtadio Medico, nullis licet limitibus hactenus circumſcripto; & quò arduus magis hic Tuus eſt labor, eò majorem meretur applauſum, quem ab omnibus Bonis, unà cum Eruditorum favore, certò promitto. Vale.

Dab. Lipſ. è. Muſeo meo d. 4. Septembr. An. 1672. Finis.

Ariſtoteli & D. Thomæ, fateamur Locum ſuperficiem eſſe, & non intervallum, quia hi graviſſimi Philoſophi tradiderunt. *Sed valeat infeliciſſimi ingenii Maſtus, ſimiliaque mancipia; ſolius quippe Naturæ operibus optimo jure Pythagoricorum illud* αὐτὸς ἔφα *competit; utpote ab ipſo Summi Creatoris ineffabili, quodque facta ſequuntur, Verbo, FIAT, ortum ſuum repetentibus. Ex horum itaque numero innumero, quam jam præ manibus habeo, nobiliſſimam, at infimul maximè abditam, Materiam ſelegi, ad eamque pro tenelli ingenii viribus perquirendam animum induxi. Conſtitueram equidem primitùs perfectam de Aëre*, per univerſam Medicinam conſiderato, *nec non, ob Materiæ affinitatem*, de Vacuo Spatio, deque Spiritu Mundi Catholico, ἀναξίως *Orbi Literato proponere. Verùm cùm eandem elaborando prolixiorem repererim, quàm Academicarum Diſſertationum mos ferre ſolet, nec accurtari commodè ob laxum Argumenti ambitum ſpinoſamque naturam potuerit; idcircò ad plenius otium id differendo*, RESPIRATIONIS *interim penetralia ingredi placuit. In quo negotio ſi vides me magnorum Autorum Hypotheſes deſeruiſſe, liberèque in rei naturam inquiſiviſſe, ne quæſo ſiniſtrè interpretare*. Sapientiam enim, inquit LACTANTIUS *Lib. 2. Divin. Inſtitut.*, ſibi adimunt, qui ſine ullo judicio inventa Majorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur. Sed hoc (pergit ulteriùs) eos fallit, quod Majorum nomine poſito non putant fieri poſſe, ut aut ipſi plus ſapiant, quia Minores vocantur; aut illi deſipuerint, quia Majores nominantur. *Præterea ſola Natura eſt Arcanorum ſuorum interpres fidiſſima, Nam quæ in uno aliquo genere obſcuriùs exhibet, ea luculentiùs in alio explicat*. Et quamvis (*ut cum celeberrimo Mathematico Cæſareo*, KEPLERO, *Introduct. in Mathem.* loquar) *in Theologiæ Autoritatum*; in Philoſophia tamen non niſi Rationum atque Experientiæ momenta ſunt ponderanda: *Autoritatum enim vaſtiſſimus eſt numerus, ſelectus earundem dubius, fundamentum plerumque lubricum. Neque id operam dediſſe me ſcias velim, ut ex aliorum libris Centonem conſuerem; ſed ut Experimentis, tum propriis tum aliorum huc collatis, ad inveſtigandam mirabilem* Reſpirationis Humanæ *naturam intellectum exercerem. Nec omnes Autorum opiniones pugnaciter examinaſſe juvabit, quod vel ipſo* ARISTOTELE *Judice Eth. 1. c. 2. vanius fortè foret: Satiùs verò maximè inſignes, aut quæ videntur niti aliquâ ratione excuſſiſſe. Tandem etiam pro Tractandi Methodo ſtylovè venia mihi impetranda erit abs te, qui cum Romanis Muſis familiariùs forſitan vixiſti: Eum ſiquidem ad ſcholarum normam non eſſe compoſitum optimè novi. Sed voto apud æquos rerum arbitros me facilè potiturum confido ſi cauſam ipſis expoſuero: Scilicet vix à limine ſalutâram Literas, cum Anno ætatis* XIII., *nondum elapſo mihi rurſus eaſdem eriperet inevitabilis Pharmaceuticæ Arti me addicendi neceſſitas. Quo tempore quantus* DEMOSTHENES, *quantusve Cicero fuerim, tu ipſemet judica. Illà porrò per octennium pro viribus excultâ, Pyroſophiæ Chymicæ jucunditate allectus, in vulcania caſtra tranſii. Quorum ſanè tum ardore ignivomo, tum quoque carbonum ardore amœniores itidem nitidæque per integrum biennium procul fugabantur Muſæ. Donec tandem Virorum pietate, prudentiâ ac eruditione præſtantium ſuaſu, vix triennio abhinc, in Almâ hac Philureâ Literatorum Albo inſcriptus, Medicæ Arti me totum dederem. Cujus vaſtiſſima amplitudo omnem mihi hactenus ad Humaniores Literas tramitem præcluſit. Sed ſolatur me ſublimis ille ingenii vir* GALILÆUS, *in Dialog. de Syſtem. Mundi p. 66*, in aliis quidem artibus, *inquiens*, dicendi promptitudo Scriptorumque varia lectio & Autoritas locum invenire poſſunt, ut qui rebus præſtet, is ſuam quoque rationem probabiliorem plauſibilioremque efficeret. At in Scientiis naturalibus, quarum concluſiones ſunt veræ & neceſſariæ, ubi nullus arbitrio humano locus eſt, nil efficiunt. Nam ibi mille Demoſthenes & Chryſippi, milleque Ariſtoteles, vel à mediocriis ingenii homine unico, qui meliori fortunâ, libertate, ac candore verum amplexus eſt, proſternuntur. *Hæc in Dictionis meæ patrocinium ſic uberiùs diducta volui; quæ ut alicujus apud Te momenti eſſe patiaris, Ingenue Lector, eſt, quod maximè rogo. Rerum verò quod attinet momenta, ea præter tuum in judicando candorem, propriæ inſuper probabilitati confidunt. Nunc ad Te, Sanctiſſime* JESU, *Verbum Patris, ſupplex devolvor, ex imo pectore ingeminans, velis mihi æternum, qui Tecum habitat, Sapientiæ Spiritum largiri, qui hoſce meos conatus dirigat in Summi Nominis Tui gloriam, Proximi emolumentum, Operumque tuorum ſalutarem cognitionem. Amen!*

CAPUT PRIMUM.

Reſpirationis Ὀνοματολογίαν, *nec non* Πραγματολογίαν, *ſuccinctè adumbrat.*

§. 1. LAudabilis moderni ſeculi in ſteriles Logomachicas non adeò proni, ſed rerum potiùs momenta penſitantis, mos haud duriùs feret, quòd ὀνοματολογίας ſcrutinio non curioſiùs inhæreamus; ipſo quippe SCALIGERO Judice, cæteroquin ſat ſpinoſo, in *Carminibus* ſuis:

Stultum ac ſupinum plumbeique deliri eſt:
Rebus relictis conſeneſcere in verbis.

Horum autem neſcio an oblitus, an verò ſubtilitatum ſuarum (in quibus mirum quantum ſæpiuſculè ſibi complacere videtur *in Exerc. contra Cardanum*) dulcedine nimium allectus in *Comment. in Ariſtot. Hiſtor. Animal. Lib. 1. c. 2.* (quorſum, cui hæc ſapiunt fercula, remitto) multa de Reſpirationis Etymologia verboſè diſſerit: ne curioſa magis quam fructuoſa vereor; cum nihilo feliciùs in abſconditam nobiliſſimæ hujus Functionis naturam, vel ab illo aliisve conſimilis farinæ Scriptoribus penetrarum, penitùsve deventum ſit hactenus.

§. 2. Verumtamen ut quadantenus morem geramus GALENO dicenti *Lib. I. M. M. c. 5.* ἐπὶ πάντων ζητουμένων ὡς λόγον χρὴ μεταλαμβάνεσθαι τὸ ὄνομα, *in omnibus, de quibus quæritur, ad rationem oportet aſſumi ipſum nomen*: pauciſſimis ſaltem attingamus, Reſpirationem, Græcis ἀναπνοὴ & ἀνάπνευσις dictam, eſſe vocabulum generale binos diſtinctosque Actus denotans; nimirum tum Aëris Admiſſionem, Inſpiratio in Medicorum ſcholis communiter vocatam, græcè εἰσπνοὴ & ἐμπνεύσις: tum ejuſdem aeris illapſi Expulſionem, Exſpiratio communiter nominatam, græcè ἐκπνεύσις & ἐκπνοή. Reciprocus enim hicce aërem in pulmonum antra admittendi indeque rurſus expellendi exprimendive motus, unâ voce Medicis audit Reſpiratio ſeu Reſpiratus.

§. 3. Quibus decenti brevitate prælibatis cæteriſque Homonymiæ ac Synonymiæ tricis ad Philologorum verboſa volumina ablegatis, recto tramite ipſum Argumenti ſubſtrati nucleum deguſtaturi ad πραγματολογίαν properamus. Ubi primâ fronte illicò ſeſe offert Definiendi neceſſitas omnium ſuffragio inevitabilis; Aſt ſanè, ſive autorum tantis opinionum divortiis fluctuantium farraginem, ſive irretitam ipſius rei naturam ſpectes, tam operoſa, ut niſi forſitan temerè quid dicere velimus, aut precariam penitus Doctrinam afferre, in hocce diverſorum Agentium atque Effectuum ſimultaneo concurſu vix arbitrer me inſulsè licet paradoxologicè facturum, ſi cum profundo Philoſopho DEMOCRITO, *Hominem definiente id, quod omnes ſcimus*; referente ex *Empirico* GASSENDO *Exerc. Paradox. 5. adverſus Ariſtoteleos*: pariter & ego Reſpirationem definirem id, quod omnes ſcimus eſſe Reſpirationem. Facilius quippe totum ferè Reſpirationis Cauſarum ac Modi fiendi nexum analyticè exponere, quàm hæc omnia conciſo verborum ſyrmate, unicâ ſcilicet paucarum linearum Definitione, prout Dialecticæ Leges (quo jure hic non diſquiram, cum doctè ſolidèque id fecerit ſolidè doctus GASSENDUS *l. c.*) exigunt, compingere; ita quidem, ut ne verbulum gratis aut impropriè dictum, calamo elabatur.

§. 4. Ne tamen noſtros conatus diſſimulemus, ſpretis aliorum placitis, Reſpirationem Humanam definire liceat; quod ſit *Functio hominis nati atque viventis arbitraria, bipartita, ac non niſi ſub vitæ periculo ferians, quâ indefeſſo reciprocationis motu, nunc amplior fiens thorax, aeri per os nareſvè pulmones irruenti, eos expandendi locum cedit; nunc rurſus illico ſeſe coarctans eundem, pulmones conſtringendo, ſimul cum roſidi halitus ſarcinâ maximam partem expellit; nonnullâ interim, utut minimâ, aeris parte in Maſſam Sanguineam, pulmones ex circuli lege, vaſorum pulmonalium ſanguifluorum beneficio, permeantem, tranſeunte, ad varios tum vitæ ſimpliciter, tum ejuſdemmet commodiùs ducendæ Uſus infrà pleniſſimè diſquirendos adornata.*

§. 5. Reſpirationem eſſe Functionem hominis viventis nati, notanter dixi In infra ſequentibus quippe aliquot argumentis probatum dedi, Fœtum in utero ac ſecundinis ſepultum neutiquam reſpirare poſſe.

Quod autem Reſpiratio ſit Functio arbitraria, cuilibet facilè patebit, Inſtrumenta, ejuſdem Cauſas, Agendique modum, ac Uſus in ſubſecuturis attentè perluſtranti. Accedunt hiſtoriæ illorum, qui Spiritu cohibito ſeſemet ipſos ſponte jugularunt; quarum unam refert GALENUS *Lib. 2. de Motu Muſc. c. 6.*, binasque ſuggerit VALERIUS MAXIMUS *Hiſtor. L. IX.* Nec ſufficit objeciſſe, Reſpirationem etiam in ſomno nobis inſciis fieri, hincque evincere velle, eſſe illam è numero Actionum naturalium. Somnambuli enim atque ſomniloqui eruntne naturaliter ſeu involuntariò, an verò pro arbitrio animali agentibus annumerandi? Quâ occaſione non poſſum, quin mirabilem ex HELMONTIO *Tr. de Format. ortu §. 53.* hiſtoriam adnectam. *In claſſibus literariis*, inquit Autor, *mihi ſodalis erat in cubiculo, honeſtis civibus ortus. Hic clauſis oculis noctu plerumque ſurgebat, & oberrabat; clavem verò ſecum deferebat, ſeramque poſt ſe clauſam rediens aperiebat. Veſpere itaque ſurgo, & clavem clanculum ſubter pulvinar abſcondo; ille verò in ſomno ſurgens abditam clavem velut ſibi viſam capit & abit. Sequor illum arreptâ tunicâ. Ille verò ſcandebat antiquum parietem terminum Collegii muſco ac fœno obſitum. Arcus enim erat, quo trans flumen ſuſtinebat paries murum horti vicini. Plenilunium erat & nox pruinoſa. Ad ſpectaculum horrui, & præ frigore redii. Sodalis verò mox revertens tam inhæſitanter clavem in foramen clauſtri abdidit, quod vix ullus videns, & ſub meridiem æquè incunctanter id faceret. At manè omnium immemor erat.* Hactenus ille. Alius quidam denſâ nocte ſurrexit, ignem ex chalybe ſuſcitando candelam accendit, verſus latinos compoſuit, contubernali monſtravit, in illis ſibi complacuit, & manè iisdem omnium immemor fuit. Hæc qui conſideraverit, meritò mecum diſtinguet inter Actiones nobis inſciis quidem, non tamen nolentibus, à nobis editas, & inter illas, quæ nullo modo arbitrio noſtro ſubſunt; in quo tamen Reſpiratio perfectè poſita eſt, ita, ut illam voluntatis allubente imperio accelerare ac retardare, variéque modificare, imò planè cum morte ſubſequente ſuſpendere poſſimus, uti ex memoratis liquet. Præterea altiùs forent repetendæ corporis viventis Actiones atque Motus, eorumque cauſæ, cur nobis aut conſciis aut inſciis, volentibus aut non volentibus, aut denique penitùs nolentibus, earundem nonnullæ fiant, ſi hujus loci eſſent, quàm ſolis diſtinctiunculis in Naturales & Animales, acquieſcere. Cauſam enim ſolidam ac perſpicaci ingenio ſatisfacientem attuliſſe, cur anima in ſomno, ſomniis, ſomniambulis, Ecſtaticis, ſimilibusque caſibus alio penitus ac anomalo modo (reſpectu Actionum nobis conſciis ac præmeditato quaſi conſilio contingentium) agat, hoc opus, hic labor.

§. 6. Porrò bipartitam Functionem eſſe [illegible], jamdiu innui, *cujus pars prior*, dum primâ omnium vice reſpirare incipit natus ac ſecundinis exutus infantulus, Inſpiratio eſt; quâ thoracem dilatat, ad cujus dilatationem aër præ trachææ foribus quaſi expectans, illicò ponderis ſui mole in pulmones irruit, illosquè expandit, atque hâc ratione vaſa pulmonalia à procumbentibus pulmonum veſiculis, ſuâque concidentiâ illa hactenùs comprimentibus, liberat, ſanguinique patentem tranſitum præbet. *Pars Reſpirationis poſterior* eſt Exſpiratio, quâ aër ſponte illapſus rurſus à thorace coarctato è pulmonibus exprimitur expelliturque: aliquantilla interim, ſub utroque Reſpirationis Actu, aëris parte in ſanguinem aliasque conſequenter corporis partes tranſmeante. Sed omnia hæcce atque ſingula rudi ſaltem penicillo hîc adumbrata in ſubſequentibus uberrimè deducenda ac dilucidanda erunt.

C A P U T. II.

Peculiarem Sciagraphiam Principiorum omnium Reſpirationis Actus universè conſtituentium delineat.

§. 1. Quoniam valdopere vereor, ut numeroſa Autorum, quotquot hactenus evolvere contigit, de recondito ac intricatiſſimo hocce Argumento tractantium, cohors accuratis ac circumſpectis ingeniis ſatisfaciat, quippe aut non omnes Reſpirationem integrantes partes explicantium, aut diverſam Cauſarum ac Effectuum huc concurrentium indolem haud ſatis diſtinguentium; idcircò, ut cuncta [illegible] peragamus, rem, quod ajunt, ab ovo exordiendo, methodicam quandam cunctorum univerſo Reſpirationis Humanæ negotio, ſeu activè ſeu paſſivè, inſervientium *Principiorum Sciagraphiam* præmittere haud inconſultum duximus.

§. 2. Dicta proinde principia bifariam potiſſimùm conſiderari poſſunt; vel quatenùs ceu homini propria intra ejus penetralia præexiſtunt; vel quatenùs ceu communia illi, æquè ac omnibus animantibus, extrinſecùs circumfuſa datâ occaſione intrò adveniunt. Intrinſeca rurſus vel immediatè ſub ſenſus cadunt, vel non cadunt. Inſenſibilia ſunt: Anima, Cauſæ primariæ aut principaliſſimæ (reſpectu ſcilicet ad rerum creatarum cancellos reſtricto, ineffabilique ac immenſo cauſarum universè omnium Chorago æterno, DEO, ubilibet reverenter præſuppoſito) Efficientis munus: & ſpiritus animales, Efficientis ſecundariæ vicesgerentia. Bina hæcce Principia ſemper ſubintelligendo cum ſenſibilibus hic potiſſimùm nobis res erit. Senſibilia itaque principia intrinſeca iterum biſecanda erunt in Cauſantia, ſive Activè, & Inſtrumentalia, Paſſivè, reſpectu priorum, ſe habentia. Cauſantia ſeu Activa Principia ſenſibilia intrinſeca cauſantur vel efficienter, vel finaliter. Finaliter cauſantia videbimus infrà, ubi de variis Reſpirationis Humanæ Uſibus diſpiciendum erit. Efficienter Cauſantia intrinſeca vel Inſpirationem vel Exſpirationem cauſantur. Inſpirationem quæ efficiunt, ſunt Muſculi omnes (Animæ ac ſpirituum animalium influxu ubivis præſuppoſito) coſtas elevare valentes: idque immediatè in naturali ac moderatâ Inſpiratione, quales ſunt Serrati poſtici ſuperiores & inferiores, Levatores coſtarum *Stenonii*, & Cervicales deſcendentes à DIEMMERBROCIO deſcripti. In auctâ verò ac intenſiori Inſpiratione, quin mediantibus Scapulis, per Muſculos ſubſcapulares aliosque dorſo affixis, Levatores ſeu Patientiæ & Rhomboidæi mutuam aliquatenus poſſint conferre operam, non eſt, quod dubitemus; cum idipſum ſitus ac connexio digito quaſi commonſtrent. His adde Diaphragma, præter diductionem, quam à thorace patitur, propriâ ſed modicâ ſaltem contractione ſuâ ad pectoris cavitatem augendam aliquantum contribuens, adeòque eodem Inſpirationis momento geminâ motus Cauſâ, intrinſecâ unâ, alterâ extrinſecâ, attamen ad eundem functionis ſcopum collimante, gaudens.

§. 3. Hactenus de Principiis internis ad Inſpirationem efficienter concurrentibus. Exſpirationem quod concernit, videtur eadem, ſi ordinaria ſeu moderata ſaltem fuerit, à ſolâ coſtarum, ſterni, clavicularum, ſcapularum cum brachiis integris, omniumque adhærentium partium, ut & ipſorum pulmonum mole, conſveto gravitatis ſitu deorſum (remittentibus cauſis ſuſtollentibus) tendente, effici poſſe; ſi addideris Sacrolumbum utrinque ab oſſe Sacro & lumborum ſpinis exortum, coſtisque inferioribus intus & extus affixum: niſi quod quadantenùs ſymbolum ſuum conferant Abdominis contenta, verſus Diaphragma tantillum relabentia. Quæ tamen, quod non ſimpliciter ad Exſpirationem neceſſaria ſint, ſuadet Experimentum, quò, remotis iisdem in cane, Diaphragma nihilominùs exſpirando rurſum ferri demonſtratur. Si verò præter ſolam aëris admiſſi halituumque expulſionem fortior Exſpiratio (in quemcunque deniq; finem inſtituatur) fieri debeat, præmemoratis Exſpirationis cauſis inſuper auxiliatrices jungût manus muſculi Abdominis, Recti præprimis atq; Obliqui.

§. 4. Hucuſque fuerunt Reſpirationis Principia intrinſeca ſenſibilia efficienter aut Inſpirationem aut Exſpirationem cauſantia: nunc locum ſibi poſcunt Principia interna inſtrumentaliter ſeu paſſivè ad hocce Reſpirationis negotium concurrentia. Ubi præliminariter notandum, quod, niſi [illegible] committere velimus, ſolidè philoſophantibus exoſam, nec muſculi ſuprà inter activa ſeu Efficientia Principia numerari; nec Spiritus animales reſpectu ad Animam; nec ipſa denique Anima, niſi in Æternum Numen (quod Chriſtiani meritò omnium Motorem abſolutiſſimè primum ac prorsùs independentem veneramur) injurius ſis, Cauſarum propriè Efficientium nomine ac munere æſtimari queant, uti ſuprà jam innuimus. Attamen cum reſpectivè ac indulgenter in prioribus Muſculos ibidem recenſitos Principiorum Activorum ſeu efficienter cauſantium officio dignati ſimus, quatenus ſcilicet Efficientium in Reſpirationis actu cauſarum primæ in ſenſum immediatè incurrunt; idcircò Inſtrumentalia ac paſſiva Reſpirationis Principia intrinſeca, partim in Inſpiratione, partim in Exſpiratione, partim etiam, (diverſo licet reſpectu,) in utroque conducentia erunt omnes, tum Spiritus animales, tum Atmoſphæram aëream, aut transmittentes aut excipientes continentesve, nec non thoracis cavitatem circumſepientes corporis humani partes; quarum

praci-

præcipuæ aut peculiarem conſiderationem promerentes ſunt Nervi, (ut ipſius Reſpirationis ordinem obſervemus) Cervicis, Dorſi, ac Lumborum, Oſſisque Sacri Vertebræ, Coſtæ omnes tam Legitimæ quàm Nothæ, Sternon, Claviculæ, Scapulæ cum Muſculis, quibus Dorſo nectuntur, Muſculi ſubclavii, Intercoſtales externi ac Interni, Triangulares (quos *Marchettus* pro Intercoſtalium portionibus agnoſcit,) Pleura, ſuperficiem concavam thoracis ſuccingens ac proximè integrans, & Diaphragma quatenus à thorace diducitur; Hinc Nares, Osve patulum, aut horum quadantenus Vicarii Ductus Tulpiani ſeu veriùs Fallopiani, fauces, Larynx nec muſculis nec Epiglottide clauſa, Trachea, ac veſiculoſa pulmonum moles integra; Hinc ſanguis, ſuccique reliqui, Venâ pulmonali, Corde ac toto conſequenter corpore, vaſis tamen præcipuè arterioſis circumerrantes &c.

§. 5. Hæcce de Principiis Humanæ Reſpirationis homini propriis, inque ejusdem tum Ergaſtulo corporeo præexiſtentibus, tum arbitrio poſitis, ſufficiere queunt. Reſtat ut de altero Reſpirationis principiorum ſummo genere mentem aperiamus, quippe quod non tantum Reſpirantibus creatis omnibus commune reſpectuque Reſpirationis futuræ, (non præteritæ) extraneum penitus, ſed nec horum nutu niſi accidentaliter & ex conſequenti ſolummodò ad reſpirandum concurrit, in quo tamen totius ferè Reſpirationis Cardo vertitur; unde & concurſum ejus, rei quippe omnibus animalibus ad vitam ſimpliciter tantoperè neceſſariæ, tam univerſalem, tam promptum, tamque difficillimè excludendum ordinaſſe utique videtur Summus rerum omnium ac Sapientiſſimus Arbiter, ut, etiamſi nulli penitùs animantium in iſtud Principium ullatenùs niſi ex accidenti duntaxat, jus ſit; attamen quàm vaſtus etiam eorundem per totum terrarum orbem ſparſus ſit numerus, licet omnia ac ſingula unico eodemque momento pectus Reſpirandi gratiâ expanderent, non poſſit non paratiſſimo affluxu ad vota eorundem explenda irruere; adeò, ut vel ex hoc ſolo meritiſſimè ab harum rerum contemplatore ſedulo cum *Propheta ISAIA c. XXVIII. v. ult.* tantis qui inſigniatur elogiis digniſſimus ſit; *Eſſe ſcilicet in conſilio ſtupendum, in operatione excellentem.* Hæc proindè principia extranea atque extrinſecùs intrò, datâ portâ ſpatiove, ruentia ſunt Atmoſphæra aërea, omniaque inibi diffuſa atque natantia effluviorum Globi Terraquei agmina. Quæ cuncta tamen in ſubſequentibus collectivè ſub uno eodemque aut Aëris aut Atmoſphæræ nomine ſalutabimus.

§. 6. Atmoſphæra itaque eadem tum activè tum paſſivè ad Reſpirationem concurrere reperitur: quod, niſi diſtinctis fieret temporum momentis, implicare videri poſſet. In Inſpiratione quippe Aër Agentis ac efficienter pulmonum expanſionem cauſantis munus; ſubſequenti verò Exſpiratione reverâ Paſſi vices ſubit, è pulmonum quippe cavernulis à thorace ſubſidente expulſus atque expreſſus. Sed hancce de Aëris Naturâ ac Motu Doctrinam fuſiùs explicandi infra commodior dabitur locus, in quantum ſcilicet ad hancce functionem pertinere videbitur.

CAPUT III.

Thoracis Structuram in Reſpiratione præprimis attendendam, ejusdemque Motum inculcat.

§. 1.

SIC fuit præmemorata Principiorum quatenùs Univerſam Reſpirationis Humanæ Functionem conſtituunt, *Sciagraphia* ac ſeries. Porrò ſuboata nobis dilucidius reddendi hoc argumentum ſpes de quorundam, majoris præ cæteris in Reſpirationis negotio momenti, Principiorum ſtructurâ, indole, ſitu, motu atque effectibus peculiari ſcrutinio mentisque indagine dignis, nec non perplexo eorundem ac intricatiſſimo agendi aut patiendi Modo exactiùs perquirendo, nos admonet.

§. 2. Sedulò autem corporis totius ſitus in explicandis Reſpirationis partibus atque phænomenis obſervandus ac diſtinguendus eſt, ne error nobis in enunciando, Lectori autem benevolo in concipiendo obrepere poſſit. Notet proindè ſemel pro ſemper B. L. nos impoſterum ubique de homine loqui, quatenus is, erecto ad ſidera vultu ac corpore, pedibus innitens, perpendiculariter ac per anguli rectos (ſi non mathematico rigore, ſaltem ſenſu phyſico, quem itidem ſemper in infrà ſequentibus ſubintelligimus) horizontali globi noſtri plano inſiſtit.

§. 3. His nullibi non præſuppoſitis, in ſpinoſiſſimâ ac contentionum feraciſſimâ hac Materiâ, Analyticâ utar Methodo, phænomena ſcilicet ipſo ſenſu nota præmittendo, hincque ad ulteriorem cauſarum inveſtigationem accurato ac circumſpecto ratiocinandi modo progrediar. Notandum itaque arcuatam coſtarum ſtructuram cum ſpinâ dorſi neutiquam, nec conſequenter cum ſterno, committi per angulos rectos, ita ut rectangulam cum illa crucem referant; ſed declivi admodum ſitu ſpinæ vertebris eſſe affixam præſertim inferiores ac ſpurias; angulosque à parte inferiori acutiores, à ſuperiori verò obtuſiores conſtituere; hinc & verſus curvam ſui partem depreſſiores eſſe; adeò, ut, ſi linea ſecundùm coſtæ alicujus ductum in altero laterum ſitæ duceretur eadem cum globi Terr-aquei ſuperficie non parallela ac pari ſemper ab eadem diſtantiâ curreret, (quod fieri neceſſum foret, ſi transverſim ac cruciformiter cum ſpinâ conjunctæ eſſent coſtæ,) ſed obliquè deorſum ad terræ planum properaret, breviqùe ad id pertingeret. Hinc ſequitur infallibiliter, quò magis coſta, dicto modo ſpinæ inarticulata, erigitur, eò obtuſiorem fieri angulum ejus inferiorem, qui antea erat acutior, & contra acutiorem fieri ſuperiorem, qui antea fuerat obtuſior, ſicque utrumque angulum ad rectanguli figuram accedere propiùs, ac conſequenter ſemicirculares coſtas magis extrorſum, id eſt, verſus omnia ſemicirculi coſtarum puncta magis protuberare, quò altiùs coſta erigitur, id eſt, quò magis arcuatè coſtæ media pars à ſpina, per ſui elevationem, recedit, magisque ad lineam transverſam, reſpectu ſpinæ conceptam, coſtæ appropinquant. Hæc omnia in Inſpiratione dicto jam ritu; contrario autem penitus per omnia in Exſpiratione quod eveniant, mechanicâ neceſſitate ſen ſuumque miniſterio liquidiſſimè conſtat.

§. 4. Notandum ulterius, totam coſtarum cum claviculis, ſterno & ſcapulis affixis compagem eſſe mobilem, imo & actu in moderatiſſimâ quoque Reſpiratione ſurſum ac deorſum moveri, ſeu, accuratiùs loquendo, motum in orbem progrediendo, eâdemque, quâ iverant, viâ regrediendo, incipere ſive attentare. Attentare notanter dico: quia neutiquam integrum circulum, imò ne quidem octavam circuli partem deſcribunt, verùm deſcribere attentant ſolummodo; nec tamen rectâ ſurſum aut deorſum, ſed circulariter moventur, ſeu potius moveri incipiunt, tum quando à muſculis huic officio dicatis attolluntur, tum quando propriâ totiusque thoracis mole gravitante ſubſident, perque muſculos Sacrolumbos & Abdominis Rectos atque Obliquos deorſum trahuntur. Thoracis hunc motum etiam in liberrima Reſpiratione obſervabilem contra induſtrium BARTHOLINUM *nec non pleroſque alios* noto. Neque *Galeni* lenem, à ſolo diaphragmate dependentem; ejusdemque nec fortiorem, muſculis intercoſtalibus concurrentibus factam; nec tertiam illius ſublimem, diaphragmate, intercoſtalibus & thoracis muſculis ſimul agentibus, Reſpirationem admittere ſenſuum accuratè obſervantium, ad quod appello, tribunal indulget. Neutiquam enim ratione Diaphragmatis aut muſculorum intercoſtalium Reſpiratio differre poteſt; cum nec ab his, nec ab illo, nec ab utrisque, junctâ licet operâ agentibus, Reſpiratio fieri poſſit, niſi coſtarum motus per muſculos ad id deſtinatos celebretur. Sed de his fuſiùs infrà.

§. 5. Quod autem motus coſtarum tendat in orbem, optimè intelligere poteris, ſi, ut rudi utar exemplo, Siphonem recurvum ac bicrurem (non verò rectangulum) binis ſuis crurum extremitatibus (coſtæ recurvæ trunco ſpinæ adhærentis inſtar) arbori cuidam, quocunque modo transverſum affixum concipias, ita quidem, ut in alterâ extremitate recurvâ ſurſum deorſumque, non recedentibus interim ab arbore binis cruribus, moveri queat. Bicruris hicce ſipho, ſi incurvatâ parte aut elevetur, aut deprimatur, ſemper circulum deſcribere geſtit; imò licet funiculum ſupernè alligatum ac non niſi verſus unicum idemque punctum rectâ ſurſum trahentem concipias, nihilominus tamen in ſubſtrato hoc ſimili motus affixi, ſiphonis ſpecificè ſimul modificabitur in orbem, propter ſui ſtructuram & nexum cum arbore. Pari penitus ratione ſemicircularium coſtarum extremitates binæ in utroq; latere ſterno & ſpinæ, veluti ſiphonis crura arbori, inarticulatæ ſunt, ut ſemicircularis earum circumferentia à muſculis, in Principiorum Sciagraphiâ enumeratis, ſurſum deorſumque; ratione autem nexus

cum ſterno & ſpina, motum in orbem determinantis, circulariter moveri queat. Hinc quia coſtæ non exactè transverſum cum ſpinâ junguntur, quin potius ſemicircularis earum circumferentia infra transverſam ſeu horizontalem lineam deorſum mergatur, ac ex conſequenti ſpinæ, perpendiculariter Terr aquei globi plano innitenti, propinquior ſit; idcircò, dum à ſuprà deſcriptis muſculis attollitur dicta coſtarum recurva pars, atque ad transverſam rectangulamque, (reſpectu ſpinæ animo fingendam) lineam propiùs accedit, & à ſpina recedit, inevitabili neceſſitate extrorſum magis protuberat; idque ſpatio majori, in medietate ſemicirculi coſtarum; paulo minori verò in punctis, coſtæ extremitatibus, ſive ſterno & ſpinæ, propioribus. Adeoque coſtæ in inſpiratione ſurſ-extrorſum moventur, partim, idque primariò, muſculorum Inſpirationi deſtinatorum motu cogente; partim verò, idque ex accidenti, ipſarum coſtarum ſtructurâ, ſitu, ac nexu cum ſpinâ & ſterno, neceſſitante. Si itaque Autores, de muſculis coſtas extrorſum trahentibus loquentes, rem ita intelligant, ut ex accidenti extrorſum, propriè autem ſurſum, (ſeu, ut ſæpius antedictum, accuratiùs loquendo, in orbem) coſtæ moveantur, tolerari poſſunt. Sin verò velint, coſtas per ſe extorſum abduci, (quorſum in diverſis locis inclinare videtur *Bartholinus & alii*) errant. Coſtas enim propriè nec abduci, nec adduci poſſe, cuilibet facillimè patebit, firmum earum cum ſterno nexum intuenti.

§. 6. Dicta hæcce de thoracis Structura ac Motu obſervandum inſimul ſuggerunt, præter explicatum in præcedentibus coſtarum motum ſurſ-extrorſum fientem, neceſſariò conſimili lege itidem moveri partes coſtis affixas, quarum ſtructura atque connexio cum coſtis, mixto harum motui, non tantum per ſe, ſed & vicinarum partium reſpectu, convenientiſſima, atque ad id ſapientiſſimo naturæ Autoris conſilio coaptata. Hæ proinde partes coſtarum motui, tanquam efficienti cauſæ, obſequium præſtantes ac præſtare valentes, ſunt duplicis generis. Aliarum enim motus ad Reſpirationem neceſſarius, eſt eandemque juvat; quales ſunt Sternon cum claviculis, Muſculisque intercoſtalibus atque ſubclaviis, & Diaphragma; de quo infrà pleniùs. Aliarum non ita neceſſariè requiritur; ceu ſunt Scapulæ, quatenus à coſtis ſimul attolluntur; & abdominis viſcera atque contenta ab iiſdem motis, diaphragmatis interventu, propulſa, de quibus αὐτοψία frequenti examine in proprio erectoque corpore, ac pedibus inſiſtente, facto, firmata dictitat, eadem in Inſpiratione naturali ac liberâ ſupra umbilicum vix ad digiti auricularis transverſi craſſitiem antrorſum protuberare, exſpirandoque rurſus ſubſidere; in extremâ autem, quæ fieri poteſt, digitum auricularem transverſum extumeſcendo vix transgredi, de quo paulo poſt, ubi Diaphragmatis ſtructuram & Motum dilucidamus. Sterni itaque ac clavicularum motum, æquè ac coſtarum, ſurſ-extrorſum Inſpirando; ac contrà deorſ-introrſum Exſpirando fieri, ſenſuum ſeduló obſervantium teſtimonio liquet.

CAPUT IV.

Intricatam Muſculorum Thoracem in Reſpiratione moventium Doctrinam ſedulò perquirit atque elucidat.

§. 1.

HActenus de Coſtarum ac Sterni potiſſimùm ſtructurâ, ſitu, connexione ac motu; nunc congruum ſibi locum in ordine vendicare videbatur Muſculorum, præter Diaphragma, ad Reſpirationem, tum moderatam, tum auctam, facientium, inque Principiorum Sciagraphia noſtrâ nominetenus duntaxat memoratorum, plenior explicatio, munerisque eorum fundata aſſertio. Ubi tanta ſeſe primo ſtatim intuitu offert Auctorum adversâ fronte pugnantium diverſitas, ut, cuitutò aſſentiaris vix reperias. Diligentiſſimus MAYOWIUS *Tr. ſuorum Part. I. p.* 283. vult, coſtarum ſublationem fieri à ſolis muſculis intercoſtalibus utriſque, inque officio conſpirantibus. SCHWAMMERDAMMIUS *verò Tr. de Reſpir. c.* 2. in Inſpiratione Subclavium, intercoſtales exteriores, coſtarum Levatores, & Sacrolumbum; In Exſpiratione contra intercoſtales interiores, triangularem, ac itidem Sacrolumbum, ut & Abdominis Muſculos, præprimis Obliquum deſcendentem, agere dicit. Alii alios addunt, ac prædictorum aliquos omittunt. Sed cum non tam probent, quàm dicant Autores, nec mihi, nec aliis forſitan, ſatisfaciunt. Enim verò ceſſarunt hoc die Oracula, dudumque excuſſerunt brutum illud ſimpliciter aſſentiendi jugum ingenia liberè veritatem perſcrutantia: idcircò & noſtram de Muſculis Reſpiratoriis ſententiam, rationibus inductivis munitam, candidis ingeniis exponere, nullâ ad aliorum Autoritates factâ reflexione, haud verebimur; de Diaphragmate quidem capite ſequenti, de reliquis autem hoc in loco.

§. 2. Se ne ἀμεθόδως procedamus, *Axiomata* quædam huc ſpectantia, & per ſe, attento animo rem perpendentibus, indubitatæ veritatis futura, præmittere, conſultum diximus; quorum *primum erit*: omnem muſculum agere ſui contractione, ex interno principio ortâ, hinc & intumeſcentiâ duriuſculâ, eâque, tum actioni tum corpori ſuo, proportionatâ. *Secundum ſit*: omnem muſculum, partibus tum ſtructurâ, tum loco, tum mobilitate reſpectivâ differentibus, utrinque affixum, trahere verſus partem immobiliorem; ſive id fiat immediatè, quale quid fit v. gr. in Muſculis Abdominis Rectis, imò plerisque totius corporis muſculis, rectâ verſus terminum fixiorem moventibus; ſive mediante corpore quodam interpoſito, tractum priùs aliorſum determinante, licet tandem nihilominus, ſi tractio continuaretur, pars mota perveniret ad partem, cui muſculus eſt affixus. Exemplum ſubminiſtrat Muſculus Trochlearis oculi. Is enim licet verſus partem trahat, à qua oritur; attamen non trahit immediatè verſus terminum partis illius; ſed potius verſus terminum Trochleæ, quam pertranſit tendine ſuo; ſicque eventualiter ſaltem, ſi tractio continuari poſſet, oculus pertingeret ad ortum Muſculi iſtius; non verò immediatè.

§. 3. Binis hiſce Axiomatibus ſubjungo *Poſtulata* totidem, tum Rationi, tum principiis Anatomicis optimè quadrantia. *Primum ſit*: Muſculos, licet parti movendæ non immediatè inſertos, poſſe eandem nihilominus movere mediantibus aliis, quibus immediatè affixi ſunt, partibus, ſi nulla adfuerint impedimenta. *Secundum ſit*: Muſculorum Actionem immediatè ſenſûs non ferientem, poſſe tutò inveſtigari atque concludi ex partium, quibus affiguntur, ſtructurâ, ſitu, motu, &c.

§. 4. Huncce præmiſſorum *Quaternarium* ad ſubſtratam de Muſculis Reſpirationis primariis materiam ſic applico. Primò, cùm ſenſuum evidentiâ conſtet, Thoracem Reſpirando actu, primarióque ſurſum ac deorſum moveri, ejusque reſpectu ſpinam integram cum oſſe Sacro, Os Ilium, Pubisque eſſe partes fixiores, omnemque denique motum in corpore organicum fieri à muſculis; hinc ſequitur, vigore poſterioris Axiomatis, ac Poſtulati utriusque, omnes Dorſi & Abdominis Muſculos, alterâ ſui extremitate partibus dictis, alterâ verò Thoraci, aut immediatè, aut mediantibus aliis partibus ad id idoneis affixos, eundem verſus Partes illas minus mobiles aut movere ſemper, aut, urgente neceſſitate, movere poſſe. Cum autem porrò, tum propriâ obſervatione, tum virorum in Anatomica Arte facilè principum, JULII CASSERII *Placentini puta*, VESLINGII, BARTHOLINI, DIEMMERBROCII, aliorumque conſentaneâ relatione, ſenſuali experientiæ innixâ, pariter liquidum ſit, Muſculos, in Principiorum Reſpirationis Sciagraphia, ſub efficienter hanc functionem cauſantium titulo deſcriptos, eſſe (Diaphragmate excepto) alterâ ſui extremitate dictis partibus immobilioribus, alterâ verò Thoracis compagi, vel immediatè, vel mediatè affixos: Ergo concludo, eosdem pectus in Reſpiratione, vel ſurſum, vel deorſum, partim movere, partim, & quidem auctâ Inſpirandi Exſpirandique neceſſitate, movere poſſe. Notet autem B. L., me hic ſaltem de motu ſurſum deorſumvè fiente loqui; hic enim motus proximè & primariò à ſolis muſculis dependet. Nam quod Thorax in Inſpiratione, præter motum ſurſum, ſimul etiam extrorſum, in Exſpiratione verò, præter motum deorſum, ſimul & introrſum, moveatur; id Muſculis per accidens ſolummodo ac ſecundariò imputandum, quippè quod propriè ab ipſa coſtarum ſtructurâ mechanicâ, ſitu, & connexione provenit, (uti ex ſuperioribus liquet.

§. 5 Immediatè itaque Thoracem pro Inſpiratione elevant Muſculi Serrati Poſtici ſuperiores & inferiores, Levatores coſta-

coſtarum STENONIS, & Cervicales deſcendentes DIEMMERBROCII. Oriuntur enim omnes à vertebris, reſpectu coſtarum ſuſtollendarum ſuperiori loco ſitis, & deſcendunt in coſtas ſingulas, hisque tendinibus ſuis inſeruntur, unde non poſſunt non coſtas parteſque adunitas ſurſum trahere. Mediantibus autem Scapulis, ad tollendum, pro Inſpiratione intenſiori, Thoracem, Muſculos Levatores ſeu Patientiæ & Rhomboidæos operam ſuam conferre poſſe, probabile eſt, quia oriuntur à colli & ſuperioribus dorſi vertebris, ac paulisper deſcendendo Scapulis, Dorſo affixis, inſeruntur. Accedit, quod in Aſthmaticis & moribundis extremo conatu ſpiritum haurire adnitentibus Scapulæ quàm maximè eleventur. Quod ipſum etiam in ſanis alta ſuſpiria ducentibus, nec non in patibuli candidatis, Aëra, jamjam ultimatò reddendum, trahentibus, obſervare licet. In Exſpiratione autem, eâque naturali ac moderatâ, unicum ſaltem Muſculorum par, ſcientiſſimo Naturæ Autoris conſilio, agit; Sacrolumbi videlicet, ab Oſſe Sacro & lumborum ſpinis, eodem cum dorſi Longiſſimo muſculo Principio exorti, aſcendendo autem ab illo deflectentes & ſingulis coſtis pinnis ſuis inſerti. Nec enim opus erat ad liberam hanc Exſpirationem pluribus muſculis, cum ex indole rerum naturalium gravia cuncta, qualis etiam eſt tota Thoracis ſubiati moles cum omnibus partibus annexis, vel ſponte deorſum relabantur. Induſtrium interim SCHWAMMERDAMMIUM miror, quomodo tantoperè labi, ac contra Anatomicorum Principia non tantùm, ſed & ſanam rationem ſenſuum teſtimonio fulcitam tam inſigniter impingere potuerit; Muſculo Sacro lumbo contrarias prorſus actiones aſſignando: ſcilicet tam Inſpirando thoracem elevare, quàm Exſpirando deprimere ac coarctare; cum ἀδύνατον prorſus ſit, quod unus idemquè numero muſculus immutatis ſitu, nexu, contractionisque modo, diverſas planè ac oppoſitas actiones celebrare poſſit, ſcilicet nunc ſurſum, nunc deorſum trahendo. In auctâ deniq; quâcunq; Exſpiratione Muſculi Abdominis recti atque obliqui concurrunt, utpote ab Oſſe Pubis & Ilio, vertebriſque lumborum oriundi, ac parti Thoracis inferiori affixi: quorum Actio inſuper & ipſo ſenſu accuratè ſcrutanti nota eſt.

§. 6. Intercoſtales tum internos tum externos quod attinet muſculos, novi equidem, illos omnium ferè Autorum, Anatomicorum pariter ac Medicorum, unanimi conſenſu, coſtas attollere, inferioresque ſuperioribus adducere debere. Nam (uti quidem vult MAYOWIUS) ſuperiores coſtæ magis fixæ ſunt Inferioribus. In diverſas quidem hac etiam in parte abeunt opiniones. Alii enim Externos ad Inſpirationẽ Internos ad Exſpirationẽ: alij contrarium alij utroſq; ad Inſpirationem, nullos verò eorum ad Exſpirationem facere contendunt; quibus DIEMMERBROCIUS contrarius. Quæ cuncta tamen cum non tantum ab illis non probentur, ſed nec ullâ probabilitate gaudeant, ſimpliciter nego: I. Quia reſpirando nullam in illis contractionem ſentio, quod utique vi prioris noſtri Axiomatis fieri deberet: II Quia coſtæ neque inferiores, neque ſuperiores, ſibi invicem, neque his illæ adducuntur, ita, ut ſpatium inter ipſas imminuatur Inſpirando; Exſpirando autem rurſus ad priſtinam diſtantiam redeant; quod itidem neceſſariò ad ſenſum mihi multoties experienti patere debuiſſet, præſertim in corpore, quale mihi conceſſit natura, neutiquam obeſo: III. Quia coſtæ omnes ab aliis modo enarratis Muſculis moventur, idque ſimul, eodemque tum temporis puncto, tum mobilitatis gradu. Intercoſtales itaque nec non ſubclavios muſculos coſtis, parietum inſtar, ad complenda interſtitia intercoſtalia, pectusque integrandum, ac coſtas connectendas, intertextos eſſe, probabiliter concludo; quo munere Triangulares etiam, cùm pro intercoſtalium portionibus cum MARCHETTO haberi queant, fungi, rationi conſentaneum eſt.

CAPUT. V.

Genuinum Diaphragmatis in Reſpiratione Motum, hujusque Cauſas penitiùs diſcuſſas exhibet.

§. 1.

POſtquam itaque Thoracis ſtructuram atque motum huncque efficientes Muſculos reſpiratorios luſtravimus, quidnam Diaphragma in Reſpiratione conferat, proximè diſpiciendum ſeſe offert. De iſtius proindè ſtructurâ, ſitu, ac nexu cum vicinis partibus, hinque emergente motus poſſibilitate notandum: claudere id ipſum ab inferâ parte Thoracis cavitatem, cæteroquin apertam, non quidem ſitu exactè transverſo, ita, ut cum ſpinâ per angulos rectos committatur, ac cum plano terræ horizontali lineâ parallelâ feratur; ſed obliquo penitus, angulo que inferiùs multò obtuſiori, quàm eſt ſuperior Thoracem verſus ſpectans. Ab anteriori enim pectoris parte per coſtarum circumferentiam arctiſſimè adhærens, declivi ac obliquâ palatenus lineâ deſcendit ad lumborum vertebras, (niſi quod in medio gibboſum quodammodò fiat verſus pectoris antrum,) quibus, intermediis lumborum muſculis, per carnoſa ſua appendicula bina affigitur, ſicque declivius evadit, quò magis ad poſteriora approximaverit. Nec minus tum notatu, tum mentis libratione dignum eſt, Diaphragma in tali ſitu declivi, quem imprimis ratione circumferentiæ obſervat, inſuper verſus centralem ſuam medietatem ſenſim globoſum, ut jam innuimus, non nihil, atque convexum eſſe verſus ſuperiora; hincque concavum, facie quâ ſpectat Abdomen; adeoque non planum æqualis ſuperficiei, ſed in tumorem elatum, parte quâ reſpicit pectus; ſinuoſum verò, quâ Abdominis viſcera tangit, referre diſſepimentum atque parietem. Ab hac ſiquidem gibboſâ Septi tranſverſi ſtructurâ, ſituque declivi, præcipua ejusdem in bipartito Reſpirationis Actû pendere phænomena, mox innoteſcet.

§. 2. Hiſce de Diaphragmate prælibatis, inoffenſo pede ad ipſius, quem in Reſpiratione edit, præcipuè tamen patitur Motum progredior. Ubi in primo ſtatim limine, quod dicam Diaphragma ad Reſpirationem, inſpirantem præprimis, magis patiendo quàm agendo conferre, innumeros ferè, quos à permultis ſeculis huc usque tulit ætas, Medicos pariter ac Philoſophos offendi prævideo, qui omnes uno ore Septum transverſum primariò efficientem, imò ſecundùm plurimos, in naturali ac liberâ Reſpiratione per ſe & ſolum ſufficientem Reſpirationis Muſculum venerantur, unico forſan JOHANNE BAPTISTA LAMBZWERDIO, in ſuâ *Reſpirationis Schwammerdammianæ Exſpiratione*, excepto, per quem & ego, quod hac in parte quodammodo, (nam non penitus in puncto de Diaphragmatis motu cum illo facio,) profecerim, ingenuè fateor, haud immemor *Pliniani effati*, *benignum ſcilicet eſſe*, *& plenum ingenui pudoris*, *fateri*, *per quos profeceris*. Rationes quidem, quas affert LAMBZWERDIUS nullatenus me movent pro exautorando Diaphragmate, Efficientisque principalis in Reſpirationis negotio munere privando; cum contra eos potiſſimùm directæ videantur, qui Thoracem à Diaphragmate primariò in Reſpiratione moveri aſſerunt; cui inconſideratæ opinioni Anatomicorum ac Medicorum pauciſſimi (quantum quidem hactenus ex eorundem evolutione mihi conſtat) favere videntur, niſi quod *Clariſſ.* BARTHOLINUS *de Motu & Subſtantia Pulm. ſect.* 4. *ſcribat*: *Diaphragma muſculum Thoracis primarium eſſe*, *eoque vulnerato Thoracem concidere*, *quo concidente Reſpirationem ceſſare*. Hinc denique concludit, *in libera Reſpiratione Thoracem primariò moveri à Diaphragmate*, *& à Thorace pulmones*. Cæterorum enim plerorumque fert opinio Diaphragma eatenus ſaltem primarium Reſpirationis muſculum eſſe, quatenus ſui, muſculorum omnium ritu factâ contractione, Inſpirationis tempore, Thoracis cavitatem auget; remiſſione verò rurſus imminuit: non verò Thoracem ab illo moveri. Quamquam haud ignorem ingentes adhuc inter ipſos vigere lites, an ſcilicet Septum in Inſpiratione, an verò in Exſpiratione verſus Abdomen deſcen-

deſcendat; quas tamen in ſubſequentibus ex noſtra hypotheſi optimè diſſolvi confidimus.

§. 3. Enim verò accuratam ſtructuram, ſitum, ac nexum Diaphragmatis atque Thoracis, a LAMBZWERDIO omnium exactiſſimè, circini evidentiâ delineata, ſi cum experimentis quibusdam hanc in rem facientibus liberè, ac ſine præconceptæ opinionis labe perpendam, menteque ſedulò volvam, non poſſum non audacter animi ſenſa ingenuis arbitris exponendo dicere: Diaphragma videri panniculum quendam nerveo-muſculoſum, ventrem inferiorem à medio diſſepientem, Reſpirationis ſi ſpectes Actum, præter aliqualem contractionem propriam, præcipuè paſſivum, nec Muſculi primariò reſpirantis (uti hactenus ab omnibus ferè creditum) vices gerere; moveri autem Inſpiratione partim carnoſarum peripheriæ ſuæ fibrarum conſpicuâ, & (peculiari encheireſi canem ad duas ferè horas absq; convulſivo, aut alio jactationis in corpore motu in vita, reſpiratione, & pulſu, ſervando) cuivis à me demonſtrabili contractione, abbreviatione, ac duriuſculâ tenſione, globoſitatem Ipſius deorſ-antrorſum protrahendo explanatiorem reddente; partim verò, & quidem præprimis, eodemque momento à muſculis Inſpiratoriis ſuprà enumeratis, coſtarum interventu ac ope, ſurſ-extrorſum in circumferentiâ, hinc & conſequenter in centrali parte pauliſper deorſ-antrorſum, gibbere ſcilicet plus explanato; unde etiam Mediaſtinum, cum annexo Pericardio ac Pulmonibus aliquantilla tenſione motuve tentatur, nec non Abdominis viſcera (hepar præprimis, ventriculus, inteſtinum colon & lien) deorſ-antrorſum, licet vix ultra calami anſerini craſſitiem, propelluntur. Ex quo immixto Diaphragmatis motu ſpatii Thoracis concavi capacitas neceſſariò increſcit, ſicque aëri (ubicunque loca aliis corporibus non obſita occupare nunquam non geſtienti) copiam facit, pulmonum diductilia ac ſinuoſa membranacea antra ſubeundi, eosdem obſequio promptiſſimos explicandi & expandendi. In Exſpiratione è converſo, coſtis, ob remittentes muſculos, deorſ-introrſum tendentibus, nec non Diaphragmatis ſ..riâ tenſione contractioneque ceſſantibus, illius itidem circumferentia rurſus deorſ-introrſum; centrum verò ejusdem ſurſum ad priſtinam globoſamque convexitatem, ſimulque retrorſum, partim à Mediaſtino è pauxillâ tenſione ſeſe reſtituente; partim à viſceribus Abdominis relabentibus promotum, tendit; adeoque in totius Reſpirationis ſerie, præter modicam contractionem, præcipuè, raptum coſtarum preſſuramque Abdominis viſcerum patiendo, confert, iisque partibus obſequium præſtat; nec ullatenus, ut multi, iique non infimæ notæ Autores volunt, immoto Thorace, ſolùm reſpirare poteſt.

§. 4. Nec obſtat tantorum virorum aliter ſentientium ac Diaphragmati in Reſpirationis officio primas deferentium tantus numerus, tantaque Autoritas, quippe *qui*, ut cum SENECA loquar, *nulli eorum me mancipavi, nullius nomen fero; multum ſanè, (fateor) magnorum virorum judiciis tribuo, aliquid tamen & meo vendico. Imò ipſe* GALENUS, ſcriptor poſt HIPPOCRATEM in Medicina vetuſtiſſimus, maximæque apud Antiquarios autoritatis, *Sect. 5. Commentar. 1. in Hippocr. de Humor.* haud obſcurè mihi patrocinatur; *in Medicina*, inquiens, *non eſt par, priſcis* (addo ego; & Neotericis, niſi Rationum & Experientiæ illorum pondera id ſuadeant) *fidem ſimpliciter adhibere, ut ſi quid illi dixerint, ſtatim credamus, ſed potiùs Experientiâ & Ratione, verumne illud ſit, an falſum, perpendendum eſt: quod qui non faciunt, næ illi vehementer errant, & in errorem alios inducunt.* Rationes autem & argumenta LAMBZWERDII, cum, uti dixi, non tam pro adſtruendâ hacce doctrinâ quàm ad diruendam eorum opinionem, qui Thoracem à Diaphragmate moveri ſuſtinent, militare conſtet; æquum erit, ut præmemoratam, de adimendo Diaphragmati in Reſpirationis munere primatu, ac paſſivâ potiſſimùm adſtruendâ ejus ſorte, hypotheſin, ne prævaricatè hæc attuliſſe videamur, argumentorum robore muniamus, explicationemque reddamus ipſi.

§. 5. Primò itaque Viſu ac Tactu, tanquam Critereorum in Philoſophiâ hujuſque genuinâ prole Medicinâ, certiſſimis, cuilibet accuratè attendenti planum fit, coſtas ſurſ-extrorſum Inſpirando, & contrà deorſ-introrſum exſpirando moveri. Præterea motus coſtarum extrorſum etiam probatur experimento, quo pectus, omni Aëre efflato, faſciâ commenſuratum in Inſpiratione, intenſiori præſertim, manifeſtè amplius fieri faſcia prolongata, rurſus menſurando docet; quod & præter ... affirmat BARTHOLINUS *de Mot. & Subſt. Pulm. ſect. 2*, idemque Magni ingenii vir HELMONTIUS *Tr. Catharr. Delir.* Hinc ſequitur infallibiliter: quicquid coſtis undique per totam earum concavam circumferentiam eſt affixum, illud, ſi ſtructura præſertim ac ſitus conſpirent, eundem cum coſtis motum ſubire: Atqui Diaphragma, per totam coſtarum circumferentiam, Peripheriæ ſuæ extremâ orâ, coſtis eſt firmiter annexum, & præterea, tum ſitus, tum ſtructuræ reſpectu, ad parem cum coſtis motum ſubeundum, aptiſſimum; Ergo. Major omni exceptione erit major. Minorem probo per partes; prior liquet ſenſu; poſterior minoris pars patet 1 quia Diaphragma eſt corpus ſequax & diductile: 2. quia non eſt in planitiem extenſum, ſed in medio globoſum ac fornicatum, unde ſi peripheriæ puncta extrema, præſertim anteriora & lateralia, coſtis ſurſ-extrorſum movendis affixa, per iſtas dicto modo motas, ſurſum ac inſimul quaquaverſum à medio extrorſum abducantur & protendantur, neceſſario pars media globoſa fit plana & aliquatenus deſcendit. Hinc conſequenter contenta Abdominis Diaphragmati contigua non tantum deorſum, ſed & ſimul antroſum propelluntur, quia ſcilicet ſeptum cum ſuperficie horizontis noſtri non eſt parallelum, ſed ſitu declivi verſus poſteriora, lumborum vertebras puta, fertur. Undè, ſi ex gibboſitate in planitiem extenditur, neceſſariò etiam antrorſum protuberat. Confirmatur idipſum ex ſpirandi difficultate ob ventriculum plus æquo alimentis aggravatum, aut viſcerum Abdominis præternaturales tumores, aliaque Diaphragmatis concavo annata impedimenta exoriente. Tale quid de Steatomate carnoſæ Diaphragmatis parti adnato inſignemque Dyſpnœam creante ex VESLINGII *Syntagm. Anat.* refert CHARLETON *Oecon. Animal. p. 159.* Inſigniſſimus KERKRINGIUS in egregio ſuo *Spicilegio Anatomico obſervat. 89.* pariter recitat exemplum auctæ paulatim reſpirandi Difficultatis, ac denique nullâ præcedente tuſſi, aliisve pectoralibus Symptomatis, mortem inferentis, oriundæ ex corpore cavo, craſsâ tunicâ donato, Diaphragmatis concavæ faciei accreto, necnon (horrendum dictu!) quadraginta circiter aquæ inſipidæ ac fœtidæ uncias aſſervante. Præmemoratus autem Diaphragmatis inſpirando deorſ-antrorſum fiens motus adeò exiguus eſt, ut Abdomen exinde vix ultra calami anſerini craſſitiem (ut ſupra experimento notavimus) ſub Thorace protuberare conſpiciatur; cujus ratio hæc eſt, quia Diaphragma non ſolùm verſus omnia peripheriæ ſuæ puncta quaquaverſum à coſtis motis extenditur, ſed & ſimul, in omnibus ejusdem peripheriæ punctis marginalibus, ſurſum ab iisdem coſtis ſublatis, attollitur, ſicque centro ejus propter extenſionem à coſtis motis, & propriâ quadantenus Contractione, factam, deorſum ad planitiem moto, ora ejusdem Septi marginalis, contrario motu, ab iisdem coſtis, præter extenſionem quaquaverſum extrorſum factam, ſimul ſurſum fertur, atque hac ratione centri deſcenſum, ac per conſequens abdominis protuberantiam, imminuit, exilioremque reddit. In explorando autem Abdominis, ab Inſpiratione facto, tumore cautiſſimi ſimus oportet; Muſculi enim Abdominis ad quemcunque corporis motum promptiſſimè concurrunt, agendo intumeſcunt, ac protuberantiam ex Inſpiratione aliàs oriundam mentiuntur. In Exſpiratione poſteà naturali ac moderatâ viſcera abdominis non propelluntur ab hujus muſculis, Diaphragma ſurſum retrudendo; ſed propria mole Abdominis contenta ſeptum verſus relabuntur, cum non ſimpliciter deorſum, ſed & ſimul antrorſum ſubmota fuerint, unde ſi gravium ritu reclinent rurſus, nil mirum. In auctâ verò Exſpiratione quacunque, etiam in ſolâ loquelâ, Abdominis muſculi utique concurrunt, licet non tam Abdominis contenta verſus Diaphragma compellendo, illudque ulterius thoracis cavo intrudendo, quàm coſtas cum Sterno deorſum trahendo, ſicque thoracem ac conſequenter pulmones coarctando, utpote quod ſenſus ſedulâ curâ intuentem docet. Hinc ſequitur, quò magis coſtæ ac Sternon per muſculos abdominis detrahantur os Pubis verſus, eò minus Diaphragma ſurſum per viſcera abdominis compelli poſſe, cum in totâ circumferentiâ coſtis ſit affixum, ac conſequenter Thoracis cavo non ultra quàm coſtæ id permittunt, impelli poterit.

§. 6. Ulterius, ac quidem ſecundò, theſin noſtram de paſſivo Diaphragmatis obſequio ſtabilire pergo, ducto à membranoſis quorundam animalium Septis argumento. *Aves*, inquit THRUSTONIUS *Diatrib. de Reſpirat. pag. 121*, *reſpirant ope Diaphragmatis, non quidem carnoſi, ſed membranoſi.* Univerſus præterea ranarum grex non niſi pellucidam pro Diaphragmate monſtrat membranulam albe-

albeſcentem ac tenuiſſimam, quod vel centies repetita experimenta me docuerunt, ut plura omittam. His ſanè, niſi præjudiciis captus, muſculi primariò Reſpirationem in hiſce animantibus efficientis officium aſſignare non poteris, quin potiùs veritati litando mecum concludas, membranoſa hæcce ſepta paſſiva ſolummodo moveri, cum tamen aves ranæque multo ſtrepitu, ceu Reſpirationis effectu, coaxantes non minus feliciſſimè reſpirent. Imo in ipſis canibus Diaphragma non admodum robuſtum, & craſſam ferè membranam carnoſam ſaltem refert. Hæc itaque ut in homine quadantenus valeant, quid vetat.

§. 7. Tertium porrò argumentum ex Diaphragmatis totali in vivo homine abſentia depromo. Cùm priora duo paſſivum ſepti obſequium in functione hac potiſſimum conferre monſtrent, hoc tandem Primatum ipſius impugnabo, oſtenſurus, quod, licet ſeptum fibrarum ſuarum contractoriâ abbreviatione quodammodò in Inſpiratione, ceu digniori atque ſecundùm excellentiam dicto Reſpiratu, Cavo thoracis augendo ſubſerviat, neutiquam tamen primarij, minimè autem, juxta nonnullos, per ſe ſolum ſufficientis ſeu muſculi ſeu organi reſpiratorij dignitate ac titulo jure affici queat, ſed potiùs thoraci hanc prærogativam concedere cogatur; idque hunc in modum: Si Diaphragma, vitâ nihilominus per aliquot annos ſuperſtite, planè abeſſe potuit, utique non erit Reſpirationis, pari quippe cùm vita ferè paſſu ambulantis, primarius Muſculus: ſed prius eſt veriſſimum: ergo & poſterius. Refert namque (ut antecedens demonſtrem) ex teſtimonio *D. de* GOYER, *D.* WASSENAER, *& duorum triumve Chirurgorum* DIEMMERBROCIUS *Anat. pag.* 121. puellum quendam 7. Annos ſupervixiſſe Diaphragmate penitus deſtitutum. Et quamvis in vita aſthmaticus levi de cauſa frequenter validèque tuſſiverit, id tamen aliis conformationibus vitiis ibidem recenſitis meritò imputandum, nec argumento meo ullatenus officit, quin potius firmius idipſum reddat, quia tuſſis omnis, multò magis valida frequensque, fit aucta plurimum atque intenſior Reſpirationis actio, quam tamen in hoc puello abſque ulla ſepti ope contigiſſe palam eſt. Pro Thorace denique contra Diaphragmatis primas, quartò & ultimò ex ipſo interno ac proximo Reſpirationis fine (Pulmonum liberiorem Diaſtolen innuo) ſic argumentor: Quæcunque partes ſuo, dum ſub Reſpirando moventur ac dilatantur, ambitu majus capaciusque Aëri, pulmones eò tumidiùs inflandi, ſpatium concedunt, illæ certè majorem vehementiùsque expetitam, adeoque & potiorem digrioremque pro Reſpiratione operam opemve conferunt, quàm aliæ minorem capacitatem procurantes: Atqui ſubſumo de Thorace &c. Proboque primò Majorem Conſequentiarum legitimo nexu ex Cap. X. huc mutuando, quem ibidem pleniùs probatum dedi; nimirum: Principaliſſimum functionis reſpirantis Uſum eſſe, ut ſanguis Peridromus imperturbato itinere per pulmonum vaſa procedat; id autem poſtulat, ut dicta pneumonica vaſa ſucco pererranti liberè pateant; hoc rurſus requirit, ut pulmonem veſiculoſa moles, illa cæteroquin ſubſidentiâ ſuâ comprimens, ab Aeris expanſione ſubmoveatur: id autem ex Aeris inferiùs explicando afferendoq; Motu aut Indole fieri nequit, niſi ſpatium in pectore debitum pro pulmonum Diaſtole ab Aëre illabente cauſanda præſto ſit: ſed hoc ipſum optimè tandem, multoque meliùs, capaciùs, laxiùs ſuâ comparat Diaſtole Thorax, quàm Diaphragma, quod vel pueri ex ambitu illius multo ampliori ipſos ſenſus feriente (en habes quoque ſecundò ſtabilimentum Minoris!) inhæſitanter cernere poterunt. Fuſiùs itaque hucuſque dicta de Diaphragmatis in Inſpiratione præprimis motu, in pauca quædam notabilia ita conſtringo: 1. Motum Diaphragmatis non adeò magnum validumque eſſe, ut thoracis operâ inſignius quid in Reſpiratione naturali ac libera ad ſpatium pectoris valdopere augendum conferre queat: 2. Moveri tamen ſat manifeſtè, fierique ex globoſo planius, nunquam verò penitùs explanari: 3. Motum autem hunc à duabus differentibus cauſis oriri, utut ad eundem ſcopum colliment & ille, & hæc; quarum altera eſt propria atque ex intrinſeco Agente orta, fibrarum carnoſarum à centro ejus membraneo ad muſculoſam peripheriam tendentium coſtiſque circumcirca adnatarum contractio, ita ut in Syſtole ipſius cum thoracis pulmonumque Diaſtole iſochronicâ fibræ hæ colligantur, indureſcant, tumeant, abbrevienturque, (ad auricularis tranſverſi circiter mêſuram in cane,) hinc & globoſitatem ipſius centralem nerveam pauliſper deorſum trahant, atque hoc pacto cavitati pectoris aliquale incrementum afferant; quod ad ſenſum, ut ſuprà innui, peculiari modo canem tractando, demonſtrare poſſum, adeò ut nec querelis, quas de difficultate & obſcuritate Septi motum inveſtigandi fundunt LAMBZWERDIUS aliiq; nec fruſtraneo, neque indeciſâ permanente diſceſſu, quem Clariſs PLEMPIO cum ſociis ſuis Diaphragmatis motum perſcrutaturis contigiſſe conſtat, ulterius opus ſit: altera verò eſt Thorax ritu ſuperiùs expoſito amplificatus, ſimul Septum, propter figuram ejus, ſitum & nexum, diducens, ac quodammodo explanans: Attamen 4. hinc haudquaquam ſequi, eſſe Diaphragma Primarium, multò minus autem per ſe tantùm ſufficientem Reſpirationis Muſculum, utpote quod de Thorace potius optimo jure prædicari poteſt ob rationes allatas: Tandem 5. ſub Exſpirationis tempore Septum, relaxatis quippe fibris propriis, nec thorace rurſus conſtricto ad majorem globoſitatem priſtinamque convexitatem præcordia verſus redire. Notanter autem dico Majorem; nam in Inſpirationis actu neutiquam omnem, ſed tantùm aliqualem globoſitatem amittit, ac aliquatenus depreſſus evadit, adque planitiem accedit propiùs; nunquam verò penitùs explanatur, unde & non adeò inſignem opem ad ſpatii pectoris concavi amplitudinem augendam contribuere poteſt.

§. 8 Jam denique ut inſigniora quædam, nobis apparenter adverſantia, obſtacula ſummoveamus, neceſſitas monet. Apparenter dico, cùm reverà nos non feriant, ſicuti circumſpectè penſitanti ex dicendis mox patebit. Primum eorum ſubminiſtrat experimentum LOWERII *in Act. Philoſ. Anglic. Edit. Lipſ. p.* 441. *&* à THRUSTONIO *l. c.* itidem propoſitum. Putat enim *Lowerius*, probari optimè poſſe Diaphragma eſſe præcipuum reſpirationis organum, nervos ejus in utroque latere juxta Pericardium decurrentes diſſecando, utpote à quibus motum ejus fieri ſupponit. Operatio autem ipſius ſic ſe habet: Primò alterum latus aperit vulnere unius digiti longitudinem longo. Deinde immittit digitum, nervumq; ad vulneris os protrahendo diſſecat, atque ſic canem dimittit. Eundem proceſſum etiam in altero latere ſervat. Hinc duos notabiles effectus ſequi ſcribit: 1. Enim in hoc cane, præſertim ſi illum poſt ſectionem agitaveris, admodum anheloſo, inſpirando abdomen contrahitur in tenuem longitudinem; exſpirando verò tumeſcit rurſus; utrumque hoc ſanorum reſpirationi eſt contrarium: 2. Coſtæ in hoc caſu ſolito ampliùs in extremam ac poſſibilem diſtantiam dilatantur. Quod fieri cenſet Autor ex neceſſitate naturæ, defectum motus Diaphragmatis, propter nervos diſſectos ingruentem, majori coſtarum dilatatione ſupplere intendentis. Sed condonet mihi Vir Doctiſſimus, in experimentando fortaſſis, quam circumſpectè concludendo felicior, ſi ipſi fallaciam non cauſæ pro cauſâ in præſenti negotio monſtraverim; nimirùm commemoratos binos effectus non agnoſcere pro cauſâ immediatâ ac genuinâ nervorum diſſectionem; ſed potiùs aëris per vulnera utriuſque lateris irruentis in pectoris concavo præſentiam, pulmonum debitam inſpirationis expanſionem imminuentem. Sicuti etiam ejuſmodi promptam aëris aperto pectore irruptionem notat perſpicaciſſimi ac candidi ingenii Vir Doctiſſimus GASSENDUS *in Append. de Pulſu & Reſpir.* commemorans, candelam, à Chirurgo negligentiùs admotam, in vulnus thoracis ab aere illabi conante fuiſſe adactam. Primum enim effectum, quod attinet, videmus in quavis intenſiſſimâ Inſpiratione Abdomen etiam in ſanis, poſt aliquam intumeſcentiam liberæ Reſpirationi propriam, attenuari ac in tenuem longitudinem, uti loquitur Autor, contrahi. Quòd autem in hoc cane fiat hujuſmodi ad extremum aucta inſpiratio, ſecundus effectus liquidò teſtatur, per coſtarum ad poſſibilem diſtantiam elevationem. Cauſa autem intenſiſſimæ hujus Inſpirationis non eſt nervorum diſſectio, hincque motus Diaphragmatis privatio: ſed pulmonum requiſitæ, ab aere, per tracheam illabente, oriundæ, inſufflationis denegatio: Denegationis autem hujus cauſa eſt ſpatii, pro pulmonum expanſione in pectore requiſiti, imminutio: hujus rurſus cauſa eſt aeris per vulnera, digiti longitudinem æquantia, irruptio in thoracis cavitatem. Hinc etiam in Exſpiratione canis abdomen tumeſcit, quatenus ſcilicet per thoracis ſubſidentiam aër illapſus quaquaverſùm, hinc & conſequenter Diaphragma & Abdomen verſus propellitur, atque hâc ratione Diaphragmatis interventu abdominis extumeſcentiam ſuſcitat. Vulneris ſiquidem anteà per digiti intruſionem patuli libera via, deinceps concidendo aërem, non pari, quâ admiſerat, promptitudine, exire ſinit; quod & ex viviſectionum [illegible] experimentis cer-

tò ſibi conſtare aſſerit Ingenioſus MAYOWIUS *Tr. ſuorum Part. 2. p. 87.* Cætera quæ LOWERIUS de eorum anheloſorum cum prædictis canibus ſimilitudine addit, propriè huc non ſpectant, cùm ipſe ibidem fateatur, occurrere in ejusmodi equorum aſthmaticorum pulmonibus manifeſta vitia.

§.9. Alterum obſtaculum ſuppeditare videtur PECQUETTI experimentum à BARTHOLINO *p.341. in Anatomiâ Novâ* adductum. Omnibus nimirùm thoracis & abdominis muſculis penitùs abſciſſis, exceptis intercoſtalibus & Diaphragmate, animal nihilominùs reſpirare. Sed vellem PECQUETTUS ſpecialiùs commemoraſſet Thoracis quos abſciderit muſculos, quippe in quorum numero non omnes conveniunt. Imò non obſtante muſculorum thoracis diſſectione, animal optimè reſpirare poterit, modò (uti ex ſuprà diductis liquet) ſerrati Poſtici ſuperiores & inferiores, Levatores coſtarum Stenonis, & cervicales deſcendētes Dümmerbrocii fuerint ſalvi; hi enim propriè & efficienter præcipuam reſpirationis partem, Inſpirationem puta, abſolvunt, coſtasque ſurſextrorſum ducendo thoracem diſtendunt. Hæc pro enervandis, quas ex LOWERII ac PECQUETTI experimentis nectere quis poſſet, concluſionibus.

§.10. Dixi porro ſuperiùs, ubi, quas ex mente noſtrâ In Reſpiratione Diaphragma habeat partes, explicui, Mediaſtinum, hinc & partes annexas, inſpirando aliquantillâ tenſione affici atque moveri. Quod pariter, ne gratis dixiſſe videar, experientiâ probo: Sublato nimirùm Sterno, per cartilaginum diſſectionem, videbis, moto Diaphragmate ſimul tendi atque moveri Mediaſtinum cum adhærente Pericardio & pulmonibus; qui quidem pulmonum motus multis Viris doctis ſuppeditavit hactenus argumentum, infirmum equidem, pro demonſtranda pulmonum in Reſpiratione activitate, cùm tamen in hoc caſu pulmones neutiquam Expanſionis & coarctationis Motum Reſpiratorium ſubeant; ſed ſolummodò Mediaſtini adminiculo à Diaphragmate & coſtis per muſculos reſpiratorios moveantur ſurſum caput verſus ac deorſum, idque motu nullius ferè, reſpectu alterius illius, momenti; Imò planè contrario alteri. Hinc enim amplificato pectore attenuantur pulmones à tenſione Mediaſtino & Diaphragmate mediantibus facta, & vice verſa. In altero verò & ordinario Inſpirationis motu, amplificato Thorace ſimul etiam expanduntur pulmones, & contrà; quamvis Thoracis dilatationem nullatenus pro immediata pulmonum expenſionis cauſa agnoſcam, veluti infrà contra *Clariſs. D.* BARTHOLINUM & SYLVIUM firmiſſimè demonſtrabo. Accedunt experimenta hiſce parallela ex BARTHOLINO *Anat. Reform. p. 284.* & CHARLETONO *Oecon. Animal. p. 158.* Hic enim, *pulmones*, inquit, *diu & validè moventur, aperto Thorace, modò* (arrige aures) *Mediaſtinum à Diaphragmate non fuerit ſeparatum.*

CAPUT VI.

Pulmonis Structuram atque Motum in Reſpiratione perſcrutatur.

§. 1.

Dictis proindè nec non probatis de Diaphragmate, cæterisq; partibus ab internis principiis reſpirādo motis, quæ dicenda atq; probanda nobis incūbebant; rectà ad irretitam Pulmonum tàm ſubſtantiam quàm motum progredimur. Et primò quidem ſubſtantiam eorum ex accuratiori Neotericorum ſenſu deſcribemus. Notandum itaque ſeſe offert, Pulmonum texturam, non, uti vulgò hactenus Medicorum atque Anatomicorum trita tulit ſententia, carneam, ſed præter vaſa ſanguiflua & aſperæ arteriæ tubulos penitùs veſiculoſam eſſe. Quod ipſum ex vetuſtiſſimi *Coi* monumentis doctè eruere ſtudet *Clariſſ.* BARTHOLINUS *Tr. de Pulm. Subſt. & motu.* HIPPOCRATES ſanè divino ingenio Vir, & Adeptorum, judicante magno illo ex Igne Philoſopho HELMONTIO, particeps, pleraque quaſi per nebulam divinando vidiſſe, ac ruditer adumbraſſe videtur, quæ ſcientiarum ferax hoc ſeculum ipſis ſenſibus palpanda ſiſtit, ac in lucem protrahit. Scribit enim *Libr. de Principiis ſeu Carnibus text. 9. Verſion. & Edit. Linden. Cor ex humido, quod glutinoſiſſimum erat, calefaciens citò exſiccavit veluti ſpumam, fecitque antroſum, & venulas multas in ipſo.* Quibus verbis tria tantum nominantur à venerando Sene Pulmonum Molem conſtituentia: Spuma ſcilicet, antra, & venulæ, prætereaque nihil, nec aliud parenchyma proprium carneumve. Pariter & poſt *Coum* notavit CORNELIUS ab HOGELAND. *Oecon. Animal. p. 66.* Pulmonum parenchyma ex tenuiſſimis pelliculis, parvas cavitates (quas poros nominari poſſe cēſet) efformātibus, conſtare. Hiſce conſona ferè ſunt *Plinii* verba dicentis *Lib. 2. c. 27. Pulmo ſpongioſus & fiſtulis inanibus cavus eſt.* Sed cuncta multò clariùs ex ipſo naturæ fonte per experimenta ſenſu viſus armato peracta hauſit celeberrimus atque oculatiſſimus MALPIGHIUS. Is enim in binis ſuis ad JOHANNEM ALPHONSUM BORELLUM datis, ac à BARTHOLINO editis *Epiſtolis* notat: Univerſam Pulmonum molem vaſis excurrentibus appenſam, non carneam, ſed aggregatum quid eſſe, ex leviſſimis & tenuiſſimis membranulis, quæ extenſæ & flatu ſinuatæ Infinitas penè veſiculas orbiculares & ſinuoſas efformant, veluti in apum favis alveolos ab extenſa in parietes cera conſpicimus: Hæ talem habent ſitum & connexionem, ut ex tracheâ in ipſas, mox ex una in alteram, patens ſit aditus, & tandem deſinant in continentem inveſtientemq; membranam: Quæ veſiculæ, ſanguine ex vaſis per aquam immiſſam elato, ſubalbidæ & ferè diaphanæ apparent; adeò, ut trachea, interior præſertim tunica, ſenſim in orbiculares has veſiculas cellulasque efformari ac terminari videatur: Ex vaſis autem utriusque, arteriæ ſcilicet & venæ pulmonalis, exiliſſimis propaginibus annulatim & tortuoſè immixtis ac confusè pertextis efformari quaſi Rete quoddam mirabile undiquaque extenſum, ſingulasque extuberantes veſiculas vinciens ac colligans, per quod, tanquam per vaſorum Synanaſtomoſin, ſanguis tenuiſſimis rivulis fertur, neutiquam verò extravaſatur: adeòque Rete illud non eſſe nerveum, ſed ipſa vaſa ſanguifera.

§.2. Hæc ex MALPIGHII utraque Epiſtola ſtudioſiùs ſic collecta volui, quò exindè notanter conſtaret: 1. Pulmonum Molem eſſe ſubſtantiam promptiſſimè ductilem, rurſusque plicabilem: 2. Veſiculoſas eorum cellulas eſſe ad recipiendum fluidum aliquod corpus ſui extenſione, mutuâque communicatione aptiſſimas: 3. Nullas fibras muſculoſas, multò minùs rubicundam muſculorum compagem (ſunt enim veſiculæ albidæ & ferè diaphanæ) in ipſis reperiri: 4. Fluidum illos intrans corpus non aliorſum, quàm immediatè ex tracheâ in Pulmonum membranacea antra primariò labi; cùm hæc propagata quaſi ſint trachea: 5. Sanguinem, licet non extravaſetur, nihilominùs per ſubtiliſſimum vaſorum Rete, ad omnes quippe veſiculas attextum, ſua tranſpirare effluvia aquea cum exſpirato aëre in conſpectum venientia: 6. Rete illud non eſſe nerveum, multò minus fibroſum, ſed ipſorum vaſorum ſanguifluorum mirabilem texturam. Imò licet Rete illud non tam vaſorum Synanaſtomoſis, quàm ex filamentis nerveis exiliſſimis contextum credatur; attamen nec Inſpirationi nec Exſpirationi conferre deprehenditur. Non Inſpirationi; Conſtrictio enim illius pulmonum dilatationi penitùs obeſſet: Non Exſpirationi; cani quippe ſi celeri manu ſternum auferas, tracheam à Larynge diſſeces, à muſculis & cute ſepares, pulmones infles, ac illicò tracheam vinculo arctiſſimè conſtringas, ne unicum quidem in pulmonum ſuperficie contractionis conſtrictioniſque conatum, ullumve veſtigium, attentis licet oculis, obſervare poteris, quin potiùs pulmones æquè ac ipſe thorax in continuâ diaſtole, donec vinculum laxaveris, perſiſtent, qui tamen levi digito aliquantum facillimè comprimi poſſunt, quod & à nervei Reticuli, ſi qua foret, conſtrictione, ſaltem inchoativè fieri deberet. Omnibus his probè notatis, cùm inſpirando ſenſuum adminiculo doceamur, fluidam illam, quam aera vocamus, nobis circumfuſam Atmoſphæram manifeſtè per os naresvè (quonam acta motore poſt hæc inveſtigabimus) in Pulmonum cavernulas irruere; ſequitur, eandem non poſſe non veſiculoſam Pulmonum compagem dilatare, ac in omnes cellularum receſſus (inter ſe quippe communicantium) ſeſe inſinuare, ſicque auctum illud pectoris ſpatium inſpirando procreatum, mediantibus Pulmonibus occupare. Præter os naresque etiam, urgente neceſſitate, per aures, ductus à TULPIO *Obſerv. 35.* annotatos, atque in os patulos trajiciendo, aër ingredi poteſt. Forſan hûc reſpexit ALCMÆON CROTONIATES, qui, teſte ARISTOTELE, capros auribus ſpirare docuit. Aërem autem ſub inſpiratione illabentem Pulmones expan-

pandere ſic probo: 1. quia alius locus non datur, quô ſe recipiat: 2. corporum autem penetratio ex naturæ legibus eſt impoſſibilis: 3. quia præterea nulla adeſt aërem condenſandi, ac in ſe, ad minus ſpatium occupandum, cogendi cauſa efficiens: 4. quia experimentum, quo, pectore ſub dilatatione aërisque ingreſſu pertuſo, pulmones etiam per vulneris hiatum erumpere tentant, idem probat. Manet itaque ratum, aërem, cùm, pectore ad inſpirandum dilatato, pulmones ingrediatur, ipſos neceſſariò Thoracis concavitati coëxtendere. Expirando autem, cùm pectoris ſpatium non niſi ab eodem ſeſe rurſus deorſ-inttoſum coarctante imminuatur, neceſſariò etiam aër ex pulmonibus complicabilibus ad eodem thorace ſimul exprimitur.

§. 3. Hæc omnia, cuicunque tùm veterum, tum modernorum, tam inutiles de Pulmonum Motu rixas agitãtium, facillimè cõſtare potuiſſent. Nec video, quonam argumento negligentiam atque hincortam ſuper hac re diſcordiam veriſimiliter tueri valeant. Si quæſtio foret; quam ob cauſam Aer inſpirando Pulmones ingrediatur? forſitan patrocinium aliquod, licet infirmum, quærere poſſent, dicendo: defuiſſe ſibi tàm clara de Aeris Natura & Motu experimenta, quibus Nobiliſſimus ac æternâ nominis memoriâ digniſſimus Vir *Otto de GericKen*, florentiſſimæ Magdeburgenſ. Reipublicæ Ampliſſimus Conſul, hujusque veſtigia legens ille naturæ Atlas illuſtriſſimus *Boyleus*, nec non ingenioſiſſimus SINCLARIUS, orbem literatum hactenus bearunt. Jam verò, cùm ſenſu convincantur, imò ipſimet fateantur, 1. Thoracem inſpirando fieri ampliorem: 2. aërem (quocunque demum motore, perinde hic eſt) inſpirando, tracheam & pulmones ingredi: 3. Pulmones eſſe molles flexilesque, muſculoſis fibris ceu propriæ explicationis organis deſtitutos, ſed potiùs tum expanſioni tum conſtrictioni patiendæ aptiſſimos; ac denique 4. expandi ſub Inſpiratione; idcircò miror ſanè tanta ingenia ex his præmiſſis talem concluſionem non elicuiſſe: Ergò neceſſariò aer irruens, (à quacunque etiam potentia moveatur,) ſequaces pulmones expandit. Hoc enim ſi feciſſent, ulteriùs negotium hoc rimantia ingenia fortaſſis ad miram ipſius aeris Naturam Motumque, (de quorum exactiori Cognitione meritò ovant, æternasque præmemoratis pereximiis Philoſophis nectunt laudes cuncti hujus ſeculi veritatis Sectatores) perveniſſent. Sed imaginaria, quam poſteà perſtringemus, famoſaque illa Vacui Fuga unicè in cauſa fuit, quò minùs Aerem pro efficienter expandente pulmones principio agnoverint. Hujus enim Vacui Fugæ ergò Pulmones Thoraci coëxpandi maluerunt, quos deinceps tanquam dilatatiores præexiſtentes Aer ingrederetur, quàm hunc pro dilatante ipſorùm cauſa venerari. Naturam enim non tàm è Natura, ut cum Doctiſſimo MORHOFIO *Orat. de Studior. Intemperant.* loquar, quàm è cerebri ſui anguſtiis depromptam faſtidioſis Commentariis magis intricàrunt, quàm explicuerunt. Unde & tanta inter ipſos nata ſunt diſſidia, tantaque opinionum farrago, ut ingenuis, & ſolidam doctrinam, non verò putatitia Autorum figmenta avidè ſitientibus, nauſeam penitùs pariant, cùm tamen veritas ſit una ac ſimpliciſſima.

§. 4. Hinc alii voluerunt, Pulmones ex ſe propriâque vi moveri. Inter quos ARISTOTELES, AVERRHOES, SENNERTUS, HORSTIUS, PLATERUS, BURSERUS, RIOLANUS, &c. WILLISIUS ait, *Pulmones primos motuum inſtinctûs accipere per nervos, quibus tùm Diaphragma & motus thoracis ſuccurrit.* LAMBZWERDIUS tantâ inconſtantiâ ac incertitudine, ex matre ignorantia oriundis, circumvagatur, ut recenſitu indigna videatur ejus ſententia. Sed his omnibus oppono 1. Pulmones thoracis integritate quocunque loco ſublatâ, ſtatim ſubſidere, nec amplius expandi aut coarctari, uti in Reſpirationis actibus contingit. Quod præter αὐτοψίαν experti ſunt HIGHMORUS *Diſquiſit. Anat.* GALENUS *Fragm. de Thorac. Motu*, BARTHOLINUS *Anat. novâ*, DEUSINGIUS *de Reſpir.*, SWAMMERDAMMIUS *de Reſpir.*, & SYLVIUS *Diſpp. Med.* 7. Videantur etiam hùc *Theſes noſtræ de Diaphragmate.* 2. Pulmones fibris & muſculis prorſus carere, à quibus tamen omnis in corpore motus organicus dependet. Imò etiamſi fibris eſſent donati, ut pluribus viſum eſt, ab iis tamen tantum abeſt, ut expandi poſſent, ut potiùs contrario motu conſtringerentur, uti idipſum Veſicæ, Ventriculo, Inteſtinis &c. contingere obſervamus. Nec valet nervos Pulmoni datos objeciſſe; cùm nec Lieni in motus gratiam datos eſſe tàm copioſos arbitrandum; nec demonſtratum ſit hactenus, nervos nulli, niſi aut ſentiendi, aut movendi officio, eſſe deſtinatos, nec adeò multi Pulmonibus conceſſi ſunt nervi. 3. Nic. FONTANUM *L. I. Reſp. & Curat. Medic. pag.* 55. (quem citant BARTHOLINUS *de Pulmon. Motu & Subſt.* atque *Illuſtriſſimus* BOYLEUS *de Vi Aeris Elaſticâ p. m.* 423.) teſtari, puerum quatuor annorum vice pulmonum membranoſam quandam veſicam oſtendiſſe, quæ aëre repleta, & minutioribus vaſis referta, ab ipſa Aſpera Arteria originem duxit. Hùc quadrant exempla de veſiculis pulmonum, aut pure ſtagnantibus, aut ore rejectis, à ZAÇUTO, FORESTO, SCHENCKIO, aliisq; annotata. 4 Animalia pellucidas veſiculas pro pulmonibus habentia, uti ſunt Ranæ & ſerpentes: De his quippe M. AUR. SEVERINUS *Zootom. Par.* 2. *capit.* 1. prodidit, quòd Pulmonum loco fiſtuloſas veſiculas oblongas, & ſacculi ad inſtar feneſtellis & complexibus diſtinctas gerant. Quæ cuncta pulmones non ex ſe, propriâque efficientiâ, ſed paſſivè tantùm in Reſpiratione moveri clarè commonſtrant. Quid autem Clariſſimus WILLISIUS per metaphoricos motuum primos inſtinctus per nervos allatos ſibi velit, me liquidò non capere, ingenuè fateor. Si forſan Spiritus, uti videtur, intelligit, eos pro motu hîc non advehi exindè patet, quia nec Spiritus vecti, neque vectores eorum, nervi puta, unquam in corpore motum organicum tanquam proxima inſtrumenta cauſantur, niſi muſculorum aut fibrarum muſculoſarum interventu: quorum tamen utroque pulmones deſtitui tum oculus inermis, tum armatus oculati MALPIGHII viſus certò edocent. Veſicę igitur ex ſe otioſæ & ſolo Aëris illapſu explicabili veſiculoſæ pulmonum cellulæ optimo jure aſſimilantur.

§. 5. Alii concedunt, Pulmones moveri à corde, inter quos HOFFMANNUS, CÆSALPINUS, MAUROCORDATUS, DUNUS, aliique. Quibus oppono 1. Pulmonem & cordis motus non eſſe Iſochronicos, imò ne quidem ſynchronicos 2. COLUMBI experimentum, quô canem corde exſecto vulnereque obligato, currere, latrare, adeòque & reſpirare monſtrat, refert BARTHOLINO *de Pulm. ſubſt. & motu.* Imò & eodem notante *Anat. Reform. p.* 232. GALENVS victimas refer ad aras corde exſecto clamâſſe; & *Magnus* BACONUS VERULAMIUS hominem, poſtquam cor eſſet avulſum & in carnificis manu, tria aut quatuor precum verba pronunciaſſe, teſtatur. 3. Injectum confertiſſimo impulſu liquorem in Arter. Pulmonalem Pulmones expanſione Inſpirationi propiâ neutiquam dilatare, quod ipſemet expertus ſcribo. 4. Morientes pulſu ferè penitùs extincto Reſpirationem nihilominùs celebrantes. Quod notat GASP. *de Los* REIES *Elyſ. Camp. Quæſt.* 32. Et ipſe non ita diu in magno quodam attentè obſervavi Theologo, eoquei per totam officii annoſam ſeriem, ita imprimis hâc mortis horâ verò Theologo. Tàm ſonorâ quippe ac lætabundâ voce cantuque permagna; quæ intra Animæ ſuæ penetralia Divinus peragebat Spiritus, opera decantabat, tàmque Indicibiles cæleſtis gaudii præguſtus ore ac geſtu promebat, ut nullus eosdem tantâ, quâ ſpectabantur, vivacitate, calamus depingere valeat. Interim tamen forti, quem dixi, cantu ac voce nullatenùs obſtante, per integrum ferè, mortem proximè antecurrens, ſemihorium vix pulſus ac ne vix quidem attentiſſimè mihi ſæpius exploranti ſeſe offerebat. 5. Quia cor, quantum ſanguine à ſe impulſo diſtendit, tantum & repleat, adeòque, ſi motus pulmonum inde oriretur, nullus aëri ingredienti daretur locus; quem tamen inſpirando manifeſtè irruere notamus. 6. Experientiâ tùm propriâ tùm Clariſſ. Lugduni-Batavor. Profeſſoris SYLVII demonſtrari, Thorace aperto, etiamſi cordis adhuc aliquamdiu haud interruptus perſiſtat motus, ſanguinisque propulſio, pulmones tamen haud quaquam expandi ac dilatari, *Diſpp. Med.* 7. Adeòque & dictorum vigore cordi adimitur cauſæ efficienter pulmones reſpirando expandentis dignitas.

§. 6. Tandem & alii à motu thoracis, quòd pulmonum dependeat explicatio, arbitrantur. Quorum quidam hanc ob cauſam id fieri aſſerunt, ne thorace dilatato in ejus cavitate oriatur Vacuum, terribile iſtud, uti vulgò opinantur, & à quo tantoperè Naturam abhorrere ſibi firmiter perſuaſerunt, monſtrum. Ex horum cenſu ſunt GALENUS, LAURENTIUS, PLEMPIUS, MERCATUS, HIGHMORUS, SEBIZIUS, BARTHOLINUS, multique alii, plus aſſeclarum numeroſo cœtu, quàm rerum ac rationum pondere ſtipati; imò tota ferè Circumambulonum caterva. Sed hiſce poſteà ſimul ſatisfiet, ubi Vacuum ejusq; Fugã disquirẽdi, quãtum quidẽ Theorematũ noſtrorũ exiget neceſſitas, dabitur locus.

§. 7. Alio

§. 7. Alio prætereà modo à thoracis motu pulmonum expanſionem dependere volunt alii, ſcilicet à thoracis & Diaphragmatis motorum integritate. Hâc opinione omnium primus Reſpirationis negotium accumulâſſe videtur prænominatus in Academia Lugduno-Batavâ Profeſſor Celeberrimus ac meritiſſimus FR. SYLVIUS. Is enim, poſtquam *Diſpp. Med. 7. Th. 33.* concluſerat, pulmones ab aere ipſos ſubeunte non expandi, rationem hanc afferendo *theſ.* 32, quia ſcilicet læſo thorace aut Diaphragmate, licet aeri per nares & fauces in aſperam arteriam ingreſſus pateat, attamen pulmones non obſervantur expandi explicarique: tandem *theſ.* 40. ſic argumentatur: *Quo poſito ponitur, & ſublato tollitur, aliquis effectus, id omnino habendum pro efficiente illius effectus causâ; Atqui poſitâ motorum thoracis & Diaphragmatis ſecundùm ſui continuitatem integritate, ponitur pulmonum expanſio; ſublatâ verò eâdem illorum motorum per patulum vulnus integritate, tollitur ceſſatque pulmonum expanſio: Ergò thoracis & Diaphragmatis motorum ſecundùm ſui continuitatem integritas pro efficiente cauſa expanſionis pulmonum eſt habenda.* Sed mitiùs ferant, obſecro beatos præclari iſtius Viri manes, ejuſdemque vitali adhuc Aurâ veſcentes Cultores, ſi illum alteram de Aëre pulmones non expandente opinionem, non tantùm non deſtruxiſſe; ſed nec ſuam de thoracis ac Diaphragmatis motorum integritate ſat firmiter aſſeruiſſe palàm fecero. Primam, quam negat, quod attinet, *theſ.* 32 & 33. propoſitam, notandum, plus eſſe in ejus concluſione, quàm erat in præmiſſis. Sic enim ratiocinatur: Aëri, apertâ thoracis cavitate, in aſperam arteriam ingreſſu patente, pulmones non expanduntur; Ergò nec ab eodem, ipſos in Reſpiratione naturali ſubeunte, ſalvâ thoracis cavitate expanduntur, Sed paucis reſpondeo, non valere Conſequentiam à ſtatu hoc præternaturali, in quo thorax eſt apertus, ad naturalem, in quo arctè eſt concluſus. Hìc enim aëri ſolus pulmo duntaxat eſt attollendus; ibi verò ſi pulmonem expandere deberet, tota ſimul vaſtiſſimi ponderis Atmoſphæra, pulmones circumſtans, ipſi quaquaverſum eſſet loco dimovenda, quod ipſimet per ſe eſt impoſſibile, cum nullum principium quâ tale in ipſum agere queat. Sic nec aër, pulmones ſi ſubiret, thorace aperto, ſe ipſum intermediis pulmonibus poteſt movere. Imò ipſe Autor *theſ.* 24. fatetur, Pulmones, ſimul ac aëri liber in thoracis cavitatem datur introitus, confeſtim ſubſidere, nec ampliùs, niſi vulnere obturato, explicari, Unde patet, non ſublatam pectoris integritatem, ſed aërem irruentem per vulnus eſſe proximam concidentiæ pulmonum cauſam; Quem proinde ſi idem aër pulmones ſubintrans horum interventu non dimoveat, hoſque expandat, neutiquam concludendum, uti fecit Autor, Ergò nec pulmones, quâ tales, aër in naturali Inſpiratione ſubiens expandit. Nam ut aër conſtituatur efficiens expanſionis pulmonum cauſa, nihil magis requiritur, quàm ut illos ſolos, remotis impedimentis circumſtantibus, explicare ac ſuſtollere valeat, utpote quod pro munere ac titulo iſto ipſi aſſignando ſufficit: non verò in hoc caſu ab ipſo exigi poteſt, ut pulmones expanſurus ſimul vaſtam eos undique circumſtantem atmoſphæræ molem dimoveat. Satius proinde fuiſſet, ſi Clariſſimus Autor potiùs in cauſam inquiſiviſſet, cur aperto pectore aër non intret pulmones, quàm cur pulmones in hoc ſtatu non expandantur; eâ enim detectâ pulmonum expanſio facillimè explicari poteſt; præſertim cùm ipſemet fateatur *Th.* 25. pulmones per tubulum valdè inflari poſſe. Unde concludere potuiſſet, aerem eorum veſiculas ſubeuntem eſſe principium aptiſſimum, eaſdem omnes, intimo etiam loco ſitas, commodè explicandi; cum contra thoracis & Diaphragmatis motorum integritas, licet tanquam cauſa expandens ſupponatur, in externâ ſolummodò pulmonum ſuperficie actionem ſuam perficere poſſe videatur.

§. 8. Ad propriam ejus opinionem ut porrò me conferam, dicendorum ordo monet. Ubi notandum, (quod & per integram de Motûs pulmonum cauſis doctrinam dictum nullibi non volo,) quæſtionem hîc non eſſe de cauſis ſecundariis occaſionalibus, aut explicationis pulmonum; ſed proximis tantùm atque immediatè efficientibus. Quibus prælibatis, Argumenti ab Autore propoſiti Majorem non eſſe illimitabilem ac prorſus univerſalem, apprimè adertendum. Illam proinde ſic limito: Quo, tanquam causâ immediatè efficienti, poſito ac ſublato, ponitur ac tollitur effectus, id omninò pro efficiente illius effectûs causâ habendum. Hinc cadit Minor Propoſitio. Nam Autor nusquam probat Diaphragmatis ac thoracis motorum poſitam aut ſublatam integritatem eſſe cauſam immediatè pulmones aut expandentem, aut concidentiam eorum cauſantem: ſed ſaltem hoc experimenta ejus evincunt, eâ poſitâ aut ſublatâ poni aut tolli pulmonum expanſionem, quod concedo. Sine illa ſiquidem pulmones explicari nequeunt, cùm ſtatim aër per vulnus irruat, eorumque expanſionem impediat; nec tamen proxima eſt dilatationis pulmonum cauſa, ſed potiùs ſine qua non, Quomodo enim Diaphragma & Thorax pulmones extendere poterunt? cum non ſint iiſdem ullo modo affixa aut agglutinata, ſed contigua duntaxat, idque ſolùm ob aërem pulmones ſubeundo expandentem; aliàs enim ne quidem pulmones thoraci ac diaphragmati contigui forent, quod patet, dum thorax & Diaphragma vulnere patulo pertunduntur, ubi pulmones multùm intra thoracis concavam ſuperficiem ſubſident. Ut taceam Pulmones ab externo principio commodè per totam ſubſtantiam cavernuloſam expandi non poſſe, cùm tamen in interioribus veſiculis expanſio potiſſimùm requiratur. Hactenus de pulmonum Motu inſpirando fieri ſolito. Exſpiratio enim nullis difficultatibus eſt expoſita, cùm in eadem à thorace rurſus ſe coarctante pulmones comprimantur, atque eatenus Aër anteà illapſus ex iis expellatur. Non tamen penitùs aere evacuantur pulmones exſpirando, ſed ſaltem, quouſque thorax conſtringitur, nec ulteriùs. Adeò, ut ſemper aere ſcateat pulmo, ſive inſpires, ſive non, ſicque thoracis concavæ ſuperficiei contiguus ſervetur. Unde, ſi thorax hiante perforatur vulnere, prorſus denique ſubſident pulmones.

CAPUT VII.

Aeris, tanquam Reſpirationis Materiæ, Indolem ac Modum ex Neotericorum Experimentali Doctrina declarat, nec non fictam Vacui Fugam perſtringit.

§. 1.

ELucidato itaque plurimam partem Pulmonum Motu atque Subſtantia, indicatoque Principio eoſdem expandente, aere ſcilicet, aucto Pectoris ſpatio, irruente, eoſdemque ſimul concavæ Thoracis ſuperficiei, coextendente; ſupereſt ex rerum concatenatarum neceſſitate, ut in Naturam Aeris Cauſaſque, cur pulmones intret atque diducat, penitus inquiramus. Ubi priùs notabimus, aërem ſolùm eſſe veram & adæquatam Reſpirationis Materiam, idque præprimis ſaltem in confiniis globi Terr-aquei, ob certam aëris requiſitam denſitatis conſiſtentiam. Nam in altiſſimis Peruanæ montibus, vulgò Periæcaca vocatis, præ quibus Alpes ipſas tanquam humiliores domus ſibi fuiſſe viſas ad altes turres comparatas, ait ACOSTA, ſe ſocioſque cùm tranſirent, ſubitaneo & violento vomitionis impetu (non ſine ſanguine emiſſo) fuiſſe perculſos. Aër enim, inquit, ibi adeò ſubtilis atque immixtus eſt, ut cum reſpiratione hominis nullam proportionem habeat. Quod ex ſequentibus magis eluceſcet, aerem ſcilicet, quò altiùs pertingas, ſeſe magis magiſque Elateris ratione expandere, quia accreſcente altitudine copia ejus, ac conſequenter ponderis preſſura, imminuitur, adeóque liberiùs ſeſe extendendi ſpatium datur, donec tandem tùm moles ejus, tùm Elater eò uſque debilitentur, ut pulmonibus expandendis prorſus impar evadat. Pari ratione etiam, ſi à calore aër rareſit, id eſt in quantitate, eo in loco, ubi calor exiſtit, diminuitur, Reſpirationi ineptus evadit, v.g. in balneis, locisque ſimilibus æſtuantibus. Sic enim refert SCALIGER *Exerc.* 31., in Luſitanorum navigationibus nautas aliquot ſub æquinoctiali penè animam efflaſſe, quanquam in medio Oceano, liberrimoque cœlo: Ipſoque præſente Itali quidam in Lipſiæ Vaporariis Animę Deliquium paſſi ſunt. Quòd autem quidam ex ARISTOTELE narrent, illos, qui Olympum aſcendunt, vix vivere poſſe, niſi ſpongias ſecum portent humidas, quarum ope aërem ibi inſugere poſſint, aliàs Reſpirationi prætenuitate inutilem: id meritò cum Illuſtriſſ. BOYLEO in dubium voco, cum nec ipſe BOYLEUS Alpes tranſiens, nec *Generoſus Anglicus Scriptor in Aſcenſu ſuo ad ſummum montis Tenariff apicem*, Olympo longè altiorem, (cujus

jus meminit Illuſtriſs. BOYLEUS *de Aeris Vi Elaſtica p.m.* 444.) nec FROELICHIUS in memorabili ſuo aſcenſu ad ſummum Hungarienſis montis Carpathi vel ad prodigium elevati, menſe Junio 1615. facto (qui Alpibus Italicis, Helveticis, ac Tyrolenſibus altitudine longè præcellit) ullam ejuſmodi difficultatis in Reſpiratione mentionem faciunt, qualem in Olympi ſummitate accidere ex Ariſtotele iſti referunt. Nec ullâ probabilitate liquet, quomodo aqua ſpongiis contenta tàm ſubitò in halitum reſolvi, ſicque aerem denſiorem ac pro reſpiratione aptiorem reddere poſſit. Quamvis enim aer aquam abſumat, atque ſecum ſub ſubtiliſſimarum atomorum formâ abripiat; attamen id non illicò, uti nunquam ferians reſpiratio exigit, ſed horis atque diebus tandem fit. Præctereà aër rariſſimus ille adhuc tardiùs aquam extenuabit, quàm propè terram, quia in quantitate paucior. Ingens inſuper adhuc Poſtulatum eſſet, aquam, etiamſi in minimas particulas ſubtiliaretur, aëris vices in Reſpiratione gerere & poſſe & debere. Quemadmodum autem aer nimiùm rareſactus, ſic & ab extraneis globi Terr-aquei fuliginibus atque halitibus nimiùm, onuſtus; Reſpirationi prorſus incommodus evadit., quod teſtantur Plumbi-fodinæ Devoniæ, aliaque antra ſubterranea atque cryptæ, in quibus operatores non ſemel extincti fuerunt, æquè ac lampades ipſæ. Nec tamen venenoſæ aporrhæarum qualitati cuidam (quamvis ſæpè concurrere poſſit) quàm effluviorum craſſorum, aeremque ſpecificâ gravitate longiſſimè ſuperantium, hincque in eo ſubſidentium, illumque ſurſum exprimendo abigentium (uti ex Staticis liquet) quantitati nimiùm auctæ hujuſmodi effectus annumerandi veniunt. In cellis ſiquidem turmatim aſſurgentibus muſti fermentantis halitibus infarctis ſuffocatio præſtò eſt, niſi candentium carbonum ope ori admotorum diſſipentur, rariorque aer advocetur.

§. 2 His in anteceſſum notatis ad ipſam aeris Doctrinam accedimus. Cùm autem denſiſſimas, quibus nobilis hæcce Phyſices pars obvoluta torpuit hactenus, ignorantiæ tenebras fulgidiſſimo Experimentorum jubare mirum quãtum diſcuſſerit Nobiliſſimus Philoſophus, ac, ſolius veritatis ardore calcar ſubdente, tot labores, totq; ſũptus expertus Vir Conſularis Dominus OTTO DE GVERICKEN *in Experimentis Magdeb. de Vacuo*; perquè illum allectus, uti ipſemet fatetur, *Illuſtriſſimus* BOYLEUS, Anglicæ gentis Decus, ac Regiæ Societatis ibidem ſplendor, *in Experiment. Phyſico-Mechan. de Aeris Vi Elaſticâ*; quibus etiam qui ſubjungatur, dignus eſt doctiſſimus atque induſtrius SINCLARIUS *in Arte Nova & Magna Gravitatis & Levitatis*: idcircò, eorundem hypotheſin, tàm irrefragabilibus experimentorum demonſtrationibus firmatam ſectando, potiora quædam doctrinæ de aeris Elatere ac Pondere, hincque reſultante illius Motu, capita huc pro explicandâ Reſpirationis obſcuritate plurimùm ſpectantia, mutuanda veniunt.

§. 3. Tenendum itaque 1. aerem, cùm ſit materia ſenſibilis, multisque inſuper globi Terr-aquei aporrhæis perfuſa, coporum omnium lege, manifeſtâ ac Poſitivâ gravitate, id eſt, tendentiâ ad globum Terr-aqueum, donari; Quicquid etiam in contrarium Scholæ Peripateticæ non tàm rerum naturalium experimentis, quàm præjudiciis cæcis utplurimùm inſtructæ, doceant. Conſtat enim experimentis vitreum ac rotundum vas 32. menſurarum capax, fieri unciâ unâ & tertiâ propè unciæ parte levius, ſi aer exhauſtus ſit, quàm antea dum erat aere plenum. Ipſum hoc vas aere evacuatum, ſi ille rurſus immittatur, ad priſtinum pondus redit. Præter jam memoratos celeberrimos Autores poſitivam aeris gravitatem confirmant inſuper BARTHOLINUS *de pulm. Subſtant. & Motu*, SANCTORIUS *Comment. in l. Fen. Avicennæ*, CASP. ENS *Thaumat. Mathem.*, RICCIOLUS Almageſt., Nov. MERSENNUS *in Phænom.*, CASP. SCHOTTUS *in Mechan.* aliique. Imò tanta reperitur aeris globo Terr-aqueo perpendiculariter incumbentis gravitas, quanta foret aquę 20. circiter ulnas Magdeburg. altæ, ſi locu aeris globo noſtro circumſtaret. Imò ipſe *Ariſtoteles* aeris gravitatem experimento confirmat, dicens *Lib. 4. de Cælo: Uter inflatus gravior eſt quàm compreſſus*. Hinc quomodo hujus Autoris ſequaces aeri gravitatem denegare poſſint, non video. Ex his ſequitur primò, aerem omnia corpora ſuo pondere premere, omniaque loca ſeipſo aut aliis corporibus vacua ſeu irruendo occupare, ſeu alia corpora fluida aptaque in illa impellere: Secundò, aerem inferiori loco ac propè terram ſito eſſe graviorem ſuperiori, ſicque ſucceſſivè fieri leviorem quò altior evaſerit; quia ſcilicet aer inferior plus aeris ſibi rectà incumbentis gerit atque ſuſtentat, qui cum altitudine increſcente decreſcit. Tenendum 2. aerem eſſe ejuſmodi corpus fluidum ac flexile, quod in anguſtius ſpatium cogi poteſt, atque coarctatum rurſus, ſeſe extendere nititur, actuque, ut, & eatenus ſe quaquaverſum extendit, ſi, & quatenus, cauſa coarctans ac comprimens, tanquam extenſionis obſtaculum, tollitur. Unde & commode comparari poteſt ſpirulis parvis, vel lanæ, aut velleri, vel denique optime plumis iſtis mollisſimis in Dania uſitatis, quas *Eiter*- vel *Otterdunen* ab avibus Iſlandicis *Eider* dictis, vocari ſcribunt BARTHOLINUS Cent. 11. Epiſt. Med. 5. & REIHERUS Diſſert. de aëre c. 4. *tres*, inquiens, *libræ talium plumarum in palmarem globum cogi poſſunt, quæ ſuæ expanſioni relictæ culcitram vel ſtragulam quinque pedes longam & latam explent*. Hic aëris ſeſe expandendi niſus dicitur Vis Elaſtica ſive Elater; aut, ut uti REIHERO *Diſſert. de aere c.* 3. placet, Vis Elaſtrica vel Elaterium. Tenendum 3. cum aer ſit poſitivè gravis, imo quò inferior eò gravior, aerem noſtrum, quodegimus, eſſe neceſſariò maximopere compreſſum ac coarctatum, ab aere per paſſus 6867. juxta SINCLARIUM *l. c. p.* 138. in altum exporrecto, ſibique perpendiculariter incumbente; preſſionemque ſuperſtantis Atmoſphæræ aereæ fieri minorem, quò altiùs pertingas, hinc & aerem laxius ſe quaquaverſum expandere, ob minus ſcilicet tum ſibi innitens aeris pondus. Hinc in Experimento PASCHALII Harpaſtum prope terram leviter admodum inflatum magis magisque intumeſcit, quò altius ad montis verticem portatur, ac in deſcenſu rurſus detumeſcit. *Vid. Illuſtriſſ. Boyl. Defenſ. contra Linum*. Imo veſica paulisper inflata & in vitro rotundo collocata, non tantum ad extremum intumeſcit, quando aer per Antliam pneumaticam exhauritur; ſed & tandem disrumpitur, quia aer circumſtans aufertur, unde incluſus veſicæ aer ſpatium ſeſe quaquaverſum expãdendi libertatemque acquirit. Tenendum 4. aerem non tantum per circumcingentis aeris ablationem, verùm etiam à languidiſſimo tepore, hinc & aucto imprimis calore, minus aut magis expandi poſſe. Quod ipſemet expertus, veſicam ruditer inflatam ac vinculo conſtrictam, ad ignem detinendo vidi: Eatenus enim à Calore intumeſcebat, ut rupturam minaretur; Frigore autem rurſus adventante tumor remittebat, ac tandem ad priſtinam flacciditatem veſica redibat. Unde & hyemali tempore multo denſior eſt aer compactiorque, quàm ſub æſtivis caloribus, utpote à quibus inſigniter expanditur; hinc & Mercurium in Experimento TORRICELLII altiùs tunc deprimit, quàm gelidis temporibus.

§. 4. Omnibus hiſce de aeris Indole ac Motu attento animo obſervatis, facillimâ operà explicari poteſt cauſa, cur aer inſpirando pulmones ſubeat, eosdemque expandat: Nimirum dum ſpatium in pectoris cavitate inſpirando augetur, nõ poteſt non aeris ingens põderoſaq; moles eodẽ momento per Aſperam Arteriam in pulmones confluere, eosque ſolius gravitatis vigore eò uſque illico explicare, quo uſque à pectore dilatato ſpatium illi conceditur alio corpore reniti valente non occupatum. Si enim tantus eſt aeris, ſpatia ab aliis corporibus ſenſibilibus non repleta, irruere conantis impetus ex gravitate ſua oriundus, ut etiam vitra evacuata, ſi nimio gurgite in illa admittatur, frangat, ut id experimentis compertum eſt; quidni leviſſimas flexiliſſimasque pulmonum veſiculas, ſimulac modò datur in pectore ſpatium, abſque ulla interpoſita mora ingrediendo pectori amplificato coextendet? Aliter ſanè ex ipſis corporum inviolabilibus legibus, experimentis ferè innumeris pervestigatis ac innoteſcentibus, fieri nequit. Adeoq; (quod Contra Clariſſ. SYLVII *Diſpp. Med. 7. theſ.* 45. noto) aer non influit pulmones, quia hi præexiſtunt expanſi, utpote quibus ſpontaneæ expanſionis inſtrumenta deeſſe ſupra probatum eſt; ſed inverſo ordine pulmones, dilatato pectore, extenduntur atque in ſingulis ſui veſiculis explicantur, quia aer tanquam explicationis cauſa immediata & ſola illos ingreditur: qui deinceps à coarctante ſe, ſub exſpirando, thorace rurſus ex pulmonibus compreſſis cum roridis halitibus exprimitur. Sola itaque aeris fluidi gravitas eſt cauſa, quod is, amplificato pectore, in pulmonum veſiculas influat; influens autem ex gravitatis preſſurâ aer eſt cauſa, quæ pulmones efficienter expandit. Si verò Inſpiratio fiat ex Vitro aut alio vaſe capaciſſimo, ac non niſi ſolo orificio, os inſpirantis ſubeunte, aperto, notandum, aerem tunc nõ gravitatis, ſed Elateris ſeu ſpontanei ſeſe extendẽdi conatus ratione pulmones ſubire; quod patet ex Canonum ſuprà præmiſſorum Secundo & Tertio; ubi, circum

ſtante

ſtante aere è vitro exhauſto, incluſa vitro veſica arctè ligata expanditur, ac tandem, exantlatione durante, rumpitur. Sic & pulmones, pectore circumcircà amplificato, ab aere tum in ipſis exiſtente, tum è vitro capaci, ex quo inſpiratio inſtituitur, ipſos Elateris ratione ſubintrante, expanduntur explicanturque: Tantus enim eſt aeris Elater ſeu extendendi ſe, remotis corporibus circumſtantibus, niſus, ut etiam à terræ ſuperficie è vaſe evacuando ad recti apicem Antliam evacuantem ſequatur, ſeſeque eatenus extendat abſque aeris externi protrudentis ope ac gravitante preſſurâ.

§. 5. Dictis huc uſque, perſpicuis licet ac probè perpendentibus facillimis, nihilominus contrariantur Autores ſequentes. Primò enim BARTHOLINUS *de Pulm. Subſt. & Motu ſect.* 5. objicit, conceſsâ licet aeris Spirâ ſeu ad dilatationem aptitudine, Attractionem tamen eſſe neceſſariam inde liquere, quod, quanquam vel caput emortuum, vel aliud vas nimium & immobile opponatur, dilatatio illa ſeu Spira aeris non propagetur ex uno in aliud vas, nec ſi apertum os opponas hominis vivi, immoto Thorace ſeu cohibitâ Reſpiratione, aer in fauces progrediatur. Sed videtur nobilis illa de Aere Doctrina eandem ſortem hactenus apud multos experta, quàm *Samia iſta de Terræ Mobilitate & Solis Stabilitate Philoſophia, ab* ARISTARCHO *&* PYTHAGORA *Samiis*, ejuſdem Cultoribus, ſic dicta, à NIC. CUSANO *Cardinali verò &* NIC. COPERNICO proximis ſeculis in lucem rurſus vindicata, à Peripateticis ferè omnibus paſſa eſt. Nimirum ut priùs objectionibus impetatur, quàm ab Adverſariis probè & perfectè intellecta fuerit; prout id præprimis ex GALILÆI *Dialog. de Syſtem. Mundi* cuicunque patebit. Pariter enim à LINO, DEUSINGIO, HOBBESIO, MORO, aliiſque Nova de aëre Experimentis fulcita Hypotheſis examen ſubiit, qui tamen in ejuſdem penetralia nõdum penitus penetraſſe videntur. Ex horum cenſu quoque eſt BARTHOLINUS in præmemoratis verbis. Quamvis enim aeri Spiram ſeu dilatandi ſeſe conatum concedat, attamen præconcepto Attractionis figmento captus eandem neceſſariam nihilominus, præter aeris Spiram, eſſe putat, quia ſcilicet Thorace immoto aer in fauces non progreditur. Sed advertas, obſecro, Clariſſ. Vir, ad propria verba. Si enim aer ſemper ſe expandere conatur, ſanè nihil amplius, ut ingrediatur, requirit, quàm ſpatium ſive locum corporibus ipſi obnitentibus vacuum, & illico ſeſe explicabit, nullâ Attractione opitulante aut neceſſariâ. Adeò nec mirum eſt, aerem pulmones in non inſpirante non ingredi; nullum enim eidem patet præbeturve ſpatium ſeu locus, in quo ſe expandat. Dato autem, amplificato thorace, ſpatio ceu expanſionis loco, utique ſeſe expandit. Sed hæc ſaltem de Inſpiratione ex clauſo vaſe facta. In Inſpiratione autem ex libero aere inſtitutâ ne quidem Elateris actione opus eſt, cùm ſolâ molis aereæ gravitate ac confluxibilitate totum negotium abſolvi queat. Præterea omnem in Naturâ Tractionem negamus, niſi trahendum corpus ſit affixum trahenti, idque hamis & uncinis funiculisve tam tenacibus, quales in conſimili mole movendâ aliàs requiri obſervamus. Nec concedimus LAMBZWERDIO, *Tractionem & Pulſionem non differre naturâ, ſed ſaltem determinatione; quia virtus movens ſemper eſt motiva: Tractionem autem eſſe motum localem, quo res diſtans transfertur verſus principium movens virtute motus impreſſi: ſic & Circulationem ſanguinis eſſe Tractionem, quia ſanguis movetur verſus principium movens.* Licet enim res quædam cum aliâ conveniat in generalibus; attamen ſpecificè differre poteſt. Pari quoque ratione etiamſi *Tractio* & *Pulſio* in hoc genericè coincidant, quod ambo ſint motus locales; attamen ipſius virtutis moventis naturâ differunt ac ſpecificantur. Omne enim trahens Principium poteſt etiam pellere, non verò è contrario omne pellens poteſt trahere. Ut taceam, Tractionem ad ſola animantia arbitrio agentia propriè reſtringi videri. Et nemo ſanæ mentis circulationem ſanguinis ob id dicet Tractionem, quia ſanguis iterum verſus cor movetur; hoc enim cordi propellenti eſt per accidens, quod ſanguis à vaſis ità reflectatur, ut ad cor redeat. Nec Tractionis à Pulſu differentia ſpecifica in eo conſiſtit, quod Tractum moveatur verſus Trahens, hoc enim etiam in Pulſu, aliis corporibus non pulſam ita determinantibus, accidere poteſt, uti ex circulatione patet. Sed in hoc Motuum horum differentia ſpecifica ſita videtur, quod in Tractione illud quod proximè trahenti affixum hæret, moveatur verſus principium trahens, nec eâdem, quâ attrahitur, lineâ à trahente ſimul recedere poteſt: in Pulſione verò illud, quod proximè antrorſum propellitur, recedat antrorſum à principio pellente, nec eâdem, quâ pellitur, lineâ ad pellens ſimul eodemque temporis momento accedere poſſit. Hinc apparet, *quæſtionem de Tractione & Pulſione non eſſe meram nominis cavillationem*, uti LAMBZWERDIUS *in Proœmio Exſpirationis ſuæ*, nimio forſitan erga veteres affectu abreptus, loquitur; ſed explicatu dignisſimam, cùm vocabulo Attractionis tantopere abutantur Scholæ.

§. 6. Proximo loco famoſiſſimi ac ſpeculabundi hujus ſeculi Philoſophi CARTESII, ejuſque aſſeclarum REGII, LE GRAND, ROHAULTI, HOGELANDI, PRATÆI, CORNELII CONSENTINI, FALCOBURGII, SCHWAMMERDAMMII, aliorumque hypotheſis expendenda venit, quæ vult, aerem ſolo propulſu à pectore & abdomine motum impelli in pulmones, eoſque ſic explicare. Hi Viri veterem illam PLATONIS *in Timæo* propoſitam *Perioſin* orbi Literato reddere conantur, licet *Platonicam illam Perioſin*, quam explicat MARSILIUS FICINUS *c.* 87, Carteſianis non undequaq; conſonare annotet BARTHOLINUS *de Pulm. Subſt. & Motu ſect.* 5. Cum autem hæc hypotheſis fidenter ſupponat, omnia, etiam minutiſſima, mundi ſpatia corporibus eſſe pleniſſimè infarcta, adeò, ut aer propulſus non niſi in pulmones ferri poſſit, quod tamen nec probant ejuſdem Patroni, nec probaturos confido; idcircò eidem aſſentiri nequeo. Materiam etenim ſuam ætheream, eam ſaltem ob cauſam finxiſſe præcipuè videtur Carteſius, ne ſcilicet Vacuum ipſi admittendi imponeretur neceſſitas. Eam autem actu exiſtere, Vacuumque non eſſe nec eſſe poſſe, ne unico quidem naturæ phænomeno infallibili, immediatè iſtius exiſtentiâ huiusq; impoſſibilitatem demonſtrante evincere poteſt cum omnibus ſectatoribus. Hæc itaque ejuſdem ponderis eſſe arbitror, cum ſuo de Mundi Infinitudine, inconſiderato dicam, an verò in Atheiſmum prono? placito, quod *Part. 2. Principior. Philoſophiæ No. 21.* proponit, *cognoſcimus*, inquiens, *hunc mundũ ſeu ſubſtantiæ corporeæ univerſitatem nullos extenſionis ſuæ fines habere.* Inſignis ſanè eſt mentis ἀφρασία, ne dicam inſania, in homine præſertim Chriſtiano, non poſſe res naturales, creataſque ab ipſarum Infinito Immenſoq; Conditore, Deo, ſecernere. Sed ne extra oleas vagari videar, cùm Mundum finitum ingenioſis rationibus probet RHODIGINUS *lib. 2. c. 19*, nec ſaniorum Philoſophorum finitudinem ejus neget ullus, præmemoratam aeris in pulmones ſub Inſpiratione à thorace & abdomine factam propulſionem unico, eoque firmiſſimo, ac omnium maximè cogente Experimento, deſtruo. Nimirum poſſe nos ex vaſe capaciſſimo, ac non niſi in os inſpirantis pervio, aerem inſpirando haurire. Hic enim aër vaſe incluſus ab aere externo corporis moti beneficio propelli nequit, cum communicatio inter utrumque per vaſis denſos parietes penitus ſit denegata. Recurrit equidem REGIUS in Reſponſione, BARTHOLINO, idem hoc Experimentum objicienti, datâ, ad Materiam Subtilem Æthercam, quam à corpore Inſpirantis propulſam vas pertranſire, ibidemque propulſionis motu aerem expellere, ac in os pulmoneſque Inſpirantis impellere docet, *Medicin. lib. 1. p. 39.* Sed ut plura omittam, potiſſimum regero: 1. Materiæ Subtilis exiſtentiam nondum eſſe probatam: Imò ipſe *Le* GRAND, ſedulus CARTESII Epitomator, *Inſtitut. Philoſ. p. 136.* ſcribit: *Tria illa Elementa* (ex quorum numero Materia iſta Subtilis primas tenet) *tanquam principia Mundi ſupponi, licet eo modo ſuam originem res naturales non habuerint, neque talia à Deo unquam fuerint creata*, ſaltem ob commodiorem Phænomenon rerum naturalium explicationem. Noſtra verò de aeris reali gravitate & Elatere hypotheſis naturæ experimentis firmiſſimis probatur. Ipſe etiam CARTESIUS ſenſibilem aëris gravitatem *in Epiſt. ad Merſennum* Experimento confirmat: *vid. vit. Carteſii à* BORELLO *edita p. m.* 34. Nec tamen apud veritatis indagatores Philoſophos valet hypotheſis, per quam rerum naturalium phænomena ac effectus promptè, & expeditè ſolvi queunt. Sic enim Peripatetici omnibus palmam facilè præripient, mirâ facilitate, per tot fictitiarum Qualitatum myriades, quot ſunt effectus, difficultatem quamcunque eludentes. Sed illa potiùs exquirenda eſt hypotheſis, per quam experimentis rerum plurimis firmatam appoſitiſſimè ac ſolidè naturæ opera explicari poſſunt, ita ut rerum effectus cauſis ſuis genuinis immediatè reſpondeant, hæ autem illos pro legitima prole rurſus agnoſcant. 2. Licet Materia Subtilis exiſteret, tamen nullo naturæ phænomeno pro-

probari poteſt, omnia Mundi minutiſſimaque ſpatiola ab eadem penitiſſimè expleri, adeò ut nulla corpora, præſertim aer, condenſari, ſeu in minus ſpatium abſque ullâ materialis ſuæ ſubſtantiæ annihilatione cogi queant, niſi Materia ſubtilis, quam Carteſiani ſupponunt, ex iis exprimatur. 3. Probare nequeunt Materiam iſtam, ſi qua detur, neceſſariò denſum vas vitreum metallicumve tranſire, ac exinde aerem in os profugare. Promptiùs enim ipſum Thoracem reſpectu vitri & metalli multò poroſiorem, ac proximè primarioque in illam propellendam impingentem penetrare, ſpatiumque illius dilatatione ſiens immediatè occupare poteſt, quàm à molliori Thoracis Abdominisq; ſubſtantia per durum compactumque, ac multò ſolidius vas vitreum aut metallinum protrudi. Tandem 4. inane illud ad Materiam ſubtilem in Reſpiratione ſubterfugium penitus diluitur expugnaturq; per irrefragabile *Experimentorum 38. & 39. à* BOYLEO *in Experimēt. Phyſico-Mechan. de Aere* propoſitorum, robur, quibus clariſſimè demonſtratur, nullam materiam talem ſub aeris exantlatione vitrum pertranſire, ibique aërem rarefactionis agitatione expellere.

§. 7. Poſtremò alii per famoſiſſimam illam Vacui Fugam, totius penè Europæ Scholas perſtrepentem, cauſam expedire conantur, ob quam aer inſpirando pulmonum antra ſubeat. Ex quorum ſerie omnes ferè ſunt Peripatus Proceres, nec non ſuprà memorati Medici aliique, numeroſâ aſſeclarum cohorte ſtipati. Enim verò mirum, quantam Naturæ præ Vacuo abhorreſcentiam à tenuiſſimis unguiculis ipſi ingenitam affingant illi omnes, adeò, ut etiam, uti putant, contra proprias propenſiones moveatur eadem, ne Vacuum progignatur, monſtrum illud formidabile, & Panicus ipſius naturæ terror. De rebus enim naturalibus non aliter loquuntur, quàm ſi mentis rationisque eſſent participes, ac puerilem in morem Vacuum, tanquam ſpectra, lemures, aliaque vetularum terriculamenta, exhorreſcerent, cum tamen nullibi Vacuum illud tantoperè perterrens inveniri velint ipſi, nec ullis Naturæ viribus Vacuum fieri poſſe acerrimè contendant. Imò eorundem nonnulli eò audaciæ temeritatisque progreſſi ſunt, ut & Summi Numinis vires excedere voluerint Vacui productionem. Unde otioſæ ejusmodi ac Philoſopho Chriſtiano prorſus indignæ ortæ ſunt quæſtiunculæ; *an Deus poſſit facere Vacuum?* cujus negativam ſuſtinet SCALIGER, ſubtiliter an temerariè? judicent alii. *Vid.* ALSTEDIUS *Encyclop. L. 7. p. 666.* Sed ne ſpinoſæ iſti controverſiæ, detur ne Vacuum necne, impræſentiarum ex inſtituto me implicem, cum tantum abſit, ut demonſtrent Peripatetici aliique Vacui hoſtes, omnia Mundi exiliſſima ſpatiola corporibus exactiſſimè eſſe repleta, nullumque dari Vacuum interſperſum corporibus Mundum conſtituentibus, ut ne conentur quidem argumentis ſolidis, perſpicacisque ingenii & Experimentorum modernorum Philoſophorum rigorem ferentibus, id ipſum aggredi, quin potius precariis, ac nondum probatis, nec nullatenùs firmiter probandis hypotheſibus, vel meris non-cauſæ pro cauſa fallaciis nitantur: idcircò imaginariam duntaxat Vacui Fugam, potioribus quibusdam argumentis in contrarium adductis perſtringam.

§. 8. Primò itaque, licet cum SCALIGERO *Exerc. 6.*, PLATONE *in Philebo*, *Pythagoræisque ap.* CORN. AGRIPPAM *occult. Philoſophiæ cap. 11. 12. & ſeqq.* Animam quandam Mundo non denegem, ſi per cœleſtium corporum ſubſtantialem influxum, Solis primariò, (quem haud incongruè PLINIUS *Lib. 2. c. 6.* Mundi totius Animum ac Mentem, imò principale Naturæ Regimen ac Numen vocat) explicetur: Etiamſi nec decantatum illum Mundi Spiritum, in medicorum præprimis Hermeticorum (uti vocari geſtiunt) Libris non multis adeò abhinc annis rurſus animatum & reſuſcitatum (quamvis peſſimè ex *Adeptorum* ſcriptis hûc detortum, cum illi prorſus de alio ſibiq; peculiari *Chao*, *Aere*, ac *Mundi Spiritu* loquantur, quod mecum norunt atque teſtabuntur Scientes, imò ſatis ſuperque eluceſcit ex *Philalethæ introitu ad Regis Palatium*, præcipuè verò ex p. 8. 9. & 34.) impugnare velim, ſi modò Quidditas ejus Actionesque ad globi Terr-aquei cum Solaribus (à quibus, opitulantibus forſitan caloribus ſubterraneis, potiſſimùm tolluntur in altum) Radiis, aeriſque corpuſculis conſociata Effluvia, Effectuſque his conſonos reſtringantur: attamen præter individua corpora univerſalem quandam, perque vaſtiſſimum Mundi, ne dicam totius Creaturarum Syſtematis, ambitum, extēſam, ac undequaque diffuſam Creaturam, ceu Formam Animamve Mundum univerſaliſſimè informantem, effectuumque omnium Directricem, Naturæ etymo inſigniendam, ac in procurandis rerum naturalium utilitatibus fugandisque earundem hoſtilitatibus damnisque occupatam, iisque præcipuè, ne Vacuum in exiliſſimis ſui finibus, ſpatiolisque admittant, ſed eadem potius pleniſſimè & exquiſitiſſimè repleant, adnitendi calcar ſubdentem, cùm nullibi ejuſdem exiſtentiam nec adverſarii probent, nec rerum neceſſitas exigat, firmiter nego, confiteorque Mundum hunc non niſi corporum individuorum & denſiorum & ſubtiliorum, majori minorivè atomorum effluentium ſphærâ cinctorum, complexum, ac coordinatum ſyſtema eſſe; nec Univerſaliſſimum quoddam ratione, judicio ac præmeditatione pollens Numen, præter ſumum illud Increatum, Æternum, independens, ac ſapientiſſimè movens omnia, ſoloque ineffabili nutu dirigens, ſibi, ceu Supremum ac Vniverſalem Rectorem, præfectum agnoſcere.

§. 9. Secundo, corpora Mundi individua (ſi Animalia liberè agentia excipias) non habent finium ſuorum præcognitionem, nec caſus ſibi imminentes prævidente judicio aut avertere fugereque, ſi noxii fuerint; aut accelerare accerſereque, ſi conducant, potuerunt: Sed agunt duntaxat, quicquid ex Creatoris ſibi aut inditis, aut è Corporibus reliquis, propinquioribus præſertim, advenientibus Legibus agere juſſa ſunt, jubenturq;. Hinc cùm Vacui Metus, ſi Individua illo agantur, præſupponat in illis facultatem judicandi, imò prævidendi ac certò præſciendi, Vacuum, ſi illud admitterent, forè ſibi exitioſiſſimum; ipſa autem, uti dictum, hâc facultate gaudere, nec probatum nec probari queat, quin potius (prout ſcitè HIPPOCRATES ait) neſciant quid agant: Ergo Individua corpora nihil ob Vacui Metum agunt, ac talis effectum, Vacui Fugæ illos tanquam Cauſæ efficienti, adſcribens Interpres fallaciam admittit non cauſæ pro cauſâ. Ipſi quippe priùs, ut firmiſſimè probet ſequentia 4. puncta, incumbit: 1. Vacuum inter individua Mundi corpora diſperſum (ut de Coacervato taceam) actu non exiſtere; ſed omnia exiliſſima Mundi ſpatiola exquiſitiſſimè adæquatis corpuſculis repleta eſſe; ſeu, quod æquipollet priori, corpuſcula eatenus ac ſummè ſubtiliſata actu exiſtere, quæ dicta ſpatiola omnia ac ſingula, nullo penitus prætermiſſo, pleniſſimè expleant. Hæcq; omnia non precariis Suppoſitionibus & Poſtulatis, ſed ipſis rerum naturalium phænomenis abſque paralogiſmis & fallaciis candidè ſunt demonſtranda. Nam benè advertit CORNELIUS CONSENTINUS p. 374., argumenta, quibus ARISTOTELES (addo ego Pleniſtas ferè omnes) utitur ad confutandum Vacuum, partim eſſe captioſa, partim inniti fundamentis Experientiæ adverſantibus, uti videre eſt apud GALILÆUM, eorundem fallacias præclarè detegentem: 2. Probandum ipſi eſt Vacuum, ſi admitteretur, rebus naturalibus eſſe tam nociferum, ut omni conatu meritò ab ipſis fugari mereatur: 3. Res inanimatas judicioque carentes pollere facultate prævidendi, judicandi cognoſcendique, Vacuum, ſi illud admitterent, fore ſibi tantoperè damnoſum: 4. Res inanimatas (ſupponamus licet illas, quod tamen ridiculum, per ratiocinii diſcurſum, Vacui noxam præcognoſcere) habere inſuper poteſtatem ſeſe pro lubitu ipſas movendi, idque motu tam manifeſto pertinacique, ſuæque naturæ prorſus contrario, qualem in effectibus ejuſmodi cernimus, quos Vacui Fugæ falsò adſcribunt Vacui hoſtes. Nam non ſufficit rem ſibi tantopere obfuturam prævidere atque agnoſcere, niſi etiam in illarum arbitrio viribuſque poſitum ſit, ſeſe intrinſeco ſpontaneoque motu ad eandem avertendam illicò accingere poſſe, eoque tanto, quantus ad inſtans damnum penitus & perfectè abolendum requiritur. Hæc autem cum nunquam probata ſint, imò ut ſolidè probentur unquam à Vacui Negatoribus, ſpes planè irrita ſit; idcirco interim ad annihilantem Vacui Fugam ulterius pergo.

§. 10. Objicio itaque tertiò, Experimentis Nobiliſſimi *de* GUERIKEN certò conſtare, aquæ in Antliis ſimilibusque machinis aſcenſum (quo tanquam palmario pro Vaci Fugâ aſſerenda utuntur argumento Peripatetici) non ultra 19. vel 20. ulnas Magdeburgenſes pertingere. Adeoque ſi adverſarii dicant, aquam aſcendere in dictis machinis ad fugandum Vacuum, quod alioquin in tu-

bis, quibus vehitur aqua, oriretur, ſi non adſcenderet; neceſſe eſt alterum dicendorum eligant: ſcilicet aut eſſe Vacuum in tubi 20. ulnis Magdeburgenſibus altioris, poſtquàm evacuatus eſt, ſpatio, quod ſupra aquam, utpote ultra dictam 19. vel 20. ulnarum altitudinem non aſcendentem, reſtat: aut aquam in ejusmodi machinis non attollere ſe ad fugandum in tubo Vacuum; ſed etiam cauſam ſui aſcenſus agnoſcere. Denique quartò ex ſupra memoratis aëris affectionibus liquidiſſimè conſtat, aëris ſub Inſpiratione in pulmones ingreſſum non fieri ob Vacui Fugam, (quam quippe ad Non-Entia relegamus,) ſed ob propriæ gravitatis molem, cui pulmo, dum ingens tandem thorax amplificatur, ab illiusque convexâ ſuperficie circumcirca dimovetur, ſuſtinendæ impar eſt, ideoque ab aere irruente illicò thoraci dilatato coexpanditur, atque hac ratione inſpirare dicitur Animal: quod ipſum thoracis, flexiles pulmonum veſiculas rurſus conſtringentis, operâ, aerem, quem modò paſſivè admiſerat, jam denuò activè exprimit, éque pulmonum cavernuloſis veſiculis expellit, ſicque Exſpirandi munere fungitur.

§. 11. Ex huc uſque fuſiùs deductis, proinde non tantum eorum evertitur opinio, qui aerem ob fictam Vacui Fugam, dilatato thorace, pulmones ingredi prætendunt; ſed & illorum, qui ob eandem Vacui Fugam pulmones thoraci expanſo coexpandi putant. Imò utroſque optimè inſuper redarguit Experimentum SCHWAMMERDAMMII *Tr. de Reſpir. ſect. 2. c. 1.* propoſitum, quo monſtrat *Fœtus pulmonem, dum thoracem aperiret Autor, planè fuiſſe contractum, aeremq; externum, leviſſimo ſimulac vulnere perforabatur, intercoſtale ſpatium, cum magno impetu & vehementiâ in thoracis cavitatem penetraſſe.* Quid ad hæc, Viri clariſſimi, qui plus quàm Vatiniano odio erga miſerum illud Non-Ens (ſi rerum creatarum ſeriem ſpectes) Vacuum inquam flagratis, ac in hoc ipſam procul dubio naturam antecellitis? Cujus nihilominus larvâ veſtram Vacui negandi, ejusq; tantum in rebus naturalibus horrorem fingendi pertinaciam palliare optimè noſtis. Dico enim: aut Vacuum in pectore Fœtus ante aperturam fuit, aut non fuit. Si prius; ruit veſtra admittendi Vacui rebus naturalibus affictа Impoſſibilitas Metusque. Sin poſterius; hoc eſt, ſi concavitas pectoris corporibus adæquatis exactiſſimè fuit repleta, ita, ut nullum ſpatiolum Vacuum fuerit reliquum, exigo à vobis legitimam cauſam, cur aër tanto impetu per vulnuſculum irruat, cum ex veſtrâ hypotheſi ſolùm ob vacui fugam id contingere velitis, quippe quæ dictitat, corpora naturâ levia, (qualia eſſe fingitis aerem & ignem) ac non niſi perpetuò ſurſum tendentia, ob Fugam Vacui, contra ingenitam ſibi, quam putatis, indolem, deorſum ferri, ne detur Vacuum. Sane ſi pectoris cavitas omnino fuiſſet expleta, aut penitus aliis corporibus infarcta, ita, ut nulli ulterius locus pateret, impoſſibilis vel lippis atque tonſoribus arbitris erit aeris tanto impetu ad fugandum Vacuum, utpote quod nondum adeſt, irruptio prorſusque fruſtranea; hæc enim neceſſariò præexiſtentem Vacuitatem, tanquam capacem illabentis aeris locum non ſolùm prærequirit, ſed & indicat. CARTESIUS quidem cum toto ſectatorum ſatellitio, licet Vacui Fugam mecum neget, attamen contra Vacuum objiciet, fuiſſe cavitatem thoracis Materiâ ſubtili à ſe excogitatâ duntaxat, expletam. Quod & ipſe Experimenti Autor Schwammerdammius fidenter admodum aſſerit. Sed præter argumenta, quæ in ſuperioribus contra Materiam iſtam adduxi, idem contra hos, quod contra Peripateticos modò attuli, urgeo. Nimirum, ſi pectus Infantuli ante perfuſionem penitus fuiſſet repletum, non potuiſſe aerem tanto impetu irruere. Corpora enim cuncta juxta ipſorum confeſſionem propriam ex unâ eâdemque Materiâ Catholicâ conſtant, adeoque ſive hoc, ſive alio corpore Vacuitates repleantur, perindè erit; modò exactiſſimè fuerint repletæ. Accedit, quod ex eorum hypotheſi Materia iſta Ætherea omnium aptiſſima ſit ad explenda plenìſſimè cuncta, etiam minutiſſima, interſtitiola Vacua; quâ itaque ſi pectoris cavitas penitus eſſet infarcta, eò minus aer tantâ violentiâ irrumpere poterit, cum ſit ad hanc ſpartam obeundam, Vacuum ſcilicet explendum, Æthere Carteſiano ineptior.

§. 12. Ultimò auctarii loco de Pulmone adhuc unicum duntaxat addidiſſe liceat, ſcilicet quod ſi internis pectoris parietibus, Pleuræ ac fibrarum interventu, adnatus fuerit, tantùm abſit, ut ſpirandi difficultatem inferat, ut potius ſpirandi promptitudinem facilitatemque augere poſſit. Cum enim in confeſſo ſit, Reſpirationis vota magis expleri, quò laxiori ambitu pulmones expanduntur, horumque explicationem cum thoracis dilatatione eſſe penitus Iſochronicam, licet in cauſis proximis differant; id circò, dum thorax, cui per fibras annexus adhæret pulmo, amplificatur, non poteſt non pulmo ſimul ad expanſionem abripi, ſicque aeri, eum alioquin expandenti, in explicandis illius veſiculis auxilium ferri. Hinc malè BARTHOLINUS, RIOLANUS, LIDENIUS, aliique, diuturnam Dyſpnœam indè oriri dicunt, cùm in tertiâ ferè hominum parte pulmones inveniri annatos DIEMMERBROCIUS *teſtetur p. 514.* Imò HELMONTIUS, TULPIUS, *atque* HARVEUS, tam in hominibus quàm avibus, fieri id notant ſine Reſpirationis incommodo: *Vid.* MOEBIUS *Fundam. Phiſiol. p. 293.* Celeberrimus inſuper KERKRINGIUS *Spicileg. Anat. obſer. 72.* pulmones ſterno & coſtis firmiter adhærentes reperiit ſine Dyſpnœæ aut Phthiſeos Symptomatibus.

CAPUT VIII.

Loca, ad quæ aer in Reſpirantibus Hominibus pertingit, diligenter inveſtigat.

§. 1.

EXplicatis hactenus partium corporis humani ad Reſpirationis munus concurrentium ſtructurâ, ſitu, nexu, motuque; expeditoque Principii forinſecus ſub reſpirando advenientis, Aeris puta, peculiari Indole ac Motu; tandem ut de Finaliter cauſantibus, ſive Uſu multiplici Functionis hujus nobiliſſimæ, mentem noſtram exponamus, tractandi ſerie teneremur. Hoc autem cum commodè fieri nequeat, niſi in anteceſſum intricatam hanc Quæſtionem reſolvamus, *quorſum ſcilicet Aer inſpirando illabens propriè pertingat?* Num in pulmonum cavernulis circumſcribatur ejus præſentia, iisque ſolis competat, ut juxta HIPPOCRATEM *L. III. de morbis*, aeris habitaculum ac ſedes ſalutentur? an verò præter illas vaſorum corporis ſucciferorum cavitatibus contentisque ſeſe inſinuet immiſceatque? aut forſitàn membranam pulmones inveſtientem permeando in thoracis cavitatem penetret? aut denique cerebri penetralia ingrediatur? Idcircò in hiſce priùs noſtra occupabitur opera. Aeri proinde ingreſſum ad ſanguinem aliosq; ex conſequenti corporis liquores, concedimus, ſequentibus commoti Rationibus atque Experimentis inductivis. *Primò* quia in Experimento SWAMMERDAMMII à Clariſſ. SYLVIO, (quo præſente factum eſt) *Diſpp. Med. 7. th. 86.* commemorato, ejusque teſtimonio ſtabilito, *aer lentè diuque in pulmones vivi adhuc animalis calentes preſſus, ex adaptato aſperæ arteriæ ventriculo ſiccato, adactusque tandem in Arteriam Venamque pulmonales, hinc & utrumque cordis ventriculum tranſit*, quippe quod vaſorum pulmonalium cum pulmonum veſiculis communicationem, ſaltem aeris ac halituum exſpiratorum reſpectu, arguit. Idem hoc Experimentum confirmat inſignis apud *Hafnienſes Profeſſor* OL. BORRICHIUS *in Epiſt. Bartbol. 76. Cent. 4.* aſſeritque; *aerem in præfato Experimento Vivorum animalium pulmones ſubire, hinc cor ejusque vaſa manifeſtè diſtendere:* Cui nec obſtare videtur Experimentum HIGHMORI, utpote in pulmonibus è corpore exemptis factum, in quibus ſanguinis calidioris continuus trajectus vaſa eorundem diſpandens deſideratur; ut alia prætercam.

§. 2. *Secundò*, quia experiente THRUSTONIO *Diatr. De Reſpir. p. 47.*, *liquor ater per Arteriam pulmonalem immiſſus, partim per Venam pulmonalem, partim verò per tracheam quoque cum ſpuma rediit.* *Tertiò*, quia LOWERII Experientia dictitat *Tr. de Corde cap. 3.*, *ſanguinem pulmones ingredi venoſum, ac atrum per Arteriam pulmonariam; exire autem rurſus per eorundem Venam, arterioſum atque coccineo lucidèque rubicundo ac florido colore tinctum: Obturatâ quoque tracheâ ſanguinem ex arteriâ cervicali inciſâ profilientem paulò poſt obturationem æquè atrum eſſe ac venoſum: Denique, mortuo jam, motuque cordis ac ſenſu deſtituto, animali, ſanguinem Venæ cavæ adhuc fluidum, ſi per cor & pulmones folle ſimul inflandos adigitur, æquè rutilum floridumque è pulmonibus prorumpere ac ſi vixiſſet.* Hic meritò, cùm ſanguinis Venâ ſectâ emiſſi ſuperficiem

aeri obverſam pari modo rubeſcere, ac ſanguis animalium ex arteriis fuſus, cernamus, ab effectus identitate ad cauſam eandem formamus conſequentiam, præſertim cùm, ſanguinis prior ſuperficies ſi detrahatur, ſubſequens itidem coccinea & arterioſo ſimilis, evadat. Imò ſanguis in arteriis hoſp'tans, rarior, multoque ad ſpumoſitatem pronior, adeo, ut parum abſit, quin ipſe ſpumoſus dicatur atque exiſtat; Unde etiã ex ejus ſpumoſitate aeris ad illum acceſſum haud incongruè concludit JOH. THEOD. SCHENCKIUS *Epiſt. Bartbol. Cent.* 4. *Epiſt.* 72. *Quartò*, quia monſtrante experientiâ MAYOWII *p.* 149. *ſanguis aliquandiu extravaſatus in Machinâ Pneumaticâ Aere per exantlationem deprivatus leniter ſaltem in ſuperficie aeri contiguâ rutilaque in bullulas aſſurgit. Sanguis è contrario arterioſus recenter emiſſus, per eandem Antliam aërem exhauriendo, mirum in modum expanditur, & in bullulas penè infinitas elevatur.* Quæ phænomena minorem majoremvè aeris ſanguini Reſpirando admixti quantitatem arguunt.

§. 3. *Quintò*, quia in quocunque corporis ſani calore aucto, præſertim ex validâ motitatione æſtivoque fervore exorto, digiti, manus, brachia, omnesque partes carnoſæ palpabiliter tumidiores evadunt: ceſſante autem calore, citò rurſus ſubſident. Quod ſedulò attendenti palam fiet, aeriſque in corporis ſubſtantia præſentiam indicabit, utpote quia quocunque tepore, multò magis calore in Elaſticâ ſuâ virtute inſigniter augetur, ſeſeque, ac ſimul partes quibus continetur, ſi flexiles fuerint ejusque eruptionem impediant, valdopere expandit. *Sextò*, quia, aëre ex cucurbitularum jamjam corpori applicandarum cavo maximam partem aut exſucto. aut per lampadis flammam expulſo, carnea moles, cui affiguntur, intra illas protuberando extumeſcit, propter aërem in minutiſſimis ac capillaribus corporis vaſculis, Elateris ratione ob minorem in cucurbitulis reſiſtentiam, ſe ſimulque carnem expandentem. Quamvis enim minimè ignorem, ab illuſtribus Viris de GUERIKEN & BOYLEO, nec non à PECQUETTO *Diſſ. Anat. p.* 122. hocce phænomenon acceptum referri Atmoſphæræ externæ contruſioni, quod & Celeberrimi SINCLARII Experimento confirmatur, ubi caro æquè in maris fundo ab aquarum vaſtâ ponderoſâque mole atque preſſurâ intra cucurbitulam adigitur intruditurque, aerem in ejus cavo contentum coarctando ac condenſando, quàm ſupra aquas ab aere externo, poſtquam internus cucurbitulæ aer aut flammâ imminutus rarefactuſq; aut per foramen cucurbitulæ exſuctus eſt: attamen ſalvâ hac ſententiâ, cui quippe lubens accedo ipſemet, nil impedit, quò minus aer omnibus corporis ſuccis intimè permixtus, renitentiam in cucurbitula applicatâ minorem quàm alibi offendens, ad elevandam, ſui expanſione Elaſticâ, carneam maſſam, eamque cucurbitulæ infigendam ſimul æquè ut aer externus conferat. Pari modo in Experimento TORRICELLII pulpæ digiti intra tubi vitrei cavitatem infarctio tenaxque adhæſio, tum aeri externo gravitate ſuâ contrudenti, tum interno in digiti pulpâ Elateris ratione ſe expandenti imputanda venit. Confirmantur hæc de aeris in ſanguine exiſtentiâ egregiè ex Prænobilis Viri de GUERICKEN *L. III. c.* 16. *ubi percarum oculos, aerem ex Machina detrahendo, foraminibus ſuis extorqueri refert:* Pariter etiam & Illuſtriſſ. BOYLEI *Experim.* 41. *ubi murem in Recipienti, dum aer exhauritur, quaſi intumeſcere notat.* Accedit pro collato aeris in carne præſentis Symbolo Experimentum MAYOWII *p.* 103. in quo Veſica vaſculo cuidam arctiſſimè ſuperextenſa ac circumligata, tum eidem cucurbitula cum flamma affigitur, in tumorem verſus cucurbitulæ cavitatem elevatur, perindè ac caro. Cum tamen in hoc caſu non tam aer externus veſicam, utpote firmiter tenſam, contrudere, quàm internus in Vaſculo contentus ob minorem in applicatâ cucurbitulâ reſiſtentiam, vi ſuâ Elaſticâ ſe expandens, illam intra cucurbitulæ cavum attollere atque intrudere poteſt.

§. 4. *Septimò*, quia largiſſima reſpectu aſſumtorum, qua quotidiè diffluimus, Diapnoë, aeris ad maſſam ſanguineam acceſſum firmiter perſuadere videtur. Quippe SANCTORIO *Medicin. Static. Aphor.* 4. 5. & 6. obſervante, Perſpirata per corporis porulos, nec non exſpirando egeſta effluvia quantitate ſuperant excreta viſibilia cætera ſimul ſumpta, adeò, ut ex *Lib.* 8. aſſumptorum unius diei Tranſpirata inſenſibilia (uti vulgò vocantur) ad lib. 5. aſcendere ſoleant, variantia tamen pro hominis rerumq; non-naturalium varietate; imò ſolus exſpiratus halitus unicâ die ſelibram circiter conſtituat, adeoq; neceſſariò porulos in Arteria & Vena pulmonalibus arguit, per quos exeat, dum ſanguis per dicta vaſa propellitur. Quo tamen halitu, aeris corpuſcula adhuc multò minutiora ſubtilioraq; eſſe nemo utrumq; conſiderans negare poterit; præſertim cùm halitus tempore brumali exactè conſpicuus evadat, inſigniſſimique BORRICHII experientiâ teſtante ſalem & ſulphur abſcondita in ſe gerat: *vid.* BARTHOLINUS *Tr. de ſubſt. & motu Pulm. ſect.* 2. Sicuti etiam FABR. BARTHOLETTUS *de Diffic. Reſpir. Lib.* 5. prodidit, *halitum humanum coagulari ac in cryſtallos deſtillari poſſe*, referente eodem BARTHOLINO *l. c.* Copioſæ autem hæ aporrhœæ, (optimè notante Magno HELMONTIO *Tr. Blas Human.* ubi ſeptimam hanc rationem noſtram fuſè profert probatque) ſi ſolo calore auctæ corpore profugarentur, ingens brevi reſtitaret Capitis mortui (uti loquuntur Chymiæ periti) carbonisve toſti quantitas. Nam quæcunque ab animalibus deſumpta, tepidiſſimo licet caloris motu agas, inſignem aduſtæ durǽque fæcis carbonariæ quantitatem deſtillando poſt ſe relinquunt, partibus volatilioribus propulſis vel quintuplo ſextuplove præponderantem. Quæ, tantum abeſt, ut cum ſanitate hominis ſtare poſſit, ut potius vel minimum non quidem aduſtæ ejuſmodi fæcis, at ſolùm ſanguinis extravaſati, ingentes dolores, calores, pulſuumque duritiem moveat, priusquam aut carnem cutemque perforando ſub puris formâ egrediatur; aut malacticis emplaſticisque ad plenariam tranſpirationem promoveatur; aut deniqne ſcalpello partes illud continentes incidendo (quod etiam, ſi copioſius fuerit extravaſatum, & nullæ ex prudentis Medici judicio id vetent circumſtantiæ, citiùs levamen feret) foras educatur. Et tamen non obſtante fæcis poſthumæ metu pleniori tranſpiratione magis a vellatur corpus, quàm eâdem quodammodo ſuppreſſâ. Undè non immeritò laudatus HELMONTIUS *peculiari Tractatu, Retenta* corporis, tanquam valentiores frequentioresque multorum morborum cauſas doctè pertractat. Præterea ſuggerit tum αὐτοψία, tum Illuſtriſſ. BOYLEI *in Orig. Formar.* propoſita experientia, ipſâ etiam aquam pluvialem limpidiſſimam, vel centies rediſtillando, ſingulis per alembiculum tranſvectionibus, terreſtre quid relinquere fixiſſimum, ac nullâ ignis vehementiâ alterandum ulterius. Quæ cuncta ad proſcribendas penitus ſine incraſſatis toſtisque reliquiis è corpore aporrhœas, præter ſolam caloris actionem utpote univocam, inſuper aliud volatilizans Agens evidenter præſupponunt atque requirunt.

§. 5. Cùm autem Experientiâ HELMONTII, TACHENII, aliorumq; conſtet, ligna libero aëre putreſcentia, vel planè nullum, vel verbo vix dignum in igne ſalem ſuppeditare. Cùm & herbæ ſiccæ ac per annos aſſervatæ minorem, quàm recentiores ſolent, ſalis quantitatem in cineribus relinquant: Cumque denique ſub maximis frigoribus aereq; puriſſimo (uti præter HELMONTIUM, id teſtantem, in memet ipſo ſedulò annotavi) ſimus edaciores, cum minori ſudandi ac ſecedendi neceſſitate; navigantes etiam, niſi ægrotent, duplo vel triplo plus comedant minusque excrementorum dejiciant, quàm ſi in terrâ degerent: hinc meritò concludimus, aërem eſſe volatiliſationis ſine capite mortuo reſtitante in corpore animalium cauſam, adeoque & neceſſariò ſanguini reliquiſque corporis ſuccis Chyloſis lymphaticisque ex utraque Cavâ in cor fluentibus, ac per minima pulmonum vaſcula exactiori miſcelâ conquaſſatis, connecti intimèque permiſceri. Ex lignis enim putridis herbisque annoſis perpetuo ſuo allinctu ac recentatione iſtiusmodi ſuffuratur corpuſcula aer, quæ in proximâ erant potentiâ aptitudineque ſalem in ignis colliquantis torturâ conſtituendi. In intenſiori autem gelu cœlique ſerenitate, optimè notanda veniunt tum aëris major copia denſiorque aggregatio, ob ſolis receſſum diminutumque radiorum, aerem alioquin agitando expandentium, impetum, compactiorem eidem ſubſidentiam arctioremque particularum ejus conſtituti varum inter ſemet appropinquationem ac coacervationem indulgentem; tum ejusdem exquiſitior puritas minorque ab efflu viis globi Terr-aquei aggravatio, ob eandẽ radiorum ſolatium, aporrhœas iſtas cęteroquin ſuſcitantium, actionem tunc imbecilliorem. Hinc, aere & puriori & copioſiori exiſtente, utiq; non poteſt non fieri plenior ejuſd. Inſpiratio, largior in ſanguinem traductio, promtiorq; Tranſpirandorum exportatio tã per oris halitum, quàm per Diapnoën in corporis periphæriâ potiſſimùm obeundam. In navigatibus deniq; ſanis expeditior fit Tranſpiratio, tum ab aere ob frigora marina ventoſque gelidiores copioſiore, hinc & majori particularum ſuarum numero, ſanguifera vaſa ſubeunte;

tum ſubinde recentato agitatoque transſpirata effluvia diligentiùs à corporum ſuperficie detergente. Aereæ namque particulæ effluviorum minutas atomos promptiſſimè arripiunt, & cùm in perpetuo ferè ſint agitationis motu, ſecum abripiunt, ſuc edentibus aliis ejuſdem aeris corpuſculis; quæ itidem, plauſtris (loqui ſic liceat) ſuis effluviorum ſarcinâ aggravatis, avolant, ſucceſſoribus muneris obeundi copiam relinquentes. Quæ cuncta jucundè dilucidantur partim ex Sacris, *ubi Geneſ. c. 8.* Deus ventum immiſit ſupra terram ad aquarum Diluvii abſumptionem perfectamque exſiccationem: partim *ex* BOYLEI *Experim. 29. Tr. de aeris Elaſt.*, ubi peculiaris quidam in libero aere perpetim copioſos ſumos exhalans liquor in Machina Pneumatica, aere exantlato, ſumare deſiit; odem autem rurſus admiſſo confeſtim fumi aſcendere denuò cœperunt, utpote ab aere indeſſè motitato è Phiala abrepti: partim denique ex domeſticis obſervationibus, ubi linteamina lota madidaque, à vento perflante omnium optimè exſiccantur. Humida enim ac ſucculenta quælibet ab aere ſeu allabente ſeu pertranſeunte liquidis deprivantur particulis. Sic & animalium corpora, continuo quaſi gurgite inſpiratus, rurſusque exſpiratus, nec non tranſpiratus, permeat aër, humidaque eorundem corpuſcula ſecum ſurripit. Appoſitè enim loquitur Venerandus Senex HIPPOCRATES; *animatum corpus eſſe* ἰσπνοῦν καὶ ἐκπνοῦν, *ſive inſpirabile & exſpirabile*. Adeò, ut verè vita noſtra ſit continuus quaſi fluxus in mortis tandem otioſam, aſt piis dulciſſimam, quietem terminans.

§. 6. *Octavò*, quia venenoſa μιάσματα in aëre natantia cum eoque inſpirata tam ſubitò occidunt inficiuntque. Refert enim KIRCHERUS *Scrutinio Peſt. ſect. 1. c 3. ex* ARISTOTELE & CARDANO *Lib. de Venenis*, Dracones illos in quodam Macedoniæ antro ſtabulantes tam peſtiferum halitum ſpiraſſe, ut vel tranſeuntes in momento interficerent. Ipſe KIRCHERUS complura in diverſis mundi partibus antra ſe obſervaſſe ſcribit, adeò virulentum continuo halitum emittentia, ut & homines & bruta, quotquot inconſultiùs intrarunt, mox extinguat. Narrat porrò ex GEORG. AGRICOLA dictus KIRCHERUS, linteamina peſtifeſta muro incluſa, ac poſt multos annos extracta, verminibusque referta, cum ingenti Mephyti mox eructes infeciſſe, qui dein totam regionem inquinando devaſtarunt. Hæc ſanè ſi penitùs penſitantur, μιασμάτων horum tam ſubito polluentium ſimul cùm aere tanquam vectore ad Maſſam ſanguineam tranſitum, exitioſamq; ibidem alterationem cauſantium, optimè arguunt. Momentaneus enim eorundem effectus in corpore nullâ probabilitate circumſpectis ingeniis ſatisfaciente alioquin explicari poterit.

§. 7. Nam quod Clariſſ. DIEMERBROCIUS *Anat. p.* 523. dicat: malignum aerem non miſceri ſanguini, & pulmonibus ſaltem malignam qualitatem imprimere, quam ſanguis tranſiens indè recipiat & cordi communicet; eodemque modo ex fragrantium uſu Liphothymicos refici; petito ſimili à calore, vitro antimonii vino inſuſo, &c. exiſtimaos hiſce caſibus non communicari ſubſtantiales materialeſque dictarum rerum particulas, ſed nudas duntaxat qualitates: illud Experimentali Realique Philoſophiâ imbutus, nec tam credere quàm intelligere cupiens animus admittere nequit. De Lipothymicis enim ut taceam, cùm eosdem, ut pote Reſpiratione plerumque ferè deſtitutos, non tam fragrantium particularum in pulmones traductu inſpiratuque, quàm nervorum olfactoriorum membranæque narium cavitatem ſuccingentis nervoſæ vellicatione, irritationeque refici animamque reſumere opiner; conſiderandum optimè duco, qualitates nullatenus abſque ſubjecto ſubſtantiali materialique, vel ipſo Peripato judice, ſubſiſtere, adeoque nec communicari poſſe; ſi enim ſanguis tranſiens ex pulmonibus quicquam recipere cordique communicare debet, neceſſe eſt, ut aliquid ſit Materiale (nam de immaterialibus hìc nulla ne quidem ſuſpicio) tanquam objectum ſanguinis, quod ſecum ad cor rapiat. Si verò quidditate materiali ſubſtantialique fuerit deſtitutum, quomodo recipi ac cordi communicari poſſit, fateor me concipere non valere. Si alii forſan tanto concipiendi intelligendique vigore polleant, ut, quomodo ejusmodi qualitates abſque ſubjecto materiali exiſtere ſuſtentarique, nec non recipi & aliò deportari poſſint, clarè percipiant, intenſè ab illis flagitabo, velint mihi modum ejusmodi ſubſiſtentiæ, recipientiæ, ac tranſportationis ad vivum depingere, & paralleiis naturæ phænomenis colluſtrare. Interim ego cum Modernis, quos naturæ ſedula obſervatio ac Experientia creavit, Philoſophis dicam: calorem formaliter conſiſtere in velociſſimâ corpuſculorum minutorum agitatione, idque cum reſpectu ad ſenſum tactus; ſubjectivè verò ſeu materialiter in particulis ejuſmodi ſubtilibus exilibusque. Adeoque uti calor non poteſt eſſe abſque velociſſimâ minimorum motitatione; ita nec velox hæcce agitatio fieri poteſt abſq; ſubtiliſſimis corpuſculis, tanquam ſubſtantialibus materialibusque motus, hincque caloris (ſolius ſenſus reſpectu ſic dicti) ſubjectis. Ex vitro verò antimonii, quod revera corpuſcula vino communicentur, non verò imaginaria ſaltem qualitas in illum tranſeat, patebit Ingenuo Lectori *ex* PECHLINI *Tract. de Purgantibus p. 78., nec non ex Tractatu permultis Experimentis referto illuſtriſſ. Philoſophi* BOYLEI *de corporum Atmoſphæris*; ubi prætereà vel ipſum ignem ſeu ignificas particulas ſenſibiliter gravitare, ac lancibus librari poſſe, reperient Peripatetici, tanquam paradoxorum omnium ſibi forſan παραδοξότατον. His omnibus pro aeris in ſanguinem tranſitu addi poſſent Viri clariſſimi eundem pariter aſſerentes, nimirum HELMONTIUS, GASSENDUS, PLATERUS, SYLVIUS, DEUSINGIUS, THRUSTONIUS, MAYOWIUS, ENTIUS, BACKIUS, SCHWAMMERDAMMIUS, aliique complures; niſi in ſaniori Philoſophiâ, quæ ipſam rerum veritatem duntaxat pro principaliſſimo veneratur ſcopo, non tam Autoritatum quâ talium, quàm Rationum atque Experimentorum vigere momenta optimè noſſem.

§. 8. Cum itaque ex deductis hactenus argumentis ſufficienter conſtare arbitrer, aërem inſpirando hauſtum in maſſam ſanguineam, hinc & reliquos corporis ſuccos parteſve tranſire; paucis modum ingrediendi innuiſſe congruum erit, utpote qui & ipſi ſagaciſſimo Philoſopho BOYLEO, nec immeritò, explicatu difficilis cenſetur, *cum tantum abſint (uti egregius Vir loquitur) Syſtole & Diaſtole cordis & pulmonum ut ſint Synchronicæ*. Sed in opinionis noſtræ patrocinium notemus ſequentia 1. De viis, quibus ad ſanguinem aër feratur non eſſe ampliùs dubitandum, cum eædem ex modò dictis clariſſimè evincantur, licet adeò exiles *ſint*, ut à priori ſub ſenſum non cadant: Quibus enim halitus craſſiores exeunt, iiſdem ut aer, halitibus multò ſubtilior, ingredi poſſit neceſſariò, ſaltem viarum capacitatem quod ſpectat, ſequitur. 2. Non requiri ſtrictè ad huncce aeris in ſanguinem tranſitum, ut cordis & pulmonum Syſtole Diaſtoleque ſint ſynchronicæ, multò minus Iſochronicæ. In pulmonibus enim ſemper aer eſt præſens, ſive inſpires, ſive exſpires, ſive ab utroque munere ceſſes, quippe non omnis, imò vix dimidia pars aëris, quem omnium primâ ſub partu Inſpiratione admiſit fœtus, ſubſequentibus exſpirationibus expellitur; ſed eatenus ſaltem nec ulterius, quatenus & quousque à thorace pulmones conſtringente exprimi potuit, cum impoſterum per vitam integram pulmones thoraci ſerventur ab aere contigui atque expanſi. Hinc, cum ſub qualibet Inſpiratione binæ ad minimum obſerventur cordis ſyſtolæ, adeoque & totidem Diaſtolæ; quod pari etiam ritu ſub Exſpiratione contingit; cumq; præter vias, quas dari conſtat, nil amplius ad aeris ingreſſum per vaſa pulmonis ſanguifera in ſanguinem requiratur, quàm ut ab altera parte reſpectu viarum per quas & Loci ad quem nullum obſtet tranſeundi & ingrediendi impedimentum; ab altera verò parte, reſpectu termini à quo, adſit Principium promovens illum per dictas vias, vaſorum pulmonis ſanguifluorum ſcilicet porulos, quibus oris halitus exſpirant, ad Locum deſideratum, memoratorum ſcilicet vaſorum cavitatem ſanguinemque in illâ exiſtentem: diſpicendum erit, quo tempore nulla adſint impedimenta, principii, aërem moventis, actionem ſufflaminare valentia; nec non quo tempore principium illud movens præſto ſit agatque. Si enim dari poteſt temporis punctum, quo principii aerem moventis Actio ſimulque impedimentorum dictorum defectus coincidant atque concurrant, nil prohibebit, quin concludamus aerem illo temporis puncto in maſſam ſanguineam tranſire.

§. 9. Principium itaque aerem ad ſanguinem propellere valens, vel erit gravitans ejus moles, idque ſub Inſpiratione; vel thorax pulmonum interventu eundem comprimens, idque ſub Exſpiratione. Adeoque in utroque reſpirationis actu principium movens agit, unde & ſemper aeris aliquam particulam in ſanguinem propellere poſſet, niſi, impedimentis infringeretur ejus actio: quæ proinde aliud nil erunt, quàm ſanguis à

corde

corde in vaſa pulmonalia propulſus, atque halitus indè exhalantes. Sanguis impulſus ſi per intervalla ceſſet, uti reverà id fit in Diaſtolis, movens verò aërem principium nihilominus interea actionem ſuam adhuc continuet; ceſſante hoc impedimento, id eſt, in cordis Diaſtolis aërem in maſſam ſanguineam tranſire colligimus. Cum itaque ſub inſpiratione binæ, uti ſupra dictum, fiant cordis Diaſtolæ, totidemque ſub Exſpiratione; ergò bis ad ſanguinem accedere poterit aër, eique permiſceri inſpirando, totiesque Exſpirando. Nec metuendum erit, ne aer inſpirando irruens vaſa ſanguifera pulmonis coarctet, atque ſic ſibimet ipſi vaſorum porulos, quos ingredi deberet, præcludat; quin potius eoſdem diſtendat mediantibus, quas inflat atque expandit, pulmonum veſiculis, quibus quippe vaſa arctiſſimè ſunt intertexta, adeò, ut iis quaquaverſum extenſis non poſſint non ſimul diſtendi, hincque porulos aeri præbere patentiores, quos impulſu ſanguinis ceſſante aut ſub Inſpiratione propriæ gravitatis mole irruendo trajiciat, ſanguinique ſeſe immiſceat: aut ſub exſpiratione à thorace comprimente compulſus ingrediatur, atque hoc demum modo ad ſiniſtrum cordis ventriculum, & conſequenter reliquas corporis partes pertingat, in quarum deinde peripheriâ partim ob ſanguinis propulſum, partim verò & quidem potiſſimùm ob calorem corporis rarefacientem ejusq; vim Elaſticam augentem, ſimul cum Tranſpirandis, quibus obvolvitur, foras proſcribitur atq; exterminatur; unde & ſanguis venoſus maximam partem aere depravatus ac nigricans reperitur. Halitus verò quod attinet ex ſanguine egredientes, nec illi obſtaculo eſſe poterunt, quò minus aer illum ingredi queat. Nam ſive à cordis impulſu, adeoque ſaltem ſub hujus ſyſtolen; ſive à ſanguinis calore, ſicque continuò, halitus è ſanguine expelli dicantur (ab aeris ſiquidem vexpanſione Elaſticâ, uti in corporis peripheriâ fieri id dici nequit, cùm ſanguis venoſus, qualis pulmones intrat, eare fere penitus in Diapnöe fuerit orbatus) neutrum tamẽ officere poterit, Non primum; nam tunc aeris ingreſſum ad ſanguinem fieri, noſtra non fert opinio. Nec ſecundum: quamvis enim halitus continuo caloris fotu exſpirarent; attamen cùm aeris inſpirati temperies ſit frigidior, ſimulque illapſus ejus tam fortis, ut, uti experimentis conſtat, etiam veſicam, remoto corpore circumſtante, diſrumpat, idcircò ſanguidum hunc halitum facillimè ſuperabit; ac inſuper cùm tantis hiatibus ac poris præditus ſit, ut vel ad ſextam ſeptimamve ſpatii partem comprimi poſſit, multoque deniquè ſubtilior exiſtat, halitus in pulmones admittere, ac nihilominus ob ſubſtantiæ ſuæ ſubtilitatem vaſorum porulis ſe inſinuare ſanguinemque ſubire poterit. Exſpirando autem; cum non tam promptè è ſinuoſis pulmonum veſiculis abigi queat, quin quodammodo contranitatur; hinc, velintne an nolint halitus, iſta thoracis pulmonumque conſtrictione quoad aliquam ſui partem ad ſanguinem trãſmeabit. Quod autem nec adeò leviter quidem contranitatur aer ſub Exſpirationis actu, probatur Experimẽtis tum propriis, tum ingenioſi MAYOWII *p.* 276., in quibus ſi thorax exſpirando vulnere perforetur patulo, pulmones etiam extra vulnus prorumpere nituntur, ab aere ſcilicet à thorace exſpirante coanguſtato. Hinc ſequitur, aerem in ſonoris ſui exſpirationibus cunctis, v.g. in loquelâ, cantu, clamore, &c. ſemper magis in pulmonibus coarctari, adeoque & largiùs, quàm in liberâ exſpiratione ſanguini intrudi; quia ſcilicet in omni ejusmodi rimulæ laryngis modificatione aeri exſpirando remora injicitur, unde & impetuoſiùs allidens ſonum edit. Hæc de aeris in ſanguinem Tranſitu fusè dicta ſufficiant.

§. 10. Aliam adhuc inter Autores agitari litem cernimus, an ſcilicet membrana pulmones inveſtiens aerem in thoracis cavitatem ſub reſpiratione ordinariâ tranſmittat? Affirmativam tuentur HELMONTIUS, HIGHMORUS, WALÆUS, TULPIUS, HARVEUS, LINDENIUS, SCHENKIUS, pluresque. Imò HELMONTIUS *Junior Alphabeto Naturæ p.* 39. patrem ſecutus, uti & GUARINUS GUARINI, non tantum in pectoris cavum, ſed & abdominis penetrare aerem exiſtimant. Aſt pace tantorum virorum, quamvis poros in pulmonis membrana à WALÆO, ALEX. BENEDICTO, PLEMPIO, *aliiſque* obſervatos negare nolim; quamvis porrò purulentam materiam in Pleuriticis pectoriſque vulneribus, vel denique liquores in thoracis Empyemate immiſſos, per pulmones ac os rediiſſe, uti id experientiâ freti teſtantur GALENUS, FERNELIUS, PARÆUS, TULPIUS, LOMMIUS, MARCHETTUS, DUMMERBROCIUS, *aliique*, neutiquam inficias ire animus ſit; attamen in naturali & ordinariâ ſanorum hominum reſpiratione aerem in thoracis cavitatem permeare nũquam credidero. 1. Quia, ſtante hâc ſententiâ, pulmones debitè non explicarentur, à ſolo quippe aere, uti ſupra probatum, explicandi; hinc ob eorundem collapſum ſanguinis circulus impediretur, adeoque brevi, violentis convulſionibus prodromis, animal in præſentiſſimum vitæ diſcrimen adduceretur; quod tamen, Deo ſint gratiæ, non experimur. 2. Quia non video, cur in thoracis abdominiſque cavo tantopere expeteretur aeris præſentia, ut hujus in illis locis defectu intra pauca horæ minuta animal exanime ſucũbat, uti factum teſtantur Experimenta in *Illuſtriſs.* BOYLES Machinâ peracta. 3. Quia PECQUETTI experimentum contrarium monſtrat, citatum à MOEBIO *Fundam. Phyſiol. p.* 290. *imò ab ipſo autore Diſſ. Anat. p.* 146. *deſcriptum: Si vivæ*, inquiente, *dum diſſecas, animantis inſinuatâ bronchiis inſpires avenâ, quicquid nitare, nullus admotæ lucernæ flammam, niſi quà tunicam liberaveris, agitabit aer.* His permotus, aeris imperviam eſſe in naturali ſanorum reſpiratione pulmonis membranam cenſeo. Tranſitum autem præmemoratorum liquorum, aut membranæ illius eroſioni, aut peculiari pororum figurationi ſtructuræque, verſus bronchia liquores quidem, non verò verſus thoracem aera admittendi aptæ, aut denique inſolitis naturæ operationibus, ad ſtatum ordinarium naturalemve nullatenus applicandis aut concludentibus, accprum refero. Nonnunquam enim, ut cum AVERRHOE loquar, in Medicina fiunt miracula; refertque inſigniſſ. HELMONTIUS *Tr. de Injectis Materialibus*, nec non alii, miranda Excretorum per corporis ſubſtantiam abſque viis adæquatis exempla, quos vide.

§. 11. Reſtat tandem, dum aeris veſtigia exploramus, paucis diſquirendi negotium, an aer inſpirando cerebri quoque penetralia pro ſpirituum animalium materiâ ſubeat? Cujus quæſtionis Affirmativam magni multique ſuſtinuerunt viri docti, GALENUS puta, ERASISTRATUS, VESALIUS, SENNERTUS, LAURENTIUS, COLUMBUS, PLEMPIUS, FRACASSATUS, aliique complures. Sed huic opinioni quò minus accedere queam, argumenta in promptu ſunt ſequentia. 1. Quia cerebro nullum aeri comparatur inſpirando ſpatium reciproco quodam peculiaris alicujus reſpirationis motu, aliis corporibus deſtitutum, ad quod gravitatis ſuæ illapſu & confluxibilitatis aptitudine aut Elaſticâ Expanſione ruere atque pertingere adniti poſſet; quod tamen ubique neceſſariò requiri nobiliſſ. Virorum aeris naturam præclarè detegentia Experimenta demonſtrant, ſi ad locum aliquem pervenire debeat Atmoſphæra aerea. 2. Quia aerem per os cribriforme ab ventriculus cerebri in homine vivente penetrare non poſſe, tum clariſſ. SCHNEIDERI *Libris de Oſſe Cribriformi, & de Catarrh.* declaratur, tum αὐτοψίᾳ omnesque circumſtantiæ cuilibet præjudiciis non capto monſtrantu 3. Quia in ventriculis cerebri ſpiritus animales elaborari, ruinoſa eſt ſententia, ab Anatomicis Neotericis accuratioribus diù exploſa. 4. Quia perpetuus pituitæ viſcidæ in naribus mador, ſpongioſumque os dictâ pituitâ infarctum, aeri tranſitum ad cerebrum denegant, etiamſi os ipſum quodammodò connivere gratis ſupponeremus. 5. Quia ſpirituum animalium neceſſitas eſt ſine interruptione, cum tamen homines ſæpè per duas tresve ſeptimanas Gravedine affecti per narium muco obturatas cavitates aerem admittere nequeant, ſed ore patulo ſpiritum ducere cogantur. Imò novi quendam Hamburgi Fidicinem, cui poſt narium Ulcus totus earundem meatus penitus erat coalitus atque occluſus, ſicque per omnem vitam aeris per nares tranſitu deſtituebatur. [5.] Quia fœtus in utero, præſertim grandior, ſpiritibus animalibus nec caret, nec carere poteſt, cum tamen nihilominùs, veluti paulò poſt demonſtrabitur, in utero nullatenus reſpiret. Ut taceam, valdoperè adhuc dubitari, an aer tanquam neceſſaria pro ſpiritibus animalibus materia in eorum confectione exigatur, cum ab hujus ſententiæ patronis id nullibi probetur.

CAPUT. IX.

Problema Harveanum Doctis omnibus propoſitum enodando, Fœtus in utero Reſpirationem diſcutit diluitque.

§. 1.

SUperatis nunc, de aëris in corpore humano reſpirante Viis Locisque, ad quæ pertingat, oblatis difficultatibus, abſque morâ ad varios humanæ Reſpirationis Uſus properarem, niſi priùs paradoxam iſtam (uti illuſtriſſ. BOYLEO haud immeritò audit) HIPPOCRATIS ſententiam, ſcilicet quod Fœtus in utero reſpiret, à Doctis quibuſdam denuò reſuſcitatam ac propugnatam, penitiùs perquirendam ducerem, cùm hac occaſione quędam gravioris momenti in Reſpirationis Uſibus accuratè enucleandis futura, eventilanda ſeſe exhibeant. Neminem itaque, opinor, Eruditorum ſacris vel tantillum initiatum, latere poterit, Anglicanum illud decus HARVEUM, inſigniſſimi Philoſophi DEMOCRITI, animalium intima rimando, veſtigia premens, Doctis omnibus hocce Problema, *Libr. de Generat. Animal. Exerc. de Partu*, *propoſuiſſe*: quî nempè fiat, ut Fœtus in lucem editus, ac membranis integris opertus, & etiamnum in aquâ ſuâ manens, per aliquot horas citra ſuffocationis periculum ſuperſtes ſit; idem tamen ſecundinis exutus, ſi ſemel aërem intra pulmones attraxerit, poſtea ne momento quidem temporis absque eo durare poſſit, ſed confeſtim moriatur. Quantoperè Problema hoc Doctorum ingenia exercuerit, quàmque feliciter infeliciterve in illo enodando operam navaverint multi, non eſt, quod diſquirendo afferendoque multus ſim. Num ingenioſus SCHWAMMERDAMMIUS *Tr. de Reſpir. ſect. 2. c. 1.* jure gloriari poſſit, *negotium hoc planè à ſe eſſe confectum*; judicent Viri in reſolvendis arduis naturæ phænomenis circumſpectiores. Ego, ut liberè, quid ſentiam, fatear, non ſatisfactum eſſe ab illo permultis, ſi non omnibus, arbitror, cum non tam ex rerum naturalium effectibus, quàm ex precariis Clariſſ. SYLVII & CARTESII hypotheſibus, ingenti adhuc difficultate laborantibus, deduxerit rationem, cur Fętus aëre deſtitutus confeſtim moriatur, qui tamen momento vix anteà eodem optimè carere poterat: nec tamen eruditorum, quod ſciam, ullus difficillimum hoc HARVEI Problema ſolidè enucleavit.

§. 2. Non unas, confiteor ingenuè, horas, imò dies, ne dicam ſeptimanas, anxiè me torſit Problema illud, ab ipſo etiam HARVEO Anatomico ac Medico Exercitatiſſimo Doctiſſimoque abſque reſolutione dimiſſum: parumque aberat, quin penitus de ejusdem plenariâ, ac cautis ingeniis, Realiſque Philoſophiæ Cultoribus ſatisfaciente, elucidatione deſperaſſem. Animum quidem certò ex multorum huc facientium diligenti penſitatione perſuaſeram, ſubitaneæ ob Reſpirationis defectum oriundæ mortis, (aut vitæ ſaltem ad ſenſum ceſſationis) cauſam potiſſimùm & in pulmonibus & in peculiaribus circa & in fœtus corde extructis Vaſe ac Anaſtomoſi ovali eſſe quærendam; meritò ratus, Sapientiſſimum rerum omnium Creatorem in finibus ſuis errare neutiquam poſſe, nec fruſtra mirabilem illam Meatuum in fœtus corde unionem ordinaſſe. Attamen tam intelligibiliter Autores de modo dictæ Unionis in homine nato Abolitione loquuntur, ut, talis iſtorum Meatuum Clauſura, qualem proponunt, quamvis forſitan, ſi Diis placuerit, in adultioribus tolerari poſſet; nihilominus in Fętu vix nato ac paucis poſt partum momẽtis, quando probabiliter ſaltem, indicato ab ipſis modo, contingat, doceri intensè aveam; idque imprimis de Foramine Ovali, copioſiori quippe ſanguini curſuque expeditiori tranſitum præbente, quàm Canaliculus adeoque, ob ſui occluſionem majorem etiam, ac denique totalem vitæ noxam inferente, cùm & in quadrimulis, quinquennibus, natuque grandioribus pueris meatus in corde adhuc patentes fuerint obſervati & aperti, referente CORNELIO CONSENTINO, *Progymn. pagina mihi* 309. Illud proinde, ſivè aliquantulo poſt partum tempore ita coaleſcere & exſiccari cum BARTHOLINO *Anat. Reform. p.m.* 275. & CORN. CONSENTINO *Progymnaſm. p.* 309. putetur, ut locus hic nunquam pertuſus fuiſſe videatur; ſive ita, ut ſolum ſaltem veſtigium in natu grandioribus aliquod relinquatur, quod ARANTIUS *Tr. de Hum. Fœtu. c.* 14. voluit: nullum tamen horum paucis minutis poſt partum itâ contingere potuerit, ut tranſitu ſanguinis per pulmones, ob reſpirationis defectum, collapſos, præcluſo, fętus confeſtim moriatur, uti Problema Harvei loquitur.

§. 3. Inſigniſſimus tandem KERKRINGIUS, Anatomiæ non minus quàm Chymię calentiſſimus Autor, ac de Primis tenellorum fętuum Exortibus omnium meritiſſimus, *Spicilegii ſui Anat. obſ.* 94. fulgidiſſimam hisce tenebris lucem afferre videtur; Dictas enim Autorum opiniones meritò recuſans, frequentem αὐτοψίαν adducendo, aſſerit, ſe cuilibet oſtendere poſſe, *Foramen illud Ovale non aliâ materiâ, quàm ſuâ ipſius Valvulâ in Nato & reſpirante infantulo claudi*. Modum autem occluſionis, cùm is, quem Clar. Autor indigitavit, mihi non ſatisfaciat, ſic explico: nimirum fieri Occluſionem, & quidem remotè, quia ſanguis viâ magis rectâ ad pulmones fertur, nec obliquè per canaliculum diverti cogatur, hincque minus in dextra auricula remoretur, adeoq; & Valvulam minori impetu protrudendo aperiat: immediatè autem à ſanguine ad ſiniſtrum cordis ventriculum copioſiùs tunc detruſo, valvulamque illam ita in tranſitu ſuo per venam pulmonalem (in quam Foramen aliàs patet) ad foraminis marginem comprimente, ut amplius commodè aperiri nequeat: Manere autem, (pergit Autor) Membranulam iſtam tralucentem & tenuem Valvularum omnium more; nec craſſeſcere, nec exareſcere, nec ſolum ſaltem foraminis veſtigium relinquere in natis, ſed ita, ut valvula ſemper permaneat corpore, tenuitate & perſpicuitate; imò clarè à reliqua Septi ſubſtantia differens cuilibet exhiberi poſſit, ut nullius dubitandi locus relinquatur. Cuncta hæc qui attento animo libraverit, inſimulque perpenderit: 1. Meatus in corde fętus eſſe factos pro ſanguinis trajectu, utpote cujus circularis curſus pari cum vitâ paſſu ambulat, quique per pulmones, dum fętus membranis & utero ſepultus aëreque omnino deſtitutus jacet, collapſos pro rei exigentia tranſire nequit: 2. Sanguinem autem pulmones permeare non poſſe, quia in fętu nondum nato ſunt contracti atque densè coarctati reſpirantium reſpectu: 3. Pulmones eſſe coarctatos in dicto fœtu ob principii eos cæteroquin in nato explicantis atque expandentis, aëreæ puta Atmoſphæræ, defectum: 4. Hanc denique deficere ob craſſarum dupliciumque, ſi non triplicium, ſecundinarum arctiſſimam, aëremque penitus arcentem texturam, nec non ob oris uteri exactiſſimam clauſuram, quam præter HIPPOCRATEM & GALENUM ceu oculatus & authenticus teſtatur teſtis Celeberrimus Anatomicus DIEMERBROCIUS *Anatom. p.* 383., obſervationem afferens, *ſe propriâ experientiâ os uteri in prægnante fœtum longitudinis manum æquantis gerente glutinoſo tenacique humore clauſum inveniſſe; idque tam exquiſitè, ut nec ſtylus, niſi vi per gluten adactus, immitti poſſet*. Hæc, ut plura omittam, qui probè, inquam, attenderit, ſimulque ſedulò conſideraverit, quàm promptè, laxè, ac fortiter Aër à quocunque tepore, multò magis calore expandatur, ſicque majus ſpatium occupet, (quod ad Pulmones Animalium ſpiritu cohibito enecatorum fuſiùs applicatum vide *cap. 10. §. 8.*) ſubitaneæ non tantum mortis ob Anhelitum nato infanti præcluſum, cauſam; ſed & ſimul, quâ veri ſimilitudine reanimata hactenus à Doctis quibusdam aſſerta Fœtus in Utero Reſpiratio gaudeat, haud difficulter reperiet. Harveanum itaque Problema ſic ſolvo: Fœtus Aquis ſuis ac Membranis integris circumdatus, Utero licet excluſus, vitalis perſiſtere poteſt, quia ſanguis illius adhuc, uti & in Utero, per Foramen Ovale & Canaliculum Arterioſum, curſum ſuum Circularem, pro Vitâ quippe ſervandâ abſolutè neceſſarium, ſine remorâ peragere poteſt, pulmonibus interim nec Aërem illos aliàs inſufflantem, ob ſecundinarum integritatem, nec conſequenter ſanguinem ob ſui, propter Aëris defectum, ſubſidentiam admittentibus, adeoque Valvulam Anoſtomoſeos Ovalis ſanguine mediante occludentibus. Contrà verò Fætus ſemel reſpirans, ſi illi os nareſque ac omnis Aëris via præcluditur, illicò moribundus evadit, brevique moritur, quoniam Aër, vel unicâ factâ reſpiratione, in pulmonibus reſtitans confeſtim à calore in pectore maximo latiſſimè fortiterque expanditur (quod uberiùs & ſatis clarè explicatum vid. *c.* 10. §. 8. *&c.*) qui expanſus veſiculas Pulmonum juſtò amplius diſtendit; hæ diſtentæ, cùm aliud ſpatium, in quo aucta earum magnitudo recipiatur, non detur, vaſa Pulmonalia cõprimunt, hisq; mediãtibus

bus (cavitate eorum aut penitùs, aut maximam partem abolitâ) ſanguinis Circulationem aut ſtatim tollunt, aut eatenus remorantur, ut brevi congrumeſcendo ſtagnare incipiat; quo ſtagnante, inque curſu ſuo planè impedito Valvula Foraminis arctè clauditur, ſicque ſanguini omnis penè via, tum per Pulmones, tùm per Foramen Ovale obſtruitur; quo facto, cũ Canaliculus Arterioſus Foramine lõgè anguſtior, univerſo Fœtus ſanguini trãſmittendo, incapax prorſus ſit, cor perpetuas corporique viventi mortiferas Syſtolarum ſuarum ceſſationes reſumit; unde Vitalia indicia intercidunt cuncta, morique dicitur Fœtus. Ab hoc etenim Cordis ac conſequenter Sanguinis Motu Vitæ Animalium Characteres, veluti à Pondere appenſo ſeu Elatere Chalybeo Horologii Effectus, dependere videntur. Sed hæc omnia pleniùs deducta & explicata vide *§. 7. hujus Capitis, nec non §. 8 & 9. Cap. Decimi*. Sola itaque partium cordis ſtructura atque connexio, monſtrans Valvulam Foraminis Ovalis à ſanguine in Reſpirantibus illicò per pulmones propulſo, illamque ad foraminis oram arctè premendo affingente, claudi, nec non Aëris à Calore Rarefactio, docens veſiculas pulmonum ab eo in fœtu cohibito fortiter expandi, vaſaque ſanguifera in pulmonibus comprimere, ſicque Circuli ſanguinei remorani moxque mortiferam ceſſationem inferre, Problema Harveanum optimè ſolvere videtur; adeoque firmiter ſtabilitur illud Illuſtriſſimi BACONI de VERULAMIO, *ſolam ſcilicet Naturam eſſe arcanorum ſuorum interpretem fidiſſimam*. Quod tamen in hoc caſu non ſine celebratiſſimi KERKRINGII ſolertia contigit, quâ ſine ſi fuiſſet, ulteriùs forſitan adhuc, uti hactenus factum, ſurdis narraſſet fabulam.

§. 4. Negamus proindè Fœtum in Utero exiſtentem ac ſecundinis integris obvolutum Reſpirare, hoc eſt, pulmones ejus ab aëris gravitantis mole explicari, ac thoraci, (licet hic dilatari Reſpirantium in morem fruſtrà concederetur) coexpandi. Negativam noſtram ſolidis hiſce ſuffulcimus argumentis: 1. Quoniam pulmones in Fœtu aëre nondum fruente, conſentientibus omnibus, qui eos cultello anatomico ſubiecerunt, ſunt contracti atque compacti ſubſident, nec thoracis internæ ſuperficiei contigui & coexpanſi. Addere poſſem, colorem pulmonis in dicto Fœtu rubicundiorem eſſe, ſi non ad partum uſque, ſaltem ad paucos ante partum menſes. Quod confirmant GALENUS, BAUHINUS, SPIGELIUS, HOFFMANNUS, HARVEUS, HIGHMORUS, THRUSTONIUS, SWAMMERDAMMIUS, DIEMERBROCIUS &c. Poſtremus quippe hic CHARLETONEM, nullam penitus inter adultorum & Fœtus in Utero pulmonum coloris differentiam agnoſcentem *Oecon. Animal. pag. 171*, *multiplici fretus experientiâ refutat Anat. ſua p. 512*. Sed fallere poſſe hoc indicium opinor. Quidam Autorum etiam pulmonum fœtus in aquâ ſubſidentiam contra reſpirationem in utero adducunt. Quod itidem experienti non ſatis cauto imponere poſſe, exiſtimo. Cum enim ex Hydroſtatices legibus conſtet, corpora omnia, in ſpecie, uti loquuntur, aquâ ipsâ leviora, in eadem ſupernatare, ſi ſufficienti aquæ quantitati immittantur; pulmones autem, uti membranoſa & carnoſa omnia, ſpecificâ gravitate aquis cedant; hinc tam fœtus nondum reſpirantis, quàm nati pulmones ſupernatare poſſunt, ſi modò ſat magna aquæ quantitas illos circumfluat. Adeoque non ſequitur: pulmones quia ſupernatant, Ergò, fœtus reſpiravit; nec vice verſâ. Nam quod quorundam experientia velit pulmones fundum petiiſſe, id ipsũ juſtâ minori aquæ quantitati tribuendum, quam facilè immiſſi pulmones mole ſua diſpellere & ad loco cedendum adigere, ſicque ſubſidere potuerunt. 2 Quoniam principium expanſionis pulmonum fœtui in utero deeſt. Nam uti ex ſupra dictis liquet, impoſſibile eſt aërem uteri viſcidâ pituitâ infertumos Interius ac denſas Fœtus ſecundinas permeare poſſe. Præſertim cùm Illuſtriſſ. BOYLEI *experimento Quinto Tr. de Vi aeris Elaſt.* conſtet, Veſicam agniam (quâ ſecundinæ fœtus quadruplo facilè craſſiores) dum ex Vitro, cui poſt modicam inflationem arctè ligata erat, immiſſa, aër illam ambiens non adeò magnam partem eſſet exhauſtus, cum inſigni fragore & ſciſſurâ maximè hiulcâ fuiſſe diffractam ab aëris incluſâ expanſione. Quod ſi poris fuiſſet aëri pervia, nullatenus eveniſſet. Unde multò minus aërem Secundinas pertranſire poſſe concludendum, etiamſi, quod tamen æquè experientia negat, Uteri os ſubire poſſet. Accedit, quod aër ſponte nulla niſi corporibus aliis deſtituta ſpatia irruat, cùm tamen Uterus à Secundinis & Fœtu ſatis repleatur.

§. 5. 3. Quoniam Fœtus pulmones liquore, cui ore hiante innatat, Nutritio, non ſine maximo ſuffocationis periculo infarcirentur, ſi intra membranas exiſteret aër, aut alia quædam tenuis ac halituoſa ſubſtantia ſeu pondere ſeu Elatare pollens tanto, ut exindè pulmonum antra (ſi fortè fortuna thorax amplificaretur) irruere valeret. Cum enim, uti ſuprà demonſtratum eſt, pulmones efficienti aërem alliciendi causâ careant, hic verò non niſi aut gravitatis mole ac preſſurâ, ac Virtutis Elaſticæ ratione eos illabi poſſit, neceſſe foret, ut ſimul, ſi in membranis preſto eſſet, Liquorem Nutritium in aſperam Arteriam impelleret, utpote qui Fœtus fauces alluit. Notavit enim CORN. CONSENTINUS *Progymnaſm. p. 260, catellos in utero biante ore in circumfuſo liquore natare: cui conſonat* BARTHOLINUS *Libr. de Vaſ. Thorac., nimirum catellos innatare humori Amnii ore aperto, & exſertâ non nihil linguâ*: Sicuti & in ore, œſophago, ventriculo & inteſtinis humorem illum repererunt HARVEUS *Exerc. 70.* BARTHOLINUS, *loc. cit.* CORN. CONSENTINUS *l. c* & RUDBECKIUS, *obſ. 9.* Nec dubitandum eſt amplius de Fœtus in utero Nutritione per os, cum tot tantique viri, HIPPOCRATES, DEMOCRITUS, EPICURUS, GALENUS, LICETUS, HARVEUS, CHARLETON, COURVEUS, EVERHARDUS, BARBATUS, ALDES, CONSENTINUS, BARTHOLINUS, NEDHAMIUS, RUDBEKIUS, DIEMMERBROCIUS, aliique evidentiſſimis rationibus atque obſervationibus Anatomicis eandem extra omnem dubitandi aleam, ſi cuncta judicioſè conferantur, poſuerint. Requirit autem neceſſitas, ut Liquor Nutritius ſemper præ faucium patulis foribus præſto ſit, cum cochlearia fœtui in utero deſint, ac manuum quoque uſu in hunc finem ob corporis curvaturam frui nequeat. Nec ullatenus Nutritio fœtus per os, ſimul Reſpirationem in utero arguit, cum Deglutitio & Reſpiratio ſint munera planè diſcrepantia, ac tum cauſis, tum materiebus, tum inſtrumentis, tum viis, tum agendi modis, tum finibus, penitus diverſa. Quartum affero experimentum ejusmodi: ſi quis liquorem v. gr. Cereviſiam ore ac buccis detineat, eamque, auribus priùs, ob incommoditatem ab introrſum nitente aëre oriundam, ſedulò obturatis, nec non naribus omninò obſtructis, oreque inſuper clauſo, deglutire conetur, promptiſſimè id effectum dabit, etiamſi & volens à reſpiratione abſtineat, & aëris per os naresve acceſſus exactè ſit ſufflaminatus. Novi quidem NEDHAMIUM & alios forſitan tum ad aërem Liquori Nutritio interſperſum, tum ad halitum ſive Gas, uti HELMONTIO vocatur, ex iſtius fermentatione aſſurgentem, confugere. Sed regero 1. Conſtare quidem experientiâ Machinæ pneumaticæ adminiculo captâ, aërem liquoribus ferè omnibus eſſe immixtum; attamen pauciſſimum ac non niſi cum inſigni Liquoris continentis ebullitione & intumeſcentiâ ab illo ſeparabilem reſpirationisque reſpectu vix conſideratione dignum, nec pulmones expandere valentem: 2. Fermentationem tantam nullâ probabilitate in Liquore Nutritio ſupponi poſſe, quæ, copioſum Gas extrudendo, expanſionis pulmonum efficiens principium ſuppeditare poſſet. 3. Quamvis & aër in Liquore diſſeminatus & halitus, quem fermenteſcendo exſurgere gratis ſupponit, junctâ operâ aliquot fortaſſis diebus eò uſque tandem copiâ ſuâ invaleſcere poſſent, ut ad unicam pulmonum Expanſionem ſufficerent; attamen conſiderent æqui rerum arbitri, quàm ridicula hæc foret reſpiratio, quæ duobus vel tribus denique ne dicam pluribus diebus, unicâ forſan vice celebrari poſſet. Ut taceam undè continua aëris recentatio adventare deberet, poſtquam prior exſpiratis effluviis eſſet onuſtus. Eâ tamen non niſi ſub mortis pœnâ carere poſſe Reſpirãtes mõſtat invicta Illuſtriſſ. BOYLEI *Experientia p. 441. Tr. de Vi aeris Elaſt.*, quâ aviculam Recipienti exquiſitè clauſo incluſam, nullâ factâ exantlatione, ob aëris Tranſpiratis ab illâ Exſpiratisque Aporrhœis aggravati denegatam recentationem intra tres horæ quartas, prævils permultis violẽtisq; vomendi conatibus, moribundæ ſimilem collabaſcere, docemur. Præterea quorſum quæſo aër exſpiratus abiret tandem? niſi fortaſſis prægnantes cunctas brevi redderet Tympaniticas: Ultimò 4. hæc opinio NEDHAMII iiſdem premitur difficultatibus, quas ſuprà jam adduximus, ſcilicet, quod, ſi aër aut vicarium quoddam expanſionis pulmonum principium intra Fœtus membranas ſtagnaret, Liquorem Nutritium ejusdem pulmonibus impingeret, adeòque ſuffocationem minaretur tenello infantulo certiſſimam.

§.6 Ulterius in genere fœtus in Utero reſpiratio deſtruitur 5. quia fœtus intra Secundinas vivit, iisdem autem exemtus ac reſpirans, ſi aere deſtituatur, moritur, in easdem etiam Secundinas repoſitus, teſte HARVEO *Exerc. de Partu.* Hinc concludo, ſi antea reſpiraſſet in Secundinis vixiſſetque, cur in easdem repoſitus reſpirare & vivere nequiret? 6. Palmarium erit argumentum Meatuum in corde fœtus ſingulariſſima ſtructura, quos ad tempus ſaltem peculiari operâ creavit Summus rerum omnium Architectus eum in finem, ut ſanguis pulmones ob explicationis defectum permeare nequiens illac tranſeat, ſicque ejus circulus cum vitâ fœtus perſtet. Horum enim Meatuum uſus vel unicâ reſpiratione factâ aboletur, quia promtior ſanguinis per hiantes pulmones tranſitus illorum præcipuũ, Foramen puta Ovale, Valvulâ ſuâ exquiſitè claudit, eamque foraminis margini quaſi agglutinat, Canaliculo interim arterioſo pro totâ ſanguinis in corpore mole tranſmittenda, nullatenus ſufficiente. 7. Denique, quoniam nullus reſpirationis in fœtu ex Uteri latebris nondum eluctato Uſus ac Cauſa Finalis ſeſe offert, quâ tum temporis commodè caruiſſe non poſſet; quæ tamen tanquam cauſarum prima prærequiſita fuiſſet antequam cauſæ conſtituentes exigerentur. Principaliſſimus enim Reſpirationis in nato Uſus eſt, ſanguinis Circulatio abſque interruptione ſervanda, ſine quâ nulla, perfectiora ad minimum uti vulgò (quàm rectè hìc non diſputo) diſtinguuntur, animalia, notabili temporis ſpatio vitam agere poſſe videntur. Hæc autem Circulatio, cum in fœtu nondum in lucem edito abſque reſpiratione per peculiares ad id efformatas Vias optimè peragi queat, cæteri autem brevi poſt enumerandi Uſus pro fœtus vitâ abſolutè non ſint neceſſarii, inconcuſſa ſtabit ſententia, illum in Utero non Reſpirare. Videntur ſanè Autores, forſitan ex præjudiciis, operoſiùs allaboràſſe in reſpirationis actu ipſo, quàm ejusdem neceſſitate uſibusque in fœtu nondum nato adſtruendis, cum tamen Sapientiſſimus naturæ Parens nihil faciat fruſtrà & abſque certâ Finali causâ. Maternæ autem Reſpirationis Uſum fœtui non penitus denego, cum ex ſuprà probatis conſtet, aërem ad omnes corporis ſuccos, ſanguinem præprimis, tranſire. Hinc quin cum Liquoribus tenello fœtui à matre communicatis aliquantulum aëris ſimul in illum tranſeat, nullatenus dubitandum. Ex pauxilli autem hujus aeris defectu fœtus neutiquam paucis minutis mori poteſt, cum in Sectione Cæſareâ, obſervante HARVEO, poſt mortuam matrem horis compluſculis intra Secundinas aëris nil indigus Vitalis perſtet. Nec indiget fœtus largiori aere, cum Tranſpiratio ejus ſit parciſſima, partim quia ad ſolam duntaxat neceſſitatem alimento utitur, voluptuoſis gulę illecebris minimè indulgens; partim quia aſſumpta fere cuncta ac tota quanta in corporis ipſius ſubſtantiam mutata accreſcunt, unde & tam prompte corpuſculum ejus 9. menſium intervallo tantopere augetur, ut, ſi largus iſte accretionis gradus poſt partum eodem tenore produceretur, in giganteam tandem molem excreſceret homo. Hinc fortaſſis haud incongruè colligi poſſet, Tranſpirationem per os & cutis ſpiracula, ab aere in reſpirantibus potiſſimùm cauſatam atque promotam, eſſe in cauſa, cur hominis, nec non brutorum, accretio tàm inſignem poſt partum, adultioribus præprimis annis, patiatur remoram. Poſtremò Vagitum uterinum invincibile nonnulli exiſtimant argumentum pro Reſpiratione fœtus in utero demonſtranda: Sed cum muliercularum, quæ plerumque in hiſce caſibus invocantur teſtes, ſubleſta admodum fides, nec ſatis circumſpecta ſit obſervatio, ut pro baſi Problematis hujus reſolvendi inſervire queat, meritò ſuſpicamur cum Clariſſ. DIEMMERBROCIO, vagitum, ſi quis certò obſervatus fuerit, è ſibilo Inteſtinorum flatulentorum à fœtu compreſſorum ortum duxiſſe, qui ſæpè mirus auditur, ſuſpiria gemitusque in quibusdam mentiens. Similia quoque ad pipientium pullorum, intra ovi teſtam adhuc exiſtentium, ſonum, quem editum ferunt aliquando, reponimus: Præprimis cùm extenuatus aquæ vapor ad corpora tenuiora alliſus non minùs ſibilum excitare obſervetur: uti id Experimento probat Illuſtris BOYLEUS *Tr. de Aere p.m.* 466.

§ 7. Tandem & ipſemet hanc excogitavi objectionem contra meam Problematis Harveani ſolutionem, quod licet foramen ovale à valvula propria, ſimul ac inſpiraverit fœtus, ſanguinemq; per pulmones admiſerit tranſiturum, illicò occludatur; attamen id non tàm tenaci agglutinatione fieri poſſe videatur, quin vaſis pulmonum, ob veſiculas ab aere per calorem rarefacto diſtentas, compreſſis, ſanguis à corde propulſus, valvulam rurſus à foraminis oſtio dimovere, ſicque priſtinam, quâ in utero gaudebat, viam reſumere; adeoq; vita fœtus ſuperſtes eſſe poſſit. Non levis, fateor, hæc difficultas alicui apparere poſſet, quam tamen mox dilutam atque ſublatam dabimus. Conſiderandum itaque optimè duco, pulmones in Reſpirationis, ob ſpirituum præcluſum, defectu non eſſe in eodem ſtatu, quo uſi fuerunt in utero ante omnem Inſpirationem: ſimul ac enim vel unicam ſui dilatationem paſſi ſunt, confeſtim ſanguinem admittunt, eoque deinceps indeſinenter præſente ſcatent, à quo & valvula foraminis occluditur. Dum itaque natum, quodque reſpiratione ſemel gavisum eſt, animal ſuffocatur, hoc eſt, dum omnis aeri recenti via per nares atque os præcluditur, neceſſariò pulmonum veſiculæ ab aere, per calorem pectoris rarefacto, fortiter expanduntur, vaſaque ſanguiflua rurſus comprimunt; Hæc dum comprimuntur, ſanguinem intra ſe remorari faciunt. Remorari notanter dico; non enim penitus ſanguinem iterum excludunt, exprimuntque è ſua cavitate, uti ante omnem inſpirationem in fœtu nondum nato fiebat, quod teſtantur pulmones ſuffocatorum animalium, ſanguine penitus infarcti. Hinc & adempta Nato reſpiratione, ſemper adhuc ſanguinis aliquid admittunt, quamdiu cor à pulſu nondum omninò ceſſat, & ſanguis adhuc fluidus eſt, licèt curſu valdè impedito. Hic autem dum in curſu impeditur, cordis motus, aëris in elaſticitate ſua, per calorem valde aucta, fortioris facti actionem (qua veſiculæ pulmonum diſtenduntur, hincque vaſa ſanguiflua comprimuntur) ſuperare haud valens, fit languidior, ac ſenſim ceſſare incipit. Motus enim cordis à variis cauſis facillimè modificari poteſt, leveq; ſaltẽ in ſanguinis curſu obſtaculũ ſentiẽs, tùm fortitudine, tùm frequẽtiâ imminuitur, quod crebris phænomenis notum. Cordis itaq; motus dum ſucceſſivè remittit, ſanguis in dextro ejus ventriculo & auriculâ, pulmonumque vaſis, ſtagnare, ac brevi concreſcere incipit, idque imprimis in vena pulmonali, utpote à cordis impulſu, qui adhuc languidus ſupereſt, remotiori. Sanguis autem, dum in vaſis, ac pulmonali præcipuè vena, ſtagnando concreſcit, neceſſariò valvulam, quam anteà ſolo tranſitu clauſerat, arctiùs jam comprimit, ſicque nullam ſanguini illàc tranſeundi viam (aere ſubindè ulteriùs, latiùs, fortiùsque à pectoris calore rarefiẽte, hinc & magis magisq; vaſa pulmonalia ſanguiflua, adeoque & venam pulmonalem, veſicularum pulmonis interventu coarctante ac comprimente) permittit; unde tùm circulatio cum vitæ characteribus omnibus ceſſat. Et hæc erit genuina allatæ Objectionis ſolutio. Nam, ſi pulmones, ſimul ac Reſpiratio adimitur, ad priſtinam, qualem ante partum habebant, coarctationem concidentiamq; omninò redirent, ſanguinemque omnem admiſſum, ut & aerem inſpirando hauſtum, illicò ante illius congrumationem, hujusque expanſionem, exprimere penitùs poſſent, adeò ut nullus de novo intra illorum vaſa admitteretur, tunc ſine dubio ſanguis à corde propulſus valvulam foraminis ovalis rurſus aperiret, circulumque cum vita continuaret. Jam verò cum 1. pulmones non planè ad priorem, quam in nondum Reſpirante obtinebant, concidentiæ anguſtiam redeant, ac aër in illis reſtitans, perque calorem pectoris expanſus, neque liberum prorſus ſanguini per illos curſum permittat; neque tamen eatenùs à pectoris calore rarefiendo expandatur, ut veſiculis pulmonum mediantibus ſanguinem omninò omnem ex vaſis rurſus exprimat, arceatque; ſed hæc (2.) ſanguinem quodammodo intra ſe retineant, ſubindeque quamdiu cor pulſat, & ſanguis nondum coagulatus eſt, novi quid admittant, neque tamen ob ſui compreſſionem, hincque ortam cavitatis imminutionem, eidem ſanguini ritè tranſmittendo ſufficiant; cùm & (3.) ſub ſanguinis remoris cordis motus pulſificus illicò imminuatur; unde ſanguis circulari curſu, tum à poſteriori, tùm conſequenter à priori impedito atque ceſſante, hic (4) ſtagnet, moxq; congrumeſcat; ſicq; in grumum concreſcens, (5) vaſa pulmonum ſanguiflua, expleat, infarciatque, atque hâc ratione iterandam valvulæ aperturam impediat; quâ impeditâ, cùm alia ſufficiens via non detur, (6.) circulatio ſanguinis ſufflaminetur: idcircò animal poſt partum, reſpiratione ſemel factâ deſtitutum, vitam denique amittit, etiamſi ante partum non reſpiraverat. Quod autem ab Autoribus nonnunquã in quadrimulis, quiquennibus namq; grandioribus pueris meatus in corde fuerint obſervati patentes atque aperti, uti CORNELIUS CONSENTINUS *Prog. p.* 309. refert partim inde oriri potuit, quod Reſpirationis defectus, licèt aliquoties fortaſſis ingruerit, illud tamẽ iterũ ceſſaverit, àtequã ſanguis in grumũ abiret; partim, quod ſanguis forſan admodum

dum

dum copioſus in illis fuerit, ac poſt partum largâ nutritione auctus, ut non tàm expeditè per ſolos pulmones, quàm ſimul per dictos meatus tranſire potuerit, atque hâc ratione illos patulos ſervaverit. In Lutris verò, caſtoribus, phocis, anatibus, aliiſque amphibiis ſub aqua diutulè viventibus commemoratos ductus in corde patentes ob id interdum remanere poſſe credo; Quia (1) ſæpiùs aquis immerguntur, rurſusque emergunt, idque à primis ferè exortibus; ſicque ſpiritum jam cohibent, jam denuò hauriunt, alternis vicibus frequentiſſimè id ipſum quotidiè repetendo: (2) Quia ſanguis illorum non tàm citò in grumum concreſcit, quàm majorum animalium in terra degentium, calidiorumque. Hinc fortaſſis non adeò probabilis eſt opinio CORNELII CONSENTINI, infantes nimirum eò perduci poſſe, ſi ſæpius in die ora naresque illis obturentur, ſicque ſanguinis portio per memoratos ductus tranſire cogatur, ut adulti deinceps amphibiorum inſtar vitam perducant, ductibus iisdem patulis remanentibus; uti & hos patulos eſſe in urinatoribus, multa ſæpè minuta ſub aqua durantibus, præſumendum; quorum exempla vid. in Illuſtriſſ. BOYLEI *Tr. de vi aeris Elaſtica*, *Digreſſ. &c. Reſpiratione*, & *Act. Philoſ. Angl. Edit. Lipſ. pag.* 80. ex KIRCHERI *Mundo ſubterraneo*; item *l. c. pag.* 724. Optimè itaque diſtinguendum cenſeo inter Reſpirationem pauca momenta inhibitam, rurſusque liberatam; & illam, quæ eò uſque ſuſpenditur, donec vita, aut illius ſaltem ſenſibiles characteres aboleantur. Hæc enim, quam mox aëris à calore pectoris expanſio, hincque vaſorum ſanguiferorum compreſſio ac coarctatio, ac denique ſanguinis congrumeſcentia ſequitur, Valvulam denuò à ſanguine aperiri non permittit; Illa autem ad hanc iterum aperiendam conducere poteſt. Confirmantur hæc, quod valvula ob ſanguinem in vaſis, ac præcipuè vena pulmonali, poſt reſpirationem denegatam, concreſcentem aperiri ex poſtliminio nequeat, illa obſervatione, quâ in ſuffocatis dexter cordis ventriculus auriculaque ac vaſa imprimis pulmonalia, ſanguine congrumato penitus inferta reperiuntur, teſtante HARVEO, & αὐτοψία. Neque tamen ob id credendum, hominem natum, & qui ſemel aërem hauſit, penitùs reſpiratione rurſus carere poſſe, etiamſi meatus in corde ovalis aut patulus maneat, aut denuò aperiatur, niſi & illico aër omni ex parte è pulmonibus rurſus exeat, quod tamen nullâ, ne quidem extremâ, exſpiratione effici poteſt. Hinc enim in veſiculis pulmonalibus ordinariò, ſemperque auctâ quantumvis licèt exſpiratione, reſtitans, ſimul ac ora naresque occluduntur, à calore præcordiali fortiter pro indole ſua expanſus, vaſa ſanguifera comprimit & coarctat, ſicque tùm horum cavitatem minuit, tùm & ſanguine mediante valvulam foramini ovali apprimit, unde tunc ſanguinis peridromo mora è veſtigio injicitur, totaque animalis œconomia, canaliculo ſolo, utut pateat, pro ſanguinis trajectu haud quaquam ſufficiente, fataliter brevi pòſt ſubruitur, uti id pleniſſimè deductum videbis *cap.* 10. §. 7. 8. 9.

§. 8. Ultimò putaret fortaſſe quiſpiam, fœtum ſecundinis exutum, dum reſpiratio cœpta ipſi omnis iterum præcluditur, non ob id confeſtim mori, quod ſanguinis circulatio in pulmonibus propter compreſſionem vaſorum pulmonalium ſanguiferorum, ab aëre intus cohibito, perque calorem præcordialem fortiter expanſo, factam, contentumque ſanguinem inde morantem, brevique in grumum coëuntem, retardetur ac ſufflaminetur, ſed quod fœtus corpuſculum, demptis ſecundinis, ab atmoſphæra aëris externi undiquaque comprimatur, cùm nullus tunc aer intro reſpiratione hauriatur, qui in ſanguinem tranſiens externi aeris in fœtum corruentis preſſioni & conſtipationi reniti queat, hincque motus vitalis per corpuſculi contruſionem compreſſionemvè mox turbetur, ac motas fatales nectat. Ad quæ reſpondeo argumento haud ſimplici. *Primò* enim ex præmiſſis ſatis conſtat, foramen ovale in corde fœtuus, poſtquàm ſemel ob factam reſpirationem pulmones ingreſſus eſt ſanguis, claudit, utpote cujus valvula in venam pulmonalem patens, à ſanguine illicò tranſeunte non poteſt non oſtiolo ſuo apprimi, neutiquam autem rurſus aperiri, quamdiu aër in pectore cohibetur, ejusque æſtu, pro more & genio ſuo, expanditur, ac ſanguis pulmonalem venam tranſeundo replet, ibidemvè hæret. Canaliculus autem arterioſus cùm foramine multò anguſtior, univerſo ſanguini transfretando prorſus incapax exiſtit, ſicque curſus humorum materiæ circularis inevitabiliter turbatur ac ſufflaminatur. *Secundò*: Hæc itaque cùm acertò ſe ita habeant, hæcque mora & ſtagnatio, ſanguini injecta, ad delenda vitæ munera ac motus utique ſufficiat, nec aliâ causâ ſocia ad inducendam mortem indigeat, ſupervacaneum omninò eſt, alias hujus phænomeni cauſas excogitare aut conquirere velle. *Tertiò*: Conſtipatio talis ac tanta corpuſculi fœtus ab aëre externo magis ſpecioſa, quàm vera videtur: ſiquidem fœtus humores, cum matris, ex qua utique decidui ſunt, humoribus ſpecie iidem exiſtunt, hincque æquè in fœtu, ac pridem in matre, compreſſioni aeris externi reniti, ſicque corpuſculi ejus conſtipationem arcere poterunt, cùm eodem, quo in matre, aere gaudeant. Imò, ſi in vaſis vel habitu fœtus ſpatiola quædam aut aere, aut alio quodam corpore vacua, ſicque aeris externi coactioni obnoxia forent, utique aëris hujus graviſſima, ac velociſſimo fortiſſimoq; impetu irruens moles, quàm crebra experimenta docuerunt, non præſtolaretur fœtus è ſecundinis exceptionem, ſed ilicò ſimulac id modò utero excluderetur, ut ut membranis adhuc integris circumdatus, illum unà cum membranis eo, quo pollet, robore contruderet atque comprimeret, cùm ſecundinæ non minus, ſi non magis, quàm ipſe corpuſculi habitus, ductiles, plicabiles ac flexiles exiſtant. Ne jam commemorem, in ipſum matris fœtu adhuc gravidæ ventrem hanc compreſſionem ac conſtipationem aeris agere poſſe, ſi ipſius locus ac ſpatium in fœtus corpuſculo daretur, nec hujus quoque ac matris humores, aere intùs commixto, ac ſatis, imprimis ob calorem intrinſecum, renitente præditi jam eſſent, cùm etiam metallina vaſa exhauſta, & corpore reſiſtente vacua, is ipſe comprimat atque contrudat, experientiâ teſte indubiâ. Ubi ſimul extanter notandum, altâque mente reponendum eſt, aeris elaterem à levi, &c, juxta BOYLEUM, manu inſenſibili calore adeò augeri, ut niſus ejus expanſivus aeris extùs incumbentis ac gravitantis molem è veſtigio & manifeſtè vincat, diſpellat, ſuperetque, uti id thermometra, aliique experimenta BOYLÆI extra omnem dubitationis aleam dudum poſuerunt. Quantò magis igitur calor fœtus, non levis & vix tactu ſenſibilis, ſed ſat validus, & à matre adhuc quaſi æſtuans, humoribus intus commixtum tali tantoque inſtruet reniſu, quo aeris externi pondus, hincque ortam preſſionem nullo negotio ſubjugare ac dimovere, adeoque inviſam illam corpuſculi fœtus conſtipationem arcere valeat? Et quemadmodum homo in maris fundo nullam noxiam, multò minus exitialem ab aquis incumbentibus preſſionem ſentit, cùm tamen aqua ad minimum millies aere gravior ſit, ita nec fœtus ab aere externo, qui cum interno ejusdem gravitatis ſpecificæ eſt, comprimi poterit. Et poſito, per fictionem rei, reſpirationem fœtui inde tàm neceſſariam eſſe, ut aer intrò hauſtus, minimaque ſui quantitate ſanguini in pulmonibus admixtus, externi aeris compreſſioni reſiſtere queat, attamen totius atmoſphæræ moles & actio tàm valida, tàm velox, tamque momentanea eſt, ut multò citiùs univerſum tenelli corpuſculum, niſi aer internus cum humoribus à matre acceptus reniteretur, peniùs eſſet compreſſum ac quaſi contruſum, quàm vel unicâ inſpiratione fœtus ſibi conſuleret. Præterea invictum contra hanc compreſſionem argumentum inde ducitur, quod non tantùm fœtus muſtei partus, quique vix è latebris maternis eluctatus eſt, ſed &, qui dies atque hebdomadas vitæ jam numerat, adeòque ſanguinem innumeris aeris externi hauſtibus ſatis ſuperque ditavit atque inſtruxit, æquè promptè, ſi omnis reſpirationi via præſtruatur, ſuffocari queat, ac is, qui nunquam aerem delibavit.

In hoc ſanè grandiore infantulo, ſi ſuffocetur, aeris inſpirando captandi, ac atmoſphæræ externæ reniti valentis defectum, externique hinc aeris compreſſionem ac conſtipationem, ceu cauſam ſufflaminati humorum motus vitalis, nullo jure allegare quis poterit, in quo tamen valvula foraminis ovalis per coalitionem oſtiolo ſuo neutiquam ita jam unita erit & agglutinata, ut, ſi modò per aerem intus cohibitum, & pectoris calore fortiter expanſum, vaſaque, hinc & venam pulmonalem, adeòque & ſanguine mediante valvulam comprimentem liceret, denuò aperiri nequiret, cùm vel in quinquennibus nondum coalita reperiatur, teſtibus CONSENTINO, aliiſque. Ut plura regerenda prætereain. Manet proinde adhuc ratum certumque, fœtum, dum omnis ipſi reſpiratio rurſus adimitur, ideò mori, quod ſemel aer hauſtus & intùs cohibitus, aque calore pectoris expanſus, vaſa ſanguiflua pulmonum, adeoque & venam pulmonalem comprimat, eorumque cavitatem imminuat, idque propter ſimul foraminis ovalis, quod ſanguis illuc tranſiens jam clauſit, & oſtio ſuo oppreſſit, clauſum ſervet, & quò minùs, poſt liminiò rurſus aperiri queat, mediante dicto ſanguine ibidem

tum

tum morante, brevique ſtagnante, impediat, atque hoc pacto circulationi ſanguinis, cùm canaliculus arterioſus huic muneri ſolus neutiquam par ſit, moram nectat, moxque penitus obicem ponat, unde tunc animal vivere deſinit.

CAPUT. X.

Reſpirationis Humanæ Uſus tum minùs principales, tum Principaliſſimum, ad vivere quippe ſimpliciter neceſſarium, ac ne aliquot quidem minutis, niſi cum mortis periculo adimendum, pleniùs proſequitur: ſimulque concatenatò [illegible] atque Cauſarum nexu arduum illud atque bimembre Problema ſedulò dilucidat, Cur ſcilicet Animalia, tam ob Aeris Inſpirati cohibitique præſentiam, quàm in Machina Boyliana propter ejusdem Aeris Exantlationem, paucis Minutis moribunda evadant.

§. 1.

NUnc tandem omnibus ſemotis, quæ Uſibus Reſpirationis penitius explicandis obſtaculo eſſe poterant, difficultatibus, ut ultimam Themati noſtro hucusque feliciter perducto manum admoveamus, ordo poſtulat, cunctos varioſque operoſi & admirandi reſpirationis humanæ negotii Uſus perſcrutando. Nemo itaque multiplicia reſpirationis humanæ commoda attentè perluſtrans dubitabit, quin eadem conducat, 1. Ad Olfactum; quatenus particulæ odorabiles cum aere, dilatato pectore, appropinquante abripiuntur, ac nervoſis narium tunicis quaſi impinguntur. 2. Ad Screatum & Sputationem; quatenus mucus aut ab aere, amplificato thorace, irruente è narium ductibus in fauces repellitur, moxque à thorace fortiter exſpirante extruditur; aut eum eodem aere inſpirato à thoracis validâ conſtrictione è Laryngis cavo protruditur exſpuiturque. Quos proinde, uti & proximè ſequentes uſus, quommodò LAMBZWERDIUS negare potuerit, haud video. 3. Ad Oſcitationem, Tuſſim, Sternutationem, Emunctionemque; dum nimirum cum aere inſpirando admiſſo, aut halitus aut mucus viſcidior tenuiorve, aut aliud quid pulmonibus, laryngi, faucibus naribusque moleſtum ſeu irritans, forti Exſpiratione extruditur. 4. Ad Liquidorum ſorbitionem, ſuctionemve; quatenus aeris Elatere ſeu ſpirâ, in faucibus, amplificando thoracem, debilitatâ, aer externus liquidis vel immediatè vel mediantibus mammis aliisve partibus flexibilibus Liquores continentibus incumbens, minoremque quàm ubibi in faucibus renitentiam reperiens, liquida in os impellit, muſculorum deglutitioni dicatorum miniſterio ulterius in ſtomachum promovenda ac depellenda. In ſuctione autem ex mammis, quin præter aerem externum, Lac è mammarum tubulis in os lactentis infantuli exprimentem, ſymbolum quoque conferat aer internus omnibus corporis ſuccis, uti ſuprà probatur, penitiſſimè immixtus, intrinſecâ ſuâ expanſione liquorem in tubulis lactiferis promovendo, nullus dubitandi locus eſt: Et hic ſanè Suctionis uſus, ſi pulmones potius quà tales quàm ipſam Reſpirationis Functionem ſpectes, maximè primarius, omnibusque verè reſpirantibus animalibus ad alimentorum aſſumptionem hinc & vitam ſimpliciter neceſſarius eſt, & ob quem præ cæteris pulmones fabricati videntur. 5. Ad loquelam, Cantum, Clamorem, Riſum, Fletum, Flatum ſimileſque, quibus aeris inſpirati expulſio inſervit, Actiones; quatenus aer inſpirando hauſtus variâ varièque modificatâ ſui alliſione extruſioneque à Larynge, faucibus, linguâ, buccis, dentibus, naribus, labiisque diverſificatâ exſpirando è pulmonibus oreque expellitur. 6. Ad Fœtum alvi, Urinæ, Fœtus, Molæve, nec non Secundinarum expulſionem excluſionemque; quatenus ſpatium in abdomine, per diaphragma, ab inſpirandi tunc ſpiritumque cohibente thorace propriaque contractione deors antrorſum protenſum, anguſtius factum efficit, ut muſculi abdominis comprimentes ac coarctantes in dictis caſibus inteſtina, veſicam, uterumque aptiùs ferire atque contrudere valeant. 7 Ad promovenda Ventriculi, Inteſtinorum, Lacteorumque vaſorum, imò & fortaſſis, jecoris interventu, Folliculi fellis contenta, quod nunquam ferians Reſpiratio, abdomen per diaphragma indefeſſè coarctando relaxandoque quodammodo conducat, penitus quidem negari non poſſe videtur; quanquam collatum iſtud auxilium valdè indiſcretum ac pro debitâ commemoratorum Contentorum promotione indeterminatum admodum appareat. 8. Ad halitu aqueos Sanguinis è pulmonibus aeris ope exportandos quos, uti ſupra dictum, quolibet die ad ſelibram circiter adſcendere notat SANCTORIUS *Med. Stat. Aph.* 5. 9. Ad Diapnoën; quatenus aerem tanquam primariam, ne aduſtum relinquant craſſamentum Tranſpirata in corpore, cauſam ſuppeditat, uti in ſuperioribus fusè explicatum. 10. Ad Exactiorem Chyli lymphæque deſcendentium, nec non ſanguinis in capillaribus vaſorum pulmonalium ramificationibus Miſcelam, quæ, ruditer ſaltem in dextro cordis ventriculo erant confuſa, quod faciat Reſpiratio, negari nequit. 11. Ad conciliandam ſanguini pulmonalia vaſcula permeanti coccineam arterioſamq; rubedinem, nec non tenuitatem fluxibilitatemque; uti ex ſupra deductis ſatis liquet. Qui ſanè uſus ad Individui ſanitatem quàm maximè conferre videtur. 12. Nec moroſè negabimus, aerem, dum ejus temperies ſeu conſtitutio eſt frigidior, quàm thoracis partes interiores, pulmones & ſanguinem illos transcurrentem minus calida aliquatenus reddere, ſimulque magis calidum fieri; quanquam non concedamus aerem, brumalem licet, partes illas verè refrigerare, ita, ut ad ſenſum frigidæ ab ejus Inſpiratione evadant; naturamque intendere, ut per aerem inſpiratum dictæ partes infrigidentur. Ipſe enim tam facilè quemcunque calorem recipit, ut veriùs Inſpirando à pulmonibus & ſanguine calefieri, quàm illa refrigerare dici queat. Quod monſtrant Thermoſcopia, in quibus aer à cujuscunque, etiam nobis judicantibus frigidæ, manus applicatæ tepore manifeſtè expanditur, atque ſenſibilem, liquores, quibus innititur, deprimendo, effectum edit, ſi eodem ambientis aeris temperamento, quoad frigus atque calorem, gaudeant vitrum ac manus. Multò minus nomine vix dignum hoc refrigerium aeris Primarius Reſpirationis Uſus nobis exiſtimatur. Ranæ enim, licet frigidiſſimæ, Reſpiratione tamen carere non poſſunt. Senes itidem naturali calore omninò ferè deſtituti, reſpiratione nihilominus non niſi cum vitæ periculo carere queunt. Nec autumandum, Deum calorem cordis tam immoderatum feciſſe, ut perpetuo anhelitus flabello refrigerari exigeret. Præterea fœtus in utero non reſpirat, cum tamen duplici calore; proprio ſcilicet, ſimulque materno, gaudeat. Cur autem aeris frigidioris eo, qui in pulmonibus ſemper reſtitat, continua recentatio pro ſanitatis vitæque commodo requiratur, explicabimus infra. Veterum enim, quem in Corde finxerunt, Igniculus ac Flammula ſanioribus Medicis ac Philoſophis dudum exſpiraſſe viſa ſunt, ſi modò unquam arſerint. Ideoque ut ad illa quid regeramus, operæ pretium non eſt. Haud equidem ignoro, præclaros quosdam Carteſianos, WILLISIUM, SYLVIUM, ejusque Cultores, levi admiſſâ mutatione, igniculum huncce è cineribus reſuſcitaſſe, docendo illum potiſſimùm in dextro cordis ventriculo vigere, ſanguinemque in pulmones tranſiturum rarefacere, cui proinde rurſus condenſando aerem frigidiorem inſpiratum inſervire putant. Plauſibilius præ cæteris rem propoſuit Clar. SYLVIUS *Diſpp. Med. ſextâ & ſeptimâ*, ut & *utraque de Febribus*. In quibus ſcriptis Incendium illud in Corde vitale, uti vocat, ex bilis lixiviæ, cum ſanguine aſcendentis cordique advectæ, nec non lymphæ & chyli ſubacidorum mutuâ in dextro cordis ventriculo efferveſcentiâ, ne ſpecioſè magis quàm verè vereor, deducit. Cui efferveſcentiæ contemperandæ aerem, ſale, refrigerare alioquin ſolito, fœtum, in pulmonibus admiſcet, ſicque ſanguinem rarefactum rurſus condenſat, refrigeratque. Sed paucis reſpondeo, hypotheſin illam, præſertim de bilis acceſſu, vigorem Rationum, Obſervationum, & Experimentorum *Diemmerbrocii*, perſonati illius LEONICENI, atque MALPIGHII haudquaquam ferre, ideoque nec pro adſtruendo Igniculo concludere. Præterea alteratio nulla reperietur in ſanguine ex cordis dextro ventriculo egrediente, ſed ater & venoſus pulmones ſubit, ex iisque demum verò per Venam pulmonalem arterioſus, floridus, lucidâque rubedine donatus, atque tenuis redit, quod clariſſimis LOWERII Experimentis ſuprà adductis liquidiſſimè conſtat. 13. Quod denique aer ſanguini ſingulis Reſpirationibus aliquantilla ſui parte, uti ſuprà oſtenſum, admixtus pauciſſimas quasdam in ſpirituum animalium elaboratione particulas ſimul contribuat, penitus quidem, accuratè rem perpendenti, non impoſſibile videbitur; Cum tamen quod legitima imò primaria, uti SEBIZIUS, LAURENTIUS, TACKIUS aliique voluerunt, ſpirituum ſit materia, haud facilè credam.

§. 2.

§. 2. Quàmvis itaque hactenus varios multiplicesque reſpirationis humanæ tum Actus tum Materiæ Uſus neutiquam ſpernendos adduxerim, omnes tamen vel ad τὸ εὖ εἶναι, Individui duntaxat, vel ſaltem non adeò atque ſimpliciter ad τὸ εἶναι, neceſſarii ſunt, ut eorum per aliquot ad minimum minuta horasque, nedicam ſeptimanas, ingruens defectus cum vita animalis, etiamſi & minus ſanâ ſtare nequeat, quin ipſam aut ſaltem ejus ſenſibilia indicia prorſus aboleat. Nec puto candidum atque rerum naturalium experientiâ imbutum, dictorum omnium accuratum trutinatorem, ſeipſum aliosque perſuadere aut velle aut ingenuè poſſe, aliquem commemoratorum Uſuum, ſi ceſſet, poſſe illicò etiam vitam aut omnes hujus ad minimum characteres ſenſu obſervabiles in totum tollere, idque tam citò uti Machina Boyliana nos docet. *In qua dum aer exhauriebatur, intra 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ad ſummum horæ minuta aves & mures ultra vitæ à ſola aeris readmisſione redintegrandæ ſpem omnem redacta fuerunt.* Ab aeris defectu miranda ejusmodi extinctionum velociſſimarum phænomena profluxiſſe unicè, nullum omninò dubium eſt. Quicquid enim Carteſiani de Materiâ ſuâ ſubtili vitream Machinam promptiſſimè, dum aer egreditur, permeante, ibidemque irrequietiſſimam vehementiſſimamque in animalis pectore agitationem, nec levem, ni Dii avertant, incaleſcentiam patrante, ſicque animalculum occidente, confidenter nobis narrant, veterum duntaxat crambem recoctam ac reformatam ſapiunt, nec ſolùm ab ipſis poſitivè nondum probata, ſed & in ſuperioribus, ac omnium validiſſimè per illuſtriſſ. BOYLEI *Experimentum* 38. & 39. *Tr. de aere* expugnata habentur. His ſiquidem experimentis evidentiſſimè demonſtratur, nullatenus aeri è Vitro Pneumtatico exeunti Materiam talem velociſſimè motam, multò minus calorificam, ſuccedere. Et quid obſecro, candide ac judicioſe Lector, qui non tam grandium famoſarumque hypotheſium turgidam oſtentationem, quàm ipſam Rerum Naturalium ſimpliciſſimam jucundiſſimamque veritatem unicè in votis habes, quid inquam, utilitatis exindè in nos redundat, ſi precariam ſolummodò doctrinam calleamus, quæ tamen nec animum liberè ac penitiſſimè cuncta perſcrutantem explet, nec ex ipſis rerum naturalium phænomenis liquidò demonſtrari poteſt? Sic enim titillantibus Opinionibus Prurientes veram Creaturarum utilitatem, dulciſſimamque in illis reconditam Summi Creatoris ſapientiam negligendo, ingrati tandem atque inutiles Deo & proximo ſepelimur, poſtquam nimirum prægrandem ſubtiliſſimis hypotheſibus inflatam bullam in hæc mundi ſcenâ repræſentavimus. Malo quidem ego ingenuè fateri, me huic vel illi phænomeno explicando imparem eſſe, quàm ex meris hypotheſibus, rerum naturalium experientiâ circumſpectiſſimè hauſtâ, & quàm proximè iis quadrante, nondum firmatis, quidvis effutire, ſaltem ne quid ignoraſſe videar. Sed neutiquam metuendum, Naturam ſui ingénuos Cultores ſcientiâ vacuos dimittere, ſi modò vacui ad illam accedant. Nam ſi Ictericis præconceptarum opinionum oculis ejusdem opera inveſtigare conentur, non mirum, quod nudam non ſpectent Dianam, quin potius ſæpiſſimè pro Junone nubem amplectantur. Regeres: oſtendere nihilominus acutas ejusmodi hypotheſes ſpeculabundum ac ſubtile ingenium, poſſeque ex illis naturæ phænomena promptè ac expeditè ſolvi. Sed Reſpondeo: veræ ſapientiæ Cultores ac Philoſophos non tam ingenii oſtentationem, quàm rerum veritatem quærere debere, naturamque ridere ſubtilitatum noſtrarum geſticulationes, niſi rerum naturalium pondere ac robore ſuffuiciantur. Prætereà non ſufficit facilè ac expeditè naturæ phænomena diſſolviſſe, niſi & ſolidè, verè atque appoſitè id fiat. Promtæ enim ejusmodi difficultatum enodationes, ſunt admodum ſuſpectæ, & ſi in hoc verteretur veræ Philoſophiæ cardo, Peripatetici omnium optimè rem expedirent, cuilibet, etiam difficillimo, phænomeno peculiarem qualitatem agili ore aſſignantes. Sed quid quæſo fructuum poſt ſe relinquunt hujus farinæ Philoſophi? hac enim ratione nunquam perveniemus ad nobiliſſimam fructuoſiſſimamque meditandi non ſolùm, ſed & operandi Methodum Syntheticam, quâ cauſis rerum à priori cognitis mirandos ac inſtare pro lubitu valemus. In hac ſiquidem ingenioſi Mechanici operationum ſuarum cauſas à priori cognoſcendo, earumque judicioſa applicatione directioneque ſtupendos nonnunquam ac utiliſſimos nec minus artificioſos effectus atque opera perficiendo, vel ipſum ARISTOTELEM, SCOTUM, STHOMAM, aliosque ſpinoſiſſimos Philoſophos toto die ſuperant. Quin imo nunquam credo, Regem illum Japonenſium, etiamſi ſubtiliſſima à acerrimaque cujuscunque ingenioſiſſimi Philoſophi hypotheſis ipſi fuiſſet enarrata atque expoſita, tantopere illâ commotum atque in tantam animi admirationem abreptum fuiſſe, quam factum conſtat, cùm illi ab Europæis Horologium dono daretur. Illud ſiquidem ſummopere miratus in genua procumbendo veluti Numen adoravit. MAUROCORDATUS *Tr. de Mot. & Uſ. Pulm p.* 135. Et hanc Viventibus cunctis maximè proficuam Syntheticam philoſophandi ac operandi Methodum unicè in votis quoque habet celebratiſſima illa Societas Anglorum Regia, ut Analyticè innumerabiles rerum effectus tum ſponte tum prudentiſſimo artis adminiculo experimentali ſollicitante productos exquirendo ac colligendo ex mutuâ eorundem collatione, ſapientique ac circumſpectâ penſitatione, tandem ad genuinas ipſorum cauſas penetrare, hasque cognoſcere ac cum ingenti Philoſophiæ, totiusque vitæ humanæ commodo, pro arbitrio applicare valeat. Undè & tantoperè ſibi à præjudiciis ac precariis hypotheſibus cavet illuſtriſſimus ille Laudatæ Societatis ſplendor ac decus *Boyleus*, uti accuratiſſima auroque ac gemmis pretioſiora illius ſcripta abundè teſtantur. Magnus itidem ille FR. BACONUS DE VERULAMIO Regiæ iſtius Societatis in Anglia Fundator nihil magis in ſcriptis ſuis inculcat, quàm fidelem ſolummodò Rerum naturalium Effectuumque illarum Hiſtoriam, diligentemque Phænomenon naturæ Obſervationem.

§. 3. Sed è diverticulo, quod æqui conſulat cordatus Lector, ad viam. Firmo ſtabit talo ſententia, ab aëris defectu præproperam animalculis vitalium indiciorum ceſſationem moxque mortem accidiſſe. Inſtabit autem ulterius ſciendi cupidum ingenium, graviſſimum hocce Problema proponendo: Quonam modo aëris abſentia hosce effectus paucis horæ minutis inferat? Ut hinc tandem ipſi pateat Principaliſſimus, ac non niſi ſub mortis brevi ingruentis periculo ferians, Reſpirationis Uſus. An ſcilicet aliquæ aëris particulæ poſitivè vitæ quidditatem ingrediantur, quibus deficientibus vita neceſſariò deficiat? An verò aeris in pulmones illapſus ob id tam avidè pro vita animantium expetatur, ut ejus mole gravitante pulmones diducantur, ne, ſi coarctati manerent, ſanguinis circularem curſum in vaſis ſuis ſanguiferis impediant, atque mox tollant, ſicque vitam ac ſenſum extinguant? Graviſſima hæcce maximèque ardua Quæſtio, ut in hac humanæ mentis imbecillitate pleniſſimè & quidem pro voto meo cum omnibus conſectariis indè propullulantibus enodari queat, maximopere vereor, niſi forſitan divinus quidam Oedipus tanquam θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, accedat. Plus enim in receſſu gerit, quàm primâ fronte præ ſe ferre videtur. Ad ipſam quippe abſtruſiſſimam Animæ humanæ atque Brutorum Doctrinam recto tramite perducit, ſi pleniùs exquiri debeat. Quâ tamen, proh dolor! in ſenſuali hoc mundo nihil jejunius, nihil Scholis obſoletius rariusque, niſi, quod Paganiſmum redolet, excipere velis. Sed in magnis voluiſſe ſat erit. Idcirco candidis ac liberè accuratèque rem penſitantibus arbitris cogitationes noſtras admodum probabiles, atque ex ipſis naturæ phænomenis depromtas ingenuè exponemus. In anteceſſum itaque meritò cum ſagaciſſimo noſtri Seculi Philoſopho BOYLEO *in Orig. Formar.* notabimus vocabula Vitæ, Animæ, Formæ, &c. laxo admodum ſenſu vulgò gaudere, nec hactenus ab ipſis Philoſophis debite limitata eſſe. Novi quidem vulgarem fere ſententiam, Vitam conſiſtere in Motu & Senſu, adeò, ut animal vivere dicatur, quamdiu ſentit ac motum edit. Aſt Motum & Senſum eſſe Vitæ Characteres duntaxat atque Indicia, non verò quidditativè Vitam conſtituere, nec animal Motu, tum arbitrario, tum involuntario, nec non Senſu deſtitutum Vitâ inſimul penitus carere, complures ſuadent inſtantiæ experimentis poſteà enarrandis ſuffultæ. Nec movere nos debet GALENI Autoritas *Lib. 6. de Loc. Affect. c. 5. Reſpirantem*, inquientis, *non vivere, & viventem non reſpirare, impoſſibile eſt. Et lib. 5. de Loc. Affect. c. 1. Sublatâ reſpiratione tollitur vita.* Neque ob id mente captus videbor ex cenſura JOH. MATTHÆI *Quæſt. Med. Enod.* 4. Licet hanc GALENI ſententiam (niſi fortaſſis ad manifeſta ſolùmmodò vitæ indicia ſit reſtringenda) impugnaverim, ac per Experimenta firmiſſima demonſtraverim, Vitam non penitus ceſſare ac confeſtim extingui, ſimul ac Reſpiratio ceſſat.

§. 4. His præſuppoſitis (ut ad prænemoratam Quæſtionem reſpondere incipiam) dico, improbabile prorſus eſſe, in aëris defectu ideo cuncta ceſſare vitæ munera, quaſi tunc ſimul cum aëre animalia privarentur portiunculis

culis

culis quibusdam proximè vitalibus, ex illo aliàs ad vitam illorum ſartam tectam conſervandam in Reſpiratione accedere ſolitis. Quamvis enim aëris ad ſanguinem acceſſum aliquot argumentis ſupra probaverim ipſemet; non tamen exindè ſequitur; ergò aëris quædam particulæ pro ipſius vitæ, ut ſic loquar, nutrimento illam conſtitutivè ingrediuntur; cum in Diapnoës potiſſimùm gratiam ſanguini illum permiſceri dicta ibidem commonſtrent. Nec unquam probari poteſt, exiſtere in aere ejusmodi particulas proximè vitalitatis ſuſceptivas, & , ut plura omittam, hoc unicum illis, qui id ſentiunt, oppono: nimirum me per experimenta inferiùs adducenda demonſtraturum, vitam in aeris defectu nullatenùs abigi, ſimul ac Motus & Senſus ferientur omnes. Undè ſequitur: ſi vita ſine omni aeris hauſtu perennare poteſt; Ergo aer non immediatè pro vitâ ſervandâ requiritur, ſed ſaltem pro muneribus vitæ obeundis, & quidem præcipuè pro pulmonum expanſione ac conſequenter ſanguinis circulo perpetuando. Quicquid enim tam magnificis verbis diffuſiſſimâque ſynonymiâ de Occulto Vitæ Cibo in Aere, Spiritu Mundi Catholico, Animâ Mundi, Mercurio univerſali, Spiritu æthereo, Spiritu Panurgo, Spiritu aeris Vitali, Formâ univerſali, Quintâ vitæ Eſſentiâ, Auro Æthereo, Solis Filio, Latice Æthereo, Sale Mundi, Sale Cœleſti, Sale Pontico, Vitâ Univerſali, Archeo Univerſali Vitali, Protheo Verſipelli, Mercurio omniformi & uniformi, Rore de nocte, Aquâ rareſactâ de die, Spermate mundi, Entelechiâ, Chao naturæ, & ſexcentis aliis *Eipthetis* ſpecioſè decantant Autores, omnia tandem in *Sulphureo-Salina globi Terraquei Effluvia*, *Radiorum ſolarium*, à quibus in altum vehuntur, *atomis ſubtiliſſimis immixta*, potiſſimùm recidunt. Et quamvis haud mediocrem in alterandis ſublunarium ſubjectis efficaciam illis libenter ac meritò concedam, præſertim ſi ex Aere, Rore, fœcundisque ac pinguibus Terris in palpabiliorem Salis aut Liquoris ſalini ſubſtantiam condenſata ac concentrata fuerint; attamen quod præclari Spiritus Mundi Patroni de Quidditate, atque Effectibus ejusdem, licentioſâ nimis hyperbole, ſolidè philoſophantibus meritò ſuſpectâ, loquantur, nemo rerum magis quàm verborum æſtimator inficias ire poterit, ſi Clariſſim. Virorum FABRI, NUYSEMENT, de ROCHAS, TACKII, BALDUINI, KIRCHERI, SCHOTTI, BORELLI, RATTEREY, NITTNERI, PENOTI, DORNÆI, CROLLII, PAPINII, TILEMANNI, AUGURELLI, BECHERI, CORN. CONSENTINI, HANEMANNI, MARS. FICINI, HELMONTII, FLUDDII, TACHENII, SENDIVOGII, BORRICHII, ROTHMANNI, BECKII, WIRDIGII, STARICII, GLAUBERI, aliorumque ſcripta attentè ac liberè perluſtraverit. Conſideratiùs quidem de Sale quodam Nitro-aereo, ad vitam ſuſtinendam neceſſario, mentem ſuam proponit MAYOWIUS de Reſpir. Licet non minùs valdopere adhuc fluctuet. Nam p. 301. Uſum particularum Nitro-aerearum, quibus ex parte aerem conſtare ſupponit, *debitam dicit eſſe fermentationem in vaſis pulmonalibus & Arteriis omnibus facere.* Quod quidem, ſi per moderatiſſimam ſanguinis non tam fermentationem quam conſiſtentiæ ejus in colore duntaxat & tenuitate alterationem explicetur, tolerari poteſt. Fermentatio enim propriè ſumpta; tum ob materiæ ad illam requiſitæ defectum, tum ob vaſorum anguſtiam celeremque tranſitum admitti nequit. Paulò poſt autem p. 303. ipſe dubitat, an in Reſpiratione ſuppreſſa ſalis hujus defectu animalia ſtatim mori poſſint; mortemque potius indè deducit, *quod non tam in ſanguine, quàm in muſculorum, hinc & præcipuè cordis, motu ſal iſtud aereum deficiat, utpotè ad quem illud tantopere neceſſarium exiſtimat*, ſupponendo, *Muſculorum Contractionem fieri per effervescentiam à ſale hoc aeris nitroſo & ſanguinis particulis ſalino ſulphureis oriundam.* Adeoque vult, *ſalem hunc in aere exiſtentem, cum eoque inſpiratum in ipſam cordis ſubſtantiam muſculoſam penetrare, ibidemque, non verò in cordis cavitate, cum particulis ſanguinis ſalino ſulphureis muſcularem cordis motum effervescendo producere. Quo cordis motu, ob ſalis iſtius, in ſufflaminatâ reſpiratione, defectum, ceſſante, ſanguinis quoque motum ad cerebrum, hincque Spirituum animalium influxum deficere, in quorum tamen diſtributione Vitam animalem conſiſtere putat.* Ex quibus omnibus conſtat, Autorem hunc non quidem ſalem nitro-aereum immediatè ad vitam eſſe neceſſarium, ſed ſaltem mediante cordis motu ſanguinisque circulatione judicaſſe.

§. 5. Cum autem hæc omnia gratis ſint allata, nec rationibus firmis munita; idcirco gratis eadem dimittere poſſemus, cùm aſſenſum noſtrum in Philoſophia naturali non niſi evidentes rationes ipſius Materiæ, de qua agitur, crebris cautiſſimèque captis, ac circumſpectiſſimè applicatis experimentis fulcitæ, nanciſci queant. Aſt haud inutile forſitan erit, paulò penitius, quid ſolidi ſubſit in opinione *Mayovvii*, exquirere, rogando Lectorem, velit liberè & accuratè ſecum perpendere, 1. quàm improbabile prorſus ſit, contractionem muſcularem fieri per effervescentiam ejusmodi ab impetuoſis ac diverſæ naturæ ſalibus oriundam, cum tamen quolibet momento muſculorum actiones mutare, inhibere, augere, minuereque in noſtro ſit poſitum arbitrio; quod quomodo intelligibiliter ac veriſimiliter ex ſalium effervescentiâ explicari poſſit, hactenus non capio. Dum enim ſalina diſcrepantis ſtructuræ corpuſcula fluida pro effervescentiæ ſcopo confundimus, vehemens eorundem agitatio nullo vaſe clauſo, niſi capaciſſimo, coerceri poteſt, nec actionem illorum facilè pro nutu modificare, poſtquam ſemel commiſſa ſunt, valemus, niſi mutuò inter ſe confractis viribus à priori texturâ penitus alteratâ tandem ſimul in gratiam redeant, ac novum quaſi Ens conſtituant. 2. Perpendat, conſtare experientiâ Illuſtriſſ. BOYLEI, aerem (ubi omnia in eo fluctuantia, ſive ſalina, ſive ſulphurea, ſive alterius indolis, ſimul intelliguntur) eſſe ad minimum millies leviorem aquâ, adeòque & millies capaciùs ſpatium occupare. Hinc qui liquorem ex aere piſcantur ſub ſpiritus aerei nomine, in quo ſal illud nitro-aereum latere debet, ex mille partibus aeris unicam liquoris partem vix accipient. Sed concedamus facilioris computi gratiâ, ex 960. partibus aeris poſſe acquiri partem unam liquoris aerei; largiamur ulterius, quamlibet drachmam iſtius liquoris poſt ſui concentrationem ſuppeditare Granum unum ſalis iſtius nitro-aerei, id eſt, ſexageſimam, reſpectu liquoris priſtini, partem; quam tamen vix dabit, cùm ſalina corpuſcula latiſſimè parciſſimaque manu in illo liquore ex aere capto ſint diſperſa; quod teſtari poterunt, qui æquè ac ego ſalem illum collegerunt unquam. Supponamus jam, quâlibet moderatâ Inſpiratione ab homine planè quieto, v. gr. dormiente, tantum aeris admitti, quantum inflandæ veſiculæ, unciis duas aquæ fluviatilis capienti, par eſſet. Plus enim aeris liberâ, nec ullatenus ſollicitatâ, Inſpiratione non illabi experientiâ conſtabit tentanti. Aerem itaque dicto ſpatio, duasque uncias capiente, contentum, concedamus eſſe nongenteſimâ ac ſexageſimâ ſui parte liquorem; hoc eſt, aer, quâlibet inſpiratione irruens, continet granum unicum liquoris Hujus grani ſexageſima denique pars erit ſal illud nitro-aereum. Cum autem ſub unaquaque inſpiratione exſpirationeque ſimul ſumtis ad minimum quatuor fiant pulſus ſeu cordis Syſtolæ, hinc ſexageſima illa grani unius, de ſale nitro aereo, pars, rurſus in quatuor partes erit ſubdividenda, ut quælibet quatuor ſyſtolarum de illa participare queat; adeoque in quamcunque cordis ſyſtolen ducenteſima & quadrageſima grani unius ſalis nitro-aerei pars cadere reperietur. Hæc igitur exiliſſima ac prorſus inconceptibilis ſalis iſtius portiuncula cùm ſufficienti quantitate particularum ſanguinis ſalino-ſulphurearum in ipſa denſa cordis ſubſtantia effervescendo tumultuans, erit ex hypotheſi Mayovviana efficiens unius Syſtoles ſeu pulſus Cauſa. Ducenties itaque & quadrageſies cor ſeſe contrahat pulſetve neceſſe eſt, priusquam vel unicum granum ſalis iſtius nitroſi ex aere lucrari poterit. Et tamen nihilominus quindecim ad minimum ſanguinis libræ in quolibet pulſu cordis ſunt loco-movendæ; ut nihil jam dicam de ipſorum totius corporis vaſorum, carneâque ipſis interſperſâ ac circumjectâ mole. Hinc cùm Carpus meus, 504 pulſationes mihi ſedulò numeranti horæ ſpatio exhibuerit, per integram horam cor ſeſe indeſeſſè motitando non ultra 14. grana & 144. ducenteſimas quadrageſimasq; grani unius partes de ſale illo nitro-aereo ab invidis pulmonibus emendicare juxta Autoris hypotheſin poterit. Proh immanem crapulam! credat id Judæus Apella, non Ego. Taceo computum meum admodum adhuc connivere, nec rigoroſè inſtitutum, atque ad ſolum cor duntaxat eſſe directum. Jam verò, quid putas ad Ventriculi ac Inteſtinorum Periſtalticum Motum, æquè ferè ut cordis continuum, licèt manſuetiorem, in tantâ ſalis nitro-aerei egeſtate redundare poſſe? At tandem quid reliquis corporis muſculis ſcribendo, loquendo, ſimileſque leves actiones, quæ crebriorem reſpirationem non ſtatim exigunt, obeundo, cordis magnitudinem multoties mole ſuperantibus reliquum erit. Hæc ita fuſiùs deduxi

ut

ut pateat quàm circumſpecti ſimus neceſſe ſit in excogitandis hypotheſibus, quas forſitan nunquam excogitaſſe præſtaret. 3. Secum perpendat æquus Lector, quomodo ſoli Inſpiratione in ipſam cordis compactam ſubſtantiam ſal illud nitro-aereum, uti Autoris hypotheſis requirit, penetrare poſſit? Quis illud in fibras cordis admodum ſolidas tam validè impingat? Quamque confuſa ac indiſcreta hæc foret principii cor moventis ſuppeditatio? quàm in tam ſapienti atque concinno rerum naturalium ordine, ſeu potius Supremo ejuſdem Opifice, vix ſuſpicari, ne dicam ſtatuere faſ eſt. Quin imò conſideret, quanta ſit fibrarum in corde multitudo? quàm diverſus ſitus? & quomodo bis omnibus ducenteſima ac quadrageſima pars unici grani de ſale iſto aereo in qualibet cujuslibet fibræ contractione ſufficere queat? 4. Penſitet accuratus arbiter, cum ſub quavis Inſpiratione tantum ad minimum ſalis iſtius ex aere derivandi requiratur, quantum quatuor cordis contractionibus inſervire debet, ſexageſima videlicet grani unius pars; quisnam ille ſit ſive in pulmonibus, ſive in corde æquus Partitor ac Diſpenſator, qui ſexageſimam illam grani partem in quatuor particulas rurſus ſubdividat, ac cuilibet Syſtolæ illarum unicam admetiatur? Sed quid dico ſubdiviſione? Probabiliter priùs demonſtrandum erit, quisnam in pectoris penetralibus tam ingenioſus artifex aut Chymiſta liquorem illum aereum, hincque ſal iſtud nitroſum, ex aere ſingulis inſpirationibus illabente capiat, concentret ac ſeparet, ut pro efferveſcentiâ cum particulis ſanguinis ſalino-ſulphureis inſtituenda, hincque cordis contractionibus cauſandis, ſat virium unitarum acquirat? Salia enim tam parciſſimè vaſtèque diffuſa, aut vix aut planè non efferveſcere poterunt. Certè tam ridiculis conſectariis tantisque difficultatibus angitur hæc hypotheſis, ut mirer ingenioſum alioquin MAYOWIUM hæc non prævidiſſe. 5. Obſtant ranæ & hirundines, ut alia omittam. Hæc enim animalcula totâ hyeme ſub glacie ac in terræ cavernulis acervatim condiuntur, ſine anhelitu, attamen non ſine pulſu, quod etiam affirmat HELMONTIUS *Tr. Blas human.* §. 33., & memini, me plures, quàm quas Medimnus caperet, hirundines arctè coacervatas intra piſcinæ cannas ſub glacie prorſus ad ſenſum exanimes, pulſantes tamen, reperiiſſe. Si itaque aeris præſentia ob ſalem creberrimè memoratum motui cordis tam neceſſaria foret, quomodo horum animalium pulſus inceſſanter ſub aëris, hinc & reſpirationis, defectu peragi poſſet? 6. Hypotheſi huic refragatur fœtus pulſatio in utero per 8. novemve menſes celebrata ſine reſpiratione, quam in ſuperioribus penitus expugnavimus. Pauciſſimum verò illud aeris, quod cum ſuccis maternis illi communicatur, æquè ac ſucci iſtud continentes, non magis ad cordis, quàm alterius, tenelli partis ſubſtantiam eſt determinatum.

§. 6. Patet itaque cordis motum pulſificum nullâ probabilitate ab efferveſcentia per ſalis nitro aerei cum ſanguinis paticulis ſalino ſulphureis conflictum in ipſa cordis ſubſtantia ſuſcitatâ fieri poſſe, ac conſequenter aerem non inſpirari tanquam proximi Syſtoles cordis principii efficientis vehiculum, adeoque nec ſalis iſtius defectum eſſe cauſam immediatam ceſſantis mox, poſt ſuppreſſam reſpirationem, pulſatoriæ cordis contractionis, aliorumque vitæ characterum in animalibus Machinâ Boylianâ evacuatâ incluſis. Refugiet quidem MAYOWIUS, nec non ingenioſiſſimus HOOCKIUS ad Experimenta in cane facta, quæ uterque refert; *ille Tr. de Reſpir. p. 21, hic verò in Act. Societ. Reg. Angl. p. m.* 463. Simile experimentum nuperrime inſtitui ipſemet, ubi mirando ſanè ſpectaculo, ſublato ſterno, mediante pulmonum inflatione ac ſubſidentiâ cordis pulſum pro lubitu & accelerare & retardare, ſicque Convulſiones totum corpus concutientes & producere, rurſusque tollere poteram. Scopus illorum autem primarius hic eſt: canis thorace aperto pulmonibusque collapſis confeſtim belliferas patitur convulſiones, cordis & ſanguinis motu adhuc ſuperſtite. Inflatis autem rurſus pulmonibus ſtatim quies redit, diſparentibus convulſionibus. Imò ſi pulmones, factis priùs in eorum peripheriâ foraminibus pro aeris ſuperflui exitu, perpetuo follis afflatu expanſi ſervantur, vivit animal; Cum tamen aliàs inſpirato licet aëre pulmones expanſos ſuſtinent, ſi alicui os nareſve obturentur, mori neceſſe ſit. Hinc concludunt, aerem non ideò in reſpiratione expeti, ut pulmones expanſos, & conſequenter ſanguinis circulum irremoratum ſervet, cum etiam dilatatis licet pulmonibus, niſi aer recentetur, moriamur, imò ſanguinis circularis curſus etiam per collapſos pulmones fieri queat; ſed quia continua illius recentatio ad vitam eſt neceſſaria. Sed Reſpondeo 1. in genere: quamvis Experimenta, ſi accuratè & repetitis aliquoties vicibus capiantur, ſint optima atque firmiſſima Philoſophiæ Naturalis Fundamenta, quibus tanquam primis ac infallibilibus Principiis Philoſophando innitamur; attamen ſi non ſatis cautè & circumſpectiſſimo, ac vel centies præmeditato progreſſu, omnibus etiam leviſſimis obſtaculis optimè trutinatis, Deductiones atque Concluſiones ex iis eliciamus, ac imprimis frequentiſſimas Non cauſæ pro cauſa vera Fallacias ſummâ vigilantiâ arceamus, ſed potius, vel ob judicii hebetudinem, vel ob præconceptarum opinionum tantum non inexpugnabilem labe, vel ob aliis contradicendi illiberalem impetum, iis improvidè ac minus ingenuè utamur, inſanabile ferè damnum ac immedicabilis nonnunquam error inde nobis in Philoſophia, hujusque legitimâ prole Medicinâ exoriri poteſt. His probè nullibi non obſervatis, reſpondeo 2. in ſpecie. 1. Quamvis pulmonibus collapſis aliquot adhuc pulſus edant animalium corda; attamen non ſequitur, ſanguinis ideo circulum æquè ac antea eſſe liberum. Nam conſideret cordatus arbiter, impoſſibile eſſe, ſanguinem tam promptè per vaſa à pulmonibus ſubſidentibus compreſſa, quàm per eadem à pulmonibus expanſis diſtenta currere poſſe. Nititur quidem miſerum cor ſanguinis Circulum expedire, undè & tam atroces ſæpè convulſiones oriuntur; at fruſtrà. Quod teſtatur Experientia. Si enim thorace aperto pulmonibusque collabeſcentibus illicò Arteriam magnam à ſiniſtro cordis ventriculo abſcideris, videbis ſanguinem in quantitate confeſtim imminutum provenire, ac tandem penitus ferè ceſſare, licet nihilominus cor adhuc aliquoties pulſet. Prætereà pulſus non adeò ſæpè peragitur collapſis pulmonibus, quin brevi ceſſet, niſi denuò inflentur. 2. Perpendat quilibet, quomodo tam momentaneus aeris defectus tantas, citòque ingruentes, convulſiones cauſari poſſet, niſi ob ſanguinis impeditum circulum, (quem verè ac ſtatim collapſis pulmonibus impediri adductum modò Experimentum probat) id fieret? Huc faciunt omnia ſuperiùs adducta argumenta contra ſalis iſtius nitro aerei in Reſpiratione ſuppoſititios effectus, nam in illum unicè inclinant hi Autores. 3 Notandum etiam eſt in dicto Experimento eorum, ſanguinis curſum ideò non penitus extinctum fuiſſe, quia pulmones mox rurſus inflarunt, ſicque vaſa diſtenderunt pro libero ſanguinis curſu. 4 Si ſanguinis Circulus æquè per collapſos quàm expanſos pulmones fieri poſſet, fruſtra eſſent Meatus in corde peculiares atque patentes, dum fœtus in uteri carceribus latet. Horum quippe uſus ordinariò ceſſat in nato, dum pulmones inſpirando diſtenduntur, ſanguinique ſic tranſitum per vaſa ſua aperiunt.

§. 7. Interrogabis itaque; ſi principaliſſimus ac non niſi cum mortis ſuccedentis periculo ſerians aeris in Reſpiratione Uſus hic eſt, ut pulmones expandat, atque ſic ſanguini eos pertranſituro viam pandat, *unde eveniat, quod animalia, pulmonibus licet inſpirando diſtentis, nihilominus brevi moriantur, niſi recentatio aeris continua reciprocè inſpirandi & exſpirandi actu accedat?* Difficillimum hoc *Problema* ab Autorum omnium, quos hactenus legiſſe contigit, nullo, ſolutum reperio, ita ut animum ſatiaverint. Prævideo quidem MAYOWIUM, HOOKIUM, THRUSTONIUM, aliosque cauſam mortis in defectum ſalis nitro-aerei conjecturos; ſed fateor, ob ſuprà adducta contra hanc opinionem argumenta, illam omnium videri mihi improbabiliſſimam, cui quippe non tam legiſſe, quàm intellexiſſe ac ex conſimilibus naturæ phænomenis rei alicujus poſſibilitatem ac probabilitatem collegiſſe expedit. Paulò probabiliùs quidem cum aliis reſpondere poſſem, mori in dicto caſu animalia, quia halituum exſpiratio ipſis denegatur. Veruntamen cum nec ipſemet mihi hoc reſponſo ſatisfaciam, aliis ut in illo acquieſcant obtrudere nefas duco. Hi ſiquidem halitus ſunt prorſus penè aquei & omni noxâ carent. Sunt prætereà pauciſſimi, adeò, ut ex unicâ exſpiratione vix binas colligere madoris guttulas, ſi condenſentur. Suppoſito itaque, animal, v. g. canem, ore ac naribus poſt inſpirationem arctiſſimè obturatis, vitâ ad ſenſum penitus deſtitui, tali temporis ſpatio, quo vivum ſexagies exſpirare potuiſſet, (cum tamen ſi omnis illi aeris aditus fuerit ſufflaminatus, tamdiu vix vivat, conſequens erit, illud partim in ſanguine, partim in pulmonibus duas liquoris aquei dirachmas retinuiſſe, guttam ſi grano æquiparem. Has autem aliquot minutis cani tam exitioſas imo fatales fuiſſe, nemo opinor facilè dixerit, conſiderando, quàm glutinoſa aſthmatici ac phthiſici copioſa-

copioſa-

pioſaque vel unico horæ quadrante extrudant è pulmonibus phlegmata, quantâque cereviſiæ vinique copiâ heluones paucis horis ſeſe ingurgitent. Exulet proindè & hoc ſimul cum ſale nitro-aereo reſponſum.

§. 8. Ut itaque propiùs ad veram extinctionis iſtius cauſam accedamus, optimè perpendendum erit, quidnam aëri cohibito in animalis pulmonibus accidere poſſit. Nimirum conſtat innumeris Experimentis, aerem leviſſimo quocunque tepore ſeſe palpabiliter expandere, adeo ut manus noſtræ ad ſenſum hyemali tempore admodum frigidæ, ſi Thermometro in libero aere collocato applicentur, aerem incluſum eatenus nihilominus expandant, ut aquam, cujus ſuperficiei innititur, ad digiti ferè ſpatium deprimat. Accedit illuſtriſſ. BOYLEI *Experim.* 39., in quo commemorat, poſtquam peculiare ibi deſcriptum Thermoſcopium ita Machinæ ſuæ impoſuerat, ut collum ejus in liberam Atmoſpheram pateret, aeremque Thermoſcopii circumferentiam convexam ambientem aliquot exantlationibus è Machina ſubtraxerat, ita ut aer Thermometro incluſus integrum ſibi, per collum apertum, incumbentem aeris externi Cylindrum mediante aquâ infuſâ ſuſtineret; admotæ manus teporem per machinam vitream, ſpatium interpoſitum, vitrumque Thermometrum penetrando, totum iſtum aereæ Atmoſphæræ externæ incumbentem Cylindrum ſenſibiliter elevaſſe, aerem ſcilicet Thermometro incluſum rarefaciendo. Ex quibus omnibus conſtat, aerem ab externis etiam ad ſenſum frigidis corporis animalium partibus confeſtim expandi, idque magis vel minus, prout tepidior vel frigidior fuerit corporis temperies. Hinc ſequitur aerem in pectoris penetralibus tot gradibus magis expandi, quot calor circa cor in pulmonibus, (ubi maximus in toto corpore eſt ſanguinis confluxus hincque calor,) intenſior eſt, quàm in externâ corporis circumferentiâ. Adeoque ſi manus ſolitus tepor ad digiti ſpatium aerem expandendo, aquam in Thermometro deprimat, calor in intimo pectoris ſcrinio, omnium optimè à frigore munito, manus teporem vel ſexies ad minimum ſuperans, ad ſex digitorum ſpatium, ſi applicaretur, expandere poſſet. Prætereà in pectore aer inſpiratus, immediatè caloti ibidem vigenti exponitur; in Thermometro verò priùs per compactum vitrum manus tepori penetrandum eſt. Et nihilominùs aer citiſſimè hanc alterationem per vitri quoque ſubſtantiam recipit, quam proinde multò adhuc promptiùs citiùsque in pectoris fervidioris ſinu admittet; quod optimè notandum. Porrò experientiâ fretus aſſero, pulmones thorace aperto in majorem adhuc molem inſufflatu hominis expandi poſſe, quàm in ordinariâ vivorum Inſpiratione thorax undique concluſus permittit. Unde ſequitur licet aer inſpirando omnes pulmonum veſiculas ſubintret, attamen illas non in extremam ſuæ poſſibilitatis expanſionem diducit, ſed ſaltem eatenus, quatenus thoracis inſpirando amplificati capacitas dilatationis ſpatium ſuppeditat: adeò, ut, ſi expanſionis principium, aer ſcilicet, in actionis ſuæ gradu increſcat, veſiculæ pulmonum amplius diſpandantur. Increſcere autem poteſt aëris explicantis actio duplici modo: vel enim magis ab illo expandentur pulmonum veſiculæ, ſi majusâ thorace præbeatur amplificationis ſpatium, quo dato, plus aeris in quantitate irrumpet, ac conſequenter laxiùs veſiculas diſtendet: vel earundem expanſio augebitur non tam ab aere quantitativè quàm qualitativè in actione ſuâ fortificato; nimirum à calore aerem inſpiratum illicò expandente, (uti ex *Canone* 4. de aeris Indole ac Motu *C.* 7. ſuprà à nobis propoſito liquet,) idque eò magis, quò intenſior fuerit calor, & quò diutiùs in pulmonum æſtuantibus antris moram traxerit aer inſpirando illapſus. Cum autem thorax ultra certam metam, vel vix vel planè non dilatari queat: Ergò veſicularum pulmonalium expanſio potiſſimùm augebitur à calore pectoris centrali, aerem in illas inſpirando irruentem in Elatere ſuo confeſtim augente. Dum itaque aeris ab animalibus inſpirati atque cohibiti Elaſtica expanſio à calore in pulmonibus augetur, neceſſariò majus ſpatium occupant veſiculæ exinde tumidiores factæ: quod ſpatium cum à thorace, jam quantum valet, amplificato dari nequeat; calor autem interea non ceſſet; aeris quoque Elater tantâ vi polleat, ut vitra & veſicas diſtringat; corporumque penetratio in natura non detur; nec aliud prætereà medium ſuperſit pro augendo in pectore ſpatio veſiculas magis diſtentas recipiente, quàm vaſorum pulmonis ſanguiferorum arcta, hincque ſanguinem ex iis arcens, compreſſio; ergò ſequitur ut naribus oreque animalis poſt inſpirationem exquiſitè clauſis, dicta vaſa pulmonum ſanguiflua à veſiculis eorum quaquaverſum, ab aëre per calorem intrinſecum magis expanſo, ulterius diductis, cùm aliud ſpatium non detur, coarctentur, ac ita ſanguinis circularis curſus impediatur, moxque corde, cùm aeris à calore in pectore valdoperè expanſi, vaſaque ſanguiflua comprimentis ac coarctantis, niſum elaſticum ſuperare haud valeat, à motu ceſſante, ſanguineque ſenſim grumeſcente, penitus tollatur; undè tum cuncta vitæ animalium munera, ſi emoriantur, ceſſentque quid mirum?

§. 9. Sic habes B. L. genuinam ex MAYOWII & HOOKII Experimentis prognatæ quæſtionis Enodationem, ex ipſis rerum naturalium phænomenis huc ſpectantibus depromptam; nimirum; *Cur animalia, pulmonibus licet inſpirato ab aere diſpanſis, ſi os nareſque illis obturentur, omnibus nihilominus vitæ ſigillis confeſtim priventur, ac penitus denique moriantur.* Non enim ſufficit, ut pulmones aere ſint diſtenti atque expanſi, niſi & vaſa ſanguifera, eorum veſiculis intertexta, ſanguini à corde propulſo liberè pateant. Cum autem aer pulmones expandens ſit ejusmodi naturæ, ut à quocunque calore velociter expandatur, ſicq; pulmonales veſiculas ulteriùs extendat, ac conſequenter, niſi exſpiratio accedat, vaſa ſanguifera comprimat, ſanguiniſq; Circulum ad vitam ſummè neceſſarium inhibeat; idcircò Summus ac Sapientiſſimus rerum Conditor Reſpirationem ex reciproco Inſpirationis & Exſpirationis Actu conſtare voluit, ut, præter alios uſus minus principales, aer inceſſanter recentetur, ne in pulmonibus permanens idem ſemel inſpiratus à calore diſtendatur, ac veſicularum, quibus potiſſimùm continetur, interventu ac intumeſcentiâ vaſa ſanguinea comprimat, Circulationem impediat, ac denique vitam tollat. Atque hinc tandem vera eluceſcit cauſa, cur reſpiratio vitali ſcopo ſatisfactura aerem frigidiorem eo, qui ſemper in pulmonibus reliquus eſt, pro materiâ exigat. Non quidem ac ſi ob illius defectum cordis aut pulmonum ſanguiniſve aduſtio metuenda foret; ſed quia reſiduus in pulmonalibus veſiculis aer à calore, circa cordis confinia, aliarum partium reſpectu, maximo, nimiùm expanſus veſiculis mediantibus vaſa ſanguifera comprimat, ſanguiniſque Circulo remoram atque mox omnimodam ceſſationem afferat. Nam niſi calor in corporis penetralibus eſſet intenſior quàm atmoſphæræ ambientis, tunc non indigeremus novâ frigidioris aeris Inſpiratione, caleſactique Exſpiratione, ſed ſemel admiſſus aer, pulmones ſi expanſos ſufficienter ſervaret, nec ulteriùs ſeſe expandere niteretur, ſanguinis curſus eſſet haud impeditus, & vita, ſaltem ad notabile tempus, ſecura, quamvis conſequenter alia ingruerent ſanitatis incommoda ex cæterorum reſpirationis Uſuum feriis. Confirmatur noſtra ſententia, quod ſcilicet Spiritus cohibitus ſanguinis Circulationi remoram injiciat, per aliquot Experimenta & obſervationes. Obſervavit nimirum LOWERUS *Tr. de Corde c.* 2. quod & quilibet in ſe ipſo obſervare poteſt: *in riſu & aliis Reſpirationis impedimentis faciem rubeſcere, venaſque colli & frontis intumeſcere.* Annotavit porrò SWAMMERDAMMIUS *Tr. de Reſpir. p.* 9. *in Noſocomio Leidenſi aeris retenti ope per vulnus in pede magnam ſanguinis copiam pro voluntate à puerulo excretam.* Nonne hæc omnia ſanguinis curſum per pulmones impeditum clariſſimè monſtrant? Sunt enim cuncta in noſtro arbitrio poſita, ac pro libitu produci, rurſuſque aboleri poſſunt hæc phænomena. Adeoque licet principium cordis motum efficiens à priori & immediatè intra poteſtatis noſtræ cancellos non coerceatur; attamen à poſteriori & mediante ſanguine, tanquam cordis objecto, ejuſque curſu actionem illius remorari, accelerare, imò planè tollere pro voluntatis nutu nobis conceſſum eſt. Ulterius aeris cohibiti fortior expanſio probatur Experimento tali: Si quis ad extremum dilatationis terminum thoracem amplificando maximam aeris copiam inſpiret, eumque laryngis rimulam illicò occludendo, quamdiu poterit, conſtanter cohibeat, ſentiet manifeſtè aerem forti expanſionis niſu Laryngis oſtiolum mox quaſi diffringere atque erumpere conari, quod & nonnunquam cum ſono contingit. Aliud huc optimè quadrans, dum pulſuum in carpo meo numerum ſciſcitabar, animadverti phænomenon, ab Autorum omnium, quod ſcio, hactenus editorum nemine obſervatum ac publicatum, quodque non tantum Tactu ſed & Viſu vel centies explorando diligentiſſimè annotavi ipſemet; ac cuilibet hacce meâ manu monſtrare poſſum, miror que à ſedulis Pulſuum Calculatoribus PRIMEROSIO, RIOLANO, VVALÆO, REGIO, HARVEO,

VEO, CARDANO, PLEMPIO, SLEGELIO, BARTHOLINO, LOVVERO, *aliiſque palpabile* atque (in macilentis præſertim) *viſibile* utiliſſimumque phænomenon illud non fuiſſe annotatum: *nimirum, cordis, adeoque & ſanguinis, motum tam ſtrictè pulmonum ſubeſſe habenis, ut vel qualibet Inſpiratione ac Exſpiratione palpabiliter crebrior ac rarior fiat, ſicque ſingulis ferè minutis aliquoties à pulmonum motu modificatus variet; præſertim ſi paulò longiùs Inſpirationis Exſpirationiſque filum protrahas. Nam ſub quovis Inſpirationis actu pulſus in numero fit frequentior; ſubſequente autem Exſpiratione confeſtim rurſus numero decreſcit, greſſuque tardiori incedit.* Hoc ſanè phænomenon, tam immediatè reſpirationis bipartitum negotium conſequens, haud ſanâ ratione peculiari vitæ ex aere hauſto ferculo, aut ejuſdem carentiæ imputari poteſt. Inſpiratio enim & Exſpiratio fiunt perfectè, imò pleniùs. Nec ſeriò dici poteſt, particulas nitro-aereas (ſi quæ cum inſpirato aere cordi accederent) ab illo tam velociter devorari, ut confeſtim exinde alacrius fiat, ſæpluſque pulſet, & tamen nihilominùs ne tantum quidem virium cordi relinqui, ut acceleratum modò pulſum, paulo diutiùs continuet, quàm Inſpiratio duraverit; ſed potiùs tam ſenſibili mox rurſus affici languore, ut eodem, quo exſpiratio incipit, momento ſtatim dimidio pulſuum numero tardiùs rariùſque Syſtolem ſuam peragat. Allatum itaque hoc Phænomenon, (quod & ſimul per *experimentum meum* § 6. *adductum* optimè confirmatur) ſic explico: In Inſpiratione pulmones magis ab aere frigidiore diducuntur, undè vaſa ſanguifera patentiora, hinc ſanguinis curſus, ac conſequenter cordis motus, expeditior fit: In Exſpiratione autem propter pulmonum conſtrictionem vaſa ſanguinea magis coarctantur, unde ſanguinis Circularis motus, atque hinc cordis pulſus impeditior rariorque.

§. 10. Ultimo pro peculiaribus quibuſdam in aere ſuſpicandis particulis, ignotæ quidem, animalium nihilominùs vitæ ſummoperè neceſſariæ qualitatis inſervire, alicui poſſet miranda CORNELII DREBBELII Navigatio ſubmarina pro doctiſſimo Anglorum quondam *Rege IACOBO* adornata, quam ex virorum ſatis fide dignorum ore narrat illuſtriſſ. BOYLEUS *Tr. de aeris vi Elaſt. pag.* 451. Notabiliora ejuſdem hæc ſunt: *Navicula peculiari modo excogitata atque extructa ſub aquis tulit duodecim remiges, præter transfretandos; homines in illa, perdurarunt illæſi: Drebbelius non totum aerem, ſed certam illius ſolummodò partem ſpirituoſam ceu Quint-Eſſentiam reſpirationi utilem ac neceſſarium putavit, quâ conſumtâ reliquum aeris corpus, vitali in corde flammæ fovendæ ineptum eſſet: In navigio ſubmarino (in quantum illuſtriſſ. Boyleus colligere potuit) uſus eſt Liquore Chymico, quo, quotieſcunque puriorem aeris partem conſumtum, vel navigantium expiratis & tranſpiratis effluviis ſaturatam, animadvertit, recluſo vaſe Liquorem continente, turbato aeri talem de repentè vitalium partium proportionem reſtituit, qualis navigantium reſpirationi aliquandiu ſubſerviret. An diſſipando, inquit illuſtriſſ. Boyleus, vel præcipitando craſſas exhalationes, aliove intelligibili modo, jam non vacat in examen proferre. Liquorem Drebbelius nemini uſpiam voluit indicare, nec ex qua conſtaret materia, niſi unico tantum oſtendere, qui illuſtriſſ. Boyleum de ipſa rei veritate fecit certiorem.* Sed ad cuncta hæc reſpondeo. 1. DREBBELII potatio non concludit pro ipsâ talium particularum actuali in aere præſentia. 2 Deſidero temporis moram navigationis ſubmarinæ. Ea enim ſi non admodum diu duraverit, impoſſibile non eſt, homines aliquot in loco clauſo ac ſatis capaci ſine noxâ ſenſibiliori abſque Liquoris iſtiuſmodi operâ perſtare poſſe, 3. Quamvis etiam navigatio longiùs protracta fuerit; attamen naviculæ ſingularis ſtructura, nec non Aquæ marinæ illam undiquaque, ſupra, infra, ante, poſt, & ab utroque latere ambientis frigus valdè huc conducere poterit. Structuram enim quod attinet, dubio procul in parte ſuperâ ac lateralibus ad lucrandam lucem quàm plurimæ inſertæ fuerunt feneſtræ. Forſan etiam interior naviculæ ſuperficies concava, in parte præprimis inferiori, tenuibus laminis metallinis fuit obducta, aut alio, cui facilè adhæreant effluvia, idoneo tegumento inſtructa. Jam verò ex vulgaribus etiam deſtillationibus notum eſt, quàm promptè vapores, non quidem vix tepidi, quales ab hominibus profluunt, ſed & calidiſſimi, cutemque adurentes, ſeſe vitreis metallicisque capitellis affigant, moxque in fluorem reſolvantur, etiamſi nec aquam frigidam trajiciant canales. Multò magis citiùſque halitus navigantium à frigore marino facilè condenſandi, ac in defluentem liquorem reſolvendi, reſpirantibus minus obeſſe poterunt. 4. Vitalium in aere particularum exiſtentia nunquam directè probata eſt; quorſum videantur, quæ *ſuprà* §. 3. hujus capitis contra MAJOWIUM adduximus. 5. Multò minùs probabili modo explicari poterit, Liquorem quendam chymicum, ſive deſtillatum ſive aliâ quacunque Enchireſi præparatum, potuiſſe vitalium in aere, ſi quæ ſint, partium vices geſſiſſe; adeoque Liquor Drebbelii pro hac opinione concludere nequit, cum talis concluſio niteretur Poſtulato nondum probato. Quamvis enim illuſtriſſ. BOYLEUS poſitivè aſſerere videatur, fuiſſe turbato aeri talem vitalium partium proportionem, vaſe Liquoris recluſo, reſtitutam, qualis efficere potuerit, ut reſpirationi aliquandiu ſubſerviret aer; attamen anteà, narrationem de liquore incipiens, præmittit in parentheſi hæc verba: *in quantum colligere potui*. Unde liquet, illum duntaxat ex alterius relatione adducta jam verba recitaſſe. Quinimò paulò poſt Epicriſin quaſi adjungens dicit: *ſe non ultra, quàm quod priùs intimaverit*, DREBBELII *opinioni aſſentire*. Nihil autem aliud illum priùs intimaſſe reperio, quàm quod de modo, quo aeris illa (ut ſic loquar) rectificatio fieri poſſet, hæc verba ſubjunxerit: *an diſſipando vel præcipitando craſſas exhalationes, aliovè intelligibili modo, jam non vacat in examen proferre*. Ex quibus apparet illuſtriſſ. Virum ac Philoſophum circumſpectiſſimum mentem ſuam de-Modo Fiendi penitùs aperire noluiſſe. Probabilius ſanè eſt, ſi modò verè quid contulerit Liquor ille ad reddendum aerem navigantium reſpirationi rurſus aptum, illud potiùs per modum Privationis effluviorum ex aere craſſiorum, quàm Poſitivæ Suppeditationis particularum vitalium, à nemine huc uſque ſolidè ac ſatisfactoriè in aere evictarum, contigiſſe. Memini etenim cùm chymicis operationibus [illegible] incumberem, me reperiſſe Liquorem quendam, brevi admodum tempore parem ſibi ferè quantitatem halituum aqueorum ex atmoſphærâ inſuper imbibentem. Præterea, quid quæſo vitales particulæ reſocillamenti allaturæ ſunt, niſi à navigantium effluviis aer incluſus liberetur? Cùm illuſtriſſ. BOYLEI *Experimento p.m.* 440 *loc.cit.* enarrato, conſtet, aviculam exiguo Recipienti ſedulò incluſam, intra tres quartas horæ partes, abſque aëris exantlatione, à propriis halitibus atque effluviis moribundæ ſimilem redditam fuiſſe, præviis violentis multiſque vomendi conatibus. Plura hujuſmodi, ſi opus foret, obſervata adduci poſſent.

§. 11. Cùm itaque ex hactenus fusè deductis liquidò conſtet, aerem ad vitam animalium reſpirantium non contribuere peculiares quaſdam, taliſque genii, vitales particulas, quibus deficientibus derepente vita, ſaltem ad ſenſum noſtrum, deficiat; nec animalia ſpiritu cohibito pulmonibuſque expanſis ob id vitalibus ſigillis tam ſubitò privari, quaſi ob recentati aeris inopiam ſalis cujuſdam nitro-aeri penuriâ perirent, ſed potiùs quia incluſus pectore aer à calore ibidem vehementiori expanſus Circulantem ſanguinem, compreſſionis vaſorum interventu, remoretur ac denique ſiſtat; tandem ordo nos vocat de altera ſuperiùs prolati Problematis parte diſquirendi; nimirum: *an animalia in Machina Boyliana poſt aeris exantlationem ideò paucis horæ minutis ab omni vitali motu penitùs ceſſent, quia aere, tanquam pulmonum Expanſionis efficiente causâ, ſublato, hi collabaſcant, vaſa ſibi intertexta comprimant, ſicque ſanguinis curſum, ac conſequenter cordis motum, impediant, atque mox tollant?* Ita ſanè cenſeo, cum id omnes circumſtantiæ attento animo libratæ evincere videantur; Adeoque *Principaliſſimus reſpirationis Vſus*, ſine quo vita animalium durare nequit, quàm paucis minutis ceſſet, eſt *debita liberatio vaſorum pulmonis ſanguifluorum, ab aggravantibus accumbentibuſque, ac dicta vaſa, niſi tollantur, comprimere, ſicque ſanguinem totius corporis, illàc in natis tranſeuntem, impedire, ac conſequenter cordis motum ſufflaminare valentibus corporibus, quæcunque illa demum fuerint*; Seu brevius: *maximè præcipuus, quique non niſi cum vitæ ceſſationis periculo deeſſe poteſt reſpirationis Vſus eſt ſanguinis haud interrupta circulatio*. Hanc meam ſententiam ſolidis hiſce ſtabilio argumentis. 1. Quia in fœtu nondum nato ideò ſagax natura peculiares in corde meatus extruxit, quoniam ſan-

guis

guis pulmones tum coarctatos permeare non poterat; hi enim compacti vaſa ſibi interſperſa comprimebant, ſanguiniſque ſic aditum præcludebant, cujus tamen curſus in omni vita eſt maximè neceſſarius, ideoque peculiares extra pulmones vias exigens, quæ deinceps, ſemel reſpirante pulmone ſanguinemque tranſmittente, illicò à valvulâ Foraminis ovali potiſſimùm intercipiuntur, uti ſuprà explicatum. 2. Quia in nato per reſpirationem pro lubitu cordis motum accelerare & retardare poſſumus, mediante ſcilicet vaſorum pulmonalium liberatione & anguſtatione ſub inſpirando expirandoque procreatâ: 3. Quia in ſuffocatis dextra cordis auriculâ atque ventriculus, nec non pulmones ſanguine reperiuntur infarti, ſiniſter autem ventriculus ſanguine vacuus, quoniam ſcilicet ob pulmonum in ſuffocatis aut concidentiam, aut nimiam eorum vaſaque comprimentem diſtenſionem ſanguis ad ſiniſtrum cordis ventriculum pertingere non valens ſtagnando concreſcit: 4. Quia aere deficiente pulmones, utpote ab hoc ſolo proximè expandendi, concidunt, hincque neceſſariò ſanguinis curſum remorantur, moxque tollunt, atque ſimul cordis pulſificum motum, cum eoque vitalia munera cuncta. Adeoque hinc patet genuina cauſa, *cur in Machinâ Boyliana tam ſubitaneâ morte animalia corripi videantur*, quia nimirum pulmones efficienter explicans, ſanguinique per illos viam patulam reddens, principium deeſt; hoc autem dum deficit, concidunt atque collapſi permanent pulmones; hi coarctati, inevitabili neceſſitate, vaſa ſanguifera comprimendo, ſanguini circularem tranſitum denegant; quò impeditò ille concreſcere incipit, ac conſequenter brevi à motu cor ceſſat, præviis quibuſdam extremis, Circularem ſanguinis curſum expediendi, conatibus; unde & plerumque violentis convulſionibus ſuccumbunt animalia; Sanguinis denique ac cordis motu ſublato omnia ſimul vitalia indicia tolluntur, adeòque nobis judicantibus vivere deſinunt animalia.

§. 12. Ultimò cùm ſuſpicari videam illuſtriſſ. BOYLEUM, repentinum animalium interitum per a[illegible] tis aeris exſuctionem conſiderando, aliquem eſſe [illegible] illos, quos adduxerat, aëris in reſpiratione uſum, [illegible] dum probè intellectum ac plenè explicatum, qui fa[illegible] ut vitæ animalium ſine intermiſſione adeò ſit neceſſarius? Ignoſcat mihi, ſi ipſi tanquam ingenuo ac perſpicaciſſimo arbitro *bina Notabilia*, de animalibus tam ſubitò ob aëris exantlationem mori viſis, optimè libranda venerabundo animo ſuggeram. Primò experimenta quædam ſuperiùs promiſſa & brevi poſt ſubjungenda, evincere videri nullatenùs animalia ſenſu ac Motu omni ob reſpirationis penuriam deſtituta, imò ne quidem illa, quæ ſolâ duntaxat aeris in Machinam readmiſſione ad vitam revocare nequivit Illuſtriſſimus Autor, vitâ infimul, aut ſaltem reviviſcendi ſpe penitùs deſtitui; ſeu, ut ſtrictiùs loquar: Corporum animalium, ſolo forſitan excepto homine, à Summo ac Immutabili rerum Conditore ſapientiſſimè creatas Machinas, aere ex Recipienti ſubtracto, neutiquam eatenùs tam paucis minutis, imò & longiori forſan temporis morâ alterari ac deſtrui, ut diligentiori penitiorique aeris reapplicatione, quam ſolus ejuſdem rurſus in Machinam intromiſſi illapſus eſſe videtur, in priſtinos ac vitales nobis dictos motus redigi nequeant, tum in ſolo potiſſimùm cordis pulſu ſanguiniſque circumpulſu conſiſtentes, tum ab iiſdem proximè dependentes. Hæc autem ideò hucaffero, non quod neſciam, illuſtriſſ. Autorem animalcula vitalibus indiciis ſenſibilibus in exhauſta Machina deſtituta, aeris ſubitaneâ readmiſſione ad vitam quaſi revocaſſe; ſed quod & illa, quæ ultra ſpem vitæ redacta narrat, reviviſcere potuiſſe credam, ſi aut fortiori aeris in pulmones afflatu, aut aliâ poſſibili ingenioſâque ratione ſanguis in vaſis ſtagnans moxque concreſcens, rurſus promotus, ſicque cordi priſtino, cui vix valedixerat, munere fungendi data fuiſſet copia, liberumque ſpatium, in quod ſanguinem evibrare ejuſque Circularem curſum redintegrare potuiſſet: Adeoque per mox adducenda Experimenta admirationem quodammodo imminuere ſtudeam, quâ illuſtr. Autorem alioſque detentos video, ob velocem illam vitæ extinctionem; quæ tamen potiùs ſaltem vitalium indiciorum ſenſibilium, quò minùs nobis appareant, inhibitio atque ceſſatio eſſe videtur, quamque potiſſimùm anſam ipſi aliiſque ſuppeditaſſe autumo, inexplicatam quandam, aut nondum intellectam (uti loquitur illuſtr. Autor) aeris in Reſpiratione Actionem ſuſpicandi credendique. Quod quidem nunquam miror, illuſtriſſimo Autori tales de ſubitâ animalium in Machina exhauſta exſpiratione cogitationes ſubortas fuiſſe, cum ex iis Uſibus omnibus, quos hactenus Philoſophi pariter ac Medici reſpirationi aſſignârunt, nec non ex modo, quo illos fieri debere explicuerunt, impoſſibile ſit, probabili, ac circumſpectis rerumque experientiâ imbutis, eamque cum cautiſſimis exindè factis Philoſophicis deductionibus unicè æſtimantibus ingeniis ſatisfaciente ratione liquidò demonſtraſſe, cur ob aeris defectum duobus vel tribus minutis confeſtim cuncta vitæ animalium ſigilla intercidant. Viderunt quidem Autores plerique arctiſſimum inter ſanguinis Circulationem ac reſpirationis perplexam functionem eſſe nexum; at ſanè quonam pacto, fiendique modo, quâque cauſalitatis effectuumque inter ſe cohæreant ſerie ordineque, hactenus omnium, quos evolvere in hunc uſque diem licuit, planè nullus ex ipſis huc ſpectantibus utriuſque Negotii phænomenis explicavit ac dilucidavit. Hoc proindè etiam in prolixitatis hujuſce Diſſertationis meæ patrocinium cordatis omnibus offero. Id enim unicè operam dedi, ut Reſpirationis altè reconditum Machinamentum ex genuinis Cauſis, Inſtrumentis, Agendi, Fiendique Modis, ac Uſibus palam exponerem, atque præ ptimis Principaliſſimum, atque tam ſtrictè cum ipſis vitæ ſenſibilibus characteribus conjunctum Reſpirationis Uſum, hucuſque ſolidè ac ſatisfactoriè non explicatum, pleniſſimè eruerem ac illuſtrarem, ſimulque legitimam Cauſam redderem, *cur animalia tam ob aeris inſpirati cohibitique præſentiam, quàm in illuſtriſſ.* BOYLEI *Machinâ paucas poſt aeris exantlantiones, duobus, tribus, quatuorve minutis, omnibus vitæ muneribus illicò orbentur.*

§. 13. Experimenta itaque, quorum ſæpius in ſuperioribus mentionem inieci, à quibus inductus credo animalia ſenſibilibus vitæ indiciis penitus privata, quæque ab aeris ſolâ in Machinam, quodammodo evacuatam, readmiſſione duntaxat reſuſcitari non poſſunt, non eſſe ultra omnem vitalia ejuſmodi ſigilla rurſus edendi, ſicque vitam, nobis ſic vocantibus, reſumendi ſpem redacta, tandem ſic accipe. *Primum* ſuppeditat MAYOWIUS *Tr. de Reſpir. pag.* 28., in quo motus cordis ob ſuppreſſam reſpirationem ceſſans ab inſufflato in Venam Cavam aere ex poſtliminiò reſtituitur. *Secundum* huic ferè ſimile deſumpſi ex MALPIGHII *Epiſt. ad Borell.*, in quo motus cordis penè extinctus ob collapſos propter apertum thoracem pulmones, iterum reſtituitur, ſi pulmones inſufflentur, irrumpente rurſus ſanguine in ſiniſtrum cordis ventriculum. *Tertium* conſimile THRUSTONII *Diatr. de Reſpir. p.* 63 ſubminiſtrat: in hoc canis laqueo ſuſpenſus, donec cor à motu penitùs ceſſaret, mox aperto abdomine, aereque fortiter in Ductum *Pecquetti* inflato, reviviſcere cœpit. *Quartum* idem THRUSTONII *Tractatus pag.* 10. exhibet; adveniente, inquiens, frigore ſenſim elangueſcunt omnia in ovo, veſiculaque fariùs pulſat primo, mox, ubi motus omnis ceſſaverit, ipſa quoque vita extinguitur. Approximante autem leni calore pulſatio priori modo redit. Huic conſonat *Quintum* partim ex domeſticâ obſervatione, partim ex MALPIGHIO, *de Format. Pulli in Ovo*, depromptum: nimirum ova, quamvis ante aliquot dies, imò ſeptimanas parta, nihilominùs ſolo, eoque indifferenti ex cauſâ oriundo, (uti Ægyptiorum Pullities docet,) modò debito gradu adminiſtretur, calore accedente in viventem pullum mutari atque excludi. Inquibus tamen tantum abeſt, ut ante incubationem pulſationis motus, adeoque & vita, humano judicio, adfuerit, ut potiùs MALPIGHIUS ingenioſiſſimus etiam poſt 38. incubationis horas pulſum vix animadvertere potuerit, inſigni licet viſus adminiculo, Microſcopio puta, inſtructus. Huc non incongruè referri poſſunt Vegetabilium ſemina per menſes nec non annos aſſervata, ac omni vitæ vegetabilis, futuræque germinationis ſpe atque indicio privata, illoque, qui ea terræ fœcundæ commiſſa germinare nunquam audivit, neque expertus eſt ipſe, judicante, vitâ vegetabili penitus deſtituta; quæ tamen nihilominus vel in ſola aquâ leviſſimo accedente tepore promptè excreſcunt, ac jucundiſſimis vitæ ſuæ indiciis, vario colore, figura, atque textura, ornantur exſurguntque. *Sextum* eſt præmemorati THRU-

THRUSTONII *l. c. p. 63.*: nimirum pullus gallinaceus datâ operâ ſuffocatus eo uſque, ut ne minima vitæ ſcintilla ſupereſſe videretur, inſufflato per rimam tracheæ aere ab orco revocatur. *Septimum* locum occupare poſſunt Exempla à Magno HELMONTIO *Tr. Demens Idea* dicto, allata, quæ monſtrant, ſubmerſos aliquot, etiamſi per horæ quadrantem, nec non per horam dimidiam, imò & ultra, uti ex circumſtantiis attente penſitatis conſtat, aquis ingurgitati ac omni vitâ deſtituti fuerint, nihilominus deinceps revixiſſe, conferente ad aquarum rejectionem prono corporis ſitu. Vid. etiam SEBAST. ALBINI *Kurtzer Handgriff zu den Erſoffenen*, ubi exempla eorum, qui aliquot horas aquis ſuffocati fuerunt, adducuntur. Inprimis miraculo proximum quod dictus Autor ex ALEX. BENEDICTO *Lib. 10. c. 9. de Cur. Morb.* refert; nimirum, in undis ſubmerſos poſt 48. horas recreatos revixiſſe. Huc quoque facit exemplum Hortulani, 16. hor. ſub aquis viventis & ſentientis, tandemque extracti & refocillati; de quo vid. PECHLINUS *Tr. de Aeris & Aliment. defect. & Vit. ſub Aquis C. X. Octavum* erit exemplum commiſeratione dignum à MATTHÆO *Quæſt. Med. Enod. p. 21.* relatum, ubi nobilis matrona, poſtquam per triduum in agone decubuiſſet, pro mortuâ ad locum ſubterraneum ſepulturæ deſtinatum elata, poſt aliquot menſes reperta fuit peperiſſe adhuc infantem, quem in dextro brachio mortuum detinuit. Huic ſuffragatur Hiſtoria Colonienſis, quam idem MATTHÆUS *l. c. p. 18.* & LAMBZWERDIUS *c. 2. Exſpirationis ſuæ* referunt, de fœminâ nobili defunctâ, ſepultâ, noctuque à ſepulchri violatoribus, annulis ejus atque armillis inhiantibus, illique ob id manus injicientibus, in vitam priſtinam non ſine magno nefariorum terrore revocata. Ut plura de Ecſtaticis, Apoplecticis, Syncopticis, Utero ſuffocatis aliiſque his ſimilibus omittam, in quibus diuturna ἀσφυξία præſens, reſpiratio verò ac calor vitalis omninò ceſſant, vitâ nihilominus tandem redeunte. Vid. etiam poteſt PECHLINUS *l. c. cap. 7. Nonum* ſubminiſtrat illuſtriſſ. BOYLEUS, recenſendo *Digreſſ. de Reſpir.* inſecta in ejus Machinâ, fatigato quantumvis antliæ Agitatore, nullo modo potuiſſe enecari, quod tamen avibus & muribus paucis minutis acciderat; quin ſtatim ceſſante Antliâ, vitæ functiones, quibus ſub exantlando privata quaſi inanima proſternebantur, reſumere inciperent. Accedit, quod muſcæ aliaq; inſecta mortis ipſius imaginem brumali tempore quaſi referant, quæ tamen vel pro lubitu teporis ope in vetum vivendi actum reducuntur.

§. 14. Hæc omnia admodum probare videotur ſententiam meam illuſtriſſ. viro ſuprà oblatam, nimirum eſſe corporum animalium Machinas, ceſſantibus licet vitæ indiciis cunctis, nihilominus adhuc idoneas, quæ, ſublatis impedimentis, à Cauſis illis duabus maximè Univerſalibus (immediatè dicam, an verò mediante Principio quodam interno ſenſus exquiſitiſſimos fugiente, ac vitæ Etymo dignando, proximaque vitalium characterum cauſa cenſendo?) ſi diligentiori operâ ac judicio penitiùs applicentur, in priſtinos vitales motus redigantur, ſicque vulgò vivere dicantur, quiete alioquin denique ſeriò lethali fruituræ. Et parum abeſt, quin credam, animalium corpora (hominem ne excipiam?) eò uſque adhuc ad reviviſcendum apta eſſe, quò uſque ſaltem ſucci in ipſorum vaſis putrefacturâ alteratione non cœperunt deſtrui, imò & hi putreſcientes licet, ſi ſolerti propulſu è vaſis abigi, horumque loco vividiora idoneaque liquamina ſurrogari tententur, forſitan tum ſpes reviviſcendi, tum *Chirurgiæ Infuſoriæ & Transfuſoriæ* laus major fieret. Sed hic ampliſſimus παλιγγενεσίας campus, quatenus naturæ viribus circumſcribitur, panderetur, ſi hujus loci foret. Secundo itaque, commemoratis omnibus altâ mente repoſtis manentibus, illuſtriſſ. BOYLEUM ſubmiſſo animi cultu rogo, velit eâ, quâ illum pollere pretioſiſſima ejus ſcripta teſtantur, ingenuitate ac attentione conſiderare, animalium repentinam mortique ſimillimam in exhauſta aliquatenus Machina mutationem, concatenata ratiocinatione mox ſequentem in modum, optimè ac appoſitè ſolidèque, & procul dubio ingenuis omnibus ſatisfactoriè explicari ac intelligibiliter deduci poſſe, abſque eo, ut aliis, ad occultas, inexplicabiles, ac neſcio quas vitales in aere vitæ integræ cauſales particulas, Cibum, Pabulum, ſalem nitro-aereum, Mundi ſpiritum, ſimiliaque ſolo verborum ſplendore cognita, confugere nimis promptè alioquin ſolitis, ulteriorem ſpecioſis ſuis imaginationibus indulgendi anſam ſubminiſtremus. Nimirum: dum aer, tum ponderis, tum Elateris (quo utroque eum pollere irrefragabilibus crebriſque Experimentis conſtat) ratione è Machinâ exantlatur, reſiduus ille, dum animal fatalibus ejuſmodi violentiiſque mutationibus ceu mortis prodromis prehenditur, in pondere ac Elatere eò uſque imminuitur, ut celebratâ licet ab animali thoracis dilatatione, (quam & ipſe vir illuſtriſſ. *p. m. 425. l. c.* annotat,) nihilominùs Pulmones ad debitam ac pro circulari ſanguinis curſu irremorato ſervando requiſitam expanſionem diſtendere nequeat, adeoque Principium efficienter pulmonum veſiculas ſubintrando debitè diducens deficiat; quo deficiente pulmones propriæ gravitatis ritu concidere ac magis magiſque coarctari incipiunt; quibus concidentibus ab illorum mole neceſſariò intertexta tenuiſſima (uti ab oculato Malpighio ſenſu armato obſervantur) molliſſimaque ac promptiſſimè cedentia vaſcula ſanguifera aggravantur, hincque comprimuntur; quibus compreſſis eâdem neceſſitate cavitas eorum ſanguinem à corde propulſum tranſmittendi cæteroquin capax & adæquata, imminuitur, atque ad id munus incapax redditur; quâ cavitate diminutâ ſanguinis tranſitus inevitabiliter impeditur; quo impedito, paucior ſanguis ex cordis dextro ventriculo ad pulmones pervenit; pauciori autem ſanguine à corde ad pulmones perveniente, paucior etiam ad cordis ſiniſtrum ventriculum redit; pauciori autem ſanguine ad ſiniſtrum ventriculum pertingente, neceſſariò etiam pauciori copiâ per aortam ad corporis partes omnes amandatur; Hoc fiente, conſequenter quoque paucior ad dextram cordis auriculam ventriculumque redit, ſicque circulatio ſanguinis interrumpitur, quæ dum interrumpi cœpit, ſanguis in dextra præprimis auricula atque ventriculo, nec non pulmonibus, in grumum concreſcit, hincque extremis totum corpus convellendi, circulumque ſanguinis expediendi conatibus animal tentatur; hæc dum fiunt, circularis ſanguinis curſus in totum ſufflaminatur ac tollitur; quò penitus ſublato, omnia confeſtim vitalia ſigilla ſenſibilia (ſi calorem excipias, utpote, qui paulo diutiùs durat) intercidunt, ſicque mortuum dicitur animalculum. Et hæc erit totius Tragœdiæ genuina connexio. In qua, utut complures cauſæ ſucceſſivâ ſerie enumeratæ ſint, quæ in repentino hoc animalium, quæ aeris defectu extinguuntur, Phænomeno, vix ſimul concurrere alicui forſan videri poſſent; attamen cogitandum eſt, animalium corpora horumque actiones optimè comparari poſſe cum automato ejuſque motu. In hoc enim, quamvis rotulæ ſint numero plurimæ, cùm tamen ita dentibus ſuis ſibi mutuò infixæ hæreant, ut una ſine altera moveri vix nequeat, quin omnes ſimul moveantur, & è converſo, una illarum in motu ſiſti nequeat, quin omnes ſiſtantur; ſic & pari ratione in animalium inimitabilibus à Sapientiſſimo, maximèque Venerando Naturæ Autore, adornatis corporum machinis cauſæ ac inſtrumenta motus ita ſibi invicem cohærent, atque à ſe mutuò dependent, ut unum illorum in motum adigi, ſiſtique nequeat, quin omnia ſimul aut moveantur aut illicò quieſcant.

§. 15. Dictis hiſce quamvis forſan objici poſſet, cor propellens eſſe ſat validum mediante ſanguine vaſa pulmonalia nihilominus eatenus diſtendendi, & concidentes comprimenteſque membranoſas pulmonum veſiculas dimovendi, ut ſanguis illa permeare, ſicque circulus continuari, aut ſaltem non tàm ſubitò ceſſare queat: Attamen reſpondeo: Me quidem negare nolle, cor, niſi jam anteà ſat molis ipſi loco movendum eſſet, eo robore pollere, cùm quindecim, ſexdecim, pluresque in nonnullis individuis ſanguinis libras, præter vaſa totius corporis diſtendenda, parteſque illis interjectas, eaque circumvallantes, qualibet ſyſtole loco aliquatenus moveat; negotamen illud de facto à corde fieri, cùm experientia, ac attenta conſideratio contrarium dictitet. Adeoque aliud eſt; cor poteſt vaſa à pulmonibus, ob aeris expandentis defectum concidentibus, compreſſa diſtendere: aliud autem; cor actu, & rebus ſic ſtantibus, dumque jam tum ipſi ſatis negotii in ſanguine, per patula licet vaſa circumpellendo datum eſt, objectis ejuſmodi impedimentis, vaſa nihilominus mediante ſanguine diſtendit. Prius quidem acerbè negare nolo, quamvis fortaſſe, ſi penitius excuteretur, difficultate non prorſus care-

ret conſequentia illa à ſtatu naturali ad præternaturalem, imprimis, ſi æquâ mente perpendamus, cordis vim locomotivam eſſe finitam, & determinatam ad certum objectum movendum, & præter illud aut parum aut nihil movere poſſe, quin, ſi plus molis ipſi objiciatur, eidem prorſus impar evadat; non ſecus ac elater horologii chalybeus, qui etiamſi in ſe ſat validus ad agitandas rotulas exiſtat ſibi adæquatas, nihilominus vel à debiliſſima leviſſimaque cauſa, remorante, rotulis applicata ſuperatur, ſicque totus horologii curſus ac motus illicò ſiſtatur. Poſterius verò conſideratè nego: (1.) Quia non fuiſſent peculiares in fœtus corde extructi meatus patuli, ſi ante partum abſque pulmonum ab aëre factâ expanſione ſanguis à corde per pulmonum vaſa propelli ac circulari potuiſſet æquè benè, ac ſi pulmones eſſent expanſi. 2. Quia in ſolâ exſpiratione paulo intenſiori illico cordis Syſtolæ fiunt rariores tardioreſque, uti id ſuprà jam adduxi. Quid igitur fiet in pulmonibus adhuc multo magis, ob aeris defectum, concidentibus, vaſiſque hinc coarctatis, quàm thorax in exſpiratione? Cordis enim motus facillimè à pulmonum Expanſione vel conſtrictione majori vel minori augetur vel imminuitur, tum in vigore, tum in numero. 3. Quia ſanguis in pulmonibus (cum non penitus excludatur, ſed quodammodo adhuc per illos moveatur, licet Syſtolis & rarioribus & languidioribus) facilè ſub aeris defectu pulmonumq; concidentiâ, aut nimia vaſaque comprimente diſtenſione ſtagnare, moxque concretionem inire in omnibus ſuffocatis comperitur. *Vid. ſupra Cap. 9. th. 7.* Manet proindè rata ſententia, animalia in Reſpirationis defectu mori, ſeu potiùs vitalia edendi indicia ceſſare, Principaliter propter ſanguinis Circulationem impeditam, moxque penitus ſublatam, ſine quâ animal perfectè aut vivere, aut vitam oſtendere poſſe hactenus compertum non eſt, præſertim ſi ex numero ſanguineorum, maximèque ſi calidum fuerit.

§. 16. Tredecim itaque Reſpirationis humanæ uſibus ſupra *Theſ. 3. hujus capitis* aſſertis ac minus principalibus, tandem *Decimum quartum* tanquam Principaliſſimum, utpotè non, niſi cum vitæ ceſſatione, ceſſantem addimus, prolixiùs pleniùſque deductum atque dilucidatum, quia nullibi eundem per concatenata naturæ phænomena atque Experimenta ſatisfactoriè explicatum reperio; Qui hic eſt: ut vaſa pulmonum ſanguifera, ac pro toto vehentia, ab accumbentium & alioquin concidentium veſicularum pulmonalium comprimente & coarctante mole inſpirando liberentur, ſicque promptum ſanguini per ea circulariter à corde propulſo tranſitum præbeant, atque hinc ſanguinis pro vitâ continuandâ ſimpliciter neceſſaria Circulatio, imperturbata procedat perennetque.

EPILOGUS,

Ardua quædam Problemata innuendo, nec non ad eorundem Solutionem Notabilia quæpiam ſuggerendo finit.

Hactenus licet univerſum Reſpirationis admirandum negotium plenè pertextum arbitrer, inceſſit tamen jamdiu animum ſciendi, ac in ultimam (noſtræ diquiſitionis reſpectu) Primamve (naturæ in agendo cauſalitatis ordinem ſi ſpectes) Cauſam demum perveniendi penetrandique ardor, meque adegit, ut inquirerem, cur itaque tantopere pro vitâ animalium neceſſarius ſit Cordis Pulſificus Motus, hincque Sanguinis Circulatio? An ſcilicet cordis motus per ſe & quâ talis immediatè pro vitâ perpetuandâ requiratur? An verò Cordis motus ideò à vitalibus muneribus ſeparari nequeat, quod Sanguinem ad omnes partes moveat; adeoque non tam cordis motus quàm ſanguinis quâ talis præſentia continuo tranſitu ſuppeditata ac recentata vitæ characteres cauſetur? An denique non quidem ſanguinis quâ talis, ſed ejuſmodi ſaltem Liquoris præſentia ad vitæ ſigilia edenda expetatur, qui licet formaliter & actu ſanguis non ſit, attamen pro vitâ, ſaltem ne aliquot horis, diebus, aut ſeptimanis menſibusve ceſſet, ſervanda ſufficiat, dummodo partes ſibi pertranſeundas noxiis quibuſdam particulis non tantum non lædat, naturalemque earum ſtructuram immutet deſtruatque, ſed inſuper ſanguinis vices tum quantitate ac mole, tum & quaſdam fortaſſis particulas è ſanguine aliàs promi neceſſarias ſuppeditando, gerere poſſit? Sed de graviſſimis hiſce Quæſtionibus mentem meam exponere, à ſubſtrato Argumento pauló liberius longiusq; eſſet digredi, cujus quippe terminos jamdudum debito ampliores feciſſe multis videbor. Fortaſſis ſi vitam, tempus ac occaſionem Deus Ter Opt. Max. largitus fuerit, pleniori aliquando (quantum in his humanæ imbecillitatis tenebris ſperandum magis quàm optandum eſt) de maximè reconditâ Animæ, Vitæ, Vitaliumque Characterum in animalibus Doctrinâ, Scripto, eoque non ex precaria aliorum hypotheſi, ſed ex ipſorum Naturæ, tum ſpontaneorum tum experimentante ſolertiâ prolectorum Phænomenon ſeduià ſeriâque obſervatione, Collatione ac Penſitatione, prognato, noſtra tibi Muſa canere poterit. Cuilibet interim, quem in propoſitis hiſce Problematibus animum exercere lubido tenuerit, attentè conſideranda propono ſequentia obſervata atque Experimenta, partim in ſuperioribus jam adducta. 1. Canem corde exſecto ambulaſſe & latraſſe; nec non Victimas corde ad aras exſecto clamaſſe. 2. Viperas in Aere convenienti, per aliquot dierum ſpatium Capitum & Cordium ſuorum jacturam ſupervivere, teſtante Illuſtr. BOYLE *Chym. Scept. p.* 111.; vid. quoque CORN. GEMMA *Coſmocrit. L.* 1. *cap.* 6. de pecudum diſſectarum ſubſultu corde & cerebro deſtitutarum. 3. Hominem poſtquam cor eius eſſet avulſum & in Carnificis manu, tria aut quatuor precum verba pronunciaſſe. 4. Multos homines aliquot annos ſine cibo & potu vixiſſe. 5. Transfuſionem ſanguinis ex uno animali in aliud, diverſæ licet ſpeciei, eſſe innumeris Experimentis jam probatam & extra omne dubium poſitam, animali, quod ſanguinem recipit, non tantum ſano permanente, ſed & nonnunquam, ſi morboſum fuerit, & ſani animalis alterius ſanguinem in vaſa ſua receperit, ſano fiente; de quibus potiſſimum LOWERUS & Acta Philoſoph. Anglica conſuli poſſunt. 6. Sanguinis Maſſâ per venam jugularem apertam ad dimidium ferè detractâ, injectâque per vices cereviſiâ cum pauco vino mixtâ per venam cruralem, cordis motus in cane, pulſu parum diminuto, ſanguiniſque hinc Circulatio continuata ſunt, rediitque demum cereviſia loco ſanguinis immiſſa per vulnus venæ jugularis: *Vid.* LOWERUS *cap.* 2. & 4. 7. Iuvenem 16 annorum inſignem ſanguinis copiam nullâ arte inhibendam per biduum ferè effundentem juſculis valdè avidè aſſumptis recreatum eſſe ab adſtantibus, donec totâ ſanguinis ferè Maſſâ effuſâ, juſculis, ſimillimus effluxit humor, qui per diem unum aut alterum durans tandem ceſſavit, ſano interim fiente ac robuſto juvene, cordiſque pulſu vix evidenter immutato: *Vid.* LOWERUS *l. c. c.* 2. 8. Cor exemptum omnique ſanguine depletum, imò in fruſtula diſſectum, nondum à motu ceſſare. Juniorum quoque animalium corda longo tempore poſt excisionem leviter aciculâ irritata ſtatim pulſus ſuos repetere, eosque diu continuare: imò refert PECQUETTUS *Exper. Anatom. p.* 8., avulſum penitus à ſede cor moloſſi, inque menſam projectum, *90.* fermè ſyſtolas æquabili vehementiâ compreſſiſſe, totidemque explicuiſſe diaſtolas, & ſupremos tum demum efflaviſſe aliquantâ palpitatione ſpiritus. *9.* Cor abſciſſis nervis octavi paris in Cervice ſtatim palpitare & inæqualem prorſus motum per diem unum aut alterum edere obſervari: de quo plura vid in LOWERO *l. c. c.* 2. Denique 10. ut plura prætereàm, huc penſitentur obſervationes & experimenta ſuperiùs à nobis pro vita in mortuis viſis ac ſuffocatis animalibus ſuperſtite evincendaſ, allata *cap.* 10. *Th.* 13. aliaque plura ejuſmodi, ubicunque occurrant, Phænomena. Nos interim in Jeſu noſtri, quo cœpimus, Nomine finimus, Gratias ipſi animitùs agentes, pro opitulante ipſius Gratia nobis clementiſſimè largita, humillimaque flagitantes mente, velit ulterius ſtudia noſtra in SS. Nominis ſui gloriam, Sapientiæ ejus Veritatiſque creaturis collatæ cognitionem laudemque, ac proximi denique ſalutare Emolumentum feliciſſimè promovere ac moderari. Cordatum autem Lectorem rogamus impenſè, ut cuncta hiſce Theſibus noſtris expoſita ſagaci animo penſitet, ingenuè dijudicet, æqui bonique conſulat, nobiſque favere pergat.

TANTUM!

Epi-

Epimetron Unicum de Chryſopœia & Argyropœia, vulgò

De tranſmutatione metallorum in aurum & argentum.

TRanſmutatio omnium metallorum, quæ actu atque formaliter neque Aurum neque Argentum ſunt, in verum, naturale, omnia examina S. R. Imperii ferens, & ad ſummum perfectionis gradum exaltatum, Aurum atque Argentum, qualem veri ADEPTI Philoſophi in Scriptis ſuis per *Lapidem Philoſophorum* ſic dictum præſtandam perhibent, eſt Ars antiquiſſima, veraciſſima, Naturæ legibus penitiſſimè conformis, inæſtimabilis, atque digniſſima. Nec vereor ultrò polliceri, me, cuilibet prudenti veritatiſque unicè amanti, ſive docto, ſive Literarum ignaro, cui Ars illa impoſſibilis viſa fuerit, ſi ingenuo animo ulteriorem harum rerum diſcurſum privatim deſideret, ſolidis è Natura depromtis fundamentis & Rationibus Artis hujus poſſibilitatem eatenus demonſtraturum ac probaturum, ut non ſolùm dictis facilè fidem habeat, ſed & ipſemet ſpontè fateatur, ſe pretioſam hanc Artem credere poſſibilem, eamque in DEI Ter. Opt. Max. ac Sapientiſſimi Operibus naturalibus firmiter ac clarè fundatam cernere. Sedulâ namque rerum naturalium perſcrutatione, indeſeſſoque Studio atque labore, in nobiliſſima Philoſophia Phyſico-Chymica, *Lapidis Philoſophorum* ſeu *Tincturæ Aurificæ Argentificæque*, nec non ſtupendorum ejus *Effectuum*, *in Opere Transmutationis metallorum*, poſſibilitatem ac fundamentum clarè perſpexi hactenus, idque cuilibet à Partium ſtudio prorsùs alieno veritatiſque cupido explicare promitto, ne tantum Naturæ & Artis Myſterium, in quo Summi Creatoris Omnipotentia ac Sapientia, nec non totius ferè Naturæ judicundiſſimus Generationis Curſus, ceu in ſpeculo Compendiosè cernitur, in poſterum impoſſibile mendaxque, uti hactenus à multis Oſoribus imperitè factum, reputetur. OMNIA IN GLORIAM DEI.

Erudito & Curioſo Dn. AUT. ac RESPOND. applaudit PRÆSES Mich. Ettmuller, D.

MAgno molimine, Cariſſime, Arduum Reſpirationis Negotium pertractare aggreſſus es, quod tot jam delaſſavit acutiſſima etiam Ingenia, & cujus genuinus Uſus æquè hactenus in obſcuro delituit reconditus, ac manifeſta ipſa eſt Actio. Sed cùm benè noverim, indefeſſa Tua ſtudia, nec unquam interruptos Conatus, quibus Macro pariter ac Microcoſmi arcana & ſtupenda rimari ſatagis Miracula, Chymiæ Philoſophicæ adjutus, quâ imprimis polles, potenti auxilio, & huncce conatum facilem Tibi fuiſſe auguror. Optimo autem Conſilio inſignem Pharmaceutices Artem, hinc & nobiliſſimam Chymiam, ceu Genuinam Gazophylacii Naturæ Clavem, ſedulò adeò exercuiſti; nec minori ſanè prudentiâ fructuque, imò Fati quaſi directione, Utramque hanc ad Medicinam denique noſtram tranſtuliſti, cùm ſine illarum ope ne mediocris quidem Philoſophus aut Medicus, MATTHIOLO hoc ſcienter aſſeverante, fieri quis poſſit. Adeóque dum Vitæ Tuæ hactenus actæ genus intueor exactiùs, ARISTOTELIS imitator quodammodò videri potes, qui & Ipſe Pharmacopœam Practicam exercuit anteà ſedulus, quàm ſublimis adeò evaſerit Philoſophus. In eo tamen præ illo felicior Tua conditio, quod per cultam hodiè Pyroſophiam apertâ Experimentorum in Luce verſari Tibi conceſſum ſit, cujus defectu ſpiſſæ tenebræ vetuſta iſta ſecula occupaverant. In tantum ſcilicet antecellit modernorum Sophorum Labor, auſus Majorum, in quantum per quotidianum Experimentorum ſagax ſcrutinium, Natura tot improbis quaſi defatigata laboribus, indies nova de ſinu ſuo promit miranda phænomena, quorum Intuitu, ceu tot fidiſſimorum Interpretum Vocibus, facilior longè ſecretorum ejus haberi poteſt cognitio. Probè hoc intelligis, òptimè, adeòque tam perſpicaci ingenio ejus perſcrutaris mirabilia, ut abſque admirationis præfatione facilis eorum Tibi ſit Scientia. Perge, ut cœpiſti, alacriter, nec Naturæ Autoris benignum deerit auxilium, qui fauſtis mille ægrorum medelis, ceu optato Laborum fructu, ſpem Tuam certè beabit. Vale.

DISPUTATIO VI.
DE
MALO HYPOCHONDRIACO,
QUAM PRÆSIDE

Viro Excellentiſſimo atque Experientiſſimo

DN. MICHAELE ETTMULLERO
Phil. & Medicinæ Doctore,

Publicæ Eruditorum Ventilationi propoſuit

die XIV. Aprilis Anno M. DC. LXXVI.

AUTOR

JOH. CHRISTOPHORUS TROPPANNIGER,
Leſna-Polonus, hoc tempore Philoſophiæ & Medicinæ Doctor,
Archiater Electoralis Saxonicus.

Ἄνευ προοιμίου.

§. I.

NOminis declaratio, utut parum vel nihil ad curationem rectè inſtituendam faciat, cùm ægri non ſpeculantem, ſed curantem, atque non verbis, ſed herbis divitem, exoptent Medicum: attamen, quoniam juxta SCALIGERUM *Exerc. I. Sect. I.* vocis explicatio ad cognitionem rei ſit quaſi quædam præparatio, & nomina ſint rerum ſymbola; meritò & nos mori hactenus conſueto obtemperaturi, de nomine Diſſertationis noſtræ primum filum ducimus.

§. II. NOMEN autem ſortitur ſuum à loco affecto, ſcilicet hypochondriis à χόνδρος, quod præter granum etiam cartilaginem ſignificat, teſte SCAPULA *ſub voc.* & à præpoſitione ὑπὸ, ſub, quaſi dicas, ſub cartilaginibus. Hypochondria verè ſecundùm autorum mentem, præprimis ſecundùm Anatomiam BARTHOLINI *noviſſimè editam p.* 13. ſunt regio corporis cartilaginibus inferioribus coſtarum vicina, extendens ſe utrinque ad ilia cum muſculis & internis viſceribus ſimul; Unde & Barbari vocant morbum *miracbialem*, quia in genere Arabibus *Mirach* denotat abdomen: *Vid.* SENNERTUS *lib. 3. Pr. Med. part. V. Sect. I. Cap. I. p.* 505.

§. III. Acceptio vocabuli eſt duplex: Generalis & Specialis. Illa quamcunque paſſionem partium ſub hypochondriis & infrà hæc ſitarum denotat; Quâ ratione etiam in ſexu ſequiore paſſio hyſterica hoc nomine donari poterit, *teſte* BARBETTE *in Praxi p.* 139. Hæc verò, de quâ nobis ſermo eſt, eam dumtaxat affectionem comprehendit, quæ focum ſuum agnoſcit ventriculum, materiâ acidâ viſcidâ obſeſſum, & quæ contradiſtinguitur paſſioni hyſtericæ propriiſſimè ſic dictæ, Mulieribus quaſi peculiari, & reſpirationis inſigniori difficultate comitatæ, qualis rarior apud Mares obſervatur, utut in radice & fundamento, duo hæc pathemata Hypochondriacum & Hyſtericum mutuò conſpirare videantur.

§. IV. Variis autem morbus hic inſignitur titulis. Dicitur enim *paſſio hypochondriaca*, *Affectio hypochondriaca*, *Tartarus hypochondriacus* Chymicis, *Affectus flatuoſus* DIOCLI & AETIO ob ingentem flatuum copiam, *Mater Scorbuti* BARBETTO ſalutatur *c. l.*, *Morbus reſiccativus ſeu ſiccatorius* HIPPOCRATI audit *Lib. 2. de Morb.* Nonnullis *Melancholia Hypochondriaca* dicitur, quanquàm multis hoc malo laborantibus Melancholia non eveniat; interim tamen plurimi Melancholiâ laborent affectione hypochondriacâ correpti. Germanis *vocatur morbus coſtis nobis ſubiacens*, *ſive morbus Eruditorum*, non quòd literati ſoli huic morbo ſint obnoxii, ſed quia plurimi hoc malo vexantur, qui intra chartas continuò abdomen comprimunt, ita ut liberiori deſcenſui Diaphragmatis via intercipiatur; unde tardior humorum fit circulatio, de qua *plura in progreſſu*.

§. V. Hiſce paucis præmiſſis, ad realem DEFINITIONEM nos accingentes, dicimus: Affectionem hypochondriacam eſſe dolorem gravativum & conſtrictorium primariò ventriculi, diaphragmatis & totius meſenterii, dependentem ex convulſione nervorum dictarum partium, ſubortâ ob viſciditatem humorum acidam, vellicantem primas vias, in ſpecie verò ventriculi partes nervoſas.

§. VI. GENUS eſt dolor, ægrorum nemini ignotus, qui revera nihil eſt aliud, juxta BRUNONEM *in Dogmat. Medic. pag.* 269. nisi ſymptoma ſenſus tactus nimiùm aucti. Hunc dolorem *gravativum* eſſe & *conſtrictorium*, ſatis indicant patientium querelæ, moleſtiam ſentientium ſimilem ei, quæ à pondere aliquo premente oriri ſolet; cum quâ ſimul partes nervoſæ vicinæ, originem nervorum ſuorum eandem obtinentes cum nervis inſertis in ſiniſtrum ventriculi orificium, verſus hunc ſeſe contrahunt, ipſis ventriculi fibris ſimili ſpaſmo unà affectis.

§. VII. An morbus hic veteribus etiam fuerit cognitus? determinare nolo; cùm lis ſit de lanâ caprinâ, parumque ægro & Medico conducibilis. Arbitror tamen, eundem iis occurriſſe, licet non ſub appellatione hac cognitus, nec adeò atrocibus ſtipatus ſymptomatibus. Nam uti creſcentibus delictis creſcunt pœnæ, ſic etiam creſcentibus luxuriæ & diætæ erroribus, quid mirum quod atrociori furore nos infeſtent morbi, qui veteribus tantâ cum ſeveritate graſſantes non obtigerunt. Ob quam cauſam veterum quoque deſcriptiones non nihil mitiores, cum noſtris tamen convenientes, morbos proponunt.

§. VIII. De *Partis affectæ* denominatione tot venduntur litigia, quot ferè hodiè extiterunt Practici. Sunt enim, qui nullam determinatam in Malo hypochondriaco affici exiſtimant partem, Ideò forſitan, quia obſervarunt

non nunquam in acerbis paſſionibus hypochondriacis patientes non habere, de qua abdominis parte ſpecificè conquerantur. Alii, quorum animos laſciva varietatis perſerplit aviditas, varias elegerunt partes, ob quas affectionem hanc in varias diſcerpſerunt ſpecies, prout fecit MATTH. MARTINI *de Morb. Meſenter. p.152.*, diſtinguendo in Meſentericam, Stomachicam, Hepaticam, Spleneticam, Cardiacam, Hyſtericam, Hæmorrhoidalem, Melancholicam ſeu Phantaſticam. Præ cæteris Phantaſiæ mirè indulgent ii, qui ſpatium iſtud inter ſtomachum & diaphragma pro ſede ordinariâ, aut ſaltim pro nido tot flatulentiarum, exiſtimant: Inter quos fuit LEVINUS FISCHERUS, qui edidit peculiarem Tractatum *de loco & foco Mali Hypochondriaci*, permotus *aphoriſm.57. ſect.7.* HIPPOCRATIS. Venæ portæ ramos & arteriæ cœliacæ & meſentericæ utplurimùm accuſat SENNERTUS *Lib.3. part. V. ſection. I. cap.2. pag. 506.*

§. IX. Miſſis hiſce, & aliorum plurimorum ſententiis, unicam cum HIGHMORO *p.37. &* BARBETTO *Prax. p.140.* HOECHSTETTERO *Decad. V. obſerv. aliiſque*, agnoſcimus partem primariò affectam, ventriculum: Siquidem id teſtatur partim *dolor* patientum perceptus in ſcrobiculo cordis, loco naturali orificii ventriculi. Interim planè non negamus, ſæpiùs etiam intra curvaturam inteſtini coli ſigmoideam hærere tàm pituitâ viſcidam, quàm ſcybala nimiùm indurata, dolorem tunc per conſenſum cauſantia; unde tunc quærela inſtituitur de dolore hypochondrii ſiniſtri ſub coſtis inferioribus ſpuriis, ſub quo ſimul ventriculus à ſubjacente colo, flatibus expanſo, atque ſic vehementiùs dilatato, comprimi ſolet. Partim teſtimonium perhibet de rectè aſſignata parte affecta Medici *Curatio*, quippè quâ conſtat, vix meliori viâ ratione poſterioris abigi malum, quàm clyſtere applicato; ratione verò prioris afferri vix citiùs remittere dolorem, quàm, præmiſſis præmittendis, exhibito Vomitorio. Quapropter recordor ſæpiùs, quorundam Medicorum, de Literatis, pro mali hujus tàm præſervatione, quàm Curatione, largiorem Vini interdum aſſumtionem vomitu comitatam ſuadentium, quò materia viſcida in primis viis collecta evacuetur, & anſa multorum morborum præripiatur.

§. X. Porrò, dum in definitione aſſerui, ſimul compati diaphragma & menſenterium, neutiquam de foco morbi debent hæc intelligi, quaſi in hiſce partibus materia aliqua colligatur, quod jam antea rejectum, & ſequentibus rejicietur; ſed quatenus in conſenſum dictæ partes ob fibras ventriculi convulſas rapiuntur. Simul ac enim ventriculus in dolore hypochondriaco convellitur, æquè convellitur diaphragma. Structura namque nervorum & membranarum in univerſo corpore habet ſe ad inſtar chordarum tenſarum, & inter ſe connexarum; unde uno loco unâ fortiùs pulsâ, per conſenſum altera quoque movetur, & pars à parte afficitur. *Vid.* WILLISIUS *in Anatome & Pathol. Cerebri; it.* CARTESIUS. Quamobrem, quamcunque ventriculi exorbitantiam expiare tenetur diaphragma, quod quia tendinibus ſuis coſtis ſpuriis & proceſſibus ſuis lumborum vertebris implantatur, ſequitur, ut & ingentem percipiamus dolorem in coſtis ſpuriis, & vertebris abdominis; Quoad anteriora ad inſtar circuli conſtricti; quoad poſteriora ad inſtar calculi nephritidem inferentis. Cæterum, quia nervus intercoſtalis etiam diaphragmati propagines ſuas communicat, fit ut convulſo diaphragmate in conſenſum quoque trahantur muſculi reſpirationi inſervientes ceteri, in ſpecie autem quoad partes poſticas. Ex quibus nervorum, & hinc muſculorum & membranarum ſpaſmis, multijugæ patientium deteſtationes doloris tenſivi, dorſalis præſertim, nonnumquam ad vertebras colli uſque protenſi, quod ipſum præteriapſo anno, proprio meo (ſi Medico imbecillitates referre proprias decus eſt) teſtari poſſum exemplo, suboriuntur. Exindè quoque facilè licet colligere, quomodo ſæpiùs in hypochondriacis aſthma aliquod ſiccum natales ſuos nanciſcatur? Imò quomodo in hypochondriacis adeò frequenter ſymptomatum præfatorum ſocietatem appetat Cordis palpitatio? Hinc æquè non ineptè aliquis vocitaverit Paſſionem hypochondriacam Epilepſiam ventriculi.

§. XI. *Cauſam efficientem proximam*, præcedentibus innixus fundamentis, flatuo convulſionem nervorum, à materia viſcidâ acidâ excitatam, quam veteres ſuccum atrabilarium ſeu melancholicum acidum ſalutarunt. *Vid.* SENNERTUS *Lib. 3. Part.5. ſect.1. cap.3.* Modus verò generandi, ac natale ſolum, ut debitè aſſignaretur huic ſucco, tot veterum ac recentiorum quorundam ſunt ventilatæ ſententiæ, quot in perveſtigatione partis affectæ colligi potuerunt diſcrepantiæ. In hoc tamen fermè conveniunt omnes, quòd naturam hujus ſucci acidi obvelare nequeant, ac propterea materiam viſcidam acidam accuſent, utut in minerâ determinandâ diſcrepent, ac Lienem hujus infortunii, cujus tamen inſons eſt, corpori humano ingruentis injurioſè inſimulent. Attractricem enim facultatem præ reliquis viſceribus an ſibi ſoli vendicet lien? ac totius Maſſæ ſanguineæ quiſquilias ſeu partem chyli terreſtriorem in ſinu ſuo colligat ac foveat? ventriculo pro exigentia communicet? permittant mihi autores, ut dubitem. Omnes enim humores, ſicuti in reliqua viſcera pulſu moventur, & nullus naturalium corporis partium appetitus pro nutritione earum demonſtrari poteſt, quem tamen recentiores nonnulli aſſerere non erubeſcunt; Ita nec oſcula vaſorum, intra ventriculum hiantium, eſſe providentia lienis chyliſuga (ut licentiâ omnium ita loquar) ut per vas breve venoſum chylus abſorptus tradatur; neque peculiares ductus ex liene ſuccum acrem in ventriculum & hepar vehementes concedere poſſumus: Quod utrumque *in* CORNELIO CONSENTINO, proponente illam ſententiam *Prog. VI. de Nutricat. p.248.*, *& hanc ibid. p.244.*, vehementer miror. Quarum hæc ſatis refutata eſt, ab HARVÆO, & aliis, quia venæ non ad partes vehunt, ſed ab iis revehunt id, quod per arterias cordis impulſu promanavit. Hanc verò proſternere videntur aſpleniorum canum teſtimonia, qualia cum DIEMERBROCIO mihi quoque ſunt cognita, qui æquè voraces ſunt ac benè digerunt, quàm qui adhuc ſplenem in corpore ſuo poſſident. Deinceps ſuccum hunc acidum fore lieni magis hoſtilem quàm proficuum, ſatis demonſtravit TACHENIUS *in Hipp. Chymico*, eò quòd omne acidum extra ventriculum ſit naturæ inimicum, & anſam potiùs præbeat ſcirrho lienis, ſæpiſſimè in hoc morbo obvenienti, qui quando obtingit, potiùs eſt productum morboſum, quàm cauſa morbi. Proinde maxima autorum turba obicem ſententiæ meæ non ponent, accuſantium lienem primariam ſedem Mali hujus, cùm dolor maximus non circa lienem, ſed coſtas ſpurias, percipiatur. Quin imò in ejuſmodi patientibus lien, referente SYLVIO *Lib.1. Prax. p.82.*, optimè conſtitutus fuit repertus; Hinc etiam neque ex liene, neque hepate, neque diaphragmate, per vomitum, quod evacuatur in noſtro affectu, cum tanto levamine proximè prodit, ſed, ſaltem ex ventriculo. Multò minus ſpatium inter diaphragma & ventriculum idoneum hujus materiæ colligendæ eſt repertorium, cùm lympha aut cruor extravaſatus ſtatim putredinem concipiat, Uti nec meſaraicæ venæ ſunt gazophylacea hujus inquinamenti, quæ ſtatim in tumorem attolerentur, ac circulationem ſanguinis ſufflaminando, graviorum morborum exiſterent mineræ, puta inflammationum.

§. XII. Dico ergo: materiæ iſtius officinam primariam eſſe Ventriculum; id quod indicant frequentes ructus, vomituſque acidi. Ructus quod attinet: originem ducunt materialiter & proximè ex materia viſcida, inter quam efferveſcentiæ motu ſucceſſivè generantur, & in qua turgeſcente, non aliter atque aër intra bullam, includuntur; ità ut quò viſcidum in corpore fit copioſius, eò etiam copioſior fiat flatuum proventus. Quod ipſum duorum liquorum Chymica monſtrat miſtio, quorum ſi alter ſubſtantiâ ſpiſſiori abundaverit, largior longè flatuoſorum halituum producetur copia. Videntur autem ructus tales ſeu flatus maximâ ſui mole nil aliud eſſe, quàm aër, latitans intra materiæ viſcidioris ex aſſumtis alimentis genitæ poris, qui ex iiſdem, præſertim alcalicarum particularum ſpatiolis, per irruens acidum, ſub mutua horum activitate extruſus, virtute ſuâ elaſticâ ſe pandit, & ſubtilioribus materiæ efferveſcentis halitibus ſociatus, erumpens tandem, eaſdem cum alimentis aſſumtis quoad ſaporem & odorem ferè prodit qualitates. Hi verò (vomitus nempè) quod citra omne dubium ſint acidi & corroſivi, patet ex dentium, quos allidunt, ſtupore. Imò *ex obſ.* HIGHMORI conſtat, vomitum hypochondriacum ſæpè labia, linguam, fauces & guttur, exulceraſſe: *vid. cit. Aut. p. 105.*

§. XIII. Quando ſimul inteſtina tali materiâ flatuoſâ ſunt adimpleta, tunc murmura & crebri adſunt borborygmi: Dum verò viſciditate ſuâ in cellis Inteſtinorum, imprimis coli, hæret, acore ſuo pertinaces dolores & lancinationes, pituitæ veterum vitreæ adſcriptas, inferre ſolet.

Hinc ſæpè conqueruntur ægri, ſe percipere infarctus in abdomine, & monſtrando locum, ſitum coli ſub ſtomacho exactè delineant; unde & ut plurimùm Malum Hypochondriacum comitatur paſſio colica. Hic chylus vitioſus in maſſam ſanguineam delatus, ſpiſſam & fermentationi imparem eandem reddit, ex qua radice multivaria morborum monſtra progerminant: Nempè per circulationem ſanguinis ad reliqua viſcera derivatur, in quibus herendo ab acido ſuo vitioſo magis magiſq; coagulatur, tumores & infarctus varios inducit, diverſis dolorum ſpeciebus comitatos; quatenus acidum, nervoſis inimicum partibus, fibras harum convellit, varioſque ſpaſmos & convulſiones, hincque doloroſa pathemata, non rarò inducit.

§. XIV. Qui Malum Hypochondriacum cum PARACELSO à tartaro quodam acido, vel etiam veterum Melancholia acida, ortum ſuum ducere aſſeret, à vero multùm non aberrabit. Siquidem hę ſententiæ omnes eò collimant, ut ſtatuant acidum viſcidum, quod ſubindè in nimiam fixam degenerat naturam, unde nunc tartaream quandam acidam, nunc vitriolicam ſtypticam indolem, æmulatur (qualem obſervamus in ſucco inſpiſſato corticum viridium nucis juglandis, quem ſuccum non nemo ſub titulo vitrioli vegetabilis miris modis recommendavit) quatenus ſcilicet partes quædam terreſtriores excrementitiæ, latitantes intra reliquias alimentorum, ab acido nimiùm exaltato ſolvuntur, ut ſeſe intimiùs miſceant partibus ſalinis acidis, ex quarum textura mutua quaſi vitriolici aut aluminoſi ſaporis concretum emergit. Siquidem in hypochondriacis reperiri licet partes terreſtres, quæ tamen ad inſtar ſalium ob nimiam fermenti aciditatem intimè ſunt ſolutæ, ut, ſi experimentum fiat, ſubtiliſſima filtra penetrare queat, quæ tamen ab acidi conſortio ſtypticam vitriolicam vel aluminoſam naturam exhibent.

§. XV. *Cauſæ remotæ* ſunt variæ. Ex naturalibus eſt Temperamentum ventriculi, veterum dictum frigidum ſeu melancholicum; Neotericorum Dyſcraſia acida, maximè frequens in regionibus noſtris borealibus, & convenit utrique ſexui, ac omni ætati, tàm juvenili, quàm ſenili.

§. XVI. Ex non naturalibus eſt aër acris, conſtans ex ſalibus acribus in ejus poros elevatis, & à copiâ aquuſorum effluviorum dilutis, obſervabilis tempore autumnali & Verno, auditque noſtris Germanis *Schnuppicht und fluſſicht Wetter*. Hinc ejuſmodi aër inquinando ſalivam, ſeſe in ventriculum inſinuat, ibique reliquias in ſtomacho hærentes vitioſo ſapore inquinat. Ex alimentis omnes panes non ritè fermentati, pultes compoſitæ ex aqua & farina non fermentatæ, piſces & carnes fumo induratæ, & non ritè maſticatæ, item Cereviſiæ non benè fermentatæ. Porrò quies nimia ſymbolum addit, quia continuè ſedentes comprimunt abdomen, & diaphragmatis motus, uti dictum, inhibetur. Jam verò abolito hujus motu, & compreſſis muſculis abdominis, alimenta diutiùs immorantur ventriculi cavo, exindeque nimiùm fermentando, partes eorum terreſtres cum ſalinis diſſolvuntur. In hoc paſſu hepar quoque continuò comprimitur, quo ipſo & ſucco biliōſo in tantum ſufflaminatur exitus, quare degenerat ex ſucco amaricante in lixivialem alcalicum nimium. Hinc facti nimiùm fixi ſucci in inteſtinis excitant largum flatuum acrium proventum. Quapropter ſæpè Malum Hypochondriacum comitatur ſpecies quædam Colicæ, & bene Scorbutus inde oriundus ſub uno titulo tractatur à BARBETTE.

Porrò ex rebus non-naturalibus multa conferunt huc excretiones ſuppreſſæ. Hinc virginibus & mulieribus gravidis ob ſuppreſſionem menſium ſæpè accidit; Item viris totaliter Veneris uſum intermittentibus. Suppreſſis enim excretionibus vaſa nimiùm replentur, hinc ſequitur tardior humorum circuitus, & conſequenter incraſſatio eorum. Quâ ratione, ſomnus quoque nimius magis nocet quàm recreat, ad tardiorem circulationem humorum anſam præbens, imprimis qui ſtatim poſt cœnam capitur, niſi patientis conſuetudo aliud nos doceat *juxta aph.* HIPPOCRATIS 30. *Sect. II.* Vigiliæ è contra nimiæ etiam noxam inferunt muſculis, diuturnâ agitatione corporis defatigatis, & hâc ratione tardiorem motum humorum procreantibus.

Neque à materia ſolùm hactenus depicta viſcida acida id dependet mali; ſed etiam à principio activo ſeu Archeo, nervos dirigente, præternaturaliter irritato. Sępiùs enim ex ſola iracundia malum hoc invaſiſſe quoſdam, teſtatur experientia. Quo in caſu æquè pati videtur anima noſtra, atque ſatis eruditè ab *Exc. Dn. D.* AMMANNO, *P. P. Lipſienſi*, in deliriis ac mania pati judicatur. Animam enim, non corpus, ſentire certum eſt, idque fit, quatenus eſt in cerebro; non quà membra corporis actuat: *vid.* CARTESIUS *in Dioptr. c. IV. p. 67.* Hinc quoties vel Ecſtaſi vel aliâ contemplatione diſtracta velut extra corpus ponitur, toties ſenſus externi ſtupidi quaſi & ſemianimes obſervantur.

Ex præternaturalib. ſunt omnes ſpecies ſuppreſſæ excretionum jam enumeratę; It febres malè curatæ, imprimis intermittentes: De quibus *vid.* PAULUS ZACCHIAS.

§. XVII. *Differentia* Mali hypochondriaci fit in adſcititium & hæreditarium. Illud jam hactenus eſt inculcatum; Hoc à parentibus propagatum.

§. XVIII. Citra ambages *Signa Diagnoſtica* recenſemus hæc. Dolores gravativi & tenſivi in regione lumbari incipientes, & graviſſimo contorſionis ſenſu hinc inde in abdomine oberrantes, anterioraque verſus contorquentes, imò ad vertebras colli protracti, adeſſe ſolent. Ubi malum eſt confirmatum, exacerbationes ſuſcipit ſumtis cibis, ubi ſolent adeſſe phlogoſes ac reſpirandi difficultas. Interdum vomendi conatus jejuno pręprimis ſtomacho. Flatus & ructus fermè ſunt continui, ut & contumaciſſima alvi obſtructio, Vertigines, Cephalalgiæ, anxietates, ad ſomnum propenſio, terrores & triſtitiæ, citra manifeſtas cauſas mentem perturbantes. Interdum viri iis vexantur, quibus mulieres aliàs ſunt obnoxiæ hyſtericæ. Pulſus ſunt varii, inæquales, & omni ferè momento mutabiles in Paroxyſmo: Extrà nunc pulſus adeſt magnitudine moderatus & tardus. Urina ut plurimum eſt citrina, recenter micta, & in tantum craſſa, utut pellucida; interdum turbida & pallida, cum copia ſalium: Poſtquam verò aliquamdiu ſteterit, præcipitatur in materiam viſcidam copioſiſſimam, & ſabulum ruffum gryſeum, unde & Medicaſtri utplurimum accuſant renum calculum, quia in lumbis percipitur dolor, quod ſabulum tamen in urina tale non extitit. *Vid.* HELMONTII *Tartarus inſons*.

§. XIX. *Prognoſin* quod concernit, ea ſequens eſſe poterit. Quòd malum hoc in incunabilis adhuc benè edomabile ſit; Quod ſi verò adoleverit, actuoſiſſimam ſæpè Medici illudat induſtriam. Ubi Cephalalgiæ non adſunt contumaces, neque appetitus proſtratus eſt, & flatuum ac ructuum continuus non eſt proventus, ſpes ſalutis adhuc ſupereſt. Si altas radices egerit, progignit non degenerem ſobolem Scorbutum. *Vid. Prax. Barbettiana.* Scorbutum autem qui dixerit, lernam malorum dicet. Hinc contumaces palpitationes cordis, Melancholia, agrypnia, Ephialtes, nonnunquam etiam Epilepſia, & quidem talis, ut juraveris malum dependere à Dæmone, imprimis in mulieribus, ſupervenire ſolent. Quòd ſi hoc malum non curetur, ac vomitus niger ſuperveniat, uti ſæpiùs obſervavit ſingulari honore amoreque mactandus *Dn. D.* PETERMANNUS, funeſtum eſt ſignum, & plerumque preſſo pede ſequitur mors. Si à ſcybalis diu retentis contumaciſſima adſit alvi obſtructio, periculum eſt, ne ad volvulum aut inflammationem, tandemque ſphacelum ſecuturum diſponat. Hæreditarium Malum Hypochondriacum nunquam admittit curationem plenariam.

§. XX. *Curationem* legitimam inſtituendam ſecundùm certas indicationes ſubminiſtrat triplex Fons. Ex fonte Chirurgico commendant quidam ſalvatellæ ſectionem, quæ tamen cum præ aliis venis nullam habeat prærogativam, prout ex circulatione ſanguinis notum, non aliud à reliquis afferet ægro auxilium. Hàc tamen ratione admitti poſſet Venæ Sectio, quod citiorem curſum humorum promoveat, & ita convulſione partium nervoſarum forſan ſtagnantem ſanguinem in motum rurſus ſuſcitet.

Fons Pharmaceuticus dirigitur juxta has Indicationes:

1. Acidum viſcidum temperetur.
2. Temperatum evacuetur.
3. Convulſiones per anodyna ſedentur.

Hinc ex regno vegetabili offert primò omnia antiſcorbutica, quæ quia participiant de ſale volatili, magnam noxam inferente hypochondriacis, cum aliis ſunt miſcenda. In genere conveniunt aperientia dicta Hepatica, Splenetica, & omnia ſtomachica, ut ſunt Abſinth., fumar., Card. Bened., Chamadr., Chamepyt, ſcolopēdr. It rad. gramin., armorac., acori, polypod, filic., helenii, fœniculi; It. ſalia lixivialia, ſal abſinth, Cichor., ſal ſtomachal. Mynſichti, ſal compoſ. quod ex remanentia ſpiritus

ſalis

ſalis Ammoniaci deſtillati elicitur, egregium diureticum, dictum digeſtivum hypochondriacum. It. cit. herb. Eſſ. Decocta, infuſa, Succi expreſſi amaricantes vegetabiles. Egregia quoque eſt myrrha, gummi Ammoniacum. Hinc pil. ex gummi Ammoniaco Quercet. ſatis proficuæ ſunt.

Ex minerali regno omnibus palmam præripiunt Martialia. Ineſt namque vis inſignis Marti Acida abſorbendi teſte Chymia. Notetur tamen, ut ſemper admiſceantur alia; Si enim mars concurrit in acido fortiori, degenerat in vitriolum, quibuſdam nauſeoſum, imò Vomitorium, præſertim ſi mars impurior fuerit, & tantillo licet veneris contagio inquinatus, à quo vitriolo tunc intra corpus emergente pertinaces vomitus ſuperveniunt: aliàs mars cum ſpiritu volatiliori ſulphuris illitus, reſolvitur in *crocum martis ſaccharinum*. Reliquis omnibus præfero crocum martis cum ſalib. Dum enim ſalia lixivialia concurrunt cum limatura martis, aggrediuntur partes acidas martis, quo facto, deſtruitur ſtructura corporis Martis, crocuſque in corpus adſumptus ſaltim eſt alcaliſatus, quia ab acido ventriculi ita coagulari nequit, ut induat perfectam naturam vitrioli, deſtructo priùs acido minerali. Deinde laudo hic pulverem martialem antimonialem compoſitum ex p. j. mart. & 2. p. antimonii, fixatumque per nitrum, in tripla proportione additum, ex quibus fit medicamentum blandius ipsâ limaturâ Martis. Dein adhiberi poſſunt Tinct. Martiales, Tinct. Martis Zuvelff., Eſſentia mart. dulcis, quam non magni tamen æſtimo ob crudum martem, niſi mox adhibeatur cum ſubſequentibus purgantibus: quomodo extr. mart. cum ſucco pomor. poteſt aſſumi inter pil. purgantes.

Porro incidunt & corrigunt ſuo modo acidum tartarus vitriolat., tartarus chalybeat., Tinct. antimonii tartariſata, terra tartari fol., Spir. tartari volat., Spiritus Carminativus de tribus, Spiritus ſalis Ammoniaci cum liq. ex terra tartari fol. miſtus pro ſecreto ab aliquibus habetur, nitrum depuratum etiam reccommendatur hic, præſertim ubi flatus aut phlogoſes magis urgeant, cujus uſu deſperatos hypochondriacos ad extremam fere maciem deductos aliquando feliceter curavit BARTHOLETUS *tr. d. Dyſpnœa lib. V. c. 4.* Elix. Proprietat. Elix. ſtomach. *Dn. D. Michaelis.*

Ex animalibus proſunt omnis generis præparata ex oſſibus, & ex Marinis, v. g. Cornu Cervi, Mater periar., Corall., Oculi Cancror. &c.

§. XXI. Acidum vicidum inciſum & correctum ſenſim atque ſenſim evacuetur, ſeu per ſuperiora ſeu per inferiora; alvus verò, quantum poſſibile, ſervetur continuò aperta. Inter evacuantia hic vomitoria palmam præripiunt: Unicum enim Vomitorium plus præſtabit, quàm decem purgantia; habitâ tamen reſpectu ætatum ſexuumque. Propinantur autem præcipuè in infuſo. In omnibus enim vomitionibus ventriculum aliquantiſper repleri conducere arbitror, quò viſcidæ peccantes particulæ faciliùs egerantur, cùm aliàs ſaltim inanis ſequatur vomendi conatus: *Vid. aph. 13. ſect. IV.* HIPPOCRATIS. Parum autem intereſt, utrum ex antimonio crudo, Mercurio vitæ, ſuccino antimonii, Croco metall. ſimpl. vel abſinthiac. Mynſ.; parum quoque intereſt, utrum ut nuda infuſa adhibeantur? an verò inſpiſſentur in tantum cum ſaccharo in conſiſtentiam Syrupi? vel etiam in formam pulveris mutentur? uti ex Mercurio vitæ & Cryſtallis tartari per infuſionem, filtrationem, & evaporationem fieri poteſt. Notetur igitur, ut extrahendis addatur Acidum, aliàs nihil extrahitur.

Purgantia verò ſunto lenia; fortiora enim peſſima inferunt inteſtinorum ſymptomata, ægroſque diſponunt ad dyſenterias, tormina & diarrhœas. Hinc proſunt hic pil. ex Ammoniaco Quercet. *ſuprà laudatæ*, quæ poſſunt acuari ſtimulo de Colocynth. quæ ſunt egregiæ: Radix Helleb. nigri quoque prodeſt ſatis, ſive adhibeatur inter infuſa, quæ non ultimum in hoc affectu ſibi vendicant locum, ſive inter pilulas.

Rhabarbarum tanquàm aptiſſimum & promptiſſimum alterans & evacuans laudatur à RHODIO *Cent. 2. obſ. 2.* tàm infuſum, quàm decoctum. Aloetica multis etiam hic ſunt in uſu, quò etiam pilulæ Francofurtenſes pertinent. Verùm omnia aloetica plus nocent, quàm proſunt, propter virtutem adſtrictoriam, quam poſt ſe relinquunt ordinariò, hinc corrigatur hæc vis Mercurialibus.

Tertia Indicatio obtinetur per omnis generis ſedativa ſeu confortativa, v. g. Cinnabarim antimonii, Dent. equi Mar. præpar., Ebor. ſine igne, Unicornu præparat., Ungul. alc. præparat. Ex quibus ſpeciebus præſtantiſſima ſunt præparata: quibus admiſceri poterunt opiata, v. g. Eſſentia Op. ad modū Langelotti, Laud. Opiat, Extr. theriacale, et in ſexu ſequiori Caſtoreum, & exinde parata Eſſ., Extr., aqua hirund. cum Caſtoreo.

§. XXII. Clyſteres hic proſunt emollientes & abſtergentes, ſi ſcybala in inteſtinis malum hoc inferant: Si cauſa verò in ventriculo hæreat, dubito de ipſorum uſu.

§. XXIII. Formulas hic annectere, eſt replere paginas variis ambagibus, & conſpurcare atramento. Committuntur enim cujuslibet prudentis & exercitati Medici judicioſo arbitrio, pro ratione circumſtantiarum, ætatis, ac ſexûs, curam gerentis. Ideòque ultimo ſaltim loco ad rectè inſtituendam diætam obſervetur in omnibus temperantia, & vitentur ea, quæ *ſupra expoſitæ cauſæ mali hujus* nutrices eſſe poſſunt, v. g. Piſces & carnes ſalitæ, & fumo induratæ; it. Acida varia, & omnis generis talia, quæ lympham viſcidam, acrem, aut acidam in corpore producere & ſuſtentare valent. Et ſi qui ſunt, qui Medici opem non quærunt, ſciant, quòd non meliori damno ipſorum conſulatur ſaluti, quàm ſi ſtudiò protractis moris convaleſcendi Mors morbo ipſorum imponat finem.

COROLLARIA.

Omne Symptoma eſt ſymptoma actionis læſæ.

Materia purulenta hærens in corpore extra vias urinarias, v. g. in Phthiſi & Pleuritide ſuppurata, nunquam cognoſcitur ex urinâ.

Mercurius dulcis ſæpiùs ſublimatus reverà fit diaphoreticus.

DISPVTATIO VII. DE EPILEPSIA,

QUAM PRÆSIDE

Viro Excellentiſſimo atque Experientiſſimo

DN. MICHAELE ETTMÜLLERO,

Phil. & Medicinæ Doctore,

Publicæ Eruditorum Ventilationi ſubmiſit

AUTOR

GODOFREDUS Weinlig Uratislavia-Sileſius,

die XVI. Junii Anno M. DC. LXXVI.

PROOEMIUM.

Affectuum humani corporis Machinæ inſidioſam properantium ruinam, nullus fermè ferocior ac truculentior animadvertitur Epilepſiâ, etiam in illos iniquâ, quorum oculis ſaltim ſubiicitur horrendum ejus ſpectaculum. Luget enim mens, & cor improviſo horrore perfunditur, quando ſors ægros in plateis fulmine quaſi quodam tactos, & membris ſæpè ſuis lapidoſum arietantes ſolum, nobis cernendos offert. Et licet æquali ferociâ non omnes cernamus agitatos; fermè tamen neminem à malo hoc multiplici ſpecie aut gradu variante inſontem excipere poterimus. Albo hic donabit mihi calculum, quicunque varias Epilepſiæ diſcrepantias & cauſas depictas legerit: Thematis autem hujus electionem ſuaſit commiſeratio mea erga viſos per vitæ dies ægros, quibus nullo temeritatis pruritu adactus, aut inſolenti libidine gloriam captandi ſtimulatus, opem ferre conor hoc onere preſſis (utut intentioni Medici non ſemper eventus reſpondeat, cum non ſit medela iis, qui diuturnas Divini Numinis vindictas horrendis ſuis flagitiis in cervices ſuas extorquent) ſed theſibus præſentibus eruditorum invito imprimis ſcrutinium explorandi, quantum per artem ægris auxilii, & tales Tragœdias ſpectantibus ſolatii ſuperſit. Deterreri quidem debuiſſem hoc nodo Gordio, eruditiſſimis etiam viris multum negotii faceſſante: Veruntamen materiam hanc eruditorum ventilationi exponens, forſan non iniquas judicabor, ſi cupidus diſcendi tentem, quid valeant humeri, quid ferre recuſent? Cui conamini ut Sanctum Numen benigno nutu adſit, piiſſimis voveo ſuſpiriis.

Theſis I.

HInc citra diuturniorem prævelitationem thema hoc aggreſſurus, more hactenus conſueto primum dabo locum Notationi vocis hujus Epilepſiæ, evolvendo ejuſdem Etymologiam, hinc Homonymiam & Synonymiam.

Græca verò agnoſcit incunabula, procedens à primitivo compoſito ἐπιλαμβάνεσθαι, prehendi, corripi; unde derivatum notat deprehenſionem ſeu invaſionem, quaſi dicas, affectum hunc eſſe hoſtis inſtar, improviſo à tergo facinore inceſſentis, & ſubitâ proſtratione in victos tyrannidem ſuam exercentis. Conſule *Lexicographos*.

Egò hic brevitati ſtudens, paucis *Homonymiam* annecto, credens duplici ratione accipi poſſe hoc vocabulum. *I. Laxè ac tralatitiè* notat quemcunque motum convulſivum, aut convulſionem cujuſvis partis, v. g. Cordis in palpitatione ejus; Ventriculi in Vomitu & ſingultu; Muſculorum thoracis in Incubone, digno Epilepſiæ parvæ nomine; Pulmonum in aſthmate ſicco, Helmontii Caduco pulmonum; Nervorum phrenicorum, intercoſtalium, ac ventriculi in Malo Hypochondriaco; Inteſtinorum in Colicâ, & Alvifluxibus; Penis in Priapiſmo ac Satyriaſi. Imò illorum, qui coitus dulci labore moleſtantur, affectus parva Epilepſia nuncupari ſolet, à qua ad magnam facilis eſt progreſſus, quale exemplum non nemo obſervavit, ac ſimile videre eſt in *Obſ. oppido Rev.* HENR. *ab* HEER. *obſ.* 18. Refer huc omnis generis dolores, qualis eſt Iſchiadicus, Arthriticus, &c. *II. Strictè* indicat ſymptoma actionis auctæ principii moventis, & organorum motui corporis animali deſtinatorum, quo in caſu imparia fiunt ferendo officio naturali deſtinato ſenſibus ac motibus ordinariis. Et hoc thema meum intendit.

Synonymias verò, & earum omnium denominationum cauſas, hîc enucleare ſuperfluum duco, verens ne crambem multoties coctam apponere dicar avidis. Quærantur ergò in variis autoribus, v. g. UNZERO *tr. de Epilepſia*, & SENNERTO *lib. 1. Med. Pract. ſub tit.* Unum hìc conſiderandum; cur à nonnullis divinus ſeu ſacer dicatur hic affectus? an non divini aliquid in receſſu habeat? Negat hoc HIPPOCRATES *libro de Morbo Sacro*; aſſerit verò MOEBIUS *in Inſtitut. lib. 2. Part. 1. cap. 4.* Sed hâc de re infrà. Germanis dicitur: *Die ſchwehre noht, das Schwehre Gebrechen, die fallende Sucht, die boſe Kranckheit, S. Valtens KrancKheit, das Kinderwehe, der Iammer.*

Theſ. II.

Miſſo viliori cortice, nucleum guſtandi properans, DEFINITIONEM realem præmitto. EPILEPSIA eſt Symptoma actionis animalis auctæ, conſiſtentis in totius corporis imperio, eoque involuntario atque inordinato motu, cum ſenſuum & actionum naturalium ad tempus ceſſatione, dependentis primariò ab anima ſeu principio vitali, ægrè ſentiente ſeu moleſtato (quod HELMONTIUS per furorem Archei explicat) indeque perversè organa movente; ſecundariò à nervoſo genere primùm præternaturaliter affecto.

Theſ. III.

Genus in definitione poſui Symptoma actionis auctæ

Prin-

Principii moventis, quod ex ipſâ αὐτοψία patet, & infrà probabitur. Quo ipſo refertur ſecundùm MOEBIUM *loc cit.* ad morbos occultarum Qualitatum, & ſecundùm SENNERTUM ad Symptomata facultatis motricis: cum quibus ego certo reſpectu hac occaſione facio. Quoniam autem apud omnes in confeſſo eſt, Epilepſiam eſſe actionem læſam, omniſque actionis in corpore noſtro læſio ſymptoma firmiter creditur; ideò rectè Epilepſiam per ſymptoma me deſcripſiſſe autumo. Quo nomine adhibito, affectum hunc ex morborum archealium, ſeu principii noſtri vitalis moventis, cujus naturales actiones fundantur in legitimâ motione ejus, ac naturali diſpoſitione & conſtitutione organicarum partium, cenſu non excludo quidem, ſed potiùs includo. Atque deinde Symptoma Curationis objectum proximum non credo; ſed potiùs morbum, qui materiæ cujuſdam in ſubſtantiâ peccantis ſtatus præternaturalis eſt, quâ actionem naturalem impediente ſublatâ aut correctâ, reſtituitur actio, & ſymptoma ceſſat. In nuda enim ac ſimplici actionis læſione conſiſtit, & aliquod ſubſtantiale morboſum, organa lædens, matrem agnoſcit, quæ à contactu materiali corporali pharmacorum impugnatur, & exturbatione ſuâ actionem redire facit naturalem.

Theſ. IV.

Pergo nunc rectâ ſemitâ ad ipſum SUBIECTUM, quod Cerebrum totumque genus nervoſum cum fibris queiſcumque in toto corpore aſſero. Dum enim Epilepſiam conſidero ceu ſymptoma actionis in motu animali aucto, & plus minus depravato, ſequitur nervoſarum fibrarum ſenſui atque motui animali inſervientium primarium pathema illud ipſum eſſe. Iſtud nempe, quod naturalis motus ſubiectum eſt, ſeu naturali motu movetur, illud ipſum etiam præternaturaliter concitari, ac Epileptico inſultu vibrari manifeſtum eſt. Cum verò quodlibet ſymptoma, & ſpeciatim ex actionum læſarum quæ ſunt genere, ſequatur morbum, ceu umbra Corpus, de parte morboſâ hoc ſymptoma poſt ſe trahente, quæſtio præſertim urgetur. Hanc autem ipſum principium activum, & motivum corporis partium, animam ſcilicet eſſe aſſero, quæ cauſarum antecedentium vi, ſive immediatè, ut in anima pathematis, ſive mediatè, occaſione materiæ cujuſdam peccantis, præſertim acido-acrioris, commota, impetum ſuum motivum & partibus corporis ſolidis communicat, indeque Epilepticas turbas concitat. Eſſe verò ſubjectum patiens ipſam animam, confirmat hoc, quod ob crebram Epilepſiæ perpeſſionem variæ ſubſequãtur ejus imbecillitates, quæ tandem in bliteam ruſticitatem aut fatuitatem deſinunt. Nempè Univerſum genus nervoſum ex naturâ ſuâ immobile cenſeo, niſi internus Rector motum eidem conciliet. Quibus ritè omnibus conſideratis, duplex ſubiectum patiens in Epilepſiâ, nempè tàm ratione morbi, quàm ratione ſymptomatis, proponi poteſt: Illud ſcil. quod ratione morbi affici dicitur, *Archeum ſeu* principium vitale movens, *ſeu* auram vitalem, ſeu animam rationalem immortalem, voca ut lubet; quod tamen ſymptomatis inſequentis reſpectu Efficientis rationem ſubit: Hoc, nempè ratione ſymptomatis in motu vitiato, genus nervoſum, cum fibris quibuſcunque in corpore, partem affectam primariò arbitror.

Theſ. V.

CAUSA EFFICIENS Epilepſiæ ex modò dictis vel ſponté patet, eam nempe eſſe principium vitale movens, ſeu ipſam animam, in homine nempe rationalem, & ipſam quidem ratione cauſarum antecedentium malè affectã, Epilepticorum tamen motuum effectricem. Hinc in foro Medico exercitii *(& hypotheſis)* gratiâ Materialem, adeòq; corpori junctam, alterabilem ſtatuere nil impedire videtur; ſiquidem ex lumine Naturæ, quæ ubique in Phyſiologiâ Medicâ latè patet, nec de immaterialitate, & conſequenter nec de immortalitate ejus, apodicticè quid colligere licèt, Sacræ Scripturæ autoritate, quam humillimè veneror, ſartâ tectâque manente. In determinando ergò & deſcribendo hoc ipſo morbi noſtri Epileptici fundamento, neceſſitatis eſſe duxi, ex Phyſiologicis naturam ejus & modum operandi ſciſcitari; idque eò magis, quò magis hypotheſes ad unam collimare metam videri poſſent, ut parum referre videatur, utrum ex doctrinâ hodie receptâ de Spiritibus exponere hunc affectum, an etiam ex hypotheſi fundamenti noſtri loco de animâ ipſâ humanâ, ut ſic ſuppoſitâ, hoc phænomenon explicare conemur. Brevibus ergò enarrare quorundam Autorum de anima & principio corporis vitali hypotheſes conſultum eſſe duxi, ut ex variorum intuitu eluceſcat eò clariùs, quod veriſimilius eſt.

Theſ. VI.

GALENUS in determinandâ animæ quidditate ſuam fatetur ignorantiam *lib. d. Fœt. format. Vol. I. p. m.* 1254. his verbis: „ *Cum nullam opinionem ſcientificè demonſtratam* „ *repererim, dubitare me de animæ ſubſtantia confiteor,* „ *quando ſanè neque ad credibile aut probabile quicquam pervenire poſſim.* HIPPOCRATES *Lib. de diæta, p. m.* 186. *n.* 8. dicit, *irrepere in hominem animam, ignis & aquæ temperamentum habentem, partem corporis humani.* Ex quo tractatu patet, HIPPOCRATEM crediḋiſſe igneum principium noſtrum activum, cui hodienum adſtipulantur multi autorum. Confer. BARTHOLINUS *Epiſt. ad Holſt. item Tract. de Luce hom. & brut.*, *it.* HOLSTIUS *de Flammul. Cordis.*

CARTESIUS lib. d. Paſſ. art. VIII. p. m. 4. & 5. *Calorem* ſtatuit *continuum, quandiu vivimus, ineſſe cordibus noſtris, qui ſpecies ſit ignis, quem ſanguis venarum nutriat, & hunc ignem eſſe principium corporale omnium motuum noſtrorum membrorum.* Verùm, quid vetet, quò minus his non ſubſcribam? vid. ap. NEEDHAM, *de Biolychnio.*

Secundũm WILLISIUM & alios, Spiritus animæ ſenſitivæ hypoſtaſin conſtituere dicuntur, uti ex *Tract. Anat. Cerebri & Patholog. Cerebri, it. Tr. d. Anima Brutorum*, luculenter patet, ubi in *ultimi tr. Cap. I.* aliorum quoque opiniones collectas legere licet.

HELMONTIUS *Tr. Archeus Faber num. 4. p. m.* 33. ſtatuit *principium vitale in animalibus eſſe Archeum, qui conſtet ex connexione vitalis auræ, veluti materiæ, cum imagine ſeminali:* quæ aura, quia non irruit in oculos noſtros, meritò *inviſibilis & intangibilis* dicitur *in Tr. Prog. ad morb.* §. 11., & licèt *non in guttas cogatur* ſecundùm *Tr. Compl. & Miſt.* No. 41, tamen apta nata eſt, ut contineatur in liquore, eumque in varios motus cieat; quam ipſam ideò HARVEUS *Exercit. Phyſ. LXXI.* in ſanguine hoſpitari aſſerit.

Theſ. VII.

Hæc aura, quoniam Univerſalis eſt, ſpecificatione opus habet, dependente ab ideis ſeminalibus, quæ neque ſubſtantiæ neque accidentia dicuntur modò citato HELMONTIO (jure an injuriâ? non diſputo) ſed poteſtates à Creatore Sapientiſſimo inditæ ſunt, ut earum ope aura hæc non ſolùm, tam varia ſubire munia valeat; vid. HELMONTIUS *de Lithias. cap. I.* §. 5; verùm & ſeſe dividere atque multiplicare, imò ſobolis ſuſcitandæ fœcunditatem concipere potens evadat. Has ideas vocito impreſſiones aut dotes vel privilegia divina, quales HELMONTIUS ſenſiſſe videtur: quæ utrum cum Marci Marci Ideis concordent, quilibet ingenioſus lector ſcrutetur. Unum mihi placuiſſe de ideis confiteor, HIERONYMUM HIRNHAIM. *Tr. de Typho Generis humani*, qui ſatis perſpicuè explicavit Idearum doctrinam; niſi quod fermè nihil aliud ſenſiſſe videatur, quàm qui formas rerum ſpecificas ſtatuerunt: interim tamen ſagaciori judicio naturæ phænomenis applicavit & explicavit.

Theſ. VIII.

Hactenus de animâ ſenſitivâ loquentium autorum prolatæ ſunt ſententiæ, de rationalis eſſentiâ ac quidditate plane tacentium. Hanc cum HELMONTIO *(hypotheſis, ut ſuprà dixi, & facilioris doctrinæ gratiâ, non quòd ità reverà ſit)* eundẽ ſtatuo Archeum, utut materialem, etiam tamen rationalem & immortalem. Nam inter privilegia auræ noſtræ vitali, ſeu animæ noſtræ, ex miſericordiâ divinâ conceſſa, numerandam quoque immortalitatem ejus cenſeo, ut in morte licèt ponatur, ut ſuprà inſinuavi, materialis, ac cæteroquin patibilis, ab interitu tamen ſecus quàm brutorum animæ, à quibus gradu excellentiori diſcrepat, reſpectu habito ad rationem & voluntatem nobiliorem, vindicari poſſit. In quo paſſu aliter mihi, quàm HEL-

MON-

MONTIO, (*hypotheſis, ut ſuprà dixi, & facilioris doctrinę gratiâ, non quod ita reverâ ſit*) eundem ſtatuo Archeum, utut materialem, etiam tamen rationalem & immortalem. Nam inter privilegia auræ noſtræ vitaii, ſeu animę noſtre, ex miſericordiâ divinâ conceſſa, numerandam quoque immortalitatem ejus cenſeo, ut in morte licèt ponatur, ut ſuprà inſinuavi, materialis, ac cęteroquin patibilis, ab interitu tamen, ſecus quàm brutorum anima, à quibus gradu excellentiori diſcrepat, reſpectu habito ad rationem & voluntatem nobiliorem, vindicari poſſit. In quo paſſu aliter mihi, quàm HELMONTIUS, animam humanam imaginor. Interim tamen opinionem hanc in foro Medico, ceu purè naturali, facilè concedendam arbitror.

Theſ. IX.

Anſam, præter locum HIPPOCRATIS, *lib. de Morb. Sacro pag. ſecund. Antonium Vanderlinden* 3'42:, ubi ab Aëre ſapientiam hominis proficiſci aſſerit (quæ revera tantum animæ rationali humanæ tribui poteſt, & hinc animam humanam materialem arguit) ſubminiſtrarunt mihi opinionis hujus illuſtris Philureæ lumina, Magnus SCHERZERUS, & Celebris THOMASIUS: Quorum ille in *Breviar. Euſtach. quæſt.* 222. 223. *immaterialitatem animæ humanæ ex Naturâ apodicticè demonſtrabilem haud eſſe aſſerit, quod & de immortalitate ejus affirmat, cum illud à priori demonſtrari poſſe neget, quod à mera voluntate ac miſericordia divina dependet, eò, quod nulla creatura ex naturâ ſuâ indefectibilis ſit*: Hic verò eruditò de Origine animę diſcurſu in *Erotem. Phyſ. c.*44. ad ulteriorem mihi meditationem calcar addidit, ut credam, propagationem ejus per traducem nequaquam poſſe evenire, niſi materialitas, eventui huic non contrarians, ſupponatur. Atque eò confidentiùs hæc de anima aſſervi humana, cùm *cit. loc.* §. 64 legerim hæc verba ſcribentis: *Immortalitas rei per traducem propagatæ adeò Divinæ Omnipotentiæ non repugnat (neque enim ulla eſt in adiecto contradictio) ut Deus etiam brutis, ſi vellet, immortalitatem donare poſſit.*

Imò addo ego, quod ultra fidem & captum noſtrum etiam ipſum mundum æternæ durationis ac motionis participem reddere poſſet, ſi Sanctę ejus placeret Voluntati.

Theſ. X.

Quâ verò confidentiâ hæc themati huic inſeruerim, præterquam quòd æquali libertate ac reliqui Philoſophi (vid. *Diſputat. M. Joh. Schmidii Uratisl. Pro Loco de Animæ Rationalis Immortalitate* ex Principiis Philoſophicis non demonſtrabili) nos quoque hodierni Medici gaudeamus; facilè patebit cuilibet paulò devotiori attentione thema hoc iuſtraturo. Imprimis verò hoc ideò feci, quod credam, omnes operationes animales non niſi ab intellectu ſeu ratione dependere, idque eò magis, quò magis non eſt conceptibile, quomodo obiectum ſenſile ſenſationem citra rationis concurſum, & hinc voluntatem ad actiones, negatâ animæ materialitate, ſuſcitet, cum, qui ratione deſtituitur, uti in furioſis atque Ecſtaticis contingit, ſimul etiam ſenſatione & prudenti operatione privetur. Taceo imaginationis vires, præſertim illas non rarò obſervatas, quando fœtus ex utero capite vel brachjo amputato egrediuntur: qui caſus non niſi corporalem animæ concurſum ſubinnuentes, animum noſtrum in ſtupendam admirationem rapiunt: *de quibus vid.* FIENUS *in tr. de Virib. Imagin.*;) *t. Tr* AUTOR *de motu muſculor.* §.:6. *p.m.*17. de puero, educatione inter beſtias naufragium ſanæ rationis humanæ in Lituaniâ paſſo. Quod ipſum planè non metuendum fuiſſet, ſi rationalis animæ immarerialitas & impatibilitas infallibiliter ſupponi poſſet. Unde tandem etiam ingenium ſæpè ac mores, ſive boni ſive mali, patre mortuo, communicati viderentur ſoboli? niſi id mediatione animæ præſtaretur, non niſi per traducem propagabilis.

Theſ. XI.

Neque materialitas hæc animæ noſtræ ullatenus ejus immortalitati refragatur, modò recordemur eorum, quæ pueri ex Catecheticis rudimentis de corporum reſurgendorum immortalitate hauſimus, & planè aliter ſentiremus: Ibi nobis ſubinnuitur, corpus reſurrecturum, utut glorificatum, adhuc tamen materiale. Glorificationem enim in eo conſiſtere, ut materialitate à corpore ſublatâ illud reddatur immateriale, non auſim tam craſsè ſtatuere. Cur ergò talia demimus animæ, ſi ſit materialis, quæ corporis materialitati non repugnant? (*Supra dicta de materialitate Animæ humanæ, eiuſque per traducem propagatione &c., ex merâ hypotheſi dicta eſſe volo, quatenus poſitâ tali ſententiâ expeditiùs enodari poſſe videntur plures quæſtiones, ac faciliùs concipi phęnomena circa operationes animales &c. contingentia; ſalvâ cæteroquin rei veritate, quam Fides Catholica nos edocet, cum qua me in omnibus ſentire profiteor.*)

Theſ. XII.

Dico igitur breviter: Animam humanam rationalem, primariâ ſui parte hoſpitantem in cerebro & circumambulantem, ratione coextenſionis ſuæ cum corpore, cum ſanguinis circulo eſſe ipſum ſubjectum & cauſam efficientem functionum animalium ac voluntariarum in ſenſatione, intellectu, & motu locali contingentium, communicantem partibus organicis virtutem quandam activam ſentiendi & movendi, à Deo ter O. M. ex liberrimâ gratiâ conceſſam, ita, ut ſecundùm rationem ac voluntatem ſuam itidem divinitùs donatam, tangendo nervorum ſingula principia, per totum nervum communicet muſculo partis ad voluntatis nutum movendæ ſenſum, ur muſcuius ſtatim ſeſe contrahendo verſus partem immobiliorem, cui tendine eſt annexus, partem mobilem moveat: &, ſi retrahenda pars, alii muſculo, antagoniſtæ dicto, æquali privilegio gaudenti, reciprocationis jus non violet. Modus tangendi radices ſeu principia nervorum quomodò contingat, ut cerebro mediante omnes functiones animales ipſa anima pro arbitrio obeat, mihi fermè videtur imperſcrutabilis. Cerebrum adeſſe ideò credo, ut tanquam patiens excipiat obiecta per fibrarum ſenſorii motum ſenſationes producentia. Fibræ enim nervoſæ & nervi ſunt filamenta quaſi extenſa, quæ quocunque modo tacta principium ſuum feriunt, prout in chordâ extenſa liquet, cujus parte unâ pulſatâ, altera quoque ad motum irritari ſolet. Cœterum an partes fibrarum tendinoſæ in motu & extra motum priſma, intermedię carnoſæ verò parallelepipedū conſtituant, cum STENONE ingenioſo indagare ſuperſedeo, eò quod Judice *Viro Excellentiſſimo atque experientiſſimo* PAULO AMMANO *P. P. Lipſ.* multi laboris res, nullius autem uſus in Praxi exiſtat.

Theſ. XIII.

Fibræ motrices, quomodo motum producant animalem? multas inter autores litigandi dederunt materias. Et licèt ad eundem ſcopum collimare videantur hypotheſes, dicam tamen, quid dubiam mihi fecerit doctrinam de ſpiritibus, quòminus animum meum huic applicuerim. Mordicùs autem hypotheſin meam non defendam, aut pro fide Catholicâ propalabo, cùm unam quidem credam ſanctæ naturæ veritatem, quæ tamen, ſub diversò hypotheſium ſimulacro colitur adoraturque, quod variarum

teſtan-

teſtantur ſectarum viciſſitudines; ſed quemlibet ſuo indulgere ſenſui permitto, veniâ fretus palàm proponendi circa ſpirituum doctrinam meam hæſitantiam. AUTOR *de motu muſculorum* de fluido aliquo intra fibras à ſe invicem quaſi ſeparatas & incurvatas, & ideò abbreviatas, ſe inſinuante, mentionem facit; & alii cum ipſo arbitrantur, muſculis per arterias communicari ſanguinem nitro-ſulphureum, per nervos verò ſpiritus; qui tumultuoſo intra fibrarum ſpatia concurſu excitato, magno niſu fibras impellunt, non aliter ac pulvis pyrius explodi, & diſgregatione particularum minimarum dilatari obſervatur. Et neſcio qualis copula ſpirituum elaſtica ipſorũ animis arrideat, eodem cum Doctrinâ ſpirituum debili niſa fundamento. Quicquid enim ROLFINCIO *in Diſp. Anatom. lib. 4. c. 22. & ſeq.* aliique pro cõfirmandâ hâc doctrinâ Spirituum proferunt, de ipſorum exiſtentiâ & utilitate, id omne ulteriori adhuc probatione indiget. Taceo modum operandi Spiritibus aſſignatum, cuius delineationem *in* WILLISII *ſupr cit. tr.* intueri licet, pro exiſtendi eorum neceſſitate planè non militantem. Imò natura eorum flammea lucida ideò ſaltim excogitata eſt, ut exploſio ipſorum per copulam elaſticam affectibus quibuſdam eò plauſibiliùs accommodari valeat. Tantum ergò abeſt, ut fidem adhibeam flammeam lucidam iis aſſignantibus naturam, ut potiùs opiner percontationem ſenſuum internorum phantaſiæ ac memoriæ, quas per refractionem & repercuſſionẽ analogâ quâdam cũ lucis radiis naturâ gaudentem exponunt, anſam dediſſe huic figmento. Miror enim non parumper naturam; flammæ hujus lucidę proprietate ſuâ maximâ ex parte ferè ſpoliatam eſſe. Quam ipſam etiam Vir profundi Judicii *Excellentiſſimus* BOHNIUS *diſp. XV. De Spirit. Animal Elabor. theſ.* 15. *et* 16. in dubium vocare animadvertitur, atq; inſuper *theſ. 14. vix concipi poſſe, ſpiritus ab humorum miſcella omninò liberos*, aſſerit; quo ipſo negandam ſpirituum naturam flammeã lucidam ſubinnuit: aliàs neſcio, cur non tandẽ flammæ cum fluctibus maris in gratiam rediturae præaugurari poſſint, citra omnem igneæ ipſarum ſubſtantię deſtructionem. Nec minorẽ dubitandi occaſionẽ ſubminiſtrat adſcriptus ſpiritibus his luminoſis elaborãdi modus, ubi volatiliores Maſſæ Sanguineæ partes per accenſionem & ſecretionẽ quaſi tranſcolatoriã à reliquarum conſortio removeri dicuntur: id quod tamen ipſa cerebri glutinoſa vetare videtur ſubſtantia, cùm, quò quid craſſius, eò etiam inhabilius luci producendæ judicandum ſit. Minorem hìc fidem meretur ea aſſertio, quâ ſanguinis volatiliſatio per fermentationem in ſiniſtro Cordis ventriculo promoveri ſtatuitur: in quo tamen ultra momentũ non commoratur, nec ulteriori volatiliſatione, utpote ex ſalibus merè volatilibus conſtans, Sanguis indiget: quam nihilominus plurimi ex ameniore ejus rubedine hariolari ſatagunt. Enim verò, quid ſi alia cauſa coccinioris coloris ſubſit, quæ nullam volatiliſationem, ſed potiùs coagulationẽ demonſtret? quam aſſertionẽ commiſtio chyli candidioris oſtendere, & neceſſitas ejus per Aëris inſpirati Sal acidiuſculum (à modò laudato BOHNIO *in Diſp. Phyſ. 8. theſ. XI.* ſatis probatum) in præcordiis coagulandi, ut nutriendo corpori aptior reddatur, ſuadere cernitur.

Modum influendi ac circulandi non examinabo, quem ipſum deſpiciunt principia mechanica, utpote cùm rudi etiam plebeculæ conſtet, corpus vel ipſâ levitate levius per compacta nervorum corpora, planè nullâ cavitate gaudentia, nequaquam deorſum verſus penetrare, ſed ſemper molliora & rariora tranſitum non præcludentia pervadere. Ad modum operandi ſpirituum repetendũ revertor quidem per exploſionem eorũ inturgeſcentiamque muſculorum adumbratum; eum tamen non determinabo. Nam profectò ideò ſaltim excogitatus videtur, ut aliquali mechanicâ hypotheſi rem imaginari liceat. Ne tamen ipſe ſolus in ſpirituum Patronos videar injurius, audiatur STENO *in ſpecim. Myolog. p.* 83. ita ſtatuens: Spiritus animales ſubtiliorem ſanguinis partem vaporem ejus & nervorum ſuccum multi nominant: Sed verba hæc ſunt nihil exprimentia. *Confer.* BACKIUS *de Corde*, HARVEUS *Exerc. Phyſiol.* & NEEDHAM *de format. fœt.*

Theſ. XIV.

Cum ergò Privilegiis ſecurè Philoſophandi æternis fruamur, in id enitendum eſt, ut breviori nobis viâ patulâ omnes evitemus ambages, & libertate judicii gaviſi, ab omni cupiditate aliorũ præconceptas opiniones aucupandi, & in verba Magiſtri jurãdi alieni, inquiramus, quo ſenſu naturæ Phœnomena ſuũ fiendi modũ ſortiantur. Contemplaturis itaque actiones principii noſtri animales in ipſo limine, ſi creationis Adami recordati fuerimus, occurret nobis auræ vitalis inſpiratio, quæ, uti in toto corpore cũ humoribus, partes organicas irrorantibus, ubiq; præſens eſt, ita in ſentiendo & movendo corpus noſtrum vivificare & actuare non remittit. Quali modo id fiat, ſupra jam, in quantum balbutire licet, innuiſſe ſufficiat.

Theſ. XV.

Hactenus *Subiectum* Patiens ratione morbi, itemq; Cauſam efficientem motuum & ſenſationum naturaliter conſtitutam depinximus: nunc antequam ad ſtatum ejus præternaturalem à cauſis morboſis orientem accedamus, affectus noſtri contemplatio flagitat, ut alterum Subjectum ratione Symptomatis morbi pediſſequæ non omittamus. Sunt autẽ hæc organa ſenſationum ac motionum ſuprà recenſitæ fibræ nervoſæ & carnoſę, ratione conformationis mechanicæ ab Anatomicis ſciſcitandę, ad principii activi impulſum & voluntatem actionibus animalibus ſecundùm naturam exſequendis aptæ, quæ, quando à cauſis præternaturaliter eas afficientibus læduntur, principio activo ad præternaturales functiones impedimento ſuo anſam porrigunt. Ubi obſervandum, quod quidem fibroſæ ac membranoſæ partes primùm afficiantur, ubi cauſa mali ſeu ipſe focus hæret; primariò tamen & maximam in inſultu Epileptico injuriam pati Cerebrum, reliquum totius corporis genus nervoſum in compaſſionem rapiens.

Theſ. XVI.

Reiectis autem *ſuprà citatorum Autorum* de principio activo variis hypotheſibus, hic nolo prolixiori narratione diſcurſuum Pathologicorum ac Refutatione ipſorum B. Lectori movere ſalivam; non enim centonem conſuere libuit, ſed breviſſimo diſcurſu ac ſtylo ſimpliciſſimo, ad doctrinarum explanationem aptiſſimo, animi mei ſenſa patefaſcere decrevi.

Theſ. XVII.

Cum duplicis generis inſinuaverim Subjectum Patiens, cauſæ quoque præter naturam affligentes erunt ſtatuendæ duplices. *Cauſa* igitur *proxima* affligens Cerebrum cum toto nervoſo genere eſt illud ipſum, quod ratione morbi eſt ſubjectum patiens, ratione ſymptomatis verò efficientis rationem ſubit, ſcilicet ſeu principium vitale. Symptomatis autem ortum, ex cauſa efficiente præternaturaliter deformatâ dependentem, indagaturis nobis incumbit cauſas ſcrutari remotas, quæ invadant efficiens proximum, ut irritationis ideâ affectum ac conſternatũ redditum, præternaturalem machinæ noſtræ corporeæ motum inducat. Agunt hoc ipſæ vel immediatè, vel mediatè. Immediatè quidẽ animi pathemata, ut ſunt Ira, terror, triſtitia, metus, amor, & tędium. Quatuor priora pathemata, præcipuè in ſubjectis jam ante Epilepſiam perpeſſis, valida occurrunt paſſim in Practicorum variis obſervatis, ver. gr. SCHENCKII & SENNERTI *ſub tit.* Quorũ operandi modus in animam noſtram, quoties ex me quæritur, toties ultrò ignorantiam meam fateri planè ignominiæ mihi non cedere polliceor.

Ete-

Etenim principii iſtius moventis ſupra depicti mutationes patibiles indagare, res eſt ſublimiorem humano intellectu poſtulans prudentiam. Credibile tamen eſt, ut, licèt diverſis pathematum ſpeciebus conturbetur, eundem tamen Epilepticum effectum ex incandeſcente quaſi & tumultuante commotione pronaſci faciat: Quo ipſo poteſtas illa à Sapientiſſimo conceſſa motui deſtinata interdùm ſola, interdum cum hâc ſororiæ poteſtates pati videntur, ita, ut iſtæ ab ideis peregrinis, ab extra advenientibus, impeditæ & quaſi attonitæ, Archeum ad motuum ſtimulent exorbitantias.

Ex amore pronatas Epilepſias in HELMONTIO *Tr. de Morb. Archealibus*, HENRICO ab HEER *in Obſ. 18. & KOZAKUM Tr. de Hæmorrhagia lib. 2. cap. 10. p. m. 641. & ſeq.* legere licuit. Quâ in re propriam obſervationem conteſtor de puellâ paulo laſciviore ardore deperiente juvenem, quæ ad manualem jocum incidebat in Lipothymiam ſemi-Epilepticam, cum rara adſtantium admiratione. Ex tædio quoque oriri poſſe eam, teſtantur alimenta tædioſa ſubdolè exhibita.

Theſ. XVIII.

Mediatè ſævitiam ſuam exerit omne id, quod quâcunque ratione ac modò partes nervoſas laceſſere, iiſque dolorem exquiſitiorem, imprimis verò in ſubjectis delicatulis, ſenſiliore genere nervoſo gaudentibus, infligere validum eſt. Hinc ea, quę ipſas vehementiùs pungſit aut ſecant, Epilepſiæ ſuſcitant procellam: Sic ego vidi hominē in pollice pedis contrectatum ſtatim huic miſeriæ obnoxium. Cæterùm etiam plerumque minera morbi latet in parte aliquâ, materiæ cujuſdā acris vellicantis injuriam non ſine omnium functionum animalium tempeſtate tolerante: Talem Epilepſiam obſervavit DEKERS in pollice, & BARTHOLINUS *Cent. VI. hiſt* 78. in pede. Cauſa ergo immediatè tāgens fibrarum nervoſarum filamenta, eſt acre quodcunque, ſpeciatim acidum viſcidum, in lymphâ oberrans, vellicans partes ſenſiles, cujus moleſtiæ ſenſationis occaſione in unâ parte, non ſine reliquarum compaſſione, ortâ irritatus Archeus in exorbitantem motum erumpit: Sic in infantibus Epilepſia utplurimùm, imò fermè ſemper, annotante *Domino* PRÆSIDE *in valetud. Infantili*, ex vētriculo materiâ acidâ viſcidâ obſeſſo oritur, ob conſenſum nervorū. Et ex hoc conſenſu ſeu compaſſione multos HELMONT affectus *ſub titulo Morborum Poteſtativorum* vel ſub *Actione Regiminis* deducit. Simili ratione Colica, Nephritis, Scirrhus meſenterii, Ulcus, & ſuffocatio uteri, partus doloroſus, &c per conſenſum Epilepſiæ ſcaturigines fieri valent, utpote quæ ejuſdem matris filiæ non degeneres cenſentur cum Epilepſiâ, cujus interdum thalàmus in calvariæ cubiculo ſuſtentatur, ubi immediatè principium nervorum laceſſens totius generis nervoſi concuſſiones, in viciſſitudinariis ejus contractione & remiſſione conſiſtentes, exindeque improviſum omnium functionum excitat turbinem.

Theſ. XIX.

Nutritur autem hæc & adoleſcit ipſa mater iiſdem ſuſtentaculis, id eſt, cauſis remotis, queis alia morborum carcinomata ſuam acquirũt alimoniam. Et quidem ex naturalibus rebus eſt ętas puerilis, ob teneritudinem nervorum ad hoc malum proclivis. Prætereа præſtat etiam aliquid ſenilis, inclinans in humores viſcidos acidos, Melancholicos Veteribus dictos. Ex non-naturalibus eſt Aer ſqualidus, & frigidior hyemalis & autumnalis, præcipuè circa metalli fodinas ſqualidus, vel atomis etiam malignis & graveolentibus, ex rebus incenſis, vel per ſe fœtidis & malignis in ipſum elevatis, refertus: Unde febres malignæ ſtipatæ ſemper ſunt cum inſultibus epilepticis graviter affligentibus & cruciantibus.

Theſ. XX.

Occaſione ſermonis de Aere quæritur: utrum & aſtralis influxus Aeris tempeſtates variis larvis deformare queat, nec ne? Aſtronomicorum filiis hujus deciſionem remittens, profiteor ingenii mei imbecillitatem in hoc eruendo dubio, quod ingeniorum hactenus multorum curioſam delaſſavit induſtriam. Dicam tamen (ſi hariolari liceret) utique probabilem eſſe, aſtrorum influxum ad morbi hujus vel productionem vel exacerbationem concurrentem, ſi fidem non derogamus Aſtronomis, de variâ ſiderum conſtellatione ac motu ſingulari diſcurrentibus, ac denique credimus, radios illorum lucentes ſeu luminoſos materiales. Quod ipſum ſuppoſitum de Solis radiis plurimi defendunt, nec de Lunæ affectibus anxiè dubitant. Hinc ut plurimùm paroxyſmi accidunt Epileptici tempore plenilunii in pleriſq; ſubjectis, uti amicus quidam candidus oretenus mihi retulit, Scientiæ Aſtronomicæ benè gnarus. Et B. SENNERTUS *lib 1. P. 2. cap XXXI. p. 590. Med. Pract. inquit, plerumque in ecclipſi lunari natos malo huic eſſe obnoxios*. Quod ſi hæc vera ſunt, facile MOEBIUS *ſupr cit. loc.* excuſatione dignus eſt, quod ſymptoma hoc referat inter morbos occultarum qualitatum, & aliquid divini in receſſu interdum condentes, utpote cùm multorum eruditiſſimorum teſtimonio modus influendi aſtrorum planè ſit abſtruſus, atque divinus, utut ab Aſtrologorum obſervatione concurſus ſeu conſtellatio eorum ſit notiſſima.

Theſ. XXI.

Deinde ex non-naturalibus ſunt omnis generis alimenta, acidum, viſcidum, auſterum ſuccum producentia. Imo & ex abſtinentiâ eorum longâ, ſeu inediâ violenter perpeſſâ, non ſolùm in pueris, verùm etiam provectioris ætatis hominibus, forſan Hypochondriacis, Epilepſiam prognatam eſſe teſtantur autores, optimè per ciborum uſurpationem curandam. Porrò ad eandem diſponunt carnes & Piſces inſalitæ, ac fumo induratæ, cum variis cibis, acidis & auſteris, ſingelis menſis variè aſſumtis, fructus horæi immaturi, &c. Excreta & retenta hîc etiam multa poſſunt, v. gr. ſuppreſſio menſium, urinæ, interdum & alvinarum fæcum in puerulis, atque puſionibus: quale exemplum mihi relatum eſt de meſpillorum nucleis, in inteſtino recto hærentibus, & exhibito clyſtere exturbatis, cum epilepſiæ totali ceſſatione. Quò pertinent ſuppreſſiones lochiorum atque ſeminis: vid. KOZAKIUM, alios.

Theſ. XXII.

Ex præternaturalibus multum præſtare poſſe Plethoram autumo, quatenus non rarò motum cordis impediendo, fibras ejus ad tales vibrationes convulſivas irritat. Similiter lumbrici in inteſtinorum cavo hoſpitantes morſicationibus ſuis per conſenſum Epilepſiā ſuſcitare valent. Quid Malum hypochondriacum & Scorbutus pręſtent in nervorum pathematibus, totô die liquet. Quorſum pertinent omnis generis venena, febresque malignæ, contuſiones & vulnerationes capitis, vel violentâ ſicariorum percuſſione, vel caſu ab alto, non abſimili modo cerebro inflictæ, quatenus extravaſatus ſanguis ſui corruptelâ affligit nervorum principia, cum ſubſequâ omnium membrorum vibratione Epilepticâ.

Theſ. XXIII.

Differentia eſt varia: Alia Epilepſia eſt hæreditaria, alia adſcititia, eaque vel ab ineunte vel à juvenili ætate; Alia cum febre, alia ſine febre; Alia frequentior, alia rarior; Alia Periodica, alia Vaga; Alia Sympathetica ſeu per conſenſũ, v. g. ex Colicâ convulſivâ, Vomitu, Sternutatione, Paſſione Hyſterica, ſuffocatione uteri

orun-

oriunda: alia Idiopathetica ſeu per eſſentiam, immediatè ex cerebro oriunda; Alia mitior, alia gravior, in quâ vel ipſum dæmona ſubeſſe putes: quanquam etiam experientia teſtetur de Epilepſiâ dæmoniacis præſtigiis inducta; Alia totalis, alia partialis, partem unam occupans: quorſum etiam pruritus, & titillatio ſpectare videntur. De cæterò tres gradus affectus hujus ſtatuere poterimus. Quorum

Primus gradus eſt, quando omni ſenſu ac motu animali ægri privati exanimes quaſi, ſine externarum partium convulſione, ſtant, ſedent, aut in terram proſtrati procumbunt, licèt, quoad internas partes, ſpaſmodicis crucientur doloribus. Qui gradus impropriè dicitur Epilepſia, ac potiùs Catalepſeos nomine venit, aut cum Germanis appellandus *eine Ohnmacht*.

Secundus gradus eſt, quando variis motibus agitatoriis corpus vexatur citra ſenſuum ac rationis ceſſationem, aut cum aliquali eorundem depravatione, aut ridiculâ conturbatione. Quod ipſum ſæpe in Melancholiâ hypochondriacâ obvenire ſolet, uti ipſe in hâc viciniâ obſervavi in quodam, qui durante paroxyſmo veſtes & induſia exuta lacerabat. Alia exempla vid. in Pathol. Cerebri WILLISII, RIVERII *Praxi*, TIMÆI *Von GuldenKlee Epiſt.*, SALMUTH. *Hiſtor. & alibi*. Quorſum pertinet Epilepſia Curſoria BOOTII *Tr. de Affect. omiſſ. Cap. 6.* Item Rotatoria in gyrum, quale exemplum etiam in hâc viciniâ Lipſiæ contigit.

Tertium gradum, eumque communiſſimum, & toto die obvenientem, voco eum, quando in terram collapſi ægri miris modis agitantur, & variis contorſionibus & concuſſionibus membrorum cruciantur, & cum ſtridore dentium, arctâ clauſurâ pollicum, thoracis abdominisq; curvaturâ, ſpumæ protruſione, linguæ aut labiorum morſicatione & cruentatione, ſanæque rationis exercitii ceſſatione, obtingit: quorum omnium ignarus eſt patiens poſt paroxyſmum ad ſe rediens.

Theſ. XXIV.

SIGNA DIAGNOSTICA patent ex αὐτοψίᾳ, vid. tamen SYLVIUM *lib. 2. Prax. cap. 20.* Pulſus eſt inæqualis. Urina ſemper eſt valdè ſpumoſa, niſi ex ſubitaneo ingenti dolore excitetur.

Cauſarum diſtinctiva petantur ex relatione adſtantium.

PROGNOSTICA ſunt: Epilepſia febrim ſuperveniens ut plurimũ eſt lethalis. Febris verò ipſam ſequens non rarò eſt medela ejus: vid. BARTHOLINUS *Cent. 2. Hiſt. 68.* Adultorum Epilepſiæ difficilioris quàm tenellorum curationis ſunt. In dentitione infantũ rarò ſunt lethales. Concomitans Epilepſia morbillos & variolas tempore eruptionis non multum timenda: ut plurimum autẽ lethalis eſt tempore ſuppurationis. Epilepſiæ ortæ à principio vitali immediatè affecto per animi pathemata, niſi in momento mortem induxerint, remittunt, nec revertuntur, niſi alia cauſa latuerit, cujus occaſione effloruerint & adoleverint.

Theſ. XXV.

Quoniam ſuprà in cauſarum enucleatione poſui Principium noſtrum activum impediri in functionibus naturaliter obeundis, & excitari ad varias exorbitantias per injuriam mediantibus nervoſis partibus irregulari quâdam commotione & irritatione illatam, harum Injurias abigere per certam indicationibus ſuperfundatam methodum medendi conabimur. Ratio officii mei quidem flagitaret etiam manifeſtare, quali medio ipſum Principium activum ad ſaniorem mentem revocari debeat: Sed cum id partim ratione animi pathematum à Theologis & Ethicis efficiatur, obtemperemus ipſorum conſiliis, nemini non innoxiis: partim verò mihi Univerſale illud celebratiſſimum Philoſophorum nondum innotuerit, cujus operationem in ipſum principium activum firmiter credo; excuſabor forſan ſi in doctrinâ de cauſis reliquis occaſionalibus eliminandis operam navavero. Intentioni ergò noſtræ reſpondebunt Indicationes.

I. Curatoria, in ipſo paroxyſmo, in quo FIBRÆ IRRITATÆ SEDENTUR. Cui indicationi ſatisfacient ſequentia remedia: Cinnab. Antimon., Cratoni Magnes Epilepſiæ dicta, it. Sulphur Antimon., quæ mineralia miſceantur opiatis cum additione præparatorum, quæ præſtantiora ſunt Magiſteriis, ſaliumque volatilium. Præparata ſunt ex Auro, v. g. Aurum fulmin., Tinctura Auri cum Oleo Cinnamomi, Aurum potabile ritè paratum; Item Cran. hum. præp., Cornu Alcis, Cornu Cervi ſine igne, Cornu Cervi ſolare, Ebur ſine igne, Dens Equi Marini, Apri, Caſtoris, & ipſum Caſtoreum, exindeque alia parata, Aqu. hirund. cum Caſtor., Eſſ. Caſtor. parata cum ſpiritu volatili Tartari, Spina muſtelæ Piſc., Mandib. Luc. Piſc., Lap. Percar., Carpion., Tali lepor., Os de corde cervi. Item Marina præparata, perlæ, Mat. perlar., Corall., Lap. pretioſi, ſuccin. præp., quæ omnia abſorbendo acidum, vellicans nervos, in effectu vim habent ſedativam nervorum, & conſequenter placativam Archei. Salia volatilia ſunt v. g. ſalia ſicca vol., Spir. & Olea, v. g. Sal. vol. & Sp. Cran. humani, Sangu. hum., Urinæ humanæ, Viperar., Lumbric., Cornu Cervi, ſuccini. (Hinc præſentaneum eſt remedium Liq. Cornu Cervi ſuccinatus) Tartari: it. Spir. fuligin., Elix Cephal. D. Mich., Eſſ. ejuſdem Cephal. anodyna. Porrò olea proſunt deſtillata, Succini, Rutæ, Meliſſæ, &c.; exindeque parati Balſami Apoplectici. Item Spir. Vitrioli Cephal. D. Mich. HARTMANNUS recommendat miris modis Spiritum Vitrioli & Urinæ miſtos. Verùm hi revera nihil aliud, quàm Sal Armoniacum conſtituere videntur, cui in incidendâ viſciditate laudem ſuam non derogo in tenellis ſubjectis ob meconium retentum vel aliam viſciditatem, ex vitiato & caſeoſo lacte materno prognatam; hoc morbi genere afflictis. Hinc ridendi ſanè ſunt incauti iſti Practici, qui ſine ulla habitâ cauſarum, ſymptoma hoc producentium, ratione, omnibus infantulis Epilepticis vulgatum illud, inſtar Deorum manus adoratum, ſpecificum, Cephalicum D. D. Michaelis propinare non verentur; quippe cùm nihil hoc in paſſu exhibere anodynis ſit imprudentius, quoniam aut in viſciditate, ventriculum tenellorum occupante, emoritur ejus virtus ſepultaque remanet, aut, ſi inanes vomendi conatus obtigerint, ſiſtendo nervoſarum fibrarum motum, æquè horribile ſuffocationis valent inducere ſymptoma. Cautus proinde quilibet Practicus juvenis eſto, ut infarcientem ventriculi viſciditatem vel priùs tollat, vel ſimul cum Specificis Antepilepticis per incidentia educat. Quâ in re placent mihi formulæ ex Salibus Volatilibus, & præparatis abſorbentibus cum anodynis præſcriptæ, quæ ſaburræ iſtius maleficæ gazophylacia evacuant, & inſigni in Praxi ægrum Medicumq; juvamine exhilarant. Porrò Hepar ranæ manibus laceratæ exſiccatum, pulveriſatum, & primo Epilepticorum infantulorum inſultu Curæ & Præſervationi felici cum eventu exhiberi expertus ſum. Similiter ſecundinæ primiparæ magni æſtimantur: quâ vero ratione, omninò me neſcire fateor. Item ſanguis hirci & leporis ideâ timoris ſigillatus, tumultuantis ideam Archei ſopiente. Hinc ſanguis calidè potatus malefici, enſe carnificis trucidati, in ipſo Paroxyſmo forſan ſperatiorem nanciſceretur eventum, quàm extra Paroxyſmum: Cordi hominis ejuſdem quo jure HOFFMANNUS *in Methodo Medendi* potiorem virtutem tribuat, omnino ambigere me confiteor.

Ex vegetabilibus proſunt omnia refragrantia, inſtar vehiculi cum ſupra laudatis adhibita, v. g.

Aqua

Aqua Antepileptica Lang., Apoplectica, Aq. vitæ mulier. alba, Sp. Ceraſ. nigror. It. Eſſ. Aquæ & Tinct. ex Floribus Cephal. v.g. Tunicæ, anthos, Lavend., Lil. convall., Primulæ Ver., Tiliæ, Citri, Aurant., Papaver., Betonic., Pœon. De cujus Radice debito tempore effoſa ego ipſe in variantis ætatis hominibus mira expertus ſum. Et licet à non nemine mirè autores fabulari dicantur, mirabilis tamen ejus effectus eſt, mihi planè viſus imperſcrutabilis, niſi aſtralis influxus (de quo ſatis eruditè diſſerentem confer ſupra citatū HIRNHEIM) ad ejus exaltationē virium quid conferre ſupponatur. De Sambuco ex Salice creſcente ſtatâ horâ collecto præter Hartmanni Teſtimonium alius mihi amicus juratò experientiā pluſquam centuplam conteſtatus retulit. Quali modo operentur hæc amuleta, addiſcere valdè aveo: Poterunt etiam fieri Cucuphæ.

II. Imminentem paroxyſmum interdum præcavere poſſumus, ſi ex parte aliquâ originem trahat Epilepſia, ita ut CONSENSUS NERVORUM, ſi poſſibile, INTERCIPIATUR, quod fit per frictiones in partibus ſpaſmo primò tactis, deinceps adhibeantur ligaturæ firmiores illarum partium, ut ligato nervo dolor reliquis membris communicari non valeat ultra ligaturam exiſtentibus, teſte D. MOTHO *in* BARTHOL. *Cent. 6. hiſt.* 78.

III. Præſervatoriæ Indicationi occurrimus per variarum rerum præternaturalium, utpote cauſarum, ſublationem, quas quilibet eruditus Medicus judicio practico pollens, virtute methodi ſuæ medendi ipſe profligare noverit. Nam ſi Plethora vel alia cauſa mali urſerit, adhibeatur debita ejus Curatio. Ego hîc paucis enucleabo, quid agendum ſi mater hujus deteſtandæ ſobolis dormiverit in materia viſcidâ acidâ, tàm in primis viis quàm ipſâ Maſſâ Sanguineâ hoſpitante, cui extra Paroxyſmum edomandæ, ne malum denuò reſurgat, alacri pectore occurrendum eſt. In ſpecie NERVOS IRRITANTIA EVACUENTUR. Quibus SCOPIS obtinendis I. Ex fonte Chirurgico Venæ ſectionem, Scarificationem, &c. nihil conducere æſtimo, niſi patiens fuerit Plethoricus. Balnea & Inunctiones rectiùs hic locum invenient, ex refragrantibus parata.

II. Ex fonte Pharmaceutico

1. Recommendo Vomitoria, inter quæ optima ſunt Antimonialia.

2. Clyſteres etiam, qui fiant ex ſpecificis vegetabilibus & exturbantibus ſaburram acidam viſcidam in inteſtinis hærentem, & acuentur per Salia.

3. Purgationes adhibeantur conſuetæ dicatæ lymphæ viſcidiori cū appropriatis dictis Cephalicis aromaticis miſtæ,

4. Omnia diaphoretica viſcidum acidum incidentia & præcipitantia: Qualia ſunt omnia Bezoardica vegetabilia amara, v.g. Card. Bened., Fumar., Scord., Scorzon., Abſinth., Cent. minus, Galega, Scabioſa, Ulmar., Meliſſa. &c. Quorſum pertinet Tinctura Bezoar., cum Eſſ. Cephal. anodyna D.D. Michael. mixta; It. Bezoardica Mineralia, v.g. Bez. ſolare, lunare, Joviale, Martiale, Minerale, Antihectic. Poter., Mercur. Diaphoreticus, Sal Antimon. & omnia Antimonialia, v.g. Antimon. Diaphoret., Tinct. Antimon. Tartariſat. His jungenda ſunt ſuprà laudata præparata, & ſalia volatilia.

5. Diuretica, qualia ſunt omnia ſalia mineralia, volatilia, & ſalſa compoſita ex acido & alcali, v.g. Sp. Tart., Spir. Carminativus, Sp. Cinnamomi, Caryoph., & aniſi oleoſus vol., Tinct. Tartari, Tinct. Vitrioli Mart. Zuvelff., Tinct. nephrit. Solar. Ammelungii, Arcanum Tartari, &c.

Proſtant etiam multivaria compoſita Antepileptica in ZWELFFERO, & HOFFMANNI *Theſ. Pharmac.* & aliis reperibilia, inter quæ non rudior mihi compilatio videtur, quàm pulvis Marchionis dictus Antepilepticus. Formulas alias quilibet ingenioſus Artiſta ac rei Med. peritus facilè pro ratione Indicantium & contraindicantium variare poterit, quâ in re quemlibet ſuo abundare ingenio, Indicationesve mutare pro captu ſuo permitto, modò æger à miſeria ſuâ liber atque tutus impoſterum degere valeat. Cui intentioni denique ſatisfaciet bona inſtituta diæta, à Medico facilè præſcribenda, cauſarum ſupra citatarum non ignaro, quæ conſiſtit in fugâ nocentium, & moderata uſurpatione conducibilium.

III. De Curâ tranſplantatoriâ mali hujus, vel in animantia bruta per Urinam aut ſanguinem ægri, vel in arbores certis quibuſdam vanis actionibus, vel aliis præſtigiatoriis fermè operibus, deponendo tenellos ſuper limina hypocauſtorum, capite extra fores, pedibus verò intra conclave porrectis, quicquam referre nolo, cùm de illis tacere, quâm lubricas de ſpiritu mundi, vel Sympathiis, & aliis figmentis hypotheſes vendere, ſit conſultius: hæc verò rudis plebeculæ inanem ſuperſtitionem (miro utut interdùm ſucceſſu) ſapiant.

IV. Vitali Indicationi reſpondet cujuslibet propria obſervatio, qui à malo hoc immunis eſſe ſatagit, ut Medici opem non reſpuat, ſi qua mutatio ſanitatis integræ ac vitium qualicunq; modo ipſi obtigerit, aut negligentiæ aut avaritiæ pœnam magno ſuo malo luet. Quâ in re Medicus ſagax pro re natâ officio ſuo ſatisfacere noverit, ut curæ ſuæ commiſſus patiens vitam ſartam tectamque à morbis gravioribus valeat finire.

Hiſce calami mei curſum figo cum debitâ Divinæ benignitati gratiarum actione & ulteriori voto adhibito, ut mea impoſterum ſtudiorum conamina miſericordi nutu ſecundet, quò non niſi in proximi ſalutem (cui aliquando cum DEO auctius & limatius hoc thema promitto) *& præcipuè in honorem DEI vergant: cui ſoli ſit laus & gloria.*

DISPU-

DISPUTATIO VIII.

PARVA MAGNORUM MORBORUM INITIA:

QUÆ

SUB PRÆSIDIO

Viri Nobiliſſimi, Excellentiſſimi, Experientiſſimi,

DN. MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Philol. & Med. D. longè Famigeratiſſimi, Practici doctâ Felicitate Celebratiſſimi, Occupatiſſimi, Facultatis Medicæ Adſeſſoris Graviſſimi,

IN MAJORI COLLEGII PRINCIPUM MAJORIS AUDITORIO

Sub Specimine diſputatorio publicè ventilanda propoſuit

AUTOR, RESPONDENS

MAXIMILIANUS PREUS, Uratislavienſis,

die XIII. Octobris, Anno M.DC.LXXVI.

AB

Ipſo Dno Autore reviſa, & multis in locis aucta.

PRÆFATIO.

§. 1.

E*A eſt Alma Matris Naturæ Conſuetudo atque Lex quaſi connata, ut per minima initia gradu ſucceſſivo magnos moliatur atque producat effectus. Ut enim taceam, cuncta in Mundo corpora tùm fieri ſeu generari, tùm nutriri & augmentari, imò & corrumpi pariter, non niſi ſucceſſivè & inſenſibiliter, adeòque per minimarum ſaltem particularum, multifariam procul dubio figuratarum, Combinationem, Separationem, & Tranſpoſitionem, uti ingenioſè* in Prolegom. Inſtit. *ad calamum nobis dictatarum* Theſ 20. *ratiocinatur* Excell. Dn. PRÆSES: *Luculenter hoc potiſſimùm pateſcit in ſpecificè jam mistis, ſeu concretis ſeminibus, parvis ſanè magnarum generationū fundamentis: Quantilla hæc, quæſo, corpuſcula, ſi cum mole ex iiſdem ſuccreſcente conferantur ſat magna? Non tangam hoc loco ſeminalia Minerarum Principia, & ipſa prorſus impalpabilia, Minimaque proinde. Intuere, Lector Benevole, Plantarum ſemina ſal em,* κατ' ἐξοχὴν *cum accuratioribus ſic dicenda, quæ ſat profectò ſunt exigua, etiam cum externis, quæ communiter iis accenſentur, conſiderata involucris; cùm tamen ſeminis, quod propriè meretur nomen, & in gemmula ſolùm continetur, quæ albæ inſtar lenticulæ in ſummitate ipſorum apparet, longè minimam, & computo plurium vix 2800. capſulæ illius conſtituat partem,* referente BECKIO in Experimentis circa Naturalia Rerum Principia, pag. 264.

§. 2. Hanc enim ſolam pro vero ſemine habendam, varia commonſtrant. Primò namque, annotante jam HARVEO *de Generat. Animal. Exer. 31. p. 233.* læsâ eâdem vel deficiente, reliquum quod eſt corpuſculi illicò ſterileſcens, quâcunque ratione tractetur, nullo modo ad germinationem deduci poteſt: quemadmodum hoc in Piſis experimento domeſtico ipſemet didici, illis, quæ gemmulâ gaudebant integrâ, vel ex ſolâ aquâ, manuductore *Helmontio*, feliciter propullulantibus; fatiſcentibus contrà, quibus ſpem illam ſobolis vel inclementia Naturæ negaverat, vel manus curioſa violaverat. Accedit hiſce alterum, non exigui ponderis argumentum, quod in Gemmulâ illâ ſive Medullâ ſub cortice reliquo contentâ, integræ jam Plantæ Conformatio, mirando Naturæ in Minimis artificio, actu deliteſcat, oſtendente hoc JOSEPHO *de* AROMATARIIS, tum *Epiſtola de Generat. Plantar.* tum oculato Teſte, GUILIELMO HARVEO, ceu ipſe hîc, *in Exerc. XI, p. 92. C. L.* de ſeminis Faſeoli tali configuratione ab Aromatario Venetiis ſibi oſtenſâ, ultrò fatetur.

§. 3. Simile quid à Botanico Amſtelodamenſi in Tulipæ bulbo ſibi ad oculū demonſtratum meminit aliquando *Excellentiſſ. Dn.* D. BOHN, *Anatom. & Chirurg. in hâc Almâ Profeſſor longè Meritiſſ. judicioſiſſ., Præceptor atque Patronus devotiori cultu ſuſpiciendus.* Ipſū hoc multiplicatâ & univerſalis magis Experientiâ confirmant, oculo armato potiſſimū edocti, BORELLUS *in obſ. Microſ. obſ.* 17. ubi ἀρχιτεκτονίαν etiam ſubnectit; Oculatiſſimus etiam *Malpighius* primùm *in Epiſt.* ac ipſo nunc edito *Opere de Anatom. Plantar.*, nec ſubticendus tandem D. GREW *in the Anat. of Vegetabiles*. Quorum imprimis Malpighius ſtupendâ induſtriâ ac perſpicacitate in omni ferè Vegetabilium genere nō ſolùm integram Plantæ in ſemine configurationem ſive Ideam, Radicis, Trunci & Foliorum binorum delineatione ut plurimùm conſpicuam, detegit atque delineat, ſed & ſecundinas atq; colliquamentum, ſub cortice eorum contenta, deprehendit, nō diſpari ratione, ac in Animalium conceptibus videre

dere licet; ſicque vetus illud Empedoclis & poſthàc Harvei dogma, Plantarum ſemina Ova eſſe ab iiſdem decidua, non omni probabilitate analogicâ deſtitui, luculenter confirmavit.

§. 4. Gemmula hæcce in iſtis Seminibus, quæ ratione molis ſenſui nudo adhuc proportionatæ ſub conſpectum omnium facilè cadunt, ſi minutæ adeò quantatis eſt, quantilla erit in minutiſſimis illarum Plantarum Seminibus, quæ non paucis propter exilitatem ſine prorſus ſemine oriri videntur? Quibus tamen contrarium evidenter oſtēdit per αὐτοψίαν in dorſo Plantarum Capillarium BORELLUS *C. L. obſerv.* 8. *&* IUNGIUS *in Doxoſcop. Phyſ. P.* 2. *S.* 3. *Frag.* 4. *C.* 4., qui non ſolùm, nullam Plantam ſine ſemine oriri, ſed & ſemina, quod magis mirandum, quò minora, eò fertiliora eſſe, egregiè docet.

§. 5. Ad Semina Plantarum & exilitate principii fœcundi, & huic inexiſtente jam conformatione analogâ, proximè accedunt Ovula fœcundata Animalium, Oviparorum pariter ac Viviparorum conceptus conſtituentia, quidemū rectè ab ARISTOT. *de Gener. Animal. L.* 1. *c.* 1. *&* HARVEO *C. L. Exercitat.* 63. Animalium ac futuri fœtus Semina dicuntur, ad differentiam Genituræ utriuſque, tàm Maris, quàm Fœminæ, ſeparatim adhuc exiſtentis.

§. 6. Ab Ovo, quod dicunt, principium Originis elementale, aut partem minimùm ratione ortus primariam, in conceptu Animalium perquirentes Curioſi, in ipſo Ovo ac parvâ hujus Nubeculâ ſive Cicatriculâ, Gemmulæ in Semine Plantarū correſpondente, Animal integrè jam conformatū ferè, ſecundinis atque colliquamento nutritio de reliquo circundatum cum MALPIGHIO (*in Ep. Form. Pulli in Ovo*) mirari neceſſe habuerunt; ita ut in Ovo Gallinaceo, nondum etiam incubato, THEODORUS ALDES (*in Obſ. in Ovis factis*) Cicatriculam Circulos ſuos jam oſtendentem, & GRAEFIUS (*in Defenſ. Part. Genital.*) omnes Pulli partes jam conſpexerit; quod idem etiam laudatus *de Aromatariis L. C.* aſſerit.

§. 7. Dicta partium verò conformatio ſucceſſivè intuentium oculis, etiam nudis tunc, manifeſtior evadit in Ovo incubato, (obſervante hoc jam tùm ARISTOTELE, HIERON. FABRICIO, VOLCHERO COITER, & omnium diligentiſſimè accuratiſſimèque immortali HARVEO *L. C.*) dum ſcilicet à calore ſovente Motor in Ovo Spiritus excitatus, motu ſuo ac liquoris ulteriori præparatione, ad partes circulatione, appoſitione, aſſimilationeque, ſtamina Corporis minuta magis evolvit, explicat, adauget, perficit, conſpicuaſque nonnullas citiùs reddit, prout naturali vel cōformatione aut breviori exornatione majores, vel contentis coloratis ac evidentiùs intra eas commotis pleniores, quemadmodum *Le* GRAND *in Inſtit. Philoſ. P.* 6. *A.* 2. *&* VELTHUSIUS *de Generat. p* 247. annotat.

§. 8. Nec recenſitam delineationem in Ovis Majorum inter Ovipara, ut ita loquar, Gentium reperire ſaltem licet, quin &, quod magis miraberis, in minutiſſimis Inſectorum, Aranearum puta, Formicarum, &, quæ mutuò ex ſe invicem generantur, Papilionum atque Bombycum ovulis eadem obſervant BORELLUS *Obſ. Microſcop.* 10. *&* 34. nec non MALPIGHIUS *Tr. de Bombyce p.* 65.

§. 9. A Minoribus ad Majora, vulgo Philoſophorum perfectiora, progredior Animalia, Vivipara ſcilicet. In his ſimili modo, ac in recenſitis, rem ſe habere, ex modernorum, HARVEI, HORNII, GRAEFII, SCHWAMMERDAMMII, RUYSCHII *&c.* ac quotidianis Anatomicorum obſervationibus, apparet. Ex Ovulo quippe, ſive magis, veſiculâ minutiſſimâ, liquore ſeminali plenâ, (quales in Teſtibus fœmininis præexiſtere ſolent, docente hoc Fallopio,) à penetrante eòuſque, in coitu fœcundo, ſpiritu Maris genitali fœcundatâ, & per Tubas Fallopianas (obſervatore GRAEFIO in Brutis, & RUYSCHIO in Homine) ad uterum propulsâ, fit conceptus, initio ſatis minutus & puncto ſaltem ſaliente fœtū manifeſtans, reliquis hujus partibus, propter fluxilitatem, exilitatem atque quietē, vix omnibus adhuc conſpicuis, quæ & ipſæ tamen breviſſimè arctiùs connexæ & in majorē molē adauctę, totum Embryonis corpuſculum egregiè exhibent: *Confer* HARVEUM *Exercit.* 69. *p.* 444. 445. & alibi paſſim, KERKRINGIUM *in Anthropogeniæ Ichnograph. C.* 2. *& ſeq.* nec non GRAEFIUM *de Organ. Genital. Mulier. C.* 15.

§. 10. Adducta hactenus exilitatem primordii fœtus paſſivi potiſſimùm ſpectarunt: activi moventis formantiſque ſubtilitatem ſi meditatus fueris, divinior admiratio mentam ſubibit. Neceſſitatem hujus ac materialitatem inferiùs paulò probatam videbis, nunc ſaltem conſidera, quantillum ejus ad conceptum excitandum concurrat.

§. 11. Requiri Germen maſculinum ad verum conceptum conſtituendum, omnes ultrò largiuntur, eò quod ſine hoc nullius unquam talis contingat, nec proles ſexus virilis generari poſſet, niſi accederet aliquid ideam hujus poſsidens, quod in Muliere fruſtrà quæſieris: *Vid. Eck C. L. p.* 191. Semen autem hoc virile nec membranaceum mulieris ovulū, quod fœcundū reddere debet, propter viſcoſam ſui craſſitiem penetrare, imò ne quidem ad illud uſq; ſub craſſiore iſtâ conſiſtentiâ unquam, aut ſemper & in omnibus Animalibus aſcendere poteſt, v. g. in Gallinis propter anfractuoſum Oviductū, itē in imperforatis; qualē tamen puellā ex ſolo Haſtæ Virilis (ignoſces autē quod Naturę ductu apertiùs ſcribā, cum Caſtis mihi res eſt) affrictu cōcepiſſe *apud* GRAEFIUM *l. c.* legimus, ubi ſanè præterquā Spiritus, nihil aliud aſſurgere potuit.

§. 12. Sequitur ergò ex hiſce, quod ratione alius cujuſdam principii ſubtiliſsimi & exiliſſimi, ſpiritus ſcil. activi, facilè penetrantis, σπέρμα Viri ſaltē concurrat: quantillum verò hujus eſſe poterit in modicâ adeò ſeminis fœcundi quantitate, unico coitu ad plures fœtus nonnunquam ſufficiente, excretâ? Ut taceam, per experientiam nonnullos, ac doctâ cum aliis conjecturâ *Excellentiſſimū Dn. D.* BARNERUM *Incluti Collegii Medici Auguſtani Aſſeſſorem, Præceptorem devenerandum, in Collegio Phyſico*, quod ſemeſtri præterito ſub eo habuimus, *Sect.* 1. §. 18. docere, prævias ſaltem ſeminis maſculini guttulas, quas ſub primo eruptionis impetu altiùs ejaculari dicunt, vim hancce plaſticam continere, reliquo, quod ſubſequitur, magmate ſeminali, extremitatē urethræ vix tranſcendente, ac ſine uſu iterū diffluēte. Sic ut non ineptè MARCUS MARCI, *in Phil. Veter. reſtitutâ P.* 3. *S.* 8. *ſubſ.* 2 §. 10. dixerit: Tàm fœminæ (utpote cujus Spiritū genitalem ſuo modo & genere ad fœtum formandum quoque concurrere, non negamus) quàm Maris Genituræ portionem minorem, quàm ut ſenſu percipiatur, ad conceptum ſufficere.

§. 13. Ex quibus ipſis, plus nimis longâ forſan ſerie adductis, abundè patet, quàm exigua ſint Magnorū in Naturâ Productorum atq; effectuum primordia. Naſcitur ex tantillo ſeminis apice ingens Arbor, annoſa quercus, lata expandens brachia, & producta quævis ex triplici Naturæ Regno altitudine facilè tranſcendens. Oritur ex Cicatriculâ, Milii ſemine minori, Gallus, Animal magnanime ac ſuperbū, & ex tantillo ſpiritu genitali hujus, unâ vice omnia, vel centena ſi eſſent, Gallinæ ovula fœcundantur, teſte cum Harveo experientiâ. Ex puncto prodit homo, Magni hujus Mundi non minoris momēti Microcoſmus. Ita ut exindè *Scaligeri* illud, dari inter minima maxima, &, quod HARVEUS habet, Creatorē omnipotentē ex minimis initiis maximū apparere voluiſſe, oppidò pateat.

§. 14. Tacitus hæcce, ac parvum imprimis mirandæ Hominis Machinæ exortum, mecū agitans ultrò deprehēdi, quemadmodū ea à parvis ſuſcitatur primordiis, ita exigua non minus initia deſtructionē ejus moliri, & vel ex tantillo primùm cauſæ morbificæ errato maximos ei accreſcere morbos. In quæ ipſa penitius nonnihil inquirere, cùm haud parvę videatur utilitatis, ſpeciminis qualiſcunq; gratiâ, pro Ingenii Modulo de iis agere conſtitui.

Ita & à parvis Morborum primordiis deſtructio hujus procedit.

DIS-

DISSERTATIO IPSA.

§. 1.

SUb initium verò ſtatim annoto, me per tantillum Magnorum Morborum initium intelligere Cauſas proximas eorum, tùm ratione molis, tùm ſubtilitatis admodum exiles, idque imprimis reſpectu Producti ac Morbi exindè ſuccreſcentis ſat magni; quæ Magna voco intuitu improportionatæ partim coacervationis ac extenſionis per plures corporis partes, partim longæ plus juſto durationis, ac partim etiam periculoſitatis majoris, ſi cum tantillâ ſui causâ primitivâ conferantur.

§. 2 Rem ipſam ſi attentiùs paulò intueor, omnium tantùm non Morborum initia hujuſmodi parva deprehendo. Proxima quippe formalis cujuſcunq; ferè Morbi Cauſa ac ratio in ſpirituum vitiato conſiſtit motu, ita ut horum etiam intuitu ſublimiora ſaltem ac univerſalia vocata medicamenta pleroſque morbos compeſcere, omnes uno ore conſentiant. Cùm enim omnes ferè Morbi cum moleſtâ quâdam ſenſatione videantur eſſe conjuncti, ſenſatio autem à ſpiritibus primariò fiat, manus enim ſpiritu abſente non ſentit, ſpiritus certè Morborum plerorumque, ſi non omnium, cauſa immediatè ultima erunt, quæ, ut Morbum percipiamus, efficit.

§. 3. Idem proinde nobis (ut cum CHARLETONE *in Oecon. Animal. Exerc. I.* loquar) ineſt & Vitæ principium & Mortis; nec à cauſis occaſionalibus morbificis ſolummodò excitati ſpiritus noſtri motores, morbos nobis intentant, quin & naturali ſuâ inquietudine ac avolandi conatu quaſi perenni corpora noſtra ſucceſſivo ætatum decurſu ita atterunt atque immutant, donec ruinoſam tandem ejus Machinam penitus conficiant atque exaniment.

§. 4. Quàm verò ſubtilia hæc ſunt tantarum in corpore turbarum initia? Adeò ut exinde multi hodièque ſint, qui eorum exiſtentiam, eò quòd in oculos non incurrant, penitus in dubium vocare, alii autem ob easdem rationes materialitatem eorum negare non dubitant. Quibus proindè contrarium perſuadere, dubiumque hoc pro virili declinare, pro meliori dictorum pariter ac dicendorum robore, omninò convenit.

§. 5. Falſa ſanè in Naturalibus eſt Concluſio, quodcunque non videmus immediatè, illud non exiſtit, nec Corporeum eſt. Nequidem ab omnium ſenſuum negatâ à priori perceptione ad negationem exiſtentiæ alicujus rei naturalis valet Conſequentia; quemadmodum laudatus ſupra *Excell. Dn. BOHN. in Epiſtol. de inſuffic. acid. & alcal. p. 10. & 11* egregiè oſtendit, idque exemplo imprimis particularum Mercurii vivi omnes ſenſus in quodam liquore, cui Mercurius priùs fuerat infuſus & iterum ablatus, effugientium, effectu tamen ſuo, quem à Mercurio liquor ille mutuaverat, dum æquè ac hic poſtmodum Vermes necaret, inexiſtentiam ſuam ſatis comprobantium. Optima ſic & ſubtiliſſima quæque, conquerente SCALIGERO *de ſubtil. Exerc. cit. 23.*, eludunt aut fallunt ſenſum.

§. 6. Rationem hujus rei reddere conatur TATTINGHOF *in Clav. Philoſ. Nat.* Non mirum eſſe, innuens, quod Corpora valde minuta ſentire nequeamus, cùm ipſi Corporis noſtri nervi, qui tamen ab obiectis pro ſenſu excitando moveri debent, à talibus verò, quæ iis ipſis minora ſunt, moveri non poſſunt, non ſint minutiſſimi, ſèd obiectis ejuſmodi ſubtilibus craſſiores: unde & qui ſubtiliore nervorum texturâ, vel naturâ, ut Gynæcea, vel ex accidenti, uti atoniâ aliquali & fibrillarum in minores partes dilaceratione propter prægreſſam aliquando læſionem affecti, gaudent, leviſſimum ſubtilioris obiecti contactum, e.g. aëris exiguam mutationem, longè faciliùs ac citiùs aliis præſentiunt; qualia exempla lectu non indigna vide apud *Illuſtrem à BOYLE Tr. de Athmoſphær. & Effluv. p. m. 128. & ſeq.*

§. 7. Hujus verò quicquid ſit, apparet ſanè ex adductis, ſolos ſenſus externos naturalium perceptioni & judicationi non ſemper æquè ſufficere, & vel in ipſis experimentis ſenſibilibus, dum illud, quod quæritur, non ſemper in ſenſum externum incurrit (optimè hoc annotante, quanquam aliam in partem applicante *Exc.* LEICHNERO *in Exerc. Anti-Harvean. de motu ſanguinis*) libero ſanoque Rationis judicio, quod cum experimento, cui ſuperſtruitur, rectè cohæreat, inſuper opus eſſe, junctâque horum operâ multa deprehendi poſſe, quæ neutri ſeparatim paterent.

§. 8. Omnibus proinde ſenſibus quod denegatum, multò minus ſoli viſui conceſſum erit, adeoque nec illud ſtatim in dubium vocandum veniet, quod ab hoc non percipitur. *Primò* namque multa majores noſtri non viderunt, quæ per utiliſſimum hodie inventum Microſcopii ac Teleſcopii detecta ſunt, ac proinde revera extitiſſe ſe, licet ab illis viſa non fuerint, teſtantur; qualia ſunt, Nova in cœlo ſidera, ſatellites Jovis; in terra corpora, ſemina plantarum ſine ſemine veteribus oriundarum, conformata jam integra proles in ſeminibus, plantulæ ex ſitu & mucidis librorum maculis propullulantes; corporum inflammabilium, ſilicum, ſulphuris, carbonum &c. particulæ minutiſſimæ inflammabiles ſub formâ punctulorum & linearum argentearum egregio ſpectaculo apparentes, vermiculi in aceto, inſectorum minutiſſimorum partes diſtinctæ, pili, oculi, ſquamæ, pedes, teredines; dentes aranearum, muſca oculorum pluralitate Argum inter inſecta repræſentans, bombycis pulmones, tracheæ &c., Ductus adipoſi in piſcium pelle, viſcerum corporis noſtri artificioſa & intimior ſtructura antea incognita, unguium venulæ, & quamplurima alia, de quibus videantur paſſim Authores, CARTESII *Dioptrica*, BORELLUS *in hiſt. Conſpiciliorum, & obſ. Microſcop.*, HOOKII *Micrographia*, ROHAULTI *Phyſ. C. de Elem. & alii.*

§. 9. Deinde, quod alterum eſt, multa adhuc in rerum natura ſubtilia exiſtunt, quæ ſub noſtrum conſpectum vel prorſus nunquam, vel ſaltem ſub ſtatu diſgregationis non cadunt. Aërem non videmus, exiſtere tamen eum, inter alia teſtatur flamma Ellychnii, foribus in conclavi deſubito apertis vel clauſis, huc inde commota. Muſculos, nervos in teredine, de qua paulo ante memini, etiam per microſcopium viſu aſſequi aut diſtinguere haud poſſumus, ex motu tamen corporis & pedum ejusdem, ſupponere hos omninò convenit, ſiquidem non ſolùm in conſpectioribus animalibus, ſed & inſectis nonnullis *Bombyce* &c. obſervante MALPIGHIO *in Tr. de eodem*, illos adeſſe & motum partium organicum mediantibus his contingere, manifeſtò apparet; quidni ergo etiam in teredine Natura eâdem analogiâ uteretur?

§. 10. Corporum electricorum ſuccini, ſulphuris, effluvia oculis non apparent, teſtari tamen de eorum latis coagmentata eruptione videntur corpora leviſſima, paleæ, crines, minuta papyri ſegmina, quæ, ſi fruſtum v.g. ſuccini, pro excitando copioſiore & fortiore miaſmatum egreſſu, affrictione priùs nonnihil calefactum, in proportionata diſtantia ſub iis firmâ manu detineatur aliquandiu, ex loco, cui incumbunt, ad ſuccinum uſque elevantur & huic adhærent, dum priora ſuccini effluvia propter alia, quæ continuo ac preſſo tramite inſequuntur, & ſubiectum corpuſculum leve arctiùs circumcirca cingunt, repercuſſa quaſi iterum aſcendere, & paleam v.g. in medio cingentis reliquæ atmoſphæræ ſimul ſecum ſuſtollere, coguntur, quæ deinceps tam diu ſuccino adhæret, quàm diu adæquatus effluviorum hujus effluxus & refluxus durat. Vi magnetis, ferri at-

tractivæ ſimilem ferè ſubeſſe cauſam & effluvia ſtriata, hodie perſpicaciores naturæ Conſulti, CARTESIUS, BOYLE, aliique non immeritò ſuſpicantur.

§. 11. Porro exhalationes ſpiritus ſal-ammoniaci & aliorum corporum odoratorum ſub viſum non cadunt, optimè tamen naribus deprehenduntur. Nec eſt, quod ideo ad qualitates intentionales hic confugiamus, cum hodie conſtet, nullam etiam ex his contingere abſque ſubjecti (à quo qualitates cunctæ non niſi ſolâ ratione & reſpectivè ad quintuplicem ſenſuum noſtrorum differentiam differunt) materialium particularum emanatione; cum vel ipſi Peripatetici concedant neceſſe eſt, accidens, adeoque & qualitatem, extra ſubiectum non poſſe ſubſiſtere. Alia, quæ probant, effluvia hæcce odorata materialia eſſe, & experimenta ſtatica eorum effluxum propter ponderis, quod inde percipitur, decrementum, confirmantia, vide juxta BOYLEUM *de Effluviis*, inter ea, quæ infra de odoribus atque contagiis adducta ſunt.

§. 12. Sub diſgregationis ſtatu viſum, imo & reliquos ſenſus effugiunt multa, e. g. Vapores & exhalationes ex globo Terr-aqueo, dum elevantur, quæ tamen, ubi in nubes collecta, oculos noſtros omnino feriunt, & revera priùs elevata ſe fuiſſe oſtendunt. Simili modo effluvia vaporoſa, quæ halitu oris emittuntur, dum diſgregata v. g. tempore æſtivo, non videmus, unita verò poſtmodum ubi fuerint, vel in ſpeculo, vel extra hoc ab ore ſaltem dimiſſa ac frigore hyberno conſtricta, nobis apparent. Sic vice verſâ varia corpora, quæ dum unita erant, ſub viſum cadebant, in inviſibilem partium tenuitatem redigi poſſunt. Sic ignis flamma in minutiſſimis atomis per aquam & aerem diſpergitur, ut conſpici amplius non poſſit, annotante LEICHNERO *in loc. cit.* Ac rectè SCALIGER, *Exerc. 9. de Subtilit.* dicit, carnem in veru non aſſari & tangi ab illo igne, quem videmus, ſed ab ejus particulis diſcontinuatis magis, quæ non videntur. Ex quibus omnibus longâ ſerie adductis uno intuitu inſimul quoque patet, ſubtilia & ſenſum noſtrum effugientia non ſtatim pro immaterialibus eſſe habenda.

§. 13. Dilutis igitur pleniùs remotivè hiſce dubiis, pergo potius ad poſitivam ſpirituum demonſtrationem. Motus & per motum formari, actuari, vivificari atque produci corpora ac phænomena naturalia, oppido omnibus, vel ex ſenſu proprio interni in corpore noſtro motoris, apparet, recteque hoc à modernis Philoſophis corpuſcularibus multis rationibus atque experimentis adſtruitur. Movens ergo aliquod, motum hunc producens, neceſſariò ſupponendum erit. Primum Movens Deum, Creatorem Omnipotentem, reverenter agnoſcamus neceſſe eſt: ſed & ſecundum ſeu naturale ac mediatum, à Deo vita, agilitate, & potentiâ, ſe ipſum aliaque ſecum, juxta normam & ideam quaſi adiunctam, movendi, vivificandi, & conſervandi, inſtructum, non immeritò cum HELMONT. *Tr. Blaſ. Hum.* § 2. aliiſque Philoſophis ferè omnibus, ſupponimus; ſiquidem neceſſariò in naturalibus tandem ad cauſam efficientem Phyſicam aliquam recurrendum eſt, niſi hodieque omnia, etiam ordinario curſu quæ fiunt, ſupernaturaliter contingere, & juxta ROHAULT *in Phyſ. P. I. C.* 10. *f.* ſingulis momentis miracula à Deo elicere velimus.

§. 14. Movens hoccè naturale reſpectu tum corporis, quod actuat, tum ſenſuum noſtrorum, craſſum quid eſſe nequit, partim ſcilicet quia ratione celeritatis ſummæ in quibuſdam actionibus, e. g. voluntariis, quæ à craſſiore fixioreque ſubſtantia tam ſubito fieri non poſſent, requiritur admodum ſubtile, mobile, volatile & activum, ut docet *Excell. Dn.* PRÆSES *in Colleg. Inſtitution.*; partim etiam, quia oculis non patet. Nec eſt, quod ſanguinem (cui in vegetabilibus liquor Leſſas, in mineralibus ſuccus Burr. HELMONTII *Tr. Element.* §. 13. reſpondere videtur) pro hoc obtrudat HARUEUS C. L. *Exerc.* 71. *p.* 469. Non enim hunc, ſed ſubtilius quiddam in eo latens machinam noſtram corpoream, ipſumque etiam ſanguinem, actuate, vel exinde conſtat, quod hic in corpore demortuo etiam præſens ſit, nihilominus tamen amplius non moveatur; neceſſario igitur principium motus aliunde habebit, quo abſumpto vel deficiente, quieſcere emorique ipſum cum machina, quam inhabitat, neceſſe eſt.

§. 15. Sed ut in viam redeam, movens hoc ſenſibus noſtris ſubtilius quid eſſe cùm certum ſit, erit id vel immateriale, vel materiale. Immateriale eſſe nequit variis ex rationibus, ac *primò*, quia diviſibile, uti benè adducit WILLIS *de An. Brut. P. 1. C.* 2. Diviſibile illud deprehenditur non ſolùm in corpore integro vivente, *quia plures ac diverſos actus animales ſimul à diverſis corporis membris ac partibus obiri cernimus, e. g. eodem inſtanti oculus videt, auris audit, nares olfaciunt, lingua guſtat, & membra quævis exteriora Tactus ſenſum & motum exercent, ac interea viſcera quæque & præcordia munia ſua exequuntur.* Neceſſe igitur, ut aliquæ ejus portiones ſingulis illis membris ac partibus ſimul inſint: Quin & in diſſectis partibus animalium, quorum ſucci viſcoſiores ac ſpiritus minus diſſipabiles, lumbricorum ſcilicet, viperarum, anguillarum &c. Horum enim partes à toto diſſectæ ac ſegregatæ, à ſe invicem per aliquod tempus adhuc moventur. Ac miranda vidi præteritâ hyeme penes nobile quoddam par amicorum philiatrorum, quorum in Muſeo, dum cultro anatomico ſubjiceremus canem partui viciniſſimam, diſſectis, poſt reliquorum examen, in fœtibus quibusdam vaſis ſanguiferis nerviſque majoribus, læſis vel etiam prorſus extractis viſceribus pleriſque, ac imprimis corde, truncum nihilominus reliquum, ita eviſceratum, longè etiam poſt horæ, ex quo hæc facta, ſpatium, motu conductorio adhuc convulſum, ſimiliterque cor, à corpore ſejunctum, motu convulſivo, tum ſpontaneo, tum irritatione cultelli excitato, pluries tentatum, vidimus. Cui ſi ſubjungerem, quod Anno 73. Menſe Decembr. in muſeo proprio, unà cum amicis quibusdam conjunctiſſimis, in ſciuro deprehendi, cor ſcilicet (poſtquam ultra horas 40. Animal jam eſſet defunctum) exſectum & intra digitorum pulpam à nobis detentum, aliqualem adhuc motum pulſatorium in profundiori centro edere viſum fuiſſe, fidem forſan tranſcendere viderer.

§. 16. *Altera ratio* contra immaterialitatem moventis eſt, quod alterationibus ac morbis variis hoc ſit obnoxium, imò ipſi morti, ut ſuperiùs probatum, quæ tandem illud planè deſtruit & aufert. Hæc verò ſaltem materiæ, omnium conſenſu, competunt, minimè autem immateriali cuidam ſubſtantiæ, cum non legamus ullibi, quæ immaterialia ſunt, e. g. Angelos bonos, vel etiam malos poſt lapſum proprium, deſtructioni obnoxia eſſe. Et ſanè, quod *tertium* eſt, ſi illud immateriale, adeoque, ex decreto Altiſſimi jam ſancito & exemplis modò adductis confirmato, indeſtructibile ſupponeretur, ipſæ brutorum animæ, quæ in ſolo eodem principio movente conſiſtunt, etiam eſſent indeſtructibiles, ſicque immortales, quod abſurdum & ſacro Textui contrarium.

§. 17. Firmiter proinde concludere licet, movens illud eſſe materiale. Quid verò ſit, ardua magis eſt quæſtio: quantum tamen à poſteriori per certa fundamenta hariolari licet, etiam de eo videbimus. Ex ſupra adductis conſtat, eſſe illud admodum ſubtile, mobile, volatile & activum. Hinc factum, ut analogicè à Medicis ſpiritus fuerit dictum, quo nomine & nos illud

impo-

impoſterum appellabimus. Conſideremus jam qualianam inter res naturales corpuſcula ad hanc ſubtilitatem & activitatem proximè accedant, ut per ea ad penitiorem ſpirituum horum cognitionem ac definitionem pervenire poſſimus.

§. 18. Deprehendimus verò particulas volatiliores imprimis, ſalinas & oleoſas, ſeu ſulphureas (non craſſas illas, ſed in his latentes inſipidas Excell. Bohnii & quaſi ſeminales) omnium eſſe ſubtiliſſimas & maximè activas, hinc & ipſæ hæ tum in corporibus, quibus continentur, tum ex iis arte eductæ, & cum aëris vel proprii corporis ſimul phlegmate unitæ, vocantur ſpiritus. Activitatem atque ſubtilitatem ſuam probant exinde, quod ipſarum particulæ in continuo ferè ſint motu, & vaſe aperto continuò odorem ſui, in diſtans quoque, ſpargant, citra tamen alius ſenſus perceptionem, imo brevi maximam partem avolent. Et ſanè quicquid in quocunque genere mixtorum reperitur ſubtile activumque, aut ſal, aut ſulphur ejuſmodi inſipidum, aut utrumque utplurimum combinatum eſt. Ut taceam ſpiritus ſalinos & ſulphureos, qui ex ſubiectis trium Regnorum igne miniſtro evocantur, ſubtilitate & activitate maximè eſſe penetrantes: quæ naturaliter etiam & ultro ſubiecta illa exhibeant ſpirituoſa, ſaltem adducam.

§. 19. Odores, ex plantarum floribus exhalantes, activas eſſe partes, quis negaverit? cum & extra ſuum corpus, quod ante inhabitabant, tantam oſtendant ſubtilitatem, activitatemque, quanta major ullius rei vix concipi poteſt. Sunt verò iidem nihil aliud, quàm particulæ ſubtiliſſimæ, ſalino-volatiles oleoſæ, ex oleo plantarum ſeminali, fermentatione reſoluto, aſcendentes, &, certâ ratione commotæ, nares noſtras eo modo afficientes, quem nos odorem vocamus. Oleo namque iſto flores ſi privaveris, nullam amplius ſpirant fragrantiam. Sunt autem olea nihil aliud, quàm ſalia volatilia cum pinguedine ſulphureâ ac ſeminali in orbē concentrata, docente hoc, præter experientiam chymicam, eruditè Excell. BARNERO *in Prodromo ſuo Vindic. contr. BeK. p. 20.*

§. 20. Fœtores ex animalium excrementis (ſit venia verbo & ad obſcæna tranſitui) recentibus imprimis exhalantes ad moleſtiam uſque activi, ſubtiles, & pariter naturæ ſalino-ſulphureæ ſunt, quod innoteſcere poteſt, ſi Alembico ſuſcipiantur, quod experimentum à Laudato Excell. Barner. in Collegio Chymico communicatum memini; & ſulphureum principium vel exinde ſatis eluceſcit, quod ardeant flammâ admotâ.

§. 21. Mineralia quod exhalant Gas ſeu Vaporem in Metallifodinis ſubinde conſpicuum, ſatis activum ſe eſſe oſtendit, dum adeò facilè & momentaneè homines interficit. Sulphureo verò ſalinum pariter & hoc eſſe, vix eget probatione. Imò levi affrictu ex ſulphure nativo prodit ejuſmodi ſpiritus acido-ſulphureus, odore nares noſtras notabiliter ſatis feriens, teſte Boyleo de effluv. & propriâ experientiâ.

§. 22. Quæ cum ita ſe habeant, non video, quò minùs liceat nobis ſuſpicari probabiliter, ſpiritus, corporum internos motores, conſimilis valdè cum dictis eſſe naturæ, & ferè magis ſubtiles mobileſque ſaltem, ſicque tandem juxta manuductionem *Coll. Phyſ. Barner.*, mutatis & additis paucis, definire, quod ſpiritus hi ſint particulæ mixti viventis cujuſcunque ſubtiliſſimæ ſalino-ſulphureo-aereæ, ſub debita & non interrupta contiguitate ac quantitate, potentia motiva, & operativa ſecundùm corporis, quod incolunt, proprietates & organiſationem à Deo inſtructæ.

§. 23. Atque ut in ſpecie hoc jam applicem ad animalia, ac hominem præcipuè, utpote in cujus gratiam inveſtigatio hæc ſpirituum naturæ potiſſimùm vergere debet, quò morbis eorum, quibus ille affligitur, eò meliùs ſuccurri queat; Notandum eſt: In ſemine primoque animalium conceptu eodem momento cum & in ſeminali materia, tanquam paſſiva, ex qua machina fœtus conſtruitur, adeſſe ſpiritus, ceu materiam activam & formantem. Paſſivam nihil aliud eſſe, conjecturare poſſumus, quam colliquamentum illud chyloſum, omnium partium, quas ante ſuam in locis genitalibus collectionem, lege circulationis, pertranſiit, Ideâ ſive ſignaturâ, juxta BEKIUM C. L. alioſque, notatum; eo quod ex hoc fœtum nutriri videamus, ex quo autem nutrimur immediatè, ex eo nos conſtare & ortos primùm fuiſſe, vi illius Hippocratei, admodum probabile ſit.

§. 24. Spiritus in colliquamento hoc præſens continuò particulas ideâ inſignitas motu ſuo, juxta normam, cui in corpore parentum adſuetus eſt, ordine determinato connectit, ita ut, quod ſuperiùs innui, materiam primigeniam fœtus inquirere volentibus, cum hac ſtatim ipſe embryo integrè jam delineatus appareat. Dumque ſpiritus hac ratione materiam ſeminalem oleoſam (pingue enim oleoſum ſemini cuicunque, tanquam partem eſſentialem, inexiſtere experimenta varia docent) ſucceſſivè magis magiſque reſolvit, ac ex particulis ejus ſalino ſulphureis magis ſic volatiliſatis ſeſe multiplicat atque adauget, colliquamenti intra vaſa ſua incluſi, non aliter ac ex reſolutis oleis per ſalia volatilia extra corpus contingere ſolet, emergit color rubicundus, ob quem adeoque illud poſthac ſanguis in vaſis dictis appellari incipit. Novo adducto alimento particulis ſalino-oleoſis imprægnato, etiam tunc, ubi extra uterum fœtus jam editus, & eò uſque tandem adolevit, ut ex cibis more adultorum Chylum conficiat, continuò ſimili reſolutione & volatiliſatione ejuſdem, quæ ab aëre quoque ſub inſpiratione non parum tunc adjuvatur, novi producuntur ſpiritus, & ſic uſque ad vitæ terminum eorum proventus perpetuatur.

§. 25. Principium hoc, ex quo ſpiritus reſtaurari vel augeri dixi, aliquo modo jam eorum in animalibus naturam ſalino-volatilem oleoſam probare poſſet; verùm alia quoque in promptu ſunt argumenta hoc confirmantia. Ac primò ratione principii ſalini volatilis urinoſi, quod notabiliorem eorum partem conſtituere videtur; præter ea, quæ in genere ſupra ob ejus ſummam activitatem ſuſpicati ſumus, perſuadent porrò ejus in ſpiritibus præſentiam fracedo urinoſa, ſpiritui ſalis ammoniaci ſimilis, cerebro, in quo ſpiritus, pro functionibus animalibus potiſſimùm neceſſarii, ſeparantur, inhærens, quæ ſatis teſtatur, *annotante Excell.* BOHNIO *in Diſp. phyſiol.* 15. §. 18., de Natura eorum ſalina urinoſa volatili, cerebro ab eorum tranſitu, vel fermento ipſorum naturæ correſpondenti *juxta* WILLISIUM, affricta. Huic ſuccedit copioſum ſal volatile, quod elici poteſt ex partibus animalium, ac ipſo etiam ſanguine; quorum hoc procul dubio ſpiritibus, ſub reſolutione ſanguinis fermentativa intra corpus, materiam reſtaurationis præbet: illud verò ex ſale volatili ſpirituum ſub nutrimenti in partibus aſſimilatione magis fixato ortum trahit; quæ vel per blandum digeſtionis calorem, vel per ignem fortiorem iterum volatiliſata prodire videntur.

§. 26. Nec moramur hic Miſo-Chymicos, corpori hæc non ineſſe, ſed ab arte demum produci, ſomniantes, cùm ignis nihil ex corpore aliquo elicere queat, quod huic materialiter non priùs inexſtiterit, atque ſemper

una eademque principiata, debito modo adhibitus, nunquam ab his diverſa, educat, imo digeſtionis & fermentationis qui vocatur ignis; naturali prorſus modo & excitativè ſaltem in corpora agat, quorum principium internum poſtmodum ipſam operationem promovet atque perficit. Formaliter tamen nonnihil immuta eſſe, quæ per eum producuntur, non æquè negaverim. Conf. Will. de Ferm. cap. 2. t. pag. 11.

§. 27. Quod alterum principium, oleoſum ſcilicet ſeu ſulphureum, concernit, de hoc etiam ſpiritus noſtros participare, varia ſunt, quæ probant, ac inter ea non ultimum, quod ſequitur. In ſanguine particulas pingues ſulphureas negare non poſſumus; partim quia calor ex ejus motu proveniens, cùm hic ſine particulis calorificis, inflammabilibus, quales in ſulphure intimiùs latere ſolent, fieri non poſſit; de harum in eo præſentia ſatis teſtatur, quod item facit color ejus rubicundus à particularum oleoſarum etiam minima reſolutione dependens; partim quia pinguedo, pars ſulphurea, ex ſanguine ortum habet; partim etiam, quia ejus analyſis Chymica tales exhibet, & præterea ex anteliitu, qui ſanguinis ex parte proles, oleum; ſeu ſulphur flammas concipiens, non difficulter haberi poteſt, docente hoc ipſum BORRICHIO *de Ort. & Progreſſ. Chym. p.* 7.

§. 28. Sulphureas verò particulas ac imprimis intimius eorum principium, quod indigito, inflammabile, inſipidum, admodum eſſe volatiles, ſubtiles & activas, conſtat; unde non immeritò inter ſpirituum noſtrorum partes numerandæ venient: quam ſuſpicionem non parum adauget, quod, cùm illæ in aliis corporis partibus abſumantur in pinguedinem, in iis tamen locis, ubi ſpiritus ſeparari imprimis ſolent, ut in Cerebro & teſtibus; nulla unquam reperiatur pinguedo, in ſpiritus forſan eius principiis ibidem abſumptis, & alteram ſpirituum partem, ſalinam ſcilicet, egregiè contemperantibus.

§. 29. Ultimò denique notum eſt; quod ſpiritus inſigni vi polleant corpora noſtra condiendi & à putredine præſervandi, adeo ut, quandiu illi in debita quantitate ac vigore corpori ac ſanguini præſunt; ab omni putredine hæc immunia ſint, recedentibus verò iis ſtatim corrumpantur. Cùm verò ſimilem prorſus corpora condiendi virtutem poſſideant ſulphurea & oleoſa, dum Gas ſeu Fumus ſulphuris Vina & ſuccos vegetabilium præſervat à Corruptione, Terebinthina optimum pro conditura cadaverum exiſtit balſamum, ac præterea Olea deſtillata aromatica mirandam & momentaneam quaſi foveant vim ſpiritus odore ſuo reſtaurandi; licitum erit ſuſpicari, an non eadem ac hæc virtute ſalino-volatili oleoſa hoc illi præſtent.

§. 30. Verùm ſupponſita licet hac ratione ſpirituum Natura ſalino volatili-ſulphurea, non ideo tamen cum WILLISIO ſtatim aſſerendum, eos nimium commotos ac incaleſcentes in flammam quandam abripi cum hoc in anguſta corporis noſtri Machina propter defectum liberioris medii, aëris ſcilicet, fieri non poſſit; & cum præſentaneo vitæ interitu conjunctum eſſet. Quo ipſo tamen particulas aëreas, ceu vehiculum reliquis eorum partibus interiextas; non omnimodè excludimus, utpote quarum cum iis concurſum vel ipſe reficiens melioris notæ aër; per reſpirationem ſanguini ac ſpiritibus commiſtus, ſatis probabilem reddit, præter illa, quæ de ramis aſperæ Arteriæ ipſis, Medullæ ſpinali Bombycum &c. inſertis, adducit celeberrimus Malpig. de Anat. Bombyc. & ex eo BOHNIUS Excellentiſſimus Exerc. Phyſiol. 15. §. 5. 6. 7.

§. 31. Prolixior fui in ſpirituum exiſtentiâ atque eſſentiâ probanda, eò quod fundamento non ſufficienter firmato, reliqua minùs tutò ſuperſtrui ſoleant. Spiritus verò fundamentum omnium facilè Morborum eſſe, ſuperiùs declaratum eſt. Nunc ſaltem ſpecialiùs de iis videbimus.

§. 32. Morbi ſpirituum propriè ſic dicti, dum peccare illi dicuntur in quantitate, qualitate, vel motu, vix aut difficulter admodum diſtinguuntur ab aliis, quæ corporum contentis eſſentialiter inhærere ſcribuntur, quoniam continua quaſi pericycloſis & communicatio inter hæc obſervatur: ita ut v. g. dubitare poſſes, num in ſubtilitate ſpirituum vitiata ſanguis potius in cacochymia; & in ſanguinis fermentatione febrili, ſpiritus rectiùs motu excedente; ſanguinemque in impetuoſum illum motum abripiente, peccare dicendus ſit. Sed mittamus hoc loco vulgatiores illos ſpirituum morbos, cum ex profeſſo & ſpecialiùs de talibus agere, noſtri non ſit inſtituti, principium eorum, nimirum ſpiritus ipſos, inſinuaſſe ſufficiat. Proſequamur illos potius, quantum anguſta hæc pagina permittit, qui totius ſubſtantiæ vulgò vocati, à cauſis occultis & τὸ θεῖον, HIPPOCRATIS foventibus oriri dicuntur. Quos inter primò ſe offerunt Ideales, ſecundum HELMONTIUM & M. MARCI, nuncupandi.

§. 33. Cùm viderent Naturæ Conſulti, ut, quæ ingenioſè habet *Excell. Dn.* PRÆSES *in Diſſert. de Morſu Viper. C.* 1. *Punct.* 5. §. 3. ex parte mea faciam, Viventium Ortus, Progreſſus & Interitus ab interno agente, quod ſpiritum ſuprà vocavimus, perfici, tam multifarias autem huic incumbere operationes, ut, niſi aliquid ſit quod tanquam regula ordine certo in agendo ipſum ita dirigat, ut operetur hoc, ut operetur illud, confuſionem in operando, à qua tamen Natura abhorret, fieri neceſſe eſſet, dirigens ejuſmodi ſuppoſuerunt. Idque Ideam vocarunt, quam in ipſis ſpiritibus alii quæſiverunt & ſcientiam dixerunt hiſce connatam: quam tamen, cum ſupponat in iis præviam quandam de ſubiecto cognitionem & ratiocinium, omnibus viventibus, Plantis v. g., adjudicare, durius paulo videtur; quippe quas rectiùs HIPPOCRATES *facere, inquit, quod neſciunt & ſcire ſibi videntur, omnia autem per divinam neceſſitatem*. Quoniam tamen inſtinctus ejuſmodi Idealis ſpontaneus determinatè ſeſe movendi & agendi ſpiritibus concedendus, erit certè is à poſteriori ſaltem & ex ſola conſuetudinis lege, quæ altera Natura eſt, adeptus, ita ut ſpiritus hoc vel illo modo juxta ductum organiſationis illius corporis, cui primùm inditus, moveri adſuetus, alii corpori poſtmodum communicatus eoſdem planè in hoc motus repetere tentet. Id quod illuſtrat partis cujuſdam voluntario motui deſtinatæ citra voluntatis imperium, ex ſola ſæpe conſuetudine ſpiritus, certo tempore muſculos illos aberrantis, contingens motus. Sic ex aſſuetudine quidam ſæpius cantillant citra etiam animadvertentiam propriam. Alii tempore ſomni manus hac ratione hinc inde jactitant, imo varia nonnunquam loquuntur citra prævium voluntatis imperium aut ſubſequam quoque facti conſcientiam.

§. 34. Præter recenſitos alij quidam motus hujuſmodi determinatum directorium ſeu ideam in ipſa partium continentium organiſatione quærunt. Quos ſanè per Ideam hanc, quæ meritò priori jungenda, ſic, ut junctim hæ Ideas ſeminales conſtituant, nihil aliud intelligere ex M. MARCI *Phil. Vet. reſtit. Part.* 4. *S.* 2. *Subſ.* 4. *p.* 426. tandem apparet, quàm Typum, aut Signaturam, vel Conformationem, machinis corporeis earumque partibus ſingulis in prima creatione impreſſam, juxta cujus limites tramiteſque ſpiritus inſiti ipſis ſeſe movere & agere tenentur. Hanc ipſam ideam particulis ſucci nutritii, qui omnes partes permeat, & tandem in ſemẽ

colli-

colligitur, impreſſam, cuncta generantia individua, poſtquam definitam figuræ corporis ſui extenſionem aſſecuta, in circulum quaſi redeundo, poſteris ſuis ſub ſpecie ſeminis communicant, ſicque perpetuò propagant atque conſervant, docent *BEKIO l.c. pag.* 182., ita ut etiam parentes, ac imprimis matres, nævos, excreſcentias, alioſque varios morbos ratione idearum à ſingulis partibus ſeminali materiæ præterfluenti communicatarum, in liberos propagent. Ideas haſce (ſeminales proin cum M. *MARCI L. C. Par.* 2. *S.* 1. *prop.* &c., item *Part.* 4. *Subſ.* 1. 3. *pag.* 411. 420. rectè vocandas) in ſemine jam eluceſcere, exodio hujus diſſertationis oſtenſum. In ſanguine verò, quo id ſemen latet, ex eoque in teſticulos ſecernitur, eaſdem viſas fuiſſe refert *BORELLUS C.* 4. *Obſ.* 62; quæ tamen fides ſit penes Authorem.

§. 35. Naturales hæ, & corpori noſtro propriæ Ideæ, quamdiu in ſtatu ipſis à natura aſſignato imperturbatæ relinquuntur, tamdiu ſpiritus ordinatè omnia in corpore exequuntur, ſimul ac verò eædem aliqualiter transformantur, depravatè ac morbosè juxta eas ut agant ſpiritus, neceſſe eſt. Vitiari eædem ſolent à variis cauſis, à quibus conformatio partium lædi ſolet, quas vide in Inſtitutionum

II. Proximæ occaſionales. (1.) Ideæ peregrinæ. (α) Imaginativæ. (β) Seminales.

Scriptoribus, *SENNERTO*, *MOEBIO*, aliis. Nobis ſufficiat, hoc loco annotare illas occaſiones vitiatarum in corpore noſtro Idearum naturalium, quas ſuppeditant ideæ peregrinæ, vel imaginativæ ſaltem, vel ſeminales; de quibus vid. M. *MARCI L. C.*

§. 36. Per imaginativas innuuntur iſtæ, quæ ſinæ ideæ materialis peregrinæ intra corpus noſtrum receptione, per ſolam imaginationem, occaſione objecti externi fortiùs commotam, & fabricante ſpiritu noſtro formantur. Hacque ratione ſpiritus unà cum ſanguine, per firmiorem & inconſuetam magis imaginationem fortiori & magis peregrino, determinato tamen, motu fœtui molliuſculo adhuc appulſi, varias figuras eidem intra uterum hoſpitanti affricant.

§. 37. Legimus in M. *MARCI*, Gravidam à pomo, quod deperibat, prohibitam, enixam eſſe fœtum, è cujus malâ pomum, proprio petiolo adhærens, pendebat. Recenſet *BEKIUS* exemplum cujuſdam uterum gerentis, quæ, cùm Æthiopem inopinatò accedentem exhorreſceret inſigniter, in animi deliquium lapſa: cum ergo metueret fœtus nigredinem, adſtantium unus (qui probè cognitum habebat, ideas hujuſmodi, de ſubitò & ex terrore conceptas, ſuperveniente aliâ ideâ contrariâ, iterum deleri) ſuaſit, ut ſtatim lavaretur fœmina & ſecura redderetur, nullum poſt lotionem nigrorem in fœtu amplius obſervatum iri. Factum hoc, & ecce! tandem peperit fœtum candidum, nigrorem tamen reverâ ſibi impreſſum fuiſſe oſtendentem, dum in locis, ad quæ manus lavantis non pertigerat, ſcilicet in interſtitiis digitorum tam in manibus, quàm pedibus, nec non in inguine ac uno quodam dorſi loco, nigredinis veſtigia adhuc retinuiſſet. Notum hinc ſimiliter eſt, mulieres gravidas, de fœtu continuò ſollicitas, quando aliquid vident de ſubito, à quo abhorrent, manibus ſtatim involare faciem, hincque omnium frequentiſſimè Nævos hujuſmodi faciei fœtus imprimere; quod ſi verò, ſtatim ac hoc ipſis contingit, ad ſe redeuntes, antequam idea talis firmiter & perfectè ibi ſigilletur, manu faciem iterum abſtergant, hancque alii cuidam loco, oculis non adeo expoſito, applicent, ex contraria imaginatione nævum illum huc tansferri videbis. Porro per experientiam conſtat, ex frequentiore & firmiore pulchrarum imaginum aut infantum aſpectu, firmiùs in phantaſia radicato, conceptam pulchritudinem gravidas in fœtum derivare: quod idem ex adverſo ex turpiter conſormatis labiis, leporinis &c. ſubitò conſpectis & firmiùs animo retentis, iiſdem contingit.

§. 38. Nec potis ſolummodo imaginatio eſt, ſpiritu & ſanguine mediantibus, partes certas præternaturaliter in fœtu formare, quin & naturales ipſa partes delere iterum valet, eas in liquorem primigenium colliquamenti reſolvendo, uti ingeniosè ſuſpicatur *M. MARCI loc. cit. Part.* 4. *S.* 2. *ſubſ.* 1. *pag* 413; cujuſmodi poſſibilitatem experimentum Everardi ulterius confirmat, quo ſolâ aquâ calidâ embryonem in materiam ſeminalem iterum diluit. Extra uterum partes ejuſmodi amandari, uti *HELMONTIUS* vult, non probabile, & rectè, cenſet laudatus *MARCI*, eò quod nunquam extra uterum ejectæ conſpiciantur, & hac ratione etiam fœtum imaginatione ejici poſſe ſequeretur, ab iis imprimis, verba ejus ſunt, in quibus pudor læſus, & infamiæ metus phantaſiam in perniciem fœtus firmavit, quod tamen minimè procedit. Ut autem exempla partium ejuſmodi intra uterum deletarum afferam, adduco eadem, quæ refert *MARCI*, ſcilicet mulierum duarum, quarum una manum gladio, altera brachium ictu ſclopeti militibus quibuſdam auferri videns, hinc horrore perculſa, prior manu, poſterior brachio deſtitutum infantem mox peperit. Imo aliam enixam eſſe Fœtum ἀκέφαλον, poſtquam decollari quendam viderat, mirando magis exemplo recenſet.

§. 39. Conſideratis hactenus imaginativis, ad peregrinas ſeminales nunc deſcendo ideas, quæ materialiter ipſæmet corpus noſtrum ſubingrediuntur, & tum ratione ideæ motus in priſtino Corpore conſuetæ, qua ſpiritus pollet, tum ratione particularum ſeminalium & determinatè figuratarum, juxta quarum ductum ſpiritus ille operatur, utpote quæ ambo ut plurimum intimè conjunguntur, vim ſuam corpori noſtro hoſtilem exerunt. Exerere autem hanc ipſam videntur, dum confermentatæ cum particulis ſanguineis & ſpirituoſis ſubjecti recipientis, & magis ſic evolutæ, extenſæ, ac multiplicatæ ſemper, ſanguinem cum ſpiritibus transfluentem in loco, ubi iſtæ hærent, ideâ ſuâ, vel etiam juxta *HELMONT.* peregrinâ vitæ mediæ indole, quæ in ſapore aut odore vitioſo conſiſtit, ſigillant, ac motu ſuo ipſis proprio ſpiritus noſtros in conſortium quaſi trahunt: unde tot in corpore turbæ, tot geſtuum & actionum transformationes & conformationes pro natura ideæ peregrinæ receptæ.

§. 40. Ex eadem cauſa factum, quod puella Uratiſlavienſis, de qua *BECHERUS in Microcoſmo Medico* refert, ex potu ſanguinis felini pro epilepſia tollenda hauſto, felinos mores & naturam contraxerit, ita ut ſub paroxyſmo feles voce, ſaltu, geſtu imitaretur, mures in ſilentio venaretur, latibuliſque horum avida adſtaret. Pari ratione ac aliàs notum eſt, ex eadem cauſa infantes nutricum mores imitari: quod eò magis confirmantur per exemplum infantis à capra nutriti & exinde caprinos ſaltus atque mores æmulantis, cujus meminit *Excell. Dn. PRÆSES Diſſert. cit. de Morſ. Viper.*

§. 41. Morbos ſic pariter ac mores ab Animalibus rabidis læſi mutuantur. A cane rabido demorſus homo latrat, ringit, omnia liquida, quod morbo canum rabioſo proprium, horret, imo eàdem nonnunquam cum canibus ſagacitate odoris dotatur, ita ut amicos è longinquo accedentes, licet eos non videret, ſolo odore effluviorum, quæ continuò corpora emittunt, cum aëre ipſi adductorum, exactè quidam diſcerneret, & adſtantibus hunc vel illum amicum appropinquare prænunciaret, quemadmodum obſervavit *BORELLUS Cent.* 3. *Obſ.* 68.

§. 42. Vidiſſe ſe quidam teſtantur in ſaliva canum rabidorum, & urinâ ab his demorſorum, ſeminia ſive ideas parvos catulos, qui revera ſe moverent, repræſentantes, quæ ſanè admodum confirmarent, per idearum hujuſcemodi communicationem tales effectus concitari in demorſis: quoniam tamen hæc nonnullis, v. g. *Aromatario Diſſert. de Rab. Contag.*, dubia adhuc & imaginationis ſaltem illuſiones videntur, donec ulteriore experientiâ hæc innoteſcant, in medio ea relinquo. Id interim annoto, veritatem hujus rei non parum confirmare illam obſervationem, quam habet *SALMUTH. C. 2. Obſerv.* 84. de muliere, cujus fimbriam togæ canis rabidus momorderat, naſcentibus deinde in loco ambelionis vermiculis, ſimilitudine capitis ad canes proximè accedentibus. Horum verò quidquid ſit, id ſanè certum eſt, effectus ejuſmodi, Brutis vi idioſyncraſiæ ſeminalis ac ſpecificæ, ſaltem proprios, in homine, poſtquam à bruto tali læſus, ordinariò ſeſe exhibentes, non niſi ex ſimili cauſa ſeminali, proprietate ſpecificè juxta naturam bruti illius agendi inſtructa, & intra corpus humanum recepta, produci poſſe.

§. 43. Hoc tantum paucis adhuc declarandum, qoumodo nonnunquam ideæ hujuſmodi peregrinæ ac morboſæ, poſtquam intra corpus receptæ fuerunt, pariter ac venena atque contagia nonnulla, tam diu in hoc latere queant, antequam veſtigia ſua oſtendant. Fieri hoc videtur partim, quando communicatum μίασμα eſt minus agile vel viſcidiori nimis incluſum tegmini, ut ſucceſſivè demum hoc penetret & liberum magis evadat; partim quando ſubiectum recipiens ad ſuſcipiendum illud eſt minùs diſpoſitum, & viſciditatibus copioſis lentoque humorum motu præditum, ita ut ineptitudine hâc ex parte demum ablatâ, illud in actum & ſcenam ſaltem prodire poſſit: quod imprimis ineunte de novo vere facile fieri poteſt, dum aer activis tunc particulis admodum refertus contenta corporis magis actuari & reſolvi facit, vel etiam novo quodam miaſmate hoſtili inſpirato vetus illud ſimul excitat, ita ut ſæpius anno demum exacto, imprimis poſt morſum canis rabidi, hoc in actum deducatur.

(a) Venena. §. 44. Pergo nunc ad conſiderationem venenorum, de quibus notandum; Veneni nomine quæ veniunt, reſpectivè ſolum ad corpus, quod in minutiſſima ut plurimum ſui quantitate inſigniter lædunt, ita vocari; nullum verò in ſe & abſolutè tale venenum exiſtere. Sic namque homini quæ ſunt venena, cicuta v.g. & Helleborus, Brutis, Cornici illa, hic capræ, exiſtunt alimenta. Scorpii ictus, teſte *VIDO VIDIO in Operib. Medic. de Curat. Morb. Tr. 4. Lib. 2. Cap. 8.* nocent ſaltem in ſiccioribus, quos ita vocat, locis, non æquè in humidioribus, utpote quæ venenum valde hebetant, quemadmodum Piſis ſæpiùs ſe obſervaſſe, idem teſtatur. Opium in nimia doſi ſumptum ſaltem eſt venenum, non æquè, ſi circumſpectè adhibeatur. Porro qui frequenti uſu familiaria ſibi reddunt venena quædam, ab iis poſtmodum non alterantur, ut in circumforaneis & iis videmus, qui generoſiori cuidam & de ſubjectis venenatis petito medicamento frequentiùs uruntur, qui tamen ab eo prorſus non afficiuntur. Tandem animalia quoq;, quæ venenata vocantur, minimè in ſtatu metus, ſed non niſi ad iram concitata, ſicque affectu inimico adverſus obiectum, quod mordent, incenſa, lethaliter illud afficiunt, obſervante *SEVERINO de Vipera Pythia.* Hinc eſt, quod viperæ hominem intrepidè eas perſequentem, ex metu fugiant & minimè lædant, uti obſervat *ZWOELFERUS*, & annotat *in Animadverſ. ad Pharm Aug. Append. de Salib. Theriac. pag. 276. (edit. in quarto.)* Inde etiam Cicadæ à viperis in arca, pro confectione Theriacæ, detentis, tanquam alimentum ipſarum conſuetum, demorſæ, nonnihil, ſanguine per artem facilè repreſſo; ſine noxa lethali morſum hunc pertulerunt, referente hoc *Excell. BARNERO*, qui huic experimento in Italia interfuit ipſe. Sic homo denique ipſe irâ & furore actus, morſus venenatos & lethales infert, obſervante *HILDANO C. 1. Obſ. 84.* Et quæ aliæ ſunt circumſtantiæ, abſolutam venenorum exiſtentiam infringentes.

§. 45. Proin reſpectivè ſolùm, & quidem ad corpus humanum in ſpecie, utpote in cujus ſaltem uſum inquiſitio noſtra tendit, venena conſideraturus, definio illa, quod ſint corpuſcula ſubtiliſſima ſalina plus minus volatilia, in propria ſpecie incontaminata, corporis tamen humani reſpectu ut plurimum acerrima, hinc ubi ab hoc ſuſcepta, in minima etiam quantitate tantas alterationes & turbas in hujus ſuccis ac genere nervoſo inducentia, ut graviſſima hinc ſymptomata, vel necem ipſam inferant.

§. 46. *Subtiliſſima ea eſſe corpuſcula*, oppidò patet. Non enim craſſum iſtud, antimonii v. g. corpus, ut oculis ſubiicitur, veneni, quod in eo latet, formalitatem conſtituit, ſed longè ſubtilius quid in eo reconditum. Teſtantur hoc infuſa antimonialia, corpuſculis nullo ſenſu palpabilibus imprægnata, iiſque tam paucis ac ſubtilibus, ut licet centies unum idemque fruſtum vitri antimonialis novo ſemper vino infuderis, vix tantillum ponderis, nihilque reſpectu virium ac molis externæ, ei deceſſiſſe animadverſurus ſis. Particulis tamen quibuſdam vinum ab eo fuiſſe imprægnatum, vomitus à ſingulis infuſionis partibus excitati docent. In tantilla particula reſinoſa amara conſiſtit vis venenoſa purgans Colocynthidis: extracta enim hac per lixivium Salis Tartari, pomum priſtini fere ponderis remanet, ſed omni vi ſpoliatum, quemadmodum experimentum hocce ab *Excell. Dn. PRÆSIDE* didici. Ex ictu ſubtiliſſimi in Scorpione aculei & acutiſſimi in vipera dentis, vix veſtigium læſionis, nedum particulas venenoſas mediante ejus liquore aut ſalivâ communicatas videre potes: ſubeſſe tamen tales, & non ſolâ acutie inſtrumenti lædentis damna inferri ſubauguravit jam *GALENUS 3. de Loc. aff. cap. 7.*, ubi Scorpii aculeum non agnoſcit ſufficientem, ſed ſubſtantiam inſuper quandam vel ſpirituoſam, vel humidam ſubeſſe ſuſpicatur, quæ ut mole minima, ita facultate quàm maxima ſit. Quin & perſuadent hoc ponderoſæ rationes, quas *Excell. Dn. PRÆSES Diſſert. cit. de Viper. Cap. 1. §. 1.* habet. Scilicet (1.) quod diverſæ maculæ varii coloris mox inſequantur, non niſi à principio materiali aliquo communicato ac ſanguinem dictis in locis corrumpente, oriundæ: (2) quod extrahentia, in principio ſtatim adhibita, juvent: (3.) quod partibus carnoſis ex morſu tali læſis ſimilia nihilominus ſymptomata ſequantur; hincque appareat, non ob læſam ſaltem partem nerveam gravia hæc ſymptomata h. l. contingere: (4.) quod dentes non æquè acuti animalium quoque aliàs non venenatorum, in ſtatu iracundiæ, lethalem æquè tragœdiam excitent.

§. 47. *Quoad alterum*: ſalinæ quod ſint particulæ venenoſæ, imprimis quæ ex minerali & vegetabili Regno depromptæ, *acrimonia earum* demonſtrat, utpote ſolis ſalibus propria. De hac autem in ipſis præſente varia teſtantur, ac *primò* ipſæ venenorum ſpecies, quæ acredine manifeſtâ in ſenſum incurrunt; ut Mercurius ſublimatus, purgantia fortiora, helleborus, euphorbium &c. quorum venenoſitatem in ſale volat. acri conſiſtere, *PECHLINUS. Tr. de Purgantibus* egregiè oſtendit, atque inſuper ex

eorum

eorum ſapore cauſtico patet. Et quamvis arſenicum, aliaque nonnulla, ob intimiorem veneni ejus incluſionem ad guſtum videatur dulce, ventriculo tamen immiſſum roſione acrimoniam, quæ latebat priùs, ſatis manifeſtat. *Secundò* quod cuncta vegetabilium & mineralium venena per temperantia corrigantur & mitificentur. Sic Mercurius ſublimat. ſi, addito novo Mercurio vivo, ſublimetur, evadit dulcis & innoxiè ſub debita doſi & circumſpectione adhibetur. Mercurium vitæ per ſpiritum vini Sylvium ita mitificaſſe, ut κάτω ſaltem operaretur, *Venerandus Præceptor*, *Excell. Dn. D. BOHN in Chymico ſuo Collegio, noviſſimè habito*, retulit. Et univerſale quaſi venenorum ore hauſtorum temperativum atque correctivum præſtat lac, butyrum, oleum amygdal. dulc. omniaque pinguia ac diluentia quoque, ut aqua ſimplex copioſè deſuper hauſta, dum diluendo hæc acrimoniam ſimul valde infringunt. Sic exemplum hic loci cognitum habeo cujusdam, qui ex errore aquam fortem bibens, hauſtâ mox deſuper copioſâ aquâ, ob omni noxa immunis reddebatur. De muribus res nota eſt, ſi arſenicum comederint, modò aquam deſuper bibant, eos evadere.

§. 48. Acrimonia autem hæc duplex eſt, acida, aut alcalina. In vegetabilibus venenoſis conſiſtit eadem in ſale volatile acri alcalino, quod aliquo modo patet ex eorum per acida caſtratione aut correctione, quæ tamen per alcalia fixa quoque procedit, quatenus hæc volatilitatem eorum tollunt, non tamen prorſus omni vi, quemadmodum acida ratione eſſentialis contrarietatis utplurimum faciunt, ea ſpoliant. Mineralium venena in acrimonia acido-alcalina ac volatili conſiſtere videntur; quod vel exemplo antimonii patet, cujus neque ſubſtantia acida ſulphureatoſitariè (e. g. Sulphur virideſcens ex antimonio per Aquam Regiam ſoluto ſeparatum, ad ℨi. innoxiè juxta *TACHENIUM H. C. pag.* 245. propinatum) neque ejus pars alcalina mercurialis ſola, per acida, v. g. in bezoardicis fixata, ſed ambæ ſaltem combinatæ, catharticæ ſunt. Particulam limitativam, *utplurimum acerrima*, addidi, eò quod exceptio veniat facienda de animalium venenis, utpote quæ non tam in acrimonia, quàm motu ſpirituum affectu iræ impetuoſiùs intenſo, ideisque ſeminalibus frequenter determinato, uti per exempla ſuperiùs allata conſtare poterit, conſiſtere videtur.

§. 49. *Volatilitatem particularum venenoſarum* arguit earum partim effectus utplurimum maximè ſubitaneus, partim correctio earum per fixiora ſubiecta. *In propria ſpecie*, cum *Aromataria de Rab. contagioſa P.4., particula X. incontaminatas easdem dixi*, h. e. reſpectu corporis, cui propriè inſunt, naturaliter ſeſe habentes & minimè corruptas, ad differentiam contagii, de quo paulò poſt, quod ſimili ferè principio quidem gaudet, ſed in ſe præternaturaliter jam conſtituto & quaſi putrido.

§. 50. Cætera, quæ definitionem complent, per ſe certa & res experientiæ ſunt. Species autem venenorum & varios ea ſuſcipiendi ac nos afficiendi modos hic tractare, non eſt hujus inſtituti, ſed ex *SENNERTI Inſtitut. Cap. de Morb. totius ſubſtant.* & ex *CHARLETONE*, qui imprimis de hac materia ſolidè agit *in Exerc. Pathol.* 5. nèc non ex *VIDI VIDII allegato ſuperiùs loco*, videri & dictis facilè applicari poſſunt.

§. 51. Subnecto hic ſaltem, multa corpuſcula in ſe innoxia, nec pro venenis ab ullo habita, nihilominus in certis ſubjectis facilè mobilibus, ſubtilioribus, aut idioſyncraſiâ ſingulari præditis, æquè cum venenis gravia producere ſymptomata. Sic notum eſt de odoribus nonnullis, e. g. moſchi in chirotheca eo infecta, quod vel tantilla eorum particula ſuſcepta fœminas haud paucas, nec non viros quosdam literatos, in ſubitaneas conjiciat *Lipothymias*, ſuffocationes, & affectus convulſivos, hyſtericos &c. De qua tamen odorum efficacia infra pluribus.

§. 52. Progredior nunc potius ad principia morborum minuta, venenis valdè ſimilia, *Contagia* ſcilicet, quæ in hoc potiſſimùm à venenis differre dixi, quod in corporis, quod naturâ inhabitant, ſpecie à ſtatu naturali jam degeneraverint: De cætero in plurimis, etiam quod ſub ſpecie fermenti nonnulla venenorum agant, cum his conveniunt. Et cùm *Fermenta morboſa* intra corpus noſtrum genita cum contagiis valdè concordent, ipſaque hæc nil niſi fermenta morboſa extra corpus, in quo primùm nata, deducta ac in aliud quoddam corpus analogum tacitè derivata, morbum planè conſimilem in ipſo paulatim & fermentando quaſi progignentia ſint; ideo junctâ ambo operâ optimè conſiderabimus.

(1.) Contagia & (2.) Fermenta morboſa.

§. 53. Fermentorum nomen & doctrinam ex *HELMONTIO* potiſſimùm habemus, ſatis tamen obſcurè ab eo relictam, quam illuſtrarunt deinde nonnihil *WILLISIUS & KERGERUS Tr. de Fermentatione*. Rem tamen longiùs penes me revolutâ, nihil aliud tandem ea eſſe deprehendo, quàm particulas aëreo-volatiles ſpirituoſas, materiæ cuidam lentæ ſeminali ſeu ſpecificæ, ſalino oleoſæ, tenui tamen, intimiùs immixtas, quam ipſam dum in minima reſolvunt, ac in ſimilem ſibi ſubſtantiam convertunt, (quod ſuis finibus alientem qualitatem coaptare vocat *HELMONTIUS Tr. ſextupl. Digeſt. &c. §. 14.*) in atmoſphæram quandam odoratam quaſi cum illis diffunduntur, perque hanc in obiecta vicina adæquata agentes, parvâ ſui quantitate magnam horum maſſam in eandem cum ipſis naturam tranſmutant, pariiemque vim immutandi eidem communicant. Craſſa horum exempla habemus in flore cereviſiæ vel panis fermento rebus fermentandis addito, quorum exigua portiuncula in maſſam ingentem vim dictam exercere ſolet. Nec tamen craſſum illud corpus, quod pro panis v. g. fermento habemus, ſed longè quid ſubtilius in eo latens, fermentum propriè conſtituit.

§. 54. Corporeitatem, liceat mihi technicè loqui, fermentis plurimi Autorum, ac ipſe imprimis HELMONTIUS *Tr. Cauſæ & Initia Naturalium. §. 24. & alibi paſſim*, denegant, ac medium quid inter ſubſtantiam (per quam corpus innuere videntur) & accidens ea eſſe fingunt. Quod tamen quàm difficile & vix poſſibile conceptu in naturalibus ſit, videant ipſi ejus Patroni ac aſſertores. Rationes negandi eorum prægnantiſſimæ ſequentes ſunt. *Primò*, quod fermenta ejuſmodi non poſſint converti in ſubſtantiam palpabilem: ſed quoniam cum ſpiritibus hac in parte coincidunt eadem, facilè etiam ſalvâ ipſorum corporeitate, pariter ac hi ſenſuum externorum perceptionem, ex ſuperiùs probatis, eludere poterunt.

§. 55. Altera, quam obiiciunt, difficultas eſt, quod extenſio actionis eorum in alia corpora penè multa, longè ſuperet tantilli, ſi fermentum materiale ſtatuendum ſit, corpuſculi quantitatem & potentiam expanſivam. Id quod tamen minimè concedendum iis, propter exempla, quæ miram ejusmodi minuti corporis extenſionem, antea vix conceptibilem, ſenſuum judicio ſubmittunt, qualia benè multa adducit *Illuſtriſs. à BOYLE in Tr. de Effluviis & Atmoſphæris Corporum &c.*, ac quidem, quod primum eſt, ſtupendam auri extenſionem, ut pote cujus unciam unam ad 776000 pedes, h. e. ad 155. milliaria & plus quàm dimidium, ſub deauratione fili argentei, extendi, idem Author certis experimentis deprehendit.

Et qui fidem his derogat, adeat Bracteatores & ductores auri, ac mira captumque ſuum ſuperantia videbit percipietque.

§. 56. Altero loco pono ejuſdem *BOYLEI* experimentum, quo accepit granum ſemis pulveris pyrii, hoc imbrici impoſuit, & vaſe vitreo ſatis capaci cooperuit, quod pro tegendo ſuperiore orificio laminâ cupreâ erat inſtructum. Accenſo intra hoc pulvere illo pyrio, fumus ejus totam vitri cavitatem (quæ ultra 29. ℔. aquæ aliàs capiebat) replevit, & operculo ablato poſtmodum per horæ circiter ſemiquadrantem continuò per orificium apertum erupit, ſpatio adeoque ad quod fumus ſe porrigebat, computo exactè inſtituto, quinquagies millies excedente illud, quod granum ſemis pulveris illius nondum accenſi capiebat.

§. 57. Sit tertio nobis loco odorum miranda diffuſio. Ex unico gummi cujuſdam odoriferi, e.g. Styracis, grano prunis injecto totum conclave fumo & odore adimpletur. Annus & quod excurrit, eſt, ex quo *Excell. BARNERUS in Chymico ſuo Collegio*, præſente inter multos alios & me ipſo, ſequens tentamen inſtituit. Accipiebat circiter duas guttas olei deſtillati aniſi, ſubactis iisdem in mortario cum pauxillo vitelli ovorum, aquæ ſimplici commiſcuit, ſucceſſivè ſemper plus hujus ſuperaffundendo, ſicque, quantum memini, ultra ſex vel ſeptem menſuras, quarum una 3. libras circiter continet, extendit ſic, ut aqua omnis odorem ac ſaporem aniſi referret: imò aſſeveravit, ſe hoc modo unicam guttulam olei deſtillati aurantiorum ad 10. Cantharos ejuſdem capacitatis extendiſſe. Biennium fere eſt, ex quo aſſervavi in vitro quodam aquam cinnamomi ſpirituoſam, conſumptâ hac, elui ſæpius vitrum hocce cum aqua ſimplici, interjecto nonnunquam aliquot ſeptimanarum ſpatio, & aqua omnis ſaporem odoremque cinnamomi aliqualiter adhuc exhibuit, vitro nihilominus adhucdum odorem cinnamomi leviter ſpirante; ut adeo verum ſit illud:

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
Teſta diu.

In Chirothecis odoratis quantillum, quæſo, eſt, quod unum eorum par poſſidet odoriferi, dum paucis floribus Iaſmini, ut ex relatione laudati ſæpius *Dn. BARNERI* habeo, ſtratificatis vel centum corum paria Venetiis inficiunt: obſervavit tamen incomparabilis *BOYLE cit. Tr.* in quibusdam Chirothecis ultra 30. annos odorem adhuc perduraſſe & hodieque perdurare, cum tamen impoſſibile ſit, quin ſemper aliquid de iis exhalet. Imo, quod majori admiratione dignum, quò magis extenduntur & ſubtiliſantur particulæ odoratæ, eò magis energiam ſuam commonſtrant. Sic ambra non, niſi reſoluta ſaltem, v.g. cum oleo quodam deſtillato, odorem ſpargit, & ejus ℈j. fermentata cum Muſto, ultra 50. hujus menſuras odore ſuo imbuit: quod experimentum in *Laudato Collegio Phyſico* Lipſiæ hic inſtitutum fuiſſe, refert *Excell. BARNERUS*; ſimul exemplum aquæ roſar. deſtillatæ adducens, quam in Italia, ubi copioſè paratur, ſub ipſo deſtillationis, adeoque reſolutionis actu, majorem longè quàm aliàs, odorem, & talem quidem, qui integras plateas impleat, ſpargere teſtatur.

§. 58. Ecquid verò odores aliud, quàm corporis, ex quo prodeunt, particulæ minutiſſimæ, ſalino-ſulphureæ, reſolutæ & ad ſubiectum uſque, quod afficiunt, materialiter diſperſæ propagatæque? Incorporeæ enim ſi eſſent, ſenſu minimè poſſent percipi; ſiquidem proportio inter organum & obiectum requiritur, & quæ immaterialia ſunt, ſub ſenſum nunquam cadunt. Ut taceam eorum corporeitatem exinde ſatis conſtare, quod corporibus peregrinis occurſantibus haud paucis adhæreſcant, diutiùſque in his perſiſtant. Ex quo proinde patet, nec fermentis, utpote quæ cum odoribus hac in parte coincidunt, & ſub odorum ſpecie agunt, ſimilem extenſionem ac corporeitatem eſſe denegandam.

§. 59. Dari in corpore noſtro hujuſcemodi fermenta, eaque diſtinctæ naturæ, utplurimum tamen acidæ, vel urinoſæ, aut ex utriſque mixtæ, varia ingeſtorum alimentorum pro partium, ad quas deveniunt, diverſitate, reſolutio, immutatio ac aſſimilatio, nec non diſtincta partium nonnulliarum, ventriculi, renum &c. fracedo, oſtendit. In ventriculo immutantur alimenta fermentatione in chylum acidum pro odoris, qui in dicto loco deprehenditur, naturâ. In inteſtino duodeno ſalſus idem fit à bilis fermento admixto, & particulas recrementoſas paulatim ex ſe dimittere incipit. Sanguini ubi infunditur idem, ſub ſucceſſiva circulatione ac fermentatione tandem reſolvitur plurimam partem in nectar rubicundum à particulis ſpirituoſis fermentativis ſanguini inexiſtentibus. Partibus deinde ſingulis aſſimilatur & in earum ſubſtantiam convertitur, procul dubio quoque ratione cujuſdam fermenti in iis localis ac ſeminalis; ſiquidem à ſola appoſitione particularum, quod *CARTESIUS* vult, coagulatio, firmatio & conſolidatio ejus in partis ſpecificam ſubſtantiam, procedere non poteſt. Serum ab eodem ſecernitur, & quidem in renibus, fracedinoſo ac urinoſo odore hiſce connato imprægnatur, ſub eoque foras excernitur; quod idem ferè fit ſub ejus per cutis glandulas miliares, quæ ut plurimum aliquem odorem, fermenti indicem, ſolent ſpirare, tranſcolatione; ut taceam de ſaliva, quam fermentum aliquod in ſe fovere patet, eò quòd rebus facilè fermentabilibus addita fermenteſcere hæc faciat, unde non ſine cauſa mulierculæ, dum ſaccharatas confectiones parant, vel in aliquo loco aſſervant, puſillos ſalivantes ab his arcent.

§. 60. Fermentorum in corpore ſapor aut odor, ſi à quacunque cauſa rerum non-naturalium præternaturaliter alteretur, aut manifeſtus nimis fiat, evadunt iſta morborum ſatis ſubinde magnorum parva initia, *HELMONTIO (Tr. Magnum Oportet §. 25.)* Vitæ mediæ proprietates peregrinæ appellatæ. Hæque ſunt *potentiæ Hippocraticæ* ſalinæ, de quibus hicce *Lib. de priſcâ Medicinâ* dicit, quamdiu temperatæ eædem ſint in corpore noſtro, eas hominem non lædere, mox verò ac conſpicuæ ſeu manifeſtiores evadant, ita ut acidum fiat acidiſſimum, amarum amariſſimum, dulce dulciſſimum, continuò morbos nobis afferre. Ut proinde non immeritò *Celeberr. FRANCISC. de le BOE SYLVIUS* Praxin ſuam ferè ubique fundamentis hiſce morborum ſalinis ſuperſtruat, iiſque præternaturaliter vitiatis, contrarii ſaporis ſalini remedia ſummo cum Imitantium ſucceſſu opponat.

§. 61. In ſpetie verò, ſi alcalinum & volatile in exceſſu atque acredine peccet, naſcuntur exindè utplurimum morbi breves, imprimis acuti, ardentes, maligni; ſin verò acidum & fixum, emergunt morbi magis Chronici. Neque enim exiſtimandum, Chronicorum ſtatim eſſe grande molis initium, quale in progreſſu apparet productum, quod ſanè à cauſa primitivâ probè diſtinguendum. Quinimò primum eorum initium pariter admodum parvum eſt, & in tantilla ſæpius cauſa occaſionali, fermentum ventriculi fixius ac acidius nonnihil reddente, conſiſtit, adeò ut inſenſibiliter proindè tales morbi, eorumque quaſi Primates, Malum Hypochondriacum & ſcorbutus, oriantur, nec priùs ferè conſpectui ſe ſiſtant, niſi poſtquam profundiùs jam radicati, adeoque tam tardè difficileſque tunc extirpatu ſunt, cùm tamen, ſi ſub exordium ſui ſtatim innoteſcerent, tantillo medicami-

camine auferri poſſent. Rectiſſimè hinc ſano ſenſu dixit *SCHOENBORNERUS in Manual. Pract. pag.* 141: quemadmodum lapis à gutta pluviæ excavatur, (ſeu primum quaſi excavationis initium accipit,) ita à gutta quaſi rerum non-naturalium ſucceſſivè fieri impreſſionem, quæ cùm morbus manifeſtus tandem fit, ultimo delicto præpoſterè imputatur. Illuſtrat hoc obſervatio, quam habet *DIEMERBROCIUS in ſua Anatom. pag.* 510., collecti ſucceſſivè in Lapicidæ famulo pulveris ſubtiliſſimi lapidum in veſiculis pulmonum, ſicque aſthma, quo ille tandem obiit, poſtquam coacervatus admodum eſſet hicce pulvis, procreantis.

§. 62. Cum *Contagiis* eodem modo ſe res habet; eadem eorum differentia, ut alia ſint alcalina, alia acida &c., idem etiam lædendi modus, ita ut producant iſta morbos breves, acutos, febres ſcilicet malignas, peſtilentiales &c. hæc verò Chronicos, ut ſcabiem, luem veneream, aliosque, de quibus videatur *Excell. D. MAUR. HOFMANNUS Tr. de Morbis contag.*

§. 63. Quoad originem verò Contagiorum annoto cum *CHARLETONE in Pathol. Exerc. pag.* 192. *&* *BOYLEO loc. cit.*, ex quibuscunq; corporibus ferè effluere indeſinenter corpuſcula quædam ſub vaporum forma, quæ in Aëre circumcirca velut nebulam ad extremum diffuſionis ſuæ terminum conſtituunt, Atmoſphæræ nomine venientem. Effluvia hæc naturam corporis, ex quo promanant, exactè referunt, eaſdem ferè cum iis, quæ in corpore adhuc latent, habent vires, ita ut pro majore earum efficaciâ & hæc validiorem oſtendant potentiam: quæ ratio videtur, cur effluvia, quæ ab electricis corporibus ejaculantur, paleas ſaltem aliaque levia verſus ſe moveant alliciantque, quæ verò à Magnete, ferrum attrahant; item, quæ à ſulphureis aut volatilibus aromaticis oleoſis corporibus, Succino, Camphorâ, Moſcho &c. diffunduntur, totam viciniam odoribus repleant, quæ ab aliis verò fixioribus & agilibus minus, vel nullum vel non diffuſum adeo aut penetrantem odorem ſpargant.

§. 64. Continuum hunc particularum ex corpore effluxum *laudatus modò BOYLEUS* variis experimentis confirmavit, dum exactâ bilance eadem trutinando continuò tantillum aliquod decrementum fieri obſervavit. Quod idem in Homine ac ſeipſo tentavit cum eodem ſucceſſu *SANCTORIUS* pro Tranſpiratione hominis inſenſibili inveſtiganda, qui ſellæ, quæ ſtateræ erat appenſa, inſidens, ex corpore leviori ſucceſſivè reddito deprehendit, unicâ die per inſenſilem tranſpirationem tantum evacuari, quantum per alvum 15. dierum curſu, quemadmodum de hoc videatur *ejus Medicina ſtatica S.* 1. *aph.* 60. Imò Tranſpirationem hanc inſenſibilem ulteriùs confirmant canes venatici, qui non ſolùm ferarum, ſed & Heri proprii, quamvis longiùs, &, quod *BOYLE loc. cit. pag.* 132. refert, ſeptem milliari jam progreſſi, veſtigia ſolo odoratu exactè inſequuntur.

§. 65. Quod ſi ergo contingat, ut in certo Aëris Tractu, *vel* ex Mineralibus, poſt diuturnam incarcerationem, terræ motum, Solis calorem nimis exaltantem, aut novas quaſdam mutationes ſubterraneas, (à quibus novos epidemicos morbos derivat *BOYLE in Coſmicis ſuſpicionibus pag.* 25.) effluvia venenata & diverſimodè corrupta ac combinata exhalent; *vel* ex cadaveribus inſepultis, locis ſqualidis, paluſtribus aut Cœno ſtagnante fœtidoque obſitis, miaſmata, putrida quaſi, exſurgant, Aëremque hoc modo inquinent, inſpirata cum eo ſimul intra Corpus Animale præternaturaliter hoc, e. g. Peſte, afficiunt, ejuſque humores corrumpunt. Cumque ab Animalibus, ac ipſo homine, ſic inquinatis, ſimilia ſemper effluvia morboſa per os etiam, exhalent, facilè poſtmodum ab aliis quoque viciniſ ſimili modo ſuſcipiuntur, aut corpori horum affricantur; quod ipſum ſi in Craſi ſeminali cum priori Animali, ex quo contagium hoc morboſum manavit, conſpiret, (unde inter conſanguineos & certa genera animalium nonnunquam effectum ſolummodò ſortitur) ſimili inde morbo afficitur, ſicque contagia hæc ſenſim multiplicantur & in plura ſe diffundunt ſubjecta.

§. 66. Ac ſanè tantillum ſæpe eſt, quod pro hujus propagatione ſufficit. Etenim quàm exiguum haud raro nares odore peregrino moleſtans, totum corpus illicò inquinat? Quantillum ex manu ſcabioſa ſuſceptum, ſimilem in univerſo corpore luem producit? Sic tantillum ſæpius eſt quod corporibus inanimatis, raris imprimis ac poroſis, linteis &c. adhærens & per aliquot annos quiete in iis perſiſtens, dum quacunq; occaſione ea de loco in locum moventur, iterum reſuſcitatum exſpirat, & novâ peſte, vel morbo contagioſo alios homines inficit. Exempla talia perquam multa in Authoribus leguntur, *BOYLEO c. l., CHARLETONE, DIEMERBROCK de Peſte, L.* 1. *C.* 10. *pag.* 68. *ſ aliiſque.*

§. 67. Quæ hactenus adductæ morborum cauſæ occaſionales proximæ, ſpiritus ac humores immediatè ferè affecerunt. Paucis adhuc partium continentium ac nervearum imprimis, tantillæ læſiones contemplandæ, ex quibus unà cum partibus contentis totum corporis ſyſtema ſæpius in conſortium trahitur. Summus rerum Conditor ſapientiſſimo conſilio corpus noſtrum ita conſtruxit, ut ſe habeat inſtar Machinæ hydraulico Pneumaticæ; hujus rotulæ ſeu fibrillæ cuidam nerveæ, ad motum neceſſariæ, ſi tantillum impedimentum vel læſio inferatur, plures partes, niſi & tota Machina compatitur. Patet hoc per exempla. (1) Læſiones exiguæ partium continentium, nervoſarum imprimis.

§. 68. Ut à levioris momenti cauſis incipiam, perpendamus tantillum pulviſculum oculis illapſum, vel Cilii pilum intrò verſus oculi bulbum deflexum aut creſcentem, quantas mox creet moleſtias, lymphæ effluxum, ſanguinis ſtagnationem, hinc oculi inflammationem, non omni ſemper periculo carentem, ni cauſa comprimens maturè auferatur. Vertebrarum dorſi levis ſubluxatio aut contorſio, Germ. *das Webtbun* vocata, dum nervi & vaſa ſanguifera leviter ſic ſaltem comprimuntur, quanta, quæſo, interdum excitat ſymptomata per conſenſum nervorum & ſpirituum, lipothymias, ſudores ſyncopticos, difficilem reſpirationem, nauſeam, vomitus, virium proſtrationes, ita ut mors interdum inſtare videatur, meritòque proinde reſtitutio (*das Ginrancken*) quantocyus inſtituenda ſit?

§. 69. Hæcque ſaltem ex compreſſione tantilli nervorum ſpatii oriuntur: graviora longè ſymptomata ſuperveniunt, ſi ipſe nervus vel tendo quidam, circa articulum imprimis, aut etiam membrana quædã ſenſilis pungatur, aut vulneretur, unde univerſi ſæpe corporis oriuntur convulſiones, interdum Gangræna & ipſa nonnunquam mors, quemadmodum *PAULI in Parekbaſi de Febr. Malign.* aliique obſervant. Similiter *BONETUS de abdit. Morb. Cauſ. ex cadav. diſſect. relevat. L.* 1. *P.* 1. *cap.* 12 exemplum refert pertinacis, & duodecennalis Cephalalgiæ ex parvis diploidis internæ particulis diffractis & Meninges tantillum pungentibus.

§ 70. Nec à fortuitis hujuſcemodi ſaltem cauſis partes nervoſæ tantopere læduntur; iidem enim & potentius longè præſtant nonnunquam cauſæ internæ. Sic peregrina quædam aciditas inteſtina aut plexum meſentericum rodens in colica convulſiva, partes dictas haud rarò mirum quantum contorqueri, & univerſum corpus ex conſenſu convelli facit, quod præcipuè in Infantibus tenellis quotidie ad oculum ferè patet, in quibus fons Epilepſiæ utplurimum circa inteſtina hæret. Et quæ ſimiles aliæ ſunt

cauſæ

cauſæ tantillum ſyſtema nervoſum irritantes, graveſque ſic morbos producentes, quas ſingulas ex profeſſo hic adducere, diffuſum nimis foret. Videri prolixiùs tamen de talibus poteſt *WILLISIVS de morbis convulſivis*.

(b) Remedia parva.

§. 71. Morborum magnorum quemadmodum exigua ut plurimum ſunt initia, ita & parvæ ſæpius quantitatis, magnæ tamen efficaciæ, eorum exiſtunt medicamina. Ac parum abeſt, quin omnium ferè morborum minima dicam eſſe remedia, haud diſſimili ratione ac primordia in omnibus ferè morborſis affectibus parva aſſerui. Licet enim, antequam corpori ingeratur, medicamentum, non omne ſit minutæ adeò doſeos, ad partem tamen affectam nonniſi ſub formâ minimi ut plurimum pertingit eique medetur. Ut enim ex corde in univerſum corpus ejusque partes unà cum ſanguine, tanquam vehiculo, diſtribuatur, in minima ſanè diſtrahi vel diſcerpi illud neceſſe eſt. Propelli verò hoc ad ſingulas Machinæ noſtræ partes, circulatio ſanguinis docet, utpote cujus lege huic vel illi ſaltem parti adduci nequit, ſiquidem cor pellens ad quascunque partes indeterminatè ſe habet, & prætereà manifeſtè videmus ſanguinem, qui unà pulſatione ex corde effunditur, & medicamentum neceſſariò intimè confuſum ſibi continet, tam in ramos Arteriæ magnæ, qui ad ſuperiorem, quàm qui ad inferiorem corporis truncum ejuſque ſingulas portiones tendunt, diſtribui ac urgeri. Cujus proinde intuitu nec adeò ſcrupuloſos ſemper eſſe neceſſe eſt in Parte affecta latentiore dignoſcenda, cùm Medicamentum, contra proximam Morbi cauſam probè directum, mediante Circulo ſanguinis ad quaſcunque Corporis Partes deferatur, eamque ſic, ubicunque hæſerit, corrigere vel educere poſſit, juxta *CARDILVC. Præf. in Pr. Chym. HARTM.*, *DRAVITZ de ſcorb. p.* 199., & *PARACELSVM T.* 5. *pag. mibi* 81. Si proinde medicamenta, quorum vis ac doſis non adeò concentrata, non niſi ſub forma minuta parti affectæ medentur, quanta erit ſubtilitas particularum, in quas medicamenta, etiam extra corpus minima, diffundi ſimiliter opus eſt; quemadmodum revera fieri ipſa experientia demonſtrat.

§. 72. Dari verò medicamenta, ſub minuta mole inſignem efficaciam foventia, ex ſeqq. patebit. Craſis medicamentoſa in exiguo utplurimum conſiſtit principio, quod, ſi à quisquiliis reliquis, quæ illud in operando valdè impediunt ac ſtomachum ſaltem onerant, ſepareretur, ſub doſi granulari tantum, imo plus præſtat, quàm integra libra totius ſimplicis, quemadmodum *Le FEBVRE Chym. Part.* 2. *L.* 1. *Proœm. in fine* docet. Apparet hoc in Reſinis purgantium extractis, Scammonii, Jalapæ &c., in quibus omnis vis cathartica concentrata eſt, ita ut ad grana pauciſſima propinata ſufficientiſſimè purgent. Spiritus vitæ aureus Rulandi, qui nil aliud, quàm Extractum Colocynthidis, ad guttas 20. propinatus, dat purgans æquè validum ac potiones vel decocta purgantia ad integras libras propinata; quod remanet ab extractione, omni & amarore & vi ſpoliatum eſt, antiqui tamen ponderis ferè. Minimum & inſenſibile prorſus eſt, quod ex Antimonio extractum vomitus movet, hoc in ſapam vomitoriam, Sylvio adeo commendatam, ſi redigatur, ad gr. j. ij. aſſumptum ſufficientiſſimè operatur. Pro ſcopo diaphoretico oleum deſtillatum Guajaci guttis 8 10., integris aliorum hauſtibus vix cedit efficaciâ, nec aliquot grana ſalis volat. viperarum, cornu cervi, integris pulverum aliorum acervis. Quod idem affirmandum de ſpiritu ſalis ammoniaci, qui ſimul acidum viſcidumque egregiè tollit. Contrario ſapori alcalino nidoroſo vel dulci aliquot guttæ ſpiritus cujuſdam aciduli, e. g. ſulphuris per camp., medentur. Porro olea deſtillata eſſentialia, abſinthij, cochleariæ, ſub concentrata unius guttæ doſi eſſentiæ ipſorum integram unciam effectu ſuperant. Ac olei olei deſtillati Cinnamomo unica guttula quantum in momento reficiat, narrabunt illi, qui Lipothymia proſtrati, tantillâ ejus in apicem linguæ illinitione iterum exſuſcitati, & ex orco revocati ſunt. Opii granum quantillum eſt, quod tàm divinam ſæpe præſtat opem, ſi circumſpectè adhibeatur? Et hoc ipſum *ut ſpecialiùs hæc applicem*, meritò generale quaſi morborum remedium eſſe dixeris, dum ſpirituum exorbitantias, in omnibus fere morbis accuſandas, tam mirè compeſcendo, naturæ ita ſuccurrit, ut interim cauſa morboſa occaſionalis eò meliùs exturbari poſſit: In quo ipſo cuncta tantopere expetita, remedia generoſiora univerſalia, ſulphura metallica fixa, cum eo ferè conſpirant, niſi quod ratione cauſæ morbi ſimul vim debeant poſſidere, quodcunque acre temperandi ac corrigendi.

§. 73. Hoc ſanè affirmare omninò licebit, Initia Magnorum Morborum dum adhuc parva, utpote cum quibus ſaltem negotium hîc nobis eſt, pharmacis etiam exiguæ molis facilè exſtirpari poſſe. Specialiùs ac prolixiùs tamen omnium, de quibus egi, parvorum Morbi initiorum curam ut annectam, vix expectabis, Lector Benevole, cum quaſi generaliter de ipſis iiſdem Morbis in antecedentibus ſaltem dixerim, prætereaque limites hujus Exercitii nimis excreſcerent. At breviſſimis nihilominus annoto ſequentia.

§. 74 Ideæ imaginativæ, ſi curabiles adhuc, vix aliter, quàm contrariæ imaginationis firmâ perſuaſione mutantur in melius; Seminalium cura vix omnium promittenda eſt: quæ tamen morſu rabidorum communicatæ, quo & Venena ab Animalibus illata pertinent, primo ſui initio tolli iterum poſſunt, ſi (1.) illæ ex loco læſo mox evocentur, antequam altiùs in corpus progrediantur, quod fit partim ligaturis, partim ſcarificatione ejusdem, ac extrahentium applicatione: (2.) Per ſudorifera alexipharmaca, ſicubi quid maſſam ſanguinis jam ſubintravit, ſtatim eliminetur. Venena per os hauſta omnium optimè per vomitorium ſtatim educuntur, ac per alexipharmaca temperantiaque, de quibus ſuprà, corriguntur; acidæ quæ ſunt naturæ, iis alcalia, alcalinæ indolis acida, & volatilioris conſiſtentiæ figentia opponendo. Contagiis idem ferè medendi modus competit; niſi quod in morbis epidemicis, Peſte &c., accedere inſuper debeat Aeris per particulas odoratas antidotales, at quantæ ſubtilitatis corpuſcula! correctio, quo in puncto fumus ſulphuris imprimis excellit. Fermentorum naturam cum contagiis coincidere ferè dixi, proindè nec cura horum adeò diſcrepabit, imprimis attendendum erit, ut ſapor odorque morboſus in his per contrariæ ac ſpecificæ, ſi fieri poteſt, naturæ medicamina tollatur. Quoad læſiones externas partium nervoſarum, curantur hæ, ſi ſpinam, h. e. cauſam lædentem, genitumque inde acorem hoſtilem abſtuleris, ſpirituum exorbitâtias per opiata & nervina aromatica nonnihil compeſcueris, & læſionem factam debitè iterum conſolidaveris.

§. 75. Minimum proinde cùm peccet in recenſitis morborum generibus initium, indicatio in tantillâ ſaltem hujus ablatione conſiſtit: quæ cum per remedia minimæ & minus adverſæ molis obtineri poſſit, quid opus erit, ut tam frequenter & circa neceſſitatem ut plurimum, in jucunditatis, quæ in medendo ſemper ſpectari debet, legem peccemus, ac bicubitalibus compoſitionibus, decoctis ac hauſtibus horrendæ quantitatis, aliisque medicamentis ad nauſeam diffuſis, ægros oneremus ac moremur? Ægri verò ex hiſce diſcant maturè, quando tantillum er- Vſus præſentis Diſquiſitionis.

rarum

ratum commiſerunt vel perſentiſcunt, remedia vel Medicum in uſum vocare, ſi ſumptuum & curæ longinquitatem evitare volunt. Adeò namque vetus illud verum eſt:

Principiis obſta, ſerò medicina paratur,
Cùm Mala per longas invaluere moras.

§. 76. Minima, fateor, de minimis, quæ propoſueram, attuli. Sufficienter ſiquidem ac ſpecialiùs de ſingulis acturo, non aliter ac maximi ex iis effectus, ita & maxima Speciminis hujus, limites tantilli Exercitii longè excedens, & in integrum Tractatum diffuſa, excreſceret moles. Condonabis igitur, Lector Benevole, ſin minus ab omni parte curioſitati Tuæ, vel etiam ſtylo limatiori, ſatisfeci, & Temporis anguſtiæ, quo hæc ſcribere cogor, ejuſque Legi, quæ aliò me vocat, & breviùs, quàm propoſueram, abrumpere jubet, ex parte hoc adſcribes. De cætero admiraberis mecum Divinum Numen in minimis tàm Naturæ, quàm Morbi ejusdemque Medelæ, maximum ac admirandum, cui ſit ſoli GLORIA!

DISPUTATIO IX. INAUGURALIS

DE

TEMULENTIA

Quam

PRÆSIDE

MICHAELE ETTMÜLLERO,

Philoſophiæ & Medicinæ Doctore, & Facultatis Aſſeſſore,

PRO

LICENTIA

Impetrandi Honores in Medicina Doctorales Publico Eruditorum examini ſubiecit

AUTOR

M. JOH. FRIED. ITTIG, LIPS.

Med. Bacc. & p. t. Illuſtriſs. Com. de Taube Medicus Ordinarius.

d. 3. *Octobris*, *Anno* 1678.

A & Ω.

PLATO in Timæo *ad decimum octavum vino abſtinuiſſe penitus juvenes, ad quadrbgeſimum dilutum bibiſſe, ab hoc verò largiùs & meracius, non tamen ad ebrietatem, hauſiſſe refert. Carthaginenſium quoque legibus ſancitum erat, ne Princeps eo anno, quo imperaret, vinum biberet. Perſæ utebantur tantùm vino pro incitabulo ingenii & virtutis, & eo tantum die, quo Soli ſacra faciebant, ad ebrietatem bibere Rex concedebat*: ATHEN. L. X. *Penes Romanos ſub mortis pœna interdictam fuiſſe Temulentiam* M. MENACII *Uxor proprio corpore experta eſt, à Viro virgis ad mortem cæſa, quod è dolio vinum bibiſſet*: VALERIUS MAXIMUS. *Sed ceciderunt Majorum instituta, quæ ſobrietati patrocinabantur, & pronum in ſcelera humanum genus proprio aſtu non pauca invenit venena, quibus vino minimè contentum ſpontaneam inferre poſſet inſaniam. Verùm enimverò, ebrietatem pœna comes premit, & „ phalanx morborum ipſam inſequitur; Caput fœdis exhalationibus dirumpitur, cerebrum vertigine tentatur, oculi torquen- „ tur, aures undoſo ſpiritu crepant, lingua vacillat, ſermo futilis, oris halitus teter, ſtomachus ſubvertitur, cordis palpita- „ tio, manuum inepta & inſana geſticulatio, pedum incertus lubricusque greſſus, inquies nocturna, turpes ronchi, furiales „ ſomni, alvi & veſicæ ſpurciſſima ſolutio, ut in hac eluvie (quemadmodum in cœno lutulentæ ſues) per ſæpe volutantur.* Vid. JASON. PRATENS. Tr. de curandis Cerebri morbis cap. 30. *Miror interim paucos inveniri practicos, qui prolixè ſatis alios morbos enarrantes aliquid de ebrietate immiſcuerint, fortè quod Medici rarò ad eandem curandam vocentur, uti putat* FORESTUS L. 9. Obſ. 28. ſchol., *frequentiùs verò ad morbos, qui hanc ſequuntur. Cùm itaque ebrietas in ſpecie ex vino frequens cauſa morborum exiſtat, ita ut* RONDELETIUS M. M. cap. 13. *ſcribat, in Britannia Medicos divitias ſibi colligere ex ſolis affectibus à Temulentia ortis, à pauciſſimis verò Medicorum attendatur, placuit indulgẽte Gratioſ. Facultate Medica de hac ipſa materia diſputãdo in ejus tam cauſam, quã medelam inquirere: Annuat DEUS!*

§. 1.

§. I.

TEmulentia, cùm à priſca voce *Temetum*, quod vinum eſt, derivetur, vi nominis eam tantum Ebrietatem deſignat, quæ à copioſa vini ingeſtione ortum traxit. Inde à tractatione noſtra omnes Ebrietatis ſpecies ratione Etymologiæ excluduntur, quæ ex aliis, quàm vino, ſpontaneam hanc inſaniam inducendi vi præditis, contrahuntur.

§.2. Excluditur ita ebrietas*(1.)* ex *aqua*, qualem ex potu amnis Lynceſtii contrahebant.

Hunc quicunq. parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat ac ſi mera vina bibiſſet,

OUID. *l.15. Metamorph.* Lynceſtii aqua acidula vini modo Temulentos facit; PLIN. *hiſtor. natural. lib.2. cap.103.* SENECA *quæſt. natural. l.3. cap.20.* Sic piſces ex Ponto Euxino ſi in aquam dulcem projiciantur, inebriari tradit BACO *de* VERULAM. *Hiſt. naturæ & artis.*

§. 3. Excluditur *(2.)* Ebrietas ex *Cerevisia*, quod οἶνον κρι-θῆς vinum ex hordeo vocat THEOPHRATUS *de Plantis l.6.c.15.* οἶνος κρίθινος, vid. Dioſcorid. Quò refero omnia fere potuum genera ex fructibus per ferment. parata. VIRG. *Georg.*

\- - - - - *Pocula læti*
Fermento atque acidis imitantur vitiâ ſorbit.

Hinc Plin. *hiſt. natural. l.14.c.22.* Eſt occidentis populis ſua Ebrietas fruge madida. Mira vitiorum ſolertiâ inventum eſt, quemadmodum aqua inebriaret. Conf. PLACOT. SCHOOCK, MEIBOMIUM *&c. de Cerevisia.*

§.4. Ebrietas(3.) ex *Lacte* Tartaris & Scythis non infrequens. Paratur autem, ut inebriandi vim acquirat, duplici modo: Vel*(α)* per fermentationem, quod Chymum & Pozam nominant, (Hunc potum *PROSP. ALPINUS de Medicin. Ægypt.* ex farina loliacea, ſeminibus cannabis & aqua componi aſſerit;) quem modum ex *IOH. LUCÆ* relatione *de Tartaria* gallicè conſcripta citat Do-
„ minus D. ETTMULLERUS *Diſp. de Med. Hipp. Chym.*
„ *c.3 §.7.*: Vel *(β)* per deſtillationem. Et probabile hoc vi-
„ detur (inquit SENNERTUS *Pr. l.4. part.2. de Inf. morb.*
„ *cap.7. de Siriaſi)* cùm lac butyrum multum, quod pin-
„ gue & oleoſum eſt, in ſe contineat. Dixi verò alibi
„ (ſunt verba Sennerti) pinguia & oleoſa omnia, ſpiri-
„ tus Chymicis dictos, ſuppeditare, & olea à ſpiritibus vix
„ aliter, quàm ſubſtantiæ modo, differre.

§.5. Ebrietas*(4.)* ex *Opiò* Turcis ita familiaris, ut in proverbio dicant: Opium comediſti BELLON. *Obſ. l.3.c.15.* Quod an idem ſit cum Maslach Turcarum, uti SENNERTUS *Pr. T.1. Part.2. cap 6. contra Turnbeiſſerum* diſputat, an verò compoſitum ſit, uti credit P. ANDR. MATTHIOLUS *l.3. Epiſt. pag.180.*, in medio relinquo.

§.6. *(5.) Ex rebus narcoticis.* Horum enim vis antequam eò progreſſa eſt, ut ſtuporem excitet, priùs Temulentiam & delirii quoddam genus producit. V.g. *fol. cannab.* ex quibus bolos parant Ægyptii, quibus utuntur ſub nomine *Aſſis*. *Lolii ſemen*: huius farinam cum fol. cannab. miſcent & plus quàm aſſis præſtare dicunt; PROSP. ALP. *de Med. Ægypt. l.4. c 2.* Huc pertinent *nuces inſanæ*, de quibus CLUSIUS *Exot. l.2. c.26* *Nux myriſtica*; vid. LOBELIUS *Obſ. ſtirp.* *Cortices Mandragoræ*; vid. SCHROED. *Pharmacop.* Rad. Tuberis THEOPHRAST. *l.9. hiſt. Plantar.* Nicotianæ fumus &c. & plures aliæ herbæ, ſemina, radices, quorum catalogum hic ſcribere eſſet extra limites vagari.

§. 7. Intelligimus ergo per Temulentiam Ebrietatem ex ſolo mero contractam alio nomine κραιπάλη Græcis dictam, Latinis *Crapulam*. Vox hæc licet variè à variis accipiatur, uti FOESIUS docet *Not. ad Hipp. l.2. de morb vulg.* (α) pro quavis ingurgitatione heſterna, (β) pro apepſiá ex vino; magis tamen audiendus GALENUS, qui ad *Aph.5. ſect.5. Capitis offenſionem* ex vinolentia κραιπάλην vocat: Conf. CONH. *Def. Med.*

§.8. Temulentia itaque hoc ſenſu erit: Productum morboſum lædens ſpirituum animalium actiones, à Sulphure vini copioſiùs hauſti ortum trahens.

§.9. Tria eſſe, quæ valetudini noſtræ negotium faceſſunt, morbum ſcilicet, cauſam morbi, & ſymptoma, GALENUS putat *l. de Conſt. Art. c.15.* quam opinionem per traditionem ad noſtra ſecula propagatam ex plurium libris legimus. Verùm, quia ipſimet ſymptoma cum morbo confuderunt, ternarium hunc rerum præternaturalium numerum ad binarium redegerunt moderni; Cauſam nimirum *morbificam*, & *Productum* ejus: vid. Tit. Dn. D. AMMANNI *Paræn. ad Studioſ.* Sufficit enim Medico Practico cauſas, ad quas ſolas attendere debet, à productis ſeu effectis diſtinguere, quorſum etiam in præſentiarum reſpexi, dum Temulentiam rem homini præternaturalem per *Productum morboſum*, loco *generis* definivi.

§.10. *Differentia* ſumitur*(1.)* à *forma, læſa ſcil. actione, quam* communem habet productum hoc cum reliquis: Cum enim vita ſana conſiſtat in actuatione partium corporis ſecúdùm leges à natura præſcriptas, ut cõtrariorum *huius labefactatio* Morbus erit ſeu productũ morboſum, ejuſdem *abolitio Mors.*

§.11. Sumitur(2.) differentia à *parte affecta* ſeu *Spiritu*, ab uſu *animali* dicto: Spiritus enim noſtri corporis, licet diverſas actiones edat, diverſiſque organis gaudeat, non niſi unus eſt, ſi ſubſtantiam aſpicias: ARISTOTELES *l. de animal. motu*, HOFFMAN. *l.2. Inſtit.*, ARGENTER. *lib. de ſomno & Vigil.*, DEUSING. *libr. de Spiritibus*, HELM. *Tr. Blas human. §.58. Tr. Spir. Vitæ §.29.*; ratione verò uſus ab arte diſpeſcitur in vitalem & animalem, quorum ille actionum vitalium, hic animalium, ſenſuum ſcilicet & hos conſequentium motuum animalium, autor exiſtit. Itaque Temulentia ratione partis affectæ diſtinguitur non modò à morbis ſanguineis & partium ſolidarum, verùm etiam à morbis ſpirituum vitalium.

§.12. Spiritus quidem hos partem corporis & conſequenter morborum ſubjectum eſſe negant veteres: Negandi rationes collegerunt *Conimbr. Comment. ad Ariſtotelem. l.1. de gen. & corrupt. cap.4. qu.24.* Sed ipſi definitione partium viventium recepta, quam ex GALENO petiit FERNELIUS, refutari poſſunt, quæ talis eſt: Pars eſt corpus toti cohærens communique vita junctum ad uſum comparatum.

§.13. Paradoxon videri poſſet, ſpiritibus hanc partium applicare definitionem, dum per *corpora* definiuntur; ſed homonymia eſt in vocabulo *ſpiritus*, quod hîc non propriè ſumitur, quatenus ſubſtantiæ corporeæ contradiſtinguitur, ſed impropriè & comparatè: Perindè ut Chymici liquores volatiles ob mobilitatem & ſubſtantiæ raritatem Spiritus dicunt: ita quoque ſubtilior hæc corporis noſtri pars ob ſubtilitatem & generationis modum, quem cum ſpiritibus Chymicorum eundem ferè obtinet, fermentationem ſcilicet & circulationem, ſpiritus dicitur, h. e. corpus ſubtiliſſimum, quod (1.) *toti cohæret*, cum ſit de eſſentia corporis viventis, & ſine interitu ejus ſeu abolitione actionum, quam mors ſequitur, ſeparari non poteſt: (2.) *communi vita fruitur*, quia proximum animæ inſtrumentum, quod vitam, h. e. vivendi actum largitur; per quod verò unumquodque tale eſt, illud magis eſt tale: *(3.) ad uſum comparatum*, qui eſt actuatio partium organicarum; Ipſis enim aut imminutis, aut abolitis, aut depravatis, aboletur, aut imminuitur, aut depravatur motus an malis, ſalvâ licet organicarum partium ſtructurâ. Inde HIPPOCRATES quoque corpus noſtrum inſtar machinæ hydraulico-pneumaticæ diviſit in partes continentes, contentas, & impetum facientes ſeu moventes h. e. ſpiritus.

§.14. His itaque notatis concludimus, ſpiritibus corporis noſtri non modò definitionem partis competere, ſed ex uſu quoque, quem præſtant, ipſos (non excluſo ſanguine) eſſe partem primariam activè moventem, adeoque primarium uti vitæ & ſanitatis, ſic quoque morborum ſubiectum. Uti enim vita, & ſanitas & actiones exercendi vis effectivè & radicaliter à ſpiritibus his unicè dependet, ita his ipſis læſis ſpiritus laborare credimus, & quidem in Temulentis (qui noſtræ jam ſunt conſiderationis) animales, quia motus ſpontanei & ſenſus imminuuntur ac depravantur, uti teſtantur ebriorum exempla tantum non quotidiana.

§.15 Scilicet ſpiritus hi, qui ſub ſeminis tegmine in uterum excernuntur, & poſtmodum ſeſe ex ſanguine in corde multiplicant, in cerebro perficiuntur aut ſeparantur, cum materiales ſint, ut ſupra §.13. dixi, materiales quoque habent conditiones, ratione quarum in ſtatu naturali appropriati ſunt ſyſtemati fibrarum organico. Præcipuæ ſunt ſalſedo & volatilitas.

§.16. Salſedo probatur à vi balſamicâ. Balſamici ſunt
„ (inquit HELM. *Tr. Sp. Vitæ*) & cuſtodes à corruptione.
„ Unde & his enervatis aciditatum morbificarum in cor-
„ pore obſervatur dominium, quarum acrimoniam illi
antea temperabant. Tit. Dn. D. BONH *Diſp. Phyſ.* 15 §.18. Hanc ſalſedinem per fermentationem acquirunt, quæ ex duobus ſalibus ſibi invicem contrariantibus in liquido ſolutis oritur, ex quorum connubio naſcitur tertium enixum ſeu ſalſum, volatile vel fixum, prout pugnantia ſalia nunc ſunt volatilia vel fixa, utraque autem alterum alteri prædominetur.

§.17.

§.17. Generantur enim ſpiritus ex ſanguine per fermentationem, ſive ea fiat ad modum Sylvii propter bilem per Hepar(vid SYLV *diſſ.VI it.de Febr.diſp.2.§ 21.*)lixivioſam volatilem (TACKIUS *Chryſog.animal. & mineral. pag. 37.*) aſcendentem & aciculam lympham per venam axillarem (conf. SCHUYL.*Tr.pro Vet. Med.* BARTHOL. *in Ep.* DIEMMERBROCK *anat.l.1.c.16.* SWALWE *libr. de Pancreate p.67.*) itidem volatilem deſcendentem , ſive beneficio fermenti proprii eadem accidat , ſiue alio modo fiat.

§.18. Utraque ſuas patitur difficultates : Sylviana duplici modo impugnatur. Primò ab illis, qui bilem per porum biliarium verſus Hepar ſcandere ; ſecundò ab iis, qui lympham acidam eſſe negant. Illis ſatisfacere videntur Experimenta (violenta tamen) (1.) FRACASSATI, quod atramentum Veſiculæ injectum hepar denigrare, demonſtrat ; (2.) SYLVII *Diſſ.6.* qui flatum in fellis veſiculam immiſſum verſus hepar tranſiiſſe aſſirmat. Quod verò ligatus hic ductus verſus hepar non intumeſcat , inde eſt , quod ſub ligatione compreſſa veſicula copioſè non modò verſus hepar (unde etiam eſt , quod poſt factam ligaturam abſciſſâ veſiculâ aliquid refluat , quod contra MALPIGHIUM noto) ſed etiam verſus inteſtina patente ductu communi bilem effundat , unde copioſæ agonizantium dejectiones. His præter autoritates §.16; allegatas oppono , quod ſaliva humor lymphaticus, non modò cum ſaccharatis effervefcat , ſed etiam lac coaguiet , & Martialia præcipitet, inde ſi vel tantillum ſalivæ liquori Martis ſolari admiſcetur, ſtatim turbatur. Altera de fermento cordis proprio ab iis negatur , qui cor muſculum eſſe, & cavitatem accidentaliter ſaltem formare credunt. Sed rectè Helmonr. omnibus partibus & ſic muſculis quoque, peculiare fermentum aſſignat ; quod tamen de munere digeſtionis & coctionis privatæ potius quàm publicæ interpretandum venit.

§.19. Volatilitas inde conſtat , quod poroſam minus cavam nervorum ſubſtantiam penetrare & citiſſimè ad partes fluere ac refluere poſſunt . Hanc agnoſcens WILLISIUS *l.c. de Anima brutor.* maluit eoſdem, cum lucis radiis quàm ſubtiliſſimo liquore chymico comparare , quod hic de vaſe in vas effundi & deſtillari queat, ſpiritus verò animales illico evaneſcentes nullum ſui veſtigium relinquant. Hinc GRAFF. *l. de Succo Pancreat cap.2. edit.ult.* diſciſſo nervo notabili ad crura tendente, ipſi phialam applicans anguſtioris colli, nec guttulam decidentem vidit, nec ſpiritus vitri lateribus per condenſationem adhærere notavit.

§ 20. Obtinent hanc (1.) ab aëre ad generationem ipſorum concurrente , cuius in volatiliſando ſanguine efficaciam probat HELM.*Tr. blas human.* §.45., confirmant Experimenta LOWERI & HOOCKII , quæ refert Tit. Domini D. BOHN.*diſp.Phyſiolog. de Pulmon.*(2.)A generationis modo, qui eſt per fermentationem & circulationem, quæ res in naturam ſpirituoſam elevant : conferatur *Ep.* BECKII *de volatiliſat. ſal. tartar. p.30.*; quod vel ſolus odor ſub fermentatione & deſtillatione nares feriens teſtatur.

§.21. His ſpirituum conditionibus ſite & naturaliter ſe ſe habentibus , vegeta ſuccedit corporis actuatio . Sicut iiſdem ſpiritibus fixioribus ac aquoſioribus redditis , eadem frangitur ac debilitatur. Huic debilitati ut medentur indiſtinctè fere omnia medicamenta , quæ ratione ſalis volatilis ſpiritus volatiliſare & in debita ſalſedine conſervare potis ſunt , ita eandem ex contrario producunt , quæ ſpiritus figunt , ut pinguia , reſinoſa , ſulphurea , particulis ramoſis ſalino-volatiles maximè activas remorantia . Talis vis an vino quoque inſit , cum in Temulentis ſimiles videamus effectus, dubitari equidem non poteſt , quidquid dicat AUGENIUS *Tr.3.Ep.med.5.cap.4.* Quænam verò pars , cùm vinum unâ pluribus conſtet , iſtâ vi polleat , ſequentibus patebit , ubi de cauſa proxima . Non enim ſecundum totam ſubſtantiam inebriare probat SCHOOCK *de Cereviſ.cap.17 pag.142.*

§.22. Differentia ſumitur(3.) à cauſa efficiente , quam ſulphur nominavi. Qua in parte non contradico veteribus, qui paſſim videri poſſunt , nec HELMONTIO *Tr. Spir. Vitæ* , qui vinum , cum nihil aliud ſi, quàm liquor uvarum expreſſus , & fermentatus , ratione partis ſpirituoſæ ex fermentatione natæ (experientiâ edocti paratos per fermentationem ſpiritus inebriare) Temulentiam cauſare credunt , modò hanc virtutem non ſecundùm totam ſubſtantiam ſpiritibus tribuant proximè : Duplici namque particularum genere conſtant hi ſpiritus , ſulphureis , ſcilicet & ſalinis : BECHERUS *Phyſ.ſubterr.l.1.ſect.V cap. 2.* HELM. *Tr. Spir. vitæ* : quæ enim hactenus de Mercurio vini fabulati ſunt , ea de partibus ſalinis intelligenda eſſe ſuadet BECHERUS *l.c.*

§.23. Partem ſulphuream eſſe in Spiritu Vini, h.e. corpus *inſipidum ſeu dulce* (*Dn.* D. BOHN *Ep. de inſufficient. princip.acid. & alcal.*) ſubſtantiæ ratione *reſinoſum* , quod BARNERUS*(Ep. de Sp.Vin. ſine acido)* ex Magneno Ceram pinugeniam nominat , probat (1.) geneſis , dum fiunt hi ſpiritus ex ſucco uvarum, ſubjecto ſcilicet ſulphureo mediante fermentatione , quæ cauſa eſt , ut unà cum partibus ſalinis in phlegmate ſolutum ſulphur ſpiritus ardentis naturam induat , adeò ut ſpiritus hi nil aliud ſint, quàm oleum ſeu ſulphur per fermentationem in ſuo phlegmate ſolutum, hinc etiam perindè ut ipſum flammam concipiunt , & ardentium nomen obtinent:(2.) analyſis, dum ex iiſdem oleum ſeu ſulphur vel nudâ aquæ infuſione ſeparatur , quod ulterius beneficio liquoris prorſus ſalini in reſinam abire docet BARNERUS *l.c.* ſaporis & odoris expertem , ardentem tamen & æquiponderantem ferè corpori ſuo.

§.24. Liquor hic oleum vitrioli eſt , & ſuccedit experimentum in pluribus oleis deſtillatis, nunc faciliùs , nunc difficiliùs , unde cum oleo deſtillato anili feliciſſimè procedit, difficiliùs cum oleo Terebinth., uti prolixè hæc deducit Dn. D. ETTMULLERUS in literis nuperrime ad me datis : ad alia verò olea deſtillata , quæ liquor hic non præcipitat, forſan alius ſalino-acidus adhiberi poteſt , undè modò memoratus Dn. D. ETTMULLERUS ex oleo deſtillato pinguedinis humanæ cum ſpiritu ſalis ſimilem reſinam paravit , perindè ut idem cum eodem ſpiritu ex oleo olivarum communi produxit concretum pinguedinem animalium ex actè repræſentans, ad imitationem ſcilicet experimentorum à GREW. *Tr.of. Mixturæ* , *pag.28.* 110. & SYMSON Zymolog.*p.145.* relatorum .

§.25. Salinam partem quod attinet , probat (1.) geneſis, cum(α) *ex muſto* copioſè ſale abundante, uti mõſtrat Tartarus, (β) per *fermentationem* reſultet , quæ abſque ſalibus arti & naturæ impoſſibilis, & (γ) ſubſtantiam pinguem ſeu aëream intimè admixam habeant (vid. §. 22. 23.) quæ non miſcetur niſi per ſalia , quæ ob id BARNERUS *l.c. ex* HELMONTIO pinguia vocat(2.) analyſis , dum(α) humiditate abſtractâ in Cryſtallos abeunt , vid. LIBAV. *l.2. Chym.Tr.2.c.38*; & (β) olea , quæ ex ipſis ſeparantur, nunquam ſint abſque ſale , undè & in ſalia reſolvi poſſunt . Sic HELMONT. oleo cinamomi addito alcali proprio abſque omni aqua trium menſium artificioſa occultaque circulatione in ſalem volatilem commutavit, *Tr Chym.Princ.§. 83.* Quin(γ) ipſum phlegma putredinis expers ſalium innuit præſentiam .

§.26. Cum itaque ſpiritus duabus partibus conſtent , quænam illarum proximè ſenſus & motum liget , inveſtigandum eſt . Atque hic dicimus eſſe *ſulphur vini*, & quidem cum addito, *copioſius* , quia ſemper certa proportio inter agens & patiens requiritur , *hauſtum* ſeu ore aſſumptum , nam quod ex Clyſtere injecto Ebrietatem obſervaverit BORELLUS *Cent.1.obſ.56.* & RHOD. *obſ.c.it.* FEER. *de abſinth.*, id rariſſimum eſt . Noſtrum erit itaque hanc opinionem de ſulphuris vinoſi inebriativa virtute ulterius tum rationibus tum experientiis à juvantibus & nocentibus deſumptis probare.

§.27. Ratio , qua ſulphur vini ſpiritus ligare & ita Temulentiam cauſare poſſe confirmatur , à ſubſtantia ejus deſumpta eſt , quam §.21. reſinoſam & viſcidam appellavimus , adeoque capacem , quæ ſpiritus ſalino-volatiles ratione viſcoſitatis in actionibus removere poſſit . Inde omnia ſulphurea narcoſin poſſident, & omnia narcotica ſunt ſulphurea , quamvis ſulphura mineralia & metallica fixa , quæ etiam figendi ſpiritus potentiâ pollent , in quo tertio cum vegetabilium ſulphuribus conveniunt (non intelligo autem per ſulphurea mineralia calcinata illa metallica corpora) alio paululum modo agere videantur ob exiguam, qua ſumuntur, doſin, unde & HELMONTIO, *Tr. in Herb.Verb. & Lag magn. eſt virtus*, irradiantia vocantur , ſicuti etiam materialiter ultra paucas vias vix pergere videntur.

§.28. Hanc rationem confirmat experientia à juvantibus & nocentibus, ſeu Ebrietatem inducentibus & præcaventibus deſumpta . *I. Inducunt* Ebrietatem citiùs Vina , quæ

quæ copioſo ſulphure gaudent, ut ſunt (α) Vina ſuppreſſa, *verbaitene Weine*, quia egreſſus ſulphuris craſſioris in omni fermentatione aliàs exhalantis (monſtrat hoc LANGELLOT. *Ep. ad Curioſ. de fermentat. Opii*, & probat exhalans ſub fermentatione Gas adſtantes inebrians) impeditur. (β) Vina ſulphurata *Spann Weine*, &c. (γ) Hiſpanica, quæ plus ſpiritus ſulphurei quàm acidi continent. Conf. HENRIC. *ab* HEER *obſ. pag.* 225. *ſeqq.* Vina ambrata huc numerari poſſunt citam Ebrietatem accelerantia. MATTHIOLUS *ad Dioſc. l.* 1. *c.* 20. *II. Trecavent* omnia, quæ ſale volatili acri ſpiritus acuunt, quò minùs reſinoſis ſulphuris vinculis vinciri aut vinci poſſint, in ſpecie ſpiritus ſal. armoniaci, quem BECKIUS *den Sauff*, Spiritum nominat. *III. Curant.* (α) acida. Nimirum in omni narcoſi æquè ac Temulentia felici ſucceſſu adhibentur, quatenus ſcilicet hæc ſolutum à Ventriculi fermento ſulphur ex primis viis præcipitant: (β) aquoſa quatenus dilatando poros menſtrui ſoluentis ſulphur, hoc ipſum ſeparant, perinde ut Spiritus Vini lacteſcere & oleum ſuum ex poris dimittere animadvertimus affuſione aquę.

§. 29. Sed reſpondendum jam quoq; erit TACHENIO, BECKIO aliiſque, tantum non omnes morbos, & ſic quoque Temulentiam à ſale acido deducentibus. Hi in eo feliciores ſunt cæteris Medicis, quod faciliorem viam conſequendi medicamentum quoddam univerſale invenerint, cujus vice penes ipſos imprimis ſuſtinet ſpiritus ſal. armoniaci, acidum, univerſalem ferè ſecundùm ipſos morborum cauſam, potentiſſimè infringens. Negari equidem non poteſt, acidum corpori extra ventriculum inimicum eſſe, ut loquitur Helmont., & plurium ita morborum cauſam exiſtere. An tamen idem acidum, quod & ſulphur à ſimilitudine vocat TACHENIUS *Clav. Hipp. Chym. p.* 8. (Hinc Barnerus ſulphur inter ſalia acida ponit Chym. præcept. à BECKIO editis) in vino vero exuberans, licet à ſulphure diſtinctiſſimum (confer. MAIOR *Tr. de ſal. cap.* 4. *de liq. acid. ortu*) ſenſum & motum in ebriis liget, inquirendum eſt, quod ut commodiùs fiat, priùs ad ſingulorum argumenta reſpondebimus, tum quæ porrò obſtare videantur, ſubjiciemus.

§. 30. *Tachenium* quod attinet, ipſe HIPP. *chym c.* 19. *p. m.* 154. à juvantibus ſeu potius præcaventibus herbis ſcil. alcali occulto gaudentibus, ut ſunt herbæ vulnerariæ & olera omnia, in ſpecie braſica, concludit, in acido vini inebriativam vim conſiſtere. Aberrare tamen in eo videtur, quod ipſas has dictas herbas non operari credat, niſi temperando & abſorbendo acidum ſpiritus aliàs figens; cùm Temulentiæ medeantur, non tam acidum infringendo, quàm vi nitroſâ ſtimulando Urinam & ſic Vinum totum eliminando. Hinc eadem quoque conducunt in Ebrietate, ex Spiritu Vini tartariſato contracta, quem tamen haud acidum eſſe omnes norunt.

§. 31. Quod TACHENIUS obiter unico argumento, id BECKIUS *in exper. circa natural. rer. princ.* prolixè per aliquot paginas variis ratiocinîis, tum ab actionibus ebriorum, tum ab experimentis particularibus deſumptis, probat. I. Ab Actionibus Ebriorum, hilaritate ſcilicet & hanc inſequente ſopore, quas non commodiùs explicari poſſe ſcribit, quàm per efferveſcentiam acidi ex Ventriculo ad Cerebrum emiſſi, cum ſpiritibus animalium alcalicis, quos tandem ex largiſſimo potu copioſius accedens acidum ſomnum & torporem cauſet. Exemplo ſuo hoc teſtari non modò Poetas, ſed Magnates quoque, quos conſiliis dandis aptiores credit, cum pluſculum bibiſſent.

§. 32. Verùm enim verò ſi experientiam conſulimus, (1) non præciſè has actiones ab efferveſcentia ſpirituum alcalicorum cum acido derivandas eſſe videmus, cùm naturâ pariter ac arte conſtet, non modò acida cum alcalibus, ſed & alcalia cum alcalibus, ſulphurea cum alcalibus &c. efferveſcere, &c. Clarum hoc eſt in Spiritu vini cum ſale tartari per deliquium ſoluto, aut bile oleoſa cum lacte: Magis clarum hoc eſt in corpore humano, ubi ſulphurea, in ſpecie Opiata, omni acido deſtituta (quod ſummus amaror, juratus acidi hoſtis, teſtatur) ſulphure abundantia (hinc inflammabilia) antequam ſomnum inducant, mentem hilariorem reddunt. Conf. SENN. *Pr. Tr. I. par.* 2. *c.* 6.

§. 33. (2) Licet acida volatilia ut plurimum hanc vim poſſideant, non tamen vice verſâ omnia, quæ hunc effectum præſtant, ſunt acida volatilia, adeoque ab alio principio dependere crederem, & quidem ſulphureo, cùm hoc non modò in Vino copioſiùs contineatur, ſed etiam, quia omnia ſulphurea hanc virtutem poſſident & vice verſâ omnia, quæ vi ac potentiâ hac pollent, ſint ſulphurea.

§. 34. Nec obſtat hic, quod VIGENARIUS *Tr. de aqu. & ſale* (vid. *Theat. Chym. T.* 6.) c. IX.) ſpiritum vini, quem minus acidum eſſe §. 29 diximus, minus inebriare ſcribat, quàm vinum ipſum, ſale acido adhuc perfuſum, tali quantitate aſſumptum, quantum illud ante Aquæ vitæ extractionem conſtituebat, ſeu ℥j. Sp. vini minùs inebriare, quàm ea vini quantitas, ex quâ ℥j. eſt parata. Nam ex ipſo Autore reſpondeo (1) procedere hoc experimentum in illis locis, ubi ſpiritus vini in uſu frequens eſt, Germaniæ ſcilicet oppidis & locis frigidioribus, & procul dubio etiam in iis ſubjectis, qui rarò meracius bibunt; ſc. In his valet illud HIPP. aſſueta licet deteriora minus alterare corpus, quàm inaſſueta licet meliora. Hinc Turcæ Opio, quod nos ſine vitæ periculo vix ad gr. ij, &c. exhibemus, ad ʒß. utuntur: conf. BELLON. *obſ.* (2.) Sulphur ſubtilius & volatilius penetrãs ſub forma Gas in deſtillatione exhalare, teſtãte hoc odore, à quo deſtillatores ſæpe magis inebriantur, quàm à ſpiritu deſtillato: nec dubitarem, (3.) quin in reſiduo aliquid ſulphuris remaneat.

§. 35. Alterum argumentũ BECKII deſumptum eſt à juvãtibus (1.) alcalicis (α) in genere tam volatilibus quàm fixis, quorum vim in labefactandis ſpiritibus acidis conſiſtere, quatenus cũ his coagulantur, ex Chymicis notũ eſſe dicit: e. g. dum ſp. ſal. armoniac. cum ſpir. Vini non modò ratione acidi ſalis in ſpiritu Vini latẽtis coagulatur, ſed & ſal tartari fixũ ex ſpiritu Vini rectificatiſſimo acidas partes (quod ex aucto ſal. tartari põdere concludit) attrahit, (β) in ſpecie braſſica, quam ſpecificè in Temulentis exhiberi unanimiter ſcribunt.

§. 36. Sed Reſp. alcaliũ vim non purè conſiſtere in oppreſſione acidi, ut potius præcipuè in corporibus noſtris ob cognationem, quã habent cũ ſpiritibus, in eorundẽ confortatione, unde labeſcentes in agonizantibus vires non ſemel his ipſis reſtituuntur. Coagulationem verò ſp. ſal. armoniaci cum ſpiritu vini ab ejuſdem acido dependere, aut ſal tartari ejuſdem acidum imbibere, atque adeo ſuo pondere creſcere, eademque ratione acidum imbibendo ebrietatem præcavere, dubium videtur: ſal enim tartari à quo Spir. vini abſtrahitur, quantitate non augeri, ſed minui, docet Dn. D. BOHN. *Ep. c.* ut & BARNERUS *c. l.* Spiritum vini verò non ratione acidi coagulari, inde conſtat (α) quia de aciditate adhuc dubitatur; vid. BARNERUS *l. c.* (β) quia non modò alcalia cum acidis, ſed & alcalia cum alcalibus coagulantur, unde & ſpir. vini tartariſatus eodem modo ſp. ſalis armon. coagulatur; vid. Dn. D. BOHN. *c. l. p.* 27. BARNERUS *p.* 16. Perinde ut hic ipſe cum ſale tartari per deliq. ſoluto in offam coit. Nec ſpiritus vini inebriare ratione acidi, nec alcalia abſorbendo acidum ebrietatem præcavere, ex eo conſtat, quod Spiritus Vini tartariſatus vim inebriativam æquè obtineat, ac ſi ficto illo acido adhuc gauderet. Tandem braſſicam quod attinet, ſal. alcali ratione (quod ipſi ex ſapore & effectu, quem in vulneribus præſtat ineſſe credo) ebriis conducere negare nolo, an autem abſorbendo acidum operetur, inde dubito, quod ut §. 30. dixi, conferat etiam in ebrietate à Spir. vini Tartariſato contracta.

§. 37. II. Iuvantibus oleoſis, amygdalis ſc. amaris & emulſionibus ex ſeminibus frigidis, quas operari credit ratione olei, quatenus ſcl. pinguedine ſuâ acidum obtundant, atq; ſic Ebrietatem præcaveant. Oleoſa autem acidum obtundere probat per Spir. Vini, qui licet ipſe acido volatili gaudeat (ex ejus ſuppoſito) olei tamen ratione Aquæ fortis aciditatem temperet. Miror ſanè hic, Spir. Vini oleoſitate ſuâ externum & peregrinum acidum ſatiſque potens infringere, & proprium (ſi quod eſt) minùs potens negligere.

§. 38. Verùm licet adductorum oleoſorum effectum non planè nego, an tamen obtundendo acidum ebrietatem tollat inde dubito: quia (1.) ſolummodo amygdalis amaris hãc vim tribuit, non dulcibus, cum tamen hæ æquè oleoſæ ſint ac amaræ: (2.) Emulſiones ex ſeminibus frigidis pauco oleo gaudeant, cum copioſiori ſubſtantiâ aqueâ conſtent, & ſemina quoque aquoſiora ſint. (3.) Quia non omnia oleoſa, quæ acidum obtundunt, etiam ebrietatem præcavent, ut oleum hyoſcyami, papaveris, ambra, &c.

§. 39. Ut itaque TACHENIUS & BECK ex juvantibus concludunt, Ebrietatem à Vini parte acida oriri, ita refutatis ipſorũ argumentis ex eodem fundamento contrarium inferri poſſe ſequentia probant. (1.) Quia non omnia, quæ acidum tollunt, Ebrietatem etiam præcavent; hinc

amara

amara ſal acidum potentiſſimè infringentia, *Lupulus*, Crocus &c. minimè Temulentiam curant. De abſynthio quidem ex ARCULANO refert SENN. *c. l.* Ebrietatem ex Vino curare, ſed experientia id refellit, quæ Vinum abſynthites maximè ad ſomnolentiam & Temulentiam diſponere quotidie monſtrat. Sic de Croco ſcribit DIOSCORID. *l.* 1. *cap.* 25. ex paſſo ſumptum crapulam arcere; ſed falſum eſſe experientia eorum monſtrat, qui etiam ex croco leviter odorato capitis repletionem & ſomnolentiam patiuntur; unde rectè NIC. PISO *l.* 1. *de cognoſc. & cur. morb.* in ſpecie crocum ebriis vetat. (2.) Quia etiam ea, quæ acida non ſunt, inebriant, v. g. Spir. Vini Tartariſatus, amara plura, in ſpecie amarulentiſſimum Opium, quod ſimilem effectum producere Turcæ ſciunt: vid. §. 5. (3.) Quia vina auſtera, ut ſunt rubella, minus inebriant, cum tamen auſteritas ex acido in ſubjecto Terræ gignatur; unde concretum oleoſum maximè auſterum ex Terra Sigill. cum ſpir. ſulphur artificialiter confici poſſe tradit Dn. D. ETTMULLERUS *Coll. Chym.* (4.) Quia acida Ebrietatem tollunt, unde potatoribus SENN. *T. I. Prax. part.* 2. *cap.* 6. commendat acida, acetum ſimplex vel aquâ dilutum (conf. §. penult.) poma acida, pruna, cydonia, Lac acidum, acidulas, &c.

§. 40. Signa diagnoſtica, per quæ præſentem ebrietatem cognoſcere queamus, recenſet DOMINICUS LEONI LUCENSIS M. M. *l. 1. ſect.* 3. *cap.* 20. ſed ignoratâ causâ occaſionali certi aliquid pronuntiare non poſſumus. Alii enim ut apoplectici cadunt, adeo ut quendam per 14. dies maie pro apoplectico curatum HEINR. *ab* HEER *obſ.* 19. annotaverit. Alii delirantium inſtar varia ſibi imaginantur; ſic refert PLATERUS *obſ. l.* 1. *pag.* 37., quendam in platea lunæ ſplendorem in Terra intuentem exiſtimaſſe, ſe videre fluvium profundum, & quo natare poſſet, veſtimenta depoſuiſſe: ſic alii pro phreneticis habiti, unde obſervavit BORELLUS *c.* 1. *obſ.* 56. mulierem abſtemiam clyſtere ex vino injecto inebriatam, quod ignoranter proximi adſtantes errorem quendam à Pharmacopola & Medico commiſſum opinabantur.

§. 41. Quî autem fiat, quod ex Ebrietate nondum conſummata alii iraſcantur, alii triſtentur, alii loquaces ſint, alii ſomnolenti? an ſcil. quod humores affectibus convenientes in corpore noſtro moveantur, uti putat PLATERUS *Prax. l.* 1. *cap. de Temulentia p.* 97., an alio modo accidat, nondum liquet. Conijceremus, animum ſenſus aliàs mediantibus ſpiritibus dirigentem, ipſis ſpiritibus per fumoſas ſulphuris vinoſi partes obſcuratis, quieſcere à muniis propter ineptitudinem inſtrumentorum; unde hi liberiores (primò antequam planè à ſulphure ſupprimuntur) pro diverſitate conceptarum idearum potiſſimum exequuntur ſuas actiones. Inde fortè quod SENGVERDUS *de Tarantiſmo* ſcribit, animalcula hæc eaſdem imaginativæ impreſſiones imprimere fortiùs, quibus intentos quos mordent inveniunt, hic quoque applicari certo modo poſſet, dicendo: Temulentos ſecundùm ideas agere, quas archeus animæ ſuperioris dominio jamjam liber pauld ante ebrietatem conceperat.

§. 42. Non negandum interim, temperamenta (non primarum qualitatum elementarium) particularum ſanguinis aliquid conferre: Inde ſanguinei, quorum ſanguis ex debita particularum miſtura conſtat, læti ſunt, quia in his ſpiritus celeriùs & agiliùs paulo moventur: Cholerici, h. e. in quibus particulæ ui inoſæ oleoſæ prædominantur, mobiles ſunt & inconſtantes, quia ſpiritus volatiliores & facilè diſpergûtur, unde ſuperficiaria ſaltem fit idearum impreſſio, & propter hanc actionum facilis immutatio: Melancholici, quorum sâguis particulis ſalino-acidis ſcatet, propter ſpiritus ex ſanguine hoc generatos paulo fixiores, impreſſiones tardiùs quidem, fortiùs tamen recipiunt, unde conſtanter vel rident vel triſtantur &c: Phlegmatici tandem, & quibus lympha obruit ſanguinis ſalia fermentativa, paucos gignunt ſpiritus, unde citiſſimè ſuccumbentes ſomniantur: conf. D. ETTMUL. *Coll. Inſtit. c.* 16. & GORDON *lib. Med. c.* 1.

§. 43. Cum itaque non ex ſale acido vini, ſed ſulphure, quod ab effectu narcoticum appellamus, Temulentia oriatur, eadem quoque extimeſcenda ſunt mala quæ narcoticorum virus inſequuntur, licet vini ſulphur ipſis pauld mitius ſit; ſenſuum nimirum ſtupor, (HEINR. *ab* HEER *obſ.* 17. *hiſt.* 1 *p* 215. & *p.* 225.) & motus debilitatio, ut & ex fixatione aut oppreſſione ſpirituum, omnium digeſtionum labefactatio (HEINR. *ab* HEER *c. l. p.* 222.) ſi ſc. vis frequentior ſit, Aliàs citò diſcutitur per ſomnum, cum ſc. vis illa narcotica à natura jam jam eſt ſubacta, ſpiritusque à vinculis quibus ligabantur ſeſe expedierunt: pro vini tamen conditione, ægri peculiari natura, loco & tempore ſolvitur Ebrietas quibuſdã 2. vel. 3. die vel ſeriùs, prout craſſo vel tenui vino incaluerunt: GAL. *in Hipp. l.* 2. *de Morb.* Conf. *obſ.* 19. HENR. *ab* HEER.

§. 44. Optimum igitur & ſanitati maximè proficuum eſt, Ebrietatem, quantum in nobis eſt, vitare; quod fit *vel abſtinendo* penitus à vini potu (unde Abſtemii dicuntur;) ſuadet hoc prolixè DEODAT. *Panth. hygiaſt. l.* 1 *cap. de Ebrietate*: vel corpus certis remediis *diſponendo*, quo vel per *alvum* aut *urinam* evacuetur aſſumptum vinum, antequam vires ſuas expandat; vel *confortando* ſpiritus, quo ſe ipſos à vinculis, quibus detinentur, liberent. Diſtinguatur tamen ſemper Ebrietas ipſa, h. e. ſenſuum & motus ceſſatio à ſulphure vini orta, ab aliis morbis Ebrietatem vel concomitantibus, vel conſequentibus, cum hi p[l]erumque ab aciuo vini, hæc ab ejuſdem ſulphure dependeat.

§. 45. Tutiſſima præſervatio eſt per *abſtinentiam*, quam certis remediis procurari poſſe (ſi aliàs obtinere non poſſumus) nonnulli Medicorum credunt. Collegit hæc ex aliis SACHSIUS *in Ampelog. aph. Sect. VI. Membr. II cap.* 2. *de Vini abuſu p* 214. Sunt Rapa viridis, anguilla in vino ſuffocata, lacryma vitis, ova noctuæ, Aqua fontis Clitorii, uva marina, rad. arb. amavil. &c, quibus ex FRANCISCO SCACCHIO *de Salubr potu cap.* 20. *p* 215. addo mullum in vino necatum. ALBERTUS *M. l.* 22. *de animal.* laudat ſtercus leonis in vino. Confert etiam Lacerta viva, vel teſtudo lacuſtris, vel ſemina cauiium pariente inſcio in vinum immiſſa, ſi de ipſo hauriat: CAPIVACC. *l.* 3. *de aff. Ventric. c.* 8. *de Siti.* Omnia frequentioribus experimentis confirmanda.

§. 46. Quod ſi verò medicamenta dicta horreat æger, vinoque liberaliùs uti cogatur, de quo aulici ut plurimum conqueruntur, non inutile eſt corpus ita diſponere, ut citiſſimè per alvum aut urinam reddat, quod per os involuntariè ingeſtum eſt vinum. Per alvum imprimis evacuat *oleum olivarum*, quatenus lentore ſuo vias reddit lubricas; non tamen cum NICOL. PISONE *lib. I. de cur. morb. c.* 6. ſtatuamus, integrum vini dolium hoc præmiſſo poſſe ſine Ebrietatis periculo hauriri. DOMINICUS LEONILUCENSIS commendat olivas ſale conditas *Sect. II. l.* 1. *cap.* 20. *Braſſica* cocta (alii crudam eligunt ad nutum Catonis: conf. IASON PRATENS. *Med. l. c.*) principio menſæ appoſita: quam vim etiam Raphano tribuunt, qui braſſicam Græcè κράμβην & raphanum dici, noſtram verò radiculam ῥαφανὶς nominari ignorant: LANG. *Ep.* 30. Notetur hìc interim vitem etiam vivam braſſicæ odorem fugere: FORESTUS *obſ.* 28. *l.* 9. *ſchol.* De *Meliloto* vid. HEURN. *l.* 2. *M. M. de intemp. cerebr. calida.* Huc pertinet etiam lac, & omnia quę primas vias lubricantęs reddunt: it. Pil. Glaſſii, quos frequenti in uſu fuiſſe biboni compertum habeo, unde etiam *pilulas ad Ebrietatem* ipſe nominabat: ſimilem refert RICKEMAN. *diſp. de Ebrietate Ien.* edita.

§ 47. Per urinam movent vel quę ſale ſalſo ſtimulant, aut ſale vol. amaro abundant, amygd. amaræ, lupulus, ruta, &c. quatenus hæc cum ſale vini acido in ſalſ. diureticum abeunt, ſulphurque vini narcoticum unà ſecum educunt. Eadem hæc medicamenta ſi paulo fortiora ſint, quatenus ſpiritus volatiles ſalſos in corpore acuunt, quo viſcoſitati ſulphuris vincientis commodiùs reſiſtere poſſint, confortando eoſdem ab Ebrietate præſervant. PLATERI Conſilium, qui *obſ. l.* 1. *pag.* 38. ſe in conviviis Ebrietatis præcavendæ causâ per biborium abſtinuiſſe vino prodidit, uſque ad ſatietatem comederit, hiſce temporibus vix imitandum, ubi ab ovo pocula hauriuntur.

§. 48. Sin autem Sulphur vini Spiritus jamjam vinctos in triumpho ducat, neceſſe eſt, ut vinum, ſi adhuc in ſtomacho hæret, per vomitum rejiciatur, qui vel irritatione faucium mediante digito vel etiam medicamentis, ſi opus, excitetur. Aceſcens enim in Ventriculo vinum ob ſuppreſſos aut exhalatos Spiritus Sulphureos per alvum ducere ob metum colicæ paſſionis, &c. nimis periculoſum eſt. Medicamenta Vomitoria ſint, v. g. Merc. vitę cũ melle miſtus, faucibus cũ penna applicatus, vel Oleum nucum cum penna, (conf. HEINRIC. *ab* HEER *obſ. pag m.* 227.) vel ſapa vomitoria Sylvii, aliaque ex Antimonio parata Vomitoria. Monſtrat hanc viam ipſa natura ſponte ſæpius vomitum excitans; unde LANGIUS *Ep.* XXX.

XXX. lib. 1. ſuadet, ne dormiat æger, priuſquam evomuerit.

§. 49. Tum adhibeantur, quę vel ſulphur *narcoticum mitigent*, ut ſunt acida, quorum vis in infringenda narcoſi, uti ex præparatione Opii nata eſt, ita vini eam proprietatem, qua inebriat & ſtupidos attonitosque reddit, retundit. Unde Ebrioſos hac arte ſibi proſpiciendo ad multos annos perſeverare poſſe, notavit PLATERUS *obſ. l. 1. pag. 39.* conf. FRAMBES. *Conſ. Med.* 9. GABELCHOV. *C. 3. obſ. 72.* Vel quæ illud à ſpiritibus dilatando eorundem poros, ſeparant, ut ſunt aquea, vel quod melius acida his juncta. Non incômodè ergo adhibetur aqua föt. ſucco citri aut Aceto diluta, quam PLATERUS *Praxi lib. 1, pag. 126.* antidotum Ebrietatis vocat, ſi quantitate majori ſumatur, eoque inſignem potatorem, jam longo tempore indies ebrium, ſe ne inde labem contrahat, præmuniſſe ſcribit, *l. c.* Vel acetum ipſum abundè potum *ibid.* aut lac acidum ebutyratum; FORESTUS *l. c.* Unde decocta alterantia ſpiritibus mineralium acidulata, & varii generis julapia ex citro, cydon., granat. &c. parata, non ſine fructu adhibentur.

§. 50. Illa verò, quę confortando Spiritus conducere diximus, cum ex genere volatilium ſint, adeoque cum acido vini ſimul ingeſta nimium effervescendo febres excitare poſſunt, commodius Temulentis *externe pro diſcutienda* ſomnolentia naribus ſaltem applicantur aut linguæ HIPP. *l. 2. de Morbis*, Aquâ copioſâ calidâ ſpongia imbuta caput lavat, & naribus *cepam* purgatam admovet. Huc pertinet quoque caſtoreum & caſtorina cum Spir. Salis armoniaci juncta, quod licet pingue & oleoſum videatur, quatenus tamen externè ſaltem applicatur cum Spir. Salis armoniaci, præpollet ſal volatile, cum Sale armoniaco exhalans ſpiritusque noſtrus confortans, interne verò ratione Sulphuris caput replet, unde hyſtericæ ſæpius hoc conqueruntur, quod ipſe in Perſona Illuſtri non ſemel obſervavi: vel etiam excuſſo ſopore morbis Temulentiam concomitantibus internè adhibentur, v. g. Spir. Sal. armoniaci, Spir. Cor. Cer., fulig. Plura remedia, qui deſiderat, evolvat SCHACCHIUM *de ſalubri potu*, SENEBERGUM *de Amethyſtis*, FORET. *obſ. in Ampelograph.*

§. 51. Ad Spiritus excitandos non parum quoque conferunt frictiones extremorum, & partium maximè ſenſibilium, quales in viris teſtes, & mamillæ in fœminis: vid. GORD. *lib. med. pag.* 881. ROSA *Ang. p. 726. p. 1164. c. de Regim. iter per diverſas regiones facientium*: Huc quoque pertinet *obſ.* HEINR. *ab* HEER, qui Ebrium per quatuor dies pro apoplectico curatum, & jamjam trepano tractandum vellicando myſtacis pilos, *er hat ihme an den Bart gegriffen* ab ebrietate excitavit: *vid. obſ. 19.*

§. 52. Annectenda jam ultimò venit diæta, ubi conveniunt ex potu & cibo acida, v. g. cydonia, Citrus, ova acida, ſerum lactis acidul., acidulæ naturalés & artificiales, Tinctur. Mart. Sol., ut & aquoſas Emulſiones. Somnus convenit, modò ritè ponatur, ne ſupinus jaceat: conf. FORESTUS *l. 9. obſ. 72. ſchol.* Si tamen nondum conſummata Ebrietas, Spiritus moderato motu excitentur, v. g. per ſaltationem, pilæ luſum. Inde etiam affectus animi læti, quatenus ſpir. in motum cient, ſenſim Temulentiam tollunt. Quoad excreta attendatur, ſi vomitus imminet, aut Urinæ excretio, ne impediantur, ut enim illud cardialgias excitat, ita & ſubito putreſcens urina renibus ac Veſicæ nocet. S. D. G.

DISPUTATIO X. MEDICA.

DE CORPULENTIA NIMIA,

Quam

SUB PRÆSIDIO

MICHAELIS ETTMÜLLERI,
Phil. & Medic. Doctoris.

Publicæ placidæque Philiatrorum Diſquiſitioni ſubmiſit

AUTOR & RESPONDENS
GEORGIUS MELCHIOR WIEDEMANN,

die 19. Aug. Anno 1681.

PRÆFATIO.

DUM non vivere, *ſed* valere, vita *eſſe rectè dicitur; quibuſvis valetudinis proſperæ cultoribus, il*lud HIPPOCRATIS 6. Epid. ſect. 4. §. 20. Sanitatis ſtudium eſt, non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores, *oraculi inſtar meritò inſervire debet. Quantum enim pro conſervanda vita, cujus omnis mora in perpetuo fluxu conſiſtit, nutrimenti valet aſſumptio, tantum ejuſdem diuturnitati ac integritati detrahit nimia illius ingeſtio. Vigor pariter totius corporis, quem motus benè ordinatus conſervat florentem, enervatur inſigniter, & langueſcit ſub otii quietisvè torpore. Alimento ſanè reſarciuntur quilibet, naturæ ex lege, quos patitur machina corporea defectus, & attritu quaſi mutuo, quicquid deperit ejus partibus, illius ope redintegratur; modò prius; quod minus illis aſſociabile exiſtit, per prævias alterationes digeſtionum beneficio, quibus utile quod eſt, ab inutili ſecernitur, appropriatum redditum fuerit. Aſt ubi infarciuntur nimiâ ſatietate digeſtionum officinæ, & obruitur vis fermentorum alterativa, haud benè ſubacta aſſumta, aliena ſub textura hinc inde diſtributa, vitiant ſtructuram naturalem organorum corporis, & ceu ædificium, ex lignis & lapidibus non benè cohærentibus conſtructum, neceſſariò minatur ruinam. In quem finem finge automaton, cujus rotulam quandam vel pulviſculus caſu illapſus in motu tantillum remoratur, vel cujus ſpiram aut alligatum funiculum aqueæ quædam guttulæ forſan irrorando, illam in elatere, hunc in tenſione alterant, vel cujus remoram altero ſui extremo aliquantulum rubiginis ſordidæ infecerit, quicquid horum contigerit, neceſſe eſt, deficere artificioſum adeò opus à regulari ſuo motu, & tandem penitus quaſi exanimari. Nullum artificioſius fingi poteſt automatum pro noſtro corpore, cujus tot partium ſunt particulæ, omnes ut ſapientiſſimè fabricatæ, ita mille vitiis obnoxiæ, ut mirum videatur, vel per horæ momentum integram illam ex toto, citra morboſum defectum ſubſiſtere poſſe. Nil tamen æquè lædit eaſdem, ac quod pro conſervatione illarum ſubminiſtratur nutrimentum, vitiatum ſi fuerit: cujus primarius error eſt deficiens ſub digeſtionibus coctio, maximam partem ab illius copia natus. Adeò plures necat gula, quàm enſis: & cum totius* Diætes *cardo ſit ſobrietas, cùm non tàm qualitas, quàm quantitas alimentorum noceat, nihilominus in nullo crebriùs peccatur contra illius dictata, quàm hoc in puncto. Ut verò nullus hic committatur à ſanitatis ſtudioſo exceſſus, quin tritum illud Germanorum benè obſervet:* Wen es am beſten ſchmeckt, daſſ er auffhore: *nihilominus tamen quibuſlibet in aſſumptis, ut ſupra inſinuatum, præter homogeneum iſtud, noſtris conſtitutivis aſſimilabile, & heterogenei haud parum deprehenditur, cujus ſequeſtrationi maturæ incumbendum, cùm non minùs noxium retentum, quàm ingeſtum vitioſum, Oeconomiam noſtram turbet. Huic negotio apprimè confert motus partium corporis organicus, cujus auxilio, dum agitantur vehementiùs contenta corporis fluida per univerſum corpus, eo ipſo fortiori impetu & niſu ſubeunt, tàm intimiores receſſus partium nutriendarum, quàm etiam cribra percolationi recrementorum heterogeneorum dicata, per quorum poros illo ipſo conatu penetrant copioſiùs ſecernenda, & ita faciliùs ac uberiùs ſeparantur. Præſertim cùm iſte motus contentorum progreſſivus intendat ſimul motum inteſtinum molecularum minimarum, quo ipſo ut aſſimilatio & exactior ſubactio particularum homogenearum ſeu miſcibilium ac nutritivarum promovetur in iiſdem, ita fœculentiæ illæ heterogeneæ, ad inſtar iſtarum in muſto vel cereviſia fermentantibus, ex aliarum conſortio extruduntur, ut præcipitatæ quaſi ſecedant. Paucis me ut expediam, ut alimentum partium fluidarum immediatæ reſtaurationi objectivè, ita motus corporis hujus aſſimilationi & purificationi inſtrumentaliter, inſervit: Adeò ut motus vicarius revera ſit cujusvis Venæ Sectionis, purgationis alteriuſque ſanguinis correctionis, quod ruſticorum & mechanicarum vegeta & robuſta cohors palam teſtatur. Cùm verò rarò ſoleat obſervari conveniens diæta, quin ſæpiſſimè aſſumptorum exceſſu, & excernendorum defectu peccetur, ea eſt Oeconomiæ noſtræ elegans directio, ut quod ſuperfluum eſt, modò haud nocivum ſit, ſubinde largiùs ſolidis adhæreſcat, & carnis aut pinguedinis formâ uberiùs corpus augeat. Cum verò à naturali Norma hoc ipſo deflectatur, vix citra periculum id fieri poteſt, uti in corpulentiori habitu omnibus obvium eſt. De quo affectu cùm quædam pertractare ſit animus, vires ſubminiſtrante*

imprimis fideli DOMINI PRÆSIDIS *, qua olim cum aliis uſus fui, informatione , cujus pariter conſilio & auxilio , ſub ipſo hoc conatu non parum ſublevatum me fateor. Faxit* DEUS *T. O. M. ut cedat feliciter.*

CAPUT I.

PATHOLOGICUM.

ARTICULUS I.

Naturam & Subjectum Corpulentiæ Nimiæ declarat.

§. 1. CORpus humanum ex ovo enatum, ut primitus mole eſt admodum parvum, ita ſucceſſivè alimenti beneficio & ſuſtentatur ſeu nutritur & augmentatur, actione eâdem, in nutrimenti ſaltem quantitate, majore vel minore differente: in ſolidis ſanè ejus partibus, de quibus ſpeciatim nobis agendum erit, manifeſtum eſt, quod nutritio & auctio non niſi majoris & minoris ratione diſcriminentur, nutritio enim eſt talium inchoata auctio, & auctio perfecta nutritio. Ne autem ambiguâ nutritionis acceptione decipiamur, in primis monendum videtur, nutritionis rationem nunc à *fine* ejus à quibuſdam, nunc ab aliis *à forma*, deſumi. Ratione *finis* quidem nutritio erit abſumtarum partium redintegratio ſeu reſtitutio; Sed anguſta nimis hæc ipſa videtur. Solidarum enim partium, quà talium, cum nulla ſit abſumtio, ut ut areſcant ſubinde humoris roridi nutritivi defectu, nulla quoque foret earum nutritio, quod minùs convenienter dici videtur. Ob id concinniùs *à forma* ejuſdem eſſentialis ratio deſumitur, quà ſub acceptione Nutritio erit nutrimenti in ſubſtantiam partis nutriendæ converſio. Jam verò corpus nutritur per totam vitam, ut conſervetur tale, quale eſt, augmentatur verò ſaltem per ætatem accreſcentem, ut partes organicæ, machinam ejus componentes, debitam magnitudinem acquirant, quâ aptiores fiunt ad actiones debitas, quarum ſunt inſtrumenta, perficiendas: *Vid. Charleton. in Oeconom. animal. Exercit. de Nutritione §. 3. p. 4.*

§. 2. Magnitudo partium debita, ex tribus dimenſionibus quantitativis, longitudine, latitudine & profunditate dimetienda, dependet à fundamentalibus partium ſtaminibus, quæ nil aliud quàm *fibræ* eſſe videntur. Harum adeoque longitudo, & major minorve extenſilitas, quarumvis partium longitudinis normam præſcribit. Ipſa oſſa, quæ & univerſi Trunci & hinc artuum longitudinem principaliter determinant, cum pro eorum conformatione corpus plus minus procerum, artuſque longiores aut breviores exiſtant, & ipſa primæ ſui compagis rudimenta à fibris habere, probabiliter videntur. Uti itaque textura fibrarum ſecundùm extenſilitatem in longum, longitudinis partium baſis exiſtit, ita earundem major vel minor numerus ferè latitudinis ac profunditatis fundamentum conſtituit, quum pro earum copia majori vel minori, ſimul neceſſariò vel amplioribus circumſcribatur pars terminis, vel anguſtioribus coarctetur limitibus. Hiſce ceu fundamentalibus ac formalibus dimenſioni partium cujuſvis cauſis, ſecundariò accedit, ceu materiale principium, ipſum partium nutrimentum, ſui appoſitione & aſſimilatione quantitatem fibrarum, adeoque & magnitudinem partium, in ſpecie ratione latitudinis & profunditatis, (quæ dimenſiones diverſimodè mutabiles obſervantur, longitudine parum ac rarò variante) vel augmentans ſui copioſiore diſtributione, & retentione, vel imminuens ſui defectu. Cum verò neceſſe ſit, ut hoc ipſum intra poros & interſtitiola fibrarum & recipiatur & retineatur debito tempore, pro ſui nutritivo complemento, præſupponit hoc ipſo talem fibrarum illarum ſtructuram, quæ ratione porulorum & promptè recipere, debitèque retinere queat hoc ipſum, adeoque nec durior ſit illa, nec mollior, cum hæc nimii infarctus, illa denegatæ receptionis, occaſionem ſubminiſtrent.

§. 3 Jam verò, ſicut in ſtatu naturali magna corporum, tàm in longitudine quàm craſſitie, eſt varietas, ex ſpiritu genitali ſeu ſeminali, & inde dependente craſi ſanguinis, & partium ſolidarum radicali, originaliter; ex variatio verò rerum nonnaturalium uſu conſequenter, oriunda, ita etiam præter naturam, tam pars una aut altera, & hoc frequentiùs, quàm totum corpus, utut rariùs, in quanto nunc excedit, nunc deficit: *prius* docet *lien* raræ magnitudinis, de quo HORSTIUS *Inſtit. Medic. Diſp. 3. Coronid. 1. pag. 131.* VESALIUS *l. 5. de Corporis Hum. Fabr. cap. 9.* BARTHOLINUS *Cent. 1. Epiſt. 62.*; ſicut deficientis ejus molis exemplum ſuppeditat VIDUS VIDIUS *L. 10. de Curationibus mor. cap. 10.*, in ſpecie SALMUTH *Cent. 1. Obſerv. 21.*, qui in fœmina *lienem* adeò parvum, ut pollicem maiorem vix æquaret, *hepar* verò tam ingens obſervavit, ut non tantùm hypochondrium dextrum occuparet, ſed & omnem ventriculi regionem, ſicque ipſum ferè totum hypochondrium ſiniſtrum, quæ tamen optima fruebatur ſanitate, & in partu extincta fuerat. Conferatur pariter, quoad magnum *Hepar*, HILDANUS *Cent. 2. Obſ. 45.* *Cor* magnum obſervarunt MARCHETTUS *Anat. cap. 10.* it. KERCKRING. *Spicileg. Anat. Obſ. 16.*; parvum verò idem *Obſ. 17.*: ut reliqua viſcera ſilentio prætercam: *poſterius* in gigantibus, item pumilionibus ſeu nanis, obvium deprehenditur.

§. 4. Pertinet huc ſuo modo iſtud vitium totius in quanto, quod *Corpulentia nimia ſeu Nutritio aucta* vocatur, in quo corpus non quidem in longitudine, ſed ſaltem latitudine & profunditate, ſeu, uno nomine, craſſitie excedit; & tales obeſi, it. corpulenti pingues, Germanicè *feiſte Wanſte, dicke feiſte Menſchen*, Græc. μεγαλοκοίλιοι dicuntur. Talium corpulentorum ac obeſorum exempla inveniuntur hinc inde in libris Practicis. Speciatim SENNERTUS *Prax. l. 5. P. 1. cap. 4. p. 21.* refert mulierem triginta ſex annos natam, libras 480.; item virum 600. ℔. pendentes; & præterea *p. 23.* nobilem poſt febrim malignam adeò obeſum redditum, ut vix loco ſe movere potuerit. Videatur præterea PLATERUS *lib. 3. Obſerv. p. 584.* TULPIUS *lib. 3. Obſerv. cap. 55.* TIMÆUS *Von GuldenKlee Lib. 6. Caſ. 1. 2. 3. pag. 261. ſeq.* MARCELLUS DONATUS *lib. 5. cap. 2. Hiſt. Med.* SCHENCKIUS *lib. 2. Obſerv. pag. 218.* BARTHOLINUS *Cent. 3. Hiſt. 88. & C. 2. Epiſt. 81.* PANAROLLUS *Pentec. 4. Obſ. 31.* ACERRA *Philolog. Cent. 2. Hiſt. 92.*

§. 5. Ex his exemplis facilè patet, aliam eſſe corpulentiam nimiam à corpore quadrato, aut ab habitu εὐσάρκῳ, qui definiente GORRÆO *in Definit. Med. p. 122.* talis eſt, *quem nec gracilem dicere nec craſſum poſſis*. Tale namque corpus optimè diſpoſitum, & cujus maſſa ſanguinea in optima craſi conſtituta, omnes partes blando ſucco irrigat, & ita corpus ſucci plenum ac carnoſum conſtituit, tantum abeſt, ut craſſitie functionibus impedimento ſit, ut potius eas optimè ſingularique cum robore & vigore perficere valeat.

§. 6. Ea ergo corpulentia nimia hic à nobis conſideratur, cum corporis totius, i. e. primariò Trunci, ſecundariò pariter artuum, peripheria, in tantum à laudabili nutrimento eſt aucta, ut actiones, imprimis quæ ad motum pertinent, aut impediat, aut tollat, aut vitiet, aliisve nocumentis corpus mulctet. A tali namque ſuffocatos nonnullos recenſet SCHENCKIUS *Obſ. c. l.* it. TIMÆUS *von GuldenKlee c. l.*: nocumenta nimiæ craſſitiei verò alia MARCELLUS DONATUS *c. l.* SENNERTUS *de Corpul. nim. pag. 21. aliique* quamplurimi paſſim. Imprimis obeſos nimis & corpulentos difficiliùs moveri, res notiſſima eſt. Cum namque ad motum, fibrarum muſculorum ſyſtema componentium, requiratur contractio & abbreviatio, ut venter muſculorum, ex rhomboidea figura, fiat ferè quadratus, quam inſequitur oſſis alligati circa articulum motio ad certum angulum, ac quoad ſitum ejuſdem immutatio, non poteſt ſanè talis fieri contractio, ſi omnia iſta ſpatiola nutritivâ materiâ ſint repleta & infarcta, oſſiumque articulationes copioſâ pinguedine ita circumſeptæ, ut ejus obſtaculo eadem flecti ac torqueri convenienter nequeant: ut ipſum taceam artuum nimiâ pinguedine obſeſſorum pondus, motui reſiſtens. Non poſſunt non quoque vaſa tam ſanguifera, quàm lymphatica, ob arctiorem ſui compreſſionem, per partes extimas undique repletas & infarctas, anguſtari plus minus, & ita naturalis fluidorum horũ circulus plus minus turbari, & periculosè nonnunquam ſiſti, adeoque ægri tales ſubinde ſuffocari.

carl. Hinc quò graciliora ſunt corpora, eò eadem (cæteris tamen paribus) agiliora; unde funambulo & agyrta, ſeu præſtigiator, raró eſt corpulentus & obeſus: ita ut rariſſimum ſit convenientis agilitatis in corpore jtam inſigniter obeſo exemplum à PLATERO *cit loc.* adductum, & à CATTIERO *Obſerv.* 13. *ex* STRADA allatum.

§. 7. Augmentum hocce in corpulentia nimia, à legitima nutrimenti convenientis appoſitione fieri, modò dictum: ut diſcriminetur ita ab Intumeſcentia corporis cachectica, & hujus intenſiori gradu, Levcophlegmatiâ & Anaſarcâ: in qua ex vitiata alimentorum in chylum fermentatione, ſanguinis vitiata craſis, (nam cacochylia eſt mater cacochymiæ) loco debiti nutrimenti, liquamen crudum & viſcidum partium poris ſuppeditat, qui eodem infarcti, inſtar paſtæ non ritè fermentatæ, inflatæ & tumefactæ apparent, ita ut impedito ſic debito lymphæ motu à circumferentia ad centrum, cachexiam & levcophlegmatiam preſſo pede Anaſarca inſequatur.

§. 8. Dum ergo nutrimenti nimis copioſi appoſitione fieri corpulentiam nimiam diximus, quæ non niſi ſucceſſivè & pedetentim fieri ſolet, excluſam volumus ſubitaneam corporis intumeſcentiam & inflationem, quale mirandum exemplum recenſet BARTHOLINUS *Cent. 5. Hiſt.* 12. it. eam quæ *vel morſum* Venenatorum animalium, v. gr. Aſpidum, viperarum, lacertarum, ſerpentum, RIVER. 4. *Obſ. 96.*; vel *ictum & puncturam* quorundam, v. gr. ſcorpionum, apum, veſparum; *vel contactum* ſaltem mediante ſaliva, urina, aut halitu, aut bufonum aliorumque quàm plurium animalium, interdum inſequitur. Quorum Venenum fermentativâ virulentiâ & Maſſam ſanguineam & in ſpecie nutritium ſucců ſeu rorem partes ſolidas humectantem turgeſcere & quaſi ſpumeſcere facit. Nec mireris, tam inſignem effectum ex tantillo veneni, nam & modicum fermenti integram maſſam fermentat; & ſpumæ ex cereviſia fermentante ebullientis modicum, magnam recentis cereviſiæ copiam fermentare facit: ſic halitus fermentativus in aëre circumvolans vina fermentativo motu in cellis turbat, dum vitis floret: aſt potentiora longè ſunt animalium fermenta ſingulariter transmutativa, quorum vim vel fermentum Venereum aut ſcabioſum in ſtatu præternaturali, aut iſtud ſalivæ in ſtatu naturali confirmat, de quo vid. DEUSINGIUS *Exercit. de Nutriment. in Corpor. Elaborat. pag.* 8. *& Append. pag.* 303. Quæ ipſa nobis in mentem revocant litem iſtam nondum deciſam, in quo præciſè venenum animalium conſiſtat. Egregio conatu, & indefeſſo pariter ac accurato ſcrutinio, ſpeciatim hic deſudarunt FR. REDI *Medicus Florent. Italus, in Obſervationibus de Viperis*, ſcript. in Lit. ad Dominum MAGALOTTUM, quarum verſio latina *Miſc. Acad. Natur. Curioſ. Anno I.* annexa eſt, & M. CHARAS *Pharmac. Pariſienſis, Gallus*, tr. *Nouvelles Experiences ſur la Vipere*; quorum *ille* materiale hoc ipſum eſſe, & in liquore flaveſcente intra gingivarum veſiculas coacervato conſiſtere; *hic* verò merè ideale illud, & ex iracundia & vindictæ cupiditate in beſtia exſurgere aſſerit, preſsè terens hoc ipſo veſtigia HELMONTII, idem ante ipſum jam aſſerentis, cui & ZWELFERUS *in Animad. verſ. ad Pharmac. Auguſt. pag.* 212, aſſentitur. Utrique experimentis & Phænomenis hypotheſin ſuam tueri ſatagunt, prout ex literis eorum mutuas & oppoſitiones & reſponſiones continentibus pateſcit, quarum Epitomen videre licet in *Tranſactionibus Philoſoph. Anglicis numero* 66. 85. *&* 87. Componere equidem litem hanc anniſus fuit Famoſus BOURDELOTIUS *Tr. Recherches & obſervations ſur les Viperes* &c., differentias animalium venenoſorum & ſpeciatim viperarum, venenique earundem, pro regionum varietate urgendo, & quod liquor iſte flaveſcens in regionibus calidioribus poſſit eſſe venenoſus, qui in temperatis magis, aut frigidioribus, haud citra bilioſos halitus efferatæ per iram Viperæ nocivus eſſe ſoleat: Vid. ejus *Epitom. in Tranſact. Anglic. anno* 77. Neutra tamen diſſentientium pars hac ipſa conciliatione contenta eſſe videtur. Nobis interim priorem iſtam hypotheſin, in materiali ſcilicet principio fundatum eſſe venenoſorum animalium venenum, ceu probabiliore m complectere hac vice placuit.

§. 9. Hiſce, ceu ſpuriis corporis intumeſcentiis, à corpulentia vera rejectis, legitimæ ſubjectum, ſeu id, cujus partis augmento corpus ita increſcit, conſiderandum. Determinatum fuit ſuperiùs, craſſos eſſe eos, qui ſecundùm latitudinem & profunditatem augmentantur; ita ut hic excludantur oſſa, quorum extenſione & augmento, longitudo tantum corpori accedit, donec ſub accretione adoleſcentiæ, ſenſim indurata, omne augmentum ulterius excludant, adeo ut & reliquæ his annexæ aut circumſcriptæ partes, nec longiores evadere poſſint, unde tam brevioris, quàm procerioris ſtaturæ homines corpulenti ſunt. Molles ergo quod attinet, & primò quidem internas, viſcerum excreſcentia nimia, in obeſis non, nec niſi per accidens obſervatur, & ſi unum alterumque viſcus nonnunquam auctum fuit enormiter, hoc tamen peculiari tumore ſe prodens corpulentum neminem reddit: ſicuti nec mulieres gravidæ, quarum uterina cucurbita extenſa, ſimul abdomen attollit inſigniter, corpulentæ dici nequeunt. Externas ergo quod attinet partes, ſe offerunt muſculorum carnes, cum ſuperſtrata pinguedine, & membranoſis velamentis. Tegumenta communia, ceu reticularis texturæ corpora, ad inveſtitarum partium ſe accommodant ſtructuram, & ita *caro muſculorum & pinguedo* remanent iſtæ partes; quarum reſpectu imprimis corpus craſſum, macrum itidem, ac macilentum appellatur. Idque ferè *triplici* ſub differentia: nunc enim plus adeps, ut in obeſis; nunc magis caro, ut in toroſis aut lacertoſis; nunc utrumque æqualiter, in corpulentis in ſpecie ſic dictis, augetur. Alias duplex ſaltem corporis craſſities ſtatuitur: una quidem *carnoſa*, ut in ſanguineis; alia *ſaginoſa*, ut in Phlegmaticis: *vid.* FORESTUS *lib.* 31. *Obſ.* X *Schol.*

§. 10. Pinguedinem quod attinet, hæc eſt pars ea, cujus nimium incrementum pingues & obeſos reddit, etiam quibuſvis partibus cæteris optimè & laudabiliter conſtitutis ac conformatis. Singulare autem quid præ cæteris partibus hæc ipſa obtinet, cum ambigere inter partes ſolidas ac fluidas ſeu humidas, & mediæ quaſi has inter naturæ eſſe videatur. Nam eo ipſo, quo citra omnem fluiditatem propriis ſuis terminis ſubſiſtit, & invicem ſolidâ formâ cohæret, adeò ut cultro quoque ſcindi queat, vaſis quoque ſanguiferis ſuis inſtructa ſit, non poteſt non ſolidis partibus meritò annumerari. Dum verò fluidorum inſtar, pro vario corporis ſtatu, nunc copioſiùs coacervari, nunc abſumi penitus, & liquefieri quaſi ſub febrium, præſertim acutarum, ardoribus, aut in gelatinam ſolvi, de quo *Miſcell. Nat. Curioſ. anno* 8. *Obſervat.* 3. *pag.* 54., obſervatur, adeò ut corpus tunc perquàm macilentum reddatur, brevi tamen iterum pinguefaciendum, quin etiam naturaliter quibuſdam animalibus loco nutrimenti, defectu ejuſdem ordinarii inſerviat, ut ſunt *urſus, murmentum, glires*, &c. quæ per integram hyemem intra latebras ſuas, dormientibus plus minus ſimiles deliteſcunt, quorum copioſior æſtivis menſibus coacervata pinguedo ſuſtentat tunc temporis eadem: notabile hoc imprimis eſt in *Murmento*, quod triplex, item interdum quadruplex, Omentum obtinet, unum inſtratum alteri, ex quibus quædam venas habent, ordinario tramite ad portam venam recurrentes, quædam verò earundem ad venam cavam abeuntes, quo cordi ſub penuria iſta in hybernaculis immediatè transmittant materiam nutritivam, quam ſacculi adipoſi abundantiorem reſervarunt, & quam ab arteriis receperunt, cùm corpus totum ſucci plenius, in æſtate vel potius autumno abundaret nutritio tali ſucco, ut eleganter hoc obſervavit PERRAULT *Eſſays Phyſiq. T.* 3. *c.* 6. *p.* 293. Præterea fluidorum inſtar debitis ſuis canalibus & ductibus, ceu vaſis coercetur, in ſpecie ductus adipoſi dictis, prout conſtat ex accurata eorum anatomica recenſione ANONYMI *Exercit. de Omento, pinguedine & adipoſis ductibus, Tetradi Epiſtolar. Anatomicar.* MALPIGHII & FRACASSATI annexa. Hinc etiam nullæ propriè dictæ functioni inſervit, cùm nullam ſpecialem habeat conformationem organicam ſeu mechanicam, in qua tamen potentia operandi partium ſolidarum conſiſtit, quin vel ornatui, vel defenſioni ac fotui aliarum partium tantùm inſerviat; minus commodè ſolidarum partium catalogo inſeri poſſe videtur. Adeò ut dicendum videatur, pinguedinem per accidens ex abundantia ſucci nutritii & chyloſi, ſub & poſt augmentationis annos generari, membranoſis locis adhærere, & intra ſua mēbranoſa conceptacula pedetentim dilatata incluſam, ſucceſſivè coagulari. Uno nomine eſſe quaſi oleū uberius, aut potius butyrum denſius, firmiùs paulo inſpiſſatum & coagulatum. Illuſtrant hæc experimenta oleorū, abaci-

ab acidis in adipoſum concretum coagulatorum, oleum ſcilicet olivarum Spirit. nitri affuſum, facili digeſtione congelatur tandem in albam pinguedinem ſeu candidum butyrum, ſaltem ab igne liquabile. Id quod pariter cum oleo amygdalarum dulcium & Aq. Fort. eodem modo ſuccedere ſolet. Non ſecus ac ſerum, quod ſanguini Venæ ſectione emiſſo ſupernatat, à Spir. nitri, promtè in craſſamentum viſcoſum, quaſi caſeoſum, coagulabile exiſtit, gelatinâ ſcilicet chyloſâ contentâ intra inſpiſſatâ & per texturæ mutationem condenſata. Adeòque non adeò ineptè GREW *Diſcourſ. cf. Mixture pag. 90.* ſuſpicatur, pinguedinem animalium eſſe ſaltem coagulum oleoſarum ſanguinis partium, factum vel à propriis ipſius acidis particulis, vel à nitroſo aeris Spir. cum ipſo permiſto. Hinc probabile eſſe aſſerit *pag. 91.* quod animalia quædam, ut cuniculi, item colluriones pingueſcant magis frigido ſub tempore: quatenus oleoſæ ſanguinis (vel ex noſtra mente oleoſæ chyli, h.e. butyroſæ) partes tunc extraordinariè coagulentur ob majorem abundantiam particularum nitroſarum, ab aere intra eorum corpus receptarum. Ob eandem rationem quoque eſſe, quod pinguedo animalium terreſtrium durior ſit, cùm illa piſcium ſit mollior, & magnam partem in oleoſam formam diffluat: ſcilicet quia aqua, quam incolunt, & quæ reſpirationis uſui inſervit, paucas in ſe habet nitroſas particulas, reſpectu earum, quas aër obtinet. Hinc etiam FR. BACO *de Verulamio Hiſt. Vit. & Mort. §. 49.* aſſerit, animalia quæ potant ex aqua nitroſa, manifeſtò pingueſcunt, quod ſignum eſt frigidi in nitro Plura de Pingu. V. SEBIZIUS *lib. de alim. Facult. lib. 5. Quæſt. 12. 13. pag. 1217. &* CASP. BARTHOLINUS *Senior Controv. Anatom. de infim. Ventr. Quæſt. 1. 2. 3 4. pag. 269.* Speciatim CECILII FOLII *Itali*, *Diſcorſo Anatomico circa la generatione & uſo della pinguedine &c.*

§ 11. Præter pinguedinem & muſculoſa caro eſt; quæ corpulentiæ nimiæ ſubiectum conſtituit, quando & ipſa turgeſcit præternaturaliter, & ita inſigniter interdū craſſeſcit, ut notabiliter artuum ac corporis molem augeat. Talis olim *Athletica habitudo*, carnoſa ſcilicet plena & robuſta dicta fuit, qualis Athletarum erat, quam non Naturà ſed arte comparabant ſibi, ut multâ ſolidâque carne, & ſanguinis tenacis & optimi copiâ abundarent. Neque enim vires tantum, ſed etiam molem ponduſque corpori adjicere conabantur, ut hac etiam ratione adverſarium proſternerent. Hinc factum eſt poſtea, ut eo quoque nomine omnis corpulenta & firma habitudo vocaretur, etiam in iis, qui athleticam non exercerent, & & quam HIPPOCRATES cenſet non eſſe ſecundùm Naturam, ſed neutram potius: *Vid.* GORRÆUS *Definit. Medic. p. 7.* De Carnea verò hac mole, par ferè atque modo de pinguedine ferendum iudicium. Eſt ſcilicet nil aliud, quàm ſanguinis copioſioris firmius & uberius circa fibras nerveas motrices coagulum, harum robori pariter ac tutelæ aliàs naturali in ſtatu inſerviens. Sunt præterea, qui carneas partes, non niſi quaſdam particulas rubicundas ſanguinis grumefactas, & incluſas membranæ ſubtili, tanquam tenui vaſculo, unde diuturnâ etiam coctione elici poſſunt, adeoque mentiri tantum carnoſam ſubſtantiam, aſſerant; quod tamen tanquam adhuc paradoxum, vel obiter ſaltem attigiſſe ſufficiat. Hæc duo ergo, adeps uberior, & caro copioſior, nunc ſolitariæ, nunc ſociatæ, Corpulentiæ nimiæ ſubjectum proximum ſtatuenda eſſe, ex dictis concludendum videtur.

A R T I C. I I.

Cauſam Corpulentiæ nimiæ proximam ſcrutatur.

§. 1.

NUtritius ſuccus perenni motu corpus alluens, ut nutrit ſingulas partes, eaſque auget, ita abundantior nonnihil, & totum corpus ſucculentum reddit, & in ſpecie circa membranas nonnullas laxiores coacervatus, ſenſim in pinguedinem incraſſatur; circa fibras verò congeſtus, in carnem cogitur. Quod ſi his ipſis ſociemus ea, quæ *ſuprà Artic. 1. §. 2.* præliminariter quaſi monita fuerunt, vel ſponte, citra ulterius ſcrutinium devolvimur ad corpulentiæ nimiæ cauſam. Hanc enim proximam bipartitam facimus; eamque tam *materialem*, ſucci nutritii inſignem abundantiam, quàm *occaſionalem*, quarundam membranarum in ſpecie, ſic dicti panniculi carnoſi, & exterioris cutis laxitatem, & quaſi nimiam mollitiem; ut & fibrarum nervearum plurium extenſilem tenacitatem, & quaſi poroſam imbibendi aptitudinem conſtituimus: his enim præſentibus cauſis, ſuccus nutritius omnes partes ubertim humectat & irrigat, & præterea circa dictas partes ſenſim coacervatus & ſucceſſivè inſpiſſatus & coagulatus corpulentiam producit nimiam. De *Formali* ſeu *efficiente* cauſa, quæ forſan aſſocianda tertio loco fuiſſet, inferiùs pauca, quæ monenda occurrent, attingenda erunt.

§. 2. Hæc ut fiant nonnihil clariora, ſucci nutritii natura primò indaganda venit. Sanguinem nutrimentum eſſe corporis univerſale, & ita etiam ſcaturiginem pinguedinis, & carnoſitatis nimiæ, Veterum unanimis, multorumque adhuc recentiorum eſt ſententia. Vid SENN. *l. 5. Prax. Part. 1. c. 4. p. 22.* & FERDINANDUS *Conſil. 82.* Sed hanc opinionem non leviter concuſſerunt Angli: vid. CHARLETON. *Oeconom Animal. Exerc. 5. de ſangu. Uſu*, GLYSS. *Anat. Hepat. cap. 45. p.* 406, ENS *Apol. Circulat. Sanguin Contra Pariſan. Digreſſ. 3. p. 69.*, ut nihil dicam de WILLISIO, qui paſſim in ſuis ſcriptis, quoad hoc punctum, conſulendus venit. Quibus tamen ſe oppoſuit DEUSING. *Exerc. de ſangu. Uſu*, item STENO *in obſ. de Gland.* & noviſſimè PIENS *de Febr. p. 1. p. 153. 163.* ubi GLISSONI & ENTII argumenta in ſpecie ventilat, aliique plures, quibus pertinaciùs Veterum veſtigiis in hoc puncto inſiſtere placuit.

§. 3. Illi ipſi ergo duplex ſtatuunt corporis nutrimentū, ſanguinem unum, pro partibus ſanguineis, & liquorem roſcidum per nervos in partes derivatum, pro partibus ſpermaticis ſeu nervoſis, & ita etiam pro pinguedine, ita ut cauſa obeſitatis, nimiæ futura ſit abundantia talis ſucci per nervos influentis: Vid. CHARLETON &c. *ſuprà cit.*, it. WILLIS *Anat. Cerebri*: Quibus acriter ſe opponit DEUSING. *Exerc. de Comment. ſucci nutritii per nervos influentis*, it. BARTHOLINUS *in Spicileg. de vaſ. Lymph.* Et ſanè hæc ipſa opinio adeò paucis arriſit, ut nullos niſi ipſos Anglos & paucos quoſdam Italos agnoſcat defenſores, & vix probabiliter perſuaderi poterit cuidam, qui nervorum ſtructuram ſubſtantiamque rectiùs paulò conſiderat. Quin modò *materiam* nutritionis, ab hujus cauſa *efficiente, ſive univerſali*, in quo puncto Spiritus animales influi omnino primariam mereri conſiderationem videntur, ſive *particulari*, ritè diſcernamus, haud adeò difficilis ad argumenta illorum videtur reſponſio.

§. 4. Dubius jam erat, quoad nutritionem, ſanguinis uſus, non minus etiam ſuccus nervorum nutritius, en ergo novum BILSII commentum à ZASSIO explicatum, & hypotheſi Helmontianæ, quoad ſextuplicem digeſtionem, & quoad naturam & uſum laticis applicatum, & quantum poſſibile à D E U S I N G I O, auritο tantum, minimè verò oculato teſte, defenſum. Vid. D E U S I N G. *Append. ad Exerc: de Nutrim. elabor.* BILSIUS ergo ejuſque ſectatores loco illius nervorum ſucci nutritii *rorem* ſubſtituit, hunc nempe liquorem, quem omnes reliqui anatomici *Lympham* appellant: hunc rorem ex primis viis, ceu centro, per vaſa rorifera, (ab aliis lymphatica) in totum corpus ceu circumferentiam diſpergi aſſerunt, ut veri partium ſpermaticarum alimenti vices obtineat, prætereaque partes ſanguineas ita præparet, ut ſanguinis nutritionem faciliùs ſuſcipiant. Cauſa ergo corpulentiæ nimiæ, juxta hanc opinionem, erit roris iſtius nutritii uberior copia, & laudabilior conſtitutio, quo ut uberius nutriantur partes ſpermaticæ, & copioſiùs ſuccreſcat pinguedo, ita etiam ſanguineæ majus capiant incrementum, ob majorem aptitudinem, per hunc rorem inductam. Sanè elegans admodum hæc eſt opinio, & per quàm multorum phænomenon difficilium, tam in theoria medica, quàm ejus praxi, facilis & perſpicua poſſit reddi ratio, modò vera eſſet. Sed ea ſufficienter rejecta eſt ab omnibus ferè Anatomicis, in ſpecie BARTHOLINO, SYLVIO, HORNIO, & imprimis PAULI *in Anat. Bilſianæ*, & quotquot unquam accuratiùs & curioſius vaſa lymphatica, ſeu BILSII rorifera, luſtrati fuerūt, dū clarè demonſtrant, motū in his vaſis contenti liquoris, contrariū eſſe BILSIO, & à circūferentia ad centrum, tandemque ad cor procedere; præte-

reà

reà valvulæ horum vaſorum, à RUYSCHIO ipſi BILSIO demonſtratæ, hunc tantum non obſtupeſcerunt. Mortuo ergò jam BILSIO, & ſepultis cum eodem ſecretis ejus anatomicis, ac enchiriſibus, metuendus omninò ſimul & horum aſſertorum interitus.

§. 5. An ergo ſanguis ſolus corpulentos & ſucculentos nos reddit? Nequaquam: quin potius lac, ut nutrit infantes tenellos, ita etiam cum ſanguine ſuſtentat & corpulentos reddit robuſtos adultos. Chylus ſcilicet, ut genuina & legitima eſt lactis materia, ita idem ſanguini in axillari ſiniſtrâ permiſtus & aliquoties circulatus, non ſtatim abit in ſanguinem, ſed ſub lactis ſuaviſſimi forma aut ſanguini confuſus, aut ſub gelatinæ albicantis larvâ à ſero; ceu nutrimenti vehiculo, ſolutus, mediantibus vaſis ſanguifluis, in totum corpus diſtribuitur, omnesque ejus latebras perreptat, partes nervoſas ſeu ſpermaticas nutrit, & abundantior paulò à membranis receptus, per eas tranſudans, & ſuperficie earum inhærens, in pinguedinem ſuccreſcit, dum interea ſanguis reliquus temperatus, ſanguinea parenchymata nutrit, & præ cæteris muſculorum fibras copioſiori carne incruſtat. Cui ſententiæ præter alios adſtipulantem vid. BARTHOLINUM *Cent. 2 Epiſt. 65. p. 622.* it. *Cent. 3. Ep. 38. pag. 141.* SCHNEIDERUM *de Catarrhis l. 2 p. 85.* it *lib. 3. pag. 95.* FR. BAYLE *Diſſert. 3. de uſu lactis*. Quò ſpectat etiam gelatina ſeri lactea BARBATI, in eleganti tract. *de Sanguine & ejus ſero*, quæ nihil aliud eſt, quàm chyli portio, ſub ſeri tegmine occultata, tùm pro nutrimento partium nervearum & his cognatarũ, quàm pro aliis uſibus per univerſum corpus diſtributa. Imo, quicquid contra ſanguinis aſperitatem pro ſucci nervei benignitate in puncto nutritionis Angli tantoperè urgent, quamdiu intra *materiæ nutritivæ* limites ſubſiſtunt, optimè chylo, ſanguini nondum aſſimilato, diuturno tamen cum eodem circulo, certo modo alterato, applicari poteſt. Quæ ipſa non parum illuſtrat experimentum, quo anſerum probè ſaginatorum, mactatorum, ſanguinem, ubi refrixit, albiſſimo lacte ſupernatante cooperiri conſtat; ſecus ac in iiſdem non æquè ſaginatis fieri obſervatur: vid. BORRICHII *Herm. Ægypt. & Sap. p. 262.*

§. 6. Sane butyroſa lactis ſeu chyli (levis namque hæc intercedit differentia) ſubſtantia, ſimilis quodammodo eſt (denſiori ſaltem) corporis pinguedini, unde eaſdem ferè obtinent proprietates. Cùm è contra ſanguinea maſſa, aſperior paulò ac ſalſior acrior, minus commoda videtur, ut pinguedo ex ea generetur, & unde proprietates utriuſq; in ſpecie color (in ſanguine adeò pertinax, ut quoſvis alios potius, quàm candidum ipſi conciliari queas, niſi totalem ejus corruptionem in pure, quod tamen ſolo ex ſanguine conſtare, minus veriſimile videtur, urgere velis, minus tamen huc quadrantem) in multis diſcrepant; hinc & ſanguineis partibus immediatè nuſpiam adhæret pinguedo, quin membranis tantum nervoſis adnaſcitur. Unde & ea animalia, in quibus acrior ſanguis, concitatiori motu inteſtino, citiùs chylum in ſanguinem tranſmutat, parciorem habent pinguedinem, v. gr. canis, equus, lepus; aſt ea, quorum ſanguis temperatus blandius & parcius chylum tranſmutat, copioſa abundant pinguedine, ſuntque corpulenta, ut porci, urſi: id quod ſimiliter in genere humano obtinet. Hinc & aliquando obſervatum, quod talibus obeſis per umbilicum ſeroſus quidam humor, i. e. vehiculum cum contenta gelatina lactea nutritia evacuatus fuerit: vid. SENNERTUS *c. l. pag. 22.* Sed hæc ulterius confirmabunt res naturales, & nonnaturales ad corpulentiam nimiam diſponentes: de quibus infra.

§. 7. Maſſa ergo ſanguinea copioſior eaque minus ſalina, acris & aſpera, ſed ſuaviter temperata exiſtens, & ſimul blando & dulci chylo, eoque copioſo, turgida, homines reddit corpulentos, ibi quidem carnem muſculoſam, hìc ſubſtantiam pinguedinis notabiliter augmentando: Ut verò talis fiat, præter radicalem & ſeminalem ſanguinis craſin, ſecundùm quam & chyli aſſimilatio, & ſolidatum nutritio, aliique ejus uſus variant, multum momenti ſitum eſt in ſtomachi digeſtione, qualem ſcilicet chylum hic ex alimentis fermentando producat, *cum fontalis ſtomachi digeſtio recte gubernatrix cæterarum, velut ſibi ſubalternarum, dicatur ab* HELMONT. *Tr. Ius duumviratus §. 59. Sæpè namque occurrit Capuccinus, longo jejunio gravatus, potuque pauco & parvæ cereviſiæ ſaturatus, craſſo tamen corporis habitu dotatus. Ex adverſo cernuntur edaces largoque mangonio educati, inſigniter macilenti, ut idem cit. loc. loquitur.* Variat enim non tantum in ſingulis animalium ſpeciebus digeſtionis ratio, unde panis idem tot varia dat ſtercora, quot animalia pane veſcuntur, ex diverſitate nempe digeſtionis, ſed unumquodque etiam individuum humanum ſuâ hic gaudens ſpecificâ differentiâ, determinatè modoque ac ratione ab aliis individuis diſtinctâ, eadem licet aſſumta digerit, unde & eorundem major vel minor ad nutriendum aptitudo. Quotidie ſcilicet id obſervare licet, eadem alimenta, pro chylificationis naturali modò procedentis, vel præternaturaliter læſæ ratione, illum nutrire & ſuſtentare, hunc vero lædere, ſecundùm HIPPOCRATIS illud veriſſimum Effatum; corpora impura, quò magis nutriveris, eò magis læſeris: uti & iiſdem, hunc inſigniter augmentari, & illum verò parum vel nihil mole corporis accreſcere Ratio proximè in Maſſa Sanguinea, remotè verò & fundamentaliter in chylo, hujuſque præparatione ac conſtitutione inveſtiganda; qualis enim hic, talis ſanguis, tales Spiritus (cætera omnia in œconomia animali ſi ritè procedant) & tale per conſequens nutrimentum corporis.

§. 8. Haud latet nos equidem, multum aliàs hìc tribui Hepati, cujus temperata conſtitutio, in ſpecie calida & humida, ut ſanguini ſimili, eoque propterea nutritivo inſigniter, generando, ita conſequenter tàm carnis, quàm adipis abundantiæ, primariò inſerviat, cùm dogma tale præter Veteres ſcriptores quoſvis, in ſpecie ex SENNERTO *cit. ſæpius loc. p. 22.* hauriri pluribus queat. Sed quò minùs huic aſſentiamur impedimento; ſunt binæ falſæ, quibus ſententia hæc innititur, *hypotheſes*; primò ſcilicet illa, de hepatis in ſanguificatione principatu, deinde iſta, de calido nativo quarumvis actionum ſimilarium primario autore & artifice. Nam quoad *priorem* illam notum eſt: jamdudum hepati publicas à TH. BARTHOLINO ductas eſſe exequias, adeò ut ejuſdem defuncti, & exauctorati jam deſperata videatur cauſa (vid. TH. BARTHOL. *ſub hoc Tit.*) utut D. SCHWAMMERDAMMIUS, *Anatomicus Excell. Amſtelodamenſis*, ſecundùm experimenta HORNII, Lugdunenſium olim Anatomici dexterrimi, hepatis reſuſcitationi aliquam opem ferre promiſerit, in lib. *de Uteri muliebr. fabric.*, quod tamen, morte immaturâ præventus, præſtare haud potuit: Contra quem tamen jam C. BARTHOLINUS *Iunior* calami aciem in hoc negotio ſtrinxit, de *diaphragm. ſtructur. p. 64. Poſteriorem* verò quod attinet, temperies illa partium calido nativo adſcripta, ut conſequens eſt vitæ, & effectus quidam poteſtatum vitalium, ita minimè ipſi tanti ponderis functio, non niſi potentioribus agentibus conveniens, tribuenda venit, cum à ſanguinis & ſpirituum influorum craſi, temperies iſta potius dependeat; tantum abeſt, ut ab hoc ſanguis ſuam craſin & perfectionem recipere debeat. Concedendum eſt de cætero, prout biliſicationi (ſi loqui ita licet) præeſt hepar, hujus reſpectu non adeò negligendam eſſe in noſtro negotio ejus conſiderationem. Multum enim omnino in receſſu habet bilis debitè conſtituta, pro chyli debita perfectione, quâ vitiatâ, & vitiatus diſtribuitur chylus, & cacochymus generatur neceſſariò ſanguis, ipſe jam à debita craſi plus minus deficiens, prout iſtud hepatis circa bilem ex ſanguine eliciendo officium, plus minus læſum fuerit. Uti itaque plurium viſcerum, pro chyli & ſanguinis perfectione abſolutâ, mutua & concinna eſt conſpiratio, ita hæc inter hepar ferè primatum obtinere videtur; adeò, ut quò magis temperata & oleoſa dulcis bilis ab eodem conficiatur, eò magis corpulentiæ augendæ, quò acrior verò & ſalſior, eò magis eidem imminuendæ conferre probabile ſit. Quæ tamen latiùs deducere, præſens noſtrum minimè fert inſtitutum.

§. 9. Lactea hæc ſanguinis maſſa apta eſt, ut corpulentos nos reddat, modò aptitudo partium reſpondeat, quas copioſo ſucco nutritio irrigare, & circa quas in pinguedinem ac carnem concreſcere aſſolet. Hæc ergo eſt altera cauſa corpulentiæ proxima, nempe pororum & ſpatiolorum amplitudo, inter fibras partium molliores paulò, ac ſpeciatim circa membranas, partiumque harum mollities, & obſequens tenacitas; circa priores enim illas carnem, circa has poſteriores verò concreſcere pinguedinem, notum eſt; idque tam quoad fibras & membranas partium internarum, in ſpecie abdominis & thoracis, quàm primariò circa membranas externas, intra panniculum carnoſum & cutim, fibraſque muſculorum trunci & abdominis. Quantum enim receptivitas nu-

trimenti uberioris harum partium, in qualitatibus iſtis fundata momenti ad corpulentiorem habitum, ſeu copioſiorem nutritionem conſerat, vel ex oſſibus addiſcere licet, quæ ſemel duritiem ac robur debitum ſub acquiſiverint, ulteriori incremento aut quamvis in dimenſionem extenſioni inepta evadunt: Fracta verò, ob pororum præternaturaliter ampliorem capacitatem, & interſtitia fibras inter induratas, in loco fracturæ ſpatioſiora, uberius nutrimentum mox recipere & retinere obſervantur, quod in callum ſic dictum, ſubinde inſignis magnitudinis, tandem abit. In Corpulentiori itaque habitu, dum lacteus ſanguis ad partes modò dictas allluit, earum porulis ſeſe inſinuat, & dum muſculorum & panniculi carnoſi fibræ ſanguine augeſcunt, ipſæ membranæ muſculorum lacteo nutrimento implentur, cujus abundantia externè cutim verſus tranſudat, quia internè fibris muſculorum ſanguine veſtitis adeò commodè adhærere nequit; ipſa verò cutis ex extremitatibus capillaribus arteriarum, venarum & nervorum reticulatim contexta, dum per glandularum minutarum ipſi intertextarum excretoria vaſa, ut & , ſi qui ſint præterea, poros in ſpecie ſic dictos, inſenſibilis tranſpirationis materiam vaporum formâ tranſire permittit, craſſiuſculum lacteum nutrimentum cum ſanguine allatum externorum pororum anguſtia cohibet, quod ita introrſum verſus coëcitum ſucceſſivè in corporis periſtroma adipoſum denſatur.

§. 10. Paſſivæ fuerunt, ut ſic dicam, cauſæ corpulentiæ nimiæ, quas hactenus pertractavimus, cùm objectum materiale, uberius nempe nutrimentum, & ſubiectum recipiens, laxior ſcil. fibrarum & membranarum textura, ſaltem conſiderata fuerunt, De formali verò ſeu efficiente, quod nutrimentum copioſius dictis locis aſſimilat & agglutinat, altum hucuſque ſilentium. Sed cùm efficiens corpulentiæ nimiæ, ſeu nutritionis præter naturam auctæ, idem omnino exiſtat cum eo, naturaliter quod nutrimentum aſſimilat, hoc ipſum ſimpliciter ex phyſiologicis præſupponendum fuit, cum nihil peculiare in pathologica conſideratione, de eo monendum occurrat, ſive animam, ſive ſpiritum influum, ſive inſitum, ſive fermentum, ſive ideam, ſive acidum, ſive calidum innatum, majori ſubinde verborum, quàm rerum differentiâ, illud aſſerere velimus. Hoc ſaltem vel obiter monuiſſe ſufficiat, 1. *Cerebri* & *Cerebelli*, horumque, ut ſic dicam, influentiæ, non parvam in nutritionis & augmentationis negotio efficaciam eſſe formalem, ut vel diſtorti, gibboſi, luxati, paralytici, &c. perſuadent. 2. Præter tamen efficiens nutritivum totius corporis, & quaſi univerſale, particulare præterea in quavis parte ſingulari neceſſariò requiri quaſi inſitum, ratione cujus univerſale illud principium determinetur ita, ut idem nutrimentum in hujus partis ſubſtantiam præcisè convertatur, quod in aliâ in aliam quoque, & quidem ſpecialem illi parti naturam, abeat. 3. Modum illum quo nutrimentum ex fluido in ſolidum abeat, ſub aſſimilationis actu in nutritione, vix clariùs concipi, & evidentiùs explicari poſſe, quàm per coagulationis rationem, cujus primaria inſtrumenta quaſi mechanica, ut aliarum plurium in corporibus miſtis mutationum, ſint duo illa acidum & alcali (ſeu ſal. vol.) animalibus tamen ſpecifica.

A R T. III.

Cauſas remotas indagat.

§. 1.

FUerunt hæ cauſæ proximæ: remotas quod attinet ad corpulentiam nimiam diſponentes, eæ omnes in hoc conſpirant. 1. Quod aut maſſam ſanguineam temperatam, & lacteſcentem, aut fibras tam carnoſas, quàm membranaceas nonnihil molliores, & quaſi laxiores reddant, unde pororum facilior dilatatio, adeòque recipiendi ac retinendi copioſum nutrimentum prompta aptitudo. 2. Quod multum nutritivi addant corpori, parum verò eidem detrahant. *Conſtitutio Spirituum & maſſæ ſanguineæ radicalis ſeu ſeminalis*, taliter temperata, quæ blando motu inteſtino, quaſi fermentativo, moderatè corpus incaleſcere facit, ſuccumque nutritivum minus citò attenuat, aut quaſi colliquefacit, ſed potiùs chylum tardiùs ſibi aſſimilat, ad corpulentiam imprimis facit, & hoc eſt, quod temperamento calido & humido vulgo attribuunt. Naturâ ſcilicet quidam præ aliis diſpoſiti ſunt, ut corpulentiores evadant, adeò ut reperiantur familiæ, quæ plures corpulentos, ſicut aliæ quæ proceros, aliæ quæ minores progenerare ſolent: Scil. ſicuti vegetabilia inter, ſub eadem ſpecie v. g arborum quædam lege naturæ proceriores, aliæ humiliores, aut fructuum quidam craſſiores & grandiores, alii minores, & depreſſiores eſſe ſolent per traducem ſeminalem, quæ proprietas ulterius eodem modo multiplicatur, ita vegetatio animalium ſimili ratione, prima fundamenta ex ſeminalibus primordiis omninò haurit. 2. *Ætas aſcendens & conſiſtens*. In talibus enim nutrimentum, quod ſub accretionis annis in augmentum corporis, in ſpecie quoad longitudinem non omne impenditur, coacervatum ſucceſſivè corpulentos ferè reddit. Non ſecus ac infantes ut plurimum corpulentiores, ob nutrimenti lactei ubertatem, & ob fibrarum extenſilitatem, pororumque amplitudinem obſervari ſolent. Ex quibus facilè ac ſponte ferè patet, quare 3. *fœminæ præ maribus magis* corpulentæ ſæpius fieri ſoleant. Id quod effectivè per temperamentum frigidius vulgo explicare ſolent. Quo ipſo nihil aliud inſinuatur, quàm contentorum corporis craſis magis temperata, ex qua minor caloris effectus procedit, quàm in maribus, in quibus illa volatiliora & acriora ferè eſſe ſolent.

§. 2. Inter res Nonnaturales, primum occupat locum *Aer temperatus, aut ſaltem minus æſtuans, hinc tempus hyemale & vernum*; his enim anni tempeſtatibus ſucci nutritii major abundantia: nam ſub frigore hyemali ſumus ordinariò edaciores, contenta quælibet ſpiſſiora & reſpectivè magis condenſata exiſtunt, & tamen ob ambientis conditionem, ex pororum majori conniventiâ, corpus minus exhalat: vernô vero ſub tempore ſanguis turgeſcens, inſtar vini recentis, copioſum nutrimentum chyloſum generat & ſuppeditat. *Regio temperata*, imprimis nonnihil borealior; qualis enim aër, talis ut plurimum maſſa ſanguinea: hinc Germani corpulentiores Gallis & Italis, Aer frigidus item craſſus, magis ad corpulentiam diſponit, quàm ſubtilis, id quod & antiquitus obſervatum ſi enim B E O T I I ſunt pingues, id quod innuit NEPOS in *Alcib.* & HORATIUS *L. 2. Epiſt. 1. ait:*

Beotium in craſſo iurares aere natum.

Subtilis enim volatilem nimis maſſam ſanguineam & nutrimentum corporis nimis volatile & ſubtile reddit, unde faciliùs poſtmodum ac copioſiùs inſenſibiliter diſſipatur.

§. 3. Quamvis Loſſio, Societatis Jeſu Theologo, in libro ſuo diætetico, cibi & potus menſuram, quâ unicuique ſuā portionem ſingulis diebus admetiri conatur, relinquamus, cum univerſalis menſura determinari nequeat, partim ob idioſyncraſiæ, partim ob vitæ generis varietatē, alias ut taceam circumſtantias; nihilominus tamen certum eſt, quod *Cibus & Potus* copioſior, aut magis temperatus, & ob id uberior nutritivus, multum hìc valeat; modò ſtomachi digeſtio unà conſpiret, ut ſupra monitum. Hinc enim ex omiſſis gravioribus exercitiis, ſequente otio & lautâ victus ratione, molem corporis cujuſdam immodicè auctam, refert TRINCAVELLUS *l. 3. conſil.* 101. *Panis* præſertim multum confert, qui non tantùm per ſe admodùm nutrit, ſed etiam liqueſcens in cremorem, propter acidum fermentativum in panificio ſuſceptum, & beneficio ſalivæ in maſticatione reſuſcitatum, inſtar appoſiti fermenti, aliorum alimentorum digeſtionem, ut magis evadant nutritiva, adjuvat. Hinc etiam panis rectè *Theriaca alimentorum* audit. *Vid. Helmont, tr. Victus ratio.* Confirmatur exemplis à *Catticro obſ. xij & xiij. p.* 45. & 46 (*Borelli obſerv.* annexis) allatis; ibi quidem quantum panis doſis aucta, ad laudabiliorem corporis habitum, hìc vero quantum eadem imminuta, ad gracilitatem diſponat. *Paſſulæ Corinthiacæ* dictæ, pinguefacere dicuntur *Ioel in praxi*, it. *Riverio obſ. 34. Cent.* 4; ſunt enim revera ſucci perquam temperati, (cujus reſpectu vulgo calidæ & humidæ dicuntur, quin & Veteribus hepar corroborare: Hinc quibuſdam decoctum paſſularum cum Rad. Cichorii, in Maraſmo ſeu contabeſcentia corporis, eſt perquam conveniens,) qui aſperitatem & acrimoniam ſalinam maſſæ ſanguineæ emendat, indeque ipſi talem craſin largitur, quâ aptior redditur uberiori nutritioni.

Poſt Paſſulas *ſemina oleoſa temperata*, ut amygd. dulc., pineæ, piſtaciæ, it. *mucilaginoſa* & reliqua *farinacea*, milium, hordeum, triticum, ſimiliter nutriunt: unde & Cereviſiæ, primariò triticeæ, hinc & hordeaceæ, ſunt nutritivæ.

Lactis & butyri uberior uſus, ut atrophiæ ſcorbuticæ mede-

medetur, acrimoniam ſanguinis acidulam vitioſam temperando, & emaciatos quosvis ac tabidos denuò pingues reddit: ita omnibus hominibus ſanis, qui reddi corpulentiores amant, inſigniter convenit: en quàm pingues & ſucculentos facit infantes? imprimis lac muliebre, quod & ſemen genitale augmentat, & in Venerem armat: *Vid.* FORESTUS. Unde lac equinum, cum pauco ſaccharo ad atrophiam ex philtro cõmendatur ab HARTMANNO. Accenſenda his ſunt ova recentia mollia, carnes pullorum gallinaceorum, aliorũq; juniorum animalium partes, earumque gelatinæ, & ſexcenta alia, quæ quò temparata magis & mucilaginoſiora, eò potentiùs nutritiva, & corpulentiæ augmentativa.

§. 4. Somnus & quies inſigniter impinguant; exiſtunt enim tunc fibræ laxæ, ceu in figura media conſtitutæ, porique ac interſtitia ſic erunt quoque ampliora: præſertim *cum tunc demum aſſimilationis actus & motus ſit in vigore, cum omnis localis motus ceſſat, qui eum obturbet*, ut rectè hoc deducit FR. BACO de VERULAMIO *Hiſt. Vit. & Mort.* §. 4. *p.* 155. Nam vigiliis, & in ſpecie crebriori motu, agitata & circulata maſſa Sanguinea celeriùs fermentatione ejus intenſiori redditâ, incaleſcit inſigniter, & ita colliquefacit ſuccum nutritium, eumque ita tam inſenſibiliter, quàm ſudoretenus diſpergit. Videmus hoc in urſis, hyſtricibus, muribus montanis, ſimilibuſque animalibus, quantum quies & ſomnus valeant, qui tempore hyberno in latebris quieſcentes ſomno ſepulti, in ſpeciem craſſiores & pinguiores evadunt: partim quod intra omentum, aliaque viſcera interna, collecta pinguedo, de quo ſupra, ſucceſſivè attenuata, ſub nutritionis partium nervoſarum munere, indeque & alia quoq; in loca diſtribuatur, & ibidem ſub torpore illo agglutinata, aliqualem copioſioris pinguedinis ſpeciem repræſentet: partim quod ſanguis eorum, ex voracitate prægreſſæ æſtatis, chylo crudiore abundans, hunc quantum ejus poſſibile ſibi aſſimilatum, in nutrimentum partium ſanguinearum impendat, crudiore & quaſi pituitoſiore ejus parte partes ſolidas obſidente, & ſub habitu plus minus Leucophlegmatico, corporis peripheriam occupante, ac ſpeciem corpulentioris habitus repræſentante. Id quod facilè fieri contingit, dum ſub iſta quiete, & rara conſpiratione, tardior eſt motus ſanguinis localis, remiſſior inteſtinus, unde tardiſſima ſanguificatio, pauciſſima tranſpiratio, parciſſima nutrimenti abſumptio: Confer. quæ habet PECHLINUS *de Aëris & alim. Defect. p.* 67. & 68.

§. 5. *Quoad excreta*, ſi eadem, imprimis per urinam & ſudores ſint pauciora, corpus pinguius reddunt; cum enim ſerum vehiculum ſit alimenti, eo copioſiùs excreto, nutritius ſuccus ſimul uberiùs evacuatur. Præter cætera omnia, excreta Venerea imminuta, corpus craſſeſcere faciunt: animalia hoc teſtantur, quę eo tempore, quo ceſſant à Venere, pinguia evadunt: aſt urgente ſeminis orgaſmo, ſtato tempore, quando Veneri inhiant, emaciantur: ratio eſt, partim quia blandior chyloſus & nutritivus ſuccus Maſſę Sanguineæ detrahitur, & in ſupplimentum ſeminis impenditur, partim, quia à Spiritibus genitalibus, aut ſingulari teſtium fermento, ſanguini permiſto, huius maſſa inſigniter quaſi efferveſcit, unde acrior, volatilior & calidior ea facta, minus nutrit, dum promptè nimis, quicquid chyli (tunc temporis ob ſimul alteratum & acrius redditum ventriculi fermentum) minus nutritivi ipſi diſtribuitur, aſſimilat: His ſcilicet ex cauſis, noviter maritatis Tabes dorſalis eſt frequens; & Veterinarii è contra, caſtrando bruta, eadem eſui aptiora reddunt, quia pinguiora & ſucculentiora evadunt. Pertinent huc aliæ conſuetæ, præſertim ſanguinis, evacuationes ſuppreſſæ: Quâ ratione mulieres poſt ceſſantem menſtruam uteri hæmorrhagiam, aut deficiente conceptione, aliàs ſolita, habitiores fieri, & notabiliter ſubinde excreſcere ſolent. Ut taceam Spirituum influorum ſub Venereis actionibus diſpendia, quorum defectu quælibet actiones torpent, unde & coctio partium privata quoque ab iiſdem minus commodè perficitur.

§. 6. His tandem conjungendi ſunt Animi affectus, qui moderati, aut nulli, adjuvant corpulentiam, quibus minus agitata Maſſa Sanguinea blando motu circulatur. Gaudium moderatum conducit. Ira nimia, curæ nimiæ, non minus quàm motus aut vigiliæ, macilentos reddunt. Ratio ex hactenus dictis, collectu facilis eſt.

§. 7. Ex Rebus Præternaturalibus, nil eſt, quod pingues reddere valeat, niſi per accidens nonnunquam ſebribus corpulentia ſuccedat: quale exemplum habet SENNERTUS *Lib.* 5. *Prax. pag.* 23.; quatenus per febrilem efferveſcentiam, principiis ſuis activis ſalinis admodum depauperata Maſſa Sanguinea, quicquid recipit chyli, ſub remiſſiore, tàm progreſſivo, quàm inteſtino motu, tardiùs aſſimilat, minuſque de eodem inſenſibiliter dimittit; unde temperata eadem facta & quaſi ſemilactea, arefactas fibras & membranas uberiùs humecta, & rore nutritivo mitiore, & reſpectivè uberiore perfundit, unde corpulentior habitus extimi facies.

§. 8. Signa hic addenda eſſent diagnoſtica, ſed ea per ſe ſunt patula, non ſecus ac diſtinctiva iſta, quibus ab aliis affectibus diſcernitur, quæ ex Cachexiæ & Anaſarcæ ac Leucophlegmatiæ hiſtoriis innoteſcunt, adeò ut recenſendis iiſdem commodè ſuperſedere queamus.

CAPUT II.

THERAPEVTICUM.

ART. I.

Signa Prognoſtica exhibet.

§. 1.

QUàm periculoſiſſima ſecum afferat incommoda à nimia corporis humani corpulentia, verbis AVICENNÆ *ſeptima quarti tractatu* 4. *cap.* 5. delineare placet SENNERTO *lib. V. Prax. c.* 4. *P.* 23. *it.* GALENI *Lib.* 3. *de Differ. Morb. cap.* 9., quibus adde quæ habet MARCELLUS DONATUS *Hiſt. Med. Mirab. l.* 5. *c.* 2. *pag.* 537. HIPPOCR. *aph.* 3 vocat Gymnaſticorum evexiam, ſi ad ſummũ plenitudinis gradum ſit perducta, periculoſã. Hinc ejuſmodi homines, magnus ille Gręcię Dux PHILOPOEMENES, teſte PLUTARCHO in vita ejus, deriſioni habuit, cum ignominia & probris, quod quantò plus corpori accedat, tantò plus quoque periculi accedat, & ſecuritati decedat, & quod vaſta corporis gauderent mole, quæ ad res gerendas & ad ſanitatẽ tuendam eſt incommoda. Quam non ſolus motus & operationis impedimentum, ſed & reſpirationis, alias inter cauſas, vel ſaltem ob viarum interceptionem, difficultas comitatur. Nec ad longinquos perveniunt annos, ait brevioris ut plurimum ſunt vitæ, teſte HIPP. *aph.* 2. 44. Qui naturâ valdè ſunt craſſi, celeriùs moriuntur, quàm graciles. Expoſiti quippe ſæpius ſunt, alia ut taceam mala plurima, paralyſi, aut ſubitò ſuffocantur, vel apoplexiâ tandem extinguuntur. Id quod vel bina iſta à Timæo *von GuldenKlee Lib. VI. Caſ.* 2. *p.* 262. obſervata exempla ſufficienter confirmant. Quicquid enim ad ſummũ pervenit, inquit SENECA (*de Republ.* 2. *l.* 2.) ad exitum properat. Ignis quò clarior fulſit, eò citiùs extinguitur. Hinc dicebat CORNELIUS CELSUS, ſi plenior quis & ſpecioſior, & coloratior ſe ipſo factus videatur, ſuſpecta habere ſua bona debet: it. LIVIUS; prævalida corpora ab externis cauſis tuta videntur, attamen ſuis ipſa viribus onerantur. Quare rectè QUINTILIANUS: Pravior omni ſame ſagina; *In Protreptio λόγῳ fol.* 2. *& præcedentibus cap.* 7. *C.*

§. 2. Quamvis etiam nonnulla proſtent exempla, obeſitatem interdum minimè obeſſe prolificationi, uti hoc urget *Timæus von GuldenKlee c. l.*, nihilominus obeſos nimis & admodum pingues, rarò & prolificos, ob rationes *præced. Art.* allegatas, cum AVICENNA *ſuprà citato loco*, HOEFERO *in Herc. Med. p.* 300. ANDR. LAUR. *in Anat. f.* 218. aliiſque ſtatuendum videtur.

ARTIC. II.

Methodum Medendi præſcribit.

§. 1.

UT removeatur ergo impedimentum functionũ partim, partim periculum vitæ ac ſanitatis, quod ex corpulentia nimia imminet, hęc ſanè ne fiat præcavenda, aut jam præſens maturè curanda. Utrumque obtinemus, ſi impedimus, ne adeò copioſum generetur nutrimentum, aut ſi id genitum ſit, ut promptè removeatur, antequam partibus nutriendis ſui aſſimilatione ſeſe affigere valeat; aut ſi iis jam aſſimilatum, plus minus, fuerit, ut denuò reſolutũ & colliquarum ſeroque abluenti involutum foras amandetur. Sic enim fiet, ut ipſæ

ut ipſæ fibræ, tàm carneæ, quàm in ſpecie membranas contexentes, defectu ſucci copioſioris, quo antea deliniebantur, & blandè humectabantur, indeque laxiores & extenſiliores fiebant, nonnihil areſcant, & quodammodo exſiccentur, ut ita contractiores redditæ, ob poros interceptos anguſtatos, uberius nutrimentum excludant. Præſupponendo ubique efficientis ratione, omnia iſta media, quibus ſpirituum vis utcunque infringi, & à tertiæ digeſtionis negotio alienari poteſt,

§. 2. Alimenti copiam impedimus, 1. Minuendo aſſumendorum quantitatem: 2. Corrigendo eorum qualitatem, ne adeò ſint temperata, nec copioſum nutrimentum ſuppeditent: 3. Alterando, ſtomachi ſub digeſtione, chylum, ne adeò inſigniter nutritivus, ſed potius abſterſivus aut diureticus generatur: 4. Immutando Maſſæ Sang. craſin, quo ex temperata dulceſcente, acris, aſpera, ſalinaque nonnihil evadat, quò chylus partim promptiùs ſubigatur, partim ad celeriorem ſui excluſionem, tam ſenſilem, quam inſenſilem, diſponatur.

§. 3. Genitus verò jam ſuccus nutritius, ſive aſſimilatus, ſive aſſimilandus adhuc, evacuandus ex corpore, ſive *immediatè*, quò faciunt omnia ea, quæ ſanguineam maſſam exhauriunt, ſivè *mediatè*, dum priùs attenuatus, reſolutus & liquefactus, ſub ſpecie ſive excrementorum alvinorum, ſive Urinæ, ſive ſudoris, ſive ſalivæ, ſive inſenſilis tranſpirationis copioſioris, aliiſve modis excludatur. Naturaliter equidem tales excretiones excrementis tantum œconomiæ Microcoſmi hoſtilibus deſtinatæ ſunt: ſicuti autē præternaturaliter coacta natura, nō rarò per eas utiles ſuccos, alteratos tamen, nonnihil evacuari permittit in excretionibus Symptomaticis ac colliquativis; ita & Medicus non rarò iiſdem ſimili pro ſcopo abutitur.

§. 4. Dubitare equidem aliquis poſſit, an corpulentia jam facta tolli, & id quod de nutritio ſucco jam in ſubſtantiam carnoſam & adipoſam mutatum eſt, denuò evacuari poſſit, niſi crebrior experientia id jam dudum confirmaſſet. Sub febribus ardentibus, pingues & carnoſi, inſigniter emaciantur. Scorbutus atrophiam in corpulentis comitem ducit; non minùs quàm viſcerum internorum exulcerationes, tabidos reddunt anteà corpulentos. Notum ſimiliter, qui ex vita ſedentaria laborioſam ſubitò ineunt, ſucceſſivè emaciari. Præ cæteris per Urinas quoſdam omnem ſuam corpulentiam exuiſſe, crebra experientia confirmat. Vid. HELM. *tr. Ius duumviratus* §. 59. it. *Latex* §. 44. SCHENCKIUS *l. 3. obſ. p. 456.* Et confirmant hoc ſpeciatim *Diabete* correpti, qui mirum quantum breviter emaciari ſolent. Poſt diureſin largior imprimis eſt diaphoreſis quæ ſudoris ſub facie corpulentos emaciat. Quàm citò enim febricitantes, crebriùs qui ſudant, habitum craſſiorem exuunt? Qui diætâ lignorum ſudoriferâ utuntur, notabiliter quoque aqualiculum deponunt. Hinc ſub vehementioribus exercitiis corporis, qui copioſiùs ſudant, magis magiſque extenuari ſolent. Salivationem denique quod attinet, nō tantum in cura luis venereæ, per inunctionem Mercurii crebrâ ſalivatione corpora inſigniter emaciantur; ſed in ſpecie pro detrahenda obeſitate nimia, per Mercurium dulcem ptyaliſmus felici evētu inſtitutus, & pro eadem intentione aliquoties eodem ſemper cum ſucceſſu reiteratus fuit, teſte BORICHIO *in* A. M. H. *Vol.* 1. *obſ.* 74. Pertinere huc quoque videtur quod refert BORELLUS *Cent* 11. *obſ.* 11., nimiam corporis craſſitiem & pinguedinem maſticatione continuâ foliorū Tabaci curatam. Id quod vix alia ratione, quàm per crebriorē ptyaliſmū contigiſſe videtur, quo & ipſe BORELL. inclinat, *c. l.* affirmans, *folia ſuum linguæ impoſita multas aquas educere*.

§. 5. Præſuppoſito itaque corpulentiam jam factam tolli poſſe, ſupereſt modum ſcrutemur, quò id fiat. In hoc verò negotio duo imprimis ſunt conſideranda. 1. Quomodo ſuccus nutritius adeò conſiſtentiam mutet, ut aſſimilandus ſpiſſior evadat tenuior, aſſimilatus verò ex ſolido reddatur fluidus. 2. Quo modo alteratus ita, per modò dicta quævis loca, etiam ex remotiſſimis inde regionibus, evacuari queat. Prius quod attinet, mutatio iſta texturæ & conſiſtentiæ, formaliter non niſi per motum inteſtinum acceleratum fieri poteſt, quo à ſe invicem ſeparentur particulæ, arctiùs nonnihil implicatæ, & in minutias exiles dividantur, antea firmiùs coagulatæ, & motu illo continuato fluidâ in conſiſtentia perſiſtant, quo undiq; faciliùs motu progreſſivo diſtribui queant. Duobus hoc fieri modis, ferè obſervatur: 1. *per ſimplicem liquationem* eo modo, quo pinguia, mucilaginoſa, gelatinoſa, à quovis calore fluidiora fieri obſervantur: 2. per *ſolutionem*, eamque duplicem. (α) Eam, quæ fit totius in minimas moleculas homogeneas, adeòque partes totius integrales; eo modo, quo per menſtrua quædam, ſive reſpectu organorum noſtrorum ſenſualium ſint corroſiva, ſive inſipida, concreta duriora & ſolidiora findi quaſi obſervantur, ut aurum per Aq. Reg., Cran. hum. per ſpiritū ſalis, Corallia per acetum. (β) Eſt iſta quæ fit in particulas totius minimas, ſibi in miſto heterogeneas, adeoque, ut vocant, elementares (ſcil. immediatas) eſtq; propriè dicta reſolutio, oppoſita formali ſeu ſeminali concreti coagulationi, fitque per principii coagulantis enervationem, unde concretum fatiſcit denuò, quâ ratione per putredinem reſolvi vegetabilia, & animalia, & fatiſcere in principia ſua, vel immediatè vel mediatè talia, dicuntur: *i ſelemētatio* haud inepto vocabulo vocatur à STRAUSIO *in Epiſt. ad Dygbeum de Pulvere ſympathet. in Tractatu ſympathet. p.* 135. & in *Reſponſ. ad exam.* pulv. *ſympathet. Deuſingii ad p.* 425., dum colliquationem illam, quæ in diabeticis fit, conſiderat. *Prior* modus ſimpliciter quieti particularum & aliquali corpuſculorum implicationi; *ſecundus*, fortiori unioni & arctiori cohæſioni, *tertius* verò ſeminali miſtioni opponitur: & hic tertius imprimis intelligi videtur per colliquationem humorum, in medico foro adeò uſitatam, utut ſub latiori ſenſu, omnes iſtos modos unà comprehendat, utpote qui omnes, nunc ſeorſim, nunc idque ſæpius conjunctim, ſub colliquatione & emaciatione corpulentorum locū invenient. Certe, dum frigidioris qui ſunt temperamenti, corpulentos magis commoda ſub interpretatione (ſi nempe humiditas accedat) reddi, ſupra inſinuavimus, ita ex oppoſito à calore excedente, præſertim febrili, liqueſcere contenta quælibet, & tenuari magis, oleoſæ plus minus cum ſint texturæ, non ſecus ac ipſa pinguedo, nemo facilè negabit. Dum porro acriora quælibet aſſumta medicamentoſa, ut aromatica, diuretica, diaphoretica poſitiva, purgantia fortiora vegetabilia, attenuantia, incidentia, & omnia, quæ ad acredinē plus minus ſalſam cōtenta corporis diſponūt, emaciēt quoq; corpulentos, ſuſpicari licet, acriores ſalinas v. gr. diureticorum particulas ſolvere, menſtrui inſtar, nutritivam gelatinam, & ſpiſſiorem ſanguinis conſiſtentiā, quin & acrimoniâ particularum ſuarum, cuneorum inſtar, findere, & affricatu ſuo, atterere pinguedinis, & carnis muſculoſæ texturam molliorem, nec adeò tenacem, adeoq; hoc modo reſolvere denuo eaſdem. Ex hoc enim Urinæ diabeticorum mira dulcedo derivanda videtur, ex pinguedinis ſcilicet aut roris chyloſi liquefacti, cum ſalibus Urinariis miſti mutuâ temperaturâ, & in dulcedinem vergente textura; de quo videatur pluribus agens WILLISIUS *Pharm. Rat. Vol* 1. *p.* 164. & 172. Dum deniq; à Mercurii uſu colliqueſcit corpus, videtur probabile, præter ſummā ejus per quoſvis poros meatuſq; penetrantiam, acerrimum ejus ſulphur externū, deſtruere penitus & ſuperare ſulphur animale coagulativum nutrimenti, ſeu ab ejuſdem acrimoniâ adeò mutari concretum coagulati alimenti mollioris, pinguedinis & carnis, ut efficiente vitali ſeu ſpecifico coagulatore deſtructo, concretum reſolvatur in liquaminis aquoſi & viſcoſi conſiſtentiam, hinc per convenientia cribra tranſcolandū & excernendum. Sicuti alias Merc. præcipitatus, ſepticus eſt, & partis ſolidæ mollioris, in ſimile liquamen, externo uſu, reſolutivus. Nam fœtor cadaveroſus, qui in liquamine per ſalivationem excreto percipitur, putredinis inchoatæ, & corruptionis, vitali & balſamicæ conſervationi oppoſitæ, indicium eſt.

§. 6. Alterum illud, quod ulterius hic conſiderandum monuimus, eſt evacuationis modus materiæ colliquatæ & reſolutæ. Fit hæc mediante ſero, ſeu latice, communi iſto nutrimenti & excrementi vehiculo. Hoc uti conſuetâ Naturæ lege imprægnatum eſt ſalibus Maſſæ Sanguineæ ſuperfluis & inutilibus, quæ ceu recrementa digeſtionis ſecundæ, per Urinam eliminat, & quorum medio, inſtar liquoris ſaponarii, abſtergit & abluit partes ſolidas, ne quid ſordium à nutritione privata remaneat, quas ſub formâ nunc ſenſilis tranſudationis, nunc inſenſilis tranſpirationis foras excludit: Ita parili ratione, ejuſdem beneficio, colliquata quævis materia, & ita vitalibus noſtris heterogenea, & eatenus recrementitia reddita, & ſive ex nutrimento adhuc aſſimilando, intra vaſa, ſive ex eodem jam aſſimilato, extra vaſa genita fuerit, ac ubicunq; locorum ſubſtiterit, imbibitur, probeq; abſtergitur, (idq; eò potentiùs, quò acrius & ſalſius, adeoque aculeatis pluribus particulis turgentius fuerit dictum ſerum) & communi humorum circulo, per univerſum corpus rapta, per loca convenientia, filtrationis modo, tandem tranſcolatur, ac ſeroſo

iſto

iſto vehiculo involuta, foras emittitur. In quo negotio duo ferè concurrere ſolent: 1. Proportio conformationis mechanicæ, quoad figuram & texturam particularum filtrandarum, cum iſta pororum organi filtrationis: 2. Irritatio quædam, plus minus ſenſilis, in loco filtrationis, à materiâ filtrandâ, cujus occaſione ſtringuntur fibræ nonnihil, & refluxus integræ humorum maſſæ aliquantiſper retardatur, unde lentiori ſub motu, tranſcolandæ partes, ſub tali iſtâ ſtricturâ, copioſiùs trajiciuntur & quaſi exprimuntur, donec qua data porta excludantur.

ARTIC. III.

Fontem Diæteticum aperit.

§. 1.

UT jam ſpecialiùs conſideremus auxilia, iſtis ſc. opis plus minus convenientia, eadem ex tribus fontibus Medicis haurienda veniunt. Pro quorum ſelectu obſervanda imprimis differentia imminuendæ immediatè, vel carnoſæ vel adipoſæ ſubſtantiæ, præſertim adhuc aſſimilandæ. Nam carnoſæ illius partis reſpectu, ea quæ ſanguinem ſtrictè ſic dictum magis afficiunt, reſpectu verò pinguedinis, quæ chylum magis tangunt, adhibenda. Sic enim ſanguinis detractio, carnoſiori habitui imminuendo, Lactis uberior emiſſio, pinguedini detrahendæ accomodatum magis auxilium. Auxilia hinc *Pharmaceutica*, magis adipoſis, illa verò *Chirurgica* carnoſis, *Diætetica* pro ſelectus ratione utriſque æqualiter conveniunt: ſic enim carnoſis Lacticinia & oleoſa, contra obeſis carnoſa potiùs concedenda; iſtis cereviſia triticea, his hordeata propinanda. Eodem ſub reſpectu, acriora & effectivè calidiora, ſive alterantia, ſive evacuantia, obeſioribus aptiùs reſpondent. Hinc nitrata carnoſis, tartarea obeſis potius conducunt; & ſic porrò in aliis.

§. 2. Primus fons largiter media Diætetica ſubminiſtrat, quorum legitimum regimen, vel *ex ſupra dictis cap. 1. art. 3.* ſponte patet. *Aerem* quod attinet: uti chylum in ſaliva deglutitus & ſanguinem per inſpirationem admiſſus, pro conſtitutione ſui notabiliter alterat, ita, ut uterque magis vel minus temperatus, magis vel minus fixus aut volatilis, adeòque faciliùs aut difficiliùs diſſipabilis evadat; ita pro corpulentiæ medela, ſubtilior, calidior, & ſiccior, isque crebriùs recentatus (ſi ita loqui liceat) imprimis ſeligendus. Hujus enim medio, ut attenuari in nobis & reſolvi, & quaſi magis liquari ſolent contenta noſtra quælibet, ita & motus inteſtinus intenditur notabiliter, unde acriora reddita eadem minus nutriunt, quin attenuata inſigniter, promptiſſimè tam ſenſibiliter, quàm inſenſibiliter evacuari apta nata exiſtunt. Non minoris efficaciæ, propter eaſdem rationes, ſunt Regiones calidiores, inprimis quæ Tropicis propinquiores: necnon ſolum arenoſum, calidius & ſiccius. Quò etiam referre liceb t Aërem arte calefactum, ut balneum ſiccum, hypocauſtum, &c.

§. 3. Quemadmodum autem tàm *liquidarum & fluidarum*, quàm (ſuo modo,) *ſolidiorum quoque partium conſumtio perpetuam neceſſitatem nobis imponit aſſumendorum indies alimentorum, quibus deficientibus in fame qualicunque contabeſcit confeſtim corpus*, ut loquitur *SYLVIUS Prax. lib. 4. Tr. 5. §. 465.*, itaut iterum macreſcant corpulenti nimis, *Cibus & Potus* quoad quantitatem ſit parcus & paucus: de quo cont. *PANAROLLUS Pent. 4. obſ. 18. it. 32. qui pinguibus & obeſis remedium optimum & infallibile aſſerit abſtinentiam à ſuperfluo cibo & præſertim potu: Nulla enim res minuit majori celeritate & ſecuritate pinguedinem, quantum ſubtractio humidi.* Quoad qualitatem non ſit temperatus aut nutritivus, quin potius frequenti condimentorum, in ſpecie ſalinorum, acriorum, & acidorum additione ita conſtitutus, & redditus medicamentoſus, ut incidentem, attenuantem & reſolventem, quin & diureticam quodammodo naturam acquirat, adeoque aut citò tranſeat, aut ſanguini infuſus, hunc ſimiliter acriorem ac aſperiorem reddat. Talia ſunt, prout recenſentur à *SYLVIO l. 1. Prax. c. 38. §. 6.*; *acetum, ſuccus citri, Spiritus ſalis, &c. piper, caryophylli, cinamomum, macis, zinziber, naſturtium, eruca, ſinapi, raphanus quivis, & imprimis ruſticanus. PLATERUS Tr. 3. Prax. pag. 51. piperis frequentem uſum maciem inducere, docet.*

§. 4. Omnibus autem hoc in caſu præpollet *vinum degener ſeu acetum*, de quo ſanè notabile eſt, quod ex *STRADA* refert *CATTIERI obſ. 13. p. 44.*, ejus uſu, virum militarem, obeſitate prætumidum, aceto continuato, 87. pondo, detumeſcente abdomine decreviſſe. Volatile enim ejus acidum, utut ſtimulum quodammodo addat appetitui, tamen fortiùs cibos colliqueſcere cogit, ut in ſeroſiorem, & aquoſiorem, ac aſperiorem, minuſque nutritivum abeant chylum; præterea tam ſub digeſtione in ſtomacho, quàm extra eum in fine duodeni, attactu fermenti ſcilicet, tranſmutatur plus minus in ſalſum volatile acre, ac fit inſigne abſterſivum, inciſivum, tam ſordium nocivarum, quàm etiam nutrimenti laudabilioris, & diureticum, unde crebriore & diuturniore ejus uſu, ſanguinea maſſa in ſpecie latex aquoſus, ſalſus volatilis, acrior, abſterſivus & diureticus redditus, extenuando & reſolvendo nutrimentum, ſucceſſivè corpulentiorem habitum imminuet. Quodſi acetum vulgare, volatili ſcillæ ſale impraegnetur, & fiat acetum ſcilliticum (de quo aceto ſcillitico DURASTANTES integrum conſcripſit tractatum, utpote quod in maximo apud Veteres fuit pretio, adeò ut tantum non pro panacea habuerint, cùm ex uſu ejus primus illius inventor per omne vitæ tempus benè & ſalubriter vixiſſe dicatur) quo & diuretica ejus virtus, omnibus cepaceis & alliatis ſingulariter propria, intendatur, & acrimonia penetrantior evadat; efficacius futurum eſt. Hinc STEPHANUS, Med. Venetus, *in Operibus Medic. lib. Coſmet. p. 462.* nil peræquè prodeſſe dicit ad obeſitatem tollendam, atque acetum ſcilliticum, jejunè quotidie aſſumptum: ex eodem fonte & ab aliis oxymel ſcilliticum commendatur, ſicut aliis acetum ſcilliticum in quo abſinthium maceratum, aliis acetum rutaceum laudaſſe placuit. Quidam loco ordinarii potus aquam chalybeatam, aceto temperatam, propinant corpulentis. Quodſi acetum à nitro cohobetur, & ita fortificetur, eò convenientius huic uſui futurum eſſet, quod ipſum obtineret pariter, ſi ſalis ammoniaci modicum in Nitro ſolvatur.

§. 5. Somnus parcus, labor verò corporis aſſiduus, cum vigiliis inſigniter convenit; ſic enim alteratur ſanguineæ maſſæ craſis, eaque ex aucta fermentatione, fortiorique hinc calore ſuccenſo, temperatis nutritivis partibus ſudore difflatis, retorrida eadem & acrior redditur, ut nihil apponat nutrimenti, multum è contra abſumat. Quantum enim crebriora pariter, ac vehementiora corporis exercitia, pro corpore attenuando faciant, vel ruſticorum ac mechanicorum teſtatur turba: quos inter raros carnoſos, (benè autem ut ſic dicam fibroſos ac nervoſos,) rariſſimos obeſos, cernere licet, quamdiu conſueta ſcilicet Vitæ obeunt munia. Adeo ſudore tenus diffluit, quicquid ſub parcâ ſomni quiete ſolidis partibus, pro irroratione earum, ad facilitationem motus, aſpergitur, ut citra uberiorem aſſimilationem, per habitum poroſum corporis denuo excernatur: id quod confirm. *ſuprà c. 1. art. 3. §. 2.*

§. 6. Propterea quoque ſedulò opera danda, ut viæ iſtæ, per quas quarumvis digeſtionum excrementa emittuntur, nequaquam ſint obſtructæ, ſed potius quotidie patulæ, imò ſolitò laxiores & apertæ, quo de ſucco nutritivo, ſub excrementi tegmine, portio quædam unà eliminetur. In quem finem tranſpirationis loco, crebrior ſudatio in ſpecie conducit, ut modò inſinuatum; ſic enim immediatè magis habitus corporis exhauritur, & quod carni vel pinguedini impendendum foret, ita glutinoſioris ſub ſudoris larvâ excernitur. Veneris quoque exercitium crebriùs repetatur; quò enim major nutritivi roris portio, pro reparando ſeminis diſpendio ad teſtes abripitur, eò partes alias magis defraudari eodem palam eſt: quin & Spiritibus animalibus ſpeciatim ſic copioſiùs exhauſtis, totius corporis functiones tam motivas, quàm in ſpecie nutritivas, vacillare neceſſe eſt. Referendæ huc & aliæ excretiones extraordinariæ, menſium, hæmorrhoidum, aliarumque per loca alia hæmorrhagiarum, quæ tantum abeſt, ut cohibendæ ſint, ut potius omni ope promovendæ; in quem finem, interno uſu, vix croci ac myrrhæ auxilia quicquam ſuperare arbitramur: adeò hæc quaſvis hæmorrhagias provocare apta nata ſunt. Sanè mulierem novimus delicatioris texturæ, cui croco, cum molâ parvâ attereretur, odor diuturnior, ex fonticulo cruris ſanguinem copioſum effluere fecit. Pertinet huc & lactis uberior in mulieribus excretio: cum quantum ejus uſu pingueſcant infantes, tantum ipſis detrahi omninò neceſſarium eſt.

§. 7. Tan-

§. 7. Tandem huc pertinent animi affectus, & motus, qui mediantibus Spir. uti inſigniter contenta corporis alterant, ita ad corpulentiam imminuendam plus minus conferent. Præ cæteris autem id efficit gaudium magnum, ac effuſum: & hinc imprimis incandeſcentia concitatior: utrumque pathema autem & crebrius & intenſius ſit, ſi ſcopum præfixum attingere debeat. Gaudia magna quidem & effuſa Spiritus attenuant & diffundunt, & acuendo per acceleratum inteſtinum motum, contenta corporis acriora & aſperiora, adeoque quaſi Salſiora eadem reddit, unde minor nutritio, ſed potius nutrimenti colliquatio. Excandeſcentia verò uti cruditatibus pituitoſis corrigendis apprimè confert, in ſtatu præternaturali, quas quaſi coquit ac maturat, ſeu attenuat & reſolvit, & partim nutritioni, partim excretioni, aptiora reddit, unde & chronicis in malis ſubinde remedii loco eſt, & in ſpecie menſibus vel parciùs vel penitus non fluentibus confert; ita in corpulentioribus, liquando contenta nutritiva, & attenuando eadem, ac ad ſucceſſivam excretionem diſponendo, & exaſperando ſeu acriora reddendo cætera fluida, multum ad habitum craſſiorem deponendum facere ſolet.

ARTIC. IV.

Remedia è fonte Pharmaceutico haurit.

§. 1.

FOnte diæterico jam relicto, rectà tendimus in Pharmaceuticum, qui varia nobis ſuggerit remedia evacuãtia. Ex hiſce autem eligenda ea potiſſimùm, quæ ſimul etiam MaſſamSanguineam alterant, eamque attenuant ac reſolvunt, & ſpeciatim laticem ſeroſum (ejuſque contentam gelatinam chyloſam) in eo vel fundunt, vel acriorem efficiunt, indeque abſterſivum & glutinoſi cujuſvis plus minus attenuativum, ac colliquativum & hinc vaſorum excretoriorum ſimul ſtimulativum reddunt. Hæc inter evacuantia primum locum obtinent *Purgantia*, quorum fortiora, mediante acrimonia maligna, & colliquefactiva, cum promiſcuè tam vitioſa excrementa, quam utiles nutritivos ſuccos, ſive aſſimilandos, ſive jam aſſimilatos, adeoque ipſam tandem, certâ ratione, ſolidam ſubſtantiam reſolvant, & ſub putrilaginis fœtidæ formâ educant, ut pluribus docuit HELMONT. *in ſuis ſcriptis, in ſpecie de Febr. c. 5. & CNOEFFELIUS Meth. Med. Febr. epidem. exerc. 3.*, potentiſſime corpus emaciabunt. Sed quoniam non omnibus æquè conveniunt, quin interdum quibuſdam gravia mala inducant, cùm *helleborum* ſequi convulſiones jam olim HIPP. *in Aphor.* notaverit, *ſcammoneatum* pharmacum verò hypercatharſin periculoſam apud HELMONTIUM *cit. l. §. 13.* induxerit, febres periculoſas in aliis fortiora purgantia accendant, GABELCHOV. *Cent. 6. Cur. 26. & 27.*, alios ad hydropem & leucophlegmatiam diſponant, teſte POTERIO *Cent. 2. Cur. 29.*, adeoque non ſemper ſine periculo propinentur, metu gravioris mali, potiùs ab iis abſtinendum. Blandiora tamen nonnulla purgantia, in ſpecie aloëtica, non lota, (lotione enim eorum virtus caſtratur) commendantur, ſive ſola, ſive aliis amaricantibus, in ſpecie myrrhâ, mixta: quæ ipſa, uti & alia amara, v. gr. abſinthium, gentiana, Centaurium minus, ut balſamicâ quidem virtute corpus Maſſamque Sanguineam condiunt, ita ſimul potenter exſiccare dicuntur, quatenus deterſivâ amaritie validè ſuccos nutritivos attenuant & diſſolvunt, potenterque abſtergunt; ſimulque bilem acuunt, forſan & augent, eamque acriorem & amariorem, adeoque reſpectu chyli & ſanguinis, ſimili modo alterativam, hoc eſt attenuativam, reddunt; eo ipſo ſanè corpus ad emaciationem multum diſponent. Quò major enim bilis acrimonia, eò magis nutritio impeditur, minor verò eandem promovet. Quam etiam ob cauſam in fœtu dum partes celeriùs creſcunt, bilis ſæpiùs inſipida planè obſervatur. *Vid. Colleg. Therapeut. Excellentiſſ. Dn. D. BOHNII, Patroni ac Præceptoris mei ſummè colendi, Part. 3. Art. 2. §. 3.* Ad noſtrum hinc ſcopum pilulæ quæcunq; aloëticæ, in ſpecie de Tribus, item ex hieris confectæ, uſurpantur, quarum loco & elixyr proprietatis vulgare, multum differens ab eo, quod PARACELSUS beneficio liquoris alkaheſt paravit, aut quod HELMONT., tanquam ſuccedaneum hujus, artificioſâ digeſtione concinnat, ſubſtitui poteſt. Unde etiam FERNELIUS, *Vir experientiſſimus & magni judicii atque ingenii*, prout audit CONRINGIO *Introd. in art. Med. pag. 146. Conſil. 15.*, ad obeſitatem nimiam, pilulas ex Rhabarbaro, aloe & agarico cònfectas, curandam proponit. Pertinent huc quoque *pulv. Hypactici*, ex ſenna & aromatis acrioribus compoſiti, ad obeſitatem nimiam non inconcinnè deſcripti à VELSCHIO *in Hecatoſt. 2. Obſ. 61. p. 34.*, item pulv. purgans expertus FORESTI *l. 31. obſ. x.* PLATERUS *multiſcius Prax. Tr. 3. p. 51.* pilulas ex amaris paratas, ℈ß. pondere, ſingulis matutinis ſumendas, tales præſcribit:

℞. *Rad. ariſtol.*
Gentian. an. ʒi.
Rubiæ,
Summit. cent. min. an. ʒß.
Alum. ℈j.
Cum *ſucco polypod.* vel *caryophyllatæ* f. Maſſa.

Faciunt huc Electuaria iſta bina, ex aromaticis acrioribus parata, Corpulentiam nimiam, *Antipiotis* ob id dicta, & deſcripta contra à FERDINANDO, *Hiſt. Medic. 82. p. 274.*

§. 2. Diuretica porro ſunt primariò, quæ obeſis conveniunt, eaque ſpeciatim ſalina, quæque blandè & leniter eos emaciant, ut ſuperiùs dictum. Primatum in hoc puncto obtinet acetum ſiccum, ut vocatur BILLICHIO, ſeu potiùs concentratum, nempe tartarus, ſeu ſal illud enixum ex acido vini & fæcibus ejus alcalinis oleoſis ſolutis enatum, quem imprimis EPIPH. FERDINANDUS *c. l.* ſpecificè commendat, quòd potenter abſumat pinguedinem, corpus laxet & primariò urinas promoveat. Eadem ſcilicet de hoc ipſo coagulo ſalino dicenda veniunt, quæ ſupra de eodem tartaro liquido, hoc eſt, aceto, aſſerebantur, dum pari modo reſolutum in ſtomacho, & ſucceſſivè mutatum in ſalſum volatile, inſigniter abſterſivum & deterſivum, urinæque provocativum evadat. Sufficit autem crudus & ſuperficialiter ſaltem depuratus, crebrâ ſolutione & cryſtalliſatione clarificato præferendus; his enim præparationibus non parum de volatili ſua aciditate amittit. Sunt, qui arcani inſtar, contra obeſitatem nimiam commendant pulverem ex tartari depurati & cymarum aut juliorum coryli verno tempore excreſcentium æqualibus partibus paratum, mane & veſperi, ſub introitum lecti, quantum cultelli cuſpis capit, aceto priùs irroratum, aſſumendum. PLATERO decoctum juliorum coryli in vino factum commẽdatur *Prax. Tr. 3. p. 51.* FORESTUS ALCMARIANUS, *vir multæ lectionis, & Practicus feliciſſimus*, autore CONRING. *c. l. p. 148.*, *l. 31. obſ. x.* de quodam aurifabro narrat, eum tantâ craſſitie laboraſſe, ut ferè expiraret, curatum verò fuiſſe hoc Pulv.

℞. *Tartari* ℥ii.
Cinam. ℥iii.
Zingib. ʒi.
Sacch. ℥iv.
Miſc.

§ 3. Poſt Tartar. eſt nitrum, non infimi ſubſelli remedium, & ipſum elegans ſanguinis alterativum, & nutrimenti abundantis reſolutivum, & per Urinas eductivum. Hinc nitrum optimè depuratum, ſeu flores *Mynſichti p. 26.* in uſu commodo erunt. Tartarus *item Nitratus* BARTHOLETI *Tract. de Reſpirat. l. 5. c. 1.*, qui ceu ſingulare febrifugum ab eodem commendatur, & ſingulare diureticum: revera autem nil aliud eſt, quàm Nitr. ex proprio Spiritu in alcali tartari regeneratum. Ratione Nitri, & diaſpoliticon Galeni, dictus officinalis pulvis, à quibuſdam pro arcaniſſimo habetur contra obeſitatem: quo ipſo aliàs pulvere, in totâ officinâ pharmaceuticâ, nobilius vix reperiri remedium, contra affectum hypochondriacum, & natam exinde melancholiam hypochondriacam, non tantum à BARTHOLETO *c. l. L. 5. c. 4. p. 431.* ſed etiam ab Archiatro quodam, Regio Danico, D. J. ceu frequenti experientiâ confirmato his ipſis in malis, aſſertum fuit. Nitrum ipſum crudum non reformidandum, modò per Sal ammoniacum depuretur legitimè ab excrementitio ſulphure ipſi frequenter adhærente. Relationi amici debemus, quod catellis, maturè ab uberibus matris ſemotis, ſi Nitrum in lacte vaccino, ceu alimento, diſſolutum crebriùs propinetur, eorum Incrementa corporis multum impediri, eoſque ita parvulos, ludis jocisque aptiores, continuò permanere. Pertinet huc Nitrum

vitrio-

vitriolatum, h. e. arcanum iſtud duplicatum Mynſichti, ſeu, ut aliàs appellatur, Panacea Holſatica, (*vid.* SCHROEDERUS *Pharm. Med. chym. l.3. c.23. pag.466. 474.* & MYNSICHT. *Armament. p.10.*) remedium profectò laudatiſſimum; præter uſum enim ejus contra corpulentiam nimiam, in malo hypochondriaco, febribus intermittentibus, ipsâque etiam ſcandaloſâ quartanâ, & mulierum affectibus, item in ſcorbuto, calculo &c. remedium revera polychreſtum exiſtit. Somnum nonnihil conciliare ſimul deprehenditur, id quod non immeritò aliquali participationi de ſulphure vitrioli anodyno adſcribendum videtur. Sugillat quidem nobile hoc remedium ZWELFERUS *Mantiſſ. Spagyr. p. m.407.*, ſed ipſe inſigniter hallucinatur, ob neglectum legitimæ præparationis, ſi enim ejus veſtigiis inſiſtere velis, non deſideratum Sal duplicatum, ſed vitriolicum vomitivum accipies. Sal enim iſtud duplicatum, ex capite mortuo aquæ fortis elixiviatum, vitriolici ſanè primitus & nauſeoſi ſaporis, per repetitas in crucibulo fuſiones, ſolutiones in aqua, filtrationes, & coagulationes, eò uſque depurandum, donec Sal candidum, ex inſipido amareſcens, acquiras: quarum inadvertentia aſperas iſtas *Zuwelfero* extorſit cenſuras.

§. 4. Vitrioli injecta mentio & hujus uſum contra nimiam obeſitatem in mentem vocat, in ſpecie ſi ejus Spiritus ſeu ſtagma acidum copioſiùs uſurpetur, aut cum eodem paratus Tartar. vitriolatus: Artificioſa tamen ejus in cryſtallos Salin. coagulatio, reliquis in hoc caſu præparationibus præfertur. Singularis experimenti rationem habere dicitur oleum vitrioli ſuper ſulphur antimonii affuſum, indeque per Retortam deſtillatum, cujus deſtillati gutt. 8. vel 9. in aqua roſarum aſſumtæ & ſępiùs reiteratæ, cujuſdam viri obeſitatem, qui 4. ulnarum circumferentiam habuit, in tantum diminuit, ut 5. ulnæ quadrantum macrior redditus fuerit: de quo experientiæ confirmatio attendenda. De vitriolo verò dum loquimur, acidularum ſe offert potus, cum vitriolum martis ſit, quod animam earum conſtituit: hæ ipſæ enim crebriùs & diutiùs hauſtæ, pariter craſſiores extenuare ſolent, id quod alias præter cauſas, vel copioſior Urinæ fluxus pariter præſtat, TIMÆI *Von GuldenKlee* eſt obſervatio *Lib. VI. Caſ. 11. p. 263.*, aquarum talium alumine, nitro & marte (ut ipſe quidem enumerat) turgidarum potu quendam obeſiorem, corporis habitum manifeſtè imminui & decreſcere ſenſiſſe: idque toties, quoties, id quod annuatim fiebat, his ipſis uteretur. Egranas verò acidulas, externè adhibitas, corpulentiam nimiam imminuere MACASIUS *c.9.* autor eſt. Nec immeritò Thermæ exſiccantes, & potæ, & pro balneo adhibitæ, ceu utiles laudantur à SENNERTO *p.25.*, modò appetitui, qui potu earum, non ſecus ac acidularum, mirè intenditur, minus ſatisfiat, ſic enim duplicatâ ope, detrahendo, nec reſtituendo, talibus ſuccurritur. Ut taceam harum extrinſecùs admotarum ope, ſtringi & corrugari plus ſolito fibras, arctarique ita & anguſtari partium poros, quo ipſo copioſioris nutrimenti receptio neceſſariò impeditur.

§. 5 Ex regno vegetabili, præ cæteris ſimplicibus ſemen fraxini, ſeu, ut ratione figuræ aliàs appellari ſolet, lingua avis, inſigniter commendatur: adeò ut FERDINANDUS *c.1. p.274.* iſtud ceu ultimum contra obeſitatem nimiam deprædicet remedium, quod etiam hydropem curet, doſi ʒi. propinatum in vino. Nec eſt, quod mireris talia præconia; magna namque in herbis virtus, potenſque in iis energia, imprimis quæ in ſemine earum concentrata deliteſcit. Hoc ipſum verò præ cæteris diureticis & lithontripticis caput extollit adeò, ut iſtud contra calculum ſufficienter laudare vix queat GLAUBERUS *Pharmacop. Spagyr. p.1. p.23.* Eodem ex fundamento celebratus adeò ab HELMONT. *betulæ* ſuccus diureticus, obeſis futurus eſſet proficuus, quod aliquando tentandum foret. Italis quibuſdam, ſingularis remedii loco, ad curandos Infantes nimis obeſos, ita ut vix reſpirare poſſint, eſt hæc miſtura:

℞. *Sem. urticæ* ℥i.

Pulveriſato ſubtiliter miſce cum *mellis* ℥iv.

Hujus miſturæ cochlear 1. vel 2., ſi paulo ſit grandior, propinant infanti, felici cum ſucceſſu. Ratio eadem hic ſubeſt, nam urticæ ſemen legitimo modo & tempore collectum, mirabile eſt diureticum, ſingulareque lithontripticum.

Terebinthina ſilentio prætereunda non eſt, cuius tanta cum Urina intercedit familiaritas, ut violacea ſuavitate Urinam imbuat: de hac refert FORESTUS *libr. 31. Obſ. x.*, quendam valdè craſſum & articulari morbo obnoxium extenuatum & curatum fuiſſe per pilulas de Terebinthinâ cum ſaccharo, harum 5. vel 7. duabus horis ante prandium quotidie recipiendo. Agmen tandem vegetabile claudat Sandaracha Arabum, ſeu gummi juniperinum; nam Sandaracha Græcorum, arſenicali virulentiâ infeſtum eſt, & ob id hic exulet. Gummi hocce, ceu vitale balſamici juniperini fruticis nectar, originem ſuam olet, & ita non tantum balſamicâ juniperi virtute corpus tingit, ſed in ſpecie laticem laquoſum Maſſę Sanguineę acuendo, quicquid ſordium invenit per urinam evacuat & etiam alimẽti ſuperfluitates unà exhaurit. Laudem hinc merentur Pilulę Mynſichti de Sandaracha dictę, quæ totæ inſigniter diureticæ & deterſivę, contra obeſitatem ſingulariter commendantur, & ceu expertæ laudantur: cum oxymelite ʒß. ſandarachæ, ſępiùs danda, à PLATERO proponitur *Prax. T. 3. p.51.* Plura de diureticis his proficuis ex regno animali, in ſpecie de lumbricis, aſellis, ſcarabęis, canthariđibus, &c. dicere poſſem, niſi talia ceu in Uulgus cognita, præſupponerem.

§. 6. Diuretica excipiunt ſudoriſera, quæ inter lignorum usitata decocta vulgò referuntur, quæ aromaticâ ſuâ acrimoniâ, attenuando Maſſam Sanguineam, ejus circulationem rapidiorem reddunt, unde ſuperfluum alimentum ſenſim liquefactum, ſeroque denuo imbibitum, ſenſim per poros corporis excernitur. Id ab omnibus obſervatur in Cura Gallicæ Luis per diætam ſudoriferam, in qua ægri non parum emaciantur. Rationem Methodicam, quâ per lignorum decocta, præmiſſis ſanguinis debitis detractionibus, curandi ſint obeſi, delineat *Caſus I. Lib.6. à Timæo von GuldenKle* conſignatus. Hinc ſuper ſarſaparillę radicem extructus eſt Pulv. compoſitus FERDINANDI contra obeſitatem, quem aliis præfert, & quo ſe feliciſſimè uſum & Salib. theriacal. ęquipollere aſſerit:

℞. *Pulv. Sarſapar.* ℥i.
Coriandri,
Aniſi,
Cinnam.
Caryophyll. aa. ʒii.
Cal. arom. ʒi.
Tartari ʒß.
Sacch. albi q. ſ.
M. f. *Pulvis.*

In cujus locum forſan ſubſtitui poterit iſte à SENNERTO laudatus *c.l. p.25.* Decoctis talibus aut Pulv. eſſentiæ lignorum cum Spirit. ſambuci paratæ, pariter ſuccenturiantur. Salia theriacalia commendari ſolent à quibuſdam, de quibus videatur judicium ZWELFERI, & quę contra hunc acutè diſſerit TACHENIUS *in Hippoc. Chym.*; quorum tamen loco potiùs Pulv. viperinos, tam ſimplices, quàm pro ſcopi varietate diverſimodè cõpoſitos, cum experto VELSCHIO *c.l. Hecatoſt.2. obſ.61. pag.36* commendamus. Salia aliàs fixa quæcunque, ut & volatilia, tam quæ cervinæ calvariæ fructus, quàm quæ viperæ ſuppeditant, valdè hìc conveniunt: non minus quàm ſal vol. ſuccini, elegans ſudoriferum, & potens diureticum: qualia Salia acria hoc in caſu convenientiora ſunt ſudoriferis fixis, ex minerali regno in ſpecie antimoniali familia paratis; cùm illa poſitivè magis operativa exiſtant.

A R T I C. V.

Fontem Chirurgicum libat.

§. 1.

INſtrumentis jam Pharmaceuticis Maſſa Sanguineam collique faciendi, chylumque laudabilem, & inde corpulentiam nimiam minuendi non ſufficientibus: videndum an Chirurgia quoque aliqua nobis queat ſuppeditare hunc in finem utilia. Quanquam verò *Venæſectio* nequaquam unicum fermè ac optimum remedium in quibusvis affectibus curandis, juxta Pariſienſes Medicos pleroſque, SYLV. *App. Tr.9. §. 242. p.809.* Nihilominus tamen in nutritione aucta iterum imminuenda, idque ſpeciatim carnoſiori in habitu, eandem multum præſtare, quin utramque complere paginam, teſtatur, confirmatque pariter experientia. Quippe primarium Venæſectionis ſimiliumque ſanguinis detractionum indicans eſt ſanguinis laudabilis copia uberior. Et quemadmodum per Venæſectionem, ſive ſimui

ſimul ac ſemel fiat, *ſive*, quod melius, pro unius cujuſque conſtitutione peculiari & viribus, per iteratas vices inſtituamus, ſanguinem immediate detrahimus, ita eum eodem emiſſo nutritium chyloſum ſuccum pariter citò tutòque utut ſecundariò imminui atque exhauriri poſſe, nemo, credo, eſt, qui neget.

§. 2. Vicarias phlebotomiæ vices ſubeunt *Cucurbitulæ ſcarificatæ, ac hirudines*, variis in locis applicandæ, quæ eò crebriùs reiterari, & eò plures adhiberi poſſunt, quò minori, ſaltem non adeò ſubitaneo, virium cum diſpendio in uſum vocari poſſunt, ſive ſolitariæ adhibeantur, ſive accedente locorum vulneratorum frictione cum Sal. & Acet., ad imitationem nempe ZACUTI LUSITANI, qui quantum hujuſmodi hæmagoga auxilia corpulentioribus conducant, pluribus oſtendit *l. 3. Prax. Admir. obſ. 132.*

§. 3. Suum pariter inveniunt locum & certum uſum habent *Cauteria*, tam actualia, quàm potentialia, & cum his paratæ fontanellæ, ceu ulcera artificialia, quò ampliora & copioſiora, eò pro præſenti ſcopo utiliora: hæc enim promiſcuè quicquid inveniunt humoris alluentis, colliqueſcere faciunt. & ita etiam ſucceſſivè nutritium ſucci in forma liquaminis purulenti exhauriunt. Id quod pluribus oſtendit HELMONTIUS *Tr. Cauterium*: utut in cacochymicis cum pauco nutritivo plus excrementitii eliminando, à poſteriori quaſi, alios plures uſus obtineant.

§. 4 Ad efficacem hanc Medicinæ partem referenda videtur etiam *adipis detractio*, cujus PLINIUS, & ipſe ſolus, *l. 11. c. 37.* mentionem facit, dùm inquit: *L. Apronii Conſularis viri filio, detractos adipes, levatumque corpus immobile onere.* Juxta hunc, quem & alii, qui rei hujus mentionem faciunt, unicum allegare ſolent, videre licet in ſcripto Germanico *Anonymi, Chur-und Furſtl. Helden-Saal. pag. 221.* relatio non abludens à præſenti negotio, Verba ſunt hæc: *Dedo* VII. *der Feiſte, &c. &c, als er mit Kayſer Henrichen* VI. *nach Italien zu deſſen Hochzeit reiſete, und ihme unterwegens das Schmeer, ſo ihn beſchweret, ſchneiden lieſſe, iſt er bald darauff, Anno Chriſti 1190. geſtorben.* Scil. hoc ipſum eſt, quod refert ELIAS REISNERUS *Geneal. Baſil. pag. 275.* de DEDONE V. Comite Rochlicio, propter nimiam obeſitatem *craſſo* cognominato, quod antequam cum Heinrico VI. Imperat. militatum iret in Apuliam, arvinam corporis Medico ſecandam præbuerit. Res nempe, noſtrum quod attinet negotium, eadem, circumſtantiæ utut varient. De SANCTIO, poſt Obitum Fratris ORDONII III, in Regem Hiſp. electo, cum ob nimiam pinguedinem ad regni officia ineptus eſſet, exciſionem etiam pati decreviſſe, ſunt qui referunt. De quo poſteriori tamen apud Rerum Hiſpanicarum ſcriptores altum eſt ſilentium; qui potiùs referunt, nominatim RODERICUS XIMENEZ, *Archiepiſcopus Toletanus de Rebus Hiſpan. l. V. c x.* & JOH. MARIANUS *de rebus Hiſpaniæ l. 8. c. 7.*, Sanctium ad Abderrhamanum, Maurorum Regem, Cordubam ſe contuliſſe, ibique ab illius Medicis cujuſdam herbæ virtute, extenuata arvinâ, corpus ejus ad competentem habitum & agilitatem debitam perductum fuiſſe: Quod utut per veneni propinati virulentiam factum quidam ſuſpicentur, confundunt tamen medicamentoſam hanc Obeſi Sanctij extenuationem, cum veneno lethifero, ipſi à Fernando Gundiſalvi Caſtellæ Comite, in pomo medicato exhibito, cujus vi tertiâ die Rex, qui jam ab aliquot annis extenuatus regno præfuiſſet, extinctus eſt. Conſtat itaque, per adipis talem detractionem quid PLINIUS intellexerit. Abdominis videlicet inciſionem pro imminuendâ & tollendâ pinguedine illum innuere, autor eſt EPIPHAN. FERDINANDUS *in Hiſtor. Medic. 82. pag. 273.*, quò etiam inclinare videtur SENNERTUS *l. 5. Prax. pag. 24.*, qui remedium hoc ſevum, nec quemquam facilè admiſſurum, ille verò curationem periculoſiſſimam & timore maximo plenam aſſerunt. Certè, cùm nullibi apud Medicorum Patriarchas, HIPPOCRAT., GALENUM, CELSUM, PAULUM, AVICENNAM, ejuſdem fiat mentio; nec modernorum Chirurgorum ullus quicquam de eadem conſignarit, incertum quoque ſit, quomodo, ſi de manuali operatione interpretanda ſit, inſtituta & cujus partis, an pinguedinis ſubcutaneæ ſaltem, an verò omenti nimis adipoſi exciſione peracta fuerit? propterea nec nos de re vel deperditâ vel vix imitandâ plura verba facturi, hîc facimus finem.

MICHAE-

MICHAELIS ETTMÜLLERI,
Phil. & Medicinæ Doctoris,

OBSERVATIONES BINÆ,
DE
CRINONIBUS & SIRONIBUS,
EX
Actorum Eruditorum Lipſienſ.
Menſe Septembri, Anni 1682. pag. 316. ſequ.

OBSERVATIO MEDICA I.
DE
CRINONIBUS ſeu *COMEDONIBUS INFANTUM.*

INcognitus & indictus Antiquioribus fuit morbus, cujus paſſim ſuperiori ac hodierno ſeculo à Medicis non minus, quàm medicaſtris mulierculis fit mentio, & ab iſtis quidem Morbus Pilaris Infantum communiter appellatur, ſpeciatim autem *Crinonum*, item *Comedonum* nomine venit, Germanis *Mit-Eſſer* audit. Contabeſcunt infantes paulatim, inſomnes redduntur, & inquieti, & inſignem ſimul pruritum corporis pati videntur: quòd ſi in balneo ritè tractentur, corpuſcula pilorum craſſiorum inſtar denſa & ſpiſſa (unde ſimilitudinis ratione, Crinonum nomen) è poris corporis prominent, quæ pro animalculis intercutanea loca inhabitantibus (unde Comedonum nomen, quaſi vermium alimentum infantum depaſcentium) ab aliis habita fuerunt, quibus unâ alterâve vice ablatis, meliùs habere infantes obſervantur. Utrum itaque cenſui excrementorum ſpiſſorum tertiæ coctionis, an verò animantium generi adſcribendum ſit iſtud extra cutim prominens, diutiùs controverſum fuit, prout ſcilicet fieri in naturalibus amat, ubi ſolis rationibus, citra experientiæ armaturam pugna inſtituitur. Hæc tandem rerum magiſtra litem diremit, oſtendendo microſcopiorum ope manifeſtè, eſſe revera animalcula viva, quicquid ſpiſſorum iſtorum capillorum facie ſubinde compareat. Coloris obſervantur ſubcinericei & plus minus nigricantis, cornubus ſeu potiùs antennis binis longè prominentibus inſtructi, oculis rotundis grandiuſculis cum cauda oblonga in fine villoſa; paucis: aſpectu ſatis horridi, prout ex TAB. pag. 506. poſitâ conſpici poteſt: in qua Fig. A. magnitudinem nativam, prout nudo oculo ſe exhibet, repræſentat: Fig. B. verò Crinonem integrum, acuratè obſervatum, reſupinato ſitu collocatum: Fig. CC. eoſdem crinones, prono corpore delineatos, ſed ſub ſeparatione à cute, caudâ truncatos. Nam non tantùm propter moroſitatem puerorum difficulter ſeparari poſſunt, ſed ob exilitatem etiam ac teneritudinem, vix integri obtineri, quin facillimo attritu vitientur: id quod in Fig. D. contigit. Pueri ſunt & infantes, in quibus frequentiùs naſci ſolent, quorum crura, brachia, & imprimis dorſum, ſive totum, ſive interſcapilium tantùm, maximè tamen ipſam ſcapularum regionem ſolent occupare. Sed quæ huc ſpectant alia, Curioſo Lectore digna, prolixiùs, pro uſu imprimis Medico, expoſuit Erud. GEORG. HIERON. VELSCHIUS, *in Exercitatione de Vermiculis Capillaribus Infantum*, in qua omne id, quicquid pro uſu tam Theoretico quàm Practico deſiderari poteſt, ex quibusvis Scriptoribus in unum faſciculum concinnè collectum exhibetur, adeò ut unus hic Autor quorumvis aliorum Vices commodè ſupplere queat. Annexa eſt dicta Exercitatio iſti *de Vena Medinenſi* laborioſè & accuratè, & Ann. 1674. Auguſt. Vindel. in quarto primitùs, ſub auſpiciis Claudiæ Felicis Imperatricis, lucis publicæ expoſitæ.

OBSERVATIO MEDICA II.
De
SIRONIBUS.

Alii longè à *Crinonibus* ſunt *Sirones* ſeu *Cirones*, vermiculi ſcilicet minuti, quaſi pediculares, in puſtulis ſeroſis prurientibus, ſub cuticula manuum imprimis & pedum, ſubſiſtentes. Germanis *Seuren*, item *Reitlieſen* vocari ſolent. Minus de his diſceptatum fuit, animalculorum claſſi an aſſociandi? ſiquidem hoc jam olim ſubtili SCALIGERO *Exerc. 194. de Subtil. Num. 7.* extra dubitationis aleam poſitum fuit: qui tamen ipſis formam nullam expreſſam eſſe aſſerit, quæ Microſcopiorum ope diſtinctè ſatis & accuratè conſpici poteſt, ſecundùm eam faciem, quam Tabul. p. 506. poſita Fig. EEE. repræſentat. Colore ſunt albicante, & pedibus exceptis, qui propiùs intuenti nigricare videntur: pedibus 6. inſtructi ſunt, binis utrinque mox juxta caput poſitis, quibus talparum ritu cuniculos ſub cuticula agere, & oblongos rarò quaſi ſulcos trahere, ſimulque moleſtiſſimum pruritum excitare videntur. Num dorſum ſit ſquamoſum, ſeu ſquamis coopertum, prout quidem affirmat Dn. ROHAULTUS *Tr. Phyſic. Part. 1. c. 21.*, definire nolumus, illo præſtantiore dubio procul microſcopio inſtructo. Mirum de cætero eſt, quantas moleſtias tam puſillum animal homini excitare queat, quas ſtupenda hiſtoriâ pluribus explicat MOUFETUS *in Theatr. Inſector. lib. 2. c. 24. &c.*

PRO-

PROGRAMMATA BINA ACADEMICA,

AB

Excellentiſſimo

DNO. D. ETTMÜLLERO

Elaborata.

I.

DECANUS,

SENIOR, COETERIQUE DOCTORES ET ASSESSORES

Facultatis Medicæ

IN

ACADEMIA LIPSIENSI,

Lectoribus Benevolis

S. P. D.

QUod Glorioſiſſimi & ſemper Auguſti Romanorum Imperatoris, CAROLI V. Symbolum, verè Regium, fuiſſe dicitur, *Plus Ultra*, idem & cuivis induſtrio, ac rerum ſuarum ſatagenti Medico, Teſſeræ loco inſervire meritò debet. Tantum enim abeſt, ut omnibus numeris abſolutam perfectamque habeamus Medicinam, ut etiamnum intricatiſſima dubia, in Theorica evolvenda ſuperſint, ac defectus inopinati in Praxi reſarciendi ſubinde ac emendandi veniant: adeò

Nulla noſtri eſt tam Regula firma Galeni,
Quam non interdum curva refellat anus.

Nimium quantum ergò ſuæ blandiuntur ignorantiæ iſti, qui ad illum perfectionis apicem adſcendiſſe Medicinam vanè ſibi perſuadent, cui præterea nihil addendum ſit. Prudentiùs longè SOCRATES, ſe hoc tantùm ſcire, affirmabat, quod nihil ſciret, & noſtram quamvis cognitionem, potiùs vocandam eſſe doctam ignorantiam, quàm perfectam ſcientiam. Ex hoc tamen haud ſtatim ſimplicem meretur aſſenſum aſperrimus iſte Scholarum Medicarum Cenſor, J. B. van HELMONT, in oppoſito nimis exorbitans, audacter aſſerendo *Præfat. de Febribus inaudit.*: *quod à diebus Hippocratis Medicina ſteterit, ſi non retroiverit; ſaltem non profecerit, quia per novas indies centurias ivit in circulum*. Equidem ut in detegendis Scholarum erroribus tantum non fuit Lynceus, ita in ſtaruminandis firmioribus, aut evidentioribus ſaltem principiis ac fundamentis, haud raro ceſpitaſſe, imò ſubinde graviter lapſum fuiſſe illum ipſum, omnino in propatulo eſt: Per ignem ſe vocat Philoſophum: aſt dum fatetur ipſe *Tract. Tria Prima Chymicor. &c. §. 46. non genuinum concretorum analyſtan eſſe ignem, cum multa per transmutationem ab igne factam generantur in miſtis, tanquam nova entia, fiantque, quod non erant antè*; hoc ipſo inſtrumenro fallaci in eruendis Naturæ Arcanis, & reformanda Medicina, ſe uſum eſſe omninò concedat, neceſſe eſt. Torporem equidem ſcholis excuſſit, & veternum, exprobrando ubivis, indagandi ulteriùs ignaviam: Aſt ſi PETRO SEVERINO DANO, ſuam Theoriam vindicemus, in *Idea Medic. Philoſophicæ*, ſuperiori ſeculo explicatam, & THEOPHRASTO PARACELSO auxilia ſua Practica ſublimiora, quorum reſpectu Monarcha Arcanorum audire ambitioſiùs maluit, ceu genuino Poſſeſſori reſtituamus, profectò pudibunda iſta nuditas, quam toties ſcholis ignominiosè objicit, in ipſo quoque HELMONTIO paſſim omnium oculis expoſita erit: Superiora interim ſi retroſpiciamus in ſecula, & qualem tunc repræſentavit faciem Medicina, pauló accuratiùs contemplemur, eamque cum hodierna illa, quæ tot Eruditorum Medicorum fatigat operas, conferamus, omninò (*veritati ſi litare velimus*) confitendum videtur, tantum præſente hoc, quod decurrimus, ſeculo, ſplendoris ac nitoris acceſſiſſe eidem, quantum pluribus iſtis anteactis haud æquè præſtitum, dum ſingulari fervore illius Conſecranei, *Plus Ultra*, laudabili omninò conatu tendere nituntur. Obnubilabat enim priſcis iſtis temporibus ingenia, nimia ac penitus religioſa Veterum Scriptorum Veneratio, quâ in ſcientia quidem naturali, (cujus complementum quaſi eſt Medicina) & ſpeciatim dogmatica ejus parte, ſine ARISTOTELE aliquid aſſerere, in hiſtorica verò ultra PLINIUM ſapere velle, piaculum erat; adeò ruinoſis ac lubricis STAGIRITÆ fundamentis atque falſis VERONENSIS relationibus univerſa Phyſica ſuperſtructa erat. Innitebatur pariter his quanta quanta Medicina, per GALENI & AVICENNÆ dictatoriam quaſi Majeſtatem firmata, ita, ut in horum, ceu Oraculorum, effatis, omnis Macrocoſmicæ ac Microcoſmicæ cognitionis cardo verteretur. Hi Poli erant iſti, quos in Vaſto Naturalis ſcientiæ aut Medicinæ Oceano navigantes, unicè reſpiciebant: hi anchoræ erant, quibus fluctuans Theoria naturalis, & nutans Praxis Medica firmabatur: Unde pariter tunc temporis, præter verſiones ac explicationes Græcorum & Arabum, & repetitas in eoſdem Commentationes, vix aliud quid actum, de ulteriori progreſſu

ne

ne per ſomnium cogitatum fuit. Quicquid Chymicorum interdum moliebantur quidam, anguſtis fornacum ſuorum parietibus ferè includebatur, & vel in myſterii magni Philoſophorum ardua præparatione, vel elaboratione remediorum quorundam ſimplici, terminabatur, *plus ultrà* vix ullo eorum meditante. Equidem PARACELSUS Helvetico ſarcaſmo ignaviam iſtam irridere, & magno conatu ſcholas Medicas reformare aggrediebatur, ſed negotio tali impar, ceu in Theoria confuſus & dubius, Tartarorum commento minus ſufficiente, in Praxi verò, in qua reverà ſingulariter excelluit, Empiricus, prævaturâ quoque morte extinctus, magnis excidit auſibus. Excitabantur quidem ſubinde ſubjecta, quibus de meliore luto finxerat præcordia Titan, & quæ ad altiora improbo labore aſſurgere nitebantur, tot tamen aliorum invidiæ calumniæque expoſita telis, de facili opprimebantur. Plura ſcilicèt, juxta MASSARIÆ, *Medici Patavini*, effatum, cum GALENO errare, quàm cum aliis verum dicere amabant. Illſture hujus ſpecimen, vel hoc ſeculo curioso, Academia Pariſienſis ſubminiſtravit; vid. JOH. de LAUNOY *de varia Ariſtotelis Fortuna in Academic. Pariſ. cap. XVI. pagina* 79. Evulgatæ fuerunt Anno 1624 Theſes quædam, fundamenta Philoſophiæ Naturalis Univerſæ complectentes, publicè, tam diſputando ventilandæ, quàm arte Chymicâ per experimenta comprobandæ, eæque contra recepta quidem Peripateticorum principia, ſed quæ (ut inſpicienti patet) hodiernis, per experimenta & rationes ſtabilitis aſſertis, propiùs omninò accedunt: Harum verò Autori, Senatus Conſultum Pariſienſe, *infrà* 24. *horas Lutetiâ exire, nec in ullas ditioni ſuæ obnoxias urbes ſe recipere, aut inibi Philoſophiam docere, edictum fuit.* Quid? *quod idem Senatus decreverit, ne quis contra Veteres & probatos Autores ulla dogmata teneret, aut traderet, ſub pœna capitis.* Quibus omnibus tamen non obſtantibus, non per Gallias ſolùm, ſed univerſam ferè Europam, heroico auſu, *Plus Vltra* tendere, *experientiâ* duce, comite *ratione*, præſenti hoc, quo vivimus, ſeculo, diviniora inſtituerunt ingenia, & quod Naturali adhuc Scientiæ, quod Medicinæ deerat, pro virili ſupplere. Eſt quidem, dictitante Hippocrate, experientia fallax, non tamen penitus falſa; eſt ratio difficilis, haud tamen ſemper inanis: ibi ergò, ut eò accuratiori circumſpectione quælibet examinanda, ita ſubtiliori acumine hîc perſcrutanda. Surrexerunt ſub his conatibus tot Nobiles Societates, ad promovendas Naturalem ſcientiam pariter ac Medicinam congregatæ, *Plus Vltra* ceu ultimum ſcopum præfixum intuentes. Palmam meretur *Societas Regia Anglica*, *Nullius in Verba*, tenore Symboli, *jurans*, & FR. BACONIS, *Bar. de* VERULAMIO &c., laudatiſſimis veſtigiis inſiſtens, eminente præ aliis BOYLEO, Viro in Experimentali Philoſophia, ſine dubio, incomparabili. Floret ſub umbra Maximi Regis *Academia Regia Scientiarum Gallica*, non ſecus ac *Academia del Cimento Florentina* ſub Protectione Magni Hetruriæ Principis ac Cardinalis LEOPOLDI. Idem ſaxum ſtrenuè volvit in Germania *Nunquam Otioſa Naturæ Curioſorum Academia*. Danos ut taceam ac Suecos, gelido etiam ſub Borea, ſciendi *Plus Vltra* deſiderio calentes. Quas non machinas invenit curioſitas humana, quibus vel ſenſuum, per quos, ceu internuncios, confabulatur nobiſcum Natura, acumen augeat, vel invitam etiam & reluctantem quaſi Naturam in ſui obſequium quodammodo cogat. Quæ oculis vix viſibilia erant antiquitus, Microſcopiorum beneficio tantùm non palpabilia redduntur: locorum intercapedine remotis longiùs, propiùs Teleſcopiorum adjumento appropinquamus, adeò ut poſt luſtratas terreſtri itinere Orientales pariter ac Occidentales Indias, ſiderea in regione, ipſos Selenitas, ſi qui ſint, viſitaturi ſimus. Auditum Otica & Acuſtica acuunt inſtrumenta, Tubæque ſtenterophonicæ. Tactus per Thermometra, barometra, hydrometra, & ſimilia, à facili errore vindicatur. Maris fundum ſcrutari licet per campanas Urinatorias. Aerem machinis incarceramus, eumque pro lubitu nunc complicamus, nunc explicamus. Ignem ponderamus: Ferreum magnetem, ad nutum noſtrum, hunc vel illum Polum venerari cogimus: metallorum Principem per molem Philoſophicam ſubjugamus. De Pyrotechnia, neglecta olim penitus, tacere præſtat, & quantum fideli ejuſdem miniſterio perficere liceat. Spatioſum enim hunc nimis campum ingredi, haud attinet, ad Medicinam potiùs, ejuſque hodierna incrementa, *Plus Vltra* ſurgentia, cum reſpiciendum ſit. Anatomes ante omnia ſuſpicimus auxiliares copias, quibus adjuti ſtupendæ corporis, machinæ ſuperbam ſtructuram, & partium ejus particulas quaſvis accuratè perluſtrare poſſumus, idque in ſummum Artis Medicæ incrementum. Galaxia haud ampliùs incerta eſt adeò, quin oculis etiam pateat, ſive qua per lacteos tubulos intra meſenterium movetur chyloſum nectar, ſive qua per thoracicum adſcendit canalem. In Orbem ſanguinis elegantiſſimus motus, & artificioſiſſima organorum ipſi inſervientium hydraulicas ad leges mechanica, quantum lucis fœneratus fuerit univerſæ Medicinæ, in aprico poſitum, ut taceam experimentia Infuſoria. Lymphæ cryſtallinus latex hodiè demum innotuit, & glanduloſi ejuſdem fontes, unà cum ſalivæ, lachrymarum, & ſudoris ſcaturiginibus. Cordi muſculos inter principatus aſſignatus fuit, ex quo accuratiùs fabrica ejus innotuit: de quo ſaltem ſubolfecit quædam *Autor Tract. de Corde*, (quis enim ſit? adhuc dubitatur;) qui inter HIPPOCRATIS ſcripta legitur. Hinc diaphragmatis adeò controverſa olim duplicata ſtructura perquàm artificioſa, linguæ pariter, cum guſtatoriis ſuis papillis, textura, per hodierni ſeculi fœlicitatem innotuit. Patet jam hepatis glanduloſa moles, lienis ex cellulis membranaceis cum contentis glandularum acinis complicatio, fibroſa renum compages, veſiculoſa pulmonum, cum elegantiſſimis aſperæ arteriæ annexis lobulis, textura, glandularum corticem cerebri (jam olim HIPPOCRATI quidem glandula magna qui audivit) compingentium congeries, cum filamentis ejuſdem medullaribus. Tranſeat teſtium in maribus ex minutiſſimis vaſculis conglomeratio, ceu nodus quidam Gordius, haud abſque acie cultelli Anatomici enodanda: ſaltem ut *omnia ex Ovo*, atque adeò ipſum macrocoſmum, primam ſui originem traxiſſe, antiquitus putatum fuit, ita microcoſmum ſpeciatim ex ovo, in ovario muliebri contento, ab aura ſpirituali maris fœcundato, primitus propullulare, Anatomica ſchola clarè demonſtravit. Quæ ipſa, ut formalem ſeu mechanicam partium corporis humani fabricam evidenter edocet, ita Chymia materialem illarum molem diffringit minutiſſimè, ejuſque ſubtiliſſimas moleculas, ceu elementaria rudimenta, evolvit, ſenſuumque examini ſiſtit. Extricantur hujus ope ſalinæ particulæ, acidi & urinoſi nomine notæ, quæ uti aliàs Naturæ catholica magis, quarumvis in concretis alterationum, mechanica ſunt inſtrumenta, ſub Rectoris ſeminalis dominio, ita & partium corporis materialem craſin principaliter determinant, & per motus inteſtinos multifarios vitæ, tàm ſanæ quàm ægræ, opifices haud poſtremi exiſtunt. Quanta lux hinc morborum tàm facillori cognitioni, quàm Curationi feliciori, affulſit! dum per fermentationes, effervescentias, & putrefactiones, indeque natos ſapores, odores & fœtores, occaſionum morboſarum activitas, ac nocendi artes ſenſibiliùs innotuerunt, ac τὰ μυρία ſeu ſexcenta iſta, quibus *priſca Medicina* ſuperſtructa dicitur, *ſcripti de eadem* Autori (quis enim fuerit, adhuc ſub judice lis eſt) inter HIPPOCRATIS *Opera* quod exſtat, oblivioni tradita, poſt excultam Chymiam denuò reſuſcitata fuerunt. Operoſa Pharmacia, per hanc ipſam reformata penitus, elegantiorem longè induit faciem: Nucleum Medicinalem, ceu Quintam rei Eſſentiam, ſub alienarum fœculentiarum corticibus altè reconditum, elicit, eumque nitidè delibratum exhibet: Venenis exuit virulentiam, quo ſummarum poteſtatum fiant medicamenta, ſicque devicto quaſi pervigili Dracone, aurea Heſperidum poma largâ manu diſtribuit; ſoporifera papavera ſuaviſſima ſenſuum fiunt delinimenta: Atrox hellebori albi furor miteſcit, quo furioſorum impetum refrænare valeat: Lupus ſub antimonii tegmine deliteſcens ferociam quamvis deponere cogitur, & diffractis quaſi dentibus, quibus

tàm

tàm miſerè interranea arrodere, & tantùm non dilaniare ſolebat, rabiem ſuam in venena ſaltem exerere cogitur, & vi alexipharmacâ ab illorum inſultu Oeconomiam animalem cuſtodire. Quæ omnia, ac plura alia, primariò laudatiſſimo *Plus Ultra* ſtudio debemus. Hujus ſanè ope Medentes Quartanæ ſcandalum vanum ſæpiùs reddiderunt, ex quo Peruani Corticis legitimum uſum perveſtigarunt. Nec metuunt adeò ampliùs facilem ingenii virium lapſum, dum Tchia ſive Thee, ceu ingeniorum laudatam panaceam, ex ultima etiam Sina petunt. Vitrioli Venerei ſympathetico actinobiliſmo tantum non miraculosè vulneratis ulceratiſque ſuccurrere ſatagunt, ex cujus proſapia oriundus liquor ſtypticus, modernorum inventum, ſanguinis undecunque impetuoſiùs exilientis impetum cohibet. Tam neceſſariùs cuivis Medico eſt improbus quidem, aſt ſummè proficuus *Plus Ultra* Labor, ut quilibet ſibi dictum putare debeat, illud SENECÆ *Epiſtol, 64.* „ *Veneror inventa ſapientiæ, inventoreſque adire tanquam multorum hæreditatem juvat. Mihi iſta acquiſita, mihi laborata ſunt, Sed agamus bonum Patrem familias: faciamus ampliora, quæ accepimus, major iſta hæreditas à me in poſteros tranſeat. Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit; nec ulli nato poſt mille ſecula præcludetur occaſio, adhuc aliquid adiiciendi.* Atque in his *Plus Ultra* conatibus, rationis ſolidæ & multifariæ experientiæ ſuper fundamenta, occupatiſſimos ſe exhibuerunt hactenus Viri Medici Clariſſimi & Excellentes,

L. *CHRISTIANUS CRUSIUS Zitta-Luſatus.*
(Cui jam Anno 1670. pregnantes ob rationes, & ſpeciatim ex Competitorum defectu, Privilegia Doctoralia conceſſa fuerunt.)

L. *THEODORUS OLITZSCH, Hamgenburſis.*

L. *JACOBUS WOLFF, Numburgenſis.*

L. *CHRISTIANUS-JOHANNES LANGE, Pegavienſis.*

L. *JOHANNES-DANIEL SCHMOLLER, Salzungâ-Thuringus.*

L. *JOHANNES-WILHELMUS PAULI, Lipſienſis.*

L. *BENEDICTUS GANTZLAND, Dreſdenſis.*

Quibus, ut præmia digna anteactorum Laborum reportent, ſupremos nempe in Arte Medica Honores ac Privilegia Doctoralia, diem proximum Jovis deſtinavimus. Quem Promotionis Doctoralis Actum, in ædibus Paulinis celebrandum, ut ſplendidiorem pariter ac ſolenniorem honorificâ ſuâ Præſentiâ reddant, *Magnificum Academicum Rectorem*, utriuſque Reipublic. Patres conſcriptos, nec non cæteros Doctores, Licentiatos, Magiſtros, Excellentiſſimos ac Præclariſſimos, ut & omnes bonarum Artium Studioſos, eâ quâ par eſt obſervantiâ ac humanitate rogamus ac invitamus; Quam benevolentiam omni Obſervantiæ Officiorumque genere demereri prompti paratique ſtudebimus. P. P. Dominicâ XXV. poſt Feſt. Trinitatis, die 30. Novembris, Anno 1683.

Lectorem Benevolum

Officioſiſſimè ſalutat ,

Et ad

O R A T I O N E M

Profeſſionis

Botanices Ordinariæ,

Anatomiæ Extraordinariæ

I N A U G U R A L E M

Humaniſſimè invitat

M I C H A E L E T T M Ü L L E R U S.

Phil. & Medic. Doctor, & Facult. Med. Aſſeſſor.

UT glorioſum apprimè eſt Medico , generoſioribus inſtructum eſſe remediis , & ſublimioribus medendi arcanis , ceu tot fortiſſimis telis, contra ferociores vitæ humanæ hoſtes armatum incedere , ita neceſſarium vel maximè , ut ſcitè in hos torquere eadem & evibrare, ſeu legitimâ methodo adminiſtrare calleat . De cætero enim metuendum omninò foret , ſiquidem GALENO teſte , *nil magnificè proſit , quod non multum quoque nocere queat*, ne quæ Deorum auxiliatrices manus ſalutiferâ ope, prudenter adhibita , repræſentare dicuntur medicamina , perverſo ac temerario abuſu ſit gladius in manu furentis . Poſterius hoc imminet ab Empiricis , qui audaciùs quàm prudentiùs (utut ſubinde audaces fortuna adjuvet) eadem remedia hoc ſaltem ex fundamento , quod aliquoties proſperum eorum experti ſint ſucceſſum , promiſcuè haud rarò pluribus propinare ſatagunt, quid de cætero ab iiſdem expectandum veniat ægro , minus ſolliciti . Felices ſanè in eo , quod neſciant , quantum neſciant , & quantum interdum ægro juvaminis ſub ſpecie imponant . Prius illud verò ad Dogmaticos attinet Medicos, qui prudentiùs quàm audaciùs vix moliuntur quicquam priùs , quàm omnibus exactè trutinatis , tàm in ægro quàm remedio , circumſtantiis, debitam occaſionem , (quæ medicationis cujuſvis anima meritò audit,& ſubinde curſu perquàm præcipiti tantùm non evaneſcere ſolet) nacti fuerint , quâ Naturæ, morborum medicatrici , auſpicatò ſuccurrere , ipſique auxiliares ſuas copias dextrè ſociare queant . Ad quod ipſum, potiſſimùm Artis Medicæ opus , requiritur ante omnia exacta , quàm fieri poteſt , remediorum , ſpeciatim ſic dictorum *Simplicium* , ſeu, ut vocari aliàs ſolet , *Materiæ Medicæ* cognitio , ſine qua nec præparare dextrè , aut artificiosè aliis jungere , nec niſi tremulâ manu porrigere, eadem poſſumus . Præparatio enim , & quæ huc pertinet, compoſitio ſimplicium, eò principaliter collimare debet, ut vel nucleus medicamentoſus à corticum involucris exactè delibretur , vel ſi quæ inſit noxia aut virulenta vis , maturè corrigatur , deficiens autèm proprietas ipſi arte concilietur . Tutius enim ex illo , ex hoc efficacius, obtinebitur medicamen . Sed quomodo impetrari hoc commodè poterunt , niſi conſtiterit priùs ; ubi nucleus iſte medicamentoſus reconditus fuerit , ſub quantis ac qualibus clauſtris obſeratus deliteſcat, qui ſolvi debitis mediis repagula , & duriores nodi cuneis æquè duris diffringi queant ? Quomodo virulenta vis, cujus larvâ ſummæ haud rarò poteſtates obvelantur, enervari debitè ac cicurari , alienæ verò proprietates induci, mutari verò artificiosè nativa poterit, niſi in quo deleteria virulentia conſiſtat , aut quousque ſufficiant deficiantque naturales dotes , expiſcatum fuerit ? Quis proportionem potentiæ medicamentoſæ ad debellandum morboſi hoſtis robur , quam doſin communiter vocant, determinabit, niſi ipſas poteſtates probè trutinatas habeat ? Quis ordinare debitè copias , & quæ in prima acie ſtare , quæ poſt principia debeant , medicamina , exponet , niſi qui eorum vires perſpectas , & cum hoſtium turmis antè quaſi collatas habuerit ? Alia ut tranſeant . Luce meridianâ ergo clarius eſt exactæ Simplicium cognitioni (cui , ceu baſi , tàm artificioſa eorundem præparatio & compoſitio , quàm methodica adminiſtratio , unicè innititur) rationalem morborum curationem , poſt Theoreticum horum ſcrutinium , principaliter ſuperſtruendam eſſe . Rectiſſimè MATTHIOLUS *Comment. in lib. 1. Dioſcoridis : Non poſſe quenquam ſine certa ſimplicium medicamentorum cognitione , nec morbis ratione mederi , neque artem rectâ methodo exercere , nec niſi fortunâ quadam , vel Naturæ ipſius robore ægros ſanare* . Equidem plura , eaque longo uſu experta , hinc indè proſtant remedia , ratio quorum haud æquè certa ; plurima pariter Idiotas inter oberrant experimenta , quorum tamen cauſas neſciunt . PARACELSUS quoque , etiſi *Duelech ſanaverit perfectè , (ut cavet ejus Epitaphium) non tamen cognitionem Theoreticam æquè , ac arcani præpollentem uſum nactus fuit* : HELMONTIUS *Lithiaſ. cap.* 2. §. 15. Reiicienda verò talia haud ſtatim ex Medicina , cœteroquin metuendum foret , ne poſt tam inſignem ſimplicium ac compoſitorum Pharmacorum ubertatem , ne dicam luxuriam , ſterilitas ingens ac inopia nobis tandem ſupereſſet . Gratâ ergò mente experientiæ audiamus dictamina , ſed rationis trutinâ probè probèque examinata , cùm facilè alioquin circumſpectiores quoque ab illa falli contingat . Sub his verò Simplicium perſcrutandi naturas conatibus haud unam viam ingredi obſervantur Naturæ Conſulti , Medici : Offert enim ſe primo loco cognitio iſta Simplicium ſuperficialis , & quaſi *nominalis* ſaltem , quæ configurationis externæ integumenta tantùm intuetur , & juxta illius ſpeciem in imponendis aptis nominibus , & certas in claſſes redigendis iiſdem , occupatiſſima eſt , ut vel ſolo Vegetabili in regno , reliqua ut ſicco prætercam pede , laborioſus Botanicorum auſus oſtendit . Aſt omnis hæc notitia Muſeis Curioſorum potiùs exornandis , quàm animo ſciendi avido exactè ſaturando inſervit . Cornucopia Naturæ omnium oculis ſic exponitur , & ſpecioſus Gazophylacii ejusdem apparatus ſic luſtratur , ſed pro ægrorum levamine alia adhuc à Medico requiritur iſtorum cognitio . *Realis* nempe illa , magisque ſolida , & quæ ultra externi ha-

bitus limites interiora verſus penetrare, ac viſitare ipſa illorum viſcera ſatagit, & quæ ſecreta virtus unumquodque illorum nobilitet, quæ miracula ſinu ſuo claudat, imprimis quâ ratione humanis miſeriis ſub Morborum inſultu ſuccurrere valeat, ulterius perveſtigare: Cognitio talis, ad quam ulteriùs tendit Medicus, vel *Effectiva* eſt, vel *Formalis*: Illa ſenſuum quorumvis apparatum ceu tot adhibet machinas, deque admirandis illorum operationibus, quos in corpore humano exerunt, imprimis ſollicita, quantum incolumitati ejus proſint, quantum noceant, exactè exploratur. Hæc curioſitati humanæ laxat fræna, & ſecreta Naturæ conſilia rimari conatur, ac quibus modis actiones ſuas in occulto dirigat, ac moderetur operationes adeò mirabiles, expiſcari audet. Blanditur in hunc finem quovis modo clavigeræ ejus, ſed cuſtodi ſecretorum illius hactenus fideliſſimæ, *Pyrotechniæ*, ſicuti pro priori illo ſcopo amores ambit pediſſequæ illius alacris & formoſæ, ſed animi ſubinde levioris, & non rarò in horas mutabili, *Experientiæ*. Quicquid hæc ſeriò monet, & conſtanter affirmat, hoc unicè quoad priorem iſtum cognoſcendi modum amplectitur; quod verò illa clam interdum quaſi in aurem inſuſurrando, aut certis quibusdam indiciis inſinuando, aperit, quoad poſteriorem ſciendi rationem avidè arripit. Sola enim eſt *Experientia* Magiſtra illa, quæ de quarumvis rerum naturalium, & ſpeciatim ſimplicium in corpus humanum operationibus, & inde dependentibus effectibus nos certiores reddit, ſine qua etiam loqui aut aſſerere aliquid, religio ſit Medico. *Signatura*, cujus veſtigia quidam ſequuntur, mendax eſt ac fraudulenta, & quaſi fucata, adeoque colori ejus non nimis fidendum, niſi quem ab Experientia ſibi appinxerit. Obſcura in pleriſque illius ſunt indicia, & ex quibus vix certi quid colligere liceat; & pauciſſimarum facultatum notas ſubinde exhibendo, nobiliores ferè occultat; extendit ſe ſecundùm imaginantis conceptum ad artis non ſecus opera, ac ad Naturæ effectus: & ſi preſſiùs illi inhærere velis, æquè facilè venenum ſub pharmaci ſpecie propinares: Ut taceam, ipſas pro Solis ac ſoli mutatione ſimplicium vires eodem ſub ſchemate haud leviter mutabiles exiſtere. Nec ſufficit, ſi oculorum arbitrio, linguæ naſique teſtimonia ſuperaddere velis, & ex ſaporibus ac odoribus efficaciam Simplicium diiudicare. Nam quicquid his mediantibus colligi poteſt, non niſi experientiâ duce præmonſtratum primitus fuit. Præterea eſt generalis admodum notitia, quæ iſtis modis obtinetur; ſpeciales enim dotes, ſub ſpecificis ſaporibus & odoribus reconditæ, non niſi Experientiæ in ſchola addiſcere licet: ſub eodem enim intenſo amarore abſinthium, & colocynthis, opium pariter ac Lunæ Vitriolum, diverſiſſimas exerunt potentias: non ſecus ac ſuaveolens moſchus, & cinamomi lignive Rhodii oleorum gratia, diſpari penitus modo ſequiorem ſexum afficiunt. Sola itaque Experientia primitus Simplicium operationes & facultates edocet, dum inquieta Ratio formalem in operando modum curioſè inquirit, & effectuum illorum cauſas anxiè perquàm ſcrutatur. Vix autem planior eaſdem inveſtigandi datur via, aut quæ ſaltem perſpicuæ magis explicationi anſam ſubminiſtrat, adeòque intellectui meliùs ſatisfacit, quàm ſi textura ſimplicium, prout eadem ex minutis moleculis artificioſiſſimè coaluit, quantum fieri poteſt, ritè enodetur, & qualem mutationem mechanicis ex legibus in corporis humani partibus variis inducere valeat, probè conſideretur. Quo in negotio fideliſſimas operas præſtat Pyrotechnia Chymica, ſimul in conſilium vocata, ſobriè modò circumſpectèque ejusdem interpretari diſcamus effata. Simili enim ratione atque modò inſinuata concretorum textura, fundamentum eſt quarumvis impreſſionum in exteriores corporis partes, & natarum inde mutationum, quas ſenſitivas aliàs appellamus; ita illa ipſa eſt prima radix, ex qua in interioribus corporis receſſibus tot varii effectus (ſive per ſimplicem, modificatum tamen pro texturæ illius varietate, contactum ſolidæ partes afficiantur, ſive per intimiorem penetrantiam atque exactiorem miſcelam fluidæ immutentur) ſucceſſivâ ſerie propullulant. Naturæ ſimia Ars quotidiè hoc edocet: cujus ope ut mutari *variis ſub tentaminibus contingit nativa illorum textura &* compoſitio, *ita immutari pariter operandi facultates quotidiè experimur*, adeò, ut vel venena cicurari queant in tantum, ſalubria ut fiant Pharmaca. Hoc enim ex principio ſal tartari quorumvis venenorum in ampliſſimo Vegetabili Regno, ſive de ſolutivorum, ſive de narcoticorum fuerint claſſe, univerſalis audit Corrector; dum in textura reſinoſa proximè deleteria vis radicatur, cujus firmior compages, ab acido dependens, reluctatur admodum digeſtionibus noſtris, atque difficulter, vel planè non ſuperatur, tardèque extra vitalem agrum ſemel intro ſuſcepta eliminatur. Salis Tartari ob id imploratur adjumentum, quod enervando nonnihil acidi vim, in tantum texturæ compagem & formam quaſi invertit, ut alias præter adſcititias proprietates ſaltem reſolubilius longè fiat concretum, adeò, ut minori pertinaciâ ſolidarum parietibus ſe agglutinet, & ſimul promptiori ſui cum fluidis noſtris aſſociatione vel ſuperari faciliùs, adeoquè iisdem citra inſigniorem alterationem aſſimilari, vel exterminari citiùs queat. Corroſivum ſublimati venenum per hydrargyri copulam ex texturæ mutatione, ob ſeparata à ſe invicem acidi ſpicula, quæ unita priùs ſenſiliori robore penetrabant noſtra interranea, effectu adeò ſalubri emendatur, ut vel draco mitigatus inde audiat, multi uſus in Oeconomia noſtrâ Vitali ſarta tectaque conſervanda. Antimonii Vitriolum, quod Mercurii vitæ nomine vulgò venit, utut ferociori ex impetu Mercurius Mortis interdum evaſerit, loco aquæ comm ſi cum oleo Tartari per deliquium præcipitetur, vel pro obtinenda Roſa Minerali, adeò quibusdam decantata, cum Urina humana, ex alcalium horum cum acido, in magiſterio præcipitato, arctiori connubio, nullâ abluitione perfectè ſeparabili, mitioris longè ingenii ſubminiſtrat pulverem, texturâ iſtâ Vitriolicâ in ſalſam mutatâ, concreto volatiliori magis fixato, & ita pluribus modis alterato. Qui ex Reguli Antimonii ſcoriis per acida quavis cadit pulvis, ſulphuris aurati nomine aliàs notus, potenter ventriculum ſubvertere ſolet, non abſque maligna violentia: ſin verò ſub debitarum encheiriſium obſervatione, ab acido & urinoſo volatilibus, ſociatâ vi præcipitetur, ex texturæ mutatione ſubminiſtrat ſubtilius ſulphur, potens ſomniferum, antiepilepticum egregium, ac ſingulare Quartanæ ſedativum. Evidentiora talia exempla haud difficulter perſuadent, formalem facultatum ſimplicium & inde oriundarum operationum cognitionem, proximè ex textura illorum, prout ſub ſui geneſi à ſeminali conſtructa eſt principio, hauriendam eſſe. In qua texturæ evolutione ad duo reſpiciendum venit principaliter: tam ad ipſam materiæ molem, prout ex minutiſſimis moleculis ſeu corpuſculis immediatè coaluit, quàm ad corpuſculorum iſtorum determinatam conformationem, quantitativis ſeu mechanicis ex fundamentis definiendam, cujus ratione ſpeciali modo connectuntur invicem, & in concretum ſingularis texturæ coëunt mutuò, quorum illud *materiale* ſcholæ vocare amant, hoc verò *formale*. Hæc inter poſterius perpendendum eſt ſpecialiùs, ſub operandi ſimplicium ſcrutinio, cùm mechanicæ illæ in concretis proprietates proximæ ſint cauſæ, quas per motum vel quietem tot ac tantæ mutationes in corporis machina inſequuntur. Sed deploranda eſt illa ſenſuum noſtrorum hebetudo, ac minima talia cognoſcendi immediatè ineptitudo, etiamſi variis mediis aciem eorundem acuamus, ut in determinanda ſpeciali texturæ corpuſculorum modificatione tantùm non cæcutire videamur; adeò à priori, ut vocant, penitus imperſcrutabilis illa ipſa exiſtit! Nil aliud reſtat itaque, quàm ipſas iſtas particulas, prout ſub vario ſalis, ſulphuris, mercurii, ſpiritus, terræ, olei, phlegmatis, reſinæ, & ſimili alio ſchemate ſenſibus noſtris ſe ingerunt, attentiùs paulò conſiderare, & per Anatomiam Chemicam artificioſâ analyſi earundem compoſitionem ac materialem texturam expiſcari; hinc quas, tàm abſolutas quàm reſpectivas, ſive ad partes corporis noſtri, ſive alia quævis objecta, obtineant proprietates, probè examinare, ut collatis omnibus iſtis phænomenis, ceu tot præmiſſis, concluſio tandem, ſi non ſemper apodictica, ſaltem hypothetica, quantum poſſibile tamen perſpicua, & quæ explicandis clarè & diſtinctè iſtis operationibus inſerviat, eliciatur. Sed quantus labor & hic incumbit induſtrio cordatoq; Medico? ſiquidem tria iſta vaſtiſſima Naturæ Regna peragranda ipſi ſunt ſedulò, attentèque perluſtranda; ut nihil dicam de meteoris, rore præſertim, ejus-

ejuſque mirabilibus. Quot requiruntur artificia, indefeſſique labores, ad ſuperanda mineralium clauſtra? quanta ſedulitas ad vegetabilium explicandam craſin? quanta induſtria ad animalium evolvendam ſtructuram? Taceo, quantum ſimplicium facultates ſub præparatione ac compoſitione alterentur, ſæpiſſiméque immutentur, prout mediantibus iſtis plus minus à nativa textura deficiunt, aſciſcuntvè alienam. Quorum omnium notitiæ à Tyrone Medico faciliùs hauriendæ, *Simplicium* ſeu *Materiæ Medicæ* Profeſſio Publica inſervit, *Botanices Titulo* inſignita, idque vel hanc ob rationem, quod ab herbis Medicina Practica primordia ſua ceperit, cùm SENECA teſte, *Medicina quondam paucarum fuit ſcientia herbarum, quibus ſiſteretur fluens ſanguis, vulnera coirent paulatim: deinde in hanc pervenit tam multitudinum varietatem*. Creſcentibus delictis enim creverunt pœnæ, & ſub tot enormibus gulæ erratis atrocior morborum in nos ſurrexit exercitus, pluribus & generoſioribus debellandus medicamentis, haud iis ſolùm quæ noſtra tellus peperit, ſed apud Garamantas etiam Indosque natis; quæ tamen ſæpiſſimè haud abſque ſuperſtitioſo, interdum quoque noxio abuſu adminiſtrari ſolent. Cùm itaque iſta Botanices Profeſſio poſt Gratioſiſſimam Vocationem Sereniſſimorum Principum ac Dominorum,

DOMINI JOHANNIS ADOLPHI,

Nec non

CHRISTIANI ac MAURITII,

Saxoniæ, Iuliæ, Cliviæ, ac Montium Ducum, per Clementiſſimam Confirmationem

Celſiſſimi ac Potentiſſimi Principis ac Domini,

DOMINI JOHANNIS-GEORGII III.

Saxoniæ, Iuliæ, Cliviæ ac Mont. Ducis, Sacri Romani Imperii Archimarſchalli & Electoris, &c. &c. &c. Domini mei Clementiſſimi, mihi demandata fuerit, animus eſt, ſuſpectum Exoticorum, reſpectu ad Indigenas habito, Uſum, ſolenni Oratione inaugulari proximo die Veneris, qui erit 17. hujus Menſis, finitis ſacris matutinis, exponere. Quem actum, ut Magnificus Academiæ Rector, Proceres omnium Ordinum Ampliſſimi, ut & Phœbi & Æſculapii Alumni ſolertiſſimi, ſplendidâ ſuâ præſentiâ illuſtriorem reddere velint, obnixè ac peramanter rogito: ſimulque parilem ad obſequia & officia quælibet ſanctè polliceor promptitudinem. *P. P. Dominicâ Septuageſ. A. O. R. M. DC. LXXXII.*

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

Philoſophiæ & Medicinæ Doctoris, Profeſſoris Publici Lipſienſis, ac Facultatis Medicæ Adſeſſoris,

COLLEGIUM CONSULTATORIUM,

SCILICET

PRACTICO-CASUALE:

Hoc eſt;

Varii variorum Affectuum Corporis Humani Caſus,

AB Excellentiſſimo Dn. D. ETTMÜLLERO Præſide, Auditoribus ſuis diverſa quidem Annorum ſerie propoſiti, & à Clariſſimorum tunc Iuvenum Corona reſoluti; quæque Caſuum Reſolutiones partim manu aut ore Domini Præſidis emendatæ, partim verò Diſcurſibus & Annotationibus ſpecialioribus longè doctiſſimis illuſtratæ, exhibentur; Nominaque DOMINORUM RESOLVENTIUM Caſibus ſemper præmittuntur.

PROLEGOMENA.

FInis futuri noſtri laboris eſt, ut acquiramus Habitum Practicum, qui ipſe conſiſtit in verſatilitate ingenii & judicii, ſecundùm quam, ob circumſtantias varias, quarum ineffabilis multitudo eſt, diverſa remedia inveniamus & applicemus.

Pro illo autem acquirendo duo potiſſimùm veniunt conſideranda, propter quæ *Praxis dubia* ſæpe & difficilis eſt.

I. *Idioſyncraſia* individuorum diverſa, quæ eſt non tantùm in craſi ſuccorum contentorum; ſed etiam in partium ſolidarum mechanica conformatione conſiſtit, quæ in ſingulis individuis, quoad porulos, differt.

II. Multiplicatio ſeu potius *Complicatio* multiplicium *affectuum* & ſymptomatum, ut ſi gravida febricitet, mulier variolis laboret, &c.

Quoad 1. notum eſt, Medicum non curare Hominem, Virum, Mulierem, &c. ſed hunc virum, illam fœminam. Jam verò cuilibet individuo ſingularis eſt ſua proprietas, ratione cujus unum ab altero differt: ſic v. g. mulieres præ viris patiuntur fluxum menſium, ſicut puerperæ lochiorum fluxum, & ſic porrò. Interim hæc idioſyncraſia nimis craſſa videtur, unde ſingularior aliqua proprietas in quolibet ferè ſexus individuo conſideretur, quæ eſt vel *connata*, vel acquiſita.

Connata eſt ea, quæ vi ſeminali & ex primordiis ſeminalibus unicuique homini eſt peculiaris: *Acquiſita* verò pro varietate diætæ & conſequenter vitæ generis, ſimiliumque circumſtantiarum externarum, ſubinde inducitur. Sic v. g. connata idioſyncraſia eſt, quando mater gravida perterrita à fele, parit infantem, qui poſtmodùm per totam vitam fugit felem, & ejus præſentiam abhorret, imò non niſi ſub lipothymiæ metu, perferre poteſt: *Acquiſita* verò eſt, quando virgo v. g. alias optimè moſchum perferens, maritata propter metum paſſionis hyſtericæ eundem odorari nequit poſtmodum. Utraque hæc idioſyncraſia melioris intellectionis ergò diſtingui poteſt, ratione originis, in *idealem* & *materialem*. *Idealis* eſt, quæ ſimpliciter ab imagine matris & inde formato conceptu, ſine communicatione materiali objecti ad ipſum ſubjectum, in fœtum contrahitur: vid. SCHOTTI *Phyſica Curioſa*, ubi refert exemplum de puero, per totum vitæ curſum panem abhorrente, ideò, quod matri ejus gravidæ panis recens ex clibano extractus, cujus aliquando ſummo deſiderio cùm flagraſſet, eſſet denegatus. Hæc idioſyncraſia fuit idealis ſimpliciter. *Materialis* autem fit, quando ipſum objectum movens attingit ſubjectum, quod afficitur: e.g. quando poſt aſſumpta vomitoria & purgantia vehiculum deinceps abhorremus, ut vix odorare poſſimus: Sic eſt hîc loci virgo delicata, jam maritata, quæ aliquando à Pharmacopœo polypragmone acceperat pulverem purgantem ex ſpeciebus diaturbith cum Rhabarbaro, oleo cinnamomi infectum ſeu mixtum, ubi optimè quidem hæc purgata fuit, interim ab illo tempore tantum à cinnamomi odore tædium contraxit, ex malè affecto tunc ſtomacho, ut jam ne tantillum ejus aſſumere, & odorari queat.

Hæc ergo idioſyncraſia in duplici reſpectu conſideranda venit:

(1) In partium corporis vel robuſtarum vel tenuium conſtitutione.

(2) In remediorum applicatione.

Quoad *partium conſtitutionem*: ea vel naturalem partium corporis craſin, vel præternaturalem earum conſtitutionem reſpicit; quò etiam characteres hæreditarii pertinent, quorum ratione hic præ cæteris in hunc, alter in alium affectum pronus eſt.

Quoad verò *remediorum applicationem*: ſanè hinc eſt, quod hoc purgans illud ſubjectum validè, alterum mediocriter, tertium planè non, moveat; hinc hoc medicamentum huic eſt ſudoriferum, alteri vomitorium; adeoque verum eſt illud Germanorum: *Es iſt nicht eine Natur wie die andere* i.e. *Diverſæ ſunt hominum naturæ*.

Variat itaque idioſyncraſia pro partium conſtitutione & remediorum applicatione. Verùm in hac idioſyncraſia, reſpectu partium corporearum conſtitutionis, à qua remediorum efficacia variat, ad tria reſpiciendum eſt:

1. Ad ipſum ſtomachum, hujuſque fermenti digeſtivi majorem vel minorem activitatem.
2. Ad maſſæ ſanguineæ craſin ac ſtatum.

3. Ad

3. Ad ſyſtema nervoſum, ejusque majorem vel minorem ſenſilitatem, quæ maximum omninò fundamentum eſt idioſyncraſiarum.

Ac quoad ſtomachum quidem, ejusque fermentum: ſanè prout hic magis vel minùs alterat remedia, eatenus hæc majorem vel minorem præſtant efficaciam. Similiter prout ſtomachi fermentum magis vel minus eſt ſoſpes ſeu validum, eatenus in meliori adhuc vel pejori ſtatu verſantur ægri: adeoque veriſſima eſt vulgi ſententia, imò ex primariis ſignis prognoſticis in acutis & malignis morbis, quod quamdiu æger adhuc cereviſiam vel juſculum ſine nauſea poſſit haurire, tamdiu ſpes reconvaleſcentiæ ſuperſit, cùm ſic vitale fermentum ſtomachi adhuc præſtò ſit; contrarium ſi obſervetur, mors in olla erit, quando mox ſcilicet proſtratus eſt appetitus in principio morbi, & æger omnia nauſeat. Ulteriùs prout alterantur remedia in primis viis, eatenus plus vel minus temperantur in eodem ſubjecto, quatenus acidum fermentale magis vel minus alteratum eſt. Quoad (2) ſtatum maſſæ ſanguineæ: ex hoc omne punctum temperamentorum deducendum, tàm ratione ætatum varietatis, quàm morborum ætatum; hinc morbi, ad quos inclinant ægri, ſive ſint à parentibus, ſive à diæta, omnes reſident in ſanguine ejuſque craſi. Status autem ille maſſę ſanguineæ conſiſtit partim in ſale urinoſo, partim in acido, cum partibus oleoſis intermixtis, unde & ſpirituum vigor, & habitus notoriè variant: Hinc cholerici, ſeu ſale volatili oleoſo ſanguinis abundantes, ad acutos morbos diſpoſiti ſunt, facilis ſunt ſolutionis alui, incandeſcunt facilè, ac calida medicamenta iiſdem nocent; non ſecus ac Melancholici, ſeu in quibus abundat acidum, primariò in primis viis, ſecundariò in maſſa ſanguinea, ſunt conſtitutionis robuſtæ, minus à purgantibus aliiſque remediis alterantur, minùs proclives ſunt ad ſudorem, tardi ſunt ad iram, &c. ſed chronicis morbis obnoxii ſunt. Quoad (3) ſyſtema nervoſum: hoc eſt id, quod tanquam automaton machinam corporis noſtri movet, quod in cerebro & cerebello, & inde derivatis funiculis, obſervatur, in quibusdam magis, in aliis minus ſenſile eſt. Certè, prout hoc in aliis magis minùsq; delicatum eſt, eatenus faciliùs tàm à diæteticis quàm pharmaceuticis mediis afficitur; unde ruſtici, firmius robuſtiusque ſyſtema obtinentes, etiam à gravi alteratione minorem ſentiunt alterationem, & à valido remedio minus moveri poſſunt: contra mulieres ordinariò cautiùs tractari debent viris, quia earum ſyſtema nerveum tenerius eſt quam virorum, unde ad malum hypochondriacum ſeu hyſtericum procliviores iiſdem ſunt: pariter hinc eſt, quod alter altero in toto corpore ab acri volatili, ac opiato medicamento, citiùs & ſenſibiliùs alteretur.

II. Quoad alterum punctum, pro habitu practico acquirendo: illud erat multiplicatio variorum Symptomatum, & imprimis talium, quorum indicationes & remedia ſibi invicem adverſantur, unde Praxis difficilis redditur. Sic e.g. alius reſpectus habendus eſt, ſi mulier variolis epidemicis laborat; alius, quando puerpera in primo puerperio iiſdem corripitur, in qua ſimul lochiorum fluxus attendendus, ſui excretionem per inferiora poſtulans, cùm contrà aliàs variolæ per ſudorifera velint tractari: ſicut etiam periculoſius eſt, ſi mulieres variolis laborant, quàm quando viri, propter menſium fluxum: Sic difficilius curantur gravidæ, quàm non gravidæ.

Unicuique ergò caſui occurrendum, ne noceamus ægro, atque præſertim hæc duo & in omni caſu obſervanda ſunt, ubi particularibus remediis, minùs verò univerſalibus inſiſtendum eſt. Particularia enim dum ſint alterantia, cum cautela applicanda ſunt; in univerſalibus autem, immediatè fundamentum vitæ reſpicientibus, cautelis his non opus habemus. Hæc duo ergò, idioſyncraſia & Complicatio affectuum, reddunt Praxin difficilem. Nempe hæ duæ circumſtantiæ modificant, ut ita dicam, cauſam morbificam proximam, ſelectumque remediorum, ut diverſimodè operentur; unde horum illud magis huic, aliud magis illi patienti, conducit: Sic e.g. habui aliquando mulierem ſcorbuticam curandam, cui ordinabam miſturam, quam præter alia ingrediebatur ſpiritus cochleariæ; hunc autem cùm ea adverſaretur, hinc paſſiones hyſtericas incurrebat. Notanda interim ſunt: ſi accidat, ut Medicus pro cura affectus ægro ordinare velit vomitorium, certâ ſub intentione, æger tamen referat, ſe ex caſu ab equo in dorſum ante aliquot ſeptimanas ſputum cruentum emiſiſſe, unde meritò quæritur: an hoc in caſu tutum ſit vomitorium? Reſp. Si Medicus audit, præcedente titillatione ſcreando ejectum ſanguinem ſine tuſſi, adeoque facilè, & ſaltim ex faucibus, eundem prodiiſſe, ut nulla pulmonum vel ejuſdem vaſorum læſorum ſuſpicio adſit, imò potiùs vaſcula in faucibus aperta denuò poſt tantum tempus coaluiſſe præſumat, tutò vomitorium propinari poterit: quodſi verò in pulmonibus læſio colligatur, tunc ex HIPPOCRATIS decreto idem minùs tutum erit; „ nam, ut ille ait: *Hæmoptoicis vomitorium noxium eſt.*

In omni ergò caſu reſolvendo, præmiſſâ denominatione affectus, quinque capita conſideranda ſunt.

1. Primum eſt, ut conſideret Medicus *Partem affectam* ſeu *ſubiectum morbi*, quæ in ægro ſedes morbi primaria eſt: hinc obſervandum probè, ne confundatur pars per *eſſentiam* & per *conſenſum* affecta.
2. Secundum erit *Cauſa Proxima* affectus, ejusque cauſandi ratio, id eſt, quomodo cauſa proxima in hoc ſubiecto morbum hunc inducat? cui conjungenda eſt ceu cauſa proxima connexio ſymptomatum variorum ſe invicem excipientium.
3. Tertium *Cauſa Remota*, quæ ad proximam cauſam vel diſponit, vel quæ eandem in actum ſecundum producit.
4. Quartum eſt *Prognoſis*, quæ ſimul inſtituenda eſt cum debita cautela, ut ſatisfacere queamus ægris interrogantibus, *qualem eventum ſit habitura.*
5. Quintum *Cura*, quæ conſtat methodo medendi, unà cum junctis remediis, ex omnibus tribus fontibus deſumptis.

Ut eò meliùs in cognitionem morbi ſeu affectus deveniamus, conſultò facimus, ſi uno loco ſymptomata, unum poſt alterum ſubjungimus, & ea conſideramus; altero loco cauſas aliasque circumſtantias combinemus, & perpendamus, quomodo unum ſymptoma cum altero cohærere poſſit? ponderemus etiam vitæ genus, diætam, lapſum, iram &c. E. g. ſi quis conqueritur de nauſea & faſtidio ciborum, dolore gravativo circa præcordia ſub coſtis nothis, noctes habet inquietas, &c. hæc primùm ſunt conſideranda: deinde aliæ circumſtantiæ, nempe quod iter fecerit ex Belgio in Weſtphaliam tempore hyberno; tunc conſiderandum etiam, quò victu ibi uſus fuerit? &c. Hiſce ita conſideratis, facilè affectus innoteſcet.

Sic ergo exercitii loco

CASUS I.

DE

APEPSIA.

Mercator Belga, tenuioris fortunæ tempore hyberno peregrinans per Weſtphaliam, Lipſienſes inviſurus nundinas, ſed negotiorum causâ per tres ſeptimanas hinc inde, imprimis in Weſtphalia, detinetur; pòſt Lipſiam perveniens, conqueritur de Nauſea & Faſtidio ciborum, dolore gravativo circa præcordia (es drucKte) ſub coſtis nothis anteriùs, noctes habet inquietas, mane evigilans ejicit copioſa viſcida ſputa, percipit ſub jejunio ructus crebros inſipidos; à paſtu, licet mediocri, rubores, phlogoſes & æſtuationes faciem occupant per horam & ampliùs; urinam excernit turbidam, craſſam, pallidam, cum copioſo ſedimento; virium imbecillitas ſupervenit. Vocat ergò Medicum pro Cura.

RESOLUTIO

DN. D. PRÆSIDIS.

1675.

DENOMINATIO AFFECTUS.

SI æquâ judicii lance omnium concurrentium ſymptomatum Syndromen perpendimus, ac antecedentes cauſas preſſiùs pauló examinamus, facile cuique obviam erit, & manifeſtum, præſentem ægrum *Apepſiâ* ſeu digeſtione & concoctione ſtomachi inſigniter imminutâ & depravatâ laborare, adeoque id vitii reverâ contraxiſſe, quod Germanorum idiotiſmo per vulgatum illud: *Er hat den Magen verderbet* id eſt, *ſtomachum corrupit*, explicari ſolet.

Symptomata ſunt:

1. Nauſea & faſtidium alimentorum.
2. Dolor gravativus in præcordiis.
3. Nox inquieta.
4. Sputa viſcida manè rejecta.
5. Ructus inſipidi.
6. Rubor & ardor faciei à paſtu.
7. Urina craſſa, turbida.
8. Vires imbeciles.

Quæ omnia monſtrant, virum hunc laborare apepſiâ ſeu coctione ventriculi imminutâ, & ferè abolitâ: id quod cauſæ antecedentes, quæ fuerunt iter, Weſtphalia, Belga tenuis fortunæ, diſponentes ad hoc malum, confirmant.

CAUSÆ.

Utut verò quamplurimæ obveniant *cauſæ*, quæ ſummè neceſſarium pro univerſa animali œconomia negotium digeſtionis turbare valeant; in præſenti tamen ægro, manifeſtum videtur, cauſam mali hærere in ipſo ſtomacho, copioſis cruditatibus recrementoſis, viſcidis ac pituitoſis referto, unde fermentum ejus digeſtivum præ nimia copia obruitur: (hæc *cauſa proxima*:) partim tenaci viſciditate hebetatur, quò minùs eas digerere, aut deſuper ingeſta alimenta ritè fermentando digerere poſſit: (jam ſequitur *modus afficiendi*:) Ab eorum enim infauſta præſentia *dolor gravativus*, non tàm in regione ſtomachi ab ægro perceptibilis, exoritur, ſed orificium ſtomachi, potiſſimùm ſuperius, ſub noctis requie infeſtatur & irritatur, ſpeciatim in corporis ſupino poſitu, in quo fluctuant magis iſta recrementa, unde ſomni turbatio, & ex aliquali præcordiorum anxietate, ob orificii ſenſibilitatem, corporis oritur agitatio, noctesque inquietæ redduntur. Unde quicquid ſub nocte diſſolutum & attenuatum fuit in ſtomachi cavo, cùm ob pylori clauſuram tales cruditates non tranſmittantur, atque deorſum vergere poſſint ad inteſtina, ſucceſſivè & paulatim per ſuperius orificium in œſophagum & oris cavum regurgitant, manè per *ſputa viſcida* rejiciendæ. Cumque prætereà in tali caſu nunquam otioſus ſit ſtomachus, ſed, quantum poſſibile, fermento ſuo digeſtivo cruditates dictas digerere nitatur, evenit exinde, ut eædem quidem acorem exinde contrahant, ſed ob ſui viſciditatem, & ad fermentativam volatiliſationem ineptitudinem, ſaltem aliquid flatulenti eructent, indeque inſipidi ructus emittantur, adeoque dejectâ ſic activitate ſtomachici fermenti omnis pariter appetitus proſternatur, neceſſe eſt, & potiùs alimentorum nauſea ſuperveniat. Et utut alimenta aſſumantur, non ritè tamen ob cruditates illas impedientes fermentantur & digeruntur, ſed aceſcunt ſaltem inſigniter, & in paſtam itidem tenacem crudamque ita faceſſunt: cujus acoris occaſione, & inde dependentis inæqualis ſuccorum in primis viis fermentationis, non ſecus ac in malo hypochondriaco fieri ſolet, φλογώσεις & *æſtuationes*, *ruboreſque faciei*, poſt paſtum ſuperveniunt. Sed cum denique errata digeſtionis primæ in nulla alia corrigi ſoleant, ob id alimentis ſemi-digeſtis, nec ritè in primis viis per ſerum debitam ſeparationem perfectis, ad ſanguinem diſtributis, nec debitè aſſimilatis, urinæ itidem crudæ, h. e. in hoc quidem caſu cruditatibus chyloſis permiſtis, excretio ſupervenire ſolet, dum eadem, potus ſcilicet urina, ex primis viis ad veſicam delapſa, defectu debitæ fermentativæ diſſolutionis, hinc pallida & turbida, idque ob fermentationis defectum, aliàs in ſtatu naturali intimè ſalina recrementa cum ſeroſo vehiculo jungens, excernitur. Quia autem ſic corpus legitimis alimentis defraudatur, tandem *virium ſucceſſivus defectus* & declinationes ſuperveniunt.

CAUSÆ REMOTÆ.

Nec eſt, quod miretur Patiens, unde id mali contraxit: Variorum alimentorum ſub itinere ingeſtio, imprimis ſcilicet duriorum, ſalitorum, malè præparatorum, ac copioſo lardo impinguatorum, qualia in Weſtphalia, regione aliàs aëris denſioris, impurioris, & ob paludum frequentiam non leviter inquinati, propinantur, inſigniter negotium digeſtionis primæ, hebetando fermentum ſtomachi digeſtivum, imminuere valent: Ut taceam ipſum virum tenuioris fortunæ, minus ordinatæ diætæ deditum, ſed quæcunque aliàs ingerentem, non adeò validâ fermenti digeſtivi virtute fuiſſe præditum.

PROGNOSIS.

Rectè autem maturè petit conſilium, cùm malum ipſum, utut omni graviori careat periculo, neglectum facilè in febrem intermittentem chronicam graviorem degenerare poſſit; aut in homine, præſertim Belga, firmas radices pro futuro malo hypochondriaco agere; vel ſaltem ad diuturnam cachexiam diſponere valeat.

CURA.

Medicinæ ergò ſaluberrima auxilia in eo erunt occupata, ut ex fonte, præſertim Pharmaceutico, dein Diætetico, cruditates dictæ lege artis reſolvantur & attenuentur, hinc evacuentur, & poſtmodum appropriatis, internis pariter & externis, ſtomachus roboretur.

Pro *priori* ergò *ſcopo*, ut diſſolvantur & attenuentur dicta recrementa, ſæpiùs tenaciora, conducit imprimis abſinthium, ſimul ſtomacho amicum, cujus vel vinum per ejus infuſionem cum radice helenii paratum, vel extractum abſinthii, ℈j. pondere in vini hauſtu diſſolutum, & omni manè jejuno ſtomacho aſſumptum, ac à meridie, bihorio ante cœnam, per aliquod tempus reiteratum, pro incidendis illis recrementis, & præcavendo febris intermittentis periculo, erit egregium. Quod ſi nauſeoſus ſit ejus amator, de ſequenti pulvere in vehiculo omni manè capere poteſt, & à meridie, dictò modò tempore, in vehiculo frigido:

℞. *Sal. ammoniaci depur.* ʒj.
Spec diagalang. ʒß.
M. f. Pulvis,
divid. in 2. part. æqual.
D. S.
Emolliens pulvis ſtomachalis.

Vel ſi liquida magis arrideant:

℞. *Tincturæ tartari* ʒiij.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒj.
M. S.
Reſolvens Tinctura ſtomachalis.

Doſis 40. guttulæ, bis in die, modò dictâ ratione.

Pro *Tinctura tartari* paranda ſumatur nitri & tartari ana, detonentur, & adhuc fervida in ſpiritum vini infunditur.

Præmiſſis hiſce ad evacuationem porrò accedendum eſt: inter quæ primatum obtinent *Vomitoria*, ſtomachum optimè & immediatè evacuantia: v.g.

℞. *Tartari emet.* gr iij.
Sacch. alb ſſ. gr. v. vel parum,
Ol. deſtill. Menthæ gutt. 1.
M. f. Pulvis:
D. S.
Pulvis emeticus pro una vice.

Capitur manè in vehiculo calido, cum regimine debito; ſeu cerviſiæ tepidæ poſt vomitum ſuperbibitione.

Loco

Loco hujus etiam
℞. *Croci metall.* gr. v. vel viij.
Infund per noctem in
Vini abſinthites q. ſ.
Stent in loco tepido;
Mane exactè filtretur per chartam, & detur ℥j. S.
Vinum emeticum pro una vice.

Sin horreat puſillanimis æger vomitorium, capiat ſequentes per inferiora purgantes pilulas:

℞. *Maſſ. pilul. de ammoniaco Querc.* ℈j.
Extr. abſinth. ℈ſs.
Trocb. alband. gr. ij. v. iij.
Cum ſ. q. *Elix. Proprietat.* f. Pilulæ pro una doſi,
D. S.
Pilulæ purgantes pro una vice.

Evacuato ita ſtomacho ab iſtis recrementis, proximum jam eſt, ut *ejus vigor* appropriatis denuò *reſtauretur*. Pro *Secundo* ergò *ſcopo internè* uſurpetur *Elixyr Proprietatis* ad gutt. 40. omni manè, & veſperi ſub introitum lecti hauriatur cochl. j. vel ij. de *ſpiritu* baccarum *Iuniperi* per fermentationem parato; vel capiatur omni manè, & omni veſpera, ſub lecti introitum, ſequentis Miſturæ cochlearia ij. vel iij.

℞. *Aquæ Menthæ* ℥iij.
Spiritus bacc. Junip. ʒvj.
Salis dulc. ritè par. ʒj.
Elix. vitæ Matth. ʒiij.
Syr. de Menth. ℥j.
M. D. S.
Potio ſtomachalis pro una vice.

Externè verò ſimul omni manè, quoties æger lecto exſurgit, & omni veſperà, dum eum repetit, regio ſtomachi, ſpeciatim ſcrobiculus cordis, ut vocant, probè inungatur ſequenti *balſamo ſtomachico*:

℞. *Ol. ſtomach. Crat.* ʒj.
Deſtillat. Menth. ℈j.
Caryoph. ℈ſs.
Expr. Nuc. moſch. q. ſ. pro Corpore Balſam.
M. D. S.
Balſamus ſtomachicus.

Quibus omnibus moderatus alimentorum, ſed non ſupra appetitus dictamen, aſſumendorum conveniens uſus obſervetur. Deus verò ex alto benedicat!

CASUS II.

ANOREXIA & CIBI FASTIDIUM.

JUvenis vitam agens ſedentariam, ex obitu fratris mœrore confectus, queritur de imbecillitate virium ſenſim ſubnata, de appetitu proſtrato & alimentorum, in ſpecie calidorum & carnoſorum, inſigni faſtidio; ſitis contrà moleſta eſt, & bibat licèt, ſtatim tamen repetit; ſuperveniunt fluctuationes in regione ſtomachi, palatum & lingua glutine quaſi obducta ſqualent, ſomnus profundus eſt, urina tenuis, pallida, alvus naturali officio ſatisfacit. Vocatur Medicus pro cura.

RESOLUTIO
Dn. *GODOFREDI SCHULZII,*
VRATISLAVIENSIS,
Hoc tempore
PHIL. & MED. DOCTORIS, & Practici in Patria:
B. DN. PRÆSIDIS
Cenſuræ & Emendationi ſubiecta & correcta:
Anno 1676.

ARduum ſanè eſt negotium illi Caſus ritè reſolvere, qui non multijugis obſervationibus inſtructus, variâque morborum ſolidâ cognitione bene munitus eſt. Unde & ego vix mihi tantum attribuere poſſum; infantiam enim meam in Medicina adhuc profiteor; & humi quaſi repunt profectus mei. Nam nondum mihi contigit infuſa ſcientia cum Salomone, & exoptatam adhuc non potui adire Corinthum: circa corticem ego verſor, & nucleum eruditionis Medicæ minimè inveni. Temerarios ergò meos auſus irritoſque conatus nemo ridere poterit; mihi enim tenuitatis meæ conſcio volupe admodum eſt, à Tua Excell. corrigi docerique. Quapropter tritum illud meum feci: Qui nunquam malè, nunquam benè: & auſus ſum exercitii tantùm gratiâ pro Excell. Tuæ deſiderio vires tentare meas, fretus limato Tuo, Vir Excellentiſſime, judicio, me errantem in viam reducturo lapſumque erecturo.

Suprà itaque propoſitus caſus ſi penitùs conſiderationi ſubiicitur, ad affectus ventriculi haud dubiè referendus eſt. Ut autem in ſpecie huic affectui nomen imponamus, certumque morbum ſtatuamus, ex quo deinceps reliqua ſymptomata inſecuta fuere, juxta definitionem ſymptomatum, quæ morbum partim ſequuntur, partim comitantur, vocamus illum *Faſtidium* ſeu *Anorexiam*, quatenus in genere quidem ab omni eduliorum genere videtur abhorrere æger, in ſpecie tamen carnis eſum averſatur. Non quidem me latet, Faſtidium ſi in genere conſideretur, involvere ſimul inappetentiam cibi & potus: ſed quod hic æger ſiti vexatus fuit, non opinor, eam fuiſſe excitatam, quatenus appetiverit vehementer, ſed quatenus ſaltem halitus illi ex humorum in ventriculo & inteſtinis exiſtentium efferveſcentia vellicaverint faucium ſupremitates; non enim mirum, linguam ſqualore viſcido faucesque eſſe obiitas, æſtuq; laborare corpus, quem inſequatur intenſa ſitis.

PARS AFFECTA.

Partem itaque primariò *affectam* ſtatuimus ſuo merito ventriculum, ſpeciatim orificium ejus ſuperius ſeu ſtomachum, quin fermentum ſtomachi malè affectum arbitramur muco, & in ſpecie, quatenus ſuam volatilitatem perdidit, & hebes ac iners redditum fuit: unde omnia ingeſta partim in flatus, partim in viſcidos ſuccos fuere mutata: id quod teſtantur fluctuationes in & circa ſtomachum ſubortæ, quæ non ſolùm ingeſtis, citra digeſtionem tanquam in burſa vacua contentis, ſed etiam excitatis quibuſdam flatibus, adſcribendæ: Unde ex his, quæ dicta ſunt, facilè eruitur

CAUSA PROXIMA.

Cauſa hujus faſtidii & anorexiæ *proxima*, nimirum vitium fermenti digeſtivi iners ſeu hebes facti, h. e. non ſufficienter acido-volatilis, & ita non ſatisfaciens digeſtioni. Nempe obrutum eſt fermentum digeſtivum muco viſcido tenaci, ex impedita digeſtione enato: nam quemadmodum vis fermentalis in parte ſpirituoſa, ſuſtentaculum tamen habet in humore acido-volatili, latitante in ſtomachi plicis ejuſque porulis, undè malè affectis noſtri corporis ſpiritibus ſimul in deterius ruit humor ille, in-

veſtiens iſtos ſpiritus, quos primariò pro fermento venditamus. Hoc itaque fermento ſucceſſivè corrupto omnia, quæ ingeruntur, corrumpuntur, acorem, nidorem, viſciditates & multas alias inducunt qualitates perverſas; hinc perit omnis appetitus, & alimentorum defectu homo delaſſatur magis magisque, ſimul ſpiritus animales afficiuntur, unde non rarò in talibus lipothymiæ, aliique ſpirituum animalium excitantur affectus. Oſtendit hoc & appetitus proſtratus, à fermenti inertiâ maximè dependens; quin imò faſtidium carnoſorum pingue viſcidum, in ſtomacho oberrans, ordinariò oſtendit. Unde & digeſtione deficiente tenuis ac pallida urina reddi ſolet. Saliva verò, quæ non ultimum gerit punctum in reſtituendo fermento, acris & glutinoſa ipſa facta, uti fovet malum in ſtomacho, ita non diluens fauces, ſitis cauſam præbet. Quibus ita poſitis, & ſpirituum animalium debitus vigor & volatilitas deficiunt, unde torpidis his ipſis redditis ſomnolentia quædam ægro moleſta eſt, & virium inſolita imbecillitas. Quod verò in hoc patiente urina tenuis & pallida à digeſtione vitiata orta fuerit, facilè probari poteſt: nimirum ordinariò, ubi digeſtio vitiata, nullaque, uti communiter dicunt, contingit coctio, ibi crudæ tenuesque excernuntur urinæ. In teſtimonium febres adduco, ubi, quamdiu adhuc urina cruda atque tenuis, tamdiu teſtatur de digeſtione ventriculi nondum reſtituta. Sed præter hanc cauſam & poſſumus dicere, quod potus ille multò copioſior propter ſitim aſſumptus, non potuerit tamdiu morari in ventriculo ad tincturam urinæ ſuſcipiendam, uti fit in potatoribus, qui itidem urinam crudam emittere ſolent, dum nimiùm ingurgitant potulenta: & ex hoc principio deduco & alvum in hoc patiente ſuo officio fungentem; ubi enim multum bibitur, vix alvus obſtructa eſſe ſolet.

CAUSA REMOTA.

Properandum nunc eſt ad *Cauſam occaſionalem ſeu remotam*, quæ (niſi aliæ prægreſſæ fuêre me latentes) ſufficere poteſt primò vita ſedentaria, hinc maximoperè mœror ex obitu fratris, omnes digeſtiones impediens, & ita viſcidorum collectioni occaſionem præbens, prædiſponente ipsâ vitâ ſedentariâ ægrum ad hunc ipſum affectum. Mœrorem quippe potentem ſatis eſſe ad proſternendum omnem appetitum, & hinc inducendos varios morbos, quotidiana loquitur experientia: ſolus hic interdum cauſa eſt, & hominibus non ſolùm interdum ſanitatem, ſed etiam vitam perdit.

PROGNOSIS.

Non omni caret periculo hic affectus: Nam confirmatus, ad tabem neceſſariò diſponet ægrum: quin imò periculum eſt, ne hectica adjuncta eò magis malum exacerbet: aut redeunte appetitu, ipſis cruditatibus in ventriculo aceſcentibus, periculum ſubeſt ne appetantur, quæ non digeruntur, unde cachexiæ & morborum chronicorum patentes fores.

Interim tamen, ubi prudenti utitur Medico, non deſperandum de convaleſcentia.

METHODUS MEDENDI.

Unicus hîc in *Cura* hujus affectus reſpectus ad ventriculum eſt habendus: nempe viſcidus mucus, fermentum ſtomachi infeſtans, removendus, hinc acidis volatilibus & aromaticis ſtomachi digeſtio reſtituenda.

Ut verò ſucceſſus optatus ſequatur, ex fonte diætetico & pharmaceutico media haurienda. Et quidem in ſpecie quod attinet diætam: ibi ex cauſis ſex nonnaturalium rerum primariò ſuadenda mœroris ſepoſitio, utpote qui fomitem ſemper ſuppeditat, & affectum ulteriùs protrahit; hinc blandus motus inſtituendus: unde ſuaderem converſationem cum amicis plus minus lætis.

Quodſi verò ob nimiam laſſitudinem æger lecto detineretur, à pharmacia curæ principium ſumendum, & ex hac quidem, cùm Chirurgicus fons nihil auxilii ſuppeditet, vomitus ante omnia convenit, blandus idem & cautè provocatus: v. g.

℞. *Tartari emet.* gr. iij.
Sacch. gr. vj.
M. f. *Pulvis:*
D. S.
Pulvis emeticus pro una vice.

Vel in forma liquida:

℞. *Croci metall. abſinth.* gr. v.
Infund. in ſ. q. *Vini Rhenani:*
Stent per noctem in digeſtione loco calido:
Manè filtretur per chartam:
Filtraturæ ℥j.
D. S.
Vinum emeticum.

Hinc pro ſtomachi digeſtione & appetitu revocando analepticis, admiſtis ſtomachico aromaticis ſuccurrendum erit:

℞. *Aquæ Menth.* ℥j.
Cinnam. ℥ß.
Succ. Cydonior. vel *Rubi idæi* ʒvj.
Spiritus theriacal. ʒiß.
Laud. opiat. ferm. gr. ij.
Syr. de Canell. ℥ß.
M. D. S.
Potio ſtomachalis confortativa.

Vel ſufficit hauſtus vini generoſi, vel panis triticeus vino intinctus, ſenſim ſenſimque deglutitus. Hinc uſurpentur blandè acida volatilia ſtomacho valdè grata, in ſpecie tartarea, ſpecialiſſimè autem cremor tartari, qui ſæpius aſſumatur; eſt enim acidum reſolutivum, non deſtructivum: item ſal ammoniacum, terra foliata tartari: hinc extractum abſinthij, calami aromatici, &c. internè aſſumptum commendarem. Ex quibus & ſimilibus ſequentes formulæ præſcribendæ:

℞. *Elix. vitrioli Mynſ.* ℥ß.
D. S.
Elixyr ſtomachum confortans.

Accipiat 30. gutt. bis in die, manè in vehiculo calido, veſperi infrigido, ſemper bihorio ante paſtum.

Vel

℞. *Elix. Propriet.* vel *Elix. ſtomach. D. Mich.* ℥ß.
Detur & ſignetur ſimili modo.

Vel

℞. *Sal. ammoniaci depur.* ʒj.
Spec. diatrion piper ʒß.
M. f. Pulvis.
div. in 5. doſes æqu.
D. S.
Pulvis ſtomachalis.

Capiat omni mane unam.

Vel

℞. *Liqu. terræ fol. tartari* ℥ß.
D. S.
Eſſentia ſtomachalis.

Doſis 40 *guttæ* bis in die.

Vel in malo magis chronico:

℞. *Rad. acori veri* ℥ij.
Herb. abſinth.
Menthæ an. M. j.
Rad. gentianæ ℥ß.
Sem. 4. cal. maj. an. ʒij.
Incifa & contuſa includ. nodulo:
D. S.
Nodulus ſtomachalis.

Infundatur *vino*, de quo capiat æger omni die bis hauſtum: addendo omni hauſtui guttas ſex *ſpiritus ſalis dulcis*.

Externè verò ſcrobiculum cordis juberem illinire oleo deſtillato calami aromatici, cum oleo nuciſtæ in balſamum redacto. Nec inconſultum foret ſacculum applicare, herbis, floribus & radicibus aromaticis & carminativis repletum.

Vel

℞. *Cruſtam panis medulloſam:*
Inſperge *vino generoſo*, vel *acidulo*, vel *Malvatico*, adſperge *pulver. nucis moſchatæ*, *macis* & *caryophyllorum*.

Applicetur tepidè.

Item conducerent gargariſmata pro abſtergendo muco viſcido linguæ & faucium.

Pro ſiti verò tollenda ordinarem Julebum cum ſucco cydoniorum, citri, & ſpiritu nitri dulci, addito appropriato ſyrupo ad gratum ſaporem redactum; e. g.

℞. *Decoct. Citri Mynſ.* ℔j.
Tincturæ flor bellid. ℥ß.
Syr. rubi idæi,
Scabioſ. an. ℥j.

M. D. S.

M. D. S.

Julapium alterans pro ſiti.

℞. *Decoct. fol. & rad. acetoſ.* ℔j.
Succ. ribium,
Rubi idæi ana ℥ß.
Tincturæ fl. uiolar. ʒij.
Syrup. cydon. aromat. ℥ij.

M. S. ut *antè.*

℞. *Decoct fol. & rad. acetoſ.* ℔.
Succ Cydonior. ℥j.
Tincturæ fl. roſar. ʒij.
Syr. acetoſ. Citri ℥ij.
Spiritus nitri dulc. q.ſ.

M. S. ut *ſuprà.*

Reliqua Iudicio præſentis Medici, Tantum!

CASUS III.

PICA A SCABIE RETRO-PULSA.

Puella procax & vegeta, annorum quindecim vel ſedecim, & quæ nondum menſes paſſa eſt, corripitur ineunte vere ſponte ſuâ ſcabie, cujus pertæſa moleſtiæ, ut & ejus pruritus faſtidioſi, neſcio quibus Linimentis eam curare ſategit: corripitur hinc brevi poſt febre anxioſâ, malignæ ſimili, quæ tandem, licet difficulter, curata, redeuntibus ſenſim functionibus naturalibus, redit poſtliminiò & appetitus, ſed minus conſuetus; præ cæteris enim eduliis, ſpeciatim cretâ ſubtiliſſimè tritâ delectatur, eiuſque eſu mirâ quadam voluptate afficitur, palam pariter ac clam eam ſuffuratam comedendo. Parentes ſolliciti de eadem, ultra minas ſimul Medicum pro conſilio aduocant.

RESOLUTIO

Dn. EHRENFRIED PFUNDT,

WEISSENFELDENSIS,

hoc tempore

MEDICINÆ DOCTORIS, & PHYSICI GROS-HAYNENSIS.

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotationibus,

B. Dn. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta, Anno 1675.

Hæc puella videtur laborare picâ, ſeu certa appetitu ad edulia inſueta, v.g. hic cretam.

CAUSA.

Cuius cauſa ſemper eſt in ſtomacho, quando nimirum fermentum eius depravatum eſt, & certam quandam acrimoniam acrem ſalinam acquiſivit, ratione cuius in hoc vel illud fertur.

CAUSA REMOTA.

Et hoc etiam optimè poteſt applicari ad noſtram ægram; Illa enim primò ſcabiem contrahit, forſan ob menſium emanſionem, quia ſanguis menſtruus in corpore ſtagnans, nec juſto tempore excretus, variis recrementis imbuitur, vitioſumque acorem contrahit, qui reliquo ſanguini communicatus, ratione ſanguinis circuli totum ſanguinem inficit, hocque ſal vitioſum ubique circa partium extremitates deponit, quod tandem in tales puſtulas propullulat. Puella autem hujus laboris pertæſa, linimentis utitur: Verùm quia propter horum viſciditatem pori corporis obſtruuntur, & recrementa iſta ſalina per inſenſibilem tranſpirationem non poſſunt exſpirare, hæc ſub cute latitantia, & à permeante ſanguine iterum abſorpta, vitioſum fermentum acre ſalinum ſanguini inducunt, cachexiamque & impuritatem ſanguinis à menſium emanſione jam contractam magis augent, lympham que inquinant, unde neceſſariò febris illa anxioſa deducenda venit, partim propter liberum motum ſanguinis à coagulante illo vitioſo ſale impeditum, partim etiam propter inquinatum ipſum fermentum uentriculi ab hoc ipſo ſale (ad quod ſaliva deglutita multum confert, propter lympham inquinatam) quod fermentum inquinatum, vitioſoque acore infectum, opus digeſtionis ſuæ ritè peragere non poteſt, ſed alimenta transmutat in paſtam viſcidam acidam, minus volatilem. Fermentum itaque ſtomachi (quamvis febris anxioſa curata ſit) tantillo fermenti ſeu remanentiæ febrilis & ſcabiei retropulſæ inquinatum, & acre ſalinum redditum, cauſa exiſtit hujus affectus, quatenus ſtomachum ſtimulando, & certo modo ratione nervorum facultatem animalem afficiendo, appetitum certum alicujus obiecti infert.

PROGNOSIS.

Hoc malum non adeò periculoſum eſt; attamen, quia originem ducit à fermento ſcabioſo ſalino retropulſo remanentiiſque febrilibus, metus eſt, ne hi affectus recidivent.

Secundò metus eſt, ne propter diuturniorem uſum obiecti humores vitiati reddantur, & ægra in cacochymiam incidat.

CURA.

Quapropter
1. *Stomachus evacuetur.*
2. *Fermentum ſaturetur; &*
3. *Ventriculus corroboretur.*

Quoad 1. ſanè hic videntur primatum obtinere vomitoria conveniunt enim in menſium emanſione, anxietate, & etiam in pica non poſtremum merentur locum. Quia igitur omnibus ſatisfaciunt:

℞. *Vitri antimonii, vel mercurii vitæ,* q.v.
Infund. in certam quantitatem
Vini Rhenani:
Stent per noctem:
Mane ſumantur ʒvj. *ad ſummum* ℥j.
(eſt enim ſubiectum delicatum.)

Vel ſi vult per alvum purgare:

℞. *Pulu. rad. Ialapp.*
Tartari vitriolat. ana gr. xv.
Scamm. ſulphurat. gr. j.
Ol. deſt. ſuccin. gutt. ij.
M. f. *Puluis*: S.
Pulvis purgans pro una vice.

Vel fiant pilulæ cum Mercurio dulci, qui optimè hic convenit v.g.

℞. Extr. panchym. Croll. ℈j.
Mercurii dulc. gr. iij.
Cum aliquot gutt. ol. deſtill. Succin. *f. Pilulæ*:

M. D. S.

Pilulæ purgantes pro una vice.

Quoad 2. Indicatum: inde faciunt omnium optimè Martialia, v.g.

℞. Tincturæ vitrioli Martis Zwelf. ʒiij.

Doſis ſunt gutt. 24. *ad* 30.

Conueniunt etiam pulueres acidum abſorbentes & præcipitantes, ut puluis cachecticus Quercetani:

Vel

℞. Corall. rub. præp.
Cryſtall. præp. ana ʒiß.
Ebor. uſti ʒj.
Pulu. zedoar. ℈ij.
M. f. *Puluis.*
diuid. in 3 part. æqual.

Maximè etiam laudatur aqua pampinorum uitis: poteſt itaque fieri talis Miſtura:

℞. Aquæ pampin vitis,
Portulac.
Borrag. ana ℥vj.
Succ. Cydonior. ℥j.

Ebor.

Ebor. uſti ℈ij.
M. D. S.

Potio pro aliquot vicibus.

III. *Tertium optimè præſtant moderatè acida ſtomachum corroborantia, ut ſuccus citri. cydoniorum, &c. item aromatica, ſal vitioſum mucumque incidentia, ut meliſſa, mentha, & ſimilia: v.g.*

℞. Aquę Meliſſ.
Borrag.
Menthæ ana ℥vj.
Succ. Cydon. ℥j.
Spiritus nitri dulc. ℈j.
M. D. S.

Potio confortatiua pro aliquot vicibus.

Externè poteſt ſtomacho applicari ſuccus cydoniorum, vel etiam alia ſtomachica.

Cibi ſint fermentum ſtomachi corroborantes & aromatibus conditi; potus vinum generoſum, uel uinum abſinthites, &c.

DISCURSUS & ANNOTATA

B. Dn. PRÆSIDIS.

AFfectus hic rectè dicitur Pica, ubi Dn. Reſoluens notanter addit, eam eſſe certum appetitum ad edulia inſueta; ſi enim hæc puella ferretur ad edulia adſueta intenſiùs, non eſſet Pica, ſed Malacia, cui viri pariter ac mulieres obnoxii ſunt.

Cauſa proxima eſt depravatio fermenti ſtomachi digeſtivi in acrimoniam ſalinam. Pars affecta eſt orificium ſtomachi ſiniſtrum, cu ſedes appetitus. *Cauſa remota* hìc eſt ſcabies, à qua fermentum ſtomachi digeſtivum depravatum eſt. Interim cùm puella ſit procax & vegeta, non eſt ſuſpicio, ſcabiem eſſe ortam ex ſuppreſſione vel emanſione menſium, taleſque aliàs aſthmaticæ eſſe ſolent. Adhæc, ſi ſupponatur, menſes in hac ordinariò fluxiſſe, ſcabies ſimul per contactum contracta & retropulſa Picæ potuit anſam dare. Ergò poſſunt menſes deficientes vel emanentes allegari hìc, poſſunt etiam omitti.

Cæterum, ut major lux huic negotio fœneretur, tria circa reſolutionem hujus caſus conſideranda ſunt: nempe

1. Quæ ſit *cauſa proxima ſcabiei?*
2. *Quomodo ſcabiem* & alias excretiones cutaneas *retropelli contingat?*
3. Quomodo hæc *retropulſa tandem febrim & picam intulerit?*

Quoad I. *Scabiei Cauſa proxima* eſt fermentum acido-acre, ſub cuticula defixum, natum occaſione interclusæ tranſpirationis. In ſcabie enim ſimpliciter afficiuntur partes intercutaneæ, non verò internæ, ut in variolis quandoque fit, ſed in ſpecie partes extimæ, manus & pedes, tanquam magis frigori expoſitæ, rarò internæ, niſi confirmata ſit magis ſcabies, afficiuntur. Adhæc in ſcabie primariò afficiuntur internodia digitorum, carpus, tali, & genua, locaque articulorum tendinoſa. Iam verò occaſio ſcabiei quærenda venit in tranſpiratione inſenſibili nonnihil impedita, unde homines quieti aut minus laborioſi ei ſunt obnoxii, quatenus ob deficientem laborem deficit quoque tranſpiratio, nō ſecus ac nōnihil ſordidi, & munditiei minus dediti, eâdem quoque ſolent corripi, quatenus horum pori ordinariò à ſordibus oblinuntur, & ſic excernenda retinentur, unde excrementa coacervata acorem contrahunt. Etenim halitus noſtri corporis naturaliter per cutem traſpirantes ſunt ordinariò ſalſi: qui ſi morâ ſuâ ſub cuticula detinentur, in deterius labuntur, corruptionem ſubeunt, & acorem contrahunt; qui acor vi ſuâ fermentativâ adoritur nutrimentum corporis roridum dulce alcalinum, quod corruptum partim degenerat in liquamen acre ſalſum, partim verò hæc ſalia excrementitia irretiuntur in nutrimento hoc ſpermatico, unde viſcoſitatem contrahunt. Cauſa adeoque ſcabiei proxima eſt fermentum acido-acre, ſeu acido-ſalſum nonnihil viſcidum, à quo contagioſa vis ſcabiei dependet, per contactum ſe propagantis; quippe hâc viſciditate ſuâ facilè adhæret vicino corpori, acrimoniâ verò acido-ſalsâ parte infixâ, corrumpendo nutrimentum partis proximum, ſe multiplicat, & tandem corpus defœdat.

Patet hoc

1. *Ex pruritu*: Omne enim acidum acre paulò manifeſtius, cutem attingens, ſemper pruritum infert, & ſi eſt acrius, roſionem facit.
2. Acidum acre in ſcabie peccans oſtendunt puſtularum color ruber: Acida ſiquidem primò rubedinem, poſtmodum albedinem inferunt; contra alcalia primò albedinem, & hinc nigredinem inducunt. Videbitis hoc in fonticulis, qui, ſi parantur per ſpiritum nitri vel butyrum antimonii, rubedinem & hinc albedinem oſtendunt; contra verò qui per alcalia excitantur, primò albedinem, tandem nigredinem, partibus inurunt, quæ ſignum mortificationis eſt.
3. Patet hoc acidum ſcabiei peccans *ex ſquamis* ſucceſſivè *decidentibus*: Acidum ſcilicet ſucceſſivè erodit cuticulam, quæ eroſa abit in ſquamas.
4. *Ex pure*: quod emergit ex ſanguine fermentando tranſmutato, dum ab acido fermentando præcipitatur ejus ſulphur, quod ex rubedine traſmutatur in albedinem, deſtructâ nempè alcalicâ parte, ſic ſanguis ſalinus volatilis oleoſus ab acido in ſcabie præcipitatur, ita ut deſtructo alcali præcipitetur ſulphur rubrum in albedinem.

Differentia autem *ſcabiei in humidam & ſiccam* eſt nulla, & ſaltem accidentaria: prout enim ſubjectum patiens plus minus eſt ſeroſum, eatenus quoque puſtulæ humidiores magis conſpiciuntur; & contra.

Curatio autem ſcabiei primariò peragitur per alcalia, ut Linimenta ex oleo tartari per deliquium, quæ infallibiliter curant Scabiem; ſicut confirmata & ferina ſcabies per Mercurium vivum, Decoctum Mercurii vivi, cingula Mercurialia, &c. Mercurius enim eſt alcalinum ſubjectum, & acidum abſorbet.

II Quæritur jam, quomodo repellatur ſcabies, ſive benigna, ſivè aliæ cutaneæ excretiones malignæ? Reſp. Repelluntur hæ, ſive benignæ ſint, ſive malignæ, duplici modo; vel (1.) à pororum cutis occluſione; vel (2) à ſanguinis motu, & cum hoc ſeri in alium locum concitatione.

Quoad (1) occluduntur pori duplici occaſione: nempe *uel* à frigore, *uel* à viſcido externo. *A frigore* quidem, quatenus hoc *vel* extrinſecùs admittitur, *vel* intrinſecùs immittitur. Illud fit, quando corpus denudatur, illudque poſt ſudorem frigori externo incautè exponitur, & quando poſt ſudores prolectos cutis anſerina corpus corrugat: in quo caſu pori ſtatim ſtringuntur, ob fibras cutis nerveas ab aere frigido vellicatas, quæ vellicatæ ſe contrahunt, & poros claudunt; unde ſemper variolis, purpurâ & febribus petechialibus, item ſcabie, decumbentibus autores ſumus, ut patientes calidos ſe teneant. Frigus verò intrinſecùs immiſſum eſt v.g. hauſtus frigidus: notum enim eſt, quod ex ingurgitatione frigida cutis ſe ſtringat, quia occaſionem præbet, ut per conſenſum membranarum cum ſtomacho panniculus carnoſus & connexæ fibræ cutaneæ ſe ſtringant, & hinc pori ſe claudant. Unde v.g. ſi tales ſubitò frigidam ingurgitant, videtur ipſis quaſi aquâ gelidâ perfunderentur, cùm contra calida juſcula aſſumentes dicere audiamus, ſibi totum corpus incaleſcere, & non rarò ſudorem ſupervenire; unde ſimiliter ægrotis in febribus malignis petechialibus, purpuratis, aliiſque excretionibus cutaneis, ſuademus, ne frigida hauriant. *A viſcidis* verò, quatenus linimenta unctuoſa & oleoſa, imprimis ex pinguedinibus, medullis, oleis expreſſis, emplaſtris applicatis, &c. oblinunt poros, abſtineant. Et ex hoc fundamento venit, quod quædam ſubjecta non poſſint ferre emplaſtra, imprimis ſcorbutici, & qui ſerum habent acrius; hinc tales à levi emplaſtrorum admotione puſtulas & herpetes quaſi contrahunt, quia per emplaſtra talia coercentur inſenſibiles halitus, qui in ſcorbuticis per ſe admodum acres, ſub cute coerciti, majorem acrimoniam acquirunt. Obſervetur hoc in praxi, cum non rarò Chirurgi talibus emplaſticis admotis ulcera faciant deteriora; quin potius in talibus ulceribus corroſivis meliori ſucceſſu pulveres conducunt, ex lapide calaminari, creta, ceruſſa, ſaccharo *ſaturni*, croco Martis præcipitato, & aliis, quæ acidum abſorbendo ſaporem aluminoſum acquirunt.

2. Altera cauſa, ob quam excretiones cutaneæ non rarò repelluntur, eſt *ſanguinis motus aliorſum concitatus*, & ita ſimiliter ſeri ſanguinis ab externis partibus remotio: quò

quò pertinent omnes venæſectiones, purgationes, vomitiones, ac quoque clyſmata in cutaneis excretionibus intempeſtivè applicata, quibus ſæpè motus naturæ expulſorius ad exteriora pervertitur. Nam ubicunque contingit ſanguinis excretio, vel ſenſibilis ſenſatio, ad eum locum ſemper concitatiùs ſanguis moveri ſolet; non ſecus ac à ſpinâ parti infixâ mox hæc tumet, ac feſtucâ oculo infixâ ille inflammatur & lachrymæ erumpunt: ſimili ratione, ſi in talibus morbis clyſmata, vomitoria, purgationes & venæſectiones, intempeſtivè inſtituuntur, tunc extimæ partes non æquali motu ſanguinis ſolent irrorari, unde minus verſus exteriora natura vergit ad expellenda recrementa. Ac hinc eſt, quod in febribus petechialibus, variolis, &c. *Venæſectio* ſit adeò periculoſa ob impeditam earum eruptionem, niſi in primo morbi inſultu ea inſtituatur, ubi tamen etiam non ſemper eſt tuta propter virium proſtrationem. Sic novi *clyſmata* jam ſuppurantibus variolis fuiſſe lethalia, partim ob defloreſcentes inde variolas, partim ob ſuccedentem diarrhœam colliquefactivam lethalem: Unde & in *puerperis* purpuratis ſi ſit ſuſpicio febris malignæ, tam cautè lochia ſunt tractanda, & potius nonnihil ſtringenda, quàm ad effluxum, cum ſanguinis ad alium locum concitatione, nimis concitanda, monet WILLIS, ne excretio cutanea impediatur. Nam cum ſanguine ita ſerum etiam ſimul retrahitur, tanquam commune nutrimenti & excrementorum vehiculum, cumque hoc imbibita excrementa cutanea aliorſum deponuntur, & ad uterum ſimul rapiuntur.

Jam III. quæritur: *quomodo ſcabies & aliæ excretiones* cutaneæ *retropulſæ tàm periculoſa & anxioſa ſymptomata*, ut *febres*, *cum anhelitu & aſthmate conjunctas*, *poſſint inferre?* Dico. Recrementa illa antea ſub cute defixa, quacunque occaſione vel immediatè cum ſanguine mixta, vel mediante ſero ſoluta, in cruorem reaffluxa, turbant ſanguinis texturam ſeu compoſitionem materialem, primariò à duobus illis ſalibus, acido nempè & urinoſo, dependentem: qua craſi vitiatâ vitiatur & illius fermentatio, depravatur illius ſpirituaſcentia & incaleſcentia, ſicque a tantillo fermento intercutaneo tota maſſa ſanguinea infici poteſt. Quantum enim valeat tale fermentum, patet ex febribus intermittentibus, ſubindè poſt oris puſtulas extruſas evaneſcentibus, ubi expulſo tantillo fermenti, febris coërcetur.

His ita præſuppoſitis revertimur ad Picam noſtram, quæ in hoc ſubjecto dependet à fermento ſtomachi ob ſcabiem retropulſam primariò aciditate nimiâ, ſed tamen admodum acri & roſivâ, nonnihilque ſalsâ, imbuto; unde in talibus fermentum hoc cupit ſaturari, ubi tamen non ſufficiunt ordinaria alimenta conſueta, ſed appetuntur ea, quæ acidum hoc concentrant ac imbibunt, qualia ſunt creta, calx, argilla, &c. Illuſtrat hoc negotium HILDANUS *in obſervat. Cent. 1. Obſ. 37.* Hic obſervavit picam, in qua appetivit haleces, piſces, & carnes ſalitas ac infumatas, quales optimè digeſſit; ſed res ordinarias, ut juſcula etiam, qualia horruit, cum ſumma difficultate deglutivit. Pica autem illa oriebatur ex ulcere faucium, quod tranſmittebat ſuum pus & ſaniem ſalſam in ſtomachum: hæc ſanies alteravit fermentum ſtomachi, ut hoc ſimilia promptè appeteret, v. g. haleces & ſimilia, unde depravatus appetitus. Sic & picam ab acrib. & ſalſis humorib. in ventriculo collectis obſervavit Horſtius T. 1. Obſervat. 5. l. 4. ubi calx viva & terra fornacum comeſta; ubi notabile, illam accidiſſe in puella 10. annorum. Danda proinde, qualia appetunt, modò non in nimia quantitate: vid. FEHR *Tract. de Abſinth.* ex quo caſus hic deſumptus eſt, *pag. 98.*, qui etiam ſuæ ægræ conceſſit cretam, ſed miſcuit cum mechoacanna; quæ purgans eſt inſipidum ferè, adeoque illam ſub larvæ cretæ tegens; utrique ſic ſcopo, eleganti ſtratagemate, ſatisfecit, quatenus nempe per cretam deſtructum fuit acidum, & ſimul per mechoacannam evacuatum. Similem caſum videbitis in M. A. N. C. Ann. 1. Obſervat. 83. pag. 199., ubi puella non niſi cretâ ſaturabilis, admixtâ mechoacannâ albâ, curata fuit.

Quoad *Prognoſin*: metus nullus eſt, quod ſcabies recidivet; bonum enim eſſet, ſi poſſet ſcabies revocari, cùm ſic ægra curaretur. Alter vero metus majoris ponderis eſt, nempè ſi creta in majori quantitate comeditur, nocivum erit, & metus, ne reddatur cachectica, quia vis fermenti primæ digeſtionis deſtruitur; contrario modo, ſi ſobriè aſſumitur, non nocebit. Et uti verum eſt, quod omnis repletio etiam optimorum ſecundùm HIPPOCRATEM ſit mala, panis verò peſſima, utut in ſe non nocivus; ita creta omninò eſt innoxia in parca doſi deglutita. Patet hoc ex eo, quod conſtet, picâ laborantes varia abſurda ſine noxa ſucceſſivè comediſſe! nam appetita optimè, non appetita verò minùs digeruntur à fermento, ac verus eſt HIPPOCRATIS *aphoriſmus ſect. 2. Aph. 50. Adſueta, licet deteriora, inſuetis, licet bonis, minus nocere.*

Quoad

CURAM.

Quia fermentum nimis acre eſt, metuendum, ne varia ſymptommata incurrat ex vomitu, primò, juxta Dn. Reſolventem, inſtituendo. *Itaque* tutius erit, ut

1. Fermentum ventriculi nimis acidum & rodens ſaturetur! hinc
2. Per vomitum evacuetur; &
3. Tandem ventriculus corroboretur.

Pro primo ſcopo, *ad ſaturationem* faciunt *Martialia*, & hinc *alcalia fixa*, quæ deſtruendo acidum, illud in tertium ſalſum commutant: Verbi gratiâ:

℞. *Corall. r. præp.*
Cryſtall. præp.
Ebor. uſti præp.
Salis abſinth. ana ℥j.
M. f. Pulvis:
div. in 4. part. æqu.
D. S.
Pulvis acidum deſtruens.

qui manè & à meridie capiatur.

Subjectis delicatioribus Martialia crudiora, vel in majori doſi exhibita, convenientia non ſunt, ob ſenſibilius ſtomachi orificium, hinc iis loco horum conducit tinctura vitrioli Martis Zvvelferi, in morbis chronicis ex acido ortis proficua. Inſuper dicta tinctura magis participat de terra foliata tartari: quod ex eo patet; dum enim miſcetur terra foliata tartari & vitriolum Martis ritè parata, & in mortario lapideo teruntur, abeunt in deliquium, per ſpiritum vini extrahendum: quod ſupereſt in fundo, maxima pars eſt Mars. Huic incommodo ut conſulamus, hujus loco ſit ſal Martis compoſitum ex iiſdem conſtans, niſi quod in ſicca forma uſurpari poſſit: nempè recipiantur ana *terræ foliatæ tartari*, & *vitrioli Martis* ritè parati, (non autem Venerei, quod vomitus creat:) Hæc terantur in mortario lapideo, ſub trituratione miſtio liqueſcit, & abit in formam pultis rubicundæ, quæ blando calore exſiccatur, & hinc iterum teratur, ſic aquiritur pulvis obſcurè rubeſcens, nec amplius liqueſcens, ſub nomine ſalis Martis compoſiti: cujus doſis à gr. xv. ad ℈j. & ℨß. Felicem hujus uſum in affectibus mulierum hyſtericis, paroxyſmum præcavendo, & Melancholicis, vidi ſæpiùs.

Porrò terreis illis, tanquam privativè acida abſorbentibus, addantur ſalia alcalia fixa, poſitivè agentia. Quod ſi cupiamus temperatum adſtringens, conficiatur illud ex ſucco cydoniorum vel alio acido blandiore cum ebore uſto, ita aluminoſus ſapor emergit: ſin verò ſcopus ſit emendare acidum peccans, omittatur acidum, vel ex Dn. Reſolventis formula ſuccus cydoniorum; aliàs enim efferveſcunt, unde extra corpus ſaturata, intra illud ſaturari nequeunt.

Ad ſecundum autem ſcopum faciunt Vomitoria; ubi tamen vitrum antimonii cum Mercurio vitæ non poſſunt in anatica proportione præſcribi: hujus quidem gr. ij in ſubſtantia præſcribi poſſunt, ſed non vitrum antimonii: Faciat audaculus periculum cum vitro antimonii in eodem pondere, ſanè experietur ille hoc ob ſulphur extraverſum longè violentius eſſe, quàm Mercurium vitæ. Infuſio autem ejus probè filtrata ultra ℥vj. non datur. Porrò Mercurius dulcis loco purgantis in ſcabioſis optimum eſt remedium; ſcabiei enim fermentum delebit. Interim doſis ad gr. iij. eſt inſufficiens; ritè quippe is paratus non ſolet inſigniter purgare, & quò crebriùs ſublimatur, eò minus purgabit, hinc potiùs reliquis adjungi poterit à gran. xv. ad ℈ i. ſine periculo: v. g. ita præſcripſi aliquando ſcabioſo, aliiſque ordinare ſoleo:

℞. *Extr. panchym. Crollii*
Mercurii dulc. ritè par. ana gr. xv.
Scamm. ſulphurat. q. ſ. pro ſtimulo.
M. f. l. a. Pilulæ: S.
Pilulæ purgantes.

Nec inconcinnus eſt pulvis purgans ex pulvere jalappæ & tar-

& tartaro vitriolato cum ſcammonio ſulphurato à Dn. Reſolvente præſcriptus; quæ methodus FEHRII eſt optima.

Pro tertio tandem ſcopo non inconcinnè ſucci aciduli laudantur: licet enim acida aliàs nervis hoſtilia ſint, blanda tamen ea, & in ſpecie vegetabilium, quæ non ſunt adeò acria, ſtomacho arrident; unde ſuccus cydoniorum & citri egregii ſunt. Sed *quæritur*; quomodo illi conſervari poſſint, cum facilè fermentent? Ubi vulgaris eſt modus, ut iiſdem ſuperinſundatur oleum, ſed malè, ita enim alterantur, & nauſeoſum rancorem contrahunt; unde potius laudandus eſt HELMONTII modus per fumum ſulphuris, quò ſucci tales præſervantur à fermentatione & corruptione. Nempe lagenæ replentur fumo ſulphuris, hinc ſubitò ſuccus infunditur, agitatur probe: hoc facto, de novo aliquid ſulphuris fumi immittatur. Hoc modo quicunq; ſucci vegetabilium eſſentiales, ut betulæ, &c. cōſervari poſſunt. Succus cydoniorum externè ventriculo applicatus nullius uſus eſſe videtur, cùm ſpirituaſcentiâ deſtituatur; hinc loco cydoniorum ſucci externè applicandi vina aromatica & olea deſtillata ſubſtituimus.

Quoad diætam; egregium eſt vinum abſinthites.

Occaſione autem ſcabiei ſuprà monitum, quâ ratione affectus cutanei retropulſi turbas excitent in œconomia animali. Jam verò ratione curationis quæritur: quomodo ſcabies, ut & variolæ, aliæque excretiones cutaneæ retropulſæ revocari & expelli iterum poſſint? *Reſp.* Res facilis eſt: Nempè fundamentum expulſionis hujuſmodi morborum & excretionum cutanearum conſiſtit in eo, ut iſta fermenta ſalina ſeparentur denuò ex concreto ſanguinis, & ſeparata eadem imbibantur à ſero, quo, ceu vehiculo, iterum ſub cute defigi poſſint. Jam verò *ſeparatio* ex liquido fit duplici modo; (1.) per præcipitationem; (2.) per tranſcolationem. Illa eſt, quando v.g. ex muſto ſub fermentationis motu fæces præcipitantur, vel quando ex ſolutione vitrioli per inſtillationem olei tartari præcipitatur metallum, ab & ex ſolutione acida. Hæc, nempè tranſcolatio, fit per medium aliquod poroſum, liquida tranſmittens, craſſioribus in colatorio relictis. Sic quando muſtum præcipitatum tranſcolatur per chartam, fæces in charta remanent: Sic ſolutio vitrioli præcipitata dum filtratur, particulæ metallicæ manent in charta.

Ex quo patet, quod in liquidis ritè invicem unitis ſeparandi tranſcolatio præſupponat præcipitationem factam: ſic enim v.g. muſtum ante ſui fermentationem & præcipitationem pertranſit chartam, vel colum, totum turbidum: quod ſi verò idem deſerbuerit, & fæces præcipitatæ ſunt, hæ in colo remanent, & liquor clarus pertranſit. Par ratio eſt in maſſa ſanguinea, ex qua fermenta ſalina & recrementa, texturam ejus turbantia, ſeparari priùs debent per præcipitationem, antequam in corpore, tanquam per chartam emporeticam, tranſcolationes contingunt, &, ſero puro tranſeunte, recrementa ſalina circa poros cutis congeſta, defixa maneant, unde excretiones cutaneæ efflorefcunt. Unde; falſum eſt, quod ſudorifera ſimpliciter curent affectus tales cutaneos, eijciendo recrementa ad corporis peripheriam: quin potius illa, quâ talia, colliqueſcere faciunt maſſam ſanguineam, & tenuiorem eam reddunt, nil verò hoc ipſo præcipitant, adeoque per ſe hic nullius uſus ſunt; ſi verò talia, quæ ſimul præcipitent, illis addantur, tunc inſignis uſus erunt. Unde, ut ſcabies retropulſa, vel aliæ excretiones cutaneæ febrium malignarum retropulſæ, ad peripheriam corporis denuò revertantur, præcedant abſorbentia, Præcipitantia dicta; ubi imprimis conveniunt *alcalia* fixa, fermentum acidum peccans corrigentia, & in ſalium tranſmutantia, ſicque promoventia, ut præcipitata recrementa ſalina, imbibita à ſero, feliciùs per ſudorem ex maſſa ſanguinea eliminentur. Unde eminent ſalia, tam fixa, ut cardui benedicti, abſinthii, fumariæ, &c. quàm ſalia volatilia, viperarum, fuliginis, cornu cervi, ſanguinis humani, &c. pro ſcopo præcipitandi & ſeparandi convenientia; quibus non incommodè, ſi *æſtus* fortean urgeat, *antimonialia fixa*, imprimis *Bezoardica*, ut *antimonium diaphoreticum*, cinnabaris antimonii, aliaque ſulphura antimonialia fixa, addi poſſunt. Non minus locum habet *Mixtura* illa *polychreſta ex aceto & lapillis cancrorum*, potionibus addita, ſumendo lapillorum cancrorum ℨj. aceti verò ℥vj. præter propter; Ita enim, dum deſerbuit mixtura, fit ſalſa, nonnihilque urinoſi ſaporis, ſudorifera pariter ac diuretica, adeoque, quæ vi ſalia acria præcipitandi pollet. Sit v.g. exemplum talis formulæ:

℞. *Aquæ Scabioſ.*
Fl. Samb.
Card Bened. ana ℥j.
Acet. vini ℨvj.
Lapill. Cancr. præp. ℨj.
(& ſi placet)
Antim. diaphor. gr. xv.
Syr. de fumar. ℨiij ad vj.
M. pro 2. vel 3. doſib.
S. *Potio ſudorifera.*

Sic quoque convenit *Emulſio* illa Cratoniana decantata ex ſeminibus expulſivis, napi, aquilegiæ, cardui benedicti, citri, &c. concinnata, elegans ad revocandos hos morbos, quam correxit ZWELFERUS *in Pharmac. Regia* adjectione myrrhæ, ſub nomine *Liquoris Alexipharmaci*, in malignis, purpura puerperarum, aliiſq; febribus cum excretione cutanea conjunctis, commendanda. Tandem etiam *fimus equinus* recens nodulo incluſus, & in potu ordinario infuſus, expreſſuſque, ad purificandam maſſam ſanguineam, expellendamque ſcabiem, variolas & morbillos, vi ſuâ ſalino-ammoniacali multum confert; ſicut idem quoque in æſtu urgente, & ſudore provocando egregius eſt. Ultimum adhuc conſilium ZACUTI LUSITANI eſt, quo ſuadet ſcabioſis, quibus malum retropulſum eſt, ut concumbant cum alio ſcabioſo in uno lecto, pro revocanda ſcabie. Et ſanè, ſi ſcabioſus poteſt inficere ſanum, multò magis eum, qui jam fermentum ſcabioſum contraxit.

Quæritur porrò etiam hoc in caſu; cùm picans noſtra ſit puella, an, ſi menſes forſan aliquid conferant ad ſcabiem, & horum excretio in hac puella nondum facta fuerit, venæſectio aliquid conducat ad promovendam vel curandam ſcabiem? Nego. Cùm enim procax & vegeta ſit, non ex menſium vitio contraxiſſe ſcabiem videtur: ac variant omninò naturæ mulierum; nunc enim citiùs, nunc tardiùs effluunt, ita ut quædam 10. 11. 12. imò 18. annum quoque expectent, quale exemplum jure hæreditario ex matre, circa vigeſimum demum ætatis annum primos menſes paſſæ, in gravida vidi. Unde quando non ſuſcipio menſium ſuppreſſorum adeſt, venæ ſectio omittenda. Cui opinioni noſtræ non refragatur, quod RHODIUS *Cent. 2. Obſ. 57.* adducit, nempe virum malaciâ laborantem, reconvaleſcentem tamen poſt ſupervenientem hæmorrhoidum fluxum; potuit enim ſubjectum eſſe hypochondriacum, cui levamini ſunt hæmorrhoides, adeoque malaciam hinc pati. Si verò menſium ſuppreſſio juncta fuiſſet, tunc ejus ſimul ratio habenda eſſet, venæ ſectione eoſdem provocando, & adjuvando.

Sed quid? ſi poſt curam picæ ſuperveniet faſtidium vel anorexia? *Reſp.* Amara conducere, volatilibus ſociata, ut elixyr proprietatis ſine acido, tinctura tartari compoſita cum ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato.

An vinum concedendum album, acidum? Nego: benè autem poteſt admitti dulce, rubrum, antiquum.

Sin febris lenta eſui cretæ ſuperveniat, conducit Vomitorium, Mercurius dulcis, item miſtura polychreſta ex aceto & lapillis cancrorum, ſal ammoniacum cum terra foliata tartari, &c.

Quæritur; an lac ob atrophiam conducat? Reſp. Si omnia ritè ſe habeant, & etiam menſes fluxerint, comedi poteſt debito cum regimine.

CASUS IV.

CHYLOSIS LÆSA EX CRUDITATE NIDOROSA CUM SODA.

FOEmina delicata, lautioribus epulis dedita, boniſque fortunæ abundans, queritur de ſubitò crebrioribus affligentibus, vagis tamen & ſubitò denuò ceſſantibus, æſtuationibus corporis, aliquot horis à paſtu, cum faciei vago rubore: accedunt ſubinde ructus tetri, & ſaporis aut nullius, aut non facilè explicabilis; quibus interdum quinta vel ſexta noctis hora ſuperveniunt ſeceſſus liquidi, ſpumoſi, varii, quibus interdum de cibis quibuſdam aſſumptis plus minus nonnihil permiſtum; quin imò conjunguntur his interdum vomitus materiæ ſimilis, quos tamen antecedit gravis anxietas cordis; cum dolore circa ſpinam dorſi compreſſivo, ad jugulum uſque quaſi adſcendente, & fauces conſtringente. Manè exſurgens lecto, mediocriter ſe habet, ſed aſſumptum jentaculum abhorret illud, & odorem juſculi galli-
na-

naceì pro conſuetudine hauriendi percipiens nauſeat, unde paucis cochlearibus eiuſdem aſſumptis, id ſeponit: ſuperveniunt brevì poſt ſolitæ æſtuationes, in ſpecie caloris intenſioris ſenſus in regione ſtomachi, qui gulam flammæ inſtar amburit; unde gravior ſitis ſupervenit cum appetitu circa prandium proſtrato; frigida ſaltem, præſertim potulenta deſiderat, calida reſpuit. Ipſa ergo tot malis perterrita, convocat omnem Medicorum turbam pro conſilio certo curæ inſtituendæ.

RESOLVTIO
DN. CHRISTOPHORI HOLTZELS,

Hactenus

MEDICINÆ DOCTORIS, PRACTICI LIPSIENSIS,

Νῦν ἐν ἁγίοις.

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotationibus

B. DN. PRÆSIDIS.

Cenſuræ ac Emendationi ſubiecta.
Anno 1675.

F*OEminæ delicatiori, quæ diætæ haud ullam habuit rationem, ſtomachus corruptus eſt, & cùm aſſumpta probè digeſta non ſint, ſed id nidoroſa liquamina abierint, illa reſidua acorem, qui corruptionis individuus comes eſſe ſolet, contraxerunt usq; adeò, ut affectus hic præſens ad ventriculi cruditatem cum ardore conjunctam referendus ſit, indeque flatulentum liquaminum illorum Gas ſubinde in ructus abit, qui odorem eorum ſimul evehunt, ac ſecundùm varietatem corruptionis acidum amarum fœtidum ſpirant, aſſumpta nonnunquam non ſubacta probè à fermento redolent. Sapor rectè non ſatis explicabilis dicitur; pro corruptionis enim diverſitate multis modis variat: nonnunquam revera vitriolaceus eſt, fauceſque adeò ſtringit, ut vitriolum ſolutum in ore ſe continere credant ægri. Atque ſic quidem ſtomachus liquamina illa ſibi noxia ferre nequit, quin non ſubinde ad vomitum concitetur, illeque quinta vel ſexta hora noctis ſupervenire ſolet, cùm tunc quadantenus cibi digeſti ſint, & nocturno calore ſtomachus concitetur, prout & aliàs à crapula hoc fieri ſolet. Liquaminum odore illo corrumpitur fermentum, quò minùs laudabiliter digerat; ſi præſertim ſecundùm* MOEBIUM *ex cibi laudabiliter concocti reliquiis, in fermenti vigorem exaltatis, illud ortum ducit. Impreſſo itaq; ſemel tetro odore illo, averſatur ſtomachus cibum omnem: ille quippe, prout etiam juſculum gallinaceum, quo ægra uſa ſubinde eſt, ſimilem corruptionis labem incurrit, ac impreſſa ſemel idea averſationis illa, cibum ſubinde reſpuit. Quod adeoque de toto corpore habet* HIPPOCRATES, *illud non minùs de ſtomacho hìc accipi poteſt. illum, quò magis nutritus, eò magis lædi. Acor itaque ille inſenſus excitato ſpiritu inſito ac cum eo calore in halitus abit, qui dum maſſam ſanguineam invadunt, phlogoſin illam ac febrilem quaſi æſtum ſuſcitant; floridior hinc commotus ſanguis faciem, quam naturali purpura ſuo ductu ornare aliàs ſolet, invadit, ſed in flammam febrilem penitus non erumpit, cum focus, qui ſic dici ſolet, in maſſa ſanguinea haud adſit, ac cauſa continens, ſeu acida illa effluvia ſubinde remittant, aſſumpto potiſſimùm cibo; tunc enim acidum, utut vitioſum, inſtinctu naturæ ſuæ in cibum agere incipit, redditum verò irritum priſtino exacerbatur ardore; hinc faucium quoque ardor ille eſt. Et eleganter huc referri poteſt experimentum, quod in Progymn. ac Nutric. habet* CONSENTINUS, *animalium ſtomachos, quorum acidum prævalet, iejunos apertos acidum adeò ſpirare, ut intensè illud nares feriat. Similia effluvia ex concurrente bile cum ſucco pancreatico, hoc etiam in affectu oriri arbitratur* SYLVIUS, *cuius tamen ſententiam meam hìc facere haud neceſſe eſt. Sitim quod concernit, à faucium ardore illam oriri facilè patet: Ille namque extingui optat; & cùm faucium tunicæ undiquaque glanduloſæ ſint, tubulos excretorios lymphæ ſecundùm* STENONEM *habeant, à calore ſeu ardore lympham ſimul exſiccari contingit: hincque rectè ſitim definit* HELMONTIUS, *quod à deficiente latice ſit. Sic itaque affecto ſtomacho irritâ ſæpiùs redditâ concoctione, ac fermento ejus nidoroſâ corruptione infecto, & à mucoſa materia obliterato, proſterni ſimul appetitum ecquid mirum?*

DIAGNOSIS.

Diagnoſtica ſigna ex ipſo caſu petenda veniunt.

PROGNOSIS.

Prognoſis etiam facilis eſt, ac ſpem curationis facit indubitatam; quanquam, niſi maturè morbo proſpiciamus, metuendum ſit, ne recepto magis magiſque ad interiora vitioſo illo liquamine, in febrim abeat: unde ad curationem accedendum eſt.

CURA.

Cùm adeoque vitioſa illa materia ac nidoroſa ſtomachum occupat, primum omnium erit vomitorio leniori aut idoneo purgante illam evacuare. Competit ideoque Infuſum vitri antimonij cum vino factum, doſi ℥ß. ad ℥j. cum ſyrupo florum perſicorum, vel ſimili alio; hicque eo magis commendari debet, quò faciliùs operetur. Aliàs vomitoria in forma pulveris, vitæ Mercurius, &c. ab acido in ſtomacho abundante quadantenus figi ac impediri ſolent; unde præcipitantia, quorum paulò poſt mentionem faciam, ex oculis cancrorum in hoc caſu non immeritò præmittuntur.

Ex Purgantibus reſina jalappæ, ſcammonii, &c. ſunt; quanquam ſcammonium, præſertim ſpiritu vini ſolutum, faucium ardorem ſingulariter intendere ſoleat: ſi tamen alcaliſata reſinis addantur, egregiè illos ſolvunt & operationem adjuvant: Dulcia è contra ex manna & ſimilibus, cum corruptionem itidem facilè incurrant, non æquè hìc conducunt.

Vomitorium dicto modo præmitti debet, poſtulante neceſſitate; ſequentium purgantium uſus ſuccedit, ac in forma pulveris, qui imbibit reſolvitque magis acidum liquamen, hic eſto:

℞. Pulv. Senn. Montagn. ʒj.
Reſin. Ialapp. gr. vj.
Scamm. ſulphurat. gr. jv.
Mixta adſpergantur cum
Arcan. tartari ℈j.
Ol. deſt. Mac. gutt. jv.
M. *exactè pro Pulvere.*
S.
Pulvis purgans pro una vice.

Aut in forma Potionis:

℞. Infuſ. fol ſenn. c. aqua font. fact. ℥jv.
Ol. tartari per deliquium ſol. ʒiß.
cum eo ſolvantur
Diagr. præp. *tantillo* vitell. ovi *in mortar. ſubact.* gr. vj.
edulcora cum
Rob paſſul. *vel* Syr. roſar. ſolut. q. ſ.
M. D. S.
Potio purgans pro una vice.

Præmiſſis hiſce, tanquam univerſalibus, ea in uſum veniunt quæ vim præcipitandi habent, & reliquum vitioſi liquaminis incidendo abſtergunt, ſicque ad priſtinum tonum recuperandum ſtomacho ſuccurrunt.

Acidum verò præcipitant.

1. *Quæ terrea ſunt, & ad naturam alcaliſatorum proximè accedunt; nam & illa in meram terram converti poſſunt: ſuntque medulla oſſis ſepiæ, oculi cancrorum, antimonium diaphoreticum, ac ſimilia.*
2. *Oleoſa: nam & illa, id quod ex edulcoratione acidorum cum ſpiritu vini facta patet, acidum imbibunt leniuntque.*

Sic itaque recipi poteſt, e.g.

℞. Ocul. Cancr. præp.
Antimonii diaphor. ʒß.
Pulv. Macis *parum toſt.*
Nuc. moſch. ana ℈j.
M. *f. Pulvis:* S.
Singularis pulvis ſtomachalis.

Tenerrima medulla oſſis ſepiæ eſt, hincque eò magis acidum imbibit, & alcaliſata præcipuè illud mortificat: ſequens adeoque pulvis, qui à præcipitante Magno D. Langii b.m. non adeò abludit, commendari meretur, eſtque ſequens.

℞. Medull. oſſ. ſep.
Lapill. Cancr. præp. an. ʒiß.

Sal.

& tartaro vitriolato cum ſcammonio ſulphurato à Dn. Reſolvente præſcriptus; quæ methodus FEHRII eſt optima.

Pro tertio tandem ſcopo non inconcinnè ſucci aciduli laudantur: licet enim acida aliàs nervis hoſtilia ſint; blanda tamen ea, & in ſpecie vegetabilium, quæ non ſunt adeò acria, ſtomacho arrident; unde ſuccus cydoniorum & citri egregii ſunt. Sed *quæritur*; quomodo illi conſervari poſſint, cum facilè fermentent? Ubi vulgaris eſt modus, ut iiſdem ſuperinfundatur oleum, ſed malè; ita enim alterantur, & nauſeoſum rancorem contrahunt; unde potius laudandus eſt HELMONTII modus per fumum ſulphuris, quò ſucci tales præſervantur à fermentatione & corruptione. Nempe lagenæ replentur fumo ſulphuris, hinc ſubitò ſuccus infunditur, agitatur probe: hoc facto, de novo aliquid ſulphuris fumi immittatur. Hoc modo quicunq; ſucci vegetabilium eſſentiales, ut betulæ, &c. cōſervari poſſunt. Succus cydoniorum externè ventriculo applicatus nullius uſus eſſe videtur, cùm ſpirituaſcentiâ deſtituatur; hinc loco cydoniorum ſucci externè applicandi vina aromatica & olea deſtillata ſubſtituimus.

Quoad diætam; egregium eſt vinum abſinthites.

Occaſione autem ſcabiei ſuprà monitum, quâ ratione affectus cutanei retropulſi turbas excitent in œconomia animali. Iam verò ratione curationis quæritur: quomodo ſcabies, ut & variolæ, aliæque excretiones cutaneæ retropulſæ revocari & expelli iterum poſſint? *Reſp.* Res facilis eſt: Nempè fundamentum expulſionis hujuſmodi morborum & excretionum cutanearum conſiſtit in eo, ut iſta fermenta ſalina ſeparentur denuò ex concreto ſanguinis, & ſeparata eadem imbibantur à ſero, quo, ceu vehiculo, iterum ſub cute defigi poſſint. Iam verò *ſeparatio* ex liquido fit duplici modo; (1.) per præcipitationem; (2.) per tranſcolationem. Illa eſt, quando v.g. ex muſto ſub fermentationis motu fęces præcipitantur, vel quando ex ſolutione vitrioli per inſtillationem olei tartari pręcipitatur metallum, ab & ex ſolutione acida. Hæc, nempè tranſcolatio, fit per medium aliquod poroſum, liquida tranſmittens, craſſioribus in colatorio relictis. Sic quando muſtum præcipitatum tranſcolatur per chartam, fęces in charta remanent: Sic ſolutio vitrioli pręcipitata dum filtratur, particulæ metallicæ manent in charta.

Ex quo patet, quod in liquidis ritè invicem unitis ſeparandi tranſcolatio præſupponat præcipitationem factam: ſic enim v.g. muſtum ante ſui fermentationem & præcipitationem pertranſit chartam, vel colum, totum turbidum: quodſi verò idem deferbuerit, & fęces præcipitatæ ſunt, hæ in colo remanent, & liquor clarus pertranſit. Par ratio eſt in maſſa ſanguinea, ex qua fermenta ſalina & recrementa, texturam ejus turbantia, ſeparari priùs debent per præcipitationem, antequam in corpore, tanquam per chartam emporeticam, tranſcolationes contingunt, &, ſero puro tranſeunte, recrementa ſalina circa poros cutis congeſta, defixa maneant, unde excretiones cutaneæ effloreſcunt. Unde falſum eſt, quod ſudorifera ſimpliciter curent affectus tales cutaneos, ejiciendo recrementa ad corporis peripheriam: quin potius illa, quâ talia, colliqueſcere faciunt maſſam ſanguineam, & tenuiorem eam reddunt, nil verò hoc ipſo præcipitant, adeoque per ſe hic nullius uſus ſunt; ſi verò talia, quæ ſimul præcipitent, illis addantur, tunc inſignis uſus erunt. Vnde, ut ſcabies retropulſa, vel aliæ excretiones cutaneæ febrium malignarum retropulſæ, ad peripheriam corporis denuo revertantur, præcedant abſorbentia, Præcipitantia dicta; ubi imprimis conveniunt *alcalia* fixa, fermentum acidum peccans corrigentia, & in ſalſum tranſmutantia, ſicque promoventia, ut præcipitata recrementa ſalina, imbibita à ſero, feliciùs per ſudorem ex maſſa ſanguinea eliminentur. Unde eminent ſalia, tam fixa, ut cardui benedicti, abſinthii, fumariæ, &c. quàm ſalia volatilia, viperarum, fuliginis, cornu cervi, ſanguinis humani, &c. pro ſcopo præcipitandi & ſeparandi convenientia; quibus non incommodè, ſi *æſtus* fortean urgeat, *antimonialia fixa*, imprimis *Bezoardica*, ut *antimonium diaphoreticum*, cinnabaris antimonii, aliaque ſulphura antimonialia fixa, addi poſſunt. Non minus locum habet *Mixtura* illa *polychreſta ex aceto & lapillis cancrorum*, potionibus addita, fumendo lapillorum cancrorum ʒj., aceti verò ʒvj. præter propter; Ita enim, dum deferbuit mixtura, fit ſalſa, nonnihilque urinoſi ſaporis, ſudorifera pariter ac diuretica, adeoque, quæ vi ſalia acria præcipitandi polleț. Sic v.g. exemplum talis formulæ:

℞. *Aquæ Scabioſ.*
Fl. Samb.
Card. Bened. ana ℥j.
Acet. vini ʒvj.
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
(& ſi placet)
Antim. diaphor. gr. xv.
Syr. de fumar. ʒiij ad vj.
M. pro 2. vel 3. doſib.
S. *Potio ſudorifera.*

Sic quoque convenit *Emulſio* illa Cratoniana decantata ex ſeminibus expulſivis, napi, aquilegiæ, cardui benedicti, citri, &c. concinnata, elegans ad revocandos hos morbos, quam correxit ZWELFERUS *in Pharmac. Regia* adjectione myrrhæ, ſub nomine *Liquoris Alexipharmaci*, in malignis, purpura puerperarum, aliiſq; febribus cum excretione cutanea conjunctis, commendanda. Tandem etiam *fimus equinus* recens nodulo incluſus, & in potu ordinario infuſus, expreſſuſque, ad purificandam maſſam ſanguineam, expellendamque ſcabiem, variolas & morbillos, vi ſuâ ſalino-ammoniacali multum confert; ſicut idem quoque in æſtu urgente, & ſudore provocando egregius eſt. Ultimum adhuc conſilium ZACUTI LUSITANI eſt, quo ſuadet ſcabioſis, quibus malum retropulſum eſt, ut concumbant cum alio ſcabioſo in uno lecto, pro revocanda ſcabie. Et ſanè, ſi ſcabioſus poteſt inficere ſanum, multò magis eum, qui jam fermentum ſcabioſum contraxit.

Quæritur porrò etiam hoc in caſu; cùm picans noſtra ſit puella, an, ſi menſes forſan aliquid conferant ad ſcabiem, & horum excretio in hac puella nondum facta fuerit, venæſectio aliquid conducat ad promovendam vel curandam ſcabiem? Nego. Cùm enim procax & vegeta ſit, non ex menſium vitio contraxiſſe ſcabiem videtur: ac variant omninò naturæ mulierum; nunc enim citiùs, nunc tardiùs effluunt, ita ut quædam 10. 11. 12. imò 18. annum quoque expectent, quale exemplum jure hæreditario ex matre, circa vigeſimum demum ætatis annum primos menſes paſſæ, in gravida vidi. Unde quando non ſuſcipio menſium ſuppreſſorum adeſt, venæ ſectio omittenda. Cui opinioni noſtræ non refragatur, quod RHODIUS *Cent. 2. Obſ. 57.* adducit, nempe virum malaciâ laborantem, reconvaleſcentem tamen poſt ſupervenientem hæmorrhoidum fluxum; potuit enim ſubiectum eſſe hypochondriacum, cui levamini ſunt hæmorrhoides, adeoque malaciam hinc pati. Si verò menſium ſuppreſſio juncta fuiſſet, tunc ejus ſimul ratio habenda eſſet, venæ ſectione eoſdem provocando, & adjuvando.

Sed quid? ſi poſt curam picæ ſuperveniet faſtidium vel anorexia? *Reſp.* Amara conducere, volatilibus ſociata, ut elixyr proprietatis ſine acido, tinctura tartari compoſita cum ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato.

An vinum concedendum album, acidum? Nego: benè autem poteſt admitti dulce, rubrum, antiquum.

Sin febris lenta eſui cretæ ſuperveniat, conducit Vomitorium, Mercurius dulcis, item miſtura polychreſta ex aceto & lapillis cancrorum, ſal ammoniacum cum terra foliata tartari, &c.

Quæritur: an lac ob atrophiam conducat? Reſp. Si omnia ritè ſe habeant, & etiam menſes fluxerint, comedi poteſt debito cum regimine.

CASUS IV.

CHYLOSIS LÆSA EX CRUDITATE NIDOROSA CUM SODA.

FOEmina delicata, lautioribus epulis dedita, boniſque fortunæ abundans, queritur de ſubitò crebrioribus affligentibus, vagis tamen & ſubito denuò ceſſantibus, æſtuationibus corporis, aliquot horis à paſtu, cum faciei vago rubore: accedunt ſubinde ructus tetri, & ſaporis aut nullius, aut non facilè explicabilis; quibus interdum quinta vel ſexta noctis hora ſuperveniunt ſeceſſus liquidi, ſpumoſi, varii, quibus interdum de cibis quibuſdam aſſumptis plus minus nonnihil permiſtum; quin imò conjunguntur his interdum vomitus materiæ ſimilis, quos tamen antecedit gravis anxietas cordis, cum dolore circa ſpinam dorſi compreſſivo, ad jugulum uſque quaſi adſcendente, & fauces conſtringente. Manè exſurgens lecto, mediocriter ſe habet, ſed aſſumptum jentaculum abhorret illud, & odorem juſculi gallina-

nacci pro conſuetudine bauriendi percipiens nauſeat, unde paucis cocblearibus eiuſdem aſſumptis, id ſeponit: ſuperveniunt brevi poſt ſolitæ æſtuationes, in ſpecie caloris intenſioris ſenſus in regione ſtomachi, qui gulam flammæ inſtar amburit; unde gravior ſitis ſupervenit cum appetitu circa prandium proſtrato; frigida ſaltem, præſertim potulenta deſiderat, calida reſpuit. Ipſa ergo tot malis perterrita, convocat omnem Medicorum turbam pro conſilio certo curæ inſtituendæ.

R E S O L V T I O

D N. C H R I S T O P H O R I

H O L T Z E L S,

Hactenus

MEDICINÆ DOCTORIS, PRACTICI LIPSIENSIS,

Νῦν ἐν ἁγίοις.

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotationibus

B. DN. P R Æ S I D I S.

Cenſuræ ac Emendationi ſubiecta.
Anno 1675.

F*OEminæ delicatiori, quæ diætæ baud ullam babuit rationem, ſtomacbus corruptus eſt, & cùm aſſumpta probè digeſta non ſint, ſed id nidoroſa liquamina abierint, illa reſidua acorem, qui corruptionis individuus comes eſſe ſolet, contraxerunt uſq; adeò, ut affectus bic præſens ad ventriculi cruditatem cum ardore coniunctam referendus ſit, indeque flatulentum liquaminum illorum Gas ſubinde in ructus abit, qui odorem eorum ſimul evebunt, ac ſecundùm varietatem corruptionis acidum amarum fœtidum ſpirant, aſſumpta nonnunquam non ſubacta probè à fermento redolent. Sapor rectè non ſatis explicabilis dicitur; pro corruptionis enim diverſitate multis modis variat: nonnunquam revera vitriolaceus eſt, fauceſque adeò ſtringit, ut vitriolum ſolutum in ore ſe continere credant ægri. Atque ſic quidem ſtomacbus liquamina illa ſibi noxia ferre nequit, quin non ſubinde ad vomitum concitetur, illeque quinta vel ſexta bora noctis ſupervenire ſolet, cùm tunc quadantenus cibi digeſti ſint, & nocturno calore ſtomachus concitetur, prout & aliàs à crapula boc fieri ſolet. Liquaminum odore illo corrumpitur fermentum, quò minùs laudabiliter digerat; ſi præſertim ſecundùm* MOEBIUM *ex cibi laudabiliter concocti reliquiis, in fermenti vigorem exaltatis, illud ortum ducit. Impreſſo itaq; ſemel tetro odore illo, averſatur ſtomacbus cibum omnem: ille quippe, prout etiam juſculum gallinaceum, quo ægra uſa ſubinde eſt, ſimilem corruptionis labem incurrit, ac impreſſa ſemel idea averſationis illa, cibum ſubinde reſpuit. Quod adeoque de toto corpore babet* HIPPOCRATES, *illud non minùs de ſtomacbo bìc accipi poteſt. illum, quò magis nutritur, eò magis lædi. Acor itaque ille inſenſus excitato ſpiritu inſito ac cum eo calore in halitus abit, qui dum maſſam ſanguineam invadunt, phlogoſin illam ac febrilem quaſi æſtum ſuſcitant; floridior binc commotus ſanguis faciem, quam naturali purpura ſuo ductu ornare aliàs ſolet, invadit, ſed in flammam febrilem penitus non erumpit, cum focus, qui ſic dici ſolet, in maſſa ſanguinea baud adſit, ac cauſa continens, ſeu acida illa effluvia ſubinde remittant, aſſumpto potiſſimùm cibo; tunc enim acidum, utut vitioſum, inſtinctu naturæ ſuæ in cibum agere incipit, redditum verò irritum priſtino exacerbatur ardore; binc faucium quoque ardor ille eſt. Et eleganter buc referri poteſt experimentum, quod in Progymn. ac Nutric. babet* CONSENTINUS, *animalium ſtomacbos, quorum acidum prævalet, iejunos apertos acidum adeò ſpirare, ut intensè illud nares feriat. Similia effluvia ex concurrente bile cum ſucco pancreatico, boc etiam in affectu oriri arbitratùr* SYLVIUS, *cuius tamen ſententiam meam bìc facere baud neceſſe eſt. Sitim quod concernit, à faucium ardore illam oriri facilè patet: Ille namque extingui optat; & cùm faucium tunicæ undiquaque glanduloſæ ſint, tubulos excretorios lymphæ ſecundùm* STENONEM *habeant, à calore ſeu ardore lympham ſimul exſiccari contingit: bincque rectè ſitim definit* HELMONTIUS, *quod à deficiente latice ſit. Sic itaque affecto ſtomacbo irritâ ſæpiùs redditâ concoctione, ac fermento ejus nidoroſâ corruptione infecto, & à mucoſa materia obliterato, proſterni ſimul appetitum ecquid mirum?*

D I A G N O S I S.

Diagnoſtica ſigna ex ipſo caſu petenda veniunt.

P R O G N O S I S.

Prognoſis etiam facilis eſt, ac ſpem curationis facit indubitatam; quanquam, niſi maturè morbo proſpiciamus, metuendum ſit, ne recepto magis magiſque ad interiora vitioſo illo liquamine, in febrim abeat: unde ad curationem accedendum eſt.

C U R A.

Cùm adeoque vitioſa illa materia ac nidoroſa ſtomacbum occupat, primum omnium erit vomitorio leniori aut idoneo purgante illam evacuare. Competit ideoque Infuſum vitri antimonij cum vino factum, doſi ℥ß. ad ℥j. cum ſyrupo florum perſicorum, vel ſimili alio; bicque eo magis commendari debet, quò faciliùs operetur. Aliàs vomitoria in forma pulveris, vitæ Mercurius, &c. ab acido in ſtomacbo abundante quadantenus figi ac impediri ſolent; unde præcipitantia, quorum paulò poſt mentionem faciam, ex oculis cancrorum in boc caſu non immeritò præmittuntur.

Ex Purgantibus reſina jalappæ, ſcammonii, &c. ſunt; quanquam ſcammonium, præſertim ſpiritu vini ſolutum, faucium ardorem ſingulariter intendere ſoleat: ſi tamen alcaliſata reſinis addantur, egregiè illos ſolvunt & operationem adjuvant: Dulcia è contra ex manna & ſimilibus, cum corruptionem itidem facilè incurrant, non æquè bìc conducunt.

Vomitorium dicto modo præmitti debet, poſtulante neceſſitate; ſequentium purgantium uſus ſuccedit, ac in forma pulveris, qui imbibit reſolvitque magis acidum liquamen, bic eſto:

℞. Pulv. Senn. Montagn. ʒj.
Reſin. Ialapp. gr. vj.
Scamm. ſulphurat. gr. jv.
Mixta adſpergantur cum
Arcan. tartari ℈j.
Ol. deſt. Mac. gutt. jv.
M. *exactè pro Puluere.*
S.
Pulvis purgans pro una uice.

Aut in forma Potionis:

℞. Infuſ. fol ſenn. c. aqua font. fact. ʒjv.
Ol. tartari per deliquium ſol. ʒiß.
cum eo ſolvantur
Diagr. præp. *tantillo* vitell. ovi *in mortar. ſubact.* gr. vj.
edulcora cum
Rob paſſul. *vel* Syr. roſar. ſolut. q. ſ.
M. D. S.
Potio purgans pro una vice.

Præmiſſis biſce, tanquam univerſalibus, ea in uſum veniunt quæ vim præcipitandi babent, & reliquum vitioſi liquaminis incidendo abſtergunt, ſicque ad priſtinum tonum recuperandum ſtomacbo ſuccurrunt.

Acidum verò præcipitant.

1. *Quæ terrea ſunt, & ad naturam alcaliſatorum proximè accedunt; nam & illa in meram terram converti poſſunt: ſuntque medulla oſſis ſepiæ, oculi cancrorum, antimonium diaphoreticum, ac ſimilia.*
2. *Oleoſa: nam & illa, id quod ex edulcoratione acidorum cum ſpiritu vini facta patet, acidum imbibunt leniuntque.*

Sic itaque recipi poteſt, e.g.

℞. Ocul. Cancr. præp.
Antimonii diaphor. ʒß.
Pulv. Macis *parum toſt.*
Nuc. moſch. ana ℈j.
M. f. *Puluis*: S.
Singularis pulvis ſtomachalis.

Tenerrima medulla oſſis ſepiæ eſt, hincque eò magis acidum imbibit, & alcaliſata præcipuè illud mortificat: ſequens adeoque pulvis, qui à præcipitante Magno D. Langii b.m. non adeò abludit, commendari meretur, eſtque ſequens.

℞. Medull. oſſ. ſep.
Lapill. Cancr. præp. an. ℥iß.

Sal.

Sal. tartari cryſtall. ℥ß.
M. f. *Pulvis:*
D. S *ut ante.*

Pulverum horum uſus poteſt præcipue matutino tempore eſſe; tunc enim ac jejuno exiſtente ſtomacho, eò meliùs illi in acidum liquamen agunt. Communiter etiam cum ſacchаro in rotulas redigi ſolent: ſed & ſacchаro acidæ ſæculentiæ ſunt. Subinde etiam ac circa veſperam Præcipitantium horum uſus repeti debet.

De reliquo & ante prandium dimidiâ circiter horâ Mixturas ſtomachicas, quæ balſamicâ ſimul virtute pollent, adhibere convenit; ita vitioſæ materiæ liquamen inciditur, impediturque, ne cum cibis chyloque ad inferiora deveniat. Iſtiuſmodi mixturæ ac ſtomachalia elixyria varia ſunt, ac conducit præ reliquis Elixyr proprietatis, vel cum alcaliſato, quod eleganter hodie confici ſolet, nec præcipitare ſe permittit; vel cum ſpiritu ſalis ammoniaci factum; hæc quippe menſtrua, acida ſimul imbibunt. Sequens etiam Mixtura probata eſt;

℞. Elix. propr. ℥iß.
Eſſ. abſinth. ſimpl. ℥j.
Extr. cal. arom. ℈ß.
M. S.
Elixir ſtomachale, 40. guttæ.

Hæc, ut dictum, ante prandium in juſculo aſſumi poſſunt.

Ita paulatim ad priſtinum tonum ſtomacho redeunte, curæ reliquum perficitur iis, quæ appetitum excitant, & ſtomachi vigorem roborant: in quem finem adhiberi poſſunt cremor tartari, qui ſimul incidendi vim habet; ſpiritus ſulphuris, ſal volatile ſuccini, quod ſimul ſtomachum roborat.

℞. Crem. tartari ℥ij.
Aſſunde
Spiritus ſulphuris per camp. ℥ß.
adde
Sal. vol. ſuccin. depur. ℈j.
M. S
Singulare Sal ſtomachale.

Doſis eſt, quantum cultri cuſpis capit, in vino Rhenano.

Sed & cydoniata egregiè ac ultimò conveniunt, ſuccus nempe, uva aromatica, cum vino Malvatico exhibita; ſtomachum enim roborant, & odore ſpiritum ejus reficiunt, ſicque vigorem reſtaurant:

Quoad diætam: durante curatione hac ægra à ciborum nimio uſu abſtinere debet, præcipue circa veſperam; & licet ſitis urgeat, potu frigidiori, potiſſimùm cerevisiæ non æquè defæcatæ, indulgendum non eſt; hinc enim magis magisq; nidoroſum liquamen augmentum capit: pane vino imbuto veſci conducit, eoque fermentum ſtomachi quaſi invitare. Ita ex errore diætæ ſubortus morbus, moderamine ejus præcipuè reſtitui debet.

DISCURSUS & ANNOTATA

B. Dni D. PRÆSIDIS.

Auditoribus Communicata
d. 12. Novemb. 1675.

DIgeſtioni noſtræ opponitur *cruditas*. Digeſtio verò fit a fermento ſtomachi digeſtivo effectivè; diſpoſitivè verò à calore ſtomachi. Quando ergo deficit, fit; vel quando fermentum eſt nimis acidum; vel nimis iners aut defectuoſum: ſi illud, eſt cruditas acida; ſi hoc, nidoroſa. In præſenti ægra affectus primarius eſt *Chyloſis læſa*, eaque *ex cruditate nidoroſa*, quam per conſequens ſequitur *ardor ſtomachi ſeu ſoda*. Adeoque primariò liquamina nidoroſa ſeu biliosa, ſecundariò cum his effervescentia acida, hic conſideranda erunt.

Iam verò pro hiſce meliùs intelligendis, præſuppono:

I. Cruditatem nidoroſam fieri imprimis in febribus, præſertim acutis, ubi deficit etiam omnis conſuetorum appetitus, quod ſanè ſignum eſt deficientis plus minus acidi digeſtivi in ſtomacho, adeoque in talibus aſſumpta mox cruditatem nidoroſam contrahunt.

II. Eandem cruditatem oriri præſertim à pinguibus, obtundentibus, & hebetantibus fermentum ſtomachi digeſtivum, ſpeciatim ab ovis frixis, ut & caſtaneis butyro comeſtis: ita ſanè, ut qui neſciunt, quid ſit cruditas nidoroſa? me ſuaſore comedant ova frixa, Ita experientur ructus tetros putridos &c: ſic pariter cùm lac, ceu pingue corpus, facilis ſit corruptionis in tali ſtomacho, pinguedine ſuâ abundanti obtundens & hebetans vim fermenti acidi, proindeetiam hoc ad nidorem diſponere valebit.

III. Eam ipſam etiam ſupervenire, quando alimenta diutiùs in ſtomachi cavitate retinentur, ita, ut pylorus irritatus eadem non transmittat, tunc ſcilicet, licet benè digeſta ſint; ſucceſſivè ex mora illa corrumpuntur, & in liquamina nidoroſa degenerant.

IV. Tandem notum eſt, omnium frequentiſſimè fructus horæos aquoſos, facilè putreſcentes, quales ſunt cucurbitæ, cucumeres, melones, aliique aquoſi, facilè non tam fermentando aceſcentes, quàm putreſcentes, cruditatem nidoroſam inducere. Hâc qui laborant, ſemper habent excrementa alvi liquida impensè fœtentia. Hinc à cucurbitis cholera & diarrhœa ſuperveniunt.

Ex his colligere licet, non contingere cruditatem nidoroſam, quamdiu fermentum ſtomachi ſufficit vel præpollet, ſed quando vel deficit, vel ab aſſumptis plus minus infringitur fermentum ſtomachi digeſtivum, ut vel fermenti defectus vel inertia ſit origo cruditatis nidoroſæ. Hinc aſſumpta ex defectu vel inertia fermenti digeſtivi non acorem fermentativum contrahunt, ſed defecta hujus in loco calido & humido, qualis eſt ventriculus, retenta ſucceſſivè ad corruptionem putredinalem tendunt, ſub qua putredine alcali eorum proprium emergit, & agit in adjunctum pingue oleoſum, atque ita horum amborum concurſu fœtor, & ſapor teter, amaricans, &c. enaſcitur.

Scilicet in hoc differt fermentatio à putredine, quod licet in utraque concurſus ſalium videatur, in fermentatione tamen primarium agens ſit acidum, in putredine verò alcali. Hæc ergò cruditas nidoroſa parit bilem veterum vitellinam, ex nimio calore in ſtomacho genitam, qui obſervarunt hunc ſuccum in febribus ardentibus. Bonum eſt, modò explicetur.

Hoc negotium ita illuſtrari poteſt: Vegetabilia quæcunque fermentationi expoſita, ſub principio fermentationis & progreſſu ejus, gratum & acidulum odorem & ſaporem ſpirant; ſi verò ulteriùs fermententur, tandem ranceſcendo putreſcunt: Similiter quando alimenta ingeſta vel non fermentantur, vel ſub fermentatione impediuntur in ſuo motu, in ſaporem tetrum amaricantem, nunc nauſeosè dulcem, abeunt, & uſque in perfectam putredinem degenerant. Cruditas ergò nidoroſa, quæ putredinis inchoatæ ſpecies eſt, à ſpontanea alimentorum corruptione, à defectu vel inertia fermenti digeſtivi, oritur. Ac facit huc locus HELMONTII, qui dicit, quod chylus nimiâ cocturâ corrumpatur. Sic roſæ ad fermentandum depoſitæ, niſi exactè punctum fermentationis obſervetur, in putredinem & ſaporem tetrum abeunt aut degenerant.

Nidoroſam ergò hanc in ægro præſenti cruditatem oſtendunt ructus tetri, idque fit eò magis, quando pylorus ex infauſtis his retentis ſe claudit, & nihil transmittit, unde retenta magis corrumpuntur. Ructus hi ſunt comites non rectè digeſtorum, tetri, non tamen acidi, niſi quando ex occurſu acidi ſoda exoritur; ſed fœtidi inſtar pinguium ambuſtorum, quia retenta ſucceſſivè ſuum Gas exhalant. Sapor eſt inexplicabilis; ſanè miri ſapores non rarò ab ægris in ore percipiuntur: Sic frequens eſt, ut ab hypochondriacis ructus acidi & inſignes exſurgant: Imò proſtant exempla eorum, quibus ex ſapore vitriolaceo fauces quaſi conſtrictæ viſæ fuerunt, referente SENNERTO *l. 3. Praxeos*. Et ſicut in bile primò dulcedo, dein amaror ſe prodit; ita etiam alimenta corrupta tandem ſaporem amarum nauſeoſum reddunt; ſicut idem fit in glycyrrhiza ex longiore digeſtione tandem amareſcente. Nihil autem magis amicum eſt ſtomacho, quàm blandum acidum; nihil etiam eundem magis lædit, quàm nauſeoſus amaror, & qui putredinem ſpirat. Hinc ſtomachus alimenta partim putrefacta, partim amara, abhorret, & eadem rejicere tentat, hinc poſt aliquot horas, cum magis nidoroſa facta ſunt eadem, propter ſtimulum per ſuperiora rejicit. Idem fit ac in nauſea cereviſiæ in febribus ardentibus.

Ex his itaq; patet; quare præmiſſis vomitoriis acida temperantia, v.g. tartarea, ut cremor tartari, tartarus vitriolatus, ſpiritus nitri dulcis, nitrum vitriolatum, &c. in nidoroſitate curanda emineant; cùm è contra nil magis ventri-

triculum lædat, quàm amarities colocynthidis, opii, &c.

Cauſa proxima nidoroſæ cruditatis eſt partim fermentum ſtomachi deficiens, partim iners factum, vel alio modo alteratum, idque ob errorem externum, nempe propter alimenta bona multa ſine motu. Ubi tamen mihi non videtur, reliquias alimentorum conſtituere fermentum illud, ſed potius modificare ac determinare idem, ita quidem, ut hujus ratione meliùs digerantur conſueta ceu ſymbolyzantia cum eodem, & adſueta, licèt deteriora, inſuetis, melioribus licèt, parciùs lædant.

Dixi nidoroſa lædere ventriculum: Jam ergò cum quælibet aſſumpta, in ſpecie juſcula gallinacea, pinguia, facilè in nidorem abeant, hinc ſtomachus talia, à quibus propter nidorem læſus eſt, abhorret, & in nauſeam, quæ ſanè eſt ſpaſmus orificii ventriculi ſiniſtri, cietur. *Phlogoſes* verò quod attinet: obſervandum eſt, quod cruditas nidoroſa, quamdiu talis eſt, easdem non excitet; ſimul atque verò liquaminibus nidoroſis occurrit acidum, vel ſtomachale, vel pancreaticum vitioſum, vel aliud, mutatur, & novas arripit qualitates, ſpeciatim effervescit, quod hic Soda probat. Ex mutua autem & inæquali effervescentia horum cum alcali naſcuntur phlogoſes, intrante ſcilicèt cacochyliâ hac heterogeneâ maſſam ſanguineam: quod confirmatur ex eo, quod tales ægri æſtum & pulſum obtineant celeriorem, ſimilem illi, qui Hecticis aliquot horis à paſtu ſupervenire ſolet; interim phlogoſes illæ, ſuperveniente diaphoreſi blandâ, mox evaneſcunt.

Ex eodem quoque fonte eſt Soda, quâ afflicti roſionis & caloris ſenſum percipiunt in gula, ab effluvis acribus adſcendentibus; non ſecus ac ſpiritus nitri rectificatus, ſi manui affundatur, rodit, & ardet. Simili ratione cùm acidum cum nidoroſo in ſtomacho effervescit, emergit ardor, ſimulque roſionis ſenſus, ab effluviis iſtis acribus hinc œſophagum adſcendentibus. Non autem probabile eſt, in ſtatu naturali fieri in corpore noſtro effervescentiam propriè dictam, quia omnia ſunt temperata in ſtatu naturali, cùm temperata noscurent, intemperata verò lædant, ſicùt intemperatiſſima ſunt venena; ſed ſaltem blandus fermentationis motus ſtatuendus videtur.

Lympha ſalivalis in faucibus deficiens eſt cauſa ſitis: quò magis deficit lympha ſalivalis, eò magis intenditur ſitis, in tantum, non in totum; ſitim enim clamoſam non poteſt inferre: ſic enim v.g. noctu dormientes hiante ore, incidunt in ſitim, non tamen intenſam; verùm edat quis piper & ſal, ſitim maximam & clamoſam percipiet, quamvis adſit lympha: ut adeoque, licèt ſitis cauſam privativam, lymphæ ſalivalis puta defectum, agnoſcat, præter hanc tamen & poſitivam habeat. Et talis eſt ſitis febricitantium, ex orificio ſtomachi ſiniſtro, ab alcali acri plus minus ſalſo affecto dependens. In hoc caſu oritur à cruditate nidoroſa amara facta in ſtomacho, ita tamen, ut, ſi adiungitur lymphæ ſalivalis defectus, magis adhuc intendatur.

In omni autem *Prognoſi* tria attendenda ſunt:

1. Eventus morbi, an nempe hic ſit curabilis, vel non? aut ſalutaris, aut lethalis?
2. Tempus eventus, *quandiu ſcilicet morbus ſit duraturus*, quod ſequitur naturæ motum.
3. Modus eventus, præſertim in acutis, an nempè criticè? an verò paulatim ceſſaturus ſit morbus?

Jam ergò e.g ratione primi, noſter affectus non eſt lethalis; ratione ſecūdi, poteſt brevi curari; ratione tertij verò rectè præcavetur ejus incrementum, ne affectu neglecto appetitus proſtratio, ſitis intenſa, diarrhœa, vel fomes pro febribus ardentibus, ſuperveniant. Nam cruditate nidoroſâ laborantes ſemper alvi liquidioris ſunt, & excrementa ſubinde inſignem fœtorem de ſe ſpirant, aut tandem fomes febrium acutarum cumulatur.

Ratione *Curæ* hæ indicationes obſerventur.

1. Recrementa in ſtomacho & primis viis ſtabulantia ſunt evacuanda, & primariò quidem, ſi fieri poteſt per os, ſecundariò per alvum.
2. Si quid eorum ſupereſt, corrigatur temperatis, imprimis blandè acido-ſalſis, quæ dulcia amaricantia temperare & corrigere valent: qualia v.g. ſunt cremor tartari, arcanum duplicatum Mynſichti, os ſepiæ cum tartaro vitriolato, &c.
3. Appropriatis *acidis blandis* adſtringentibus ſtomachi vigor reſtituendus.

De cætero obſervandum, quod ii, qui cruditate nidoroſâ laborant, cùm fermentum ſtomachi iis debile ſit, facilè ſupra & infrà laxentur, quia excrementa ſemper ſunt liquida, niſi obſtiterit robur ſtomachi membranoſum. Speciatim noſtra ægra, cùm ſponte ſuâ vomat, facilè ad vomitum poteſt eſſe proclivis, nec digeſtivis opus habet. Quodſi verò Soda invaleſceret, acidum abſorbentia tunc, ut lapilli cancrorum, corallia, os ſepiæ, &c. præmittantur, & tunc vomitoria ſuperaddantur; effervescentia enim priùs ſopienda.

De reſinis purgantium obſervandum, quod eæ copioſiores & moleſtiores purgationes faciant, quàm ipſa purgantia in ſubſtantia exhibita: Ita enim v. g. reſinæ jalappæ ℈ß longè moleſtiores, magis nauſeoſas, & copioſas excretiones facit, quàm grana xv. vel ℈j. pulveris jalappæ creat: Ratio eſt, quod reſinæ illæ ſint olea condenſata in forma pulveris ſicca: quod probatur: ſi enim cum ſpiritu vini extrahitur ex ligno reſina, non dabit illud, per deſtillationem poſtea factam, oleum. Jam ergò cum reſinæ illæ omnes ſint viſcidæ, glutinoſæ, & particulis ſuis glutinoſis & viſcoſis facilè plicis ſtomachi & inteſtinorum adhærendo in faucibus ſitim & nauſeam, ſicut in inteſtinis hypercatharſes excitant, unde cautè propinentur. Hinc alii ſuadent, ut reſinis illis ſemper medicamenta ſalina abſtergentia admiſceantur: Vel diſſolvantur reſinæ cum vitello ovi; ſic enim diſſolutæ penetrant promptiùs maſſam ſanguineam, & eandem ſucceſſivè colliqueſcendo ſub copioſiori evacuatione operantur ſine torminibus, vel gravioribus ſymptomatis, quia fiunt temperatiores, nec ſunt adeò viſcidæ, & inſenſæ inteſtinis, minusque adhærent. Reſinæ itaque purgantium, vel cum ſtimulo ſalino, vel vitello ovi, vel ſemine melonum, præſcribi debent, v.g.

℞. *Tartari vitriolati*, vel *Arcan. dupl.* ℈ß. ad gr. xv.
Reſin. Ialapp. gr. iij.
Scammon. gr. j.
M. f. Pulvis. S.
Pulvis laxans.

Vel in forma diſſoluta:

℞. *Reſin. Ialapp.* vel *Scamm.* gr. vij. viij. vel jx.
Diſſolve in ſ. q. *Vitell. ovi*, addendo
Aquæ Menthæ ℥ß. ad ℥j.
Cinnam. ℨj. *vel* ℨij.
M. f. Potio. S.
Potio purgans.

Talem formulam nuper dedi robuſtæ ſatis mulieri, quæ ſanè aliàs moveri non potuit, accipiendo reſinæ jalappæ ℈ß, in vitello ovi diſſolutæ, & ecce! decem ex hujus uſu ſedes habuit:

Cæterùm particulæ ſcammonii faucibus acredine ſuâ ardorem & ſitim, in ſtomacho nauſeam, inurentes occaſionem ſuſpicandi ſuggerunt, annon venenum in febribus ardentibus malignis ſimilis naturæ ſit? Alcaliſata autem optimè reſinas purgantium corrigunt; illa enim addita reſinis, tanquam ſubjectis ſulphureis, diſſolvendo, earum viſcoſitatem glutinoſam hac ratione tollunt, adeoque reſinæ ita correctæ, & in textura ſua mutatæ, poſtmodum jucundiùs & faciliùs operantur ſine torminibus, & tutiùs, ſine metu hypercatharſeos. Scilicet mira vis ineſt alcalibus, tàm fixis quàm volatilibus; corrigunt ſiquidem ea omnia vegetabilium venena, hæcque tàm ſolutiva, quàm narcotica, quatenus ſcilicèt reſolvunt texturam miſti, pingue nimirum & acidum glutinoſum, à quo dependet textura miſti, & in quo venenoſitas conſiſtit, & temperant acrimoniam. Nec enim meliùs purgantia vegetabilium corriguntur, itemque narcotica, quàm per alcalia, & mitiora redduntur, quatenus ſcilicèt hæc illorum ſulphur certo modo immutant: Unde BOYLE *in* ſua *Philoſophia Experimentali* teſtatur, ſe etiam napellum beneficio ſalis tartari volatilis correxiſſe. Ut itaque omnium optimè, vel ſalia ſalſa, vel alcaliſata reſinis purgantium addi poſſint.

Dulcia hîc exulent, non quaſi ea facilè mutentur in bilem, ſed quatenus ſuâ dulcedine in ſtomacho ferè amareſcunt, fermentandoque putreſcunt.

Præſcribitur hîc ab Autore hujus Reſolutionis pulvis diaſennæ Montagnanæ, unà cum aliis adhuc additis, drachma integra; Verum cùm ægrota ſit delicata, & præterea nidoroſâ cruditate laborantes de facili purgantibus moveantur, ut taceam adjuncti arcani tartari ℈j, proinde

doſis

doſis illa exceſiva eſt, & pro duabus ſufficere poteſt. Aliàs ſenna & ſennata commodiùs, ob torminoſam pariter & tardiorem ſui operationem, præſcribi poterunt in liquida, quàm ſolida forma; ubi tamen aqua fontana pro potione parum elicere valet, niſi ea ſtimulo aliquo tartareo acuata fuerit, cùm ſic infuſa ſennata grata conficiantur. Exempli loco ſit *infuſum laxativum Mannagettæ* apud ZWELFFERUM proſtans, ſuaviter & copioſè laxans, ad cujus imitationem tale mihi in uſu eſt:

℞. *Fol. ſenn. ſine ſtip.* ℥iij.
Sal. tartari ad ℥ß.
Infunde in *aquæ fumar.* ℥iij.
Stent in loco tepido per noctem.

Sal tartari acuit folia ſennæ, & corrigit eorum mucilaginem:)

Manè ℞. Colaturam, adde
Aquæ Cinnamm. ℥iij.
&, ſi opus eſt,
Syr. roſar, ſolut. ℥ß.
M. D. S.
Potio purgans.

Sic egregium quoque eſt in hoc paſſu *Vinum paſſulatum Timæi*, ex decocto paſſularum, in quo ſenna & cremor tartari ebullierint. Hypochondriacis in ſpecie commendatum: Vid. *Diſp. de Dolore Hypochondriaco capite* 5. §. 4.

Suprà monui: *ratione cruditatis* nidoroſæ ſalſa *abſterſiva*; ratione *ſodæ* verò *præcipitantia* & *acidum abſorbentia*, temperantia & corrigentia, conducere. Pro utroque itaque ſcopo talem formulam præſcribere poſſumus:

℞. *Arcan. duplic.* ℈ij.
Oſſ. ſepiæ præp. (propter Sodam) ℈j.
Pulv. nuc. moſch. gr. vj.
M. f. Pulvis pro duabus doſibus:
M. S.
Pulvis ſtomachalis alterans.

Quarum prima manè in vehiculo calidò, altera circa veſperàm in frigido, capiatur.

(In Cruditate nidoroſa, quando nucem moſchatam volumus præſcribere, ſic præſcribitur:

℞. *Pulv. nuc. moſch. parum toſtæ*, &c.)
Vel
℞. *Crem. Tartari* ℥ß. ad ℈ij.

Aſſumitur in vehiculo, quantum poteſt, fervidiore, inſigniter abſtergit. Vel

℞. *Crem. tartari* ℥j.
Corall. rub. præ. ℈j.
M. pro duabus doſ.
D. S. *ut ſuprà*.

Hæc Miſtura præcipitans capiatur pro duabus doſibus, eſtque hæc ſpecificum Kergeri antifebrile, (vid. *Tract. ejus de Ferm.*: unde cremorem tartari ob id magnifacimus; quia proſtat in M.A.N.C. *Ann.* 3. *Obſ.* 210. exemplum doloris ſtomachi & ſodæ ferè deſperatæ, quæ, utut aliàs per uſum lapidis prunellæ fuerit ſublata, hac tamen vice nil profuit, ſed illa ſaltem uſu cremoris tartari fuit ſublata. Unde euporiſton hoc eſt Cnöffelij, cui ſi jungantur corallia, vel lapilli cancrorum, cryſtallus montana, lac Lunæ, unicornu foſſile, creta, &c. efficacius reddetur.

Salſa alcaliſata fixa in meram terram, non tamen æquiponderantem ſibi, converti poſſunt, ſuntque concentratæ quaſi calces, natæ ex colliquatione pinguedinis ſulphureæ acidæ, & ſalis volatilis cum particulis terreis concreti. Olea deſtillata quidem, acidum temperando, in ſoda proſunt, ſed hic non conveniunt propter cruditatem nidoroſam, uti & præprimis expreſſa nocent. Interim cùm periculum enaſcatur, ne exinde efferveſcentiæ & phlogoſes intendantur, ideo nec olea deſtillata tuta ſatis ſunt, quin potius nux moſchata aut macis parùm toſta, ut oleum ſubtilius exhalet, in cruditate nidoroſa locum habebunt. Medulla oſſis ſepiæ ſingulare eſt præcipitans, fuitque hic pulvis præcipitans magnus Dni D. LANGII, qui caſu eum invenit, dum nimirum hunc vino injectum, ſaporem acidulum omnem ei ademiſſe obſervavit: loco cujus etiam cruſtæ internæ oſtrearum, vel putamina ſeu teſtæ ovorum adhiberi poſſunt. Nam cum præcipitatio in uſu Pharmaceutico nil aliud denotet, quàm quando tale remedium adhibetur, quod efferveſcentes acres ſuccos corrigat, & particulas correctas ad fundum ſecedere faciat, ita ſiquidem cereviſia aceſcens vel efferveſcens per ovum in ejus medio ſuſpenſum præcipitatur, uti & injectione cretæ, cujus alcalinæ particulæ, abſorbendo acidum, fermentationis motum coërcent, particulaſque acidas ſibi adhærentes ſimul ad fundum ſecum rapiunt ſeu præcipitant; proinde præcipitantia remedia erunt ea, quæ ſuccos fermenteſcentes, & præcipuè acidum, corrigunt. Vim habent hanc omnes animalium duræ oſſeæ partes, terreâ parte & ſale volatili abundantes, & ſubjecta terra: Interim præ terreſtribus animalibus marina notabiliora & nobiliora exhibent Præcipitantia, quia ſal eorum magis eſt acrius & potentius, & eorum corpus magis concentratur; unde acidum magis in ea agit; quod patet: quando enim calcinantur, dant calcem, quam animalium terreſtium partes non præbent: Sic oſtreæ, lapilli cancrorum, &c. calcinati inſtar calcis in aqua ſimplici ebulliunt: Ex animalibus putamina ovorum calcinata eſferveſcunt inſtar calcis vivæ. Hinc ex his marinis, calcinatis tamen, conſtat *Specificum antifebrile Strobelbergeri & Crollii*. Inſuper os ſepiæ aliàs ſpecificum dat in gonorrhœa benigna, & fluore albo mulierum.

Pulveres non ſunt larvandi ſaccharo: Illud enim fermentando promptè acorem ſpirat, uti & deſtillando ſpiritum acidum præbet, in ſtomacho verò putreſcendo amaritiem contrahit, & multis modis nocere poteſt: Unde iis ſaccharata fugienda ſunt, quibus ſtomachus non valet. Sic Hypochondriaci, Scorbutici, &c. illud ferre non poſſunt.

Elixyr Proprietatis paravit PARACELSUS cum liquore alcaheſt, loco cujus HELMONTIO in uſu eſt aliud, per digeſtionem cum aqua cinnamomi paratum, nec id inelegans. Communiter adhibetur cum ſpiritu ſulphuris confectum. Moderni autem illud cum alcalibus, tàm volatilibus quàm fixis, parant: Fixis quidem, parando alcali ex nitri & tartari ana detonatione, hujuſque ſolutioni ſpecies requiſitas infundendo, hinc digerendo, poſt inſpiſſando, & cum ſpiritu vini extrahendo: Vel ſpecies miſcent cum dicto alcaliſato, hinc affundunt ſpiritum vini rectificatum, digerunt & filtrant. Vulgò mixtura ex ſpiritu vini & ſpiritu ſalis affunditur ſpeciebus & digeruntur. Quemadmodum autem Elixyr proprietatis cum acido paratum in cruditate nidoroſa; ita ſine acido, cum alcali fixo paratum, ratione ſodæ ad guttas xxx. locum habet, quod itidem in affectibus mulierum, à menſium vitiis enatis, itemque in affectibus infantum, ex acido viſcido oriundis, doſi gutt. vj. viij. ad x. egregium eſt.

Cremor tartari cum ſpiritu ſulphuris impraegnatus idem ferè eſt ac pulvis hepaticus rubeus; unde potius

℞. *Pulv. hepat. rub.* ℈ij.
Ebor. ſine igne ℈j.
M. pro duabus doſ.
D. S. ut *ſuprà*.

Sal volatile ſuccini depuratum egregium eſt ſtomachicum & nervinum, ſaltem modus depurandi non æquè omnibus eſt notus: Scilicèt non ſufficit, ut miſceatur cum ſale tartari aut alio alcali fixo, & deſtilletur; ſic enim ſal merè urinoſum accipimus, cum tamen acidulum id eſſe debeat. Unde potius ita procedendum eſt: Nempe *ſal volatile ſuccini* per ſe deſtillatum ſolvatur in *aqua communi*, ſolutio filtrata blando calore evaporet, ſic vitri parietibus & fundo adhæret, vel concreſcit in loco frigido in cryſtallos, *oleo* in *aqua* relicto, & ab hac ſeparato; quod denuò cum *ſpiritu vini rectificato* extrahendum, ut oleum penitus probè ſeparetur: ita acquirimus ſal volatile ſuccini candidum acidulum, quod ipſum ingreditur liquorem cornu cervi ſuccinatum. Nimirum recipiatur poſtmodum hujus *ſalis volatilis ſuccini*, & *ſalis volatilis cornu cervi* ana; affundatur *ſpiritus cornu cervi rectificatus*, ſic efferveſcunt; digerantur, & invicem diſtillentur, vel per filtrationem ſeparetur à magmate; ſic eſt *Liquor cornu cervi ſuccinatus* egregius.

Cydoniata in quocunque ſtomachi affectu ſunt optima.

Ponamus autem, hunc caſum affligere mulierem gravidam, in qua neque purgatio, neque vomitorium conveniat: quid ergò tunc faciendum? Dico: Inveſtigandum eſſe tempus geſtationis, quod ipſum ſi circumſcribatur primis adhuc menſibus, ægraque ad vomitum incli-

net,

net, detur ei blandum vomitorium, niſi adſint Contraindicantia; ſin verò medios menſes attigerit jam, abhorremus ab hujus uſu, ob metum abortus facilè ſupervenientis. Quodſi autem illo tempore nec vomitorium locum haberet, propinentur blandiſſima laxantia in parva doſi, utut primatum hîc temperantia cum terreis mixta obtineant.

Tandem in morbis acutis febribuſque, tàm benignis quàm malignis, quibus ordinariò ſupervenit cruditas nidoroſa, blandè acida, quæ & ſtomacho grata ſunt, omne ferunt punctum; quippe hæc cruditatem nidoroſam ſiſtunt, fervorem & impetum ſanguinis febrilem reprimunt, & malignitati obices ponunt, ſitim compeſcunt, adeoque Julepi aciduli cum ſpiritu ſulphuris acido, ſpiritu nitri dulci, vel acido, etiam erunt optimi.

RESOLUTIO II.

DN. THEODORI CHRISTOPHORI KRUGII,

Haſſo-Caſſellani,

Hoc tempore

MEDICINÆ DOCTORIS,
Potentiſſimi Electoris Brandenburgici Conſiliarii Aulici & Archiatri, ejuſque Sereniſſimæ Electoralis Perſonæ Medici primarii, nec non & Conſiliarii & Archiatri Haſſo-Caſſellani, & Academici Curioſi.

B. Dni. ***PRÆSIDIS***

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta, & correcta, Anno *1676*.

SYMPTOMATA.

Æſtuationes corporis aliquot horis à paſtu vagæ cum faciei rubore.

Ructus tetri & ſaporis inexplicabilis.

Vomitus variorum liquaminum cibis permiſtorum cum levamine.

Graves cordis anxietates.

Dolor circa ſpinam dorſi compreſſivus ad jugulum adſcendens fauceſque conſtringens.

Horror & nauſea à cibo conſueto.

Æſtuationum ſolitarum recurſus.

Senſus caloris gravioris in regione ſtomachi & gulæ.

Gravior ſitis.

Appetitus proſtratus.

CAUSÆ ANTECEDENTES.

Lutiores epulæ.

Fœmina delicata, bonis fortunæ circumfluens.

Omnia hæc ſymptomata monſtrant, fœminam hanc laborare Chylificatione læsâ ſeu depravatâ, in ſpecie cruditate nidoroſâ: id quod antecedentes cauſæ ſat dilucidant.

Ad altiorem judicii aleam, dum ægra omnium concurrentium ſymptomatum concurſum experta fuit, affectus nobis nunc examinandus eſt, *Chyloſis* ſcilicet, ſeu rectiùs *Fermentatio alimentorum* in ventriculo *læſa*, ſpeciatimque depravata, ex qua, ceu fonte, corruptionis alimentorum, indeque horrendorum ſupervenientium ſymptomatum origo deducenda.

AFFECTUS.

Chyloſin autem læſam excipiunt Cruditates, quarum cùm differentias varias, præ cæteris tamen, & quaſi κατ' ἐξοχὴν dictas, Cruditates duas maximè famoſas Practici nervosè annotarint, diſtinctèque tractarint, hinc illa, cujus ægra rationem deſiderat, eſt nidoroſa ſic dicta Cruditas, cruditati acidæ contradiſtincta, utpote tetram ſuam præſentiam non celans, ſat manifeſtis turbis ſe manifeſtat, fidemque de ejus præſentia certiorem reddentibus: quibus ſymptomatis variis iſte affectus primarius, ceu tot ſatellitibus ſtipatus, incedere videtur.

SUBJECTUM.

Cum verò hic affectus ſit complicatus, & plurimis ſymptomatis ſtipatus, eorundem verò origo ex ventriculo, & digeſtione in eodem læſa, primariò dependeat, ob id rectè ſtomachum, ceu *partem primariò affectam*, conſiderabo: non quod dicere velim, Chyloſin hanc læſam ex ejus conformatione organica vitiata dependere, ſed quod occaſione fermenti digeſtivi, non ſatisfacientis ſuo officio, ipſe ſtomachus, ceu vas continens, malè affectus & irritatus reliquorum, quæ affligunt ægram, ſymptomatum autor eſſe videatur: idque tam ratione ſiniſtri orificii, quàm ſpeciatim etiam pylori rectoris, qui hîc non ſabbatizat. Hinc manu ducimur ad evolvendas cauſas hujus mali.

CAUSA PROXIMA

Cum

INVASIONIS MODO.

Cauſam proximam ergò quod attinet hujus cruditatis nidoroſæ: unicè hæc quærenda eſt in fermenti ſtomachici digeſtivi vitio, cujus vis in aciditate, & activitas in volatilitate conſiſtens, læſa, hebetata & depravata, unde proprietates ejus eſſentiales, quarum ope ad tranſmutationes potens, alteratæ ſunt; hinc contingit, ut alimenta ingeſta talem mutationem experiantur, cujus intuitu ad nutriendum corpus ineptiſſima, ad infinita ferè mala producenda quàm aptiſſima reddantur, dum nempe abeunt in liquorem putrilaginoſum horridi ſaporis & odoris, ſicque cruditatem nidoroſam conſtituunt. Siquidem patiens hæc epulis dedita, & ita in quali pariter ac quanto alimentorum peccans, quia etiam lautioribus alimentis nimis indulgens, facilè exindè fermentum digeſtivum hebetando, & pinguibus plus minus obtundendo, digeſtionem laudabilem impediet, & inertiâ acidi fermentativi alimenta ingeſta, diutiùs in loco tepido retenta, proprio motu in putrilaginoſum liquorem ruunt, & ita in nidorem tetri ſaporis & horridi odoris abeunt. Quodſi accedat illud probabile, pylorum ex injuria illata irritatum plus juſto diutiùs claudi, proin cùm, quod digeſtum, non queat ulteriorem tolerare digeſtivi fermenti vim, corrumpitur. Non enim, ut rectè HELMONTIUS monet, putandum, quod chylus vitri inſtar in fornace proinde excellentiùs coquatur, quò diutiùs; ſed morâ nimiâ alienatur & corrumpitur; quod ex Pharmaceuticis, ſi non aliunde, patet; dum v. gr. roſæ deponuntur ad fermentandum, exactè punctum fermentationis peractæ obſervare licet; aliàs enim, ſi diutiùs protrahatur fermentatio, ſaporem, quo antea erant præditæ, acidum planè deponunt, & inſipidæ ſeu putridæ fiunt, nulluſque hinc bonus prolicitur ſpiritus. Simile quid fieri puto in ſtomacho à protracta diuturniore mora ciborum, & ſic longiore fermentatione.

CONNEXIO SYMPTOMATUM

Cum

CAUSA PROXIMA.

Dilucidiorem meam allatam ſententiam reddent, dum conſidero malos corvos malum ſequi ovum; *ſymptomata* puto, certiora reddent dicta mea: unde enim affligentes crebriores vagæ & ſubitò denuò ceſſantes æſtuationes corporis aliquot horis à paſtu cum faciei vago rubore? non ſanè aliunde fontem petunt, quàm ex ſtomacho. Phlogoſes ſequuntur inordinatam efferveſcentiam aſſumptorum cum ſuccis alterativis primarum viarum, ſive immediatè ex ſtomachi digeſtione vitiata, ſive mediatè ex inteſtino duodeno, & ibidem ſub triumviralis humoris concurſu, originem ducant. *Cruditatem nidoroſam* oſtendunt ructus tetri, quare? quia indicant inchoatam fermentationem, ſed depravatam, & in ipſa actione ex inertia fermenti digeſtivi deficientem,

tem, unde putreſcendo contenta, ructus tetri oriuntur: accedit pylorus in furorem actus, qui portas tranſitus claudendo, dicta digerenda ulteriùs retinendo in ſtomacho, magis magiſque ejus corruptioni occaſionem præbet; idque potius occaſione aſſumptorum variorum in fœmina epulis dedita, quàm præcisè ex bile in ſtomachum regurgitante: Sic particulæ aſſumptorum ſulphureæ ſeu pingues malè digeſtæ ob defectum acidi in putredinem abeunt, hinc evenit talium particularum terreſtrium putridarum motus, ut cum ſaliva in ore natent, & linguam pro varia figura variè moveant, unde poſtmodum tam teter varius & non explicabilis ſapor.

Suprà facta eſt mentio de pyloro affecto: dehinc devolvimur, ut explicemus ſymptomatis non minus ægræ moleſti rationem, ſcilicet quod quintâ vel ſextâ noctis horâ ſuperveniant vomitus variorum liquaminum cibis quibuſdam aſſumptis plus minus permiſtorum. Alimenta enim talia non digeſta afficiendo pylorum, illum irritant, qui quaſi convulſus poſtmodum ſe ſtringit, & propter fibras nerveas circulares ſtomachi mediam tunicam intertexentes, in conſenſum trahit totum ſtomachum, ſicque cibi propelluntur ad orificium ſiniſtrum, indeque omnium contentorum è ſtomacho in gulam, & è gula in os protruſio. Præprimis autem hoc evenit noctu, & quidem ſextâ horâ poſt aſſumptum cibum, cùm digeſtio in quiete fiat tardior, hinc fermentum quidem laboravit aſſumptos cibos ſubigere, incepit coctionem, ſed non perfecit, cùm non ſolum à ſaburra devinctum teneatur, ſed & ſpiritus animales ſub nocturna quiete blandiùs & tardiùs moveantur, hinc loco chyli liquamen varii coloris ex vitioſa digeſtione produxit, quod, quia ſtomacho jam adeò moleſtum, hîc non amplius perferre poteſt, ſed rejicit. Ex bilis enim vitioſa efferveſcentia cum aliis humoribus, præprimis acidis, ſubinde varia liquamina producuntur, Veteribus diſtincta bilis nomina conſtituentia, nunc porracea, nunc æruginoſa: immutatur quippe textura ſub tali vitioſa efferveſcentia talium particularum, ut nunc putrida fiant, nunc inſipida, nunc alium ſaporem, prout plus vel minus à ſale acido immutantur, referentia, ſtomacho, irritando eum, maximè moleſta: quod patet, quod non ſolùm vomitu rejecta ſint talia vitioſa liquamina, ſed & quod tali vomitui præceſſerint cardialgiæ graves, ex irritatione nempe orificii ſiniſtri ſenſibiliſſimi, quod exinde ſpaſmum quaſi patitur, & intenſum dolorem efficit circa dorſi regionem, ubi œſophagi eſt ſitus, affligentes: Accedunt his & graves anxietates præcordiorum, ex contentis ſtomacho hoſtilibus, eumque vellicantibus natæ: quo in puncto conſentientes habemus Practicos omnes, qui ex bile æruginoſa ſic vocata, ſeu à liquaminibus talibus ex corruptione alimentorum ſub digeſtione ortis partim, partim ex inteſtinis, in ſpecie ex duodeno in ſtomachum delatis, (quando nempe bilis præternaturaliter conſtituta & motu peccans occurrit acido) oriantur graviſſimæ cardialgiæ, exemplo anxietatum maximarum infantum, in quibus porracea talia, ex corruptione lactis ſub digeſtione vitiata orta, cauſæ exiſtunt, cùm excretis ejuſmodi liquaminibus per ſeceſſum rejectis, liberentur: quin imò tàm potenter vires ſuas exerunt dicta liquamina, ut non ſolùm ægram aliàs delicato ſenſu præditam affligant in parte abdominis epigaſtrica ſeu anteriore, quin etiam dorſum affligant, & quidem dolore compreſſivo ſurſum adſcendente: imò quàm maximè ob conſenſum membranæ inferioris gulæ cum ventriculo hæc cardialgia ſequitur ductum œſophagi, ita ut dolor talis ſæpè intra ſcapulas jugulum verſus ſurſum adſcendat, ut meritò hinc ægra conqueratur de dolore compreſſivo intra fauces, illas quaſi conſtringente, nempe ob continuum œſophagi ductum, qui dum convellitur, fibræ quaſi abbreviantur, & ſic ſentit ægra ex abbreviatione illa conſtrictionem faucium, cùm tonum ſuum legitimum non habeant, quam convulſionem ſequitur vomitus, & liquaminum talium excretio: quo rejecto fomite evenit, ut matutino tempore benè ſe habeat, cùm ſtomachus aliquomodo liberatus à tali ſaburra, interim verò aſſumtura ægra jentaculum, iſtud abhorret, & odorem juſculi gallinacei pro conſuetudine aſſumendi percipiens, horrorem & nauſeam percipit, ut etiam coacta ſit paucis aſſumptis cochlearibus iſtud ſeponere. Quæ ſatis dilucidant malè affectum ſtomachum, qui dum recordatur noxæ ſuperioris, corripitur, quamprimùm odorem percipit alimenti aſſumendi antè nocivi, hinc timet heterogenea. Et ut dictis ſatisfdem, convoco febricitantes, qui certè non aliam ob cauſam cibos, tàm ſolidiores quàm copioſiores, abhorrent, quàm quia fermentum ſtomachi cum nauſea ſe habet ad ea quæ apponuntur: Ergo recordatur dum fermentum de noxa illata, hinc rem fugiendo ſe conſtringit, ut ſic ægra neceſſe habeat jentaculum ſeponere; ſimili modo ac potatores, quibus in initio optimè ſapit potus, ſi verò nimium acceperunt, ventriculus irritatur à tanta copia moleſta, orificium ſuperius ſe ſtringit, & ita nauſea ſupervenit. Dehinc ab aſſumptione talis juſculi gallinacei, pinguis fortaſſis, magis partim diluitur, partim obtunditur fermentum eſurinum, hinc novâ exſurgente efferveſcentia, etiam ſolitæ æſtuationes curſus ſuos repetunt, unde & ſenſus gravioris caloris, *Soda*, in regione ſtomachi exoritur, qui eſt tantus, ut ob contiguitatem tunicæ, quam ventriculus cum gula conjunctam habet, gulam ſimul afficiat, ut flammæ inſtar amburat: quem caloris gravioris ſenſum poſtea ſequitur ſitis intenſa & moleſta; nempe propter exhalationes illas vitioſas ſaliva inquinatur, ut non ſatis diluat & abſtergat fauces, ſed malum potiùs exaſperet, ſitimque moleſtiorem reddat; quam hinc, (quod obiter,) non humidum, non refrigerans, ſed reſolutivum nocivi curat: & ſic rebus ſtantibus, ob hebetatum iterum fermentum à putridorum exoticorum præſentia, & appetitus proſtratus eſt circa prandium, hinc hujus nutu ſtomachus omnem cibum proſcribit, & omne alimentum ad conſervandum corpus abhorret.

CAUSÆ REMOTÆ.

Clarior autem dictorum erit notitia, ſi paulò penitius conſideraverimus cauſas remotiores antecedentes, occaſionales dictas, quarum cauſâ ægra ad hunc morbum prædiſpoſita fuit: Non autem de re erit Euxinum ad has cognoſcendas petere, cùm propatulo ſint, & cuivis obviæ, ſique non aliæ, ſufficit nobis illa, quod lautioribus epulis dedita. Certè enim, quantum tales conferant ad læſionem fermenti ſtomachalis, non eſt ut dicam, cùm Obſervationes Practicorum hòc ubique indicent; nimia varietas enim ciborum turbat quàm maximè digeſtionem. Utut enim magna ſit fermenti ſtomachalis vis, ut ſemel varios cibos poſſit diſſolvere, nihilominus dum ſimul maximè contraria ingeruntur, v. g. macria cum pinguibus, acida cum dulcibus, volatilia cum fixis, liquida cum ſolidis, hinc unum citiùs quàm alterum fermentatur, exinde digeſtio vitiatur & impeditur; præſertim autem pinguia, quorum procul dubio varia variè, cum bonis abunderet maximè, pro appetitu non ſtomachi, ſed gulæ & guſtus gratiâ, ingeſſit, ſtomachi digeſtionem inſigniter turbare queunt, pituitoſumque, ut ſic dicam, ſtomachum reddunt, cùm acidi nulla felix in pingue ſit activitas ob pinguium firmiorem connexionem & intimiorem complicationem, cujus ratione infringunt & quaſi retorquent particulas acidas acutas, hinc non digeſta in copioſam mucilaginem abeunt; cùm & ſine dubio unà cum delicatiore Cerere & Bacchus laſcivior & liberior fuerit, ut modò vina dulcia, modò acidiuſcula tartarea, modò cereviſias albas, aliaſque diverſi generis aſſumpſerit.

Ex pinguibus ergò & variis aſſumptis, acido fermentativo hebetato, aſſumptorum ſpontanea corruptio, & in nidorem degeneratio facta; unde ab his nidoroſis commotis ſyſtematis nervoſi irritatio; præſertim in orificio ventriculi, & ita graviorum ſymptomatum ſyndrome.

PROGNOSIS.

Verùm ægra ſic in anxio ſtatu vivens, cùm ardenter inſiſtet de *prognoſtico* quodam pro certa cura arripienda, hinc, ut eventum morbi exhibeamus, dico, malum hoc minimè eſſe contemnendum, quippe in chylificatione conſiſtit non ſolùm vita ſana, ſed & longa. Hac ergò læsâ, quidni mali exinde oriatur? cum vitia primæ coctionis vix corrigantur in ſecunda, & cacochylia mater cacochymiæ, hæcque fons & origo cachexiæ; nil enim fermentatione læsâ volatiliſatur, hinc minimè generatur bonus chylus, quò non præſente nec bonus ſanguis; ubi nec hic, deficit vigor vitæ & bona ſpirituaſcentia, & per conſequens ſanitas: Imò metus eſt, ne ſtante ſic

morbo

morbo ægra tandem decidat in febrem intermittentem tertianam, vel etiam continuam. Interim cùm morbo jam incipiente auxilium petat, facilioris erit Curæ, quàm ſi longiores malum egerit radices. Etſi inſuper difficile, nî planè impoſſibile, promovere ſeu inſtituere chyloſin arte, cum planè ſit opus naturæ, & dos fermentorum appropriata, nullâ arte imitabilis, ut HELMONTIUS loquitur, ob id ſaltem juvare licet naturam.

CURA & METHODUS MEDENDI.

Hoc ut præſtemus, *Curam* aggrediemur, & quidem eô animô

1. Impedimenta quæcunque ſeu cauſas removendo, quod indicatio præſervatoria ſic dicta jubet; his enim remotis, & Symptomata reliqua ceſſabunt.
2. Stomacho læſo ſuccurrendo, admonente Indicatione curatoria.
3. Stomacho ſtimulum addendo & appetitum excitando, quo Indicatio vitalis allaborat.

Poſterioribus Indicationibus uno modo per acida volatilia, ſeu aromaticis temperata, ſuccurrere poterimus.

His ſcopis ut ſatisfaciamus, ex fonte Pharmaceutico, deinde ex Diætetico, media deſumenda, cùm è tertiò fonte Chirurgico vix remedia generoſiora conducibilia hauriantur.

Pharmaciam ergò quod attinet: hæc præbet remedia fortiſſima, quibus ſatisfacimus primò impedimenta removendo: inter quæ primum locum obtinent Vomitoria, quæ omnem ferè abſolvunt paginam, cùm ſine vomitu non liceat hoc vitium curare: hinc imitemur naturam, aliquot vicibus ſaburram peccantem per vomitum rejicientem, eâ intentione, ut ſe liberet: proinde, ut ſtomachus extergatur, & purus conſervetur, ſequens vomitorium ei commendamus:

℞. *Sapæ Vomitor. Sylv.* gr. ii.
Sacch. albiſſ. ℈ß. vel q. ſ.
M. D. S.
Saccharum vomitorium.

℞ *Conſ. Menthæ* ʒß.
Sapæ Vomit. gr. ii.
M. pro Bolo:
D. S.
Saccharum Vomitorium.

℞. *Aquæ Menthæ* ℥ij.
Sapæ Vomit. gr ij.
M. probè: S.
Potio Vomitoria.

Aſſumatur horum unum cum regimine, ſuperbibendo juſculum calidum.

Vel cum ſit delicata, & ad vomendum proclivis:

℞. *Aquæ Menth.* ℥ß.
Cinnam.
Syr. rubi idæi emet. an. ʒi.
M. D. S.
Mixtura vomitoria.

Uſurpetur ut *ſuprà*.

Quodſi minùs conveniat vomitus, vel ægra ipſa eum abhorreat, loco hujus fiat Purgatio per ſeceſſus. Cùm autem materia ſit viſcida & mucilaginoſa, conjungantur ſimul diſſolventia. Conveniunt pro hoc ſcopo aloetica; hinc commendo ei pilulas Joephanginas Zwelfferi, item pilulas maſtichinas: e.g.

℞. *Maſſ. Pilular. Maſtichin.* ℈i.
Extr. abſinth. gr. vi.
Scamm. ſulphurat gr. j.
Extr. troch. alband. gr. ß.
Cum *Elixyr. Propriet.* f. Pilulæ:
D. S.
Pilulæ aperitivæ pro una vice.

Vel loco harum:

℞. *Maſſ. pilul. de ammoniaco* ℈i.
Tartari vitriolat. gr. vi.
Scamm. ſulphurat. gr ij.
Extr. troch. alband. gr. ß.
Cum *Tinctura tartari* f. Pilulæ:
D. S. ut *antè*.

Pilulæ Uſuales dictæ hîc non conveniunt, quoniam non eſt affectus chronicus.

Evacuatis ita primis viis, & ſaburrâ peccante ablatâ, neceſſe erit, ut ſtomachi rationem habeamus, fermentum ejus acidis blandis, iiſque volatilibus, aromaticis plus minus temperatis, acuendo, & ita quantum poſſibile, appetitui ſuccurrendo, & cruditati nidoroſæ reſiſtendo. Inter acida conveniunt tartarus, ſpiritus nitri dulcis, ſalis dulcis, ſal ammoniacum. Aromatica ſint galanga, piper, cubebæ, abſinthium, nux moſchata, &c. E. gr.

℞. *Spiritus Salis dulc.* ʒij.
D. S.
Spiritus ſtomachalis.

De quo xx. guttas quotidie ægra aſſumat, manè in vehiculo calido, &, ſi opus fuerit, à meridie in vehiculo frigido.

Vel loco hujus accipiat ſpiritum nitri dulcem ad xxx. guttas bis quotidiè, qui egregiè ſimul phlogoſes, & vagas æſtuationes temperabit. Omnium optimè convenit Elixyr vitrioli Mynſichti, ut & Elixyr proprietatis cum acido, quæ ob blandam & temperatam vim ſtomacho quàm maximè grata ſunt.

Ut autem pluribus ſcopis ſatisfaciamus:

℞. *Aquæ Menthæ* ℥ii.
Cinnam. cum vino unc. ß.
Syr. Cydon.
Portulac. an. ʒiij.
Spiritus nitri dulc. parum,
Miſc. S.
Mixtura ſtomachum refrigerans, cochleatim ſumenda.

Item

℞. *Arcan. dupl. Mynſ.* ℈ii.
Spec. diatrion-piper. ℈j.
M. f. pulvis:
divid. in 2. part æqual.
D. S.
Pulvis ſtomachum refrigerans.

Pulvis ex *ſalis ammoniaci depurati* ʒiß. *maſtichis* ʒß. *cinnamomi* ℈j. cum gr. vj *ſalis abſinthii*, quem Dn *Autor hujus Reſolutionis* præſcribit, potiùs in muco viſcido attenuando conducit.

Symptomatum ratio hîc quoque habenda eſſet, niſi certi eſſemus, quod ſublato fomite morboſo omnia ſponte ceſſarent. Sin tamen ructus & anxietates nimis urgeant:

℞. *Aquæ Chamomill.* ℥ii.
Elix. Menthæ ʒß.
Corall. rub. præp. ʒß.
Lapill. cancr. præp. ℈j.
Ol. deſtill. Chamom. gutt. iv.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. de Canella ℥j.
M. D. S.
Mixtura ſingulari pro aliquot vicibus.

Ructus & flatus ſi non adſint, nec Potio hæc adeò neceſſaria erit.

Ad ſitim verò debellandam, ſi non ſufficiant ſuprà dicta blanda acida, nec de uſu erit multos haurire Julepos, ne fermentum nimis diluatur: hinc ſuadeo, ut ægra potui ordinario inſtillet ſpiritus minerales acidos in ſufficiente quantitate.

Gargariſmatis, Balſamis & ſacculis ſtomachalibus, à *Dn. Reſolvente* præſcriptis, non opus eſt, cùm præmiſſis ſuperioribus, & affectu primario curato, reliqua ſymptomata ſponte ceſſabunt.

Non inconveniens erit Clyſma adhiberi, & quidem lene emolliens, quod abſterget vitioſa. Lene autem, ſin ſuſpicio præprimis gravidationis, ne ſic ob præſentiam uteri, anus dum ſtimulatur, & ille ſimul afficiatur & irritetur, unde poſtmodum abortus. Unde

℞. *Herb. althææ*,
Chamomill.
Malvæ,
Parietar. an. M. j.
Flor. Chamom.
Verbaſci an. M. ß.
Sem. Carvi,
Fœnic. an. ʒij.
Coqu. in ſ. q. *lactis bubuli*:
Colat. ℥vj vel viij. adde
Mell. deſpum. unc. iß.
D. cum Inſtrumento. S.
Clyſter abſtergens.

Vel

℞. *Ol. ſem. lini,*
Papav. ana. ℥iv.
M. pro Clyſmate:
D. S.
Clyſter emolliens.

Reſtat jam, ut præſcribatur Diæta ſtrictè ſervanda. Præprimis autem attendat ægra, ne propinet ſtomacho pinguia nimis, aut butyro frixa, aut talia, quibus jam antea læſus, ne recidiver malum non ſine periculo: aut ſi pinguia aſſumere animus, illa probè ſint condita ſale; nam pinguia cum ſalibus ſaporem præbent gratum. Poſt hæc non gravet ſtomachum multis cibis, aut talibus variâ qualitate præditis, ſed quantum poſſibile, aſſumat facilè digeſtibilia, & ita miſta & præparata, ut unum alterum corrigat. Potus ſit moderatus, ne diluatur fermentum nimis, & ſupra dictò modò medicatus. Quieti & ſomno non adeò ſit dedita, potiùs motione temperatâ ante & poſt cibum utatur, ut ſic blanda excitetur ſpirituaſcentia, & diſtributio promoveatur: Alvus quotidie ſuo officio ſatisfaciat, ne particulæ nocivæ regurgitent, & malum exacerbent. Aëre utatur liberiore, nec nimis frigido ſe exponat. Tandem, ne ob nimiam triſtitiam digeſtionem turbet, ſit lætioris mentis, & cum Deo brevi poſt ſibi gratulabitur de feliciori ſtatu. Hucuſque. Reliqua Cenſuræ Excellentiſſimi Dn. Doct. Præſidis ſubjicio.

RESOLUTIO III.

Dn. JOHANNIS ACOLUTHI VRATISLAVIENSIS,

Hoc tempore

Medicinæ Doctoris & Phyſici in Patria,

B. Dni. PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubiecta, & correcta, Anno 1679.

Accuratiori ſubjectus examini omnis ſymptomatum horum concurſus, morbum protinus manifeſtat, quem *βραδυπεψίαν* eſſe, ſeu *depravatam*, & tantùm non *abolitam, ventriculi Digeſtionem*, antecedentes cauſæ, infrà attingendæ, inſuper perſuadent. Varios enarrare modos, quibus hæc ſtomachi, pro œconomia animali ſummè neceſſaria, functio lædatur, non attinet; cum annotaſſe ſufficiat, qui præſentis ægræ ſanitatem turbare videtur.

Affectus primarius eſt *Cruditas nidoroſa*, complicata cum Soda, Vomitu, &c. *Cauſa proxima* partim fermentum digeſtivum, vel deficiens, vel non ſufficiens; partim idem fermentum jam alienatum; unde alimenta ingeſta, penitus non fermentata, degenerant in liquamina vitio. ſi amarulenti plus minus ſaporis, putrilaginoſa, infelicem omnium malorum genitricem, quibus ægra noſtra ingemiſcit; non ſaltem præternaturaliter contentorum textura, & inde vix explicabilis ſaporis mutatio, ſed ex acidis cum nidoroſis pinguibus vitiosè effervеſcentibus & ructuum proventus, & pylori ex irritatione vomitus, & ſodæ pariter ardor inde ſupervеniunt. Cum itaque talibus ingeſtis eructat, ſenſibiliter ſtomachus eadem mox horret, & tanquam hoſtilia reſpuit, & ſuperioris orificii contractura, nauſeam jentaculi, &c. exhibet. Ventriculus quippe in ſe nihil aliud eſt, quàm ſaccus continendis alimentis neceſſarius, otioſus & deſes, niſi ab acido fermentativo vitali animetur. Hoc niſi ſuperius orificium gratè vellicet, ſtimulet, in ſtomacho non tantùm appetitus ciborum nullus eſt, ſed potiùs eorum averſatio ſumma, ventriculo ab omnibus abhorrente, hinc debitâ fermentatione digerere neſcit. Quod ſi tamen ſine appetitu ingeſſeris alimenta, fundamenta poſueris malorum omnium, quæ ægram noſtram excruciant. Tum quippe motu fermentativo deficiente, cibi ingeſti in ventriculo quaſi alcaliſantur, ipſorumque ſalia putredinali rancori analoga, & plus minus corroſiva facta, moleſtiſſimo ſenſu ventriculum afficiunt. Non enim tantùm ex arroſione hac caloris gravioris in ſtomacho ſenſus, ob continuitatem membranarum, gulam quoque amburens, inde ſitis & frigidorum potulentorum deſiderium animadvertitur; ſed & dolor circa ſpinam dorſi compreſſivus ad jugulum aſcendens, & fauces quaſi conſtringens, qui eſt ſimplex œſophagi ſpaſmus, ventriculo conſentiens ex continuitate, quem talis compreſſionis ſeu conſtrictionis ſenſus ſecundùm gulæ ductum inſequitur.

In ventriculo itaque otiosè ſic deliteſcentia aſſumpta, magis magiſque corrupta, fœtidum ex atmoſphæra ſua exhalant Gas, quod tandem congeſtum, impetuosè per ſuperius ventriculi orificium ſub tetri inexplicabiliſque ſaporis ructuum formâ erumpit, pyloro ab hoſtili contento in furorem acto, ſuâque contracturâ prohibente, ne quicquam flatuum per fores ſuas egrediatur: Aut, ſi dicere malis, ſub primam alimentorum ingeſtionem adeſſe tantillum fermentativi ſpiritus, debilioris tamen, quàm ut deglutita digerere poſſit, hinc ſtatim deficientem ſine ulteriore perfectione motos tantum cibos in bullas & flatus elevare, actione porrò ſuâ penitus ceſſante, non refragabor. Ventriculus à contentorum præternaturali ſapore, adeoque nidoroſiſſima & moleſtiſſima impreſſione, h. e. irritatione, ratione orificii ſuperioris anxietates, ratione inferioris vomitum, infert. Facilè enim collectu eſt, præternaturaliter conſtitutam in ventriculo ingeſtorum molem, ipſi, in ſpecie ſenſili, maximè orificio ſuperiori, moleſtâ irritatione eſſe tædioſam, ut convulſus tandem per eam, qua ingreſſa erant, portam, rancida alimenta rejiciat. Phlogoſes ex acido vitiosè in primis viis aut ipſo ventriculo effervеſcente oriuntur: hinc ſubitanea illa totius æſtuatio, etiam ante perceptam ſenſilem in primis viis impreſſionem, ex acido aſſumptorum aceſcentium cum nidoroſis præternaturaliter effervеſcentibus.

Modus, quo malum contraxerit patiens, diuturnâ inveſtigatione non eget, ſiquidem vitæ ratio eundem facilè cognoſcendum præbet. Lautioribus quippe adſueta epulis, dum varia ingerit, hoc ipſo inæqualem, tàm naturalem quàm præternaturalem, aſſumptorum patitur motum; unde carnoſa, pinguia ac ſimilia promptè in nidorem putrilaginoſum, adeòque urinoſo-oleoſum degenerant, cæteris, pane, dulcibus, condimentis plus minus vel manifeſtò vel occultè acidis, priùs aceſcentibus, antequam abſolutum nidorulentum ſaporem contrahant: Ex qua inæquali ſubcontrariorum ſalium in ventriculo contentorum motu hebetatur primò vitale ventriculi fermentum, mox ex continuis epulis nidoroſo in ſtomacho exſurgente, vel retento coacervato genito, tantum non opprimitur, ut hinc muneris ipſius fuerit intercepta functio. Accedit vita motus expers, & ut plurimum quieta, cujus ratione non ritè volatiliſata ſanguinea maſſa, pauciores eoſque inertes genuit ſpiritus, eodem torpore ad volatile ventriculi acidum redundante, unde facilior ejus inviſcatio, & ferè abolitio.

Dum maturè Medicos advocare voluit ægra, evitabit febrium ſobolem, quæ exinde procreata fuiſſet, item diarrhœam, alioſque affectus, qui aliàs duri, tandemque ipſam mortem comitem habentes, ex fonte hoc facilè profluxiſſent. In ventriculo enim ut ſanitatis & morbi rectè ſtatuuntur limites, ſic vitæ pariter & mortis. Periculo in præſens, licet non omni, careat, non tamen deſpondenda ſalus, dummodò medicamentis labaſcens ſtabiliatur valetudo.

Pharmaceutico & diætetico fonte auxilia porrigente, ea Medici ſit Cura, ut

1. Liquor nidorulentus corrigatur.
2. Evacuetur.
3. Ulterior proventus præcaveatur.

Corrigunt, quæ temperant acrimoniam ventriculo adeò hoſtilem; utut talis correctio non æquè neceſſaria videatur. Seligenda hîc temperata utrumque acre corrigentia.

Evacuant, tam quæ primariò, ſi ferre velit ægra, per vomitum, quàm ſecundariò, ſi ſponte ſuâ jam vomitu ſe liberavit ſtomachus, ut quæ relicta abſtergendo per inferiora evacuentur. Huic Indicationi ſatisfaciet cremor tartari manè jejuno ſtomacho, & à meridie, bihorio ante cœnam, in vehiculo calido.

Vel

℞. *Arcan dupl.* ℨß.
Mag. Corall. cum ſucco Citri ℈j.
M. f. Pulvis;
div. in 2. part. pro Digeſtivo;

D. S.

D. S.
Pulvis digeſtivus.

His ſubjungantur evacuantia, & quidem vomitorium, utpote ventriculum immediatè vacuans:

℞. *Tartari emet.* gr. iij.
Nitri antimoniat. gr. vj.
M. S.
Pulvis vomitorius.

Aut, ſi delicatiori ægræ Purgantia magis arrideant,

℞. *Pulp. tamarind.* ℥ij.
Diſſolve in ſ. q. *aquæ acetoſellæ:*
adde
Pulv. Rhabarb. ℈j.
M. f. Potio:
D. S.
Potio evacuans bene circumagitanda.

Præcavetur alterantibus ſtomachio gratis, & ſpeciatim ordinatâ diætâ:

℞. *Sal. ammoniac.* vel *rad. Aronis* cum pauco *Extr. Tormentillæ.*
Vel
℞. *Salis hypochondr.* ʒß.
Lap. Cancr. præp. ℈j.
M. pro 1. doſ. S.
Pulvis Digeſtivus.
℞. *Liqu. terræ fol. tartari* ʒij.
D. S.
Eſſentia digeſtiva.
Doſ. 40. vel 50. gutt.

Formulæ ex ſubcontrariis compoſitæ.

℞. *Arcan. dupl.* ℈ij.
Oſſ. ſepiæ præp. ℈j.
Pulv. Nuc. Moſch. gr. vj.
M. pro 2. vel 3. doſ. S.
Pulvis ſtomachalis alterans.

℞. *Crem. Tartari* ʒj.
Corall. rub. præp. ℈ij.
M. pro 4. doſibus:
D. S. *ut antè.*
℞. *Pulv. hepat. rub.*
Ebor. ſine igne an. ʒj.
Ol. deſt. Macis, vel *nuc. Moſch.* gutt. ij.
M. pro aliquot doſibus.
℞. *Conſ. roſar. vitriolat.*
Fl. anthos an. ℥iij.
Pulv. ſem. ſinapi,
Erucæ an. ʒß.
Zingib. in Ind. cond. ʒiij.
Nitri antimoniat. ʒiß.
Cum ſ. q. *Conſ. alcherm.* & *Syr. Berber.* ana,
f. Electuarium:
D. S.
Electuarium ſtomachale.

Quotidiè pro lubitu ſumendum: doſis ad inſtar nucis juglandis.

Tandem ventriculo roborando ſuccurrent medicamenta gratiore ſapore ſtomacho amica: v. gr.

℞. *Aquæ fl. acac.* ℥iß.
Menthæ ʒvj.
Cinnam. ℥iß.
Succ. Cydon. q. ſ. pro grato ſapore.

Ex diætetico fonte, quæ promanant remedia, ſunt cibi parci & eupepti, item generoſior vini Rhenani hauſtulus in paſtu.

Quibus ex voto omnibus Divina adſit Benedictio.

RESOLUTIO IV.

Incerti Autoris,

B. DN. PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta, & correcta, Anno 1682.

Communicata

à

B. DN. D. GROELLMANNO, *Phyſico Torgavienſi.*

AFFECTUS.

ÆGram noſtram *Cruditate* laborare *nidoroſa*, ex ructibus potiſſimum tetris, ſaporis vel nullius, vel non facilè explicabilis, ſeceſſibus poſt paſtum liquidis, vagis item & crebris, cum faciei rubore, æſtuationibus, colligere licet.

CAUSA REMOTA.

Anſam ei dediſſe videntur lautiores epulæ, quibus, dulcibus præſertim atque pinguibus (ceu palato fœmellarum iſtiusmodi delicatarum magis abblandientibus) intemperantiùs fortaſſis uſa, acidi digeſtivi vim inſigniter labefactavit. Hoc enim à pinguibus v. g. & dulcibus copioſiùs aſſumptis, bile etiam fortaſſis in ventriculum regurgitante, dum hebetatur, penetrare alimenta, in minima diſcerpere, atque volatiliſando, appropriata nobis reddere, minùs ritè poteſt: (unde ſeceſſibus liquidis non nihil de alimentis aſſumptis admiſtum conſpicitur:) ſed alimenta ipſa diuturniore ſui in ventriculo, ceu loco calido & humido, morâ ad putredinalem tandem corruptionem tendunt, & reliquiæ putrilaginoſę ita ſenſim atque ſenſim ventriculi fermentum inficiunt, ut hoc aſſumptis dein laudabilibus, facilè ſimilem imprimat characterem.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Atque ex hac putredinali alimentorum corruptione ructus illi tetri derivandi veniunt, quatenus pro more putredinis alcali in pingue agens, eam particularum efficit texturam, quæ narium membranam moleſtiùs afficiendo, fœtoris ſenſum in nobis gignunt. Quin ardor ſtomachi, ægræ noſtræ quoque moleſtus, de alcali oleoſo in ventriculo nidulante teſtatur, quatenus hoc cum acido efferveſcens, acria iſtiusmodi effluvia, quæ æſtus illius in gula cauſa ſunt, & conſequenter ſitim quoque graviorem inducunt, quatenus acrimoniâ ſuâ alcalinâ oleoſâ plus minus fauces vellicando, potulentorum in nobis excitant appetitum. Confirmat hoc juſculi gallinacei ad aliquot cochlearia præcedens cum nauſea aſſumptio, quatenus hoc & pinguius dubio procul, & de alcali, ex carnibus gallinæ per coctionem elicito, multum participians, augendo ſic humoris in ventriculo putredinalis alcalini oleoſi proventum, Sodam brevi poſt comitem habet. Unde quoque non mirum, quod ad aſſumptionem ejus ægra nauſeet, quod ex impreſſa illius, tanquam rei inimicæ, ſpiritibus in plexu orificii ſiniſtri nervoſo undulantibus idea, hoc ſeſe vel ad odorem juſculi hujus arctiùs ſtringat, tanquam hoſti introitum prohibiturum. Cum porrò cruditates ejuſmodi putredinoſæ, ventriculum inundantes, non poſſint non huic eſſe moleſtæ, partim dextrum ejus orificium vellicando, multùm ad diuturniorem, propter ſtricturam hujus, aſſumptorum in ventriculo moram & corruptionem faciunt; partim ſuperius orificium, ceu maximè ſenſile, irritando, gravioris illius cordis anxietatis cauſa ſunt, cui jungitur dolor circa ſpinam dorſi, quòd ad vertebram thoracis undecimam orificium hoc ſitum, ſpinæ viciniùs ſit, quàm cartilagini enſiformi; ad jugulum verò aſcendens, etiam fauces conſtringens, propter ſenſum continuitatis, quam œſophagus cum ventriculo habet, qua-

quatenus ob irritationem in ſenſibili hujus orificio factam ſpaſmodicas canalis ſui muſculoſi ſtricturas patitur, atque eundem ferè ſuffocationis ſenſum infert, qualis in hyſtericis atque hypochondriacis quoque nonnullis obſervari ſolet. Irritationis hujus in ventriculo factæ index eſt quoque vomitus, qui nihil aliud, niſi motus ventriculi convulſivus periſtalticus inverſus, quatenus hic a materia illa liquida ſpumoſa & varia irritatus, prævalente pylori ſtricturâ, breviori hac viâ & per orificium ſuperius excludit. Seceſſus pariter non aliunde niſi ab hoſtili materiæ hujus in inteſtinis præſentia derivandi, dum irritando hæc nonnihil, motum eorum periſtalticum accelerat, & ſic, qua data porta, evacuatur. In quibus ipſis inteſtinis, dum vel eadem hæc, vel quæcunque ex cruditate nidoroſa progenita materies excrementitia, cum bile aut ſucco pancreatico vitioſè effervеſcit, æſtuationes vagas corporis, cum vago faciei rubore, à paſtu inducit: quin etiam intra maſſam ſanguineam recepta, leviter cum hac effervеſcendo, eorundem phænomenorum autor eſt; quemadmodum id videre licet in hecticis, quorum calor à paſtu non obſcurè intenditur.

PROGNOSIS.

Cæterùm utut leve hoc malum primâ fronte videatur, negligendum tamen penitus non eſt, quod in febrem, ſive intermittentem ſive continuam, præcipitare ægram noſtram poſſit, propter accumulatas ſic copioſiùs in maſſa ſanguinea particulas excrementitias ſulphureas.

CURATIO.

In *Cura* ergo ſcopi hi obſervandi venient:

1. Ventriculus & primæ viæ ſaburrâ humorum excrementitiorum liberandæ erunt.
2. Fermento naturali digeſtivo vigor ſuus reſtituendus.

Priori ſcopo inſerviunt Evacuantia, tàm Vomitoria, quàm Purgantia. Vomitorium hic poteſt eſſe tale:

℞. *Croc. metall.* gr. jv.
Vini Rhenan. ℥j.
Stent in infuſ. per noct. in loco tepido:
Manè ℞. Colat. optimè filtrata:
D. S.
Vinum vomitorium.

Vel

℞. *Aquæ Menth.* ℥iij.
Cinnam. ℥j.
Syr. emet. A S. ℥j. ad ℥ß.
M. D. S.
Succus vomitorius.

A Vomitoriis ſi abhorreat, leniter Purgantia ê re erunt: v. g. Aloetica.

℞. *Aloës lucid.* gr. xv.
Extr. abſinth. gr. viij.
Scamm. ſulphur.
Troch. alband. an. gr. j.
Cum ſ. q. *Elix. Propr.* f. Pilulæ minores:
D. S.
Pilulæ laxativæ.

Vel

℞. *Maſſ. pilular. de ammoniaco Querc.*
Tartar. tar. an. ℈ß.
Scamm. præp.
Troch. alband. an. gr. j.
Cum ſ. q. *Elix. Propr.* f. Pilulæ.
D. S.
Ut ante.

Si pilulas recuſet:

℞. *Crem. tartari* ℈j.
Pulv. rad. Jalapp. gr. viij. ad ℈ß.
M. f. Pulvis:
D. S.
Pulvis laxativus.
Capiatur in juſculo fervido.

Aut fiat Potio talis:

℞. *Aquæ fl. acac.* ℥ß.
Cinnam. ℥j.
Pulvis rad. Jalapp. ℈j.
Tartari vitriolat. ℈ß.
Syr. Roſ. ſolut. q. ſ.
M. f. Potio:
D. S.
Potio laxativa pro una vice.

Poſteriori ſcopo ſatisfaciunt Præcipitantia & acida blanda, v. g. ſpiritus nitri dulcis, de quo gutt. xx. vel xxx. in hauſtu vini capere poteſt; cremor tartari, ſuccus cydoniorum, corallia, ebur ſine igne, hepaticum rubrum, arcanum duplicatum, tartarus vitriolatus &c. illa indirectè magis, hæc directè. Sic pulveres ſequentes præſcribi poſſunt:

℞. *Crem. tartari* ℈ij.
Corall. rub. præp. ℈j.
M. f. Pulvis, pro duabus doſibus.

Vel

℞. *Arcan. dupl. Mynſ.* gr. xv.
Ebor. ſine igne ℈ß.
M. f. Pulvis.

His præſidiis ita uti poterit, ut vomitorio potiſſimum vel purgante præmiſſo, ex præſcriptis pulveribus unum in vehiculo quocunque quovis manè aſſumat, abſtinendo poſt ejus aſſumptionem, aliquot horas à paſtu.

Inter alimenta vitanda erunt pinguia, dulcia, lac & lacticinia, ova frixa; piſces, & quæ facilis ſunt corruptionis; potuſque, ſi placuerit, acidulari poterit ſpiritus nitri dulcis aliquot guttis.

Deus interim clementiſſimè benedicat!

CASUS V.

INFLATIO STOMACHI

CUM LEVI ORTHOPNOEA SEU ASTHMATE, ET CARDIALGIA.

Vir laudabilis conſtitutionis, adeoque cætera ſanus, conqueritur de appetitu ſenſim deficiente, & ſuperveniente difficili admodum & anheloſa reſpiratione, quæ ipſa in tantum exaſperatur, ut decumbere ampliùs nequeat citra ſuffocationis periculum, quin ſemirectus jacere neceſſe habeat. Adſunt anxietates inſignes, haud quidem continuæ, crebrioribus tamen vicibus repetentes, pro quarum levamine venæſectionem urget, aliàs, dicit, non poſſe reſpirare. Accedens Medicus præter dicta, & eum ſingultientem offendit, & interdum, magno licet conatu, ructum emittentem; unde levamen quoddam ſe percipere aſſerit: ſub hypochondriis ſe dolere, omniaque ibidem tenſa & plena eſſe, ita, ut ne digitum ſub iis recondere queat. Medicus aſpicit illum locum, & deprehendit intumeſcentiam in regione epigaſtrica, mollem, & cedentem tactui, & tamen eodem modo permanentem, dum interea æger Medici attactum fugit, & exinde impensè ſe dolere conqueritur.

RESOLUTIO

Dn. JOHANNIS FRIDERICI ITTIGII, LIPSIENSIS,
Hactenus
MEDICINÆ LICENTIATI,
Practici & Peſtilentiarii in Patria,
Νῦν ἐν ἁγίοις.
Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotationibus
B. DN. PRÆSIDIS,
Cenſuræ ac Emendationi ſubjecta Anno 1675.

INtimiùs præſentem decumbentis perſonæ affectum conſideranti mihi, ſuſpicio eſt de inflatione ſtomachi, qui affectus in eiuſdem partis cavo, & tunica inferiori rugoſa, cruditatibus pituitoſis & viſcidis infarcta, radicatur; unde hæ partim ſui copiâ, partim viſciditate, fermentum ventriculi in ſua actione remorantes, ſucceſſivè primò appetitus dejectionem inducunt, poſtmodam verò eædem auctæ, dum

dum gliſcens fermentum adhuc in ipſas agit, flatibus materiam præbent, qui rectè in viſcido materialiter, & effectivè ab acido, oriri dicuntur. Hi ipſi ergò tunicas cavitatis ventriculi in omnes dimenſiones diſtendendo, ratione ſtructuræ fibrarum in iiſdem orificium ſuperius pariter ac inferius comprimunt, ſibique exitum ſic intercludunt; non ſecus ac idem phænomenon in veſica, urinæ copiâ expenſa, videmus. Extenſo ſic ventriculo, non modò difficilis ſuccedit reſpiratio ob viciniam diaphragmatis, quod ſtomachus in conſenſum rapit; ſed & inſignes cardialgiæ, ob roſivam flatuum qualitatem, ſenſibiliſſimum ventriculi os ſiniſtrum infeſtantium; imò ob allegatum cum diaphragmate conſenſum conſpiciuntur ejuſdem ſub inſpiratione motus convulſivi, ſingultus nomine venientes. Porrò hi flatus concluſi in cavo ventriculi, dum conatu non planè irrito, per firmiùs compreſſum ſtomachum & pylorum tranſitum non inveniunt, Ructus oritur, ægerque ob imminutum diſtenſionis ſenſum non nihil levatur; mox verò de novo generati denuò ventriculum cum toto hypochondrio expandunt, unde inſignis dolor, in muliere eò major, quò ſenſibiliori gaudet ſyſtemate nervoſo. Atque hic quoque tumor eſt, quod expreſſo pauliſper flatu cedit quidem, ſtatim tamen ad priſtinum locum recurrit, adeoque eadem externè tumoris facies permanet.

Ægro autem facilè atrocia hæc ſymptomata potuerunt obvenire, ex ingeſtione ciborum, ut fert ſeculi luxuria, variorum, & ad ſatietatem uſque. Utut enim fermenti ſtomachalis in quoſcunque cibos magna ſit efficacia, infringi tamen illa poteſt vel aſſumptorum copiâ vel varietate, ac imprimis à cibis flatulentis, à lactis intempeſtivo uſu, quo plerumque mulieres delectantur.

Malum autem non eſt negligenter tractandum, cùm ob hydropis flatulenti (tympanitidis) metum, tùm ob convulſiones, quas minatur diaphragma per conſenſum affectum. Quin potiùs in

C U R A

Cum recepto canone: Remotâ cauſâ removetur effectus:

1. Materia peccans pituitoſa ſtatim eliminetur.

2. Relicti flatus appropriatis carminantibus diſſolvantur; &

3. Fermenti robur acido-ſalinis reſtituatur.

Quoad I.: Materiam, cum ea in primis viis hæreat, optimè evacuant Emetica, v.g.

℞. Mercurii vitæ gr. ij.
Sacch. albiſſ. gr. vj. vel parum.
Ol. deſt. Caryoph gutt. j.
M. D. S.
Pulvis vomitorius.

Detur manè cum regimine.

Vel ſi forma liquida placet:

℞. Vini emet. ex infuſ. Croci metall. ʒvj. ad ℥j.
D. S.
Vinum emeticum.

Si verò circumſtantiæ quædam horum uſum prohibeant, aſſumantur Purgantia, eaque vel in forma pilularum; e.g.

℞. Maſſ. pilular. de ammoniaco Querc. ℈j.
Extr. cathol. purg. ℈ß.
Troch. alhand. gr. ij.
c. ſ. q. Eſs. Menth. f. *Pilulæ.*

Vel in forma Pulveris:

℞. Tartari vitriolat. Tach. gr. xv.
Scamm. ſulphurat. gr. v.
Ol. deſt. Aniſi gutt. ij.
M. f. *Pulvis.*

Quoad II. relicti flatus blandis aromaticis appropriatis, Carminantibus dictis, diſcutiendi: ubi inter vegetabilia eminent quatuor ſemina calida majora in vino cocta, vel cum floribus chamomillæ in cereviſia; v.g.

℞. Fl. Chamom. Ro. M. j.
Sem. fœnic.
Aniſ. an. ʒj.
coqu. in ſ. q. cereviſ.
Colaturæ calidæ bonus hauſtus ſumatur.

Inter animalia verò eminent Caſtoreum, præſertim in ſexu ſequiore, vel ſolum ad aliquot grana in vino ſumptum, vel cum aliis mixtum, v.g.

℞. Aquæ Menthæ,
Fœnic. ana ℥j.
Spiritus Sal. ammoniaci aniſat. ʒj.
Extr. Caſtor. ℈ß. *vel* pulveris ejuſdem ℈j.
Syr. cort. aurant. ʒvj.
M. f. *Potio:*
D. S.
Potio contra flatus.

Doſis cochl. j. vel ij. pro lubitu.

Ex mineralibus tandem proſtat ſpiritus nitri cum duplo ſpiritus vini circulatus & dulcificatus, ad gutt. xx. in aqua fœniculi, manè & veſperi, biborio antè cœnam aſſumendus.

Externè verò:

℞. Ol. Chamom. ſapphir.
Macer. an. ℈ij.
Cum ſ. q. Corp. pro balſ. f. *Balſamus.*

Inungendus regioni epigaſtricæ, & in ſpecie ſcrobiculo cordis.

Quoad III. pro reſtituendo ventriculi fermento manè capi poteſt de ſequenti Electuario:

℞. Conſ. cort. Citri,
Acetoſæ an. ℥iß.
Pulp. citri cond. ʒvj.
Conſ. anacard.
Di-acori an. ℈iß.
Spec. dia galang.
Zedoar. an. ʒß.
Cum ſ. q. Syr. de Cydon. f. *Electuarium.*
Vel
℞. Spiritus vitrioli Philoſ. ʒj.
D. S.
Spiritus Stomachalis.

De quo in vino vel cereviſia capiantur guttæ ſex.

De cætero vitet varietatem ciborum, in ſpecie vel fermenteſcibilium, vel coagulabilium; hinc in eſu lactis temperet, & ſemper aliquid ſacchari addat. Potu utatur non nimis frigido: de nocte largiori ſomno utatur, quo vires reſarciantur, de die verò leviter moveatur, & ſic, Deo juvante, ſanitati priſtinæ reſtituta gaudebit.

DISCURSUS & ANNOTATA
DNI. PRÆSIDIS

Ad

Reſolutionem antecedentem.

I. AFfectus hic, quem præ nobis habemus, primâ fronte complicatus videtur, cujus ſymptoma primarium eſt *Stomachi Inflatio*: ſcilicet nunquam ferè ſimplicem curandum accipimus morbum, ſed ſemper conjuncta ſunt pathemata, inter quæ tamen talis ſubordinatio datur, ut unum primarii, reliqua ſecundarii morbi rationem habeant. Et tales affectus dicuntur connexi. Connectuntur autem illi vel per conſenſum nervorum, vel ob connexum partium ſitum; quarum ratione, unâ parte affectâ, etiam reliquæ ſimul afficiuntur. Inflatio ergò ſtomachi, uti dictum, eſt in caſu noſtro affectus primarius, ſecundarius aſthma ſeu levis Orthopnœia, cum cardialgia & anxietatibus conjuncta, & ex inflato ſtomacho primariò dependens.

II. *Pars affecta* rectè ſtatuitur Stomachus, & quidem ratione inflationis quoad totam ſui ſubſtantiam; ratione verò anxietatis, cardialgiæ & ſingultus, laborat primariò orificium ipſius ſiniſtrum ſeu ſuperius, quod ſenſibiliſſimum.

III. *Cauſa primaria ſeu proxima* non inconvenienter adeò dictæ ſunt Cruditates viſcidæ & pituitoſæ, partim copiâ, partim viſciditate ſuâ fermenti ventriculi activitatem remorantes; utut, cum primariò flatus urgeant, hi potiùs cauſæ proximæ rationem obtineant, & viſciditates remotæ rationem tueantur; interim cum ambo conſpirent, ſimul quoque pro cauſa proxima accipi poterunt. Nempe materialiter ex viſcido, & efficienter ab acido, oriuntur flatus, adeò in nullo concreto actu flatus reperiuntur, ſed fiunt ſaltem per motum, vel fermentationis vel efferveſcentiæ: Hoc videre licet in muſto, itemque aqua forti, argentum in vaſe clauſo ſolvente, in quorum amborum connubio flatus prodeunt, utut utraq; corpora nil de flatibus participent. Hinc quoq;

omnia illa ſubjecta humana, in quibus acidum præternaturaliter in primis viis dominatur, qualia ſunt ſunt hypochondriaca, cachectica, &c. abundant flatibus, ac ſic ex acidi & viſcidi concurſu novum & tertium ens enaſcitur, Gas nomine HELMONTIO veniens: atq; ob hanc cauſam duo generalia flatuum remedia occurrunt, nempe ſalia volatilia, & poſt hæc nitrum & nitrata, quatenus illa acidum corrigunt, & viſcidum incidunt; hæc verò, quatenus figendo fermentationis motum quemcunque ſiſtunt; nihil enim magis ſiſtit in corpore motum fermentativum, quàm nitrata.

IV. Hic cauſa impeditæ flatuum eruptionis adducitur. Cùm autem diſpar ratio ſit cum urinæ retentione, hinc aliud quærendum, quod exitum flatuum ſufflaminet. Poſito enim, quod diſtenderent flatus ſtomachum, non tamen ſequitur, quod ſimul impediatur flatuum eruptio, ſed ita magis erumperent. Scilicet cùm flatus præternaturale quid ſint, infeſtique ſtomacho, hinc fibræ irritantur ac vellicantur, unde membranæ hujus, poſt diſtenſionem ſe contrahentes, orificiis ſimul ſtringendis ſtimulum addunt: Sicuti enim aliàs vomitoria idem faciunt, ut orificia ſe claudant, utut tandem pylori niſus prævaleat; ita etiam dum irritantur a flatibus, ſe contrahunt orificia, unde flatibus exitum intercludunt. Hanc irritationem confirmant ulterius *anxietates* præcordiorum, quæ nil ſunt aliud, quàm dolor ſuperius ventriculi orificium angens, ab hujus conſtrictione & motu convulſivo proveniens. Symptoma hoc frequens & moleſtiſſimum eſt in Praxi, dicunt enim ægri: Eſſe ipſis, ac ſi paxillus ibi infixus hæreat: cui ordinariò inquietudines ſuperveniunt, unde interrogati, reſpondent: *Vehementer ipſos angi & torqueri*. In tali caſu vulgus putat laborare cor, ſed falsò; cor enim non dolet: potius radix harum anxietatum eſt orificium ſuperius ſtomachi, quod Græcis *καρδία* vocatur, & rectiùs focus mali eſt. Ac in his anguſtiis ſi cor laboraret, tunc neceſſariò illud palpitaret; jam verò cùm hoc non fiat, ac palpitationes cordis ſine talibus anguſtiis obſerventur, proin ex ſtomacho erunt illæ. Hoc confirmant *Ructus cum moleſtia emiſſi*, quia maximè fuit irritatum orificium ventriculi ſuperius, hinc etiam magis ſe ſtrinxit, & ſic, præter anxietatem, etiam dolorem poſitivum ſenſit; unde hæc ægra propter ructus emiſſos levamen quoddam percepit. Imò accipias quæſo vomitorium, & ſenties, dum operari illud incipit, ſimiles anguſtias & anxietates in ſiniſtro orificio ventriculi, ex irritatione ſe conſtringentis, cui pariter in acceptis ferendæ. Senſibiliſſimum enim eſt hoc orificium, unde tantilla irritatio graves parit moleſtias, propter copioſos nervos. Tales moleſtiæ præcordiorum oriuntur quoque ab aliis partibus communicantibus per nervos cum orificio illo: Sic enim contorſio vertebrarum dorſi, niſi per attractum reſtituatur, pares anxietates & anguſtias præcordiorum, uti etiam lipothymias imò ſudores frigidos inducit, propter ſpaſmos & convulſiones, qui nervi tenduntur in circulum, unde nervis nonnihil translocatis eorum fibræ ſpaſmum edunt, & variis ſymptomatis dant anſam. Hoc obſervavi in duobus mechanicis, ex contorſione vertebrarum ſimilia pathemata incurrentibus, ubi tamen reſtitutâ laxatione, etiam per ſudorifera ſanguinis coagulo reſoluto, ſanitati redditi ſunt. Similiter habui ſuperiori verno tempore curandam virginem, febre cum intenſiſſima cephalalgia, & intolerabili ferè præcordiorum anguſtiâ laborantem, ut etiam convulſiones imminerent, pulſus inſuper erat robuſtus, magnus & validus: Propinavi tandem pulverem antiepilepticum Conerdingii ex antimonio paratum, qui proſtat in officina Linckiana, ad gr. iij. pro ſcopo epilepſiæ metuendæ. Quid factum inde? Virgo cruditates viſcidas & multas evomens, ſtatim ſenſit cephalalgiam cum reliquis ſymptomatis remittentem, evaditque placida; unde colligebatur eadem pathemata ex affectu ſtomacho fuiſſe. Non minus quæcunque anxietates, tàm in febribus benignis quàm malignis, (in quibus malum ſignum denotant) *cùm Patientis cor anxietate & anguſtiis afficitur*, ſimpliciter ſunt ex ſtomacho, rariùs ex corde affecto: ac proinde in febribus malignis quibuſcunque, ſpeciatim ex contagio natis, quoties in principio vomitoria ægris exhibui, ſive jam ad vitam, ſive ad mortem determinatus fuerit morbus, toties ſemper placatæ ſunt anxietates, & ægri quieti fuerunt; è contra quibus vomitoria non dedi, vel talia dare non potui, hi ſemper ſummis anxietatibus, inquietudinibus & anguſtiis obnoxii fuerunt. Idem confirmatur ex hoc, quod BARTHOLINUS in febre maligna demortuis reperit ſtomachum ſubinde eſcharâ obductum. Parili ſic modo in febribus benignis ſub anxietatibus conqueruntur ægri de amarore in ore, propter bilem in ſtomacho, ſive naturalis ſit ſive præternaturalis, acido ſtomachi hoſtilem, quæ ſummas infert moleſtias; unde etiam bilis æruginoſa ſummas præcordiorum anxietates, imò ſyncopes inducit. Equidem non negandum, interdum etiam ægris moleſtas anguſtias ex affecto corde provenire: interim notandum, tunc ſemper ſimul affligere anhelòſam reſpirationem, ægroſque ex impedito ſanguinis circulo, quod tamen rarum eſt, convulſivi quid pati; cum contrà ſi ea ſit liberior, aut non impediatur, ex ſtomacho tunc eæ proveniant. Eadem *in puerperis* obſervatur *anxietas*, *cum lac ipſis minus erumpit*; In his enim propter rapidum motum ſanguinis chyloſi circa vaſa pulmonaria & vicina fit quaſi ſtagnatio, antequam lac in mammas effundatur, unde anxietates concitantur.

V. *Difficilis reſpiratio* cauſatur, quia ſtomachus per inflationem in omnem dimenſionem extenſus, reſiſtit motui diaphragmatis deorſum, præſertim ægrâ ſupinâ jacente, ita ut hoc ad figuram planam redire nequeat, ob ſuppoſitum ſibi ventriculum inflatum.

VI. Æger dicit etiam, ſub hypochondrio ſe dolere, omniaque ibidem plena & tenſa eſſe. Sub hypochondriis autem comparentes hi dolores nil ſunt aliud, quàm ſpaſmi peritonei & membranarum vicinarum, quæ tenſæ liberiorem coſtarum motum impediunt, & ſic etiam ſimul impediunt reſpirationem. Et hoc pathema HIPPOCRATES & Veteres hypochondria tenſa & ilia ſuſpenſa vocarunt, eſtque id non præcisè & ſemper à flatibus diſtendentibus, cùm & ſine his præſentibus obſervetur; ſed redduntur hypochondria tenſa à tenſione peritonei & partium muſculoſarum vicinarum, ſpaſmo affectarum, adeoque ſe ſtringentium, unde duræ illæ apparent, & ſic minus cedunt digitis. Idem patimur nonnunquam poſt luxationem vertebrarum dorſi, in qua, dum nervi nonnihil translocantur, fibræ eorum ſic ſtringuntur, adeoque hypochondria tenſa evadunt.

VII. *Singultus* fit, quando motu conſtrictivo convellitur orificium ſuperius ventriculi, quod in conſenſum trahit diaphragma, quia firmiter orificio ſtomachi eſt connexum.

VIII. PROGNOSIS.

Inflatio ſtomachi, quò longior, eò magis imminet Tympanitis. Rectè ergò dicit Dn. Autor hujus Reſolutionis, minari tympanitidem. Convulſionis tamen periculum non infert, niſi in febribus malignis, aut in ſumma anxietate, quale exemplum in AMATO LUSITANO prostat. Singultus verò hic nihil infert, niſi cardialgiæ vel ſyncopes imminentis metus adſit.

CURA.

Quoad indicationes, à vomitorio non ſtatim incipiendum, niſi ſedatis flatibus & ſpaſmis dolorificis, quia metus eſt, ne hi aliàs intendantur. Potiùs ergo

1. Flatuum impetus & proventus ſiſtendus,
2. Pituita viſcida, tanquam cauſa peccans materialis removenda; &
3. Fermenti digeſtivi robur reſtituendum.

Etenim tutius eſt, ante exhibitum vomitorium mitigare ſymptomata, ne aliàs intendantur pathemata, ſed priùs flatus ſiſtendi, & hinc tutò vomitorium exhibendum.

Dn. Reſolvens præſcribit Infuſum croci metallorum abſinthiaci ad ℥vj. ſed exigua valde hæc doſis eſt, detur ad ℥j; imò cùm infuſio croci metallorum abſinthiaci, propter ſal alcali accedens, mitiùs operetur, proinde ad ℥iß. tutò dari poteſt. Si verò vomitorium legitimò etiam tempore exhibitum nolit operari, quin potiùs anguſtiæ exacerbentur, in tali caſu cuſtodia in eo conſiſtit, ut deficiens vomitio promoveatur. Unde tres ſunt rationes primariæ, ob quas in quibuſdam ſubjectis vomitus fruſtraneus eſt.

1. *Pri-*

1. *Prima* eſt vis fermenti digeſtivi ſtomachici, antimonialia figentis & ſubjugantis, ut adeò omnem vim exuant, ut in Melancholicis obſervare licet, qui nonnunquam, nec duplâ nec triplâ doſi conſuetâ vomitoriorum moventur. Signum talium eſt, ſi ægri ſine ullo ſtimulo medicamenta emetica perferunt & concoquunt.
2. *Secunda* robur ſtomachi membranoſum & fibroſum robuſtius, ita ut, licet nauſea & conatus vomendi adſit, tamen fruſtranei illi ſunt, dicunt: *quaſi paxillum ibi infixum ſentire*: quod ipſum ex nimia ſtrictura orificii ventriculi ſiniſtri dependet, unde licet ritè operari conetur vomitorium, tamen ejus vim validus ſtomachus impedit.
3. *Tertia* cauſa, eaque omnium peſſima, eſt, quando in tantum proſtrata eſt vis animalis, in ſyſtemate nervoſo radicata, ut & ſenſibilitas & motus ventriculi deficiant. In tali caſu peſſimus eſt ſtatus ægri, unde tunc ægri nullam in præcordiis ſentiunt alterationem, ſed ſaltem ſuperveniunt copioſi ſeceſſus. Taliter ergò conſtituti raró evadunt, & ut plurimum pereunt.

Quæritur autem, quid agendum ſit, ſi ex prima cauſa maneat vomitus? Reſp. cùm fruſtra ſit, quicquid agitur, neceſſe eſt, ut naturæ opus relinquatur. Quod ſi verò ex ſtomacho nimis membranoſo, & fibris robuſtioribus prædito, deficiat vomitio, tunc maturè eliminandum & abſtergendum eſt vomitorium ex ſtomacho, ut anxietates ſaltem remittant; & quidem dandus eſt hauſtus cereviſiæ calidæ pinguiuſculæ, ut vomitus promoveatur, quod tamen euporiſton ſi fruſtrà exhibitum fuerit, dentur, uti dixi, remedia abſtergentia; v. g.

℞. *Tartari vitriolati*, vel *Arcan. dupl. Mynſ.*
vel ſimil. ſtimuli ſalini abſterg. gr. xv. ad ℈j.
Scamm. ſulphurat. gr. j. vel ij.
M. D. S.
Pulvis laxativus.

Propinetur hoc in vehiculo calido, ut abſtergatur vomitorium, & per ſeceſſus operetur.

Si tandem ex tertia cauſa vomitus deficiat, nil poſſumus agere, niſi analepticis & ſpirituoſis robori ſtomachi proſpicere ſaltem velimus, cui ſcopo inſerviunt aquæ analepticæ, & aſthmaticæ, aqua cinnamomi cydoniata, nec non alia cydoniata, ſtomacho amiciſſima.

Contrà, ſi æger, accipiens vomitorium, enormiter nimis moveatur, ita ut lipothymiæ & ſudores frigidi circa frontem immineant, pulſus ſit creberrimus, & nonnihil deficiens, hîc pro compeſcendo vomitu propinatur hauſtulus vini Rhenani generoſi, nonnihil tepidi; utut enim primâ vel ſecundâ vice revomatur, tamen ſi repetitur, præter hoc, quod ceſſet vomitus, vires quoque reſtaurantur: Vel poteſt etiam ſuccus cydoniorum cum aqua cinnamomi temperatus præberi: Vel ſumatur denique buccella panis albo vino intincta, & blandè deglutiatur. Externè autem ſtomacho illinitur Theriaca, quæ etiam in hauſtu vini Rhenani ſoluta propinatur.

Quoad pilulas purgantes a Dn. Autore ordinatas, nimis fortes videntur, adeoque vereor, ne nimis purgetur æger, unde potiùs Extractum catholicum omittatur, niſi ſuſpicio fuerit, patientem ejuſmodi fortiora ferre poſſe; aliàs purgatio nulla fit, quæ non ſit ſimul nociva propter virulentiam & malignitatem, & colliquefactionem ſuccorum noſtri corporis; quin potius tantum nocet, quantum prodeſt; unde quando ægri ultra quinquies vel ſexies purgantur, non placet mihi. Poſſunt autem pilulę tali modô præſcribi:

℞. *Maſſæ pilul. de ammoniaco Querc.* ℈j.
Tartari vitriolat. (hic enim intendit vim purgantem) ℈ß.
Extr. troch. alband. gr. ij.
Cum l. q. *Eſſ. Menthæ* f. Pilulæ;
D. S.
Pilulæ purgantes.

Aſt ſi nimia fieret purgatio cum virium proſtratione, ad 10. 20. 30. &c. vices, nil melius eſt Theriacâ, vel in boli forma ʒß ad ʒj. cum cornu cervi ſine igne ℈ß. ad ℈j. in vehiculo calido aſſumptâ, expectatô blando ſudore; vel etiam adhibeatur pumex, præſertim in ſubjectis, in quibus ſucci acres, ad inteſtina confluentes, hæc corrodendo, hypercatharſes cruentas inducunt; in quo caſu vel in forma pulveris, vel boli cum theriaca deglutiatur; vel ordinetur talis miſtura;

℞. *Aquæ Menth.* ℥j.
Cinnam ℥ß.
Pulvis Pumic. ʒj.
Laud. opiat. gr. ij.
Syrup. Cydon. aromat. ℥ß.
M. pro 2. vel 3. vicibus:
D. S.
Potio adſtringens pro aliquot vicibus.

Quodſi verò in noſtro ægro purgans nil fecerit, tunc ſtimulus ſalinus ſuperaddendus ex tartareis conflatus: nempe quando manè purgans deglutitum, in operatione emanſit, in prandio diſſolvatur cremoris tartari ʒß. ad ʒj. in vehiculo calidiſſimo; ſic enim faciliùs tartarus, alias in ſtomacho non tam citò ſolubilis, liquatur, & laxatio promovetur; vel loco hujus in uſum vocetur tartarus vitriolatus, vel ſal digeſtivum hypochond[illegible]cum, vel ſimile ſat ſalſum abſterſivum: non aſſuman[illegible]r acida, quia augent tormina: non alcalia, quia infringunt vim purgantem, ſed ſalſa. Pulvis à Dn. Reſolvente præſcriptus ultra 10. vices purgabit; interim additur oleum deſtillatum aniſi, ſed cautè id fiat, ob metum flatuum: ac cum peccare videatur pituita glutinoſa, conſultum eſt, ut ſcammonio jungantur trochiſci alhandal, ob ſummam acrimoniam mirè phlegmata viſcida diſſolventes, quod alia purgantia non ita faciunt; Unde Helmontius ex colocynthide morborum chronicorum remedium parari aſſerit. Poteſt ergò fieri pulvis ita;

℞. *Tartari vitriolat.* gr. xv.
Scamm. ſulphurat. gr. iij.
Trochiſc. alband. gr. ij. vel *Extr. trochiſc. alband.* gr. jß.
Ol. deſtill. aniſ. gutt. ij.
M. f. Pulvis: S.
Pulvis purgans.

Pro *ſecundo ſcopo*, qui nobis primus eſto, materia Medica ſelecta eſt. Etenim Chamomilla Romana, pariter ac Vulgaris, præter vim aromaticam, adeoque carminantem & flatus diſcuſſivam, excellit ſimul vi blandâ anodynâ: Sic FORESTUS *lib.* 18. *obſ.* 39. refert, Belgam ex eſu flatulentorum & potu muſti incidiſſe in intenſam inflationem ſtomachi cum gravi cardialgia conjunctam, quam tamen curavit cum decocto chamomillæ vulgaris & Romanæ in cereviſia facto, addito ſeminis fœniculi & carvi parum, & propinavit calidè.

Quod attinet Caſtoreum: etiam eſt egregium ad flatus, ſed habeatur ratio idioſyncraſiæ, quia multis infeſtum eſt, imprimis mulieribus nonnullis, utut hyſtericis aliàs conducat: Sic habeo Agnatam, ex olfactu caſtorei periculum lipothymiæ incurrentem. Quæ autem id perferunt, optimè in pulveris, extracti vel eſſentiæ forma, aſſumere poſſunt. Extracti poteſt dari ℈ß. ad ℈j. quia multæ particulæ volatiles exhalarunt; ſicut eſſentia à ʒj ad ʒjß. vel ʒij. pro circumſtantiarum varietate: quibus etiam optimè addi poteſt laudani opiati granum, anxietates ſiſtens: Vel e. g.

℞. *Tincturæ tartari comp.* ʒiij.
Eſſ. Caſtor. ʒij.
Spiritus Sal. ammoniaci aniſ. ʒj.
Miſc. S.
Eſſentia contra flatus:
Doſis guttul. 30. ad 40.

℞. *Aquæ Menthæ*,
Fœnic. ana ℥j.
Eſſen. Caſtor. ʒij.
Spiritus ſal. ammoniaci aniſ. ʒj.
Laud. op. ferm. gr. ij.
Syr. cort. aurant. ʒiij. ad ʒvj.
M. f. Potio: S.
Mixtura contra flatus.
Doſis cochlear. j. vel ij.

Ubi verò in flatulentis affectibus ſimul æſtus & phlogoſes vagæ fuerint conjunctæ, ſpiritus nitri dulcis eſt egregium carminans, & mirabiliter compeſcit flatus, ſiſtendo motum efferveſcentiæ nimiæ. In tali ergo caſu v. g.

℞. *Aquæ Menthæ*,
Fœnic. ana ℥j.
Eſſ. Caſtorei,

Spiri-

Spiritus nitri dulc. ana ʒiß. ad ʒij.
(quando ſcil. cum duplo ſpiritus vini eſt dulcificatus)
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. cort. aurant. ℥vj.
M. S. ut *antè*.

Et utut caſtoreum ab acido ſpiritus nitri nonnihil infringatur, non tamen caſtratur. Vel

℞. *Aquæ Flor. Chamom.* ℥ij.
Carmin. ℥ß.
Spiritus nitri dulc. ʒß. ad ʒj.
Syr. helen. ʒiij.
M. S. ut *ſuprà*.

Item
℞. *Aquæ Menthæ,*
Flor. ſambuc. ana ℥j.
Elix. Menthæ ʒß.
Spiritus nitri ℈j. ad ʒß.
Syr. helen. ʒij.
M. S. ut *ſuprà*.

Quoad balſamum Autoris: olea deſtillata inuncta per ſe ſubjectis delicatis pruritum, & aliqualem excoriationem in cute excitant, ob acrimoniam; unde neceſſe eſt, ut addatur pro delicatioribus corpus pro Balſamo.

Pro *tertio ſcopo*, corroborando nempe ſtomacho, Electuarium ſaccharatum eſt præſcriptum, de quo timeo, quia ſubjecta flatulenta id ferre nequeunt, cùm ſaccharata omnia facilè fermenteſcibilia ſint, & ideò noceant Hypochondriacis; unde, ubi ſuſpicio flatuum eſt, quantum poſſibile, fugiantur. Loco autem ſpiritus vitrioli Philoſophici, qui nil eſt aliud, quàm ſpiritus nitri ac ſalis rectificatus, meliùs adhibetur ſpiritus ſalis aut nitri dulcificatus, idque propter cautelam SYLVII, quâ *in Praxi ſuâ* jubet Temperatis, quantum poſſibile, ut inſiſtamus, cum hæc minori alteratione ſoleant operari. Unde ſpiritus nitri ac ſalis dulcis ritè paratus, unâ vel alterâ horâ ante paſtum in vehiculo calido ad gutt. xx. vel xxv. exhibitus, non erit inconveniens.

Quæritur autem, cùm æger urgeat venæſectionem, aliàs, dicit, *non poſſe reſpirare*, an hæc ſit concedenda? Barbitonſor paratus vult ſuo officio fungi, interim tamen in hoc ſubjecto fruſtrà fuiſſet. Equidem, ſi ſtaſis ſanguinis circa præcordia in cauſa fuiſſet illius difficilis reſpirationis, vel eadem ſuperveniens metuenda, tunc venæ ſectio locum habuiſſet, ut melior motus promoveretur: jam verò cùm tota ſymptomatum cohors circa hypochondria urgeat, non opus fuit venæ ſectione: Cæterùm, ſi ſubjectum ægrotans mulier, & gravida fuiſſet, illa ad medium uſque tempus, aut ſi pridie menſes actu fluentes ex errato aliquo fuiſſent ſuppreſſi, quid tunc faciendum, ubi præſertim talia ſymptomata ſuperveniant? Reſpondeo: in primo caſu, ſi adſint plethoræ ſigna, vel aliàs hæc circa idem geſtationis tempus ſolita fuerit venæſectionem adminiſtrare, pro promovendo ſanguinis circulo, ſuadenda eadem eſſet: ſi verò in poſteriori caſu menſes fluentes ſubitò fuiſſent ſuppreſſi, unde ordinariò difficilis reſpiratio ſuperveniat propter ſanguinis circa pulmones ſtagnationem, tunc opus fuiſſet pro ventilatorio ſanguinis ſcopo venæ ſectione, ut liberior ſanguinis motus concilietur, eaque vel in pede, vel, ſi non poteſt, in brachio.

Tandem ad ſymptomatum remotionem in principio optimè etiam conduxiſſet clyſma, quod tenſionem, & dolorem hypochondriorum levaſſet; v. gr.

℞. *Dec. Chamom.* ℥v.
Urinæ human. ℥iij.
El. de bacc. Lauri,
Hieræ cum agar. ana ʒß.
Olei deſtill. tereb. ʒß.
M. pro Clyſmate.

Externè autem mox in principio litus & inunctiones aromaticæ ſtomachico-nervinæ inſtitui poſſunt circa ſcrobiculum cordis & regionem epigaſtricam & hypochondriorum, ut dolor tenſivus & ſpaſmodicus membranarum planè remittat: e. g.

℞. *Spiritus Aniſi cum ſpiritu vini par.* ℥ij.
Spiritus vini camphor. croc. ʒß.
Theriac. ʒiß.
Miſceantur.

Applicetur externè cum linteis multiplicibus.

Vel, ubi dolor pertinax perſiſteret, in tali caſu optimè conveniret Litus cum theriaca cum oleis illis deſtillatis impregnata; item imponendum emplaſtrum ex tacamahaca, malaxata cum theriaca: ſicut & internè ſingulariter prodeſſet ſpiritus carminativus Doctoris Michaelis, qui eſt urinoſus, & præparatur per modum clyſſi ex ana tartari & nitri, quibus additur parum de alcali fixo: deſtillantur per retortam in receptaculum quantitate ſpiritus vini repletum, qui ſpiritus prolectus rectificatur. Hic in quàm plurimis morbis ex vitio ſtomachi, abdominis & ſimilium ab acido oriundis, proficuus eſt, vel per ſe, vel cum opii eſſentia maritatus; utut opiata cautè propinanda: e. g.

℞. *Spiritus carm. de trib.* ʒij.
Eſſ. Opii ʒß.
M. S.
Eſſentia contra flatus.
Doſis 40. ad 50. guttas.

Tales affectus in diſpoſitis facili recidivant; quomodo ergò ventriculo ſuccurendum, ne recidivet?

1. Veneri capiatur interdum Elixyr menthæ, vel ſimile aromaticum: Item
2. Prodeſt crebrior uſus cremoris tartari pro abſterſione ventriculi.

RESOLUTIO. II.

Dn. JOH. MATTHÆI MERCKELS, ANNÆBERGENSIS,

hoc tempore

Prætoris Annæbergenſis,

B. *Dni. PRÆSIDIS*

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta, & correcta.
Anno 1682.

AFFECTUS.

Quantum pro modulo ingenii mei ex concurſu ſymptomatum horum, quæ præſentem affectum comitantur, conjecturis aſſequi poſſum, putarem ego jure meritoque illum nomine *Inflationis Ventriculi* venire poſſe. Si enim tumorem ſub hypochondriis utriuſque lateris, qui hîc præcipuè dominatur, ſpectem, hic ipſe nobis ſatis ſufficiens erit pro deducendis exinde ſymptomatibus reliquis. Nam (1) appetitus proſtrationem, & quidem ejus ſucceſſivam quod attinet, nil mirum eſt; ſi enim pars illa, in qua, tanquam domicilio ſuo proprio, aliàs ille reſidet, cruditatibus viſcidis, iiſque quaſi remoram activitati fermenti digeſtivi injicientibus, fuerit repleta, non poteſt non à cauſa læſa effectus etiam produci mancus, ut ita dicam, & mutilus, hoc eſt, ſucceſſiva abolitio appetitus ſubſequi. Fermenti autem particulæ activæ adhuc reſiduæ, dum motu inteſtino materiam ſibi moleſtam ſubvertere nituntur, nil præter flatus generant: ſimili ferè ratione ac videmus extra corpus in maſſa farinacea pro panificio ſubacta, in qua dum fermentum additum pro viribus ſuis agit in maſſam plus minus viſcidam ac tenacem, expandit eam, ac in tumorem attollit, imò non rarò, qua data porta, flatibus prorumpit. Talis autem fermentatio, utut tàm craſſa & ſenſibus adeò perceptibilis concipi nequeat in corpore, aliqua tamen cum hac datur analogia: Nimirum pari ratione flatus generat, ac ſubſtantiam ventriculi fibroſam præter omnem modum ſimul expandit diſtenditque maſſa taliſmodi cruda. Hoc dum ita fit, & tumor ſeu expanſio intra cavū ventriculi concentrata eſt, ſimul partes ejus vicinas & proximè adjacentes in conſenſum rapiantur neceſſe eſt, præcipuè autem diaphragma, cujus motus, (qui maximè neceſſarius eſt ad reſpirationis negotium) juſto plus extenſo nempe ſic ventriculo, remoratur, hinc ſuper-

perveniens ſubinde difficilis admodum & anheloſa reſpiratio. Anxietates autem inſignes non quidem continuæ, ſed per intervalla repetentes, imò ipſum ſuffocationis periculum, præſertim in ſupino decubitu, ſenſum exquiſitiſſimum orificii ſiniſtri indicant. Hoc ipſum enim à flatibus acrioribus, magno conatu ex maſſa tenaci ac inſigniter viſcida ſubinde prorumpentibus, non parum afficitur, ita, ut ſæpius patiens præ doloris truculentiâ neſciat, quò ſe vertat. Levamen autem ex ructu emiſſo opinionem meam jam ſupra [illegible] ſuffultam confirmare videtur. Nam dum flatus violentâ hac extenſione, quam generant, ventriculum plus juſto intus gravant, ac inimici ſunt, viâ autem inferiora verſus occluſâ, quâ data portâ ruunt & regurgitant per ſuperiora, ut exinde meliùs ſe habere videatur patiens: generati autem rurſus malum ingraveſcere faciunt, & idem dolor tenſivus ac ſymptomata redeunt: nam, ut fieri amat, poſitâ cauſâ ponitur iterum effectus.

CAUSÆ REMOTÆ.

Unde autem id mali contraxerit æger, ex datis circumſtantiis eruere primâ fronte difficile, pariter ac laborioſum, mihi videtur. Puto tamen, hominem laudabilis conſtitutionis & cætera ſanum, prout fieri aſſolet, à corporis ſui habitu ſucci pleno ac optimè conſtituto ſeductum, circa imperium gulæ ac voracitatem ciborum, quæ mater morborum, plus nimio ſibimet ipſi indulſiſſe, & hoc ipſo, dum nullis fortaſſe legibus ſanitatis ſe voluit obſtringere, ſed ſanis potius omnia ſana taciè ſecum cogitans, ventriculi vim fermentativam proſtraſſe penitus, adeò, ut loco digeſtionis ſaluberrimæ, cruditates maximè flatulentæ ex tot tamque variis ingeſtis, & inordinato hoc vitæ genere propullularint copioſiſſimæ. Quæ ipſæ creverunt in dies eouſque, donec in tumorem nunc ſatis manifeſtum prorupit malum, jam pridem intus deliteſcens.

PROGNOSIS.

Quoniam autem præſens conditio Patientis non eſt periculi expers, & niſi maturè huic malo occurratur, metus non levis eſt, ne ſucceſſu temporis radices altiùs agendo, affectionem hypochondriacam ex vitioſa digeſtione & generatis exinde cruditatibus, tandemque in eam hydropis ſpeciem, quæ Tympanites apud Medicos audit, degeneret, & ſubſequens exinde vitæ periculum Patiens incurrere poſſit.

CURA CUM INDICATIONIBUS.

Præcipuè autem ex fonte Pharmaceutico pro hujus mali medela meo judicio adhiberi poſſent primò *Carminativa*, ut moleſta præcaveretur impoſterum flatuum generatio, & dolores circa præcordia, qui hîc maximè urgent, ſedarentur pro nunc, hiſce in forma liquida:

℞. *Aquæ Menth.* ℥ij.
Chamom. Rom.
Zedoar. cum vino an. ℥ß.
Carm. Dorner. ʒij.
Spiritus carm. de trib. ʒiß.
Eſſ. Opii ℈j.
Syrp. cort. Aurant. ℥j.
M. D. S.
Potio contra flatus.

Detur in paroxyſmo, ubi nullus ardor aut æſtus percipitur.

Ubi verò phlogoſes aut æſtuationes urgent:

℞. *Aquæ Chamom. Rom.* ℥ij.
Fœnic. ℥j.
Spiritus theriac. campb. ʒj.
Nitri dulc. ℈ij. ad ʒj.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. hyſſopi ℥ß.
Miſc.
D. S. ut *ſuprà*.

Pro tenſione & dolore hypochondriorum leniendis, aliis ſymptomatibus removendis, optimè etiam in principio clyſmata conveniunt: ex. gr.

℞. *Spec. Carminat.* M. j.
Rad. leviſt. ʒvj.
Sem. aniſi ʒiij.
Coq. in ſ. q. *urinæ bum.*
Colat. ℞. unc. vj. ad unc. viij.
adde
Elect. de bacc. lauri ʒvj.
Mell. Mercurial. unc. j.
Sal. tin. clavell. vel *nitri antimoniat.* ʒß.
M. ſ. Enema.

Externè etiam Litus & Fotus aromatici applicentur circa ſcrobiculum cordis & regionem epigaſtricam & hypochondriacam, ut dolor tenſivus & membranarum ſpaſmodicus planè remittat; Unde

℞. *Ol. Chamomill.* ℥ß.
Deſt. Menthæ,
Zedoar.
Cort. aurant,
Fœnicul. an. ℈ß. ad ℈j.
Exper. nuc. Moſch ʒij.
M. pro Litu: S.
Balſamus contra flatus.

℞. *Spiritus Aniſi cum ſpiritu vini par.* unc. ij.
Vini campb. croc. unc. ß.
Ther. ac. ʒiß.
D. S.
Epithema contra flatus.

Applicatur cum panno coccineo, imponendo deſuper laterem calefactum.

His ritè peractis Carminantia, eaque Aromatica, vocanda nobis erunt in auxilium, quæ ipſa nunc in hac jam ſuprà poſita, nunc in alia forma, pro lubitu & dexteritate Medici præſentis, qui optimè viderit, quid facto opus, poſſunt propinari: e. gr.

℞. *Aquæ Chamomill.* unc. iij.
Eſſ. Caſtor. tartariſ. ʒiß.
Spiritus ſal. ammoniaci aniſ. ʒj.
Syr. cort. aurant. ʒiij.
M. S.
Potio contra flatus.

℞. *Elix. Propriet. ſine acid.* ʒiij.
Eſſ. Caſtor. ʒij.
Opii ʒj.
M. D. S.
Elixyr contra flatus.

Doſis 40. guttæ.

Cura autem fundamentalis conſiſtet in remotione cauſæ proximæ, i. e. cruditates & materiam viſcidam, per evacuantia primas vias, & præcipuè emetica, &c. auferendo: quibus tamen præmitterem ego mucum viſcidum incidentia & abſtergentia, uti ſunt tartarus vitriolatus, ſal abſinthii, ſal tartari eſſentificatum, pulvis radicis ari, tinctura tartari acris, ſpiritus ſalis ammoniaci volatilis &c.

Pro ſcopo emetico:

℞. *Syr. emet. A. S.* unc. ß.
Aquæ roſar. ʒij.
Cinnam. ʒß.
M. D. S.
Succus emeticus.

In forma ſicca:

℞. *Tartari emet. Mynſ.* gr. ij. vel iij.
Sal. ammoniaci depur. gr. v.
M. S.
Pulvis emeticus.

Quod ſi Patiens vomitorium recuſet, per inferiora purgandus erit hunc in modum:

℞. *Maſſæ Pilul. de ammoniaco Querc.* ℈j.
Extr. panchym. Croll. gr. viij.
Scamm. præp. gr. iij.
Troch. alband. gr. j.
Cum *Eſſ. Zedoar.* ſ. pilulæ:
D. S.
Pilulæ laxativæ.

Ultimus ſcopus hic erit, ut tonus ventriculi debitus reſtituatur per appropriata remedia. Nobis hæc in forma Electuarii ſufficerent:

℞. *Conſ. Menthæ*,
Roſar. vitriolat. an. unc. j.
Zingib. in Ind. condit. ʒvj. ad ℥i.
Cort. Citri condit. minutim inciſ. ℥ß.

Spec.

Spec. diatrion-piper. ʒij.
Cinnam. ʒj.
Syr. Cydon. ʒj. q. ſ. pro conſiſtentia Electuarij:
D. S.
Electuarium confortans.

Patiens quoque pro roborando ſtomacho utatur Elixyre Menthæ, præſertim à cœna, & ſub introitu lecti.

Recidiva ut præcaveatur, omni manè Cremoris tartari quantum cuſpide cultelli capere poteſt, aſſumat In juſculo calido, & propemodum fervente, &c.

CASUS VI.

CARDIALGIA

ſeu

Spaſmus Orificii Superioris Ventriculi à Fungis.

AUrifaber, ætatis conſiſtentis, cœnâ peractâ, quam & ſanus & bilaris aſſumpſerat, lectum petit; ſed nocte evigilans, graviſſimos dolores & acutiſſimos in regione dorſi, circa medias præterpropter thoracis vertebras, percipit, tanquam pugione aliquis perforaret. Dolor à parte poſteriori in dorſo incipiens ad partem anteriorem ſterni tranſit, ubi etiam intenſè, minus tamen acutè, urget, cum inſigni difficultate anbelitus, ita ut ex punctione vehementi, cum dolore quodammodo ſuffocari videretur. Pulſus à Medico vocato deprebenditur magnus, æqualis, paulò celerior, minimè durus: imploratur ab hoc ipſo auxilium. Hic inveſtigans circumſtantias antegreſſas, comperit, prægreſſâ illâ die ægrum argentea vaſa Mercurio incruſtaſſe, & bine deauraſſe; item in prandio illius diei inter alia edulia fungos cum butyro frixos comediſſe, utpote quibus ſæpiùs cum voluptate uti conſueviſſet, unde & inſequens cœna ſine alteratione fuiſſet.

RESOLUTIO
DN. GODOFREDI SCHULZII,
VRATISLAVIENSIS,

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotationibus

B. Dni. *PRÆSIDIS,*

Cenſuræ ac Emendationi ſubjecta Anno 1675.

DUm ad Reſolutionem bujus præſentis Caſus acceſſum facio, neceſſarium videtur priùs, obſervatâ nempè lege Reſolutionis Caſuum, denominationem affectus præmittere: Illum autem ad affectus ventriculi pertinere, quivis perſpicere poteſt. Eſt ergò nibil aliud, quàm Cardialgia, b. e. Convulſio orificii ventriculi ſiniſtri, imò totius œſophagi.

PARS AFFECTA.

Subjectum ſeu Pars affecta in boc caſu ſtatuo orificium ventriculi ſuperius ſeu ſiniſtrum, ob plexum nervoſum maximè ſenſile.

CAUSÆ.

Cauſæ proximæ nomen baud dubiè meretur Irritatio orificii ſiniſtri ventriculi à cauſa externa, nempe fumo ſalino Mercuriali excitata; binc à tali irritatione ventriculus in convulſivum motum rapitur: & quia æger noſter graviſſimos dolores circa medias thoracis vertebras percipit, quaſi nempe pugione perforaretur, & affecto & irritato imprimis nervo phrenico, qui ex media præterpropter thoracis vertebra ad diaphragma pergit, dolorem illum pungitivum deduco. Et quia ex boc nervo phrenico irritato diaphragma ſimul & aliquid convulſivi patitur, dolores eò majores exacerbantur, ut etiam difficultas anbelitus & imminens quaſi ſuffocatio ſuperveniat; propter tenſionem convulſivam diaphragmatis, ejuſdem impeditur motus, unde difficultas reſpirationis neceſſariò inſequitur. Accedit & boc, quod æger noſter eodem die, quo decruſtando & inaurando metallica vaſa Mercurium inſpiraverat, ſimul & appetitu conſueto urgente inter alia edulia fungos butyro frixos aſſumpſerat. Et quia boc genus edulii difficilioris concoctionis exiſtit, præſertim in boc noſtro ægro, ubi fumi ſalini Mercuriales activitatem ventriculi jam antè nonnibil deſtruxerant, eò majores excitare potuit moleſtias; ventriculus enim ejuſmodi alimento difficillimæ concoctionis diu repletus, neceſſariò dolorem gravativum & tenſivum perſentit. Fungi enim butyro frixi prandio aſſumpti, ſpatio totius ferè diei & noctis moram in ventriculo facientes, tandem circa mediam noctem quodammodo alterati in cruditatem nidoroſam ſeu liquamen acre viſcidum abierunt, quod acrimoniâ ſuâ mediantibus fumis ſalinis Mercurialibus, in ventriculo occultatis, & magis jamjam in motum excitatis, moleſtam banc orificii ventriculi irritationem produxit.

PROGNOSIS.

Periculum eſt, ne aurifaber noſter, niſi maturè irritationi occurratur, incredibilia pathemata, in ſpecie epilepſiam, tandem incurrat, propter nervos affectos; nec non & morbos chronicos, propter imminentem cruditatem nidoroſam.

CURA.

Methodum medendi quod concernit, & ut tandem etiam medicamenta huic affectui proficua opponam, dico

1. Removendam eſſe antè omnia cauſam irritantem ex ſtomacho, quod optimè præſtant vel Vomitoria, vel Purgantia per inferiora.

2. Placandum eſſe ſtomachi dolorem, tàm per generalia opiata, quàm per ſpecialia aromatica.

Priori autem indicationi ex ingenti emeticorum catalogo Vomitoria antimonialia optimè ſatisfaciunt: v. gr.

℞ Croc. metall. abſinth. gr. v.
Infund: per noct. in Vino Rhenano;
Mane ℞. *Colat. filtratæ* ʒj.
D. S.
Vinum emeticum.

Vel ſi forma pulveris magis placeat:

℞. Tartari emet. gr. iij.
Sacchar. albiſſ. ℈ß.
M. D. S,
Pulvis emeticus.

Et licèt omnia Vomitoria ratione doſeos & correctionis & per inferiora ſimul purgent; quia enim inter purgantia & vomitoria non eſſentialis & vera, ſed ſaltim modalis & gradualis differentia eſt; ſi tamen pro ratione circumſtantiarum magis conveniat per inferiora ſtimulans, addatur vomitorio gr. j. vel iß. Stammonii ſulphurati, vel trochiſcorum albandal. Et quia ejuſmodi purgantia ſtomacho nonnibil inimica ſunt, non inconveniens erit gr. j. vel iß. laudani opiati addere; bâc tamen obſervatâ cautelâ, ut purgantium doſis quodammodo augeatur; eorum enim operatio nonnibil impeditur per opium. Equidem alii opium purgantibus addere probibent, quia atrocia nonnunquam excitare ſolet tormina. Vomitorium autem ſimul per inferiora purgans ſit ſequens:

℞. Tartari emet. Mynſ. gr. iij.
Scamm. ſulphurat. gr. ij.
Sacch. albiſſ. ℈ß.
M. f. *Pulvis* S.
Pulvis emeticus.

Vel

℞. Maſſæ pilul. aloephang. cum diagr. ℈j.
Laud. opiat. gr. ij.
Cum ol. deſtill. Succin. q. ſ. *f. pilulæ:*
D. S.
Pilulæ purgantes pro una vice.

Poſteriori ſcopo ſatisfaciunt remedia appropriata aromatica dolorem ſiſtentia, & imprimis quoque bîc convenit Chamomilla Romana, in qua additis anodynis ſingulare quid latet. Haud ergò inconveniens erit ad anxietates ventriculi depellendas ſequens Potiuncula:

℞. Aquæ

℞. Aquæ Chamomill. ℥iij.
Elix. Menthæ,
Citri,
Aurant. an. ʒij.
Ol. deſtill. chamom. gutt. vj.
Laud. opiat. gr. vj.
Syr. de Canella ℥j.
M. f. Potio.
Cochleatim haurienda. *Vel*

℞. Aquæ Chamom. Rom.
Menthæ an. ℥iſs.
Elix. Citri ʒvi.
Spiritus ſal. ammoniaci aniſ. ʒiſs.
Syr. Cinnam. ℥j.
Laud. opiat. gr. vj.
M. f. *Potio.*
Capiatur dicto modo. *Vel*
℞. Aquę Chamom. Rom. ℥j.
Laud. opiati gr. iij.
Syr. de Mentha ʒiij. M. S.
Potio confortans contra dolorem ſtomachi.

Antecedentes autem potiones poſſunt quotidie manè & veſperi uſurpari, uſque dum ſucceſſus aliqualis ſperatus ſuperveniat.

Externè ſimul & applicari poſſunt Fomenta & Linimenta; v. g.

℞. Flor. Chamom. M. ij.
Herb. Orig.
Menthæ an. M. j.
Flor. anethi,
Anthos an. M. ſs.
Sem. cal. maj. an. ʒij.
Bacc. lauri ℥ſs.

Inciſa & contuſa irrorentur cum oleo deſtillato Chamomillæ & Carvi, *includantur ſacculo interpaſſato, qui* vino calido *immerſus imponatur regioni ſtomachali.*

Tandem fiat emplaſtrum ex Tacamahaca; egregium enim uſum habet in ejuſmodi doloribus ventriculi: e. g.

℞. Tacamahac. q. ſ.
Liqueſcat in mortario calido:
Malax. cum ſ. q. Balſ. Peruv. & ol. ſtomach. Craton. *Inducatur ſuper alutam in forma Scuti ſtomachalis.*
Vel
℞. Gum. Carann. q. ſ.

Liquefactum malaxetur cum Balſamo Peruviano, oleo deſtillato ſuccini, carvi, &c. *inducatur ſuper* alutam, *& fiat Emplaſtrum ſtomachale.*

DISCURSUS & ANNOTATA

Dn. D. ETTMULLERI,

1675.

AFfectus eſt *Cardialgia*, cujus formalis ratio conſiſtit in convulſione & firmiſſima ſtrictura orificii ventriculi ſiniſtri: Germanis vocatur *das Magen-DrucK. n.*

Pars affecta eſt orificium ſtomachi: ſcilicet, ſi quæ alia pars in corpore ſenſu exquiſito pollet, eſt illa orificium hoc ſiniſtrum, Cardia dictum, unde Cardialgia; quod totum, quantũ quantũ nerveum, & maximè ſenſibile eſt. Ac quidem videtur illud ipſum prima pars ſenſilis in homine: ſiquidem fœtus adhuc in utero latens eâ parte maximè afficitur à nutrimento. Ut adeoque hinc non inconvenienter quidam rationem derivent, cur nempe omnes animi affectus, ſive lætetur ſive triſtetur homo, impetus ſuos exerant in ſtomacho; hinc non mirum, totum ſubinde nervoſum ſyſtema cum hoc compati: AMATUS LUSITANUS enim dolorem ſtomachi introducit, cui *epilepſia* ſupervenerit, evaneſcens iterum, poſt exhibitum vomitorium: imò certum eſt, syncopes illas vagas in ſexu præprimis ſequiori ſæpiſſimè obſervabiles, ordinariò ex affecto hoc ventriculi orificio dependere.

Cauſa proxima Cardialgiæ eſt irritatio hujus orificii ſiniſtri. Iam verò cum irritare, ſit aliquid moleſtiâ quàdam afficere, hinc irritare crabrones, & moleſtia illa præſupponat ſenſum, ratione cujus organum malè affici dicitur ab objecto aliquo inadæquato, quâ ratione pulvis nicotianæ inſpiratus moleſtiâ quâdam afficit membranas narium, unde ſternutatio ſequitur, & ita plus minus lædi Irritari dicitur: quam irritationem immediatè ſequitur ſpaſmus ſeu convulſiva ſtrictura, in qua conſiſtit dolor.

Cæterùm tria in hoc caſu conſiderationem merentur, quorum

1. Eſt dolor circa medias thoracis vertebras.
2. Difficultas reſpirationis.
3. Cauſa irritans.

Jam ergò quoad I. Parallelum caſum FORESTUS *lib. 18. Obſerv.* 27. habet, de dolore circa vertebras dorſi affligente, quod rarum eſt, & inter centum cardialgias vix una occurrit taliter ſe habens. Ubi tamen notum eſt, quod orificium ſtomachi eo in loco, ubi diaphragma perforat, ſupra vertebras dorſales adſcẽdat, quanquam ibi raró dolor obſervetur, ſæpiùs in parte anteriori: unde ſi magis ſuperius ſtomachi orificium ſiniſtrum convellatur, tunc magis à parte poſteriori dolor ſentitur, & ægri dicunt, ſibi conſtringi collum fiſtulâ ſcilicet œſophagi (quæ eſt continuus membranarum tractus) ſimul aliquid convulſivi patiente per conſenſum.

Quoad II. Diaphragma conſiderandum erit, quod ſimpliciter à perforante œſophago, non verò ratione nervi phrenici, afficitur; ille enim irritatus ab orificio ſtomachi ſingultum in diaphragmate facit, cùm hic firmiſſimè connectatur diaphragmati, uti eodem aliô modô convulſo, ſimul diaphragma aliquid convulſivi patitur; adeoque liber hujus motus impeditur, unde reſpiratio difficilior. Diaphragma ſiquidem præter motum paſsivum, qui a coſtis extrorſum dependet, habet & proprium activum motum ratione fibrarum ſuarum nervearum, quibus ſe tendere, & inſtar muſculi contrahere valet. Hinc etiam dolor anteriora verſus videtur pergere, quia ſternum alligatur diaphragmati.

Quoad III. nempe *cauſam remotam*: ea hîc non ſunt fumi ſalino-Mercuriales, ſed eſus fungorum & boletorum in butyro frixorum, qui rectè à SENECA vocantur venenum voluptuarium. Utut enim Mercurii fumus varia pathemata, v. gr. tremores, paralyſes & ſalivationes, inferre queat; non tamen hîc cardialgiam cauſare poteſt, præſertim cum aurifaber deaurationi operam navans talia nunquam paſſus fuerit, unde etiam nec præſumptio eſſe poterit, à fumo Mercuriali Cardialgiam eſſe excitatam. Et utut nonnunquam concurſus cauſarum remotarum contingat, una tamen earum magis efficax & verior videtur, adeoque Mercurius hoc in caſu innocens eſt.

Sed porrò nunc conſideranda eſt activitas fungorum, de quibus notandum, quod omnibus Practicis audiant noxii, & edulium peſſimum, itemque, uti dictum, SENECÆ acutum venenum voluptuarium, qualeſcunque illi etiam fuerint, utut alter altero, ratione loci natalis, malignior ſit; omnes tamen in genere ſunt plus minus virulenti: Quod ipſum patet ex pathematibus, ab eorum uſu inductis, ver. gr. ſenſu ſtrangulationis in faucibus, ſingultu, dolore ſtomachi, ingentibus torminibus inteſtinorum, cholera, ſudore circa caput frigido, & ſimilibus.

Quæritur autem, in quanam fungorum parte virulentia allegata conſiſtat? Sanè ſi examinamus corpus eorum, eſt illud plus minus viſcidum; quoad ſaporem, ſunt ex inſipido acris amari, ut plurimum ſatis penetrantis, & diu in lingua durantis ſaporis. Virulentia ergo fungorum conſiſtit in acrimonia ſenſibus ferè occulta, in ſe ipſa tamen cauſtica quodammodo & alcalina, hærente in ſubjecto viſcido & glutinoſo, adeoque locis, per quæ tranſit, firmiter unibili. Et acrimonia quidem illa colligitur ex ſenſu, quem excitat in ſtomacho, doloroſo, itemque torminibus inteſtinorum ab HILDANO *Cent.* 4. *Obſerv.* 34. relatis, quo in loco choleræ mentionem facit ex eſu fungorum concitatæ, cum ſanguinis excretione, vellicatis ſcilicet ab eorum acrimonia pyloro & inteſtinis. Sic quoque illa, ex convulſione diaphragmatis in ſingultu, non ſecus ac ex ſtrangulatione quoque, quę nil eſt aliud, quàm vellicatio œſophagi ſe ſtringentis, & convulſivi quid patientis, patet. Quod autem acrimonia illa hoſpitetur in ſubjecto eorũ viſcido glutinoſo, liquet tam ex fungis ipſis, viſcido ejuſmodi ſucco præditis, quã quod iidem in tales ſuccos abeãt; ſicut etiã, quod ſymptomata fungorũ uſũ ſequẽtia, non tam facilè ob firmam horum compactionem ſint

corri-

corrigibilia. Imò illuſtrari illud poterit, per pomum colocynthidos, cujus leve corpus blandiſſimo linguæ attactu mox intenſiſſimam amaritiem eidem inurit, utut amarum in illo tantillum ſit. Nam ſi eidem affundatur lixivium ſalis tartari, amarities extrahitur, remanente ſubſtantiâ inſipidâ, antiquum etiam pondus ferè habente; quod ipſum oſtendit, tantillum amaritiei fuiſſe. Similiter confirmat hactenus dicta expertum illud antidotum, quò contra nocumenta fungorum nil præſtantius invenitur, quam theriaca cum oxymelle, ſive ſimplici, ſive compoſito ſcillitico, aſſumpta, de quo vid. PANAROLLUS *Pent.* 3. *Obſ.* 15. itemque TIMÆUS *von GuldenKlee Caſ. pag.* 315. Jam ergò in theriaca conſideranda eſt vis narcotica, & dehinc aromatica; ubi ratione illius ſiſtit vellicationis ſenſum à fungis inductum; ratione verò aromaticæ virtutis inflationem ſtomachi reſolvit. In oxymelle verò vis abſterſiva ratione aceti & mellis penſitanda eſt, quâ ipſâ reſolvit id particulas tenaces, corpori adhærentes. Vid. mirabilis hiſtoria de fungis in AMATO LUSITANO *Cent.* 1. *Curat.* 30. Conf. HILDANUS *l. c.* Equidem butyri pinguedo in caſu hoc aliquomodo impedivit fungorum virulentiam: interim quatenus iſta frictio facit, ut tardiùs ſic digeſti in ſtomacho ſint, & pertinaciùs adhæſerint, non in totum ita deleta, ſed ſaltem impedita eſt fungorum virulentia, adeoque iidem non tam citò virulentiam ſuam exercere potuerunt; unde demum noctu, non verò mox circa prandium vel cœnam experitur patiens noſter graviſſima ſymptomata.

De pulſu notetur, quod recenſeatur hic magnus, æqualis, paulo celerior, minimè durus. *Durus pulſus* ordinariò ſequitur, quando arteriæ pulſantes ſimul aliquid convulſivi patiuntur, & membranæ earundem tenduntur. ratione cujus tenſionis rigidæ ſunt, adeoque difficiliùs dilatantur, unde digito attactæ non cedunt, ſed digito tangenti reſiſtunt, & quaſi foveam relinquunt: hinc pulſus durus rectè ab HELMONTIO convulſiva arteriarum paſſio vocatur. Nam experientiam conſulentes inveniemus, durum pulſum nunquam ferè apparere, niſi quando membranæ quædam vel inflammatæ, vel ſpaſmo inſigniter convulſæ ſunt. Ita in pleuritide ſignum inſeparabile durus pulſus eſt: ſic qui gravioribus doloribus nephriticis & colicis tentantur, & quibus meſenterium convulſivi quid patitur, ſemper durum pulſum monſtrant, ut adeo queamus præcognoſcere ex duri pulſus præſentia aut abſentia, an dolores dicti remiſerint, an verò non? Si enim eſt durior, dolores obſervantur acerbiores, ſi mollis, mitiores; quod monitum in praxi probè obſervetur. Imò HELMONT. in Apoplexia forti correptis pulſum duriſſimum obſervavit; ſicut & ego ſub apoplexiæ paroxyſmo ſemper durum obſervavi. In noſtro autem caſu non eſt durities pulſus, nulla membranâ tenſa,

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: Cum malum ſit acutum, periculum eſt, ſi gravius exacerbetur, ne ſuperveniat epilepſia vel ſyncope, cujus prodromus ſudor frigidus circa frontem eſt.

CURA.

In hac itaque hæ indicationes obſervandæ:
1. Cauſa irritans removenda.
2. Irritatio ſiſtenda, fungis ſimul per ſpecifica obviam eundo.

Proinde materia peccans *per vomitum vel ſeceſſum* exturbanda; tum dolor *opiatis* & aromatis ſpecificis ſiſtendus; ſimul tamen ſpecifica contra fungos uſurpentur. Unde in præſenti caſu ob fungos pro vomitorio

℞. *Oxym. ſimpl.* ℥j.
Tartari emet. gr. iij.
M. S.
Succus emeticus.

Vomitoria autem & purgantia ſaltem gradualiter differunt; hinc purgantia per inferiora, delicatioribus ſunt vomitoria; ac ipſe obſervavi Mercurium dulcem, qui aliàs purgat per alvum, in quibuſdam tamen, imprimis infantibus ablactatis, quod ſæpiùs facere ſoleo, propinatum, vomitus, & ſeceſſus moviſſe. Ratio omnis degenerationis purgantium in vomitoria, quærenda eſt vel in purgationibus acrioribus, vel in pyloro ſenſiliori, vel in acido ventriculi infirmiori. Interim expertus ſum, ſtomacho robuſtiori exiſtentes, ſi vomitoriis ſtimulus ſcammonii ſulphurati ad gr. ij. fuerit additus, ſuprà & infrà fuiſſe motos.

Porrò encheiriſis eſt, ut quando ſpaſmum orificium ventriculi ſiniſtrum patitur, & Vomitorium ſeu Purgans nihilominus exhibendum ſit, jam verò ſimul metuendum, ne dolor intendatur, exin opiata iiſdem addantur, hoc fideliter unà obſervando, ut Purgantia in doſi intendantur, ne opiatis palma maneat, & vis purgantium planè ab opio impediatur; hac ratione enim & ſiſtitur dolor, & purgatio levior redditur. Hoc inventum quidem paradoxum videtur: at ſi duobus ſcopis ſimul, nempe dolori ſiſtendo & materiæ removendæ, ſatisfaciendum eſt, conveniens hoc euporiſton eſt; hoc ſaltem notando, quod opiata purgantibus meliùs, quàm vomitoriis combinentur; unde v. gr.

℞. *Extr. panchym. Croll.* gr. xv.
Scamm. ſulphurat. gr iij.
Laud. opiat. gr. ij.
Ol. deſtill. ſuccini gut. ij.
Cum *eſſ. Chamom. Rom.* f. Pilulæ:
D. S.
Lenientes pilulæ ſtomachales.

Rectè porrò chamomilla allegatur, quippe cujus uſum in cardialgia feliciter approbavit FORESTUS. Dum autem in Miſtura præſcripta laudanum opiatum ad gr. vj. extenditur, doſis exceſſiva videtur, utut illa cochlearim hauriatur. Et cum ordinariò pro una vice gr. ij. ejuſdem ordinentur, hinc in mixtura continuò ſed cochleatim haurienda ad gr. iij. extendi poterit. Non negligenda cum his ſunt appropriata fungorum, quale dico eſſe oxymel & theriacam.

Ulterius Fotus externè in affectibus ſtomachi doloroſis locum habent; circa quos tamen obſervandum eſt, ſi iidem fuerint humidi, ſpecies incluſas non eſſe adſpergendas oleis deſtillatis, eo quod ſacculi tales vino calido intincti deponant in hoc olea illa; ſed potiùs, ſi fotus ſicci fuerint, adſpergantur oleis.

Tandem ſcuti ſtomachales egregii quoque hìc ſunt, ex tacamahaca præſertim parati, quæ egregia eſt in affectibus ſtomachi doloroſis: conſ. POTERIUS *in Cent.* & RIVERIUS: uti iidem cum theriaca & oleo ſuccini malaxati quoque in febribus malignis proficui ſunt. Nobilius ferè adhuc eſt in cardialgia gummi Carannæ. Applicentur ſcilicet ſine ſindone, ut agglutinentur cuti, & imponatur deſuper later vel operculum calefactum: quod etiam locum habebit in linimentis externis: ita enim poris cutis apertis per calorem, vis linimentorum & emplaſtrorum medicamentoſa corpus meliùs ingredi poteſt.

CASUS VII.

ALVI OBSTRUCTIO ET IMMINENS ILEOS CUM HÆMORRHOIDIBUS APERTIS.

Literatus Hypochondriacus conſiſtentis ætatis, & cui ordinariò nonnihil contumacior eſt alvus, conqueritur de nimia ejuſdem obſtructione, & utut ſubinde aliquid egerere ægrè nitatur, loco tamen fæcum alvinarum ſanguinis fit excretio, ſine dolore tamen aut alio graviore ſymptomate. Hæc cum aliquot dies continuaſſent, malum in tantum exſperatur, ut planè nihil excrementorum egerat, graves dolores abdomen torqueant ultra octiduum, ſupervenit nauſea & vomendi conatus: Vocat Medicum, qui accedens abdomen tangit inſigniter durum, audit ægrum ſubinde ſingultientem, & ſimul halitum fœtentem, quem æger exſpirat. Pulſus eſt parvus & debilis, frequens fluxus ſanguinis adhuc durat, ita tamen, ut ſub conatu egerendi non ſine inſigni dolore membranoſum quid ex alvo protrudat. Poſtulatur Cura.

RE-

RESOLUTIO
DN. GODOFREDI SCHULZII
VRATISLAVIENSIS,
B. Dn. PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta,
& correcta,

Anno 1676.

VT ad literati noſtri hypochondriaci affectus cognirionem ritè perveniamus, non opus erit profundâ ſpeculatione longâque cogitatione: Perquam facilè enim primò etiam intuitu ex concurſu ſymptomatum affligentium affectus ſe manifeſtat. Ubi ergo rerum teſtimonia adſunt, non neceſſarium puto ulrerius chartam fallere verbis, rectâ enim patente viâ ambages priùs ire minimè convenit. Triti propterea adhuc memor, paucis his præmiſſis, affectus ipſius explanationem atque reſolutionem aggredior. & ſtatim me accingam ad appellationē hujus affectus, qui in hoc noſtro literato hypochondriaco eſt vel primarius, pertinacior *alvi obſtructio*, in tantum, ut etiā *Paſſio Iliaca* immineat; vel *ſecundarius*, *hæmorrhoidum fluxus*, quod teſtatur ſanguinis ſine dolore excretio ſicuti enim præſentia inſignis doloris hæmorrhoides cæcas ſeu furentes ob clauſuram oſculorum in vaſis arguit; ita dolorum abſentia cum fluxu ſanguinis inſenſibili hæmorrhoides apertas innuit. Confirmat me etiam in hac opinione illud, quod hæmorrhoides cum affectu hypochondriaco magnam cognationem habeant, & non rarò hypochondriacis ſupervenire ſoleant. Inchoantem autem morbum Iliacum graves dolores in abdomine vexantes, nauſea ac vomendi conatus, abdomen inſigniter durum, ſuperveniens ſingultus, atque halitus fœtore imprægnati, manifeſtè monſtrant.

Ut autem ritè legitiméque ſecundùm leges reſolutionis caſuum procedamus, conſiderationi ſubjicimus

PARTEM AFFECTAM.

Quæ in noſtro ægro hypochondriaco ſunt inteſtina, tâm tenuia quàm craſſa, in ſpecie tamen in hoc individuo maximè affectum puto inter inteſtina tenuia Ileon; plerumque enim affectis inteſtinis tenuibus dolores magis exaſperantur, quàm affectis craſſis. Imò podex etiam nonnihil liber eſſe ſolet, quod affectis craſſis minimè obſervatur, ut podex interiora verſus reſtrictus apparet, & tanta adeſt anguſtia, ut ne ſpecillum intromitti poſſit, qualem tamen conſtrictionem atque anguſtiam in hoc caſu minimè adeſſe judico, quia excretione ſanguinis & membranoſi muci liberior datur exitus.

Quæritur: an diæreſi, an verò anoſtomoſi, contigerit hæmorrhoidum fluxus? arbitror magis ex anaſtomoſi & vaſorum apertura, quàm eorum eroſione eſſe hæmorrhoidum fluxum.

Conſideratâ autem cognitâque Parte affectâ, ordine aggredior *cauſas*, primariò tamen *proximam*, quæ in affectu primario eſt fæcum induratio, earumque ab acido coagulatio, quæ in inteſtinalis fiſtulæ membranis tam arctè adhærent, ut vix ſurſum vel deorſum moveri queant. Inteſtina enim ab acido irritata motum periſtalticum naturalem inferiora verſus cohibent, & dum irritatio illa moleſta ulteriùs perdurat, fibris contractis neceſſariò motus ſurſum verſus excitatur: vid. SENNERTUS *de Ileo*: Vnde ob hanc irritationem & ſpaſmodicam in inteſtinis contracturam dolores graves in abdomine excitantur, & quidem in ſpecie circa regionem umbilicalem fortaſſe, quia inteſtina tenuia imprimis affecta eſſe auguror, ob rationes ſupra in parte affectâ allatas. Hinc quoniam ſcybala illa indurata ſucceſſivè regurgitare quaſi conantur in ventriculum, à vaporibus illis malè olentibus, difficili irritationis ac moleſtiæ ſenſu afficitur ſtomachus, unde ratione ſenſiliſſimi orificii ſuperioris nauſea, inferioris verò inanis vomendi conatus ſupervenit: fibris enim nonnihil irritatis, copioſiùs eò derivantur ſpiritus animales, à quibus impetuoſiùs irruentibus convulſivus excitatur motus. Dum autem orificium ventriculi ſuperius, quod diaphragma perforat, ipſique firmiter connectitur, tali irritatione moleſtâ, per conſenſum contiguitatis diaphragma etiam violentâ convulſione in ſui contractionem irritando atque vellicando, ſtimulatur. Unde ob id inſpirationem nonnihil violentiùs factam ſingultus, prodromus epilepſiæ, excitatur. Regurgitationem etiam excrementorum, vaporumque malè olentium in ventriculum incipientem aſcenſionem ulteriùs, imò meliùs confirmat halitus oris maximè fœtens ab ægro exſpiratus, qui non leve argumentum jamjam incipientis vomitus ſtercorei exiſtit.

Hæmorrhoides etiam affligentes apertæ nullam aliam agnoſcunt cauſam, quàm anaſtomoſin, ex ſanguine conſiſtentiæ ſpiſſioris & magis grumoſæ, propter acidum in hypochondriacis notoriè peccans factam. Magnam nimirum habent cognationem hæmorrhoides cum affectu hypochondriaco, & hypochondriacorum affectuum quaſi conſectarii ſunt. Accedit, quod ſub conatu egerendi tantum ſanguis profluat, adeoque compreſſione quaſi ſanguinis profluvium ita excitetur.

Cauſam occaſionalem ſtatuo malum hypochōdriacum, hujuſmodi ſymptomatis, & obſtructioni pertinaci anſam inſignem ſubminiſtrans.

PROGNOSIS.

Ut autem Domino noſtro hypochondriaco, qui ut priſtinæ ſanitati iterum reſtituatur, non levem curam gerit, Prognoſin aliquam annectamus, ne ſpe ſuâ convaleſcentiæ planè fruſtretur; dico, malum hoc periculo quidem non planè vacare, præſertim cùm jam ſingultus, tanquam prodromus epilepſiæ, adſit. Auxilium tamen adhuc expectandum, ſi modò ſtatim convenientiſſima adhibeantur remedia.

CURA.

In *Cura* methodica pro affectus complicati urgentibus ſymptomatibus, diſtinctæ indicationes etiam formandæ erunt: & quidem ratione induratæ alvi & inde imminentis volvuli, fæcum *emollitioni*, per inferiora *ejectioni*, & irritationis ſenſus *ſedationi*, incumbendum; ratione verò fluxus hæmorrhoidalis naturæ motus attendendus, *nimium* quidem ſiſtendo, *deficientem*, ſi forſan ſit ordinarius, ſtimulando, *mediocrem* linquendo.

Ratione ergò alvi induratæ conveniunt clyſmata primò emollientia:

℞. *Spec. emoll.* M. iij.
Fl. Samb. M. j.
Coq. in ſ. q. *lactis bubuli*:
Colat. ℔j. adde
Mell. Mercurial. ℥iij.
Vitell. ovor. No. ij.
M. pro Clyſmate pro duabus vicibus.

Quæ ſi non ſuffecerint, & hæmorrhoidalis fluxus permiſerit, ſpeciatim ſi conſuetus, & tamen nonnihil imminutus fuerit, clyſma cum ſcoriis reguli antimonii optimo cum uſu applicetur:

℞. *Spec. emoll.* M. iij.
Scor. reg. antimonij ʒvj.
Coqu. in ſ. q. *aquæ comm.*
Colat. ℥xvj. adde
Mell. Mercurial. ℥iß.
Ol. lil. alb. ℥ij.
M. f. Enema pro duabus vicibus.

Si & hæcce non ſufficiant, fortiora ſtimulantia poſſunt dari:

℞. *Decoct. emoll. uſit.* ℥vj.
Croci metall. ℥ij.
El. benedict. lax. ℥iß.
M. f. Enema.

Quibus in auxilii ſocietatem veniant vel paſſulæ laxativæ, vel decoctum paſſularum hypochondriacum, vel potio Barbette aut Horſtii ex decocto althææ, vel ſerum lactis, vel oleum amygdalarum dulcium: Sub quorum uſu fiat inſeſſus ſeu balneum ex emollientibus confectum. Ex. gr.

℞. *Rad.*

℞. *Rad. althææ* ℥vj.
Fol. ejuſdem,
Malvæ,
Verbaſci ana M. vij.
Fl. Nymph.
Roſar. alb.
Chamomill. ana M. vj.
Coq. in ſ. q. *aquæ comm.* pro Balneo.
Cui inſideat æger uſque ad umbilicum.

Sub egreſſu verò è balneo inungatur abdomen cum unguento de arthanita, acuato cum Oleo diacolocynthidos Quercetani; eaque continuentur, donec ſolvatur pertinax alvi obſtructio.

Quo ſcopo feliciter abſoluto, ſedentur ſpaſmi inteſtinales, & irritationis ſenſus ſopiatur per opiata.

℞. *Aquæ Menth.*
Fœnic. ana ℥j.
Spiritus theriac. campb. ʒij.
Laud. opiat. ferm. gr. ij.
Oleoſacch. cinnam. gr. xij.
Syr. fœnic. ℥ß.
M. D. S.
Potio dolores ſedans.
Capiatur cochleatim.

Ut verò etiam hæmorrhoidibus proſpiciatur, mediocres linquantur, deficientes ſtimulentur; idque in ſpecie clyſmatis, paulo acrioribus; vel frictionibus cum foliis ficus: ſi verò copioſiùs fluant, conpeſcantur, modò priùs alvus aperta fuerit, idque ſpeciatim per Martialia; hæc ipſa enim, uti acidum hypochondriacum abſorbent, ita hoc ipſo in vitrioli quaſi naturam degenerant, & alvum ſuaviter apertam ſervant, dum ſimul ſanguinem coagulando nimias excretiones ejus quaſcunque, & ſpeciatim per hæmorrhoidalia vaſa ſiſtunt: hinc conducunt tinctura vitrioli Martis Zwelfferi, aut potiùs tinctura antiphthiſica, aut liquor Martis ſolaris, aut crocus Martis per præcipitationem, &c.

CASUS VIII.

DIARRHOEA SEROSA AB ERRORE EXTERNO.

Mulier uterum gerens tertio menſe, cum ex febre acuta continua convaluiſſet, & jam appetitus egregiè rediret, ipſaque ſtrenuè denuò ederet, & pancreaticè iterum ſe haberet, cum marito hortum petit, ibique veſcitur aliquot uvarum muturarum baccis cum delectatione: ſed cum propter rixas inter maritum & vicinum obortas, perterrefacta nonnihil fuiſſet, domum rediit. Altero mane conqueritur de inſolita quadam moleſtia circa hypochondria & præcordia, ſitit nonnihil, & deficit appetitus, per alvum copioſa liquida rejicit; à paſtu meridiano, licet mediocri, quem pro conſuetudine magis, quàm pro appetitu, aſſumpſerat, ſitis intenditur, abdomen murmurat, veſperi egerit ſæpiùs per alvum copioſa liquida, appetitus planè deſtruitur, ſitis intenditur, fauces areſcunt, noctu ſupervenit creberrima alvi dejectio, quæ omni horâ ſexies, vel ſepties urget: Rejicit copioſa liquida, ſeroſa & aquoſa. Mane capit ob id pomum cotoneum conditum: potui ordinario verò panem toſtum, macere probe perfrictum, injicit, meliùs hinc habet; ſed veſperi, paulò ante cœnam, eadem redeunt, noctu copioſiſſimè ejicit, vires proſternuntur, ſitit admodum, abdomine dolet. lumbos gravis dolor lacerans vel lancinans (Reiſſen im Rucken) *& hinc illiacam regionem occupat. Manè vocat Medicum pro Cura.*

RESOLUTIO
DN. MAXIMILIANI PREUSII
VRATISLAVIA-SILESII,
Hoc tempore
MEDICINÆ DOCTORIS, PESTILENTIARII ET NOSOCOMII VRATISLAVIENSIS INSPECTORIS,
Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotationibus
B. DNI. PRÆSIDIS,
Cenſuræ & Emendationi ſubjecta,
Anno 1675.

In caſus præſentis evolutione affectum primarium Diarrhœam eſſe deprehendo, ſive frequentem admodum variorum ſiquaminum per alvum affluxum, ita ut mixta eadem ſint non ſolum ex fæculentiis inteſtinorum ordinariis, ſed & ſuccis inſuper chyloſis, bilioſis, nec non ſeroſis, aliiſque utilibus pariter ac noxiis maſſæ ſanguineæ portionibus.

PARS AFFECTA.

Subjectum morbi inhæſionis, quod vocant, ſunt inteſtina; radicationis ſtomachus & maſſa ſanguinea.

CAUSÆ.

Cauſa proxima eſt illud Acre, quod ſtimulat inteſtina, & ipſam maſſam ſanguineam nonnihil fundit.

Cauſam remotam ſubminiſtraſſe videntur ſtrenua ciborum ingeſtio, baccæ uvarum, & his ſuperveniens terror.

Formalem verò harum afficiendi rationem cum ſymptomatum ortu ac cohæſione ſequentem in modum contigiſſe probabile eſt: Redeunte poſt febrem curatam egregio appetitu, cum ſtrenuè comediſſet ægra, factum procul dubio, ut & eo ipſo die, quo uvarum baccas avidè ſuperingeſſit, in quantitate aſſumendorum metam, intra cujus limites reviviſcens de novo fames difficulter ſe contineri patitur, exceſſerit. Protracta hinc nonnihil digeſtio horum, uvæ inſuper deglutitæ, terror preſſo pede & inopportuno ſatis tempore inſecutus eſt. Quemadmodum verò omnes tantum non affectus, doloroſi imprimis, omnium ſenſibiliſſimè, uno quaſi momento mentem ac orificium ſtomachi ſuperius, propter miram cerebri cum præcordiis ac ſtomacho communicationem, afficiunt, adeo ut HELMONTIUS *inde animæ ſedem in illo collocaverit; ita & hoc loco terror infauſtum hujuſmodi characterem eidem impreſſiſſe videtur. Scillicet cum ex* CHARLETON *Exerc. Patholog. 8. artic. 22. conſtet in terrore, pariter ac aliis affectibus cum moleſtia conjunctis, ſpiritum motum à partibus retrahi quaſi, hoc eſt, eoſdem vel prorſus non vel haud ſufficienter & ſegniùs influere ad partes, ideo hac ratione & in ægra noſtra ſtomachus ſpirituum miniſterio debito orbatus, potiſſimùm ratione fermenti digeſtivi minùs ſpirituoſi exinde facti non ſuffecit, partim etiam pro eorundem matura ex ventriculo propulſione, propter motum ſui & inteſtinorum periſtalticum haud diſſimiliter inde debilitatum uel retardatum: quò tamen haud parum forſan contulerunt quoque folliculi uuarum, utpote qui jam à* BALTHASARE PISANELLI, *Italo, in Tract. non ineleganti de Eſculent. ac Potulentor. Facultatibus, verſionis Latinæ per Arnoldum Freytagium adornatæ pag. m. 15. coctionem inſigniter impedire, & excrementorum deſcenſum remorari, perhibentur: illud procul dubio, quia ob ſubſtantiam tenaciſſimam haud facilè à fermento ſtomachi in ſubtilitate ſua, uti hîc. diſſolvendam, difficilioris ſunt digeſtionis; hoc verò, quoniam firmiter ſeſe parietibus ventriculi, &, ut augurari licet, imprimis circa pylorum agglutinando, hunc continuò ad ſui contractionem ſtimulant, quoties reliqua ventriculi contenta deſcenſum per eundem moliantur.*

Re-

Retenta igitur in ſtomacho alimenta ultra definitum tempus altero manè moleſtiam circa præcordia intulerunt, partim pondere ingrato, partim contractâ per corruptionem acrimoniâ alcalinâ ratione uvarum. Uvæ enim, cùm pari cum reliquis fructibus boreis fortè alcali volatili abundent, hinc in ſtomacho, cujus fermentum acidum ob febrim continuam modò prægreſſam nondum adeò in valore debito confirmatum, ſpiritibuſque ex affectu præcedenti privatum fuit, facilè alcali ſuo prævalentes ac fermentando inſuper acrimoniâ auctæ reliqua ventriculi contenta inquinamento ſuo ſimul in liquamina hujuſcemodi acria alcalina converterunt, hacque ratione fermentum ſtomachi obtundendo peſſumdederunt: hinc appetitus eſculentorum proſtratus, potulentorum contra excitatus fuit, à cauſa fami contraria, dictâ ſcilicet acrimoniâ alcalinâ ventriculum occupante, indeque particulis volatilioribus adſcendentibus pharyngem pariter ac orificium ſtomachi ſuperius aliquo modo infeſtante: quanquam non negem, ſitim hanc poſtmodum ingraveſcente alvi fluxu ſeroſo, propter materiam ſalivæ unà cum reliquis corporis ſuccis, non aliter ac à purgantibus fieri aſſolet, copioſiùs ad inteſtina abductam, & per hæc è corpore eliminatam, magis adhuc auctam, & ad faucium uſque ariditatem intenſam fuiſſe.

Ex ventriculo ubi tandem egredi paulatim cœperunt dicta collectanea acria alcalina, ad confluxum ſucci pancreatici in inteſtino duodeno in efferveſcentiam aliqualem cum illo abrepta eſſe videntur, ſicque tùm flatus nonnullos, murmurum cauſas, produxiſſe, tùm moleſtiam illam circa hypochondria excitaſſe, quatenus moderato impetu particulæ acres efferveſcentes in membranæ interioris nerveæ fibrillas, in muliebri ſexu inermi facillimè mobiles inſultarunt. Et quamvis le VASSEUR Tr. de Sylviano Humore Triumvirali hîc obiicere videatur, ſuccum pancreaticum non effluere in inteſtina, ſed pauciſſimè ſaltem exſtillare, ob idque cum ſuccis, in majori quantitate reſpectu ipſius profluentibus, efferveſcere haud poſſe; in ſtatu tamen præternaturali, ubi acrimonia quædam orificium ductus pancreatici vellicat, omninò uberiori flumine illum manare, vel ſola in artificiali purgatione evacuatio ſuccorum ſeroſorum ſatis copioſè per illum contingens illuſtrare ac probare poteſt. Nec liquamina acria alcalina in noſtro caſu uno cumulo quaſi è ventriculo propelluntur, ſed pedetentim & in pauca ſingulis ſemper vicibus quantitate, adeò ut efferveſcentiæ illi hoc loco nihil obſtare appareat. Sed hæc præliminaria ſaltem veræ, quæ cum ægra noſtra luditur, tragœdiæ fuerunt: ſequitur tragœdia ipſa.

Poſtquam nimirum ulteriùs ex inteſtino duodeno ad reliquam inteſtinorum ſeriem promota fuerunt liquamina illa, pars eorum per vaſa lactea ad maſſam ſanguineam delata, pars altera verò in inteſtinis remanſit, & per eadem poſtmodum foras excreta fuit. Simile quid tunc evenit ac in Purgantium artificialium uſu, quorum particulæ quædam acres, volatiles, oleoſæ ſeu lixivioſæ ſanguini commiſtæ (quales eas eſſe erudiſſimè oſtendit PECHLINUS in Tract nunquam ſatis laudando legendoque de purgantibus pag 140. 100. ſeqq.) ejusdem texturam fermentationis motu diſſolvunt, fundunt, acuminibusque ſuis bilis acumen longâ viſciditate ſuppreſſum evocant, quod iis junctum poſteà unà cum ipſis divellit, quicquid glutinoſi, præcipitationi contrarium, in maſſa ſanguinea deprehenditur, tandemque ſordes ejusdem ſecretas per ductum choledochum, pancreaticum, & tubulos glandularum miliarium, in commune alveolarium effundit, ut paſſim in laudato modò Tract pluribus videre eſt. Reliquæ verò purgantium particulæ, quæ inteſtinis agglutinatæ manſerunt, hæc vellicando ſtimulant ad ſordes contentas, mediante motu periſtaltico aucto, ex corpore propellendas.

Liquamina ægræ noſtræ ſi perpendimus, parili modo acre alcalinum in iisdem ſe offert, & reverà purgans quid in iis latet, quoniam uvæ maturæ ratione principii volatilis fermentativi, ſub nomine fructuum horæorum tacitè quaſi ad purgantia, leniora quamvis, à laudatiſſimo PECHLINO Cent. 1. cap. 33. referuntur. quem effectum etiam reipſa in hypochondriacis aliisque difficilioris ſolutionis abundè comprobat. Hujus igitur mixturæ acris alcalinæ vel miaſmata quædam maſſæ ſanguineæ inſpirata eandem cum ipſa luctam, ſi ita vocare fas eſt, agunt; & quemadmodum p. 435. idem PECHLINUS docet, principium agens purgantium pro bilis ad recipiendum majori opportunitate vehementius fieri; ita & hîc ob bilis, ratione febris continuæ noviter præcedaneæ, proclivem adhuc ad turgeſcendum aptitudinem, eadem effluvia purgantia viribus aucta majorem orgaſmum bilis excitarunt, adeòque intenſiori molimine ambo ſanguinem colliquefaciendo, partium ejus laudabilium pariter ac inutilium majorem in inteſtina profuſionem effecerunt, quas junctas deinceps reliquis, in communi hoc excrementorum receptaculo adhuc ſtabulantibus, ſuccis congeneribus, nerveam inteſtinorum tunicam ad ſui excretionem continuò ſtimulantibus, copioſiori profluvio alvum transmeaſſe, quid mirum eſt?

His & ſimilibus morbi veſtigiis altero manè jam præſentibus, cum nihilominus à meridie paſtum, licèt citra appetitus deſiderium, aſſumpſerit Patiens noſtra, particulæ non nullæ à digeſtionis prægreſſæ vitio, minutiſſimæ quamvis, ſtomacho adhuc infixæ, hujuſque fermentum digeſtivum in ſimilem ipſis naturam determinantes, ingeſta tunc ſimiliter charactere illo ingrato ſignarunt, quæ recenſita ſymptomata cuncta, ferè idem iter ingredientia, magis magiſque exacerbarunt. Unde haud malè fecit ægra, quod pomum cotoneum potumque macere impregnatum aſſumpſit, quia hæc, quod effectus etiam confirmavit, fluxum alvi nonnihil cohibere ſolent. Verùm quia adhuc anguis ſub herba latuit in ſanguine, & morbi vis medicamenta hæcce non ſatis pro ipſo eradicando valida facile ſuperavit, inde factum, ut brevi poſt, dicta mala longè atrociùs redierint, adeò quidem, ut exin propter continuatam longiùs ſpirituum ac nutritivarum particularum cum excrementis abductionem, vires tandem inſigniter proſtratæ, dolòrque abdominis regioni iliacæ lancinans, inductus fuerit, isque à ſpaſmis inteſtinorum, hincque ſimul plexu nerveo meſenterico nonnihil proritato ab acrimonia contentorum inteſtinalium altiùs penetrante ſenſibiliùsque ſic afficiente tunicam inteſtinorum, denudatam magis, poſtquam velamentum bombycinum haud leviter per continuas excretiones fuit abſumptum, quemadmodum talia exempla paſſim in obſervationibus præſtant.

Dolor verò ille inteſtinorum ſpaſmodicus, continuatus etiam ad illum inteſtinorum tractum, qui lumbis proximiùs ſuperjacet, dolorem quoque lumbarem ſimul produxiſſe videtur.

PROGNOSIS.

Prognoſin quod ſpectat: notandum, quod morbus hic in noſtra ægra ſatis ſit periculoſus: idque

1. *Reſpectu fœtus in medio ferè geſtationis tempore verſantis; quia huic, ſubtrahendo longiùs nutrimentum, mortem; ſtimulando alvum, ob vicinitatem uteri abortum minatur. Nam utut à SCHOLZIO Conſ. 340. obſeruatum fuerit, grauidas quaſdam diarrhœam per totum geſtationis tempus ſine noxa pertuliſſe, hoc tamen & rarum, & forſan cum manifeſta adeò uirium matris, pariter ac fœtus proſtratione, quemadmodum hoc loco, non fuit coniunctum.*

2. *Reſpectu matris quoque periculo idem affectus haud caret; tum quia excedens nimiùm, niſi tempeſtivè ſiſtatur, propter uirium nimiam effuſionem in diſcrimen uitæ eam ducit; tum etiam, quia nimirum ex longiore continuatione in dyſenteriam facilè poteſt abire, uti obſeruationes tales ab HORSTIO lib. 3 obſeruat. 15. FORESTO lib. 22. obſeru 29. aliiſque adductæ id ſufficienter teſtantur. Quid quod ipſe HIPPOCRATES ſect. 7. Aphor. 69. hoc prognoſticum jam formauerit? Facilè enim (ut bene LANGIUS, Profeſſor quondam Medicinæ in hac Academia in Commentar. ſuper hunc aphoriſmum declarat atque annotat) humores ſi acriores & contumaces in diarrhœa fluant, inteſtina abradere poſſunt, & ubi profundiùs penetrarunt, eadem exulcerare,*

CURA.

Urget ergò malum hoc Curam, quæ ſi tempeſtivè inſtituatur, facilè, & breui iſtud tollere poteſt. Subminiſtrat uerò eius cura ſequentes Indicationes:

1. *Senſibilitas & dolor inteſtinorum demulcendus & humorum motus concitatior nonnihil ſiſtendus per opiata.*
2. *Acre alcalinum fermentum ſtomachi inquinans, inteſtina irritans, & maſſam ſanguineam fundens, deſtruendum, diaphoreſi blandâ eliminandum, ac ſtomachi functio debita reſtituenda per blandè acida adſtringentia & ſtomachica.*

In genere verò cum his ſcopis ratio ſemper ſimul habenda eſt virium & ſitis, ut illæ reſtaurentur vel conſerventur, hæc verò mitigetur.

Clyſmata vix conſulta eſſe videntur, ne crabrones irritent, & quia periculum, ne uterum ad abortum ſtimulent: ſiquidem pro dolore leniendo jam ſufficiunt opiata; ſi tamen pro extergendis inteſtinis ea excipiantur, blanda admodum ſufficere poterunt ſimpliciter ex lacte, additis ſeminibus carminantibus.

Quoad 1. ſcopum: Opiata non minus ſummâ cum cautelâ hîc adhibenda ſunt; quoniam obſervatum fui eadem fœtum interdum enecaſſe, quatenus ſpirituum motum ſiſtunt; & ad abortum diſpoſuiſſe, quatenus fibras uteri hoc modo relaxant. Proinde circumſpectè, appropriatis miſta, in parva doſi & probè correcta, adhibeantur. Etenim quamvis LUDOVICI *in Pharmac. ſua pag. 662. opium etiam crudum ſine noxa adhiberi poſſe dicat, vix tamen illud propter ſulphuris narcotici immaturi effectus virulentos, à* WILLISIO *in Pharmac. Ration. P. 1. ſect. 7. cap. 2. ſatis notatos, conſultum, quia præter illius caſtrationem per acida, aliæ ſatis laudabiles ac magis tutæ correctiones proſtent, juxta* LANGELOTTI *manuductionem in Epiſt. de Omiſſis in Chym. pag. 14. Certiori igitur viâ inſiſtendum, & non niſi probè correctum, in uſum vocandum puto.*

Duplici autem ſcopo hîc ſatisfacere videntur opiata, partim anodyno, partim ſudorifero: ſiquidem WALÆUS *in* M. M. *pag. 69. theriacam, & mithridatium ſine opio præparata ſudorem haud moviſſe obſervavit, adeòque ejus virtutem ſudoriferam exinde concludit. Imo & acida ſimul tale quid hoc loco promittere videntur, quia maſſa ſanguinea non aliter ac in febribus acutis aut malignis quaſi tota hîc eſt colliquefacta, & omnium contentorum commixtione ita turbata, ut ſerum ſeparatim non poſſit excerni, niſi acida & adſtringentia priùs debitam ei conſiſtentiam iterum conciliando, ſicque ſudorem ſuo modo promovendo, concurrant.*

Inter opiata verò excellunt opium, vel laudanum opiatum, per fermentationem aut digeſtionem cum ſale tartari probè correcta: item theriaca, aut electuarium diaſcordii Fracaſtorii, cum pauxillo aceti temperatum, nec non papaveris erratici vel eſſentia, vel aqua deſtillata, vel ſyrupus.

Pro 2. ſcopo haud inconvenientia erunt, quæ ſequuntur: plantago, portulaca, acetoſa, cydoniata, imprimis miva cydoniorum, & eorum conditum; item meſpilus, fructus ſorbi torminalis, ſuccus berberum, citrata, &c. Pro ſcopo adſtringendi, & ſudorifero, terræ metallicæ, ac boli, corallia, cornu cervi, ac præcipuè gelatina ejus in potu diſſoluta, bezoardicum minerale, antimonium diaphoreticum, &c.

Inter ſtomachica referri poterunt Maſtiche, macis, caryophylli, cinnamomum, &c.

Pro virium reſtauratione conducunt ſpirituoſa aromatica: aqua cinnamomi ſpirituoſa, oleum deſtillatum ejuſdem, vel oleum deſtillatum caryophyllorum, aut aniſi, eſſentia citri; & inter hæc non poſtremum vinum, cujus uſus refocillationis gratiâ optimè ægræ poteſt concedi.

Ex recenſitis hiſce aliisve variæ poſſunt concinnari formulæ, ita ut in una alterave omnes ferè ſcopi ſimul poſſint attendi, ſicque una quaſi fidelia plures parietes dealbari.

In forma liquida;

℞. Aquæ Acetoſ. ℥iij.
Cinnam. Spirituoſ.
Succ. Citri rec. ana ℥j.
Cornu Cervi ſine igne ʒiß.
Laud. op. ferment. gr. iij.
D. S.
Potio adſtringens pro duabus vel tribus vicibus.

Vel ſi magis arrideat forma ſicca:

℞. Magiſt. Corall. cum ſucc. Citr. *vel* terræ ſigill ʒj.
Bezoard. miner. ℈j.
Laud. op. ferm. gr iij.
Pulv. Nuc. moſch. ℈j.
M. f. *Pulvis.*
Irroretur gutt præter propter vj. olei diſtill. Cinnam., *vel* Caryoph.
div. in 3. doſes.

Hauriantur in vehiculo vini.

Externè ſimul theriaca cum aliquot guttis olei deſtillati caryophyllorum vel macis in formam linimenti redacta, illiniri poteſt umbilico, nec non ſtomacho; hoc tamen obſervando, ut non ſolùm ſcrobiculo cordis, ſed juxta monitum BARTHOLINI *in Anatom. noviſſ. pag. 68. etiam è regione hujus in latere dorſi ſiniſtro juxta ſpinam dorſi illinatur, quia orificium ſtomachi ſuperius vicinius eſt ſpinæ dorſi, quàm cartilagini enſiformi.*

Pro appetitu reſtaurando haud incongruum foret, ſi ſpiritus nitri dulcis ad gutt. xx. in vehiculo calido ante paſtum ſemper propinaretur.

Siti ſiſtendæ ſufficere poterunt ſupra recenſita acidula: ſi tamen his non obediat, poteſt aliqua mucilago, v. g. ſeminis cydoniorum, vel rob de ribibus, in ore detinendum, ordinari; aut juxta SYLVII *conſilium in Pr. libr. 1. pag. 11. aliquid lapidis Prunellæ, vel nitri purificati, in ore contineri pro ſiti fallenda; aut globulus ſaturni juxta alios pro ſalivæ affluxu ſic promovendo in ore agitari.*

His & ſimilibus Divina Benedictio ſi acceſſerit, de felici Cura non erit dubitandum.

DISCURSUS & ANNOTATA

B. Dn. D. *ETTMULLERI.*

AFfectus hic eſt *Diarrhœa ſeroſa* vel *cerebralis nocturna*, in qua promiſcuè varia, utilia & inutilia, per alvum ejiciuntur.

Subjectum morbi *inhæſionis & excretionis* ut ſic, ſunt inteſtina; *radicationis* verò ſeu *cauſæ*, aut *radix mali*, (in quo nempe latet fomes morboſus *cauſæ proximæ*, & ex quo oritur malum) eſt primariò ſtomachus, ſecundariò verò maſſa ſanguinea, quatenus certum eſt, omnia illa producta, quæ excernuntur hic, non præextitiſſe in inteſtinis, ſed ex maſſa ſanguinea quoque magna pars liquaminum excernendorum derivatur ad inteſtina, & quidem ex maſſa ſanguinea corrupta.

Quoad *Cauſam proximam*, uti ea in omni alvi fluxu quærenda eſt in ſtomacho, ita quoque in noſtro caſu erit defectus fermenti digeſtivi in ſtomacho, ejuſdemque plus minus inertia, & hinc acre nitroſum ac alcalinum: nam ex acidi ſeu fermenti digeſtivi defectu, & mala digeſtio, & aſſumptorum nidoroſa corruptio, & ſanguinis alteratio, derivanda ſunt, & varia excreta ſuperveniunt, producta hinc & hac occaſione morboſa afficiunt & ſanguinem & inteſtina, illum colliquando, hæc irritando.

Nempe occaſione copioſorum ingeſtorum, (in famelicis poſt febrim, quibus intenſior ordinariò appetitus ob acrius fermentum ſtimulans, ſed minus commoda digeſtio, (altem deficiens volatiliſatio ob ſpiritus nondum adeò ſufficientes,) difficilior fit digeſtio, ut quæ per terrorem magis turbata, per uvarum baccas deprava ta fuit; ita ingeſta à fermento digeſtivo minus ſpirituoſo haud ſpecificè mota ſeu determinata, proprio impetu & præſertim per uvarum baccas tanquam fermento addito vitioſè fermentata fuerint, & texturam acido-ſalſam acrem acquiſiverunt. Hoc in inteſtinis cum bile commiſtum liquamen ſaporis ferè ſimilis atque purgantia vegetabilia, conſtituit, acre, ſalſo-amarum, viſcidum reſpectu inteſtinorum, ſed longè & latè diffuſibile ratione ſanguinis: unde tantillum ejus ad ſanguinem delatum, inſtar paucæ eſſentiæ purgantis hunc adhuc muſteum (ob alimenta poſt febrim copioſiùs ingeſta, & vix omnia ſanguificata) facilè colliquare, & in ſeroſam conſiſtentiam alterare potuerit, particulis quibuſdam ejuſdem liquaminis, inteſtinis adhærendo, irritationem eorum inducentibus.

Ergò *cauſa proxima* ſunt particulæ fermentativæ ex alimentis corruptis, ſpeciatim acore volatili baccarum, cum bili amara, concretum acre, quaſi reſinæ purgantium ſimile efficiens, à quo omnia poſtmodum ſymptomata, quæ unà quaſi catenâ cohærent, & ſe mutuò excipiunt.

Omnis enim alvi fluxus fit vitio ſtomachi, quod declarat à poſteriori HIPPOCRATES *ſect. 6. aphor. 1.*, nempe quod in diuturna Inteſtinorum lævitate ructus acidi ſupervenientes bonum ſignum ſint; innuunt enim, ceſſare diarrhœam propter reſtauratum fermentum digeſtivum, contినerique iterum alimenta in ventriculo, ac debito modo fermentari; ſicque non deeſt ſpes recuperandi vires ſanitatemq; priſtinam; non ſecus ac quoq; purgationes, quæ artificiales ſunt diarrhœæ, & purgãtia, quę has excitant, per acida ſedantur & infringuntur; Nam acida illa ſunt vel naturalia vel artificialia: Sic helleborus albus, rex purgantium vegetabilium aliàs exiſtens, per ſpiritum vitrioli caſtrari poteſt, ut ſit inſons: & ſcammoni per acetum & fumum ſulphuris &c. Non abſimile præſtant acida naturalia: hinc ſiquidem, quorum fermentum ſtomachi digeſtivum magis vel minus eſt graduatum, in iis propinata purgantia magis vel minus operantur, & idem medicamentum hunc nunc validè nunc imbecilliùs purgat; imò in hypochondriaco melancholicis validiſſima & antimonialia purgantia parum vel nihil operantur: quod teſtari poteſt Hungarus ille ſtudioſus, cui tartari emetici Mynſichti gr. vj. nec alvum nec vomitum moverunt; cùm contra quibus deficiat acidum in primis viis, illi fortiùs & faciliùs purgentur.

Portò confirmatur aſſertum noſtrum ex eo, quod diarrhœæ naturales & purgantia vegetabilium validiora eadem relinquant ſymptomata; nempe percipiunt talia paſſi ama-

amarorem oris, ſitim majorem ex alcali acri, orificium ſtomachi vellicante, appetitus ordinariò proſternitur, anxietates præcordiorum & nauſea affligunt. Porrò dum acidum in primis viis plus minus deficit, aut iners eſt, non refrænatur bilis, adeòque diarrhœa in ſtatu morboſo ſupervenit: imò dum fructus horæi in nidorem abeunt, ad diarrhœam diſponunt; ut ergò impoſſibile ſit dari alvi fluxum, ſtante vi fermenti digeſtivi naturalis in ſtomacho. Undè contrà, quamdiu in quocunque alvi fluxu appetitus adhuc viget, tamdiu bonum ſignum eſt mali, non curandi, ſed relinquatur naturæ ſuus motus; quando autem appetitus languet, aut ceſſat, tum tempus eſt curationis.

Cauſa remota eſt digeſtionis primæ defectus occaſione terroris, & uvarum baccarum fructus horæi: unde continuantur dicta pathemata, donec digeſtio prima reſtituta fuerit, cujus indicium *Sect. 6. Aphor. 1.* Aliàs quælibet ingeſta liquida & ſolida corrupta eodem modo ab omni paſtu copioſiores ſeceſſus movere ſolent. Inter cauſas remotas memoranda ſimul quoque eſt graviditas tertio menſe; nam innotum eſt, fœminas primo geſtationis tempore non eſſe tàm voraces, quàm picantes, adeòque varia edulia ſubinde plus minus noxia ingerere, unde fermentativam actionem hebetari, ſicque ad diarrhœam diſponi. Cæterùm, quamvis pelliculárum ex uvis deglutitarum mentio non facta ſit, moneo tamen, certum eſſe, eaſdem pelliculas difficillimæ vel planè nullius eſſe digeſtionis; non ſecus enim ac piſorum pelliculæ aliorumque fructuum folliculi deglutiti eodem modo per inferius guttur emittuntur & egeruntur, ac per ſuperius ingerebantur: quod teſtatur puer ille, cujus meminit HELMONTIUS *Tract. Sextupl. Digeſt.*, qui pelliculas piſorum per inferiora rejecit, quas affirmat intensè fuiſſe acidas, quamvis ſtercus fuerit dulce. Scilicèt mirabile eſt, fermentum ſtomachi corallia & ſimilia poſſe diſſolvere, non itam has pelliculas; non ſecus ac aceto inditum ovum integrum, quod teſtam ejus integram ſolvit, tenerâ verò pelliculâ intactâ. Pelliculæ ergò tales in ſtomacho non digeſtæ aceſcunt, alvum laxam conſtipant, & inviſcando excrementis ſe immiſcent: Sic mulier ex copioſa ingeſtione uvarum cum pelliculis lethalem alvi conſtipationem incurrit, quia pertinaciter in cellulis coli ſibi invicem miſcentur.

Quoad fructus horeos, ad diarrhœam diſponentes, notum eſt, quod hi ſuâ naturâ ſint ſalia neutra mixta, ac in textura ſui utrumque ſal agens contineant; ita quidem, ut quædam magis ad acidam cruditatem declinent, ut ribes, pyra, cotonea, mala acida &c. quæ omnia potus vinoſos exhibent: quædam verò de natura alcalina participent, adeòque faciliùs bileſcant, & putreſcant, qualia ſunt inſipida, aut dulcia, ut pruna majora Hungarica, cerealia, cucumeres, cucurbitæ, melones, muſtum &c. quæ omnia magis nociva ſunt quàm priora. Interim, modò utraque ritè digerantur, noxam non inferunt; Sin verò ventriculi fermenti inertia hæc non ſubegerit, ſuopte feruntur motu, adeòque nunc aceſcunt, nunc putreſcunt, amareſcunt aut indureſcunt, ſui juris facta, turbas excitant in corpore. Nam quicquid non alteratur à fermento, ut corpori noſtro fiat aſſimilabile, hoc, tanquam hoſtile naturæ, ejicitur. Ergo nocumenta fructuum horæorum diverſa ſunt; prout enim illi magis ſunt acidi, & ad naturam vinoſam accedunt, unde incipiunt fermenteſcere, eatenus ſaltem tormina, colicam, &c. cum copioſiſſimorum flatuum proventu, procurant; quatenus verò iidem ſunt inſipido-dulces, quò etiam muſtum dulce pertinet, & non rectè digeruntur, aut tranſmutantur à fermento ſtomachi digeſtivo, nidorem contrahendo alcalinum nauſeoſum, diarrhœæ, choleræ, cœliacæ, &c. anſam dant: Quod teſtantur pruna cerea, melones, cucumeres, &c. quæ ſingula non digeſta, quatenus putreſcunt, ructus nidoroſos excitando quandoque choleras, alioſque alvi fluxus induxiſſe, obſervationes Practicorum confirmant.

Non ineptè quidem ægra noſtra pomum cotoneum & potum macere imprægnatum pro cohibendo alvi fluxu aſſumpſit Cùm autem remedia hæc pro eradicando malo non ſufficiant, ægraque noſtra à meridie cibos, utut citra appetitum, aſſumpſerit, unde non mirum, quod brevi poſt aſſumpta & ſimiliter corrupta alimenta dicta mala longè atrociùs redierint, cum virium proſtratione & lumborum dolore lancinante & lacerante, ab inteſtinorum & plexus nervei meſenterici ſpaſmo ortum ducente.

Quoad dolorem circa lumborum regionem affligentem: notandum, eum non eſſe inteſtinalem hoc in caſu, ſed reverà occaſione uteri irritati excitatum, & prodromum abortus imminentis (quod & in gravidis ſemper valet;) ſcilicèt, proſtratis per diarrhœam viribus, & ſuccis corporis, tàm nutritiis quàm excrementitiis, evacuatis, ipſiſque ſpiritibus animalibus diſſipatis, non poteſt non ſupervenire fœtus imbecillitas, indeque inſtar ponderis inertis in utero jacere neceſſe habet. Imo ipſe uterus ob ſpirituum animalium vigorem deficientem non ſufficiens eſt ad fœtum retinendum, quin partim ob tonum ſuum naturalem laxatum & reſolutum dimittit fœtum, partim irritatus motus convulſivos patitur, & dolorem exhibet, fœtumque excludit, unde abortus: vid. HIPPOCRATES *Aph. 1. ſect. 4.* & *Aph. 34. ſect. 5*: non ſecus ac imminente partus tempore dolor circa lumborum regionem, ubi meſenterii vertebris ānectitur, ſentitur.

Ulteriùs tantillum, quod de cruditate nidoroſa ad maſſam ſanguineam fuit diſtributum, ſufficit huic fundendæ & corrumpendæ, cum aliàs notum ſit, omnia ſubjecta alcalina ſive lixivialia, tam fixa quàm volatilia, attenuare ſanguinem & liquefacere, quatenus ſanguinem fluidum reddunt. Sed quæritur: quomodo hęc in ſanguinem colliqueſcendum agant? Dico: vel ea in ſanguinis acidum, conſiſtentiam eidem largiens, vel in pingue illius oleum, agere, vel in utrumque. Et quidem, quod ſanguini copioſum oleum inſit, probo: quia is exſiccatus igni injectus tàm promptè inflammatur, uti oleum aliud; & ſub hac inflammabilitate ſanguinis facili occulta latet aciditas, cùm præſertim ſanguis exſiccatus nitro in crucibulo fluenti ſive liquefacto injectus, hoc ſimili ratione ac à ſulphure vel carbonibus injectis, figatur in alcali. Unde acidum & oleum ſanguinis ab alcali tali alterata non cohærent amplius cum reliqua maſſa, ſed imbibita à ſero foras eliminantur: idque in ſpecie per inteſtina fit, quia inibi irritatio prælió eſt, in qua unà cum excrementis ibidem ſtabulantibus ſimul reliqua ex ſanguine per tranſmutationem genita recrementa deponuntur, ſimili ratione ac in prægnantibus.

Dicta hæc occaſionem inquirendi ſuggerunt, unde contingant fluxus alvi colliquativi in febribus ardentibus & malignis, qui peſſimi in his ſemper ominis ſunt; non ſecus ac iidem in phthiſicis & hecticis apparentes mortem in olla eſſe portendunt.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: In gravidis ſemper ſimul, in quocunque ſymptomate eas affligente, reſpiciatur tàm ad matrem, quàm ad fœtum, cùm juxta HIPPOCRATEM *ſect. 5. Aphor. 34.* diarrhœa gravidis abortum minetur.

Imò in hoc caſu, cùm gravida demum reſurrexerit à febre acuta, propter vires exhauſtas periculum vitæ incurrit: ſuſpicio enim eſt, craſin maſſæ ſanguineæ & vires ejus non ſuffecturas novo morbo ferendo, nempe diarrhœæ: de qua per ſe nullum ferè eſt periculum.

De dyſenteria autem metuenda hîc non ſoliciti ſimus, quia diarrhœa affligens eſt abſque ullo ſtimulo: quòd ſi verò teneſmus aut tormina præſtò eſſent, tunc propter roſionem inteſtinorum dyſenteriæ metus gliſceret.

CURA.

Quoad *Curam*, hæ indicationes formandæ:

(1.) Fermentativum liquamen alcalicum corrigendum acidis & blandâ diaphoreſi ex maſſa ſanguinea eliminandum.
(2.) Motus humorum præternaturalis & vellicatio inteſtinorum per blanda opiata ſiſtenda.
(3.) Stomacho blandis acidis ſuccurrendum, & gratis adſtringentibus tonus fibrarum reſtituendus, humoreſque moti incraſſandi.

Cæterùm, antequam tales Indicationes formentur, conſideranda probè differentia diarrhœarum: an nempe ſit ea ſpontanea? an verò coacta? ſi ſpontanea, an naturalis vel critica? ſi coacta, an ſymptomatica, habitualis, epidemica, ab errore externo? ut judicari poſſit, an curanda ſit? an verò non? Diarrhœa enim ab errore externo intrepidè ſiſti poteſt; minus, quæ motu naturæ ſpontaneo accidit. Cauſæ externæ quoque conſiderandæ, & conditio ſubjecti: ibi digeſtio læſa, & hinc corrupti humores: hic maſſa ſanguinea muſtea, & crudis chyloſis concretis onuſta, & hinc facilè alterabilis.

In noſtra ægra Diarrhœa eſt coacta, ab errore ſcilicet externo, adeoque maximè curanda, & quia eſt gravida, maturè; ſed

1. Præmiſſis debitis blandè laxantibus.
2. Non adſtringentibus, ſed appropriatis & opiatis.

3. Non actu, ſed potiùs ſucceſſivè, quia tutiùs.

In hoc ergo caſu *Clyſmata* non conveniunt. In aliis tamen caſibus, quando acres ſucci peccant, nonnihil poſſunt exhiberi cum dictis cautelis, ubi blandè lenientia & ex lacte parata ſunt optima; quod confirmat *Obſ. in M. A. N. C. Ann. 3. Obſ. 303. pag. 528.*, ubi refertur hypercatharſis ex medicamento purgante excitata, beneficio clyſmatis blandè adſtringentis & abſtergentis curata. Curavi aliquando puellam quatuor annorum, ex febre acuta laborantem, cum diarrhœa inſigni & flatuum copioſorum proventu correptam, crebròque, ſed parum, dejicientem (quod non tam quantitatem, quàm qualitatem ſeu ſtimulum excrementorum ſubeſſe indicabat) quæ immiſſo clyſmate ex lacte optimè levabatur. Imò jam nunc ſub cura habeo Chirurgum quendam, qui intra 24. horas ultra centum vices aſſellare coactus fuit, cum viribus proſtratis, appetitu ſtomachi nullo, pulſu crebriori & celeriori, forti tamen & robuſto; Huic, poſtquam in cauſas antecedentes inquiſiviſſem, & ægrum, qui eſt Melancholico-hypochondriacus, ultra ſeptimanam in hypochondrio ſiniſtro dolorem obtuſum obſcurum (qualis aliàs ſpleni attribuitur, quod tamen in medio relinquo) percepiſſe audiveram, tandem propter frigus externum, præſcripſi clyſma ex lacte chalybeato cum terebinthina, eò, quod parum quidem, ſed ſæpiùs, dejecerit; Quo præmiſſò ordinavi ei hunc pulverem:

℞. *Cornu cervi uſti* ʒß.
Lap. Hæmat. præp. gr. xv.
Terræ ſigillat.
Nuc. moſchat. ana gr. viij.
Laud. opiat. gr. ij.
M. f. Pulvis.
div. in duabus part. æqual. S.
Pulvis adſtringens.

Harum æger cepit doſin unam, hinc diarrhœa ceſſavit adeò, ut poſt hanc ſ. item bis dejecerit.

Ergò ſi præſumptio fuerit humoris acrimoniæ peccantis, ſpeciatim clyſmata blanda temperantia & demulcentia locum habebunt.

Quoad II. *Vomitoria*; nec hæc in noſtra ægra conveniſſent, licèt interdum ea conveniant optimè in diarrhœa habituali ſeu diuturna, ubi ſtomachi vitium magis eſt confirmatum. Ac præcedit nobis hac in parte HIPPOCRATES *ſect. 6. Aphor. 15.*: à quo ſpontaneo motu naturæ, ejuſdem miniſter Medicus indicationem ſumat: Sic notandus quoque eſt *aphoriſmus 17. & 26. ſect. 4.* Qui ſi ambo obſerventur, vomitoria in uſum trahi poterunt: Videtur etiam RIVERIUS *in Praxi*, ubi in diarrhœa contumaci ſtomachi vitio vomitoria commendat. Imò confirmare hoc poſſum propriâ experientiâ: Vir conſiſtentis ætatis, cætera ſanus, in itinere ante tres vel quatuor menſes diarrhœâ quâdam, adhuc durante, infeſtabatur, cum appetitu proſtrato, ſiti & imbecillitate virium: Curatus hic quidem quoad diarrhœam per debita remedia, deficit tamen nihilominus adhuc appetitus, & licèt pauca comedat, omni tamen nocte quinquies vel ſexies per alvum reddit liquida; quo in caſu malum ſimpliciter eſt ex cruditate ſtomachi nidoroſa; ſiquidẽ omni manè patiens hic jejunus ructus nidoroſos, de quibus dicebat: *Es ſchmeckt ſo garſtig, und ſo lebſchich*; perſentit, ſignũ fermenti digeſtivi depravati. De cætero, cùm per plures ſeptimanas laboraſſet, exhibui eidem vomitorium, unde melius ad tempus habebat, ſed non diu; poſt enim recidivabant ſymptomata, non tamen ſic atrociter. Ex quibus patet, in talibus habitualibus diarrhœis, ex læſo ſtomacho natis, & imprimis ubi urgent ſtomachi ſymptomata, nauſea, vertigo, anxietates præcordiorum, &c. vomitoria blanda inſtituta eſſe optima: Vid. ALEX. DEODATUS *Valetud. p. 123. & 124.*

Quoad III. venæ ſectionem nempe; nec hæc in ægra noſtra locum habet; partim ob vires debilitatas; partim, quod à febre continua acuta modò ſurrexerit; imò eam nec plethorâ apparente, nec verâ, præditam eſſe. Interim ſi noſtra ægra aliàs ſana fuiſſet, & fuiſſet conſueta ſub primis geſtationis menſibus vomitibus matutinis, & propter hæc omiſſa contraxiſſet diarrhœam, venæ ſectio potuiſſet ſuaderi. Nam & gravidarum vomitus uſque ad medium geſtationis tempus durans venæ ſectione compeſcitur, præſertim ſi aliàs fuiſſet venæ ſectioni adſueta.

Quoad IV. Purgatio propriè dicta in ægra noſtra non conducit. Equidem multi Practicantium in omni diarrhœa blanda abſterſiva commendant; ſed malè: Nam ſicut inſulſum eſt in hypercatharſi laxans propinare pro particularum acrium abſterſione; ita etiam in diarrhœa ſymptomatica inconveniens erit inſtituere purgationem: cùm naturæ malè operanti non ſit calcar addendum, ſeu ſtimulanda & irritanda hæc ulteriùs, quod facilè fieret. Quin potius in ſpontanea diarrhœa cum euphoria, ſine appetitus proſtratione incedente, itemque in critica, eaque non ſufficiente, blandè laxantia ex tamarindis vel rhabarbaro propinare decet, ſiſtendo tamen prius humorum impetum. Et licet dicant tales Practici, Rhabarbarum convenire, *juvareque*, non tamen confundendum eſt cum cæteris purgantibus, & in quæſtione adhuc eſt, an vi alterativâ, an verò laxativâ, tunc proſit? *Nam ex omnibus purgantibus* rhabarbarum & aloe ſolùm ſunt ſalubria, & juxta vim ſuam balſamicam blandè abſtergendo laxant; unde & rhabarbarum magis alterat quàm laxat, & bilem acuendo Anima hepatis dicitur; non ſecus ac abſinthium in hydrope egregium eſt. Porrò Rhabarbarum etiam eſt egregium nephriticum, quod jam PARACELSUS obſervavit, ſi per ſal tartari corrigitur, & vis ſolutiva ei ſumitur, ſui quoque veſtigia tàm odoris quàm ſaporis & coloris ratione in urina relinquens.

In curanda noſtra ægra præmittatur primarum viarum abſterſio per appropriatum ſeu ſimul alterativum laxans, quod eſt rhabarbarum, cum vel ſine opiatis uſurpandum:

℞. *Rhabarb. el.* ℈j.
Pulv. nuc. moſch. gr. vj. ad ℈ß.
Laud. opiati gr. j. vel *Extr. Theriacal.* gr. v.
Miſc. pro pulvere: S.
Pulvis abſtergens.

Item

℞. *El. diaſcor. Frac.* ʒj.
Rhabarb. el. ℈j.
Cum ſ. q. *Syr. roſ. ſolut.* f. Bolus: D. S.
Electuarium abſtergens pro una vice.

Habeatur ratio impetus humorum. Ubi horum urget acrimonia, & hinc fluxus, hic priùs opiatis & appropiatis abſorbentibus ſedetur, hinc laxatio inſtituatur; ſin minus illa urgeat, ab his cura inchoëtur, nunc ſolis, nunc opiatis ſociatis; ſin ſola uſurpentur, opiata ſubjungantur: Vel

℞. *Decoct. torment.* ℥iß.
Pulv. Rhabarb. ʒiß.
Syr. Papav. alb. ʒvj.
M. f. Potio S.
Potio abſtergens.

℞. *Conſ. Menthæ* ʒj.
Rhabarb. el. ʒß.
Laud. opiat. gr. j.
M. f. Bolus: S.
Saccharum abſtergens.

Quoad V. Opiata ſcilicet: ſanè cautiſſimi ſimus in gravidis cum opio, & non niſi probè correcta ea, & in parva doſi, appropriatis ſemper miſta, adhibeantur. Inſuper electuarium *diaſcordii*, theriaca, & mithridatium, ſimiliaque opiata, in ſpecie hìc in diarrhœa, ſemper cum aceto & *acidis* propinentur; meliùs enim tutiùsque operabuntur, & potentiùs ſudorem movent, adeo quidem, ut hinc ſæpiùs theriaca ſola cum aceto propinata, expectando blandum ſudorem, hoc in caſu quidem abſolveret totum negotium. *Gelatina* autem *cornu cervi in potu diſſoluta* prodeſt in ſpecie, quando temperandi ſunt ſucci acriores. Porro vinum in omni alvi fluxu ex ſtomachi vitio, quatenus ſummum eſt ſtomachicum, imprimis Rhenanum, ceu alimentum medicamentoſum, egregium & proficuum eſt.

Cæteroquin unâ fideliâ pluribus Indicationibus ſimul in cura ſatisfacere ſtudebimus ſedulò, ubi hinc terræ ſigillatæ eminent, quæ participant de vi metallica, & non ſaltem adſtringendi, ſed & alterandi atque temperandi humores vi pollent; adeoque pro ſcopo ſudorifero in uſum revocandæ illæ erunt hoc modo:

℞. *Aquæ acetoſ.* ℥iij.
Cinnam. Spirituoſ. ſeu *cum Vino*,
Succ. Citri, vel, qui melior hìc eſt, *cydonior. rec.* ana ℥j.
Cornu cervi ſine igne ʒj.
Terræ ſigillat. ʒß.
Laud. opiat. ferm. gr. iß.
M. f. Potio:
D. S. *Adſtringens Mixtura confortativa.*

Cochleatim capiatur.

De terræ ſigillatæ energia hoc in paſſu conf. POTERIUS *Cent. 2. Cur. 62.*, ubi allegat deſperatam diarrhœam, beneficio

Aquæ Pimpinell. ℥iij.

Syr.

Syr. Papav. nigri ℥iſs.
&
Terræ ſigill. ℈j.
curatam: in qua miſtura terræ ſigillatæ doſis ad ℨj. augenda.

De oleis deſtillatis, cinnamomi & caryophyllorum notandum, ea nimis eſſe generoſa, fœtumque pellentia & ſtimulantia, adeoque in gravidis cautè, vel non uſurpanda.

Aliàs aliquoties proficuam expertus ſum in Diarrhœa à cauſa externa hanc formulam:

℞. *Aquæ Plantag.* ℥ij.
Menthæ ℥j.
Cinnamom. ℨvj.
Acet. vini, vel *ſucci Citr.* ℥ſs. vel ℨvj.
El. diaſcord Frac. vel Theriac. ℨj. ad. ℨij.
Antimonij diaphor. ℈j. ad ℨſs.
Syr. cydonior. ℨvj.
M. f. Potio cochleatim ſumenda.
D. S. *ut ſupra.*

Hæc miſtura omnibus Indicationibus ſatisfacit. Capiatur illa pro duabus vel tribus doſibus, expectando ſudorem blandum, benè ſucceſſit: loco cujus etiam electuarium ſequens eſt:

℞. *Conſ. Roſar. probè vitriolat.* ℥ij.
Theriac. Androm. ℨij.
Boli Arm. præp. vel. *terræ ſigill.* ℈ii. ad. ℨj.
Cum ſ. q. *Syr. Cydonior.* f. Electuarium:
D. S.
Electuarium adſtringens confortativum.

Eleganter additur conſerva vitriolata: Nam ſpiritus vitrioli cum bolo Armena concurrendo abit in aluminoſam texturam, unde & *liquor* ille *Prævotii ex terra ſigillata & ſpiritu vitrioli* conſtans, notus eſt.

Juxta hæc optimum eſt experimentum HELMONTII, bina vitella ovorum, cum aqua ſimplici ad duritiem coctorum, eaque cum aceto; vel ſimplici vel roſaceo, miſta & ſubacta, aſſumenda jubentis: quibus ſi addatur aliquid pulveris macis vel nucis moſchatæ, certè ſi non primâ, tamen alterâ vel tertiâ vice diarrhœa evanebit.

Hujus loco etiam prodeſt rob vel ſuccus ſorbi baccarum inſpiſſatus; & cùm genuina ſorbus torminalis rara ſit apud nos, Aucuparia, *Germ. die Vogelbeer*, ſubſtituenda; cujus fructuum non planè maturorum ſuccus exprimatur, & hinc inſpiſſetur in rob, diarrhœæ compeſcendæ optimum.

Externè autem fruſtum panis, vino generoſo, v. g. Malvatico, intinctum, adſperſo nucis moſchatæ & caryophyllorum pulvere, calidè regioni ſtomachi imponatur: Vel conficiantur ſacculi ex herba abſinthii, centaurii minoris, cardui benedicti, menthæ, &c. unà cum caryophyllis & macere, iique in vinum calefactum immiſſi, fotus humidi formâ applicentur ſtomacho.

In Diarrhœa poſt uſum vini emetici pertinaci, cum ſucceſſu præſcripſi:

℞. *Eſſ. theriacal.* ℨij.
Opii ℨj.
M. S.
Eſſentia adſtringens.

Doſis 40. gutt. bis vel ter in die.

Sitis verò ſatiatur, vel ſi bibant, bibant non nimis frigidè; potui verò infundatur panis torrefactus, nuceque moſchatâ probè perfricatus.

Tandem ægra noſtra etiam de dolore in dorſo, ſeu lumbis urgente ſollicita erat, & metu imminentis abortus externè, tam lumbis & oſſi ſacro ſpinæque dorſi, quàm abdomini, calidè admovendum curabat panem mellitum, *Germ. einen Pfeffer-Kuchen*, melle depurato illitum, & pulvere nucis moſchatæ & caryophyllorum probè conſperſum, vel etiam tantùm in vino Malvatico aut balſamo embryonum intinctum. Eſt bonum remedium, ſi tales dolores afficiant mulieres. Item umbilico calidè poteſt imponi fruſtum panis ſimplicis vino malvatico intinctum & ſimilibus aromatibus adſperſum.

RESOLVTIO ALIA

Incerti Autoris,

B. DNI. PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubmiſſa, & correcta, Anno 1682.

Communicata à

B. Dn. GROELLMANNO, PHYSICO TORGAVIENSI.

AFFECTUS.

Affectum præſentem *Diarrhœam* eſſe, eamque *ſeroſam* excrementa copioſa, liquida, ſeroſa & aquoſa per alvum depoſita, teſtantur.

CAUSÆ.

Cauſa ejus *occaſionalis* videtur eſſe eſus baccarum uvarum, licet is ſatis modicus. Fermentum enim ventriculi acidum volatile, ex præcedanea febre acuta continua, nonnihil labefactatum, atque ex copioſioribus dein ingeſtis magis obrutum, modicæ etiam illi uvarum aſſumptioni digerendæ minus erat ſufficiens; unde hæ etiam in ventriculo indigeſtæ, & in inteſtinis minus alteratæ, ſed vitioſè pro ea, quam habent, ad fermenteſcendum facilitate aceſcentes, partim irritando inteſtina, (maximè ubi concurſus ductus pancreatici eſt & cholodochi,) partim cum maſſa ſanguinea ob ſaporem ſuum peregrinum vitioſè fermentando, diarrhœæ præſentis autores facilè extiterunt. Accedit, quod ad corruptionem illarum, & aceſcentiam in primis viis fermentativam, haud parum fortaſſe contulerit terror ſuperveniens; in quo quemadmodum tota animæ ſenſitivæ ſyſtaſis ſeſe quaſi contrahit, ita ſpiritus quoque animales ventriculo, maximèque glanduloſæ ejus tunicæ, deſtinati parciùs affluentes, turbare non leviter uvarum in ventriculo digeſtionem potuerunt.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Atque ex hoc genito fermento acido, tàm irritante primas vias, quàm præternaturaliter cum maſſa ſanguinea fermentante, contentaque hujus plus minus liquefaciente, malorum eorum omnium, quæ ægram noſtram vexant, ſyndrome deſcribenda eſt. Certè quæ deiicit excreta copioſa, non tam cauſam morbificam eſſe, quàm productum, h.e. humores maſſæ ſanguineæ à fermento vitioſo acido in liquamen ſeroſum mutatos, inde colligere licet, quod major longè eorum ſit copia, quàm quæ ab aliquot baccarum eſu ſuppeditari potuerit, & quod virium proſtrationem comitem habeant, cum juxta Hippocratis tamen effatum *Sect. 1. Aph. 25., ægri facilè ferant, ſi purgentur, qualia oportet purgari*. Quamvis negandum non ſit, vitioſos humores, tam ex febre præcedanea continua acuta reſtitantes, quàm ex largiore dein alimentorum ingeſtione genitos, ſymbolum quoque hic ſuum conferre. Seroſa ea ſunt & aquoſa, quatenùs vel ductum potiſſimùm pancreaticum & glandulas inteſtinales irritari hic contingit, vel etiam humores, qui evacuantur, à fermento morbifico texturæ ſuæ immutationem paſſi ſunt, ut per hæc loca, ceu appropriata magis ſibi colatoria, eliminentur. Noctu verò quod frequentior eorum fiat, quàm de die, egeſtio, cauſa videtur eſſe imminuta, propter ſolis receſſum, mutatamque hinc aëris temperiem, diaphoreſis. *Quemadmodum* enim, ut WILLISII verbis utar, *urinæ cum ſudore affinitas quædam intercedit*, ut non rarò vices ſuas commutent, & alterutrius materia per alterius emunctoria foras evehatur; ita ſimilis inter diaphoreſin & alvum quoq; cognatio annotatur, quatenus hæc, in fluxibus præſertim ejus nimiis, ſive ſymptomaticis ſive criticis, ſoluta ſemper magis eſt, quoties parciores contingunt emanationes cutaneæ; parcior contra, quoties illæ fortiores fiunt & impetuoſiores. *Dolores* in lumbis lacerantes & lancinantes conjunguntur, propter vellicatas ibidem meſenterii per conſenſum membranas, vel quæ potior videtur cauſa, propter

copioſiorem excretorum illorum liquidorum per pācr. as ſecretionem, quod, cum ad lumbos, ſub ventriculi fundo, inter hepatis & lienis regionem ſitum ſit, atque excreta illa aciditate hoſtili infecta ſint, dolor ejusmodi lacerans in regione lumbari non potuit non oriri. *Moleſtia* circa hypochondia & præcordia, quam altero ſtatim mane ſenſit ægra, originem ſuam debet vitioſæ ſuccorum heterogeneorū in primis viis ebullitioni, quatenus hi ex ſuſcepto intra maſſam ſanguineam fermento illo acido, ſive geniti ſive commoti, atque in inteſtina effuſi, cum bile intra horum canalem effervesčendo, ventriculum ſimul ejuſque orificium ſiniſtrum maximè ſenſile afficiunt, ſive jam in cavitatem hujus parte aliquâ ſui ſuffundantur, ſive habilitibus tantùm atque effluviis ſuis inimicis eum moleſtent. Compati enim hic quoque ventriculum, ex *appetitu proſtrato*, & ſiti aucta, porrò colligere licet: Ille fermentum digeſtivum alteratum indicat, non propter ſolam illam uvarum corruptelam, ſed quod debitus ad ejus operationem ſpirituum influxus hîc ſimul deficiat, quatenus hi deſioribus ad inteſtina irritata manipulis emiſſis, & parciùs ad ventriculum diſtribuuntur, & diſtributi, propter obiectum præſens minus ſenſile ſtimulos orificio ſiniſtro illatos ad commune ſenſorium non devehunt. *Sitis aucta* effluviis ſalſis natales ſuos debet, tàm iis, quæ ex ebullitione humorum inteſtinali nata, quàm quæ ex rapidiore ſanguinis per pulmones circulo ſecedunt, atque illum *ariditatis* in faucibus ſenſum inferunt; ututetiam copioſa illa liquidorum per alvum ſecretio atque excretio ſuum hic quoque fortaſſis contribuat, quatenus ſic ſero ſanguinis imminuto, parcior ſalivę proventus cōtingit, unde ariditas faucium major.

PROGNOSIS.

Hæc omnia ſi exactiùs penſitemus, intra abortus periculum ægram noſtram verſari, pronunciandum erit; partim quod frequentiori iſtiuſmodi liquaminum, plus minus acrium, depoſitione uterus facilè irritari queat (ut pote qui & connectitur inteſtino recto, & nervis, ex iiſdem plexibus nervi intercoſtalis, intra pelvim latitantibus, oriundis gaudet) partim quod ex præcedente febre continua virium non mediocrem jacturam paſſa ægra, accedente nunc copioſiore alvi fluxu, tantò faciliùs abortire queat.

CURATIO.

In *Curatione* hi ſcopi attendendi venient:

1. *Acre peccans temperandum, & diaphoreſi blandâ evacuandum.*
2. *Irritationis ſenſus ſiſtendus, & inde concitatus humorum impetus refrænandus.*
3. *Stomachus roborandus erit.*

Formulæ, quæ obtinere hic poterunt, ſunt ſequentes: v.g.

℞. *Ebor. ſine igne* ℈j.
Extr. tormentill. gr. xv.
Theriac. gr. vij.
Ol. deſt. Cinnam. gtt. ij.
M. f. Pulvis.

Qui in duplo detur, & in ſequenti vehiculo propinari poterit:

D. S. *Pulvis adſtringens.*

℞. *Aquæ plantag.*
Menth. ana ℥iß.
Cinnam. Cydon. ℥vj.
El. Diaſcord. Frac. ʒij. vel ʒiij.
Antimonii diaphor. ℈ij.
Syr. cydon. aromat. ℥vj.
M. f. Potio: S.
Potio adſtringens circumagitanda.

De qua aliquot cochlearia cum ſingulis pulveris ſupra præſcripti doſibus, imò etiam per ſe, aſſumi poterunt, unam ſcilicet doſin ante ingreſſum in lectum, alteram mediâ nocte aſſumendo, & corpus, quoad fieri poteſt, ad blandum madorem benè tegendo.

Externè fiant ſacculi:

℞. *Com. Abſinth.*
Herb. Menthæ ana Miß.
Bacc. Iunip. ℥vj.
Sem. Aniſi.
Fœnic. ana ʒij.
Macis,
Caryophyll.
Cinnam. ac. ana ℈ij.

Inciſa & contuſa groſſo modo, inſuantur *ſacculis duobus interpaſſatis*, qui *vino* incocti calidè imponi ventriculo per vices debent.

D. S.
Sacculus ſtomachum confortans.

Aut balſamus ſequens inungi poteſt:

℞. *Ol. deſt. Menthæ* ℈ij.
Macis,
Carvi,
Caryoph. ana gtt. xx.
Corp. pro balſ. q. ſ.
M. D. S.
Balſamum ſtomachale.

Vel ſi oleoſorum iſtiuſmodi inunctionem minus ferat, fiat Fotus: v.g.

℞. *Sp. vini campbor.* ℥iij.
Theriacal. ℥iß.
M. D. S.
Spiritus confortativus externè applicandus.

Cui lintea multiplicata intingi, &, quantum fieri poteſt, calidè ventriculo & regioni umbilicali applicari poterunt, imponendo deſuper laterem calefactum.

Clyſteres qualeſcunque locum hîc minus habere mihi videntur, non ſolùm, quod ex breviori illorum in inteſtinis mora (dum accelerato hoc motu periſtaltico, tanquam peregrinuum quid, qua data porta ejicerentur) utilitas nulla ſperanda ſit; ſed quod inteſtinum rectum quoque ſtimularent, unde major creſceret abortus metus.

Cæterùm in declinatione, pacatis jam omnibus, pro abſterſione primarum viarum:

℞. *Conſ. roſar.* ʒj.
Rbabarb. el. ℈j.
Ol. deſtill. Aniſi gtt. ij.
Cum ſ. q. *Syr. Roſ. ſolut.* f. Bolus:
D. S.
Saccbarum abſtergens.

Pro ſtomacho & viribus roborandis:

℞. *Conſ. roſ vitriolat.* ℥iij.
Zing. in Ind. cond. ʒß.
Conſ. alcherm. ʒiij.
Elix. Menthæ,
Ebor. ſine igne ana ʒiß.
Spec. diatrion. piper. ʒi.
Ol. deſt. Cinam gtt. viij.
Cum ſ. q. *Syr. Cydon. aromat.* f. Electuarium:
D. S.
Electuarium ſtomachum confortans.

De quo capiat manè, quantū cuſpide cultri capere poteſt. Deus faxit, ut cedant omnia feliciter!

CASUS IX.

DIARRHOEA

BILIOSA & SEROSA.

SEnex floridus verno tempore ſponte, ſine prægreſſa cauſa ipſi cognita, niſi quod forſan deambulando extra urbem aeris frigidiuſculi inſultum paſſus fuerit, conqueritur de tumultuationibus & agitationibus in abdomine, ſuperveniunt copioſæ dejectiones liquaminum variorum, in ſpecie aquoſorum & flaveſcentium, ita ut plus vicies aſellare cogatur, cum dolore in podice inſigni continuò infeſtante, & etiam poſt dejectionem adhuc urgente: accedit excoriatio admodum doloroſa circa poſteriora, & ſine dolore nec nates detergere, nec ſedere poteſt; ſupervenit hinc ſitis, & gravis virium proſtratio, ita ut Medicum vocare cogatur, qui accedens, pulſumque tangens, hunc præter enarrata celerem & frequentem, in robore verò moderatum, invenit, appellatur pro Cura.

RESOLUTIO
DN. GODOFREDI
SCHULZII
URATISLAVIENSIS,
B. DNI. PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta, & correcta, Anno 1676.

SI ſupra exercitii gratiâ præſcriptum caſum accuratiori mentis trutinâ perpendimus, cæteraque ſymptomata inſequentia diligenter conſideramus, ad alios affectus illum referre vix poſſumus, quàm ad alui fluxus. Nam quoties contentorum per inteſtinalem fiſtulam expulſio ſæpiùs ac copioſiùs, ac debet, contingit, toties etiam alvi fluxu laborare dicitur homo. Diſtinguuntur autē ejuſmodi alvi fluxus in ſpecies diverſas, maximeque variant, præſertim ratione materiæ diverſæ excretæ, partiſque, & loci, à quo materia in inteſtina confluit; propterea melioris diſtinctionis gratiâ diſtinctam quoque appellationem huic affectui imponere animus eſt.

AFFECTUS.

Nuncupamus ergò illum (prout omnes circumſtantiæ indicant) *Diarrhœam bilioſam* atque *ſeroſam*; nam copioſæ frequentioreſque dejectiones liquaminum variorum, in ſpecie aquoſorum & flaveſcentium, certiſſima infallibiliaque diarrhœæ talismodi ſigna ſunt.

PARS AFFECTA.

Ut autem omnia ordine ac decenter fiant, convertam me ad Partem hujus affectus affectam. Eſt autem in hoc caſu *Pars affecta* ſeu *ſubjectum inhæſionis* maſſa ſanguinea, quæ ſub forma talium ſordium depauperatur; *Denominationis* verò *ſubjectum* ſunt inteſtina, primariò tamen ſtomachus, qui inſtar cauſæ occaſionalis ſe habet, quatenus ejus fermentum acido-volatile nonnihil deſtructū, unde ſubitò hujus culpam maſſa ſanguinea & alvus luit, & eius fluxus excitatur.

CAUSA PROXIMA.

Cauſa proxima eſt miaſma acre fermentativum inſpiratum tempore verno, quod & maſſam ſanguineam infecerit, & ſtomachi acidum, inſpirando nempè attractum, deſtruxerit; quod maſſam ſanguineam colliquefaciendo; bilem in folliculo felleo acriorem & magis mobilem reddendo, ad talem diarrhœam diſpoſuerit. Cujus colliquamenta ad inteſtina delata, ibique bili, & ſucco pancreatico permiſta, tumultuationes iſtas excitarunt, & maſſam ſanguineam afficiunt, quæ præternaturali fermentatione colliquefacta ſordium ſeu liquaminum aquoſorum formâ corrumpitur, & ad inteſtina, tam per ductum cholodochum & pancreaticum (quibus natura tunc temporis quaſi abutitur) quàm per glandulas miliares, in inteſtinis poſt intimam eorum membranam ſitas, derivantur. Quatenus autem dicta excrementa per vaſa cholodocha magis transcolantur, eò magis flaveſcunt, ut in hac diarrhœa; ſicuti dum ſimul per pancreatica vaſa ac glandulas miliares liquamina ſeroſa ex parte ejiciuntur, etiam ſeroſus ſimul hic fluxus obſervatur. Unde conſequenter ob nimiam excretionem ſeroſi laticis ſitis excitatur, dum latex ſeroſus, ſalivæ ex parte conſtituens materiam, uberiùs evacuatus non ſufficientem ſuggerit ſalivam, pro faucium linimento & abſterſione.

Aſt non putandum eſt, quod fermentativa illa colliquatio afficiat ſuccos ſolùm recrementoſos, ſed etiam laudabiles alimentitioſque corporis noſtri humores unà reſolvit & colliquat; unde neceſſariò inſignis virium ſupervenire ſolet proſtratio. Sanè non leviter commotam eſſe univerſam ſanguinis maſſam, & eam fermentatione hacce præternaturali, utut ſub florida ætate & ſpirituum animalium adhuc vigente impetu, cieri, monſtrat pulſus celer, frequens, in robore moderatus. Dolor in & poſt excretionem urgens, ob liquaminum flaveſcentium acrimoniam ſalinam, inteſtini recti extremitatem maximè, nempe ſenſibilem, excoriantem, oritur; unde nec ſine inſigni dolore excrementa illa ejicere, neque poſteriora & ipſa excoriata detergere, neç ils commodè inſedere potuit. Et hæc de Cauſa proxima.

CAUSA REMOTA.

Quod attinet *Cauſam remotam*: poteſt illa eſſe aeris frigidiuſculi inſultus, qui non minimam ad ejuſmodi fermentationem præternaturalem promovendam anſam ſuppeditavit, quatenus nempe frigus poros cutis ita obſtruxit, ut ſenſibili tranſpiratione impeditâ humoris illius vitioſi, qui aliàs per cutis ſpiracula tranſire debebat, nunc impediti ad maſſam ſanguineam retrogredi cogatur, unde maſſa ſanguinea particulis heterogeneis repleta facilè ad fermentationem vitioſam diſponitur. Accedit & hoc præſenti in ſubjecto conſpirans habitus corporis; nam quatenus denſæ eſt texturæ, cutemque habet non nihil ſpiſſiorem, ita ut cum quotidie copioſiora per alvum ſoleant ejici, ſic etiam magis diſpoſitus eſt ad diarrhœas. Accedit etiam tanquam concauſa tempus vernale, quod, teſtantibus obſervationibus, non levem humorum motum excitare valet: quando enim circa tempus vernale omnia è terræ viſceribus progerminare incipiunt, & etiam multiplicia fermentativa miaſmata exſpirant etiam humores in corpore humano, qui per tempus hyemale quaſi quieti fuerunt, nunc fundi inchoant; idque eò magis, ſi inſpiratio talium miaſmatum peregrinorum accedat; unde propter aeris frigidiuſculi inſultum, texturam cutis nimis denſam, pori præcluſi humores illos vitioſos vel ſuperfluos emittere non potuerunt, unde facilè fermentativa illa colliquatio promoveri magis potuit.

PROGNOSIS.

Cùm verò Dominus æger non parum videatur ſolicitus de morbi adeo inſperati eventu, ob id, ne ejus ſpem fruſtremur, *Prognoſin* in ſe facilem annectamus. Nam utut bilioſus atque ſeroſus talis fluxus, nimius quidem, & vires ſimul notabiliter proſternens, minimè negligendus ſit, quin imò durante nimiâ colliquefactione ſanguinis, & magis deficiente chyloſi, ægri tandem conſumantur, tamen in præſenti ægro, morbo nondum adhuc adeò confirmato, & ſaltem externâ occaſione enato, in ſenectute florida lætior omninò factis faciendis eventus ſperandus.

CURA.

Quod ergò facienda attinet: pro mali hujus medela attendendum;

1. Ut fermentum præternaturale, maſſam ſanguineam turbans & colliquefaciens, deſtruatur blandè acidis nonnihil auſteris, vel appropriatis.
2. Idem ex maſſa ſāguinea unâ cum colliquatis recrementis ejiciatur: idque per blanda ſudorifera, quorum ope ſimul pori plus minus conniventes aperiantur.
3. Ut feliciùs talia operari poſſint, adjunctis moderatè opiatis & illorum operatiõ promovenda, & crebrior alvi dejectio ſiſtenda.
4. Semper ſimul ſtomachi ratio habenda, & ejus acidum vitale, quantum poſſibile, reſtaurandum.

His ut ſatis fiat ſcopis, ante omnia ſequens mixtura uſurpanda venit:

℞. *Aquæ menth.* ℥ij.
Theriac. Aug. vel *Cinnam.* ℥ß.
Spiritus theriac. camph. ʒiij.
El. diaſcord. Frac. ʒiß.
Terræ ſigill. ʒß.
Syr. Cydon. ℥vj.
M. S.
Mixtura ſudorifera adſtringens.

Uſurpetur pro tribus doſibus expectando ſudorem, capiendo doſin unam manè, alteram à meridie hora quartâ vel quintâ, tertiam poſt mediam noctem, vel expectando alterum manè.

Quod ſi æger nauſeet tales Potiones, accipiat Bolum:

℞. *Conſ. roſar.* ʒj.
Bezoard. miner. gr. xv.
Laud. opiat. gr. iß.
Ol. deſt. Cinnam. gutt. ij.
Cum ſ. q. *Syr. Cydonior.* f. Bolus.
D. S.
Bolus adſtringens.

Imo hunc ægrum præmiſſo ſudorifero cum opio reſtituet vitellum ovi ad duritiem coctum, cum aceto roſaceo aſſumptum.

Quibus internis ſimul tale linimentum, ſcrobiculo cordis & regioni umbilicali iilinendum, vel admovendum, crebriùs ſubjungendum erit:

℞. *Theriac. Androm. rec.* ℥iij.
Ol. deſt. bacc. Iunip. ʒß.
Macis.
Caryophyll. ana gutt. v.
M. in forma Linimenti.

Externè imponendo *laterem calefactum*.

Ut verò ſtomacho ſimul ſuccurramus, optimè ipſi conducent Cydoniata, ſpeciatim vinum Cydoniatum, pro lubitu ſubinde hauriendum. Vel fiat miſtura cydoniata, urgente ſiti ſubinde cochleatim loco Julepi haurienda, intermedio reliquorum remediorum tempore:

℞. *Aquę rubi idæi* ℥ij.
Cinnam cydon. ℥i.
Succ. Cydonior. ℥iß.
Spiritus vitrioli martis gutt. vj. vel *Spiritus ſalis dulc.* gut. xv.
Syr. Cydonior. aromat. ʒvj.
M. S.

Potio confortativa, ſive Miſtura ſtomachalis.

Item pro ſcopo ſtomacho ſuccurrendi conducit hauſtus vini generoſi; item vitellum ovi cum aceto.

Pro dolore in ano, & excretione inteſtini recti & podicis, confert clyſma ex lacte, vel ſimplici, vel chalybeato; item fotus ex lacte calido, cum ſpongia applicato; vel lactis decoctio cum floribus verbaſci, chamomillæ, foliis hyoſcyami, &c. applicetur.

In Diarrhœa torminoſa cum copioſis ſeceſſibus nigricantibus, appetitu proſtrato, ſiti intenſa, &c. primò ad abſtergendas primas vias, & ad removendas, ſi quæ adſint, ſordes, & temperandum ſimul nimium impetum humorum, præſcripſi:

℞. *Conſ. Menth.*
El. diaſcord. Frac. ana ʒij.
Rhabarb. el. ʒj.
Corall. rub. præp. ℈ij.
Cum ſ. q. *ſyr. Corall. Querc.* f. Electuarium
D. S.

Electuarium ſtomachale abſtergens.

De quo æger capiebat ſæpiùs pro lubitu: cujus uſu cùm imminueretur quidem nonnihil alvi fluxus, non tamen penitus ſiſteretur, ac tormina ſimul urgerent, præſcripſi:

℞. *Eſſ. tormentill.* ʒj.
Opii ʒß. ad ʒj.
M. S.

Eſſentia adſtringens.

Doſi 40. gutt. bis vel ter in die.

Denique ovum ad duritiem coctum cum aceto roſaceo profuit.

Vir quidam gravi diarrhœâ malignâ decumbebat, junctis febrilibus ſymptomatis, unde inter alia optimè profuit:

℞. *Aquæ Menthæ,*
Scord. ana ℥iß.
Cinnam. ℥iij.
Acet. vini. ʒvj.
Theriac. Andr. ʒiß.
Bezoard. miner. ʒß.
Syr. Cydonior. ℥iij.
M. D. S.

Mixtura confortativa adſtringens.

Capiebat pro lubitu, ad diaphoreſin corpus diſponendo.

Hinc vitellum ovi durum cum aceto aſſumpſit.

Externè interpolatis vicibus clyſma ex lacte ordinatum propter teneſmum ſimul graviter urgentem.

CASUS X.

CHOLERÆ SPECIES.

IUvenis εὔσαρκος & probè ſanus, exercitiis deditus, cùm graviſſimâ irâ incanduiſſet, citra hoc, quod vindictam inſtituere poſſet, bibit aliquantulum vini ceraſei, hinc domum rediens ingruente nocte ex improviſo tumultu gravi terrore percutitur; unde inſequente die ex languore univerſali & laſſitudine artuum in lecto ſubſiſtere cogitur. Mater ſolicita propinat doſin Tincturæ Bezoardicæ, unde ſudor ſufficiens prolicitur cum aliquali ægri euphoria: ſed die ſecunda atroces anxietates eum corripiunt, ut hinc inde in lecto inquietus ſe jactitet: ſudores copioſi circa caput ſaltem prorumpunt, flatus abdomen diſtendunt, ſitis urget intenſiſſima, modò calet corpus intensè, naturaliter tepet. Ex propinato remedio confortante nauſeat ſtomachus, in vomitus erumpit copioſæ materiæ viſcidæ, flavæ, viridis, amariſſimæ, cui & copulantur aliquot dejectiones per inferiora, cum flatuum emiſſione; hincque levatur malum, ægerque commodè ſatis ſe habet, non ſecus ac ſequente die tertiâ: ſed die quartâ eadem recurrunt ſymptomata, anxietates longè crudeliùs affligentes, adeò, ut æger moribundi inſtar jaceat cum facie pallida, & quaſi exſangui. Cum ad horam & diutiùs ita afflictus fuiſſet, tandem ſummo vomendi conatu, antea ſæpius irrito, excernit aliquantulum materiæ viridiſſimæ & amariſſimæ. Vocatur Medicus, qui tangit pulſum, huncque validum, magnum, celerem tamen & frequentem, invenit. Rogatur ab ægro pro inſtituenda Cura.

RESOLVTIO

DN. GEORGII HEINTKII OLSNA-SILESII,

Hoc tempore

MEDICINÆ DOCTORIS, PHYSICI WINDSHEIMIENSIS, ACADEMICI CURIOSI,

Cum ſpeciali diſcurſu & annotationibus

B. DNI. PRÆSIDIS,

Cenſuræ & Emendationi ſubmiſſa, Anno 1675.

IN præſentem dum inquiro caſum, & connexionem cauſarum cum inſequentibus ſymptomatis perpendo, videtur congruum ſtatuere affectui huic competere nomen Choleræ, utpote qui affectus non ſaltem ægros vomitionibus, verùm & alvi dejectionibus, moleſtat, utut vomitus ſemper magis enormes eſſe ſoleant, unde & adeò inſignis & citò virium proſtratio, ut vix diu ſubſiſtere in tali ſtatu liceat.

SUBIECTUM & CAUSA.

Materia, quam excernunt, non ſaltem ex inteſtinis, ibidem ſtagnans & ſolâ contractione aut motu convulſivo eorundem rejecta eſt; verùm & ex toto verſus inteſtina confluxus, vel quatenus natura ſui conſervationis provida, id, quod in inteſtinis ſentit, moleſti educere conatur, & undiquaque poteſt parti læſæ ſuccurrere; vel quatenus etiam, ut in hoc ſubiecto factum videtur, ingens turgeſcentia maſſæ ſanguineæ, omniumque humorum in toto corpore exiſtentium anteceſſit, hinc & motus bilis & ſucci pancreatici nimius; è quibus humoribus in nimia quantitate verſus inteſtina & ventriculum confluentibus non levis prę ternaturaliter oritur efferveſcentia, unde & plus minus aſſumptorum corruptio accedit, quatenus ſimul in tale acre & flavum liquamen degenerant, & ſic ſtimulatis inteſtinis & ventriculi corpore, fit eorum contractio, & conſequenter talium liquaminum ἄνω καὶ κάτω expulſio.

Exinde forſan rationi haud inconforme erit aſſerere, in cholera vomitum affecto ventriculo per ſe & fluxum alvi combinari, quale quid à purgantibus fortioribus & venenis aſſumptis interdum contingere novimus. Ex quibus auguror: inteſtina merè paſſivè in hoc affectu ſe habere, maſſâ ſanguineâ primariò affectâ exiſtente.

Non equidem me latet, poſſe oriri Choleram & ob erratum externum in diæta, quando nimirum ingurgitatio nimia, vel fructuum crudorum vel aliarum rerum facilè fermenteſcibilium contingit; uti non ſine ratione ad concauſam in hoc patiente referri quoque poteſt vinum ceraſeum hauſtum, præſertim cum paulo ante præceſſit iræ incandeſcentia: non enim abſurdi videntur ii, qui concipiunt, valdè nocivam eſſe aſſumptionem vini vel potus ad ejuſmodi graves animi motus, quatenus humor fermentalis labefactatur, unde ſubinde appetitus proſtratio inſequitur.

Verùm enimverò principaliores duæ cauſæ remotæ utique fuere, Ira & Terror, utpote qui affectus ad inducendum motum nimium

mium maſſæ ſanguineæ validi ſatis ſunt. Motis itaque verſus inteſtina humoribus, exindeque ortâ effervescentiâ, facilis eſt conjectura, undè inſuper etiam præſentia flatuum venerit, nimirum ex dicto motu effervescibili humorum. Cœterùm non negandum etiam eſt, perinde ac inteſtina inflatum eſſe ventriculi cavum, quippe ex qua inflatione utique illa atrox anxietas emergit; *hinc quoque jectigationes in lecto, & propter illam anxietatem, ad quam præter inflationem ventriculi etiam confert hypochondriorum tenſio inteſtinorumque motus convulſivi, utique ſudores circa caput. Sed ſitis inſecuta ortum ſanè traxit ex halitibus acribus propter fermentationem humorum aſcendentibus, fauceſque moleſtantibus: notum quippe eſt, ſitim non tam ventriculi, quàm faucium eſſe ſymptoma. Aſt calor corporis, modò intenſus, modò tepens, à fermentatione (inæquali) nunc vehementiori nunc remiſſiori humorum, tum in tota maſſa ſanguinea, tum in inteſtinis, exiſtentium enatus fuit. Experientiâ quippe conſtat, quod augeri poſſit calor noſtri corporis etiam ab aſſumptione calidoris juſculi, medicamentique acrioris notabilioriſvè; unde non abſonum eſt, ab effervescentibus humoribus in inteſtinorum cavo interdum dependere calorem præternaturalem totius corporis, quanquam non proximè, ſed ut à cauſa movente aliam. Languor verò univerſalis atque artuum laſſitudo à terrore primariò dependet: conſtat enim terrorem adeò potentem eſſe in alteranda noſtra œconomia, ut exinde epilepſia, apoplexia, aliique graves morbi, ſubitanea virium proſtratio, mox inſecuta fuerint: Unde communiter dicere aſſolent:* omnia mea occupavit mēbra, tremūt manus atq; pedes. *Et hic ingens naturæ motus utique ſubſecuturi gravioris morbi prodromus fuit. Sed quod per bina intervalla & poſteriore quidem atrociore paroxyſmo malum hoc ægrum invaſerit, non parum opinor: validam & robuſtam juvenis conſtitutionem non ſtatim ſubigi potuiſſe, ſed potiùs, renitente conatu cauſæ morboſæ quaſi obviam iviſſe, tandem verò magis magiſque declinante robore ſtomachi digeſtivo, id quod ex nauſea à propinato confortante hariolari licet, utut rejectis anteà præſentibus copioſis humoribus meliùs habuerit, tam inſigniter ſuccubuiſſe, & moribundi inſtar jacuerit, cum facie pallida & quaſi exſangui ex imminente ſanè lipothymia, quam & vix effugere potuiſſet, niſi per vomitum ſaburra aliqualiter rejecta, & ſic æger paululum relaxatus fuiſſet.*

P R O G N O S I S,

Conſiderato ſic, quatenus in ſe fuit affectus, ad ejuſdem prognoſin eſt accedendum. In ancipiti hic patiens verſatur ſtatu; utpote malum cholera eſt, intra paucos dies ad mortem terminans, niſi prudente Medici conſilio & Medicamentis convenientibus ipſi obviam eatur. Præſertim peſſimum eſt, quod æger tàm atrocem recidivam fuerit paſſus: hinc non eſt, ut diu moretur Medicus, ne occaſio eum adjuvandi citò præterlabatur.

C U R A:

Cura conſiſtit maximam partem in præcipitantibus, admiſſis alexipharmacis ſudoriferis: evacuantibus quippe, niſi lenientibus clyſmatibus, in principio abſtinendum hîc erit: neque tamen ſæpe reiteranda quoque erunt clyſmata, ut plurimum quippe cauſæ hujus mali ſecum malignitatem vehunt; unde magis ſudoriferis inſiſtendum. Hinc non adeò erravit mater, quod ſudorem prolicere ſtuduit, niſi quod loco tincturæ Bezoardicæ meliùs egiſſet, ſi vel thericam, vel fixum quoddam ſudoriferum propinaſſet. Cum enim hîc præſupponitur vehemens ſanguinis orgaſmus, id quod præter alia etiam pulſus validus atque celer commonſtrant, volatilibus non adeò conſultum erit uti. Conveniens igitur partim internè, partim externè, theriaca, mentha, maſtix, &c. Pro ſcopo ergò interno

℞. Aquæ torment.
Menthæ,
Theriacal. ana ℥j.
Lapill. Cancr. præp.
Boli Arm. præp. ana ʒß.
El. diaſcord. Frac. ʒiij.
Syr. Coralllior. ℥ß.
M. D. S.
Potio adſtringens confortativa pro aliquot vicibus.

Unâ vice quippe non multum eſt propinandum, ne ventriculus obruatur, neque mox iterum per vomitum reiiciatur, hinc potiùs parum unâ vice eòque frequentiùs, uſurpetur.

Opium ritè correctum in pauca quantitate non inconvenienter etiam erit, ſi addatur; compeſcit enim ſimul humorum impetum imprimis veſperi dandum; v.g.

℞. Aquæ Cinam. cydon.
Portul ana ʒij.
Spiritus Maſtich. ℈j.
Smaragd. præp. ℈ß.
Laud. op. per ferm. par. gr. iß.
Syr. de Mentha ʒiij.
M. D. S.
Potio veſpertina.

Interdiu verò:

℞. Aquæ fœnic. ℥j.
Plantag. ℥ß.
Succ. Menthæ rec. expr. ʒvj.
Extr. theriac. ℈ß.
Ebor. ſine igne.
Mag. Corall. cum ſucco citri ana ʒß.
Syr. de Canell. q. ſ.
M D. S.
Potio cochleatim ſæpiuſculè ſumenda.

℞. Aquæ theriacal. ſimpl.
Menthæ ana ℥ß.
Mixt. ſimpl. ʒß.
Antimonii diaphor. martial. ℈j.
Bezoard. ſolar. gr. viij.
Syr. de Portul. ʒiij.
M. D. S.
Potio ſudorifera pro duabus vicibus.

Cum enim in hoc Patiente ſimul flatus præſentes ſint, eorum quoque ratio fuit habenda.

Vel in forma Pulveris:

℞. Ebor. ſine igne,
Terræ ſigillat. ana ℈j.
Bezoard. miner. ℈ß.
Cinn. antimonii gr. vj.
Laud. op. ferm. gr. j. vel ij.
M. D. S.
Pulvis pro duabus vicibus.

℞. Antimonii diaph. Martial.
Cryſtall. præp. ana gr. xv.
Bezoard. ſolar. gr. vj.
Ol. deſt. aniſi gtt. ij.
M. D S.
Pulvis ſudoriferus.

Vel in forma boli aut Electuarii:

℞. Bol. Arm. præp ʒj.
Ebor. ſine igne ℈ij.
Antimonii diaphor.
Cryſtall. præp. ana ʒß.
El. diaſcord. Frac. q. ſ. *pro Bolo vel Electuario:*
D. S.
Electuarium pro aliquot vicibus.

Poſſet etiam aliquid addi de theriaca.

Pulveres poſſunt aſſumi in vehiculo appropriato vel alio non ingrato.

Externa ſint:

℞. Fl. Chamom. Rom.
Roſ. rubr.
Herb. Menthæ criſpæ ana M. j.
Bacc. junip.
Calam. arom. veri ana ℥ß.
Cort. Citri,
Aurant. ana ʒij.

Inciſa & contuſa includantur ſacculo interpaſſato: *Madefiat* vino Malvatico *calido, applicetur calidè regioni ſtomachi.*

Sic ſimpliciter cum linteis duplicatis vel ſpongiâ calidâ poteſt applicari vinum Malvaticum, miſtum cum ſpiritu vini camphorato.

In forma Linimenti vel Balſami:

℞. Ol. Maſtich. ʒj.
Deſt Menthæ,
Calam. arom. ana ℈ß.
Expr. Nuciſtæ q. ſ. *pro Corpore.*
M. D. S.
Balſamum ſtomachale.

Sic poteſt eſſentia balſami Peruviani, vel ipſe balſamus Peru*vianus ſuper ſcrobiculum cordis & regioni ſtomachi illiniri.*

Vel poſſunt ex herbis ſtomachalibus parari in vaſe clauſo decocta, & ſic herbæ calidè in forma fotus abdomini applicari.

Tandem Clyſmata poſſunt eſſe vel ſolum lac cum floribus ſambuci & chamomillæ decoctum, cum pauco ſale tartari: Vel

℞. Herb.

℞. Herb. Malvæ,
Verbaſc. ana. M. j.
Mercurial.
Parietar.
Flor. Chamom. Rom. ana M. ß.
Rad. alth. ℥iß.
Bacc. Junip. ℥ß.
Crem. tartari ℥ij.
Inciſa & contuſa coqu. in ſ. q. aquæ ſimpl,
Colat. ℥viij adde
Elect. de bacc. Lauri ℥j.
M. *pro Enemate*: S.
Clyſter leniens.

Quodſi fermè æger reſtitutus fuerit, poſſunt ad abſtergenda inteſtina ordinari lenia Purgantia, quæ, cùm vulgaria ſint, ſicco pede tranſeo.

Interim ſub cura æger ab acidis, qua talibus, abſtineat, niſi forte cydoniata, non tamen in nimia quantitate, uſurpare velit.

In declinatione verò morbi adſtringentia pro roborando ſtomacho non erunt inconvenientia, ſi moderatè aſſumantur.

Propter intenſam ſitim poſſunt etiam ordinari Gargariſmata ex herba plantaginis, prunellæ, portulacæ, ſempervivi, ſalviæ, veronicæ, lactucæ, aliiſque convenientibus, adiecto lapide prunellæ. Sic ex aqua ex cancris contuſis deſtillata, vel etiam ſuccus eorum ex vivis expreſſus ad eundem ſcopum confert, cum appropriata aqua ſi permiſceatur.

DISCURSUS & ANNOTATA
B. DN. PRÆSIDIS.

AFfectus hic eſt *Choleræ affinis*, non autem eſt propriè ſic dicta cholera, quia non continuus excretionis per ſuperiora & inferiora adeſt actus: nec eſt morbus acutus, ſed tantùm per intervalla redit.

Subiectum duplex eſt; nempe
(1.) Conſideranda venit maſſa ſanguinea; &.
(2.) Inteſtinum duodenum. cum annexo ſtomacho, aliiſque inteſtinis.

Maſſa ſanguinea quidem eſt ſubiectum tranſmiſſionis; Inteſtina verò ſunt ſubiectum receptionis & excretionis, à quibus ſtimulatis, & in motum periſtalticum ſeu convulſivum concitatis, ſupervenit hic affectus; adeòque ſtomachus & inteſtina ſe habent paſſivè ratione receptionis ſuccorum ductus cholodochi & pancreatici, & inde ortæ vellicationis, ſimul tamen & activè ſe habent ratione excretionis, ab inteſtini duodeni & pylori convulſione dependentis.

CAUSA PROXIMA.

Cauſa proxima eſt humorum acrium ſalinorum in primis viis perturbatio & efferveſcentia, unde præſertim penſitandæ ſunt poteſtates ſalinæ, acidum ſcilicet & urinoſum, & hinc exſurgens ſalſum, præſertim tamen utrumque illud, alcali ſcilicet, & acidum acre efferatum: quorum hoc ex lympha pancreatica; illud ex ſucco felleo corrupto, deducendum; & hæc ambo ſui miſcelâ dant tertium humorem præternaturalem, qualem vomitu reiicit æger.

Pro *cauſa* autem *remota* tria conſideranda veniunt: nempe iracundia, terror, & potus vini ceraſei. Nam dum cauſam proximam denominavimus & perturbationem & efferveſcentiam ſummam ſuccorum acrium corruptorum, hinc alcalina acredo debet originem iræ, non quaſi hæc bilem moveret, ſed quod ſanguinis diſſolutioni & auctæ turgeſcentiæ anſam præbeat, ratione cujus bilis copioſiùs ſecernatur, & turgeſcat intenſiùs.

Terror verò uti ſupprimit ſpirituum & ſanguinis motum, ita emergit hinc acidum; quod confirmare videtur lac nutricis in terrore coagulatum. Adeòque ex his cauſis remotis in hoc ægro ſumma corruptio & acrimonia iſtorum ſuccorum in primis viis & univerſo corpore derivanda eſt.

Cæterùm *cauſa movens*, ſuccoſque hos acriores in motum concitans, fuit in hoc ſubiecto vinum ceraſeum fermenteſcibile, quod de utroque ſale participans, utrumque agens movere & commovere aptum fuit, unde agendo in ſuccos hos, altero die efferveſcentiam in primis viis, & ſymptomata in univerſo corpore, ſicque ſuccorum dictorum ſcintillas in apertam flammam commutavit. Scilicet eſt fiendi choleræ modus vel ſimpliciter ob irritationem moleſtam inteſtini duodeni & pylori, vel ob fermentationem & turgeſcentiam univerſæ maſſæ ſanguineæ, & effuſionem recrementorum in primas vias. Prioris modi exemplum eſt, quando cholera ab aſſumpto medicamento antimoniali fortiori, ſuprà & infrà excretionem excitante, contingit, quod ultra primas vias ſe non extendens, pylorum ſaltem & inteſtinum duodenum pungendo & rodendo, horum ſpaſmos & convulſiones inducit: quale phænomenon etiam ex uſu Mercurii ſublimati & arſenici expectandum eſt: Poſterioris verò choleræ exemplum peti poteſt ex *Chirurgia Infuſoria*, ubi remedio violentiori purgante maſſæ ſanguineæ infuſo ſimiliter in choleram incurrimus, ex nimis commoto & liquefacto ſanguine ab alcali acri remedii purgantis. Unde in hoc noſtro caſu poſterior fiendi modus locum habet, ubi ex commota maſſa ſanguinea bilis acrior facta, & ex eadem in motu naturali ſuppreſſa, pancreaticus ſuccus acrior redditus fuit, qui ſucci dum irritant ſuas partes ſenſibiles, cholera exoritur. Non negamus interim, in cruditate nidoroſa etiam quandoque varia liquamina hujus mali futuros autores in primis viis generari poſſe; quod confirmare etiam videtur error externus commiſſus; ita ſiquidem melones frequentiùs comeſtos AMATUS LUSITANUS, ova verò barbi piſcis TIMEUS *Von GuldenKlee* pro cholera excitata allegant. At in hoc ægro iracundo, poſtmodum perterrefacto, videtur ex ſucco pancreatico & felleo eſſe affectum hunc, quia intermediis temporibus ægrum fuiſſe ſine cibis ſcimus. Vinum ceraſeum in ſe facilè fermenteſcibile variè fermenteſcendo ſcintillas priores in actum deducere potuit; hinc ſi quis poſt iracundiam edit, percipit cruditatem nidoroſam: quâ occaſione memini Medicum quendam, ex vino ceraſaceo ebrium pro-cruenta vomituriente agnoviſſe. Porrò ex *terrore* defectus primæ digeſtionis promanare poteſt; ex triſtitia enim vel terrore alimenta cruda ob digeſtionem debilitatam in primis viis poſtmodum hærent & acorem contrahunt: hinc nonnunquam ex duobus acidis erga ſe agentibus fermentatio cum copioſo Gas erumpente excitatur, quod patet ex ſpiritus nitri in butyrum antimonii affuſione. Interim in hoc noſtro ſubiecto cruſta inteſtinorum, ex acrium ſuccorum concurſu, contulit ad flatuum proventum, ac ubi major copia flatuum ſe offert, imprimis reſpiciendum eſt ad efferveſcentiam. Hinc in noſtro corpore cruſta viſcoſa inteſtinorum diſſolvitur à ſalibus acribus, quæ non parum ad flatus conducit.

De cætero *anxietates* ægri noſtri non ſunt ex flatibus, cum conſtet, eum ex rejectione varii generis liquaminum iſtorum ſe meliùs habuiſſe; ſed ſequitur potiùs hinc, anxietates illas ingentes fuiſſe ex iſtis liquaminibus in ſtomacho coacervatis. Nempe ut nil magis ventriculo amicum eſt, quàm blandum acidum; ita nil etiam eidem inimicius quàm amarum acre ſeu amarum oleoſum, Veteribus æruginoſum vocatum. Et hæc anxietas illi fuit ſimilis, quam vomiturientes patiuntur poſt repetitos conatus, quando nempe ultimò materia amara evomitur, quæ maximas facit anxietates. Bilis æruginoſa hìc peccat ceu cauſa materialis: hæc (1) eſt ſaporis nauſeoſiſſimi, (2) acerrimi, & (3) conſiſtentiæ viſcidæ. Hujus ratione pertinaciter adhærendo, ſymptomata malorum ratione producta exacerbat, etiam tantillum fuerit. Sive ergo in ventriculo relicta fuerint talia liquamina, ſive eadem regurgitaverint in ſtomachum, perinde eſt, utut hìc rejecti ſint ſucci regurgitantes ex primis viis in ſtomachum, qui acrimoniâ utrâque inſigniti, vellicando utrumque ventriculi orificium, conſtrictione horum anxietates pariant, donec tandem vigori pylori prævaleat, & vomitus ſequatur.

Sudores autem *frigidi circa caput* apparentes ſunt partim prodromi, partim effectus ſyncopes; ſive enim ſyncope, (in qua primariò ſpiritus animales, ſecundariò vitales deficiunt) contingat ratione intercepti motus ſpirituum; ſive ratione lucis interceptæ, (qua in re nihil certi ſtatuimus) ſanè ſemper ſudores frigidiuſculi, circa frontem & extrema corporis apparentes, defectum ſpirituum indicant, unde ros nutritivus extimarum partium ex harum poris ſpontè effluit, & frigus quaſi moribundorum inſtat; eſt enim hic ſudor ſucci nutritivi ſpontaneus effluxus, non ſudor ordinarius, quipq; quem calidum aliàs obſervamus.

Quoad ſitim notandum eam primariò offendere fauces; interim non planè videtur excludendum orificium ventriculi

culi ſuperius, quod uti fermenti ab acido in famem ſtimulatur, ita vellicatur à ſale alcalino, præſertim ſalſo, in ſitim clamoſam. Unde in febribus ardentibus nil magis ſitim ſedat ſtagmate ſeu ſpiritu ſulphuris, juxta HELMONTII effatum, quatenus alcali rodens corrigitur; contrà omnia amara ex inteſtinis regurgitantia ad ſtomachum ordinariò clamoſam ſitim inferunt, *cum ſcilicet, ut Germani dicunt, fel in ſtomachum intravit*.

Ulteriùs obſervandum, quod veriſſimum eſſe multoties obſervavi, *æſtus*, vel *rigores* varios alternatim torquentes ægros, dependere ſemper ex inæquali ſuccorum iſtorum in primis viis fermentatione. Nam quemadmodum intermittentes febres radicem in ſtomacho & primis viis defixam habent, ita quando reciproci motus in quibuscunque morbis, & nunc frigoris, nunc æſtus, occurrunt, tunc mali fons ſemper in ventriculo & duodeno quærendus eſt, ex inæquali dictorum ſuccorum fermentatione: in quibus ergò, quàm diu prædominatur acidum, & hoc vellicans membranas primarum viarum, tamdiu viget *rigor*; contrà quando ſub iſto inæquali ſuccorum concurſu prædominatur pinguedo bilis, tunc urgent phlogoſes. Unde in tali caſu præcipitantibus dictis, i.e. ſuccos primarum viarum temperantibus, inſiſtendum; ac ſi magis urget frigus, alcalia, v. g. ſal abſinthii, corallia, vel os ſepiæ, cryſtallus &c. ſin verò phlogoſes ſe offerunt, acida nitroſa, ut præ ceteris nitrum antimoniatum, hinc arcanum duplicatum Mynſichti, & ſpiritus nitri dulcis, primatum ducunt. Unde hujusmodi inæquales motus, qui ſæpius ægros affligunt, ſemper ſunt in primis viis. Hinc clyſmata talibus quoque in caſibus ſuo modo ſuam laudem merentur, ac vomitoria, ſi nil obſtet.

Porrò *languoris univerſalis* mentio fit, ſucceſſivè ægrum noſtrum affligentis, qui ſanè aliud quid eſt ab eo, quod Germanicè exprimimus: *es zittern ihm alle Glieder*, i. e., *omnia ipſi tremunt membra*. Diſtinguendus eſt à ſubitanea virium proſtratione. Siquidem univerſalis ægri languor ſucceſſivè invaleſcens, dependet ex perturbata maſſa ſanguinea, ejuſque inæquali motu per partes muſculoſas ſenſiles, diciturque aliàs *Laſſitudo ulceroſa*; contrà ſubitaneus corporis languor in ſpirituum animalium inæquali & interrupto motu quærendus eſt: Quod autem morbus fuerit interruptus, eſt in cauſa robur ægri.

Dum autem ſub præcordiorum anxietate imminerent lipothymiæ, rejectis ſuccis peccantibus evaneſcentes, hæc phænomena confirmant, lipothymias ſæpiùs eſſe ex affecto orificio ventriculi ſiniſtro, ex quo fonte & ſub hyſtericis paroxyſmis affligentes, derivandæ ſunt; & præſertim bilis illa æruginoſa ſummas anxietates & lipothymias inferre ſolet, quando eſt in ſtomacho.

Jam verò quoad rejectionem ſuccorum flaveſcentium, amariſſimorum, acidorum & ſimilium, quæritur, unde horum origo ſit? Ubi notum eſt, quem colorem ſucci corporis noſtri, in ſtatu naturali conſtituti, habeant, dum nempe ſanguis rubet, lac & chylus albicant, bilis ex viridi intenſè flavet, lympha ſine colore pellucida apparet, urina citrina conſpicitur, & alvi excreta ex obſcuro nonnihil flava ſunt. Sic ſimiliter ſapor ſanguinis eſt dulcis, lac & chylus ex dulcedine ferè inſipidi ſunt, bilis ex dulci intenſè amaricat, lympha vel inſipida ſubſalſa, vel acidula, excreta verò alvina ſunt aquoſè dulcia. Ergò ſucci hi mutant ſuos colores, & hinc fiunt in colore, odore & ſapore ſimpliciter tam varia excrementa ſecundùm leges vel ſolutionis, vel coagulationis, quas præcipitationes inſequuntur. Scilicet eſt unicuique ſucco corporis noſtri textura propria materialis, quæ quatenus variè mutatur, & lucis radius vel tranſmittitur, hinc ille perſpicuus; quatenus verò radius luminoſus reflectitur & ſub reflexione movetur, hinc nobis varii colores apparent: vid. *BOYLE de Coloribus*. Hæc enim textura dependet ex concreti ſolutione & coagulatione. Sic v.g. ſolutioni vitrioli perſpicuæ ſimul ac affundatur ſolutio vel decoctum gallarum, ceu alcali quoddam, tunc hoc ſecum acido vitrioli coagulat, & ſic nonnihil particularum metallicarum præcipitatur, ac ob mutatam texturam particularum radii obſcurantur, emergitque color niger; contra ſi aliud acidum ſpiritus vitrioli, vel novum vitriolum, vel ſpiritus ſalis addatur liquori illi nigro, apparebit iterum clarus; ſin demum novum quoddam alcali adiiciatur, iterum novus prodibit color. Par ratio obtinet locum in conſerva & ſyrupo violarum purpurearum, cui ſi tantillum acidi inſtilletur, fit intenſè rubens; contrà ſi alcali quoddam, v. g. calx viva, vel ſal tartari, adiiciatur, exin color viridis, plus minus obſcurus, emerget. Non ſecus flores cyani, omnesque cœrulei, attactu ſpiritus vitrioli intenſam rubedinem acquirunt; ex ſpiritu verò ſalis vel nitri obſcurum & ferè lutoſum colorem induunt: ac ſucco ribium rubeo, ſi inſtilletur lixivium ſalis tartari vel cinerum clavellatorum, liquor mox obſcurè purpureus apparebit. Simili ergò ratione in corpore noſtro ex miſcela ſuccorum variorum varii quoque colores & ſapores ſecundùm leges coagulationis & ſolutionis, repræſentantur; Conf. BARTHOLINUS *in Epiſt. Medicinalibus*, ubi varia experimenta habet coloris in ſanguine mutati, ex inſtillatione ſuccorum variorum.

Jam verò excrementa iſta, præſertim ex primis viis, varios ſapores, odores & colores repræſentantia, ex duplici cauſa promanant; nempe vel ab àſſumptis, vel à contentis. Ab aſſumptis quidem, tam medicamentoſis quàm alimentoſis, variæ proprietates ſuccorum derivantur; Ita enim ex eſu croci vel Rhabarbari urinæ flavedine inſigniter tinctæ obſervantur; ex uſu Martialium ritè operantium excrementa ſunt nigerrima; ex aloës verò uſu flava eadem conſpiciuntur: quod ſeduxit veteres, putantes, tales humores in corpore præexiſtere. Sic quoque uſus Jalappæ aut Colocynthidos aquoſa & quaſi lactea reddit excrementa alvina, cum pauca vel nulla flavedine; opuntiæ verò ſuccus urinam intenſè rubram efficit. A retentis verò ipſis, iiſque vel ſolitariis, vel permiſtis aliis, oriuntur varii colores. A ſolitariis quidem iis, quando ea ſunt in ſtatu præternaturali, & bilis, quæ naturaliter flava, quandoque nigra, interdum viridis invenitur: quò ſpectat in ſtatu præternaturali urina nunc nigra, nunc ſubpurpurea, nunc vireſcens, nunc flammea. Præſertim tamen tingi contenta ſolent, ob aliorum permiſcelam, & hinc vel ſolvuntur, vel coagulantur & ſic in textura mutantur, ſive ipſa excreta ſint naturaliter conſtituta, ſive præternaturaliter. Sic enim excrementa alvi naturaliter, utut bilis interveniat, non ſunt amara, ſed aquoſè dulcia, demonſtrante hoc HELMONTIO; propter permiſcelam enim chyli & ſucci pancreatici mutatur textura. Adeò ergò in quibuſcunque excretis præternaturalibus non ſolùm non ſolus odor, nec color, ſaporque, ſed & omnia reliqua attributa, ut in vino generoſo ſCOS, ſimul probè conſideranda ſunt, quò tandem hac ratione poſſimus colligere, unde ea excreta ortum traxerint.

Quod ergo in ſpecie attinet *albedinem excrementorum*: illa ſanè in conſiſtentiâ liquidis utplurimum oritur à commiſtione non adeò exacta ſubiecti oleoſi cum aqueo, quando nempe oleoſum ſubiectum ex aquoſo præcipitari incipit: ex hac ſiquidem cauſa ſpiritus vini ſummè rectificatus cum aqua permiſtus, colorem lacteum repræſentat; quod reſinæ purgantium etiam faciunt. Eadem eſt ratio puris, & lactis in mammis candidi: pus eſt album, quatenus ſulphur ſanguinis ab acido in vulneribus præcipitatur: *lac* eſt album, quatenus eſt chylus depuratus, quia mediante certo acido in mammis ex ſero præcipitatur: quod illuſtratur porrò ex eo, quod ſi ſero venæ ſectione emiſſo Spiritus nitri inſtilletur, hoc præcipitetur in offam. Simile etiam facit ſpiritus vitrioli inſtillatus, niſi quod tunc color obſcurus magis emergat, ob particulas metallicas adjunctas. Ipſe chylus eſt candidus, quia oritur ex ſubiectis oleoſis fermentando ab acido excluſis, nec exactè cum aqua miſtis. Pari ratione *ſemina oleoſa* cum aqua trita liquorem lacteum exhibent, oleo ſcilicet non ritè coeunte cum aqua. Jam ergò ubi alba è corpore noſtro prodeunt excreta, ſemper ſuſpicio ſit olei diſſoluti, ab acido præcipitati, cùm illud beneficio ſalis volatilis alcalini diſſolutum in corpore exiſtat.

Rubedinem excretorum quod attinet, quæ aliàs ſanguini & urinæ propria eſt, dependet illa à ſale volatili, diſſolvente ſulphur ſeu oleum volatile. Nam ſi conſideramus ſalia volatilia, & ſpiritus volatiles animalium, ſanè illa inſtar nivis candida primò apparent, quodſi tamen aliquamdiu aſſerventur, ſucceſſivè flaveſcunt, & tandem intenſè rubeſcunt. Ratio eſt, quia iiſdem ſemper aliquid olei adhæret, unde, dum hoc oleum à ſalibus volatilibus diſſolvitur, color fit ruber: Sic ſpiritus vini digeſtus cum alcalibus rubedinem contrahit; ſi ſal ammoniacum, calx viva & ſulphur deſtillentur unà, ſpiritus prodit rutilans à ſulphure ab alcali ſoluto; huic ſpiritui aureo ſi affundatur aqua, totus liquor lacteſcit, & ſulphur ad fundum ſecedit. *Sanguinis* ergò *rubedo* exoritur à ſale volatili, diſſolvente intimè ejus oleum, ſeu ſulphur; non ſecus urinæ rubeæ conſpiciuntur ſine ſanguine, quæ quò magis ad flammeum colorem declinant, eò magis turgent alcali volatili intimè cum

copioſo

copioſo oleo conjuncto ſeu permixto; unde in febribus ardentibus propter ſal volatile oleoſum urinæ flammæ conſpiciuntur, quaſi ſalia volatilia diutiùs fuiſſent cum ſulphure vel oleis digeſta: hinc dum cum urina aliquid acidi admiſceatur, non ritè cum reliquis ſalibus uniti, turbidæ fiunt; unde rectè HORNIUS in *Arca Moſis* dicit; urinam turbidam indicare acidum præcipitans, ac urina clara, ſi in febribus acutis conturbatur, bonum exhibet ſignum, reſtituti ſcilicet fermenti ſtomachici.

Quoad *flavedinem* porro *excrementorum*: ea naturaliter eſt in bile, & dependet ab ejuſdem oleo cum alcali moderatè digeſto, oleum autem prædominatur. Jam ergò bili oleum ineſſe probatur, ſi blandè inſpiſſetur; ſic enim inſtar lardi aut olei concipit ignem: adeoque præternaturales flavedines excrementorum primariò ex liquaminibus in ſtomacho, ob cruditatem nidoroſam enatis; ſecundariò verò in inteſtinis ortis, dependebunt. Scilicèt multa apud Veteres leguntur de bile porracea, æruginoſa, &c. quarum exiſtentia non eſt neganda, ſaltem in modo explicandi feliciores illis ſumus. Acquidem præ omnibus aliis rebus lacticinia, dulcia, ſaccharata, mellita, &c. niſi debitâ digeſtione reſolvuntur, ad flavedinem corruptivam ruunt, corrumpuntur & putreſcunt, quatenus in iiſdem defectu acidi digeſtivi incipiunt putreſcere, ſub qua putredine emergit alcali, agens in eorum oleum, unde ſapor nidoroſus & color flavus oritur. Hinc & lautiores epulas inſequuntur altero manè vomitus amarorum liquaminum, flaveſcentium, & horridè ſapidorum, non ſecus ac quoque ipſi infantes ſub corruptela lactis copioſiſſima liquamina flaveſcentia & nidoroſa reiiciunt. Quò ſpectat etiam, quod purgantia nonnulla aſſumpta ſequatur liquaminum flavorum rejectio, non quod à bile eadem tincta ſint, ſed quod purgantia illa vi ſuâ, ac virulentiâ colliquefactivâ maſſam ſanguineam & ſuccum nutritium ita corrumpant, ut hi in putredinem, & conſequenter in flavedinem declinent, alcali illorum acre eoſdem diſſolvente unde etiam odor fœtidus.

Viriditas autem *excretorum* utplurimùm eſt ab acido, agente in bilem, eamque vel naturalem vel præternaturalem, & ſub cruditate nidoroſa genitam. Quod probatur: dum enim acidum bili affunditur, viridem colorem hoc contrahit; itemque quod viridia talia vomitu reiecta, præter ſaporem amarum, aciditate ſuâ coniunctâ, dentibus ſtuporem inferant. Nec aliâ ratione cryſtallus montana bilis æruginoſæ proprium eſt quaſi alexipharmacum, niſi quòd ea acidum peccans, & bilem in acorem vitians, corrigat. Cæterum, an hoc univerſale ſit? affirmare nolumus. Equidem, quoties in ægris, ſpeciatim adultis, liquamina ejusmodi obſervantur, ferè ſempre ab acido dependere hæc, præſumitur; attamen cum etiam ſpiritus ſalis ammoniaci bili admiſtus hanc in virorem aliqualem tingat, ideò hoc paradoxon in medio relinquamus.

Porrò *cæruleus excretorum* color rarus eſt, niſi quod MEARA lactis cœrulei ex mammis prolecti mentionem faciat, viridiſque eſt cognatus; nam ex cœrulei & flavi miſcela viridis color emanat. Adeoque cœruleus color dependet ab acido intenſiori, magis condenſante liquamina bilioſa, ſive naturalia ea, ſive præternaturalia fuerint. Unde autem lac cœruleum evaſerit, *Autor citatus* non determinat; ex eo tamen hoc elicimus, quod, quò magis coagulantur & condenſantur ſucci corporis noſtri, adeoque radii luminoſi incidentes in poris magis obliterantur & obfuſcantur, eò obſcuriores colores apparent; è contrà quò magis iidem reſolvuntur & attenuantur, eò dilutiorem & minus obſcurum acquirunt colorem. Quod confirmat ſanguis & ejuſdem mutatio: e. g. qui, quatenus ex acidis quibuscunque inſtillatis in grumum fœculentum coagulatur, eatenus obſcurum colorem repræſentat; contra verò, quatenus alcalia, tam fixa quàm volatilia, eundem diluunt, eatenus clariorem & rubicundum magis colorem præ ſe fert. Ubi curioſum eſt, quod ſanguis à puro ſpiritu vini exceptus promptè coaguletur: non ſecus ac ſanguinem quoque ſuillum recens collectum miſcui cum ſpiritu ſalis ammoniaci, ceu proſapiæ alcalinæ concreto, & conſervavi illum fluidum; mox tamen, cum eidem fœtoris gratiâ ſpiritum vini affunderem, coagulabatur; Spiritus vini enim purus promptè coagulat ſanguinem in momento. Omnia ergò, quæ poſſunt condenſare ſuccos, ipſis obſcurum colorem contrahunt & contra. Cùm ergo noſtra œconomia turgeat ſale volatili, coagulationes humorum ferè ſemper oriuntur ab acido, reſolutiones ab alcali.

Quoad *nigredinem* excretorum, ſive per os, ſive per alvum prodeant, uti ſemper infauſti omnis habentur; ita triplex eorum differentia datur:

Quarum

1. Eſt ſanguis ab acido coagulatus.
2. Succi præternaturales ac fœculentiæ in primis viis coacervatæ & inquinatæ, atque in obſcurum colorem præcipitatæ, ſucci Melancholici nomine venientes.
3. Omnium peſſimum illud excreti genus, quod aliàs vocant bilem atram, quæ ſanè nil aliud, eſt, quàm ſumma bilis naturalis corruptela, ab acido ſummè rodente facta, unde Humor niger ſummè cauſticus.

Quoad (1.) ſanguinem puta, patet certè ex obſervatis Practicorum, prodiiſſe tale quid per os, ſimulque per alvum inſtar amurcæ nigræ, ſanguini in inteſtinis corrupto, & ab acido coagulato, in acceptis ferendum.

Quoad (2.) notum eſt, quod idcircò Hypochondriaci ac Melancholiâ hypochondriacâ laborantes, utplurimum alvi ſint obſtinatioris, reddant tales excreta obſcura & nigra, ex acido auſtero coagulata, *ac ſi omnia ſint combuſta*, quod falsò ita vocant.

Quoad (3) tandem atram bilem, eſt, quando nempe tenuis humor, ad inſtar picis ſplendidus, *ἄνω* & *κάτω* cum intenſo dolore eliminatur, quæ eſt peſſima. Sanè de hac verus eſt HIPPOCRATIS *aphoriſmus*: Dyſentericos talia reddentes, ad plures abire. Conf. HENRICUS *ab* HEER *Obſ.* 27. item HOECHSTETTERUS *Dec.* 2. *obſ.* 4. & 5., qui diverſos talia vomiturientes allegat, fuiſſe ſaporis auſteri; ſic notandus eſt ille HORSTII locus *lib.* 9. *Obſ.* 4.

Quoad *excretorum fœtorem*: Sanè hic ſemper originem ducit à putredine excretis inducta. Nempe nil fœtet in corpore noſtro, niſi à putredine inducta; unde & alvi excrementa eum à corrumpente putredine contrahunt. Fœtor autem oritur, quando ſub ſolutione concreti alcali liberatum agit in ſulphur, hocque diſſolvendo mutat texturam, ut repræſentetur fœtor, imprimis quando accedit occultum acidum: Sic enim exempli gratiâ, *quando in crucibulo ſimul funduntur* ſal tartari & flores ſulphuris, mixtura immenſi fœtoris emergit: Par ratio in ſalibus volatilibus animalium, quorum alcali, quando agit in pingue ſubiectum, fœtor tunc prominet: Non ſecus palam eſt, qualem fœtorem antimonialia, alcalibus tractata, ſpirent. Adeò ſcilicèt omnia, quæ putreſcunt, fœtent, quatenus ſcilicèt ſub diſſolutione alcali agit in pingue, ita, ut acidum occultum ſeparet ſulphur iſtud. Atque hæc cauſa eſt, cur tàm ſolliciti ſimus medentes, de ægrorum excrementis fœtentibus, *an ſcilicet ſedes valde & rancidè fœteant*. Utut enim ea nullatenus moſchum & ambram redoleant, interdum tamen plus, interdum minus fœtent; quemadmodum fluxus alvi morborum & febrium malignarum acutarum cadaveroſi & horrendi fœtoris obſervamus, & tunc peſſima res eſt; non ſecus ac quoque vegetabilium purgantia fortia excrementa intolerabili fœtore inficiunt, propter alcali acre, agens in ſulphur ſcybalorum, & pinguedinem ſucci excernendi; quod phænomenon anſam dubitandi præbet, annon in febribus malignis tale alcali acre inſtar purgantium peccet?

Quoad *Prognoſin*; utut malum non ſit cholera vera, tamen ſymptomata graviora urgent

CURAM,

In qua hæ Indicationes obſerventur, ut ſcilicèt

(1.) Ratione cauſæ morbificæ acrimonia ſalina quæcunque ſuccorum in primis viis efferveſcentium corrigatur & temperetur: quò faciunt præcipitantia.

(2.) Motus humorum, præſertim localis, ſiſtatur, quod opiata faciunt.

(3) Sudoriferis maſſa ſanguinea ventiletur, & purificetur per temperata fixa, quibus pro neceſſitate alexipharmaca aſſocianda.

(4.) Stomachus acidis blandè adſtringentibus corroboretur.

Cæterùm, quod ſemper obſervetur, ratio ſimul habenda eſt naturæ motus, an nempe ſit excretio vomitoria ſpontanea? an verò ſymptomatica? adeoque ſi eſſet ab uſu nimio vini ceraſei adeoque ſpontanea, non ſtatim ſiſtenda, ne febris ardens concitetur; quin potiùs in tali caſu rectè clyſmata in uſum vocantur, ut nempe per conſenſum,

ſenſum, vellicatis inteſtinis, regurgitatio ſuccorum vitioſorum effervеſcentium in ſtomachum inhibeatur. Quodſi verò vomitus fuerit ſymptomaticus, ut hîc eſt, propter nimium orgaſmum ſuccorum, equo, ut ita dicam, non ſubdenda ſunt calcaria, ſed ille motus humorum & irritatio ſyſtematis nervoſi in primis viis eſt ſiſtenda; ubi etiam clyſmata cautiùs obſerventur. Aliàs temperata & ſimilia clyſmata conveniunt, ne magis irritentur inteſtina. Malignitas non adeſt. Quæritur autem, in quonam conſiſtat morborum malignitas? ℞. Malignitas in genere nil aliud eſt, quàm nimia & exceſſiva acrimonia cauſæ peccantis, ſive ea jam alcalina fuerit, ſive acida. Notandum eſt e.g. quod Mercurius ſublimatus ſit venenum ſummum, & tamen Mercurius dulcis, qui ex illo additione mercurii vivi paratur, ſit ſine noxa ut doſi ℈j. pro ſcopo ſalivationis adhibeatur. Ratio eſt nimia in ſublimato acrimonia, quæ ſi temperetur à Mercurio vivo, fit purgans ſuaviſſimum. Sic quoq; purgantia vegetabilium, ut ſcammonium, colocynthis, helleborus albus, &c. ſunt venena, ſuccos corporis noſtri nimiâ ſuâ acrimoniâ alcalinâ colliquefacientia; interim, ſi hæc corrigantur, vel per acida, vel, quod melius, per ſalia alcalia fixa, ceſſat acrimonia, ceſſat venenum & evadunt ſaltem alterantia: Sic ſe habet cum omnibus reliquis venenis, quorum venenoſitas in exceſſiva quadam acrimonia, perturbante ſuccos, & irritante nervos, conſiſtit. Atque hæc acrimonia venenorum, mutans texturam concretorum, & irritans ſyſtema nervoſum, ſubinde in particulis tam minutiſſimis ſenſus omnes effugientibus, nec niſi à ſtomacho perceptibilibus, latet: ita enim v.g. arſenicum eſt dulce quoad ſaporem, adeò, ut etiam à pueris pro ſaccharo devoretur ex errore; ſtomacho verò ſuâ acrimoniâ violentâ eſt inimiciſſimum: Vitrum antimonii inſenſile eſt, cum etiam pro ophthalmico uſurpetur; ſtomacho verò, etiam in forma infuſi, ingeſtum, maximas turbas efficit. Ac hinc eſt, quod lac, oleum amygdalarum dulcium, item cryſtallus, & oleum tartari, ſimpliciter temperando acrimoniam exceſſivam venenis reſiſtant. Adeò ſcilicet, quando morbus malignus eſt chronicus, peccat acidum nimis exceſſivum, ut in lue Venerea; quando verò idem eſt acutus, acre alcalinum peccat, ubi inquietudines, ſcabrities faucium, fluxus alvi & ſimilia ſymptomata tunc affligere ſolent, quæ aliàs à purgantibus acrioribus exceſſivis inducuntur, unde blandè acida conducunt. Venena ergò omnia operantur vi texturæ materialis, ſive ex regno vegetabili ſive minerali deſumantur, operantur vel vi narcoticâ, vel exceſſivâ acrimoniâ: Quoad illam, an non & hanc acrimonia ſalina intendat? Res probabilis eſt, quia hac ſublatâ narcoſis ceſſat. De venenis animalium res intricata eſt, an in contagio materiali conſiſtat? an in imagine cujusdam affectus, v.g. iræ, ſecundùm HELMONTIUM? in dubio eſt.

Cæterum mater filio ægro Tincturam Bezoardicam propinans, non adeo inepta eſt; cum enim illa non ſimpliciter ex volatilibus, ſed ex ſpiritibus vulgaribus etiam conſter, adeóq; ſalſa temperata ſit mixtura, hinc hâc ratione utrumque acre, acidum & alcalinum, temperare poterit, non ſecus ac ſpiritus vitrioli aliàs acre alcalinum mitigat; tamen melius fuiſſet, ſi laudanum opiatum addidiſſet. Unde laudandus eſt LUDOVICI, ubique miſturæ ſuæ ſimplici vel laudanum opiatum, vel eſſentiam opii adjungens.

Cautela inſuper hæc notetur, quod vomiturientes tales unâ vice non multum, ſed cochleatim, medicamenta ſumant, ne ſtomachus obruatur; v.g. ad imitationem Dn. Reſolventis paretur Miſtura;

℞. *Aquæ tormentill.*
Menthæ,
Theriacal. campb. ana ℥j.
Cinnam. ʒvj.
El. diaſcord. Frac. ʒiij.
Lapill. Cancr. præp.
Boli Armen. præp. vel *terræ ſigill. præp.* an. ʒß.
Syr. de Canell. ʒiij.
M. f. Potio: S.
Siſtens potio confortativa.

Detur cochleatim in paroxyſmo, & ante illum.

Vel

℞. *Aquæ Menthæ* ℥ij.
Fœnic.
Aqu. Portul. ana ℥j.
Cinnam. ʒß.
El. diaſcord. Frac. ℈iv. ad ʒij.
Lapill. Cancr. præp.
Ebor. ſine igne ana ʒß.
Cryſtall. præp. ℈j
M. f. Potio.
D. S. ut *antè*.

Loco electuarii diaſcordii etiam eſſentiæ opii ʒß., & hinc ſyrupi coralliorum vel portulacæ ʒß. ad ʒvj. poſſunt addi.

Opium enim ritè correctum ſiſtit quoſcunque vomitus & alias excretiones, quatenus ſiſtit ſpirituum animalium impetum, adeoque etiam motus partium ceſſat. Præparata autem opiata in ſicca & humida forma propinantur. In forma ſicca optimum eſt Extractum opii, quod habet LANGELOTT *in Epiſtola ad Curioſos Naturæ*, extrahendo opium cum ſpiritu vini, & id extractum inſpiſſando, pro doſi gr. ij vel iij.; aut ſi ulteriùs adhuc inſpiſſetur, aliis formulis addi, & in forma pulveris uſurpari poteſt. In humida verò forma optima eſt illa præparatio, quæ fit cum ſale tartari fixo, vel alio alcali; ita enim parata eſſentia cum quocunque alio liquore miſcibilis ſine præcipitatione exiſtit, niſi quod tantillum turbetur. Præparatio eſt facilis. Solvitur ſcilicet opium in lixivio ſalis tartari, ſolutio digeritur, ita corrigitur opium, hinc inſpiſſatur in conſiſtentiam ferè ſiccam, & affuſo ſpiritu vini, qui relinquit ſal tartari, emergit eſſentia opii, quæ aliquali ſpiritus vini evaporatione ita concentrari poteſt, ut gutt. 6. 8 & 10. pro doſi ſufficere poſſint, pro ratione ſcilicet conſiſtentiæ, in quocunque liquore propinanda.

Cæterùm opiata omnium optimè veſpertino tempore dantur, cùm, ſi interdiu exhibeantur, & ſomnus interrumpatur, mirè debilitentur ægri. Et quidem propinentur cum aliis appropriatis, vel morbo aut parti affectæ ſpecificis, miſta, nunquam ſola.

De Smaragdis præparatis notandum: hos à Practicis communiter ad terrores nocturnos, epilepſiam, dyſenteriam, &c. commendari; an verò meritò illorum hoc ſiat, dubitamus. Quicquid enim præſtant, hoc faciunt beneficio tincturæ ſuæ Martialis, vel etiam Venereæ, à qua virorem ſuum habent. Jam verò tantillum ſulphuris quid, quæſo, efficere poteſt, reliquum cùm ſit vitrum, quod denuo excernitur? Dicis: At multi Practici iiſdem felici cum ſucceſſu uſi ſunt! Reſpondeo: Attendendum eſt, in Praxi omnium frequentiſſimè committi fallaciam ſecundùm non cauſam ut cauſam; unde non dubito, ſubinde effectum adſcribi remediis aliis debere, quàm quidem Smaragdis. Vitrum eorum ſiquidem nil præſtare poteſt, cùm hoc calcinatum, nec aquâ fortii ſolvi queat; tinctura verò Smaragdi vulgaris, cum ſit ſuppoſititia, proin nec illa tanti æſtimanda.

Occaſione ſucci Menthæ, qui recens expreſſus hîc præſcribitur, notandum, quod cùm non ſemper, niſi tempore æſtivo, ſit impetrabilis, nec in uſu; ſicut nec reliqui ſucci acres aut amari, ſed ſaltem aciduli, aliàs enim illi potionibus immiſti, ob amarorem ſuum intenſum palato ægri ingrati eſſent; unde potius eorundem eſſentia vel extractum loco ſuccorum ipſorum adhiberi ſolent: e.g.

℞. *Aquæ Fœnic.* ℥ij. } vel *Aquæ Menth.* ℥iij.
Plantag. ℥j.
Cinnam. ʒiij. vel ʒß. ad ʒvj.
Extr. theriac. gr. jx.
Ebor. ſine igne,
Mag. Corall. cum ſucc. citr. ana ʒß.
Syr. de Canell ʒß.
M. S. ut *ſuprà*.

De miſtura ſimplici notetur, quod eadem miſta cum antimonio diaphoretico Martiali tantillum effervеſcat. Etiam tantillum ſpiritus nitri potionibus admiſcendum ordinare ſoleo, non in certa doſi, ſed quantum ſufficit pro grato ſapore: v.g. ſi in paroxyſmo, evacuatione jam à natura factâ, adhuc effervеſcentia humorum, flatus, ructus, cum æſtu corporis, ſiti, &c. urgeant:

℞. *Aquæ fœnic.*
Portulac. ana ℥j.
Cinnam. ʒß.
Spiritus theriac. campb. ʒij.
Syr. papav. alb. ʒß. ad ʒvj.
Spiritus nitri dulc. q. ſ. pro grato ſapore vel ʒj.
M. D. S.

Potio

Potio pro aliquot vicibus.

Vel

℞. *Aquæ portul.*
Flor. papav. errat. ana ℥iß.
Spiritus theriac. camph. ʒiij.
Nitri dulc. ʒj.
Syr. Papav. alb. vel *rhœad.* ʒvj ad ℥j.
M. S. ut *anteà*.

Cryſtallus præparata rectè hîc uſurpatur; eſt enim ex gemmis molliſſima, imò à LANGIO & SENNERTO bilis æruginoſæ alexipharmacum vocatur, quod confirmat etiam HEINRICUS *ab* HEER *in Obſervation.* ubi obſervavit choleram beneficio cryſtalli præparatæ curatam.

Nota bené: ad boli conſiſtentiam requiritur conſervæ ℥j. & pulveris ℈j.

Laudanum opiatum optimo conſilio ſudoriferis additur, quia WALÆO quoque illud baſis theriacæ audit, utpote ipſum ſudoriferum. Unde remediis, ubi opium additur, danda opera, ut ſudor ſimul promoveatur, adjectis ſudoriferis.

Externé additur ab Autore in ſacculo calamus aromaticus verus, qui apud nos non datur; Indicum enim aroma illi eſt, ſaporis acris, loco cujus in formulis acorus verus præſcribatur, abuſivè Calamus aromaticus dictus, potiùs Calamus officinarum dicendus.

Spiritus vini camphoratus ſolus fotus formâ calidè applicatus ſtomacho cum linteis multiplicatis, egregius eſt in affectibus cholericis, in ſpecie in cholera maligna, cùm alias camphora in malignis remediorum ſit apax.

Quando ægri ſunt anxii, emplaſtrum ex tacamahaca eſt egregium, vel theriaca externé applicata.

Eſſentia balſami Peruviani paranda cum ſale tartari, ita ut magmati affundatur ſpiritus vini, eſt admodum nauſeoſa ob ructus.

Cremor tartari non commodè additur clyſmatibus, benè tamen ſal tartari; ſi enim non diſſolvitur, manet & hæret in inteſtinis; ſi ſolvitur, nimis ſtimulat inteſtina, ſi debet habere effectum. Acida prohibentur, quatenus cum liquaminibus effervescunt; blanda tamen & ſtomacho amica in parva doſi conveniunt, v. g. cydoniata remedia.

Collutiones ſitim fallentes cõveniunt, ſi fauces ſunt ſqualidæ; ſi verò oriatur ſitis illa ex humoribus ſtomachi acribus, ut hîc, tunc collutiones dictæ non ſufficerent, ſed potius aqueis & temperatis acidis locus erit.

De faſtidio autem cereviſiæ, quod æger noſter patitur, quæritur, quomodo eidem ſit ſuccurrendum? Nam utut ſitis clamoſa in noſtro ægro affligeret, propter bilem æruginoſam in ſtomacho, non poterat tamen cereviſiam haurire; unde interrogabat, an ſibi liceret aquam vel coventum bibere? Sanè frequens hoc in acutis febribus eſt, ut ægri mox horreant cereviſiam, & poſtulent contrà potum aquoſum, dilutum, plus minus acidulum & confortantem, *cordique gratum* vocant.

Jam ergò obſervandum, quod quamdiu nos eſurimus, & acidum dominatur, tamdiu nulla affligat ſitis; ſimul autem ac fauces incipiunt areſcere, aut alimenta acrimoniâ ſalinâ plus minus amarâ prædita vellicant ſtomachi orificium ſiniſtrum, oritur ſitis, tuncque ſapit cereviſia: interim licet in febribus acutis intensè ſitiamus, non tamen cereviſiam deſideramus. Ideòque in talibus ægris ordinariò cruditas nidoroſa adeſt, & aſſumpta abierunt in amara liquamina, quæ ſitim quidem inferunt, cum nauſea cereviſiæ; nam cum iſta amara ſtomacho tunc hoſtilia ſint, & eidem horrorem amarum incutiant, ac cereviſia lupulata quævis amara ſit, hinc ſtomachus aliis amaris læſus, & hanc horret. Nempe à quo remedio ſtomachus ſemel eſt læſus, ab eo poſtmodum abhorret. Imò obſervavi etiam, quod ægri, qui adhuc cereviſiam haurire potuerunt, crebriùs opium aſſumentes propter ſymptomata urgentia, ex hujus uſu in cereviſiæ faſtidium inciderint, eò quod nauſeoſa amarities ſupra colocynthidem, quæ ſaltem acris, ſit in opio; Opium enim eſt ſubjectum reſinoſum, unde reſinoſitate ſuâ hinc inde ſtomacho adhæret, & ſic eum offendit, unde ægri amara abhorrent. Non aliâ ratione in diarrhœis bilioſis, aut hypercatharſi à purgante acriori facta & excitata, utut ſitiant ægri, faſtiditur cereviſia, & vinum vel aqua aliaque amaritiei reſiſtentia, partim corrigendo, partim diluendo, poſtulantur. Unde quoties ægri cum appetitu adhuc cereviſiam aſſumunt, toties bonum ſignum eſt, quod adhuc adſit fermentum; ſin verò eam unà cum aliis medicamentis horrent, appetitus eſt dejectus, unde quælibet aſſumpta abeunt in cruditatem nidoroſam, Optimo conſilio iis largiter ordinatur cereviſia ſecundaria cum vino miſta, aut ſucco citri acidulata: Vel recipiatur *aqua fontana*, cum tertia parte *vini* temperanda, infundendo ſimul *pomum citrium*, in taleolas inciſum. Loco quorum etiam Julepi aciduli, ex ſyrupis blandè acidulis, præſertim in blando madore, præſcribi poterunt, cum reliqui ſaccharati, melliti, &c. in ſtomacho nidorem contrahant, &, dum non digeruntur, in amaritiem faceſſant. Verbi gratiâ in præſenti ægro præſcripſi:

℞. *Flor. papav. rhœad.* M. j.
Infund. in
Aquæ ſimpl. cum ſpiritu ſulphuris per camp. q. s. *acidulatæ* ℔iß.
Stent in digeſtione ad extractione Tincturæ.
Colaturæ addatur
Syr. de Juiub.
Corall.
Cort. aur. ana ℥ß. ad ℥vj.
Spiritus nitri dulc. parum.
M. f. Julepus.

Et ſic cruditas nidoroſa fuit deleta, illatô blandô madore:

Porrò adſtantes poſtulabant venæ ſectionem, recuſabam hanc, tanquam nocivam, quia fomes mali hærebat in primis viis, & æger potiùs in majorem debilitatem fuiſſet conjectus, ſi illam ſuaſiſſem. Verùm altero die ſuperveniebat hæmorrhagia narium ingens, qua multum ſanguinis effluebat, forſan quintus erat dies ab invaſione morbi, hinc omnes inſtantiùs urgebant venæ ſectionem.

Hîc quærebatur, quid agendum? nam ex conturbatione maſſæ ſanguineæ morbum contraxerat: propterea attendens naturæ motum, cùm, ſymptomatibus maximam partem evaneſcentibus, ſpontè ſuperveniſſet hæmorrhagia illa, hinc eam aliquamdiu, donec ℔ß. fortè ſanguinis evacuata eſſet, durare permittebam, & poſt ſpontè ceſſabat; cùm autem à meridie recrudeſceret cum majore impetu, tunc tempus erat ſiſtendi, unde cum hoc Julepo blanda acida opiatis temperata propinavi, & ſic convaluit.

CASUS XI.

DYSENTERIA BENIGNA.

Mulier juvencula, εὔσαρκα, & ſucci plena, ſed hyſtericis affectibus levi ex cauſa admodùm obnoxia, ſimulque aliquali menſium difficultate non rarò affecta, capit à Medico præſcriptas pilulas ſequentes:

℞. *Maſſ. pilul. de hiera cum agar.* gr. xv.
Vitrioli Martis rite præp. ℈ß.
Scamm. Sulphurat. gr. ij.
Extr. troch. alband. gr. j.
Cum ſ. q. *Ol. Terebinth.* f. l. a. Pilulæ.
Dabantur pro doſi, & S.
Pilulæ purgantes.

Capit eas cum regimine debito horis matutinis. A meridie ſuccedit evacuatio ſex vel ſeptem vicibus copioſæ materiæ ſordidæ, viſcidæ & variæ, cum euphoria inſigni; ſed nocte ſequenti è ſomno evigilans, graviſſima & atrociſſima perſentit in abdomine tormina; ſuccedunt creberrimæ alvi dejectiones, ſuperveniunt vomitus, &c. Ipſa doloribus vexata, & creberrimis excretionibus debilitata, manè vocat Medicum, qui reperit eam ſummè debilem, cum pulſu celeri, frequenti. Introſpiciens excreta, invenit ea tenuia, rubicunda, inſtar loturæ carnium, ſed intenſiùs tincta: ægra in lecto ſe circumvoluit, corpus mirè præ dolore incurvat, & miſerè ejulatur. Poſtulat pro juvamine medicamenta.

RESOLUTIO

DN. NICOLAI KASTNERS ALTENBURGENSIS,

Cum ſpeciali DNI. PRÆSIDIS

Diſcurſu & Annotationibus,

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1675.

CAſum hunc perpendens, mihi perſuadeo, mulierem noſtram laborare dyſenteriâ, & quidem κατ᾽ ἐξοχὴν ſic dictâ, Germ. an der rothen Ruhr. *In differentiis enim dyſenteriæ, & Veterum opinionibus, ut multum temporis conſumamus, non puto eſſe operæ pretium, cùm de his Practicorum libri proſtent; nec loquamur de maligna, ſed benigna, unicum tantùm ſubiectum affligente.*

PARS AFFECTA.

Partem affectam ſeu ſubiectum Inhæſiones eſſe primariò inteſtina, ſecundariò maſſam ſanguineam, nemo non videt. Verùm cum ex Anatomica doctrina conſtet, inteſtina eſſe duplicia, tenuia & craſſa; difficilis hic oritur quæſtio, quæ nam ſint affecta? & Autores in varias abeunt ſententias. Quidam, inter quos eſt HELMONTIUS, dicunt, tenuia ſola eſſe affecta; quidam negant, & craſſa eſſe affecta, affirmant, quia materia peccans & exulcerationes diutiùs ſic poſſint ſtabulari propter concameratas cellulas, quas tenuibus natura denegavit; quidam conſulunt experientiam, & applicant clyſteres, qui ſine levamine, dicunt tenuia eſſe affecta; quidam excreta inſpiciunt, &, ſi ſanguis eis eſt permiſtus, craſſa eſſe affecta, quia in tenuibus non obſervatus ſit ſanguis; quidam ad doloris differentiam confugiunt, quorum opinio optima videtur. Nos mediâ incedamus viâ, dicentes, inteſtina nunc conjunctim nunc ſeparatim eſſe affecta; &

1. *Quidem ſi dolor circa regionem umbilicalem urget, tenuia; ſi in circumferentia abdominis, craſſa eſſe affecta.*
2. *Si mox poſt tormina alvi excretio ſequatur, craſſa; ſin interiecto ſpatio, tenuia.*
3. *Si dolor acutus & exquiſitus affligit, tenuia; ſin minus acutus, craſſa.*
4. *Si ſanguini fæculenta mixta, tenuia; ſin mucoſa ſeorſim, tunc ſanguinolenta, excernantur, craſſa.*

Iam ſi quæramus, quænam in noſtra ægra ſint affecta? ſine dubio puto eſſe tenuia; hoc enim oſtendunt graviſſima & atrociſſima abdominis tormina & dolores circa umbilicum; dejectiones alvi non ſtatim poſt tormina, excreta tenuia & rubicunda.

CAUSÆ.

Cauſa proxima eſt Irritatio ſeu moleſtia præternaturalis inteſtina afficiens. Nam cùm inteſtina ſint corpora admodum ſenſibilia, imprimis tenuia, nil mirum eſt, ſi à leviſſimo acri, nervoſo generi inimico, irritentur & vellicentur: id quod imprimis evenit in ſexu ſequiori, cujus ſyſtema nervoſum præ cæteris eſt ſenſibile. Hinc eſt, quod noſtra ægra ex leviſſima cauſa paſſionibus hyſtericis ſit obnoxia, propter nimiam ſcilicet ſenſibilitatem. Si igitur inteſtina ab acri quodam præternaturali afficiuntur, ſe convellunt, quod moleſtum eſt excutere conantur, unde aliquid convulſivi patiuntur, hinc tormina, dolores acuti, dejectiones alui, & pyloro per conſenſum irritato, vomitus ſuperveniunt. Cùm autem natura ſemper ſit provida, & parti læſæ ſuccurrat, unde ſanguis uberior ad inteſtina fluit, & vaſa eorum ſanguiflua admodum tenuia ab acrimonia præternaturali nonnihil corroſa, ſuâ acrimoniâ, ex fermentatione præternaturali contracta, penitus perforat, & in inteſtina irrumpit, & cum nutrimento inteſtinorum proximo, ſecundùm HELMONTIUM l. c, ſero, ſanguini nondum aſſimilato, quia noſtra ægra eſt ſucci plena, permiſtus, iſtam tincturam rubicundam, loturæ carnium ſimilem, efficit. Nam quod non ſit mucus inteſtinorum, patet exinde, quod jam ſex vel ſeptem evacuationes materiæ ſordidæ, viſcidæ & ſqualidæ præceſſerint; deinde etiam excreta non ſunt craſſa, ſed tenuia.

Et quanquam plura ſint, quæ morbum hunc inducere valeant, & in noſtra ægra ſuppreſſio menſium non ſit de nihilo; tamen videtur malum hoc in noſtra ægra imprimis dependere ab aſſumpto purgante, per ſe quidem non adeò forti, reſpectu tamen noſtræ ægræ propter ſubtiliſſimum nervorum ſyſtema fuit admodum forte. Hinc ab acrimonia ejus convelluntur inteſtina, vaſa ſanguifera corroduntur & excreta cruenta deponuntur; adeò ut non mirum ſit, ſi tam atrocia ſymptomata, & propter defraudationem nutrimenti proximi partium debilitas, ſubſequantur.

PROGNOSIS.

Rectè autem poſtulat juvamen propter ſummum periculum: nam

(1.) Licet ſit dyſenteria benigna, non tamen caret periculo, præprimis cum jam conjunctus ſit vomitus, qui per ſe eſt malum ſignum: ut taceam, quod affecto ſtomacho facilè irritari poſſit diaphragma, ut ſingultus ſuperveniat, qui ferè ſemper lethalis eſt, propter convulſiones ſubſequentes.

(2.) Metuenda eſt gangræna ex nimia exulceratione inteſtinorum, cum plerique dyſenterici mortui fuerint ex gangræna.

(3.) Metus eſt, ne inteſtina coaleſcant.

CURA.

Ut ergo huic malo occurramus:

1. *Irritationem ſiſtamus,*
2. *Noxam inteſtinis illatam reſtituamus.*
3. *Stomacho gratis aromaticis vel hauſtu vini proſpiciamus.*

Primo ſcopo ſatis faciunt omnia, quæ acre præternaturale abſorbent, & irritationem ſiſtunt: inter quæ primatum ducunt Opiata, quæ & acres humores & ſenſum irritationis ſiſtunt; hinc RIVERIUS dicit: hoc malum ſolis opiatis curari: Sic WILLISIUS ſuis dyſentericis veſpertino tempore laudani doſin ſatis magnam ſine noxa exhibuit. Imprimis tamen hic conveniunt ſpecifica dicta, quæ hoc acre dyſentericum tollunt, v. g. priapus ceti, hepar viperarum, tragea granorum actes, cranium humanum, ſanguis leporis torrefacti, ungula equina, album græcum, &c. Ex quibus mille formulæ parari poſſunt; v. g. in forma pulveris:

℞. Ras. priapi Ceti ʒij.
Hepat. viper. exſicc. ʒß.
Mag. Corall. cum ſucc. citr. ℈ij.
Laud. opiati ferm. gr. vj.
M. f. *Pulvis pro 6. doſ.*
D. S.
Pulvis adſtringens & dolores ſedans.

Huc pertinent omnes pulveres dyſenterici, v. g. Crollii, in quo tamen duo primaria ingredientia fuerunt omiſſa.

In forma liquida:

℞. Philon. Rom. ℈ij.
Aquæ Roſar. ℥ij.
Vini albi ʒi
F. *Potio* S.
Potio adſtringens & dolores ſedans.

Huc referri poteſt polychreſta Miſtura illa SYLVII l. 1. c. 9. §. 20., quam in quolibet ſanguinis fluxu commendat; tamen hoc notetur, ut loco ſanguinis draconis, qui non ampliùs habetur genuinus, terræ ſigillatæ gr. xv. ſubſtituantur.

Secundo ſcopo ſatisfaciunt Vulneraria, v. g. decocta herbarum vulnerariarum, item balſama, v. g. ſulphuris terebinthinatus, Peruvianus; e. gr.

℞. Ball. Peruv. ℈ß.
Diſſolv. in
Vitelli ovi q. ſ.
D. S.
Balſamum ſanans.

Tertio ſcopo proſpiciunt aquæ ſtomachicæ, aromata grata, blandè acida, cydonia & cydoniata; v. g.

℞. Sal. ammoniaci ʒß.
Spec. diatrion-piper ʒiß.
M. f. *Pulvis:*
Div. in 3. doſes.
D. S.
Triſineth. Stomachale.

Externè convenit excretio fæcum ſuper caput mortuum vitrioli; item unguenta & fomenta; ſacculi interpaſſati cum herbis vulnerariis. AMATUS LUSITANUS mirè commendat dyſentericis omentum vervecum calidè impoſitum, ita inquiens

Plures

Plures verveces, arietes aut hircos mactare jubete, & confeſtim exenterate; eſt enim ſingulare remedium.

His ipſis accedat quies corporis & animi & imprimis calor: quò magis enim calet corpus & ardet, eò mitior eſt fluxus: item ægra omnia acria & potum nimium & frigidum fugiat.

Deus autem ſit optimus medicamentorum director.

DISCURSUS & ANNOTATA

B. DN. D. Ettmulleri,

1675.

AFfectus eſt *dyſenteria benigna*, & quidem Germ. *die rothe Rubr*. *Rubr* eſt generale vocabulum, diſtinguiturque in rubram & albam. Rubra eſt diarrhœa cruenta torminoſa: alba verò, quando nempe cum torminibus adjunctis albicantia plus minus viſcida dejiciuntur. In cruenta ſanguis extravaſatus rejicitur; in alba verò rejicitur mucus inteſtinorum cum nutrimento eorum proximo, per porulos ex læſione tranſudante. Etenim in hac alba tam copioſa mucoſa non rarò profluunt, ut decies ea mucorem in inteſtinis aliàs contentum ſuperent. Porrò dyſenteria eſt vel *benigna*, vel *maligna*: quarum poſterior contagioſa eſſe ſolet, & ex cauſa aliqua communi, in ſpecie vitio vel potulentorum vel eſculentorum, aere &c. originem ducit.

Pars affecta non ſunt craſſa inteſtina, ſed tenuia. Cellulas non ſola craſſa obtinent inteſtina, ſed in jejuno quoque ſimiles detexit KERKRINGIUS *in ſpicilegio*, utut non adeò ingentes.

Cæterum tenuia inteſtina hic affecta eſſe, probo.

1. Ex modo dejectionum, quæ non ſtatim poſt tormina fiunt; cum contrà, ſi craſſa laborent, ferè cum torminibus fiat ipſa excretio.
2. Ex modo afflictionis, torminibus nempe atrociſſimis, tenuia inteſtina, ceu magis ſenſilia, vexantibus.
3. Ex vomitu; cùm enim ægra noſtra vomere dicatur unà cum dejectionibus cruentis, hinc certiſſimum colligitur ſignum, ſuperiora inteſtina, jejunum nempe, forſan & duodenum, eſſe affecta; cùm craſſis affectis non obſervatus ſit vomitus conjunctus à Practicis.
4. Ex dejectionibus tenuibus.

Cauſa proxima dyſenteriæ ſimpliciter eſt ſpiritus impetum faciens, ex objecto moleſto in parte ſenſili irritatus, & in motum ſpaſmodicum concitatus. Interim cùm hæc cauſa ſit nimis generalis, uti & ipſa irritatio, proinde allego hic pro cauſa proxima acidum acre rodens, & ſuperficietenus inteſtina excorians, particuliſque ſuis acutis eadem irritans. Et quidem acidum acre rodens peccare, patet ex eo, quod ægra noſtra aliàs levi ex cauſa ſit obnoxia paſſionibus hyſtericis, in quibus notoriè acidum plus minus auſterum abundat: unde per purgationem hæc Camarina commota inteſtina roſit & excoriavit. De cætero, percipitur *dolor contorquens* & lancinans, qui nil eſt aliud, quàm ſpaſmus & contorſiones inteſtinorum, quando inteſtina ſic irritata ſe convellunt; dicunt: *inteſtina glomerari ſe in corpore*. Scilicèt notus eſt motus periſtalticus inteſtinorum naturalis, quo inſtar lumbrici cujusdam deſuper circulariter conſtringuntur. Ille ergò motus ſi intenditur, & evadit convulſivus, dolor lancinans & lacerans, vel, preſſiùs adhuc loquendo, vagè contorquens, ſentitur: imprimis vagus eſt dolor, qui eſt ſimpliciter à ſpaſmo, quo convelluntur inteſtina, dum nempe naturalis ille inteſtinorum motus degenerat in ſpaſmum præternaturalem.

Duplex autem ſymptoma aliàs communiter præ aliis dyſenteriam periculoſam facit: quorum primum eſt *vomitus*, ſecundum eſt febris conjuncta adeòque maligna. Dyſenteria maligna, quæ vomitum ſeu febrim conjunctam habet, periculum maximum poſt ſe trahit: interim tamen febrilis melior eſt; Ratio eſt, quod ſæpiùs in dyſentericis, cum vomitu mortuis, inventum ſit veſtigium eſcharæ & gangrænæ in ſtomacho. Febris in noſtra ægra abeſt, hinc vomitus non eſt adeò malus, quia manus erant moderatè calidæ. Et utut pulſus ſit concitatior, celerior & naturali frequentior, qui in aliis plerumque febrem præſagit; in præſenti tamen ægra non eſt febrilis, ſed non naturalis, quia ſaltem ex cauſa manifeſta, nempe dolore, erat; nõ ſecus ac ex curſu aut ebrietate pulſum obtinemus naturali majorem & frequentiorem, non tamen febrilem dicendum & præternaturalem, ſed non naturalem. Ubi obſervandum, quod quoties urget dolor, toties intendatur in noſtrum corpore calor, (niſi in tantum urgeat dolor, ut lipothymia ſuperveniat, quo in caſu frigus potiùs corpus noſtrum occupat;) imò ob dolorem magis urgentem contingit interdum, ut pulſus unâ alterâve vice intermittat. Hoc monitum inculcat BARTHOLINUS *in Hiſtor. Anatomicis*, qui dicit: Medicum non terreri debere, ſi interdum ex nimiis doloribus pulſus intermittat: Sic enim Pleuriticam ſe curaſſe, in qua quartâ vel demum quintâ vice pulſus ſemper intermittebat: qualem etiam WEDELIUS *in M. A. N. C.* introducit, citra periculum tamen.

Sanguis verò qui profluit in hoc caſu, eſt tenuior & feroſior, ex diabroſi ſive eroſione læſis, & ab acido acri arroſis vaſculis capillaribus, ad inteſtina delatis. Eſt ergò ſanguis profluens ſaltem productum morboſum: adeòque non ſtatim, quando ſanguis ex inteſtinis profluit, argumentandum eſt ad eorum excoriationem, cùm in dyſenteria maligna, v. g. ex contagio, vel per ſellam communem, vel per inſtrumentum clyſmaticum infectum, nata, idem phænomenon ſe offerat; nec tamen colligendum hinc, eroſa inteſtina eſſe; quin potiùs eadem tunc à miaſmate fermenti acri vellicata & nonnihil arroſa ratione ſpiritus impetum facientis plus ſanguinis recipere, qui tamen ob ſpaſmos continuos & motus convulſivos tandem continuatâ irritatione ſanguinem extra vaſa profundi. Scilicèt idem hic contingere obſervamus, quale ex pulvere acri ſternutatorio in naribus; ubi tandem etiam ſanguinem profluere cernimus, ſine ſpeciali vaſorum corroſione: ſimili ratione inteſtina à contagio vellicata, tandem ſanguinem ſuum, pro eluendo objecto irritante, ſine excoriatione plorant.

Cauſa remota in hac ægra fuit Purgans, quatenus nempe hoc movit acidum iſtud in eadem hyſterica obvium, & ita acres acidos ſuccos ex pancreatis & inteſtinorum miliaribus glandulis profluere fecit. Nempe primò ſex vel ſeptem vicibus ſine torminibus rectè & cum euphoria Patiens fuit purgata, partim quod ſucci varii invicem commiſti, acrimoniam ſuam mutuò temperarint, partim quod in pilulis vitriolum Martis fuerit commixtum, abſorbens & edulcorans acidos illos ſuccos; unde quamdiu hæc temperatura duravit, feliciter purgata fuit: ubi verò ſucci temperantes fuerunt expulſi, & vitriolum Martiale ſaturatum, & foras excluſum nihilominus tamen purgans operaretur, hincque acida lympha pancreatica ſola exiſtens, iſtam excoriationem & roſionem induxit, idque imprimis in hoc ſubjecto ſenſili delicato, ſpaſmis inteſtinorum aliàs obnoxio. Adeò ſcilicet obſervavi ſæpius, mulieres hyſtericas à leviſſimis purgantibus maximè lædi, & niſi cautè tractentur, ſæpiſſimè ſub operatione paroxyſmum incidere hyſtericum, propter ſenſile genus nervoſum, & quia ſpaſmis inteſtinorum conſuetè ſunt obnoxiæ. Jam ergo conſideranda venit reſina illa purgans acris, amara, & viſcida præprimis, quæ in extracto colocynthidos ingrediente pilulas deglutitas continetur, itemque quæ in maſſa pilularum de hiera cum agarico eſt, utut mitior in agarico. Hæ reſinæ viſcidæ ſunt & acres amaricantes. Jam ergò hæ reſinæ firmiùs inteſtinorum parietibus ſe adhærentes, & acrimoniâ ſuâ amaricante eadem continuò ſtimulantes, faciunt, ut glandulæ pancreaticæ & miliares ſtimulatæ tandem lympham ſuam acrem acidam, mali matrem, profundant, & ſucceſſivè hæc mala inducant.

Ex quibus patet, cur dyſenteria, variolis ſuperveniens, funeſta adeò ſit? Scilicet ſignum eſt cauſam materialem variolarum, vel variolas ipſas, inteſtina obſidentes, incepiſſe eadem jam erodere. Jam autem cum in talibus vel blandior alvi fluxus periculoſus ſit, multò magis alvi fluxus cruentus periculum poſt ſe trahet; & excretione variolarum impeditâ periculum adhuc ſubeſt, ne inteſtina, gangrænâ correpta, ad interitum ducant.

Et tantillæ particulæ reſinoſæ allegatæ ſuſpicionem ſuggerunt, quâ ratione nempe tantillum in maligna & contagioſa dyſenteria tam efficax ſit, ut propagetur. Scilicèt ſimiles particulæ acriores, ſubjecto viſcido irretitæ, ab alio communicatæ, in altero affectum ſimilem oriri faciunt, utpote quæ ſpeciatim inteſtinis infeſtæ, ad eadem delatæ morſicando, rodendo, dyſenteriam in alio ſubjecto ſano oriri faciunt; iſtæ tamen particulæ ſpeciatim infeſtæ ſunt inteſtinis, nõ enim ibidẽ aliæ partes affligũtur, niſi per metaſtaſĩ aliò prolabãtur, ſimili fere ratione ac particulæ antimoniales hypercatharſin cruentã excitãt. Quẽadmodum enim infuſũ antimoniale, venis infuſum, nec dum ceſſat inteſtina irritare, aliis partibus autem innoxiũ eſt: ita cõtagiũ dyſentericum

tericum malignum ſpecialiter inteſtinis infeſtum eſt; Sicuti etiam tinctura antimonii propter particulas antimoniales venis infuſa vomitus movet, corpore cæteroquin intacto relicto. Sed quæritur: in quonam ſpecialis hæc configuratio particularum conſiſtat? Reſp. Res à priori eſt indemonſtrabilis, niſi in ſimilitudine cum particulis antimonialibus acquieſcere velimus dicendo, idem uſu venire, ac ex cantharidibus aſſumptis veſicæ ſpeciatim infenſis, ſive aſſumantur pro uſu venereo & ſtimulante, ſive externè pro veſicatorio nuchæ applicentur, quod & dyſuriam, iſchuriam, mictum cruentum & exulcerationem veſicæ introducant. Unde forſan in dyſenteria maligna ſimiles acres particulæ ſpeciatim inteſtinis ſunt infenſæ.

PROGNOSIS.

Dyſenteria hæc benigna non adeo eſt atrox, & periculoſa, niſi quatenus vomitus affligunt, impedientes medicamentorum operationem, & pylorum affectum eſſe atteſtantes. Coaleſcentia autem inteſtinorum, quæ fortè metui poſſet, præpeditur medicamentorum liquidorum crebro uſu, utut per ſe ſit rara, & nonniſi in declinatione contingat.

CURA.

In *Cura* hæ Indicationes ſunto:

1. Acidum acre corrigatur.
2. Dolor ſiſtatur; eo enim ceſſante, ceſſabit cruoris profuſio.
3. Maſſæ ſanguineæ & reliquorum humorum & ſuccorum motum compeſcamus, imprimis per ſudorifera.
4. Tandem læſionem inteſtinis inductam debitis remediis emendemus.

Opiata conveniunt, ſed cautè uſurpentur. De his autem notandum, ea à THONERO dici necrotica, quia gangrænam inteſtinis introducunt, & impediendo excretiones, materiamque morbificam in alia loca transferendo, occaſionem dant futuræ anginæ. Unde in legitima eorum adminiſtratione totum negotium ſitum eſt: Scilicet caveamus nobis ab horum uſu tam in benignæ quam malignæ dyſenteriæ progreſſu vel ſtatu, ob metuendam materiæ morbificæ aliorſum metaſtaſin: aliàs cum ſpecificis temperantibus & ſudoriferis miſta in principio & incremento morbi locum habebunt. V. g. In dyſenteria maligna ſequens pulvis conducit optimè:

℞. *Terræ ſigill.* ℥j.
Cornu Cervi uſti præp. ʒß.
Antimonii diapbor. ℈j.
Laud. opiat. ferm. gr. iij
Ol. deſtill. Cinnam. gut iij.
M. f. Pulvis:
Div. in 3. partes: D. S.
Pulvis adſtringens.

In hoc pulvere terra ſigillata, acidum abſorbendo, acquirit aluminoſam texturam & ſaporem, & ita ſimul adſtringit; cornu cornu cervi uſtum verò immediatè alcali peccans imbibit ſine ulla ferè efferveſcentia; oleum deſtillatum Cinnamomi propter ſtomachum convenit, & quia reſiſtit vomitibus.

Capiatur autem doſis una in aqua cinamomi cydoniata aromatica, ut hâc ipſâ ſtomachi furor ſopiatur. Interim quieta jaceat ægra, &, ſi poſſibile eſt, poſt doſin primam aut alteram expectet blandum ſudorem.

Specifica quæ commendat Dn. Autor hujus Reſolutionis, magis conveniunt in dyſenteria maligna cum ſudore, quàm in benigna, ubi ſimpliciter abſorbentia proſunt.

Hiſce ulterius ſuccuramus operculis calefactis abdomini inſternendis, ut ipſorum calore remittant ſpaſmi. loco quorum etiam ſacculi tales tepidi applicari & pro uſus exigentia reiterari poterunt;

℞. *Herb. Chamom. cum flor.* M. iij.
Fol. Quercus M. iß. vel M. ij.
Mentbæ M. j. ad M. iß.
Fl. Verbaſci,
Samb. ana M. j. vel ij.

Inciſa duobus *ſacculis interpaſſatis rotundis* includantur, *lacti*, vel, quod hoc melius, *vino* incoquendis hinc tepidiſſimè abdomini repetitim inſternendis.

Quodſi verò talia hactenus non ſuffecerint ad antidyſenterica ſpecifica fiat acceſſus: & quidem rectè ſub forma pulveris præſcribuntur, liquida ſiquidem facilè vomitu rejiciuntur, v. gr.

℞. *Raſur. priapi cervi vel ceti* ʒij.
Hepat. viper. exſicc. ʒß.
Mag. Corall. cum ſucc. citr. ℈ij.
Laud. opiat. gr. vj.
M. f. Pulvis pro 6. doſibus:
D. S.
Pulvis adſtringens.

In dyſenteria autem maligna cum febre conjuncta Bezoardica reliquis antidyſentericis miſta egregia ſunt.

℞. *Uſu. cran. hum.*
Bezoard. ſolar. ana ℈ß.
M. f. Pulv. S:
Adſtringens pulvis ad ſudorem.

Philonia antiquorum hoc tempore non uſurpantur, ſed eorum loco tutiùs opiata ritè correcta ſubſtituuntur.

Sanguis draconis eſt egregium ſtypticum per ſe, niſi ſanguine hircino fuerit adulteratus, cujus fuci ſignum eſt, quod affuſo aceto vini in bullas efferveſcere incipiat, quæ nota eſt ſubjecti alcalini, nec aliàs in ſanguine draconis puro, nec aliis gummatibus reperiundi. Adulterino autem in omnibus ſcopis, ubi verus commendatur, ſubſtitui poteſt gummi Arabicum & terra ſigillata.

Siquid læſionis in inteſtinis reſtiterit, balſamicis ea delenda; adeoque pro hoc ſcopo ordinatur *balſamus Peruvianus* in vitello ovi ſorbilis ſolutus, ad gutt. 6, 8, 10, &c capiendus, ut ita guttæ illæ diſpareant; Vitellum enim ovi in diſſolvendis reſinis, in ſpecie purgantium, eſt præſtantiſſimum. Vel loco hujus capiatur eſſentia ſulphuris, cujus modum parandi tradit WILLISIUS *in Pharmac. Ration.* Ac ſimili modo confici poterit Eſſentia balſami Peruviani, quæ concinniùs ita paratur:

℞. *Balſ. Peruv.*
Subigatur terendo cum ſal. tartari q. ſ. propaſta: cui affundatur *Spiritus vini tartariſatus*, & in loco calido digeratur ad extractionem eſſentiæ, acrioris ſaporis ipſo balſamo Peruviano.

Doſis ſunt guttæ 12. 15. 20. ad 25. in vehiculo calido; ſed hoc incommodi habet, quod ructus pariat.

Cæterum notabile eſt, quod balſamus etiam Peruvianus cum vitello ovi ſolutus longè acrior & penetrantior ſe guſtui ſiſtat, quàm per ſe exiſtens; tantum vitellum ovi in diſſolvendis corporibus reſinoſis præſtat!

Cum his dictis etiam adhiberi poterit balſamus ſulphuris, ut & tinctura illa antiphthiſica dicta D. Michaelis, ex ſaccharo ſaturni, & vitriolo Martis conſtans, parum quidem de Marte participans, propter ſaccharum ſaturni tamen, egregiè in dyſenteria & quibuſvis alvi fluxibus cruentis ſe præſtans, læſa ſimul inteſtina tinctura hæc conſolidat, & egregia eſt in fluxibus alvi cruentis, cui etiam tinctura ſulphuris vitrioli, & tinctura vitrioli Martis, non inconvenienter ſubſtitui poteſt.

Quibus autem *Decocta vulneraria* placent, illi ſic ordinare poterunt:

℞. *Rad. Symph. maj.*
Tormentill. ana ℥ß. ad ℥j.
Herb Veron.
Alchim. ana M. j.
Plantag.
Com. hyperic. ana M. ß.
Conciſa coqu. in *aquæ ſimpl.* q. ſ.
Colat ℔j. adde
Syr. de Symph. Fern.
Corallior. ana ℥ß.
M. S.
Decoctum vulnerarium.

Capiatur hauſticus, addendo ſingulis hauſtibus guttulas aliquot *balſami ſulphuris terebinthinati*, vel *tincturæ antiphthiſicæ*.

Quod inteſtinum rectum ſimul fuerit affectum, cum teneſmo, ordinentur tunc clyſmata temperatiſſima ex lacte, adjectâ interdum terebinthina: v. g.

℞. *Lact. bubul. rec.* ℔ß ad ℥ix.
adde

Terebinth. in vit. ovi diſſol. ʒiij.
&, ſi opus,
Mell. rutac. ʒvj.
M. pro clyſmate.

Hic curioſum eſt, quod obſervavi in quadam puerpera, cum tale clyſma ordinaſſem, quod ingrediebantur ʒvj. terebinthinæ, & par.ens hoc ad horas decem retinuiſſet, & quidem cum euphoria, tandemque altero demum manè reddidiſſet, ecce! urinam tunc emiſit, violaceum odorem valdè referentem.

Pro reſtaurando denique ſtomacho vinum abſinthites, cydoniata, elixyr menthæ, & reliqua aromatica, ſtomachi & inteſtinorum tonum fibroſum reſtituentia, erunt convenientiſſima.

CNOEFFELIUS juſſit excrementa deponere ſuper caput mortuum vitrioli.

Tribus vicibus mihi occurrit hic caſus, ſcilicet proritatio alvi largior ex medicamentis in doſi non excedentibus:

(1.) *In hac ægra.*

(2.) *In Virgine cachectica cum menſium* difficultate, & hinc tumore abdominis flatulento, nato ex muco acido viſcido circa primas vias, cui præmiſſis Martialibus & digeſtivis ordinavi Potionem laxativam blandam ex gummi ammoniaco in aceto ſoluto, cum ſcammonii ſulphurati & extracti trochiſcorum alhandal ana gr. j. & tamen hæc miſtura ultrà 15.imo 18. ſeceſſus procuravit, & ſimilem huic caſui caſum induxit, cum maximis torminibus, ſuperveniente randem paſſione hyſterica, cum copioſa ſanguinis rejectione per inferiora, ultra biduum durante. In quo caſu, ubi omnia, etiam optima ſpecifica, alias incaſſum adhibuiſſem, tandem præſcripſi hanc miſturam:

℞. *Aquæ Plantag.* ℥ij.
Cinnam. cydon. ʒvj.
El. diaſcord. Frac. ʒj.
Troch. de Carabe ʒß.
Hæmat. pulveriſ. ℈j.
Antimonii diaphor. gr. x j.
Syr. Plantag. ℥ß.

Hæc cochleatim ſumpta, omnia pacata reddidit.

In hac Miſtura, præter hæmatiten, qui eſt terra metallica, trochiſci de Carabe ſunt notandi, vetus quidem & corrigenda, ſed tamen egregia compoſitio; & ut verum fatear, hæc in fluxibus alvi, ex acrioribus ſuccis enatis, & in maligna dyſenteria, laudem meretur. Sic in vomitu cruento felicem ejus uſum expertus eſt FORESTUS ſub forma pulveris in hauſtu vini, vel in miſturis, quibus parum aceti additum ſit, doſi ʒß. ad ʒj. exhibenda; non ſecus ad eadem trochiſcorum de carabe compoſitio nuperrimè etiam in deſperata ferè gonorrhœa, aliquot annos durante, ac miraculum profuit.

Tandem (3) *curavi etiam agnatam mulierem*, 27. annos natam, texturæ aliàs delicatæ & ſenſilis, ſimulque fermentidigeſtivi ſtomachici tenerrimi exiſtentem, ita quidem ut blandiora quoque remedia, tàm alterantia quàm laxantia, eandem graviter afficerent. Præterea hæc ſcorbuto hæreditario affecta, & hyſtericis paſſionibus obnoxia, tuſſim ſtomachi chronicam experta eſt, ex muco acido viſcido ſtomachi obortam. Pro qua curanda præſcripſi præmiſſis præmittendis has pilulas: (vomitorium enim non conveniebat propter paſſionem hyſtericam:)

℞ *Gum. ammoniaci in acet. ſol.* ℈ß.
Aloes luc. gr. iij.
Extr. troch. alband. gr. ß.
Laud. hyſter. gr. v.
Cum *eſſ. Salviæ* ſ. l. a. Pilulæ:
D. S.
Laxantes Pilulæ matricales.

Cepit has veſperi ante cœnam, benè dormivit, manè aliquoties cacavit, & vomuit ſemel, ſanaque reddita fuit. Verùm interjectis aliquot menſibus tuſſis rediit, unde eaſdem pilulas iterum præſcripſi. Quid autem fit? poſtquam eas cepiſſet, in copioſiſſimos vomitus, hypercatharſes cruentas torminoſas, ex quibus hinc vires proſternebantur, teneſmum, paſſionemque ſimul hyſtericam tandem incidit in gradu exceſſivo, & certè peſſimè ſe habebat: in quo tamen caſu inter alia adhibita remedia hunc pulverem proficuum experta eſt:

℞. *Corall. rub. præp.*
Cornu Cervi uſti præp.
Antimonii diaphor.
Terræ ſigillatæ ana gr. vj. vel vij.
Laud. hyſter. (cujus ordinaria doſis aliàs ſunt gr. vj; in ſubjecto verò hoc delicato) gr. jv.
M. f. Pulvis: S.
Pulvis adſtringens.

Hunc aliquoties deglutivit, non ſine ſucceſſu. Paſſioni verò hyſtericæ ſatis fecit Elixyr uterinum D. MICHAELIS, ſicut teneſmo ſacculi ex floribus verbaſci & chamomomillæ in lacte ſimplici, addito tamen pauco ſaccharo; quibus adhibitis reſtituta eſt feliciter.

Vir conſiſtentis ætatis dyſenteriâ epidemicâ ex contagio occaſione pavoris affectus, cum per ſex vel ſeptem dies ſaltem diarrhœâ ſimplici jam laboraſſet, quæ ſucceſſivè in dyſenteriam mutabatur, magis tamen mucoſam, minus cruentam, Ger. *die Weiſſe Ruhr* communiter dictam, die ſaturni veſperi vocatus, præſcripſi:

℞. *Aquæ Menthæ,*
Scord. ana ℥j.
Aceti Vini ʒß.
El. diaſcord. Frac. ʒij.
Terræ ſigill. ʒß.
Miſc. pro 2 doſibus:
D. S.
Mixtura adſtringens pro 2. doſibus.

Sudavit & melius habuit.

Die ſolis erat admodum debilis, ſiticuloſus & anxius: quoties cereviſiam biberit, tantillum frigiduiſculam, aut potiunculam, totius in continenti urgebant ſeceſſus; ad juſcula calida vel hauſtum calidum non item; non ſecus atque dum probe tectus ſtragulis & munitus pedibus aut operculis abdomini aut pedi admotis probè caleret, & conſequenter non nihil ſudaret, toties anguſtiæ & anxietates præcordiorum ceſſabant, *& cum ſudaret, eſſe ipſi bene, neque ſentire anxietatem*; ſimul verò atque vel lecto ſurgeret, vel pedes nudaret, ſubitò anxietatibus præcordialibus cum ſenſu moleſtiæ torminoſæ abdominis, & crebriori dejectione afficiebatur, unde, & calidè ſervandum & calida potui propinanda ſuaſi per totum morbi curſum. Hinc die ſolis præſcripſi:

℞. *Antimonii diaphor. Martial.* ʒß.
Terræ ſigill. gr. xv.
Cornu Cervi uſti præp. ℈j.
M. pro 2. doſ.
In vehiculo calido juſculi gallinacei vel vini capiendis:
D. S.
Pulvis adſtringens.

Fecit, & melius habuit; Unde & pro ſequente nocte adhuc unam doſin capiendam monui.

Sed utut opiata tam ſuprà, quàm ſequentibus diebus, ſimul propinarem, tamen pauciſſimus & minimè talibus proportionatus ſequebatur ſomnus; id quod ferè obtinet in dyſenteria, ut opiata in crebra & magna doſi ferre queant cum pauco aut nullo ſomno, & minori virium proſtratione, quàm ex torminibus & ſeceſſibus patiuntur, aut opiata aliàs inferre ſolent: Ergò die Lunæ

℞. *Raſ. priapi cervi* ʒj.
Laud. opiat. gr. iij
M. pro 2. doſ.
D. S. ut *ſuprà.*

Veſperi præſcripta fuit Potio ſequens:

℞. *Aquæ Plantag.* ℥ij.
Cinnam.
Spiritus theriacal. campb. ana ʒij.
Acet. vini ʒß.
El. diaſcord. ʒj.
Lapill. Cancr. præp.
Antimonii diaphor. ana gr. xv.
Syr. Plantag. ℥ß.
M. pro Potione: S.
Potio adſtringens

Capiebat pro lubitu.

Die Martis

℞. *Cornu Cervi uſti præp.* ʒß.
Mag. Coral. cum ſucc. citr. ℈j.
Terræ vitrioli dulc. ℈ß.
M. pro 2. doſ. S.
Pulvis adſtringens.

Unam

Unam cepit manè, alteram circa mediam noctem in vehiculo cereviſiæ calidæ cumino probe conditæ.

Veſperi Tincturæ Bezoardicæ gutt. 50. cepit quam, poſtea omni manè repetitam ſemper cum ſucceſſu bono propter ſudorem aſſumpſit, ſicque evaſit: Nam & alii huic malo tunc temporis obnoxii in principio bis veliter acceptâ hac Tincturâ mediante ſudore facile evaſerunt; ſicut aliis Eſſentia theriacalis anodyna Doctoris Michaelis ad 40. guttulas optimè contulit.

Die ergò Jovis & Veneris eadem tinctura Bezoardica manè capiebatur; à meridie verò mixtura ex electuario diaſcordii. Sed cum nihilominus quotidie ter, vel quater, etiam noctu totidem vicibus, pateretur adhuc ſeceſſus mucoſos cum pauco ſomno, ſine torminibus tamen, nullo appetitu, ſiti jam tamen moderata, judicavi hancce morbi protractionem jam ſaltem ex vitio ſtomachi non digerentis oriri. Unde

Die Saturni juſſi manè capiat ovi vitellum induratum cum aceto roſaceo, cujus uſu optimè habuit; propterea veſperi biborio ante cœnam idem repetere juſſi.

Sub curſu morbi externè pro coërcendo teneſmo graviter urgente juſſi capere ſtercus columbinum, hoc cum aceto calido probe ſubigere, & tam abdomini inſternere, quàm podici applicare, & ſæpiùs calidè renovare, cujus uſu commodè habuit.

Alius vir juvenis dyſenteriâ gravi conflictatus, in principio quidem nonnihil cruenta, ſed in progreſſu tota mucoſa, excernebat: aderat ſimul febris continua; hinc ſine evacuātibus rhabarbarinis mox per opiata & ſpecifica aggreſſus ſum curare. Succeſſit quidem cura, ſed magno labore & ſub continuo calidæ cereviſiæ potu laterumque calefactorum pedibus & abdomini ſuppoſitione, ſubinde ſudores ſpontanei, præſertim veſpertini, erumpebant cum euphoria. Ceſſante dyſenteriâ, durabat adhuc febris continua lenta cum gravamine ventriculi & appetitu penitùs dejecto, copioſo nempe muco ventriculum obſidente; ob id ordinavi ſal ammoniacum cum paucis lapillis cancrorum, cujus repetito uſu attenuatus quidem nonnihil fuit mucus, ſed non rejectus. Coactus ergò propinavi vomitorium ex ſyrupi emetici ℥ß, idque eò magis, quod veſperi præcedente æger ſpontaneo vomitu varia mucilaginoſa excreviſſet; ſed vomitorium nihil effecit, utut anxium reddiderit ægrum, muco nempe in ventriculo copioſo obtundente remedii vim, tamen copioſa mucoſa ſcreatu & tuſſi rejecit, febre lentâ adhuc perdurante, quibus rejectis, multum levatus fuit. Excrevit autem illa ex ventriculo: Nam & ſtimulum tuſſis in regione ſcrobiculi cordis percipiebat, & quæ excreabat, illinc prodire aſſerebat: ob id miſturam ex aqua hyſſopi, ſyrupo nicotianæ & oxymelle ſquillitico ordinavi, cujus uſu rejecit quidem copioſiùs, ſed crebriores etiam denuò ſeceſſus paſſus fuit; propterea intermiſi & præſcripſi ſequentem Pulverem:

℞. *Rad. Ari non. præp.* ʒij.
Lapill. Cancr. præp. ℈ij.
M. D. S.
Reſolvens pulvis ſtomachalis

Omni mane largam doſin capere juſſi: quo abſumpto, ut penitus ex ventriculo eradicentur mucoſa, 40. guttas Tincturæ tartari benè acris omni manè capere juſſi, ſicque convaluit.

Ex hoc caſu didici: (1) Neceſſarium eſſe in dyſentericis præmittere laxantia: ſi enim hoc feciſſem, tantam muci ſaburram in declinatione morbi circa ventriculum & primas vias non habuiſſem. Nam quoniam dyſenteria erat benigna in corpore crudis ſuccis infarcto, hi ipſi motu febrili correcti, & in mucum temperatum converſi, circa primas vias depoſiti, ſed antidyſentericis & opiatis remediis detentis, poſtmodum iſtas turbas dederunt.

Didici (2.) in dyſenteria, ſi malum vel ſit ex ventriculo, vel declinante morbo, nihilominus adhuc foveatur à dydyſpepſia ventriculi, vomitoria mitiora tutò poſſe propinari. Vomitoria equidem in dyſenteria magis, quàm diarrhœa, ſunt periculoſa propter metuendam ventriculi læſionem. Sin autem dyſenteria ſit à pharmaco maligno aut veneno, & materiæ relictæ quædam pars in ventriculo hæreat, conveniunt. Conf. SENNERTUS *lib. 3. Prax. pag.* 351.

De cætero ubi conveniunt, magis in benigna quàm maligna locum habere videntur (LA MONIERE tamen *Tract. de Fluxu dyſenterico maligno* obſervavit, ſubinde in primo principio vomitoria fuiſſe proficua; & arbitror, hoc ita eſſe, in caſu nempe, quo contagium malignum inſpirando hauſtum ventriculum ſaltem adhuc obſideat) idque, ſi ſuperiora inteſtina laborent, ſi cacochylia adſit aut malum foveat, nec non humorum imprimis inteſtinis & ventriculo moleſta ſaburra; ſi denique natura eò vergat, ægrique eidem faciiius auſcultent, viribuſque adhuc conſtent, &c. Vomitu namque diuturnas dyſenterias curatas vidit MERCATUS.

CASUS XII.

DYSENTERIA MALIGNA.

Juvenis curioſitate ductus viſitaverat caſtra Belgarum, ſed domum reverſus conqueritur de doloribus abdominis contorquentibus & lacerantibus vagis, in ſpecie noctu affligentibus, ita ut lacerari quodammodo inteſtina videantur. Adeſt ſimul crebrior alvi dejectio, primitus quidem recrementorum naturaliter conſtitutorum, ſed poſtmodum ſaltim pauca, eaque viſcida & glutinoſa, continuò licet alvus ſtimuletur plus minus rubicunda, acerbiſſimo tamen dolore comitata, egeruntur. Appetitus planè eſt proſtratus, adeſt ſitis continua, in ſpecie noctu, caput dolet, nauſea ſupervenit, & interdum vomitus materiæ variæ, ſæpiùs inanis vomendi conatus, accedit. Percipitur ſimul circa umbilicalem regionem cum ſuprà dictis acerbiſſimis cruciatibus pulſationis quidam levior ſenſus. Pulſus celer, frequens & magnitudine moderatus eſt. Vocatur noctu Medicus ab ægro, doloribus acerbiſſimis vexato pro Cura.

RESOLUTIO

DN. THEODORI CHRISTOPH. LRUGII,

HASSO-CASSELLANI,

B. Dni. PRÆSIDIS

Cenſuræ ac Emendationi ſubjecta & correcta

Anno 1676.

Symptomata ſunt:

Dolores abdominis contorquentes & lacerantes vagi, noctu in ſpecie affligentes.

Crebrior alvi dejectio tam recrementorum naturaliter conſtitutorum, quàm viſcidorum & glutinoſorum, eorumque paucorum plus minus rubicundorum.

Teneſmus & continua alvi ſtimulatio.

Appetitus planè proſtratus.

Sitis continua noctu præprimis.

Dolor capitis.

Nauſeas & vomitus materiæ variæ, & interdum inanis vomendi conatus.

Pulſationis ſenſus circa umbilicum, levior tamen.

Pulſus celer, frequens, & in robore moderatus.

Cauſa antecedens eſt

Iter ad caſtra Belgarum.

Ex quibus ægrum *dyſenteria*, à cauſa externa oborta laborare manifeſtum eſt.

AFFECTUS.

Plura ſunt ſymptomata, & quidem truculentiſſimè combinata, ægrum noſtrum preſentem vexantia, ex quorum tamen penitiori conſideratione dignoſcere licet, illa eò collimare, ut nos, eundem morbo, non minus ſævo quàm moleſto, ad excretionis vitia læſa, & præprimis non tam aucta quàm depravata, potiùs ſpectante laborare, certiores reddant; quod vitium proprio nomine *Dyſenteria* audit, ſeu, quo nullus ambiguitatis ſit locus, *Diarrhœa cruenta torminoſa*, quam Germanico idiomate explicant: *er hat die weiſſe und rothe Ruhr.*: Hanc enim adeſſe, dejectiones viſcidæ plus minus rubicundæ, cum acerbiſſimis doloribus abdominis, reliquiſque truculentis ſymptomatibus ſtipatæ, indicant.

SUBJECTUM.

Quibus omnibus inteſtina, ceu *ſubjectum*, cui illa, accidentia cum ſint, inhærere neceſſe habent, characteriſata eſſe meritò ſtatuimus, quæ undique ex læſis vaſis à doloribus, & inde natis ſpaſmis, affecta & interiùs abraſa, ſanguinem unà cum reliquis excretis, tam naturalibus quàm præternaturalibus permiſtum, effundunt. Licet autem inteſtina ſint corpora unâ eâdemque membranâ cõmuni à pyloro ad podicem uſque conſtantia; attamen ob accidentia quædam Anatomici illa diſtinxerunt in tenuia & craſſa. Hoc autem in loco tenuia ſaltem inteſtina hujus mali ſubjectum determinamus, quod manifeſtat doloris exacerbationis ſenſus circa regionem umbilicalem. Dum autem inteſtina tenuia vocamus ſubjectum, non inſontem interim ab hoc malo volumus eſſe ſtomachum, cùm & inteſtina rectè ventriculus prolongatus vocentur, ſed & characterem hujus vitioſum & exoticum non ſilentem in ſtomacho, ceu nido materialiter intus depoſitum, ſegregatoque pabulo in plicis & rugis ſtomachi exceptum eſſe, nauſea & appetitus dejectus ſufficienter convincunt; quod jam HIPPOCRATES acidos ructus protractis alvi ſolutionibus ſupervenientes fauſtos deprædicando annuit. Proinde non in caſſum fore autumo, diſtinguere inter ſubjectum morbi, quod inteſtina tenuia eſſe diximus; & inter ſubjectum cauſæ, cujus rationem formalem ventriculus explicat.

CAUSA PROXIMA.

Quò verò ægro noſtro in juvenili ætate perſiſtenti, nec talibus adſueto, clarior evadat natura ejus mali, conſiderandæ ſunt ejus cauſæ, generationiſque modus: *Cauſam* ergò hujus torminoſi affectus *proximam* ſtatuimus Fermentum malignum & quaſi arſenicale, per contagium hauſtum, ab excretis, & militibus ſimili affectu laborantibus, inteſtinis pertinaciter adhærens, ea rodens & excorians; unde horum archeus ab ejuſmodi hoſtilitate irritatus propriũ ſuum hoſpitium devaſtans, continuò ea ad excernendum muci ſanguiniſque copiam cum inſigni cruciatu ſtimulat.

CAUSA REMOTA.

Tale autem vitium ſeu hoſtile miaſma acidum ejuſmodi martyria conferens, unde contraxerit, non miretur Patiens, cùm cauſa prægreſſa occaſionalis ſat amplas feneſtras & fores apertas conceſſerit; hinc ab externa cauſa ſuum ortum, adjuvante ſimul prædiſpoſitâ aliquali corporis conſtitutione, ceu obſtetrice, ad ejuſmodi producenda apta, duxiſſe auguramur, & quidem ut à prægreſſo, ex curioſo ad caſtra Belgarum viſitanda animo, ſuſcepto itinere hunc Martialem hoſtem tyrannide ſuâ illum ſat cruciantem, in humeros ſuos contraxerit; quippe putridus talis aër ad febres malignas in caſtris diſponit, quæ ob vitia diætæ, & inde nata ſtomachi pathemata, aliàs *morbus Ungaricus* ſeu *Febris Caſtrenſis* dicuntur. Hinc facilè æger noſter hoc in Martis muſeo ab aliis ægris, eodem affectu jam inquinatis, per contagium affectus fuit, quod loco trophæi atrox ſanè malum ſecum domum reportavit. Imò non mirum, ſi accadat & ſoli fraceſcentis vitium: nempe viſitavit caſtra Belgarum, quo in climate ob præſentiam fluminum, paludum, litorumvè, ejuſmodi exhalationes ſemiſalſæ plus minus acres facilè exhalant, quarum atomorum impreſſione hanc violentam tyrannidem introduxerunt noſtro ægro, qui aliàs in juvenili & florida ætate, & ob copiam humorum, fortaſſis & redundantiam acidi præternaturaliter in corpore exiſtentis, magis magiſque diſpoſitus fuit, ut ita faciliùs morbida & dyſenterica hæc progenies introduci potuerit. Imò propiùs eundo probabile videtur, & ſtomachum ipſum anſam huic malo dediſſe: alimentorum infectorum & variorum eorundem ſub itinere ingeſtorum, præprimis duriorum ſalſorum malèque præparatorum, qualia in Belgio, regione aliàs impuriore, propinantur, aſſumptione, inſigniter negotium digeſtionis, hebetando fermentum ſtomachi digeſtivum, æger noſter imminuit, hinc ob ordinatam minus diætam non obtinuit validam digeſtivi fermenti vim; ut ita non inconcinnè SENNERTUS exinde dyſenteriam deducat; quod & in noſtro ægro ita eſſe, appetitus inſigniter proſtratus ſat dilucidè probat. Fermentum proinde ſtomachi exacerbatum loco chyli laudabilis acidum vitioſũ crudele peperit, quod orificium ſtomachi ſuperius afficiendo nauſeam, poſteà arctiùs pylorum vellicando & irritando, & vomitum materię, pro fermenti digeſtivi vitiati corruptione, exindeq; obortę ciborum corruptionis variæ, (dum acor hic præternaturalis, quo fermentum, ſtomachi vitioſum indigito, non in cibos ingeſtos agat, ſed errabundè in archæũ ſtomachi, illumq; inficiat,) excitat; ſæpiusq; poſt rejectionem talis, non tamen omnimodæ, materiæ vitioſæ, Idcirco ob viſcidiotũ quarundam particularum remanentiam ſtomachũ continuò irritantium, conatus vomendi inanis ægrum vexat. Acidum proinde hoc acre malignum quaſi antimoniale aut arſenicale, aut tithymalinum, &c. ad inteſtina delatum, cum bile & ſucco pancreatico vitioſè efferveſcens, fomitem præbuit hujus cladis ægro inductæ: imò exinde maſſa ſanguinea turbata fuit, unde poſtmodum ex vitioſa, ob peregrinarum particularum præſentiam, ejus craſin aliquomodo deturbantium, fermentatione pulſus celer, frequens, & ſub virium adhuc conſtanti ratione in robore hinc moderatus perſiſtit. Ad hujus autem præternaturalis acidi peccantis reatus ulterius examinandos, non incongruum erit conſideratu & ſymptomata ex ejus præſentia prorìtata libare, quibus præſertim ægro crudele & moleſtum exiſtit. Acre autem hoc vitioſum præternaturaliter acidum ex dictis cauſis enatum, tam immediatè ventriculum & inteſtina afficiens, quàm mediante maſſa ſanguinea ab extra affecta eò delatum, morbificâ ſuâ phalange illis pertinaciter pro ſua, quam adeptum eſt, vitioſa natura viſcida adhæret: hinc illa irritando ad crebriorem alvi dejectionem, & primitùs quidem naturaliter conſtitutorum recrementorum, poſtmodum verò paucorum viſcidorum & glutinoſorum, excitat; quatenus nempe acre iſtud exceſſivè acidum ſtimulando inteſtina fecerit, ut primitus quidem ſe à fæculentiis naturalibus liberent, poſtmodum verò acriùs irritata, obque effluentiam ſuccorum per pancreas, vaſa cholodocha & glandulas inteſtinorum miliares ex maſſa ſanguinea vitiata eò effuſorum continuam continuò vellicata, & muco eorum chyloſo, ceu optimo parietum eorum tutamine, ſpoliata ſunt, ut ita membranis ſenſim tali tegmine denudatis, hinc eroſis, & vaſorum ſanguifluorum orificiola capillaria aperta fuerint, exinde poſtmodum excrementorum talium plus minus rubicundorum ejectio, ad exemplum pulveris ſternutatorii fortioris nariũ membranas continuò vellicantis, & non ſolùm lympham copioſiorem, ſed & ſanguinem tandem, prolicientis. Ejectiones autem iſtas partim præceſſerunt, partim comitati ſunt, dolores abdominis tàm truculentiſſimi, contorquentes & lacerantes vagi, in ſpecie noctu affligentes, ita ut lacerari quodammodò inteſtina videantur; qui ſat manifeſtant acris alicujus præſentiã, quod inſigniter rodit inteſtinorum intimam ſubſtantiam, & tunicas fibroſas inſigniter ſenſiles morſicat, ut exinde ingentes dolores, & propter hos ipſos, convulſivos earum ſpaſmos & contracturas, adeoque acerbiſſimum contorſionis & omnimodæ quaſi lacerationis ſenſum conjunctum, cruciatus intolerabiles, præprimis tempore nocturno, inducantur; quales doloroſi ſpaſmi & convulſivi motus præprimis jejunum torquent inteſtinum reliquaque tenuia, hinc ut præcipuè circa umbilici regionem cum dictis cruciatibus & pulſationis quidem, etſi levior, ſenſus obſervabilis fit, ob ſanguinem nimirum in vaſis capillaribus ſtagnantem, & in motu ſuo, ob nervos vaſis ſanguifluis ſubjacentes irritatos, exindeque vaſa ſanguiflua comprimentes, impeditum; ob quos nervos affectos & ſimul caput per conſenſum inſigniter dolet. Quatenus autem acre vellicans miaſma ſeu fermentum pungens & vellicans inteſtina, ex inteſtinis ſuperioribus, partim motu ſuo proprio, partim horum convulſorum contorſione ſpaſmodicâ, ad inteſtinum rectum propellatur, huicque poſtmodum pertinaciter adhærendo, illudque vellicando, dolores tales acerbiſſimos non ſolùm inferr, ſed & alvum continuò ſtimulat, unde & teneſmus & cupiditas egerendi, & ſi interdum inanis, ægrum ita cruciat, ut ſi non aliâ, hâc ſaltem & ſolùm tyrannidis ſpecie, hoc malum veniat ægro abominandum. Prout etiam acre hoc vitioſum ad fauces uſque exhalat, illarum membranam inſigniter irritat & vellicat, hinc concurrente ſimul ſalivæ, non ritè ſalia iſta acria diluentis & abſtergentis, ob laticis aquoſi uberiorem evacuationem evacuatæ, nec à maſsâ ſanguineâ, quæ & ipſa hoc deſtituta, copioſiùs ad fauces delatæ, defectu, ſitis oritur intenſa, maximèque ægro moleſta.

PROGNOSIS.

Æger itaq; ſub hujus mali tyrannide gemens & anxius, doloribus quippe acerbiſſimis vexatus, rectè maturè petit conſilium, cùm malum hoc ſit periculoſius, eô nomine, quod

quod inteſtina tenuia imprimis invaſerit, unde & ſymptomata graviora ſupervenire ſolent; accedit & contagium malum inferens peſſimi ominis, & graviſſimè lædens. Cùm tamen in præſenti caſu non adeo confirmata dyſenteria, æger ipſe in ætate florida, nec virium dejectio adſit, idcircò ſpes eſt aliqualis, eum facilè in integrum reſtitutum iri, cùm æger magis crudeliùs quàm periculoſiùs affectus ſit.

C U R A.

Ut igitur ad ejus preces à talibus cruciatibus illum liberemus, *Curam* aggrediamur, quæ, ut meliùs inſtituatur, pro ratione morbi introducti, quatuor indicationibus abſolvi poteſt:

1. Cauſam proximam, acre malignum vellicans, corrigendo, & ex inteſtinis horum abſterſione, ex maſſa ſanguinea hujus per ſudorifera purificatione, eliminando.
2. Urgentem dolorem ſiſtendo.
3. Vulnerariis læſionem inteſtinorum corrigendo.
4. Abſtergentibus anodynis teneſmum ſiſtendo. Semper in univerſo dyſenteriæ curæ curſu ſtomachum ſimul ejuſque robur reſpiciendo.

Pro his itaque ſcopis obtinendis ad hoc malum abigendum, offerunt ſeſe fontes Medicinæ tres, Chirurgicus, Pharmaceuticus & Diæteticus; quorum primus cum vix ſcopo noſtro ſatis faciat, proinde generoſioribus ex eo petitis remediis hâc vice ſuperſedebimus, & adornabimus noſtram curam remediis ex Pharmacia deſumptis, quibus pro quadruplici ſuperiori Indicatione cum indicatis ſequentibus ſubſidiis cura expeditur. Hinc commendamus illi in principio ſtatim ſequens:

℞. *Aquæ card bened.*
Menthæ ana ℥ij.
Cinnam. ℥ß.
Raſ. priapi Cervi ʒij.
Cornu Cervi ſine igne,
Antimonii diaphor. ana ʒj.
Laud. opiat. gr iij.
Syr. card. bened ℥ß.
M. D. S.
Adſtringens potio ſudorifera.

De hoc capiat æger duo vel tria cochlearia, & inter coopertutas ſtragulorum lecti probè ſudet, aliquoties reiterando; hoc enim peracto, curatu faciliùs hoc erit malum. Vel

℞. *Pulv. hepat. viper*, vel *ſerpent*, vel *raſ. priapi cervi* ʒij.
Cornu Cervi ſine igne,
Antimonii diaphor. ana ʒj.
M. f. Pulvis pro tribus doſibus:
D. S.
Adſtringens pulvis confortativus.

Pro vehiculo dictorum pulverum præſcribatur:

℞. *Aquæ Menthæ*,
Card. bened. ana ℥iß.
Cinnam. ʒvj.
Eſſ. Opii ʒß.
Syr. Card. bened. ʒvj.
M. f. Potio: S.
Potio confortativa ad pulveres.

His ſimul externa adhibeantur: hinc

℞. *Theriac.* ℥ß. vel ʒvj.
Ol. deſt. Macis, vel *Menthæ* ʒj.
M. pro Unguento.

Quo largiter abdomen & ſcrobiculus cordis, & quidem quàm calidè, inungatur.

Peracto ſudore, quoties æger potum, cum ſitis urgeat maximè, petat, commendamus, ut in ordinario potu largiter diſſolvatur gelatina cornu cervi, vel gelatina priapi cervi, utpote quàm maximè ob id commendata. Vel

℞. *Decoct. Citri Mynſ.* ℔j.
Aquæ cinnam. cydon. ℥ij.
Gelat. Cornu Cervi ℥j.
Syr. Corall. Querc. ʒvj.
M. pro Julepo:
D. S
Julepus confortans.

De hoc, quoties potum exigat, aliquot cochlearia ægro, in hypocauſto moderatè calido degenti, offerantur.

Quodſi verò malum gravius, ita ut ex his non ſentiat levamen æger, ad ſpecifica magis accedendum: hinc

℞. *Aquæ Plantag.* unc. iij.
Cinnam. ʒvj.
Acet. roſac. unc ß.
El. diaſcord. Frac. ʒj.
Terræ ſigillat. ʒß.
Sacch. Saturni ℈j.
Laud. Opiat gr. ij.
Syr. myrtin. unc. ß.
M. F. Potio: S.
Adſtringens mixtura confortativa.

Vel loco hujus:

℞. *Conſ. roſar. vetuſt.* unc. ß.
Raſ. priapi Cervi ʒij.
Laud. opiat. gr. iij,
Cum ſ. q. *ſyr. Cydon. aromat.* f. Electuarium pro 2. doſibus:
D. S.
Electuarium adſtringens pro 2. doſibus.

Convenit etiam pro hoc ſcopo Tinctura antiphthiſica.

Sin autem urgente dolore ani & teneſmo æger adhuc ſit anxius, convenit clyſter blandè abſtergens anodynus, qui ſimul dolorem lenit, & id, quod in inteſtinis læſum, conſolidat; hinc prodeſt vel clyſma ex lacte ſimplici cum ſevo hircino, vel

℞. *Herb burſæ paſtor.*
Plantag.
Flor. Chamom.
Verbaſci ana M. ß.
Rad. ſymphyt. maj.
Sem. Cicer. rubr. ana. unc. j.
Coq. in ſ. q. *lactis caprini*:
Colat. unc. ix. adde
Sevi hircin. cum vitelli ovi ſol. unc. j.
Balſ. Peruv. in vitello ovi ſol. ʒij.
M. pro clyſmate.

Duabus vicibus tepidè injiciendo.

Excreto clyſmate, fomentis adhuc teneſmo ſuccurratur.

℞. *Herb. & Flor. Verbaſci* M. ij.
Chamomill.
Flor. ſambuci ana M. ij.
Inciſa includantur ſacculo in *lacte* coquendo & applicando:
D. S.
Sacculus leniens.

Ut autem declinante malo inteſtinorum læſio maturè corrigatur:

℞. *Herb. hederæ*,
Plantag. ana M. j.
Summ. hyperic. M. ß.
Raſ. priapi cervi ʒvj.
Coq. in ſ. q. *aquæ ſimpl.*
Colat ℔i. adde
Syr. Corall.
Cydonior. ana unc. ij.
M. D. S.
Potio Vulneraria.

Capiatur ſubinde cum hauſtu, addendo ſedulò *Balſami ſulphuris terebinth* gutt. vj. vel viij.

Dehinc tandem, ut ad ſtomachum reſpectum habeamus, hinc ei commendamus vel hauſtum vini generoſi, vel micam panis toſtam vino generoſo ebriam, cui pulvis macis largiter inſperſus. Vel

℞. *Aquæ fœnicul.*
Menthæ ana unc. iß.
Cinnam. ʒvj.
Succ. Cydon. rec. unc iß.
Spiritus ſal. dulc. ℈j.
Syr. Menthæ ʒvj
M. D. S.
Potio ſtomachum confortans.

De quo æger capiat pro lubitu.

Hiſce jam addatur diæta, quæ conſiſtit in hoc, ut in uſu ſex rerum non naturalium modeſtè ſe gerat, præprimis, ne ſe nimis exponat aeris impurioris inſultui. Tantum!

CASUS XIII.

HÆMORRHOIDES CÆCÆ DOLENTES, EX MENSIUM NATURALI EMANSIONE.

Mulier vegeta & floridæ faciei, corpulenta, cætera ſana, indeque luxui dedita, ætatis præter propter 49. annorum, & quod excurrit, conqueritur de dolore lumborum lancinante, & gravativè diſtendente, ſucceſſivè increſcente, unà cum intenſo dolore ardente, rodente, & nonnihil pulſante in interioribus podicis, hinc laborioſam alvi dejectionem patitur, in tantum, ut quoties eam exonerare nititur, hoc cum ſummis fiat doloribus. Accedit tunc extremorum tremor, phlogoſis & æſtuatio ex præcordiis caput petens, cum faciei rubore intenſo, & largo ſudoris per frontem & tempora defluxu. Patitur hæc, quoties alvum liberat, ſtis prioribus pathematis continuò eam torquentibus. Medicus ordinarius varia ordinat, interna & externa, linimenta & fomenta, clyſmata, venam in brachio ſecat, &c. Levatur his malum, ſed ſupervenit difficilis reſpiratio, ita ut quoties parum ambulet, vel aliquot ſaltem ſcalas adſcendat, ſpiritus nonnihil intercipiatur, & libera reſpiratio impediatur, cum pulſatione ſenſibili in temporibus & pedibus. Moleſtiſſimo hoc malo aliquandiu conflictata, & diverſimodè tractata à Medico, illud pedetentim evaneſcit, ſed ſupervenientibus ſeu redeuntibus iſtis prioribus in lumbis, ano & vicinis regionibus, malis. Vocatur alius Medicus pro cura.

RESOLUTIO
DN. GEORGII ERNESTI
MEUSELII, LUCCA-LUSATI,
Hoc tempore
MEDICINÆ DOCTORIS,
PHYSICI TORGAVIENSIS,
Cum ſpeciali Cenſura & Annotationibus
B. Dni. PRÆSIDIS,
Cenſuræ ac Emendationi ſubjecta,
Anno 1675.

PARS AFFECTA.

Ut paucis dicam, quid mihi de hac ægrota videatur, judico: affectos eſſe primariò renes, ſecundariò partes his vicinas.

Renes affectos eſſe ex ſede doloris, nempe lumbis, ſuſpicor: In hoc enim differt renum dolor à colica, quod illis ægrotantibus dolor in lumbis magis percipiatur; in colica autem totus ventris ambitus, quouſque ſcilicet ſe colon extendit, malum perſentiſcatur.

Inflammati verò ſunt renes, quod ex doloris genere colligo; qui lancinans eſt in omni inflammatione; renum autem inflammatio hoc præ aliis peculiare habet, quod dolor ſimul gravativus percipiatur atque diſtendens, cujus cauſa ipſum parenchyma renum magis carnoſum, quàm membranoſum aut nervoſum, eſſe videtur: adhæc inflammationem cujuſdam viſceris adeſſe ſatis deſignat & faciei rubor intenſus, & ſanguinis æſtuatio ac phlogoſis. Reliqua ſymptomata, utpote reſpirationem difficilem, doloroſam fæcum alvinarum excretionem, &c. non aliunde deducenda puto; quàm ex communione nervorum à plexu circa renes nervoſo oriundorum, vel ſaltem membranarum: quapropter nec hæc ſymptomata ſingularem exoptabunt Curam, præterquam quæ ordinariò arthritidis eſt.

CAUSÆ.

Hæc autem methodicè ut inſtituatur, Cauſa hujus inflammationis inveſtiganda erit. In genere ea eſt ſanguinis per renes circulatio ex parte impedita: hujus ſpecialior cauſa eſſe ſolet aut calculus in rene latitans, aut pituita vaſa renalia interiora atque minora obſtruens, aut humor quidam auſterus, adſtringens eadem, ac fortiùs coarctans. In muliere hac vix calculus eſſe in cauſa poteſt, quippe cujus ſigna aliàs in urina ſatis ſe manifeſtarent; aut enim ſabulum ſimul excerneretur, aut ſaltem cum ardore prodiret. Cum ergò de horum neutro conqueratur æger, ſuſpicio ſanè omnis de præſentia renalis calculi cadet. Pituitam quod concernit, eam hic quoque accuſare vix audeo, eò quod facies mulieris florida magis ſanguineum, quàm pituitoſum corporis habitum, demonſtret.

Quapropter ultimæ ſupra enarratæ cauſæ, auſteri nempe rationem eſſe habendam, ampliùs non dubito, cùm & hoc ipſum confirmare videatur anteacta vita, luxus ac indulgentia gulæ, quæ hujus mali indubitatò cauſa remota eſt.

CURA.

Pro cura ergò hujus ægræ conveniunt omnia ea, quæ auſterum tale corrigere valent. Præſtant hoc omnia terrea atque fixa, alcalia dicta, in ſpecie lapilli cancrorum, dens apri, præcipuè ſal illud amarum ex ſale ammoniaco & calce viva paratum, quod videri poteſt in SCHROEDERI Pharmac. lib. 3. pag. 481. Præſcriberem ergò pulverem ſequentem;

℞. Lapill. Cancror. præp. ℥j,
Mandib. lucii piſc. ℥ß,
Cryſtall. tartari ℈j,
M. f. *Pulvis.*
Divide in 3. partes æquales.

Dulcificant eundem humorem dulcia, in ſpecie radix liquiritiæ, in affectibus urinoſis non contemnenda. Idem præſtant & oleoſa; unde non rejiciendas puto emulſiones ſeminum, in ſpecie violarum, cardui benedicti & Mariæ. Eorum formula hæc eſſe poteſt:

℞. Sem. violar. ℥ij,
Card. benedict.
Mariæ ana ℥j,
Cum ſ. q. aquæ ſaxifrag. f. *Emulſio ad* ℥iv,
adde
Dent. apri,
Antimonii diaphor. ana ℈j,
Edulc. cum Rot. manus Chriſti perlat.
D. pro 2. vel 3. doſibus.

Omnibus tamen palmam præripere videntur ſpiritus urinoſi volatiles, e. g. ex tartarò paratus, ſalis ammoniaci, &c. quippe qui acidum iſtud vitioſum abſorbent, ac ſecum per urinam transvehunt.

Conveniet etiam ejuſmodi formula;

℞. Aquæ Petroſel
Fragar. ana ℥j,
Spiritus ſal. ammoniaci ℥ß,
Sal. volat. lumbr. terreſtr. ℈ß,
Syr. de alth. Fern. ℥ß,
Miſceantur,
Detur cochleatim, vel pro duabus vicibus.

Dolor ubi vehementiùs ægrotam urget, præ cæteris conveniet clyſma ex lacte, in quo chamomilla aut veronica decocta eſt, paratum, adjectoque ſaccharo, quod multis modis à SIMONE PAULI in Quadripart. Botan. pag. 512. commendatur.

Ubi æſtus eam magis vexabit, nitrum antimoniatum non omittendum erit.

PROGNOSIS.

Prognoſin ne prætereamus; hanc ægram, Deo benedicente, his adhibitis medicamentis ſanitati reſtitui poſſe, non dubito.

DISCURSUS & ANNOTATA B. DN. D. ETTMULLERI.

In anteceſſum moneo, frequentiſſimos mulieribus accidere dolores, tàm ſub menſium incipiente fluxu, quam inſtante abortu, etiam ſine læſione inflammationis in viſcere aliquo, in qua ſemper affligit dolor pulſatorius & diſtendens. Cæterum præſentem affectum non eſſe renes inflammatos, patet ex abſentia ſignorum; quia abeſt v. gr. febris continua, & quæ in noſtra plethorica ægrâ adeſſet acuta, abeſtque motus erigendi impotentia, & inſignis urinæ mutatio, aut ejuſdem ſuppreſſio; imò ſi inflammatio renis ſubeſſet, crus etiam illius lateris, cujus ren eſſet affectus, ſtuperet, & neceſſariò etiam dolor pulſatorius perciperetur, quippe qui in omni inflammatione affligit; utut non à pulſatorio ad inflammationem argumentandum ſit: quin imò præſente renis inflammatione affectus ſtomachi & vicinarum partium per con-

conſenſum, e.gr. nauſea, vel vomitus, vel cardialgia, adeſſet: ſi autem fuiſſet nephritis ſeu inflammatio renum, conduxiſſet tinctura antiphthiſica, cujus baſis eſt ſaccharum ſaturni, quod ipſum etiam in omnibus viſcerum inflammationibus egregium eſt.

Potius ergò *affectus* ægræ noſtræ *primarius eſt Hæmorrhoidum cæcarum dolor*, ſive jam internæ ſive externæ affligant: utræque ſiquidem affectæ videntur, propter atrocia ſupervenientia ſymptomata. Huic autem dolori ſupervenit difficilis reſpiratio per accidens culpâ Medici, nata ex ſanguinis per venę ſectionem coacervatione in pulmonibus, & ejuſdem impedito ſanguinis per eoſdem circulo.

Pars ergò *affecta* inteſtinum rectum eſt, in ſpecie quoad orificium ſui externum, podicem conſtituens, ubi vaſa hæmorrhoidalia inſerta ſunt, tâm interna quàm externa.

Cauſa proxima eſt inchoata inflammatio in inteſtino recto circa ſitum vaſorum hæmorrhoidalium, quæ ſimpliciter fit à ſanguinis ſtagnantis copia in noſtra ęgra, quæ aliàs in locis vicinis, nempe circa vaginam uterinam, ſub ordinario menſium fluxu conſueta erat evacuare, ceſſante hac evacuatione.

Diſtinguit Dn. Autor hujus Reſolutionis renum dolores à colica, quod illi in lumbis magis, hæc verò in toto abdomine, quouſque ſcilicet colon ſe extendat, percipiatur: verùm hæc ſecundùm quid, & in malo tantùm confirmato, vera ſunt.

Quod autem à naturaliter ceſſante ob ætatem (erat enim 49. annorum) menſium fluxu in ſubjecto hoc ſanguineo ſupervenerit hæmorrhoidum dolor, & omnia in hiſtoria caſus recenſita pathemata, colligitur (α.) quod non rarum ſit, ceſſantibus naturaliter menſibus in ſubjectis vegetioribus ſupervenire hæmorrhoidalem fluxum menſtruum: (β.) nec rarum, loco menſium obſtructorum, hæmorrhoides, hæmorrhagiam narium, hæmoptyſin, &c. ſupervenire: vid. BARTHOLINUS *in Act. Med. Hafn. Vol.* 1 *pag.* 165. (γ) in habitioribus unà cum menſibus fluentibus etiam quandoque hæmorrhoides fluant, de quibus vid. M. A. N. C. *Ann.* 3. *Obſerv.* 22. *pag.* 39. & *Ann.* 4 *&* 5. *p* 299. Tandem (δ.) ordinarium quoque ſit, quod in partu difficili, ex conatu iſto nimio, partes genitalibus vicinæ in tantum tumeſcant, & ex vaſis circa eadem loca diſtentis ſæpe inſequantur hæmorrhoides cæcæ; ſicut etiam ipſę gravidæ ultimis menſibus geſtationis tàm varicibus, quàm dolore hæmorrhoidum cæcarum, nonnunquam infeſtari ſolent. Porrò viri, uti his naturaliter deficiunt menſtruationes, ita è contrâ hæmorrhoidalis fluxus periodicus per penem viſus in iiſdem eſt. Et ratio quidem, quod ſubinde menſium vel naturali emanſioni, vel præternaturali ſuppreſſioni, ſuperveniant hæmorrhoidalia pathemata, eſt vicinitas vaſorum, ex communi tunica oriundorum: Vaſa nempe hæmorrhoidalia externa, tam venæ quàm arterię, oriuntur ex ramis hypogaſtricis trunci iliaci interni, ex quibus etiam propagantur vaſa ad vaginam uterinam; unde menſium fluxu ordinario ceſſante, per vicina loca & vaſa ejuſdem ſanguinis fit excretio, aut ſaltem in iiſdem ſtagnatio aliqua. Pari ratione vaſorum hæmorrhoidalium internorum arteria derivatur ex arteria meſenterica inferiore, vena verò ex ramo venæ portæ ſplenico.

Jam *quoad connexionem & evolutionem ſymptomatum*: conqueritur ægra de dolore lumborum lancinante, diſtendente & gravante; dicunt tales: *Iacet mihi in dorſo*, *tendit in cruce*, *& quaſi lancinat*. Hæc ſymptomata dependent ſimpliciter ex turgeſcentia ſanguinis & repletione vaſorum circa uterum & loca vicina; ac ordinariò quidem patiuntur talia pathemata, quando menſes emanare volunt: *premit me in dorſo verſus gremium*, dicunt, *vix ſe movere poſſunt*; quod ſignum inſtantium menſium eſt: ſicut etiam dicunt: *grave eſt in cruribus*; ex impetu ſanguinis.

Similiter in præſenti ægra plethorica *ſanguis ſuperfluus*, per uterum antehac evacuari ſolitus, ob locorum viciniam in vaſis hæmorrhoidalibus reſtagnans, & aliqualem inflammationem, quam innuit pulſus, pariens, primùm *tenſionem dolorificam lumborum*, hinc *dolorem ardentem*, *rodentem & pulſantem* in interioribus podicis, quod eſt ſignum doloris hæmorrhoidalis ex ſanguine ſtagnante, non potuit non producere; dicunt enim: *eſſe ipſis*, *ac ſi quis veru candente podicem fodicet*: ubi in ſpecie pulſans dolor, eſt veſtigium inflammationis *in podice*. Porrò laborioſam alvi dejectionem patitur ægra noſtra, quæ ex duplici fonte derivanda venit: nempe partim ex intenſione partis affectæ dolorum, cujus ratione dum protruditur podex, à fęcibus prælerlabentibus afficitur, unde difficillima dejectio; partim quod ſic ſanguis ſtagnans quodammodo, impetu per dolorem facto, ad ſuperiora ejaculetur. Ex qua cauſa etiam tremor oritur, cum propter intenſum dolorem hæmorrhoidũ in conſenſũ trahatur totũ nervoſum genus, & ſpiritibus animalibus inæqualis fluxus concilietur: Sic propter dolorem totum corpus tremit, ſi Chururgus partem aliquam externam exulceratam tangat. Ulterius ſolita *æſtuatio, phlogoſis* & rubedo faciei, originem ducunt ex ſubito ſanguinis ſtagnantis repulſu, & ſuperiora verſus rejectione, quo ipſo ad caput ita commoto, ſeri emanatio, & conſequẽter ſudor largus circa frontem & tempora apparet; quod ipſum illuſtrat Bartholinus Cent. 4. Hiſt. 40. ubi ſimilia pathemata difficiliorem alvi dejectionẽ cauſantia recenſet.

Sed quæritur: unde *difficilis reſpiratio*, ceu ſecundarium pathema, in noſtra ægra orta ſit? Reſp. ab inepta venæſectione in brachio inſtituta; ſupervenit enim quando dolores circa podicem deſinunt. In noſtra ægra hirudines hæmorrhoidibus applicari, vel ſaphæna aperiri debuiſſet: Unde poſt ineptam venæ ſectionem difficilior reſpiratio originem duxit ex ſanguinis nimia copia, & aliquali circa præcordia ex pulmonum vaſis mora, indeque tardiore ejus per pulmones circuitu, factâ nimirum ſanguinis ab inferioribus partibus verſus ſuperiora revulſione, unde urgentior reſpiratio. Confirmatur hoc ipſum ex eo, quod ſemper, quoties per motum ſe exerceret, aut ſcalas adſcenderet, toties reſpiratio facta fuerit gravior propter ſanguinis curſum rapidiorem factum, & per pulmonum vaſa retardatum. Atque hinc, quibus deficiunt menſes præternaturaliter, ſemper eæ ordinariò conqueruntur de difficili reſpiratione. Idem accidit noſtrę ægrę, quæ ſanguinis copiâ ab hæmorroidibus ſurſum revocatâ, propter impeditum ejuſdem per pulmones circulum, effecit difficilem reſpirationem. Quare autem ſanguis relictis vaſis inferioribus occupet primariò partes ſuperiores? quæritur. Reſp. fieri hoc propter venæ ſectionem in brachio inſtitutam, quia ſic ſanguis fuit revulſus à partibus inferioribus, & ſic circa pulmones ſtagnavit. Res ut pateat: hæmorrhoidum hic affectus ſimiliter ferè ſe habuit, ac quando mulieribus menſium fluxus ſubitò ſupprimitur; vel etiam, quando mulieri inſtant menſes erupturi. Iam in tali ægrę ſtatu quæritur, in quonam loco ſecanda ſit vena? an ſuprà, an infrà cor? Reſp. infrà cor, nempe vena ſaphæna; quia ad eam regionem, in qua vena aperitur, ſanguis rapidiori motu ſolet ferri propter vaſa liberiora, majus ſpatium acquiſitum, & propter vaſa depleta, hinc ad iſtum locum promptior impetus. Et hoc eſt, quod Veteres vocarunt Revulſionem: quippe revellere nil eſt aliud, quàm ſanguinis ad locum aliquem rapidiorem motum per venæ ſectionem conciliare. Diceret quis: At non diu impetus ille ſanguinis ad locum illum durat! Regero: Verum quidem illud eſſe; interim non planè ceſſat ſanguinis ille ad locum ſectum motus, ſed diutiùs durat, quàm quidem alio in loco. Et hanc ob cauſam, cum in noſtra ęgra vena fuit ſecta in brachio, ſanguis circa inferiora ſtagnans rapidiori impetu ad regionẽ ſuperiorẽ delatus fuit; hincq; ceſſarunt quidem pathemata podicis, circa tamen ſuperiora exacerbata fuerunt, cùm ſanguis circa pulmones & cor fuerit coacervatus. Et hactenus dicta occaſionem dant venæ ſectionem legitimè inſtituendi: Scilicet inſtantibus menſibus, nondum verò apparentibus, *ſi in duobus diebus venire debent*, iterum ſuppreſſis, ſecanda vena in brachio pro ventilatione ſanguinis, ſeu liberiori ejus motu conciliando, unde liberior ſanguinis motus circa vaſa uterina: E contrà menſibus actu jam fluentibus, ſed iiſdem vel ſubitò ſuppreſſis aliquo errore externo, v. gr. terrore, aut partium refrigeratione, vel parciùs fluentibus (niſi adſit impedimentum in vaſis uterinis) aut denique jamjam fluxuris, ſectio ſaphęnæ aut quæcunque alia apparens in pede, modò ſanguini deorſum motus concilietur, conducit, quatenus ſanguis, ſpatio inferiùs facto, rapidiori motu verſus inferiora fertur. Et eædem leges obſervandæ ſunt circa puerperas: interdum enim his inſtante labore partus, aut etiam in ipſo partu, ſecanda eſt vena in brachio; poſt partũ verò pro lochiorũ motu promovẽdo, & liberiori ſanguinis circulo per genitalia conciliando, ſecatur vena in pede. Quare autem inſtantibus menſibus in brachio ſecetur? eſt, ut ſanguinis quantitas detrahatur: nam aliàs nimiâ copiâ circa uterum ſtagnat, & propter majorẽ copiã non poteſt emergere in pede: ſi verò actu fluunt, pro majori fluxu poteſt ſecari in pede. Has cautelas obſervãdas confirmãt Practici unanimiter, & inter eos *RIVERIUS Cent.* 1. *Obſ.* 2. *HOEFFERUS in Herc. Med. p.* 304. DEODATUS

DATUS *in Valet. pag.* 129. & AMATUS LUSITANUS *Cent. 6. Obſ.* 28., ubi refert mulierem, cui menſes aliquamdiu ſuppreſſi fuerunt, ſecavit venam in brachio, unde tertio die menſes ſupervenerunt. BARTHOLINUS *in Act. Med. Hafn. Vol.* 2. *Obſerv.* 95. *pag.* 238. habet exemplum mulieris, quæ ſub menſium fluxu, nimiâ irâ percita, paſſa fuit ſuppreſſionem, Medicus ſecavit venam in pede, & curata fuit: Sic RIVERIUS *Cent.* 1. *Obſ.* 1. & 89. *pag.* 87. refert de iſchuria, quæ aliis irritis venæſectione in brachio fuit curata: Sanguis enim impetu ſuo & copiâ ſe ipſum impedivit, & circa renes ſtagnavit, venâ ſectâ verò liberiùs facta fuit urinæ ſecretio facilis per renes. Quantum verò noceat venæ ſectio in brachio, quando menſes fluunt? harum lethalia exempla allegantur in BARTHOLINI *Act. Med. Haffn. Vol.* 2. *pag.* 195 & FORESTO *lib.* 28. *Obſ.* 3. Quò pertinet, quod GABELCHOVERUS *Cent.* 4. *Obſerv.* 17. habet, nempe ſub actuali menſium fluxu cucurbitulis ſupernè applicatis hunc ceſſaſſe, & graviora ſymptomata ſuperveniſſe. In noſtra ægra, dum ſub hæmorrhidum cæcarum dolore venæ ſectio in brachio adminiſtrata, factâ ſic revulſione ſanguinis, omnis ejus impetus ſurſum fertur, unde difficilis reſpiratio ſecuta eſt.

PROGNOSIS.

Affectus per ſe non eſt periculoſus, & per ſe eſt curabilis; ſed metuendum, ne forſan ob negligentiam ſuperveniant vitia, quæ aliàs hæmorrhoidibus cæcis aut inflammatis ſolent supervenire: quæ ſunt (1.) fluxus earum nimius, vel abſceſſus, & conſequenter tandem fiſtula ani; vel (2.) ne ex ſanguinis motu aliorſum concitato, quocunque errore facto, reſpiratio aſthmatica & varia mala inducantur. Hæc ipſa verò cum poſſint ope Medicâ præveniri, malum eſt ſine periculo.

CURA.

Itaque quoad *Curam*, obſerventur hæ Indicationes:

1. Ut *dolor Inflammatorius* hæmorrhoidum cæcarum tollatur.
2. Hinc nata ſymptomata, ſi quæ ſuperſunt, removeantur.
3. Recidiva in corpore plethorico præcaveatur. In ſpecie hoc prætietur, quia ex conditione ſubjecti periculum eſt, ne tandem, licèt curetur, tamen poſt aliquot menſes levi ex cauſa recurrat.

Jam quoad *primum ſcopum*; dolor Inflammatorius ſiſtitur

1. *Sanguinem* circa vaſa hæmorrhoidalia *ſtagnantem* removendo; quod fiet vel ſenſibiliter, eum *evacuando*, *vel* ſi hoc non ſufficerit, inſenſibiliter *diſcutiendo*; hinc
2. Siſtitur dolor, permiſſis hiſce, *anodynis* internis & externis. Quò etiam pertinent appropriata, & in hæmorrhoidum cæcarum dolore ſpecifica.

His ſcopis inſerviunt remedia ex triplici fonte haurienda. Fons diæteticus quidem in diæta temperata fundatus clarus eſt. Quoad Pharmaciam, conſideret Medicus, an remedia pharmaceutica dolori hæmorrhoidum inſenſibiliter diſcutiendo ſufficiant? an verò non? Si ſufficit diſcuſſio inſenſilis, eidem inſiſtat, cùm optima ſit illa curandi dolorem illum ratio; quod ſi autem illa non ſufficit, ſenſilis ſanguinis evacuatio in uſum vocetur. In noſtra ægra neceſſe eſt ſenſibiliter evacuare ſanguinem propter vim cauſæ antecedentis, naturalem nempe menſium emanſionem. Jam autem *quæritur*; ubi ſit evacuandus ſanguis? *Reſp.* Monſtrat hoc ſubjecti conditio, quantitas & motus ſanguinis, quæ etiam innuunt, an ſufficiat ſola hæmorrhoidum apertio? an verò, ſi hæc non ſufficiens ſit, vena ſecanda in pede? an verò tandem, ſi utræque non ſufficiant, etiam venæ ſectio in brachio præmittenda? Ergò cum ægra noſtra in ſtatu hujus morbi ſit plethorica, cætera ſana, vegeta, ſucculenta, & patitur hoc malum ex naturali menſium emanſione, malum inſuper ſit pertinax, quia alterâ vice recurrit: hinc colligitur, non ſufficere ſolam apertionem vaſorum hæmorrhoidalium, ne ſanguis nimio impetu eò feratur, vel inflammatio earundem intendatur; adeoque in alio loco præmittenda eſt venæ ſectio: et tamen non in brachio ſecetur, quæ difficilem reſpirationem in noſtra ægra induxit; quin potiùs in pede inſtituatur, & quidem ſaphæna aperiatur. Interim cùm etiam taliter periculum immineat, ne à nimio ſanguinis verſus inferiora concitato impetu, in immenſum augeatur dolor & inflammatio hæmorrhoidum, *quæritur* ergò; per quas vias ſanguis evacuandus? *Reſp.* in ſubjecto tali plethorico (ceu vulgò nominant) ſuaſerim præmittendam eſſe venæ ſectionem loco circa cor, adeòque in brachio pro revulſione univerſali, ut ita ſanguinis quanto imminuto æquabilis & liberior per corpus motus ſanguinis concilietur. Dicet quis: at ſic ſupervenit difficilis reſpiratio! Reſp. Verum eſſe; veſperi tamen, vel altero aut tertio die reiterandam eſſe venæ ſectionem in pede, poſtmodum evacuationem per hæmorrhoides tentandam; ita namque tuta eſt evacuatio ſanguinis, cùm in brachio, ceu in contrario affectæ loco, *ſecta* vena conducat hac ratione pro revulſione univerſali, promiſcuè licet in quacunque vena brachii inſtituta. Ubi tamen quæri poſſet; an venę ſalvatellæ in manu ſectio in ſpecie aliquid in receſſu habeat, quam SANCTORIUS SANCTORII *in egregio Tract. de Meth. Vitand. Error. in Med. pag.* 956. mirè commendat in paſſionibus hæmorrhoidalibus curandis? Sed perinde eſt, quodcunque vas in brachio aperiatur; nec ſalvatellæ inciſionem præ aliis prærogativæ quid obtinere, videbitis confirmatum à MARCO AURELIO SEVERINO *in Caſtigata nova Phlebot.* In noſtra ergò ęgra venæ ſectio primitùs in brachio pro revulſione univerſali, deinde ejuſdem diei veſperâ pro revulſione particulari ſeu averſione in pede, ut ita præcaveatur difficilis reſpiratio, & tamen ſanguis ad loca vicina profluat; ſicut tandem ultimo loco hæmorrhoidalium venarum in ano apertio pro derivatione fuiſſet inſtituenda, ut hujus medio ſanguis ſtagnans evacuetur per iſta vaſa, per quæ aliàs deberet naturaliter refluere, vel inſenſibiliter diſcutiatur.

Hâc occaſione autem quæritur; quomodo hæmorrhoides aperiantur? Dico, id fieri vel medicamentis, vel hirudinibus, quarum hic tutiſſimus eſt modus & præſentaneum remedium: Nam ſugunt hæ largiter. Poteſt applicari una, duæ, vel tres, pro ratione circumſtantiarum. Modus autem applicandi illas eſt, ut locus, cui apponi debent, illinatur vel lacte tepido, vel ſanguine calido animalis cujuſdam, v.g. gallinę, ita enim mox arripiunt hirudines ſanguinem, &c. Contrà verò, quæ hęmorrhoidum apertio per medicamenta fit, conjuncta ſemper eſt cum doloris & ardoris exacerbatione: Sive enim externè ſuccus ceparum &c; ſive nunc aloëtica internè adminiſtrentur, ſemper tamen acria talia, vellicando inteſtinum rectum, & ita impetum ſanguini imprimendo, aperiunt tandem vaſa hæmorrhoidalia.

Medicamenta autem inſenſibiliter *diſcutientia* vel interna vel externa ſunt: & quidem interna ſunt *Sudorifera* fortiora, ſpeciatim fixa volatilibus nonnihil acuata: Largius autem ſudor excitetur, *partim* pro liberrimo ſanguinis motu conciliando, partim pro excremento ſanguinis per peripheriam corporis eliminando. Juxta hæc ſudorifera pro ſcopo diſcutiendi unà ſubjungenda ſunt alia, partim interna diſcutientia appropriata, partim anodyna externa. Illa ſunt pulvis radicis ſcrophulariæ, bis ad ℨj. uſurpatus; itemque infuſum hujus cum radice chelidonii majoris internè pro potu ordinario: Præ cæteris autem conveniunt externa diſcutientia cum anodynis, præſertim appropriatis juncta: adeoque applicentur fotus, ſcilicet ſacculi parati *ex linaria*, *floribus verbaſci & floribus ſambuci*, in lacte coctis, qui ſub forma *fotus* humidi crebriùs applicentur pro ſcopo diſcutiendi & dolorem leniendi. Loco cujus etiam *unguentum de linaria*, cujus deſcriptio proſtat in HOEFERO, HARTMANNO, & ZWELFFERI *Pharmac. Auguſtana.* Quibus tamen hoc non placet, adhibeant unguentum ex cineribus ſuberis, præſertim quo aliquamdiu cadi vinarii fuerunt obturati, fiat ex his unguentum cum vitello ovi & oleo roſaceo, à que FORESTO, BORELLO, (qui etiam rationem ſuberis aſſumendi reddit) & LINDANO *in Colleg. ſuper Prax. Hartmanni*, commendatum, idque eò magis, ſi ſub miſtura ſui illud crebriùs ducatur in mortario ſaturnino, cum piſtillo itidem ſaturnino circumagitetur, quo ita recrementa Saturni immiſceantur, cum præſertim ipſe quoque ſaturnus ſit egregius in inflammationibus, acidum abſorbendo, & ſtagnationem ſanguinis curando. Cum his *oleum momordicæ* vetus cum oleo nucum expreſſo paratum, nobile quoque eſt, ſicut expertus id ſum in cognata quadam mihi, quę cum ex menſibus non ritè fluentibus dolorem in ano, hæmorrhoidū dolori affinem, pateretur, ſuaſi eidem oleū hocce tunc tēporis ad manus exiſtens, & ecce! hujus litu dolor affligens ha-

hactenus evaneſcebat. Nec oleis allegatis facilè cedent oleum *aſellorum & ſcarabæorum*; utut enim aſellus inſectum ſit viliſſimum, egregium tamen medicamen exhibet, notante *BOYLE in Phyſica Experimentali*. Nempe aſelli contuſi, & oleo nucum expreſſo infuſi ebulliant vel digerantur ſaltem, poſtmodum verò leni expreſſione inde oleum eliciatur. Loco quorum etiam ſcarabæi pilulares contuſi, in oleo violarum vel olivarum infuſi & digeſti, oleum egregium ad affectus hæmorrhoidum doloroſos dant. Quin imò ſola *Theriaca* vi ſudoriferâ ſuâ aromaticâ, diſcuſſivâ & anodinâ, inſigne eſſet euporiſton, applicando eam, ſi exterorè ſaltem hæmorrhoidum dolor afflixerit, cum linteolis: Sin verò internæ magis moleſtiæ fuerint hæmorrhoides, imbibatur ſtuppa cannabina aut bombax dictis oleis, & podici profundè indatur. Tandem quoque *balſamus ſulphuris* ad extra cum *oleo papaveris expreſſo* paratus, de quo vid. *HARTMANNUS*, anodynum eſt egregium. Ubi autem maximè urget *ardor*, recipiatur *aqua roſar.* largiter imprægnatata cum *Camphora*, vel *ſpiritu vini camphorato*, & cum *linteis duplicatis* vel *triplicibus*, locis affectis applicetur.

His omnibus urgente dolore, addantur, anodyna alia, ut eſſentia opiata, ſolanum, folia & ſemen hyoſcyami, oleum ſeminis papaveris aut hyoſcyami expreſſum, imò ipſum *opium*, ſed cautè, & non nimis maturè adhibendum; quia ſi intempeſtivè vel crebrò applicatur locis inflammatis, ad gangrænam ea diſponit.

Secunda Indicatio erat, *Symptomata* ex dolore hæmorrhoidali nata, ſi quæ ſuperſint, nempe doloroſam alvi dejectionem, & inde dependentes phlogoſes in fronte, ſiſtere; quod fiet, alvum ſervando apertam, ſed non ſtimulantibus, nec reſinoſis, quæ ſuâ adhæſione malum exaſperant; nec purgantibus, quæ itidem acrimoniâ ſuâ intendunt dolores; ſed ſaltem continuatis *emollientibus*, & blandiſſimè *lubricantibus* inteſtina, fæceſque alvi fluidas ſervantibus: quod faciunt decocta paſſularum cum malva, ovorum ſorbilium crebrior uſus, fotus humidi ex lacte, itemque ſicci, & clyſmata ex lacte.

Pro *tertia* tandem *Indicatione*, recidiva præcavetur, quod fit per *cucurbitulas* ſcarificando omni menſtruo ſpatio, & partim dorſo, partim cruribus applicatas; Si verò vel non ſufficiant, vel ſanguinis dejectio ſit ſuſpecta, in auxilium vocentur fonticuli in crure, cum quibus jungatur victus parcior, & uberior corporis motus. Sicut tandem vitentur Purgantia quæcunque propriè ſic dicta, aloëtica, & alia purgantia reſinoſa.

Quod attinet fonticulos; eorum uſum hoc in caſu confirmat Polyhiſtor ille Medicus *VELSCHIUS Hecatoſt. 2. Obſ. 60. pag. 50.*, ubi habet caſum noſtro ferè ſimilem in corpulenta, fonticulorum inuſtione præſervatâ ab hæmorrhoidum dolore. Sunt tamen ſaltem palliativum remedium, & radicem non evellunt, & tantum ſimul nocent ſanguinem imminuendo, quantum proſunt. Non igitur ſuadendi, niſi quando alia remedia fruſtra tentata ſunt, & à priori ampliùs curare non poſſumus, idque vel ratione ſubjecti, vel rationæ ætatis, vel ratione alius circumſtantiæ. In noſtra ægra ſingularis idioſyncraſiæ ſufficiunt fonticuli, quia crebrior ſanguinis evacuatio eſt ſuſpecta. Cæterùm ſi Medicus ſub illo ſtatu, ubi poſt venæ ſectionem adminiſtratam adſit adhuc difficilis reſpiratio, advocaretur, in tali caſu ſanguini motus liberior eſt conciliandus, & ſtagnatio removenda, quod fit per venæſectionem in pede, nempe ſaphænæ pro ſcopo revulſorio; poſtmodum verò ſudorifera propinentur, quibus æquabilis ſanguinis motus concilietur; ſi autem recidivare vult difficilis reſpiratio, tunc in noſtro ſubjecto fonticulus unus inuratur in brachio, vel bini fonticuli in utroque brachio, rarò duo in uno brachio, cum ex his pallorem faciei talia ſubjecta ad mortem uſque afflixiſſe obſervârint Practici.

RESOLUTIO II.

Dn. JOHANNIS ACOLUTHI, VRATISLAVIENSIS, B. DN. PRÆSIDIS

Cenſuræ ac Emendationi ſubjecta & correcta, Anno 1676.

AFFECTUS.

Ægræ noſtræ conditionem, ipſamque affligentis moleſtiſſimi mali ſymptomata, nuda ſeſe morbi facies nobis oſtendit. Communis aliàs *affectus* eſt, qui Latinis *Hæmorrhoidum*, Germanis *der guldnen Ader*, nomine venit. Duplicem earum claſſem cæcæ ſeu furentes, & apertæ ſeu fluentes conſtituunt: quarum prior, nempe dolor hæmorrhoidum cæcarum nonnihil inflammatarum, in noſtra ægra urget.

SEDES ſeu PARS AFFECTA.

Sedem morbus hic in interioribus podicis ſeu inteſtino recto, aut, ut propiùs accedam, in vaſis capillaribus hæmorrhoidalibus per inteſtinum rectum ſparſis, occupat, quæ cum ratione pariter originis atque inſertionis ſint duplicia, nomine quoque diſcernuntur; dum inferiora ſive externa alia, alia ſuperiora ſeu interna, dici conſueverunt. Utraque ſunt, in quibus mali noſtri radix, tanquam ſpina defixa, hæret.

CAUSA PROXIMA.

Suggerit autem ſpinam illam vitium maſſæ ſanguineæ, ſapore ſalſo plus minus acido inquinatæ, quæ ubi particulas ſibi commixtas heterogeneas, omnium peregrinorum & hoſtilium impatiens, eliminare contendit, (alias hæc acria ad hæmorrhoidalia vaſa deponit, ducente eò naturâ, ab inutilibus ſanguinis recrementis per proximè adjacentia vaſa aliàs in menſtruatione liberare ſe ſolitâ.

CONNEXIO CAUSÆ CUM SYMPTOMATIS.

Fermenta hæc, pro ſalium more activiſſima, ubi partium ſibi adjacentium, in ſpecie nerveæ inteſtini recti tunicæ, attigere fibras, doloroſè pungendo & rodendo illas, ad ſpaſmodicas irritant criſpationes, unde capillarium ſanguiferorum vaſorum conſtrictio, hinc intra partium porulos ſanguinis ſtagnatio & coacervatio, quarum tumor, abſque dubio plus minus inflammatorius, ſubſequitur, magno dolorum graviſſimorum incremento. Fibras hac ratione tenſas, & quaſi ſenſiliores redditas, dum arteriæ pulſantis allidit motus, ſenſus ille exquiſitiſſimè percipitur, quem qui odontalgiâ, cum dolore gingivarum & genæ parili de cauſa vexantur, per ſaltum exprimunt, (*ſaltare ipſis in dentibus*:) eſtque nil aliud, quàm pulſus durus, ex tenſione arteriæ ſenſilis, adeoque dolor pulſatorius. Quò magis enim fibræ ſunt tenſæ, eò minùs arteriæ pulſui cedunt, majori hac ratione impetui neceſſariò obnoxiæ. Accedit lancinans & gravativè diſtendens lumborum dolor. Connexio, qua occaſione menſium emanentium ſupervenerit hæmorrhoidum affectus, eſt, quatenus vaſa arterioſa & venoſa hæmorrhoidum externa oriuntur ex ramis hypogaſtricis trunci iliaci interni, ex quibus etiam pudenda, ſpeciatim vagina uterina, ſua vaſa obtinent, per quæ menſtruatim ſanguis effunditur. Interna verò vaſa arterioſa hæmorrhoidalia ex meſenterica inferiore oriuntur, unde ſanguinis impetus per iliacas internas & hypogaſtricas plus minus impeditus, hic quaſi regurgitando per meſentericam inferiorem, quæ eſt maximè ſuper bifurcationem iliacarum, ingreditur, à qua derivantur arteriæ hæmorrhoidales internæ. Nec dubito, ſtagnantem ſuo modo intra vaſa ſanguinem, adeoque diſtendentem illa, multum lumbares dolores ire promotum. Quò plures autem malis hiſce accedunt ſtimuli, eò vehementiùs ingraveſcit; quod ſub alvi liberatione manifeſtum,

ſtum, ubi fœces tumenti ac inflammato alliſæ loco, tam ſenſiliſſimam partem, ob varios nervorum ex intercoſtali vago ramos, ipſam ſtipantibus, affligunt inſuper moleſtiâ, ut cæteris ſymptomatis extremorum quoque ſuperveniat tremor, ex nervorum, hoc loco in convulſiones actorum, per totum corpus cum cæteris communicatione. Turbata autem immenſo dolore hoc omnia corporis contenta, dum inordinato & rapido feruntur motu, non mirum apparere phlogoſes & rubores faciei, quin & ſudores anxioſos, pathemata omnibus doloribus, quocunque loco natis, communia. Palliativè verò, imò noxiè, quod eventus docuit, curavit Medicus, dum revulſoriam inſtituendo venæſectionem, cadaveriſatum jam tum aliquomodo, & ſub ſtagnatione corruptum ſanguinem retrogrado motu ad corporis revocavit œconomiam, qui dum viſcidus ac lentus debitâ celeritate moveri non poſſet, juſto diutiùs in jis deliteſcens difficilem neceſſariò, imprimis ſub aliquali corporis motu, copioſiùs irruens, produxit reſpirationem. Forte & illud adjicere licet, acrimoniâ ſuâ, quâ hæmorrhoidalia vaſa anteà laceſſiverat, nerveis pulmonum fibris, jam extitiſſe inſenſum, quarum tantilla licet criſpatio reſpirationem tantò magis potuit ſufflaminare: ſalſa quippe ſpicula, cùm ſanguine venæſectione emiſſo extra corpus non fuiſſent eliminata, reditus ipſorum ad hæmorrhoidalia vaſa edocuit; interea autem delituiſſe intra maſſam ſanguineam otioſa, non probabile exiſtit, conjecturandi licentiâ hac ratione nobis conceſſâ, pulmonum fibras nerveas, nonnihil quoque ab jis fuiſſe vellicatas.

CAUSÆ REMOTÆ.

Anſam autem malis his univerſis præbuit ægræ noſtræ ætas, 49. annum tranſcendens, ſanaque totius corporis conſtitutio, cujus ratione omnis maſſæ ſanguineæ fermentatio integra onus ſuum præcedenti tempore, menſtruo quovis orgaſmo deponere ſolebat, quas exitus vias cùm ætas jam interciperet, ad alios hypogaſtricorum vaſorum ramos defertur, quorum anaſtomoſes, dum itidem occluſas firmiter offendit, ſymptomata graviſſima produxit.

PROGNOSIS.

Quæ univerſa, etiamſi graviori in præſens careant periculo, cautelâ tamen opus habent, ne aut exulceratio hæmorrhoidum, ipſiuſque inteſtini, tandemque ex illa ſaniem plorans fiſtula, originem ducat, aut ex improviſo ad gangrænam diſpoſitio ſuperveniat, metuendum.

CURA.

Implorata igitur auxilia in eo conſiſtent, ut,
1. Dolor inflammatorius tollatur.
2. Hinc nata ſymptomata curentur.
3. Recidiva præcaveatur.

Tumor & dolor inflammatorius ſiſtitur:
1. Sanguinis ſtagnationem circa loca hæmorrhoidalia vel removendo, vel ſenſibiliter evacuando, vel inſenſibiliter diſcutiendo.
2. Anodynis internis & externis eandem compeſcendo, quò imprimis faciunt appropriata.

Si inſenſilis non ſuffecerit diſcuſſio, aut non ſuffecturam ſit ſuſpicio, ſenſibilis præmittatur evacuatio, quam potiùs natura ſuadere videtur, ob ſolennem menſtrui ſanguinis evacuationem ſuppreſſam. Loca monſtrat ſubiecti conditio, & in eo ſanguinis quantitas & impetus: V. g. in noſtro ſubiecto, quod ſanum, vegetum, ſucculentum, quodque menſium naturali defectu hoc malum contraxerit, quia iterum recidivat, inſtituamus hirudinum ad loca dolentia applicationem, aut ſi nimium ſanguinis eò metuamus impetum, pro revulſione univerſali venæ ſectionem in brachio, poſtmodum, ne reſpirationem difficilem incurrat, pro revulſione particulari in pede, quam demum pro derivatione evacuatio in ano per hirudines ſequatur; priùs tamen per fomenta ex lacte & herbis emollientibus, locis hiſce nonnihil emollitis; V. g.

℞. *Fl. Chamomill.*
Verbaſci an. Mß.
Rad. Alth.
Lil. alb. an. ℥j.
Sem. lini,
Cydonior. an. ℥ß.

Inciſa coqu. in *lacte chalybeato* vel *aqua ferrariorum*.

Decoctum hoc cum linteis mollibus multiplicatis, vel cum ſpongia eo ebria, applicetur, vel ſuffitus humidus eo ipſo inſtituatur.

Hiſce pro ſcopo inſenſibiliter diſcutiendi, ſubjungenda ſudorifera fortia, tàm pro liberrimo ſanguinis motu conciliando, quàm pro ſcopo, ut acres ſalium ſtimulantium apices infringantur, & cum aliis particulis heterogeneis, aut ſi aliud quid ſuperflui in ſanguine, eliminentur. Hoc præſtabunt inter alia, ſudorifera fixa abſorbentia, volatilibus acuata, & opiatis mixta, pro exquiſitiſſimo fibrarum ſenſu vi anodynâ obſtupeſaciendo: v. g.

℞. *Antimonii diaph. martial.*
Cornu cervi ſine igne an. ℈j.
Salis vol. Cornu cervi gr. vj.
Laud. ferm. gr. iij.
M. f. Pulvis ſudoriferus pro duab. doſibus.
D. S.
Reſolvens pulvis ſudoriferus.

Vel

℞. *Dent. hippopot. præp.*
Corall. rub. præp.
Lap. cancr. præp. an. gr. xlj.
Salis vol. urinæ ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
M. f. Pulvis ſudoriferus pro duab. doſibus:
D. S. *antè*.

Scrophulariæ radix mirè ab Autoribus tali in caſu præ aliis commendatur, cujus uſurpatio huc quoque trahenda venit: Infundatur in potu ordinario, aut decoquatur in juſculis ordinariis: Vel decoctum hoc modo paretur:

℞. *Herb. ſcrophular.*
Plantag.
Chelidon. min. an. M. j.
Fl. Chamom.
Verbaſc. an. M. ß.
Rad. ſcrophular. ℥iß.
Inciſa & contuſa coqu. in ſ. q. *aquæ ferrar:*
Colat. ℔ij. adde
Syr. portul. ℥iij.
M. D. S.
Reſolvens decoctum pro aliquot vicibus.

Aliquoties de die capiatur.

His ſubjungantur *Externa*, tàm diſcutientia, quàm appropiata anodyna. Unde pro applicatione externa tale fiat Linimentum:

℞. *Mucil. ſem. Cydon.*
Fœnugr. an. ℥ß.
Ol. Momord. ℥ii.
Sacch. Saturni ʒß.
M. f. Linimentum;
quod illinatur loco affecto,
D. S.
Linimentum reſolvens & leniens.

Nam loco pinguium mucilagines magis conducunt.

Vel

℞. *Balſ. ſulph. Rul. cum ol. papav. expr. parati* ℥j.
Ciner. ſuber. ʒj.
Sacch. Saturni gr. xv.
Camph. gr. ij.
M. pro Linimento.
D. S. ut *antè*.

Cum verò ægram noſtram non externæ tantum, ſed & internæ affligant hæmorrhoides, conſultum videtur, Linimenta dicta, goſſypio excepta, ſub forma turundæ craſſioris in inteſtinum rectum immittere, pro dolore interiorum quoque hæmorrhoidum compeſcendo. Quòſi tamen linimenta hæc nondum ſuffecerint, ſacculi ordinentur imponendi: Vel ille, cujus ſuperiùs ante hirudinum applicationem adhibendi facta fuit mentio, vel fotus hunc in modum, qui minus irritat partes ſenſiles:

℞. *Herb. heder. terreſtr.*
Fol. querc. an. Mß. vel M. j.
Rad. ſcrophular. ℥j.
Sem. lini ʒß.
Hyoſcyami ℥ii.
Inciſa & contuſa coqu. in *lacte*, & decoctum inſtar fotus cum *linteis multiplicatis* applicetur tepidè.

An

An non ſalutariorum Balnea ex corticibus excocta, German. *die Lobebader*, hic quoque locum habere poſſint, informari expeto.

Quoad *ſymptomata*; alvus ſervetur aperta, non ſtimulantibus acribus, non reſinoſis, non purgantibus, ſed emollientibus, lubricantibus, ſero lactis, paſſulis, &c.

Sub difficili reſpiratione pertinaci, quid agendum?

1. Sanguis in pede mittatur.
2. Sudorifera propinentur.
3. Fonticulus in crure inuratur.

Pro *Indicatione Tertia*, recidiva nempe præcavenda, cucurbitulæ ſcarificatæ brachiis & cruribus applicatæ egregiam præſtabunt operam, quò ſcilicet ſanguis, novas excitaturus moleſtias, menſtruo quovis tempore evacuetur. Si tamen has morbus eluſerit, fonticulus cruri inuſtus, optimè malo ſuccurret, plus pedetentim ſanguinis detracturus, quàm cucurbitulis ſcarificatis unâ vice efficere conceſſum eſt. *Internè* conducunt Martialia, coralliata, ſcrophularia, & ſimilia.

RESOLUTIO III.

DN. JOH. MATTHÆI MERCKELS,

ANNÆBERGENSIS,

B. Dn. PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta, & correcta, Anno 1682.

ANtequam præſens mihi creditum negotium circa reſolutionem hujus caſus aggrediar, non incongruum fortaſſe erit, pauca in anteceſſum dicere de affectu aliquo, qui hereditario & proprio quaſi quodam jure pertinet ad ſexum ſequiorem, & cui & noſtra ægra, quam præſens reſpicit caſus, lege naturæ annumeranda venit. Nimirum comprobatum ſatis experientiâ & in confeſſo eſt, genus illud hominum longè pluribus ſcatere humoribus excrementitiis præ virili; cujus rei ſatis evidens teſtimonium nobis erit menſtrua illarum purgatio, HELMONTIO Tributum Lunare dicta, cum in finem procul omni dubio à provida natura ſic ordinata, ut per hanc ſingulis menſibus & ſtato ſuo tempore à vitioſis illis excrementis liberaretur. Quod ipſum etiam, ſi ritè & juxta ordinarium naturæ curſum ſe habeant omnia, utique cum ſumma earundem euphoria contingit; ſi minus, maximas inſtar fermenti alicujus heterogenei in maſſa ſanguinea excitat turbas, multorumque malorum fomes & occaſio exiſtit: de qua re tamen, cùm infinita ferè teſtimonia proſtent, melius eſt tacere, quàm pauca dicere, nec noſtri etiam inſtituti ratio pro nunc permittit.

Occaſione autem hujus ſubjecti, de cujus corio hic luditur, non potui non aliqualem ſaltem hujus morbi mentionem facere. Non levis autem mihi ſtatim in frontiſpicio hujus caſus de obſtructione menſium in ægra hac noſtra incidit ſuſpicio; ſiquidem eadem ferè ſymptomata, dum inſtat hoc tempus, dicta jam ſexus ſequioris conditio comites habet, niſi locus affectus, qui hic præcipuè attendendus venit, de alio quodam morbo, ut cogitarem, ſuppeditaſſet ſcrupulum. Scilicet ægra noſtra annum 49. jamjam attigiſſe dicitur, circa quod tempus purgatio hæc per menſtruum ut plurimum ceſſare, inque ejus locum à multis jam annis ſuccedere conſuevit fluxus hæmorrhoidum, ut per hos æquè commodè ac per menſes aliàs conſuetos, materiæ noxiæ cohors eliminetur.

AFFECTUS CUM PARTE AFFECTA.

Hoc ita præſuppoſito, non eſt, quod ampliùs ſolicitus ſim de affectus hujus nomine, qui omni jure dici merebitur *Hæmorrhoidum cæcarum dolor*, præcipuè fiſtulam ani, ejuſque partes interiores, affligens.

CAUSA PROXIMA, ET REMOTÆ.

Cauſas quod reſpicit: *proximæ* vicem hic ſuſtinebit ſtagnatio ſanguinis, ejuſque turgeſcentia in vaſis; *remotivè* verò extra omnem dubium à defectu menſium, eorumque ferè naturali circa hoc ætatis ſpatium emanſione, dependens.

Confert huc etiam ſuo modo remotiùs pauló ſymbolum ſuum habitus ægræ noſtræ ſanus & ſucci plenus, quo ipſo ſatis ſimul innuitur, corpus ejuſdem copioſâ ſanguinis mole diſtenſum, plethoricum Medicis dictum, & exinde etiam connexa hic pathemata deduci merentur.

OPERANDI MODUS ET COHÆSIO SYMPTOMATUM CUM CAUSA PROXIMA.

Nimirum lumborum dolor lancinans ac gravativè diſtendens cauſam aliam non agnoſcit, præter ſanguinis motum in peripheria hac plus minus impeditum, qui ſale fermentativo acri, quod ſubeſt, ſui extravaſationem urget, & hac ratione pondere ſuo, dum repiet vaſa, dolorem aliquem gravativum infert, hæcque ſtagnatio, dum non habet, quorſum evadat, individuum ferè comitem habet inflammationem, & cum dolore ardente, imò ferè cauſtico, eſt conjuncta; hinc etiam roſionis quaſi quidam ſenſus percipitur, & dum exitum quærit, pulſans exinde reſultat dolor in interioribus podicis. Supervenit hos dolores laborioſa alvi dejectio propter ſenſum exquiſitiſſimum, quem pars affecta, ſcilicet inteſtinum rectum, per nervos ex plexu meſenterico & aliunde habet. Hinc fit, ut, dum conatur fæces alvi deponere, vaſa ſanguifera turgida ſimul comprimantur, in iiſque ſanguinis copia præſens aliquantum retrocedat, qui retrogreſſus ſummis cum doloribus fit, inque conſenſum, propter tractum continuum, totum nervoſum genus, ejuſdemque incolæ, ſpiritus nempè, in motus anomalos & ferè furentes, abripiantur neceſſe eſt; hinc extremorum tremor, phlogoſis & æſtuatio, &c. cum faciei rubore intenſo, ex ſtrictura nervorum, qui circulari ſubinde amplexu arterias ambiunt, & hoc ipſo aliqualis ſtagnationis cauſa exiſtunt, cum largo ſudoris pro frontem & tempora defluxu, propter caloris ſimul cum ſanguine præſentiam, & glandularum ſub cute latentium tunc temporis compreſſione, quæ liquorem ſuum lymphaticum largè ſatis eandem ob cauſam plorant.

Sed unde anguſtia præcordiorum & reſpiratio difficilis poſt venæ ſectionem? Reſp. Scilicet debetur omne id veneſectioni ſiniſtrè ſatis pro nuncà Medico inſtitutæ. Nam utut hoc optimo conſilio & primùm bono etiam cum ſucceſſu, revulſionis nempe gratiâ, fecerit; attamen, quia hâc ratione ſanguis ad replendum vacuum majori in copia & rapidiori motu ſuperiora verſus concitari potuit, factum eſt, ut ab ejus mole bronchiæ pulmonum in totum fuerint anguſtatæ, adeò ut propter tardiorem ſanguinis motum ſpiritus ſibi ac liberam aeris attractionem intercipi perſuaſum habeat, cum difficili pulſatione in temporibus & pedibus, propter cordis motum celeriorem, & ob occurſum ſanguinis præternaturaliter ferè interceptum.

PROGNOSIS.

Malum autem hoc, quia utique eſt cum periculo conjunctum, præcipuè propter metum inflammationis, neceſſe eſt, ut maturè ei occurramus, ne illud in fieri neglectum, & incautiùs pauló tractatum, in abſceſſus, ulcera, & fiſtulas ani degeneret.

CURA CUM INDICATIONIBUS.

Hujus autem rei negotium & *Cura* poterit abſolvi ſequentibus:

1. Dolor hæmorrhoidum furens, qui maximè ſui medelam hic præ cæteris urget, ſedetur.
2. Fomes mali, ſcilicèt prædominans ſanguinis copia, pro neceſſitate rei auferatur ſeu minuatur; &
3. Recidivæ metus, quantum poſſibile, præcaveatur.

Prima

Prima indicatio poterit obtineri per quævis anodyna, tàm externâ quàm internè applicata. Huc ergò facient Fotus ſeu Inſeſſus ex herba linariæ, herba Malvæ, mercurialis, floribus ſambuci, meliloti, chamomillæ communis & Romanæ, Verbaſci, &c. radice ſcrophulariæ, chelidonii, conſolidæ majoris, ſemine hyoſcyami, papaveris albi, &c. Includantur inciſa & contuſa ſacculo lineo in lacte coquenda, & calidè applicentur. Aut pro demulcendis doloribus fiat unguentum, affectui huic ſimul appropriatum:

℞. *Vngu. alb. camph.* ſeu *refrig. Gal.* ℥j.
Sacch. Saturni ʒj.
Ceruſſæ lot. ℈ij.
Pulvis Milleped. ʒ.
M. f. c. *Ol. papav. albi*, vel *Nuc. jugland.* vel *balſ. ſulphuris Rulandi*, Unguentum; diducatur in *mortario plumbio:*
D. S.
Unguentum leniens.

Probè ſubactum hoc unguentum intrudatur podici ſtuppâ cannabinâ ſeu bombace exceptum.

Theriaca etiam cum ſaccharo ſaturni, linteolo molli ſuſcepta, eâdem ratione poteſt applicari: e.g.

℞. *Theriac.* ʒß.
Sacch. Saturni ʒj.
Miſc. cum *ol. Momord.*
D. S. ut *ſuprà.*

Sicut clyſmata etiam ex lacte tepido cum theriaca miſta hîc locum habebunt.

Internè pro ſedando impetu & furore ſpirituum non incommodè propinari poſſet meô judiciô ſequens Potio:

℞. *Aquæ Card bened* ℥ij
Fumar.
Fl. ſamb. an. ℥j.
El diaſcord Frac. vel *Ther.* ʒij.
Syr papav alb. ℥ß.
M. D. S.
Potio dolorem ſedans pro aliquot vicibus.

Secunda autem *Indicatio*, nimirum ſanguinis copioſi turgeſcentia ſeu ſtagnatio, diſcutienda aut evacuanda, quò facient omnis generis ſudorifera, in quacunque forma exhibita.

Quæritur autem hîc: annon ex uſu foret venæ ſectio, quoniam vaſa ita ſenſibiliter per diaphoreſin depleri non poterunt? Reſp: Utique, ſed nova hîc ſuboritur quæſtio; quanam in parte? an ſupra, an infra cor? quoniam magno impetu ad partes iſtas depletas ſanguis, quod utique periculo non caret, fertur. Reſp. Quod commodè ſatis (ſalvo tamen peritiorum judicio) hoc fieri poſſet, inſtante eorum fluxu, in vena ſaphæna ſub talcolo, uti hæc ipſa cum fructu ſecatur ſub adventu menſtrui.

Suaderem tamen ego, ne confertim nimis ad hanc partem feratur ſanguinis copia, & extravaſatio hoc modo fiat præternaturaliter, pauló poſt ſecandam revulſionis ergò venam brachii cujuſcunque, ut hac ratione remora quaſi quædam injiceretur ſanguinis motui impetuoſiori. Accedit, quod hirudinum quidem applicatio commoda ſatis hîc poſſet exiſtere, niſi malum in interioribus podicis ſtabularet, ut adeò hujus remedii genus propter latens malum locum non habeat.

Poſſet etiam, niſi metuenda foret inflammatio, per acria plus minus ſuppoſitoria, ano intruſa, ex aloe, colocynthide, myrrha, ſale gemmæ, &c. cum melle lege artis confecta, harum venarum apertio promoveri, cujus tamen rei ego nollem eſſe cuidam Autor propter dictam jam cauſam.

Tertiò, ut recidivæ, quæ valdè eſt nociva, metus prorſus, quantum poſſibile, aboleatur, vigili præ cæteris cura opus eſt, ut alvus ægræ per blanda laxantia & abſtergentia probè ſervetur aperta. Hunc in finem bono cum ſucceſſu poterit in uſum vocari decoctum paſſulatum ex foliis ſennæ & cremore tartari, ſæpiùs hauſtum, &c. quin & liquor Martis ſolaris guttatim hauſtus, aut loco hujus ſolutio Martis cum ſucco pomorum Borsdorffianorum, nec non pulvis aliquis ex Rhabarbaro electo, corallis rubris, cremore tartari, arcano duplicato ana q. ſ. miſtis, ſubinde uſurpata in vehiculo appropriato.

Deus interim hiſce clementer benedicat!

CASUS XIV.

COLICA HYPOCHONDRIACA HUMOROSA CUM DOLORE ILIACO,

Seu

DOLOR COLICUS FIXUS HYPOCHONDRIACUS PER ACCIDENS CONVULSIVUS, A PEDUM REFRIGERATIONE SUSCITATUS.

Juvenis, natione Weſtphalus, malo hypochondriaco, ut vocant, aliàs obnoxius, poſt inſignem corporis, in ſpecie pedum, in ludo ſcenico ſpectando refrigerationem, altero diei incipit dolere latere ſiniſtro, ſub coſtis. Dolor erat acutus, admodum punctorius, graviſſimè affligens ægrum, conjunctus cum frequenti vomitu, admodum moleſto, ipſique ægro doloroſo, ingenti ſiti & virium proſtratione; hinc dolores lancinantes, ſed rari interdum ex iſto loco in totum abdomen progredi, ad lumbos reflecti, & in ſiniſtro hypochondrio tandem terminari ſolent, ubi terebrantes punctiones primariò urgent; pulſus eſt mediocris in omnibus, celerior tamen & debilior, quàm naturaliter eſſe ſolet, durus, & interdum poſt aliquot pulſationes intermittens, urina pallida, cum copioſo ſedimento lateritio, alvus obſtructa, clyſmata injecta cum pauco effectu brevi poſt rejiciuntur; ſymptomatum aſſocia eadem, reſpiratio parva & difficilis; contactum in latere dolente, etiam fortiùs prementem, benè ferrè poteſt: punctiones ſubinde ſurſum ad præcordia adſcendere videntur. Efflagitat auxilium.

RESOLUTIO

DN. N. BOSE,

Νῦν ἐν ἁγίοις.

Cum ſpeciali Cenſura & Annotatis

B. DN. PRÆSIDIS,

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta,
Anno 1675.

Præſens noſter caſus cum admodum ſit intricatus, propter ſymptomata diſtinctis morbis ferè ex omnibus communia, etiam difficillimum reddit noſtrum judicium in indaganda debita affectus exinde enucleandi denominatione. Quippe conſideraturi tum ſupervenientes vomitus moleſtos, tum dolores lancinantes, tum denique alvum obſtructam, hæremus, an ad affectum Ileos vocatum, an verò paſſiones colicas, præſens noſtrum malum referamus? quoniam iſthac concurrentia ſymptomata ambobus dictis affectibus æquè ſunt propria.

Sed rem omnem ſi pauló preſſiùs examinaverimus, atque reliquis circumſtantiis omnibus, tam antecedentibus quàm conſequentibus, ſimul collatis, ſymptomata hæc modo ſecundùm quid colicæ cum morbo iliaco communia ſi deprehenderimus, tandem affectus iſte ſatis moleſtus, variiſque cruciatuum inſolentiis refertus, Colica *nimirum ſuſpecta eſſe cœpit. Sub quo ipſo tamen adhuc difficultatum cognoſcendi compedibus retardati, cùm vario ſub nomine ſpecifico veniat, facilè dubium nobis obrepere permittimus, an eandem humoroſam? an verò convulſivam, ſive eadem ſit habitualis, ſive accidentalis, vocitemus; quippe quodlibet ſuâ difficultate haud deſtitutum deprehendimus. Verùm quò tandem ſcapham nominare liceat, ut & hîc quoque omnium concurrentium ſymptomatum ſyndromen, & antecedentes cauſas, pauló exactiùs examinare, ſat efficit. Quo igitur facto, demum præſentem noſtrum ægrum, colicâ humoroſâ per eſſentiam, convulſivâ verò per conſenſum, proximè quidem ad Ileon accedente, laboraſſe, pronunciabimus. Quippe primariò affectum eſſe inteſtinum colon, (unde affectus iſte ſuam denominationem ſortitur) haud obſcurè innuitur, quoniam in latere ſiniſtro*

niſtro ſub coſtis dolor acutus, admodum punctorius, graviſſimè affligens ægrum, (uti verba textus noſtri caſus ſonant) percipitur, ubi nimirum ſitus inteſtini hujus habetur; utpote quod circa os ilion dextrum aſſurgit, hinc facto flexu, circa jecoris cavum transverſo itinere ſub ventriculi fundo verſus ſiniſtrum tendit, denique ejuſdem lateris lieni membranis tenuibus conjungitur: deſcendens deinde ad os ilion ſiniſtrum mox iterum adſcendit verſus ſuperiora, & denuò reflexum, recti inteſtini principium orditur: vid. HORNII Microcoſmus. Adeòque partem iſtam, quæ dolet, quoque affectam eſſe, facilè perſuademus; ſed ſub coſtis dictus dolor, qui ex hypochondrio ſiniſtro progreditur, ad lumbos reflectitur, & tandem in eundem locum, ex quo nimirum progrediebatur, iterum terminatur; ſcilicèt ſecundùm tractum inteſtini coli ſeſe extendit, atque convellendo ejuſdem parietes, ſimul verò in conſenſum rapiendo ipſi per continuitatem adjacentes nervos, præcipuè meſentericos, & membranoſa loca vicina, dolorem lancinantem vagum per totum abdomen cauſat, verùm ſedem ſuam propriam in parte illa coli, quæ hypochondrio ſiniſtro adjacet, agnoſcit: id quod continuæ punctiones & terebrationes teſtantur: adeòque firmiter inde concludimus, inteſtinum colon primariò eſſe affectum, & quidem illa parte, quæ proximè hypochondriis ſiniſtris ſubjacet. Sed objicis, etiam in affectu, ileon vocato, colon frequentiſſimè afficitur, ita ut HILDANUS dixerit, ſe obſervaſſe principium coli ferè ſemper affectum eſſe in hoc malo, dum nimirum circa valvulam coacervantur recrementa & indurantur, ut aliàs fęces non tranſmittant, adeòque continuâ ſtimulatione perverſum motum inteſtinis concilient. Verùm quæ pars primariò dolet, etiam primariò afficitur; hinc ſi afficeretur dolore iliaco colon, certè primariò ſenſus irritationis perciperetur circa valvulam ejuſdem, adeòque ſenſus doloris non eſſet in hypochondrio ſiniſtro, ſed potiùs infra umbilicum verſus latus dextrum, ubi principium coli inteſtini, & ejuſdem valvula habetur, circa os nimirum dextrum ilium, ubi dolor aſſurgeret, & iterum ibidem terminaret. Accedit & hoc, quod podex eſſet reſtrictus, ita, ut ne fovea appareret, quorum tamen neutrius in caſu noſtro mentio eſt facta. Affirmat igitur potiùs affectum noſtrum, Colicam, dolor acutus in hypochondrio ſiniſtro, & lancinans per totum abdomen, item reſpiratio parva & difficilis, & quæ ſunt alia.

In cauſas autem horum dolorum & cruciatuum ſi inquiſiverimus, eaſdem optimè cum effectibus hiſce concurrere deprehendimus. Cauſam hinc proximam ſi annotare volumus, certè nervorum, à viſciditate acida acri in inteſtino colo hærente, & continuis roſionibus pungente, irritatorum, impetum convulſivum & ſpaſmodicum accuſare integrum erit: quippe acrimonia acidi ſucci illius, & in cellulis inteſtini coli infarcti, ſe in mucum inteſtinalem inſinuat, profundiùſque penetrando in ſubjacentes nerveolos, per ſubſtantiam inteſtinorum membranaceam totam diſperſos, agit, eoſque rodit, unde dolor acutus: pungendo vellicat, unde dolor punctorius. Accedit & hoc, quàmprimùm ſpina iſta doloroſa infigitur, levis inflammatio, uti in omnibus aliis doloribus ſolet, ſequitur, qua ſanguis in vaſis capillaribus ſtagnat, adeòque in arteriolis continuò pulſans, impetum ſpirituum urget, utpote qui præternaturaliter turgeſcendo nervorum ſenſum exaſperant. Qui nervi autem, qui ſe invicem aut complectuntur, aut ratione continuitatis ſibi connectuntur, atque ſic per totum inteſtini coli tractum ſe extendunt, prætereaque cum nervis partium circumjacentium communicant, dolorem iſtum lancinantem vagum in ægro noſtro conſtituunt, utpote qui non ſolummodò in hoc inteſtino ſubſiſtit, ſed ex parte nervos meſaraicos affligit, propter arctam continuitatis connexionem, unde dolor iſte lancinans oritur. Quando autem ſpina iſta doloroſa ulteriùs ſerpit, & ad flexuram coli, quæ circa lumbos ſurſum fit, pervenit, ibidem ſimili vellicatione fibrillas ex nervis circa ſpinam dorſi ſitis profluentes, & cum ſubſtantia inteſtini membranacea communicantes, in motum ſpaſmodicum concitat, unde dolor circa lumbos naſcitur, quamvis rarus ſit: (quoniam convulſivum quid eſt, non per eſſentiam, ſed per conſenſum.)

Omnium autem maxime obſervatu dignus eſt vomitus, & quidem hic doloroſus & moleſtus. Cùm autem aliàs vomitus ſit motus convulſivus ſtomachi, qui convellitur, convulſus anguſtatur, anguſtatus verò retenta rejicit, facilè augurari potuimus, vomitum hunc fieri per conſenſum, quem irritatio acidi acris humoris in coli parte illa, quæ fundum ventriculi præterlabitur, propter communicationem nervorum excitat. Cùm verò ventriculus anteà cruditatibus copioſis ſit obſeſſus, quoniam æger aliàs hypochondriacus creditur, non mirum eſt, quin cruditas iſta acida vomitu rejecta, dum ſuperius orificium præterfluit, iſtud valdè moleſtet. Quæ autem cruditas ſalſo-acida ſi ulteriùs ad œſophagum propellatur, & ad fauces perveniat, naturali ſuâ acrimoniâ ſalsâ eaſdem membranas vellicat, adeòque ſitim hanc excitat. His igitur concurrentibus ſymptomatibus virium proſtratio non poteſt non adeſſe: quippe digeſtio impeditur, ſpiritus impetuoſi facti diſſipantur, atque hinc craſis maſſæ ſanguineæ turbatur, unde pulſus debilis & parvus, item urina pallida à cruditatibus copioſis & ſalibus non rite combinatis, ſupervenit; nihilominus tamen ſedimentum iſtud lateritium latens malum hypochondriacum producit.

Hanc autem cauſam proximam ita diſpoſuit remotior quædam, quæ iterum vel interna vel externa. Illa eſt acidum ſtomachi præternaturale, quod fermentum ventriculi vitiando, iſtud reddit nimis iners, quod exinde ſuo officio ſatis fungi nequit in puncto fermentationis & digeſtionis: unde ventriculus alimenta non rite digeſta, & adhuc ſemicruda ad inteſtina ablegat, unde tandem ad inteſtinum colon quando perveniunt, cellulis ejuſdem infarcta acorem ulteriorem contrahunt. Ubi autem levi occaſione acidum iſtud ibidem ſtagnans irritatur, in motum concitatur, & ad cauſam proximam diſponitur, tunc rodere incipit, pungere, vellicare, & jam ſatis denominata ſymptomata invehere.

Accedit igitur hic externum illud adjuvans, Frigus nimirum: id quod quàm inimicum ſit nervis, neminem latere poteſt, quippe cujus acidum ſubtile & admodum agile, penetrando ſtructuram nervorum, mirificè afficit, item acidum quacumque in parte hærens valde exaſperat: id quod videre eſt in ſcabie, quibuſcunque vulneribus, & aliis vitiis cutaneis, utpote quæ ſi frigori exponantur, ſemper in deterius labuntur. Frigus igitur in noſtro ægro tanquam cauſa adjuvans concurrere videtur hoc modo: ſcilicet meminit CONSENTINUS Progymn. Phyſ. 4. pag. 188., quod omnia ea, quæ frigida videntur, ſint ejuſmodi, quæ ſpirituum per inſtrumenta tactus (nervos) diſcurrentium motum ſiſtere & retardare poſſint; jam verò, quando frigus afflixit corpus ægri noſtri, imprimis pedes ſub contactu nervorum (ſecundùm hypotheſin CONSENTINI) ſpiritus animales ſiſtit; unde motu ſpirituum retardato ingentes corpus ſuſcipit alterationes, uti aliàs in aliis cauſis motum ſpirituum inhibentibus, ſeu potiùs retardantibus, ut animi affectibus contingit, atque ſic alterato corpore, debitâque incaleſcentiâ deſtituto, anguis ſub herba latens prodiit. Præterea ex eodem principio tonus nervorum laxatus eſt, tunc verò poruli conniventes inſenſibilem tranſpirationem impediverunt, quæ impedita ſalina effluvia, quæ excerni debebant, omnia turbarunt, atque tandem fermenta heterogenea excitaverunt; unde acidum hoc hypochondriacum exaltatum, affectum noſtrum præſentem movere cœpit.

De hiſce igitur hactenus conſideratis quid cenſendum ſit? videbimus: Uti nobis credendum, colicam hanc in noſtro ægro malum fuiſſe non contemnendum; Quippe præſupponitur in illo propter malum hypochondriacum, Acidum in primis viis hærens: præterea etiam convulſiones jam per conſenſum prę ſto ſunt, ut & vomitus ſatis moleſti. Metuendum igitur, ne colica convulſiva habitualis ſubſequatur, dum acidum jam jam in primis viis hærens facili negotio aptum reddi poſſit, ut ſedem ſuam in plexibus nerveis meſaraicis figat, unde convulſiones & ſpaſmi lethales ſequerentur: quippe colicam convulſivam nonnunquam intra duos vel quinque dies ægros jugulaſſe, compertum eſt. Præterea imminens paſſio iliaca ſemper nobis ob oculos verſari debet, quoniam alvus obſtructa (quæ per ſe morbum iliacum inferre poteſt,) ut & vomitus, in noſtro ægro valdè ſuſpecta ſunt ſymptomata. Curam igitur maturare integrum erit.

Hæc igitur ritè ut inſtituatur, duplex reſpectus eſt habendus, tum ad colicam ipſam, tum ad ſupervenientia ſymptomata. Imprimis igitur, quia urget dolor, indeque natus motus convulſivus, iſte ſtatim ſiſtendus opiatis, non ſolis quidem, ſed appropriatis miſtis, atque cauſa irritans inteſtina & nervos maturè ſopienda. Præterea, quoniam primariò eſt colica humoroſa, cauſa materialis peccans per alvum educenda eſt, atque viſciditas in inteſtinis ſubſiſtens incidenda, acrimonia autem acida corrigenda; pro quo ſcopo conducunt imprimis aromatica, & hinc quoque gummata evacuantia, huncce mucum optimè eliminantia. Tandem vomitus, cùm ſit admodum moleſtus, maturè ſiſtendus eſt, atque reſpectu convulſivi paroxyſmus compeſcendus; quod faciunt ſalia volatilia & oleoſa. Ante omnia verò nobis reſpiciendum eſt, ut alvus reſeretur; ſic enim reliquis ſymptomatibus faciliùs ſuccurrere poterimus. Cùm autem in noſtro ægro jam clyſmata ſint tentata, cum

acrio-

acrioribus faciendum erit periculum, quibus carminativa addantur, ut ea, cùm ſint aromatica, vi ſuâ volatili oleoſâ acrimoniam acidam eò citiùs temperare poſſint.

Pro hoc ſcopo ſit igitur ſequens clyſma:

℞. Rad. lil. alb. ℥j.
Herb. Melilot.
Malvæ an. M.j.
Fl. Chamom M.jß.
Fol. Lauri p.iij.
Coq. in ſ. q. aquę comm. *cum* ſal. tartari *&* gemmæ an. ʒj.
Colat. ℥vij. *adde*
Mell. colat.
Syr. Papav. an. ℥ß.
Miſc. pro Clyſmate,
unâ vel duabus vicibus injiciendo.

Conducit etiam pro hoc ſcopo urina humana, quæ ſatis bona pro abſtergendis inteſtinis; ſit igitur hæc formula:

℞. Urinę hum. ℔j.
Terebinth. in vitell. ovor. ſolut. ℥iß.
M. pro Clyſmate.

Laudari meritò quoque hìc debet fumus Nicotianæ, ſingulare remedium in colica humoroſa; quippe ratione ſalis volatilis laxat alvum, atque mucum viſcidum incidit, acidumque temperat; ratione olei verò narcotici ſenſum doloroſum inteſtinorum mitigat. Modus applicandi eſt per fiſtulam quandam, peculiari modo exſtructam, quæ ſatis nota eſt.

Hiſce ſi alvus non obtemperet, ad internè laxantia, & quidem purgantia fortiora, acceſſus faciendus eſt. Ubi quidem obſervandum:

(1.) *Ea non eſſe adhibenda priùs, quàm vomitus ſiſtatur; metuendum enim, ne malum exaſperetur, & vires ſtomachi proſternantur, quoniam omnia purgantia ſtomacho ſunt hoſtilia ratione ſuæ virulentiæ, quam ſecum vehunt.*

(2.) *Semper opiata eſſe addenda, & nunquam ſola applicanda.*

Si igitur conveniat Purgatio, ſit in forma ſicca ſequens:

℞. Crem. tartari ℈j.
Reſin. ſcammon.
Jalapp. an. gr. jv.
Laud. opiat. per ferm. par. gr. ij.
M. f. *Pulvis pro dolore ſiſtendo & alvo laxanda:*
D. S.
Pulvis laxans & dolorem ſiſtens.

Vel in forma Potionis:

℞. Ol. amygd. dul. ʒvj.
Vin. Malvat. ℥iß.
Syr. papav. ℥ß.
M. f. *Potus*: S.
Potus laxans & dolorem ſiſtens.

Pro vomitu autem doloroſo ſiſtendo ſit ſequens miſtura:

℞. Aquæ Menthæ,
Fœnicul. an. ℥j.
Spiritus theriacal. camph. ʒij.
Laud. op. ritè par. gr. ij.
Syr. Cydon. ℥ß.
M. f. *Potio*. S.
Potio leniens & adſtringens.
Hauriatur cochleatim.

Præmiſſis autem præmittendis, ſequens formula pro ſcopo alterandi inſervire poteſt:

℞. Aquę Menth. ℥iii.
Carm. ℥vi.
Elix. Menth. ℥ß.
Ol. deſtill. cort. Aurant. gutt. vj.
Spiritus nitri dulc. anticol. ʒij.
M. D. *pro 2. doſ. expectando blandum ſudorem.*

Vel in forma pulveris:

℞. Fl. ſulphuris ʒij.
Mandib. luc. piſc. ʒj.
Laud. op. ritè par. gr. iij.
M. f. *Pulvis pro duab. doſibus.*

Præterea frequenter uſurpari poſſunt abſinthium & belenium, quæ optima ſunt in cura colicæ. Quibus addendum ſordidum illud, ſed effectu revera nobile remedium, ſtercus equinum, quod in potum ordinarium infundatur, exprimatur, & ſic ægro propinetur, qui, poſtquam ſudor frequentior eſt, mirabilia facit, præprimis ubi convulſiones ſimul adſunt. Hic quoque laudem meretur caſtoreum, quod pro hoc ſcopo nobiliſſimum.

Externa quoque circa umbilicum oleo carminativo illini poſſunt, imponendo deſuper laterem calefactum: v. gr.

℞. Ol. Chamom.
Aneth. an. ʒiß.
Deſt. Aniſi,
Cumini an. gutt. vj.
Chamom. ℈ß.
quibus addi poteſt Corpus pro Balſamo. D. S.
Balſamum contra colicam externè applicandum.

DISCURSUS & ANNOTATA B. DN. ETTMULLERI.

Hic morbus à ſede eſt *dolor Colicus*; à modo verò quo affligit, *fixus terebranſque*; ſicut tandem à loco in quo perſeverat, à modernis *Hypochondriacus* vocatur.

Affectus hic complicatus eſt, & *iliacus*, & *colicus dolor*.

Cæterum fluctuat Dn. Autor hujus Reſolutionis ob ſymptomata aliis morbis communia, an ad ileum? an verò colicam morbum hunc referre debeat? quod nec mirum. Interim quando ſyndrome ejuſmodi ſymptomatum communium occurrit, probè conſideretur, quænam ſint ſymptomata primaria? & quænam ſecundaria? Nam ſymptomata primaria ſunt, à quibus, tanquam radice, omnia reliqua originem ducunt, eaque facilè poſſunt cognoſci modò conferantur cauſæ antecedentes, proximæ & remotæ, & quamnam partem hæc proximè affligant? In quaparte affecta duo conſideranda:

1. Dolor progrediens in abdomen; &
2. Ad lumbos reflexus.

His faciliè ad ſymptomatum primariorum cognitionem pervenire poterimus.

Porrò diſtinguenda eſt Colica à dolore ſplenico, Germ. *dem Miltzſtechen*, cùm uterque affectus à Practicorum vulgo confundatur, ſcilicet dolor terebrans, fixuſque in hypochondrio ſiniſtro apparens, cum ſplenico: Non enim hunc ſplenicum eſſe, patet ex eo, quod etiam talis dolor ſæpiùs in hypochondrio dextro obſervetur, & quidem in utroq; hominum ſexu; unde ſi mares affligit, hypochondriaco malo laborant; ſin fœminas, ordinariò; hæ erunt voraces. Præterea in utroque latere etiam ſimul affligens ejuſmodi percipitur, utrobique re vera colicus vocandus, ab angulis coli in utroque hypochondrio apparentibus; unde & tales eodem modo curantur ſine reflexione ad ſplenem vel etiam ad hepar factâ, cùm dolores iſti ſint aut in colo, aut in inteſtinis vicinis tenuibus. Contrà, quod etiam in hoc caſu ſplen minus ſit affectus, probatur, quia nullâ ratione & experimento adhuc convictum eſt, eum dolore punctorio, lancinante & terebrante affici poſſe, utpote qui membranis tenſis, & in ſuperficie quaſi exporrectis, propriè competit: Jam autem ſplen eſt corpus membranoſum circumvolutum, intertextis invicem nervorum fibris, adeoque ſaltem aut diſtendens, aut pulſans, aut obtusè gravans dolor huic dicari poterit; diſtendens quidem & gravans ex collectis ſuccis vel quibuſcunque humoribus inibi, & ſucceſſivè coacervatis, & cellulas ejuſdem membranaceas diſtendentibus; pulſans verò, quatenus ſanguis in fluxu ſuo retardatur, in ſplene poteſt produci; at verò punctorius dolor non invenit in taliter conſtituto viſcere locum. Inſuper confirmantur hactenus dicta ex eo, quod & illi, qui vulgò pro ſpleneticis doloribus habentur, quales ſunt ab equitatione, aut curſu nimio inducti, reverà ſub hypochondrio ſiniſtro in colo latent, à flatibus ſcilicet dependentes, unde etiam vel exoneratâ alvo, vel emiſſo flatu, iidem ceſſant. Hæc oſtendunt, inſulſum eſſe eorum conſilium, qui curſoribus lienem eximendum eſſe jubent, cùm, utut centies inſons ſplen exſcindatur, non tamen ceſſabunt dolores colon obſidentes. Interim tamen non negamus, ſplenem ſubinde poſſe affici moleſtiâ, quia quandoque in ſplene tales dolores adſunt, eo ſcilicet in loco, ubi rami ſplenici, arterioſi & venoſi, ex ramis cœliacis arterioſis, & ramo venæ portę derivantur ad ſplenem. Quod ipſum pathema frequenter obſervatur in febribus intermittentibus chronicis, melancholicis, hypochondriacis, &c. in quo caſu tamen iterum cauti eſſe debemus, attendendo, an ſplen ſit pars affecta primaria? an verò productum morboſum? (nam in confirmatis demum morbis ægri de

lienis

lienis dolore conqueri ſolent, in principio verò eorum non,) adeoque an pathemata pro cauſa? an verò pro producto morboſo habenda ſint? attendendum. Confirmatur hoc, quod HORSTIUS & SYLVIUS in ſcorbuticis confirmatis poſt mortem apertis ſplenem optimè conſtitutum repererę.

Palpitationes autem cordis in hiſtoria memoratæ non ſuggerunt ſuſpicionem affecti lienis, nec vapores adſcendentes hîc accuſandi ſunt.

Quoad Ileon autem: ille eſt complicatus morbus, nempe ex obſtructione alvi, adeòque motu inteſtinorum periſtaltico inverſo; ſive jam contenta ſive fæces inteſtina obſtruendo, ſive etiam ipſa inteſtina vel convulſa & inflammata, aut gangrænoſa, aut invicè ingreſſa, paſſionem hanc induxerint. Et notandę ſunt illæ obſervationes duæ, quas habet HILDANUS *Cent.* 1. *obſ.* 6. ubi introducit ileum, natum ex pertinaci coli in confiniis cæci & ilei circa valvulam ſuam obſtructione; & *Obſ.* 58, ubi affectum narrat, noſtro caſui ſimillimum, & pro ſplenetico habitum, curatum tamen carminantibus. Aliàs ileos vitio inteſtinorum craſſorum oriri poſſe videtur, niſi vel coli vel cæci, velut anguli in hypochondrio ſiniſtro firmiſſimè obſtructi vitio; ordinariò ex affectis tenuibus, in ſpecie ileo, unde etiam κατ' ἐξοχὴν Ileos vocatur.

Cum ergò craſſa ob ſui amplitudinem nequeant commodè obſtrui, & ſic affici ac ileon, nec ſe invicem ſubintrent propter firmam connexionem, & rariùs inflammentur, imò eadem nec hernias producant; ſed ſi fortè in culpa fuerint craſſa, erit principium coli & valvula, cujus tamen obſtructio, ob clyſterum illuc tendentium progreſſum, vix perſeverare poteſt. Inſuper in Iliaco affectu ſubinde obſervatur podex intro retractus, ut ne ſpecillum quidem clyſteris applicari queat; quę retractio ani eſt à convulſione inteſtini recti, & quoque tam ſphincteris, quàm muſculorum ani levatoriorum; hi enim ſi convelluntur, ordinariò & retrahitur & conſtringitur podex. Et quidem tunc hoc phænomenon in colicis convulſivis & volvulo, ſimilibusque inteſtinorum impedimentis non autem obſtructis inteſtinis, obſervatur, quando nempe tam tenuia quàm craſſa convulſione inſigni & motu periſtaltico inverſo laborant; in quo caſu etiam ſuppoſitoriorum & clyſmatum per ſuperiora rejectio continget: ubi autem ex inteſtinis inflammatis, ex obſtructis, ex hernia transločatis, vel ex aliis inteſtinorum affectibus, ileos, quantumvis lethalis, fuerit, non tamen apparebit podex retractus: Conf. DRAWITIUS *Tract. de dolore abdominis ſcorbutico.*

Cauſa proxima materialis eſt acidum viſcidum, quod in colo regionis hypochondriacæ ſiniſtræ ſtabulans & firmiter agglutinatum, vellicando & rodendo inteſtina, hoc eſt, fibras inteſtinorum nerveas, ſenſus organa, ſpirituum impetum excitat; hincque duæ doloris conditiones præſto ſunt; terebrans nempe ille, & fixus: ubi dolor terebrans dependet ab acido continuò rodente, & acuieis ſuis ſcindente membranam inteſtinorum interiorem fibroſam; fixus verò à ſucco viſcido, firmiter parietibus coli agglutinato. Ut adeoque affectus noſter præſens ſit vocandus *Colica hypochondriaca humoroſa*, *nec niſi per accidens convulſiva.*

Nam quod dolor ille colicus introrſum totum abdomen occupet, fit illud ſimpliciter per conſenſum, quatenus nempe nervi in dolore iliaco ſpaſmodicè contracti, continuant ſuum ſpaſmum uſque ad plexus meſaraicos, quorum occaſione totum abdomen affligitur: quod autem dorſi & lumborum dolor urget, eſt ex convulſo meſenterico plexu. Non reticendũ ſiquidè eſt, quadruplicẽ circa lũbos obſervari dolorem: puta vel nephriticũ, vel pancreaticũ, vel meſentericum, vel inteſtinalem, duodeni ſcilicet. Hos inter dolor præſentis ægri non eſt nephriticus, ſed hic dolor lumbaris eſt meſentericus, ubi hoc annectitur lumbis, iſque lancinans, & obſcurè gravans.

Porrò affligunt pręſentem ægrum punctiones ſurſum adſcendentes, cujus phænomeni quæ ratio? ſcilicet colon in ſiniſtro hypochondrio connexum eſt locis membranoſis vicinis, peritonæo & diaphragmati infer ùs deſcendenti. Quando ergò colon fortiùs à viſcido acido irritatur, convulſivi quid patitur; vid. HELMONTIUS §. 18. *Tr. Pleura Furens pag.* 320; & dum convellitur, connexæ partes membranoſæ ſimul ſpaſmo afficiuntur, & ſub iſta contractura punctorius iſte dolor ſurſum aſcendere videtur, utut non pectoris loca, ſed ſaltem orificium ventriculi ſiniſtrum petat. Hinc & reſpiratio moleſta eſt, quia quoties reſpiramus, toties diaphragma ex convexo commovetur in figuram planam, unde colon comprimitur, quod antea affectum, irritatum à cauſa externa mox affligitur, & dolor exaſperatur atque intenditur.

Quæritur autem: unde æger ferre poſſit applicationem manus, fortiter prementis hypochondrium ſiniſtrum? Equidem ſi adeſſent flatus, ſolutio foret facilis, cùm flatibus ſic progreſſus creetur. Verùm in noſtro caſu ſaltem mucus acidus hæret, unde ex iſta compreſſione colon ſimul fortiùs premitur, adeoque in ſenſibilitate ſua nonnihil minuitur, quatenus angulus coli fit quodammodo circularis; ſicuti aliàs in parte externa dolente fortiùs compreſſa, dolorem quodammodo ſiſti experimur.

Pulſus exiſtit celerior, ſed debilior, forſan ſimul durus: Debilior, ob ſpirituum depauperationem; celerior verò ex eorum impetu & dolore. Unde etiam, ſi vires magis fuerint proſtratæ, deficiens nonnihil (quod tamen ſine periculo eſt) obſervatur; ſicut tandem, ſi membranoſæ partes doleant, ſimul durus is eſt.

Urina pallida à cruditatibus copioſis ſalibuſque non ritè combinatis, ut & ſedimentum hujus lateritium à ſcorbuto latente, rectè derivatur: nempe tria urina prædicit, ſtatum digeſtionis primæ, ſecundę, & partium urinariarum.

Et quemadmodum in Hypochondriacis ordinariò peccat acidum in ſubjecto viſcido, quoad cauſam proximam; ita quoque *Cauſa Remota* eſt hîc cruditas acida; cauſa externa verò eſt frigus, quod ſemper inſpiſſare ſolet mucum antea fluidum, & ita partibus magis impactum reddit, in quibus antea ſolutus fluctuavit. Imò proprium hoc eſt frigoris, ut quæcunque liquida, aquea, & oleoſa, adeoque ſuccos in corpore noſtro inſpiſſet, condenſet, & ad coagulationem diſponat, ſicque glutinoſi iidem magis fiunt. Speciatim quoque in noſtro ægro præceſſit refrigeratio pedum, quorum plantis cum abdomine intercedit conſenſus maximus, & conſequenter cum capite: hinc, qui nudis pedibus pavimentum perambulant, horum alii in tormina abdominis incidunt, aliis verò alvus ſolvi ſolet: unde etiam, qui diarrhœ s aut dyſenteriâ laborant, quò magis extrema, in ſpecie pedes, refrigerantur, eò magis his ſymptomata excretoria exacerbantur. Hunc pedum cum abdomine conſenſum confirmat *obſervatio* HOEFERI *in Hercul. Medico*, qui ex pilulis, plantis pedum illitis, purgationem alv copioſam excitatam vidit: quod omne poteſt ad noſtrum affectum applicari. Quod autem à pedum refrigeratione affligatur abdomen, fit ob inſignes nervos per crus deſcendentes, & in plantis pedum in fibrillas diſperſos & deſinentes: de quo conſenſu conf. SIMON PAULI *in Digreſſ. de Feb. Malign.* Aliàs quoad acidum in aëre contentum, cum nondum confirmata res ſit ubique, an nempe illud nitroſum? an verò ammoniacale ſapiat? nondum ſcimus: Ergò taceo hac vice, & deciſionem ſuſpendo.

PROGNOSIS.

Hoc unicum periculum ſubeſt, ne malo diutiùs progrediente, etiam inteſtina tenuia affligantur, & ita per accidens ſuperveniat iliaca paſſio, cum affectus aliàs per ſe ſit facilè curabilis.

Metuit quidem Dn. Reſolvens, ex acido jamjam in primis viis hærente, ſedem ſuam in plexibus nerveis meſaraicis figendo, convulſiones & ſpaſmos lethales, uno verbo, Colicam convulſivam. Sed acidum hoc derivandum ex malo hypochondriaco, non verò ex præſenti noſtro affectu.

CURA.

Quoad *Curam*. Sicut nihil magis præter naturam eſt quàm dolor; ſic Medicus dolorum ſublatione facilè famam ſibi parare poteſt. Hæ ergò Indicationes formandæ:

1. Dolor ſiſtendus.
2. Symptomata reliqua maturè removenda.

Quoad 1. Dolor ſiſtitur, vel cauſam materialem removendo, vel dolorem ſopiendo. Unde reſpectu cauſæ removendæ ad duas proprietates, nempe ad aciditatem rodentem & pungentem, & hinc ad viſciditatem pertinaciter adhærentem, reſpiciendum eſt. Cæterùm dubium in anteceſſum occurrit: quidnam in hoc & ſimilibus aliis doloribus inteſtinalibus primitùs agendum ſit? an nempe dolor priùs ſiſtendus opiatis? an verò cauſa materialis peccans removeatur per evacuantia? Rationes dubitandi ſunt:

1. Quia

1. Quia ſi opiatis inſiſtimus, ſaltem palliativè tales dolores curamus, cauſam materialem impediendo, & morbum quaſi concentrando.
2. Si evacuantia primitus in uſum vocamus, periculum eſt, ne irritemus crabrones, & dum inteſtina vellicantur, major dolor & graviora pathemata ſuperveniant, cum evacuationis ſcopo planè fruſtraneo.

Pro deciſione ergò reſpondeo cum diſtinctione: Scilicet

(1.) Attendendum eſt ad id, quod magis urget, & an dolor prævaleat? ita ut exinde vel ſyncope, vel convulſivi motus vel alia ſimilia pathemata metuenda ſint? an verò magis urgeat materialis peccans humoroſa cauſa, eaque ſui remotionem indicet, ſive jam copiâ, ſive acrimoniâ, ſive aliâ qualitate hoſtili dotata ſit? pro diverſitate harum circumſtantiarum ſiquidem nunc ab opiatis, nunc à laxantibus, initium faciendum.

(2.) Diſtinguendum eſt inter colicam convulſivam & humoroſam; nam in colica convulſiva opiata; in humoroſa verò evacuantia magis conveniunt; cùm contrà in convulſiva purgantia adhibita propter acrimoniam ſpaſmos inteſtinorum magis exacerbent, niſi blandè laxantia ſint, & abdominis ſymptomata magis doloroſa reddant, imò evacuationem fruſtraneam faciant. Unde in convulſiva potiùs blandis opiatis ſenſus doloroſus & ſpaſmus inteſtinorum tunc temporis præſens, initio demulcendus, poſtmodum verò blandè emollientia ſubjungenda. Humoroſam autem colicam, cùm opiata initio uſurpata, motum humoris impediendo, malum concentrent, & pertinacius reddant; hinc in convulſiva blanda lenientia conveniunt; in humoroſa verò temperatis purgantibus cura auſpicanda eſt.

(3.) Diſtinguendæ ante curam probe ſunt partes affectæ ſeu inteſtina, quæ dolent: quæ ſi tenuia affligantur, conueniunt magis blanda laxantia per os aſſumpta; ſin craſſa, blanda abſtergentia per alvum injecta, ſeu clyſmata eligenda erunt.

(4.) Opiata nunquam ſolitariè in abdominis torminibus præſcribenda ſunt, ſed ſi ea in colica humoroſa locum invenire debent, laxantibus admiſceantur; uti contra in colica convulſiva, eadem opiata aromaticis, & imprimis caſtorinis, combinanda.

(5.) *Purgantia* propriè ſic dicta nunquam in abdominis doloroſis pathematibus proſunt, ſed potiùs, ſi ſcopus evacuandi neceſſarius videtur, laxantia ſaltem conveniunt, & perinde eſt, ſive hæc abſtergendo, ſive emolliendo, ſive lubricando, ſive leviter fermentando, operentur, modò ſine inſigni ſtimulo operentur.

(6.) Circa legitimum purgantium uſum obſervandum eſt, quod frequentiùs in talibus abdominis doloribus contingere ſolet, ejuſmodi ægros ſæpiùs quidem & egregiè purgari, ſine levamine tamen, quia non evacuantur, quæ evacuanda erant, relictis ſcilicet evacuandis, morbum efficientibus. Quod ipſum etiam in hoc noſtro ægro obvenit, & alio præterea in caſu, quando nempe copioſus mucus viſcidus inteſtinis craſſis impactus eadem incruſtans irritat; in tali enim purgantia per os adhibita, copioſa ex purgant quidem recrementa ex primis viis & inteſtinis tenuibus, interim craſſiora & viſcidiora in craſſis inteſtinis intacta reliquunt.

Probo ex *SALMUTH. Cent. 1. Obſervat. 78. pag.* 49. introducente quendam ex in torminibus colicis mortuum, in cujus toto inteſtino colo reperiebatur craſſa mucago, id obſidens, hiſcente ſaltem foramine ad digiti craſſitiem, per quod tenues mucagines fuerunt tranſcolatæ. In ſimili quidem ſubjecto copioſè quidem operantur purgantia; aſt quod ſine levamine id fiat, non mirum eſt. Conf. *SENNERTUS l. 3. Prax. p.* 201., quo in loco alligatur *HEURNIUS, LIPSIO*, poſt reddita recrementa ejuſmodi viſcida & pituitoſa, formam & characterem inteſtinorum præ ſe ferentia, tropheum de morbo acclamans; fuit enim pituita vitrea, quæ incruſtavit antea inteſtina; Conf. *FERNELIUS lib. 6. de Part. morb. & ſymptom. cap.* 9., ubi coli ex toto pituitâ infarcti legitur exemplum. Igitur ſelectus inter purgantia habendus, & non tam vis eorum purgans, quàm alterativa & acidum correctiva reſpicienda.

Et quidem in noſtro hoc caſu magis laxantia, & his præmiſſis demum opiata, ſi opus videtur, locum habent; & illa quidem vel ſimpliciter talia, vel materiam viſcidam corrigentibus & incidentibus permiſta. Hæc inter ex regno vegetabili palmam præferre videntur Colocynthis & Gummata, ſpeciatim gummi ammoniacum internè; ſicut externè galbanum, & reſina carannæ: ex regno minerali verò aurum fulminans, & Mercurius dulcis, vegetabilibus purgantibus ideò præferendus, quod is valde incidat viſcida, & ſine torminibus ac ſine virium proſtratione evacuet, adeoque ſimpliciter reſolvendo & abſtergendo operetur.

Notandum: Sal tartari ſpeciebus in clyſterem decoquendis addendum eſſe ad ʒj., decocto verò ipſi jam facto gemmæ ad ʒj.; quippe hoc, juxta *FORESTUM*, fæces duras emollit, & viſciditates incidit. Et quemadmodum clyſmata terebinthinata in doloribus abdominis convulſivis, nephriticis & ſcorbuticis, aliàs egregiè conveniunt, ita eadem noſtro in caſu locum non habent: unde ſaltem ſola urina humana ſufficere poteſt pro clyſmate adhibendo, cui, ſi libuerit, addendum quid de electuario hieræ picræ cum agarico, vel alio ſtimulante, & mel deſpumatum; ſicut etiam fumus tabaci ano inflatus etiam bonus eſt.

Opiata interdum clyſteribus adduntur, ſi nimius ſit abdominis dolor, aliàs non.

Dn. Reſolvens præſcripſit cremorem tartari cum reſinis purgantium: ſed cum iiſdem non commodè poteſt miſceri: cremor enim tartari in vehiculo calido aſſumendus eſt; reſinæ verò in liquore calido aſſumendus eſt; reſinæ verò in liquore calido mox fundum cochlearis petunt, & ei inſtar picis adhærent; cremor etiam impedit vim purgantem reſinarum. Adhæc quamvis operentur, facilè tamen ſui adhærentiâ dolorem inteſtinorum exacerbare poſſunt.

Oleum amygdalarum dulcium & vinum Malvaticum, cum ſyrupo papaveris præſcripta in hoc conſpirant, quod dolorem ſiſtant, muco interim peccante pertinaciter adhuc adhærente intacto; unde potiùs potionem ex gummi ammoniaco proficuam expertus ſum.

Cæterum vid. *Colleg. Caſual. Dom. Doct. WEDELII, Caſu* 18, cùm idem hic caſus ibidem extet, præter finem, quem in ſeqq. videre licet; quod ut propediem in lucem edatur, ſperamus & optamus.

Externè olea carminatiua egregiè ſe gerunt, imprimis *oleum hyoſcyami* ad ℥iß. cum *oleo carminativo Mynſichtii, oleum Jouis, ſpiritus & oleum baccarum juniperi*. Prodeſt etiam tegula calida impoſita; omnia enim calida nervis amica, frigida verò inimica. *Emplaſtrum de hyoſcyamo*, item *decoctum hyoſcyami*, quò feliciter uſus *DRAWITZIUS*, convenit, cui in infantibus aliquid *Theriacæ* addi poteſt. *Vitandus potus frigidus*, panis calidus, blandus calor eligendus.

Si *acidum viſcidum* firmiter colo agglutinatum, fibras nerveas vellicando *dolorem colicum producat*, ille tamen, clyſmatibus benè licèt operantibus, perſiſtat, vix aliis evacuari poteſt medicamentis, quàm gummi ammoniaco & Mercurio dulci. Cum ergò hic caſus occurreret, clyſmata operabantur quidem, ſed dolor perſiſtebat. Uſurpabam alterantia antiſcorbutica, ſeu antihypochondriaca, ſed nil juvabant. Tandem ſequentem formulam ex gummi ammoniaco præſcribebam:

℞. *Aquæ Menth.* ℥j.
Gum. ammon. in acet. ſol. ʒß. (doſis aliàs eſt ℈j.)
Tartari vitriolat. gr. xv.
Scamm. roſat. gr. iv.
Extr. troch. alhand. gr. j.
Syr. de pom. ℥ß.
M. f. Potio: S.
Potio aperiens.

Et Potio amara, ſed ſcopus erat incidere viſcida per gummi ammoniacum & tartarum vitriolatum; ſtimulans fuit extractum trochiſcorum alhandal. Æger exinde quindecim vicibus ſine virium proſtratione & torminibus cum euphoria purgatus fuit, & multa viſcida rejecit, & ſymptomata doloroſa evanuerunt, aliis purgantibus & clyſmatibus cauſam morbi non attingentibus.

Sequen-

Sequenti tempore Mercator quidam Annæbergenſis ſimili dolore cruciabatur, ante ingreſſum quidem huc Iter erat copioſè purgatus, quæ tamen purgatio vix attigit ſcopum, unde dolor non remiſit. Doloribus perſiſtentibus præſcripſi dictam potionem in minori doſi, unde copioſis evacuatis viſcidis, ſanus evaſit. Semel tamen ex hac potione gummatica virgo cachectica in dyſenteriam incidit. Aliàs Hypochondriacos fortiora purgantia aut parum aut ſine euphoria movent; quin potius hoc in caſu alvus laxanda eſt ſolùm per blanda emollientia, & imprimis paſſulata, unde pro hoc ſcopo in uſu habeo Potionem talem paſſulatam; v. g.

℞. *Paſſul. min. conquaſſ.* ℥iß.
Ebull. in ſ. q. *aquæ ſimpl.*
Colat. fervente ℔iß. infunde
Fol. Senn. ſine ſt. ℥iij.
Crem. tartari ℥j.
Stent in loco tepido per noct.
Manè coletur:
D. S.
Potio laxativa pro aliquot doſibus.

Capiat de hac æger hypochondriacus in alvo clauſa pro lubitu hauſtulum; ita bis vel ter per ſeceſſus ſuaviter operabitur. Et ſanè in hoc noſtro caſu egregia eſt.

TIMÆUS *von GuldenKlee*, in uſu habet vinum paſſulatum, quod pro hypochondriacis & ſcorbuticis egregium eſt; ad cujus imitationem dictam Potionem excogitavi.

Porrò præmiſſis hiſce evacuantibus, ad alia quædam alterantia progrediendum erat; unde remotâ per evacuantia cauſâ, pro vomitu ſiſtendo miſturam ſequentem propinavi:

℞. *Aquæ Menth.* ℥ij.
Cinnam. ʒvj.
Succ. cydonior. ℥j.
Spiritus vitrioli gutt. vj.
Ol. deſt. Cinnam. gutt. iij.
Syr. Cinnam. ʒvj.
Miſc.

Bona eſt mixtura, quæ mox ſiſtebat vomitus, & nauſeantem ſtomachum egregiè levabat.

Interdum in caſu neceſſitatis poteſt addi gr. j. laudani opiati.

Potio, quam Dominus Autor Reſolutionis pro ſcopo alterandi ordinavit, egregia eſt, ſi flatus & phlogoſes adeſſent: In noſtro caſu oleum deſtillatum corticum Aurantiorum omittatur.

Stercus equinum & Caſtoreum magis in colica convulſiva, quàm humoroſa, conveniunt.

Tandem uſus abſinthii, helenii & corticum aurantiorum curam abſolvunt.

Veteribus ſyſtema nervorum, & eorundem diſtributio, non fuit nota; unde in quacunque colica mox materiam peccantem allegarunt; ubi autem iisdem doloribus pareſes ſupervenirent, non poterant ſe illâ extricare.

Si tamen his omnibus adhibitis, dolores & alvus clauſa pertinaciter maneant, & ob id metus ſit *Ilei*; tria adhuc ſuperſunt generoſa remedia, quæ tentari poſſunt.

(1.) Sunt *globuli* bombardarum *plumbei* deglutiendi.
(2.) Follis ano applicandus.
(3.) Mercurius vivus.

Quoad globulos plumbeos: deglutiuntur No. i. ii. vel iij. De his curioſa eſt obſervatio WELSCHII *Hecat.* 2. *p.* 19., ubi ileon ex omphalocele incarcerata imminentem curavit propinatis tribus globulis plumbeis, quorum maximus ponderavit ℥j, reliqui duo fuerunt minores: ſic enim hernia ſublata & alvus recluſa fuit; imò, quod mirandum tertius globulus, maximus omnium, & ultimò ingeſtus qui fuerat, primò fuit excretus, & ſic anteceſſit minores priùs aſſumptos, pondere ſuo adjutus. Sed ſuſpecti ſunt hi globuli ob ſui pondus, quo in ventriculi fundo manere poſſunt, qui metus non eſt de nihilo. Magis autem placet conſilium ejuſdem autoris, quo globulos illos ex amalgamate Saturni & Mercurii vivi conficiendos jubet; ſic enim in minori quantitate fiunt ponderoſiores: Vid. præter HILDANUM HEINRICUS *ab* HEER *Obſ.* 2. & ZACUTUS LUSITANUS *lib.* 2. *Prax. Admir. Obſ.* 27. Præmittatur tamen ℥j. vel ℥ij. *olei amygdalarum dulcium*, ut viæ lubricentur; ſic globuli tutò in hoc puncto in uſum vocandi. Follis ano applicatus pro inteſtinis dilatandis, Veteribus uſitatus fuit, ut inteſtina à ſcybalis induratis, vel mucagine viſcida oblinente, ſecedant, & ſcybalis dictis paretur exitus: vid. AMATUS LUSITANUS. Sed modus hic hodiè paulò deſuevit. Quoad Mercurium vivum, hic ad ℥iij. vel iv. cum aliis in forma miſturæ propinari debet, ſi ſucceſſus voto reſpondere debeat; non minor ejus doſi ſit, cùm ponderoſitate ſuâ exiguam molem præ ſe ferat, & aliàs fruſtra uſurpetur. Pro hujus illuſtratione exemplum ſit *hujus loci matrona quædam*, duas integras libras Mercurii vivi in metu ilei ſucceſſivè deglutiens cum ſalute, quæ hiſtoria ſequenti ſe habet modo: Mulieri huic verberibus læſæ in capite, & pede lo hypochondriis contuſæ, ſuperveniebat febris vulneraria ſymptomatica: in fine tertiæ ſeptimanæ propinabam vomitorium, quo rejecto, alvus incepit pertinaciter claudi, ut non potuerit reſerari, expectabam eventum; quinto vel ſexto abhinc die præſcribebam clyſma, ſed fruſtrà; tandem decimo quarto die à vomitu, cùm alvus nihil evacuaret, abdomen induraretur, & hypochondrium ſiniſtrum graviùs doleret, imò tandem quoque ſingultire inciperet, propinavi Mercurium vivum d. 14. Junii, ſequenti modo:

℞. *Aquæ Menth.* ℥j.
Ol. amygd. dulc. ʒvj.
Mercurii vivi depur. ℥iij.
M. f. Hauſtus.

Hauſit ſine effectu; unde d. 15. Junii eandem Potionem cum aqua cinnamomi præſcripſi, ſed iterum ſine ſucceſſu. Veſperi ordinavi *Clyſma*, cui addebantur
Aquæ benedict. ℥ij.
Salis gemm. ʒj.
Sed fruſtrà.

Alterâ die 16. Junii eâdem potione fruſtra adhibitâ, dolor hypochondrii ſiniſtri intendebatur, dolores abdominis cum duritie & ſingultu erant majores; unde à meridie dedi:

℞. *Aquæ Menth* ℥j.
Cinnam. ℥ß.
Mercurii vivi ℥v.
Syr. roſ. ſolut. ʒvj.
Miſc.

Hauſit, ſed fruſtra.

Externè ad emolliendas fæces Linimentum ex axungiæ anſeris ℥iij. ordinavi. Die 17. Junii dedi clyſma ex lactis ℥viij, cum terebinthinæ & ſalis tartari ana ʒiij: Sed omnia fruſtrà. Propterea eadem potio bis reiterabatur, & ſic Mercurii ℥xxiv. in corpore habuit; ſed non perforabat inteſtina, neque alvum ſolvebat. Ordinavi inſeſſum per ſemicupium ex herba althææ & floribus chamomillæ, malvæ, baccis lauri, &c: ipſa inſedit; poſt inſeſſum abdomen illinebat pinguedine anſerina: ſed iterum omnia fruſtrà, ut ad diem 19. & 20 Junii usq; ſic permaneret. Hinc incipiebant dolere fauces, & gingivæ prurire, vacillabant dentes, ipſa ſalivabat, lingua exulcerabatur; unde pro collo leniendo ordinabam mellis roſati ℥j, cum ana ſyrupi violarum.

Tandem abdomen juſſi illinire ſequenti unguento:

℞. *Ungu. de artban.* vel *dialth.* ℥j.
Ol. Colocynth. ʒij.
Miſc.

Continuò ſalivatio permanebat, & Mercurius vivus remanebat in corpore; hinc ordinavi emplaſtrum de cicuta & gummi ammoniaci ana, cum oleo tartari deſtillato malaxatum, applicandum integro hypochondrio unà cum applicato clyſmate emolliente. Tandem 24. die incepit prodire Mercurius paulatim; 29. Junii verò poſt ſomnum evigilans, poſtmodum totum lectum Mercurio vivo repletum vidit, & hinc etiam aliquid de ſcybalis; ultimo tamen ſuperveniebant excretiones, & ſcybala indurata eliminabantur. Poſthæc pro remanentiis & noxiis Mercurii exhauriendis, ordinavi *Bezoardicum ſolare*, item decoctum *ex radice helenii & fœniculi* pro ſudore, ex HOECHSTETTERO, ſicque curata eſt.

Vir alius juvenis corripiebatur colicâ, *ad* quam aliàs proclivis erat, eâque Tauchæ concitatâ occaſione animi pathematum, perfert eam per duas noctes & unum diem, hinc rhedâ domum vehebatur ſub peſſima viæ conditione acerbè dolens.

Die Mercurii veſperi cum rediiſſet, accedens, offendo de continuis copioſè viſcidæ & bilioſæ materiæ vomitibus conquerentē, una cum exquiſitiſſimis iliacis torminibus, cū totius regionis infra umbilicum duritie, & ad tactū renitētia; contactum autē doloris cauſâ ferre non poterat, alvus utcunq; fluida, pulſus celer, frequens admodum, magnitudine moderatus, durus, ſitis intēſa, ſtupor manuū reciprocus.

Suſpicabar inflammationem inteſtinorum in quodam ilei loco occaſione dolorum & motionis in rheda excitatam; forſan ſubintrantia in quodam ilei loco partis ſuperioris in inferiorem ſimul aderat. Ordinavi clyſma, cujus applicationi ſpaſmus manuum & pedum ſupervenit, retentum tamen per dimidiam horam benè evacuavit. Internè Eſſentiam theriacalem camphoratam cum parte eſſentiæ opii præſcripſi bis aſſumendam.

Die Jovis eadem adhuc omnia, ſaltem dolor remiſſior, intendebatur verò ariditas faucium & linguæ, ſitis clamoſa, calor mediocris, &c. ex quibus cum ſuperioribus ſignis collatis confirmabar adeſſe quandam inteſtinorum tenuium in quodam loco inflammationem. Potum, niſi probè calidum, revomebat: quoties aliquid biberet, toties dolores recrudeſcebant. Internè eadem continuanda juſſi, unà ſimul cum potione analeptica cum eſſentia opii, quam tamen ſubinde revomuit; interdum tamen quies unius alteriusve horæ ſomnolenta. Externè litum anodyno-carminativum applicui, ſed omnia ſymptomata manebant eadem. Inter alia ex hoc:

℞. *Flor. ſulphuris.* ʒß.
Maxill. luc. piſc. ℈j.
Laud. opiat. gr. j.
Miſc. pro duabus doſibus veſpertinis:

aliquale percepit levamen; flatus & murmura infra umbilicum angebant, clyſmatis uſu die Veneris veſperi, & die Saturni manè alvus laxata fuit: pulveres continuabantur, mador ſubfrigidus cum pulſu ſupra deſcripto affligebat; tandem appetente die Solis aliquoties liquamina ſtercorea fœtidiſſima evomuit cum inſigni virium proſtratione, ita ut perfectus Ileus adeſſet.

℞. *Aquæ Menthæ* ℥iij.
Spiritus theriac. ſimpl. ʒiij.
Salis abſinth. ℈j. ad ʒß.
Syr. de ſpin. cerv. ℥j.
Miſc.

Cepit hanc miſturam, & vomitus ceſſavit, nec de dolore abdominis unquam ampliùs conqueſtus fuit. A meridie potionem repetere juſſi (præſcripſi eam ad imitationem SYDENHAM *Tr. de Febb.* ubi de earum ſymptomatis, & ſanè à nullo remedio in toto morbi curſu, quàm ab hac formula, melius & ſenſibilius levamen percipere potui, unde per plures dies continuare juſſi;) ſimul ordinando clyſma:

℞. *Ol. rapar.* ℥iv.
Lini ℥iij.
Dia-Colocynth. Querc. ʒvj.
M. pro Clyſmate.

Quod ſæpiùs etiam repetitum non ſine fructu fuit, & crebriores ſeceſſus ſpontanei hoc inſecuti fuerunt, præſertim cùm die Martis bina poma Borsdorffiana ſucceſſivè deglutiviſſet; hinc enim nocte ſequenti copioſi ſeceſſus fœtidi cum flatibus depoſiti fuerunt.

Interea die Solis, Lunæ & Martis, æger de difficillima reſpiratione & anxietate ſumma conquerebatur, vix loquendi habens potentiam, & pulſu peſſimo ac madoribus ſuprà allegatis colliquativis ſubinde frigidis, quin & ſingultu ſubinde ſuperveniente, quoties nempe reſpirationis difficultas & præcordiorum anxietas remitterent.

Externè ſedulò uſurpavit litum lateri calefacto ſuperimpoſitum:

℞. *Ungu. dialth.* ʒvj.
Ol. Chamom. ʒß.
Deſt. Junip.
Terebinth. ana ʒi.
Miſc.

Quoties later calidus non incumberet abdomini, toties pejus habebat æger. Diebus ultimis de teſticuli ſiniſtri ſuperiora verſus retractione convulſiva, item de penis intra corpus retroceſſione tali, ut parum emineret, conquerebatur; alvus ſat commodè fluida erat: unde ex inflammatione inteſtinorum gangrænata mortem ſuperveniſſe arbitror.

RESOLUTIO II.
DN. IOH. MATTHÆI MERCKELS, ANNÆBERGENSIS,
B. DNI. PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubmiſſa & correcta Anno 1682.

AFFECTUS.

Affectus, quì ſub manibus hìc nobis eſt, verò nomine dici merebitur *Dolor Colicus:* nam hoc quod ita ſit, & revera quoque ſe habere poſſit, monſtrat non tantum morbi ſitus ſeu ſubiectum, in quo radicatur, ſed & comites, quos habet, connexa ſcilicèt ſymptomata.

PARS AFFECTA.

Nimirùm conſtat, quod ſpaſmus ille convulſivus, doloris Colici nomine, qui apud Medicos venit, inteſtina craſſa, exque his in ſpecie Colon (unde etiam nominis ratio) affligat, & quidem ea in regione, ubi curvaturam quandam figuræ ſigmoideæ non diſſimilem format in ſiniſtro latere ſub coſtis ſpuriis; in qua parte, tanquam in anguſto plus minus ſpatio, ubi materiæ in inteſtinis hærenti, & flatibus ex materia viſcida per modum fermentationis generatis denegatur tranſitus, variis torturis abdomen miſerè ſatis exinde affligitur, imò ferè contorquetur.

Symptomata quod ſpectat: hæc ipſa de rei veritate certiores nos redunt; utplurimum enim firmo quaſi quodam nexu cum hujus doloris invaſione inter ſe cohærent.

CAUSA PROXIMA MATERIALIS.

Cauſæ verò *proximæ materialis* vices hìc non immeritò ſuſtinebit mucus quidam viſcidus ex materia glutinoſa acri & nonnihil ſalſo-acida ortus, peripheriæ hujus loci firmiter ſatis ob anguſtias viarum impactus.

CAUSA REMOTÆ.

Huic accedit malum hypochondriacum jam præſens, quod revera idem ferè acidum ſui cauſam agnoſcit, in quo etiam, tanquam fomite, ad præſens hocce malum, ſcilicèt colicam, firmiter jam pridem radicata eſt diſpoſitio, adeò, ut levi ſaltem occaſione ex potentia in actum potuerit deduci, quod & hìc factum.

OPERANDI MODUS,
ſeu
COHÆSIO SYMPTOMATUM CUM CAUSA PROXIMA.

Nam ſuperveniente inſigni corporis, in ſpecie pedum (quorum plantæ, uti ad oculum patet ex ſectionibus Anatomicis, multifario nervorum concurſu gaudent) refrigeratione (cùm frigida nervoſis partibus ſint inimiciſſima) univerſum abdomen, propter conſenſum cum partibus nerveis abdominis, & præſertim capite, ſpaſmo affectis convulſivi aliquid ſimul patiatur, neceſſum fuit. Hinc etiam dolor acutus admodum & punctorius, qui cauſam aliam non habet, quàm acidum acre, membranas inteſtinorum ſenſiles atrociter & ſummo cum doloris ſenſu vellicans, rodens &c., patientem hunc noſtrum divexare dicitur; qui etiam in tantum eò magis propter nervos, ſeu plexum nervorum meſentericum in conſenſum raptum, exaſperatur, ut ægro doloroſus admodum exiſtat. Conjungitur huic vomitus frequens propter conſenſum continuitatis tunicarum, ventriculum & inteſtinum componentium. Irritatur enim nonnihil ex vellicationis hujus ſenſu ſimul pylorus, & in furorē quaſi iratus agitur; inde fit, ut motus inteſtinorum periſtalticus inver-

vertatur, & aſſumpta quævis ſuperiora verſus regurgitent rurſus, & per os iterum excernantur, aut ſaltem excernendi eadem continuus ferè adſit conatus.

Sitis ingens procul dubio (ſi quis conjecturæ locus) oritur ex concurſu acidi inteſtinalis & alcali bilis, quorum duorum ſalium connubium abſq; inſigni calore & efferveſcentia nunquam ſuccedit. Hoc dum ita fit, ſenſus quidam vellicationis & roſionis, accedente motu retrogrado inteſtinorum, qui continuò ferè hos duos ſuccos commiſtos verſus pylorum propellit, percipitur; & appetitur; liquidi exinde reſultat.

Virium proſtratio provenit aut à planè deficiente copia ſpirituum, aut vago eorundem & inordinato motu; nam malè affectis nervis, incolæ eorum in anguſtias quaſi redacti, hinc inde motu quodam tremulo ferantur, & ſimul debilitatem virium introducant neceſſum eſt. Dolor autem hic, quia potiſſimùm nervos afficit, qui à ſpina dorſi oriuntur ex nervis lumbaribus juxta ſpinam, tanquam verſus ſuum principium iterum reflectitur, & ibidem remotis quaſi omnibus ſpectaculis, qua data porta ruit, & tandē terminatur. Pulſus celerior tamen & debilior, durus, &c. provenit ex defectu ſpirituum & inordinato eorūdem motu; durus verò propter reniſum arteriarum, convulſivo motu affectarum, & verſus ſuum centrum in tantum retractarum. Pallidus urinæ color cum copioſo ſedimento lateritio affectui hypochondriaco, cui obnoxius eſt æger, utique debetur. Alvus obſtructa fit, propter conſenſum nervorum, quem habet inteſtinum rectum præ cæteris ſingularem cum plexu meſenterico, doloroſè ſimul jam affectum.

Accedit & huic inverſus motus periſtalticus, quo ſæpiùs fit, ut anus ferè totus verſus interiora retrahi videatur cum exquiſitiſſimo dolore; hinc clyſma quoque injectum cum pauco effectu brevi poſt, partim propter mucum viſcidum, quem non potuit aggredi, partim etiam propter retentionis, aut planè defectum, aut ſaltem imbecillitatem ſatis notabilem, fuit rejectum. Subit autem mirari, quomodo Patiens hic contactum in loco dolente, etiam fortiter prementem, benè ferre potuerit; niſi cauſa hujus exinde poſſit deduci, quod ſcilicet nonnunquam per contactum paulo fortiorem alicui parti, atrociter ſatis aliàs dolenti, ſtupor & inſenſatio poſſit induci; uti fieri videmus in ligata aliqua parte dolente, ubi omnis ſenſus ac doloris perceptio hoc in ipſo pereunt; quod & hic locum ſuo modo habere poterit. Punctiones ſubinde ſurſum adſcendere videntur cum difficili & parva reſpiratione, quod itidem fit propter conſenſum contiguitatis cum vicinis partibus, ſcilicet diaphragmate & peritonæo, quorum ſenſus cùm etiam eſt exquiſitiſſimus, non poſſunt non à cauſa acida & acri, ſpiritus & nervoſum genus univerſum malè rodente, vellicante, ſimul per conſenſum affici, & ſub ſenſu doloris punctorii interdum torqueri.

P R O G N O S I S.

Malum autem hoc, utut primâ fronte videatur per ſe quidem periculi expers, quia tamen non levi cum periculo morbi iliaci & contracturæ eſt conjunctum, medelam ſui utique efflagitat.

C U R A.

Cura autem ejus alia erit in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum. Ergò

1. Cauſa morbi, i. e. acidum illud viſcidum & mucoſum, per appropriata remedia corrigendum, & extra corpus eliminandum.
2. Senſus doloris & motus convulſivus maturè, quantum fieri poteſt, ſiſtendus.
3. Recidiva præcavenda.

Prima Indicatio poterit per reiteratam clyſmatum applicationem obtineri, quorum uſus hic maximè erit proficuus, quoniam malum eſt in inteſtinis craſſis; & ſequentem in modum præſcribo:

℞. *Spec. carminat.* Miß.
Flor ſamb. p. ij.
Rad. leviſt. ʒvj.
Sem. aniſi ʒij.
Hyoſcyam., aut *papav. albi*, ana ʒiß.
Coqu. in ſ. q. *urinæ humanæ*:
Colat. ℥vj. ad ℥viij.
(Vel loco hujus decocti recipi poteſt *decoctum piſorum*)

adde
Elect. de bacc. lauri ʒvj.
Theriac. ʒiij.
Mell. Mercurial. ℥j.
Nitri antimoniat. ʒß.
M. pro Clyſmate:
D. S. *Clyſter.*
Vel
℞. *Decoct. piſor.* ℥vj.
adde
Decoct. ſcor. reg. antimonij ʒvj. ad ℥j.
Mell. mercurial. ʒvj. ad ℥j.
Miſc. pro Enem.
℞. *Decoct. Cent. min.* ℔ß.
Aquæ bened. Rul. ℥iij.
Mell. mercurial. ℥vj.
M. f. Enem.

Huc non incommodè etiam poſſet facere clyſma, ex lacte cum capitibus aut ſemine papaveris albi & hyoſcyami coctum, additâ terebinthinâ vitello ovi ſolutâ, & ſalis tartari parum, aut aquâ benedictâ Rulandi, vel ſyrupo emetico Angeli Salæ, & melle Mercuriali.

Secundam Indicationem quod ſpectat, proficuus erit ſequentis Potiunculæ uſus reiteratus:

℞. *Aquæ Menth.* ℥iß. ad ℥ij.
Chamom. Rom.
Zedoar. cum Vin.
Carminat. Dorner. ana ℥ß.
Spiritus theriacal. camph. ʒj.
Nitri dulc. ℈ij. ad ʒj.
Syr. cort. aur. ʒvj. vel *papav. alb.* ℥j.
M. D. S. *Potio dolorem ſedans, cochleatim ſumenda.*

Pulvis etiam hic ratione nervoſi generis malè affecti poſſet præſcribi:

℞. *Cinn. antimonii* gr. xv.
Laud. hyſter. gr. v.
M. f. Pulvis pro una doſi, in Potiuncula antegreſſa capiendus.

Externè umbilicus & partes laterales calidè inungantur ſequenti linimento:

℞. *Ol. Nuciſt. expr.* vel *Ungu. pomat.* ʒj.
Deſtill. cort. aurant.
Zedoar.
Chamom. Rom. ana gutt. viij.
Aniſi,
Calam. arom. ana gut. v.
Zibethi, vel *Balſ. Peruv.* gr. vj.
M. f. Linimentum.

Aut

℞. *Cerat. matric. de Galb.* ʒiij.
Malax. cum *ol. deſt. ſuccini*, ſeu *Axung. caſtor.*
induc. ſuper *alutam*,
& Emplaſtri inſtar applicetur umbilico &c.

Extra paroxyſmum pro cura blandè laxantia, & mucum viſcidum abſtergentia, in uſum poterunt vocari, uti e. g. Potiuncula ſequens:

℞. *Aquæ Menth.* ℥j.
Cinam. ʒj. ad ʒij.
Gum. ammoniaci in acet. ſol. ℈j. ad ʒß.
Tartari vitriolat. ℈ß. ad gr. xv.
Scamm. præp.
Troch. alband. ana gr. ij.
Syr. roſat. ſolut. ſeu *de pom.* ℥ß.
M. f. Potio.

Sumatur unâ vice.

In forma pilularum:

℞. *Maſſ. pilul. de amm. Querc.* ſeu *de Trib. Ruffi* gr. xv.
Mercurii dulc. ℈ß. vel gr. xviij. ad ℈j.
Scamm. præp.
Troch. alband. ana gr. j.
cum *Ol. deſt. cort. aur.* f. Pilulæ pro una doſi.

In forma pulveris:

℞. *Arcan. dupl.*
Lapill. Cancr. præp. ana ℈ß.
Auri fulmin. gr. iv.
Scamm. præp. gr. j.
M. f. Pulvis. Vel
℞. *Tartari vitriolat.* gr. xv. ad ℈j.
Scamm. præp. gr. ij.
Troch. alband. gr. ij.
Ol. deſt. zedoar. gutt. j.
M. f. Pulvis.

Pro præcavenda recidiva:

℞. *Eſſen. gum. ammoniaci* ℥iß.
Caſtor. ʒj.
Miſc.

Doſis gutt. xx. ad xxx. manè in vehiculo quocunq; hac cum cautela, ne frigori ſe exponat æger.

Vel

℞. *Eſſ. gum. ammoniaci* ℥iij.
Myrrhæ tartariſ. ſeu ℥iß.
Tincturæ Tartari acerr. ℥iß.
Miſc.

Doſis 30. guttulæ.

Locum etiam hìc haberet Tinctura tartari compoſita, ſal volatile oleoſum aromaticum, ſpiritus ſalis ammoniaci ad gutt. 40. in vehiculo appropriato, ſimul ſubinde pro abſterſione muci jam inciſi Infuſo ſennæ, cùm ſale tartari & zinzibere parato, aut laxativo jam ſupra dato, in uſum vocato.

Deus interim hiſce clementer benedicat!

CASUS XV

DOLOR HYPOCHONDRIACUS CUM HERNIA UMBILICALI.

Mulier aliàs obnoxia hyſtericis, ſeu, ut rectiùs vocantur, hypochondriacis paſſionibus, ſimulque admodum guloſa, conqueritur tempore hyberno de gravi dolore punctorio in latere ſiniſtro ſub & infra coſtas nothas, admodum acerbo & contumaci, ferè continuo, ita ut pars perterebrari quaſi videatur. Superveniunt etiam nonnunquam vomitus; lateri affecto incumbere poteſt cum aliquali euphoria: quoties manum fortiter applicat regioni dolenti, eamque quaſi introrſum premit, levamen percipit, utut non diu durans: appetitus proſtratus, alvus reſpondet officio, non tamen copioſè, quia parum comedit. Dolor ſucceſſivè exaſperatur, ita ut repetitis ac vagis lancinationibus totum abdomen occupet; maxima tamen tormina ſunt in latere ſiniſtro, ita ut & reſpiratio paulò profundior impediatur, quia ita reſpirando dolor exacerbatur. Cruciatibus his per aliquot dies vexata, & hinc inde volvendo & jactitando ſe variè, quantum permiſit doloris ratio, continuò inquieta fuit. Vocatus Medicus appellatur pro cura, qui, ut eò exactiùs totum negotium intelligat, contrectat hinc inde abdomen, quod ubique molle & tractabile offendit, obſervat tamen tumorem ovi gallinacei ferè magnitudine à parte dextra, exactè è regione umbilici, trium digitorum latitudine ab hoc diſtans, medio loco inter coſtas & ilia. Tumor eſt tactu mollis, indolens, interdum plus, interdum minus prominens, qui & fortiori compreſſioni cedens & ſuccidens, mox repullulans: urgetur Cura.

RESOLUTIO
DN. THEODORI CHRISTOPH. KRUGII,
HASSO-CASSELLANI,
à
B. DNO PRÆSIDE
Correcta Anno 1676.

AFFECTUS.

Affectus, quo ægra noſtra cruciatur, eſt complicatus, ex Dolore hypochondriaco, & Hernia quaſi umbilicali. Dolor eſt vel primarius, Hypochondriacus pungens & terebrans; vel ſecundarius, per illius quaſi conſenſum, lancinans & lacerans ipſa in medio abdominis inteſtina. Hæc enim ſymptomata amico quidem inter ſe, ægræ autem ſummè moleſto, fœdere illam vexant. Prioris quippe præſentia, præter cauſas antecedentes, ad ſenſum patet; ægra enim ipſa patefacit, dum de cruciatibus abdominis maximis conqueritur: Poſterius autem nec hoc ſenſus tactum, præprimis viſum aufugit, cum tumor in abdomine præternaturalis ſat dilucidè ejus cognitionem declaret; hic enim tactu mollis, indolens, interdum plus, interdum minus prominens, imò fortiori compreſſioni cedens & ſuccidens, moxque repullulans, quid aliud, quàm prolapſum inteſtinorum ſufficienter probat? Verùm cum Practici non inconſultò diſtinxerint inter dolores inteſtinorum & ratione partis affectæ, & ratione cauſarum efficientium, hinc horum methodum inſequemur, melioris cognitionis gratiâ dicendo; ægram noſtram *Dolore*, quoad affectam partem, *Colico*, & præprimis, quod ex ſitu clarum, *Hypochondriaco*, additâque ſimul ſpeciei urgentis nomenclaturâ, *Lancinante & perterebrante*; quoad cauſam verò efficientem, *Humoroſo*, laborare.

PARS AFFECTA.

Quoad *Partem affectam* enim, quæ quænam ſit? meritò diſquiſitionem meretur: Dicimus eſſe hujus mali ſubjectum, *ut quod*, univerſum abdomen; hoc enim totum dolore laborare, etſi per conſenſum, dicitur: *ut quo* verò, erunt, *ut remotum*, inteſtina univerſa; *ut proximum* verò, inteſtina craſſa, & præprimis colon, ſpeciatim tamen flexura illa ſub hypochondrio ſiniſtro, quam ſitus doloris manifeſtat; etſi interim hic minimè nervos, præprimis plexum eorum meſentericum, excludamus. Cum è contrà, ſi ad poſterius malum, Herniam puto, reſpectus fuerit, hujus Pars affecta ſeu proxima & primaria, eſt Peritonæum, quatenus hoc ipſum nimis relaxatum vel ruptum: cujus occaſione inteſtina tenuia prolabuntur; cùm craſſa, utpote quæ firmiùs lumbis adhærent, & cum his nihil herniæ eſt negotii.

CAUSA PROXIMA.

Quoad *cauſam* verò, hoc malum, atrociſſima nempe tormina, inferentem, concernit, illam *proximam* ſtatuimus eſſe irritationem, inductam ab acido acri auſtero, plus minus viſcido, in inteſtinis hærente, illorumque membranam tam interiorem vellicante; præprimis autem præternaturalem acoris ejuſmodi præſentiam ſentit inteſtinum colon, & præſertim in flexura illa ſub coſtis nothis in hypochondrio ſiniſtro à figura ſigmoidea dicta; hinc de gravi dolore pulſatorio in latere ſiniſtro ſub coſtis nothis, maximè ægra noſtra conqueritur, & quidem ita, ut pars quaſi perterebrari videatur. Dum autem acidum accuſamus, tam cruditatum acidarum ex ſtomachi læſa digeſtione, & fermenti fellei deficientia oriundarum, quàm ſucci pancreatici præternaturaliter conſtituti, vitium hic deplorandum; acidum enim multum acre auſterum, ſimulque materiæ viſcidæ immiſtum, vitreæ pituitæ nomine tunc notum, talium truculentorum ſymptomatum cauſa exiſtit; non inconcinnè enim SYLVIUS perterebrationem & ſenſum punctorium acrimoniæ acidæ, fixitatem verò viſciditati comiti aſſignat. Siquidem gulæ errata cruditatum acidarum fœcundæ ſunt matres, eò periculoſiores excludentes fœtus, quò magis acidum vitioſum pancreaticum in muliere hyſterica antea excesserit. Bigamiæ ergo huic auſteritati acriori & viſciditati nuptus ſuccus pancreaticus, inteſtina continuò & indeſinenter vellicat & pungit; & cum ob ſuam mucilaginem viſcidam in determinato quodam loco hæreat, pertinaciterque agglutinatus fuerit, hinc in ſpecie in anguſtis inteſtinorum ſub hypochondrio ſiniſtro moleſtias illas infert, contumaces admodum & continuos dolores, ita ut & pars quaſi perterebrari videatur.

CAUSÆ REMOTIORES.

Et hoc eſſe verum calcar efficiens, demonſtrant *cauſæ* hujus affectus *remotiores*, quæ ſunt Cruditates acidæ ex ſtomachi digeſtione læſa; hinc enim eſt, quod hyſtericis crebrò conflictetur paroxyſmis, à tali nempe acido plus minus auſtero ortis, quod eò magis liberiores ſuas exerit actiones, cum offenderit ſubjectum ſubtilius, fœminei puta ſexus, quibus ſemper nervorum ſyſtema ſenſibilius exiſtit, hinc & eò promptiùs & dolores & alia ſymptomata ab acido tali hoſtili exaſperari poterunt. Dum verò ægra noſtra admodum guloſam fuiſſe conſtet, eò promptiùs natales ſuos accepit acidum hoc, hoſtilitatis nomine maximè odioſum: ab hac enim nimia alimentorum aſſumptorum copia fermentum ſtomachicum obrutum & hebes factũ fuit, ut non ſufficiat illis ingeſtis digerẽdis; hinc aſſumpta, accedente ſimul fermẽto ſtomachi nimis acido fixo, quod in hypochõdriacis fatale eſt, abeũt in acorẽ peregrinũ, maſſamq; acido-viſcidam, cum quidem accipiant acorem fermentativum, ſed

pro-

propter ſui copiam non ſufficienter fermentari & ritè volatiliſari queunt, adeoque in paſtam crudam transmutantur, quæ deinde ad inteſtina delata, ibique hærens, cum ſucco pancreatico & bile, utroque ſucco; & illo quidem nimiâ aciditate, hoc verò nimiâ inertiâ peccante, efferveſcens, talium dolorum atrociſſimorum cauſa exiſtit: ex quo deinde & alvus ſuo fraudatur officio, etſi pro ratione aſſumptorum, quæ in pauca quantitate ingerit, minus copiosè iterum egerat: acor quippe hic ex immodica præcedente ingeſtorum copia natus, cum aliàs ægra noſtra ventriculum & inteſtina debilia habeat, delatus ad inteſtinum rectum, ſui excretionem illud irritando promovet: hinc & hoc ſtante, cùm nulla infarctionis illius à fæcibus, aliorumve contentorum ſit præſumptio probabilis, ejus abdomen tactu molle & tractabile offenditur.

CAUSA ADJUVANS.

Nec inconveniens ad hoc malum inducendum eſt *cauſa adjuvans*, quæ eſt frigus hybernum; hoc enim non tantum ratione ſui contentarum particularum acidarum, inſpiratione hauſtarum, materialiter auxit tales acidos ſuccos acres & auſteros, ſed & conſtringendo poros corporis occaſionem dedit, quatenus nempè aliàs per poros iſtos patulos mediante inſenſibili tranſpiratione eliminandi fuiſſent tales acres ſucci, & effluvia lymphæ præternaturaliter acidæ, quibus hoc tempore via intercluſa, hinc ratione lymphæ pancreaticæ deferuntur ad primas vias, ibidemque turbas has excitant: quod nervosè, ſi à naturali ad præternaturalem ſtatum argumentari licet, HIPPOCRATES innuit, dum illos maximè eſurire aſſerit, qui tempore hyberno in nive ambulant.

Hic acor vitioſus etiam excitavit vomitum, vel propter conſenſum contiguitatis cum colo, vel propter conſenſum cum funiculis nerveis, pylorum ſimul inveſtientibus, occaſione harum cauſarum, vel unius vel plurium, affectus pylorus vomitum excitavit. Pungentis inſuper illius acoris præſentiam experiuntur inteſtina craſſa, præprimis colon, uti in hoc præcipuum fomitem hærere ſuperiùs dictum, exindeq; etiam doloris in ſiniſtro hypochondrio pungentis natura explicata & adhuc explicanda. Accedit enim dolor iſte perterebrans in inteſtini coli anfractibus & flexura illa, quam deſcendens in latere ſiniſtro facit, quo loco dum humores tales irritantes ad latus feruntur, illic hærent, & quaſi perterebari videntur: hinc cùm ægra illorum exitum promoveat, dum lateri huic incumbit, cum ejus euphoria hoc fit. Quod manu hypochondrio ſiniſtro admotâ levamen percipiat, fit tam propter flatuum impetum, manuum admotione retuſum, quàm propter ſpaſmum, cujus vis contrariâ preſſurâ imminuitur. Lancinationes inteſtinales ex conſenſu nervorum coli cum plexu meſenterico, & inde natis ſpaſmis nervorum ex dicto plexu diſtributorum, originem ducunt. Reſpiratio difficilis fit propter dolorem, quia diaphragma in profunda reſpiratione, colon premente, dolorem exaſperat.

Alterum affectum quod concernit; dictum fuit eſſe Herniam, quæ fortaſſis jectigationibus illis incautè inſtitutis natales ſuos debet, ut exinde peritonæum laxum præternaturaliter factum ſit, quam laxationem poſteà inteſtina ſecuta fuerunt: ad quod etiam multum contulit fortis manuum in ſiniſtro latere ad dolorem aliquo modo leniendum applicatio; ſic enim in inteſtina quaſi vi propulſa fuerunt in latus dextrum. Laxum autem peritionæum eſſe diximus, non autem penitus ruptum, cùm ex hiſtoria conſtet, quod fortiori compreſſioni cedat & ſuccidat, moxque repullulet, quod minimè nec tam facilè fieret, ſi prorſus peritonæum fuerit laceratum: præprimis etiam tumor ſit indolens; ſi enim peritonæum, membrana quippe, ſit ruptum, probabiliter ob unitatem ſolutam neceſſariò, præcipuè in parte membranoſa, & dolor adeſſet.

PROGNOSIS.

Devolvimur jam ad *Prognoſin*, in qua, quidnam de eventu ſperandum? dicendum eſt Lethale malum eſſe per ſe dolorem colicum, nemo facilè dixerit, cùm magis truculenter quàm periculosè ſit affecta ægra noſtra, etſi, cùm nimis contumax, & accedentibus convulſionibus corporis univerſalibus & epilepticis inſultibus, malum poſſit fieri lethale; vires autem in noſtra ægra fortes, morbus non adeò inveteratus, colica quoque quod fuerit humoroſa, & craſſa inteſtina præprimis affligens (utpote quæ curatu facilior) & alia benè ominari jubent, curabile malum præſagimus, modò rectè ſe gerat.

Hernialem verò tumorem quod attinet: In hoc etſi magis periculosè quàm truculenter affecta ſit, tamen nec hujus intuitu ægra quid habet, quod metuat: etſi enim aliàs hernia non careat periculo, interim tamen cum ſit in noſtra ægre minimâ perfecta, ſed adhuc in fieri, & non ex rupto ſed laxo peritonæo, hinc bonæ mentis ſit ægra, cùm eventum promittamus fauſtum, modò legitima remedia ritè & continuò curſu, cum non unius diei ſit labor, adhibeat.

CURA.

Ad *Curam* igitur ut aggreſſum faciamus, cum duplicatus ſit affectus, & hæc diverſis indicationibus, ad utrumque affectum directis, abſolvitur. Et quidem dolorem colicum quod attinet; huic ut medicinam faciamus, erit eò dirigenda, ut

1. Cauſa peccans & irritans removeatur incidentibus & evacuantibus.
2. Irritatio ipſa doloroſa opiatis & appropriatis ſiſtatur.
3. Tandem ſalibus volatilibus oleoſis aliiſque nervinis inteſtina irritata nimis laxa reſtaurentur.

Pro his ergo ſcopis obtinendis ſe offert fons Medicinæ Pharmaceuticus præprimis, dehinc Diæteticus. Ex priori ergo ſtatim remedia ſalutaria ægræ noſtræ propinanda: proinde ſtatim pro *priori ſcopo* obtinendo meritò evacuatio materiæ peccantis præmittenda erit: hinc, cum vomitus hoc in loco planè non conveniant, ſufficit adhibere evacuantia per alvum; cumque malum præprimis hæreat in inteſtinis craſſis, non inconveniens erit clyſmata adhibere, eaque non tam incidentia quàm abſtergentia, leniterque ſtimulantia; hinc commendamus illi ſequens:

℞. *Herb. alth.*
Malvæ,
Parietar. ana M.j.
Flor. Chamom.
Melilot.
Samb. ana Mß.
Bacc. lauri ℥j.
Sem. aniſi,
Carvi ana ʒj.
Coqu. in ſ.q. *aqu. ſimpl.*
Colat. ℥ix. adde
Ol. amyg. dulc.
Chamomill. ana ℥j.
Deſt. Carvi,
Bacc. lauri ana ℈ß.
M. f. Clyſma.

Duabus vicibus tepidè injiciendum, quod abſtergit vitioſos ſuccos inteſtinorum: cui, ſi ſcopus fortiùs ſtimulandi, & ʒj. præter propter de *ſale tartari* addi poteſt; ſic enim ſaponariâ quaſi virtute meliùs inteſtina abſtergentur.

Vel fiat clyſma ſimpliciter ex lacte, vel ſimplici, vel cui mel additum ſit.

Præmiſſo clyſmate, ut materia peccans, in ſtomacho & inteſtinis tenuibus hærens, evacuetur, purgantia per os aſſumpta non erunt incongrua; à fortioribus tamen imminens hernia nos avocat. Conveniunt ergò blandè evacuantia, & ſuccos acidos deſtruentia, viſcidaque incidentia: præſtat ſic repetitis vicibus purgantia per epicraſin adhibere. Quò autem meliùs materia peccans acida viſcida evacuetur, convenit unum alterumvè digeſtivum præmittere, quod materiam peccantem pro feliciori evacuatione diſponit; hinc commendamus ſequens:

℞. *Tartari vitriolat.* ʒß.
Ol. deſt. aniſ. gut. ij.
M. S.
Pulvis digeſtivus.

℞. *Sal. ammoniaci depur.* ʒj.
Ol. deſt. aniſ gut. iv.
div. in duas part. æqu.
D. S.
ut antea.

Quo præmiſſo, ad blandè alvum laxantia fiat acceſſus; hinc

℞. *Maſſ. pilul. de ammoniaco Querc.* ℈j.
Extr. abſinth. gr. vj.
Troch. alband. gr. ij.
cum *ol. deſt. aniſi* ſ. Pilulæ.
D. S.

Pilulæ purgantes pro una vice.

Vel ſi nauſeat pilulas:

℞. *Aquæ Menth.* ℥j.
Gum. ammoniaci in acet. ſol. gr. xv. ad ℈j.
Scamm. ſulphurat. gr. ij.
Extr. troch. alband. gr. j.
Syr. roſ. ſolut. ℥ß.
M. D. S.

Potio purgans pro una vice.

Convenit etiam, nec incongruum erit, aliquot vicibus in ſeptimana aſſumere paſſulas laxativas, pro doſi ʒvj. vel ℥j., ſingulæ doſi ſemper tartari vitriolati ℈ß, addendo, ut ſic alvus ſemper aperta, acidum temperetur, illius vis infringatur, & blandè evacuetur.

Purgatis itaque primis viis, & evacuatâ ſaburrâ peccante, pro dolore ſiſtendo commedamus:

℞. *Aquæ Fænic.*
Menthæ ana ℥iß.
Eſſ. Caſtor. ʒj.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒß.
Ol. deſt. cort. aur.
Chamom. ana gtt. ij.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. Fænic. ℥ß.
M. f. Potio: S.

Potio dolorem ſiſtens pro aliquot vicibus.

Vel

℞. *Aquæ Fænic.*
Menth. ana ℥iß.
Spiritus ſalis ammoniaci aniſ. ʒiß.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. fænic. ℥ß.
M. S. ut *antè*.

℞. *Aquæ Menthæ* ℥ij.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒj.
Eſſ. opii ʒß.
Syr. Chamom. ℥ß.
M. S. ut *antè*.

His ergò dolore mitigato, reſtat, ut nerveis inteſtinalibus quoque ſuccurramus, ſalibus præprimis volatilibus oleoſis appropriatis; hæc enim curam abſolvunt. Hinc præter laudanum hyſtericum conveniunt hìc imprimis ſalia volatilia aromatica, quæ acidum temperant, nervis amica ſunt, eorum ſpaſmos ſiſtunt, & fermentum ſtomachi fixius volatiliſando excitant: hinc

℞. *Aquæ Chamomill.* ℥ij.
Elix. Menthæ ʒvj.
Spiritus ſalis ammoniaci aniſ. ʒß.
Syr cort. aur. ℥ß.
M. f. Potio, cochleatim haurienda.

Vel loco hujus recipiatur eſſentia caſtorei, quæ nupta cum bigamia eſſentiæ corticum aurantiorum & eſſentię myrrhæ, egregiè convenit, doſi ſingulis vicibus gutt. xxx. in vehiculo calido.

Vel

℞. *Flor. ſulphuris* ʒj.
Lapill. Cancr. præp.
Succin. præp. ana ʒß.
Ol. deſt. cort. aurant.
Chamom. ana gtt. ij.
Laud. opiat. gr. ij.
M. f. Pulvis pro 4. doſibus.

Vel

℞. *Sacch. albiſſ.* ℥ß.
Ol. deſt. Caryoph.
Cinnam.
Nuc. moſch. ana gtt. v.
M. in form. Oleoſacchari.

De quo capiat ægra pro lubitu, quantum cuſpide cultelli detinere poteſt.

His internis ſimul *Externa* blando & amico fœdere ſunt coniungenda: hinc

℞. *Ol. expr. nuc. Moſch.* ʒß.
Deſt. Chamom. ℈j.
Rutæ ℈ß.
M. D. S.

Balſamus externus.

Qui largiter abdomini quàm calidè inungatur, poſtmodum ſacculus abdomini imponatur calidè, qui

℞. *Fl. Chamom.*
Sambuc. ana M. iij.
Bacc. Iunip. ℥j.
M. f. Sacculus.

Qui imponatur calidè.

Reſtat jam, ut & alterum oculum manumque auxiliatricem adhibeamus alteri affectui, ægram noſtram magis periculosè quàm atrociter affligenti. Ad hernialem itaq; hunc tumorem curandum his Indicationibus inſiſtimus, ut nempe

1. Inteſtina prolapſa reponantur.
2. Peritonæum laxius redditum conſolidetur, ne denuò excidant.

Quibus ſcopis ſatisfaciunt præprimis *externa*, cùm interna jam ſuperiùs in cura doloris colici laudata ſat fortia ſint ad bajulandam & ſiſtendam irritationem, quàm maximè hic metuendam. Conveniunt ergò externè, & quidem pro *priori ſcopo*, anodyna carminantia tepidè applicanda, hinc levi preſſione manuum adhibitâ inungatur locus læſus oleo amygdalarum dulcium cum oleo deſtillato carvi, fœniculi, &c. acuatum; aut loco horum unguentum Mynſichti ad hernias; vel ſtercus ovillum in dulci lacte coctum tepidè in forma cataplaſmatis imponatur, dehinc hoc adhibito, ægra ſupina in lecto quieta detineatur. Ut verò peritonæum conſolidetur & firmetur, ne denuò decidant inteſtina, hinc internè conveniunt Conſolidantia vulneraria: hinc

℞. *Herb. perfoliat.*
Plantag.
Symph. mai. ana M. j.
Rad. conſ. Maj.
Torment. ana. ℥iß.
Sem. Fænic.
Naſturt.
Perfoliat. ana ʒij.
Caryophyll.
Galang. min.
Nuc. Moſch. ana ʒj.
Coqu. in ſ. q. *Vini*,
Colat. ℔vj. adde
Syr. de ſymph. Fern. q. ſ.
D. S.

Potio ſanans.

De qua ſubinde ægra hauſtum pro lubitu capiat, diſſolvendo in quolibet hauſtu calido vel *ſpermatis ceti* ʒj. vel addendo *balſami ſulphuris* guttas ſex.

Externè ſimul applicentur adſtringentia vulneraria: hinc commendatur emplaſtrum de herniaria Mynſichti, aut loco hujus inungatur parti affectæ oleum lacertarum cum balſamo ſulphuris miſtum, & tepidè applicatum, imponendo deſuper vel emplaſtrum de tacamahaca vel diaſulphuris Rulandi, quæ per aliquot dies cum debita & concinna ligatura adhibeat.

Interim ægra noſtra in lecto quieta cum ſtricta & tenui diæta degat, imprimis ſibi à frigidis caveat. Tantum!

CASUS XVI.

COLICA CONVULSIVA HABITUALIS, CUM EPILEPSIA CONIUNCTA.

Iuvenis Nobilis in adoleſcentiæ conſtitutus annis, jam diu eſt, quod abdominis patiebatur tormina, quæ vocant colicam, *ita quidem, ut, quoties vel dulcia vel faciliè fermenteſcibilia, tantillum licet horum, comederet, mox patiatur dolores colicos, dicebat:* lancinari ſe circa umbilicum, & eſſe ipſi ac ſi inteſtina curventur & circumagitentur: *unde etiam extra tales paroxyſmos ſæpiſſimè, circa iſtam mediam regionem umbilicalem, aliquem dolorem percepit, cætera licèt ſanus. Cum dicto malo ſubinde etiam ſubitaneis corripitur paroxyſmis, in quibus ſenſu & motu omni ſubitò evaneſcente, ſubitò corruit & proſternitur, neſcius, quid ſecum agatur. Adſtantes tamen tremere eum, & oculos hinc & inde contorquere dicunt. Evaneſcente hinc pedetentim hoc ipſo pathemate, ſanus ad ſe redit. Ingruunt hi paroxyſmi præſertim, quoties à terrore aut iracundia nimis ſubitò corripitur. Alias naturaliter paulò ſiccioris, conſtitutionis in cæteris eſt ſcorbuticæ, circa cubiti articulos puſtulas ſcabioſas & cruſtoſas cum pruritu patitur, manantes ſubinde ſanie. Fit interdum, ut utrumque jungatur malum, ita, ut ex dulcium eſu patiatur mox tormina abdominis, tunc corruit, & ſuprà dicta ſymptomata patitur. Hæc ipſa propter mala continuò faſciâ vel zonâ co-*

ria-

riaceâ firmiter hypochondria cingere ſolet, ut quantocyus colicam ſuam, ut vocat, ingruere perſentit, zonam illam firmiter contrahere, & hypochondria arctè ſtringere queat, eum in finem, ne in tantum exacerbetur totus paroxyſmus, ſed hac ipſâ ligaturâ medio quaſi ſui impetu coerceatur. Vocat Medicum pro Cura.

RESOLVTIO

DN. JOHANNIS CHRISTIANI TRALLES,

URATISLAVIENSIS SILESII,

Hoc tempore

MEDICINÆ DOCTORIS, PRACTICI URATISLAVIENSIS, MEDICI CÆSAREI AULICI.

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotationibus

B. DNI PRÆSIDIS,

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1675.

Nobilis hic æger cum crudeli dolorum tortore conflictans ſuum carnificem nomine Colicæ paſſionis indigitat, ſeductus communi plebeculæ ſententiâ, dolorem quemcunque delicatas interiorum abdominis partium fibras afficientem, hoc ipſo afflictionis colicæ charactere inſignitum euntis. In hoc ignorantiæ luto non ſolùm hæret miſellum vulgus, ſacræ Medicinæ dogmatis haud initiatum; verùm etiam purpurati quidam Medici, quorum præconceptæ opiniones non ultra humores (quibus rivulis communiter craſſæ inſcitiæ cymbula committitur, mox illuſionum & falſorum dicteriorum ſcopulis allidenda) ſapiunt, eadem cum inſcia plebe oberrant chordâ. Colicam & egò quoque affectum hunc vocito; eſt, quam convulſiones Scorbuticæ conjunctæ reddunt Colicam convulſivam. Scilicet cùm partes internæ non minus quàm externæ muſculis ſuis, membranulis, & nerveis funiculis ſint inſtructæ, hinc de facili evenire poteſt, ut, inflicta illis ſpina, ſpiritus impetum facientes in motus abripiantur convulſivos, ſimiles planè illis, quos externis in partibus contingentes epilepſiæ nomine manifeſtamus; hinc iidem dolores interni non paucis audiunt, Epilepſia in corpore, *præprimis cùm inteſtinorum circuli nervei præ cæteris corporis humani partibus continentibus omnibus atrociſſimis doloribus affligi ſoleant, ſecundùm Excellentiſſ.* SYLVIUM *Prax. lib. 1. cap. 14. §. 1., levidenſe aliquod incitamentum doloroſam ipſis infligere plagam ſolet. Accedit, quod dolor unius partis internæ per continuum ſpirituum in turbas adactorum undulantem motum facilè aliis partibus, ratione ſympathiæ, communicari poteſt. Jus enim communis conſenſus, quem machinæ noſtræ corporeæ organa inter ſe habent, dum in ſtatu integro ad mutua officiorum genera ea obſtringit, quidni quoque in ſtatu labefactato eadem ad eandem perferendam ſtragem ſollicitet? Partes, quibus hæc labes affricatur, voco inteſtina cum annexo meſenterio & plexu meſenterii nerveo. Hæ partes, præprimis in ſubjecto nervoſi generis delicatioris, uti videtur noſter Patiens, irritatæ, dant dolorem contorquentem, lacerantem, & abdomen circa umbilicum quaſi contrahentem: ſcilicet contorti inteſtinorum tubuli à ſpaſmis more funiculorum in ſe invicem contractorum, doloris contorquentis; fibrillæ verò nerveæ reciprocâ contractione vibratæ lacerationis ſenſum inferunt.*

Circa umbilicum hæc tragœdia luditur, meſenterii membranis, & plexu nerveo ibidem ſtabulantibus. Dolores hi in univerſum non multùm abſimiles ſunt paſſioni hyſtericæ, morbo mulieribus frequentiori, quòd illarum conſtitutio animalis ſit longè debilior; uti hujus ipſius phænomeni rationem accuratè, ut aſſolet, tradit WILLISIUS *lib. de Morb. convulſ. pag. 173: hinc etiam* BARTHOLINUS *Cent. 1. Hiſt. 45. eadem ſymptomata in auriga obſervavit; utut forſan reſpirandi major difficultas magis in dicta hyſterica paſſione urgeat, quàm quidem in colica convulſiva. Ipſa proin formalitas noſtri affectus conſiſtit in convulſivo ſpaſmo partium abdominis ſenſibiliorum. Efficere has contracturas poſſunt partim interna, partim externa: Iſta magis propinquæ; hæc verò remotæ, cauſæ rationem obtinebunt. Nimirum ægrotus noſter ſcorbuti inquinamentis acrioribus inquinatus eſt. Aſt quis ignorat, ſubinde Proteum hunc larvari immaniſſimis abdominis lancinationibus, De quibus vid.* DRAWIZIUS *in Tract.* de Scorbuto dolorifico & WILLISIUS *de Scorb. pag. 268. item* CHARLETON *Tract. de Sorbuto hinc inde.*

CAUSÆ.

Sal ejus acre vagum delatum ad partes abdominis ſenſiles, ſui roſione acidis propria, iſtarum doloroſam criſpaturam inducit; non ſecus ac acidum podagricum circa partes nerveas occultos ſpaſmos excitat, dolorum & tumorum arthriticorum parentes, referente Clariſſ. SYLVIO *lib. 4. Prax. Med. Tract. de Arthritide. Acidum infeſtum totius corporis partibus, excepto ſtomacho, ſubtili ſpirituum texturæ, forſan de natura alcalino-oleoſa, quandam intentat luctam, quam dum reciproco inſultu amoliri geſtiunt ſuâ inordinatâ expanſione, ne dicam aliquali effervescentiâ aut fermentatione in porulis fibrillarum majus affectant ſpatium; hinc factâ earum abbreviatione violentâ non poteſt non dolorem hæc parere. Confirmat hoc aſſertum. acidum ſcorbuticum hoc (ratione cauſæ internæ) multum conferre ad convulſivam hanc colicam, quod dulcia quævis & facilè fermenteſcibilia latentem fomitem excitent, acore ſub fermentationis actu concepto: Scilicet, quibus indoles eſt ad fermentandum prona, facilè mediante humido, in inteſtinis nidulante, nec non calore undique ambiente, abeunt in liquamina acida, fermentationi propria, quatenus in hujus mutuo particularum certamine vinculis ſuis exſolutum non minus alcali bilis affluentis, quàm alcali ſodali ſuo prædominari contendit.*

Acidum hoc fermenteſcibile peregrinum, ad inſtar fermenti additum Camarinæ ſcorbuticæ, movendo illam, ſimul ſubſultare facit miaſmata acria, partibus nerveis inimiciſſima; quæ forſan antea aliis particulis oleaginoſis acidum obtundentibus, aut aqueis, aciem particularum acutarum à ſe invicem diſcontinuantibus, involuta nunc auxiliaribus copiis adjuta in apertum prorumpunt bellum. Æger inſuper ad hoc malum diſponitur, quoties affectibus, terrori & iracundiæ indulget. Iſte ſanè, qui ſpirituum motum quaſi inhibeat, & illos, expanſione eorum volatili domitâ, concentret, id efficit, ut humores dulci hac ſpiritalium corpuſculorum ſalino-ſulphureorum miſcelâ orbati particulas ſuas acres acidas exſerant, ceu deficiente bilis liquore alcalino oleaginoſo ſucci pancreatici effrænis acor puncturas doloroſas excitat. Hic verò affectuum præpotens, ira, per indomitum ſpirituum motum, movendo & agitando ſuccos noſtri corporis, autor exiſtet, ut eò citiùs repetitâ circulatione & motu concitato inteſtino humorum particulæ acres ſcorbuticæ jam in maſſa ſanguinea & inde dependentibus ſcaturiginibus contentæ, ab aliis magis diſſocientur, & neceſſitate conformationis ſuæ rigidæ aciculis ſuis impactæ porulis fibrillarum, eas ad inſtar cuneorum invicem findendo, doloroſam conferant ſtricturam.

Quod autem hæ particulæ potius in hiſce partibus abdominis, quàm in aliis ſedem ſuam figunt, exinde forſan provenit, quod vel naturaliter harum partium pori atomis iſtis dolorificis quadantenus configuratione reſpondeant, vel quod ſemel ipſi impreſſâ diſpoſitione aptæ factæ ſint, recipiendis iſtis aculeis: quod ipſum fieri videmus in iis, qui aliquoties vel eryſipelate vel odontalgiâ laborarunt; his ex facili recidiva ſupervenit propter partium laxatum tonum, humorum acrium impulſui repellendo haud ſufficientem. Cum igitur minera ſalis ſcorbutici in ægro noſtro præexiſtit, non mirum, prærecenſita ſymptomata iſtum vexare: ſed etiam firmiter concludo, alvum adſtrictam partim dependere ab hoc acido ſcorbutico. Prout enim ſecundùm naturam alcali bilis non parum efficit, ut excrementa inteſtinorum debitam fluxibilitatem obtineant, quatenus hoc in ipſorum ſulphur agens colliquefaciendo ea diſſolvit; ita è contrario acidum abundans, bilis energiæ obicem ponens, coagulando ſtercora, ipſa minus reddit excretioni obedientia: ſic propter exceſſivum acidum communis querela exoritur in arthriticis, melancholico-hypochondriacis, hyſtericis &c., alvi ſcilicet juſto tenacioris.

Conſtitutionem autem hanc ſcorbuticam ægri noſtri inter alia ex puſtulis, manantibus ſanie, & circa brachiorum ſeu cubiti juncturas ſubinde efflorescentibus, fructibus mehercle iſtius aquæ fortis ſcorbuticæ, colligere licet: quæ uti ad gingivarum ſpongioſum concretum delata iſtas corrodit, ita beneficio lymphæ adducta ad cuticulam agit in hujus nutrimentum proximum; ſub quo congreſſu fieri non poteſt, quin aliqualis exoriatur motus fermentativus, utpote blandè dulci

alcalino rore nutritio aliquali renitentiâ hoſtili huic acori renitente. In hoc motu fit expanſio particularum, uti hoc fieri obſervatur à SCHUYL Tract. de Vet Medicina, affluente bile cum lympha pancreatica, qua facta rarefactione dilatatur epidermidis reticulum ſimulque ſub iſta dilatatione fit tenerius, & patitur ſe in altum evehi, indepturum inde puſtularum faciem. Quandoquidem verò ſalia agere non deſinunt, ſubinde etiam in vitris, ſpiritibus acidis repletis, alcali eorum aggredientibus, uti hoc ipſum videre mihi contigit in laboratorio quodam, ſpiritu vitrioli recipientis ſal fixum corrodente: proinde etiam liquor hic acris ſub cuticula defixus, iſtam magis magiſque erodendo efficit, ut in hiatum faceſſat. Emanat autem ſanies, non perfectum pus, quatenus ex cuticulæ nutrimento chyloſo nervee ſaltem elaboratur ſanies quædam ſeu ichor, partibus nerveis affectis ſeu exulceratis familiaris. Maculæ ejuſmodi puſtuliformes non rarò labe ſcorbuticâ contaminatos defœdare ſolent, de quibus videri poteſt MOLLENBROCCIUS in Tract. de Arthritide vaga ſcorbutica. Utut autem fermentum hocce acre ſcorbuticum imprimis in plexu meſenterii nerveo & huic confiniis ſuas vires exſerat; attamen propter connexionem, quam hi nervi habent inferiores cum nervis ſuperioribus, v. gr. ventriculi, fieri quoque exiſtimo, ut per continuatum motum anomalum ſpirituum, nervorum inferiorum incolarum, ſimul reliqui tandem ſpiritus in nervis ſuperioribus degentes, in ſimiles abripiantur ataxias; niſi velimus dicere, obſtare corpuſcula iſta ſeu nodulos, qui ſubinde in nervis reperiuntur, quia quaſi repagula impedirent iſtum continuum fluxum. Quicquid ſit de hoc, dicit æger: aſcendit ipſi paulatim ad Cor. Hic adſcenſus ad cor procul dubio innuit, jam ſimul in partes trahi corollam nerveam caput ſtomachi cingentem: hac affecta, quidni tandem propter continuum radioſum ſpirituum flumen principia nervorum in capite, tam cerebri quàm cerebelli, affici poſſint, ut exinde ſequatur levis aliqua epilepſia? Communicant ſanè affectus ſtomachi ſuam illatam injuriam capiti, & hoc vice verſâ moleſtatum condolentem experitur pylorum rectorem arctiſſimo conſenſus nexu: Sic dolores nephritici ſenſim meſaraicorum ſpirituum alcyoniâ, interrumpendo beneficio horum ſimul quoque ſtomachicorum ſerenum ſtatum, tempeſtate ſpaſmodicâ lædunt, ut dolores colici nothi & vomitus hanc procellam excipiant: Qui capite vulnerato laborat, teſtatur non minùs de compaſſione ventriculi: Scilicet rotulâ unicâ motâ in automato noſtro, reliqua organa quoque ſuo funguntur officio.

Nolit verò quiſpiam mirari, terminari tandem colicam hanc in motum epilepticum, cùm ſubinde eadem non minus inferat pareſes curatu difficillimas. Quid? acidum rodens infantulorum inteſtinula tandem ipſos quoque ſubſequente epilepſia mulctat, uti videre eſt in Excellent Dn. PRÆSIDIS eruditiſſimo Valetud. Infantiii. Aſcenſus hic pedetentim verſus cor vergens, non multùm abludit à ſpaſmo illo epilepſiam præcedente, qui interdum in parte quadam exteriori, brachio nempe aut crure, aut etiam in dorſo vel hypochondriis, obſervatur, exindeque inſtar auræ frigidæ aſcendit, & versùs caput perreptans Caducum infert, monente hoc Clariſſ. WILLISIO de Morb. Convulſivis pag. 27., & TATAI, Nobili Hungaro, Tr. de Epilepſia. Quin etiam aſcenſus hic quodammodo & forſan haud incongruè comparari poteſt cum iſta aſcenſione globuli veluti alicujus, de qua conqueruntur mulieres hyſtericæ: cujus phænomeni cauſam ſuppeditat WILLIS in eodem Tract. pag. 161. Aſt dicat quis: ſi affectus hic terminetur in epilepſiam, qui fit, quod nulla adſint manifeſta ejus ſigna? ſaltem tremit æger, & oculos in gyrum agit. Reſpondeo: eſſe gradum aliquem leviorem epilepſiæ, qui tamen, ni malo maturè obviam eatur, graviora ſymptomata poſt ſe trahere poſſit. Si in mulieribus hyſtericis ſimile quid contingit, dicitur eſſe deliquium animi. Tremor corporis & oculorum circumgyratio nihil boni certè portendunt, Ille ſanè non aliundè provenit, quàm quod partes ſeu organa motui dicata leviori aliquo ſpaſmo vellicentur; uti v. gr. muſculus cordis paulò mitiùs irritatus dat tremorem cordis, irritatione verò auctâ in ſpaſmos palpitatorios abit, ſubinde adeò ſonoros, ut etiam à longè diſtantibus ab ægro, referente TULPIO in obſ., diſtinctè percipi valeant. Hæc verò oculorum rotatio annon argumento eſt, ſpiritus vel in muſculis oculorum, vel in ſpecie in nervo pathetico (WILLISII invento) ſuas exerere ſubſultationes.

Tandem, ut poſſimus firmiſſimè concludere, ægrotum noſtrum reverâ laborare colicâ convulſivâ (quam apud fœminam poſſemus vocare paſſionem hyſtericam) faſcia illa ſeu zona quoque evincit, cujus interventu æger imminentes dolores vel abarcet, vel ſaltem mitigat. Idem ſolenne eſt fœminis hyſtericis, ut ſe faſciis aut brachiis circa epigaſtrium complicatis arctè conſtringant, adeòque ſymptomatum verſus ſuperiora adſcenſum cohibeant. Cùm enim ſpiritus animales ſecundùm noſtrum aſſertum continuato anomalo motu tandem ſuperiorum nervorum incolas in ſimilem impetum abripiant, non poteſt fieri, quin intercepto hoc radio per arctam conſtrictionem ſuperiorum partium ſymptomata præcaveantur: quò de negotio doctè & affatim agit Doctiſſ. WILLISIUS de Morb. Convulſ. pag. 175.

Colica hæc convulſiva non ineptè diſtinguitur in accidentalem & habitualem. Illa eſt, quæ à cauſa evidenti ſolitaria, nunc externa nunc interna, ſine certa in corpore diatheſi oritur, & iis, qui genus nervoſum ſenſilius, & conſequenter irritabilius, obtinens, moleſta eſt; qualis obſervatur in nephritide, etiam in partu; nec non in purgantibus. Hæc verò eſt, quæ certam in corpore radicem, ceu cauſam antecedentem & fomitem, agnoſcit, quo leviter à cauſa occaſionali quacunque irritato, tormina abdomen occupant; quæ nunc ſucceſſivè remittunt, nunc denuò revertuntur, imò in epilepticos motus interdum tranſeuns. Hiſce benè ponderatis, & quæſtione factâ, quânam colicæ convulſivæ ſpecie ægrotus noſter laboret? ſtatuo, habituali eum eſſe obnoxium.

PROGNOSIS.

Cum verò omnis convulſio ſit præternaturalis, adeoque ſpirituum maximam edat ſtragem, quid de hoc morbo ſit prædicendum? ſuâ luce radiat. Scilicet morbus hic non omni caret difficultate & periculo, præprimis cum jam epilepſiam, mali moris fœtum, pariat: cui tandem monſtrum paralyſeos ſeſe conjungere poſſet.

Malum hoc per ſe non contemnendum, longè difficilius curatu reddit ſcorbuticum contagium, nulli malignitate ſecundum.

Colica inſuper habitualis convulſiva curatu difficilior longè eſt alterâ accidentali.

Nolo tamen deſperare de felici curæ eventu, obſervatis obſervandis.

CURA.

Æger hic curandus in triplici ſtatu videtur verſari:

1. Dum jam epileptico motu proſtratus eſt.
2. Dum colicâ laborat convulſivâ, adeoque jam paroxyſmo vexatur.
3. Dum poſt paroxyſmum fomitem mali in ſe alit.

Primum quod attinet: curandus venit iis remediis, quibus excitantur mulieres graviori paſſione hyſtericâ ſemianimæ factæ. Commendat hîc ſingulariter Nobilis BOYLE in Tract. de Atmoſphæra ſpiritum ſalis ammoniaci, vel ſal volatile ſalis ammoniaci, naribus admotum.

Quoad ſecundum: In paroxyſmo colicæ convulſivæ cauſa irritans & inteſtinorum ſenſus doloroſus convulſivus mitigandus per opiata & appropriata anodyna, blanda aromatica nervina, ſalia volatilia oleoſa: quibus forſan ſcorbutica addita, ſal volatile acre ſcorbuticum enervantia, laudem ſuam merentur.

Quoad tertium: Ceſſante paroxyſmo, quoniam fomes, ni fallor, inquinamenta ſcorbutica ſunt, huic malo appropriatis remediis eſt obviandum.

Pro obtinendo ſecundo ſcopo igitur adhibeatur vel hoc clyſma emolliens & anodynum, v. g.

℞ Herb. Malvæ M. ij.
Chamom. M. j.
Flor. ſambuc.
Verbaſci ana Mß.
Coqu. in ſ. q. lactis caprilli,
(à capra herbis antiſcorbuticis paſta deſumpti)
vel hujus loco vaccini:
Colas. ℥jx. adde
Elect. hier. picr. ℥ß.
M. pro clyſmate.

Vel fiat hoc clyſma terebinthinatum:

℞. Urinæ hum. ℔i.
Terebinth. cum vitello ovi ſol. ℥j. ad ℥jß.
M pro Clyſmate pro duabus doſibus.

Terebinthina enim medetur ſtrenuè affectibus nervorum eorumque convulſionibus; quinimo in clyſtere aſſumpta penetrat totam maſſam ſanguineam, & genus nervoſum, ut

etiam

etiam exinde ſui veſtigia poſtmodum in urina pingat; nonſecus ac nuperrimè camphora vel ſpiritus vini camphoratus in tumore brachii, propter malè adminiſtratam venæſectionem enato, applicatus ſui effluvia ſapida in ægriore manifeſtavit. Urinæ verò additæ alcali enervat acre rodens, & ſimul virtute ſaponariâ abſtergit inteſtinorum fiſtulam. Clyſmata hæc anodyna conveniunt, minus fortia; acria enim ingredientia inteſtina, jam ſub convulſiva tyrannide ſudantia, ad majorem irritant criſpaturam. Et ſodes, cui bono injicerentur enemata acriora, cum non opus ſit ſtimulo, deficiente illo, quod ejici debeat? Annon pauxillum extracti caſtorei vel opii hiſce clyſteribus addi debeat? informari cupio.

Hiſce patet, quod *etiam Purgantia* κατ᾽ ἐξοχὴν *ſic dicta minùs conducant in colica convulſiva; ſi verò aliquid tentandum hac viâ, ſint iſta ſaltem lenientia cum opiatis miſta, v. gr. decoctum paſſulatum cum ſyrupo papaveris, & oleo amygdalarum dulcium cum vino Malvatico & ſyrupo paveris albi; loco ſyrupi etiam ſperma ceti addi poteſt ad* ℥ß.

Dum hæc aguntur, opiata & acre irritans, ſimulque dolorem ſiſtentia, additis aliis nervinis & antiſcorbuticis, propinari poſſunt: v. g.

℞. Aquæ Chamom. ℥ij.
Spir. Cochleari ℨij.
Salis ammoniaci ℨj. *vel* ℨjß.
Laud. opiat. gr. iij. *vel* laud. hyſter. gr. vj.
Syr. cort. aurant. ℨvj.
M. f. *Potio.*
Cochleatim uſurpanda.

SYLVIUS *in ejuſmodi doloribus contorquentibus exhibet ſpiritum ſalis ammoniaci ad* gutt. iij. *vel* jv. *in vino: vel uſurpetur hæc* SYLVII *miſtura:*

℞. Aquæ Chamom ℥ij.
Fœnic. ℥j
Tincturæ Caſtor. ℨiij.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. Menthæ ℨvj.
M. *pro Potione.*

Decoctum ſclareæ valde commendatur, nec non oleum chamomillæ ſapphirinum, vel in hauſtu vini, vel ſub forma oleoſacchari aſſumptum.

Externè quoque regioni umbilicali admoveri poſſunt fotus ſeu ſacculi ex herbis cephalicis & nervinis, irrorandi oleo deſtillato ſuccini.

Quoad tertium ſcopum: Cura poterit tradi in caſu ſcorbutum proponente.

D. S. G.

DISCURSUS & ANNOTATA B. DN. D. ETTMULLERI.

Affectus præſens quoad exactam Theoriam eſt perplexus quidem, in Praxi tamen ſæpiùs obſervabilis, & propter caſus ſimiles ſæpiſſimè occurrentes proficuus, Veteribus ob neglectum nervorum uſum ſub Colicæ nothæ nomine abſconditus vocatur *Colica convulſiva* ſeu *convulſiones colicæ* propter inteſtina; quia complicata eſt cum inſultu epileptico paulò leviori, vel ſi ἀκριβῶς Theoreticam adhibere velimus, hic morbus *Iliacus* potius quàm Colicus *dolor* dicendus eſſet, eò, quod ilia præ cæteris maximè tententur. Interit, cùm hoc negotium non ſit magni ponderis, proinde etiam ſine noxa ægrorum confundi poteſt.

Cæterum, dum Colicam convulſivam allego, duo conſideranda veniunt:

1. Convulſio.
2. Conſenſus partium, quo mediante colica convulſiva alias partes afficit convellendo.

Scilicet quoad 1., Colicam: diſtinguimus in *humoroſas*, quæ in Praxi raræ ſunt; *& convulſivas*, quæ omnium frequentiſſimæ, oriundæ ex convulſivis motibus inteſtinorum & viſcerum ſpaſmis: imò, ſi colica humoroſa, qualis vulgò deſcribitur, affligit, ea utplurimum quoque cum ſpaſmis Inteſtinorum complicata eſſe ſolet. Atque tali convulſivâ colicâ affecti utplurimum de doloribus lancinantibus, lacerantibus & contorquentibus conqueruntur, innuentes hoc ipſo inteſtinorum ſpaſmos; quorum ratione & ipſa humoroſa colica, primariò ab humoribus, ſecundariò ab excrementis & flatibus, ordinariò affligentibus, dependens, cum clauſa alvo conjuncta eſt, ut etiam quandoque clyſmata officium ſuum præſtare nequeant. Dum enim humores contenti inteſtina vellicant, hæc convelluntur, ſtringuntur, & aliquid convulſivi patiendo anguſtantur; adeoque conſequenter tranſeuntibus flatibus vel excrementis via intercluditur.

Dolores dicti lacerantes utplurimum ſunt convulſivi & frequentiſſimi, reliqui vero diſtendentes, & pulſantes, à contentis oriundi, rariores ſunt. Ac ipſa infantum tormina inteſtinorum ab acido lactis corrupti nervos vellicante derivanda, cum ſpaſmis tamen & tenſionibus ſunt conjuncta; quod apparet ex abdominis tenſione ſpaſmodica, & interdum ſunt prodromi epilepſiæ.

In hac colica convulſiva, ut modus fiendi meliùs intelligatur, conſiderentur pathemata nephritica: ſi ſcilicet calculus per ureteres, pelvim renum intrat, ob laceſſitos & contractos nervos tormina abdominis, nauſea, vomitus continui, teneſmus, &c. affligunt. Imò nunc temporis ſub cura habeo nephriticum, dolorem uſque ad ſcapularum regionem extenſum ſentientem; ac BARTHOLINUS meminit *in Epiſt.* hemicraniæ iſtius præcisè lateris, cujus ren calculo fuerat obſeſſus: quæ pathemata omnia, per nervos affectos, ex plexibus meſenterii derivatos, qui in renibus dolorum ſunt organa, & ſurculos derivant ad ſtomachum & inteſtina, explicanda veniunt: non ſecus ac puncturam nervi in brachio ſequitur convulſio & ſpaſmus totius brachii: pari ratione, ſi afficiantur nervi inteſtinorum, eorum ſpaſmus & contractura ſequitur. Et tales colicæ convulſivæ ſunt, quæ mulieribus hyſtericis, hypochondriacis, ſcorbuticis, febribus intermittentibus malè curatis, ſuperveniunt: imò ipſi parturientum dolores nil ſunt aliud, quàm ſpaſmi uteri, inteſtinorum, & partium membranoſarum connexarum: hinc fit, quod aliquando, notante id HOEFERO, nephritica mulier gravida ex urgentibus doloribus ſe ad partum procinctam putaverit; uti contrà alia prægnans ſe nephritide eſſe affectam, loco tamen calculi, quem accuſabat, partum ediderit.

Horum dolorum colicorum convulſivorum hinc inde veſtigia leguntur apud Practicos veteres, qui propter neglectum nervorum minùs rem capere valentes, ſubinde dolores colicos nothos allegant: Vid MATTHÆUS MARTINI *de morb. Meſenterii pag.* 95, cum quo confer. etiam THIERMAYER *Conſ. & ſchol.*, ubi rectiùs colica iſta pathemata à convulſionibus inteſtinorum deducuntur; ſecus enim mutationis colicæ in pareſin ratio reddi non poſſet.

II. Quoad conſenſum partium: ſanè hic ab omnibus allegatur quidem, non tamen ab ullo rectè explicatur: vid. SENNERTUS *in Paralip.* & SANCTORIUS SANCTORII præ omnibus aliis Patavinis maximè curioſus *in Commentar. in Art Parvam Galeni*, partim *in Meth. Vitandi Error. in Medicina*, item BARTHOL. *Bauſnerus de Conſenſ part. humani corp. Anno* 1656. *evulgatus*. Summatim: *conſenſus partium præſupponit ſenſum; ſenſus verò præſupponit fibras nerveas*, ceu organa illius proxima: unde ſequitur, conſenſum propriè hic dictum ſimpliciter locum habere inter partes nerveas connexas ſenſu inſtructas. Dico notanter: Conſenſus partium propriè ſic dictus: nam diſtinguitur ab hoc conſenſus impropriè ſic dictus, qui ratione metaſtaſeos materiæ contingit mediante ſanguinis circulo: ita ſiquidem mammæ cum utero conſentiunt, quatenus menſibus ſuppreſſis cancer in mamma latens, exulceratus & manifeſtus redditur; non ſecus ac teſtes quoque hac ratione cum capite conſpirant, dum illis epithemata refrigerantia applicata ebrietatem arcent, atque hæmorrhagiam & ſimilia tollunt. Aliàs conſenſus propriè dictus fit tripliciter, vel enim inter partes ſibi continuas, vel contiguas, vel denique mediantibus funiculis nerveis invicem connexis. Et hic poſtremus huc ſpectat, & ubique in corpore obſervatur ex communi trunco. Hinc tam mirabilis eſt ſtructura nervorum, præcipuè nervi intercoſtalis, & paris vagi ſeu octavi aliàs dicti. Cæteroquin multa ignota Helmontius habet in Tract. Ignotæ Actionis Regimine; eaque eſt nil aliud, quam conſenſus partiū mediantibus nervis: hinc renibus patientibus, univerſa abdominis viſcera cōſentiunt. Cauſa verò, quod induxerit Actionem illam Ignotam, fuit, quia Anatomiæ modernæ ignarus conatus eſt eamdem excogitare; cùm tamen univerſa abdominis viſcera, ut dixi, ſaltem conſentiant, quatenus nervi eorum ex plexibus communibus ortum ducunt.

Pars affecta, quæ eſt meſenterium & inteſtina, duo conſideranda ſiſtit:

(1) Ner-

(1.) Nervoſum genus delicatius.

(2.) Quod affectus hic ſimillimus ſit paſſioni hyſtericę.

Quoad *prius*, nempe generis nervoſi delicatiorem ſtructuram: concipiendum hic erit diſcrimen, intercedens filum ſericeum ſubtilius, & lineum craſſius, mulierem delicatam & ruſticum robuſtum; quorum illi ſimilis videtur ſtructura generis nervoſi in virginibus, huic verò ruſticorum comparanda eſt, ut & reliquorum mechanicorum conſormatio nervoſa. Unde etiam ruſticus non niſi à graduato objecto feriri & affici poreſt: & quemadmodum in illis fibræ nerveæ ſunt teneræ, tenues, molliores, & flexibiliores, unde filamenta nervea delicata à leviſſimo objecto in varios motus: & vibrationes concitantur, ſimili ratione, ac ſubtilis chorda faciliùs movetur, quàm craſſa; ita fibrę rigidæ ſunt in ruſticis; & quemadmodum à levi objecto cæteris paribus iiſdem alteratio aut motus humorũ aut motus ſuccorum longè ſenſibilior & enormior eſt, & ſymptomata graviora inducuntur, quàm in corpore robuſto; ita medicamenta quædam nos tam fortiter alterant, alios non.

Quoad *alterum* autem: ſanè veriſſimum eſt, hunc noſtrum affectum eſſe paſſioni hyſtericæ ſimillimum. Et ponam, cum afflixiſſe mulierem quandam, tunc omnes Practici dixiſſent, eſſe paſſionem hyſtericam; adeò colica virorum convulſiva, & hyſterica mulierum paſſio, ſunt unus idemque morbus, in radice abſolutè coincidentes, utut ſecundùm ſymptomatum varietatem, propter ſubjectorum diverſitatem, ſoleant eſſe diverſi: Hincque meritò rejiciuntur iſta nomina: Hyſterica paſſio, aſcenſus uteri &c., & ſubſtituitur eis Suffocatio Hypochondriaca, quæ nil aliud eſt, quàm convulſiones colicæ, maribus pariter ac fœminis, ex fomite hypochondriaco communes.

Equidem vulgò duabus notis à colica virorum convulſiva diſtinguitur hyſterica paſſio; ſcilicèt:

(1.) Ratione *ſenſus globi*, hinc inde *in abdomine commoti*.

2. Ratione majoris ſuffocationis in hac verſantis.

Sed quoad *prius* reſpondetur: rarò mulieres percipere talis globi adſcenſum, qui nihil aliud eſt, quàm motus inteſtinorum contractivus, neque omnes hyſtericæ eum experiuntur; ut taceam contrarium exemplum ejuſdem phænomeni, in viro obſervati, motus ſcilicet globuli, à WILLISIO allegatum. *Suffocationis* etiam *metus* nec ſẽper hyſtericas urget, & viris quoque nõ rarò accidit; ſicut dantur hyſtericæ quædam, quæ præter ſuffocationem ſimplicem, nulla abdominis ſymptomata alia ſentiunt, aliæ alia pathemata ſine ſuffocatione percipiunt: Sic juvenes hypochondriaci quandoque maximâ ſuffocatione laborant: Sic curavi olim Studioſum Francum, nomine *CrauſenecKs* eumque hypochondriacum, qui omni noctis meridie experiebatur ſibi eſſe, *ac ſi prelo quodam comprimeretur*. Reſtituebatur tamen per carminativa volatilia & Martialia. Sanè ſi affectus hic mulierem tentaſſet, omnes dixiſſent, eſſe ſuffocationem uterinam. Similiter alium hypochondriacum terrefactum, convulſivam colicam incidentem, curavi ſpiritu volatili urinoſo cum laudano opiato, &c. Conquerebatur de flatibus, hinc ſucceſſivè adſcendebant, & ſuffocationem inferebant, poſt ſudor eveniebat.

Quoad *cauſam proximam* hujus colicæ convulſivæ: præſupponens ubique ſpiritus impetum facientes, dico, eam eſſe *acre* acidum peccans *ſcorbuticum*; quod confirmabant in caſu noſtro puſtulæ circa cubitum, & ulcera ſcorbutica ſanie manantia, quibus non ritè fluentibus ejuſmodi æger pejus ſe habebat.

Jam quæritur: qualenam acidum acre ſcorbuticum hoc ſit? De hoc variæ ſunt opiniones: ſed an ſit acidum acre ſalſum? an auſterum? an verò rancidum? hoc determinari nequit. Cæterum, cùm generales ſapores non ſufficiant, ſed ſicuti ſapores ſunt milleformes, ita etiam acida in nobis peccantia differunt; uti in ſpecie in medicamentis appropriatis præter generales ſapores etiam ſpecificus ſapor datur: ita ſimili ratione ſpeciales humorum præternaturalium ſapores ſunt inveſtigandi. Interim cum fermentorum internorum & humorum in corpore noſtro craſis nobis nondum adeò ſit perſpecta, proinde nec aberrationes eorum ac reliquorum humorum præternaturalium cognitas habere poſſumus; quia fermentorum & ſuccorum proprietates naturales præciſè adeò nondum ſunt cognitæ. Ac hinc eſt, quod remedia, ſpecifica dicta, empiricè magis quam dogmaticè adminiſtremus; ubi quidem ſcimus, quod ea proſint, ſed quomodo? cum omnibus neſcio.

Urina non rarò ſignum Scorbuti præbet, cui ſi cauda pavonis (ſeu *pinguedo*) ſupernatet, & de præſentia ſcorbuti non eſt dubitandum.

Quoad ſpirituum verò motum efferatum; poſſumus ſuſpicari, concurrere quendam motum exploſivum ſecundùm WILLISIUM. Nam ipſi Moderni effervefcentiam ex vi elaſtica particularum alcalinarum derivare volunt; quę tamen vis elaſtica in ſtatu ſano forſan locum non habet, unde illa fortean ſolùm in ſtatu præternaturali concipienda eſt.

Porrò *cauſarum remotarum* duæ inſinuantur, quarum

1. Eſt *dulcium uſus*, contenta corporis noſtri in fermentationes præter naturales concitans.

2. Pathemata animi, ſpiritus impetum facientes turbantia.

Jam quoad I. obſervandum: dulcia quoque eſſe concreta ſalſa pinguia, conſtantia ex acido & urinoſo, cum oleo unita, neutro modo ſe habentia; adeoque non nocent præciſè, quod ipſa fermenteſcant, ſed quod fermentorum inſtar ſe habeant, & camarinam fermenteſcibilem moveant; unde in minima quantitate interdum valde ſunt activa: pro ratione autem ſuccorum, quos fermentando movent, ipſa diverſimodè corrumpuntur, ita ut nunc aceſcant, nunc bileſcant. *Taliter conſtituta* ſubjecta conqueri ſolent: *Non audent dulce vel acidum comedere*. Dulcia nocent: acida etiam: Quid ergò? Verùm datur tertium, nempe amarum: quę ipſa amara, ut, juxta FORESTUM, abſinthium, hypochõdriacis & mulieribus hyſtericis ſunt convenientiſſima, juxta quæ & acria volatilia oleoſa & aromatica excellunt, ut caſtoreum, myrrha, &c.

Quoad *poſterius*: ira & terror, utut contrarii ſint affectus, eundem tamen hìc præſtant effectum in noſtro ægro. Scilicet præſupponimus, in ira impetuoſè moveri ſpiritus, à quibus omnes corporis ſucci, quaſi vi, protruduntur: quod & probo ex corde inſigniùs moto, unde rapidior ſanguinis circulatio, & hinc neceſſariò & reliquorum liquidorum contentorum vehementior commotio contingit, atque ſic humores acriores facilè in actum ſecundum nocendi deduci poterunt. Terrore autem ſpiritus concentrantur & hebetantur, hinc ceſſante quodãmodo ſpirituum impetu, contenta corporis noſtri ſpontaneo fluxu diffluunt & elabuntur, ob organa flaccida & relaxata, unde & motus & facilis eorum corruptela, ſicque laxatis & quaſi reſolutis partibus propter ſpirituum defectum ſudor frigidus apparere ſolet.

Porrò quoad generationem hujus acidi acris ſcorbutici, tam ad digeſtionem primam in ſtomacho celebrandam, quàm ad ejus perfectionem in duodeno à ſuccis bilioſo & pancreatico dependẽtem, & hinc ad excrementa quoque in inteſtinis ſtabulantia reſpiciendum erit; vitia enim digeſtionis primæ vitiant contenta corporis, quæ vitiata iterum digeſtionem primam vitiant.

Ab acido hoc abundante quoque, ſtercora coagulante, oritur alvus naturaliter paulò ſiccior: ſicut è contrario alcali bilis acido contrarium, inteſtinorum excrementis debitam fluiditatem conciliat, quatenus hoc in ipſorum ſulphur agens, colliqueſaciendo ea diſſolvit, hinc putredo fęcum, eorumque fœtor.

De ſanie notandum: eam ex ulceribus ſcorbuticorum emanantem nonnunquam corium ſive cutem eroſiſſe propter acrimoniam. Diſtinguiturque ea à pure, non tàm ob materiæ, quàm efficientis conditionem; etenim idem ſanguis & in pus & in ſaniem ſatiſcere poteſt. Interim ſi peccans fermentum fuerit acidum temperatius, minus agens, dabit pus ſaiſius, ſpiſſum & craſſius; contra ſi illud fuerit acido acre, magis colliquat nutrimentum corporis, unde generabitur ſanies diluta magis. Hinc dicunt: pus eſt melius ſeu minùs malum, quàm ſanies: innuit enim fermentum mitius.

Quoad iſtud verò pathema, quod ſcilicèt æger noſter conqueratur de adſcenſu quaſi auræ ex abdomine ad cor (*aſcenſio ad cor*); ſanè hic ſenſus adſcenſionis perfrequens eſt in ægris, tam viris quàm fœminis, & non imaginarius, ſed verus. Percipiunt enim præternaturalem circa præcordia alterationem, dicentes: *ſentiunt nauſeam*. Ac qui ſibi hoc pathema imaginari volunt, cõſiderent pathema illud, quod quidam ex terrore ſubito contrahunt. Cæterùm, dum dicunt: *aſcendit iis aliquid ad cor*; non patitur cor, ſed eſt vana illorum perſuaſio, ſymptomata orificii vẽtriculi ſiniſtri cũ cordis pathematibus confundentium; &, ſi in talibus anxietatibus afficeretur cor, neceſſariò illud etiam palpitaret; unde illud eſt inſons, & ſimpliciter in tali caſu orificium ſtomachi ſenſibiliſſimum laborat. Jam verò quæritur: quomodo ſtomachi orificium afficiatur? Duplex ſententia hac in parte oberrat; alii quippe

pe per vapores & halitus ad cor adſcendentes id explicant; alii per texturam mirabilem nervorum ex plexibus meſenterii oriundorum, & hinc dependentem conſenſum partium. Equidem quoad halituum & vaporum motum illum, verum illud HIPPOCRATIS eſt: *Totum corpus eſt tranſpirabile:* Ita ſiquidem Mercurius vivus plantis pedum pro Cura luis Venereæ applicatus, ad os penetrando, ſalivationem & pathemata oris cauſatur; & cantharides nuchæ impoſitæ mictum doloroſum inierunt. Interim perſpirabile illud nimis extenditur; unde videmus alios, qui ſpiritus hîc ſylveſtres accuſant, ubi pariter non negamus, ſæpiùs ex hypochondriis ſpiritus flatulentos vagari hinc inde, qui etiam in ſtomacho graviora inferunt pathemata: id quod patet ex emiſſione ructuum, per quam hyſtericæ non rarò levantur: nullum tamen in noſtro hoc caſu ejuſmodi halitus locum habent; nam neque borborygmi, neque ructus veſtigium hic reperitur: quale quid etiam ex hiſtoria morbi non patet. Unde potiùs concludendum eſt, rem ſe hoc loco habere, ac in nephriticis, in quibus calculus teneſmum, vomitum, &c. infert, non per vaporum adſcenſum, ſed ſimpliciter per continuatum ſpaſmum ſeu convulſionem partium nervoſarum, meſenterii & reliquorum viſcerum, ratione nervorum ex plexibus meſenterii prodeuntium. Scilicet mirabilis nervorum in automato corporis noſtri ſtructura, rotularum in automato artificiali vices gerit, à quibus omnis motus organicus ſimpliciter dependet: Quo loco etiam præſupponimus, ſingulariſſimam illam & maximè admirandam texturam nervi intercoſtalis, ex ramificationibus paris quinti & ſexti enati, ut & nervi vagi ſeu octavi: vid. WILLISIUS: quorum connexum & diſtributionem ſi conſideremus, tanquam in ſpeculo cernere poſſumus, quomodo partes conſentiant? Lipothymiæ ergò in hoc caſu dependent ex interrupto ſpirituum animalium in cerebro ad ſtomachum motu, unde luce eorum plus minus ecclipſatâ ceſſant functiones animales, utut impetu facto denuo proruant in nervos quoſdam, ſed cum convulſivo impetu. Dantur obſervationes, in quibus confirmatur, perceptum fuiſſe in pollicis extremitate ſenſum vellicationis, ex illoque quaſi auram petiiſſe caput, epileſiâ ſuperveniente: Vid. HILDANUS. Eadem planè ratio eſt auræ ex meſenterio adſcendentis, quæ ſimiliter eſt ſpaſmus continuatus: nempe fibræ ſolùm motrices ſpiritibus animalibus irradiantur, reliquæ partes iiſdem ferè deſtitutæ languent, hinc illorum defectu & calor debitus deficit, & hinc frigoris ſenſus occupat partes. Scilicet tria ſymptomata in Praxi frequentiùs occurrunt, quorum

(1.) Sunt tormina ſeu motus convulſivi interni, *interna Epilepſia*.

(2.) Senſus & motus ceſſatio ſubitanea, quam vocant *animi deliquium*; &

(3.) His ſuccedentes manifeſti motus convulſivi, quod nominant: *Epilepſia erumpit*.

Unde non novum eſt, hyſtericas, imò nonnunquam parturientes ſub ipſo partu epilepſiæ inſultum experiri, cùm præſertim noſcam mulierem, toties epilepſiâ corporis totiùs correptam, quoties partum ſuſtinet, ut hinc quoque ſemper neſcia pariat, *neſcit quomodò parturit infantem*.

Faſcia autem & zona confert, quatenus inhibet motus convulſivos, non verò quatenus vapores ſurſum adſcenſuros prohibet; omnia enim ſunt plena: quod probatur: Si enim, aurâ frigidâ purâ adſcendente maturè ligatura fortis membro supernè injicitur, prohibetur motus convulſivi atrocitas. Et ſanè halitus in tali caſu non ſubeſſe, patet ex eo, quod vulnere capitis graviori, ita ut vel tenuis ſeu pia, vel dura mater fuerit læſa, ſuperveniant per conſenſum vomitus bilioſi; ubi tamen nemo ſibi perſuadeat, velim, deſcendiſſe vapores ex capite ad ſtomachum & inteſtina: non ſecus ac ſtomacho vitioſâ ſaburrâ moleſtato, ſentitur cephalalgia, concitato vomitu evaneſcens, ubi ſanè non halitus ad caput adſcendunt, ſed fit per continuatos ſpaſmos. Illuſtrant hoc obſervationes epilepſiarum, ex particulari membro enatarum, quarum paroxyſmi injectâ zonâ vel faſciâ avertuntur.

De differentia colicæ convulſivæ in habitualem & accidentalem, vid. WILLISIUS *de Morb. convulſ.*

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*, & quidem eventum morbi: Vita aut facultas vitalis per ſe hic nil patitur, ſed afficitur facultas animalis in nervoſo genere, & exercitu ſpirituum animalium radicata: utut etiam per accidens illa compatiatur ceſſante nimirum cordis motu, qui tamen vix metuendus, cùm malum ſit tranſitorium. Ergò periculo vitæ caret æger, quanquam metu pareſeos non careat.

Cæteroquin morbus propter ſcorbutum eſt quidem chronicus, & propter hunc curatu difficilior, non tamen impoſſibilis, cum præſertim æger ſit juvenis; interim idem ex ſua natura Scorbuticus, requirit curam ut diximus chronicam.

CURA.

Quoad *Curam*, conſiderandum eſt duplex tempus, in paroxyſmo ſcilicet, & extra paroxyſmum.

In paroxyſmo iterum duo tempora notanda; *principium* ſcilicet morbi & *incrementum* ejus, quamdiu nempe dolores urgent; dein ad *ſtatum* ejuſdem, quando convulſiones epilepticæ & lipothymiæ ſuperveniunt.

In principio ergò & incremento
reſpiciendum eſt

1. Ad acidum acre ſcorbuticum vellicans.
2. Ad ſpirituum impetum & inordinatum motum, hincque natos dolores.

Adeoque ratione illius *ſalia volatilia oleoſa*; ratione poſterioris verò opiata & nervina locum habebunt.

Cæterùm rectè principium à clyſmatibus fit, quæ in ſpecie cum lacte parata, temperata puta, & demulcendo inteſtina, illorum ſpaſmos & dolorificam convulſionem remittere faciunt, in his caſibus ſunt optima; cum contrà acria ſpaſmos augeant, & magis alvum claudant, quia magis irritando ſpaſmos augent & malum magis exaſperant. Hinc HORSTIUS *in Obſ. p.* 395. clyſmata nocturna ex lacte, h. e. per integram noctem retenta, & in ſpecie in abdominis pathematibus ex ſcorbuto, proficua expertus eſt: quale quid etiam obſervavit DRAWIZIUS *in ſuo de doloroſo ſcorbuto*. Præter quæ tamen etiam clyſmata ex tabaco parata non contemnenda ſunt, quorum applicandorum rationem tradit BARTHOLINUS *in Hiſt. Anatomicis*, ubi notandum, egregia fuiſſe illa in colica doloroſiſſima, dolorem ſiſtendo, & ſtimulando. Inſuper clyſmata ex terebinthina & *urina humana* in omnibus affectibus torminoſis, & flatibus, ſunt convenientiſſima: vid. ZACUTUS LUSITANUS *in Prax. Admir. lib.* 2. *obſ.* 25., ubi clyſma ad ℥viij ex urina pueri cum melle deſpumato factum, in colica ferè deſperata commendat; itemque SCHOLZIUS *in Conſiliis*, GESNERUS *in Epiſt.*, & VALERIOLA. Adhæc cùm terebinthina ſit nobile ſimplex, nervis amiciſſimum (quando enim nervus in inepta venæ ſectione à Chirurgo pungitur, oleum deſtillatum terebinthinæ cum felici ſucceſſu inſtillatur) illa quoque vel in vitello ovi diſſoluta, vel ejuſdem oleum deſtillatum clyſmatibus addi poteſt: clyſmatibus additur in nephritide & morbis convulſivis, non quidem ob vim diureticam, ſed ut remittant ſpaſmi, partim abdominales, partim renales.

Sed quæritur, an etiam *opiata & caſtoreum* clyſteribus addi queant? Reſp. Omninò; nempe *Caſtoreum* vel ſimilibus coquitur, vel colaturæ additur extractum caſtorei à ʒß. ad ʒj. Similiter opiata in affectibus doloroſis abdominis combinari poterunt; vid. DEODATUS *in Valetud. p.*216., qui ſyrupum papaveris albi ad ℥j., tàm in dyſenteria quàm in colico dolore, clyſmatibus immiſcuit: idemque fecit WILLISIUS *in Pharm. Rational. pag* 129., *Theriacam* ad ʒij addendo; ubi alii *Philonii Romani* ʒj. ad ʒij. admiſcent: ſicut & locus ille BORELLI *Cent.* 4. *obſ.* 91. notandus venit, ubi in colica doloroſa opii ℈ß. addendum monet, cum adjecta cautela, ne excedamus in doſi, ob metum ſuffocationis inſequendæ; quæ confirmantur à SALMUTH *Cent.* 2. *obſ.* 97., ubi mulier quædam ex opii ʒj. clyſmati addita, Coma ſoporoſum incidit, ſed curata eſt per aliud clyſma ex vino Malvatico. Opiata ergò debitè cum aliis ingredientibus addantur.

Purgantia autem in paroxyſmo adhibita non conveniunt, ſed exacerbant malum, unde potius Lenientia, v. g. paſſulata, adhibeantur; adeòque præter decoctum paſſularum, & paſſulæ laxativæ uſuales erunt optimæ, quarum compoſitionem egregiam TIMÆUS & ZWELFFERUS *in Pharm. Reg. p.* 209. habent. Cæterùm paſſulis laxativis commodè adjicitur aurum fulminans: nam cùm ſuperiori anno curandum haberem juvenem colicum, præſcripſi eidem paſſularum laxativarum ℥j. unde ter aut quater purgatus fuit. Alio tempore

℞. Paſ-

℞. *Paſſul. laxat.* ʒß. adjeci
Auri fulmin. gr. jv. Miſcui.

Hinc ultra undecim vices fuit laxatus. Imò obſervavi idem in infantum torminibus doloroſis, gr. j. vel alterum iſtius auri, pro ſtimulo aliis additum, etiam proficuum eſſe; adeoque non contemnendum eſſe remedium aurum fulminans.

Convenit etiam Riverii Infuſum ſennæ alcalinum, quod hinc inde præſcribit in obſervationibus; item ſerum lactis cum ſyrupo roſarum ſolutivo.

His præmiſſis, *ſal acre ſcorbuticum corrigendum*. Primatum hic obtinent chalybeata, caſtorina, ſalia volatilia aromatica, & hinc opiata, quæ cum alvi apertione utramque faciunt paginam. Unde eſt, quod ſingulare ſit fuligo furni, in ſpecie hyſtericis proficua, aſſumendo ejus ʒß. ad ʒj. cum pauco aceto, & expectando ſudorem. Alii ſpiritum fuliginis ad Colicas in uſu habent; & ſanè par ratio eſt.

Quodſi autem extemporaneum remedium obtinere geſtias, accipe ſtercus equinum, quo non melius datur in paſſione hyſterica, exprimendo ſuccum cum vino, & hauriendo, hinc ſudorem expectando: vid. WELSCHIUS *Hecat.* 2. 32. Et ſanè ſtercora animalium nitroſa planè ſingularia continent; hinc enim eſt, quod ſtercus lupi à PANAROLLO *Pent.* 3. *Obſ.* 36. commendetur; ſicut etiam alii ſtercus columbinum ad colicam deſperatam, exprimendo ſuccum cum lacte, extollunt. Aliàs quoque ſpecificum dant teſticuli equorum exſiccati & pulveriſati ad ʒj. ſumpti, qui ipſi etiam ad partum, & dolores quoque poſt eum, itemque ad colicam convulſivam, euporiſton ſunt. Pariter hic convenit priapus tauri, cervi, aceti; non ſecus decoctum ſclareæ, (*Scharlach*) quo aliàs œnopolæ pro fucando vino utuntur. Olea autem deſtillata aromatica non ſemper æquè conveniunt; nam ubi in ſpecie acidum viſcidum offendunt ea, pariunt copioſos ructus, qui emiſſi levamen ſuggerunt; retenti verò inſigniores anxietates creant propter flatulentias. Unde abſtineamus ab his; quin potiùs præſcribo in talibus ægris talem formulam:

℞. *Aqu. Chamomill.* ℥ii.
Spiritus Cochlear. ʒii.
Sal. ammoniaci ʒi.
Laud. hyſter. gr. vj.
Syr. cort. aurant. ʒß.
M. D. S.
Hauſtulus mitigans.

Hauriatur cochleatim cum blando ſudore, qui finem paroxyſmi accelerat. Vel

℞. *Aquæ Menthæ,*
Fl. Chamom. an. ℥iß.
Spiritus Sal. ammoniaci, vel *fulig.*, vel *Liquor. Cornu cervi ſuccinat.*, vel, qui omnium optimus eſt, *ſpiritus carmin. de trib.*, quicunque horum placuerit, ʒiß. ad ʒii.
Laud. opiat. gr. iij. vel loco hujus *laud. hyſter.* gr. v. vel vj.
Syr. cort. aurant. ʒvj.
M. f. Potio:
D. S. ut *ſuprà.*

Si viſum fuerit, præſertim in *mulieribus*, addi poteſt *Eſſentiæ caſtorei*, quæ egregium remedium, vel *Eſſentiæ myrrhæ cum ſpiritu vini tartariſato paratæ*, ʒj. vel ʒiß.

Quod ſi verò patiens hæc volatilia ferre nequeat, vel ea nauſeet, aut propter nauſeam rejiciat, exhibeantur fixiora, & præſertim cinnabaris antimonii, quæ in internis convulſionibus eſt egregia, & à CRATONE *Magnes epilepſiæ* dicitur: hinc cephalicum quoque ſpecificum cum laudano opiato egregium erit; verbi gratiâ:

℞. *Aqu. fœnic.*
Matricar. an. ℥j.
Specif. cephal. vel *Cinnab. antimonii* ʒß.
Pulv. teſtic. equin. ʒj.
Laud. opiat. ferm. gr. iij.
Syr. de altn. Fern. ʒvj.
M. f. Potio:
S. ut *ſuprà.*

℞. *Spiritus carminat. de trib.* ʒiij.
Eſſ. caſtor. tartariſ. ʒiß.
Opii ʒß. ad ʒj.
M. D. S.
Eſſentia mitigans: 40. *uſq;* 50. *guttæ pro doſi.*

Vel prodeſt Theriaca cum cornu cervi ſine igne aſſumpta, expectando ſudorem, ubi alvus priùs aperta fuerit.

Porrò conveniens eſt, ut *externè oleum* deſtillatum *ſuccini & ſpicæ*, vel cum ſ. q. Corporis pro balſamo, in morbis convulſivis internis, regioni umbilicali aut quoque ſtomachali illinatur, imponendo deſuper laterem calefactum: item confert *emplaſtrum de Galbano*, vel ſimplex vel matricale de galbano uſitatum, *malaxatum cum oleo deſtillato ſuccini*, & impoſitum umbilico. Spectat huc & *Galbanetum Paracelſi*, quod illitum abdomini mirabile eſt in ſpaſmis corporis internis; uti ſpinæ inunctum in paralyſi id proderit: item oleum deſtillatum ſaponis, nec non ſevum hircinum cum unguento potabili rubro, &c. Tandem ſingulare quoque eſt *pinguedo cati ſylveſtris* in colica convulſiva, & plurimum habet in receſſu umbilico illita: vid. BRUNNERUS & SCHMUCKIUS. Quidam addunt parum zibethi ad imitationem Paracelſi; quidam ſcrupuloſi ſunt, & pinguedinem cati maris pro viris, contra cati fœminæ pro fœmellis, adhibent in colica convulſiva curanda: Aſt electio ſexus ſuperſtitioſa eſt.

In *flatu* vero paroxyſmi, ubi membra jam convulſa ſunt plus minus, cùm maxilla, ob muſculum temporalem ſpaſmo affectum conſtricta, non queat deduci, aut licèt poſſit os aperiri, non tamen medicamenta, ob muſculos œſophagi & pharyngis convulſos, poſſit æger deglutire, (nam ſi hoc facere poſſit, capiat anteà dicta,) externa, fortiter ſenſuum organa ferientia, applicentur, ut excitetur in iiſdem ſpirituum motus: adeoque in tali caſu primarius erit *ſpiritus ſalis ammoniaci* naribus applicatus; vel loco hujus ſuffitus ſuccini, aliàs hyſtericis proficuus in paroxyſmo, inſpergendo ſuccinum carbonibus vivis & fumigando; pro quo etiam balſamus ſuccini linguæ, vertici, temporibus, & naribus affricari poterit. His autem non ſufficientibus, ad *ſternutatoria* accedendum erit, parata ex helleboro nigro, vel albo, nicotiana, floribus liliorum convallium, addito; vel ſi acrius deſideratur hocce, euphorbio; vel, quod melius, ſalibus volatilibus, urinæ v. gr. cornu cervi, & ſimilibus. Talia inſpergantur, vel potiùs inſufflentur per canulam naribus, pro excitatione ægrorum.

Quod attinet ægrum *extra paroxyſmum*: cùm malum illud habituale ſit, curetur illud methodo aliorum morborum chronicorum, cachecticorum, hypochondriacorum, ſcorbuticorum, &c. Nempe (1.) ante omnia digeſtiva ſalina, & blandè alterantia alcalia, & ex his parata ſalſa, ut ſal hypochondriacum, tinctura tartari, arcanum duplicatum Mynſichtii, ceu univerſale ſcorbuticorum digeſtivum, præmittantur. (2.) His ad aliquot dies continuatis vomitorium ſubjungatur; ſiquidem impoſſibile eſt, radices morborum chronicorum abſque vomitorio evellere, quod plus præſtat decem purgationibus; unde etiam illud repetitim, ſi opus fuerit, in uſum trahi debet. (3.) Poſtmodum ad *Martialia*, præmittenda alcalibus volatilibus, fiat acceſſus; hæc enim vices obeunt acidularum naturalium, adeoque propinetur v. g. vel ipſe pulvis cachecticus Hartmanni ex Marte rubro, vel ſolutio Martis cum ſucco pomorum Borsdorffianorum, vel tinctura vitrioli Martis Zvveifferi, vel liquor martis ſolaris. Ex hiſce eligatur aliquod pro circumſtantiarum varietate. Hinc ſubjungenda (4.) ſunt *volatilia* aromatica plus minus acria, eaque vel generalia, vel *antiſcorbutica* ſpecialia, ex regno vegetabili nota:

℞. *Eſſ. myrrh. cum alcali par.* ʒß.
Spiritus ſal. ammoniaci ſimpl. ʒiij.
Cochlear. rect. ʒij.
M. S.
Eſſentia: 40. *vel* 50. *guttæ pro doſi.*

Uſurpetur ter de die.

℞. *Elix. propr. ſine acido cum ſpiritu cochl. par.* ʒß.
Spiritus carmin. de trib. ʒij.
M. S. ut *anteà.*

Doſis 40. guttul.

℞. *Spiritus ſal. ammoniaci ſimpl.* ʒiij.
Cochlear., vel *antiſcorb.* ʒij.
Carminat. ʒj.
M. S.
Spiritus antiſcorbuticus.

Pro ſudore convenit vinum guajacum.
Pro urina

℞. Tin-

℞. *Tincturæ tartari compoſ.*
Spiritus antiſcorb. ʒj.
M. S.
Tinctura antiſcorbutica.

Doſis 50. gutt.

℞. *Liqu. terræ fol. tartari* ℥ß.
Spiritus carmin.
Cochlear. an. ʒj.
M. S. ut *ante*.

Quod ſub hac cura æger nihilominus dictis pathematibus corripiatur, aliquando fortior & generoſa purgatio inſtitui debet, quæ mirè quidem ægros torquet, & pathemata excitat, nihil tamen periculi ſubeſt, ſed conſtantem ſalutem promittit. Cæteroquin extra paroxyſmum juſſi noſtram ægram aliquamdiu geſtare emplaſtrum de galbano, & omni manè haurire liquorem Martis ſolaris, & omni veſpera ſpiritum ſalis ammoniaci aniſatum, & ſic meliùs habuit per longum tempus.

Allegato caſui ſimiles frequentiùs in Praxi obſervantur, ac novi Magiſtrum Philoſophiæ, eadem pathemata verno tempore cujusvis anni patientem, quæ typum febris intermittentis tertianę repræſentabant; dicebat enim æger: *linquor animo*; & interrogatus reſpondebat: *ſentio anxietatem circa cor, quaſi vellet evomere*: cui fini & integram palmam faucibus intrudit, ſummoque conatu vomitum, utut ſubinde fruſtrà, provocabat; hinc oculos torquebat, ſudorem frigidum ſyncopticum, atque tremorem membrorum experiebatur, & quidem ſemper alternis diebus malum repetebat. Tale pathema, ex qua cauſa prodierit, initio neſciebam; interim ex inſpectione urinæ, caudam pavonis repræſentantis, confirmabar de latente ſcorbuto: nempe caudam pavonis ſupernatantem obſevavi; hinc quaſi ſcorbuticum eum curavi, adeoque præſcripſi ante & in paroxyſmo hunc pulverem, quem obſervavi ante paroxyſmum prodeſſe:

℞. *Cinnab. antimonii* gr. xv.
Sal volat. ſuccini ℈ß.
Laud. opiat. gr. j.
M. f. Pulvis:
D. S.
Pulvis anodynus.

Cujus vehiculum, quod repetitis etiam vicibus in paroxyſmo dabam, erat ſequens:

℞. *Aquæ epil. Lang.* ℥j.
Ceraſ. nigr.
Lil convall. cum Vin. an. ʒvj.
Spiritus Cochl. ʒii.
Cornu cervi eſſentif. h. c. *cum ſale volat. acuat.* ʒi.
M. D. S.
Mixtura pro pulvere.

Syrupum nullum addebam, quod dulcia ferre non poſſet, ſed capiebat pulverem illum ante paroxyſmum, in paroxyſmo aliquot cochlearia vehiculi ſolius ingurgitando.

Poſtmodum alio tempore præmiſſo clyſmate liquorem cornu cervi ſuccinatum continuavit, & ita ſæpiùs repetito hujus uſu, malum in prima herba detruncatum, ægerque reſtitutus fuit. Similiter talem quoque miſturam ei præſcripſi:

℞. *Aquæ antiſcorb:*
Fl. ſamb. an. ʒiß.
Spiritus Cochlear. ʒij.
Lumbr. terreſtr. vel (propter dolorem lancinantem in membris)
Arcan. dupl. an. ʒj.
Syr. ſcelotyrb. For. ℥ß.
M. D. S.
Mixtura antiſcorbutica.

Hæc cepit pro lubitu, & integrè convaluit.

Juvenis, cujus ſupra mentionem jeci, 16. *vel* 17. annorum corripiebatur torminibus abdominis graviſſimis circa & infra regionem umbilicalem, ſimul ſubinde præcordia occupantem, *aliquando perveniebat ad cor, & tentabat cor deprimere*; alvus erat pertinaciter clauſa, umbilicus interiora verſus retractus, & abdomen contactu durum, *abdomen durum erat & tenſum, non poterat erectus ſtare, quia contrahebatur*; hinc etiam urinæ emiſſio difficilis, *non audebat minimum conare dejectionem*, quoniam totum abdomen dolebat.

Die Solis pro aperienda alvo, ſimulque ſiſtendo nonnihil urgente dolore:

℞. *Lapill. cancr. præp.* ℈ß.
Laud. hyſter. gr. v.
Scamm. ſulphurat. gr. iii.
Miſc. pro Pulvere.

Propinabatur, ſed fruſtra. Propterea eàdem die propinavi paſſularum minorum laxativarum ℥ß., quæ aliàs juvârant, ſed fruſtra. Unde circa veſperam præſcripſi ſequentem pulverem:

℞. *Arcan. dupl.* gr. xv.
Scamm ſulphurat.
Troch. alband. an. gr. j.
M. pro Pulvere.

Hinc ſub nocte aliquot ſedes habuit, ſed ſine levamine.

Die Lunæ injectum clyſma emolliens & carminans aliquantulum, ſed parum profuit; unde pro ſiſtendis torminibus & leniendis ſpaſmis partium abdominis præſcripſi:

℞. *Aquæ fœnic.*
Menth. an. ℥iß.
Spiritus ſal. ammoniaci ʒj.
Eſſ. opii ʒß.
Syr. cort. aur. ʒvj.
M. f. Potio.

De hac veſperi & nocte pro lubitu capiebat, ſimulque abdomen induratum inungebat ſequenti Linimento:

℞. *Ol. Chamomill.*
Carvin. an. ʒiij.
Deſtill. aniſi ʒj.
M. f. Liniment.

Nox erat paulò quietior, ſed manè omnia recrudeſcebant ſymptomata die Martis, unde ad compeſcendos ſpaſmos ordinavi Emplaſtrum:

℞. *Empl. de galb.* q. ſ.
Malax. cum ſ. q. *ol. ſuccini* pro Emplaſtro, inſternendo abdomini.

Die Mercurii omnia adhuc erant eadem, & cùm æger poſtularet, ut ſaltem aperiretur benè alvus, *quia conatum gremium verſus ſentit*:

℞. *Paſſ. min. lax.* ℥ß.
Auri fulmin. gr. jv.
Miſc.

Unde poſt aliquot horas 11. fere ſeceſſus habuit; hinc veſperi præſcripſi Linimentum:

℞. *Sevi hircin.*
Ungu. potab. rub. an. ℥j.
Liquefacta miſcebantur.

His inungebat largiter abdomen, quod emollitum non nihil fuit cum euphoria.

Die ergò Jovis, cùm corpus videretur ſufficienter evacuatum, ad convulſivum dolorem ſiſtendum:

℞. *Cinn. antimonii* ℈ij.
Laud. hyſter. gr. vj.
M. pro 2. doſibus.

Uſurpabat cum egregio levamine.

Die Veneris pro abſtergendis reſiduis in inteſtinis, & leniendis iiſdem, quò remitteret eorum contractura, applicabatur Enema:

℞. *Ol. lini,*
Rapar. an. ℥v.
M. pro Clyſmate.

Quod egregiè contulit, multa viſcida evacuavit, cum levamine: unde veſperi modò dictus pulvis repetitus noctem quietam reddidit.

Die Saturni tandem cum partim contumacia dolorum, partim clyſma me certiorem reddiderint, quod mucago acida ſeu pontica in receſſu peccaret, ordinavi ſequentem potionem laxativam appropriatam; licet enim bis, ter & ſæpiùs quotidie excerneret liquida ſponte ſuâ, tamen ſine debita euphoria erat, quia non evacuabatur, quod evacuandum erat, ſed hæ excretiones erant ſaltem effectus præmiſſorum laxativorum, quorum occaſione propter irritationem fluida ſeroſa ejiciebantur, fomite morboſo, muco pontico, pertinaciter hærente; propterea

℞. *Aqu. Menth.* ℥j.
Gum. ammoniaci in acet. ſol. ℈j.
Tartari vitriol. ℈ß.

Scamm.

Scamm. præp.
Trocb. alband. an. gr. ß.
Syr. roſ. ſolut. ℥iij.
Miſc.

Hinc quatuor vel quinque vicibus excrevit plenariò cum levamine.

Æger alliàs ſæpiùs levi cauſa huic affectui erat obnoxius. Peccabat in eo forte acidum auſterum, unde & laxantia parum operabantur, & hujus acidi auſteri occaſione in ſubjecto viſcido colica hinc convulſiva excitata fuit.

Cùm poſt dierum aliquot intervallum ſubinde quædam veſtigia recurrerent, ob id manè liquoris Martis ſolaris guttas XV. ad XX., à meridie ſpiritus ſalis ammoniaci guttas XXX. ad XL. aliquamdiu accepit cum optimo levamine.

Vir quidam per aliquot dies laboraverat ſequentibus pathematis: Ante meridiem ſanus & vegetus erat, horâ verò primâ præterpropter à meridie dolorem obtuſum gravantem, vellicantem, quaſi contundentem, in hypochondrii ſiniſtri profundo percipiebat, ex quo loco brevi poſt inſignes dolores lacerantes & contorquentes univerſum abdomen cum inſigni hujus quaſi tympanitica inflatione, occupabant, unde miſerè affligebatur æger; dolores & cruciatus illi ſurſum verſus ad pectoris regionem etiam protendebantur, hinc ſubinde vomitus ſuperveniebat, tandem ſenſu & motu voluntario deſtitutus, brachia cum digitis tendebat, & ita cum dictis ſymptomatis uſque ad ingruentem noctem torquebatur; nulla febris aderat, noctè moderatè dormiebat, manè commodè habebat. In paroxyſmo à vomitu levamen ſentiebat, injectum fuerat clyſma, unde poſt ternam evacuationem in paroxyſmo, etiam melius habuit. Vocatus ego dixi, eſſe affectum convulſivum, eſſeque dolores colicos ſpaſmodicos, natos ob plexum lienarem nerveum, ex malè habente ſplene in ſpaſmos actum, unde per conſenſum quælibet reliqua ſymptomata nata; malè habebat ſplen, ut ſuſpicabar, ex acidò vitioſo œconomiam ejus turbante.

Pro cura ergo paulò ante meridiem dedi liquoris Martis ſolaris guttas xxx. Externè regioni ſplenis applicandum juſſi emplaſtrum de nicotiana, ordinando ſimul clyſma eo tempore, quo redit paroxyſmus, injiciendum. His adminiſtratis nullus paroxyſmus rediit. Altero manè dedi gr. iij. tartari emetici, & ſequentibus diebus omni manè liquorem Martis ſolaris continuandum juſſi, & ſic penitùs nullo ampliùs redeunte paroxyſmo convaluit.

Vetula 82. annorum laborabat gravi dolore abdominis ſcorbutico, reverà convulſivo, unà cum vagis artuum lancinationibus; huic pro leniendo paroxyſmo præſcripſi:

℞. *Aqu. lil. Convall.*
Fl. tiliæ,
Menthæ an. ℥j.
Mag. Corall. cum ſucco citri,
Spiritus cochlear. an. ℥j.
Sal. ammoniaci ℥ß.
Laud. op. ferm. gr. v.
Syr. cort. aurant. ℥vj.
M. F. Potio, aliquot vicibus haurienda:

Cui ſociatum clyſma blandè emolliens & laxans.

Veſperi verò
℞. *Mag. Corall. cum ſucco citr.* ℈ß.
Caſtor. gr. jv.
Laud. op. ferm. gr. ij.
Cum *Eſſ. cort. aur.* f. Pilulæ,

quæ egregiè contulerunt.

Sedato paroxyſmo, pro evacuanda vetulâ:
℞. *Gum. ammoniaci in acet. depur.* ℈ß.
Mercurii dulc. gr. vj.
Extr. trocb. alband.
Laud. ferm. an. gr. j.
M. f. Pilulæ,

quæ optimè profuerunt.

ALIA RESOLUTIO *INCERTI AUTORIS*, à *B. DN. PRÆSIDE* Correcta Anno 1682.

Ex Communicatione *B. DNI D. GROELLMANNI, PHYSICI TORGAVIENSIS.*

AFFECTUS.

SI Caſum propoſitum accuratiùs intueamur, paroxyſmis duorum generum ægrum noſtrum infeſtari, deprehendimus: quorum alter eſu dulcium & facilè fermenteſcibilium exacerbari ſolitus, Colicæ convulſivæ nomen meretur; alter, in quo æger cum ſenſus & motus abolitione corruit, Epilepſiæ; ut adeò affectus præſens Colica convulſiva habitualis, Epileptico inſultui conjuncta, dicendus veniat.

PARS AFFECTA.

Pars affecta ratione morbi ſunt partim inteſtina tenuia, (in ſpecie Ileum) à quorum criſpaturâ ſpaſmodicâ dolor circa umbilicum lancinans, & quaſi contorquens; partim funiculi nervei intercoſtalis, ad ventriculum, hepar, lien, cor, &c. diſtributi, à quorum motu ſpaſmodico quaſi vermiculari, retrogrado, ad ipſum etiam cerebrum continuato, ſenſus ille *aſcendit paulatim ſurſum & pervenit ad Cor.* Ratione cauſæ accuſandi hic ſunt plexus meſenterii nervei (maximus potiſſimùm, à quo omnia inteſtina, excepto recto, nervos ſuos habent) in quibus fomitem morboſum nidulari, hinc colligitur, quod de doloribus circa umbilicalem regionem, extra paroxyſmum quoque æger noſter conqueratur.

CAUSA.

Cauſa proxima, & quidem efficiens formalis, ut in omnibus convulſionibus, ita & hic, ſpiritus ſunt animales, inteſtinorum, atque plexuum meſenterii nervorum incolæ, in motus inordinatos & concitatiores abrepti.

Materialis ſeu *occaſionalis* eſt acre acidum ſcorbuticum, quatenus hoc, ſive propagatum, ſive vitio digeſtionis primæ genitum, & ad plexus meſenterii nerveos, cum nutrimento illorum delatum, fixas ibidem ſibi poſuit ſedes, atque ita ſenſibilem inteſtinorum meſenteriique ſubſtantiam ſenſim reddidit, ut à levi occaſione in doloroſas motus anomalias de facili abripiantur ſpiritus in illis nidulantes, ſyſtemaque ſic reliquum nervoſum in conſenſum trahant.

Cauſæ remotæ nomen merentur, ex rebus quidem præternaturalibus, ipſa ægri ad ſcorbutum diſpoſitio; ex rebus non-naturalibus, partim eſus dulcium & facilè fermenteſcentium, quatenus hæc & fermentando, & ob acidi in primis viis præternaturalis occurſum, aceſcendo, fomitem morboſum, quaſi ſopitum, excitant; partim terror & iracundia, quatenus ibi quidem radioſo ſpirituum influxu nonnihil ſufflaminato, augeri contentorum, atque manifeſtari acrimonia ſolet; hic verò commotis impetuoſiùs ſpiritibus animalibus, & contentorum, conſequenter fluidorum motu adaucto, acidum acre illud ſcorbuticum ſimul in motum cietur.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Hoc ergò, dum ſpiculis ſuis atque aculeis teneras nervorum membranæ meſenterii atque inteſtinorum fibrillas fodicat, diſcerpit, dolores circa umbilicum lacerantes & contorquentes moleſtant; durante longiùs irritatione hac aut graviùs affligente, *ſenſus auræ cujuſdam aſcendentis percipitur:* quod nihil aliud eſt, niſi ſpaſmodica abdominis nervorum, à loco irritationis verſus cerebrum, facta criſpatura; qui-

quibus ſeſe ita ſtringentibus, atque intercluſo liberiore ſpirituum ad cor, pulmones, ventriculum, (potiſſimùm orificium ejus ſiniſtrum) commeatu, ſenſus motuſque tandem deficiunt, atque æger concidit. Hinc depromi quoque cauſa poteſt, quomodo arctior hypochondriorum ſtrictura ad paroxyſmum avertendum faciat, quatenus, ſcilicet compreſſis nonnihil abdominis viſceribus plexus, ſimul eorum nervei comprimantur, atque ita, velut vinculo ſibi injecto, ſpaſmum in extremitatibus ſuis inchoatum verſus cerebrum continuare prohibeantur.

PROGNOSIS.

Cæterum maturè ægro noſtro ſuccurrendum eſt, ne vel in pareſin colica tranſeat, vel epilepſia fiat habitualis; licèt ætas ejus juvenilis bene ſperare nos jubeat.

CURATIO.

Curatio alia erit in paroxyſmo, alia extra hunc ſuſcipienda.

In paroxyſmo, ratione colicæ, irritatio inteſtinorum ſiſtenda erit, partim directè, mediantibus ſcilicet opiatis, partim indirectè, nervinis appropriatis, & ſalibus volatilibus oleoſis, quibus tam acidum acre peccans corrigitur & attemperatur, quàm ipſa inteſtina doloroſa blandè demulcentur: Ratione epilepſiæ conveniunt ea, quæ ſenſoria noſtra fortiùs afficiendo, ſpiritus velut ſui oblitos ad priſtina munia revocent. Igitur ingruentibus abdominis doloribus clyſma ſequens anodynum terebinthinatum injiciatur:

℞. *Lact.* vel *ſimplicis*, vel in quo *fl. chamomill.* ebull. ℔j
Terebinth cum vitello ovi ſol. ℥iß.
M. f. Clyſma.

Vel

℞. *Fl. Chamomill.*
Verbaſci an. M. j.
Bacc. lauri ℥ß.
Sem. Aniſi,
Fœnic. an. drachm. ii.
Coqu. in *lacte*:
Colat. ℔j. adde
Theriac. drachm. iij. ad ℥ß.
Ol. deſt. Chamom.
Aniſi,
Fœnic. an. gutt. xx.
M. f. Clyſma.

Umbilico ſequens linimentum inungatur:

℞. *Theriac.* drachm. ii.
Ol. deſt. Chamom.
Rutæ,
Cort. aur. an. gutt. xx.
M. f. Linimentum.

Vel fiat ſequens Fotus:

℞. *Spiritus aniſi* ℥ii.
Aqu. articul. ad extr. ℥j.
Eſſ. caſtor. ʒiii.
Miſc.

Cui lintea triplicata intincta umbilicali regioni tepidè imponantur:

Miſturarum quoque ſequentium alterutram cochleatim aſſumat:

℞. *Aquæ Veronic.*
Chamomill an. ℥iß.
Eſſ. Caſtor ʒiß. ad ʒiij.
Spiritus ſal. ammoniaci aniſ. ʒiß.
Liqu. cornu cervi ſuccinat. ʒj.
Eſſent. Opii ʒß.
Laud. opiat. gr. iii.
Syr. cort. aurant. ʒvj.
M. pro Potione.

Vel

℞. *Aquæ fœnic.*
Chamomill.
Carminat. an ℥i.
Eſſ. cort. aur. ʒii.
Theriacal. anod. ʒj.
Extr. calam. arom. ℈ij.
Syr. papav. ſ. ʒiij.
M. f. Potio.

Capiantur cochleatim, expectando, quantum poſſibile, blandum madorem vel ſudorem; ſic enim & citiùs evaneſcet paroxyſmus, & tardiùs redibit is ipſe.

Vel

℞. *Spiritus carmin. de trib.* ʒiij.
Eſſ. Caſtor. tartariſ. ʒiß.
Opii ʒß. ad drachm. j.
Miſc.

Item Theriaca cum cornu cervi ſine igne aſſumpta, expectando ſudorem.

His ritè uſurpatis, ſi epilepticus inſultus nihilominus ſuperveniat, pro ægro excitando ſpiritus ſalis ammoniaci naribus admoveatur, aut eædem oleo deſtillato ſuccini inungantur, vel ſternutatorium ſequens iiſdem inſuffletur:

℞. *Pulv. Helleb. nigr.* drachm. ß.
Salis vol. ſal. ammoniaci, vel *urinæ*, vel *cornu cervi* ℈j.
Sacch. albiſſ. drachm. j.
M. f. Pulvis.

Extra paroxyſmum, pro fonte morboſo ſcorbutico removendo:

1. Acidum ſpecificum ſcorbuticum alterandum.
2. Alteratum & in ſalſum mutatum, per alvum, urinam, ſudorem, aut inſenſilem tranſpirationem removendum.
3. Stomacho debitus tonus reſtituendus, & recidiva præcavenda.

Velut in cæteris affectibus, ita & hic, digeſtiva initio convenient; v. g.

℞. *Arcan. dupl. Mynſicht.* ℈j.
Corall. rub. præp. gr. xv.
M. f. Pulvis.

Quem ad aliquot dies & noctes manè in vehiculo calido uſurpare poterit: aut loco hujus, tincturæ tartari acris gutt. 40.

Hinc purgatio ex Mercurio dulci cum extracto hellebori nigri, & trochiſcorum alhandal, ex uſu erit. Vomitorium eſt ſuſpectum; periculum enim eſt, ne paroxyſmus provocetur.

Purgationem excipiet Martialium uſus, inter quæ excellit liquor Martis ſolaris ad guttas xx. uſurpatus, in vehiculo quocunque, vel loco hujus ſolutio martis cum ſucco pomorum Borsdorffianorum, aut tinctura vitrioli Martis Zwelfferi: quibus ad aliquot ſeptimanas interponenda nonnunquam erunt blanda alvum laxantia; v. gr.

℞. *Gum. ammoniaci in acet. ſol.* gr. xv.
Extr. aloes gummoſ. gr. v.
Caſtor. gr. iv.
Scamm. præp. gr. ij.
Trocb. alhand. gr. j. vel iß.
Ol. deſt. aniſi gutt. ii.
Cum ſ. q. *Eſſ. Abſinth* f. Pilulæ.

Poſt Martialia uſurpentur noduli laxativo-aromatici infuſionis vini, vel Infuſum ſennatum cum ſale tartari in aqua communi, cum vel ſine radice eſulæ non præparata, &c. Agmen claudant volatilia appropriata, antiſcorbutica & anticolica; v. gr.

℞. *Spiritus ſal. ammoniaci aniſ.* ʒii.
Cochlear. ʒj.
Miſc.

Doſis 40. gutt., quovis manè in vehiculo calido.

Vel

℞. *Elix. propr. ſimpl.*, vel *cum ſpiritu Cochlear. par.* ʒß.
Spiritus carminat. drachm. ij.
Miſc.

Vel

℞. *Eſſ. Myrrhæ tartariſ.* ʒß.
Spiritus ſal. ammoniaci,
Cochlear. an. drachm. ij.
Miſc.

Doſis 50. guttulæ.

℞. *Spiritus* vel *Eſſ. antiſcorb.* drachm. ii.
Eſſ. abſinth.
Zedoar. an. ℈ii.
Miſc.

Doſis gutt. 40. vel 50.

Cæterùm pro præcavendo paroxyſmo colico ſequens emplaſtrum, aliquandiu umbilico impoſitum, geſtare poterit æger:

℞. *Ta-*

℞. *Tacamahac.*
Galban. an. ℥ß.

Liquefacta malaxentur cum *oleo deſtillato ſuccini* pro Emplaſtro;

quod ſuper alutam inductum applicetur.

De pulvere quoque ſequenti interdum aliquid aſſumere, non inutile fuerit:

℞. *Pulv. cort. aurant.*
Teſtic. equin. an. ʒiß.
Fl. ſulphuris ʒj.
Extr. calam. arom. ℈j.
Oleoſacch. aniſ.
Zedoar. an. gr. xxv.

M. f. Pulvis pro 4. vel 5. doſibus.

Ad puſtulas circa cubitum cruſtoſas, & ſanie manantes, quod attinet; linquendæ illæ ſunt, quod, ceu fonticuli quidam naturales eſſe videatur à natura eum in finem inſtituti, ut inſerviant productis morboſis, à fermento acri ſcorbutico intra maſſam ſanguineam genitis, nonnihil eliminandis. Loco harum, fonticulus in alterutro brachio, vel, ſi foret mulier, potiùs in alterutro crure inuratur.

CASUS XVII.

HERNIA INGUINALIS

ſive

BUBONOCELE, CUM PASSIONE & HYSTERICA.

MUlier 38. præterpropter annorum, agilis cætera, & vegeta, conqueritur de duobus tumoribus, magnitudine utrinque ovi gallinacei in inguinibus, ſeu paulò ſupra os pubis, prominentibus, ſine tamen inſigniori moleſtia. Dum ſupina recubat, tumores hi diſparent; ſed dum tuſſit, aut erecta incedit, denuò prominent; ſine noxa tamen ulla, aut incommodo hoc patitur, etiam gravida facta; tunc enim nullum tumoris veſtigium; poſt partum tamen dictis tumoribus recurrentibus. Interim cum hoc, quod ſuaviter olentia ferre nequeat, fœtida verò ut & caſtorena eam delectent, frequenter, idque leviſſimâ datâ occaſione, ſingulares patitur paroxyſmos, in quibus, prægreſſâ gravi totius corporis refrigeratione, unà cum tumultu aliquali in abdomine, ſenſit aliquid ſurſum pergere, & præcordia occupare: (movetur verſus cor, *dicit patiens:*) *quod, ut impediat, ligaturâ forti hypochondria cingit: Hinc vomitus graves ſubinde eam prehendunt, & utplurimùm repetit dejectiones alvi, ſub quo ſtatu tumores iſti admodum protuberant, indurantur,* (duri fiunt inſtar lapidis,) *qui aliàs ſunt molles & indolentes, dolent acerbè unà cum graviſſimis torminibus, & exquiſitiſſimis doloribus lancinantibus, ſaltem circa loca tumorum affligentibus, ſupra umbilicum verò non adſcendentibus. Sub hoc ſtatu, ceu medicinam domeſticam, capit abſinthium & matricariam, horumque inciſorum cum aqua ſimplici decoctum paratum bibit calidè, & ita ſub corporis horripilatione, quocunque modo ad ſudorem ſe diſponit, quo erumpente res ſalva eſt, ſymptomata evaneſcunt, ipſa hilaris & vegeta reſurgit. Sed cum aliquando menſe Februario totâ die linum carminando ſe graviùs exercuiſſet, eadem ſymptomata præfati paroxyſmi redeunt, ſed atrociſſima, in ſpecie præter vomitus tumor prope inguen ſiniſtrum, cum inſigni duritie, intolerabili lancinante cruciatu, & abdominis borboryſmis, alvoque pertinaciter clauſa, eam affligunt: ipſa ægra ad quævis aſſumpta crebriùs ſingultit, & violenter eructare videtur, ſine flatu licet. Tertiâ demum die, cùm in hoc ſtatu fuiſſet conſtituta, provocat Medicum ad Curam.*

RESOLUTIO

DN. GEORGII HEINTKEN, OLSNA-SILESII,

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. DN. PRÆSIDIS,

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta, & correcta Anno 1676.

AFFECTUS.

EVolventi mihi hunc caſum, obvium fuit, complicatum eſſe affectum: primarium Herniam, ſeu, ut ſpeciali complectar etymo, Bubonocelen: (aſſumo hic Bubonocelem latè ſic dictam; ſtrictiùs enim ſi vocetur, eſt bubonocele ſaltem hernia glandularum inguinalium, vid. BARBETTE in Chirurgia:) ſecundarium paſſionem Hyſtericam, quæ quidem maximam partem à priore ſuam dependentiam hac in ægra habere videtur, utut in ſe per diſpoſitionem quandam ad hanc ipſa ægra inclinet. Quod autem reverà adſit Hernia, nec aliud tumorum genus, patet ex tumoris diſparitione, dum ſupina recubat ægra, & relapſu inteſtinorum, dum erecta incedit, aut tuſſit, item quod tunc nullum tumoris veſtigium, quando gravida facta; fit nimirum hoc exinde, quatenus uterus ampliatus locum ruptionis contigit, inteſtinorum lapſum ſufflaminat, & plus minus eadem verſus ſuperiora retendit.

CAUSÆ.

Bubonocelem itaque quod ſpectat ſeu Herniam Inguinalem: fit illa variis ex cauſis, perinde, uti reliquæ herniarum ſpecies, de quibus tamen generatim, ne extra oleas vagari videar, aut juſto prolixior fiat tractandi modus, diſſerere nolo, permanens ſaltem in dilucidatione affectus in noſtra ægra. Primum itaque juxta methodum noſtram videndum, quid hic læſum præſupponatur? Dico, partem illam tenuem & nervoſam, peritonæum in ſtatu præternaturali primariò ſe habere, nempe quod vel dilatatum nimis, vel omninò penitus ſit ruptum. Dilatio ſola cognoſcitur, quando tumores ſucceſſivè augentur, quatenus nempe peritonæum in ſuo tono laxatur, ejuſque robur infirmius fit, unde deſcenſus cum eo inteſtinorum in inguina, & tandem in ſexu virili, ubi proceſſuum peritonæi terminatio, in ſcrotum; unde Hernia Scrotalis; in ſexu ſequiore verò cum terminetur idem circa os pubis, Hernia Inguinalis dicta oritur. Quodſi verò in inſtanti fiat tumor, iſque major, præſupponendum erit, rupturam ejus membranæ contigiſſe. Hinc concludere volunt Autores, idque non incongruè: in viris herniam ſcrotalem eſſe ex laxatione, inguinalem verò ex ruptione peritonæi.

Sed perſpiciendum nunc, quænam in noſtra ægra locum obtineat? non planum quidem eſt, utrum fuerit ex laxitate, an verò ex ruptione hernia? cum ex caſu non liqueat fiendi modus, i.e. an ſucceſſivè, an ſubitò prodierit tumor? neque pateat, quæ cauſa eam produxerit? Interim tamen ſi conjecturæ locus, aſſero, ex ruptura eam ſubnatam eſſe, idque ex his rationibus: Si enim ex laxitate deſcenderint inteſtina, exigui momenti foret ſitus illa dislocatio, ex qua tàm atrocia ſymptomata vix ſupervenire potuiſſent, nempe tumorum induratio, exquiſiti dolores lancinantes circa tumorum loca, & uti in ultimo paroxyſmo contigit, inguinis ſiniſtri inſignis durities cum intolerabili lancinante cruciatu, item quod inteſtina prodeant, quando tuſſit, &c. Accedunt cauſæ, quas augurari licet, hujus herniæ: utut enim plures internæ pariter, ut ſerum in aſcite, ac externæ recenſeantur ab Autoribus, quas videb. apud allegatum Autorem; ex enarratione tamen caſus conjicere licet, vel ex nimio motu qualicunque, cum dicatur fœmina agilis, & ſuſpicemur eam laborioſam, cùm totam diem linum carminando ſe graviter exercuiſſet; vel ex prægreſſo nimio niſu partus, ſi forte antea peperit, eam fuiſſe excitatam. Forſan & flatus aliquid contribuere, quibus ſubinde afflicta fuiſſe præſumitur ægra; licet enim non penitus dicamus cum Autoribus, quod hic ſoli flatus ruperint peritonæum, potuere tamen huc conferre, dum nimirum diſtendendo inteſtina, etiam tenderint idem peritonæum, & nonnihil tenue reddiderint, quò faciliùs poſtmodum ruptio à dicta cauſa potuerit inferri.

Sed quærere ex nobis quis poſſet: quidnam deſcendiſſe opinemur? utrum omentum, unde Epiplocele vocanda eſſet? an ſola inteſtina, unde Enterocele? num verò utraque? Huic reſponſum ferimus: non poſſibile videri omentum, vel ſolum, vel cum inteſtinis dilabi potuiſſe, cùm naturaliter & uſitatæ magnitudinis ſi ſit, vix ultra umbilicum promineat, (*utut* VESALIUS in Anat. lib. 5. cap. 4. *contrarium obſervarit,*) *niſi quis aſſerere vellet, planè abruptum fuiſſe, quod tamen minimè admittendum ſine inſequenti ejuſdem putredine & febre gravi. Statuimus proinde ſolum inteſtinorum deſcenſum, atque ſaltem tenuium, & in ſpecie ilei: Nam licèt dicatur in caſu, quod tumores interdum fuerunt duri & alvus clauſa; non tamen puto id ex fæcum induratione, cùm etiam indurati anteà viſi fuerint cum alvi dejectionibus repetitis, ſed duritiem illam puto ex tenſione vel etiam convulſione inteſtinorum exortam.*

SYMPTOMATUM CUM CAUSA CONNEXIO.

Reſtat adhuc, ut connexionem hujus ſymptomatis *explicemus, quod nempe dolores lancinantes circa loca tumorum obſervati fuerint, non adſcendentibus iis ſupra umbilicum: id quod exinde factum arbitror, dum inteſtina ſuum ſitum naturalem mutarunt, & tenuia verſus rupturam ceciderunt, ibique contenta paulò diutiùs ſubſiſtere, vellicando dehinc arctatam inteſtini partem in criſpaturam ſeu motum convulſivum contraxere, ex quibus ſpaſmis & tenſione, uti antè jam dictum, dolor & durities ſubnata. Hinc bono cum conſilio euporiſton illud domeſticum uſurpavit, abſinthium ſcilicet & matricariam, ad corrigendum acidum, diſcuſſionem flatuum, & vim aliqualem anodynam ſiſtentem aliquantiſper ſpaſmos illos enormes; unde ſubactâ illâ materiâ vitioſâ, irritante membranas, horripilatio quoque ceſſavit, hincque ob pororum recluſionem eruptio ſudoris, & tandem ſtatus placatus.*

Et hæc quoad Theoriam prioris affectus.

Poſteriorem quod ſpectat: diximus eſſe paſſionem hyſtericam, cujus reſpectu hernia ſaltem ut cauſa remota ſe habet. Cum verò hujus affectus dilucidatio à quodam Dn. anteceſſore in affectu colicæ hypochondriacæ ſpeciatim & uberiùs pertractata ſit, breviter ſaltem delineabo hujus hiſtoriam, imprimis cùm hic ſolummodò ceu ſymptoma ſeu conſequens herniæ conſideretur. Et primò quidem juxta præſcriptum caſuum reſolvendorum ductum, affectum dixi Paſſionem Hyſtericam; quæ confirmatur, quod ſuaviter olentia ferre nequeat, fœtida verò & caſtorina eam delectent. Patitur autem paroxyſmos frequenter, eoſque leviſſima ex occaſione, quatenus ſenſibiliſſimum habet genus nervoſum; unde & habitualem *vocare eam licet, quatenus radicalem quaſi ſedem ſibi, ac diſpoſitionem poſuit in inteſtinis, ſæpiuſque recidivantem.*

Pars itaque affecta elucet, *quod ſint inteſtina, quæ convulſiones patiuntur ab acido, vellicante membranas inteſtinorum; unde propter conſenſum membranarum ſubortum frigus in toto corpore, item aliqualis tumultus in abdomine, & quod ſentiat aliquid ſurſum pergere verſus cor: id quod impeditur & nonnihil refrænatur per fortem ligaturam hypochondriorum, in quantum ſcilicet partes ſubſtratæ conſtrictură hâc non nihil ſenſu privantur, aut etiam flexuræ coli alius, nempe planior, conciliatur ſitus, quo contenta, ſive ſint flatulenta ſive liquida, tantò commodiùs progredi queant. Ex eadem convulſione ſeu motu inteſtinorum periſtaltico nonnihil inverſo deducenda etiam veniunt vomitus, alvus pertinaciter clauſa, propenſio ad eructationem, & ſingultus, quatenus ſimul aliquid convulſivi jam patitur diaphragma.*

PROGNOSIS.

Hæc de affectu in genere dicta ſunto: ſpeciatim juxta paroxyſmum poſteriorem Prognoſis *poſita, &* Cura *ſubnexa ſit.*

Hæc ægra in periculoſo ſatis verſatur ſtatu; metuendum quippe, niſi prudenti Medici conſilio mature ipſi ſubveniatur, ne Paſſionem Iliacam jamjam imminentem incurrat, & tandem morti vicina fiat: item formidandum, ne propter vomitum, intolerabilem cruciatum & ſingultum defatigata tandem deficiat, & in lipothymiam incidat,

Porrò licèt his malis obviam eatur per convenientia remedia, ita ut paroxyſmus ceſſet, ſymptomata remittant; periculum tamen eſt, niſi curata fuerit hernia, ne qua data occaſione graviùs recrudeſcat malum, & priſtina pericula revertantur.

CURA.

Quapropter accelerenda Cura, *quæ duas exhibet Indicationes: nempe in paroxyſmo, & extra eundem.*

In paroxyſmo *ſymptomata demulcenda, partim per externa, partim interna. Cùm verò impoſſibile ferè videatur propter ſummum dolorem ad repoſitionem ſtatim accedere, ſuaderem, ut calidè propinetur vinum cum ſeminibus quatuor calidis minoribus, ad modum* HELMONTII Tract. de Flatibus.

Externè *loco hernioſo applicetur ſacculus calidè, partim ut ſenſus doloris nonnihil compeſcatur, partim ut emollito tumore repoſitio poſtmodum commodiùs perfici poſſit:*

℞. Fl. Chamom.
Samb. ana M. j.
Herb. Malvæ M. j.
Fol. lauri M ß.
Bacch. lauri ℥ij.
Sem. Cumin.
Carvi ana ʒvj.
Papav. albi ℥ß.

Inciſa & contuſa includantur ſacculis duobus, *incoquantur* lacti, *& unum poſt alterum, fomenti inſtar applicetur.*

Ut ventriculo quoque ſuccurratur, tempore neceſſitatis, ſi ad manus eſſet, vinum generoſum calidè cum linteis duplicatis repetitum apponatur. Vel

℞. Empl. de Galb.
Malaxa cum ol. deſt. Succin. *vel* Balſ. Peruv.
Inducatur ſuper alutam,
F. Emplaſtrum in forma ſcuti ſtomachalis abſque Sindone,
& ita tepidè applicetur.

Præſtat his in caſibus quoque Galbanetum Paracelſi, *vel poteſt etiam fieri ſacculus interpunctatus, & vino calido immergi ex herba abſinthii, menthæ criſpæ, abrotani, floribus chamomillæ Romanæ, roſarum rubrarum, baccis juniperi, acoro vero, corticibus citri & aurantiorum, & ita ventriculo applicari.*

Loco ſacculorum ad locum hernioſum poteſt etiam fieri tale Cataplaſma:

℞. Herb. Malvæ,
Parietar.
Brancæ urſ. ana M. j.
Rad. alth. ℥iß.
Sem. alth. ʒvj.
Lini,
Fœnugr. ana ℥ß.

Inciſa & contuſa coquantur in lacte bubulo *ad mollitiem talem, ut poſſit per ſetaceum trajici, hinc in forma cataplaſmatis tepidè applicetur.*

Vel in forma unguenti:

℞. Ol. lil. alb.
Amygd. dulc. ana ℥ij.
Hyperic. ℥iß.
Deſt. Cumin gutt. x.

Illinatur blandâ manu tepidè.

A quamplurimis etiam commendatur ſtercus ovillum cum lacte in forma cataplaſmatis.

Applicari etiam poteſt ad mentem Dn. Præſidis, *lumbis ſequ.*

℞. Pell. canin. *duas manus longam & latam.*
Inunge probè axung. urſi, *vel* erinacei, *cum* oleo terebinthinæ.

Vel fiat tale emplaſtrum quibuſdam ſecretum:

℞. Gum. ammoniaci,
Galban.
Sagapen. ana ℥iij.
Terebinth.
Ceræ Virgin. ana q. ſ.
Magn. arſenic. gr. xv. ad ℈j.

Gummata ſolvantur in aceti deſtillati *q. ſ. cequantur in formam emplaſtri: poſt additis reliquis ſpeciebus ſuper* alutam *extendatur, & lumbis imponatur.*

Hæc dum ità fiunt, ægra podice nonnihil elevato & ſupina jaceat, quantum ſcilicet propter conatum vomendi fieri poteſt.

Si hæc non ſufficiant, internè etiam poterunt propinari:

℞ Aquæ Chamom. unc. j.
Cinnam. unc. ß.
Spiritus ſalis ammoniaci aniſ. ʒj.
Laud. hyſter. gr. vj.
Syr. cort. aurant. unc. ß.
M. D. S.
Potiuncula pro duabus vicibus.

Vel

℞ Aquæ fœnic.
Matricar. ana unc. j.
Cinn. Antimonii ʒß.
Eſſ. Caſtor. ʒj.
Laud. opiat. ferm. gr. ij.
Syr. de alth. Fernel. ʒvj.
M. S.
Potiuncula pro duabus vicibus.

His peractis, nondum tamen ſatisfacientibus, clyſmata in uſum vocentur, in parva tamen doſi, ex emollientibus ſcilicet anodynis & carminantibus in lacte decoctis, quia alvus clauſa & flatus adſunt, utque ſic motus periſtalticus rectus revocetur.

Quod ſi hoc modo paroxyſmus levatus, non tamen ad commodatum ægræ ſitum inteſtina retrocedere velint, repoſitio manualis auſpicanda: circa quam obſervandum, ut cautiſſimè & tenerrimè tractentur inteſtina, quæ per ſe doloroſa. Poſſunt etiam manus illiniri, quibus tumor tractandus, cum oleo liliorum alborum & chamomillæ. Quodſi ita intruſa fuerint, firmanda erunt debito ſubligaculo, ne denuò decidant; hinc ruptio, quantum poſſibile, conſolidanda: interim ægra quieta erit ſervanda.

Si verò labiis peritonæi calloſitas jam fuerit inducta, non expectanda erit conſolidatio, interim tamen internis conſolidatio tentanda.

Quoad Interna: *conveniunt vulneraria quæcunque: herniaria, radix ſigilli Salomonis, ſymphyti majoris, auricula muris, alchimilla, momordica, perfoliata, hypericon, &c. item ſemen naſturtii pulveriſatum, ad* ʒj. *manè & veſperi in hauſtu vini. Ex dictis & aliis vegetabilibus poſſunt fieri decocta, vel potus medicati ordinarii; v. gr. decoctum radicis ſigilli Salomonis in vino aliquamdiu uſurpatum multum confert: Sic* PARACELSUS *in vino decoxit folia betonicæ & ſaniculæ albæ, & ſic ægrotis ad bibendum porrexit: Audivi aliquando hernias, aliàs incurabiles, ex ſolis comeſtis rapis exſiccatis ſeu flaccidis* Germ. von den Welcken Ruben) *curatas: ſcilicet æger juſſus fuit per ſex ſeptimanas decumbere in lecto, cui pro cibo præter dictas rapas coctas, nil aliud ad comedendum porrectum fuit: potus etiam fuit decoctum raparum dictarum, & ſic feliciſſimè fuerunt curatæ. Alii etiam millegranam cum conſolida majori in vino infundere, & bibere jubent, non ſine ſucceſſu: ſic poſſunt in vino infundi vel decoqui:*

℞. Herb. Perſol.
Herniar. ana M. iß.
Fl. hyper. M. j
Rad. ſymph. unc. j.
Sem. perſol. unc. ß.
Inciſa & contuſa coqu.
vel pro infuſo includantur ſacculo: S.
Species.

Dreſdæ quibuſdam in uſu eſt, ſemin. perſoliatæ pulveriſati *partes duas*, radicis conſolidæ majoris *partem unam*, maſſæ farinaceæ *permiſcere, & ita in clibano in panes coquere: ex quo* pane *dein* offas *parare, & ægros quotidie comedere jubent, felici cum ſucceſſu: externè ſimul adhibito emplaſtro de pelle arietis aut* contra rupturas Nörimbergenſium.

Vel

℞. Pyrol. M. ij.
Heder. arbor. M. j.
Fung. Jugland.
Rad. aron. ana unc. iß.
Mixta, inciſa, & contuſa, infund. in Menſ. ij. aquæ ſimpl.
Coqu. ad dimid.
Colatura bibatur calidè.

Senecio à nonnullis quoque valdè laudatur: ſic confert etiam Eſſentia D. Michaelis contra hernias ad gutt. 60. ſæpiùs uſurpata: Vel

℞. Eſſ. Symph.
Fl. hyper. ana ʒiij.
M. D. S.
Eſſentia conſolidans: 50. uſque 60. guttæ.

In Chirurgia *hanc potionem laudant:*

℞. Oſmund. regal.
Herniar. ana M. j.
Rad. Conſol. maj.
Biſtort. ana unc. iß.
Fl. hyperic. M. j.
Sem. aniſi ʒj.
Coqu. in vino rubro:
Colat. ℔iß. *adde*
Syr. de Symph. Fernel. unc. ij.
M. f. *Apozema.*

Poſſunt interdum, ſi alvus non reſpondeat, propter motus defectum interponi blanda laxantia.

Externè *unà cum internis poſſunt adhiberi unguenta, cataplaſmata, &c. Conveniet etiam oleum ovorum cum oleo lacertarum miſtum: quorum poſteriùs mirabiliter deprædicat* ZWELFFERUS Pharmacop. Reg. pag. 266. *qui videatur, ſimul ac* PRÆVOTIUS. *De emplaſtro contra herniam vid.* HOFFMANNUS Theſaur. pag. 68. & 69. *item* BARBETTE *in Chirurg. pag.* 32. *& ſeqq., inſuper &* PAULUS de SORBAIT in Univerſ. Medic. *pag.* 428. *aliique. Vel*

℞. Empl. de pelle ariet.
Contr. hern. uſit. Mynſ. ana unc. ij.
Croci Martis adſtring. ʒiij.
Malaxetur cum oleo ovor. & perfoliatæ:
D. S.
Emplaſtrum contra herniam.

℞ Gum. Carann. *p.* ij.
Sem. Naſturt. pulveriſ. *part.* j.
Subigantur probè cum ſ. q. Terebinthinæ,
induc. ſuper alutam,
imponatur herniæ & diutiùs continuetur.

Vel quod Excell. Dn. PRÆSES in Colleg. Practico *commendat:*

℞ Pic. naval. liquef.
Empl. dia-ſulphuris Rul. ana q. ſ.
Malax. cum balſ. ſulphuris,
Induc. ſuper alutam, *& imponatur.*

His deficientibus:

℞. Gum. Ceraſ. nigr. q. ſ.
Subige cum ol. hyperic *&* pulvere thur. *&* maſtich. *q. ſ.*
F. *Ceratum,*
Quod calidè imponatur.

HARTMANNUS *balſamum ſalis gemmæ in curandis herniis pro ſecreto habuit. Multum etiam in receſſu videtur habere decoctum, quod* ZWELFFERUS in Pharmac. Reg. pag. 312. *commendatum ſummè laudat.*

In forma fomenti:

℞. Herb. Perfoliat.
Herniar.
Sanicul.
Pyrol.
Alchimill. ana M. j.
Summ. Rutæ matureſc. M. jß.
Rad. Conſol. major. unc. jß.
Inciſa coqu. in ſ. q. vini, *donec molleſcant: hinc ſæpiùs calidè imponatur, & ligamento firmetur.*

Internè *verò ſimul quotidie propinetur* ʒj. *ſeminis perfoliatæ pulveriſatæ in lacte caprino, quod non inconveniens erit.*

Alii pinguedine erinacei & urſi jubent inungere os ſacrum, quod ad curam magneticam referunt.

Curam Chirurgicam ſive ſectionem, cum hic locum non habeat, operariis relinquo, & ſic huncce caſum finio.

DISCURSUS & ANNOTATIONES
B. DNI. PRÆSIDIS.

HIC *affectus complicatus* eſt ex bubonocele & paſſione hyſterica, ita tamen, ut illa non ſit hujus cauſa, ſed potiùs hæc ab hernia inguinali exaſperetur in prædiſpoſitis, qualis in ſe ægra quoque noſtra eſt. Quod bubonocele ſimul adſit, eſt per accidens, utut hæc ſemper ſub paroxyſmo ſuo modo exaſperetur; non autem ab hac ægra ad hyſtericam paſſionem diſponi poteſt. Adeoque

Cauſa proxima bubonoceles eſt ruptio peritonæi, concitata in hoc ſubjecto à nimio niſu partus ſecundi, ceu à cau-

cauſa remota; ubi tamen etiam, ſicut *in* omnibus *hernioſis*, tam palliativè quàm propriè curandis, ſimul attendendi ſunt flatus, qui in hernia facta admodum exaſperant ſymptomata.

De cætero ratione herniæ continentis notandum contra vulgarem ſententiam: in herniis non ſolùm *inteſtina*, ſed & omentum, naturaliter poſſe ad inguen, imò in ſcrotum, deſcendere; ſiquidem nuperrimè obſervavi in viro juvene duplicem herniam ſcrotalem: nempe in ſcroti ſiniſtra parte erat conſpicua hernia varicoſa ſeu Cirſocele; in dexrra verò ejuſdem ſcroti parte conſpiciebantur Epiplocele, *nam pendebat ibi immiſſuræ inſtar in ſcroto*, manifeſtum omenti indicium. Quod verò in cadaveribus vix ultra umbilicum deſcendat, eſt ejus corrugatio, ſitus ratio, & corporis agitatio; hinc putatur, illud circa inguina non protendi, cum tamen in vivis reverà ultra umbilicum, & ferè ad inguina usque, deſcendat: ut itaque epiplocele inguinalis & ſcrotalis non penitus ſint neganda. In noſtra ægra inteſtina reverà ſunt prolapſa.

Jam verò porrò quoad dolorem lancinantem, tumorem & duritiem, in paroxyſmo hyſterico circa locum hernioſum obſervabilem: ſanè illa phænomena non ſunt à ſcybalis induratis, uti nec à flatibus, diſtendentibus inteſtina prolapſa; ſed ſaltem ab horum ſpaſmis & convulſionibus circa iſta loca. Quod illuſtratur ex eo, quia infantibus, quibus imminet epilepſia, pariter abdomen indureſcit, & habui hodiè infantem, cui ex variolis Adſtantibus prædixi ſub hoc phænomeno epilepſiam; & factum eſt præſagium ratum. Videatur inſuper duplex locus HELMONTII, quorum prior eſt *Tractatus de Flatibus* §. 38.; & poſterior *de Lithiaſi cap.* 9. §. 132. & *pag* 243. §. 20., ubi introducit puerum, ſimile fatum expertum, quale præſenti noſtræ ægræ obtigit.

Euporiſton domeſticum ex matricaria & abſinthio conflatum, quod attinet, uſum ſanè hoc habet ratione paſſionis hyſtericæ, quippe ſuperveniente ſudore ceſſabat paroxyſmus, & cùm hoc etiam ſymptomata bubonoceles. Et notandum omninò, quoſcunque paroxyſmos hyſtericos, qui ex eſu dulcium exacerbantur, per amara (qualem ſaporem quoque dicta ſimplicia, v. g. abſinthium, referunt) optimè curari, vid. FORESTUS; ubi par ratio eſt; ſic quædam mulieres tanacetum, aliæ gentianam, ſcleream aliæ nec non caſtoreum in uſum vocant; hæc enim omnia, deſtruendo acidum peccans, paroxyſmum levant. In paſſione hyſterica ergo duo reſpicienda: nempe pathemata ſpaſmodica, quæ per conſenſum membranarum rigores inducunt; & hinc acidum vitioſum: utrique ſcopo conducit oleorum deſtillatorum umbilico inunctio.

Ulterius in affectus hiſtoria duo conſideranda veniunt: quorum primum eſt Hernia; ſecundum verò frigus externum, tanquam cauſa remota. Ratione herniæ notabile eſt, ægram noſtram extra paroxyſmum hyſtericum optimè ſe habere; in paroxyſmo autem dolorem, tumorem duritiem, &c. herniæ affligere.

Ex quo colligo:

1. Symptomata talia hernias concomitantia, nempè tumorem, dolorem lancinantem, duritiem, &c. non oriri ſemper ex flatibus, nec ex ſcybalis durioribus; inteſtina enim ſaltem tenuia dant hernias, in quibus fæces adhuc ſunt liquidiores, in cæco autem coloque demum ſolidiores evadunt. Fit quatenus mutatione ſitus, & occaſione prolapſus inteſtinorum, inteſtina ſpaſmo corripiuntur, quorum ratione etiam non rarò iliaca paſſio herniis aliaque dicta ſymptomata ſuperveniunt. Unde, quando in tali caſu inteſtina ob ſui renitentiam reponi nequeunt; non uſurpemus ſimpliciter carminantia, ſicut nec emollientia, ſed talia, quæ inteſtina blandè ſolari poſſunt, ut à ſpaſmo remittant, hoc eſt, nervina remedia; hinc juxta PANAROLLUM tenerrimè ſunt tractanda inteſtina, ne irritentur, aliàs eò magis irritata maximos dolores patiuntur, & eò minus reponi poſſunt; hinc interdum nihil poteſt loco dolenti imponi. Et in hoc conſiſtit fundamentum curandarum herniarum, quæ quò magis tractantur, eò magis renituntur & turgent.
2. Colligo hinc: in hyſterica paſſione reverà ſpaſmos & motus convulſivos inteſtinorum obvios eſſe; v. g. in noſtra ægra non induratur locus, niſi paſſio hyſterica ſuperveniat. Ergò potius hernia exaſperatur à paſſione hyſterica, quàm quod paſſio hyſterica debeat excitari propter herniam.
3. Infero inde: tormina inteſtinorum quæcunque formaliter conſiſtere in tali motu eorum convulſivo; non tamen ſunt doloroſa, niſi irritentur inteſtina, & hinc ſpaſmus eadem corripiat, licet occaſionaliter pro varietate cauſæ peccantis variam originem agnoſcant, nunc nempe acidum ponticum, nunc flatuum impetum, nunc ſcybala indurata, nunc pituitam vitream.
4. Concludo: pathemata hyſterica non poſſe tutiùs & meliùs curari, quàm per ſudorem; unde & ſemper remediis antihyſtericis combinanda ſunt ſudorifera, ut poſt ea ſuperveniat ſudor, & quidem in declinatione paroxyſmi; ſic enim tutiùs curatur, & recidiva præcavetur: uti in eius incremento optimum eſt, ut alvum ſervemus liberam, quæ ſi non fuerit talis, nunquam in vigore paroxyſmi eandem reſerare poterimus, propter motum convulſivum inteſtinorum.

Ratione autem frigoris notandum: quòd cùm ægra noſtra linum carminando ſe aeri frigido expoſuerit, & hujus cauſæ externæ occaſione paroxyſmum excitarit, nil æquè magis adverſetur *hernioſis*, quàm quidem *frigus* externum. Nam inteſtina, quia ſunt nervea, à frigore paſſo mox convelluntur; adeò ut hernia inveterata faciliè ad iliacam paſſionem diſponi poſſit: Vid. WELSCHIUS *Hecat.* 3. *p.* 6., quo loco bina exempla ſimilis tragœdiæ recenſet: Sic quoq; anni ſex sũt, ex quo veteranus Juriscõſultus, à multis annis hernioſus, mortem incurrit, die Feſtivitatis Natalitiorum tertia frigoris inſolitum perpeſſus inſultum, ſicque exacerbata hernia ileon expertus, ſecundo die mortem incurrit, quia inteſtina irritata convellebantur, & convulſa indurabantur

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: ſingultus, vomitus, alvus pertinaciter clauſa, &c. ileum imminere oſtendunt, niſi radicitus curetur paſſio hyſterica, ne ſuperveniat mox paroxyſmus: imò periculum naſcitur, ne ſub nimio vomendi conatu inſigniori, hernia augeatur, & ulterius peritonæi læſio procedat; hinc non propinanda hernioſis vomitoria, cùm iis ſint periculoſa.

CURA.

Quoad *Curam*: In hac non tàm Hernia eſt reſpicienda, quàm hyſterica paſſio, quia bubonocele eſt conſequens paſſionis hyſtericæ; hinc duo tempora conſiderentur, eaque nunc *in paroxyſmo*, nunc *extra eundem*.

In paroxyſmo

1. Ante omnia curandi & auferendi ſunt ſpaſmi inteſtinorum; ita enim hinc orta omnia reliqua ſymptomata in loco hernioſo, circa ſtomachum ſponte ceſſabunt; niſi enim ſpaſmos remitti facies, fruſtra laborabis: id quod fit optimè (1) per abſinthium & matricariam, & ſimilia antihyſterica & aromatica; ſicut & poſthinc (2) per blanda opiata dolorem ſiſtentia; denique (3) per externa, loca hernioſa dolentia blandè foventia.
2. His præmiſſis, alvus laxetur & blandè evacuetur, vel *clyſmate* & leni purgante, & quidem in declinatione, ubi tenſio, durities & ſpaſmus inteſtinorum remiſerit, aut etiam in principio, minus in incremento. Aliàs omnia evacuantia & clyſmata, repoſitio inteſtinorum, &c. erunt fruſtranea propter ſpaſmum inteſtinorum. Vomitus & ſingultus propter inteſtinorum convulſionem non poſſunt ſiſti.

Primariò ergò ſpaſmus inteſtinorum ſiſtatur, ſic omnia ſymptomata ceſſabunt, & poſtmodum poſſumus evacuare alvum.

Extra paroxyſmum verò

1. *Cacochymia* hyſterica *acida appropriatis & diaphoreticis* eſt corrigenda.
2. *Hernia* reponenda.
3. Loca hernioſa firmanda, &, ſi poſſibile, conſolidanda.
4. *Alvus* teneatur ſemper aperta.

Ergò in paroxyſmi principio pro fovendis doloroſis locis conveniet Fomentum humidum, *Decoctum* nempe

quoddam paregoricum, aut lac, in quo ſpecies aromaticæ, v. g. chamomillæ, &c. coctæ ſint, cui intincta ſpongia vel linteamina multiplicata, ipſternantur; ſpecies verò ipſæ ſacculo incluſæ non æquè, ob aſperitatem ſui, convenient, quia dolorem poſſunt exaſperare; uti & ipſa *cataplaſmata* non convenienter apponuntur locis hernioſis, & ideò ſuſpecta nobis videntur, quod facilè refrigerantur, adeoque cutis attactu frigoris, conſtringentis ejus poros, anſerina evadat, ſicque illa malum deteriorando plus noceant, unde cautè ſuſpenentur: de quo cataplaſmatum uſu & abuſu vid. FELIX WURZIUS in *Chirurg.* Vel pro eodem ſcopo intingatur bombax oleis aromaticis tepidis, hincque loca dolentia eâdem perungantur. Vel denique applicetur umbilici regioni pro ſiſtendis ſpaſmis hyſtericis galbaneum Paracelſi, aut *emplaſtrum de galbano*, quæ proficua ſatis.

Extra paroxyſmum pro repoſitionis herniæ ſcopo, convenire videri poſſet ſecretum illud emplaſtrum magneticum FRID. HOFFMANNI *in Meth. Med*, qui illud in ſcrotali hernia proficuum obſervavit: ſed locum habet ſaltem in nuda inteſtinorum in ſcrotum procidentia. Interim tamen hic obſervandum, quod una hirundo non faciat ver. In noſtro autem caſu inteſtina facili negotio, modò foveantur antea, retrahuntur; hinc tantum auxilium minus hic neceſſarium eſſe concludo.

Pro conſolidatione demum, præter alia à *Dn. Reſolvente* commendatur eſus raparum flaccidarum ad ſeptimanas ſex continuatus: circa quod euporiſton duo conſideremus, nempe

1. Rapas ipſas, quæ quatenus temperatæ, egregiè hernioſis convenire videntur.
2. Quietem, & huic primas deferimus, imò *Panaceam Hernioſorum* eandem ſalutamus: Vid. HILDANUS *Centur.* 5. *obſ.* 54.

Adeò ergo in vulnerariorum uſu continuatio eorumdem injungenda, in quorum numero præ hedera arborea, locus terreſtri quoque concedendus eſt. Inſuper in curatione hernioſorum, rectè ſemper ſemen aniſi, & ſimilia carminantia, flatus reſpiciendo, in uſum vocantur: ſicut & ipſa vulneraria optimo conſilio in vino decoquenda jubentur; quippe hac ratione ex alcali eorum occulto, cum hujus acido concurrente, emergit tertium ſalſum, non ſecus ac ex lapillis cancrorum cum aſſumptis, idque magis proficuum eſſe ſolet.

De cætero, vulgò emplaſtris contra herniam uſitatis, admiſcetur crocus Martis adſtringens; ubi tamen, niſi ulcera adfuerint, aut vulnera aperta, fruſtra in auxilium vocatur; quippe crocus Martis ab humiditatibus ſaturari cupit, quas tamen, cùm ex locis clauſis petere nequeat, nec vis ejusdem introrſum penetret, quæritur, cui uſui addatur? *Pinguedine urſina, & erinacei* regio lumborum, ubi connectitur meſenterium, eſt inungenda. Curavi quendam hernioſum bubonocele correptum internè emplaſtro ex gummi caranna cum debito ſubligaculo.

Tandem reſpectu potiùs habito ad Paſſionem hyſtericam, quomodo hæc ægra à me curata ſit, narrabo: Scilicet, ubi tres dies in dicto ſtatu perſtitiſſet, & me vocandum curaſſet, die tertiâ à meridie externè præſcripſi clyſma carminans cum ſale tartari & oleo deſtillato ſuccini, pro ſcopo emolliendi ſtimulandique alvum; internè ſimul ordinando hanc formulam:

℞. *Salis Card. bened.*
Lapill. Cancr. præp. an. ℈j.
Laud. hyſter. gr. vj.
M. f. Pulvis:
Divid. in 2. part. æqu.

Cepit unam doſin veſperi, alteram circa mediam noctem; ſicque ab uſu horum pulverum aliquantiſper dolores fuere ſedati. Clyſma autem eodem modo, quo injectum erat, poſt ſemihorium rejiciebat, & ſine efficacia.

Sed quid porrò fit? poſt mediam noctem, ceſſante laudani hyſterici vi, omnia ſymptomata recrudeſcebant: unde ordinavi clyſmata domeſtica ex lacte, cum pauco lixivii communis; itemque ſimul pariter, externè regioni umbilicali applicandum ægræ juſſi emplaſtrum ex galbano, malaxatum cum ſ.q. olei deſtillati ſuccini, & internè præſcripſi:

℞. *Liq. Cornu Cervi ſuccin.*
Eſſen. Caſtor. an. ʒij.
Miſc.
Doſis 40. gutt. bis vel ter pro lubitu.

Factis hiſce, clyſma denuò rejiciebatur, & fruſtranea erant omnia, ægra erat debilior, & ſacerdos vocabatur. In his ergò anguſtiis die quarto veſperi præſcripſi hos pulveres.

℞. *Cinn. antimonii* ʒß.
Laud. hyſter. ℈ß
Ol. deſt. aniſ gutt. iij.
Cum ſ. q. *eff. cort. aur.* f. Pilulæ:
Pro duabus doſibus in paroxyſmo.

Harum unam illa veſpera cepit, alteram poſt mediam noctem.

Manè ſequenti benè ſe habens, de nihilo conquerebatur, niſi quod alvus clauſa ſit & ſitiat, unde, ut cum pauco butyro imprægnatam cereviſiam ægra calidè, (ne dolores exacerbentur) biberet, & emollientia ſint in uſu, ſedulò ſuaſi; frigida enim ſi bibiſſet, mox dolores revertiſſent, ſtimulantia etiam fruſtranea fuiſſent, imò nociva. Sed horâ quartâ pomeridianâ omnia recruduere, ita ut flatus affligerent loca hernioſa, quæ inſtar lapidum indureſcebant, atque dolebant, vomitus ac ſingultus, & ſummatim iliaca paſſio, imminere videretur; unde ad leniendum ſpaſmum inteſtinorum, ſudorem provocandum, dolorem ſiſtendum, alvumque reſerandam præſcripſi ſeqq.

℞. *Extr. Caſtor.*
Gent an. ʒß.
Laud. hyſter. ℈ß
Auri fulmin. (quod in colica convulſiva & alvo clauſa, ubi feces induratæ ſunt cum torminibus, egregium eſt) gr. vj.
Cum ſ. q. *ol. deſt. aniſi* f. Pilulæ pro duab doſibus:

Quarum unam veſperi ſumpſit, & alteram doſim poſt mediam noctem, ſed fruſtrà.

Unde ſcrofa, cuſtos ægræ, miſerabilem hujus ſtatum aſpiciens, poſt mediam noctem hoc conſilium domeſticum cepit: ſcilicet recepit aliquot poma Borsdorffiana putrida, quæ conquaſſata cum pauxillo croci miſcuit in cataplaſmatis formam, hocque calidè regioni umbilicali & loco hernioſo applicavit; totum interim abdomen, uti & lumbos, hircinâ pinguedine largiter inungendo, & ſuppoſitorium ſimul ex melle confectum applicando; unde factum, ut reſeratâ ſic alvo, ſana patiens hactenus evaſerit. Adeò non rarò glorioſus & ſtrenuus miles ab inermi pumilione ludibrio exponitur, quod dolendum!

Aliàs poma Borsdorffiana aſſa, cum pauco croco & pinguedine hircinâ inuncta in adſtricta alvo ſunt optima.

Sic ſuperiori anno ſimilis ferè caſus occurrit:
Offerebatur mihi puer 11. vel 12. annos natus, curandus, qui duorum annorum infans, bubonocele ex clamore nimio cauſata laboraverat; ſed poſtmodum fuerat perfectè curatus: tunc verò temporis, cùm vocarer, de atrociſſimis doloribus lancinantibus, in hypogaſtrica regione obviis, conquerebatur, iisque tantis, ut erectus incedere nequiret, affligente ſimul vomitu, & in principio dolorum bis terque alvo ſolutâ: hinc contrectando patientis abdomen dolens, omnia maximè dura deprehendi, ut ſupra umbilicum mollia omnia & bona, adeòque indicium ſpaſmorum & contracturarum inteſtinorum, infra umbilicum affligentium, ſuboriebatur. Et in hoc quidem ſuſpicio confirmabatur, quia etiam ipſe teſticulus dexter à ſpaſmo muſculi cremaſteris intra abdomen ferè retractus apparebat; imò in cremaſtere duritiem pariter obſervabam, qualia phænomena etiam in gravioribus nephriticis doloribus non rara ſunt: unde propter ſuſpicionem herniæ ordinavi externè clyſma anodynum carminativum leniens dolores; internè autem mixturam conſuetam vulnerariam hancce:

℞. *Aquæ Cherofol.* ℥iij.
Acet. vin. ʒvj.
Lapill. cancr. præp. ʒj.
Laud. opiat. gr. iß.
Syr. card. bened ʒiij.
Miſc. pro Potione.

Capiebat cochleatim pro lubitu.

Imò cum hac ſimul externè:

℞. *Unguent. dialtb.* ʒiij.
Ol. anethi,
Hyperici an. ʒiß.

Ol. deſtill.

Ol. deſtill. aniſ. ℈j. ad ʒß.
Cumini ℈j.
M. f. Linimentum.

Hæc miſta calidè, mediante bombace intincto, blandè inungebantur loco tumeſcenti & dolenti leniſſimè, aliàs dolebat, imponendo deſuper linteum multiplicatum tepidum, (nimius enim calor nocet;) ex hoc optimè habuit, & continuato uſu omnia ſymptomata remiſerunt.

Poſthinc iuſculo decoctionis prunorum, alvum ſervavi apertam; uti ultimò, pro præſervatione herniæ, ordinavi ſequens emplaſtrum:

℞. *Empl. contr. ruptur.*
De tacamabac. an. q. ſ.
Malax. cum *ol. deſt. terebint.* vel *ſuccini* & *florum hyperici*, ut fiat emplaſtrum ſuper *alutam* inducendum, & cum ligatura applicandum.

Et ita felix eventus contigit.

ALIA RESOLUTIO
DN. JOH. ACOLUTHI,
VRATISLAVIENSIS,

à

B. Dn. PRÆSIDE

Correcta

Anno 1676.

Dum atrocium ſymptomatum horum varietatem, urgentisque mali expendo ſævitiam, complicatum illud exſe, omnes circumſtantiæ edocent. Monſtrant tumores in inguine Herniam, ſymptomata cætera Colicam convulſivam, in mulieribus paſſionem hyſtericam dictam, oſtendunt. Utrobique inteſtina patiuntur, in hernia in ſpecie tenuia (cùm craſſa firmiùs lumbis hypochondriisque annexa, nonniſi cum membranarum affligentium ruptura loco mobilia ſunt, quod niſi ſummâ vi fieri nequit) inſimulque peritonæum, quod quacunque ex cauſa laxatum inteſtina, quæ tanquam in burſa anteà continebat, transmittit, illum occupantia locum, quo in viris proceſſus peritonæi deſcendunt, quos cùm natura muliebri ſexui, utpote inutiles, denegaverit, prolapſa inteſtina penes os pubis ſubſiſtunt, dictos tumores conſtituentia. In paſſione hyſterica tam tenuia, quàm craſſa inteſtina, idem manere fatum videtur, dum tunica illorum nervea inſigni moleſtiâ afficitur. Primariò tamen hìc affligi tenuia, inde liquet; tùm, quod dolores, ægram torquentes, in loco tumorum ſint, & ultra umbilicum non aſcendant, quæ hypogaſtrica regio prolapſis tenuibus jam domeſtica eſt; tùm quod paroxyſmi tempore ſæpiùs repetitæ ſuccedant alvi dejectiones, quas inde provenire arbitror, quod fæces in inteſtinis tenuibus contentæ horum contracturis cedant, liberamque per craſſa inteſtina, non convulſa, viam offendentes, facilè excernantur; quod tamen ultimus denegavit paroxyſmus, dum craſſa quoque vehementiùs in conſenſum traheret, omnibusque fæcibus tranſitum interciperet.

Cauſa efficiens formalis eſt Spiritus impetum faciens, occaſione acidi auſteri, inteſtina vellicantis, commotus, ſpaſmos illos inferens.

Cauſa remotior eſt partim motus corporis, partim tranſpiratio inſenſilis impedita; quibus accedunt frigidi ambientis aeris injuriæ, nihil æquè ac frigore & acido nervis inimico exiſtente. Ex utroque fonte miſeram ægræ noſtræ promanare conditionem, multa manifeſtant: nempè, quod ad ſuaviter olentium odorem paroxyſmo corripiatur, ubi neceſſariò fermentum aliquod cujuscunque ſaporis, fortè inteſtinorum intra glandulas deliteſcens, præſupponendum, quod ab effluvis odoriferis inſpiratis ſuſcitatum, triſtes exerat operationes. Porrò feliciter adhibitus aliquoties ab ægra matricariæ & abſinthii uſus, illud exhibent, vi aromaticâ fermentum corrigendo, paroxyſmos tollentium. De frigoris nocendi facultate ultimus teſtatur paroxyſmus, ſoli frigori tanquam Autori adſcribendus. Hyſtericæ igitur paſſionis facillimè patet præſentia, ſi immanes, & exquiſitiſſimos excutiamus dolores, qui leviſſimâ datâ occaſione ægram prehendunt. Hi certè ſpaſmis inteſtinorum debentur, quorum fibræ nerveæ, ſive ab interno fermento acido irritatæ, ſive à frigore læſæ, ſeſe criſpant, quæ contractura quantò fortior, tantò duriores ſæpiùs dicti inguinales redduntur tumores. Sequuntur abdominis borborygmi, à flatibus in inteſtinis hoſpitantibus, qui, dum ſub convulſione & contractura in anguſtias rediguntur, ſylveſtre eorum gas exitum quærente, neceſſariò incondito ſono domicilia ſua replent. Adeſt & pertinaciſſima alvi obſtructio, cùm convulſa inteſtina ante remiſſionem ſpaſmi nil quicquam promoveant de contentis. Quæ autem nervorum per univerſum corporis ſyſtema invicem communicantium natura eſt, ut una in parte irritati vehementiùs, moleſtum ſenſum univerſo corpori admetiantur, ſicubi nerveæ inteſtinorum tunicæ doloroſi quid accidit, concitatus inde continuatur fibrillarum nervearum ſpaſmus, itaut totius corporis ſubſequatur horripilatio, quæ tamen poſitivum frigus non eſt. Frigore enim nos affligi, ubi talia patimur, nobis perſuademus, cùm fibrillæ nerveæ materiæ cutaneæ intertextæ, eodem modo ſe criſpent, quo ſolent, cùm frigidiore aere tanguntur, æquali his & illis ſenſu nobis illudentes. Par ratio atque febrium eſt, in quibus obvium frigoris ſenſum aliunde petere non licet, quàm ex tremulis nervorum ſpaſmis, qui cùm circa præcordia primitus concitati ſunt, ad exteriora usque membra protenduntur. Hæc autem dum exterioribus corporis partibus contingunt, intra corpus quoque certorum ſpaſmorum percipitur progreſſus, cùm aſcendentis vaporis ſub imagine ſuperiora verſus ad cor tendunt, perque nervum paris vagi ad ventriculum delati graves vomitus & ructus, & hujus conſenſu diaphragmate affecto frequenter generant ſingultus; quæ crebriora utraque, ſi quid ventriculo ingeſtum fuerit, irritatione ejus ſic magis auctâ. Impeditur hic ad ſuperiora adſcenſus ligaturâ forti, ab ægra adhiberi ſolita, dum eâdem aut comprimuntur nonnihil nervi, ſicque ſpaſmodicus illorum aliquantum ſiſtitur motus, aut dum à compreſſione illa fortior ad ipſos redundat ſenſus (qui tamen cum obtuſus ſit, ſpaſmo ciendo vel augendo ineptus eſt) quàm is fuit, quem ab inferioribus partibus accepere tranſmiſſum, cui magis attendentes à convulſione ceſſant.

Quoad *bubonocelen*: certiores de ea eſſe nos jubent univerſalia Herniarum indicia, dum ſcilicet tumores inguinis, ubi ſupinum corpus extenditur, evaneſcunt, eo corporis ſitu retractis ad ſuperiora inteſtinis; tuſſiente ægra magis protuberant, dum diaphragma tuſſi commotum, & ex concavo planius factum, viſcera ſubjacentia omnia cum impetu deprimit, & ad inferiora depellit. Graviditatis item tempus omnem tamen tumorem hunc occultat; utero nempe in dies ampliato, fœtuque ſuccreſcente, ſuperimpoſita utero omninò attolluntur abdominis contenta, hacque ratione, peregrinis quoque ſedibus ſuis translocata inteſtina attolluntur, reditura protinus, ubi uterus mole ſuâ ſe liberaverit.

Unde autem Patiens noſtra mala hæc contraxerit, etiamſi certò definire non liceat; quoad herniam tamen ſuſpicor, eam illi ex partu remanſiſſe, dum ſub fortiore expreſſionis niſu laxatio & ruptura peritonæi facillimè contingere poteſt. Ultimum verò paſſionis hyſtericæ, eumque vehementiſſimum paroxyſmum, hyemali ſanè frigori debet, quod prædiſpoſitis ad id mali genus recipiendum, partes affligendo graviſſimos cruciatus induxit, promovente malum bubonocele; cum hac ratione inteſtina, aeri externo propiora, promptiùs quoque ejusdem injurias experiantur.

PROGNOSIS.

Sunt verò hæc pathemata doloroſa æquè ac periculoſa, cùm ſuccedente malo, & iliaca paſſio & epilepticæ convulſiones, aliaque graviſſima nervorum affectorum Symptomata, immineant, quæ, ut antevertat Patiens noſtra, rectè à Medico conſilium petiit.

CURA.

Conſiſtit hujus opera in *Cura*, quæ ad utrumque morbum advertere jubet, ad herniam pariter atque paſſionem hy-

hyſtericam. Hujus verò, cùm exquiſitiſſimè urgeant Symptomata, neceſſariò Cura præmittitur, ubi duplex reſpiciendum tempus, partim in, partim extra paroxyſmum.

In Paroxyſmo

1. Cauſa irritans vel removenda, vel corrigenda; ſicque
2. Senſus inteſtinorum doloroſus, & ſpaſmodicæ convulſiones ſiſtendæ.

Utrumque præſtant ſalia volatilia oleoſa, opiatis mixta: v. gr.

℞. *Spiritus Sal. ammoniaci ſuccin.* ʒij.
Eſſ. opii ʒj.
M. S.
Eſſentia anodyna 40. *guttæ pro doſi*.
Vel
℞. *Liqu. Cornu Cervi ſuccin.* ʒij.
Eſſ. Caſtor. ʒj.
Opii ʒß.
M. S.
Tinctura anodyna 40. 50. *guttæ*.

Expectando ſudorem. Vel

℞. *Aquæ flor. Chamom.* ℥ij.
Menthæ ℥j.
Maxill. lucii piſc. ʒj.
Sal. vol. Cornu Cervi gr. xv.
Eſſ. opii ʒß.
Syr. fœnic. ʒiij.
M. D. S.
Potio præcipitans & anodyna.

Capiatur ſubinde cochleatim, expectando ſudorem.

Externè, præter Fomenta calida aut lateres calefactos impoſitos abdomini, optimè conducunt olea aromatica abdomini illita; verbi gratiâ:

℞. *Ol. deſt. bacc. Junip.* ʒij.
Flor. Chamom. ʒß.
Macis,
Caryoph.
Angel. ana ℈ß.
M. f. Linimentum.

Illinantur abdomini, latere calefacto ſuperimpoſito.

Aut talis fiat Balſamus:

℞. *Balſ. Peruv.* ʒß.
Ol. deſt. Carvi,
Cumini,
Succini an ℈j.
Expr. Nuciſ. q. ſ.
M. f. Balſamus,
abdomini illinendus.

Remittentibus plus minus urgentibus ſymptomatis, opus eſt, ut

1. Alvus obſtinata liberetur; atque extra paroxyſmum
2. Recidiva præcaveatur:

Pro ſcopo priori obtinendo Clyſmata ſuam conferent operam, quæ carminantia, lubricantia & abſtergentia cum anodynis, conſtituant; v. g.

℞. *Herb. Chamomill.*
Menthæ ana. M. j.
Rad. angel.
Zedoar. ana ʒß.
Sem. Carvi,
Cumini ana ʒiij.

Inciſa & contuſa coqu. in aquæ & urinæ *human.* q. ſ.

Colat. ℥ix. adde
Elect. de bacc. lauri ℥j.
Ol. de Caſtor. ʒß.
M. pro Clyſmate.

Suppoſitoriis hic quoque locus datur.

Poteſt & abdomini inſterni cataplaſma ex pomis Borsdorffianis putridis, addito pauco croco, paratum, mirabile in pertinaciſſimis quoque alvi obſtructionibus. Internè quoque poma Borsdorffiana raſa aſſumpta pro ſolvenda alvo extolluntur.

Recidiva præcavetur:

1. Corrigendo fermentum morboſum turbas has excitans.
2. Vitando frigus.
3. Quod alter ægræ noſtræ primarius morbus eſt, Herniam curando.

Quoad primum: ſalia volatilia oleoſa ſuprà laudata, vel etiam macra volatilia, ſunt optima, quibus & fixa cum abſorbentibus annecti poſſunt: v. g.

℞. *Dent. hippopot. præp.*
Lapill. Cancr. præp.
Salis abſinth. ana ℈j.
M. f. Pulvis pro tribus doſibus:
D. S.
Pulvis alterans.
Vel
℞. *TincturæTartari acerr.* ʒiij.
Compoſ. ʒj.
M. pro 6. doſibus.

A frigore partes facilè per hypocauſta calida, & veſtimenta præſervantur.

Herniæ cura hoc modo inſtituenda:

1. Reponenda ſunt inteſtina.
2. Peritonæum conglutinandum.

Prius fit per ſupinam corporis ſituationem, natibus & cruribus nonnihil elevatis. Hinc à dorſo applicetur Empiaſtrum magneticum ad hernias Hoffmanni, vi quaſi tractoriâ inteſtina ad loca ſua revocans.

Poſterius per medicamenta, tam internè aſſumpta, quàm externè applicata, eſt obtinendum.

Internè potiones & decocta vulneraria multum valent: v. gr.

℞. *Herb. Herniar.*
Mille fol.
Heder. terr. an. M. j.
Rad. ſymph. maj.
Sigill. Salom.
Biſtort. ana ʒj.

Inciſ. & contuſ macerentur per diem in aqua *comm.*, poſtmodum coquantur:

Colat. ℔iß. adde
Syr. de ſucc. hed. terr.
Myrtin. an. ℥jß.
M. D. S.
Potio conſolidans.

Ter de die ſumatur, manè calidè, à meridie, & ub introitu lecti.

Aut ſi à potionibus ægra abhorreat, à FORESTO, FONSECA aliiſque tantopere commendatum Naſturtii ſemen ad ʒj. bis quotidie in vino rubro propinetur.

Externè applicetur ſemen naſturtii ſub forma cataplaſmatis cum albumine ovi.

Vel

℞. *Empl. de pelle ariet.* ℥iij.
Picis naual. ʒx.
Terebinth. ʒij.
Mixta malax. cum *ol. lacertarum*.
Vel
℞. *Empl. de pelle ariet.*
Picis naual.
Empl. dia ſulph. Rul. ana ℥j.
Malax. cum ſ. q. *ol. ouor.* vel *balſ. ſulphuris*,
Inducatur ſuper *alutam*,

& applicetur calidiſſimè, loco priùs largiter cum oleo lacertarum calidè illito: Firmetur aliquo ſubligaculo.

Cunctis his Deus benedicat!

ANNOTATA SPECIALIA
DNI. PRÆSIDIS.

Conſiderandum:

I. Ægram optimè habere extra paroxyſmum hyſtericum, undè ſequitur

1. Herniarum tumores, & dolores & durities, & inde reponendi difficultates, rariùs à contentis, potiùs ab ipſis inteſtinis irritatis ſeu ſpaſmo correptis, & inde induratis & dolentibus, dependere.
2. Reverà in hyſtericis ſpaſmos inteſtinales concurrere, quod clarè patet in caſu.
3. Quod tormina inteſtinorum formaliter ab eorum ſpaſmis & convulſivis contracturis dependeant, utut occaſionaliter à variis cauſis materialibus, induci poſſint.
4. Pathemata & paroxyſmos hyſtericos nec tutiùs nec citiùs diſſolvi, quàm ſi poſt appropriata ſequatur ſudor, nempe in declinatione; ſicut in

In eorum incremento & ſtatu nil melius alvi ſolutione.

II. Herniofis nil æquè adverſari ac frigus, qualiſcunque fuerit hernia, quæ exinde facilè lethales reddi poſſunt, quatenus facilè iliaca paſſio ſeu volvulus ſupervenit.

RESOLUTIO III.

Incerti Autoris.

à

B. Dn. PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

Ex communicatione

B. DN. D. GROELLMANNI,

Phyſici Torgavienſis.

AFFECTUS.

Affectus, quò ægra noſtra laborat complicatus eſt ex *Hernia inguinali*, & *Paſſion: hyſterica*, ita tamen, ut nulla inter hos ſit dependentia, ſed illa tantùm ab hac exacerbetur.

PARS AFFECTA.

Pars affecta ratione herniæ eſt partim *peritonæum* circa Inguina, ſive ruptum ſive laxatum, & quidem eo circiter fortaſſis loci, ubi ligamenta uteri teretia extra abdomen progrediuntur; *partim inteſtina tenuia*, in ſpecie ileum, (quod umbilicalem potiſſimùm regionem occupat) quatenus hoc præternaturalem occupat locum, & ſic morbo in ſitu laborare dicendum eſt.

Ratione paſſionis hyſtericæ Pars affecta determinatu difficilior eſt; videntur tamen plexus meſenterii nervei hic accuſandi, quemadmodum id etiam tumultus in abdomine præcedens, & ſenſus adſcendentis quaſi cujuſdam rei perſuadent.

CAUSA.

Cauſa Herniæ proxima & continens, eſt mutatus inteſtinorum ſitus, ſeu prolapſus in inguina; *occaſionalis* eſt ruptio ſeu laxatio peritonæi. *Paſſionis* verò *hyſtericæ efficiens proxima* eſt turbatus Spirituum animalium & impetuoſus in plexibus meſenterii nerveis motus; *occaſionalis* ſeu *materialis*, acidum ſui generis, plexus hos meſenterii ejuſque membranas vellicans. *Remota* quoad herniam, ratione quidem primæ originis, partus fortè fuit difficilior, gravidas non infrequenter ad hernias inguinales diſponens, partim propter magnam peritonæi tempore graviditionis factam laxationem, partim laborioſam in ipſo partus negotio reſpirationem: ratione exacerbationis ejuſdem, refrigeratio corporis nimia hìc accuſanda venit, quæ ipſa quoque paſſionis hyſtericæ cauſa remota & procatarctica eſt, quatenus non inimiciſſimum ſolùm eſt frigus externum nervoſo generi, ſed acidi quoque in noſtro corpore auget proventum, atque vehiculum hujus plus minus inſpiſſans coagulanſque, & colicis & paſſionibus hyſtericis, atque aliis convulſivis abdominis malis, facilè occaſionem ſuppeditat.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Ad *ſymptomata* quod attinet: refrigeratio totius corporis gravis à ſpaſmo membranarum meſenterii & abdominis deducenda venit, quatenus his ab acido vellicatis, reliquæ corporis membranæ, atque ſic quoque panniculus carnoſus, in conſenſum trahuntur, ſimulque convelluntur. Tumultus in abdomine à flatibus eſt, ſive præexiſtentibus am in inteſtinorum cavitate, atq; occaſione acceleratí horum motus periſtaltici hinc inde commotis, ſive ſub convulſiva inteſtinorum inflammatione genitis. Ad præcordia ſurſum quod adſcendere videtur, nihil aliud eſt, quàm ſpaſmodica plexuum meſenterii nervorum verſus ventriculi orificium ſiniſtrum criſpatura; unde ab injecta hypochondriis ligatura aſcenſus hic quoque facilè ſiſtitur, quatenus ſic, velut vinculo injecto, ſpaſmus funiculorum nerveorum retrogradus inhibetur. Vomitus quod ſimul infeſtent, in cauſa eſt, quòd in graviori malo faſciculus ille nervorum, ex plexu meſenterii lienarii ad ventriculum protenſorum, in conſenſum ſimul trahatur: repetitæ autem alvinæ dejectiones ex copioſiori ſuccorum pancreatici & fellei, plus minus præternaturaliter ſe habentium, in inteſtina ſub ſtatu horum ſpaſmodico effuſione, originem ducunt, quæ mutuâ ſui & cum aliis miſcelâ eam acquirunt texturam, ut liquoris inſtar cujuſdam acrioris inteſtinis & ſtimulandis & abſtergendis inſerviant. Tumorem durities ſumma, & intolerabilis lancinans cruciatus non aliunde eſt, niſi à ſumma inteſtinorum ſpaſmodica inflatione, quatenus fibræ horum irritatæ à copioſiori ſpirituum influxu ita inflantur, ut teoſæ fiant, & quàm maximè ab elaſticitatis ſuæ quaſi centro abſcedant. Jungitur his alvi pertinax clauſura, eidem inteſtinorum ſpaſmo originem ſuam debens, dum & craſſa inteſtina, ob irritationem in tenuibus vehementiorem factam, per conſenſum continuitatis in mali communionem trahunt, atque ſic inteſtinum rectum in ſpecie ſtricturâ ſui ſphincteris ſpaſmodicâ, alvum pertinaciùs claudit. Quin ſingultus ad quælibet aſſumpta crebrior, de eadem vehementiore inteſtinorum irritatione teſtatur, utpote quæ ventriculum, & in ſpecie orificium hujus ſiniſtrum, in conſenſum trahens, connexum huic diaphragma ſimul afficit.

PROGNOSIS.

Ex his conſtare poterit, non carere omninò periculo ſtatum hunc ægræ noſtræ, atque ut aliàs non infrequens herniarum comes eſt Ileus, ita hic eò magis erit metuendus, quòd & ſingultiat ægra, & alvus pertinaciùs ſit clauſa.

CURATIO.

Curatio ergò in ipſo paroxyſmo inſtituenda, eò ſaltem dirigetur, ut irritatio inteſtinorum atque plexuum meſenterii nervorum tollatur, tam opiatis atque anodynis blandis, externis & internis, quàm appropriatis ſpecificis antihyſtericis, acidi ſpecifici peccantis corruptelam, & temperaturam imprimis reſpicientibus. Et quidem cùm dolor potiſſimùm tumoris intolerabilis urgeat:

℞. *Ol. lil. alb.* ℥iij.
Deſt. Chamom. Rom.
Aniſi,
Carvi ana ℈j.
M. f. Linimentum:

Quo tumor dolens calidè inungatur: Tunc ſpongiâ, ſequenti fotu intinctâ, foveatur;

℞. *Fl. Chamom. Rom.* M. ij.
Sem. aniſi
Fœnic. ana ℥iij.
Coqu. ſ. q. *Lactis* pro Fotu.

Pro alvo reſeranda clyſma terebinthinatum cum lacte injici poterit: Vel

℞. *Fl. Verbaſci,*
Chamom. ana M. j.
Sem. aniſi,
Fœnic. ana ℥ij.
Cap. Papav. Num. v.
Coq. in ſ. q. *Lactis*:
Colat. ℥viij. adde
Terebinth. cum vitell. ovi ſol. ℨij.
Ol. deſtill. ſuccin.
Cort. aur. ana ℈j.
M. f. Clyſma.

Internè, præmiſſâ repetitâ alvi lenitione, per blandum paſſulatum, vel Infuſum ſennatum de ſequenti miſtura per intervalla cochlear unum atque alterum ſumere poterit, diſponendo ſe ad blandum madorem:

℞. *Aquæ Matricar.*
Menthæ ana ℥iß.

Aqu. Zedoar cum Vino ℥vj.
Eſſ. Caſtor. ℥ij.
Spiritus ſalis ammoniaci ſuccin. ℨj.
Bezoard. Jovial. ℈ij.
Antimonii diaphor. ℈j.
Eſſ. opii ℨß.
Syr. cort. aurant. ℥vj.
M. f. *Potio*;
D. S.
Potiuncula anodyna & hyſterica pro aliquot vicibus.
℞. *Aquæ Matricar.* ℥iß.
Menthæ ℥i.
Zedoar cum vino ℥ß.
Eſſ. Caſtor. ℨiß.
Spiritus ſalis ammoniaci ſuccin. ℨj.
Eſſ. opii ℨß.
Syr. cort. aur. ℥vj.
M. f. Potio:
D. S. ut *antè*.

His ubi ſedatus fuerit paroxyſmus, extra hunc pro Herniæ curatione internè:

℞. *Rad. tormentill.* ℥j.
Herb. alchimill,
Herniar. ana M. j.
Sem. naſturtii unc. ß.
Coqu. in ſ. q. *Vini*:
Colat. ℞. unc. viij.
D. S.
Potio conſolidans pro aliquot vicibus.

De quo manè una cum lapillis cancrorum præparatis per aliquot dies bonum hauſtum aſſumere poterit.

Externè locus affectus balſamo ſulphuris illinatur, hinc imponatur ſequens emplaſtrum:

℞. *Empl. dia ſulphuris Rul.* ℥ij.
Sem. Naſturt. pulv. ℨvj.
Malax. cum ſ. q. *ol. expr. ſem. hyperici*,
f. Emplaſtra duo;

Quæ loco affecto impoſita, & ſubligaculo firmata, aliquandiu geſtentur.

Quoad *paſſionem hyſtericam*: ad præcavendam hujus recidivam Martialia conducunt; utut ſimul veſperi ſpiritus ſalis ammoniaci ſuccinatus, vel alia volatilia ad guttas 30. continuari poſſint, in vehiculo aquæ cujuſcunque uterinæ. Dabit interim operam, ut alvus ſemper ſit aperta, fugietque omnia, quæ adſtrictionem aliquam poſt ſe relinquunt; ab ira & frigoris externi admiſſione ſeduló quoque ſibi cavebit.

CASUS XVIII.

CATARRHUS SUFFOCATIVUS.

P*Uer ingenuus novem vel decem annorum, macilentus corpore, facie tamen plenâ, floridâ, paulò tamen pallidiore, ornatus, ſolet ſubindè ſubitò nocturno tempore, alto oppreſſus ſomno, in difficillimam reſpirationem incurrere, ita quidem, ut cum ſtertore & ſonitu* (adſtantes dicunt, *fiſtulat*,) *ſpiritum ducendo, expergefactus omni momento ſuffocandus videatur, facie ſub iſtis anguſtiis intumeſcente, & ex rubro cœruleſcente* (prunei coloris inſtar ceraſorum) *cum extremorum refrigeratione. Accedit tuſſis crebra, ſed difficillima & inanis, cujus impetu nil, præterquam tenuis aqua, eaque non copioſa, excernitur; ſic pedetentim remittit paroxyſmus, ſuperſtite febre aliquot dierum lentâ; ipſe verò æger facie ſubtumidâ raucus remanet, & continuò tuſſit. Tandem elapſis duobus vel tribus diebus copioſam materiam viſcidam rejicit: quo facto totius morbi abſolutus eſt curſus. Redit idem paroxyſmus crebriùs, utplurimum omni menſtruo ſpatio ſemel, idque autumnali & hyberno præſertim tempore. Interrogatus, quid patiatur ſub paroxyſmo? de reſpirationis difficultate, & in larynge titillatione conqueritur. Præcedit interdum dolor capitis, colli, aut partium vicinarum, ipſe æger etiam ſubinde dolori & tumori tonſillarum eſt obnoxius. Occaſionem paroxyſmo redeunti ſuggerit nunc auræ frigidæ ſuſceptio, nunc, prægreſſo corporis motu & exercitio, aliqualis extremorum refrigeratio.*

RESOLUTIO
DNI. ANDREÆ BUCHSBAUMS,
MERSEBURGENSIS,
Hoc tempore
MEDICINÆ DOCTORIS,
Practici Merſeburgenſis,
Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis
B. Dni. PRÆSIDIS,
Cenſuræ & Emendationi ſubjecta
Anno 1675.

P*Enſitatis probè circumſtantiis, in Patiente noſtro obſervabilibus, elucet ipſum laborare* Catarrho ſuffocativo, *orto ex vitio lymphæ retrogrado læſo, quæ acrimoniâ ſuâ aſperam arteriam, ejus caput ſeu laryngem, afficiens, præſens hocce malum excludit.*

CAUSÆ.

Notum ſiquidem eſt, quod lympha, naturalem craſin adhuc ſervans, magnum præſtet commodum aſperæ arteriæ, dum blandè irrigando & oblinendo eam in actionibus quibuſdam vitalibus edendis multùm adjuvet, imò quaſi actuet; in præternaturalem verò tranſmutata ſtatum omnia in Patiente noſtro adjuncta, morbum ceu umbra ſecuta, producat ſymptomata: ad quorum conſiderationem dum accedimus, tanquam primarium eorum ſe ſiſtit nobis ſpirandi difficultas, adeò ut æger ab ea quaſi ſuffocandus videatur, quam alio fieri modo haud putamus, quàm quod dicta lympha acida acris, irritando & vellicando aſperam arteriam ejuſque laryngem, ad quandam convulſionem incitet, & ex conſenſu nervorum unà thoracem ejuſque muſculos ſimili ſpaſmo afficiat, quem ita convulſum non poteſt non ſequi difficilis reſpiratio, & aliqualis ſanguinis ſtagnatio. quam facies intumeſcens & ex rubro cœruleſcens, quin & extremorum refrigeratio, nobis certam reddere poteſt. Porrò eadem lympha, dum ita, uti modò dictum, irritat laryngem & aſperam arteriam, hocque modo arctando viam, aëri exſpirando exitum intercludit, facit, ut aër quaſi incarceratus cum impetu foras prorumpat, & illud pathema, tuſſim nempe, crebram quidem propter materiæ acrimoniam, difficillimam verò propter vias valdè anguſtatas, & inanem tandem propter materiæ reiiciendæ ineptitudinem, poſt nimis tamen laborioſam tuſſis repetitionem cum ſenſibili ægri levamine ſequentis, introducat; ſuperſtite quidem adhuc febri lentâ, ex lympha in maſſam ſanguineam tranſlata, efferveſcentiamque ibidem excitante, oriunda. Accedit denique raucedo *cum tuſſi continua, & inſequente materiæ viſcidæ reiectione, ſymptomata eidem lymphæ adſcribenda, excorianti aſperam arteriam, continuò plorantem ſerum laudabile ſeu proximum nutrimentum, quod, incruſtando ſuperficiem eius interiorem, talem raucedinem inducit, ſimilem fiſtulis à ſaliva vel aliis liquoribus nimis madidis; ſcreando verò reiectum, ſe ſub forma muci viſcidi ſiſtit. De malo, omni menſtruo ſpatio periodicè recurrente, quid dicam? neſcio, cùm iudicii mei tranſcendat limites; hac in parte illud ſuſpendo, meque informari cupio: ſi tamen aliquid ſtatuendum, aſſererem, lunam, humorum dominam, hac in parte multùm habere in receſſu, dum ſanguinem ad maiorem diſponendo efferveſcentiam, exinde pregnatos humores, in ſpecie verò lympham, in majori copia ad glandulas ſecedere facit; omnia illa inſuper ſymptomata, ex ægri relatione morbum antecedentia, tumorem nempe & dolorem tonſillarum ſeu glandularum (quarum non minima pars caput & collum obſidet) ex lympha, partim copiâ eas diſtendente, partim acrimoniâ eas vellicante & rodente, introducit; quas ita tumefactas, & comprimendo vaſa, ſangui-*

gui-

guinis circulum inhibentes, dolor capitis, colli & partium vicinarum, neceſſariò inſecutus eſt.

Cauſam antecedentem externam ſeu occaſionalem, *malo huic anſam præbentem, quod attinet: eam percipimus eſſe auræ frigidæ in capite & aliis partibus ſuſceptionem, quæ ſtipando & condenſando poros corporis, præſertim motu probè calefacti, lymphæ fluiditatem tollit, eiuſque refluxioni fræna quaſi inicit.*

Huic forſan annumerari poſſet diæta inordinata, pueris interdum maximè familiaris: Aſt quia in caſu eius nulla facta eſt mentio, prolixè ei non inhæremus.

PROGNOSIS.

Ad præſagium *ergò potiùs noſtram curam impendimus, concludentes, malum eſſe ſat periculoſum, ex eo, quòd partim totalem ægri ſuffocationem inferat, partim ad pulmones pertingens, parenchyma illorum, ſatis aliàs tenerum, exedendo & exulcerando, perfectam phthiſin inferat.*

Inſuper malum ſatis pertinax eſt, præprimis inveteratum; cui tamen in principio medicamentis facilè ſuccurrere queamus.

CURA.

Hoc ut & à nobis fiat, nos eſſe ſolicitos oportet de Cura, *quâ mediante ægrum in priſtinam vindicamus valetudinem, ita inſtituenda: Nempe*

1. *Ut lymphæ liberior motus concilietur.*
2. *Ut ejus acrimonia corrigatur, partim per ſalia volatilia oleoſa, ſpeciatim balſamica; partim ſiſtatur per opium & opiata, prioribus tamen miſta.*
3. *Ut expectorantibus vulgò dictis materiam viſcidam, interiorem aſperæ arteriæ ſuperficiem obducentem, attenuemus, incidamus & evacuemus.*

Primo *igitur* ſcopo *ut ſatisfiat, adbibenda forent Purgantia, lymphæ abundantiam imminuentia: quoniam verò, uti in nupero quodam caſu à* Dn. D. PRÆSIDE *monitum, eorum uſus in hoc caſu humorum motum & conſequenter malum exaſperet, etiam hîc exulare poſſe, autumamus, ſubſtituentes ſudorifera & diuretica, tanquam vera Hydragoga, ſine virium detrimento operantia. Diuretica autem ſunt petroſelinum, fœniculum & ejus radix, baccæ juniperi, & ex his paratum oleum; lignum ſaſſafras, lumbrici, aſelli, ſuccinum, terebinthina; item ſpiritus & ſalia volatilia ex his parata; item tartarus vitriolatus & arcanum duplicatum Mynſichtii. Inter quæ tamen hîc maximè convenire videntur ſal volatile ſuccini acidulum, & arcanum duplicatum Mynſichti, ex quibus formulæ poſſunt fieri tales;* verbi gratiâ

℞. Aquæ fœnic.
Petroſel. ana ʒvj.
Spiritus lumbr. terr. per putreſ. ℈jß.
Sal. vol. ſuccini gr. xv.
Syr. de ſucco Veron. ʒß.
M. f. *Potio.*

Cochleatim hauriatur.

Vel

℞. Arcan. dupl- Mynſ.
Salis geniſtæ ana gr. xv.
Ocul. Cancr. præp. ℈j.
M. f. *Pulvis pro duabus doſibus.*

Hinc malo ulterius affligente, ad ſudorifera fiat acceſſus, ita:

℞. Aquæ flor. ſamb. unc. j.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒß.
Sal. volat. Cornu Cervi gr. x.
Syr. card. ben. unc. ß.
M. f. *Potio, unâ vice haurienda.*

Vel

℞ Antimonii diaphor. Martial.
Cornu Cervi ſine igne, ana gr. xij.
Salis card. ben. ℈j.
M. f. *Pulvis pro una doſi.*

Vel

℞. Theriac. drachm. ß.
Succin. præp. ℈ß.
Camph. gr. ij.
M. f. *Bolus.*

His ita præmiſſis ſecundus ſcopus *venit aggrediendus, jubens, ut lymphæ acrimonia temperetur, & exinde prognatus difficilior anhelitus & tuſſis ſiſtatur: quod aſſequemur, uti dictum ſuperiùs, ſalibus volatilibus oleoſis opiatis mixtis, ut ſunt ſpiritus ſalis ammoniaci aniſatus, liquor cornu cervi ſuccinatus, & omnia ſuccinata, item myrrha, ſperma ceti, benzoe, flores ſulphuris,* &c.

℞. Sperm. ceti drachm. ß.
Flor. Benz. gr. viij.
Laud. op. ritè ferm. gr. j.
Ol. deſtill. ſuccin. gutt. j.
M. f. *Pulvis.*

Aſſumatur veſperi bihorio ante cœnam. Vel

℞. Liqu. Cornu Cervi ſuccin. drachm. j.
Eſſ. opii gutt. xv.
Miſc.

Dentur quotidie bis de hac miſtura gutt. x. ad xv.

Vel

℞. Spiritus Cornu Cervi ſale proprio acuat. ʒß.
Sal. vol. ſucc. gr. xij.
Miſc.

Doſis gutt. ix ad x.

Vel ſi tuſſis magis affligit:

℞. Aquæ ſcabioſ. unc. ij.
Aſthmat. drachm. vj.
Spiritus ſal. ammoniaci aniſ. ℈ij.
Syr. violar.
Papav. alb. ana unc. ß.
M. f. *Potio.*

Capiatur cochleatim.

Accedit eſſentia myrrhæ, quæ ſingulare quid in temperando acido obtinuiſſe videtur, præprimis cum tinctura tartari vel ſpiritu vini tartariſato extracta. Adnumerari inſuper poſſunt his olea deſtillata ſuccini, aniſi, fœniculi, &, ut ex his parata, balſamum nempe ſulphuris aniſatum, ſuccinatum, & eleoſacchara, maximè gulæ grata.

Febris quæ ſimul adeſt, non videtur ſingularem mereri curam, quia partim per ſudorifera ſuperiùs dicta aboletur, partim per hactenus monita penitùs evellitur.

Reſtat adhuc tertius ſcopus, *præcipiens Expectorantia vulgò dicta, quibus materia jam fixata, quaſi interiorem aſperæ arteriæ ſuperficiem incruſtans, raucedinemque cauſans, partim attenuatur & inciditur, partim foras eliminatur. Talia autem ſunt gummi ammoniacum, oxymel ſquilliticum, remedia ex nicotiana, & quibus & accerſendus* ſpiritus aſthmaticus Dn. D. Michaelis, *ex* æris viridi & gummi ammoniaco, *& ex mente* Dn. D. PRÆSIDIS *additione* ſulphuris *paratus, in vehiculo quocunque, maximè vino ennlato, aſſumptus: item ſpiritus nitri dulcis & ſpiritus ſulphuris, hac in parte erunt egregii. Ex his tales confici poſſunt formulæ:*

℞. Aquæ hyſſopi unc. ij.
Aſthmat. Rudolph drachm. vj.
Gum ammoniaci in acet. diſſol. ℈ij.
Syr. nicot. drachm. vj.
M. f. *Potio. Vel*

℞. Aquæ hyſſopi,
Tuſſilag. ana unc. jß.
Aſthmat. Rud. drachm. vj.
Syr. de hyſſop.
Nicot ana unc. ß.
Oxym. ſquillit. drachm. iij.
Spiritus nitri dulc. *q. ſ. pro grato ſapore.*
M. f. *Potio, cochleatim ſumenda.*

Vel

℞. Aquæ hyſſopi unc. jß.
Aſthmat. drachm. iij.
Spiritus Gum. ammoniaci cum viride æris ʒjß
Syr. nicot. unc. ß.
M. *pro Potione.*

His interdum drachm. ß. Syrupi emetici Angeli Salæ *poterit addi, ut ſic præcordia quaſi ſtimulentur, & expectoratio promoveatur.*

Inſuper inſeri hîc poterit illud vulgi euporiſton, ſuccus nempe raphani ruſticani ſaccharo candi dulcificatus, mirabiliter mucum reſolvens & expectorans.

Quoniam malum ſæpiùs recidivat, conſultum forſan erit, ut ad præcavendum illud ſubinde ante invaſionis tempus Sudorifera & Diuretica adhibeantur, quibus optimè præveniri poſſe putamus.

Interim ſibi caveat æger à frigore externo, & diætâ utatur moderatâ: quò facto non dubito, quin, Deo ex alto benedicente, in priſtinam ſanitatem ſit reſtituendus.

DIS-

DISCURSUS & ANNOTATATA
B. DN. D. ETTMULLERI.

AFfectus hic eſt *Catarrbus ſuffocativus*, de quo HOFFMANUS in *Inſtit.* & LINDANUS *ſuper Prax. Chymiatr. Hartmanni*, iſta ſtatuunt: *Maxima fit de nihilo fabula*; aſt malè. Equidem in Praxi Vulgari magna contingit confuſio aliorum affectuum ſub Catarrhi ſuffocativi nomine, unde variè accipitur: ita liquidem ſubitanea raucedo, aſthma convulſivum, ſuffocatio ex ſtaſi ſanguinis dependens, catarrhus ſuffocativus vitio membranæ poſterioris, tuſſis ſicca noctutna gravior; omnia, inquam, hæc pathemata, ſi præſertim cum tuſſi incidant, pro catarrho ſuffocativuo habentur. Facilis tamen erit extricatio, ſi dixerim: *Catarrbum ſuffocativum propriè ſic dictum eſſe bunc affectum, qui oritur* vel *ex ſanguine*, vel *ex lympha*. Ex *ſanguine* quidem, quando hic reſtagnans in vaſis pulmonalibus in ſuo motu impeditur, indeque ſubitanea imminet ſuffocatio. Et hunc ſolum *D. Schneiderus lib. 5. de Catarrbis ſect. 7. cap. 4. pag. 241.* ex VINCENTIO BARONIO, quem etiam allegat, *Medico Italo*, agnoſcit & fideliter tractat; qui ipſe etiam apud veteres dicitur *Syncope Cardiaca* aliàs, quo nomine etiam ab HOFFMANNO, & WEPFERO *Tr. de loc. aff. Apoplexiæ*, deſignatur. Sed hic caſus eſt rarus. Alter verò propriè magis dictus Catarrhus ſuffocativus, dependet ex vitio lymphæ; eiſque iterum duplex.

1. Nempe vitio lymphæ aſperæ arteriæ, ſeu quæ arteriam aſperam affligendo ſuffocationis periculum infert, gignitur.
2. Qui ex vitio lymphæ, ex membrana pituitaria poſteriori derivatæ oritur: qui conjunctus eſt cum continuo ſcreatu, qui eſt rejectio illius lymphæ, ex dicta membrana prolectæ; unde in hoc caſu conqueruntur ægri, *decidit ipſis de capite catarrbus*.

Noſter interim caſus eſt ſaltem de genere catarrhorum ſuffocativorum, qui fiunt ex vitio lymphæ, aſperam arteriam irritantis, & ſubitò affligentis, & pathemata ſuffocativa inducentis: de quo vid. *Diſp. de Catarrb.* nuperrimè hic *Lipſiæ* ſub *Præſidio* Dn. D. BOHNII habita.

Pars affecta eſt *aſpera arteria*, ejuſq; in ſpecie caput, *larynx*, quæ eadem ratione à præternaturali lympha afficitur. Nempe eadem hic eſt ratio, atque quando nobis ſub paſtu per errorem aliquid in rimulam aſperæ arteriæ illabitur (*quaſi aliquid in punſto in arteriam, à vulgo ſic dicitur, incideret*) ubi ſimiliter mox tuſſis, difficilis reſpiratio & ſuffocationis metus imminere ſolet. Addicimus notanter per errorem; concludimus hinc, nihil naturaliter aſperam arteriam ingredi poſſe, quippe hæc beneficio epiglottidis exactè clauditur: quod ipſum etiam urget SCHNEIDERUS; & utut CÆSO GRAMMIUS huic ſe opponat ſententiæ, ipſe tamen non benè diſtinguit vim externam, quam animal in mortis articulo conſtitutum experitur, ab eo, quod nobis naturaliter contingere etiam poſſit.

Cauſa proxima eſt, præſuppoſitio ubique, tàm in quibusvis actionibus naturalibus & hinc circa laryngem, motore ſpiritu impetum faciente, quàm in præternaturalibus eodem in exorbitantem motum concitato, lympha partim in motu, partim in ſubſtantia, peccans.

Diſtinguenda tamen inter lympham glandularum conglobatarum & conglomeratarum: nam in noſtro ægro revera impeditur lymphæ motus per glandulas conglobatas, unde uberiùs per vicinas glandulas conglomeratas effunditur: hinc in noſtro ægro ob prioris lymphæ denegatum motum tumor faciei œdematoſus, colli & vicinorum locorum tumor & dolor, hinc per laryngis glandulas, ex conglomeratarum pariter numero effuſio; cùm etiam, quod catarrhi circa caput frequentiores ſint, hoc ob glandulas præſentes innumeras per accidens eveniat.

Subſtantiâ verò lympha, partim acrimoniâ ſalsâ aut acido-ſalsâ, partim eadem copioſiùs effuſa, adeòque abundans, peccare videtur. Etenim in principio morbi ejuſdem ſaltem acrimonia, in paroxyſmo verò abundantia, affligit; namdum larynx à lympha acriore irritatur doloroſè, copioſam lympham fundit. Sufficit autem ſimplex laryngis doloroſa irritatio; (thorax eſt ſine ullo affectu;) ſic enim ratione interioris ſuæ membranæ mox convulſio muſculorum laryngis ſequitur, qui ſe pertinaciter ſtringunt, & laryngem claudunt; unde *difficilis reſpiratio*, motu pulmonum ob aeris inſufficientem inſpirationem præpedito; hinc ceſſat aliqualiter ſanguinis motus, & ob aliqualem ejus ſtagnationem fit *decoloratio faciei*: ſicut ſimiliter *tuſſis* affligens ſimpliciter eſt ab irritato larynge, & propter materiæ tenuitatem inanis: *ſonitus* autem affligens, *fiſtulatio*, derivandus venit ex aere in bronchiis incarcerato, & probe hic diſtinguendus eſt à *ſtertore*: etenim ſonitus ſimpliciter ſequitur laryngis anguſtiam; clauſo enim & anguſtato præternaturaliter facit, ut aer per anguſtum foramen penetret, & magis cogatur & elidatur; ſpeciatim verò percipitur ſub inſpiratione, quia epiglottidem jam conniventem quodammodo comprimendo ſonitum producit, exeundo verò ſub expiratione eandem aperit; *Sonitus* ergò talis raucus fit ex aſpera arteria & ejus capite clauſis.

Stertoris verò contraria eſt ratio: contingit enim hic, quando reciprocans halitus ſeu ſpiritus aeris per materiam viſcoſam ſibi viam quærit circa caput laryngis ſitam: nempe ſpeciatim locum habet talis ſtertor, quando membrana pituitaria poſterior ſeu inferior affecta plorat paulò copioſiorem lympham, quæ aliàs paulò ſpiſſior naturaliter eſſe ſolet. Lympha enim talis, ſi copioſa & ſpiſſa effunditur, in vicinia faucium colligitur unde ibidem collectâ propter aeris meatum & remeatum ſtertorem infert, qualem ore aperto dormientes experiuntur aut patiuntur; hinc infantes, tàm ſani, quàm, imprimis in dentitione tunc temporis ſalivantes, *quando contrà ſalivant*, ſtertunt, eo quòd propter dolentes gingivas lympha copioſiùs effūdatur. Iſte ſtertor non eſt in pulmonibus, ſed ſummitate laryngis. Frequens etiam eſt ægris ſtertor, qui patiuntur Catarrhum ſuffocativum alterum, vitio membranæ pituitariæ, quando nempe copioſa lympha deorſum prolabitur ex capite ſecundùm nonullorum hypotheſin. Qui patiuntur tuſſim ſtomachalem, etiam continuò ſtertunt ex lympha viſcidiore: rarus verò eſt ſtertor ex vitio pulmonum; ſicut etiam ille, quem habent anginoſi, & qui tonſillarum inflammatione laborant, eſt ex faucibus, *ob lympham* circa laryngem collectam. Rarus ergò eſt ſtertor vitio pulmonum, aut bronchiorum aſperæ arteriæ enatus, nec niſi in moribundis obſervabilis, in quibus ex profundo pectoris prodiens auditur: non ſecus ac hic quoque phthiſicis vel empyematicis, in quibus pus colligitur in ramis aſperæ arteriæ, proprius eſſe ſolet; ſed in tali caſu non adeò fortiter ſtertunt; ſonitus enim magis eſt profundus, nec adeò ſuperficialis.

Cæterum æger noſter, dum tuſſit, nil ejicit, quàm nonnihil tenuis materiæ, ſicut altero die raucus fit, & tandem tertio vel quarto, tuſſiendo copioſa viſcida expectorat. Ubi obſervandum: materiam illam viſcidam non eſſe cauſam materialem morboſam, ſuffocationem minantem, ſed productum ſaltem morboſum, ſuperveniens occaſione irritatæ laryngis; quod patet ex eo, ſi in principio morbi ea adfuiſſet materia, facilè fuiſſet rejecta. Dicet quis: hoc non ſequi, quia materia illa erat coquenda & incraſſanda. Regero autem: quid quæſo eſt coctio & incraſſatio materiæ peccantis, niſi hujus beneficio naturalis partium caloris condenſatio? unde etiam veterum materia Medica, quâ primò exhibuerunt materiam incraſſantia, poſtmodum verò aſtretantia, in rei veritate ſibi conſtat, utut circa modum ejuſdem magna ſit differentia. Ergò, ut negotium pateat magis, in principio hujus paroxyſmi ſimpliciter peccat lympha tenuis acrior, quæ vellicando lædit laryngem, hinc dolor & titillationis ſenſus, hinc tuſſis ſicca. Procedente autem vellicatione iſtâ, & factâ partium excoriatione, plorat proprium nutrimentum, quod quaſi tegmen laryngi adhæret, eumque obviſcat, ne magis lædatur: curatâ verò excoriatione, ſucceſſivè mucus hic ex nutrimento factus, tanquam peregrinum quid, ejicitur; adeoq; ridiculum eſt, in principio morbi incraſſantia, quaſi catarrhum concoquentia, & poſtmodum Expectorantia, propinare: nam cùm talia ſint vel lympham acrem temperantia, vel vellicationis ſenſum obtundentia, qualia ſunt papaverina, ver. gr. ſyrupus papaveris, opium, pilulæ de cynogloſſa, Philonium Romanum & Perſicum, pilulæ de ſtyrace &c., quæ operantur ſimpliciter obtundendo ſenſilitatem nimiam

miam laryngis, & tollunt ſenſum vellicationis, unde etiam lympha non ampliùs effunditur. Temperantia etiam excellunt, v.g. glycyrrhiza, remedia ex violis, jujubis, amygdalis dulcibus, tragacantha, ſulphur, item antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, & ſimilia ſubjecta ſulphurea; quæ omnia operantur ſenſum partis hebetando, & lymphæ uberiorem effluxum ſiſtendo, ejuſdemque acrimoniam ſalſam obtundendo. Hinc in affectibus catarrhalibus, imprimis in faucibus, rectè nos uſurpamus, præmiſſis opiatis in principio, ſenſum vellicationis ſiſtentia; in fine potiùs morbi incidentia, dictum mucum per expectorationem facilitantia. *Redit malum ſingulis menſibus*, ratione cujus periodi duo ſunt conſideranda: Pars affecta, quare nempe determinata pars affligatur? & Tempus, i. e. quare ſtato tempore in eodem loco recurrat?

Quoad partem affectam, laryngem: hic unâ alterâve vice affectus & debilitatus, propter robur hujus inæquale faciliùs afficitur & recurrit, quia facto jam catarrhi impetu in illo loco, ille ſpongioſus & reſolutus factus eſt; unde hîc magis catarrhalis lymphæ effuſio poteſt fieri, quàm alibi vel in alia parte, cujus fibræ adhuc ſunt in debito tono, præſertim cùm patiens ipſe ſeroſioris conſtitutionis exiſtens, frigore aëris externi eò faciliùs dicta mala incidere potuerit.

Quoad poſterius: certum eſt, ſub incremento lunæ, humorum dominæ, expandi quaſi & turgere magis maſſam ſanguineam, indeque reliquos ejus ſuccos; exinde enim eſt, quod plerisque circa plenilunium cerebrum videatur majus, non quidem quod reverà tale illud ſit, ſed quia propter ſanguinem, tunc temporis turgeſcentem, expanditur, & meninges cerebri extendantur, cujus tamen modus ſpecialis non eſt cognitus.

Cauſa remota poteſt eſſe refrigeratio externa, & *auræ frigidæ ſuſceptio*; quia erat conſtitutionis phlegmaticæ, hinc omni nocte ſudabat.

PROGNOSIS.

Metus ſanè adeſt *phthiſeos catarrhalis*, uti vocant, ſive à defluxionibus naræ, oriundæ ex lympha illa acriori, ſive per glandulas aſperæ arteriæ ſive pulmonales effuſa, quæ facilè ſubſtantiam pulmonum excoriare & exulcerare poteſt. Adhæc ſub crebriori illa tuſſi debilitantur & inflantur pulmones, fiuntque ſpumoſiores amplioreſque, unde ex læſo veſicularum pulmonalium tono aptiores fiunt fovendæ acriori lymphæ, & variis ſordibus recipiendis: ut taceam ægrum etiam ex ruptura vaſorum à tuſſi incidere poſſe in hæmoptyſin, inſtantis phthiſeos prodromum.

CURA.

Duo tempora diſtinguantur: in & extra paroxyſmum; illud quidem curationis; hoc præſervationis gratiâ.

Quoad *Curam* in paroxyſmo: adhuc particularia tempora ſunt conſideranda;

Nempe

1. Principium & Incrementum;
2. Et deinde ejus ſtatus.

Principium & incrementum eſt; quando viget vellicationis ſenſus, & ſymptomata maximè urgent; Status verò, quando ceſſantibus ſymptomatibus, raucedo & tuſſis humida adeſt; cum materiæ viſcoſæ rejectione. Adeoque in principio & incremento paroxyſmi

1. Naturalis lymphæ circa glandulas colli & vicinas partes motus concitetur per *ſudorifera blanda*, in ſpecie ſalina volatilia oleoſa.
2. Motus præternaturalis lymphę ſeu impetus ad laryngem ſiſtatur per *opiata*.
3. Acrimonia lymphæ vellicans temperetur, partim per vulgò dicta incraſſantia, partim per adjuncta opiata, ver. gr. papaverina, amygdalas dulces, tragacantham, glycyrrhizam, ſyrupum violarum; exem. gr.

℞. *Aquæ ſcabioſ.* ℥iij.
Aſthmat. ℥iij.
Syr. Violar ℥ß.
Papav. ſimpl. ℥j.
Miſc.

Cochleatim uſurpetur. Vel

℞. *Aquæ ſcabioſ.* ℥iij.
Aſthma. ℥i.
Syr. diacod. Mont. ℥iß.
Miſc.

℞. *Aquæ Papav. rhœad.* ℥ij.
Syr. diacod. Mont. ℥iß.
Miſc.

Detur in principio mali.

℞. *Aquæ ſcabioſ.* ℥iij.
Aſthmat. ʒvj.
Spiritus ſal ammoniaci aniſ. ʒiß.
Eſſ. opii ʒß. vel *Syr. papav.* ℥i.
Syr. Violar. ʒvj.
Miſc.

In affectibus lymphæ catarrhalibus ſemper ſalia volatilia præferuntur fixis, ob ſuum cum materia morbifica facile connubium. Et cum in paroxyſmi principio ægri tales ſudare non poſſint, eò, quod ferè ut orthopnœici reſpirent, & propter metum ſuffocationis inquieti reddantur, hinc remedia ſudorifera miſcentur cum laudano opiato, ut hoc tollatur irritatio laryngis, hincq; ceſſante ſtrictura laryngis, & ſuffocationis metu, ægri placidiùs decumbant, hincq; quieti ſudore blando diffluant: Vid. RIVERIUS *in Cent.* 1. *obſ.* 15. qui habet ſimilem caſum ſingulis noctibus repetentem opium curatum; cum quo, quoad Theoriam, *Tr. Cuſtos Errans*, ſicut quoad Praxin, *Tr. Jus duumvir.* §. 62. conferatur HELMONTIUS.

Pertinent huc *Tuſſes* illæ *ſiccæ nocturnæ*, quæ ſunt ominoſæ, & frequentiùs negliguntur, ſed tamen utplurimum prodromi ſunt phthiſeos. *Curantur* autem recentes eædem *per* temperantia, *opiata*, v. gr. decantatas pilulas de ſtyrace, paratas vel juxta veterum deſcriptiones, vel etiam Sylvii correctas: ſicut confirmatas tales nocturnas tuſſes ſiccas difficillimum eſt curare ſine præmiſſo *vomitu*; ſedes enim earum eſt ſtomachus. Corripit ſæpe juvenes parcæ diætæ.

His præmiſſis *Diuretica* ex *Dn. Reſolventis* ſententia malè adhibentur, quia æger poſſet ſuffocari ante eorum operationem; unde hæc *diuretica* in *declinatione* paroxyſmi conveniunt, ubi nempe adhuc aliquid in lymphæ motu corrigendum, & reliquiæ evacuandæ: cum contra in principio paroxyſmi videantur ſine methodo legitimâ adminiſtrata. Ergò proderit ſpiritus lumbricorum terreſtrium per putrefactionem paratus, quippe qui urinoſus, & nitri formam referens, ſal volatile fundit.

Miſtura *Dn. Reſolventis* pro lymphę acrimonia temperanda, nec non anhelitu difficiliori & tuſſi ſiſtenda, optima eſt in tuſſi ſicca præcavenda, item in incremento noſtri caſus.

In *principio* paroxyſmi etiam ſpermatis ceti ʒß. ad ʒj. optimo cum ſucceſſu propinatur, quod aliàs in ortopnœia mirè laudatur à TIMÆO *von GuldenKlee*. Propinatur in cerevíſia calida, vel alio vehiculo calido; ſic enim liqueſcit inſtar butyri. Egregiè acorem lymphæ lenit, & ſtagnantem ſanguinem reſolvit; ſicut etiam poſt repetitum aliquot doſium ejus uſum alvum etiam aliquoties laxat. Eſſentia etiam myrrhæ cum tinctura tartari aut ſpiritu vini tartariſato parata egregiè temperat acidum.

Vel

℞. *Pulv. pectoral.* gr. xv. ad ℈j.
Laud. op. ſine acido gr. ij.
M. f. Pulvis.

Exhibeatur veſperi. Vel

℞. *Extr. ſulphuris* ʒiß.
Myrrh. el. ʒj.
Croci ℈j.
M. f. Pulvis.

℞. *Extr. ſulphuris* ʒj.
Antihect. Poter.
Lap. Cancr. præp. an. ʒß.
Croci ℈ß.
M. f. Pulvis.

In ſtatu verò, quando raucedo, tuſſis humida, & materiæ rejectio adeſt, *attenuantia, incidentia & expectorantia* conducunt: ver. gr.

℞. *Aquæ hyſſopi* ℥iij.
Gum. ammoniaci in acet. ſol. ʒiß.
Syrup. nicot. ℥j. ad ℥iß.
Miſc.

℞. *Aquæ*

℞. *Aquæ hyſſopi*,
Cherefol. ana unc. j.
Aſthmat. unc. ß.
Oxym. ſquillit. ʒvj.
Syr. emet. ʒij.
Nicot. unc. ß.
Miſc.

℞. *Lap. Cancr. præp.* drachm. iß.
Fl. ſulphuris drachm. j.
Ol. deſt. tereb. gutt. xij.
Aniſi gutt. viij.
Sacch. roſat. q. ſ.
M. f. Electuarium.

Ubi excretio ſimul promovenda, addatur radix Ireos Florentinæ.

Egregiè quoque confert ſequens *ſpiritus aſthmaticus D. Michaelis* ex æris viridi cum gummi ammoniaco:

℞. *Viridis æris*, vel *hujus Cryſt.* unc. jv.
Gum. ammoniaci unc. ii.
Sulphuris unc. iß.

Miſta hæc deſtillentur ex retorta ampla in recipiens ampliſſimum, per arenam, *aliud diſſilit totum quantum*, ſpiritus prodiens rectificetur.

Prodit cum ſpiritu ſimul oleum fœtidiſſimum & penetrantiſſimum, quod vilius quidem eſt gummi ammoniaco, ſingulare tamen pro emolliendis tumoribus duris ſcirrhoſis & ſcrophuloſis. Rectificetur autem ante uſum, quia mirè fœtet.

Ex hoc præſcribi poſſunt ſequentes miſturæ incidentes & expectorantes:

℞. *Aquæ hyſſopi* unc. iij.
Aſthmat. ʒvj.
Spiritus viridis æris cum ſulphure ʒiß.
Syr. enul.
Nicot. ana unc. j.
Emet. drachm. iij.
M. f. Potio.

℞. *Aquæ hyſſopi* unc. iij.
(Vel *hujus* unc. ij, & *Aquæ Menthæ* ʒj.)
Aſthmat. unc. ß. vel drach. vj.
Spiritus aſthmat. drachm. ij. vel iij.
Syr. nicot. ʒß. vel drachm. vj.
M. f. Potio.

Cui cochleatim ſumendæ interdum pariter ſyrupus emeticus Angeli Salæ à ʒß, ʒj. ad ʒij. poteſt addi pro faucium irritatione & præcordiorum ſtimulo, ad meliorem expectorationem promovendam.

Cæterum veteres clyſmata acriora adhibebant, pro ſcopo nempe, ne materia peccans ex capite in pulmones, ſed in ſtomachum, labatur; interim hæc omnia fruſtranea ſunt, niſi fortean in primis viis morboſi quid afferant.

Venæſectiones autem, quas itidem iidem ſuadebant, certo modo non rejiciendas puto, in caſu nempe, ſi æger copioſo ſanguine turgeſceret; unde, ne ejuſdem copioſi ſanguinis ſtaſi ſub vellicatione ſuffocationem incurrat veram, hinc pro liberiori ſanguinis motu poſſet in brachio vena ſecari: loco cujus tamen in noſtro ægro commodè *frictiones* & ligaturæ extremorum dolorificæ inſtituebantur, ne ſanguis nimis verſus pulmones recurreret, & ſuffocationem inferret: quæ tamen non habent locum, præterquam in plethoricis, & ubi ſanguinis periculoſior circa præcordia urget ſtagnatio.

Ego puerum præſentem ſic curavi: *In principio paroxyſmi*, qui noctu repentè affligebat puerum (in quo etiam formalis ratio catarrhi ſuffocativi conſiſtebat; aliàs enim tuſſis ſicca vocanda fuiſſet) adeoque in ipſis anguſtiis conſtitutum, jubendo inungere mox verticem capitis & cervicem cum oleo *deſtillato ſuccini*, brachiis verò jubebam admovere frictiones & *ligaturas* ſtrictas, plus minus doloroſas, ne nempe ſanguis ſuffocationem inferat: quibus, ſi patiens fuiſſet ætatis provectioris, ſubſtituiſſem venæſectionem pro eodem ſcopo. Cum his ligaturis ordinavi in principio *miſturam ſequentem* cochleatim aſſumendam, cunctis curationis ſcopis ſatisfacientem; vomitus enim & clyſmata fuiſſent fruſtranea:

℞. *Aquæ ſcabioſ.* ʒij.
Aſthmat. Imper. Rud. ʒß.
Syr. diacod. Mont. ʒvj. ad ʒj.
Miſc.

Aut, ubi magis urgeret lymphæ vitium, adeoque ſudor pro curandus eſſet, præſcribebatur ita:

℞. *Aquæ ſcabioſ.* ʒiij.
Spiritus ſal. ammoniaci aniſ. ʒiß.
Syr. papav. albi ʒvj.
Miſc.

Capiebat cochleatim.

Hæc mox in principio paroxyſmi dabantur: *coactus eram reſpirationem promovere*, quod ſaltem poteram facere ſenſum vellicationis ſiſtendo, & lymphæ acrimoniam temperando, ejuſque circularem motum cum ſanguine conciliando.

Poſtmodum *in incremento* paroxyſmi, pro incraſſando (veterum more loquor) catarrho tenui, vel potiùs lymphæ acrimonia temperanda, ordinavi:

℞. *Aquæ ſcabioſ.*
Serpill. ana ʒiß.
Aſthmat. ʒvj.
Flor. ſulphuris ʒß. vel ℈ij. ad ʒj.
Syr. ſcabioſ. vel *Violar.* vel *Papav.* vel *de Jujub.* (qui omnes in ſcopo temperandi lympham conveniunt) ʒvj. ad ʒj.
M. f. Mixtura.

Hæc probè agitata, crebriùſque aſſumpta, & tuſſim leniebat, & materiæ mucoſæ copioſioris proventui præveniebam: Nam & irritantem cauſam in faucibus demulcebam, & ſenſum irritationis ſiſtebam, unde lymphæ affluxus copioſior præcavebatur.

Poſt *in ſtatu* paroxyſmi, nempe cum excerneretur mucus, ſufficiebat euporiſton illud, nimirum *ſuccus raphani* orbicularis expreſſus, cum pauco ſaccharo miſtus; ſicut tandem, ſi quid reſtaret *febriculæ lentæ*, hoc blando ſudore per liquorem cornu cervi ſuccinatum, & ſpiritum ſalis ammoniaci oleoſum, excitato, vel etiam per blanda diuretica, præſertim ex ſuccino, vel ex lumbricis, removebam. Diuretica enim in declinatione ſunt optima.

Extra paroxyſmum, præſervationis gratiâ plura quidem tentabam; ſemper tamen voracitas pueri, & vita ſedentaria, ſomnolentia, facies ſubtumida, & habitus corporis ſeroſior, obſtabant, quę oſtendebant, à priori malo huic non poſſe ſuccurri; unde ſaltem à poſteriori curaturus, *fonticulum* in brachio ſiniſtro inurendum juſſi, & ſic levabatur, unde ab illo tempore benè valet. Fonticulus autem tam uberrim fluebat, ſine tamen periculo, ut manè & veſperi eſſet mundandus. Sed puer non futurus erit craſſus: continuandus itaque tantum erit uſque ad annum 14., quò tempore habitus corporis ſeroſus ſenſibiliter immutabitur, unde tunc poterit fonticulus abſque periculo claudi.

Tandem quoque præcavebunt paroxyſmum, cujus prodromus eſſe poteſt colli intumeſcentia, Sudorifera & Diuretica, quæ ante invaſionis tempus propinanda *Dn. Reſolvens* ordinat: Verùm in ęgroto noſtro erat quidem periodicum, ſed incertum, hoc verò vagum.

CASUS XIX.

ASTHMA HUMIDUM STOMACHALE, CUM INCUBO.

Mercator quidam mediæ ætatis, conſtitutionis, ut aiunt, Melancholicæ, curis & negotiis in nundinis hyemalibus diſtrictus, his abſolutis percipit impedimentum ſub reſpiratione, ita ut frequentiùs ac difficiliùs reſpirare cogatur. Aggravatur malum, quoties deambulando, vel ſcalas ſcandendo ſeſe exercet. Speciatim veſperi à paſtu graviùs affligitur. Comedit probè, appetitus optimus, ſed borborygmi & flatuum impetus exercent abdomen. Dormit benè, ſed non ſine inſomniorum graviorum moleſtia, imprimis merces copioſas ſibi incumbere, & ita totum corpus comprimi imaginatur, donec impetu facto in ſomno exiliat, & ita moleſtias has diſpellat. Imprimis hypochondria, dum dorſo incumbit, dolere ſibi, quærenti Medico reſpondet, & ibidem etiam interdiu impedimento eſſe, quò minus reſpirare queat. Ejicit per os copioſa mucoſa, imprimis evigilans. Ante meridiem melius ſe habet, à meridie pejus, ſub noctem

medians

mediam peſſimè. Urina eſt pallida cum ſedimento copioſo albicante. Flagitat curam.

RESOLUTIO

DN. GODOFREDI SCHULTZII,

URATISLAVIENSIS,

à

Dn. PRÆSIDE

correcta

Anno 1676.

SI ſuprà nobis præſcriptus atque propoſitus caſus Mercatoris noſtri, conſtitutionis, ut ajunt, Melancholicæ, ſubtiliori atque accurratiori mentis ſpeculationi ſubjiciatur, ſtatim unuſquiſque, qui etiã tantùm primoribus, ut dicunt, labiis medicinæ principia guſtavit, & qui ſolùm duobus, non, ut Argus ille fictitius, centum, oculis præditus affectum noſtrum cognoſcet. Tritum autem illud proverbium; *Omnia* nempe *Breviter!* meum faciam, & ulterioribus ambagibus miſſis, denominationem confeſtim hujus affectus aggrediar, meque ſtatim ad caſum huncce accuratiori limâ examinandum accingam.

Affectus hic, examinationi jamjam ſubjectus, eſt *Aſthma humidum ſtomachale*, complicatum cum *Incubo*, quod plurima teſtantur ſymptomata concomitantia.

Quod autem *Partem affectam* concernit, ratione aſthmatis & incubi: pars primariò & immediatè affecta eſt *Diaphragma*, quatenus ob ejus motum impeditum ſufflaminatur inſpiratio, idque, ſpeciatim ſub decubitu, in dorſo: ratione cauſæ adeò pars ſecundariò & *mediatè affecta* eſt *ſtomachus*, ejuſq; chyloſis læſa, idque in ſpecie ratione fermenti ſui præternaturaliter depravati, quatenus nempe nimis acidum, fixum, debitâque volatilitate depauperatum exiſtit. Et tale etiam jamjam denominatum acidum præternaturale viſcidum ventriculi ſuo meritò cauſæ proximæ appellationem hujus chylificationis læſæ, ſeu mali hypochondriaci, meretur: quatenus nempe fermentum illud in ſtomachi plicis contentum non ſatis volatile, unde nec ſufficere digerere valet ingeſta, ſed nimis acidum fixum peregrinoque acore in ſtomacho corruptum exiſtit, unde quidem alimenta promptè diſſolvit, ut in hypochondriacis fieri ſolet, eadem tamen non ritè fermentando, debitè volatiſare nequit, potiùs in maſſam acidam plus minus viſcidam tranſmutat, quæ fundamentum & origo tantùm non omnium morborum chronicorum. Hinc etſi quidem appetitus ordinarius avidè ſemper, propter fermenti ſtomachalis acidi nimis fixi copiam, alimenta urgeat, digeſtio tamen debita minimè reſpondet aſſumptis, ſed borborygmi & flatuum impetus ſub & poſt digeſtionem abdomen maximè exercent; quod admirationem tamen nullo modo admittit; quia, ſicuti aliàs in hypochondriacis vitio fermenti ventriculi, vel ſucci pancreatici nimis acidi, ordinariò generantur flatus, ita & in hoc ſubjecto hypochondriaco eâdem flatuum poſitâ cauſâ efficiente, nempe acido, & materiâ illorum, nempe mucoſâ viſcidâ, manifeſtè per ordinarium generationis modum, nempe fermentationem, in promptu eſt idem effectus. Materiæ autem hujus mucoſæ atque viſcidæ in ventriculo, inteſtinis & maſſa ſanguinea exiſtentiam non exiguam ulterius, imò meliùs, probare haud laborioſum erit. In medium namque proferam tanquam effectus, teſtimoniaque minimè fallibilia, reſpirationem difficilem diurnam pariter atque nocturnam. Quod verò priorem illam diurnam difficilem attinet reſpirationem: præter ventriculum muco viſcido repletum, flatuumque copiâ nonnihil ampliatum, & propterea diaphragmatis motum ſurſum verſus impedientem, etiam maſſam ſanguineam ipſam ex dicta vitioſa ſtomachi digeſtione crudam, mucoque acido viſcido imprægnatam, tanquam cauſam agnoſco. Chylus enim vitioſè digeſtus, quia non poteſt debitè fermentando aſſimilari, ſub forma talis muci vitioſi ſanguini confuſus permanet. Ob quam cauſam *æger*, quando levi motu vel deambulando, vel ſcalas ſcandendo, ſeſe exercet, difficillimâ reſpiratione vexatur; dum enim per motum illum circulus ſanguinis meliùs promovetur, à pituita illa viſcida in bronchiis pulmonum jam præexiſtente, & diverſam in ipſis anguſtiam producente, ulterioreque ſanguinis mucoſi continuo affluxu urgente, malum reſpirationis eò magis aggravatur. Hinc etiam noſter æger veſperi, & ſpeciatim à paſtu tantùm, graviùs affligitur, quoniam tunc non ſolùm ventriculus magis materiâ viſcidâ repletus, ſed chylus etiam minùs rectè coctus atque digeſtus, maſſæ ſanguineæ ſucceſſivè ſe aſſociare incipit, & per circulum ſanguinis ad bronchias pulmonum iterum delatus, prædictum malum exaſperat. In ſpecie tamen etiam hîc inteſtinum colon à flatuum copia expanſum difficilis reſpirationis cauſam ſtatuo; Colon enim, ventriculi fundo ſubjacens, diſtenſione ſuâ ventriculum, materiâ mucoſâ alias plenum, non nihil elevat, & ita diaphragmatis motum quodammodò impedit. Ante meridiem meliùs ſe habet, ob longam digeſtionis moram, hinc minorem materiæ viſcidæ in ſtomacho & inteſtinis exiſtentiam; à meridie verò pejus, quia ventriculo aliàs malè digerenti à meridie uſque ad veſpertinum tempus non ſufficiens ſpatium digeſtionis ſuppeditatur. Quod verò ſub noctem mediam ſe peſſimè habeat, hæc ratio ſubeſſe videtur, quia alimenta nova ſub cœna, prioribus in prandio ingeſtis, ex vitio ſtomachi nondum ritè digeſtis & ſemiflatulentis, ſuperingeſta, mali radicem, indeque effectus ejus morboſos, deteriores reddunt, unde & flatus dolorem illum diſtendentem, dum æger dorſo incumbit, inferunt, junctum cum partium circa hypochondria inflatione: dolor verò tenſivus, qui probabiliter in hoc ægro erit, oritur à ſpaſmo membranarum, ſpeciatim peritonæi, circa hypochondriorum regionem nimis tenſarum, adeòque obſcuro quidem, ſed moleſto dolore affectarum. Deinde paulò clariùs materiæ viſcidæ in ventriculo abundantiam confirmant tam inſomniorum graviorum nocturna moleſtia, quàm etiam copioſa mucoſa per os rejecta. Prior illa moleſtia nihil aliud videtur eſſe, quàm *Incubus accidentalis*, quem inter affectus reſpirationem nonnihil lædentes meritò numerandum cenſeo. *Cauſa proxima* verò hujus *incubi* eſt objectum quoddam diaphragmatis motui deorſum verſus reluctans, nempe ventriculus, copioſis nimirum alimentis minus digeſtis infarctus, materiâ mucilaginoſâ inquinatus, flatuumque copiâ diſtentus, qui dorſo incumbens diaphragma ſurſum repellit, & ejuſdem inferiora verſus motum impedit. Quod verò anima rationalis, talium rerum quidem neſcia, in hoc ægro tale ſomnium, mercium nempe ſibi incumbentium pondus, concipiat, ex eo forſan eſt, quia tanquam mercator, curis & negotiationibus maximè implicatus, vix alias cogitationes mente circumvoluit, quàm de mercium ſuarum commoda comparatione, debitaque conſervatione, hinc phantaſia cogitationes atque actiones diurnas tempore nocturno confuſè repetit, taleque ſomnium certo cuidam objecto applicatum producit. Poſteriora verò mucoſa viſcida per os rejecta nullum alium fomitem agnoſcunt in hoc ſubjecto patiente, quàm prædictum ventriculum, eâdem materiâ mucoſâ oneratum; dum nempe æger noſter dorſo incumbit, per recubationem illam nocturnam pedetentim ex ſtomacho ad œſophagum materia illa tendit, & matutino tempore, quando evigilat, per os ſcreatu excernitur. Urinam tandem pallidam, cum copioſo ſedimento albicante ex vitioſa digeſtione deduco. Eſt enim ſedimentum illud albicans nihil aliud, quam chylus minùs rectè digeſtus, ſanguinique, ratione urinæ potus, nondum aſſimilatus: & ſic ſe cauſa proxima ejuſque connexio cum affectu habet.

Ordine jam devolvimur ad *Cauſam remotam*, quæ licèt quidem varia in hoc ſubjecto eſſe poſſit, tamen maximè hîc peregrinationes inordinario atque inconſueto alimentorum uſu plenas accuſandas eſſe, probabile videtur: curæ tamen nimiæ, conſtitutio melancholica, hîc minimè negligenda; punctulum enim ſuum ad hanc chyloſin læſam etiam quodammodo conferunt.

PRO-

PROGNOSIS.

Quemadmodum verò afflictis nullo modo addenda afflictio, ſolamen aliquod ægro noſtro futuræ convaleſcentiæ ſubnectimus: quatenus non adeò periculoſum præcisè hunc affectum, licèt diuturnum, pronunciamus, qui tamen pedetentim, ventriculo probè curato, ſit evaniturus.

CURA.

In medendi ratione & reſpiratio difficilis levanda, & incubi inſultus removendus. Vix his ſcopis ſatisfacere poterimus, niſi fomitem in primis viis removeamus, adeoque chyloſin perditam reſtituamus. Difficile quidem eſt arte promovere chyloſin, eſt enim ſimpliciter opus naturæ; nihilominus tamen, quantum poſſibile, auxilium debitum ſuppeditandum naturæ, quò mediante meliùs ad priſtinam integritatem redire queat. Adeoque

1. Primarum viarum ſaburra acido-viſcida incidenda & removenda, tàm per ſuperiores vias, quod convenientius, quàm per inferiores, quod difficilius.
2. Stomachica appropriata volatilia aromatica propinanda.
3. Si opus fuerit, Martialibus acidum, in ſpecie in Melancholico, corrigendum.
4. Incubus appropriatis præſervandus.

Primo ergò uſurpetur ſequens Vomitorium, præmittendo digeſtivum, quod corrigat acidum, & incidat viſcidum; e.gr.

℞. *Sal. ammoniaci* ʒj.
Spec. diatr. piper. ʒß.
M. in 3. part. æqu. S.
Pulvis digeſtivus.

Vel ſi digeſtivum ex gummi ammoniaco in forma liquida poſtuletur, uſurpetur potiuncula Brunneri. Dein

℞. *Aquæ Menth.* ℥vj.
Cinnam. ℥ij.
Syr. emet. A. S. ℥ß.
M. D. S.
Mixtura Emetica pro 1. vice.

Quæ pro circumſtantiarum ratione reiteranda vel omittenda.

Dein laxativis paſſulatis *ſecundum locum* attribuo: hinc ſequentem præſcriberem formulam; verbi gratiâ

℞. *Paſſ. min. purg uſit.* ℥j.
Tartari Vitriolat. ʒj.
M. D. S.
Paſſulæ laxativæ pro una vice.

Loco hujus in morbo chronico convenit vinum medicatum aromatico-laxativum:

℞. *Rad. armor. rec.* ℥ij.
Angel.
Acori veri ana ℥j.
Ireos noſtr. rec ʒjß.
Herb. roriſmar.
Menthæ,
Salviæ ana M. j.
Fol. Senn. ſine ſtipit. ℥j.
Calang. ʒiij.
Cinnam. ʒj.
Paſſul. min. ℥vj
Miſc.

Pro *ſecundo ſcopo* optimè corrigunt volatilia tartarea; ver. gr.

℞. *Spiritus carmin. de trib* ʒiij.
D. S.
Spiritus reſolvens.

Capiat de hoc æger 30. vel 40. gutt. ter in die: manè in vehiculo calido, à meridie bihorio ante paſtum in frigido, veſperi, poſt moderatam cœnam, ſub introitum lecti iterum. Vel

℞. *Spiritus ſalis ammoniaci aniſati* ʒß.
D. S.
Spiritus Aſthmaticus aperiens.

Eodem modo uſurpetur. Vel

℞. *Tincturæ tartari* ʒß.
Spiritus ſal. ammoniaci drachm. ij.
M. D. S.
Tinctura reſolvens.

Uſurpetur eodem modo.

Quod ſi *Incubus* urgeat, iiſdem volatilibus, ſub introitum lecti aſſumptis, præcavendus, vel olei deſtillati aniſi, aut balsami ſulphuris aniſati gutt. vj. vel viij. ſub introitum lecti capiantur, & æger jubeatur minus dorſo incumbere.

In contumaciori malo ad Martialia acceſſus faciendus, pro meliori evacuatione atque abſorptione humorum acrium peregrinorum: v. g.

℞. *Tincturæ vitrioli Martis ZWelff.* ʒj.
D. S.
Tinctura aperitiva: 30. *guttæ pro doſi.*

Si forſan in paroxyſmo vocaretur Medicus, ita ut ſub medio noctis quaſi orthopnœicus ſpiraret æger, vomitorium præſcribatur: ſed ſi hoc jam aliquot dies ante præſcriptum ſit, aut ſuſpicio ſit, magis flatulenta, quàm præcisè humoroſa peccare, præſcribatur clyſma, ſimulque miſtura volatilis aromatica.

Clyſma:

℞. *Herb. abſinth.*
Hyſſopi ana M. j.
Flor. Chamomill. M. ij.
Bacc. lauri ℥j.
Salis tartari ʒij.
Coq. in ſ. q. *aquæ ſimpl.*
Colat. unc. ix adde
Elect. de hier. cum agar. ℥j.
Olei deſtil. terebinth. ʒj.
M. pro Clyſmate.

Miſtura:

℞. *Aquæ hyſſopi* ℥ij.
Menthæ ℥j.
Cinnam. unc. ß.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒjß. ad ʒij.
Syr. Nicotian. unc. j.
M. f. Potio: S.
Mixtura aperitiva.

Capiat cochleatim.

Vel

℞. *Aquæ hyſſopi* unc. ij.
Menth. unc. j.
Cinnam. ℥vj.
Spiritus aſthmat. ʒj.
Oxym. ſquillit. unc. j.
M. S. ut *antè*.

CASUS XX.

ASTHMA CONVULSIVUM.

Stannarius, vir robuſtus aliàs, & optimè ſanus, in conſiſtente ætate conſtitutus, incidit in tuſſim, præſertim noctu affligentem, ſub qua rejiciebat quædam viſcida atque cruenta, ſed pauca. Interdum mediocriter ſe habet, utut difficilior nonnihil eſſet reſpiratio: Pedetentim verò in tantum accreſcit morbus, ut graviſſimæ anxietates ſuffocatoriæ eum prehendant, & lecto exſilire, feneſtram aperire, auramque recentem captare neceſſe habeat, niſi omni momento ſuffocari vellet; adeò ut ſubinde noctes integras inſomnes, ſedendo in ſella, & anxiè, cum alta, crebra & difficillima inſpiratione, reſpirando peragere cogatur, ita ut nullo modo ſpiritum profundè adducere poſſet, quia inſpiratio mediâ quaſi viâ impediebatur, cum tuſſi mediocri, & pauca cruentæ mucaginis rejectione. Apparente aurorâ, ſymptomata pedetentim remittunt, unde lectum & ſomnum repetebat. Quæſitus de loco affecto, ſuperiora & anteriora pectoris, pulmonum cubilia, monſtrabat. Interdiu mediocriter ſe habebat, vir alioquin ſaniſſimus, alimenta capit, ſupinus, & pro lubitu jacere, & quietè in utramque aurem dormire poteſt: ſed nocte ingruente anxioſiſſimas patiebatur ſuffocationes; quæcunque exſcreabat, ſine ullo prodibant levamine. Cauſam antecedentem ſciebat nullam, niſi forſan, quod paulo antè, quàm dicto affectu correptus fuiſſet, pondus gravius geſtaſſet, à quo tamen nullum nocumentum ſenſile percepiſſet. A Medico requiſito jam purgatus fuerat, peſſimè verò exinde ſe ha-

habuit: *Venæ ſectio etiam inſtituta fuit, ſed fruſtrà: pectoralia incidentia, expectorantia, antiaſthmatica, &c. propinantur, ſed ſine ſucceſſu. Ab aliis ergò Medicis requiritur Conſilium.*

RESOLUTIO
DNI. CHRISTIANI HOELZELII,
ANNÆBERGA-MISNICI,

Νῦν ἐν ἁγίοις.

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. Dni. *PRÆSIDIS,*

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1675.

AFFECTUS.

*E*Volventi mihi hunc caſum ibidem facile fuit augurium, ad vitia Reſpirationis eundem referendum eſſe: ſed cum generale hoc ſaltim ſit effatum, multique dentur reſpirationis affectus, videndum erit, quale in ſpecie ipſius ſit etymon? Propterea eum dico eſſe* affectum aſthmaticum *& ſpeciatim* convulſivum. *Utut enim ſimul cum ſcreatu ſeſe exhibeat mucus quidam, parum tamen refert, quò minus ad Aſthma convulſivum pertrahatur. Non puto quippe dari poſſe aſthma convulſivum, quod omni exſcreatione careat, & mucus ille propter turbatam circulationem coacervatus, tunc potiùs productum morbi, quàm cauſa ejuſdem habendus eſt: hinc etiam per excreationem non levatur, uti iis accidit, qui aſthmate humoroſo decumbunt, ſed malum perſiſtit ſemper in eodem puncto, donec conſtrictio convulſiva remittat; quapropter etiam ſinè ſenſibili plus minus materiæ rejectione curantur: inſuper non video ullum ſymptoma, quod locum habere nequeat in aſthmate convulſivo. Largior equidem, quod in pluribus cum orthopnœia κατ' ἐξοχὴν ſic dicta, item cum emphyſemate pulmonum, coincidat: ſed dantur è contra quædam ſymptomata, quæ pugnant cum dictis affectibus.*

CAUSA PROXIMA.

Proinde edíſſero, eſſe Aſthma *ſiccum ſeu* convulſivum, *natum à* cauſa proxima, *nempe criſpatura ſeu ſtrictura parenchymatis pulmonum; ubi ſimul* Pars affecta *aut morbi ſedes innuitur, nempe pulmones, qui non per conſenſum, quatenus ſecundariò ſaltem effecti eſſent, laborant, ſed per eſſentiam, quatenus acidum quoddam præternaturale fixam ſedem in iis poſuit, & vellicando ſeu rodendo ſpaſmum hunc infert.*

Affligunt verò Aſthmata convulſiva, nunc periodicè, nunc vagè: hic certam quoque periodum obſervat, nempe noctem, utut etiam interdiu non penitùs ceſſavit. Fateor, difficilem horum aſthmatum eſſe Theoriam, unde etiam Veteres innixi ſuis hypotheſibus, ferè non ſe extricare noverunt in hac doctrina; multum tamen pro dilucidatione horum præſtitit HELMONTIUS, *qui vid. Tr. de Aſthmate & Tuſſi, item* WILLISIUS *de Morb. Convulſivis; qui talia aſthma optimo jure dixere convulſiva; quemadmodum prior idem dixit* Pulmonum Caducum. *Poſſem equidem planiùs deducere hunc affectum ex dictis binis Autoribus, ut magis perſpicua fieret evolutio hujus, ſed propter penuriam temporis abrumpere cogor. Dum verò dixi eſſe Aſthma convulſivum ſeu ſiccum, quatenus fibræ pulmonum ſe ſtringant, & pertinaciter convellantur, removere volui reliquas ſpecies hujuſmodi aſthmatis: nimirum quod contingere ſolet vel vitio conformationis partium ad reſpirationem pertinentium, quò omnes plus minus gibboſi pertinent; item quando calculi vel tubera dura in bronchiis pulmonum, vel tumores ſcirrhoſi in pulmonibus, hærent; excipio etiam volo illa, quæ muſculis thoracis convulſis originem ducunt, quas ſpecies utplurimùm in hypochondriacis reperire eſt.*

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Cùm verò nobis jam conſtet de parte affecta & cauſa proxima, videndum inſuper, quâ ratione cum eâdem connexio ſymptomatum ſe habeat? & quomodo eadem hanc cauſam inſequi potuerint? Primò ſe offert tuſſis, quæ ex conſenſu fibrarum ortum traxiſſe videtur; ex fibris enim pulmonum ut ſic convulſis vix tuſſis oriri poteſt. Cur autem præcipuè noctu ingraveſcit? ad frigidiuſculam plus minus tempeſtatem referendum eſſe puto; utut alii præcisè ad aſtra refugium ſumant. Viſciditas autem orta eſt ex nutrimento partis proprio coagulato, emanante ex poris ſub ſtrictura illa compreſſis, cui ob eandem rationem cruor admiſtus, quatenus tenella illa vaſcula ex orificiis ſuis miſere: niſi fortè dicendum eſſet, quod acidum illud rodens, & convulſionem cauſans, adeò acre & potens fuerit, quod erodere illa & ſolutionem continui inducere potuerit; aut etiam, quod uſu illo ex geſtatione gravioris ponderis diſrumpi valuerint. Non mirum verò eſt, quod noctu tam graviſſimæ anxietates ſuffocatoriæ eum cum alta, crebra & difficillima inſpiratione prehenderint, & mediâ quaſi viâ interceptus fuerit aer; viæ enim ad reſpirationem neceſſariæ per iſtam conſtricturam convulſivam anguſtantur & quaſi occluduntur; unde & dicere Germ: *ſolent* Sentiunt quaſi cuneum trachææ infixum, ita obturatus ſum: *uti etiam noſter æger ſuperiora pectoris monſtravit. Extra paroxyſmum verò, quando nempe ſtrictura illa ceſſavit, ſunt ſani, alimenta ſupini capere poſſunt, & quietem capiunt.*

Proſpiciendum autem nunc etiam erit de causâ movente *ſeu* remotâ, *i. e. unde conſtrictio illa convulſiva provenerit? Nam cauſa hujus mali non potuit eſſe geſtatio ponderis, quam prætendit Patiens, ſed, uti dixi, fuit acidum quoddam præternaturale, membranis pulmonum firmiter adhærens: id quod (ſi conjecturæ locus) puto ex fumis illis metallicis, aut etiam carbonum, circa quos quotidie ſtannarii occupati ſunt; quid enim ejuſmodi fumi in excitandis etiam catarrhis ſuffocativis præſtare queant? ſufficienter notum eſt. Perpendantur quæſo fumi ſulphuris incenſi, aquæ fortis, & butyri antimonii, & opinor fore, ut mecum conſentiant. Ceſſat ſiquidem exinde reſpiratio, non ex vitio laryngis aut thoracis, ſed pulmonum; tali enim exotico odore ſtringuntur & anguſtantur veſiculæ: hinc etiam de hoc propter brevitatis ſtudium ulteriùs diſſerere nolo, ſed potiùs perſpectâ Theoriâ ad præſentis mali Prognoſin acceſſum facio.*

PROGNOSIS.

Malum eſt non parvi faciendum; metuendum enim, ſi non remittat, ne ulteriùs repat convulſio. Inſuper etiam cura difficilior formidanda, quàm ſi eſſet aſthma humoroſum. Interim tamen cùm malum ſit ſolitarium, nec inveteratum, neque in corpore grandævo, per convenientia remedia ſi ei obviam eatur, ſperandus felicior eventus.

CURA.

Curam *itaque, quod ſpectat, longè alia hîc eſſe debet, quàm in aſthmate humoroſo. Ergò duplex eſt conſiderandi modus; nimirum in & extra paroxyſmum.*

In paroxyſmo ſcilicet ſymptomata demulcenda: extra illum eadem præcavenda.

Utramque faciunt paginam ſalia volatilia & caſtorina, vel cum vel ſine opiatis miſta, imperando ſudorem: ſic quæcunque anti hyſterica huc etiam referri poſſunt; item juxta HELMONTIUM *Antiepileptica; etiam in aliorum defectu theriaca non erit poſtremæ notæ:* BOYLE in Philoſ. Experim. *valdè commendat ſpiritum volatilem ſanguinis humani cum laudano opiato. Olea deſtillata nervina & pectoralia huc maximè pertrahenda, quemadmodum* Excellent. Dn. PRÆSES *ſequentem formulam cum felici ſucceſſu expertus eſt:*

℞. Ol. deſtill. ſucc. ℈ij. ad ʒj.
Aniſ.
Tereb. ana ʒß.
Miſceantur.

De hoc capiantur quotidie bis gutt. x ad XII. *manè in calido, à meridie in frigido convenienti aliquo vehiculo.*

Laudantur etiam ſuo merito lumbrici, idque eorum ſal volatile: ſic & aſelli, tam in ſubſtantia exſiccati & pulveriſati in forma electuarii, quàm eorum ſpiritus per fermentationem paratus.

Extra

Extra paroxyſmum *non inconveniens erit, præmittere vomitum: licèt enim malum non hæreat in ſtomacho, forti tamen illo niſu ſimul expurgantur quadantenus pulmones.*

Purgationes nihil præſtant, & ſi fortiores ſunt, magis nocent: ſimulque venæſectio, quæ in tali caſu etiam nil præſtat, ut teſtatur æger. Sic expectorantia, incidentia, &c., cùm malum non dependeat à materia copioſa viſcida, ſed ſolà conſtrictione convulſivâ, nihil præſtare poſſunt; unde benè diſtinguenda aſthmata.

Cæteroquin Cura in & extra paroxyſmum coincidit; quæ enim paroxyſmum ſublevant, eundem etiam præcavere poſſunt; præſertim imminens benè ſuſpenditur per opiata: v. gr. in & extra paroxyſmum:

℞. Aſellor. *q. pl.*
Infund. in Vini unc. viij.
Adde
Syr. de beton.
Pœon. ana unc. ǰ.
Eſſ. Caſtor.
Eſſ. Croci ana ʒß.
Laud. opiat. gr. ij.
M. f. *Potio*: S.
Potiuncula pro aliquot vicibus.

Vel

℞. Succin. præp ℈j.
Bezoard. ſolaris ℈ß.
Sal. vol. ſuccin.
Sangu. hum. ana gr. viij.
Laud. opiat. gr. ij.
M. f. *Pulvis*: S.
Pulvis pro duabus vicibus.

Item

℞. Aquæ Pœon. unc. ij. vel iij.
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ʒj.
Cinn. Antimonii ʒß.
Sal. vol. lumbric. ℈ß.
Laud. op. gr. jß.
M. D. S
Potiuncula pro duabus vicibus.

Poſſent ex dictis antihyſtericis & antiepilepticis plures ad hunc concinnari formulæ: ſed cum facilia ſint, & temporis rationem habeam, lubens eas mitto.

Externè *etiam adhuc poſſent addi unguenta, quædam cum ſpiritu ſalis ammoniaci mixta, ad inungendum pectus: item imponi poſſet emplaſtrum de oxycroceo, malaxatum cum oleo deſtillato ſuccini vel alio.*

Hic ſiſto, reliqua tranſeant, hæcque ſufficiant.

DISCURSUS & ANNOTATA SPECIALIA

B. Dn. PRÆSIDIS.

Morbus eſt *aſthma* quoddam *convulſivum*, quod frequens eſt in Praxi. Imprimis arthritici confirmati, itemque ſcorbutici, aſthmate convulſivo crebrò vexantur: dicunt: *Podagra ad interiora receſſit, & facit difficilem reſpirationem.*

Diſtinguendum autem hîc ſedulò eſt inter cauſam morboſam, & productum morboſum. Mucago ſiquidem illa pauca, cruenta &c., quam æger exſcreat, ſub tantis anguſtiis per vim naturæ coacervatur in aſpera arteria tanquam productum morboſum, & ab evacuata lympha dependet: Quod confirmatur inde per experimentum in cane vivo inſtitutum mediante ſpiritu ſulphuris, in venam cruralem immiſſo, unde hic lethale aſthma incidit: poſt in eodem ſecto tota aſpera arteria mucagine viſcidâ ſpumoſâ cruentâ erat plena, genitâ ex impedita circulatione ſanguinis per præcordia, unde ſanguis crebrâ agitatione inſtar albuminis ovi per aeris meatum & remeatum in ſpumam erat transmutatus: vid. experimentum diductiùs enarratum in *Diſputatione de Chirurgia Infuſoria.* Simili ratione ac in epilepticis talis ſpuma ante os conſpicitur, quæ nil aliud eſt, quàm ſaliva per impeditum aeris commeatum in ſpumam redacta. Ad hæc noſter æger pondus grave geſtavit; hinc ſuſpicio, an non aliquod vaſculum in pulmonibus ruptum fuerit, unde ſputatio cruenta? Illuſtrat hunc caſum evidenter iſta reſpirationis interceptio, quæ fumo ſulphuris incenſi inſpirato, & odore butyri antimonii, excitari ſolet; quatenus propter ſuam acrimoniam acidam pulmones conſtringunt, ſimileque aſthma inferunt. Ipſe aliquando olfeci butyrum antimonii, unde non potui reſpirare, *nolebat intus cedere*, excernebam interim mucum copioſum, ceu productum morboſum, natum ex velli icato larynge.

Eſt ergo aſthma ſiccum ratione cauſæ natum à ſtrictura pulmonum, qui ſimul ſunt *Pars affecta*, & quidem per eſſentiam. In omni autem aſthmate Pars affecta eſt inveſtiganda vel in thorace: vel viis, quas tranſit aer, vel pulmonibus, quos intrat aer.

In ægro noſtro vitium non eſt in thorace, nec in viis, per quas aer tranſit: ergò in pulmonibus. Jam verò triplicia vitia reſpectu aſthmatis in pulmonibus occurrunt: nempe vel vitium conformationis, quando iidem calculis vel vomicâ ſunt obſeſſi; vel vitium nutritionis, ſi ex ulcere v. gr. horum nutrimentum pervertitur in pus; vel tandem vitium motionis, quando ſe iidem debitè non poſſunt ad dilatationem accommodare, adeoque nec dilatari. At in noſtro ægro non ſubeſt vitium conformationis; aliàs enim continuum foret aſthma, quale tamen non eſt: nec vitium nutritionis, ob eandem cauſam, ſicut etiam, quod & neceſſariò materiæ fieret rejectio, & hâc excretâ levamen: Ergò vitium motionis in pulmonibus latet; ubi tamen, cùm exſpiratio ſit libera, vitium non eſt quærendum in eorum motu contractorio, ſed expanſorio, hinc thorax non poterat expandi, unde in medio curſus inſpiratio impediebatur: Vitium ergò eſt in pulmonibus, dum non ritè expanduntur. Scilicet in pulmonibus duplex ſubſtantia conſideratur: quarum prior eſt ratione materiæ ſubſtantia membranoſa; altera ratione conformationis textura veſiculoſa, ita ut ſit congeries illa veſicularum membranacearum invicem conſitarum, quas intercurrunt vaſa ſanguinea im- & emittentia, unà cum nervis, in filamenta nervea fibroſa ſe explicantibus, & extra pulmones plexum illum retiformem fibroſum efformantibus, quod vicem muſculi gerens, extrinſecùs pulmonum veſiculas ambit, adeoque ab hoc fit, ut pulmones ſe quodammodo activè conſtringere poſſint; dilatari verò, ubi ſe habent purè paſſivè. Equidem de hoc reticulari pulmonii plexu nil adhuc refert MALPIGHIUS *in ſuis ſcriptis*: interim eum poſtmodum *in Epiſtola aliqua manuſcripta* declaravit; ac conferatur de eodem LAMSWERDE *in Reſpirationis Swammerdamianæ Exſpir. pag.* 35. & 36. Eſt adeoque pulmonibus duplex motus: expanſorius, in quo merè paſſivè ſe habent, ut dictum; dilatantur nempe, quia replentur ab aere: & conſtrictorius, qui itidem per maximam partem paſſivus eſt, utut in ſtatu naturali tantillum conferant, & aliquatenus activè ſe habeant, quatenus earum fibrarum plexus debito tono & levi ſtricturâ in ordinariam & debitam veſicularum membranacearum plicaturam & ordinem conſervat & promovet; tamen etiam paſſivè, quatenus à coſtis thoracis ſe conſtringentibus etiam conſtringuntur.

Cauſa autem *proxima aſthmatis cōvulſivi* in caſu noſtro eſt ſtrictura plexus nervei fibroſi reticularis, pulmones ambientis, ſe ſtringentis, & expanſionem pulmonum impedientis; unde difficilis reſpiratio, & ſic ægri ſuffocandi videntur. Cæterùm WILLISIUS & HELMONTIUS ſibi in hoc negotio explicando planè ſunt contrarii, & toto cœlo diſcrepant: & ſicut hic in defectu peccat, dum omnem motum pulmonibus denegat, & eoſdem ſaltem cribrum aeris putat, dum nempe pori ſtringantur, ut non poſſit tranſire aer, unde aſthma ſiccum; ita WILLISIUS videtur peccare in exceſſu, qui etiam vult, pulmones ſe in expanſione quoque activè habere propter nervos, quod tamen impoſſibile eſt; quia dicit, pulmones manere in continuo expanſionis motu; ſed ſic tales ægri facilè poſſent inſpirare, cùm tamen videamus contrarium; hinc nec pulmones ſe expandere, probabile eſt; niſi enim conſtringerent ſe, & impedirent aerem, quomodo poſſet fieri aſthma ſiccum? Aſthmata autem ſicca ſunt multiplicia: noſtrum eſt vitio pulmonum; alia ſunt vitio muſculorum thoracis, &c.

Cauſa remota in noſtro caſu non potuit eſſe geſtatio ponderis, quia aliàs continuum fuiſſet aſthma. Interim nec id de nihilo eſt, præſertim cum ex ſpiritu tunc temporis retento vas aliquod in pulmonibus rumpi potuerit, non ſecus ac aliàs tantilla eroſio à ſulphure acri metallico facta, lædendo vaſcula pulmonum, generationem ſputi & muci cruenti procurare poteſt. Sed arbitror, cauſam remotam hîc eſſe Gas metallicum & carbonum,

bonum, ut apud vietores, aſthmata talia incidentes, gas fumoſum piceum. Nempe ſtannarii occupati ſunt circa ſtannum & bismuthum, in quibus copioſè luxuriat ſulphur, metallicæ quidem proſapiæ, ſed tamen valde volatile exiſtens; quod patet ex phænomenis ejuſdem: Si enim raſura ſtanni miſcetur cum nitro, ſtrepitum quaſi pulveris pyrii edit; non ſecus ac quoque fit, dum aqua fortis rodit Jovem, purum nitrum remanet, alcaliſatum nempe à ſulphure Jovis: hinc quidam dicunt, Jovem, ſi roditur à ſpiritu nitri vel aqua forti, flammam concipere. Imò ſulphur Jovis vel Saturni Mercurium facilè coagulat, dum illorum unum in crucibulo liqueſcit, & parum frigeſit, in medio foveam, Mercurio implenda imprimitur; ita enim ſulphur ſtanni aut plumbi extraverſum, Mercurium arripiens, facilè coagulat. Stannum ideò, ob hoc ſulphur, omnium metallorum Diabolus dicitur, *quia omnia* metalla *fragilia reddit*. Sic itidem metallarii, bismuthum vulgò vocant tectum argenti, itémque argentum immaturum, & primum ens argenti; habetur enim pro argento immaturo, hinc facilè elevari poteſt in flores. Sed in metallis, quæ conſtant ſulphure volatili, ſulphur iſtud, quò magis volatile eſt, eò magis reſolvitur ab igne, & prodit acrimoniam anteà concentratam. Contrarium eſt in metallis, quæ ſulphur fixius habent; Unde quando ſtannarii circa Jovem & biſmuthum occupantur, idque igne fuſionis, horum metallorum ſulphureos fumos, qui aliàs ſub forma florum in vaſe clauſo ſe conſpicuos reddunt, & in aere libero ſeparantur à concreto, acriores factos copioſè inſpirant. Hoc poſito, neceſſariò incurrunt læſionem pulmonum, & quidem talem, quod dictæ particulæ ſulphuris acidæ, rodendo fibras nerveas pulmonum, eas facilè ad ſtricturam convulſivam diſponant. De cætero & carbonum gas inſpiratione attractum præter vim narcoticam, pulmones exſiccare, & admodùm rarefacere, & ad ariduram diſponere poteſt. In ægro quoque noſtro hæc aridura probabilis eſt propter gas carbonum, unde interdiu non adeò bene reſpirare poteſt, utut aſthma convulſivum periodicum ſimul ſit, quatenus alia ſymptomata concurrunt: Conf. M. A. N. C. *Ann.* 3. *obſ.* 131. *pag.* 219, ubi talium fumorum metallicorum, ſtannarios morboſos reddentium, mentio fit. Imò eodem loco allegatur TIMÆUS *de GuldenKlee*, de figulorum noxis, ex ollarum vitrificatione has recenſens, non indigna lectu; & verum eſt, facilè fiunt, figuli phthiſici & aſthmatici *propter lithargyrium*.

Semel ita læſa pars aliqua poſtmodùm facilè à tantillo inadequato objecto facillimè offendi & irritari poteſt: ita enim illi, qui reſpectu texturæ materialis pulmones obtinent delicatos, faciliùs poſſunt lædi, & leviorem etiam alterationem aeris magis ſentiunt, quàm alii; non ſecus, ac cephalalgiæ ex debilitate capitis obnoxii idem fatum experiuntur. Ex quo colligendum: in noſtro ægro, quoad pulmones ex gas carbonum inſpirato, læſo anteà, veſperi exacerbari malum, quatenus ab elevatis interdiu miaſmatibus aura aſperior reddita ſuum ſymbolum confert, unà cum aliis concauſis. Unde hic æger, cùm tempore veſpertino aer frequentiùs ſit vehementior, facillimè potuit ſentire noxam, aliis, qui pulmones robuſtos habent, inſenſilem.

Quod autem aſthmata talia convulſiva nunc periodicè, nunc vagè moveantur, fit pro tempeſtatum mutationibus, aut vario corporis motu.

Tuſſis ex materia iſta, nonnihil vellicante, producto nempe morboſo, originem duxit.

Quoad *Prognoſin*: Difficilia curatu ſunt talia ſicca aſthmata, præſertim inveterata, cùm non adeò cognita adhuc ſint remedia ſpecifica.

Interim utplurimum funeſtum omen eſt, ſi pedes intumeſcant; tunc enim periculum enaſcitur, ne tandem, ex tali virium deficientium ſigno, ſuffocati ſubitò intereant.

Quoad *Curam*: Hæc reſpectu temporis intra & extra paroxyſmum inſtituenda eſt: ita ut in paroxyſmo optimè locum habeant antiepileptica & antihyſterica volatilia: quibus aſſocianda ſunt cinnabarina, tàm antimonialia, quàm illa Hungarica cinnabaris nativa, auræ proſapiæ.

Extra verò *paroxyſmum* præſervativè opiata, adeoque & theriacalia, ſuſpendentia eundem, conveniunt; reſpiciendo ſimul ad cauſas remotas, in ſpecie ad fumos metallicos: qui cùm in noſtro caſu ſint ſulphur Iovis & biſmuthi, acre volatile ab una parte per ignem extraverſum, adeòque in textura ſui mutatum, & conſequenter acrius factum, ſicuti ab altera parte Gas carbonum, pulmones ad ariduram diſponens; hinc reſpectu ſulphurum iſtorum metallicorum nil melius, ſublimioribus remediis exceptis, in Praxi vulgari expertum, quàm demulcentia ac temperantia *pinguia*, nutritiva, & blandè humectantia, adeoque in ſpecie olea deſtillata, ſperma ceti, butyrum, oleum amygdalarum dulcium, & lac cum ſapone Veneto; quod ultimum quidem BARBETTE primus ad curã epilepſiæ introduxit, à Practicis tamen aliis quoque hujuſmodi in caſu proficuum obſervatum eſt: Vid. M. A. N. C. *loc. cit.* Sic etiam qui laborant in antimonio, aliiſque laboribus metallicis ſulphureis, à tali aſthmate convulſivo ſe præſervant largâ butyri aſſumptione. Sperma ceti ex modernorum experientiis in paroxyſmo aſthmatico mirabile eſt, & TIMÆUS *de GuldenKlee in Caſ. & Epiſt.* ceu præſentaneum in paroxyſmis aſthmaticis (in aſthmate autem humoroſo non utile, utut aliquoties laxet alvum) convulſivis, & proficuum obſervavit, temperando acrimoniam cauſæ vellicantis. Interim hoc in paroxyſmo nihil proficiebat, ſed in principio exhibitum juvat aliquid, ſicut optimè extra eundem. Huic aliàs ægro propinavi; primitùs Expectorantia acida cum ſpiritu aſthmatico, ſed fruſtrà; poſtmodum expectorantia dulcia cum ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato, ſed etiam fruſtra; tandem autem miſturam ex oleoſis & ſalibus volatilibus ei præſcripſi, & melior ſanitas hinc affulſit, reliquiis reſtantibus per liquorem terræ foliatæ tartari, bis quotidie ad gutt. xxx. depulſis. Imò proficua fuiſſet quoque talis miſtura:

℞. *Aquæ flor. Pæon.* ℥ ij
Liq. Cor. Cer. ſuccin. ʒ j.
Cinn. antimonii ʒß.
Salis vol. lumbr. ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
Miſc. pro duabus doſibus.

Tandem *externè* unguenta cum ſpiritu ſalis ammoniaci confecta, ſunt optima, ſi ver. gr. terebinthina, affuſo ſucceſſivè ſpiritu ſalis ammoniaci calido ex parte, terendo redigatur in maſſam albam: ita hæc ſola cum aliis in pleuritide eſt polychreſta, ſub forma emplaſtri pectori applicata.

Aſthma autem convulſivum ex hypochondriorum, adeoque diaphragmatis, convulſione, tollitur primariò per vomitum, præmiſſis blandis digeſtivis; quod & inculcat WILLISIUS.

Eſt hic vietor ſenex podagricus, qui ante biennium, cùm aliquando immunis *ab arthritide* fuiſſet, incurrit ſine cauſa manifeſta *in aſthma*, de die bene adhuc ſe habet, noctu ſub primo ſomno expergefactus, ſine periculo ſuffocationis in lecto perdurare nequit, ſed ſurgit, accumbit menſæ pronus, cum difficillimo anhelitu, durante uſque ad mediam noctem, hinc ceſſat. Dum affectum examinarem, monſtrabat hypochondria, ubi diaphragma connectitur coſtis, dicebat: *Ibi omnia tenſa & plena ſunt circa hypochondria; & quando deſinit, ſentit ſtrepitum quendam, poſtea rurſus ceſſat.* Diu durabat & varia fruſtrà tentabat. Tandem præſervando paroxyſmum palliativè juſſi, ut *maturè cœnaret*, & lectum petiturus largam doſin *theriacæ* vel mithridatii aſſumeret: cujus remedii ope optimè habuit; quoties verò intermiſit, ſolita rediit anxietas nocturna. Dum examinatur hic paroxyſmus, quia quaſi cingulum percipiebat in Hypochondriis, & *ſtrepitus* erat remiſſio paroxyſmi ſpaſmi, ſuſpicabar vitium conſiſtere in diaphragmate convulſo. *Duravit ſic ultra quadrantem anni*; revertente tandem podagrà, aſthma penitus ceſſavit.

Ejus vicinus, etiam vietor, incurrit podagram, & ſimul in naſi ſiniſtro latere, arthriticos dolores percipiebat. Ceſſante paroxyſmo incurrebat in graviſſimum dolorem, imam partem ſterni exactè affligentem. Hic erat quotidianus, in ſpecie affligebat noctu ab hora decima ad quartam, cum quo dolore aderat ſimul anguſtia præcordiorum cum difficili reſpiratione, ut etiam lecto exſurgere cogeretur. Omnia erant fruſtranea, excepta theriacâ vel mithridatio ante paroxyſmum, quæ optimè ei erat, ſuperveniente que podagra remittebat affectus in totum.

Mulier ferè 50. annorum, cui tamen adhuc fluebant menſes, laborabat tertianâ intermittente ordinariâ: ſed die vacuô ſemper torquebatur aſthmate convulſivo graviſſimè veſperi poſt ſeptimam ex improviſo ſuperveniente, & ad quartam uſque matutinam perſeverante; dies verò paroxyſmi febrilis erat vacuus abſque tali aſthmate, quod ſaltem die à febre vacuo veſperi affligebat. Et quidem primò nulla tuſſis aderat, aut ſaltem levis & inanis præcedebat; ſecundò ſcreatus ſeu materiæ excretio nulla, aliquando quidem ante paroxyſmum die illo, quo veſperi rediturus erat, viſcida quædam mucoſa exſcreabat, ſed proximè nec ante nec poſt eum: tertiò finiebatur paroxyſmus ſucceſſivè ſine ſenſibili materiæ evacuatione, inchoabat ſubitò ſine ulla cauſa antecedente: ſymptomata erant reſpiratio difficilis primò ingruens, hinc cordis palpitatio, anxietates præcordiorum graviſſimæ, motus convulſivi in brachiis & ſcapulis, extremorum frigus, ſudor varius, præſertim frigidus in paroxyſmo affligebat: finito paroxyſmo laſſitudo omnium membrorum, calor corporis, pulſus celer & frequens aliquandiu ſupererant. Ex quibus facilè erat concludere, paroxyſmos hos revera eſſe de aſthmate ſicco ſeu convulſivo. Finitâ & curatâ febre, periodum ſuam tertianam obſervabat paroxyſmus aſthmaticus. Tentata varia imprimis volatilia, liquor cornu cervi ſuccinatus, ſpiritus carminativus, eſſentia caſtorei, ſpiritus lumbricorum terreſtrium, ſperma ceti cum croco, emplaſtrum ex tacamahaca & galbano pro præcordiis, ſed incaſſum omnia. Malum non erat hyſtericum, aut ex abdomine vel hypochondriis, in his locis quieta omnia, caput ſine labe, ſaltem pectus univerſum conſtringi, fauces occludi videbantur, ut non niſi cum ſonitu ſpiritum ducere poſſet. Præceſſerat gravis cephalalgia, hanc exceperat febris, quæ cùm per octiduum duraſſet, aſſociavit ſe hoc aſthma. Suſpicabar acre miaſma, cephalalgiam quod induxerat, utcunque ſub motu febrili reſolutum ad nervos intercoſtales derivatum, unumque vel alterum hujus nervulum aut ſaltem plexum occupaſſe, unde iſtæ lacrymæ: urinæ craſſæ cum copioſo ſedimento quaſi farinaceo & ſalibus ſcorbuticis admodum copioſis, unde & ſcorbutus delitеſcebat. Supervenit dolor & tumor hæmorrhoidum fauſto omine, propterea applicationem hirudinum urgebam, à quibus certum levamen ſperabam, ſed obſtinatè renuit; unde pro horum levamine:

℞. *Mucil. ſem. cydon. cum ſperm. ran. extr.* ℥j.
Spiritus vini probè campb. ʒij.
Sacch. Saturni ʒj.
Miſc.

quô linteum benè humectatum applicet crebriùs.

Aliis ergo irritis, ordinatâ ſunt duo veſicatoria ampla, utrinque propè carpos applicata die vacuo; die verò paroxyſmi bihorio ante hunc:

℞. *Far. lycopod.* ʒß.
pulv. epil. antimonial. gr. iß. ad ij.
M. pro pulvere.

Quorum uſu per triduum omni veſperi continuato evanuit paroxyſmus penitus, ita ut exactè convaluerit.

Scopus erat veſicatoriis doloris ratione divertere motum ſpirituum, an forſan de acri ſcorbutico ſimul evacuari quid poſſit? non adeò attendebatur, dum iſte pulvis internè præternaturalem ſpirituum impetum ſopiendo paroxyſmos levaret, ipſâ naturâ ſub ſtatu ita pacato, quod ſupererat, corrigente, & ita etiam factum fuit.

RESOLUTIO II.

DN. JOH. MATTHÆI MERCKELII,

ANNÆBERGENSIS.

B. DN. PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta, & correcta, Anno 1682.

AFFECTUS.

Quodſi principium invaſionis in caſu hoc noſtro ſpectes, ultro quaſi & primo ſtatim introitu non levis ſeſe offert ſuſpicio de affectu quodam pectorali, à morbi ſitu ſic dicto, quem & ego ad *aſthmata convulſiva* referendum æſtimo.

PARS AFFECTA.

De *loco affecto* non eſt, quod diu ſolliciti ſimus, nam dolor facit ipſe diſertum, ſcilicet patientem, qui etiam optimè novit, ubi calceus eum premat; hinc digitis quaſi intentis monſtrat ſuperiora & anteriora pectoris, pulmonum cubicula, eaque pro parte affecta ſatis rectè incuſat. Etenim quod vitium motionis expanſivæ pulmonum hîc utique in cauſa ſit, & loci affecti nomen mereatur, nihil omninò dubito.

CAUSA PROXIMA.

Cauſa autem *proxima formalis* erit ſtrictura plus minus violenta fibrarum, pulmones circulariter ambientium. Prout enim fibræ dictæ nerveæ irritatæ, à cauſa aliqua præternaturali ſtringuntur aut convelluntur, veſiculas pulmonales ſimul diverſimodè ſtringendo anguſtiores, & pro aëris ingreſſu liberiori ſuſcipiendo ineptiores reddunt, adeoque ſui ſtricturâ varias, imò ſuffocatorias ferè, anxietates præcordiorum inducunt.

Cauſa materialis erit acidum quoddam vitioſum, fibris hiſce nerveis inimiciſſimum, quod dum ſpiculis ſuis acriter vellicat nervos, varios motus & præfata jam mala producit.

Pro *cauſa remota* longo ordine deducenda, hominis vitæ genus huc non immeritò revocari poſſet. Scilicet ſtannarii ab objecto, circa quod verſantur, ſic dicti, nil frequentiùs ſub manibus habent, quàm ſtannum cæteraque metalia, in quibus multum ſulphuris continetur. Hæc ipſa enim ſi ab ignis tortura colliqueſiant, multum ſulphuris metallici exhalant, & per fumum de ſe ſpargunt, qui fumus poſtmodum per inſpirationem cum aëre, pro ventilando fervore ſanguinis pulmones tranſeuntis, attractus, impetuosè in bronchia pulmonum irruit, hinc in plexus nervorum pumones ambientium ſeſe inſinuat, ubique inimicâ ſuâ præſentiâ illos vellicando, anguſtias præcordiorum ferè ſuffocatorias cauſatur. Sulphur autem, quod copioſo acido conſtet, ex odore fumi ejus incenſi & inſpirati ſatis manifeſtum evadit; nec dubito etiam, quin acidum jam dictum exinde accreverit, imò fundamenti loco hîc ſtare queat. Accedit & hoc, quod utut ex geſtatione ponderis gravioris nullum nocumentum ſenſerit æger, tamen venulæ alicujus ruptionem ſubeſſe, aut ex pondere graviore, & hinc aëre diutiùs retento, aut ex violenta ſputi viſcidi rejectione, cruore permiſtâ, probabile videtur.

CONNEXIO SYMPTOMATUM CUM CAUSA PROXIMA.

Symptomatum verò, exinde quæ reſultant, connexio patet, & facili negotio demonſtrari poteſt. Nam tuſſis, quæ noctu præſertim affligit (fortè ob interceptam tranſpirationem inſenſibilem, & denegatum ſero tranſitum) tam locum affectum monſtrat, quàm nervoſum genus præ cæteris malè ſe habere innuit. Nec mirum etiam, quod

quod quidem conatus tuſſiendi pro rejectione muci viſcidi, cruenti, ſed pauci, præſens ſit, ſed ſine levamine: Nam non adeſt, quod rejicere queat, ſcilicet materia illa viſcida, per ſcreatum aliàs in aſthmate humido quæ copioſè excernitur, hic deficit, & loco potiùs ejus, ſenſus quidam vellicationis, fibras pulmonum circulares moleſtè afficiens, conatum hunc tuſſiendi inducit.

Mucus autem viſcidus & paucus qui rejicitur, non ex profundo pulmonum ſitu provenit, ſed fortè circa laryngis caput & pulmonum bronchia obhæſit, & ex aere inſpirato in coagulum plus minus viſcidum abiit, hinc etiam levi conatu excernitur.

Graviſſimæ autem anxietates ſuffocatoriæ, & difficilis reſpiratio, conjecturis meis multum adhuc ponderis addunt: ſcilicet ſpaſmodica hæc fibrarum corrugatio dum contingit, intercipitur ſpiritus, & liber thoracis motus expanſivus plus minus hinc impeditur, adeò ut ſuffocationis periculum omni momento videatur præſens.

P R O G N O S I S.

Res autem quia periculi eſt plena, & ratione partis affectæ, ſcilicet plexus nervorum, cum inſultibus epilepticis multum convenit, non eſt quod diu moremur ope noſtrâ qualiquali Medicâ, ne fortaſſe diutiùs hoc malo conflictetur æger, & ex intercepto aere liberiori de ſubitò moriatur, aut in morbum aliquem chronicum, ſcilicet aſcitin, &c. exinde deveniat.

C U R A.

Cura autem alia erit in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum.

In paroxyſmo, ut morbi atrocia ceſſet, & liberior aeri motus ad intra concilietur, præſcribenda ſequens Mixtura:

℞. *Aquæ hyſſopi*,
Veron. ana ℥iß.
Aſthmat. Rud.
Epil. Lang. ana ℥ij.
Spiritus ſalis ammoniaci aniſ. ʒj.
Cinnab. antimonii gr. xij.
Sal. vol. ſuccin. gr. vj.
Laud. opiat. gr. jv.
Syr. ſcabioſ. vel *diacod. Mont.* ʒv.
M. S.
Potiuncula pectoralis pro duabus vel tribus vicibus.

Blandus, ſi poſſibile, mador ſubſequatur.

Externè litus aliquis poſſet fieri hoc modo:

℞. *Axung. Caſtor.*
Lucii piſc. ana ʒi.
Ol. deſtill. ſuccini gutt. xv.
Aniſi gutt. x.
Balſ. Peruv. cum vitell. ovi ſol. ʒß.
M. D. S.
Unguentum cum quo calide pectus ungendum.

Hoc etiam linimento non incommodè inungi poſſunt calidè plantæ pedum.

Extra paroxyſmum.

1. Acidum nervis inimicum corrigendum.
2. Paroxyſmus præcavendus; &
3. Metus recidivæ, ſi poſſibile, planè auferendus.

Ad *primum Indicationem* pro temperando acido præmitterem ego ſequens:

℞. *Sperm. ceti* ʒß.
Croci gr. vj.
Ol. amygd. dulc. rec. expreſſ. ʒß. ad ʒvj.
M. D. S.
Mixtura reſolvens pro una vice cum Cereviſia calida vel juſculo gallinæ ſumenda.

Aut

℞. *Pulver. epil. Marchion.* ℈j, vel *pulv. epilept. Antimonial.* gr. iij.
Cinnab. antimonij.
Sal. Vol. ſuccin. ana gr. iij.
Laud. opiat. gr. j.
M. D. S.
Pulviſculus veſpertinus pro una vice.

Aut pro corrigendo acido:

℞. *Antimonii diaph.* ℈j.
Bol. Armen. præp. gr. vj.
Pulver. anod. confort.
Bez. ſolar. ana gr. iij.
M. D. S. ut *ſuprà*.

Ad *ſecundam Indicationem*:

℞. *Liqu. Cornu Cervi ſuccin.* ʒj.
Eſſ. Caſtor. ʒß.
Opii ℈j.
M. S.
Tinctura, veſperi 30 *uſque* 40. *guttæ*.

℞. *Mithridat. Dam.* ʒj.
Cornu Cervi ſine igne ℈ß.
M. f. Bolus pro una doſi.

Capiatur in aqua quadam ſudorifera.

Pro *tertia indicatione* veſicatoria & fonticuli hîc in uſum voca da forent, reiteratis ſimul jam dictis, paroxyſmi invaſionem præcaventibus, nec non alvus ſervanda aperta Decocto paſſulato cum floribus & fructibus pectoralibus. Quibus & ultimò mixturæ ſequentis uſus adjungi poſſet:

℞. *Spiritus ſalis ammoniaci aniſ.* ʒj.
Tincturæ balſ. Peruv. ℈j.
Eſſ. opii gutt. xij.
Miſc.

Doſis omni manè 20. ad 30. guttulas.

C A S U S XXI.

T U S S I S S T O M A C H A L I S F E R I N A H U M I D A.

*Vetula pro ætatis ratione adhuc utcunque robuſta, occaſione inclementioris aeris hyberni, ſenſim incidit in tuſſim ferinam. Primitus ſentit vellicationem in faucibus, cum aliquali dolore, & copioſo ſputi ſalſi, mediocris conſiſtentiæ, ſcreatu: hinc pedetentim tuſſire incipit, præſertim cum dorſo incumbit, & hinc, dum manè evigilat, cum muci viſcidi & tenacis moderata rejectione. Intenditur paulatim malum, ita, ut interdiu pariter & noctu tuſſiat, ſed cum ſummo conatu, & ſonitu, ex imo & profundo emergente; (*Sonat quaſi ex olla vacua, dicit.*) Copioſa viſcida, ſed cum ſummo labore, & crebriùs repetito conatu, tuſſi ejicit, in tantum, ut ex laborioſa tuſſi non rarò ſupervemiat vomitus, muci nunc viſcidi, nunc plus minus copioſi. Malum pertinaciter durat, appetitus proſternitur, ſitis intenditur, febricula ſupervenit lenta, decumbens inſigniter ſtertit,* ſie rochelt. *Interrogata de loco & ſenſu materiæ, tuſſim excitantis, oſtendit regionem epigaſtricam, ſpeciatim locum, quem vulgi etymo, appellant ſcrobiculum cordis. Flagitat Curam.*

R E S O L U T I O II.

DN. E H R E N F R I E D P F U N D T,

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. DN. P R Æ S I D I S,

Cenſuræ ac Emendationi ſubmiſſa Anno 1675.

A F F E C T U S.

Quantum ex hoc caſu colligere licet, videtur affluxus quidem catarrhalis, in ſpecie verò Tuſſis Humida, *ſeu quæ fit cum materiæ variæ rejectione, & hoc ipſo à tuſſi ſicca ſeu convulſiva diſtinguitur.*

PARS AFFECTA.

Pars affecta *ſunt fauces & larynx, quatenus irritata nervos, muſculos thoracis moventes, afficiunt: progreſſu verò temporis etiam ipſe ſtomachus.*

CAUSÆ.

Cauſa proxima eſt vitium lymphæ in quantitate & qualitate, & quidem quoad poſterius & primariò acrioris & ſalſioris redditæ, propter cauſam remotam, aërem inclementiorem hybernum: qui quàm variè poſſit afficere partes corporis noſtri, in ſpecie eas, per quas pro reſpiratione tranſit, unicuique patet. In noſtro ergò caſu aër inclementior hybernus, variis effluviis ſcatens, plerumque verò ſale acriori & acidiori turgidus (hyeme enim ſemper eſt acidior, quàm æſtate: unde etiam quidam deducunt majorem appetitum in nobis hyeme quàm æſtate) inſpiratus lædit imprimis membranam faucium & laryngem, quæ irritatæ non ſolùm propter nervos laryngis, qui ortum ducunt à nervo intercoſtali, muſculos thoracis moventæ, irritatos tuſſim inferunt, verùm etiam, quatenus læſæ & irritatæ hæ partes, præter dolorem, copioſam lympham de ſe fundunt, à qua aſpera arteria vellicata & irritata tuſſi anſam præbet. Hinc enim propter hanc læſionem effunditur (ut in caſu eſt)

1. Copioſa, propter membranam hanc, copioſiſſimis glandulis refertam.
2. Salſa, tum propter ſal aëris ad majorem acrimoniam evectum, eidem junctum: tum etiam, quatenus membranæ læſæ lympham & nutrimentum proximum in talem ſaporem tranſmutant.
3. Mediocris conſiſtentiæ: quia adhuc eſt in principio: in omni autem tuſſi in principio talis tenuis ichor rejicitur, quem vulgò crudum adhuc appellant.

Fuit autem ſaltem ſcreatu, quia malum ſaltem eſt in faucibus & larynge.

Verùm, quemadmodum ad unamquamque partem læſam humores undique confluunt, & propter quandam quaſi ſpinam infixam alimentum proximum partium à naturali ſtatu degenerat, & ſaporem ſalſum acquirit; ita etiam propter hanc cauſam ægra noſtra magis tuſſire incipit, & manè mucum viſcidum tenacem ejicit: qui partim eſt hoc alimentum ſpermaticum extravaſatum & corruptum, quod coctum appellatur: partim etiam portio, ab alimentis incoctis relictis & quaſi per tranſudationem in œſophago congeſtis. Tuſſis tandem in dies magis magisque augetur cum ſummo conatu & ſonitu ex imo & profundo, quia dicta lympha & nutrimentum ſpermaticum à naturali ſtatu decedentia, per paulatinam deglutitionem in œſophagum & poſtmodum ſtomachum delapſa, non ſolùm priorem, nempe œſophagum, maximè irritant & vellicant, ſicq; tuſſi materiæ violentiæ occaſionem ſuggerunt; (Videmus namque quod v. g. aqua cinnamomi, vel alia quædã aqua ſpirituoſa acris, quamquam non intret arteriam aſperam, ſed ſolummodò œſophagum, in non adſuetis maximam tuſſim, primò ſiccam & inanem, poſtmodum verò mucum quendam ſpiſſiorem ob cauſam jam dictam inferat;) Verùm etiam ſtomacho illapſa ejuſdem ſuccum fermentalem (qui aliàs in ſenibus propter ſpirituum animalium defectum ſatis debilis eſt) inficiunt, ut loco ſucci ſalini (volatilitas enim maximè requiritur) fiat mucus viſcidus ſalſus, qui ex alimentis non poteſt non loco chyli legitimi talem paſtam viſcidam tenacem producere; hinc propter ſtomachum & œſophagum, aſperamque arteriam per conſenſum irritata, maxima & violentiſſima tuſſis, propter viſcida & tenacia non valdè mobilia, attamen nondum tantâ violentiâ irritantia, ut talis mucus viſcidus per vomitum rejiciatur: ad quod tamen etiam ſuccum contribuunt fauces & larynx, irritatæ propter continuitatem membranarum earum cum œſophago & ſtomacho. Tuſſis autem augetur, quando dorſo incumbit, ſine dubio propter diaphragma, ſtomachum comprimens, eundemque jam irritatum magis irritans. Appetitus tandem proſternitur, propter paſtam acidam viſcidam fermentum ſtomachi obtundentem, tum propter tonum ventriculi depravatum à conatu vomitus. Sitis intenditur propter lympham ſalſam, fauces & laryngem oblinentem. Febris tandem ſupervenit, non tantùm ab hujus ſeri cum ſanguine mediante ejus circulo miſtione, verùm etiam à chyloſi depravata, & ex hinc nato muco viſcido acido ſanguini commiſto; unde in ſanguine ratione ejus ſalis volatilis effervescentia febrilis excitatur. Verùm quia hæc pathemata in nupero quodam caſu ſufficienter ab Excellentiſſimo Dn. Præſide deducta ſunt, his ſuperſedeo, & potiùs ad magis Practica pergo.

PROGNOSIS.

Quoad Prognoſin: Ex ſe, quia eſt à cauſa externa, & quia mulier (eſt enim vetula) eſt extra ſtatum gravidationis, nihil habet in receſſu.

Verùm eſt periculoſa:

1. Quia hicce mucus ſtomacho infeſtus ejuſdem fermenti digeſtivi volatilem activitatem figit & impedit.
2. Quatenus propter fortiorem concuſſionem & violentam agitationem hæmoptyſin poteſt inferre.
3. Quia propter acrimoniam lymphæ, phthiſis vel etiam pleuritis ſupervenire poteſt.
4. Quia in vetula præprimis robur partium ita labefactari poteſt, ut malum deinde quaſi habituale fiat.

CURA.

Deſiderat ergo Curam, in qua

1. Cauſa irritans removeatur; ipſaque
2. Irritatio & vellicatio tollatur; &
3. Si quæ faucium adſit aſperitas, ſeu fauces raucæ, temperantibus leniatur:

Quia his ſublatis cætera, tanquam producta, ceſſabant.

Pro primo ergo ſcopo conveniunt ante omnia evacuantia, in ſpecie verò Vomitoria; quia in hoc noſtro caſu eadem nobis quoque digito monſtrat natura. Verùm quia mucus viſcidus adeſt difficulter mobilis, neceſſum puto, digeſtiva, mucum viſcidum incidentia & attenuantia, præmittere; ver. gr.

℞. Salis ammoniaci puri ʒj.
Div. in 2. part. æqu.
D. S.
Pulvis digeſtivus.

Sumatur unus manè, alter veſperi in lacte; quia aliàs nauſeam creat.

Vel loco hujus:

℞. Salis ammoniaci ℈ij.
Arcan. dupl. ℈iß.
Rad. Ari,
Serpentar. ana ℈ij.
M. f. Pulvis:
Divid. in 2. part. æqual.
D. S. ut ſuprà.

Uſurpetur eodem modo, ſaltem in alio vehiculo.

Convenit etiam oxymel, vel ſolummodò ſuccus raphani ruſticani, optimum incidens; herba hyſſopi, marrubii, radix helenii, calami aromatici, eſſentia ligni ſaſſafras cum ſpiritu ſerpilli, Syrupus nicotianæ, ſpiritus aſthmaticus ex gummi ammoniaco cum ærugine & pauco aceti. Hiſce tamen omnibus palmam præfert gummi ammoniacum, quod in mucis viſcidis incidendis ferè primatum obtinet. Hinc

℞. Aquæ hyſſopi,
Veron. ana ℥ij.
Spiritus aſthmat. ʒij.
Gum. ammoniaci in acet. ſol. ʒj.
Syr. Nicot. ℥j.
M. f. Potio.

Uſurpetur cochleatim.

Mucus autem actuatus evacuatur per vomitoria, vel purgantia: Vomitoria autem videntur optima. Poſt pulverem ex ſale ammoniaco,

℞. Tartari emet. gr. iij.
Sacch. gr. vj.
M. f. Pulvis.

Vel conveniunt Infuſa antimonialia, de quibus aliàs ſufficienter dictum.

Si verò ægra hæcce horreat, & deſideret Purgantia per alvum, optimè eidem poteſt proſpici per Mercurium dulcem vel gummi ammoniacum, quorum formulæ in aliis caſibus jam dictæ ſunt.

Si adhuc urgeat tuſſis, poteſt propinari balſamus ſulphuris terebinthinatus, vel potiùs aniſatus.

Si autem ceſſavit, ad ſecundam Indicationem progrediendum, nempe ad irritationem tollendam. Antequam autem id fiat, ſtomachi tonus propter vim vomitorii reſolutus, & propter fermentum ejus anteà labefactatum, reſtaurandus eſt: quod optimè fit per aromatica, cui propter lymphæ vi-

vitium corrigendum catarrhalia & ſalia volatilia poſſunt addi. Talia ſunt mentha, abſinthium, zedoaria, zingiber, elixyr pectorale, elixyr proprietatis, ſpiritus ſalis ammoniaci, ſal volatile cornu cervi, &c: ex.gr.

℞. Aquæ Menth.
Veron. ana ℥ij.
Spiritus ſalis ammoniaci,
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. an. ʒj.
Syr. helen. ℥j.
M. f. *Potio.*

Uſurpetur cochleatim.
Vel

℞. Pulv. Zedoar.
Zingib.
Galang. ana ℈ij.
Sal. vol. ſuccin. ℈j.
M. *pro Pulvere.*

Doſis eſt, quantum capit cultelli cuſpis in aqua hyſſopi.

Jam ad tertium ſcopum, *ubi propter ſuſpicionem exulcerationis aſperæ arteriæ conveniunt vulneraria vulgò dicta; v. gr.*

℞. Balſ. ſulphuris tereb. ℥ij.

Doſis ſunt gutt. xij. ad xv.

Reliquo ſcopo *ſatisfaciunt demulcentia vel lenientia dicta: ſit ergò gargariſmus:*

℞. Aquæ ſcabioſę,
Veron. ana ℥iij.
Succ. liquirit. ʒij.
Syr. violar. ℥ß.
Miſc. pro Gargariſmate.

Sufficit etiam decoctum raparum. Conveniunt etiam linctus ex ſyrupo jujubino, violarum & ſimilibus; non ſanè quod veniant per arteriam aſperam ad pulmones, ſed quatenus ſalivæ miſti, eandem alterant & demulcent.

Conveniunt etiam Syrupus diacodicon Montani cum baculo liquiritiæ, maſtiche, pulpa paſſularum, &c. Remedium domeſticum, nempe ſpiritus vini, in quo ſuccus liquiritiæ eſt ſolutus, maximè etiam laudatur.

Poſſunt autem in hoc caſu poſt ſtomachum evacuatum, & mucum viſcidum rejectum, etiam opiata adhiberi; quæ tamen ante hæc non convenientia fuiſſent, propter mucum viſcidum copioſum, quem magis incraſſaſſent. Quando ergo evacuato ſtomacho, & irritatione ſublatâ, necdum tuſſis ceſſat, ea in auxilium poſſunt vocari.

DISCURSUS & ANNOTATA
B. DN. D. ETTMULLERI.

Affectus eſt *Tuſſis humida* ab effectu, excretione nempe materiæ mucaginoſæ dicta; quæ tamen non contradiſtinguenda eſt convulſivæ. Etenim omnis tuſſis conſiſtit in convulſiva clauſura pectoris, ſive jam ea fuerit humida, ſive fiat ſicca. Et par hic eſt ratio atque in vomitu: quemadmodum enim vomitus eſt motus convulſivus ſtomachi, ſic etiam tuſſis eſt cum motu convulſivo pectoris. Et iſta tuſſis ſicca, quæ oritur ex titillatione auriſcalpii profundiùs auri intruſi, propter conſenſum nempe conjugationis nervorum cum ramo intercoſtali.

Quoad *Partem affectam* primariò, cùm noſtra vetula in ſtatu demum morbi curæ ſe ſubjiciat, quæri de ea poſſet: ubi tamen de larynge dubitatur admodum, cùm non omnis tuſſis oriatur ex vellicata larynge, nec ipſa ægra interrogata unquam conqueſta fuit de dolore laryngis, ſed potiùs de vellicatione in faucibus; unde colligo: pharyngem & membranam pituitariam poſteriorem eſſe in hujus caſus principio primariò affectam, eamque laborare phlogoſi, & ſuperficiali ſui excoriatione. Confirmatur hoc, quia excretio fit cum ſcreatu, non verò cum tuſſi; ſignum quod eſt, materiam ex membrana pituitaria, naturaliter ſpiſſiorem lympham plorante, provenire.

Pars ergò primariò *in principio* affecta ſunt *fauces* circa regionem membranæ pituitariæ poſterioris; ſicut poſtmodum *in* progreſſu & *ſtatu* morbi ſimpliciter affectus eſt *ſtomachus:* quippe propter crebriorem deſcenſum & coacervationem lymphæ illius ſpiſſioris ad ſtomachum turbatur digeſtio prima, ſicque poſtmodum viſciditate collectâ ſequitur tuſſis ſtomachalis.

Cæterùm quod affectus ſit ſtomachus, patet ex quinque circumſtantiis:

1. Eſt ſitus vellicationis; monſtrat enim ægra noſtra ſcrobiculum cordis. Unde ingruente malo ægri dicunt: *Cadit mihi acris Catarrhus per tracheam in pectus*: monſtrantque regionem ſtomachi.
2. Materiæ avulſio, quæ contingit circa regionem epigaſtricam; nam & phthiſici exactè ſciunt locum, in quo pus avellitur.
3. Eſt ſonitus inter tuſſiendum cum impetu ex profundo (*auſm Grunde*) quaſi *ex cava olla*: dicit: *Convenit diù tuſſire antequam excreare poteſt.*
4. Supervenit ſubinde vomitus, à quo, rejectis ordinariò viſcidis recrementis, ægra noſtra meliùs ſe habet.
5. Pejus habet, quando dorſo incumbit; quia tunc cauſa peccans magis orificium ſtomachi ſuperius, & per conſenſum diaphragma, affligit.

Equidem paradoxon eſſe videtur, quod tuſſis ex ſtomacho oriri poſſit. Verum tamen id eſt, & modus, quo fiat, eſt duplex: Vel enim propter œſophagum aſperæ arteriæ connexum; vel propter ſtomachum diaphragma attingentem, quod ab œſophago perforatur: Quorum primus tamen modus dubius ex eo eſt, quod materiâ deorſum per œſophagum vergente enaſci tuſſis queat; interim poſterior modus certior eſt. Ubi obiter quoque obſervandum, præter tuſſim humidam ſtomachalem apud quoſdam etiam ſe offerre nonnunquam tuſſim ſiccam ſtomachalem nocturnam, qui monſtrant locum præcordiorum, & omnium eſt peſſima; taliſque corripit interdum juvenes malæ & pravæ diætæ addictos; quæ ſunt prodromi phthiſeos, & curantur vix ſine vomitu, eoque præmiſſo, per liquorem terræ foliatæ tartari, utpote abſtergentem ventriculi orificium ſuperius.

Quoad *cauſam remotam*: hæc eſt aeris inclementia, quæ membranam faucium, ſpeciatim pituitariam poſteriorem, excoriat, quæ læſa mox dolet, phlogoſi rubet, & copioſam lympham plorat ſalſo-acrem; hinc dolor inter deglutiendum à leviſſimo etiam objecto oritur. Notandum eſt, ob læſionem iſtam aeris facilem à natura narium meatus ordinatos eſſe, quibus quaſi temperatur inſpiratus aer, cum majorem longè impreſſionem per os inſpiratus habeat: hinc etiam peſſimè ſibi conſulunt, qui ore aperto dormiunt, quia tales inter alias concauſas proniores ſunt ad phthiſin, quatenus ſcilicet aer non modificatus pulmones ſubit. Interim quod aer talis inclementior nunc magis laryngem, nunc pharyngem, nunc tandem nares afficiat, hoc partim ejus diſpoſitioni variæ, partim verò partium harum texturæ variæ adſcribendum eſt.

Porrò quicquid mucoſi mulier rejicit, illud non eſt cauſa morboſa, ſed tantùm productum morboſum, natum ex digeſtione læſa ſtomachi, quia ex ſtomacho rejicitur. Etenim duo in hoc caſu occurrunt:

1. Lympha non adeò quidem acris, ſalſa tamen, primùm irritans œſophagum, hinc muci copioſi, ſub noctem cumprimis, in ſtomacho congeſtio; unde manè tuſſis moleſtior, & ejectio copioſior.
2. Ex lympha deſcendente in ſtomachum digeſtio hujus læſa, unde *ſcreatus* in principio eſt ſaltem ex faucibus, & tunc minus tuſſit; imò parum quoque vel nil muci rejicit, ſed in progreſſu tandem morbi.

Talis tuſſis interdum eſt chronica; quæ tamen non ex faucibus eſt, cùm hæ optimè ſe habeant, & ægri vinum liberè bibere poſſint, ſed ex ſtomacho. Et licèt mitigata videatur, tamen ſubinde recurrit, & vix, niſi per vomitum, vel ſponte vel arte provocatum, eradicari poteſt. Fovetur malum à ſalſa lympha in plicis ſtomachi alimentorum digeſtionem impediente: hinc ſpeciatim manè evigilantes violentiùs tuſſiunt, & copioſiùs ejiciunt; quatenus nempe tunc uberiùs iſta recrementa ex digeſtione congeſta ad majorem quantitatem excreſcunt. Certè tuſſis infantum frequentiſſimè eſt ſtomachalis, tàm ablactatorum, quàm ſugentium, quatenus in ſtomacho alimenta in paſtam viſcidam tenacem degenerant,

hinc ſtomachum & œſophagum, atque per conſenſum aſperam arteriam irritant.

Stertor non ſemper eſt ex pulmonibus, ſed quatenus reliquiæ quædam muci hinc inde hærent, quas tranſiens aër . . riorem infert; potiùs eſt ex ſtomacho.

Inſuper obſervavi ſimillimam tuſſim in matre mea ex inſpiratione fumi pinguis nidoroſi in culina Germ. *in der Kuchen*, nundinarum tempore, qui ſimiliter penetrat ad fauces, quas acrimoniâ ſalſo-acidâ vellicat: ſicut enim nuces pingues, rancidæ & olidæ, faucibus ſolis talem raucedinem pinguedine ſalſo-acidâ inferunt; ita quoque fumus acrimoniâ ſuâ acido-ſalsâ tuſſi ſtomachali anſam præbet.

Tuſſis augetur, quando dorſo incumbunt propter ſtomachum, quaſi in glomum mutatum. Notandum: diaphragma ſemper in eodem ſitu, ſive ſtemus ſive cubemus, manere; de ſtomacho verò aliud dicendum, quippe quod proſtrato corpore diaphragma magis attingit.

Quoad febrim hîc concurrentem: monendum, eam in ſtatu lentam, in principio magis acutam eſſe, adeòque facilè nos decipi poſſe, ut ardentem eam putemus, niſi circumſtantiæ docuerint, eam ſymptomaticam potiùs fuiſſe: unde utut continuò pulſu concitatiore comitata incedat, à paſtu tamen calor magis urget, qui in ſtatu morbi confirmato remittit; & ſi aliquot dies tranſierunt, fit lenta, & hecticæ ferè ſimilis, quæ tamen remoto muco ſpontè ceſſat.

Quoad *Prognoſin*: Morbus per ſe non eſt periculoſus; debilitatur tamen; utut per accidens ex concurſu aliorum ſymptomatum periculoſior fieri, aut ipſe in habitualem tranſire queat. Cæteroquin tales ſitiunt magis, non autem edunt, & metus eſt imminentis tandem hæmoptyſeos, ſpeciatim ubi conſtitutio ægri conſpiraverit, *quando dyſpnœici & plethorici ſint.*

De Pleuritide metus eſt nullus.

Quoad *Curam*: hæ tres Indicationes potiſſimùm obſerventur; nempe

1. *Cauſa vellicans* in ſtomacho *removeatur*.
2. *Irritatio* & vellicatio *ſiſtatur*, ſi quæ ſupereſt.
3. In faucibus aſperitas, vel dolor adhuc urgens, Temperantibus & Corrigentibus leniatur: quæ tamen Indicatio ultima magis in principio urget, unde in Praxi ferè primò omnium obſervetur; ſecus enim impeditur remediorum uſus.

Jam verò, utut certum ſit, malum per ſimplicia incidentia curari non poſſe, cauſam tamen vellicantem in ſtomacho optimè removent, quæ citiùs longè & tutiùs tuſſim hanc curant, præmiſſo, ubi viſum fuerit, *digeſtivo*. In *Reſolutione Caſus* præſcribitur digeſtivum ex ℥j ſalis ammoniaci puri pro duabus doſibus in lacte ſumendis: Verùm ægri non ferunt ſal ammoniacum, & tales pulveres purè ſalſos, imò nec juſcula ſalſa, ob faucium aſperitatem: Et poſito, quod fauces ſint ſalvæ, magis tamen adhuc vellicat acrimonia ejuſmodi digeſtivorum ſalſa in ſtomacho: metus ergò eſt, ne magis exſpetetur tuſſis. Si verò faucium aſperitas ſublata ſit, tunc demum conveniunt. Leniuntur fauces per temperata nonnihil *viſcoſa inſipido-dulcia*; unde incidentia cum lenientibus miſceantur.

Spiritus aſthmaticus in *Caſus Reſolutione* commendatur & præſcribitur; ſed eſt nimis acris; nam & vinum non ferunt hi tuſſientes.

Infuſa emetica à *Dn. Reſoluente* commendata non conveniunt, cùm vinum, uti jam dixi, inſigniter augeat tuſſim, niſi fauces lubricæ ſint & bonæ; hinc in qualibet tuſſi vinum prohibetur ægtis. Stomachus ergò primò leniatur, vel incidentia cum lenientibus miſceantur.

Poſt vomitorium, niſi faucium urgeat aſperitas, pro expectoratione promovenda oxymel ſimplex & ſquilliticum convenit, quatenus incidit, & propter mel fauces lubricat: ſicut & nicotiana eſt mirabile Simplex, cujus aqua & ſyrupus ritè paratus mirus eſt in promovendo pectoris & ſtomachi muco. Ad tuſſim ergò humidam præſcribatur miſtura ſequens, quam ſæpiùs uſurpavi:

℞. *Aquæ Menthæ*,
Scabioſ. ana ℥ j.
Oxym. ſquillit. ℥j.
Syr. de Eryſ.
Syr. de Nicot. ana ℥ß.
Ennl. ʒij.
M. f. Potio.

Quibus, ſi æger poteſt ferre, addatur q. ſ. ſpiritus nitri dulcis, qui egregiè muci expectorationem in tuſſi ſtomachali egregiè promovet.

Vel

℞. *Aquæ hyſſopi*,
Menthæ ana ℥iß.
Aſthmat. ʒiij. vel ʒvj.
Gum. ammoniaci cum aceto ſol. ℈ij. ad ʒj.
Syr. ſcabioſ. vel *Violar.* vel *de Jujub.* vel *ſimil.* ℥ß. vel ʒvj. ad ℥j. pro grato ſapore.
M. pro Potione.

Ad incidendum mucum excellit radix ari, quæ in ſe ſingulare planè & cauſticum ſal continet, reſolvens mucum viſcidum primarum viarum, & appetitum provocans. Adhibetur autem tàm cruda, ſcilicet *radulâ comminuta & cum butyro ſupra panem comeſta*, quàm præparata, non tamen cum aceto, quæ potiùs eſt caſtratio virtutis incidentis; ſed fumatur radix integra purgata, trajectaque filo, ſuſpendatur in umbroſum locum; ſic enim, utut phlegmatis evaporatione ſal acre jacturam ſui aliquomodo patiatur, magna tamen ejus pars remanet, ratione cujus etiam egregium antiſcorbuticum eſt: Poſt ſi volumus uſurpare, corticem priùs ſeparemus.

Ne exaſperentur fauces, Temperata, & ipſum ſtomachum quaſi nonnihil excoriatum demulcentia, conducunt: qualia ſunt nonnihil *viſcoſa* & *inſipido-dulcia*, *glycyrrhiza*, mel, ſaccharum, paſſulæ, violæ, *tragacantha &c. hæc fauces leniunt*. Optimum eſt ſperma ceti recens, flores ſulphuris, crocus, qui etiam mucum reſolvit: exem. gr.

℞. *Sperm. ceti* ʒj.
Flor. ſulphuris ℈j.
Croci gr. vj. vel ℈ß.
M. pro duabus vicibus.

Manè & veſperi ſub introitum lecti in cerevìſia calida aſſumendis.

Balſamus ſulphuris aniſatus eſt etiam egregius in tuſſi; item opium, pilulæ de cynogloſſa, & de ſtyrace.

Vulneraria fruſtrà ſunt; nulla enim horum eſt indicatio.

Gargariſmata, dum fauces dolent, ſunt ſuſpecta; ſaltem in ore ſunt tenenda abſque gargariſatione, quia motu nimio fauces nimis exaſperant; unde etiam non ſemper in angina conveniunt. Præterea *decoctum rapàrum*, vel recentium vel exſiccatarum, eſt egregium, etiam poſt decoctionem primam expreſſus ex iiſdem ſuccus; ſicut etiam in affectibus urinariis, dyſuria, in urina magis acri ab aſſumptis cantharidibus oriunda, morbiſque etiam à lympha ſalſa enatis, optimè convenit. Pro leniendis etiam faucibus optimi ſunt linctus, ex quibus præfertur ſuccus expreſſus ex paſſulis, decoctione elicitus, vel loch paſſularum; item opiata, ut ſyrupus diacodion Montani, miſtus cum *ſyrupo ſcabioſæ*, & cum *baculo liquiritiæ* ſenſim deglutiendo.

Hos ægros etiam ſimul interdum urgent anxietates & *vagæ anguſtiæ præcordiorum* Germ. die Hertzes Angſten, *quæ aliquando apud ſimiles* tuſſi ſtomachali *ſuperveniunt*, & miſerè interdum torquentur, ſpeciatim propter mucùm & productum morbo, fum, inflatus in ſtomacho reſolutum fermentando, qui flatus vagas & magnas anguſtias inferunt. Ad has tollendas, præter *clyſmata carminativa*, nil melius eſt ſpiritu carminativo de tribus, qui egregius in hoc caſu. Doſis à gutt. 30. vel 40. in cerevìſia calida aſſumptus; loco hujus etiam *ſpiritus ſalis ammoniaci aniſatus* poteſt hoc in caſu ſubſtitui.

Vir juvenis tuſſi humidâ pectorali graviſſimâ laborabat, ipſo ægro aliàs ſcorbutico exiſtente, contracta ex inclementia aeris externa. Morbus jam aliquamdiu duraverat, cum tuſſi crebra, & materiæ viſcidæ copioſæ rejectione, ita ut jam in ſtatu eſſet, æger penitus decumbebat, aderat ſimul pulſus febrilis, ſudor continuus, reſpiratio nonnihil difficilis, dolores ſpinæ dorſi ingentes, urina pauciſſima, recurrentes interdum lipothymiæ, præſertim ſi exſcreatio nonnihil ceſſaret, phlogoſes vagæ, & ſubinde recurrentes anxietates, *magna anxietas & mæſtitia cordis*, *cum ad cor pervenit, quaſi jam jam ſtrangularetur*, dolores lancinantes in artubus poſt tuſſim, &c. Mala hæc omnia ex lymphæ conſtitutione præternaturali oriebantur, quæ vitioſo ſapore

ſapore ſcorbutico acido infecta, omnia iſta ſymptomata præſertim irritando aſperam arteriam & pulmones, tuſſim; ex pancreate verò effuſa & efferveſcendo in primis viis cum cæteris contentis, phlogoſes, anxietates, &c. inducebat.

Vocatis die ſolis pro tuſſi, ceu maximè urgente, præſcribo expectorationis gratiâ:

℞. *Aqu. fœnic.*
Hyſſopi an. ℥iß.
Aſthmat.
Syr. Nicot. an. ʒvj.
Oxym. ſquillit. ℥j.
M. f. Potio.

Capiebat cochleatim.

Pro cæteris ſymptomatis vagis, ex radice ſcorbuti natis,

℞. *Spiritus carmin. de trib.* ℥ß.

Doſis 40. gutt. quotieſcunque libuerit, aut ſymptomata urgeant.

Uſum hujus ſpiritus multum laudavit; potione verò iſtâ multa expectoravit.

Die lunæ pro expectoratione continuanda ſuccum raphani recenter expreſſum cum ſaccharo temperatum crebriùs hauriendum juſſi, & ſpiritum iſtum continuare.

Die Martis, cùm mucus ceu productum morboſum maximam partem eſſet evacuatus, & non niſi difficillima pauci muci fieret rejectio, tuſſis verò continuaret, eaque ob inanem conatum doloroſa[?] præcordiis, ad læſionem irritantem tollendam præſcripſi:

℞. *Aqu. fœnic.* ℥iij.
Aſthmat. ʒvj.
Syr. diacod. Mont. ℥iß.
Miſc.

Crebriùs accepit, præſertim quando tuſſis laborosior inſtabat, hinc benè dormivit, multùm laudavit remedium.

Die Mercurii interdiu ſpiritum carminativum; veſperi verò & noctu, quantum ſupererat, de potiuncula capere juſſi.

Die Jovis cùm multum tuſſiret, parum rejiceret, nox gravis fuiſſet, pro lymphæ correctela & irritationis partium ſpiritualium lenitione:

℞. *Spiritus ſal. ammoniaci aniſ.* ʒii.j.
Eſſ. opii ʒj.
Miſc.

Accipiebat ter in die, doſi 40. guttulas, manè, circa veſperam, & tempore ingruentis ſomni; primitus quidem acrior ſpiritus fauces lędere viſus fuit, poſtmodum verò uſu continuato admodum profuit: hos effectus ſenſibiliter ſe ex illius uſu obſervare affirmavit; ſpiritum hunc tuſſim inſtantem inanem mox reprimere; humidam verò in expectorando promovere, & hanc minimè laborioſam redddere: unde aliquamdiu continuato hoc ſpiritu convaluit.

Sed cùm præmaturè frigori externo denuò ſe expoſuiſſet, adeoque recidivam periculoſam pateretur, optimè contulit:

℞. *Aqu. ſcabioſ.* ℥iij.
Aſthmat. ʒvj.
Lap. cancr. præp. ʒii.
Extr. ſulphuris ℈j.
Syr. diacod. Mont. ℥iß.
M. f. Potio.

Quæ potio mutatis mutandis egregiè præſertim veſperi & nocte profuit, eumque reſtituit.

RESOLUTIO ALIA
INCERTI AUTORIS,
à
B. DN. PRÆSIDE

Correcta Anno 1682.

Ex communicatione

B. D. GROELLMANNI,
PHYSICI TORGAVIENSIS.

AFFECTUS.

TUſſis, quæ ægram noſtram moleſtat, eſt *ſtomachalis* eaque *humida*, per δυσπεψίαν nata, occaſione ſcilicèt lymphæ, ex læſa membrana pituitaria poſteriore ſenſim ſecundùm œſophagi tractum in ventriculum depluentis.

Stomachalem eam eſſe, colligere haud difficulter licèt.

1. Ex loco perceptæ moleſtiæ, & ſenſu materiæ, dum ſcrobiculum cordis hunc appellat, eam videlicet epigaſtricæ regionis partem, ubi ſiniſtrum ventriculi orificium (profundiùs licèt, & magis ad vertebram dorſi undecimam inclinans) ſitum eſt.
2. Ex tuſſiendi modo & ſonitu, quorum ille, cum ſummo labore, & crebriùs repetito conatu fit; hic, ex imo & profundo quaſi emergens, deprehenditur, cum manifeſto utrobique indicio, ſitus partis affectæ profundioris, quàm ut pulmonibus hæc inveſtigare debeat.
3. Ex adjunctis ſymptomatibus, vomitu nimirum nonnunquam ſuperveniente, atque appetitu proſtrato.

Excitari verò tuſſim ex affecto ſtomacho poſſe, non à poſteriori ſolùm concludere fas eſt, dum à propinato vomitorio, hæc ſæpè ceſſat, aut ſaltem notabiliter imminuitur; ſed à priori quoque, partim ratione conſenſus continuitatis, quem œſophagus cum ventriculo habet, quatenus orificio hujus ſuperiori irritato ille facilè compatitur, & laryngem quoque, cui connectitur, in mali communionem trahit; partim ratione diaphragmatis, quod arctiùs cum orificio ventriculi ſiniſtro connexum, ut ex irritatione hujus in motum convulſivum inſpiratorium, ſub ſingultu verbi gratiâ, abripitur, ita de facili quoque ad motum exſpiratorium anomalum, per conſenſum adigi poteſt in tuſſi.

PARS AFFECTA.

Revera ergò ſtomachus, & in ſpecie orificium hujus ſuperius, in tuſſi præſente afficitur; non excluſâ tamen membranâ pituitariâ ſuperiore, cujus ab aere hyberno inclementiore læſio hic inſtar foci ſeſe habet, & primæ ferè malorum omnium ſcaturiginis.

CAUSA.

Etenim *Cauſæ efficientis formalis* vicem hic gerit glandularum ejus partim frequentior ſtrictura, dum ab aëre inclementiori irritatæ ſeſe ſtringunt, atque ita lympham, intra vaſcula ſua excretoria contentam, copioſiùs emulgent; partim aliqualis læſio & excoriatio, unde eadem lympha non poteſt non uberiùs tranſudare. *Cauſæ materialis* atque continentis rationem habet lympha, copioſiùs ita ex membrana pituitaria in fauces, & hinc per œſophagum in ventriculum depoſita; magis tamen acrimoniâ ſuâ ſalsâ quàm copiâ peccans, atque orificium ventriculi ſuperius vellicans.

Remota Cauſa eſt aër hybernus inclementior, qui particulis ſine dubio ſalinis atque aculeatis (cujuſcunque tandem illæ naturæ ſint) turgidus, facilè membranam pituitariam poſteriorem irritare primùm, tandem

etiam excoriare potis eſt, partim immediatè, in hanc agendo, partim lympham corporis noſtri acriorem reddendo.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Patet jam, vellicationem illam, quàm primitùs in faucibus ægra ſenſit, non aliunde, niſi à lymphæ in ventriculum depluentis acrimonia; quæ eadem, pharyngem quoque in deſcenſu leviter excoriando, aliqualis illius doloris cauſa fuit. Dorſo incumbens, quod præ primis tuſſiat, in cauſa videtur eſſe facilior atque uberior lymphæ acrioris, in hoc corporis ſitu, verſus ventriculum defluxio, materiæ quoque forſan, in ventriculo congeſtæ jam, verſus orificium ſiniſtrum quaſi devolutio; ut adeò hôc ſenſibiliùs ita irritatò non poſſit non tuſſis ſubſequi aliqua exacerbatio. Vomitus ſubinde ſupervenit, quatenus ſub vehementiori tuſſiendi conatu ventriculus non ſolùm plus minùs quaſi concutitur, ſed potiſſimùm, quatenus ob continuam à muco tenaciori plùs minus acriori orificii ſuperioris irritationem, inferius quoque in conſenſum tractum, ſpaſmodicè ſeſe contrahit, atque ſic continuato hoc fibrarum verſus orificium ſiniſtrum ſpaſmo, motum ventriculi periſtalticum inverſum infert. Appetitus proſternitur propter alteratum à lympha acriori & viſcidiori fermentum; quemadmodum etiam ſitis ab hac ipſa oritur, & febricula ſuperveniens lenta. Quæ ejicit mucoſa, viſcida, minimam ferè muci in ſtomacho contenti, atque ex digeſtionis hujus errore geniti, portionem agnoſcunt, ſed maximam partem ex lympha conſtant, ex membrana pituitaria per œſophagum defluente; quin etiam ex ejuſdem membranæ nutrimento proximo, propter excoriationem illius, unà cum lympha tranſudante, & in mucum illiuſmodi ſucceſſivè coagulato.

PROGNOSIS.

Mala, quæ tuſſim hanc in ægra noſtra excipere poſſunt, ſola ferè hæmoptyſis abſolvit, violentiorem ejuſmodi & ſummum tuſſiendi conatum non rarò inſequens; præprimis cùm debilium in illa, ceu vetula, pulmonum ſuſpicio eſſe poſſit, atque jam tuſſis quoque pectoralis, ceu ſtertor inſignis inter dormiendum ſuadet, metuenda videatur.

CURATIO.

Curatio tres ſcopos iſtos præfixos ſibi habet:

1. Cauſa materialis irritans tollenda.
2. Irritationis ſenſus ſiſtendus: &
3. Noxa partibus inducta, emendanda erit.

Primum ſcopum obtinere licet vomitorio: v.g.

℞. *Aqu. Menth.* ℥j.
Syr. emet. Ang. Sal. ℥ß.
D. S.
Potiuncula Emetica.

Vel ſi ab hoc abhorruerit, exhibeantur pilulæ ſequentes:

℞. *Gum. ammoniaci in acet. ſol.* ℈ß. ad gr. xv.
Tartari vitriolat. gr. viij.
Scamm. præp. gr. jv.
Trocb. alband. gr. j.
Cum *ol. deſt. Aniſi* f. Pilulæ.
D. S.
Pilulæ purgantes.

Secundum ſcopum verò hac formâ potionis;

℞. *Aquæ hyſſopi* ℥iij.
Alibmat. ℥vj.
Spiritus ſal. ammoniaci aniſ. ℨß. ad ℨj.
Syr. diacod. Mont. ℥vj.
M. f. Potio.

Pro incidendo muco, & ſenſu irritationis ſiſtendo. De qua cochleatim ſumere poterit, diſponendo ſe, imprimis cubitum itura, ad blandum ſudorem.

Vel

℞. *Tincturæ tartari comp.* ℨij.
Salis vol. arom, vel alius *vol. oleoſ.* ℨj.
Eſſ. Opii ℨß.
Miſc.

De qua miſtura mane, à meridie & ſub introitum lecti, gutt. 40. in quocunque vehiculo aſſumere poterit, expectando ſudorem.

Quoad *tertium ſcopum*, pro tono ventriculi reſtaurando;

℞. *Elix. propr. ſine acid.* ℨiij.
Spiritus ſal. ammoniaci aniſ. ℨiß.
Miſc.

De qua miſtura, ſedatâ jam tuſſi, ad gutt. 40. aſſumat, quolibet mane in juſculo calido.

Pro excoratione faucium ſyrupum hederæ terreſtris, cum baculo liquiritiæ ſæpiùs lambere conveniet. Loch paſſularum vel Rob paſſularum, item Syrupus ſcabioſæ & diacodion Montani ana, lambendo ſucceſſivè ſumpta cum baculo liquiritiæ: Item pro ſalſo acri ſapore in ventriculo rapæ exſiccatæ decoctæ, item decoctum raparum ſecundum: item pro orificio ventriculi demulcendo gummi tragacanthi, ejuſque mucilago, vel cum ſaccharo paratæ rotulæ, &c. convenient.

CASUS XXII.

FEBRIS TERTIANA INTERMITTENS SCORBUTICA.

Studioſus juvenis, ſeduld ſtudiis incumbens, indeque ad hypochondriacum malum inclinans, corripitur die 5. Aprilis, cùm nox prægreſſa præter morem fuiſſet inquieta, & non nihil anxioſa, præcedente artuum laſſitudine, & cephalalgiâ, horrore gravi, cum inſequente æſtu & ſiti, aliquot horas durantibus. Negligit autem talia, præſertim cùm poſt noctis ſuavem quietem ſequenti die meliùs habuerat, niſi quod appetitus minùs urgeat. Excipit verò hunc nox inquieta, ſomno admodum anxio & interrupto gravis: appetente mane, die 7. Aprilis, aliquoties vomit varia liquamina multi coloris, amaricantia, &c.; hunc vomitum inſequitur tuſſis ſicca & inanis, ultra mediam horam graviter affligens (locum irritationis ſcrobiculum cordis ſeu cartilaginis enſiformis regionem monſtrat) quâ evaneſcente varia phantaſmata & incondita cogitata mentem perturbant, quæ excipit leve corporis frigus, ſucceſſivè in intenſum corporis æſtum, & ardorem, extrema imprimis lancinantem, tranſiens, cum efflorеſcentibus hinc inde maculis rubris & purpureis: comitantur talia inſignes anxietates, ut æger hinc inde miſerè ſe jactitet, hypochondria ſimul quoque tendi videantur. Durationis hæc tragœdia ſucceſſivè remittendo, ultra 9. horas, ita ut maculæ etiam pedetentim iterum evaneſcant, laſſitudine ſaltem artuum & cephalalgiâ ſuperſtite; nox inſequens quieta, & ſomno placido amica, alterò mane benè ſe habet, horis antemeridianis ſupervenit ſudor copioſus univerſalis, cephalalgiæ reliquias, & ſi quid aliud ſupereſt præternaturale tollens, à meridie quoque optimè habet; veſperi verò conturbari quid ſibi in hypochondriis videtur, artuumque laſſitudinem redire, metuens novas turbas, Medicum vocat pro Cura.

RESOLVTIO

DN. CHRISTIANI ZINCKENAGELS,

Longo-Saliſſa-Thuringi,

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. DNI. PRÆSIDIS,

Cenſuræ ſubmiſſa Anno 1676.

AFFECTUS.

In præſenti caſu Febrim *habemus* tertianam ſcorbuticam, *à particulis ſalino ſulphureis productam. Hoſtilibus hiſce particulis perterrefactus archei exercitus ad centrum retroceſſit; unde reliquæ corporis partes, militum quaſi cuſtodiâ* orba-

orbatæ, horruerunt, uſque dum archeus, conſilio habito, edu Ꝺis iterum è centro copiis rediit, fortiùsque contra hoſtes armari cœpit. Sub quo conflictu ſalino-ſulphureæ particulæ magis magiſque exaltatæ, & in ſtatum volatilitatis deductæ, inquietudinem, cephalalgiam, æſtum, ſitim, cutiſque efflorescentias purpureas, impreſſo ibidem ſigillo fermentativo: phantaſmata ibidem, perturbando ſpirituum animalium metropolin: hypochondriorum tenſiones, ſanguinis maſſam fermentando: vomitiones, fibras nerveas vellicando: ſudorem deniquè copioſum, ſeroſa liquamina extenuando, induxerunt.

Malum autem hoc facilè ſibi acceſſere ægrotus noſter potuit vitâ ſedentariâ, nimiâque ad literas diſcendas ingenii intentione. Hinc enim arcus juſto tenſior ruptus eſt, ventriculi tonus ſubverſus, fermentum digeſtivum obtuſum, appetitus dejectus, cruditates coacervatæ, &c. inde malorum ilias: fontem hujus mali vel ipſe indicavit Patiens, monſtrando cordis ſcrobiculum.

PROGNOSIS.

Et ſanè ægrotus noſter non citra periculum conſtitutus eſt: ſiquidem ex tertiana hac in quartanam, & tantùm non innumeram metuendus eſt tranſitus: ſcorbuticæ enim febres typos ſuos mutare ſolent, docente id ipſum Praxi.

CURA.

Sed ut ægroti noſtri deſiderio ſatisfiat, inſtituenda Cura *eſt, & quidem non adeò curioſè: haud rarò enim contingit; ut quò magis ſolliciti ſumus in adornanda methodo, eò magis eludatur opera noſtra. Pro hujus rei elucidatione proficua æquè ac jucunda admiſceri poſſent, ſed hujus loci non eſt. Pergendum ergo potiùs ad ipſam curationem, ubi primarium facit punctum ventriculi tonus: hic enim cum proſtratus maximè ſit, in priſtinum vigorem reſtitui debet: deinde particulæ ſalino ſulphureæ corrigendæ.*

Pro Scopo priori *obtinendo ipſam ſequemur naturam; quò enim illa vergit, eò ducenda eſt. In hoc noſtro ægro natura, materiam peccantem per vomitus eliminare ſatagit, in quo conatu ipſam maximè providam cenſemus. Sit igitur pro ſtomacho abſterſivum vomitorium ſequens:*

℞. Croci metall. abſinth. ℈ß.
Infund. in
Vini Rhenan. ℥iß.
Stent in infuſ. per noctem in loco calido: manè filtrentur per chartam.
D. S.
Vinum emeticum.

Uſurpetur cum cuſtodia.

Peractâ vomitione imbecillis ventriculus bono vini hauſtu, nulla caloris habitâ ratione, recreetur. Poſtmodum medicina ventriculo appropriata ſeu febrifuga propinetur.

℞. Corall. rub. præp.
Salis abſinth. ana ℨj.
Panac. Holſtein. ℨß.
Irroretur cum Ol. deſtill. caryophyll.
div. in 3. part. æqual.

Doſis propinetur ſingulis diebus manè.

Pro altero ſcopo *conveniunt acidiuſcula, ut phlogoſes, ſitis, æſtus, &c. temperentur:*

℞. Flor. Roſar. rub. ℨiij.
Infundantur in
Aquæ Cichor. *acuatæ cum* ℨj. Spiritus Sulph., *q.ſ.*
Stent in infuſ. per noctem:
Manè fortiter expreſſum filtretur per chartam:
adde
Syr. de mentha ℥j.
Sceloryrb For. ℨß.
D. M. S.
Hauſtus refrigerans.

Roborato ſtomacho in uſum vocentur ſudorifera:

℞. Eſſ. abſinth. ℨiß.
Mixt. ſudorif. antiſcorb. Mich. ℈j.
Miſc. pro duabus vicibus.

Hiſce inſiſtendum, dum patiens reconvaleſcat. Non enim opus eſt, ut Medicus ſtatim ex una Medicina in alteram cadat; indicium enim hoc eſt deſperati ingenii, quando hoc non prodeſt, alterum profuturum exiſtimantis. Quin potiùs ſubinde imitari mulierculas, quæ ſæpiùs graviſſimos morbos, aliis Medicis incurabiles, unicâ ſaltem potione, pro neceſſitate repertâ profligarunt, non inconſultum eſt. Quemadmodum enim natura ſimplex eſt, ita eadem amat Medicinæ ſimplicitatem, longaque ingredientium farragine circumſcribi nequit.

DISCURSUS & ANNOTATA SPECIALIA

B. DN. PRÆSIDIS.

Affectus *eſt Tertiana intermittens ſimplex*: adſunt tamen ſymptomata longè plura, & atrociora, quàm aliàs adeſſe ſolent, quia æger noſter eſt hypochondiaco-ſcorbuticus, unde dicitur *ſcorbutica*; utut hypochondriacæ febres cum ſcorbuticis ferè coincidant. Jam verò in nullis ſubjectis febres intermittentes majoribus ſymptomatibus comitatæ incedunt, quàm in hypochondriacis & ſcorbuticis mirabiliter affligunt, *mille turbas cauſant*, ſubinde videntur malignæ, cum tamen non ſint). Interim febris noſtri patientis eſt periodica. non erratica, quales plerumque ſcient eſſe ſcorbuticæ, & nunc ſemel, nunc bis unâ die paroxyſmus recurrit: unde quando talis in febribus intermittentibus occurrit typus, indicium eſt, ſubeſſe craſin maſſæ ſanguineæ ſcorbuticam.

Cæterùm archei ſub febribus dominium poſt PARACELSUM allegat HELMONTIUS, ejus veſtigio inſiſtit FABER & *Clariſſ.* LANGIUS *in Commentar. in hunc*. Quoad archeum: ejus vox propriè de ſpiritu inſito, non autem de influo, cujus affectiones hic explicantur, intelligitur. Ad hæc demus operam, ne, PLATONIS inſtar, animal peculiare, archeum, in animali ſtatuamus; quod faciunt plures Medici, hunc & ſcibilem, & iraſcibilem, & concupiſcibilem vulgò fingentes & introducentes: ſummatim: hi Autores parabolis quidem rem illuſtrant, minùs verò ſcientificè eam explicant. Binas potiùs ſubſtantias in corpore noſtro invenimus, animam ſcilicet ſpiritum immortalem, cum quo Medicis nil eſt negotii, & hinc machinam corpoream. Hujus ergò pathemata, quantum poſſibile, ex conditionibus materialibus, quas inter eminent mechanicæ, & poſt has chymicæ, explicemus: ſiquidem & ipſi ſpiritus noſtri reverà ſunt materiales, adeoque ſi quæ ſunt ſpirituum affectiones & motus, ex iisdem principiis, tanquam univerſalibus & ſenſu notioribus, pro diſtinctione & clariore affectionum notitia explicare enitamur. Ubique nempe in corpore ſpirituum vim & energiam obſervamus, animalium pariter ac vitalium: illorum in ſenſuum affectionibus, & conſequenter ſpirituum illorum organicis motibus: horum in variis ſuccorum alterationibus, mutationibus, & partium ſolidarum conſequenter plus minus vitiis inductis. Sed tamen ſobriè & diſtinctè, non verò quia ſimilitudines aut exempla ab animalibus, & tantùm non homine deſumpta, rem ſaltem illuſtremus.

Uti ergò in omni morbo, ita in ſpecie in febribus, præſupponitur ſpirituum motus inordinatus & energia, quia corporum viventium affectiones ſunt morbi. Hoc ergò ceu catholico vitæ & actionum, tàm naturalium quàm præternaturalium, principio præſuppoſito, ſpeciatim in machina corporea, conficeretur fiendi ratio. Adeòque in omni affectu ſpecialis energia ſpirituum indaganda: & hinc, dum ſpirituum impetus per opium ſiſtitur, eo ipſo febres ſuſpenduntur: quatenus autem iidem ſpiritus à cauſa materiali aliter ac aliter afficiuntur, eatenus diverſos morbos producunt.

Præſupponitur ergò in omni febre vis ſpirituum animalium: conſideretur ſolummodò, quomodo afficiantur à cauſa morbifica?

Videatur jam in noſtro ægro, quænam *Pars ſit affecta?* Illa autem diſtinguetur in ſpecie in ſubjectum inhæſionis, & hinc radicationis. *Subjectum inhæſionis* eſt totum corpus: nam totus homo febricitat, in ſpecie tota *maſſa ſanguinea*, quod teſtatur æſtus, calor, &c. *Radicationis* verò *ſubjectum*, ſeu in quo & circa quod, eſt circa primas vias, ſtomachum puta & inteſtina. Hinc enim in quibusvis febribus intermittentibus ordinariò frequentia ſymptomata circa primas vias & hypochondria maximè urgent. Res ut pateat, hic & in ſimilibus febricitantibus conſideretur horror, qui in noſtro ægro obvius non eſt ex fuga ſpirituum, ſed potiùs ex impetu eorundem; quandoqui-

doquidem horror eſt ſaltem ſpaſmorum ſpecies & impetus ſpirituum, quia interdum febricitantes, præſertim quartanarii, ſub rigore nonnunquam ita corripiuntur,ut etiam inſtar epilepticorum contremiſcant. Nam ſimiliter rigor & tremor artuum à frigore externo eſt motus convulſivus in cute & partibus membranoſis. Horror verò in febricitantibus non neceſſariò fit à poſitivo frigore, quia in talibus ſub rigore manus & pedes attacti poſitivè calēt; quod innuit inchoantem ſpaſmum, qui exacerbatus horrorem infert circa ſtomachum & duodenum; quia Patientes incipientes frigere locum vel anteriorem vel poſteriorē ſtomachi monſtrant,unde in febricitantibus poſitivū frigus requiri non neceſſe eſt. Imò olea deſtillata, ſcrobiculo cordis illita, præſertim caryophyllorum & aniſi, præſervativè, deſuper imponendo laterem calefactum, contra horrorem mirabiliter conveniunt; ſicut ſi internis eundem velimus compeſcere, præter olea deſtillata dicta opium primatum ducit, uti ſaltem palliativè curet, & poſtmodum ſaltem morbum concentret, niſi illud cum aliis ſpecificis miſceatur. Porrò ſpaſmodicam fibrarum in primis viis contractionem excipit ſuccorum effuſio, unde *anxietas*, *ſitis*, *vomitus*, *aliaque ſymptomata circa præcordia* & hypochondria. Scorbutici & hypochondriaci, quando laborant febribus intermittentibus, in principio paroxyſmi frequentiſſimè patiuntur anxietates præcordiorum, potiſſimùm in noſtro ſcorbutico, quæ ordinariò ſunt ex ſtomacho; hinc utplurimum anxietates tales ſuperveniente vomitu ceſſant, uti in incremento & ſtatu paroxyſmi, ſi urgent hæ anxietates, eaſdem clyſmata optimè ſiſtunt. *Vomitus* autem variorum liquaminum viridium, in ægro noſtro in principio paroxyſmi obſervabiles, non ſunt critici vi naturæ, ſed ſaltem ſymptomatici, dependentes ex ſpaſmis inteſtinorum & locorum vicinorum, quibus non evacuatur fomes morbi, ſed ſucci aliàs naturaliter conſtituti à cauſa morbifica corrumpuntur & laceſſuntur, retrocunt ad ſtomachum. Par ratio eſt de ſudore, qui poſt paroxyſmum non eſt criticus, ſed ſymptomaticus. Res ut pateat, ſucci, qui ejiciuntur, ſubinde naturaliter ſe habent: non ſecus ac in ſanis ex uſu antimonii flava rejiciuntur, unde etiam, licèt ægrum valde debilitent, non ſtatim ſiſtendi ſunt; ſunt enim bonum ſignum malæ cauſæ; fit enim quandoque ut aliquid de fomite morbi ſimul evacuetur, & dum rejiciuntur, per accidens ſymptomata quædam remittunt. Interim tamen critici non ſunt; niſi enim urgeret vis morbi, non ſudarent, nec vomerent ægri: non tamen etiam niſi certis in caſibus provocandi. Similiter tuſſis illa ſicca noſtri ægri reverà erat ſaltem ex ſtomacho & primis viis, commoto à febrili fermento, & irritato diaphragmate. Cùm enim dediſſem eidem laudanum opiatum ante paroxyſmum, emanebat tuſſis; uti omiſſo illo illa redibat, & paroxyſmum per ſemihorium antecedebat: unde non curandæ ſunt tales tuſſes, nec aliquid inſeruot, ſed dato valido vomitorio cedunt.

Cephalalgia affligens, quæ eſt abſque pulſatione temporum, uti in noſtro ægro, frequenter eſt per conſenſum ſtomachi affecti, hinc imminente vomitu intenſiùs urget, & præmiſſo vomitu ceſſat: quæ verò affligit cum pulſatione circa tempora, dependet ex orgaſmo ſanguinis vehementiori, & ſolummodo ſuperveniente ſudore ceſſat. Hinc æger poſt paroxyſmum benè ſe habet, ſaltim ſupereſt cephalalgia, quæ poſtero die per ſudorem ceſſat. Tandem etiam Sitis clamoſa, ut & hypochondria tenſa, de fomite circa ſtomachum & partes vicinas latente, teſtantur.

Cæterùm conſiderandum adhuc, mox cum febre ceſſare appetitum, ægroſque extraordinaria appetere, ova, carnes, juſcula, aliaque alimenta nutrientia horrere, ſique eduot, ſaporem nidoroſum percipiunt propter fermentum ceſſans in ſtomacho, hinc ceſſat appetitus, digeſtio, unde alimenta ingeſta tunc temporis putreſcunt, & nidorem contrahunt. Contrà ſitis intenditur, quâ tamen affligente, non bibunt cereviſiam, ob ſimilem rationem, ſed potiùs coventum, aut aquam ſimplicem, ideò, quod hæc facilè inteſtina tranſeant; ſecus ac cereviſia, varia incommoda quæ excitat.

Ex his ceu univerſalis ferè axiomatis loco fit. Si in quibuſcunque febribus, in ſpecie continuis, tantillum adhuc appetitus ſupereſt, tunc ſemper bonum ſignum pronunciatur: quod idem valet de cereviſiæ appetitu adhuc ſalvo. Imò ſi in quacunque febre poſt horrorem redeat denuò ſapor vel appetitus cereviſiæ, & guſtus ejuſdem, optimum indicium renovati fermenti ſtomachi digeſtivi ſuggerit.

Et hæc inter alia ſunt ſymptomata, quæ fermentum febrile in primis viis, fibras nerveas vellicando, producit: Hæc confirmant, *ſubiectum radicationis* eſſe primas vias, ubi ſymptomata dicta oriuntur, vel per eſſentiam, vel per conſenſum.

Subiectum autem Inhæſionis eſſe maſſam ſanguineam, teſtantur æſtus, pulſus, ſudor, &c. quatenus fermentum febrile ſanguini ulteriùs communicatum, motum ejus naturalem fermentativum pervertit, ſulphur infringit, à quo incaleſcentia aliàs naturalis, tandem ſpiritus afficit, hinc *frigus magis vel minus poſitivum*. Æſtus dependet non à ſpiritibus, quia delaſſantur, ſed ex ſanguine nimis æſtuante & incaleſcente corpus, ſimili ac quidam ex pulſu incaleſcit, cujus rapidiorem circulum & intenſiorem orgaſmum indicat Pulſus in qualibet febre frequentior, celerior, & utplurimum major, qui bonus eſt, quia irritatur propter modificatum ſuo modo motum fermentativum; dum enim à ſale volatili ſanguinis ſulphur ſubjugatur, *incaleſcit corpus*, & *febriliter æſtuat*, donec particulæ illæ acidæ in ſalſum mutatæ mediante *ſudore* foras excernantur. *Sudor* hic univerſalis ſanguinem affectum eſſe oſtendit: qui, ſi mox poſt paroxyſmum apparet, bonum eſt; quò verò diutiùs poſt paroxyſmum apparet, eò tardiorem, & magis chronicam futuram eſſe intermittentem indicat; uti ante paroxyſmum affligens ſudor malus eſt, & talis ferè colliquefactivus in ſcorbuticis obſervabilis eſt, & ægros debilitat. *Ardor artuum lancinans*, ægrum in paroxyſmo corripiens, frequens eſſe ſolet laborantibus febre intermittente ſcorbuticâ, ſpeciatim, qui ſubinde dolores graves lancinantes patiuntur, idque interdum & frequentiùs ſub rigore, interdum & rariùs ſub æſtu, ut extra paroxyſmum nullum dolorem percipianr, quale quid in muliere quadam, arthritide vagâ ſub æſtu correpta, obſervavi. Tales ergo dolores artuum lancinantes ſenſiles unum ſunt ex certiſſimis & primariis ſignis latentis ſcorbuti in febribus intermittentibus; non ſecus *ac maculæ purpureæ* efflorescentes in noſtro ægro ordinarius comes ſunt intermittentium ſcorbuticarum, in ſtatu paroxyſmi efflorescentes, dum ſummè urget æſtus; in declinatione verò nunc mediante ſudore, nunc ſine eo iterum diſparentes. Cæterùm non ſimus hac in parte nimis audaces; obſervantur enim, teſte FEHRIO *Tr. de Scorz. pag.* 27., quoque intermittentes malignæ cum petechiis.

Cauſa proxima febris in ægro noſtro, materialis nempe ſeu occaſionalis, nihil aliud eſt, quàm fermentum aliquod præternaturale in ſtomacho, ex læſa ejus digeſtione genitum, & in eo exaltatum, quod maſſam ſanguineam alterando, & primarium viarum nervos vellicando, occaſionem ſuggerit motui ſpirituum animalium inordinato. Scilicet fermentum illud febrile ſunt minima illa miaſmata, activa tamen & penetrantia, ſimiliterque alterativa, omnium ſymptomatum autores, & analoga ferè (ne dicam ſimilia) contagiis, in aliis morbis & febribus obſervabilibus, præſertim cùm & intermittentes quandoque contagioſæ à LOTICHIO *in Obſ.* obſervatæ ſint. Ut itaque non præcisè colluvies morboſa materialis quædam præſens, & febrium cauſa exiſtat; ſecus enim per purgationes illa expugnari poſſet; cùm contrà, etſi talis febricitans millies purgetur, febris tamen in eodem tenore, niſi ſpecifica adhibeantur, perſtet.

Fermentum autem hoc *febrile* eſt ſalinæ proſapiæ, & in ſpecie naturæ acidæ; in hoc ſiquidem conſpirant ſymptomata & cura. Symptomata, v.g. horror, rigor, frigus, lancinationes artuum, vomitus, declarant acidum, cujus occaſione, nempe fermentatione in ſanguine, mutatio horroris in æſtum contingit; & cura demum per ſalia alcalia, & terrea, maximè acidorum deſtructiva, inſtituenda; adeò, ut nullum ſit artificium, febrem intermittentem curare, modò maturè Medicus adhibeatur.

Origo autem hujus fermenti febrilis eſt tàm ex imminuta, quàm depravata ſtomachi digeſtione, cujus occaſione ex acido fermento naturali facillimè præternaturale emergit, & ventriculi rugis ſe cum recrementis inſinuat, ſicquè vomitum cauſat. Hoc confirmant cauſæ antecedentes, quæ acidum ſtomachale pervertere poſſunt,

ſunt, nempe perverſa utplurimum diæta, aut nauſea ſuper re aliqua, intermittentes febres quæ generant; ſicut & ex morbis acutis convaleſcentibus, quos ordinariò fames ingens affligit, dum avidiùs & nimis copioſè ingurgitant alimenta, febres intermittentes contrahunt; non ſecus ac fructus horæi, copioſiùs ingeſti, quàm quod ſtomachi fermentum iis digerendis ſufficiat, ad intermittentes diſponunt. Unde quemadmodum per inediam non rarò, deſtructo fermento febrili, febres intermittentes curantur; ità econtrà per largiorem potum, ſuperveniente vomitu, idem interdum expectatur eventus. Hinc intermittentes adeò ſunt durantes ſine vitæ periculo.

Febres hæ diſtinguuntur in nothas & legitimas. In his eſt fermentum febrile magis volatile & activum, ubi paroxyſmi vehementiores, ſed breviores ſunt: in nothis verò eſt fermentum minus volatile, & ſubjecto viſcido irretitum, hinc minus activum; unde paroxyſmi ſunt leniores, ſed diuturniores: Et hę tertianæ ſunt febres lentæ.

Fermentum hoc febrile acidum, deliteſcens in ſtomacho, dum exerere ſe incipit, ratione acidi partes nerveæ primarum viarum vellicantur, & occaſione vellicationis dictarum partium ſpaſmi, ratione ſpaſmorum ſuccorum in dictis locis effuſio contingit, & ab his duobus omnia viſcerum ſymptomata derivanda ſunt, quæ in principio paroxyſmi circa præcordia & hypochondria obſervabantur, nempe rigor, horror, vomitus, lancinationes, tenſiones hypochondriorum &c. Nempe ſucci illi, pancreaticus puta & bilioſus, effuſi, prout magis vel minùs naturaliter ſunt conſtituti, eatenus varium motum concurſu ſuo excitant, ſicque variorum ſymptomatum autores ſunt; uti & in ſcorbuticis intermittentibus, ob varium ſtatum ſuccorum illorum, ſymptomata variant.

Idem fermentum ſanguini permiſtum activitate ſuâ materialem ejus motum fermentativum pervertere, incaleſcentiam debitam, impediendo ſulphuris motum, ſiſtere, hinc ſpirituum animalium debitam emerſionem impedire poteſt, hinc frigus magis vel minùs poſitivum infert; dum verò à ſale volatili ſanguinis ſubjugatur, ſupervenit major ſanguinis fuſio, hinc incaleſcentia & æſtus, donec particulæ iſtæ fermentativæ ab alcali ſanguinis in ſalſum mutatæ, & ſero infuſæ, mediante ſudore excernantur foras.

Ex hoc omnia ſymptomata poſſunt deduci. Unus adhuc eſt ſcrupulus, nempe certa illa determinatio temporis, quod adhuc neſcimus.

Cauſa antecedens in noſtro ægro eſt nimium ſtudium & ardor in literas. In ſpecie autem meretur conſideratio-nem, quod nox paroxyſmum præcedens gravior fuerit, anxia nempe & inquieta; quales inquietudines & inſomnes noctes, ſi ægros ſine manifeſta cauſa, h. e. citra curas, dolores aut tuſſes, affligant, fontem ordinariò ex moleſtia quadam circa præcordia & hypochondria habent, & præſertim ex ſtomacho oriuntur, vitiatâ vel hujus digeſtione, vel chyli in duodeno à fæcibus ſeparatione. Hoc confirmatur exinde, quod, qui veſperi largiùs & ſeriùs cœnant, minùs ſuaviter dormiant, quia ſtomachus ſub laborioſiori digeſtione iſtas anxietates moleſtiâ quâdam circa hypochondria excitat. Sic quoque *hypochondriaci* noctes inquietas patiuntur, idque ex inæquali alteratione chyli digeſti à bile, vel inæquali alimentorum digeſtione, propter acidum præternaturale peccans: unde in talibus hypochondriacis ad conciliandum ſomnum nil melius eſt Martialibus, ante cœnam datis, continuando eadem.

Quoad *Prognoſin*: metus eſt, ne fiat chronica; quia diverſimodè variant hæ intermittentes, nunc in typo, nunc in ſymptomatibus. Ratio hujus permutationis eſt ex concurrentibus circumſtantiis vel concauſis fermenti febrilis, quæ ſunt vel externæ vel internæ. Externæ mala & inordinata diçta, ſi nempe ęgri die intermiſſionis copioſiùs, aut ante abſolutum poroxyſmum, comedunt; aut quando patiuntur paroxyſmum pleno ſtomacho. (2) Propter abuſum acidorum in æſtu ſeu ſtatu paroxyſmi: blanda quidem acida proficua ſunt, maximè nitrata, ſed nimiùm acida, aut frigidiora alia omnia, in ſtatu paroxyſmi bibita, febres & harum ſyptomata diverſè modificant. Sic faciunt huc (3) medicamenta, præſertim ſpecifica & opiata, quæ malè, ſine ſelectu, & nimis citò applicata, duplicant interdum intermittentes, niſi univerſalia illorum uſui præmiſſa fuerint; non ſecus ac quoque, qui ſine ſelectu iiſdem abutuntur, nunc in colicas graviſſimas, nunc paralyſes, ægros pręcipitant. Opiata etiam, niſi aliis appropriatis admiſta adhibeantur, hoc præſtare queunt, aut febres chronicas reddunt.

Cauſę autem internæ ſunt vel major vel minor fermenti febrilis activitas, hinc febris vel acrior vel minor, &c.; itemque prout ſanguinis craſis, vel nativa vel adſcititia, variat, febres intermittentes poſſunt fieri continuę, & vice verſâ: quò pertinent quoque ſuccorum primarum viarum variæ alterationes, qui uberiùs effuſi variorum ſymptomatum & mutationum ſunt autores.

Pro *Cura* itaque ſequentes Indicationes obſervandæ:

1. Radix mali ex primis viis evacuanda.
2. *Fermentum febrile* acidum volatile corrigendum.
3. Maſſæ ſanguineæ & univerſi corporis habitus ſudore depurandus.
4. Stomacho & primis viis appropriatis ſuccurrendum, ne recurrat.

Prius optimè expedit *vomitorium*, quod in febribus quibuſcunque intermittentibus eſt optimum, quò radix ex primis viis evellatur, aliquot horis ante paroxyſmum dandum; ſic optimè operari poſſunt: ſi æger autem propter puſillanimitatem abhorreat vomitum, detur digeſtivum ſalinum ante paroxyſmum & veſperi, & hinc loco Vomitorii ſequenti intermiſſionis die blandum laxativum per alvum. Nam purgationes fortes in febribus intermittentibus ſunt hoſtiles. Imò ex obſervatione GABELCHOVERI conſtat, febres intermittentes per fortiora purgantia recidivaſſe. *Venæ ſectio* nihil valet. Quando verò ſymptomata ex ſanguinis turgeſcentia urgent, ut in ſtatu, æſtu, doloribus capitis, turgeſcentia corporis, difficili reſpiratione, ſi ante paroxyſmum die intermiſſionis ſecatur vena, ſymptomata quidem remittunt, ſed ægri diutiùs morbo laborant; aliàs ſymptomata quidem ſine venę ſectione ſunt vehementiora, citiùs tamen pertranſeunt. Interim tamen in mulieribus, quibus menſtrua fluunt, ſi in febribus intermittentibus ſub rigore ſupprimatur menſium fluxus, ante paroxyſmum venæ ſectio in talo inſtituenda eſt: utut enim menſes ſub rigore ſuppreſſi ſub æſtu redeant, parum tamen eſt, hinc ſymptomata exaſperantur, unde tunc venæ ſectio convenit.

Hypochondriacis, quando anxietates ex ſtomacho patiuntur, etiam in ſtatu paroxyſmi utiliter applicantur clyſmata pro evacuatione primarum viarum, retinenda tamdiu, ac retineri poſſunt.

Externè applicetur emplaſtrum ex tacamahaca.

Vinum in quibuſcunque febribus, etiam malignis, non eſt interdicendum; parum vini enim eſt potus medicamentoſus, niſi fortè percipiant ex eo æſtum. In intermittentibus in decremento paroxyſmi hauſtulus vini inſigne eſt reſtaurativum, & ſudorem promovet.

Alterum ſcopum obtinemus *ſpecificis*, quæ *vel deſtruunt* acidum fermentum febrile, vel iſtud abſtergunt, & è ſtomacho educunt. Priora ſunt vel terrea, vel ſalia alcalia. Terrea ſunt lapilli cancrorum, cornu cervi uſtum, teſtæ oſtrearum, corallia, & ſimilia. Alcalia ſunt aut fixa aut volatilia: Inter fixa ſal abſinthii, &c. Volatilia ſunt nunc macra, nunc pinguia ſeu aromatica. Quæ abſtergunt, ſunt nitroſa, nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum, ſal ammoniacum, ſal hypochondriacum, &c.

Talis inter remedia hæc ſubordinatio eſt obſervanda, ut (1) *alcalia fixa & terrea* ſint optima *in* frigore, *horrore*, & ſymptomatibus hypochondriacis, v. gr. coralliorum, ſalis abſinthii à ℈j. ad ʒß. &, ſi opus eſt, cum gr. j. laudani opiati, nec non guttulâ unâ vel alterâ olei cujuſdam deſtillati, maritata.

(2) Quando verò urgent ſymptomata in maſſa ſanguinea, ut *æſtus* &c., commodiùs dantur nitroſa, uti & *alcalia volatia*, v. g. *ſpiritus ſalis ammoniaci* bihorio ante paroxyſmum à ʒß. ad ʒj., vel ſal volatile cornu cervi pro ſudore promovendo ad ℈j., in minori non dentur. Sed ſalia volatilia aromatica pinguia frigus quidem compeſcunt, ſed intenſiorem æſtum concitant; hinc cautè uſurpentur: ſpiritus ſalis ammoniaci & ſal quoddam fixum ſufficiunt.

(3) Opium eſt ſaltem remedium palliativum.

(4) Ob-

(4) Obſervetur uſus legitimus & abuſus horum ſpecificorum. Uſus eſt, ut primò dentur legitimâ doſi & tempore. Legitimum tempus eſt vel univerſale vel particulare: Univerſale quod attinet, non dentur, niſi præmiſſis univerſalibus: quoad particulare, dantur ante paroxyſmum horis duabus vel tribus. Medicus autem, vocatur ad ægrum, cùm nox eſt gravis, quamque debet inſequi paroxyſmus ſequenti die. Ante omnia ergò noctem inquietam, & impetum ad paroxyſmum ſequentem, ſupprimat; hinc iſto veſpere ordinetur pulvis ſalinus.

(5) Si unâ vel alterâ vice non juvet medicamentum, conſultum erit variare propter idioſyncraſiam ægrotantium. Simplicia autem ſunt optima. Sed poſito, quod ſal abſinthii datum ſit ter vel quater, non tamen curet; tunc obſervanda idioſyncraſia; v. g. noſter æger ratione idioſyncraſiæ abhorret à cochlearia, ſi hanc præſcriberem, vellemque inſiſtere eidem, non fieret ſine læſione, hinc probè attendenda ſemper ratio idionſycraſiæ. Simplicia optima ſunt, & iiſdem inſiſtere poſſumus, ſi Medicus certus eſt de ſtatu & morbo ægri. Nam ubi ſunt affectus complicati, & ipſe Medicus fluctuat, propter ſymptomatum ſyndromen, conſultum eſt variare non nihil remedia.

(6) Sitis compeſcitur per aquoſa acidula: declinante paroxyſmo *Julebi aciduli* & quilibet potus conveniunt, *ad promovendum*, ſi ſupervenire vult, *ſudorem*; ſic enim promptiùs ſolet ſubſequi.

(7) *Intermiſſionis* tempore uſurpentur remedia alterantia appropriata, ut eſſentia cardui benedicti, abſinthii, centaurii minoris, cum ſpiritu ſalis ammoniaci miſta, ut promoveatur largiùs ſudor: v. g.

℞. *Eſſ. card. bened.* ℥ij.
Spiritus ſalis ammoniaci ℥j.
M. S.
Eſſentia febrilis.

In noſtro autem ægro altero tandem die ſuperveniebat ſudor, quod bonum erat; hinc præmiſſo vomitorio uſurpabat ſpiritum ſalis ammoniaci, & promovebatur largiùs ſudor, quem proſicuum obſervavi.

(8) Ingruente *horrore & anxietate* ſcrobiculus cordis cum oleo macis, aniſi, caryophyllorum, &c. cum fructu illinitur, impoſito deſuper latere calefacto, vel *emplaſtro de tacamahaca.*

(9) Qui cereviſiam faſtidiunt, ſumant vinum, cereviſiâ largiùs dilutum.

(10) In febribus intermittentibus diuturnis optimè conveniunt Veſicatoria; ex quorum uſu ſpeciatim rigor ceſſare ſolet: applicantur die intermiſſionis, ut ita eorum operatio paroxyſmum præveniat.

(11) In cephalalgia fronti & temporibus applicatur emulſio papaveris cum camphora.

(12) In tuſſi detur ſpiritus ſalis ammoniaci, laudanum opiatum, & opiata.

(13) Delirium ſiſtitur per clyſmata, nec non per plantis pedum applicata.

(14) Tandem, evaneſcente febre, pro primis viis abſtergendis & roborando ſtomacho, propinetur Elixyr proprietatis cum vel ſine acido; item ſal ammoniacum, vel ſal hypochondriacum; uti & in noſtro ægro, quia eſt hypochondriacus, proficua fuiſſent Martialia, v. gr. tinctura vitrioli Martis Zwelfferi, vel etiam ſolutio Martis cum ſucco pomorum, horumque extractum.

(15) Hectica tertianis malè tractatis ſuperveniens curatur per ſpiritum ſalis ammoniaci, cum antihectico Poterii.

Vir ætatis conſiſtentis laborat intermittente tertianâ ſcorbuticâ, cujus paroxyſmos cùm binâ vice ſuſtinuiſſet, die intermiſſionis, ſcilicet die 2. Junii, ordino pulverem laxativum ex tartaro vitriolato, qui crebriùs quidem, ſed ſine levamine, purgavit; nam inſequente die 3. Junii eadem paroxyſmi vehementia, & dum paroxyſmus urgeret, graviſſimi dolores crurum eum corripiebant, à genu uſque ad talum, ſpeciatim in regione tibiarum, ut ex iiſis miſerè lamentaretur. Sed evaneſcente paroxyſmo & dolores hi penitus intermittebant, ita ut intermiſſionis die nihil de iis perciperet: id quod manifeſtum eſt ſignum delireſcentis acrimoniæ ſcorbuticæ, quæ ſub paroxyſmo commota iſtas turbas excitat. Poſt aliquot paroxyſmos die 7. Junii ordino ſpiritum ſalis ammoniaci, die intermiſſionis capiendum: cùm verò ante paroxyſmum per tres vel quatuor horas graviſſimas anxietates præcordiorum ſentiret, die 8. Junii ante paroxyſmum ordino vomitorium blandum; cujus & omnes anxietates remiſerunt, & paroxyſmus non rediit iſtâ nocte; ſed die ſequente nono oculus ſiniſter inflammatus cum intenſo dolore conſpicitur.

Die 10. Junii nocte horâ 2. redit paroxyſmus, cum frigore & æſtu inſigni ſtipatus, dolor crurum mediocris vel nullus, oculus dexter verò etiam altero manè admodum inflammatus, & acerbè dolens deprehenditur. Vocato ergò Chirurgo veſicas prope nucham utrinque excitandas jubeo, quibus copioſè plorantibus die 12. Junii nocte, cùm expectaretur paroxyſmus, nullus rediit, ſaltem appetente manè æſtus per aliquot horas mediocris, hinc & ſudor, ſed nullus rigor vel horror, nullus crurum dolor, mediantibus ſcilicet veſicantibus his ita evaneſcentibus. Die 14. à meridie horâ quartâ graviſſimi dolores artuum redeunt, ſed poſt mediam noctem ceſſant, ſuperveniente appetente manè levi paroxyſmo ſuperiori ſimili. Die 16. hora 5. veſpertinâ denuò oculi acerbè dolent uſque poſt mediam noctem. Sed poſt hanc appetente manè levis ut ſuprà redit paroxyſmus. Die 18. Junii ut præcaverentur dolores oculorum, ante paroxyſmum urgentes, juſſi acciperent ſemen ſinapi, hocque contunderent, & cum ſpiritu vini irrorando in forma pulticulæ carpis utriſque pro revulſione applicarent; hujus uſu factum, ut nulli dolores percepti fuerint, & nocte ſequente circa auroram paroxyſmus exilis denuò rediret. Sed cùm ſinapiſmo iſto oculorum affectus ante paroxyſmum ceſſarent, factum fuit, ut hinc poſt paroxyſmum iidem redirent: ob id ſemper manè & veſperi ſinapiſmos applicandos juſſi, quorum uſu non ampliùs redierunt oculorum pathemata; internis verò fixis pedetentim febris evanuit.

In hoc caſu notabile eſt:

1. Doloris tibiarum ſcorbutici extinctio, ſuperveniente oculorum inflammatione.
2. Huic ipſi præter conſtitutionem internam ſcorbuticam ſpiritus ſalis ammoniaci occaſionem præbuit, oculis debilioribus noxius; non ſecus ac volatilia antiſcorbutica oculos hebetant.
3. Veſicatoriorum uſus reverà efficax pro rigore febrium intermittentium compeſcendo.
4. Naturæ motus & impetus in oculos ceu partem aliis debiliorem, tam ante quam poſt paroxyſmos, ſed per ſinapi uſum in carpo avertendo deluſus.
5. Quàm ſalubre remedium ſit vomitorium, ſi præcordiorum anxietates pluribus horis ante paroxyſmum urgeant, pro his ſedandis.

CASUS XXIII.

TERTIANA MALIGNA.

Juvenis aliàs ſanus & robuſtæ conſtitutionis, octodecim præterpropter annorum, corripitur die Mercurii veſperi levi horrore, poſt quem incaleſcit mediocriter, nox inſequens mediocris, manè caput intensè circa frontem dolet, ſitit graviter, fauces & lingua ſiccæ, dolor gravativus præcordia occupat, calor adeſt totius mediocris, laſſitudo omnium artuum, &c: capit proprio nutu pilulas cephalicas; ſed adit circa meridiem præterea Medicum, qui ordinat pro ſequente manè ℨß. *Syrupi emetici: pilulæ à meridie ſemel per ſuperiora, ter per inferiora, operantur. Die Veneris capit vomitorium, unde ſepties ſuprà copioſa mucoſa, octies infra excernit. Die Saturni vocat Medicum, quia nox prægreſſa gravis, ſymptomata eadem, ſitis clamoſa, appetitus nullus, cephalalgia intenſa, fauces aridæ, lingua aſpera, nonnihil nigricans, calor totius acris ſeu mordax, non tamen adeò intenſus, cutis arida, laſſitudo omnium artuum, vires proſtratæ, pulſus celer, frequens, debilis, ferè inæqualis, cereviſiam horret; petit auxilium.*

RESO-

RESOLUTIO D. IOH. MATTHÆI, MERCKELII. ANNÆBERGENSIS,

à

B. Dn. PRÆSIDE *correcta*

Anno 1682.

AFfectus præſens, quin in febrium numerum poſſit referri nihil equidem dubito: ſed utut ratione periodi typum tertianæ intermittentis præ ſe ferre videatur, attamen non ſimplicem, ſed cum malignitate, tertio vel quarto paroxyſmo demum ſe proditurâ, ſimul eſſe conjunctum, ex funeſtis ſymptomatibus tutò ſatis licet colligere, adeò, ut vero nomine *Febris Tertiana Intermittens*, *cum latente adhuc malignitate conjuncta*, dici mereatur.

Partes affectæ quænam ſint? non eſt, quòd anxiè inquiramus. Siquidem primariò huc referenda erit maſſa ſanguinea tanquam ſubjectum inhæſionis, & præter hanc ſimul etiam ſpirituum influorum, in varios & inordinatos motus concitatorum, habenda veniet ratio.

Cauſa proxima materialis erit lympha vitioſè acido-ſalſa, ad maſſam ſanguineam lege circulationis delata, ibidemque ratione ſalis volatilis acris hujus febris cauſa exiſtens.

Cauſam proximam formalem nihil aliud dixeris', quàm ſpirituum influorum, motum vitioſum, & maſſæ ſanguineæ non debitam fermentationem, ſubeuntis cauſam quamcunque aliam.

Cauſæ remotæ vices hìc imprimis gerit fermentum vitioſè acido ſalſum, ex digeſtione ventriculi, vel immutata, vel depravata, præternaturaliter ita alteratum, quod poſtmodum alimenta vitioſè ſubigendo, hujus mali fomes, & mater fœcunda exiſtit. Quin & huc revocari poſſet ſuo modo conſtitutio ægri robuſta & ætas juvenilis, quorum fundamentum in ſanguine ſpirituoſo, ejuſque laudabili copia, (quæ pro ætatis hujus termino viget) conſiſtit & exinde oritur. Sed quare hiſce non ſimul aliquid vitii ſubeſſe queat? jam dicta non vetant, nec refragantur, imò longè majus periculum ægrotanti noſtro exinde imminet, ſiquidem morbus habet, in quod vires ſuas malignas poſſit exerere.

COHÆSIO SYMPTOMATUM CUM CAUSA PROXIMA:

Quantum ad *ſymptomata*: Primò itaque conqueritur æger noſter de dolore capitis intenſo, ſiti clamoſa, faucibus aridis, lingua aſpera, & non nihil nigricante: quæ pathemata omnia in principio febrium ſi appareant, peſſimi ominis ſunt, & latentis malignitatis indicia certò certiùs præ ſe ferunt. Hæc autem quod ita ſint? colligo inde, quia abeſt calor præternaturalis febrilis, qui partes has poſſet exſiccare, ut adeò per conſenſum continuitatis membranarum cum ventriculi tunicis oriantur hæc pathemata, & ſtomachum ſummè labefactatum eſſe indicent.

Quibus præterea & hoc accedit, quod de ſtomachi affectibus propriè ſic dicendis conqueratur æger hic noſter, nempe de appetitu proſtrato, cerevisiæ faſtidio, dolore gravativo præcordiorum: quæ omnia ſatis ſuperque innuunt, fermentum ſtomachi peſſundatum, & acidum loco hujus prædominans.

Laſſitudo verò artuum nullam aliam fortè agnoſcit cauſam, quàm lymphæ in extremitatibus partium ſtagnantis vitia, & impeditum motum localem. Prout autem ejuſdem craſis præternaturaliter ſæpè vitiatur, ita & hic ſal aliquod ſcorbuticum ſubeſſe omninò mihi probabile videtur, à quo ſpaſmus membranarum & glandularum ſubcutanearum dependet, & hinc cutis etiam aſperitas, & calor acris ſeu mordax, irritando ſcilicet membranas cutis, derivanda veniunt. Pulſus celer, frequens, debilis, ferè inæqualis, multum in receſſu habet, præprimis autem vigente adhuc fermentationis febrilis motu, ſiquidem non tertianæ ſimplicis cujuſdam, ſed potiùs malignitatis latentis adhuc periculum ſubeſſe, indicat. Quibus præterea & hoc accedit, quod, utut præmiſſa ſint optimo conſilio vocati Medici univerſalia emetica, febribus in his quæ aliàs utramque faciunt paginam, nulla tamen exinde euphoria & ſymptomatum levamen ſubſecuta fuerint: quæ omnia dicta jam mea de malignitate, in fieri quæ adhuc eſt, eò magis confirmant.

Quænam autem hoc in caſu formanda ſit prognoſis? non ſatis mihi conſtat; ſiquidem meo quali quali judicio tutiùs foret expectare motum naturæ, ejuſque aliquandiu ſpectatorem agere, quàm varia, eaque non ſatis appropriata huic morbo, tentare remedia. Prout autem modò dictum, certò latet anguis ſub herba: Itaque ne prorſus Prognoſtico relinquatur Patiens, *Cura* ejuſdem ſecundùm has Indicationes inſtitui poſſet:

1. Fomes materiæ morboſæ in primis viis & maſſa ſanguinea reſolvatur & removeatur.
2. Fermentum febrile & inde nati paroxyſmi enerventur & tollantur; ita tamen, ut ſemper aliquis reſpectus habeatur ad latentem malignitatem.
3. Dyſcraſia ſanguinis & lymphæ, & inde quæ dependent ſympromata urgentia, corrigantur, removeantur & mitigentur.

Pro *prima Indicatione* equidem quævis emetica & Purgantia ſufficere poſſent; præmitterem tamen ego priùs ſequentem pulverem:

℞. *Sal. Tartari eſſentif.*
Lapill. cancr. præp. ʒß.
Campb gr. vj.
M. div. in 3. part. æqual.
D. S.
Pulveres præcipitantes, veſperi & manè unum ſumendum.

Hoc ita die intermiſſionis præmiſſo, jus faſque equidem foret, ſubjungere emetica: ſed quia à vocato jam antea Medico, uti in caſu dicitur, negotium hoc ex voto fuit peractum, itaque forſan nihil ulteriùs erit movendum, niſi pro aliquali adhuc abſterſione viſcerum & muci viſcidi, nec non lymphæ viatæ, ex cruditatibus chyloſis genitæ, ſequentes pilulæ adhibeantur:

℞. *Maſſæ pilul. de trib. Ruffi* gr. xv.
Mercurii dulc ℈ß.
Scamm. præp. gr. ij.
Extr. trocb. alband. gr. j.
Cum ſ. q. Tincturæ *tartari* f. Pilulæ:
D. S.
Pilulæ antifebriles purgantes.

Spectaret etiam huc pulvis Cornachini legitimo modo ac doſi adhibitus.

Secunda Intentio obtineri poterit abſorbentibus, & ſpecificis ſic dictis appropriatis, ex coralliis rubris, ſale abſinthii, antimonio diaphoretico, febrifugo Strobelbergeri, &c.

Formulæ tales viderentur mihi proficuæ:

℞. *Theriac.* ℈ij.
Specif. febril. Strobelb. ʒß.
Ol. deſt. Caryophyll. gutt. iij.
M. f. Bolus.
D. S.
Bolus antifebrilis pro una vice.

Capiatur pro una doſi ante paroxyſmum, cum ſequenti ſudore.

Vel

℞. *Cornu Cervi ſine igne* gr. xv.
Antimonii diaphor. ℈ß.
Sal. vol. Succini gr. vj.
f. Pulvis:
M. D. S.
Pulvis antifebrilis pro una vice.

Quibus etiam repetitis, & alternatis vicibus, pulveres jam dicti abſorbentes jungi poterunt.

Pro *tertia indicatione*, & temperatura præ cæteris ſanguinis:

℞. *Sem. Melon.* ʒvj.
Citri
Aqui leg. an. ʒj.
Aquæ tarax.

Aquæ

Aquæ Cent. min.
Fl. Samb. ana ℥ij.
F. l. a. Emulſio:
adde
Antimonii diaphor. ʒj.
Specif. febril. Strebelb. ℈ij.
Salis card. ben. ℈ß.
Edulc. cum *Iulep. roſar.* q. ſ.
M. D. S
Emulſio refrigerans & confortans cochleatim ſumenda.

Vel

℞. *Aquæ rubi idæi* ℥iij.
Succ. rubi idæi ʒvi.
Antimonii diaphor. ʒj.
Gel. Cornu Cerui rec.
Syr. rub. idæi ana ℥ß.
Spiritus nitri dulc. q. ſ. pro grato ſapore:
M. D. S
Iulepus refrigerans ſæpiùs ſumendus.

In ſpecie autem pro avertenda faucium inflammatione venæſectionem raninarum ſub lingua ex uſu fore mihi perſuaſum habeo.

Deus interim hiſce clementer benedicat!

CASUS XXIV.

QUARTANA DUPLICATA SCORBUTICA.

IUvenis nouiter creatus Magiſter, cùm anteà, ob examinis rigorem, ſolicitis ſtudiis & dinturnis lucubrationibus ſe fatigaſſet, peractâ Promotione, cùm in bonis finalibus largiùs indulſiſſet genio, brevi poſt aliquando die Saturni à meridie ex templo rediens, corripitur horrore & gravi frigore, hinc lectum petit, in cœna nil comedit, dormit, evigilans manè caput ſentit perturbatum, abdomen tumet, borborygmos audit, appetitus proſtratus. Die Solis à meridie egreditur domo citra aliam graviorem noxam, ut & die Lunæ: die Martis inter prandendum, cùm vix menſæ aſſediſſet, horror & frigus cum alimentorum nauſea quatiunt membra, redit domum, lectum petit, ſitit inſigniter, bibit cereviſiæ bonum hauſtum, quem ſubitò revomit; ſupervenit tam gravis rigor, ut totus lectus cùm eo tremeret, qui cùm per horam continuaſſet, & in ſpecie dorſum mirè laceraſſet, ſupervenit æſtus moderatus, qui cum bihorium continuaſſet, denuò æger levem horrorem, dorſum ſucceſſivè perreptantem, unà cum frigore, & aliquali, non tamen adeò intenſo, rigore, ac anteà, perſenſit, quem per horam perdurantem excipit gravis æſtus & intenſus, cephalalgia, ardor faucium, tandem ſupervenit ſudor, cum qua ſimul maculæ hinc inde ex rubro cœruleſcentes, inſtar pulicum morſus erumpunt, quæ tamen ſudore ceſſante etiam evaneſcunt; poſt mediam noctem ſomnus turbulentus. Manè æger die Mercurii debilis; die Iovis robuſtior, ſine noxa: die Veneris mane ex templo rediens horâ nonâ frigus & horror unà cum rigore novo & inſequente gravi æſtu, ægrum corripit, ſimili ratione atque ſuperioribus factum diebus. Die Saturni, dum adhuc eſt debilis, ſperat quietem, ſed à meridie horâ primâ ex improviſo horror & rigor quatiunt membra, vomitus, æſtus, ac ſudor cum maculis ſupervenit. Die Solis, cum nia eſſent quieta, niſi quod capitis adeſſet perturbatio ac virium imbecillitas inſignis, vocat Medicum.

RESOLUTIO

DN. THEODORI CHRISTOPHORI KRUGII,

Haſſo-Caſſelani,

à

B. DNO PRÆSIDE

correcta

Anno 1676.

AFFECTUS.

PRopoſiti hujus caſus naturam ut accuratiùs rimemur & inveſtigemus, eò, ut de *affectu* præprimis conſtet, allaborandum. Febrem autem intermittentem eo nomine, quod pertinaciſſimis & atrocioribus ſymptomatibus conſtipata ſit, moleſtam cruciare ægrum noſtrum, ex dictis palam liquet; horror enim & inſequens æſtus febrem, intervalla autem invaſionum & paroxyſmorum eam intermittentem indicant; & quò preſſiùs & ſpecialiori nomine illam indigitemus, dicimus febrem hanc intermittentem eſſe, à tempore invaſionis quartanæ proprio *Quartanam*, à modo invaſionis *duplicatam*, ab adjuncto verò ſymptomate, dictam febrem exacerbante, *ſcorbuticam*; quorum omnium veſtigia è caſus hiſtoria patent.

SUBJECTUM.

Partem verò *affectam* ſeu *ſubiectum* quod attinet: malum hoc cùm triplici nomine moleſtum ſit, non iniquum fore puto, ſi & triplex hujus ſtatuamus ſubjectum. Et quidem habito reſpectu ad febrem, hujus ſubjectum pronunciamus maſſam ſanguineam, quâ ſubjectum morbi indigitamus; hæc enim præternaturalibus ſalibus turgida horum febrilium motuum pabulum exiſtit: Subjectum autem cauſę ſeu focum determinat ventriculus & primæ viæ, quæ vitioſo acore characteriſatæ fomitem quàm ampliſſimum præbent: Adjunctorum autem ſymptomatum, horroris nempe & rigoris, panniculum carnoſum; ſicuti macularum ſcorbuticarum, cutem epidermidemvè ceu ſubjectum adæquatum eſſe determinamus.

CAUSA PROXIMA.

Ad *cauſam* autem hujus mali jam devolvimur, quæ ceu *proxima* & *immediata* accuſanda eſt dyſcraſia maſſę ſanguineæ, ſeu craſis ejus à particulis ſalinis heterogeneis perverſa, quæ ob heterogeneitatem ſuam cum ſanguine non miſcibiles, hinc ad fermentationem præternaturalem excitandam quàm aptiſſimæ exiſtunt.

CAUSA MEDIATA PROXIMIOR.

Cauſam verò *mediatam*, & quidem *proximiorem*, quod attinet: quæ particulas has vitioſas & febrilis hujus motus cauſas ſuppeditavit, illam latere ſuſpicamur in primis viis, illis nimirum in viſceribus chylificationi, chylique à fęcibus ſeparationi, dicatis; quatenus nempe chylus vitioſè in ſtomacho ob vitioſorum humorum, præprimis de natura acida participantium, partim vitioſè digeſtus partim non ritè ſeparatus à fæcibus, vitio ſucci, præprimis pancreatici, dehinc & bilioſi, hinc poſtmodum ſanguini infunditur, adhuc vitioſis particulis characteriſatus: Præprimis autem accuſandus chylus minùs temperatus, ſed à dulcedine ſuâ balſamicâ deſciſcens, & in aciditatem & auſteritatem tranſiens, in ventriculo productus, quem ulteriùs augmentavit ſuccus pancreaticus & bilis, quatenus & illi tàm quantitate quam qualitate peccant, in actionibus ſuis impediantur, hincque ad fermentandum aptiores fiunt, ut ita cum particulis ſanguinis oleoſis & alcalibus facilè in ejuſmodi febrilem fermentationem abire potuerint.

CAUSÆ

CAUSÆ REMOTIORES.

Et nos in dictis confirmant cauſæ remotiores, adjunctaque ſimul ſymptomata: & quidem prædiſponentes cauſæ fuerunt ſalia ſcorbutica in corpore latitantia; hæc enim ubi præſtò erunt, ſtomachum ſemper acidâ cruditate laborare Practici contendunt, & ubi hoc & ſuccus pancreaticus nimis acidus & auſterior redditur, & bilis per conſequens balſamicâ ſuâ vi deſtituitur, & iners redditur. Nec mirum, unde contraxerit vitia hæc, cùm ſolenne ſit admodum literatis ob diuturniores lucubrationes & ſtudia immodica, quibus & hic æger noſter indulſit, ut illis digeſtionis primæ actiones inſigniter læſæ ſint; hinc enim & κατ' ἐξοχὴν hypochondriaci exiſtunt. Quibus ſimul accedit, quod non paucis curis & negotiis laborioſiſſimis, animoque plurimis angoribus & metu, ob examen inſtans, infligentibus, conflictatus fuerit, ſub quorum tormento plus juſto fermenti ſtomachalis activitas hebetata fuerit; ut hinc, cùm ſe inſigniter ſtudiis accuratioribus in ſeram noctem protractis defatigaſſet, ob deficientem ſimul debitam motionem chylus non ritè fuerit ſubactus, volatiliſatus, ſed in liquorem acido-viſcidum tranſmutatus; ſic exceſſus circa bona finalia fomitem latentem commovendo hunc morbum excitavit, cùm præprimis eò faciliùs in actum ſic potuerit deduci, quoniam fuit juvenis, quibus jam maſſa ſanguinea præexiſtit facilè efferveſcens, & promptior ad fermentandum, & ob gaudium præſens, novus cum factus Magiſter, ſanguis turgidior magiſque ebulliens factus, ſicque accedente nimiâ vini ingeſtione in bonis finalibus, ob particulas vini ſpirituoſiores, quæ facilè cum latentibus ſuccis vitioſis acidis efferveſcere potuerunt, febrilis hic motus fuit inductus.

SYMPTOMATA.

Et hæc omnia ita eſſe patet, ſi adjunctorum *ſymptomatum* naturam explicaverimus. Et quidem ipſum febrilem paroxyſmum quod attinet: hic incipit horrore & gravi frigore, manifeſtum indicium, acidum in cauſa eſſe; à bile, quippe alcalina magis, tale quid non metuendum. Turbatâ enim iſtâ ſanguinis fermentatione naturali ſalia non ritè invicem agunt, nec partes oleoſæ ex motu fermentativo debitum calorem concipiunt, unde calor deficit, & horror atque frigus ſuccedit, & præprimis rigor, cùm ab acido dicto vellicetur panniculus carnoſus, & ferè univerſum membranarum & nervorum corporis, in ſpecie dorſi & abdominis, ſyſtema; hincque in rigore & horrore tali convulſivi quid patiuntur partes membranoſæ, & præprimis abdominis. Tumor abdominis & borborygmi effectus ſunt acidi in primis viis peccantis, & efferveſcendo flatus generantis, à quibus & in talibus crebrò præcordiorum anguſtiæ excitari ſolent. Ob conſenſum nervorum plexus meſenterii cum nervis intercoſtalibus frigus & horror in dorſo præprimis perſentitur, ita ut perreptare videatur; quod manifeſtum vellicationis indicium. Nec non ob eundem conſenſum vellicationis nervorum cum capite communium, & ſpiritus animales turbantur in ſuis actionibus, ita ut exindè neceſſariò caput perturbatum ſentiat. Supervenit hinc appetitus proſtratus; ex quo ſat dilucidè patet, fermentum ſtomachale à materia vitioſa eſſe obrutum, & nimis fixum atque iners redditum, ita ut & alimenta nauſeet; dum vellicatur orificium ſiniſtrum, ſe arctè conſtringit, partim etiam quod recordetur de noxa illi à nimiis ingeſtionibus illata, hinc reſpuit talia illi nociva; & quatenus hæc vellicatio ulteriores radices egerit, ut etiam totum ſtomachum & præprimis pylorum vellicet, vomitus inſequitur. Dehinc & ſitis inſigniter cruciat ægrum, ob halitus vitioſos ex ventriculo adſcendentes, & fauces irritantes; quam ſitim auget ſaliva ſalibus ſcorbuticis impregnata & viſcidior, non diluens fauces, ſed malum ſic exacerbans: hinc etiam cùm cereviſiam appeteret ad ſiſtendam ſitim, vomitus ſupervenit; itidem indicium ſtomachi malè diſpoſiti, proindeque materiam injectam ſibi infeſtam rejicientis, præprimis cum æger injecerit talem hauſtum ſub ipſa febrili pugna, quâ cladem ſtomachus patitur maximam.

Acidum autem vitioſè efferveſcens, ita tamen, ut prędominium habeat, autor exiſtit ejuſmodi ſymptomatum: quamprimum verò à ſale volatili ſubigitur, ut ſal nempe volatile emergat, & ſui fiat juris, acidum pedetentim infractum temperatur, & ſubitò vehemens efferveſcentia excitatur; ſub qua partes oleoſæ maſſæ ſanguineę velociùs motæ æſtum corporis excitant, calorque ſupervenit; & primò quidem in paroxyſmo nullus, in altero moderatus, in tertio gravis & intenſus; ſicut & in quarto & quinto, pro ratione nempe ſalis volatilis oleoſi maſſæ ſanguineæ cum acido efferveſcentis, ſupervenit cephalalgia; ex tali enim vitioſa efferveſcentia ſanguis turgidus partim diſtendit vaſa, partim etiam vellicat partes membranoſas: hinc & ardor faucium cruciat ægrum ob ſal volatile bilioſum fauces rodens. Hæcque tamdiu durant, donec ſuperveniat ſudor; indicium, terminum pugnæ febrilis adeſſe: præcipitatæ enim fæces, i. e. acidum vitioſum ab alcali in ſalſum tertium mutatum, & ita correctum, à ſero imbibitur, & per ſudorem evacuatur, cum quo ſimul maculæ erumpunt, quæ nihil aliud, quàm ſalia ſcorbutica ſub cute latitantia, & per ſudorem excernenda; hinc etiam ſudore ceſſante evaneſcunt, & ſic paroxyſmus remittit, donec à ſimilibus recrementis fermenta in maſſa ſanguinea adhuc relicta iterum in motum excitentur, novumque ſic inducant paroxyſmum. Poſt pugnam autem hanc, dum maſſa ſanguinea æquabiliter quaſi denuò fermentet, omnia in corpore quieta, nihil hinc ſenſit, quàm imbecillitatem, quatenus nempè & ſyſtema nervorum ſub hac clade non liberum; ſed & ſpiritus animales & vitales confunduntur, hinc debitus vigor corporis perit, & his confuſis non poteſt non ſequi ſomnus turbulentus.

Multiplicationis verò cauſam puto fabricatam eſſe itidem in ſtomacho, & quidem vitio diætæ; quod patet, quippe æger noſter in primo paroxyſmo fuit vacuo ſtomacho, hinc & ſimplex fuit acceſſus & invaſio; alterò verò in paroxyſmo inter prandendum fuit correptus, dum ventriculus cibis onuſtus bibit ſimul bonum hauſtum cereviſiæ, hinc & non poteſt non aliter fieri, quin ſub paroxyſmo aſſumpta non ritè digeſta ex ventriculo præcipitata, & poſt aliquot horas maſſæ ſanguineę infuſa, novam ſuppeditent materiam, ut vix uno paroxyſmo remittente alter ſtatim ſuperveniat, ſicque febris duplicata evadat.

PROGNOSIS.

Cujus, ut jam *Prognoſin* demus, dicimus, ſecuriſſimum aliàs eſſe affectum febrem quartanam, & ſic etiam non adeò periculoſum, niſi ratione adjunctorum; ſcorbutica quippe eſt & duplicata, appetitusque eſt proſtratus, mala aliàs quę ſigna dant.

Non autem ęger ſit timidus exinde, cùm hoc tantùm periculi habeat, ut ſit malum contumacius, & niſi citiùs curetur, viſcus aliquod ſcirrho afficeretur; ęgro interim liberationem ſucceſſivè factam ad hoc malo promittimus.

CURA.

Quod ut fiat, *Curam* aggredimur, veſtitam duabus indicationibus: nempe

1. Ut alterentur & evacuentur ſucci vitioſi.
2. Ut paroxyſmi febriles tollantur, & ſymptomata urgentia removeantur.

Priori ſcopo, & quidem humores alterando ſatisfaciunt ſalia alcalia, viſcidum incidentia, & acidum deſtruentia; hinc

℞. *Sal. ammoniaci depur.* ʒij.
Nitri antimoniat. ʒj.
Arcan. dupl. Mynſ.
Lapill. cancr. præp. an. ʒß.
M. f. Pulvis.
Div. in 4. part. æqu.
D. S.
Pulvis reſolvens.

℞. *Sal. ammoniaci depur.* ʒj.
Nitri antimoniat. ℈j.
Miſc.
div. in 2. part. ęqu.
D. S. *ut antè.*

Sumantur mane in vehiculo calido, & veſperi in frigido.

Vel

℞. *Arcan dupl.* ℈ij.
Lapill. cancr. præp. ℈j.
Miſc.
Div. in 2. par. ęquales.
D. S.

D. S. ut *ſuprà.*

Capiantur eodem modo.

Ut materia evacuetur, convenit vomitus; hinc die Lunæ, ceu paroxyſmi, ante paroxyſmum præſcribatur:

℞. *Rad. aſari pulu.* ʒj.
Arcan. dupl. ℈j.
M. S.
Pulvis Emeticus.

Vel

℞. *Tartari emet.* gr. iij.
Sacch. vel *Lapill. Cancr. præp.* ℈ß.
M. f. Pulvis.
D. S. ut *antè.*

Sic enim eo tempore agitata maſſa faciliùs excludetur. Poſt paroxyſmum æger ſit quietus, altero die jejuno ſtomacho expectet novam invaſionem, aſſumendo ſequens:

℞. *Nitri antimoniati*, vel potius *Arcan. duplic.* ℈j.
Salis Cent. min. ℈ß.
Ol. deſt. Caryoph. gutt. ij.
M. D. S.
Pulvis antifebrilis.

Capiat in vehiculo calido, horâ unâ ante paroxyſmum.

Paroxyſmo finito, ſi placet, cibum aſſumat. Die intermiſſionis propinentur alterantia appropriata; vel Martialia, ubi acidum vitioſum magis peccat, & infringendum eſt; vel alcalia, ubi magis febrili paroxyſmo occurrendum.

His peractis, ut febriles paroxyſmos infringamus, ad appropriata antiſcorbuticis miſta fiat acceſſus:

℞. *Aquæ Card. bened.*
Fumar. ana. unc. j.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒj.
Cochlear. ʒß.
Antimonii diaphor. ℈j.
Ol. deſt. caryophyll. gutt. jv.
Syr. card. bened. unc. j.
M. D. S.
Potiuncula antifebrilis pro duabus vicibus.

Miſtura hæc imminente, proximo die Jovis, paroxyſmo propinetur. Item

℞. *Aquæ card. bened.*
Menthæ ana. unc. j.
Spiritus Cochlear. ʒj.
Antimonii diaphor. ℈j.
Lap. Cancr. præp. ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. fœnic. unc. j.
M. S.
Potiuncula antifebrilis pro duabus vicibus.

Capiat æger hanc potionem pro duabus vicibus; vel meliùs iſtam ſuperiorem; & quidem prima doſis horâ unâ ante paroxyſmum, altera in principio paroxyſmi ſubintrantis. Vel

℞. *Arcan. dupl. Mynſ.*
Mag. Corall. cum ſucc. citr. ana ℈j.
Antimonii diaphor. Martial. gr. xvj.
Sal. volat. viper. ℈ß.
Laud. opiat. gr. iij.
Ol. deſt. Caryoph. gutt. vj.
M. f. *Pulvis*,
Div. in 2. part. æqual.
D. S.
Pulvis antifebrilis.

Prima doſis horâ unâ ante paroxyſmum; ſecunda verò ſub paroxyſmo intrante.

Symptomatum cruciatus dicta ſat infringere & mitigare queunt: ſin tamen frigus nimis urgeat, inungatur ſcrobiculo cordis oleum deſtillatum ſuccini, miſtum cum oleo deſtillato macis, & imponatur later calefactus, aut emplaſtrum ex theriaca factum, quod ſimul tumores abdominis infringat. Sitis ſi urgeat, in paroxyſmo, quamdiu frigus urget, non bibat; ſed æſtus dum jam increbuit, potus conveniens non denegandus.

Tandem ne recidivæ ſit metus, per aliquot dies continuet remedia ex abſinthio, v. g. vinum abſinthii, de quo ſingulo mane bonum hauſtum accipiat: in aſſumendis cibis mediocritatem ſedulò obſervet, blandum motum imprimat. His enim ritè obſervatis, ſperare eſt, ut mox bono eventui litet.

Totum hunc affectum curant Martialia, poſtmodum volatilia ſudorifera. Venæſectio nullum habet hic locum, niſi ſit à nimia oppreſſione ſolennis alicujus evacuationis ſanguinis; ſin autem nimium fluerent hæmorrhoides, optimè convenirent ad hæmorrhoides ſiſtendas, & febrilem æſtum ſiſtendum, martialia. Ante paroxyſmum regio lumborum, item regio ſtomachi, & dorſum, inungantur cum petroleo, oleo deſtillato ſuccini, macis, &c. rigorem & horrorem præcavet. Loco potus Coventum prodeſt cum dimidia parte vini, injecto pane toſto, nuce moſchatâ imbuto, vel ſerum lactis cum ſucco citri parum acidulatum.

RESOLUTIO ALIA
D. IOH. MATTHÆI MERCKELII.
ANNÆBERGENSIS.

à

B. Dn. PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

Affectus, qui ſub manibus hic nobis eſt, inter febres intermittentes quin jure poſſit referri, nihil omninò dubito; & ſpecificè quidem propter periodum, quam ſtato tempore obſervare videtur, Febris Quartana, & quidem *Quartana duplicata*, vero nomine dici merebitur, cujus primarius paroxyſmus eſt ſubintrans.

Pars affecta duplicis erit generis:

1. Enim ſubjectum; in quo erit tota maſſa ſanguinea, quatenus læditur hujus motus fermentativus, adeò ut hæc ſit radix omnium febrium. Hoc ipſo autem non ſola maſſa ſanguinea incuſanda venit, ſed dantur;
2. Et aliæ partes, quæ fomitis vices hic gerunt: ſcilicet ſtomachus, ſeu uno nomine primæ viæ ſic dictæ, ex & in quibus nunquam ferè non focus & cauſa mali originaliter proveniunt, ibidemque hærent & radicantur quaſi.

Cauſa proxima materialis erit fermentum aliquod præternaturale in ventriculo genitum & exaltatum, hincque maſſæ ſanguineæ commixtum, alterando eandem, & nervos primarum viarum vellicando, *cauſa* utique *formalis* exiſtit, ſcilicet dum ſpiritus animales in motus inordinatos & vagos hac ratione concitat, & ut hinc inde inæqualiter ferantur efficit: Quo ipſo fiendi modus febrium aliquo modo inſinuatur. Nam dum ſalia hæc duo ſibi invicem contraria, ſcilicet ſal acidum & urinoſum, commiſcentur, adverſâ inter ſe fronte ſtatim concurrunt, (qui conflictus efferveſcentia hucuſque in re Medica dici conſuevit,) unde poſtmodum calor plus minus intenſus, prout ſcilicet maſſa ſanguinea modò magis modò minus fuerit ſulphurea & oleoſa. Hinc etiam omne id, quod craſin dictorum jam ſalium, & harmonicam proportionem poteſt lædere, *cauſa occaſionalis* febrium exiſtit.

Qui autem fiat, ut bilis ſemper in febribus incuſanda veniat, nil mirum eſt. Nam bilis & acidum ventriculi digeſtivum ſibi invicem mixta, contrario ſuo motu fermentativo (prout rectè omnium in ore eſt) reverâ febrium cauſa genuina utplurimum exiſtunt.

Cauſæ autem *antecedentes* in ægro hoc noſtro videntur omninò ſua etiam ſymbola, ad extricandum hujus mali fomitem, contuliſſe. Nempe indubitatum ferè eſt, per lucubrationes diuturnas, & ſtudia ſolicita, non levem fieri diſſipationem ſpirituum, præſertim verò in illis literatis, qui anxio nimis ardore ſtudiis ſuis navant operam; unde turbatur plus minus digeſtio aſſumptorum, & vitium digeſtionis primæ propter defectum eorum exinde reſultat, hinc cruditates variæ, imò ferè corruptio alimentorum, tanquam connexa, inter ſe firmo quodam nexu cohærent, ex quibus etiam febres intermittentes in univerſum ferè omnes originem ſuam ducunt. Accedit &

originem ſuam ducunt. Accedit & hoc, quod liberiùs paulò in bonis finalibus indulſerit genio ſuo, præcipuè fortaſſe circa comeſum dulcium & ſaccharatorum, quæ ingeſta nil faciliùs, præſertim in hypochondriacis, quàm motum fermentativum concitare, hàcque ratione anſam huic malo ſuppeditare potuerunt. Huc etiam ſuo modo referri poſſet frigus perpeſſum in templo circa hoc anni tempus, ibi locorum ſatis intenſum, cujus acceſſu acidum intus latens per refrigerationem extremorum facillimè potuit ex potentia in actum deduci, & mali hujus motum præternaturalem accelerare.

Symptomata quod ſpectat: Primò Horror & grave frigus originaliter provenire videtur ab acido, quatenus ſuo coalitu ſanguinis motum tardiorem efficit; primariò verò, quatenus ſpaſmodicè plus minus vellicat membranaceas abdominis partes, hinc irritati ſpiritus motu quodam impetuoſo feruntur ad partem affectam, ſcilicèt ventriculum & inteſtina tenuia; unde frigus extremorum, horror & rigor, nec non ſtridor dentium, qui ex vellicatione jam dicta ſubinde etiam præſens. Capitis autem perturbatio erit ex conſenſu, quem fovent cerebri membranæ cum cæteris partibus totius corporis. Hæ enim, ſi quid convulſivi patiuntur, in conſenſum & illæ trahuntur, nec non totum exinde genus nervoſum moleſtiæ cujuſdam ſenſu afficitur.

Tumor verò abdominis & borborygmi ſubinde perceptibiles oriuntur ab hepatici & pancreatici laticis in inteſtinum duodenum effuſione, à ſpaſmis jam dictis proveniente. Hoc enim dum ita fit, & ex eorum mutua inter ſe miſcela, uti jam dictum, contingit efferveſcentia; hinc diſtenduntur præſertim in ſubjecto pituitoſo plus minus hypochondria cum ſubſequentibus borborygmis, & ardore faucium, propter particulas acres, ſenſile ſtomachi orificium ſiniſtrum rodentes. Appetitus proſtratus verò, & vomitus, cauſam fortaſſe aliam non agnoſcunt, quàm corruptum prorſus fermentum in ſtomacho latitans, nec non copioſa recrementa ex vitioſa ejus digeſtione nata, quæ naturæ etiam conatus, præſertim per vomitum, ex ſpaſmis primarum viarum ortum, expellere nititur, & hoc ipſo gravativi ſui oneris remotionem abundè ſatis indicat.

Lacerans autem dolor in dorſo, & horror eum ſucceſſivè perreptans, nihil aliud, præ ſe ferre videntur, quàm plexum meſentericum ex acidi roſione malè affectum, & hinc propter conſenſum continuitatis totum ferè genus nervoſum. Sudor tandem, & cùm hoc erumpentes ſimul maculæ hinc inde ex rubro cœruleſcentes inſtar pulicum morſus, ſcorbuti præſentiam nunciant, & ferè deſinentis jam paroxyſmi indicia ſunt. Hæ autem, quoniam diu non perſiſtunt, & ſemper cum ægri emolumento per ſpiracula cutis ſub æſtu ſanguinis ad ſuperficiem ejus feruntur, meo judicio periculi ſunt expertes, nec comites habent malignitatis alicujus ſubſequentis Proſtratio autem virium inſignis, & ſomnus turbulentus, ſalium horum duorum conflictum adverſâ fronte jam factum, & natam exinde diſſipationem ſpirituum, imò ferè univerſam corporis œconomiam, hiſce turbis inteſtinis defatigatam ſatis ſuperque oſtendunt.

Morbus autem hic, utut primâ fronte videatur omnis periculi expers; attamen niſi maturè ſuccurratur, & principiis obſtiterit Medicus vocatus, periculum eſt, ne reiterato ſæpiùs hujus acceſſu ſatis impetuoſo defatigetur prorſus patiens, & in morbum aliquem chronicum, cachexiam, hydropem, &c. degeneret.

Ne autem hoc fiat, & Patiens prognoſtico relinquatur, *Curationem* pro modulo ingenii mei ſic inſtituerem:

1. Ne paroxyſmus cum tanto ampliùs impetu invadat patientem, ante omnia primæ viæ, ubi fomes mali, juxta omnium ſymptomatum indicia reſidet, evacuandæ.
2. Fermentum ſtomachicum in ſtaſi ſuâ vitiatum appropriatis emendandum.
3. Maſſæ ſanguineæ habitus vitioſus, & inde nata ſymptomata urgentia removenda.
4. Recidiva, quantum poſſibile, præcavendæ, & debitus tonus primis viis ut reſtituatur, videndum.

Antequam autem ad *primam Indicationem* accedere, non incommodè præmittenda forent materiã peccantē præparantia, incidendo, abſtergendo, &c. In hunc finem commodè ſatis adhiberi poſſet tartarus vitriolatus, ſal abſinthii, ſal tartari eſſentificatum, pulvis radicis ari, arcanum duplicatum, tinctura tartari acris, ſpiritus ſalis ammoniaci volatilis, elixyr proprietatis, &c. Unde die Solis præſcribendum:

℞. *Crem. Tartari* ʒß.
Tartari vitriolat. gr. xv.
Spiritus ſulphuris gutt. iij.
M. f. Pulvis:
Detur in duplo: S.
Pulvis digeſtivus.

Dentur in vehiculo fervido.

Poſtmodum die Lunæ propinetur Vomitorium ex aſaro; Vel

℞. *Tartari emet. Myn.* gr. iij.
Sal. ammoniaci depur. gr. viij.
M. pro una doſi,
D. S.
Pulvis emeticus.

Vel loco hujus Infuſum ex croci metall. gr. iij. cum Vini Rhenani ℥j. ad ℥jß.

Inferiora verſùs Catharticum aliquod die Martis uſurpandum; ſequentem in modum præſcribi poſſet:

℞. *Tartari vitriolat.* gr. xv.
Scamm. præp. gr. iij.
Trocb. alband. gr. ß.
Ol. deſt. Caryopb. gutt. j.
M. f. Pulvis:
D. S.
Pulvis antifebrilis laxativus.

Ad *ſecundam Indicationem* obtinendam:

℞. *Eſſ. abſintb.* ſeu *Cent. min.*
Febril. D. Micb. vel loco hujus *Eſſent. Chinæ Chinæ* an. ʒß.
Spiritus Cocblear. ʒj.
M. D. S.
Eſſentia antifebrilis.

Doſis gutt. 30. ad 40. in vehiculo appropriato, die Mercurii, Jovis, Veneris, & Saturni uſurpanda.

Pro *tertia Indicatione* obtinenda Sudorifera & Abſorbentia ſuppetias nobis ferent:

℞. *Corall. rub. præp.*
Salis abſintb. ana gr. xij.
Specif. febrif. Strobelb. gr. viij.
Ol. deſt. Caryopb. gutt. j.
M. f. Pulvis:
D. pro 1. doſi.

In vino ſumendus, ubi ſcilicet coctionis plus minus perfectæ ſigna jam præceſſerunt:

D. S.
Pulvis antifebrilis.

Vel

℞. *Antimonii diapbor.* gr. xv.
Specif. febril. Croll. ℈ß.
Salis abſintb. gr. viij.
Ol. deſt. Caryopb. gutt. j.
M. D. S.
ut *ante*, vel *pro lubitu*.

Vel

℞. *Pulv. Chinæ-Chinæ*, vel *ligni Colubr.* aut *rad. Gent. rub.* ℈j.
Salis abſintb.
Ocul. cancr. præp. ana gr. vj.
Ol. deſt. Caryopbyll. gutt. ij.
M. pro 1. doſi:
D. S. ut *ſupra*.

Vel

℞. *Theriac. Androm.* ʒij.
Specif. febr. Strobelb. ʒß.
Ol. deſt. Caryopb. gutt. iij.
M. f. Bolus
unâ vice capiendus:
D. S.
Bolus antifebrilis pro una vice.

Sudor verò ſemper, quantum poſſibile, ſubſequatur.

Poſt exantlatum frigus pro ſiti ſpiritus ſalis ammoniaci, Tinctura florum bellidis cum clyſſo antimoniali, aut ſpiritu nitri aut ſalis dulcificato, parata.

Clyſmata quoque, propter urgentia in abdomine ſymptomata, huc revocari, & ingruente paroxyſmo applicari poſſunt, in ſpecie verò propter ſpaſmos ex emollientibus & carminativis, quibus & anodyna aſſocientur, præprimis autem propter ſcorbutum enemata ex lacte

D. S. ut ſuprà.

Capiantur eodem modo.

Ut materia evacuetur, convenit vomitus; hinc die Lunæ, ceu paroxyſmi, ante paroxyſmum præſcribatur:

℞. *Rad. aſari pulv.* ʒj.
Arcan. dupl. ℈j.
M. S.
Pulvis Emeticus.

Vel

℞. *Tartari emet.* gr. iij.
Sacch. vel *Lapill. Cancr. præp.* ℈ß.
M. f. Pulvis
D. S. ut *antè.*

Sic enim eo tempore agitata maſſa faciliùs excludetur. Poſt paroxyſmum æger ſit quietus, altero die jejuno ſtomacho expectet novam invaſionem, aſſumendo ſequens:

℞. *Nitri antimoniati*, vel potius *Arcan. duplic.* ℈j.
Salis. Cent. min. ℈ß.
Ol. deſt. Caryoph. gutt. ij.
M. D. S.
Pulvis antifebrilis.

Capiat in vehiculo calido, horâ unâ ante paroxyſmum.

Paroxyſmo finito, ſi placet, cibum aſſumat. Die intermiſſionis propinentur alterantia appropriata; vel Martialia, ubi acidum vitioſum magis peccat, & infringendum eſt; vel alcalia, ubi magis febrili paroxyſmo occurrendum.

His peractis, ut febriles paroxyſmos infringamus, ad appropriata antiſcorbuticis miſta fiat acceſſus:

℞. *Aquæ Card. bened.*
Fumar. ana. unc. j.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒj.
Cochlear. ʒß.
Antimonii diaphor. ℈j.
Ol. deſt. caryophyll. gutt. jv.
Syr. card. bened. unc. ß.
M. D. S.
Potiuncula antifebrilis pro duabus vicibus.

Miſtura hæc imminente, proximo die Jovis, paroxyſmo propinetur. Item

℞. *Aquæ card. bened.*
Menthæ ana. unc. j.
Spiritus Cochlear. ʒj.
Antimonii diaphor. ℈j.
Lap. Cancr. præp. ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. fœnic. unc. j.
M. S.
Potiuncula antifebrilis pro duabus vicibus.

Capiat æger hanc potionem pro duabus vicibus; vel meliùs iſtam ſuperiorem; & quidem prima doſis horâ unâ ante paroxyſmum, altera in principio paroxyſmi ſubintrantis. Vel

℞. *Arcan. dupl. Mynſ.*
Mag. Corall. cum ſucc. citr. ana ℈j.
Antimonii diaphor. Martial. gr. xvj.
Sal. volat. viper. ℈ß.
Laud. opiat. gr. iij.
Ol. deſt. Caryoph. gutt. vj.
M. f. Pulvis,
Div. in 2. part. æqual.
D. S.
Pulvis antifebrilis.

Prima doſis horâ unâ ante paroxyſmum; ſecunda verò ſub paroxyſmo intrante.

Symptomatum cruciatus dicta ſat infringere & mitigare queunt: ſin tamen frigus nimis urgeat, inungatur ſcrobiculo cordis oleum deſtillatum ſuccini, miſtum cum oleo deſtillato macis, & imponatur later calefactus, aut emplaſtrum ex theriaca factum, quod ſimul tumores abdominis infringat. Sitis ſi urgeat, in paroxyſmo, quamdiu frigus urget, non bibat; ſed æſtus dum jam increbuit, potus conveniens non denegandus.

Tandem ne recidivæ ſit metus, per aliquot dies continuet rem: dia ex abſinthio, v. g. vinum abſinthii, de quo ſingulo mane bonum hauſtum accipiat: in aſſumendis cibis mediocritatem ſeduló obſervet, blandum motum imprimat. His enim ritè obſervatis, ſperare eſt, ut mox bono eventui liceat.

Totum hunc affectum curant Martialia, poſtmodum volatilia ſudorifera. Venæſectio nullum habet hic locum, niſi ſit à nimia oppreſſione ſolennis alicujus evacuationis ſanguinis; ſin autem nimium fluerent hæmorrhoides, optimè convenirent ad hæmorrhoides ſiſtendas, & febrilem æſtum ſiſtendum, martialia. Ante paroxyſmum regio lumborum, item regio ſtomachi, & dorſum, inungantur cum petroleo, oleo deſtillato ſuccini, macis, &c. rigorem & horrorem præcavet. Loco potus Conventum prodeſt cum dimidia parte vini, injecto pane toſto, nuce moſchatâ imbuto, vel ſerum lactis cum ſucco citri parum acidulatum.

RESOLUTIO ALIA

D. JOH. MATTHÆI MERCKELII. ANNÆBERGENSIS.

à

B. Dn. PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

Affectus, qui ſub manibus hic nobis eſt, inter febres intermittentes quin jure poſſit referri, nihil omninò dubito; & ſpecificè quidem propter periodum, quam ſtato tempore obſervare videtur, Febris Quartana, & quidem *Quartana duplicata*, vero nomine dici merebitur, cujus primarius paroxyſmus eſt ſubintrans.

Pars affecta duplicis erit generis:

1. Enim ſubjectum, in quo erit tota maſſa ſanguinea, quatenus læditur hujus motus fermentativus, adeò ut hæc ſit radix omnium febrium. Hoc ipſo autem non ſola maſſa ſanguinea incuſanda venit, ſed dantur;
2. Et aliæ partes, quæ fomitis vices hic gerunt: ſcilicet ſtomachus, ſeu uno nomine primæ viæ ſic dictæ, ex & in quibus nunquam ferè non focus & cauſa mali originaliter proveniunt, ibidemque hærent & radicantur quaſi.

Cauſa proxima materialis erit fermentum aliquod præternaturale in ventriculo genitum & exaltatum, hincque maſſæ ſanguineæ commixtum, alterando eandem, & nervos primarum viarum vellicando, *cauſa* utique *formalis* exiſtit, ſcilicet dum ſpiritus animales in motus inordinatos & vagos hac ratione concitat, & ut hinc inde inæqualiter ferantur efficit: Quo ipſo fiendi modus febrium aliquo modo inſinuatur. Nam dum ſalia hæc duo ſibi invicem contraria, ſcilicet ſal acidum & urinoſum, commiſcentur, adverſâ inter ſe fronte ſtatim concurrunt, (qui conflictus efferveſcentia hucuſque in re Medica dici conſuevit,) unde poſtmodum calor plus minus intenſus, prout ſcilicet maſſa ſanguinea modò magis modò minus fuerit ſulphurea & oleoſa. Hinc etiam omne id, quod craſin dictorum jam ſalium, & harmonicam proportionem poteſt lædere, *cauſa occaſionalis* febrium exiſtit.

Quî autem fiat, ut bilis ſemper in febribus incuſanda veniat, nil mirum eſt. Nam bilis & acidum ventriculi digeſtivum ſibi invicem mixta, contrario ſuo motu fermentativo (prout rectè omnium in ore eſt) reverâ febrium cauſa genuina utplurimum exiſtunt.

Cauſæ autem *antecedentes* in ægro hoc noſtro videntur omninò ſua etiam ſymbola, ad extricandum hujus mali fomitem, contuliſſe. Nempe indubitatum ferè eſt, per lucubrationes diuturnas, & ſtudia ſolicita, non levem fieri diſſipationem ſpirituum, præſertim verò in illis literatis, qui anxio nimis ardore ſtudiis ſuis navant operam; unde turbatur plus minus digeſtio aſſumptorum, & vitium digeſtionis primæ propter defectum eorum exinde reſultat, hinc cruditates variæ, imò ferè corruptio alimentorum, tanquam connexa, inter ſe firmo quodam nexu cohærent, ex quibus etiam febres intermittentes in univerſum ferè omnes originem ſuam ducunt. Accedit &

originem ſuam ducunt. Accedit & hoc, quod liberiùs paulò in bonis finalibus indulſerit genio ſuo, præcipuè fortaſſe circa cometum dulcium & ſaccharatorum, quæ ingeſta nil faciliùs, præſertim in hypochondriacis, quàm motum fermentativum concitare, hacque ratione anſam huic malo ſuppeditare potuerunt. Huc etiam ſuo modo referri poſſet frigus perpeſſum in templo circa hoc anni tempus, ibi locorum ſatis intenſum, cujus acceſſu acidum intus latens per refrigerationem extremorum facillimè potuit ex potentia in actum deduci, & mali hujus motum præternaturalem accelerare.

Symptomata quod ſpectat: Primò Horror & grave frigus originaliter provenire videtur ab acido, quatenus ſuo coalitu ſanguinis motum tardiorem efficit; primariò verò, quatenus ſpaſmodicè plus minus vellicat membranaceas abdominis partes, hinc irritati ſpiritus motu quodam impetuoſo feruntur ad partem affectam, ſcilicet ventriculum & inteſtina tenuia; unde frigus extremorum, horror & rigor, nec non ſtridor dentium, qui ex vellicatione jam dicta ſubinde etiam præſens. Capitis autem perturbatio erit ex conſenſu, quem fovent cerebri membranæ cum cæteris partibus totius corporis. Hæ enim, ſi quid convulſivi patiuntur, in conſenſum & illæ trahuntur, nec non totum exinde genus nervoſum moleſtiæ cujuſdam ſenſu afficitur.

Tumor verò abdominis & borborygmi ſubinde perceptibiles oriuntur ab hepatici & pancreatici laticis in inteſtinum duodenum effuſione, à ſpaſmis jam dictis proveniente. Hoc enim dum ita fit, & ex eorum mutua inter ſe miſcela, uti jam dictum, contingit efferveſcentia; hinc diſtenduntur præſertim in ſubjecto pituitoſo plus minus hypochondria cum ſubſequentibus borborygmis, & ardore faucium, propter particulas acres, ſenſile ſtomachi orificium ſiniſtrum rodentes. Appetitus proſtratus verò, & vomitus, cauſam fortaſſe aliam non agnoſcunt, quàm corruptum prorſus fermentum in ſtomacho latitans, nec non copioſa recrementa ex vitioſa ejus digeſtione nata, quæ naturæ etiam conatus, præſertim per vomitum, ex ſpaſmis primarum viarum ortum, expellere nititur, & hoc ipſo gravativi ſui oneris remotionem abundè ſatis indicat.

Lacerans autem dolor in dorſo, & horror eum ſucceſſivè perreptans, nihil aliud, præ ſe ferre videntur, quàm plexum meſentericum ex acidi roſione malè affectum, & hinc propter conſenſum continuitatis totum ferè genus nervoſum. Sudor tandem, & cùm hoc erumpentes ſimul maculæ hinc inde ex rubro cæruleſcentes inſtar pulicum morſus, ſcorbuti præſentiam nunciant, & ferè deſinentis jam paroxyſmi indicia ſunt. Hæ autem, quoniam diu non perſiſtunt, & ſemper cum ægri emolumento per ſpiracula cutis ſub æſtu ſanguinis ad ſuperficiem ejus feruntur, meo judicio periculi ſunt expertes, nec comites habent malignitatis alicujus ſubſequentis Proſtratio autem virium inſignis, & ſomnus turbulentus, ſaltem horum duorum conflictum adversâ fronte jam factum, & natam exinde diſſipationem ſpirituum, imò ferè univerſam corporis œconomiam, hiſce turbis inteſtinis defatigatam ſatis ſuperque oſtendunt.

Morbus autem hic, utut primâ fronte videatur omnis periculi expers; attamen niſi maturè ſuccurratur, & principiis obſtiterit Medicus vocatus, periculum eſt, ne reiterato ſæpiùs hujus acceſſu ſatis impetuoſo defatigetur prorſus patiens, & in morbum aliquem chronicum, cachexiam, hydropem, &c. degeneret.

Ne autem hoc fiat, & Patiens prognoſtico relinquatur, *Curationem* pro modulo ingenii mei ſic inſtituerem:

1. Ne paroxyſmus cum tanto amplius impetu invadat patientem, ante omnia primæ viæ, ubi fomes mali, juxta omnium ſymptomatum indicia reſidet, evacuandæ.
2. Fermentum ſtomachicum in craſi ſuâ vitiatum appropriatis emendandum.
3. Maſſæ ſanguineæ habitus vitioſus, & inde nata ſymptomata urgentia removenda.
4. Recidiva, quantum poſſibile, præcavendæ, & debitus tonus primis viis ut reſtituatur, videndum.

Antequam autem ad *primam Indicationem* accederè, non incommodè præmittenda forent materiã peccantè præparantia, incidendo, abſtergendo, &c. In hunc finem commodè ſatis adhiberi poſſet tartarus vitriolatus, ſal, abſinthii, ſal tartari eſſentificatum, pulvis radicis ari, arcanum duplicatum, tinctura tartari acris, ſpiritus ſalis ammoniaci volatilis, elixyr proprietatis, &c. Unde die Solis, præſcribendum:

℞. *Crem. Tartari* ʒß.
Tartari vitriolat. gr. xv.
Spiritus ſulphuris gutt. iij.
M. f. Pulvis:
Detur in duplo: S.
Pulvis digeſtivus.

Dentur in vehiculo fervido.

Poſtmodum die Lunæ propinetur Vomitorium ex aſaro; Vel

℞. *Tartari emet. Mynſ.* gr. iij.
Sal. ammoniaci depur. gr. viij.
M. pro una doſi,
D. S.
Pulvis emeticus.

Vel loco hujus Infuſum ex croci metall. gr. iij. cum Vini Rhenani ℥j. ad ℥jß.

Inferiora versùs Catharticum aliquod die Martis uſurpandum; ſequentem in modum præſcribi poſſet:

℞. *Tartari vitriolat.* gr. xv.
Scamm. præp. gr. iij.
Trocb. alband. gr. ß.
Ol. deſt. Caryopb. gutt. j.
M. f. Pulvis:
D. S.
Pulvis antifebrilis laxativus.

Ad *ſecundam Indicationem* obtinendam:

℞. *Eſſ. abſinth.* ſeu *Cent. min.*
Febril. D. Mich. vel loco hujus *Eſſent. Chinæ Chinæ* an. ʒß.
Spiritus Cochlear. ʒj.
M. D. S.
Eſſentia antifebrilis.

Doſis gutt. 30. ad 40. in vehiculo appropriato, die Mercurii, Jovis, Veneris, & Saturni uſurpanda.

Pro *tertia Indicatione* obtinenda Sudorifera & Abſorbentia ſuppetias nobis ferent:

℞. *Corall. rub. præp.*
Salis abſinth. ana gr. xij.
Specif. febrif. Strobelb. gr. viij.
Ol. deſt. Caryopb. gutt. j.
M. f. Pulvis:
D. pro 1. doſi.

In vino ſumendus, ubi ſcilicet coctionis plus minus perfectæ ſigna jam præceſſerunt:

D. S.
Pulvis antifebrilis.

Vel

℞. *Antimonii diaphor.* gr. xv.
Specif. febril. Croll. ℈ß.
Salis abſinth. gr. viij.
Ol. deſt. Caryoph. gutt. j.
M. D. S.
ut *ante*, vel *pro lubitu.*

Vel

℞. *Pulv. Chinæ Chinæ*, vel *ligni Colubr.* aut *rad. Gent. rub.* ℈j.
Salis abſinth.
Ocul. cancr. præp. ana gr. vj.
Ol. deſt. Caryophyll. gutt. ij.
M. pro 1. doſi:
D. S. ut *ſupra.*

Vel

℞. *Theriac. Androm.* ʒij.
Specif. febr. Strobelb. ʒß.
Ol. deſt. Caryoph. gutt. iij.
M. f. Bolus
unâ vice capiendus:
D. S.
Bolus antifebrilis pro una vice.

Sudor verò ſemper, quantum poſſibile, ſubſequatur.

Poſt exantlatum frigus pro ſiti ſpiritus ſalis ammoniaci, Tinctura florum bellidis cum clyſſo antimoniali, aut ſpiritu nitri aut ſalis dulcificato, parata.

Clyſmata quoque, propter urgentia in abdomine ſymptomata, huc revocari, & ingruente paroxyſmo applicari poſſunt, in ſpecie verò propter ſpaſmos ex emollientibus & carminativis, quibus & anodyna aſſocientur, præprimis autem propter ſcorbutum enemata ex

jacte cum ſaccharo & melle, addito vitello ovi, ex uſu forent.

Quarta Indicatio obtinebitur optimè per jam data ſæpiùs reiterata præcipitantia, quæ pro ratione ſubjecti poſſunt variari; imprimis verò ut materia morboſa ſucceſſivè evacuetur per inferiora, & alvus probè ſervetur aperta, ſæpiùs uſurpanda erit tinctura tartari compoſita cum Spiritu Salis ammoniaci, nec non Decoctū paſſulatū cum foliis ſennæ ſeu ſale tartari infuſum. Martialia figentia etiam huc ſpectabunt, uti ſunt Crocus Martis cum ſalibus, tartarus vitriolatus, & propriè ſic dicta ſtomachica, ſcilicet ſal volatile oleoſum aromaticum, tinctura tartari acris, eſſentia ſtomachalis Dn. Michaëlis, &c.

Deus interim hiſce clementer benedicat!

CASUS XXV.

QUARTANA SPLENETICA

Auditoribus Communicata

à

B. DN. PRÆSIDE.

Anno 1681.

Mulier juvencula ſterilis, hypochondriaca & ſplenetica, ratione hæreditatis maternæ, quartanaria cum inſigni dolore ſplenis in hypochondrio ſiniſtro, quoties frigus urgeret, poſt cujus remiſſiorem etiam dolor ſucceſſivè remittebat; ſed quoties urgeret frigus, etiam urgebat dolor, & quò intenſius frigus, eò intenſior dolor, & contrà.

Præmiſſo vomitu juſſi capere die intermiſſionis tincturam tartari ſimplicem cum elixyr proprietatis ſine acido à gutt. 50. bis in die; nam alia amara febrifuga quælibet fugiebat: interdum etiam die intermiſſionis, qui diem paroxyſmi præcedebat, præſcripſi:

℞. *Sal. ammoniaci* gr. xv.
Pulver. Jalapp. ℈ß.
Miſc.

Sed hactenus omnia ſine levamine.

Procedente morbo neceſſe erat ut toto die paroxyſmi, circa quartam ſaltem pomeridianam repetentis, jejuna maneret, aliàs vomitus, præcordiorum anxietates, graviores rigores & dolores, patiebatur. Hinc ad imitationem *obſervationum quorundam* RIVERII, ipsâ hypochondriacâ & durioris alvi exiſtente, præſcripſi:

℞. *Fol. ſenn. ſine ſtip.* ℥vj.
Sal. tartari ʒij.
Infund. in ſ. q. *aquæ comm.*
Stent in loco tepido per noctem,
manè Colat. ℔. adde
Quintæ eſſentiæ Cinnam. ʒj.
M. D. S.
Potio laxativa pro aliquot vicibus.

Capiebat omni manè hauſtulum, unde aliquoties viſcoſa evacuabat, idque ſaltem intermiſſionis diebus; etenim die paroxyſmi propter ſupra enarrata ſymptomata nihil tentare poteram.

Sed cùm ſplenis vitia, ſcirrhum, ſimiliaque mala metuerem, ob id ordinavi:

℞. *Solut. Martis cum ſucco pomor.* ℥ß.

Capiebat omni manè gutt. 30.; quod cum etiam die paroxyſmi faceret, commodè admodum, cum pauco ſplenis dolore, habuit: ſed continuato licet remedii uſu, idem levamen continuare noluit. Propterea ordinavi:

℞. *Terræ Martis ſolar.* ℥ß.

Doſi 20. gutt. omni manè. Benè contulit, alvum apertam ſervavit, interpoſito ſubinde hauſtu ſuperioris infuſi ſennati. Sed febris conſtans permanſit; quin imò ex cauſis aliis ſupervenientibus ſimplex quartana facta fuit triplex; unde cum leniter tractanda eſſet, ipsâ à medicamentis abhorrente, dedi die, quò primarius urgebat paroxyſmus, ſequentem pulverem:

℞. *Sal ammoniaci* ℈ß.
Pulver. epil. antimonial. gr. ij.
M. f. Pulvis.

Cepit manè, vomuit aliquoties, & per alvum egeſſit.

℞. *Corall. rub. præp.* ℈j.
Pulver. epil. antimonial. gr. ij.
M. f. Pulvis.

Cepit veſperi biborio ante paroxyſmum, quem vix perſenſit.

Sequenti die hunc pulverem iterum bis cepit, & nunquam vomitus ſecutus fuit, potiùs ſomnolenta admodum evaſit. Tertiò die pro tertio paroxyſmo eoſdem pulveres, ſed dimidiatâ tandem doſi accepit, unde paroxyſmi omnes tres evanuerunt, qui etiam per ſex ſucceſſivè dies penitùs non redierunt, ipsâ interim omni nocte profundè dormiente, ſed ſimul laſſitudinem inſignem membrorum omnium percipiente: propterea res mihi ſuſpecta viſa fuit, vi anodynâ antimoniali non extirpante, ſed palliante febrim, quod etiam eventus docuit. Nam ex improviſo ſtatâ die ſtatâque horâ primarius paroxyſmus cum vomitu, tuſſi & aſthmate convulſivo, ac repetentibus ſubinde epilepticis convulſionibus, rediit, quem etiam ordine cæteri inſecuti fuerunt; hinc præſcripſi:

℞. *Ol. Tartari per deliq.* ℥j.

Doſi 40. gutt. manè & veſperi trihorio ante paroxyſmum.

Item

℞. *Fol. Senn. ſine ſtipit.* ℥ß.
Rad. belleb. nigr. non præp. ʒiß.
Eſulæ non præp. ʒß.
Salis Tartari ʒß.
Infund. in *aqua comm.*
Stent in loco tepido per noctem; manè
℞. Colat. ℔iß.

De qua bibebat manè bonum hauſtum, veſperi verò oleum tartari, & ita alternis vicibus continuando, paroxyſmi brevi poſt evanuerunt, ſaltem primario illo adhuc nonnihil affligente: pro quo profligando præſcripſi pilulas:

℞. *Extr. Gent.* ℈j.
Corall. rub. præp. ℈ß.
Cum ſ. q. *ol. deſt. Caryoph.* ſ. Pilulæ.

Quas cepit in vehiculo *rob Sambuci* tribus horis ante paroxyſmum, qui non rediit.

Continuavit ſic adhuc duabus vicibus, die intermiſſioni oleum tartari per deliquium bis aliquamdiu aſſumendo & ita convaluit.

In hoc caſu obſervandum:

1. Conſenſus ſplenis cum febre, dolore iſto ſub frigore urgente, reverà ſplenetico exiſtente, ſimpliciter convulſivo.
2. Martialia non ſolum ſplenis vitiis conducere, ſed etiam impetum paroxyſmorum febrilium notabiliter retundere.
3. Anodyna quælibet pro radicali febrium cura nihil conferre, ſaltem ſpirituum impetum & motum naturæ cohibendo morbum palliare, qui poſtmodum eò intenſiori impetu reſurgunt, unde etiam cum epilepticis convulſionibus redibant paroxyſmi, poſt ceſſantes.
4. Febres intermittentes laſſitudinem membrorum ſuperſtitem, vel recidivam, vel cachexiam, interdum etiam anaſarcam minari.
5. Chinam non propinavi: in ſplenetica enim hac maximoperè nocuiſſet; figendo enim acidum febrile & concentrando etiam pariter acidum in ſplene peccans, viſceris hujus ſcirrhum, & hinc continuam ægritudinem induxiſſet.

CASUS XXVI.

QUARTANA DUPLICATA

CUM COLICA CONVULSIVA:

Auditoribus communicata

Anno 1681.

NObilis quartanâ duplicatâ affectus alio in loco ab alio Medico aliquoties acceperat pulverem Chinæ-Chinæ, cujus uſu ſemper quidem evanuit febris, ſed etiam rediit, idque aliquoties. In hoc pro cura præmiſi:

℞. *Mercurii dulc.* ℈j.
Scamm. ſulphurat. gr. jv.
M. pro Pulvere.

Benè profuit.

Hinc pulveris iſtius Mercurialis (quem deſcribit HOFFMANNUS *in Cl. Schrœder.* ſub nomine *Antiquart. Riveriani*, utut falsò, *pag.* 275.) ℈j. ad ℨß., ſed hic parum evacuavit, mitigata tamen fuit febris. Aſt quia pulvis non evacuaverat, poſt quatriduum ſalivatio ſupervenit ferè per octiduum durans, ſub qua nihilominus febris contumaciter perſtitit. Hinc poſt repetita vomitoria:

℞. *Elix. febril. D. Mich.*
Eſſ. abſinth.
Opii ana ℨß.
M. pro doſi una ante paroxyſmum.

Aliquoties hoc accepit, unde remittentes ſucceſſivè paroxyſmi evanuerunt. Sed ipſe admodum debilis reddi cœpit, & manifeſtò quaſi tabeſcere, tandem etiam paroxyſmis febrilibus redeuntibus. Hinc intermiſſionis die, creberrimè & copiosè eſſentiam abſinthii, centauri minoris, & elixyr febrile miſta uſurpavit, ut tonum viſcerum & eucraſiam bilis conſervarem: hypochondrio ſiniſtro applicui emplaſtrum de nicotiana cum gummi ammoniaco, quia ibidem & prope ſpinam maximè frigus cæteraque urgebant ſymptomata. Diebus verò paroxyſmorum:

℞. *Lap. Cancr. præp.* ℨj.
Sacch. Saturni gr. xviij.
M. pro 2. doſ.

Accipiendo unam manè, alteram verò à meridie, duabus vel tribus ante paroxyſmum horis, cujus uſu per aliquot dies continuato febris evanuit.

Sed alvi contumacia & excreta admodum dura ſupervenerunt, & ſubinde dolores compreſſivi ſub umbilico afflixere, unde Colica humoroſo-convulſiva ex acido viſcido, per ſaccharum ſaturni ejuſque texturam aluminoſam fixatò & condenſato, paſſulis laxativis ad ℥v. propinatis alvi beneficium conſervavi; nihilominus colica cum cardialgia complicata, utraque lancinans, conſtrictiva & graviter compreſſiva ſupervenit; Hinc urgente graviter malo ordinavi:

℞. *Eſſ. Caſtor.* ℨij.
Capiebatur pro duabus doſibus.

Et

℞. *Fl. Chamom.* M. iij.
Sem. aniſ. ℨvj.
Pulp. Colocynth. ℨj.
Coqu. in ſ. q. *ſeri lactis*:
Colat. ℔j. adde
Terebinth. in vitell. ovi diſſ. ℨvj.
Mell. roſat. ℥jß.
M. pro Clyſmate,
duabus vicibus applicando.

Sequenti die paſſulas laxativas aſſumpſit. Extra:

℞. *Empl. matrical. de galb.* p. ij.
Tacamahac.
Balſ. Peruv. ana p. j.
M. f. Emplaſtrum,
abdomini inſternendum,

Quibus etiam ſymptomata levata fuerunt.

Senſit nihilominus adhuc Colicam periodicam per aliquot dies paroxyſmi conſueto tempore recurrentem, ſed levem, dicto emplaſtro & uſu eſſentiæ caſtorei ac abſinthii tandem evaneſcentem.

Ettmuller. Oper. Tom. I.

Ex hoc caſu obſervandum:

(1) Salivationem Mercurialem, niſi fuerit inſignis, & quæ diu ac copiosè evacuando univerſum corpus evacuet, non curare quartanas: quod tamen obſervarunt PIENS *de Febr. lib.* 2. *pag.* 273. item ex BALLONIO *Pharos Med. pag.* 200. 616. & 653.

(2) Si immaturè concentretur aut figatur fermentum febrile, præter alia multiplicia ſymptomata, ſpeciatim Colicas convulſivas graves induci, acido fixato partes ſenſiles ſaltem fortiter irritante, dum ex texturæ mutatione fluidas fermentare nequit.

(3) Idem ferè eſſe peccans materiale in colicis inde natis, cum fermento febrili, prout ex eo patet, quod periodum febrilem obſervent colicæ aliquamdiu, utut interdum lethaliter affligentes.

CASUS XXVII.

FEBRIS CONTINUA

ARDENS BENIGNA, EX IRACUNDIA.

VIR vegetus & ſanus (Barbitonſor*) tenerioris licèt conſtitutionis, in convivio veſpertino genio plus debitò indulget, Baccho in ſpecie litando; unde poſt noctem inquietam manè copioſo vomitu & aliquot ſeceſſibus ſe exonerat. Tertiâ abhinc die graviſſimâ afficitur iracundiâ, unde aliquot interjectis diebus languorem & laſſitudinem artuum inſolitam percipit, cum aliquali ſiti, donec aliquando ſub medio noctis poſt mediocrem horrorem gravi æſtu cum cephalalgia intenſa corripitur; junguntur vires proſtratæ, ſitis clamoſa, hinc inquietudines cum pulſu frequenti, celeri, molli, magno, & vehementi: Urina intensè tincta emiſſa, ſucceſſivè per totum turbida craſſa, & copioſis contentis ſaturata, ubique conſpicitur. Medicus circa meridiem vocatus præſcribit:*

℞. *Aquæ rubi idæi*,
Acetoſ. ana ℥jß.
Antimonii diaphor. ℨj.
Syr. Papav. ℥j.
Spiritus nitri dulc. q. ſ. pro grato ſapore.
Miſc.

Jubet cochleatim pro lubitu iſtam miſturam capere. Veſperi rediens hic ipſe, offendit ægrum in priori ſtatu, ſed magis anxium, cum fluctuationis quaſi quodam ſenſu circa præcordia, conquerentem ſimul, quoties de præſcripta mixtura caperet, ſentire ſe inſignem exæſtuationem totius corporis, præprimis capitis. Hinc quærit ex Medico, qualis ſit affectus, & quid porrò agendum?

RESOLUTIO.

DN. NICOLAI KASTNERI,

ALTENBURGENSIS,

Cum ſpeciali diſcurſu & Annotatis

B. DNI. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

EXiſtimo, *extra omne dubium eſſe poſitum, virum noſtrum laborare Febre ardente continuâ, benignâ tamen, (licèt nonnulli negent, dari febrem ardentem continuam, quæ non ſit maligna, malè tamen hîc ſtatuunt,) nam deprehendere hîc licèt ſignum pathognomonicum, febri omni, ſoli, ac ſemper conveniens, nempe pulſum præternaturaliter frequentiorem, quippe quo præſente adeſſe, quo abſente abeſſe febrem, omnes Medici ex Praxi ſua loquentes confirmant.*

Nam licèt in ebrioſis poſt largiorem vini generoſi potum etiam obſervetur pulſus ſolitò frequentior; abſque ulla tamen notabili functionis læſione in corpore exiſtit, & eſt ſaltem pulſus non naturalis, non autem præternaturalis. Et quanquam nonnulli calorem conſtituere velint, experientiâ tamen reclamat, cùm obſervatæ ſint febres planè frigidæ, nullò interveniente calore, adeò ut calor ſit ſaltim primarium febrium ſymptoma.

PARS AFFECTA.

Subjectum *eſt vel inhæſionis, vel radicationis: Illud eſt univerſum corpus, in ſpecie autem maſſa ſanguinea, in craſi ſua naturali alterata & corrupta: Hoc verò ſunt primæ viæ, ſpeciatim ſtomachus, qui rectè ab* HELMONTIO *vocatur Palæſtra certaminis febrilis, propter aliquod in rebus non naturalibus patratum erratum, in ſua digeſtione & fermentatione impeditus & alteratus.*

CAUSÆ.

Cauſa proxima *eſt efferveſcentia præternaturalis, orta à ſale volatili urinoſo, plus minus oleoſo, prædominante, maſſam ſanguineam ejuſque vinculum, ex duobus ſalibus, acido & urinoſo, conſtans, diſſolvens, & cum particulis acidis pugnam inſtituens, & dyſcraſiam inferens. Originem ſuam duxit ex digeſtione prima alterata, & plus minus corrupta, atque in negotio ſuo ex nimia ingurgitatione potulentorum, imprimis vini generoſi, impedita, unde fermenti digeſtivi ſubacidi volatilitas extinguitur, & à nimia oleoſitate obtunditur & hebetatur; hinc alimenta aſſumpta non contrahunt debitam digeſtionem & fermentationem, ſed retenta ſucceſſivè ad putredinalem corruptelam inclinant, ſub qua fit, ut alcali proprium emergat & agat in adjunctum pingue & oleoſum, unde ex horum concurſu oritur bilis vitellina juxta Veteres, vel juxta recentiores cruditas nidoroſa, dum nempe alimenta retenta à nimio calore corrumpuntur; & amaritiem contrahunt. Iam verò, cùm nihil magis inimicum ſit ſtomacho, quàm amarum nauſeoſum, ideoque ab hujus præſentia omnia ſymptomata, quæ in caſu noſtro occurrunt, originem ſortiuntur. Ab hac enim ſub noctis quiete, imprimis dum ſupinus jaceat æger, & hæ cruditates magis fluctuant, infeſtatur orificium ſuperius & irritatur, unde ſomni perturbatio, & ob aliquam præcordiorum anxietatem, ob orificii ſenſibilitatem, corporis oritur agitatio, noxque inquieta redditur: Deinde propter nimiam amaritudinem irritatur pylorus, retentorum Rector, unde nititur id, quod vellicat, excutere, hinc convulſivo quaſi motu convulſus ſe conſtringit, & contenta ſuperiora reijcit; hinc oritur vomitus: & quia idem pylorus anteà à nimia ingurgitatione non nihil fuit relaxatus, hinc à nimia liquaminum nitroſorum abundantia facilè ſe aperit, & aliquid de his liquaminibus ad inteſtina demittit, vel propter motum convulſivum pylori ſimul folliculus fellis per conſenſum irritatur, ut bilis copioſior ad inteſtina fluat, unde ab hujus præſentia ſcybala diluuntur, & inteſtina ad alvi excretiones ſtimulantur, unde ſeceſſus ſuperveniunt; hinc bilis etiam à* WILLISIO *pro clyſtere naturali habetur. Et cùm ſitis oriatur ab acrimonia alcalina, quid mirum, ſi ab hac cruditate nidoroſa oriatur ſitis? & cùm univerſalis ſit regula:* Cacochymia eſt mater cacholiæ, & qualis chylus, talis ſanguis; *quid mirum, ſi ex vitioſo chylo partes defraudentur ſuo nutrimento, tandemque ſuperveniat laſſitudo & languor artuum?*

Quod autem tandiu latuerint ſcintillæ, uſque dum in flammas erumperent, in cauſa fuit robur ſtomachi, imprimis dum hic nonnihil per vomitum liberatus fuit, liquamina hæc ſenſim per pylorum tranſmittendo ad inteſtina, contra quæ inſurgit ſuccus pancreaticus, & efferveſcentiam inſtituit; & dum adhuc virium, oritur horror mediocris, dum ſcilicet ab ejus halitibus ſubacidis membrana ſtomachi & inteſtinorum fibroſa, meſenterium, peritonæum, & reliquæ membranæ nonnihil vellicantur, & leviorem ſpaſmum patiuntur: dum verò in nimia copia cruditates hæ nidoroſæ effluunt, ſummam inſtituunt efferveſcentiam, hinc horror evaneſcit, & ſummus per totum corpus percipitur æſtus, mediante ſanguine; Unde dum ſanguis efferveſcens per truncum aortæ aſcendentem, & quidem per duplex arteriarum cervicalium & vertebralium par, ad cerebrum adſcendit, propter nimium orgaſmum & impetum membranas & vaſa ejus diſtendit, ſpirituum animalium generationem impedit, generatos perturbat, oritur cephalalgia ingens. Dum verò ſanguinea craſis reſolvitur, & ſalia imprimis alcalia liberiùs fluunt, facilè à ſero imbibuntur; & cum ſanguine per arterias ad loca glanduloſa, imprimis circa os & fauces, deferuntur, & à glandulis conglomeratis ſuſcepta, in os & fauces aſperamque arteriam effunduntur, quæ effuſa iſtarum partium membranas irritant & vellicant, unde oritur ſitis, quæ maximè augetur ab affectò ſtomacho, cruditatibus bilioſis abundante; hinc etiam fit, quòd febricitantes non ferantur in potulenta adſueta, propter affectum ſtomachum, qui facilè ab iiſdem ulteriùs læditur, hinc ſimplicem aquam vel coventum petunt, quia facilè tranſeunt, & non diu in ſtomacho hærent. Ab iiſdem cruditatibus in ſtomacho ſtagnantibus, uti ſuperiùs dixi, inquietudines oriuntur: Sic ulterius à ſanguine præternaturaliter efferveſcente oriuntur omnes pulſuum differentiæ, dum nempe cor ab hoc continuò irritatur, continuò ſe contrahit, unde plures pulſationes ſe invicem ſequuntur, quæ ratione ſpatii conſtituunt pulſum frequentem, & ratione temporis, in unaquaque pulſatione obſervandi, celerem; ratione virtutis fermentativæ, nimis dilatantis arterias, magnum; ratione arteriarum facilè tactui cedentium, mollem; ratione ſanguinis impetus, vehementem. Idem ſanguis efferveſcens, & cum eo ſerum, dum ad renes defertur, à cribro eorum ſerum ſecernitur; quod conſtituit urinam intensè tinctam, propter nimiam ſalis volatilis copiam, & intimam eorum cohæſionem; ſucceſſivè verò turbidam, propter nimiam efferveſcentiam, quâ omnes particulæ mixtum componentes reſolvuntur, & libero motu feruntur, dum nondum ex liquore ſunt præcipitatæ, nullum adhuc dant ſedimentum.

Nec puto admiratione dignum eſſe, unde æger noſter, aliàs ſanus & vegetus, hæc mala contraxerit, ſi modò conſideremus ejus teneriorem conſtitutionem & circa res non naturales commiſſum erratum: nam non eſt firmioris conſtitutionis, ſed cuius maſſa ſanguinea, & hinc derivati ſucci facilè mutationem ſubeunt, adeò ut neceſſe habuiſſet, diætam obſervare ſtrictiorem & minimè limites diæteticos tranſilire, Baccho litando: quantas enim noxas nimia potulentorum ingurgitatio in non adſuetis (de helluonibus enim non loquor, licèt ſerò etiam ſapiant) inferat, experientia pro nobis loquitur, ut certiſſimum illud ſit: plures necat gula, quàm enſis; *nam deſtruit fermentum ſtomachi, ejuſque tonum infringit, quo deſtructo, alimenta aſſumpta corrumpuntur & putreſcunt, ex quibus corruptis, tanquam ex Lernæa palude copioſiſſima pravorum humorum, imprimis bilioſorum, ſeges emergit, quæ ad maſſam ſanguineam delata, dicta ſymptomata infert. Accedit, quod vir noſter graviſſimâ affectus fuit iracundiâ, quæ, uti in vulgus notum, maximas humorum, imprimis bilis, turbas excitat, adeò ut iracundum hominem cholericum ſeu bilioſum vocent; non quidem ac ſi iracundia bilem generet, ſed quod uberiorem bilis motum excitet.*

PROGNOSIS.

Optimè ergò fecit, quod Medicum vocari juſſerit, quia in maximo verſabatur periculo, laborans morbo inter paucas ſeptimanas, imò dies, licèt acutiſſimæ febres hîc non ſint frequentes, tragœdiam ſuam abſolvente; niſi in tempore illi occurratur. Nam non puto, ſi modò ritè procedatur, eum eſſe moriturum; quia

1. *Malum contraxerit ab errore externo.*
2. *Quia ſymptomata circa ſtomachum certo reſpectu ſunt mitiora.*
3. *Quia pulſus eſt magnus; &*
4. *Quia urina citiùs exhibet ſignum coctionis.*

CURA.

In Cura *igitur has Indicationes eſſe obſervandas arbitror:*

1. *Stomachum à cruditate nidoroſa eſſe liberandum.*
2. *Dyſcraſiam maſſæ ſanguineæ eſſe corrigendam.*
3. *Sitim & Cephalalgiam, reliquaque ſymptomata, ſub morbi curſu eſſe mitiganda.*
4. *Stomachum eſſe roborandum.*

Priori ſcopo *ſatisfaciunt vomitoria; his enim unà quaſi ſalve omnia ſymptomata, præcordia affligentia, removeri poſſunt; hinc ipſa natura nobis præmonſtrat viam, in noſtro ægro inſtituens: hinc puto ſine vomitoriis difficilem eſſe curam, & Medicum in hoc ceſpitaſſe, quod in principio, cruditatibus hiſce nondum remotis, mixturam alterativam & diaphoreticam præſcripſerit; unde etiam ſine effectu fuit, & ægrum magis anxium reddidit, majorem in primis viis excitando efferveſcentiam, quo magis irritatum fuit orificium ſiniſtrum. Ergò præſcriberem:*

℞. Aquæ

℞. Aquæ Menthæ ℥vj.
Cinam. ſpirituoſ. ℥ij.
Syr. emet. ℥ß.
M. f. *Miſtura*: S.
Miſtura Emetica pro una vice.

Purgantia autem propriè ſic dicta minus conveniunt; quia autem alvus ſit aperta ſervanda, clyſmata adhibeantur.

De venæſectione quæritur: an conveniat? Notum enim eſt, quod vulgus tantum non omnium febrium curam in hac operatione unicè ponat, adeò ut ſi Medicus eam contra eorum voluntatem negligat, & patiens moriatur, apertè dicant; eum potuiſſe conſervari, ſi modò inſtituta fuiſſet venæſectio. Verùm quantum in hoc puncto peccetur, quotidiè experimur. Non enim refrigerat ſanguinem, niſi ſecundùm veteres ad lipothymiam uſque ſanguis emittatur. Ergò in noſtro caſu non convenit; quia patiens non eſt plethoricus, & unum vomitorium vel ſudoriferum plus efficiet, quàm repetitæ venæſectiones: ſin autem Medicus eam inſtituat, non faciat hoc ante vomitorium.

Remotis itaque cruditatibus ad ſecundum ſcopum *accedamus, & maſſæ ſanguineæ craſin corrigamus: quod præſtamus per præcipitantia & ſudorifera, quia diaphoretica juxta* HELMONTIUM *ſola ſunt appropriata & ſpecifica remedia febrium. Pro quo ſcopo optima ſunt acida, tàm ſimplicia quàm nitrata, ex regno vegetabili & minerali deſumpta: Hinc miſtura in caſu proſtans poteſt uſurpari:*

℞. Aquæ rubi idæi,
Acetoſ.
Scorzon. ana ℥j.
Succ. Cydon. ℥j.
Antimonii diaphor. ℈j.
Bezoard. ſolar. ℈ß.
Spiritus nitri dulc. q. ſ. *pro grato ſapore.*
Syr. rubi idæi ℥j.
M. f. Potio.

Bibat æger pro lubitu.

Vel

℞. Aquæ Plantag.
Cichor. ana ℥iß.
Bezoard. Lunar. ℈j.
Spiritus theriac. camph. ℨij
Sulphuris per camp. q. ſ. *pro grato ſapore.*
Syr. acetoſ. Citri ℥j.
M. f. Potio.

In forma Pulveris:

℞. Ebor. ſine igne,
Antihect. Poter. ana ℈ß.
Nitri antimoniat. ℈j.
Camph. gr. ij
M. f. *Pulvis pro 1. doſ.*

POTERIUS in obſervationibus ſuis, & libris de Febribus, *mirè laudat ſuum alexipyreton, tanquam infallibile remedium: hoc an verum ſit? penes Autorem eſto fides!*

Tertio ſcopo *ut ſubveniamus, ſitis & cephalalgiæ mitigentur, imprimis ſitis: nam notum eſt, quod proprium ſit omnium febrium, ut ſitis intendatur, & Medicos ac ægros mirè vexet: & quidem hos, dum non poſſunt aſſumere potum ordinarium, ſed aquam ſimplicem deſiderant; quæ tamen in majori doſi aſſumpta, ventriculum læſum magis lædit. Huic igitur ut ſuccurramus, non imitemur illos, qui nimis ſunt rigoroſi, & ægros ſuos, potum prohibendo, miſerè torquent, quos non immeritò in loco quodam carpit* PANAROLLUS: *ſed largiter bibere iis concedamus, hâc tamen cum cautelâ, ne nimis unâ vice, nec nimis frigidè hauriant. Imò ipſum vinum, quod nonnullis paradoxum videbitur, concedamus, ſed in parva doſi; quia verè ,, dixit* HELMONTIUS: vinum licèt calidum ſit, ,,quia tamen palato & ſtomacho eſt gratiſſimum, in ca- ,,lidis etiam morbis modicè ſumptum, ſpiritibus eſt gratiſ- ,,ſimum nucium, & alimentum modicamentoſum.

Remedia pro ſiti tollenda varia hinc inde proſtant: v. gr. gargariſmata, emulſiones, miſturæ, potiones, &c. Sic vulgare eſt decoctum hordei cum radice chinæ (quanquam Decoctum hordei non adeò laudo propter copioſas cruditates, quas ſecum vehit.) In forma Julapii:

℞. Decoct. rad. & fol. acetoſ. ℔ij.
Succi acetoſ. ℥iij.
Syr. ribium,
Granat. acid. ana q. ſ. *ad gratam aciditatem*:
M. f. *Julapium.*

Vel

℞. *Menſur.* j. potus ordinarii:
inque eo diſſolve
Gelat. Cornu Cervi ℥ij. *vel nitrum* depuratum.

Vel pomum citri diſcinde in taleolas. Vel recipiatur nitrum depuratum, & in ore ſaltem detineatur, ut fallatur ſitis. Hinc etiam fiunt emulſiones in ore circumvolvendæ: ver. gr.

℞. Mucil. ſem. Cydonior. cum phlegm. vitrioli extr. ℥iß.
Syr. rubi idæi ℥vi.
Miſc.

Retineatur in ore.

Huc pertinent omnia blanda acida, quæ tàm huic, *quàm* quarto ſcopo *ſatisfaciunt, ut ſpiritus nitrum dulcis, clyſſus, item ſuccus ribium & berberum &c., item panis vinò intinctus & aſſumptus.*

Denique ut tollatur Cephalalgia, *& reliqua ſymptomata, conveniunt opiata, ſudoriferis miſta; cephalalgia enim hæcce ſine ſudore vix poteſt tolli. Ergò conveniunt tinctura Bezoardica, miſtura ſimplex, ſpiritus theriacalis camphoratus, &c. Formulas enim propter prolixitatem adducere nolo.*

Externè *etiam Epithemata fronti, temporibus, pulſui, volis manuum & plantis pedum applicantur, quæ omnia ſunt nota.*

Æger his remediis inſtructus, non cogatur ad cibum aſſumendum, licèt per integram ſeptimanam nil aſſumat; quia omnia propter ſtomachum corruptum corrumpuntur, & ſi quid aſſumat, ſit tenue & facilè concoctibile.

Colophonidis loco pauca addam de cura febrium transplantatoria & amuletica, quæ quibuſdam eſt in uſu. Sic SEBASTIANUS WURDIG in Medic. Spirit. *refert, quod curaverit virum febre ardente laborantem: nempe huic panem tritum cum ſale plantis pedum applicari juſſit, panis iſte ſudore plantarum madefactus projiciebatur gallo Africano; qui quamprimùm maſſam devoraverat, mox quaſi apoplecticus in terram mortuus concidit, æger autem convaluit. Sic Corallia, quæ amuleti loco appenduntur, tanquam ſingulare remedium in febribus commendantur. Verùm quid de hac cura ſit habendum? quia effectus ejus videmus, in medio relinquam, & præſentem caſum concludam*

Σὺν τῷ Θεῷ.

DISCURSUS & ANNOTATA SPECIALIA

B. DNI. PRÆSIDIS.

M*Orbus eſt febris continua ardens*, eaque *benigna*. Dubitari autem meritò poteſt, an præciſè benigna ſit? idque ex eo, quod iracundia, quæ cauſæ remotæ hîc rationem habet, etiam benignam febrem facilè poſſit reddere malignam. Eandem & hic inducere non improbabile ſit, cùm præſertim iratorum hominum morſus fuiſſe virulentos, ita ut cum viperarum aliorumque venenatorum animalium iratorum morſibus non diſparem effectum poſt ſe relinquat: Conf. HILDANUS *Centur. 1. Obſerv. 84. & 85.* & GLANDORPIUS *in Specim. Chirurg. cap. 48. & 49.* Cui accedit, quod febres, occaſione iracundiæ natæ, peſſima concomitantia habeant ſymptomata, ita ut obſervaverim inſtar malignarum eas ſæviiſſe. Cæterùm non omittendus hic eſt ſpirituum vitalium, pariter ac animalium exercitus, quorum impetus inordinatus ac concitatior motus in qualibet febre obvius eſt, cùm turbata maſſa ſanguinea, & primarum viarum digeſtionis negotio vitiato, non poſſunt non iidem ſimiliter turbari. Et ſanè, niſi ſemper in morbis ad primum illud vivens, indequè actionum omnium, tàm naturalium quàm præternaturalium, primum efficiens, reſpectus habeatur, in multis errare neceſſum eſt.

Interim non confundamus formam febris cum efficiente ejuſdem proxima; cum maſſa ſanguinea enim non omittendi ſunt ſpiritus, quorum inordinatus impetus ac mo-

motus in qualibet febre obvius eſt, propter digeſtionem primam vitiatam. Si ergò ex hac hypotheſi de febrium diſcurrimus natura, ita ut ſpeciatim ſanguinem, & hinc ſpiritus, ceu ejus nucleum, ac ſanguinis quaſi quintam eſſentiam, conſideremus, forma febris potiùs conſiſtit in præternaturali iſto motu fermentativo; cujus cauſa ſpeciatim erit heterogeneum *ſalino-oleoſum* ſeu nitroſum, occaſione læſa ſtomachi digeſtionis genitum, & ex hoc in ſanguinis vitalem agrum illatum, unde hujus & ſpirituum motus neceſſariò turbatur. Adeòque *Cauſa proxima* erit Sanguinis dyſcraſia, vitio chyli in primis viis depravati enata, in talem præternaturalem effervescentiam erumpens: Vel cauſa proxima materialis erit nidorulentum *fermentum*, vitio errati digeſtionis primæ, ob inadæquatum obiectum genitum, ſanguinis ſecundùm minima craſin, & hinc motum ejus fermentativum, peſſundans, unde febrilia ſymptomata poſtmodum ſuperveniunt.

Cauſa ergo *remota* eſt *digeſtio vitiata* ob inordinatam diætam, quæ fomitem ſuggeſſit, quam excitavit *iracundia*, in movendis corporis noſtri contentis efficaciſſima.

Obſervandum tamen:

(1.) In febribus talibus non ſemper ad materiæ peccantis copiam reſpiciendum eſſe, cùm admodum febrem malignam uti tantillum contagii, ita tantillum quoque fermenti nidorulenti à vomitu reliquum, ex primis viis maſſam ſanguineam ad febrem ardentem diſponere poteſt.

(2) Effervescentiæ bilis & ſucci pancreatici non nimiùm tribuamus, cùm ſucci pancreatici natura adhuc ſit controverſa. Ponamus: ſuccum pancreaticum eſſe naturaliter ſubacidum; non tamen tanta effervescentia inde expectari poterit; cum præſertim bilis phlegmate detracto inſpiſſata, lardi inſtar quidem deflagret, adeòque de oleoſitate ſua teſtetur; contra tamen ſalina ejus acrimonia non tanta, nec de natura ejuſdem alcalina æquè conſtet. Nam licèt bilis deſtillata aliquantulum ſalis volatilis reddat; tamen nec hoc phænomenon ſufficientiam meretur, cùm igne non tam rerum formas inhærentes evolvi, quàm novas produci, experientia loquitur: unde falſus eſt WILLISIUS, ſtatuens, bilem pro clyſmate eſſe poſſe; cùm, ſi perficiat in tali caſu aliquid, præſtet illud ſaltem oleoſitate ſuâ blandâ & vi ſaponariâ, cùm ex copioſo oleo & occulto acido, debito tamen alcali volatili ſaturato, conſtet, adeòque lubricando & abſtergendo, non verò ſtimulando: Ut itaque multum quidem concurſui horum ſuccorum in primis viis, non tamen nimium, tribuamus.

Cephalalgia, in noſtro ægro obvia, dependet ſimpliciter ex impetu ſanguinis.

Porrò quoad urinam: ejus inſpectio continua in febribus ſpeciatim acutis admodum eſt neceſſaria; teſtatur enim illa de ſtatu & eventu harum. Quamdiu enim in continuis febribus urina eſt clara & perſpicua, tamdiu cruda dicitur; ſi autem turbida videtur, ſignum coctionis denotat: Sicut ſi in eadem copioſum ſedimentum deprehendatur, perfectè cocta vocatur, uti ejuſmodi phænomena per experimenta chymica declarari poſſunt. Et quidem in hujuſmodi caſibus expetitur ab ægris urina ſanguinis, non potus; hinc manè digeſtione abſolutâ colligatur. Scilicèt urina ſanguinis (nam hæc manè excepta poſtuletur) eſt liquor ſalino-volatilis oleoſus, ſeu lixivium, conſtans ex aqua, copioſo alcali volatili oleoſo turgida, unde prout plus de hoc ſale volatili oleoſo imbibit urina, eò plus tincta eſt, ita ut ſimul, quò plus ſalis continet, eò conſiſtentiam craſſiorem obtineat; quò magis eſt oleoſum hoc ſal, habeat tincturam intenſiorem, hinc ab oleo tinctura, à ſale conſiſtentia: Sic ſcorbutici intenſiſſimè tinctas urinas emittunt, ſed ſimul craſſas, ob copiam ſalis imbibiti, quod, poſtquam eædem ſteterunt aliquandiu, ſub arenularum forma præcipitatum, & parietibus vitri cryſtalliſatum, urinas minus tinctas relinquit: contrà urinæ tenues, intenſiſſimè tinctæ, obſervantur in hecticis, nempe quando ſal copioſum oleum imbibit: Sic Salia volatilia, quando agunt in ſulphur ſeu oleum, emergit color rubicundus plus minus; unde etiam ſpiritus partium animalium primùm aquæ inſtar clareſcunt, poſtmodum flaveſcunt aquæ, hinc glutineſcunt à ſale volatili proprio oleo adhuc juncto; non ſecus, ac ex deſtillatione calcis vivæ, ſalis ammoniaci & ſulphuris, prodit ſpiritus rutilans inſtar auri; ubi ſimpliciter alcali ſalis ammoniaci agendo in *ſulphur* ſub tortura ignis, & diſſolvendo iſtud, hujus coloris cauſa eſt: (vid. BOYLE *Philoſ. Experiment.*) quod probatur; quando enim illi ſpiritui inſtillatur aqua, tunc totus liquor, antea rubicundus, lacteſcit, ſecedente ad fundum ſulphure nativo, ita ut alcali egerit in ſulphur, hoc tamen adhuc vivum fit, ſicut aliàs notum eſt, quod ex quibuſcunque liquoribus, ſale alcali & oleo turgidis, ſi inſtilletur illis tantillum acidi, turbentur, & prodeat lacteus color. Vide ſuprà caſum de cholera. Ex hiſce colligimus urinam priùs rutilantem, poſtmodum turbidam reddi, ſimpliciter ab acido, in urina exiſtente, per modum præcipitationis, urinam præfatis modis turbante. Ut adeò veriſſimum putemus illud HORNII *in Area Moſis* effatum, dicentis: omnem urinam turbidam, ſemper occultum acidum fovere. Et quidem turbatur vel extra corpus, vel intra corpus: *Extra corpus* naturaliter, præſertim tempore æſtivo, quando urina tunc ſtans corrumpi, & aliquo modo fermentare incipit, tunc acidum occultum ſeſe manifeſtat, unde turbatur urina: *Intra corpus*, & quidem in febribus, quando acidum antea ferè deficiens, ſed emergens, præcipitat alcali oleoſum, unde urina craſſa & turbida provenit, & ſi majus fuerit, copioſa ſedimenta ad fundum ſecedunt. Vnde verum eſt ejuſdem Hornii præſagium, quod nubecula in urina apparens ſignum ſit redeuntis in ſtomachum acidi. Vrina ergò, quæ ſit turbida in febribus, hoc habet ab acido, præcipitante oleum ex alcali. Quæritur, quale ſit acidum? Hoc eſt revera in ſtomacho (THOMSONO protopepticum vocatum) quod uti eſt primarium digeſtivum in corpore, ita dirigit etiam illud quaſcunque digeſtiones: unde hoc plus minus in febribus redeunte, atque reviviſcente eodem, urinæ antea claræ per præcipitationis modum quoque fiunt turbidæ, & copioſa ſedimenta ſeponunt in fundum. Turbatio ergò urinæ eſt quædam præcipitatio ab acido moderato, agente in alcali, à quo ſeparatur oleum. Jam urina, quando turbida redditur, dicitur eſſe ſignum incipientis coctionis, quando nempe incipit fieri præcipitatio ac turbatio. Coctio ergò *conſiſtit in ſeparatione* quadam, quam ſequitur præcipitatio ac turbatio, in ſeparatione nempe quorumdam recrementorum ex maſſa ſanguinea, ſub curſu morbi à fermento febrili genitorum, quæ dum vi acidi ſtomachici ſeparantur, denuò ex maſſa ſanguinea in urina per inchoatam præcipitationem tranſeunt, eamque turbidam reddunt; dum verò perfectè ſeparantur & præcipitantur, urina copioſa deponit ſedimenta, quæ eſt coctio & præcipitatio perfecta. Ad acidum ergò ibi reſpiciendum, & hinc ad tranſpirationem.

Et hactenus dicta de febribus continuis benignis intelligenda ſunt. Vrinæ enim malignarum, ſanorum ſimillimæ ſunt, & maximè fallunt; imò in petechialibus ad tres ſeptimanas tenues & claræ ſunt, nec, niſi in plenaria earum declinatione, quando nempe melioreſcit valetudo, nubecula apparet, & turbantur, ut ita quoque in illis periculoſior ſit Prognoſeos eventus.

Porrò in noſtro ægro conſideranda venit idioſyncraſia ſeu conſtitutio tenerior & ſenſibilior, adeoque hæc ob curæ modificationem ponderanda. Scilicèt tenerior is dicitur, indeque mutabilior, ratione liquidorum ſeu contentorum corporis ſui partium, quæ tunc dicuntur facere conſtitutionem teneriorem, quando nempe liquida contenta ejuſdem mutabiliora & facilè alterabilia exiſtunt, etiam ex levi mutatione, id quod vocamus: *Eſt debilis & teneræ complexionis*; & opponitur huic robuſtior conſtitutio qualem in ruſticis obſervamus. Fundamentum conſtitutionis firmioris conſiſtit in acido ſtomachi protopeptico valido, cogente contenta corporis noſtri, & quaſi concentrante eadem, quò ſub firmiori miſcela minùs mutari queant; ſicut contrà defectu iſtius acidi ſtomachici debiliores & mutabiliores redduntur corporis noſtri ſucci. Vnde etiam in tenerioribus iſtis ſpirituum textura rara quaſi eſt & tenera, facilè mobilis & diſſipabilis, atque minus fixa: contrà in firmioribus ſpiritus minùs diſſipabiles & pauló fixiores exiſtunt. Illuſtrari negotium hoc poteſt, conferendo vinum dulce Italicum cum vino Rhenano; Vti enim illud ob acidi defectum ultra unum vel duos annos ſine corruptione non perſiſtit; ita Rhenanum ob acidum præponderans per viginti & triginta annos durat: illud uberiori alcali & oleo, ſpiritibuſque magis raris & volatilibus, præditum eſt; hoc copioſiore acido, ſpiritibuſque magis fixis: Vnde etiam odor & Gas ſulphuris acidum conſervat vina à corruptione.

ptione. Par ratio eſt cum corpore noſtro, cujus firmiore conſtitutione præditi à fortiſſimis etiam purgantibus non moventur; ſecus ac teneriores à leniſſimo etiam Purgante inſigniter turbantur. Sed; quoad ſenſiliorem conſtitutionem, Germ. *eine empfindliche Natur*: fundatur illa in fibrarum nervoſarũ textura molli &: delicata delicata ſtructura reddit ſubjectum ſenſile; denſa verò minus ſenſile. Iam ergò in Praxi hujuſmodi conſtitutionum habeamus rationem, quandoquidem tenerioribus minùs propinanda fortiora, ſed moderata & temperata in uſum vocanda ſunt, & talibus neque opiata adhibenda, *quia ab iis feſſi ſiunt*; in firmioribus verò magis graduata remedia requiruntur, etiam opiata ferre poſſunt]. In ſenſilioris conſtitutionis ægris contrarium eſt: qui enim habent genus nervoſum delicatum, iis quandoque dari poſſunt imò debent opiata, aliis admiſta; contrà minus ſenſibiliorem texturam habentes, iiſdem nullo modo egent. Noſter æger eſt talis, unde non mirum, ſi à rebus extrinſecis facilè alteretur.

Cauſæ remotæ ſunt læſio diætæ & iracundia. Erratum ab ægro noſtro conſtitutionis tenerioris in diæta commiſſum, ſuggeſſit fomitem morboſum, morboſum nempe fermentum febrile, in quod iracundia quaſi ſcintillas excuſſit, unde fomes in ignem febrilem exarſit. Scilicèt iracundia movere contenta corporis noſtri, notum eſt: obſervetur ſolummodò pulſus irâ percitorum, qui eſt vehemens, & ſimillimus febricitantium: in iracundia quibuſdam alvus, quibuſdam urina ſtimulatur, imò nonnullis horum ſanguis è naribus effluit; quæ pathemata omnia monſtrant, quantas turbas corpori det iracundia, ſub quâ, cùm inſignis motus humorum à ſpirituum animalium impetu contingat, à quo quælibet contenta corporis noſtri moventur, hinc etiam fermentum febrile occultum facilè in actum ſecundum quaſi deduci potuit.

Quoad *Prognoſin*: morbus in ſe eſt periculoſus, qui tamen non neceſſariò mortem poſt ſe trahit; quia

1. Eſt à cauſa externa. Symptomata verò, quæ fiunt à cauſa externa, ſemper longè mitiora ſunt, quám ſi febris illa fomitem internum agnoſceret. Interim peſſimum eſt, quod ira acceſſerit, quia quandoque convulſiones, deliria, & alia atrocia ſymptomata infert; quod in piſtore quodam nimiâ iracundiâ mortuo obſervavi.
   Cæterùm
2. Magnis febribus laborantes utplurimum peſſimè ſe habent circa præcordia, hinc anxii, inquieti, clamosè ſitiunt, & graviora ſymptomata circa præcordia patiuntur; quæ in quacunque febre quò mitiora ſunt, eò ſemper major ſpes futuræ reconvaleſcentiæ apparet.
   Sic
3. Pulſus magnus bonum ſignum ſuggerit; innuit enim æquabilem ſanguinis motum fermentativum.
4. Quia urina coctionis charactere ſigillata, quæ ſimul incrementum morbi monſtrat, ſicuti ſedimentum illius, ſtatum quoque hujus denotat.

CURA.

Quoad *Curam*; hæc *primò* jubet, ut ſtomachus à cruditate nidoroſa liberetur, idque per vomitum. Ubi tamen quæritur: anne etiam hîc in noſtro ægro vomitus locum habeat? quod utplurimum feliciſſimè contingit. Certum quidem eſt, eum, qui in chronicis & acutis morbis dextrè vomitoria adhibere novit, citiùs longè curare; imo & in febrium continuarum principio nil melius vomitu. Interim cum æger noſter (1) ſex diebus ante invaſionem morbi vomitum non-naturalem & quaſi ſymptomaticum, naturâ coactâ, propter ebrietatem paſſus fuerit, adeoque motus naturæ non proprius fuerit, dubitari de eo adminiſtrando poteſt; imò, ſi fuiſſet ille criticus, natura jamdum ſe exoneraſſet, adeoque neceſſe foret, eundem repetere. Verùm ille nil ad curam facit, quia interceſſit ab illo tempore iracundia, de novo turbans œconomiam corporis ægri noſtri. Ad hæc, cùm (2) æger noſter ſit tenerioris, uti patet ex hiſtoria, conſtitutionis, hinc periculum creſcit, ne ex vomitorio propinato, aut hypercatharſes ſequantur, eò quod vomitoria ſine violentia non opererentur; aut ægrum, ſi cum vomitorio tentare velimus, viribus jamdum ſatis attritis lipothymia corripiat. Inſuper cùm (3) urina jam appareat turbida, morbuſque adeò principium tranſcenderit, & in incremento ſit, ſanè & hæc diſſuadent vomitorii uſum, præſertim, quia hic in principio continuarum ſaltem conceditur, non verò non incremento, ubi occaſio prætерlapſa; & (4) ipſa natura jam ſe exoneraverit. Contra ab altera parte, pro vomitu inſtituendo urgent, (α) quod æger anxius ſit & inquietus, quæ affecta eſſe præcordia indicant, adeoque ſi intermittatur vomitus, metus eſt, ne dicta ſymptomata ab affecto ſtomacho oriunda exaſperentur. (β) Qui a fluctuationis ſenſum in præcordiis percipit æger; quod ſignum eſt, ut Practici loqui amant, anoripiam humorum inſtare. (γ) Quia æger dicit, quoties de mixtura præſcripta caperet, exæſtuationem circa præcordia pati; quod indicium eſt, ſpiritum nitri dulcis cum contentis ſtomachi & vicinarum partium effervеſcere. Hæc ergò permittentia & disſuadentia vomitum, dum occurrebant, veſpertino tempore accedens, quid agerem? in bivio hærebam; neglectis tamen diſſuadentibus, rectè dedi vomitorium, quod ipſum in principio primò advocatus ſine deliberatione mox dediſſem. Equidem benè noſſe aliàs convenit Medicos, vomitoria, dum ſunt ex illorum manu, non eſſe ampliùs in eorum poteſtate: interim probè quoque diſtinguere ſciebam inter vomitoria ex regno minerali, & inter purgantia vegetabilia: quorum illa in ſtomacho & duodeno, & ultra primas vias non operantur; hæc verò ulteriùs pergunt, adeoque nociva ſunt, tàm in malignis quàm benignis continuis, idque, quia maſſam ſanguineam colliquefaciunt cauſam morboſam exacuant, & ſymptomata potiùs augent quàm curant.

Secundus ſcopus eſt, ut maſſa ſanguinea corrigatur, quod fiebat, & fieri poteſt miſturis alterantibus; unà operam dando, ut ſemper æger, quantum poſſibile, in blanda diaphoreſi conſervetur: quippe hâc ratione illa meliùs longè operari ſolent, & cephalalgia ſimul diſcutitur: unde & ſpiritus nitri dulcis egregius eſt, ob vim ſingularem diaphoreticam, quam præ aliis ſpiritibus acidis habet, & ſiſtentem æſtum, ex efferveſcentiâ humorum natum.

Opiata in incremento harum febrium, aliorumque morborum acutorum, optimè proſunt, ritè adminiſtrata: Sed in incremento morbi ſaltem danda *cum bezoardicis*, præmiſſis univerſalibus, vel primas vias mundantibus; ſic enim maturè in incremento morbi præcaventur deliria & majora ſymptomata, quæ aliàs in ſtatu eſſent metuenda; ægrumque quietum reddunt: imprimis *tinctura Bezoardica* cum opio eſt proficua, de qua vid. LUDOVICI *in Pharmac.* In ſtatu autem non propinentur opiata, nec ſi adſit criſis, quæ per vomitum, vel per ſeceſſum, aut ſimilem ſit expectanda, ubi adeſt ſtimulus in nervis; talem enim opium impedit: In cæteris verò criſibus per urinam, ſudorem, & ſimilia, quæ fiunt per internos humorum motus, criſin non ſiſtunt.

In uſu autem Bezoardici Lunaris, quod Dn. *Autor hujus Reſolutionis* præſcripſit, ſimus cauti ob adulterium lunæ, quod habet cum Venere: quandoquidem aliquando illud in febre ardente cum delirio conjuncta præſcribens, obſervavi aliquot ſeceſſus in ægro hinc excitatos fuiſſe; unde niſi idem ex defæcatiſſima luna fuerit confectum, periculum ſemper imminet, ne de Venere participando, vi catharticâ turbas in corpore ſuſcitet, & ad ſeceſſus diſponat.

Quoad ſitim: ęgris potus largior concedendus, modò non nimis unâ vice, nec nimis frigidè, hauriant; adeoque rectè PANAROLLUS *Pentec.* 4. *Obſ.* 8. eos perſtringit, qui ægrotis ſuis omnem potum interdicunt, & ſiti miſerè torquent. Julebi ſunt optimi, ſed quò ſimpliciores, eò meliores, v. gr. ex ſucco acetoſellæ, ſucco cydoniorum recenti, rubi idæi, &c. uti & reliquis vegetabilium ſuccis aciduiis per fumum ſulphuris aſſervatis, condenſando quaſi maſſam ſanguineam, in continuis cum aqua ſimplici propinati, additâ tincturâ quâdam vegetabili, & pauco ſaccharo: ſuccus cydoniorum optimus eſt, cùm cydonia habeant vim quandam nitroſam: vel cerevіſia ſecundaria, aut aqua cum modico vini & pomo citrio in taleolas inciſo immiſſo. Malignæ ſi ſint, & *gelatina Cornu Cervi* addatur; quia ſucco nutritio conſtat, & hinc copioſo ſale volatili temperato, inde habet vim analepticam, blandè temperat acriores ſuccos, etiam propter ſal volatile tempe-

ratum diaphoretica eſt, vel in potu ordinario, vel Julebo: item decoctum citri Mynſichti & Tilemanni.

Vel

℞. *Aquæ fontanæ* (melius eſt quàm aquæ deſtill.) ℔j.
Syr. rub. idæi ℥ij.
Papav. albi ℥j.
& ſi placet, adde
Spiritus nitri q. ſ.
M. f. Julebus ſuavis.

Huic etiam *Gelatinæ cornu cervi* ℥iß. ad ℥ij. addi poſſunt.

Si alvus ſimul ſit *obſtructa*, in his Julepis decoctum tamarindorum, vel ſolum, vel cum paſſulis optimè convenit; v, gr.

℞. *Decoct. Tamarind. cum paſſ.* ℥vi.
Syr. acetoſ. citri ℥iß.
Spiritus nitri dulc. q. ſ.
M. pro Julepo.

Nitrum depuratum etiam eſt egregium; lapis prunellæ verò nil valet. Pro depuratione nitrum ebulliat probè in lixivio forti, & per blandum calorem inſpiſſetur, & aqua eluatur; ſic nitrum optimè depuratur: vid. TACHENIUS. Nitrum antimoniatum etiam melius eſt propter ſubtiliſſimas particulas ſulphuris antimonii concenrratas, ſed in larga doſi propinandum, in menſura nempe una potus ad ʒij. vel iij. addatur; ſic optimum ſucceſſum habet in ægris, ſervat ſimul alvum apertam, & diſponit ad diaphoreſin. Loco hujus ſumitur liquor ablutionis antimonii diaphoretici, inſtillatur acetum, & pulvis in fundum ſecedit, qui dicitur Magiſterium antimonii.

Ægrum vocatus ſic curavi: ſcilicet poſtquam illi die Solis propinandum juſſeram miſturam, in caſu enarratam, ſed poſtmodum ægrum ſic inveni, ut in caſu dictum, veſperique ejuſdem diei rediens diu deliberavi mecum, an vomitorium conveniret? tandem deliberatis circumſtantiis ei lene præſcripſi, ex tartari emetici Mynſichtii gr. ij., unde factum eſt, ut horâ unâ interjectâ, æger, incideret in vomitiones crebriores, cum copioſiſſimis alvi dejectionibus, reverà cholericis pathematibus, ſuperveniente ſummâ virium proſtratione, extremorum refrigeratione, & ſudore circa frontem ſyncoptico. His ita perſeverantibus, cùm æger non poſſet ſurgere præ languore, revocatus juſſi ei exhiberi tantillum vini generoſi, quietumque ſimul in lecto manere eundem, ut extrema incaleſcerent, ſed mox rejiciebat, & moribundi inſtar jacebat; nihilominus tamen ordinavi, ut in lecto quietus jaceat, imò etiam naribus crebrò admovi vinum generoſum, ut hujus odore reficeretur. Dehinc internè præſcripſi:

℞. *Aquæ Menth.*
Rubi idæi ana ℥iß.
Cinam. ʒvj.
Succ. Cydonior. ℥j.
Spiritus theriac. campb. ʒiij.
Eſſent. ambræ ℈ß.
M. ſc.

Hæc ſuavis miſtura ab ægro ſucceſſivè aſſumpta, vomitus & ſeceſſus ſedavit, eumque ſequenti nocte quietum reddidit; unde ſimul regioni ſtomachali crebriùs inungi curavi Theriacâ, vel ſolâ vel in vino generoſo calidè diſſolutam, propter vim aromaticam: Cum his autem poſt mediam noctem, & poſt vomitum præſcripſi:

℞. *Ebor. ſine igne,*
Antimonii diaphor. ana ℈j.
Bezoard ſolar. gr. xv.
Laud. opiat. ferm. gr. iij.
M. f. Pulvis pro tribus doſibus.

Quarum unam cepit poſt mediam noctem, alteram ſequenti mane, tertiam veſperi. Hoc facto atrocia ſymptomata ex voto evanuerunt, & æger maximam partem levatus fuit de; febre ardente moderata aderant ſtigia. Poſt, alias mixturas præſcripſi.

Hinc *externè* pro cephalalgia atcenda, ordinavi emulſionem ſequentem:

℞. *Sem. Papav.* ℥iij.
Aquæ Flor. ſam. ℥iij.
F. l. a. Emulſio: adde
Campb. (ſi ferre eam poteſt æger) gr. vj.
Miſc. pro Epithemate, fronti applicando: ſic æger reſtitutus.

Sed audite, quid porrò factum? Æger biberat cereviſiam novellam, hinc ex ejus uſu & impetu in ſtomacho adhuc debili, & cereviſiam non digerere valente, nova reviviſcebant ſymptomata febrilia, frigus cum inſequente æſtu &c., quæ dolores artuum comitarentur, quotidie à meridie ita redeuntes, ut ſemper alternis diebus per bihorium anticiparent, & ita febrim tertianam duplicatam repræſentarent. Hinc ordinavi Tincturam tartari ad guttas 30. omni manè in hauſtu vehiculi calidi aſſumendam, uti à meridie ante paroxyſmum, & ſub introitum lecti, ſpiritus ſalis ammoniaci gutt. 30. in vehiculo omni. Cum æger hoc continuaret, & ſcrobiculum cordis inungeret oleo deſtillato baccarum juniperi, & ita ſenſim continuato uſu convaluit æger.

ALIA RESOLUTIO INCERTI AUTORIS,

à

B. DN. PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

Ex communicatione

B. Dn. GROELLMANNI,

Phyſici Torgavienſis.

AFFECTUS.

Affectus præſens, *febris* eſt *continua*, eaque continens, primaria, acuta, quemadmodum id è continuo æſtu, ſymptomatibus gravioribus, atque prægreſſo diætæ errore, colligere licet.

CAUSA.

Cauſa proxima materialis eſt chylus, ſapore acido amaruiento nidoroſo inquinatus, & maſſæ ſanguineæ uberiùs ſuffuſus, vel ex læſa jam antea, & deficiente ventriculi digeſtione genitus, vel ſub iſto demum diætæ exceſſu natus, dum æger noſter in convivio veſpertino Cereri Bacchoque plus juſto litavit.

Cauſa remota & procatarctica eſt partim hæc ipſa gulæ in convivio intemperantia, quatenus ſic maſſa ſanguinea particulis chyli acido amaricantibus & nidoroſis, ſibique non aſſimilabilibus, turgens, novo intra ſinum ſuum ſimilium heterogeneitatum penu ſuffuſo, non poteſt non in fermentationem febrilem præternaturaliter abripi; partim graviſſima præcedens excandeſcentia atque iracundia, quæ ipſa vel ſola in prædiſpoſito ſubjecto bilioſo, h. e. cujus ſanguis particulis copioſioribus acrioribus, acido-oleoſis volatilibus, ſcatet, febrem continuam excitare potis eſt, quatenus ſpiritus animales influos in motus concitatiores abripiendo, ope horum ſanguinis quoque motum tam fermentativum, quàm circulatorium, auctiorem infert.

PARS AFFECTA.

Hinc conſtat, *Partem affectam* ſeu *ſubjectum Inhæſionis* quidem eſſe hîc & maſſam ſanguineam & ipſos quoque ſpiritus influos in motu ſuo excedentes, quatenus non ſolùm hi à fermentante acriùs maſſa ſanguinea, hinc & inde irritantur, (in corde verbi grat. ad magis acceleratam & frequentiorem hujus contractionem,) ſed etiam ipſi, aucti, motus ejus circulatorii auctores ſunt, & ab hoc aucto ad motuum exorbitantias rurſus adiguntur, propter copioſiorem & vehementiorem ſanguinis ad cerebrum affluxum.

Subjectum Radicationis eſt ventriculus, hujuſque dige-

geſtio vitiata, & cruditas in ſpecie nidoroſa, quæ ipſa febrium potiſſimùm continuarum, ſicut cruditas acida, pituitoſa, intermittentium fœcunda mater eſt.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Ad ſymptomata quod attinet: copioſus ille vomitus cum aliquot ſeceſſibus, quos manè, die convivium inſequente proximâ, expertus fuit æger, turbatæ jam ſanguinis fermentationis indices ſunt, (quod & nox inquieta loquitur) unde ob ſecretos copioſiùs ſuccos, pancreaticum & biliarium, & ſaporem ex miſcela horum natum plus minus vitioſum, irritata inteſtina & ventriculus, motus præternaturales has patiuntur anomalias. Languor & laſſitudo artuum inſolita de irregulari quoque ſanguinis craſi & motu teſtantur, quatenus deficiente ejus ſpirituaſcentiâ debitâ, ſpiritus quoque deficientes, fibras minus inflare, & in debito conſervare tono poſſunt, unde his quaſi flacceſcentibus, ſanguinis quoque motu ſic non nihil impedito, artuum motus animalis non poteſt non imminui. Horror aliqualis, æſtum præcedens, à vellicatione membranarum eſt, panniculi v. g. carnoſi, imò fortaſſis etiam ipſius ventriculi tunicæ interioris atque inteſtinorum, utpote in quibus malum primò ſe exſerere incipit. Cephalalgia intenſa à rapidiori ſanguinis motu eſt, quatenus membranæ cerebri à dilatatis plus ſolito arteriolis, aut ſanguine quoque intra poros ſuos non nihil aggeſto, quandam quaſi continui ſolutionem patiuntur. Inquietudines de fomite in primis viis morboſo, atque ventriculi potiſſimùm orificium ſiniſtrum afficiente, teſtantur. Sitis quoque clamoſa, idem orificium afficiens comprobat, & quidem ab humore in ſpecie lixiviali oleoſo amarulento, quòd in omni iſtiuſmodi ſiti graviori, non fauces ſolùm, ſed reverà orificium quoque ventriculi ſiniſtrum preternaturaliter afficiatur, atque ſtimuletur. Humoris lixivialis plus minus oleoſi & nidorulenti præſentiam in ventriculo & primis viis arguit exæſtuatio inſignis totius corporis, præſertim capitis, ſingulos præſcriptæ miſturæ hauſtus inſequens, quatenus ſcilicet cum hoc ſpiritus nitri dulcis concurrens atque effervescens, æſtus iſtius omnis autor exiſtit. Caput verò ſpeciatim quod incaleſcere tunc præ cæteris videatur, in cauſa eſt, quod focum ſuum idem humor vitioſus in ventriculo & primis viis habeat, quod anxietates quoque ægri, & fluctuationis quoque circa præcordia ſenſus, teſtantur.

PROGNOSIS.

Quoad Prognoſin: benè nos ſperare quidem & pulſus & urina ægri jubent; nihilominùs cum tenerioris ſit conſtitutionis, facilemque patiatur virium jacturam, cura acceleranda eſt.

CURA.

Hujus autem ſcopi erunt:
1. Fomitem mali ex primis viis removere.
2. Alterantibus & diaphoreticis, ſeu plus minus abſorbentibus & temperantibus, fermenti febrilis acrimoniam corrigere.
3. Symptomata magis urgentia temperare.

Pro primo ſcopo, ſi vires id permiſerint, blandum vomitorium propinari poterit: v. gr.

℞. *Croc. metall.* gr. iij.
Vini Rhen. ℥vj.
Stent in infuſ. per noctem:
Colatura optimè filtrata
D. S.
Venum Emeticum.

Poſt hujus uſum, ut *ſecundo* ſatisfiat *ſcopo:*

℞. *Aquæ rub. idæi* ℥iij.
Tarax. ℥j.
Antimonii diaphor.
Antib. Poter. ana ℈ij.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. rub. idæi ℥j.
M. f. Potio:

De qua cochlear. j. aut ij. ſingulis bihoriis aſſumat, corpus benè tegendo, & in blanda diaphoreſi conſervando.

Scopo ultimo, æſtus ſcilicet mitigationi, tanquam ſymptomati magis urgenti, ſatisfaciet venæſectio, in brachio dextro inſtituta, ſed parcâ manu. Hinc de ſequente miſtura pro lubitu cochlear unum atque alterum aſſumere poterit:

℞. *Aquæ lactuc.*
Acetoſ. ana ℥iſs.
Bezoard miner. ℈ij.
Cryſtall. præp. ℈j.
Syr. Papav. alb. ℥vj.
Miſc.

Pro *ſiti ſedanda*, potui ordinario, qui *Covent* vel *Kauterling* eſſe poterit, tantillo vini medicato, vel nitrum antimoniatum injici ad ʒj. vel clyſſus antimonii ad gratum ſaporem inſtillari poterit: vel

℞. *Aquæ lactuc.*
Endiv. ana ℥iv.
Succ. Citri rec. ℥ij.
Syr. Nymph.
Papav. alb. ana ℥j.
M. pro Julepo.

De quo pro lubitu hauſtulum aſſumere poterit.

Dolor Capitis ſi nimium urgeat:
℞. *Sem. Papav. alb.* ℥ſs.
Cum ſ. q. *Aquæ Verben.* f. Emulſio,
epithematis inſtar capiti exteriùs applicanda.

Pro *æſtu* vehementiori compeſcendo, raphanus unus aut alter concilus, atque cum ſale & fermento in cataplaſmatis quaſi conſiſtentiam redactus, plantis pedum & carpis manuum applicetur: vel cancri fluviatiles contuſi, atque ſimiliter applicati, conducent.

Faxit Deus, interim, cedant omnia feliciter.

CASUS XXVIII.

FEBRIS CONTINUA PERIODICA.

JUvenis ſponſus laudabilis conſtitutionis fronte ſerenâ & facie rubicunda ornatus, cum ſponſa & aliis ſodalibus die Solis rus petit menſe Majo, ubi hilares valdè convivio excepti choreas ducunt, potant, veſperi domum redeunt. Sponſus in lectum cum ſponſa ſe conferens, noctem patitur nonnihil inquietam, vagis inſomniis & vigiliis interruptam. Manè die Lunæ ſitim intenſiorem percipit, lingua glutinoſa admodum cum aliquali capitis dolore; poſtquam ſurrexerit, & veſtimenta ſibi adaptaverit, frigidum *quendam* horrorem *dorſum vagè perreptantem percipit; hunc excipit ſucceſſivè frigus intenſum cum rigore, quatiente membra. Hinc rejectis veſtibus, lectum repetit, probeque ſe contegit, ubi brevi denuò incaleſcit, ſed ita intenſus æſtus cum gravi cephalalgia & ſumma bibendi appetentia ſupervenit, ut ceu ægrotus lectum colere neceſſe habeat. Bibit avidè cereviſiam, non ſapit, ſed ob amarorem & glutinoſitatem eam faſtidit, hinc coventum, tandem aquam frigidam, apportari jubet, ſed omnia eodem tenore manent. Veſperi cùm totâ ferè die nihil comediſſet, caput ceu euporiſton Tincturam* Bezoardicam *ad* ʒj. *in hauſtulo vini, ſudat, hinc æſtus & cephalalgia nonnihil remittunt: ſed nox inſequens inquieta, ut antecedens; unde manè die Martis omnia eadem atque præcedente die, ſed non adeò gravia, nil edit, ſemper bibit, nox inſequens paulò quietior. Manè die Mercurii denuò capit iſtam tincturam, curaturus hâc ipsâ ſeipſum, ſudat, ſed eodem modo omnia perſiſtunt. Ad meridiem inclinante veſperâ gravior cephalalgia eum prehendit, ita ut etiam oculos vix aperire queat: ſitis immenſa, lingua arida, ut & labia, æſtus inſignis, conqueritur de dolore & anxietate circa præcordia,* Sentit anxietatem Cordis: *nauſeat, & leviter miturit, ſub noctem loquitur varia, interdum ridicula; manè ſymptomata nonnihil remiſſiora. Die ergò Iovis Medicus vocatur, qui accedens, præter enarrata pathemata obſervat urinam intensè tinctam, aliquantulum turbidam cum aliquali encoremate. Pulſus frequens admodum, vehemens, plenus magnitudine, & celeritate moderatus, reſpiratio crebra; tangens manum, eam nonnihil madidam, uti & frontem deprehendit: debet curare ægrum.*

RESO-

RESOLUTIO
DNI. GODOFREDI SCHULZII, VRATISLAVIENSIS,
à
B. Dn. PRÆSIDE
correcta
Anno 1676.

QUod juvenis noſter ſponſus febre ardente continuâ periodicâ laboret, calor intenſus atque continuus, ſitis inſigniter aucta, cephalalgia, & tertiâ quoque die exacerbatio, reliquaque ex ordine ſymptomata, ſigna harum febrium pathognomonica, probabiliſſimè teſtantur.

Cognito ergò affectu, abſque ulteriori mora ipſius *Partem* primariò *affectam* ordine aggredimur, vix verò aliam ſtatuere poſſumus in hac febre, quàm maſſam ſanguineam ad vitioſam fermentationem nonnihil diſpoſitam.

Hujus autem febris continuæ periodicæ formalitas haud dubiè eſt efferveſcentia ſanguinis præternaturalis.

Cauſa proxima eſt dyſcraſia ſanguinis oleoſa volatilis ſalina ſeu bilioſa veterum, ratione cujus æger corripitur febre ardente continuâ: quatenus verò paroxyſmi tertiâ quoque die exacerbantur, adeòque Tertiana ſimul, & quidem intermittens, ex digeſtionis primæ vitio conjuncta eſt, ob id hæc febris compoſita rectè dicitur. Conferatur SYLVIUS. Hinc etiam noſter ſponſus, tanquam juvenis laudabilioris conſtitutionis, & aliàs maſſam ſanguineam non nihil oleoſam habens, levi accedente occaſione, dum nempe expatiando in rus convivio exceptus ventriculum cibo, & forſan nimio potu, nonnihil onerat, & ex hilaritate choreas ducit, à re non naturali, nempe motione nonnihil fortiori, tanquam causâ externâ, facillimè vitium primæ digeſtionis nidoroſum contrahere, & ita fomitem pro toto morbo in primis viis conſtituere potuit; unde maſſa ſanguinea ad vitioſam fermentationem diſpoſita in actum ſecundum erumpit, & fermentatione præternaturali, præſertim menſe Majo, tempore nempe vernali, eò citiùs affligitur. Si enim ægri ardenti aliâve in febre conquerantur de amarore oris, certum eſt, vitium tunc hærere in primis viis, adeoque vel in cruditate nidoroſa, vel vitio confluentiæ ſuccorum primarum viarum; ita ut tali in caſu ad ſtomachum imprimis reſpiciendum ſit. Minus benè ergò ægro noſtro cereviſia ſapit, ſed ob amarorem & glutinoſitatem, & quia ob fermenti ventriculi inertiam, digeſtione primâ turbatâ, cereviſia ingeſta, utpote nonnihil craſſa, mox corrumpitur & cadaveriſatur, moleſtia aliqua excitatur, eam inſigniter faſtidit. A vitioſa verò illa chylificatione, & ſanguinis fermentatione vitioſi etiam producuntur ſpiritus animales; unde ſponſus noſter cum ſponſa in lectum ſe conferens, noctem patitur nonnihil inquietam, variis vagis inſomniis vigiliiſque interruptam, quia ſpiritus animales turbulenti, & à quiete tranquillitateque naturali impediuntur. Dum autem duo illa ſalia maſſę ſanguineæ, acidum & urinoſum acre oleoſum bilis, motu mutuò in ſe invicem magis magiſque fermentando agere incipiunt, ſucceſſivè efferveſcendo febrilem inducunt calorem, & quidem tantò majorem, quò magis oleoſa, pinguis ac volatilis maſſa ſanguinea exiſtit. In principio autem motus hujus efferveſcentiæ febrilis, dum acidum fortiter pugnat, & nonnihil præponderat, partes nerveæ membranoſæ, panniculus nempe carnoſus, in ſpecie abdominis ſyſtema, vellicantur, unde harum ſpaſmi, & convulſivæ vibrationes excitantur; quæ ſub forma horroris & frigoris, in ſpecie in lumbis & abdomine, percipiuntur. Hunc autem frigoris ſenſum, mox excipit æſtus intenſus, cum gravi cephalalgia, & ſummâ bibendi appetentiâ conjunctus. Quando enim particulæ maſſæ ſanguineæ volatiles oleoſæ ſucceſſivè emergere, acidumque pedetentim infractum temperare incipiunt, vehemens excitatur efferveſcentia, ſub qua partes maſſæ ſanguineæ oleoſę ſulphureæ velociùs motæ & agitatæ, intimiùſque diſſolutæ, calorem illum inſignem concipiunt. Nihil enim magis efferveſcendo incaleſcit, quàm ſalia volatilia oleoſa. Hinc talis turgeſcentia ſanguinis febrilis, vaſcula meningum copioſiſſima diſtendit, in ſuo motu nonnihil remoratur, & ita cephalalgiam inſignem ægro noſtro infert. Nec mirum proinde, quod tali ardori febrili ſumma bibendi copuletur appetentia. Ardor enim talis alterat lympham ſalivalem, fauces humectantem, ratione cujus ſitis adeò intenſa oritur.

Æger ergò noſter multis ſymptomatibus afflictus confugium ſumit ad euporiſton illud domeſticum, tincturam nempe bezoardicam, hinc ſudore excreto æſtus & cephalalgia non nihil remittunt. Diaphoreſis enim, etſi quidem in omni febre utilis, maximè tamen etiam in continuis proficua eſt; materia enim fermentativa vitioſa ſucceſſivè ſubacta, & inſtar fæcum in vino præcipitata, à reliquarum partium conſortio liberata, copioſo à ſero, vi medicamenti aſſumpti per rapidiorem circuitum ſanguinis attenuata, imbibita, effuſo ſudore excernitur, & ſic maſſâ ſanguineâ nonnihil æqualiter iterum fermentante, febrilia ſymptomata nonnihil remittunt. Noctem tamen iterum inquietam, vigiliiſque interruptam, à ſpirituum animalium inordinato motu, patitur. Die Martis omnia ſymptomata, ſed non adeo gravia, iterum ægrum affligunt; nox tamen inſequens quodammodo inquietior. Die Mercurii iterum omnia eodem in tenore permanent, à meridie autem inclinante veſperâ gravior cephalalgia ægrum noſtrum prehendit, ita ut etiam oculos vix aperire queat; afficiuntur enim ab hac turgeſcentia ſanguinis febrili membranæ internæ, dum & tenuis meninx, à copia ſanguinis vaſcula meningum diſtenduntur, & in motu ſuo remorantur: quia verò membrana illa, dura mater nominata, per conſenſum etiam pericranium afficit, nervumque opticum uſque ad oculum comitatur, ibidemque tunicam ſcleroticam conſtituit, ob id ipſi oculi intenſè ſimul dolent, & cephalalgiæ dolores non parum exaſperant. Nec mirum quòque, quod tali efferveſcentiæ ſanguinis febrili æſtus inſignis, labia & lingua arida, ſitiſque immenſa, tanquam propria ipſis ſymptomata, adjungantur. Dolorem & anguſtiam circa præcordia graviſſimam, vomendique levem conatum atque nauſeam, à cruditate nidoroſa, in ſtomacho & primis viis hærente, talem moleſtiam excitante, deduco. Delirium illud, dum æger noſter juvenis varia & ridicula ſub noctem loquitur, exinde originem habet, quod calefacto per ſanguinem efferveſcentem cerebro, ſpiritus animales in cerebro & cerebello inordinatè moveantur atque agitentur, hinc occaſione talis inordinati & continuati motus vigiliæ, & deliria proveniunt. Urina intenſè tincta, maximè oleoſum innuit ſal peccans. Quia verò febris quodammodo ad ſtatum tendit, urina cruda fit magis cocta, & ex turbulentia ejus & aliquali eneoremate recrementorum præternaturalium præcipitatio & ſeparatio innuitur; ob id jam morbum in incremento conſtitutum ad ſtatum properare indicatur. Pulſus vehemens à robore cordis motus dependet; calor autem, quò intenſior, magnam ſequitur ſanguinis ebullitionem, eò celeriùs & frequentiùs vibratur arteria, unde pulſus frequens provenit. Reſpirationem verò nimis crebram atque auctam ut tandem etiam attingam, dico illam originem ducere à rarefactione nimia maſſæ ſanguineæ, hinc celeriori ſanguinis circuitu per pulmones. Manuum autem atque frontis levis mador, calorem intenſum, vaporoſum dictum, pro cauſa agnoſcit; imò naturam diaphoreſin augere, & ægrum ad ſudorem inclinare, adeoque eundem ſecundùm naturæ motum, per ſudorifera curandum, oſtendit. Et ſic ſe meo judicio cauſa proxima, cum remota, omniumque ſymptomatum connexione, habet.

PROGNOSIS.

Quod verò *eventum* attinet: paucis dicimus, febrim hanc, utpote benignam, minùs periculoſam, potiùs ſalutarem eſſe; brevi enim tempore, quia coctionis ſigna jam die quarto apparuerunt, fortaſſe die ſeptimo exitum optatum haud dubiè, adjuvante Deo, promittimus: idque præſertim, ſi critico motu natura ſe exoneret:

ſin minus, ad aliquot dies diutiùs, & ita ad paucas ſeptimanas morbum iri protractum, prædicimus. In quorum enim morbis tempus, natura, habitus, ætaſque congruit, leviore periculo verſantur, multo, quàm ſi nihil horum congruat: vid. HIPPOCRATES *ſect.* 2. *aph.* 34. FONTANUS *Meth. General. Cognoſc. Prædicendi & Curandi Morbos eorumque ſymptomata lib.* 2. *c.* 3. 5. *p.* 18. *&* *c.* 56. Ratione enim naturæ aut temperamenti, morbi alii dicuntur naturæ familiares & cognati, qui ſimiles ſunt; alii minùs cognati: Ita juvenibus febres ardentes & acutæ familiares ſunt; ſenibus non. Magnitudo ergò morbi cognoſcitur ex indiſpoſitione ſubjecti ad recipiendam cauſæ efficientis actionem: quò enim ſubjectum minus eſt diſpoſitum ad cauſæ efficientis vim recipiendam, eò, cùm receperit, majorem cauſam adeſſe neceſſe eſt: contrà, quò major eſt diſpoſitio, eò minorem.

CURA.

Methodum verò *medendi* quod concernit: medicamenta eò dirigenda erunt, ut

1. Removeatur fomes ex primis viis, qui conſiſtit in ſcoriis ex chylo vitiato, à bile præternaturaliter corrupto, genitis, i. e. in cruditate nidoroſa.
2. Corrigatur dyſcraſia maſſæ ſanguineæ, temperando ſal volatile urinoſum, plus minus oleoſum, efferveſcentiam excitans.
3. Correcta materia peccans per convenientes vias evacuanda, quod optimè fieri poteſt per ſudorem & per urinam.
4. Symptomata in curſu morbi urgentia nonnihil mitiganda.

Primo ſcorbutica ſatisfacit Purgatio, vel per ſuperiora, vel per inferiora. Poſterior enim evacuatio, quia morbus jam ad ſtatum pergit, minùs convenit. In principio enim, ſi quid movendum videtur, move: vid. HIPPOCRATES. Potiùs emetica conducunt: hinc die Iovis præſcripſi mane:

℞. *Tartari emet.* gr. ij.
Scamm. ſulphurat. gr. j.
Sacch. albiſſ. gr. vj.
M. f. Pulvis.
D. S.
Pulvis Emeticus pro una vice.

Vel ſi vomitoria in forma pulveris minus placent:

℞. *Conſ. Roſar.* ʒß.
Tartari emet. gr. iij.
M. f. Bolus:
D. S.
Bolus Emeticus.

Si febris eſt benigna, & nondum adeò propinqua ſtatui, conſentientibus omnibus circa ægrum circumſtantiis non adeo planè inconſultum, videtur venam ſecare.

Secundo, *tertio*, *&* *quarto ſcopo* ſatisfacientia, corrigendo nempe ſal volatile oleoſum, unde plurima ſymptomata, nempe ſitis, &c. proveniunt, ſunt omnia acida, ſal volatile acre præcipitantia. Imprimis tamen nitrata, & cum eo parata remedia fixa; figunt enim ſal volatile acre, oleoſitatem eius coercent, ſimulque per urinam vel ſudorem evacuant.

Commodè autem his remediis laudanum opiatum, idque morbo adhuc in incremento exiſtente, adjungitur; in ſtatu enim minus liceret: quælibet enim ſymptomata reddit mitiora, &, præter ſomnum inducendum, deliria præcavet, turgeſcenteſque humores placat & ſopit.

Die ergò Iovis veſperi præſcripſi:

℞. *Antimonii diaph. Martial.* ℈ij.
Bezoard. miner. gr. xv.
Laud. op. ferm. gr. ij.
M. f. *Pulvis*:
Div. in 2. part. æqu.
D. S.
Pulveres ſudoriferi.

Capiendo unum tempore veſpertino, alterum poſt mediam noctem.

Vel

℞. *Cornu Cervi ſine igne*
Antimonii diaph. ana ʒß.
Laud. opiat. gr. ij.
M. div. in 2. part. æqu.
D. S.
Pulveres ſudoriferi.

Die Veneris ingruente paroxyſmo:

℞. *Aquæ Cent. min.*
Flor. ſamb. ana ℥ij.
Antimonii diaph. ℈ij.
Bezoard. miner. ℈j.
Syr. Papav. albi ℥j.
Spiritus nitri dulc. q. ſ.
M. S.
Potiuncula ſudorifera pro aliquot vicibus.

Capiebat pro tribus doſi, expectando blandum ſudorem.

Vel

℞. *Tincturæ Bezoard.* ʒij.
D. S.
Tinctura Sudorifera pro aliquot vicibus.

Doſis gutt. 50. in aqua florum ſambuci.

Poſſunt etiam Spiritus minerales, & acidi & dulcificati magis, nempe temperati, in potu ordinario & decoctis alterantibus uſurpari. Ergò

℞. *Spiritus nitri dulc.* ʒj.

Inſtillentur ſubinde aliquot guttulæ in potum ordinarium.

Vel injiciatur parum de nitro antimoniato.

Die verò Saturni ſequentem ordinavi Julebum in & extra paroxyſmum:

℞. *Decoct. Tamarind. cum paſſ.* ℔j.
Syr. ribium,
Granat. acid. ana ℥ß.
Spiritus nitri dulc. q. ſ. pro debita aciditate.
M. pro Iulebo.

De quo pro lubitu hauriebat bonum hauſtum.

Quartò ſymptomata febrilia, in curſu febris adhuc urgentia, nonnihil mitiganda. Si nempe dolor capitis nimis urgeat, pro mitigando dolore applicetur capiti Verbena contuſa, vel tali modo etiam applicetur Betonica, vel unguentum Alabaſtrinum, cum linteis multiplicatis; vel conquaſſatum cum aceto temporibus imponatur. Sitim verò intenſam antecedentia medicamenta optimè mitigant.

CASUS XXIX.

FEBRIS CATARRHALIS.

Virgo nobilis & delicata, facta tempore hyberno menſium excretione, conqueri cœpit de laſſitudine artuum, ac vagis eorum lancinationibus, alvique crebriore in liquida forma ſolutione, ex pancreatica lympha inteſtina ſtimulante. Supervenit difficultas loquelæ, & vox aſpera & rauca, vix perceptibilis, redditur. Comitatur hæc accidentia tuſſis ferina, ſicca, ſæpiùs quatiens pectus ſine etiam materiæ rejectione per fauces, quæ dolentes & quaſi excoriatæ ſunt. Tuſſis hæc ſubinde eam vexat, magis tamen noctu quàm interdiu, ita ut nimio tuſſiendi conatu vomitus decumbenti in lecto accidat. Adeſt ſimul calor præternaturalis, interdiu remiſſus, veſperi gravior, noctu ſatis intenſus. Caput dolet, ſitis moderata, urina naturaliter tincta, tenuis, cum aliquali enæoremate, pulſus frequens, vehementiâ & magnitudine moderatus, ſub calore tamen veſpertino ſatis frequens ac celer. Vocatur Medicus pro Cura.

RESO-

RESOLUTIO
Dn. THEOD. CHRISTOPH. KRUGII,
HASSO-CASSELLANI,
à
B. DN. PRÆSIDE
correcta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Hiſtoria ſymptomatum occurrentium in hoc nos certos reddit, ut affectum noſtræ ægrę complicatum eſſe, aſſerere nulli dubitemus. Primarium enim urgens videtur *Febris lymphatica catarrhalis*, & quoad modū invaſionis, continua periodica, interdiu remittens, non tamen planè intermittens; quę ſubinde raucedine, difficultate loquēdi, ſimulque tuſſi ferina, & excretionis modi ratione habitâ, ſiccâ, ceu ſatellitibus, cauſali conſortio conjunctis, ſtipata eſt. Et hæc adeſſe patet; laſſitudines enim artuum, eorum lancinationes vagæ, calor præternaturalis interdiu remiſſior, noctu gravior, pulſus frequentior & celerior febrilem æſtum; tuſſim verò vocemque aſperam ægræ noſtræ loquela (quantumcunque & ipſa difficilis fieri poteſt) aliaqu ſimilia manifeſtiſſimè declarant.

SUBJECTUM.

Detecto ergò horum ſymptomatum fonte, ex affectu primario focum, in quo hæc accenſa, *ſubjectum* puto, indigitemus. In hoc autem determinando minùs incongruum ſubjectum morbi, & inter ſubjectum morbi, & inter ſubjectum cauſæ. Morbi ſubjectum ratione febris catarrhalis eſt maſſa ſanguinea vitio lymphæ in motu fermentativo vitiata, in cujus præternaturali effervescentia febrilis æſtus ratio formalis petenda; ratione tuſſis & raucedinis aſpera arteria. Subjectum cauſæ ceu principale eſt lympha ſeu latex Helmontii aquoſus, ex glandulis, tàm conglomeratis quàm conglobatis, exſtillans.

CAUSA PROXIMA.

Hæc ultima ut preſſiùs examinemus, Cauſam explicare animus eſt, ſeu quis ex hoc foco ortorum ſymptomatum fuerit Vulcanus. *Cauſa autem proximam* quod attinet: illa eſt lympha, non tam glandularum conglomeratarum, ſed quàm maximè conglobatarum, præternaturali acrimoniâ acido-ſalsâ inquinata; hæc enim dum per partes diſtribuitur, eas irritat, & ad dolorem lancinantem commovet, ſanguinique immiſta in vena axillari in eo effervescentiam febrilem excitat; ſicque talium ſymptomatum autor exiſtit.

Et ſe ita dicta habere, lymphamque præternaturaliter conſtitutam eſſe ejuſmodi malorum cauſam, explicatio adjunctorum ſymptomatum dilucidabit. Et quidem, cùm duplicem nominaverimus lympham, glandularum nempe conglomeratarum & conglobatarum, utriuſque, ſcilicèt diverſæ, rationem reddere promittimus. Lympham enim glandularum conglobatarum hic peccare, non ullum ngare puto: Nam hæc nimis acida, acris & ſalſa reddita, dum venæ axillari ſiniſtræ infunditur, uti aliàs naturaliter conſtituta turgeſcentiam ſanguinis promovet, ita vitioſa reddita, & vitioſam omninòque præternaturalem effervescentiam excitat; unde poſtmodum calor ille præternaturalis & febrilis cum pulſu frequente, ac ſub calore veſpertino ſatis celeri, ceu febris præſentis ſigno pathognomonico, exoritur. Dum itaque ſanguini permiſta lympha iſta potens fuerit calorem febrilem introducere, certum hinc, quod diſtributa ad partes corporis, ejuſmodi laſſitudines artuum, membranaſque eorum rodendo lancinationes, eaſque vagas, induxerit: certo indicio, non fermentum partium glanduloſarum proximum hîc peccare, ſed lympham glandularum conglobatarum, utpote quæ vagè ad corporis artus & viſcera univerſa diſtribuitur, hincque peregrinis ſalibus imbuta tales lancinationes infert, more ſalium ſcorbuticorum, ſimiles ejuſmodi dolores inducentium. Eadem itidem lympha ad caput delata, ob copioſiſſimarum glandularum præſentiam, quæ ibi copioſiſſimæ extant, (cùm cortex cerebri ipſe totus glanduloſus,) & ibi ſalſedine ſuâ muriaticâ ſimulque acidâ, capitis dolorem exacerbando, moleſta exiſtit.

Confirmant nos in dicta ſententia, ſi ulteriùs uberiorem hujus lymphæ vitiatæ progreſſum indigitemus: hæc enim lympha acrior ad fauces, arteriam præprimis aſperam, delata, illas partes dictas irritat, hinc ex lymphæ effuſione vox aſpera & rauca vixque perceptibilis redditur, quæ à lympha acriori ulteriùs irritatæ, uberiorem lymphæ profluxum concitant; unde non poteſt non fieri, quin talis effectus, raucedo nempe, ſequatur. Et hoc ita eſſe, demonſtrat, quod ejuſmodi ſymptomata comitetur tuſſis ferina, ortum ſuum ducens ab ejuſmodi lympha ſalſa acri, pertinaciùs aſperam arteriam, tam delicatè ſenſilem, vellicante, iſtamque rodente; proinde ſummus tuſſiendi conatus adeſt, totum pectus quatiens; cumque materia ſubtilis, minùs cocta Practicis dicta, hinc ſine rejectione aliqua materiæ procedit, & abſque omni effectu, niſi quod fortiori hac irritatione, exindeque exorta motione, fauces quaſi excoriatæ, & ita quaſi phlogoſi affectæ, doleant. Tuſſim autem hanc catarrhalem eſſe, ortam ex diverſa lympha vitioſa, confirmat, quod magis circa veſperam & noctem ægram cruciet: ſolenne quippe eſt omnibus lymphæ affectibus, ut ſemper noctu exaſperentur, ob rationem, quod pori tunc magis occluſi anſam dent ulteriori lymphæ effuſioni; cumque ſalia peregrina per inſenſibilem tranſpirationem non tàm feliciter exhalent, hinc & tuſſis ægram noſtram magis noctu quàm interdiu vexat, ut decumbenti in lecto ex nimio tuſſiendi conatu vomitus ſuperveniat, ſatis indicio, ſtomachum, & imprimis ejus Rectorem, ob nimiam concuſſionem pectoris & diaphragmatis in conſenſum trahere, ut hic ita irritatus convellatur, & vomitus ſuperveniat. Non autem tuſſis ſolùm exaſperationes ſuas circa heſperi ortum exorditur, ſed & reliqua ſymptomata circa idem tempus ſuum capiunt incrementum: hinc & calor ſeu effervescentia illa præternaturalis interdiu minùs intenſa veſperi gravior, nóctuſque ſatis intenſa eſt ob eandem, cum tuſſi nocturno tempore a periore facta, rationem; ita enim lympha in majori copia ſanguini affuſa uti majorem effervescentiam, ſic & pulſum magis frequentem & celerem, cauſatur.

Dictum autem ſuperiùs, febrilis effervescentiæ cauſam non tantùm glandularum conglobatarum, quàm etiam conglomeratarum lympham eſſe. De priori certitudo ex dictis patet; de poſteriori jam dicendum, & illam ſuum addere ſymbolum. Præprimis autem accuſandum lymphæ pancreaticæ vitium; hæc enim ſimul acrior facta, & ad inteſtina delata, non ſolùm præternaturaliter cum bile effervescens moleſtias ibi infert, ſed & poſtea maſſæ ſanguineæ infuſa multùm ad calorem febrilem inducendum contulit; & hujus, ſucci pancreatici puto, vitio corpus noſtræ ægræ affligi, caſus hiſtoria indicat, cùm ob eandem rationem crebriores alvi dejectiones paſſa fuerit, quatenus hic præternaturaliter acrior & viſcidior redditus continuò inteſtina vellicando ea excitat, ut copioſiùs tributum ſolvant. Salivam verò, quæ & aliàs ſub vexillo lymphæ glandularum conglomeratarum degit, immunem hoc in loco eſſe, exinde conjicere licebit, quod ſitis in ægra ſit moderata; nam hæc ſtatum ejus aliquòmodo adhuc fauſtum, & à ſalibus acrioribus liberum, indicat, ut ita fauces nonnihil abſtergere poſſet, ſicque ſitim aliàs moleſtam in ejuſmodi affectibus modificari; cum enim peccet lympha acida, hinc ſitis minor & moderata, quàm ſi eſſet ſalſa nimis.

CAUSÆ REMOTIORES.

Ad dictorum autem certiorem dilucidationem multum facit, ſi & *cauſas* prægreſſas *remotiores* examinaverimus, ſatis potentes & aptas ad talem effervescentiam ſanguini inducendam. Eminet autem hîc tempus brumale; hoc enim

enim tempore aër partim impurus redditus, de hinc talis inſpiratus materialiter ad hunc morbum diſponere potuit; partim verò, & quidem maximè, quatenus obſtruendo poros corporis, frænum injecit inſenſibili trāſpirationi, hinc recrementa vitioſa ſalina excerni non potuerunt, ſed regurgitando ad maſſam ſanguineam tales efferos motus excitarunt: cui poſtmodum ἐπιβαλλόμενος addidit tributum lunare, quod tunc temporis ſolvit; hujus enim excretionis tempore, cùm jam maſsa ſanguinea turgeat, & effera reddita, accedente dehinc lymphâ acriori, facilè in majorem efferveſcentiam abire potuit, idque eò magis, cùm offenderit ſubjectum juvenile, humoribus turgens & delicatæ conſtitutionis, cui facilè ejuſmodi imprimi poſſunt.

PROGNOSIS.

Horum ergò cùm ægra noſtra ſit impatiens, hinc eò citiùs Curam aggredimur, de qua ut certiores ſimus, *Prognoſin* præmittimus.

Quoad eventum itaque: cùm febris minùs acuta ſit, adeoque minùs periculoſa, hinc tantum abeſt, ut ægræ noſtræ malè ominemur, vel ſiniſtrum eventum prædicamus, cùm ſpeciatim non ſit febris maligna; hinc facilior curatu erit, cùm jam, ut ex urina patet, ſigna fauſta coctionis ex eneoremate in illa hærente appareant: hinc debellato fermento peregrino, mineràque febrili eradicatâ, h.e. lymphæ vitio & in conſtitutione ſeu texturâ materiali & motu correcto, facilior erit cura.

CURA.

Hanc fundatam *methodo medendi* per indicationes & materias auxiliorum illi reſpondentes, legitimâ aggredimur, permiſſis tribus Indicationibus; & quidem

1. Ut lympha acrior & magis acida temperetur, æſtuſque febrilis inde dependens ſic inhibeatur.
2. Temperata lympha copioſiùs adhuc reſidua per debitas vias, ſudoris & urinæ excretioni dicatas, evacuetur, & ſic, quod à frigore externo incluſum, reſeratis clauſtris eliminetur.
3. Aſperæ arteriæ partibuſque aliis, ſub his pathematis læſis, appropriatis medicamentis catarrhum incraſſantibus, ſeu potiùs temperantibus, adeoque ulterioris irritationis ſenſum inhibentibus, ſuccurramus, ut quævis in ſua craſi & debita conſtitutione & tono ſervetur.

Apparatus ſpeciatim, quibus hiſce Indicationibus ſatisfit, depromitur ex tribus conſuetis fontibus: & quidem è Chirurgico, etſi venæſectio, cùm ægra ſit in juvenili ætate poſita, parcè adhibita conveniret, quò motus ſiſteretur præternaturalis; interim tamen, cùm jam ejus ſufficiens quantitas per menſtruum fluxum exhauſta, non ampliùs ei iſt ſanguis educendus, ſed potiùs legitimis remediis ejus fervor ſiſtendus: nec piandum hoc malum puto ſcarificationibus & fonticulis, cùm ægra delicata vix admitteret, malum etiam adhuc recens; hinc cùm nobis promittamus radicitus, &, ut dicunt, à priori, evellere hunc morbum, illa remedia generoſiora, & tantùm palliativè curantia, è Chirurgia non mutuabimur, ſed potiùs Pharmaciam compellamus, quæ ad hunc hoſtem extrudendum copioſa ſuggerit remedia.

Vomitus hîc nil prodeſt:

1. Quia non eſt tuſſis ſtomachalis.
2. Quia vomitus, qui præceſſit, ſpontaneus, reverà eſt ſymptomaticus.
3. Quia nulli indicationum ſatisfacit.

Omiſſo ergò vomitu, quàm citiſſimè, ut corrigatur lympha acris acida præternaturaliter peccans, conveniunt ſalia volatilia ſudorifera opiatis miſta; Hinc ad *Indicationem primam*, à meridie:

℞. *Aquæ fœnic.*
Petroſel. ana ℥iß.
Theriac. ſimpl. ℥iij.
Spiritus ſalis ammoniaci aniſ. ʒj.
Spiritus Cornu Cervi ſuccinat. ʒß.
Laud. opiat. ferm. gr. iij.
Syr. de fœnic. ℥ß.
M. f. Potio.
D. S.
Hauſtus compeſcens.

Quæ poſtmodum cochleatim hauriatur, benè ſudorem ſubinde, in ſpecie ſub quiete nocturna, expectando.

Ad *Indicationem ſecundam*, lympha jam temperata ut evacuetur, ulteriùs conveniunt per ſudorem & inſenſibilem tranſpirationem expellentia. Si talia non ſuffecerint, in ſubjecto aliàs catarrhali ſeu phlegmatico, manè inſequente præſcribantur evacuantia per alvum:

℞. *Maſſæ pilul. de ſuccin Crat.* gr. xv.
Extr. abſinth.
Card. bened. ana gr. vj.
Scamm. ſulphurati gr. ij.
Extr. troch. alband. gr. j.
Cum ſ. q. *Tincturæ tartari* f. Pilulæ: S.
Pilulæ catarrhales.

Vel

℞. *Maſſæ pilul. de ſuccin. Crat.* ℈j.
Sal. vol. ſuccin. gr. vj.
Reſ. Jalapp. gr. iij.
Extr. troch. alband. gr. ß.
Ol. deſtill. ſuccin., vel *ligni Saſſaf. per veſicam deſtillati* gutt. ij.
Cum *Eſſ. ſuccini.* vel *ligni ſaſſafr.* f. Pilulæ:
D. S. *ut antè.*

Ad *Indicationem tertiam*, veſperi præſcribatur ſequens Potiuncula:

℞. *Aquæ card. bened.*
Serpill. ana ℥j.
Spiritus theriac. campb.
Eſſ. Ligni Saſſafr. ana ʒij.
Liqu. Cornu Cervi ſucc. ʒj.
Syr. Papav. alb. ʒij.
M. D. S.
Hauſtus catarrhalis.

De hinc & Catarrhi, reliquorumque ſymptomatum, nec non pectoris læſi, habeatur ratio. Certum quidem, quod materiâ peccante ablatâ, & catarrhales affectus reliqui ceſſarent; ſi tamen adhuc ulteriùs urgent, præter laudatum liquorem cornu cervi, ad ʒj. altero die manè, veſperi, & ſub introitum lecti aſſumptum,

℞. *Fl. ſulphuris* ʒj.
Antihect. Poter. ʒß.
Sal. vol. ſuccin. ℈j
Ol. deſtill. Saſſafr. gutt. vj.
Laud. opiat. gr. iij
M. f. Pulvis pro tribus doſibus:
D. S.
Pulvis catarrhalis.

Si *loquelæ difficultas* & *raucedo* urgeat, commendamus Syrupum diacodii Monrani, qui cum baculo liquiritiæ aſſumatur, & lentè ſubinde deglutiatur.

Vel

℞. *Aquæ Menthæ* ℥ij.
Cinnam. ℥ß.
Spiritus Salis ammoniaci aniſ. ʒj.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. de paſſul. vel *de liquirit.* ʒvj.
M. D. S.
Mixtura Catarrhalis.

Capiatur cochleatim.

Si *tuſſis* nimis urgeat, uſurpentur flores ſulphuris, miſti cum floribus benzoes, & in ovo ſorbili aſſumantur veſperi ſub introitum lecti, ſimulque pro incruſtanda materia, & ut fauces exulceratæ curentur, continuetur uſus ſyrupi diacodii Monrani cum baculo liquiritiæ. Poſthæc, ſi ulteriùs petantur medicamenta, poſſet dari liquor cornu cervi ſuccinatus bis in die, aut aliud quid, vel eſſentia, vel quod placuerit, aut pulvis ſuperior, quando placuerit.

Si petat quid pro *ſtomacho*, convenit elixyr proprietatis, per aliquot dies propinatum.

Quoad *Externa*, præprimis ad *dolorem capitis* mitigandum, convenit ſequens:

℞. *Ol. expr. nuciſtæ* ʒß.
Ol. deſtill. Macis,
Major. ana ʒß.
Succin. ℈j.
M. f. Balſ.

Qui calidè vertici inungatur.

Vel inſtituatur ſuffitus ex ſuccino, maſtiche & ſimilibus, qui naribus & ore aperto hauriatur.

Tan-

Tantùm.

ANNOTATA SPECIALIA

B. DNI. PRÆSIDIS.

QUod ſi febris hæc corriperet gravidam, & degat in octavo menſe ingravidationis, cautus ſit Medicus, ut abſtineat ab ejuſmodi volatilibus, quæ partum promovent, & ſic illum immaturum expellunt. Cavendum quoque ab Opio, quia opium nocet fœtui maximè; hinc nunquam præſcribo opium in gravidis: his autem ſi præſcribere cogor, tremulâ ſit manu, & præſcribo eſſentiam opii ad aliquot, ſex ſcilicet, guttulas. Sin caſus, ut in hoc morbo ſimul menſes fluerent, & emitteret vel ejiceret ſanguinem ex nimio conatu, hic venæſectio conveniret quàm maximè: ſed, quod notandum benè, non in brachio, ſed in pede; ſi enim in brachio vena ſecetur, materia ad ſuperiora copioſiùs deduceretur, & hominem jugularet, quod notandum. Si etiam, antequam menſes fluerent, hæmorrhoides prorumperent, hic hæmorrhoides relinquendæ, cùm ſint ſalutares, quia quod aliàs per menſium fluxum erat evacuandum, evacuatur per hæmorrhoides.

CASUS XXX.

FEBRES ET MORBI CATARRHALES EPIDEMICI.

QUoad morbum, qui Anno 1675. per totam ferè Germaniam epidemicè graſſatus fuit, obſervandum: quod univerſi anni tempeſtas fuerit admodùm inæqualis ſeu inconſtans, imprimis æſtas pluvioſa, indeque aquarum repetitæ inundationes ingentes, cum ſpirantibus crebrioribus zephyris. Hinc principio Septembris circa æquinoctium nebulæ ſpiſſiores auroram obſcurabant, circa meridiem claro ſolis ſplendore denuò illuceſcente, utut tandem pluvioſum & humidum tempus ſuperveniret; hinc ſub finem Septembris & menſe Octobri atque Novembri ubique graſſari incipiebat coryza gravis & diuturna, cum copioſa muci per nares rejectione, quam cephalalgia, ſpeciatim dolor gravativus & tenſivus capitis, comitabatur; superveniebat hinc in ægris poſt aliquot dies tuſſis crebra ferina (Germ. ein Schaaf Huſten) *profunda, frequentiſſimè hinc pectus concutiens, in principio inanis & ſicca; aut in qua pauca ſaltem, ſubinde ſubcruenta, rejiciebantur, noctu præſertim affligens, donec poſt aliquot dies tranſactos, & ſucceſſivè humida fieret; unde copioſis rejectis viſcidis liquaminibus, pedetentim ceſſavit. Quidam ſubitâ obmuteſcebant raucedine, verbum ſonorum nullum proferre poterant, cùm tanta reſpirationis difficultate, ut ferè ſuffocari viderentur, ex eo, quod pectus ipſis anguſtiſſimum & ubique repletum appareret; unde & tales nec tuſſire poterant, donec, ceſſante pectoris anguſtiâ, & liberiore factâ reſpiratione, tuſſis ſuperveniret, rauciditaſque paulatim ceſſaret. Plures cum dictis ſymptomatibus, præſertim in principio morbi, frigus vagum, ſpinam dorſi pererrans, interdiu affligebat, æſtu plus minus intenſo, veſperi inſequente poſt mediam noctem uſque, & ſic quotidie repetebat. Quibuſdam lancinationes artuum ſuperveniebant; plurimi, & tantùm non omnes, gravi dolore punctoriò in alterutro ſaltem latere, ſive dextrum ſive ſiniſtrum fuerit, affligebantur, graviſſimè occupante ſpatia coſtarum imarum ſeu nothárum, & à regione ſpinæ dorſi lumbari ſurſum, anteriora verſus, ad ſternum uſque adſcendente, reſpirationem, ob graviſſimos dolores, qui per tuſſim mirè exaſperabantur, inſigniter impediente. Continuabant hæc aliquamdiu, rejiciebantur tandem in taliter conſtitutis quibuſdam cruenta & viſcida glutinoſa, horrida, non tamen purulenta: aderat tunc ſimul calor, in principio intenſus, cum pulſu crebro, celeri, magnitudine & vehementiâ moderato, qui ipſe tamen, uti & excretiones, doloribus ceſſantibus & ipſæ ceſſabant. Urinæ manè emiſſæ intenſè tinctæ, quæ turbabantur poſtmodum, & copioſum ſedimentum lateritium & farinaceum ſeponebant. Vires proſternebantur inſigniter, ut lectum colere cogerentur. Quæritur: qualis affectus fuerit? unde ortus? & quomodo debitè curandus?*

RESOLUTIO

DNI. CHRISTIANI

ZINCKENAGELII,

Longo-Salisſâ Thuringi,

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. DNI. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1675.

I*N præſenti caſu affectus, quos vocare amat vulgus* catarrhales, *aſſeruntur, cum febriculis conjuncti, partimque à copioſiori, partim acriori lympha inducti. Copioſior generatur lympha; quando ſol microcoſmicus, acceſſu temporis brumalis, in centrum ſuum ſe recolligit; adeòque lumen radioſum remotioribus corporis partibus detrahit: hinc corpus hominis fit denſum, effluviis ſeroſis transmittendis ineptum, ut hac ratione neceſſariò lymphæ copia debeat conſequi. Eadem fieri & in macrocoſmo videmus: Cùm enim magnum illud diei luminare faciem ſuam iterum recondere paulatim incipit, omnia corpora in condenſationem abeunt, ſtirpium progenies langueſcit & quaſi emoritur, vegetabili ſole ſeu anima cum ſucco nutritio ad fontes ſuos, unde verno tempore emanarat, recurrente. Sic per hyemem vegetabilis lympha fit copioſa, & in ſtagna quaſi ſe effundit; unde poſtmodùm hirundine lætum veris adventum iterum denunciante, betula vel leviter ſauciata ſuccum ſtillat copioſiſſimum, viteſque ſuas plorant has lacrymas, adeò ut tempus illud vegetabilium generi ſit quaſi catarrhoſum. Hinc rectè dictum exiſtimo: Inferiora cum ſuperioribus neceſſitate ſymboli, quod inter ſe habent, eadem proportionis lege ferri, juxta* HERMETIS *noſtri* Tabulam: quod eſt inferius, *inquientis*, eſſe ſicut id, quod eſt ſuperius; & quod ſuperius, ſicut id, quod inferius. *Sic ſol ſe habet microcoſmi cum ſole macrocoſmico comparatus: ubi ad centrum recurrit, corpus, abſente cauſa rareſactionis, luce, aut ſaltem debili exiſtente, vel ita fracta ab aëre externo frigidiore, quò minus expanſio fieri queat, condenſatur, poroſa cutis conſtringitur & horret, ſero per inſenſibilem tranſpirationem aliàs effluxuro, tranſitus denegatur, lymphaque hoc modò regurgitans augetur. Et quæſo, ingeſtorum cum egeſtis fiat comparatio: Ponam, ſi cibus & potus unius diei ſint ponderis octo librarum, fæces inde confici duarum librarum, excernique per alvum, ex reliquis ſex libris ſerum fieri tam utile quàm inutile: utilis ſeri libram unam cedere in corporis nutritionem; inutilis verò tres excerni per veſicam, duas per inſenſibilem tranſpirationem. Quidni enim tantum ſeri ſingulis diebus tranſpiret? Nolo aſſumere hypotheſin* SANCTORII in Medic. Stat. Sect. II: aphor. 6. *quâ ipſe ad octo libras unius diei aſſumptorum, tranſpirationem inſenſilem aſcendere ſolere ad quinque libras, ſtatuit. Jam, ſi ob denegatam tranſpirationem ſingulis diebus remanere debent ſeri libræ duæ, non dicam, juxta* SANCTORII *mentem, quinque, quantum quæſo lymphæ per unicam ſeptimanam in corpore noſtro coacervabitur?*

CAUSÆ.

Acrimoniam autem lympha contrahit, partim ob eundem tranſpirationis defectum, dum ſcilicet flexiles & lubricæ particulæ ſibi invicem fortiter incumbunt, propter nimiam ex propria mole compreſſionem incaleſcentes; hinc fermentantur, acoremque nanciſcuntur: (Videmus enim plantas ſibi invicem ſuperimpoſitas facilè incaleſcere, tandemque aceſcere, & quo majori quantitate & denſitate, eò fortiùs:) ſic partim etiam ob ſpirituum, ſive vitalium ſive animalium,

voca

voca ut lubet, inſufficientiam. Sicuti enim ſanguis è quocunque animali recens extractus à corruptione integer ſervari nequit, niſi ſufficienter, & proportionaliter mixtus cum illo medicamine, quod pro arcenda putredine infundimus; ſed corrumpitur, ſenſimque fœtere incipit: ita quoque ſi vitale principium pro tingenda lympha deficiat; eadem variam ſubit mutationem & alterationem, ſub qua emergunt particulæ rigidæ acutæ, quæ corpus noſtrum variè rodunt, mordicant & urunt, ut ſæpè ad nimias harum vellicationes & punctiones partium membranacearum in naribus ſequatur inflammatio, itemque extremitatis in dictis naribus intumeſcentia, ut citra dolorem tangere eam non liceat.

Inſufficientem autem eſſe ſeminalem tincturam pro tanta lymphæ copia imprægnanda, partim vitalis œconomiæ in hoc ſtatu perturbatio, unde conſequenter radiorum vitalium generatio pro luce noſtra conſervanda ceſſet, neceſſe eſt, indicat: partim etiam ipſa coarguit lymphæ copia, quæ major eſt, quàm ſpiritus pro ſui miſcela & vehiculo requirant: hinc quod reliquum eſt lymphæ, vitali tincturâ laſſæ, inſignem patiatur alterationem, oportet. Hæc lympha jam pro ratione conſtituti Archei variè movetur, &, quò commodum ipſi viſum fuerit, protruditur, præcipuè ad cerebri ſinus, ubi collecta ſeroſa colluvies, partim ſuâ mole gravativum, partim acrimoniâ, meninges vellicante, dolorem capitis excitat tenſivum. Rigidæ (i. e. acidæ) iſtæ ab Archeo ulteriùs commotæ, flexiles aqueas ſibi implicant & affigunt, & hoc modo lympha quaſi coagulatur, particulis mutuò ſibi cohærentibus; hinc mucor, per os cribriforme ad nares defluens, quicquid etiam SCHNEIDERUS *de impatulis ejus viis ſcribat; Contrarium enim aliquoties demonſtravit* Excellentiſſimus Dn D. BOHNIUS, *uti ipſe habet in* Diſſert. de Catarrhis. *Quamvis haud negem & alias dari vias, per quas ejuſmodi mucor queat emanare.*

Hunc mucoris per nares defluxum vocamus coryzam; in in pulmonibus catarrhum ſuffocativum, qui periculo non caret, præſertim ubi tenella pulmonum ſubſtantia dictarum particularum aculeis priùs fuerit dilacerata, quàm catarrhus iſte affluxerit. Hinc particulæ iſtæ rigidæ in pulmones furentis archei ſubſidio delatæ, quantam tuſſim excitare in noſtris Patientibus non poterant? imprimis autem inferioribus pulmonum partibus infixa hærere videbantur acuta illa corpuſcula. Exinde tam profunda & ferina erat tuſſis, cum tanta pectoris convulſione, ob membranacei nervoſique generis conſenſum; initio quidem inanis & ſicca, ob ſeri tunc temporis in pulmonibus paucitatem; ſicca enim tuſſis pulmones præſupponebat ſiccos, h. e. à catarrhis nondum inundatos, benè autem acrioribus particulis infeſtatos. Adeoque tuſſis illa merè convulſiva erat.

Quod autem noctu præſertim afflixerit ægrotos, quæ cauſa? An hoc ex corporis decubitu, dum vicinæ partes graviter ſibi invicem incumbunt, & conſequenter pulmones conſtringunt, atque in anguſtiam redigunt, ut ſpatium iiſdem dilatandis ab inſpirato aere non ſufficiat? Videmus enim ſubinde orthopnœâ laborantes nonnihil melius habere erecto corporis ſtatu, quàm ſi decumbant, ubi omni reſpiratio ipſis quaſi intercipitur. Quò minus igitur ſpatii pulmones pro ſua expanſione & evolutione habent, eò gravius affligit tuſſis, quod præcipuè noctu ſolet contingere. Ab hac crebriori pectoris concuſſione irritatus iterum archeus partem demum materiæ catarrhoſæ è maſſa ſanguinea protrufit in pulmones, aſperæque arteriæ bronchia, ubi coacervata lympha rurſus ſpatii anguſtiam pro explicandis pulmonibus induxit; unde difficilis poſtmodum coacta reſpiratio eſt, & quaſi ſuffocatio, vociſque raucedo. Ceſſabat autem tuſſis aliquamdiu ex eo, quod affluxu ſeri in pulmonum cavitatem aculeatæ particulæ è membranis quaſi abluerentur, eidemque ſero involutæ hinc inde fluctuarent, uſque dum extricatæ iterum pulmones vellicarent. Redeunte igitur tuſſi, cum motu illo convulſivo & humorum ſaburra excerni ſucceſſivè, paulatimque raucitas ceſſare, atque pulmones liberiùs jam ſpirare cœperunt.

Quod etiam hi catarrhi conjuncti fuerint cum febriculis, conjecturare licebat ex Gas quodam Mercuriali *circa ſpinam dorſi vagante, uti in tertianis quibuſdam mitioribus fieri animadvertimus: Deinde ex pulſu crebro celerique, qui ſanè indicabat præſentiam caloris, ſeu potiùs ejuſmodi corpuſculorum, quæ calorem, adeoque ipſam febrim, adſimulante archeo, excitare valebant: Poſteà exſurgente lateris dolore, cujus ſenſum moleſtè ferens archeus, totam ſuccorum rempublicam turbabat, ut facilè inde lapſus in febres fieri potuerit. Quis enim ignorat, vel ad ſpinam ſaltem manuum pedumve digitis caſu aliquo infixam ſæpè oriri febres, eaſque lethales? Hujuſmodi ſpinoſæ particulæ infixæ hærebant in membranis circa notharum coſtarum regionem, in conſenſum rapientes diaphragmatis muſculum; hinc tantus erat dolor ad ſternum uſque adſcendens, utpote cujus oſſiculo dictus muſculus annexus eſt, ſenſibiliſſimus propter interjacens centrum nervoſum. Adeoque non mirum, quod etiam ex Sympathiæ ratione difficillima ſecuta fuerit reſpiratio. Non parum præterea me movit, ut catarrhos hos cum febriculis nexos dicerem, illud* LOTICHII *paradoxon, quo vix ullum morbum citra febrim dari aſſerit, & vix eſſe ſine febre mori. Quod denique attinet excreta cruenta: hæc vel è loco ſuperiori, à capite nimirum, ex vaſe quodam corroſo, adeoque fundente ſanguinem, ad os regurgitantem, & poſteà cum excretis illis viſcidis, è pulmonibus aut ſtomacho rejectis commixtum; vel etiam è loco inferiori, ortum trahere potuerunt à rupto aliquo arteriæ pulmonalis ramulo.*

Sed hæc de cauſa catarrhorum proxima cum ſymptomatum connexione tantùm.

Duplicem ſcilicet eam poſui: Materialem ex qua, & Efficientem à qua: Illam ex lympha copioſiori; hanc verò tum à particulis rigidis acutis diverſimodè lympham diſponentibus, maſſam ſanguineam corrumpentibus; tum archeo, ab iſtis particulis tanquam ſpinis in iram furoremque agitato, adeoque varios in maſſa ſanguinea orgaſmos producente.

Nunc ad Cauſam remotam. *De ſuperiorum cum inferioribus conſenſu ſupra aliquid* dixi. *Hanc utriuſque mundi ſympathiam &* HIPPOCRATES *paſſim* in ſcriptis ſuis *obſervaſſe reperitur, præcipuè* in l. Epidem. l. 2., ubi in autumno, *inquit*, acutiſſimi morbi, & maximè lethales ... *Et omninò ſimilitudinem habent, eò quod veſperi exacerbantur, tanquam annus ipſe habeat circuitum morborum: qualis eſt dies morbi, quale eſt veſpertinum tempus ad exacerbationem, tale eſt morbi & uniu cujuſque conſtitutionis: Item: In temporibus inconſtansibus morbi ſunt inconſtantes, & qui difficulter judicantur, cum defecerit aliquid, aut abundarit, ut aut venti ſint, aut non venti, aut aquæ, aut ſiccitates, aut ardores, aut frigora. Hæc verba* HIPPOCRATIS, *ſi ad noſtrum caſum annique progreſſum applicare licitum eſt, quantoperè in altera cauſa cognoſcenda adjuvabimur? Etenim quàm inconſtans & inquieta anni tempeſtas fuerit, complures magno ſuo damno ſunt experti. Ver habuimus ex variis aeris effluviis mixtum, æſtatem pluvioſam, prata gramine fœcunda delectabili, aquis effuſis aliquoties ſuffocata, omniſque generis obruta fæculentiis; hinc ſtagnantes undæ ex motus defectu corruptæ ſunt, ſub modico ſolis calore putreſcentes, juxta* Poetam:

Ut capiunt vitium ni moveantur aquæ?

Aer itaque noſtras, vitioſis refertus corruptarum aquarum effluviis, inque pulmones attractus, pedetentim maſſam ſanguineam ad catarrhos diſpoſuit, eandem particulis acrioribus colliquefaciendo. Suam deinde operam contribuerunt crebriores zephyrorum flatus, tincturam fermentalem corporibus noſtris inſpirando, ut Veteribus optimo conſilio zephyri dicti videantur, quaſi τὴν ζέαν φέροντες, frumentum terræ commiſſum fermentantes. Ex intimis igitur naturæ penetralibus zephyrorum nomen deſumpſit veneranda antiquitas, quod ipſi ſpecifico quodam dotati eſſent fermento, cujus vi terra in fracidum quaſi fluorem colliqueſceret, ſicque adiutus frumentorum archeus, ſecundùm ideas frumentis inditas, corpora evolveret. Quod ipſum zephyrorum fermentum nec Poëtis ignotum fuit, imprimis VIRGILIO, *qui* lib. 1. Georgic. *eleganter illud deſcripſit, ita canens:*

Vere novo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & zephyro putris ſe gleba reſolvit.

Cum igitur zephyri tantum valeant in terra reſolvenda, fermentanda & colliquefacienda; quid in humani ſanguinis maſſa immutanda valuerint? cuinſque judicio relinquitur. Accedit inſuper, quod nebuloſus, humidus, pluvioſuſque tandem aer fieri cœperit, ut non mirum, ſi & corpora noſtra imbrica, ut ita loquar, reddita fuerint. Nam verè analogas horum productorum aer nobis imprimebat ideas,

ſecun-

ſecundùm quas poſtmodum, tanquam exemplaria, ſimiles archeus producebat effectus: nebulam ſeu gas illud mercuriale, quod patientes noſtri circa ſpinam dorſi vagari ſentiebant: zephyros ſeu fermentales calores, Gas illud inſequentes: pluvias ſeu catarrhos; non quidem à capite tanquam cœlo aliquo deſtillantes, ſed è ſanguinis maſſa in varios corporis ventriculos influentes.

Sed hæc de cauſa catarrhorum remota.

PROGNOSIS.

Quid jam hiſce Patientibus futurum cenſes? Nil equidem certi ſpondere hic poſſum, ob catarrhorum, ægrotorum, partiumque catarrhis infeſtari ſolitarum diverſitatem.

Qui nimis eroſos haberet pulmones, glutinoſoque liquamine infarctos, viresque pro illo rejiciendo inſufficientes, hunc phthiſicum futurum pronunciarem: ſexagenario rem deſperatam; quinquagenario curam difficilem. Sed hæc omnia, quantum fieri poſſet, cum judicio.

Diſtinguerem perſonas catarrhis laborantes, partes catarrhis correptas, modum catarrhorum, ætates, & ſi quæ ſunt alia; hæc enim omnia variare prognoſin ſolent.

Itaque probè obſervandum, ne temerè fiat judicium; cum aliàs illud jam tum difficile judicarit HIPPOCRATES: *Verendum enim, ne, omnibus hiſce ægrotis citra diſcrimen priſtinæ ſanitatis recuperationem promittendo; plebi ſiamus ludibrio.*

Dico tamen in genere, cum natura in noſtris ægrotis ab humorum infarctu, dum promptè ſe liberet, catarrhos illos eſſe curabiles. Sed cum Medicus in genere Patientem non curet, benè quidem in individuis, prognoſin potiùs ad certum aliquod ſubjectum ſtringendam puto è caſu noſtro, non unum, ſed plures continente Patientes.

Ponam igitur: Si talis mihi perſona, tali catarrho, qualem Dn. Præceptor noſter ætatem devenerandus *in propoſito caſu recenſuit, laborans tempeſtivè contingeret, quæ in ætatis vigore adhuc eſſet conſtituta, nec aliàs in morborum palæſtra exercita; tali, inquam, perſonæ, ſub conditione tamen obſequii, priſtinam ſanitatem polliceri auderem.*

CURA.

Initium igitur Curationis *facerem ſecundùm cauſarum cognitionem. Cauſas autem cognovimus in duplici differentia: aliam materialem, aliam efficientem. Illam quidem ex lympha copioſiori; hanc verò partim à corpuſculis acrioribus, partim archeo. Secundùm hunc ordinem procedendum jam eſſet in cura, ut primus haberetur reſpectus ad cauſam materialem, copioſiorque lympha evacuaretur. Cùm autem ſub iſta evacuatione acriores particulæ maximas daturæ eſſent turbas; ordo hic nonnihil inverti deberet, primoque loco attendi cauſa efficiens, ut ſcilicet corpuſcula rigida acuta obtunderentur: deinde copioſior lympha commodè evacuari poſſet. De Archeo interim, & febricula catarrhum comitante, non adeò ſollicitus eſſem; demptis enim ſpinis, & archeum placabilem futurum, febriculamque ſuâ ſponte ceſſaturam non dubitarem.*

Ut igitur paucis res expediatur, Banzerianam enim Receptarum fabricam hic conſtruere animo non præſumerem; particulis hiſce acidis in lympha fluctuantibus, variaque ſymptomata excitantibus, opponerem particulas alias, eaſque in duplici differentia: terreas ſcilicèt ruderoſas fixiores; & ruderoſas volatiliores: ex illis cretam, lapillos cancrorum præparatos, corallia præparata, addito ſpermate ceti; ex hiſce verò ſolum ſpiritum ſalis ammoniaci, aniſatum. Itaque

℞. Corall. rub. præp. ʒij.
Lapill. Cancr. præp.
Sperm. ceti ana ʒj.
Myrrh. el. gr. xxjv.
Miſc. in Pulverem:
Div. in 4. part. æqual.
D. S.
Pulvis alterativus.

De hiſce ſingulis diebus manè & horâ quartâ pomeridianâ doſin in juſculo aut cereviſia calidâ exhiberem: ſub introitum autem lecti de ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato guttas xxx. in hauſtulo cereviſiæ frigidæ propinarem.

Præmiſſis hiſce, tutiùs me progreſſurum ſperarem ad copioſioris lymphæ evacuationem, quæ triplici modo poſſet adornari: per diuretica, ſudorifera, & purgantia. Non quidem ut hæc tria ſimul conjungerentur; aliàs enim abſurdus foret Medicus in medicamentorum adminiſtratione; ſed videndum; quænam ex his tribus ægroto magis ſint proficua? quemadmodum enim Medicus eſt naturæ miniſter; ita ipſe imprimis attendere naturam debet, quomodo illa lymphæ copiam velit eliminatam? an per diuretica, an ſudorifera, vel purgantia? Si per diuretica, ſequentem pulverem aliquid profuturum ſperarem:

℞. Teſt. ovor. calcin. ℈j.
Nitri antimonial. ℈ß.
Salis ſtip. fabar. gr. v.
M. f. *Pulvis:*
D. *in ſextuplo:* S.
Pulvis aperiens.

Singulis diebus manè doſin de hiſce ut caperet in juſculo aliquo, cum herba cherefolii cocto, Patienti noſtro imperarem.

Si pulveres iſti palato non arriderent, præſcriberem ſequenti forma liquida:

℞. Spiritus nitri dulc. ʒij.
Aperit. Pen. ʒj.
M. D. S.
Spiritus aperitivus: 30. guttæ pro una doſi.

Si per ſudorifera, afferrem eſſentiam lignorum cum ſpiritu lignorum, ad ʒij. pro duabus vicibus.

Sin verò per purgantia, pulverem concinnarem ex ſequentibus:

℞. Pulv. Jalapp. gr. xv.
Tartari vitriolati ℈ß.
Scamm. ſulphurat. gr. ij.
M. D. S.
Pulvis purgans.

Hiſce pro neceſſitate repetitis, vel immutatis, promiſſioni ſatisfuturum non deſperarem. Monendum tamen hic eſſet, ab uſu purgantis ſtomachi fermentum digeſtivum nonnihil debilitari, adeoque non incommodum fore, ſi pro reſtituendo ventriculi tono quis adderet ſpiritum ſalis dulcem.

De cætero, cùm & opiata & venæſectiones in catarrhis à pleriſque commendari ſoleant, non immeritò aliquis quæreret, an ægrotus noſter illa præſidia tutò uſurpare poſſet? Repeto hic, quæ ſupra dicta *ſunt, adeſſe ſcilicèt in ægroto noſtro inſignes dolores, adeſſe etiam ſputa viſcida & cruenta. In doloribus ſedandis opiata certè, ſi quid aliud, ſuum ſtrenuè facerent officium: cùm autem præter hoc & illam viſcidorum cruentorumq; excretionē, quam neceſſariam eſſe ipſa indicat natura, quæ partim per os, partim etiam per nares humorum ſaburram eliminare ſatagit, oppido ſiſterent; omittenda potiùs opiata, quàm admittenda hic eſſe putarem, ſolo illo pulvere contentus, quem* ſuprà *præſcripſeram ex* coralliis, lapillis cancrorum, ſpermate ceti, & myrrha; *mutatâ enim ab hiſce particularum, unde dolores oriuntur, texturâ, & ipſi ceſſarent dolores, ut non adeò opus eſſet, opiata ſtatim in uſum vocare.*

Quod attinet venæſectiones: & illas inſigniter in Praxi Medica conducere, non ignoro; utrum autem in ægroto noſtro aliquid prodeſſet venæſectio? dubitarem. Nam quo ſcopo celebrari hic deberet venæſectio? Revellendi ergò? quid eſt revulſio? eſt materiæ peccantis à parte nobiliori ad ignobiliorem retractio: quod ſi ita eſſet, phlebotomiam in noſtro Patiente tolerarem. At ſanè ſponderem, cum ſanguine ſimul vitam, nec tantillum materiæ peccantis, è ſecta vena effluxurum. Conſidera quæſo ægrotum noſtrum! pectus ipſum humore viſcido & glutinoſo infarctum habet: jam ſecetur vena in brachio, quocunque collibitum fuerit, dextro, ſiniſtro; hic pectoris mucor ad illud venæſectionis punctum, quod in brachio factum erat, eſſet transferendus. Sed amabo, per quas vias? per ſanguinis circulum? Reſpondeo: quod ſemel è ſanguinis maſſa, tanquam ineptum pro circulatione, qualis eſt mucor iſte, eſt depoſitum, id circulo ſanguinis non reddi, ſed per alias excerni debere vias. Objicis: experientiâ ſæpè approbatam venæſectionem in talibus caſibus! Reſpondeo etiam: in experientiâ ſæpè concluſum eſſe à non cauſa ut cauſa. Referebat mihi non ita pridem aliquis, ſe aliquandò non nihil ægrotaſſe, adeoque magni nominis Medicum vocaſſe, qui clyſterem præſcripſiſſet: tale autem medelæ genus abhorruiſſe, adeoque per feneſtram effudiſſe, illuminisque effuſionis modulum mirè ſibi placuiſſe,

Al-

Altera poſt die manè horâ octavâ redeunti Medico, & exploranti clyſteris effectum, reſpondiſſe: optimè operatum, commendaſſe inſimul Medici curam ſui gratiâ habitam, adeoque gratum reipſa futurum. Vides inde, quantopere bonus iſte Medicus fuerit deceptus! Idem ſibi contingere poſſe & quilibet alius Practicus exiſtimet. Sæpè falſa recenſuit Patiens, ſæpè mentitus eſt in gratiam Medici, ſæpè abjecit medicamenta, quæ poſtmodum Medico perſuaſit, diligenti Curâ uſurpata eſſe. Adeoque experientia noſtra fallax, & nuſquam tuta fides. Attentiores igitur nos eſſe decet, nec ſtatim concludere, niſi ſingulis prius circumſtantiis penſitatis probè. Quod ipſum & in venæſectione obſervandum, ne ſtatim ipſi tribuamus, quod alteri erat tribuendum. Itaque concludo: Patientem noſtrum reſtitui poſſe citra opiata, citra venæſectionem autumans.

DISCURSUS & ANNOTATA

B. DN. D. ETTMULLERI.

PRæſens *affectus* vocandus eſt *Catarrhalis affectus*, ex lymphæ præternaturaliter conſtitutæ effuſione, facta ab irritatione externa, ortus.

Pars affecta ſunt glandulæ, & loca glanduloſa, quæ in genere ſunt ſcaturigines lymphæ & fontes catarrhorum. Specialiter autem catarrhorum pars affecta variat pro ſymptomatum varietate; eaque nunc ſunt membranæ narium, nunc vaſa glanduloſa laryngis, nunc circa corporis peripheriam, &c

Quoad *cauſas*: duplex harum genus conſiderandum eſt,

nempe

1. Materialis Cauſa; &
2. Efficiens, quæ illam movet.

Cauſa materialis eſt *lympha* vitiata & actis, acida facta, plus minus abundans; quæ ipſa nimis commota, vel præternaturaliter effuſa, eſt cauſa hujus affectus materialis. Depravata verò illa in hoc caſu eſt imprimis ab inæquali qualitate præcedentis temporis, æſtivi pariter ac inſecuti autumnalis, aſperioris, & matutino tempore nebuloſi: aëre enim hoc pluvioſo & nebuloſo maſſa ſanguinea noſtra, per copiam aquarum & zephyri flatuum, unà humidior & magis aquoſa facta eſt, hinc minùs ſpirituoſa eadem reddita, ac ſpiritus ipſi minus volatiles & mobiles, ſed quaſi phlegmatici facti; unde tandem etiam lymphæ, tàm copioſioris, quàm craſſioris & acidioris, acriorisque origo. Zephyrus enim eſt humidus in noſtris climatibus, in aliis non; adeoque de blando humido calore ferè interpretandus eſt. Ut nil dicam jam de aëris illo ſale univerſali, quò plus minùs enervato, maſſæ ſanguineæ debitam alterationem imprimere non potuit.

Quoad *efficientem cauſam*, quæ nempe præternaturaliter commoverit & effuderit lympham ita conſtitutam extra ſuos canales, eaque *proxima*, eſt ſpiritus vitalis & animalis; ſive inſitus ſive influus allegetur, omnium ſcilicèt motuum localium, mediante tamen partium ſtructura, primarius autor; qui occaſione irritationis externæ fibras partium variè movet, quibus commotis etiam partium contenta & glanduloſa loca fortiùs commovit, adeoque lymphæ effuſionem procuravit, ſive in ſtatu naturali, ſive, uti hîc, acris vel præternaturaliter conſtituta ſit; quæ aciditas conſiſtit in particularum pungentium, acidarum, &c. ſtructura.

Cauſa autē *efficiens remota*, quæ ſcilicèt moveri fecit iſtam cauſam efficientem internam, hoc eſt procatarcticam materialem, pro inducenda lymphæ in determinata loca effuſione & depravatione, eſt externa; quia malum epidemicum; nempe inclementia aëris autumnalis, nebuloſi præſertim, quæ nebulæ ſcatentes quorumcunque corporum effluviis, & variis ſordibus impregnatæ, cum aëre inſpiratæ, ob contenta acria læſerunt intensè nares, fauces, aſperam arteriam, pulmones, & loca vicina. Unde hæ partes irritatæ, lympham dimiſerunt; ſicque coryza, tuſſis, pleuritis notha, &c. prognata eſt; non ſecus ac ſpina infixa dolorem & affluxum facit, qualis ſpina cum aëre attracta fuit.

Poſſet aliquis dicere, acrimoniam lymphæ præternaturalem huic phænomeno inducendo ſufficere potuiſſe: ſed nego hoc ideò, quia malum fuit univerſale, promiſcuè omnia ſubjecta affligens; quod fieri non potuiſſet, ſi una eademque cauſa ſtimulans interna latitaſſet. Unde potiùs dicendum eſt, illam irritationem ex cauſa externa communi, omnes æqualiter afficiente, originem ſuam derivaſſe, qualis eſt aër. Adeò ſcilicet coryzæ iſtæ, quæ obveniunt ſub mutationibus temporum, à cauſa externa, irritante nares, ſemper eſſe ſolent. Aër enim aſperior, atomis aſperioribus irregularibus ſtimulantibus, & quaſi pulvere ſternutatorio refertus, vellicavit & læſit membranam narium internam cum membrana pituitaria ſuperiore, unde ex irritatione fibrarum & ſpirituum animalium affluxu lympha fuit effuſa; ſicut effectum ſimilem videmus à pulvere ſternutatorio, ſolutione vitrioli albi intra nares attractâ: Conf. HELMONTIUS *Tract. Aſthma & Tuſſis.*

Siccum tales coryzâ affecti poſtmodùm tuſſirent, hinc idem aër, irritans & lædens membranas faucium & laryngis, effundentes per ſuas glandulas lympham acriorem ac præternaturalem, accuſandus venit. *Tuſſis* autem fuit vel ſicca vel humida: Et quidem tuſſis initio affligebat ſicca à ſimplici lymphæ effuſione, acrimoniâ ſuâ membranam aſperæ arteriæ ſtimulantis, quæ tenuis adhuc rejici non poterat ob ſui ineptitudinem; poſtmodum tamen, ubi læſio laryngis procederet, & aſpera arteria quoad interiora aliquodammodò excoriaretur, & nonnihil exulceraretur, tunc ex iis ſuccus quidam nutritius, de natura chyloſa, emanabat, qui effuſus & corruptus in locis iſtis dat mucum, & tuſſim humidam: Non ſecus, ac ſi ex. gr. quis cæteroquin ſaniſſimus, miculam panis caſu in aſperam arteriam dimittit, tunc mox tuſſis oboritur ſicca propter irritationem, in humidam tandem, ſi continuatur, deſinens. Unde non mirum, tuſſes tales phthiſeos præmium poſt ſe relinquere, excoriatis ſcilicet iſtis partibus & ulteriùs excoriationem extendentibus.

Raucedo portò ex eadem cauſa deducenda eſt, laryngę ſcilicèt & aſpera arteriâ ſubitò à lympha nimis humectata, imprimis quando quidam humor ſanguinolentus conjunctus fuerit, muſculos tumefaciens, hinc aſthma ſupervenit. Humectationem laryngis probat fiſtula, quæ imbuta ſalivâ raucedine quaſi laborare videtur. Aſthma autem, Germ. *der StocK-Fluſſ*, in quo ſub primo inſultu omnia plena circa præcordia eſſe conquerebantur, utut falsò, pendebat à nimia ſtrictura pulmonum, qui non poterant diſtendi: Nam thorax non poterat ampliari propter motum convulſivum pulmonum, ex irritatione eorum ab aëre externo; unde irritati & ratione ſui retis fibroſi muſculoſi conſtricti, anguſtabantur, & aſthma convulſivum & vocis defectum conſtituebant; unde quia ab irruente aëre iidem diſtendi non poterant, hinc nec thorax diſtendebatur. Ac quia nonnulli horum ægrorum liberè inſpirare non poterant, propterea etiam nec violenter exſpirare, hinc dicebant: *omnia eſſe plena*; adeoque propter impeditam thoracis ampliationem, nec tuſſire ipſis licitum erat, quia tuſſis fit per validam inſpirationem & exſpirationem. Per opiata autem ceſſabat, ſine materiæ rejectione. Ergò cauſa erat irritatio externa.

Ulteriùs *febris catarrhalis* oriebatur à lympha nimis acida, nervis inimiciſſima, efferveſcente in ſanguine.

Rigor erat ab acore lymphæ, vellicante partes membranoſas intercutaneas & circa præcordia. *Æſtus* verò inſequens, ab aliquali lymphæ ejuſdem acidæ cum ſale volatili oleoſo maſſæ ſanguineæ efferveſcentia. Sicut tandem *Pleuritis notha* dependet ab effuſione lymphæ circa coſtas nothas & pleuræ locum inferiorem; unde quoties tales patientes inſpirabant, dolorem punctorium patiebantur, ex lympha acri rodente membranam. Conferatur de hoc dolore SENNERTUS *lib. 2. Prax. de Pectoris affectibus*, ubi ex malè curata ſcabie talis pleuritidis nothæ meminit: quo loco etiam alium caſum refert doloris, ex acri ſero circa pectus effuſo.

De cætero, occaſione quæſiti illius à *Dno. Reſolutionis Autore* moti, an ſcilicet corporis calor vitalis remiſſior ſit tempore hyberno, quàm æſtivo? tria penſitanda ſunt:

1. Analogia macro & microcoſmi.
2. An tranſpiratio ſimpliciter fiat à calore?
3. An hyeme imminuta tranſpiratio anſam dare poſſit catarrhis?

Quoad I. nempè analogiam macro-& micro-coſmicam: eam introduxit primus PARACELSUS, ſed eſt nimis gene-

generalis, & in Medicina, tam Theoretica, quàm Practica, inutilis & nulla. Nam

1. Cum homo vel ratione animæ, vel ratione corporis, conſiderandus ſit; Animæ rationalis ratione microcoſmus dici non poterit, quia ratione hujus ab Altiſſimo creatus eſt ad imaginem Dei, non verò mundi: Nec ratione ſtructuræ corporeæ; nam eadem ſic valent de reliquis brutis, quæ de homine, cùm in eſſentialibus corpora brutorum & hominum æquè conveniant, & non niſi accidentalibus proprietatibus ſaltem differant; proin & hæc microcoſmi dici poterunt: ut taceam, hominem, quoad interiora viſcera, comparari ſui, ſicut quoad exteriora ſimiæ; analogia autem non eſt identitas. Unde cum generalia ſaltem in analogia iſta conſiderati queant, etiam eadem de bruto, ſue, ſimia, lepore, &c. valebunt, quæ de homine.
2. Porrò analogia hæc non æquè commodè inſtitui poteſt: nam quando cor dicitur ſol microcoſmi, non putandum, illud eſſe fontem vitalem; ſed potius, cùm cor ſit muſculus, à ſpiritibus & à ſanguine vigorem ſuum derivans, proin non cor ſed ſpiritus potiùs erunt ſol microcoſmi. Malè enim viſcera planetis horumque ſic putato influxui comparantur, quia viſcera omnia ſuum vitale robur non ex ſe, ſed ex ſanguine, habent.

Quoad II. An nempe tranſpiratio ſimpliciter fiat à calore? hoc eſt, quod nego cum HELMONTIO, quia, quæ ſimpliciter calore ſolvuntur, tophum relinquunt; unde ſi tranſpiratio à ſolo calore procederet, neceſſariò caput mortuum remaneret, abſceſſuum generandorum ſufficiens materia. Ergò potiùs dicendum, aerem tranſpirationi fiendæ unà cum calore & partium ſtructura calcar addere, ſine ullius capitis mortui remanentia.

Quoad III. Ponamus, hyemali tempore minorem tranſpirationem contingere, an itaque catarrhis occaſio proclivior dabitur? Nego hoc. Quanquam enim minus tunc temporis tranſpiremus, ob corporis calorem vitalem tempore hyemali remiſſiorem, & aerem inclementiorem, cutis poros claudentem, & lympha hàc ratione coacervetur; nonne per alias vias à natura ejicitur? nam ob id eodem tempore magis mingimus, in æſtate minus: ac cùm ſudoris & urinæ eadem ſit materia, hinc, modò hyeme urinæ mictus copioſior, ſecundùm naturam contingat, non orientur catarrhi. Ut itaque catarrhi hujus epidemici fons non ex collectione uberioris lymphæ, ſed potiùs ex aere, derivandus ſit. Taceo jam, ſi theſis illa firma eſſet, ſequi hinc, tempore æſtivo nos catarrhis non infeſtari; cujus tamen contrarium annus 1669. probavit, ubi menſe Julio epidemicè plures iis corripiebantur, ob aeris externi alterationem: Imò ſequeretur, ſingulis hyemalibus temporibus nos catarrhis eſſe obnoxios, adeòque neceſſitate naturæ, & lege à Creatore ſic ſtatutâ, neceſſariò ingruente hyeme ægrotaremus: quod pariter contra experientiam eſt.

Lachrymæ tempore verno ex betula viribusque ſauciatis ſtillantes cum catarrhis malè comparantur, quia ſic naturale & præternaturale confunduntur.

In allata autem cauſa lymphæ acrioris non acquieſcere poſſumus, dum nempe putat *Dn. Autor Reſolutionis*, lympham coacervatam in corpore à tempeſtate nebuloſa, & calore corporis debili, ſui ſtagnatione ac preſſione redditam fuiſſe acidiorem; quandoquidem hoc in vaſis lymphaticis non contingere poteſt. Imò poſito, lympham ſuperabundantem intra partes cutaneas fermentare, emergit tantùm hinc pruritus, ſcabies, & alii affectus cutanei, non verò lymphæ per univerſum corpus corruptio. Probatio à plantis ſibi invicem incumbentibus deſumpta nil valet, cùm hæ non fermentent, nec acorem contrahant, ſed potius alcaliſentur & putreſcant. Quin potiùs lymphæ acrimonia deducenda eſt ex aere humido, recrementis variis paludoſis inquinato, alcali lymphæ ſupprimente. Sicut & cauſa lymphæ acrioris ex inſufficientia ſpirituum tempore hyemali, à *Dn. Autore hujus Reſolutionis* ſuppoſita, ideò claudicat, quod homo hyeme æquè ſit vivax & vegetus, ac tempore æſtivo, imò interdum magis adhuc vegetus eſt. Cæterùm *aphoriſmum xv. lib. 1.* HIPPOCRATIS, dicentis, hyeme ventres eſſe calidiores quàm æſtate, in medio relinquo, cum præſertim PLEMPIUS & HELMONTIUS partium ſuppoſitium, partim falſum id agnoſcant. Verùm, poſitâ inſufficiente autumnali & hyberno tempore in corporibus noſtris ſpirituum ſeu caloris copiâ, tamen ſequeretur hinc, lympham balſamico hoc rore deſtitutam corrumpi & putreſcere potiùs, quam aceſcere; & ſic probabiliter fierent affectus cutanei: ſi enim per vaſa circulatur lympha, non procedit applicatio; ſicut & aliàs vitalis partium vigor ab efficacia ſpirituũ dependet, & niſi vel minima pars corporis balſamicâ vi ſpirituum irroretur, putredinẽ & gangrænã concipit, aut aliam ſimilem corruptionem ſubit: quæ partes corruptæ non cohærent cum ſanis. Hinc in febribus malignis petechiæ apparent, quæ nil ſunt aliud, quàm particulæ ſanguineæ putredine corruptæ, & à natura eliminatæ ad corporis peripheriam.

Cauſam proximam ſuprà allegavi, eſſe nempe ſpiritum impetum facientem, qui irritatus à quacunque cauſa movet contenta quæcunque in locis vicinis, pariter ac continentes partes; adeoque & lympham commovet; quæ tamen, prout variè ad locum quendam movetur, ita varia exinde pathemata exſurgunt: hinc mota ad cerebrum & meninges cephalalgiam infert, coagulata per os cribriforme ad nares defertur. Coryza rectè derivatur ex lympha acri, ad cerebrum, & hinc ad nares commota, in qua, an in ſtatu naturali aliquid ex cerebro vel ejus ſinubus defluat? dubito, argumentis magni Schneideri innixus; utut in ſtatu præternaturali, quando nempe eroſa ſunt filamenta nervea, quę penetrant ad cerebrum, ex locis cerebri foras aliquid amandari poſſe, non negaverim; in ſpecie, cum ſufficiant nobis aliæ viæ, partim à STENONE *Tr. de Muſc. & Gland. & de Vaſis Oris & Aurium* detectæ, partim à SCHNEIDERO demonſtratæ, ad membranam pituitariam ſuperiorem, quæ continuò ſtillant lympham paulò ſpiſſiorem, & blandiorem, à qua humectantur iſtæ; quæ ſi præternaturaliter vellicentur, fit lymphæ acrioris excretio, unde Coryza. Præſupponit autem omnis coryza irritationem ſummitatis narium moleſtam, hinc lympha poſt irritationem mediantibus ſpiritibus uberiùs effunditur, ut quandoque continuò ſtillent nares. Par ratio eſt, ac quando ſternutatorium quoddam intra nares trahimus, quo coryza facilè inducitur: Sic præſcripſi aliquando ſolutionem vitrioli albi in aqua majoranæ pro ptarmico; Quid autem fiebat? caput ejuſdem ægri æſtuare incipiebat, tendebatur, gravativo dolore corripiebatur, & primò tenuis lympha effluebat, & ſic inducebatur perfecta coryza: Hinc denuò eandem ſolutionem alio in caſu ſimiliter periclitabar, & ecce; idem pathema incipiebat, hemicrania ſcilicet, cum intenſa incaleſcentia, ſtillante hinc lymphâ. Ex quo diſcere poſſumus, coryzas iſtas, quæ ſub temporis mutatione obveniunt, oriri ex irritatione narium, occaſione inſpirati aeris tunc temporis inclementioris, per conſenſum membranas capitis afficientis. Unde *dolor* capitis *tenſivus* per conſenſum membranæ narium cum cerebri ſpaſmo affectarum; ſicut gravativus à ſanguine, in dictis locis ſtagnante & turgeſcente, oritur.

An autem meninges cerebri vellicentur? dubito ex eo, quia dolor externus pulſatorius ſe offert ex convulſis capitis integumentis, & pericranio exteriùs; non ſecus ac odontalgiâ vexatis, per conſenſum perioſtii dentis, & maxillæ cum temporali muſculo, ſpaſmo correpto, totum hemicranium & univerſa mala convellitur, in qua tamen emplaſtrum ex tacamahaca, cum balſamo Peruviano malaxata, convenit ſaltem, quod tenſio hinc remittat, ſicque levamen percipiatur.

Dicis: ergone omnis coryza eſt à cauſa externa? Reſp. diſtinguendo, quia quidam ſemper habent coryzam. Vidi enim verb. gr. ſcorbuticam mulierem quotidianâ coryzâ vexatam, & ſic benè habet in capite; ubi verò remittit, de cephalalgia conqueritur, oriunda ex lympha acriuſcula: in talibus coryza loco fonticuli inſervit, & ſalubris eſt. Quando ergò crebriùs coryza occurrit, ita ut membranæ relaxentur & flaccidæ evadant, & glandulæ ex uberiori effuſione fiant ſpongioſæ, & quaſi patulæ, tunc vel ſponte vel propter levem irritationem à cauſa externa, vel etiam propter limpham acrem, has partes vexantem ob robur inæquale, HELMONTIO ita vocatum, ſemper coryzam incidimus, in ſpecie, quando partes læſæ excoriatæ ſunt. Cæteroquin falſum eſt illud vulgare, quod coryza ſit ſana: ratio eſt, quia materia excreta non præextitit in capite, ſed fit demum in naribus ab irritatione.

Por-

Porrò Tuſſis oriebatur à particulis lymphæ rigidis circa partes reſpirationis effuſis; ſed quæritur, an præciſe ex pulmonibus orta fuerit in hoc caſu? Dubito ex eo, quia aliàs non rarò ſalia talia acria in iis hærent, ſine ſuperveniente tamen tuſſi: ſic enim vomicâ pulmonum laborantes nonnunquam non tuſſiunt, pure quantumvis in pulmonibus hærente. Ut taceam pulmones non adeò acutum, ſed obtuſum ſenſum habere; unde potiùs tuſſis ferina obveniens præſupponit partem aliquam ſenſilem magis, qualis eſt tàm aſpera arteria, quàm hujus caput, nec non diaphragma. Cæteroquin initio, dum lympha fuit effuſa in laryngem, tuſſis ſicca fuit, poſtmodum humida: Sicca erat, quia nihil ejici poterat; lympha enim in principio acris tenuiſque vellicabat partes illas, ſicut aliàs quoque ex accenſi ſulphuris particulis acidis tuſſis ſicca excitatur: poſtmodum verò humida illa, tanquam ex cavo pectoris prodiens, audiebatur. Quo loco quæritur: unde *mucus* ille proceſſerit? Sanè mucus hic in his ægris non fuit cauſa tuſſis illius, quâ remotâ ceſſaſſet hæc; ſed potius productum morboſum, ſeque inſtar puris habet. Scilicèt lympha acris vellicando aſperam arteriam, hanc ſuperficietenus excoriabat, inde in iſto loco lympha copioſior fuit effuſa, & ſimul copioſum nutrimentum ejuſdem partis proximum ſpermaticum evacuabatur per poros partis læſæ, quod non aſſimilatum cum lympha copioſè affuſa degenerabat in iſtum mucum, & deſtillavit in pulmones, qui in bronchiis coacervatus, tandem ſucceſſivè per tuſſim eliminatus fuit. Sic ſpina infixa etiam talem mucum ex tempore producit. Et hic mucus medicamenti quoque locum ſimul habebat, quatenus obliniebat partes eroſas; adeoque tertiâ demum aut quartâ die humida accedebat tuſſis: Niſi præceſſiſſet tuſſis ſicca, non ſuperveniſſet humida; quando enim mox in principio tuſſis ſiccæ opiata exhibebantur, ſubitò ceſſabat tuſſis, quatenus irritationem impediunt.

Cur autem *noctu* magis affligit? Ægri orthophnœâ, empyemate, aut ulcere & vomicâ pulmonum laborantes, ex decubitu corporis magis infeſtantur, & exacerbationem ſentiunt. Verùm in his affectibus catarrhalibus notum eſt, & tuſſim ſiccam tempore veſpertino magis, ſicut humidam continuò, tam interdiu, quam noctu, affligere. Ubi obſervandum, affectus catarrhales omnes, qui modernis à lympha vitioſa, Veteribus à ſero dependere, ſtatuuntur, ordinariò veſperi poſt quintam vel ſextam horam exacerbari, ad mediam uſque noctem durantes. Ac quidem hoc locum habet in omni febre catarrhali, itemque coryza, ut ex his affectibus laborantes, ordinariò circa veſperam pejus ſe habeant. Idem fatum patiuntur & experiuntur lue Venereâ infecti, ſimiliter de doloribus, in ſpecie nocturnis, conquerentes, in quarum lympha acidum quoque peccat. In hac autem periodicatione intricata, ſi conjecturæ locus eſt, arbitramur, eam fieri, quod veſperi nonnihil inſenſibilis tranſpiratio, interdiu magis libera exiſtens, impediatur; hinc occaſione particularum heterogenearum cum ſanguine & lympha permiſtarum, contingit major & ſanguinis & lymphæ ad partes irritatas commotio, ſicque magis exacerbantur, & deteriora fiunt hæc pathemata, quæ tamen, ſi ſudores ſuperveniunt, evaneſcunt nonnihil, aut, ſi præveniatur ſudoriferis, hujuſmodi exacerbationes veſpertinæ ferè præcaventur.

Tandem febricula rectè ex eodem catarrho derivatur: Nempe febris hæc catarrhalis eſt ex lympha acida commota, & cum ſanguine efferveſcente; unde Rigor, quatenus partes membranoſæ intercutaneæ vellicantur.

PROGNOSIS.

In *Prognoſi Dn. Autor Reſolutionis* rectè diſtinguit perſonas, catarrhis laborantes, partes catarrhis correptas, catarrhorum modum, ætates: pro quorum omnium diverſitate aliarumque circumſtantiarum ratione Prognoſis maximè variat.

CURA.

Dn. Autor Reſolutionis in cauſa materiali evacuanda addit analogiam ſpinæ digito infixæ, qua dolor, rubor, inflammatio, &c. oriri ſolet; quæ omnia ſunt productum morboſum: ſic ſpina talis ex aëre inclementiori naribus infixa dat coryzam; faucibus raucedinem, tuſſim; circa coſtas nothas dolorem, &c. Adhæc materia, quæ rejicitur, ſe habet inſtar puris, occaſione ſpinæ geniti, qui mucus non eſt cauſa, ſed productum morboſum: ſi conſideretur ſaltem pulviſculus oculo illapſus, quantum inferat dolorē & tumorē, quantā inflammationem, quantā lachrymarū effuſionem &c., pulviſculus ille eſt cauſa, reliqua pathemata ſunt effectus. Obſervetur hoc in Praxi, & ſpina mox, quantum fieri poteſt, removeatur; Sic apparebit, falſum illud eſſe, quod dicitur, *Catarrhum cecidiſſet ſuper pulmonem:* Aut ſi removeri ſpina nequeat, opiata in tempore adminiſtrentur in tali affectu catarrhoſo, quò ſic ſaltem dolores ſiſtantur, tumor & inflammatio, & reliqua pathemata ceſſent; hinc tandem ſpina evellatur.

In *Cura* ergò hujus affectus hæ Indicationes ſunto:

1. Ratione cauſarum efficientium in principio Impetus ſpirituum, moventium partes contentas & continentes, ſiſtendus, & irritationis ſenſus nimius tollendus: quod fit per Opiata, vel horum ſuccedaneum, ſulphur vitrioli anodynum, &c. quæ in principio tuſſis ſiccæ præſentaneè juvant, minùs verò excoriatione jam factâ.
2. Ratione cauſæ materialis *acrimonia lymphæ* per ſalia volatilia, ſpeciatim oleoſa ſeu balſamica, eſt temperanda, & hinc ejuſdem, vel naturaliter conſtitutæ, vel præternaturaliter corruptæ, abundantia removenda, per ſudorifera & diuretica.
3. In incremento & progreſſu morbi, ſi ſordes quædam in privatis partium cubinis, i. e. in naribus ex coryza, pulmonibus è tuſſi, &c. ceu producta morboſa reſtitent, eæ appropriatis *incidentibus* & *reſolventibus* removendæ; & ſi quæ ſupereſt partium læſio, per appropriata reſtituenda.

Præſervativè autem cùm à coryza affectus noſter catarrhalis inciperet, ſuaſi, ut balſamo apoplectico nares, manè in ſpecie ante egreſſum è domo, & veſperi ante decubitum, illinirent: hujus enim balſamica vis in ſale volatili oleoſo oleorum conſiſtens, temperat & corrigit aerem, imò ſi alteratio quædam naribus jam inducta fuerit, balſamus dictus progreſſum ſiſtit, & læſionem jam inductam curat.

Cum coryza aut poſt *coryzam* ſemper preſſo pede inſequebatur tuſſis, quam præcavebam per opiata, aſſumendo circa introitum lecti laudani opiati Langelotti debitam doſin, (ceu ipſe id uſurpavi;) quo facto, non rediit tuſſis, nec aliud amplius afflixit, niſi quod ſudor largus inſequeretur, qui bonus eſt, ſi adjungatur.

Curativè, ubi de coryza & tuſſi inciperent ægri conqueri, mox tale ſudoriferum propinabam:

℞. *Aquæ Serpilli* ℥j.
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ℥j.
(vel loco hujus *Cornu Cervi eſſent.* ʒß.)
Laud. opiat. ferm. gr. ij.
(vel loco hujus *Eſſ. opii ritè parat.* ℈ß.)
Syr. Papav. errat. ʒij vel ʒiij.
M. pro una vice.

Hanc Miſturam capiendam juſſi veſperi cœnâ ante greſſâ vel parciſſimâ, vel nullâ, vel etiam ante eàndem, & pro neceſſitate bis; hinc mox tuſſis evanuit, correctâ ſic lymphâ beneficio ſalium volatilium, quo largiter ſudarunt; & placatâ irritatione per laudanum opiatum fermentatum ulterior progreſſus præcavebatur.

Quibus verò hæc mixtura nauſeoſa fuit, iis loco hujus præſcripſi:

℞. *Liqu. Cornu Cervi ſuccin.* ʒij.
Eſſ. opii ʒß.
Miſc.

Dabantur quotidie bis de hac mixtura in principio hujus affectus & ingruentis febriculæ catarrhalis gutt. 30. vel 40., ſic evanuit febris, ſuperveniente ſudore nocturno:

Deficiente verò liquore cornu cervi ſuccinato, exhibui:

℞. *Spiritus Cornu Cervi cum ſale volatili acuat.* ʒß.
Salis vol. ſuccini gr. xij.
Miſc.

Dabantur vel in vehiculo, vel miſcebantur cum reliquis in forma potus, pro doſi.

Voiatilia enim in affectibus lymphaticis optima ſunt quia penetrant, & immediatè cauſam peccantem attingunt.

Ubi verò jam fluxerat lympha è naribus, & morbo jam aucto ſpiſſior mucus eaſdem obſederat, tunc fuit optimum *oleum deſtillatum aniſi* naribus illitum, quod equidem mordicat, egregiâ tamen cum euphoriâ mucum reſolvit, nares obſidentem, ut facilè excerni hinc potuerit, progreſſumque coryzæ inhibuit. Loco cujus etiam crebrior ſalium & ſpirituum volatilium urinoſorum odoratus, v. g. ſpiritus ſalis ammoniaci ſimplicis, ſpiritus ſalis ammoniaci aniſati, ſalis volatilis urinæ, aut cornu cervi, tempore præprimis veſpertino repetitus, mucum reſolvendo à coryza liberavit.

Hiſce non ſufficientibus, ultimum præſidium extitit *pulvis ſternutatorius Helmontii*, ex ana pulveris radicis hellebori nigri & ſacchari, cum aliquot gutt. olei deſtillati caryophyllorum additis; *vel alius probatior*, naribus injiciendus.

Si autem ſub coryza *dolor capitis*, præſertim *tenſiuus*, invaleſceret, optimum fuit *olei deſtillati ſuccini* aliquot guttulæ vertici illitæ; vel, ſi id nimis acre viſum fuerit, ejus loco balſamus Peruvianus illitus, ſatisfecit.

Ratione tuſſis porrò duo tempora conſideranda erant;

1. Scilicet quando ea adhuc ſicca erat.
2. Quando humida evadebat.

Ubi ratione prioris, ſeu *in principio* & incremento morbi, talia requirebantur, quæ lymphæ acrimoniam temperarent, &, ut vocant vulgò, materiam tenuem incraſſarent, fauciumque & aſperæ arteriæ irritationem doloroſam ſiſterent, & materiam incraſſare poterant ſecundùm vulgum. In progreſſu verò & ſtatu, ubi nempe materia expectorari incipiebat, incidentia & viſcidum mucum attenuantia, illiuſque per pectus expectorationem promoventia, in uſum vocabantur. Sic in principio tuſſis ſiccæ opiata & his affinia erant optima ex. gr.

℞. *Aquæ ſcabioſ.* ℥ij.
Aſthmat. ʒvj.
Syr. Papav. albi, vel *diacod. Mont.* ℥j.
Miſc.

Capiebatur hæc mixtura cochleatim, imprimis veſperi; cui interdum, ſi acrioris lymphæ ratio id ſuadebat, ſimul aliquid de ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato addebatur, v. gr.

℞. *Aquæ ſcabioſ.* ℥iij.
Aſthmat. ʒvj.
Spiritus ſalis ammoniaci aniſ. ʒj.
Syr. violar.
Papav. albi ana ʒß. ad ʒvj.
Miſc.

Capiebatur cochleatim.

Hæc unâ cum laudano opiato aut eſſentia opii in principio tuſſis miſta & adhibita, eandem præcavebant, quò minùs tuſſis humida fieri poſſet, ſi præſertim nocturno tempore vel diurno ſudor blandus expectabatur deſuper.

Quodſi verò Medicus demum in incremento morbi accederet, aut hic propter medicamenta irrita ad ſtatum properaret, mucuſq; jam obſideret loca præcordiorum, tunc incidentia & expectorantia erant proficua; v. gr.

℞. *Aquæ hyſſopi* ℥ij.
Aſthmat. ℥ß.
Spiritus viridis æris, vel, qui melior *ſpiritus aſthmat. D. Mich.* ex gum. ammoniaco & viride æris par, vel *gum. ammoniaci depur.* ʒij.
Syr. Nicot. ℥ß. ad ʒvj.
Miſc.

His interdum ʒj. vel ʒij. *ſyrupi emetici antimonialis Angeli Salæ* addebantur, cujus doſis ordinaria aliàs ℥ß; ſic hujus medio magis præcordia, fauces, ſtomachus & loca vicina ſtimulabantur, & expectoratio eò meliùs ſuccedebat.

Loco hujus etiam miſturæ raphani orbicularis minutim triti ſuccus expreſſus, temperatus cum pauco ſyrupo violarum, vel ſaccharo candi, & paulatim deglutitus, muco, præcordia obſidente, incidendo egregiè proficuus erat.

Quodſi autem ſub tuſſi ſicca vel humida fauces, pharynx & larynx aſperiores, & quaſi excoriatæ factæ fuerint, blandi Linctus, qui lubricas eas faciant, & tantillum excoriationem temperent, uſurpati fuerunt; ver. gr. Looch vel ſyrupus paſſularum cum ſyrupo diacodii Montani, & pauco ſyrupo vel ſucco violarum miſtus, qui cum baculo liquiritiæ lubricando fauces adhibebatur.

Aſthma verò convulſivum obſervavi eàdem ratione, ac ipſam tuſſim, eſſe curandum: ſcilicet, dum ægri in principio querebantur, ſibi præcordia à muco obſeſſa eſſe, incidentia & expectorantia nil profuere, ſed potiùs blanda opiata, & acrimoniam lymphæ irritantem temperantia; ſic enim irritatione ſublatâ aſthma evanuit, & expectoratio cũ tuſſi poſtmodum poſt aſthma ſupervenit.

Quod ſi verò ſuſpicio fuerit ex tuſſi ferina præcordiis materiæ rejectione ſucceſſivè aliquam læſionem in partibus fuiſſe inductam, tunc pro auferenda noxa illata *in declinatione morbi* præſcripſi balſamum ſulphuris terebinthinatum, vel aniſatum, vel utriuſque ſimul ʒj, & de hoc quotidie manè in vehiculo calido gutt. x. vel xij. in hauſtu juſculi vel cereviſiæ calidæ recipiendas juſſi; ſic enim ejuſdem balſamicâ vi læſio partium curata eſt.

Febrem verò *catarrhalem* ſuſtuli per ſalia volatilia oleoſa, ex qualibus conſtat *mixtura ſuprà in præſervatione* dicta, imperando ſudorem, & in progreſſu opium omittendo.

Juvenis quidam nobilis laborabat difficili reſpiratione, cum tuſſi graviſsima & frequentiſſima, reijciebat copioſiſſima viſcidiſſima, flaveſcentia, ſubinde cruore permiſta; accedebat febris intenſa, cum ſummo æſtu omni veſpera circa horam quintam vel ſextam recurrens, uſque poſt decimam noctis durans, quo tempore ſucceſsivè remittebat, inchoabant hæ exacerbationes ſucceſſivè ſine ullo frigoris aut horroris veſtigio, & quamdiu affligebant, continuis ſudoribus diffluebat. Symptomata hæc omnia intra bidui ſpatium contraxerat, erat ſcorbuticus, indeque copioſa ſalia cryſtalliſata matulæ parietibus adhærebant; tuſſis erat reverà pectoralis, ex pulmonibus oriunda; quando tantillum non exactè calidum biberet, mox tuſſiebat; ſi pectus parum deſudaret, tuſſis itidem urgebat; quò largiùs ſudabat, eò minùs ſordium expectorabat. Febris erat catarrhalis eſſentialis, occaſione acidi ſcorbutici nata, cujus beneficio deſpumata quaſi maſſa ſanguinea ſordes heterogeneas intra pulmones deponebat; Nẽpe quadrat huc aſſertum PLATERI *lib. 2. obſerv. pag.* 268. *Catarrhus & Tuſſis vehementiſſima in declinatione febrium evenire ſolet, præſertim verſus hyemem in corporibus cacochymicis, in quibus non licuit propter febrem acutam corpus ſufficienter purgare.* Occaſio externa erant exercitia corporis quotidie cum ſummo conatu peracta, ſudore, qui tali occaſione largiſſimus ſtillabat, nunc oppreſſo, nunc retropulſo, &c. Metuebam phthiſin pulmonalem in ſubjecto nonnihil macilento, aliàs cholerico ſcorbutico, propter acidum volatile acerrimum pulmonibus inimiciſſimum.

Pro *Cura*:

℞. *Arcan. dupl.* ℈ß.
Maxill. Luc. piſc.
Antimonii diaphor. ana gr. vj.
Miſc. f. Pulvis.

Item

℞. *Spiritus ſalis ammoniaci aniſ.* ʒij.
Tincturæ Tartari compoſ. ʒj.
Miſc.

Doſis 40. gutt. bis in die.

Item pro æſtu veſpertino:

℞. *Aquæ flor. Papau. err.* ℥iij.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒj.
Maxill. Lucii piſc. ʒß.
Flor. ſulphuris gr. xv.
Syr. violar. ʒvj.
Miſc.

Capiebat cochleatim, ſed pauco cum ſucceſſu, febre veſpertinâ cum dictis ſymptomatis quotidie magis exacerbatâ: Hinc

℞. *Aquæ Papau. errat.*
Hyſſop. ana ℥iß.
Maxill. Lucii piſc. ℈ij.
Antihect. Poter. ℈j.
Salis vol. maxill. lucii piſc. gr. jx.
Eſſ. opii ʒß.
Syr. violar. ℥ß.
Miſc.

Potiones has à meridie appetente veſperâ, adeoque ante paroxyſmum, ut & unà in paroxyſmo, ſucceſſivè capiebat, manè Elixyr proprietatis ſine acido recipiendo.

Aſſumpſit etiam hanc poſteriorem Mixturam, ſed nimis confertim; unde cùm & debilis eſſet, & aliquot noctes propter tuſſis violentiam penitus non dormiviſſet, in talem ſomnolentiam dilapſus eſt, cum tantâ viriũ enervatione, ut vix loqui poſſet; proptereà hujus loco antecedens iſta mixtura repetita & uſurpata fuit, utut morbo in eadẽ

feiè

fere atrocia pergente. Quo ergò febris veſpertinum impetum infringerem:

℞. *Aquæ Papav. errat.* ℥ij.
Flor. acac. ℥j.
Maxill. Lucii piſc.
Corall. rub. præpar.
Antibeſt. Poter. ana gr. xv.
Syr. violar. ℥ß. Miſc.

Sed eodem modo nihilominùs ferociebat febris, tuſſi tamen & ſcreatu paulatim remittentibus. Unde

℞. *Amygd. dulc. ambr.* ℥iij.
Sem. Melon. ℥ß.
Cum ſ. q. *Aquæ Flor. Papav. errat.*
F. Emulſio:
adde
Maxill. Lucii piſc. ℥ß.
Antibeſt. Poter. ℈j.
Edulcor. pauco *ſaccharo*.

Egregiè profuit, unde & eâdem veſperâ repetitâ, & ſequentibus diebus continuata fuit, vi temperativâ & acris acido-ſalſi mitigativâ hujus remedii omni æſtu febrili penitus evaneſcente: nempe uti in febribus acutis, ardentibus ac ſimilibus malè ejuſmodi emulſiones uſurpantur, cùm vel nihil proſint, vel oleoſitate ſuâ temperante, & particulas volatiles acriores efferveſcentes quaſi inviſcante, ex acutis lentas facere queant; ita ubi acrimonia ſalſa, acido ſalſa, muriatica, præſertim lymphatico in ſubjecto, peccat, & hinc partem ſolidam rodendo plus minus afficiat, optimè proſunt tales emulſiones. Subjugato ergò ſic maximam partem morbo, pro purificando ſanguine, alteranda lympha acriori, & in ſpecie reſtituendis pulmonibus plus minus læſis, adeoque pro præcavenda phthiſi, ad imitationem WILLISII:

℞. *Raſ. Sant. rubr.* ℥j.
Ligni Saſſafr. ℥ß.
Macerata per 12. horas
in *Aquæ comm.* ℔vii.
Coqu. ad conſumt. ℔iß.
adde
Hed. terreſtr.
Com. hyper. floreſc.
Herb. Veron ana M. ij.
Rad Glycyrrh ℥ß.
Sem. fœnic. ʒvj.
Paſſ. min. conquaſſ. ℥iij. ad jv.
Coqu. ad remanent. ℔jv.
Colatura D. S.
Potio pectoralis ſanguinem mundificans.

De hoc omni manè ingentem hauſtum calidè bibit, item ſub introitu lecti pariter; dum interea veſperi horâ quartâ vel quintâ ob febrilia veſtigia caperet de ſequenti potione:

℞. *Aquæ Papav. errat.* ℥iij.
Aſthmat. ℥iß.
Maxill. Lucii piſc. ℈j.
Antibeſt. Poter. ℈ß.
Syr. Papav. alb. ℥iij.
Miſc.
Item
℞. *Maxill. Lucii piſc.* gr. xv.
Antibeſt. Poter. ℈ß.
M. f. Pulvis.

Quibus & ſimilibus pulveribus, à meridie adhuc per aliquot ſeptimanas continuatis, ſimul cum iſto decocto, eadem ratione crebriùs repetito, perfectè denuò convaluit.

Quoad *Pleuritidem notham*, in doloris puncto, propter conſenſum pulmonum cum pleura, cum vera certante, ſicut etiam maximè vexavit ægros, in hac ratione cauſæ materialis peccantis, ſalina volatilia, ratione doloris verò opiata, adhibebantur, additis ſpecificis, in pleuritide vera aliàs uſitatis. Adeoque profuerunt ſpiritus ſalis ammoniaci aniſatus, liquor cornu cervi ſuccinatus, tinctura tartari cum ſpiritu ſalis ammoniaci, dens apri, maxilla lucii piſcis, ſal volatile earundem & ſimilium. Unde ordinabatur talis mixtura:

℞. *Aquæ Card. bened.*
Flor. papav. errat. ana ℥iß.
Spiritus ſalis ammoniaci aniſ. ℥iß.
Laud. opiat. ritè par. gr. iij.
Syr. Chærefol. ℥iij. ℥ß. ad ʒvj.
Miſc.
Capiebatur cochleatim.

Vel in alio ægro, qui veſperi habebat magnum frigus, & inſolitum æſtum, cum magno pulſu, & intenſiſſima reſpirationis anguſtia, item pungitivum maximum circa coſtas nothas dolorem, ordinavi ſequens cum euphoria:

℞. *Aquæ Flor. ſambuc.*
Scabioſ. ana ℥iß.
Lapill. Cancr. præp.
Dent. apri præp.
Antimonii diaphor. ana ℈j.
Salis volat. Maxill. lucii piſc. (vel loco huius *alius ſalis volatilis*) gr. xij.
Laud. opiat. ferm. gr. iij.
Syr. card. bened. ℥ß.
Miſc.

Mixturam hanc probè agitatam aliquoties, bis vel ter, ad duo cochlearia, expectando ſudorem, hauriendam præcepi; unde ſic altero manè magnam partem levatus eſt æger, & per expectorantia reliquum facilè ceſſavit.

Cæterùm urinæ in hac pleuritide notha erant craſſæ, & turbidæ, cum copioſo ſedimento lateritio, quod ſeparatum & præcipitatum erat ſub efferveſcentia ex ſanguine ab acido lymphæ peccantis. Et pro hoc ſcopo, naturæ ſcilicet juvamen præſtando, in ſtatu & declinatione, præmiſſo ſudorifero, diuretica adhibebantur, & interea prævalebat maximè tinctura tartari propter alcali fixum: v. gr.

℞. *Aquæ Menthæ*,
Serpilli ana ℥iß.
Tincturæ tartari ʒj. ad ʒij.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒß. ad ʒj.
Syr. hed. terr. ʒvj.
Miſc.

Propinabatur ſucceſſivè.

Aut capiebatur hujus miſturæ loco ſimpliciter *tinctura tartari*, cum dimidia vel tertia parte *ſpiritus ſalis ammoniaci* miſta, doſi guttar. 40.

Inſuper cum his internis ſimul pro doloribus mitigandis applicabantur *Externa*. Ubi tamen litus & unguenta oleoſa, itemque emplaſtra mucilaginoſa, aut unctuoſa nocebant, aut ſaltem nihil juvabant, quia fortè pororum obſtructionem procurabant; quin quin potiùs *fotus* calidi ſicci omnem ſpei paginam ſupplebant, adeoque ægri ad fornacem calidum ſedentes, ſenſile levamen percipiebant, ubi præſertim blanda frictio cum linteis calidis accederet. Quod ſi verò dolor anteriora magis affligeret, *ſacculi* tunc avenâ impleti probè calefacti, loco dolenti, permutando ſubinde eoſdem, imponebantur, ubi quidem avena nil ſalutis promittere potuit, niſi quod calorem diu fovere apta ſit. Tandem quoque egregium fuit illud *Emplaſtrum*, ex ſale volatili urinæ & terebinthina conſtans: ex. gr.

℞. *Sal. vol. urinæ* vel *ſal. vol. ſal. ammoniaci* ℥iij.
Terebinth. ℥ß. vel ℥j.

Hæc miſta in *mortario marmoreo* redigantur in conſiſtentiam ſpiſſiorem, quibus, ut conſiſtentiam emplaſtri acquirat, addi poteſt nonnihil *emplaſtri de meliloto*, hincque induci ſuper *alutam*, & abſque ſindone applicari.

Eſt profectò maximè commendabile, de quo ſapienti ſatis: loco tamen ſalis volatilis urinæ, etiam *ſpiritus ſalis ammoniaci* cum *terebinthina* ſubigi poterit.

Reſtat unus adhuc ſcrupulus eximendus, circa opii & & opiatorum uſum, hoc loco ſæpiùs allegatum: ſcilicet poſſet horum uſus eſſe ſuſpectus, quia impediunt naturæ motum, in lymphæ uberioris & vitioſæ excretione conſiſtentem; Nam uti illa ſpirituum, ſic quoque omnes humorum motus ſiſtunt: (2) quia periculum eſt, ne ſiſtat expectorationem per os; unde obſervavi in quadam muliere, cui, cùm inciperet expectorare, liquorem cornu cervi cum eſſentia opii præſcripſeram, illam non expectoraſſe, ſed conqueſtam fuiſſe ex hujus uſu: *eſſe ipſi adeo vaporoſum circa pectus, etiamſi expectoratio non eſſet adeò frequens*. Adeò ſcilicet opium nil curat, ſed ſaltē ſymptomata palliat. Interim quatenus atrociora ſymptomata præcaveri, & talia præſertim, quæ ex doloribus continuò urgentibus imminent, & intereà, dum iſta opprimit, commodiorē agendi occaſionē ſubminiſtrat Medico; unde in his caſibus juſto tempore uſurpari poterit.

Aliàs dixi, maturè in principio & incremento morbi jus uſum locum habere, quando nempe tuſſis ſicca aut febricula veſperi affligit; prævenitur enim ſic abundantia nimiæ excernendorum. His verò in ſtatu præſentibus opiata non ſunt in uſum vocanda, ubi ſcilicet circa præcordia collecta jam materia eſt mucoſa. Et utut opium omnes excretiones ſiſtat, ſudorem tamen opium non impedit, ſed magis promovet, adeòque rectè Theriacæ baſis à WALÆO audit, quippe cujus vis ſudorifera ab opio derivanda. Nunquam tamen opiata ſolùm, ſed ſemper cum appropriatis, & imprimis cauſæ materiali reſiſtentibus, commixta adhibeantur, v. gr. ſalibus volatilibus oleoſis maritentur.

In affectibus lymphæ ſalia volatilia meliora ſunt, quàm ſalia fixa & his cognata terrea; illa enim magis penetrando, & ſuccis corporis noſtri ſe immiſcendo, ultra primas vias poſitivè lympham corrigunt, fixa contrà privativè hoc agunt.

De Myrrha autem obſervetur, eam in affectibus lymphæ corrigendis egregiam eſſe; unde etiam in variolis & morbillis, in quibus etiam lympha peccat, nec non in febribus purpuratis, eſt egregia, & nunquam negligenda; vel etiam *eſſentia myrrhæ cum tinctura tartari* vel *ſpiritu vini tartariſato* parata, eſt optima in praxi, quæ etiam in ſcorbuto convenit.

Purgantia nil valent in affectibus lymphæ: utut enim ejus aliquid per pancreas & vicina loca evacuetur, quia tamen movent & turbant univerſam maſſam ſanguineam, & bilis excretionem ſtimulant, ideò illa in hoc caſu vitentur. Vera autem & optima Hydragoga, ſeu lympham expurgantia, ſunt ſudorifera & diuretica, quæ omnem paginam faciunt: quorum hæc omnium optimè conveniunt, quia ſine virium deſtructione operantur; quod in ſudoriferis non æquè fit, utpote quæ nonnihil imbecilles ægros reddunt. *Sal volatile ſuccini* acidulum egregium eſt diureticum & lympham corrigens in declinatione morbi, ubi urinæ lateritiæ apparent; prò quibus corrigendis etiam proficuum eſſe obſervavi *arcanum duplicatum* Mynſichti, quotidie bis ad ℈j. aſſumptum. Alioquin, ubi lympha acida peccat, non propinanda erunt diuretica acida, ſed potiùs alcalina, vel oleoſa volatilia, olea deſtillata diuretica, ut terebinthinæ vel juniperi, quæ tamen ſunt acria.

Porrò ſi affectus ejuſmodi catarrhalis *infantes* corriperet, iiſdem *ſpiritus ſalis ammoniaci aniſatus* ſolus, repetitis vicibus uſurpatus, ſufficere poteſt, addendo veſperi pro tuſſi ſicca nocturna gr. j. vel ij. *Theriacæ*, quæ aliàs nec in ventris torminibus negligenda; uti aliàs quoque in adultis loco hujus laudani opiati gr. j. vel ij. locum habent, ut *ſuprà dictum*.

Senibus verò eodem affectu correptis illinatur vertex *oleo deſtillato ſuccini*, ob genus nervoſum debilius, ne atrociora mala ſuperveniant: vel applicetur vertici *emplaſtrum pro bregmate* cum *balſamo Peruviano* malaxatum, & irroratum cum pauco olei deſtillati ſuccini: Opiata enim ſenibus tutò non conferunt; ſed ſaltem extractum theriacale in parva doſi iiſdem concedi poteſt; contrà ſalia volatilia cum ſpirituoſis, oleoſis miſta, ut ſpiritus liliorum convallium, optimè conveniunt; hinc ſudorifera moderata & diuretica commendata fuerunt.

Gravidis tandem in tuſſi ferina ejuſmodi ob metum abortus opiata nocentiſſima ſunt, niſi cautiſſimè propinentur, & potiùs repetitis vicibus; hæc enim aut interimunt fœtum, aut diſponunt ad abortum; unde loco illorum vel ſyrupus papaveris, vel diacodium Montani iiſdem præſcribatur: volatilia verò ſalia mitiora & oleoſa ſeu temperata nec nimis acria cum blando ſudore erunt proficua; hæc enim conferunt & fœtui & matri in ſpecie, quatenus hæc acidis delectatæ, fœtui nocumentum minantibus, præcavendum hoc uſu volatilium eſt.

RESOLUTIO ALIA

INCERTI AUTORIS,

Ex communicatione

B. Dn. GROELMANNI,

Phyſici Torgavienſis,

à

B. Dn. PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

AFFECTUS.

MOrbus præſens *Catarrhus* eſt *Epidemicus*, iſque *Benignus*, cui Febris Catarrhalis, Pleuritis notha, à flatibus vulgò derivari ſolita, atque dolores artuum ſcorbutici, junguntur.

PARS AFFECTA.

Pars affecta ratione catarrhi ſunt glandulæ circa caput conglomeratæ, glandulæ v. gr. membranæ narium, membranarum pituitariarum Schneideri, laryngis, atque aſperæ arteriæ.

CAUSA.

Hæ à lympha vitioſa acido-ſalſa, tanquam cauſa materiali proxima, irritatæ, dum leviores fibrillarum ſuarum ſpaſmos & criſpaturas convulſivas patiuntur, lympham, per patentia undique vaſculorum ſuorum orificia uberiùs exprimunt; ad quam irritationem tamen, tanquam cauſa remota, tempus prægreſſum autumnale pluvioſum atque inclementius ſimul concurrit: Sic enim ab aere aſperiore paulò, inter hujus in inſpirando tranſitum, dum moleſtiùs glandulę ſupra nominatæ afficiuntur, primos contracturarum ſuarum ſpaſmodicarum inſtinctus recipiunt, atque harum potiſſimùm ratione, conſequentiſque hinc uberioris lymphæ effluxus, catarrhum producunt. Ut adeò minus probabile ſit, ab auctiore tunc lymphæ facto proventu, propter pluvioſam aeris conſtitutionem, naſci; quamvis negandum non ſit, copioſiorem lymphæ, plus minus tamen ſimul alteratæ, proventum (ob tranſpirationem ſcilicet inſenſilem nonnihil ſufflaminatam) cauſam quoque eſſe, quod frequentiores autumnali, potiſſimum etiam hyemali, tempore ſint catarrhi.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Ab aere igitur primùm inclementiore, hinc lympha quoque ipſa acido-ſalſa, dum plus minus irritantur glandulæ, circa caput conglomeratæ, hancque copioſiorem plorant, plurima, quæ in hiſtoria affectus recenſita ſunt, neceſſum eſt naſci ſymptomata. Membranam enim narium cum glandulis ſuis dum irritari crebriùs atque vehementiùs contingit, hæc contracturâ fibrarum ſuarum ſpaſmodicâ membranas cerebri ſimul in conſenſum trahit, quas ſimili modo convulſas dolor ille capitis gravativus & tenſivus inſignis ſequitur. Cujus rei fidem experimentum illud facit, quod ab attracta intra nares aqua, vitriolo albo paulò largiùs impregnata, coryza nos quędam quaſi artificialis ex tempore moleſtet, ſimili capitis dolore, atque copioſioris muci effluxu ſtipata. Eadem lympha acido-ſalſa, dum porro laryngem atque aſperam arteriam vellicat, tuſſis primò ſicca, hinc reſpiratio difficilis & quaſi aſthmatica, tandem etiam catarrhus nonnunquam ſuffocativus ſequuntur; quatenus vel plus vel minus, nunc laryngem ſaltem atque aſperam arteriam, nunc ipſas membranaceas quoque pulmonum veſiculas, vellicari contingit. Dum verò in ventriculum quoq; lympha hæc vitioſa cum ſaliva deſtillat, fermentū hujus digeſtivū ſimili ſapore inquinat, atque hinc univerſâ maſſæ ſanguineæ lymphâ, propter ſimilem chyli corruptelam vitiatâ, præternaturalis tandem quædam ſanguinis ebullitio contingit, febriſque naſcitur, veſperi potiſſimùm affligens, propter ſufflaminatam tunc nonnihil tranſpirationem inſenſilem. Hujus lymphæ vitioſæ ſeu acidæ portio quædam,

dam, quatenus intra pleuram defigitur circa coſtas oothas, indeque dolor ille alterutrius lateris acerbus oritur, ad ſpinam dorſi interdum ſeſe extendens, ob continuatum eouſque in fortiori irritatione pleuræ ſpaſmum. Quatenus verò ipſa hæc lympha ſapore ſcorbutico jam antea tincta, in motum nunc cum maſſa ſanguinea vitioſum & febrilem abripitur, atque ſic acrior reddita per partes vitioſè movetur, Lancinationes artuum ſuperveniunt.

P R O G N O S I S.

Cæterùm conſtat jam, cùm à cauſa externa catarrhus hic noſter ſit, periculum eum nullum involvere, niſi quod Phthiſeos metum, in prædiſpoſitis imprimis, inferat; unde quoque hujus cura maturanda.

C U R A T I O.

Reſpiciendum autem in hac erit tam ad catarrhum ipſū, quàm junctam huic febrim catarrhalem, & Pleuritidem notham, dolore ſuo imprimis moleſtam.

Ratione catarrhi tres naſcuntur Indicationes:

1. Scilicet irritatio ſiſtenda eſt.
2. Lympha acido-ſalſa temperanda & evacuanda; hinc
3. Læſio partibus inducta reſtituenda.

Unde duo potiſſimùm remediorum genera hîc omnem abſolvunt paginam, opiata ſcilicet & aromatica volatilia, plus minus oleoſa: quorum illa quidem ſpiritus influos nonnihil quaſi figendo, motum eorum, natamque hinc fibrarum crebriorem ſtricturam, & ſic lymphæ quoque copioſiorem effluxum, ſufflaminant; hæc autem particulis ſuis ſalinis volatilibus, plus minus oleoſis, & corrigunt lymphæ aciditatem temperantque, & correctam per diaphoreſin evacuant. Pro irritatione ergo ſiſtenda, lympha quoque attemperanda:

℞. *Aquæ fœniculi*,
Flor. papav. err. an. ℥iß.
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ʒiß
Maxill. lucii piſc.
Eſſ. opii ana ʒß.
Syr. flor. papav. err. ℥ß. vel ʒvj.
Miſc.

De qua miſtura æger capiat ſingulis horis cochlear unum, expectando blandum madorem, veſperi & noctu imminente, tàm ingruente paroxyſmo catarrhalis febris, quàm eodem durante. Ante introitum lecti de ſequenti capiat guttas 40. in vehiculo calido:

℞. *Spiritus ſalis ammoniaci aniſ.* ʒij.
Eſſ. opii ʒß.
Miſc.

Quæ ipſa contra febriculam quoque ingraveſcentem proderunt, modò corpus in continua diaphoreſi ſervetur.

Hac nonnihil ſedatâ, pro incraſſanda lympha & expectoranda:

℞. *Aquæ hyſſopi*
Veronic. ana ℥iß.
Oxym. ſquillit. ℥ß.
Syr. diacod. Mont. ʒvj.
Miſc.

Capiatur cochleatim pro lubitu.

Pro partibus læſis reſtituendis:

℞. *Syr. de hed. terr.*
Diacod. Mont. ana ℥iß.
Miſc.

Detur declinante morbo cum *baculo liquiritiæ*, pro crebriori linctu: Vel ſi pulmonum aliqua læſio facta metuatur:

℞. *Balſ. ſulphuris aniſ.* ʒij.

De quo gutt. 20. in vehiculo quocunque, manè & veſperi, aſſumi poterunt.

Quoad dolorem pleuriticum nothum: licèt hic quidem per ſudationem nonnihil quoque imminuatur, tamen cum magis urgeat:

℞. *Ungu. dialth. compoſ.*
Ol. amygd. dulc. ʒij.
Deſt. Chamom.
Succini ana ℈ij.
M. f. Linimentum.

Quo latus dolens crebriùs inungatur, lintea multiplicata & laterem probè calefactum deſuper imponendo.

Faxit Deus, cedant omnia ex voto!

C A S U S XXXI.

FEBRIS CONTINUA LENTA.

Virgo annorum octodecim, & cui difficulter fluere ſolent menſes, negotiis domeſticis adſueta, nec adeò ordinatâ utens diætâ, conqueritur de laſſitudine artuum ſpontaneâ, tenſivâ, quaſi contundente, cum cephalalgia intenſa, & ſiti pedetentim aucta. His, aliquot diebus ita perſiſtentibus; corripitur aliquando à meridie horrore mediocri per aliquot horas, quem inſequitur nox gravis cum æſtu mediocriter intenſo, cephalalgiâ graviſſimâ, anguſtiis præcordiorum gravativis, ſine ſomno, &c.: manè meliùs ſe habet, cephalalgia tolerabilior, calor præternaturalis quidem, ſed & moderatus, ut & reliqua ſymptomata: ſed circa veſperam, omnia ſenſim exacerbantur, nox inſequens iiſdem ſymptomatis, ac antecedens, gravis contingit, ſequenti tamen manè omnia denuò remiſſiora & mediocria, continuò tamen eadem urgent ſymptomata, quæ ſaltem veſpertino & nocturno tempore exacerbantur. Medicus à meridie vocatus, præter hactenus enumerata, ægram offendit quidem nonnihil debilem, de cephalalgia & laſſitudine artuum præſertim conquerentem, calor ab eo deprehenditur mediocris, naturali tamen longè intenſior, isque continuus, non adeò acris vel mordax: qui veſperi ſaltem intenditur, & per noctis medium gravis urit: pulſus celer, frequens, magnitudine & vehementiâ moderatus; appetitus nullus, ſitis intenſa, potum conſuetum cereviſiæ horret, aquam appetit: urina turbida, craſſa, intenſiùs nonnihil tincta, fauces & lingua ſalivâ viſcidâ infeſtatæ. Expectatur Cura.

R E S O L U T I O
DN. JOH. CHRISTIANI TRALLES,
VRATISLAVIENSIS,

Cum ſpeciali diſcurſu & Annotatis

B. DNI. PRÆSIDIS,

Cenſuræ & Emendationi ſubmiſſa

Anno 1676.

A F F E C T U S.

Conſideratis *conſiderandis videtur ægra noſtra laborare* Febri ardente malignâ. *Iſtius præſentiam innuit generale febrium ſignum pathognomonicum, pulſus mutatus; malignitatem verò indicat ſymptomatum plus minus exceſſiva truculentia, qualia ſunt laſſitudo ſpontanea tenſiva contundens, cephalalgia intenſa, & ſitis aucta, appetitus proſtratus, vigiliæ, anguſtiæ præcordiorum, &c.*

PARS AFFECTA.

Subjectum *hujus febris, prout nunc facta eſt, ſunt particulæ maſſæ ſanguineæ oleoſæ alcalinæ, inæquali motu cum acidis pugnam ineuntes.*

C A U S Æ.

Cauſæ *aliæ ſunt proximæ, aliæ remotæ ſeu occaſionales. Inter iſtas palmam ducit fermentum febrile, tantillum licèt, univerſam maſſam ſanguineam exagitans: cui ſeſe adjungit ſalium, maſſæ ſanguineæ texturam conſtituentium, harmonia depravata, quatenus in ſpecie, uti dixi, particulæ alcalinæ prædominantur.*

Cauſas remotas *conſtituunt difficilis menſium fluxus, quatenus forſan ex ſtagnante ſanguine menſtruali circa uterum, fermentatione ad extra ſeu potiùs aliquali levi putredine inviſcatum alcali in libertatem ſe vindicavit, & retrogrado ſanguinis curſu reliquo vitali liquori reaffuſum, iſtum ad febrilem diſpoſuerit excandeſcentiam. Cui adjungimus diætam malè obſervatam, facilè anſam cacochyliæ nidoroſæ præbentem: hinc liquamina ſtercorea flava enata, unà cum chylo ſanguini infuſa, iſtum perverſum motum fermentativum facilè excitare potuerunt.*

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Nunc poſitis his, accedemus ad ea, quæ quaſi ex his fontibus ceu rivuli pramanarunt. Conqueritur de laſſitudine ſpontanea; quia ſcilicet jam incepit maſſæ ſanguineæ textura & craſis naturalis perverti, qua ſacto non poteſt fieri, quin totius œconomiæ animalis ſtatus pacatus naufragium patiatur. Cùm enim radicaliter vita, quatenus hæc conſiſtit ex ſpiritibus animalibus & vitalibus conjunctim ſumptis, fundata ſit in maſſa ſanguinea, quæ, quemadmodum hæc æquali tenore particularum gaudet, blandâ fermentatione ſuſcitatur & conſervatur; ita ſi ſanguis patiatur ſuos manes, mox ſpirituum vitalium & animalium generatio quoque imminuitur & depravatur: hinc deficientibus his, machina noſtra corporea quaſi elatere ſuo & inſtrumentis motoriis privata, ſuâ ſponte videtur ſubinde ſubſiſtere, nec non proprio pondere corruere. Exoritur poſtmodum querela: jacere inſtar plumbi. *Cephalalgia verò intenſa non aliunde originem trahit, quàm ex impetu ſanguinis, partim interno à motu fermentativo aucto, partim etiam externo, à corde crebriùs ad conſtringendum ſe fortiùs vellicato: exin vaſcula arterialia membranulis ſenſibilibus admodum cerebri intertexta diſtenduntur, diſtentas excipit dolor partibus membranoſis familiaris. Sitim quod attinet: iſta cùm ex defectu ſalivæ, tùm etiam & quidem primariò, ex prædominante ſale lixivioſo, interiora faucium irritante, ſuboritur, quod eò defertur per ductus ſalivales & glandulas in cavum oris ſe exonerantes. Anguſtiarum præcordiorum frequentis in ejuſmodi febribus ſymptomatis, matrem agnoſco idem ſal acre, rodens & moleſtans ſenſile ventriculi orificium ſiniſtrum, prout notum hoc ſuppono: quo præſente & vel per arterias eò delato, vel etiam ex cruditate nidoroſa enata, ſimul deſtruitur appetitus, quatenus ſal hoc contrarium acidum ſtomachi volatile protopepticum enervat. Urgentibus iſtis anxietatibus, & ſanguinis circulo febrili impetu aucto, ſomnus quoque deficiat, neceſſum eſt, quatenus ordinariò, ubi dolor adeſt, uti in hac noſtra ægra cephalalgia, vigiliæ comites exiſtunt, dolore præſupponente ſpirituum agitationem, cùm tamen ſomnus in eorum ſpontanea quiete potius conſiſtat. Quoad calorem moderatum: is frequens ſolet eſſe febribus malignis, cùm, uti dixi, acidi minus, alcali verò plus in illis reperire eſt; hinc neceſſariò inæqualis eorum concurſus minorem infert efferveſcentiam, particulis acidis paucioribus à majori alcali copiâ ſaturatis quodammodo. Exacerbantur hæc ſymptomata circa veſperam, uti ferè ordinariò idem fatum omnibus morbis eſt; cauſâ, qua hoc contingat, fateor nondum mihi manifeſtâ. Horrorem iſtum deduco ex fermento febrili, circa præcordia & primas vias moto, vellicante membranas, & eaſdem in ſpaſmos corrugante. Horror hic utplurimum præcedit febres malignas, ſubſequente poſtmodum calore plus minus intenſo continuo. Pulſum celerem, frequentem, magnitudine & vehementiâ moderatum oriri exiſtimo ex fermentatione ſanguinis aliquatenus deficiente. Fauces & lingua ſalivâ viſcidâ inviſcantur, quod membrana pituitaria inferior à ſale acri vellicata ploret ſuccum ſeu lympham ſuam, naturaliter aliàs ſpiſſiorem, in maiori copia. Iſte potus conſueti horror, frequens & familiaris febribus, in ſpecie malignis, provenit exinde, quod ſtomachus à cerevisia antea bibita, propter deficiens fermentum nonnihil corrupta, fuerit læſus; hinc quaſi memor labis illatæ propinatam cereviſiam reſpuit; non ſecus ac ventriculus à coagulato lacte ſemel offenſus poſtmodum per totum vitæ curſum non eſt ferendo caſea. Urina turbida fermè, ſuſpicionem peperiſſet, ægram noſtram non æque febri malignâ laborare, cùm hæc in hoc morbo ſanarum ſimillima ſit, aſt cùm recordemur, jam ægram aliquot dies conflictatam eſſe cum hoc malo, ſtatuimus iſtam urinæ turbidam confuſionem oriri à recrementis febrilibus, non nihil jam ex maſſa ſanguinea præcipitatis, intimiùs tamen adhuc permiſtis, quàm ut ſedimentum conſtituere poſſint. Calor rubicundus, quem obtinet, innuit ſimul, prædominari in maſſa ſanguinea alcali volatile, urgens in maſſæ ſanguineæ vitale ſulphur, & ſe hujus purpurâ colorans.*

Tantùm quoad Theoriam.

PROGNOSIS.

Ægra ſe tradit Medico, cùm jam vires quadantenus ſint exhauſtæ, & morbus ſit in incremento, vel etiam ſtatu; hinc anceps de morbi eventu Prognoſis *inſtituenda. Accedit, quod ſymptomata urgeant, & quod occaſio ſit prætterlapſa univerſalibus remediis inſiſtendi, quibus, v.gr. vomitorio, in tempore adminiſtratis nonnulla ſymptomata, utpote præcordiorum anxietates, jectigationes, &c., longè ſiunt tolerabiliora. Aſt quia interruptis vicibus eadem nonnihil remittunt, ut hinc quaſi ſpatium ægræ detur reſpirandi, inſuper etiam urina coctionis ſigna exhibeat, ei ſpem quandam reconvaleſcentiæ facere poſſumus, præſertim ſi legitimo medicamentorum uſui morem gerat.*

CURA.

Pergimus ergò ad ipſam Curam, *in qua ad tres* Indicationes *reſpiciendum:*

1. *Ut fermentum febrile malignum & efferveſcentia febrilis debitis appropriatis, præcipitantibus & alexipharmacis, deſtruatur.*
2. *Ut recrementa præcipitata per ſudorifera eliminentur.*
3. *Ut ſymptomatis urgentibus convenienti modo quoque occurratur.*

Pro primo ſcopo *obtinendo ſuaderem, ut in primo principio vomitorium propinaretur, quo recrementa in ſtomacho enata eliminarentur, ne ulteriùs ſerpendo fomitem febrilem ſuſtentarent: aſt quia occaſio præter lapſa, ab hoc abſtinendum eſt. Pari ratione purgantia plus nocebunt, quàm proderunt; movebunt, non promovebunt; cum hæc, ubi malignitas ſubeſt, colliquativo ſuo alcali acri iſtam augere videantur.*

Venæſectionem quod attinet; forſan hæc ſub initium morbi non inconveniens fuiſſet, conſiderato, quod ægra menſium fluxum non paſſa fuerit; cæterum nunc, ubi vires collapſæ, nefas eſto ad eam ſe accingere.

Fermentum igitur febrile, efferveſcentiam ſedabimus blandis acidis, theriacalibus, theriaca Andromachi, electuario diaſcordii Fracaſtorii, addito aceto; pulveribus terreis & fixis, antimonio diaphoretico, Bezaardico minerali, tàm ſimplicis quàm compoſita, cinnabari antimonii, &c. Quibus ſubjungimus ea, quæ blandâ diaphoreſi recrementa eliminant, qualia tamen magis fixa velim, quàm volatilia: hoc enim maximè ſuadeo, ut æger ſemper blanda in madore detineatur, quâ ratione diaphoreſis inſenſibilis libera ſervatur, magno ægræ emolumento

Quoad opiata: cautè hæc propinanda, cùm ægra jamjam ſit debilis; ut tamen præcaveamus vigilias, non incongruum ſubinde erit aliis gr. j. laudani opiati addere.

Siti *occurrimus blandè acidis* julepis. *Si ægra, uti ſit, abhorreat potum ordinarium, cereviſiam quandam tenuem, vel etiam aquam ſimplicem, cui pars aliquia vini adiuncta ſit, bibat; ſic unâ fideliâ duos dealbare parietes, ſalacre, faucium hoſtem & ſitis patrem, deſtruendo, & ſimul acidum volatile ſtomachi nonnihil reſuſcitando.*

Anxietates præcordiorum *leniet ſpiritus carminativus de tribus: cui aſſociari poſſunt emplaſtra ſtomachalia dicta.*

Appetitus proſtratus *ſuâ ſponte redibit, modò cauſa fuerit ſublata, nec malè ſuſpicandum, licèt æger per aliquot dies nihil comederit. Quodſi verò præter ſtimulantem appetitum aſſumpſerit nonnihil alimentorum, præſagio, hæc à fermenta ineris magis corrupta, quàm vitali charactere impregnata, in liquamina cadaveroſa abitura.*

Deus benedicat!

DISCURSUS & ANNOTATA SPECIALIA

B. DNI D. PRÆSIDIS,

AFfectus eſt *febris*, eaque *continua*, generaliter & ſpecialiter ſic dicta, ardens quidem ſed *lenta*, & non adeò acuta; quod ſymptomata mediocriter urgentia indicant: item eſt ſolitaria, & tandem benigna, quod itidem ſymptomata mediocritatem ſervent. Quamvis autem plura adſint illorum, non tamen ea atrociora adeò, ſed conditione talia, qualia intermittẽtibus & cõtinuis febribus aliàs familiaria ſunt; cùm contrà pauca etiam interdum ſymptomata malignſſimã febrim indicent: v.gr ſufficiunt pro febre maligna, ſi vires mox in principio morbi ſine ulla manifeſta cauſa deficiant, itemq; ſi mox omnis appetitus proſternatur, & ſitis clamoſa cũ linguæ & faucium ſqualore urgeat. Hęc pauca ſufficiunt pro febre maligna, quibus ſi accedat

cedat pulſus celer, frequens & parvus, eò certiores ſimus de malignitatis præſentia.

Obſerventur autem quædam de febribus continuis differentiæ. Nempe febres continuæ ſunt vel primariæ vel ſecundariæ: Primariæ, quæ per ſe morbum conſtituunt, & ægrum primariò ægrotum reddunt; ſecundariæ, quæ occaſione aliorum affectuum tandem ſuperveniunt, quæ propterea dicuntur ſymptomaticæ, v.g. quæ ſuperveniunt graviter vulneratis, it. ulceribus partium graviorbus, v.g. phthiſi &c. 2. Febres continuæ primariæ ſunt vel acutæ vel minus acutæ, adeoque plus minus lentæ: Acutæ, quæ cum gravioribus ſymptomatis brevi motum abſolvunt, & vel ad vitam vel mortem diſponunt: minus acutæ, quæ cum minoribus ſymptomatis tardiùs moventur in typo, & ad finem perveniunt. Utræque hæ ſunt vel continentes vel continuæ: Continentes, quæ eodem tenore uſque ad finem perdurant, quæ ſunt raræ: continuæ autem, quæ ſubinde exaſperantur, adeoque per paroxyſmos vagos quandoque affligunt; ad quas pertinent continuæ tertianæ, item hecticæ & lymphaticæ. 3. Febres acutæ ſunt vel ſolitariæ vel comitatæ: Illę, quæ ſolæ ægros affligunt: hæ, quæ ſecum alium affectum gravem conjunctum habent, ut febres, quæ in pleuritide, angina, eryſipelate, &c. affligunt. 4. Utræque hæ acutæ ſunt vel benignæ, vel malignæ: hic enim præter febres benignas & malignas variæ notæ, dantur etiam pleuritides, anginæ, &c. benignæ & malignæ. Τὸ malignum eſt nomen insinuans ſtatum morbi, ratione cujus vel vitam vel mortem infert.

Noſtra ergò febris eſt (1) primaria, (2) continua, (3) non adeò acuta, quod ſymptomata multa quidem, ſed impetu mediocria teſtantur, (4) eſt ſolitaria, (5) benigna, quatenus ſymptomata adhuc mediocritatem ſervant, (6) lenta. Hinc febris ægræ noſtræ ex earum eſt genere, quæ juxta *SYLVIUM in Prax. l. 1.* dicuntur *lymphaticæ*, ex vitio lymphæ, ſanguinis fermentativum motum turbantis, natæ; quales ſæpè occurrunt in Praxi; & ſanè meretur conſiderationem ratione Praxeos diſtinctio allegati *Sylvii* in febres bilioſas & lymphaticas.

Febres hæ Lymphaticæ triplici potiſſimùm modo affligunt:

1. Aut enim eædem ſuperveniunt ſubinde curatis febribus intermittentibus, ſi nempe convaleſcentes ægri ſunt admodum voraces, adeoque hinc lympha glutinoſa acidaque evadit; aut
2. Quoque ejuſmodi lymphaticæ per ſe affligere obſervantur ſine alio morbo præcedente, & primarium morbum conſtituunt, quale quid etiam in noſtra ægra locum habet; aut tandem
3. In iis quoque obſervantur, qui lue Venereâ laborant. In his enim vel morbo ingraveſcente, vel etiam ſi nimis conſertim utantur decoctis lignorũ ſudoriferis, ſubinde febres tales lymphaticæ excitantur. Jam verò lues Venereæ cauſa proxima conſiſtit in acido viſcido Conf. SYLVIUS *lib. 4. Praxeos de Lue Venerea.* Lympham autem in ſpecie in lue Venerea ab iſto acido viſcido ſpecifici ſaporis eſſe inquinatam, monſtrat, quod in ſpecie loca glanduloſa, ſpeciatim circa axillas, collum & fauces, afficiantur ab aciditate lymphæ viſcida; unde etiam pathemata hæc poſtmodum per ſalivationem, ubi lymphæ vitia ſub forma lymphæ viſcidæ ejiciuntur, curantur.

Adeoque *Cauſa proxima* noſtræ febris eſt lympha acida, vitio fermenti ſtomachici, præſertim ex cruditate acida, enata, cujus corruptelæ occaſione maſſa ſanguinea ſimul afficitur, & hujus motus fermentativus turbatur.

Remota verò *cauſa* eſt læſio diætæ.

Et quidem viſcidum acidum ſubeſſe, patet ex eo, quod ægra patiatur ſimul menſium difficultatem, & horum fluxum imminutum: quod ſignum eſt, vitium hoc non eſſe præcisè in viis, per quas iidem evacuantur, ſed in ipſo ſanguine plus minus viſcido, & ad iſtam turgeſcentiam, mediante qua fit meſtruatio, inepto, nempe ob acidum viſcidum, eandem impediens.

Circa laſſitudinem autem ſpontaneam, affligentem ægram noſtram, duo ſunt conſideranda: nempe quod præter laſſitudinem hanc privativam, quæ ex defectu & inordinato ſpirituum animalium motu dependet, in noſtra ægra ſimul quædam alteratio poſitiva adſit, & tenſiva quædam contundensque quaſi laſſitudo. Dicunt enim ejuſmodi ægri: *eſſe ipſis, ac ſi fuſtigati eſſent*; è contra dicunt: *omnia ipſis gravia eſſe, pigereque ipſos brachium elevare*. Ubi ſanè cauſam poſitivam latere indicatur, adeoque lympham in noſtra ægra acore occulto plus minus viſcido præditam eſſe, quæ talem alterationem in artubus infert; qualis laſſitudo contundens quoque & lancinans in febribus catarrhalibus obvia eſt.

Quoad porrò cephalalgiam: hæc non per eſſentiam, ſed per conſenſum primarum viarum affligit: nam dolor ille capitis non erat pulſatorius ſolùm, ſed ſimul admodum gravativus & tenſivus, qui non præcisè eſt ex ſanguine derivandus, utpote qui ut plurimùm pulſatorius eſt, ſed ex ſtomacho ſimpliciter per conſenſum ortus: id quod etiam Praxis oſtendebat; propinato enim vomitorio, adeoque remoto ſic fomite, penitus ceſſabat.

Patiens etiam conquerebatur de ſaliva viſcida & glutinoſitate faucium, plus minus ſalſa, vellicante eas, in quibus ordinariò eſt *ſitis*, & talis ſaliva ordinariò febribus lymphaticis juncta eſt; ubi tamen non cruſtâ quâdam fauces obducuntur, ſed ſaltem ſputatio altera alteram ſequitur.

Anguſtiæ porrò *præcordiorum* ſunt *gravativæ, (quia ipſis jacet in pectore inſtar plumbi,)* ortæ ex glutinoſa pituita, ſeu muco plus minùs viſcido, circa primas vias coacervato, quod facilè potuit fieri in noſtra ægra, partim propter cauſam antecedentem ſeu remotam, partim quod fauces viſcidâ & glutinosâ lymphâ continuò fuerint obductæ, illaque ſucceſſivè deglutita, quippe cujus deſcenſui tàm anguſtiæ præcordiorum, quàm proſtratus appetitus, debent originem; hinc poſt vomitum ſponte evaneſcunt.

Calor affligens non eſt adeò mordax & intenſiſſimus, ſed quodammodo *remiſſior*, & quaſi tepidiuſculus, & humiditate blandâ junctus, Germ. *eine ſchmauchende Hitze*, qualis proprius eſt hiſce febribus, quæ veſperi exacerbantur, præſertim lymphaticis, nec tamen in ipſo paroxyſmo calor adeò eſt intenſior, ceſſante verò eò calor præternaturalis quidem ſed moderatus circa veſperam ſemper auctus; unde cum concurrentibus ſymptomatis colligitur, ex vitio lymphæ conſiſtere hanc febrim, quæ calorem minus mordacem & rodentem conjunctum habet, ut etiam hoc ſignum ſit, ſemper ſubeſſe vitium lymphæ; ſpeciatim ſi veſperi exacerbantur, quia febres lymphaticæ ordinariò veſpertino tempore exacerbantur. Summatim: quæ de febribus continuis ſeu quotidianis Veteres habent, eæ à Sylvio Lymphaticarum febrium nomine inſigniuntur.

Horrores & rigores in principio graves veniunt in febribus continuis acutis, quos inſequitur inſignis & continuus æſtus; contrà in lymphaticis acutis interdum in medio curſu earum, interdum in exacerbatione paroxyſmi levis horror deprehenditur; quale quid in febribus ardentibus & morbis acutis non obvium eſt, niſi fortè in ſtatu, ubi ſignatur quidam motus naturę excretorius ſeu criticus verſus exteriora, aut & in malignis, Germ. *durch einen Frieſel*, vel puſtulas miliares: imò & interdum in ipſis variolis, quæ non rarò ſuperveniente horrore expelluntur, utut ægri per triduum jam æſtu vexati fuerint. Verùm in talibus febribus lymphaticis non eſt ſignum excretionis, ſed lymphæ vitiatæ.

Urinę autem in hiſce febribus lymphaticis non in principio apparent turbidæ, in ſtatu verò copioſum deponunt ſedimentum.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: Febres hæ in ſe non lethales, nec admodum periculoſæ ſunt, & faciles curatu; nec (2) morbus eſt adeò acutus, ſed minùs acutus, unde intra unam vel duas ſeptimanas ſolutionem præterpropter promittere poſſumus; ſicut & (3) eæ non ſubitâ, ſed ſucceſſivâ ſolutione curantur. Cæterùm in ejuſmodi lymphaticis dijudicandis ſemper cautus potiùs, quàm temerarius ſit Medicus, ne ſub ſpecie harum febrium lateat malignitas.

CURA.

Cura autem peragitur his *Indicationibus*:

1. Stomachus & primæ viæ à morboſo fomite *per vomitum* liberentur; hinc
2. Lymphæ vitium in aciditate præternaturali, in ſubjecto nonnihil glutinoſo, *corrigatur*, & vel per *ſudorem* vel per *urinam* blandè evacuetur.

3. Sym-

3. Symptomatis urgentibus ſpecificis occurratur.

Pro *primo ſcopo* Vomitorium convenit in principio.

Opiata in febribus lymphaticis, uti & cæteris lentis, magis nocent, quàm juvant.

Ægram præſentem ſic curavi: Cùm febres ardentes malignæ in æſtate tunc frequentes eſſent, volui cautè procedere, & mox à meridie vocatus ad eam, venam aperire juſſi, reſpectu menſium vitioſorum, pro meliore motu ſanguinis conciliando: Poſteà dedi eidem miſturas alexipharmacas ex antimonialibus fixis, & ſpiritu nitri dulci, per biduum, imperando ſucceſſivè ſudorem; ſed fruſtrà. Interim cum ita in eodem ſtatu permanerent ſymptomata, & tutus ipſemet eſſem de non latente malignitate, dedi *vomitorium* manè, præſumens eſſe febrem lymphaticam minùs acutam, unde aliquoties ſuprà & infrà fuit purgata, & cùm veſperi deberet exacerbari paroxyſmus, mitior fuit poſt vomitum, ſine ulla cephalalgia, noxque quieta ſecuta.

Facto hoc, præbui lymphæ glutinoſitatem reſolventia, abſtergendo primò primas vias, & corrigendo earum cruditates acidas, per ſalis ammoniaci ʒj. pro 2. doſibus, manè & veſperi aſſumendis, & recrementa per urinam & ſudorem repurgando: vel etiam

℞. *Arcan. dupl.*
Salis Ammoniaci ana ℈j. vel ʒß.
M. pro 2. doſib.
manè & veſperi uſurpandis.

Quibus ipſis cùm eſſet motus febrilis ſedatus, pro lympha adhuc meliùs corrigenda, & pro reſpectu ad menſium difficultatem, in *fine morbi* præſcripſi ſpiritum ſalis ammoniaci, bis quotidie de eodem ut capiatur jubendo; ſicque continuato hujus uſu penitùs convaluit. Certè dictum ſal ammoniacum egregium eſt in hoc caſu, itemque quando febribus intermittentibus diuturnis curatis tandem veſtigia Hecticæ ſuperveniunt.

Vel etiam ex intermittentibus convaleſcentes nimis voraces febrim lymphaticam incidunt. Sic enim curavi aliquando juvenem à tertiana convaleſcentem, ſed ex nimia ingluvie continuam febrem incurrentem, quæ omni die exacerbabatur ab hora prima ad horam ſeptimam diei ſequentis uſque, calor tamen non adeò mordax affligebat, interim erat ſomnolentus, & rejiciebat per os copioſa viſcida. Hunc ſcilicet ægrum, præmiſſo repetito bis vomitu, tandem uſu ſalis ammoniaci reſtitui, quod admodum convenit in talibus febribus, ſubinde admiſcui antihecticum Poterii: e.g.

℞. *Salis Ammoniaci* ℈j. ad gr. xxvj.
Antihect. Poter. gr. xij. ad xv.
M. pro 2. doſibus.

Opiata in ejuſmodi febribus lymphaticis locum non inveniunt, imò magis nocent, quam proſunt, eaſque magis diuturnas reddunt.

Alius juvenis febre intermittente lentâ de typo tertianæ duplicatæ affligebatur, quæ tamen revera hemitritæi quædam videbatur ſpecies ex læſa diæta, ipſo hypochondriaco exiſtente. Paroxyſmi omnes affligebant ſaltem cum æſtu, ſine ullo horroris veſtigio, lentè & pedetentim incipiebant cum cephalalgia, hypochondriorum tenſione, & dolore abdominis gravativo; æſtus erat, quoad externum tactum, moderatus, pulſus non adeò inſigniter frequens, ſed interiora eò magis urebantur, cereviſiam horrebat, lingua in paroxyſmo erat arida & ſqualida. Biduo verò jam ægrotaverat. Die ergò Martis

℞. *Corall. rub. præp.*
Arcan. dupl. ana ℈j.
Miſc. pro duabus doſibus.

Veſperi appetente nocte erat paroxyſmus unus. Die Mercurii ordinabatur pulvis blandus laxativus ex tartaro vitriolato &c, veſperi denuò unus ex iſtis pulveribus: hodie paroxyſmi quaſi duplices erant, ante & à meridie. Die Jovis præſcribebam duos pulveres:

℞. *Arcan. dupl.*
Nitri Antimoniati,
Antihect. Poter. ana ℈j.
M. pro 2. doſibus.

Veſperi erat paroxyſmus unus. Die Veneris

℞. *Spiritus Nitri dulc.* ʒ ij.

Paroxyſmi erant bini, manè unus, alter veſperi, ilq; ſatis intenſi, qui omnes terminabantur ſine ſudore. Die Saturni

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ʒß.
Salis abſinth. ℈j.
Antimonii diaphor. ℈ß.
M. pro 2. doſibus.

Paroxyſmus erat duplex, ante meridiem, & hinc veſperi.

Die Solis vomitorium ordinavi, quod copioſa & mucilaginoſa evacuavit. Hac die nullum paroxyſmi veſtigium apparebat, noctu levis quidam erat inſultus, cùm veſperi priùs accepiſſet ſequentem pulverem:

℞. *Salis Ammoniaci* ℈j.
Antihect. Poter. ℈ß.
Miſc.

Die Lunæ cùm metuerem hac die paroxyſmos:

℞. *Aquæ Card. bened.* ℥ iij.
Salis Ammoniaci ℈j.
Salis Cent. min. ℈ß.
Antihect. Poter. gr. xv.
Syr. cort. aurant. ʒß.
Miſc.

Capiebat ſubinde cochleatim, quia & lentus & ferè vagus erat morbi motus; redit paroxyſmus circa meridiem ingens, ægro admodum anxioſo exiſtente, & de graviſſimo æſtu conquerente. Poſt aliquot horas vocatus reperio æſtum in partibus externis admodum moderatum, neque etiam pulſum reſpondentem febri adeò anxioſæ, ac de ea conquerebatur æger, ipſo nunquam adhuc graviùs & cum tanto ardore ac tanta cephalalgia laboraſſe affirmante. Propterea

℞. *Spiritus Salis Ammoniaci* ʒ ij.
Doſis gutt. 40. mox, & appetente nocte.

Primò hujus uſu intra mediam horam internus æſtus tepeſcere, anxietates ceſſare, quin ad exteriora ipſo æſtu & ſudore facili erumpente, paroxyſmi ceſſatio, nocte inſecutâ quietâ. Continuavit integrâ ſeptimanâ hunc ſpiritum, & levia ſaltem veſtigia paroxyſmorum ſecundùm horam ſecundam pomeridianam patiebatur, quæ uſu ſpiritus ſalis ammoniaci inſequente ſudore intra horam evaneſcerent. Sed cùm hæc quotidiè evenirent, urina verò copioſum ſedimentum haberet, alvuſque clauſa, ob id die Solis ordinavi:

℞. *Paſſul. laxat.* ʒß.
Tartari Vitriolat. ℈ß.
Pulv. cachect. Hartm. gr. v.
Miſc.

Capiebat, & hoc die nullum paroxyſmum ſentiebat.

Suprà etiam monui, lymphaticas tales febres etiam in lue Venerea obſervari, tàm in affectu ipſo, quàm poſt præpoſterum & copioſiorem uſum decoctorum ſudoriferorum: cujus exemplum obſervavi in juvene quodam ſtudioſo, qui in palæſtra Venereâ egregiè, ſi Diis placet, exercitatus, lue tandem Venereâ infeſtabatur, ita, ut in utroque inguine bubones apparerent, & glans penis parvis exulcerationibus obſideretur. Ut à malo liberetur, cùm aliquoties gonorrhœâ virulentâ laboraverit, curam inſtitui debitam, & poſt purgationem Mercurialem incepit potare Decocta lignorum ſudoriferorum cum Mercurio & antimonio ſecundùm ZWELFFERUM. Quid autem porrò fit? Ubi per aliquot dies potiones allegatas ſtrenuè continuaſſet, incidit in febrem lymphaticam, cum laſſitudine totius corporis & æſtu inſigni, continuò quidem, certis tamen temporibus, præſertim veſperi exacerbato, & poſt paroxyſmum uſque durante, redeunte circa decimam antimeridianam horam denuò novo paroxyſmo, poſt horam tertiam pomeridianam terminante, quem iterum paulò pòſt veſperi prior paroxyſmus excipiebat, & ſic porrò, ut adeoque intra 24. horas binos quoque paroxyſmos ſuſtineret æger. Pulſus continuò frequens, celer, & ferè parvus erat, os glutinoſum, rejiciebat copioſa viſcida, anxius erat, & calor corporis extra paroxyſmum moderatus, naturali ferè ſimilis, cum pulſu tamen febrili; in paroxyſmo verò admodum intenſus. Ex hiſce ſignis concluſi, latere febrem lentam, ex lympha, veneno Gallico infecta, originem ducentem, & uſu potionum ſudoriferarum commota; unde propinavi ægro *vomitorium*, à cujus uſu hic rejiciebat copioſa viſcida & varia, cum inſigni euphoria: Hinc præſcripſi:

℞. *Salis Ammoniaci* ℈ ij.

Exhibebam pro duabus doſibus, capiendo doſin ante paroxyſmum.

Vel etiam

℞. *Salis Ammoniaci* ʒß.
Arcan. dupl. ℈j.

M. Pro

M. pro 2. doſ.
Capiendo ante paroxyſmum:
Reſpectu æſtus verò ordinabim:
℞. *Salis Ammoniaci* ʒß.
Nitri ſtibiati ℈j.
M. pro 2. doſibus.

Quo pulvere aliquoties repetito ceſſabat æſtus, paucis reſtantibus ſymptomatis.

Poſtquam verò adhuc de novo conquereretur de ore glutinoſo & anxietatibus præcordiorum, iteravi vomitorium, & hinc præſcripſi:
℞. *Spiritus Salis Ammoniaci* ℥iij.

De quo bis in die gutt. 40. aſſumebat, & ſanè hic egregiè per urinam, quæ turbida craſſaque apparebat, & cum ſingulari euphoria, operatus fuit.

Unde omnibus ſymptomatibus evaneſcentibus, appetitus adhuc nonnihil proſtratus, & noctes inquietæ reſtitabant; unde pro abſolvenda cura ſequens ordinavi Decoctum in affectibus Venereis optimum:
℞. *Rad. Chinæ* ℥iß.
Raſ. lign. Saſſafr. ℥j.
Rad. Liquirit. ʒvj.
Santali rubri ℥iij.
Conciſa & inſuſa
in *Aquæ comm.* ℔vj.
Stent in Balneo Mariæ per noctem:
Manè adde
Paſſ. min. conquaſſ. ℥iij.
Coqu. ad remanent. ℔jv.

De Colatura capiat bis quotidie, manè & à meridie, addendo omni hauſtui *tincturæ* antimonii gutt. 40. Sic appetitus egregiè rediit, ita ut poſtmodum curam ſudoriferam, & ulteriorem luis Venereæ, perferre, & ab hac liberari potuerit.

RESOLUTIO ALIA
DN. JOHANNIS ACOLUTHI,
VRATISLAVIENSIS,
à
B. DN. PRÆSIDE
correcta
Anno 1679.

EXhibiti caſus noſtri hiſtoriam accuratiore indagine perquirens, indice omnium ſymptomatum concurſu eò feror, ut *morbum* hunc *febrium* eſſe prolem, agnoſcam. Eſt autem ex *continuarum benignarum* genere, in ſpecie *Synocha ſeu continua periodica, quotidiana mediocriter aucta* appellanda, eòquod perpetuus quidem adſit paroxyſmus, nocte tamen imminente ſemper exacerbetur, adeoque certas periodos obſervet. Si ſtudioſiùs legere SYLVII veſtigia ſit animus, inter *ſynochas, ab ipſo lymphaticas* dictas, locum morbo noſtro tribuemus; eo ipſo primarium ſimul *inhæſionis* ſubjectum digito monſtrantes, quod lympha conſtituit; ſecundarium, cui febris hæc inhæret, ſubjectum maſſa ſanguinea eſt, cruditatibus acidis viſcidis ex primis viis, & volatili acore in ſubjecto nonnihil viſcido inquinata, eandem labem perpetuo circulo ſuo per univerſum corpus circumgyrans. Radicationis autem ſubjectum ventriculum eſſe, in quo reverà, juxta HELMONTII ſententiam, ſanitatis & morborum poſiti ſunt limites, certum eſt, à quo & originem, & pro conſervatione ſui fomitem, vitium lymphæ, deſumit. Naturalis fermenti hujus digeſtivi energia præternaturali ſapore acido depravata, dum aſſumptos cibos debito perficere modo non ſuſtinet, quin in mucum plus minus viſcidum reſolutos, & charactere acido-volatili morboſo ſignatos, ad cæterarum digeſtionum tranſmittat officinas, totius corporis ſuccos, in ſpecie tamen lympham mendoſam, conſtituit. Manifeſtum hoc ex eo eſt, quod quàvis veſperà paroxyſmus recrudeſcat, magnum, experientiâ teſte, *morborum ex lymphæ vitiis oriundorum indicium, quamvis* in hujus rei veræ rationis inquiſitione cæcutire nos hucuſque voluerit natura. Fortè ſub inſenſibili tranſpiratione impedita, & irritatarum fibrarum criſpatura, copioſiùs expreſſi, & ipſi vitiosè conſtituti, bilis & pancreatis latices (præſertim poſterior, non quidem ex obſtructione lateralium ductuum ſuorum à pituita, quæ SYLVII eſt ſententia, ſub incertitudine magiſtra, plurimis difficultatibus implicata, ſed ob fermentum pancreatis proprium, a lympha acidiore & ipſum corruptum, acrior redditus) unà cum cruditatibus acidis viſcidis progrediuntur, activitate ſuâ, in ſpecie lympham, hacque mediante maſſam ſanguineam inficiunt, quæ ſub heterogenearum particularum acido-volatilium acceſſum, peregrini hoſpitis impatiens, in impetuoſas cietur fermentationes, intenſiſſimum æſtum comitem individuum habentes. Fermentum ventriculi, in muco viſcido reſidens, præternaturaliter acidum volatile, antequam remotiora loca infeſtet, acrimoniæ ſtatim ſuæ inſenſiſſima ſpicula natali hoſpitio infigit, dum ſenſibiliſſimum orificium ventriculi ſiniſtrum acutis ejuſmodi miaſmatis pungens, moleſtum adeò infert ſenſum, quem ægra noſtra per præcordiorum anxietates exprimit. Ventriculi autem tunicas, dum moleſta vellicat irritatio, idem ſortis annexorum inteſtinorum experiuntur parietes, aliis quoque membranoſis partibus in tædioſi ſenſus conſortium tractis, unde leves fibrarum nervearum, ſive ventriculum, ſive inteſtina, ſive membranas alias reſpicias, ſpaſmi enaſcentes, horroris ſeu frigoris imaginem mentiuntur: qui rigor intenditur, quando ſub hoc modò enarrato ſpaſmo bilis & lympha pancreatica uberiùs effuſæ in inteſtino tenui effervescunt, & hoc ipſo inteſtina magis irritant. Æſtus, dum igne ſuo contenta ſtomachi quæcunque quaſi alcaliſat, appetitus omnis perit, ſuccedente graviſſimâ ſiti, ob inimicam ventriculo ſalium horum texturam, ſenſum ejuſmodi, ipſi œſophago & linguæ imprimentem, quem ſitim vocare conſuevimus. Huic incrementa potiùs addere, quàm ſupprimere eam lupulata videtur cereviſia, quæ, quia non digeritur, quin cruditates quaſi nidorulentas in ventriculo occaſionaliter cumulat, à quibus ventriculus oſt uditur, hic illam nauſeat. Idem æſtus, dum univerſum corpus torret, ſalivæ quoque humiditatem abſumit, unde viſcidior & glutinoſior reddita, non leves pro anxia ſiti ſtimulos addit. Cephalalgia] eſt per conſenſum ventriculi; & dubium eſt, annon ferè quævis cephalalgiæ in febribus magis per conſenſum ventriculi, quàm capitis, ſint per eſſentiam? Sub inordinato autem contentorum corporis omnium motu ſpiritus animales nec ſecerni à ſanguine debitè, nec elaborari & perfici in cerebro ritè poſſunt, a quorum defectu & virium inopia & artuum laſſitudo dependet.

Signa horum omnium modò adductorum & pulſus & urina nobis exhibent: hæc intenſiore tincturâ fermenti acidi in maſſa ſanguinea peregrini: ille celeritate & frequentiâ nimiâ, impetuoſi ſpirituum animalium motus, & præternaturalis maſſæ ſanguineæ rarefactionis, index.

Morbus hic ægræ noſtræ ſine dubio ex inordinata ſuccrevit diæta, quæ cruditates variæ, in ventriculo congeſtæ, infelici tandem ſpecimine exſerſerunt, non conferente parum ad diſpoſitionem pro faciliùs ſuſcipiendo, difficilliùsque ſubjugando fermento peregrino, ſanguini & lymphæ introducendam, ſegniùs fluentium menſium vitio. Per hoc enim menſtruo quovis ſpatio quæ excerni debebant inutiles maſſæ ſanguineæ particulæ, internè eidem commixtæ manent, tantò aptiores ad fermentationem præternaturalem concitandam, quantò à laudabili ſanguinis craſi magis recedunt.

In ea tamen adhuc conſtitutione ægra noſtra verſatur, quæ impræſentiarum nil mali ominari jubet, quin ritè adhibitis remediis, exoptatam ipſi (rebus ſic ſtantibus) promittere poſſumus valetudinem, urinâ jam coctionis inchoantis ſuggerente indicia. In eo tamen cautos nos eſſe decet, ne benignitatis ſpecie malignitas nobis illudat.

Conſiſtet autem imploratum *curæ* auxilium in eo, ut
1. Fomes morbi, in primis viis hærens, removeatur.
2. Fermentum febrile corrigatur & eliminetur; in quo ſimul lymphæ correctio conſiſtit.
3. Symptomata mitigentur.

Pro his ſcopis meliùs obtinendis neceſſarium omninò videtur, venæ ſectionem in brachio inſtituere, ſanguine menſtruo non ſufficienter anteà excreto. Hæc, ſecundùm SYDENHAM *in Method. curandi febres, vomitorio præmitti* debet, ne venis, ſanguine copioſo turgidis, ruptura aliquo in loco, imprimis pulmonibus, ſub vomendi conatu superveniat. Habeatur tamen circumſtantiarum ratio. Hinc

Pri-

Accedit & his menſium difficilis ſubinde excretio, propter acidi præternaturalis viſcidi impedimentum.

Quantum ad *ſymptomata*: primò laſſitudo artuum inſolita, tendens, & contundens, cauſam aliam non agnoſcit, quàm defectum & inordinatum plus minùs ſpirituum motum, unde languor artuum, imò ferè omnis motus ceſſatio. Tendens verò dolor & contundens adhuc aliud quid videtur tacitè innuere, ſcilicet lympham motu ſuo tardiore in ſubjecto hoc noſtro phlegmatico, uti videtur, partibus cæteris dolorem aliquem gravativum, & tenſivum inducere, quin & acore ſalſo-acri, quò abundat, partes extremorum nerveo-membranaceas vellicare, & obſcurè contundere. Cephalalgia verò intenſa, febrium comes individua, ferè in hoc morbi genere videtur per conſenſum ſtomachi & primarum viarum oriri, uti hoc ſæpiùs, evacuato ſcilicet morbi fomite, experiri, & à poſteriori colligere licet. Sitis affligens ordinariò febribus hiſce lymphaticis juncta eſt, & cauſam aliam nullam præſupponit, quàm lympham ſalſedine plus minus ſcorbuticâ vitiatam; unde etiam glutinoſitas faucium, & muci copioſi in ore præſentia, crebriorque per ſcreatum ejuſdem rejectio, dependent. Quibus & hoc accedit, quod calor febrilis, ſub paroxyſmi tempore ſatis intenſus, omnem humiditatem abſumat, & lymphæ motum tardiorem hac ratione ſuperinducat. Prætereà ex eo quoque fonte deducendæ nobis veniunt anguſtiæ præcordiorum gravativæ, de quibus & noſtra conqueritur ægra: Scilicet dum lympha, quæ juxta naturæ curſum ordinarium nihil omninò viſcida nec tenax eſſe, ſed potiùs cæteris humoribus præternaturaliter inviſcatis pro vehiculo inſervire debet, inverſo, ut ita loquar, naturæ ordine, glutinoſa ab acido plus minus viſcido redditur, & hinc muci viſcidi inſtar partes internas obſidet, & vaſculorum obſtruit oſcula, deſcenſu quoque ſuo & pondere ex faucibus anguſtias præcordiorum gravativas haud rarò inducit, quas poſtmodum, ratione conſenſus, appetitus proſtratio excipit & inſequitur.

Cæterùm pulſus celer, frequens, magnitudine & vehementiâ moderatus, nec non urina craſſa, turbida, bene nos ſperare jubent; quia & robur & luctam naturæ æquabilem adhuc oſtendunt, & aliqualis coctionis ſigna, imò motum naturæ, atrociam morbi ſuperantem, præ ſe ferre videntur. Morbus autem hic, utut non adeò acutus, propter ſymptomata primâ fronte non ita atrocia, ſed mediocriter urgentia, videatur; attamen quia lenta ſubinde ſolet eſſe hæc febris, & nunc magis nunc minus diuturna, adeoque niſi cautè curetur, modò in cachexiam, ſi nempe acuta magis nonnunquam fuerit, modò in hecticam, ſi ſcilicet lenta magis extiterit, terminari poſſit.

Curatio inſtitui poteſt hoc modo;

1. Fomes mali, & inde dependens vitium digeſtionis primæ removeatur & corrigatur.
2. Lymphæ vitioſa conſtitutio, ex aciditate præternaturali dependens, temperetur.
3. Symptomata urgentia mitigentur.

Prima indicatio, ut opinor, commodè poſſet obtineri per evacuantia quævis, præcipuè verò per emetica; quia hæc ipſa citiùs longè ac immediatè magis, quàm reliqua purgantia, ventriculi vitium corrigunt, & recrementorum copiam evacuant.

Huic itaque ſcopo ut ſatis fieret, præmiſſis tamen aliquamdiu incidentibus ſic dictis, uti ſunt liquor terræ foliatæ tartari, nitrum antimoniatum, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, ſal ammoniacum, &c. nec non ſuo modo maſticatoriis pro incidendo muco in ore,

℞. *Tartari emet.* gr. iiij.
ſolve in
Aquæ Fumar. ℥ i ß.
adde
Syr. rubi idæi ℥ j.
M. D. S.
Succus emeticus:

Pro una doſi primò manè ſumatur. Vel

℞. *Tartari emet.* gr. iij.
Salis Ammoniaci depur. gr. viij.
M. f. Pulvis. S.
Pulvis emeticus.

Per inferiora:

℞. *Maſſ. Pilular. de trib. Ruffi* gr. xv.
Auri fulmin. gr. iij.
Scamm. præp.
Troch. alband. ana gr. j.
Cum ſ. q. *Tincturæ Tartar. compoſ.* f. Pilul. no. xxx.
D. S.
Pilulæ purgantes pro una vice.

Pro *ſecunda Indicatione* obtinenda eò annitendum, ut vitioſum acidum, lymphæ quod ſubeſt, & eandem incraſſat, ſaturetur & viſciditas ejus diſſolvatur. Hoc ut fiat:

℞. *Crem. Tartari*, aut *Tartari Vitriolat.* ʒ ß.
Corall. rub. præp. gr. xv.
M. div. in 2. part. æqu. S.
Pulvis diſſolvens, manè ſumendus.

Veſperi ante exacerbationem:

℞. *Salis Ammoniaci depur.* ℈ j.
Antihect. Poter. ℈ ß.
M. D. S.
Pulvis ante exacerbationem ſumendus.

Huc etiam referri poſſent diaphoretica, & diuretica, ſic dicta remedia ex antimonio diaphoretico, ſale volatili ſuccini, cornu cervi, liquore cornu cervi ſuccinato, ſpiritu theriacali, ſale abſinthii, elixyr diuretico, tinctura tartari compoſita, ſpiritu ſalis ammoniaci cum calce viva, ſpiritu baccarum juniperi, ſyrupo cochleariæ &c., quæ incidendo & evacuando mucum viſcidum, hoc in negotio, prout mihi perſuaſum habeo, multum auxilii afferre poſſunt.

De cætero mucus viſcidus, in faucium cavitate hærens, ut eò citiùs & minori cum moleſtia promoveatur & excernatur:

℞. *Aquæ hyſſop.*
Scabioſ. ana ℥ ij.
Oxym. ſquillit. ʒ vj.
Syr. de hyſſ. ℥ ij.
Spiritus Sulphuris per camp. ʒ ß.
M. D. S.
Potio diſſolvens, ſæpius cochleatim ſumenda.

Pro gargariſatione ſeu oris collutione prodeſt cereviſia ſecundaria cum tantillo mellis roſati; vel aqua, acetum, & lapis prunellæ; vel infuſum florum malvæ arboreæ in aqua communi, acidulatum cum pauco ſpiritu ſulphuris vel ſalis, addito modico ſyrupi appropriati.

Cætera ſymptomata, quæ ſunt effectus ſaltem & productum morboſum, ſublatâ cauſâ ſponte ceſſabunt.

DEUS interim hiſce clementer benedicat!

CASUS XXXI.

FEBRIS LENTA SYMPTOMATICA.

Vir conſiſtentis ætatis ex febre acuta & gravi, cùm ſine notabili materiæ morboſæ evacuatione convaluiſſet, nullas verò diætæ regulas obſervaret, aliquot interjectis menſibus conqueri cœpit de ſenſu doloris gravantis, & nonnihil lancinantis, in profundo abdominis circa umbilicalem præterpropter regionem, quem tamen negligit. Supervenit ſenſim ſitis intenſior, calor quidam præternaturalis, iſque continuus, ſed qui incertis vicibus ſubinde nonnihil exaſperatur, appetitus dejicitur, corpus ſenſim emaciatur, ſitis intenditur, abdomen paulatim intumeſcere videtur, liquida & varia per alvum dejicit. Hæc per aliquot ſeptimanas, conſueta munia obiens, cùm pertuliſſet, Medicum vocat; qui cum enarratis calorem percipit lentum, cum pulſu celeri, frequenti, parvo, duro, vehementi; tangenti abdomen circa loca doloroſa ſe offerunt veſtigia tumoris mediocris, ægro tactum fortiorem, ob auctum doloris ſenſum, fugiente: urina intenſiùs tincta, clara, fulgida. Medicus cùm per aliquot dies tractaſſet ægrum, exaſperatur dolor, intenditur æſtus, æger inquietus & anxius evadit; ſupervenit tandem gravis horror totius corporis, qui æſtu conſueto permutatur, quem poſt tres horas excipit intenſius rigor, totum corpus quatiens, per integram ferè horam, quo evaneſcente, æſtus intenſus ſupervenit, ſenſim ad ſolitum calorem lentum rediens. Accedunt bis excreta tetra per alvum, fœtida, varicolora, & nonnihil cruenta; urinæ autem emittuntur turbidæ, craſſæ, poſt horulæ quietem clareſcentes, & copioſum ſedimentum, craſſum, album, ſeponentes, quod ad levem ultri agitationem ſubitò diſſilit, & hinc inde vago motu urinam impregnat, eamque lacteam reddit. Sapor teter percipitur in ore, aliquot horis ab omni paſtu intenditur calor, in vola manus præſertim perceptibilis.

Urgetur Cura.

RESOLUTIO
DNI. MAXIMILIANI PREUSSII,
VRATISLAVIENSIS,

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. DNI. PRÆSIDIS,

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Poſt diuturnam animi fluctuationem, ad quodnam morbi genus caſus præſens ſatis implicatus pertineat, deprehendi tandem, commodè illum febribus hecticis ſymptomaticis accenſeri poſſe. Cujus rei ſuſpicionem potiſſimùm ſuggeſſit primo dolor gravans & nonnihil lancinans in profundo regionis umbilicalis, ubi meſenterium inteſtinorum involutionibus undique circumſeptum, conſitum eſſe autopſia anatomica docet, iſque ſuperveniens febri acutæ ſine notabili materiæ morboſæ excretione evaneſcenti, ut adeò non expers ſuſpicionis eſſet de latente ibidem abſceſſu per metaſtaſin materiæ febrilis collecto, ac fomitem febris denuò ſupervenientis magnam partem conſtituente. Quamquam enim in ea non ſim opinione, ac ſi tantillum febris præcedentis initium, quale forſan fuit, pro materia abſceſſus alicujus, longè copioſiori conſtituenda, ſufficiens ſit, quin tamen id ipſum à maſſa ſanguinea imbibitur, non exiguam hujus partem in textura variè mutando in ſimilem ipſi naturam recrementoſam convertere, huicque aſſociatum in loco quodam particulari latens ejuſmodi ulcus formare potuerit, nullum mihi eſt dubium; præſertim cùm ipſæ obſervationes Practicorum, BARTHOLINI Cent.3 Hiſt.Anat.48, *aliorumque non adeò raræ experientiæ evincant, ſæpiùs ſolutionem febrium per talem cauſæ peccantis in quodam loco collectionem & ſucceſſivam ſuppurationem contingere: de qua inſuper noſtro in caſu certos nos reddunt, tùm excreta per alvum nonnihil ſanguinolenta, ac, ut videtur, purulenta quaſi, tum emiſſa tandem in morbi curſu urina craſſa, turbida, ſedimentum album per exiguam matulæ quietem præbens, quod levi agitatione lacteo colore per totam urinæ maſſam diffunditur, ſigno ſanè nulli, præterquam purulentæ ejuſmodi ſubſidentiæ proprio.*

Secundo tandem loco augurium hocce de febri hectica pleniùs confirmarunt ſigna omni & ſoli huic morbo ſolennia, calor ſcilicet levis, continuus, & periodicè exacerbatus, pulſus frequens, parvus, debilis, ac denique emaciatio corporis, his ipſis juncta; de quorum cauſis infrà, ubi de ſymptomatum ratione formali accohæſione.

PARS AFFECTA.

Ex dictis apparet: fomitem affectus noſtri potiſſimùm eſſe meſenterium, hujuſque imprimis duplicaturam: id quod perſuadet ortus doloris cum hujus ſitu in medio abdominis profundo exactè coincidens; hinc & doloris conditio, obtusè ſcilicet afficiens, quali ſenſu meſenterium præditum eſſe ob copioſè interſperſam pinguedinem oppidò liquet, ita ut exinde derivari forſan poſſit cauſa, cur tardè adeò, poſt aliquot demum menſium decurſum à tempore convaleſcentiæ poſt febrim prægreſſam, anguis hicce ſub herba latens veſtigiis ac morſu ſuo ſe prodiderit? quippe tunc demum, ubi maturatio, & hinc diſtenſio cum acrimonia illius majore moleſta eſſe cœpit. Verùm nec hicce focus fuit ſolitarius, quin potiùs ſymptomata quædam inferiùs declaranda *unà cum diæta ſobria poſt febrim neglecta, ſtomachum quoque in conſortium ejus pertrahendum inculcant, quatenus hic etiam ob aſſumptorum ad fermentum ejus, ex febre ſatis adhuc hebes, minus proportionatam conditionem, chylum nonniſi nidorulento viſcidum exhibuit, qui maſſæ ſanguineæ, tanquam ſubjecto inhæſionis, commixtus, eò quod huic ob adverſam aptitudinem non facilè aſſimilari potuerit, hujus conſiſtentiam ac fermentationem æquabilem admodum turbavit.*

CAUSÆ.

Cui ſucceſſivè ſupervenientes tandem, charactere febrili activo magis inſignitæ, particulæ abſceſſus latentis, reſolutæ ſenſim, & à venis meſenterii capillaribus abſorptæ, ſociatâ cum illo operâ febrilem efferveſcentiam, lentam tamen ac lenem, in maſſa ſanguinea excitarunt ac ſuſtentaverunt: atque adeò fermenta hæc purulenta febris noſtræ cauſa occaſionalis, *&, juxta cum chylo vitiato,* efficiens proxima *extiterunt.*

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Symptomatum *ratio ex præmiſſis modò facilè deduci poterit. Ac quidem de dolore profundo circa regionem umbilicalem ſuperius dictum. Tumor tamen huic tandem junctus ex majore materiæ contentæ, dum ſuppurationem ſubiit, diſpanſione, niſi & per conſenſum doloris introducta inteſtinis criſpatura ſpaſmodica, profectus videtur, tactum fugiens nonnihil ob communem hujus cum omnibus abſceſſuum generibus ſenſibilitatem doloroſam. Appetitus dejectus ex cruditatibus ſtomachi viſcidis, ac propter acidum hujus, ratione febris præcedentis deficiens, adhuc plus minus nidorulentis, concurrente eò diætæ inobſervantiâ, commodè derivari poterit. Ex appetitu labefactato, quod ordinarium ferè eſſe ſolet, ſitis intenſio ſecuta eſt, propter contrarium ſal alcali in ſtomacho ſic emergens, contribuente tamen ſimul ſymbolum ſuum ſalivæ ex chylo viſcido oriunda forſan glutinoſitate. Calor lenis ac continuus originem duxit partim ex fermento febrili purulento, cum ſanguine ex abſceſſu refluo, partim ex chylo cum lympha viſcidiore ſanguini infuſo, quæ ambo heterogeneitatis ſuæ reſpectu maſſæ ſanguineæ motum fermentativum præternaturalem induxerunt; qui tamen impeditus nonnihil à lentore chyli commixti, particulas activas plus minùs irretiente, & in activitate debita retardante, nonniſi lentus eſſe potuit; paululùm verò poſt paſtum exacerbatus ſemper, quoties tunc chyli novi acceſſu novum quaſi oleum ipſi affuſum turbas repetitas denuò exſuſcitavit. In eo ſaltem informari cuperem, cur in vola manus is potiſſimùm perceptibilis fuerit? Pulſus phœnomena ex eodem pariter fonte ac calor deduci poſſunt; utpote qui frequens apparet ob ſanguinis depravatam fermentationem; parvus, obturgeſcentiam hujus minorem ratione viſciditatis; durus ob tenſionem arteriæ majorem, ratione præſentis in meſenterio doloris; vehemens ob cordis validam adhuc contractionem; celer ob ejuſdem crebriorem ad ſyſtolen irritationem. Excreta alvi liquida varicolora hoc loco debentur ex una parte chyloſis viſciditatibus non paucis, ob tenacem ſubſtantiæ ipſorum glutinoſitatem cum fæculentiis ordinariis firmiùs, quàm ut ſecerni exactè poſſint, permixtis; ex altera verò bili, ſucco pancreatico, aliiſque depravatis maſſæ ſanguineæ ſuccis, in colore diverſimodè mutatis, ac ſimul ad inteſtina confluentibus, quorum excretorum fœtor, tamen & cunctatio ultimis temporibus eveniens, ex abſceſſu tandem rupto & eroſione aliquali ſubjacentium vaſculorum ſanguiferorum, hincque puris copioſa & ſanguinis modica iis permixtione, derivari non ineptè poteſt. Rupturam enim abſceſſus illius tandem contigiſſe, ſuſpicionem præbet, præter dicta excreta, alvi ſanguinolenta, & fœtida, præter urinæ phænomenon ſuperiùs adductum, præter ſaporem tetrum in ore perceptum à pure, procul dubio lymphæ, & conſequenter ſalivæ immixto; ſuperveniens tandem cum his ſubitanea omnium ſymptomatum exacerbatio, doloris ſcilicet & æſtus intenſio, ſub extrema diſtenſione abſceſſus, rupturam tentantis, adeò quidem, ut in conſenſum cum membranis & plexu meſenterii pertractis aliis partibus membranaceis, ex horum ſpaſmo inde producto ingens horror totius ſupervenerit ſignum rupturæ abſceſſuum quoruncumque admodum familiare; ſub qua tenſione ſpaſmodica cùm ruptum forſan, & in vaſa ſanguinea maximam partem tractum fuerit coacervatum pus, hoc in illis novas excitando turbas, inſignem ſanguinis efferveſcentiam, ac inde corporis incaleſcentiam produxit; cumque ſimul ob plenitudinem & craſſitiem aliqualem pulmones non adeò liberè permearet, ad inquietudinem & anxietatem præcordiorum, quæ tamen ex viſcida infarctione partim quoque profecta, haud parum contulit; hæcque poſtmodum repetierunt, quoties nova materia purulenta maſſam ſanguineam ſubiit. Non enim omnis illa unâ vice ex matrice ſua in maſſam ſanguineam profuſa fuit, quia nec omnis unâ vice maturata; ſiquidem conſtat, abſceſſus quoſcunque ſucceſſivè & quoad ſuperficiem partis accumulatam ſemper priùs maturari: ſicut exinde* le GRAND in Inſtitut. Philoſoph. P.6. Artic. 5. *ſuſpicetur, paroxyſmos & typum fe-*

brium

brium recurrere, prout citiùs vel tardiùs materia febrilis in parte quadam detenta maturatur. Id quod equidem pro illuſtratione noſtri caſus aliquid facit, utpote in quo materia ad ſuppurandum apta adeſt: an tamen talis in aliis quoque febribus, ut ille vult, adſit, ac proinde in iis quoque ſuſpicio hæc locum habeat, nolim ego determinare, niſi contingentem fortè reſuſcitationem, aut mediante motu inteſtino diffuſionem particularum fermenti febrilis (ſi tantilli corporis minores adhuc partes concipere licet) pro maturatione ejuſmodi ſucceſſiua habere quis velit. Emaciatio denique corporis non potuit non cauſas hujus morbi proximas concomitari; ſiquidem impoſſibile, chylum nidorulento-viſcidum, ac à puris fermento febrili & corruptiuo præterea inquinatum, maſſæ ſanguineæ, & per conſequens partibus corporis reliquis, aſſimilari ritè ac ſufficienter, præſertim cum inſuper haud exigua ejus portio fæcibus arctiùs adhuc permixta, & ex ſanguine ad inteſtina iterum amandata, per alvum excreta fuerit.

PROGNOSIS.

Ut tandem Prognoſin hujus affectus formemus, ſciendum: Omnem hecticam eſſe morbum ſatis periculoſum, extirpatu difficillimum: quod fatum commune igitur & noſtrum quoque ægrum manet; ejuſque morbum in ſpecie graviorem reddit fomes ejus internus, abſceſſus ſcilicet meſenterii, cui febris hectica ſymptomaticè ſupervenit, cùm quæ ab interna cauſa originem ducit hectica, reliquis ſemper curatu difficilior obſervata fuerit.

Ex adverſo tamen ſpem curæ ideò promittit, quia nondum adeo inveterata eſt, nec in corpore ſenili, ſed conſiſtentis ac optimæ ætatis, quodque præterea ſpontaneo naturæ motu abſceſſus ruptura & puris magnam partem per urinam & alvum excretio jam contigerit: quanquam ſubitanea adeò reſtitutio, cùm ex numero morborum chronicorum ſit hicce affectus, non ſit expectanda, ſed lenta ſaltem ac ſucceſſiva.

CURA.

Curam quod attinet; Indicationes ſequentes in ea locum habent:

1. Abſceſſus ruptus mundificetur, promovendo ulteriorem ac plenariam puris ex eodem evacuationem.
2. Mundificatus is conſolidetur per vulneraria & ſudorifera.
3. Stomachus evacuetur à cruditatibus nidorulentis.
4. Ejuſdem digeſtio debita reſtituatur per incidentia & acidula.
5. Fermentum febrile è corpore eliminetur, ac maſſæ ſanguineæ textura & fermentatio æquabilis reſtituatur per diaphoretica & antifebrilia.
6. Corpus impinguetur per diætam probè nutrientem.

Pro obtinendo igitur primo & tertio ſcopo vomitus conveniet, qui inſtituatur ſequenti pulvere:

℞. Tartari emet. gr. iij.
Miſc. cum duplo ſacchari;

& ſic propinetur.

Quibus pro primo ſcopo vomitus, quanquam egregiè materiam purulentam è ſede ſua promovens, non ſufficit aut arridet, applicare poſſunt clyſmata, v. g. ex lacte, in quo terebinthina diſſoluta; clyſmata enim materiam abſceſſus meſenterii ad inteſtina egregiè allicere, per experientiam Practicorum conſtat, quamvis per quas vias idem contingat, non æquè in propatulo ſit.

Præterea ſi jam natura viam ſibi formaverit per urinam, non incongruè dari poſſet diureticum aliquod, e. g. ſpiritus ſulphuris terebinthinatus ad gutt. xx., qui ſimul etiam ſecundo ſcopo, conſolidationis puta, ſatisfaceret: quam tamen præter hunc egregiè promovent Martialia liquida, tinctura Martis, ac imprimis tinctura antiphthiſica. Quibus tamen, continuato nonnihil uſu, non cedunt potiones vulnerariæ ex decocto alchimillæ, pyrolæ, ſaniculæ, &c.

Pro quarto ſcopo vel ſolus cremor tartari ſufficeret; poteſt tamen inſuper ſpiritus aliquis acidus, v. g. ſpiritus vitrioli ad aliquot guttas, vel ſpiritus ſalis dulcis, ſemper ante paſtum aſſumi. Aliàs quoque pro ſcopo hoc non inconcinna eſſent tartarus vitriolatus, ſal ammoniacum, ſpiritus carminativus de tribus &c.: v. g.

In forma ſicca:

℞. Tartari Vitriolat.
Salis Ammoniaci ana ℈ j.
M. f. Pulvis pro duabus doſibus.

In forma liquida:

℞. Aquæ fumar. ℥ i ß.
Spiritus carmin. de trib.
Salis dulc. ana ʒ j.
M. D. S.
Potio pro 2. vicibus.

Pro quinto ſcopo conveniunt Antihecticum Poterii, cinnabaris antimonii, antimonium diaphoreticum, ſpiritus ſalis ammoniaci, ſpiritus tartari, ſal volatile viperarum, tinctura bezoardica; v. g. in forma ſicca:

℞. Antihect. Poter. ℈ ß.
Cinn. Antimonii ℈ j.
M. f. Pulvis: S.
Pulvis ſudoriferus.

In forma liquida:

℞. Aquæ Menthæ ℥ j.
Spirit. Sal. Ammon. vel Tinct. bezoard. ʒ j.
Salis vol. viper. gr. xij.
M. f. Potio.

Expectetur ſudor.

Pro ſexto ſcopo convenit diæta ſucculenta, imprimis ex lacte, ſpeciatim aſinino, carnibus pullorum & vitulorum, amygdalis, pineis, piſtaceis &c., quæ ipſa per aliquod tempus continuentur.

Sic enim his rectè adhibitis, ſymptomata omnia ſponte ceſſabunt, atque ſic, cura concludi poterit.

D. S. S.

DISCURSUS & ANNOTATA

B. DNI. D. PRÆSIDIS.

Morbus eſt ex genere febrium lentarum, & tandem hecticarum, earumque ſymptomaticarum abſceſſui in viſcere quodam interno latenti ſupervenientium. Nempe in hiſtoria morbi duo tempora diſtincta obſervantur:

1. Tumoris in abſceſſum abeuntis, ſeu dum ſucceſſivè ſuppuratur, & conjunctam habet febrim lentam.
2. Abſceſſus jam facti ſuppurati, & ſimul comitem trahit propriè dictam febrim hecticam.

Oritur ergò hicce morbus ab abſceſſu in meſenterio collecto, hinc febris lenta, poſt hectica. Ubi in anteceſſum monendum, quî fiat, quod tumor hic, cùm ceu ſuppurandus neceſſariò inflammationem comitem adſciſcat, (nam etiam coagulatum lac non niſi inflammatione ſuperveniente ſuppuratur,) non acutam accendat febrim? Reſponſio eſt facilis; quia nempe tumor ac inflammatio hoc in caſu non hæret in parte adeò ſenſili, nec adeò copioſis vaſis ſanguiferis minoribus inſtructa; unde ſine adjuncta febre acuta ſuppuratio abſolvitur, qualem tamen pleura inflammata, ad ſuppurationem abiens, ſemper conjunctam habet: menſeterium enim minùs ſenſile eſt propter pinguedinem, & minùs inſtructum eſt vaſis capillaribus; & ut ramos majores vaſorum obtineat, illi tamen in inteſtinis demum in vaſa capillaria abeunt. Cæterùm materia tumoris non dependet à fermento febrili, ſed à ſuccis ſub curſu febris acutæ enatis: unde in abſceſſibus his & ſupervenientibus febribus ſemper ad conditionem partis ſimul reſpiciendum: nempe ſicut in intermittentium, ita etiam in omni febre benigna, & hinc in declinatione malignæ, ordinariè materiæ coctio ſupervenit, quæ ſeparata & præcipitata, quia à fermento febrili priùs vitiata, excernenda eſt, per quaſcunque fieri poteſt vias; unde & ſucci hi, ſub fermentatione febrili ſeparati & præcipitati, materiam conſtituunt tumoris, aliàs ex corpore eliminandam. Materia autem hæc rarò præexiſtit in ægris ante febres; ſed ſubinde fit ſub curſu febrium, quatenus fermenta peregrina maſſam ſanguineam reliquoſque ſuccos alterant & corrumpunt, quæ præcipitata, materiam concoctam conſtituunt. Monſtrat hoc natura ſub motibus criticis, quæ excernit materiam, ſed nonniſi coctam; ſi tamen ſecretio & excretio hujus materiæ non fiat, ſed intra corpus eadem cum reliquis ſuccis confuſa hæreat, tunc aut recidivam parit, vel eadem materia retenta, & tandem in loco quodam corporis interno tranſcolata affigitur, ubi hoſtili ſuâ præſentiâ, ceu ſpina quædam præſens infixa, doloris, tumoris, inflamma-

mationis & ſuppurationis cauſa eſt: qualequid & noſtro ægro quoque contigit.

Quæritur autem: quâ ratione diſtinguenda ſunt pus, genitura, & ſuccus chyloſus crudus, pituitæ nomine aliàs veniens, in urina? Vid. HEINRICUS ab HEER *obſ.*10. *lib.*1. Scilicet in gonorrhœæ, tàm benignæ quàm virulentæ, principio, *genitura* urinæ ſupernatat inſtar cremoris alicujus, niſi magnam virulentiam nacta ſit; contra pus & pituita fundum occupant: *pus* ad levem vitri motum mox diſſilit, & per totam *urinam* inordinatè vagatur, eandemque imprægnando *lacteſcentem reddit*, quieſcente verò lotio ſubſidet; ſicut tandem pituita motu ſpirali cum urina *circumgyratur*.

Pars igitur, in qua fomes morboſus latitat, ſcilicet *Pars affecta* ægri noſtri, ratione abſceſſus & tumoris eſt meſenterium; ratione verò febris lentæ adjunctæ maſſa ſanguinea & ſpirituum exercitus primariò conſideranda veniunt.

Quoad Cauſas, tàm proximas quàm remotas: præſupponendum, quod in omni morbo ſpiritus ceu partes primò viventes, adeoque etiam primò ægrotantes, conſiderandi ſint; quia, ſicuti ſpina cadaveri infixa, ob illorum abſentiam nec dolorem, nec tumorem, nec inflammationem, nec apoſtema parit; pari ratione ſpina meſenterio infixa præſupponit ſpirituum motum & impetum. Ergò hi erunt cauſa proxima efficiens; ſicut materialis ſeu occaſionalis alia eſt proxima, alia remota.

Cauſa proxima materialis, movens ſpiritus ad hos impetus, ſunt fermenta purulenta ſalinæ naturæ. Salinæ nempe heterogeneæ factæ particulæ (cum omne pus ſit ſalſum,) maſſæ ſanguineæ motum fermentativum æqualem turbando, eamque imparam agitando, febrem talem lentam & poſtmodum hecticam, induxerunt. Ubi tamen fermenta illa ſunt conſideranda vel in fieri, vel in facto eſſe: nam in illo ſtatu, dum abſceſſus ad ſuppurationem pergit, prædominatur adhuc acidum, adeoque fermenta ſunt naturæ ſalino-acidæ; aſt ubi jam factum eſt pus ex alcali & acido in ſubjecto pingui paulò viſcido, emergit ſalſum, unde in facto eſſe fermenta erunt ſalſa, ſed magis viſcida; unde febrem non acutam, ſed magis lentam, inferunt.

Cauſa verò *remota* ſunt partim recrementa morboſa (ceu producta morboſa, à fermento febrili ſub curſu acutæ febris prioris relicta) partim cruditates in primis viis, tàm ex fermenti digeſtivi minori activitate, quàm ex læſa diæta, in ægro à morbo acuto adhuc debili, genitæ, magis magiſque foventes febrim, naturalem motum ſanguinis & ſpirituum ſufflaminando; unde & cruda & viſcida excrementa collecta, & motus naturæ, recrementa febrilia reſtantia eliminare intendentis, turbatus fuit. Nempe nil magis reconvaleſcentes poſt morbos acutos ad chronicos diſponit, quàm læſa diæta, ſpeciatim exceſſu ſi peccent.

Hinc enim ratio quoque petenda, qui fiat, quod ab acutis morbis reconvaleſcentes ſubinde tam diu debiles ſint? imò non raro chronicos morbos, v. g. cachexiam, hydropem, febres intermittentes, tumores pedum œdematoſos, &c. incurrant? *Reſp.* Nimirum quadruplex cauſa ſubeſt: Vel enim

(1) Fæculentiæ morboſæ non ſufficienter motu naturæ ſpontaneo, vel medicamentorum ope, evacuantur; unde reliquæ quædam ſucceſſivè ſub curſu morbi acuti ex maſſa ſanguinea degeneres factæ, in corpore adhuc reſtitant, quæ puritatem contentorum poſtmodum turbant, & interdum debilitatem, interdum morbos chronicos, inducunt.

(2) Obſervandum, quod alteratio quædam inſignior in morbis acutis inducatur, vel ſucco cuidam corporis noſtri primariò imprimatur, vel tandem labes quædam viſceri cuidam profundiùs impreſſa, ejuſdem functionem lædens, affricata eſt. Quoad alterationem in ſuccis; ingens dyſcraſia oritur, unde ægri vel chronicis morbis obnoxii, vel debiles fiunt. Quoad labem; facilè fit, ut, ſi non ulcera, ſaltem tumores & oppilationes in viſceribus fiant, ratione quarum morbis chronicis obnoxii fiunt: Hinc poſt pleuritidem v. g. aut peripneumoniam ſæpe ulcus pulmonum & phthiſis ſequitur; ex vitio verò fellii inducto ad hydropem, icterum, &c. diſponit.

(3) Diæta uberior & voracitas poſt convaleſcentiam: nil enim magis nocet, quàm uberior diæta, quia fermentum enervatum eſt ſub curſu morbi.

Pari ratione

(4) Perverſus quorundam medicamentorum in acutis uſus diſponit reconvaleſcentes ad chronicos morbos: quorum prima claſſis eſt abuſus terreorum & fixorum antimonialium, partium animalium durarum calcinatarum, coralliatorum, &c. quæ copioſiùs aut crebriùs ſub curſu morbi ægris propinata tardiſſimè eos reconvaleſcere faciunt; magnam enim vim fermento ſtomachi digeſtivo inferunt, illud obtundendo.

Hoc imprimis intelligendum eſt de magiſteriis largiter propinatis, quia ſunt calces mortuæ & ſaltem in ſtomacho hærentes incruſtant eum, fermentumque extinguunt. Altera remediorum claſſis eſt abuſus acidorum, & imprimis vitriolaceorum, quæ ordinariò ſolent deſtruere & obtundere ſal volatile maſſæ ſanguineæ & bilis, quo facto, maſſa ſanguinea in ſuo motu fermentativo iners redditur, nec bilis ſecretioni chyli à fæcibus ſufficit, unde ægri difficillimè reconvaleſcunt. Hæc ergò Medicos commonefaciunt, ne abutantur duplici horum remediorum in acutis genere, præſertim cùm & eadem fixa antimonialia in intermittentibus copioſiùs uſurpata convaleſcentes interdum diù debiles relinquant, imò hi pedes œdematoſos incidant. Medium ergò ex his ſervandum. Obſervavi quippe ob abuſum ſalium fixorum, v. g. in intermittentibus, ægri licèt convaleſcant, tamen diu debiles maneant, cum appetitu proſtrato, & interdum œdemata; pedes accipiant; ut adeoque nec nimis crebrò, nec copioſè, dictis, niſi ſalibus volatilibus vices eorum ſuppleamus, aut jis dicta maritemus, uti debeamus.

Dolor apud ægrum erat obſcurè lancinans & gravativus, propter partem obſcurè ſentientem.

Ægri in febribus lentis ordinariò conqueruntur de minore humectatione faucium; ututenim lingua ſit humida, non tamen eſt ſufficiens, nec ſaliva glutinoſa ſufficit diluendis faucibus, hinc tanquam moleſta hæret in faucibus, ſicque ſitim infert.

Appetitus dejectus tàm ex cruditatibus ventriculi viſcidis, quàm ſpiritibus animalibus affectis, oritur; hi enim, ubi plus minus afficiuntur, plus minus etiam appetitus urget.

Porro in his febribus lentis ordinarium eſt, quod, utut à paſtu æqualiter caleſcant ægri ab aliis contrectati, in volis tamen manuum iidem per ſe calorem intenſiorem percipiant; cujus rei cauſa probabilis eſt, ſi alicui conjecturę indulgendum, quod in volis manuum organon tactus ſenſilius & tenerius ſit: hujus ſuſpicionem ſuggerit titillatio, quæ teneritudinem organi tactus, adeoque ſenſilitatem ſequitur. Quippe tria loca in corpore humano præ cæteris titillationem ſentiunt, nempe volæ manuum, hypochondria, & plantæ pedum; in plantis pedum tamen interdum minus urget, quia ferè callum obduxerunt; in tenerioribus magis. Jam quæritur: in quonam hic ſenſilior tactus conſiſtat? Reſp. Reſpiciendas eſſe papillas illarum nerveas in extima cute tactum conſtituentes, quæ in volis manuum & plantis pedum, ubi nervorum extremitates ſunt, peculiarem ſtructuram & conformationem habent. Interim in quonam præciſè harum papillarum conformatio ſpecialiter conſiſtat? latet adhuc.

Conſideremus jam in primo morbi tempore excrementa varia præternaturalia, in ſecundo fœtida. Quoad excrementa præternaturalia: In his ad vitioſam chyloſin, bilem præcipuè, plus minus inertem, ejuſque vim alterantem, præſertim reſpiciendum; quia bilis eſt inſtrumentum, quò ſecernuntur fæculentiæ à chylo, & chylus perficitur. In noſtro ægro ex febre ardente & neglecta diæta bilis minus oleoſa & volatilis, ſed iners extitit, quæ concurrens cum ipſis recrementis & cruditatibus primarum viarum, varias rejectiones efficit. Quoad excrementa verò fœtida, ſub ſecundo morbi tempore ſe manifeſtantia, & purulenta: ſanè fœtor ordinariè in corpore humano comes eſt putredinis, nunc inchoatæ nunc confirmatæ. Scilicet putredo fit ex motu minimorum, quæcumque corpora materialiter conſtituentium, quando nêpe deſtructo acido actio ſalis volatili urinoſi agit in pingue; ſicut contrà fermentatio oritur à prædominante acido in urinoſum: unde quando ſub actione hac pingue ab alcali urinoſo volatili diſſolvitur, oritur alteratio illa in odore, quæ vocatur Fœtor; qui eò intenſior eſt, quò

quò magis acidum nonnihil occultum accedit. Teſtantur hoc naturalia: Sic enim ſemper, quoties alcali in ſubjectum pingue ſulphureum agit, ſi hoc radicitùs diſſolvatur, fœtor emergit; Sic ex animalium partibus carneis, licèt inodoris, ſi tractentur per ignem, aut aſſentur, ubi urinoſum volatile exſuſcitatum incipit agere in pingue, reſolutum ab igne, provenit fœtor, quia vocatur empyreuma: Sicut etiam hinc derivandum, cur vegetabilium purgantia ſordes eliminatas adeò maximè fœtentes faciant, quale tamen quid nec antimonialia, nec Mercurialia, per inferiora purgantia, procreant; in vegetabilibus enim acre iſtud volatile urinoſum colliquat, & ad putredinem diſponit ſuccos excernendos: unde in febribus, præſertim malignis obſervantur ſubinde ſordes alvi fœtentes, quæ habendæ ſunt pro peſſimo omine, ut & urinæ fœtidæ, indices nempe certi inchoatæ putredinis; colliqueſcit enim & deficit virtus in corpore balſamica à ſpiritibus derivata: Non ſecus pus laudabile minus fœtet, quia eſt concretum ſalſum viſcidum, concurrentibus alcali & acido cum pingui in æquali dominio: contra pus fœtens deterius magis eſt; alcali enim in pingue actionem, & acidi ſimul aliquam activitatem, indeque inæqualem horum principiorum motum inſinuat, unde de putredinis ob alcali dominium majori progreſſu metuendum. Hinc, abſceſſus nimis fœtentes ad gangrænam vergunt: in omni autem gangræna viget actio urinoſi in pingue, deſtructo acido; unde præcavetur & curatur gangræna per acida, unguentum Ægyptiacum &c., Sicut ſphacelus, ne ulterius ſerpat, præcavetur per acida, v.g. butyrum antimonii, oleum vitrioli cum amygdalarum dulcium oleo miſtum, &c. Fœtor ergò in hoc caſu eſt ſignum abſceſſus rupti, & puris taliter conſtituti, ubi urinoſum agit magis in pingue, & ubi ulcus ſordidum imminet. Quando verò abſceſſus in corpore ſponte ſuâ rumpere vult, infert ægro horrorem; ſicut ruptus rigorem in membranaceis partibus conciliat. Hinc ſecundùm HIPPOCRATEM, *ubi ſuppuratio abſceſſus intenditur, ibi major dolor & febris*, &c. Quò magis ergò cruciat abſceſſus, eò promptior ſperanda eſt ſuppuratio, & poſtmodum apertio. Quotieſcunque verò abſceſſus rumpuntur, horror & rigor, & hinc æſtus, ſed tranſitorii, ſolent ſupervenire. Membranæ autem ſecundùm *Croon de Motu Muſcul.* omnes ſui habent connexionem tandem cum membranis cerebri, tanquam matre communi omnium membranarum; hinc conſpirant per ſpaſmos continuatos. Quodſi autem partium internarum abſceſſus rupti ſanguini permiſcentur, anxietates inducit, & nunc per urinam, nunc per alvum, & alia loca, pus evacuatur, uti obſervavi id in Pleuritica, diarrhœam purulentam paſſa, contigiſſe hoc. Sed quando puris major fit cum ſanguine commiſtio, ex puris injuria, ſpeciatim empyici, interdum ſubitò moriuntur, pure ſcilicet cum ſanguine ad thalamos cordis delato, ſicque hujus motum fermentativum ſufflaminando ſuffocationem infert.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*; ea eſt anceps: Ab una enim parte ſalutem promittunt ætas ægri conſiſtens, morbus recens, & naturæ motus pus evacuantes; ab altera verò metus ſubeſt, ne, ſi abſceſſus meſenterii non ritè mundificetur, ulcus fœtidum depaſcens emineat, phthiſin ſeu tabem lethalem poſt ſe, ſicuti ulcera partium internarum omnia, trahens; imò ne à pure in meſenterio ramus aliquis inſignis erodatur, ſicque profuſio ſanguinis lethalis ſuperveniat. Adhæc ægra modò ſurrexit à morbo acuto, malum hoc contraxit ex imperfecta excretione materiæ peccantis, & inordinata diæta; hinc maſſæ ſanguineæ inſignem alterationem & depravationem, imprimis verò viſciditatem, inertiam, & deficientē motum fermentativum contraxit; quæ omnia periculoſū reddunt morbum.

CURA.

Quoad *Curam* verò, cum abſceſſus hic meſenterii ab acuta febre malè ſoluta, adeoque ex deficiente materiæ morboſæ excretione, natus ſit; ideò in Cura

1. Similis abſceſſus in reconvaleſcentibus ex morbis acutis, & ne hi in morbos chronicos delabantur, præcavendus.
2. Factus abſceſſus vel tumor ſaltem curandus.

Fontes, ex quibus morbi chronici poſt acutos invadant, jam dicti ſunt, quando v.g. aliquod eliminandum remanet; hinc ratione præſervationis in declinatione morborum acutorum, ſi quid producti morboſi vel materiæ coctæ eliminandæ retentum ſit, vel per ſudorem, vel alvum, vel per urinam, evacuandum. Veriſſimum ſiquidem eſt, nullam febrem ſolutam tutam eſſe, niſi in fine ſudor univerſalis ſupervenerit. Si ergò ſupervenit, bonum eſt; ſin verò non, & tamen in urina fæculentiæ præcipitatę hæreant, ne ab his nova noxa fiat, vel per urinam evacuatio fiat, vel etiam per ſudorem, vel per blandum tandem laxans inteſtina ſtimulentur, ut ſic concitatior reddatur ſanguinis motus, & per pancreas vicinaque loca recrementa morboſa reſtitantia removeantur. Quodſi verò alteratio quædam inſignior ſuccorum aliquò corporis noſtri ſub curſu morbi contigerit, vel à cauſa morbifica, vel etiam ex abuſu fixorum terreorum, vel acidorum, bilem figentium, adeoque viſciditas bilis & inertia fermenti ſtomachalis & ſuccorum corporis noſtri lateat, tunc pro horum alterationibus corrigendis maturè uſurpanda veniunt remedia ſalina temperata, nonnihil ſpirituoſa: Obſervando ſimul, an magis neceſſe ſit, ſtomacho ſuccurrere? quo in caſu conveniunt acida blanda cum aromaticis remixta, elixyr proprietatis ſine acido, & cum eo, itemque album iſtud Helmontii per circulationem paratum, item tinctura tartari, tinctura antimonii ex ſcoriis, liquor terræ foliatæ tartari, iſque vel ſolitariè, vel cum dimidio ſpiritus ſalis ammoniaci mixtus: an verò bili potiùs calcar addere, cujus ratione amara, & ſalina volatilia magis locum habebunt, v.g ex abſinthio, centaurio minori, junipero, roremarino, mentha, &c. parata; hæc enim omnia in declinatione acutarum & præſervatione morborum chronicorum locum inveniunt.

Tandem

3. Sin labes quædam aut noxa viſceris cujuſdam interni poſt acutas, ex læſo ejus tono remanſiſſe videbitur, tunc remedia Martialia, blandè adſtringentia, & in forma tincturarum, aut ſolutione liquida, ut tinctura vitrioli Martis Zvvelfferi, item ſolutio Martis cum ſucco pomorum; nec non Vina Martialia, conducent; quippe his ipſis robur viſceribus iterum conciliatur.

Quoad *Curationem*; duo tempora diſtinguenda eſſe, monitum fuit. Hinc in cura ſubminiſtrantur *Indicationes*, tàm curativæ affectuum, quàm præcautivæ, imò etiam vitales virium, cauſarum.

Inter Indicationes præſervativas reſpectu cauſarum;

1. Primæ viæ à cruditatibus obſidentibus vindicentur, vel per vomitoria, vel per blanda purgantia.
2. Digeſtio prima ſtomachi integra conſervetur, vel per diætam blandam, vel ſtomachica remedia.

Inter curationem ratione affectus autem diſtinguenda erunt ante omnia iſta tempora in noſtro ægro, quorum primum eſt, quando tumor in meſenterio hærens, tendit ad ſuppurationem:

Ubi

(1) Tumor congeſtus attenuetur.
(2) Materia ejuſdem, quorſum vergit naturæ motus, per illas vias eliminetur.

Jam verò tumor in meſenterio reſolvitur & attenuatur, tàm per interna, quàm per externa. Inter hæc excellunt interna & externa. Externa optima erunt gummata, ut galbanum, ammoniacum, & ſuo modo maſtix: quæ omnia turgent ſapore acri amaro, & ſub ignis tortura copioſum oleum penetrans amariſſimum reddunt: Conſtant ergò ſale volatili oleoſo acri, ratione cujus ſalis penetrantis ſucceſſivè attenuatur & reſolvitur materia tumoris congeſta. Quibus pro ſtimulo addenda nicotiana & cicuta, tumores duros emollientia, cum & ipſa nicotiana ob ſuum ſal acerrimum in Decoctis proſit. Imò hiſce ſimul addendus eſt Mercurius vivus, mirabiliter penetrans & emolliens tumores duros, & ad ſui diſcuſſionem diſponens: Nam & plantis pedum is illitus, etiam caput petit; unde emplaſtrum de ranis Vigonis cum Mercurio vivo, idque tam ordinariâ, quàm duplici portione conſtans, tam nobile eſt in reſolvendis viſcerum tumoribus & ſcirrhis incipientibus. Equidem Mercurii uſum vulgus horret, at ſine ratione; novi enim diuturnas cephalalgias ex pituita acida hoc emplaſtro ſublevatas: in ſplenis enim tumore & infarctu ejuſmodi emplaſtrum externè applicatum omnibus aliis emplaſtris ſpleneticis palmam præripit; unde ad imitationem Vigonis, ſi Mercurius vivus, non autem juxta ZWELFFERI curioſitatem

tatem Mercurius præcipitatus, reliquis diſcutientibus emplaſtris addatur, pro tumoribus diſcutiendis, feliciorem effectum ſperare poſſumus, præſertim in locis glanduloſis, quorum viſciditates & heterogeneitates inhærentes mirabiliter diſſolvit, & in forma ſalivæ eaſdem evacuabiles reddit; id quod in lue Venerea conſpicere licet. Inſuper his adnumeranda olea deſtillata fœtida, ut oleum tartari fœtidum, gummi ammoniaci, ligni guajaci, & ſim. quæ ſubinde quidem abjiciuntur, ſed malè. Hæc quidem ſi ſola illinuntur, inſigniter fœtent; ſi verò cum ejuſmodi emplaſtris immiſceantur hæc, egregii uſus ſunt, nec adeò horrida minusque fœtida ſunt, imprimis ſi ſuper cornu cervi uſtum rectificentur. Hæc ergò emplaſtra exinde parata, v. g. emplaſtrum de ammoniaco Quercetani, emplaſtrum de ammoniaco cum cicuta Sennerti, emplaſtrum carminativum Sylvii, &c. malaxata cum oleis diſtillatis, vel etiam cum oleo Philoſophorum, loco affecto pro tumoribus duris reſolvendis inlinantur. Quibus ſi admiſcetur Mercurius vivus, & hinc oleum tale pro malaxatione additur, ſperare poſſumus effectum longè potentiorem.

Inter internè reſolventia maximè excellunt tartarea alcalina, tinctura tartari, ex detonatione nitri & tartari calidè extracta, liquor terræ foliatæ tartari, ſpiritus tartari volatilis, & ſimilia ſalia volatilia, quæ omnia reſolvendo, externis remediis adjumentum afferunt. Tandem hiſce pro evacuandi & ſimul emolliendi ſcopo addatur Mercurius dulcis, qui vel ſolus, vel cum extracto hellebori nigri ad ℈ j. aut cum maſſa pilularum de ammoniaco Quercetani, ad gr. xv. ℈ j. imò ʒß. miſtus, etiam poteſt adhiberi, ut ſic ſimul emolliatur tumor.

Quodſi autem his ipſis adminiſtratis non diſpareat tumor, & ſymptomata ingraveſcant, ſed tumor ſpeciatim accreſcat, dolor fiat intenſior, & pulſationis ſenſus manifeſtior, tuncque ſignum eſt, tumorem non diſcuſſum iri, ſed tandem ad ſuppurationem tendere, adeoque blandis alcalinis & oleoſis humectantibus, & emollientibus vulgò dictis, naturæ motus ad ſuppurationem promoveatur: inter quæ nil melius eſt terebinthinâ, cujus vel oleum umbilico illitum, vel ipſa terebinthina emplaſtri formâ impoſita, ad faciliorem ſuppurationem diſponit. Interim febri lentæ appropriatis, temperatis, præſertim tartareis, ſimul occurratur, & decocto Chinæ cum radice ſcorzoneræ, & caryophyllatæ, &c.

Poſteriori verò morbi tempore, quando nempe abſceſſus eſt ruptus:

1. Is apertus eſt mundificandus, & purulentia ejus facta per vias, quò natura vergit, evacuanda.
2. Abſceſſus mundificatus ſublato pure conſolidandus; &
3. Tandem hectica febris per acrimoniam puris temperantia mitiganda.

Ratione *primæ Indicationis*, nempe mundificationis, conducunt balſamica, vi alcalinâ oleoſâ ſeu ſulphureâ pollentia, qualia ſunt terebinthina, item ſulphur, & balſamus ſulphuris terebinthinatus & aniſatus, item juniperinus, & quæcunque ex ſulphure parata, juniperi oleum, & Malvaticum juniperinum, in caſu præſertim, ubi natura ad vias urinarias vergit. Similiter pro mundificatione conferunt huc lapilli cancrorum, catholicum illud vulnerarium, cum aceto propinati, ita tamen, ne illi penitus ab aceto, ſed ſaltem quaſi inchoativè, diſſolvantur: quibus accedunt etiam alia balſamica, v. g. benzoe, aloë, myrrha, crocus, & ex his parata elixyria, in ſpecie ſine acido.

Alteri Indicationi ſatisfacit conſolidatio mundificati abſceſſus, puta per vulneraria vegetabilia, Martialia & Saturnina; quorum inter illa nota ſunt & excellunt hedera terreſtris, cherefolium, ſalvia; uti poſt hæc ſuccedunt Martialia, imprimis in formâ liquida propinanda: ad quæ pertinet lapis hæmatites, medium quoddam inter terras metallicas & metalla, tam naturalis, quàm artificialis, qui præparari ſolet ex extractione lithargyrii cum aceto deſtillato facta, cumque ſpiritu ſalis præcipitata, & ſolutione Martis cum ſpiritu ſalis, ubi caput mortuum remanens eſt inſtar genuini lapidis hæmatitis. Deſcriptio proceſſus vid. in M. A. N. C. *Ann.* 2. *Obſervat.* 143. *pag.* 227. item in GLAUBERI *ſcriptis*, ac ferè idem eſt, quod tinctura antiphthiſica ex vitriolo Martis & ſaccharo Saturni parata; ex quibus ſublimatur hæmatites quaſi verus. His tamen, tàm mundificantibus, quàm conſolidantibus, ſemper admiſceantur, prout naturæ motus adeſt, nunc diuretica, nunc per alvum laxantia; inter quæ excellunt rhabarbarina & aloëtica: ſic in uſum quoque trahi poſſunt clyſmata, ex decoctis vulnerariis parata.

Tertiæ Indicationi ſatisfacimus, & Hecticæ occurrimus, per acrimoniam puris temperantia, quæ ſunt ſulphurea fixa, ut antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, ſaccharum Saturni, &c.

Sed quid agendum foret, ſi in noſtro ægro ſuperveniret fluxus alvi cruentus, ab eroſione vaſis cujuſdam? Reſp. pro reſtinguendo fluxu hoc convenire imprimis Martialia, & genuinum lapidem hæmatitem, qui mollior & rubicundior vulgari (hic enim ſaltem eſt minera Martis) deprehenditur, & quæ huic non cedit, rubrica fabrilis. Hæc poſterior forſan non cedit lapidi hæmatiti, & in talibus caſibus, fluxu nempe cruento alvino, ex eroſione cujuſdam partis, eſt egregia.

Quid autem tunc faciendum, ſi æger, rupto abſceſſu pus per os ſpuendo rejiceret, uti etiam factum? In hoc puncto grave negotium imminet; metus enim eſt, ne abſceſſu ſoluto pus acrius in veſiculoſa teneriori pulmonum ſubſtantia ulcus & phthiſin inferat. Reſp. In tali caſu non videri imitandum naturæ motum, quin potiùs is ad inferiora, per clyſmata acriora, & laxantia temperata per os exhibita, promovenda puris excretio, proſpiciendo tamen ſimul pulmonibus per temperantia acrimoniam puris, quale eſt ſperma ceti, trochiſci de carabe, &c.

Cæterùm *Autor hujus Reſolutionis* proponit vomitum: ſed noſtro ægro non conducere videtur, quia motus naturæ aliò vergit; ad hæc metus eſt, ne major abſceſſus ruptura fiat & contingat, vel vaſa lædantur propter concuſſionem; quin potiùs per alvum evacuationi operam demus, niſi fortè pro præſervatione in primo morbi tempore, ante tumoris ſuppurationem pro primis viis evacuandis, is in uſum vocatus fuiſſet, ubi tumor nondum ſeparatus fuit.

Balſamus Saturni terebinthinatus nobilis etiam eſt in hoc caſu, ſi Hectica ejuſdem uſum permittit. Saccharum enim Saturni blandâ calcinatione fiat friabile, cui affundatur oleum terebinthinæ, & in blanda digeſtione ſervetur. Et hoc etiam egregium eſt remedium in gonorrhœa virulenta, ubi exulceratio partium internarum ſubeſt.

Decoctum etiam radicis Chinæ cum paſſulis, quale in antecedentis caſus fine præſcriptum, in affectibus ex pure natis multum valet, præſertim cùm paſſulæ, ob vim temperandi, Hecticis optimè conveniant. Dulcia autem aliàs omnia, quia ulcera ob ſui acorem, in viſcido reſidentem, ſordida magis reddunt, fugienda ſunt. Solæ paſſulæ tanquam temperatæ excipiuntur. Item acidula in noſtro caſu cautè adhibeantur; ſuppurationem quippe eadem impediunt, & abſceſſus ad ulcera ſordida diſponunt. Contrà tartarus vitriolatus, nitrum antimoniatum, ſal ammoniacum, in hujuſmodi Hecticis cum temperent pus, & ad vias urinarias deducant, ſunt optima, & miſcentur cum ſulphureis fixis: cinnabaris antimonii, vel nativa ſublimando depurata, miſta commendanda: non ſecus ac ſal ammoniacum cum tertia parte antihectici Poterii continuatum, Hecticis eſt uſitatiſſimum.

In Hectica quoque & febribus lentis alioquin cauti ſimus & parci in ſudore ciendo, quia quandoque ſatis largiter ſponte ſupervenit, ut etiam opiatis ſit ſiſtendus; unde potiùs blandâ diaphoreſi ſimus contenti: pro quo ſcopo conducet tinctura bezoardica, cum ſpiritu tartari & vitrioli volatilibus parata. Tinctura aliàs Bezoardica cum ſale volatili viperarum, à *Dn. Reſolvente* præſcripta, non convenit. Porro *Dn. Reſolutionis Autor* pro ſtomachi digeſtione reſtituenda ſub potionis forma præſcribit ſpiritum carminativum de tribus, & ſpiritum ſalis dulcem; quæ tamen efferveſcunt, & in ſal ammoniacum abeunt.

Tandem Lac ſedato & mundato abſceſſu egregium & optimum eſt temperativum abſceſſus, & nutritivum corporis. Interim neceſſe eſt, ut pro meliori eorum operatione primò mundificetur ſtomachus, ut hic id rectè digerat; aliàs abeundo in viſcidum & glutinoſum cremorem, plus nocet. Lac aſininum in Italia frequens eſt propter longævitatem beſtiæ; verùm apud nos caprillum & bubulum in uſu eſt, quorum hoc magis eſt nutritivum, illud verò diureticum.

RE

RESOLUTIO ALIA DN. JOH. MATTHÆI MERCKELII.

ANNÆBERGENSIS,

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

AFfectus præſens *abſceſſus* eſt *meſenterii*, inflammationem ejuſdem inſequens, cui febris comitata accidentalis lenta, & ad hecticæ naturam accedens, jungitur.

Cauſa inflammationis meſenterii, abſceſſum hunc antecedentis, *proxima materialis* ſunt recrementa maſſæ ſanguineæ febrilia, quæ, ceu ſpicula quædam, per metaſtaſin quaſi quandam criticam ibi depoſita, irritando fibras meſenterii nerveas, ſtricturam harum, hinc ob anguſtatos porulos ſanguinis ſtagnationem, atque ſic tandem inflammationem, induxerunt.

Cauſæ remotæ rationem habent partim cruditates, ex neglectis diætæ regulis, tantò faciliùs atque uberiùs, quò debilitatum magis erat jam ante, à prægreſſa febre, fermentum ſtomachi; partim hæc ipſa febris acuta, utpote cujus fæculentiæ non ſatis evacuatæ, mali præſentis in meſenterio Autores ſunt.

Febris verò, huic *junctæ, comitatæ cauſa proxima materialis* eſt pus ſalſum, acre, viſcidum, quod refluum venoſum ſanguinem, hinc totam maſſam ſanguineam inquinans, atque ſpiritus in hac vitales, *cauſæ efficientis formalis rationem* hic habentes, irritans, præternaturalis ejuſmodi in ſanguine & febrilis ebuilitionis autor eſt, cruditate maſſæ ſanguineæ pituitoſâ ſeu chyloſâ ſymbolum quoque ſuum, ceu *cauſa remota*, conferente.

Dum ergò intra meſenterii membranas defixa recrementa febrilia has irritant, & totidem velut aculei pungunt, dolor gravans, & nonnihil lancinans, in profundo abdominis naſcitur. Hinc impedito ſic ſanguinis refluxu, atque hoc ſenſim uberiùs collecto, tumor mediocris ſe offert; ex acore autem primò ejuſdem, hinc degeneratione ſenſim in pus, *febrilis* illa maſſæ ſanguineæ *fermentatio* ortum trahit, cum juncta *ſiti*, ob ſalivæ, quæ plerumque jungi ſolet, viſciditatem. Cæterùm & *appetitus proſternitur*, ob idem ſalivæ, atque huic ſimile fermenti digeſtivi vitium; & *corpus* ſenſim *emaciatur*, ob ſalſiorem ſucceſſive redditam maſſam ſanguineam totam, ab effluviis purulentis acrioribus. Etenim dum ſtagnat intra meſenterium ſanguis, particulis ejus maximè volatilibus atque balſamicis exhalantibus, acrior redditur, acidumque ejus, occultatum anteà, nunc verò manifeſtius factum, cum particulis terreis tamdiu efferveſcendo concurrit, uſque dum arctiùs cum his combinatum, particulis ſulphureis & oleoſis, plurimis ſimul in conſortium arreptis, ſub *puris forma* ſeſe manifeſtet. Sub hac ergò puris generatione, atque acidi cum alcali lucta, *dolor* neceſſariò *exaſperatur;* hinc *æſtus* quoque *intenditur* ob majorem ſpirituum impetum, atque æger *anxius & inquietus* evadit. *Horror* verò, & hunc excipiens *rigor totius corporis* intenſus, ab eodem pure eſt, quatenus hoc, ruptis, quibus continebatur membranulis, dum inter plicaturas meſenterii effunditur, illud, ceu partem membranaceam, acrimoniâ ſuâ vellicat, & ſic reliquas quoque corporis univerſi membranas in conſenſum trahens, ſtricturas harum ſpaſmodicas, atque frigoris ſic quaſi ſenſum, inducit. Idem pus, dum à venis reſorptum maſſæ ſanguineæ confunditur, naturæ conatu laudabili partim per alvum egeritur, unde *excreta* hujus *tetra*, fœtida, varicolora, nonnihil cruenta; partim per vias urinarias extra corpus amandatur, unde *urinæ* commixtum hanc *turbidam* & craſſam, mox tamen clareſcentem reddit, atque ſedimentum ejus album, & ad levem vitri agitationem diffiliens, conſtituit; cujus reſorptionis non leve indicium præbet *ſapor teter*, qui in ore percipitur.

Ex his conſtare poteſt, non negligenter ægrum noſtrum tractandum eſſe; partim propter Hecticæ non obſcura jam indicia; partim ob corruptelæ viſcerum abdominis metum, à puris acrimonia facilè oriundæ.

Hinc in *Curatione* ad tria nobis reſpiciendum erit:

1. *Ad puris evacuationem*.
2. *Partis exulceratæ mundificationem & conſolidationem;* &
3. *Maſſæ ſanguineæ attemperationem*.

Quoad *primum ſcopum:* cùm materia, Autore HIPPOCRATE *ſect.* 1. *aphor.* 23., eò ducenda ſit, quò natura vergit, patet, maximè hic proficua eſſe diuretica, qualia eſſe poſſunt:

℞. *Aquæ Ononid.*
Petroſel. ana ℥ iß.
Maluat. Juniperin. ℥ iij.
Spiritus Salis ammoniaci aniſ. ʒj.
Syr. hed. terr. ʒiij.
M. f. Potio.

De qua capiat mane, à meridie, aliquot horis à paſtu, & ante introitum lecti. Vel

℞. *Rad. ariſtol. rot.* ℥ j.
Fol. Cherefol. M. ij.
Sem. dauci,
Fœnic. ana ʒij.
Bacc. junip. ʒß.
coqu. in ſ. q. *Aquæ comm.*
Colaturæ ℥ ix. D. S.
Potio ſtimulans pro 3. *doſibus*.

Ubi ſingulis hauſtibus de tinctura tartari gutt. 20. vel 30. inſtillari poterunt.

Quin, ſi copioſa per alvum quoque deponat recrementa fœtida æger noſter, non inconſultum fortè fuerit, & hic naturam adjuvare, atque clyſma aliquod ſtimulans, atque ſimul abſtergens, injicere; quale eſſe poſſet ſequens:

℞. *Vrinæ human.* ℥ ix.
Mell. roſat. ℥ ij.
M. f. Clyſma pro duabus vicibus.

Vel

℞. *Rad. ariſtol. rotund.* ℥ ij.
Fol. abſinth. M. ij.
Bacc. junip. ℥ j.
coqu. in ſ. q. *Aquæ comm.*
Colat. ℥ viij. adde
Mell. roſat. ℥ ij.
Salis comm. ʒ iß.
M. f. Clyſter pro duabus vicibus.

Quoad ſecundum ſcopum: pro mundificatione abſceſſus

℞. *Aquæ Cherefol.* ℥ ij.
Fœnicul. ℥ j.
Aceti deſtillati ℥ vj. ad ℥ j.
Lapill. Cancr. præp. ʒiß.
Corall. rub. præp.
Antimonii diaphor. ana ʒß.
Syr. de quinque radic. ℥ vj.
M. f. Potio.

De qua cochleatim, quandocunque lubet aſſumat.

De balſamo ſulphuris terebinthinato guttas 15. ad 20. bis de die in vehiculo quocunque capiat: itemque extractum ſulphuris per aliquot dies continuatum, etiam conſolidationi abſceſſus inſerviet: Vel

℞. *Fol. hed. terr.* M. ij.
Agrimon. M. j.
Bacc. junip. ʒiß.
coqu. in ſ. q. *Aquæ comm.*
Colat. ℥ vj. ad ℔ j. adde
Eſſ. Cherefol. ʒ iij.
Syr. de ſymph. Fern. ℥ vj.
M. D. S.
Potio ſanans pro 3. *doſibus*.

Tandem ubi conſolidatione abſceſſus factâ, & ſymptomatum abdominis moleſtorum abſentiâ, urinâ quoque naturaliter ſe habente, atque fæcibus alvi itidem naturalibus, conſtiterit, pro attemperanda maſſa ſanguinea, atque Hecticæ ſic geneſi præcavenda, pulvis ſequens per aliquot dies, & noctes aſſumi poterit:

℞. *Antihect. Poter.* ʒ iij.
Arcan. dupl. ʒ iß.
M. f. Pulvis.
div. in 9. part. æqu.

Deus interim faxit, cedant omnia ex voto!

CASUS XXXIV.

FEBRIS MALIGNA.

Virgo ſana & optimi habitus conqueritur de aliquali imbecillitate corporis, quam tamen non æſtimat, accedit inſignis appetitus proſtratio, cum ſiti admodum aucta; dormiens noctu interruptam nonnihil habet quietem, & hinc inde in lecto ſe jactitat, neſcia ob quam cauſam? Vocatus Medicus invenit urinam naturaliter conſtitutam, pulſum parum mutatum, ob id vitia hæc prægreſſæ cuidam diætæ læſioni adſcribit, adeoque elixyr proprietatis ordinat, quotidie bis ad 30. gutt. hauriendum: Patiens exinde nullum percipit levamen, ſed potiùs aridura faucium cum ſqualore linguæ inſigni exinde ſupervenit, & virium imbecillitas in tantum accreſcit, ut lectum colere neceſſe habeat. Rediens Medicus poſt aliquot dies ipſam invenit inſigniter imbecillem, de laſſitudine artuum conquerentem, ut & intenſa ſiti; & aliquaſi præcordiorum anguſtia; menſes rectè ſe habent, qui ante tres ſeptimanas jam ritè fluxerant: Alvus clauſa, parum vel nihil ejicit; tangens etiam, calorem perſentit mordacem, ſine hoc ut de eo conqueratur ægra; urina naturalis nonnihil turbida, pulſus celer admodum & frequens, non adeò validus, magnitudine ſaltem moderatus, ad parvitatem inclinans. Ipſe propinat diaphoreticum præcipitans ex antimonio diaphoretico, ſale volatile cornu cervi & viperarum, &c. ſed fruſtrà; nullus ſudor venit, ardor intenditur, caput inſigniter æſtuat, fit inquieta, oculi fulgent. Ipſe Medicus anxius alium pro medela ſimul advocari jubet.

RESOLUTIO
DN. GODOFREDI SCHULZII,
VRATISLAVIENSIS,
à
B. DOMINO PRÆSIDE
correcta

Anno 1676.

Mihi caſum huncce propoſitum ejuſque ſymptomata accuratè conſideranti, primo quaſi intuitu Malignitatis nota apparebat. Nam licèt quidem ſubinde varia in febribus malignis obſerventur ſymptomata affligentia, nunc plura, nunc pauciora, imprimis tamen hæc tria, utpote frequentiora, & in hoc caſu concurrentia, nempe ſubitanea virium proſtratio, ſitis admodum intenſa, appetitus dejectus citra manifeſtam cauſam, vigiliæque pertinaces, *Febrim malignam*, & quidem minus acutam, adeſſe, infallibiliter indicant atque oſtendunt.

Febris autem noſtra maligna agnoſcit pro *parte affecta* tam maſſam ſanguineam, ab acrimonia volatili ſeu ſpirituoſa inquinatam, hincque in motu naturali fermentativo impeditam, quàm etiam ventriculum, in ſpecie orificium ejus ſiniſtrum, quod optimè probant inquietudines, jectigationes, aliæque moleſtiæ.

Ordine jam ergò attingenda atque examinanda eſt *Cauſa proxima*, quæ nihil aliud videtur eſſe, quàm ſal volatile acre, ſpiritus plus minus deſtruens, maſſam ſanguineam enervans, & ad aliqualem putredinem diſponens; hinc maſſæ ſanguineæ craſi deſtructâ, & ſpiritibus affectis, ſanguiniſque conſiſtentiâ, fermentatione vitali atque ſpirituaſcentiâ debitâ deficiente, mox virium proſtratio in promptu eſt. Spiritus enim animales non debitè & naturaliter influere poſſunt in partes pro excitando motu, & licèt quidem influant, quia tamen illorum vigor naturalis torpet, partim ob deficientem quantitatem, partim etiam ob deficientem ſubtilitatem, inepti tamen ſunt ad motum naturalem ordinarium excitandum; hinc membra quaſi torpent, & virgo noſtra ægra inſignem laſſitudinem artuum percipit, quam moleſtiam per hæc verba explicare conatur: *jacere ipſi in cunctis artubus*. Appetitum verò proſtratum, ut & ſitim auctam cum aridura faucium linguæque ſqualore, ex acrimonia volatili, fermentum deſtruente, & fauces vellicante, originem habere judico. Nox verò inquieta, jectigatio corporis moleſta in lecto, ut & præcordiorum aliqualis anguſtia, ex affecto ſtomacho, imprimis tamen orificio ejus ſiniſtro, haud dubiè deducenda. Quod verò attinet calorem illum quaſi mordacem, internè ſaltem urgentem: dico, illum provenire ex eadem acrimonia volatili, deſtruente texturam maſſæ ſanguineæ, & ita incaleſcentiam in præcordiis maximè gliſcentem, excitante. Quòd verò noſtra ægra de eo minimè conqueratur, delirium imminere auguror, & quod me in hac opinione magis confirmat, ſunt oculi fulgidi & quaſi ignei, tanquam certiſſima deliriorum imminentium indicia. Accedit & hoc, quod ardor magis magiſque intendatur, & caput inſigniter æſtuare incipiat ex prædominante acrimonia volatili, texturam ſanguinis ſalino-ſulphuream plus minus deſtruente. Quod autem in hac noſtra ægra alvus nonnihil clauſa, & illa parum vel nihil ejiciat, ex paucitate forſan excrementorum in cellulis inteſtinorum, in ſpecie coli, ſubſiſtentium, originem habet.

De *cauſa remota* parum habeo quod dicam; Nullum enim indicium cauſarum remotarum in hoc caſu inveniendum.

PROGNOSIS.

Ad eventum ergò hujus febris malignæ accedo. Eſt autem *Prognoſis* febrium malignarum, ſecundùm Practicorum unanimem conſenſum, admodum incerta: mox enim inopinato vel ad vitam vel ad mortem terminantur; propterea & ego nihil certi prædicere valeo. Hoc tantum dico: quia febris hæc minus acuta exiſtit, idcircò medicamentis proficuis locum adhuc ſupereſſe, nemo negabit.

CURA.

Methodum medendi quod concernit: cùm ægram noſtram affligat febris maligna, eaque tam in ſanguine gliſcens, quàm præcordia infeſtans, indeque varia ac periculoſa ſymptomata inferens, obſervandum:

1. Malignum virus deſtruendum, iſtud figentibus & per ſudorem expellentibus.
2. Primæ viæ repurgandæ, & fomes ac ipſum virus ibidem affixum removendum.
3. Symptomatis atrocioribus maturè occurrendum.

Priori ſcopo, veneno nempe maligno corrigendo, ſatisfaciunt alexipharmaca dicta & ſudorifera, eaque tam fixa antimonialia, quàm in principio & incremento in ſpecie volatilia, ſimplicia nempe ſalia & compoſita theriacalia: v.g.

℞. *Aquæ ex ſucc. ceraſ. nigr.*
Rubi idæi ana ℥iß.
Cornu Cervi ſine igne ℈j.
Antimonii diaphor. ℈j.
Syr. rubi idæi ʒvj.
Spiritus nitri dulc. q. ſ.
M. D. S.
Potiuncula.

Uſurpatur pro duabus doſibus, expectando ſub moderatis tegumentis ſudorem blandum. Vel

℞. *Aquæ Card. bened.*
Scorzoner. ana ℥iß.
Succ. Citri rec. ʒvj.
Theriac. Andr. ʒiß.
Bezoard. miner. ʒß.
Laud. opiat. gr. iß.
Syr. Menthæ ℥j.
Spiritus nitri dulc. q.ſ. ſi acidior placet hæc Mixtura.

Uſurpatur pro tribus doſibus.
Repetenda ſunt talia aliquoties. Item

℞. *Aquæ Card. bened.*
Flor. ſamb. ana ℥iß.
Aceti vini ℥j.
Theriac. Andr. ʒij.
Antimonii diaphor. ℈ij.
Syr. acetoſ. Citri ʒvj.
M. f. Potio.

Capiatur pro lubitu.

Secun-

Secundo ſcopo vomitus; imprimis ſub morbi adhuc principio, ſatisfacit, qui etiam primâ vice inſtituendus videtur, ut remotis ibidem ſordibus variis & fomes purgetur, & ſymptomata ibidem urgentia præcaveantur; quin & reliquis remediis commodior operatio concilietur: Ex. gr.

℞. *Vitri Antimonii hyacinth.* gr. vj.
infund. per noctem in loco calido
in *Vini Rhenani* q. ſ.
manè filtretur:
Filtraturæ ℥ ß. adde
Aquæ Cinnam. ℥j ß.
M. D. S.
Potio emetica pro 1. vice.

NB. Uſurpanda ſunt Vomitoria blanda, & cautè.

Tertiò ſymptomatis variis varia appropriata, præſertim opiatis miſta, occurrere debent.

In ſpecie pro ſqualore linguæ:

1. Mundetur lingua bene cum virgula aliqua ſalicis rubræ.
2. Proſunt mucilagines ex ſeminibus.

Verbi gratiâ:

℞. *Mucil. ſem. Cydon.*
Pſyllii ana ʒ vj.
Nitri purif. ʒj.
Syr. rubi idæi ℥iij. vel ℥ß.
M. D. S
Mucilago leniens.

Vel pro ſiti tollenda uſurpetur ſequens Decoctum:

℞. *Decoct. Citri Mynſ.* ℔ iß.
Succ. Citri,
Rubi idæi ana ℥ij.
Syr. Ceraſ. acid. cum flor. Tun.
Rubi idæi ana ℥ ij.
Spiritus nitri dulc. q. ſ.
Miſceantur.

Hauriatur ſubinde bonus hauſtus, vel ſub, vel poſt ſudationem; in ſpecie ubi volatilibus ſudor fuerit provocatus, vel etiam alio tempore.

Item

℞. *Decoct. Citri Mynſ.* ℔ i ß.
Gel. Cornu Cervi rec. ℥ i ß.
Syr. Ceraſ. acid.
Rubi idæi ana ℥ j.
Succ. Citri & Rubi idæi q. ſ. pro grato ſapore.

Externè Epithemata capiti applicari poſſunt ad præcavendas cephalalgias, & deliria. Verbi gratiâ:

℞. *Aquæ Verben.* ℥ iij.
Spir. vini camphor. ʒj.
Opii gr. v.
M. f. Epithema.

Applicetur cum linteis multiplicatis tepidè.

Chirurgus quidam ex prægreſſa ira & contagio, in noſocomio contracto, febre maligniſſimâ afficitur: mox extremi labores, h. e. æſtus intenſus, cephalalgia graviſſima, pulſus inæqualis, vires proſtratæ, intra paucas horas ægrum prehendunt. Ipſe ſponte ſuâ poſt mediam noctem venam ſecat: manè vocatus, propter ſymptomatum urgentiam in morbo peracuto ordinavi:

℞. *Aquæ ſcord.*
Cordial. H. Sax.
Rubi idæi ana ℥ j.
Cornu Cervi ſine igne ʒß.
Cinn. Antimonii ℈ j.
Sal. vol. Cornu Cervi gr. xv.
Succin. gr. iviij.
Laud. opiat. ferm. gr. ij.
Syr. flor. Tunic. ʒ vj.
M. pro 2. doſib.

Accepit, benè ſudavit, longè melius habuit. Nempe in morbo adeò acuto cum tam ſubitanea ſymptomatum invaſione blandè anodynis nimius impetus ſpirituum nonnihil refrænandus erat, ne diſſipati haud ſufficerent pro ſtatu morbi, quin & quietior nonnihil æger redditus faciliùs ſudare queat: in incremento ergò morbi tutò, circumſpectè tamen, uſurpari debent. Veſperi ordinavi ſequentes pulveres:

℞. *Pulv. Bezoard. Senn.*
Unic. ver. præp. ana ℈ j.
Bezoard. Solar.
Jovial. ana gr. vj.
M. pro 2. doſibus.

Quarum unam appetente nocte, alteram circa auroram cepit, hauriendo ſimul pro lubitu de ſequenti potione:

℞. *Aquæ ſcordii,*
Flor. ſamb.
Rubi idæi ana ℥ j.
Acet. rubi idæi ʒ vj.
El. diaſcord. Fracaſt. ʒ ij.
Syr. acetoſ. Citri ʒ ß.
Miſc.

Sudavit, dormivit, commodè habuit; & ita brevi talibus continuatis, convaluit.

CASUS XXXV.

FEBRIS MALIGNA PETECHIALIS.

Mulier ſana, quæ per decem menſes lactitaverat puerum, eumque modò ablactaſſet, corripitur pauld ante ſolſtitium hybernum per aliquot dies inſueto virium languore, idque ſine manifeſta cauſa, cum inſigni extremorum laſſitudine; dicit: jacere ipſi in brachiis & pedibus. *Appetitus deficit, intenditur ſitis, lingua ſicca, fauces glutinoſæ fiunt: cerevisiam horret, ceu nimis amaram, & quæ faucium ſqualorem intendat; hinc cereviſiam ſecundariam, aut aquam frigidam deſiderat. Calor inſuetus, iſque continuus, corpus occupat, moderatus tamen, & qui interdum, præſertim noctu, incertis vicibus, ad aliquot horas intenditur; caput intensè, præſertim circa frontem, dolet. Ipſa ob id à Pharmacopæo die Lunæ capit pilulas purgantes, neſcio quas, quæ quinquies aut ſexies eam laxant copioſè, ſed ſine euphoria, quælibet potiùs ſymptomata, præſertim virium imbecillitas, intenduntur: ob id die Martis veſperi, neglectâ cœnâ, capit Theriacæ* ʒ j. *in cochleari aceti vini, cubitum itura, dormit exinde inquieta, ſudat inſigniter; manè meliùs habere videtur, extra lectum tamen durare nequit. Eadem intereà ſubſiſtunt ſymptomata, vires infringuntur, nox alterâ die demùm inquieta, variis inſomniis turbatur. Adſtantes eam crebrò in lectum jactigantem, & ſubinde anxiè reſpirantem, obſervant. Die Iovis vocatur Medicus, qui mulierem in ſtatu hactenus enarrato offendit, calorem perſentit obſcurum, acriorem tamen & præternaturaliter auctum, ſed non adeò intenſum. Pulſus creber, frequens, in magnitudine & vehementia moderatus, ad parvitatem declinans, mollis, æqualis, &c. Urinæ offeruntur claræ, intenſiùs tinctæ, ſine contentis. Dejectiones prægreſſâ nocte habuerat quinque tenues ſeu fluidas, obſcurè tinctas, inſigniter fœtentes, & jam iterum quatuor hoc ipſo manè: alias hypochondria ſubtumida & murmurantia ſunt; frons & tempora crebrò ſudore madent. Interrogata ægra à Medico, de quo præcipuè conqueratur? reſpondet:* bene ipſi eſſe, ſed laſſitudinem & ſitim pati. *Interim ſubinde ſe jactigat, anheloſa eſt, torvum videt, &c. Flagitat curam, & urget imprimis venæſectionem.*

RESOLUTIO
DN. ERHARDI UBELMANNI,

cum

Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DOMINI PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Mulier hæc noſtra videtur laborare Febre malignâ *cum ſuperveniente diarrhœa artificiali, ubi vires proſtratæ fuerunt, tam vitales, quàm animales, ſine patente cauſa, cum inſigni nauſea alimentorum.*

PARS AFFECTA.

Subjectum *primarium eſt ſtomachus, ubi aer inquinatus inſpiratus, præſertim ante ſolſtitium hybernum, ubi aer inclementior evadit, contaminat ſalivam, quæ deglutita afficit ſtomachum, maximè orificium ſuperius, & contagium ibi deponit; uti rectè* LINDANUS *dicit, quod morbum epidemicum conſtituat: ſi ægri ſine manifeſta cauſa conqueruntur de nauſea, viribus proſtratis, ſignum certiſſimum eſt contagii; & hinc inde ſubjectum ſecundarium, tota maſſa ſanguinea, corrumpitur.*

CAUSÆ.

Cauſa proxima *eſt duplex: interna & externa. Externa eſt aer contagioſus: interna eſt putredo incohata ſanguinis, inducta à ſale volatili acri, deſtruente ſulphur ſanguinis vitale, unde ſanguinis conſiſtentia & fermentatio & ſpirituaſcentia debita deficiunt; quia vita noſtra radicitùs fundata eſt in ſanguine, & radicatæ vitalitatis in ſanguine fundamentum conſiſtit in ejus craſi ſeminali, ratione cujus vita longa aut brevis; quæ craſis conſiſtit in acido pingui ſeu ſulphure & alcali, certâ proportione in maſſa ſanguinea junctis, à quibus fermentatio & ſpirituaſcentia dependet.*

Cauſa remota *ſuperveniens diarrhœa artificialis, quæ per pilulas acquiſita fuit, cujus vis conſiſtit in ſale volatili acri alcalino oleoſo quaſi bilioſo, quod teſtatur earum ſapor acris amarus: unde omnia Purgantia inimica ſtomacho & fermento digeſtivo; hinc ſitis. Hinc inſuetus virium languor ſine manifeſta cauſa, quæ conſequens debitæ læſæ fermentationis, hinc appetitus deficit: nauſea adeſt, ob alcali ſub forma contagii ad orificium ſtomachi latum, quod acidum ejus deſtruit & peſſundat: ſitis intenditur, lingua ſicca, fauces glutinoſæ ob alcali inſigniter acre deſtruens acidum ſtomachi, & affligens intensè fauces. Calor inſuetus, iſque continuus, moderatus tamen, qui oritur ex ſale volatili acri, ſolvente ſulphur ſanguinis. Caput dolet, præſertim circa frontem, quia ſtomachus affectus à contagio; hinc quoque anxietates præcordiorum & jectigationes.*

PROGNOSIS.

Febris maligna periculoſum malum, præſertim in noſtra ægra, ubi ſupervenit diarrhœa artificialis, & ut plurimùm ſignum mortis. Excrementa, quò magis fœtent, eò periculoſius malum.

CURA.

In Cura *obſervetur, ut febris malignæ cauſa, miaſma vel ſal vitioſum, quantocyùs expellatur & corrigatur, correctum emittatur, idque per ſudorem.*

Quoad remedia in genere in febribus malignis danda: conveniunt alexipharmaca, quæ duplicia; nunc ſimplicia alterantia alexipharmica, qualia acida; nunc in ſpecie ſimul ſudorifera, vel volatilia vel fixa. Volatilia ſunt omnia ſalia volatilia animalium, ſpiritus ſalis ammoniaci, camphora, tinctura bezoardica, aromatica, qualia radix zedoariæ, zingiberis, gentianæ, carduus benedictus, &c. Pertinet etiam huc theriaca, mithridatium, &c. Fixa ſunt ſulphura metallica cum nitro fixata, antimonium diaphoreticum, cinnabaris antimonii, bezoardica mineralia, tàm ſimplicia, quàm compoſita, maximè Ioviale, terra ſigillata, unicornu foſſile, terræ ſolares, nitrum & nitrata, antimonium nitratum. Media inter hæc ſunt ſemina expulſiva, qualia ſemen citri, cardui benedicti &c. Volatilia uſurpentur in principio, fixa in progreſſu, ubi malignitas tardiùs procedit. Inter omnia excellit camphora, mirabilis, quòd & alcali & acido ſe ſociet, & volatile, & ſomnum infert, ſummum ſudoriferum in præſervatione & curatione febris malignæ, & ſymptomata mitigat. Rob ſambuci cum cornu cervi ſine igne egregium pro ſudore. Ex animalibus totus cervus eſt alexipharmacus, hinc cornu, & parata gelatina, liquor cornu cervi ſuccinatus. Ex mineralibus eminent ſulphura antimonialia, eaque fixiora reddita, unde quæque ex antimonio cum nitro fixata ſunt uſitata: adde cinnabarin antimonii, licèt non planè fixa, tamen ob ſulphur ſuum laudatur. Sulphur ſimplex egregium quoque in febribus malignis, vel crudum, vel cum camphora, vel cum ſulphure medicatus potus, qui nobilis, ſpiritus ſulphuris acidus, & omnia ſulphurata pro eliciendo ſudore:

℞. Salis card. bened. ℈ß.
Bezoard. miner. gr. vj.
Salis vol. Cornu Cervi gr. jv.
M. *pro j. doſ.*

Vel in ſtatu:

℞. Cornu Cervi ſine igne ʒß.
Antimonii diaphor. ℈j.
Cinn. Antimonii gr. xv.
Bezoar. Solar. ℈ß.
M. pro 2. doſibus.

℞. Aquæ ſcord.
Rubi idæi, ana ℥iß.
Antimonii diaphor. ʒß.
Cinn. Antimonii gr. xv.
Sal vol. Cornu Cervi gr. xj.
Camph. vel Laud. op. gr. ij. vel iij.
Syr. card. bened. ℥j.
M. pro 2. doſibus.

In forma liquida:

℞. Aquæ flor. ſamb. ℥j.
Aceti flor. ſamb. ℥ß.
El. diaſcord. Frac. ʒj.
Camph. gr. ij. vel iij.
Syr. acetoſ. Citri ℥ß.
Miſc.

Cape pro una doſi, expecta ſudorem.

His ſudoriferis interpone acida blanda, vel extra ſudorem, vel in ſudore. Pro ſcopo alexipharmaco eminet citrum, & cum citro parata, & ſpiritus nitri dulcis.

℞. Decoct. Citri Mynſ.
pro Julepo.

Vel

℞. Decoct. Citri ℔j.
adde
Succ. ribium ℥ij.
Granat. acid. ℥j.
Syr. rubi idæi *pro grato ſapore.*
F. Julepus.

℞. Aquæ fontan. ℔j.
Gel. Cornu Cervi rec. ʒij.
Syr. rubi id.
Papav. alb. ana ℥j.
Spiritus nitri dulc. q. ſ.
M. *pro Julepo.*

Quem cum ſudore & poſt eum hauriat æger.

℞. Aquæ vel Cerevіſ. ſecundar. Menſ. j.
adde
Vini Menſ. j.
Hinc accipe
Pomum Citri *in taleolas inciſum,*
Infunde: cui pro lubitu additur
Gelat. Cornu Cervi ℥j. ad ℥ij.
Miſc.

Purgationes incautâ nil citiùs hominem febre malignâ correptum necat; ideò caveamus nobis, ne propinemus, nec in principio, nec in fine.

Vomitoria in principio ſi uſurpentur, maximè proſunt, ut ſublato contagio ſtomachus non affligatur.

Venæſectio nulla prodeſt, niſi primo inſultu, quia per theriacam natura ſe exoneravit, hinc pernicies ægræ noſtræ.

Sudorifera etſi in febre maligna primaria ſint: attamen in noſtra ægra conſideranda eſt imbecillitas virium, ne nimis debilitentur.

Poſſunt quoque adhiberi veſicatoria externè ex cantharidibus parata, nunc nuchæ, nunc manibus applicata, ob capitis dolores, & ſymptomata.

Interim diæta obſervetur propter appetitum proſtratum, ubi concoctio ceſſat, ideoque omnia aſſumpta facilè corrumpuntur & cadaveriſantur; & hinc ægra noſtra ad alimenta non cogenda, ſed tenuis diæta eſt optima. In ſpecie vitentur ſaccharata, dulcia, condita &c., hæc enim ſunt facilè fermentеſcibilia. Sufficit fruſtulum panis vino intinctum, aut ovum ſorbile propinatum.

DIS-

DISCURSUS & ANNOTATA SPECIALIA

B. DNI. PRÆSIDIS.

MOrbus primarius eſt *Febris maligna*, & quia morbus non eſt adeò acutus, ſuſpicio eſt, eam futuram *petechialem*, quam ſymptomata innuunt; nam petechiales ita incipere, & promoveri ſolent.

Primarium autem, & maximæ *conſiderationis Symptoma* eſt adjuncta *diarrhœa*, quæ ex ipſius naturæ motu ægræ supervenit, utut occaſione pilularum anteà aſſumptarum nonnihil excitatam fuiſſe poſt aliquos dies, concludi poteſt.

Cæterùm contagium in hoc caſu non ſubeſt, neque corporale, cùm de converſatione cum ægro nulla fiat mentio, neque ſpirituale ſeu epidemicum, cùm pariter nec hîc ullæ circumſtantiæ. De epidemica enim conſtitutione LINDANUS exclamat: *Si quis ſine manifeſta cauſa nauſeâ corripitur, ſignum eſſe ſuſcepti ſeminii contagioſi*; quod ipſum effatum veriſſimum eſt. Sed æger noſter de ea non quæritur.

Pars primariò affecta eſt *maſſa ſanguinea*; ſecundariò verò ſtomachus, quia quædam hujus ſymptomata in curſu morbi ſuperveniunt, idque ex ordine effectum, in talibus febribus ordinariò ſupervenientium. Imò præter maſſam ſanguineam in febribus malignis etiam ſpirituum influentium ratio haberi debet, idque periculoſiſſimo ſtatu; & quidem nunc *vitales*, nunc *animales*, pro ratione malignitatis ſimul affliguntur: ſi animales, agrypniæ, deliria & convulſiones, aliaque ſymptomata nervoſi generis, adſunt; ſin verò magis vitales, mox ſumma virium proſtratio, pulſus celer, debilis, & formicans, & ſudor circa frontem ſyncopticus, apparere ſolent. Quodſi tandem ex contagio ſuſcepto febris maligna nata ſit, tunc ſtomachus, qui in malignis aliis ſecundariò aliàs affligitur, primaria ejuſdem ſedes eſt.

Et quidem ægram noſtram laborare febre malignâ, ſyndrome ſymptomatum urgentium confirmat: inter quæ primum eſt ſubita virum proſtratio, eaque ſine manifeſta cauſa; neſcit enim noſtra ægra, unde hanc ſibi contraxiſſet: ſed quia ablactarat fœtum, adeò chylus in ſui ipſius nutrimentum, non verò in fœtus, faceſſeret, hinc incrementum potius virium ſperandum fuiſſet. Aliud ergo quid ſubeſt. Jam verò virium fundamentum conſiſtit in ſanguine ſpirituoſo; hinc enim vires & ſpiritus pari ambulant paſſu; hinc per exercitia, ſpiritibus exhauſtis, reddimur debiles: ac ſi in quorumcunque morborum principiis vires proſternuntur, vel ſpirituum influentium plus minus extinctorum, vel talis ſanguinis non debitam fermentationem ſubeuntis, cauſâ, ut nempe non poſſit volatiliſari in ſpiritus, morbum non vulgarem, ſed majoris ponderis & mali moris inſtare, ſignum eſt. (2) Conqueritur ægra noſtra de ſiti intenſa, faucibus aridis, & lingua ſicca; quæ pathemata omnia in principio febrium ſi appareant, peſſimi ominis ſunt, vel febrim malignam, vel morbum Hungarico ſimilem, affligere confirmant, præſertim ſi æſtus non fuerit tantus, qui linguam & fauces exſiccare queat; (nam in febribus ardentibus benignis quidem etiam adeſt talis ſiccitas, ſed in ſtatu demum;) imò ſtomachum ſummè labefactatum eſſe, confirmant. (3) Dum conqueritur ægra noſtra de ſtomachi ſymptomatibus, appetitu proſtrato, cereviſiæ faſtidio; quæ pathemata pariter innuunt fermentum ſtomachi penitus peſſundatum, quâ digeſtione ceſſante, in tali ſubjecto, ubi vires aliàs proſtratæ, periculum tantò majus exſurgit. (4) Peſſimi præſertim ominis eſt, quòd ægra noſtra ſit anxia *circa cor*, & inquieta, ſine vomituriendi conatu tamen, qualiter affecti ordinariò regionem ſtomachalem monſtrant. Interrogati tales dicunt: *ipſimet neſcire, quid mali habeant, præter cordis anxietatem*. Unde tales in principio & incremento morborum anxii & inquieti apparentes, periculoſiſſimum ſe fovere morbum, indicant. (5) Pulſus à Medico die quinto exploratus, deprehenditur celer, frequens, in magnitudine & vehementia moderatus, ad parvitatem declinans, ex quo certi eſſe poſſumus de latente malignitate. Equidem in principio poſſumus decipi, quia tunc quandoque naturali ſimilis videtur. At in incremento ſit debilior, & tandem tantùm non formicans evadit, unde hac in parte cautum decet eſſe Medicum; nam peſſimus pulſus ejuſmodi eſt. Si verò mox in principio debilis, celer, formicans, parvus, apparet, non eſt quod dubitemus de malignitate.

Hæc quinque ergò ſi conferantur cum febre, æſtu, &c. liquet, ægram noſtram febre admodum malignâ laborare, morbumque ipſum plus habere in receſſu, quàm primitùs innuere videbatur: Et dicuntur tales morbi mali moris ſeu maligni, quaſi dixeris, *hamiſch* primâ facie benignos & blandos ſe exhibentes, in receſſu verò peſſimi ſunt. Inſuper accedunt his pathematibus duo adhuc alia: nempe ægra noſtra eſt anheloſa, accedentesque quoſvis torvè aſpicit; quod peſſimum ſignum eſt, præſertim ſi libera fuerit reſpiratio & mediocris æſtus; nam juxta HIPPOCRATEM tales mente ægrotare, h. e., ſpirituum animalium circa præcordia motum perturbatum eſſe, indicatur. Aſpectus autem torvus, ferox, & oculis intentis factus, innuunt imminens delirium & convulſiones, idque præſertim in non adſuetis, imò jam convulſivi quid muſculos oculorum pati, indicium eſt. Sic ægri tales interdum jacent cum fronte caperata circa naſum, & interrogati, *quomodo ipſis ſit*, de levioribus conqueruntur; quod itidem peſſimum eſt ſignum: Indicat enim, tales moleſtiam quandam intrinſecam non explicabilem, quam in externis ſenſuum organis non percipiunt, habere unde taliter conſtitutos rarò evaſiſſe, obſervavi.

Cæterùm Diarrhœa colliquativa hîc in caſu noſtro primarium ſymptoma eſt, qua apparente in malignis, gaudeant ægri, ſi evadere poſſint; & quamvis occaſionem eidem ſuggeſſerit pilularum importuna deglutitio, non tamen hinc ſequitur, diarrhœam colliquefactivam eſſe artificialem, præſertim cùm hæcce integras tres dies poſt diarrhœam artificialem demum comparuerit.

Dictum: in febribus malignis quibuſcunque ad ſpiritus influos reſpiciendum eſſe, utut indicationes curatoriæ ex iis haberi nequeant: optima ergò eſt pro cura Hypotheſis SYLVII.

Quemadmodum autem vitæ radix conſiſtit in ſanguine, & formalitas ejuſdem in Spiritibus, ex quibus dependet vita; ita

Cauſa proxima in noſtro Caſu eſt *fermentum febrile* malignum; vel Malignitas, ut ſic, probabiliter juxta SYLVII hypotheſin ex ſale volatili acerrimo (minus verò ex acido, quippe quod in variolis, morbillis, petechialibus, & purpuratis accuſandum eſt) deſtruente texturam maſſæ ſanguineæ, ſalino-ſulphureo-oleoſam, derivanda eſt, ex quo præſervatio & curatio petitur: Vid. SYLVIUS *de Peſte lib.* 4. Confirmant hoc pathemata in noſtra ægra circa ſtomachum & primas vias obvia, v. g. appetitus proſtratus, nauſea, ſitis clamoſa, fauces ſiccæ, aſperæ, glutinoſæ &c., qualia ſymptomata interdum etiam acria purgantia excitant, & ab acidis curantur. Imò conſiderentur aſſumpta cauſtica, v. g. arſenicum, quod eſcharam inducit, quia eſt cauſticum ſtomacho, cujus aſſumptionem mox dicta ſymptomata inſequuntur. Adhæc Purgans aſſumptum quælibet ſymptomata exaſperavit. Conſideremus pathemata, quæ in ægro tenerioris conſtitutionis ab acrioribus purgantibus, (quæ occulta ſunt venena,) ſcammoniatis, eſulinis, euphorbio, &c. aſſumptis, ſuperveniunt, ubi omnia dicta ſymptomata, remedio adhuc in ſtomacho quantumvis ſaltem exiſtente, præſentia ſunt. Manifeſtatur etiam ſufficienter per diarrhœam colliquativam, quæ etiam eidem alcali acri, diſſolventi maſſam ſanguineam, ejuſdemque texturam, originem debet; quod probo, conſiderando affectus cholericos, ex bile præternaturaliter in ſtomachum regurgitante natos: Item ſaltem ex cruditatibus nidoroſis, per læſam digeſtionem introductis, magnas anxietates, ſitim &c. excitantibus. Imò etiam in ſtomacho febribus malignis demortuorum interdum eſchara nigra fuit reperta, qualis in fonticulis à ſalibus cauſticis acrioribus induci ſolet. Hinc ergò cauſticum acre latere concludo.

Jam quæritur, cùm noſtra *diarrhœa* ſit ſpontanea, impetu naturæ nata, an critica, an verò ſymptomatica ea dicenda? Nam in hoc cardo curæ conſiſtit. Et critici quidem motus in morbis acutis, præſertim malignis, benè obſervandi ſunt ii, niſi remediis generoſioribus morbo ante criſin prævenire queamus, ut non opus ſit eam expectare. Si talia deſunt, neceſſe eſt, ut ſub ordinaria methodo medendi motus critici ordinarii obſerventur. Cæterùm criſin quod attinet; nil aliud eſt, quàm ſubitanea morbi & naturæ mutatio, dùm nempe ſub tegmine materiæ alicujus, ſive ſanguinis, ſive ſudoris, ſive urinæ, fermentum malignum, aut ſub curſu morbi producta alia, in loco quodam vel ſeponuntur, vel extra cor-

pus excernuntur, ita, ut ſtatus hinc pacatus in ægro ſuperveniat. Scilicet tria hæc ſe invicem in criſi ſequuntur:

1. Cauſæ peccantis correctio.
2. Fermentorum morboſorum & materiæ correctæ ſeparatio (quod per coctionem exprimi ſolet.)
3. Concoctæ materiæ morboſæ aut metaſtaſis, aut excretio, uno nomine excluſio ex contentis.

Vid MOEBIUS.

Jam verò fundamentum criſeos conſiſtit in motu iſto fermentativo ſanguinis, quo fermenta maligna & corrupta in corpore contenta, ſub curſu morbi corriguntur; quæ correctio fit propter texturæ mutationem talem, ita ut illud, quod fuit acre, fiat temperatum: hinc correcta ex ſanguine ſeparantur, quæ ſeparatio abſolvitur motu demum præcipitatorio: Unde & coctio & ſeparatio conſiſtunt in motu ſanguinis fermentativo. Adeoque nulla criſis expectanda eſt, niſi, ubi fermenta febrilia fuerint correcta, & ſigna coctionis præceſſerint.

Ex dictis his concluditur, qualis nam ſit noſtra diarrhœa? Criticam eam eſſe, poſſent perſuadere:

1. Quia fit die quarto; quod ipſum ad minimum criſeos, ſeptimo die ſubſecuturæ, indicium eſſe poſſet.
2. Quia ægra de ſymptomatibus hypochondriorum, i. e. hypochondriis ſubtumidis & murmurationibus conqueritur, quæ innuunt orgaſmum humorum circa primas vias, & motum naturæ inferiora verſus tendere, & criſin per diarrhœam imminere.

Verùm dicta argumenta de die quarto non ſufficiunt, niſi alia ſimul reſpondeant.

Sed quæritur: annon ſit Diarrhœa ſymptomatica? *Symptomaticam eandem diarrhœam* eſſe. probo:

(1) Quia contingit ſine ſignis coctionis præcedentis; urina enim clara eſt, intenſiùs tincta & ſine ſedimento conſpicitur, quod ſignum ſummæ cruditatis, nec ſeparatorum fermentorum morboſorum eſt; ſecus enim turbida urina fuiſſet excreta, & adhuc excerneretur: criſin enim ſemper præcedunt ſigna coctionis in urina conſpicua.

(2) Quia contingit ſine ægræ euphoria, ſed cum malo ſigno. Non enim evadit ægra quieta, nec percipit cum his excretionibus levamen; ſed potiùs ſudorem frigidum & crebrum circa frontem & tempora habet: Jam verò *ſudores particulares circa caput & frontem ſunt periculoſi*, juxta HIPPOCRATEM; præſertim ſi ſint maximè glutinoſi vel frigidi, aut ſubfrigidi, ſummæ virium proſtrationis certiſſimi indices.

Tandem

(3) Diarrhœam eſſe ſymptomaticam & præternaturalem, patet ex excretorum conditione, quia fœtida ea ſunt; Fœtor enim in hujuſmodi diarrhœis peſſimi ominis eſt. In quibuscunque morbis acutis urina & alvi excrementa, fœtorem præ ſe ferentia, ſemper indicant colliquationem & inchoatam putredinem ſuccorum corporis noſtri, ejuſque peſſimum ſtatum: nam quemadmodum purgantia vegetabilia acriora ſimiles fœtentes ac putridas excludunt fæces, quatenus alcali eorum reſinoſum maſſam ſanguineam diſſolvit & colliqueſcere cogit, & ſic texturam ſanguinis diſſolvit, ut particulæ colliquatæ per alvum excretæ tali fœtore ſe exhibeant; ita etiam in noſtra ægra à fermento febrili acri maligno pingue ſulphur maſſæ ſanguineæ diſſolvitur; hinc textura colliqueſcit, & particulæ corruptæ putredinem contrahunt, & liquamen fœtidum exhibent.

Eſt ergò diarrhœa ſpontanea colliquativa à fermento alcalino, diſſolvente & ad putrilaginem diſponente maſſam ſanguineam. Inſuper cùm ægra per quatriduum propter nauſeam nihil comediſſet, & ex quinque vel ſex prioribus ſeceſſibus primæ viæ redditæ fuiſſent liberæ, hinc ſequitur, ſubſequentes ex maſſa ſanguinea provenire.

Quod autem ægra noſtra poſt aſſumptam theriacam cum aceto ſudaverit, hoc bonum eſt; præſertim cùm febre maligna correpti in principio ſudent quidem tales ægri, at in progreſſu aut ſtatu morbi non aut rarò ſudare poſſunt. Unde quamdiu tales ægri poſt ſudorifera propinata in hiſce caſibus ſudant, bonum eſt: ſed hoc fallit quandoque, quia in principio ſudant, in incremento non, peſſimo omine. Interim quod ægra noſtra non dormiverit poſt uſum theriacæ, ſed inquieta manſerit, peſſimum omen eſt; ſicut ſi in principio & incremento malignarum febrium morboſumque acutorum ægri ab uſu theriacæ & opiatorum non fiant quieti, ſtatus turbulentiſſimus œconomiæ animalis innuitur, quem deliria & convulſiones ſubſequi ferè ſolent.

Quæritur autem: an aſſumptio theriacæ ægræ noſtræ bona fuerit? Reſp. ita: *Theriaca enim ratione ingredientis opii, nobilis eſt*, Autore LUDOVICI, & HORSTIO *in Judic. Chirurgiæ Infuſoriæ*. Opiata enim in principio morbi bona ſunt. Et rectiùs adhuc fecit eadem, quod cum aceto theriacam deglutiverit, cum præſertim theriaca, uti & electuarium diaſcordii, & theriacalia quæcunque, in malignis ſemper unà cum aceto debent aſſumi: quippe hac ratione hæc longè meliùs operantur, quatenus (1) non tantùm æſtum, quem omiſſis acidis excitant, compeſcunt; ſed & (2) longè potentiùs ſudorem movent, quàm ſine aceto; & (3) ex ſudore ægri non tam debilitantur; quàm ſine aceto. Unde etiam ſequentem miſturam ex theriaca in morbis ardentibus acutis malignis mihi familiarem ſæpiſſimè proficuam obſervavi:

℞. *Aquæ flor. ſamb.* ℥ iij.
Aceti vini acerr. non deſtill. (quia hoc fixius) ʒ vj. ad ℥ j.
Theriac. vel *Mithridat.* (Theriaca eſt melior) ʒ j. ʒ ß. ad ʒ ij. imò etiam in robuſtioribus juxta *Horſtium & Zvvelfferum* ʒ iij. ad ℥ ß.
Antimonii diaphor. ʒ ß. ad ʒ j.
Syr. acetoſ. Citri, vel *rubi idæi*, vel ſimil. ʒ vj. ad ℥ j.
Miſc.

Capiatur pro duabus, quod ordinariò fit, vel tribus doſibus: ita ſudant hinc ægri, nec adeò debilitantur, quieſcunt, dormiunt, & ordinariò meliùs habent. Adeoque tam in incremento, quàm ſtatu malignarum, magni miſtura hæc uſurpatur, & propter quietem atque ſudorem, qui ſupervenit, æſtimanda eſt. Loco cujus in doſi minori proſtat & tinctura bezoardica, quam tam theriacalia volatilia, quàm acidum vinoſum, in ſpiritu vitrioli obvium, ingrediuntur, quæ etiam eſt egregia, cùm omnia hæc ingredientia in ea reperiantur, ſaltem deficit opium, quod tamen & facilè addi poteſt.

Quoad *Prognoſin*: Affectus hic eſt admodum periculoſus. (1.) Ob morbum admodum malignum, jam jam in incremento conſtitutum, cum atrocibus aut ſaltem periculoſis ſymptomatis. (2.) Diarrhœa colliquativa, quæ in his febribus aliàs ut plurimum eſt lethalis, niſi eidem maturè occurratur, ad mortem deducit. (3.) Quia ægra etiam propter prægreſſam lactationem viribus maximam partem exhauſta fuit, quà tantum detrahitur matri, quantum fœtui in nutrimentum cedit.

Vix autem, ſi evaſura ægra ſit, per motum criticum evadet, propter vires per diarrhœam exhauſtas; ſed morbus potiùs pedetentim & paulatim ſolvetur.

Quoad *Curam*: Cùm jam non curemus febrem malignam in genere, ſed verſetur cura circa febrim hujus ægræ malignam in ſpecie, hinc ſelectiora remedia eligenda, conſiderando ſimul, quòd illa diarrhœam colliquativam adjunctam habeat. Cæterùm occaſione alexipharmacorum in ægra noſtra uſurpandorum, præmoneo:

1. Quod *fermentum alcalinum* acre malignum, appropriatis ſit enervandum *& corrigendum*.
2. *Correctum* illud per ſudorem à conſortio reliquorum ſuccorum vitalium, ſpeciatim ſanguinis, per coctionem ſeparandum & excludendum.
3. Symptomatis urgentibus occurrendum.

Priores duæ Indicationes primariæ ſunt. Methodum autem hanc in primo & ſecundo ſcopo monſtrat ipſa natura quotidiè, in curationibus nempe ſpontaneis talium febrium. Jam verò, ſive per motum naturæ criticum, ſive paulatim, abſque medicamentorum uſu, ſolvantur morbi, obſervamus tamen, naturam non mox in principio moliri excretiones, ſed demum in ſtatu morbi, ubi ſcilicet venenum acre jam correctum eſt, & à partibus ſuccorum à veneno corruptis ſeparatum: hoc enim ſub communi vehiculo nutrimenti & excrementi ſero involutum, vel criticè, vel ſucceſſivè, per ſudorem eliminat.

Imi-

Imitemur ergò naturæ motum, &

1. Fermentum malignum corrigamus; & deīn
2. Illud correctum foras eliminemus.

Adeoque *ſudorifera ſola* adhibita, quà talia, in febribus malignis non ſufficiunt; *turbant* enim & perturbant ſaltem naturam, corpus movent, ſed nil promovent, & vires dejiciendo, quia non rejiciunt virus malignum acre alcalinum volatile, plus nocent quàm proſunt, niſi fuerint ſimul talia, quæ fermentum malignum curant, aut illud alexipharmacis priùs correctum ſit. Unde ſudoriferis ſimpliciter talibus, in febribus malignis, niſi ſubinde ſuccurrat robur naturæ, nil agimus, niſi alexipharmacis addantur. Contrariâ quoque ratione nec ſolis alexipharmacis fidendum, quin cum his ſemper ſimul reſpiciatur ad excretionem fermenti correcti per poros cutis fiendam; poſito namque, fermentum malignum alexipharmacis illis corrigi, niſi ſimul correctum illud foras ejiciatur, periculum eſt, ne illud fermentum recrudeſcat, & ad morem morborum benignorum quaſi novæ turbæ ſeu recidiva ſequatur. Correctum ergo venenum etiam per ſudorifera emittendum eſt.

Adeò ergò alexipharmaca corrigentia, & ſudorifera eliminantia, ſimul jungenda ſunt: V. g. ſi ponamus, quendam aſſumpſiſſe arſenicum; hunc propter ſymptomata ſi ſimpliciter ſudoriferis etiam fortioribus, vel purgantibus etiam validiſſimis, tractare coneris, incaſſum ages, niſi ſimul priùs venenum correxeris: ſin verò eidem ſaltem lacticinia vel pinguia propinaveris, quæ obtundunt & corrigunt venenum, optimè ſuccedet cura.

His præmiſſis liquet, qualia ſint corrigentia illa (vulgò alexipharmaca, & bezoardica dicta) fermentum hoc malignum, in ſale volatili acri fundatum? Vulgò ſunt illa, quæ dicuntur alexipharmaca, aliàs bezoardica Jam porrò quæritur: In quonam conſiſtat hæc veneni per alexipharmaca *Correctio*? Reſp. ſimpliciter in ejuſdem noxiarum qualitatum temperatura, ita, ut venenum malignum volatile alcalinum acre temperetur, & mitius atque lenius reddatur: ſicut etiam ipſa temperatura in minimorum materialium fermenti virulenti *texturæ mutatione* fundata eſt, qua illud, quod fuit acre, blandum; quod volatile, fixius, aut ſaltem minùs mobile; quod ſpirituoſum aut rarum, fit denſius ac ſpiſſius, & minùs penetrativum; & ſimilium proprietatum, quarum caſtratione & temperaturâ exſerunt vires ſuas alexipharmaca. Ac elegans omninò eſt diſcurſus BECHERI *in Phyſ. ſubterranea lib. 1. ſect. 5. cap. . pag. 305.* quo loco aſſerit: alexipharmaca venena pellere ſimpliciter vi temperandi venena. Alexipharmaca ergò venenorum noxias qualitates temperant & mitigant: Scilicet per ſimplicem degeneraturam & texturæ mutationem etiam peſſima venena facilè degenerant in mitiſſima remedia: v. g. antimonium per nitrum figendo cicuratur in remedium tutiſſimum; non ſecus ac Mercurius ſublimatus temperaturâ ſimplici redditur innocuus, quando poſt eum aſſumitur lac, aut quoque temperatur per oleum tartari per deliquiū in vehiculo aqueo; vel quando additur ana Mercurii vivi, fit mite remedium, ita ut cùm Mercurius ſublimatus anteà ad gr. viij. cum vitæ periculo aſſumeretur, in Mercurio dulci ad gr. xxx. xxxx. &c. tutò capi queat. Similiter virulentiſſima vegetabilium purgantia, & horum rex, helleborus albus, evadit innocuus, correctus tàm per acida, quàm per alcalia, invertentia texturam reſinoſam particularum ejuſmodi purgantium: ſicut acida hoc faciunt immutando alcali acre; alcalia verò hoc faciunt, reſinoſam texturam particularum purgantium diſſolvendo, & tertium quoddam innocuum producendo. Ex his patet: fermenta febrilia poſſe pluribus modis corrigi & alterari. Notabile eſt de arſenico, veneno peſſimo, quo aſſumpto, ſymptomata convulſiva enaſcuntur, ad orcum ducentia, quod tamen ſimplici butyro ita miteſcit, ut tutò deglutiri queat: vid. FEHR *Tract. de Scorzonera*, ubi allegat arſenicum cum butyro præparatum fuiſſe, pro necandis muribus repoſitum, ex errore verò à quodam deglutitum, innoxium fuiſſe; quia butyri pingues particulæ, arſenici particulas acres virulentas inviſcabant; imò poſt bihorium, mediante Mercurio vitæ rejectum: quod etiam facit lac; temperant enim hæc pinguia arſenici virus, & temperaturâ texturam invertunt: Vid. BARTHOLINI *Acta Haffnienſ. Vol. 2.* Cæterùm id fieri in febribus malignis puto, ubi fermentum malignum acre per corrigentia alexipharmaca in ſua textura materiali mutatur, ut fiat temperantia; quod pluribus modis poteſt fieri, ſicuti dictum; hinc etiam quandoque experimenta variant in uno eodemque morbo.

In noſtro caſu ergò alexipharmaca corrigentia probabiliſſima ſunt vel acida, vel fixata per nitro-ſulphurea.

Inter acida, excellunt *acetum*, *ſuccus citri*, *ſpiritus nitri*, & *ſulphuris*. Inter fixa, ſulphura mineralia fixa, terræ minerales fixæ, & partes animalium ſine igne præparatæ. Acida iſta notiſſima ſunt, quantum valeant in hiſce febribus. Hinc in conſtitutione maligna epidemica *acetum camphoratum* eſt tutiſſimum præſervativum, temperans volatiliſſima fermenta maligna; camphora enim probabiliter penetrans pinguedo eſt, quæ ſimpliciter temperando ſuam vim exerit. Hinc ita acetum ſubcurſu febrium malignarum rarò omittendum ſuadetur: non ſecus de nitro & ſpiritu nitri conſtat, quod acidum ejus, uti in quibuſcunque febribus ardentibus, ita & malignis, proficuum ſit. Hinc & antimonialia fixata ratione acidi nitri concentrati in ipſis conducunt, ſive jam in humida forma, *ſpiritus nitri* bezoardicis mineralibus combinetur, ſive in via ſicca per liquefactionem cum nitro in antimonio diaphoretico; in utroque enim modo ſubſtantiæ nitroſæ cum regulo antimonii connexio fit mediante hoc cum ſulphure antimonii. Et ſanè, nitrum in præparatione antimonii diaphoretici non attingit ſulphur antimonii, ſed rodit regulum, mediante quo poſtmodum etiam in ſulphur antimonii operari poteſt. Quoad Sulphur: hujus acidum eſt egregium quoque in febribus malignis & peſtilentialibus; hinc poſt ſpiritum nitri ſpiritus *ſulphuris* in tali caſu optimo conſilio Julepis addendus. Spiritus vitrioli ſuſpectus eſt. Poſt ſpiritum ſulphuris laudantur *liquores ſulphurati* juxta HELMONTIUM *Tract. Tumulus Peſtis*, & CNOEFFELIUM *in ſcripto* nobiliſſimo *de Febribus Epidemicis*, qui in febribus malignis ſunt egregii tàm præſervativè quàm curativè. Sic quidam Practicus optimum obſervavit Julebum ſequentem:

℞. *Liqu. ſulphurat.* (qui fumo ſulphuris impregnatus) ℔ i ß.
Aquæ lactuc.
Cichor.
Flor. Sambuc. ana ℥ vj.
Succ. Citr. ℥ ß.
Nitri antimoniat. ʒ j ß.
Syr acetoſ. Citr.
Ribium ana ℥ i ß.
Spiritus nitri gutt. xxx.
Miſc. pro Julebo.

Quoad *fixa* autem: res nota eſt, in ſpecie excellunt ſulphura mineralium, partim propter acidum nitroſum fixata, partim propter acre alcalinum agens in particulas ſulphureas, & ſic ſemper mitigantur & corriguntur: Item terræ mineralium fixæ, & partes animalium fixiores.

Quoad *ſecundum ſcopum*: inter ſudorifera primatum obtinet partes animalium, tàm earum ſalia volatilia, quàm ſine igne calcinatæ. In horum verò & corrigentium & ſudoriferorum ſelectu ſemper obſervandum eſt, an magis malignitas, an magis ſymptomata febris ardentis urgeant? Si prius: tutiùs dictorum animalium ſalia volatilia eligenda, cum debitis alexipharmacis mixta: ſi verò poſterius, volatilibus cautiùs utamur, & potiùs fixiora, & acida nonnihil alexipharmacis mixta, conveniunt. Ex his animalium partibus & *gelatina cornu cervi* in febribus malignis egregia, quodcunque acre temperando, quæcunque ſymptomata leniens, quia per liquorem ſui nutritivum acrimoniam malignam corrigit, & ſimul ratione ſalis volatilis temperati ad blandam diaphoreſin diſponit. *Camphora* etiam ad quæcunque ſymptomata egregia eſt; ſed non omnes ferunt hanc: quibuſdam mulieribus infert paſſionem hyſtericam; item qui habent ſpiritus animales texturæ rarioris, ut eruditi, his camphora eſt nimis gravis, perturbat mentem.

Sudoriferis autem ſubinde *interponenda* ſunt *acida*, ut ſanguini redeat debita conſiſtentia, & vires per ſudorem perditæ reſtaurentur, imprimis, ſi ſudor ſalibus volatilibus prolicitus fuerit; ſola enim ſudorifera, præſertim alcalina aut fixa, ſine acidis interpoſitis non ſufficiunt, cùm ægri nimis debilitentur. Si poſt ſudorem ægri fiant vegetiores, ſudoriferis inſiſtamus. Sed in & poſt ſudorem in febribus malignis obſervandus ſemper *pulſus* ad cognoſcen-

ſcendam magnitudinem & vehementiam: nempe ſi in ſudore fiat magnus vel nonnihil major, qui ante eum erat parvus, bonum ſignum eſt; vel *ſi poſt ſudorem*, ſedatâ ſanguinis turgeſcentiâ, inde paulò *major* deprehendatur, quàm ante ſudorem, *bonum* ſignum erit; ſpeciatim ſi ſimul vehementior nonnihil poſt ſudorem evadat: é contrà ſi in ſudore parvus ſit & etiam poſt ſudorem eodem in tenore perduret, aut minor evadat, peſſimum eſt.

Cùm verò ægri poſt ſudorem in febribus malignis multùm debilitentur, convenit hic imprimis *vinum generoſum*; propter ſuum acidum ſummè analepticum; confortativum enim eſt optimum *poſt ſudorem*, tam interiùs, quàm exteriùs.

Cæterùm in noſtra ægra, in qua febris maligna admodum adeſt, juncta cum diarrhœa colliquativa, quæ ceu maximè urgens ſymptoma ſui meretur conſiderationem, anteà dictæ obtinent Indicationes; nam correcto acri colliquante veneno, ceu fermento maligno, eoque per ſudorem evacuato, ſpontè ceſſabit diarrhœa. Conveniet ſiquidem miſtura alexipharmaca, quam ingreditur electuarium diaſcordii Fracaſtorii; cujus loco electuarium diaſcordii correctum à SYLVIO; vel Theriaca, ſubſtitui poteſt; item Julebi citrati & nitrati, nec non pulveres ex fixioribus parati: Quibus ſi adjungantur moderata opiata, citior ſucceſſus ſperandus; Unde compoſitiones theriacales propter opium hîc primatum obtinent, in miſturis propinatæ. Non ergò *diarrhœa* hæc adſtringentibus, qua talibus, eſt curanda & ſtatim ſupprimenda; quin ſecus graves præcordiorum anxietates, ſingultus, nauſea, ſpeciatim inquietudines & cephalalgiæ intenſiſſimæ inducerentur; ſi ſimpliciter adſtringentibus inſiſteremus, quia adhuc adeſt motus & orgaſmus humorum in primis viis: dein nec diarrhœa hæc per ſe ſimpliciter curanda aut ſiſtenda venit; ſed fomiti virulento potiùs occurrendum eſt; ſic ſpontè ceſſabit, applicando ſaltem ratione illius externè Theriacam, cum vino generoſo acidulo ſubactam ſub forma epithematis, fervidè ſtomacho, & hypochondriis, ſæpiùs repetendo, ſicut internè pro ſcopo ſiſtendi turgeſcentiam ſimul, & fermentativum ſuccorum circa hypochondria & colliquefactionum impetum propinari poſſunt cornu cervi ſine igne, terra ſigillata, bezoardicum Martiale, antimonium diaphoreticum Martiale, &c. Adeoque in noſtra ægra vocatus præmiſi miſturam theriacalem ſuperiùs allegatam, à cujus uſu bis ſudavit: Poſſet etiam præſcribi ſequens pulvis:

℞. *Antimonii diaphor.* ℈ij.
Terræ ſigillat. ℈j.
Laud. opiat. gr. ij. vel *Extr. theriacal.* (propter opium) gr. vj.
M. f. Pulvis.
div. in 2. part. æqual.

Quæ capiantur in vehiculo calido & acidulo. Hinc quieſcat ægra, cui ſi ſudor ſuperveniat, eò melius eſt, aut ſi blanda diaphoreſis ſubſequatur.

Sed quid agendum, ſi ægræ noſtræ, in tali ſtatu enarrato conſtitutæ, superveniret menſtruatio? Reſp. Conſideretur

1. Tempus morbi.
2. Tempus menſtruationis: an legitimum? an, quod ſæpiùs fit, anticipaverit.

Utrumque motum naturæ excretorium oſtendit. Conſiderandum: an magis criticus? an magis ſymptomaticus? Si ergò menſtruatio debito modo & in legitima quantitate, & ſine gravioribus ſymptomatibus ſuperveniat in incremento morbi, tunc naturæ linquendum directorium eſt; ceſſabit enim hujus fluxu diarrhœa: de cætero conſuetis remediis inſiſtendum, nec nimis acida uſurpanda. Sin verò deficiat, & hinc ſymptomata præcordiorum, atque abdominis tormina, & ſimilia affligant, tunc quidem pariter diarrhœa exin ſiſtitur, at malo omine: interim ſuprà dictis medicamentis addantur volatilia & *myrrhata*, moderatâ tamen in doſi, ut unà ſuperveniente ſudore moderato nonnihil ſtimuletur dicta ſanguinis excretio, idque ſpeciatim, ſi vires ægræ hoc permittere videantur. Sin verò nimis fluat menſtruatio, hæc ſupprimenda nonnihil; periculum enim ingens innuit, præſertim ſi forſan excretio cutanea expectetur, ne inverſo ſic naturæ motu imminentes petechiæ impediantur, unde in tali caſu acidula & remedia terrea, v. g. mineralia blandè adſtringentia, in uſum vocentur; aut quoque opiata cum alexipharmacis maritentur; ſic enim ipſis nimius menſium fluxus ſufflaminabitur. Si verò in ſtatu ſuperveniat, in quo jam petechiæ effloruerint, magis ſuſpectus eſt, ne retrocedant. Conſideranda ergò

1. Euphoria ægri.
2. Signa in urina coctionis.
3. Antecedentia, fluxum hunc quaſi criticum plus minus indicantia.
4. Quantitas, an debita? an exceſſiva? an defectuoſa.

Si ergò in ſtatu, debito menſtruationis tempore, debitâ quantitate ſuperveniat, linquatur; ſaltem diaphoreticis excretio cutanea conſervetur: ſi excedat, nonnihil cohibeatur: ſi deficiat; volatilibus excretionem cutaneam unà promoventibus adjuvetur: Si verò anticipet ſine prodromis circa lumbos, inſtantis talis hæmorrhagiæ ſignis, citra coctionem urinæ; adeoque periculum eſt, ne petechiæ retrocedant, aut ſaltem debita excretio & diſcuſſio impediatur; ſi excedat, præſertim ſiſtatur moderatè, ſemper diaphoretica ſociando: ſi verò indicia præfata præceſſerunt, & ægræ euphoria adſit; linquatur; niſi ſummè excedat: ſi deficiat, promoveatur blandè. In genere minùs noxiam in petechiis obſervavi menſtruationem.

Sed quid? ſi ſymptomatibus præfatis ceſſantibus copioſæ erumperent petechiæ, & die octavo morbi ſuperveniret copioſa hæmorrhagia narium? Rarò critica eſt, factâ jam petechiarum eruptione: ſi ergò ſymptomatica, coerceatur per bufones.

Sed quid? ſi ex contagio *febris maligna* nata: id quod præter ægri relationem anxietas præcordiorum, aliaque ſymptomata ventriculi imprimis, edocent, quæ innuunt ſuccos corruptos circa primas vias, aut ipſum ſtomachum à contagio affectum; in principio vocatus Medicus vomitorio inſtet; ſin in incremento & altero jam morbi die cum diarrhœa colliquativa, propter hanc omittat; aliàs ſi nulla talis adeſſet excretio ſymptomatica; ſi vires ægri ferant, & adhuc fermentum malignum præcordia magis afficere videtur, etiam in incremento provocet vomitum, cùm propter minùs celerem harum febrium motum tempora ſint longiora particularia, nec tantum periculi ac in auctioribus: ex. gr. fratri meo die Martis dedi vomitorium, cum jam die Solis Potionem theriacalem accepiſſet.

Venæ ſectio nil præſtat:

Juvenis quidam octodecim annorum, aliàs ſanus ac robuſtæ conſtitutionis, corripiebatur die Mercurii veſperi brevi horrore, poſt quem incaleſcebat mediocriter, nox inſequens erat mediocris, manè die Jovis caput intensè circa frontem dolebat, ſitiebat graviter, fauces & lingua erant ſiccæ, dolor gravativus præcordia occupabat, calor totius præternaturalis mediocris, laſſitudo omnium artuum: capit ſuo nutu pilulas cephalicas, ſed à meridie præterea Medicum adit, qui ordinat pro ſequente manè ℥ß ſyrupi emetici in vehiculo appropriato; & licèt pilulæ à meridie ſemel vomitu, ter ſeceſſu, evacuaſſent, jubet nihilominus die Veneris capere vomitorium, quod septies ſupra copioſa mucoſa & octies infrà evacuavit; unde pro nocte ſequente præſcripſi:

℞. *Aquæ ſcord.* ℥ij.
Acet. Samb. ℥ß.
Theriac. ʒj.
Antimonii diaphor. ℈j.
M. pro 2. doſibus.

Sequitur nox gravis, manè ſymptomata eadem, appetitus nullus, ſitis clamoſa, cephalalgia intenſa, fauces aridæ, lingua aſpera & nonnihil nigricans, calor totius acris ſeu mordax, non tamen adeò intenſus, cutis arida & ſqualida, laſſitudo omnium artuum, vires proſtratæ, pulſus celer, frequens, debilis, ferè inæqualis, horret cereviſiam; hinc

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ʒß.
Bezoard. miner. ℈j.
Ol. Camphor. gutt. v.
deſtillat. ſuccin.
Citri ana gutt. j.
M. pro 2. doſibus.
manè & veſperi aſſumendis.

Nox inſequens fuit inquieta cum incipiente delirio. Die Solis ſymptomata eadem, rubor faciei inſignis, pulſus celer, frequens, parvus, inæqualis.

℞. *Liqu. Cornu Cervi ſuccin.* ℥iß. vel ℥ij.
pro 2. doſibus.

A pri-

A prima doſi æſtus intenſior, hæmorrhagia larga, quam rubor faciei præmonſtraverat, petechiæ in manibus, ſymptomata cætera eadem. Potus erat cerevisia ſecundaria cum vino.

Pro faucibus unà cum iis, quæ Chirurgus uſurpabat, præſcripſi:

℞. *Mucil. ſem. Cydon. cum ſperm. ran. extr.* ℥ j.
Nitr. Antimoniat. ʒ j.
Rob. dianuc. ℥ ß.
Miſc.

Subinde fauces hoc ipſo illinebat, & blandè gargariſando exſpuebat.

A meridie alteram ſpiritus doſin ſumpſit, copioſiori bus hinc erumpentibus petechiis; ſymptomata erant eadem. Veſperi præſcripſi:

℞. *Aquæ flor. Papav. errat.* ℥ ij.
Samb. ℥ j.
Ebor. ſine igne,
Bez. mineral.
Salis vol. Cornu Cervi ana gr. xv.
Syr. de ſcord. ʒ iij.
Miſc.

Aſſumebat iſtâ nocte ſucceſſivè.

Die Lunæ ordinavi:

℞. *Pulver. Bezoard. D. Mich.* gr. xvj.
Salis vol. Cornu Cervi gr. viij.
Ol. peſtil. Heiniſ. gutt. vj.
M. D. in triplo.

Sumebat æger manè, à meridie, & circa mediam noctem. Hâc ipſa die iterum erat hæmorrhagia, nox inquieta, delira, ſymptomata cętera eadem.

Die Martis ordinavi:

℞. *Liqu. Cornu Cervi ſuccinat.* ʒ I ß.
pro 2. doſibus.

Veſperi verò ingruente nocte:

℞. *Pulver. Bezoard. D. Mich.* gr. xv.
Cinnab. antimonii ℈ ß.
Salis volat. Cornu Cervi gr. vj.
Miſc.

Nox erat peſſima, ſummè delira, inquieta, manè incipientes convulſiones.

Die Mercurii morbi ſeptima.

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈ j.
Bezoardic. miner. ℈ ß.
Pulver. epil. Antimonial. gr. j.
Miſc.

Capiebat manè: A meridie horâ tertiâ capiebat guttas 50. de liquore cornu cervi ſuccinato. Hac die ſeceſſus quatuor copioſi de cætero hactenus urina ſemper cruda erat ſanorum ſimillima. Appetente nocte ordinabatur ſequens pulvis:

℞. *Pulver. bezoard.* gr. xij.
Cinn. Antimonii ℈ ß.
Sal. volat. Cornu Cervi gr. v.
Miſc.

Poſt mediam noctem iterum 50. guttas liquoris cornu cervi ſuccinati capiebat: nox erat tolerabilis ratione delirii, ſed convulſiones ingraveſcentes.

Die Jovis pulveres, liquorem & cornu cervi ſuccinatum continuare, & veſperi ob nimias faciei & manuum convulſiones graves veſicatorium utrinque brachio prope carpum in parte extima applicare juſſi. Internè

℞. *Aquæ flor. Pæon.* ℥ ij.
Spiritus vini campb. ʒ j. ad ʒ ij.
Matr. perlar. præp. ℈ ij.
Bezoard. Solar. ℈ j.
Syr. flor. tunic. ʒ ij.
Miſc. pro 2. doſibus.

Una doſis antè, altera poſt mediam noctem uſurpabatur. Nox erat quietior, cum ſomno, licèt interrupto, convulſiones manè longè mitiores, qui effectus veſicatoriis debebantur.

Die Veneris propter virium debilitatem præſcripſi:

℞. *Aquæ flor. Pæon.* ℥ iij.
Spiritus vin. campb. ℥ i ß.
Cornu Cervi ſine igne,
Matr. perl. præp.
Antimonii diaphor. ana ℈ j.
Conf. alKerm. ʒ i ß.
M. f. Potio.

Reiterabatur etiam veſperi pro nocte, æger meliùs habebat, convulſiones erant mitiores, veſicatoriis largè fluentibus, nox tamen inquietior.

Die Saturni:

℞. *Spiritus Cornu Cervi ſuccin.*
Tincturæ Corall. cum Spirit. cord. cervi ana ʒ j.
Miſc.

Bis hac die gutt. 50. capiebantur. Veſperi potio antecedens repetebatur; nox erat bona, convulſiones & cætera ſymptomata ceſſabant, urina turbida reddebatur, & ſedimentum: ſeponebat hinc Die Solis liquor cornu cervi ſuccinatus à 40. ad 50. guttas ter intra 24. horas continuabatur, quo porro itidem continuato ſic convaluit.

CASUS XXXVI.

VARIOLÆ.

Graſſantur hoc tempore hìc paſſim variolæ; hinc puer decem annorum, die Mercurii è lecto ſurgens, poſt noctem inquietam, conqueritur de intenſa cephalalgia, dolore ſpinæ dorſi, æſtu corporis, ſiti, præcordiorum anxietate, veſperi graves & continui vomitus, & frequentes inanes vomendi conatus ſuperveniunt, ſitis clamoſa urget, quicquid tamen propinatur, ſubitò vomitus impetu rejicitur, nox inquieta, uti & inſequens dies. Die Veneris manè ceſſat vomitus, efflorеſcunt hinc inde maculæ & puſtulæ parvæ, rubræ, acuminatæ per corporis peripheriam, ſed copioſâ narium hæmorrhagiâ comitatæ, quæ ſubinde ceſſat, ſubinde repetit. Veſperi atroces inſultus epileptici ſuperveniunt, ſucceſſivis vicibus per noctem repetentes. Die Saturni omnia quieta, puſtulæ copioſiores intumeſcunt, ægro interim admodum ſiticuloſo; à meridie diarrhœa ſpumoſa ægrum prehendit, anxium eum reddens, vireſque dejiciens. Quæritur, quâ ratione hic affectus curandus?

RESOLUTIO

DN. BOSENII.

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. *DOMINI PRÆSIDIS.*

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Præſens noſter caſus, cùm ab ulteriori denominationis affectus inquiſitione otioſos nos reddat, utpote qui digito quaſi communem illam delicatioris infantiæ ærumnam, Variolas nimirum, monſtrat, ſolummodò circa curam jam anteà radicati, nunc verò impetuosè effloreſcentis, ipſius morbi occupatos eſſe jubeat. Satius tamen erit (boni ordinis legibus obſervatis) quò hoſtem hunc ſqualidum eò tutiùs, quin & citiùs profligare poſſimus, ſi in ipſius naturam inquiſiverimus, præmittenda theoretica, manu nos poſtmodum ad Indicationes neceſſarias ducentia, præmittere.

PARS AFFECTA.

Jam igitur ante omnia Partem affectam *ſeu* ſubjectum *morbi perluſtrare integrum erit: id quod cum duplex ſit, vel inhæſionis, vel radicationis: Illud tempore ebullitionis (quæ diſtinctio temporis in variolis probè eſt notanda) eſt maſſa ſanguinea in vehementem efferveſcentiæ motum rapta; tempore excretionis verò partes ſubcutaneæ, ut & cuticula ipſa demum eroſa: Hoc verò (ſcilicèt ſubjectum radicationis) ſunt primæ viæ, præcipuè ſtomachus, ubi acor quidam vitioſus radices ſuas fixit, qui poſtmodùm fermentum morboſum extitit, & tragœdias haſce, quas in ægro noſtro deprehendimus, luſit.*

CAUSÆ.

Cauſam igitur Proximam hujus mali ſi eruerimus, deprehendemus efferveſcentias febriles, ab acido quodam fermentativo viſcido, cum ſale volatili maſſæ ſanguineæ concurrente, excitatas, eandem conſtituere poſſe: quippe acidum iſtud heterogeneum eousque paulo profundiùs abſconditum fuiſſe, donec à cauſa quadam externa excitatum ſeſe manifeſtaverit, haud abſonum erit. Id quod ſatis commodè in ægro noſtro fieri potuit, præcipuè eo tempore, quo paſſim variolæ graſſatæ ſunt, ubi ipſe facilè fermentum ſimile ſine dubio ubivis in aere hoſpitans mediante reſpiratione hauſiſſe creditur: id quod maſſam ſanguineam ad motum fermentativum diſponendo, ſimul acorem iſtum heterogeneum excitavit, qui ſuſcitatus concurrendo cum ſale volatili maſſæ ſanguineæ oleoſo non potuit non & pervitioſarum efferveſcentiarum febrilium, & uno nomine reliquorum ſymptomatum omnium, Autor extitiſſe.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Horum autem connexionem antequam enarraverimus, præſtabit de origine iſtius radicati acidi ſollicitum eſſe: id quod ex Modernorum communi ſententia (à Veterum longè recedente, utpote qui nunc ſanguini menſtruo, nunc verò repetitæ poſt conceptionem libidini Venereæ, culpam attribuendam exiſtimaverunt) radicem ſuam ex corruptela lactis nutritivi ortam agnoſcit. Hanc rem autem nobis magis perſuadet, quod videamus, neminem ferè eſſe, tàm his etiam noſtris, quàm aliis exoticis regionibus, qui plagam hanc variolarum moleſtam non ſit expertus; adeoque aliquod implantatum quaſi nobis & commune principium, ratione cujus ferè nullus variolis ſe ſubducere poſſit, ſubeſſe oportere, veritati conſentaneum eſt. Quippe quis lac muliebre omni numero ita abſolutum pronunciabit, quin quotidianis alterationibus obnoxium eſſe poſſit? Præſuppoſitis enim tùm nutricis variatis affectibus, tùm variâ & inordinatâ alimentorum aſſumptione, facilè credere poterimus, earundem chylum, unde natales ſuos lac agnoſcit, haud rarò alterari & corrumpi, indeque dyſcraſiam lactis ſupervenire; Hinc lac iſtud diverſimodè alteratum, & in tenellum corpus emulctum, cùm non ſemper adæquatum ſit fermento infantili, ſine omni dubio non ritè in ventriculo tenello coctum, cruditates copioſas colligit, & acorem vitioſum contrahit. Qui acor in noſtro ægro æquè ac alia morboſa fermenta, ut ſali vale illud canis rabidi, item contagioſum luis Venereæ, ad tempus deliteſcere voluit, quod & temporis maturitate urgente, & causâ eâ jam ſuprà annotatâ extrinſecùs accedente, excitatum ſe movere cœpit, & cum ſale volatili maſſæ ſanguineæ oleoſo concurrente, tanquam ſibi contrario, efferveſcentiam febrilem excitare, unde æſtus ægri noſtri è lecto ſurgentis toto corpore perceptibilis: quem cùm intenſa cephalalgia comitaretur, eam ortum ſuum partim à turgeſcentia ſanguinis, in vaſis cerebri ſtagnantis, & continuâ pulſatione dolores excitantis; partim verò ex conſenſu orificii ſuperioris etiam ſatis affecti traxiſſe veriſimile eſt. Nam acidum iſtud vitioſum in ventriculo hoſpitans, acrimoniâ ſuâ orificium ſuperius partem illam ſenſibiliſſimam rodendo, anxietates præcordiorum efficit, quæ & in conſenſum caput rapiunt, ut & ex parte propter continuitatem vellicationis ad fauces uſque ſitis cauſa exiſtunt: quamvis hoc in paſſu multum vitioſæ lymphæ, plus minus ſcilicèt acriori & loco irrigationis fauces vellicanti, attribuendum eſſe arbitramur. Acidum iſtud acre, dum magis magiſque exaltatum adhuc in ventriculo hæret, jam verò ad eruptionem ſui inclinat, fundum ventriculi & pylorum rodendo, illum ad ſui contractionem, & contentorum excluſionem cogit, unde vomitus iſti frequentes circa veſperam. Hi verò quod non fiant per conſenſum, ſed per eſſentiam, patet; quòd licèt materia in ventriculo contenta ſatis ſit evacuata, nihilominus tamen vomendi frequentiores conatus, quamvis inanes perſiſtant. Hinc ſitis jam anteà ſatis moleſta tantum abeſt ut remittat, ut potiùs exaſperetur à materia acri acida, vomitu rejecta, & fauces magis transgreditur, ſuo attactu ſtimulante. Nec mirum eſt, quod omne propinatum ſubitò vomitus impetu rejectum fuerit, quoniam continuâ ſtimulatione irritatus ventriculus ſemper convellitur, adeoque omnia injecta rejicit. Quis itaque inquietudinem continuam in dubium vocabit, cum ferè omnes partes internas à moleſto illo acido affectas videat? Nam ſuprà indigitatis moleſtiſſimis ſymptomatibus accedit dolor ſpinæ dorſi haud exiguus, utpote qui & idem illud acidum, partes & membranas nerveas circa ſpinam dorſi ſitas vellicans, accuſat. Cùm itaque hoſtis ille jam ſatis notus partes interiores tenelli corporis probè fatigaverit, & in conflictu ſal volatile maſſæ ſanguineæ pro libidine ſe exercuerit, tertio demum die invaſionis morbi adverſarium ſuum herbam porrigere cogit. Jam itaque acidum iſtud cum dicto ſale volatili ſe combinans illud præcipitare incipit, ubi dein, impetuoſo ejuſdem motu ſedato, ſymptomata jam enarrata mitigantur. Sanguis verò combinatorum iſtorum ſalium heterogeneorum pertæſus, evacuatione ſuâ criticâ mediante latice aquoſo ad corporis peripheriam eadem excernere cœpit per vaſa capillaria & glandulas miliares, ubi tunc maculæ & puſtulæ parvæ, rubræ, & acuminatæ, per dictam peripheriam effloreſcunt, ſignum jam coctæ & præcipitatæ materiæ morboſæ. Verùm, dum acidum hoc ita præcipitatum ſub ſui excretione ad partes cutaneas, membranaceas, muſculoſas, tendinoſas & fibroſas partes præterlabitur, ſuo attactu materiali earundem criſpaturam efficit, quo ipſo demum ſpiritus impetuoſi facti inſultus iſtos epilepticos excitant, quibus æger noſter per integram noctem affligebatur. Nec prægreſſa repetita narium hæmorrhagia aliud quid invehit, quàm vaſorum capillarium in illa regione per acidi corroſionem aperturam, & ſanguinis adhuc ex parte turgeſcentis ſuperveniens ſtillicidium. Iſtæ verò ſuprà nominatæ partes nerveæ, cum per plenariam ſpinæ illius, continuis punctionibus irritantis, ad ſuperficiem cutis extimam excluſionem ſeſe exoneraverint, omnia tunc quieta eſſe videntur. Interim tamen ſal hocce ſalſo-acidum, in extremitate cutis ſub cuticula propriè ſic dicta defixum, ſenſim in puſtulas majores coagulatur, ubi ulteriùs fermentando ſuccum nutritivum corrumpit, nec priùs quieſcit, donec in perfectum pus abeat, quod tandem eroſâ cuticulâ, & ſuperveniente cruſtâ durâ, ſponte evaneſcit. His ita peractis, æger plenus ſpei bonæ de proxima convaleſcentia eſſe potuiſſet, niſi ſummum nocivum illud ſymptoma, diarrhœa ſpumoſa, ſupervenerit. Hæc igitur, tùm varias alias agnoſcat cauſas, quæ tamen omnes in radice conſpirant, ſemper præſupponentes fermentum acre ſalinum, de natura alcali & quaſi bilioſum, quod colliqueſcendo maſſam ſanguineam, proſtrato ſimul fermento ſtomachali, moleſtum hunc ſatiſque periculoſum morbum invehat. Interim tamen probabiliſſima videtur hæc eſſe, quod bilis, quoniam ex continuo vomendi conatu antea nimis commota fuerit, in ventriculum regurgitaverit, ibique deſtructo fermento digeſtivo ad maſſam ſanguineam pergens, eam colliquefaciendo, præſens noſtrum malum ſymptomaticum exhibuerit: unde & virium proſtratio ex colliquefacta maſſa ſanguinea, & ſitis atque anxietates ex ſale acri & bilioſo, orificium & fauces rodente.

PROGNOSIS.

Malum autem hoc præſens non eſſet adeò periculoſum, quamvis ſatis atrocia hæc ſymptomata ſupervenerunt, epilepſia & hæmorrhagia; quæ autem, quoniam variolarum eruptionem comitata, non verò ſecuta fuerunt, non pro adeò periculoſis habentur; modò non funeſtum hoc ſymptoma ſuperveniſſet: id quod quoque præ aliis curam maturare jubet, quoniam vix boni quicquam hîc portendit.

CURA.

Pro ea igitur ritè inſtituenda morbus conſiderari debet, tum prout in tempore ebullitionis conſtitutus fuit, tum prout in tempore excretionis nunc ſe exhibet, tum denique, prout poſt ſe ſymptoma quoddam ſuſpectum relinquit.

In principio ergò morbi, tempore nimirum ebullitionis, pro ſcopo præcipitandi, & orgaſmum ſanguinis nimium temperandi, ſatisfacere potuiſſent remedia fixiora: quibus autem ſemper ſpecificum illud pro curandis variolis remedium, myrrha nimirum, addenda fuiſſet, nec non granum unum vel alterum de opio (ſed non niſi in principio morbi, aliàs excretio variolarum impedita fuiſſet) quo ſymptomatum atrocitati reſiſti potuiſſet. Statim igitur primo invaſionis die ſequens præſcribi potuiſſet formula:

℞. Antimonii diaphor.
Cornu Cervi ſine igne ℈ ß.
Myrrh. el. gr. jv.
Opii ritè par. gr. j.
M. f. Pulvis pro duabus doſibus.

Harum altera manè, altera verò à meridie circa horam præterpropter tertiam, aſſumi debuiſſet.

Quoniam autem ſtatim in principio morbi ſitis urgebat, potui ordinario, ſive gelatina cornu cervi, ſive parum de nitro

nitro antimoniato, lectiſſima illa remedia proſiſtenda fiti, infundi debuiſſent.

Deinde ſtatim ad ſemina expulſiva dicta acceſſum faciendum fuiſſe arbitror, quamvis vomitus & anxietates præcordiorum adhuc urſerint: nam puto ſemina iſta jam ſatis acidum acre, vomitus cauſa quod exiſtit, ratione oleoſæ paulò & lacteæ ſubſtantiæ temperare, ut & ſalis volatilis alcalini vim obtundere potuiſſe; præprimis ſi ipſis parum de caſtoreo & myrrha ſit additum. Præterea ſi modò dicta ſemina vim maturandi & expellendi obtineant, ſufficit nobis; quippe quamprimùm modò fermentum morboſum ſubactum, & ad peripheriam corporis excluſum fuerit, hæcce ſymptomata ſponte ceſſatura eſſe, vix dubium eſt. Pro hoc autem ſcopo ſequens formula congrua videtur:

℞. Sem. card. bened. ℥ ij.
Napi,
Aquileg.
Naſturt. ana ℥ j.
Papav. alb. ℥ ij.
Cum ſ.q. Aquæ Card. ben. & Aquæ flor ſambuc.
f. emulſio.
adde
Eſſ. caſtor. ʒ j.
Myrrhæ ʒß.
Antimonii diaphor. ℈ j.
M. D. S.
Emulſio ſudorifera.

Hiſce pro expulſione variolarum accenſendum venit ſudoriferum illud, verùm non ſolummodò in hoc, ſed & in aliis morbis, ſatis decantatum remedium, ſtercus equinum, ut & ovillum: id quod cum hauſtu vini ſubigatur, & poſtmodum coletur, colatura verò propinetur.

Præterea, cùm crudele illud ſymptoma, epilepſia, ægrum interdum vexet, nil meliùs haberi poteſt, quàm liquor cornu cervi ſuccinatus, & cinnabaris antimonii.

Præter hæc ante omnia diarrhææ habenda eſt Cura, ubi præprimis de reſtaurando fermento ventriculi ſolliciti ſimus, atque fermentum acre ſalinum alcalinum per blanda acida deſtruere quæramus, præcipuè verò ſudoriferis maſſam ſanguineam purgare quæramus. Hinc ſequens formula congrua exiſtimatur:

℞. Aquæ tormentill. ℥ iß.
Aceti roſac. ʒ vj.
El. diaſcord. Frac. ʒ j.
Terræ ſigill. ℈ j.
Antimonii diaphor. ℈ ß.
Syr. cydon. ℥ ß.
M. f. Potio.

Quæ miſtura capiatur cochleatim, expectando ſudorem.

Denique ultimò corpus, ſi æger iterum convaluerit, purgandum eſt, ne quicquam de fermento iſto acri remaneat, quod novis turbis occaſionem præbeat: cui ſcopo inſervit præprimis Mercurius dulcis; v.g.

℞. Extr. helleb. nigr.
Mercurii dulc. ana gr. viij.
Scamm. ſulphurat. gr. j.
Cum ſ.q. eſſ. Myrrhæ *f. Pilulæ*: S.
Pilulæ purgantes ſanguinem.

DISCURSUS & ANNOTATA

B. DNI. PRÆSIDIS.

Affectus ſunt *Variolæ* jam efflorеſcere incipientes, & ad ſtatum properantes.

Subjectum inhæſionis eſt nunc maſſa ſanguinea, nunc cutis.

Diſtinguendum autem tempus ebullitionis & excretionis: *Ebullitionis* diſtinguitur in quatuor primos dies: *Excretionis* uſque ad ſeptimum: octavò incipit ſuppuratio; nono jam ſuppuratæ ſunt: ita ut variolæ ſint morbus criticus, ut ſanguis quaſi depuretur, & heterogeneam ſpumam in peripheriam corporis quaſi deponat. Pro varietate tamen circumſtantiarum, vel promoventium vel impedientium naturæ motum, nunc tardior nunc citior ſolet eſſe excretio, ut quandoque ad diem vigeſimum tempus excretionis fuerit extenſum.

Quoad *ſubjectum radicationis*, dubitatur, an illud ſtomachus eſſe poſſit? ſiquidem omne acidum, excepto corroſivo, ſtomacho eſt amicum. Poſito, fomitem variolarum nobis eſſe congenitum, hinc porrò quæritur, ubi fermentum variolarum radices primas fixerit? an in ſanguinea maſſa? an verò in ſtomacho? ſi à lactis nutrimento originem duxerit. Ratione illius nulla ratio perſuadere videtur: ergò potiùs maſſa ſanguinea erit fomes; unde poſtmodum fermenta variolarum in actum deducuntur.

Fermentum variolarum nobis firmiter eſſe impreſſum, illuſtrat:

1. Obſervatio DR ELINCOURTII, quod mater gravida aſſidens puero variolis correpto, puero convaleſcente eadem infantem variolis repletum enixa ſit.
2. Quod ferè univerſaliſſimus morbus ſit, qualis aliàs non datur, adeoque ex cauſa omnibus communi & inevitabili ortum habet, eàque infantibus ſpeciatim familiari.
3. Sympathetica exempla, radicem in vitalibus ferè principiis oſtendentia: vid. BARTHOLINUS *in Act. Med. Haffn.* ubi habet exempla eodem tempore variolis infectorum, & eodem temporis puncto iiſdem intereuntium: Vid. etiam GRUBE *de Tranſplant. Morbor.*

Cauſa proxima eſt acidum fermentativum, cujus ſententiæ primus Autor eſt SYLVIUS *lib. 4. Prax. Tract. 1. c. 9.*, & confirmatur exinde, quia omnia ſymptomata ſub variolarum curſu obſervabilia, ſunt talia, quæ ab acido derivari, & explicari queant. Etenim *acidum* hoc *in variolis* effectivè peccare, perſuadet:

(1) Puſtularum conditio: quippæ hæ ſunt rubræ, prurientes, dolentes, rodentes, ardentes; hinc abeundo in puscruſtam faciunt, & tandem foveam relinquunt. Puſtulæ autem hæ, quò magis rubent, eò potentius acidum reconditum monſtrant, & ſunt meliores; at verò ſi ex alcali acri dependeant eædem, palleſcunt, & tandem liveſcentes nigreſcunt, quod ſignum eſt mortificationis ſanguinis. Adeoque meliores puſtulæ ſunt rubræ, nigreſcentes verò & lividæ peſſimæ, & ſubinde lethales ſunt: unde ſicut in rubris major eſt ardor; ita in lividis & nigricantibus nullus pruritus, tandem ſenſus penitus deficit, & partis mors. Ardor enim, rubor, pruritus, &c. ſunt ſignum acidi. Cæteroquin naſcitur pus ex ſanguinis ſale volatili oleoſo, ab acido variolarum per præcipitationem in corpus ejuſmodi album ſalſum, pus, mutato; non ſecus ac cruſta ſequitur eroſionem partis, factam ab acido: quemadmodum enim alcalia acria partes membranaceas diſſolvunt in liquamen putrilaginoſum; ita acidum rodit eaſdem in cruſtas. Tandem fovearum veſtigia ſunt cicatrices, factæ in cute & cuticula, eroſis priùs ab acido peccante; quod patet exinde, quia foveæ ſpiſſiores in ſubſtantia ſua ſunt, quàm vicina cute non eroſa: deinde etiam, quia in foveis variolarum non proceſcunt pili.

(2) Acidum in variolis peccare, probant corroſiones partium etiam duriorum: ſic enim obſervavit PARÆUS, oſſa etiam fuiſſe eroſa in variolis: ac nil novi eſt, fauces palatumque erodi, & ulcera oris gravia variolis ſupervenire; itemque os naſi arrodi, & ozænas variolas inſequi; imò hinc inde ulcera depaſcentia ex acido concentrato relinqui.

(3) Confirmant acidum peccans ulcera pravi moris partibus ſubinde ſupervenientia: Ita curioſum eſt, quod refert DRELINCURTIUS *in Diſſ. de Variol.*, nempe mulieres lactantes pueros variolis obſeſſos ulcera mammas erodentia periculoſiſſima incidiſſe, contagio variolarum acido ex infante in mammas derivato, ibidemque exulcerationes inferente.

(4) Conſiderationem meretur, ſi non identitas, ſaltem analogia ſcabiei ſeu tinearum capitis, & achorum cum variolis: ita enim pluribus pueris tineâ caput tempore variolarum non rarò incruſtatur, & facies achoribus obſidetur. Ex quo patet, utrorumque affectuum eandem eſſe rationem; jam verò ibi peccare acidum, notum eſt. Probant etiam

(5) Acidum peccans juvantia, quæ talia in ſe ſunt, ut poſitivè acidum corrigant, vel privativè illud abſorbeant. Inter poſitivè agentia excellunt alcalia fixa & *volatilia*, præſertim volatilia, ſine quibus graviorum ſymptomatum, præſertim variolarum cura, contra vulgarem ſententiam ferè impoſſibilis eſt. Juxta hæc ſalia fixa alcaliſata ſunt egregia. Accedit Mercurius dulcis qui præſervativè & curativè in variolis egregius eſt; imò ſicuti Mercurialia ſunt appropriatum alexipharmacum,

cum veneni acidi in lue Venerea, ita etiam propria pacęa acidi virulenti in variolis. Inter privativè verò abſorbentia fixa ſunt terrea, ut cornu cervi, terra ſigillata, unicornu foſſile, & ſimilia.

Cum autem ægri, ſive adulti ſive infantes, variolis correpti, ſubinde per univerſum corpus communi quaſi cruſtâ cingantur, non putandum, omnem iſtam materiam, quæ in puſtulas congeritur & effloreſcit, primitus in corpore latuiſſe cùm in tenellis & adultis æqualiter univerſum corpus affligatur; ſed iſta materia fit demum ſub curſu morbi tempore ebullitionis, per alterationem & corruptionem maſſæ ſanguineæ ac lymphæ à fermento variolarum: Nempe fermentum acidum morboſum eſt, quod latet abſconditum in maſſa ſanguinea, & datâ occaſione exſuſcitatum, inſignem motum fermentativum excitat, ſub iſto motu ſanguinem & lympham alterat, corrumpit, & in ſui naturam tranſmutat, quæ particulæ tandem ſub cute & cuticula defiguntur, & puſtulas excitant.

Quod lympha etiam potiſſimùm ſit inquinata & alterata, loquitur *Tuſſis*, in principio variolarum ſicca & cruenta, poſtmodum humida evadens: item oculorum affectus ſub curſu affligentes; qui ſubinde à lympha lachrymali acri alterata eroduntur, admodum dolent, & occaſione eroſionis pannos atque nubeculas contrahunt: ſicut etiam faucium & oris vitia; cùm enim frequentiores glandulæ collum & fauces obſideant, hinc variolis laborantes, ex lympha præternaturali rauci evadunt, etiamſi variolæ eaſdem non obſideant, & excoriationem faucium exulcerationemque patiuntur, (quæ vitia conſpirant cum vitiis in lue Venerea;) imò non rarò poſt tuſſim aſperâ arteriâ eroſâ, à deſtillante lympha quoque pulmones nonnunquam eroduntur, ſic phthiſis ſupervenit. Unde cadit præconcepta opinio, eos, qui vel achoribus vel ſcabie anteà laborarunt, aut adhuc laborant, minus variolis affligi; ſiquidem in FEHR *de Scorzon.* & HEINRICO ab HEER, proſtant obſervationes, actu ſcabioſos etiam variolis fuiſſe correptos: quin potiùs, quorum ſanguis magis vel minus alterabilis eſt, aut quorum fermentum morboſum magis vel minus acre activum, plus vel minus variolis inquinari.

Cauſa remota, quæ exſuſcitat fomitem anteà abſconditum, eſt aëris vitium epidemicum. Conſiderandum autem, quâ ratione aër concurrat, quod tantoperè graſſentur? Contagia iſta eſſe non à ſolo aere, patet; aliàs etiam bruta affligerentur. Contagia igitur ex ægris exſpirata non excludenda, utut hæc approximantes ſaltem inquinent. Scilicet præterita æſtas (ſub cujus canicularium dierum declinatione variolæ incipientes, ad hoc uſque tempus adhuc dum graſſantur) admodum fuit humida, & crebrioribus imbribus combinata, nec ſolùm aeris humiditas aderat, ſed etiam tres inſignes exundationes noſtra & vicina climata inebriarunt. Imò cùm hac æſtate minùs fervida, ſed moderatè tepeſcente, autumnus ſimilis tepediuſculus illucebat, inſuper hyems, præter octiduum durante illo, nulla, ſed ſemper ſqualida fuit: Ex hiſce ergò tepidis & humidis temporibus, cum inundationibus allegatis, incedentibus etiam odoribus fracidis & putredinoſis, non potuit non aer alterari, ita ut hic humidior ſemper & moderatè calidus frigidusque, paſſus fuerit hebetationem ſalis ſui univerſalis nitroſi; quippe quod à dicta humiditate plus minùs ſracida & putredinali reſolutum, ſicque iners factum, non ſufficit ſanguinis volatiliſationi promovendæ, neque ejuſdem fermentationi, neque tranſpirationi: hæc enim tria neceſſariò in omni vivente à ſale hocce aëris univerſali expectanda ſunt. Unde dum aëre infecto, ſal ejuſdem univerſale nitroſum iners redditum eſt, hinc ab eodem aere humido temperato, & ſic putredinoſis effluviis plus minus inquinato, ſanguis alteratus fuit; hinc minus ſpirituoſus factus eſt, ſed potiùs ad ſimilem putredinalem alterationem & reſolutionem maſſa ſanguinea nonnihil diſpoſita fuit, ſub qua ejuſdem conſtitutione exaltatum & extraverſum quaſi fuit alcali volatile ſanguinis, è contrà oleum ſeu ſulphur ejuſdem balſamicum quaſi diſſolutum, oppreſſum, & quaſi introverſum: unde ſub tali occaſione non tantùm in adultis febres ardentes malignę, ex genere petechialium autumno graſſatæ ſunt, ſed etiam in tenerioribus ſubjectis, quorum maſſa ſanguinea minùs oleoſa, ſed humidiuſcula temperata exiſtit, ſpeciatim fermenta variolarum acida reſoluta & excitata fuerunt, quæ ſe exerendo, cum alcali ſanguinis efferveſcere, & hinc maſſæ ſanguineæ balſamum, olei tegmine deſtitutum; alterare, & in ſui multiplicatione eandem magis magisque corrumpere potuerunt. Cæterùm ſimile quid commune vitium antecedere in variolis, confirmare videtur commune illud muliercularum euporiſton, dum nempe Myrrhæ, quæ ratione virtutis ſuæ balſamicæ in corporibus mortuis à putredine conſervandis inſignis eſt, tàm in præſervandis quàm curandis variolis, primatum tribuunt, propinando eam in ſubſtantia, item eſſentiam myrrhæ cum ſpiritu vini tartariſato, nec non elixyr proprietatis cum & ſine acido; ſicut eadem quoque curativè etiam in declinatione, ne partes à variolis noxas contrahant, ſunt egregia. Prout ergò ab hac aeris conſtitutione maſſa ſanguinea plus minus alteratur, & ad putredinem diſponitur, eatenus variolæ nunc plus nunc minùs obſervantur malignæ & periculoſæ; ſicut etiam hoc tempore minùs malignæ ſunt. Conf. obſervatio FORESTI *lib. 6. obſerv.* 44., ubi ante centum annos diſpoſitio aeris humida, tepida, &c. ſimilem graſſationem variolarum per Belgium univerſum intulit.

Quoad ſymptomata febrilia noſtri caſus: ea ſimpliciter ex acido variolarum fermentativo, cum alcali ſanguinis efferveſcente, deducenda ſunt. Sic enim *Cephalalgia* oritur ex ſolo impetu ſanguinis ebullientis, quod probat pulſus concitatiſſimus, & in principio admodum magnus. *Dn. Reſolvens* præſentis caſus putat ſitim clamoſam, anxietates præcordiorum, vomitus, ſupervenientem alvi fluxum ſpumoſum, originem ducere ab acido; ſed potiùs à bile dependent, quatenus hæc à fermento variolarum acido, bili contrario & hoſtili, mediante communi ſanguinis circulo eidem permiſto, alterata & vitiata fuit; unde ipſa in præternaturalem orgaſmum ſeu turgeſcentiam in inteſtino duodeno concitata, amaritie ſuâ, à fermento morboſo magis extraverſa, ſitim, vomitum, & poſtmodum diarrhœam ſpumoſam unà excitat: ratione cujus diarrhœæ obſervavi, excreta aliquoties ſtrophiolo excepta, inſtar ovi conquaſſati apparuiſſe, nihilque materiæ, præter ſpumam eidem induxiſſe; hinc dicunt: *Excrementa inſtar fæcis apparere*, propter fermentalem orgaſmum bilis & acidi. Sanè ſpuma, hæc fit ab agitatione pinguidiuſculi, eâque vel per vim externam conquaſſando, v. g. cum baculo inductâ, vel per internum efferveſcentiæ motum factâ. Hæc *diarrhœa* ſpumoſa excitata fuit per vim internam fermentativam, bile in orgaſmo conſtitutâ, cum acido fermento variolarum concurrente: Sic etiam bilis inquinata ab acido fermentativo variolarum, iſtas turbas præcordiorum infert: ex quo puncto etiam derivatur diarrhœa ſpumoſa in incremento & ſtatu variolarum, hoc in ægro ſe conſpiciendam præbens, quæ innuit humorum peccantium in motu enormem ataxiam, etiam eorum corruptorum & depravatorum inordinatam fermentationem: unde & bilis hinc corrupta, & uberiùs expulſa, occurrente in inteſtino ſucco pancreatico itidem acriori, diarrhœam ſpumoſam hanc & plerumque lethalem, poſt ſe trahit: ut taceam, ex acriorum horum ſuccorum concurſu mixturam quandam tertiam enaſci, analogam cujusdam purgantis acrioris ſucco, quæ ſi per errorem in maſſam ſanguineam derivetur, promovet hujus efferveſcentiam, & colliquationem, ſpecialiter ad locum irritatum, inteſtina ſcilicet, tendentem, ſicque alvi excretiones cauſantem. Dejectiones ejuſmodi ſunt fœtidiſſimæ, dicunt: *fœtent, ut ova putrida*, & rectè: quippe in ovis abundat ſal volatile cum copioſo oleo; hinc ſub putreſcentia ovorum ſal volatile, diſſolvendo copioſius oleum, fœtorem tàm perditum concitat. Simili modo ſeceſſus & flatus variolis affectorum fœtidiſſimi dependent ex miſcela ſuccorum primarum viarum corruptorum, deſtructâ præſertim vi bilis balſamicâ ab acido; unde myrrha tàm bilis defectum, quàm ejuſdem balſami corruptelæ proſpicit. Die quarto, nempe effloreſcere incipientibus variolis, narium hæmorrhagia interpolata ſuperveniebat, quam excipiebat epilepſia, hanc verò diarrhœa ſpumoſa.

Epilepſia frequens eſt ſymptoma variolarum, oritur à vellicatione nervorum ab acri fermento maligno: Sed in principio aut incremento, ante & etiam in eruptione, neminem terreat; ſicut & ſub eadem non adeò formidabilis eſt: ſi verò poſt eruptionem ſuperveniat, peſſima eſt; innuit enim non ſufficientem excluſionem variolarum, unde periculoſa ſymptomata infert. (2) Fit nunc cum, nunc ſine conſenſu abdominis. In Infantibus frequenter

ex conſenſu abdominis oritur, unde vel imminente vel præſente epilepſia abdomen circa vel infra regionem umbilicalem ſæpe tenſum eſt. Item obſervatur, quod interdum infantes epilepſia corripiens non ceſſet, niſi vel vomitus, vel copioſi ſeceſſus per alvum, superveniant, in quibus caſibus ſignum eſt, conſenſum partium abdominis vellicatarum ſuperveniſſe.

Quoad Hæmorrhagiam; illa etiam non rara eſt in variolis, varias partes interdum affligit, præ cæteris tamen obſervatur narium, alvi, veſicæ, unde fluxus alvi cruentus, & mictus cruentus. Hæmorrhagia narium, præſertim quæ in incremento morbi ante eruptionem venit, eſt ſimpliciter per anaſtomoſin ſeu apertionem vaſorum capillarium, propter ſanguinis turgeſcentis impetum, non à fermento acri variolarum, quia tunc nulla adhuc materiæ ſecretio facta eſt; quæ fit demum, quando puſtulæ efflorescere incipiunt. *Mictio verò ſanguinis* & *dejectiones cruentæ* quandoque in ſtatu, ſeparatione jam factâ, & quando variolæ etiam partes internas obſident, ſuperveniunt. Exempla talia partium internarum varioliſ obſitarum non rara ſunt: hinc viſcera & partes membranoſæ facilè eroduntur; eroſæ, cùm ſint partes nerveæ, quibus aliàs acidum maximè hoſtile eſt, facilè in gangrænam & corruptionem ſui abeunt, unde tandem ſupervenit mictus cruentus, & alvi fluxus cruentus, ut plurimum indolentes; quæ excretio ſanguinis indolens eſt ſignum non ſolùm eroſionis, ſed etiam gangrænæ; hinc tales excretiones ſanguineæ in variolis utplurimùm ſunt lethales: Vid. tamen HOECHSTETTERUS, qui habet exemplum mictus cruenti in variolis non lethalis. In diarrhœa variolarum, præſertim in incremento & ſtatu, inſinuatur inſignis humorum depravatio, unde ex bile corrupta, & in inteſtinum duodenum expulſa, concurrente ſucco pancreatico acidiori, adeſt diarrhœa ſpumoſa. Duorum horum acrium concurſu fit miſtura quædam tertia, analoga cuidam ſucco acriori purganti, quæ maſſæ ſanguineæ permiſta eandem colliquefacit, unde ſuccorum colliquatorum motus ad inteſtina, & per alvum ſecreto. Narium autem *hæmorrhagia* in incremento & principio ſi moderatè fiat, & continuò ſanguis ſtiliet, bonum ſignum eſt; hoc modo enim orgaſmus ſanguinis tandem tepeſcit, & minor fit variolarum copia. Jam verò in noſtro ægro ſubinde ceſſat hæmorrhagia illa, ſubinde autem repetit, quam inſequitur epilepſia; unde veriſſimum, juxta HIPPOCRATIS effatum: *Stillicidium narium peſſimum*: innuit enim deficientem naturæ ſeu ſpirituum moventium impetum in ſuo motu, quo non ſufficiente, nihil boni augurari poſſumus: non ſecus ac STEPHANUS *in Oper. Medicis* teſtatur, ægris in febribus ardentibus & malignis crebriùs nares fricantibus, malum ſignum denotari; innuit enim quandam moleſtiam circa nares, oriundam ex conatu naturæ, ſed non ſufficientem. In noſtro ergò ægro fatiſcentem naturæ motivam arguimus. Poſito autem, hæmorrhagiam largiorem nec interpolatam eſſe; tamen ſuperveniens eidem epilepſia, peſſimum omen eſt: contra ſi epilepſiæ hæmorrhagia ſuperveniſſet, bonum fuiſſet; ceſſat enim tunc epilepſia: ſed ſi fit modo inverſo, malum eſt; innuit enim naturam motu critico per hæmorrhagiam non ſuffeciſſe materiæ vel etiam producto morboſo eliminando, & quod omne reſtitans fermenti variolarum delatum fuerit in genus nervoſum & epilepſiam intulerit.

Sed quid ſibi vult diarrhœa ſpumoſa, epilepſiam ceſſantem inſequens? Poſſet illa videri critica, quia die quarto ſupervenit: verùm ea, denotans ſaltim inſequentem naturæ & cauſæ morbificæ luctam, non fuit critica, ſed potiùs ſymptomatica, naturæ impetu à genere nervoſo ad alium locum delata. Probatur:

(1) Quia eſt fœtida & ſpumoſa.

(2) Quia æger eſt admodum anxius, & vires ejus dejiciuntur, nec percipit levamen; ſi enim eſſet motus criticus, levamen perciperetur.

(3) Quia efflorescentibus jam variolis materia producta ad cutem extraverri, non verò ad inteſtina derivari debuiſſet; adeoque hinc metus eſt, ne diarrhœâ creſcente æger variolis diſparentibus detrudatur ad orcum.

Ex his ergò patet etiam

PROGNOSIS.

Quoad Prognoſin: æger verſatur in periculoſiſſimo ſtatu, ob ultima ſymptomata in principio ſtatus emergentia: nam variolarum excretio promovenda eſt. Jam verò ſi ſiſtitur diarrhœa, periculum imminet, ne recrudeſcat epilepſia; ſi verò permittimus hunc fluxum, periculum eſt, ne variolæ iterum evaneſcant, aut ne excretio earum impediatur, & æger intereat.

CURA.

Quoad *Curam*: propter orgaſmum maſſæ ſanguineæ & lymphæ, qui oritur ab acido inſigniter turbante maſſam ſanguineam, hoc corrigatur vel abſorbeatur. Quæ abſorbent, ſunt terra ſigillata, cornu cervi, ut dictum: quibus addenda ſulphurea antimonialia. Quæ poſitivè agunt, ſunt alcalia fixa & volatilia; ſine enim volatilibus ſalibus non poſſunt curari ægri; & utut inſtar ignis æſtuent, non fugiamus tamen volatilia. Quando ægri maximè fuerunt inquieti, dedi liquorem cornu cervi ſuccinatum, & quàm mirum redditi ſunt quieti & placidi. Opiata ſaltem in principio addantur, ne impediant criſin. Diſtinctio tamen motuum criticorum obſervanda eſt: Non enim opium impedit ſimpliciter excretionem criticam; ſed tunc temporis, quando imminent excretiones criticæ mediantibus ſimul partibus organicis, quarum præſupponitur irritatio quædam à materia morboſa, v.g. in purgatione per alvum &c., quibus vellicatis, adeoque ſenſu eorum affecto, ſtimulantur per eas excretiones; & tunc opium ſiſtit excretiones criticas quaslibet: aut fit excretio ſine talium partium activo & motivo concurſu per ſimplicem humorum alteratorum motum, ſpeciatim tunc tranſcolatorum, ut per urinam, aut ſudorem &c., & tunc laudanum opiatum non impedit, interdum potiùs impedientia ſymptomata ſiſtendo, promovet criſin. (2) Subinde in ſtante criſi ſunt anxii, quæ anxietates impediunt ſubinde criticum naturæ motum: hoc ne fiat, laudanum opiatum exhibeatur, quod has anxietates impedit, & tales excretiones promovet: hinc etiam in variolis pro ſcopo expulſionis, in epilepſia, diarrhœa, &c. eſt optimum: hinc in infantibus, ubi non poſſumus dare laudanum opiatum, hujus loco tutò ſufficit Theriaca, addito gr. j. ij iij. &c. cæteris remediis. Interdum in infantibus ſic præſcribo:

℞: *Cornu Cervi ſine igne* (ſi adeſt malignitatis ſuſpicio, ad antimonialia fixa accedo) ℈j.
Salis Card. bened. gr. jv.
Myrrhæ,
Theriac. ana gr. ij.
M. f. Pulvis pro una vel duabus doſibus, ratione ætatis.

Vel

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈j.
Myrrh. el. gr. jv.
Sal. vol. Cornu Cervi gr. ij. vel iij.
Theriac. gr. ij.
M. f. Pulvis.

Vel

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈j.
Sal. vol. Cornu Cervi,
Viperar.
Theriaca ana gr. ij.
M. f. Pulvis:
Div. in 2. part. æquales,
pro infante 3. vel 4. annorum.

Gelatina cornu cervi eſt optima pro ſiſtendo orgaſmo nimio.

Quoad nitrata: uſurpentur cautè, (quoad ſtim,) quia alvum laxant, cujus fluxum diſponere periculoſum eſt; & melius eſt, habere alvum conſtipatam nonnihil, quàm humidiorem. Emulſionibus, quibus myrrha additur, præfertur illa ZWELFFERI cum cortice citri, ſub nomine Liquoris alexipharmaci in *Pharmac. Reg.* ZWELFFERI *pag.* 209. Stercus equinum præſertim egregium eſt in præſervandis faucibus in variolis; ſiſtit enim æſtum febrilem, excretionem per ſudorem promovet, & alterando lympham fauces præcavet. Pulvis epilepticus antimonialis (ſulphur auratum antimonii ultimæ præcipitationis) & liquor cornu cervi ſuccinatus, ſuffecêre mihi in cura epilepſiæ variolarum. Pro epilepſia datur infantibus

bus unius anni gr. j., duorum gr. jß., cum ebore ſine igne, vel unicornu. Interdum vomitum movet, interdum copioſos ſeceſſus, interdum ſudorem & ſomnum infert, & ſi non primâ vice epilepſiam frangit, tamen ſecundâ vice; ſi revertitur paroxyſmus, liquor cornu cervi ſuccinatus ſufficit, qui ad gutt. viij. x. vel xij. epilepſiam infantum, in principio vel incremento variolis ſupervenientem, ſiſtit. Et in ſpecie in principio morbi libenter dedi hunc pulverem, quia copioſè ſubinde vel per vomitum vel per ſeceſſum evacuavit primas vias. Et poſito, quod infantes non habeant epilepſiam; ſi tamen habeant anxietates, in talibus caſibus liquor cornu cervi ſuccinatus me nunquam deſeruit.

Mercurius dulcis eſt appropriatum in variolis, in principio & fine curæ propinandus.

Hæc ex mente *Dn. Autoris Reſolventis*, & quidem in variolis ut ſic.

Verùm in noſtro ægro, cùm quarto demum die, ubi jam effloreſcerent variolæ, poſt hæmorrhagiam epilepſia ſupervenit, & alvi fluxus adſuit, quid agendum? Obſervandum: diarrhœam hanc colliquativam, & quæ impediat proruptionem variolarum, eſſe ſiſtendam; ne verò vel epileptici inſultus, vel hæmorrhagia narium, vel ſymptomata facultatis animalis recurrant, diaphoreſis ſenſilis promovenda: ob id terra ſigillata cum diaphoreticis miſta convenit: ſpumoſa adeoque cum ſit diarrhœa, effervescentes ſuccos hæc ſimul compeſcit; ob id & corallia rubra ſimul addi poſſunt. Ergò ſaltem

1. Acre vellicans in inteſtinis temperetur.
2. Orgaſmus ſuccorum effervescentium, quem innuit ſpuma, præcipitantibus corrigendus.
3. Cum dictis unà per fixa, ſudoriferis volatilibus ſociata, motus excretorius criticus ad peripheriam corporis adjuvetur.
4. Si quæ adfuerint anxietates & gravia ſymptomata, quæ hos ſcopos impediant, illa blandis opiatis vel theriacalibus amoveantur: etenim hæc in variolis egregia ſunt, præſertim pro ſcopo diarrhœæ præſervandæ & curandæ; ſicut etiam pro expellendis variolis.

Pro *primo* ergò & *ſecundo ſcopo* conducit terra ſigillata, aut cornu cervi uſtum, aut etiam creta, corallia, &c. Pro *tertio* proficua ſunt fixiora, maritata volatilibus, ſale volatili viperarum, &c. Pro *ultimo ſcopo* etiam laudanum opiatum fermentatum, adeoque hujus gr. j., infantibus pro 4 doſibus, vel theriacæ gr. j. vel ij vel iij., vel extractum theriacale in ſufficienti & debita, minimâ tamen ſemper doſis, aliis adduntur.

Hæmorrhagia autem, imprimis in adultis, vehementer interdum urget, in ſpecie quibus non ſecatur vena: ubi obſervetur, ne præpoſterè motus ſanguinis ſiſtatur, vel ſtypticis alior ſum redigatur. Meretur ergo notationem obſervatio WILLISII *de Febribus*, qui beneficio buſonis ſub axillis applicati curavit hæmorrhagiam; quod etiam valet in febribus malignis.

Interdum petechiæ junguntur variolis: Sic cuidam virgini petechiali laboranti præſcripſi medicamentum ex antimonio diaphoretico, pulpa citri &c., quo in continuo madore curabatur, & petechiæ copioſæ prorumpebant; poſtmodum verò inſigni hæmorrhagiâ corripiebatur: hujus verò mater juſſu ipſius ſumpſit duos buſones, quos vivos contulit, & axillæ ægræ alligavit, unde omnis hæmorrhagia ceſſavit.

Alias *Curam* Anno 1675. & 1676. ſequẽti ordine inſtitui: Nempe ſi mox in *principio* ubi infantes hoc morbo ęgrotare inceperunt, vel ſecũdo die, *den andern Lag* vel quando præcedente die conqueſti fuerant, advocatus, utplurimùm principium curæ feci à ſpecifica laxatione per Mercurium dulcem, niſi aliud obſtiterit; quippe nil melius, quàm Mercurius dulcis, fermentum variolarum corrigit & evacuat, quia appropriatum quaſi hoc in paſſu eſt remedium: vid. M.A.N.C. *Ann. 3. obſerv. 9. pag.* 13. & *Obſerv. 56. pag.* 93. Adeoque pro ratione ætatis, infanti v. g. unius anni, dedi gr. j., pro bimulo gr. ij., trimulo gr. iij. & ſic conſequenter, cum paucula conſervæ roſarum quantitate in forma boli, quia ſic faciliùs deglutiunt; Si enim Mercurius dulcis in vehiculo calido per ſe, præſertim in cochleari metallico, exhibeatur, periculum eſt, ne metallo is adhæreat: Sic quidam hinc plus, quidam minus laxati fuerunt; interdum vomuerunt, quod ſemper libentiùs vidi; interdum ſine vomitu ſimpliciter per alvum operabatur; interdum etiam planè nihil operatus fuit, pro conditione ſcilicet ſubjectorum: Ut itaque mercurius dulcis primarium ſit variolis proficuum purgans: ac in primo variolarum principio exhibitus, vel impedit omnimodam earundem invaſionem, vel facit, ut facillimè & citò erumpant. Leviter acuari poteſt cum pulvere jalappæ vel ſcammonio ſulphurato, quatenus forſan aliquid ſaburræ primarum viarum, naturæ poſtmodum moleſtum, tollunt. Alia Purgantia vitanda, utpotè facilè hypercatharſin moventia, & variolarum eruptionem turbantia, qualia exempla funeſta ubivis obvia ſunt.

Sin verò morbus ſtatim graviùs affligeret, & quidem mox cum *virium proſtratione*, æſtu, corporis *jectigatione*, ac convulſionum metu, tunc mox in primo principio dedi pulverem antiepilepticum antimonialem, qui eſt ſubtiliſſimus pulvis ſulphuris aurati antimonii, certo modo præcipitati. Doſis gr. i ß. rarò ij.: cujus effectus, præter epilepſiæ præcautionem fuit, ut nunc vomitus, nunc ſeceſſus, cum euphoria habuerint variolantes.

Cęterùm principio quoque morbi pręterlapſo, nunquam pulvere illo antimoniali vel Mercurio dulci amplius uſus ſum; quin potiùs præreptâ occaſione inſtituendi laxationem, (à quibus omnibus, imò clyſteribus quoque, ſub progreſſu morbi cavendum, vid. RIVERIUS *Pract. V.* 17. *pag.* 187. & SYDENHAM *de Morb. acut. pag.* 187.) inſtantibus interim & perſeverãtibus illis ſymptomatis circa primas vias, cum hypochondriorum & abdominis murmurationibus, aut tumore ejus tenſivo &c, quę ſunt prodromi epilepſiæ, ibi neceſſitate coactus juſſi blandum clyſma ex ſimplicibus domeſticis leniter emollientibus & abſtergentibus injicere, v. g. ex lacte, vel juſculo avenaceo, cum melle, &c.

Hinc *præterlapſo* morbi *principio*, ad attemperantia *alexipharmaca*, cum additis *alcalinis* acceſſi; hinc juſſi aſſumere ſequentes aut ſimiles pulveres: e. g.

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈ j.
Myrrhæ gr. vj.
Theriac. gr. ij.
M. pro 2. doſibus.

Vel

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈ j.
Myrrh. gr. jv.
Sal. volat. Cornu Cervi gr. iij. vel jv.
M. pro 2. doſibus.

Vel

℞. *Pulv. bezoard. D. Mich.* ℈ j.
Salis card. bened. gr. jv.
Myrrhæ gr. ij.
M. f. Pulvis.

Et ſic porrò pro circumſtantiarum ratione *in incremento morbi*, ſecundo vel tertio die, dum æſtus ante eruptionem puſtularum & ſymptomata primarum viarum urgent.

Puſtulis verò erumpentibus, vel dictis remediis inſtiti, vel pro promovenda excretione per emulſiones ex ſeminibus expulſivis unà cum myrrha, cornu cervi, & unicornu foſſili, &c ordinavi; ita enim ſucceſſivè meliùs eruperunt variolæ. Sed puſtulis plenariè protuberantibus, adeoque in ſtatu morbi dum incipiunt extolli in medio, & ad ſuppurationem tendere, tunc præſcripſi:

℞. *Tincturæ Tartari* (propter alcali) ℥ ij.
Eſſ. Myrrh. tartariſat. ℥ j.
Miſc.

Doſis gutt. 20. vel 30 pro infante 3. 4. & 5. annorum, pro circumſtantiarum ratione, bis, ter vel quater intra 24. horas. Vel

℞. *Tincturę Tartari* ℥ iij.
Eſſ. Myrrh. cum Spirit. Sal. Ammoniaci vinoſ. parat. (Spiritus Salis Ammoniaci vinoſus affund. myrrhæ) ℥ j.
Miſc.

Doſis gutt. 15. 20. & 25. bis, ter, quaterve in diei & noctis ſpatio, pro ratione circumſtantiarum, infanti trium, quatuor vel quinque annorum.

In declinatione autem morbi, cum plenè eſſent in ſuppuratione variolæ, pro hac promovenda, ſæpe dedi pulverem lapillorum cancrorum cum pauxillo myrrhæ; ita namque earum ſuppuratio promovetur, & reſtantia ſymptomata eradicantur.

His ita peractis, ubi cruſtæ iterum deciderunt, poſt binas vel tres ſeptimanas à primo morbi inſultu, pro interna mundificatione iterum purgationem inſtitui ex Mercurio

curio dulci, ne variolatum reliquiæ aut febres intermittentes, aut alia mala, poſt ſe relinquant. Cùm verò poſt perfectè curatas variolas minùs ſoleat laxare, pro ſtimulo eidem gr. ß. j. iß. ij. vel iij. pulveris jalappæ addi poſſunt in conſerva roſarum: Sic ver. gr. pro infante 5. annorum:

℞. *Mercurii dulc.* gr. v. vel vj.
Pulv Jalapp. gr. ij. vel iij.
M. f. Pulvis.

Vel additâ *conſervâ roſarum* fiat Bolus, à cujus uſu hauriantur aliquot cochlearia vehiculi cujuſdam calidi.

Jam ad ſiſtenda ſymptomata, in curſu morbi obvenientia, quibus ſequenti modo obviam itum.

Vomitus in principio urgentes nunquam compeſcui, cùm ſic variolæ meliorem curſum acquirant; Si autem ſiſtendi ſunt, optima ſunt alexipharmaca; quibus extractum theriacale addi poteſt.

Jectigationes autem corporis & *anxietates* in principio urgentes, ratione quarum impeditur excretionis motus, tolluntur optimè per theriacam, vel in robuſtioribus per gr. ß. vel gr. j. ad gr. iß., pro aliquot doſibus, *laudani opiati* ritè parati: quibus tamen non ſufficientibus, confugiendum ad liquorem cornu cervi ſuccinatum, qui optimus fuit, doſi gutt. iij. jv. v. vj. &c. pro circumſtantiarum varietate, in hauſtu potus ordinarii; ita quieti redduntur variolantes, & excretio puſtularum promovetur.

Quodſi in principio aut incremento morbi *epilepſia* afflixerit, tunc internè jam pulvere antimoniali epileptico, jam liquore cornu cervi ſuccinato; jam utroque, optato cum ſucceſſu uſus fui. Externè ſimul pro *dolore abdominis tenſivo*, in hujuſmodi epilepticis inſultibus ordinavi Linimentum ex *olei deſtillati ſuccini* ℈j. *olei deſtillati ſpicæ* gutt. v. excipiendo cum *oleo nucis moſchatæ expreſſo*, aut *corpore pro balſamo*, quod regioni umbilicali & ſcrobiculo cordis inungendum juſſi, idque aliquoties; ſic enim epilepſia evanuit.

Si verò in incremento & ſtatu morbi *Diarrhœa* ſupervenerit, utplurimum funeſta fuit, niſi infantes habitiores & ſucculentos, & qui ſibi eam, præter cauſas internas, occaſione vel potus nimii, vel frigidiuſculi contraxerunt, corripiat: pro hac compeſcenda, præſertim ſi cum murmurationibus abdominis, aut excretionibus alvi ſpumoſis, venerit, quæ inſignem motum effervescentiæ inſinuant, ordinavi:

℞. *Terræ ſigillatæ minutim. pulveris* ʒj.

Infundatur in quadrantem canthari *cereviſiæ potus ordinarii*, ſemper benè agitando *quando volunt bibere*, quò ſic continuò aliquid ejuſdem terræ ingurgitetur. Atque ſic brevi poſt diarrhœa feliciter fuit ſedata, & nullis aliis ſymptomatibus ſupervenientibus, ſed potiùs puſtulis egregiè protuberantibus.

Ovata cautè danda, ne excluſionem remorentur.

Quodſi in ſtatu morbi ob ſymptomatum ſyndromen *vires* ægrorum *admodum* fuerint *proſtratæ*, tunc nil melius eſſe obſervavi tincturâ Coralliorum cum ſpiritu cordiſcervi, vel aquâ typhorum cornu cervi cum vino parata, in cochleari potus ad gutt. vj. viij. x. xij. &c., idque crebriùs, propinata, pro infante trium annorum, vires reſtaurando & variolis ſuccurrendo.

Quin &, ſi, quod interdum fieret, *nimiis ſudoribus* diffluant infantes, & fiant inde imbecilliores, optimum analepticum fuit hauſtulus vini Rhenani, vel panis ſimilagineus mollis vino generoſo intinctus, & ita exhibitus; aliàs non ſum hoc in caſu adeò liberalis in exhibendo vino, niſi ex dicta ratione ægri fuerint debiliores.

Porrò quodſi *periculum oculorum* (circa quod ſemper ſollicitus ſit Medicus,) variolantibus immineat, quæ duplicia ſunt:

1. Ne *variolæ* ipſum *oculi bulbum occupent*.
2. Ne *variolæ obſideant palpebras*, quibus ſuppurantibus oculus non poſſit aperiri.

Ex *primo* periculum eſt perditionis viſus omnimodè; remanent enim cicatrices, quæ ſi bulbum attigerint, viſum hebetant. Pro oculorum ergò præſervatione optimum eſt, ut mater, aut mulier quædam ſana, maſticet *allium* manè jejuno ſtomacho, & halitum oris infantis oculis crebriùs inſpiret. Hoc crebriùs repetito rarò periculum imminuit infantibus. Vel, quod pariter proficuum eſt, accipiatur crocus, infunditur aquæ fœniculi, hinc infuſum hoc (non tamen ſit acre) oculis inſtillietur. Vel ex ruta recenti contuſa vel conquaſſata exprimatur ſuccus, qui per filtrum tranſmiſſus, & cum aqua quadam ophthalmica permiſtus, inſtilletur oculis.

Dein, oculis liberis quoad bulbum exiſtentibus, *palpebrarum cilia inviſcantur*, adeoque oculi aperiri nequeunt. Ne ergò ſordes acriores intra oculos colligantur, & oculos erodant, ſufficit blandum vel florum meliloti, vel herbæ malvæ decoctum, in aqua factum, ac cum linteo oculis calidè applicatum. Malè autem à quibuſdam lac applicatur, quia, cùm craſſum viſcidum ſit, & facilè acorem contrahat, periculum eſt, ne oblinantur variolæ, & propter butyroſam ſubſtantiam ſordidæ fiant Variolæ.

His irritis *ſi* oculi inquinentur, & poſt curatas variolas vel *lippitudo*, vel *ophthalmia*, vel *hebetudo viſus*, &c. ſuperſit, appropriatis ophthalmicis ſuccuratur: ſed ſimul nuchæ applicetur veſicatorium, vel, ſi nec hoc ſufficerit, claudatur, & pone aures bina veſicatoria applicentur. Nihil equidem veſicatoria faciunt præciſè ad oculorum curam, ſed hujus curæ impedimenta removent, qualia ſunt ſanguinis & lymphæ uberior affluxus, ut meliùs oculi curari poſſint per reliqua remedia; per accidens ergò curam adjuvant. Parantur autem ſequenti modo:

℞. *Empl. veſicat. uſit.* p. j.

Cui admiſceatur ana vel dimida pars *emplaſtri citrini*, hinc *linteo* inductum nuchæ vel auribus applicetur; ſic brevi poſt veſica excitatur, quæ aperta, copioſum ſerum fundunt. Ut diutiùs aperta ſervetur, ſumatur *emplaſtri de ſpermate ranarum* quantum placet, cui addatur quinta vel ſexta pars dicti *emplaſtri veſicatorii*; ita enim ſtimulus adeſt, & foramina nequeunt conſolidari, ſed aperta manent; ab emplaſtro vero ſpermatis ranarum inflammatio impeditur.

Infantibus etiam aut puellis quidam ad *præcavendam faciem à variolis*, veſicatoria ſcapulis aut dorſo ſolent applicare; non ſecus ac ſi variolæ in puſtulas jam congeſtæ diſpareant, aut variolæ promanantes in medio foveas acquirant, quod malum ſignum eſt, denotans earundem introrſum verſus regreſſum, tunc veſicatoriis, carpo & genubus applicatis, hoc præcavetur.

Porro *Tuſſis & Pectoris Affectus*, quandoq; ſupervenientes variolis, optimè curat *Scabioſa*, eaq; nunc ſolitaria, nunc ſyrupus ejus aut hederæ terreſtris, cum ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato miſtus. Et cùm plerique variolantes, ſi moriuntur, ut plurimùm ſuffocati intereant, quare ſimus ſolliciti, & in cura variolarum faucium ac colli ſemper habeamus rationem: hinc etiam reſpirationis modum conſideremus, & qualis ſonus ſub reſpiratione audiatur, attendamus: ſi enim reſpiratio fuerit celerior, anheloſa & minor, malum eſt; ſin contrà æqualis, rara & magna, bonum; quod ſi verò reſpirantes ſtertendo obſcurum ſonum edant, periculoſum eſt, & metus, ne in ſtatu morbi ſuffocentur; & tunc volatilibus impetus & motus ſanguinis promovendus.

Curavi ſuperiori anno, ſub primo inſultu febris illius catarrhalis epidemicæ cum pleuritide notha, adoleſcentem ſedecim vel octodecim annorum per mixturam, ex ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato & laudano opiato conſtantem; hinc ubi quarto die erumperent variolæ, conſuetis remediis inſtiti. Spiritus ſalis ammoniaci aniſatus in affectibus pectoris in variolis optimus eſt.

Ulteriùs grave & miſerabile ſymptoma eſt *Aphonia*, variolis ſuperveniens, ejuſque duplex affligendi modus: Vel enim ægri ſonum neque edere vitio laryngis, & nervorum recurrentium, vel formare vocem nequeunt: (2) Licèt edant ſonum, tamen eundem in loquelam formare nequeunt, quod fit vitio linguæ, quoad ſui nervos motorios paralyſin paſſos. Prior caſus non occurrit in Praxi, utut HILDANUS *Cent. 6. Obſ.* 14. cum obſervarit, apud quem etiam cura habetur: ſed caſus eſt rarus. Poſteriorem verò caſum ipſe obſervavi, ubi, præter interna *volatilia antiparalytica*, imprimis conveniebat *eſſentia caſtorei*, linguæ in parte prima circa frenulum crebrò affricta: Vid. etiam HORSTII *obſerv. in l. 1. Obſerv.* 29.

Tandem frequenter *poſt variolas* gravia alia ſuperſunt ſymptomata, & interdum *morbi chronici* difficulter curabiles, v. g. *ulcera quarundam partium*, in ſpecie in *locis nervoſis*, occaſione fermenti variolarum infixi enata, *tinea capitis virulenta*, &c. Pro hiſce ergò malis eradicandis, ſi alio modo curari nequeant, in ſubjectis pauló robuſtioribus per ſalivationem Mercurialem cura erit optima; cùm non ſecus atque in lue Venerea poſt variolas pathemata

partium nervearum ſolent eſſe ſuperſtitia, quibus mercurius dulcis egregiè prodeſt; hinc ex collatione variolas inſequentium malorum & luis Venereæ, apparet, Mercurialia tam internè, quàm externè uſurpata, futura egregia.

Studioſius juvenis robuſtus, ſ'orauus, ſanguineus &c. die Mercurii à meridie inſigni horrore corporis corripitur, quem excipit æſtus, nox inquieta, manè inſignis ardor totius, facies rubet, oculi fulgent, ſitis intenditur, eſt ānxius, vomit ſubinde.

Die Jovis ergò à meridie vocatus mox venæſectionem inſtituo; hinc pro duabus doſibus potionem theriacalem ex aceto ſambucino præſcribo; primam vomitu mox rejicit; alteram retinet: ſed manè inſequente æſtus, anxietates, materiæ viſcidæ vomitus, ſitis clamoſa, &c. intenduntur.

Die Veneris:

℞. *Nitri antimonial.* ℈ij.
Bez. miner. ℈j.
Campb. gr. jv.
M. pro 2. doſibus.

Primam vomitum rejicit comite muco; alteram à meridie retinet: ſed ſymptomata intenduntur, bibit cereviſiam ſecondariam. Veſperi præſcripſi:

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℥j.
Bezoard. miner. ℈j.
Sal. vol. Cornu Cervi ℈ß.
Laud. op. ferm. gr. iß.
M. pro 2. doſibus.

Ordinatus ſimul Julepus ex infuſi ne roſatum ad imitationem SYLVII, *in Praxi, ubi de ſiti*; largiter ſedavit, nox bona, manè meliùs habuit.

Die Saturni:

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℥ß.
Bez. miner. gr. xv.
Sal. vol Cornu Cervi ℈ß.
M. pro 2. doſibus.

Mucus copioſus obſidebat, pro quo eluendo & Chirurgus gargariſando, & æger cereviſiâ ſecundariâ calidâ fauces eluendo, operam adhibeant. Veſperi:

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈j.
Bez. miner ℈ß.
Laud. opiat. gr j.
Miſceatur.

Sudabat largiter, nox erat bona.

Die Solis, adeoque morbi quartâ die, apparentibus minutis puſtulis hinc inde, præſcripſi:

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈ß.
Bez. miner.
Terræ ſigill.
Myrrh. el. ana gr. vj.
Miſc.

Veſperi:

℞. *Cornu Cervi ſine igne* gr. xv.
Bez. ſolar. gr. ix.
Sal. vol. Cornu Cervi gr. v.
Laud opiat. gr. ß.
Miſc.

Ægro continuò ſudante, copioſiùs ubique erumpebant variolæ.

Die Lunæ Eſſentiæ myrrhæ 40. gutt. bis cepit. Sub introitu lecti verò præſcripſi:

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈ß.
Antimonii diaphor.
Myrrb. ana gr. viij.
Sal. vol. Cornu Cervi gr. v.
Laud. ferm. gr. ß. Miſc.

Quos pulveres ſemper ob noctes quietas & copioſas ſudationes cum euphoria capiebat.

Die Martis eſſentiam myrrhæ continuabat: tempore ſomni capiebat ſequentem Mixturam:

℞. *Aquæ ſcabioſ.* ℥j.
Eſſ. Myrrb. ℥ß
Cornu Cervi ſine igne ℈j.
Bez. miner. ℈ß.
Laud. op. ferm. gr. ß.
Syr. card. bened. ℥ij.
M. pro doſi.

Die Mercurii eadem.

Die Iovis, morbi nempe octavo, pro ſuppuratione promovenda præſcripſi:

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ℈ß.
Cornu Cervi ſine igne ℈j.
Myrrb. gr. xv.
Salis Card. bened. gr. ix.
M pro 3. doſibus.

Veſperi verò:

℞. *Aquæ ſcabioſ.* ℥vj.
Lapill. Cancr. præp. ℈ß.
Myrrb. gr. vj.
Salis card. bened. gr. iij.
Laud. opiat. gr. ß.
Syr. Scabioſ. ℥iß.
Miſc.

Quibus ita continuatis convaluit, in fine pilulis ex Extracto panchymagogo cum Mercurio dulci adhuc propinatis.

CASUS XXXVII.

PHTHISIS PULMONALIS.

Vir ætatis conſiſtentis Medicum accedit, conqueritur de tuſſi continua, cum materiæ copioſæ rejectione. Materia, quæ rejicitur per os, eſt quandoque alba, quandoque livida, quandoque viridiuſcula, abſque fœtore, & quæ aquæ injecta fundum non petit. Jungitur raucedo crebrior, ſubindè remittens, ferè tamen continua. Ad oblata mediocriter ſe habet, ſaporem tamen tetrum, nec facilè explicabilem, cinereum quaſi, aut lignorum putridorum inſtar, manè evigilans in ore percipit. Urina erat bonæ conſiſtentiæ, ſed intenſiùs tincta: pulſus celeres & frequentes, magnitudine moderati: noctes propter tuſſim nonnibil inquietæ, & ſomni admodum interrupti; ſimul verò ac ſomno indulgere incipit, copioſis ſudoribus diffluit, non leviter eum debilitantibus. Corporis conſtitutio antea habitior, fit gracilior; partes extremorum carneæ molles & flaccidæ, tempora collapſa, capilli defluunt; alvus quotidiè reſpondet officio, ſed liquidiora & fluidiora ſolens eſſe excreta. Ex levi motu virium imbecillitas, & reſpirationis difficultas ſuperveniunt: utrique lateri quidem incumbere poteſt; dextro tamen minus commodè, cùm omnia exaſperari tunc ſentiat. Diu eſt, quod ſucceſſivè malum in principio neglectum altiùs progreſſum ſit, facie jam quodammodo Hippocratica apparente. Originem morbi ſcit n llam, niſi q od lites continuæ & jurgia domeſtica uxorem inter & ipſum, intercesſerint. Efflagitat curam

RESOLVTIO

DN. GEORGII HEINTKII,

Olſna-Sileſii.

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. DOMINI PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta
Anno 1676.

AFFECTUS.

Evolventi mihi hunc caſum facile fuit augurium, ægrum laborare in genere quidem Nutritione læſâ, eâque plus minus deficiente, quæ aliàs ſpec alíori nomine dicenda venit Atrophia, *& præſuppouit, ſi præſertim ſit univerſalis, neque tantùm pinguedinem, unde Macies aud t, abſumit, verùm & carnoſam corporis ſubſtantiam afficit & reſolvit, vel chyli nullam elaborationem in inedia, Phthiſi ventriculi &c., vel ejuſdem licet geniti, vitioſam diſtributionem, quæ utut varia eſſe poſſit, communiter tamen accidit, vel ab ulcere pulmonum, unde κατ' ἐξοχὴν ſic dicta Phthiſis pulmonalis, vel ex obſtructis i aſis lacteis aut malè affectis meſenterii glandulis. Enim verò ne circumvagemur in generalibus, ſed potiùs ad ſcopum noſtrum propinquiùs accedamus, proſpiciendum: quomodò ſe habe it Atrophia noſtri ægri? quæ præciſè non erit vocanda, ſi ſtrictè loqui velimus, Phthiſis, quamvis cæteroquin latè Phthiſis omnem contabeſcentiam univerſalem denotet; ſed Diſpoſitio ad phthiſin, aut* incipiens Phthiſis, *quatenus nondum perfectam exulcerationem paſſi fuerint pulmones,*

ſtiones, utut jam malè habeant. Lubet itaque retinere vocabulum ex dictis rationibus Atrophiæ, quæ quid ſit? ex ſuperioribus jam patet. Brevibus: quando corpus ceſſat nutriri, ex quo varia inferiùs perpendenda erunt ſymptomata.

CAUSA PROXIMA.

Cauſa verò Proxima in noſtro ægro videtur eſſe acrimonia ſalſa lymphæ, plus minus tamen acida: quæ elucet

1. Ex continua vellicatione arteriæ aſperæ, unde tuſſis.
2. Ex urina intenſiùs tincta, ſcorbuticorum quorundam urinæ haud diſſimili; unde & ægrum noſtrum ad ſcorbuticorum claſſem non ineptè referre poſſumus.
3. Ex pulſu celeri, frequenti, dum cor ad rapidiorem contractionem cogitur.
4. Etiam hìc dicitur iſta acrimonia ex ſudoribus nocturnis, quatenus maſſa ſanguinea plus minùs reſolvitur, attenuatur, & ad turgeſcentiam irritatur; hinc magis magiſque conſumptio partium ſolidarum, gracilior habitus, tempora collapſa, &c. imò deperditio ſpirituum, unde virium proſtratio.

Præter hæc raucedo eandem remotè quoque probat: perſpectum quippe eſt; raucedinem oriri ex nimia humectatione laryngis; hæc verò utplurimum; quatenus larynx ab acri quodam ſtimulatur; hinc copioſioris lymphæ emanatio, dum natura per illam, quod peregrinum animadvertit, eluere conatur: id quod experimur in inclementiore aere, ab inſpiratis fumis in affectibus catarrhalibus, &c.

PARS AFFECTA.

Ex dictis liquet, quid? quomodo propriè aliquid in hoc ægro ſit affectum? & quâ ratione malum radicationis à malo inhæſionis diſtinguendum ſit? Nempe malum radicationis utique eſt maſſa ſanguinea; ſed inhæſionis partes ſolidæ, & deteriori modo pulmones. Id quod exinde emergit:

1. Quod æger ſaporem tetrum, nec facilè explicabilem, cinereum quaſi, aut lignorum putridorum inſtar, manè in ore percipiat; quæ omnia teſtantur, ſi non ipſius parenchymatis pulmonum corruptionem, ad minimum tamen humorum circa pulmones hærentium & putreſcentium: Vid. HIPPOCRATES lib. de Intern. Affect. Text. 4.
2. Ex leni motu difficilis reſpiratio, quod & innuit læſos aut debilitatos pulmones:
3. Et primariò quidem, quod dextro lateri adhuc innoxio incumbens omnia exaſperari ſentiat; ex quo manifeſtò patet, lobum lateris ſiniſtri affectum.

Quod autem malè ſic affectis pulmonibus hîc, ſuprà tamen perfectam phthiſin pulmonum ſtatuere renuimus, cum DECKERO, Obſervat. ſupra Barbette Praxin, concluſimus; quòd nullum ulcus aut pus in pulmonibus ſe manifeſtet, neque mentio in caſu ullius phlogoſis, quæ aliàs in inflammatione partis alicuius aut perfectè phthiſicis ordinariò adeſſe ſolet. Materia quippe copioſa, quæ per os rejicitur, pro pure haberi nequit, quia aquæ injecta fundum non petit, quod aliàs in pure obſervamus; & quadantenus ex odore, licèt non firmiter, hariolari licet, non eſſe pus; quia non fœtet materia rejecta, quod aliàs eventurum puto, ſi pus foret. Dum verò dixi: malum inhæſionis prima id eſſe pulmones, annoto inſuper, habere ſe eoſdem ſimul inſtar alicujus concauſæ, licèt remotæ, quatenus ab acrimonia lymphæ malè affecti, & in ſuo officio, quod præbent perfectioni ſanguinis, turbati, ſanguinem ſubinde deteriorem dimiſerunt, infectum unà ab illâ corruptione circa eoſdem jam tum hærente; unde unum hac ratione ſemper deterioravit alterum: attamen ut duæ cauſæ ad unum effectum ultimatum, nempe atrophiam, conſpirarunt, è quibus tamen maſſa ſanguinea malè ſic diſpoſita cauſa proxima fuit, ex qua immediatè dicto ſuperiùs modo Tabes conſecuta fuit.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Ad concurrentium ſymptomatum cohæſionem nunc digrediendum; & juxta ordinem primò ſe offert jam illata copioſa materiæ rejectio, quæ, uti dixi, nil aliud, quàm lympha, dum ob ſtimulatam arteriam aſperam copioſè evacuatur, colligitur, & ab admiſſo effluente ſimul nutrimento proximo inviſcatur: alba eſt dum non diu hæret, nec corrupta eſt, ſed citiùs & antè corruptionem eliminatur: peregrinum autem nanciſcitur colorem, quando putredinis labe infecta jam tum eſt.

De fœtore dictum eſt, uti & de raucedine: quod verò raucedo ſubinde remittat, fit tum, quando materia rejecta, ſic enim à nimia humiditate aliquatenus arteria aſpera eſt liberata; tum quando ad oblata melius habet, ex temperata & procul dubio nonnihil correcta acrimonia lymphæ; unde non adeò copioſa lymphæ excretio, nec conſequens humectatio.

De urina, pulſu, & ſudoribus nocturnis, dixi ſuprà in cauſa proxima.

Quod alvus excernat liquidiora, fit; quatenus glandulæ inteſtinales etiam ſtimulatæ copioſiorem mittunt lympham, hinc per ſe permiſcetur ſtercoribus, quæ ſub forma liquida excernuntur, & propter reſolutionem corporis humiditas in tali ſtatu non deficit: quin imò etiam dici poteſt, fermentum ventriculi jam tum defeciſſe à ſuo ſtatu naturali, & acrius factum acriora etiam reddere ventriculi contenta, hinc deſcendentia ſtimulant inteſtinorum tunicas ad excretionem, & ſic ante ſecretionem liquidi à craſſioribus fieri ejectionem; quantum enim ira in vitanda digeſtione prima valeat, præſertim, ſi poſt iram vel editur, vel bibitur, ſatis notum eſt.

Imbecillitas ex leni motu apud hecticos ordinaria eſt, quatenus raris & facilè diſſipabilibus gaudent ſpiritibus; item ob vaſorum, propter humorum orgaſmum, qui in talibus leviter excitatur, nimiam turgeſcentiam: hinc & ex altera cauſa (de priore jam ſuperiùs dictum) difficilis reſpiratio, dum nimio impetu ſanguis ad pulmones ruit, eoſque nimiùm replet.

CAUSA REMOTA.

Cauſa remota ſeu movens nunc tangenda eſt, quarum utut quamplurimæ aliàs recenſeri ſoleant; ſufficere tamen ea poteſt, quæ in caſu aſſignata, nempe jurgia continua domeſtica uxorem inter & ipſum. Quemadmodum enim cura nimia, terror, aliaque animi pathemata, non tantùm digeſtionem primam, ſed & craſin maſſæ ſanguineæ, ſpeciatim ſi diuturniora ſint, invertere queant; eâdem ratione iracundia ſanitatis oppugnatrix fortis eſſe ſolet, uti ratione ſolius atrophiæ plura exempla, niſi tempori parcendum eſſet, adduci poſſunt.

PROGNOSIS.

Signa diagnoſtica ex ipſo caſu petantur: ergò ad Prognoſin.

Malum eſt admodum anceps; quippe quod non ampliùs in principio, ſed, uti in caſu extat, diu jam duravit, & felix erit cenſendus, ſi ad plenariam poterit reſtitui ſanitatem.

Interim tamen ſpes adhuc affulget quædam, quòd non conqueratur de appetitu proſtrato, & quod puris pulmonum nondum ſuſpicio manifeſta.

At verò non perſuadeat ſibi, quòd morbus citò ſit defuturus; malum enim chronicum eſt, & pedetentim cura erit inſtituenda, & ſucceſſiva expectanda melioratio:

Sed probè attendendum ad alvi fluxum & pedes: quodſi enim eveniret, ut copioſior fluidiorque fieret fæcum excretio, aut pedes œdematoſi fierent, malum evaderet plus minùs deſperatum; item ſi tuſſis remitteret, & defluxus capillorum diutiùs continuaret, teſtibus, cum HIPPOCRATE Aphor. 11. & 12. ſect. 5., Scriptoribus Practicis.

CURA.

Devenimus ergò ad Curam, ubi primariò ad cauſam, ſecundariò ad ſymptomata, reſpiciendum eſt. Imprimis ergò

1. Sedulò cavendum eſt ab iracundia & litibus, aliàs laterem lavabimus.
2. Hinc proſpiciendum ſtomacho, ut digeſtio reſtituatur, quæ abſque dubio labem paſſa eſt.
3. Sanguinis acrimonia & lymphæ corrigenda: optimè enim ſtatuit FREITAGIUS, quod fruſtrà curationem phthiſeos aut læſionis pulmonum aggrederetur quiſpiam, acrimoniâ priùs non correctâ: vid. & FABRICIUS HILDANUS Cent. 3. Obſ. 38.
4. Tandem corruptela pulmonum curanda.

Pro his ſcopis obtinendis primò deſpiciendum: quid univerſalia hîc conferant? Purgatio etiam lenior ferè nociva eſt, propter metum diarrhϾ ſubſecuturæ, præſertim cum hîc ejuſdem nulla ſit indicatio: vid. BORELLUS Obſerv. Venæſectio

eſt ſupervacanea, quia ſanguis magis qualitate, quàm copiâ peccat; & æger viribus non adeò conſtat. Sudorifera, qua talia, etiam exulent, quia ſudoribus præter hæc fermè diffluit, & metuendum, ne viribus planè exhauriatur, & maſſa ſanguinea prorſus reſolvatur. Vomitum verò præprimis moderatum non diſſuaderem: moderatum dico; aliàs enim hæmoptyſis formidanda, ex læſione à nimio motu vaſorum pulmonalium. Duplicem enim præſtat uſum:

1. *Quatenus ventriculum expurgat.*
2. *Quatenus plus unico vomitu ex pectoris cavo evacuatur, quàm tuſſi diuturnâ; liberantur enim hac ratione pulmones à ſaburra in ipſis congeſta, fitque liberior reſpiratio.*

Agnoſco equidem, quod vomitoria ægrum poſitivè non curent; interim tamen remotivè ad ſubſequentem curam benè diſponunt. Exhibeatur ergò

1. *Vomitorium blandum juxta* LINDANUM, & HRRTMANNUM in Praxi Chymiatr.
2. *Hinc mutatio aeris multùm conferre poſſet, ſi poſſibile foret; quia obſervatum, multum contuliſſe eam in ejuſmodi ægrorum cura, atque ſic etiam ab uxore litigioſa ad tempus ſemotus, & à jurgiis liber degere poſſit.*
3. *Succedat uſus lactis, & inſerantur maſſam ſanguineam temperantia, pulmones ventriculumque reſtituentia.*

Quoad uſum lactis notandum: quod ter in die aſſumi poſſit; correctum tamen; vel incoctis in eodem vulnerariis, aliiſque coagulationem in ventriculo inhibentibus; vel addendo aliquid ſacchari aut conſervæ roſarum, aſſumaturque lac, vel ſolum, vel ſi adjungantur cibi, ſint facilis digeſtionis, hinc ſucceſſivè corpus blando motu exercitum. Quoad lactis qualitatem: eligatur, ſi poſſibile, lac muliebre, ſicuti & butyrum ex tali lacte admodum commendat BARTHOLINUS. *In defectu verò hujus lactis ſufficiat, ſi haberi poteſt, lac aſininum, hinc caprinum, vel bubulum, in ſpecie ſi nutrita fuerit beſtia vulnerariis & antiſcorbuticis, v.g. hederâ terreſtri, marrubio, tuſſilagine, &c. Dulcia, niſi ſint ſaccharata aut mellita, etiam conveniunt: vid.* HELMONTIUS: *ex diæta enim ſaccharata multi Tabem Anglicam non inconvenienter cæteris paribus derivant.*

Quoad remedia obſervandum: quod propter metum ulceris pulmonum acida ſuſpecta niſi fuerint, admodum blanda propter ſtomachum, aut cum alcalibus correcta: v.g. priora poſſunt eſſe ſpiritus nitri dulcis, liquor terræ foliatæ tartari, tinctura vitrioli Martis ZWELFFERI, *ſuccus berberum &c; quoad poſterius, miſtura ex aceto cum oculis cancrorum præmiſſo vomitu conducet.*

Tuſſi quoque maturè obviam eundem legitimo opiatorum uſu; hinc ſudores nocturni inhibendi. Evacuato itaque per vomitum ſtomacho, blandum ex ſupra dictis *acidum ad conciliandum denuò debitum robur ſtomacho exhibendum, & veſperi ſecundo die triborio ante cœnam pilulæ de cynogloſſa poterunt exhiberi, vel, quod melius, doſis laudani hyſterici, vel laudani opiati ritè parati, propter tuſſim & ſudores. His præmiſſis ſequente die ad corrigentia acrimoniam erit accedendum, unà cum diæta lactea: qualia ſunt helenium, paſſulata, liquiritia, amygdalata, v. gr. emulſio cum paſſulis &c.; veſperi verò iterum poſt parcam cœnam ſequentes pilulæ poterunt exhiberi, quas ipſe* Dn. PRÆSES *feliciter in ſudoribus colliquativis expertus eſt:*

℞. Antiheƈt. Poter. gr. xv.
Sacch. Saturni gr. v.
Laud. op gr. ij.
Cum ſ. q. Balſ. Peruviani *f. l. a. Pilulæ:*

Quæ ipſæ blandam quietem, ut ſpero, efficient.

In hoc etiam ſcopo & ſimul acrimoniam corrigendi convenit:

℞. Maſſæ pilul. de Cynogl. ʒj.
Laud. op. gr. iij.
Croci opt. ℈ß.
Succi liquirit. *in* aqua hyſſop. *ſolut. & filtr. blandoque igne ad conſiſtent. mellis redacti* ʒij.
M. f. Pilulæ Num. ix.

Quotidie poſt cœnam ſumantur tres vel quatuor.

Poſtmodum continuari poteſt per alterantia, quibus ſubinde poterunt immiſceri vulneraria ad læſionem pulmonibus inductam curandam. Varia poſſunt præſcribi; v. gr. quò acrimonia muriatica, quæ ſcorbuto haud diſſimilis, temperetur:

℞. Herb. Chelidon. min.
Abſinth. ana M. j.
Rad. ſerpentar.
Contrayerv.
Polypod. querc.
Helen. ana ʒvj.
Cort. aurant. ʒiij.

Inciſa & contuſa, aliquot ſacculis *incluſa, coquantur in* lacte caprino *unum poſt alterum, & dicto modo lac hauriatur pro lubitu.*

Vel ſi ſimul per diureſin educere animus ſit:

℞. Herb. acetoſ.
Acetoſell.
Eupator.
Flor. gallii,
Beccabung.
Geniſtæ ana M. ß.
Herb. Cochlear.
Naſturt. Aquat. ana M. j.
Rad. armorac.
Tarax.
Acetoſ. ana ʒvj.
Cort. aurant. ℥ß.

Inciſa includantur ſacculo, *& infundantur* ſero lactis caprini, *& bibantur quotidie bis aliquot unciæ.*

Veſperi verò cubitum ituro poteſt propinari in modò dicto infuſo:

℞. Ebur. ſine igne,
Antiheƈt. Poter. ana ℈ß.
Spiritus vitrioli coag. gr. viij.
M. f. Pulvis.
D. in triplo.

Hiſce vel aliquamdiu poteſt continuari, vel poſſunt variari, prout advertimus, quid magis conveniat? unde pro ſelectu etiam non inconveniens foret, ſi ſubingeretur Potio Vulneraria:

℞. Herb. Pulmonar.
Hyſſopi,
Veronic.
Herb. tuſſilag.
Heder. terr.
Cherefol. ana M. j.
Rad. tuſſilag.
Ireos Flor.
Enul. ana ℥ß.
Fl. ſcabioſ.
Farfaræ,
Malvæ,
Salviæ ana p. j.
Sem. Urtic.
Aniſi,
Fœnic. ana p. ij.
Paſſul. min. ʒj.
Jujub. ʒß.
Ficuum pingu. Num. vj.

Inciſa & contuſa includantur ſacculo, *& coquantur in ſ. q.* aquæ ſimplicis:
Colaturæ adde
Syr. heder. terr. *q. ſ. ad gratum ſaporem, & bibatur manè calidè, veſperi frigidè.*

Vel

℞. Syr. de tuſſilag. ʒj.
Rotul. diatr. ʒiij.
Conſ. tuſſilag.
Heder. terr.
Veron. ana ʒij.
Fl. ſulphuris,
Extr. helen. ana ʒj.
Sacch. Saturni ʒß.
F. l. a. Marmelada: S. Conſortamen pectoris.

Capiatur pro lubitu: Vel

℞. Conſ. roſar. ʒj.
Antimonii diaphor. ʒß.
Extr. helen.
Fl. ſulphuris ana ʒj.
Maſtich. ʒß.
Croci gr. xij.
Syr. de Veron. q. ſ.
M. f. Electuarium: S. Electuarium pro una doſi.

Vel, uti hodiè moris eſt, cum lignis decocta parata uſurpentur. Pro utroque ergo ſcopo ſic poterunt præſcribi:

℞. Ra-

℞. Raſur. ligni Saſſafr. odor. ℥j.
Rad. Chinæ in taleol. inciſ. ℥ß.
Macera per noctem in Balneo Mariæ in ſ. q. aquæ
ſimplicis: *manè adde*
Herb. Veron.
Heder. terr. ana M.ß.
Scabioſ.
Cherefol. ana M. j.
Ebulliant ad conſumpt. tertiæ partis:
Colaturæ fervidæ infunde
Paſſul min. cont. ℥v.
adde
Syr. flor. papav. errat q. ſ. *pro grato ſapore.*
Miſc.

Ter in die de hoc poterit hauſtus bonus calidè aſſumi, & continuari aliquandiu, donec exactè correcta fuerit ſanguinis craſis; vel poterit interdũ in decocto aſſumi de ſequenti mixtura:
℞. Balſ. ſulphuris tereb
Saturnin. ana ℥ij.
Miſc.
Capiantur à gutt. xx. ad xxx.

Vel loco horum balſamorum conveniet in hoc decoctò accipere tincturam antiphthiſicam vel tincturam ſulphuris vitrioli.

Juxta hæc interna conferret Externa *ſimul adhibere ad illinitionem lateris affecti in thorace:*
℞. Ungu. reſumptiv.
Comitiſſ. ana ℥ß.
Pingu. human. ℥ß.
M. D. S.
Unguentum pectorale.

Veſperi & manè calidè inungatur: & ſic puto, quantum poſſibile fuerit, imprimis ſi continuentur talia; & ægrum Medicus probè attendat in regimine etiam diætetico, Patientem cum benedictione Divina levatum iri.

DISCURSUS & ANNOTATA SPECIALIA

B. DNI. PRÆSIDIS.

Affectus eſt reverâ *Phthiſis*, & quidem *pulmonalis incipiens*, ſed jam in inſigni incremento conſtituta, ab excoriatione pulmonum facta. Confunditur vulgò phthiſis cum Atrophia & Tabe; ſed malè. Atrophia enim eſt, quando corpus non ſufficienter nutritur: Tabes, quando corpus etiam nutritione jam factâ decreſcit & deperatur; ſicque nutrimentum depravatur. Ad hanc pertinet Phthiſis, ubi ægri non ſolùm ceſſant nutriri, ſed jam nutriti decrementum patiantur & emaciantur. Omnis autem tabes oritur vel defectu, vel vitio chyli: defectu in inedia, chyli exhauſtione &c.: chyli vitio ſupervenit variis modis, ſpeciatim, quando vitioſus fit chylus vel errato ſtomachi, vel ſanguinis chylum depravantis, ſpecialiſſimè per pus ex ulcere cujuſdam partis imbibitum, unde ſanguis chylum defœdat & corrumpit. Unde non præciſè ad pulmones reſtringenda eſt phthiſis; obſervata enim etiam fuit ex ulcere jecoris, abſceſſu meſenterii; frequentiùs tamen ex pulmonibus corruptis: Hinc Medici frequentiùs illam phthiſin ſic vocant, quæ pulmonum vitio ſupervenit. Sed conſiderandum: an vera, an notha fuerit? in quo puncto ſæpe fallimur. *Phthiſis vera* variat, præſertim ex viſcerum, ſpeciatim ventriculi ratione: κατ' ἐξοχὴν pulmonalis ita vocatur, quæ fit ex eroſione & exulceratione pulmonum, quam inſequuntur tuſſis, ſputa varia, atrophia, &c. *Notham* eadem conſequuntur ſymptomata ſine tali eroſione & exulceratione pulmonum. Sic artifex quidam veſcitur carne vervecinâ cum braſſica, inde brevi poſt tuſſi ſiccâ crebriori, die & nocte pectus quatiente, ſucceſſivè tandem fit humida, ejiciuntur copioſa viſcida, mucoſa, color faciei perit, acquirit faciem Hippocraticam, corpus emarceſcit, durant hæc omnia ad biennium. Omnibus remediis irritis tandem ſub fortiori tuſſi aliquid duriuſculi ex imo pectore ſurſum movetur & ejecit, quod erat parvum oſſiculum acutum cum braſſica deglutitum, ſed aberraverat à via, & in aſperam arteriam inciderat, ex quo omnia hæc ſymptomata enata. Hoc itaque rejecto intra paucas ſeptimanas ſponte iterum ſanus, floridus, vegetus, & pinguis factus. Talis eſt phthiſis notha abſque eroſione pulmonum. Plura exempla Phthiſeos nothæ ſimul hinc inde obſervantur: Vid. BARTHOLINUS *Cent. 2. Hiſt. 27.*, qui obſervavit ex nucleo avellanæ in pulmones illapſo tuſſim continuam cum phthiſi, quo remoto fuit curatus æger; item in M. A. N. C. *Ann. 2. Obſ. 31. pag. 58.* & *Ann. 3. Obſ. 3.* nec non SYLVIUS *Pr. lib. 1. c. 24.* In noſtro caſu vera eſt Phthiſis, in qua tamen etiam eſt differentia. Quidam laborant perfecto ulcere pulmonum ſine tuſſi, ſputo, phthiſi &c., ſi nempe abſceſſus membranâ includatur, quem vocant vomicam pulmonum, vid. KERCKRINGIUS *Obſ. 72.* Quoad phthiſin hanc veram, ubi exulcerati ſunt pulmones, ſine tamen tabe corporis, obſervetur; quod interdum ſint vegeti corpore, floridi facie, quamvis pulmones ſint exulcerati, & putrida fœtida rejiciantur: in talibus vis ſtomachi digeſtiva adhuc viget, & quamdiu hæc adeſt, à tabe ſunt immunes: ſicuti enim lac admodum convenit Phthiſicis pro temperatura acrioris ſucci, tàm ſanguinis, quàm puris; ita quamdiu ægris, ulceribus partium laborantibus, adhuc vis ſtomachi digeſtiva valet, iiſdem ſuggerit ſuccum chyloſum lacteum temperatum, & tamdiu ſunt apparenter vegeti.

Cauſa proxima hujus phthiſeos eſt lympha ſalſo-acris, & muriatica facta, uti à SYLVIO & LINDANO dicitur, quæ certè in omni phthiſi peccat. Semper verò conſiderandum: an ab interna alteratione, vel per ſe; vel occaſione morbi cujuſdam antecedentis, e. g. variolarum, pleuritidis, ſcorbuti, &c.? an ab externa læſione, v. gr. à contagio phthiſicorum, ſpiritus nitri fumo inſpirato, &c. malum inductum ſit? Si verò per ſe orta, certiſſimus, peccare lympham acrem ſalſam, & maſſam ſanguineam ſimiliter aſperiorem & acriorem factam, occaſione ſtomachi non ritè digerentis, ſed alimenta in ſimilem muriaticum ſuccum convertentis, & aliorum viſcerum. Quod de Hectica dicitur, de Phthiſi verum eſt.

Cauſa remota eſt digeſtio ſtomachi viciata.

Pars affecta ſeu *ſubjectum radicationis* eſt maſſæ ſanguineæ craſis ſalſa muriatica, inquinans lympham, unde hæc cauſæ proximæ rationem obtinet: *ſubjectum* autem *inhæſionis* ſunt pulmones jam excoriati quidem & exulcerati, utut exulceratio nondum in ulcus ſordidum tranſierit; colligitur tamen poſtmodum ex ſapore peregrino inſtar lignorum putridorum, quem æger exprimit *wie faul Holſ*, corruptela cujuſdam viſceris, & in ſpecie in noſtro caſu pulmonum. Nondum verò eſt confirmatum ulcus, quia excretio materiæ variæ mucoſæ non eſt pus; quod probatur: quia aquæ injecta non petit fundum, ſed ſputum tale provenit à lympha copioſiore effuſâ ſalſa; & viſcidum illud eſt ex nutrimento, pulmonibus non appoſito, ſed proximè in pulmone eroſo corrupto & alterato, unde lymphæ adjunctum ab aere magis ſpumeſcit, & ſic ſputa leviora redduntur, hinc aquæ innatant. Obſervatum etiam puris ſputum menſtruum inordinatum ſine phthiſi: vid. M. A. N. C. *Ann. 1. Obſerv. 94. pag. 223.* KERKRINGIUS *in Spicil. Obſervat. 72.* & BARTHOLINUS *Cent. 3. Hiſt. 17.* Simus ergò cauti.

Phthiſis pulmonalis in principio ſaltim tuſſi ſiccâ affligit; hinc appetitus nonnihil imminuitur, color faciei mutatur, & habitus corporis ſucci plenus flacceſcit, quæ ſunt ſigna phthiſeos incipientis. In confirmata manifeſta ſunt ſymptomata, admodum tuſſiunt cum copioſæ materiæ plus minus purulentæ rejectione. Urina tincta eſt ex primariis ſignis; eſt enim ſine febre, ſine ſedimento, quod fit ex copia ſalis ejuſque à larice urinæ imbibitione. Pulſus celer, frequens, quoties cum tuſſi, virium proſtratione vel corporis emaciatione ſine aliis febrium ſignis adeſt, & quò magis talis, eò magis deſperatè habent ægri, & utplurimùm intereunt. Sudor nocturnus ferè eſt unum ex primariis ſignis phthiſicorum; ſubitò enim atque dormiunt, tantùm non ſudoribus diffluunt; quando evigilant, ſudor ceſſat; ſi iterum oculos claudunt, ſudor redit, præſertim ſi ſit poſt mediam noctem. Sudores autem hi nocturni in noſtro caſu obvii ſunt emaciantes, non propriè colliquativi, utut tandem tales fiant: nam oriuntur ex nutrimenti chyloſi, cum ſanguine quidem per corpus diſtributi, ſed apponi inepti vel non appoſiti, ſpontaneâ effluentiâ, dum per ſomnũ ſpiritus animales minus tendũtur: dimittit unde maſſa ſanguinea ſub ſomno talem liquorem corruptum, qui tunc dormientibus ſponte per cutim effluit, nec ita formatus eſt, ut per vias urinarias tranſeat. Quando igitur incipiunt dormire, ceſſante imprimis in ſomno ſpirituum animalium impetu elaſtico adeoque fibris cutaneis, & præſertim tendinoſis muſculis cutis minus tenſis, ſed mollioribus, relaxatis & flaccidioribus, ſicque poris magis hiſcentibus, & ma-

& magis apertis, nutrimentum ſeroſius ſponté effluit; quando verò evigilant, ſudor ceſſat. Interim etiam hi ſudores ſunt mali, emaciant corpus, illudque nutrimento fruſtratur, unde reliqui ſucci corporis longè acriores fiunt; hinc his ſudoribus continuantibus, præter maciem corporis, ſequitur tandem capillorum defluvium, quod ſignum eſt phthiſeos, cui ſi ſupervenit diarrhœa, moriuntur.

Quoad latus, vid. SALMUTH, qui dicit *ſi lateri ſano* „ *incumbant ægri, anxii redduntur; ſi verò ægro, latus* „ *ſanum adhuc ſuo officio fungitur*: quod curioſum eſt. Quoad phlogoſin, iſta, quam patiuntur phthiſici, empyematici, ita habet, quod ægri percipiant quandoque æſtum ex pectore aſcendentem. Deinde ſubinde maxilla illius lateris, cujus pulmo exulceratus, utplurimum rubet & calet, altera eſt pallida. Et curavi empyematicum ulcere pulmonum in parte ſiniſtra, hinc etiam pulſus in parte ſiniſtra fuit inſigniter mutatus, ab illo in latere dextro.

Lympha eſt copioſa, glutinoſa, viſcida, &c. quia in eroſis pulmonibus totum nutrimentum non aſſimilatur, ſed foras eliminatur; prout verò plus minùs corrumpitur, eò magis vel minùs fœtet, & à colore albido naturali recedit.

Phthiſici utplurimum ſunt fluxioris alvi, ratione cujus, præter cauſas alias, addenda eſt bilis corruptela, eaque ſalſa acris feroſa, deficiens in oleoſitate balſamica & volatili acrimonia, adeoque inſufficiens eſt chyli perfectioni, & fæcum ſecretioni, ſed partim diluendo, partim ſtimulando inteſtina, hujuſmodi diarrhœam colliquativam infert. Ac phthiſici jam nonnihil confirmati quidem, diarrhœam incidunt, ex conſtitutione fluxiliori, ipſis propria; unde etiam poſt clyſma injectum, aut lene purgans aſſumptum impetuoſiùs ii moventur; quod ipſum cautelam injungit in proritanda phthiſicorum confirmatorum alvo, cum etiam juxta HIPPOCRATEM diarrhœa, poſt capillorum defluvium ſuperveniens, mortem phthiſicis ſive tabidis juxta HIPPOCRATIS effatum inferat; innuit enim inſignem corruptionem omnium contentorum in noſtro corpore. Conf. SYLVIUS *lib. 4. de Phthiſi*, ubi accuratè hujus ſymptomata explicat.

Quoad iram: illa, tanquam concauſa, phthiſin & febres acutas infert hoc modo: ſcilicet ſub ira fit inſignis quorumvis humorum confuſio, quod patet ex mutatione pulſus & alvi fluxu, non rarò eam ſequente: hinc dum iidem confunduntur, fit eorum (1) acrior concurſus, hinc inſignis efferveſcentia, adeòque quandoque febres; imò (2) juxta alios ex concurſu mutuo ſuccorum, unio eorum in ſalſum, ſed acrius minus temperatum, ceu phthiſeos & quamplurimarum ægrotationum primariam cauſam & fomitem.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*; anceps eſt caſus, quia phthiſis hæc facilè in confirmatam tranſire poteſt; interim melior ſpes affulget, quod in noſtro appetitus quodammodo adhuc conſtet: quò magis enim appetitus & digeſtio viget in primis viis, eò meliùs poſſunt ſperare phthiſici, & contrà. Verùm aut diarrhœa ſupervenit, unde moriuntur, aut pedes œdematoſi. Tuſſis remittens innuit vires proſtratas non ſufficientes movendo thoraci, unde cum ſcreatu ſuffocatio poteſt ſupervenire. Vid. SYLVIUS *l.c.*

CURA.

Quoad *Curam* phthiſeos ex ſtomacho natæ: Incipiens facilè curatur, ſi modò maturè propinetur vomitorium, poſtmodum acida blanda ſalſa, ut liquor terræ foliatæ tartari, ſpiritus nitri dulcis, miſtura lapillorum cancrorum cum aceto, & ſimilia, & veſpertino tempore blandum opiatum propinetur.

Univerſalia hic ſunt fruſtranea, & minimè talia; & ob id LINDANUS dicit: ſtultum eſſe axioma, ab univerſalibus inchoandas eſſe curationes; quia plurimi ſunt morbi, in quibus magis nocumentum, quàm utilitatem afferunt, utut, ſi primæ viæ in principio morbi mundificentur, utile ſit.

Vomitoria quod attinet: æquidem in phthiſi ſunt optima, ſed cautè adminiſtrentur. In principio & progreſſu ſint moderata, partim ob metum hæmoptyſeos, partim, & in ſpecie hìc, ob diarrhœam haud tuta erunt; quia tales ægri à leniſſimo remedio confertim per inferiora purgantur. An ergò hìc vomitorium poſſit præſcribi, ventriculi vigor præſcribit: quamdiu enim in ſtomacho ejus fermentum nonnihil viget, & digeſtio valet, tutò vomitorium moderatum aſſumi poterit; quando verò digeſtio eſt deſtructa & peſſundata, vomitorium ex eo eſt periculoſiſſimum, quia tunc nihil ordinariò per ſuperiora operatur illud, idque ideò, quòd fermentum ventriculi ſuo modo vim emeticam in actum non deducat; quin potiùs crebriores exinde ſequuntur alvi dejectiones.

Venæſectio eſt particulare remedium.

Purgantia rarò in principio adhibentur, alvus tamen laxa & primæ viæ mundæ optimè ſervandæ ſunt.

Sed quæritur porrò: an in noſtro ægro lactis uſus conducat? Reſp. *Lac* in phthiſi datur, non ſolùm pro ſcopo alimentoſo, ſed etiam medicamentoſo, ut nempe illud dulcedine ſuâ & butyroſâ pinguedine temperet acrimoniam muriaticam lymphæ & ſanguinis, & corpus nutrire valeat. Interim quomodo illud ipſum lac pro ſcopo pulmonum eroſorum conferat, non video; quin potiùs cauſam proximam, lympham ſcilicet acrem, reſpiciendo, conveniet idem lac non priùs, niſi dyſcraſia maſſæ ſanguineæ & lymphæ alterantibus plus minus fuerit correcta ex parte, ſpeciatim in hoc caſu per remedia ex lignis, quæ in phthiſi illa, ac eſt noſtra, quam Veteres ex defluxionibus derivarunt, pro temperando ſanguine & lympha ſunt optima: pro cujus ſcopi complemento adjungatur lactis uſus; aliàs enim intempeſtivè adhibitum, plus nocet, quàm prodeſt; & hoc etiam in noſtro ægro attendendum erit. Deinde etiam lac non priùs convenit, quàm ulcus pectoris priùs fuerit, præſertim in ægro noſtro, purificatum, & à recrementis præternaturalibus evacuatum ſit maximam partem; ſecus enim ſi nutritivum lac ingeratur, metus eſt, ne, ſtante pulmonum eroſione, proventus putis uberior generetur, præſertim, cùm teſte HIP„ POCRATE, *impura corpora quò plus nutriveris, eò magis læſeris*: quod etiam locum habet in membris particularibus morboſis. Porrò in lactis uſu ventriculi ratio eſt habenda; lac enim faciliùs alteratur & corrumpitur: unde quamdiu ventriculus adhuc digerere nonnihil valet, nec nimis urgeat diarrhœa, lac tutò aſſumi poteſt; contrà ſi ipſius digeſtio læſa fuerit, tunc ne magis lædatur æger, omittendum lac eſt; quia periculum eſt, ne lacte magis lædatur æger. Tandem in lactis uſu obſervetur, ne febris adſit plus minus intenſa; ſi enim febris tantillum præſens ſit, cavendum nobis à lacte; mox enim in ſtomacho tali nidorem contrahit, & corrumpitur: ſi autem febris ſaltim lenta & hecticæ ſimilis aſtlixerit, tunc concedi poteſt.

In ulceribus pulmonum nocent acida, ſpeciatim vitriolica: ſic quidam hypochondriaci debilitate pulmonum præditi, ex uſu acidularum vel phthiſici facti fuerunt, vel hydropici interierunt; externè verò acida nitroſa nocentiſſima ſunt pulmonibus; temperata verò, ut tinctura vitrioli martis ZWELFFERI, ſpiritus nitri dulcis, &c. poſſunt concedi.

Quoad opiata: ea in phthiſi ſunt optima, ſed accuratè obſervetur methodus medendi. Unde quæritur: an ea in noſtro ægro locum habeant? Dico quod non: quia jam facta eſt eroſio pulmonum, qua ſtante, adeoque & ſordium coacervatione, urgenda expectoratio; hâc autem ceſſante, unà cum tuſſi, periculum ſuffocationis ægro imminet; unde cùm exhibitis opiatis excretio materiæ ex pectore ſiſtatur, ſufflaminato hac ratione motu partium organico, ac concurrente ipſorum ſpirituum animalium defectu, omittenda ea erunt, præſertim cum ſtante ulcere pulmonum excretio non debeat impediri, ſed potiùs promoveri. Contrarium quidem loquuntur Practici, dicendo, quod tuſſim ſiſtant: Verùm reſpondeo, diſtinguendo tempora: Nempe in principio & incremento phthiſeos, quandiu ſcilicet acrimonia lymphæ & tuſſis adhuc ſicca urget, nondumque facta eſt eroſio pulmonum, ſed fieri incipit, opiata ſunt optima. Temperant enim acrimoniam lymphæ ad aſperam arteriam delatæ, & ſimul præternaturalem ejus motum ad aſperam arteriam & pulmones impediunt, & ſic ſenſum irritationis ſiſtendo tuſſim ſufflaminant. Optimè autem operantur, ſi miſceantur cum lymphæ acrimoniam temperantibus, ſpeciatim ſulphureis & vegetabilibus gummoſis. In ſtatu minus commodè uſurpari poſſunt; adeo-

ideoque conſiderandum, quid magis urgeat? Prohibent opiata generationem ſordium, & ſimul inhibent excretionem. Veſperi ergò potiùs quàm interdiu conducunt; veſperi enim materia generatur, & interdiu excernitur.

Inter *opiata* ſunt pilulæ de cynogloſſa à *Dn. Autore Reſolutionis* præſcriptæ, ſed in deſuetudinem abierunt, quia ſunt ex crudis narcoticis compoſitæ; potiùs *pilulæ de ſtyrace Sylvii* aut Schrœderi cum laudano opiato permiſceantur, & veſpertino tempore vel ante cœnam vel poſt cœnam parcam ſub introitu lecti uſurpentur. Ulcus autem, antequam conſolidetur, mundificetur priùs, pro quo ſcopo optima eſt nicotiana, hydromel, oxymel, &c.

In Cura ergo noſtræ phthiſeos, quæ vulgò à deſtillatione deducitur, obſerventur ſequentes Indicationes:

1. *Sanguinis dyſcraſia* ſalſa eſt lymphæ *acrimonia* corrigenda & temperanda.
2. *Sordes* in pulmonibus reſidentes per expectorationem removendæ.
3. *Nocumentum* pulmonibus inductum reſtituendum.
4. Simul etiam in omni tempore digeſtio prima integra ſervanda: pro quo ultimo ſcopo, primariò attendendo, vomitorium, & hinc blanda acidula, aromaticis juncta, quale eſt Elixyr proprietatis vulgare, conveniunt.

Pro primo autem ſcopo conducunt ſpeciatim temperantia ſulphurea, vel quæ habent conſiſtentiam pinguidiuſculam temperatam: qualia ſunt ſulphur, flores ſulphuris, antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, ſuccinum, thus, ſaccharum Saturni, pulvis Haly contra Phthiſin, ſpecies dia-Saturni Mynſichti, ſpecies dia-Tragacanthæ frigidæ, ſemina frigida majora & minora. Quibus tamen palmam in principio morbi præripiunt decocta lignorum, vel ſolitaria, vel ſi jam læſio pulmonum facta fuerit, adjunctis vulnerariis. Curioſam obſervationem habet RIVERIUS *Cent. 1. Obſ. 35. & 99. Cent. 2. Ob. 61. & 78. & Obſ. à* FOMIO *Commun. 72.* de phthiſi incipiente, per decoctum ligni guajaci curata: In tali ergò caſu

℞. *Raſ. ligni Iuniper.* ℥iij.

(Hoc enim omnibus lignis exoticis præferendum, tanquam noſtræ conſtitutioni magis conveniens) & ſi placet

Raſ. lign. guaiaci ℥iß.

Macerentur per 24. horas, affuſâ ad Mjß. menſurâ unâ *aquæ ſimplicis:* manè ebulliant ad conſumptionem medietatis, In fine adde

Paſſ. min. con quaſſ. ℥j. ad ℥iß.

De colatura, per *manicam Hippocraticam* aliquoties trajecta, bibat æger manè & à meridie bonum hauſtum, ſed ſine ſudore expectando. Vel

℞. *Rad. Chinæ in taleol. inc.* ℥ij.
Raſ. lign. guai. vel *Saſſafr.* ℥j.

Macerentur per noctem in ſ. q. *aquæ ſimplicis*, ver. gr. ℔iij., manè infundantur vulneraria, exemplo à *Dn. Autore Reſolutionis* conſcripta.

Item conf. POTERIUS *Cent. 3. Cur. 97.*

Cum his decoctis, nunc elixyr proprietatis, nunc antimonium diaphoreticũ nunc antihecticum Poterii, nunc balſamus ſulphuris, commodè poteſt uſurpari, & optimè conveniet; vel etiam, reſpectu noſtri ægri, nunc expectorantia nunc conſolidantia vulneraria, eidẽ decocto ſimul incoqui poſſunt, & tandem his uſurpatis, lactis uſus ſuperaddatur. Si hæc ſuo functa ſunt officio, demum ad lac accedendum.

Quibus etiam per accidens opem ferunt Opiata, nempe veſpertino tempore, dum vel tuſſis nocturna, vel febricula veſperi urget. Conveniunt etiam in incremento phthiſeos per accidens fonticuli & ſetacea ad lymphæ muriaticæ affluxum aliorſum derivandum, vel in brachio, vel circa homoplatas; hæc verò in nucha applicentur: non quidem quod poſitivè aliquid valeant, ſed ſaltem ut indirectè & à poſteriori, ulteriorem morbi progreſſum inhibeant. Quantum enim valeant hoc in caſu, videatur in HILDANO *Cent. 3. obſ. 38.*

Pro *ſecundo ſcopo*, ſordibus nempe expurgandis, optima eſt *Nicotiana*, & poſt hanc hyſſopus & Marrubium, in forma decocti vel ſyrupi, unà cum mellitis blandioribus adhibita, præſertim cùm & ipſum mel abſtergat & expectoret; unde ſyrupus nicotianæ ex ſucco, juxta QUERCETANUM per reſidentiam paratus, bonus eſt; item infuſum multiplex nicotianæ in aqua ſimplici per reſidentiam itidem factum expellit: vid. MAGNENUS *de Tabaco*, ubi multas formulas habet, internè tabacum nunc ſub decoctorum, nunc electuariorum forma uſurpandi.

Vel

℞. *Herb. ſalv.*
Scord. ana M. j.
Hyſſop.
Marrub. ana M. ß.
Pulveriſatis adde
Myrrh. el. pulveriſ.
Antimonii diaphor. ana ʒij.
Cum ſ. q. *Mellis*, vel etiam cum *Pulpa paſſul. recent par.* f. Electuarium ſpiſſum.

Electuarium ita confectum aſpergatur tandem pro lubitu *balſamo ſulphuris*, vel aniſato, vel terebinthinato, vel myrrhiſato.

Myrrha addenda eſt, quia ulceris ſordidi progreſſum efficaciter inhibet; Ubi enim ulcus ſordidum, & ubi ſputum fœtet, *mel cum myrrha* optimum eſt.

Pro *tertio* tandem *ſcopo*, nempe pulmonum noxa eluenda, conſiſtat omnis cardo curandæ phthiſeos. Ita enim ponamus, quendam ex inſpiratione halitus aquæ fortis incurriſſe phthiſin pulmonalem: ſanè, quia nobis deficit adæquatum mundificans & conſolidans pulmonum, hinc utplurimum catalogo morborum incurabilium phthiſin inſerere neceſſe habemus. Equidem vulnerariorum decoctorum mille formulæ proſtant, & quælibet anus ſingulare ſibi aliquod ſervat: interim quemadmodum illa omnia eò collimant, ut pulmones conſolident; ita in principio arroſionis bona quidem ſunt, at in progreſſu eadem ſunt imbecillia & fruſtranea.

RESOLUTIO II.

Dn. JOH. MATTHÆI MERCKELII,

ANNÆBERGENSIS.

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

AFFECTUS & PARS AFFECTA.

Præſens caſus *Phthiſis* vero nomine dici merebitur, & quidem incipiens, quia adhuc videtur eſſe in fieri; ratione partis affectæ *Pulmonalis* vocanda veniet, ſiquidem quicquid muci per ſcrearum rejicitur, illud omne excoriationem pulmonum & corruptelam nutrimenti eorundem proprii apertè ſatis teſtatur.

CAUSA PROXIMA.

Cauſæ proximæ materialis vices ſuſtinent ſanguis & lympha, acrimoniâ ſalsâ inquinata: *formalis* verò erit defectus ſpiritus influi, & hinc orta corruptela nutrimenti proximi.

CAUSÆ REMOTÆ.

Cauſas inter *remotas* primum hicce locum meretur vitioſa ventriculi digeſtio; hinc chylus vitioſè elaboratus, ſapore acido-ſalſo plus minùs inquinatus, & ad maſſam ſanguineam ita delatus, ejuſdem naturalem craſin atque texturam turbat atque immutat; unde & hoc in caſu circa lymphæ vitium ferè totius rei cardo vertitur. Accedunt præterea lites continuæ & jurgia domeſtica, quæ etiam non leve pondus ad mali hujus productionem conferre potuerunt; nam, uti notum eſt, de die ſæpiùs experiri licet, ſub iracundiæ fervore omnium fluidorum noſtri corporis ingens contingit alteratio atque confuſio; hinc fit, ut inſignis agitatio & ex concurſu horum plus minus ſibi invicem contrario tertium aliquod ſalſum acre poſſit emergere, quod & hoc in caſu factum eſſe, vix quiſquam negare poterit.

OPERANDI MODUS SEU COHÆSIO SYMPTOMATUM CUM CAUSA PROXIMA.

Symptomata quod attinet, primò *Tuſſis continua* ad materiæ copioſæ rejectionem cauſam fortè aliam non agnoſcit, quàm lympham vitioſè acido-ſalſam; & corruptelam nutrimenti proprii pulmonum. Nimirum tranſudat continuò lymphaticus aliquis humor ex glandulis miliaribus, ſub tunica interiori latitantibus in bronchia aſperæ arteriæ; qui ſi naturaliter eſt conſtitutus, nil damni nec quicquam moleſtiæ infert pulmonibus; aſt ſi ſale plus minùs acri ſcorbutico, uti hic fit, vitiatur, nil mirum eſt; quod fibras pulmonum continuo irritationis ſenſu & moleſtiâ vellicando tuſſes & raucedines inducere queat; quibus ſubinde materiæ varii coloris propter inſpirationis tractum continuum & corruptelam nutrimenti jam dicti rejectio ſimul jungitur. *Sapor autem tetrus*, nec facilè explicabilis, aut quaſi lignorum putridorum in ore, quem percipit æger, præſertim manè evigilans; pro fundamento ſuo vix quicquam aliud habebit, quàm ſordes recrementitias, & plus minùs putreſcentes, ex vitio ventriculi malè digerentis genitas; quarum moleſtia & abominabilis fœtor, propter conſenſum continuitatis membranarum ſuperioris orificii ventriculi cum lingua & faucibus, in ore ſimul percipitur. Urina de cætero intenſiùs tincta & crudâ aliàs dicta; acidum ſatis potens, & contenta corporis concentrans, præſupponit, imò malum adhuc exaſperatum iri, prænunciat.

Pulſus celeres & frequentes ſunt à motu inteſtinò fermentativo, à concurſu particularum acriorum excitato; & parietes cordis irritante: magnitudo autem dependet à turgeſcentiâ ſanguinis plus minùs fermentativa. Ratione celeritatis & frequentiæ fortaſſe huc quoque ſuo modo referri poſſet inſpirati; propter anguſtiam præcordiorum & pulmonum habitudinem plus minus læſorum. ſæpiùs reiterata, quorum motus, prout ſubinde eſt varius, ita etiam circulatio ſanguinis variare poteſt. *Somni interrupti*, & *ſudores copioſi*, quibus levi ex cauſa æger noſter diffluit, cauſam aliam vix habebunt, quàm ſpirituum animalium & vitalium defectum, nunc in quanto nunc in quali; nam utut non abſint prorſus ſpiritus, ſaltem non in tantâ copia, prout natura requirit; in quali verò, quatenus ſpiritus ſi motu ſuo vago & inordinato hinc inde ferantur, fluida corporis exagitent, illudque inquietum reddant. Quemadmodum enim hi naturaliter pro firmandis fibris nerveis, modò attractioni, modò relaxationi dicatis, inſervire, eaſque in motu ſuo tonico ſervare debent; ita è contrà turbato ſeu abolito plus minus horum motu, ſimul etiam motus fibrarum tonicus non leviter turbatur; adeò, ut humores corporis nutritii ſponte huc atque illuc diffluant, unde tandem ſudor colliquativus phthiſeos connexum ferè proximum inſequitur. Quibus ita ſe habentibus *Contabeſcentia* corporis & virium imbecillitas ex defectu humoris nutritii, & abſumptione carnis muſculoſæ à ſale phthiſicorum ſalſo-acri, ſuperveniant, neceſſe eſt. *Reſpirationis* verò *difficultas* unde dependeat, non erit, ut intimiùs paulò inquiramus; ſiquidem, uti *jam ſuprà dictum*, mali præſentis fomes eroſio pulmonum eſt; qui tamen potiſſimum reſpirationis organum ſunt; & quibus totum hoc negotium abſolvitur. Sublatâ itaque causâ hâc organicâ, quâ natura utitur hoc in negotio, neceſſe eſt, tollatur ſimul effectus, h.e. reſpirationem imminui, aboleri, & tandem prorſus ceſſare. Quare autem *æger noſter dextro latere ſi incumbat*, dolorem exaſperari ſentiat, fortè inde deducendum foret, quod pulmones in latere ſiniſtro excoriati ſint; ſi enim in ſiniſtro latere empyema eſt, tunc decumbentes in eodem benè habent, ſin autem decumbent in latere dextro, malè habent, & contra. Cùm verò æger noſter utrique lateri commodè adhuc incumbere poſſit, ſignum eſt, excoriationem hanc pulmonum in ulcus ſordidum, & empyema, nondum degenereſſe. Quod autem *alvus quotidiè reſpondeat* officio, ejuſque fluidiora & liquidiora ſoleant eſſe excreta, fortè dyſcraſiæ viſcerum & in ſpecie bilis inertiæ imputandum veniet; hæc enim, quia alcali ſuo volatili, quo aliàs ad chyli depurationem multùm confert, videtur depauperata, fit, ut ingeſta ferè ſemicruda & colliquata ſaltem ſurſus egrediantur corpus.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognòſin*: periculum videtur mihi eſſe in mora; ſiquidem levi negotio poſſet tranſire in confirmatam, eamque incurabilem phthiſin, ideoque cura ejus, quò citiùs, eò meliùs, maturanda veniet.

CURA.

Cura autem his meo judicio poſſet abſolvi, Indicationibus:

1. Ventriculi digeſtio læſa in quantum poſſibile reſtituenda.
2. Sordes in pulmonibus & ventriculo removendæ.
3. Sanguinis & lymphæ acrimonia temperanda.
4. Symptomata urgentia ſedanda.

Pro *prima itaque Indicatione*, quæ à nobis reſtitutionem læſæ digeſtionis ventriculi in integrum requirit, obtinenda, omnium primò ſeſe hic offerunt Vomitoria: Hinc

℞. *Maſſæ pilul. de trib. Ruff.* ʒj.
Antimonii diaphor. ℈j.
Tartari vitriolat. ℈ß.
Cum ſ. q. *Balſ. Peruv.* f. Pilulæ:
D. S.
Pilulæ ſingulares, 18. *uſque ad* 20. *pro una doſi.*

Vel

℞. *Salis Tartari eſſentif.* ʒj.
Pulv. rad. ari interior. (pars enim exterior planè eſt inſipida, & fecula, quia omni acrimoniâ deſtituitur, nullius uſus eſt)
Antihect. Poter. ana ℈j.
M. D. S.
Pulvis diſcutiens, manè quantum cultri cuſpis capiat ſumendus.

Vel

℞. *Spiritus ſalis ammoniaci aniſ.* ʒj.
Tincturæ balſ. Peruv. ℈j
M. D. S.
Eſſentia, 18. *uſque ad* 20. *guttæ.*

Pro *ſecunda Indicatione* obtinenda, primum hic locum ſibi vendicant quævis expectorantia acetoſa, v.g. ſpiritus aſthmaticus, oxymel ſquilliticum: e.gr.

℞. *Aquæ ſcabioſ.*
Veron. ana ℥ij.
Spiritus aſthmat. ʒj.
Syr. de Nicot. Querc.
Fumar. ana ℥iij.
(vel horum loco *Oxym. ſquillit.* ʒv).
M. S.
Potio reſolvens, cochleatim ſumenda.

℞. *Tincturæ tartari compoſ.* ʒiij.
Spiritus Cochlear. ʒiß.
M. D. S.
Guttæ ſtomachales, manè ſumendæ à 20. *ad* 30.

Nec dubito ego, quin hoc remedio ſimul vitium digeſtionis primæ in tantum commodè ſatis emendari queat; pollet enim non tantùm vi abſterſivâ primas vias & correctivâ fermentum digeſtivum, ſed & à putredine conſervat quoſvis corporis noſtri humores, &c.

Pro obtinenda *tertia Indicatione* ex fonte pharmaceutico convenient medicamenta quævis ex ſulphure, uti ſunt ſulphuris flores, balſamum ſulphuris aniſatum, pulvis Haly contra phthiſin, ſpecies dia-Tragacanthæ, dialreos, Antihecticum Poterii, ſpiritus ſalis ammoniaci aniſatus, &c

Formula eſſe poteſt talis:

℞. *Amygd. dulc. ambr.* ℥ß.
Sem. melon.
Papav. alb. ana ʒij.
Aquæ flor. Papav. err. ℥jv.
Scabioſ. ℥ij.
Cinnam. bugloſſ. ʒj.
F. l. a. Emulſio:
adde
Antihect. Poter. ʒj.
Maxill. lucii piſc. ℈ij.
Edulcor. cum parum *Sacch.*
D. S.
Emulſio Temperans, ſæpius 2. *cochlearia ſum.*

Item

℞. *Tit-*

℞. *Tincturæ antiphthiſ.* ℥ß.
D. S.
Tinctura Temperans.

Huic ex fonte diætetico addatur Lac, utpote cujus uſus, præmiſſis præmittendis, optimè confert: contrà in principio morbi, primis viis non evacuatis, nec digeſtione ventriculi reſtitutâ, magis nocet quàm prodeſt, quia propter abundans acido-ſalſum in coagulum abit, & facilè corrumpitur.

Pro *ultima Indicatione* varia opus haberet Medicus, hinc inde quæ applicaret, remedia; ſed quia ſymptomata ſaltem ſunt productum morboſum, & effectus cauſæ morbificæ, ideoque ſublatâ hac, ſponte ceſſabunt & illa.

Ratione autem pulmonis excoriati mundificandi & conſolidandi, præter diætam lacteam jam commendatam,

℞. *Raſ. ligni ſaſſafr.* ℥j.
Rad. Chinæ,
Sarſæparill. ana ℥ß.
Macer. per noctem in
Aquæ comm. Menſ. ij.
Manè adde
Herb. hed. terreſtr.
Cherefol.
Scabioſ. ana M.j,
Sem. aniſi,
Fœnic. ana ℥ß.
Rad. liquirit. ℥ iij.
Paſſul. min. enucleat. ℥j.
Coqu. in vitro cum alembico ſuo munito ad tertias.
Colatura cum deſtillato D.S.
Potio pectoralis, de qua manè bonus ſumatur hauſtus.

CASVS XXXVIII.

PHTHISIS CUM FEBRE HECTICA.

STudioſus Theologiæ, ſanæ aliàs & laudabilis conſtitutionis, aliquando conqueritur, quod utut aliàs fuerit robuſtus, levi tamen ex motu, & vel ſolo ſcalarum adſcenſu, virium debilitatem & reſpirationis difficultatem percipiat: accedit etiam calor præternaturalis, quem imprimis aliquot horis ab omni paſtu in palma manuum, cum faciei rubore & incaleſcentia, perſenſit, qui tamen intenſior poſt cœnam eſſe ſolet, quam comitatur ſudor copioſus matutinus fluens tàm largiter, ut nullo modo eum coercere queat. Negligit hæc, fretus robore naturæ, ſed interim floridus faciei color perit, artus imbecilliores, molliores & flaccidiores fiunt, appetitus proſternitur, & ſaporem peregrinum ſubinde in ore, imprimis manè ſurgens, percipit: accedit ſuperveniente hyeme tuſſicula levis & inanis, in qua vellicari fauces & laryngem percipit, utut tuſſiendo, licèt ſæpiùs, nihil tamen excernat, quin potiùs pectoris compreſſio & halitus difficultas inſigniter intendatur: advenit vernum tempus, in quo levamen ſperat, ſed mirè tuſſis intenditur, copioſa rejicere incipit ſputa, ſtertor, dum decumbit, ſentitur, & capilli defluere incipiunt. Accedit tum demum Medicum pro Cura.

RESOLVTIO

Dn. THEOD. CHRISTOPH. KRUGII,

HASSO-CASSELLANI.

à

B. DNO. PRÆSIDE

correcta

Anno 1676.

AFFECTUS.

AFfectus, qui in caſu præſenti ſymptomatibus ſuis perplurimis, velut in tabello panicillo adumbratus, curandus proponitur, eſt *incipiens Phthiſis* ex pulmonum exulceratione, eaque jam ſatis progreſſa, cui ſupervenit ordinarius comes, febris lenta de Hecticarum genere. Affectus enim, etſi in principiis ſuis cognitu perquàm ſit difficilis, quum verò ſe nobis liberiori modo audaverit, hinc diſſimulari ampliùs non poteſt, cùm de hoc minimè dubitare ſinat calor præternaturalis, præprimis à paſtu cum rubore & incaleſcentia faciei, cui ſi jungam ſudores nocturnos copioſos, quid aliud quàm febrim hecticam indicant? quid debilitas virium inſolita? quid reſpiratio difficilis, & gravitas illa thoracis ſub ſcalæ adſcenſu? quid ſapor peregrinus in ore, & appetitus proſtratus? quid tuſſicula primò levis, poſtmodum crudelior facta? quid exſputio copioſa indicant, niſi quod tabificum anguem in corpore latentem alat? imò ſi inſignem cladem vitium, artusque imbecilliores & molliores perpendamus, cum capillorum defluvio, res eò clarior erit, ſubeſſe nimirum *Phthiſin cum febre hectica* jam conjunctam.

SUBJECTUM.

Phthiſeos ratione *ſubjectum* eſt hic pulmo, incipiens exulcerari cum aſpera arteria à lympha acri: Hecticæ ratione eſt *maſſa ſanguinea* inquinata vitio lymphæ & purulentia aliquali pulmonis. Focus ſeu ſedes remotæ cauſæ inveſtigandus eſt in *ſtomacho*.

CAUSA PROXIMA.

Cauſa proxima eſt vitium lymphæ acrioris ſeu ſalſioris muriaticæ, naturaliter humectantis & irrorantis aſperam arteriam & pulmones.

Ab hac acriori (1) irritatur, excoriatur & tantùm nonnihil exulceratur aſpera arteria, hinc tuſſis, & tandem pulmo, hinc excreta ſputa, difficilis reſpiratio, &c. (2) Ab eadem vitiatur ſanguinis craſis, & fermentatio vitalis, hinc febris lenta: cui ſuperveniens admiſta purulentia pulmonum, reverà Hecticam ſecundariam ſeu ſymptomaticam infert.

Pulmones cur primariò afficiantur in phthiſi, cauſa eſt duplex:

1. Quia injuriis externis magis obnoxii ſunt, dum inſpirando variè læduntur.
2. Quia ſi vitioſo ſtomachi phthiſis, chylus & lympha acrior, dum venæ axillari infunditur, ſtatim & primâ vice cum ſanguine per pulmones circulatur, hinc & primariò pulmones lædit.

Ex ſanguinis craſi & fermentatione vitali læſis & ſpirituum in corpore defectus, & ſucceſſivè virium debilitas ſupervenit; & quatenus ſimul non ritè in præcordiis efferveſcentia promovetur, neceſſariò de difficili reſpiratione conqueritur æger, viriumque imbecillitate: malè quippe ſtante ſanguinis fermentatione, nec laudabiles generantur ſpiritus, unde, qui aliàs robuſtus, neceſſariò languidus fit. Sanguis itaque, dum ſic viſcidâ & ſalinâ acrimoniâ quâdam fuit imbutus, nulla laudabilis ejus fermentatio ſperanda, ſed vitioſâ ſuâ fermentatione inducit calorem febrilem acutum, non tamen intenſum, niſi poſt paſtum, quò ſemper æger calore & æſtu majore affligitur; quem in facie & palma manuum imprimis perſentit, quatenus nempe ob aſſumpta alimenta indeque chylus novus ſanguini affundatur, qui exinde redditur fluxilior, & ob novæ materiæ præſentiam exaſperatio, & fermentatio vitioſa, hinc poſt paſtum aliquot horis, illo nempe tempore, quo digeſtionis opus ad finem perductum, imprimis autem poſt cœnam calor auctus percipitur. Hæc ipſa autem fluidior alimentorum pars, ſerum nutritium aliis dictum, cùm ob ſuam viſciditatem & ſalinam acrimoniam minus commodè aſſimiletur ſanguini & partibus reliquis, hinc tempore nocturno ſub ſpecie ſudoris copioſi denuò per poros corporis confertim emanat: quibus ſic ſtantibus neceſſariò poſtmodùm floridus faciei color perit, artus etiam imbecilliores, molliores & flaccidiores fiunt, cùm & hi tam ſpiritibus, quàm rore nutritivo defraudantur, totique ſic corpori debitus perit vigor.

Sanguis autem unde dyſcraſiam ſuam nactus fuerit? & unde non minùs lympha corrupta? meritò hic quæritur. Arbitramur: illud eſſe ex primis viis, ſtomacho nempe & inteſtinis, in illo nimirum fermento ſtomachali ſic dicto, in his autem ſuccis ibidem hærentibus, bile nempe & ſucco pancreatico vitioſè conſtitutis; quibus poſtmodum ſaliva ſuperveniens glutinoſa & nimis ſalſa non parum

rum momenti adfert; hinc non bonus chylus præparatur, nec in inteſtinis à ſuccis, bile & ſucco pancreatico; illâ quidem nimis inerti & viſcidâ, hoc verò nimis acri ſalſo & glutinoſo, perficitur, unde fermentatione læſâ, partiumque utilium ab inutilibus ſecretione depravatâ, læditur ſanguificatio, nutritio partium, & ſpirituum vitalium generatio; unde augetur in dies bilis, ſalivæ, ſucci pancreatici & lymphæ glutinoſitas & inertia, redditurque ſic malum ſucceſſivè gravius. Confirmat nos in hoc, ut credamus ſtomachum præprimis in cauſa eſſe, tàm vita ante acta, quam ſymptomata. Prius quod attinet, vita nempe anteacta: hæc ſat potens fuit tale quid inducere: Studioſus nempe fuit, ſtudiis & curis nimiis, iisque intenſioribus, deditus, quibus cruditas dicta natales ſuos debet; à ſtudiis enim nimiis ſpiritus animales exhauſti, & alimentorum digeſtio læſa fuit; fermentum ſtomachale minùs acidum, minus volatile, ſed viſcidum redditum, ſuccusque pancreaticus nimis ſalſus, muriaticus & viſcidus factus, ſymptomatibus dehinc occaſionem dedit; præprimis, quod & probabile, quòd fuerit juvenis ſanæ conſtitutionis, fortaſſis plura & varia ingeſſit, nimiſque fretus naturæ robore vixit, unde inſigniter fermentum ſtomachi vitiatum fuit; & hoc vitiatum eſſe probabile reddunt ſymptomata: nam in noſtro ægro appetitus inſigniter eſt proſtratus, partim ob fermentum ſtomachi vitiatum, & ob lymphæ ſalivalis nimis ſalſedinem, hinc & impeditur debita fermentatio, dum etiam ſubinde peregrinum imprimis manè ſurgens perſentit ſaporem, qui non aliunde quàm ex ſtomacho & infallibile cruditatis vitioſæ putridæ indicium, effluvia cùm referant craſin totius concreti, ex quo exhalant.

Poſſet etiam hic ſapor eſſe ex pulmonibus purulentiâ obrutis: Sic ſi Hectici ſaporem dulcem in ore habent, dum dicunt: *Omnia mihi ſapiunt dulcia*; revera eſt ex pulmonibus purulentis; pus enim eſt ſalſum, quia ab alcali & acido fit: hoc jam ſi à pinguedine ſanguinis obtemperetur, ejuſmodi ſubdulcem acquirit ſaporem. *Sic ego (verba* ſunt *B. Dn. Præſidis) aliquandò curavi Hecticam & Phthiſicam, quæ de ejuſmodi ſapore querebatur: præſcripſi ſal ammoniacum, & flores ſulphuris: dicebat ægra, ſe talem perſentiſſe ſaporem, ac qui eſt in pulvere præſcripto; ratio enim eſt eadem: nam ſal ammoniacum eſt ſalſum, cui ſi advenit pinguedo ſulphuris, talis ſuboritur ſapor ſubdulcis.*

Putrida ergò talia, ſi in ſtomacho hæreant & chylo miſceantur, deferuntur in ſanguinem, hinc in pulmonibus hærent, ſive in ipſis pulmonibus genita hos acrimoniâ ſuâ ſtimulant, & accedente frigore hyemali malum maximè exaſperatur; nempe aeris aſperioris inclementia irritando fauces & aſperam arteriam occaſionem lymphæ peccanti ſubminiſtravit, ut circa loca dicta effuſa uberiùs acrimoniâ ſuâ ſalſa eoſdem lædere, excoriare, & ſucceſſivè ad phthiſin diſponere potuerit; hinc neceſſariò tuſſis, in principio quidem levis & inanis, materiâ tunc exiſtente adhuc tenui & ſubtili, minus coctâ, Practicis dictâ.

Lat re vitium in pulmonibus, ulteriùs indicat: quod æger ſæpiùs tuſſiendo nihil excreat; ſi enim à cauſa externa ſolùm illa tuſſis, tunc nihil commercii & moleſti ſentirent pulmones: ſed quia hi laborant, videtur ac ſi vitium hîc hærens ſtimularet laryngem ad tuſſiendum.

Dum autem pulmones ſæpiùs reiterato tuſſiendi conatu irritati phlogoſin quandam concipiunt, ac à lympha nimis acri & muriaticâ exulcerantur, & in abſceſſum abeunt, ſic inſignis halitus & reſpirationis gravitas exoritur, tuſſis exaſperatur, & ſputi copioſi rejectio ſupervenit. ad quam promovendam multum contulit aer vernalis, peregrinis exhalationibus turgidus: accedit dehinc ſtertor, dum decumbit, ob reiteratam nempe ſæpiùs reſpirationem, & impeditam à lympha nimis glutinoſa aſperam arteriam obſidente, partim etiam fortaſſis ob puris in pulmonibus præſentiam. Tandem & ſupervenit capillorum defluvium, ad quod diſponunt ſudores nocturni, manifeſtum inditium phthiſeos & atrophiæ jam perfectæ, maſſæ ſanguineæ dyſcraſiæ, rorisque nutritivi inertiæ, quo rore præter partes alias & capilli, qui ſunt plantæ, deſtituuntur, ut ſic deſtituti hoc, neceſſe habeant defluere. Et ſic exinde, quantæ inſidiæ ægro noſtro ſtruantur, clarum eſt, eòque clarius, ſi & Prognoſin annectemus.

P R O G N O S I S.

Eventum autem hujus morbi minimè proſperum ominamur, ſed planè dubium, eòque magis, cùm jamdum phthiſis Hecticæ ſit juncta: idcircò & difficilioris erit curationis, præprimis ſi perpendamus ſudores minimè coërcibiles; tuſſim jugem pectus quaſſantem, & tantùm non lacerantem, quibus impeditur non ſolùm ulceris coalitio, ſed & metus ſupervenientis ſputi cruenti; ſi inſignem virium cladem unà cum capillorum defluxu inſigniori; aliaque contra indicantia plura: quæ in curatione vix conciliari poſſunt; ſi denique inſignem appetitus proſtrationem perpendamus, nihil niſi funeſta ominari poſſe video. Interim tamen, ne planè illum relinquamus omni ſpe reconvaleſcentiæ deſtitutum, ejus preces auſcultemus, ut, ſi non in integrum reſtitui poſſit, ſaltem blandis ſubſidiis, quæ citra ullum offenſam affectum leniunt, infelix ejus ſpiritus, quantum arte fieri poteſt, prorogetur; fortaſſis enim, cùm juvenis laudabilis conſtitutionis, accedente diætâ laudabili, de perfecta ei reſtitutione gratulemur.

C U R A.

Quo ergò precibus ſatis demus, *Curam* aggredimur innixam *quatuor* his *Indicationibus*.

1. Ut focus morboſus per legitimas vias evacuetur, ventriculuſque à ſaburra peccante liberetur.
2. Lymphæ acrioris & viſcidioris vitia corrigantur.
3. Aſperæ arteriæ & pulmonum læſiones conſolidentur.
4. Quibus peractis vel hectica ſpontè evaneſcet, vel, ſi ſuperſit, iſtud emendandum.
5. Stomachi digeſtioni, quantum poſſibile, proſpiciendum.

Pro quibus obtinendis legitima remedia ex fontibus Pharmaceuticis, & diæteticis haurienda.

Pro *priori* ergò *ſcopo* commendatur vomitus, minimè autem Purgantia, quæ ceu ſummè nocentia fugiat: tabidi enim, phthiſici & hectici, etiam à leniſſimo purgante quàm maximè purgantur, ut exindè etiam moriantur. Non inconveniens autem erit, ut Digeſtivum præmittat; hinc

℞. *Salis Ammoniaci* ʒj.
Antihect. Poter. ʒß.
M. f. Pulvis:
div. in 3. part. æqual. S.
Pulvis digeſtivus.

Præmiſſo hoc:

℞. *Tartari emet. Mynſ.* gr. ij.
Sacch. albiſſ. ℈ß.
M. f. Pulvis: S.
Pulvis emeticus.

Capiat cum regimine, quò ſic materia peccans evacuetur; etiam pro ratione circumſtantiarum ſuo tempore repeti poteſt, cùm hoc commodi ſimul junctum habeat, ut promoveat expectorationem & excretionem purulentæ, ſi quæ adeſt, materiæ in pulmonibus hærentis. Sed cautè danda vomitoria, ne in nimia doſi dum propinantur, per inferiora etiam purgent; ſi enim poſt vomitoria propinata non per ſuperiora purgent, etſi vomitorium etiam ſit lene, ſed per inferiora ſolùm, ut plurimum eſt funeſtum ſignum, & intereunt ægri.

Præmiſſo vomitu, ut temperetur dyſcraſia ſanguinis conveniunt medicamenta antiphthiſica dicta, temperata, plus minus balſamica ſeu ſulphurea, ſalſum acrimoniam in lympha primariò mitigantia: hinc commendatum ſibi habeat Pulverem Pectoralem D. D. *Michaelis*, cujus per aliquot dies continuatus ſit uſus, manè & veſperi in vehiculo appropriato, quod poteſt eſſe ros vitrioli, inſigniter commendatus ad Hecticam, in ſpecie, ubi nimius calor hecticus urgeat. Vel

℞. *Spec. diaireos ſimpl.*
dia-Tragac. ana ʒß.
Antimonii diaphor.
Antihect. Poter. ana ʒij.
Flor. ſulphuris ℈jv.
Sacch. Saturni ʒj.
Ol. deſt. aniſi gutt. xv.
M. f. Pulvis.

De

De quo æger bis vel ter in die tantum capiat, quantum cuſpide cultelli detineri poteſt, manè in vehiculo calido, & à meridie in frigido; item veſperi ſub introitu lecti: quô tempore propter tuſſim, ut mitigetur, & acrimonia, ut meliùs temperetur, non inconſultum videtur gr. ß. vel j. laudani opiati ritè parati addere, niſi excretio impediatur. Nec inconveniens erit, ſi in uſum vocemus paſſulata & Decocta ſudorifera ex lignis, optimè acrimoniam ſalinam temperantia: Hinc

℞. *Rad. Chinæ*,
Liquirit. ana ℥j.
Ligni guajac.
Sant. rubri ana ℥ß.
Cinnam. ʒij.
Contuſa & infuſa per noctem in Balneo Mariæ in ſ. q. *Aquæ ſimpl.* manè ebulliant ad tertiæ partis conſumptionem:
tunc adde
Paſſul. min. conquaſſ. ℥ ij.
Leniter adhuc ebulliant & colentur:
D. S.
Potio pulmonem ſanans.

In omni hauſtu detur vel balſamus ſulphuris terebinthinatus, vel terebinthinæ cum vitello ovi diſſolutæ q. ſ, vel, quod optimum, balſamus Saturni terebinthinatus ſingularis in hoc caſu.

Pro *tertio ſcopo*

℞. *Tincturæ antiphthiſ.* ʒ ij.
D. S:
Tinctura obſtruens.

De qua 30. gutt. bis in die in vehiculo convenienti (quod poteſt eſſe præſcriptum jam decoctum) æger aſſumat.

Quò etiam pertinent Potiones Pectorales dictæ, item balſamum ſaturni terebinthinatum, item tinctura ſulphuris vitrioli &c.

Quibus præmiſſis, ſi adhuc ſudores nocturni urgerent, dictis opiata miſcenda; hinc

℞. *Aquæ heder. terr.*
Veron. ana ℥j.
Antihect. Poter.
Antimonii diaphor. ana ℈ j.
Laud. opiat. gr. jv.
Syr. Nicotianæ,
Tuſſilag. ana ℥ iij.
M. f. Potio.

Capiatur ſubinde cochleatim, interdum ſub nocte.

Potiùs præſcribenda ejuſmodi remedia in forma pilulari, quæ aſſumendæ ſub introitu lecti:

℞. *Antihect. Poter.* gr. xij.
Antimonii diaphor. gr. viij.
Laud. opiati gr. j.
Cum ſ. q. *Balſ. Peruv.* f. Pilulæ.

Pro *quarto ſcopo*, niſi Hectica penitus ceſſaverit, ſal ammoniacum cum antihectico Poterii eandem ulteriùs debellabit.

Ut autem *quμtò* & ſtomachi rationem habeamus, ſimulque pulmonum læſioniſ; hinc cùm malum nimis chronicum, non inconveniens erit vinum medicatum, quod recipit

Herb. heder. terr.
Scabioſ.
Tuſſilag. ana M. j.
Flor. bellid.
Primul. ver.
Veron. ana p. j.
Rad. liquirit.
Paſſul. min. ana ℥ i ß.
Sem. aniſi ʒ iij.
Cardamom.
Cinnam. ana ʒ i ß.
Inciſ. & contuſ. includ. *nodulo:*
D. S.
Nodulus in vino.

Qui vel vino vel ſero lactis infundatur, & ſubinde omni die bis hauſtulum hauriat æger, cui ſemper gutt. x. de balſamo Peruviano inſtillentur; ſicuti etiam pro expectoratione meliori ſyrupus de hyſſopo cum oxymelle ſquillitico ſenſim deglutitus non inconveniens erit.

Tandem diæta probè nutritiva, mediocris tamen, ſed ſtricta, ſervanda inſtituatur, ubi non inconveniens, ſi ſtomachi tonus iterum ſit firmus, lactis curam inſtituere, ſub qua aſſumat alimenta facilis digeſtionis, ova ſorbilia, carnes juniorum animalium: potus ſit vel vinum medicatum præſcriptum, vel ſerum lactis, minime autem vinum. In reliquis rebus non naturalibus ſe moderatum præbeat. Tantùm!

CASUS XXXIX.

CACHEXIA SCABIOSA AD HYDROPEM INCLINANS.

Ancilla, aliàs ſucci plena & formoſa, jam ab aliquot menſibus deformis admodum redditur, dum ſcabie laborat, ab alia ancilla per contagium contractâ. Scabies eſt humida, puſtulæ latæ & ingentes, copioſum ſerum, præſertim in cruribus, hinc & reliquo corpore, fundentes, crura ſimul inſigni tumore œdematoſo ad genua uſque turgent, manibus etiam tumidioribus exiſtentibus. Conqueritur ſimul de ſapore dulci & nauſeoſo, cum inſigni ſiti continua, pro qua levanda cerevisiam ſecundariam bibit, quia primaria non benè ſapiat; benè appetit, probeque comedit: interdum calidus halitus ex abdomine aſcendere videtur: In abdomine ſubindè varias motiones & agitationes percipit, quod exinde nunc inſigniter tumet, nunc denuò ſubſidet: facies eſt pallida & tumida, urina parcior emittitur; quolibet ferè manè vomitum jejuno ſtomacho patitur; menſes inordinatè fluunt, nunc intra 14. dies redeunt, nunc ultra menſium tempus deficiunt; benè dormit, &c. Petit medelam.

RESOLUTIO
Dn. EHRENFR. PFUNDTS,
WEISSENFELDENSIS,
hoc tempore
MEDICINÆ DOCTORIS,
PHYSICI IN GROSSEN-HAYN.
Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis
B. DNI. PRÆSIDIS.
Cenſuræ & Emendationi ſubjecta
Anno 1676.

AFFECTUS.

Præſens noſter affectus *videtur primariò* Scabies humida ferina, *ex contagio nata, cui tandem ſupervenit aliqualis cachexia: ubi ſtatim conſiderandum venit iſtiusmodi contagium, mediante quo noſtra ægra ſana ab alia ſcabioſa inquinatur. Illud autem materiale quoddam miaſma acre acidum eſſe, ex ſcabioſæ corpore egrediens, in propatulo eſt, maximè tamen obſcurum, ſenſibusque noſtris celatum; interim ſub parva mole ingentis virtutis, paulò tamen fixius, quia ferè nunquam ſine contactu materiali afficit.*

PARS AFFECTA.

Pars affecta *primariò eſt cutis: In hocce verò ſtatu, ac ſe curæ offert, maſſa ſanguinea, & lympha, poſtmodum ratione ſanguinis circuli etiam aliæ partes, v. g. ſtomachus.*

CAUSÆ.

Cauſa Remota eſt contactus ſcabioſæ, ſicque modo noſtris ſenſibus inſenſibili contractio fermenti ſcabioſi virulenti.

Cauſa proxima *verò eſt nutrimentum partium, imprimis exteriorum, ab hocce fermento acri acido corruptum; neceſſe enim eſt, ut concipiamus, huncce corruptorem acrem ſeu fermentum hoc virulentum acidum mediante contactu ex ſcabioſæ corpore egreſſum, ſibi ſedem fixiſſe ſub cute & cuticula noſtræ*

ægræ,

ægræ, ubi hærens omne nutrimentum pro reſtauratione corporis affluens corrumpit, quod denique corruptum, acrique acido corroſivo ſigillo notatum, cutim eroſit, talesque puſtulas conſtituit, novum ſuccum nutritivum affluentem ſemper in talem materiam tranſmutando.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Et ex hocce fermento etiam omnia ſymptomata, quorum in præſenti caſu, mentio fit, deduci poſſe puto. Nempe ſe offerunt Tumores manuum & pedum, ſymptoma ſanè ſcabioſis, ut & cachecticis, in principio admodum familiare, qui pro cauſa agnoſcunt hocce fermentum vel acorem peregrinum, quatenus nimirum hiſce in partibus hærens alimentum earum in varios ſuccos, præprimis verò in talem ſubſtantiam ichoroſam acrem tranſmutat, quæ ibidem ſucceſſivè collecta, ipſamque ſubſtantiam muſculorum & fibrarum infarciens, iſtiuſmodi tumores infert.

Cur verò ſpeciatim hi tumores circa has partes conſpiciantur?

1. *Hanc cauſam eſſe puto; quia hæ partes continuò frigori exponuntur, hincque propter frigus poros claudens, ſicque inſenſibilem tranſpirationem impediens, fibrasque nerveas contrahens, ſucci iſti magis condenſati ſtagnant, & ſtagnando tumores inferunt.*
2. *Forſan motio earundem & propenſio aliquid huc faciunt.*

Quoad prius: *ſanè ſcimus, humores quoscunque ſemper ad partes motos in majori copia confluere; & ſic in noſtro caſu humores in majori copia affluentes, propter acre verò fermentum alterati, corrupti, & forſan coagulati in hiſce locis ſtagnantes, hoſce tumores inferre poterunt.*

Quoad poſterius: *utut circulatio ſanguinis reclamet, videmus tamen, quando manus propendent, quod ſtatim tumidæ reddantur: Adhæc novi quendam aliàs ſanum, qui in comœdia quadam ſedens abſque fulcimento pedum, illâ finitâ inſigniter tumidos, multiſque puſtulis purulentis, maximum dolorem inferentibus, conſpicuos pedes obſervavit.*

Poſtmodum verò hocce fermentum, ut & ſucci in extima cuticula jam in pus tranſmutati, per circulationem ſanguinis imbibiti, & ad totum corpus propulſi, fauceesque alluentes, iſtiuſmodi ſaporem dulcem nauſeoſum intulerunt; unicuique enim patet, pus talem ſaporem ſalino-dulcem nauſeoſum repræſentare. Quia igitur omne pus in receſſu ſalſedinem gerit, quamvis eandem non ſemper primò ſtatim inſultu animadvertamus, quid prohibet, quò minus hancce puris ſalſedinem ſitis continuæ in noſtra ægra cauſam conſtituamus? Ad quam ipſum fermentum acre, maſſam ſanguineam & lympham inquinans, aliquid conferre potuit, cùm aliàs talem ſitim in ſcabioſis obſervemus.

Ex hoc denique pure, fauces & linguam obſidente, & quaſi oblinente, etiam poteſt deduci ratio: cur potiùs Coventum bibere voluerit? cerevisia enim propter viſciditatem, quam habet, linguam etiam viſcidam, & à purulenta materia obſeſſam, affecit, nec in ipſius porulis ullam alterationem induxit; quam tamen Coventum, tanquam magis dilutum, abluendo linguam potuit præſtare. Fermentum denique hoc ipſum ſtomachum inquinans, & ejuſdem fermentum naturale acriùs reddens, continuò irritando, ſine dubio majoris appetitus *autor extitit.*

Quod denique pathemata abdominis *attinet: puto, horum cauſam eſſe hujus fermenti acidi, vel potiùs ſuccorum, in primis viis ab hoc corruptore acido in ſimile liquamen tranſmutatorum, concurſum hunc cum bile, hincque excitatam effervescentiam, ex quâ primò talis halitus ſiuſ elevatus, poſtmodùm etiam agitationes & tumores abdominis, quatenus nempe tum ſucci in primis viis effervescentes majus ſpatium occupant, tum etiam flatus ex effervescentia geniti tales humores mentiantur.*

Urina parcior *eſt, quia ſerum alio loco effunditur, nimirum per puſtulas copioſas ingentes, ubi, uti dictum, maſſa ſanguinea & alii ſucci nutritii corrumpuntur; hinc parcior urinæ profluxus, & etiam color pallidus, quem aliàs ſolummodo à ſanguinis purpura derivare debemus.*

Eandem cauſam etiam agnoſcit menſium fluxus inordinatus, *quia quæcunque evacuatio in noſtro corpore inſignem alterationem & mutationem in eorundem fluxu inducere valet.*

Vomitus *tandem deducuntur à dicto fermento ſtomachum inquinante, cruditatibus acidis viſcidis occaſionem præbente, & corroſivâ ſuâ acrimoniâ eundem rodente, ſicque propter irritationem ad motum quaſi convulſivum, & conſequenter vomitum, diſponente. Quod verò ſaltem jejuno ſtomacho afflixerit, eſt, quia hocce fermentum aliàs habuit, in quod egit; quia verò ſemper cum circulo ſanguinis aliquid in ſtomacho depoſitum fuit, iſtud tempore matutino, ſtomacho vacuo, nihil habens in quod agat, ipſam ſtomachi membranam aggreſſum eſt, eandemque acrimoniâ ſuâ erodendo, & ſic ſpiritus animales eandem moventes in ataxiam, motumque quaſi ſpaſmodicum redigendo, vomitum induxit.*

PROGNOSIS.

Præſens noſter affectus nihil videtur habere in receſſu, niſi quod metus incutiatur plenariæ aliquando cachexiæ.

CURA.

Quapropter ad ipſam Curam *pergendum, in qua ſequentes* Indicationes *ſe offerunt:*

1. *Fermentum ſcabioſum acre acidum ex maſſa ſanguinea ſeparetur, & evacuetur.*
2. *Contagium pelli inductum, ejuſque productum, ſcabies, tollatur.*
3. *Menſibus & Cachexiæ incipienti proſpiciatur; quam tamen* poſteriorem Indicationem *non tam neceſſariam eſſe puto, quia ſcabies primariam perſonam agit in hocce caſu: qua ergo curatâ, reliqua ſponte ceſſabunt.*

Quoad primum; *ordinariò debent præcedere univerſalia, primas vias evacuantia: inter quæ aliàs in noſtro caſu vomitoria eſſent optima. Verùm quia hunce noſtrum ſcopum ipſa natura in noſtra ægra adhuc vegeta molitur, puto etiam munus à natura jam præſtitum ſufficiens eſſe; quamvis enim ſtomachus præternaturaliter irritetur, nihilominus ſimul peccantem ſaburram ejicit: Si tamen cuidam placet per lenem purgationem alvum eluere, is faciat hoc imprimis per Mercurialia, ſcabiei appropriata, cum Martialibus juncta, v. g.*

℞. Extr. Martis cum ſucc. pom. ℈j.
Mercurii dulc. gr. xv.
Extr. troch. alhand. gr. j.
M. f. *Pilulæ*: S.
Pilulæ purgantes pro una vice.

Poſtmodum ad magis ſpecifica progrediendum: & quidem pro primo ſcopo *fermentum acidum ſeparant, & ex maſſa ſanguinea quaſi præcipitant, reliquisque ſymptomatis in noſtro caſu ſatisfaciunt ſudorifera, quæ ſimul vitioſum acorem ex maſſa ſanguinea præcipitant; ſudorifera enim, quà talia, nihil præſtant:*

℞. Ocul. Cancr. præp. ʒj.
Salis tartari,
Salis abſinth. ana ℈j.
M. f. *Pulvis pro duabus doſibus.*
D. S.
Pulvis ſudoriferus.
Uſurpetur expectando ſudorem. *Vel*
℞. Antimonii diaphor. ℈j.
Salis ammoniaci ℈jß.
Salis volat. Cornu Cervi ℈ß.
M. f. *Pulvis pro duabus doſibus.*
Vel ſi placet in forma liquida:
℞. Tincturæ tartari ʒij.
D. S.
Tinctura ſudorifera.
Vel
℞. Eſſ. lignor.
Fumar. ana ʒij.
Spiritus Salis ammoniaci cum Sale tartari par. ʒj.
M. D. S.
Eſſentia ſudorifera.
Doſis gutt. 40. 50. ad 60.

Cum hiſce pro ſecundo ſcopo *externa Topica applicentur, pro contagio ſcabioſo tollendo, ubi præprimis in uſu ſunt Linimenta inungenda: v. g.*

℞. Ol. tartari per deliquium,
Laurin. ana ʒiij.
Pulv. torment. q. ſ. *ad conſiſtentiam Unguenti.*
D. S.
Unguentum externum.

Cum

Cum hoc inungantur puſtulæ calidè; vel admiſceantur flores ſulphuris, baccæ lauri, &c.

Pertinet huc medicamentum Helmontii *ex belleboro, ſulphure, & baccis lauri. Conveniunt etiam remedia ex ſale tartari, ſaccharo ſaturni, & ſimilibus. Item, quod per experientiam compertum, & gratum medicamentum eſt:*

℞. Succ. Citri rec. ʒiij.
Ol. roſac. vel ol. lign. Rhod. ʒj.
Miſc. invicem mediante albumine ovi.

De cingulo Mercuriali res nota eſt; non tamen omnibus ſuadendum.

Quoad tertium ſcopum: *optima hîc ſunt Martialia & aromatica, & omnia etiam fermento ſcabiei conveniunt; quapropter vel remedia hæcce cum illis contra ſcabiem conjunctim poſſunt uſurpari, vel interpoſitis vicibus. Sunt autem v. g. limatura Martis cruda, quæ optimè convenit in ſtomacho fortiori, tinctura Martis, extractum Martis cum ſucco pomorum, tinctura vitrioli Martis Zwelfferi, crocus Martis, myrrha, crocus, ſpiritus ſalis ammoniaci cum calce viva, ſal volatile ſuccini, liquor cornu cervi ſuccinatus &c; verbi gratia:*

℞. Corall. rub. præp. ʒj.
Croci martis (*ſeu adſtring. ſeu aperientis* ʒß.
Myrrhæ ℈j.
Salis volat. ſuccini ℈ß.
M. f. *Pulvis pro 4 doſibus.*
D. S.
Pulvis pro 4. doſibus.

Vel

℞. Aquæ menth.
Puleg. ana ℥jß.
Eſſ. myrrh.
Croci ana ʒij.
Spiritus Salis ammoniaci ʒiiij.
Croci martis ʒij.
Sal. vol. ſuccini ℈j.
M. D. S.
Miſtura pro aliquot doſibus.

Melius autem videtur, ſi utraque medicamenta conjungantur, quò unâ vice duabus Indicationibus ſatisfiat; verbi gratiâ

℞. Corall. rubr. præp. ʒij.
Antimonii diaphor. ʒj.
Croci martis ʒjß.
Salis abſinth. ℈j.
M. f. *Pulvis:*
D. S.
Pulvis pro aliquot doſibus.

Vel

℞. Aquæ fumar.
Menthæ ana ℥ij.
Tincturæ tartari ʒß.
Antimonii diaphor.
Antihect. Poter. ana ℈ij.
Extr. martis cum ſucc. pom. ʒß.
Syr. de fumar. ʒvj.
M. D. S.
Miſtura alterans.

Uſurpetur cochleatim.

Vomitus non curetur, quia non videtur noxius. Tumores crurum & pedum, quia à ſcabie originem ducunt, optimè & communi experimento curantur per urinam propriam calidam, ſi in eandem immergantur; vel imponantur pedibus folia vitis; mirum enim, quantam fuliginem extrahunt.

DISCURSUS & ANNOTATA SPECIALIA

B. DN. PRÆSIDIS.

IN noſtra ægra *primarius affectus eſt Cachexia*; etenim omnia ſymptomata concomitantia ita ſe habent, ut etiam ſubinde ſine ſcabie, in mulieribus præſertim, obſervata ſint. Interim cachexiæ illi per accidens ex contagio ſupervenit *Scabies* humida, quæ in ſubjectis prædiſpoſitis, & quæ minus ſanæ ſunt conſtitutionis, longè gravior affligere ſolet, contractaque eſt per contagium corporale. Etenim contagiorum quædam volatilia, quædam fixa ſunt: volatilia in febribus malignis obvia, contactu virtuali in diſtans operantur.

Pars affecta ſeu ſubjectum inhæſionis reverà eſt *ſanguis*, hinc & *lympha*; quoad ſcabiem verò cutis: fomes autem mali ſeu ſubjectum *radicationis* in primis viis, nempe ſtomacho & bile, latet. Cæterùm, quemadmodum fermentum acre ſcabiei extrinſecùs hauſtum totum corpus inquinare valet, uti in ægra noſtra; ita idem etiam fermentum ſponte etiam ſuâ in ipſo corpore ægri generatur: id quod fit ſpeciatim ex inſenſibili ut plurimum tranſpiratione impedita, & intra cuticulam coërcita, quæ naturâ ſuâ acris & ſalſa ibidem defixa corrumpitur, & nunc inibi reſolvitur in motum fermentativum, unde aceſcit, nunc verò in putredinem, unde alcali; ſed in corpore vivente utplurimum in acidum degenerat, & hinc puſtulas ac fermentum ſcabiei contrahit. Hinc & balnea & ſudores in talibus, mundificando partes cutaneas, promovendo tranſpirationem, & fermentum ſcabioſum ibi congeſtum eliminando, optimè conveniunt: hinc venæſectio & ſcarificatio nihil valet. Par ratio eſt in achoribus infantum, ex acido lactis ſub cuticula defixo ortis, in ſcabie ſeu tinea capitis; hinc talia, præſertim tinea, tàm frequenter variolas inſequuntur, relicto ſub tegmine cutis fermento variolarum.

Cauſa proxima affectus in noſtra ægra eſt *acidum viſcidum*, pingue, ex errore digeſtionis primæ in ſtomacho genitum, & hinc in primis viis coacervatum.

Cauſa verò remota eſt vitium *bilis*, ratione oleoſæ ſuæ ſubſtantiæ nimis *pinguis*, & ratione partis ſalinæ minus acris & volatilis, exiſtentis; unde & hæc functionibus debitis perficiendis non ſatisfaciendo turbat digeſtionem primam, ac ratione defectus hæmatoſeos, ſanguinis cruditates ſuperveniunt. Nam certè multum bilis præſtat in chylo, tam perficiendo quàm ad hæmatoſin diſponendo; unde plura phænomena, alias hepatis intemperiei frigidæ & deficienti ſanguificationi adſcripta, ordinariò fundata ſunt in bilis inertia; hinc & iſti affectus per amara, imprimis ex abſinthio, corrigi ſolent.

Verùm quoad ſymptomata primaria, in ſpecie in noſtra, non ſecus ac quoque in morbis reliquis chronicis, cum colluvie ſeroſa conjunctis obvia: ea inter ſe offert *ſapor dulcis nauſeoſus* in ore. Jam ergò ſaporum ejuſmodi incunabula ſeduiò in ægris ſcrutanda ſunt, cùm deducant illi nos ſæpe ad cauſarum primarum cognitionem. Nempe ſunt *Dulcia* mediæ naturæ inter amara, & acida, & de utroque ſale participant; ita tamen ut hæc ipſa, quę alias ſubjectum ſalſum ſuggerunt, eo ipſo, quo copioſiori oleo & pingui ſulphure oblinuntur & inviſcantur, etiam ſaporem dulcem repræſentent. Sic enim v. g. propriiſſimè dulcia, ut mel, paſſulæ, ſaccharum, nativâ dulcedine prædita, &c. de utroque ſale, acido & urinoſo participant, ſed ſimul copioſo temperantur oleo, & pinguia ſunt: hinc enim ex concurſu horum ſalium, concentratione copioſiſſimi olei temperatorum, dulcia exiſtunt, & tam facilè fermenteſcunt; interim concentratione copioſi olei temperantur, non ſecus ac ſucci vegetabilium acidi, pinguioris naturæ exiſtentes, per alcalia præcipitati in ſaporem tertium inſipido-dulcem fatiſcunt: nam *ſuccus ribium* acidarum rubrarum expreſſus, cum lixivio ſalis tartari miſtus, poſt efferveſcentiam liquorem mihi exhibuit ſaporis blandè dulcis. Unde in corpore noſtro poſitiva dulcedo nunquam deprehenditur, niſi in bile, quæ primo guſtu poſitivè dulcis eſt, utut poſtmodum ſub hujus oleoſitate occultatum anteà acidum prodiens, ſaporem amarum exhibeat: Nam quælibet *amara* participant de copioſo alcali, ſed intimè concentrato cum oleo; unde & quælibet reſinæ, quæ nil aliud ſunt, quàm ſalia volatilia oleoſâ, ab acido concentrata, plus minus amareſcunt, prout ab oleo adjunctum alcali plus minus fuerit oppreſſum. Hinc olea deſtillata empyreumatica intensè amareſcunt, propter ſal volatile colliquatum cum pinguedine oleoſa. Bilis ergò concurrens in corpore cum chylo acido-volatili, dat ſalſum tertium temperatum, plus minus dulce; ſin verò acidum ipſum in ſubjecto viſcido & pingui hæreat, concurratque bilis pinguior & iners, ex mutua unione efficit ſaporem dulcem nauſeoſum, ſtomacho inimiciſſimum, qui frequens occurrit. Hinc etiam ex nullo ſubjecto plus pituitæ viſcidę generari ſolet, quàm ex nimis pinguibus, in ſpecie unà cum acidis aſſumptis, & vocatur vulgò pituita vitrea. In noſtro ergò caſu hic ſapor eſt ex bile oleoſa & acido viſcido, quæ unita & concentrata dant ſaporem dulcem nauſeoſum ſubpinguem. Concurrente itaque bile cum acido præternaturali, emergit motus fermentativus exceſſivus, quem ſequuntur

tur halitus iſti dulces & calidi elevati, de quibus conqueritur etiam ægra noſtra. Hinc ex iſto concurſu elevantur flatus copioſiores, & hinc concitantur in abdomine agitationes, inflationes, & murmura. Imò exinde ſupervenit quoque horror cereviſiæ amaræ; nam hujus amarities lupulina agitavit & diſſolvit viſcidum acidum in ſtomacho & primis viis, ſub qua actione oritur moleſtia quædam in ſtomacho ejusque fibris, hinc *averſatio cereviſiæ amaræ*.

Alterum ſymptoma noſtram ægram affligens, eſt *Urinæ parcior excretio*, eaque non præciſè fit ob vitium renum, tranſcolationi ſeri non ſufficientium, ſed ob hæmatoſeos defectum, eamque propter perfectionem chyli à bile non ſufficientem. Inde namque ſanguis crudus & ineptus eſt dimittendi ſerum: ſcilicet ad hoc, ut ritè fiat ſeri ſecretio in renibus, multum confert affuſio bilis & facta digeſtio pro perfectione chyli in primis viis; nempe ſui affluxu cremorem chyli utilem ſeparat, ibidem à ſtercore, & hoc ipſo etiam hunc cremorem diſponit, ut, dum in ſanguinem abit, faciliùs de ſe mittat ſerum ſuperfluum, & in renes ſeponat. Itaque non mirum, bile inerte utrumque claudicare. Adeò ergò verum eſt illud HELMONTII *Tr. Sextupl. Digeſt.* effatum, dicentis: Fermentum fellis eſſe perfectivum cremoris, præſervativum cruoris & corruptivum ſeri. Atque hinc eſt, quod in curis hujusmodi morborum chronicorum ab uſu remediorum alterantium, amaricantium, vulgò Hepatica aperientia dictorum, etiam urinæ copioſiùs & intenſiùs tinctæ, & copioſioribus ſedimentis refertæ, emittantur; imò hac ſpes reconvaleſcentiæ efflorescat.

Tertium ſymptoma hic obvium eſt *Tumor pedum œdematoſus*, ad genua aſſurgens, & alii ſimiles ſub hujusmodi affectibus cachecticis, qui commodè quidem aliàs à ſero ſeu lympha extravaſata deducuntur. Interim ſcrupulus hîc urget, cur non ſolum pedes, ſed etiam brachia talem humorem monſtrent, & facies ipſa pallida ſit? unde plus ſub his tumoribus in affectibus ejusmodi cachecticis latet: nempe ſub hujusmodi tumoribus adeſt fermentativa quædam turgeſcentia in partibus carnoſis & muſculoſis, quâ eædem ſub nutritione ſui depravata ita inflantur & intumeſcunt: nempe præſuppoſito hoc, quòd in corpore ſucci nutritii, nunc ſanguinei, nunc verò chyloſi, requirant aſſimilationem cum partibus nutriendis, ſanè ſi hæc propter læſam chyloſin & hæmatoſin ceſſat, nec debito modo fiat, plures morbi particulares partium carnoſarum ſuperveniunt. Nam chylus acido-viſcidus pinguis, nec à bile in primis viis perfectus, nec ſanguini aſſimilatus, pro nutrimento ad partes diſtributus, fermentatione ſui præternaturali turgeſcentiam flatulentam concipit, & ita tumorem œdematoſum efficit; ſimiliter ac paſta farinacea lentè fermentando ob glutinoſam tenacitatem ſucceſſivè in tumorem attollitur; hinc in talibus tumoribus quælibet evacuantia nil juvant, ſed potiùs ſimpliciter alterantia amara & acria, alimenti depravationem corrigentia; quibus uſurpatis, ſpontè iidem evaneſcunt.

Tribus autem potiſſimùm modis hi tumores œdematoſi in corpore noſtro ſub curſu morbi generantur. *Primò* nempe ſimpliciter ex abundantiâ ſeri, ita quidem, ut ſerum cum ſanguine per vaſa ſufficienter nequeat hinc inde moveri, & communi circulo per vaſa ferri, ſed proprio motu ſui deorſum vergit, & tumores excitat. *Secundus modus* eſt, quando ex irritatione quadam in partibus nerveis ſupervenit fibrarum ſpaſmus & conſtrictura, adeoque anguſtatis vaſis ſanguinis per poros partium tranſitus impeditur; ſic enim tumores, nunc ſanguinei, nunc occaſione ſanguinis conſtituti ſeroſi, oriuntur; non ſecus ac in arthritico dolore & podagra ſupervenit circa articulos tumor, propter ſpaſmum fibrarum nervearum circa articulos; Unde ſi tumor in podagra eſt ſanguineus, dicitur *Arthritis calida*; ſi eſt ſeroſus, *Arthritis frigida*: ſicut, dum dens dolet, ſupervenit tumor nunc ſanguineus, nunc ſeroſus: Et in talibus caſibus, ſi partes tumentes tractentur per remedia acriora, aliàs fortiter diſcutientia, ut oleum Philoſophorum, & olea terebinthina deſtillata carminativa, eo ipſo, dum ab iis vellicantur partes nerveæ, tumores hi exaſperantur. *Tertius modus* eſt, quando adeſt vitioſa aſſimilatio nutrimenti partium, ſive jam ipſa vitietur culpâ fermenti localis in parte, ſive culpâ nutrimenti, ad aſſimilationem inepti. Prius optimè illuſtratur per ulcera, in quibus ex deſtructo fermento particulari nutrimentum proximum in pus, ſaniem, ſordes, &c. mutatur; unde ſi ulcera maturè claudantur, & tantillum fermenti remaneat, ex hujus fermenti ſpecialis corruptione tumor occupat partem, ſucceſſivè ſuccreſcens, & in ulcus renovatum terminans. Jam cogitemus, ſi vel occaſione interna vel externa lædatur aſſimilatio nutrimenti & corrumpatur, quid exinde, niſi tales tumores œdematoſi? Quodſi verò ipſum nutrimentum ineptum ſit, & crudum, chylusque in ſpecie viſcidus, acidus & glutinoſus ex digeſtione prima læſa; tunc exinde fermentum partium particulare & nutrimenti aſſimilatio læditur; hinc tumores ſuperveniunt. Hinc quoque dantur venena, quæ aſſumpta partes ſolidas in tumorem elevant; imò in anaſarca ſub parco potu univerſum corpus tumorem œdematoſum incurrit. In noſtra autem ægra tumores œdematoſi non ſunt ex ſero congeſto, non ex vitio partis, nec ex vitio fermentorum particularium, ſed propter nutrimenti crudi aſſimilationem vitiatam; non ſecus ac paſta farinacea ſucceſſivè in tumorem attollitur: idque in ſpecie in partibus corporis externis; quatenus hæ læſionibus aeris externi expoſitæ ſunt; *quoniam in tumentibus ſeu turgeſcentibus cruribus*, à frigore eſt occluſio pororum, unde & tales tumores per interna amaricantia optimè curantur. Pus eſt quaſi lac quoddam ſulphuris naturale, hoc eſt, pinguedo ſeu oleum ſanguinis; quod ſub mutatione in pus ab alcali proprio diſſolvitur, ſed ab acido abſceſſus præcipitatur; hinc liquor ſalſus ſubdulcis emergit.

Quartum ſymptoma affligens eſt *Scabies humida*: Ubi non differentia illa in ſiccam & humidam competit ſcabiei, ut tali; ſed dicitur ea ita ratione ſubjectorum affectorum prædiſpoſitorum. Nutrimentum nempe partium proximum aquoſius aut ſalſo-acidius, aut ſaltem minus temperatum eſt: quam ob rem illud nutrimentum ipſum promptiùs & copioſiùs corrumpitur, unde puſtulæ majores ſaniem plorantes emergunt, & fit ſcabies humida, qualis ordinariò in ſubjectis cachectico-ſcorbuticis eſſe ſolet, quibus ſcabies invadens fit longè ſordidior: In quibus autem nutrimentum proximum eſt minùs aqueum, ſed à tinctura bilis magis balſamicum ſeu ſalino-volatile oleoſum, in iis fermentum ſcabiei ſe minùs exſerere poteſt, ſed potiùs concentratum afficit cuticulam, & ſcabiem cruſtoſam inferre valet. Scilicet idem eſt, ac quando in caſibus Chirurgicis dicunt: *habet cutem facilè ſanabilem*, quod verum eſt; quandoquidem in alio vulnera, etiam graviora, facilè curantur, contrà in alio vel leviuſcula deteriora fiunt. Et differentia hæc conſiſtit in ſubjectis ipſis & partibus ratione nutrimenti: Habitiores nempe, ubi cutis & partes ejuſdem nutrimento plus minus balſamico ſeu ſalino-volatili oleoſo imprægnata, eorum vulnera & ulcera, & nunc magis nunc minus cacoethea aut corroſiva evadunt pro nutrimenti affluxu; adeoque fundamentum ſimpliciter conſiſtit in tinctura bilis balſamica: hinc enim eſt, quod remedia vulneraria & ulceraria interna & externa ordinariò ſint de natura alcalina, plus minus oleoſa; item quod nonnulla ſubjecta non poſſint ferre emplaſtra; alia contrà non, *quia ulcera pejorant*. Occurrit mihi ſimilis caſus in quodam puero, à cane demorſo, cui ex applicatione ſolius emplaſtri ſpermatis ranarum cutis inflammabatur, cum qua inflammatione copioſas puſtulas ſerum plorantes ad magnitudinem emplaſtri applicati contraxit. Id quod ordinariò evenit in ſcorbuticis: Nam ab applicatione emplaſtri ſolet cohiberi tranſpiratio, hinc contenta aceſcunt, quæ cutem in puſtulas elevant, & nutrimentum proximum corrumpunt. Sic novi quoque mulierem iſchiadicam, & alioquin ſcorbuticam, cui idem obtigit, ac puſtulæ ab emplaſtro exacerbatæ ſunt. Prout ergò nutrimentum partium plùs minus acre exiſtit, & inſenſilis tranſpiratio plùs minùs temperata, eatenus emplaſtra applicata, nunc proſunt, nunc obſunt, præſertim ex pinguioribus parata; unde quorum tranſpiratio acrior, illis emplaſtra talia cutim in puſtulas elevant; adeoque ſimpliciter in talibus removeantur emplaſtra, & ſaltem pulveres exſiccantes & acidum abſorbentes inſpergantur, ut crocus Martis ex vitriolo Martis cum ſale tartari præcipitatus, qui omnium optimus eſt, & quatenus hic abſorbet acidum, fit adſtrictorius aluminoſus, firmans partes; vel creta, lapis calaminaris, &c. Sic cùm ſuperiori æſtate puer quidam ſcorbuticus eryſipelas totius tibiæ incideret, ex emplaſtro impoſito totius cuticula detrahebatur, & ſerum acre exſtillabat cum inſigni inflammationis gravamine: hinc ſi emplaſtra ulteriùs fuiſſent applicata, metus fuiſſet, ne gangræna incidiſſet; unde eidem ſuaſi pulveres, & præ-

primis

primis ſimpliciter crocum Martis allegatum adhibere, qui acidum abſorbendo, & fibras cutis ſtringendo, cruſtam & novam cuticulam induxit.

P R O G N O S I S.

Quoad *Prognoſin*: *Cachexia* jam præſens utplurimum poſt ſe trahit perfectum *hydropem*, qui in noſtra ægra metuendus, niſi maturè & providè malo occurratur.

C U R A.

Quoad *Curam*, ægram hanc ita tractavi: Ea ſcilicèt erat paupercula; propterea cùm ante acceſſum meum jam purgata eſſet, hinc ex dicta theoria reſpiciebam potiùs ad acidum viſcidum pingue & bilis inertiam, adeoque ad ſequentia operam dedi:

1. Acidum corrigere.
2. Viſcidum reſolvere; &
3. Bilem ratione ſui ſalis volatilis oleoſi acuere.

Hinc *amaricantia* tribus his ſcopis ſufficientia credidi: Omnia enim amara ratione ſalis volatilis oleoſi putredini reſiſtunt: hinc noſtram ægram beneficio *abſinthii* maximam partem reſtitui; ſicut hydrops ſolo abſinthio curari poteſt, promovendo ſimul præterea urinæ fluxum. Unde in principio pro correctione acidi peccantis primarum viarum ordinavi ipſi liquorem Martis ſolaris, (aliàs enim acidum peccans caſtraſſet omnia reliqua medicamenta,) ad gutt. 30. omni manè in vehiculo calido, donec ejus ℥j. abſumpta fuiſſet; cujus uſu ægra meliùs habuit, & ſapor oris dulcis nauſeoſus evanuit, & urinæ fluxus copioſior evaſit. Externè interim, pro ulcuſculis ſcabioſis crurum manantibus, juſſi imponi folia lapathi acuti recentia modicè contuſa; ita & illa minus plorabant ſeri, nec tumores increſcebant, ſed puſtulæ ad ſanitatem properabant. Dein ſuaſi ægræ decoctum, parandum ex radice lapathi acuti (ob ſcabiem,) fructibus cynosbati, (pro cienda urina,) & herba abſinthii ana, quod in aquâ ſimplici factum omni manè calidè aſſumendum juſſi, expectando ſudorem, ubi etiam urina fluxit; imò ut hoc penetrantius eſſet, dedi ipſi ſpiritum abſinthii urinoſum per putrefactionem paratum, cujus 30. guttas prædicto decocto quotidie inſtillandas juſſi pro ſudore & urina: quibus per aliquot ſeptimanas continuatis melius habuit patiens, ſed nondum rectè. Poſt hinc præſcripſi eidem *vomitorium*, ex quo mitam ſaburram cum euphoria rejecit: quô facto repetiit decoctum ex ſolo abſinthio & fructibus cynosbati ad aliquot dies. cum verò poſtmodum iſtud nauſearet, parandam juſſi ſaltem eſſentiam abſinthii cum ſpiritu vini infuſi, deque hac quotidie, manè & veſperi, cochlear integrum aſſumpſit, inſtillatis unicuique doſi *ſpiritus ſalis ammoniaci gutt.* 30. continuando ad aliquot ſeptimanas. Abſinthium quoque cum pane butyrato in omni paſtu aſſumpſit, & ſic integrè convaluit.

Externè verò pro tumoribus ordinavi aquam calcis vivæ, quâ probè calidâ pedes ſcabioſos ſæpiùs abluit, & poſt calido linteo involuit, ut ſponte exſiccentur, ita etiam puſtulæ ſcabioſæ & tumores evanuerunt. Urina præprimis & aqua calcis vivæ optima ſunt contra tumores tales, vel herba chelidonii majoris contuſa impoſita cruribus eſt egregia, vel folia lapathi acuti.

Tandem pro menſium defectibus, eorumque correctione, juſſi parare *pulverem ex*
Bacc. lauri p. iij.
Myrrhæ p. j.
& omni manè cuſpides cultelli duos, in vehiculo calido aſſumere; ſic ordinariò ſecuti ſunt.

Quoad *Praxin Dn. Authoris Reſolventis*, notandum: quòd Martialia & Mercurius dulcis non ſocianda ſint, quia ſe præcipitant; quippe acidum hujus rodit Martem non ſaturatum, ſicque Mars fit inefficax, & Mercurius reviviſicabitur: quin potius Mercurius dulcis pro purgandi ſcopo ad ℈j. exhiberi poteſt, aut reliquis purgantibus combinari. Et reviviſicationem Mercurii quidem ex eo probo: nam quando ex cinnabari, vel nativa vel artificiali, vel capite mortuo butyri antimonii, Mercurium vivum reſuſcitare volumus, tunc eidem limaturam Martis addimus, eamque nunc ſolam, nunc miſtam cum ſale tartari vel calce viva; hac ratione hiſce alcalibus, acidum illorum imbibentibus, Mercurius reviviſicatus prodit. Præſcribere aliàs pilulas Mercuriales cum extracto hellebori nigri ſoleo, pro acido viſcido expurgando, & maſſa ſanguinea purificanda, hoc modo:

℞. *Extr. helleb. nigr.*
Mercurii dulc. ana gr. xv.
Troch. alband. gr. ij. vel *Extr. eorund.* gr. j. ad ij.
Cum ſ. q. *Eſſ. fumariæ* f. Pilulæ pro una doſi.

Vel loco extracti hellebori nigri poteſt ſumi *extractum panchymagogum Crollii* cum *Mercurii dulcis* ana gr. xv.

Tales pilulæ egregiæ ſunt etiam in hemicrania, ſcabie, lue Venerea, epilepſia, & ſimilibus affectibus chronicis, ſpeciatim in gonorrhœa virulenta; ſummatim: ubi acidum viſcidum, quodammodo malignum, peccat.

Vel poteſt præſcribi in forma boli ita:

℞. *Conſ. fl. Perſic.* ℨß.
Extr. helleb. nigr.
Mercurii dulc. ana gr. xv.
Trochiſc. alband. vel *eor. Extr.* gr. j.
M. f. Bolus.

Pro ſcopo autem maſſam ſanguineam in ſcabie per ſudorem purificandi, hic magis adhibeantur ſalia volatilia, ut ſal volatile cornu cervi, & ſal volatile viperarum, adhuc nonnihil fœtidum, quæ ad cutis uſque peripheriam penetrant, maſſam ſanguineam pervadunt, & vi alcalinâ ſaponariâ fermentum ſcabiei abſtergunt: minùs, fixa conveniunt, ſive terrea ſive alcalia, quæ ultra primas vias non penetrant, quin potiùs operatione alterativâ in primis viis peractâ, per urinam potius eliminantur. Sic cùm flores ſalis ammoniaci duplicis ſint generis, nempè ipſum ſal ammoniacum per ſe ſublimatum, vel ſal volatile, addito alcali, in forma liquida prolectum; hinc hoc, non verò illud, quod ſaltem ſalſum, adeoque diureticum eſt, uſurpandum venit: Unde

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℨß.
Sal. vol. Cornu Cervi ℈ß.
M. pro una doſi ad ſudorem.

Vel in forma liquida:

℞. *Aquæ fl. ſamb.* vel *fumar.* ℥ ij. vel ana ℥ j.
Spirit. Sal. Ammoniaci ℨß. ad ℨj.
Syr. Card. bened. ℥ ij vel iij.
M f. Potio pro una doſi, expectando ſudorem.

Loco Miſturæ hujus recipiatur *Eſſentia myrrhæ*, cum *Spiritu vini Tartariſato*, *vel cum Tinct. Tart.*, *vel cum Spiritu ſal. Ammoniaci vinoſo*, parata: Cujus doſis eſt ℨß. ad ℨj in vehiculo calido, præſertim cum taliter paratæ eſſentiæ cum omnibus aqueis ſint unibiles.

Notandum: quod *eſſentia lignorum* cum ſpiritu ſalis ammoniaci cum ſale tartari parato, ſe turbent invicem miſta; illa enim cum ſpiritu vini rectificato paratur, hic autem de phlegmate participat; unde eſſentia lignorum detur ſolitariè à ℨß. ad ℨ j.

Quod ſi in ditiori perſona mihi obveniſſet caſus hic, & ex officina Pharmaceutica debuiſſet curari, tunc præmiſiſſem (1) Digeſtiva Martialia, v. g. extractum ſeu ſolutionem Martis, cum ſucco pomorum factam, phlegmate paululum evaporato; vel tincturam vitrioli Martis ZWelfferi, ve pulverem cachecticum Hartmanni, aut horum loco fixa & alcalina. His præmiſſis (2) vel vomitorium, vel purgationem per alvum dediſſem, ex Mercurio dulci, maſſa pilularum de ammoniaco, vel extracto panchymagogo, cum extracto colocynthidis: & (3) pro maſſæ ſanguineæ dyſcraſia corrigenda, volatilia plus minus aromatica amara, propter inertiam bilis, ut eſſentiam abſinthii, vel ſuccum ejus blandè inſpiſſatum, vinum abſinthites, vel vinum infuſum ex abſinthio, aliiſque alterantibus herbis amaricantibus aromaticis, (vulgò hepaticis aperientibus,) vel ipſam eſſentiam myrrhæ, vel eſſentiam lignorum, vel ſpiritum carminativum, bis aut ter in die à ℨß. ad ℨj. ſumendo, & aliquamdiu continuando.

Nam poſito, ſcabiem ſecundùm Dn. Reſolventis mentem eſſe affectum primarium, tamen licèt curetur hæc, non ſtatim dyſcraſia ſuccorum exinde curabitur: Hæc ergò ulteriùs conſideranda venit.

Cum his propter ſcabiem ſubinde ſimul procuraſſem ſudorem.

Quoad *Externa* præmiſſis præmittendis proficua: ea inter excellit oleum tartari per deliquium. Interim linimentum illud cum oleo lauri & tormentilla miſtum, reddit cutim nimis ſcabram; ſicuti nec oleum roſarum de-

deſtillatum, (quod rariſſimum,) nec rhodii ligni coibeant; quin potiùs alcalia combinanda. Et quidem quę externè ſcabiem alioſque cutis affectus curant, ordinariò ſunt triplicia: nempe

1. De genere *alcalium ſaponariorum* & abſtergentium.
2. *Sulphureorum*; &
3. *Mercurialium*.

Alcalia poſitivè agunt, & ſaponariâ ſuâ vi fermentum ſcabiei deſtruunt, & abſtergunt; ſulphurea verò pinguedine ſuâ id fermentum obtundunt & deſtruunt; ſicut Mercurialia omnium potentiſſimè operantur, & tàm fermenta acida quorumcunque ulcerum, quàm ſcabiei, deſtruunt. Ex his ergò varia remedia præſcribi poſſunt: Nempe

I. Ex *alcalibus* prodeſt *calcis vivæ aqua polychreſta*; nunc per ſimplicem, nunc verò per repetitam aquæ infuſionem, nunc ſimplex, nunc cum ſulphure parata, pro abluitione manuum & pedum ſcabioſorum uſurpanda; ita purificando cutim potenter ſcabiem ea curat. Facit huc euporiſton illud commune, nempe lixivium coriariorum, quod eſt lixivium ſalſo-alcalinum admodumque acre: diluatur ergò cum aqua communi, & applicatum externè, aut pro lotione adhibitum, ferinam quoque ſcabiem curat. Item ſpectant huc decocta ſtercoris gallinacei, vel fimi ovilli, quæ tranſcolentur, & externè cum eo calidè laventur manus. Poteſt etiam incoqui radix lapathi acuti, quæ poſtmodum præter lotionem etiam ſub cataplaſmatis forma poteſt applicari: Vid. SIMON PAULI *in Quadrip. Botan. ubi de Lapatho acuto*. Cæterùm hæc alcalia optimè ſociantur cum ſulphuribus.

II. De *genere ſulphureorum* proſunt v. g. *flores ſulphuris*; *aqua calcis vivæ, in qua ſulphur tritum* decoctum. Egò ſæpiùs utor unguento albo camphorato, vel diapompholygos cum floribus ſulphuris mixto: e. g.

℞. *Ung. alb. camph.* vel *diapompbol.* vel *enul.* ℥j.
Fl. Sulphuris ʒ ij. ad iij.
Sal. Tartari ʒ j. ad ʒjß.
Cum f. q. *ol. Nicot.* f. Linimentum.

Cum hoc Patiens calidè omni manè & veſperi inungat articulos, talos, genua, carpos, flexuras, cubita; ita continuato uſu evaneſcet ſcabies.

Cum Patavii agerem, ipſe ſcabioſus reddebar ex mutatione diætæ, & ſcabiem per duos menſes cum voluptate perferebam: aſt cum poſtmodum ob pruritum ſomnum interturbaret, hinc poſt ſalis viperini uſum recepi *Unguentum album camphoratum* cum *floribus ſulphuris & oleo hyperici*, dicto modo: quod linimentum tunc temporis multis quoque ſuaſi cum ſucceſſu.

Dicis: Linimenta ſulphurea ſunt ſuſpecta, quia obſervatum ab eorum uſu ſcabiem fuiſſe retropulſam: Quod verum eſt; quippe viſcoſa illa ſunt, imprimis ſi univerſum corpus perfricetur. Optimè ergò hinc additur ſal tartari, vel aliud alcali addatur, quod ſulphur diſſolvendo præcaveat, quòminus oblinire cutim hoc queat; poſitivè enim fermento ſcabiei occurrit, adeoque periculo omni hac ratione medemur.

Vel ſi non ſufficiat ejuſmodi unguentum aut delicatulis inimicum ſit, tunc ſaltem omni veſpera illinantur dicta loca cum eodem, & omni mane abluantur eadem loca cum aqua calcis vivæ, in qua ſulphur commune decoctum ſit, ac ſponte ſiccari permittantur: e. g.

℞. *Aquæ calcis vivæ* ℔ j. vel ij.
Sulphuris comm. triti ʒ ij.
Miſta coquantur probè & colentur, hinc uſurpentur ab ægro.

Hoc decoctum quidem fœtet delicatulis quibuſdam hominibus, ſed bonum eſt; loco cujus etiam ſufficit *ſolutio ſ. oria-um reguli antimonii* in aqua, quæ filtrata pro curanda ſcabie, & abluendis ſerpiginibus cutis, ulceribus ſerpentibus, &c. egregia eſt.

III. Tandem ultimum remedium eſt *Mercurius vivus*, ex quo cingulum ſapientiæ Rulandi paratum *tutum* eſt, modò debitis cautelis geſtetur: de quibus vid. Bartholinus in Hiſt. Med. Scilicet *cingulum Mercuriale* peripheriæ hypochondriorum affigatur, ita tamen, ut patiens hinc probè tectus incedat, & omne externum frigus vitet, quin potius motui ſtudeat; ſecus enim imminet periculum gravioris morbi, & interdum ipſius ſalivationis: ac vidi aliquem, qui poſt hujus præpoſterum uſum febre petechiali longè graviori correptus fuit. Interim tutiſſimus modus eſt, ut hinc fiat aqua Hermetica Augenii, quæ eſt, ſi

℞. *Mercurii vivi purif.* ℥iij.
Aquæ comm. ℔ j.
Agitentur probè, & ebulliant ad horam, hinc filtretur, & loca ſcabioſa abluantur.

Vel addi etiam poteſt huic decocto filtrato, dum adhuc calet, Mercurii dulcis ʒj, ſicque hoc ipſo lavari carpus, & talus, ac in majori malo etiam cubitus & genua, ita enim brevi evaneſcet ſcabies. Vel jungatur aqua calcis vivæ cum mercurio dulci; e. g.

℞. *Aquæ Calcis vivæ* ℔ j.
Mercurii dulc. ʒ j. vel ʒ iß.
Miſta uſurpentur.

Ubi quidem mercurius dulcis ab aqua calcis vivæ præcipitabitur in pulverem album; verùm nihil refert, ſub uſu probè agitetur aqua, & ſic externo uſu facilè curat ſcabiem.

Similiter poteſt etiam Mercurius dulcis in forma ſicca ſupra dictis linimentis admiſceri, nempe eorundem ℥ j. Mercurii dulcis ʒ ii. ad ʒ iij. pro ratione circumſtantiarum, & olei nicotianæ ſ. q., & ita circa articulos affricari, tegendo hinc probè corpus, & calidum conſervando.

In *ſcabie ferina* & ad lepram ferè accedente, quæ nullis cedit remediis, tunc, præmiſsâ ſudatione per decoctum lignorum, nil melius eſt, quàm ſalivatio per Mercurium inſtituta. Interim præ cæteris tutiſſima ſunt omnia alcalia, ſal tartari & aqua calcis vivæ; quæ *in tinea capitis* infantum quoque proficua ſunt: nempe oleo tartari *per deliquium* ſpongiola intincta hinc inde cruſtæ applicetur, ita corrigitur ejus acidum & cruſtæ decidunt.

Vel

℞. *Ol. amygd. dulc.* qu. placet.
Cum ſ. q. *Sal. tartari* vel *ol. tartari* terendo f. Linimentum:

Cui, ſi pediculi ſimul adfuerint, addatur *olei deſtillati Spicæ* ℈ß. aut gutt. xij. ad xv.

Hoc linimento loca tineæ illinantur, pediculi horrentes oleum ſpicæ, mirè fugantur, aut ſi non poterunt fugam capeſſere, mori neceſſe eſt. Hoc facto lavetur caput cum cereviſia ſecundaria, in qua decocta ſunt piſa; ſic etiam tinea capitis ex voto evaneſcet.

Similiter, ſi habeant infantes ſerpigines, ſali tartari ſoluto vel oleo tartari per deliquium intincta ſpongia, tangantur loca ſerpiginoſa, ex quo quidem ſupervenit ardor, pruritus, &c. ſed tamen etiam ſquamulæ decidunt, nec ampliùs redit malum.

In *retropulſa tandem ſcabie*; vel ſi mox ſcabiem abegit æger per externa adhibita, neglectis univerſalibus, nil melius eſt Viperinis, v. g. carne earundem; pulvere, eſſentia viperarum; eaque in larga doſi aliquandiu uſurpata: non ſecus ac quoque fimus equinus, qui optimum eſt euporiſton in potu ordinario aſſumptus, revocat eandem. Aliis tamen irritis innitemur ZACUTI LUSITANI conſilium, quo cohabitationem in lecto alicujus ſcabioſi ſuadet; nam etiam hac ratione ſcabiem revocatam fuiſſe obſervavit.

Notandum etiam contra formulas *Dn. Reſolventis* ad *tertium ſcopum* directas, non benè ſociari Martialia aliis; tùm hac ratione fiat miſtura nauſeoſa: aut ſi volumus miſcere Martialia cum aliis, fiat id cum corallis, nec cum aliis. Melius tamen eſt, ſi ſolitariè uſurpentur, & aliis potiùs præmittantur. Inſuper differunt pulveres Martiales; quò minùs enim extra corpus ſunt ſaturati, eò magis intra aſſumpti ſunt efficaces; unde crocus Martis ſaccharinus, crocus martis *Zwelfferi* cum nitro, &c. nil valent; quin potius præſcribatur ita:

℞. *Aquæ fumar.*
Menthæ ana ℥ ij.
Extr. Martis cum ſucco pom. ʒß.
Croci Martis ʒ iij.
Miſc.

Paratur aliàs extractum Martis cum ſucco pomorum ita:

℞. *Succum pomorum Borsdorffianorum* moderatè adhuc acidum (poma enim non debent eſſe matura, ſed bonnihil adhuc cruda) qui affundatur *limaturæ Martis puriſſimæ*: Miſtura agitetur invicem, & aſſervetur in loco calido, uſque dum ſaturetur, poſtmodum filtretur, & phlegma blandiſſimo calore evaporet ad conſiſtentiam pau-

paulò ſpiſſiorem (*Wie ein dunner Saffi*) ſic non corrumpitur, & dari poteſt à ʒj. ad ʒij. imò cochlear integrum.

RESOLUTIO ALIA

Incerti Autoris.

à

B. DNO. PRÆSIDE

correcta

Anno 1681.

Ex communicatione

B. DN. D. GROLLMANNI,

Phyſici Torgavienſis.

AFFECTUS.

AFfectus præſens *Cachexiæ* titulo inſigniendus venit, *ad hydropem* tamen in ſpecie *inclinantis*, cui ſcabies per accidens jungitur.

PARS AFFECTA.

Subjectum inhæſionis ſunt partes ſolidæ, molliores, muſculi ſcilicet in univerſo corporis habitu, atque integumentum horum reticulare glanduloſum, cuti ſubſtratum: imprimis faciei muſculi; primi ſunt mali hujus indices, quatenus cute fortaſſis teneriore præditi, faciliùs diſcolorari poſſunt.

Subjectum radicationis eſt maſſa ſanguinea, cacochymica facta, ſeu crudiore, viſcido, neque ritè volatiliſato chylo turgida.

CAUSA.

Quæ ipſa quoque *Cauſa materialis proxima* dicenda eſt; nutrimentum ſcilicet hoc vitioſum, ex cujus appoſitione partes corporis diſcoloratæ redduntur, intra ſinum ſuum fovens.

Remotarum cauſarum titulo veniunt partim læſa ventriculi digeſtio, ſeu cruditas ejuſdem pituitoſo-acida; partim bilis inertia, atque deficiens acrimonia: unde ob ſimilem fermenti ſtomachalis inertiam, dum viſcidus ex ventriculo prodiens chylus, in inteſtinis quoque à bile non alteratur, crudus ita intra maſſam ſanguineam receptus, plurimorum malorum autor eſt.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Etenim læsâ ſic hujus fermentatione, motus quoque ejus progreſſivus ſeu circulatorius plus minus deficit, lympha conſequenter tardiùs movetur, atque hinc facies deformis redditur & tumet; crura imprimis tanto faciliùs intumeſcunt, quod & acclivis ſit per hæc ſanguinis & lymphæ motus, & fibræ cutaneæ tantillum à puſtulis ſcabioſis irritatæ, ſtricturâ ſuâ hinc inſigniter moventur. Quin ab eadem hac læſa ſanguinis fermentatione eſt, quod menſes inordinatè in ægra noſtra fluant, nunc intra quatuordecim dies redeuntes, nunc ultra menſtruum tempus deficientes; quatenus particulæ ejus ſalinæ & fermentativæ à viſcidioribus chyloſis non attēperantur ſolùm plus juſto, ſed arctiùs quoque invicem, & cum reliquis quaſi combinātur, ut adeò minùs mobiles, & torpidæ atque inertes factæ, minus quoque in ſe agere invicem queant. Ex eadem quoque cauſa parcior urinæ emiſſio ducenda videtur, dum nō legitimè fermentante ſanguine, & viſcidiore atque crudiore chylo turgido, & parcior neceſſe eſt cōtingat, & difficilior in glandulis renalibus ſeri à ſanguine ſeceſſus, & per tubulos fibroſos excretio. Vomitus quolibet ferè mane jejunum infeſtans, ventriculi digeſtionem læſam innuit, quatenus hic non à genitis ſolùm

intra ſe cruditatibus, ſed bile quoque vitioſè regurgitante laceſſitus, ad motum hunc anomalum cogitur.

Neque enim & ſapor ille dulcis nauſeoſus, & abſtinentia à potu cereviſiæ primariæ, & ſitis quoque continua, aliunde natales ſuos habent, quàm à vitioſa bilis in ventriculo præſentia: quemadmodum inertiam ejuſdem & deficientem acrimoniam in ſpecie teſtari videtur dulcis & calidus halitus, ex abdomine interdum adſcendens, quem exhalare videtur, vitioſè in inteſtinis cum alteratis ibidem plus minus liquoribus efferveſcens. A qua efferveſcentia, & hinc facta inteſtinorum irritatione, porrò non incommodè derivantur motiones variæ in abdomine & agitationes, nunc cum intumeſcentia ejus inſigni conjuncta, nunc ſubſidentia, quatenus in ſpaſmos violentiores acta inteſtina, nunc quaſi inflantur, nunc denuò remittentibus his ad tonum ſuum naturalem, & elaſticitatis centrum redeunt.

PROGNOSIS.

Ex dictis conſtare jam poteſt, difficilioris & tardæ affectum præſentem eſſe curationis, propter univerſalem magis totius maſſæ ſanguineæ labem, cauſæ quoque ipſius materialis morbificæ lentorem atque viſciditatem. Neque Hydropis periculo ægra noſtra caret, quod crura eidem graviùs jam intumeſcant, & cachexia terminari tandem in hunc frequentiùs ſoleat.

CURA.

In *Curatione* ad *tres* iſtos *ſcopos* reſpiciendum nobis erit:

1. Acidæ viſcidæ cruditates primarum viarum expurgandæ.
2. In maſſa ſanguinea abſorbendæ & incidendæ.
3. Bilis acuenda, interpoſitis ſubinde ſudoriferis, atque ſtomachi ſimul digeſtio reſtituenda.

Inſervire materia horum Medica & pro ſcabiei propulſione poterit, additis ſaltem nonnullis externis abſtergentibus, & fermentum acre acido ſalſum corrigentibus.

Pro *primò* ergò *ſcopo*:

℞. *Salis hypoch. digeſt.* ℈j.
Corall. rub. præp. gr. xii.
M. f. Pulvis
D. in duplo: S.
Pulvis Digeſtivus.

Quos cubitum itura in vehiculo quocunque aſſumere poterit; ſequenti verò manè Vomitorium hoc:

℞. *Tartari emet. Mynſ.* gr. iij.
Sal. Ammoniaci gr. vj.
M. D. S.
Pulvis emeticus.

Vel ſi ab hoc abhorreat, ſequentes pilulas purgantes accipiat:

℞. *Gumm. Ammoniaci in aceto ſol.* gr. xv.
Aloes cum aqua ſimpl. extr. gr. viii.
Tartari vitriolat. gr. vi.
Troch. alband. gr. j.
cum ſ. q. *Eſſ. Abſinth.* f. Pilulæ.

Veſpere ejuſdem diei, & ſequentium aliquot, de ſequenti mixtura gutt. 40. in vehiculo quocunque capiat:

℞. *Tincturæ Tartari acris* ʒiij.
Eſſ. Myrrhæ ʒiß.
M. D. S.
Tinctura: 40 *guttæ.*

Manè verò quolibet in vehiculo calido, cum ſubſequente aliquali corporis motu, de liquore hoc capiat gutt. 20:

℞. *Liqu. Martis ſolar.* ʒß.
D. S.
Eſſentia: 15 *uſque ad* 20. *guttas.*

His per aliquot dies uſurpatis pro ulteriori bilis & ventriculi correctione, cruditatum quoque in maſſa ſanguinea inciſione, & eductione ſimul:

℞. *Herb. Abſinth.* M. ij.
Cent. min. M. j.
Fol. ſenn. ſine ſtipit. ʒvj.
Galang.
Zingib.
Rhabarb. el. ana. ʒiiß.
Helleb. nigr. non præp. ʒij.
Rad. eſul. non præp. ʒj.
Sal. Tartari ʒiß.
M. f. Nodulus: D. S.
Nodulus in cereviſia vel vino tenendus.

De quo manè ſaltem hauſtum calidum ſumat, prout plus vel minus laxaverit.

Hæc ipſa etiam pro ſcabiei curatione interna inſervire poterunt; item balſamus ſulphuris terebinthinatus:

Vel

℞. *Aqu. fl. ſamb.* ℥ j.
Cornu Cervi ſine igne ℈ j.
Sal. vol. Cornu Cervi gr. xv.
Syr. Card. bened. ℥ ß.
Miſc.

Externè autem:

℞. *Aqu. ſimpl.* ℔ jß.
Mercurii vivi ℥ j.
Ebulliant aliquamdiu;
Colatura D. S.

Aqua externa.

Quâ flexuræ genuum, & carpi probè abluantur, & linteis eadem humectatis, ubi lectus petendus erit, circumvolvantur.

Vel

℞. *Ungu. enulat.* ℥ jß.
Fl. Sulphuris. ℥ iij.
Sal. Tartari ℥ jß.
Mercurii dulc. ℥ ij.
Balſ. Peruv. ℈ ij.
Cum ſ. q. *ol. Nicot.* f. Unguentum.

Articulationibus pedum atque manuum, probè priùs fricatis, inungendum.

Vel

℞. *Ungu. enulat.* ℥ jß.
Mercurii dulc. ℥ ij. ad ℥ iij. vel *Arcan. corall.* ℥ß.
Cum ſ. q. *ol. Nicot.* f. Unguentum.

Vel

℞. *Ung: alb. camphor.* ℥ jß.
Fl. Sulphuris ℥ iij. ad ℥ ß.
Sal. Tartari ℥ iß. ad ℥ ij.
Cum ſ. q. *ol. hyperici* f. Unguentum molle.

Propulſa ſcabie, pro maculis ab ea relictis extergendis, & nitore cuti conciliando:

℞. *Pingu. viperin.* vel *urſæ alb.* ℥ vj.
Coſmet. Clav. ℥ jj.
Pulv. rad. ſigill. Salom. ℥ jß.
Ol. Tartari per deliq. ℈ j.
Deſtill. ligni Rhod. gutt. vj.
M. f. Linimentum;

Quô partes diſcoloratæ inungantur.

Faxit Deus cedant omnia feliciter!

CASUS XL.

CACHEXIA CUM IMMINENTE HYDROPE.

VIr robuſtus, ſanus, & vegetus, vini potator ſtrenuus, optimiſque adſuetus edulus, &c. aliàs hæreditario parentum vitio interdum doloribus nephriticis, indeque parciori urinæ profluvio, obnoxius, procedente ætate conſiſtente conqueritur de ſuperveniente ſubinde difficiliori reſpiratione, ſub inceſſu paulò concitatiore, aut ſcalarum adſcenſu, junctâ ſimul aliquali cordis palpitatione. Appetitus non ampliùs, ut aliàs, urget, contra ſitis inſigniter ingraveſcit. Comedit, ſed dolore ſtomachi compreſſivo à paſtu afficitur: facies pallet, ſubtumida redditur, imprimis circa oculos. Urina emittitur pauca, tincta inſigniter, nonnihil turbida, laſſitudo univerſi corporis ſupervenit. Interdum, dum veſperi lectum petit, pedes nonnihil tumidos, ad talos uſque conſpicit, qui tamen tumor, matutino tempore penitus diſcuſſus eſt, donec veſpere denuò augmentetur; ſed ita, ut poſt aliquot ſeptimanas ſucceſſivè magis magiſque adſcendat. Tumor eſt mollis, digiti impreſſioni cedens, brevi tamen denuò protuberans. Vocat Medicum.

R E S O L U T I O

DN. GODOFREDI SCHULZII,

Vratislavienſis.

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1676.

VTi aliàs vulgari proverbio ex ungue leonem, ita in hoc noſtro ægro, ex inſigniter mutato corporis colore nativo, nempe pallore aliiſque ſymptomatibus, non incongruè fortè *Cachexiam*, malum illud haud infrequens, cognoſcimus. Quæcunque enim corporis & partium ſubcutanearum mutatio à ſtatu naturali in deteriorem, cachexiam ex vitiata nutritione dependentem innuit. Quia verò pro qualitatis peccantis varietate, modis etiam variis, harum partium ſubcutanearum læditur nutritio (unde plures cachexiarum obſervantur ſpecies, propterea unam certam ex his colligam, huicque affectui nomen ſuum propriè competens, imponam. Eſt ergò affectus noſter nihil aliud, quàm *Cachexia confirmata*) cum *imminente Hydrope aſcite univerſali* conjuncta.

Partem autem hujus affectus primariò *affectam* ſtatuimus ratione cachexiæ partes ſolidas molliores carnoſas, pariter ac nerveas; ratione verò imminentis Hydropis aſcitis renes in ſuo officio nonnihil negligentes, & ſpiritus animales, corporis machinæ contenta liquida minus debitè moventes. Prioris probationem ſuggerit urinæ pauca & parca excretio; poſterioris verò probatio ex partium ſubcutanearum palleſcentia clara atque manifeſta eſt.

Cruditati autem maſſæ ſanguineæ nimiæ *cauſæ proximæ* nomen non immeritò imponitur, eaque dependens ex læſo fermento ventriculi.

Cauſa remota eſt *digeſtio* prima læſa, deficienſque ejus perfectio in duodeno à bile; cujus inertia ordinariò fovet, & quosvis chronicos morbos magis exaſperat. Maſſâ autem ſanguineâ chylo nimis crudo repletâ, partes potiùs infarciuntur quàm nutriuntur; propterea mox cachexiarum ſigna minus fallibilia, nempe pallor & tumor faciei, imprimis circa oculos, in promptu ſunt. Imò plura & majora ſub hocce digeſtionis errato urgent ſymptomata: Hinc *Dominus* noſter *æger* cachecticus de difficiliori reſpiratione, cum aliquali cordis palpitatione ſimul juncta, ſub inceſſu paulò concitatiore, aut ſub ſcalarum adſcenſu conqueritur. Sanguis enim crudus, in pulmonum vaſis rarefaciendus, prætereaque crudis ſuccis infarctus, difficulter per præcordiorum vaſa circulatur; hinc quò celeriùs in reliquo corpore ſub partium motu movetur, eòque magis infarcit ac replet pulmones, quorum accidentium concurſu difficilis reſpiratio, & irritato cordis muſculo, ejus palpitatio, ſuperveniunt. Quod verò dolorem ſtomachi compreſſivum à paſtu affligentem attinet; vix aliam agnoſcit cauſam, quàm fermentationē ſtomacho impeditā, unà cum ſtomachi flacciditate, in quo jacent potiùs alimenta, quàm ut ab eodem retineantur. Sitis verò inſigniter urgens deficiente urinæ ſecretione, indeque oriunda ſalis ſalſi urinarii retentione, & cum ſanguine ac reliquis ſuccis, indeque ſaliva, permiſtione. Pauca & parca urinæ excretio quid aliud innuit, quàm imminentem, imò jamjam incipientem, Hydropem aſciten? Deficiente enim chyloſi naturali, maſſa ſanguinea chylo crudo repleta, à debita atque ordinaria ſpirituum generatione impeditur, unde ſucceſſivè vires animales & vitales, corporis machinam hydraulicam ejuſque contenta liquida moventes, deficiunt, nec ſufficiunt movendis contentis propter horum copiam, ex impedita per renes & inſenſilem tranſpirationem excretione coacervatis, quæ proprio ponderis & gravitatis motu deorſum ruere coguntur, & ita *Domino noſtro ægro* cachectico hydropem pedetentim, ab inferis nempe pedibus incipientem, adeoque univerſalem, efficiunt.

Hinc

Hinc enim *Dn. æger* primùm magis veſperi quàm manè pedes nonnihil tumidos ad talos uſque conſpicit, quia veſperi, ſpirituum impetu magis magiſque langueſcente, ex virium aliquali defectu, & maſſæ ſanguineæ ſeroſioris & viſcidioris laborioſiori & difficiliori circulo, hæc ipſa proprio impetu ac mole magis deorſum fertur, ac hinc difficiliùs adſcendit, indeque impulſus in arterias factus in venis haud leviter imminuitur, ut difficilior ex illis in has, ob id pleniores, reſpectivè fiat tranſitus, ſub quo tranſitu juxta oſculorum extremitates ſanguis ſpiſſior, & qui impetum moventem à corde impreſſum, & per arterias continuatum, faciliùs, quàm fluidius ſerum, ſuſcipit ac retinet in venulas, tandem ex arteriolis intruditur; ipſum verò fluidius ſerum, plus minus viſcidum, quà datâ portâ ſuopte impetu fertur, à ſanguine ſecedit, ad inferiora, præſertimque circa talos, ubi notabiliùs langueſcit ſpirituum impetus, congeritur: quò etiam fibrarum, veſpertino tempore ſpaſmo quaſi affectarum, labes non parum facere poteſt, dum hac occaſione pori ſimul occluduntur, & quiviscæteri meatus anguſtantur, adeò ut hoc ipſo inſenſibilis tranſpiratio & ſenſibilis tranſudatio magis impediatur: nocturno autem temporis intervallo, quia tunc, propter calorem lecti, fibrarum tenſio remittit, & inſenſibilis tranſpiratio nonnihil aucta exiſtit, ſub validiori ſpirituum, veſperi delaſſatorum, impulſu rapidior magis ſanguinis circulus, quò ſeroſitates evacuatæ, in vaſa retruduntur, exiſtit; unde pedetentim iterum tumor tempore appropinquante matutino evaneſcit, poſt aliquot verò ſeptimanas magis magiſque ad abdomen aſcendere incipit.

Quod verò huic cachexiæ confirmatæ Hydrops aſcites ſuperveniat, non levem culpam, tanquam cauſa remotiſſima, meretur vitium hæreditarium parentum, nempe dolor nephriticus, & aliàs in his affectibus conſueta pauca atque parca urinæ excretio, ægrum noſtrum eò faciliùs ad hydropem diſponens. Accedit etiam tanquam cauſa remotiſſima ægri noſtri intemperies, in ſpecie ebrioſa; nimia enim potus ingurgitatio partim hebetat chyloſin, & conſequenter etiam hæmatoſin, partim etiam nimio potu & crebriore urinæ excretione debilitantur renes, quò minus tandem ſufficiat eorum fermentum.

Et hæc de cauſa proxima atque remota.

Ordine jam ergò pergendum ad *Prognoſin*, ubi modus & tempus eventus hujus affectus nonnihil conſiderandum. Eſt autem noſtra cachexia non incipiens, ſed jam confirmata, & malum chronicum, difficilis atque tardæ, non tamen propterea nullius, curationis. Cum ergò cachexia ſit confirmata, quæ jam ad aſcitem declinat, & viſcera, ſtomachus atque renes, etiam ſuo officio deficiant, periculum eſt, ne hydrops magis confirmatus tandem ægrum juglet.

Ob id in Methodo medendi ante omnia attendendum:

1. Ut ſtomachus corrigatur, & ejus vitiata digeſtio, adeòque ejus in duodeno à bile perfectio emendetur, inhibendo ejus cruditatem: quod optimè hìc præſtant Martialia, poſt inſtitutum vomitum propinata, ut nempe priùs evacuentur ſucci vitioſi ex primis viis & maſſa ſanguinea, difficiliſque nonnihil corrigatur reſpiratio.
2. Emendetur maſſæ ſanguineæ cruditas, & inde orta ejus dyſcraſia, unà cum inertia bilis: id quod præſtant alcalia volatilia, & ſubjecta aromatica, in ſpecie omnia amara, & acidum corrigentia & bilem acuentia.
3. Habeatur ratio imminentis hydropis aſcitis; hinc uſurpentur remedia crudos ſuccos è maſſa ſanguinea evacuantia; purgantia nempe & diuretica, de natura alcalina, ſive ſint ſalia fixa vegetabilium, ſive ſalia volatilia animalium, imprimis bufonum, lumbricorum, &c, quæ omnia ſpecificâ ſuâ alcalinâ virtute non tantùm fermentum renum acuunt, ſed etiam per urinæ copioſum fluxum ſordes recrementoſas evacuant.
4. Denique ſymptoma illud curſu morbi urgens, & Hydropicis frequentiſſimum, nempe ſitis, per convenientia remedia removeatur. Prodeſt autem hic maximè Maſtix in ore maſticata & ſucceſſivè deglutita, uti & nitrum purificatum potui ordinario additum. In omnibus enim remedijs ſimul ſemper ad renes reſpiciendum; adeòque talia, quantum poſſibile, propinanda, quæ & urinæ fluxum promovere valent.

Pro *primo* ergò *ſcopo* præſcribi poſſunt digeſtiva ſalina & tartarea, ad corrigendos ſuccos in primis viis hærentes, & pro meliori evacuatione præparandos: v. g.

℞. *Lapill. Cancr. præp.*
Salis digeſt. hyp. ana ʒß.
M. div. in 2. part. æqu. S.
Sal digeſtivum.

Vel

℞. *Arcan. dupl. Mynſ.* gr. xv.
Salis Abſinth. gr. vij.
M. S.
Pulvis digeſtivus pro una vice;

Vel

℞. *Tartari vitriolati Tach.* ℈ij.
Salis Abſinth.
Lapill. Cancr. præp. ana ſcrup. j.
Ol. deſt. Terebinth. gr. vi.
M. f. Pulvis:
Div. in 3 part. æqu.
D. S.
Pulvis digeſtivus pro 3. doſibus.

Hi & ſimiles pulveres, mucum viſcidum incidentes, poſſunt aliquamdiu certis dierum intervallis uſurpari. Vel ſi medicamenta talia digeſtiva in forma liquida alicui magis placeant:

℞. *Liqu. Terræ fol. Tartari* ʒij.
D. S.
Eſſentia digeſtiva: 30. guttæ pro una vice.
℞. *Tincturæ Tartari*, vel *ex Tartari & nitri ana calcinat.*, vel *ex ſcor. reguli. Antimonii* ʒiij.
Spiritus ſal. Ammoniaci ʒj. ad ʒiß.
M. D. S.
Tinctura aperiens.

Doſis 40. vel 50. gutt. bis vel ter in die, in vehiculo calido.

Quodſi quis ingratum nonnihil ſaporem minimè abhorreat, mixtura aliqua ex gummi ammoniaco, in muco incidendo admodum proficuo, præſcribi poteſt; v. g.

℞. *Aquæ Menth.*
Roſar. ana ℥j.
Cinnam. ʒvj.
Gumm. Ammoniaci in aceto ſol. ʒj.
Salis digeſt. hypoch. ℈j.
Syr. Menthæ ℥j.
M. pro 2. vel 3. doſibus.

Maximè proſunt Digeſtiva Martialia, ut poſt evacuationes debitas proximè fieri poſſit acceſſus ad Diuretica volatilia.

Præmiſſis ergò hiſce Digeſtivis ſalinis, non inutile nec inconveniens erit, urgente præſertim reſpiratione difficili, & imminente tantùm Hydrope aſcite in hoc ſubjecto, propinare vomitorium aliquod: v. g.

℞. *Aquæ Menth.* ʒvj.
Cinnam. ʒii.
Syr. emet. Ang. Salæ ʒß.
M. S.
Mixtura emetica pro una vice.

Vomitoria autem pro circumſtantiarum & individui ratione unà alteravè vice reiterari, vel etiam omitti poſſunt.

Non inconvenienter etiam hìc Purgantia vel laxantia per inferiora præſcribi poſſunt; Pilulæ nempe ex Extractis, utpote panchymagogo Crollii cum Mercurio dulci, & ut pilulæ ex maſſa pilularum de ammoniaco Quercetani, cum extracto Martis aliiſque eſſentiis paratæ: v. g.

℞. *Extr. panchym. Croll.* ℈j.
Mercurii dulc. rite præp. gr. xv.
Reſ. Jalap. gr. iij.
Cum *Eſſ. Fumar. compoſ.* f. Pilulæ minores.

Vel

℞. *Maſſ. Pilular. de Ammoniaco Quercet.* ℈j.
Extr. Martis cum ſucco pom. ℈ß.
Scamm. ſulph. gr. ii.
Emer. troch. alband. gr. j.

Cum ſ. q. *Tinctura vitrioli Martis Zwelff.* f. Pilulæ:
D. S.
Pilulæ aperitivæ & purgantes.

Tales omni octiduo reiterari, interpoſitis ſemper digeſtivis diureticis, debent.

Vel

℞. *Maſſ. pilular. hier. cum Agar.*, vel *Tartarear. Quercet.* gr. xv.
Diagryd. gr. jv.
Mag. gum. de Peru gr. ii.
Cum ſ. q. *Tinct. Tart.* f. l. a. Pilulæ minores:
S. ut *ſuprà.*

Purificatis ergò primis viis, poſt medicamentorum evacuantium uſum, optimè conveniunt Martialia, ceu appropriata chronicorum affectuum remedia: v. g.

℞. *Tinct. vitrioli Martis Zwelffer.* ℥ j ß.
D. S.
Tinctura alterans ſeu aperiens.
Doſ ʒ j.

Vel

℞. *Liq. Martis Solar.* ℥ j.
D. S.
Tinctura aperiens: 20. ad 30. *guttas.*

Capiantur quotidie ſemel aut bis in die in vehiculo aliquo convenienti, vel cerevisia, & continuetur per aliquot ſeptimanas.

Vel

℞. *Mag. Martis aperit. Mynſ.* ℥ ß.
D. S.
Eſſentia aperiens: 30. *ad* 40. *guttas pro una vice.*

Vel

℞. *Tinct. Tartari Martial.* ℥ j.
D. S.
Tinctura aperiens.

℞. *Aquæ Fumar.*
Geniſt. ana ℥ j ß.
Mag. ſeu *Extr. Martis Mynſ.*, vel *cum ſucco pom.* ℥ j ß. ad ℥ ij.
M. pro Potione.

Capiat quotidie bis cochl. j. vel ii.

Quod ſi alicui magis placeant medicamenta forma pulveris, illi præſcribatur ſequens pulvis:

℞. *Pulv. cachect. Hartman.* ʒ ij.
Corall rub. præp. ℈ ij.
M. f. Pulvis.
Div. in 4. part. æqu. S.
Pulvis aperiens.

Sub horum verò Martialium uſu, ſimul etiam neceſſe eſt, interponantur nonnunquam laxantia: v. g.

℞. *Gumm. Ammoniaci cum aceto ſol.* ʒ ß.
Aloes lucid. ſeu roſ. gr. xv.
Reſin. Ialapp. ℈ ß.
Extr. troch. alhand. gr. ij.
Cum *Tinct. Vitrioli Martis Zwelff.* f. Pilulæ pro 3. vel 4. doſibus, prout plus vel minus laxandum.

Habeatur nempe ratio individui, & ſingulis ſeptimanis una capiatur doſis.

Eleganter etiam hic pro ſcopo laxandi uſurpari poſſunt paſſulata: v. g.

℞. *Pulp. Paſſul.* per ſetac. trai. ℥ ij.
Extr. Martis cum ſucco pomor. ℥ j.
Rhabarb. el. ʒ iij. ad ℥ ß.
Cum ſ. q. *Syr. roſ. ſolut.* f. Electuarium.

Capiatur quotidie manè doſis magnitudine caſtaneæ.

Poſt uſum verò Martialium uſurpanda veniunt Diuretica, vel volatilia vel fixa, aliquamdiu continuanda: Verbi gratia:

℞. *Spiritus ſal. Ammoniaci ſuccin.* ℥ j.
D. S.
Spiritus alterans: 20. *guttæ pro una doſi.*
Bis vel ter in die.

Vel

℞. Spiritus carmin. de trib. ℥ j.
S. ut antè.

Vel horum loco:

℞. *Tinctur. nephrit.* ℥ ß.
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ℥ ii.
Miſc.
Detur pro Doſi 30. gutt.

℞. *Tinct. nephrit. Ammel.* ℥ ß.
Spiritus Lumbr. per ferment. ſeu *putref.* vel *Spiritus urinæ per putref.* ʒ ij.
M. S.
Tinctura ſtimulans.

℞. *Tinct. Nephrit.* ʒ ij.
Tartari ʒ j.
Miſc.

Doſis 40. vel 50. gutt. Continuetur aliquamdiu.

Vel

℞. *Aquæ Petroſel.*
AlKeK. ana. ℥ iß.
Malvat. Iuniperin. ʒ vj.
Tinctur. nephrit, ℥ ß.
Spiritus lumbr. terreſtr. per putref. ʒ j.
Syr. de Canell. ʒ vj.
M. f. Potio.

Ex fixis:

℞. *Salis fimi columb.* ℥ iß.
Stip. fabar. ʒ j.
Vol. buſon. vel *lumbr.* ʒ ß.
M. div. in 6. part. æqu. S.
Sal urinam ſtimulans.

Manè & veſperi accipiatur doſis in juſculo cereviſiæ calidæ aut carnis bubulæ:

Vel

℞. *Arcan. dupl. Mynſ.* ʒ j.
Salis geniſt. ʒ ß.
M. pro Pulvere:
D. S.
Sal ſingulare.

Detur pro 2. vel 3. doſibus.

Tandem balſamum ſulphuris terebinthinatum, vel juniperinum, commodè aliquamdiu continuandum venit.

Ut etiam ſymptoma illud, Hydropicis frequentiſſimum, nempe *ſitis*, removeatur, prodeſt Maſtix in ore maſticata & ſucceſſivè deglutita; ut & nitrum optimè purificatum potui ordinario additum, &c.

Præter hæc Interna, etiam Clyſmata multis uſibus Hydropicis inſerviunt, præſertim quando flatus in inteſtinis urgent: e. gr.

℞. *Decoct. fl. Chamomill.* ℥ vj.
Vrinæ hum. ℥ iij.
Elect. lenitiv. ʒ vj.
Ol. deſt. Terebinth. ℈ j.
M. pro Clyſmate.

CASUS XLI.

PLEURITIS VERA.

Vocatur Medicus ad mulierem plebejam 42. annorum, idque ſeptimo demum decubitus ſui die accedens, invenit eam ſummè debilem, tuſſi gravi affectam, & ſummo, ſimulque laborioſo, conatu viſcida nonnihil cruenta, conſiſtentiæ inæqualis, tuſſiendo rejicientem, deque lateris dextri in coſtarum regione interna graviſſimis doloribus punctorius conquerentem. Dolores præfati priùs ſiniſtrum latus, & poſtmodum dextrum occupaverunt. Morbus cum gravi horrore, ſine manifeſta, quam referre poſſet, occaſione eam prehendit, quem verò inſecutus fuerat æſtus inſignis, continuus, cum ſiti intenſiſſima, & doloribus lateris exquiſitiſſimis. Contrectans eam Medicus frigida ſudantem, cum extremis frigidis offendit; pulſus celer, frequens, parvus, debilis, durus, quinta quaque pulſatione intermittens: reſpiratio difficillima, ita ut omni momento ſuffocatura videretur, vox ſimul rauca, cor palpitabat, & c. Ipſa querula efflagitabat Curam.

RESOLUTIO DNI. ANDREÆ BUCHSBAUMII,

Merſeburgenſis;

Cum

Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DN. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Conſideranti caſum noſtrum præſentem, liquido patet, eum eſſe ex genere inflammationum, in ſpecie verò Pleuritidem, *& quidem* Veram, *ad differentiam Nothæ, appellandam.*

PARS AFFECTA.

Pars affecta eſt Pleura, *membrana illa, coſtas interiùs cingens, quæ fomitem hujus affectus primariò fovet, licet & aliæ vicinæ partes in conſenſum trahi poſſe negandum haud ſit.*

CAUSÆ.

Cauſa *hujus* proxima *eſt ſanguis retrogradus, in motu ſuo ſufflaminatus quiſtagnans in parte affecta, ibidemque exhalante ſpiritu volatili aceſcens, cum hujus ſale volatili oleoſo efferveſcit, hocque, quod inflammationem vocamus, inducit.*

Cauſæ *verò huic ad refluxum ſanguinis ineptitudini anſam ſubminiſtrantes, vel internæ erunt vel externæ. Internarum duplex ſeſe offert differentia; quarum una ſanguinem ipſum, altera verò partem reſpicit affectam, non ritè eum tranſmittentem. Sanguinem quod ſpectat: peccat ille, quando vel ob vehiculi, ſeri nempe, defectum, nimiam conſiſtentiam acquirit;vel quando acido nimis coagulante eſt refertus, ita ut ſemigrumoſus quaſi in partibus hæreat, motumque recuſet. Pars autem peccat, vel quando ejuſdem læditur tonus, & fibræ quaſi flaccidæ fiunt, ita ut ſanguinem aliquomodo in motum ſtimulando, planè inepta reddatur; (præſuppono enim hic ex Phyſiologicis, partes etiam in adjuvanda ſanguinis circulatione ſuo modo aliquam operam conferre;) vel quando ſpaſmis ſeu convulſionibus laborat; ſic enim pori ejuſdem tranſmiſſioni aliàs deſtinati, nimis anguſtantur & conſtringuntur, ita ut denegato loco neceſſario ipſe excludatur; & quia circulationis lege retrogredi ipſi non liceat, in quadam parte ſtagnet, neceſſum habeat.*

Externarum *numerus non minimus eſt, inter eas tamen frequentiſſima, & quaſi univerſalis eſt aer frigidior, & ille præſertim particulis acidis juſto nimis qui conſpurcatus eſt, quæ unà cum illo continuò attractæ, ſanguini ſeſe immiſcendo ipſum in grumos coagulant, & ad motum inertem reddunt. Verùm cum ex caſu noſtro, qualenam ex enumeratis vitium peccaret? non conſtet, ideò illud indeterminatum quoque relinquimus.*

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Viſis nunc, cauſis, harum quoque nobis veniunt conſiderandi effectus: quorum primus eſt debilitas ſumma, quæ quia ſeptimo accidit die, morbum jam eſſe in ſtatu, adeòque ſymptomata exacerbari indicat; unde ſpiritus vitales, ex horum orgaſmo decrementum paſſi, languorem corpori univerſalem induxerunt. Hanc excipit Tuſſis gravis *laborioſa, cum materiæ viſcidæ & cruentæ rejectione, indicans ſuppurationem incipientem, & materiæ in pulmones tranſpoſitionem, quæ inibi circa bronchia hærens, vellicando eadem tuſſim excitat; & quia propter viſciditatem iiſdem firmiter impacta eſt ſummo cum conatu reiicienda venit.* Dolorem *porrò patitur ægra noſtra exquiſitiſſimum, propter partem affectam valdè ſenſilem: dum enim duo ſalia acria inſe invicem agentia, abeunt in tertium ſalſum, pus vocatum, ſimul pungunt pleuram, doloremque pungentem & quaſi rodentem inferre valent. Dum autem tota maſſa ſanguinea, à fermento iſto intra pleuram ſtagnante, ſimul inquinatur, & ad efferveſcentiam incitatur, ſymptomatum febrilium affligendi ratio haud latere nos poteſt.* Sudor *præterea* ſyncopticus, *extremorum refrigeratio, & pulſus in caſu enarrati, languorem vitalem ex ſymptomatibus, in ſtatu, uti ſuperiùs dictum, vehementioribus, obortum nobis commonſtrat.* Reſpiratio *inſuper &* vox rauca *ex una eademque cauſa ortum ſuum trahere videntur, quatenus nempe materia pulmonibus impacta impedit, quò minùs aeri liberior concedatur tranſitus, unde conſequenter ii, non ſufficienter dilatati & reſpirationem & vocem vitiant, utut hac in parte muſculi thoracis & intercoſtales, propter viciniam forſan inflammati, extra culpam haud eſſe videntur. Tandem perpendenda nobis ſupereſt* Cordis palpitatio, *quam duæ in caſu noſtro inferre poſſunt cauſæ: vel enim præſtabunt id communes nervorum propagines invicem communicantes; vel grumi quidam, in promovenda materia purulenta in valvulis cordis relicti, qui inibi hoſpitantes cor ad inordinatos motus diſponere valent.*

PROGNOSIS.

Abſolutis hiſce, ad Prognoſin *nos convertimus, putantes, ægram noſtram ſat periclitari, idque ideò, quia nimia virium proſtratio, pulſus debilis, ſudorque ſyncopticus, nil boni ominentur; partim quia malum ad ſuppurationem inclinans metum infert, ne materia per pulmones reiicienda illorum viſcus tenerrimum corrodat, ſicque tabem inferat; vel ſi excretio nimis confertim fiat, ægra penitus ſuffocetur.*

CURA.

Curationem *ægræ noſtræ quod concernit: eam; quia natura ad ſuppurationem tendere videtur, hacque in parte à diſcutientibus nil emolumenti nobis ſperandum ſit, ita adminiſtrari poſſe cenſemus: Nempe*

1. *Natura in ſcopo ſuo adjuvetur.*
2. *Abſceſſus jam factus rumpatur, & materia ad excretionem præparetur.*
3. *Abſceſſus mundificandus, & noxa pulmonibus inducta emendanda.*
4. *Si aliquid fermenti præternaturalis forſan in corpore reſtitet, ob metum recidivæ ad peripheriam elimінetur.*

Primo *ergo* ſcopo *noſtro ſatisfaciunt ſuppurantia, & blandè humectantia: v. g.*

℞. Herb. heder. terr.
Cherefol.
Scabioſ. ana M. j.
Rad. Althææ,
Symph. mai. ana unc. j.
Sem. Aniſi,
Liquirit. raſæ,
Paſſul. ana unc. j.
fiat ſ. q. Aquæ f. *Decoctio:*
℞. *Colat.* ℔ j.
In hac diſſolve.
Syr. heder. terreſtr.
Symph. maj. ana unc. ij.

Capiatur ſucceſſivè hauſtus, in quo & aſſumi poterit terebinthina in vitello ovi ſoluta, egregiè maturationem promovens; quæ & ſola pro interno uſu ſufficere poteſt: vel oleum lini, cujus tamen acidum per ſpiritum vini vel mediante alcali priùs temperatum ſit, cum BECKIO *commendamus.*

Externè *poteſt applicari ſequens emplaſtrum:*

℞. Empl. de melil. ℥ ij.
Diachyl. cum gumm. ℥ j.

Malaxentur cum oleo terebinthinæ *vel* balſamo Peruviano, *inducatur ſuper alutam, & calidè, quotidie bis applicetur.*

Cui & unguentum antipleuriticum Mynſichti, quia dolores valdè urgent, ſubſtitui poteſt.

Ratione ſcopi ſecundi: *materia ita præparata, ad ruptionem & materiæ excretionem abſceſſus eſt diſponendus. Rumpitur autem vel ſua ſponte ſummè maturus vel arte adjutus, quod optimè fieri poſſe puto per vomitum, ſi ægræ vires permitterent. In materiæ verò purulentæ* ex-

excretione probè obſervet Medicus; quor, um naturâ tendat, & per quas vias excernere eam cupiat: quod, ut videtur, quia fit per pulmones, ſequens formula erit proficua: verb. gr.

℞. Aquæ ſcabioſ.
Tuſſilag. ana ℥jß.
Spiritus ſal. Ammoniaci aniſ. ℨj.
Syr. Violar.
De Nicot. ana ℥ß.
M. f. *Potio, cochleatim ſumenda.*

Vel commendari hîc etiam poteſt vulgare illud, ſed optimi ſucceſſus, medicamentum, ſuccus raphani recens expreſſus cum ſaccharo candiſato mixtus; vel ſaccharum candi ſolum in vino Hiſpanico diſſolutum.

Quodſi materia purulenta hiſce adhibitis promoveri poſſit neutiquam, quæri hîc poſſet: an paracenteſis locum inveniat? quæ tamen, quia Patiens noſtra viribus exhauſta, vix concedenda meo judicio erit.

Tertium ſcopum *optimè aſſequimur per Balſamica, vi alcalinâ oleoſâ pollentia; ut ſunt terebinthina, juniperus, Sulphur; & ex hoc paratus balſamus tàm terebinthinatus, quàm aniſatus, ſperma ceti; &c. item ſaturnina; aut tinctura antiphthiſica ex ſaccharo ſaturni & vitriolo Martis parata, balſamus ſaturni terebinthinatus; ſaccharum ſaturni; ſulphureis fixis. ut antihectico Poterii, mixtum, &c.*

Ne autem aliquid fermenti in parte affecta vel maſſa ſanguineâ reſtitet, conſultè agimus; ſi illud mediante ſudore è corpore eliminamus: v. g.

℞. Aquæ Card. bened.
Fl. ſamb. ana ℥j.
Spiritus nitri dulcif. *cum Spiritu vini, à Vegetab. antipleur. abſtracto;* ℨj.
Antihect. Poter. gr. xv.
Sxr. Card. bened. ℥j.
M. f. *Potio.*

Hauriatur pro una doſi.

DISCURSUS & ANNOTATA SPECIALIA

B. DN. D. ETTMULLERI.

Affectus eſt *Pleuritis vera*; adſunt enim quinque ſymptomata, quæ ubi concurrunt, ſigna pleuritidis pathognomonica conſtituunt. *Morbus* autem eſt in ſtatu.

Signa hæc, quibus Pleuritis vera *cognoſcitur*, ſunt (1) dolor, (2) febris, (3) pulſus, (4) reſpiratio, & (5) tuſſis. Dolor adeſt punctorius, circa coſtas nothas, pleuriticis proprius: febris acuta omni pleuritidi ordinarii etiam ante ſuppurationem: pulſus pleuriticis proprius, celer, frequens, durus, vehemens & magnus; celer & frequens ratione febris; non rarò intermittens ob ſanguinem certis in locis ſtagnantem, qui non plus debito formidandus; durus ratione inflammationis membranæ. Quæſtio eſt de pulſu ſerrato; quem quidam pathognomonicum ſignum pleuritidis æſtimant, alii verò ceu figmentum rejiciunt: Lis eſt de lana caprina; ſerratus enim dicitur à modo afficiendi pulpam digitorum: quando enim pulſus eſt parvus, durus ſimul & celer percipitur; adeo ut per minima quaſi puncta ferianturapices digitorum; vocatur pulſus ſerratus, & eſt complicatio pulſus celeris, frequentis & duri, quò frequentioris, eò magis ſerrati. Reſpiratio adeſt difficilis, quæ obſervatur in omni pleuritide, & eſt frequens & parva; quia non poſſunt ſufficienter dilatare thoracem propter dolorem quem tunc exaſperant; quia vero eſt parva, eò eſt frequentior; ut, quod deficit in magnitudine, frequentiâ compenſetur. Tuſſis adeſt humida, quia morbus eſt jam in ſtatu; in primo principio vero, uti etiam in pleuritide noſtra, ſi adeſt, nonnihil ſicca eſt.

Pars affecta eſt *pleura*, quod teſtatur dolor punctorius circa coſtas interiùs perceptibilis. Sed quæritur hîc: an pleura ſola in pleuritide afficiatur? Multi affirmant; pauci contrarium ſtatuunt, dicendo; quod cùm pleura obſervatus fuerit pulmo iſtius lateris etiam affectus. Conf. PLATERUS *in Praxi*, & ZECCHIUS *in ſuis Conſultationibus*; qui nunquam in pleuriticis mortuis pleuram obſervarunt ſine pulmonum vicinæ partis inflammatione ſimultanea: Vid. & SCHNEIDERUS *in peculiari Diſput. de hac materia.* Confirmant hoc tuſſis continua, & rejectanea iſta copioſa per tuſſim, quæ ſanè ex pulmonibus ſunt; adeòque & pleuripneumoniæ ac pleuritidis per metaſtaſin materiæ facilis tranſmutatio, quæ hos affectus in radice convenire pariter confirmat; ſicut in noſtra ægra pleuritidis partis ſiniſtræ in dextram metaſtaſis contigit. Metaſtaſes autem hujuſmodi non ſunt raræ, & fiunt vel partium non admittentium culpâ, vel humorum non invehentium vitio; i. e. Pleuritis noſtra partis ſiniſtræ translata fuit in partem dextram, vel vitio partis non admittentis, vel vitio ſuccorum non invehentium. Partes ineptæ ſunt, dum illarum pori & meatus anguſtiores ſuccos non admittunt, aut retinent; unde quò ſolidior eſt pars, eò minus humorum & recrementorum morboſorum decubitus obnoxia eſt; hinc etiam refrigerantia & adſtringentia remedia dicuntur repellere, ſeu decubitum removere, quatenus adſtringendo meatus partium, & condenſando fibras partium, impediunt recrementorum decubitum. Vitio verò humorum contingit metaſtaſis, dum hi nondum ſatis ſecreti aut fixati ſunt; ſic enim ſecreta pars, partem tranſeundo, huic adhæret. Quamdiu enim invicem permiſti ſunt, etiam vias anguſtiores permeare poſſunt; quando verò præcipitatio quædam facta eſt, præcipitatum hæret, alterum tranſgreditur; hinc tales depoſitiones fiunt ſaltem poſt coctiones & præcipitationes. In noſtra ægra pleura & ſimul pulmonum latus dextrum, affecta ſunt, quod teſtatur ſuffocatio imminens; & materiæ recrementoſæ rejectio cum tuſſi, quæ ſubinde, ſimul ac ipſæ inflammationes interne pariter ac externæ, eſt productum morboſum potius, ſeu morbus ſecundarius, quàm primarius, ex acido, ceu ſpina infixa, inductus.

Scilicet unum ſaltem circa inflammationum Theoriam probè conſiderandum venit, nempe ſpina infixa, quæ inflammationem excitat. Si digito infigitur ſpina, ſupervenit dolor, hinc ſpaſmus, hinc inflammatio ſequitur. Par ratio eſt quoad alias inflammationes, in quibus utplurimùm, ſi non ſemper, præſupponenda ſpina talis, inflammationem occaſionaliter cauſans, ut eadem tandem ſecundariò ſuperveniat. Hinc enim eſt, quod ſæpiùs in eodem loco inflammationes recurrant, ſemel non malè curatæ, v. g. pleuritides recidivantes: in quo recidivæ puncto non ſufficit ſimpliciter atonia partium ex inflammatione læſarum, utut & hæc multum tribuat, ſed potiùs talis ſpinæ anteà infixæ firmiores radicatæ inhærent reliquiæ, novas pleuritides, ſubindeque recurrentes, inierunt. Hujuſmodi ſpina in pleuritide, non ſecus ac in aliarum partium inflammationibus, ut & in ipſo eryſipelate, utplurimum eſt peregrinum acidum, partibus membranoſis & nervoſis inimiciſſimum, circa pleuram & pulmones depoſitum, quod pungendo eam & rodendo, occaſionem inflammationi inferre ſolet. Hinc in inflammationibus à cauſa interna natis, adeòque ſpontaneis, itemque externis, ulceribus & vulneribus curatis ſupervenientibus, ad acidum utplurimum reſpectus habendus, quod hujuſmodi inflammationes occaſionaliter infert, & in quo enervando vertitur cardo modi legitimè curandi inflammationes; unde inflammatio imminens maturè ſiſtitur per ſpiritum ſalis ammoniaci; quod etiam locum habet in eryſipelate, ubi ſpiritus ſambuci & ſpiritus ſalis ammoniaci, invicem miſti & illiti, evellendo ſpinam, certè ſunt optimi.

Cauſa ergo proxima eſt acidum dolorificum pleuræ affixum, non ſecus ac ſpina infixa inflammationem (ob fibrarum nervearum contractionem, hincque ortam anguſtationem, & conſequenter ſtagnationē cruoris,) inducēs.

Quoad *cauſas remotas*: eæ omnes conſpirant in eo, ut acido præternaturali anſam ſuggerant: Partium enim tonus læſus, per ſe inflammationem non infert; quamvis enim ſanguinem non tranſmittat, ſaltem tamen varices vel aneuryſmata infert, non inflammationem, niſi etiam ipſe ſimul ſanguis ſit vitiatus; ita enim is inflammationem ſubire aptus eſt: contra, utut ex læſo partium tono ſanguis etiam ſtagnet, non tamen is inflammatur. Spaſmi fibrarum non oriuntur, niſi à vellicatione fibrarum quæ eſt ab acido, fibris & membranis inimiciſſimo. Cæterum noſtra ægra Pleuritidem ex inquinato aëre epidemicè patiebatur, eoque ante breve tempus frigido, ſicco, aſpero & penetrante, qualis in prædiſpoſitis facilè malum pleuriticum inducere poterat;

ſicut

ſicut etiam plures tum temporis pleuritide corripiebantur. Unde & dubito, an fieri poſſit, quod ſanguis ſero deſtitutus, in motu ſuo ce ſans, inflammationem concipere queat? præſertim cùm videamus, lue Venereâ laborantes poſt ſalivationem Mercurialem perpeſſam ſanguinem venæſectione emiſſum & in vaſculo coagulatum, ſine ullis ſeri veſtigiis monſtrare; quia omne ſerum mediante ſalivatione eductum fuit, nec tamen unquam inflammatorios affectus incidere. Utut ergò ſerum multum ad fluxilitatem ſanguinis conſervandam conferat; tamen ipſe ſanguis, ceu liquor oleoſus ſalinus, quamdiu calor in corpore urget, tamdiu in fluore continuo ſervatur: eſt enim ipſe ſanguis liquor ſalinus oleoſus ſeu pinguis, indeque calido liquabilis & mobilis; unde modò calor in eo debitus excitari, & ita ejus medio hic ipſe in fluore debito conſervari queat, vix de ejus inflammatoria ſtagnatione periculum ſubeſſe poteſt; ſicuti aliàs quælibet ſubjecta pinguia, calori admota, liqueſcunt, utut in frigore coagulentur.

Caſus ſimilis extat *in Diſput.* WESNERI ſub præſidio D. D. WEDELII *de Pleuritica ægra* habitâ.

Porrò Tuſſis ægræ noſtræ conſiderationem meretur: Nempe pleuritis quæcunque *finitur vel* per inſenſibilem reſolutionem & diſcuſſionem, quæ methodus omnium eſt optima, hinc reſolventia ſudorifera hic ſunt primaria; *vel* per materiæ coctionem, *i. e.* attemperationem; *vel* tandem per inflammationis ſuppurationem. Et coctionis quidem vox omnibus humoribus tribuitur, coctaque materia dicitur, quando temperata facta eſt, in pleuritide ſcilicet; quando quod exulceratur, temperatum eſt, nempe materia ex tenui moderatè craſſa, ex acri & aſpera, inſipida & temperata facta, ita ut nullam corporis partem poſſit afficere. Unde Pleuritis finitur per coctionem, quando copioſum ſputum coctum eiicitur; vel intra diem ſeptimum, vel intra decimum quartum, vel intra vigeſimum primum, ſputum eſt, quod reiicitur, album, leve & æquale; oriturque rejectio hæc, quando ab irritatione pulmonum facta copioſior lympha per aſperam arteriam in pulmones derivatur, quæ ſanguinem extravaſatum plus minus reſolutum diſſolvit, imbibit, & ita in glutinoſum quoddam concretum transmutat, quod tunc eiicitur. Hoc ſi fiat, dicitur materia cocta. Et quidem quando facilè materia reiicitur, levis ea eſt; ſicut æqualis, quando materia illa rejecta per totam ſui ſubſtantiam & conſiſtentiam uniformis exiſtit; inæqualis, quando hinc inde eſt grumoſa. Quodſi ergò hæc ſputa deficiant, ſint parca, inæqualia, cruda; ultra dies criticos in pleuritide continuant, ſignum eſt ſuperventuræ ſuppurationis, imprimis ſi duret febris: ſicut & in noſtra ægra materia cruda eſt, quia laborioſè excernitur; (2) eſt ſanguinolenta, & ſic innuitur, ſanguinem non eſſe alteratum; (3.) materia eſt conſiſtentiæ inæqualis, *lubrica*, hinc inde grumoſa, eſt ergo ſputum crudum; quæ omnia non ſignant ingruentem ſuppurationem; ſed die ſeptimo ſe præſentantia, morbum longum futurum innuunt; quamdiu enim tuſſis & rejectio cruenta urgent, nullum ſignum eſt ſuppurationis. Unde nec dolor præſens eſt à mutato ſanguine in pus, & à concurſu duorum ſalium; aliàs nec major dolor ſperandus eſſet tempore ſuppurationis, quod falſum eſt; ſed potius adeſt ſtatim dolor in principio pleuritidis, antequam ea ad ſuppurationem tendit: hinc doloris ratio dependet partim à parte affecta, quæ eſt membrana pleura, & partim à cauſa efficiente, acido puta, vellicando & pungendo pleuram, unde ſpaſmo & contractura ſuperveniente dolor punctorius, quæ junctim acerbum talem dolorem inferunt.

Sudor in ægra noſtra obvius erat ſyncopticus, ubi ipſe ros nutritivus extillabat ex defectu ſpirituum exhauſtorum.

Palpitatio autem *cordis* forſan hic eſt à grumis ſanguinis in corde hærentibus. Pulſus quoque quintâ pulſatione intermittit in ægra, quod phænomenon Pleuriticis frequens eſt. Et quidem intermittens pulſus nunc magis nunc minus periculoſus eſt: Frequens obſervatur in praxi, imprimis (1) in pleuritide, in qua talis intermittens, cæteris paribus, eſt ſine periculo: (2) in magnis doloribus, in quibus nunc ordinatis, nunc inordinatis typis, intermittere notatur pulſus; in quibus tamen etiam, cæteris paribus, eſt ſine periculo: (3.) in hypochondriacis & ſcorbuticis, præſertim quando hi exacerbationes quaſdam per modum paroxyſmi patiuntur, tunc nunc per unam, nunc per plures pulſationes pulſus intermittit, etiam ſine periculo; dum enim paroxyſmus ceſſat, iterum fit æqualis: (4.) in febribus malignis, ubi omnium peſſimum eſt ſignum. Cæteroquin pulſus intermittens in noſtra ægra oritur ex inæquali, & plus minus interrupto ſanguinis per cordis ventriculos motu. Et quidem, niſi conformationis vitium quoddam in vaſis cordis, vel nativum, vel adventitium, ſubſit, in ſanguinis mutata conſiſtentia & plus minus grumoſitate ſeipſum in ſuo motu per eos impediente, malum hærere ſuſpicor. In noſtra ægra facilis eſt in ſtatu, quia ſanguis non ſolùm in pleura, ſed etiam pulmonibus ſtagnavit; unde faciliùs potuit ſupervenire.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: ægra erat in deſperato caſu, Pleuritis erat in ſtatu; materia erat cruda, ſuffocatio præſentanea, ſudor frigidus, pulſus intermittens, & ſimilia; unde in hoc caſu ancipiti eandem ſaltem tentandi gratiâ curandam ſuſcipiebam. Nam diſcuſſionis ſpes per inſenſilem tranſpirationem evanuerat, ſicut & ſuppurationis nulla erat ſuſpicio; quippe naturâ proſtratâ jamdum metus erat, ne vel ſub inſenſibili diſcuſſione vel ſuppuratione interiret ægra. Curavi tamen eandem ita: Ad eam vocatus, cùm omnia cruda adhuc apparerent; (aliàs ad expectorantia acceſſiſſem,) nec vel coctionis vel ſuppurandæ pleuritidis ſpes ſupereſſet, (aliàs vulneraria in uſum vocaſſem,) periculum feci an mediante ſenſibili reſolutione & ſudore diſcuſſionem inſtituere poſſem. Itaque *in principio Curæ* reſolutionem & diſcuſſionem tentavi diaphoreticis appropriatis, præſcribendo v. g.

℞. *Aqu. fl. Papav. err.*
Card. bened. ana ℥iiſs.
Maxill. luc. piſc. præp. ʒj.
Sal. vol. mandib. eorund. gr. xij.
Laud. opiat. ferm. (propter dolorem) gr. ij.
Syr. ſcabioſæ ℥iſs.
M. f. Potio.

Cœpit frequenter hanc mixturam cochleatim veſperi; unde manè copioſiſſimus ſudor cum levamine tanto ſupervenit, ut ægra quaſi reviviſcere videretur, & ipſemet miratus fuerim, omnia ferè ſymptomata fuiſſe levata, præter tuſſim, & materiæ crudæ rejectionem, pro cujus reliquiis temperandis præſcripſi:

℞. *Aqu. ſcabioſæ,*
Hyſſopi ana ℥iſs.
Spiritus ſal. Ammoniaci aniſ. ʒiſs.
Syr. ſcabioſæ,
Violar. ana. ℥ſs.
M. f. Potio.

Cœpit cochleatim, ex cujus uſu copioſiùs quidem rejecit ægra, at minori cum levamine; quin potius ſub rejectione, & ſic thoracis agitatione, anxietates repetebant, & dolores intendebantur, unà cum renovata difficili reſpiratione. Miſſis ergò expectorantibus, ad ſudorifera iterum acceſſum feci, unde præſcripſi:

℞. *Aquæ fl. Papav. errat.* ℥ iij.
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
Salis vol. max. lucii piſc. gr. xv.
Laud. opiati ferm. gr. iſs.
Syr. ſcabioſ. ℥j. vel ℥iſs.
M. f. Potio.

Uſurpavit hanc repetitis vicibus, & quidem ſequenti modo variatam:

℞. *Aqu. fl. Papav. errat.*
Card. bened. ana. ℥ſs.
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
Salis vol. maxill. lucii piſc. gr. xv.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. Papav. errat.
Scabioſ. ana ℥ vi.
M. f. Potio.

Sic copioſo ſudore ſuperveniente, penitus tandem reſoluta fuit Pleuritis.

Convenit etiam dens apri.

Exteriùs unguentum pleuriticum Mynſichti, quod habet ex PARACELSO, *oleum amygdalarum dulcium*, *cumini deſtillatum*, *balſamus ſulphuris*, cum *unguento dialthææ* loco dolenti manè & veſperi illita; item *ſpiritus ſalis ammoniaci*, impoſito deſuper latere vel linteis calefactis. Ægræ noſtræ pro dolore ſimul ordinabam:

℞. *Ungu dialth.* ℥j.
Ol. amygd. dulc. ℥ß.
Deſtil. Cumin. ℈j.
Camph. gr. ix.
M pro Linimento.

Hoc ipſum ſub præfato remediorum uſu ſæpiùs calidè pectori illinendum juſſi, imponendo deſuper laterem calefactum, vel lintea, & ſic Pleuritis penitus ceſſavit.

Cæterùm cùm ægra ſubinde adhuc rejiceret ſputa viſcida glutinoſa, hinc ſuaſi, ut per moderatum ſucci raphani uſum reliquias diſſolveret & tolleret. Si enim crebriùs uſurpetur hic ſuccus ſub expectorationis negotio, metus eſt, ne pleuritici diarrhœam incidant, quod facillimè fieri poteſt. Verùm mulier hæc erat paupercula, nec diætæ leges obſervare poterat, quin ſucceſſivè hinc nunc tuſſis humida, nunc ſicca, eam invaderet cum virium defectu & macie, unde periculum erat, ne phthiſis pulmonalis ſuperveniret. Hinc pro avertenda hac, ordinavi:

℞. *Herb. Cherefol. rec.*
Hed. terreſtr. rec. ana. pro lubitu.

Hæc (pro ſcopo vulnerario) ſimplicia inciſa coquantur in cerviſia: hinc ter vel quaterquotidie bonum hauſtũ cepit, & ita tuſſis & omnia ſymptomata evanuerunt. Egregia ſunt hæc duo ſimplicia in ſimilibus affectibus pectoris, unde & benè hoc decoctum convenit in empyemate, & aliis affectibus pectoris.

Tandem & his ceſſantibus, cùm adhuc ſudores nocturni copioſiſſimi ſupereſſent, ita ut quotieſcunque oculos clauderet, toties quaſi ſudore diffluxerit, quales ſudores ſunt colliquativi, & phthiſicos ordinariò affligunt, tunc ordinavi:

℞. *Antihect. Poter.* gr. xv.
Laud. op. gr. j ß.
M. pro Pulvere.

Capiebat veſperi poſt moderatiſſimam cœnam ſub introitum lecti, vel etiam bihorio ante moderatiſſimam cœnam, repetendo pulverem hunc aliquoties; ita & hi ſudores colliquativi penitùs diſcuſſi ſunt, & mulier curata eſt.

Ubi notabile eſt, quod laudanum opiatum aliàs ſit potens ſudoriferum; in hujuſmodi autem ſudoribus colliquefactivis & phthiſicorum & hecticorum compeſcendis fere non eſt melius, ſub ſomno aſſumptum.

Pleuritis autem finitur, quando inflammatio denuò diſcutitur, nunc criticè, nunc ſine criſi, vel per coctionem, vel per ſuppurationem. Hinc ratione prioris principium curæ per diaphoretica & appropriata ſudorifera debemus inſtituere. Erravit ergo *Dn. Autor hujus Reſolutionis*: (1) quod reſolutionem neglexit, quæ primò tentanda fuiſſet: (2) quod coctioni materiæ collectæ non dedit operam.

Indicationes ſunt:

1. Suppurationem promovere per *temperata* Interna & externa.
2. Abſceſſu rupto, quò vergit natura, pus evacuare.
3. Pure evacuato ulcus relictum mundificare, & conſolidare.

Sin ergo per diaphoretica non cedat Pleuritis, materiæ collectæ coctio ſeu attemperatio mediante lymphâ, in materiam pituitoſam tranſmutatâ, *juvanda* per concoquentia, & *temperata* dulcia, incraſſantia, & expectorantia paulò acriora & acidiuſcula. Oleum lini eſt peculiare euporiſton in pleuritide, in principio & incremento, pro expectoratione; uti & oleum amygdalarum dulcium. Temperant enim acre acidum, & diſſolvunt ſanguinem ad congrumationem tendentem, ſimulque copioſè laxant alvum. Datur ad ℥ iij. Pro ſuppuratione autem nihil facit.

Si autem excretio, quæ ad viginti dies ſe extendit, & *tuſſis non ſuccedat debitè*, ſed inflammatio tandem ad ſuppurationem tendat pleuritis, tunc

1. Rupto abſceſſu, quò natura vergit, pus evacuemus.
2. Quando ad abſceſſum tendit, quod fit ferè poſt diem decimam quartum, pro ſuppuratione *promovenda* conferunt Temperantia, vulgò Emollientia & Humectantia dicta.
3. Factos abſceſſus curetur per conſolidantia & purificantia ſeu vulneraria.

Poſterius locum ſaltem habet in pulmonibus ſuppuratis. Omnis enim Pleuritis, quæ pleuram ſaltem afficit, ſolummodò per reſolutionem materiæ curatur. Obſervavit tamen LINDANUS, quod quandoque pleura fuerit ſuppurata, & pus quaſi paracenteſi naturali exteriùs eduxerit natura; quod tamen rariſſimum eſt.

In Pleuritide, ut tali, venæſectio eſt inutilis, interdum eſt nociva, modò Medicus maturè vocatus inſiſtat diaphoreticis ſpecificis: quando verò æger admodum plethoricus eſt, vel ſi eſt mulier, cui menſes deficiunt, vel ſi febris eſt nimis impetuoſa, concedenda venit. LINDANUS obſervavit pleuritidem ex venæſectione in parte affecta in gangrænam abiiſſe; HILDANUS in latere oppoſito exaſperatam. Si revulſionis gratiâ debet inſtitui, habeatur ratio pleuritidis adſcendentis & deſcendentis. In adſcendente ſecetur in pede, in deſcendente in brachio.

Quamdiu urget tuſſis & excretio, tamdiu non expectanda ſuppuratio.

Si ergò ad ſuppurationem tendere viſa fuiſſet Pleuritis in noſtra ægra, tunc pro ea promovenda contuliſſent primò Temperantia, interna & externa, vulgò emollientia & humectantia dicta, inter quæ excellunt internè ſcabioſa, althæa, malva, violæ, paſſulæ, dactyli, ficus, jujubæ &c., quorum omnium uſus eſſe poteſt ſub forma decocti, ut horum medio ſalia acria in inflammatione, fermentativo motu concurrentia, temperentur ac reſolvantur, & ita reſoluta promptiùs uniantur in pus; temperata verò cum minoribus ſymptomatis curſum morbi peragant.

Pro ſuppuratione externè optimum eſt terebinthina cum vitello ovi.

Factâ autem ſuppuratione melius eſt, ut abſceſſus ſponte ſuâ rumpatur, quàm ut is violenter, vomitu e.g., clamore, ſternutatorio, vel motu fortiore aperiatur: cujus ratio eſt, quod ex ſignis externis vix poſſimus eſſe certi de perfecta ſuppuratione. Ruptio hæc ſpontanea fit cum rigore, quam excipit inſignis æſtus febrilis, dolor, tuſſis, exſcreatio, &c. Equidem pure facto, febris dolorque remittunt; ſed an perfecta ſuppuratio adſit omni parte? Medicus perfectè cognoſcere non poteſt: unde tutius eſt, expectare, niſi nimis diu ea procraſtinetur, ſpontaneam ruptionem; aliàs enim abſceſſum nondum perfectè maturatum ſequi ſolent ulcera longè pejora & magis ſordida. Si nimis diu duret apertio, vel non ſuccedat, nec fiat, ſymptomatis jam ceſſantibus, tunc arte aperiatur, ubi quandoque vomitus eſt bonus, ſed lenis, non violentus, ne rumpatur vas. Quin potius pro ruptura ſufficit clamor intenſior, vomitorium, item ſternutario paulo fortior, nec non ſtercora animalium; ita enim potus de ſtercore equino promovet ruptionem & ſuppurationem abſceſſus. Aliàs ſponte abſceſſum rumpi, cognoſcitur, ſi rigor, poſteaque æſtus febrilis, ægrum corripiat, & tuſſis exſcreatioque exaſperentur. Pus autem Pleuritidis ſuppuratæ per varia loca, nunc nempe per urinas purulentas, nunc per diarrhœas purulentas, nunc per abſceſſum alterius membri externi, nunc per expectorationem purulentam, evacuatur, ac fiunt omnes enarratæ evacuationes puris, mediante ſanguine, per cor delati, cum etiam PARÆUS ulcera brachiorum, per urinas purulentas evacuata, obſervaverit ita, ut, quoties æger urinam purulentam redderet, minus puris in ulcere apparuerit. Sic mihi aliquando obvenit mulier pleuritica, ad quam, quarto demum die, in ſtatu morbi conſtitutam vocatus, cùm eandem corpulentam ad ſudorem nullâ ratione diſponere poteram, hinc pleuritis ſuppurata ſponte per diarrhœam purulentam ſolvebatur, ſicque pure copioſo per alvum excreto ægra reconvaleſcebat, me nil interim agente, niſi quod clyſmatibus ſubinde paulò acrioribus ſtimularem alvum, & internè balſamicis ex myrrha, ſulphure, benzoë, balſamo ſulphuris, antimonialibus & ſimilibus, puris acrimoniam temperarem, & hâc ratione, ſi quid reſtaret de ulcere, curarem.

Si ergò ſuppurata pleuritis, rupto abſceſſu per ſputum purulentum ſe evacuare vult, conveniunt hyſſopus, mar-

matrubium, helenium, crocus, radix ireos, cum blandè dulcibus & abſtergentibus. Expectorationem optimè promovet *nicotianæ decoctum vel ſyrupus* ritè paratus per digeſtionem & repetitam infuſionem, tam pro evacuando pure, quàm præſertim pro ulcere pulmonum mundificando & expectorando. Vid. EPIPHANIUS FERDINANDUS *in Hiſt. Med.*, qui Pleuriticos deploratos aliquoties mediante decocto & ſyrupo nicotianæ ritè paratis, per copioſam rejectionem ſputi purulenti per os reſtituit. Dicitur legitimè paratis; eſt enim nicotiana (in qua univerſalis pharmacia latet) ſimul virulenta, & ſeceſſus movens. Præparatur ergo ritè, partim mediante digeſtione & hinc repetita infuſione, quibus corrigitur nicotianæ virulentia. Præter ſyrupum, cum oxymelle aut cum aceto parandum, quo hoc ipſo corrigatur virus emeticum latens, ad imitationem Quercetani egregiè convenit ſyrupus vel remedium ex multiplici infuſione paratum, in quo tamen exulet ſaccharum. Unde recipit folia nicotianæ noſtratis nonnihil areſacta, infundit in aqua ſimplici, digerit in loco calido; infuſum leviter expreſſum novis affunditur foliis, digeritur iterum, ac denuò exprimitur, quod aliquoties repetatur: expreſſus liquor crebriore infuſione paratus poſtmodum digeritur aliquamdiu in Mariæ balneo; à fæcibus decantato additur oxymel, liquor ſupernatans decantetur, & vel cùm melle vel cùm ſaccharo ad conſiſtentiam debitam redigitur, vel ita ſeorſim paulo ſulphuratus per ſe aſſervetur ad uſum. Nunquam remedia interna ex nicotiana ſine aceto propinanda ſunt. Poteſt etiam ex tempore nicotiana cum aliis infundi & decoqui pro ſcopo mundificandi. Præ cæteris quædam remedia in forma liquoris euporiſta habet MAGNENUS *Tractatu de Tabaco*. Ex tempore præſcribi poteſt ita:

℞. *Herb. hyſſopi,*
Scord. noſtr.
Nicot. noſtr. ana M. j. vel ij.
Rad. Enul. ℥ij.
Acori noſtr. ℥j.
Coqu. in ſ. q. *Aquæ ſimpl.*
Colatura clarificata edulcoretur
Cum ſ. q. *Syr. Nicot. Querc.*

Detur pro ſcopo expectorandi & purulentias reſolvendi.

Paracenteſis in ægra noſtra non videtur locum habere, quia ſuſpicio eſt, vomicam latere in ſubſtantia pulmonum, unde fruſtra ea fuiſſet; ſi verò, rupto abſceſſu fluctuaſſet in thorace ſuper diaphragmate pus, paracenteſis proficua fuiſſet. Aliud enim eſt vomica, aliud empyema.

Pro mundificando ulcere & conſolidando, ubi ſemper temperetur acrimonia puris, conveniunt balſamica, ſulphur, & ſulphurea, antimonialia, balſamus ſulphuris ♃ &c. quæ pus optimè temperant, & uberiorem ejuſdem puris proventum præcavent. Terebinthina ulcus conſolidat & mundificat. Præ cæteris tamen *in vomica pulmonum* egregia ſunt decocta lignorum, in ſpecie convenit decoctum radicis chinæ, item ligni ſaſſafras: quidam addunt ſantalum &c., cum quibus vulneraria incoqui poſſunt. Ter in die, manè jejuno ſtomacho, à meridie poſt prandium, & tandem ſub ingreſſum in lectum, capiatur bonus hauſtus, cui addatur ſubinde doſis vel antihectici Poterii, vel antimonii diaphoretici, vel balſami ſulphuris terebinthinati vel aniſati. Lignorum hæc decocta commendantur ab ARCÆO *in Tr. de curandis vulneribus capitis*, item ab HILDANO ad præcavendam phthiſin. Interim non opus eſt, ut æger ab uſu lignorum horum ſudet. *Spiritus nitri dulcis* antipleuriticum eſt optimum, ſpecialiter, ubi ſimul urget febris; ubi verò mitior febris eſt, ſalia volatilia uſurpentur: in principio tamen pleuritidis ferè meliùs operantur partes terreæ animalium; unde *formula Dn. Autoris in fine Reſolutionis* præſcripta in principio pleuritidis optimè convenit.

CASUS XLII.

HEPATITIS SEU INFLAMMATIO HEPATIS, CUM FEBRE SYMPTOMATICA.

Mulier deliciis dedita, ſed quæ citra notabilem cauſam menſium imminutum fluxum hactenus paſſa fuerat, deambulans ante portam tempore verno, domum rediens, cœnans, ſub introitu lecti patitur horrorem, & rigorem ſatis gravem, quem per horam durantem excipit æſtus totius corporis ingens, cum ſiti, ſapore amaricante in ore, gravi cephalalgia, &c. ſimul dolor adeſt in hypochondrio dextro, gravans inſigniter, & pondere quaſi premens in ejus profundo; reſpiratio eſt difficilis, & admodum anheloſa, ſupina jacet, nulli lateri commodè & citra reſpirationis impedimentum incumbere poteſt: tuſſis ſubinde repetens, ſed planè inanis, aut in qua interdum pauca viſcida ultimo conatu rejiciuntur, vexat: pulſus, Medico vocato, percipitur magnus, frequens, celer, quaſi undoſus: urina craſſa, turbida, obſcura, abdomen murmurat, alvus minus reſpondet, nares ſubinde ſtillant ſanguine. Vocatur Medicus tertiò die veſperi pro Cura.

RESOLUTIO

DN. THEOD. CHRISTOPH. KRUGII,

Haſſo-Caſſellani,

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Inteſtina bella quò diutiùs latent, & ſub cineribus gliſcunt, eò perículoſiori modô erumpunt; pari modo ac in corpore noſtræ ægræ ignis, qui diutiùs ſub cineribus gliſcens latuit, jam crudeliter in flammam abit, & calore, dolore, ſimilibuſque ſe prodit: & hinc inflammatio, quæ ſubeſt, diutiùs abſcondi non poteſt, quæque ſe ipſam propriis ſuis ſymptomatibus manifeſtam reddit. Calor enim præternaturalis, pulſus, ut dicitur, undoſus, quid aliud, quàm ignem latere, innuunt? quid aliud, quàm ſanguinis incendium, indicant? quid dolor in hypochondrio dextro inſigniter premens, gravans? quid reſpiratio anheloſa, ita ut nulli lateri incumbere poſſit, aliter oſtendit, quàm *inflammationem* viſceris alicujus interjoris latere? præprimis autem, quod ex ſitu doloris patet, *hepatis*.

PARS AFFECTA.

Hoc enim viſcus inflammationis præſentis *ſubiectum* eſſe, quin credamus, nil dubii reliquum eſt, & quidem affectum eſt ſeu inflammatum ratione partis gibboſæ, unde ſymptomata etiam pleuritici aliquo modo ſimillima urgere ſolent. Sicuti autem hepar diximus eſſe partem affectam ratione morbi, ita ratione cauſæ partem affectam maſſam ſanguineam pronunciamus.

CAUSA PROXIMA.

Reverà enim *Cauſa* hujus *Inflammationis proxima* latet in maſſa ſanguinea, dum nempe a naturali motu circulari deficit, & in vaſculis minoribus ſtagnat, ob quam ſtagnationem ejus accedente ſimul copiâ inflammatio ſupervenit, dum nimirum ſat copioſè influit, non verò refluit, propterea etiam dolor inſigniter gravans, & pondere quaſi premens, minus tamen acutus ob hepatis parenchyma minus ſenſile, in hypochondrio dextro perſentitur.

CAU-

CAUSA REMOTA.

Deficit autem ſanguis à naturali motu circulari, & ſtagnat, qui à craſi quoque naturali deficit; minus enim dulcis minuſque dilutus exiſtit, ſed viſcidus, craſſus, & quaſi ab acido præternaturali latente congrumatus, hinc neceſſariò & minùs aptus ad circulandum ſtagnat in vaſculis lobulorum hepatis, hujuſque ſtagnationis intuitu more aquarum, quæ non moventur, putreſcere quaſi ſanguis incipit, ſaliaque ſic ſui juris facta effervescentiam excitant, inflammationemque cauſantur.

CAUSÆ REMOTIORES.

Sanguinem autem hunc congrumatum in cauſa eſſe; patet ulteriùs, ſi indigitemus cauſas præcedentes. Quid enim indicat imminutus menſium fluxus, quàm quod occaſionem præbeat cogitandi de tali ſanguinis grumeſcentia? ratione cujus & hinc fluxus impediatur; hinc & ſanguis copiâ auctus regurgitando ad hepar, ibidemque ſtagnando, eò feliciùs talem inflammationem inducere potuit. Ad ejuſmodi autem *ſanguinis grumeſcentiam* inducendam non parum contulit tempus vernale juſtò interdum frigidius, ſanguinem idcircò eò feliciùs condenſans, cujus quidem medela fuiſſet motus, quem deambulando extra portas inſtituit; ſed & hic ſuum tributum contulit: occaſione enim hujus motus quidem ſanguinis calor fuit excitatus, promptiorque per arterias pulſus redditus; verùm cum in venis tale forte pellens non extiterit, hinc ob acidas ſui particulas jam motu excitatas, & ſic magis potentes factas, congrumatus in venis ſubſtiterit, obque nimiam ſui copiam inflammationem induxerit.

Acor autem iſte vitioſus ſanguinis adhuc prædominium poſſidens, membranacea corpora dum affecerit, ea irritando & convellendo quaſi, *horrorem* & rigorem totius corporis induxit, dum ſub iſta inflammatione ſalia ſui juris facta, hinc acidum hoc cum ſale volatili oleoſo ſanguinis effervescendo, *æſtum totius* corporis præternaturalem, & quidem cum ſiti, ſalivâ fauces humectante, ab æſtu præternaturali abſumptâ; induxit, unà cum gravi cephalalgia, ab iſta ſanguinis præternaturali effervescentia, capitis vaſcula capillaria nimis diſtendente, orta. Ab hac præterea ſanguinis præternaturali effervescentia & *pulſus illius undoſi* ratio explicanda venit. *Saporis amaricantis* principium eſt cruditas nidoroſa vitio ſtomachi. Hepar itaque à ſanguine vitioſo, ibi ſtagnante, inflammatum, dum ſimul per ligamentum latum diaphragma afficit, inde & hoc in motu impeditum fuit, & difficultas illa reſpirationis ſupervenit; ut lateri nulli commodè incumbere potuerit; ſed ſupina ut jaceat, cogitur; dumque diaphragma quaſi convulſivi quid patiatur; hinc ob ſenſum continuitatis irritantur partes thoracis reliquæ, pulmones puta; & dehinc aſpera arteria, unde ex harum partium irritatione tuſſis illa inanis planè orta: ſub quo tamen ultimò tuſſiendi conatu viſcida quædam pauca excernuntur; quæ tamen non ex hepate; ſed ex faucibus, poſt crebriorem tuſſim per accidens rejiciuntur. Tandem quod nares ſanguine ſtillent, fit per accidens, & eſt hæmorrhagia ſymptomatica; dum plethorica eſt mulier propter menſium imminutum fluxum.

PROGNOSIS.

Malum eſt pericloſum, quia morbus acutus, & qui menſium ſuppreſſione aliquali magis exaſperatur; unde niſi maturè ſudoriferis diſcuti queat inflammatio, ſuppurationem hepatis, ejus abſceſſum, & ita periculum phthiſeos cum hectica, portendit.

CURA.

Interim ſine mora acceleranda *Cura*, quam, ut eò meliùs inſtituatur, firmabimus *tribus* ſequentibus *Indicationibus*. Nempe

1. Ut ſanguinis circulus per ſudorifera reſtituatur; quo ſic inflammatio diſcutiatur.
2. Quodſi hoc obtineri non poteſt; eò allaborandum, ut inflammatio ad ſuppurationem perducatur.
3. Ut facto abſceſſu materia collecta & ſuppurata per debitas vias, præprimis per alvum & cum urina, evacuetur; &
4. Ulcus mundificetur, & quod læſum, conſolidetur.

Ut *priori ſcopo* ſatisfaciamus, è fonte Chirurgico petenda eſt venæſectio, in brachio inſtituenda per revulſionem univerſalem, cui altero manè ſurrogetur alia venæſectio in pede, indeque eò magis, quod menſium aliquali defectu laboret mulier; hac tamen cautelâ, ut juſta obſervetur quantitas & proportio, ne ægra jam narium hæmorrhagiam paſſa nimis debilitetur. Præmiſſâ venæſectione clyſma injiciatur; & hinc conveniunt ſanguinis grumos diſſolventia, talia nempe, quæ ſunt acidum præternaturale abſorbentia, & per ſudorem peregrina miaſmata expellentia, eaque ſalia alcalia, nunc fixa nunc volatilia: e. gr. ſequens mixtura præſcribenda:

℞. *Aquæ Card. bened.*
Petroſel. ana ℥vj.
Antimonii diaphor. ℈j.
Bezoard. Iovial. ℈ß.
Syr. flor. Papav. err. ʒiij.
Spiritus Salis dulc. parum.
M. D. S.
Mixtura ſudorifera.

Capiat hanc æger pro una doſi; expectandò largum ſudorem.

Vel
℞. *Mixt. ſimpl.* ʒij.
D. pro duabus doſibus.

Vel ſi magis volatilia adhibere animus eſt, convenit ſequens:

℞. *Aquæ Card. bened.*
Flor. Papav. errat. ana ℥iß.
Spiritus ſal. ammoniaci ʒiß.
Sal. vol. ſuccini gr. xv.
Syr. flor. Papav. err. ℥ß.
M. D. S.
ut *ſuprà*.

Pro tribus doſibus, vel cochleatim, hauriatur.

Aut in forma pulveris:
℞. *Antihect. Poter.*
Antimonii diaphor. ana ℈j.
Nitri Antimoniat. ſcrup. ß.
Bezoard. Iovial. gr. vj.
Laud. opiat. gr. iij.
M. f. pulvis pro duabus doſibus.

Semper expectando ſudorem in lecto.

Vel
℞. *Antimonii diaphor.* ℈j.
Bezoard. Iovial. gr. vj.
Salis card. bened. gr. v.
Laud. opiat. gr. j.
M. D. in duplo pro duabus doſibus.

Dictis his, ſi levamen ſentiat, aut ſi indicium ſit, inflammationem ſine ſuppuratione fore evanituram, non inconveniens erit, ſimul quoque externa diſcutientia & reſolventia dicta adhibere: v. gr.

℞. *Aquæ Plantag.*
Roſar. ana ℥ij.
Spiritus vini camphorat. ℥j.
M. D. S.
Spiritus externus.

Qui linteis multiplicatis crebriùs calidè applicetur regioni hepatis.

Vel
℞. *Aquæ Chamomill.*
Flor. ſamb. ana ℥ij.
Spiritus vini camphor. ℥j.
M. pro Epithemate.

Sub hujus aut ſimilis uſu adhibeatur internè ſequens mixtura:

℞. *Aquæ card. bened.*
Petroſel. ana ℥iß.
Theriacal. ſimpl. ℥ß.
Nitri antimoniati ℈ij.
Antihect. Poter. ℈j.
Syr. heder. terreſtr. ℥ß.
M. f. Potio.

De qua ſubinde capiat cochleare unum pro lubitu.

Sin verò omnis ſpes abſit diſcuſſionis, ſed certum eſt ſuppurari inflammationem, & in abſceſſum abire, ejus
ſup-

ſuppuratio dehinc & ejus apertio promovenda; hinc pro uſu interno commendamus:

℞. *Decoct. rad. Chinæ cum rad. liquirit.* ℔ß.
adde
Rob Paſſular. ℥ij.
Syr. ſcabioſ.
Violar. ana ℥j.
Miſc.

Capiatur pro lubitu.

Vel

℞. *Rad. Chinæ in taleol. inciſ.* ℥iß.
Macerentur per noctem in Balneo Mariæ in
Aquæ ſimpl. ℔iij.
Mane adde
Rad. Liquirit. ℥j.
Coquantur ad medias:
Hinc infunde
Paſſul. min. conquaſſ. ℥iij.
Colatur. refrigeratæ ℔iß. adde
Syr. Scabioſ.
Violar. ana ℥iß. vel q. ſ.
Miſc.

Simul & antimonialia fixa, pus plus minus corrigentia, ſunt uſurpanda.

Externè autem conveniunt Maturantia dicta: hinc

℞. *Ungu. de Alth.* ℥j.
Ol. Amygd. dulc. ℥ß.
M. pro Linimento.

Inungantur calidè, cui poſtmodum imponatur emplaſtrum de meliloto cum oleo hyperici malaxatum.

Quodſi jam ſuſpicio ſuppurati abſceſſus, ejus maturanda eſt apertio, hinc externè imponatur Cataplaſma ex decoctione foliorum tabaci & malvæ arboreſcentis cum lacte, quod calidè imponatur ſæpiùs, ſubinde repetendo. Quodſi graviùs laboret æger, neceſſum erit, manu chirurgi per ſcalpellum, extrinſecùs per muſculos abdominis adactum, ſuppuratum aperire abſceſſum.

Rupto abſceſſu, ut evacuetur materia per legitimas vias, præprimis per alvum & urinam, eſt allaborandum, ut dehinc, quod læſum, eò meliùs mundificetur.

Pro priori ergò ſcopo conveniunt laxantia blanda & urinam ſtimulantia; hinc

℞. *Decoct. paſſulat. laxat.* ℔. Iß.

Cui omni hauſtui, vel *olei terebinthinæ* guttæ viij. vel *balſami ſulphuris terebinthinati* tantundem, addatur; aut omni mane & veſperi de *terebinthina in vitello ovi* q. ſ. aſſumatur, &c.

Hinc etiam decocta vulneraria cum lignis proficua erunt: e. gr.

℞. *Raſ. ligni Iunipeun.* ℥ij.
Saſſafr. ℥j.
Infund; per noctem in ℔. iv. *Aquæ communis*:
manè adde
Herb. Alchimill.
Heder. terr.
Veron. ana M. j.
Raſ. Cornu Cervi ʒvj.
Coqu. ad tertiæ vel dimidiæ partis conſumpt:
Colaturæ adde
Syr. de byſſopo,
Symph. Fernel. ana q. ſ. pro gratia ſaporis.
Miſceantur.

Sin verò adhuc alvus obſtructa maneat, aut murmura abdominis urgeant, non inconveniens erit clyſma applicare; hinc

℞. *Herb. Alth.*
Malvæ,
Parie. ar. ana M. j.
Fol. Plantag.
Flor. Chamom.
Samb, ana p. j.
Bacc. Iunip. ℥ij.
Lauri ℥j.
Coqu. in ſ. q. *ſeri lactis:*
Colat. ℥ix. adde
Terebinth. in vitello ovi diſſol. ℥ß.
Ol. Chamomill. ℥j.
M. pro Clyſmate, duabus vicibus applicando.

His tandem conveniens diæta ſubjungenda.

Tantum!

ANNOTATIO

B. DN. PRÆSIDIS.

Noctu ſi Medicus accedat, poteſt applicari clyſma, ſecari vena in brachio ſtatim, nullo habito reſpectu ad tempus veſpertinum, nugæ quippe ſunt; & poſtea propinare ſudoriferum: altero manè poteſt repeti venæſectio in pede, &c.

RESOLUTIO ALIA

DN. JOH. MATTHÆI

MERCKELII,

ANNÆBERGENSIS.

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

AFfectus præſens, quin inter febres continuas comitatas eſſentiales magis acutas referri queat, nihil omninò dubito. Nimirum videtur mihi omninò probabile, ex primitiis hiſce febrilibus, & connexis ſymptomatis, *febrem* hanc eſſe *cum inflammatione hepatis* conjunctam.

Pars itaque *affecta* erit duplicis generis:

1. Tota maſſa ſanguinea, cui ſalia illa à ſe invicem diverſa, & acidum præprimis viſcidum, febrium cauſa proxima materialis, & unde fiendi earum modus dependet, inhærent.
2. Erit hepatis obſtructio, & inde dependens dolor, tumor & inflammatio in parte ejuſdem, uti opinor, ſima ſeu concava.

Cauſas quod reſpicit: primò *proxima materialis* nulla & hic alia erit, quàm acidum vitioſum plus minus viſcidum, turgeſcentiam maſſæ ſanguineæ, ejuſque motum fermentativum, ſapore ſuo auſtero ac maximè peregrino, turbans. Et quidem vitium hoc eſſe ab acido, patet ex eo, quod ægra noſtra ſubinde menſium difficultatem, & fluxum eorum imminutum, citra aliam notabilem cauſam, paſſa fuerit hactenus. Quod utique ſignum eſt, vitium non hærere in viis, per quas iidem evacuantur, ſed in ipſo ſanguine inepto ad turgeſcentiam ſui, propter acidi viſcidi impedimentum. Et ſi rem paulo accuratiùs perpendo, videtur mihi ſubjecti hujus præſens morboſa conditio à nulla alia, quàm dicta jam ſubſiſtente cauſa, dependere; ſed ad reliqua.

Cauſæ proximæ formalis vices hìc gerunt ſpiritus vitales.

Cæterùm *Cauſæ* etiam *remotæ* in caſu hoc noſtro ſatis evidenter expreſſæ, ſymbolum ſuum conferre videntur. Nam primò quod attinet victus rationem, delitiis inſtructam, & negligentiùs obſervatam, hæc utique omnium conſenſu fœcunda mater hujus mali exiſtit, & ad producendum hocce morbi genus, & febres quaſvis, multum poteſt; quia fermenti digeſtivi naturalem craſin turbare, ejuſque loco in primis viis, tanquam fomiti radicationis omnium ferè febrium, vitium digeſtionis primæ producere valet. Huc etiam ſuo modo ſpectare poſſet deambulatio ante portam tempore verno, circa quod exhalationes vaporoſæ ex terræ gremio copioſiùs adſcendunt, efficiente id potiſſimùm ſolis calore, compactam hujuſque ſuperficiem terræ iterum relaxante, quo facilè fieri potuit, ut frigus illud hocce tempore adhuc ſatis grave, ſubjecto huic fœmineo fuerit nocivum.

Quantum ad ſymptomata: primò *ſitis*, & *amaricans* in ore *ſapor*, aliam fortè cauſam non agnoſcunt, quàm acidum viſcidum, & humores in primis viis latitantes, qui ſibi invicem contrariantur, ita, ut concurſu ſuo efferveſcentiam & calorem formaliter febrilem excitent, hincque ſapore ſuo ſalſo acri roſionem orificio ventriculi ſiniſtro inferant, fugaque ſpirituum, & conſequenter ſitis, ſeu appetitus potus, nec non ſapor amaricans in ore

in ore propter alcali bilis ibidem prædominans, ex eodem ſonte provenire mihi videntur. His ita præſuppoſitis, individuus febrium comes ſubſequitur, *cephalalgia* puta, quæ per conſenſum, vitiato ſcilicet ſic ventriculi tono, ejuſque humore fermentativo, exinde reſultat. *Dolor vero in hypochondrio dextro* gravans, & inſigniter ponderoſus, quaſi premens, in ejus profundo potiſſimùm, innuit hepar male affectum. Solet enim lege quaſi naturæ in partibus inflammatis res ita contingere, ut datâ partis cujuſdam obſtructione, à viſcida & plus minus glutinoſa materia, aut alia cauſa inductâ, ſtatim etiam detur partis ejuſdem tumor, ſtupefactio, & emortua quaſi actio, adeò ut pondere ſuo quaquaverſum hinc & inde ruat, & preſſurâ ſuâ cæteris partibus dolorem aliquem gravativum inferat, laxatis ſcilicet aut dilatatis ſaltem ejuſdem ligamentis ac ſubligaculis. Et etiam, ut pars una alteri per connexionem ſit unita, hinc ſimul partes aliæ in conſenſum ſæpiùs trahuntur, uti & hic videre eſt. Nimirum hepar mediante ligamento lato diaphragmati, tanquam potiſſimo reſpirationis organo, connectitur, quorum conſenſus etiam in ſtatu naturali nil damni infert, nec unum alterius actionem turbat. Aſt inflammato hepate, quia pondus neceſſariò gravius propter ſtagnationem ſanguinis contrahit, & majorem molem exinde acquirit, motus diaphragmatis reſpiratorius ſimul ab ejus pondere læditur; dum ſcilicet diaphragma plus juſto inferiora verſus trahitur, fit ut impediatur thoracis dilatatio, propter connexum firmiſſimum diaphragmatis cum coſtis ſpuriis, æquè ac veris, & conſequenter reſpirationis negotium haud parum incommodi exinde contrahat & patiatur; de qua difficultate reſpirandi & tuſſi crebra, ſed inani, propter defectum materiæ excernendæ, & quia hæc eſt à ſolis convulſionibus, ægra noſtra ex dicta jam cauſa meritò conqueritur.

Spectat etiam huc; & eandem agnoſcit cauſam, quod Patiens noſtra *nullo lateri commodè*, & contrà reſpirationis impedimentum, *incumbere poſſit*. Nam dextro, ſi lubet acquieſcere lateri, moles hepatis tumentis comprimitur eò magis verſus diaphragma, & quia hæc corporis pars per ſe ſenſus exquiſitiſſimi eſt, nil mirum, quod hoc ipſo decubitu dolor eò magis augeatur. Lateri verò ſiniſtro quare non poſſit incumbere, vix niſi per conſenſum intimiorem lienis cum hepate, nec non à diaphragmatis motu convulſivo, licebit deducere.

De cætero pulſus hoc in caſu id videtur habere peculiare, quod irritatis ab acido nervis, nec non membranis arteriarum, motus ſpirituum undoſus deprehendatur, quibus mediantibus ſanguis aliàs turgeſcens per arterias undarum inſtar pellitur, quod bonum ſignum eſt; quia ſudorem jamjam imminere annunciat. *Urina turbida*, craſſa & obſcura, bono nos jubet eſſe animo, quia robur naturæ oſtendit, & aliqualis coctionis ſigna præ ſe ferre videtur. *Abdominis murmura*, & *alvi adſtrictio*, nihil, præter acidum in arundine inteſtinorum hærens, uti & bilis inertiam, ſui cauſam habent. Nempe acidum viſcidum à bilis inertia enatum, illi latera eorundem incruſtat, fæcibus tranſitum, glutinis inſtar, denegare videtur, eaſque juſto diutiùs retinere facit, hinc induratio earundem, & tandem difficilis admodum depoſitus. Quod poſterius reſpicit, *hæmorrhagiam* ſcilicet *narium*, ſit hæc utplurimum cum levamine ægri, & videtur mihi hujus ſymptomatis cauſa conſiſtere in ſtrictura fibrarum lateris malè affecti; unde poſtmodum dependet ſanguinis ſtagnatio, & tandem ſtillicidium jam dictum per nares: quod in febribus malignis, ſi guttatim per nares exeat, peſſimum eſt ſignum; ſin in copia, ſalva res eſt.

P R O G N O S I S.

Quod reliquum eſt, videtur mihi morbus hic maximè periculoſus, præprimis autem propter inflammationem hepatis conjunctam, quæ utplurimum ſolet eſſe lethalis, quia facili negotio in abſceſſus degenerat & mortem comitem habet.

C U R A.

Curatio pro ingenii mei imbecillitate inſtitui poſſet hoc modo:

1. Acidum vitioſè viſcidum, & quæ hinc proveniunt cætera maſſæ ſanguineæ vitia, corrigantur, & quantum poſſibile, blandè evacuentur.

2. Dolor, tumor, & inflammatio hepatis, quæ hic potiſſimùm attendenda veniunt, ſedentur & diſcutiantur.

3. Symptomata urgentia mitigentur.

Pro *prima Indicatione* equidem diximus nuper, adhibenda eſſe emetica: ſed hoc in caſu vix ex uſu fore mihi perſuaſum habeo. Itaque potiùs ſenſim atque ſenſim acidum quæ infringunt, & viſcid tatem ejus diſſolvunt, præmiſſâ venæſectione in brachio, & hinc in pede, in uſum vocanda erunt. Hæc inter adhiberem ego nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum, ſal tartari eſſentificatum, cremorem tartari, nec non terrea abſorbentia, uti ſunt dens apri præparatus, antimonium diaphoreticum, lapilli cancrorum præparati, corallia rubra præparata, elixyr proprietatis ſine acido, liquor terræ foliatæ tartari, & omnia antipleuritica, præſertim camphoratis mixta.

Formulæ poſſunt eſſe tales:

℞. *Crem. tartari, ſeu Pulv. hepat. rub.* ℥j.
Corall. rub. præp. ℈j.
M. D. S.
Pulvis diſcutiens, cuſpide cultelli ſumendus.

℞. *Elixyr. propr. ſine acido* ℥ij.
Spiritus cochlear. ℨß.
M. D. S.
Guttæ mundificantes:
30. pro doſi.

Nec dubito, quin Purgantia lenia per inferiora ex maſſa pilularum de tribus Ruffi, aut ammoniaco Quercetani, hic locum poſſint habere, ut ſcilicet acidum illud inſenſibiliter evacuetur. Quò etiam ſpectat pulvis Comitis de WarWicK de Tribus: e. g.

℞. *Diagr. ſulphurat.* aut *reſ. Jal.* gr. vij.
Antimonii diaphor. gr. v. ad vj.
Cremor. tartari ℈j.
M. exactè.

Secunda Indicatio plus nobis negotii faceſſet, ſi ſitum ſaltem partis affectæ ſpectes; internè itaque & externè res erit gerenda.

Internè liquor cornu cervi ſuccinatus, ſalia volatilia, & ſpiritus nitri dulcis, utramque faciunt paginam.

Vel

℞. *Mixt. ſimpl.* ℨj.
D. S.
Guttæ ſudoriferæ: 60. *pro una doſi.*

℞ *Spiritus nitri dulc.* vel *Cliſſ. miner.* ℨij.
Tinctur. flor. bellid. ℨj.
M. D. S.
Tinctura refrigerans ad potum.

Huc etiam ſpectare poſſent amara quævis, Hepatis, ut dicunt, anima; hinc ſemper internè & externè aliis, ceu appropriata ſocianda:

℞. *Eſſ. Cent. min.*
Abſinth. ana ℨj.
M. D. S.
Guttæ hepaticæ: 30. *ad* 40. *pro una doſi.*

Externè Linimenta & Epithemata diſcutientia, & ad ardorem compeſcentia, conveniunt: ex. gr.

℞. *Ungu. di Alth.* ℥ß.
Ol. Abſinth. ℨj.
Deſtill. Anethi ℈j.
Camph. gr. ix.
M. pro Linimento.

Inter Epithemata eminet Spiritus vini blandè camphoratus.

Vel

℞. *Aquæ hyoſcyam.*
Nymph.
Prunell.
Plantag. ana ℥iß.
Camph. cum ſpiritu vini ſol.
Nitri depur. ana ℈j.
M. f. Epithema,
(applicandum crebriùs calidè.)

Poteſt etiam fieri ſacculus interpaſſatus ex ſequentibus:

℞. *Fl. Chamomill.*
Melil.
Sambuc.

Fl. Ver-

Verbaſci ana M. j.
Roſar. rub. p. ij.
Herb. Malv.
Atriplic. ana M. ß.
Sem. Aniſi,
Fœnic.
Lini ana ℥ß.
Inciſa & contuſa
D. S.
Herbæ ad ſacculum externè calidæ applicandæ.

Vel poteſt etiam fieri Decoctum cum *aqua endiviæ*, addito *aceti* q. ſ. pro Epithemate, calidè applicando.

Si in ſcirrhum degeneraverit inflammatio:

℞. *Empl. de Cicut.*
Ran. Vig. cum Mercurio:
Malax. cum ol. *Abſinth. deſtillato*:
induc. ſuper *alutam*.

Si verò in pus abierit:

℞. *Aquæ flor. Acac.*
Card. bened.
Fumar. ana ℥j.
Acet. deſtill. vel *rutac.* ʒvj. ad ℥j.
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
Antimonii diaphor. ℈j.
M. f. Potio.

Pro hepatis ſuppurati abſceſſu mundificando:

℞. *Herb. ſcolopendr.*
Fumar. ana M. ß.
Rad. Acetoſ. ℥j.
Cichor. ʒvj.
Fl. Papav. errat.
Bellid. ana p. ij.
Coqu. in ſ. q. *Aquæ fontanæ*:
Colat. ℥viij. adde
Syr. rubi idæi ℥ij.
Spiritus nitri dulc. q. ſ. pro ſuavi acore:
M. D. S.
Potio refrigerans & mundificans, de qua ſæpiùs ſumatur.

Cætera ſymptomata, quia ſunt effectus ſaltem & productum morboſum, ſublatâ cauſâ ſponte ceſſabunt. *Deus interim hiſce clementer benedicat!*

CASUS XLIII.

HÆMOPTYSIS.

Vir ætatis conſiſtentis, & functionis publicæ ratione vitam agens ſedentariam, utut ſub juvenili ardore inquietus, pariter ac gulæ indulgentiſſimus fuiſſet, poſt leviculam præcedentem tuſſim, cum difficiliori paulò anhelitu junctam, ſputa cruenta emittere, & ſanguinem floridum copiosè excernere fatagit. Sponte malum remittit, poſt tertium tamen ferè menſem ex inopinato, prægreſſâ anhelitus aliquali difficultate, levi ſcreatu, copioſum ſanguinem floridum & nonnihil ſpumoſum, emittit, idque aliquoties, malo denuò ceſſante. Repetunt hæc ſæpiùs, & abſque etiam tuſſis conatu, nunc brevioribus nunc longioribus periodis. Sanus aliàs & incolumis ſemper fuerat, niſi quod ulcus quoddam, in parte tibiæ dextræ interna, paulo ſuprà malleolum, thaleri præter propter magnitudine & figura, ſuperficiale tamen tantùm, geſtaverat, quod copioſam plorasset ſaniem, cum locorum vicinorum aliquali pruritu. Conſolidari hoc ſibi ab empirico, moleſtiarum diuturnarum pertæſus, curaverat, ex quo anteà commodè habuit. Nunc pro ſanguinis iſta excretione à Medico conſilium & curam petit.

RESOLUTIO DN. CHRISTIANI HOLZELII, Annæberga-Miſnici,

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. DOMINI PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Caſus noſtri affectus utique ad vitia pulmonum referendus erit, & quidèm propriè vocandus Hæmoptyſis, *quæ fit in genere quidem, quando ſanguis ex reſpirationis organis, ut thoracis cavo, arteria aſpera, larynge &c. ejicitur, in ſpecie verò & κατ᾽ ἐξοχὴν ſic dicitur, quando ex pulmonibus regurgitat, nunc cum nunc ſine tuſſi, uti videre eſt in* RHODIO *Cent. 2. pag. 83. & 84. & in* M. A. N. C. *Anno 2. Obſervat. 45. pag. 83., quanquam utplurimum cum tuſſi contingat, utut leviori. Etenim ſanguis, qui è ventriculo nonnunquam prodit, fere ſine vomitu non rejicitur; & tunc dicitur Vomitus cruentus. In exſputione ergò ſanguinis probè attendendum erit, unde proveniat? & quibus ex cauſis antecedentibus, quæ variæ admodum eſſe ſolent.*

PARS AFFECTA.

Sed ſepoſitis ambagibus, ad noſtrum ægrum nos convertimus videndo, unde ſputum ſanguinis ipſi ſubnatum ſit? ubi animadvertimus, ex ruptura arteriolæ cujuſdam pulmonalis hoc contingere: quod enim ex arteriola, non verò vena prodeat, evincit ſanguinis color qui eſt floridus: quod verò non ſaltim ſit ex anaſtomoſi, i. e. ex hiatu quodam vaſculi capillaris, ut interdum in hæmorrhagiis narium accidere ſolet; verùm omnimoda ruptio præſupponenda ex eroſione materiæ acrioris, probat copia ſanguinis non levis. Et quod revera ex pulmonibus derivetur, oſtendunt:

1. *Præcedens levicula tuſſis cum difficiliori nonnihil anhelitu.*
2. *Spumoſitas ſanguinis, teſte* HIPPOCRATE, *qui dicit Aphor. 13. Sect. 5. Quicunque ſanguinem ſpumoſum ſpuunt, his ex pulmonibus eductio fit.*

Nam licet pulmones tuſſis ſubjectum cenſeri non poſſint, interim tamen hoc ſenſu ipſis poteſt levicula tuſſis adſcribi, quatenus ramuli arteriæ aſperæ per eoſdem diſſeminati ſunt, qui vellicati eandam producere apti ſatis ſunt.

SYMPTOMATUM RATIO FORMALIS.

Difficilioris verò anhelitus ratio hæc eſt, quod ſanguis emanans ex arteriola non mox fuerit egeſtus, ſed collectus in parenchymate pulmonum nonnihil hæſit, & ſic infarctos pulmones in liberiori reſpirationis negotio turbavit. Et hanc ſanguinis moram etiam demonſtrat ſpumoſitas ejuſdem, quæ fit, quando ſanguis aliquamdiu per aerem inſpirando & exſpirando quaſi concutitur & ſic ſpumam excitat. Sanguis quidem, qua talis, ſpumeſcere nequit, neque in ſpumas attolli, quippe gravior & denſior eſt, quàm ut in ſpumas abire poſſit, ſed tenuior ſanguinis pars (i. e. ſerum, tinctum tamen colore ſanguineo propriè in ſpumas attollitur) quæ ſe habet inſtar albuminis ovi, quod concuſſum ferè totum in ſpumas redigi poteſt: imò ſanguis orbatus ſuo ſero ferè coagulum eſt.

Quod autem reverà à concuſſione aeris ſpumoſitas producta fuerit, probatur, quando ſanguis ex aliis corporis partibus effluens, licèt copioſiùs, bullas tales ſeu ſpumam minimè excitet, niſi fortè ſanguis in nimia turgeſcentia fuerit conſtitutus; vel quod etiam naturaliter per reſpirationem ſanguis in pulmonibus ad aliqualem diſcontinuitatem ſeu turgeſcentiam diſponatur; id quod probat ratione coloris differentia ſanguinis ad pulmones & ex iiſdem manantis.

Verbaſci ana M. j.
Roſar. rub. p. ij.
Herb. Malv.
Atriplic. ana M. ß.
Sem. Aniſi,
Fœnic.
Lini ana ℥ß.
Inciſa & contuſa
D. S.
Herbæ ad ſacculum externè calidæ applicandæ.

Vel poteſt etiam fieri Decoctum cum *aqua endiviæ*, addito *aceti* q. ſ. pro Epithemate, calidè applicando.

Si in ſcirrhum degeneraverit inflammatio:

℞. *Empl. de Cicut.*
Ran. Vig. cum Mercurio:
Malax. cum *ol. Abſinth. deſtillato:*
induc. ſuper *alutam.*

Si verò in pus abierit:

℞. *Aquæ flor. Acac.*
Card. bened.
Fumar. ana ℥j.
Acet. deſtill. vel *rutac.* ℨvj. ad ℥j.
Lapill. Cancr. præp. ℨj.
Antimonii diaphor. ℈j.
M. f. Potio.

Pro hepatis ſuppurati abſceſſu mundificando:

℞. *Herb. ſcolopendr.*
Fumar. ana M. ß.
Rad. Acetoſ. ℥j.
Cichor. ℨvj.
Fl. Papav. errat.
Bellid. ana p. ij.
Coqu. in ſ. q. *Aquæ fontanæ:*
Colat. ℥viij. adde
Syr. rubi idæi ℥ij.
Spiritus nitri dulc. q. ſ. pro ſuavi acore:
M. D. S.
Potio refrigerans & mundificans, de qua ſæpiùs ſumatur.

Cætera ſymptomata, quia ſunt effectus ſaltem & productum morboſum, ſublatâ cauſâ ſpontè ceſſabunt. *Deus interim hiſce clementer benedicat!*

CASUS XLIII.

HÆMOPTYSIS.

Vir ætatis conſiſtentis, & functionis publicæ ratione vitam agens ſedentariam, utut ſub juvenili ardore inquietus, pariter ac gulæ indulgentiſſimus fuiſſet, poſt leviculam præcedentem tuſſim, cum difficiliori paulò anhelitu junctam, ſputa cruenta emittere, & ſanguinem floridum copiosè excernere ſatagit. Sponte malum remittit, poſt tertium tamen ferè menſem ex inopinato, prægreſſâ anhelitus aliquali difficultate, levi ſcreatu, copioſum ſanguinem floridum & nonnihil ſpumoſum, emittit, idque aliquoties, malo denuò ceſſante. Repetunt hæc ſæpiùs, & abſque etiam tuſſis conatu, nunc brevioribus nunc longioribus periodis. Sanus aliàs & incolumis ſemper fuerat, niſi quod ulcus quoddam, in parte tibiæ dextræ interna, paulo ſuprà malleolum, thaleri præter propter magnitudine & figura, ſuperficiale tamen tantùm, geſtaverat, quod copioſam plorasset ſaniem, cum locorum vicinorum aliquali pruritu. Conſolidari hoc ſibi ab empirico, moleſtiarum diuturnarum pertæſus, curaverat, ex quo anteà commodè habuit. Nunc pro ſanguinis iſta excretione à Medico conſilium & curam petit.

RESOLUTIO DN. CHRISTIANI HOLZELII,

Annæberga-Miſnici,

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. DOMINI PRÆSIDIS

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Caſus noſtri affectus utique ad vitia pulmonum referendus erit, & quidèm propriè vocandus Hæmopthyſis, *quæ fit in genere quidem, quando ſanguis ex reſpirationis organis, ut thoracis cavo, arteria aſpera, larynge &c. ejicitur, in ſpecie verò &* κατ' ἐξοχὴν *ſic dicitur, quando ex pulmonibus regurgitat, nunc cum nunc ſine tuſſi, uti videre eſt in* RHODIO *Cent. 2. pag. 83. & 84. & in* M. A. N. C. *Anno 2. Obſervat. 45. pag. 83., quanquam utplurimum cum tuſſi contingat, utut leviori. Etenim ſanguis, qui è ventriculo nonnunquam prodit, ferè ſine vomitu non rejicitur; & tunc dicitur Vomitus cruentus. In exſpuitione ergò ſanguinis probè attendendum erit, unde proveniat? & quibus ex cauſis antecedentibus, quæ variæ admodum eſſe ſolent.*

PARS AFFECTA.

Sed ſepoſitis ambagibus, ad noſtrum ægrum nos convertimus videndo, unde ſputum ſanguinis ipſi ſubnatum ſit? ubi animadvertimus, ex ruptura arteriolæ cujuſdam pulmonalis hoc contingere: quod enim ex arteriola, non verò vena prodeat, evincit ſanguinis color qui eſt floridus: quod verò non ſaltim ſit ex anaſtomoſi, i. e. ex hiatu quodam vaſculi capillaris, ut interdum in hæmorrhagiis narium accidere ſolet; verùm omnimoda ruptio præſupponenda ex eroſione materiæ acrioris, probat copia ſanguinis non levis. Et quod revera ex pulmonibus derivetur, oſtendunt:

1. *Præcedens levicula tuſſis cum difficiliori nonnihil anhelitu.*
2. *Spumoſitas ſanguinis, teſte* HIPPOCRATE, *qui dicit Aphor. 13. Sect. 5. Quicunque ſanguinem ſpumoſum ſpuunt, his ex pulmonibus eductio fit.*

Nam licet pulmones tuſſis ſubjectum cenſeri non poſſint, interim tamen hoc ſenſu ipſis poteſt levicula tuſſis adſcribi, quatenus ramuli arteriæ aſperæ per eoſdem diſſeminati ſunt, qui vellicati eandam producere apti ſatis ſunt.

SYMPTOMATUM RATIO FORMALIS.

Difficilioris verò anhelitus ratio hæc eſt, quod ſanguis emanans ex arteriola non mox fuerit egeſtus, ſed collectus in parenchymate pulmonum nonnihil hæſit, & ſic infarctos pulmones in liberiori reſpirationis negotio turbavit. Et hanc ſanguinis moram etiam demonſtrat ſpumoſitas ejuſdem, quæ fit, quando ſanguis aliquamdiu per aerem inſpirando & exſpirando quaſi concutitur & ſic ſpumam excitat. Sanguis quidem, qua talis, ſpumeſcere nequit, neque in ſpumas attolli, quippe gravior & denſior eſt, quàm ut in ſpumas abire poſſit, ſed tenuior ſanguinis pars (i. e. ſerum, tinctum tamen colore ſanguineo propriè in ſpumas attollitur) quæ ſe habet inſtar albuminis ovi, quod concuſſum ferè totum in ſpumas redigi poteſt: imò ſanguis orbatus ſuo ſero ferè coagulum eſt.

Quod autem reverà à concuſſione aeris ſpumoſitas producta fuerit, probatur, quando ſanguis ex aliis corporis partibus effluens, licèt copioſiùs, bullas tales ſeu ſpumam minimè excitet, niſi fortè ſanguis in nimia turgeſcentia fuerit conſtitutus; vel quod etiam naturaliter per reſpirationem ſanguis in pulmonibus ad aliqualem diſcontinuitatem ſeu turgeſcentiam diſponatur; id quod probat ratione coloris differentia ſanguinis ad pulmones & ex iiſdem manantis.

Quod

Quod verò ſponte malum intermiſerit & poſt tres ferè menſes ex inopinato recurrerit, & hoc aliquoties repetendo factum fuiſſe auguror. Quoad intermiſſionem, quando ſcilicet ſanguis hærens iam extra vaſa evacuandus fuit & vulnuſculum ſponte ſuâ ſe occluſit vel à grumo ſanguinis obturatum fuit, ceſſaſſe tunc ad tempus exſputitionem ſanguineam; quando verò vel ex nimio motu, vel loquendo, vel plus minus turgeſcendo maſſa ſanguinea eſu rerum acrium, vel aliunde pulmo eſt motu acuto infeſtati fuere, tunc levis illa vulnuſculi occluſio de facili hiare iterum potuit, & hinc de novo ſanguinem ſtillare; hinc certas periodos malum non habuit, verùm nunc breviores, nunc longiores, prout ſcilicet æger ſe geſſit, & vel malum ipſe promovit dictis cauſis, vel idem ſufflaminavit debito ſuo regimine. Sine tuſſi v. gr. quod nonnunquam rejectus fuerit, contigiſſe autumo, quando nullum acre, vellicans bronchia aſperæ arteriæ, adfuit, & ſic placidè ſanguis per arteriam aſperam reddi potuit.

CAUSÆ.

Cauſa remota clarè ex caſu patet; nimirum nihil aliud fuit, quàm præcox illa ulceris tibiæ ſine præmiſſa debita fermenti ulceroſi extirpatione conſolidatio ab empirico facta; hinc fermentum illud reſtitans adhuc retrogrediendo maſſam ſanguineam inquinavit, & ſic circa pulmones depoſitum, dictum vas erodendo rumpi fecit, perinde enim accidit ac ſi incautiùs ſub laboribus chymicis aquam fortem inſpiramus, vel fumos ſulphureo acidos, qui infixi, rodendo, pulmonibus æquè noxam inferre valent. Quod verò hoc fermentum ſat validum fuerit ad corrodendum tale vaſculum, clarum eſt, quod valdè acre fuit, uti in talibus manantibus tibiæ ulceribus communiter eſſe ſolet, & quoniam non ſine pruritus ſenſu vicina loca à ſanie effluente moleſtata fuerunt.

PROGNOSIS.

Reliquæ circumſtantiæ parùm ad rem conferre poterant; quapropter dilucidationem caſus contraho, & ad Prognoſin acceſſum facio.

Malum eſt periculoſum ſatis, chronicum, minus acutum: periculoſum; quia eſt morbus per ſe, & quia ex pulmonibus venit: nam facilè phthiſin vel empyema, ſi ſanguis in pus mutetur, inferre poteſt.

CURA.

Ergo ad Curam maturandum, quæ duplicem nobis exhibet indicationem in & extra paroxyſmum.

In paroxyſmo

1. Non inconveniens videtur venæſectio (vomitum enim excitare, pro ſcopo quidem materiam evacuare; ſed metus eſſet, ne vehementiori illo conatu ruptio de novo accidat, majorique hæmoptyſis evadat) & quidem revulſionis gratiâ in pede, quo ſanguis à pulmonibus retrahatur; nam venæſectionem permittit ſana aliàs viri conſtitutio, ætas, & vivendi ratio.

2. Sanguinem ſiſtentibus, præſertim ſi ſectâ venâ ceſſare nolit, ægro proſpiciendum; inter quæ ſunt, vel externa, vel interna. Interna ſunt v. gr. portulaca, crocus Martis adſtringens cum aqua burſæ paſtoris & equiſeti, tinctura ſulphuris vitrioli, muſcus cranii humani, vel in huius defectu muſcus pruni ſylveſtris: v. g.

℞. Aquæ burſæ paſtor.
Equiſeti ana ℥i.
Croci Martis adſtring. ʒj.
Sem. hyoſcyami alb. ℈ij.
Syr. de ſymph. Fernel. ℥j.
M. D. S.

Potio bene circumagitanda pro aliquot doſibus.

Vel admodum SYLVII:

℞. Aquæ Plantag. ℥ii.
Cinnam. ʒvj.
Aceti vini ℥ß.
Corall. rub. præp. ʒß.
Sangu. Dracon. ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. myrtin. ʒi.
Miſc. pro Potione.

Cochleatim ſæpiùs uſurpetur.

℞. Tincturæ ſulphuris vitrioli,
Lap. hæmat. ana ʒj.
M. S.

Tinctura contra ſputum ſanguinis: 30. *uel* 40. *guttæ in aqua appropriata vel vino acidulo.*

In forma pulueris.

℞. Pulv. contra ſput. ſangu. Heurn. ʒj.
Muſci cran. hum. ℈ß.
(vel muſci pruni ſylveſtr. ʒ.)
M. f. *Puluis*: S.

Puluis Sanguinem ſiſtens pro 2. doſibus. Vel

℞. Sperniol. Croll. ℈i.
Laud. opiat. gr. iß.
M. f. Pulvis.

℞. Ocul. Cancr. præp. ʒj.
Trochiſ. de Carabe ʒß.
M. f. *Puluis.*
Div. in 3. part.

Uſurpentur in aceto.

Externa ſint primariò bufo menſe Iunio transfoſſus, & in umbra ſiccatus, manu detentus, uel ſub axillis alligatus. Quidam etiam commendant centinodium axillis alligatum.

Denique non erit poſtremæ notæ puluis ſympatheticus pro cura magnetica, cognito modo uſurpatus Digbæi.

Hæc in paroxyſmo.

Extra eundem non inconveniens foret fonticulum excitare in pede, quò antea ulcus hæ erat, aduertendo num fortaſſis fermentum pulmonibus jam infixum retrocedere, & ad ignobiliorem partem relabi uelit. Interim uerò tres probè agenda; ubi quidem

1. Ad cauſam excitantem; nempe maſſam ſanguineam, quo corrigatur à fermento peregrino, reſpiciendum erit.

2. Ut ſanguis, ſi quis fortè hæreat circa pulmones, reſolvatur & diſcutiatur.

3. Ut læſio pulmonum vaſis inducta conſolidetur.

Pro his convenient alcalia tum abſorbentia tum alterantia, eſſentia traumatica, florum hyperici, oculi cancrorum, antimonium diaphoreticum, tinctura bellidis, & eſſentia mumiæ ſuccinata, &c. verb. gr. in potum ordinarium poterit inſtillari tinctura florum bellidis, aliaque. Hinc manè & veſperi poteſt continuato uſu uſurpari:

℞. Eſſent. flor. hyperici,
Traumat. ana ʒij.
Mum. ʒi.
Miſc.

Uſurpetur in aqua plantaginis *vel* portulacæ:
Vel

℞. Aquæ Plantag. ℥iii.
Burſæ paſtor. ℥ii.
Succ. Portul. rec. expr. ℥i.
Ocul. Cancr. præp. ʒii.
Trochiſc. de Carabe ʒi.
Syr. de ſymph. Fern. ℥i.
M. f. *Apozema*: S.

Potio alterans pro aliquot doſibus.

℞. Aquæ Cherefol.
Scabioſ. ana ℥iß.
Aceti vini ℥ß.
Terræ ſigill.
Ebor. ſine igne ana ʒi.
Diaſcord. Frac. ʒß.
Syr. de Roſis ſicc. *q. ſ. pro grato ſapore.*
M. f. *Potio*: S.

Potio circumagitanda, pro aliquot doſibus.

Excitetur blandus ſudor.

Vel in forma decocti:

℞. Herb. Plantag.
Portul. ana M. iß.
Herb. heder. terr.
Symph. maj. ana M. I.
Roſar. ſicc. M ß.
Coqu. in ſ. q. Aquæ comm.
Colaturæ ferventi infund.
Paſſul. min. conquaſſ. ℥iiß.
adde
Syr. Portulac. *pro grato ſapore q. ſ.*
M. f. *Hauſtus.*

Hauriatur pro lubitu manè, & à meridie, & veſperi, quando lectus petitur.

Vel

Vel
℞. Raſur ligni Saſſafr. ℥iiſ.
Infund. in ſ. q. aquæ ferrat.
Stent per diem & noctem in Balneo Mariæ,
Manè coqu. fortiter in vaſe clauſo:
℞. *Colatur.* ℔ij.
adde
Fol. Myrti,
Pentaphyll.
Portulac. ana M. ij.
Stent in loco tepido vaſe clauſo, & in fine leniter ebulliant:
Colaturæ adde
Syr. de ſymph. Fernel.
Heder. terreſt. ana ℥ij.
M. S. *Potio ſanans.*
Unicuique doſi poteſt inſtillari tinctura antiphthiſica *ad gutt. x. & ſit continuari.*
Tandem vitet æger tuſſim, vociferationem, ſaltum aliumve corporis vehementiorem motum.
Et ſic Medicum neque noſtro officio eſſe ſatisfacturos puto.

DISCURSUS & ANNOTATA SECIALIA

C. DN. PRÆSIDIS.

Affectus eſt *Hæmoptyſis* ab ulcere in tibia clauſo.

Pars affecta eſt vaſculum pulmonum arterioſum.

Cauſa proxima eſt *diabroſis*, hoc eſt, eroſio vaſculi cujuſdam arterioſi in pulmonibus; quicquid in contrarium alii dicant. Nam ex pulmonibus ſanguinem excretum eſſe, demonſtrant omnia ſymptomata, dolor, & præprimis ſpumæ, in quas non ſaltem ſerum, ſed & ſanguis, ceu liquor aquoſo-oleoſus, ab aere reciprocante attollitur, præſertim cum adhuc calidus eſt: ſiquidem notum eſt, oleum & omnia ſubjecta oleoſa & pinguia calida, agitata impensè ſpumeſcere, & quò quid pinguius eſt, eò magis ſpumeſcit: ita cereviſia magis ſpumeſcit, quàm coventum; & acetum, quò magis eſt à generoſo vino, eò magis ſpumeſcit; ſicut & ſapo aquâ ſolutus etiam in ſpumas abit. Unde ſicut olea quæcunque in frigore coagulata, in calore ſpumeſcunt, ita ſanguis, ceu liquor ſaponarius, per motum aëris rarefacientis abit in ſpumam: ſicut & obſervavi mulierem quandam, quæ copioſum ſanguinem unâ vice ſpumoſum floridiſſimum ad aliquot uncias expectoravit, qui ſepoſitus, poſtmodum in ſero ſuo natabat. Ex quo patet, non ratione vehiculi aquei ſeu ſeri, ſed ratione oleoſæ & viſcidæ ſubſtantiæ, fieri ſpumas: adeóque, quando ſpumeſcit ſerum, debet id chylo pingui, qui agitatus in ſpumam abit.

Cæterum obſervantur hæmoptyſes periodicæ, & nonperiodicæ. *Hæmoptyſes periodicæ* utplurimum ſunt ſalubres, ſi moderatæ ſint; ita namque hæmorrhoides & menſes ſuppreſſi per ſputa cruenta fuiſſe ſoluta, teſtatur THIERMAYERUS *Conſil. lib. 2. pag. 24.*

Cauſa remota in noſtro ægro fuit ſanguinis ſeroſioris acrioris uberior collectio, occaſione vitæ ſedentariæ, in qua minor diaphoreſis, & ob ulcus cruris, ceu apertum fonticulum, occluſum; quibus occaſionibus ſanguis ſeroſior & acrior coacervatus, facilè per viam conſuetam evacuari potuerit.

In ulceris hac conſolidatione duo ſunt conſideranda.

1. Ipſum fermentum ulceris, ſanguinem inquinans; ſcilicet poſito, ulcus non ritè mundificatum fuiſſe.
2. Serum acre iſtud, quod ſub ſaniei forma, tanquam ex fonticulo, antea copioſè emanaverat; quod non ſolum ab ulcere, tanquam productum morboſum, originem habuiſſe, ſed etiam ſui ipſius naturâ acre ſalſum fuiſſe, pruritus vicinorum locorum innuit.

Et quidem fermenti parum reſtitaſſe, quin potiùs maximam partem iſtud deletum fuiſſe, ex eo ſuſpicio eſt, quod recidivam ulceris non paſſum ſit; ſecus enim ulcus non potuiſſet conſolidari, aut etiam odor ejuſmodi in ulcere relictus, novum ulcus produxiſſet; qua ratione ultera ad oſſa uſque penetrantia, illaque carioſa reddentia, vel centies curata, centies quoque recidivant, ob tantillum fermenti oſſi jam infixi, difficiliùs extirpabilis, & nutrimentum partis affluens corrumpentis; imò cum æger noſter poſt ulceris conſolidationem diu benèſe habuerit, hinc planè nulla ſuſpicio eſt de ulcere; ſed potiùs ſuſpicandum eſt, quod ſolummodo ab ulcere occluſo fuerit oborta Hæmoptyſis, quatenus impedita per ulcus occluſum ichoris evacuatione, retentus is & coacervatus regurgitando ad maſſam ſanguineam eandem inquinavit, ſucceſſivè vaſorum pulmonalium aliquod eroſerit, & hæmoptyſin intulerit.

Sed porro quæritur; *unde illud ſerum ſalſum fuerit enatum?* Reſp. Cauſam remotiſſimam eſſe mutatum vitæ genus, quod multum habet in receſſu: Æger enim primò in juventute, propter malam diætam & guloſitatem nimiam, fermenta viſcerum debilitavit & hebetavit, multaque recrementa ex mala diæta coacervavit; quicquid tamen tunc temporis coacervatum partim ejecit per exercitia, partim retinuit, quæ poſtmodum, ubi ſub conſiſtente ætate vitam ſedentariam egit, dicta recrementa coacervata nec per ſudorem, nec per urinam amplius excluſit, rodendo in tibia partes, ſponte in tale ulſcuſculum proruperunt, & illud intulerunt, per quod, ceu cribrum quoddam, dicta excrementa coacervata fuerunt expurgata; eò autem obturato materia affluens alio in loco ſibi viam parare, ſicque erodendo vaſa pulmonum hæmoptyſin inferre potis fuit. Et loca ejuſmodi parallela, ubi itidem ex ulceribus ejuſmodi ſpontaneis curatis vel aſthma, vel hæmoptyſis, vel phthiſis ſupervenerit, vid. in RHODIO *Cent. 2. Obſerv. 65.* item THIERMAYERO *Conſ, lib. 2 pag. 85. & 24* SCULTETO *in Obſerv. chirurg. 57.*, ubi introducit quendam, qui ex ulcere crurum inveterato occluſo in grave aſthma cum ulſcuſculis pectoris incidit, inuſto verò fonticulo evaſit: Vid. etiam HORSTIUS *in Obſervat. pag. 448.*

Hactenus dicta nos ducunt ad ulcera ſponte enaſcentia, & fonticulos artificiales. Nempe non rarum eſt, ſponte ejuſmodi ulcera oriri hinc inde, ſpeciatim in cruribus & tibiis, ubi muſculi abſunt; & talia poſt morbos acutos ſupervenientia in corporibus puris, & ægrorum quorum maſſa ſanguinea temperata eſt, facilè curantur, contra eadem difficillimè curantur: v. g. ſuppono jam, duos pungere culicem in tibia tempore æſtivo, uterque locum punctum ſcalpit; tunc ſanè alter contrahit ulcuſculum, quod ſecundo die ſanatur, alter verò inflammationem in illa parte, hinc ulcus, contrahit; Ubi fundamentum hujus diverſitatis non hæret in efficiente externo, ſcilicet culice, nec in parte affecta, ſed ſimpliciter in ſucci affluentis ad partem punctam & ſcalptam diverſitate, pro cujus conditione etiam variant. Nempe ulcera ejuſmodi ſpontanea, præſertim tibiarum, ordinariò ſequuntur corruptelam internam, & dyſcraſiam ſucci chyloſi nutritivi, ejuſque vehiculi, ſeri puta, ad partes nerveas delati. Et in partibus ſanguineis quidem rarò talia ulcuſcula ſpontanea efflореſcunt: ſanguis enim pinguedine ſua corrigit acrimoniam illius ſucci efficientis ulcera; contra, eadem ſaltem circa articulos, loca tendinoſa, &c. utplurimum efflоreſcunt.

Jam quæritur: *in quonam hæc dyſcraſia ſucci chyloſi nutritivi, ad cutem & partes nerveas delati, conſiſtat?* Reſp. Dyſcraſia hæc conſiſtit partim in ejus ſubtili acrimonia acido-ſalſa, partim in facili ad corruptelam promptitudine. Acrimonia ejus dependet ex errato digeſtionis primæ, faciiis ad corruptionem promptitudo ab inertia fermenti fellei, non ritè perficientis chylum. Nempe ratione digeſtionis primæ læſæ, chylus ineptus fit ad ſui aſſimilationem, ſimulque is ſpirituin partis nutriendæ enervando, hanc diſponit facilè ad gangrænam, quæ ſemper ſpiritum partis, ſive inſitum ſive influum, enervatum præſupponit. Ratione verò inertiæ bilis, chylus acrior & acidior factus in digeſtione ſtomachali, non ſufficienter corrigitur, neque ab oleo bilis ritè impregnatur quia bilis conditurâ balſamicâ deficiente chylus ad ſui corruptelam promptus eſt, eamq; nunc fermentalem, unde ulcus & pedes œdematoſi, (Ger. *die dicken Schenckel,* nunc putredinalem, unde gangræna. Illuſtrant horū œdematū cauſam communia effata, quibus eadem à vitio hepatis deducuntur vulgò; quæ ſi interpretemur de bilis inertia, verò ſtant illa talo. In hujuſmodi ergò locis facillimè degeneratus hic ſuccus rodendo ulcus excitat. Quod verò bilis inertia hîc accuſanda, patet à poſteriori, quia talia œdemata pedum curantur, non ſecus atque ipſa quoque ulcera ſpontanea,

per

per remedia amaricantia, vulgò hepatica dicta, de quibus in cachexia, quæ præter vim deterſivam primarum viarum, bilem inertiorem acuunt & corrigunt: Hinc concludendum eſt, talia exorta eſſe à bile inerti. In talibus ergò ſubjectis, ubi ſpontanea ulcera efflorescunt, in cura reſpiciendum non tàm ad ipſum ulcus, quàm ad fomitem potiùs ipſius morboſum, à quo illud fovetur: ſic namque ulcera talia facilè conſolidantur, utut cum detrimento ægri; quod faciunt metallica abſorbentia, Martialia, Saturnina, aut aliis irritis Mercurialia, quorum illa abſorbendo acidum ulceris, acquirunt ſaporem aluminoſum, ex quo firmantur pori, ut ceſſet affluxus uberior ſaniei; ſimili ratione, ac ipſe ſaturnus calcinatus attactu aceti fit dulcis adſtringens: ſed, ut dixi, fit cum detrimento ægri; coacervato enim hac ratione ſero acri, mille malis ægrum mulctat.

Cæterùm ſignat quæ vitium non eſſe in ulcere, ſed in ſucco chyloſo affluente, qui ulcus foveat, demonſtrant, ſunt duo:

(1) Si ægri cutis non bene ferre valet emplaſtra propter exorientes veſiculas & alia incommoda, niſi ſint temperatiſſima ex metallis, & non glutinoſa; (ut emplaſtrum de ſpermate ranarum;) ſecus enim in parte puſtulæ, ſaniem plorantes, ſequuntur, quod ipſum ſuccum acidiorem in corpore ſive corpus impurum & cacochymicum denotat.

(2) Si materia, quam plorant ulcera, copioſior, aquoſior & acrior exiſtat; ſi copioſior eſt, quàm probabiliter pro nutrimento partis affluit; ſi eſt acris, aquoſa, & conſequenter ichor, non verò pus, ſignum eſt, ulcus non peccare, ſed ipſos ſuccos affluentes degenerare & corpus cacochymicum eſſe.

Si ergò hæc ulcera ſpontanea & antiqua tibiarum aut crurum curanda ſunt, ad fomitem priùs reſpiciendum eſt, adeòque conſiderandum: *an fomes & origo hujus degenerati nutrimenti corrupti poſſit removeri, antequam claudatur, an non?* Si enim removeri poteſt vitium primarum viarum, corrigatur, & conſolidetur ulcus; ſi verò à priori malum corrigi nequeat, periculoſum eſt occludere ulcus tale, quia alias varia mala pectoris, & ordinariò dyſpnœa, aut aſthma, hæmoptyſis, item capitis nunc paralytica, apoplectica, & carotica mala &c. facilè ſubſequuntur, quæ aperto ulcere, ſponte denuò ceſſant. Cùm itaque viderent Practici, quod per hujuſmodi ulcera ſpontanea à variis malis præcaveantur ægri, cœperunt cogitare de ulceribus artificialibus ſeu Fonticulis, mediantibus quibus evacuarentur illi ſucci morboſi in corpore exiſtentes, qui tamen à priori juvare non poſſunt.

Fonticuli autem, tanquam ulcuſcula artificialia, excitandi non ſunt, niſi (1) in affectibus illis, quorum cauſæ materiales à priori removeri nequeunt: ita enim v. g. dyſcraſia chyloſi ſucci & maſſæ ſanguineæ, ob hebetata nimis fermenta, à priori in noſtro ægro corrigi & removeri non poteſt, adeòque fonticulus, ſive naturalis ſive artificialis, locum habebit. (2) Fonticuli conveniunt in affectibus non acutis; quippe in acutis, ubi fonticuli tarditatem expectare non poſſumus, veſicatoria ſunt meliora; contrà chronici, ſique confirmati, ſi à priori incurabiles ſunt, fonticulos requirunt. (3) Meliùs conducunt fonticuli iis, qui jam increſcentis ſunt ætatis, quàm ſenilis; & qui vitam deſidioſam aut luxurioſam agunt, ſicque ob deficientem poteſtatem vitalem digeſtio prima non corrigibilis eſt, cùm præſertim quotidie ex deſidia & luxuria magis accumulentur excrementa, quàm ut ea emendari queant. (4) Conveniunt fonticuli in ulceribus partium chronicis, ſive ægri talibus ulceribus obnoxii ſint, ſive eadem metuantur: ſiquidem ita v. g. LINDANUS teſtatur, quendam ulcere graviſſimo in inguine ferè deſperato laborantē inuſſione fonticuli in femore poſtmodùm facilè ſanatum abiiſſe. (5) Locum habent fonticuli in morbis à feroſa colluvie vulgò derivatis, ſive jam ſerum iſtud aut ejus contenta chyloſa peccent, ſive particulare partis vitium ſubſit in nutritione. ubi prioris exemplum habemus in noſtro caſu; ſicut poſterioris obſervavi in viatore, viro aliàs ſano, qui tumorem circa cubitum monſtrans, nil inde incommodi habebat, niſi quod ipſe tumor lunæ motum, nunc increſcendo nunc decreſcendo, obſervaret; cum dolore nocturno: quod malum hariolor contraxiſſe illum ex partis contuſione, unde quia difficulter curari potuit à priori, cùm ſupra cubitum fonticulum excitandum juberem, nullum dictorum malorum afflixit eundem ampliùs. (6) Meliùs etiam mulieribus conveniunt, quam maribus, iiſque præſertim vel naturalem vel præternaturalem menſium defectum patientibus, quibus altero in femore inuratur fonticulus; mares enim magis ſunt laborioſi, unde major per poros corporis tranſpiratio, quàm mulieribus: interim ſecundariò iidem quoque maribus proſunt. (7) Rarò infantibus applicantur fonticuli, niſi in gravioribus malis, ſpeciatim ophthalmia; quò tamen in caſu ſaltem uſque ad pubertatis annos permittuntur, tunc iterum occludi poſſunt, quo hac ratione natura adſueſcat menſium effluxui; ſic ſemen virile, vel menſtruum, ſponte ea mala curat. Conf M. A. N. C. *Ann.* 3. *Obſ.* 18 & *Obſ.* 156. *pag* 273. & *Obſ.* 214. *pag.* 383. & 396. item *Ann.* 4. & 5. *Obſ.* 117. *pag.* 128.

Quoad locum autem fonticulorum: conſideretur is vel in genere, vel in ſpecie. Ita in genere in legitima fonticulorum adhibitione non inconſultum eſt, ſi obſerventur regulæ revulſionis, averſionis & derivationis, cùm etiam per circulum ſanguinis eò ferantur ſucci; interim tamen derivationibus paulatim faciendis magis, quàm ſubitaneæ evacuationi revulſoriæ, fonticuli conveniunt. Loca autem ſpecialia ſunt varia; uti notum, in tibiis, ſcapulis, & nucha; ubi alii etiam in bregmate adminiſtrare fonticulum jubent, hicque modus in Italia uſitatus eſt: interim is uſus mihi ſemper inſulſus fuit; dum enim Itali ad os cranii uſque cauterium adigentes, capitis affectibus conſulere volunt, facilè inflammationem cranii & membranarum cerebri procurare poſſunt; unde puto dictum locum non habere præferentiam à brachio, vel nucha, nec ibidem adminiſtrare fonticulum, ulli auſor ero. Interim in cephalalgiis ſcorbuticorum diuturnis in cranio excitati proficui quod fuerint, vid. M. A. N. C. *Ann.* 3. *Obſ.* 81. *pag.* 138.

Quoad *Prognoſin* hæc conſideratur vel in, vel extra paroxyſmum. In paroxyſmo quidem periculum eſt, ne æger vel ſuffocetur, ob copiam ſanguinis extravaſati vel grumeſcentis, vel in ſyncopen incidat à nimia ſanguinis evacuatione. Extra paroxyſmum verò duo mala metuenda ſunt: unum ratione affectæ partis, quod eſt phthiſis; cùm enim id, quod peccat, vaſculum quoddam pulmonum, hinc etiam horum ſubſtantiam poterit erodere: Alterum ratione cauſæ antecedentis metuendum, eſt hydrops aſcites imminens ex ſuccorum nutrientium acrimonia, qui eò certior erit, ſi urina minùs largè reddatur: phthiſeos verò prodromus erit, ſi tuſſis extra paroxyſmum quoque nimis afflixerit.

Quoad *Curam*; hæc eſt vel in, vel extra paroxyſmum. *Cura in paroxyſmo* urgetur ratione affectus; extra paroxyſmum ratione cauſæ antecedentis.

In paroxyſmo ergo

1. Sanguinis excretio per os, hujuſque ad præcordia impetus ſiſtatur.
2. Si quid ejus grumoſi ſupereſt circa pulmones, diſſolvatur & evacuetur.

Siſtunt autem ſanguinem

1. Quæ motum ejus aliorſum divertunt; adeoque veneſectio ratione affectus immediatè urgentis erit optima, quam jubet ægri noſtri vita ſedentaria, & aliàs luxurioſa; quæ deficientem per poros tranſpirationem indicat; unde inſtituatur venæſectio in pede ceu loco remotiſſimo, pro revulſione, vel etiam, ſi volumus in loco ſuperiore evacuare ſanguinem, in brachio, præmiſſis tamen ſcarificatis cucurbitulis, in eodem loco, pro averſione particulari, ſeu derivatione.
2. Similiter ſiſtunt ſanguinis motum, quæ eum temperant, & moderatè incraſſant: unde ſemen hyoſcyami præ aliis ſingulare eſt ſpecificum ad hæmoptyſin: hinc notum eſt, electuarium *Helidæi Paduani*, cujus baſis eſt ſemen hyoſcyami: nec non tinctura ſulphuris vitrioli; quæ ſi cum tinctura lapidis hæmatitis miſcetur, ſe præcipitant, adeoque non ſatis adſtringent. Cæterùm ſperniola Crollii rectè ad ℈j. non verò ad grana aliquot, præſcribitur, cùm tutò ea ad drachm. ß. exhiberi queat. Sanguis draconis nil valet; loco autem ſanguinis draconis, utplurimum ſpurii, & ſanguine hircino vel alius domeſtici animalis adulterati, ſumatur terra ſigillata, aut rubrica fabrilis. Aliàs ad quaslibet hæmorrhagias ſiſtendas commendatur quidem bufo: interim diſtinctio hic ratione cauſarum facienda; ſiquidem bufo magis con-

fert

fert in caſibus, quando ex anaſtomoſi, ex ſolo impetu ſanguinis, ejuſque turgeſcentia & ebullitione febrili, ex ſuppoſita juxta HELMONTIUM archei incandeſcentia & furore, ſputa hæc oriuntur, præſertim ex cauſa maligna, adeòque etiam in febrium malignarum hæmorrhagiis: aſt in caſu, ubi ſolutio continui, ex eroſione vaſculorum, qualis in noſtro caſu præſens quoque eſt, vel læſionibus ab extrà, transfoſſo thorare, minus valet. Quin potiùs hic egregium effectum præſtabit centinodium ſeu polygonum ſimplex, ubique obvium, ſed perquàm nobile; quippe recens aquæ ferventi infuſum & ebullitum, & ſub axillis alligatum, mira facit: potior is erit effectus, ſi recens contundatur, aceto vini adſpergatur, axillisque applicetur, nam & hâc ratione ſtringitur effluxus ſanguinis: vid. SIMON PAULI *in Quadrip. Botan.*, qui laudat ſuccum centinodii cum vino ad vomitum cruentum, ceu euporiſton: vid. etiam VVEDELIUS de hoc, qui refert, mulierem plebejam hæmorrhoidum fluxu laborantem beneficio centinodii, axillis ſubligati, ſe curaſſe. Egregius quoque eſt hoc in caſu pulvis ſympatheticus, quem expertum olim D. MICHAELIS in M. *Schreibero*, *Actuario* hujus loci, teſtatus eſt; quippe hunc hæmoptoicum ſimpliciter beneficio hujus pulveris curavit, jubendo, ut æger ſputum cruore tinctum eidem immitteret, utut tandem phthiſi ſuperveniente, ex relicto ſanguine grumoſo, interiret.

Pro *ſecunda intentione*, nempe ad ſanguinis grumos relictos ſolvendos, ſperma ceti, lapilli cancrorum, trochiſci de carabe, item de terra ſigillata, radix rubiæ tinctorum, & ex ea paratum Crapp. &c. optimè conveniunt.

Extra paroxyſmum autem cauſæ antecedentes ſunt removendæ, ut harum tollatur impetus & efficacia, ne eæ denuò ſputum inferre queant. Dictum fuit, mutatum vitæ genus & coacervationem ſuccorum acido-ſalinorum crudorum intuiiſſe eroſionem, & ſic hæmoptyſin.

1. Ergo vitia ſucci chyloſi & ſeri acrioris & aſperioris ſalſo-acidi corrigenda, & eorum ulterior collectio præcavenda.
2. Ea collecta maturè evacuanda.
3. Læſio hactenus pulmonibus inducta in tempore conſolidanda.

Adeòque ratione *primæ Indicationis* imprimis neceſſe eſt, ut præter diætam moderatam, &, quantum poſſibile, corporis exercitium medicamenta amaricantia, digeſtionem primam promoventia, & bilis balſamum acuentia, hincque lac & lacticinia, crebriùs uſurpentur, quæ optimè conveniunt; quæ lacticinia eò magis urgenda ſunt, quò magis acrimonia ſuccorum urget. Lac autem eſto vel caprillum, vel bubulum: quod eò melius erit, ſi ſi anteà ſimplicia vulneraria huic incoquantur, ut duplici ſcopo ſatisfiat. Vitentur acria, ſalſa, vinum, incandeſcentia.

Secundo ſcopo nempe collectorum recrementorum maturæ evacuationi, tam per ſudorem, quàm per urinam, ſatisfacit auctus corporis motus, inſenſibilem tranſpirationem inſigniter promovens; qui tamen, ſi non reſpondeat voto, ad fonticulum, ceu ulcus artificiale, naturali priori analogum, fiat acceſſus. Quæritur autem; *ubi fonticulus ſit aperiendus? an in pede ſanato & affecto? an verò in ſano?* Reſpondeo in pede ſanato excitandum eſſe: perſuadet hoc, quod motus naturæ jam eò vergat, aut quoque quod pes ſanatus ex ulcere anteà manante non ad affectionem leucophlegmaticam inclinet, ſed adhuc plus minus ſimilis ſano ſit: ſi verò ex antea manante ulcere ad leucophlegmatiam iſte pes inclinet, aut ſpiritus pedis affecti inſitus enervatus ſit, adeoque pes mollior, magis albicans, flaccidior, &c. inde factus, aut rubeat; hinc, ne inuſto fonticulo is ad gangrænam diſponatur, vel magis minuſque pes affligatur, & ad œdematoſam conſtitutionem perducatur, tali in caſu melius eſt in pede oppoſito & ſano fonticulum excitare.

Tandem tertiò læſioni pulmonum ex eroſione conſolidandę proſunt vulneraria nota; inter quæ nobiliſſimum eſt cherefolium, & hedera terreſtris, in qua habetur, quicquid deſideratur ratione pulmonum, in decocto cum cereviſia, vel in conſerva, vel in ſucco propinata, pro ſcopo expectorandi, nec nõ eroſione & continui ſolutione conſolidanda & curanda.

Occaſione porrò tincturæ bellidis notetur; bellidem eſſe nobile vulnerarium & diureticum, tàm in decocto, quàm ſucco expreſſo, pro ſcopo diſſolvendi grumos ſanguinis, & ad vias urinarias eum deducendi; atque hinc etiam ruptis, & ab alto devolutis, item aſthmaticis ex ſubitanea coagulatione ſanguinis, laudari. Verùm attendatur jam; *quid ejus tinctura præſtet?* Etenim dum phlegma vitrioli floribus dictis affunditur, quæritur; *cujus vi tinctura illa operetur? an ratione bellidis?* quod vix concedere poſſum: quid enim tantillus ejus color, beneficio ſpiritus vitrioli, qui adhuc in phlegmate eſt, extractus, & ad guttas 40. exhibitus, præſtare in hoc caſu poterit? quin potiùs vix tinctura illa hic locum habebit, ex eo, quod vitriolum pulmonibus ſit inimicum. Interim tinctura allegata in iſto ſputo cruento, & hæmorrhagiis aliis, locum habebit, quæ ob orgaſmo vel motu nimio maſſæ ſanguineæ dependent; quippe has optimè vitriolacea ſiſtunt; unde etiam PETRUS CASTELLUS, oleum vitrioli in aqua urticæ, ad ſputum ſanguineum aliasque hæmorrhagias ex tali cauſa enatas, laudat. Ex quibus patet: ejuſmodi tincturas vegetabilium, cum phlegmate vel ſpiritu vitrioli paratas, qualis eſt etiam florum aquilegiæ, pœoniæ, &c. non operari ratione ſimplicium extractorum, ſed ratione menſtruorum.

Quoad ſuccum portulacæ: obſervetur, eum recenter expreſſum eſſe herbacei & nauſeoſi ſaporis; undè hujus loco ſumatur acetum cum lapillis cancrorum; hæc enim ambo ſolvendo ſe, abeunt in ſaporem tertium, ferè urinoſum, & optimè propinantur hoc in caſu, tanquam egregium vulnerarium, diureticum, & ſanguinis diſſolutivum.

Formula Dn. Reſolventis pro excitando blando ſudore concinniùs & elegantiùs ſequenti modo præſcribitur:

℞. *Aquæ Cherefol.*
Scabioſ. ana ℥iß.
El. diaſcord. Frac ʒiij.
Terræ ſigillat.
Ebor. ſine igne ana ʒß.
Syrup. de roſ. ſicc. parum,
M. f. Potio.

Similis huic caſus occurrit mihi alius in Praxi: Nempe mulier floridæ ætatis, hilaris, & perquàm vegeta, gracilis quidem, ſed cujus vaſa ſanguine turgeſcebant, ipſaque ſeptimâ vice gravida, cùm ante 4. vel 5. menſes æſtate ſqualidâ ex curſu & motu in horto, in ſputum cruentum incidiſſet, brevi ceſſans, in ultimo geſtationis menſe denuò incidit in ſputum cruentum de improviſo; ita ut veſperi, præcedente tuſſiculâ ſiccâ, ſæpiùs fauces vellicante, ejiceret, cum præcordiorum anguſtia & reſpirationis difficultate, ſanguinem copioſum, floridum, ſpumoſum, ad dimidiam menſuram unâ vice: quo copioſiùs rejecto, ceſſante tuſſi, ipſa denuò quieta, ſed debilitata, reddebatur, & ſuaviter dormiebat. Altero manè vocabatur Medicus ordinarius, cui hæc enarravit, ſimulque quoties fortiori ſcreatu aliquid muci ex faucibus & aſpera arteria eliceret, hoc cruore tinctum exhibuit. Conſilium & auxilium flagitat. Medicus hic, præter pulveres confortantes ratione fœtus, ordinavit cucurbitulas ſcarificatas, applicandas ſcapulis & brachiis pro averſione ſanguinis. Sed ego altero manè vocatus, & accedens, conſilium non approbavi: Vtut enim venæſectionem urgerem, cum juvenis, guloſa, activa, & vaſis turgentibus eſſet prædita, metus tamen incurrebat, an cucurbitulæ illæ aut multum evacuaſſent aut parum? ſi hoc, periculum ſuperveniſſet, ne conciliato ad pectus ſanguinis motu, beneficio ſcarificationis non ſatis evacuati, exaſperatum fuiſſet ſputum cruentum; ſin verò multum ſanguinis eductum, tunc majori impetu ad ſuperiora loca concitato metuendum foret, ne circa veſperam major hæmoptyſis recurreret, quod etiam factum fuit: unde altero die pro magis præſentaneo remedio averſionis, injunxi venæſectionem in brachio inſtituendam ad ℥iij. vel ℥iv., ſimul ordinando ſequentem Mixturam:

℞. *Aquæ Plantag.*
Portulac. ana ℥j.
Acet. vini ʒ j.
Corall. rub. præp. ℈j.
Terræ ſigill. ℈ß.
Syr. Papav. err. ʒß.
M. pro 2. doſibus.

Dehinc ægra interdiu nullum ſanguinem rejecit, ſed ſubinde ſcreavit ſaltem, & quoties ſcreabat, toties ſputum truentum rejecit, ex capite aſperæ arteriæ ſaltem derivatum. Ex quo patet, læſionem non fuiſſe in pulmonibus; nam levi ſcreatu ex pulmonibus nō potuiſſet rejici ſanguis, quin potiùs vaſculum arterioſum in capite aſperæ arteriæ læſum eſſe, quod continuò ſtillando in pulmonibus ſanguinem coacervavit, ſicque veſperi ſanguis copioſiùs eliminabatur, Sed veſperi eadē redibant ſymptomata, & recurrebat copioſum ſimili modo cruoris ſputum, quo ægra delaſſabatur, fœtu ſe fortiùs movente; hinc adſtantes anxii reddebantur. Prohibebam vinum Rhenanum aliaque acidula, ſed imperando dulcia, & quietem corporis animique, præſcripſi:

℞. *Conſ. bed. terr.*
Roſ. rubr.
Herb. coſtæ ana ℥vj.
Lap. hæmat. præp. ʒij.
Corall. rubr præp. ʒ i
Terræ ſigillat. ℈ij.
Cum ſ. q. *ſyr. Papav. alb.* f. Electuarium.

Cæterùm libenter ordinaſſem trochiſcos de Carabe; ſed quoniam hi recipiunt opium crudum, quod periculoſum eſt fœtui, hinc omiſi illos, ſubſtituendo interim ſyrupum papaveris albi, tanquam mitius opiatum. Hoc electuarium quotidie ſæpiùs ſumſit, idque cum euphoria. Medicus adjunctus alter ſucceſſivè deglutiendum juſſit, quod conſilium mirabar; utut enim paradoxon videatur, aliquid aſperam arteriam tranſire, tamen ſi tranſiret, irritando majus periculum faceret, pulveribus aſperiuſculis hinc inde titillationis ſenſum excitantibus, & tuſſim ſiccam facientibus; unde potius doſin electuarii præſcripti unâ vice deglutiendum, quàm lambendum ſuaſi, nec ſine effectu.

Ulcera crurum cacoëthea & antiqua ſpontanea, nunc ſunt manantia, nunc ſimul ſordida & profundiora: hæc enim præter ſaniem, quam plorant, ſimul ſordes etiam in ulcere profundiùs habent reconditas, & ideò curatu ſunt ſatis ardua; illa verò ſaltem ſunt ſuperficialia. In genere hæc ulcera reſpuunt emplaſtra, quia exaſperantur, ſed requirunt ſaltem metallica abſorbentia, ſine morſu exſiccantia, quæ abſorbent acidum, hinc eo abſorpto texturam adſtringentem aluminoſam acquirunt, hinc fibræ & nervi ſtringuntur, & ſic ulcera curantur. Talia ſunt ariſtolochia rotunda, minium, &c. Interim hic excellit crocus martis per præcipitationem, ſcilicet:

℞. *Vitriolum Martis*:
Solvatur in aqua, præcipitetur
cum alcali, & præcipitatum edulcoretur;
Sic habetur pulvis ſubflavus.

Hic adſperſus his ulceribus manantibus, eadem optimè, citò, ac tutò conſolidat, ſine emplaſtro & ulla moleſtia.

Si verò *ulcus* eſt *ſordidum*, huic croco Martis præmittatur unguentum digeſtivum (Germ. *das Eyter-Salbgen*) ex terebinthina & vitello ovi; cui tamen addatur, & vel ſimul parum de myrrha, vel extracto ariſtolochiæ rotundæ; poſt hic crocus martis inſpergatur ſine emplaſtro. Interim tamen per talia *crura* ulcerata ſubinde detrimentum patiuntur ſpiritus inſiti, unde facilè ad œdemata vel *gangrænam* inclinant; Ut ergo his occurratur, externè fiat litus cum *ſpiritu vini camphorato*, etiamſi interdum inflammatio eryſipelacea immineat; nam etiam ipſi eryſipelati medetur vel ſolus hic ſpiritus vini camphoratus, vel cum eſſentia croci adhibitus.

Internè verò, cùm agnoſcant fomitem altiùs radicatum, ſimul conveniunt amara balſamica, ſpeciatim myrrhata, ariſtolochia & ſimilia, crebriùs & diutiùs uſurpata. Si hæc non ſufficiant, pro fonte ulcerum exſiccando, aliis irritis optima ſunt decocta lignorum, per ſudorem corpora exſiccantia, cum raſura ligni juniperi & ejus baccis: quodſi nec his cedant, optimum eſt, ut (*ad pedes œdematoſos*) modò viſcerum tonus conſtet, in talibus ægris robuſtioribus inſtituatur ſalivatio Mercurialis, quæ ſuum officium optimè præſtabit, cujus medio etiam peſſima ulcera ſponte conſolidantur.

ALIA RESOLUTIO INCERTI AUTORIS,

Communicata à

B. DN. D. GROELMANNO

Phyſico Torgavienſi.

&

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1681.

AFFECTUS.

Affectum præſentem, *Hæmoptyſin* eſſe, ſatis conſtat.

PARS AFFECTA.

Et licèt hoc ipſo Pars quoque affecta innoteſcat, quod ſcilicèt hæmoptyſis ſtrictè ſic dicta, rejectionem ſanguinis ex pulmonibus tantùm denotet: ulteriùs tamen eandem hic manifeſtant, tum modus ſanguinem rejiciendi, qui etiam cum levicula tuſſi, difficiliori anhelitu, atque per intervalla; tum ſanguis ipſe rejectus, qui eſt copioſus, floridus, & nonnihil ſpumoſus: quæ omnia ex pulmonibus eum eſſe, luculenter docent. Adeòque hi ipſi *ſubiectum inhæſionis* in præſenti affectu dicendi ſunt; in ſpecie vaſcula eorum arterioſa, atteſtante id imprimis floridiore ſanguinis colore, qui obſcurus magis eſt, ubi ex venis prodiit.

CAUSA.

Non verò anaſtomoſi quadam hæc aperiri, ſed eroſionem potiùs quandam pati, ulceris illius, quod æger in tibia habuit, occluſio ſuadere videtur. Etenim hæc cauſæ remotæ rationem hic habet, quatenus hoc ipſo, quæ anteà extra corpus eliminabatur lympha acrior, poſt conſolidatum ulcus in maſſam ſanguineam regurgitavit, & mediante circulo hujus in pulmones delata, vaſcula hujus arterioſa plus minus arroſit. Unde ſimul conſtat, cauſam proximam hic aliam ſubeſſe nullam, niſi hanc ipſam lymphæ ſeu ſeri, per ulcus antea evacuari ſoliti, acrimoniam acido-ſalſam; quæ uti in tibia & vellicavit partium molliorum fibrillas nerveas & eroſit, (unde etiam ulcus, & vicinorum locorum inſignis pruritus;) ita ad pulmones depoſita, de facili quoque vaſcula in his quædam ſanguinea arrodere potuit. Licet enim partes quoque alias ſolidas, mediante circulari maſſæ ſanguineæ motu alluerir, in pulmonibus tamen ſolis ſpicula ſua exſeruit, quatenus iſti, & ob teneriorem atque molliorem ſui texturam, & frequentes, quas ab externo aere patiuntur, injurias, morboſos characteres præ partibus atque viſceribus aliis faciliùs ſibi imprimi patiuntur.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Poſtquam ergò ex eroſis ſic pulmonum arteriolis ſanguis hinc atque inde copioſiùs in eorum deponitur ſubſtantiam, difficiliorem prius anhelitum æger noſter neceſſariò experitur, quod ob repletas hac ratione plures à ſanguine cavernulas, pulmones ab aere explicari ſufficienter nequeant. Quin tuſſis quoque levicula ſaltem præcedat neceſſe eſt, ob irritatam aſperæ arteriæ, ejuſque ramulorum, membranam interiorem, ab eodem ſanguine; unde etiam thorax per conſenſum in motum ejuſmodi exſpiratorium, convulſivum plus minus, aſſurgit.

PRO-

PROGNOSIS.

Patet hinc ſimul, non negligendam hanc eſſe ſanguinis rejectionem in ægro noſtro, quod extravaſatus ſic in pulmonibus ſanguis coagulari, atque ſpiritibus volatilibus balſamicis exhalantibus, corrumpi facilè poſſit. Unde emergente mox corruptionis hujus individuo comite, acore, teneræ pulmonum fibræ eroduntur, atque eodem cum ſale ſanguinis volatili, in ſal ſalſum tertium ſeu pus coeunte, ulterius corrumpuntur, atque ita perfecta tandem phthiſis in ægro noſtro metuenda erit.

CURATIO.

In *Curatione* igitur, & quidem paroxyſmi tempore, ſanguinis fluxus ſiſtendus erit.

Extra paroxyſmum:

1. Si qui relicti ſunt in pulmonibus grumi, hi reſolvendi.
2. Pulmonibus vulnerariis & balſamicis proſpiciendum; &
3. Sanguinis dyſcraſia evacuanda.

Pro fluxu ſanguinis ſiſtendo, ſi hic nimis confertim fiat, venæſectio in brachio revulſoria locum habebit. Internè conducunt, ratione ſanguinis quidem fluentis, Martialia, & alia vitioſam ejuſdem acrimoniam & aciditatem abſorbentia; ratione autem viarum, per quas fluit, blandè adſtringentia.

Hinc

℞. *Aquæ Plantag,*
Fol. Querc. ana ℥iß.
Lap. hæmat. præp. ʒß.
Extr. torment. gr. xv. ad ℈i.
Laud. opiat. gr. iii.
Syr. de roſ. ſicc. ʒvi.
M. f. Miſtura,
cochleatim ſumenda.

Vel

℞. *Aquæ burſæ paſt.*
Portulac. ana ℥iß.
Acet. vini ʒvi.
Terræ ſigill. ʒi.
Lapill. Cancr. præp. ℈ii.
Syr. de ſymph. Fern. ʒß.
M. f. Miſtura.

De qua itidem cochleare j. per intervalla aſſumi poterit.

Item

℞. *Aquæ burſæ paſt.*
Portulac. ana ℥iß.
Cinnam. ʒiii.
Acet. deſtill. ʒvi.
Corall. rubr. præp.
Terræ ſigill. ana ʒß.
Lapill. Cancr. præp. gr. xv.
Laud. opiat. gr. iii.
Syr. de ſymph. Fern. ʒß.
M. f. Potio.

His ſi ſedetur ſanguis rejectio, pro grumis ejus diſſolvendis conferet ſperma ceti ad ʒß. in vehiculo calido aſſumptum, vel lapillorum cancrorum ʒß. in cochleari aceti deſtillati.

Pro pulmonum verò noxa reſtituenda:

℞. *Rad. Tormentill.* ℥i.
Herb. ſcabioſ.
Hed. terr. ana M. iß.
Sem. Aniſi ʒß.
Coqu. in ſ. q. *Aquæ comm. & Cereviſ.* ana part. æqual.
Colaturæ ℔. i.
adde
Syr. de ſymph. Fern.
Heder. terr. ana ℥ß.
M. D. & pro lubitu ſumatur.

Pro præcavenda tandem crebriori mali hujus recidiva, optimum videtur, ſi fonticulus loco ulceris proximo, ad renovandum naturæ motum, & ita in præſenti caſu, in crure anteà ulcerato, mox infra genua inuratur, ut quæ anteà per ulcus ſpontaneum, evacuabatur lympha acrior, nunc per ulcus ſimile artificiale eliminetur, pulmoneſque ab inſultu ejus præſerventur.

Deus interim faxit, cedant omnia feliciter!

CASUS XLIV.

NEPHRITIS.

M*Ulier juvencula, vini potui dedita, poſt levem horripilationem, corripitur crebris vomitibus materiæ variæ, quibus ſuperveniunt tormina abdominis vaga, cum alvi occluſione, incaleſcit ſub veſperam: cœnâ parcâ per vomitum rejectâ, nox inquieta, cum ſubrepentibus levibus paſſionibus hyſtericis, & præcordiorum vagis anxietatibus, quæ omnia matutino inſequente tempore ita exaſperantur, ut vix lecto exſurgere audeat. Adſunt dolores lancinantes & ſtimulantes circa regionem pubis, urinam excernit crebriùs, ſed parciùs, naturaliter quidem conſtitutam, minùs tamen, quàm ſolebat, temperatam; ſed à meridie eadem intensè & obſcurè tincta, ſanguine quaſi impregnata, obſervatur. Crebrior ſimul urget, fruſtraneus licet, alvum excernendi conatus. Adſunt dolores dorſi & lumborum, partim acuti terebrantes, partim obtuſi gravantes & contundentes, quos ſenſibiliores percipit ſub aliquali corporis agitatione, aut quando ſe erigere nititur. Intra tres vel quatuor dies, menſtruam expectat purgationem. Conſilia ſunt varia pro cura. Propinant quædam mulierculæ aquam hirundinum cum caſtoreo, quam per vomitum mox reiicit, à meridie pedetentim ſymptomata remittunt, & mitiora fiunt, nox inſequens mediocris, ſed circa meridiem omnia exaſperari incipiunt, iiſdem modis, atque pridie factum fuerat. Conſulitur Medicus, qui accedens, pulſum in omnibus moderatum, celerem tamen & durum, obſervat. Curam inſtituere debet.*

RESOLUTIO
DN. NICOLAI KASTNERII,
ALTENBURGENSIS,

Cum ſpeciali Diſcurſu & Annotatis

B. DN. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS

Q*Vanquam varia maximèque urgentia ſymptomata in præſenti caſu occurrant, exiſtimo tamen, omnia unicè dependere à* Nephritide *calculoſa, quæ primarius videtur eſſe* affectus, *& à qua, tanquam à ſua cauſa, omnia ſymptomata ceu effectus originem ducunt.*

PARS AFFECTA.

Pars affecta *ſunt Renes. Dico Renes; quia nullum in caſu extat ſignum, ex quo colligere poſſim, unum ſaltem eſſe affectum.*

CAUSÆ.

Cauſa proxima *eſt irritatio & vellicatio membranarum renalium, orta à calculo in pelvi renum hærente, à qua irritatione ſpiritus impetum facientes in motu ſuo ordinario confunduntur, & ad præternaturalem concitantur, à quorum præternaturali motu omnes poſteà oriuntur dolores & effectus ſpaſmodici.*

De modo autem generandi calculi impræſentiarum nil dicam, ſed eum ex Phyſiologia præſuppono, quatenus nempe acidum vinoſum & peregrinum in ventriculo & primis viis non correctum, ſub urina potus ad renes defertur, ubi eorum fermentum peculiare corrumpit, & ad corruptionem putredinalem diſponit: hoc facto acidum hoc peregrinum occultum urinæ acidum imbibit, & cum ſale urinæ volatili in concretum quoddam tertium abit. Tale ergò concretum etiam in noſtra ægra adeſt, cujus tamen magnitudinem & numerum

exactè determinare haud valeo. Si tamen conjecturis inſiſtere liceat, non adeò magnum eſſe exinde concludo, quia dolores adhunc acuti, & à levi corporis agitatione ſenſibiliores redduntur; nam minutulus aliquis calculus faciliùs movetur, quàm grandior factus. Calculus jam hic dum movetur, (quamdiu enim immobilis & quietus eſt, nullam infert moleſtiam, neque ejus præſentiam novimus,) acutis ſuis angulis in membranam renum impingit, unde ſpiritus irritantur, qui irritati dolorem obtusè gravantem & obtundentem inferunt, quia renes ſenſu minùs acuto ſunt præditi, propter nervos exiles, & abditum reconditumque ſitum. Notabile autem eſt, quod ægra noſtra ſymptomata urgentia proferat, antequam percipiat calculi moleſtiam; quod exinde factum fuiſſe puto, quatenus ægra noſtra renis dolores præ reliquis maximè urgentibus doloribus nō attenderit, vel quatenùs acidum vini in ſtomacho non correctum ejus membranas fibroſas vellicaverit, & imprimis pylorum, & in duodeno bilem ſubigens febriculam quaſi tertianam, & ulterius ad inteſtina tenuia progrediens, eaque vellicans, dolores torminoſos, &c. intulit; cui tandem ſuccurrit vellicatio membranarum renalium. Nam in mentem nobis hîc revocandus eſt modus ille explicandi hos dolores, nempe conſenſus partium, qui maximè hîc urgetur. Nam renes partim nervum quendam à ſtomachico, qui in propriam membranam diſtribuitur, partim à plexu meſenterico accipiunt quoſdam, qui in totam renum ſubſtantiam diſperguntur: ab eodem plexu etiam inteſtina ſuos accipiunt nervos; ipſe autem plexus oritur à ſexto nervorum pari; ſtomachus etiam ſuos nervos habet, ut & veſica urinaria: de quibus vid. apud BARTHOLINUM.

SYMPTOMATUM EXPLICATIO.

His itaque notis, omnium ſymptomatum explicatio *erit faciliſſima. Dum enim calculus, uti dixi in renibus motus, acutis ſuis angulis membranam renum vellicat, quæ convulſa per conſenſum irritat ſtomachum, & imprimis eius pylorum, unde ſupervenit vomitus, anguſtiæ præcordiorum, nox inquieta, & paſſiones hyſtericæ; quæ omnia plus minus augentur ab affecto meſenterii plexu, unde etiam ſuperveniunt dolores inteſtinorum, qui nil ſunt aliud, quàm ſpaſmi inteſtinorum. Iidem ſpaſmi ulteriùs ad regionem pubis extendentes per connexionem nervorum, irritant veſicæ urinariæ membranam fibroſam, & ejus muſculum ſeu ſphincterem, unde oriuntur dolores lancinantes & ſtimulantes; hinc dum fibræ conſtringuntur, cavitas veſicæ anguſtatur, & urina excernitur, quam excretionem mox impedit ejus ſphincter irritatus & conſtrictus; quod toties fit, quoties hæ partes irritantur; hinc urina crebriùs, ſed parciùs excernitur. Ab harum partium irritatione propter contiguitatem irritatur magis inteſtinum rectum jam irritatum, & imprimis eius ſphincter, à cujus vellicatione oritur ſymptoma illud,* Teneſmus *dictum. Idem calculus in renibus hærens, dum ad ureteres movetur, corpus illud maximè ſenſibile pungit, tunc acutiſſimi terebrantes* dolores *oriuntur in* lumbis & dorſo, *quatenùs nervi per conſenſum irritati ſe contrahunt, & contracti ita tenentur; unde eſt, quòd ægra noſtra ſe erigere nequeat, quia, dum ſe erigere conatur, nervi contracti diſtenduntur, hinc dolores augentur. Quod autem ſymptomata hæcce nunc remittant, nunc redeant, id à motu & quiete calculi eſſe derivandum exiſtimo. Ultimò deinde hoc loco quædam de pulſu duro eſſent dicenda; quia autem ſæpiùs hujus in* Collegio hocce *fuit facta mentio, eò jam ſuperſedebo.*

Cauſa *remota eſt* acidum vini *crebriùs & copioſiùs aſſumptum, quod in ſtomacho & primis viis non fuit correctum, ſed ſub urina potius ad renes delatum, eorum fermentum deſtruxit, & materiam calculo generando ſuppeditavit. Nec ſicco pede prætereunda eſt menſium inſtantia; quin potiùs dicendum, eos maximè hos dolores, imprimis circa pubem, adauxiſse, cùm notum ſit, quod difficultas menſium eoſdem ferè dolores inferre ſoleat. Nec improbabile videtur, mulierem noſtram fuiſse nonnihil ſcorbuticam, unde de facilè ii dolores exaſperari potuerunt.*

PROGNOSIS.

Licèt autem affectus præſens ſatis ſit doloroſus & periculoſus, non ſolùm propter gravia ſymptomata urgentia; ſed etiam propter metum epilepſiæ lethalis, vel exulcerationis & inflammationis renum; de eius tamen cura non planè deſperarem, quia mulier eſt juvencula, & adhuc viribus prædita, & ſymptomata adhuc ſunt toleranda circa præcordia: imò, quod potiſſimum eſt, non eſt gravida; ut nihil dicam, quòd ſit fœmina, in qua faciliùs calculus excernitur, quàm in viro.

CURA.

Proinde ad Curam *nos accingamus, in qua duplex tempus eſt obſervandum: nempe tempus in paroxyſmo, & tempus extra paroxyſmum.*

In illo *hæ* Indicationes *ſunt obſervandæ:*

1. *Spaſmi, & hinc orta ſymptomata, ſunt tollenda.*
2. *His ſedatis calculus eiciendus vel comminuendus.*

Extra paroxyſmum *verò:*

1. *Calculo ſemel remoto opera detur, ut denuò renaſcatur.*
2. *Si calculus removeri nequit, dolores ſaltem ante paroxyſmum præcaveamus.*

In paroxyſmo jam, ut priori ſcopo *ſatisfaciamus, priùs dicendum: quod vomitoria nullum hîc habeant locum, neque Purgantia propriè ſic dicta, cum hæc magis crabrones irritent.*

Quid ergò agendum? alvus enim clauſa ante omnia eſt aperienda, alias dolores ſiſti nequeunt: ſi jam purgans per os adminiſtro, per vomitum rejicietur; ſi clyſma adhibere volo, metus eſt, quod non admittatur; vel ſi admittatur, ne majores excitet dolores. Profectò in bivio ſto, neſcius, quid agam? ſed ſi periculum eſt faciendum, ſuaderem clyſmata, non quidem acria, ſed temperata, & ex terebinthina, vel ex lacte, vel ſola urina humana; v.g.

℞. Flor. Chamom. Rom. M. iii.
Coqu. *inſ. q.* urinæ human.
Colaturæ adde
Terebinth. in vitell. ovi diſſol. ℥ij.
Syr. Papav. alb. ℥i.
M. f. *Clyſma.*

Vel recipiatur lac, in quo ſemen dauci eſt incoctum, cui mel roſatum addatur; vel ſola urina humana injiciatur.

Sin ægra minus clyſma adhibere vellet, ſed potius per os aſſumere cuperet, tunc priùs ſiſtendus eſſet vomitus, quod facit ſæpè laudata miſtura;

℞. Aquæ Menthæ ℥ii.
Succ. Cydonior. ℥i.
Aquæ Cinnam. ℨvi.
Spiritus vitrioli gutt. vi.
Ol. Cinnam. (*ſi ferre poteſt*) gutt. vi.
Laud opiat. gr. iii.
M. f. *Miſtura,*

Quam ægra capiat.

Studioſè addidi opium; quia in talibus caſibus lenit ſpaſmum, & dolorem ſiſtit, & non immeritò in tali puncto primatum ducit; hinc non ſine iudicio dixit SYLVIUS: ſe malle carere Praxi, quàm opio correcto.

Vomitu iam ſedato adhiberem blandum laxans: v. gr.

℞. Decoct. paſſul. ℥ß.
Auri fulmin. gr. ii.
Miſc.

Capiat ægra, Vel uſurpet vinum paſſulatum Timæi à Gulden Klee

Apertâ iam alvo:

℞. Aquæ fumar.
Matricar. ana ℥ i.
Cinnab. antimonii ℨß.
Laud. hyſter. gr. vi.
Syr. cort. aurant. ℥i.
M. f. *Potio:* S.
Potio dolores ſedans.

Vel in forma pulveris:

℞. Cinnabar. antimonii ℨß. *vel* Specif. cephal. gr. xv.
Sal. vol. ſuccini ſcrup. ß.
Laud. opiat. gr iß.
M. f. Pulvis.

Si ægra minus per os aſſumere vellet, tunc balnea vel inſeſſus cum herbis emollientibus & dolorem ſiſtentibus eſſent inſtituenda, ut hoc modo alvus aperiri poſſet.

De

De venæſectione quæritur, an hic conveniat? *Aſſirmo, ſi in brachio inſtituatur propter inſtantes menſes, ne major fluxus fiat ad loca inferiora, & dolores magis augeantur.*

Externè *illinatur regio lumbaris ſecundùm ductum ureterum oleo deſtillato ſuccini & ſpicæ, vel ſolum, vel cum corpore pro balſamo, vel galbaneto Paracelſi; deſuper imponatur later, vel ſacculus calefactus.*

Quod attinet ſecundum ſcopum: *hoc faciunt diuretica fortiora, v. gr. tinctura nephritica* Ammelungii, *de qua omni mane guttulas 25. vel 30. in vehiculo appropriato aſſumat; vel liquor nephriticus* Michaelis, *vel* Mynſichti, *vel ſpiritus nitri; vel lumbrici, terebinthina, juniperus; vel liquor betulæ, ſuccus raphanorum, item electuarium lapathi, &c. quæ omnia in vehiculo appropriato & dilutâ doſi aſſumi poſſunt. Sin verò amat pulveres, ſumat* ℨj. *ſeminis dauci vel hyperici cum rob ſambuci vel juniperi, vel* ℨß. *teſtarum ovorum & lapidum parcarum, eodem modo uſurpatam. Sinc expelli nequeat, quod tamen non ſpero, quia non videtur eſſe magnus, comminuatur, quod imprimis facient in noſtro caſu remedia tartarea, v. gr. ſpiritus rectificatus tartari, ſal volatile ejus, item ſal fimi columbini, &c. Arcana lithontripticorum, de quibus tamen multi dubitant, adducere non poſſum, quia nullum poſſideo.*

Extra paroxyſmum *ut* primo ſcopo *ſuccurramus, optimum erit, ut ægra noſtra à potu vini abſtineat, quam tamen conditionem difficulter imbibit, quin potius dicet:* Volo bibere ad libitum, & pati quantum poſſum. *Sin hoc itaque impetrare non poſſumus, ei commendamus tincturam nephriticam, quam ſingulis ſeptimanis bis vel ter dicto modo uſurpet, quæ vel ſola huic ſcopo ſatisfaciet; vel ſuccum betulæ: In forma pulveris aſſumat borracem, vel pulverem ſeminum diureticorum, eodem modo, uti* ſupra *fuit* monitum.

Secundum ſcopum *obtinemus, ſi alvum ſervamus apertam, & ægra noſtra vino valedicat, vel bibat vinum dulce, nec nimis ſe moveat.*

Ext. rnè *pro lubitu uſurpare poteſt* ſupra addicta *olea, vel axungiam cati ſylveſtris.*

DISCURSUS & ANNOTATA SPECIALIA

B. DN. PRÆSIDIS.

A*Ffectus* eſt *nephriticus*, ubi voce nephritidis in genere intelligitur affectus renum doloroſus κατ' ἐξοχὴν, licèt de renum inflammatione ea prædicetur, non ſecus ac pleuritis, itemque hepatitis, accipi pro inflammationibus harum partium ſolent.

Cæterùm datur Nephritis nunc *calculoſa* à calculo, nunc *ſalina*, aliàs *notha*, utplurimùm *ſcorbutica*, in qua ſalia corroſiva circa renes coacervata, rodendo & lancinando partes ipſorum membranoſas nerveas, pathemata calculoſis familiaria, exactè inferunt, quaſi calculus adeſſet; ita ut etiam quandoque urina ſupprimatur, abſque ulla licèt calculi præſentia, ſaltim propter ſpaſmum dictarum viarum: uti ante annum obſervavi in viro, ſimili nephritide correpto, qui dolores graviſſimos in lumborum regione cum vomitibus continuis, anxietatibus præcordiorum, colica, urina ſuppreſſa, &c. patiebatur, ſine ullo tamen calculi veſtigio; quam nephritidem ex iracundia, tanquam cauſa remota, contraxerat; ipſe æger aliàs ſcorbuticus erat. Similes nephritides non ſunt raræ, ac vid. de his DRAWIZIUS *Artic. De Doloribus ſcorbutico nephriticis*. Porrò obſervantur etiam *Nephritides ulceroſæ*, ubi nempe dolores continui lumborum ſaltem ex abſceſſu renum affligunt, quale exemplum habet BARBETTE *in Praxi*, allegans nephriticum, in quo alter ren conſumptus fuit inventus. Sic etiam non rarò gonorrhœâ virulentâ confirmatâ laborantes tali nephritide nothâ cum ardore in lumbis laborant, ut nec incumbere dicto loco, nec bene erecti incedere queant, & tales optimè curantur per ſaturnina, ut tincturam antiphthiſicam, & ſaccharum Saturni: quemadmodum etiam ſine his cauſis FORESTUS *lib. 24. Obſervat.* 1. tantum renum dolorem obſervavit, ut ſyncope ſuperveniret, curatum per decoctum chamomillæ vulgaris in cereviſia factum.

Pars affecta ſunt *renes*: indeterminabile tamen, uter ren affligatur? & an alter? an uterque? Nempe primariò afficiuntur *membranæ internæ* ſpiſſiores, nempe pelvis & ejus tubulorum; hinc per conſenſum ureteres: eſt enim horum continuus tractus, unde communia patiuntur ſymptomata.

Interim de calculo præſenti in ægra noſtra certi planè non ſumus, nec adjuncta ſymptomata certificant, dolorem eſſe à calculo; ſed ſaltim eſt probabilis conjectura: quippe poteſt affligere dolor talis ex abſceſſu renum, item ex ſale ſcorbutico; non ſecus ac quoque ex ipſo calculo: Unde cùm ferè omnes hi dolores quoad curam coincidant, ponamus, eſſe à calculo dolorem, cujus ille frequentiſſima cauſa eſſe ſolet; non tamen videtur magnus, quia dolor eſt acutus & ſæpiùs recurrens: nam magni calculi continuum obtuſumque dolorem durantem inferunt; contrà qui parvi, ſæpiùs recurrentem quidem, at atrociorem, & maxima ſymptomata, quia quandoque angulum acutum & cuſpides gerunt. Sic memini calculos vidiſſe minutos quidem, graviter tamen affligentes, idque ſaltem ex eo, quod habuerint ad latera cuſpidem, crudeliſſima illa ſymptomata cauſantem. In noſtra ægra duplex dolor ſe offert: calculoſis proprius ordinarius obtundens, aut obſcurè gravans; & extraordinarius, acutè terebrans: quorum ille eſt à renibus, horum nempe membranarum firmiore & denſiore textura quia, minus acuti ſenſus eſt. Nervi enim & ſpiritus animales influi per ſe indeterminati ſunt ad ſenſum vel acutum vel obtuſum præſtandum, adeòque ſaltem inſtrumenti proximi, membranæ, culpa eſt; tenuis & ſubtilis enim membrana ſenſiliſſima eſt, v. g. in oculis; è contrà denſa, rigida aut firmior, minus eſt ſenſilis, quia non facilè mobilis: unde cum renum membrana minus ſenſilis ſit, adeòque minus mobilis ab objecto, hinc dolor obtuſus ille: acutus aut terebrans ſi adfuerit, talis ſuſpicionem præbet calculi acuti & anguloſi, ratione cujus partim ſcindit, partim pungit; qui quandoque mictum cruentum inducit, ex vaſculis nempe capillaribus læſis, ſcindendo nempe & pungendo membranas & vaſa capillaria.

Porrò nephritici, antequam dolores ſenſiles in lumbis percipiant, per unum vel duos dies ſymptomata varia, tormina colica, vomitus, nauſeam, &c. ex renibus affectis patiuntur, quod ſæpiùs obſervavi. Interim tamen etiam omnia hæc ſymptomata, ſenſilem in lumbis vellicationem antecedentia, ſunt reverà ex calculo; quæ ipſa tamen nunc immediatè junguntur cum doloroſis ſymptomatis in renibus; nunc præcedunt illa, idque tunc imprimis, quando calculus vellicat quidem renes, dolor tamen ex vellicatione natus nobis non eſt ſenſibilis: ſpaſmus & vomitus adeſſe poſſunt, donec procedat eò uſque, ut etiam dolores graviores & moleſtia ſuperveniant. Unde cauti ſimus hoc in paſſu in diagnoſi; non enim valet hoc: *Poteſt ſe in urere*; ergo non laborat nephritide. Non negamus tamen, etiam dolores renales alia quæcunque ſymptomata ſæpiùs præcedere. In affectibus autem nephriticis, etiam ratione ſymptomatum, non rarò typus quaſi tertianæ obſervari ſolet hic dolor; quod jam annotavit SANCTORIUS *in Meth. Vitandi Errores* & HELIDÆUS PADUANUS, imò ipſemet obſervavi in calculoſo, tertio ſemper die exaſperatos fuiſſe dolores, denuò remittentes.

Cauſa ergò *proxima* totius noſtri affectus eſt *contractio ſpaſmodica*, ob vellicatas membranas renum. *Cauſa* autem *vellicans* poteſt eſſe *calculus*, quem ſimul promovet inſtans menſtruatio; quippe ſub qua mulieres ad calculum diſpoſitæ, ordinariò pejus circa renes habere ſolent. Interim quoad nervorum diſtributionem conf. VILLISIUS *Tabul. XI. in Anat. Cerebri.*

Omnia autem hæc ſymptomata à dolore & ſpaſmodica contractione deduci queunt; nam comes omnium dolorum eſt partium contractura convulſiva. *Modus fiendi* eſt hic: ſcilicèt impreſſionem iſtam ſenſilem, quæ conſiſtit in motu vehementiore, in renibus factam, mox per continuatum nervorum & eorum fibrarum tractum uſque in cerebrum, inſequitur concitatior ſpirituum ad iſta loca motus, hincque tenſio & ſpaſmus partium membranacearum ex motis ſpiritibus ad locum ſenſationis. Adeò intimè ſpaſmus & dolor connectuntur, ut ſubinde pro iiſdem habeantur. Et quidem ſpiritus moventur non ſolum ad ſurculum iſtum, ſed, ſi continuetur vellicatio, etiam in cæteros ex iſto plexu oriundos nervos; unde omnes partes connexæ cum iſtis nervis ſpaſmo convelluntur, adeòque tam multiplex partium affectio: Hinc per accidens occaſione horum ſpaſmorum quandoque ſupprimitur urina, citra calculi licèt præſentiam: idque

idque vel ſimpliciter à fibrarum nervearum renalium ſtrictura & pororum eorum clauſura, vel etiam ureterum fortiori contractione, utpote qui criſpati urinæ, & aliorum aliàs facilem tranſitum impediunt. Eandem ſocietatem nervorum quoque agnoſcit *teneſmus*. Quò pertinet, quando viri nephritici retractionem iſtius teſticuli ſubinde patiuntur, qui reſpondet reni affecto, ita, ut non tantùm ſurſum ad os pubis uſque retrahatur teſticulus, ſed etiam jam intra corpus abſcondi obſervetur, ideòque muſculus cremaſter convulſivo motu affectus teſtem ſurſum & ad abdomen retrahat.

Hæc omnia ſufficiunt nobis pro confirmatione affectuum ex ſpaſmis & convulſionibus partium fibroſarum derivandorum: ſcilicet

1. *Vomitum*, licèt interdum urgeat, antequam dolor nephriticus in lumbis percipiatur, tamen oriri à *vellicatione* & ſpaſmo *renum*, utut reſpectu noſtri non ſit ſenſilis.
2. *Colicos & iliacos* virorum *dolores* utplurimum eſſe à convulſione inteſtinorum, cum ordinariò in calculo renum ſuperveniant tormina colica.
3. Non ſecus ac *hyſterica pathemata* eſſe dolores inteſtinorum, à ſpaſmis enatos, cùm mulieres nephriticæ ordinariò fiant hyſtericæ, & ad paſſiones hyſtericas diſpoſitæ nephritide ſuperveniente graviùs affliguntur.
4. *Alvi clauſuram* oriri ſimpliciter ex ſpaſmis inteſtinorum, & motu eorum naturali periſtaltico impedito; quaſis alvus clauſa ordinariò nephriticos vexat.
5. *Omnes dolores parturientium & menſtruantium* à ſpaſmis eſſe, unde mulieres gravidæ facilè patiuntur abortum ſuperveniente nephritide; item tormina nephritica ſimulare interdum dolores parturientium.

Cauſa remota eſt duplex: nempe

1. Acidum in primis viis congeſtum, idque vel calculum inferens, vel renes aliàs afficiens.
2. Menſtrui ſanguinis impetus; nam ſub hac inſtante menſtruatione dolores tenſivi & obtusè gravantes, circa regionem lumborum ad pubem uſque pergentes, affligere ſolent; unde etiam hæc ſymptomata affligentia intendere potuit, quia vaſa jam circa dicta loca turgeſcere magis, & hinc iſtas moleſtias exaſperare valent.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*; uti in chronicis, ita etiam in hoc caſu, non dantur determinatæ prædictiones. Si enim calculus ſubſit magnus, & dolores aliaque ſymptomata diutiùs continuent, tunc certò ſupervenit epilepſia, propter continuatos ſpaſmos, in gravidis abortus. Sic curavi fœminam ad 17. dies ſuppreſſione urinæ laborantem, cui tamen ſemen violarum propinando, medebar, ita ut cum impetu urina dicto die cum epilepſia profluet; poſt ſecundum autem menſem recidivam patiebatur lethalem. Si ergo calculi ſunt majores, inæquales, acuti &c., & ſequatur ſimul mictio cruenta, tandem exulceratio renum oriri poteſt. Minus hic periculoſum eſt, quia fœmina non eſt gravida.

CURA.

Quoad *Curam*: *In paroxyſmo*

1. Ante omnia ſpaſmi membranarum & ureterum dolorifici tollendi, qui niſi fuerint ſublati, diuretica, & omnia alia fruſtrà & cum nocumento adhibentur: hinc, quamdiu ſpaſmi urgent, impoſſibile erit calculum promovere; unde etiam illo tempore à diureticis abſtinendum, ne irritemus crabrones.

Spaſmum autem tollunt anodyna, tàm vegetabilia, ut opiata, quàm mineralia, ut ſulphura metallica, quæ fixa, cùm raræ ſint aves; proinde ſaltem ſulphura antimonialia, ſive ſit vulgare ſulphur *antimonii* citrinum cum aqua forti parabile, ſive etiam cinnabaris antimonii, adhibeantur; imò loco cujus & cinnabaris *nativa* eſt egregia contra morbos convulſivos: Vid. in LUDOVICI *Pharmacia*.

2. *Calculi excretio promovenda*, ſublatis priùs ſpaſmis.

Pro hoc ſcopo conveniunt remedia diuretica ſalina, nitroſæ plus minùs proſapiæ, quippe quæ & calculum removent, & diffringunt. Si quæ alia in diffringendo calculo aliquid valent, certè ſunt nitrata, tàm fixum, quàm volatile; hinc ſpiritus nitri dulcis, qui calculum interdum atterivit, item nitrum volatile artificiale quaſi ammoniacale, quod fit ex mixtura ſpiritus nitri, & ſpiritus ſalis ammoniaci: inſtillatur nempe ſpiritui nitri ſpiritus ſalis ammoniaci ad punctum ſaturationis, coagulatur blandâ evaporatione ſine cryſtalliſatione, & evadit exinde nitrum ammoniacale, ſed revera nitrum inflammabile volatile. Liquor etiam hic filtratus ſine inſpiſſatione exhiberi poteſt in paroxyſmo, ita enim egregia præſtabit.

Vomitoria autem in paroxyſmo ſunt nocentiſſima, extra paroxyſmum verò pro præſervatione calculi ſunt optima, annotante HILDANO *Obſervat. 61. Cent. 5.* Sic etiam *Purgantia* propriè dicta in paroxyſmo exulent, & ſaltem in ejus principio, ſi opus fuerit, lenientia & blanda laxantia, primas vias abſtergentia, uſurpanda. Neceſſe tamen eſt, ut ſemper in nephritide alvus ſit aperta, non quidem pro ſcopo nephritidis curandæ, ſed ut abdominis ſymptomata & alia mitiora reddantur, ut & per conſenſum renes ſtimulentur pro emittendo calculo: quod obtinebitur

1. *Per clyſmata* terebinthinata, quæ in paroxyſmo optima:

> ℞. *Decoct. Carmin.* vel *flor. Chamom. in aqua comm.* ℥ vj. vel vij.
> *Urinæ human.* ℥ iij. vel iv.
> adde
> *Terebinth. cum vitell. ovi ſol.* ℥ß.
> (vel *ol. Terebinth.* gutt. aliquot)

Vel fiant etiam clyſmata ex *urina humana* ſola cum melle mixta, quibus addatur decoctum quoddam blandè carminans, vel impregnatum cum aliquot guttis olei deſtillati terebinthinæ additis.

Juxta hæc 2. *blanda Laxativa* ſunt adhibenda, v. g. paſſulæ minores laxativæ, & *paſſulata*; vel emulſiones ſeminis violarum, quæ nephrocatharticæ ſunt, præſcribi poſſunt: v. g.

> ℞. *Sem. Violar. purp.* ʒiij.
> *Papav. alb.* ʒj.
> Cum ſ. q. *Aquæ AlKeKengi* f. Emulſio:
> adde
> *Lap. Percar. præp.* ʒj. vel *eorund.* & *lapill. Cancr. præp.* ana ʒß.
> Miſc.

Vel pro blando abſterſivo renum & primarum viarum in principio paroxyſmi:

> ℞. *Tartari vitriolati* gr. xv.
> *Salis genist.*
> *Scamm. ſulphurat.* ana gr. iij.
> Miſc. pro Pulvere.

Detur manè in vehiculo calido.

Aurum fulminans per præcipitationem cum ſpiritu ſalis ammoniaci, & ſine edulcoratione ad uſum adhibitum, mirabiliter interdum à gr. iij. ad iv. v. vel vi. laxandi vim habet ſine moleſtia, & flatuum impetum ſiſtit, fæceſque nigerrimo colore tingit. Cum tamen ſit aurum corporale, magis mirum eſt; quod *ſolutio auri cum ſpiritu ſalis* tam inſignes habeat effectus inſtar acidularum. *Nempe*

> ℞. *Solutio auri* purgati facta in *aqua Regia*, & præcipitatur cum *Mercurio vivo*, præcipitatum edulco atur, & hinc blando igne ad evaporationem Mercurii uſtuletur; tunc calx præfata de novo ſolvitur à *Spiritu ſalis*, optimè tamen *rectificato*, in liquorem aurei coloris,

Solutio hæc ægro propinatur in vehiculo calido primo die ad gutt. v., ſecundo ad vj., hinc vij., porrò quarto die viij., ix., & ſic gradatum cum diebus adſcendendo.

Vires habet inſignes, primùm quidem nauſeas excitat hinc continuata mirabiliter primas vias abſtergit, mucum tenaciſſimum diſſolvit, & *aliquoties inſtar purgationis alvum* laxat, fæceſque tingit aterrimo colore. *In morbis chronicis* hæc ſolutio dicto modo continuata *idem præſtat, quod magna quantitas acidularum*. Sapor eſt acidus, & & nonnihil auſterus, à mutatione texturæ ſpiritus ſalis cum auro concurrentis, hinc abſtergit, ſed adſtringendo fibraſque firmando tonum partium inſigniter reſtaurat, & primas vias mirabiliter evacuat. Primus, qui hujus ſolutionis mentionem facit, eſt GLAU-

BE-

BERUS *in ſolatio Navigantium*, ubi multa garrit de ſpiritu [illegible]alis, & hac ſ[illegible] tione.

Pro ſpaſmis coercendis Cinnabarina & Opiata in paroxyſmo etiam ſunt optima. Summatim nervum, paroxyſmo nephritico ſuccurrendi, docet LUDOVICI *pag. 449. in Pha m*, qui moderatè præcipitantia, diuretica, cinnabarina & opiata miſcenda ſuadet, pro nimia atrocia in paroxyſmo nephritico: v. g.

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ℈j.
Cinnab. nativ. depur. vel *Cinnab. antimonii* ℈ß.
Laud. op. ferm. gr. ij.
M. f. Pulvis pro doſi.

Sal volatile ſuccini in principio ob nimiam diureſin non ſuadeo.

Cæterùm cum his internis *externè* ſimul pro eodem ſcopo blandè ſiſtendi ſpaſmos & tenſiones partium nervearum abdominis, partim pro laxandis primis viis, Balnea & Inſeſſus commodè etiam inſtituantur, ad dicta ſymptomata optima; blandè enim afficiendo partes nerveas ſpaſmos tollunt, & viis laxioribus redditis calculum promovent, præmiſſis priùs internè vel blandè anodynis, vel antiepilepticis, vel blandis diureticis, v. gr. eſſentiâ urinariâ anodynâ ad gutt. xxx., quibus *balneum* ad hypochondria uſque inſeſſum; opem fert; ſicut poſt balnea inunctiones etiam lumborum in uſum vocari poterunt, quæ in leviori malo, unà cum internis, ſufficere poſſunt. Interim oleum deſtillatum ſuccini & ſ[illegible]icæ, non ſola, quia nimis penetrantia & [illegible]criora eadem, genus nervoſum ſenſibiliùs afficiunt; ſed miſceantur cum blandis temperantibus & anodynis, v. gr. cum petroleo, quod externè illitum umbilico etiam mirè laudatur in affectibus nephriticis: vid. PANAROLLUS *loc. cit.*, & egregium eſſe, ipſemet obſervavi. Porrò olea dicta deſtillata miſceri poterunt cum *unguento anodyno* Mynſichti, vel *oleo* expreſſo *hyoſcyami*, vel unguento *dialthææ*: verb. gr.

℞ *Petrol alb.* ʒiß.
Ol. Papav. expr. ʒj.
Deſtill. ſucc. ʒß.
M. pro Litu,

Regioni umbilicali & lumbis applicando, ſub egreſſu è balneo.

In more poſitum eſt quibuſdam, quod mulieribus nephriticis ſanguinem evacuent, vel etiam cucurbutulas ſcarificatas applicent, & quidem quandoque cum ſucceſſu; ſic enim ſæpè ſecutus eſt fluxus menſium, adeòque dolores lumbares remiſerunt: hinc ad horum imitationem in habitioribus & plethoricis, vel quibus inſtant menſes, & quælibet ſymptomata exaſperantur, non inconſultum, ſi, cæteris reſpondentibus, blandè *mittatur ſanguis* in brachio; ſicut actu fluentibus, ſed non ſufficienter, in pede. In noſtra ægra cucurbitulæ ſuadendæ, quas aliàs ſalutares vidi.

Aliàs pro ſcopo diuretico in paroxyſmo nitroſa vel hujus protapiæ conveniunt, ut nitrum volatile, ſpiritus nitri dulcis, ſal fimi columbini, ſpiritus carminativus, tinctura Ammelungii, item remedia lumbricalia: quæ omnia, quò magis ſunt nitroſa, eò magis pro ſcopo diuretico conveniunt. Similiter etiam ſpiritus tartari, ceu congener vino, præ reliquis convenit, quia ſuſpicio eſt, quod ægra calculum contraxerit ab uſu vini; tartarea enim acidum vinoſum optimè abſorbent, & promptiſſimè reſolvunt, adeoque hinc podagricis alcalia ex tartaro volatilia commendanda ſunt, ceu peccans acidum abſorbentia, illudque per vias urinarias eliminantia.

Extra paroxyſmum autem à potu vini abſtineat, tinctura nephritica uſurpetur, & ſuccus betulæ, qui nitroſus eſt, & fortiori deſtillatione dat ſal volatile nitroſum. Alvus ſervetur aperta.

Pro *præſervandi ſcopo* conveniunt quidem diuretica omnia, ſed quia non ſemper ſatisfaciunt, potiùs ea eligantur, quæ ſpeciatim renibus appropriata, & vi balſamicâ fermentum renum in naturali ſtatu conſervantia; non enim in aſſumptis ut ſic, non in acido conſiſtit Lithiaſis; ſed in fermenti renum corruptione, quâ occaſione acidum calculum coagulat. Talia ergò, quæ dictum fermentum in naturali ſtatu conſervant, ſunt ſalia volatilia oleoſa, alias balſamica dicta, ex *terebinthin.*, *junipero*, *ſuccino* & ſimilibus, ut *Malvaticum juniperinum*, rob juniperi, *balſamus ſulphuris terebinthinatus*; quæ omnia inter præcipitantia balſamica ſunt optima, renibus ſingulariter dicata, quæque illam diſpoſitionem calculoſam tollunt & emendant. Juxta hæc convenit *ſuccus betulæ* ſingulariſſimus in hoc puncto, in præſervando calculo; eſt enim liquor hic nitroſus, cùm betula etiam nitroſa ſit: ſuccum hunc deſtillatione fortiori ſal volatile nitroſum exhibere, relatum eſt mihi, & in hoc conſiſtere craſin aquæ betulæ Martialis ſeu Majalis: Sic ſal volatile nitroſum, liquor terræ foliatæ tartari cum ſpiritu ſalis ammoniaci miſtus, *tinctura* tartari, & *nephritica*, ſpiritus carminativus, crebriùs uſurpari poſſunt.

Mulier aliàs nephritica conquerebatur aliquamdiu de appetitu proſtrato cum carnis nauſea & potus conſueti faſtidio, adeò ut ſpem conceptionis conceperit; ſed poſt ſupervenientem menſium fluxum prehendebant eam acerbi dolores in lumbis lancinantes, ad pubem uſque excurrentes, cum tali crurum tremore, qualis aliàs puerperis ſub partus labore accidere ſolet, & ita ſummo quaſi parturiendi conatu nihil aliud, quàm mucoſa viſcida ſummo cum dolore unà cum urina excernebat, ita ut quoties urinam emitteret, mucoſum tale quid unà eliminaret; ſtimulus pro urina admodum erat frequens; dum excernebat, dolorem dictum percipiebat, & etiam dum excernebat, ſubinde excretorios iſtos quaſi puerperiales experiebatur conatus. Urina emiſſa erat minus tincta, aliquantiſper, turbida, cum ſedimento copioſo viſcido, albido, non tamen purulento. Iudicabam malum eſſe nephriticum, natum primitùs occaſione calculi renalis, & inde productæ eroſionis in pelvi membranaceo; unde idem calculus ulteriùs progrediendo affrictu ſuo læſerit plus minùs veſicæ collum, quo factum fuit, ut non ſolum dictarum partium degener nutrimentum chyloſum tam copioſi muci ſpeciem ſuggeſſerit ſed etiam imprimis ex irritatione veſicæ dolorosi iſti excretorii conatus ſupervenerint. Ob id pro abſtergendis his locis, & mitigandis ſymptomatis, præmiſſo clyſmate, præſcripſi ſequentem Mixturam:

℞. *Aquæ Cherefol.*
Alkekengi ana ℥iß.
Acet. vini ʒiij. ad ℥ß.
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. hed. terr. ʒvj.
M. f. Potio.

Capiebat cochleatim: factum cum euphoria, ſymptomata lumborum maximam partem levata fuerunt. Hinc pro iſtis ſcopis:

℞. *Maſſæ Pil. de terebinth. ſimpl.* ℈ij.
Div. in 2. part. æqu.

Cepit, benè habuit, ſymptomata pleraque evanuerunt; ſed nixus veſicæ excretorius ſubindè rediit, calculo nempe in veſica exiſtente, utut mucoſa materia multum imminueretur; ne tamen forſan exulceratio colli veſicæ ſuperveniret

℞. *Eſſ. flor. hyperic.* ʒij.

Dabam pro una doſi, à qua tamen nullam utilitatem percepit.

Ob id balſamo ſulphuris terebinthinato uti jubeo; ſed antequam hunc aſſumeret, calculus oblongus cum urina unà emittitur, unde levamen inſigne in omnibus. Pariter tribus abhinc diebus cùm continuatus fuiſſet balſami uſus, adhuc alius, ſed minor, calculus prodiit, poſt cujus excretionem adhuc muci aliquantulum rejectum fuit, ſed quod brevi ceſſavit. Pro reliquiis ergò nephriticis removendis ſpiritum ſalis ammoniaci aliquamdiu continuavit, qui ipſi optimè contulit.

RESOLVTIO ALIA DN. JOH. MATTHÆI MERCKELII, ANNÆBERGENSIS.

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

AFFECTUS

AFfectus præſens, quia ſedem ſuam, uti videtur, circa regionem dorſi & lumborum potiſſimùm habet, quin inter dolores nephriticos jure referri queat, nihil omninò dubito. Malum autem hoc ſimul, ſi non cum calculo jam præſente, ſalibus tamen hypochondriaco-ſcorbuticis eſſe conjunctum, exinde fit probabile, quod dolores lancinantes & ſtimulantes circa regionem pubis, nec non gravantes & conrundentes in dorſo & lumbis percipiat, eoſque ſub aliquali corporis motu exaſperari ſentiat ægra; quibus & urinæ; crebrior quidem, ſed parcior emiſſio accedit.

PARS AFFECTA.

Pars affecta ſunt renes; imprimis autem membranæ pelvim conſtituentes, cum annexis ductibus illis urinariis, Ureteres dictis.

CAUSA PROXIMA.

Cauſæ proximæ materialis vices hic ſuſtinebunt, ſi non calculus jam præſens, certò tamen ſalia hypochondriaco-ſcorbutica, ex nutrimento ſalſo acriori orta, quæ membraneas renum partes continuò vellicando, dolores jam ſuprà dictos inferunt.

Cauſa proxima formalis erit ſpaſmodica convulſio membranarum renum, cum annexis tractibus ureterum, hinc ſpirituum ad locum affectum concitatior motus, & per conſequens eò major doloris ſenſatio.

Cauſas inter *remotas* & hic primatum obtinebit fermentum vitiosè acidum, quod dum ex primis viis vitio digeſtionis primæ enatum & quocunque modo ad renes fuit tranſmiſſum, ibi eorundem fermentum inſitum variis modis alterando, generationis, vel calculi vel ſalium ſcorbuticorum, cauſa occaſionalis extitit. Cui & inſtans menſtrua purgatio tanquam medium aliquod adjuvans, & dolores magis acutos reddens, ſuo modo annumerari poteſt. Nam dum turgeſcit ſanguis, majus ſpatium, quo ſe poſſit explicare, quærit, expandendo ſimul membranas inferiorum partium, & quaſi abbreviando eaſdem, tenſivos magis dolores infert.

OPERANDI MODUS SEU COHÆSIO, SYMPTOMATUM CUM CAUSA PROXIMA.

Symptomata inter hic eminere videntur *Tormina abdominis vaga*, cum *alvi occluſione*, *nec non vomitibus crebris materiæ variæ*, quæ ortum ſuum aliunde non habent, quàm à ſpaſmodicis convulſionibus nervorum ex plexu meſenterico in renes, inteſtina, & ſtomachum diſtributorum. Nervulis itaque renalibus ex dolore ſpaſmo correptis, continuatur idem ſpaſmus ad plexus meſenterii uſque, qui ſimili ſpaſmo affecti illas turbas dant, quæ in hoc ſubjecto paſſionem quandam hyſtericam mentiri poſſent. Vrinæ verò parcior, ſed crebrior emiſſio, earundem fibrarum præſupponit ſpaſmum, quæ dum ſæpius, ſi non ab arenulis calculi, ſaltem ab acrimonia ſalium ſcorbuticorum, moleſtè vellicantur, excretionem talem inordinatam cauſantur.

Color urinæ hoc in caſu dependet ab attritu calculi acuminati, qui arrodendò vias urinarias hujus coloris ſeu tincturæ cauſa exiſtit.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: affectus præſens, quia moleſtus non tantùm propter dolores exquiſitiſſimos, & hinc nata pathemata convulſiva, & propter vitiatam urinæ ſecretionem; ſed in ſpecie periculoſus, quoniam inflammationes renum, iſchuriæ lethales, nec non graviſſimi morbi nervoſi generis, supervenire poſſent.

CURA.

Hinc *Cura* etiam ejus, quò citiùs, eò meliùs maturanda veniet. Poſſet autem illa, meo quidem judicio, hiſce abſolvi Indicationibus:

1. In Paroxyſmo ante omnia dolores & partium inde nati ſpaſmi erunt ſiſtendi, deinde quantum poſſibile calculus præſens, vel ſalia ſcorbutica infringenda & promovenda.

2. Extra paroxyſmum, vitioſum illud acidum, cauſa quod exiſtit hujus mali, quaquaverſum evacuandum & temperandum.

Primò, itaque in paroxyſmo pro leniendis doloribus & ſedandis ſpaſmis abdominis clyſter ſequens erit proficuus:

℞. *Fl. Chamom.*
Sambuc. ana M. ß.
Herb. Parietar.
Violar.
Malvæ ana M. j.
Rad. Alth. ℥vj.
Inciſ. coq. in ſ. q. *ſeri lactis*:
Decocti colati ℞. ℥viii.
adde
Terebinth. cum vitell. ovi ſol. ʒiij.
Ol. lil. alb ℥vj.
Scorpion. ʒj.
Nitri antimoniat. ℈ij.
M. f. Clyſma.

Vel fiat Fotus ex ſequentibus:

℞. *Herb. Melilot.*
Malv. ana M. ij.
Fl. Chamomill.
Sambuc. ana M. j.
Sem. lini,
Fœnugr. ana ℥j.

Inciſ. & contuſ. includantur *ſacculis* No. ij., qui calidè, vel ſicci, vel in lacte cocti, lumbis applicandi pro doloris ſedatione.

Vel fiat etiam Balneum.

Litus quoque huc revocari poſſent:

℞. *Ungu. dialth.* vel *Pingu. canin.* ℥j.
Ol. petræ alb. ʒij.
Deſtill. bacc. Juniperi,
Camph. ana gut. xx.
Opii ℈j.
M. f. Linimentum:
D. S.
Unguentum externum, calidè applicandum.

Internè poſſet non incommodè adhiberi decoctum ex floribus chamomillæ cum paſſulis minoribus conquaſſatis,

Vel

℞. *Eſſ. Cherefol.* ʒiii.
Laud. opiat. Langel. ℈ij.
M. D. S.
Dolores ſedantes guttæ: 20. ad 30. pro una vice.

Pro ſecunda indicatione:

℞. *Nucl. Perſic.* ℥ß.
Sem. Papav. alb.
Violar. purp. ana: ʒj.
Aquæ bacc. Alkekeng.
Petroſel. ana ℥iij.
F. l. a. Emulſio:
adde
Lapill. Percar. prep. ℈ij.
Syr. de Alth. Fern. ℥vi.
M. D. S.
Emulſio Dolores ſedans, cochleatim ſumenda.

℞. *La-*

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ℈j.
Cinnab. Antimonii ℈ß.
Laud. opiat. gr. j.
M. D. S.
Pulvis ſedans pro una vice.
Vel
℞. *Lapill. Percar. præp.* ʒß.
Cinnab. Antimonii ℈j.
Salis vol. ſuccini gr. xii.
Laud. opiat. gr. jß.
Miſc. pro 3. doſibus.

Extra paroxyſmum pro abſterſione primarum viarum, & in iis contenti acidi:

℞. *Tartari vitriolat.* gr. xii.
Salis Geniſt. gr. vj.
Scamm. roſ. gr. iij.
Ol. deſtill. ſuccini gtt. j.
M. D. S.
Pulvis purgans, jejunè ſumendus, tempore matutino.
Vel
℞. *Terebinth. in aqua ad albed. coct.* ℈j.
Scamm. præp. gr. iij.
Tartari vitriolati gr. vj.
M. f. Pilulæ.

Vomitorium aliquod hic etiam non incongruum fore, mihi omninò perſuaſum habeo, niſi fortè metus ſit, ne menſes nimis copioſè moveat.

DEUS interim hiſce clementer benedicat!

CASUS XLV.

STRANGURIA CUM PODAGRA.

VIr ætatis conſiſtentis, nephriticis & podagricis affectibus crebriùs obnoxius, urgente intenſo hyemis frigore, contrahit tuſſim ingentem & validam, crebriùs pectus concutientem; ejicit pauca ſaltem & viſcida; locum, ubi tuſſis excitatur, monſtrat anterius in collo, in capite aſperæ arteriæ: accedit levior invaſio podagrica circa manum dextram, & cubitum ſiniſtrum, & genu ſiniſtrum. Vocatus Medicus præſcribit ſpiritum ſalis ammoniaci cum dimidio ſpiritus cochleariæ ter, manè, à meridie, & veſperi ſub introitum lecti, ad gutt. 40. ſumendum; exinde podagricus affectus ceſſat, ſine ſenſibili ſuperveniente evacuatione: Hinc ſecundâ vel tertiâ die gravis dolor in lumbis, cum intenſiſſimo veſicæ dolore, ſupervenit, ita, ut continuum mingendi conatum admodum doloroſum percipiat, paucam tamen urinam emittat. Vocatur Medicus præſens pro cura.

RESOLUTIO

DN. GODOFREDI SCHULZII,

Uratislavia Sileſii,

Cum

Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DOMINI PRÆSIDIS,

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

VT ad reſolutionem caſus noſtri præſentis, omiſſis ambagibus, nos accingamus, dicimus; affectum noſtrum pertinere ad Catalogum morborum illorum, ex vitioſo acido ortum ducentium: judicium enim ex eo habemus, quod Dn. noſter æger *affectibus podagricis crebriùs obnoxius ſit. Affectus ergò eſt* Stranguria; *probat hoc urinæ parca, & cum acerbiſſimo dolore conjuncta excretio.*

PARS AFFECTA.

Subjectum *morbi mediatum eſt veſica urinaria*; immediatum *verò eſt cervix cum muſculo ſphinctere: uti enim in teneſmo podicis ſphincter afficitur ani, ita & in ſtranguria; ſimillimus enim eſt affectus cum teneſmo podicis.*

CURA.

Cauſa proxima *hujus ſtranguriæ eſt irritatio à vitioſo acido urinæ permixto. Dum enim* D. noſter æger *paroxyſmo podagrico afflictus pro curando illo ſpiritum ſalis ammoniaci, cum ſpiritu cochleariæ permixtum, & à Medico præſcriptum, ter in die aſſumit, acidum illud vitioſum podagricum per circulationem ſanguinis cum ejus ſero ad vias urinarias, hincque ad veſicam propellitur, quod acore ſuo ſtimulando veſicam, in ſpecie circa collum, ubi muſculus ſphincter admodum ſenſilis exiſtit, ex ejus arcta conſtrictione difficilem illam atque guttuloſam urinæ excretionem excitat, & rodendo ſuo tranſitu meatum urinarum, continuum ferè mingendi conatum, acerbiſſimumque illum dolorem veſicæ, infert. In difficili autem atque parca hac urinæ excretione muſculi abdominis, qui quidem aliàs compreſſione ſuâ excernenda cuncta inferioris ventris multum promovent, hîc minimè meo judicio accuſationem merentur, ſed nonnunquam tantum concauſæ denominationem admittunt; variæ enim interdum hujus ſtranguriæ cauſæ exiſtunt, partium nimirum proximè adjacentium vitia, inteſtini recti aut uteri inflammationes, nec non vaſorum ſpermaticorum in gonorrhœa Gallica inveterata hujus mali authores ſunt.*

Cognatum autem ſtranguriæ, *ſed tamen diſtinctum, malum eſt* ardor urinæ. *In hoc autem differt à ſtranguria, quod urina cum copia & dolore, in ſtranguria verò guttatim & parcè, excernatur.*

Cauſæ remotæ *denominationem primariò quidem meretur digeſtio prima, minus debitè atque legitimè peracta, quæ ſcaturigo & fons vitioſorum humorum plurimorumque morborum: ſecundariò tamen huc etiam faciunt ex rebus nonnaturalibus cibi acres, ſalſi, cereviſia recens, nec defæcata.*

PROGNOSIS.

Ut tandem & Prognoſin *hujus affectus adjungamus, dicimus: malum hocce magis eſſe doloroſum, quàm periculoſum, & magis moleſtum, quàm funeſtum.*

Stranguria enim ab urinæ vitioſo acido, uti noſtra eſt, faciliùs curatur, quàm quæ eſt à veſicæ morbo, ejus nempe inflammatione, &c. Non tamen omni periculo caret, ſed graviora etiam interdum reſultant mala, ſi acidum illud ſtranguriam inferens, nimis diu in veſica urinaria retineatur, facilè enim ejus exulceratio ſupervenire poteſt; imò ſtranguriam, interdum ileum excitare, HIPPOCRATIS *teſtatur* aphoriſmus, *qui videatur.*

CURA.

Quod tandem methodum medendi, hujuſque mali Curam *concernit:*

1. *Ea imprimis conſiſtit in mundificatione primarum viarum ab acido vitioſo in iis præternaturaliter genito.*
2. *In attemperatione & præcipitatione acidi in urina contenti.*
3. *Demum medicamenti uſu, quantum poſſibile, præcaveantur atque removeantur paroxyſmi podagrici.*

Pro priori ergò ſcopo præſcriberem vomitorium:

℞. Rob. Juniperi ʒß.
Tartari emet. gr. iij.
Scamm. Sulphurat. gr. j.
Cum Syr. cort. Aurant. f. *Bolus*.
D. S.
Bolus emeticus.

Vel ſi alicui forma liquoris magis placeat:

℞. Aquæ Menth. ℥j.
Ocul. Cancr. præp. ʒß.
Syr. Philoſoph. Schrœd. ʒv. vel ʒvi.
M. f. Potio: S.
Potio emetica pro una vice.

Vel ſi quis per ſuperiora purgare nimis abhorreat, aut alio forſan præſente obſtaculo illud admittere non poſſit, blanda per inferiora purgantia ſubſtituantur: e.g.

℞. Extr.

℞ Extr. panchym. Croll. ℈j.
Troch. alhand. gr. ii.
Scamm. Sulphurat. gr. iß.
Cum Tinctura Tartari f. *Pilulæ*: S:
Pilulæ pro una vice.

Non inconveniens etiam hic pro eodem ſcopo præſcribi poſſet ſequens emulſio :

℞. Sem. Melon. exc. ʒß.
Mag. Jalapp. gr. vij.
Scamm. Sulphurat. gr. ij.
Aquæ Roſar. ℥j.
f. *Emulſio* :
adde
Aquæ Cinnam. ʒij.
Spiritus Roſar. ℈ß.
Julep. Roſar. q. ſ.
M. D. S:
Emulſio purgans :

Conveniunt etiam hic pilulæ de terebinthina cum rhabarbaro; item extracto panchymagogo cum Mercurio dulci.

Pro corrigendo autem acri acido convenit radix glycyrrhizæ; portulaca, glandes pulveriſatæ; alKeKengi; eſſentia alKeKengi, trochiſci de alKeKengi, cum & ſine opio; præ cæteris tamen cortices aurantiorum pulveriſati; aut eſſentia corticum aurantiorum cum eſſentia tartari parata, aut primario oleum deſtillatum corticum aurantiorum; horum enim ſal volatile oleoſum acidum potenter præcipitat: e.g.

℞. Pulv. cort. aurant. ʒiß.
Rad. liquirit. ℈ii.
M. f. *Pulvis* :
Div. in 3. part. æqual. S.
Pulvis alterativus.

Capiantur mane, à meridie, & veſperi ſub introitum lecti in vehiculo vini Hiſpanici aut Malvatici, vel quod melius in vino, in quo ſilices candefacti aliquoties extincti ſunt.

℞. Eſſent. cort. aurant. cum ſpiritu vini Tart. ʒß.
D. S.
Eſſentia: 50. ad 60. guttas pro una doſi.

Capiantur ſubinde guttulæ 50. vel 60. bis vel ter in die.

Poſſunt etiam hic præſcribi Decocta, nempe raparum; item ex radice malvæ, liquiritiæ, papaveris albi, ſeminibus 4. frigidis majoribus; item decoctum FORESTI, *quo ipſe uſus eſt, dum ſtranguria tribus integris ſeptimanis laboraſſet, & fruſtra multa uſurpaſſet; ex foliis nempe malvæ, cum ſyrupo violarum, ſuam meretur laudem; vid.* Obſ. l. 25. Obſ. 4.

Utiles etiam hic à SENNERTO *cenſentur acidulæ; humores enim acres per alvum, urinam & ſudores eliciunt. Balſamum etiam de Capaibe ad aliquot guttulas in decocto petroſelini aſſumptum, ad ſtranguriam maxime commendant: Et ubi alia in caſſum ſunt adhibita, ſumatur ℈j. borracis; optimum enim eſt remedium pro hoc affectu.*

Externa *quod attinet remedia: non inconvenienter hic uſurpantur pro temperanda humorum acrimonia balnea & inſeſſus in decocto nymphææ, lactucæ, malvæ, &c. Pertinent huc etiam Linimenta & Inunctiones: imprimis ſevum candelæ umbilico inunctum egregie convenit; item axungia hirci cum aliquot guttulis olei deſtillati ceræ optimum. Injectiones per ſiphonem in veſicam hic etiam ſuum uſum habent: Et quia in ſtranguria mitiganda diæta maxime valet, prohibeantur alimenta, quæ ad generationem acrium humorum faciunt: adhibeantur potius ea, quæ eos temperant; nempe lac, in diſpoſito tamen uſurpetur corpore, ne in ventriculo corrumpatur; item cibi ex amygdal. &c.*

Tandem pro ultimo ſcopo ut præcaveantur & removeantur paroxyſmi podagrici; uſurpetur diligenter ſpiritus ſalis ammoniaci cum ſpiritu cochleariæ permixtus; qui optimi acidi vitioſi in corpore correctores cenſentur.

DISCURSUS & ANNOTATA
B. DN. D. ETTMULLERI.

A*ffectus* primarius eſt *Stranguria*; ad plures dies durans, qualis in ſenibus non raro obſervatur vitio urinæ, veſica ipſa inſonte.

Pars affecta eſt veſica urinaria; ſpeciatim *ſphincter* & *urethra* : nam uti ſubinde tota veſica dolet ex retentione nimia urinæ, diſtendentis eam; ita in ſpecie urethra & ſphincter ab eodem acido rodi & affici ſolet: unde cum ſphincter admodum ſenſilis ſit, hic is ſubjectum immediatum ſtatuendum erit.

Cauſa proxima eſt acidum vitioſum, in ſpecie arthriticum, quod in urina obſervabile doloroſam ſtranguriam in noſtro ægro excita. Ubi tamen quæritur, quomodo acidum id ad vias urinarias derivetur? Scilicet æger noſter eſt arthriticus, ſeu in quo acidum ſpecifici ſaporis rodit partes nerveas circa articulos, unde, uſu ſpiritus ſalis ammoniaci & cochleariæ ceſſat quidem podagricus affectus, & ſupervenit ſtranguria: ſed quæritur, quomodo hujus uſu excitata fuerit ſtranguria? Si enim acidum adhuc præpolluit, quare non arthetica pathemata revixerunt aut continuarunt? Reſp. Spiritu iſto ſalino urinoſo volatili ſal acidum podagricum correctum fuit in tantum, non in totum; ejus tamen ope reſolutum fuit acidum, partibus nerveis tendinoſis antea infixum, adeoque in motum concitatum, hinc à ſero abſorptum, & quaquaverſum per univerſum corpus diſtributum fuit. Cum vero acidi textura non nihil immutata fuit à ſpiritu iſto volatili urinoſo, & ſapore ſuo jam acido-ſalſo ita conformata, ut ſero involutum facile per poros renum penetrare valuerit; ſerum ſale iſto acido onuſtum ibidem percribratum; & ad veſicam delatum, *ſphincterem & urethram rodendo*, cum euphoria reliquorum ſymptomatum *ſtranguriam* induxit. Ac hinc quoque dolor lumborum hic jungitur; qui revera nephriticus eſt, ex eodem acriori ſale membranulas renum rodente & convellente, ortus. Scilicet conſpirant mutuo in calculoſa radice efficientis ratione podagra & nephritis, adeoque & utplurimum junguntur, hinc & eaſdem fere remotas inſequuntur cauſas, & ſequuntur ſpecialiſſime vini acidioris, vulgo dicti tartarei, abuſum; hinc in confirmata podagra utplurimum etiam adeſt nephritis calculoſa.

Solet equidem interdum inſenſibiliter cauſa peccans in arthriticis diſcuti, & hinc dolor & tumor diſparere; aut ſi non inſenſibiliter; tamen ſaltem ſenſibiliter tranſudari: ſed ob cauſæ procatarcticæ vim, in ægro noſtro denſatis à frigore externo ambiente contentis corporis noſtri ſuccis, & firmius conniventibus poris, per vias urinarias acidi illius ſalini acris facta fuit excretio, quod alias vel per inſenſibilem tranſpirationem, vel ſenſibiliter fuiſſet eliminatum; quemadmodum alias diaphoreſin imminutam ſequitur excretio diuretica aucta. Notum enim eſt, diaphoreſin & diureſin in multis conſpirare, ut unum alterum ſubinde ſublevet.

Ex his tanquam poriſma elicio: ſedulo obſervandum eſſe, quam egregia ſint diuretica, tam & quidem primario pro præſervatione, ut ſalia vitioſa acida ſub ſapore ſalſo eliminentur, quam pro curatione podagræ; & potiſſimum arthritidis vagæ, præmiſſis præmittendis, tam in incremento & ſtatu, quam etiam in declinatione paroxyſmi. Nulla nempe evacuatio ſolet eſſe melior, quam per appropriata diuretica; & quidem hæc ſpeciatim alcalia *volatilia*, facile acidi attactu in ſalſa, præſertim nitroſa, abeuntia: qualia ſunt *ſpiritus ſalis ammoniaci*, ſpiritus carminativus de tribus, qui nitroſæ nonnihil proſapiæ, adeoque egregie diureticus; tam præſervative, quam curative conducibilis. Præſervative quidem novi aliquot exempla, qui ex uberiori vini ingurgitatione oriundam ebrietatem & varia mala, hujus ſpiritus carminativi uſu ſibi præcaverunt, quatenus urinam movet; unde nil novi, acidum podagricorum, utplurimum vinoſum, hujus ope eliminari. Similiter ſpiritus lumbricorum terreſtrium, uti omnia *lumbricalia* excellunt, inter *diuretica* podagræ dicata, qui etiam non ſolum *in arthritide vaga*, in qua præmiſſis diureticis fixis, arcano duplicato, &c. eſt nobiliſſimus, ſed eadem lumbricalia remedia etiam in fixa podagra, tam in quam extra paroxyſmum, ſunt ſelecta. Imo pari ratione etiam *ſcarabæi*, ſpeciatim *unctuoſi*, *Germ. die blaven Mayen-Kaffer*, in podagra ſunt nobiles, per copioſas urinas operantes, utut cum doloroſa ſtranguria conjuncta podagram ſanent: Vid. BORELLUS *Centur.* 4. *Obſ.* 73. quo loco habetur ſecretum aliquod, ex horum ſcarabæorum balſamo conficiendum. Ex fixis nobile eſt *arcanum duplicatum Mynſichtii* in & extra paroxyſmum.

Quoad *Cauſam remotam*: ea duplici ſenſu conſideranda, nempe vel ratione cauſæ materialis, ſeu fomitis morboſi, vel ratione efficientis, fomitem illum moventis; ſcilicet præſupponitur quidem acidum vitioſum errato primæ digeſtionis enatum, unde de hac cauſa materiali non ſumus ſolliciti; ſed ſaltem de cauſa procatarctica ſeu re-

remota efficiente, movente fomitem morboſum, eſt imprimis quæſtio. Hæc in noſtro ægro fuit inclementior *aer hybernus*, qui primò ratione acrimoniæ, irritantis ac lædentis fauces, tuſſim excitavit, ſimul tamen quoque poros cutis ad arctiorem ſtricturam ſui (non omnimodam clauſuram) diſpoſuit, hinc faucibus vellicatis, & tuſſi excitatâ, poriſque conniventibus, *varias* metaſtaſes acidi vitioſi, tanquam cauſæ materialis morboſæ, quæ ubiq; vellicando impetu ſpirituum moventium, & conformatione organorum mechanicâ, hinc inde mora & commota fuit, donec ea tandem per vias urinarias fuit excreta. Movebatur ergò priùs ad fauces, hinc tuſſis; poſtmodum articulos affligebat, hinc podagra; poſtea reſoluta, mediante ſpiritu ſalis ammoniaci & mediante ſanguinis circulo ad vias urinarias delata, & tanquam per cribrum tranſcolata, in veſica ſtranguriam excitavit, prægreſſis interim ex motu lymphæ, occaſione pororum ſtrictorum deviante, paroxyſmis podagricis. Et hoc evidens eſt exemplum vagantis fomitis morboſi apud podagricos.

Sic in ægris metaſtaſis hæc maximè familiaris eſt: nempe obſervanda venit imprimis *arthritidis* differentia, quæ nunc *recens* eſt, nunc *inveterata*; adeòque illa exinde minus, hæc verò magis fixa ſeu circa articulos incuneata exiſtit. In recenti ergò, & ad duos annos extenſa, acidum præternaturale, ſpecifici tamen ſaporis, ſaltim rodit tendines, & loca circa articulos nervea, hinc etiam ſaltem ſuperficiali roſione mobilis adhuc, & ſubinde hinc inde nonnihil vagans, obſervatur, non ſecus ac arthritis vaga ſcorbutica, quæ cum recenti illa in pluribus convenit. E contrà inveterata eſt, quæ jam ſynoviam articulorum occuparit, & ipſos adeò articulos ſaltim atrociùs affligit; quin imò ipſis locis nerveis ſe inſinuando, ipſum partium nutrimentum peregrino ſapore inficit, & ſpiritus ita continuò plus minus vellicat aut ſaltim levi occaſione ad novam irritationem excitat; unde tumores tanquam productum morboſum ſuperveniunt. Recens podagra facilè curabilis & præſervabilis eſt, eidemque vel ſaltem iacticina mederi poſſunt; inveterata difficulter: in illa locum habet medicatio, quæ exprimitur per illud vulgare, *Das Podagra gurud treiben*; in inveterata verò hoc falſum eſt, quippe quæ non poteſt loco dimoveri, niſi novi fomites ſuperveniant; ututtale quid obtingere ægris videatur. In recenti podagra interdum variæ metaſtaſes obſervantur materiæ morbificæ, potiſſimùm abuſu præpoſtero topicorum, & hinc varia nocumenta eos affligunt; ſicut id mercator quidam hic locorum in itinere Hamburgenſi expertus eſt. Is enim podagra recenti affectus, à balneatore quodam ſibi empiaſtrum, ex ſpermate ranarum, cera & ceruſſa confectum, imponi paſſus eſt, unde brevi poſt quidem podagra ceſſavit, ſed hinc correptus eſt torminoſâ diarrhœâ inſigni, cum appetitu dejecto & virium proſtratione. Adhibitis remediis reſtituitur in tantum, ut appetitus rediret, ſed diarrhœa ultra dimidium annum perſtabat. Sanè hoc in caſu occaſione fomitis podagrici, intempeſtivè regurgitantis, fermentum bilis ita vitiatum fuerat, ut ratione debitæ perfectionis chyli deficientis diarrhœa illa nocturna ſupervenerit, ſtomacho anteà ſano. Non ſecus victor aliquis, ceſſante paroxyſmo podagrico, aſthmate vexabatur, quod podagrâ redeunte ceſſavit. Imò alius podagrâ inveteratâ afflictus, inſtante paroxyſmo graviſſimos dolores oſſis ſterni, maximaſque anguſtias præcordiorum, patiebatur, nocturno ſaltem tempore, & quidem omni nocte, præprimis affligentes, niſi beneficio aut theriacæ, aut laudani opiati eoſdem præcaveret; ſuperveniente verò podagrâ, dolores ſterni atrociores ceſſabant; paroxyſmo verò podagrico curato, dolores ſterni majori cum atrocia redibant, & hoc propter metaſtaſin: unde etiam hic mavult podagricum dolorem, quàm ſterni, pati, ſi electio daretur. Utut itaque incommoda ſit metaſtaſis, commodum tamen eſt fieri metaſtaſin acidi podagrici, quia fixum in uno loco craſin maſſæ ſanguineæ admodum vitiat; licet non negandum, quod aliquando periculoſa ſit metaſtaſis podagræ ob dyſcraſiam ſanguini minitantem, qua nonnulli quoque, palpitatione cordis & dyſpnœâ ſuperveniente, moriuntur.

Cæterùm fomes morboſus in podagra primariò generatur occaſione erratorum in digeſtione prima; hinc imminente paroxyſmo circa ſtomachum quoque & primas vias tragœdia luditur, nempe appetitus dejectus, anguſtiæ præcordiorum, donec tandem paroxyſmus podagricus ſuperveniat, qui quamdiu durat, tamdiu iterum fames & appetitus conſtant. Atque hinc eſt, quod extra paroxyſmum exactiſſimè diæta obſervanda, aliàs maximè exaſperatur dolor, ſimiliter ferè ac apud vulneratos fieri ſolet. Quanta enim digeſtionis primæ, tàm in quàm extra paroxyſmum, ſit ratio habenda, ex ſimili illuſtrari poteſt: Nempe ponam ægrum, cætera ſanum, in capite vel pede, loco præſertim nerveo, graviter vulneratum; hic certè ſi ſub cura vulneris vinum potet, aut acetum comedat, in toto corpore eſt ſine nocumento, & tamen brevi poſt in loco vulnerato major dolor & ardor, pulſus auctus cum inflammationis metu & omnium ſymptomatum exaſperatione ſupervenit. Par ratio eſt in podagra, ſpeciatim confirmata; quando verò vinum illud lapillis cancrorum temperatum propinabitur, erit remedium propter vim alcalinam talibus ægris maximè proficuum. Par ratio eſt, ſi ægri podagrâ crebriùs obnoxii extra paroxyſmum vinum largiùs bibant, ſtatim altero die revocant paroxyſmum, acido vini non ritè digeſto vel correcto; ſicut vulneratis quælibet acida hoſtilia ſunt.

Quoad *Prognoſin Stranguria* non diu durans eſt ſine periculo, & licet tolerabilius malum podagrâ, interim tamen graviorem metum exulcerationis veſicæ ſuggerit.

Quoad *Curam*: In methodo medendi ſemper conſideretur naturæ motus, adeoque hujus inſiſtat veſtigiis ſedulò Medicus; quamdiu enim illa ſtat aut ſedet, non poteſt eam Medicus meliorare, idque propter idioſyncraſiam in unoquoque ægro ſingularem, à priori eidem imperſcrutabilem. Sic enim ponamus duos podagricos, alterum ſputum cruentum, alterum ſtranguriam patientem; ſanè in utroque variant Indicationes. Cæterum idioſyncraſia hæc tàm ad contentos corporis noſtri ſuccos, adeoque horum craſin, quàm etiam continentes partes ſolidas, & harum conformationem mechanicam, quæ in omnibus ſubjectis quoad porulos & meatus minimos ſuam differentiam patitur, imò ad mutuam harmoniam & proportionem, extendenda eſt: Sic in noſtro ægro propter acidi ſpecialem configurationem cum porulis renum fit ſtranguria, in aliis hæmoptyſis & ſic porro. Quia ergò ſpeciales naturæ motus conſiderandi, & in noſtro ægro peccet acidum podagricum, ſed quod laudabili conatu per vias urinarias excernitur, utut ibidem per accidens dolorem inferat, ſequentes obſervandæ Indicationes:

1. Acidum peccans podagricum temperandum.
2. *Motus* iſte materiæ laudabilis per vias urinarias promovendus; ſic enim præſens paroxyſmus curabitur.
3. Hinc poſt aut extra paroxyſmum *fomes* materiæ peccantis, acidi vitioſi erratum, ſi quis ſupereſt, removendus, & ejus regeneratio in primis viis præcavenda.

Unde cum ad hunc ægrum ante tres annos, tuſſi adhuc urgente, vocatus, eâque adhuc ſiccâ, parum verò humidâ, ab acrimonia lymphæ natâ, veſtigiiſque leviculis podagræ circa articulos affligentibus, præſcripſi:

℞. *Aquæ ſcabioſ.*
Menthæ ana ℥ß.
Spiritus ſal. Ammon. anis. ʒiij.
Fl. Sulphuris (pro lymphæ acrimonia corrigenda) ʒß.
Syr. ſcabioſ. ℥vj.
M. f. Potio.

His interdum, in ſpecie veſpertino tempore, gr. j. ad gr. iß. *laudani opiati* addendum juſſi. Hâc potione repetitâ tuſſis evaneſcebat, ſed in valio podagra exaſperata fuit; pro qua leniendâ ordinavi:

℞. *Spiritus ſal. Amm.* ʒij.
Cochlear. ʒj.
Miſc.

Dedi ad gutt. 30. 40. ter in die, manè, à meridie, & veſperi, uti in caſu propoſito extat, ſemper, quantum poſſibile, aliqualem ſudorem expectando; verùm æger ſudare nequibat, ob ſtricturam pororum cutis à frigore antecedente obductam: hinc &, continuato ſpiritu, ſic ceſſantem podagram ſtranguria excepit, recrudeſcente inſimul inſigniter tuſſi, ex acido reſoluto ad aſperam arteriam delato orta; unde præſcribebam, (quia æger aliàs

fa-

facilis ſolutionis erat) pro lympha acida acri temperanda, & urina promovenda:

℞. *Amygd. dulc. ambr.* ℥ß.
Sem. Violar. purp. ʒiij.
Papav. alb. ʒiß.
Cum ſ. q. *aquæ alKeKeng.* f. Emulſio ad ℥vj. vel vij.
adde
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
M. edulcoretur parum.

Optimè contulit, & urinæ fluxum promovit; ideò ter vel quater reiterabatur; cum plenaria ferè ægri reconvaleſcentia.

Inſuper pro derivando acriori ſero per alvum, ſi quod ſupereſſet, præſcripſi hoc blandum laxans, quia æger facilis erat ſolutionis:

℞. *Conſ. Roſar.* ℥ß.
Tartari Vitriolati gr. viij.
Reſ. Ialapp. gr. v.
M. f. Bolus.

Unde ex uſu hujus ſexies vel ſepties excrevit per alvum, & ita penitus convaluit æger.

Cæterùm vomitorium fuiſſet hìc peſtilentiſſimum, quia naturæ motum impediviſſet in noſtro caſu; contrà ſi *ſtranguria* illa nimis contumax ſponte vel errato interno vel externo fuiſſet prognata; conceſſiſſem vomitorium. Reſinæ purgantes autem, quò magis per pinguia ſolvuntur extra corpus, eò melius intra purgant intra corpus. Hinc ſimili ratione ex iis poſſunt parari emulſiones purgantes ſuaviſſimæ. pro delicatulis: ex. gr.

℞. *Sem. Melon. exc.* ℥ß.
Mag. Ialapp. gr. vij ad ℈ß.
Aquæ Roſar. ℥j.
f. l. a. Emulſio:
adde
Scamm. ſulphurat. gr. ij.
Aquæ Cinnam. ʒij.
Spiritus Roſar. ℈ß.
Syr. Roſar. q. ſ.
M. D. S.
Emulſio purgans.

In *Stranguria* aliiſque quamplurimis vitiis, à lympha acri ortis; glycyrrhiza egregia eſt, temperans acrimoniam urinæ; unde ea vel in Decocto, vel in ſucco inſpiſſato, propinari poteſt. Similiter cortices aurantiorum nobiles ſunt; unde pro ſtranguria ordinavi:

℞. *Pulv. cort. Aurant.* ʒiß.
Lapill. Perchar. præp. ℥ß.
(Singulare ſunt diureticum: quorum locò etiam lapilli cancrorum præparati, aut teſtæ ovorum calcinatæ conveniunt.)
Ol. deſtill. cort. Aurant. gutt. ix.
Cum pauco *Sacchar*o f. Pulvis pro tribus doſibus.

Horum vehiculum ſit vinum dulce; quia acidula vina non conveniunt, aut vinum, in quo ſilices candefacti conruſi ſæpiùs extincti ſunt; ſic enim vinum fit obtuſè ſalſum, adeòque diureticâ vi inſigniter pollet. Dulcia vina alcali & oleo copioſo turgent, hinc non diù durant:

Porrò rapæ recentes, pariter & exſiccatæ; tàm in lymphæ quàm urinæ affectibus commendandæ, optimæ ſunt: de quibus vid. GABELCHOVERUS *in Obſervat.*, qui maximè commendat raparum Decoctum; item conf. CRATO *in Conſil.* & SYLVIUS *in Praxi*: ſicuti eadem quoque in tuſſi, tàm ſtomachali quàm pectorali; occaſione inclementioris aëris enata; omnia ex rapis præparata ſunt egregia. Conf. FORESTUS *lib.* 5 *Obſerv.* 4, qui graviſſimâ ſtranguriâ laborans, uſu foliorum malvæ cum *ſyrupo violarum* convaluit. Sic itidem violæ præ cæteris nobiles & ſpecificæ ſunt in affectibus urinariis, quarum vis ſpecifica cùm concentrata ſit in earum ſemine, hinc optimâ eſt ex hoc parata emulſio ſeminis violarum; eſt enim terebinthinatæ nonnihil naturæ, hinc acorem temperatum continet. Inſuper non cedit violis hypericon, & hujus ſemen, quippe quod digitis contritum, & odorem & ſaporem terebinthinæ refert; unde in ſpecie electuarium ex ſemine hyperici & conſerva florum violarum laudatur maximè à ZAPATHA *in ſua Clave Medicinæ*, pro præſervatione à nephritide. Facit huc etiam *conſerva florum Malvæ*, quæ in dyſuria & ſtranguria laudatur ab AMATO LUSITANO & HOECHSTEDTERO *Dec.* 6. *cap.* 2. *in ſchol.*

Quodſi æger in ætate juvenili conſtitutus, & viſceribus & ſtomacho adhuc ſalvis gauderet; acidulæ convenirent; ſi verò æger ſenex eſſet, & tono viſcerum debiliori, & fibrarum veſicallum læſo, laboraſſet, tunc ordinaſſem potiùs thermas, quarum inſeſſu villa urinaria corriguntur. Id quod in Syndico quodam Dreſdenſi ante aliquot annos expertum audivi, ubi hic quidem jejunus ſemper optimè ſe habuit; ſimul autem ac in prandio vel cœna tantillum biberet, & quidem potum calidum; intenſiſſimum dolorem in veſicæ urinariæ regione & cervice ſenſit; cum continua & diù perdurante ſtranguria; matutino tempore optimè habuit. Interim urina ejus non erat purulenta, nec lactea, ſed pinguedine tantillâ ſupernatante prædita. Hic ergo aliis omnibus irritis, ad aliquot annos uſurpatis; tandem per thermas curatus fuit, & ultra biennium benè exinde habuit. Audivi tamen, ſuperiori ætate malum recrudeſcere voluiſſe, quod propter inertiam bilis in ſenibus facilè fit; hinc in iis ſtranguria difficilis eſt curatu. Adeò et ò ſenes, dyſuriâ difficili laborantes; poſſunt dimitti ad thermas. Aliàs etiam LINDANI euporiſton in ſtranguria eſt balſamus de Capaibe: vel balſamus Indicus albus, ad guttas aliquot in Decocto petroſelini; egregium ſimplex eſt; & omnes vires balſami Peruviani, in gradu tamen excellentiori, obtinet; unde præter hoc, quod in gonorrhœa virulenta inſignis virtutis ſit, ſpeciatim etiam, ubi jam veſica ex continuata ſtranguria aliquam exulcerationem jam paſſa; conveniet. *Borrax* denique, ſubjectum quidem alcalinum, temperatum tamen, uti menſes pellit, ita quoque urinam, & ejuſdem acrimoniam temperat. Tandem optima omnium remedia *cancrina* præ cæteris ſunt etiam egregia, ut *ſuccus expreſſus*, &c. plurimis Indicationibus ſatisfacientia: ſpeciatim

℞. *Cancros* binos:
Contunde in mortario, & exprime *ſuccum*; qui miſceatur cum aqua, vel *cereviſia*, vel *vino*, & pro duabus doſibus propinetur ægro.

Ordinarium etiam *euporiſton* in excoriata veſica ſolet eſſe, ſi recipiatur *Oleum Amygdal. dulc.* cum *Syr. de Althæa Fernelii*, & *lapillis Cancr. præparatis*.

In excoriatione autem & exulceratione veſicæ etiam conveniunt *balſamica ſulphurea*, *balſamus ſulphuris*, *terebinthinatus* & *ſuccinatus*.

Externè excellit *axungia hirci*, *cum oleo deſtillato terebinthinæ* mixta, & umbilico regionique pubis illita; nec non lac continuato uſu bibitum in magis confirmato malo, quod diæta ordinariâ nequit curari, imprimis caprillum, quod melius, ſive bubulum, quod deterius, maximè proficuum eſt.

Præſervativè in hujuſmodi affectibus nephriticis, aliiſque urinariis, & podagra, excellunt *tinctura nephritica*, *ſpiritus carminativus*, *elixir compoſiti urinoſi*, & *ſpiritus ſalis ammoniaci*.

Cæterùm ſingularem *affectum doloroſum inguinalem* obſervavi in fœmina quadam, ætatis ingraveſcentis, multorum liberorum matre, quæ aliquando ſubitò graviſſimū dolorē lancinantē, lacerantē & pungentem, in regione vulvæ, idque potiſſimùm in labio ejus dextro (dicebat *in partu*) patiebatur. Vocatus ergò, inveni eam in miſerabili ſtatu; etenim dolor erat horrendus; lancinans, ſubindeque ſurſum; verſus regionem umbilicalem pergens, hinc ſe retorquendò. Suſpicabar initiò vel calculum veſicæ vel ejus excoriationem & exulcerationem, vel etiam latentem in pudendis abſceſſum. Verùm nil horum aderat libere quippe urinâ excernebat, ante, in & poſt paroxyſmū; ſimiliter nec unquā fuerat nephritica nec calculoſa, nec pus nec ſanguis in urina cōſpicua erant. De abſceſſu vero vel ulcere vel tumore in pudendis pariter non erat metus, quia ſana ſubitò & ex improviſo dolores hos incurrebat, qui deſinentes, poſt dimidium annum recurrebant. Unde dubius eram ſuper novitate caſus; tandem concluſionem formavi, audiens ex ægra, hanc antè admodum proclivem fuiſſe ad pathemata hyſterica; pro quorum cura, irritis aliis, multoties adhibuerat mentham contuſam, quam in forma globuli compactam pudendis intruſerat, & ita ſemper paroxyſmus ceſſaverat. Ex dictis colligebam ſpaſmorum & convulſionum præſentiam, imprimis

nris quia dolor ſurſum pergebat ; ſub qua conjectura pro paroxyſmo leniendo ordinabam :

℞. *Cinnab. Antimonii,*
Lap. Percar. ana ℈j.
Laud. opiat. gr. ij. vel iij.
Miſc. div. in 2. doſes, ex *cereviſia calida* aſſumendas.

Unde ex prima doſi deglutita ſenſile levamen ſenſit patiens, poſt alterius uſum paroxyſmus penitus ferè ceſſavit, niſi quod levia ſaltem veſtigia circa pudenda ſe adhuc offerrent.

Cum verò ſemper de affectu urinario ſuſpicarer, ordinavi emulſionem violarum, item tincturam nephriticam ; ſed nihil operabantur præter urinæ effluxum. Sicut externè ordinavi oleum deſtillatum ſuccini cum petroleo : verùm exaſperabatur malum, forſan ex acrimonia horum oleorum. Præſcribebam tandem ſpiritum ſalis ammoniaci mixtum cum eſſentia myrrhæ, ex cujus uſu jam per annum vegeta adhuc vivit, & ſana adhuc dum ; & quoties ſentit, dolorem quendam moveri circa pudenda, ſtatim ad prædictam mixturam confugit. Adeò ergò ſpaſmos eſſe occaſione pathematum hyſtericorum circa pudenda enatos, patet.

CASUS XLVI.

EPILEPSIA HABITUALIS.

Puella nobilis, 10. vel 11. annorum, aliàs ſana & optimè conſtituta, jam ab aliquot ſeptimanis, ex hypochondrio ſiniſtro obſcurè dolente, ſubinde præcordia anxiè admodum affici percipit, ita, ut hinc ſubitò ſenſus & motus voluntarius ceſſent, membra è contra variè expandantur & moveantur digiti ac brachia nunc inflectantur, nunc rigidiſſimè extenduntur, ſubinde jacenti univerſum corpus arcuatim attollitur. Durant hæc nunc per quadrantem, nunc per dimidium horæ, unde denuò ad ſe quaſi rediens, de nullo, niſi artuum laſſitudine, conqueritur: ſæpiùs, etiam citra manifeſtam cauſam, tales paroxyſmi redeunt, ipſâ interea mœſtâ præter morem, & lachrymabundâ exiſtente: dormit bene, largè comedit, quin & ceſſante paroxyſmo, ſubinde potum & alimenta poſtulat. In paroxyſmo, dum odoratior balſamus naribus admovetur, omnium ſenſuum & internorum & externorum functiones reſtituuntur, partium miro iſto motu adhuc affligente; ſubitò verò ac removetur balſamus, illæ ſenſuum functiones iterum ceſſant. Ingruente paroxyſmo ſemper motum prævium in hypochondrio ſiniſtro percipit, quo ad anteriora præcordiorum accedente, præfata ſubitò ingruunt ſymptomata, ipſâ quid ſecum interea fiat? neſciâ. Opem ergo Medici & curam adſtantes deſiderant.

RESOLUTIO

DN. MAXIMILIANI PREUSSII,

Uratislavia-Sileſii.

Cum

Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DOMINI PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Epilepſiam, *eamque per conſenſum, præſentem puellæ nobilis eſſe affectum, in oculos facilè omnium incurrit, quemadmodum de fomite ejus multum dubitare licet. Quippe cum in hypochondrio lateris ſiniſtri, dolore ſcilicet obſcuro ſenſim ad præcordia uſque repente, paroxyſmi ſemper fiat initium, facilis res eſt judicii, iſto in loco mali hujus latere autorem, quanquam parte ſpecialiùs ibidemque affectâ, non uſque adeò omnibus manifeſtâ.*

PARS AFFECTA.

Poſſet enim ſuſpicio ſuboriri, lienem moleſtæ iſtius ſenſationis princeps eſſe ſubjectum, atque quem ratione membranarum doloribus ejuſmodi obſcuris obnoxium nonnunquam eſſe, negari adeò non poteſt, niſi forſan ſitum ejus ad dorſum magis inclinantem à culpa eum abſolvere hoc loco dicas. Subire quinimo mentem poſſet, partem jejuni in ſiniſtrum hypochondrium aſſurgentem, ſedem hujus doloris conſtituere, ni fortem firmior ejuſmodi materiæ peccantis inibi fixatio locum habere haud videatur, tum propter continuum ſuccorum abſtergentium transfluxum & inconſuetam ibi ſubſiſtentiam, tum ob aptam minùs, pro retentione eorum longiore, loci conformationem. Omnium tamen probabiliſſimè coli flexura pro parte per eſſentiam affecta hîc habetur, non ſolùm, quod ratione cellularum & plicaturæ inſignioris ibidem formatæ, ad fovendam firmiùs cauſam morboſam aptiſſima ſit; ſed etiam, quia infantibus ex muco acido ibi ſtabulante, nec non hyſtericis, hypochondriacis & colicisque (quibus ſanè omnium conſenſu in colo plerumque cauſa hæret) inſultus ejuſmodi epilepticus facilè frequentiſſimèque contingit. Verùm licet & hoc ſuppoſito, nihilominus tamen, qua ratione parti in hypochondrii ſiniſtri modò recenſitarum affectio doloroſa exactiùs ſit diſcernenda, pro meliori confirmatione pleniùs informari diſcuperem.

Miſſo interim hoc, progredior potiùs ad partem per conſenſum, ſed ratione epilepſiæ proximè affectam, quæ vix alia eſſe poteſt, quàm corporis membranæ ac muſculi, mediantibus quibus cùm motus omnis ſecundùm naturam fiat, eum quoque, qui præternaturalis eſt, per eos contingere quis dubitet?

CAUSÆ.

De cauſa remota, eaque externa, ſuſpicionem præbet larga alimentorum ingeſtio, ætati impuberi, communi more & nomine addephagiæ admodum uſitata; quo factum, ut cruditates non paucæ in ventriculo relictæ fuerint, quæ loci tepore & fermenti ſtomachalis acore forſan concurrente hoſtilem ibidem contraxerunt aciditatem, à bile vix totaliter corrigendam, hinc tandem ad inteſtina & colon imprimis delatæ, & quoad partem in ſiniſtra hujus flexura tantiſper incarceratæ ingratam fermento ſuo acido volatili nonnunquam prodiderunt præſentiam, & ſub irritatione illa doloroſa cauſam remotam internam exhibuerunt, obſcuriùs tamen nonnihil agentem; partim quod ſubjecto plus minus viſcido inhæreret, & in ſe non adeò intensè acris eſſet, ſiquidem omnia acida volatilia fixis longè blandiora ſunt; partim denique, quod pars affecta paulò profundiorem à latere externo obtineret ſitum.

Quoad cauſam proximam *epilepſiæ* : eam *conſtituunt ſpiritus animales impetuosè, interruptè tamen ac inordinatè, in organa motus irruentes, dum occaſione vellicationis illius ſenſibilioris in flexura coli factæ ad hanc impetuoſiùs confluxerunt, eandemque motu contrario vehementiore agitarunt, qui ſucceſſivè communicatus partibus connexis viciniſque, ac inter has ſtomachi ſenſibilioris orificio, anxiam præcordiorum intulit moleſtiam, & ſpirituum ad hæc quoque loca concitatiorem excitavit appulſum. Cumque ex concuſſionibus viſcerum horum aliæ ſimul partes motui dicatæ, ac cum his radix tandem nervorum afficeretur, totus ſpirituum exercitus inde admodum turbatus à motu ordinario & influxu in organa ſenſus ceſſavit; hinc functiones ſenſuum omnium remiſerunt, & ex adverſo inordinatus ac copioſiorum ſpirituum in organa motus, h. e. muſculos, factus impulſus, quem neceſſariò partium & corporis totius modò contractio, modò relaxatio ſeu extenſio involuntaria eſt inſecuta. Quæ ipſa tamdiu perſeverarunt, donec abſumptâ ſic magnâ ſpirituum copiâ non ampliùs ſufficerent reliqui pro impetuoſo hujuſcemodi in tot membra motu continuando: unde & quotidie videmus, concuſſiones iſtas in declinatione paroxyſmi pauciora ſucceſſivè, & tandem unum ſaltem affligere membrum, donec & ab hoc tandem remittant, ſicque univerſæ huic ſcenæ finem imponant. Quâ abſolutâ ſitis ordinariè fameſque nonnihil urget, ob ſalivam fortè ſtomachique fermentum acriora paulisper facta, ratione particularum ſpirituoſarum, quæ ea aliàs temperare ſolent, nimis abſumptarum. Accedit inſuper artuum* laſ-

laſſitudo, tum ob fibrillas horum intenſiori frequentiorique motu quodammodo laceratas, tum ob eandem ſpirituum majorem deperditionem; quæ ipſa & cauſa ex parte exiſtit. Mœroris tandem ſubſequentis, dum maſſa ſanguinea lentius ob ſpirituum defectum commota hominem ad melancholiam diſponit, quam in actum facilè deducit languor animi ingratus, ex pudibunda continuò morbi adeò omnibus inviſi conſideratione ortus.

Sed ne obliviſcamur penitus illius in paroxyſmo phænomeni, quo odoratiore balſamo naribus applicato ſenſus in ordinem redierunt; remoto iterum ceſſarunt; videtur ſanè hoc non aliundè contingere, quàm quod ſpiritus ad ſtimulum objecti hujus (vel eo nomine gratioris, quod profundiùs ad cerebrum uſque penetrando eorum numerum aliquomodo augeat) averſi tantiſper à motu, quem ad inferiora intenderant, iterum ad nares reliquaque organa ſenſuum in capite vicina proliciantur, hoc ſublato inordinatè denuò priſtinos ſequantur tramites. Hoc tamen obſcurum adhuc remanet, quomodò ex irritatione iſta narium facta, ad organum tactus membrorum inferiorum ſpiritus quoque fuerint commoti, ſicubi tactus per univerſum corpus redit.

PROGNOSIS.

Prognoſin *quod ſpectat: Epilepſia hæc non eſt de nihilo, eò quod omnes ſenſus in paroxyſmo deſinant; extrà paroxyſmum verò triſtitia, aliàs ægræ inſueta, metum inferat; ne hæc tandem in perfectam melancholiam, & ex majori ſucceſſivè ſenſuum internorum per paroxyſmum læſione, in aliqualem mentis hebetudinem ac conturbationem abeat, uti id fieri haud rarò obvia quotidiè teſtantur Exempla.*

Quæ ipſa tamen optimè adhuc præverti poſſunt, ſi cura maturè inſtituatur, cujus felicem ſucceſſum promittit affectus præſens, quia nondum eſt inveteratus, & natura in paroxyſmo adhuc viget: de quo teſtatur phænomenon ſuperiùs adductum, quod ad applicationem balſami odoriferi ſenſus adhuc redeant.

Quòd ſi tamen præter omnem ſpem affectus continuato aliquamdiu medicamentorum uſui noluit cedere, ſublationem tamen ejus certam promittere poſſumus juxta HIPPOCRATEM Aphor. 45. Sect. 2. & Aphor. 7. Sect. 5. *quia invaſio ejus ante pubertatis annos contigit; quod in talibus ſubjectis probè obſervandum. Accidet verò tempus illud liberationis procul dubio circa annum ætatis 14, motu excretorio menſtruo tunc vices iſtas ſubeunte, cauſamque morbi eliminante.*

CURA.

Accedimus tandem ad Curam, *quæ diſpeſcenda venit in paroxyſmalem, & extra in paroxyſmalem.*

Extra paroxyſmum *omne punctum conſiſtit in acidi volatilis præter naturam collecti deſtructione, quæ obtinetur his ſcopis ſcilicet*

1. *Per evacuantia acidum hoſtile eliminetur ex primis viis.*
2. *Per alcalia volatilia & figentia, uno nomine ſpecifica, corrigatur.*
3. *Per opiata, ſpecificis iſtis interdum mixta, ſenſibilitas inteſtinorum mitigetur, ſicque vis acidi in hæcce infringatur.*
4. *Per diætam parciorem ulterior acidi proventus præſcindatur.*

Pro primo *igitur* ſcopo *ſatisfacient* Purgantia *per inferiora, & vomitoria: Illa quidem, quoniam cauſa irritans potiſſimùm in colo, cujus contenta per inferius guttur ſaltem educi poſſunt, latet: Hæc verò, quia ventriculus eſt fons acidi illius hoſtilis. Quanquam, num vomitoria in ægra præſenti locum inveniant, dubitare quis poſſet, cùm puella ſit decem ſtemmum annorum, eaque nobilis, ac proinde delicatioris texturæ, utpote huic hominum generi familiarioris; cum tamen in caſu mentio fiat optimæ illius aliàs conſtitutionis; auguror & pro vomitu ferendo tandem ſatis fore valentem.*

Sed ut ad remedia ipſa accedamus, notandum ægram videri exquiſitioris eſſe palati, ac proinde remedia grati ſaporis, quantum fieri poteſt, exigere.

Inter purgantes ergò formulas optimè conveniet emulſio vel bolus: v. g.

℞. Amygd. dulc. excort. No. iij.
Rad. Jalapp. *vel* Extr. helleb. nigri ℈ß.
Redigantur cum ſ. q. aquæ roſar. *in Emulſionem ad* ℥j.
adde
Mercurii dulc. gr. xij.
Poterit edulcorari cum pauxillo Sacchari.
D. S.
Emulſio purgans, benè circumagitanda.

Vel

℞. Conſ. roſar. *vel* pulpæ Paſſul. ʒj.
Extr. helleb. nigri,
Mercurii dulc. ana gr. xij.
Cum ſ. q. ſyr. de fumaria f. *Bolus.*
D. S.
Electuarium purgans.

Vel loco Purgantium per os aſſumptorum clyſmata abſtergentia & purgantia forſan non eſſent inconſulta, quia immediatè magis ad fomitem cauſæ peccantis & ſtimulantis pertingunt; Quapropter v. g.

℞. Decoct. Piſor. ℥viij.
Diſſolve in eo
Sal. tartari ʒj.
Scammon.
Extr. colocynth. ana ℈j.
M. f. *Clyſma.*

Quod injectum retineatur, quamdiu poteſt.

Vel ſi Purgante per os aſſumpto placet ſaltem clyſma abſtergens aut temperans adhibere, pro eo ſufficiet ſimpliciter urina humana vel lac injectum.

Interjectis aliquot diebus ab horum uſu, propinarem vomitorium ſequens:

℞. Vini Rhen. ℥vj. *vel* ℥j.
Infundantur.
Vitri Antimonii ʒij.
Stent in loco tepido per noctem:
manè filtretur & addatur
Aquæ Cinnam. ʒj.
Eſſ. fl. Papav. errat. *(pro grato colore)* ℈ij.
D. S.
Tinctura Emetica.

Pro ſcopo ſecundo, *cum quo tertius optimè combinari poterit, varia laudantur, & inter alia à* LUDOVICI in Pharm. *ut commendatiſſimum ſpecificum antepilepticum, (non ut emeticum) refertur antimonium crudum ad gr. ij. vel iij. cum aliis præcipitantibus adhibitum: quod tamen an tutò imitari liceat, Judicio Excellentiſſimi Dn. Præſidis ſubmitto. Ego verò reciperem:*

℞. Raſ. cran. hum. violenter interempti, *vel* dent. Hippopot. ℈iv.
Salis vol. Cornu Cervi ℈ij.
Laud. opiat. gr. iij.
M. f. *Pulvis.*
Divide in 4. partes.

Quarum bihorio ante paſtum utrumque, doſis una capiatur in vaſculo vel vehiculo aquæ cujuſdam deſtillatæ domeſticæ, hujuſque pulveris uſus per integram ſeptimanam continuetur.

Vel

℞. Corall. rub. præp. *aut* Ebor. ſine igne ʒj.
Cinnab. Antimonii ℈ij.
Sal. vol. ſuccini ℈iß.
Laud. opiati gr. iij.
M. f. *Pulvis pro 4. doſibus,*
ſimili modo uſurpandus.

Si ægra propendeat magis ad formam liquidam:

℞. Aquæ lil. convall. ℥iij.
Spirit. ſal. Ammoniaci ʒiß.
Eſſ. Camph. ʒii.
Cornu Cervi ſine igne ℈ij.
Laud. op. gr. ij.
Ol. deſtill. Caryoph. gtt. vi.
M. f. *Potio.*
D. S.
Potio pro 2. doſibus, benè circumagitanda.

Capiatur una doſis manè, altera ſub introitu lecti, & aliquamdiu ſic continuetur.

Vel loco horum ſolus ſpiritus ſalis ammoniaci & eſſentia cam-

camphoræ, vel caſtorei, alternis vicibus doſi ſemper ad ℨj. dictis modis uſurpari poſſent in vehiculo aquæ cujuſdam dictæ, vel cerevi/iæ aut juſculi, interpoſito ſubinde uſu pulveris ex radice pæoniæ ℈j. & ocul. cancrorum gr. xv.

Quæ ipſa ſanè ſufficere poterunt, ita ut ſpecifica alia hîc coacervare non neceſſum videatur.

Externa *ſi in uſum vocare placuerit, palmam reliquis præfert oleum deſtillatum ſuccini, quod illinatur abdomini, ac imprimis hypochondrio ſiniſtro, frictione loci ſimul adhibitâ.*

De cætero amuleti *loco poteſt ungula alcis eſſe.*

Hæcque extra paroxyſmum.

Quodſi ſigna appareant paroxyſmi imminentis, *laudata modò pro ſcopo ſecundo optimè iterum in uſum trahi poſſunt. Conveniunt etiam Hypnotica imprimis, e.g oleum deſtillatum buxi naribus inſufflatum, temporibus ac vertici illitum, vel etiam internè inſuper propinatum. Quin imò ligatura pro interclusione convulſionis commodè tunc injici poteſt hypochondriis & brachiis, vel etiam ex recenſitis ſuperiùs clyſmatibus aliquid immittatur.*

Quoad Curam verò paroxyſmalem, *ſi paroxyſmus ſcilicet jam ſit præſens, omnis intentio eò dirigenda erit, ut hic citiùs ſolvatur: quod obtinemus vel ſpirituum motus compeſcendo, & narcoticis ſiſtendo, vel eoſdem ad alium quendam locum evocando.*

Prius faciunt partim jam recenſita opiata & hypnotica, tam internè, ſi ingeri queant, quàm externè uſurpata, partim volatilia penetrantia ſimili modo adhibita; vel externè, e. g. ſpiritus ſalis ammoniaci naribus inſufflatus, caſtoreum his admotum, vel balſamus quidam odoratior, e.g. apoplecticus, item fumus ex ſuccino excitatus juxta SYLVIUM in Praxi *optimus eſt; vel internè dicta exhibeantur, aut etiam liquor cornu cervi ſuccinatus, aqua typhorum cervinorum, ſal volatile ſuccini, ſal commune vel alia ori immittantur.*

Poſterius verò, ſcilicet ſpirituum motus aliò avocandus, præſtant vomitus excitati, tanquam extremum hac in parte remedium. Quoniam autem vomitoria tunc propter convulſionem muſculorum temporalium non poſſunt ventriculo immitti, præſtat ore violenter aperto cum penna aliquot granis tartari emetici conſperſâ, pharyngem ad vomitum provocandum irritare.

Nec forſan pro hoc ſcopo clyſma acrius adhibitum ſine fructu foret.

Si præter expectationem his & ſimilibus affectus prorſus obedire renuat, crederem cum SYLVIO, qui ad experientiam ſuffragantem hîc provocat, non ſine emolumento inſigni futurum, ſi pro cura palliativa interim fonticulus in pede lateris affecti excitetur, quo ſic cauſa peccans ad hunc magis proliciatur, perque eum evacuetur, donec ſuccedente poſtmodum cum annis pubertatis menſtruorum fluxu, fonticulus hicce iterum claudi, ſicque affectus penitus extirpari poſſit.

DISCURSUS & ANNOTATA SECIALIA

B. DN. D. ETTMULLERI.

EST *Epilepſia*, & quidem ad imitationem WILLISII dicenda *Habitualis*, ad differentiam accidentalis ſeu ſymptomaticæ, qualis v. g. in variolis aliiſque febribus malignis, nec non in parturientibus, per accidens obſervatur.

Quoad *fomitem morboſum ſeu ſubjectum cauſæ morbificæ*; obſervandum, in morbis internis quamplurimis, quaſi ſponte natura enatis, duplicem cauſarum haberi rationem, cauſæ nempe efficientis, & materialis. Illius efficacia, ubi ſpeciatim & magis particulariter ſe exerit, motu & effectu præternaturali, morbi ſubjectum dicitur: Hujus verò ſedes primaria ubi eſt, aut ratione originis, aut ratione radicationis ſeu inhæſionis, aut ratione afficiendi modi, eſt ſubjectum cauſæ ſeu fomes morboſus, ſeu ſubjectum morbi radicationis. Hinc in caſu præſenti *efficiens proxima* eſt ſpirituum impetus: *remota* eſt vellicatio partis nerveæ ſenſilis, cujus occaſione ille motus excitatur: Unde partes motu iſto ſpirituum præternaturali affectæ ſubjectum morbi ſunt; ſed materia iſta acida, quæ vellicat, eſt materialis cauſa, quæ cum hæreat in ſplene, hic fomes ſive ſubjectum cauſæ materialis eſt. *Cauſa remota* ad materialem diſponens, eſt error digeſtionis primæ. Quodſi cauſa materialis eandem occupet partem, quæ morbo ſpeciatim affligitur, per eſſentiam erit; ſin in alio loco, morbi per conſenſum ſpecies enaſcitur.

Subjectum autem *radicationis ſeu fomes morboſus* in noſtro caſu, quærendus eſt in *hypochondrio ſiniſtro*; quod indicant adjuncta eidem ſymptomata. Cæterùm quæri poſſet; an inteſtina? an verò lien accuſandus ſit? Ex colo provenire talia ſymptomata, non probabile eſt, eò quod in hyſtericis, colicis & hypochondriacis morbis, imò in infantibus, in quibus tamen omnibus cauſa proxima in colo reſidet, talia phænomena non obſerventur. Unde potiùs lien hic conſiderandus eſt, qui reverà in præſenti caſu materialis cauſæ ſubjectum & fomitem morboſum in ſe continet, & quidem ratione ſuorum nervorum inſigniorum, in ſplene affecto graviter irritatorum, qua ratione in ſpaſmos abripiuntur; unde & reliqui ex plexu iſtorum nervorum affecti ſurculi in ſimiles ſpaſmos abeundo graves morbos convulſivos conciliant, quorum communicationem videb. *in Anat. Nerv. ex* WILLISII *Tab.* 11.; ubi conſiderationem meretur plexus meſentericus lateris ſiniſtri primus, ex quo nervi ſplenis & ſtomachi inſignes & copioſi originem ducunt; atque ex hoc plexu deducendus eſt conſenſus ſplenem inter & ſtomachum obſervabilis.

Affectus tales ſplenis aliàs non rari ſunt, qui tamen hîc non confundendi ſunt cum coli pathematibus, adhuc crebrioribus. In colo enim dolores ſunt magis dolentes, ſpeciatim punctorii & lancinantes; cum contrà in lienis affectibus talia non, ſed dolor gravans, obtuſus, & ſimul nonnihil contundens, rariùs etiam pulſatorius, obſervetur. Utrique affectus, utut non ſint tam cauſa, quàm quandoque effectus ſeu productum morboſum materiale, nihilominus tamen fomes morboſus ſubinde inibi ſe affigere poteſt; unde ibidem latitans, & altiùs radicem gerens, iſtorum affectum paroxyſmos nunc exaſperare, nunc variis ſymptomatis multipliciter variantes reddere poteſt, fomite in primis viis, hinc meſenterii glandulis, præſertim hærente.

Porrò ſplenis pathemata multiplicia eſſe poſſunt, præter vitia conformationis & tumores, præſertim ſcirrhos inde natos, imprimis fermenti ejus vitia reſpectu chronicorum morborum, & ejus peregrini ſapores, probabiliſſimè acido auſteri varii, multiplices morboſos effectus inferre valent, prout ab eodem nunc præterfluus ſanguis, nunc diſtributi eò ſurculi nervoſi magis vel minus affliguntur. Adeò ergò in noſtro caſu ſplen potiſſimùm affectus videtur, quod & doloris ratio, & ſitus partis affectæ in paroxyſmo, item connexio lienis cum ſtomacho, perſuadet.

Interim quæritur: quâ ratione affectæ partes in hypochondrio ſiniſtro doloroſæ exactiùs diſcernendæ ſint? Reſp. ex doloris præſertim ratione affectam partem determinandam eſſe: nempe ſplene affecto dolor imprimis gravativus, obtuſus, & quaſi nonnihil contundens, rariſſimè pulſatorius, obſervari ſolet; colo verò læſo obvius eſt dolor fixus, pungens, interdum quaſi terebrans, & validè diſtendens; ſicut tandem inteſtino tenui laborante interiùs magis dolor lancinans, lacerans, rodens, & plus minus pungens, adeſt.

Ex his ergò dolorum modis cum cæteris circumſtantiis facilè de *Parte affecta* certiores eſſe poſſumus. Præ cæteris pro ſplene affecto militat etiam, quando affectus, qui in hypochondriis fomitem habent, occaſione animi pathematum, iræ, terroris, triſtitiæ, mœroris, pavoris, &c. ex commotione nervorum lienis & ſtomachi, exaſperantur. Ratio eſt, quod inſigniores nervos ſplen habeat, quorum occaſione ſplen juxta & cor inſignem habent connexionem, hinc etiam ordinariò dictis animi pathematis viſcera illa affici ſolent. In Praxi obſervavi, quantum animi pathemata valeant, ubi puellam ex caſu ab alio, terrore, &c. epilepticam factam vidi. Imò nil novi eſt, mulieres ex ſola triſtitia diuturniori, ſplenis in ſpecie vitia, cum ſenſibili tumore ejuſdem, & ſenſu doloris iſtus loci, incurrere, qui affectus difficillimè curantur. Sit ergò fomes morbi in ſplene.

Subjectum autem *primarium morbi* ſunt *fibræ nervorum motrices*, ex quibus univerſum ſyſtema nervoſum eſt contextum. Uti enim eæ ſubjectum ſunt ſenſus & motus, ita quidem, ut in externis ſenſibus paſſivè magis, contrà in motu magis activè ſe habeant; ita & eædem fibræ præternaturalis motus convulſivi ſunt primum ſubjectum, & in caſu noſtro narrata pathemata inferre poterunt; ſive iſtæ nunc in longum & latum extenſæ membra-

brânæ ſpeciem & figuram referant; ſive eædem mutuò congeſtæ, & ſecundùm ſui longitudinem in rhombum diſtributæ, & carne pro firmiore robore firmatæ, muſculum exhibeant: Conf. STENO *in Myolog. Subjectum* verò *Cauſæ* eſt *lien*.

Materialiter ergò *conſiderata cauſa* hæc *remota* hujus epilepliæ eſt *acidum* in primis viis genitum, & fermentum lienis inquinans; formaliter verò eadem eſt, quatenus hoſtile eſt nervoſo ſyſtemati, quod in hypochondriis vellicando ad ſpaſmos concitat occaſionaliter. Etenim acidum peccare, ex appetitu conſtat, quòd ægra extra paroxyſmum benè comedat; ſicut aliàs ægri tales probè appetunt & comedunt, prompteque digerunt: ubi tamen hoc obſervabile eſt, quod quamdiu epilepſiâ habituali affectis appetitus conſtet, vel intendi videatur, tamdiu in incremento aut ſtatu conſtitutus ſit morbus; & quò magis increſcat appetitus, eò magis increſcat morbus, & difficulter curetur, quod obſervavi in ancilla, *quæ Bætylum etiam devoraſſet*; contra ubi ceſſaverit appetitus, vel arte vel naturâ, ſine ullis aliis gravioribus ſymptomatis, ſignum eſt, ſtare morbum, aut etiam declinare.

Formalitas cauſæ materialis eſt *ſapor peregrinus*, nervoſo generi inimicus: præter quem probabile etiam eſt, non quidem copulam exploſivam accedere ſpiritibus animalibus in partibus externis, ſed maſſam ſanguineam ipſos magis, quàm par eſt, efficere elaſticos, quæ vis elaſtica in motibus talibus ſpontaneis corporis animalis, & corporum non animatorum, in quamplurimis conſideratione digniſſima eſt.

Adeòque *cauſa efficiens proxima eſt impetus ſpirituum animalium* elaſticus auctus; ſicuti *remota* vellicatio nervorum in ſplene.

Jam verò quoad ſpirituum animalium impetum elaſticum, in artubus epilepticorum obſervabilem: *notandum*, probabile eſſe, in epilepſiis confirmatis, præter maſſæ ſanguineæ & ſplenis vitia, etiam ſubeſſe ſpirituum animalium aſperiorem craſin, cujus vi tales ægri fiunt inſomnes, ſine imbecillitate tamen, hinc tam robuſti adeò ſunt in paroxyſmo.

Quoad *triſtitiam* & *mœrorem* ægræ: hæc acidum peccans originem agnoſcunt; hinc enim, uti per ſe ſubinde melancholicos reddere ſolet homines, ita & hîc omnia iſta ſymptomata inferre valet. Cæterùm, quod balſamo odoratiori naribus admoto ægra ad ſe redeat, convulſivis tamen motibus artuum in eodem tenore manentibus, remoto verò balſamo mox in antiquam ſyncopen corruerit, hujus rei ratio deducenda eſt ex majori impreſſione objecti externi, puta balſami, in partem ſeu objectum ſenſorium. Objecta enim externa fortiùs afficiunt ſpiritus animales in corporibus cerebri ſtriatis & corpore calloſo, hinc ſenſus externi & interni redeunt, ſpiritibus reliquis ab inordinato ſui impetu mediante externo impulſu fortiori revocatis; iiſdem interea, qui ad ſpinalem medullam recidunt, in inchoato ſemel impetu perſiſtentibus.

Quoad *Prognoſin*: Noſtra epilepſia habitualis, per conſenſum hypochondriorum affligens, ordinariò tranſit in *melancholiam* hypochondriacam, ſpeciatim ſi tandem ſomnus deficere incipiat, quæ tandem abit in *maniam*, quam ſubinde inſequitur *fatuitas*, imò interdum etiam hanc excipit denuò Furor. Sic enim ante triennium ſub cura habui puerum novem annorum curandum, qui epilepſiâ habituali per plures ſeptimanas laboraverat, ita, ut decies, imò duodecies in die, paroxyſmum pateretur, noctu ſuaviter dormiens, contra manè evigilans dolorem in hypochondrio ſiniſtro ſentiebat, recurrentibus ſæpiùs denuò paroxyſmis, veſperi autem optimè ſe habebat. Interim curavi hunc pulvere epileptico antimoniali; ſed eo ipſo temporis puncto, quo non redibat epilepſia, ridiculam patiebatur melancholiam; quando verò poſt aliquot ſeptimanas epilepſia redibat, mens etiam redibat. Alioquin, quod ægra in paroxyſmo ab objecto externo facilè moveatur, optimum ſignum eſt; innuit enim hoc ſpirituum animalium motum, facile in ordinem revocandum. Et poſito etiam, difficilem fore curam artificialem, puto tamen, ſi ſupervenerit legitima menſtruatio, eam perfectè curatum iri; interim metus eſt, ut citra remediorum uſum non ſuperveniat menſtruatio, unde maturè Medicus ad menſes provocandos ſit intentus.

Quoad *Curam*: ea ſequenti ordine ſuſcipienda, ut

1. *Acidum* nervos vellicans in primis viis & locis viciniis priùs *corrigatur*, aliàs autem fruſtrà aut nocivè laboratur; quippe purgantia & vomitoria acidum hocce ſincerum vix evacuare ſolent, ſed ab eo potiùs caſtrantur & figuntur: imò ſi acidum hoc non priùs correctum, purgationibus vel vomitoriis camarina movetur, & pathemata exaſperari ſolent.
2. Idem acidum *correctum per vomitum* & alvum *evacuetur*, aliquoties pro re nata repetendo.
3. *Lienis* affectio ſeu *vitium* internis & externis removeatur.
4. Si quid reſtitat fomitis morboſi aut ſaporis ſpecifici, appropriatis epilepticis *deleatur*, quibus adjungantur ſimul volatilia.
5. Anodynis, tàm vegetabilibus quàm mineralibus, puta cinnabarinis, efferus ſpirituum motus compeſcatur.

Pro *primo ſcopo* conveniunt *abſorbentia fixa* hypochondriaca, terrea, & alcalina, præſertim Martialia: quibus hinc *volatilia* ſubjungenda; aliàs enim volatilia primâ vice uſurpata, occaſione motus acrioris cum acido peccante, ſolent ſubinde exaſperare ſymptomata.

Quoad *ſecundum ſcopum*: impoſſibile eſt ſine vomitu, interdum etiam repetito, tales affectus curare, & fomitem radicitùs evellere. Nec obſtat puellæ nobilis conſtitutio delicata, cùm infantes præ adultis facilè vomant; ut taceam, hujuſmodi ſubjecta epileptica, in quibus acidum peccat, optimè ferre vomitoria, quæ inter primatum ducunt antimonialia, & quidem in doſi inſigni. Sic habui aliquando ſub cura puellam decem annorum, quæ ſub ſomni vigore ſemper epilepſiâ corripiebatur: huic ergò dedi vomitorium ordinarium, adulto aliàs ſufficiens; Verùm hoc parum operabatur; quippe malum erat ex ſplene, imò mater illius etiam ſplenetica; unde præſcripſi eidem doſin eandem cum dimidia, atque ſic demum effectum ſperatum obtinuit: Similiter alii adoleſcenti ordinavi quatuor grana tartari emetici, imò ſex, ſine effectu; præmiſſis autem abſorbentibus, & ſale digeſtivo hypochondriaco, aliquamdiu demum poſt granorum 6. *tartari emetici* uſum ſuprà, & aliquoties infra, purgatus hôc fuit: Non ſecus epileptico-melancholico gr. v. *tartari emetici*, & gr. ij. *extracti trochiſcorum albandal*, exhibere coactus fui; præmiſſo per octo dies ſale digeſtivo hypochondriaco, & vix vomitum potui excitare.

Pro infuſo antimoniali *Dn. Autor Reſolutionis* præſcripſit ℥ ij. *vitri antimonii*: ſit ita, parum refert, vel gr v. vel ℈ß. vel ℥ ij. perinde erunt; tantillum enim ſaltem eſt, quod recipit *vinum*, & quod tamen debitè purgat.

Inter Purgantia verò rectè helleborus niger, & ex hoc parata remedia, hincque Mercurius dulcis, excellunt. Notetur: Mercurius dulcis non ita facilè cum emulſionibus oleoſis permiſceri poterit, cùm ſit ſalinæ proſapiæ, & ad fundum ſe præcipitet. Aliàs in junioribus, ſi primæ viæ liberæ à viſcidis ſordibus fuerint, ſit etiam cum euphoria blandè vomitorius. Optimè autem cum vitello ovi reſolvuntur reſinæ purgantium, addendo huic aquam cinamomi; ita enim ſufficiens adminiſtrari poteſt purgatio. Et dedi aliquando mulieri, non facilè mobili aliàs, ℈ß. *reſinæ jalappæ* cum *vitello ovi* ſolutæ, undè illa ultra 10. vices vomuit, unà cum aliquot ſeceſſibus.

Clyſma à *Dn. Reſolutionis Autore* præſcriptum validiſſimum erit propter purgantia, præſertim propter extractum colocynthidis viſcoſum.

Indicatio tertia abſolvitur internè abſorbentibus, potiſſimùm *Martialibus*, ſpleni ſuo modo dicatis, & hinc tartareis volatilibus penetrantibus, & *reſolventibus* appropriatis. Præ omnibus in his ſplenis affectibus commodè *emplaſtrum de ranis Vigonis cum Mercurio*, *duplicatâ doſi Mercurii*, in ſubjectis robuſtioribus lieni imponitur, ſive tumeat ſive non.

Scopus quartus requirit ſpecifica, quæ inter eminent antimonialia ſulphurea fixa & cinnabarina, ceu mediæ conſiſtentiæ, v. g. cinnabaris nativa, à Cratone magnes epilepſiæ vocata, &c. In quorum tamen uſu obſervandum, quod cum ſalibus volatilibus juncta, ſint convenientiſſima in epilepſia idiopathica magis & accidentali, non æquè in habituali: quibus ſpecificis ſemper laudanum opiatum aliaque opiata correcta addantur. Sed fiat cum diſtinctione: Nempe in epilepſia habituali paroxyſ-

mi

mi recurrunt nunc vagè , nunc periodicè : ſi in habituali periodicè , aut certis temporibus , aut etiam certis imminentibus ſignis, aut aliis ſymptomatis notabilibus recurrat paroxyſmus, tunc commodè paroxyſmo inſtante, i. e. mox ante ejus inſultum, ſpecificis opiata & anodyna maritari poſſunt, ut ita præcaveri poſſit ; tali enim modo per ſpecifica ſiſtitur paroxyſmus , & per opiata impetus ſpirituum tollitur : ſi autem epilepſiæ habitualis paroxyſmus vagè afflixerit , & ſine ſpeciali ſymptomatum certorum prænuncio , opiatis non eſt locus, cùm tales ægri ad melancholiam inclinantes eorum uſu magis ſtupidi reddi ſoleant.

Sed quæritur : An etiam *antimonium crudum* in ſubſtantia aſſumptum in epilepſia conveniat ? Affirmat LUDOVICI , idque ex relatione alterius , qui ad gr. ij. vel etiam iij. cum aliis præcipitantibus combinando propinavit ſine vi emetica . Notum eſt , antimonium quacunque ratione per ignem tractatum , nunc tàm in ſubſtantia , quàm in infuſo , nunc emeticum , nunc catharticum , nunc ſudoriferum eſſe ; ſicut etiam ipſum antimonii fumum eſſe cathartico-emeticum , teſtantur M. A. N. C. *Ann.* 3. *Obſervat.* 270 : nec mirum eſt ; nam fumus ille nil aliud eſt , quàm flores antimonii . Interim , quemadmodum illud in ſubſtantia ad gr. ij. vel iij. exhibitum parum & ſine ſenſibili effectu operatur ; ita quod in exceſſiva doſi datum ſenſibilem effectum habiturum ſit, dubium non eſt . Nam etiam antimonium crudum in aqua decoctum aliqualem vim laxandi exhibet ; unde puto , vino Rhenano infuſum , illud ſimiliter laxaturum eſſe , utut hujus rei non fecerim periculum. Aliàs antimonium crudum in ſubſtantia exhibere , minùs conſultum videtur ; utut enim ex minera illud fuſum , ſulphure ſuo volatili maximam quoad partem privatum ſit , tamen adhuc metus eſt , ne aliquid veneni arſenicalis connexum ſibi habeat . Antimonium crudum equidem in majori doſi brutis exhibitum , diverſimode ea afficit , dum porcos mirè ſaginat , & lardo pingui circumveſtit , imò contra varos vel lepram porcorum , German. *die Finnein im SpecK*, porcis pro doſi ad ℨß. furfuribus admixtum , laudatur ; non ſecus ac Hippiatri ejuſdem ℨij. ad ℨiiß. in hauſtu vini equis propinant , quos hinc exercendo curſu ad ſudorem diſponunt , liquidaque per alvum eos eiicere faciunt ; item hujus ℨj. avenæ permiſta equos leviter purgat : Vid. *Tranſaction. Philoſoph. Anglic.* Ex quibus colligere licet , quantas turbas antimonium crudum in ſubſtantia adhibitum allaturum ſit ; unde etiam illud non videtur tutum , ſed minori fide , quam præparatum , adhibendum .

Præ cæteris tamen in noſtro caſu , quando per conſenſum partis alicujus affligit epilepſia , tàm adultos quàm infantes , omnibus ſpecificè commendo *viſcos*, ſpeciatim *corylinum* , *poſt tiliaceum* , & tandem *quercinum* ; quippè qui in epilepſia ex abdominis conſenſu ſunt egregii . Dantur tamen in magna doſi à ℨß. ad ℨj. in forma pulveris continuato uſu . Ita namque ante triennium experimentum feci in ruſtica , virgine adhuc , quæ ab octo annis quotidiè aliquoties paroxyſmum epilepticum incurrerat , cui proin, cum rite fluentibus menſibus , ordinavi vomitorium generoſius , quo ipſo varia & copioſa excrevit : poſt experimentandi gratiâ viſcum corylinum ei exhibui , quo ter vel quater repetito ita ceſſarunt paroxyſmi , qui aliàs mediam horam durabant . Hæc virgo, quoties inſtare paroxyſmum concluderet , toties prodromum illius in latere ſiniſtro ſentiebat , & quoties percipiebat eundem recurrere , ſumebat hunc pulverem , *quo ſentiebat , ac ſi morbum ſupprimeret* . Utut autem ab uſu hujus pulveris ultra tres menſes ſanata extitiſſet , poſtmodum tamen ſupervenit morbus malignus contagioſus in pago *Zahmen* , quo interiit . Similiter biennium eſt , ex quo offerebatur mihi pauperculæ filia virgo , quam à tenera ætate uſque ad 17. annum epilepſia afflixerat ; huic itidem dedi , præmiſſo vomitorio ex tartari emitici gr. vj., pulverem hunc viſci corylini : hinc poſt hunc pulverem , ſub introitum lecti aſſumptum , incepit ab hora 9. veſpertina uſque ad horam 2. pomeridianam diei ſequentis dormire , quod miratus ſui . Aliàs dicta ægra erat ſimul melancholica , & alternis diebus ferox , ſemper tamen per plures menſes ſine omni ferè ſomno erat , unde epilepſia & melancholia augebantur , ſurgebat tamen ab hoc remedio mitis cum euphoria . Utut autem melancholica adhuc eſſet , tamen , continuato pulvere , ceſſabat ita epilepſia , ut ſaltem omni novilunio rediret , ipsâ plus minus melancholicâ exiſtente . Melancholia autem illa , exiſtente epilepſiâ miti , incrementum ſumpſit , adeò ut ſubinde maniaca redderetur , ex qua etiam poſtmodum ex ſuperioribus ædibus deiiciendo , fracto cranio interiit . Sic D. *Schleich* per literas mecum nuper communicavit , ſe pulvere viſci corylini mulierem epilepticam, ab aliis Medicis relictam, feliciter curaſſe.

Juxta hunc viſcum laudo etiam *ſtercus pavonis*, quod, uti ad vertiginem , ita etiam ad epilepſiam , ſingulariſſimum eſt remedium . Quoad vertiginem enim, obſervavi hic in opifice , qui ſuperiori anno , à tempore Paſchatos uſque ad principium hyemis vertigine contumaciſſimâ afflictus , variis , etiam generoſiſſimis , remediis in caſſum tentatis , etiam fonticulo ipſo in brachio excitato fruſtrà , mirandum effectum præſtitiſſe. Vertigo erat intenſiſſima, cum cephalalgia admodum intenſa in puncto verticis ad magnitudinem palmæ manus , ut quotidie bis , imò ter , lectum petere cogeretur. Huic varia ordinabam, ſed fruſtra , etiam liquorem cornu cervi ſuccinatum , item ſpiritum vitrioli epilepticum Dn. D. MICHAELIS, vomitoria , cathartica , Martialia , &c. ſed omnia erant fruſtra : tandem ex conſilio WILLISII *in Anima Brutor.* præſcripſi :

℞. *Sterc. pavon.* ℥ij. vel iij.
Rad. Pæon. mar. ℥i.
Caryophyll. ℨiij.
M. f. Pulvis:

Cujus largam doſin , *duo ſcil. cuſpides cultelli* manè in vehiculo calido , & à meridie in frigido , capere juſſi .

Continuabat taliter per aliquot ſeptimanas , & ecce vertigo ceſſavit : juſſi ulteriùs continuare , quia ſub tempeſtatum mutationibus veſtigia illius adhuc ſenſit ; ſed continuando ſanus evaſit.

Pro *cephalalgia* autem adjuncta , quæ ſimul affligebat, Linimentum ſuaſi ex oleo deſtillato ſuccini , vertici inungendo , applicato deſuper *emplaſtro Vigonis de ranis cum Mercurio* , capillis deraſis , malaxato cum oleo tartari deſtillato fœtido , item cum oleo ſuccini . Et hoc emplaſtrum Vigonis , aſſumptâ pro ſubjectis denſioribus duplicatâ doſi Mercurii vivi , egregium eſt in ejuſmodi ſpleneticis affectibus . Sic namque ante ſex ſeptimanas in virgine 13. annorum , ex hæreditate materna ſplenetica , obſervavi , quod eam aliquando invaſerat aliqualis melancholia , cum aliquibus inſultibus epilepticis , levioribus quidem , omni nocte tamen recurrentibus , cujuſque mater etiam epileptica eſt . Illa ergò virgo ſomno ſepulta neſcit ſuum fatum , niſi quod de laſſitudine artuum , & dolore obſcuro in hypochondrio ſiniſtro conqueratur . Huic autem præmiſſa *tinctura vitrioli Martis Zwelfferi*, doſi ℨß. ad ℨj. omni manè capienda, hinc digeſtivo ex ſale hypochondriaco, pro abſtergendis primis viis præſcripſi :

℞. *Tartari vitriolati* gr. xv.
Scamm. ſulphurat. gr. ij.
Trocb. alband. gr. j.
Miſc. pro Pulvere.

Hinc vomitorium ex ſyrupo emetico , quod bis repetiit . Sub uſu horum ſub ingreſſu lecti juſſi capere pulveris epileptici antimonialis gr. iiß. ad iij. idque omni veſpera . Quibus ita adhibitis, & ſedato paroxyſmo, pro radice morbi implene evellenda ordinavi :

℞. *Liqu. terræ Martis ſolar.* ℨß.

Doſis gutt. xv. omni manè gradatim adſcendendo , & ad aliquot ſeptimanas continuando : ſicut externè emplaſtrum de ranis Vigonis cum Mercurio , cum ſ. q. olei deſtillati tartari fœtidi pro majori penetratione malaxatum, applicabatur regioni ſplenis : quibus continuatis ſe benè iterum habet , nec ampliùs rediit malum , idque eo tutiùs, quod aliquo temporis ſpatio interjecto menſes primi ſupervenerint .

Ligatura hypochondriorum non ſemper laudanda ; nam qui poſitivè dolent in hypochondriis , non poſſunt eas ferre ob dolorem , *quo ipſos afficit* ; ſi autem epilepſia afflixerit per conſenſum abdominis, & quidem ex

inferiori meſenterii plexu, ex utero, &c. fomes epilepſiæ aſſurgere videatur, tunc ejuſmodi ligaturæ hypochondriorum, optimæ ſunt. Sic clyſmata in ægra noſtra quinque ſunt proficua; acriora tamen & acuata cum aqua benedicta, vel ſyrupo emetico ex antimonio in dupla vel tripla doſi, quàm aliàs, de quibus vid. Practici:

In paroxyſmo *ſalia volatilia* macra, v. g. ſpiritus ſalis ammoniaci, ſpiritus cornu cervi purus, &c. naribus applicata, multum habent in receſſu: nam volatilia oleoſa non ſemper, & viri & mulieres poſſunt ferre; qui verò ea poſſunt ferre, poteſt ipſis addi caſtoreum. Modus eſt talis: infunditur ſcilicet in ſpiritum ſalis ammoniaci, aut cornu cervi purum, Caſtoreum, & inditur vitro longi & anguſti colli, quod digito clauſum admoveatur candelæ, ut probè incaleſcat ſpiritus, & vapor penetrantiſſimus naribus excipitur; ſingulare etiam eſt remedium pro excitandis hyſtericis. Vomitus autem in paroxyſmo epileptico eſt quidem optimus, ſed difficillimus: præſtat potiùs omninò deſiſtere, & jam increſcentis paroxyſmi impetum ſuſtinere, niſi in epilepſia diuturniori, & caſu deſperato; quin potiùs fictionibus & litibus excitentur ægri, qui etiam in apoplexiæ paroxyſmo graviori ſunt optimi. Si non ceſſare velit affectus, poteſt concedi fonticulus.

RESOLUTIO II
DN. JOH. MATTHÆI MERCKELI,
Annæbergenſis,
à
B. DOMINO PRÆSIDE
correcta
Anno 1682.

AFfectus præſens erit *Epilepſia*, & quidem *habitualis*, quia de nullo alio morbo antegreſſo, cui ſupervenire hæc potuiſſet, ſibi quicquam eſt conſcia ægra noſtra.

Quodſi *ratione cauſæ Materialis de loco* præcipuè *affecto*, aut, uti vulgò dicitur, *ſubjecto inhæſionis* velimus eſſe ſoliciti, primò omnium ratione ſitus, ex quo ortum ſuum præſentis morbi ferocia tempore invaſionis habere ipſa fatetur ægra, incuſari merebitur *fermentum lienis vitiatum*. Unde autem hoc vitium ſuum contraxerit, non eſt, quod diu inquiramus, ſiquidem ex vitiata ventriculi digeſtione, & hinc orta cruditate nimis acida, proximè dependet, juxta tritum Medicorum veriverbium: *Vitium digeſtionis primæ non corrigitur in ſecunda*. Et hæc de ſubjectis ratione cauſæ materialis.

Aſt ratione *cauſæ formalis*, quæ eſt convulſio ſpaſmodica nervorum, ſeu potiùs fibrarum nervearum, in quibus variè irritando & pungendo eaſdem, ſpaſmum ſuum exerit acidum hocce exceſſivum, ſubjectum patiens erunt jam dictæ fibræ nerveæ, & ex congerie harum contextum univerſum ferè ſyſtema nervoſum, quod in ſpaſmos & convulſivos motus propter conſenſum continuitatis, ſub paroxyſmi tempore ſimul conciliatur.

Cauſæ proximæ materialis vices & hic jure ſuſtinere poterit acidum aliquod vitioſum nervis inimiciſſimum, quod, uti jam dictum, continuò vellicando eos, huncce mali moris morbum infert.

Cauſa proxima ſo malis efficiens epilepſiæ hujus erit ſapor aliquis nervoſo generi inimicus, unde conſequenter ſpirituum animalium motus impetuoſus, rapidus & maximè violentus: qui dum ita fit, & ſpiritus adeò inordinatè ac confuſè ad partes per nervos feruntur, convulſiones fibrarum & muſculorum iſtorum, ad quos terminantur nervi, inducunt, & hinc conſequenter membrorum dependent varii ejuſmodi motus convulſivi.

Cauſæ cujuſdam *remotæ* nomine hic ſuo modo venire poſſet mœſtitia, quæ, ſicuti affectus animi omnes ſpirituum motum ordinarium aliàs notabiliter ſatis turbare ſolent, ita & hic in motus perturbatos, vagos, imò ferè convulſivos, ſpiritus concitare poteſt. Paroxyſmi autem advetum imminere quod dicat ex irritatione & ſenſu doloris obſcuro in hypochondrio ſiniſtro, de exiſtentia excrementitii alicujus acidi, ibidem locorum hærentis, nos certiores facit, quod commotum ab animi jam dictis affectibus paroxyſmi tempus in procinctu eſſe, certo certiùs indicat.

Symptomata, quæ ſub paroxyſmi tempore ſeſe horribili adſpectu produnt, longo ordine, prout in caſu extant, iterum recenſere, & eorundem unumquodque in ſpecie fuſiùs exponere, & fiendi rationem explicare, non opus fore exiſtimo; ſiquidem de certitudine cauſarum & operandi modo ex præmiſſis jamjam poſſumus eſſe certi, adeò ut vix dubii quicquam adhuc reſtet de illis.

Hoc unicum ſaltem adhuc monendum cenſeo, quod præfata ſymptomata, ſi uno impetu & concurſu ægram noſtram invadant, paroxyſmum epilepticum formaliter ſatis conſtituant, & quidem per conſenſum nervorum lienis cum diaphragmate, corde & ſiniſtro ventriculi orificio; hinc etiam illæ anxietates præcordiorum, aut, uti ipſa fatetur, *magnæ cordis anxietas*. Nam ſicuti omnes ſenſus, tàm externi, quam interni, beneficio ſpirituum naturaliter conſtitutorum fiunt, & ab eorum influxu ſufficienti & ordinario principaliter dependent; ita è contrà, ſi motibus convulſivis nervi afficiantur, ſpiritus etiam in iis contenti vario motu exagitari, & membra corporis, quibus influunt, variè contrahi, vibrari & agitari, imò ferè omnium ſenſuum exercitium penitus aboleri, neceſſum eſt, hinc etiam motus & ſenſus privatio in noſtra ægra.

Qui autem fiat, quod admoto aliquo balſamo odorifero ſtatim ad ſe iterum redeat ægra? non puto eſſe difficilioris indaginis. Nam ſicuti notum eſt, quod ſpiritus admotas res naribus malè fœtentes fugiant quaſi & averſentur; è contrà verò benè odoratis delectentur, & fugati anteà iterum alliciantur: ita & hic balſamus quicunque benè odoratus eos in ordinem revocare, & cum his ſimul omnium ſenſuum functiones reſtituere potuit; remotò verò illo, iterum ceſſare fecit.

PROGNOSIS.

Quid autem mali exinde poſſit fieri? illud præcipuè eſt, de quo nunc quærendum. Nimirum non levis hîc ſubeſt metus, paroxyſmos tales ſæpiùs recurrentes ita firmas poſſe radices agere, ut morbus aliquis chronicus exinde fiat, imò ferè habitualis: in ſpecie autem, quia affectibus animi impensè nimis videtur indulgere patiens, metuenda foret melancholia hypochondriaca, & tandem delirium aliquod. Aſt juxta hoc tamen adhuc quædam ſperanda ſalus ex FORESTO *lib.* 10. *Obſervat.* 35., qui in pueris pubertatis mutationem & Venerem, in puellis verò menſtruorum initium morbum hujuſmodi ſæpiùs tollere, experientiâ duce, ibidem aſſerit, cujus beneficii, ratione ætatis 10. vel 11. annorum, ſucceſſu temporis & noſtra ægra particeps fieri poteſt.

CURA.

Cura de cætero alia erit in paroxyſmo, alia extra eundem.

In paroxyſmo ſenſus & eorum organa ut excitentur, non incommodè, uti opinor, adhiberi poſſet vomitorium aliquod, aut clyſter aliquis fortis: v. g.

℞. *Syr. emet. A. S.* ℥ß.
Aquæ. roſar. ℥ß.
Cinnam ʒj
M. D. S.
Succus Emeticus pro una vice.

Infundatur hoc ori, quocunque demum illud fieri queat modo, & ſi poſſibile, irritentur fauces ad vomitum oleo aliquo acriori, pennæ illito.

℞. *Spec. carminat.*
Emoll. ana M. j.

Herb.

Herb. ſalv.
Rutæ ana M. ß.
Coqu. cum l. q. *urinæ humanæ:*
Colaturæ ℥ viii. adde
Aquæ benedict. Rul. ℥ß.
Eſſ. Caſtor. ʒiß.
Ol. coct. rutæ,
Salv. ana ʒvj.
M. D. S.
Clyſter.

Naribus admoveatur balſamus aliquis odoriferus, aut ſequens mixtura in vaſe anguſti orificii:

℞. *Spirit ſal. Ammoniaci* ʒiß.
Eſſ. Caſtor. ʒß. vel ℈ij.
Miſc.

Pro ſedando paroxyſmo:

℞. *Aquæ fl. Pæon.*
Rutæ,
Fl. Tiliæ ana ℥j.
Epil. Lang. ℥ij.
Eſſ. Caſtor. ʒj.
Cran. hum. præp. ʒß.
Cinnab. Antimonii ℈j.
Sal. vol. ſuccini gr. xii.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. fl. Tunicæ ʒvj.
M. D. S.
Potio ſedans, de qua ſæpiùs ſumatur 1. vel 2. cochlearia.

Vel inſtilletur linguæ ſequens:

℞. *Ol. deſtill. ſuccin.*
Majoran.
Rutæ ana gtt. vj.
Incorporentur *ſacch.* parum:
adde
Aquæ fl. Tiliæ ℥j.
Hirund. cum Caſtor. ℥ij.
M. D. S.
Potio cephalica.

Extra paroxyſmum cura ejuſdem inſtituit poſſet ſecundùm has Indicationes:

1. Acidum præternaturale lienis alterandum, reſolvendum & eliminandum.
2. Spirituum craſis analepticis conſervanda, aut alterata plus minus reſtituenda.

Pro *prima* itaque *Indicatione*, præmiſſis anteà incidentibus & attenuantibus vulgò dictis, ex tartaro vitriolato, croco martis cum ſalibus, radice ari non præparata, &c.

℞. *Tartari emet. Mynſ.* gr. ij.
Vitriolat. gr. vj.
M. D. S.
Pulvis emeticus.

Per inferiora:

℞. *Extr. helleb. nigr.* gr. viij.
Mercurii dulc. gr. xij.
Extr. trochiſc. alband. gr. ß ad j.
Cum ſ. q. *Eſſ. Caſtor.* f. Pilulæ:
D. S.
Pilulæ purgantes pro una vice.

Pro compeſcendis ſpirituum motibus inordinatis:

℞. *Cran. hum. ſine igne* ℈j.
Cinn. Antimonii ℈ß.
Sal. vol. Cornu Cervi vel *ſuccini* gr. xii.
Campb. gr. iij.
Laud. opiat. gr. iß.
Miſc.
Div. in 2. part. æqu.
D. S.
Pulvis in aqua florum tiliæ ſumendus.

His præmiſſis, manè Martialia, veſperi & ſub introitu lecti volatilia plus minus aromatica.

Externè pro liene Emplaſtrum de ranis cum Mercurii duplo, vel ſolum, vel cum emplaſtro ſplenetico uſitato, vel cum gummi ammoniaco, malaxatum cum Galbaneto Paracelſi, vel oleo deſtillato ſuccini, applicetur. Imò ptyaliſmus Mercurialis conveniet. Aliis fruſtraneis, ad acidulas amandetur.

His ita ritè obſervatis, nihil omninò dubito, paroxyſmos epilepticos, ſi non in totum ceſſare, attamen notabiliter ſatis impetum eorũ vehementem imminutum iri, nec non reliqua ſymptomata, tanquam producta morboſa, ſublatâ cauſâ, planè aboleri. DEUS *interim hiſce clementer benedicat!*

CASUS XLVII.

EPILEPSIA A CONTUSIONE CAPITIS.

MUlier conſiſtentis ætatis in dividenda hæreditate materna cum fratre inſignia fovet diſſidia, quæ in tantum exacerbantur, ut tandem à fratre ebrio miſerè verberibus tractaretur, qui imprimis caput pavimento allidit, & lapidibus illud contundit, pedibus eam conculcat, & imprimis hypochondria ejus calcitrando petit; ipſa exinde inſigniter debilitata, domum defertur, tractatur à Chirurgo, per noctem ita jacet ſemidormiens & vigilans, inſigniter loca contuſa dolent, aut meridiem ſupervenit vomitus bilioſus & ſeceſſus cruentus ſanguinis grumoſi. A meridie caput tumere, artus, manus pedesque graviter convelli incipiunt, oculi contorquentur, labia hinc inde deducuntur. Unde ab adſtantibus perterritis vocatur Medicus pro cura, qui accedens caput ægræ tumidum deprehendit, eamque cruenta exſpuentem obſervat. Pulſus eſt celer, frequens, vehementiâ & magnitudine moderatus. Appellatur pro Cura.

RESOLUTIO DN. GODOFREDI SCHULZII,

Uratiſlavienſis,

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1676.

FRatrum gratiam raram eſſe, præſens hocce triſte ſatis viſu & horrendum auditu ſpectaculum oſtendit, propter Meum & Tuum ſolummodò enatum. *Affectus* verò ex tali tragœdia enatus uno nomine vocatur *Epilepſia*, nata à ſanguine grumoſo, intra cranium collecto, effuſo, propter contuſionem externam.

Pars affecta à cauſa proxima eſt principium nervorum, cujus à ſanguine grumoſo irritationem ſequitur epilepſia.

Pars affecta verò à cauſa remota ſunt cranium cum membranis contentis, à contuſione læſæ, & ſanguinem ſtillantes, qui grumeſcit ſucceſſivè. Vomitus ſaltem eſt ſymptoma ſecundarium, inſequens affectas membranas cerebri, adeòque ipſi accidentariò ſupervenit.

Pars affecta verò *ratione epilepſiæ* ſunt fibræ nerveæ, propriè tamen muſculi ex his fibris contexti.

Cauſa proxima hujus epilepſiæ *materialis* eſt extra vaſa latus ſanguis, in & circa membranas cerebri ſtagnans, & ſui hoſtili præſentiâ, quin & acido vellicante, ad epilepticas convulſiones principium nervorum cogens.

Cauſa proxima verò epilepſiæ *formalis* eſt rapidus atque impetuoſus ſpirituum animalium motus: quando enim à cauſa aliqua externa, ictu nempè fortiori, irritantur partes nerveæ, ſtatim in loco nimirum irritationis ſubtilis & celerrima fibrarum motio & vibratio oritur, quæ etiam uſque ad cerebrum continuatur; hinc quia unà cum motis fibris etiam nervi ſimul moventur, & conſequenter etiam ſpiritus impetuosè in muſculos partium irruunt, hinc quando primùm ad caput ægræ noſtræ perveniunt, mox tremere incipit; ad muſculos verò oculorum delati ſpiritus, eos variè torquent; ſimul ac etiam alia in membra, manus nimirum & pedes, cum impetu fluunt, eadem mox graviter convelli incipiunt. Ex irritatione autem membranarum nervoſarum ſtomachi, quia una eademque membrana & labia & ventriculum inveſtit, multifariam labiorum hinc inde deductionem deduco.

Cauſas remotas quod concernit, partim inflammationis capitis, partim etiam epilepſiæ ſupervenientis: nullæ alıæ

aliæ in hoc caſu inveniuntur, quàm injuriæ illæ externæ nempè alliſio capitis in pavimentum, ejuſque cum lapidibus gravis percuſſio, ut & horrenda cum pedibus conculcatio, & imprimis hypochondriorum calcitratio.

Ut tandem etiam recto quaſi tramite ad *Prognoſin* hujus horrendi caſus progrediamur, dicimus malum hocce plurimis ſcatere periculis; quantitas enim ſanguinis & qualitas loci, nempe capitis, in quo effuſus ſanguis, maximè malum periculoſum efficiunt: quando enim maturè ſanguinis grumi non ſtatim per convenientem diaphoreſin vel alia reſolventia diſcutiuntur, metus ſubeſt, ne in lethale capitis abeat empyema.

Methodum verò medendi quod attinet, & remedia huic affectui utilia: eò reſpiciendum, ut

1. Grumi ſanguinis extravaſati per convenientia vulneraria vel alia reſolventia diſſolvantur, & per convenientes vias quantocyùs evacuentur.
2. Ut epilepſiæ ſimul inſigniter urgenti appropriatis occurratur.

Pro *priori* ergò *ſcopo* clyſma imprimis præſcribatur: hinc vena maturè ſecetur in brachio. Ad ſanguinis autem grumoſi reſolutionem conveniunt imprimis vulneraria quædam, in ſpecie rubia tinctorum, & hinc paratum *Crapp*, in aceto ebullitum, convenit, ut & ſymphytum majus, ſcabioſa, hypericon, &c: v. g.

℞. *Rad. rubiæ tinct. præp.* ʒß.
Ebulliant in ſ. q. *Aceti*:
Colatura capiatur pro 2. doſibus, & æger in lecto ſe probè contegat, ſudoremque expectet.

Vel ſi cui ſapor ille minus placeat:

℞. *Aquæ Cherefol.* ℥ j.
Acet. vini acerr. ℥ß ad ʒvj.
Lapill. Cancr. pulv. ʒj
Antimonii diaphor. ℈j.
Syr. card. bened. ʒvj.
Miſc. pro 2. doſibus, vel capiatur cochleatim.

In ſpecie pro *ſecundo ſcopo*:

℞. *Aquæ Ceraſ. nigr.*
Lil. convall.
Meliſſ. ana ℥i.
Acet. rutae: ʒvj.
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
Cinn. Antimonii. ℈j.
Sal. vol. ſuccini gr. xij.
Syr. fl. Tunicæ ʒvi.
M. pro aliquot doſibus.

Item juxta clyſmata repetita etiam:

℞. *Aquæ Cherefol.* ℥j.
Ceraſ. nigr.
Lil. convall ana ʒvi.
Eſſ. fl. hyperic. ʒß.
Spirit. ſal. Ammoniaci ʒj.
Lap. Cancr. præp. ʒß.
Syr. de beton. ℥j.
M pro Potione.

Capiatur cochleatim.

℞. *Aquæ Menth.*
Cherefol. ana ℥jß.
Acet. vini ℥.
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
Corall. rub. præp. ℈j.
Cinn. Antimonii ʒß.
Laud. opiat. gr. iij.
Syr. Card. bened. ʒvj.
M. pro 3. doſibus.

Item

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ʒj.
Antimonii diaph. ℈j.
Myrr. el. gr. xii.
Laud. opiat. gr. ij.
M pro 2. doſibus.

In victu utatur crebriùs cherefolio minutim inciſo in juſculis, pro multiplici ſcopo.

CASUS XLVIII.

APOPLEXIÆ GRADUS LEVISSIMUS,

ſeu

INSULTUS APOPLECTICUS HABITUALIS TAMEN.

VIr in decreſcente ætate, & ultra 70. annos jam conſtitutus, aliàs ſanus, ſed inordinatæ, minuſque regulatæ, utut non lautæ, diætæ adſuetus, aliquando cum ſociis extra urbis portas ambulans, ſubitò corruit, ſine ſenſu & motu, totus pallidus; ab adſtantibus denuò excitatus, quid ſecum actum ſit? ferè neſcit; debilitatus tamen admodum, & ob anhelitus difficultatem aliquoties deſidere coactus, denuò intra civitatem revertitur. Interjectis aliquot ſeptimanis, cum intereà ſemper commodè ſe habuiſſet, templum petens, ſimili ratione ex improviſo corruit denuò, ſed balſamis & aquis analepticis refectus, domum lento gradu repetit. Aliquoties hoc accidit denuò, donec uſque eò ingraveſceret malum, ut extra privatos parietes vix liceat ipſi verſari, quin ex levi corporis motu, mox & omnimodâ anhelitus interceptione, & ſimultaneâ caligine oculorum affectus, forti impetu non tàm corruere, quàm proſterni videatur, ſenſu & motu carens: hinc & tabernam ſuam mercatoriam aliquando ingrediens, ex ſimili corporis proſtratione, naſum tàm fortiter menſæ allidit, ut mediam ejus oſſeam ſubſtantiam ſine ſui perceptione doloroſa perſtringeret. Hinc ſollicitus de ſua valetudine Medicum, quid agendum? conſulit, & curam petit.

RESOLVTIO DOMINI BOSEN,

Cum

Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DN. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta.

Anno 1676.

IN *præſenti noſtro caſu, quando nos ſtupendam iſtam tragœdiam, in qua ægrum noſtrum ſenem fulmine quaſi tactum, atque totâ animali functione vel ſenſibus, tùm externis tùm internis, motuque ita privatum, exanimemque quaſi, ſubitò in terram corruere deprehendimus, oculis mentis noſtræ ſpectamus, facilè in ſuſpicionem de internecione proximo illo ſymptomate,* Apoplexiâ *nimirum, deſcendimus.*

SUBJECTUM.

Cujus ſubjectum inhæſionis, *ſi ſpiritus animales unà cum inſtrumentis ſenſui ac motui dicatis ſtatuemus, non injurii in illos erimus: quippè cum aliàs conſtet, quod ii omnium ſpontaneorum motuum inſtinctus à ſe prodire faciant, prætereaque in illis omnium ſenſibilium objecta terminentur, indeque cognoſcendi actus fiant. Iam verò hîc ſub paroxyſmo apoplectico, cùm ægrum noſtrum ejuſmodi effectibus omnibus, qui ſuprà ſpirituum animalium expanſioni & in partes inferiores irradiationi adſcribebantur, deſtitutum deprehendamus, quilibet facilè calculum ſuum ſententiæ noſtræ addere poterit. Verùm morbum hunc in noſtro ægro alibi radicatum eſſe, præcipuè in partibus corporis fluidis, ſeu humoribus, ſpeciatim in ſucco lymphatico, ex cauſis in morbo præſenti adducendis dilucidiùs patebit.*

CAUSÆ.

Adeòque proximè, quod proſtrationem iſtam ægri ſubitaneam cauſatur, videtur eſſe deficiens ſpirituum animalium in cerebro & cerebello motus, & hinc ceſſans eorundem influxus in membra reliqua; hinc fit, ut remotâ causâ actionum omnium animalium, non poſſint non & eædem tanquam effectus ceſſare.

Motum autem iſtum ſpirituum privativè impediri, ſcilicèt à materia quadam tenui, ſubtili, &c. aut lymphâ ſucceſſivè circa corticem cerebri glanduloſum congeſtâ, ut & ſucceſſivè ad interiora vergente, & obſtruendo cerebri poros, ſpirituum animalium motum impediente, confirmant tùm conſideratio cerebri anatomica, tùm verò reliquæ circumſtantiæ in noſtro ægro obſervabiles, quæ concauſas varias nobis ſuggerunt. Conſtat enim, quod cortex cerebri totus ſit glanduloſus, adeòque ad recipiendam lympham ſatis aptus. Præterea ſubſtantia cerebri tota quoque eſt poroſa, copioſiſſimis tamen fibrillis & nervis intertexta: qui igitur, ſi in poris iſtis adæquatum ſuæ expanſioni ſpatiolum retinent, motum liberum ſpiritibus concedunt: quodſi verò, à quacunque fiat cauſa, contingat, ut dicti pori ſive comprimantur ſive obſtruantur, motum ſpirituum impediri, nemo inficias ibit. Præprimis obſervabilis eſt noſter æger, prout in ætate decreſcente conſtitutus eſt; quàm variis enim morborum periculis aliàs ſenes ſint obnoxii, ut & jure effari liceat: ſenectus ipſa morbus; quotidianâ experientiâ rerum infallibili magiſtrâ docemur. Hinc noſter æger, quoniam ipſi ob ſenectutem ſpirituaſcentia fermenti ſtomachalis deficit, ventriculo debiliori præditus eſt, qui, quoniam alimenta inordinatè minuſq; regulariter ingeſta ritè digerere haud valet, cruditates varias cumulat: quæ cruditates verò ſub diſtributione chyli humoribus reliquis ſimul communicatæ, ſapore peregrino lympham quoque inquinant. Quæ itaque, cum à ſanguine ex cerebro refluo ſecerni debet, præternaturaliter ſic conſtituta in motu ſuo retardatur, unde ſe in glandulas cerebri corticales effundit. Quæ ibidem hoſpitans à quacunque cauſa, ſive interna ſive externa, commota, præcipuè verò à motu corporis in noſtro ægro, cerebelli interiora verſus ruit, atque ſic poros cerebri replendo, motum ſpirituum impedit: qui ſpiritus ſic impediti ſubitò, actiones quoque omnes à ſe profluentes ſubitò ceſſare faciunt, unde & ſubitaneam corporis in terram proſtrationem æger noſter patitur. Hinc cum in genere omnes motus ſpontanei ceſſent, fit, ut etiam motus cordis, & inde oriunda circulatio ſanguinis, impediatur; quâ verò impeditâ, reſpiratio læditur, unde æger noſter omnimodam anhelitus interceptionem patitur. Præterea, cùm & omnes ſenſus externi deficiant, quis de oculorum caligine admirari poterit? Antequam autem tonus nervorum legitimus totaliter redeat, non aliter poteſt, quin æger debilis & languidus à paroxyſmo per unam alteramvè horam maneat.

PROGNOSIS.

Rectè igitur æger conſilium à Medico petit, cùm apoplexia in genere tantùm non omnis ſit periculoſa, & ægrum trucidet: Hic verò eò minorem de ſe ſpem pollicetur, quod æger ſit ſenex, qui jam alterum pedem in cymba Charontis habet: nec bonum ſignum eſt, quod paroxyſmus omnimodâ anhelitus interceptione ægrum adoriatur. Maturanda igitur eſt cura, quoniam malum ſæpiùs repetit, & ægrum facilè jugulare poteſt.

CURA.

Cura *igitur ut ritè inſtituatur, duplex habendus eſt reſpectus, tàm prout æger in paroxyſmo conſtitutus, quàm prout extra eum.*

In paroxyſmo *ſolummodò eò allaborandum eſt, ut medicamenta ori immiſſa propter omnimodè interceptum motum, & hinc deficientem deglutitionem, per œſophagum ad interiora non tranſeant, ſed in gula ſtagnantia ſuffocationem in ægro intendant. Præſtat externis ſolis ſuccurrere, ubi excellere videntur ſternutatoria; hinc*

℞. Pulv. flor. lil. convall. ʒj
Rad. helleb. albi ℈j.
Ol. deſtill. caryophyll.
Major. ana gtt. iij.
M. f. *Pulvis.*

Qui in paroxyſmo inſuffletur naribus. Seu recipiatur ſpiritus urinæ vel ſalis ammoniaci, & applicetur naribus.

Præterea olea deſtillata externè illinantur vertici & ſcrobiculo cordis: ut

℞. Ol. deſtill. ſuccini ʒj.
Spicæ ℈j.
Menthæ,
Caryophyll. ana gtt. iv.
M. D. S.
Oleum externè applicandum.

Cum quibus frictio linguæ & palati tutò ſtare poteſt, quæ fiat ex acrioribus & volatilioribus: v.g.

℞. Theriac. ʒß.
Sal. vol. ſuccin. gr. xv.
Spirit. ſangu. hum. gtt. vj.
Pulv. Caſtor. ʒß. vel ℈ij.
Ol. deſtill. ſuccini,
Menthæ,
Cinnam. ana gtt. iv.
M. f. *Electuarium:*

Cum quo fricetur lingua, palatum, & loca vicina, uſque dum æger ad ſe redeat.

Quando autem æger hiſce excitatus eſt, ſtatim propinetur de ſequenti Potione pro corroborandis ſpirituum expanſionibus:

℞. Aquæ Menthæ,
Lil. convall. ana ℥iß.
Spirituoſ. Cinnam. ʒvi.
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ʒij.
Spirit. Ceraſ. nigr. ʒß.
Sal. vol. cran. hum. ℈j.
Ol. deſtill. Cinnam.
Caryophyll. ana gtt. iij.
Syr. Card. bened. ℥j.
M. f. *Potio*

De qua unum vel alterum cochleare poſt paroxyſmum æger hauriat.

Extra paroxyſmum *Cura inſtituatur, ut*

1. *Cruditates in primis viis corrigantur, & vacuentur.*
2. *Lymphæ vitia corrigantur, & motus liberior ipſi concilietur.*
3. *Ventriculo & cerebro proſpiciatur.*

Pro Primo ſcopo *inſerviunt vomitoria, quæ præmiſſo digeſtivo inſtituantur. Ante omnia igitur præmittatur in noſtro ægro ſequens formula:*

℞. Tartari vitriolat.
Arcan. dupl. Mynſ. ana ℈j.
Ocul. Cancr. præp. ℈iß.
M. f. Pulvis.
Div. in 2. part æqual. S.
Pulvis digeſtivus.

Capiatur unâ alterâve die ante evacuationem.
Deinde

℞. Sapæ Vomit. Sylv. *quantit. piſi majoris,*
Diluatur cum hauſtu vini calidi, *& propinetur pro Vomitorio.*

Poſt vomitum hauriat æger crebriùs de vino, in quo infuſa ſunt nonnulla aromatica, ſcilicet cinnamomum, Zedoaria, caryophylli, & ſimilia.

Pro ſecundo ſcopo *nil melius erit, quàm liquor cornu cervi ſuccinatus, vel ſpiritus & ſal volatile ſecundinæ humanæ, item ſpiritus & ſal volatile cranii humani. Poteſt itaque ſequens formula præſcribi:*

℞. Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ʒij.
Spirit. ſecund. hum. ℥j.
M. D. S.
Spiritus cephalicus.

De hoc omni manè æger guttas 30. capiat. Veſperi verò de ſequenti pulvere capiat:

℞. Sem ſinapi albi ʒiij.
Coriandri præp. ʒiß.
Caryophyll. ʒß.
M. f. *Pulvis.*

Doſis ʒß.
Deinde propinetur ſudoriferum ſequens:

℞. Aquæ flor. ſambuc.
Menthæ ana ℥ß.
Spirit. bacc. ſamb. ʒj.

Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ℥ß.
Sal. vol ſecund. hum. ℈ß.
Syr. fl. Tunic. q. ſ. *pro grato ſapore.*
M. f. *Potio*; S.
Potio ſudorifera pro una vice.

Pro tertio ſcopo *ſuadetur crebrior uſus Elixyris proprietatis vulgaris; cujus quotidie* 30. *guttæ ante cibum aſſumantur; item frequenter uſui pari poſſunt infuſa aromatica, &c.*

DISCURSUS & ANNOTATA

B. DN. PRÆSIDIS.

Affectus eſt *inſultus apoplecticus*. Verùm cùm hujus multiplices ſint differentiæ, eæque graduales, ratione cujus nunc magis nunc minus fortis eſt; proin hic affectus ſaltem *eſt leviſſimus gradus apoplexiæ*; & quidem *apoplexia* non tàm accidentalis quàm habitualis, *idiopathica* & eſſentialis, quæ ſæpiùs recurrit, & fomitem altiùs radicatum habet in corpore, & quidem ratione ſubjecti non tam cerebri, quàm cerebelli vitio enata.

De cætero præmonendum quoque, in præſenti caſu affectum apoplecticum non videri ſolitarium eſſe, ſed *comitatum forti ſyncope*; quæ ambo ſymptomata equidem in multis conveniunt, & ferè ſemper conjuncta obſervantur: ubi ſyncope eſt ſubitanea virium vitalium obnubilatio & ſuffiammatio, in qua pulſus & reſpiratio primariò læſa ſunt; ſicut contrà repentina virium & ſpirituum animalium, item ſenſus & motus interceptio, apoplexiæ nomine venit, in qua pulſus plus minus adhuc præſens eſt, reſpiratioque illæſa. Scilicet æger noſter ingruente malo affligebatur primitùs reſpiratione interceptâ, hinc circa cor anguſtias inſignes percipit, hinc ſcotomia, & tandem corruit; adeoque principium mali ſenſibilis videtur eſſe interceptus cordis motus, & ceſſans ſanguinis circulus; hinc ſpiritus vitales, & conſequenter etiam animales, deficiunt influere, & poſtmodùm occaſione cerebri & ſpirituum animalium affectorum primò ſyncope, poſt inſultus apoplecticus, ſuperveniat. Motus verò cordis, ſanguinis per pulmones & ſpirituum, intercipitur denegatis ſpiritibus cor moventibus.

SUBJECTUM.

Itaque *Subjectum* primarium non eſt tàm cerebrum, quàm *cerebellum*, ſpiritus pro motu cordis non tranſmittens.

Cauſa proxima ceſſantis motus cordis & ſanguinis per pulmones hoc loco videtur eſſe *influxus ſpirituum animalium denegatus*; ab his enim quilibet motus naturalis primos inſtinctus accipit, adeòque in illis ſenſibilium omnium objecta terminantur, indeque cognoſcendi actus fiunt; id quod proprio ſuæ expanſionis motui indefeſſo & ordinato adſcribendum puto. Hinc ſpiritibus animalibus cor moventibus interceptis, & ſimul reſpiratione ſublatâ, ſyncope, & conſequenter tandem inſultus apoplecticus perfectus, ſupervenit. Imò ſub primo paroxyſmi impetu aliquid convulſivi concurrere videtur, dum æger non tàm corruit, quàm proſternitur: ſcilicèt ceſſante cordis motu, & urgente reſpirationis defectu, in univerſo corpore moleſtia inſignis, aut ſaltem præternaturalis irritatio exoritur; unde ſpiritus in cerebro impetu facto quaquaverſum proruunt, & ita corpus convulſivo impetu proſterni faciunt. Principium ergò mali in cerebello hæret, & videtur eſſe ex apoplexiarum iſtarum genere, quæ WILLISIO ex cerebello oriri dicuntur. Non novum eſt; jam olim CAROLUS PISO *Tract. de Colluvie ſeroſa* mentionem fecit hujuſmodi ſyncopes, ubi narrat, eam eſſe ex nervo cordis affecto; ſicque veterum *ſyncope cardiaca* cum apoplexia à quamplurimis confunditur, nata nempè ex ſubitanea ſtaſi ſanguinis in pulmonibus, nunc vitio ſanguinis, nunc vitio cordis, ſanguinem non moventis, quæ ſyncope cardiaca in quamplurimis cum apoplexia convenit.

Noſtra ergò apoplexia erit vitio cerebelli, quod prævio cordis motu intercepto tandem perfectam apoplexiam infert; erit *de genere apoplexiarum privativarum*, nempè ex denegato ſpirituum ex cerebello vel irradiantium motu, ceu ex cauſa materiali proxima.

Quoad *cauſam materialem remotam*, ſive illam movens, ſpirituum è cerebello irradiationem impediens, hic *imperſerutabilis* eſt; poteſt quippè illa eſſe vitio conformationis, aut vitio ſanguinis ſeroſi, aut lymphæ, aut denique ſpirituum; ſed de nullo horum certa poteſt haberi cognitio ex caſu. Sub motu quidem corporis, ſub quo ſanguis concitatior evadit, & ſpiritus in impetum feruntur, excitatur paroxyſmus; de cauſa remota tamen nulla eſt conjectura. Poteſt quidem eſſe ſuſpicio de materiali lymphæ vitio, irrorantis cerebrum; ſed quod lympha non poſſit eſſe vitioſa, probat ſubitanea paroxyſmi ceſſatio. Potiùs *aliquid vaporoſum*, ſuo afflatu, juxta WILLISIUM, ſpiritus animales figens, & cerebellum quaſi convellens, adeſſe *videtur*; hincque tales ægri non tàm corruere, quàm proſterni, & impetu ſimul quaſi convulſivo affligi videntur.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: in noſtro ægro eſt ſtatus periculoſus; ex crebriùs enim repetitis inſultibus fortior tandem apoplexia metuenda eſt, quæ vel ex improviſo ægrum jugulat, vel in *paralyſin*, vel paraplegiam alterius lateris, terminat, ſi mitior fuerit.

CURA.

Quoad *Curam*, hanc ita inſtitui: ſcilicèt cùm æger tempore hyemali de hoc malo affligente conquereretur, extra paroxyſmum, metuens recidivam, de præſervatione potiſſimùm vellet eſſe ſollicitus, ipſeque de cauſa remota planè dubius hærerem, propterea ſaltem pro præſervatione remedium, omnibus cauſis conveniens, neutri tamen nocens, ordinandum duxi; hinc ad volatilia acceſſum feci, adeòque prophylaxin attendens, curam ipſam ad vernum tempus differendo, ordinavi:

℞. *Spiritus ſal. Ammoniaci,*
Cornu Cervi eſſentif. ana drachm. ij.
Miſc.

De hoc ſpiritu capiebat quotidie bis vel ter gutt. 30. ad 40. manè in vehiculo calido, à meridie autem & ſub introitum lecti in frigido.

Unà cum hoc ordinavi ſequens balſamum nervinum:

℞. *Ol. deſtill. ſuccini* drachm. j.
Macis,
Caryophyll. ana ℈j.
Miſta ſubigantur cum *Ol. expr. nuc. moſchatæ* in conſiſtent. Balſami:

Quo manè & veſperi tempora, vertex & nucha, cum regione ſtomachi inungebantur.

Sic ab his medicamentis paroxyſmus non tam crebrò nec atrociter affligebat.

Appetente verò tempore vernali, præmiſſo digeſtivo ſalino, ordinavi Purgationem Mercurialem, ex extracto panchymagogo Crollii, Mercurio dulci, & extracto trochiſcorum alhandal pro ſtimulo; & ſic ad horum uſu pluries excrevit, & cum egregio levamine. Hinc iſtâ purgatione præmiſsâ ordinavi internè præſervativè electuarium ſequens:

℞. *Ficuum pingu. minutim inciſ.* No. iv.
quibus adde
Sem. ſinapi contuſ. ℥j.
Cardam. pulveriſ. ʒij.
Cum ſ. q. *Syr. fl. Tun.* & *ſpiritu lil. convall.* f. Electuariū.

De quo omni manè capiat quantitatē caſtaneæ majoris, ſive nucis juglandis, jejuno ſtomacho, deſuper ſorbendo quantum placet de juſculo calido.

Externè autem ſimul ſequens *emplaſtrum* capiti raſo applicandum præſcripſi.

℞. *Empl. de ran. Vig. cum Mercurio* q. ſ.
Malaxa c. ſ. q. *Balſ. Peruv.* in *vitello ovi diſſoluti*, induc ſuper *alutam*, fiatque Emplaſtrum cephalicum abſque ſindone, continuò ſub mitella parva geſtandum, cum uſu præfati balſami.

Sic hactenus intra menſes tres nil ſenſit, & benè ſe habuit, ut ſpes ſit, continuato uſu horum remediorum apople-

plexiam imminentem præcaveri poſſe. Et cùm corpus eſſet exſuccum, macrum, rugoſum; hinc inutilem duxi fonticulum, quem, ſi habitior fuiſſet, aliàs in brachio ſuaſiſſem, vel veſicatorium nuchæ aut pone aures admoviſſem. Semen autem ſinapi egregium eſt remedium in affectibus ſoporoſis pro præſervatione, quod etiam matutino tempore aſſumptum in apoplexia & vertigine levamen affert. Imponendum autem emplaſtrum curavi malaxari cum Balſamo Peruviano, in vitello ovi diſſoluto: Etenim balſamus hic per ſe eſt admodum viſcoſus, glutinoſus, & peripheriam corporis incruſtat; ſed cum vitello ovi diſſolutus fit dilutior, imò maximè acris & penetrans, qui alias eſt acriuſculus. Inſuper imperavi emplaſtrum hoc de ranis Vigonis cum Mercurio imponi calvitiei capitis, quod neminem terreat: Mercurius enim vivus in cephalalgiis, cephalæis & hemicraniis, ubi ſuſpicio eſt, cauſam peccantem materialem firmiùs eſſe impactam, miræ eſt efficaciæ, diſſolvens iſtas mucilagines, & penetrans quæcunque glutinoſiſſima obſtacula, mihique eſt in frequenti uſu in his caſibus. Poteſt nunc malaxari cum oleo deſtillato ſuccini, nunc cum oleo deſtillato fœtido tartari.

Cæterùm *in paroxyſmo*, quoad excitationem, non ſolis externis volatilibus, ſcilicet ſpiritu ſalis ammoniaci vel urinæ, naribus applicandis, debet inſiſti, ſed tutò etiam liquida blanda & *ſpirituoſa volatilia* ſubinde poſſunt infundi, imò debent; cautè tamen: utut enim ejuſmodi ægri poſitivè deglutire nequeant, tamen ſponte talia liquida defluunt, unde etiam metus ſuffocationis nullus eſt, modo leniter inſtillentur, aut cochleari pauló profundiùs eâ infundantur, ut ita aſperam arteriam prætervehantur. Quodſi autem excitari nequeat apoplecticus, tunc demum ad ſternutatoria fiat acceſſus: item *frictiones* linguæ & palati inſtituantur, partim ut amiſſa vox & deficiens loquela reſtituatur; ſicut in aphonia exteriùs larynx & aſpera arteria tractanda ſunt, quò illius paralyſis ceſſet.

Venæſectio in noſtro caſu locum non habet, repugnante ſubjecti conditione; nec vomitoria adeò ſunt convenientia.

Potio Dn. Authoris ægro excitato pro corroborandis ſpirituum expanſionibus, infundenda non inelegans eſt; quæ etiam ſequenti modo præſcribenda:

℞. *Aquæ Menth.*
Lil. convall. ana ℥ij.
Cinnam. ſpirituoſ. ℥vi.
Spiritus Ceraſ. nigr. ʒiij.
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. drachm. ii.
Sal. vol. cran. hum. ℈j.
Ol. deſt. Cinnam.
Caryophyll. ana gtt. iij.
Syr. ſalviæ, vel *fl. tunicæ* ℥j.
M. f. Potio.

Quæritur: An hic vomitus in paroxyſmo inſtitui potuiſſet? Reſp. Vomitus poſt paroxyſmum mox inſtitutus, dum ad ſe redire videtur æger, eſſet optimus: ſed repugnat fiendi modus; quia paroxyſmus ſemper incipit cum ſenſibili reſpirationis interceptione, adeòque metus eſt, ne vel in vel declinante paroxyſmo, forti iſto vomendi conatu, renovetur, vel interceptio anhelitus intendatur, atque ſuffocatio immineat: Et niſi hæc obſtitiſſent, *vomitorium* in declinatione paroxyſmi fuiſſet optimum. Adhæc, quia vomitoria aliàs ordinariò in hujuſmodi ſubjectis in majori doſi præſcribenda ſunt, & ordinaria eorum doſis nil operatur, propter inſenſibilitatem partium; hinc cautus eſto in noſtro caſu illorum uſus. Aliàs vetulæ, aliquando apoplectico inſultu correptæ, præſcripſi tartari emetici grana ſex cum aqua ceraſorum nigrorum infundendi, & felici operatione ipſa facilè paroxyſmo levabatur. Loco ergò vomitorii, ſi paululum præſertim protrahatur paroxyſmus, potiùs *clyſma* acre & fortiter ſtimulans noſtro ægro convenit in paroxyſmo; partim *decocti ſubſtantiam* infundendo cum ſ. q. *ſyrupi de ſucco ſalviæ*; partim *magma ex decocto* clyſmatis reſiduum, ſeu *ſpecies ex decocto clyſteris reſiduæ* cataplaſmatis inſtar abdomini ſuperſternere juſſi. Species ingredientes ſint colocynthis, aut infuſum antimoniale, in ſpecie nicotiana.

Poſt vomitum crebriùs de vino hauriat, in quo vegetabilia nonnulla aromatica, aliàs nervina & cephalica dicta, præſertim roſmarinus, infuſa ſunt.

Paroxyſmo in finito, aut jam declinante penitus, ubi reliqua fuerint præſtita, nec aliquid obſtet, conſultum eſt, ſudorem imperare, & expectare, eumque interdum repetitum; ubi præter remedia ſpirituoſa & volatilia, v. g. ſpiritus volatiles ad 30. guttulas, quædam fixa, ſpeciatim *cinnabaris antimonii*, item *aurum diaphoreticum Poterii*, ſunt optima, quia uti febris, ſic apoplexia, ſine ſudore non tutò curatur. Capiantur in vino aromatiſato, aut potiùs in ſequenti vehiculo:

℞. *Aquæ fl. ſalv.* ℥ij. vel iij.
Lil. convall. cum vino ℥j.
Spirit. Ceraſ. nigr. ʒvj.
Syr. de beton. ℥iij.
M. f. Potio.

Extra paroxyſmum poteſt præſcribi talis Pulvis digeſtivus ex ſpecificis:

℞. *Tart. vitr. olat.* ℈j.
Salis vol. Cornu Cervi gr. v.
Succini gr. iij.
M. f. Pulvis:
D. in duplo.

Hinc uſurpetur purgatio per inferiora.

Semen ſinapi optimè etiam convenit. Hoc ſemen mixtum cum calce viva, affundendo aquam ſimplicem, deſtillatione exhibet ſpiritum volatilem urinoſum ſingularem, qui totam ſinapi craſin obtinet, quique pariter quotidie uſurpari poteſt: nam planè egregius eſt in ſoporoſis affectibus.

Quodſi æger corpulentior fuiſſet, tunc fonticulum vel etiam veſicatorium in nucha aut pone aures extra paroxyſmum adhibere ſuaſiſſem, vel præſervandi gratiâ, vel in paroxyſmo pro irritatione. Verùm hic non ſuadentur propter rationem dictam. Mirandum effectum præſtitit in opifice, à feſto Paſchatos ad autumnum vertigini obnoxio, variis tentatis incaſſum, & fonticulo ipſo in brachio fruſtrà adhibito: de qua cura plura dixi in caſu antecedenti.

Mulier conſtitutionis aliàs robuſtæ, ætatis jam tum conſiſtentis, & cui ordinariò adhuc fluebant menſes, ex improviſo, prægreſſo anxioſo cordis ſenſu & ſtotomiâ inſequente, corripitur apoplexiâ, quæ mox in hemiplegiam lateris ſiniſtri terminabatur, ſubinde tamen inſultu apoplectico recurrente; hinc mox vocatus, idque veſperi horâ ſextâ, præſcribo potionem ex volatilibus & ſpirituoſis cephalicis, unâ cum clyſmate acri, & balſamo pro naribus, nucha & præcordiis, ex cephalicis odoriferis, hinc poſt cœnam, propter recurrentes ſæpiùs inſultus apoplecticos, vomitorium antimoniale ex ſyrupo emetico ad ʒvj, aliquantulum, ſed non adeò copioſè, evacuans.

Die ſequente ſolis, cùm ſaltim eſſet hemiplectica, impero venæſectionem in latere parti affectæ oppoſito, potionem ex volatilibus & ſpirituoſis continuando.

Die Lunæ ad imitationem HARTMANNI *in Praxi Chymiatrica*:

℞. *Conſerv. fl. Tun.* ℥j.
Mercurii vitæ gr. ij.
Reſ. ſcamm. gr. iv.
M. f. Bolus.

Laxabat parum, ipſâ ægrâ intereà ſemper, quoties deterius haberet, primariò de præcordiorum anguſtia conquerente.

Hinc propter capitis perturbationes adhuc ſternutatorium forte præſcripſi:

℞. *Pulv. lil. convall.* ʒj.
Rad. belleb. alb. ℈j.
Ol. deſtill. Caryoph. gtt. iv.
Miſc. pro Pulvere.

Hinc pro uſu interno:

℞. *Aquæ lil. convall.*
Ceraſ. nigr.
Menth. ana ℥j.
Spirit. Ceraſ. nigr. ʒvj.
Sal. vol. Cornu Cervi gr. xv.
Cinn. Antimonii ℈j.
Syr. fl. Tun. ℥j.
M. f. Potio.

Externè pro membris hemiplecticis ter quotidie inungendis, poſt prægreſſam fortem eorundem frictionem, item pro illinenda ſpina dorſi:

Petrol. alb. ℥ß.
Ol. deſtill. ſpicæ.
Lavend.
Major. ana ℈ ij.
Succini drachm. j.
Miſceantur.

Item pro eodem uſu:

℞. *Spiritus vini camphor.* ℥iij.
Lumbr. terreſtr. per putreſ. ℥jß.
Eſs. Caſtor. drachm. vj.
Miſc.

Spiritus hic blandè calidus probè affricetur partibus; hinc oleum præſcriptum illinatur.

Porrò iſtis ita ordinatis, pro uſu interno præſcripſi ſequentes pilulas:

℞. *Extr. belleb. nigr.* gr. xvi.
Caſtor. gr. iv.
Troch. alband. gr. iv.
Ol. deſtill. ſuccini q. ſ.
f. Pilulæ.

Hinc pro promovendo nonnihil ſudore ad imitationem ferè Poterii:

℞. *Raſ. Ligni Saſſafr.* ℥ ij.
Herb. Roriſmar. rec. M. ij.
Bacc. Junip. rec. ℥ij.
Coque in *aquæ* & *vini* ana ℔jß in cucurbita cum alembico:
Colaturam & deſtillaturam recipe, addendo:
Spiritus bacc. juniperi ℥iv.
Sal Ammoniaci ſimpl. ʒiij.
Syr. fl. tun. ℥iij.
Miſceantur.

Potionem hanc hauſit quotidie ter, manè, à meridie, & ingruente nocte, expectando ſudorem; meliùs exinde aliquantulum habuit: ſubindè etiam liquorem cornu cervi ſuccinatum hauſit.

Pediluvium ex nervinis aquæ ſimplici incoctis quotidiè fervidè bis uſurpavit, idque pedi optimè profuit. Hinc pro continuandis externis in ſpecie in brachio:

℞. *Sem. ſinapi* p. j.
Bacc. junip. rec. p. ij.
Contuſ. infund. in ſ. q. ſpiritus vini, vel ſpiritus Juniperi, hinc tam cum ipſo ſpiritu impregnata, quàm magmate reſiduo fricentur ſæpiùs membra.

Sed cum malum eſſet contumax, ita ut licet utcumque melius haberet, hemiplexia tamen eandem adhuc affligeret, ad imitationem Poterii præſcripſi:

℞. *Aqu. Ceraſ. nigr.* ℥vj.
Spiritus theriacal ℥ß.
Auri diaphor. ℈ß.
Miſc.

Capiebat veſperi, idque repetitis vicibus. Primis duabus vicibus anxietatem quandam circa præcordia percepit, hinc calor quidam ſenſilis in univerſo corpore erupit, quem levis ſudor ſecutus fuit.

Tertiâ vice horâ nocturnâ tertiâ idem aurum diaphoreticum cum aqua vitæ juniperina accepit, unde per quatuor horas optimè dormivit, & ſudore largo ubique perfuſa fuit, ac quoad cætera optimè ſe habuit. Sanè ex omnibus etiam volatiliſſimis aſſumptis talem ſenſibilem operationem, ac elegantem adeò ſudorem nunquam, ac ab hoc pulvere fixo, percepit. Saltem adhuc brachium in articulatione humeri graviter dolebat, pro quo tollendo ſpiritum vini, & deſuper balſamum Peruvianum, frequenter illinivit, exque hujus uſu meliùs habuit.

RESOLUTIO ALIA INCERTI AUTORIS,

Communicata à

B. DN. D. GROELMANNO

Phyſico Torgavienſi.

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

AFFECTUS.

Affectus præſens in ſene noſtro *Apoplexia eſt*, ut ex ſubita corporis proſtratione, ſenſuſque & motus abolitione, colligere fas eſt. Et quidem aut habitualis illa dicenda, aut & habitualem indicare, quòd crebriores ejuſdem inſultus idem experiatur.

PARS AFFECTA.

Subjectum inhæſionis eſt medullaris cerebri, plus minus & cerebelli, ſubſtantia, quatenus non tàm motus partium naturales, quàm animales & voluntarios, aboleri videmus.

Subjectum radicationis eſt partim maſſa ſanguinea, partim ventriculus, cujus errorum pœnas illa nunquam non luit.

CAUSA.

Etenim *cauſa efficiens proxima formalis*, eſt hìc impeditus ſpirituum animalium motus; *materialis* verò eſt ſanguinis in cerebro ſtagnatio, & impeditus per venas refluxus; quatenus fibræ cerebri medullares ab hoc compreſſæ, ſpirituum in nervos influxum impediunt. Stagnat verò ſanguis propter vitiatam ſui à chylo crudiore & viſcido texturam, dum non hebetantur ſic ſolùm particularum ejus ſalinarum ſpicula, ſed eadem quoque reliquis arctiùs combinantur, atque hinc totius maſſæ ſanguineæ & fermentationum, & circularis motus inſigniter turbatur.

Cauſæ remotæ nomine hìc inſignienda venit, tam inordinata & minùs lauta, cui æger noſter aſſuetus, diæta, quàm motus corporis etiam levior: illa quidem, ratione hujus ipſius, quæ in illo obſervatur, ad malum præſens diſpoſitionis: hic verò ratione inſultus ejuſdem, toties jam repetiti. Nam cum ſenex æger noſter ſit ſatis grandævus, propter minùs vegetum ventriculi fermentum digeſtivum, ſi victus accedat inordinatus, & minùs lautus, tantò uberior mali in primis viis ſubnaſcitur fomes. Unde turgida ſucco chyloſo viſcido maſſa ſanguinea, ſi levior quoque accedat corporis motus, atque hoc ſanguinis motus circulatorius nonnihil adjuvetur, venoſus refluere non ita promptus, atque arterioſus quidem affluit, de facile ſtagnat.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Ab hoc ipſo quoque motu ejus impedito, omnimoda illa anhelitus interceptio, quam ſub primo mali inſultu æger noſter patitur, deducenda venit; quatenus longiores in veſiculis pulmonalibus nectens moras, dilatationem harum ab aere ſubingrediente impedit. Simultanea autem oculorum caligo jungitur, ob impeditum jam nonnihil ſpirituum animalium influxum propter inchoatam eandem in cerebro quoque ſanguinis ſtagnationem; unde hac auctâ, & reliquis conſequenter medullaribus fibris compreſſis, partibuſque ſic radioſo ſpirituum animalium influxu ſpoliatis, proſternitur tandem ſenex noſter, ſenſu & motu omni deſtitutus.

PRO-

PROGNOSIS.

Meritò verò de valetudine ſua ſollicitus, auxilium implorat, cùm acutum malum ſit, & eò majus vitæ portendat diſcrimen, quòd debiliores in eo & minus vegeti, ceu in ſene, ſunt ſpiritus animales pariter & vitales.

CURATIO.

Quoad *Curam* igitur: alia eſt curatoria, quæ in ipſo paroxyſmo locum habet; alia præſervatoria, quæ ad mali recidivam præcavendam extra paroxyſmum inſtituitur. In priori hoc unicum agendum, ut ad ſe redeat æger, & ſpiritus ſopiti quaſi exſuſcitentur, atque priora motus veſtigia repetant. Obtineri hoc vulgò ſolet partim cauſæ, ſi quæ adſit, remotione, cui venæſectio, item vomitoria, conferunt; partim fortiori ſenſoriorum irritatione, verb. gr. per clyſmata acriora, ſternutatoria, frictiones plantarum pedum, inunctiones palati cum acrioribus aromaticis, narium, temporum, &c. Vomitoria hìc minùs locum habent, quod æger noſter jam ferè decrepitus, eas, quas illa requirere videntur, vires non habeat. Neque & venæ ſectio convenit, quod ſanguis hìc non ob ſui abundantiam, ſed viſciditatem potius atque lentorem ſtagnet, atque hinc alterandus magis quàm evacuandus veniat. Ergò pro fortiori ſaltem irritatione ſenſoriorum admoveri naribus poterit ſpiritus ſalis ammoniaci cum calce viva, ſpiritus cornu cervi rectificatus &c., vel ſequens pulvis inſufflari;

℞. *Rad. belleb. nigr.* ʒj.
Albi,
Fol. Maior.
Fl. lil. convall.
Caſtor.
Sal. vol. ſuccin. ana ℈ß.
M. f. Pulvis.

De quo aliquid naribus per vices inſufflari poterit. Aut inungantur eædem, quod commodius videtur, tempora item atque pulſus in carpo, ſequenti balſamo:

℞. *Ol. expreſſ. nuc. moſch.* ʒiß.
Deſtill. lavend.
Succini,
Roriſmar. ana ℈i.
M. f. Balſamus.

Palato, ſi placeat, ſequentis Electuarii aliquid illini poterit:

℞. *Theriac. Androm.* ʒi.
Extr. ſalv. ʒß.
Caſtor. pulv. ℈i.
Ol. deſt. rutæ,
Lavend. ana gtt. xx.
M. f. Electuarium.

Clyſma acrius ſequens ex uſu erit:

℞. *Rad. Cyclam.*
Pyrethri ana ʒß.
Fol. ſalv.
Origan. ana M. i.
Colocynth. in pet. lig. ʒi.
Coq. in ſ. q. *Aquæ ſimplicis*;
Colat. ℞. ℔i.
adde
Syr. emet. A. S. ℥ii.
M. D. S.
Enema pro tribus vicibus.

Juxta hæc externa, *internè* ſequens miſtura cochleatim ori inſtillетur:

℞. *Aquæ lil. convall.* ℥ii. vel iii.
Cinnam. cum vino ʒiß.
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ʒiß.
Eſſ. Caſtor. ℈ii.
Syr. Flor. Tunic. ℥iii.
M. f. Miſtura.

Cucurbitulæ ſcarificatæ in dorſo, finito paroxyſmo, applicandæ.

Quoad *Curam præſervatoriam*: conveniunt hìc talia, quæ partim ventriculi digeſtionem emendent, partim ſanguinis craſin chyloſam pituitoſam corrigant motumque ſic ejus fermentativum reſtituant: qualia ſunt ſtomachica, & volatilia aromatica omnia, nervina, & cephalica vulgò dicta: quibus ſubinde blanda laxantia ſimul interponenda. Ergò ubi ad ſe redierit æger, de præſcripta miſtura cochleatim adhuc aliquid aſſumere poterit; hinc interpoſito uno alterovè die, pro virium ſcilicet ratione, ſequentes pilulas laxantes capiat mànè in vehiculo calido cum regimine:

℞. *Maſſ. pilul. aloephang.* gr. xv.
Extr. belleb. nigr. gr. viii.
Scamm. præp. gr. iii.
Troch. alhand. gr. i.
Cum *Elix. propr.* f. Pilulæ.

Veſperi cubitum iturus eodem die & ſequentibus de *liquore cornu cervi ſuccinati* ℥iii. capiat gutt. 30. ad 40. in aliquot cochlearibus aquæ liliorum convallium.

Vel

℞. *Aquæ apoplect. opt.* ℥ij.
Cinnam. cum vino ʒß.
Spiritus Ceraſ. nigr. ʒvi.
Miſc.

De qua miſtura cochleare unum ante introitum lecti uſurpet: ſingulis autem matutinis horis de ſequenti electuario quantitatem nucis caſtaneæ aſſumat:

℞. *Conſ. Menth.* ℥ii.
Flor. Anthos ℥i.
Sem. ſinapi pulveriſ. ʒiii. ad ʒvj.
Cinnam. acut.
Caryophyll. ana ʒß.
Sal. vol. ſuccin. ʒi.
Cum ſ. q. *Conſ. Alkerm.* vel *ſyr. flor. tunicæ*,
f. Electuarium.

Pro vino medicato, inter prandendum pro lubitu hauriendo, ſequens nodulus inſerviet:

℞. *Rad. helen.* ʒiß.
Fol. ſalv.
Roriſmar. ana M. i.
Bacc. Junip. ℥i.
Sem. Aniſi,
Fœnic. ana ʒiß.
Cinnam. acut.
Cardamom.
Caryophyll. ana ℈ii.

Inciſa & contuſa includ. *Nodulo*, qui *vino* alicui *generoſo*, v. gr. *Rhenano*, tamdiu immitti poterit, quamdiu de virtute ejus ſapor teſtatus fuerit.

DEUS interea bis benedicat, & faxit, cedant omnia feliciter!

CASUS XLIX.

ARTHRITIS VAGA SCORBUTICA.

Mulier floridæ ætatis, corpulenta, ſucci plena, guloſa temperamenti ſanguineo-feroſi, alias ſana, conqueritur de laſſitudine omnium artuum, nonnihil lancinante, quam aliquot abhinc diebus inſequitur tumor cruris dextri circa talum, item circa genu, dolens & lacerans inſigniter, concolor tamen partibus vicinis, motum cruris quemvis inhibens; adeſt ſimul calor totius præternaturalis, moderatus tamen, &, ut vocant, vaporoſus, und cum madore corporis continuo, pulſuque magno, celeri, frequenti, molli, quaſi undoſo; urinæ craſſæ, turbidæ, cum ſedimento latericio. Sequenti die anxietates præcordiorum ſuperveniunt, tormina & tumultus abdominis, reſpirationis difficultates, eademque veſperâ & alterum crus ſimili modo ſimilibusque in locis cruciari incipit. Tumores circa artus ingentes, admodum dolentes. Nox inquieta, manè peſſimè ſe habet, in brachio ſiniſtro vagè ſeu variis in locis torqueri incipit, manus tumida admodum, digiti inflati, immobiles, ſine alia ſenſibili alteratione. Ægra eſt anxia, ſubinde animo deficit, caput admodum dolet, ipſa ſudore calido madet, nullo modo ſe movere valet, quia quolibet tantillo etiam licet motu, dolores exaſperantur. Appetitus nullus, alvus clauſa, ſitis intenſa, &c. Anxia levamen ex Medico quærit.

RESO-

RESOLUTIO
DN. ANDREÆ BUCHSBAUMS,
MERSEBURGENSIS.

Cum

Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DOMINI PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

ÆGram noſtram præſentem laborare ſcorbuto, *affectu iſto regionibus noſtris ſatis familiari & quaſi endemio, ſymptomatum inter ſe conſpirantium collatio optimè monſtrat; ad quorum explicationem antequam me convertam, primitus de morbi hujus ſum locuturus ſubjecto, quod duplex facio radicationis ſcilicet, & inhæſionis.*

SUBJECTUM.

Subjectum radicationis *ſtatuo eſſe ſtomachum & primas vias, tanquam morborum chronicorum communes fontes;* Inhæſionis *verò maſſam ſanguineam & inde derivatos ſuccos; quæ proximè fomitem morboſum continet.*

CAUSÆ.

Cauſa *hujus* proxima *eſt* dyſcraſia maſſæ ſanguineæ, *ſalibus heterogeneis & ſylveſtribus conſpurcata, quæ tanquam minùs temperata ipſi admiſta, ad varias ataxias ſeu motus inordinatos eam diſponendo, hancce tragœdiam in ſcenam producunt.*

Cauſæ *autem*, remotæ *ſcilicet horum vitioſorum ſalium productioni faventes, omnium optimè ex ventriculo & primis derivandæ veniunt viis, & in ſpecie digeſtione & perfectione illa plus minus læſa; quippe quibus ſalvis, & chylum in perfectum ſuccum nutritium, temperatum ſcilicet ſeu ſalſum tertium, mutantibus, non poteſt non fieri, quin etiam hæmatoſis ſuccedat perfecta, qua ita perſiſtente, omnes exin derivati ſucci, niſi particulare aliquod viſceris accedat vitium, & temperati erunt, & per conſequens corpus ſanum validumque exiſtet. Hiſce autem plus minus debilitatis & vitiatis proh! quanta toti œconomiæ animali non procreantur mala? Ut autem propiùs ad ſcopum collimem & dicam, quænam præcipuè cauſa in ægrâ noſtra occaſionem ſubminiſtraverit, ex caſu noſtro patet, eam fuiſſe ægræ in ſtatu naturali adhuc exiſtentis, cibi & potus ingluviem nimiam, quæ enervando ſtomachi digeſtivum fermentum, tonumque hujus lædendo, ipſi ſuggeſſere occaſionem, deglutita minus rectè fermentandi, ſed in paſtam aliquam acidam, viſcidam & tenacem tranſmutandi unde non mirum, quod ſtatim in primis viis tam atrocia excitata ſymptomata, ut ſunt anxietates præcordiorum, tormina abdominis, appetitus proſtratus, alvus clauſa, &c. quippe quæ omnia materiæ huic tenaci, ſtomacho & inteſtinis firmiter impactæ, horumque fibras nerveas rodenti, ortum debent, utut & heic ſecundùm* WILLISIUM *meſenterii nerveos plexus affectos multum in receſſu habere, non immeritò cenſeamus. Hac functione læſa, ergo, nempe, non potuit non & altera lædi, hæmatoſeos nomine veniens: chylus enim dictis in locis non ritè elaboratus, ad maſſam ſanguineam delatus, labem ſuam & huic affricavit, quippe qui ob ſui cruditatem & ſalia heterogenea ſociata, ipſi haud aſſimilabilis, eam ad efferveſcentias & motus inordinatos diſponit, quos tanquam effectus febres & pulſus inordinati ſeu præternaturales ſecuti ſunt, donec tandem ita in ſanguine oberrantes, à ſeroſo latice in conſortium aſſumpti, ipſo probè ſaturato ſub urinæ craſſæ, turbidæ, & lateritii coloris, formâ è corpore emiſſi ſint. Porrò communi circulationis lege ad tertiam corporis regionem & ejus peripheriam delatum illud ſal muriaticum, quas non ibi excitaverit turbas? Capitis enim partes membranaceas & nerveas maſſæ ſanguineæ perfuſus, alluens, horrendas cephalalgias ſeu capitis dolores, in partibus extremis ſeu artubus earum domeſticam digeſtionem, & ſucci nutritii aſſimilationem impediens, tumores, inflationes digitorum, &c. partes verò earum fibroſas & nerveas vellicans, & rodens, dolores lancinantes graviſſimos, & denique paralyſes, & hinc poris partium laxatis ſudores copioſiores infert. Denique quia & lympha propter ſanguinis dyſcraſiam neceſſariò à ſtatu naturali deflectit, nimiſque ſalſa evadit, inque fauces, hinc & ſtomachum eructatur, ſitis intenſa emergit.*

PROGNOSIS.

Hiſce præmiſſis, pergo ad *Prognoſin*, putando, ægram ſat gravi, ob ſymptomatum atrociam, ſine tamen vitæ periculo; & niſi univerſalis tabes accedat, laborare morbo, præprimis quia graviſſimi capitis dolores, inteſtinorum ſpaſmi, & artuum vagi dolores, tandem in paralyſin perfectam & epilepſiam facilè terminari ſolent.

CURA.

Curam *ipſam quod ſpectat, triplicem in illa attendendum eſſe ſcopum puto: nempe*

1. *Ut radix in primis viis hoſpitans evellatur & extirpetur,*
2. *Ut ſanguis debitæ ſuæ craſi reſtituatur.*
3. *Ut ſymptomatibus, miſerè torquentibus ægram, occurratur.*

Primo autem ſcopo ſatisfaciunt Vomitoria, quibus ſive parum aut nihil proficiemus, neceſſe tamen erit, ut iis præmittantur quædam digeſtiva, materiam ad facilius obſequium diſponentia. Præſcribo igitur ſic:

℞. Salis ex capite mortuo ſpiritus ſalis ammoniaci elix. ʒii.
Tartari vitriolati ℈iv.
Salis abſinth. ʒi.
M. f. *Pulv.*
Div. in 5. part. æqual. S.
Pulvis digeſtivus.

Vel in forma liquida tinctura tartari, item liquor terræ foliatæ tartari, cum ſpiritu ſalis ammoniaci ad gutt. 40. uſurpati, conferunt.

Hiſce ita adhibitis, tutò ad vomitoria fieri poterit acceſſus, quorum formulis, ſubinde in caſibus prægreſſis annotatis, heic ſuperſedemus.

Vel, ſi purgare liceret, hunc in modum procederem:

℞. Extr. cathol. gr. xv.
Gum. ammoniaci acet. ſol. ℈ß.
Troch. alhand. gr. ii.
Cum ol. deſtill. ſuccini f. *Pilulæ.*
Unâ doſi jejuno aſſumendæ ſtomacho.

Vel ſubſtitui his poterunt Glaſſianæ, quæ tanquam blandè laxantes, & hiſce in morbis maximè profuturæ, ab harum Autore *laudantur. Verùm me deterret ferè horum uſus, quippe compertum habeo à Paſtore quodam pagano, qui hypochondriacus ſuaſu cujuſdam iiſdem uſus toties tormina ventris graviſſima, colicam ferè æmulantia, incurrit, quoties eaſdem aſſumpſerat, ut adeò hoc in caſu, præſertim ubi jamdum tormina adſunt, neque his, neque aliis purgantibus, in ſpecie fortioribus, multum tribuam, potiuſque commendem blandè abſtergentia hac in parte magis proficua, ut ſunt paſſulata. Ergò præſcribo ſequens* Dn. D. Præſidis noſtri *Decoctum:*

℞. Paſſul ℥ii.
Conquaſſatas coque in
Aquæ ſimpl. ℔iii.
Colaturæ adhuc ferventi
adde
Fol. ſenn. ſine ſtipit. ʒii.
Acidi Tartari ʒi.
Stent ad diſſolutionem Tartari *aliquamdiu in loco calido, iterum coletur, ægerque hauriat hauſtulum quoties.*

Sic enim blandè abſterget mucum, alvumq; optimè, quæ aliàs in ægra noſtra clauſa eſt, ſervabit apertam.

Si autem hiſce alvus obſequi nolit, neceſſe erit, ut inſuper clyſmata ante omnia, præſertim ſi inteſtinorum ſpaſmi ſimul urgeant.

urgeant, trahantur in uſum, quæ tali in caſu omnium optimè ex lacte & aromaticis carminantibus blandis non acribus conficiuntur: v.g.

℞. Fl. Chamom. M. j.
Fol. lauri p. ij.
Coqu. in ſ. q. lactis:
Colaturæ ℥v. *adde*
Mellis deſp. ℥j.
M. pro Clyſmate.

His ſuccedant Martialia, acidum illud auſterum primarum viarum corrigentia, ut ſunt Mars crudus (hujus crocus, qui jam extra corpus ſaturatus, nil valet) præprimis tamen commendo tincturam vitrioli Martis Zuvelfferi, utpote ſexui ſequiori, & genere nervoſo aliàs delicato prædito, magis convenientem, ad aliquod tempus hujus uſum continuando.

II. *His ita peractis*, ad ſecundum ſcopum *pergo, qui maſſæ ſanguineæ depurationem à ſalibus illis heterogeneis & in debitam craſin reſtitutionem poſtulat. Hoc autem omnium optimè præſtabimus volatilibus ſimul diureticis, ſpecificis antiſcorbuticis mixtis; e.g.*

℞. Aquæ antiſcorb. Dorncr. ℥ij.
Spirit. ſal. Ammoniaci,
Lumbr. terr. ana ʒj.
Syr. ſcelotyrb. ʒvj.
M. D. S.
Mixtura antiſcorbutica.
Vel
℞. Spirit. Cochlear. ʒij.
Carmin. de trib.
Sal. Ammoniaci ana ʒj.
M. S.
Spiritus antiſcorbuticus.

Huic loco vehiculi inſervire poteſt lac, quippè quod egregiè temperans ſal muriaticum ſcorbuti exiſtit; & ut hoc magis fiat appropriatum, ipſi ſequentia incoqui poterunt:

℞. Lact. Menſ. ß.
Raſ. rad. Chinæ ℥ß.
Herb. Fumar. M. j.

Coqu. vaſe tecto: coletur per linteum, & ſic optimum præbebit vehiculum pro dicto ſpiritu, aut ſine illo in uſum trahatur.

Inſuper & elixyr proprietatis cum ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſo vel ſpiritu antiſcorbutico paratum, item tinctura corallorum ſaſſafrata, tandem hîc merentur.

III. *Devenio nunc ad tertium ſcopum, ſymptomatum mitigationem implorantem, quorum cùm duo præprimis in ægra noſtra urgeant, dolores ſcilicet inteſtinorum ſpaſmodici, & hinc dolores artuum vagi, iis obviam ire neceſſitas poſtulat.*

Prius *quod attinet: præter clyſma illud, cujus mentio ſuperiùs jam facta, ſequens potio valdè erit proficua:*

℞. Aquæ Menthæ,
Puleg.
Chamomill. ana ℥j.
Eſſ. Caſtor. ʒiij.
Liq. Cornu Cervi ſuccin. ʒj.
Spirit. ſal. ammon. ʒß.
Laud. opiat. ferm. gr. iij.
Syr. cort. Aurant. ℥j.
M. f. Potio.

Hauriatur cochleatim, expectetur ſudor.

Vel ſi ſimpliciora magis placeant, ſufficit liquor cornu cervi ſuccinatus, vel ſpiritus carminativus de tribus, item ſpiritus nitri dulcis.

Dolores autem artuum vagos ſiſtimus partim internis, partim externis medicamentis. Interna ſunt medicamenta ex pino & tartaro parata, ut ſunt eſſentia pini, ſpiritus tartari, &c.

℞. Eſſ. Pini ʒiij.
Spirit. Tartari ʒjß.
M. D. S.
Eſſentia contra dolores.

Externa *ſunt volatilia penetrantia, non verò pinguia, malum, poros obſtruendo, augentia: talia autem ſunt ſpiritus ſalis ammoniaci, lumbricorum terreſtrium per putrefactionem, formicarum &c. qui ſolitariè, vel cum ſpiritu baccarum juniperi mixti, blandâ manu applicentur. Formulæ tales habentur apud MOELLENBROCCIUM in Cochlear. Curioſa. Item fotus ſicci ex decoctis formicarum & lumbricorum parandi.*

DISCURSUS & ANNOTATA

B. DN. PRÆSIDIS.

AFfectus eſt *Arthritis vaga ſcorbutica*, apparenter ad arthritidem futuram fixam inclinans, quæ articulos ſpeciatim occupat; cum tamen vagâ muſculares pariter ac articulares partes affligantur.

SUBJECTUM.

Duplex *ſubjectum* in hoc morbo rectè ſtatuit Dn. *Autor Reſolutionis:* nempè Radicationis ratione fomitis ſeu cauſæ materialis, & Inhæſionis, ubi fomes materialis efficaciam ſuam & vim ſpeciatim exerit. Reſpectu ergò arthritidis vagæ, *radicationis ſubjectum* eſt *maſſa ſanguinea*, dyſcraſiâ ſcorbuticâ affecta; ægrota enim noſtra eſt ſanguineo-ſeroſa: ſicut ſubjectum denominationis ſeu *inhæſionis* ſunt loca articulorum, partibus nerveis ſpeciatim tendinibus, cincta.

CAUSÆ.

Cæterùm *Cauſa* hujus arthritidis vagæ ſcorbuticæ *proxima* materialis eſt ſal acidum vitioſum ſpecifici ſaporis, qui ſapor adhuc admodum intricatus eſt, quoad ſpecialem ſui explicationem. Interim hoc ipſum ſal quibusvis reliquis partibus, tàm continentibus quàm contentis, ſine ſenſili illarum læſione non eſt ſociabilis, & ſpeciatim ſapore acido generali eſt partibus nerveis inimiciſſimum. Hoc ergo mediante lymphâ & ſanguine ſeroſiore ad loca nervea circa articulos advectum pungit, vellicat & lancinat, ibidemque rodendo dolorem, cum nutrimento partis proprio effervescendo, vel etiam fibras ſtringendo, hinc per accidens anguſtatis vaſis & poris ſtagnationem cauſando, *tumorem* & reliqua ſymptomata producit. Tumor enim in talibus ægris ſuperveniens non eſt cauſa affectus articularis, neque præcisè oritur ex affluxu humorum, ſed potiùs eſt productum morboſum, inſequens dolorem; qui ſi abeſſet, partes non intumeſcerent, non ſecus ac denegatâ ſpinâ denegatur tumor. Porrò tumor iſte nunc eſt calidus, nunc frigidus: In ægra noſtra eſt frigidus œdematoſus, partibus nempe vicinis concolor, *Arthritis frigida*; ubi differentia non quærenda eſt in humore affluente, ſed in acido rodente; quod ſi fuerit acrius & volatilius, tumorem calidum rubicundum, eryſipelati ſimilem, infert, *Arthritis calida*; contrà ſi idem acidum fuerit mitius & temperatius, in ſpecie in ſubjecto magis ſucculento, tunc tumor œdematoſus, vel ſi ſubjectum ſucculentum non ſit, partibus vicinis ſaltem concolor emergit. Atque hinc ratione illius acidi tumor eryſipelaceus longè atrociore dolore ſolet eſſe ſtipatus; ſicut è contra frigidus minùs dolet, ſed diutiùs perdurat, & tardiùs curatur. Tumor ergò fit, quatenus occaſione doloris vellicantur & corrugantur fibræ, ſicque ſpaſmo afficiuntur, in parte affecta; unde humorum tranſeuntium motus & circulus impeditur, hinc eorum ſtagnatio & tumor. In his autem tumoribus jam factis non putandum eſt, eoſdem ex humoribus eò confluentibus præcisè oriri, ſed non parum forſan intenditur ab ipſo humore in parte ſtagnante per modum turgeſcentiæ: quippe turgeſcens ille cum acido peccante tumorem ejuſmodi mollem, & quaſi flatulentum, ſolet inferre; quod de pluribus tumoribus poteſt dici. Acidi hujus vehiculum eſt ſerum quod defertur cum lympha ad articulos, adeòque arthritici crebriori urinâ & ſudore optimè præſervantur pariter & curantur, illâ quidem extra, hoc in paroxyſmo. Noſtra ægra continuo madet, habet pulſum undoſum, qualis obſervatur in iis, qui ſudant; quò ergo magis ſudant, eò melius habent; ſicut è contra, quò minùs ſudant tales, eò diuturnior erit morbus. Hinc etiam arthritici confirmati commodè per ſalivationem Mercurialem cæteris partibus tractari poſſe, annotat KERKRINGIUS *in Obſervat.*

Medium ſecretionis hujus ſalis ſcorbutici ex maſſa ſanguinea eſt impetus quidam febrilis: nam ægra, prægreſſâ laſſitudine, patitur aliqualem calorem totius, utut moderatum & vaporoſum, cum tamen præternaturalem, occaſione ſuccorum in primis viis à debita craſi degenerantium, & vitioſè in ſe agentium, enatum; quem co-

mi-

mitantur præcordiorum pathemata, hinc ſupervenit pulſus, calor, ſudor, & præcipitatio ſalis acidi, & protruſio ad articulos.

Nempe in omni articulari morbo doloroſo, eoque tam fixo quàm vago,

1. Semper obſervatur *febricula*, plus minus intenſa, à principio morbi uſque ad ſtatum perdurans, ſub quo iterum evaneſcit.
2. Semper & ordinariò tam veram quàm vagam arthritidem pathemata quædam circa primas vias ſolent præcedere, aut comitari, adeò quidem, ut quis, ſi ſine cauſa manifeſta ceſſat appetitus cum nauſea, ſudore ſuppreſſo, certus ſit de paroxyſmo inſtante, utut in ſtatu ſucceſſivè redeat appetitus, urgentibus intereà doloribus.

Febris hæc eſt varia: eſt enim nunc continua lenta, febri catarrhali ſimilis, omnique veſpera exacerbatur; nunc inſtar febrium intermittentium, quæ nunc cum, nunc ſine notabili horrore increſcit.

Inſuper obſervandum, quod arthritis nunc ſit fixa, nunc vaga: *arthritis vaga* ſcorbuto eſt propria; *fixa* tantum eſt ſine ſcorbuto: omnis tamen fixa in principio ferè plus minus vaga obſervatur; ſicut contrà vaga confirmata tandem fixa evadit. Et quò fixior eſt arthritis, eò faciliùs poſtmodum irritatur, & difficiliùs curatur; è contra quò magis vaga, eò difficiliùs irritari poteſt, curatu tamen facilis exiſtit. Utriuſque autem differentiæ ratio conſiſtit in eo, quod in vaga acidum ſcorbuticum peregrinum ſaltem ſe inſinuet ſuperficietenus partibus nerveis; è contra in fixa penitius iſtis infixum hæreat, hec poſt paroxyſmum finitum ſpicula talia inſtar ſpinæ locis ſint infixa, hinc quieta illa extra paroxyſmum levi occaſione, terrore, irâ, &c. mota partes in motum ciere, & etiam ſine febrili impetu paroxyſmum artheticum renovare poſſint. Conf. RHUMELIUS *in ſcriptis*, qui diſtinguit arthritidem in hæreditariam, nodoſam; & ſolutam: ac hæreditariam vocat, cujus character à parentibus implantatur; nodoſam autem, ubi ſinovia ab acido podagrico primò in cretam, poſtmodum in corpus calciforme quaſi coagulata conſpicitur; ſicut tandem ſolutam, in qua acidum adhuc in lympha fluctuat; & partibus nondum infixum eſt. Harum nodoſam & hæreditariam ſimpliciter incurabiles eſſe dicit; ſolutam aliquo modo curari poſſe, putat.

Quoad *Cauſam occaſionalem*: ex caſu paret, ægram fuiſſe guloſam, unde ex chylificatione læſa, & inde orta cruditate acida; ex quibus rectè Dn. *Reſolutionis Autor* ſymptomata in primis viis atrocia, anxietates nempe præcordiorum, abdominis tormina, appetitum proſtratum, alvum clauſam, &c. deducit, haud tamen excluſâ illâ cauſâ univerſali WILLISII *Tr. de ſcorbuto*, aere ſcilicet.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: Arthritis præſens vaga in ſe eſt ſine periculo, modò rite tractetur; alias metus eſt, ne rigiditatem aut *contracturam* membrorum circa articulos inferat propter acidum corrugans partes nerveas vel coagulans ſinoviam, hinc immobilitas membrorum; unde etiam interna quæ peccans acidum concentrant, figunt, repellunt, &c. vitanda.

CURA.

Quoad *Curam*: in paroxyſmo hæ *Indicationes* locum habent; Nempe

1. Succorum in primis viis efferveſcentia, adeòque hinc natus impetus febrilis, appropriatis abſorbentibus cùm diaphoreticis compeſcatur, præſertim cùm madidâ ſemper ſit ægra; propter diaphoreſin enim paroxyſmus fit mitior: quò magis ſudant, eò citiùs ceſſit malum, & minus torquentur.
2. Symptomata circa præcordia & primas vias appropriatis volatilibus tollantur.
3. Dolores leniantur, & tumores artuum reſolvantur & diſcutiantur; ac dum rodens, tam internis, quàm externis, modera è anodynis, removeatur.

Hinc præmittatur, ſi opus fuerit, venæſectio; & clyſmata, quæ hoc in caſu, ubi murmura abdominis, & præcordiorum ſymptomata obvia, ſunt perquam proficua, applicentur: quibus, ſi acriora velimus, qualia in noſtro caſu requiruntur, addatur ℈. ad ʒß *olei* deſtillati *terebinthinæ*. Clyſma, quod Dn. Autor Reſolutionis præſcripſit, convenit tantùm in dolore abdominis ſcorbutico. Vel, ſi adſit Indicatio, etiam pulvis laxativus ex tartaro vitriolato cum aliquot granis ſcammonii ſulphurati vel extracti trochiſcorum alhandal propinetur. Potio paſſulata ſcorbuticis conveniens eſt. Antimonium diaphoreticum cum reſinis junctum eſt egregium; liquor terræ foliatæ tartari, cum dimidia parte ſpiritus ſalis ammoniaci miſtus, doſi gutt. 30. 40. 50. &c. dat egregium digeſtivum.

Iſtis præmiſſis, pro *primo ſcopo* conveniunt pulveres *ex arcano duplicato Mynſichtii*, *antimonio diaphoretico*, *bezoardico minerali*, *cinnabari antimonii* aut *nativa*, *auro diaphoretico*, &c. ſemper inſiſtendo madori, & continuando tamdiu, quamdiu nempe durat principium morbi, & ſymptomata febrilia ſunt præſentia.

Pro *ſecundo ſcopo* adhibeantur volatilia; v. gr. ſpiritus ſalis ammoniaci, carminativus, lumbricorum terreſtrium, item ſpiritus tartari, cochleariæ, &c. unà cum repetito clyſmatum uſu uſurpandus eſt. Volatilia autem non uſurpentur, niſi præmiſſa fuerint ſalia fixa, aut terrea abſorbentia, ſal acre ſcorbuticum temperantia: aliàs ex horum concurſu cum ſale ſcorbutico phlogoſes, efferveſcentiæ & ſimilia ſolent obſervari. Curetur ergò acidum illud per Martialia, figatur per alcalia fixa, per terrea & marina, temperetur per arcanum duplicatum, tunc ad volatilia fiat acceſſus.

In doloribus ſpaſmodicis ſcorbuticis & hyſtericis præſcribatur:

℞. *Aquæ Menth.*
Puleg. ana ℥iß.
Eſſ. Caſtor. ʒiii.
Liqu. Cornu Cervi ſuccin.
Spiritus ſal. amm. ana ʒi.
Laud. opiat. gr. iii.
Syr. cort. Aurant. ℥ß.
M. f. Potio.

Tandem pro *tertio ſcopo* uſurpentur varia volatilia interna, & externa diſcutientia, & moderatè anodyna. Spirituoſa externa aut partibus dolentibus affricata, ut ut bona ſint, omnibus tamen non conducunt, quia non rarò acidum quietum in motum concitando paroxyſmum vel revocant, vel dolores exaſperant, forſan propter efferveſcentiam cum cauſa materiali peccante in parte affecta. Magis conducunt paregorica blanda & lumbricalia. Sic enim hactenus curavi virum, qui habuit dolores arthriticos in genu, cum aliquali rubore eryſipelaceo, cui optimè confert emplaſtrum de ſpermate ranarum; cum copioſo ſaccharo Saturni miſtum. Præteritâ ſeptimanâ cùm denuò & optimè ambulare poſſet, prò ſpina parti infixa evellenda ordinavi aquam artheticam ad extrà, cum ſpiritu ſalis ammoniaci miſtam; ut hujus illinitione paroxyſmus præcaveretur, optiméque habebat per quinque vel ſex dies: ſed ecce! abuſu hujus ſpiritus recrudeſcebat paroxyſmus, & continuato ſpiritu ſemper intenſior fiebat, unde denuò emplaſtrum diaphoreticum juſſi applicandum. Adeò ergo ubique idioſyncraſia reſpicienda.

Extrà paroxyſmum:

Curato verò ſic paroxyſmo, ſub univerſali declinatione propinanda remedia ex pino, vel potiùs pinaſtro, quæ ſpecies eſt tedæ, & genuina arbor ſcorbutica & articularis. Præfertur tamen eſſentiæ pini *decoctum ſtrobilorum pini* cum ana cereviſiæ & aquæ communis ſimul, v. g. ita: ℞. horum *ſtrobilorum* ℥ß. ad minimum; coqu. in *aquæ* & *cereviſiæ* ana Menſ. ß. ad medietatem, additis ſub finem *paſſulis* pro grato ſapore, pro dyſcraſia ſanguinis ſcorbutica emendanda, & balſamo artuum quaſi renovando, & tandem ſale ſcorbutico corrigendo. De colatura bibatur omni manè & veſpera bonus hauſtus calidè, & expectetur ſemper deſuper in lecto blandus ſudor. Tinctura vitrioli Martis Zuvelfferi eſt delicata, & imprimis mulieribus præſcribenda.

Ad recidivam præcavendam tandem *cura lactea* ad aliquod tempus continuanda, & ſtrictè obſervanda. Lac enim eſt optimum arthriticorum præſervativum, & ſali arthetico & ſcorbutico peccanti appropriatum: ſed obſervetur legitimus uſus. *Uſurpandum* autem

1. Non niſi ſpecificis & univerſalibus præmiſſis, adeòque conveniet id pro colophone curæ, ne recidivet.
2. Extra paroxyſmum ſaltem, quando nempe ſymptomata remittunt, & æger in ſtatu apparenter ſano eſt; quo tempore lacticinia diu continuentur.
3. Primæ viæ priùs ſint mundatæ, ut rectè HIPPOCRATES præcipit; aliàs corrumpitur, & caſeum hinc inde deponit in primis viis, hincque ex hujus viſcido ſymptomata exaſperantur.

4. Sto-

4. Stomachus adhuc valeat in digerendo, quo nempe lac in hoc individuo aſſimilari queat; ſecus enim in mucum degenerat.

5. In lac, ſive uſurpetur ſimplex, ſive cum radice chinæ decoctum, inſtillentur aliquot guttæ *ſpiritus ſalis ammoniaci*, cochleariæ, vel alius ſcorbutici: vel ſimul uſurpentur elixyr proprietatis, cum ſpiritu ſalis ammoniaci vel ſpiritu quodam ſcorbutico paratum. Quidam tamen hypochondriaco-ſcorbuticus ex uſu lactis, cum radice chinæ decocti, in pertinacem obſtructionem alvi incidit: non autem hoc contingit, ſi lacte ſolo cum ſpiritibus cochleariæ & ſpiritu ſalis ammoniaci uſi fuerint. Adeò ergò probè obſervanda cujuſque idioſyncraſia erit.

Hinc ſingulis menſibus conveniunt *pilulæ aloeticæ Glaſſianæ*, quæ ſunt ſubſtantia aloes mucilaginoſa, ſeparata à ſubſtantia reſinoſa, quarum hæc iners, imò internè uſurpata viſciditate ſuâ hæmorrhoides ciet; contrà mucilaginoſa ſubſtantia in aqua ſolubilis extrahi eâdem poteſt, præſertim, ſi menſtruo illi addatur parum aceti ſcyllitici: ita pilulæ hæ ante cœnam No. v. vi. vii. ad viii. aſſumptæ, altero die manè bis vel ter laxant alvum, & inter uſuales in morbis chronicis primatum obtinent. Interim obſervavi ex harum uſu in muliere plethorica, cui naturaliter menſes deficiebant, pariter affectus hæmorrhoidales excitatos fuiſſe; ſicut in aliis binis ſcorbutica & hyſterica, quæ exin turbas in primis viis paſſæ. Meliùs ergò ſpecificatur mucilago illa, attenuando eandem per ſal tartari, ceu univerſale corrigens purgantium, quod ad aliquot grana menſtruo aqueo additum extrahit mucilaginem meliùs, inſpiſſandam dein, hinc etiam in pilulas redigendam. Vel etiam addatur maſſæ pilularum earundem parum tartari vitrioli, v. gr. illius ſcrup. i. hujus gr. xii. ſic enim ſine ullo ſymptomatum ſuperventu in uſum vocari poterunt. Unde qui eaſdem pilulas, chronicis affectibus laborantes, poſſunt ferre, uſurpent eas omni menſtruo ſpatio ſemel aut bis, pro ſcopo mundificandi primas vias, idque imprimis, quando morbus à priori radicitus evelli nequit, ſed per epicraſin evacuandus: *Extracto* etiam *hellebori* nigri ſpecificari poſſunt, ut fiant pilulæ uſuales pro ſcorbutico-hypochondriacis; ſicut pulvis rhabarbari cachectico-ictericis; & qui viſcidioribus ſuccis abundant, illis addatur gummi ammoniacum in vino vel aceto ſolutum & inſpiſſatum: vid. LUDOVICI *de ſale tartari volatili*, & *in Pharmacia*.

Tandem *diureſis* non negligenda. Copioſior urinæ fluxus, ac largior ſudor, imprimis manè, præſervativa ſunt Podagricorum: per urinam curantur extra paroxyſmum, per ſudorem in paroxyſmo.

De ſalivatione inſtituenda vid. KERKRINGIUS *in Spicilegio*.

Arthriticam noſtram curavi ita: Vocatus ad eam, cum eſſet [illegible], guloſa, &c. hinc pro tumoribus, & febrili impetu mitigando, *venæſectionem* inſtitui in brachio, cui aliàs erat adſueta, idque cum levamine factum. Neque enim hæc omittenda eſt in hiſce caſibus, præſertim ubi ſuſpicio adeſt ſanguinis vel ſuppreſſi & coacervati; quemadmodum pariter largam venæſectionem in virgine ſimili modo affecta, & ultra dimidium annum menſes non habente, inſtitui.

Hac præmiſsâ, propter ſymptomata præcordiorum præſcripſi *clyſma emolliens*, cum *ſale tartari* paratum, cum levamine. Inſequenti autem die ordinavi ſequentes pulveres:

℞. *Arcan. dupl.*
Antimonii diaphor. ana ℈i.
Laud. op. ferm. gr. ii.
M. f. Pulvis.
div. in 2. part. æquales.

Hinc ex hujus unius uſu ſudor copioſiùs erupit; cumque anteà ſaltem crura dolore & tumore affecta fuiſſent, etiam brachia dolere & tumere incepere: interim continuavi hunc *pulverem* die altero in *decocto ſtrobilorum pini* cum *paſſulis* parato: poſt verò ſuperveniebant inſignes *paſſiones hyſtericæ*, quo confirmabar, hæcce ſymptomata ſupervenire occaſione impetus febrilis; hinc omiſſo decocto ordinavi *clyſma* ſequens:

℞. *Spec. decocti carmin.* M. iii.
Salis tartari ʒi.
Coq. in ſ. q. *Aquæ communis*:
Colat. ℥ix. adde
Electi de bacc. lauri ℥i.
Ol. deſtill. ſucc. ℈ß. ad ℈i.
Vitell. ovi No. i.
M. f. Enema.

Hoc applicatum fuit cum levamine, præſertim cùm ſimul *internè* omni bihorio aſſumerentur gutt. 30. *liquoris cornu cervi ſuccinati*; quorum uſu paſſio hyſterica evanuit. Hinc pulveres modò laudatos iterum uſurpare juſſi: ſed ne nauſeam excitarent, decoctum ſtrobilorum pini omiſi, & ſaltem in potu ordinario, cui *ſpiritus cochleariæ* inſtillabatur, uſurpare juſſi. Item loco priorum pulverum ſequentem ordinavi:

℞. *Antimonii diaph.*
Arcan. dupl. ana ℈. i.
Cinn. antimonii gr. xv.
M. pro 2. doſibus.
expectando deſuper blandum ſudorem.

His pulveribus manè & veſperi interponebatur internè pro anxietate præcordiorum, lipothymia, &c.

℞. *Spiritus carmin.* ad ʒiß.
Cochlear. ʒß.
Miſceantur.

Doſi gutt. 30. bis vel ter in die capiebantur, toties, quoties lipothymiæ imminerent, & ſanè hinc ſtatim levamen circa præcordia percepit.

Externè locis tumentibus impoſuit *lumbricos vivos*, donec moriebantur, cum levamine ſenſili. Imò *in fine morbi* uſurpavit crebriùs *ſpiritum ſalis ammoniaci* reliquiis maſſæ ſanguineæ corrigendis, & ſic convaluit.

Sed ſuperiori anno hoc ipſum malum recurrebat, hinc mox poſt *venæſectionem*, præmiſsâ *blandâ laxatione*, cùm minus urgerent ſymptomata febrilia, acceſſum feci ad *ſpiritum ſalis ammoniaci*, bis quotidie ad gutt. 30. 40. continuandum, quia aberat febris. *Externè*, cum deficerent tunc temporis lumbrici, juſſi uſurpare *ſpiritum ſalis ammoniaci cum calce viva paratum*, *miſtum cum aqua articulari* & ſpiritu tartari. Sed nihil conducebat, potiùs dolores augebat. Hinc mutando conſilium, ordinavi emplaſtrum diaphoreticum:

℞. *Tacamah.* ℥ß.
Empl. diaphor. Mynſ. ʒvi. vel ℥i.
Malax. cum ſ. q. *ol. deſtill. tartari fœtidi*:
Inducatur ſuper *linteum*, applica circa genu, manus, &c.

Quod dolorem levabat, & ita ſanam demum dimiſi ægram.

Juvenis nobilis malo iſchiadico in utraq; coxa graviter affectus, ita ut in incremento morbi tantillum corporis motum ſuſtineret, præmiſſâ in ſubjecto ſanguineo venæſectione, præſcripſi ſequentem pulverem:

℞. *Antimonii diaphor.*
Bezoard. Martial. ana ℈ß.
Auri diaphor. gr. v.
Miſceantur.
ſubinde repetendo.

Item

℞. *Aquæ ſerpilli*,
Menthæ,
Flor. ſambuc. ana ℥i.
Spiritus ſal. ammoniaci ʒiß.
Eſſ. microcoſmi præp. ℈ii.
Antimonii diaphor. ℈i.
Laud. opiat. gr. iii.
Syr. card. bened. ʒvi.
Miſceantur.
continuando ſudorem.

Denique

℞. *Spiritus ſalis amm.*
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ana ʒiß.
Miſc.

Doſis 30. vel 40. gutt. ter in die.

Externè ad imitationem POTERII:

℞. *Pic. naval.* ℥ii.
Fl. ſulphuris,
Terebinth. ana ʒii.
Succini,
Maſtich. ana ʒi.
M. pro Cerato,

appli-

applicando loco dolenti; quod ita ad aliquot dies admotum mirè contulit.

Tandem hoc ablato pro reliquiis diſcutiendis:

℞. *Aquæ articular. ad extr.* ℥iß.
Spiritus ſal amm. cum calce viva ℥vI.
Miſc.

externè affricando.

Item

℞. *Aquæ artic. ad extra* ℥ij.
Spiritus bacc. Iunip. ℥j.
Balſ. Peruv. cum vitell. ovi diſſ. ℥iij.
Miſc. & affricentur.

RESOLUTIO ALIA DN. JOH. MATTHÆI MERCKELII, ANNÆBERGENSIS: à B. DOMINO PRÆSIDE *correcta*

Anno 1682.

Affectus præſens, quin inter dolores articulares referendus veniat, nihil omninò dubito, ſpeciatim verò Arthritidis cujuſdam ſcorbuticæ vagæ, plus minus inveteratæ jamjam, propter tumores, qui hîc manifeſtè ſatis proſtant in articulis, ſpeciem præ ſe ferre videtur.

Pars affecta ſeu ſubiectum inhæſionis erit perioſtium, quod ſenſile admodum, & in articulationibus ab omni carne denudatum, immediatè magis à ſynovia vitiata afficitur. *Subiectum verò radicationis* erit tota maſſa ſanguinea, ſpeciatim verò in ea contentus ſpiritus influus, qui unà cum ſanguine pro nutritione partium ad eaſdem defertur, acido ſcorbutico inquinatus. Unde autem originaliter id vitii contraxerit hæc, non eſt, quod diu quæramus; ſiquidem vitium digeſtionis primæ non corrigitur in ſecunda.

Cauſa itaque *proxima formalis efficiens* erit ſpiritus influus, qui unà cum ſanguine ad partes defertur, & vitioſè conſtitutus & acore plus minus ſcorbutico peregrino inquinatus, & per modum febriculæ plus minus lentæ affligens.

Cauſæ proximæ materialis vice hîc jure meritoque ſuſtinet acidum volatile ſpirituoſum ſui generis & ſpecifici ſaporis, ſpiritui influo maritatum, & locis nerveis inimiciſſimum; hinc etiam, tanquam producta morboſa, dolor, tumor, & ſubinde, utut non hîc, inflammatio ſeu rubor partis affectæ, reliquaque ſymptomata omnia, ejuſmodi morbi genus immediatè ferè concomitantia.

Cauſas inter *remotas* hæc unica mihi videtur ſufficiens, quod Patiens noſtra gulæ imperio plus juſtò ſit obediens. Nimirum, uti jam ſuprà monitum, totiùs huius mali fomes & radix vitioſo ventriculi acido meretur adſcribi: ſicuti autem hoc naturaliter conſtitutum faber eſt omnis boni ſucci nutritii; ita è contrà præternaturalis ejus conſtitutio & vitiata craſis nil præter vitioſa, utut ore optima aſſumantur alimenta, ſuggerit nutrimenta partibus corporis, juxta tritum illud veriverbium: *impurum corpus quò plus nutriveris, eò magis læſeris.*

De cætero ſymptomatum ſyndromen quod ſpectat, quæ inter potiſſimum invaſionis tempore eſſe videtur *laſſitudo illa* omnium artuum nonnihil lancinans, quam ſanè invaſionis morboſæ & febriculæ alicujus adventum nunciare, ſubſequus nos ſæpiùs docet eventus. Nimirum laſſitudinis huius cauſa omnium ferè conſenſu dependet proximè à malè affecto genere nervoſo, quod ſanè, ſi naturaliter ſe habeat, pro ſenſu, motu & functionibus animalibus corpori noſtro inſervit. Aſt præternaturaliter illo affecto, omnes noſtræ actiones ægrè ſatis, imò ferè omninò non, ſubindè ſuccedunt, adeò, ut non immeritò propter acidi ſcorbutici roſionem & moleſtam vellicationem generis nervoſi Patiens noſtra de lancinante artuum laſſitudine conqueratur.

Hoc verò acidum, quod reverà cauſa unica & ſolitaria mali præſentis exiſtit, probant & ſubſequentia proximè ſymptomata alia; ſcilicet tumor cruris dextri circa talum, qui paucis abhinc diebus inſequitur; item circa genu, dolens ac lancinans inſigniter, concolor partibus vicinis, motum tamen corporis quemlibet inhibens: quæ omnia, uti jam enarrata, cauſam aliam agnoſcunt nullam, quàm acorem quendam ſanguinis, fibrillas partium nerveas, imprimis verò circa articulationes ſitas, moleſtè vellicantem; hinc ſtupor etiam, & ad motum quemlibet animalem ineptitudo partis illius, ad quam motus naturæ excretorius materiæ morboſæ impetum detruſit, uti hîc in ſpecie circa talum & genu cruris dextri. Qui autem fiat, quod in partibus hiſce nullus adſit rubor, vel diſtinctus ſaltem aliquis color à parte ſana, inde eſſe puto: (1) quod acidum ſcorbuticum in hoc ſubiecto nondum adeò ſit potens: (2) quod partes primariò dolentes in profundo ſub tegmine copioſorum muſculorum deliteſcant, unde non ita facilè ab extra mutatio aliqua ſit conſpicua. Accedunt hiſce & reliqua pathemata, quæ patitur tempore paroxyſmi ægra; ſcilicet adeſt ſimul calor totius præternaturalis, moderatus tamen, &, ut vocant, vaporoſus, unà cum madore corporis continuo, pulſuque quaſi undoſo. Hæc ſi ritè mecum perpendo; nihil aliud præ ſe ferre mihi videntur, niſi conflictum aliquam (efferveſcentiam Medicis dictum,) ſalium diverſorum in maſſa ſanguinea exiſtentium, & naturæ motum ſeu conatum impetuoſè ſuo modo ad ambitum corporis expellendi id, ſibi quod eſt vel maximè contrarium & inconveniens: hinc etiam calor totius, unà cum madore corporis continuo, qui maximè eſt proficuus, & multum materiæ peccantis unà ſecum abripit; nec non pulſus magnus, in ſpecie undoſus, à ſanguine ſcorbutico membranas arteriarum moleſtè vellicante, uti & turgeſcentiâ ſuâ parietes earundem ſub ſudoris eruptione diſtendente. Sequenti die anxietates præcordiorum ſuperveniunt, tormina & tumultus abdominis, reſpirationis difficultas, eâdemque veſperâ & alterum crus torqueri incipit: Tumores circa artus ingentes, admodum dolentes &c. Quæ omnia ſuccorum in cavo ventriculi vitioſè agentium, & plus minus efferveſcentium, ſunt indicia: hinc etiam per conſenſum tandem continuitatis in inteſtinis tormina & tumultus abdominis, quàm contiguitatis, reſpirandi difficultas.

Quod autem & alterum crus, nec non brachium ſiniſtrum ſimili modo, ſimilibuſque in locis torqueri incipiant, uti & in omnibus ferè artubus, in ſpecie verò in manu ſiniſtra & digitis œdematoſi obſerventur tumores, & quod ad motum omnis ferè abiit promptitudo ſine alia ſenſibili alteratione, hoc eò magis conceptam meam de vago arthritidis adhuc motu opinionem confirmat, quod ſcilicet è loco in locum tranſire, & modò huic, modò illi parti, moleſtiam creare poſſit: Tumor verò œdematoſus originem ſuam aliunde non habet, niſi a lympha ſtagnante, quæ in motu ſuo refluo à ſtrictura partium fibroſarum inhibetur ac ſtagnat.

De cætero ægra noſtra anxia, ſubinde animo quod delinquat, caput admodum doleat, ipſa ſudore calido diffluat, nullo modo ſe movere valeat, quia quolibet, tantillo licèt, motu dolores exaſperantur; appetitus nullus; alvus clauſa, ſitis intenſa, &c. nil omninò mirum eſt, quod hæc omnia in tali caſu quaſi juratâ inter ſe fide, & indiviſibili quodam nexu cohæreant, & invicem inſequantur; ſiquidem vitiatâ à dicto ſæpiùs acido, hoſte infenſiſſimo generis nervoſi, totâ noſtrâ maſſâ ſanguineâ, omneſque reliquæ corporis partes in conſenſum trahantur, & malè afficiantur, neceſſe eſt.

Nimirum maſſa noſtra ſanguinea motu continuò ad partes defertur, & refluit ad cor; quod ſi ergò acrimoniâ quâdam acidâ plus minus ſcorbuticâ craſis ejus ſit vitiata, fit, ut & quorſum defertur, ratione peregrini illius acidi ſaporis, quo inquinata eſt, ſpiritum inſitum in partibus malè, imò peſſimè ſubinde inficiat, & inimico ſuo adventu varias in illis moleſtias creet; hinc etiam motus cordis plus minus interruptus, & conſequenter animi deliquium, nec non ſudoris effluxus, à motu naturæ excretorio & præcipitante, ut & ex convulſione ferè omnium partium, minus apta ad motum promptitudo, & dolor ex motu tantillo ſaltem. Adſtrictio alvi eſt à defectu lymphæ, alias

fæces

fæces excernendas irrigantis; ratio, quia motus naturæ hic eſt verſus peripheriam, uti fit in ſudoribus, febribus acutis, quod fauſtum ſanè eſt indicium: affectus huius contrarius in morbis huiuſmodi dicitur diarrhœa colliquativa: Sicut & ſitis, partim à defectu lymphæ, partim eiuſdem acrimonia, tunicas ſuperioris ventriculi orificii ſalſedine ſuâ rodente, dependet.

Prognoſis huic morbo nulla conferenda alia, quàm, quod ſi crebriùs redeant paroxyſmi, & pro more vehementiùs affligant ac debilitent articulos, tandem ad paralyticam conſtitutionem eoſdem poſſint diſponere; imò ex vagâ adhuc arthritis fixa & confirmata fieri, & ad motum omnium articulorum ineptitudo ac rigiditas certo certiùs provenire queat.

Cura autem alia erit in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum.

In paroxyſmo dubium eſt, an motus naturæ excretorius ſiſtendus, an promovendus? Quodſi ſiſtatur nimis citò, fit quidem cum ægri aliquali levamine, ſed morbus exinde reſultat chronicus: Quodſi verò promoveatur, ægræ noſtræ dolores & pathemata, aliàs ſatis anxia, exacerbantur. Dubius itaque inter ſpem metumque hæreo. Aſt quia unum ex his eligendum, nihil dubito, quin cum euphoria, & abſque ſenſibili damno ægrotantis, pro ſiſtendo motu naturæ nimis exceſſivo, & plus minus turbato, cujus indicia febris intenſior, pulſus inordinatior, præcordiorum ſymptomata graviora &c., poſſit porrigi ſequens:

℞. *Antimonii diaphor. Martial* ℈i. vel *Auri diaphor. Pot.* gr. vi.
Cinn. Antimonii ℈ß.
Laud. opiat. gr. i.
M. D. S.
Pulvis diaphoreticus anodynus.

℞. *Arcan. dupl.* ℈ß.
Antimonii diaphor. Martial.
Cinn. antimonii ana gr. v.
Laud. hyſter gr. iii.
M. f. Pulvis.
Vel

℞. *Aquæ flor. ſambuc.*
Fumar. ana ℥i.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒj.
Arcan. dupl. ʒß.
Antimonii diaphor. ℈i.
Cinn. antimonii ℈ß.
Syr. ſcelotyrb. ʒvi.
M. f. Potio,

Convenit etiam ſpiritus carminativus de tribus, item aurum fulminans.

In motu verò deficiente, potiùs aromatica diaphoretica, opiatis plus minus ſociata, ut eſſentia lignorum, theriacalis, theriaca cum lapide oſteocollæ, &c.

Vomitus in genere in principio huius mali optimus eſt; in ſpecie verò in præſenti ægra ob paſſionem hyſtericam ſuſpectus.

Venæſectio in principio & incremento eſt optima, vel ejus loco cucurbitulæ ſcarificatæ; hinc diaphoret. cum opiatum, qualia *jam dicta*.

Pro levandis doloribus abdominis, & anxietatibus præcordiorum, prodeſt ſequens clyſma:

℞. *Spec. carmin.*
Emoll. ana M. i.
Flor. ſamb. p. ii.
Rad. leviſt. ʒvi.
Sem. Aniſ. ʒii.
Coq. in ſ. q. *Aquæ fontanæ*:
Colat. ℞. ℥viii. adde
Elect. de bacc. lauri,
Mell. Mercurial. ana ℥i.
Ol. Chamomill. ℥ß.
Nitri antimonial. ʒß.
M. f. Clyſ. a.

Externè declinante paroxyſmo applicetur aqua articularis ad extra, cum pauco ſpiritu ſalis ammoniaci.
Vel

℞. *Tacamahac.* ℥ß.
Empl. diaphor. Mynſ. ʒvi.
Malax. cum ſ. q. *ol. tartari deſtill.*
Inducatur ſuper *linteum*, & applicetur articulis.

Extra paroxyſmum hæ obſerventur Indicationes:

1. Acidum in primis viis hærens evacuetur.
2. Maſſa ſanguinea inquinata corrigatur; &
3. Partes primariò affectæ roborentur.

Pro *prima Indicatione* ex fonte Pharmaceutico, præmiſſo priùs aliquandiu lapillorum cancrorum uſu, ſeu liquore terræ foliatæ tartari, vel ſale tartari eſſentificato, quavis veſpera guttatim ſumendo, vomitus poſſet ſufficere: exem. gr.

℞. *Syr. emet. A. S.* ℥ß. ad ʒvi.
Aquæ Menth. ℥ß.
Cinnam. ʒi.
M. D. S.
Hauſtus Emeticus pro 1. vice.

Per inferiora:

℞. *Extr. helleb. nigri* gr. xv.
Mercur. dulc. ℈i.
Extr. troch. alhand. gr. i.
Cum *Eſſ. Fumar.* q. ſ. f. Pilulæ:
D. S.
Pilulæ pro una vice.
Vel

℞. *Mercur. dulc.* ℈i.
Scamm. præp. gr. iii.
M. D. S. pro lubitu.

Ad *ſecundam Indicationem* itidem ex fonte Pharmaceutico tàm diaphoretica, quàm diuretica, erunt proficua:

℞. *Antimonii diaphor.* ℈i.
Sal. vol. ſuccini ℈ß.
Oleo-ſacch. Cochlear. gr. vi.
M. D. S.
Pulvis ſudoriferus pro 1. vice.
Vel

℞. *Aquæ fumar.*
Card. bened. ana ℥iß
Eſſ. lignor.
Spiritus Cochlear. ana ʒi.
Syr. ſcelotyrb. For ʒvi.
M. D. S.
Potio ſudorifera pro duabus vicibus, manè jejunè ſumenda.
Vel

℞. *Aquæ fumar.* ℥i.
Cinnam.
Acet. ſambuc. ana ʒii.
Theriac. ʒi.
Salis Abſinth. ℈i.
Syr. approp. q. ſ.
M. pro Potione.

℞. *Spiritus ſalis ammoniaci vol.* ʒß.
Cochlear. ʒii.
M. D S.
Spiritus veſperi 30. guttæ pro doſi ſumendæ: in decocto lignorum.

Decoctum autem tale fieri poteſt ex lignis, herbis & radicibus antiſcorbuticis variis, in ſpecie ex ſtrobilis pini.

Pro *ſcopo diuretico* ſalia fixa cum terebinthinatis, nec non crocis Martialibus, ſufficere poterunt.

Ex *fonte dietetico*, vitatis vitandis; pro temperanda ſanguinis acrimonia conveniunt Lacticinia cum ſuccis expreſſis, iſtis præmiſſis, omni manè jujuno ventriculo, item veſperi bihorio ante paſtum,

Quoad partes primariò affectas: poſſent hæ externè per litum ſequentem refocillari circa inarticulationes pro tumore diſcutiendo:

℞. *Spiritus vini camphorat.* ʒvi.
Eſſ. Caſtor
Lumbr. Terreſtr. ana ʒii.
M. D S.
Balſamum externum, quo calidè membra inungenda.

C A-

CASUS L.

DELIRIUM MELANCHOLICUM HYPOCHONDRIACUM.

Mulier mediæ ætatis, aliàs ſana & fœcunda, ordinariè periodo menſtrua fundens, ab aliquot menſibus recurrente ſubinde palpitatione cordis affligi cœpit, enata ſine manifeſta cauſa. Triſtior quoque præter conſuetudinem, anxia ſubinde & ſuſpirioſa, neſcia ob quam rationem, evadit; ſolitudinem amat, conſortia aliarum fugit. Preſſiùs examinata, de capite nonnihil conqueritur, quaſi obnubilato, ita, ut ſibi quaſi ſemiebria videatur, Caput ſentit obtuſum & vertiginoſum quaſi fatuum: *Somnus deficit, aut dormire ſaltem incipiens, ex tetris inſomniis ſubitò cum terrore expergiſcitur. Appetitus mediocris, interdum nullus, ſitis nulla, alvus clauſa, murmura & rugitus pererrant abdomen: pulſus vehementes, tardi, rari, magnitudine mederati, ſubinde inæquales obſervantur. Aliquando præter morem hilarior evadit, ridet, & ancillis ſuis mirâ liberalitate pretioſa donat cimelia: objurgata ob id à marito, mirè contriſtatur, lacbrymatur acerbè, ut vix perſuaſionibus quibusvis luctus ſiſti queat. Hinc melius quidem habet, ſed ſub novi, & pleniluniis exaſperatur nonnihil affectus. Urina eſt tenuis & pallidior. Conſilium pro ea à Medico petitur.*

RESOLUTIO
DN. GEORGII ERNESTI MEUSELII,

Lucca-Luſati.

Cum Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DN. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

Dum inpræſentem inquiro caſum perſpicio, eundem eſſe accenſendum generatim quidem ad depravatam ratiocinationem ex læſione phantaſiæ, quæ quidem depravata ratio nondum firmiorem egit radicem, dum facilè mobilis eſt, & pro objecti ratione variat, quatenus mox moroſa & triſtis ægra eſt, mox in hilari libertate excedit. Ut verò propiùs accedamus ad caſum, in ſpecie dicimus, eſſe Delirium Melancholicum.

CAUSÆ.

Proximè pendet hoc malum ab animalium ſpirituum in cerebro, partim perverſo motu, partim in ſe ſpiritibus ipſis vitioſis, nimirum ex inquinata maſſa ſanguinea in motu genuino turbatis, & ſimul vitiosè genitis; mentis quippe actiones, uti naturales, ita & perverſæ ex ſpiritibus vel ſecundùm vel præter naturam conſtitutis, utique derivandæ. Veteres quidem, uti nonnulli ex modernis, qualiacunque deliriorum pathemata animæ adſcribere tentarunt; ſed cùm anima noſtra ſit ἀπαθής, miſsâ illorum ſententiâ, ſpirituum energiæ eadem accepta ferenda cenſemus. Non minùs quoque errarunt illi, qui affectus hujuſmodi ſolitariè capiti adſcribere auſi ſunt. Nos in ægra noſtra caput affectum minimè negamus, non tamen per ſe, aut uti communiter diſtingui ſolet, per eſſentiam, ſed per conſenſum, quatenus conſpirat cum primis viis.

Triplex itaque affectus hujus & concurrentium ſymptomatum cauſa *conſideranda erit:*

1. *Spiritus malè affecti, ut* cauſa *proxima.*
2. *Maſſa ſanguinea, quæ movit cauſam proximam; &*
3. *Hypochondria & primæ viæ, quæ conſiderandæ ut* cauſa remota.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Ortus itaque fuit hic affectus à cauſa interna, quia ſponte enatus. Utrum hæreditario modo diſpoſita ad eundem fuerit, determinare non valeo, cum ex caſu atquiſito hæc hauriri nequeat: aliàs quidem non infrequens ex hæreditate, præſertim in ſexu ſequiore, eſt. Spiritus itaque affectos arguit triſtitia, amor ſolitudinis, terræ inſomnia & hilaritas; reliqua ut ſymptomata ſecundaria binis reliquis debentur cauſis. Nam quod palpitationem cordis præcedentem paſſa ſit, maſſæ ſanguineæ, acidis crudis particulis, in prima digeſtione non ritè alteratis, onuſtæ adſcribendum eſt; illæ quippe aculeis ſuis cor ad ſui omnimodam validamque contractionem ſtimularunt, motumque perverſum induxerunt. Pari ratione pulſus exinde minus naturalis ſe habet. Capitis verò dolor primariò ex primis viis originem ducit, ob vitiatam digeſtionem ex acido minus volatili; hinc & ſomni defectus aut terribilis ſaltem. Appetitus minùs conſtans ex acido viſcido, uti & alvus clauſa, dum ob inertiam bilis alvus minus ſtimulatur, ut potiùs ab acido præſente contractione obſtipetur. De murmure & rugitu in abdomine res nota eſt, quod ſuboriatur ex actione bilis in acidum viſcidum. Mutationem ex triſtitia in hilaritatem inſolitam puto ſubortam fuiſſe ex objecto quodam ipſi grato, ſed quæ de facili in priſtinum affectum movere potuit, quia triſtitia jam tum fixior & paulisper ſaltem quaſi obnubilata fuit: quod etiam nullis perſuaſionibus potuerit arceri à triſtitia, non mirum fuit, quandoquidem communiter fieri aſſolet, ut firmiter & attentè admodum illi rei adhæreant, ad quam cogitationes direxere ſemel, nec facilè abripi patiantur. Parili ratione comparatum eſt cum viciſſitudine, quod ad lunæ mutationes etiam ſubinde variet; multum quippe, uti anni tempeſtates, ita ſidera in noſtra corpora regiminis aut directionis obtinuerunt, quod & clarè demonſtrat epilepſia adultorum ſeu chronica.

PROGNOSIS.

Malum equidem caret periculo, quia adhuc dum recens eſt. Interim tamen non negligendum, ne fortè in maniam degeneret, aliaque accedant ſymptomata.

CURA.

Cura *ergo maturanda. Hujus triplex ſcopus erit obſervandus, pro ratione trium adductarum cauſarum, nimirum ad primas vias, ad maſſam ſanguineam, & ad ſpiritus.*

Ratione primi, *principium curæ faciendum à vomitorio paulò fortiori; incaſſum enim laboratur ut plurimum omiſso emeticorum uſu in tali affectu: hinc probè perſpiciendum, ut alvus quotidiè reſpondeat, vel per blanda purgantia, vel per clyſmata. Interim ſub cura nunquam deſinatur blandiloquiis eam mulcere; quoniam enim jurgia recidivam intulerunt, etiam non incongruè revocari poterit ſana mens, cæteris non omiſſis, per blandiloquia; hinc ſemper converſationibus hilarioribus tractetur, ſolitudo verò præcaveatur.*

Poſt vomitum lautâ diætâ utatur: cibi ſint boni ſucci, facilis digeſtionis, nec flatulenti; præſtant humidiores præ ſiccis.

Tandem ratione ſomni immiſceri poterunt alterantibus opiata, ne agrypniæ abundent. Qua propter tàm ratione hilaritatis, quàm ſomni conciliandi, vinum generoſum ſuadeo: & niſi tempore ordinario menſes redeant, vena ſecetur in pede, aliàs vix opus erit.

Quoad Vomitorium ergo:

℞. Tartari emet. Mynſ. gr. iv.
Scamm. ſulphurat. gr. ii.
Sacch. gr. vi.
M. f. *Pulvis.*

Aſſumatur in cochleari uno vel altero juſculi carnei.

Vel ſi vomitorium ægra ferre nequeat, præſcribatur ejuſmodi Purgans:

℞. Extr. helleb. nigri *cum aqua appropr. ſale tart. imprægn. par.* gr. xv.
Mercurii dulc. ℈i.
Extr. troch. alhand. gr. iii.
Cum ſ. q. Eſſ. Menthæ *f. Pilulæ.*

Sin autem alvus nondum reſpondeat, injiciatur ſequens clyſma:

℞. Herb.

℞. Herb. Parietar.
Mercurial. ana M j.
Pulp. Coloc. *in pet. lig* ʒj.
Coqu. mutuò in aqua communi:
Colat. ℥ix. *adde*
Salis gemmæ ʒj.
Injiciantur pro Clyſmate.

Inter alterantia verò eminet Eſſentia Martis cum ſucco pomorũ, quotidiè uſurpata, vel tinctura vitrioli Martis Zuvelfferi, uti liquor Martis ſolaris: ſic ſaccharum Saturni non omittendum: ſingulariter etiam ad hunc affectum dicata leguntur corallia rubra, quæcunque ex his parata, præ cæteris tinctura cum ſpiritu ſaſſafras parata, vel etiam tinctura lunæ. Hæc ad primas vias optimè conveniunt. Ad maſſam ſanguineam verò ſi ſimul reſpectum habeamus, tartarea ſunt convenientiſſima; hinc egregius ſpiritus carminativus de tribus, item clyſſus quidam urinoſus compoſitus. Sic quidam commendant calculum humanum, pulverem ſecundinæ humanæ &c. Ut ſimul ſpirituum ratio habeantur, arcano duplicato Mynſichtii camphora poteſt addi. Poſtmodum ex fumaria, borragine, buglosſa, anagallide, flore rubro, &c, poſſunt fieri decocta, & quotidie bibi. Sic convenienter poterit uſurpari egregium in his caſibus, eſsentia ſcilicèt croci.

Ex his recenſitis variæ præſcribi poſsunt formulæ: v.gr.

℞. Aquæ Fumar.
Borrag ana ℥iß.
Arcan dupl. ℈ij.
Sacch Saturni ℈j.
Eſſ: Croci ℈ß.
Camph. gr. vj.
Laud. opiat. gr. ij.
Syr. de Fumar. ℥iij.
M. f *Potio*:
D. S.
Mixtura veſpertina pro 2. vicibus.
Vel
℞. Sacch. Saturni gr. vj.
Laud. op. gr. iß.
Camph. *q. ſ.*
M. f. *Pilulæ.*

Quæ capiantur in ſpecie veſpertino tempore ſub introitum lecti.

Externè *ſimul applicari poteſt fronti ſequens* Epithema:

℞. Aquæ flor. ſamb.
Hyperic. ana ℥ß.
Camphor. gr. viij.
M. f. *Epithema.*

Externè etiam non inconveniens erit ſcrobiculo cordis appendere in nodulo crocum cum pauca camphora.

Et tantum de hoc caſu.

DISCURSUS & ANNOTATA

B. DN. D. ETTMULLERI.

AFfectus eſt *Delirium Melancholicum*, idque ſpeciali nomine *hypochondriacum*, ideò dicendum, quod murmura abdominis, & palpitationes cordis hoc confirment.

Subjectum malè affectum ſeu patiens, & ſimul *cauſa*, in hoc affectu coincidunt, ſuntque *ſpiritus* animales, utut diverſo reſpectu: ſubjectum ſcilicet patiens ſunt hi ſpiritus, quatenus in propria natura conſiderati, nec ritè & in debita craſi generantur, nec debito motu in cerebro agitantur. *Cauſæ* autem *proximæ* rationem quoque iidem habent reſpectu animæ rationalis, quæ intuitu ſpirituum vitioſorum, horumque motus, formando conceptus & phantaſmata, deliro modo aberrat, aliàs cum corporis noſtri actionibus nihil commercii habet, niſi quod eas moderare queat, quod patet ex convulſionibus. Cæteroquin de anima rationali nihil cognovimus præter ſolum nomen; & Carteſius animam nominans ſubſtantiam cogitantem, non exhibet ejuſdem definitionem, ſed potiùs functionem. Hanc igitur aliis in ſuo genere relinquimus.

Cauſa adeòque *proxima* reſpectu delirii ſunt ſpiritus, qui itidem ſubjectum ſunt reſpectu corporis. Etenim deliriorum fundamenta ſaltem in ſpiritibus quærenda ſunt. Alii quidem derivant melancholica deliria ex liene, pro cujus ſententiæ confirmatione adducunt partim iſtud HIPOCRATIS: *Quibus vena in hypocrondrio pulſat, mente laborant ſeu ægrotant*; quo loco intelligendæ ſunt arteriæ ſpleneticæ circa lumbos obviæ. Deinde adducunt & hoc pro corroboratione, quod ægri melancholico hypochondriaci ſub paroxyſmo pathemata ſplenica obſervent. Verùm dico contrarium, ejuſmodi ægros in principio mali nullum ferè habere vitium ſplenis; benè autem in malo confirmato, in quo nunc ſplenis tumidi, nec obſcurè tumentis, nunc pulſantis vitium ſubeſt, quod teſtatur obſcurus ejus pulſus, dolor, tumor & durities. Diſtinguendum ergò inter ipſum morbum, & productum morboſum. Interim dubium adhuc eſt, an ſplen affectus tunc temporis cauſæ & fomitis, an ſaltem producti morboſi rationem habeat? pari ratione ac in febre quartana, ubi in principio ſplen non eſt affectus, ſucceſſivè licet dein lien & hepar afficiantur.

Quoad *Cauſam remotam*; ea inveſtiganda eſt ex hypochondriis, nempe vitiatâ digeſtione. Cum ergò ex hypochondriis maſſa ſanguinea infecta ſit, & ſpiritus ex vitio maſſæ ſanguineæ ſint geniti cauſa deliriorum, quæritur (1) quid ſit temperamentum corporis? & (2) quomodo mores iſtud ſequantur?

Quoad prius autem, nempe temperamentum: illud inveſtigandum eſt in conſtitutione maſſæ ſanguineæ, ſequela verò morum ad corporis temperamentum fundamentum habet in conſtitutione cerebri, & ſpirituum animalium ex ſanguine genitorum. Utriuſque autem effata in ſe veriſſima, quod mores ſequantur temperamentum corporis, comprobant eunuchi & equi caſtrati. Interim ea intelligenda non ſunt de temperamento corporis elementali, quippe quod & viventibus & mortuis eſt commune; ſed vitali, viventibus proprio & formaliter in ſanguine & volatiliſatis ſpiritibus influis conſiſtente, unde varietates corporum in nutritione, generatione & actionibus animalibus, itemque proprietates in actionibus dependent, & originaliter ex ſemine & conditione ſpirituum utriuſque ſexus genitalium derivando. Adeòque ſanguis hic vivus pro ſui minimorũ miſcela multiplici, & diverſa textura, multiplici exinde enaſcentium ſpirituum habitudine, etiam oritur *diverſitas temperamentorum*. Hinc ver. gr. quorum ſanguis, & conſequenter reliqui corporis ſucci, ſale volatili oleoſo uberiùs turgent, & hinc in uberiùs fellis incrementum facilè conſpirant, tales *cholerici ſeu bilioſi*, hinc calidi, ſicci, macri, &c. eſſe dicuntur, & ratione ſpirituum taliter conſtitutorum, & ratione texturæ fibroſæ cerebri in teneritudine, mollitie, flexibilitate, &c. conſiſtentium, agiles, activi, inconſtantes, vagabundi, &c. eſſe ſolent: contrà, quorum ſanguis & reliqui ſucci minùs de ſale prædicto participant, ſed ubi ſanguis denſior, ſpiſſior, & minus reſolubilis exiſtit, (qui effectus aliàs in ſanguine ab acido ſunt,) in talibus reliqui ſucci rigidiores, aſperiores & acidiores deprehenduntur; hinc frigidi, ſicci, aridi, duri, &c. ſunt, & ratione texturæ ſpirituum & fibrillarum cerebri duriorum & rigidarum, ſicci, aridi, graves, tardi, meditabundi, & obſtinati ſunt. Porrò quorum ſanguis temperatus eſt, utroque horum extremorum, volatili ac dulci oleo, illis intermiſto quaſi dulcificatus eſt, hi ſanguinei vocantur, & ratione proprietatũ corporis calidi, humidi, carnoſi, ſani; ratione verò mollitiei & blanditiei, texturæ blandæ fibrillarum cerebri & ſpirituum, jucundi, hilares; ingenioſi, comes, & moderatè graves obſervantur. Tandem, quò ſanguis magis adhuc temperatus eſt, idque ab uberiore chylo dulci & probe digeſto, tales phlegmatici dicuntur, ſuntque ratione proprietatum corporis, humidi, frigidi, obeſi, & ſucculenti & corpulenti; ſicut ratione mollioris texturæ fibrillarum cerebri, & ratione ſpirituum, ingenii obtuſioris, tardioris, in actionibus lenti, torpidiores, &c. Quodſi autem chylus aquoſior extiterit, ex conditione digeſtionis primæ læſæ & uberioris lymphæ corpus inundantis copia, illi phlegmatico ſeroſi eſſe ſolent. Breviter: Tot ſunt Temperamentorum varietates, quot individua; productu enim ſpirituum animalium anima rationalis conceptus format hinc clima, ſexus, ætas, & vitæ genus, temperamenta admodum variant. Dum verò à multis quatuor ſaltem ſtatuuntur, hoc fit ex hypotheſi quatuor elementorum. Pro uſu Practico ſufficit Temperamenta ex acido & urinoſo deducta, commodè applicaſſe.

Dixi ſupra, conſideranda eſſe in noſtro caſu: (1) primas vias; (2) maſſam ſanguineam; utut (3) ipſi ſpiritus ani-

animales ſint ſubjectum & cauſa proxima. Etenim hi in homine ſubſunt regimini animæ rationalis, huicque illi varia phantaſmata obtrudunt, ratione quorum etiam proximæ cauſæ rationem hîc habent. Jam verò conſideretur (1) palpitatio cordis & pulſuum varietas, (2) capitis perturbatio, (3) obſtinatio firma in ſemel concepto deliro phantaſmate. Et quidem *palpitatio cordis vel* immediatè ab acido, cordi inimico & vellicante, oritur; *vel* ipſe ſanguis ab eodem ad facilem grumoſitatem diſponitur, hinc facilè irretitur intra valvulas cordis, unde convulſivè moventur cordis muſculi irritati, i. e. palpitant. Hinc *melancholici* etiam citra palpitationem cordis habent pulſum admodum inæqualem, ſpeciatim quintâ vel ſextâ quâlibet pulſatione intermittentem, ſine periculo tamen; quod dici non poteſt, ſi contingit in febribus acutis: & ſpeciatim, quando ejuſmodi melancholici fixi & attenti ſunt in ſemel concepta cogitatione, ordinariò pulſum intermittentem præ ſe ferunt, pulſu ipſo aliàs raro, tardo, magno, & ſubinde vehementi exiſtente. Quoad capitis dolorem: ſanè hic non eſt lancinans, aut lacerans, aut pulſans & frontem affligens, ſed ſolummodò perturbatum eſt caput, quaſi ebria ſit (*dicunt: caput ipſis eſſe vacuum, non dolere ipſis quidem valdè, videtur ſaltem, ac ſi eſſent ſemi-ebrii.*) Et talis capitis perturbatio alvo clausâ magis affligit; quando verò ſolvitur, caput minus perturbatum eſt, ſed magis ſerenum ipſis videtur, illudque etiam, antequam delirent. In hoc autem phænomeno non concipi debet vaporum adſcenſus, ſed caput ſimpliciter dolet ex hypochondriis, ob nervoſi generis conſenſum; quod patebit conſiderantibus reſinas acres purgantium, quæ dum adhuc rugis ſtomachi adhærent, ſtatim conqueruntur de cephalalgia circa frontem, ſine ullo fumorum adſcenſu. Unde pari ratione hîc à fomite morboſo in hypochondriis caput afficitur.

Quoad pertinaciam hujuſmodi ægrorum circa unum objectum: hæc commodiùs poterit explicari ex *temperamentorum diverſitate* in melancholicis *paulò antè explicata*. Nempè in hujuſmodi melancholicis, & inde natis deliriis, cerebrum ſuo modo ſub ſui nutritione à ſanguinis conditione vitiatur ita, ut fibrillæ cerebri rigidiores propter nutrimentum rigidum, duriores, minuſque flexiles exiſtant; hinc ſpiritus in ſemel concepto tramite obſtinatè pergunt, & continuò motu iiſdem veſtigiis inſiſtunt, unde utplurimùm obſtinatus eſt animus, & continuatio circa idem objectum, & tales ſunt, qui dicuntur *melancholici*. E contra *ſanguinei* ſunt vagi & mobiles, ob facilem fibrillarum ex blanda mollitie plicaturam variam, indeque multiplices tramites; quamobrem valent ſpiritus, idque eò magis, quò magis & ipſi volatiles & in ſe mobiles fuerunt. Quorſum etiam confert ſpirituum ipſorum conditio, ſuo modo nonnihil fixorum.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin:* deliria melancholica in genere ſunt extra periculum vitæ; metus tamen eſt, ne continuata maniam inferant.

In noſtro caſu, quia malum eſt recens, & ſine inſignioris cujuſdam animi pathematis occaſione natum, & in muliere, cui menſes fluunt, curabile eſt; & quidem non tam difficulter, ita, ut nec maniæ ſupervenientis metus ſubſit. Verùm ſi deficerent, vel morbus hic contingeret in muliere ætatis decreſcentis, vel ex graviori animi affectu, eſſet malum inveteratum, tunc difficulter curaretur; imò metus maniæ creſceret.

CURA.

Quoad *Curam*: quia fomes & nidus omnium melancholiarum eſt in primis viis, hinc

1. Sordes harum acidæ corrigendæ erunt, & fomes ſordium acidarum & viſcidarum eliminandus: quorum illud præſtant Martialia præſertim & Saturnina, itemque ſalia ſalſa nonnihil nitroſa, ut arcanum duplicatum, & ſal hypochondriacum.
2. Maſſæ ſanguineæ dyſcraſia acida melancholica corrigenda volatilibus, præſertim alcalinis, & appropriatis temperantibus.
3. Spiritus animales quibuſcunque modis vitiati, in debitum motum revocandi, & in ſanam rationem mens reſtituenda, per coralliata & camphorata.

Jam inter evacuantia univerſalia excellunt (1) digeſtiva, (2) *vomitoria* majori doſi exhibita, cùm ordinaria nihil faciat, ſed ſaltem alvum blandè moveat, adeòque in dupla doſi, vel adhuc ſemiſſi, exhibeantur, & repetitis vicibus: ſiquidem impoſſibile eſt, abſque vomitorio delirantes melancholicos curare; qui, quò magis delirant, eò magis vomitoriis opus habent, iiſque locus eſto. Abſorbentia & alterantia ſalina, quæ abſtergunt, ſunt v. g. ſal hypochondriacum, vel arcanum duplicatum (ad ſomnum omninò neceſſarium hujuſmodi ægros diſponens) hinc ſubjungantur vomitoria. Porrò *alvus* reſpondeat; quò magis enim ſoluta eſt, eò minus talibus caput eſt affectum, adeòque alvus ſit aperta, & ſomnus, quantum poſſibile, inducatur; ſunt enim ordinariò ἄγρυπνοι, & ſic delirium exaſperatur. Interim tamen, quoad opiata, ſimus cauti, & non uſurpemus, niſi præmiſſis vomitoriis; aliàs ægri ſomniis turbulentis vexantur & magis deliri fiũt.

Quemadmodum autem vomitoria majori in doſi aliquid, ordinariâ verò nihil, præſtant; ita Purgantia per inferiora non operantur in his ægris, vel, ſi movent, fit cum dolore & ſine ulla euphoria; quin potiùs blandè laxantia & abſtergentia ſunt optima, ut tartarus vitriolatus cum aliquot granis cujuſdam ſtimulantis. Paſſulæ & *decocta paſſulata* optimè conveniunt, quorum grana aliquot meliora ſunt, quàm ordinaria & etiam fortiſſima Purgantia ad ʒj. exhibita. In vomitoriis ex tartaro emetico loco ſacchari poteſt addi *tartarus vitriolatus*, vel arcanum duplicatum, ad gr. vj. viij. vel x; ſic enim vomitus & ſeceſſus promoventur. Porrò helleborus niger optimus eſt pro ſcopo ſpecificè alterandi magis, quàm purgandi; præſertim ſi ipſi virus laxans auferri queat, haberemus remedium alterativum optimum in hiſce affectibus, quod fiet optimè per ſal tartari, item ſi fermentari poſſit cum ſucco cydoniorum inſtar opii, ad quam tamen eundem non potui redigere; Vid. interim HOFFMANNUS *in Clave Pharm.* DEODATUS *in Panth. Hygiaſt.* & THIERMAYER *in Conſil. & Reſp.*, qui Mercurium dulcem in ejuſmodi caſibus commendant; quod non approbo, ſed potiùs convenit in affectibus, ubi acidum in ſubjecto viſcido hæret; minùs in acido acriori. Unde etiam Mercurialia non ſemper in affectibus ſcorbuticis conveniunt, quibus ex parte ſunt hoſtilia, quique utplurimùm conjuncti ſunt cum melancholia in noſtris regionibus: magis ergò Mercurii dulcis loco convenit gummi ammoniacum in aceto ſolutum, & extractum hellebori nigri.

Præmiſſis digeſtivus & vomitoriis ad *Martialia* accedendum, nempè tincturam Martis ex ſolutione cum ſucco pomorum, quæ concinnior ita paratur:

Succus pomorum affunditur *limaturæ Martis*, ſolutio hinc inſpiſſatur ad conſiſtentiam eſſentiæ, deſumeodo ſcilicet phlegma, ne ſitum contrahat: quæ aut filtrata, aut per tempus ſeipſam depurans, aſſervatur pro uſu.

Doſis eſt cochl. i.; & quidem in his ægris melior, quàm tinctura vitrioli Martis *Zwelfferi*, quæ hîc inermis eſt.

Optimum autem eſt *ſal Martis compoſitum*: nempè

℞. *Crem. Tart.*
Vitrioli Martis ana part. æqual.
Miſta ſolvantur in *aqua fervida*, & coqu. ad mellaginem; tandem exſicca in loco convenienti, ſic ſalinum corpus flaveſcens evadit, cujus doſis eſt ℈j. ad ʒß. imò ℈ij., & optimum eſt in hujuſmodi affectibus.

Coralliata hic optimè proſunt, circa quæ conſideretur:

1. Concretum eorum terreo-alcalinum; &
2. Color eorundem rubeus.

Quoad *prius:* conveniens eſt in deſtruendo acido, hinc alterativi vicem obtinet, ſicuti è contra ratione tincturæ hujus aut ſulphuris, *corallia* commendantur à PARACELSO ſpecificè ad deliria, ſerenando ſpiritus. Dicitur naturæ eſſe ſolaris tinctura ritè parata, & ad corrigenda ſpirituum vitia, ab eodem laudatur.

Pro maſſa ſanguinea autem corrigenda, præmiſſis evacuantibus & Martialibus, continuato uſu alcalia volatilia ſunt optima, imprimis clyſſus compoſitus urinoſus, & ſpiritus carminativus, qui egregius eſt, præſertim quando hi ægri ſimul palpitatione cordis laborant, & anxietates adſunt; ſicuti etiam camphora, præmiſſis alterantibus primas vias reſpicientibus, nunquam omittenda eſt, quippè quæ ſpecificam vim habet ægros delirantes ad ſomnum diſponendi: imò cùm eadem immediatè quaſi alte-

ret

ret ſpiritus quoſcunque influos, hinc in maniacis & Melancholicis, itemque febribus malignis, etiam commendatur.

Semper tamen in cura ratio habenda modi & occaſionis, quibus primitùs morbus enatus fuit: ſi à cauſa externa, mœrore, curis, terrore, &c. remedia parum valent, ſpiritibus ferè ſolùm, aut ſaltem primariò alteratis; unde nutrientia, humectantia, analeptica, &c. optima: ſin verò à cauſa interna, contentorum vitio cum ſplene plus minus affecto, remediis agendum eſt.

Cæterùm circa feſtum Nativitatis Chriſti (Anno 1676.) accepi curandum *Diaconum Boruenſem*, qui ex obitu uxoris mœrore affectus in delirium melancholicum incidit, & ſibi violentam manum injecerat, atque poſt vulnus in gula ſe præcipitem dedit de ſuperioribus ædibus, ſine morte tamen. Ipſe tempore juvenili egregius Poeta exiſtens, hanc cauſam remotam, nunc perfectè melancholico hypochondriacus agnoſcebat, ſicque cauſis aliis externis ſupervenientibus in delirium perfectum incidit. Huic ergò pro cura ante omnia ordinavi tale digeſtivum:

℞. *Arcan. dupl. Mynſ.* ʒij.
Corall. rub. præp. ʒj.
Camp. ʒß.
M. pro 6. doſibus:

Quarum binæ quotidiè, manè & veſperi, capiebantur.
Poſt præſcripſi:

℞. *Syr. emet* ʒvi.

Hinc aliquotiès ex hujus uſu ſuprà & infrà cum levamine purgatus eſt: ſed ſine conſtantia, quia erat maximè anxius, & multum bibebat. Hinc præſcripſi:

℞. *Liqu. Martis ſolar.* ℥j.
D. S.
Eſſentia acidula.

Capiebat omni manè gutt. 20. ad 30., qui aliàs rarò ultra 10. vel 12 & 15. guttas exhibetur.

Sub noctem verò juſſi capiendum ſequens:

℞. *Sacch. Saturni* ℈j.
Laud. opiat. gr. ij.
Camph. gr. iij.
M. pro doſi,

ſub introitum lecti diu poſt cœnam ſumendâ.

Poſt tres dies repetii vomitorium ex tartaro emetico:

℞. *Tart. emet.* gr. iv.
Vitriol gr. viij.
M. f. Pulvis.

Ita validè evacuatus eſt ſuprà & infrà, egregio cum levamine. Unde poſtmodum continuandum juſſi liquorem martis ſolaris omni manè; à meridie verò 2. horis ante cœnam ſequentes pulveres:

℞. *Arcan. dupl.* ʒij.
Sacch. Saturni ℈ij.
Camph. gr. xv.
M. f. Pulvis pro 8. doſibus ſeu vicibus.

Alvus ſemper ſervata aperta, & ſic continuando perfectè reſtitutus, officiò Diaconatus iterum jam fungitur.

Puerpera, cujus mater in puerperio ſæpiùs deliro melancholica fuerat, cum omnia in partu rectè ſe habuiſſent, nihilominus decimo quarto die puerperii fiebat melancholica, & hinc tantùm non maniaca; hiſce verò curata fuit:

Applicabatur clyſter carminans; hinc

℞. *Solut. Martis cum ſucco pomor.* ℥iij.
Eſſ. Croci ʒj.
Miſceantur.
Doſ. 40. vel 50. guttul.

Continuavit per triduum.
Sed cùm die quarto ferè fieret maniaca:

℞. *Tart. emet. Mynſ* gr. vj.

Sumebat manè; quò benè operante placida reddebatur. Hinc

℞. *Arcan. dupl* gr. xv.
Sacch. Saturni gr. v.
Camph gr. iij.
Miſc. pro Pulvere.

Capiebat horâ quintâ veſpertinâ.
Sub introitu verò lecti:

℞ *Sacch. Saturni* gr. vj.
Laud. opiat. gr. ij.
Ol. deſtill. Camph. q. ſ.
f. Pilulæ,

Quarum uſu cum multò meliùs habuiſſet, continuavit adhuc eſſentiam Martialem ſuperiorem. Sed cum aliquot

Ettmüller. Oper. Tom. I.

abhinc diebus ſupervenirent pathemata quædam hyſterica, injiciebatur idem clyſter carminans, & propinabatur ſequens Potio cochleatim:

℞. *Aquæ Meliſs.*
Menthæ,
Hirund. cum Caſtor. ana ℥j.
Spiritus ſalis ammoniaci ʒj.
Cochlear. ʒß.
Camph. gr. v.
Syr. de cort. Aur. ℥ß.
M. f. Potio.

Cum verò alvus non benè reſponderet, purgabatur leniter per decoctum ſennæ cum cremore tartari, hinc continuabatur eadem ſolutio Martis, ſed cum ſpiritu vini camphorato miſta. Cum hinc optimè ſe haberet, & ſaltem de capitis perturbatione adhuc conquereretur:

℞. *Aquæ flor. ſamb.*
Hyperic. ana ℥ß.
Camph. gr. vj.
M. pro Epithemate,

aliquoties tepidè fronti applicando, & ita convaluit.

RESOLUTIO ALIA DN. JOH. MATTHÆI MERCKELII,

Annæbergenſis.

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

AFFECTUS.

Affectus præſens eſt *Melancholia*, quemadmodum id ex mœrore ægræ ſine cauſa evidenti enato. in omnibus turbulentis, anxietatibus, atque amore ſolitudinis, colligere licet; cui delirium levius jungitur, quatenus cimelia ſua pretioſa intempeſtivâ liberalitate inter ancillas diſtribuit ægra noſtra.

CAUSA.

Non verò vel ex ſplenis, vel uteri conſenſu nata videtur, cùm nulla adſint ſymptomata, quæ de conſtitutione viſcerum horum præternaturali teſtentur. Potiùs *remota cauſa* malum hypochondriacum aſſerendum eſt, cui ægram noſtram obnoxiam eſſe, probabile fit, quod non ſolùm cauſæ evidentes hîc nullæ adſint, quæ anſam affectui præſenti dare potuerint; ſed aliàs quoque conſtet, melancholicos omnes eſſe ferè ſemper hypochondriacos, & malum hypochondriacum gravius in delirium melancholicum ſæpiùs terminari.

Cauſa ergo proxima formalis hîc eſt vitiatus ſpirituum motus in cerebro, cum craſi eorundem naturali plus minus ſimul immutata: *materialis* eſt maſſa ſanguinea, ab acido primarum viarum morboſo, in textura ſua ſeminali vitiata. Etenim quatenus ab hoc vitio, digeſtionis primæ errore enato, atque intra ſanguinem cum chylo diſtributo, ſpiſſior non nihil hujus compages evadit, acidum naturale volatile figitur, ſuccique reliqui magis denſantur, fermentatio tandem ſanguinis ſenſim atque ſenſim deficit, hinc ſpiritus quoque & pauciores, & minus puri atque volatiles generantur. Unde porro fit, ut hi & interruptis quaſi radiis, & minus vegetè, tramites ſuos percurrant, qui levi datâ occaſione ab his devii, novos ſibi in cerebro exſculpant, ſicque varia, pro ſua quoque & maſſæ ſanguineæ craſeos varietate, deliria inferant.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Certè *obnubilatio* illa *capitis* cum *quadam* quaſi *temulentia* manifeſtè de eorum motu in cerebro depravato teſtatur, quemadmodum hoc ex ſcotomiis atque ſenſuum

illis obnubilationibus, quæ epilepſiam v. gr. apoplexiam, vertiginem, &c. quandoque præcedunt, concludere fas eſt. *Somnus deficiens* eſt ex eorundem continuo in ſenſorio influxu, occaſionem huic ſuppeditante, imprimis fomite circa hypochondria & primas vias acido, fibrillas partium continentium nerveas vellicante. Ab eodemque quoque acido *murmura & rugitus abdominis* oriuntur, quatenus fermentando in muco viſcido, flatuum exiſtit autor. Recrementis autem inteſtinorum dum admiſcetur atque lympham glandularum inſpiſſat, firmius ſic cohærere facit alvinas fæces, *tardiuſque alvum* & rariùs *deponi*. Quin idem acidum, intra ſinum maſſæ ſanguineæ delatum, partim inſpiſſando nonnihil hujus compagem, partim irritando, *recurrentem* ſubinde *palpitationem cordis* & *anxietates* illas *ſuſpirioſas*, quibus ægra noſtra obnoxia eſt, efficit. *Appetitus mediocris* eſt, propter mucum, (qui ut plurimum acidi hujus eſt receptaculum) in ventriculo copioſiorem; *interdum nullus*, quatenus ſpiritus nonnunquam in cerebro perversè moti, factam in plexu orificii ſiniſtri nerveo impreſſionem non percipiunt. *Luctus nimius cum profuſiſſimis lachrymis*, ob peculiarem maſſæ ſanguineæ & hinc natam ſpirituum craſin naſcitur, cum fortè in alia objurgatio ſimilis furori anſam dare potuiſſet; aut derivari illum fortaſſis conveniet à nimia ſpirituum animalium fixitate, quâ ad ſui expanſionem, quemadmodum hæc in gaudio conſpicua eſt, inhabiles ſunt. *Mutatio in pejus ſub Novi- et Plenilunii*, meritò Lunæ humorum velut dominæ adſcribitur, quod conſtet, magnam eſſe hujus vim in corporis noſtri contentorum motu, circa hæc ipſa tempora modificando.

PROGNOSIS.

Cæterum maturè meritò conſilium ægra noſtra flagitat, quod procedente ulteriùs malo, metus ſit, ne in *maniam* incidat.

CURATIO.

In *Curatione* partim ad melancholiam, partim ad junctum illi delirium, reſpiciendum erit: Ergò

1. *Mali fomes ſeu acidum primarum viarum alterandum & eliminandum.*
2. *Maſſæ ſanguineæ* ſpirituaſcentia & fermentatio appropriatis reſtituenda.
3. Spirituum animalium craſis & motus præternaturalis corrigendi erit.

Quibus ſcopis obtinendis, imprimis inſervient Martialia, & aromatica amara, hinc anodyna blanda; & papaverina; quæ tamen nonniſi in principio, præmiſſo forti emetico, aut in declinatione, conveniunt.

Initium fieri poteſt a vomitu: V. g.

℞. *Croc. metall.* gr. jv.
Vini Rhen. q. ſ.
Stent per noctem calidè in digeſtione:
Colaturæ optimæ filtratæ D. ℥iß. vel ℥ij.
D. S.
Vinum Emeticum.

Quod manè cum regimine hauriri poterit.

Manè ſingulo capiat liquoris Martis ſolaris guttas 20. ad 30. in vehiculo calido. A meridie

℞. *Arcan. dupl.* ℥j.
Sacch. Saturni ℈ij. ad ℥j.
Camph. gr. xv.
M. pro 8. doſibus.
Vel
℞. *Arcan. dupl.* ℥ij.
Corall. rub. præp. ℥j.
Camph. ℥ß.
M. pro 6. doſibus.

Pro alvo aperta ſervanda, quoties opus fuerit, ſingulis ſaltem hebdomadis ſequentes ſumat pilulas, bihorio ante cœnam, in vehiculo quocunque:

℞. *Gum. ammoniaci cum aceto dep.* gr. v.
Extr. aloes gumm. gr. ij.
Tartari vitriolat. gr. iij.
Cum ſ. q. *eſſ. gum. ammoniaci* f. Pilulæ.
Vel
℞. *Extr. aloes gum.* gr. xij.
Tartari vitriolat. gr. vij.
Scamm. præp. gr. iij.
Troch. alhand. gr. j.
Cum *Elix. propr.* f. Pilulæ.

Præmiſſis Martialibus, cum interpoſitis pilulis his laxantibus:

℞. *Tincturæ Tartari compoſ.* ℥ij.
Eſſ. fumar. ℥ß.
M. D. S.
Eſſentia compoſita.

De qua gutt. 30. vel 40. manè in vehiculo calido, à meridie, bihorio ante cœnam, item ante introitum lecti in frigido, ſingulis diebus hauriat.

Toto interim hoc tempore cibis utatur eupeptis & boni ſucci, ut lacte, pullis gallinaceis, &c. atque de vino, ſequenti nodulo medicato, inter prandendum pro lubitu hauriat, in ſingulo hauſtu camphoram accenſam aliquoties extinguendo:

℞. *Herb. ſcolopendr.* M. ij.
Fumar. M. ß.
Fl. borrag.
Buglòſſ. ana M. j.
Violar.
Tunic. ana M. ß.
Rad. Polypod. ℥j.
Cort. tamariſc.
Fraxin. ana ʒvj.
Cinnam. ʒij.
Limat. Martis ℥j.
Inciſ. & contuſ. includ. nodulo:
D. S.
Nodulus pro vino.

Externè:

℞. *Croci* ℈ij.
Camph. ℈j.

Atque hæc *nodulo* incluſa de collo ſupra ſcrobiculum cordis ſuſpendantur; vel fiat Epithema, fronti applicandum.

℞. *Aquæ borrag. cum Vino* ℥ij.
Hyperic. ℥j.
Spiritus vini camphor. ʒvj.
Miſc.

CASUS LI.

GONORRHOEA VIRULENTA, CUM TUMORE TESTIS OEDEMATOSO.

STudioſus juvenis Veneri ſubinde indulgens, *petit conſilium Medicum propter inſignem cruciatum, quem patiatur ſub urinæ emiſſione in radice penis; aſſerit ſimul, continuò, guttatim licet, pro fluere ex membro præfato materiam tenuem, flaveſcentem, interdum ſimul nonnihil ſpiſſiuſculam, dolorem in glande excitantem: quæ glans rubet & tumet inſigniter cum paraphimoſi, ſimulque in confinijs ejus & præputii parva hinc inde ulcuſcula adſunt, pus acre fundentia, & impetuosè dolentia. Evanuerunt hæc ſymptomata aliquamdiu; neſcio quibus adhibitis; ſed ecce! recurrunt de novo, & fomitem ſibi adſciſcunt præ cæteris, qui nunc urget, dextri teſticuli tumorem, quo ter & amplius teſticulum ſocium ſuperat, acerbiſſimè dolentem, dolore tamen nec pulſatorio nec pungente, ſed miſerè contundente & diſtendente: qui dolor, cùm acerbo cruciatu ad lumbos uſque protendatur, ſcrotum in iſto latere & ipſum ſimul tumet, ac rubet, ipſa lumborum regio calere & fervere videtur. Obnixè auxilium efflagitat.*

RESOLUTIO

DOMINI ZIEGLERI,

Hactenus

MEDICINÆ DOCTORIS,

Phyſici ordinarii in Kotbus,

νῦν ἐναγίως.

Cum

Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DNI. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

E*X collatione hiſtoriæ caſus præſentis cum anteactæ vitæ genere cuivis ad oculum patet, ægrum noſtrum correptum eſſe* Gonorrhœâ, *eaque* Virulentâ *ſeu* Malignâ, Pudendagræ *nomine aliàs; veniente & à benigna diſtinctâ in eo quod cum hæc utplurimum cauſam in corpore radicatam præſupponat, (utut nec omnimodè externa, immiſſio v.gr. catheteris in urinæ ſuppreſſione incautè & ex Chirurgi applicantis ignorantia facta, valvulas ſeminales violans, excludatur) illâ, nempe malignâ, ſemper principium extrinſecum, puta nefandum cum ſuccuba, ulcera Gallica in uteri vagina fovente, agnoſcente congreſſum.*

PARS AFFECTA.

Iam verò quoad ſubjectum *ſeu* Partem *primariò* affectam, *eam proſtatas glanduloſas, quarum ſtructuram ante hoc ipſum luſtrum, quòdque excurrit, orbi erudito revelavit* REGNERUS de GRAAF in Tract. de Organis Virorum Generationi dicatis, *eſſe pronunciamus, non excludentes interim veſiculas ſeminales, ſicut nec teſticulos ipſos, præſertim cum horum dexter tumorem quoque dolentem repræſentet, uti ex pauló poſt dicendis eluceſcet.*

CAUSÆ.

Cauſam proximam *ſtatuimus acidum Gallicum contagioſum, ubicunque in lue Venerea ſe manifeſtans, & putrefaciendi vim, chylumque corporis noſtri univerſi nutritium in purulentam ac acrem ſaniem convertendi inſignem obtinens.*

SYMPTOMATUM FORMALITAS.

Scilicet æger noſter Veneris œſtu percitus, adeòque amplexibus illicitis inhians, inter tot, quæ ſibi carnaliter adjunxit, ſcorta triobolaria, non potuit ab ejuſmodi morbi inſultu tutus eſſe, ſed facilè fermentum Gallicum ex infecta ſuccuba haurire: quod ipſum miaſma contagioſum ſub coitus actu, incaleſcentibus tunc temporis propter ſpirituum animalium & ſanguinis copioſiorem affluxum ex utraque parte genitalibus, ſe in urethræ cavitatem inſinuando ſucceſſivè penetravit uſque ad proſtatarum glanduloſarum, circa radicem penis conſitarum, hiantes meatus, hincque acrimoniâ ſuâ acidâ rodendo, in cauſa fuit, cur in principio morbi adeò inſignis ſub urinæ emiſſionis obſervabilis cruciatus circa dictam penis radicem obvenerit? ſicut idem acidum morboſum eaſdem proſtatas nervoſas adeòque ſenſibiles vellicando, lymphæ ſeminalis inibi contentæ, & loco vehiculi ſeminis ſecundum naturam inſervientis, profluxum cauſatur. Ac quemadmodum hæc ipſa lympha initio ſub naturali forma apparet, ita eadem ſucceſſivè ab allegato fermento maligno ratione texturæ ſuæ immutata poſtmodum colorem flaveſcentem, conſiſtentiamque nonnihil ſpiſſam, præ ſe fert. Porrò cum liquamen ejuſmodi ſub ſui effluxu reliquias quaſdam inter glandem & præputium depoſuerit, hinc illæ ex neglecta quantocyus fienda abſterſione, acrimoniâ ſuâ vellicarunt partes ſibi vicinas, adeòque utrobique bubonem pariter ac tumorem procrearunt; quinimò cùm poſt hinc præputium planè à glande contecta retrahi ne quiverit, hinc durante hac phimoſi, pro re nata ulcuſcula prodiere, ſaniem acrem plorantia, & exquiſitum dolorem in ſenſibiliſſima hac corporis parte inferentia.

Cæterum utut æger ſibi ipſi proſpiciens malum hactenus à nobis expreſſum aliquamdiu ſufflaminaverit, uſurpando (ſi ſuſpicioni locus eſt,) intempeſtivèque adſtringentia urethræ iniecta; tamen idem quoque ipſe recidivam morbi experiri coactus fuit, eamque atrociorem, (quod fieri utplurimum hac medendi methodo adhibitâ ſolet) nempe teſticuli dextri tumore comitatam; cujus phænomeni rationem hanc reddimus: ſcilicet materia hactenus excreta peſſimo iſthoc conſilio fuit retenta, adeòque coacervata, & ſui morâ malignior reddita; hinc porro eadem ad teſticuli, ſpeciatim dextri, fiſtulas prolongatas retrogreſſa, has diſtendendo in tumorem adegit, inſigniter quidem dolentem, doloris tamen pulſatorii vel ideò expertem, quod vaſa ſanguifera adhucdum ſuis officiis, advehendi puta & revehendi ſanguinem rectè fungantur: quibus ſuppoſitis dolor ſaltem contundens & diſtendens affligere potuit, nullatenus verò pulſatorius, ſicut nec pungens. Interim quæ ſit illius doloris ad lumbos uſque protenſi ratio? & quomodo hic, ſalvis vaſis ſpermaticis (utpote quæ jamdum ab omni ſuſpicione vindicavimus,) concipi poſſit? itemque quo pacto, negato dolore pulſatorio, circa teſticulum tumidum obvio, lumbaris regio fervere dici queat? cum hæc ſibi reſpondere non videam, adeoque his ambobus dubiis me extricare nequeam, proin quoad hæc præ cæteris informari geſtio. Equidem proceſſuum vaginalium extenſio ad teſticulum affectum poſſibilitatem aliquam explicandi utrumque phænomenon ſuggerit; nihilominus de illorum membranis vix prædicari poterit, quod ferventem in regione lumbari dolorem excitare queant.

Tandem quod attinet ſcroti ipſius tumorem, in affecti dextri teſticuli latere conſpicuum, ſanè hic ex eo quod teſticulus tumefactus burſam quoque ſcroti extendat, neceſſe ſit, deducendus venit.

PROGNOSIS.

Quoad Prognoſin: *non in levi æger noſter verſatur periculo, quippe ab una parte enaſcentibus hinc inde carunculis in urethra, aut ejuſdem omnimodo coalitu poſt exulcerationem, ſuppreſſio urinæ lethalis tantum non imminet; contrà reſpectu glandis ulcuſculis obſeſſæ, metuenda ejus corruptio, hinc abſciſſio neceſſariò adminiſtranda, quam exceperit impotentia virilis: quæ itidem ex teſticuli tumore eſſet ſperanda, ni fortean ſiniſter, ſalvus adhuc exiſtens, affecti vices ſimul ſuppleverit, præſertim cum & monorchides, ſive arte ſive naturâ ſuâ, factos fuiſſe genitores, Obſervationes Practicorum loquantur.*

CURA.

De cætero ante ſperandam hanc Prognoſin, cui non relinquendus æger, Curatio *maturanda, in eaque hæ ſunt obſervandæ indicationes:* Nempe

1. *Signa inducta (quam probabiliter ominamur) medicaminum intempeſtivo uſu, meatuum ſeminalium adſtrictio, ea ante omnia removenda: ſecus namque, hac neglecta, fruſtranea, imò noxia erit partium læſarum conſolidatio.*

Hinc

2. *Eadem loca excoriata pariter quàm exulcerata balſamicis abſtergentibus & vulnerariis conſolidanda:*

Sicut tandem

3. *Ulcuſculis quoque glandem obſidentibus debitè occurrendum.*

Pro primo *ergò* ſcopo *Purgationem Mercurialem, h. e. Mercurio dulci inſtitutam, recommendarem; quippe quæ præter hoc, quod fermentum Gallicum ſpecificè deſtruat, vaſaque ſeminalia ad excretionem contentorum ſuorum ſtimulabit, præſertim cum aliàs ex* LANGII *Miſcell. Curioſ. edocti ſimus, purgantia in lotio ſuppreſſo mirandæ efficaciæ eſſe; unde non dubitamus, quin eundem ſucceſſum proſperum hac ratione obtineamus. Hac adeòque fiduciâ innixus præſcriberem:*

℞. Extr. helleb. nigr. gr. xv.
Mercurii dulc. ritè par. ℈j.
Scamm. ſulphurat. gr. ij.
Extr. troch. alhand. gr. j.

Cum ſ. q. ol. deſtill. Terebinth. f. *Pilulæ*, exhibendæ pro una doſi in vehiculo calido cum debito regimine.

Sed occurrit hîc ſcrupulus: quid ſi Mercurius ſublimatus ex occurſu acidi morboſi, ſuperiùs pro cauſa adducti, in vitam revocaretur, cum patientis internecione? Certè anceps hæc alea me terret, unde mutans conſilium præſcribam potiùs:

℞. Maſſ. Pilul. de ammoniaco Querc. ℈j.
Gum. ammon. in acet. ſol. ℈ß.
Tartari vitriolati gr. viij.
Scammon. ſulphurat. gr. ij.
Extr. troch. alhand. gr. j.

Cum ſ. q. Eſſ. lignor. f. *Pilulæ pro una doſi:*

His ex ammoniaco pilulis tutiorem fidem præ illis hoc in caſu tribuerem; ſicut poſt has antimonialibus, antimonio nempe per inferiora purganti & hinc piluli Polemanni.

Secundo ſcopo *ſatisfiet balſamicis ſpecificis abſtergentibus & conſolidantibus. Iam verò inter illa excellit, & omnibus palmam ferè præripit, terebinthina, & varia ex ea parata remedia, v. gr. pilulæ Mynſichti de terebinthina, elixyr proprietatis cum ſpiritu terebinthinæ paratum; eſſentia & pulvis ejus, item balſamus ſulphuris terebinthinatus & ſuccinatus, propinando de his omni manè guttas 15. ad 20. in vehiculo calido; non ſecus ac balſamus ille copayva dictus, egregius eſt, ad guttas duas vel tres dictâ ratione aſſumptus.*

Similiter egregia præſtant auxilia myrrha & ejus eſſentia, item oculi cancrorum, tàm tuſi quàm aceto ſoluti. Nec *omittendum eſt infuſum cantharidum in vino Rhenano factum, cujus modum vid. apud* BARTHOLINUM in Epiſt. lib. 4. *Interim de hoc judicium expecto: annon illud in ſpiritu vini tutius, uſibuſque Medicis aptius æſtimandum ſit?*

Porrò hiſce internis juvamen adferunt Injectiones in penem per ſiphonem minutulum factæ, quarum formula ſequens Dn. D. PRÆSIDI *in uſu eſſe ſolet:*

℞. Aquæ calcis vivæ ℥iij.
Aloes hepat. ʒß.
Mellis roſac. ʒvj.
M. ſ.

Hiſce aliquandiu continuatis, pro conſolidatione meatuum læſorum; ut ea ſponte naturæ ſupervenerit, procuranda, ordinarem conſolidantia, eaque ex regno vegetabili ſumpta, maſtichem & ſuccinum: ex minerali autem vitriolata; nempe tinctura ſulphuris vitrioli, doſi gutt. 20. ad 25. in aqua plantaginis, vel pulvis ſympatheticus & crocus Martis adſtringens juvabit; & tinctura martis adſtringens; & Dn. D. Michaelis *antiphthiſica ex ſacchāro ſaturni & vitriolo Martis oriunda; item omnia ex lapide hæmatite parata, verb. gr. tinctura lapidis præparati, non ſecus ac ex coralliis rubris venientia, verb. gr. ſyrupus coralliorum Quercetani, item tinctura eorundem cum ſucco ribium parata: ſicut denique ex animali regno proderunt pro hoc ſcopo cornu cervi uſtum & os ſepiæ; quorum hoc ſpecificum audit.*

Pro tertio *tandem* ſcopo *ordinarem fotum ſequentem:*

℞. Mucil. ſem. Cydon.
Pſyllij,
Fœnugr. *cum aqua plantag. extract.*
ana ℥ j.
Vitell. ovi Num. j.
Lact. bubul. ℥iij.

Hoc fomentum tepidè & crebriùs præputio applicetur.

Item.

℞. Aquæ decoct. calcis viv. q. ſ.

Hac vel ſola, vel addito ſaccharo Saturni, *foveatur præputium; ſic diſparebit tumor, & phimoſis curabitur.*

Poſt hinc pro ulceribus glandem obſidentibus:

℞. Ungu. diapomphol. ʒiij.
Aloes hepat.
Mercurii dulc. ana gr. xv.
Mell. roſac. q. ſ.
M. f. *Linimentum,*
leniter inungendum.

Cæterùm ſuperpondii loco pro curationis ſupplemento ſudorifera appropriata adjungenda ſuaderem, cum præſertim metus ſit, ne in malo tam confirmato inquinamentum aliquod malignum maſſam ſanguineam intraverit; adeòque exhiberem pro hoc uſu ligna [illegible] *ita vocata, nempe ſanctum, ſaſſafras, radices ſarſæparillæ, tam in decoctis, quàm ſub ſpirituum deſtillatorum forma; item eſſentiam lignorum cum ſpiritu lignorum paratam; ſicut & tincturam coralliorum cum eodem ſpiritu confectam. Non ſecus ſpecificè hîc prodeſſet ſal illud volatile oleoſum, à natura ipſa concinnatum, puta camphoram; unde & mixtura ex ſpiritu terebinthinæ, ſaccharo ſaturni & camphora, miris præconiis extollitur.*

Reſpectu tandem diætæ Patienti injungerem, ut ipſe ceu piſcator ictus ſaperet poſthac, nec ampliùs meretricum illecebris irretiri ſe ſinat.

DISCURSUS & ANNOTATA
B. DN. PRÆSIDIS.

AFfectus eſt *Gonorrhœa virulenta*, juncta cum tumore teſtis œdematoſo & ſcirrhoſo nonnihil, orta ab impuro coitu. *Gonorrhœa* enim *alia* eſt *benigna*, quæ, præter alias cauſas, non rarò etiam excitatur à nefanda manuſtupratione, imprimis ſtatim in pubertatis annis, cùm & hæc difficillimæ ſit curationis; ſic vi relaxando orificia veſicularum ſeminalium & proſtatarum, liquor genituræ ſponte effluit; vel etiam catheterе malè immiſſo. Interim ex obſervatione habeo, duo remedia in Sueco, plures annos hoc malum paſſo, profuiſſe: nempe tincturam ſulphuris vitrioli vel antiphthiſicam, ad gutt. 40. omni manè in vehiculo calido; & omni meridie circa quintam trochiſcos de carabe ad ʒß., obſervando ſtrictam diætam: *Alia* gonorrhœa eſt *maligna*, qualis præſens.

Quoad *Partem affectam: laborant* in genere in noſtro caſu *partes genitales: teſtis* dexter ratione tumoris doloroſi, veſiculæ ſeminales, & ratione gonorrhœæ primariò ipſæ tandem proſtatæ glanduloſæ, quæ in his ſubjectis magis vel minùs exulceratæ ſunt.

Cauſa proxima eſt acidum virulentum Venereum, quod peccare docet SYLVIUS ſufficienter *in Tr. de Lue Venerea:* ſed acidum hoc eſt ſpecifici ſaporis, qui à priori nondum eſt cognitus, quod utplurimum per contactum communicatur. Interim tamen hoc acidum maſſam ſanguineam relinquit ferè intactam, hinc plerique lue Venereâ affecti ſunt admodùm vivaces; inquinat tamen hoc ſpeciatim ſuccum chyloſum nutritivum, & hinc lympham, adeoque illius ratione partes nerveas potiſſimum afficit lues Venerea, hinc nocumentum magis in partibus extimis, ſicut etiam oſſibus, minus in interioribus percipitur; cujus lymphæ ratione ſpeciatim affliguntur partes glanduloſæ, hinc frequentiores ſunt naſi, oris, faucium &c. exulcerationes; bubones, ulcera in bubonibus, & alia loca glanduloſa inquinata. Porrò acidum hoc ſub forma contagii ſuſcipitur ab extrà, nec ſponte illud generatur; quin potiùs lues Venerea triplici modo ſe propagat: nempe vel congreſſu, quando genitalia infecta, & ulceribus Venereis obſeſſa; hinc mulieres admodum Venereæ, ſi modò genitalia ſint ſana, non inficiunt; benè tamen, ſi ulcera ſint in vagina uteri: vel ſalivâ per pocula: vel lecto. Et quidem congreſſus eſt familiariſſimus & facillimus inficiendi modus. Quod verò lectum & poculum attinet: ſanè non ſemper hiſce propagatio fit; ſed differentia obſervanda: nempe tunc pocula ſunt ſuſpecta, quando lues Venerea uſque eò jam eſt progreſſa, ut ulcera faucium & oris, vel genitalium graviora aut cacoëthea intulerit; tunc enim promanans purulentia ex his ulceribus contagioſa evadit, & ſalivam hujus inficit, quæ poculis adhærens ab alio hauſta eundem inquinat; non ſecus ac ſcabies ſe per fermentum quaſi multiplicat, & contagium propagat. Pari ratione cum lectis procedit: etenim modò infectus ulceribus partium externarum non laboret, ità ut ſanies aut purulentiæ ſordidæ veneno Venereo inquinatæ hinc inde ſtragulis adhæreant, ſanè alius accumbens inficì non poteſt; qui verò his inquinatis ejuſmodi ſtragulis utitur, facillimè poteſt inquinari. Similiter, modò mulier concumbens ulcera gallica in vagina uterina non foveat, mas incubus non inquinabitur. Adeò ergò mediante vehiculo puris ſeu ſaniei ex ulcere vel oris,

vel

vel partis cujuſdam extimæ fermentum Venereum ſe multiplicat: alio modo non rarum eſt, quod parentes vel nutrices Venereæ lacte inquinent infantes; quia enim habent lac admodum corruptum, etiam infantes ſimili contagio inquinare valent; non ſecus, ſi parentes, aut horum alter, lue Venerea confirmatâ laborantes, infantem genuerint ab utero matris pariter lue Venereâ affectum, quale exemplum obſervat HILDANUS: & ipſemet in Noſocomio Patavino puellam quadrimulam, hac ex ratione Gallicam vidiſſe, aſſerere poſſum. Cæterùm quidam concumbentes cum infecta, ne tàm facilè inquinentur à contagio ſcorti Venerei, pro præſervatione ante congreſſum aſſumunt olei deſtillati terebinthinæ gutt. v. vel vi.; ſic vis acidi Venerei impeditur, & per vias urinarias iterum educitur; non ſecus ac MAGNENUS *Tract. de Tabaco* poſt congreſſum genitalia, in ſpecie urethram, cum ſucco vel decocto tabaci mox lavanda jubet.

Ulteriùs *acidum hoc virulentum*, ſub puris viſcidi, fixioris, minuſque volatilis forma in urethram derivatum; hinc ulteriùs pergit ad proſtatas glanduloſas, quas rodendo exulceravit, ſimulque in his exulceratis lympham earum inquinavit, & acriorem & acidiorem effecit; hinc ex proſtatis ulceratis & lympha iſta corroſiva ſymptomata, in emiſſione urinæ obvia, oriuntur. Nam ſi exulceratæ ſint proſtatæ, non poſſunt non ab urina præterfluente acri ſalſa irritari & dolere, utut hæ partes ſanè has læſiones non percipiant; v. gr. in fiſſura labiorum ex aeris inclementia læſorum urina illita mordet, ſana autem labia non mordet; ſicut ſcabies etiam ſordida frequenti lotione cùm urina ſanatur, ſed intensè dolet propter loca exulcerata, ab urina vellicata. Eadem etiam lympha acidior facta, ſub ſui effluxu intra præputium & glandem ſe inſinuando, ſimpliciter non abſterſa ibidem hærens, exulcerare valet ſuâ acrimoniâ inſtar fermenti ſcabiei. Nam viſciditas ſingularis eſt ſubjectum acidi illius Gallici: unde etiam dolent præputium & glans, hinc rubent & intumeſcunt, *fit mollis*: quæ ſi in ægro noſtro continuaſſent, *inflammationem & gangrænam* induxiſſent. Nempe fundamentalis cura talis gonorrhææ in ablatione iſtius fermenti acidi & partium affectarum validâ abſterſione conſiſtit; hinc balſamica & diuretica erunt optima. Quodſi autem intempeſtivè ſupprimatur fermentum hoc acidum, tunc illud ulteriùs in corpus ſe inſinuando, tandem perfectam luem Veneream infert.

Quoad tumorem teſticuli: in hoc non tàm ad materiam corruptam, quàm ſolùm ferè ad fermentum acidum Venereum corrumpens, reſpiciendum eſt: hoc enim ſucceſſivè ſe multiplicans nunc vehiculo lymphæ corruptæ ex proſtatis excernitur, nunc verò retinetur, retentum neceſſariò per continuatum materiæ alterabilis tractum iſtius medio ſucceſſivè pergit ad ipſum uſque teſticulum, & afficit liquorem ſeminalem in vaſis deferentibus; ſimili ferè ratione atque aquam per lacinias laneas ſucceſſivè pergere, & ſe inſinuando progredi videmus; vel ſicut odor fundi vaſis acetoſus copioſum lac infuſum penetrat pedetentim, totum inquinat, coagulat, & ad ſui corruptionem diſponit; vel ſicuti contagium ſcabioſum extimo digito hauſtum, totam manum, poſtmodum totum corpus, ſucceſſivè inficit. Acidum ergò hoc fermentum malignum, ad teſticulorum alterum penetrans, materiam genituræ infecit, & ad viſciditatem & conſiſtentiam præternaturalem redegit; hinc ejus deficiens diſtributio, hinc collectio, hinc *tumor teſticuli*, *dolor* acerbus, obſcuréque pulſans, *& ad lumbos uſque protenſus*, *vergit uſque ad dorſum*, quorum tamen hunc non percipit æger noſter. Interim ſi pulſatorius dolor augeatur, ſignum eſt tumorem teſticuli ad inflammationem pergere.

Continuatio autem doloris tenſivi ad lumbos uſque non in vaſis ſpermaticis ſimpliciter quærenda eſt, utut hæc, cùm iis appendatur teſtis, ſuo modo aliquid ſimul contribuere valeant: hinc enim, dum tales ægri erecti ſunt, vel incedere volunt, dolor iſte pondere teſticuli magis intenditur; contrà optimè jacere poſſunt: ergò ſuo modo teſtis tumefactus aliquid quidem hic confert; ſpeciatim tamen partim in nervo, ex intercoſtali mox infra renes ad teſtem derivato, de quo vid. WILLISIUS *Tab.* xi., partim in membranis iſtis, à peritonæo natis, quæ vaſa ſpermatica ubique includunt, & extra abdomen ad teſtes uſque deſcendunt cum iis, ut ex Anatome patet, per horum continuitatis conſenſum & aliqualem ſpaſmum, doloris iſtius tenſivi deorſum trahentis, ad renes uſque continuatio quærenda eſt.

Quoad fervorem aut ardorem renum: ſanè hic ordinario in gonorrhœa virulenta confirmata obvius eſt, in incipiente non item: ex acido virulento Gallico ſucceſſivè ſurſum ad renum regionem, ſive cum lympha ex teſtibus, ſive cum ſanguine delato, eò perveniat, membranoſa circa renes loca afficiens, & ita dolorem iſtum rodentem & ardentem (dicunt *eſdel*;) qui ab acido, intenſiùs membranoſa loca rodente, oriri ſolet, originem ducit: qualis ardor aliis in locis obſervabilis, ſine motu febrili incedens, ſed, ut dicam, imaginatorius; quippe, quando acida fortiùs rodunt loca membranoſa, ardor inducitur: ſic v. gr. quando quidam ſpiritus acidus rectificatus, ut ſpiritus nitri, incidit in extimam noſtram cutim, tunc ſenſum percipimus quaſi ſcintillæ ardentis, dependens ab acido cutim vellicante: pari ratione in locis intimioribus membranoſis acidum quoddam inſigniùs rodens ſub ſenſu ardoris ſolet percipi. Ac habeo ſub cura aliquem, qui circa veſperam patitur inſignem ardorem ſtomachi, ſuperveniente aliquali vomitu acidiſſimi ſaporis, quo acido rejecto ceſſat: hic certè ardor eſt ab acido, fortiùs rodente ventriculi membranas; unde talem ardorem extinxi per ſaturnina, ut ſaccharum ſaturni, tincturam antiphthiſicam, & ſimilia, quæ acidum in corpore obvium imbibunt, & ſic, ut dicunt, refrigerant.

Quoad *Prognoſin*: urinæ ſuppreſſio ab urethræ coalitu non niſi in malo ulterius progreſſo metuenda.

In præſenti caſu æger extra periculum ſpeciatim vitæ quidem verſatur; ſed periculum eſt, ne fermento Gallico ulterius pergente, ipſe lue Venereâ perfectâ corripiatur undiquaque, quod non rarum eſt.

Itaque, ne ſuperveniat lues Venerea, *Cura* non differenda, quam in præſenti ægro ſic inſtitui: Vocatus ad hunc ægrum, cùm jam ſcirem ejuſdem genium, ante omnia quia colocynthis poſt Mercuriũ eſt appropriatum corrigens acidi Venerei, interiùs eidem ordinavi *pilulas* Mercuriales appropriatas *ex extracto* panchymagogo Crollii vel *hellebori nigri*, & *Mercurio dulci*, qui eſt alexipharmacum luis Venereæ, cum *trochiſcis albandal*. Semper enim in his remediis ad virus ſpecificum luis Gallicæ reſpiciendum, adeoque appropriata Mercurialia pro illo coercendo ſimul adhibenda.

Cùm his unà *externè* ad diſcutiendum tumorem ſcroti & teſticuli recti, quia erat ruber, unde metuebam inflammationem & gangrænam facilem, ordinavi:

> ℞. *Pul. far. fabar.* ℥iii.
> *Sem. Cum.* ℥iß.
> Coqu. in ſ. q. *poſcæ* ſeu *aquæ & aceti*, ad conſiſtentiam Cataplaſmatis:
> adde
> *Lithargyr. pulveriſ.* ℥i. Miſc.

Hoc cataplaſma calidè irrigatum poſcâ, tumori & dolenti ſcroto applicabatur, cujus uſu crebriùs per diem & noctem continuato, dolor mitigabatur, & tumor imminuebatur.

Poſtmodum ordinavi:

> ℞. *Balſ. ſulphuris tereb.* ℨiii.

Propinabantur quotidiè gutt. xii bis in die.

Item pro externo uſu ſcroti & teſtis affecti:

> ℞. *Balſ. ſulphuris Rul. ad extra cum ol. nuc. par.* ℨiii.
> *Ungu. dialth.* ℥ß.
> *Ol. deſtill. Cum.* ℈i.
> M. pro Linimento.

Calidè aliquoties in die illinivit partem affectam, ita maximam partem tumor & reliqua ſymptomata evanuerunt.

Cùm autem poſt reſolutum tumorem teſtis adhuc durus & magis magnitudine auctus, quàm alter ſanus ſuperſtes, eſſet, pro hoc tumore, & ſpeciatim pro duritie, ſequens ordinavi emplaſtrum:

> ℞. *Gum. ammoniaci cum aceto ſol.*
> *Empl. de Cic.* ana q. ſ.
> Malax. cum ſ. q. *ol. deſt. tartari*, vel loco hujus cum *oleo deſtillato ligni guaiaci fœtidi*.

Inductum ſuper *linteum denſum* vel *alutam* applicabatur loco affecto, omni biduo vel triduo id renovando, & ſic beneficio hujus mox omnis durities penitus diſcuſſa fuit.

Cæterùm mox in principio applicaſſem, ſed metu inflammationis ab hoc abſtinui. Emplaſtrum *Vigonis de ranis cum mercurio* aliàs in tumoribus & bubonibus Venereis incipientibus eſt præſtantiſſimum, malaxatum cum oleo deſtil-

deſtillato ſuccini: ſed dubius eram, an poſſim genitalibus immediatè applicare? nam Mercurius abſterruit, cùm infeſtus ſit virtuti genitali, & impotentes reddat, ſicut eluceſcit ex PANAROLLO *in Obſerv.*, ubi quidam ad extinguendos pediculos pubis litu Mercuriali uſus fuit, quo factus exinde fuit impotens. Sed abſtinendo à litu hoc, & illinendo genitalia oleo deſtillato ſpicæ, pediculi fugati ſunt, & brevi tempore rediit virilitas.

Cæterùm extractum hellebori nigri eſt anteſignanum omnium purgantium, evacuans & corrigens cauſas quorumcunque morborum chronicorum, ipſiuſque luis Venereæ; quinimò quemadmodum inter blanda purgantia excellunt aloe & rhabarbarum; ita inter propriè ſic dicta helleborus, extractus cum menſtruo non oleoſo, ſed aquoſo, quia magis ſalina eſt hæc radix: hinc infuſum ejus in aqua aniſi, acuata cum pauco oleo tartari per deliquium, egregium eſt; vel etiam infuſum cum alia aqua factum, acuatum cum liquore terræ foliatæ tartari. Dictus helleborus larvatur à PARACELSO ſub Dauræ nomine. Similiter Mercurius dulcis nunquam omittendus eſt in morbis Venereis purgandis; non enim hactenus datum eſt cognoſcere remedium magis appropriatum alexipharmicum iſtius acidi Venerei, quàm Mercurium. Scrupulus autem ſubeſt: an Mercurius is vel dulcis ſublimatus, vel præcipitatus in uſum vocari debeat? & an contactu acidi Venerei reviviſcat? Nego: Equidem Mercurius ſublimatus hoſtilis naturæ noſtræ eſt ob ſpiritum ſalis concentratum: Interim hunc corrigit additio Mercurii vivi; quippè Mercurius dulcis medietatem ſui habet Mercurii ſublimati, in quo Mercurius additus tantillum arroſus, minus autem ſaturatus exiſtit. Metus ergò hic vanus eſt de Mercurii præcipitati dulcis reviviſicatione ab acido Venereo, cùm, antequam penitùs ſaturari, & à copioſiſſimo ac acerrimo acido in Mercurii ſublimati corroſivitatem abire poſſit, centies jam expurgatus ſit. (2) Ad hæc Mercurius ſublimatus longè ponderoſior eſt vivo Mercurio, unde hujus multum, illius parum, reſpectu molis corporeæ, eſt in Mercurio dulci. (3) In Mercurio dulci Mercurius ſublimatus corroſivus dilutus, & temperatione particularum acidarum anteà concentratarum admodum enervatus eſt. Adhæc (4) Mercurius dulcis ad ℈iij. ſucceſſivè propinatus ſine ulla noxa movet ſalivam, quæ noxa alias à paucis granis Mercurii ſublimati obſervatur; item faciliùs ſalivationem movet, ſi cum vitello ovi aſſumatur.

Pilulæ *Dn. Reſolventis* ex pilulis de ammoniaco Quercetani, & gummi ammoniaco, &c. præſcriptæ, non ſunt adeò appropriatæ.

Bonum etiam eſt *Antimonium per inferiora* purgans: ſed rara avis eſt, quia ſemper in hoc ſubjecto per inferiora, in illo ſeu alio per ſuperiora operatur. Interim modi præparandi id ad inferiora optimè haberi poſſunt in aceto & ſale tartari; quippè utraque figunt & immutant antimonii particulas ſulphureas acriores & volatiliores catharticas, quarum præmaturâ energiâ in ſtomacho vomitus excitatur: quâ verò fractâ æger ſaltem per alvum purgatur: E. g. fit ex *nitri*, *tartari*, & *antimonii* ana; quæ exactè pulveriſata & miſta detonentur in crucibulo; ſic *ſcoriæ* & *regulus* emergent: hinc *ſcoriæ* ſolvantur in *aqua ſimplici*, & filtratur, filtratum ſucceſſivè præcipitatur per *acetum vini ſimplex*, ſtent invicem aliquamdiù, antequam filtrentur, poſtmodum pulvis remanens edulcoratur, & exhibetur ad gr. ij. vel iij. Par ratio eſt, ſi pro ſcopo præcipitandi recipiatur *ſolutio calida tartari crudi albi*, & inſtilletur *ſolutioni ſcoriarum*, ſicque pulvis edulcoratus ad gr. jv. vel v. exhiberi poteſt. Interim tutior *modus* eſt ille, qui fit *cum ſale tartari*: Nempè *butyro antimonii*, ex antimonio ſelecto parato, & probè aliquoties *rectificato*, ut fiat inſtar aquæ limpidæ (quod impetratur in cella) guttatim inſtilletur *ſolutio ſalis tartari* probè parati, donec ſaturetur: Habito ſaturationis puncto, præcipitatum quod eſt, mediante filtro ſeparetur; ita emergit antimonium nonnihil flaveſcens, quod probè cum aqua calida ſæpiùs edulcoretur; ſic habetur antimonium per inferiora ſaltem purgans, & mitè admodum operans.

Infuſum cantharidum cum vino etiam bonum remedium eſt, de quo encheiriſis hæc obſervanda, ut paucâ quantitate cantharides in inſignem copiam Vini Rhenani infundantur, non autem in ſpiritum vini, & poſtmodum quædam guttæ hujus alio recente vino iterùm pro uſu temperentur: & quidem optimè; quia in hoc eſt acidum vinoſum tartareum, ſeu tartarus vini volatilis, corrigens nonnihil, temperando ſuo modo & invertendo ſal cantharidum volatile acerrimum, quod aliàs urinam ita exacuit, ut etiam exulceret veſicam. Meliùs ergò eſt, quàm in ſpiritu vini. Corrigit autem in acido videmus in veſicatoriis, quando ex cantharidibus cum ficubus parantur, quæ ſolent ordinariò cæteris paribus longè acriora, magiſque cauſtica eſſe, præ iſtis, quæ ex iiſdem cum fermento, imprimis cum aceto, miſtis parantur.

Si ulcera penis altiùs progrediuntur, addendum mixturis pro adjectione aliquid Mercurii dulcis, ceu correctoris acidi ſpecifici. Os ſepiæ in gonorrhœa benigna, quæ non eſt ex genituræ abundantia, ſpecifici meretur nomen. Pulvis ſympatheticus internè non convenit propter horrendos vomitus ratione vitrioli Veneris; externè etiam non convenit, niſi ſanguis vel ſolus, vel cum aliis excrementis excernatur, & cum eodẽ excipiatur; contrà ſi ulcera ſint ſine cruoris veſtigio, nihil is proderit: ita namque memini, D. MICHAELIS curaſſe urinam cruentam ab exulceratione veſicæ ortam, jubendo, ut in illum mingatur.

Quando phimoſis etiam adeſt, aqua *calcis vivæ* cum *ſaccharo ſaturni* eſt egregia.

Quod altiùs progreſſa ſit gonorrhœa virulenta, ſignum eſt, quando ſimul glandulæ inguinales intumeſcunt. Non ſunt quidem perfecti bubones Venerei, ſed ſaltem glandulæ inguinales intumeſcentes: pro cujuſmodi glandulis intumeſcentibus optimum eſt emplaſtrum de ranis Vigonis cum Mercurio paratum (contra ZWELFFERUM, cujus correctio nil valet; mortificat enim priùs Mercurium in aqua forti) Mercurium nunc in ſimplici nunc duplici doſi addendo: vel loco hujus recipiatur *emplaſtrum* quoddam uſitatum *ex gum. Ammoniaco*, vel *ſimp.* vel *compoſ.* cui addatur *Mercurii vivi* qu. placet.

Balſamus Saturni terebinthinatus eſt optimus, ſed præparatio difficilis. Saccharum Saturni minutiſſimè teratur, & quidem ſimul cum oleo terebinthinæ, & hinc in digeſtionem blandam ponatur; ſic oleum rubeſcit, & ſaporem dulcem blandè adſtrictorium acquirit: Interim non omne ſaccharum hoc modo ſolvi poteſt: Vid. HOFFMANNUS *Theſ. lib. 3. cap. 13. pag. 251.*

Si autem quis laboret *lue Venereâ perfectâ*, & quidem inveteratâ, in qua, præter gonorrhœam virulentam, dolores nocturni oſtocopi affligunt, itemque effloreſcunt hinc inde gummata, vel etiam puſtulæ rubræ in facie, &c., ex quibus apparet, malum eſſe confirmatum: In tali ergo ſtatu pro *cura* hi obſervandi ſunt ſcopi:

(1) Ut corrigatur *acidum* Venereum.

(2) Ut diſſolvatur viſcidum, ceu ſubjectũ iſtius acidi.

Adeoque præmiſsâ blandâ laxatione Mercuriali per alvum, ad *Decocta* blandè *ſudorifera* lignorum accedendum, unà cum crebriori inſeſſu in ſemicupio. *Decoctum* poterit eſſe ſequens:

℞. *Raſ. ligni ſancti* ℥iij.
Cort. ejuſdem ℥iſs.
Raſ. Sarſæparill. ℥ij.
Raſ. ligni Saſſafr. ℥j.
Mercurii vivi in pet. lig.
Antimonii crudi in pet. lig. ana ℥vi.
Infund. in *aquæ comm.* Menſ. vj.
Macera per 24. horas in Balneo Mariæ, hinc coqu. ad remanent. tertiæ partis:
Colatura Detur.

Pòſt

℞. *Reſiduum Decocti prioris*:
Infund. in *aquæ comm.* Menſ. x.
Macera per 12. aut 24. horas:
Decoqu. ad conſumt. tert. partis:
in fine adde
Paſſul. min. conquaſſ. ℥ij.
Sem. Coriandr. conſ. ℥j.
Cinnam. ʒiij.
Coletur, D. S.
Potus ordinarius.

Vel Bochetum loco potus ordinarii capiendum.

De priori decocto ſudorifero omni manè calidè ℥iij. vel iv. vel v. vel vi. ſumantur, dein expectando in lecto blandum ſudorem: quo facto, ſurgat & poſtmodum comedat, abſtinendo tamen ab acidis: à meridie ingrediatur *balneum aquæ dulcis* calidæ, inſidendo eidem ad collum uſque, quamdiù lubet, hinc cœnet; ſub introitum autem lecti eandem doſin prioris *Decocti* ſudoriferi *capiat* & dormiat, *ſine*

ſu-

ſudore. Manè ſequenti bibat iterum hauſtum calidi Decocti, expectando denuò ſudorem; à meridie autem ingrediatur balneum, ſicut veſperi repetat Decoctum ſine ſudore; hocque per octiduum continuet, ut mediante ſudore & balneo diſſolvantur ſucci viſcidiores & glutinoſi, ceu ſubjectum acidi ſpecifici, ſic diſpoſitis hiſce ſuccis glutinoſis, facilior redditur cura mercurialis ſalivatoria ſequens. Interim tempore intermedio hauriatur potio ordinaria anteà dicta, quoties placuerit de die.

His continuatis denuò purgetur corpus *pilulis Mercurialibus* paulò fortioribus, ut magis extinguatur acidum Venereum. Tandem fiat progreſſus ad *ſalivationem* Mercurialem. Adhibetur autem vel internè vel externè. Uſus ejus eſt, ut infringatur acidum ſpecificum luis Venereæ, & diſſolvatur & attenuetur magis adhuc viſcidum illud, tanquam ſubjectum acidi, ſive id jam ſub forma gummarum appoſitum fuerit, ſive ſub forma lymphæ adhuc fluidæ involutum ſit. Cæterum, cum Mercurius excitet *ſalivationem*, per accidens etiam curat luem Veneream, non verò per ſe, quia Mercurius etiam eandem in ſaniſſimis excitat.

Modus ſalivationis eſt triplex:

I. Per interna Mercurialia, ſive ſint ſublimata, ſive præcipitata.

Obſervetur: quò minùs ab acidis tractatus fuerit Mercurius, eò meliorem eſſe ejuſdem uſum; hinc Mercurius dulcis, arcanum corallinum, &c. ſufficiunt.

II. Per externa, nempe per Inunctionem, quando nempè ægri illinuntur cum linimento ex terebinthina & oleo laurino: quibus additur pro lubitu Mercurius vivus, in mortario lapideo probè ſubactus, probè inungendo in loco calido plantas pedum circa talos & genua per biduum, deinde etiam circa carpum & cubitum; imò in pertinaciori malo vel difficiliori ſalivatione interdum ſpina dorſi etiam inungatur. Linimentum hoc per 2. vel 3. dies continuetur, pro ratione nempè majoris vel minoris copiæ Mercurii vivi, vel etiam prout celerior vel tardior ſequitur ſalivatio: teneriores tamen non adeò diù ita cruciari debent; in denſioribus autem ſubjectis diutiùs hoc neceſſe.

III. Tandem adminiſtrantur quoque ſuffitus ex trochiſcis, qui ex variis, & præ cæteris ex cinnabari conſtant, iique in conopeo, *in einem Hauſzgen*, prominente ſaltem capite. Verùm hic modus eſt omnium peſſimus, nec ſuadendus.

Cæterùm à *ſalivatione* ægri conqueruntur de dolore circa fauces, parotides & lingua intumeſcunt, ſaliva copiosè prodit, gingivæ protuberant, dentes vacillant, lingua in laterali loco, ubi ductus ſalivales ſunt, ordinariò exulceratur, fauces rubent dolentque, difficulter deglutiunt, & niſi ſeduló Chirurgus fauces inſpiciat, & os eluat, ulcera oris depaſcentia oriuntur. Saliva, quæ initio prodit, eſt tenuis, cui ſuccedit viſcidior, & tandem viſcidiſſima & fœtida, & maximè tenax, adeò ut baculo mediante ad ulnas uſque protrahi poſſit; ægri interim fiunt languidi & emaciantur. Alimentum eſto juſculum non ſalitum ex avena, cum vitello ovi; potus autem ſit cerevilia calida; quò plus enim comedunt ægri, eò plus ſalivant, unde parciùs tales cibandi ſunt, quia omne alimentum corrumpitur, & in ſalivam vergit; unde Mercurius non acidum Venereum, ſed alimentum aggreditur. Salivatio hæc per 8. vel 14. dies, imò interdum per 21. dies præterpropter, pro ratione conſtitutionis ægri, aliarumque circumſtantiarum, continuari ſolet. Si adfuerint ulcerationes illæ à ſalivatione, ſponte conſolidantur; ſin gummata, evaneſcunt; ſi adfuerint puſtulæ, ſponte decidunt, quod ſignum eſt ſufficientis ſalivationis; ſin verò hæc evaneſcere nolint, ſignum eſt, nondum ſufficienter factam fuiſſe ſalivationem. Porrò ceſſante ſalivatione, potiſſimùm ſi remiſſior fuerit, denuò corpus pilulis Mercurialibus expurgetur, maximè ſi ſub ſalivatione alvus clauſa fuerit, ut, quicquid vel Mercurii vel ſordium extiterit in corpore, eliminetur. Poſtmodùm denuò ad ſudorem progrediendum, hinc decoctum ſuperius ſudoriferum omni manè denuò propinandum, expectando deſuper ſudorem poſt mediam horam, vel in lecto, vel in conopeo, in quo inſit vel ferramentum ingens candefactum, vel aliquot lateres, vel ſilices majores exactè candefacti, ſuper quos infundatur aqua calida; ſic enim vapor exhalans, & corpus ægri ambiens, ſudorem facit largum. Continuatur hoc nunc omni die, nunc alternis diebus, per 8. vel per 12. aut 14. dies, ut omne virus extra corpus penitùs eliminetur, & curæ finis imponatur. Intereà corpus emaciatum magis magiſque nutriri incipiet, &, ceſſante potu lignorum, diætâ ordinariâ uti poterit.

RESOLUTIO ALIA DN. JOH. MATTHÆI MERCKELII, ANNÆBERGENSIS.

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

AFfectus præſens, qui in *Gonorrhœa virulenta cum tumore teſticuli* dextri conjuncta, verò nomine dici queat, nihil omninò dubito; ſiquidem materia illa tenuis, flaveſcens, interdum nonnihil ſpiſſiuſcula, quæ ſubinde cum urina excernitur, nihil aliud, quàm genituram, fermento aliquo preternaturali maligno vitiatam ac corruptam, præ ſe ferre videtur.

Pars affecta ratione tumoris erit teſticulus dexter, *reſpectu* verò *cauſæ materialis* erunt partes genitales circa penis radicem ſitæ, quibus virulentia dicta Venerea ſeſe inſinuavit, ibique, in ſpecie autem in veſiculis ſeminalibus & proſtatis glandulosis ſic dictis, fermento ſuo acri liquorem ſeminalem in iis contentum inquinando, & ſpecifico ſui generis acido virioſo præternaturali alterando, imò ferè corrumpendo, excretionem jam dictam materiæ tenuis, flaveſcentis, &c. cauſatur.

Pars verò *affecta* reſpectu *cauſæ formalis*, ſcilicèt miaſmatis illius maligni, erunt fibræ nerveæ, & ex congerie harum contextum totum genus nervoſum, hiſce in locis ſatis evidens atque conſpicuum, in quibus contagium hoc inſtar ſpinæ infixæ continuò eaſdem vellicando, rodendo, & dolores exquiſitiſſimos inducit, atque cauſatur.

Cauſa proxima materialis efficiens conſiſtit in acido ſui generis peccante, cujus natura ſpecifica à priori nobis nondum eſt cognita, & ea propter etiam non exactè determinabilis. Quod autem & hæc inſtar fermenti alicujus ſit hic multiplicativa, morbi progreſſus, & inde nata Lues Gallica ſic dicta, ejuſque difficilis admodum curatio, nos ſatis ſuperque docent.

Cauſa proxima formalis erit continua à dicti fermenti acidi maligni acrimonia, inducta eroſio & moleſta vellicatio partium nervoſarum, mediante lympha & chylo vitiosè acidis ad eas delata, quæ ibi locorum, ut & in viis urinariis acri-ſalſo ſuo ſapore exquiſitiſſimos dolores & cruciatus excitat.

Cauſas inter *remotas* primum & unicum locum merebitur hîc rei Venereæ abuſus, imò fortè, ſi conjicere licet, ex congreſſu aliquo impuro omne hocce malum contraxit æger noſter, & neglectâ in principio hujus mali medelâ, acerbiſſimos nunc dolores & cruciatus patitur.

Symptomata quod reſpicit: primò nil mirum eſt, quod ſub urinæ emiſſione in radice penis patiatur cruciatus inſignes Patiens noſter; ſiquidem, uti *jam ſupra dictum*, acidum iſtud ſpecificum fermento ſuo ſalſo-acri non ſaltem internè partes fibroſas genituræ dicatas, ſed & vias urinarias continuò & moleſtè rodendo & vellicando inſtar ſalis alicujus lixivialis dolores & cruciatus exquiſitiſſimos excitat. Cui accedit & hoc, quod ſanies iſta, à fermento maligno corrupta, ſimul cum urina excernatur, & inter excernendum particulas aliquas fermentativas & rodentes in ductu urinario facili negotio poſſit relinquere, quæ poſtmodum continuâ ſuâ vellicatione ac roſione irritando fibras, & ex his contextum ductum urinarium, guttatim urina ut crebriùs profluat, faciunt. Ex eodem

for-

fortaſſe etiam principio dolor, tumor, ac fere inflammatio in confiniis præputii & glandis conſpicua, nec non parvæ hinc inde, quæ ſe produnt, puſtulæ, pus acre fundentes & impensè dolentes, nobis deducenda venient. Nimirum ſanies illa, quæ profluit, cum ſit acris, & in confiniis præputii, ubi glandi hoc connectitur, ſubinde poſſit retineri, ibidemque ſubſiſtendo acriori fieri, poſtmodum acrimoniâ ſuâ irritante tumorem inſignem, imò ferè inflammationem præputii excitat, quod dum ita fit, & expanduntur fibiæ glandem conſtituentes, in immenſum ſæpiùs attollitur tumorem, adeò ut vix præputio obtegi queat, & hinc affectus in caſu noſtro Paraphimoſis dictus.

Quodſi malum hoc neglectum ſucceſſu temporis longiùs progrediatur, fit, ut diutiùs paulò continuatâ hâc fermentatione puris acris, & particulas nutritivas partium corrumpentis, tandemque puſtulæ parvæ in pene, & præſertim circa coronam ejus, fiant conſpicuæ; quæ pus ſuum acre dum fundunt, & partes vicinas ſimul acrimoniâ ſuâ rodunt, ulcera ſæpiùs profunda faciunt, & dolores exquiſitiſſimos excitant: qui dolores per conſenſum continuatis nerveæ ſæpiùs ad lumbos uſque cum acerbo cruciatu protenduntur.

Reſtant adhuc teſticuli dextri tumor, & ſcroti iſto in latere rubedo, nec non totius regionis lumbaris calor ac fervor explicanda. Scilicèt acidum dictum cum lympha & materia ſeminali vitiosè inquinatis ad loca nervoſa delatum, ſoit ùs eadem rodendo, ſenſum cujuſdam ardoris urentis inducit. Et ſicuti notum eſt, quod teſticuli in ſtatu naturali ad ſeminalis materiæ apparatum ſuum etiam ſymbolum conferre, neceſſum habeant; ita in ſtatu præternaturali à materiâ ſibi perficiendâ, & fermento aliquo peregrino inquinatâ, vitii aliquid & illis poteſt communicari, quod & hîc dictâ ratione per conſenſum continuitatis factum eſſe, nemo fortè inficias ibit. Nimirum ros chyloſus (ſeu materia ſeminalis) in teſticulis perficiendus, ad eoſdem vitiosè delatus, dum tubulos eorundem, filis in globum complicatis non abſimiles, tranſit, vitia etiam fermenti ſui peregrini in iiſdem relinquit, cujus minutiſſima portio ibidem relicta, fibroſam texturam teſticuli, continuò & moleſtè vellicando, tumorem etiam ejus facili negotio poteſt cauſari, uti & per conſenſum membranarum, vaſa huc derivata involventium, ſimul cruciatus in lumbis excitet, neceſſe eſt. Hinc etiam ex ſtrictura ſpaſmodica cutis externæ, & calore intus urente, in regione lumbari calor & fervor, nec nô ſcroti iſto in latere rubor ac tumor, & propter expanſas ab acido illo peregrino fibras nerveas, cutem ejuſdem conſtituentes, dependent.

De cætero *Prognoſticum* huic morbo nullum debetur aliud, quam quod lues Gallica, niſi cura ejus maturetur, ſint in procinctu, & certò certiùs ex morbo hoc inveterato ſperanda veniat.

Cura autem ſecundùm has *Indicationes* poterit inſtitui:

1. Acidum illud virulentum corrigatur & evacuetur.
2. Viſcidum ejus ſubjectum diſſolvatur & attenuetur, nec non, quantum fieri poteſt, ſimul extra corpus eliminetur.

Antequam verò ad Indicationes curæ univerſalis fiat neceſſe videtur mihi cura particularis teſticuli, ne quid damni patiatur hic, præ cæteris maturanda. Ad iſtam itaque pro diſcutiendo tumore, externè convenit cicuta, ſolanum, agrimonia, hyoſcyamus, herba Paris, &c: e.g.

℞. *Herb. abſinth.*
Cent. min.
Altbææ.
Fl. acac.
Chamomill.
Verbaſci,
Fol. hyoſcyami ana M. j.

Inciſa coqu. in *Vino*, addito parum *aquæ*, vel in *poſca*.
Applice ur decoctum cum linteis calidè ſæpiùs reiterando; deſuper applicando ſequens emplaſtrum:

℞. *Empl. de Cicuta,*
Gumm. Ammoniaci in aceto ſol. ana ℥vj.
Malax cum *ol. deſtil. Guajaci*, induc. ſuper *linteum*, applic. loco affecto.

In phimoſi & paraphimoſi:

℞. *Aqu. calcis vivæ rec.* ℔j.
in qua ebul.
Fl. Chamomill.
Sambuc. ana M. j.
Hyoſcyam. M ſs.
Sem. aniſi,
Sem. fœnic. ana ʒij.
Bacc. Lauri ℥ſs.
Coletur.

Internè:

℞. *Extr. helleb. nigr.* gr. xv.
Mercurii dulc. gr. xviij.
Scamm. præp.
Troch. alhand. ana gr. i.
Cum ſ. q. *Eſſ. lignor.* f. Pilulæ:
D. S.
Pilulæ purgantes pro 1. vice.

His ita præmiſſis, non dubito, quin tumor teſticuli diſcutiatur.

Jam verò ad Curæ univerſalis indicationem primam, quæ, ſi huic pilulæ jam dictæ fuerint præmiſſæ, per ſequentia meo judicio poterit obtineri;

℞. *Balſami ſulphuris tereb.* ʒj.
D. S.
Balſamus purificans: 24. guttæ.

℞. *Eſſ. lignor.*
Myrrhæ tartariſ. ana ʒj.
M. D. S.
Eſſentia purificans: 40. ad 50. guttas.

℞. *Oſs. ſepiæ præp.* ʒj.
Sacch. ſaturni ʒſs.
Miſc.
Divide in 3. partes æquales.
D. S.
Pulvis præcipitans, mane & veſperi ſumendus.

Vel

℞. *Lap. oſteocoll.*
Mag. Marcaſ. ana ℈j.
Miſc.
Div. in 2. part. æqu.
S. *ut ſuprà.*
In forma liquida:

℞. *Tincturæ antiphtb. ſeu D. Mich.* ʒj.
D. S.
Tinctura: 30. guttæ pro doſi.

Ad *ſecundam Indicationem* pertinet emulſio terebinthinata.

Vel

℞. *Tereb. coct.*
Extr. ligu. guai. ana ℈j.
Mercurii dulc. gr. xviij.
Cum ſ. q *Eſs. Myrrhæ* f. Pilulæ No. LX.
D. S.
Pilulæ ſingulares, de quibus 20. manè ſumendæ.

℞. *Herb. ſumar.*
Agrimon. ana M j.
Rad. ſarſæpar.
Raſ. ligni ſaſſafr.
Sancti ana ℥vj.
Sem. Coriandr. ʒſs.
Inciſ. & contuſ. infundantur in *aquæ comm.* menſ. 6. per 24. horas:
Coqu. in Balneo Mariæ ad tertias: In fine decoctionis adde
Herb. Cochlear. M. j.
Paſſul. min. ℥j.
Colaturæ adde
Syr. ſcelotyrb. ℥ſs.
M. D. S.
Potio ſudorifera; mane & veſperi ſumatur bonus hauſtus injuncto ſudore.

Vel

℞. *Aquæ ſumar.*

Aqu.

Aqu. Card. bened. ana ℥iß.
Extr. lign. guai. ℈ij.
Th. riac. ℈j.
Camph. gr. vj.
Syr. ſcelotyrb. For. ℥vj.
M. D. S.
Potio ſudorifera pro 2. vicibus.

Hæc, ſi ritè adhibeantur tamdiù, donec nullum ampliùs veſtigium alicujus virulentiæ præſtò eſt, nihil omninò dubito, quin affectus hic notabiliter ſatis imminueretur.

Deus interim hiſce clementer benedicat!

CASUS LII.

MENSIUM DIFFICULTAS.

MUlieri *difficultate menſium* actu fluentium, doloribus vagantibus & lancinantibus in omnibus artubus, utique ſcorbuticis, uti & hyſtericis abdominis pathematis afflictæ, cum Lipothymiis & Syncope, ita ut ab adſtantibus moritura putaretur, ordinavi ſequentem Mixturam:

℞. *Aqu. fl. ſamb.* ℥iij.
Eſſ. Caſtor. ℈iß.
Spirit. Cochlear.
Sal. Ammoniaci ana ℈j.
Lapill. Cancr. præp. ℈ß.
Syr. cort. aurant. ℥vi.
M. pro Potione.

Hauriebat cochleatim, unde inſecuto ſudore longè meliùs habuit.

Extra:

℞. *Ol. deſtill. ſpicæ,*
Succin. ana ℈j.

Miſta illinantur ſcrobiculo cordis, plantis pedum, & aliquot guttæ vertici.

Aſt cum ex mœrore & triſtitia ob obitum mariti graviter affligeretur, cum ſumma virium proſtratione, & aliquali aneſtiſia, (*dicebat, ſe nullum morbum ſentire, & ſit ſemper frigida*) præſcribebam:

℞. *Aqu. Menth.*
Fl. ſamb. ana ℥iß.
Eſſ. ligni ſaſſafr. ℈iij.
Spirit. ſal. ammoniaci ℈j.
Cochlear. ℈ß.
Syr. ſcelotyrb. ℥ß. M. F. Potio.

Profuit equidem: ſed propter inquietudines, diurnas pariter & nocturnas, & ut anxietates, præſcribebam pulverem:

℞. *Lapill. Cancr. præp.* gr. xv.
Sal. vol. ſuccin. gr. vj.
Myrrh. gr. ij.
M. f. Pulvis.

Hinc melius habuit.

CASUS LIII.

SUFFOCATIO HYPOCHONDRIACO-SPLENETICA, HYSTERICA ALIAS DICTA.

M*Ulier mediæ ætatis, ſubinde etiam citra manifeſtam cauſam, interdum ex prægreſſa iracundia aliquali, interdum ex dulcium eſu, interdum ex terrore, &c. incurrit anxietates præcordiorum, ipſi inexplicabiles,* ſentit anxietatem circa cor: *quibus mox copulantur ſcotomiæ leves, hinc vomendi conatus graves, ſed inanes, aſt omnia ſymptomata mirè exaſperantes: ſuperveniunt enim hinc borborygmi & murmura abdominis vaga, interdum cum lancinantibus, levibus licèt, abdominis doloribus: permutantur hæc invicem, ita his urgentibus, donec præcordiorum anxietates miteſcant, his verò recurrentibus, illa abdominis pathemata ferè ceſſant; complicatur reſpiratio difficilis cum his turbis, ita circa hypochondriacas regiones ſe ſtringi quaſi ac indè reſpirationem ſufflaminari ſentiat. Dolor obtuſus, gravativus, contundens, perquàm moleſtus, ſæpiùs in profundo hypochondrii ſiniſtri percipitur, qui ſub illis turbis exaſperari unà obſervatur. Malis his graviùs urgentibus, ſyncope interdum ſupervenit, cum ſenſuum & motus corporis abolitionibus, adeò, ut mortuæ inſtar non rarò aliquamdiu jaceat. Siniſtrum latus totum, cum brachio & pede interdum in paroxyſmo quaſi ſtupet, interdum verò tenduntur manus & pedes, & violenter exporriguntur. Ructus ſubinde edit in paroxyſmo. His & ſimilibus, nunc diutiùs, nunc brevius, durantibus, redit ſucceſſivè ad naturalem ſtatum, appetitu dejecto, ſiti aucta, omnium partium laſſitudine, aliquamdiù adhuc affligentibus, &c.*

RESOLUTIO II.

DN. JOH. MATTHÆI MERCKELII,

ANNÆBERGENSIS.

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1682.

UTut affectus præſens epileptici cujuſdam inſultus, ex ſplenis vitio oriundi, ſpeciem primâ fronte præ ſe ferre videatur; attamen quia notum, idque experientiâ creberrimâ obſervatum eſt, quod *Paſſiones* hyſtericæ tandem, atrocibus ſtipatæ ſymptomatis, invadant ſexum ſequiorem, ideòque & hic affectus tociſſimus qui eſt, Strangulatus uterinus vulgò dictus, *Suffocationis Hypochondriaco-Spleneticæ* nomine dici omninò merebitur.

Pars affecta primaria, reſpectu convulſionum, non, prout vulgi quidem fert opinio, erit uterus, qui hac in parte inſons, ſed potiùs plexus nerveo-lienaris, qui convulſus, ratione conſenſus tàm continuitatis quàm contiguitatis cum aliis partibus vicinis, tantas in corpore noſtro excitat turbas: deinde reſpectu acidi ſeu effervescentiæ vitioſæ ſucci pancreatici & ortholi erit continuus inteſtinorum tractus.

Cauſæ proximæ formalis efficientis vices ſuſtinet depravatus & perturbatus ſpirituum animalium motus, qui hic primariò in plexu nerveo-lienari, ab acidi auſteri pontici inimicâ vellicatione irritati, in motus varios anomalos & inordinatos concitantur.

Ratione *cauſæ materialis* in paſſione hyſterica & ſymptomatis ejuſdem peccat primariò acidum auſterum; quod demonſtratur ex cauſis remotis, uti hîc ex dulcium eſu, quatenus nempe dulcia facilè cum acido auſtero fermentationes præternaturales concipiunt & acteſcunt; unde flatus & pathemata reliqua abdominis etiam in caſu noſtro proximè dependent, ac derivanda veniunt.

Cauſas inter *remotas* eminent animi pathemata, uti & hic iracundia ſaltem levis, quatenus nempe per hanc inſignis humorum omnium in corpore noſtro contingit confuſio & orgaſmus, quò ipſo etiam ſimul in actum deduci poteſt dictum modò acidum auſterum, & hinc quæ dependent, varii generis ſymptomata: Deinde inter alia ſibi maximè nociva, & affectui huic quæ anſam præbent, refertur etiam terror, quatenus nempè hic vel maximè proſternit ſpirituum motus naturales & ordinarios, nec non ſanguinis circulum, humorumq; reliquorum corporis noſtri, plus minus impedit ac ſiſtit, &c.

Nimirum fomes omnis mali primariò hæret in acido auſtero, quod acidum, datâ causâ pro ataracticâ, vitioſæ effervescentiæ ſuæ motu innumeras ferè, imò enexplicabiles ipſis ægrotis, ſubinde infert moleſtias, quòd & hic fieri, nemo fortè inficias ibit. Nempè ab acido hoc, in primis viis dum adhuc eſt, tempore invaſionis proximè deducendæ veniunt anxietates illæ præcordiorum, quatenus ſcilicèt acidum pancreatis auſterum cum bile vitioſè effervescit, ex qua effervescentia tertius aliquis ſapor inſipidus & inexplicabilis reſultat; hinc rectè dicit ægra noſtra:

ſtra : *ſe ſentire anxietatem circa cor.* Cui poſtmodum anxietates illæ præcordiorum junguntur, propter orificium ventriculi malè exindè affectum, & variis ſpaſmis exagitatum, hinc vomendi conatus graves, ſed propter materialis cujuſdam cauſæ defectum inanes, motibus tamen hiſce gravibus reliqua ſymptomata mirè exaſperantes.

Continuato ſic convulſivo inteſtinorum motu, accedunt flatus, ab acido auſtero effervescente enati, qui concluſi, ac variè agitati, tumultuoséque oberrantes, borborygmos, murmura & ſonitus repræſentant, interdum cum lancinantibus ab acidi roſione abdominis doloribus.

Quod verò permutentur inter ſe invicem, ob nervos plures, ex uno plexu diverſimodè diſtributos, fieri exiſtimo; prout enim hi modò huc, modò illuc pergunt, ita etiam pathemata in partibus diverſis variant, adeò ut nunc in præcordiis, nunc verò in abdomine, dolores varii generis percipiantur.

Devehimur itaque nunc continuo hoc tractu ſpaſmodico ad plexus meſentericos, & lienares in ſpecie, propter dolorem obtuſum, gravativum, &c. in profundo hypochondrii ſiniſtri perceptibilem; quorum conſenſus cum reliquis partibus dum eſt vel maximus, hinc fit, quod convulſis hiſce nervis, ſimul in conſenſum rapiantur etiam nervi paris vagi & intercoſtalis, unde ex connexione nervorum varii convulſivi motus diaphragmatis & thoracis difficillimam reddunt reſpirationem, adeò ut hypochondria ſtringi quaſi videantur. Hinc etiam propter variè turbatum ſpirituum animalium motum ſcotomiæ, ſpaſmi quoque inſignes cordis muſculi, unde ejus ſyſtole, & per conſequens ſyncope cardiaca, cum ſenſuum & motus cujusvis abolitionibus, adeò ut mortuæ inſtar jaceat ægra noſtra aliquamdiù. Supervenit his ſiniſtri totius ferè cum brachio & pede ſtupor, interdum quoque tenduntur manus & pedes, & violenter exporriguntur, quod epileptici aliquid eſſe, & paraplegiæ ſpeciem præ ſe ferre, omninò videtur. Nimirum motus naturæ dum fit ad extrà, continuâ ſcilicèt ſpaſmodicâ contractione nervoſi generis, etiam externæ partes in varios geſtus & motus convulſivos concitantur, quatenus nempè acidum rodens tendinibus muſculorum varias inducit moleſtias, ſpiritibusq; animalibus motum plus minus liberum intercipit. Malum autem hoc, quia cum ſyncope, ſenſuum & motus cujusvis abolitionibus eſt conjunctum, mihi non videtur periculi expers, & niſi maturè ei occurratur, facili negotio poſſet in Epilepſiam habitualem, & conſequenter lethalem degenerare.

Unde *Curatio* ejus meo judicio poſſet inſtitui hoc modo:

1. Acidum vitioſum corrigendo & alterando, nec non flatuum proventus inhibendo.
2. Convulſiones & ſpirituum motus inordinatos ſiſtendo.

In paroxyſmo externè naribus admoveatur ſequens miſtura:

℞. *Spirit. ſal. Ammoniaci vol.* ʒj.
Eſſ. Caſtor. vel *aſæ fœt.* ʒiß.
M. D. in vaſe anguſtioris orificii.

Vel inſuffletur naribus pro excitanda ægra ſternutatorium aliquod forte ex pipere longo, helleboro albo, pyrethro, & caſtoreo, ſed cautè; ſternutatoria enim ſubinde malum reddunt gravius, & epilepſiam excitant genuinam, ideòque non, niſi in paroxyſmo aut deſinente, aut graviori.

Pro doloribus ſpaſmodicis abdominis ſedandis & flatibus diſcutiendis applicetur clyſma:

℞. *Spec. carminat.* M. ij.
Rad. leviſt.
Bacc. lauri ana ʒvi.
Sem. aniſi,
Fœnic. ana ℥ ij.
Inciſ. & contuſ. coqu. in ſ. q. *aquæ fontanæ*:
Colaturæ ℔j. adde
Elect. de bacc. lauri ℥iß.
Caſtor. ℈j.
Ol. deſtill. bacc. Juniperi,
Terebinth. ana ℈j.
M. f. Clyſma pro duabus doſibus.

Umbilico imponatur ſequens:

℞. *Empl. matric. de galb* ʒv.
Theriac. Andr. ʒij. vel ſaltem ʒj. ut emplaſtri conſiſtentiam retineat.
Malaxa cum *ol. deſtill. ſuccin.* & *ſpicæ*, induc. ſuper *alutam* in forma conſueta

Pudendis etiam poſſet applicari, vel cum bombace, vel litus formâ, ſuaveolens aliquod:

℞. *Balſ. apoplect.*
Styrac. liquid. ana ℈ß.
Zibethi gr. iij.
M. D. pro uſu.

Balſamus hic, utut non ſit remedium curatorium, ſaltem tamen eſt derivatorium, pro ſpirituum motu inordinato refrænando.

Internè:

℞. *Aqu. fl. chamomill.*
Samb.
Puleg. ana ℥j.
Hirund. cum Caſtor. ʒiij.
Liqu. Cornu Cervi ſuccin. ʒiß.
Eſſ. Caſtor. ʒj.
Laud. hyſter. gr. ix.
Syr. cort. aur. ℥ij.
M. D. S.
Potiuncula anodyna contra dolores lancinantes.

Doſis cochl. ij. expectando madorem ſeu blandum ſudorem.

Vel

℞. *Matr. perlar. præp.*
Cran. hum. ſine igne,
Cinn. Antimonii ana gr. xv.
Sal. vol. ſuccin.
Camph. ana ℈ß.
Laud. opiat. gr. ij.
M. pro 2. doſibus,
in *aqua hirund. cum Caſtor.* porrigendis.

Extra paroxyſmum pro metu recidivæ declinando:

℞. *Aqu. hyſſopi,*
Meliſſ.
Puleg.
Antiſcorb. ana ℥vj.
Sol. Martis cum ſucc. pom. ʒiij.
Spirit. Cochlear. ʒiß.
Laud. opiat. gr. iij
Syr. ſceloſyrb. For. ʒiij.
M. D. S.
Mixtura præſervativa manè & veſperis ad Cochleari ſumenda.

Imminentem paroxyſmum plus minus avertet.

Vel

℞. *Liqu. Martis ſolar.* ʒiij.
Terræ fol. Tartari ʒjß.
M. filtretur tinctura rubra.
D S.
Tinctura ſingularis: 18. ad 20. guttas pro doſi.

Deinde acidum blandè ſubducentibus & reſolventibus res erit agenda:

℞. *Gumm. Ammoniaci in aceto ſol.* ℈ß.
Vitrioli Martis gr. v.
Extr. Caſtor. gr. iij.
Troch. alhand. gr. iij. vel *Extr.* gr. iß.
Cum *ol. deſtill. ſuccin.* f. Pilulæ:
D. S.
Pilulæ pro una vice.

Vel fiat nodulus blandè laxans & alterans:

℞. *Com. abſinth.*
Summ. cent. min.
Herb. Meliſſ.
Puleg. ana Mß.
Rad. gentian. ℥j.
Zedoar. ℥ß.
Helleb. nigr. crud. ʒiij.
Eſulæ non præp. ʒjß.
Fol. ſenn. ſine ſtip. ℥j.
Colli Arab. veri ʒiij.
Sal. Tartari ℥ß.
Inciſ. & contuſ. includ. nodulo.
D. S.
Nodulus pro vino.

℞. *Empl. de Nicot.*
Ran. cum Mercurii duplo ana q. ſ.
Malax. cum ſ. q. *ol. Tartari fœtidi,* aliquoties *ſuper Cornu Cervi uſtum rectificati.*
Applicetur ſine ſindone.

Deus interim hiſce clementer benedicat!

CA-

CASUS LIII.

HÆMORRHAGIA UTERI.

Mulier juvenis 23. annorum, ſucci plena, habitus corporis mollioris & carnoſi, ſexto geſtationis menſe gravida, occaſione terroris patitur abortum; ipſâ exinde in omnibus mediocriter ſe habente, convaleſcit. Iam, cum frigori externo incautiùs ſe expoſuiſſet, quartâ ab abortu ſeptimanâ, poſt graves dolores abdominis lancinantes, & ad pudenda evagantes, copioſa ſupervenit uteri hæmorrhagia. Sanguis, qui primò prodit, floridus & eleganter tinctus eſt, poſt aliquos dies idem fluxus eodem modo continuat, ſed ſanguis, qui profluit, tenuior & ſeroſior exiſtit, diù noctuque profluens: cum quo hoc ſimul patitur incommodi, ut ſubinde lancinantes graves abdominis adſint dolores, ad ilia qui protenduntur, quos ordinariò major ſanguinis excipit impetus. Ipſa, cum ultra 5. hæc pertuliſſet ſeptimanas, & imbecillis admodum & pallida fit, ſitis intenditur, appetitus ceſſat, & maculæ crebriores purpureæ, quæ crura aliàs & brachia tinxerant, undique evaneſcunt. Varia tentat pro levando malo, ſed quælibet fruſtra. Ipſa ergò anxioſa urget remedium. Vetula conſilium ſuggerit, ut capiat folia quercus, eaque aquæ ferrariorum incocta clyſteris formâ utero injiciat & ita fluxum ſiſtat: ſed ipſa exinde gravioribus doloribus abdominis deorſum tendentibus afficitur. Supervenit cephalalgia inſignis, cum ſcotomia, quoties caput attollere tentat. Mulier ergò conſulit Medicum, & quid faciendum ſit? inquirit, ſimulque curam perfectam poſtulat.

RESOLUTIO

DOMINI CHRISTIANI

ZINCKENAGELII,

Longo Saliſſa-Thuringi,

Cum

Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DOMINI PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS & CAUSÆ.

ÆGrota uteri hæmorrhagiâ *motore ſpiritu, impetum faciente, laborat; idem enim ſpiritus, qui pellit, ſanguinem quoque pellere ſatis aptus eſt ex vi, quam ſibi habet propriam; eſt enim hoc vitale principium, à quo omnis dependet actio. Hinc dictus ſpiritus elapſo ſpatio ſeptimeſtri, quod natura tùm ad maturitatem, tùm excluſionem fœtus deſtinaſſe videtur, officii ſui memor, impetum fecit dolorificum, ſimilem ei, qui ante & in partu contingere ſolet, fœtumque, oblitus tamen, quod jam tum ex errore depulſus ſit, excludere voluit.*

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Eliminatâ autem, uti dictum, immaturâ geniturâ, non potuit non ad impetum illum ſanguis profluere ex utero copioſior. Accedit & huc illud, quod ſpiritus in abdomine concentratur quaſi fuerit occaſione terroris, cujus ideam ipſe exoſus atque delere ſatagens, haſce dedit turbas, ſpaſmodicas induxit paſſiones, vaſorum uterinorum ora pandit, ſanguinem ejuſque ſerum ejicit, propriis viribus inſimul fractis, exinde pallor, ſitis, laſſitudo, & appetitus dejectus.

PROGNOSIS.

Quæ omnia curam quidem reddunt difficilem, ægrotam tamen non penitùs deſperare jubent.

CURA.

Periculum itaque cum Patiente noſtra faciemus, Curam *inſtituendo triplici viâ:*

1. *Spiritum inordinatum & concentratum in priſtinam redigemus ſtationem.*
2. *Deinde, terroris ideam utero impreſſam extirpabimus.*
3. *Tandemque laxata uteri vaſa conſolidabimus.*

Pro triplici *hoc* ſcopô *triplicem adhibemus medicinam: opiata, coralliata, & ſuccinata, non ſpreto vetulæ conſilio. Et hæc Medici judicium facilè diſponet.*

DISCURSUS & ANNOTATA

B. DNI. PRÆSIDIS.

A*Ffectus* eſt *Uteri Hæmorrhagia*, in qua *Dn. Author hujus Reſolutionis* omnia adſcribit ſpiritui impetum facienti, cujus quidem vis ac vigor ubique, & naturali & præternaturali in ſtatu, probè conſiderandus venit. Hic enim, uti primus fœcundat ova, ut exinde fiant corpora, & in corporis ſtructura maximè activus eſt; ita & poſtmodum in corpore vivente omnium actionum, tàm naturalium quàm præternaturalium, unicus & primarius autor eſt. Sed hoc ipſum intelligendum eſt non excluſivè, quaſi contenti ſucci, & partes corporis continentes organicæ, ſimpliciter & purè paſſivè ſe haberent; ita ut dictus ſpiritus impetum faciens, ceu elater in automate noſtri corporis, unà cum reliquis rotulis, & partibus organicis ceu inſtrumentis, & partibus liquidis cum ſuccis fundamentalibus, operationes ſuas exſerat. Rectè dicunt: hunc ſpiritum eſſe elaterem; ſed tamen, uti ſpira & elater cæteras rotulas requirit & conformationem organicam, ita & hic etiam requirit & partes organicas tanquam inſtrumenta mechanica, & ſuccos tanquam fundamentales liquores noſtræ machinæ. Hinc dictus ſpiritus ſanguinem circulariter moveri cogit, ſed mediante organicâ cordis & vaſorum ſtructurâ: Idem ſpiritus ſpaſmos varios excitat, ſed mediante fibrarum certâ mechanicâ texturâ, & mediante irritatione partis cujuſdam ſenſilis: Idem ſpiritus hæmorrhagias excitat, ſed mediante vel anaſtomoſi vel diæreſi vaſorum, ab acrioribus humoribus factâ; hinc ſcorbutici hæmorrhagiis admodum obnoxii non tàm præcisè ſpiritus moventis vitio, quàm ſanguinis ſeroſi acrioris culpâ: Hinc ruptis vaſis in abortu, aut inciſis iis in vulnere, idem ſpiritus movet ſanguinem, ſed vitio organi, non impetu proprio: ſicut idem ſpiritus fœtum pellit non vi propriâ, ſed mediantibus ſpaſmis uteri. Scilicet plauſibiliter magis quàm ſcientificè proponuntur talia, & nominalem cognitionem, non verò realem ſcientiam, faciunt. Unde ex omnibus his Practica Indicatio nulla hauriri poteſt.

Pars affecta in genere eſt *uterus*, ſubintelligendo ſimul vaginam *ejuſque vaſa*, ita tamen, ut ille non ſit conſtitutus in ſtatu naturali, ſed quatenus ex prægreſſo abortu inſignem læſionem præternaturalem paſſus eſt. Nam certum eſt, quod fœminæ longè periculoſiùs laborent ſub abortu, quàm ſub partu legitimo; hinc frequenter mulieres ab abortu planè ſteriles factæ ſunt, imprimis ſi primipara abortum patiatur, læſo tono uteri, & vitiatâ conformatione membranarum. Unde prægreſſo abortu læſus eſt uterus ob violentam placentæ avulſionem, præſertim, quia factus eſt abortus ſexto geſtationis menſe, ubi magis adhæret; hinc ordinariò ſub abortu, ſicut ægra noſtra, graviores hæmorrhagias uteri patiuntur, quàm ſub vero partu; qualis fluxus nimius non raro etiam fit in nono geſtationis menſe abortientibus; & poſito, quod poſt abortum non tanta hæmorrhagia ſequatur, primâ tamen menſtruatione à partu graviùs eandem experiuntur, propter violentam placentæ avulſionem. Accedit, quod ægra no-

ſtra ſuiceperit frigus externum, quod utero, ex avulſione placentæ jam dum læſo, ceu parti membranaceæ & nerveæ admodum hoſtile exiſtit, multò magis quia jam læſus eſt ſpecialim iſto tempore, quo aliàs reditum menſtruorum naturalem expectavit: quæ tria non poſſunt non gravem uteri hæmorrhagiam inferre.

Ex hoc ſponte ſequitur: *Cauſa proxima*, quæ, præſuppoſito ſpiritu vitali & animali, tanquam elatere noſtræ machinæ, copioſiorem inde ſanguinem ad uterum movente, eſt primariò læſio & irritatio ipſius uteri, eaque ſpecialim tempore ordinariæ menſtruationis contingens, unde irritatio vehementior; occaſione cujus, cùm ſanguis circa uterum ſponte evacuari debet, ceu ſpinâ quadam, inductus eſt concitatior ſpirituum impetus, hinc fibrarum & partium vicinarum ſpaſmus & criſpatura, adeoque ſanguinis violenta retentio, tandemque per vaſa antea lacerata uberrima excretio facta fuit. Accedit & hoc, quod ægra principio quidem ſanguinem floridum, ſed poſtmodum ſeroſiorem & aquoſiorem excreverit, quod innuit, ipſam ægram ſanguine ſerioris conſiſtente, ſed aquoſiori & ſeroſiori, forſan labe ſcorbuticâ inquinato, præditam fuiſſe, adeoque interveniente abortu ſub tali ſpirituum impetu ſanguinem & ipſum ſeroſum, ceſſante etiam ſtimulo, per aperta vaſa ſponte effluxiſſe. Scilicet in diuturniore aut uberiore menſtruatione conſideranda eſt vel ſenſilis circa uterum irritatio, occaſione cujus, ceu ſpinæ circa uterum infixæ; vel habitudo ſanguinis ſeroſa acriorque; ratione cujus etiam ſponte effluit ſanguis, & coalitionem vaſorum impedit: inter quæ duo ſemper unum obſervavi in hæmorrhagia uteri, tam menſtruali, quàm lochiali. Ac apud noſtram quidem ægram utrumque occurrit; quippe adeſt ſtimulus ſenſilis ex utero læſo à frigore, hinc tales dolores lancinantes, ad inguina uſque prodeuntes, perſentit, quos ſequitur uberior ſanguinis effluxus, in quo caſu dicunt: *vergit ad inguina*; quia eundem tales dolores occaſionaliter excitant: quod verò magis exaſperetur hæmorrhagia, fit propter ipſum ſanguinem ſeroſiorem & aquoſiorem. Hinc frequenter in difficili menſtruatione tales dolores lancinantes etiam in lumbis & regione umbilicali oriuntur, qui junctim ad inguina deſcendunt. Ipſi dolores parturientium ſunt ſpaſmus uteri, circa os ſacrum firmiter annexi, ratione quorum tales dolores patiuntur mulieres ſub partu.

Hujus irritationis aliàs variæ ſunt cauſæ; nunc enim vellicat uterum frigus externum, ut hic; nunc aliquid retentum, quale in puerperis ſolet, vel fruſtulum ſecundinæ, vel membranæ cujuſdam tantillum, ubi ſecundina adhæſit utero, eidem adhuc annexæ; nunc retenti ſanguinis grumi, qui talem hæmorrhagiam inferre poſſunt; nunc ulcus in vagina uteri, aut orificio ejuſdem interno; nunc excoriatio in loco quodam uteri, à ſanguine acriori facta, & ſimilia: quæ omnia ex cauſis antecedentibus colligantur.

Fœtus ſi debet eſſe ſeptimeſtris, ſemper habeat veſtigium imperfectionis, vel circa auriculas, vel circa ungues: Ordinarium partus tempus eſt, quando nonâ vice ordinaria menſtruatio debuiſſet inſtare: Nam ſub tempore partus eſt idem motus in maſſa ſanguinea, & ſpiritibus, qualis eſt in menſtruationis periodo ſeu acceſſu. Excitatur hic impetus etiam occaſione uteri, à fœtu grandiore irritati.

Quoad *Cauſas remotas*, à quibus uterus læditur & irritatur: illarum hîc duæ ſe offerunt;

1 Nempè *abortus* vaſa dilacerans; hinc
2 *Suſceptum* poſt hunc *frigus*.

Quoad abortum: ille occaſione terroris, qui una eſt ex frequentiſſimis cauſis abortus, fuerat inductus, ubi ſub terrore, ſuppreſſo quaſi ſpirituum animalium impetu, relaxatus uterus non ampliùs fœtum retinet; quin & hic ſyncope quaſi correptus, & viribus deſtitutus, ſponte deorſum ad uteri orificium vergit, *deſcendit ad inguina*: fœtus ergò in minùs convenienti ſitu conſtitutus, uterum afficit, eumque, licet ſedatâ terroris impreſſione, vellicando irritat, hincque contractivus ejuſdem niſus expellendi, adeoque fœtus excluſio, ſupervenit; imò hanc ſequitur violenta placentæ abruptio, & læſio vaſorum uteri majorum, qui læſus etiam eò diſponitur, ut poſtmodum levi occaſione contrahibilis reddatur, & in novum ſpaſmum concitetur, atque his ex cauſis abortum multò atrociores hæmorrhagiæ comitantur, quàm in ordinario partu.

In noſtro caſu omnia ſymptomata fuerunt leviora, exacerbata tamen occaſione frigoris, quod ipſum ſuſceptum utero membranoſo & nerveo admodum hoſtile, quod in utero antea læſo & facile in nixum convulſivum irritabili facilè vulnus quoddam antea factum refricavit, hinc ſymptomata exacerbata, ſicque tempore præſertim ordinariæ menſtruationis, *dolores lancinantes abdominis*, ab irritatione ſpaſmodica, poſtmodum, hæmorrhagia, accelerati ſunt. Nam non ſaltem parturientibus frigus nocet, ubi poſt partum ſanguine in grumos coagulato, ejuſdemque excretione ſuſflaminatâ, abdominis uterique inflationem incidere eædem obſervantur, ut putent, ſe adhuc geſtare infantem, quod à ſolo poſt partum admiſſo aere fit, unde lochia impediuntur; ſed etiam, ſi abortientes aut menſtruantes frigus obrepit, mille malis illas mulctat; ſicut in his ſanguinem coagulando, hujus effluxum ſiſtit. Interim tamen, utut frigus impediat excretionem ſanguinis, in ægra tamen noſtra frigus, irritando uterum, fluxum ejus promovit; ubi in cauſa eſt conditio ſanguinis alia: ſicut enim eo in ſtatu, ubi ſanguis actu fluit & naturaliter eſt conſtitutus, facilè grumeſcit à frigore accedente, & ſic ejus excretio ſiſtitur; ita ſi is non actu fluat, interim tamen in via eſt ad uterum, tunc uterus à frigore irritatus uberiorem patitur ſanguinis affluxum, præſertim ſi hic fuerit ſeroſior, eumque largiùs profundet.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: ea eſt ſatis anceps; etenim & curari ægra poteſt citra imminens vitæ periculum; ſed & profuſiſſima facta hæmorrhagia etiam vitam ipſam cum ſanguine de facili exhaurire valet. Interim ſi illa facilè poterit ſiſti, faciliùs quoque aderit ſpes reconvaleſcentiæ; ſin verò diutiùs duraverit, tunc, prægreſſo œdematoſo tumore pedum, de hydrope certi eſſe poſſumus. Aliàs nullum periculum imminet.

CURA.

Quoad *Curam*: in ea unicum hoc urget, nempè ut ſiſtatur nimius ſanguinis profluxus, quod peragitur per ſequentes Indicationes: ſi

1. *Irritationis ſenſus* circa uterum, & conſequenter vicinas partes membranoſas, *leniatur*; ceſſante enim ſtimulo, velut ſpinâ evulsâ, ceſſabit impetus ſpirituum animalium, & conſequenter nimius affluxus ſanguinis ad uterum.
2. Si uterò inductæ *læſiones* ſenſiles *corrigantur*, quæ moleſtiæ uterum afficientes ſunt partim violentæ læſiones utero inductæ ab abortu, per abruptionem violentam placentæ & membranarum, partim per frigus externum, uterum antea læſum inſigniùs adhuc afficiens, conciliatæ.
3. *Seroſior ſanguis* blandè *inſpiſſetur* & *condenſetur*, ne ejus fluxibilitas ulteriori hæmorrhagiæ anſam præbeat.

His obſervatis, quæritur: an conſilium vetulæ tutò adhibendum ſit? Reſponſio, conſideratis circumſtantiis, negativa facilè eſt. Utut enim Decoctum illud per ſe bonum ſit remedium, quippe quod extrinſecùs, ſub forma clyſteris uterini, injectum, ſtringendo vaſa fibraſque uteri, fluxum nimium ſiſtit, præſertim ſi illud fiat in aqua ferrariorum, quæ ipſa, aliquid de vitriolo Martis imbibendo, adſtrictoriam vitriolaceam vim acquirit; unde & in Caſu dicta folia quercus eidem incocta ſimili virtute gaudebunt, & fibrarum contractivam vim acquirent; ut melius ſit adhuc, ſi eadem incoquantur aquæ ſimplici, cui aliquid aluminis additum ſit: interim tamen hoc remedium vetulæ adſtringens ſaltem convenit in caſibus, ubi ſaltem laxitas vaginæ uterinæ, aut vaſorum uterinorum,

rum , hæmorrhagiæ nimiæ cauſa exiſtit ; quo in caſu hujuſmodi externa adſtringentia utramque paginam abſolvunt . In caſu verò , ubi uteri vaſa ſic non ſunt affecta , ſed continuus adeſt ſtimulus , vellicando hæmorrhagiam excitans , qui cùm hac ratione non tollatur , à tali decocto abſtineamus . Hinc in noſtro caſu pro primo ſcopo talis injectio adſtringens ſummè fuiſſet nociva , & mille mala alia potuiſſet excitare , ſtringendo vaſa & ſiſtendo hæmorrhagiam . Nam ex irritato utero , adeoque durante adhuc ſpirituum & ſanguinis impetu , & ex iſta excretione ſuppreſſa , vel inflammatio uteri , vel , ſi ſanguis in alium locum , e.g. pulmones,derivatus fuiſſet , dyſpnœa vel reſpiratio difficilis, cholera , abdominis dolores intenſiſſimi,vomitus varii , &c. ſuperveniſſent : conf. M. A. N. C. *Ann.* 2. *Obſ.* 26. *pag.* 47.: ut adeò in noſtro caſu vix locum inveniat conſilium vetulæ , priuſquam cauſæ ſtimulantes fuerint ſublatæ; quibus ſublatis , tunc Decoctum hoc poſſet concedi .

Jam porrò quæritur : an pro ſcopo curandi ægram noſtram conveniat venæſectio in brachio ? non enim rarum eſt , quod uteri hæmorrhagia beneficio venæſectionis pro ſcopo revulſorio in brachio reſtringatur . Reſp. In noſtro caſu non conducit , quia hæc venæſectio revulſoria in hæmorrhagia uteri tantum increſcente adhuc locum habet ; quando verò eadem diutiùs duraverit , & multum ſanguinis evacuatum eſt , non ſolùm fruſtranea erit illa, ſed etiam magis factà evacuatione ægra nimis debilitata fuiſſet . Jam verò hæmorrhagia in noſtra ægra jam ad aliquot ſeptimanas duraverat , unde occaſio illa præterlapſa . Adhæc venæſectio ſaltem in ſubjectis iis , quæ plethorà , aut verà, ex diæta laudabili contractà , vel apparente , orgaſmo nempè ſanguinis febrili , per vaſa uteri ſe profundentis, laborant , & quidem in ejuſdem hæmorrhagiæ principio & incremento, in brachio inſtituta , locum invenit : contrà in noſtra , in ſtatu confirmato exiſtente , venæſectio minimè conducit, ſed potiùs hâc omiſsâ ad alia remedia accedendum erit : nempè

1. *Irritationis ſenſus* circa uterum leniendus per blanda *opiata* .
2. Uteri læſio inducta corrigenda ; partim per adſtringentia conſolidantia ratione abortus ; *partim* per *aromatica temperata* . utero amica , ratione frigoris externi læſo . Unde ſicut illa inter excellunt *Martialia* & *cancrina* ; ita hîc *aqua* & ſpiritus *cinamomi* , *eſſentia & ſpiritus meliſſæ* conveniunt .
3. *Sanguis ſeroſior* blandè ſpiſſandus per glutinoſa , terrea , gummoſa , auſtera , incraſſantia, & ſimilia .

Ex his ita conſideratis facile eſt varias concinnare formulas : e. g. pro pluribus ſcopis ſatisfaciet noſtræ ægræ ſequens miſtura :

℞. *Aquæ tenell Cornu Corvi* ℥iij.
Succ. Cydon. vel *granat. acid* ℥j.
Lap. hæmat præp. ℈ij.
Corall. rubr. præp.
Terræ ſigill. ana ℈j.
Laud. opiat. gr. jß.
Syr. Portul. ʒvj.
M. D. S.
Potiuncula adſtringens.

Vel ſi hujuſmodi auſtera minùs conveniant , tunc temperantia & ſanguinem incraſſantia eligenda : verb. gr.

℞. *Aquæ plantag.*
Menthæ (propter uterum) ana ℥jß.
Cinnam. ſpirituoſ. ʒiij. (pro ſcopo leniendi uterum à frigore læſum , ut impetus contractivi ceſſent)
Troch. de Carabe ʒjß.
Terræ vitrioli Martis d. b. riſdedulc. gr. xv.
Syr. papav. albi ʒvj.
M. f. Potio.

Capiatur cochleatim .
Vel in forma pulveris :

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ℈ij.
Terræ ſigill. ℈j.
Laud. opiat. gr. ij.
M. f. Pulvis pro duabus doſibus .

Imprimis ſumantur in aceto vini temperatiori eo in caſu , ubi graviùs ab abortu læſus fuit uterus ; meritò enim matribus à partu læſis lapillos cancrorum mirè commendat HELMONTIUS .

Præ cæteris autem Mars & Trochiſci de Carabe conveniunt . Inter *Martialia* eminent etiam *tinctura ſulphuris vitrioli* , quæ reverà eſt tinctura quædam Martis adſtringens . Obſervavi tamen in hæmorrhagia uteri nimia , huic non cedere liquorem Martis ſolaris, qui ſuà vitriolicâ nimium menſium & lochiorum fluxum ſiſtit & adſtringit , & deficientem vi Martiali excitat . De priori res nota eſt ; de poſteriori multa curioſa obſervavi experimenta : & quidem nimiæ hæmorrhagiæ cura , beneficio liquoris hujus terræ Martis ſolaris præſtita , eſt ſequens . Mulier quædam ingenua patiebatur nimium lochiorum fluxum , etiam ubi jam puerperium ferè eſſet ſublatum , & ipſa tenellum nutriret ; hinc feci experimentum , & hujus liquoris gutt. xj. ad xv. per aliquot dies juſſi aſſumendas ; hinc factum , ut ſtrictus fuerit uterus , fluxuſque ceſſaverit . Eâdem ratione alia mulier juvenis tertio partu filium enixa , ſub hoc parum lochiorum emiſerat : poſt tres verò ſeptimanas patiebatur effluvium ex utero , & varias ſordes emittebat , ſponté hinc ceſſante fluxu iterum . Sed cùm gravis hypogaſtrii dolor ſuperveniret , hinc in cauſa eſſe putavi lochia retenta , unde ordinabam eſſentiam myrrhæ cum tinctura tartari , per aliquot dies continuando ; ſed fruſtrà . Poſtmodum ordinavi pulverem ſequentem conſuetum , qui benè operabatur :

℞. *Borrac. Ven.* ℈j.
Myrrhæ gr. xvij.
Croci gr. viij.
M. f. Pulvis.

Exinde copioſam & variam colluviem cum ſanguine ex utero emittebat : ſed augebatur ſic, ut iterum neceſſe haberem nimium fluxum ſiſtere ; id quod præſtiti beneficio liquoris Martialis ſolaris .

Porrò alia plebeja , quæ occaſione nimii frigoris hyberni per omnes octo dies , *aller acht Tage faſt* , nimio & inordinato menſium fluxu laboraverat , duraveratque hoc malum ultra quadrantem anni , *ein viertel Jahr* ; hinc eidem plethoricæ ſuaſi ſimpliciter eundem liquorem, aſſumpſit per 15. dies , & ecce ! ordinarius menſium fluxus rediit . Tandem alia aurifabri uxor actu fluentium menſium periodum patiebatur , ſed cùm veſceretur recente vel calente pane in bona quantitate , ex exproviſo ſiſtebantur menſes (*illicò ſiſtit menſes*) imò nec intra 4. ſeptimanas redirent , ſed per dimidium anni defecerunt : abdomen hinc intumeſcebat , unde putabat, ſe eſſe gravidam ; tandem effluxis 5. vel 6. menſibus, occaſione ponderis in altum elevati , ſenſit ruptionis ſenſum in imo ventre , & tunc copioſiſſimus ſanguis profluxit , per plures ſeptimanas continuans , unde tumor ventris , viribus ſimul deficientibus , diſparuit , appetitus deficiebat , ipſa pallida evadebat , unde opus erat remediis adſtrictoriis , cui ſcopo itidem ſatisfecit liquor dictus , cujus uſu ægra etiam convaluit . Adeò ergò egregius eſt hic liquor , vix fallens . Superiori tamen æſtate dedi eundem mulieri cuidam , ſed fruſtrà ; quia erat bibacula , & ejus maſſa ſanguinea ſero crudo referta , unde nil præſtitum fuit . Verùm corallia cum terra ſigillata aliquamdiù propinata , hunc fluxum feliciter curabant.

Cæterùm præter hæc Interna , ſimul & *Externa* in uſum vocanda ſunt , eaque ſpeciatim , quia dolores abdominis graviter lancinantes adſunt , à quibus intenditur fluxus , per conſenſum uteri & membranarum cum partibus vicinis ſimul convulſis . Jam verò ſint illa nec adſtringentia , nec quoque refrigerantia , prout quidem communiter adhibentur , quæque ſaltem in uteri hæmorrhagia , ex anaſtomoſi vaſorum , aut orgaſmo ſanguinis enata , locum inveniunt ; quin potiùs in noſtro caſu propter læſum uterum blanda aromatica, utero amica, quæque moleſtum irritationis ſenſum blando ſui attactu ſopiunt , & hinc ſpaſmorum & excretionis impetum tollunt , adhibenda ſunt ; ſimili quoque ratione

ac

ac vomitum nimium / externè aromaticis ſiſtimus, ſtomacho appropriatis & gratis applicatis; adeòq; applicanda regioni umbilicali emplaſtrum matricale de galbano, vel emplaſtrum ex tacamacha, &c. malaxata cum oleis vulgaribus, chamomillæ & anethi, per infuſionem & coctionem paratis, non deſtillatis; hæc enim nimis acria ſunt. Vel etiam convenit emplaſtrum illud, quod aliàs ad quosvis uteri dolores expertum eſt:

℞. *Galbani*,
Terebinth. ana ℥j.
Sevi Cerv.
Adip. Porc. ana ℨvj.

Liquefacta invicem, illinantur calidè umbilicali regioni, & locis vicinis, imponendo deſuper laterem blandè calefactum; ſic uteri dolores ſiſti poſſunt.

Vel horum loco ſimpliciter Theriaca emplaſtri formâ umbilicali & hypochondriorum regioni imponatur; nam etiam hac ratione hæmorrhagia ægræ noſtræ ſiſtetur.

RESOLUTIO ALIA DN. JOH. MATTHÆI MERCKELII, ANNÆBERGENSIS. à B. DOMINO PRÆSIDE *correcta*

Anno 1682.

AFFECTUS.

Affectus præſens, eſt excedens *Uteri Hæmorrhagia*, ſeu fluxus menſium nimius, utpote primò poſt abortum menſtruationis tempore, occaſione frigoris externi nimii, contingens.

SUBJECTUM.

Subjectum ſeu *pars affecta* eſt uterus, non tàm vaſorum ſuorum ratione, per quæ ſanguis omnis menſtruus deponi ſolet; ſed quod à præcedente abortu læſus, potiſſima tragœdiæ hujus ſit cauſa.

CAUSA.

Etenim dum dubio procul, in præcedaneo abortu violenta facta fuit placentæ uterinæ ab utero avulſio, quin hujus aliqua plus minus gravis contigerit læſio, dubium non eſt; ut adeò hæc ipſa (præſuppoſito ſpirituum animalium concitatiore, ceu formali cauſa, motu) hæmorrhagiæ iſtius uterinæ ſit *Cauſa occaſionalis proxima*.

Remota, non abortus ſolùm præcedens eſt, & frigoris externi inconſiderata ſuſceptio, ſed conſtitutio quoque ægræ noſtræ plus minùs feroſa & ſcorbutica, quemadmodum id etiam ſanguis effluens ſeroſior, & maculæ purpureæ, & dolorum poſt injectionem uterinam adſtringentem exacerbatio, perſuadent. Factum enim ſic eſt, ut læſus à violenta placentæ uterinæ avulſione uterus, atque ſic irritabilis valdè redditus, occaſione admiſſi frigoris externi graviùs irritaretur, atque ſtricturâ fibrarum ſuarum ſpaſmodicâ inſtantes jam menſes uberiùs per lacerata vaſorum ſuorum orificia exprimeret, multum huic ipſâ ſanguinis ſeroſitate & acrimoniâ ſcorbuticâ contribuente.

SYMPTOMATUM CUM CAUSIS CONNEXIO.

Atque hinc eſt, quod lancinantes abdominis dolores ordinariò major ſanguinis exceperit impetus, vehementiore ſcilicet fibrarum uterinarum ſtricturâ copioſiùs expreſſus, quòd idem, ceſſante etiam à frigore ſuſcepto ſemel ſtimulo, largiùs per quinque ſeptimanas cum recurrentibus abdominis doloribus, profluxerit; quatenus ratione quidem ſuæ ſeroſitatis ad fluendum aptior, ratione verò ſaporis acidi ſcorbutici ad laceratas uteri fibras, intra tranſeundum continuò ſtimulandas, potis fuit. Neque aliunde recurrentes illi abdominis & lancinantes dolores toties totieſque repetunt, niſi ob ſimiles nervorum meſenterii, membranarumque vicinarum, ab acido hoc vitioſo irritationes, quas etiam meninges cerebri tandem expertæ, inſigni illâ ægram noſtram cephalalgiâ excruciant. Jungitur autem huic ſcotomia, quoties caput attollere ægra tentat, propter rariorem ſpirituum texturam, & diſſipationem eorum, atque jacturam inſignem; unde hi non ita denſis in fibras nerveas manipulis influentes, faciles radioſi ſui influxus eclipſes patiuntur, à quo ipſo eorum defectu & imbecillitas, & ſitis, & appetitus proſtratus, in juvencula quoque noſtra dependent.

PROGNOSIS.

Cæterùm non immeritò opem illa flagitat, quod periculum ſit, ne in hydropem ex profuſiori hoc ſanguinis profluvio incidat.

CURATIO.

Unde eò in *Curatione* allaborandum erit, ut
1. Irritatio uteri partiumque vicinarum ſiſtatur.
2. Læſio ejuſdem reſtituatur.
3. Sanguinis fluxilitas & acrimonia corrigatur.

Quibus ſcopis blanda anodyna, & opiata, vulneraria, aromatica; abſorbentia, & temperantia, conducunt.

Omni ergò purgatione omiſſâ, quæ hîc planè inutilis, de ſequenti miſtura cochlear unum atque alterum per vices èxhibeatur:

℞. *Aqu. Plantag.* ℥iij.
Cinnam. cydon. ℥ß.
Succ. Cydon. ℥j.
Lapill. Cancr. præp. ℨiß.
Corall. rub. præp.
Terræ ſigill.
Trocb. de Carabe ana ℈j.
Syr. Papav. alb. ℨvj.
M. f. Potio, cochleatim ſumenda.

Vel

℞. *Aqu. tenell. Cornu Cervi* ℥iij.
Succ. cydon. vel *granat. ac.* ℥j.
Lap. hæmat. præp.
Corall. rub. præp.
Terr. ſigillat. ana ℈j.
Laud. opiat. gr. iß. ad ij.
Syr. Plantag. ℨvj.
M. f. Potio.

Ad imitationem SYLVII:

℞. *Aqu. Plantag.*
Meliſſ. ana ℥iß.
Spirit. theriac. ſimpl. ℨiij.
Acet. vini ℥ß.
Trocb. de Carabe ℨj.
Croci Martis præp. ℨß.
Syr. de roſ. ſicc. ℨß. ad ℨvj.
M. f. Potio.

Vel

Vel exhibeatur ſequens pulvis:

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ʒij.
Pulv. nuc. moſch. ʒj.
Laud. opiat. gr. vj.
M. f. Pulvis pro 6. doſibus in vehiculo ſequenti:

℞. *Aquæ plantag.*
Portulac. ana ℥iß.
Succ. rubi idæi ℥ß.
Syr. papav. albi ʒiij.
Spiritus nitri dulc. q. ſ.
Miſceantur.

Externè abdomini applicari poteſt emplaſtrum, *ex tacamahaca* p. j. & p. ij. *galbani*, malaxatum cum *oleo deſtillato ſuccini*.

Vel inducatur Theriaca, cum balſamo Peruviano miſta, ſuper alutam, & imponatur abdomini. Conferet quoque fortaſſis ſuffitus ex aromaticis, & genitalibus, ſedato jam fluxu exceptus, pro roborando ſcilicet utero; v. gr. ex Decocto foliorum quercus, plantaginis, veronicæ, chærefolii, roriſmarini, in aqua & aceto, vel ex nuce moſchata, carbonibus injecta.

Quoad venæſectionem quæritur: an conveniat? dubitari poſſet, quod imbellicis jam ægra noſtra ſit, & fluxus per quinque ſeptimanas duraverit. Verùm notandum: hanc ſimpliciter rejiciendam non eſſe; cùm enim in ægra ex metaſtaſi quaſi materiæ, propter injectionem uterinam adſtringentem, cephalalgia inſignis, cum ſcotomia adſit, & graviora ſymptomata generis nervoſi, paralyſis v. g., epilepſia, convulſiones, &c. metuenda veniant, præſervativè, vel hirudines vulvæ aut hæmorrhoidibus applicatæ, vel cucurbitulæ ſcarificatæ, vel venæ ſectio in brachio, imprimis ſi præſens periculum adſit convulſionum aut paralyſeos, locum habent: curativè, ſi paralyſis jam actu ſupervenerit, venæſectio in brachio itidem proderit, vel veſicatoria in carpis manuum, ſi epilepſia.

Cæterùm ne malum recidivet, optima ſunt:

1. Abſorbentia Martialia præſertim, eaque ſociata cum Rhabarbaro; quod ut utero aliàs accommodum, ita hic per diureſin acrius ſerum evacuabit, atque idem ſimul alterabit.
2. Locum habent tonum uteri conſervantia, adſtringentia, & læſionem ejus corrigentia: cui ſcopo imprimis inſerviunt vina infuſionis radicis tormentillæ, florum roſarum rubrarum, radicis biſtortæ, roriſmarini, ſpicæ, meliſſæ, &c.

Quodſi contingat recidivare malum, attendendum: an cum iis repetat doloribus? an ſine his? ſi prius, Martialia conferunt internè, ut tinctura vitrioli Martis Zuvelfferi, vel ſola, vel cum opio; externè abdomini Theriaca, lumbis oleum infuſum Chamomillæ & Cheiri cum aliquot guttulis olei deſtillati macis inungantur; Si poſterius, fluxus facilè ſiſti poteſt, abſorbentibus uſitatis, cum vel ſine opio.

Sed quæritur: quid agendum veniat, ſi malum præſens ſit à retento ſecundinæ fruſtulo, vel à mola? an promovendus naturæ conatus, fluxuſque linquendus? ſed ſic præſens vitæ periculum. An hic adſtringentibus ſiſtendus? ſed ſic cura tantùm eſt palliativè, & alia imminent mala. Reſpondeo: Habenda ejus ratio eſt, quod potiſſimùm urget, ſcilicèt virium; ideoque fluxus ſedandus, vireſque roborandæ. Si contigerit, fluxum denuò redire, uſurpanda blanda ſtimulantia, v. gr. Decoctum cinnamomi, &c. cum opiatis & blandis anodynis miſta, quò ſic partim naturæ conatus adjuvetur, partim nimia irritatio mitigetur. Quin conſuetum eſt, manum admovere Chirurgicam, &, ſive molam ſive ſecundinam relictam, manuali operâ extrahere.

Deus faxit, cedant omnia feliciter!

CASUS LV.

CHLOROSIS INCIPIENS CUM VOMITU INVETERATO MATUTINO, ET TETANO CERVICIS.

M*Ulier 32. præter propter annorum, formæ aliàs integræ, conſtitutionis ſanæ, vegetæ ac ſucci plenæ, natione Itala, poſtquam per 12. annos marito ſano ac robuſto nupta feliciter cum eodem vixiſſet, & aliquot liberorum mater facta fuiſſet, illo ſibi per mortem intempeſtivè erepto, incidit paulò poſt in vomitus enormes, periodicè ſingulis diebus apparente aurorâ invadentes, perque duas horas durantes, tanto quidem cum impetu, ut hoc ceſſante cervicis tendines adeò tenderentur, ut quaſi tetano correpta per aliquot horas non ſine dolore multo illius partis & totius capitis torqueretur. Ipſa anteà floridæ faciei evadit nonnihil pallida, ipſis etiam labiis nativum colorem perdentibus. Mala hæc jam per integrum annum eam mirum in modum cruciarunt, menſibus ſemper ordinatim, licet nonnihil parciùs, fluentibus. In abdomine ac circa hypochondria rectè ſe habet. Plures Medicos conſuluit, plurimorum conſilia collegit; fruſtrà omnia hactenus, quicquid etiam remediorum adhibitum fuerat. Ipſa nihilominus reſtituendæ valetudinis cupida, pro ſuo malo curam & auxilium Medici agitat.*

RESOLUTIO DN. ERHARDI UBELMANNI.

Cum Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DOMINI PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1675.

H*ÆC mulier noſtra, poſtquam per 12. annos marito ſano ac robuſto nupta feliciter cum eodem vixit, & aliquot liberorum mater facta fuit, illo ſibi per mortem intempeſtivè erepto, incidit in* Chloroſin *ſeu* Icteritiam albam; *Ubi cibi in ſtomacho non ritè fermentati atque digeſti, mediante, quo, ceu fermento communicato, tota maſſa ſanguinea alterata atque vitiata, vaſa uterina & reliqui ſucci inquinati fuerunt.*

CAUSA PROXIMA.

Cauſa proxima *eſt chylus non probè in ſtomacho fermentatus atque digeſtus, & hinc in totum corpus diſtributus; unde fit vitioſa ſanguificatio, & crudæ particulæ in toto corpore cumulantur, quæ ad habitum corporis delatæ cum partibus perfectè uniri non poſſunt.*

Cauſa remota *eſt vitium liquoris ſeminalis ſuppreſſi & retenti, & per defectum exercitii Venerei coacervati & alterati, qui liquor corruptus, & ad nervos delatus, atque partium ſuperiorum ſpaſmodica pathemata intulit; quod probatur ex eo, quia menſes fluxerunt, & tamen in album planè ſtatum mutata fuit, ita ſuſpicio eſt, cauſam remotam latere in deficiente Veneris exercitio. Hinc inde non mirum eſt, ſi faciei & labiorum color in ſubalbidum & virideſcentem mutatur; Qualis enim humor in corpore, talis color etiam eſt in cute, præcipuè in facie. In hoc affectu humores crudi & ſeroſi abundant, & ad ambitum corporis quoque protenduntur; unde non mirum eſt, colorem naturalem mutari in pallidum. Incidit in triſtitiam, ſublividoque colore nonnihil tincta fuit, & in ſpecie ſub oculis coronam cœruleſcentem quaſi habuit, anxia fuit ſine manifeſta cauſa, cruciatibus afflicta hyſtericis, facies ac palpebræ*

Mmm intu-

intumuerunt, præcipuè poſt ſomnum, cùm per noctem calor plus vaporum crudorum elevaverit, quàm diſcutere potuerit, & hi vapores ad caput allati dolorem gravem capitis ſæpè excitarunt; cibum procul dubio faſtidit ob minùs felicem diſtributionem, maximamque particularum pravarum copiam; incidit in vomitus enormes, periodicè ſingulis diebus appetente aurorâ invadentes, perque duas horas durantes, tanto quidem impetu, ut hoc ceſſante, cervicis tendines adeò tenderentur, ut quaſi tetano correpta per aliquot horas non ſine dolore multo totius capitis torqueretur, atque inde habitum quaſi cachecticum ſibi contraxerit atque acquiſiverit.

PROGNOSIS.

Malum hoc non adeò periculoſum eſt. Interim Medicus eò allaboret, ne ſuppreſſio menſium ſubſequatur. Si vapores caput interdum petant, ad inſaniam fœminas redigit. Interdum privant ſenſu tactus, ut BOYLE *obſervat* de Utilit. Philoſ. Experiment. *ubi virgo ita tactus ſenſu orbata fuit, ut ſi in articulis pungeretur, ſine ſenſu, vegeto aliàs corpore, manſerit. Interdum etiam convulſiones epilepticæ ſuperveniunt.*

CURA.

Nil meliùs atque facilius, quàm congreſſus curat, qui tamen, ſi non liceat, ad alia accedas. Et ſcopus eò dirigatur, ut

1. *Chyloſis rectificetur, & hoc non meliùs fieri poteſt, quàm cydoniis & cydoniatis.*
2. *Ut liquoris ſeminalis vitium corrigatur; indeque*
3. *Nata maſſæ ſanguineæ dyſcraſia emendetur, hinc itidem convenientibus appropriatis ſuccurratur.*

Equidem ſymptomatum obviorum truculentiam optimè ſiſtunt opiata, at ſaltem palliativè malum curant, non verò radicitùs evertunt. Ideò ad corrigendum ſeminalem liquorem inter alia eminent camphorata; Camphora enim eum non tantùm tollit, ſed ejus quoque virulentiam tollit, atque etiam maſſæ ſanguineæ dyſcraſiam emendat. His adjungatur ſuccinum & omnia ex eo parata, nempe oleum ſuccini, ſal volatile, acidum ſuccini, quæ in chloroſi ſunt ſingularia. Quibus etiam accenſenda eſt myrrha, cujus vis balſamica efficaciſſimè corruptionem ſeminis tollit, in ſpecie eſſentia myrrhæ cum acido, v.gr. ſpiritu nitri dulci, parata. Pertinet & huc caſtoreum, & omnia ex eo parata. Saccharum Saturni, & cryſtalli mineræ hujus paratæ cum ſpiritu nitri acuato, proſunt itidem. Quibus etiam adnumeranda veniunt modernorum acida, nempe citrata, nitrum antimoniatum, itemque crudum nitrum, largiter in potu ordinario hauſtum; compeſcit procacitatem, & liquorem ſeminalem corrigit; item acida ex granatis & cydoniis.

DISCURSUS & ANNOTATA
B. DN. PRÆSIDIS.

A*Ffectus* noſter *eſt* ſaltem *Incipiens chloroſis*; ex qua tandem poſſet fieri perfecta, quæ ſuo modo eſt ſpecies cachexiæ; aliud enim eſt Choloroſis inveterata, aliud incipiens. Primariò autem affligit vomitus cum tetano cervicis. Chloroſis autem eſt ſpecies cachexiæ, à qua illa differt ratione fomitis morboſi primarii, qui in chloroſi inveſtigandus eſt in genitalibus, ſi non teſtibus præciſè, ſaltem utero & proſtatis glanduloſis: in cachexia autem vel in ſtomacho, vel in felle, vel alio loco: ac in noſtra ægra origo circa genitalia quærenda eſt, adeoque ſupervenire aliquando poterit chloroſis.

PARS AFFECTA.

Pars primariò affecta in noſtra ægra ſunt genitalia, ubi & radix mali, ut tandem ſupervenire poſſit chloroſis, quæ tamen nondum adeſt. Probant hoc antecedentia, nempe ægra vidua eſt, natione Itala, & habuit anteà maritum robuſtum. Interim ratione ſymptomatum affligentium ſedes eſt ſtomachus & primæ viæ, quatenus nempe hæ partes vel mediante ſanguine vel lymphâ inquinamento illo corruptivo ſunt infectæ, unde vomitus, tetanus cervicis, &c. Et quidem cùm *vomitus* hoc in caſu diuturnus affligat, ultra annum jam durans, proinde ejus cauſæ, quarum duæ dantur, quærendæ ſunt vel in vitio aliquo conformationis ſtomachi, vel partium vicinarum, vel in menſibus non ritè ſe habentibus; cæteræ enim præter has cauſæ, v.gr. chyloſis læſa, poſſunt dare vomitum diuturnum, ſine præſentaneo ægri periculo. Et quidem quoad priorem cauſam: ſanè vomitum admodum diuturnum obſervavit BARBETTE ex corruptione & ſphacelo pancreatis ob conſenſum ſtomachi: ſicut ex herpete ſtomachi idem ſymptoma notavit PANAROLLUS *Pentec. 1. obſerv. 43*: nec non ex genuino ſteatomate, utrumque orificium ventriculi obſidente, RHODIUS *Cent. 2. obſerv. 63*. Vomitum ex pyloro ſcirrhoſo vidit SALMUTH *Cent. 1. obſ. 20*; ex ulcere HILDANUS *Cent. 5. obſ. 36*: ex fiſtula SCHNEIDERUS *de Catarrh. ſpecial. pag. 439*; ex gangræna BALLONIUS *lib. 1. Conſil. 43*.

In vomitu ergò contumaci, afferente BARTHOLINO *in Exeq. Hepatis*, ſemper conſiderandum eſt, an ſcirrhus aliquis aut ſimile quid in ſtomacho aut circa pylorum hæreat, malum dictum inferens? omnes enim ventriculi morbi organici, v.gr. tumores, vulnera, ulcera, &c. ad vomitum ſtimulant.

Quoad poſteriorem cauſam: ea hîc locum invenit; in noſtra enim ægra nulla ſunt vitia conformationis. Interim tamen menſium vitia ſuſpicionem præbent radicis morboſæ, quæ procedit ex genituræ vitio.

Igitur *Cauſa proxima* non eſt chylus læſus, quin potiùs hic erit effectus & productum morboſum, qui vi morbi vitium contrahit: v.g. ſicuti in gravidis ſuperveniunt crebri vomitus, quorum cauſa proxima chylus corruptus non eſt, ſed chylus corrumpitur, quatenus ſtomachus malè afficitur; ita etiam hic, niſi ſtomachus malè haberet, etiam chylus pravus non rejiceretur. Cauſa ergò proxima noſtro in caſu eſt corruptio & vitium genituræ muliebris.

Cauſæ remotæ ſunt:

1. Deficiens Veneris exercitium,
2. Triſtitia.
3. Itala, quæ natio præ reliquis eſt ſalacior.

Dum verò Veneri adſueta ſubitò eandem deſueſcere cogitur, triſtitia ſupervenit, unde omnes excretiones ſiſtuntur, hinc genituræ anteà excretæ corruptio infertur, & dein per conſequens ex genitura illa retenta & alterata plus minus corrupta, vitiata ſtomachi digeſtio, & hinc chyli corrupti rejectio ſupervenit.

Obſervetur autem, quod caſus hic deſumptus ſit ex *Valetud.* DEODATI *pag. 171.*, cui ſimiles alii paſſim proſtant, v.gr. HILDANO *Cent. 4. obſ. 32. pag. 316.*, ubi allegat moniales, ſubinde ejuſmodi vomitibus continuis obnoxias; non ſecus ac quoque viduæ ſalaciores, viris aliàs adſuetæ, idem fatum experiri ſolent.

In hoc ergo caſu proximè accuſanda venit aura aliqua virulenta ſeu ſingulariter corrupta, ex genitalibus exſpirans. Nam cùm notum ſit, quod in ſtatu naturali aura quædam genitalis ſub pubertatis annis tàm maſculos quã fæmellas ſingulariter immutet, ut in orgaſmum Venereũ ferantur, qualis aura etiam orgaſmum in ipſis brutis, v.gr. cervis, certo tempore concitat; quidni ergò ſimilem auram ex genitura corrupta elevatã præternaturaliter corpora quoque noſtra alterare & immutare probabile ſit? adeoque peccat aura genituræ corruptæ, non autem ipſa genitura; quippe quæ ſemel circa genitalia elaborata, non ampliùs poteſt retrocedere, propter pororum certo modo figuratorum impedimentum, quia per eas vias, per quas liquor ſecernendus fuit ingreſſus, non poteſt retrogredi, cùm pori ſpectent intro foras, & ad inſtar valvularum ſe habent: quæ omniũ humorum excretioni dicatorum in corpore noſtro lex eſt, quod nempe nũquam ii per ea loca, quibus ſemel intrarunt, regredi obſerventur. Jã verò pari ratione genitura iſta elaborata in partibus dum hæret, & juſto tempore non excernitur, non poteſt tota regredi propter conformationem pororum dictam: ergò ſaltem ex eadem corrupta, ſubtiliſſima quædam aura ſeu ſubſtãtia odoris ad inſtar retrogreditur, & in

corpus

corpus diſtribuitur, idque fit vel mediante ſanguine per venas, vel mediante lympha, quæ ex genitura utriuſque ſexus retrocedere obſervatur per venas & vaſa lymphatica. Per utrumque horum aura talis ex genitalibus poteſt reſurgere, & in corpus noſtrum diſtribui.

Ac locus quidem, unde elevatur aura illa viroſa, pototeſt eſſe vel ovarium, ſeu teſtes mulliebres, vel ipſe uterus, vel denique proſtatæ glanduloſæ. In ovario, notante hoc KERCKRINGIO, non eſt ſuſpicio, quod genitura poſſit coacervari, quia retrocedit per tubas ad uterum, & menſtruo tempore foras excernitur: ſuſpicio potiùs eſt, quòd ſit liquor ille ſeminalis, qui aliàs fæmellas ad libidinem ſtimulat, & tam in proſtatis glanduloſis, quàm in glanduloſa (quæ certa eſt,) uteri ſubſtantia hæret. Et mulieres, dum maximam percipiunt titillationem, ſaltem percipiunt voluptatem circa proſtatas glanduloſas, quæ tunc lympham tenuem plorant, non autem percipiunt voluptatem in interioribus uteri. Liquor hic vocatur genitura, auramque illam in corpus exſpirat, quæ ſubtilis & viroſa exiſtit, & dat dicta pathemata.

Jam porrò quæritur: qualis aura illa fuerit? Reſp. retentum liquorem illum ſeminalem, debitè functioni genitali aliàs inſervientem, ob defectum ſtimuli Venerei nō manere in ſtatu naturali, ſed ad modum reliquorum humorum excernendorū retentorū alterari vel in melius vel in pejus. In meliùs non, quia jam eſt elaborata; ergò in pejus, & quidē hoc modo: ſcilicet cùm genitura iſta mulierū, non ſecus ac virorum, naturaliter dependeat à chylo, ita tamen, ut ſit ſpirituoſa, ſpeciatim ſpiritibus animalibus perfuſa, hinc, illâ diutiùs nimis retentâ, ſpiritus diſperguntur & pereunt, unde materia relicta ſpirituum defectu ad corruptelam, putredini proximam, vergit; ſub qua putredine inchoata, dum emergens alcali volatile agit in oleum ſeu pingue, oritur hinc odor gravitet fœtens ſeu viroſus. Hujus odoris exiſtentiam hirci, à Venere diutiùs abacti, confirmant, utpote, qui niſi crebriùs ad Venerem admittantur, talem odorem viroſum ſpirant, ex inchoata geniture putredine. Ex tali odore canes ſe invicem cognoſcunt, an canis alter ſibi obveniens mas vel fœmina ſit? hinc fœmellæ odore ſuo Venereo procos alliciunt. Certum ergò eſt, fæmellas ſub libidine inſignem odorem ſpirare ex genitalibus verſus interiora corporis, quo inſigniter alterantur. Dicta ergò genituræ corruptæ aura, quia inſtar odoris ſe habet, hinc etiam ſubtiliſſima, penetrantiſſima & activiſſima eſt, adeoque rectè fermentativa vocari poterit. Fermentorum enim hæc natura eſt, ut in minima etiam mole maximè ſint activa & alterativa, & in mole, ſecundùm quam inſtar odoris ſe habent, ſummè efficacia, adeò, ut poſt lumen & lucem nil magis activum, & penetrantius in natura occurrat, quàm odores; unde eoſdem per lumen & lucem explicat KERKRINGIUS *Spicil. Anat. pag.* 39. Hinc HELMONTIUS fermentorum naturam, activitatem & volatilitatem, per odores explicat, quatenus ſcilicet nil magis activum eſt, quàm minima iſta, quæ odorifera ſunt. Interim fermenta illa ſæpè odores cæcos vocat idem, per quos intelligit tam ſubtiliſſima effluvia, inſtar odoris quidem agentia, nulli tamen ſenſuum organo ſint perceptibilia. Sic enim ex. gr. quando quis naturaliter abhorrens feles, intrat in conclave, ubi recondita eſt felis ipſo neſcio, mox lipothymiam & ſudores frigidos experitur, & mirabiliter alteratur, propter minutiſſima felis effluvia, quæ ſunt ejusmodi odores cæci. Hinc non ſuſpicandum eſt, in renibus naturaliter eſſe fermentum adeò viſibile, tranſmutans ſerum ſanguinis in urinam, ſed illud ſaltem ſe habere inſtar odoris: ſicut etiam fermentum ſtomachi non eſt liquor quidam, ſed ſubtiliſſimus halitus ſeu ſpirituoſus acidus odor. Quantum ergò odores valeant, teſtatur tantillum moſchi vel ambræ, quo chirothecæ imprægnantur, quò tam mirè alterantur quædam fœminæ hyſtericæ: ſic quædam, juxta AMATUM LUSITANUM, non poſſunt ferre odorem roſarum, &c.

Jam quæritur: quomodo hoc faciant odores? Reſpon. quatenus in iis integra mixti craſis ſub tam minima mole concentrata latet, ſub ſulphure nempe à ſale volatili reſoluto & explicato; ſunt enim nihil aliud, quàm ſulphur concreti ſale volatili reſolutum. Ita ſiquidem odor caſtorei, omne, quod in caſtoreo reperitur, continet; & odor alienus vas imprægnans, omne vinum aut aliud contentum inficiendo corrumpit & alterat: non ſecus ac aceti aut mulctræ cæcus odor lac i: ſulum tranſmutat: ſicut contrà vaſa vinaria ſulphuris fumo imbuta vinum à corruptione præſervant: ſimili ratione minimum contagium illud, quod à Venerea lue ex genitalibus, &c in corpus ſanum derivatur: qualis odor eſt, qui ex manu aut chirotheca unius ſcabioſi in non ſcabioſam transfertur. Quæ omnia illuſtrant, ſimilem quaſi hircoſam (liceat ſic loqui) auram in noſtra ægra, ex genitalibus per ſanguinem aut lympham refluentes in maſſam ſanguineam diſtributam, inquinandi corpora noſtra, originem poſſe eſſe variorum effectuum: adeòque ſæpe minimum eſt, quod in morbis cauſæ morbificæ rationem habet, cujus texturæ corruptione & diſtractione ſubinde morbi curantur. Unde & ægram noſtram, in qua per talem odorem omnes ſucci alterati, ſolus odor camphoræ curabit, qui etiam peſtem tam præſervativè, quàm curativè, abigit, cuius vis magna nota ſatis.

Dixi ſupra: miaſma affluere ex genitura corrupta minima aliquod, & ſub minima ſui mole integrum corpus inquinare. Jam ergò quæritur: in quonam ſpecialis ſaſibæ volatilis oleoſæ auræ differentia conſiſtat, ob quam in ſpecie in noſtra ægra ſtomachus vellicetur & vomitus excitetur? Reſpond. Fit hoc, quòd ipſum fermentum ventriculi conſiſtat in odore quodam acido; unde, ſicut nil magis ventriculo gratum eſt, quàm blandum acidum; ita eidem quæcunque, & per conſequens aura & odor putridus genituræ corruptæ infeſtus eſt: quod experimur etiam circa loca putrida obambulantes, *ubi ſtatim anxietates circa cor ſentimus*. Si ergò tale quid nobis à rebus extra corpus conſtitutis obvenire poteſt, quidni & idem à corruptis in nobis contentis ſperandum eſſet?

Sed dubium occurrit: quare ſpeciatim *matutino tempore vomitus* ſuperveniat? Interdiu, dum comedit ægra, noctu mediocriter ſe habet, veſperi pariter, & dormit: at dum veſperi, chylo non ritè digeſto, ſuperingeruntur alimenta nova, manè hinc evigilans vomit, quia ſtomachus cruditatibus nidoroſis, ex ingeſtis non ritè digeſtis, repletus eſt, unde irritatur pylorus à cruditatibus, & conſtringit: poſtmodum evacuatis excrementis ſtomachi, interdiu ſe meliùs habet: Capit igitur alimenta, quæ ſub quiete nocturna iterum corrumpuntur, unde vomitus repetit, & ſic porrò. Hæcque tragœdia quotidiè peragitur, eamque miſerè exercet.

Pallor ex defectu ſpirituum & alimentorum ob continuum affectum oritur.

Quoad *Tetanum*, ægræ noſtræ moleſtum: ille nil aliud eſt, quàm ſpaſmus muſculorum cervicis, caput flectentium, & per quendam conſenſum, ob generis nervoſi nimiam irritationem, hinc circa principium nervorum ex ſpinali medulla afflictorum: non ſecus atque ex eodem fonte cephalalgia, affectus convulſivi & paralytici, derivandi non rarò ſunt. Dolet ex violenta ſtrictura & criſpatura tendinum.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: malum anceps & difficile curatu eſt, præſertim cùm illud jam per integrum annum duraverit; unde metus eſt, ne ſuppreſſio menſium, hinc melancholia uterina, aut furor uterinus, item chloroſis perfecta, superveniat. Nullum aliàs vitæ periculum metuendum, niſi quod ægra ex tetano in gravem epilepſiam, ſub qua interire poſſit, incidat: Itaque ocyus curanda.

CURA.

In *Cura* ergò hæ *Indicationes* locum habent:

1. Ante omnia vitium liquoris ſeminalis, & auræ hinc derivatæ corrigatur.
2. Maſſæ ſanguineæ & lymphæ craſis vitiata blandis purgantibus & diaphoreticis emendetur.
3. Si quid noxæ in ſtomacho & primis viis ſuperſit, iiſdem debitis remediis maturè proſpiciatur.

Quoad 1. Opiata potiùs nocebunt, quàm proderunt in noſtra

noſtra ægra. Quemadmodum autem hic nocebunt; ita excellet *camphora*, quia in ſpecie egregia eſt contra odores quoſcunque morboſos fermentativos, ex putredine ortos. Cæterùm, cùm camphora ſit ſal volatile oleoſum concentratum, ideò ob homogeneam naturam ſe facilè cum ſimili aura miſcet, & putredinem hujus corrigit: quale ex fuligine oleum, camphoræ odorem ſpirans, parari quoque poteſt: ſic retulit mihi BOYLE, ſe aliquando caſu ex fuligine paraſſe oleum, camphoræ quoad odorem ſimile; imò accepi ab ipſo ſal volatile oleoſum matricariæ, quod camphoræ odorem repræſentavit.

Quæritur aliàs inter Autores de vi camphoræ antivenerea, eamque negat SCALIGER *Exercit.* 104. *ſect.* 14., cui contrariatur TACHENIUS *in Hippocr. Chymico*: LOSSIUS tamen in *Obſervat.* 16. *lib.* 3. refert exemplum virilitatis extinctæ ſolo camphoræ odoratu crebro. Ego autem camphoram non tàm extinguendi, quàm refrænandi impetus Venereos virtute pollere puto, afficiendo ſcilicet immediatè ſpiritus animales influos, & vim generativam; ratione cujus poteſtatis etiam in deliriis prodeſt, & quandoque ſomnum, inebriando quaſi, conciat. In noſtra ergo ægra potuiſſet exhiberi tam in ſubſtantia, quàm *in potu ordinario*, ſi crebriùs incenſa in eo extinguatur, qualiter uſurpatam contrà furorem uteri proficuam fuiſſe teſtatur in *Epiſtola quadam Cent.* 2. *ad Bartholinum* HORSTIUS *Junior*. In ſubſtantia verò exhibetur ſub pulveris forma, unà cum nitratis & ſaccharo ſaturni: ex. gr.

℞. *Arcan. dupl. Mynſ.* vel *nitri antimonial.* ℥ij.
Sacch. Saturni, vel potiùs *Cryſt. min. Saturni cum ſpiritu nitri vel acet. deſtill: acuat* ℥j.
Camph. ℈j. ad ʒß.
M. f. Pulvis.

Capiatur pro 6. vel 8. doſibus manè & veſperi ſub introitum lecti.

Interea ægra ſimul potu ordinario dictâ ratione camphorato utatur.

Pertinet huc etiam ſuccus cydoniorum præſertim in affectibus ſtomachi à menſium oppreſſione.

Cum his etiam conſultum eſſet, ut in principio larga *venæ ſectio*, eaque repetita, inſtituatur, quippe quæ ſæpè in affectibus Venereis magnum habuit uſum, notantibus HILDANO *in Obſerv. pag.* 916. & FORESTO *lib.* 28. *Obſ.* 17. *in Scholio*. Quod confirmant *vomitus* mulierum *gravidarum* continui, ſæpè ad 2. & 3. menſem uſque affligentes, quippe omnium optimè venæ ſectione curari ſolent, omni quartâ ſeptimanâ eam repetendo, & quidem menſtruali tempore, & ad ℔ß. ſine noxa.

Cum his non inconſultum eſt inurere fonticulos coxis, non ſecus ac heic fonticuli in cruribus ſupra genua, (parte domeſtica) excitati prodeſſent, id ſpecie ſi ægra ejuſmodi nubere nequeat, vel nolit amplius nubere. Loco cujus etiam cucurbitulæ ſacrificatæ, ceu vicariæ venæſectionis, ſubſtitui poſſunt, in pedibus tantùm uſurpatæ.

Præterea in initio curæ non inutilis foret purgatio, cum ſelectu inſtituta; adeoque præ cæteris hic convenirent helleborina & Mercurialia: nempe Mercurius dulcis, ceu ſingulare purgans, egregiè in ejuſmodi affectibus confert, quippe qui ſimul viſciditates maximè incidit, & crudos ſuccos facit fluidos; nec vi putrefactivâ & colliquativâ ſuccos corporis noſtri afficit; quod probant recrementa, poſt hujus uſum reddita, nunquam ita, ac quidem poſt aſſumpta purgantia ex vegetabilibus, fœtentia. Ergò.

℞. *Extr. helleb. nigri* gr. xv. ad ℈j.
Mercurii dulc. ℈ß. vel gr. xv. ad ℈j. imò ʒß.
(pro ratione ſtimulorum addendorum)
Scamm. ſulphurat. gr. ij. vel iij.

Cum ſ. q. *ol. Camphor.* f. l. a. Pilulæ pro una doſi.

Quibus propinatis altero vel tertio die venæſectio adminiſtrari poteſt.

Remedia ex camphora & nitro mirè conveniunt; quibus porrò addendus eſt *liquor ſalicis*, verno tempore ex ſalicibus junioribus inciſis collectus. Hi ſiquidem liquores eſſentiales arborum, quales betulæ & vitis, plus habent in receſſu. Liquor autem ſalicis detur omni manè & veſperi pro lubitu, qui hic ſingulare quid in receſſu habet, pro impetu Venereo, in ſexu ſequiori imprimis, refrænando; unde & idem in furore uterino ſpecificum eſt. Adhæc conveniunt quoque *ſuccinata*, ſi præſertim affectus convulſivi urgeant, aut horum progreſſus impediri debeat; internè & externè adhibita, ut liquor cornu cervi ſuccinatus, item oleum deſtillatum ſuccini, magiſterium, eſſentia, &c. præmiſſis univerſalibus. Myrrha etiam & *myrrhata* ad putredinem propter vim balſamicam non incongrua ſunt.

Tandem nec *Externa* hic omittenda ſunt, ut illa tàm menſium & liquoris ſeminalis retentionem laxent, quàm hujus corruptionem inhibeant, applicanda vaginæ uterinæ per inſtrumenta ac remedia commoda. Nempe primus Autor talis inſtrumenti eſt RHUMELIUS *in ſcriptis ſuis Germanicis*, & poſt eum GLAUBERUS, quorum uterque jubet, inſtrumentum hoc C——o ligneū, ſuperiori parte perforatū, loco peſſorum veterum adhibere: & quidem ita, ut bombax cum liquore appropriato aliquo penetrante, v. gr. ſpiritu ſalis ammoniaci cum calce viva, affuſoque modico ſpiritu vini, parato, impregnatus includatur, ſicque inſtrumentum illud oleo aliquo, ut Chamomillæ, &c. vaginæ uteri intruſum, quò diutiùs, eò meliùs, retineatur, ut per foramina inſtrumenti ſe inſinuet. Et ſanè inſignem hujus uſum ipſemet vidi in juvenculis, defectu menſium aut fluore albo, aut lochiis ſuppreſſis laborantibus, item in pruritu Venereo. Cæterùm hic liquor ſpecificari poteſt per myrrham, vel ſuccinum, vel per camphoram. Sic aliud adhuc proſtat inſtrumentum, idque efficacius longè, eſtque illud phiola oblongâ & tenuis coli capitulo cujus drachmæ aliquot liquoris cujuſdā volatilis appropriati, v. g. ſpiritus ſalis ammoniaci, infunduntur; hinc collo linteis obvoluto, & vaginæ uteri intruſo, capitulum phiolæ lenioris ignis carbonibus vel arenæ calefactæ imponatur, ut incaleſcat, & ſpiritus atque ſal volatile magis actuetur, exitum quærat, & potentiùs penetret. Halitus enim adſcendentes reſolvendo, incidendo, corrigendo, ac demum educendo humores noxios, ibidem ſtabulantes vel contentos, optimè operabuntur. Et profectò hac ratione reſpondebit ſpe eventus felicior.

RESOLUTIO ALIA

DN. JOH. ACOLUTHI,

VRATISLAVIENSIS,

à

B. DOMINO PRÆSIDE

correcta

Anno 1679.

STatum ægræ noſtræ accuratiùs perpendenti, primâ fronte ſtatim ſe objicit morbus ille, qui revera *Vomitus* ſeu rejectio contentorum ventriculi per ſuperiora eſt, ubi fibræ ſtomachi nerveæ irritatæ, moleſto ſenſu contractæ ſpaſmo, per os expellunt omnia. Reverà ergò ſtomachus patitur, quamvis id mali per deuteropathiam miſeram affligere, in utero mali radice hærente, omnes circumſtantiæ perſuadeant. Robuſto enim marito gaudebat juvencula fœmina, & ipſa conſtitutionis vegetæ ac ſucci plenæ, ad illas delicias utramque partem ſæpiùs irritantis, quas prurientis juventutis Venereus ſtimulus dulciſſimus ſuadebat. Dulcedini huic dicatæ muliebris corporis partes, vagina uterina ſive uteri collum, quò crebriori Venereæ titillationis adſuetæ erant perceptioni, eò copioſiorem ſemper rorem glandulis, quibus confertim ſtipatæ, adeſſe jubebant.

Fomes morbi inveſtigandus in genitalibus. Perſuadent hoc antecedentia. Pars ipſa verò formaliter affecta eſt ſtomachus & primæ viæ.

Cauſa proxima eſt aura virulenta ſeu ſingulariter corrupta

pta, ex genitalibus exſpirans: quæ uti naturali in ſtatu, in utroque ſexu, tàm in hominibus quàm beſtiis, totum corpus immutat, ita præternaturaliter immutata non minoris efficaciæ erit. Non ipſa genitura regurgitat; hoc enim pororum impedimento fieri nequit, ſed ſubtiliſſima ſaltem aura, odoris inſtar, ſive in vaſa ſanguiflua ſive lymphatica, penetrat, & his mediantibus univerſum corpus inficit. Sive autem ex utero, ſive, quod probabilius, ex proſtatis glanduloſis, derivetur, perinde eſt: Nam genitura retenta alteratur, & ad putredinoſam diſpoſitionem declinat. Hinc aura ſalina volatilis oleoſa ſpecialis texturæ, in totum corpus penetrat, & contenta ejuſdem variè immutat, dumque auræ inſtar ſe habet, penetrantiſſima, activiſſima, & conſequenter fermentativa exiſtet, cùm & fermenta in minima mole ſaltem odorum inſtar maximè activa ſint, uti odor contagioſus luis Venereæ ſeu ſcabiei confirmat. Ab his effluviis odoriferis lymphæ genitalis ſpeciatim genus nervoſum afficitur, ſtomachus vellicatur, unde vomitus; non ſecus ac menſium ſuppreſſionem luere ſolet ventriculus. Quocunque autem modo, ſive mediante ſaliva, ſive mediantibus glandulis, internam ejus tunicam incruſtantibus, eò hæc aura penetret, eumque, imprimis matutino tempore, dum vegetiores ſunt ſpiritus, ac ſenſilior evacuatus exiſtit ſtomachus, ad vomitum ſtimulatur.

Sub vehementi autem illo vomendi conatu contracturam quoque ſpaſmodicam aliqualem, à nervi intercoſtalis plexu in cervice formato oriundam, cervicis muſculos occupaſſe, non mirum; quæ tamen, ſedato vomitus paroxyſmo, tandem, lento quamvis gradu, quoque evaneſcit.

Mala hæc, quò longiore temporis progreſſu ægram noſtram affligunt, eò majore incremento atrociora evadunt. Imminet & menſium obſtructionis, & paſſionum hyſtericarum, aliarumque calamitatum, imprimis epilepſiæ, metus, quas evitatura Patiens noſtra optimo conſilio ad Medici opem confugit.

Sic autem commodiſſimè morbo pertinaci obviam ibit Medicus, ſi

1. Vitium liquoris genitalis, & inde elevatæ auræ, correxerit.
2. Correctum evacuaverit, & ita dyſcraſiam ſanguinis & lymphæ reſtituerit.
3. Ventriculo alterato & irritato appropriatis ſuccurrerit.

Pro his ſcopis meliùs obtinendis ſub alvi libertate præmittatur venæ ſectio.

Pro *primo Indicato*: hinc corrigendum lymphæ genitalis vitium, &, ne redeat, præcavendum. *Illud* præſtant imprimis os ſepiæ, nitrata, ſaturnina, camphorata: exem. gr.

℞. *Oſſ. ſepiæ præp.*
Dent. apri præp. ana ℈ij.
Salis abſinth. ℈i.
M. pro 4. doſ. S.
Pulvis ſtomachalis confortans.

Vel ſi camphoram ferre poſſit ægra:

℞. *Maxill. lucii piſc. præp.* ʒß.
Lapill. percar. ℈j.
Camph. gr. ij.
M. pro 2. partibus.

Hoc præſtabit fonticulus ſupra genu inuſtus; uti & ſtudioſa menſium provocatio, exem. gr.

℞. *Tincturæ ſcor. antimonii,*
Eſs. Myrrh. ana ʒß.
M. D. S.
Eſſentia ſtomachica: 50. *guttæ pro doſi.*

Detur manè jejuno ſtomacho, & à meridie bihorio ante cœnam, in quocunque vehiculo aqueo.

Pro *ſecundo ſcopo* ſubjungatur Purgans blandum, primas vias abſtergens: e. gr.

℞. *Mercurii dulc.* ℈j.
Extr. belleb. nigr. gr. xv.
Trocb. alband. gr. j.
Cum ſ. q. *eſſ. menthæ* f. Pilulæ pro una doſi:
D. S.
Pilulæ purgantes.

Pro dyſcraſia ſanguinis & lymphæ reſtituenda uſurpentur proximè Eſſentiæ & Tincturæ.

Pro *tertio ſcopo*:

℞. *Aquæ Menth.* ℥iij.
Spiritus theriac. camph ʒiij.
Salis ammoniaci ʒiß.
Lapill. cancr. præp.
Matr. perlar. præp. ana ℈j.
Syr. rad. helen. ℥ß.
M. f. Potio pro tribus doſibus, expectando blandum ſudorem:
D. S.
Potio ſtomachica

Externè phiola applicetur cum camphora. Inungatur regio ſtomachalis hoc balſamo:

℞. *Ol. deſtill. Menthæ.*
Bacc. Junip. ana ℈i.
Ol. deſt. Macis,
Caryophyll. ana ℈ß.
Cum *ol. nuc. moſch. expr.* q. ſ. f. Balſamus.

Formetur item peſſus acrior pro ſtimulo fibrarum ad ſerum corruptum ex glandulis emulgendum.

℞. *Myrrhæ,*
Aloes ana ℈j.
Rad. belleb. nigr. ℈ß.
Pulveriſata miſc. *cum melle* ad debitam conſiſtentiam *cocto*:
F. l. a. Peſſarium,
linteo ſericeo raro obducendum.
Applicetur, ſæpiùs movendo.
Quibus omnibus Deus benedicat!

CASUS LIV.

RETENTIO LOCHIORUM, CUM URINÆ SUPPRESSIONE, ET DOLORIBUS POST PARTUM.

Mulier partu perquam laborioſo, in quo ab obſtetrice rudìter tractata, filium enititur, quem difficilis & tarda ſecundinarum, earumque fruſtulatim diſcerptarum, excluſio ſequitur. Hinc lecto impoſita, altero mane graves abdominis lancinantes, & ad pubem uſque protenſos dolores patitur, repetitis, iiſque crebrioribus, vicibus recurrentes, ſimiles partus doloribus. Dolet ſimul acerbiſſimè circa pubis regionem, ita, ut præ dolore tantùm non ejulare cogatur. Lochia parcè fluunt, loturæ carnium ſimilia, eaque pauca: urina difficulter redditur, eaque tandem penitus ſupprimitur. Ponderis ſenſum in abdominis regione hypogaſtrica intrinſecùs ſentit, verſus genitalia prementis. Tertiâ demum die vocatur Medicus, qui ægram, præter enarrata, frigidiuſculè circa extrema & frontem ſudantem, cum ructu & ſingultu offendit, ſimul pulſum celerem, frequentem, magnitudine & vehemantiâ moderatum, durum nonnihil, deprehendit. Efflagitant adſtantes curam.

RESOLUTIO

DN. JOH. CHRISTIANI

TRALLES,

URATISLAVIA-SILESII,

Cum Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DNI. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

P*Ræſentem Affectum voco* Retentionem Lochiorum; *hinc enim ponderis ſenſus in abdominis regione hypogaſtrica intrinſecùs ſentitur, verſus genitalia prementis.*

PARS AFFECTA.

Subjectum patiens *hic & uterus, & loca ei adſita, quatenus hic à moleſto lochiorum hoſpite irritatur, eatenus ſimul reliquis partibus propter communem nervulorum truncum partim, partim etiam propter contiguitatem convulſivi motus inferuntur: hinc ructus & ſingultus; hoc quidem ex affecto diaphragmate; illo verò ex ventriculo in convulſiones abrepto enaſcente. Ex communi contiguitatis lege veſicæ cervix, uteri vaginæ ſuperimpoſita, & in ſimilem ſpaſmum redacta, ad læſionem, & hinc tumorem veſicæ orificii, ex dolore ſuperveniens ſpaſmus malum ſuppreſſionis urinæ admodum intendit, liquorem ſuum ſalinum difficulter reddit; procedente tamen & in majus profectâ criſpaturâ ſpaſmodicâ, & ſphinctere veſicæ ſe contrahente, penitus urina ſupprimitur.*

CAUSÆ.

Cauſa proxima *totius hujus tragœdiæ eſt irritatio utero forſan à fruſtulo ſecundinarum relicto, ceu peregrino & utero inimico, illata, quam, utpote in parte nervea & membranacea, inſequuntur ſpaſmi convulſivi, hinc dolores abdominis lancinantes; omnis enim dolor præſupponit, ceu cauſam efficientem, fibrarum nervearum inordinato motu agitatarum criſpaturam. Quoties igitur ſpina utero infixa, quam ſtatuo fruſtulum ſecundinæ, movetur, toties recurrunt hi dolores. Similes verò partus doloribus eſſe poſſunt, partim quia eos partes illæ, quæ tempore partus affliguntur, perferunt, partim etiam, quia partibus his à partu adhuc debilibus levis aliqua injuria illata, ejuſmodi dolorificam impreſſionem affricare poteſt. Hinc orificium uteri internum à fœtu egrediente anteà ampliatum ſummâ cum vi & impetu, nunc verò à convulſivâ fibrarum contractione conſtrictum, iſtum acerbiſſimum dolorem ad regionem pubis infert. Et ab hac arctiori clauſura orificii interni dependet ratio, quare lochia ſupprimantur, aut parciùs ſaltem emittuntur. Cum enim via ſit intercepta, neceſſariò ſtagnare illa coguntur in utero, quem pondere quaſi premunt. Color eorum loturæ carnium ſimilis innuere videtur conſtitutionem mulierculæ, ad ſeroſam cachexiam nonnihil inclinantem.*

Cauſa remota *affectus non obſcura colligitur ex dura & inerti manu obſtetricis, quæ uti forſan læſionem aliquam utero intulit, ita quoque non minùs errorem circa ſecundinas extrahendas commiſit.*

PROGNOSIS.

In Prognoſi *nihil certi ſtatuimus.*

Lochiorum retentio per ſe malum eſt non contemnendum, præſertim, quia hæc fit in loco ſenſibili, & propter prægreſſum partum debilitato, nec non quia per hanc ſanguinis ſtagnationem mille mala excitari poſſunt.

Accedit, quod jam ſymptomata quædam obſervantur mali moris, adeſt frigus, ſignum collabeſcentis fermentationis in maſſa ſanguinea vitalis, & ſpirituum, tam animalium quàm vitalium, ecclipſin funeſtam patientium.

Pulſus frigidus ſummam innuit debilitatem.

Malum augetur, quod per prægreſſum partum ſpiritus & vires ſint exantlatæ.

Pulſus celer, frequens, magnitudine & vehementiâ moderatus, innuit defectum motus ſanguinis, tàm externi, ſcilicet circulatorii, quàm interni, nempè fermentativi.

Vocatur Medicus quaſi poſt feſtum, cùm ægræ res in peſſimo vertantur cardine.

Spes quædam tamen eluceſcit ſanitatis priſtinæ recuperandæ, modò maturè eliminentur ſordes lochiorum, & ataxia ſpirituum ſiſtatur.

CURA.

Hinc devolvimur inadvertenter ad ipſam Curam, *quæ ceu ſtatuas Mercuriales, quatuor præfixas habet* Indicationes: *ut nimirum*

1. *Ægram in paroxyſmo ſyncoptico quaſi conſtitutam refocillet.*
2. *Dolores lancinantes & ſpaſmos leniat.*
3. *Lochiorum fluxum promoveat.*
4. *Et ſi quid læſionis utero illatum fuerit, iſtud ſanet.*

Refocillabunt ægram ſpirituoſa penetrantia, & ſi ferre poteſt odorata, v. gr. ſpiritus roſarum ambratus, vinum generoſum naribus admotum, miſturæ ex aquis deſtillatis fragrantibus & cordialibus confectæ, tinctura coralliorum cum ſpiritu cordis cervi confecta, aqua Reginæ Hungariæ, quam admodum commendat le FEBURE in ſua Chymia.

Dolores ſiſtemus per anodyna & opiata, laudanum hyſtericum, &c. Camphoræ vim anodynam commendat de MAYERNE in Tr. de Arthrit. pag. 41. *per ſulphura antimonialia, cinnabarin antimonii, tàm nativam, quàm crudam:* verb. gr.

℞. Corall. præp ℈j.
Cinn. antimonii gr. vj.
Laud. opiat. per ferm. par. gr. ij.
M. f. *Pulvis:*
Div. in 5. part. æquales.

Pro promotione lochiorum, ſi vires ferant ægræ, ſuadeo venæſectionem in pede inſtituendam: cui ſubjungantur remedia, lochia & ſecundinas pellentia, additis blandis diaphoreticis. Et quidem ex regno vegetabili colocynthis, ex cuius pulpa & ſucco viridi, ſeu viridi colocynthide, cum aliis unguentum parat ZACUTUS LUSITANUS lib. 2. Prax. Admir. Obſerv. 162. & JULIUS CÆSAR CLAUDINUS Conſult. 151. *& colocynthidis vapor per muliebria exceptus magnarum æſtimatur à* TIMÆO de GuldenKlee lib. 4. cap. 9. *Alii commendant dactylorum oſſium raſuram cum vino epotam. Decoctum florum chamomillæ noſtratis cum pauco corticum aurantiorum cum cereviſia paratum, vel ſolitariè aſſumptum, vel ſi propinetur in eodem Elixir proprietatis, eſt egregium euporiſton. Huc refertur eſſentia ſabinæ, eſſentia ad menſes, eſſentia caſtorei, aſæ fœtidæ, &c. Decoctum matricariæ non eſt inelegans, uti omnia alia, quæ v. gr. in ſuppreſſione menſium commendantur, ſcilicet abrotani folia & ſummitates, aloe, & allium; quorum poſterius non ſolum ratione aquæ deſtillatæ commendat* HARTMANNUS Prax. Chymiatr. pag. 282., *ſed tritum quoque, & cum oleo ſpicæ loco peſſarii applicatum à* SENNERTO *de menſium ſuppreſſione præſcribitur. Radix armoraciæ etiam egregiè ſtimulat. Mulierculis notiſſimæ ſunt vires artemiſiæ rubræ potiſſimùm, cujus ſummitates in omnibus uterum evacuantibus & roborantibus medicamentis obſervantur. Fæculas bryoniæ video nonnunquam in officinis pro ſcopo pellendi menſes & lochia aliis medicamentis admiſtas, de quibus verò quid ſit ſentiendum, vid.* ZWELFFERI Animadverſ. in Pharmac. Auguſt. *Croci vires hoc in paſſu notiſſimæ ſunt; hinc vel in ſubſtantia, vel in extracti forma, frequentioris eſt uſus. Singulares, eſt quod de corticibus granatorum, quorum vis adſtrictoria aliàs innoteſcit, obſervarunt* BARTHOLINUS Cent. 4. Hiſt. 39. LANGELOTT in Epiſt. ad Bartholinum Cent. 3. epiſt. 36. & TACHENIUS Hippocr. Chym. cap. 17., *ita tamen, ut non in ſubſtantia, ſed in decocto aſſumantur, utpote quâ ratione virtus eorum ſalina ſeu vitriolata & aperiens extrahitur, relictâ alterâ eorum parte adſtrictoria. De cortice* juglandum *vid. quæ habet* LANGELOTT in Bartholini Cent. 1. Epiſt. 63. *Myrrha nobile in hoc caſu eſt remedium, unde trochiſci ejus, item tinctura ſeu eſſentia myrrhæ cum ſpiritu vini tartariſato parata, dicta b. m.* LANGIO Tinctura ſalutis, non ſpernenda. Egregium exinde fit remedium ſequens:

℞. Eſs. Myrrh. cum ſpiritu vini tartariſ. par. ℥iij
Tincturæ antimonii ex ſcor. ℥j.
Miſc.
Doſis 40. vel 50. gutt. bis vel ter in die.

De Per-

De Perſicaria maculata notandum, hujus flores collectos lunâ exiſtente in leone, & in umbra exſiccatos, in peſſi formam redactos vel recenter applicatos, menſes & lochia ſtrenuè movere: fuit quondam D. Dn. Michaelis b. m. *arcanum. Tinctura tartari, & terra foliata tartari, non eximendæ veniunt. Quibus adiungi poſſunt varia compoſita, ver. gr. elixyr proprietatis cum alcali paratum, tinctura aloetica* Timæi, *elixyr uterinum* Crollii, *decoctum* Quercetani *de milio ſolis, &c.*

Ex regno animali plurima laudantur. Quid de oculo leporino ad partum, & conſequenter etiam ad lochia promovenda, habeat du HAMEL, *vid.* Tract. de Affect. Corpor. pag. 308. *Quia de pulvere* HELMONTII *ex jecinore anguillæ ſit ſentiendum, vid.* HAMEL l. a. pag. 310.

His omnibus meritò præferenda myrrha, borrax Veneta, zedoaria, &c. Hinc fiat talis pulvis:

℞. Myrrh. el. gr. xv.
Borrac. ℈j.
M. *pro 2. doſibus.*

℞. Aquæ Matricar.
Card. bened. ana ℥jß.
Eſſ. Myrrhæ ʒiij.
Borrac. Venet. ʒj.
Sal. volat. Cornu Cervi gr. ix.
Syr. flor. Calend. ʒvj.
M. f. *Potio.*

Capiatur ſubindè cochleatim.

Sin adhuc urgeant gravia ſymptomata vel dolores, miſturæ huic aliquid de laudano opiato addi poteſt.

Quibus internis remediis non inconvenienter addi poſſunt externa, v. g. litus, ſuffumigia, fomenta, ſacculi: v. g. fiat Litus talis:

℞. Ol. Cheirin. unc. ß.
Heraclin. Rul. ʒj.
Deſtill. Cumin.
Bacc. Junip.
Succini ana ʒß.
M. *pro Linimento.*

Quo inungatur abdomen ab umbilico uſque ad genitalia, litui ſuperimponatur later calefactus. Vel fiat talis ſacculus probè calefactus:

℞. Fol. & ſumm. abrot.
Fl. Chamom. ana M. iij.
Herb. abſinth M. ij.
Rad. angel. ℥iij.
Sem. 4. cal. maj. ʒvj.
Bacc. Junip. unc. ij.

Includantur ſacculis duobus, *& hi mutuò, quàm calidè fieri poteſt, imponantur abdomini.*

Suffitus ex myrrha, benzoe, coloeynthide, ex trochiſcis de myrrha, ſtyrace calamita, bdellio, ſcoriis reguli antimonii, & ſimilibus, ſunt egregii.

Inſtrumentum Glauberianum hic ſuo modo etiam in uſum vocari poteſt.

Tandem clyſteres ex emollientibus & ſtimulantibus ano injecti commendantur à BARTHOLINO Cent. 3. Hiſtor. 19. TIMÆO in Caſ. pag. 277. *&* THOMA BURNET in Theſ. Medic. Pract. pag. 572.

Deus benedicat bis ex alto!

DISCURSUS & ANNOTATA B. DN. PRÆSIDIS.

AFfectus præſentaneus *eſt complicatus*, cujus primarius morbus eſt *Retentio lochiorum*, ſecundarius *ſuppreſſio urinæ*, quibus accidentariò *Dolores poſt partum* ſuperveniunt; quæ inter tamen lochiorum ſuppreſſio omnium periculoſiſſima eſt.

Ratione retentionis lochiorum *Pars affecta* eſt ſpeciatim *uterus*; ratione urinæ ſuppreſſionis *veſica*; & ratione dolorum partes vicinæ membranoſæ cum nervis contiguæ, quæ ex ſenſu moleſtiæ irritantur, hinc dolores lancinantes ex earum ſpaſmo oriuntur.

Cæterùm, quoad *objectum vellicans occaſionale*, nempe fruſtulum ſecundinæ retentum, uti *Dn. Reſolvens* putat, de eo dubitatur meritò, an id lochiorum ſuppreſſionem inferre queat? præſertim cùm Practicorum obſervationes teſtentur, inde potiùs uteri hæmorrhagiam concitari, tantùm abeſt, ut ſuppreſſio lochiorum naſci queat.

Fundamentum totius rei potiùs conſiſtit in uteri irritatione, quatenus ſecundina ob ſui putredinem irritat. Fruſtula enim ſecundinæ relictæ potiùs nimiam hæmorrhagiam uteri, quàm ſuppreſſionem lochiorum inferunt, quibus nempe ad corruptionem putredinalem labentibus uterus ab objecto tali moleſto irritatur, crebriùs convellitur, & ſanguinem aliàs fluentem enormiter effundit: quales caſus ſæpiùs obſervavi, & confirmat etiam SYLVIUS *in Praxi*. Et ſanè par ratio hîc eſt cum mola poſt partum retenta, quæ uterum etiam ad nimium lochiorum fluxum diſponit, obſervante AMATO LUSITANO *Cent.* 7. *Curat.* 54.: aut quando fœtus mortuus retentus, aut aliud quid præternaturale in utero retentum, infert copioſam uteri hæmorrhagiam ante partum, quale quid obſervavit RIVERIUS *Cent.* 3. *Obſerv.* 24.: item quando fœtu, ſpeciatim ex terrore matris, dum adhuc gravida eſt, debilitato, ſubinde gravis hæmorrhagia infertur; ut adeoque veriſſimum ſit illud vulgare, impoſſibile ſcilicet eſſe, ut fœtus, apparente ejuſmodi hæmorrhagiâ uteri, bene ſe habere queat. Potiùs ergò fruſtulum ſecundinæ in utero retentum uberiorem lochiorum fluxum, quàm eorundem ſuppreſſionem, infert. Aliàs mulier noſtra difficili partu filium enixa eſt, & ſecundinæ difficiliter & tardè ſeparatæ ſunt; ſub qua fruſtulatim contingente, & tardiore ſecundinarum extractione, neceſſariò diuturniorem moram traxit in ſella, unde neceſſariò aer ambiens inclementior uterum ingreſſus, occaſione frigoris lochiorum ſanguinem ad ſui grumeſcentiam diſpoſuit, hincque ſuſpicio enaſcitur, ex ſanguinis præprimis grumis in utero collectis mulierem omnia mala contraxiſſe: Ut adeòque *Cauſam proximam* irritantem arbitrer, eſſe ſanguinis grumos in utero relictos, à quibus irritetur uterus, unde *dolores ſpaſmodici*, quales ſub partus tempore adſunt, quatenus convulſiones oriuntur ſeu ſpaſmi.

Cauſa Remota eſt frigus aeris externum, ſub partû laborioſo & tardiore ſecundinarum excluſione ab utero ſuſceptum. Nempe notum eſt, nil puerperis hoſtilius eſſe, tàm in quàm poſt partum, frigore aeris ambientis, aut potu frigidiori aſſumpto: utrâque enim ratione affecto utero puerperis mox grumeſcentia ſanguinis introducitur, & conſequenter lochiorum fluxus ſupprimitur: atque ab his grumis ortus eſt poſtmodum ſenſus ponderis, prementis regionem hypogaſtricam, quod obſervavi aliquoties. Nuperrimè ex hac cauſa quædam mulier patiebatur ſenſum ponderis prementis ſaltem in regione hypogaſtrica ſiniſtra, quæ ſymptomata tamen poſt reſolutionem & evacuationem grumorum ſanguinis evaneſcebant. Porrò hi ipſi ſanguinis grumi non ſolùm faciunt ſenſum ponderis in utero, ſed huic etiam moleſtiam, quâ ipſe irritatus dictos dolores, quos ſub ipſo partus labore obſervamus, patitur: revera enim iidem ſunt dolores in & poſt partum, differunt ſaltem ratione temporis & ſubjecti inferentis; quippe poſt partum ab alia occaſione oriuntur, in partu autem à fœtu cauſantur. Interim quoad eſſentialem fiendi modum, utrique conveniunt, oriundi ſimpliciter ex uteri impetu convulſivo ſeu ſpaſmo, quo ex ambitu ad centrum contrahitur, ſub qua contractione omne quod retinet, ad excluſionem diſponitur.

Confirmat hæc in ſpecie ſudor frigidus circa ea loca, ubi ſanguinis grumi hærent, obſervabiles nempe in regione hypogaſtrica, quale quid etiam fœtum mortuum gerentes patiuntur. Interim ejuſmodi frigidus ſudor etiam, ſi malum ulteriùs progreditur, circa extrema apparet.

Tardem *ſanguis loturæ* carnium ſimilis evacuatus, eſt ſaltem ſerum, à grumis ſanguinis ſecretum, ſanguine tamen nonnihil tinctum, hinc loturam carnis refert.

Retentionis autem urinæ in noſtro caſu cauſa proxima eſt læſio genitalium circa extima loca, ex rudi & imperita manu obſtetricis facta; quale quid frequentiùs accidit, ita, ut nunc dilaceretur collum veſicæ, unde incontinentia urinæ incurabilis; nunc verò pudenda externa, aut vagina uteri læduntur, unde hæ partes à partu difficili intumeſcunt.

In noſtro caſu probabile eſt, vaginam uteri circa inſertionem meatus urinarii fuiſſe læſam, adeòque hinc tumefactam, qui tumor occaſione aeris frigidi ſuſcepti majus incrementum cepit: cui accedit, quod lochiis ſuppreſſis ipſe tumor accreverit ac ità urina ſuppreſſa fuerit, præſertim cùm quoque ex noſtra obſervatione interdum ipſa lochia occaſione urinę ſuppreſſæ ſupprimi queant. Ex hoc ergò tumore cervicis veſicæ etiam conſequenter urina retenta & dolor acerbus oritur circa regionem pubis, ſi cervix veſicæ læſa & tumida iſtum dolorem aſperiorem reddit. Ex his ergò, quando nempè ex læſione externa, hinc tumore & frigore, impeditur ſphincteris veſicæ apertura, & urinæ emiſſio, fit, ut ſpaſmi uteri ulteriùs continuentur, & ſphincter veſicæ convulſivi quid patiatur, hinc ſuppreſſio urinæ intenditur. Dum autem partibus iſtis totius uteri, dolore lancinante conſtrictis, conatus & motus ejectorius efficitur, non ſtringitur, ſed ampliatur orificium uteri inferius: ſimilis hic eſt motus, ac quando alvum exoneramus, ſtringitur ſuperiùs inteſtinum rectum, inferiùs verò ampliatur podex; vel quando urinam mittimus, tota veſica contrahitur, orificio hujus libero manente; aut quando vomiturimus, totus ventriculus contractus impetu facto ſuperiùs orificium pandit: ſic uterus ubique circa centrum contrahitur, ſed ita, ut omnes lineæ ad orificium terminari videantur; hinc uteri orificium ante partum clauſum, per partus dolores ex uteri contractura hiſcere & aperiri ſolet.

Frequens etiam eſt, quod mulieres à partu tumidum abdomen retineant, quaſi adhuc unum foverent fœtum, in acceptis ferendum vel aeris frigori externo, vel potui frigidiori hauſto, & vix curabile eſt, niſi maturè fiat, aut alius demum partus ſuperveniat, & tumorem illum ſolvat.

PROGNOSIS.

Quod *Prognoſin*: periculoſum malum eſt, ob ructus & ſingultum: imò ratione ſuppreſſionis lochiorum metus eſt, ne *febris acuta* ſuperveniat; ſicut ratione urinæ ſuppreſſæ vigiliæ & motus convulſivi, aliaque graviora ſymptomata, metuenda. Interim ſpem curationis adhuc facit, quod adhuc prodeat aliquid lochiorum ſub forma loturæ carnis, innuit enim adhuc orificium apertum: Item quod dolores poſt partum adſint, qui innuunt ſpirituum motum ad uterum, molientes niſum excretorium lochiorum.

CURA.

In *Cura*:

1. Lochiorum excretio promoveatur; partim ſtimulantibus moderatè aromaticis, ſale volatili oleoſo turgidis, & utero nervoſo ex frigore ſuſcepto læſo amiciſſimis; partim ſanguinis grumos reſolventibus. Dictum: ſtimulantibus moderatè aromaticis; nam ſola ſtimulantia non ſufficiunt. Quò magis ſtimulatur, eò magis dolores abdominis lancinantes intenduntur ſine ſucceſſu, quia ſanguis eſt ad ſui excretionem ineptus. Unde ſimul propter frigus externum ſuſceptum, uterum nervoſum lædens, moderatè aromatica, ſale volatili oleoſo turgida, uſurpanda: quibus ſi addantur ſanguinis grumos diſſolventia, facilis ſequitur lochiorum excretio.
2. Urinæ excretio promoveatur blandè ſtimulantibus, & aromaticis diſcutientibus, propter tumorem, læſionem, frigus ſuſceptum, &c.
3. Dolores, ſi urgeant nimis, blandiſſimè ſiſtendi, non autem penitùs ſopiendi ſunt; aliàs enim motus conſtrictorius uteri, & ſanguinis grumoſi ejectorius ceſſabit. Interim tamen, ne dolores nimis perſiſtant, mitigandi quodammodò erunt.
4. Urgenti ſymptomati, nempè *virium proſtrationi*, maturè ſuccurrendum.

Pro excretione lochiorum excellunt utplurimùm amara, de natura ſalino-urinoſa, eaque tàm volatilia quàm fixa; ut myrrha, quæ eſt unum ex optimis ſpecificis; hinc crocus, cinamomum, borrax, &c. *Dn. Reſolventis* formula pro duabus doſibus non ſufficit; præſcribere debuiſſet ſequenti modo:

℞. *Borrac.* ℥ß. ad ℈ij.
Myrrh. el. gr. xvj. ad ℈j.
M. pro 2. doſibus,
in *aqua Cinam.* ſumendis.

Convenit item colocynthis correcta, quod facit ſal tartari: hoc enim, & ſimilia ſalia fixa corrigunt vim laxativam colocynthidis, ut remaneat corpus inſipidum. HELMONTIUS dicit, colocynthidis vis venenoſa ſi corrigatur, fieri exinde remedium ad morbos chronicos egregium. Partum autem & lochia pellentibus remediis ſemper ſpirituoſa, ut aqua cinnamomi &c., addantur, uti rectè LINDANUS monet. Oleum deſtillatum Heraclinum *Rulandi*, deſtillatum ex ligno coryli per deſcenſum, ſed legitimo tempore ſciſſo, RULANDO in quibusvis affectibus convulſivis eſt egregium medicamentum; in ſpecie fœtum mortuum pellit: loco hujus non inconvenienter oleum ligni buxi, ceu mirabile anodynum, propè dixerim narcoticum, vel oleum deſtillatum ſuccini, poteſt ſubſtitui.

Pro grumis reſolvendis conveniunt lapilli cancrorum propter vim traumaticam; item *Decoctum artemiſiæ* in cerevisia, addito croco. Mulieres recipiunt cereviſiam calidam, & crocum addunt largiter, quam vocant *juſculum Croci*, & eſt egregia ad pellenda lochia & menſes; nam etiam RIVERIUS lethalem uteri hæmorrhagiam ex abuſu croci excitatam, *in Obſerv. allegat.* habet.

Tinctura antimonii ex ſcoriis reguli ejuſdem à ℥ß. ad ℥j. eſt egregia: vid. ANGELUS SALA.

Ego puerperam noſtram ſic curavi: Scilicèt primitus ut promoverentur lochia, penitùs ferè ſuppreſſa, præſcripſi:

℞. *Borrac. Venet.* ℥ß.
Myrrhæ gr. xvj.
Croci ℈ß.
Miſta div. in 2. part. æquales.

Primam doſin cepit manè; alteram autem, quia erat nauſeoſa, evomuit. Veſperi ob id præſcripſi:

℞. *Salis card. bened.*
Artemiſ. anà ℈ß.
Borrac. Ven. ℥ß.
Miſc.
Div. in 2. part. æqu.

Primam doſin cepit veſperi, alteram à media nocte.

Interim cum his internis *externè* ordinavi litum ſequentem:

℞. *Ol. Cheirin.* ℥ß.
Deſtill. Cumin.
Bacc. Iunip. ana ʒj.
Miſc.

Quo calidè crebriùs locum à regione umbilicali ad pubem & regionem hypogaſtricam illinendum juſſi; hinc poſt primam doſin pulveris aſſumptam ſub veſperam ſatis commodè profluxère lochia, quæ tamen inſequentibus diebus penitus iterum ſupprimebantur, cum ventris tumore, intenſoque dolore, durus erat tactui venter, ſudorque frigidus ſupervenit, hinc collegi, ſanguinis adeſſe grumos in utero, hoc malum deteriorantes, pro quibus ſolvendis præſcripſi:

℞. *Aqu. Cherefol.*
Matricar. ana ℥iß.
Acet. vini acerr. ʒvj.
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
Myrrhæ gr. xv.
Laud. opiat. gr. iß.
Syr. artemyſ. ʒvj.
Miſc.

Capiebat hanc potionem ſæpiùs cochleatim, probè agitando.

Cum uſu hujus Potionis ſimul externè ſequentes *ſacculos*, repetitis vicibus calidè abdomini applicandos, præſcripſi:

℞. *Herb. abſinth.*
Fl. Chamom. ana M. iij.

Herb. matricar. M. ij.
Rad. angel. ℥ij.
Sem. 4. cal. maj. ana ʒij.
Cacc. junip. ℥iß.

Conciſa & contuſa includ. *ſacculis duobus*, qui, ut dixi, repetitis vicibus abdomini calidè applicabantur, præmiſſo præfato linimento, unà cum iſta miſtura internè uſurpanda. Hinc ſanguis beoè diſſolutus, copioſè evacuatus eſt, ægraque bene purgata. Habet etiam uſum hæc mixtura in vulneratis à caſu ab alto aliiſque vulneribus, ſanguine grumoſo: in ſpecie poſt partum egregiè convenit mulieribus, tam promovendo lochia à partu reſtitantia, & ſanguinis grumos diſſolvendo, quàm vi vulnerariâ conſolidando læſionem utero inductam, imprimis quando ſuſpicio lacerationis aut gravioris circa extimam regionem læſionis adeſt, & multiplici experientiâ confirmatus commendo.

Superiori æſtate mulieri cuidam per tres dies & noctes graviſſimo partu laboranti, & tandem fœtum mortuum excludenti, atque poſt partum, cùm graviter partes ut ri eſſent læſæ, & urina non contineretur, lochia ſimul ſupprimerentur, & ſanguinis grumi naſcerentur, dictam Miſturam felici cum ſucceſſu dedi; ſed ſextò die ſuperveniebat purpura alba, cui hac mixtura propter additam myrrham egregiè profuit, urut acetum ſuſciperet, nullo tamen, propter lapillos cancrorum, impedimento erat. In hac puerpera, cùm adhuc urina ſupprimeretur, pro hujus promotione ordinavi illud experimentum *Foreſti*:

℞. *Herb. Parietar.* M. ij.
Cherefol. M iß.
Inciſa coqu. cum ſ. q. *aquæ* ad conſiſtent. pultis: adde
Butyri rec. non ſalit. ℥ij.
Ol. ſcorpin. ℥iß.
Deſt. terebinth. ʒiß.
M. F. Cataplaſma,
Pectini calidè applicandum, quo copioſè fluxit urina.

Præ cæteris, puerperis conveniunt lapilli cancrorum & reliqua remedia ex cancris, propter vim vulnerariam, juxta HELMONTIUM *Tr. Lithiaſ.*, qui eadem cancrina matribus ex partu læſis commendat. *Tinctura coralliorum* cum ſpiritu cordis cervi puerperis in virium proſtratione & multis caſibus & multis aſibus conveniens eſt remedium, imprimis ubi ſuſpicio febris malignæ; ut & vini generoſi odor & potus egregius eſt ad refocillationem, modò non frigidum bibant puerperæ, quin potiùs illud generoſum ſubtepidè hauſtum lochiorum fluxum egregiè promovet, & vires partu fi ictas reddit, ſimul tamen imminuit lactis abundantiam. Hinc nutricibus non dandum vinum propter lactis defraudationem; ſæpiùs enim obſervavi, nutrices conductitias, ſi quando occaſione datâ vinum hauſerint, etiam parum, lactis defectum ad aliquot dies paſſas fuiſſe.

Venæ ſectionem in pede inſtitutam pro promovendis lochiis, ſi vires id ferant, commendat *Dominus Reſolvens*. Verùm cùm vires ſint proſtratæ, & ægra noſtra malum patiatur occaſione grumorum ſanguinis, venæſectio vix locum habebit; quin potiùs ſolvendi erunt grumi. Quodſi autem adeſſet ſuſpicio febris ardentis ſuperveniéntis, ægraque ſimul conſtitutionis habitioris fuiſſet, tunc illi a poſteriori prævenire poſſumus venæſectione in pede adminiſtratâ; hæc enim cum myrrhæ crebriore uſu internò pro lochiis pel endis eſt egregia; uti nuper obſervavi in fœmina, partu octavo fœtum mortuum abortiente, cui ſupervenerunt anguſtiæ præcordiorum, *Dreſsens, Ungſt*, æſtus, ſitis, &c. cum lochiorum ſuppreſſione; unde ſuaſi eidem venæſectionem in pede, & ſtatim ſub ipſo actu venæſectionis denuò lochia redibant, quæ ſub fluxu, myrrham internè exhibendo, promovebantur. Et hæc quidem venæſectio in lochiorum ſuppreſſione cum febre ardente, aut cephalalgia graviore conjuncta, inſtituenda eſt longè meliùs in pede, quàm inſtitui debet & ſolet.

Pro doloribus poſt partum urgentibus detur *decoctum chamomillæ vulgaris cum corticibus aurantiorum*, quamvis ſit nonnihil nauſeoſum, additis ad ſtimulandum *myrrha & artemiſia*; quæ tam pro purificando utero poſt partum, quàm menſibus pellendis optima eſt, crebriùs uſurpata, ſaltem vulgariter decocta. Cortices granatorum alcali continent inſtar gallarum: quando ergò operantur in his caſibus, fit per accidens. Quò etiam pertinet propter myrrham & aloe elixyr proprietatis; uti & eſſentia caſtorei, aſæ fœtidæ, myrrhæ, &c. conveniunt, præprimis cum ſpiritu ſalis ammoniaci vinoſo paratæ, qui optimè ſubjecta reſinoſa ſolvit in eſſentias. Remedia, quò magis alcalia ſunt, eò potentiùs lochia promovebunt.

Externè fotus & *ſacculi calidi* ex aromaticis in doloribus, ex ſpaſmis partium nervearum natis, ſunt optimi: imponantur illito priùs hypogaſtrio *oleo deſtillato ſuccini* & baccarum *juniperi*, ANGELUS SALA *in Tern. Bezoard. cap. 22. pag. 224.* commendat nodulum ſeu peſſum ex foliis perſicariæ, cum pulvere hellebori nigri paratum, & cum ſ. q. tragacanthæ exceptum. Sed an perſicariæ, ſpeciatim exſiccatæ, tanta vis ſit adſcribenda, dubitatur; quin potiùs effectum tribuo radici hellebori nigri, cujus pulvis ad ℈ß. in forma noduli vaginæ uterinæ inditus mirificè ſtimulat menſes & lochia. Ad hujus imitationem vid. ZWELFFERUS *in Pharm. Reg. pag.* 139 Jubetur aliàs oculos leporis, menſe Martio capti, ſecundùm RIVERIUM *in Pr.*, cum pipere aſſervatos, applicari vertici, cujus medio pellitur fœtus: vid. HAMEL, & D. MAJOR *in Tr. de Inunct. Vertic. §. 6.*, non ſecus ac quoque his adſtipulatur MACASIUS *in Promptuar. Mater. Med. P. 5. cap. 34. §. 15* interim operandi modum ſe neſcire fatetur HAMEL, & nos cum eo: Contrà de jecore anguillæ partum promovente dictus HAMEL contrarium habet, utut HELMONTIUS, PANAROLLUS, & BOYLE *in Phil. Experiment.* teſtentur, hoc jecur ex omnibus ſpeciebus ad partum promovendum optimum eſſe. Et poſito, ejuſmodi ſpecifica interdum fallere, ob tot intervenientes circumſtantias alias, etiam optima remedia fruſtrantes; non tamen ſpecificorum exiſtentia inde omninò neganda: Sic enim radix jalappæ eſt purgans, utut huic vel alteri melancholico fruſtra propinetur. Inſulſa ergò eſt opinio & objectio, non eſt remedium ſpecificum cur? quia non ſemper juvat: Quemadmodum enim in majoribus negotiis, ita etiam hic minima circumſtantia uſum medicamenti ſpecificum turbare poteſt, mille licèt aliàs experimentis probati.

Præ cæteris *ſuffitus* ex *colocynthide* & *ſcoriis reguli antimonii*, vel ſuffitus ex *urina putrefacta*, ſunt optimi in lochiorum ſuppreſſione; leni enim calore mox avolat acerrimum ſal volatile, injiciendo urinæ ſilicem candefactum, vel ferramenta candefacta; aut affundendo eandem lateribus, & hinc per infundibula ſal volatile ſub forma vaporis in uterum excipitur, & in lochiis & menſibus ſuppreſſis erit magnarum virium. In recenti urina elevatur phlegma, & magma ſalſo-urinoſum remanet, in quo ſal volatile ab oleo concentratum eſt. Inſtrumentum *Glauberi*, à *Dn. Autore Reſolutionis* commendatum, in caſu noſtro nobile eſt.

Tandem clyſmata acriora, partim removendo fæces in inteſtinis, partim per conſenſum contiguitatis ſtimulando ſimul, partim irritando uterum, partum difficilem promovent; quin imò admodum conducunt etiam illa pro lochiis ſtimulandis, uti rectè annotat TIMÆUS *de GuldenKlee*.

Puerpera quædam ſecundo à partu die gravi terrore perculſa, ſubitò intenſiſſimum corporis æſtum cum gravi cephalalgia, lochiorum maximam partem ſuppreſſione, mammarum turgeſcentia, & poſt 4. vel 5. horas incipiente delirio, incurrit: hinc ante omnia venam in pede aperiendam juſſi, licèt eſſet hora 9. veſpertina; ſimul præſcripſi;

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ʒß.
Antimonii diaphor. ℈j.
Myrrh. el.
Sal vol. Cornu Cervi ana gr. vi.
M. f. *Pulvis*;
Div. in 2. part. æqual.

Unam cepit veſperi, alteram appetente diluculo.

Manè ſequenti cum meliùs haberet, propter vaga abdominis ſymptomata uſurpatum clyſma carminativum cum euphoria. Internè ordinavi:

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℈j.
Bezoard. miner. gr. xvj.
Salis abſinth. ℈ß.
M. pro 2. doſibus.

Hinc

Hinc altero manè ſatis commodè habet, pulſu licèt admodum febrili adhuc exiſtente: quibus tamen & ſimilibus inſiſtendo, & in declinatione eſſentiam quoque myrrhæ cum tinctura tartari frequenter uſurpando, tandem convaluit.

CASUS LVII.

FEBRIS LACTEA.

MUlier juvencula, ſecundâ vice puellam enixa, optimè à partu ſe habet, & cùm primâ vice ipſa lactaſſet fœtum, aſt hac ſecundâ vice laboris pertæſa, nutrici negotium committit: ſed die à partu nona, die Saturni, mediâ nocte intenſo corripitur æſtu, cum ſiti & cephalalgia, atque anxietate; mammæ, anteà lacte moderatè repletæ, immenſum tamen & turgent, dolent inſigniter, & indurantur. Appetente aurorâ, prædicta, præter mammarum, ſymptomata evaneſcunt per levem ſudorem, ſuperſtite ſaltem inſigni virium proſtratione, appetituque dejecto. Vocatus Medicus die Solis, præter externa, mammis imponenda, præſcribit tanquam ſudoriferum pro febre & pellens pro lochiis:

℞. *Cornu Cervi ſine igne* ℨß.
Myrrhæ gr. viii.
Salis abſinth. ℈ß.
M. pro 2. doſibus.

A meridie horâ tertiâ capit unam doſin, unde omnia ſuprà dicta redeunt ſymptomata, ſimili cum ferocia perdurantia ad mediam noctem; quo tempore alteram aſſumere debet doſin pulveris, dubitat tamen, an hoc facere debeat? Inſequente die lunæ melius habet, mammæ minus dolent, lac per papillas effluit, nox inſequens quieta, unde etiam die Martis optimè habet: ſed à meridie hora quintâ gravi corripitur horrore, per horam durante, inſequitur æſtus gravis per aliquot horas, mamma ſiniſtra intumeſcit de novo, induratur, dolet inſigniter, poſt mediam noctem remittunt ſymptomata febrilia, mammæ affectibus eodem tenore durantibus. Die Mercurii benè ſe habet, ut & die Jovis: ſed hoc ipſo à meridie eodem tempore rigor & æſtus cum reliquis ſymptomatibus redeunt, dextra ſimul mamma duratur, tumet, dolet, & ſpeciatim tumor durus, magnitudine ferè inſtar ovi gallinacei, in ima mammæ parte paulò profundiùs tactu percipitur: poſt mediam noctem ſymptomata cætera remittunt, mammarum ſaltem pathemata affligunt; ægra ipſa fatetur, appropinquante paroxyſmo ſe priùs aliquid in mamma percipere. Efflagitat ergò Curam.

RESOLUTIO
DN. GEORGII ERNESTI
MEUSELII,
LUCCA-LUSATI,

Cum

Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DNI. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1675.

NOn ſanè abs re foret dubitaſſe, quo nomine præſens puerperæ febris venire debeat? ſunt enim non pauca Febris lacteæ *indicia. Nihilominus & alia dat argumenta idem caſus, quæ plus tertianâ, quàm febre lacteâ ægrotam laborare aſſerunt: modus certè invaſionis idem fuit, ac aliàs eſſe ſolet lacteæ febris. Solenne hoc eſt, ut eodem tempore, quò copioſiùs lac ad mammas fertur, conquerantur puerperæ de intemperie febrili, æſtu, ſiti, ac mammarum plenitudine, hinc diſtenſione & dolore; atque hoc ipſum eſt, quod febris lacteæ voce ſignificatur, quodque noſtra accidiſſe ſibi fatetur. Tempus attamen invaſionis dubitandi anſam miniſtrat primùm; vix enim unquam circa nonam diem accidiſſe lego, ſed ordinariè circa tertium vel quartum diem: deinde nec per vices puerperam aggreditur, nedum tertio quoque die ſe ſiſtat, prout noſtræ à die decimo ad duodecimum & decimum quartum contingit. Eodem ergò, quin potiori jure, quo lactis febris audit, tertiana dici meretur; hujus etenim requiſita verè omnia ſervat; lacteam contra febrim qui dictitabit, ſaltem maximè irregularem eſſe, non inficiari poterit.*

CAUSÆ.

Cauſam *hujus anomaliæ, qui lactis affluxum dicit impeditum, impoſitaque à Medico externa (Repellentia procul dubio) incuſat, intermiſſumque lactationis negotium (cum* WILLISIO de Febrib. pag. 275.) *intendiſſe ac continuaſſe febrim lacteam credit; eidem cum* SENNERTO *Prax. lib. 4. cap. 1. refero, ex coagulato in mammis lacte (quale quid durus tumor in hac puerpera dextræ demonſtrat mammæ) lacteam non ampliùs febrim, ſed ſymptomaticam oriri. Neque verò hoc cuiquam mirum videbitur, cùm notiſſimum ſit, quæcunque excernenda diutiùs retenta, v. g. ſudoris materiam ac inſenſibilis tranſpirationis, facillimè febrim, inferre, ſimulque frigori, calori, ſiti ac cephalalgiæ, viam ſternere. Idem ergò ex lactis ſuppreſſione contingere poſſe, non negandum eſt, præſertim cùm ipſa teſtetur puerpera, ante paroxyſmum quicquam in mammis ſe præſentare. Quicquid tandem hujus ſit, ac quocunque nomine affectus hic indigitetur, Cura ſanè ejuſmodi febris lacteæ non erit diſtincta à tertiana puerperæ, his ſymptomatibus ſtipata.*

PROGNOSIS.

Videtur quoque, quod Prognoſin *ſpectat, æqualis eventus hujus mali, modò lactis coagulatio citò tollatur, antequam nempe in abſceſſum degeneret, augeatque periculum.*

CURA.

Tres itaque ſcopi primariò conſiderandi veniunt:
1. *Febris.*
2. *Mammæ tumor.*
3. *Lactis proventus uberior.*

Priori intentioni *accommodantur ſudorifera, antimonium diaphoreticum, arcanum duplicatum, item ſalia volatilia Cornu cervi, urinæ, &c. item ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſus, omniaque reliqua, quæ aliàs in febris tertianæ Cura præſcribuntur.*

Satisfaciunt quoque eadem ſudorifera alteri *ſcopo, atque prout alcalia ſunt, facilè illud acidum lactis coagulum abſorbebunt, dumque lac priſtinæ iterum reſtituetur fluiditati, tumor ſponte diſparebit, præſertim ſi, quod neceſſe eſt, extra quoque imponantur reſolventia ac diſcutientia, quemadmodum in uſu ſunt dulcamara, cicuta, chelidonium majus, petroſelinum, anethum, abrotanum, fœniculum, ſemen nigellæ, lini ac fœnugræci, item flores chamomillæ ac meliloti. Poſſet & emplaſtrum de galbano crocatum Mynſichtii, atque gummi ammoniacum mammis ſuperimponi.*

Tertium, quod cupit ægra, eſt, lactis copia ſibi ut tollatur. Hunc in finem communiter alſinem contuſam in folio braſſicæ capitatæ mammis applicant mulieres. Poteſt & emplaſtrum de ſpermate ceti Mynſichti hîc adhiberi, non ſecùs quàm ſacculi oryzâ repleti. Commendant quoque nonnulli vincam pervincam cataplaſmatis formâ dorſo applicatam, item fotum decoctionis radicis apii, ſeminum cumini & coriandri. Maximè huc ſpectat cataplaſma, quod adeo decantat PAULI in Quadrip. Botan. pag. 396. *paratum ex menthæ ſiccæ & rutæ partibus æqualibus, tantillum ſeminis carvi addendo, atque in aceto cereviſiæ decoquendo. Atque hoc unicum exterùs ſufficere poſſet. Internè verò præſcribatur:*

℞. Sem.

℞. Sem. card. Mar. ℥iij.
Vitic. ℥iß.
Cum ſ. q. Aquæ Menthæ *f. Emulſio:*
adde
Antimonii diaphor ℥j.
Cornu Cervi ſine igne ℥ß.
Miſc. & edulcoretur aliquantulum
Rotulis manus Chriſti perlatæ.

Dentur pro una vice cochlearia ij. vel iij. repetantur poſt biborium.

Vel

℞. Aquæ card. bened. ℥ij.
Fœnic. ℥j.
Spiritus ſali ammoniaci aniſ. ℥ſ.
Sal. vol. Cornu Cervi ℈j.
Syr. card. bened. ℥ß.
M. f. *Potio pro duabus vel tribus vicibus.*

In forma pulveris.

℞. Cornu Cervi ſine igne ℥ß.
Arcan. dupl. ℈j.
Sal. vol. ſuccin. gr. v.
M. f. *Pulvis:*
Div. in 2. part. æqual.

His uſurpatis mediante auxilio Divino de reconvaleſcentia ægræ huius non dubitandum eſt.

DISCURSUS & ANNOTATA
B. DN. PRÆSIDIS.

PRobabiliſſimum videtur, *Affectum primarium eſſe Febrim lacteam*, per accidens *typum tertianæ obſervantem*. Scilicet variant ſubinde hæ ipſæ febres lacteæ, partim ratione idioſyncraſiæ ſubjectorum, & partim varietate cauſarum externarum, ita ut illæ non ſemper præciſè tertio vel quartò die à partu inchoent, & ſeptimo mediante ſudore finiantur; ſed frequentiùs evenit, ut etiam die ſeptimo vel nono demum invadant, præſertim illas fœminas, quæ non ipſæ lactant; & in quibus non uberior eſt lactis excretio ex uberibus, utplurimum atrociora adſunt ſymptomata, major æſtus, major dolor tenſivus circa humeros, & major cephalalgia circa occiput, & ſimilia accidunt. Evenit, uti dictum, ut tardiùs ſuperveniant, quando mulieres ipſæ non lactant, & tunc ſine inſigni impetu lac ad mammas affluit, donec paulatim ſic congeſtum & coacervatum in maſſa ſanguinea, talem febrem lacteam cauſetur; ſuperſtes tunc lochiorum fluxus utplurimum ſupprimitur, ſi febris lactea pauló fuerit intenſior, nec redit, niſi ardore febrili profligato; *ſudore* pauló largius fluente, ſponte & ſucceſſive tandem evaneſcit. Stante enim lochiorum fluxu ſemper mitior eſt febris lactea.

Quoad *Cauſam:* hæ febres lacteæ, ſi ad quoddam genus febrium referri debeant, referendæ ſunt quodammodo ad claſſem lymphaticarum febrium, ita quidem, ut in glandulis mammarum ſub chyli lactei ſeparatione vel lympha *vel* ſanguis, dum refluunt, à fermento glandularum mammarũ in lactis ſeparatione certam alteratione patiantur, adeoque ſic alterata, refluentia in reliqua maſſa ſanguinea febrem lacteam mediantibus ſpiritibus animalibus excitent. Quod eò faciliùs in noſtra ægra evenire potuit, quia ipſa erat juvencula delicata, & primo puerperio ipſamet lactaverat ſuum fœtum; unde tubulis mammarum amplioribus & magis laxatis redditis, hoc ſecundo puerperio lactationem nutrici committens, fecit, ut mammæ ſpongioſiores & laxiores uberiùs lac imbiberint, quod congeſtum, non tamen ſatis evacuatum, occaſionem intenſiori febri lacteæ, & tardiùs, porrexit. Accuſat quidem *Dn Autor Reſolvens* lactis affluxum, per Repellentia externa à Medico impoſita impeditum: ſed nihil de his in caſu narratur.

Interim per accidens lactea hæc tertianæ intermittentis typum obſervat, cùm ægra ante febris lacteæ inſultum non nihil jam ad intermittentem eſſet diſpoſita, quia felici à partu liberata ſaniſſima, & voracior ſolito fuit, ut ipſa fatente in uno paſtu ſextuplo plus ciborum quàm aliàs aſſumſerit: quo exceſſu per ſeptem dies commiſſo, facilè veſtigia aliqualia febrilia cruditatum à prima digeſtione imprimis, & fermentum acidum febrile concipi potuit, quod conſequenter per febrim lacteam excitatum, per accidens typum tertianæ noſtræ febri lacteæ impreſſit; utut caſum ſimilem obſervaſſe me, aut legiſſe uſpiam, non meminerim. Si verò dicatur, quod laboret tertianâ ſymptomaticâ per lactis coagulationem derivata, poteſt defendi & illuſtrari ex SCHRADERI illa obſervatione *in ſuis Obſervat. Anatomico-Practicis pag.* 228, ubi introducit puerperam ſanam occaſione paroxyſmorum febrilium febris tertianæ grumos lactis & coagulationem in mammis paſſam fuiſſe; levior tamen febris hæc eſſe ſolet.

Interim cùm non rarò mulieres pauló habitiores medio geſtationis tempore ſine ullis ſupervenientibus ſymptomatis febrilibus lac in mammis congerant, nihilominus tamen poſt partum febrim lacteam ſupervenientem patiantur, dubium enaſci hîc poſſet, quænam hujus rei cauſa ſit? quo loco obiter etiam annotandum, curioſum eſſe, ratione temporis partus ſanas mulieres, ante impraegnationem ordinarias menſtruatione patientes, ſub decima menſtruatione, numerando abeo, quem ultimâ ice ante impraegnationem expertæ ſunt, fluxum menſtrualem ordinarió parere: quod prognoſticon raró fallit, præſertim in ſanis; ac tempus hoc coincidit cum calculo quadraginta ſeptimanarum, itemque menſis noni fine, & decimi principio. Ex quo concludo: ſub partus tempore, & poſt idem, ſimilem ferè turgeſcentiæ motum in maſſa ſanguinea contingere, qualis eſt ſub menſtruationis muliebris negotio; & ex hoc motu ſanguinis fermentativo etiam lochiorũ fluxus, & pathemata quædã abdominis ſub illo, itemque lacteæ febris ſymptomata; deducenda eſſe, imprimis cùm febris lactea intenſior lochiorum fluxum ſupprimat, quæ non fluunt, niſi æſtus febrilis deſierit.

Dolores partus ſunt *à ſpaſmis uteri*, firmiter annexi oſſi ſacro.

In caſu noſtro mentio fit, quod mammæ immenſum tumeant, doleant, turgeant, & indurentur. Quoad dolorem, *tumorem & indurationem* porró *mammarum*, notetur: interdum mammam univerſam inſtar lapidis indureſcere; interdum veró nodulum durum in una ſaltem eiuſdem parte obſervari: ubi univerſalis duritiei cauſa minimè à lacte derivanda; benè tamen particularis tumoris cauſa ordinarió eſt lac, alicubi in glandulis coagulatum hærens, reliquâ mammæ parte exiſtente flaccidâ & molli: ſic quoque durities & tumor univerſalis in mamma facilè percipiuntur, niſi quando ea dolet ac inflammatur; dolens enim ſtatim indureſcit, & quidem iſta durities non præciſè eſt à repletione lactis, ſed potiùs ſequitur dolorem à convulſione fibrarum in mammis enatum: nam quando ob dolorem fibræ mammarum ſpaſmodicè ſtringuntur, vaſa hinc anguſtantur, ſanguis ſtagnat, & ſuccedit inflammatio.

Ulteriùs fit in relatione caſus mentio remedii, à cujus primæ doſeos uſu peſſimè habuit ægra, utut ſcopus illius fuerit, blandâ diaphoreſi ſufflaminare impetum febris lacteæ, & benefi. io myrrhæ promovere lochiorum fluxum, ut ſic mitior reddita fuiſſet febris. Hîc facilè poſſet aliquis ſeduci, ubi audit, ex uſu pulveris recruduiſſe ſymptomata: Verùm hoc per accidens factum eſt; inſtitit enim tunc temporis debitus paroxyſmus tertianæ. Adeò ergò non mox terreatur quiſpiam, & à ſcopo deſiſtat, ubi videt, ægrum ex remedii præſcripti uſu pejus ſe habere: Ergò ſecundam doſin aſſumpſit cum euphoria.

Aliàs lactea ſymptomatica febris nunquam ſupervenit lacti coagulato, niſi poſt aliquot ſeptimanas hoc in pus degenerarit, & inflammatio dolens ſupervenerit. Coagulatur autem lac ordinarió ab acido, utut frequenter etiam ab ira & terrore, hocque non tàm à cauſis externis, verùm etiam in inſomnio terribili, excitato. Ac duplex lactis coagulati ſtatus notatur; nunc ſimplex ſine ſenſibili inflammatione adjuncta accidit; nunc veró, præſertim à terrore aut iracundia, lactis coagulum enatum unà eryſipelas, i. e. inflammationem eryſipelaceam, adjunctam habet, viſui patentem; ratione cujus poſterioris longè cautiùs in cura procedendum eſt, & ante omnia eryſipelas tollendum, hinc emplaſtris lactis grumus ſolvendus.

PROGNOSIS.

Quoad *Prognoſin*: febris hæc lactea eſt ſine periculo, ſive lactea ſit, ſive tertiana; ſaltem in lactea intenſiori, tardiúſque ſuperveniente, cautus ſit Medicus, ne ob incuriam, lochiis præptimis ſuppreſſis ex toto vel ex parte facilè ea degeneret in febrem continuam ardentem, nunc benignam, nunc malignam plus minus, adjunctamque habeat pleuritidem aut purpuram; & quoad coagulationem lactis, ne abeat tandem *in abſceſſum* mammarum.

CURA.

Quoad *Curam:*

1. Tertiana febris fixis ſudoriferis, vulgò Præcipitantibus dictis, additis ſimul lochia ſtimulantibus, compeſcenda.
2. Lac in mammis coagulatum diſſolvendum, & effluxus ejus promovendus eſt.

Quoad *primum*: lochia ſimul in fluxu debito ſedulò conſervanda: quò magis enim ea ſupprimuntur, eò intenſior fit febris lactea, & eò magis induреſcunt mammæ; contrà quò largiùs illa fluunt, eò etiam mitiùs urget hæc.

Ratione lactis itidem *ſecundò* annotandum: modò illud ex papillis effluat, ſive ſponte, ſive jam ſuctu fœtos, ſive aliâ ratione emulgeatur, bonum eſt: quamdiu enim hoc fit, tamdiu lactis vitio obex poni, & ita facilè majus periculum præcaveri poteſt, accedente ſcilicèt aciditate deſtructâ, appetitu ſic ſimul ceſſante, & in ſpecie lochiis ritè fluentibus.

Cæterùm *in cura febris* notetur: quod *volatilia*, licèt ſint maximè proficua puerperis, imprimis in lochiorum affectibus & paſſionibus hyſtericis, reliqua tamen ſymptomata ſimul ſunt conſideranda: ſi enim magis febris lactea, vel in hac æſtus, cephalalgia, &c. urgent, tutiùs fixis inſiſtimus quàm volatilibus; aliàs enim his ipſis maſſam ſanguineam inſigniùs agitando, & magis diſſolvendo, facimus, ut ea magis adhuc effervеſcat, & reliqua ſymptomata exaſperentur. Potiùs ergò in noſtra ægra adhibenda ſunt fixiora, ex animali & minerali regno, utut volatilibus pro ſcopo diſſolvendi lactis grumos etiam locus erit, tàm internè quàm externè.

Quoad lactis coagulum: interiùs *diaphoretica & reſolventia*, tàm fixa quàm volatilia, lactis grumos diſſolvunt, ſemper imperando ſudorem. *Spiritus ſalis ammoniaci* à ℈ß. ad ℈j. in tali caſu egregius eſt. Pro ſcopo autem impediendi lactis proventum, quoad externa, alſine communiter applicatur; ſed dubitatur. Laudatur à *Pauli* cataplaſma, in aceto decoctum: ſuſpectum autem hîc mihi ideò erit, quia metus eſt, ne acetum lac coaguler: quâ ratione etiam illud emplaſtrum *Riverii*, ex farina fabarum cum oxycrato, quod adeo in teſtium & glanduloſarum partium tumoribus extollit, metuens acidum ingrediens, lac coagulans, horreo ſemper. Potius externa reſolventia ac diſcutientia, imprimis *emplaſtrum* de galbano *crocatum Mynſichtii*, ni obſtet febris, ſunt optima, *cum ſacculo oryzæ* calidè applicatum; item etiam emplaſtrum ſpermatis ranarum maturè applicatum, facit, ut leviter mulieres à lacte affligantur; impedit enim lactis coagulum, & facit, ut lac meliùs fluat, & mitiùs decurrant ſymptomata, ſed in progreſſu morbi dicta non ſufficiunt. Præſtamus hoc quoque per lochiorum fluxum, item per parcam diætam. Præſcribit *Dn. Reſolvens* pro emulſione ſemen cardui Mariæ, quod tamen lac auget: quod etiam faciunt aqua cardui benedicti & fœniculi pro potione præſcripta. Quando volumus per Interna lactis grumos diſſolvere, ſemper fiat imperando ſudorem.

Interim delicatam hanc ægram curavi hoc modo: Poſt uſum dicti pulveris, cùm denuò inſtaret paroxyſmus, ſive cum ex improviſo denuò ſuperveniret die Martis, die Mercurii, cùm ſimul doleret mamma ſiniſtra, & dura eſſet, præſcripſi *ſequentem ſpiritum*, calidè inungendum:

℞. *Spiritus Sal. ammoniaci cum calce viva par.* ℥.ß.
Eſſ. Croci ℨiii.
Miſc.

Item:

℞. *Empl. de galb. croc. Mynſ.* q. ſ.
Malax. cum *ol. deſtill. tartari fœtido*;
Inducatur ſuper *linteum* vel *alutam*,
in medio perforandam, pro papillæ protuberantia.

Spiritus ille tepidè calefactus, ſpongiolâ illinebatur mammæ, & poſt applicabatur deſuper emplaſtrum allegatum calidè. Si oleum tartari deſtillatum fœtidum ferre nequeant, loco ejus ſubſtituatur aut oleum Philoſophorum, aut oleum deſtillatum terebinthinæ: hinc deſuper imponebantur ſacculi, oryzâ vel avenâ vel milio ad pollicis craſſitiem referti, iique, quantum fieri poteſt, calidiſſimi. Repetebantur dicta remedia ter quotidie, illinendo primò ſpiritum, & hinc emplaſtrum & ſacculos probè calidos applicando, intermedio tempore hos probè calefactos ſæpiùs renovando. Ita horum uſu nodulus ac tumor lactis coagulati in dexrra mamma evanuit, pariter ac ſiniſtra quoque mamma imminuta eſt.

Interim cum die Jovis ſuperveniret paroxyſmus, ante invaſionem præſcripſi ſequentem pulverem:

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ℈j.
Salis abſinth. gr. xij.
M. pro doſi.

Quam cepit ægra horâ unâ ante paroxyſmum, cujus uſu non rediit paroxyſmus, & ſic aliquoties uſurpando hunc pulverem, convaluit.

Quoad hanc methodum curandi mammas: neminem terreat volatilis penetrantia ſpiritus ſalis ammoniaci; ſtudio enim applicabatur. Nam ſi maturè is uſurpetur cum dicto emplaſtro & ſacculis, continuato uſu, quotidie ter vel quater dicto modo repetendo, certò certiùs omnes iſti nodi & grumi curabuntur brevi tempore. Si verò tardiùs vocetur Medicus, ubi in duriorem grumum jam condenſatum fuerit lac, adeoque hoc non poſſit ſolvi, tunc ſi non poteſt præcaveri ſuppuratio & abſceſſus mammæ, tamen uſus ejuſdem ſpiritus & emplaſtri hoc habet commodi, ut longè citiùs, & minori cum dolore ſuppuretur materia, quàm aliàs emollientibus fieri conſuevit.

Quodſi verò hæc febris citiùs vel tardiùs protracta, ex lactis coagulati regurgitatione, vel lochiis ſuppreſſis ex parte, *in continuam ardentem benignam* vel *malignam* abierit, nunc abſque nunc *cum pleuritide*, nunc unacum *purpura rubra*, vel etiam alba inſequente, aliter procedendum erit. Scilicèt rigorem per horam inſequens æſtus continuus, cum dolore lateris cujuſdam in pectore pungitivo, plus minùs atroci ac continuo, & adjuncta tuſſi ſicca per diem unum vel alterum, pleuritidem ſubeſſe innuit; quæ, ſi vera eſt, ſe tandem cum ſputi rejectione mucoſa per tuſſim manifeſtat. Hinc potiones ſudoriferæ appropriatæ ex liquore cornu cervi ſuccinato, ſale volatili mandibularum lucii piſcis, ſpiritu theriacali, vel cornu cervi camphorato, cum extracto croci, additis fixis abſorbentibus, propinentur pro ſudore leni excitando; nunc muci reſolvendi attenuatione ſucceſſiva, hincque expectoratione promovenda, additis imprimis aqua & ſyrupo florum papaveris rhœados. Tempore ſomni auri diaphoretici Poterii doſis, aut maxilla lucii piſcis, aut lapilli cancrorum, vel cinnabaris antimonii, vel ſpecificum cephalicum, exhibeatur. Decocto item cremoris ptiſanæ avenæ calidè aſſumpto, hæc ſecundentur, vinumque intereà interdicatur.

Externè ſpiritus vini camphoratus calidè loco dolenti applicetur, aliquoties de die & nocte, impoſitis ſacculis calidis ex herba abſinthii, chamomillæ Romanæ, floribus Sambuci, &c.

Expectoratione probè factâ, finis curæ imponatur per potionem quandam ex vulnerariis herbis, additis lapillis cancrorum, ac ſpiritu ſalis ammoniaci aniſato vel ſuccinato.

Quodſi verò horrorem ac rigorem inſequens æſtus continuus conjunctus ſit cum dolore pungitivo dorſi & membrorum vago, *Purpura ſuberit*: quæ ſi poſt potionem ſudoriferam ex volatilibus procedat ac ſeſe manifeſtet, cum emulſione expellente ex ſemine aquilegiæ, napi, cardui benedicti vel Mariæ, citri, naſturtii, ſinapi, additis fixis

fixis abſorbentibus, ulteriùs urgenda; de nocte verò pro ſomno blando conciliando cinnabarina, additis fixis abſorbentibus, exhibenda; ac tandem, ſi benè ſuccedant omnia, tinctura coralliorum cum ſpiritu cordis cervi, miſta cum ana ſpiritus antiſcorbutici, reliquum ſucceſſivè expellendum, corpuſque in continuo madore blando conſervandum; vinumque ex parte concedendum pro refocillatione virium. Alvus ſuppreſſa in hiſce affectibus, ſuppoſitoriis ex ſapone vel melle cocto cum ſale gemmæ aut globulis moſchatis in adſuetis, aliàs cautè in hyſtericis, ſtimulanda.

Purpura quælibet, in ſpecie alba, retrocedens, à cauſa præſertim externa, in ſpecie frigore vel potu frigido, ferè ſemper exitium importat, in ſpecie ſi denuò prodiens cum maculis purpureis vel lividis comitata ſit; hinc enim ſudore colliquativo ac frigido vires reſolvuntur, ægrique tandem ſuffocati intereunt.

CASUS LVIII.

SUBLUXATIO VERTEBRARUM DORSI.

JUvenis robuſtus & vegetus, tinctori ab officio, conqueritur aliquando manè evigilans de difficili reſpiratione, quæ in regione circa coſtas inferiores impediebatur: Adeſt ſimul hypochondriorum tenſio, & dolor tenſivus, quaſi cingulo omnia ibidem coërcerentur, ita tamen, ut repleta & turgida ipſi ibidem omnia videbantur; (dicit: es In hypochondriis omnia plena eſſe, ibiq; ipſum tendere tantopere.) Surgens, corpus non æquè commodè inflectere poteſt, quin palus quaſi dorſo infixus videatur. Negligit hæc per aliquot dies, ſed contumaciter eadem perdurant. Appetitus proſternitur, nauſea ſupervenit, vires labaſcunt, alvus conſtipatur, abdomen murmurat, hypochondria magis inflari videntur, &c., tandem vagi æſtus & phlogoſes ſuperveniunt, interdum extremorum refrigeratio cum ſudore frigido circa frontem & tempora, adſunt anxietates præcordiorum inſignes, & lipothymiæ quoque ſubinde imminent, pulſus celer, frequens, durus, vehementiâ & magnitudine moderatus. In malo ergò confirmato vocatur Medicus pro Cura.

RESOLUTIO DOMINI ZIEGLERI,

Cum Speciali Diſcurſu & Annotatis

B. DNI. PRÆSIDIS.

Cenſuræ & Emendationi ſubjecta

Anno 1676.

AFFECTUS.

AFfectum hiſtoriæ primarium, ex quo, ceu ex radice, reliqua ſymptomata concomitantia propullulant, non eſſe vertebrarum dorſi luxationem propriè ſic dictam vocandam, vel inde conſtat, quia primò quidem medium ægri corpus, quod infra coſtas eſt, paralyſi nequaquam affectum, nec omni motu deſtitutum comparet, quale tamen fatum, ſuppoſitâ illâ, idem hic æquè, ac ille apud HOEFERUM Herc. Med. lib. 1. cap. 11. juvenis, experiri debuiſſet: deinde quoniam neque tumor in dorſo, neq; prope ſternum obſervatur; quorum tamen ille in luxatione vertebrarum dorſi ad exteriora ſeu κύφωσιν; hic verò in luxatione ejuſdem dorſi vertebrarum ad anteriora ſeu λόρδωσιν conſpicuus ſemper eſt: ſic neque σεῖσιν ſeu quaſſationem vertebrarum dorſi, qua earundem junctura & compages dimoveri quidem dicitur, ipſis tamen in ſede ſua manentibus, quæque Germanorum idiomate durch das Wehethun exprimitur, præſentem morborum appellandum eſſe ideò cenſemus, quod ſymptomata inferiùs enarranda graviora longè ſint, quàm quæ à ſimplici ejuſmodi quaſſatione expectari queant: Unde manet, eundem ſubluxationis ſeu contorſionis vertebrarum dorſi nomine inſigniendum eſſe. Et argumento nobis eſt ipſius Patientis noſtri anteactæ vitæ genus, quippe ipſe tinctori in ſervitiis collum jugo huic eripere non potuit, adeòque nec pathematis ejuſmodi inſultum, quantumvis aliàs fuerit robuſtus & vegetus juvenis, evitare; quin potiùs eundem nimiâ corporis eâque iteratâ inflexione, qua infectores aheno devlendo occupatus ipſe fuerit, hoc ſibi malum contraxiſſe, veroſimile ſit.

PARS AFFECTA ET CAUSA PROXIMA.

Atque ita de morbo ipſo certi, de Parte Cauſaque proxima ſolliciti ſimus oportet; quarum utraque, utut jam ex ipſius affectus denominatione ſuâ luce radiet; tamen de priore notandum adhuc venit, inter dorſi vertebras, quæ, uti ex Anatomicis conſtat, 12. numerum complent, nonam decimamque imò fortean quoque undecimam, ſubluxatas eſſe; idque probabile fit ex adjunctis potiſſimùm ſymptomatibus: Quorum primum eſt reſpiratio circa coſtarum inferiorum regionem impedita, quæ ſanè motui diaphragmatis reciproco, extenſione membranarum, tam pleuræ, quàm peritonæi, muſculum ejuſdem inveſtientium, ſufflaminato, in acceptis ferenda.

CONNEXIO SYMPTOMATUM CUM CAUSIS.

Cui phænomeno originem quoque debet hypochondriorum tenſio, dolorque tenſivus, quo omni cingulo quaſi ibidem coërceri, & repleta turgidaque eſſe videntur. Cùm etenim dorſi vertebræ (quæ ſecundùm naturam per ſynarthroſin ſeu articulationem ſtrictiorem, & ſpecialiſſimè per ginglymum, ſibi connectuntur,) hâc ſuâ ſede quadantenus dimotæ ſint, hinc non poteſt fieri, quin eâdem cauſâ aliquâ violentiori externâ, qualis hîc inflexio corporis diuturnior, diſtortæ adnatos ſibi appendices, ligamenta muſculorum dorſi puta, & peritonæi partem, ſecum rapiant. Sicque pathemata enarrata introducant, imò palum quaſi dorſo infixum mentiantur. Ac quemadmodum hiſce morbis ſub principio facilè parari medela potuiſset, ita neglectâ eâdem, quæ non pathemata atrociora poſt ſe trahunt? Hinc ſiquidem ſupervenit appetitus proſtratus; cujus rei ratio eſt, quod dolore alicubi præſente ſenſus maximam partem illorſum quoque derivetur, ſicque fames aboliatur: quod luculentum fit ex eo, quandoquidem nobis meditabundis impenſiùs, nec potus nec cibi obvenit deſiderium.

Quod autem præter appetitus defectum nauſea ægrum noſtrum affligat, hujus cauſam unicè quærendam autumo in orificio ventriculi ſiniſtri, ſpinæ dorſi incumbentis, & ratione nervorum paris vagi (hoc enim ex ſe ſpargit ramum ſtomachicum ſuperiorem, ventriculi ſummitatem perreptantem) cum nervis vertebralibus communicantis, ſtrictura & convulſione, quæ itidem alvum conſtipatam procurat: quippe cum hoc modo motus inteſtinorum naturalis periſtalticus nonnihil turbetur, renitente deſuper ſtomachi tenſione; hinc non poteſt non alvi ſegnities ſequi, affligentibus interim in abdomine hinc inde borborygmis; ſicut circa cordis ſcrobiculum inſignibus præcordiorum anxietatibus. Quin imò ex tali membranarum tenſione & convulſione ſuccorum in primiis viis, bilioſi nempe & pancreatici, uberior fit effuſio, quam comitantur æſtus & phlogoſes vagæ; ſicut & anomaliæ ſpirituum animalium tantæ non poteſt non extremorum refrigeratio, adeoque ſpontaneus nutrimenti ſpermatici circa frontem & tempora, ſub ſudoris frigidi laura, dimiſſio referri. Hunc ſpirituum defectum partim, partim ataxiam, reliqua quoque ſymptomata, nempe lipothymiæ ſubinde imminentes, pulſus celer, frequens, vehementiâ & magnitudine moderatus, autorem agnoſcunt; ſicut eiuſdem durities membranarum tenſioni propria eſſe ſolet.

PROGNOSIS.

Cæterum tantæ ſymptomatum atrociorum ſyndrome quantocyùs ſuccurrendum eſſe, ne attritis jam tantùm non viribus vita ægri fatiſcat: quod expectari eò faciliùs poterit, ſi morbus in alium degeneraverit, v. g. hydropem dorſalem, cachexiam, paralyſin, &c. quò de conſ. HILDANUS Cent. 5. Obſ. 68.; aut ſi quoque particularem dorſalis regionis convulſionem univerſalis exceperit, quam impoſſibilem non eſſe ex RAPHANI literis M:SS. allegat SACHSIUS in Gammatologia.

CU-

CURA.

Quemadmodum autem luxationum Cura *in genere* duobus ſcopis *abſolvitur, ſcilicet luxatarum partium repoſitione, & repoſitarum firmatione; ita & iidem ad noſtræ ſubluxationis vertebrarum dorſi medelam requiri videntur: ubi tamen notandum, cùm æger noſter in confirmato demum morbi ſtatu ſe curæ Medicæ ſubiiciat, adeoque metus inflammatoriæ diſpoſitionis non omninò abſit, hanc ante omnia abigendam eſſe.*

Id quod ſpecificè fiet, propinando ægro pulverem ſanguinis hirci caſtrati torrefacti ℥ß. in hauſtu vini; vel & exhibendo eidem (quod ceu ſingulare remedium SACHSIUS l. c. pag. 884. *commendat) oculos cancrorum cùm caryophyllis, lumbricis, & carbonibus tiliæ, in aceto coctos; ſicut alii laudant cancros vivos cum aceto contuſos, hinc expreſſos colatoſque, acetum decoctionis tandem calidè ægro porrigatur.*

His ita factis ad Chirurgiam *properandum erit, quæ quomodo ritè inſtituenda ſit præter* HIPPOCRATEM *docent* PARÆUS lib. 15. Chirurg: cap. 14. & SCULTETUS *Armament. Tab. 25. Fig. 2.*

Præter hanc tamen operoſam ſatis SENNERTUS *commodiorem viam eligit, noſtro ægro admodùm convenientem: nempe ipſe brachia decuſſatim pectori injiciat, manibus in tergum reflexis, quas chirurgus, vel alius quicunque adſtans, à tergo ſedens, genuaque ſua dorſo patientis applicans, apprehendat, ægrum hoc modo concutiat, donec ſtrepitus audiatur: Vel jaceat æger pronus exporrecto corpore humi, hinc alius pede dorſum illius calcitrando tranſiliat; hac enim ratione repoſitionem futuram alii ſibi promittunt: Interim hic modus procedendi rudis nimis videtur, nec niſi ruſticæ plebi applicabilis. Unde alii pedibus ad anum reflexis hos manibus ita continent, atque humi ſedentes genui dextro admovent oculum ſiniſtrum, & ſiniſtro dextrum; quod ubi facili negotio fiat, repoſitas vertebras eſſe indicium eſt. Alii manibus ſe ſuſpendunt, & hinc inde commovent, uſque dum ſtrepitus aliquis audiatur; cujus modi meminit* TALIACOTIUS Chirurg. Curtorum lib. 2. *Rurſus alii manus ſpinæ fortiter applicant, & pectus ad anteriora reflectendo, ſpiritumque pauliſper retinendo, priſtinæ ſanitati reſtituuntur. Quicunque autem modorum horum adminiſtretur, perinde erit, ac ſufficiet, modò deſideratus obtineatur ſcopus, nempe repoſitio partis luxatæ. Quâ factâ, pars affecta externè abluatur vino tepido, vel vino decoctionis florum hyperici, chamomillæ, verbaſci, herbæ roriſmarini, ſtœchados Arabicæ, &c. quo decocto calido foveatur aliquamdiu eadem, ut fibræ laxatæ in debitum redeant tonum: cui ſcopo etiam conveniet petroleum, vel balſamus Peruvianus in vitello ovorum diſſolutus, & ſpiritu Iuniperi temperatus, hincque ſub linimenti forma illitus, imponendo deſuper vel ſplenium ſiccum cum faſcia calida, vel emplaſtrum aliquod nervinum.*

Tandem, ſi quæ adhuc prædictorum ſymptomatum obvia fuerint, iis blandâ diaphoreſi per volatilia excitatâ, Deo interveniente, mederi nos poſſe non dubitamus.

DISCURSUS & ANNOTATA B. DN. PRÆSIDIS.

AFfectus eſt *ſpecies luxationis vertebrarum dorſi*, quam non eſſe luxationem propriè talem, patet ex defectu paralyſeos, neque σεῖσις (a σείω; quatio hinc quaſſatio, contorſio, concuſſio, &c.) propter rationes in caſus noſtri Reſolutione allegatas. Eſt ergò in ſpecie ſubluxatio ſaltem earum, quæ quandoque, utut in ſe levis, neglecta, interdum maxima & atrocia infert ſymptomata. Germanis dicitur das *Verbreeben*, das Webetbun; quæ inter tamen non, niſi gradualis, differentia intercedit. Cæterum minima peccata ſubinde ſunt maximorum morborum autores: id quod palam fit ex præſenti affectu, quo ter ita ægros afflictos vidi, ut ſacerdotem advocandum juſſerint, metuentes vitæ pauſam.

Dupliciter autem minimum peccatum poteſt inferre maximum morbum: vel enim quatenus tantillum corporis noſtri contenta afficit; vel quatenus in continentibus partibus texturam, conformationis lædunt: quibus addendum, quod utraque ſimul à præternaturali objecto alterantur. Prioris modi exemplum exhibet contagium tantillum morborum malignorum, peſtis, &c. ſicut contrà ratione ſanitatis id declarari poteſt ex illitu olei deſtillati cinamomi, intimiora corporis penetrando, idem alterantis: imò etiam ex propinatione aquæ ejuſdem ſpirituoſæ, ſyncopticos quaſi in vitam revocantis. Alterius exemplum, ſupponendo machinam naturalem corpus noſtrum eſſe, adeòque in motu ſuo defectus pati poſſe, ſuggerunt arenulæ in renibus ſtabulantes, quæ afficiendo nervos, quas turbas in toto corpore non excitant? hinc interdum ex punctura aciculæ, lædentis nervum, mors inſecuta; non ſecus ac quoque ex ictu veſpæ aut etiam viperæ, vid. PAULI *in Parecbaſi de Febr. Malignis*. Ut itaque rariſſimum putemus, in magnis morbis magnam quoque cauſam materialem ſubeſſe, quin potiùs maximos morbos minima habere initia.

Cauſa ergò *Proxima* affectus noſtri eſt mutatio ſitus ſeu *ſubluxatio* thoracis *inferiorum vertebrarum*; pro cujus meliore intellectu, obſervandum:

1. Vertebras jungi immediatè per gynglimon ratione proceſſuum; mediatè verò per ligamenta, paulò tamen laxiora, eaſdem colligantia.
2. Muſculos dorſi, ſpinarum nempe & longiſſimum, ſuos tendines diſtinctim ſemper ad vertebras dorſi derivare, ipſiſque annexos & inſertos eſſe.
3. Intra ſingulas vertebras paria nervorum prodire ex ſpinali medulla.
4. Utut per gynglimon vertebræ ſibi mutuò uniantur, cartilagines tamen intercedentes illas, in ſtatu naturali molles, flexiles, & facilè tractabiles eſſe.

Cauſa remota eſt conatus ponderis elevati.

Symptomata ſuperveniunt ſequentia: *Spaſmi* circa hypochondria (dicebat: *Sentio tenſionem, & totus plenus ſum*) ab irritatis ob dislocationem nervis intra vertebras prodeuntibus, & ad dictas partes externas protenſis. Nervi imprimis, & intercoſtales & paris vagi, hinc inde cum aliis nervis per plexus junguntur; unde facilè occaſione unius vellicati, & hinc ex ſpirituum impetu in ſpaſmum contracti, alius ſimili modo affici poteſt, unde ſymptomatum propagatio. *Difficilis adeſt reſpiratio* partim quod diaphragma, partim quod muſculi peritonæi afficiantur ſpaſmo. *Palus* infixus videtur, quod vertebræ luxatæ ſuper cartilagines propter luxationem non poſſint moveri, quia obſiſtunt proceſſus; unde noſter æger *corpus flectere nequit*. Appetitus proſtratus eſt ex luxatis vertebris propter conſenſum nervorum. Phlogoſes vagæ ob ſuccorum diverſorum in primis viis efferveſcentiam, unde curandæ ſunt per abſorbentia. *Refrigeratio extremorum, lipothymiæ, ſudores ſyncoptici* frigidi, &c. propter nervos, atque ſpirituum turbatum influxum, & interdum denegatam irradiationem inſequuntur. *Pulſus durus* adeſt, quia ſpaſmo corripiuntur membranæ.

Obſervationem meretur:

(1) Quod in loco ſubluxato, ex ligamentorum tendinumque, & cæterarum partium mollium, contorſione, & vitiato ſitu, neceſſariò pororum ſitus & figura quoque vitietur, ſicque naturalis ſanguinis circulus nonnihil turbetur & impediatur, indeque ſucci nutritii per poros horum partium debita diſtributio plus minus vitietur, qui exinde colligi, & morâ diuturnâ facilè corrumpi poteſt.

(2) Circa dorſi vertebras ſinoviæ rationem habendam eſſe, quæ etiam illinit vertebras earumque interſtitia pro motu aliquali promovendo, ſtagnando autem facilè colligitur & ſucceſſivè corrumpitur in loco luxato: ob id interdum, malo diutiùs durante, poſt reſtitutionem, *poſt tractionem*, tumor aliquis obſervatur in regione ſpinæ dorſi poſteriori, ſubdurus, partibus vicinis concolor, tactu dolens, &c. quapropter poſt repoſitionem luxationis ſudorifera, & remedia in ſanguine grumoſo familiaria ſunt propinanda, ut aut præcaveatur, aut jam factus diſcutiatur, ne inflammationem cauſet.

Quoad *Prognoſin*: ſi malum diutiùs duret, & accreſcat, vel *tetanos*, vel *opiſthotonos*, aut etiam propter lipothymiam repetentem *mors* ſupervenire poteſt;

In *Cura* ſaltem requiritur Repoſitio & Firmatio, de qua vid. SENNERTUS. Cum verò in omni luxationum ſpecie, imprimis malo graviori, impedimenta, ver. gr. *inflammatio*, &c. non rarò interveniunt, repoſitionem ejuſdem partis luxatæ & repoſitæ firmationem impedientia; proinde quæritur, quodnam illorum priùs agendum? Reſp. In malo leviori mox *repo-*

ſitionem adminiſtrandam, in graviori verò ad meliorem & repoſitionem & fimmationem præmittenda erunt dicta Impedimenta removentia. Adeoque conveniunt diſcutientia, acidumque corrigentia, ut hirci non caſtrati, qui melior eſt præ caſtrato, torrefactus ſanguis, cùm teſte HELMONTIO omnium animalium caſtratorum vires longè inferiores ſint, quàm non caſtratorum: item remedia cancrina, ſanguinem ſtagnantem reſolventia. Mihi, ſive præmiſsâ repoſitione luxationis, ſive poſt hanc, in uſu eſt hæc formula:

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ʒj.
Antimonii diaph. ℈j. ad ʒß.
Miſc.
Div. in 2. part. æquales:

Quarum ſingula doſis in binis cochlearibus aceti propinanda, expectando ſudorem.

Vel

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ℈j.
Salis abſinth. gr. xij.
Miſc.
Div. in 2. part. æquales: D. S.
Pulvis reſolvens.

Nec inconcinnum eſt vulgi experimentum illud, dum recipiunt Crapp, ex radice rubiæ tinctorum, reſolvens humores congrumatos (vid. SCHROEDERUS *in Append. Pharmac.*) quod ebullitum in aceto pro decocto, propinant ægro ad reſolvenda impedimenta, in caſu ab alto, & in talibus luxatis eſt egregium. Imò etiam ipſe ſpiritus ſalis ammoniaci crebriùs aſſumtus ad 40. gutt. ſcopo huic ſatisfacit, atque egregiè eſt diureticus.

Repoſitionis cæteroquin ratio in hoc conſiſtit, ut, cùm ſubluxatio vertebrarum dorſi non tàm antroſum nec retrorſum, quàm ſolummodò lateraliter fiat, ubi nempe in juncturæ modo per gynglimum vitiatur ſitus, unde vertebræ ſaltem ſunt contortæ, non luxatæ, manuum ægri attractione, pone dorſum diducantur vertebræ hoc modo ſubluxatæ, diductæ moveantur, ut ita naturaliter denuò ſe excipere, & mutuò coire poſſint.

Frequens malum eſt *infantibus* Luxatio vertebrarum, qui phlogoſes inde patiuntur. Mulierculæ, exploraturæ, an infantes ſubluxati quoad vertebras ſint, eoſdem pedibus ad anum reflexis, manibus continent, & humi ſedentes genui dextro oculum ſiniſtrum admovent, & ſiniſtro dextrum; vel infantes abdomini reponendo, manum dextram aptant calceario ſiniſtro, & ſiniſtram dextro; quæ ubi reſpondere ſibi exactè viderint, de ſubluxatione nullum omen concipiunt. *Sie legen dieſelben auff den Bauch, und legen den lincken Fuſs auff den Steiſs, und die rechte Hand dargegen; gehet der Fuſs in die Hand, ſo ſind ſie nicht erbrochen.*

Poſt factam repoſitionem, in qua partes luxatæ extendendæ, eædem firmandæ ſunt. Nempe uti in genere pars ſemel luxata ob violentiam, ligamentorum & tendinum extenſionem, facilè denuò repoſita ſede ſuâ excidit; ita parili ratione & hic in contorſione vertebrarum dorſi locum habet; unde quidam vel leviſſimâ occaſione hoc malum incurrunt: quod ut præcaveatur, optimum erit firmare, & in naturalem tonum reſtituere partem ſemel læſam. Pro loco ergò firmando convenit vinum tepidum, vel ſolum, vel cum *floribus hyperici* decoctum, vel *petroleum* album, balſamum Peruvianum, largiter ſpinæ dorſi, præcordiis & hypochondriis calidè, inungatur: Vel

℞. *Pingu. hircin.* ʒß.
Petrol. alb. ʒj. M. S.
Unguentum pro dorſo.

Item

℞. *Ungu. rubr. potab.* ʒiij.
Ol. deſtill. Menth. ℈j.
Macis ℈ß. M. S.
Unguentum ſtomachale.

Quæ tamen ſi non ſufficiant, imponatur ſpinæ dorſi tranſverſim *emplaſtrum ex tacamahaca*, malaxatum cum ſ.q. *Balſami Peruviani*, aut olei cujuſdam deſtillati nervini, permittendo idem ad aliquot dies & noctes.

Tandem etiam ante repoſitionem proficuum maximè obſervavi exhibitum ſperma ceti, mixtum cum croco, in vehiculo cerviſiæ calidæ.

In lipothymiis autem & variis anxietatibus hypochondriorum & præcordiorum, *in anxietate Cordis*, reliquiſque ſymptomatis vagis, nil melius eſt, quàm *ſpiritus carminativus de tribus*, ex nitro, tartaro, & ſpiritu vini, qui hic eſt mirabilis, omnia illa, dictum factum, ſiſtit, & reliqua volatilia cuncta poſt ſe relinquit.

RESOLUTIO ALIA
DN. JOH. ACOLUTHI,
VRATISLAVIENSIS,
à
B. DOMINO PRÆSIDE
correcta

Anno 1679.

PRæſens caſus longâ inveſtigatione morbi ipſius ſuperſedere nos jubet, dum operoſum ægri noſtri vitæ genus conſideranti, ſuſpicio *de Vertebræ alicujus ſubluxatione* facilè naſcitur. Inductum verò hoc, qualecunque etiam ſit, contorſionis vitium, in ſpecie vertebræ alicui, ex illarum numero videtur, quæ inferiorem thoracis partem reſpiciunt; *ubi ſub Luxatione* hac nervi quidam ex medulla ſpinali orti, perque vertebras egredientes, comprimuntur, ad foramina intra vertebras pone proceſſus obliquos, unde moleſtiſſima ad ægrum ſymptomata redundant. A compreſſione enim hac, dum moleſtus adeò nerveis fibris imprimitur ſenſus, acceleratus per hunc impetuoſior ſpirituum animalium influxus, ſpaſmo eaſdem corripi facit, ex conſenſu, quem nervi inter ſe obtinent, aliis prætereà corporis partibus cōmunicato, totiesq; variata inſerens ſymptomata, quoties aliam atque aliam partem attigerit. Sic reſpiratio difficilis ex intercoſtalium inferiorum abdominis obliquorum muſculorum ſpaſmo ab iſtis nerveis ad hos muſculos diſtributis, ſpaſmo ſimiliter affectis, nato, unde hypochondriorum tenſio, & dolor tenſivus, ex membranis illarum quoque partium convulſis, originem ducit. Contracta autem parili modo plus minus inteſtina neque fæces neque flatus dimittunt, alvi obſtipatæ, abdominis murmurantis, & hypochondriorum, in dies magis inflari apparentium, cauſas. Quibus malis augendis non parum conferre videtur ſuccorum vitiosè conſtitutorum, bilis & ſucci pancreatici, in primis viis inordinata & intempeſtiva & inæqualis effuſio, & hinc præternaturalis effer veſcentia, non flatus tantùm augens, adeoque graviores producens borborygmos, ſed irritando aliqualiter acrimoniâ ſuâ nerveam inteſtinorum tunicam, ejus ſpaſmos intendens, tandemque vagas inducens phlogoſes, de quibus *Patiens noſter* conqueritur. Neque ſub tumultuario hoc ſtatu immunis ab onere ventriculus eſſe potuit, ad cujus, præſertim ſiniſtri orificii, nervos, moleſta pariter per conſenſum cùm redundet ſenſatio, cibos abhorret, appetituque laborat proſtrato, anxietates præcordiorum, indeque imminentes lipothymias comites ſibi adſciſcente, aliunde non oriundas, quàm ex ſpiritibus, inordinato motu, ventriculi nervos moleſtè afficientibus. Hac autem ratione intra corpus, tam inordinato & impetuoſo motu dum agitantur ſpiritus, pauci radii exteriorem corporis habitum illuminant; unde fit, ut extrema frigeant, & fibræ cutaneæ defectu ſpirituum, pro tono ſui conſervando neceſſariorum, flacceſcant, contentumque intra glandularum ſubcutanearum poros nutritivum rorem ſuâ mole ruentem, ſub frigidi ſudoris forma effluere permittant.

Malum hoc, unde *Patiens noſter* acquiſiverit, ſubodorari licet, dum modò quotidianos ejus expendamus labores in tingendis linteaminibus occupatos, quorum pondere vel elevando, vel alio modo tractando, vertebrarum aliqua faciliimè diſtorqueri potuit.

Bono tamen eſſe animo ægrum noſtrum jubemus, cùm longiore morâ malum nondum invaluerit, aliàs gibbum, perpetuam ſpirandi difficultatem, graviora convulſiva ſymptomata, quin & mortem ipſam, minitaturum: Vertetur autem in eo omnis cardo *Curationis*, ut

1. Debito loco ſubluxata reponatur vertebra.

2. All-

2. Alimentum nervearum fibrarum ſub luxatione compreſſarum proprium, compreſſione illâ debito in motu interceptum, adeoque ibidem abſque dubio in tuberculum collectum, imò & ſanguis ex vaſculorum compreſſione ſtagnans, diſcutiatur:

3. Pars repoſita firmetur.

Priori ſcopo Chirurgicæ ſubveniunt operationes, quæ quocunque modo perficiantur, in hoc conveniant neceſſe eſt, ut Patiens extendatur, & luxata reponatur vertebra.

Secundæ Indicationi ſatis facient Sudoriferal; v. g. polychreſta SYLVII pro ſanguine coagulato diſſolvendo miſtura, aut ejus ſuccedanea talis:

℞. *Aquæ Cherefol.* ℥iij.
Aceti deſtillati ℥ß. ad ℥vj.
Lapill. Cancr. præp. ʒj.
Antimonii diaphor.
Sangu. hircin. ritè coll. ana ʒß.
Syr. Card. bened. ℥vj.
M. f. Potio pro tribus doſibus, expectando ſudorem.
Vel

℞. *Lapill. Cancr. præp.* ʒß.
Antimonii diaphor. gr. xv. ad ℈j.
Miſc. pro Pulvere.
Capiatur cum cochleari aceti.
Vel

℞. *Spiritus ſal. ammoniac. ſimpl.*
Carmin. de trib. ana ℥ij.
M. S.
Spiritus reſolvens pro 4. vicibus.

Sumatur manè expectando ſudorem, à meridie, & ſub introitum lecti.

Pro *Indicatione tertia* tale fiat emplaſtrum:

℞. *Colophon.*
Picis naval.
Thuris,
Maſtich. ana ℥ß.
Colliqu. malax. cum ſ. q. *ol. hyperici*,
f. Cerotum,
inducatur ſuper *linteum*.

Imponatur loco affecto, quem dolor aut tumor indicabit, ligamentis firmetur debitis, ſitu patiens in lecto collocetur commodo. *Quibus Deus benedicat!*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Finis Tomi Primi.